INSTRUCTIONES HISTORICO THEOLOGICAE DE DOCTRINA CHRISTIANA &...

John Forbes

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTRVCTIONES
HISTORICO
THEOLOGICÆ

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTRVCTIONES HISTORICO THEOLOGICÆ

DE

Doctrina Christiana & vario rerum statu, ortisque erroribus & controversiis, jam inde à temporibus Apostolicis, ad tempora usque seculi decimi-septimi priora.

PRECE & STVDIO

IOANNIS FORBESII, à CORSE,
Presbyteri, & SS. Theologiæ Doctoris, ejusdemque Professoris
in Academia ABERDONIENSI.

Cum Indicibus necessariis.

BIBLIOTECA PAZ
ROMA

GENEVÆ,
APVD IOANNEM PICTETVM.

M. DC. LXXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Sereniſſimo ac potentiſſimo,

CAROLO

Dei Gratia, Scotiæ, Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ Regi, Fidei Defenſori,

Principi ac Domino meo clementiſſimo, Gratiam & Pacem.

INTER multa Divinæ erga genus humanum munificentiæ ingentia δωρεήματα (Sereniſſime Rex, Domine clementiſsime,) nihil in hoc mortalis vitæ curriculo eminentius, (ſecundùm veram religionem, & ſpiritualia æternæ beatitatis primordia, quæ facilè arcem tenent,) neque præſtabilius quicquam, vel ad continendam hominum ſocietatem invenitur utilius legitimo ac juſto regimine. ἡ ἀναρχία πανταχοῦ κακὸν, καὶ συγχύσεως αἴτιον. *Anarchia ubique malum, & confuſionis cauſa.* dictum eſt *Johannis Chryſoſtomi.* Sacra Scriptura tempora quædam indicans abominandæ idololatriæ, & infamis libidinis, palàm ſine timore aut rubore graſſantium, *In illis* (inquit) *diebus non erat rex in Iſraël. Vnuſquiſque, quod rectum erat in oculis ſuis, faciebat.* Summotis autem confuſione & injuſtitiâ, ἡ δικαιαρχία, quæ cùm titulo, tum exercitio juſta eſt gubernatio, cultrix eſt pietatis, juſtitiæ cuſtos, parma innocentiæ, vitiorum domitrix, altrix ſapientiæ, pacis πρόξενος, deliciæ humani generis, & (ut loquitur divinitus edoctus melliflui oris pſaltes ille Iſraëlis,) *qui dominator eſt in hominibus iuſtus, & regit in timore Dei, eſt ſicut lux auroræ, oriente Sole, auroræ ſine nubibus; velut herbâ de terra ex ſplendore poſt pluviam.*

Chryſ. in Rom. 13. L.

Iudic. 18. 1. & 21. 25.

2. Sam. 23. 3. 4.

Præcipua autem pio Principi cura eſt, ut non ſolùm temporali affluentiæ & tranquillitati ſubditorum proſpiciat, ſed in primis, tanquam à ſupremo Rege regum, & Domino dominantium præpoſitus homo hominibus, ad æternitatem factis, ut & ipſe ſuum Dominum agnoſcat atque colat, & creditus ei popu-

1. Tim. 2. 2. lus trânquillam ac quietam vitam agat in omni pietate & honeſtate. Sic ſe gerens princeps fit *ſubditis vinculum pietatis ſimul, & proſperitatis.* (σύνδεσμον τῆς τῶν ὑπηκόων εὐσεβείας τε καὶ εὐπραγίας.) ſicut de ſeipſo cum *Valentiniano* loquitur *Theodoſius* junior Imp. in ſua *Sacra* ad *Cyrillum*, Epiſcopum Alexandrinum. Quando id à Principibus factum eſſe legimus quod rectum in oculis Domini, quàm jucundæ, quàm benevolæ, quàm gratulabundæ ſurgunt in pectoribus noſtris cogitationes! Certè eos veluti in oculis ferimus, cœloque locamus.

Sacra, quæ incipit Πρώτην Tom. 2. Concil pag. 225. edit. Pariſ. ann. 1636.

Cùm autem ipſius Domini effatum ſit; *Fruſtra colunt me, docentes doctrinas, mandata hominum:* & cùm legis ſuæ cynoſuram Regibus & Principibus ſolicitè ſpectandam propoſuerit, ut ſecundùm eam curſum ſuum proſperè dirigant; atque adeò eis neceſſaria ſit ſcientia, & agnitio veritatis, quæ eſt ſecundùm pietatem, meritò dixit *Athanaſius*, reſcribens ad *Iovianum* Imperatorem, *decet pium regem diſcendi ſtudium, & cœleſtium appetentia.* (πρέπουσα θεοφιλεῖ βασιλεῖ φιλομαθὴς προαίρεσις, καὶ πόθος τῶν ἀρεσκόντων.) Et *Arcadius* Imperator ſuas ad *Flavianum* Antiochiæ Epiſcopum literas (quæ exſtant apud *Georgium* Epiſcopum Alexandrinum, in vita *Iohannis Chryſoſtomi*,) hac inchoavit regali planè & Chriſtiano principe dignâ profeſſione: *Nulla res aquè nos habet ſolicitos ac ſanctarum Eccleſiarum cura, & fidei in Chriſto firmiſſima baſis, per quam ſalvamur, & ſubjiciuntur nobis barbaræ nationes. Nam neque viribus noſtris hoc agimus, neque robore equorum & curruum bellicorum, ſed virtute Dei roboratis omnia nobis proſperè cedunt.* Præclarè etiam ejus frater *Honorius* Imperator: (in ſua Imperiali ſanctione, quæ invenitur paullò poſt initium geſtorum primæ collationis Carthaginenſis cum Donatiſtis: *Inter Imperii* [inquit] *noſtri maximas curas, Catholicæ legis reverentia, aut prima ſemper aut ſola eſt. Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis conſiliis ordinamus, niſi ut verum Deicultum orbis noſtri plebs devota cuſtodiat.----- Ne temporibus noſtris, ſi quid fortè in injuriam legis Catholicæ fuerit generatum, juſto judicio hoc nobis poſſit imputare poſteritas.-- Ne in divinum cultum nobis ſe quiſquam auctoribus æſtimet poſſe peccare* Et omnibus publicarum rerum neceſſariis occupationibus anteponendam eſſe curam ſanctæ & orthodoxæ fidei, ſcripſit *Marcianus* Imperator, in literis illis Imperialibus de transferenda Chalcedonem Synodo quæ Nicææ convenerat, quarum initium eſt, *Cum feſtinaremus.* πρωτιμοτέραν ἡγούμεθα πάντων (τῶν δημοσίων πραγμάτων) τὴν ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως τιμήν. *In hoc enim Reges,* (ait beatus *Auguſtinus*,) *ſicut eis divinitus præcipitur, Deo ſerviunt, in quantum*

Matth. 15. 9. Deut. 17. 19 Ioſh. 1. 8. Tit. 1. 1.

Athanaſ. epiſt. ad Iovianum, de fide.

Georg. Alex. in vita Chryſ. cap. 20. Tom. 8. oper. Chryſ. edit. Græc. Savil. p. 183. εὐσεβὴς ἡμῖν ὑπάρχει πρόνοια, &c.

Tom. 3. Cõcil. edit. Pariſ. pag. 37.

Reges

Digitized by Google

Reges sunt, si in suo regno bona iubeant, mala prohibeant, non solùm quæ pertinent ad humanam societatem, verùm etiam quæ ad divinam religionem. Quò pertinet illud sextæ œcumenicæ Synodi, in Prosphonetico ad Constantinum 4. Imperatorem, τί δὲ καὶ μάλιστα βασιλεῖ πρεποδέστερον, ἢ πρὸ παντὸς εὐσεβείᾳ κατακοσμεῖν τὸ ὑπήκοον, δι' οὗ κἀν τοῖς ἄλλοις εὐδαιμονεῖ τὸ πολίτευμα; *Quid verò est & præsertim Regem quod magis deceat, quàm præ omnibus pietate adornare subiectos, per quod & in cæteris fit felix respublica?*

August. lib. 3 contra Cresconiũ. cap 51. Rom. 13. 3. 4 Tom 5. Concil. pag. 271. edit. Paris.

Solebant olim Christiani Principes, tollendis dissensionibus Ecclesiasticis remedium adhibere Apostolicum, convocando Synodos, in quibus, ἄνευ τινὸς ἀνθρωπίνου φόβου, καὶ δίχα χάριτος τε ἀπεχθείας, tranquillo, & æquo constitueretur examine; quod & fidei congrueret, & offensiones tolleret, ne aliquid ultra esset inter Dei timentes & veritatis amantes, & in fide devium, vel in charitate divisum. Et *Leoni* Augusto, hujus nominis primo, œcumenicæ synodi loco fuerunt literæ illæ encyclicæ, quas consentientes accepit à particularibus Ecclesiarum synodis, ipsius jussu hunc ipsum in finem celebratis. In hoc autem opere historico-theologico, non unius, sed multarum œcumenicarum aliarumque synodorum unanimis doctrina repræsentatur: ac veluti literæ prosphoneticæ à venerandis illis Conciliis, & ab orthodoxorum Patrum ac seculorum multorum sacrâ quadam veluti panegyri, Serenissimæ vestræ Majestati adferuntur.

Instruct. lib. 1. cap. 8.

Non tamen ea Catholicorum horum agminum mens est, ut lectorem suum à sacrarum Scripturarum lectione sedulâ & meditatione assiduâ revocent, vel avertant: sed ut in hoc pio studio animos Christianorum confirment, eóque exstimulent, & suis hortamentis, atque argumentis, ad scrutandum sacras Scripturas alacritatem majorem concitent, & desiderium vehementius accendant. Quâ de re multa possent veterum testimonia accumulari: sed ne pretiosa vestra tempora, Rex gloriosissime, nimis longo videar sermone morari, paucos duntaxat pro omnibus loquentes, quinque Sedium Patriarchalium antiquos & catholicos Antistites, mentem totius Catholicæ antiquitatis breviter & perspicuè declarantes, S. V. M. audire non gravetur.

Magnus ille Alexandrinæ quondam Ecclesiæ Episcopus *Athanasius*, disserens adversus eos, qui dictitabant nec quærendum esse nec loquendum ex Scripturis, sed in sua fide acquiescendum: (πρὸς τοὺς κελεύοντας μὴ δεῖν ἀπὸ γραφῶν ζητεῖν ἢ λαλεῖν, ἀρκουμένους τῇ παρ' αὐτοῖς πίστει.) hæc eis opponit argumenta:

Tom. 2. oper. Athanas. p. 295. & 296. edit. græcolat. Paris. an. 1627.

Digitized by Google

Matt.7.8. 1. *Qui veritatem quærit, & auxilio fidit Domini dicentis*, quicunque quærit, invenit, *ille quærere debet in Scripturis sicut oportet, & inveniet quæ oportet.*

2 *Scrutando Scripturas id consequimur, ut demonstrare queamus ea quæ dicimus, & domesticis eadem persuadere; adversarios autem refellere, & nos ipsos lucrifacere, & non inconsistens quidpiam proponere.*

3. *Qui prohibet scrutari Scripturas, ille fidem expellit. Nam per Scripturas accipimus cognitionem sine qua non est fides, quam clamat Apostolus Paulus esse ex auditione: auditionem autē per verbum Dei.* ἀμελήσω γραφῶν· πόθεν οὖν ἡ γνῶσις; καταλείψω γνῶσιν, πόθεν ἡ πίστις, Παῦλος βοᾷ. πῶς πιστεύσουσιν, ἐὰν μὴ ἀκούσωσι Καὶ πάλιν· ὥστε ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ· ὁ τοίνυν τὸ ῥῆμα κωλύων, τὴν ἀκοὴν ἐμφράττει, τὴν πίστιν ἐκβάλλει.

Rom. 10. 14. & vers. 17. 4. *Nemo in Romano Imperio sine periculo ignoraverit Romanorū leges: quas igitur non parant insidias, qui prohibent meditari & discere magna oracula Regis cœlorum?* Καὶ νόμους μὲν Ῥωμαίων ἀγνοεῖν ἀκίνδυνον οὐδενὶ τὰ δὲ μεγάλα θεσπίσματα τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν οἱ κωλύοντες μελετᾶν καὶ μανθάνειν, ποίαν ἐπιβουλὴν οὐκ ἐργάζονται.

5. *Scriptura est animæ cibus,* [τροφὴ ψυχῆς ἡ γραφὴ,] *qui igitur Scripturam subtrahit, ille dirâ fame necat interiorem hominem.*

6. *Adversus interioris hominis vulnera ille idonea aufert pharmaca, qui aufert sacram Scripturam.*

7. *Qui pio proposito sedulus est in lectione sacrarum Scripturarum, facit quod Deo probatur, eiq; Deus adjutor erit ad intelligendum quæ*
Act. 8. 27. 28. 29. &c. *legit: sicut Eunucho Æthiopi Scripturas etiam in itinere legenti misit doctorem Philippū, per quem lectioni accederet intellectio* (προστιθέντα τῇ ἀναγνώσει τὴν γνῶσιν,) *& qui per Scripturas eū ad Servatorē adduceret.*

Ioan. 5. 39. 8. *Ipse Dominus præcepit scrutari Scripturas, atq; adeò diligenter & sobriè inquirere quæ in eis recōdita sunt.* Διὸ καὶ αὐτὸς ἐκέλευσεν· ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς. ἐρευνᾷν, εἰπὼν τὸν ἐπιμελῆ καὶ νηφάλιον τῶν κεκρυμμένων ἐξέτασιν.

9. *Ex sacris Scripturis habetur obscurorum elucidatio, & eorum quæ speramus confirmatio, & promissionum cernitur eventus, & ipse Salvator invenitur.* Ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν, ἡ τῶν ἀδήλων φανέρωσις, ἡ τῶν ἐλ-
Ioan. 1. 46. πίδων βεβαίωσις, ἡ τῶν ὑποσχέσεων ἔκβασις, ἡ τοῦ Σωτῆρος εὕρεσις ὃν ἔγραψε Μωσῆς, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν.

10. *Doctrinam suam ex Scripturis confirmavit, neq; auctoritate suâ simpliciter usus est, absq; Scripturarum testimonio, Apostolus Paulus, qui verba audivit ineffabilia, & arcanorum mystes fuit, qui Christum in se loquentem habebat: quomodo igitur nunc periculosum non fuerit, neglectui habere divinam legislationem, & dicere quod animo nostro visum fuerit?* Ταῦταις κέχρηται ταῖς φωναῖς πρὸς σύστασιν τῆς ἀληθείας, ὁ Παῦλος. Εἰ δὲ Παῦλος ὁ τῶν ἀῤῥήτων ῥημάτων ἀκροατὴς, ὁ τῶν ἀπορ-

ῥήτων

Digitized by Google

ρήτων μύστης, ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, οὐ κέχρηται ἁπλῶς αὐθεντίᾳ δίχα τῆς τῶν γραφῶν μαρτυρίας, πῶς ἀκίνδυνον, νῦν ἀμελεῖν μὲν τῆς θείας νομοθεσίας, λαλεῖν δὲ τὰ δοκοῦντα ἀπὸ καρδίας;

11. Etiamsi quædam sint in sacris Scripturis, captum nostrum superantia, non ideò tamen ab earum lectione abstinendum est; sed inde discere debemus, quænam nobis inquirere concessum sit, ὡς ἐφικτὰ.

12. Illi à Scripturis arcent, sub prætextu inaccessibilitatis, qui suæ malæ doctrinæ examen per Scripturas refugiunt, & seipsos solos dogmatũ suorum judices admittunt; atq; si quando Scripturæ testimonio premãtur, invertunt scopum ejus, & usum; cùm autem suis conducere institutis existimant, trahunt violenter, in causæ suæ confirmationem, dictum aliquod nudum, & à genuina orationis serie recisum: id óq; inspici cripturas nolunt. Ἀλλ' οἱ βουλόμενοι τὰ ἑαυτῶν κρίνειν ἀπείργουσι τῶν γραφῶν, προφάσει μὲν οὗ μὴ καταταλμᾶν, ὡς ἀπροσίτων, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ὑπὲρ οὗ φεύγειν τὸν ἐξ αὐτῶν ἔλεγχον τῆς οἰκείας κακοδοξίας. καὶ ὅταν εἰδῶσι μὲν τὴν ἑαυτῶν κακοφροσύνην συμποδιζομένην ἀπὸ τῆς τῶν γραφῶν ἀποδείξεως, παραγράφονται τῶν γραφῶν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρείαν. ὅταν δὲ νομίσωσι συντελεῖν αὐτοῖς, γυμνόν τι ῥητὸν πρὸς τὴν ἰδίαν ἐγχείρησιν ἀποτμηθὲν τῆς οἰκείας ἀκολουθίας, ἕλκουσιν αὐτοὶ πρὸς τὴν ἰδίαν κατασκευὴν, οὐ τῇ δηλουμένῃ διανοίᾳ δουλεύοντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκείαν κακοτεχνίαν τὰς συλλαβὰς βιαζόμενοι. Hæc *Athanasius.*

Multis etiam argumentis *Johannes Chrysostomus* hortatur auditores, etiam laicos, & politicos, & opifices, imò idiotas, & mulieres, ut sedulò legant sacras Scripturas. *Hoc (inquit) semper vos hortor, atque hortari non desinam, ut non solùm attendatis quæ hic dicuntur, sed & cùm domi estis, lectioni sacrarum Scripturarum assiduè operam detis.* Καὶ τοῦτο ἀεὶ παρακαλῶ, καὶ παρακαλῶν οὐ παύσομαι. ἵνα μὴ μόνον ἐν ταῦθα τοῖς λεγομένοις προσέχητε, ἀλλὰ καὶ οἴκοι γινόμενοι, τῇ τῶν θείων γραφῶν ἀναγνώσει συνεχῶς ἐνδιατρίβητε. Et quorundam excusationem, à curarum mole secularium eos premente sumtam, rejicit, & eo magis necessariam eis esse docet lectionem Scripturarũ. Ex lectione etiam Scripturarum futurum esse ait, ut audiendis concionibus sint magis idonei; quippe inde habituri εὐμαθεστέραν διάνοιαν. Et quemadmodum fabro necessaria sunt artis instrumenta, malleus, incus, forceps ita Christianis sacras Scripturas esse instrumenta artis, ἐργαλεῖα τῆς τέχνης. Ipso etiam conspectu bibliorum homines à peccato deterreri, vel patrati peccati conscientiâ affligi, & erudiri ut ampliùs non peccent, & ad bene agendum animari: accedente autem attentâ lectione, animam veluti in sacris adytis initiatam, hac ratione purgari & meliorem fieri, Deo cum ea loquente per illas literas.

Chrys. Orat. 3 in Lazarum. (tom. 5. oper. Chrys. p. 242. & tribus seqq. ed. [illegible] Suvil.)

Occurrit etiam objectioni de Scripturæ sive obscuritate,

ſive ſublimitate: τί οὖν ἂν μὴ εἰδῶμεν τὰ ἐγκείμενα; *quid ſi igitur non intelligamus ea, quæ ibi continentur?* Ad iſtam objectionem multiplex eſt Chryſoſtomi reſponſio. 1. *Etiamſi non intelligas quæ ibi continentur, ex ipſa tamen lectione multa naſcitur ſanctimonia.* [μᾶλλον γὰρ κἂν μὴ εἰδῇς τὰ ἐγκείμενα, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως πολὺς ὁ ἁγιασμὸς γίνεται.] 2. *Fieri non poteſt, ut omnia ex æquo ignores: providit enim Spiritus Sanctus, ut ejus amanuenſes ita componerent hos libros, ut nemo idiotarum ad hanc confugere poſſet excuſationem; ſed ut omnibus facilia conſpectu* [εὐσύνοπτα] *eſſent quæ dicuntur, & ut opifex, & domeſticus, & vidua mulier, & omnium hominum indoctiſſimus (καὶ ὁ πάντων ἀνθρώπων ἀμαθέστατος,) ex auditione (ſeu audita lectione) aliquid lucri utilitatiſque reportaret: ut per ſe unuſquiſque poſſet ex lectione diſcere ea, quæ dicuntur.* (ἵνα ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν μανθάνειν δύνηται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τὰ λεγόμενα.) 3. *Quis audiens, beatos eſſe mites, beatos miſericordes, beatos mundicordes, cæteraque hujuſmodi, deſiderabit præceptorem, ut aliquid eorum diſcat, quæ dicuntur? Quin etiam ſigna, miracula, hiſtoria nōne cuivis nota manifeſtaque ſunt?* [ἐχὶ δὲ τῷ τυχόντι γνώριμα καὶ σαφῆ;] 4. *Prætextus iſte eſt, & cauſatio, pigritiæque velamentum.* (σκῆψις ταῦτα δὲ πρόφασις δὲ ῥᾳθυμίας παραλύμματα.) *Non intelligis quæ inſunt? quomodo enim poſſis aliquando intelligere, quæ ne leviter quidem inſpicere velis? Sume librum in manus, lege hiſtoriam omnem, & quæ nota ſunt memoriâ tenens, ea quæ obſcura ſunt parumque manifeſta, ſæpe quærens adi.* (τὰ ἀδήλα καὶ τὰ ἀσαφῆ πολλάκις ἐπέλθε.) 5. *Quod ſi non poteris aſſiduitate lectionis invenire quod dicitur, vade ad ſapientiorem, accede ad doctorem.* 6. *Oſtende vehemens ſtudium, & te ſi viderit Deus tantâ animi promtitudinem adhibere, non deſpiciet tuam vigilantiam ac ſolicitudinem: ſed etiamſi homo non docuerit quod quæris, ipſe omnino revelabit. ſicut fecit illi Eunucho reginæ Æthiopum. Non adeſt quidem nunc Philippus; ſed adeſt Spiritus, qui Philippum movit*

Solutâ iſta objectione, adjicit hæc inſuper quatuor argumēta: 1. *Scripta ſunt hæc omnia propter nos; ſalutem igitur noſtram ne deſpiciamus.* 2. *Magna adverſus peccatum munitio eſt lectio Scripturarum:* μεγάλη ἀσφάλεια πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, τῶν γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις. 3. *Magnum præcipitium & barathrum profundum eſt Scripturarum ignoratio: magna ſalutis proditio, nihil ſcire ex divinis legibus: hoc & hæreſes peperit, hæc & vitam corruptam invexit, hoc ſurſum deorſum invertit omnia* μέσας κρημνὸς καὶ βάραθρον βαθύ, τῶν γραφῶν ἡ ἄγνοια· μεγάλη προδοσία σωτηρίας, τὸ μηδὲν ἐκ τῶν θείων εἰδέναι νόμων. τοῦτο καὶ αἱρέσεις ἔτεκε, τοῦτο καὶ βίον διέφθειρε μυρίον εἰσήγαγε, τοῦτο τὰ ἄνω κάτω πεποίηκεν. 4. *Fieri nō poteſt; non poteſt, inquā, fieri, ut quis ſine fructu diſcedat, qui aſſiduâ fruitur lectione cum attentione.* ἀμήχανον γάρ, ἀμήχανον ἄκαρπον ἀναχωρῆσαί τινα

τινα συνεχῶς ἀναγνώσεως ἀπολαύοντα μετ' ἐπισασίας. Hæc *Chryſoſtomus*, orat 3. in Lazarum.

Quinetiam hominem ethnicum *Autolycum*, gentili adhuc ſuperſtitione illaqueatum, *Theophilus*, Epiſcopus Antiochenus, non ſolùm profanorum ſcriptorum teſtimonio premit, ſed etiam invitat ad legendum ſacras Scripturas, quippe viam ei manifeſtiùs monſtraturas, qua & devitet æternos cruciatus, & conſequatur æterna Dei bona: εἰ δὲ βούλει καὶ σὺ, ἔντυχε φιλοτίμως ταῖς προφητικαῖς γραφαῖς· καὶ αὐταί σε τρανότερον ὁδηγήσουσι πρὸς τὸ ἐκφυγεῖν τὰς αἰωνίους κολάσεις, καὶ τυχεῖν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ. *Theophilus lib. 1. ad Autolycũ, prope finem libri.*

Cyrillus, Epiſcopus *Hieroſolymitanus*, non aliâ lege ſibi articulos ſymboli explicanti ab auditoribus fidem haberi poſtulat, niſi ſi eorum quæ dixerit, demonſtrationem ex Scripturis acceperint: nihil enim divinorum fidei myſteriorum tradi debere abſque divinis Scripturis. δεῖ γὰρ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῆς πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων γραφῶν παραδίδοσθαι γραφῶν. μηδὲ ἁπλῶς πιθανότητι λόγων καταπαλαῖς παραφέρεσθαι. μηδὲ ἐμοὶ τῷ ταῦτά σοι λέγοντι ἁπλῶς πίστις, ἐὰν τὴν ἀπόδειξιν τῶν καταγελλομένων ἀπὸ τῶν θείων μὴ λάβῃς γραφῶν. ἡ σωτηρία γὰρ αὕτη τῆς πίστεως ἡμῶν, οὐκ ἐξ ἐυρεσιλογίας, ἀλλὰ ἐξ ἀποδείξεως τῶν θείων ἐστὶ γραφῶν. Vbi id faciendum eſſe inſinuat *Cyrillus Hieroſolymitanus*, quod in Actis Apoſtolorum Beroœenſibus laudi ducitur. *Cyrill. Hieroſol. Catecheſ. 4. cap. De Spiritu Sancto.* *Act. 17. 11.*

Eâdem incedens viâ *Cyrillus Alexandrinus* ait, ſe cuilibet percontanti de cauſa, propter quam facta ſit Verbi incarnatio, hanc redditurum reſponſionem; *Divina Scriptura docebit. Vade ergo, ô eximie, conſule ſacras literas, & mentis oculo accuratè inſerto vocibus ſanctorum Apoſtolorum, dilucidè ſtatim intuebere quod quæritur.* ἡ θεία διδάξει γραφή. ἴθι δὴ οὖν, ὦ γλυκαῖς, πυθοῦ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων φωναῖς ἐνερείσας σοῦ μᾶλλον τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν, ἄθρει δὴ καλῶς τὸ ζητούμενον. Subjungit deinde ex ſacris literis ſumtam reſponſionem. *Cyrill. Alex lib. de recta fide ad Theodoſium Imp. c. 19. (tom. 2 Concil. pa. 33. edit. Pariſ. an. 1636.]*

Convenit illud, quod apud *Gratianum* tribuitur *Zepherino*, Epiſcopo Romano; *Sicut ſtellas cœli non exſtinguit nox: ſic mentes fidelium & inhærentes firmamento ſanctæ Scripturæ non obſcurat mundana iniquitas.* Quò pertinent etiam dicta illa *Leonis* & *Gregorii*, Romanorum Pontificum, quæ in hoc opere hiſtorico-theologico, recitantur libro ſecundo, capite undecimo, paragrapho primo; & libro tertio, capite trigeſimo, paragrapho quarto: & diſſertatio de regula fidei, libro quarto hujus operis, capite quarto: & quæ adferuntur libro decimo 38. diſt. Sicut ſtellas.

Digitized by Google

decimo quarto, in fine capitis quinti, & capite sexto.

Quicunque igitur ita Patres crepat, ut, sub specie laudandi Patres, interdicat hominibus lectione sacrarum Scripturarum, ille ipsis Patribus contradicit. Hujusmodi perversi laudatores Patrum, id operam dant ut neglectis sacris Scripturis, & desperatâ navigatione per immensum pelagus voluminum paternorum, misellæ animulæ sese in servitutem duci ab eis patiantur, & ipsorum dictamina, absque ulteriore examine, pro divinis recipiant oraculis, & cæco stupore venerentur.

At neque è diversa parte audiendi sunt ii, qui sacrarum Scripturarum lectionem ita commendant, ut doctrinam Catholicorum Patrum, tanquam à sacris Scripturis alienam, aut sacris Scripturis abducentem, vel superfluam atque inutilem, neque investigandam dictitent, neque ullo loco habendam. Tales inepti Scripturæ laudatores, hoc moliri videntur, ut, sublato pastoralis & doctoralis ministerii divinitus instituto adminiculo, unusquisque in legendis sacris Scripturis propriâ confisus interpretandi sollertiâ, omnes pastorum & doctorum, à Christo ad Ecclesiæ suæ ædificationem datorum, commentarios, dissertationes, conciones, & synodicas expositiones, ignavo quodam & fastuoso contemtu, etiam inauditas, rejiciat. Multo rectiùs beatus *Athanasius*, in principio orationis suæ contra Gentes; amicum suum, hominem Christianum, ad quem scribit, laudat hoc nomine, quòd cum idoneus esset ad inveniendum in sacris Scripturis ea, quæ de fide Christiana ex *Athanasio* quærebat, attamen & ex aliis φιλοκάλως audiret. Et hanc ibidem subjicit rationem; quod etiamsi divinæ Scripturæ ad veritatis indicationem sufficiant, doctorum tamen tractatus haud contemnendum ad faciliorem Scripturarum interpretationem adferant adiumentum.

Cod. de legibus & cõstitut. principum. lege 12. Si impelialis.. & Novella 143. & Caus. 11 qu. 1. Sicut enim. & Extra de sententia excommunicationis. cap. 3. Inter alia. Cyrill. Alex. lib. 2. ad Reginas.

Neque tamen existimabant Patres, fas cuiquam esse, interpretationem aliquam, absque Scripturæ auctoritate, gratis excogitatam, Christianis obtrudere. Sciebant enim, sicut humanarum legum interpretatio authentica à legislatore petenda est; ita divinarum Scripturarum interpretationem legitimam & irrefragabilem quærendam ex ipsis Scripturis, scrutando diligenter Scripturas, & sedulò etiam inquirendo, quid qui ante eos fuissent doctores Ecclesiastici, Scripturas etiam scrutando, invenissent. *Cyrilli* Alexandrini axioma est, ex ipsis sacris Scripturis depromtum, *Τοῖς ἱεροῖς ἕπεσθαι γράμμασιν ἀναγκαῖον ἡμᾶς, ἀδαμοῦ παρεκβαίνοντας τὰ αὐτοῖς δόκιμα. Oportet nos sequi sacras literas neque ab earum decretis vel minimum discedere nobis licet.* Cui congruit

Digitized by Google

gruit illud, quod *Clementi* Romano tribuitur; *Ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis oportet. 37.* dist. *Relatum*. Hinc illa consuetudo in celebrandis Conciliis, ut in medio ponerentur sacra Evangelia: προκειμένων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἁγιωτάτων καὶ ἀχράντων εὐαγγελίων. Concil. Chalced. actione primâ.) *propositis sanctissimis & venerabilibus Evangeliis.* In Concilio Lateranensi *Martini* primi, Papæ Rom. Secretario primo.) προκειμένων ἐν μέσῳ τῶν ἁγίων & ἀχράντων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εὐαγγελίων. Concil 6. œcumen. act. 1. cap. 47. (Tom. 2. Concil pag. 151. Edit. Paris. an. 1636.)

Erant olim, referente *Athanasio*, qui perabsurdè dicerent, *recipiendas esse sacrarum Scripturarum voces; at de sensu non esse inquirendum*. Contra istos *Athanasii* argumenta in hoc nostro opere exhibentur, libro 1. capite 36. §. 5. Hujusmodi sunt ii, qui literam jactantes, & (ut superiùs loquentem audivimus *Athanasium*,) τὰς συλλαβὰς διαζόμενοι, adversus genuinum & verum sensum aures obturant. de quibus ait *Gregorius Nazianzenus*, orat. 37. ἔνδυμα τῆς δυσεβείας ἐστὶν αὐτοῖς ἡ φιλία & γράμματος. *Velamentum impietatis est ipsis studium erga literam*. Et in eâdem oratione istiusmodi hominem appellat *vocabulorum sycophantam*, συκοφάντην τῶν ὀνομάτων. Huic errori opponit Scripturæ consuetudinem, secundum quam hanc adfert quadrimembrem rerum distinctionem; *Rerum alia non sunt, dicuntur tamen:* ut quando Deus dormire, vigilare, sedere, ambulare dicitur, sumtâ à rebus humanis metaphorâ. *Alia cùm sint, non dicuntur:* ut quæ per evidentem & necessariam consequentiam legitimè colliguntur ex eis, quæ in Scripturaexpressè [ὀνομαστὶ] dicuntur; videlicet, Deum esse personis trinum, & Patrem esse ingenitum, & Filium esse Patri consubstantialem; &c. *Alia autem nec sunt, nec dicuntur:* ut Deus malus, sphæra quadrata, præteritum tempus præsens est, homo compositus non est. *Alia denique & sunt, & dicuntur:* ut Deus, homo, angelus, judicium. Atque hinc infert ibi *Nazianzenus*, eos qui tantopere serviunt literæ, ut quadam ludaïcâ sapientiâ, relictis rebus, syllabas consectentur, invehere fidei subversionem, & mysterii evacuationem. (τῆς πίστεως ἀναιρετικὸν, καὶ τοῦ μυστηρίου κένωσιν.) Quemadmodum & in civilibus; *Non dubium est* (inquiunt Theodosius & Valentinianus Augusti) *in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Nec pœnas insertas legibus evitabit, qui se contra juris sententiam savâ prærogativâ verborum fraudulenter excusat.* Cod. De legibus & Constitutionibus principum leges.

Supr. arg. 12.

Gregor. Nazianz. orat. 37. τὸν σοφιστὴν, ἐπὶ τοῦ ὄντος, λέγεται· ὁ δὲ οὐκ ὤν, οὐ λέγεται· τὰ μὲν οὖν λεγόμενα καὶ ἔστιν ἅμα, καὶ ἔστιν ἃ λέγεται.

EPISTOLA

Non dubium. *Matt.23.2, 3. & cap. 16.vers 6, 12.*

Dominus præcepit diſcipulis, ut Phariſæos in Moſis cathedrâ ſedentes audirent: ita tamen, ut ſibi à fermento falſæ eorum doctrinæ ſedulò caverent. Hujus præcepti parùm memores quidam ab antiquitatis ſtudioſis, & catholicorum Patrum teſtimonia proferentibus, aures ajunt ſe meritò avertere, & quid Patres docuerint, dicunt ſuâ nihil intereſſe; propterea quòd Patres homines fuerint non infallibiles, & quidam eorum aliquando ceſpitaſſe reperiantur. Nullane igitur audienda concio, nullus liber legendus, niſi antè conſtiterit, concionatorem vel ſcriptorem illum errare non poſſe? Cur ſanctis Patribus ea denegatur audientia, quæ debebatur Phariſæis? Imitemur potiùs beatum *Auguſtinum*, qui, cùm ei Donatiſtæ pro defenſione ſui erroris de rebaptizandis hæreticis, objicerent *Cyprianum*; reſpondit, ſe literas *Cypriani* non ut canonicas habere, ſed eas ex canonicis conſiderare, & quod in eis divinarum Scripturarum auctoritati congruit, cum laude ejus accipere; quod autem non congruit, cum pace eius reſpuere: quamvis ſe incomparabiliter *Cypriano* inferiorem agnoſcat. Et in eandem ſententiam, ad *Fortunatianum* ſcribit idem *Auguſtinus* in ſua epiſtola centeſima undecima: *Neque enim quorumlibet diſputationes (quamvis catholicorum & laudatorum hominum,) velut Scripturas canonicas habere debemus: ut nobis non liceat, ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi fortè invenerimus, quòd aliter ſenſerint quàm veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum: tales volo eſſe intellectores meorum.* Hæc ibi *Auguſtinus*. Nolim profectò quenquam viros alioqui magnos uſque adeò ſuſpicere, ut *Ciceronem* imitetur dicentem, ſe malle errare cum *Platone*, quàm cum aliis quibuſdam hominibus vera ſentire. Rectiùs multò *Ariſtoteles* monuit præferendam eſſe veritatem, ἀμφοῖν γὰρ ὄντων φίλων, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν.

Hæc Auguſtini reſpõſio habetur in hoc opere hiſtorico-theol. lib.10. cap. 3 §.39 Vide etiã lib.8. c.20. §.2.

Cic lib.1. Tuſcul. quæſt. Ariſt. lib.1. Ethic Nicom. cap.6.

Vide lib.5. c.1.§.15.

Sunt porrò, qui catholicæ antiquitatis obſervantiſſimi videri volunt, nec ſunt tamen: horum detegitur vanitas, inſpectis Patrum ſcriptis: atque hinc etiam neceſſitas nobis injicitur evolvendi veterum libros, ne catholicam antiquitatem novis hominum doctrinis conceſſiſſe videamur. Non prodeſt verba quædam uſurpare antiqua, ſi ſignificatio nova ac ſuppoſititia ſub verbis illis introducatur. ſicut fieri cernimus in vocabulis *ſacerdotii, altaris, oblationis, ſpeciei, confeſſionis, pœnitentiæ*, &c. Neque ſufficit imitatio quarundam conſuetudinum,

Digitized by Google

ſuetudinum, ſeu externarum obſervationum, quæ apud veteres, ex libera electione, vel præcepto Eccleſiaſtico, in uſu fuiſſe reperiuntur. *Epiphanius* in illa fidei catholicæ expoſitione, quæ ad finem operis Panarii adjecta eſt, poſtquam fidem expoſuit, convertit ſe ad τὰς θεσμὰς, id eſt, leges & conſuetudines, quæ in Eccleſia obſervabantur, aliæ quidem ex præcepto, [ἐκ προσάξματος,] vel divino, vel Eccleſiaſtico; aliæ autem ex inductione animi, [κατ' ἀποδοχὴν προαιρέσεως.] Certè antiquarum quarundam conſuetudinum, de quibus nihil certi ſtatuit ſacra Scriptura, & quæ, more communium accidentium, abeſſe poſſunt ſine jactura religionis, neque cum adſunt ad ſubſtantiam religionis pertinent, (quales ſunt *ſignatio crucis, ſtata quædam jejunia, & adventitia illa cerimonia, quæ ad baptiſmi adminiſtrationem acceſſerunt,*) ſiuſmodi, inquam, cerimoniarum quarundam obſervatio non ſufficit ad oſtendendum conſenſum in religione cum vetere catholica Eccleſiâ: ſed neceſſe eſt monſtretur conſanguinitas in doctrina fidei, & religioſo cultu, & divinis myſteriis. Non enim in verborum foliis, neque in Eccleſiaſticarum cerimoniarum corticibus, ſed in radice rationis, & nucleo veritatis ac pietatis, in ſacris Scripturis traditæ, conſiſtit religio Chriſtiana: quæ una ab omnibus ubique & ſemper tenenda eſt, nec pro perſonarum aut locorum; temporumve circumſtantiis variatur. Etſi externas illas, quæ libero Eccleſiæ judicio aſſumuntur, obſervationes, quia (ut rectè monet Iohannes Calvinus) *nec ad ſalutem neceſſariæ ſunt, & pro moribus uniuſcuiuſque gentis ac ſeculi variè accommodari debent ad Eccleſiæ ædificationem, prout Eccleſiæ utilitas requirit, tam uſitatas mutare, & abrogare, quàm novas inſtituere conveniet.* Conveniet, inquam; nam non ſolùm *in una fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diverſa*; ut loquitur *Gregorius* primus, Papa Romanus; ſed etiam iſtiuſmodi obſervationum diverſitate quandoque unitas fidei clariùs eluceſcit. Quò pertinet illud *Irenæi*, in ſua ad *Victorem* epiſtolâ, apud *Euſebium*; ἡ διαφωνία τῆς συμφωνίας τῶν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως σωίστησι. *Varia ac diſcrepans jejunii ratio conſenſum fidei commendat.*

Iohan. Calvin Inſtit. lib. 4. c. 10. §. 30.

Gregor. lib. 1 epiſt. 41. ad Leandrum.

Euſeb. lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. 26.

Quædam etiam divino jure imperata debent nonnunquam interquieſcere, quando id poſtulat neceſſaria præſtatio aliorum officiorum, quæ maioris ſunt ponderis, Τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου. Non quòd cuiquam fas ſit ſolvere unum ex minimis Dei mandatis: nam & graviora facienda ſunt, & illa altera non omittenda: ſed quia Dei legiſlatoris hæc mens eſt, in

Matt. 5. 19. & 23. 23.

divinis Scripturis revelata, ut aliquando majoris præcepti obligatio tollat pro loco & tempore, atque adeò cessare faciat minoris præcepti obligationem. Hinc omissa in eremo circumcisio: & David comedit panes propositionis, & qui cum eo erant: & sacerdotes in Templo sabbatum profanabant, sine culpa: & die sabbati discipuli spicas vellebant, insontes. Misericordiam vult Dominus, & non sacrificium: & cognitionem Dei plus, quàm holocausta. Neque solùm cerimonialia cedunt moralibus; sed ipsorum etiam inter se collatorum moralium eadem cernitur œconomia, lege Dei constituta: ut patet ex his, & similibus, oraculis. *Dum tempus habemus, simus benefici erga omnes; maximè verò erga domesticos fidei. Si quis suis, & maximè domesticis, non providet, fidem negavit, & est infideli deterior. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, porrò autem & animam suam; non potest meus esse discipulus.* Si duos videam in altam foveam, vel profundum gurgitem lapsos, statim ibi morituros, nisi protinus liberentur, nec opis sit meæ utrumque inde eximere, unum tamen è duobus extrahere queam, quorum alter sit domesticus fidei, alter autem infidelis; necessitas officii in liberando fideli, cessare facit pro loco & tempore obligationem, quâ alioqui tenerer liberare illum infidelem. Idem dicendum de duobus fidelibus, quorum alter mihi pater sit, aut filius; alter verò servus, aut extraneus. At ubi de Christo sequendo, & constanter confitendo, & neutiquam negando quęstio incidit, tunc omnes nostras necessitudines pietati erga Christum post habere debemus, ut Christo constanter adhæreamus. Similiter se res habet, si ab aliquo postuletur, ut parentum, aut liberorum, aut quorumcunque, aut suam ipsius, vitam redimat perjurio, vel idololatriâ. Constans enim & immota necessitas fugiendi sumtionem nominis Dei in vanum, & vitandi idololatriam, liberat hominem ab omni reatu veluti neglecti officii erga alios, aut seipsum, quando nulla alia aperitur via, quâ possit sine peccato suæ, aut alterius, incolumitati prospicere. Hinc gloriosa martyrum certamina, & coronæ. Præcepta enim moralia negativa (ut rectè in scholis dicitur) obligant semper, & ad semper: etsi præcepta affirmativa obligant quidem semper, sed non ad semper nisi pro loco & tempore, seu quando opportunitas postulat. In eis, quæ Deus nobis imperavit, non postremum obtinet locum sedula cura & custodia pacis & unitatis: quod quidem

Iob 5. 5. Matt. 12. 1, 3, 4, 5, 6.

Hos. 6. 6.

Gal. 6. 10. 1. Tim. 5. 8. Luc. 14. 26

Bonavent. in 1. Sent. dist. 48. art. 2. qu. 1. Thom. 1. 2. qu. 71. art. 5. ad 5. Scot. in 3. Sent. dist. 9. qu. 1. nu. 4.

Vide huius operis lib. 2. cap. 4.

dem officium cedit gravioribus, at quibuſdam aliis præponderat, adeò ut Pacis & concordiæ conſervandæ neceſſitas aliquando tollat quarundam rerum, etiam lege divinâ alioquin imperatarum, pro loco & tempore, neceſſitatem. Vna nihilominus fides, μία πίστις, quæ ſemel ſanctis tradita eſt, pro qua nos hortatur Iudas Apoſtolus, ut decertemus, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. Hanc unam fidem, ex literis legalibus, propheticis, Evangelicis, atque Apoſtolicis acceptam catholici patres poſteris commendarunt. Id quod in hoc opere hiſtorico-theologico lector non indiligens facilè animadvertet. Vbi & doctrinæ ſanitas ſolidam lectori utilitatem, & hiſtoriæ veritas honeſtam exhibet delectationem.

§. 51. 53 54. 55 & lib 14. c. 5. §. 12. 13 Eph. 4. 5. Iuda v. 3.

Non incomperta, vel inexplorata, affero. prohibemus opus Dei negligenter agere, vel fraudulenter. Non vult Deus pro ipſo quemquam loqui iniquitatem, vel doloſè agere vel mentiri: ſed vult, ut loquamur ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ὡς ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ Quicunque ſe probare volet fidelem Dei miniſtrum, uti debet *verbo veritatis & armis juſtitiæ:* neque ſubtilitatem oſtentare σεσοφισμένους μύθους, ſed ſedulo anniti ſtudio, ut ſe ipſum probatum ſiſtat Deo operarium, qui non erubeſcat, & qui rectè ſecet verbum veritatis, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. *Nullum* autem *mendacium eſt ex veritate.* Non eget veritas hoſtili patrocinio; neque facienda ſunt mala, ut veniant bona. *Quod enim conſortium juſtitiæ cum iniuſtitia? & quæ communio luci cum tenebris?* Chriſtus eſt veritas; mendacii autem pater eſt diabolus. *Quæ autem concordia Chriſto cum Belial?* Sapienter dixit beatus Auguſtinus; *Dum per mendacium tenditur ut doceatur fides, id agitur ut nulli habenda ſit fides.* Et rurſum; *Veritate ſunt cavenda, veritate capienda, veritate occidenda mendacia. Abſit, ut blaſphemias ignorantium, ſcienter blaſphemando vincamus. Abſit, ut mala fallacium imitando caveamus. Quomodo enim cavebimus, ſi, ut caveamus, habebimus?*

Hierem. 48. 10. Iob. 13. 7. 8. &c. 2. Cor. 2. 17. & 6. 7. 1. Pet. 1. 16. 2. Tim. 2. 15 1. Ioan. 2. 21. Rom. 3. 8. 2. Cor. 6. 14. Ioan. 14 6. & 8. 44. 2. Cor. 6. 15. Aug. lib. contra mēdacium, c. 4. & c. 6.

Vt autem opus hoc hiſtorico-theologicum S. V. Majeſtati inſcriberem ac dedicarem, graves me rationes impulerunt. Chriſtiani enim principes ſunt ex officio nutritii Eccleſiæ Chriſti, atque adeò defenſores Evangelicæ veritatis, cujus qui vel inimicus eſt, vel incurioſus, non ſe præſtat, pro eo ac debet, Eccleſiæ nutritium. *Nec Eccleſia jungitur, qui ab Evangelio ſeparatur.* inquit beatus *Cyprianus.* Vnde non immeritò dum

Iſai. 49. 23. Cypr. lib. de lapſis. paullò ante medium.

Ecclesiæ te vis ostendere nutritium, pientissime Princeps, fidei causam suscipis, & dici amas *Defensor fidei*: sapienter reputans, inane esse nomen Ecclesiæ sine doctrinæ veritate; & eum demum Principem esse revera nutritium Ecclesiæ, qui verè catholicæ & Apostolicæ fidei defensor est: τῆς μὲν ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος τῆς δὲ κακοδοξίας ἀντίμαχος. ut loquitur sexta œcumenica Synodus, hoc ornans elogio *Constantinum* quartum Imperatorem.

Hujus operis lib. 5. cap. 4. §. 3.

Præterea, ad quem potiùs cum hoc opere me converterem, quàm ad nativum meum Principem? cui etiam speciali divinæ erga eum munificentiæ exuberantia cœlitus donatum est, inter omnes Christianos Reges, qui nunc rerum sub sole potiuntur, esse ὀρθοδοξότατον. cujus etiam sub umbra & præsidio opus hoc, Dei beneficio, elucubratum est.

Accedit intuitus horum temporum, heu quàm tristium!

Homer. Iliad. α.

Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
Ἄλλοι τε τρῶες μέγα κεν κεχαροιατο θυμῷ.

Virg. Ecl. 1.

en, quò discordia cives
Perduxit miseros!

Aristoph. in PACE. ubi est Μεγαρεῦσιν, *pro quo posuimus* Βρετανεῦσιν.

Βαβαὶ βαβαίαξ! ὡς μεγάλα καὶ δριμέα
Τοῖσι Βρετανεῦσιν ἐνέβαλε τὰ κλαύματα!

Scotis in Scotos adversa ferentibus arma,
Angli inter sese magnâ vi prælia miscent,
Horrida sanguineis ardescet Hibernia flammis.
Hæc tria terribili quatiuntur regna tumultu,
Docta nocere sibi, externo nullo hoste premente,
Conflagrant intestinis simul omnia bellis.

2. Sam. 1. 20.

Ne renuncietur in Gath, neque annuncietur in plateis Ascalonis, ne fortè lætentur filiæ Philistinorum, ne filiæ incircumcisorum exsultent.

Ierem. 9. 1.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? ut defleam die ac nocte interfectos filiæ populi mei.

Ah vitiis nostris offensi Numinis iras
Has patimur, justis onerantur terga flagellis.
Spretâ lege, (fatendum etenim,) peccavimus, & nos
Disperdi meritos Genitoris dextera clemens
Cladibus affligit, fera verbere corda coërcens,
Inque viam revocans, & vulnere vulnera curans,
Eia igitur vertamus iter, pia pectore toto
Vota Deo fundamus, ut hæc incendia cessent.
Plectit aberrantes, reduces amplectitur idem,
Et tristes sancto affectu solatur amicos.

Hac luctuosâ temporum facie, quando incredibile non est, rebus usque adeò turbatis, astutos aliquos & sedulos Tiberini Præsulis asseclas & operarios, subdolis quibusdam technis, solito confidentiùs, Regiæ vestræ conscientiæ insidiari, sicut θεόσδοτον

vestram

Digitized by Google

veſtram in retinenda Catholicæ fidei Evangelicâ veritate, atque adeò reformatâ Religione, conſtantiam læti & gratulabundi conſpicimus; ita etiam officii noſtri eſſe non dubitamus, tum indefeſsâ oratione ſereniſſimam veſtram Majeſtatem divino commendare præſidio, tum etiam, Deo largiente, & oſtium aperiente, μεταδῶναί τι χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. corroborare manum veſtram in Deo, qui te (Sereniſſime Rex) populi ſui paſtorem conſtituit. Cùm eximiam veſtram cogito pietatem, ſurgit animo fiducia, tantum abfore ut operis huius oblatio Clementiæ veſtræ hoc tempore intempeſtiva eſſe videatur, ut è contrario judicatura ſit S. V. Maieſtas opportunum eſſe eius adventum, & facilem ei aditum atque interiorem quandam admiſſionem promtè conceſſura, & paratiſſimum Regalis veſtri culminis patrocinium ultrò præbitura. Rom. 1. 11

Ipſe autem Omnipotens Deus pacis, Pater luminum, ſublatis diſſidiis, piam pacem S. V. M. regniſque veſtris clementer donet: & diu ac feliciter nobis, noſtriſque poſteris, præeſſe velit S. V. M. & natos natorum, & qui naſcentur ab illis, per omnia deinceps labentium volumina ſeculorum, lucida volventur nitido dum ſidera cœlo: & poſt ſceptra terreſtria, immarceſcibilem vobis cœleſtis gloriæ coronam benignè largiatur. Hæc Deum ſupplex orat

S. V. Majeſtatis

Humillimus & fideliſſimus
ſervus, & ſubditus,

Amſtelodami, 4. Non. Sextil. anno
Dominicæ Incarnationis 1645.

Ioannes Forbesius,
à Corse.

PRÆ-

PRÆFATIO.
AD LECTOREM.

De occasione & scopo hujus operis Historico-Theologici.

Aug. lib. 16. de civit. Dei. cap. 2.

SÆpenumero fieri crebra docet experientia, ut (quod ait Augustinus) ab adversario mota quæstio discendi exsistat occasio, dum adversus callidam contradicentium inquietudinem multa & considerantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & instantiùs prædicantur. Aliquando etiam sumtis spiritualibus armis, quibus uni alicui inimicorum agmini resistamus, contra alias insuper hostiles copias eadem circumferre, defendenda veritatis necessitate, compellimur: sicut Ephesinis illis Patribus contigit, qui ad causa Nestoriana cognitionem convocati, non istam solùm hæresin, sed & Massalianorum ac Pelagianorum hæreses profligarunt.

Libro 2. hujus operis. ca. 16. & cap 8. & lib 7. cap. 1. §. 9.

Hodierna Romanensis doctrina clancularii quidam in Scotia disseminatores, quò facilius Divinas Scripturas, quarum lucem ferre non poterant, popularium nostrorum manibus excuterent, jactabant apud imperitos, suum cum Catholica Antiquitate unanimem consensum, & ab eadem doctrinam reformatarum Ecclesiarum dicebant prorsus discrepare, atque adeò ipsis etiam repugnare Divinis Scripturis, si secundùm mentem orthodoxorum Patrum accipiantur, atque explicentur. Quod ut incautis facilius persuaderent, ostentabant nominum & sententiarũ nimbos illos, tanquam non fraudulenter, aut ineptè, sed. (ut ajebant) veraciter atq; appositè, à Bellarmino, *&* Gregorio de Valentia, *& aliis Romanarum partium scriptoribus, in causa sua subsidium conglomeratos. Quorum conspectu obstupefacti quidam simpliciores, & antiquitatum Ecclesiasticarum rudes, fatiscere: & vel, ob Catholica Antiquitatis reverentiam, in Pontificiorum concedere sententiam; vel sacris quidem Scripturis constanter adhærere, universa autem reliqua Antiquitati nuncium mittere. Quo infelice successu elati Romanenses sibi triumphum canebant; reformatam autem Religionem novitatis, atque adeò vanitatis, & falsitatis veluti convictã passim infamabant.*

Hoc animadverso, beatæ recordationis Pater meus (qui me ex legitima sua suscepit conjuge, piæ memoriæ, Lucretiâ Spensiâ, *VVormistonia,)* Patricius Forbesius, *Dominus à* Corse, *Baro de* Oneil, *idémq; tunc temporis, dum ista gererentur, Episcopus Aberdonienses, ejúsq; symmysta, Pastores Ecclesiarum diœceseos Aberdonienses, viri cordati, pietate insignes, & doctrinâ præstantes, synodicè in nomine* Domini *congregati, implorato Divino auxilio, & communicatis inter se consiliis, decreverunt dandàm sibi esse operam, ut, perspicua veritatis splendore, & manifestis Catholica antiquitatis vindiciis, scandalum illud amolirentur. Fundaverant, atque in Academia Aberdonensi erexerant ipsi suis sumtibus novam Professionem Theologicam,*

Vide lib. 16. cap. 1. §. 12. & 19.

& in

Digitized by Google

& in ea meam parvitatem, trepidantem ac multa timentem, collocaverant. Mandat Synodus, ut aliquem non pœnitendum Historiæ Theologicæ gustum studiosis præbeam. Confestim igitur ad obsequendum eorum jussis, uti par erat, accingor.

Deprehendi autem maioris esse molis opus, quod postulabatur, quàm ut levi negotio à me peragi posset. Cælestis tamen vocationis conscius, & Deo fretus, in hæc studia Historico-Theologica multis iam annis operam contuli: & ne incognita pro cognitis haberem, aut incerta pro certis acciperem, adhibui ad considerandas res, & tempus, & diligentiam; cum assidua ad Deũ prece, ut Spiritûs sancti ductu iter rectum tenerem, & quænam revera esset Catholicorũ Patrum doctrina quæ etiam heterodoxum placita, &, quantum instituti nostri ratio postularet, rerum etiam gestarum historias, temporúmque varietates tum ipse perspicerem, tum aliis eàdem εὐσυνειδήτως expromerem, ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ, sine fraude, sine felle. 2.Cor.1.12.

Dico autem ex animo, cum magno Basilio: Εἴ τις βελτίω λέγοι, ἢ δνορθοίη εὐσεβῶς τὰ ἡμέτερα, καὶ λεγέτω καὶ διορθούσθω, καὶ ὁ Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἡμῶν· οὐδεὶς γὰρ παρ' ἡμῖν αὐλίζεται φθόνος, ὅτι μηδὲ φιλονεικίας ἕνεκεν ἢ φιλοδοξίας, ἐπὶ τὴν δὲ τὴν ἐξέτασιν κεχωρήκαμεν, ἀλλ' ὠφελείας ἕνεκεν τῶν ἀδελφῶν. *Præivit etiam jubentium auctoritas, & obediendi necessitas. Et in opere tam longo ac vario, & circumstantibus procellis subinde fatiscenti; ad aures cordis identidem mihi accidebat præpotens & victrix illa Domini ac Salvatoris nostri vox,* Simon Ionæ, amas me? pasce oves meas. *Et ipso me suaviter consolante, ac benignè corroborante, in opere hucusque permansi. Si quis humanam mihi incogitantiam alicubi obrepsisse, ut aliter sentirem quàm se res habet, existimet, tantum abest ut benigno monitori succenseam, ut è contrario beneficii id loco ducturus sim, si quis erranti comiter monstret viam.* Φίλη καὶ προτιμοτάτη πάντων ἡ ἀλήθεια· *Præclara & beato* Augustino *digna sententia est;* Nimis perversè seipsum amat, qui & alios vult errare, ut suus error lateat. *Cui consentaneum est illud* Aristotelis βέλτιον εἶναι καὶ δεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν. *id enim Philosophis maximè convenire,* ἄλλως τε καὶ φιλοσόφους ὄντας. *Quanto autem sublimior & præstantior est Philosophia nostra Christiana, tanto magis officij hujus necessitate obstringimur: ut omnino deceat, atque oporteat, propria etiam dicta & scripta posthabere veritati,* ἄλλως τε καὶ χριστιανοὺς ὄντας.

Basil. Cæsariens. ep. 141 post medium.

Joan. 21. 15. 16 17. Vide lib. 15. cap. 15.

Dionys. Alex. apud Eusebium, lib. 7. hist. Eccles. cap. 24. edit. Græc. August. Epist. 7. Aristot. lib. 1 Ethic. Nicom. cap. 6.

Missi sunt ex Scotia in Belgium aliquot huius operis libri manuscripti, dum reliqui interea describerentur, ut eodem etiam ad prælum mitterentur. Certior autem amicorum literis factus, gravissimum & celeberrimum Theologum, D. Andream Rivetum, *libros illos, sibi*

 traditos,

Digitized by Google

traditos humaniter accepisse, & sui de eis judicii declarationem pollicitum esse dedi Aberdoniæ *ad illum literas, hoc exemplo.*

"*Literis amicorum meorum,* Magistri Gulielmi Spangii, *Ecclesiæ Scoticanæ apud Verienses in Zelandia pastoris doctissimi, vigilantissimi, &* Samuelis Wallasii, *eiusdem gentis ibidem negotiatoris, viri pietate morúmque integritate insignis, certior factus sum; Institutiones nostras Historico-Theologicas ad tuas manus, Vir exi-*
"*mie, feliciter pervenisse: téque illud, quicquid est operis, non solum*
"*comiter accepisse, sed neque eius recognoscendi laborem detrectasse.*
"*Quo nomine plurimum humanitati tuæ me debere profiteor: & Deo*
"*gratias submissè ago, quòd lucubrationem nostram, antequam in publicum prodiret, tam spectati iudicii, & compertissimi candoris Theolo-*
"*logo, sisti voluerit, ut iam castigata, & tanti Viri (si mereatur) te-*
"*stimonio condecorata, lucem minùs reformidet. Ad scribendum hoc*
"*opus, iubente Aberdonensi Synodo, animum appuli. Et in eo elabo-*
"*rando unam quasi vi veritatem, & sedulo ac seriò cavi, ne contradi-*
"*centium argumenta dissimularem, aut cuiuspiam verba perverterem,*
"*vel inexplorata temerè arriperem: neque alienâ fide testimonia pre-*
"*tendi: neque quicquam à me fraudulenter, aut* κατὰ μονομέρειαν, ἢ
"κατ' ἐτερομέρησιν, *factum est: idque unicè operam dedi, ut Deo place-*
Dionys. Areop. in fine libri de divinis nominibus. "*rem cordium scrutatori, hominibus autem ut prodessem. non solùm*
"*orthodoxis, verùm etiam* τοῖς ἀντιδιατιθεμένοις. ὥστε, εἰ μὲν ὀρθῶς ἔχει
"τὰ εἰρημένα, ἐπὶ τὸν πάντων ἀγαθῶν αἴτιον τὸ πρᾶγμα ἀναβετέον, εἰ δὲ
"ταῦτα, ἢ οὐκ ὀρθῶς, ἢ ἀτελῶς ἔχει, καὶ τ' ἀληθείας ἢ ὀλιγῶς, ἢ μειζόνως ἀ-
"ποπεπλανήμεθα, τῆς σῆς ἂν εἴη φιλανθρωπίας ἐπανορθώσασθαι τὸν ἀκου-
"σίως ἀγνοῦσι λόγῳ τῷ μαθεῖν δεομένῳ, καὶ ἐπαμῦναι τῷ μὴ αὐτάρκει
"δύναμιν ἔχοντι, καὶ ἰάσασθαι τὸν οὐκ ἐθέλοντα ἁμαρτεῖν. *Quorsum enim*
3. Joan. 8. "*tendit omnis nostra velificatio? Non certè ut sectemur vanitatem,*
"*sed ut Deo servientes,* συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. *Adhibe (vir do-*
"*ctissime,) liberam censuram. Hanc ego a tua charitate fraternam*
"*operam non immeritò exposcere, sed jure optimo mihi videor postula-*
"*re: quia, quod haud dubiè tu mecum juxta agnoscis, eum in finem*
"*tam opulenta cœlestis sapientiæ gaza repletum est felix istud pectus*
"*tuum, ut inde aliis etiam ditescentibus, sors ipsa, crescentibus usuris*
"*multiplicata, ad Dominum redeat, & tibi aliquando dicentem Do-*
Matt. 25. 21. "*minum latus audias,* Benè est serve bone & fidelis, in exiguo fui-
"sti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium Do-
"mini tui. *Quamvis autem diuturnis sudoribus, & plurimis tuis*
"*scriptis publicis, salutaris doctrinæ luce fulgentissimis, ingentia ani-*
"*marum lucra camparata jam esse, & post futuris seculis, plura ac-*
"*quirenda gratulabundus fatear; non tamen de nihilo est, quod post*
"*tot & tam graves exantlatos labores, crudam adhuc & viridem*
"*senectam tibi sicut olim magno* Athanasio *) Deus benignè largitur.*

Digitized by Google

--------nec tarda ſenectus "
Debilitat vires animi, mutátque vigorem. "

Nempe hoc tibi cæleſti munere conceſſum eſſe vides, ut etiam in ſe- " *Pſal.91.15.*
nectute fructum feras. Beatus ille ſervus, quem adveniens Dominus " *Matt.24.*
inveniet οὐχὶ ποιοῦντα ὡς ἔτυχεν (*ut rectè exponit magnus* Baſilius,) " *46.*
ἀλλὰ ποιοῦντα ἕτως. *id eſt, (ut ibidem loquitur ille Pater.)* ὡς προστάτ- " *Baſil. præam. in Regulas fuſius diſputatas. 2. Tom. 1. 18*
γμενα. *Dulcem eſt ſic.* "

--------munere in iſto "
Claudere conſumtam defeſſo corpore vitam. "

Deum ſupplex precor, ut te (frater chariſſime,) Eccleſiæ ſuæ bono, "
quàm diutiſſimè incolumem conſervet: & det nobis, ut inveniamus "
miſericordiam apud Dominum in illo die. Sis, quæſo, parvitatis "
meæ in ſanctis tuis precibus memor. "

Miſſis deinde reliquis libris, Synodus Aberdonienſis reverendum populare m & Symmyſtam noſtrum M. G. Spangium *per literas hortata eſt, ut operis hujus editionem admarutaret.*

Paulo poſt, committantibus bonæ ſpei adoleſcente, filio meo, Georgio Forbeſio, *(quem jam unicum ex novem liberis, mihi ex legitima mea coniuge, natione Belgicâ, Middelburgo-zelandâ, beata memoria* Dulci Roſa-arbore *natis, divina clementia ſuperſtitem eſſe voluit,) eiúſq; in ſtudiis pietatis & bonarũ literarũ, ephoro, iuvene pio & erudito,* Gulielmo Kheto, *philoſophiæ Magiſtro, & S. Theologiæ ſtudioſo, in has regiones Belgicas, propitio Numine, feliciter navi advectus, tum claris.* D. Rivetum, *cum etiam alios viros magnos, eadem de re, quam priùs* D. Riveto *per literas commendaveram, coram compellandi occaſionem nactus ſum.* Soete Rooſeboom.

Amanter autem & humiliter rogo atque hortor Lectorem, quiſquis ſit, ut Inſtructiones iſtas ita inſpeciat, ut iniquo aliquì præjudicio non indulgeat, ne antecepta opinioni, quam falſam deprehenderit, ſerviliter inhæreſcat; neque ſe obduret contra manifeſtam veritatem; neque ſi aliquando erratum ſit, ideo ſemper errandum eſſe exiſtimet: cum magis ſapientibus (*ut rectè* Cyprianus) & Deum timentibus congruat patefactæ & perſpectæ veritati libenter atque incunctanter obſequi, quàm pertinaciter atque obſtinatè reluctari. *Sit procul à nobis inſaniens illorum hominum ſapientia,* quorum (*ut ait* Thomas) voluntas inordinatè poſt ſe trahit judicium rationis, ut verum judicetur illud quod placet. *Nihil decedit veritati: etiamſi ab hominibus contemnatur: ſed miſeri ſunt homines, qui veritatem quæ ſecundùm pietatem eſt aſpernantur. Atq; huc pertinet illud* Auguſtini; Nihil infeliciùs quàm non conſentire veritati, qua ita quiſque concluditur, ut exitum invenire non poſſit. *Hominum alterationibus veritas amitte pateſt, exſtingui non poteſt. Contra ſe pugnat, qui* *Cyprian. epiſt. 73. ad Iubaianũ.* *Thom. in Prologum Sententiarum.* *Vide lib. 14. cap. 6. §. 23. & 27.* *Aug. lib. 3. contra literas Petiliani, cap. 30.*

Digitized by Google

veritati se ingerenti pertinaciter resistit. Non ladimur, quando offeruntur nobis meliora, sed instruimur: & ab errore liberamur si eum nobis eripi sinamus, & quod malè tenebamus relinquere non gravemur: sic vincit qui vincitur, & se victum esse gratulatur, jam victor erroris, & obsequens veritati. Deum oro veritatis & pacis, ut servulos suos ducat in omnem veritatem, & dirigat pedes nostros in viam pacis.

Ab omnibus autem pius hujus operis Lectoribus omni studio contendo, ut pro me adhuc viatore preces Deo fundant, ut benignè det mihi, propositum certamen patienter, alacriter, felicitérque decurrere: & cursum meum consummare cum gaudio sancto ac sempiterno; & ministerium, quod accepi à Domino Iesu, ad testificandum Euangelium gratiæ Dei, fideliter ac prudenter adimplere. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Accipe, Lector, animo non iniquo, & piè eis utere ad Dei gloriam, ad Ecclesiæ ædificationem, & ad animæ tuæ emolumentum, quæ tibi, hos in usus, animo planè benevolo & candido exhibentur. Amsterdami, *pridie Nonarum Augusti, anno Dominicæ Incarnationis millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.*

Digitized by Google

FACVLTATIS THEOLOGICÆ LVGVNO-BATAVÆ

IVDICIVM

SVPER

Inſtructionibus Hiſtorico-Theologicis,

VIRI

Clariſſimi IOHANNIS FORBESII

Theologi Scoto-Britanni.

QVamvis ſuum Virtuti ex ſe conſtet decus, & rectè factorum conſcientia amplum bonæ menti theatrum ſit; pars tamen juſtitiæ eſt ea Viris eximiis tribuere elogia, quæ vel à bonis impetrant, vel malis pietatis & eruditionis ſuæ gloriâ extorquent. Si verò illi, qui à ſecularibus diſciplinis inſtructi ſunt, commendari ſuo jure debent; illis ſanè ſua etiam, & ingens quidem, laus debetur, qui duplam hæreditatis ſacræ partem velut primogeniti in Dei domo ſunt conſequuti, & qui curas ac lucubrationes ſuas ad veritatis cœleſtis patrocinium, & Regni Dei incrementum ſtrenuè convertunt. In quorum cenſum Clariſſimus Vir IOHANNES FORBESIVS, Theologus Scoto Britannus, magno ſuo merito, referri debet, ob eximium *Inſtructionum Hiſtorico-Theologicarum* opus, quo *Vetera & Nova*, velut *ſcriba edoctus in Regno coelorum, è theſauro ſuo* ubere expromit. Quod cùm noſtro etiam judicio ſubmittere, & noſtram ſuper eo ſententiam rogare ei viſum fuerit officium quod ultrò id occupantibus licere poterat, rogaris ſaltem licere debet. Te, ſtamur itaque ſeriò, & bonâ fide, *Inſtructiones* iſtas *Hiſtorico-Theologicas* non uno nomine nobis perplacuiſſe. Quam primùm illę ad manus noſtras pervenere, gratulati fuimus publico, quòd Deus deſertum illud propemodum *Hiſtoricæ Theologiæ* ſtudium, & quod apud multos vel vt inutile ac inglorium, vel vt arduum nimis & operoſum jacet, huic ſervo ſuo, eximiæ pietatis & maturi ludicii Viro inſpirârit, qui hanc Theologicæ eruditionis partem à pauciſſimis retrò occuparam, ſuam faceret, & curis ſuis ſive à contemtu, ſive à neglectu ſaltem vindicaret. Iamdudum ſanè hoc à Magnis Viris ſeriò deſideratum fuit, vt quæ *Dogmaticæ* Theologiæ felicitas eſt, ea etiam *Hiſtoricæ* eſſet, & ut ex Antiquitate Eccleſiaſticâ cum accuratione aliquâ & Methodo exactâ, ſecundùm ſeriem locorum Theologicorum, eruerentur doctrinę ſacrę periodi variæ, hæreſium naſcentium prima molimina, adultarum progreſſus & incrementa, ut & ſufflamina ab Eccleſiâ veteri objecta errorum Architectis. Non quod in humanâ auctoritate verti cenſeamus cardinem Religionis, qui pro certo nobis perſuademus, ſcriptis omnibus humanis *judicium*, ſolis verò divinis *fidem & obſequium* deberi; & ex illis quidem *de facto*, ex his verò *de jure* dunta xat judicandum eſſe: ſed ut qui hic à nobis abeunt Adverſarii, videant, eam quę in noſtris Eccleſiis, ſingulari Dei gratiâ docetur docetur, Theologiam haudquaquam novitiam eſſe, ſed veterem, & cum puriore antiquitate conſentientem; Romanam contrà nihil niſi ſeruta Gabaonitica, vanam vetuſtatis ſpeciem mentientia. Et revera, ſi propiùs & penitiùs intuearis in Veteris Eccleſiæ faciem, ſplendidus ille Antiquitatis, quo ſimplicioribus manum ſępe *operarii doloſi* adeunt, prętextus, ut larva inanis, & merum μορμολύκειον vaneſcit. Quamvis verò à Celeberrimis & Præſtantiſſimis Theologis multis ſparſim doctrinæ Eccleſiarum Reformatarum veritas ex Antiquitate ſolidè aſſerta & confirmata fuerit; rariora tamen noſtratium ſcripta exſtant, qui Hiſtoricè per locos ſingulos exſequuti fuerint, quâ occaſione & quibus gradibus veritas vel oppugnata, vel vindicata, & conſtabilita ſit, quibus etiam artibus purâ Eccleſiæ facies paulatim fœdata, & argentum ejus in ſcoriam converſum fuerit: Nec licuit alia agentibus ſępe in ipſa errorum cubilia ubique penetrare, *credita & credenda* inter ſe conferre, momenta cauſæ utrinque allata unâ facie Lectori repręſentare, & omnia in clarâ luce collocare, quę ad tantam rem requiruntur. Quod nonniſi ab illis commodè fieri poteſt, qui hoc unum agunt. Et tamen ut Conſultis Iuris Hiſtoria Vetus interpres eſt difficillimarum legum, & clavis ad conciliationem eorum, quę prorſus videntur ἀντιλογικὰ, ubi occaſiones & circumſtantiæ legum latarum probè intelliguntur ſic Viro

Theologo nihil sæpe magis conducit, quàm mutationum in *doctrinâ* & *disciplinâ* fontes perspectos habere, & observare, quâ occasione, quibus technis & gradibus mendacii Candidati in veritatem cœlestem incursare, & Mysterium iniquitatis, quod jam Apostolorum ætate se in Ecclesiam inferre cœpit, ad ἀκμὴν vel fastigium suum, in quo hodieque est, provehere anniti fuerint: Qui item tum Antitrinitariorum, tum Orientalis Occidentalisque Apostasiæ sive anteambulones fuerint, sive satellites & tibicines, adeóque quæ Instrumenta Idolomaniæ, & Tyrannidis hodieque in Oriente & Occidente simul grassantis. Ex eo etiam constare poterit, quinam ex Hæreticis veteribus obstetricati fuerint novationibus variis in Religione, quibus hodie alii assensum, alii etiam patrocinium commodant: infausto præsertim schismati in Fœderato Belgio ante non ita multos annos exorto, & quos illi patronos habeant, qui ab Ecclesiis nostris secessionem fecêre.

In magnâ itaque felicitatis parte ponendum censemus, quod Deus *excitavit spiritum* Clarissimi hujus Viri, ut in hanc curam cum curâ incumberet, & cum Dogmatico *Institutionum Theologicarum* genere, *Theologiam Historicam* solidè & methodicè, quoad præcipua capita exsequeretur. Si quid judicamus, opus hoc ætatem feret, & gaza erit ac κτῆμα preciosum in domo Dei. quia verò per occupationes Academicas & Ecclesiasticas nobis Tractatum istum integrum expendere, & de singulis cum Auctore absente conferre non licuit, quod de aliquibus pronunciare non possumus, (in quibus ut suam ipsi libertatem relinquimus, sic nobis etiam nostram reservatam volumus;) de summâ tamen rei pronunciamus, opus istud & multæ lectionis, & variæ eruditionis, & subacti in Antiquitate ecclesiasticâ judicii, adeóque ejus Auctorem bonorum omnium amorem, & benevolentiam insigni isto labore mereri. Nec dubitamus, quin, adspirante divinâ gratiâ, eximiæ istæ Lucubrationes, quæ penu Antiquitatis sunt, multis in veritate Orthodoxâ vel erudiendis, vel confirmandis, aliis etiam ad minus cruda & saniora circa capita multa judicia revocandis, adeóque Regno Dei promovendo, utiles admodùm & opportunæ sint futuræ. Optamus quin etiam, ut vel Auctor ipse, quæ adhuc desunt, ad plenam variorum Capitum pertractationem, cum tempore nobis eâdem Methodo exhibeat; vel ut ipsius exemplo excitati Viri eruditi alii, in partem istius curæ veniant, & veritatis sacræ & antiquariæ negotium eâdem fide & felicitate agant.

De cætero, ut *Institutiones istas* Lectori commendatas cupimus; sic Deum rogamus, ut Eximium earum Auctorem singularibus Spiritûs sui donis cumulatè instructum, in sancto isto instituto confirmare, & operarios complures id genus in messem suam extrudere velit, quò veritate magis magisque assertâ, & triumphato mendacio, ea discamus, & retineamus constanter in terris, quorum scientia ac fructus nobis perseverent *in cœlis*. Perscriptum Lugd. Batavorum. xx Jul. Anno Æræ Dionysianæ CIↃ IↃ CXLV.

S. Theologiæ Doctores & Professores in Academiâ Batavâ:

JOHANNES POLYANDER
à Kerk-hoven.

JACOBUS TRIGLANDIUS,

FRIDERICUS SPANHEMIUS,
p. t. Decanus,

Reveren-

Reverendi & celebertimi Theologi, D. ANDREÆ RIVETI, judicium de hoc opere Hiſtorico-Theologico.

CLariſſimi & doctiſſimi Viri, D. Joannis Forbeſii à Corſe, S. Theologiæ Doctoris & Profeſſoris in Academia Aberdonienſi apud Scotos, *Inſtructionem Hiſtorico-Theologicam*, ante biennium, & ultra, in prioribus partibus mihi communicatam, vidi tum; & expendi: poſteà verò integram & effectam, ab ipſo autore mihi ad legendum & cenſendum oblatam, percurri: Placuit mihi admodùm hæc res Theologicas tractandi ratio, in qua cum dogmatibus conjungitur *Hiſtoria* rerum eccleſiaſticarum, atque ita accuratè tractantur dogmata fidei, ut non ſolùm, quid ex ſacra Scriptura de iis ſtatuendum ſit, demonſtretur; ſed etiam, uno velut intuitu, quid de eiſdem cenſuerit purior antiquitas, & quâ ratione exortis hæreſibus variis obviam iverit, eaſque profligaverit, manifeſtum fiat. Quod certè ille, quantum judico, tam Orthodoxè, perſpicuè, & methodicè, in omnibus doctrinę capitibus, & controverſiis circa ea variis temporibus motis, exſequutus eſt, ut non potuerim, non ſolùm in hoc opere fidem ejus & diligentiam magnoperè non approbare; ſed etiam induſtriam ejus laudare, & omnibus commendare. Itaque ei etiam autor fui, quantum potui, ut egregium hoc ſcriptum non ſineret diutius premi; ſed in Eccleſiæ bonum, illud quamprimum prælo ſubjiceret, & publici juris faceret, nullatenus dubitans, quin hac ratione provectiores magis ac magis in veritatis, quæ eſt ſecundùm pietatem, cognitione confirmaret: junioribus autem maximum ſtudiis eorum adjumentum afferret, quo freti, in talibus judicium ſuum melius informarent, & aptiores redderentur, ut poſſent *παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.* Scripſi Hagæ Comitis, XII. Kal. Quinctil. CIↃ IↃC XLV.

ANDREAS RIVETVS, S. Theologiæ Doctor, & ejuſdem in Academia LugdunoBatavâ, olim ordinarius, nunc honorarius Profeſſor.

Iudicium Facultatis Theologicæ, Academiæ Vltrajectinæ.

NOs infrà ſcripti libros ſexdecim Inſtructionum Hiſtorico-Theologicarum Reverendi & Clariſſimi Theologi, D. Johannis Forbeſii, rogati luſtravimus & percurrimus, quantum per occupationes licuit; autoriſque multiplicem in Theologicis & antiquitatibus Eccleſiaſticis eruditionem nec non indefeſſam diligentiam abunde in iis deprehendimus. Adeò ut judicemus, magno cum fructu lucubrationes illas non tantùm à Theologiæ ſtudioſis, ſed etiam à quibuſcunque literatis, præſertim Theologis & Eccleſiarum paſtoribus, legi poſſe: non obſtante, quòd nonnulla, noſtro judicio, occurrant, præſertim circa ritus & regimen Eccleſiaſticum, quæ cum recepto ordine & praxi Eccleſiarum noſtrarum in Belgio, & ſenſu noſtro, per omnia nonita conveniant. Actum Ultrajecti, VI. Eid. Jul. CIↃ. IↃC. XLV.

GISBERTUS VOETIUS,
Theologiæ in Academia Vltrajectinâ Profeſſor.

CAROLUS de MAETS,
Theologiæ Profeſſor ibidem.

IOHANNES HOORNBEECK,
Theologiæ ibidem Profeſſor.

Iudicium Facultatis Theologicæ, Academiæ Franekero-Frisiæ.

QVandoquidem etiam à nobis flagitavit Vir Reverendus, Symmysta nobis chariſſimus, Iohannes Forbeſius, currente prælo Relectionem operis ſui Hiſtorico-Theologici, noſtrumque unà excudendum de operis editione judicium; nec voluimus, nec debuimus hîc eſſe δόκιμοι: ac quantum per occupationes licuit tum ordinarias, tum quæ extra ordinem occurrerunt, nec permiſerunt nos omnia & ſingula controverſiarum momenta eâ, qua voluiſſemus, accuratione excutere; luſtravimus tamen ſeriò partem operis maximam, non utique aut Viri talis aut operis Cenſores futuri, ſicubi etiam in apicibus nonnullis aliquo modo in diverſum à nobis abierit (qui ſentiendi & loquendi normam unicam, omniumque à Patribus nobiſque, & quovis alio dictorum obruſam cum Clariſſimo Auctore ſtatuimus verbum Dei) ſed gratias acturi pro zelo & affectu, quo ad veritatis, communis depoſiti noſtri, defenſionem fertur, nec non pro labore & diligentiâ indefeſſâ, quam ad confectionem utiliſſimi antiquitatis Eccleſiaſticæ theſauri exantlavit; & pro inſtructione non diſcentibus tantùm, ſed & docentibus, ſummopere profuturâ Quod facimus in præſens ſeriò, & ex animo; Deum venerati, ut vitam & otium concedat Viro eximio telam hanc aliquando ita pertexendi feliciter, ut illam feliciter exorſus eſt: atque ipſum rogantes, ut bono publico reliquorum IX. librorum editionem velit accelerare.

Franekeræ, die 23. Iulii M DC XLV.

IOHANNES CLOPPENBURCH,
Verbi Divini Miniſter, & S. Theologiæ Doctor & Profeſſor.

IOHANNES COCCEIUS,
S. Theol. D. ejuſque Facultatis & Hebr. L. Profeſſor, p. t. Academiæ Rector.

Iudicium reverendi & inſignis Theologi, D. SAMVELIS MARESII, qui ab obitu collegæ ſui beatæ memoriæ D HENRICI ALTINGII, onus Profeſſionis Theologicæ in Academia Groningo Omlandicâ, annum jam penè integrum, ſolus ſuſtinuit, accedente etiam officio magnifici Rectoris ejuſdem Academiæ.

AUreum hoc opus *Inſtructionum Hiſtorico Theologicarum* à Nobiliſſimo & Celeberrimo Theologo, D. Doctore *Forbeſio* conſcriptum, perlegi quantum potui diligenter, & per continuas alias occupationes licuit: illudque deprehendi in ordine accuratum, in rebus quæ tractantur ſolidum, in teſtimoniis quæ referuntur exactum: ac undique ſummam Authoris longè Doctiſſimi, Eruditionem, Fidem & Diligentiam comprobans. Et quamvis non conſentiant docti Antiquitatis Eccleſiaſticę eruderatores in ſingulis minutiis, ac nonnulla ſemper exſtent eo in genere, in quibus ſalvâ veritate fidei & Chriſtianâ charitate diſſentire licet; attamen ea huc referri video pleraque omnia, quæ vel veteribus Controverſiis Eccleſiæ benè intelligendis, vel iis elucidandis, quæ hodie nobis intercedunt variis cum Hæreticis, præcipuè verò hominibus Pontificiæ communionis, apprimè inſerviant: Nulluſque dubito, quin plurimis aliis, qui Theologica tractant, idem eveniat in hoc opere evolvendo, quod mihi, qui ſemper doctior ab illo receſſi. Præſertim poterit eſſe Iunioribus inſtar Iſagoges ad ſtudium Antiquitatis, & pro Theſauro ac Faſciculo rerum ex illa expetendarum, ſolerter ac doctè temporum noſtrorum quæſtionibus applicatarum. Hîc enim videre eſt, quibuſnam armis Orthodoxi ſemper propugnaverint ſumma illa Religionis Chriſtianę capita, quę Domini noſtri Ieſu Chriſti Perſonam, Gratiam, Officia, Beneficia ſpectant; quos-nam Anabaptiſtæ & Sociniani habeant in ſuis fœdis hæreſibus Patriarchas: quæ ſit Mahumetiſmi origo & impuritas: ex quo fonte prodierit Vbiquetas: quàm bene cum Pelagianis & Semipelagianis conſentiant Remonſtrantes, & Ieſuitæ, aliæque Pelagii hoc tempore reliquiæ; quantopere abhorruerit Antiquitas Catholica ab Idololatria multiplici Romanenſium, ac eorundem Meritis,

Opere

Opere operato', Transſubſtantiatione, Purgatorio, Papatu, ac aliis id genus, in quibus nequicquam de Veteris Eccleſiæ conſenſu gloriantur. Vt hinc liqueat, quòd, dum Reformatos odioſo Novatorum nomine traducunt, revera ſe veteratores prodant; Gibbonitis perſimiles, qui detritos calceos, laceras veſtes, utres confractos oſtentabant Iſraëlitis, falsò perſuaſuri ſe è longinquo venire. Licet autem Doctiſſimus Vir circa Regimen & Diſciplinam Eccleſiæ videatur ſentire idem, quod hactenus pleriſque in Eccleſiis tranſmarinis fuerat perſuaſum; id tamen potiùs obiter inſinuat, quàm tractat ex profeſſo; longéque molliùs & moderatiùs de eo loquitur, quàm obſtinati Formaliſtæ & Tyrannidis epiſcopalis propugnatores; & illa inſuper dicit, quæ ſaltem Pontificiis debellandis, argumento ad hominem, multum conferant. Vtinam quatuor reſiduos libros, quorum ſpem facit, his ſexdecim brevi adjiciat, Babylonis Romanæ turpitudini penitùs retegendæ plurimùm profuturos. Interea doctiſſimis iſtis ejus Lucubrationibus utatur ac fruatur Eccleſia Chriſti & Theologiæ puriori conſecranea Iuventus: Deoque Optimo Maximo omnes Eruditionis ſimul & Orthodoxæ veritatis ſectatores, gratias mecum agant gratiſſimas, quòd Clariſſimi & Eruditiſſimi hujus Viri operâ & labore tam multa hîc conſequamur, quibus tum Eruditioni fax multiplex accenditur, tum Orthodoxiæ ſuſtinendæ plures & validi tibicines ſupponuntur. Hoc eſt, Reverende D. Forbeſi, meum de hoc tuo doctiſſimo opere judicium, quod non tam illi pondus addet, quàm meum in te comprobabit affectum, & per victuras chartas poſteritati commendabit. Plus ſplendoris ex iſto libro Nomini meo accedet, quàm Authoritatis illi ex meo nomine; videorque mihi hîc eos imitari, qui Templorum marmoribus & columnis ſua nomina incidunt; Pro ſe enim tuus labor ſatis loquetur, nec commendatitiis eget. Vino vendibili hac hederâ ſuſpensâ opus non erat. Sed cum ita volueris, nolle non debui: mihique ipſi gratulor, quòd hac quaſi conteſſeratione hoſpitalitatis, (Tertullianeam agnoſcis vocem) fraternitatis appellationem & cõmunicationem pacis, *quæ jura non alia ratio regit, quàm ejuſdem Sacramenti una traditio*, tecum liceat profiteri. Scripſi Groningæ Friſiorum, XXII. Junii, 1645.

SAMVEL MARESIVS, S. Theologiæ Doctor, & Profeſſor ordinarius in Academia Illuſtrium ac PP. Ordinum Groningæ & Omlandiæ, ac p. t. ejuſdem Academiæ Rector.

JVDICIVM

Clariſſimi, doctiſſimi, & celeberrimi Viri,

GERARDI IOANNIS VOSSII:

Olim Lugduni Batavorum, Illuſtrium Hollandiæ & Weſtfriſiæ DD. Ordinum Collegii Theologici Regentis; Nunc autem Amſtelodami, ſacræ, eccleſiaſticæ, ac civilis, atque adeò univerſalis Hiſtoriæ Profeſſoris.

Nobiliſſimo, reverendo, & ſummo Viro,

JOANNI FORBESIO, DOMINO à COUSE, S. Theologiæ Doctori eximio, inque Academia Aberdonienſi ejuſdem Profeſſori,

Gerardus Ioannes Voſſius S. P. D.

NOn dubium eſt, quin omnibus veritatis ac concordiæ amantibus dolorem adferat maximum, quòd antiquæ toties repullulent hæreſes; quandoque etiam ſuccreſcant novæ, & olim inauditæ, nec minùs veteribus illis ſectis veritati adverſæ, & paci. Cujus rei cauſſam eſſe præcipuam arbitror, quòd qui animum adplicant ad legendum ſacras literas, magnam id partem faciant, vel cum ſtulta ingenii ſui fiduciâ, vel præjudicio ab iis profecto, quos per omnia ſequi ſibi propoſuerint, vel ab animo haut aliter eas interpretandi, quàm iis locis, ubi degant, conducibilius videatur, ad conſequendum, vel retinendum, mundi bona.

Quomodo

Digitized by Google

Quomodo adfecti parum cogitant, Scripturas non esse Scripturas, quoties alio intelliguntur Spiritu, quàm sunt scriptæ. Nisi igitur de infelici horum grege esse velimus, quemque veritatem magis amare convenit, quàm seipsum; ac ante omnia quidem scrutandum, quid Deus dicat in Verbo suo: Sed ne perperam illud interpretemur, quando omnes ad errorem sumus proclives; attendere etiam debemus, non modò quid unus & alter, sed omnino quid constanter docuerit Ecclesia Dei. Quantopere enim repugnat perspicuitati Scripturæ, si ita exaratæ credantur, ut, ab Apostolorum excessu, ne in præcipuis quidem fidei capitibus ipsi eas Ecclesiarum doctissimi ceperint antistites! Quantum item adversatur bonitati Dei, & amori erga nos; si per tot secula ad Scripturarum intelligentiam defuisse statuamus Spiritum Dei, viris licet pietate, & sanctimoniâ, præcellentibus, Ecclesiæque semper commendatissimis, atque eo melioribus, quo Apostolicis propiores erant temporibus! Nec ignoro, dicta hæc nostra parum descendere in animos multorum, quia videant etiam ad antiquitatem provocari in caussa deploratissimâ. Qui cogitare debebant, nisi isti hospites forent in veterum lectione, non tam futilibus motum iri. Viderent enim, bellos hosce provocatores incassum jactare antiquos, præterquam apud vetustatis nescios, qualibus se os facile sublinere posse sperant. Cæteri autem, qui historiâ Ecclesiæ sunt exculti, nullo negotio cernunt opiniones eas, quas frustra venditant pro antiquis, si non heri vel nuper natæ sint, plurimùm saltem cepisse dèmum ante duo tria, vel summùm sex septem secula, vel non multò ampliùs. Vt obducere illis liceat hoc Optati Milevitani, lib. VI: *Quæ est ista nova & stulta sapientia, novitatem quærere in visceribus vetustatis*? Quis verò non fateatur, præscriptione istiusmodi multùm firmari animos nostros in genuina Scripturæ interpretatione; validius quoque, munitiusque, hæreses refelli? Quare hoc armorum genere semper pugnatum fuit à sanctis Patribus: qui præcipuè quidem se tuentur Scripturæ auctoritate: nec tamen prætereunt priorum temporum consensum. Hoc luce clarius est ex iis, quæ differunt adversus Marcionem, Valentinum, & his æquales: item Samosatenum, Arrium, Macedonium: nec minùs Pelagium, Nestorium, Eutychem: ut præteream hæreticorum cæteros. Vellem ista adtenderent, qui territi, diffuso adeò, ut ajunt, Ecclesiasticæ antiquitatis Oceano, propterea veteres Theologos non legunt; & quia negligunt, nesciunt & postquam ignorant, aspernantur; ac ne temere contemnere, vel soli nescire, videantur, etiam traducendo illos, complurium animos ab iis abalienant. Tanti mali fons caputque est, otii amor ac laboris fuga, dum non satis cogitant, certissimum illud Aristotelis effatum in Nicomachiis, artem ac virtutem versari circa id quod difficilius est. Et tamen difficultatem illam, de qua tantopere conqueruntur, multum leniat rectus studiorum ordo, & hoc omni historiæ innatum, quod delectat, & assidua ingentis boni cogitatio, quod ex historia Ecclesiæ, veterumque Theologorum lectione, ad nos redit. Fidem fecerint vel solius magnę Britannię vestræ, vel etiam nostrę, tot Theologi summi: ante omnes αὐτόπτην illud hominis Joannes Juëllus, antistes Sarisberiensis. Quis enim è conciliis, vel doctoribus (quotquot primis fuere annis sexcentis) non animosiùs modò, sed doctiùs quoque, vel feliciùs, impugnavit adversarios? Non defuere quidem, quibus hoc disputandi genus minùs probaretur: sed, præstantissimi etiam Whitakeri judicio, timidiores hi fuere, quàm necesse erat. Poteram & alios subdere magno numero. Semper enim Britannia abundavit Theologis, ut Scripturarum, sic antiquitatis etiam intelligentissimis. Sed ut de iis pluribus dicam, brevitas instituti non finit. Ad te itaque venio, eximie Forbesi: qui uti habuisti antea, quem sequereris, patrem tuum, τὸν πατέρα Patricium Forbesium, Episcopum Aberdoniensem, virum undecunque doctissimum; ita ipse deinceps, in hoc antiquitatis studio, patriæ præibis, ac cunctis amantibus rectam studiorum viam. Nihil me auribus tuis dare, indicio omnibus erit utraque hæc, & Theologica, inquam, & Historica INSTRUCTIO tua, & ille signorum tuorum adspectus adversus tot infesta hæreticorum agmina. Quem equidem nescio utrùm comparare velim phalangi Macedonicæ, an aciei Romanæ. Sed huic potiùs, quando, (quod defuisse phalangi Polybius ostendit) copiis tuis semper erit locus, sic armorum viribus, sic scientiâ, atque arte, instructis ad nullum non pugnæ genus. Habet igitur melioribus sacrata Musis adolescentia, unde meliùs sapiat, dum videt eos, qui sic avocant ab antiquis, sibi semitam non sapere, licet aliis monstrent viam. Habet quoque media illa ac constans ætas, quo accendatur deinceps ad studium antiquitatis, si priùs neglexit; vel si serum id putet, saltem ut alienis videre oculis adsuescat, ubi nequit suis. Habent denique

nique etiam, in veteribus Theologis ſubacti, unde proficiant: imò ſi ipſi pariter bene mereri de hoc ſtudio volent, non deerit hinc exemplum, quod ſcribendo æmulentur, quò ita magis & magis gliſcat hiſtoriæ Eccleſiaſticæ honos ac fructus. Vides, ut quod noſtrum ſit de laboribus tuis judicium, non pigitum fuerit memorare: ac confido idem omnes uno ore dicturos, quorum palato antiquitas ſapit. Etſi verò nunquam tam feliciter agatur cum Eccleſia Dei, ut etiam boni omnes per omnia conſpirent: confido tamen, etiam ex iis, qui antea diſſenſerint, hiſce tuis lectis, conventuros non paucos: ſaltem in illis religionis capitibus, ſuper quibus in VI Conciliis univerſalibus, vel Africanis etiam, & Arauſionenſi, olim convenit. In iis autem, quæ non ad fundamentum, ſed ſtructuram pertinent, non pacem minùs conſecter, quàm amplectar veritatem: ut qui ſciam, non modò hæreſin vitandam, ſed etiam ſchiſma: ac propterea, licet ubique grata eſſe veritas debeat, aliter tamen cum fratribus, quàm hæreticis, eſſe diſputandum. Vtinam verò Nobiliſſime, ac Clariſſime Forbeſi, hac crudâ ac viridi ſenectute pertexere tibi detur cætera hujus operis auro magis aurei. Hoc ut contingat, rogamus omnes Dominum Deum: cui, Eccleſiæ ſuæ cauſsâ, curæ fore confidimus, &c te, & labores tuos. Amſtelodami. CIↃ IↃC XLV. X. Kalend. Sextiles.

In reverendi, nobilis. ac clariſſimi Viri,

D^N. IOHANNIS FORBESII,

Domini ac Toparchæ de Corse SS. Theologiæ Doctoris, ac apud Aberdonienses Publici Profeſſoris,

Inſtructiones Hiſtorico-Theologicas.

ROma quid inſultas? veterum quid nomina Patrum
ingeminas? fuco dogmata ficta tegens.
Ore Patres uno cunctos *Forbeſius* ingens
exprimit: En priſco priſca colore nitent.
Exuviis poſitis, & larvâ, & fraude retectis,
in caſſum pugnas, ars tua, Roma, jacet:
Hære ἴων & tota cohors, Babylonque faceſſat:
ſi qua fides, victas porrige victa manus.
Carolus in Celtas traduxit *Lumina* Scotis
olim, qui Francos eximerent tenebris.
Ecce Caledonius jam totum illuminat orbem
Clarus avis, patriæ, *Forbeſidumque* decus.
Sic ſenſum, cultúmque Dei, ſeriémque ſerenat
Hiſtoriæ (vindex) arte, fidéque, ſacræ.

G. Makdovvel, IC.

INDEX

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM

Instructionum Historico-Theologicarum

LIBER PRIMVS.

DE DEO.

Caput I.

Symbolum Apostolorum, ejusque institutio. pagina 1.

II. *Brevis historia præcipuarum hæresium, quæ contra sanam de Deo doctrinam exortæ, & à Catholicis Patribus damnatæ sunt.* 2

III. *Specimen doctrinæ antiquissimorum Patrum, ex Ignatio, Iustino, Athenagorâ, & Irenæo.* 6

IV. *Quatuor symbola, videlicet Antiochenum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Athanasii: una cum excerptis quibusdam ad doctrinæ hujus illustrationem spectantibus, ex Athanasii epistolâ de fide ad Iovinianum Imperatorem, ejusdemque libro, cui titulus est, ἔκθεσις πίστεως, & ex synodali epistolâ Patrum Concilii Constantinopolitani.* 10

V. *Unus Deus Trinitas.* 14

VI. *De Spiritûs Sancti processione à Patre & Filio.* 16

VII. *Contra anonymi cujusdam Socinianorum Patronis dissertationem de pace & concordiâ Ecclesiæ, editam per Irenæum Philalethen, sic falsò dictum, cum sit Acatastasius Misalethes.* 17

VIII. *De sanctissimæ Trinitatis inseparabilitate, & indivisâ operatione ad extra.* 20

IX. *De operationibus theandricis, seu Deivirilibus.* 21

X. *Inseparabilitati non officit ordo, neque appropriatio, neque vocum aut symbolorum separatio.* 21

XI. *De relationibus non exeuntibus. Item de loquutionibus de persona aliqua Divinâ ad seipsum.* 23

XII. *De nominibus, quæ de Deo dicuntur respectu creaturæ.* 24

XIII. *De creatione hominis ad imaginem Trinitatis. Et de illo Dei ad Deum alloquio, Faciamus hominem ad imaginem nostram.* 25

XIV. *De tribus hospitio exceptis ab Abrahamo.* 28

XV. *Explicatio quorundam SS. Scripturæ dictorum de uno Deo.* 28

XVI. *De hymno trisagio.* 29

XVII. *Ostenditur unitas essentiæ divinæ in Trinitate personarum, per doctrinam baptismi, & unitatem nominis.* 32

XVIII. *De Patre nostro, quem oratione Dominica invocamus.* 34

XIX. *Cui per mediatorem reconciliemur.* 35

XX. *Cui Patri appropriatur quod toti convenit Trinitatis, in negotio reconciliationis per Mediatorem.* 36

XXI. *Regula utilis ad intelligendas loquutiones de Trinitate Deo.* Quando unus trium in aliquo opere nominatur, universa operari Trinitas intelligitur. 37

XXII. *De hymno glorificationis*, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, sicut erat in principio, &c. 38

XXIII. *De unâ indivisâ adoratione, & invocatione, & collaudatione sanctissimæ Trinitatis.* 39

XXIV. *Idipsum ostenditur in Christo orante, & exaudiente.* 45

XXV. *De Christi subjectione, & minoritate.* 45

XXVI. *De Dei adventu, & missione personæ divinæ.* 47

XXVII. *A quo petamus & accipiamus Spiritum Sanctum.* 48

XXVIII. *Explicatio precationis Apostolicæ, II. Cor. 13. vers. ult.* 49

XXIX. *De Deo & Patre Domini nostri Iesu Christi.* 50

XXX. *De nostra cum Christo fraternitate, & discrimine inter naturalem & adoptivos filios Dei.* 52

XXXI. *De obiecto doxologiæ & supplicationis Apostolicæ, II. Cor. 13. Ephes. 1. 3, 13 & 3. 14.* 55

XXXII. *De [illegible] Apostolis usitatæ, initio epistolarum, & quibusdam aliis similibus dictis.* 55

XXXIII. *Quod in Trinitate Deo sit unitas, & [illegible] vel [illegible], vel discrepantia, [illegible] nec [illegible] nec [illegible] &c.* 57

XXXIV. *[illegible] de natura Dei* 61

XXXV. *[illegible] personarum Trinitate in unitate simplicissimæ Deitatis.* 64

XXXVI. *De Anthropomorphitis, quorum mentio facta est cap. 34. thes. 9.* 68

XXXVII. *De Florinianis, seu Florianis, & de Libertinis, quorum facta est mentio, cap. 34. thes. 16. & de portentosa impietate, quæ illis cum aliis quibusdam hæreticis communis fuit. Et de nocturnis sacris.* 70

XXXVIII. *De Colluthio, cujus mentio facta est cap. 34. thes. 21. ejusque sectatoribus Colluthianis.* 75

Epilogus libri primi, constans metro, & contemplatione, & doxologiâ. 76

LIBER SECVNDVS.

De Mysterio Incarnationis.

I. *Historica narratio, de prima classe hæreseon, quæ contra orthodoxam de Verbi incarnatione doctrinam exortæ sunt: & ab orthodoxis sive Catholicis rejectæ ac refutatæ: seu de primo genere hæreticorum χριστομάχων, quod eos comprehendit hæreticos, qui de natura & veritate humanitatis Christi errârunt.* 77

II. *Secundum genus hæreticorum χριστομάχων, quo comprehenduntur illi hæretici, qui veritatem humanæ Christi naturæ agnoscentes, errârunt tamen de ejusdem naturæ origine.* 80

III. *Tertium genus hæreticorum χριστομάχων. In quo genere sunt errantes de persona Christi, quamvis de humanitatis eius veritate & origine cum orthodoxis consentiant.* 80

IV. *De quarto genere hæreticorum χριστομάχων.*

quod

Digitized by Google

quod complectitur eos hæreticos, qui de persona Christi cum Catholicis consentientes, errârunt tamen de naturarum in una illa personâ unione & proprietatibus; vel etiam de persona & naturis, ut Acephali. 81

V. *Orthodoxa antitheſis, compendio metrico propoſita, contra omnes memoratas hæreſes, & errores, in argumento de myſterio Incarnationis.* 82

VI. *Duodecim capitula ſeu anathematiſmi Cyrilli, a Synodo tertiâ œcumenicâ Epheſinâ approbati, cum hiſtoricâ præfatiuncula.* 82

VII. *Exegeſis quorundam capitulorum Cyrilli adjectis quibuſdam aliorum Patrum ſententiis orthodoxis.* 84

VIII. *De Maſſalianis, in Synodo etiam tertia œcumenicâ Epheſi celebratâ, damnatis, qui & Enchetæ & Enthuſiaſtæ dicuntur.* 86

IX. *Præfatio hiſtorica, de hæreſi Eutychetis & Dioſcori; & de occaſione, ac definitione quarti œcumenici Concilii, Chalcedone celebrati.* 87

X. *Flaviani Epiſcopi Conſtantinopolitani expoſitio fidei, quam in Concilio Conſtantinopolitano edidit, anno Domini 448. quam etiam œcumenica Chalcedonenſis ſynodus approbavit, anno Domini 451. ſicut teſtantur acta Synodi Chalcedonenſis, actione primâ; ubi exſtat hæc expoſitio, ejuſdemque approbatio.* 88

XI. *Encyclica epiſtola Leonis, eius nominis primi, Epiſcopi Romani, ad Flavianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum, contra Eutychetis hæreſin. Quæ epiſtola in Concilio œcumenico Chalcedonenſis coram ſexcentis & triginta Epiſcopis lecta eſt, & conſentientibus omnium ſuffragiis approbata, & ſecundæ actioni illius Concilii inſerta, omniumque ſubſcriptionibus roborata. Et eſt epiſtola decima, in libro epiſtolarum Leonis, ſex diſtincta capitulis, ſeu ſectionibus, in edit. Lugd. anno 1633. cum ſubjectis capitum, ſeu ſectionum, titulis.* 89

XII. *Synodica fidei expoſitio, à Patribus ſexcentis triginta edita in Concilio Chalcedonenſi, œcumenico quarto, contra hæreſin Eutychetis Archimandritæ Conſtantinopolitani, & Dioſcori Patriarchæ Alexandrini, regnante Marciano Imperatore, anno Domini 451. ex quinta actione illius Concilii. Accedunt quædam antiquiorum Patrum teſtimonia.* 92

XIII. *Plura in eandem ſententiam de incarnatione Domini, ex epiſtolis Leonis I. Epiſcopi Romani. Adjectâ profeſſione Gregorii I. Epiſcopi Romani de quatuor œcumenicis Conciliis. Cum annotatione de Peltmone, & de Tropitis.* 93

LIBER TERTIVS.

De variâ Eccleſiarum conditione, multiſque hæreſibus, & diſſenſionibus: & de quinto œcumenico Concilio, & aliis quibuſdam Conciliis: atque adeò de rerum ſtatu, poſt Concilium Chalcedonenſe, uſque ad tempora Heraclii Imperatoris. Et de politico Italiæ regimine, uſque ad Carolum Magnum.

I. SEries *Imperatorum, qui Romani Imperii ſceptra geſtârunt, à tempore Concilii Chalcedonenſis uſque ad Imperium Heraclii, id eſt, ab anno Domini 451. uſque ad annum Domini 610. ubi etiam de Odoacre Herulo, & Gothicis Italiæ regibus, & de Exarchis; & de coronatione Caroli Magni in Imperatorem Occidentis.* 96

II. *Series Pontificum Romanorum, à tempore Concilii Chalcedonenſis, uſque ad Imperium Heraclii: ex libro Pontificale, & Platina, & Sabellico, Ennead. 8. Et Onuphrio, & Binio, &c.* 99

III. Series *Epiſcoporum, qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præfuerunt, à tempore Concilii Chalcedonenſis, uſque ad tempora Heraclii Imperatoris. Ex Chronologia Nicephori, Patriarchæ Conſtantinopolitani, & ex aliis ſcriptoribus.* 100

IV. *Series Epiſcoporum Alexandriæ, à tempore Concilii Chalcedonenſis, uſque ad tempora Heraclii Imperatoris. Ex Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani Chronologiâ, & aliis ſcriptoribus.* 101

V. *Series Epiſcoporum Antiochiæ Syriæ (quæ etiam Theopolis, Θεούπολις, dicta eſt) qui eam ſedem obtinuerunt à tempore Concilii Chalcedonenſis, uſque ad tempora Heraclii Imperatoris. Ex Chronologia Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, & aliis ſcriptoribus.* 102

VI. *Series Epiſcoporum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, à tempore Concilii Chalcedonenſis, uſque ad tempora Heraclii Imperatoris. Ex Chronologia Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani, & ex aliis ſcriptoribus.* 103

VII. *Hiſtorica narratio, de Proterio Epiſcopo Alexandrino.* 104

VIII. *De literis Encyclicis Leonis Imperatoris, & de duobus Timotheis, Ælluro & Salophaciolo, Epiſcopis Alexandrinis,* 105

IX. *De Petro Moggo, & Iohanne Talaiâ, Epiſcopis Alexandrinis, & Calandione, Epiſcopo Antiocheno.* 106

X. Ἑνωτικόν, *id eſt, unitivum, ſive epiſtola pacificatoria, Zenonis Imperatoris. Ex Evagrii lib. 3. cap. 14. & Liberati breviario, cap. 18. & Niceph. Calliſt. lib. 16. cap. 12.* 107

XI. *De Acacio Epiſcopo Conſtantinopolitano, & de lite inter eum & Felicem tertium, Papam Romanum.* 103

XII. *De Martyrio, Epiſcopo Antiocheno, & de Petro Gnaphæo, ſeu Fullone, etiam Epiſcopo Antiocheno, eiuſque ſectatoribus Fullonianis ſeu Theopaſchitis hæreticis.* 110

XIII. *De Anaſtaſio, huius nominis ſecundo, Epiſcopo Romano.* 111

XIV. *De Acephalis hæreticis.* 112

XV. *De Agapeto Epiſcopo Romano, & Anthimo & Menna Epiſcopis Conſtantinopolitanis. Et de ſynodo Menna contra Acephalos.* 113

XVI. *De Xenaia Hieropolitano, & de Flaviano ac Severo, Epiſcopis Antiochenis.* 114

XVII. *De variis Severitarum ſectis, ubi de Monophyſitis, & de Tritheitis, Item de Iacobitis, & Armeniis, & Chazinzariis, & Maronitis, Item de orthodoxis illis qui dicebantur Melchitæ.* 115

XVIII. *De Aphthartodocitis, & eorum hæreſi.* 116

XIX. *De hæreſi Agnoitarum.* 118

XX. Diſſer-

XX. *Diſſertatio ſcholaſtica, de Chriſti ſcientiâ & ne cientiâ, & profectu ſecundum humanitatem, in diebus eius infirmitatis: cum refutatione fallacis illius artis, quam aquivocationem vo ant.* 125

XX. *De Schiſmate, quod Roma fuit inter Symmachum & Laurentium. Et de loquutione iſta, quâ dicitur, Unum de Trinitate crucifixum eſſe. Et de Chriſti perſonâ compoſitâ. Vbi de contentione inter Hormiſdam Papam Rom. & Monachos Scythas. Et de loquutione illâ, ex duabus & in duabus naturis.* 137

XXII. *De invidiâ, & injuſtis decretis Bonifacii ſecundi, Papæ Romani; Et de ejus epiſtola ad Eulalium.* 148

XXIII. *De Silverio, Papa Romano: Et de illegitima ac ſceleratâ irruptione Vigilii, & de Pelagii primi ordinatione.* 149

XXIV. *De occaſione quinti œcumenici Concilii, rebuſque in eo geſtis, narratio hiſtorica.* 151

XXV. *Sententia Synodica quinti œcumenici Concilii, de tribus capitulis Ex collatione octavâ illius Concilii. Cui ſententiæ ſubſcripſerunt centum ſexaginta quinque Epiſcopi anno Domini 553. & Imperii Juſtiniani ſenioris, anno 27.* 153

XXVI. *De erroribus Origenis, in quinta Synodo damnatis.* 158

XXVII. *Antitheſes Conſtituti Vigiliane, & quintæ Synodi, de tribus capitulis. Cum auctario ex Gelaſio & Iſidoro.* 159

XXVIII. *Quorundam Romanorum Pontificum de quinta Synodo teſtimonia.* 161

XXIX. *Duodecim obſervationes, quæ in citatis Pontificum Romanorum teſtimoniis (addito Bedæ teſtimonio) partim expreſſè ponuntur, partim implicitè, id eſt, per evidentem, & neceſſariam conſequentiam inde promanantes inveniuntur.* 165

XXX. *De Pelagii ſecundi, Pontificis Romani, ordinatione abſque juſſu Imperatoris, cum annotatione Onuphrii. Item de obitu eiuſdem Pelagii, eiuſque ſucceſſore Gregorio Magno, & Gregorii amico Leandro Epiſcopo Hiſpal. Et de converſione Gothorum in Hiſpania. Et de converſione Anglorum. Et de veteri Eccleſiâ Scoticanâ. Et de veterum Britannorum converſione ad Chriſtianiſmum.* 167

LIBER QVARTVS.

De Muhammede, ejuſque impietate & ſectatoribus. Et de bello ſacro, & aliis quibuſdam bellis.

I. *De occaſione, & tempore, & loco, quibus prodiit Muhammedes: & de origine Hagiræ, & feſtivitate diei veneris.* 173

II. *De anno Hagiræ, & menſibus Hagarenis & diebus.* 174

III. *De origine doctrinæ Muhammedicæ, & Alcorani.* 176

IV. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ ſpecimen primum, quod eſt, de regula fidei,* 178

V. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ ſecundum ſpecimen, quod eſt, de Deo.* 185

VI. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ tertium ſpecimen, quod eſt, de Chriſto.* 188

VII. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ quartum ſpecimen, quod eſt, de morte Chriſti.* 190

VIII. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ quintum ſpecimen. ubi detegitur & refellitur diabolica Muhammedis in Chriſtianos calumnia, de deificatione beatæ Virginis Mariæ.* 191

IX. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ ſextum ſpecimen, quod eſt, de juramento, & latrocinio.* 194

X. *Impietatis doctrinæ Muhammedanæ ſeptimum ſpecimen, quo tollit diſcrimen veræ & falſæ religionis, quoad ſalutis adeptionem.* ibid.

XI. *De ſpurcitie doctrinæ Muhammedanæ, ubi etiã de anniverſario Muhammedanorum jejunio, & de Paradiſo Muhammedano.* 195

XII. *De barbara inhumanitate doctrinæ Muhammedanæ, jubentis verberari uxores.* 198

XIII. *De doctrina Muhammedica fabuloſa vanitate.* 198

XIV. *De Saracenorum circumciſione, etiam ante Muhammedem; & unde dicti ſint Saraceni.* 201

XV. *Quibus mediis propagata ſit, & conſervetur adhuc, Muhammedana ſuperſtitio. Item de appellationibus Muſulmanorum, Iſlamorum, Izzideorum, Gaurorum, Sophinorum, Mamlucorum, Sultanorum, Chalipharum, Seriphum, &c. & de ſymbolo Muhammedano.* 202

XVI. *Hiſtorica narratio de Muhammedis & ſectatorum eius ſucceſſu. Et de obitu Muhammedis.* 206

XVII. *De incremento & magnitudine Imperii Saracenorum.* ibid.

XVIII. *De Imperii Saraceniei diſtractione, & diſputatione.* 209

XIX. *De origine gentis initiisque potentiæ Turcarum.* 210

XX. *De bello ſacro, & de Mamlueis.* 212

XXI. *De rerum Chriſtianarum ſtatu in Europa, tempore belli ſacri Aſiatici, aliiſque bellis, obtentu religionis, à Sede Romanâ ſuſcitatis; & de Concilio Lateranenſi ſub Innocentio Papa 3. Item de multis corruptelis, variiſque Monachorum ordinibus, & de perſequutione VValdenſium, ſub titulo etiam belli ſacri. Item de periodo Imperii Saracenici in Oriente.* 213

XXII. *De Imperio Turcarum Oſmannico, ſive Othmanico.* 217

XXIII. *De Scriptis Marochianis: & de hodierno Muhammedanorum ſtatu, quoad poſſeſſionum amplitudinem. Item de eorum futura ad Chriſtianiſmum converſione.* 220

LIBER QVINTVS.

De Monothelitis, & de Honorio Papa Romano, hæretico Monothelitâ.

I. *De ortu hæreſeos Monothelitarum, & occaſione ſynodorũ, contra eam hæreſin, &c.* 222.

II. *Synodica, confeſſio, & determinatio Concilii Lateranenſis Romani, in quo centum & quinque Epiſcopi, typo Conſtantis Imperatoris præſcripto, Monothelitarum hæreſin, ejuſque promotores Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum & Paulum Conſtantinopolitanos condemnarunt: anno Domini 649. anno autem nono Imperii Conſtantis: præſidente ſancto ac beatiſſimo Martino*

Martino Papâ primo ſanctæ ſedis Apoſtolicæ urbis Romæ; propoſitis ſacroſanctis & venerabilibus Evangeliis; in Eccleſiâ Domini Dei & Salvatoris noſtri, quæ vocatur Conſtantiniana, &c. 225
III. *Sententia ſeu confeſſio* Concilii *Agathonis, Papæ Romani.* 227
IV. *Sententia ſynodica ſextæ Synodi œcumenicæ.* 228
V. *De auctoritate Synodi illius, quæ* τρούλλος, *ſeu quiniſexta dicitur.* 231
VI. *Canon primus quiniſextæ Synodi.* 234
VII. *De phraſi illâ, quâ ab hujus ſeptimi & ſuperioris etiam ſexti ſeculi Patribus, beata Virgo Maria appellatur interdum* Domina noſtra θεοτόκος ἡμῶν. 236
VIII. *Sergii & Honorii conſenſus de una voluntate, & contra duas operationes, unius Domini noſtri Jeſu Chriſti.* 236
IX. *Sophronii doctrina orthodoxa, quæ à Sergio & Honorio rejecta eſt.* 238
X. *Honorium Papam Romanum, cum aliis Monothelitis hæreticis, propter eandem hæreſin damnatum & anathematizatum eſſe à ſexta œcumenicâ Synodo, aliiſque ſynodis, ipſiſque adeò Rom. Pontificibus, luculenter oſtenditur.* 240
XI. *Argumenta ſive inanes cavillationes, quibus, contra clariſſimam rei geſtæ hiſtoriam, utuntur Papiſtæ quidam infallibiliarii, Onuphrius, Andreas Schottus, Baronius, Binius, Bellarminus, Greſerus, &c.* 243
XII. *Refutatio figmenti de falſatione actorum ſextæ Synodi, quam dicunt à Theodoro Patriarchâ factam.* 244
XIII. *Reſpondetur ad primam rationem, quam adferunt memorati infallibiliarii.* ibid.
XIV. *Reſpondetur ad ſecundam rationem quâ infallibiliarii iſti probare nituntur falſationem actorum ſextæ Synodi in negotio Honorii.* 253
XV. *Reſpondetur ad tertiam rationem, quâ cavillatores iſti oppugnant integritatem actorum ſextæ Synodi, in negotio Honorii.* 255
XVI. *Reſpondetur ad quartam rationem, quam adferunt ſophiſtæ, ut imperitis perſuadeant, falſata eſſe acta ſextæ Synodi, in negotio Honorii.* 256
XVII. *Reſpondetur ad contentioſorum iſtorum argumentum ab auctoritate petitum, contra acta ſextæ Synodi, in negotio Honorii.* 257
XVIII. *Vindiciæ epiſtolæ Leonis ſecundi, Papæ Romani, quæ ſcripta eſt ad Conſtantinum Imperatorem.* 263
XIX. *Defenſio epiſtolæ Conſtantini Imperatoris ad Leonem ſecundum, Papam Romanum, de ſexta Synodo.* 267
XX. *Defenſio epiſtolarum Leonis ſecundi, Papæ Romani, ad Epiſcopos Hiſpanos, & ad regem Ervigium.* 268
XXI. *Epiſtolæ Leonis ſecundi, Epiſcopi Romani, ad Conſtantinum Imperatorem ſcriptæ, defenſio contra impudentiam Bellarmini, ejuſque aſſeclæ Greſeri.* 270
XXII. *Deſtruuntur alia Bellarm. perfugia.* ibid.
XXIII. *De Iohanne quinto, Papâ Romano; & de literis Juſtiniani ſecundi Imperatoris, Cononi Papæ, Iohannis ſucceſſori, redditis. Et de quiniſextâ Synodo, aliiſque Synodis, & principibus, & Pontificibus, in damnatione Honorii conſentientibus.* 271
XXIV. Περὶ τῶν δόξαι ſive *de æquitate ſententiæ à Patribus contra Honorium latæ.* 273
XXV. *Proponitur & refellitur primum adverſariorum argumentum, quo ſententia, à ſexta œcumenica Synodo contra Honorium lata, æquitatem fruſtra oppugnant.* ibid.
XXVI. *Brevis exercitatio, de una voluntate, vel duabus voluntatibus.* 276
XXVII. *Refutatur ſecundum argumentum Papiſtarum, quod adferunt contra æquitatem damnationis Honorii.* 277
XXVIII. *Ad tertium argumentum, quo Patrum accuſatores Papiſtæ utuntur contra æquitatem ſententiæ adverſus Honorium à Patribus latæ, reſponſio complectens undecim propoſitiones.* 277
XXIX. *Confirmatur prima noſtra propoſitio.* 278
XXX. *Confirmantur cætera noſtræ propoſitiones.* 285
XXXI. *Refellitur ultima Papiſtarum ſtropha, quâ Honorium aiunt erraſſe occultè, ut privatam perſonam; non autem publicè, ut Papam Romanum.* 288

LIBER SEXTVS.

Contra hæreſin Adoptionariorum.

I. *DE Adoptionariis, eorumque hæreſi: & de Franconfurtenſi, aliiſque Conciliis, ſuper ea controverſiâ habitis.* 292
II. *Argumenta orthodoxorum, ſumta ex divinis Scripturis, contra Adoptionarios.* 294
III. *Conſenſus antiquiorum Patrum.* 295
IV. *Argumenta orthodox. ſumta à ratione.* ibid.
V. *Reſpondetur quibuſdam obiectionibus Adoptionariorum.* 296
VI. *Vindicantur Irenæus & Hilarius: aliorum autem quorundam doctorum ἀκυρολογία notatur, non imitanda.* 298
VII. *De duabus quæſtionibus, ab hoc argumento non alienis.* ibid.

LIBER SEPTIMVS.

De objecto religioſi cultûs. Et de ſeptimis & octavis nuncupatis œcumenicis Synodis.

I. *EXponuntur vocabula,* Religio, cultus, adoratio, honor, ſervitus, latria, hyperdulia. 301
II. *Specimen doctrinæ Romanenſium de obiecto religioſi cultûs: eum antidoto.* 306
III. *De cultu Domini noſtri Jeſu Chriſti.* 310
IV. *Patrum teſtimoniis declaratur, cultum religioſum ſoli Deo exhibendum eſſe.* 313
V. *Vindiciæ Scripturarum & Patrum, quibus conantur Romanenſes ſententiam ſuam ſuffla-minare.* 329
VI. *De vanitate ſimulacrorum; & de vocabulis,* idolum, ſimulacrum, imago: *& quæ mens legis prohibentis religionem ſimulacrorum.* 337
VII. *De origine idolorum, ſeu ſimulacrorum, ſive imaginum ad adorandum factarum aut aſſumtarum, ante promulgationem Evangelii.* 340
VIII. *De imaginum uſu apud Chriſtianos, uſque ad Conſtantinum Magnum Imperatorem.* 342

Digitized by Google

X. *Hiſtoria imaginum à tempore* Conſtantini *Magni, qui regnare cœpit anno Domini* 306. *uſque ad Quinisextam Synodum, quæ ſub Iuſtiniano iuniore Auguſto celebrata eſt anno Domini* 692. 349

X. *De imaginibus narratio hiſtorica à tempore Quinisextæ* Synodi, *uſque ad Synodum Francofurtenſem, ſub* Carolo *Magno celebratam, anno Domini* 794. *ubi etiam de duabus nuncupatis ſeptimis œcumenicis* Synodis. 355

XI. *Specimen doctrinæ Concilii Francofurtenſis, cum diſcuſſione officiarum Baronii & Bellarmini, & ineptiis quibuſdam Adriani primi, Papæ Romani, reſponſionibus, & abſurdâ eius doctrinâ.* 356

XII. *Hiſtorica narratio de imaginibus, à tempore Concilii Francofurtenſis id eſt, ab anno Domini* 794. *uſque ad annum Domini* 1200. *ubi de Synodo Conſtantinopolitanâ ſub Leone Armenio Imperatore, & Synodo Pariſienſi, ſub Ludovico Pio Imperatore Occidentis, & de Synodo Conſtantinopolitana ſub Michaële Imperatore, quæ dicta eſt Synodus prima & ſecunda: & de duabus nuncupatis octavis œcumenicis Synodis, Conſtantinopoli celebratis, ſub Imperatore Baſilio, & de Papiſſa Romanâ: & de ſeculo infelici, & de Gallorum ac Germanorum conſtantiâ in reiiciendo cultu imaginum.* 363

XIII. *De illo dicto, cui veluti fundamento adorationem imaginum ædificant* Iconolatræ: Imaginis honor ad primitivum tranſit. 369

XIV. *De idololatria celeberrimorum Doctorum Romanenſium ipſiuſque adeo Eccleſiæ Romanæ poſt annum Domini* 1200. *ipſi Nicænæ ſecundæ & Tridentinæ Synodi iudicibus.* 371

XV. *De imaginum adoratione narratio hiſtorica ab anno Domini* 1200. *uſque ad annum* 1620 ibid.

LIBER OCTAVVS.

De hæreſi Pelagiana, ejúſque reliquiis: ubi de gratia Dei, & libero hominis arbitrio, & connexis quibuſdam quæſtionibus.

I. *De hæreſeos Pelagianæ ortu, & eiuſdem hæreſeos damnatione.* 373

II. *Controverſia inter Catholicos &* Pelagianos. 375

III. *De reliquiis Pelagianæ hæreſeos, ſive de Semipelagianis: ubi de origine & defenſoribus erroris Semipelagianorum, eiuſdémque oppugnatoribus præcipuis.* 381

IV. *An ſit hæretica indicata doctrina Maſſilienſium, ſeu Semipelagianorum.* 385

V. *Semipelagianorum cum Catholicis conſeſſiones & ab eiſdem diſſenſionum ſumma.* 386

VI. *Prima diſſenſio, ſeu primus articulus, de quo Semipelagiani à Catholicis diſſentiebant. nempe de gratia Dei, & merito humano.* ibid.

VII. *Admonitio de merito, de quo certant Papiſtæ.* 389

VIII. *Quo ſenſu vita æterna credentibus ac bene operantibus debita, & Deus debitor dici poſſit. Item de merito Chriſti.* 393

IX. *Alia generalior & laxior ſignificatio verbi* merui, *&* mereor, *in Patrum Scriptis paſſim occurrens.* 394

X. *Antitheſis orthodoxa adverſus reliquias Pelagianæ hæreſeos, de gratia Dei, & merito humano.* ibid.

XI. *Diſtinctio gratiæ in operantem & cooperantem. Item in prævenientem, & comitantem, & ſubſequentem.* 396

XII. *Controverſiarum inter* Catholicos *&* Semipelagianos *articulus ſecundus: de æterna Dei prædeſtinatione, & primò huius ſecundæ controverſiæ ſumma exhibetur.* ibid.

XIII. *Teſtimonia opinionem Semipelagianorum, & doctrinam Catholicorum, declarantia, de æterna Dei prædeſtinatione, iuxta præmiſſas ſeptem reſponſiones.* 398

XIV. *Septem regulæ, ab Eccleſia Lugdunenſi propoſitæ; de præſcientiâ, & prædeſtinatione Dei.* 404

XV. *Controverſiarum inter* Catholicos, *&* Semipelagianos, *articulus tertius:* pro quibus Chriſtus mortuus ſit; ſeu, pro quibus Deus tradiderit Filium ſuum. 406

XVI. *Remigii Epiſcopi Lugdunenſis & Eccleſiæ Lugdunenſis doctrina de hoc articulo: cum quibuſdam annotationibus. Item Iudicium Concilii Tridentini.* 407

XVII. *Controverſiarum inter* Catholicos *&* Semipelagianos *articulus quartus:* De vocatione ſecundùm propoſitum: *ubi de eius efficacitate, & amplitudine, ſeu ſpeciali diſpenſatione.* 410

XVIII. *Catholicorum expoſitiones dicti illius Apoſtolici,* qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire I. *Tim.* 2. 4. 415

XIX *Controverſiarum inter* Catholicos *&* Semipelagianos *articulus quintus, De bono perſeverantiæ.* 418

XX. *Admonitio de ſtatu huius controverſiæ, de perſeverantiâ: cum regulâ iudicii Theologici, de auctoritate veterum.* 419

XXI. *Teſtimonia Auguſtini, pro perſeverantia omnium ſanctorum verè credentium & efficatorum.* 420

XXII. *Teſtimonia aliorum Patrum de perſeverantia Sanctorum.* 422

XXIII. *Admonitio de iuſtificatione: ubi oſtenditur, ſtatum controverſiæ de Iuſtificatione inter Catholicos olim, & Pelagianos, diverſum fuiſſe à ſtatu controverſiæ, quæ nunc inter Catholicos & Romanenſes de Iuſtificatione agitatur.* 423

XXIV. *Teſtimonia Patrum pro Iuſtificatione ex fide ſolâ, licèt non ſolitariâ, per imputationem iuſtitiæ Chriſti, & remiſſionem peccatorum per eius ſanguinem: non autem per inhærentem nobis habitualem, aut à nobis præſtitam actualem, ſive operum iuſtitiam.* 424

XXV. *De fide vivâ, & de certitudine propriæ ſalutis.* 429

XXVI. *De arbitrii ſervitute in ſtatu peccati, cum deſcriptione libertatis eiuſdem in omni ſtatu.* 432

XXVII. *De Remonſtrantibus: quos* Arminianos *vocant, à ſecta conditore Iacobo Arminio, Batavo; qui mortuus eſt Lugduni Batavorum, anno Domini* 1609. *ſeipſos autem indigitant*

Digitized by Google

indigitant Remonstrantes. 434
XXVIII. *Consensus doctrinæ Augustini, de Prædestinatione & gratiâ Dei, cum perpetua Catholicæ Ecclesiæ doctrinâ.* 435
XXIX. *De commentitia hæresi Prædestinatiana.* 439
XXX. *De compradestinatione Christi, & electorum in Christo.* 440

LIBER NONVS.

De Sacramentis in genere: ubi de naturâ, & efficaciâ, & numero Sacramentorum Novi Testamenti.

I. *INvestigatur natura sacramenti, & definitur Novi Testamenti sacramentum propriè dictum.* 441
II. *De efficacia Sacramentorum.* 446
III. *Doctrinæ Romanensium, de septem Novi Testamenti Sacramentis propriè dictis, novitas & vanitas.* 448
VI. *Confirmationem non esse sacramentum Novi testamenti propriè dictum.* 449
V. *Pœnitentiam non esse sacramentum novi testamenti propriè dictum.* 451
VI. *De extrema Unctione.* 457
VII. *De sacramento Ordinis.* 463
VIII. *De sacramento Matrimonii.* 465
IX. *De numero Sacramantorum Novi Testamenti propriè dictorum, doctrina orthodoxa.* 471

LIBER DECIMVS.

De Baptismo, contra Donatistarum, & Pontificiorum, & aliorum quorundam errores.

I. *DE Baptismi integritate: ubi de cerimoniis adventitiis; & de intentione ministri; & de eis, qui fallaciter dant, vel accipiunt; & de iocularí baptizatione puerorum per puerum Athanasium; & de illis, qui nolentes tinguntur.* 473
II. *Plura de Baptismi integritate: ubi de fide & probitate baptizantis. & de non iterando baptismo in nomine Trinitatis administrato; contra errorem Novatianorum, & Donatistarum, & Arianorum. & Anabaptistarum, & de fide accipientis baptismum.* 478
III. *Specimen disputationis de baptismo, inter Donatistas & Augustinum Episcopum Catholicum.* 481
IV. *Respondetur ad tres quæstiones, pertinentes ad controversiam de integritate & veritate sacramenti baptismi.* 490
De baptismi necessitate: contra errores Quintilianorum, & Manichæorum, & Massalianorum, & Pelagianorum, & Pontificiorum: ubi etiam de baptismo infantiam, & de loco & tempore administrationis & acceptionis baptismi, & de trina vel simplâ mersione, & de adspersione, & de aquâ & lotione baptismali. 492
VI. *Contra opinionem eorum, qui omnes infantes, non martyres, & sine baptismi sacramento defunctos, cœlo excludunt, prima nostra ratio, sumta ab analogia circumcisionis & baptismi,* 505
VII. *Contra eandem opinionem, secunda nostra ratio, sumta à virtute fidei.* ibid
VIII. *Contra eandem opinionem, tertia nostra ratio, sumta à necessitate præcepti.* 508
IX. *Contra eandem opinionem, quarta nostra ratio; quia non sic instituit Deus: ubi vindicantur verba illa Domini;* Nisi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum cœlorum. *Iohan. 3. 5.* 511
X. *Contra eandem opinionem, quinta nostra ratio, sumta à fœdere & promissione Dei factâ Abrahamo.* 513
XI. *Contra eandem opinionem, sexta nostra ratio, sumta à martyrio infantium.* 520
XII. *De ministerio baptismi: argumentatio Cypriani, & Firmiliani, & collegarum; item Donatistarum, & Hieronymi, contra ministrationem Laïcalem.* 520
XIII. *Quibus liceat baptizare.* 522
XIV. *Utrum baptisma, quod à non habente ius dandi administratum est, ratum sit, verúmque baptisma nec ne: atque adeò utrùm à talibus tincti, iterum tingendi sint, nec ne.* 526
XV. *Quid sentiendum de eis, qui propter errorem invalescentem, quo verum censentur accepisse baptismi sacramentum, licet non acceperint non baptizantur.* 528
XVI. *De effectu baptismi in parvulis: utrùm omnes fidelium pueri in infantia baptizati, iustificati sint in baptismo, & ex Deo geniti, adeóque Deo reconciliati, peccatúmque originale eis remissum sit; nec ne.* 529

LIBER VNDECIMVS.

De Eucharistia.

I. *DE manducatione sacramentali, & spirituali.* 533
II. *De Sacramento, & re.* 534
III. *De specie.* 536
IV. *De naturæ mutatione: & de conversione panis in substantiam corporis Christi: & qualis fiat mutatio & conversio in Eucharistia.* 537
V. *Quænam similitudo sit in sacramentis.* 539
VI. *De præsentia; & de vocibus modum præsentiæ denotantibus. videlicet,* realiter, substantialiter, corporaliter, localiter, *&c.* ibid.
VII. *De obiecto, cui præsens est corpus Christi in Eucharistia: & num sacramentum hoc, sive elementum consecratum, obtineat rationem sacramenti extra usum à Christo imperatum. Item de asservatione Eucharistiæ: de consecratione: de eulogiis: de communione clinicorum, seu viatico* [illegible] *ἀνόντων.* 548
VIII. *De loquutionibus quibusdam in argumento*

mento Eucharistico : ubi etiam de verbis illis Domini : Hoc est corpus meum. *Item de Ecclesiastica illa excitatione,* Sursum corda. 557

IX. *Primum argumentum ex Patribus, contra transsubstantiationem :* quod accipiunt fideles, est proprii corporis Christi signum, sacramentum, symbolum, typus, figura imago memoria. 561

X. *Secundum nostrum argumentum ex Patribus, contra Transsubstantiationem :* Sacramentum Eucharistiæ est panis & vinum. 566

XI. *Tertium argumentum ex Patribus contra Transsubstantiationem :* Sacramentum Eucharistiæ est cibus visibilis, nutriens nostra corpora. 578

XII. *Quartum argumentum ex Patribus, contra Transsubstantiationem :* Christus non est corporaliter præsens in sacramento Eucharistiæ. 585

XIII. *Quintum argumentum ex Patribus, contra Transsubstantiationem :* etiam à malis sumitur, neque suapte naturâ sanctificat utentem. 595

XIV. *Sextum argumentum ex Patribus contra Transsubstantiationem :* panis & aqua non transsubstantiantur in populum. 595

XV. *Septimum argumentum ex Patribus, contra Transsubstantiationem :* panis & vini manet post consecrationem eadem natura & substantia, quæ fuit ante consecrationem. 596

XVI. *De Gelasio, auctore libri de duabus naturis in Christo, adversus Eutychen & Nestorium.* 600

XVII. *De Emphaticis quibusdam apud Patres loquutionibus, & rhetoricis exaggerationibus,* 602

XVIII. *De origine, progressu, & instabilitate erroris de Transsubstantiatione, & rursum de seculo infelici.* 603

XIX. *De tribus malis fructibus Transsubstantiationis, videlicet, adoratione & mutilatione sacramenti Eucharistia, & propitiatorio sacrificio Missæ.* 610

XX. *Dissertatio de sacrificio Missæ, atque adeò de vocatione sacerdotum Romanensium, ad offerendum sacrificium Missæ.* 613

XXI. *Contra præsentiam corporalem, & ubiquetatem, quam affirmant Lutherani.* 620

XXII. *Compendium doctrinæ Iohannis Calvini de sacramento Eucharistia* 623

LIBER DVODECIMVS.

De Pœnitentia, & connexis quibusdam quæstionibus contra errores Gnosticorum, & Fælicissimi, & Lutheranorum, & Novatianorum, & Papistarum. *&c.*

I. DE Catechumenis, *& competentibus, & fidelibus, & lapsis : ubi etiam de Missa catechumenorum, & Missa fidelium. Item de traditoribus.* 625

II. *De multiplici martyrio.* 628

III. *De confessoribus, & stantibus, & de censura lapsorum, & excommunicationis appellationibus & speciebus, & anathematis gradibus* 630

IV. *Proponuntur & confirmantur decem assertiones Catholicæ, de potestate clavium, ejusque exercitio.* 634

V. *De pœnitentia naturâ, speciebus & partibus : ubi de contritione, confessione, & satisfactione.* 642

VI. *De publicæ pœnitentiæ gradibus, adeoque de variis pœnitentium locis, & ordinibus.* 649

VII. *De iis, qui ad publicam exomologesin admittebantur : & de indulgentiis severitatem disciplinæ irrigantibus;* 651

VIII. *De indulgentiis papalibus, & Iubilæo Romano!* 655

IX. *Prima classis hæreticorum tollentium pœnitentiam : eos comprehendens, qui pœnitentiam tollebant, nisi semel peccatum : quasi* Impeccabiles *appellare licebit, eò quod se tales esse, licèt falsò, jactarent. Hi erant Gnostici, eòsque sequuti Priscillianistæ, & Libertini.* 664

X. *Secunda classis, eos hæreticos exhibens, qui peccatum agnoscentes, ejusque irremissibilitatem crudeliter exaggerantes, pacem Ecclesiasticam pœnitentibus negabant. Hi dicantur* Implacabiles. *In hac classe fuerunt Montanistæ, & Novatiani, & Meletiani, & Apostolici, &, quoad Episcopos & Clericos lapsos, etiam Luciferiani.* 669

XI. *Tertia classis, continens illos hæreticos, qui, quamvis peccatum agnoscerent, dicebant tamen lapsos recipiendos esse, & ad communionem admittendos, sine actione pœnitentiæ, Hos pœnitentiæ inimicos* Impœnitentes *vocemus. In hac classe, tempore Cypriani, erant Privatus & Fælicissimus, & alii ei copulati.* 669

LIBER DECIMVS-TERTIVS.

De Purgatorio, & suffragiis pro defunctis.

I. HOdierna Romanæ Ecclesiæ doctrina. 670

II. *De doctrinæ hujus origine.* 671

III. *Opinio quorundam Patrum, de exploratorio & Purgatorio quodam igne in die ultimi judicii.* 673

IV. *Sententiæ Augustini, quibus putatur asserere Purgatorium illud, de quo certant Romanenses : cum earundem sententiarum vindiciis.* 675

V. *Eiusdem Augustini una sententia, quâ se profitetur dubitare, num defunctorum spiritus, qui igni æterno tradendi non sunt, sentiant interim, ante diem ultimi judicii, pœnas temporales in igne aliquo Purgatorio : & alia eiusdem sententia quâ dubitare se profitetur de igne aliquo Purgatorio post hanc vitam.* 676

VI. *Sententia quædam Augustini contra Purgatorium.* 677

VII. *De somniis & revelationibus per mortuos* 678

VIII. *Contra Purgatorium Romanense testimonia veterum Patrum, qui primis sexcentis annis floruerunt.* 679

IX. *Orationes, eleemosynæ & oblationes, quas ante Gregorii magni tempora faciebant veteres pro*

pro mortuis, non præbere patrocinium Purgatorio Romanensi. 689
X. *Virum probanda, vel imitanda sit nec ne, illa veterum consuetudo orandi & offerendi & eleemosynas faciendi pro mortuis.* 696
XI. *Decem argumenta contra Purgatorium, depromta ex Patribus & Scholasticis Theologis, & iure canonico, & Concilio Florentino & Tridentino, & aliis apud Papistas receptis scriptis.* 697
XII. *Vindicia Scripturarum, quæ in Purgatorii patrocinium allegantur.* 701

LIBER DECIMVS-QVARTVS.

De Ecclesiæ unitate, & schismate.

I. *DIscrimen Ecclesiæ Catholicæ, & hæreseos, & schismatis.* 708
II. *De variis hæreticorum & schismaticorum generibus, puritatem & perfectionem suam iactantium, cum aliorum contentu.* 710
III. *Historica narratio de Novato, & Novatiano eorúmque schismate.* 711
IV. *Narratio historica de schismate Donatistarum.* 717
V. *Novatianorum & Donatianorum communes vel potius consimiles errores seu hæreses proponuntur, & testimoniis atque argumentis sanctorum Patrum convelluntur.* 714
VI. *Quod argumenta, quæ contra antiqua schismata sumserunt olim Catholici Patres ab Ecclesiæ universalitate, atque unitate, & ab Ecclesiæ per solas divinas Scripturas demonstratione, aptissimè adhibeantur contra hodiernum schisma Romanense. Cum admonitione de argumento à multorum consensu.* 718
VII. *Iudicium facultatis Theologicæ Academiæ Aberdonensis, de pace & concordiâ Ecclesiarum Euangelicarum.* 723

LIBER DECIMVS-QVINTVS.

De primatu Petri Apostoli.

I. *QVis primatus concessus sit Petro.* 734
II. *De circumstantia temporis, quo competebat Petro primatus ordinis & honoris.* 736
III. *De significatione ordinis & honoris.* ibid.
IV. *Explicatio nominum & locutionum encomiasticarum, quibus Petrum Apostolum ornârunt Catholici Patres.* ibid.
V. *Cur unus Petrus pro omnibus responderit, Tu es Christus, &c. & uni pro omnibus dictum sit, Beatus es Simon Barjona, &c. Matth. 16.* 740
VI. *De petra, super quam Christus promisit se ædificaturum Ecclesiam suam, Matth. 16. 18. tres hallucinationes Pontificiorum.* 740
VII. *Confirmatio responsionis nostræ adversus primam Pontificiorum hallucinationem, de Petro petrâ.* 741
VIII. *Confirmatio responsionis nostræ adversus secundam Pontificiorum hallucinationem, de Christo petrâ.* 743
IX. *Confirmatio responsionis nostræ adversus tertiam Pontificiorum hallucinationem, de fide petrâ: cum hypomnemate de fide, & de diversarum expositionum paternarum concordiâ.* 744
X. *De verbis Domini in Euangelio Lucæ, cap. 22. vers. 31. 32.* [Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficeret fides tua: & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.] *proponuntur quinque quæstiones, & respondetur ad primam quæstionem; cur ad Petrum sermonem dirigat Dominus.* 747
XI. *Ad secundam quæstionem, ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. Utrum pro solo Petro oraverit Dominus, an etiam pro omnibus Apostolis.* 748
XII. *Ad tertiam quæstionem, ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. quid verba illa significent, ut non deficeret fides tua.* 748
XIII. *Ad quartam quæstionem, ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31, 32. quæ conversio intelligatur, illis verbis* & tu aliquando conversus. 749
XIV. *Ad quintam quæstionem, ex verbis Domini, ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. quis sensus præcepti illius Dominici,* Confirma fratres tuos. ibid.
XV. *De verbis Domini ad Petrum, in Euangelio Iohannis, cap ultimo,* Pasce oves meas. Βόσκε τὰ ἀρνία μου [ποίμαινε τὰ ὀθόνιά μου.] βόσκε τὰ ὀθόνιά μου. *Iohan. 21. 15, 16, 17.* 752

LIBER DECIMVS-SEXTVS.

De successoribus Petri, & aliorum Apostolorum.

I. *DE figmento disparis successionis, cum hypomnemate de presbyterio.* 754
II. *De distinctione ordinis & iurisdictionis, doctrina Romanensium.* 761
III. *Antilarium, cum examine memorata doctrinæ de clavibus & iurisdictione Ecclesiasticâ.* 763
IV. *Ostenditur, successionis disparis assertores frustra quærere perfugium in distinctione Ordinis, & iurisdictionis.* 772
V. *Novem argumenta, quibus evincitur, Papa Romano quemlibet alium verum Episcopum parem esse ratione iurisdictionis Episcopalis, qua exercetur in foro exteriori.* 774
VI. *De successione verè Ecclesiastica & pastorali, quâ veri Apostolorum successores dignoscuntur.* 779
VII. *Rursum de Papa Romani hierarchica Monarchicâ, seu universali Episcopatu.* 783

INSTRV-

Digitized by Google

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER PRIMVS,

DE

DEO.

CAPVT PRIMVM.

Symbolum Apostolorum, ejusque institutio.

1. *Credo in Deum, Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli & terræ:*
2. *Et in Iesum Christum, Filium eius unigenitum, Dominum nostrum:*
3. *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine:*
4. *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, descendit ad inferna:*
5. *Tertiâ die resurrexit à mortuis:*
6. *Ascendit ad Cœlos, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis:*
7. *Inde venturus est iudicatum vivos & mortuos:*
8. *Credo in Spiritum Sanctum:*
9. *Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem:*
10. *Remissionem peccatorum:*
11. *Carnis resurrectionem:*
12. *Et vitam æternam,*

PAullò aliter distinguuntur articuli, apud auctorem sermonis 115. de tempore, tom. 10. operum Augustini. Nos eos ita distinximus, sicut distincti leguntur apud Ambrosium, tract. in symbol. Apost. nisi quod ibi descensus ad inferos in uno eodemque articulo ponitur cum resurrectione à mortuis: etsi fortasse ab alio id factum sit, non autem ab ipso Ambrosio, qui in sua expositione non facit mentionem descensûs ad inferos. Sciendum sanè est (inquit Rufinus) quòd in Ecclesiæ Romanæ symbolo non habetur additum: *Descendit ad inferna:* sed neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo; vis tamen verbi eadem videtur esse in eo, quod sepultus dicitur. Hæc Rufinus, in symbolum Apostolorum. Nos autem libenter recipimus hanc symboli partem: quâ etiam diversum quid à sepultura intelligi posse concedimus.

1. Symboli hujus institutionem quod attinet; Rufinus in expositione symboli, & Augustinus lib. 1. de symbolo ad Catechumenos cap. 1. & serm. 181. de tempore. Et autor sermonis 115. de tempore, inter sermones illos Augustini. Et Isidorus Hispalensis lib. 6. Originum, cap. 9. Et Etherius ac Beatus lib. 1. contra Elipandum, tom. 4 Bibl. Patr. part. 2. col. 506. edit. 4. Et Rabanus Maurus lib. 2. de institutione Clericorum, cap. 56. scribunt se à majoribus traditum accepisse, institutum esse hoc symbolum ab Apostolis, ad diversas nationes, ad prædicandum Euangelium discessuris, ut omnes ubique fideles summam hanc brevem haberent illius doctrinæ quæ ab omnibus unanimiter prædicaretur, & symbolo hoc veluti tesserâ militari discernerentur fideles ab aliis sectis.

3. Quamvis autem scripto traditum non sit ab Apostolis hoc Symbolum, sed discentium memoriæ commendatum; doctrinam tamen non aliam continet, nisi quæ in sacris Scripturis invenitur. Idcirco Augustinus de hoc symbolo loquens; Hoc est (inquit) Symbolum, quod retenturi estis & reddituri. Illa verba quæ audistis, per divinas Scripturas sparsa sunt, sed inde collecta & ad unum redacta, ne tardorum hominum memoria laboraret, ut omnis homo possit dicere, possit tenere quod credit. Hæc Aug. lib. 1. de symbolo ad Catechumenos, cap. 1. Isidorus loco suprà citato ait; symbolum hoc continere confessionem Trinitatis, & unitatem ecclesiæ, & omne Christiani dogmatis sacramentum. Et de eodem hoc symbolo, Rabanus Maurus; In quo quidem (inquit) pauca sunt verba, sed omnia continentur sacramenta. De totis enim scripturis hæc breviatim collecta sunt ab Apostolis, ut, quoniam plures credentium literas nesciunt, vel qui sciunt, præ occupatione seculi scripturas legere non possunt, hæc corde retinentes, habeant sufficientem sibi scientiam salutarem. Hæc Rabanus Maurus, lib. de instit. Cler. cap. 56:

CAPVT SECUNDVM.

Brevis hiſtoria præcipuarum hæreſium, quæ contra ſanam de Deo doctrinam ſunt exortæ, & à Catholicis Patribus damnatæ.

NOn eſt animus omnes omnium hæreticorum in hoc argumento blaſphemias commemorare. Miſſos enim facimus portentoſas illas Æonum ſyzygias, id eſt, conjugationes ſeu combinationes & propagines à Gnoſticis, præſertim à Baſilide & Valentino, & Ptolemæo, & Secundo & Heracleone, aliiſque Simonis Magi ſectatoribus aut imitatoribus, per ſummam impietatem & amentiam excogitatas: ut referunt Irenæus lib. 1. adverſus hæreſes. Et Tertullianus lib. de præſcriptionibus adverſus hæreticos, cap. 49. Et Philaſtrius, in Catalogo eorum, qui poſt Chriſti paſſionem hæreſeos arguuntur. Et Epiphanius in Panario lib. 1. tom. 2. Et Auguſtinus lib. de hæreſibus ad *Quod vult Deum*. Et Theodoretus in compendio hæreticarum fabularum lib. 1. Et Johannes Damaſcenus lib. de hæreſibus. Quæ omnia, cum aliis vaniſſimorum hæreticorum portentoſis somniis, Irenæus reliquo illo tempore, & Epiphanius loco memorato, prolixe & valde refutarunt. Hæc & alia id genus abſurdiſſima ſomnia prætermittimus; ut Montani Paracletum, & Cerdonis ac Marcionis duo principia, & contra Montanum ejuſque diſcipulos Cataphrygas ſcripſerunt inter alios, Apollonius & Miltiades & Apollinarius Epiſcopus Hierapolitanus: de quibus videatur hiſtoria eccleſiaſtica Euſebii lib. 4. cap. xζ. in editione Græcâ; in Latina autem editione, cap. 26. Et lib. 5. cap. xζ. in fine. capitibus 16. 17. 18. Contra eos etiam ſcripſit Apollinarius hæreſi 48. ubi eos vocat Cataphrygas, Montanitas, Taſcodrugitas. Contra Manichæos autem ſcripſit idem Epiphanius, hæreſi 65. Et contra eoſdem multa ſcripſit Auguſtinus Epiſcopus Hipponenſis, tom. 6. Et de origine hujus hæreſeos legi poteſt etiam Catecheſis ſexta Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymitani. Iſte, inquam, præterea quoniam propter manifeſtam & obviam abſurditatem, facilè profligata iſtiuſmodi hæreſis dixit Irenæus; adverſus eos ſtatoria eſt ſententia eorum manifeſtatio. lib. 1. cap. ultimo. De illis tamen prodigioſis hæreſibus plura dicemus, lib. 4. hujus operis, ubi de ſimili temeritate, & ſpecierie, & fabuloſa vanitate doctrinæ Manichæorum agemus.

Gnoſtici.

Montaniſtæ.

Manichæi.

2 At laſcivo impiæ & execrabiles hæreſes, quæ ſanctis auribus abſtinendæ ſunt, horum ſectatores ſibi ſubtrahuntur. Hæ autem ſunt præcipuè quatuor, quibus impiè oppugnabant veritatem ſi fieri de facili poſſet illa Trinitate ſe creet, in quatuor plicatione à Diabolo doctore contra veritatem diſpoſita.

Chriſtum negabant eſſe Deum. Ebionæi. Cerinthiani.

1. In prima acie ſtabant illos qui Chriſtum negabant eſſe Deum. Sic Ebionæi & Theodotianiſtæ, Ebionæi quoque & Cerinthiani, nondum finito primo ſeculo Chriſtiano, Johanne Apoſtolo adhuc vivente, qui contra illos ſuum conſcripſit Evangelium: ut referunt Epiphanius hæreſi 51. contra Ariomanitas & Hieronymus, de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in Johanne. Scripſit contra Carpocratianos Epiphanius, hæreſi 28. & contra Ebionæos hæreſi 30. hanc hæreſin ſecundo ſeculo reſtituit Theodotus quidam Coriarius, ideo à Victore Romano Epiſcopo excommunicatus ut Euſeb. lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. ultimo. & Theodorum ſequutus Artemon, tempore Zepherini Papæ, qui Victori ſucceſſit ſub initium tertii ſeculi. Contra hunc Artemonem liber editus, & à Catholicis approbatus ac receptus eſt, in quo pro Chriſti deitate citabantur ſcriptores Victore antiquiores, ut Juſtinus, Miltiades, Tatianus, Clemens, & coætaneus Victoris Irenæus; Ut legimus apud Euſebium hiſtor. Eccleſ. lib. 5. cap. ultimo.

Theodotus.

Artemon.

4. Poſtea vergente eodem ſeculo tertio, interlapſis annis plus minus ſexaginta, Paulus Samoſatenus Antiochiæ Epiſcopus eandem hæreſin amplexus eſt: & anno 272. ab Antiocheno Concilio damnatus eſt, atque Epiſcopatu & communione privatus, contra quem epiſtola ſynodica ab Antiochenis Patribus conſcripta exſtat apud Euſebium, lib. 7. hiſt. Eccleſ. cap. 24. in qua Paulus ille dicitur negare ἐ θεὸν λόγον τῷ χριστῷ. Ab hoc Paulo cognominati ſunt Samoſatæni, quos Auguſtinus Paulianos vocat, hæreſi 44. Nicæni autem Παυλιανιστάς, can. 19. Symbolum ſive confeſſio illius Antiocheni Concilii contra Paulum Samoſatenum, reperitur in actis tertii Concilii œcumenici, quod Epheſi celebratum eſt, part. 3. Concilii Ephæſini, cap. 5. poſt Cyrilli diſſertationem de incarnatione Verbi. Et invenies infrà, cap. 4. hujus libri. Decreto Concilii Antiocheni acceſſit auctoritas primi œcumenici Concilii Nicæni in Bythinia habiti, anno Chriſti 325. in quo Chriſtus Dominus noſter, Deus de Deo, & Patri ὁμοούσιος declaratus eſt: ut conſtat ex ejus ſymbolo. Sed & patrio Concilium Nicænum exſtitit Photinus Sirmii Epiſcopus, judenti hæreſi aſſentiens, regnante Conſtantio Imperatore. Ecclejus Photini à Synodi ſymbolo damnationem & exauctorationem vide apud Hilarium lib. de ſynodis, & apud Sozomenum lib. 4. Eccleſ. lib. 2. capitib. 29. 30. A Photino Pharmiani dicti ſunt.

Paulus Samoſatenus: à quo Paulianiſtæ Samoſateniani.

Photinus: à quo Photiniani.

5. Secunda hæreticorum acies, à Diabolo inſtructa contra ſanam fidem de Trinitate, eſt eorum qui Chriſtum fatentur eſſe Deum, & Deum pro nobis, paſſum ac mortuum eſſeque confundant perſonas divinas, neque agnoſcunt Trinitatem. Itaque per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum non tres perſonas, ſed unam tantùm intelligunt perſonam unanimem; adeo ut ille qui pro nobis paſſus eſt, ſecundum illos, non minus Pater fuerit quàm Filius; ideo, ad tollendam perſonarum diſtinctionem, illum novo vocabulo θεοπάτορα patrem Deum nominant, exſpoſitio fidei. Unde etiam ſi Patri paſſiani appellabantur, (ut refert Auguſtinus libro de hæreſibus ad *Quod vult Deum*, hæreſi 41.) hanc hæreſin introduxit Praxeas eamque Victorinus qui dam corroborare curavit; ut loquitur Tertullianus in duobus libris de præſcriptionibus. Contra hunc Praxeam ſcripſit librum peculiarem Tertullianus, (circa annum Chriſti 210. ut colligit Pamelius in vita Tertulliani) in quo libro Tertullianus docet, ita credendum eſſe unum Deum, ut nihilominus credatur ſub ſua œconomia ſacramentum, quæ unitatem in trinitatem diſponit, tres dirigens, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. Tres autem non

Negarunt Trinitatem Perſonarum, & confudêrunt Perſonas.

Patri-paſſiani.

Praxeani à quo diſſidium Praxeani.

non ſtatu, ſed gradu; nec ſubſtantiâ, ſed formâ; nec poteſtate, ſed ſpecie: unius autem ſubſtantiæ & unius ſtatus, & unius poteſtatis; quia unus Deus, ex quo & gradus iſti & formæ & ſpecies in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti deputantur, &c. Hæc Tertullianus libro illo adverſus Praxeam, cap. 2. Vbi dextrè & commodè accipienda ſunt ejus verba in ſpeciem dumtaxat: non enim per gradum, formam, ſpeciem, intelligit diverſam ſubſtantiam aut dignitatem; (ut ex oppoſitione & ex progreſſu libri manifeſtum eſt.) ſed tantùm alium ſubſiſtendi modû ὑπάρξεως τρόπον, ut loquitur auctor expoſitionis fidei de ſancta & conſubſtantiali Trinitate, quæ Iuſtino Martyri tribuitur. Itaque cum ſenſum intendat orthodoxum per illa verba Tertullianus, audiamus ipſum monentem, capite 3. ejuſdem libri adverſus Praxeam:

Regula. *Malo te* (inquit) *ad ſenſum rei, quàm ad ſonum vocabuli exerceas.*

Hermogenes, à quo Hermogeniani. Noëtus, à quo Noëtiani. Sabellius, à quo Sabelliani.

Eandem hæreſin tuebatur Hermogenes, Tertulliani etiam, σύγχρονος, unde non modò Praxeani; ſed & Hermogeniani dicti ſunt, teſte Auguſtino hæreſi 41. Eandem poſtea Noëtus quidam ſequutus eſt, à quo Noëtiani dicti; & Sabellius Noëti (nam quidam pernibent,) diſcipulus; teſte Auguſtino hæreſi citatâ. A Sabellio iſto Lybico, (qui exortus eſt circa annum 250. & quod excurrit) denominati ſunt Sabelliani: & quia de Pentapoli erat Sabellius, & primùm Ptolomaide Pentapolis ſuborta eſt illa hæreſis, ideo dicta eſt damnabilis Pentapolitana doctrina. Contra Sabellium ejuſque ſectatores ſcripſit Dionyſius Alexandriæ tunc temporis Epiſcopus, teſte Euſebio lib. 7. hiſt. Eccl. cap. 5. & poſtea Athanaſius in oratione contra Sabellii gregales, οὓς καὶ σαβελλιανίζοντας, qui etiam alio peculiari libello laudat & ab Arianorum calumniis defendit Dionyſium. Eandem hæreſin evertunt confeſſiones & decreta Conciliorum Antiocheni, Nicæni, & Conſtantinopolitani primi, & Romani ſub Damaſo celebrati: in quibus omnibus alius à Patre Filius declaratur; ideo meritò Damaſus anathema dicit Sabellio in libello Synodico, qui exſtat apud Theodoretum hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 11. Contra Noëtianos ſcripſit Epiphanius, hæreſi 57. & contra Sabellianos, eadem cum Noëtianis (paucis exceptis) aſſerentes, ſcripſit idem Epiphanius hæreſ. 62.

6. Tertia acies hæreticorum oppugnantium ſanam fidem de Trinitate, eſt eorum, qui & Chriſtum Deum eſſe fatentur, & Trinitatem agnoſcunt, in qua Pater non ſit Filius, & Spiritus Sanctus alius ſit à Patre & Filio: ſed Filium dicunt eſſe Deum minorem Patre etiam quoad Deitatẽ, & aliam eſſe Filii eſſentiam ab eſſentia Patris, neque eſſe coæternum aut æqualem Patri Filium Spiritum Sanctum verò ne Deum quidem eſſe, ſed creaturam Filii. Hanc hæreſin introduxit Arius presbyter in Eccleſia Alexandrina, circa annum Chriſti 314. Arii autem & Arianorum iſta fuiſſe placita, patet ex Alexandri Alexandriæ eodem tempore Epiſcopi epiſtolâ ad omnium Eccleſiarum paſtores, apud Socratem hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 6. & ex Symbolo Nicæno, ibid. cap. 7. & ex libro Athanaſii de geſtis Synodi Nicænæ contra Arium. & ex epiſtola ipſius Arii apud Theodoretum lib. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 5. & alia epiſtolâ Euſebii Nicomedienſis Epiſcopi, ibidem cap 6. & ex Sermone Arianorum ejuſque refutatione, tom. 6. operum Auguſtini, &c. De Sabellio & Ario hæreticis eleganter cecinit populariſ noſter Sedulius, lib. 1. operis paſchalis;

Iſte fidem trinam, aſſi hic non amplectitur unam:
Ambo errore pares, quanquam diverſa ſequantur.

Negantes conſubſtantialem eſſe & æqualem Filii Patri. Arius, eiuſque ſectatores Ariani.

Concilium Alexandrinum contra Arium.

Hanc Arii hæreſin primo Alexander Epiſcopus Alexandriæ in Concilio Alexandrino centum Epiſcoporum damnavit, ejuſque defenſoribus anathema denunciavit, ut ſcribit ipſe Alexander in illa epiſtola apud Socratem lib. 1. cap. 6. Idemque factum eſt à trecentis decem & octo Patribus, in celebri illo Concilio primo œcumenico Nicææ habito, Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini, cap. 13. & Socrat. hiſt. Eccleſ. lib. 1. c. 5. & Theodoret. lib. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 7. Sozom. lib. 1. cap. 16. cui Concilio interfuere ex Epiſcopis, qui ſedes tenebant Apoſtolicas; (ut loquitur Sozomenus) Macarius Hieroſolymorum antiſtes, Euſtathius Antiochiæ ad Orontem ſitæ Epiſcopus, & Alexander Alexandriæ propter lacum Maream ſitæ Epiſcopus: Silveſter autem Epiſcopus Romanus gravi admodum ſenectute impeditus abfuit, duos autem miſit Presbyteros Vitum & Vincentium, poteſtate illis conceſſâ actis illius Concilii aſſentiendi: ut ſcribunt Theodoretus & Sozomenus, locis citatis. Conſtantinopolitanam Eccleſiam tunc regebat Alexander Epiſcopus, de quo illud memorabile à Sozomeno refertur, quod Byzantii in turba Philoſophorum Paganorum, cum unus eorum aſſtantibus reliquis diſputandi cum Alexandro de religione provinciam ſuſcepiſſet, Alexander ei dixit: in nomine Ieſu Chriſti præcipio tibi, ne loquaris! quod ut primùm dixerat, homo e veſtigio obſtricto ore conticuit. Sozom. lib. 1. cap. 17. aderant Nicææ cum Epiſcopis ad Concilium congregatis multi etiam Preſbyteri & Diaconi: ex quorum numero fuit Athanaſius id temporis Diaconus Eccleſiæ Alexandrinæ, qui cum Epiſcopo ſuo Alexandro ad Concilium venerat, & de fide acutiſſimè aſſeruit, adeò ut magnam rerum ibi geſtarum partem ipſe ſuſtinuerit. Sozom. lib. 1. cap. 16. Concilio autem Nicæno, cum ſedium Apoſtolicarum antiſtitibus & legatis, præfuit Oſius Hiſpanus Cordubæ epiſcopus, qui in magna erat apud Imperatorem gratiâ: qui etiam decretis Concilii primo loco ſubſcripſiſſe legitur, in actis illius Concilii.

Memorabile de Alexandro Epiſcopo Conſtantinopolitano, Arianis.

Athanaſius in Concilio Nicæno Diaconus.

Oſius Cordubenſis.

7. Ariani poſt Nicænum Concilium in diverſas ſententias & factiones diviſi ſunt, alii enim Filium ἐξ οὐκ ὄντων, ex non entibus factum eſſe, cum Ario dicebant, & addebant Filium eſſe κατὰ πάντα ἀνόμοιον τῷ πατρὶ, per omnia diſſimilem Patri: *Sic Acacius* Cæſareæ Paleſtinæ Epiſcopus & ejus factionis fautores, *Acaciani* dicti, decreverûnt in ultimo illo conventiculo Antiochiæ ab ipſis habito, anno Chriſti 361. Tauro & Florentino Cõſulibus, imperante Conſtantino. Acacii fautores fuerunt Vrſacius Tyri epiſcopus, & Eudoxius priùs Antiochiæ Syriæ: deinde Conſtantinopolis Epiſcopus (à quibus & Vrſaciani & Eudoxiani dicti) & alii: eiſdemque conſenſerunt Aëtiani, ab Aëtio illo qui cognomento Atheus dictus eſt, cognominati: in quibus fuit Aëtii diſcipulus Eunomius Epiſc. Cyzicenus, contra quem exſtant libri à Baſilio Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopo ſcripti, & alii à Gregorio Nyſſeno Epiſcopo Baſilii fratre. Ab Eunomio Eunomiani ſunt nuncupati. De Aëtio & Eunomio vide Socrat. hiſt. eccleſ. lib. 2. cap. 35 & lib. 4. c. 7 & 12. & Theodoret. hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 29. Hi omnes ab errore ſuo Ἐξουκοντιανοὶ & ἀνόμοιοι, Exucontiani & Anomœi vulgo dicti ſunt. (Athanaſ. libro de Synodis Arimini &

Acacius, à quo Acaciani.

Aëtius, à quo Aëtiani.

Eunomius, à quo Eunomiani.

Exucontiani & Anomœi.

Digitized by Google

Ariani, qui etiam dicti sunt Semiariani, Acatiani & Eudoxiani.

Seleuciæ habitis, & Socrat. lib. 2. hist. Eccles. cap. 44.) At vero in Synedrio Constantinopoli ab iisdem Acacio & Eudoxio & aliis (usque ad numerum quinquaginta episcoporum) habito, non multo ante conventum illum Antiochenum, & in Confessione, paullò ante Constantinopolitanum conventum, ab Acacio in Seleuciensi Synodo lectâ, Anathema denunciatur iis, qui Filium Patri dissimilem audent asserere (Athan. libro citato, & Socrat. lib. 2. hist. Eccles. cap. 40. & 41. quamvis Constantinopolitani illi Ariani non solum vocabulum ὁμοούσιος exclulerint, sed nullam omnino vel οὐσίας vel ὑποστάσεως in hoc argumento mentionem faciendam esse statuerint. * Sed in Concilio Arimini in Italia celebrato, eodem imperante Constantio, anno Christi 359. Episcopi circiter ducenti numero, fidem Nicænam confirmârunt. Rejectâ illa Ariana fidei formulâ, quam in Concilio perlegendam curârunt Valens Murlensis Episcopus & Vrsacius Ariani, quibus adhæsere pauci alii, quos omnes Synodus illa Ariminensis alienos ab Ecclesia Catholica declaravit. (Athanas. lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ habitis, & Socrat. lib. 2. hist. Eccles. cap. 36. 37. Theodoret. hist. Eccles. lib. 2. cap. 18. 19. 20. 23. Sozom. hist. Eccles. lib. 4. cap. 17. 18.)* Quamvis postea non pauci ex occidentalibus partim fraudi decepti, quia non intelligebant vim vocabuli [ὁμοιούσιος] à Nicænis usurpati, & quia sola unitas & Ecclesiæ pax obtendebatur, quam Valens & Vrsacius obtineri posse contendebant sine ulla fidei mutatione, modò voces quædam tollerentur, quæ infirmis (ut ipsi ajebant) erant offendiculo, videlicet οὐσία, ὁμοούσιος, ὑπόστασις præsertim cum istæ voces αὐτογράφως in S. Scriptura non reperirentur; partim (inquam) hoc speciosо obtentu decepti; partim etiam Constantii Imperatoris minis territi, dolosæ illi formulæ subscripserunt ab Arianis compositæ cujus superficies nihil sacrilegum præferebat, eoque facilius latens in herba anguis incautis imposuit: quâ formulam Arimini perlectam Vrsacius & Valens, coacto novo conventu in Thraciæ oppido, cui Nicæa nomen tunc fuit, in Græcam linguam verterunt, & ratam habentes divulgârunt. Eoque facilius persuaserunt Orientalibus, ut eam admitterent; quia eam ab Occidentalibus decreto synodico Arimini susceptam esse jactabant. Ab oppido autem illo Thraciæ illam fidem Nicænam seu Nicææ approbatam appellârunt, ut simpliciores deciperent similitudine nominis. Multi enim putabant fidem eam fuisse quæ Nicææ in Bithynia olim erat confirmata; sed fraude postea patefactâ ludibrio habiti sunt Ariani. [Athanas. lib. de syn. Arim. & Seleuc. Socrat. lib. 2. hist. Eccles. cap. 37. Theodoret. hist. Eccles. lib. 2. cap. 21. 22. Sozom. lib. 4. hist. Eccles. cap. 18.] In illis ipsis autem Arianorum placitis Ariminensibus & Nicæensibus asserebatur: Filium esse similem Patri & genitum esse ex substantia Patris; ut constat ex locis citatis Athanasii, Socratis &c. Abrogato enim, *Consubstantiali*, vocabulo, substituerunt vocabulum *similis*, & anathema dixerût omnibus dicentibus Filium ex nihilo esse: aut dissimilem Patri: aut creaturam, ut sunt cæteræ creaturæ; & dicentibus Filium non esse æternum cum Patre (id quod ipse Arius ejusque sectatores Exucontiani & Anomœi dicebant: ut testatur Maximinus Arianorum Episcopus apud Augustinum, tom. 6. lib. 1. contra Maximinum, in postrema oratione Maximini, numero decimo tertio, ubi Maximinus affirmat, Filium non esse ex nihilo, & prosè adducit autoritatem Concilii Ariminensis. Item numero decimo quinto ibidem: Nos (inquit Maximinus) & verum Filium profitemur, & similem Patri non denegamus. Omnes istos errores anathemate explosos esse Ariani ab ipsis etiam Arianis, patet etiam ex historia Concilii illius Ariminensis apud Hieronymum tom. 2. in dialogo adversus Luciferianos, ubi Hieronymus præmissâ narratione gestorû in Concilio, hæc verba subjungit: His itaque gestis Concilium soluitur. Lęti omnes ad provincias revertûtur. Idem enim Regi [*Constantio*] & bonis omnibus curæ fuerat, ut Oriens atque Occidens cómunionis sibi vinculo necterentur. Sed diu scelera non latent: & cicatrix malè obducta, incocto pure dirumpitur. Cœperunt postea Valens & Vrsacius, cæteriquè nequitiæ eorum socii, egregii scilicet Christi sacerdotes, palmas suas jactitare, dicentes: se Filium non creaturam negâsse, sed similem cæteris creaturis. Tunc Vrbs non en abolitum est, (in Nicæa Thraciæ:) tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata est. Ingemuit totus orbis, & Arianû se esse miratus est, &c. Hæc Hieronymus, qui ibidem narrat, quomodo malo huic medicina facta sit. Nam postea cõpertâ fraude illâ, qui formulæ ab Vrsacio & Valente Arianis perlectæ inconsideratè subscripserant, re vocatâ sententiam, & fassi sunt se à veritate abductos esse fraude Arianorum, neque sibi unquâ in animo fuisse fidem Nicææ in Bithynia approbatam deserere. Itaque fidei Nicænæ in Bithynia à 318. Patribus olim approbatę subscribẽtes, anathemate condemnârunt formulam illam Arimini ab Arianis perlectam. Hieronym. dialogo citato adversus Luciferianos. Socrat. hist. Eccles. lib. 4. cap. 11. ubi habetur epistola Liberii Episcopi Romani hoc ipsum docens. Theodoret. lib. 2. hist. eccles. cap. 22. ubi de eadem re habemus testimonium synodicum Damasi, Valeriani, & aliorum Episcoporum, qui concilium Ron ę postea celebrârûr. Quæ de re etiam scribit Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. Hoc (inquit) est illud *homousion*, quod in Concilio Nicęno adversus hæreticos Arianos à Catholicis Patribus veritatis autoritate, & autoritatis veritate firmatum est: quod postea in Concilio Ariminensi propter novitatem in verbis minùs quàm oportuit intellectum, quam tamẽ fides antiqua pepererat, multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas sub hæretico Imperatore Cõstantio labefactare tentavit. Sed post non longum tempus, libertate fidei Catholicæ prævalẽte, posteaquam vis verbi sicut debuit, intellecta est, *homousion* illud Catholicæ fidei sanitate longè lateque defensû est. Quid est enim *homousion*, nisi unius ejusdemque substantiæ; &c. Hactenus Augustinus. Ad hæc accessit sollemnis confirmatio fidei Nicęnę in aliis Conciliis œcumenicis.

Athanasius, lib. de Synodis Nicænæ de certis, contra hæresin Arianam, paullò post initia libri, loquendo de Arianis, ait: εἰσὶ γὰρ τοιοῦτοι καὶ ἀπὸ ἐμοῦ λαβόντας τοὺς γονεῖς οὐκ οἶδεν ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ γεγενημένους, &c. *Idem lib. 4. cap. 5. § 11. & lib. 5. cap. 19. § 2. & cap. 30. § 26.*

Ingemuit totus orbis, & Arianorum se esse miratus est.

Ὁμοούσιον.

Conventus Arianorum Nicææ Thraciæ.

** Fides Nicænæ confirmata Arimini.*

** Decepti occidentales ab Arianis in Concilio Ariminensi. Sed postea, fraude cognitâ, veram fidem palàm professi.*

8 Orta est autem inter ipsos orthodoxos dissensio de hac loquutione, τρεῖς ὑποστάσεις. quam Græci usurpabant; Latinis eandem refugientibus, quia ὑπόστασις vertebât Latinè substantiam: ideo autem dicebant unam ὑπόστασιν, quia una est οὐσία, & utramque Græcam vocem eodem latino vocabulo interpretabantur. tum ὑπόστασιν, tum οὐσίαν appellantes latinè substantiam. ἡγούμενοι ταὐτὸν εἶναι τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν οὐσίαν. Vt ipsi palàm professi sunt in synodo Alexandrina. Cũ ob linguæ latinæ angustiam & verborum inopiam non possent hypostasin ab essentia distinguere,

Controversia de vocabulis τρεῖς ὑποστάσεις, μία ὑπόστασις, inter ipsos Catholicos exorta commemoratur.

Digitized by Google

ghere: ut ſcribit, de hac loquens controverſiâ, Gregorius Nazianzenus, prope finem orat. 21. quæ eſt in laudem magni Athanaſii Epiſc. Alexandrini. Maluerunt igitur dicere tres perſonas, ut ibidem monet Nazianzenus. Latini odio hæreticos Arianæ timebant dicere tres hypoſtaſes; Græci autem odio hæreſeos Sabellianæ unâ Patris & Filii & Spiritus Sancti hypoſtaſin dicere prohibebant. Ob eam de vocabulis contentionem, habita eſt ſynodus Alexandriæ, præſentibus ibi cum magno Athanaſio Epiſcopis ex Italia, Arabia, Ægypto, & Lybiâ: & in ea Synodo utriſque auditis, ac perceptâ utrorumque ſanâ mente, conſtitutum eſt, ut deinceps ſe invicem pro orthodoxis agnoſcerent, neque per inutiles Logomachias pacem Eccleſiæ dirumperent. Eâq; de re, ſcripta eſt ſynodi nomine epiſtola ad Antiochenos, (quæ exſtat in operibus Athanaſii, tom. 1.) quâ quid in ſynodo geſtum ſit narrant, & Antiochenos hortantur ad concordiam, atq; ut nolint de loquutionibus iſtis λογομαχεῖν εἰς οὐδὲν χρήσιμον, μηδὲ ταῖς διαιρέσεσι λέξεσι ἐμμαχέσθαι, ἀλλὰ τῷ φρονήματι καὶ ἀκριβείᾳ συμφωνεῖν. Et ajunt, moroſos homines ὅτι τοῖς ἀξιώσεσι φιλονεικοῦντας non obaliud rixari, niſi quod Eccleſiæ pacem invideant, ipſique ſchiſmate delectentur. Celebrationem hujus ſynodi Alexandrinæ referunt Cardinalis Baronius & Sethus Calviſius ad annum Chriſti 362. regnante Iuliano apoſtatâ. Ex illo tempore & Latini tres hypoſtaſes, & Græci tres perſonas eodem ſenſu dicebant ἄνωθεν ὑποστάσεις, εἴ τινι φίλον καλεῖν, ἄνωθεν πρόσωπα, κἀντεῦθεν τοὺς τῆς ὁμολογίας ζυγομαχοῦντας. ἴσα δὲ ἀλλήλοις τὰ αὐτὰ ἑκατέρωθεν ἀποδιδόντας. (in juit Gregorius Nazianzenus, orat. 39. in ſancta lumina,) id eſt; ſive tres hypoſtaſes, ſi cui hæc appellatio magis arridet, ſive perſonas, neque enim de vocabulis certabimus, quamdiu ſyllabæ ad eandem ſententiam ferent. Ideo Hilarius lib. 4. de Trinitate, poſtquam dixiſſet Patrem & Filium eſſe unius ſubſtantiæ, quod Græcè dicitur *homouſion*, dicit Patrem & Filium & Spiritum Sanctum eſſe tres ſubſtantias, eo ſenſu, quo Græci dicebant τρεῖς ὑποστάσεις, quam loquutionem alibi exponens, tres (inquit) ſubſtantias eſſe dixerunt, ſubſiſtentium perſonas per ſubſtantias edocentes, non ſubſtantiam Patris & Filii & Spiritûs Sancti diverſitate diſſimilis eſſentiæ ſeparantes. Hæc Hilarius, lib. de ſynodis adverſus Arianos, in explicatione doctrinæ ſynodi Antiochenæ, quæ per Eucænias habita eſt. Hieronymus, epiſt. ad Damaſum, (quæ incipit; *Quoniam vetuſto*) queritur, poſt Alexandrinum junctо pariter occidente decretum, orientales quoſdam ab illo, homine Romano, exigere nomen trium hypoſtaſeon, non contentos apertâ ejus profeſſione orthodoxi ſenſûs; quâ confitebatur tria ενυποστατα, tres ſubſiſtentes perſonas, & unam uſian, unam ſubſtantiam, unam Deitatem. Et Auguſtinus lib. 5. de Trinitate, cap 8. eſſentiam dico, (inquit) quæ οὐσία Græcè dicitur, quam uſitatiùs ſubſtantiam vocamus. Dicunt quidem & illi hypoſtaſim, ſed neſcio quid volunt intereſſe inter uſian & hypoſtaſim: Ita ut plerique noſtri, qui hæc Græco tractant eloquio, dicere conſueverint μίαν οὐσίαν, τρεῖς ὑποστάσεις, quod eſt latinè, unam eſſentiam, tres ſubſtantias. (& cap. 9) Sed quia noſtra loquendi conſuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur cùm dicimus eſſentiam, quod intelligitur cùm dicimus ſubſtantiam, non audemus dicere unam eſsẽtiam, tres ſubſtantias, ſed unam eſſentiam vel ſubſtantiam, tres autem perſonas. Non ut illud diceretur, ſed ne taceretur. Et lib. 7. de Trin. cap. 4. Itaque loquendi cauſsâ de ineffabilibus, ut fari aliquo modo poſſemus, quod effari nullo modo poſſumus, dictum eſt à noſtris Græcis, una eſſentia, tres ſubſtantiæ: à Latinis autem, una eſſentia vel ſubſtantia, tres perſonæ. Hæc Auguſtinus. Recentiores Latini ad vitandum ambiguitatum dixerunt tres ſubſiſtentias; ut monet Thomas, part. 1. qu. 29. art. 2. ad ſecundum. quod vocabulum olim etiam Ambroſio uſurpatum eſt eodem ſenſu, in Symbol. Apoſtol. cap. 2.

Concil. Alexandrinum.

Vide etiam infrà, cap. 5. § 5.

9. Quarta hæreticorum acies contra ſanam fidem de Trinitate, eſt eorum, qui (etiamſi de Filio quidam eorum rectè ſentiant, teſtibus Nazianzeno & Epiphanio, & Auguſtino) negant Spiritûs Sancti Deitatem, & conſubſtantialitatẽ cum Patre Filioque, atque ita hæreſeos Arianæ partem unam quæ de Filio eſt rejiciunt, alteram verò de Spiritu Sancto mordicùs tenẽt ac tuentur; unde eos Auguſtinus Semiarianos meritò dici ſcribit, hæreſ. 52. Hos autem Semiarianos vocat ſecunda œcumenica ſynodus, can. 1. etſi Epiphanio Semiariani dicuntur illi, qui ſimilem Patri aſſerunt Filium, hæreſ. 73. quod etiam obſervavit Auguſtinus hæreſ. 51. Iſtos in quarta acie diſpoſitos, Athanaſius dicit partitos eſſe cum Arianis muneta impietatis, ut Ariani Filium; ipſi ſpiritum Sanctum abnegarent: (Athanaſ. ad Serapionem, *de Deitate Spiritus Sancti*) unde Ariani Χριστομάχοι, illi verò πνευματομάχοι dicebantur. In hac hæreſi maximè eminuit Macedonius Epiſcopus Conſtantinopolitanus; qui (licet ipſe Filium ὁμοούσιον non diceret) relictis tamen Arianorum & Eudoxianorũ partibus, propriæ ſectæ Macedonianorũ Pneumatomachon author exſtitit circa annum Chriſti ſexageſimum ſupra trecenteſimum. hic creaturam dicere Filium recuſabat. Et quamvis Patri Filium conſubſtantialem ὁμοούσιον non diceret, prædicabat tamen ὅμοιον κατὰ πάντα τῷ γεγεννηκότι, Genitori in omnibus ſimilem. Et Spiritum Sanctum creatum eſſe apertè aſſerebat. κτιστὸν τὸ πνεῦμα περιφανῶς ἰσχυρίζετο: ut refert Theodoretus lib. 2. hiſt Eccleſ. cap 6. Ejus autem ſectatores, licet de Filio non eadem omnes dicerent; alius Arianum error. m foventibus, alius autem orthodoxè de Filio ſentientibus: omnes tamen in Spiritum Sanctum contumelioſi exſtiterunt, ut ſcribit Epiphanius, hæreſ. 74.

Pneumatomachi Macedoniani, qui & Semiariani dicti ſunt.

10. Macedonii hæreſin, & cum ea Arianam & Sabellianam, & Apollinariſtarum, & Samoſatenianam, damnaverunt validis refutatas argumentis, Epiſcopi centum quinquaginta in Cõcilio illo celebri œcumenico Conſtantinopoli celebrato, imperante Theodoſio ſeniore, anno Chriſti 382. ut ſupputat Nilus Metropolitanus Rhodi, in ſua Διηγήσει συνοπτικῇ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων. at Baronius & Binius, & Calviſius hujus Concilii celebrationem referunt ad annum 381. Illic confirmata eſt fides Nicæna, & contra omnes hæreticos conſubſtantialitas ſanctiſſimæ Trinitatis declarata; ut patet ex ſymbolo illius Cõcilii, in quo profitentur ſe credere in Spiritum Sanctum Dominum, vivificatorem ex Patre procedentem, cum Patre & Filio ſimul adorandum, & ſimul glorificandum; loquutum per Prophetas, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν

Concil. 2. œcum. Conſtantinopolitanum.

τὸ λαλῆσαν ἐξ ἁγίου πνεύματος. Item ex Patrum illorum libello synodico ad Damasum, Ambrosium, aliosque Episcopos, ad celebrandum Concilium Romam convocatos missō; qui extat apud Theodoretum lib. 5. hist. Eccles. cap. 9. In illo autem libello Patres illi Constantinopolitani declarant unam esse Deitatem θεότητα, potentiam δύναμιν, essentiam οὐσίαν Patris & Filii & Spiritūs Sancti, æqualemque dignitatem, & coæternum regnum, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσιν ἴσην τιμὴν τελείοις συναϊδίοις,&c. quę infrà prolixiùs cum versione Latina invenies, c. 4. hujus libri.

Concil. Romanum.

11. In eandem sententiam Episcopi illi in Concilio Romano congregati confessionem fidei synodicam ediderunt, quam Damasus Papa misit ad Paulinum Thessalonicæ (vel, ut aliis videtur, Antiochiæ) Episcopum; quam etiam historiæ suæ inseruit Theodoretus lib. 5. cap. 11. In illa autem confessione Patres illi anathema dicunt Sabellianis, Arianis, & Eunomianis, Macedonianis, & omnibus Pneumatomachis. Photinianis, & Apollinaristis; & commendatur ac prædicatur Trinitatis, hoc est, Patris & Filii & Spiritūs Sancti una Deitas, una potestas, una voluntas, una divinitas, una substantia, &c. μία θεότης, δυναστεία, βάσις, θεότης, οὐσία, &c. Eandem confessionem inseruit suæ etiam historiæ Nicephorus Callisti, lib. 12. cap. 18.

12. Ex illo tempore jam inde à Concilio Constantinopolitano & Romano, prævalut veritas nostrisque etiamnum temporibus, per Dei gratiam, passim obtinet, non obstante paucorum quorundam amentiâ, qui antiquas & exoletas, ac jam pridem explosas hæreses ex orco revocare satagunt.

13. Vide etiam contra Pneumatomachos Athanas. lib. seu epist. ad Serapionem, contra eos, qui dicunt Spiritum Sanctum esse creaturam. Et Basil. magn. lib. de Spiritu Sancto, ad Amphilochium, cap. 9. & sequentibus. Et Gregor. Nazianz. orat. 37. & Ambros. de spiritu sancto, ad Gratianum Augustinum. Et Epiphan. hæres. 74. Et Augustin. lib. 3. contra Maximinum, capit. 3. 17. 21. et Dydimi Alexandrini libros tres de Spiritu Sancto, interprete Hieronymo, tom. 9. bibl. patr. edit. 4. Item Paschasii diaconi Romani libros duos de Spiritu sancto, eodem tom. 9. bibl. Patrum.

CAPVT TERTIVM.

Specimen doctrinæ antiquissimorum Patrum, ex Ignatio, Justino, Athenagorâ, & Irenæo.

Ignatii doctrina de Deo, & mysterio incarnationis.

IGnatium epist. ad Trallianos; sunt (inquit) nonnulli vaniloqui & seductores, nō Christiani, sed Christi institores (χειστιμποροι,) ——partum Virginis calumniantur, passionem negant, nec resurrectionem credunt. Deum ignotum introducunt. Christum ingenitum esse censent (ἀγέννητον χειστὸν λέγουσι.) Spiritum Sanctum verò nec esse confitentur [τὸ ἅγιον πνεῦμα οὐδ' εἶναι λέγειν ὁμολογοῦσι.] quidam verò eorum Filium merum hominem esse dicunt [ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν υἱὸν λέγουσι.] Et eundem esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum [τὸν αὐτὸν τὸν πατέρα καὶ υἱὸν, καὶ πνεῦμα ἅγιον.] Et omnia creata à Deo, non per Christum, sed per alienam quandam potestatem. Adversus hujusmodi itaque munite vos, [ἀσφαλίζεσθε οὖν ἀπὸ τούτων] ne laqueus injiciatur animis vestris.---Obturate aures vestras, quando vobis quispiam loquitur excludens Christum Jesum Filium Dei, qui natus est ex David, qui ex Maria, qui verè genitus est tum ex Deo, tum ex Virgine: verùm non simili modo. Nec enim id ipsum est Deus & homo. [οὐκ ἀλλὰ τὸ αὐτό ἐστι θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἐκ θεοῦ, καὶ ἐκ παρθένου, ἀλλ' οὐχ' ὁμοίως. οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτὸν, θεὸς καὶ ἄνθρωπος.] Verè assumsit corpus; nam *Verbum caro factum est*: Et vixit inter homines sine peccato. *quis enim*, inquit, *ex vobis arguit me de peccato?* Verè edit & bibit, crucifixus & mortuus est sub Pontio Pilato. Verè (inquam,) non hominum opinione [ἀλλ' οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ] crucifixus & mortuus est; videntibus cœlestibus, terrenis & subterraneis. Cœlestibus quidem [ὑπερίοις μὲν] nimirū incorporeis naturis: terrenis verò [ἐπιγείοις δὲ] Judæis & Romanis, & cæteris, qui tunc aderant cum Dominus crucifigeretur: subterraneis autem, (καταχθονίοις δὲ) iis videlicet qui plurimi cum Domino resurrexerūt, (οἷς τῷ πλήθει τῶν σωμάτων τῷ κυρίῳ.) *Multa enim*, inquit, *corpora sanctorum, qui dormierunt, resurrexerunt, monumentis apertis.* et descendit ad infernum (εἰς ᾅδου) solus, regressus autem est cum multitudine, & septum illud quod à seculo erat, rupit, & medium parietem ejus destruxit, & intra triduum resurrexit, suscitāte eum Patre. Et quadraginta dies conversatus cum Apostolis, assumptus est ad Patrem: & sedit à dextris ipsius, exspectans donec inimici ejus subjiciantur pedibus ejus.---Verè natus est Deus Verbum ex Virgine, vestitus corpore ejusdem nobiscum passionibus obnoxio [ἀληθῶς γεγεννῆσθαι θεὸν λόγον ἐν σαρκὶ, σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν ἠμφιεσμένον.] Verè conceptus est in matrice, qui omnes homines in matrice fingit, & corpus sibi fecit ex sanguine Virginis [καὶ ἐπλάσατο ἑαυτῷ σῶμα, ἐκ τοῦ τῆς παρθένου αἵματος,] hoc solùm excepto, quòd nulla viri consuetudo intercesserit. In utero gestatus est [ἐνυφορήθη] sicut & nos, temporum periodis: & verè natus est [ἐτέχθη] sicut & nos: & verè lacte pastus est (καὶ ἀληθῶς ἐγαλακτοτροφήθη) & cibo potuque communi usus est (μετέσχεν) sicut & nos: & expletis tribus annorum decadibus baptizatus est à Joanne verè, non autem opinione. et ubi triennium [περὶ ἐνιαυτὸν] prædicavit Evangelium, signaque & prodigia patravit, à falsis Judæis & Pharisæis Pilato Judici judicatus est (ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας,) flagellatus est, & alapis cæsus, & conspurcatus est, spinea in coronam & purpureum vestimentum portavit: condemnatus est, & crucifixus est verè, non opinione, non phantasiâ, non imposturâ, (ἀληθῶς, οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ οὐκ ἀπάτῃ.) verè mortuus est & sepultus, & resurrexit ex mortuis.--- Fugite itaque impias hæreses, sunt enim Diaboli inventa, serpentis illius qui omnis mali primus autor est (τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως,) qui per mulierem genus nostrum decepit. Fugite autem & malam illius propaginem [φεύγετε δὲ ἀπὸ τῆς κακῆς ἀφορμῆς] Simonem, primogenitum illius filium, & Menandrum, & Basilidem, & totam illam ipsius malitiæ colluviem, hominum cultores [τοὺς ἀνθρωπολάτρας] quos & Ieremias Propheta maledictos appellat. Fugite quoque impuros Nicolaitas [ἀκαθάρτους Νικολαΐτας] falsum nomen sibi sumentes (τὸ ψευδώνυμον) voluptatum amatores [τοὺς φιλήδονους] sycophantas [τοὺς συκοφάντας.] Fugite præterea maligni germina [τῶν πικρῶν

Joan. 1. 14.

Joan. 8. 46.

Matt. 27. 52.

τῷ πατρῷ ἤγουν] Theodorum & Cleobulum, qui gignunt fructum mortiferum, quem si quis gustaverit, continuò moritur, non temporaneâ hac, verùm æternâ morte. Hi non sunt plantatio Patris, sed maledicta germina. --Vos autem Christus invitat ad suam incorruptionem [εἰς πνεῦμα αὐτοῦ ἀφθαρσίας] per suam passionem & resurrectionem, cum sitis membra ipsius [ὄντας μέλη αὐτοῦ].

2. Idem epist. ad Magnesios: Unus Deus est Omnipotens, qui seipsum manifestavit per Iesum Christum Filium suum: qui est ipsius Verbum, non pronunciatum, sed substantiale (ὃς ἔστιν αὐτοῦ λόγος, οὐ ῥητός, ἀλλ' οὐσιώδης) non enim est articulati sermonis vox, sed efficaciæ divinæ genita substantia (οὐ γὰρ ἴσει καλίας ἐνάρθρου φώνημα, ἀλλ' ἐνεργείας θεικῆς οὐσία γενομένη) --- plenam de Christo cognitionem habeatis qui ante omnia secula natus ex Deo Patre, post verò natus est ex Maria Virgine, sine viri commercio [καὶ προσερρίζωθη ἐν Χριστῷ, τῷ πρὸ παντων μὲν αἰώνων ἐννοηθέντι υἱῷ τοῦ πατρὸς, γενομένῳ δὲ ὕστερον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, διὰ οἰκονομίας ἀνάγκης:] quique sanctè vixit, omnemque morbum & ægritudinem curavit in populo, signa & prodigia patravit ad beneficendum hominibus: & iis qui in superstitionem plurium deorum impegerant, unum verum Deum Patrem suum annunciavit (ἵνα ἐν υἱῷ αὐτοῦ ἕνα θεὸν καταγγείλαντα, ἑαυτῷ πατέρα) qui etiam passus est & a Christicidis Iudæis sub Pontio Pilato præside, & Rege Herode crucifixus sustinuit, & mortuus est, & resurrexit, & ascendit in cœlos ad eum à quo missus erat, & sedit ad dexteram ipsius: & venturus est in fine seculorum cum gloria paternâ, ut judicet vivos & mortuos, reddatque unicuique secundùm opera sua. Hæc qui plenè cognovit & credidit, beatus est [ταῦτα ὁ γνοὺς ἐν πληροφορείᾳ, καὶ πιστεύσας, μακάριος.)

Admonitio de hac loquutione, οὐσία γεννητή.

3. Quod autem Filium dicit Ignatius esse οὐσίαν γεννητὴν, essentiam vel substantiam genitam; sciendum est, occurrere aliquando apud orthodoxos Patres ejusmodi loquutionem, quâ non diversam aut aliam Filio tribuunt essentiam, quem Patri consubstantialem & unum cum Patre Deum confitentur; sed indicare volunt Filium esse Verbum Dei substantiale, λόγον ἐνυπόστατον, ut loquitur hic Ignatius, & alii Patres passim: non autem iussitum aut prolativum, οὐκ ἐνδιάθετον ἢ προφορικὸν, seu ut loquitur Ignatius, οὐ ῥητὸν. Vocabulum igitur οὐσία hoc loco usurpatur, non absolutè, prout essentiam à modo subsistentiæ distinguimus, sed cum connotatione relationis, significat personam substantialem, seu divinæ naturæ individuam substantiam; ut loquitur Severinus Boëthius, definiens hypostasin, lib. de duabus naturis Christi. Essentia certo modo, nempe γενικῶς seu γενητῶς subsistens, Ignatio dicitur οὐσία γεννητὴ, ac si diceret personam substantialiter genitam in unitate paternæ essentiæ. Et hoc sensu accipienda sunt aliorum etiam orthodoxorum Patrum similia dicta. Cujusmodi est illud Hilarii Pictavensis, lib. de synodis adversus Arianos, in expositione symboli Sardicensis. (pag. 301. edit. Froben. an. 1522.) Non potest (inquit) ambigi in his natus esse quæ Dei sunt; quia neque de non exstantibus, neque alia quàm de innascibili Patris & æterna substantiâ unigenita Filii generatur essentia. Et pag. 302 Sollicitâ itaque multùmque diligenti cautelâ Episcoporum fides munit naturæ genitæ & gignentis indifferentiam. Hæc ibi Hilarius. Et illud Augustini; Filium quippe ipsum genuit utique Patris natura, non fecit. lib. 3. contra Maximinum Arianum, cap. 12. in fine capitis. Ifiusmodi tamen loquutiones non esse imitandas, haud immeritò monuerunt Scholastici, 1. sent. dist. 5. Vide infrà, cap. 35. hujus libri, thes. 9. Redeo interea ad Ignatium.

4. Idem Ignatius Ep. ad Philadelphenses: εἷς ἐστὶν ἄγεννητος, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ καὶ εἷς μονογενὴς υἱὸς, θεὸς, λόγος καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἷς ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας Unus est ingenitus, Deus & Pater; & unus unigenitus Filius Deus, Verbum & homo. Et unus Paracletus Spiritus veritatis.—Prophetas etiam diligo, utpote qui Christum annunciârint, & ejusdem Spiritûs participes fuerint, cujus & Apostoli. Quemadmodum enim Pseudo-prophetæ & Pseudo apostoli unum & eundem spiritum malum fallacemque & populi seductorem (λοιμὸν πλάνον) acceperunt: sic & Prophetæ atque Apostoli unum & eundem Spiritum Sanctum, bonum, eximium (ἡγεμονικὸν) & verum, & Doctorem rectum accepérunt à Deo per Iesum Christum. Unus enim Deus Veteris & novi Testamenti (εἷς γὰρ ὁ θεὸς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης) Unus Mediator Dei & hominum, cùm ad opificium intelligibilis & sensibilis creaturæ, tum ad providentiam utilem rebusque accommodam: & unus Paracletus, qui operatus est in Moïse, & Prophetis, & Apostolis. Omnes igitur Sancti in Christo salvati sunt, sperantes in eum, & illum exspectantes, & per illum salutem consequuti sunt.

5. Item epist. ad Smyrnenses; quid enim prodest, si quis me laudet, & Dominum meum blasphemet; non confitens ipsum Deum esse carne vestitum? [μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σεσαρκῶσθαι θεόν] Et epist. ad Romanos; Permitte mihi, ut imitator sim passionis Christi Dei mei [ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι πάθους χριστοῦ τοῦ θεοῦ μου.] Hæc Ignatius.

6. Iustinus martyr in Apologia 1. ad Senatum: Universarum rerum Pater, ingenitus, Deus & Creator, & Dominus, & hetus dicitur, iuntis appellationibus à beneficiis & operibus ejus. Filius autem illius, qui solus propriè dicitur Filius; Verbum simul cum eo ante creaturam & exstãs, & nascens [ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ μόνος λεγόμενος κυρίως υἱὸς ὁ λόγος ὢν τοῦ πατρὸς πρὸ τῶν ποιημάτων καὶ συνὼν καὶ γεννώμενος.] Idem in Apologia 2. ad Antoninum Pium: Et profitemur quidem, nos talium, qui habentur, Deorum esse expertes: sed non verissimi illius, Dei Patris videlicet justitiæ & temperantiæ, aliarumque virtutum, & abomni vitiositatis mixtione alieni: Sed & illum, & qui ab eo venit, atque ista nos, & aliorum oblequentium atque imitantium bonorum Angelorum exercitum docuit, Filium, & Spiritum Propheticum, colimus & adoramus, (ἀλλ' ἐκείνου τε καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ υἱοῦ ἡμᾶς διδαχθέντας, καὶ διδαξαμένους ταῦτα, καὶ τῶν ἄλλων ἐπομένων καὶ ἐξομοιουμένων καλῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατὸν, πνεῦμά τε τὸ προφητικὸν σεβόμεθα, καὶ προσκυνοῦμεν) cum ratione & veritate honorem exhibentes (λόγῳ καὶ ἀληθείᾳ τιμῶντες) Et unicuique discere volenti, sicut edocti sumus, candidè (hæc) tradentes. --- Athei non sumus, qui conditorem huius universi religiosè colimus (θεὸν δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντὸς σεβόμενοι.) --- Iesum Christum, quòd eum ipsius Dei veri Filium (υἱὸν αὐτοῦ τοῦ ὄντως θεοῦ) esse didicerimus, ac secundo loco habeamus (καὶ δευτέραν χώραν ἔχοντες.) ac Spiritum Propheticum tertio ordine (πνεῦμα τε προφητικὸν ἐν τρίτῃ τάξει) nos cum ratione honorare demonstrabimus. (Cave putes, his Iustini verbis gradus dignitatis intelligi, sed tantùm distinctio-

Iustini doctrina.

distinctionem personarum divinarum secundùm ordinem originis, salvâ trium ὁμοουσίᾳ.]

7. Postea in eadem Apologiâ: Et Iesus Christus solus propriè Filius Deo genitus est, qui Verbum ipsius est, & primo-genitus, & potentia (ἃ γὰρ Ἰησοῦς χρεῖος μόνος ἴδιος ὡς τῷ Θεῷ γεγέννηται, λόγος ἐστὶ πρωτότοκος ἐκ δυνάμεως) atque de consilio voluntateque ejus homo factus; instaurandi restituendique humani generis ergò, nos ista docuit. --- In nomine rerum omnium Parentis ac Domini, & Servatoris nostri Iesu Christi, & Spiritûs Sancti, in aqua lavantur.

8. Idem in eadem Apologiâ docet, Christum nostrum cum Mose loquutum fuisse e medio ignis in rubo, & dixisse de seipso: Ego sum Iehovah Deus Abraham, Deus Isaaci, & Deus Iacobi. Iudæos autem inobedientes ac dicentes intelligi ibi solùm ingenitum Patrem, evidenti argumento ex sacro textu perito valide refellit; nam idem ille Iehovah Deus dicitur Angelus Domini, quæ indignatio non convenit Patri, sed bene convenit Filio, ὃς καὶ λόγος πρωτότοκος ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ὑπάρχει, ut loquitur ille Iustinus. atque ut alibi idem Iustinus contra Tryphonem argumentatur ὅτι, ὁ ὀφθεὶς διὰ πάντων τῶν βιβλίων, καὶ ἄγγελος καὶ κύριος [illegible] θεὸς, καλεῖται, καὶ ἔστι θεὸς, καὶ ἐστὶν ἄγγελος καὶ θεὸς καὶ κύριος, καὶ θεὸς καὶ κύριος, καὶ ἐν ἰδέᾳ ἀνδρὸς τοῦ Ἀβραὰμ φανείς, καὶ ἐν ἰδέᾳ ἀνθρώπου παρὰ τῷ Ἰακὼβ παρὼν κ.τ.λ. Hic, qui Patriarchis conspectus est, & Deus dicitur, etiam Angelus & Dominus dicitur --- Deus vocatur, & Deus est, & erat --- Ille & Angelus, & Deus & Dominus, qui & Abrahæ in forma viri apparuit, & in specie hominis cum Iacobo luctatus est. Et postea in eodem Dialogo cum Tryphone Iudæo, αὐτὸς οὖν ἦν θεὸς, καὶ ἄγγελος πρὸ τοῦ πατρὸς παρὼν, qui & ipse Deus, & Angelus a Patre missus.

9. Idem, prope finem orationis paræneticæ ad Græcos, diserte confitetur & docet, ὅτι καὶ μόνον εἶναι μόνον θεὸν, unum eumdemque solum esse Deum. Et subjicit: hoc esse primum veræ pietatis documentum, ὅπερ ἐστὶν ἐξ ἀληθοῦς θεοσεβείας γύαισμα. Et in Apologia ad Antoninum scribit, Christi hanc esse doctrinam, quòd solus Deus adorâdus sit, οὐ θεὸν μόνον δεῖ προσκυνεῖν, & adfert Christi verba de solo Deo adorando ex cap. 4. Matthæi. Et paucis interjectis in eadem Apologiâ ante medium, Iustinus Imperatorem Antoninum sic alloquitur: Christus dixit, *Reddite quæ Cæsaris sunt, Cæsari; & quæ Dei, Deo.* Proinde nos solum Deum adoramus, & vobis in rebus aliis læti inservimus [ὅθεν θεὸν μὲν μόνον προσκυνοῦμεν ἡμῖν δὲ τοῖς ἄλλα χαίροντες ὑπηρετοῦμεν.] Et suprà de se atque Christianis in eadem Apologia dixit, se colere & adorari [σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν] Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. Et hos tres manifestè distinxit, quando dixit Filium honorari secundo loco, & Spiritum in tertio ordine; ut suprà monuimus. Et Verbum dicit esse πρεῖος ἐστι, θεοῦ ὑπάρχοντα, καὶ λόγον ὑπάρχοντα. Ex quibus omnibus elicitur secundùm doctrinam Iustini, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, esse verè tres, quoad modos ὑπάρξεως: & hos tres esse, quoad essentiam, unum verum Deum. Hanc ipsam doctrinam copiosè & luculenter explicat Autor expositionis fidei, quæ Iustino tribuitur.

Athenagoræ doctrina.

10. Athenagoras lib. qui inscribitur, πρεσβεία περὶ χριστιανῶν, legatio pro Christianis; Prædicamus (inquit) unum Deum unigenitum, ὅτε θεὸν ἕνα ἀγένητον, καὶ ἀΐδιον, καὶ ἀόρατον, καὶ ἀπαθῆ, καὶ ἀκατα-

λῆπτον, καὶ ἀχώρητον, ὑπὸ μόνου καὶ λόγῳ καλλει συμβεβηκότα, φωτὶ καὶ κόσμῳ καὶ πολλαῖς καὶ ἀμέτροις ἀποδημίαις ἐπιχειροῦμεν, ὑφ' ὧν γνωρίζεται τὰ πάντα δι' αὐτοῦ λόγου καὶ διακοσμεῖται καὶ συγκρατεῖται. Nam & Dei Filium nici te complectamur [νεκρὸν γὰρ καὶ ὑὸν τοῦ Θεοῦ.] --- Filius Dei est verbum Patris, in idea & efficaciâ, [λόγος τοῦ πατρὸς, ἐν ἰδέᾳ καὶ ἐνεργείᾳ.] Ab ipso enim & per ipsum [ὡς ἀπὸ γοῦν καὶ δι' αὐτοῦ] facta sunt omnia: Cùm Pater & Filius unum sint; Filius autem sit in Patre, & Pater in Filio, unitate & potentiâ Spiritus, [ἑνότητι καὶ δυνάμει πνεύματος,] mens & Verbum Patris Filius Dei est [νοῦς καὶ λόγος τοῦ πατρὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.] Primigenia hic est Patris progenies, non ut facta; à principio enim Deus, qui est mens æterna, habuit ipse in seipso Verbum seu Rationem, cum rationalis ipse æternum sit: [πρωτότοκον γέννημα τοῦ πατρὶ, οὐχ ὡς γενόμενον, ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὁ θεὸς, νοῦς ἀΐδιος ὤν, εἶχεν ἀπὸς ἐν ἑαυτῷ τὸν λόγον, ἀΐδιος λογικὸς ὤν] sed, ut rerum cunctarum idea & perfectio foret, progressa est. Quin & ipsum in Prophetis agentem Spiritum Sanctum dicimus à Deo emanare, ad ipsumque reflecti, veluti solis radium. (καὶ τὸ καὶ αὐτὸ τὸ ἐνεργοῦν τῶν προφητῶν πνεῦμα ἁγιον ἀπόρροιαν εἶναι φαμὲν ἀπὸ θεοῦ, ἀπόρροιαν δὲ ἡλίου τοῦ ἐπὶ γῆς, ἀπόρροιαν καὶ ἀποφερόμενον, ὡς ἀκτῖνα ἡλίου.) Quis igitur non miretur, audiens nos dici atheos, qui prædicamus Deum Patrem, & Deum Filium, & Spiritum sanctum (λέγοντας θεὸν πατέρα, καὶ υἱὸν θεὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον) ita ut & in unione potentiam, & in ordine distinctionem eorum monstremus. (ἑνώσεως καὶ πρὸς τὸ ἐν τῇ ἑνότητι δύναμιν, καὶ πρὸς τὸ ἐν τάξει διαίρεσιν.) --- Nos præ omnibus hanc vitam nimis magnifacimus, & illum duntaxat ducem pertranseuntes sequimur, quem æqualiter Deum cum Verbo quod ab ipso est cognoscere, quænam Filii ad Patrem sit unio, quid Pater Filio communicet, quid sit Spiritus, quæ sit tam eorum unio, & unitorum distinctio: vidit hæc Spiritus, & Filii, & Patris: [ὁ ἅγιος θεὸς καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ λόγος εἰδέναι, τίς ἡ τοῦ παιδὸς, πρὸς τὸν πατέρα ἕνωσις ἢ τί τὸ κοινωνεῖν τὸν πατέρα τῷ υἱῷ δῶρον τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ παιδὸς, τοῦ πατρὸς] Scimus esse vitam præstantiorem, quam verbis quisquam exprimere possit, quæ nos excipiet, si puri ab omni crimine ad ipsam transmissi fuerimus: Hæc Athenagoras.

Admissio de vocabulo ἀπόῤῥοια.

11. Etsi non sperninus Athenagoram dicentem, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀπόῤῥοιαν εἶναι τοῦ Θεοῦ. Nam Athenagoræ quidem hoc dicentis mens sana fuit; ut patet ex reliquo contextu illius libri, ex quo hæc ejus verba depromsimus: & autor libri Sapientiæ dicit, Sapientiam esse ἀπόῤῥοιαν τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινῆ, sinceram effluxum gloriæ Omnipotentis: cap. 7. vers. 25. Sic tamen nos loqui prohibet Athanasius, propter perversum sensum hæreticorum, quemadmodum (inquit) non eodem modo creant homines, quo creat Deus; neque sic sunt homines, uti est Deus: ita quoque aliter se habet hominum generatio, aliter Filii ex Patre generatio. Hominum enim progenies partes sunt quodammodo gignentium, cùm eis corporum natura non simplex sed fluxa sit, & ex particulis coaleat; Effluuntque homines cùm gignunt, & rursus in eos influunt alimenta ac proinde decursu temporis multorum liberorum parentes efficiuntur: Deus verò, cùm partes non habeat, sine ullâ partium divisione & impatibiliter Filii sui Pater exsistit. Nō enim effluxio est ab re incorporeâ, aut in eam ulla influxio (οὔτε γὰρ ἀπόῤῥοιά τοῦ ἀσωμάτου, οὔτ' εἰσῤῥοή τις εἰς αὐτὸν

Digitized by Google

ἀνὴρ γέγονε,]ut hominibus contingit ; ſed quia ſecundùm naturam ſimplex eſt, unius duntaxat Filii Pater eſt, Hæc Athanaſius, lib. de Synodi Nicænæ decretis contra Hæreſin Arianam. [tom. 1. oper. Athanaſ. edit. Pariſ. Græcol. an. Dom. 1627. pag. 259. C.] Idem etiam Athanaſius, in principio libri, qui inſcribitur, Expoſitio fidei, [eodem tom. 1. pag. 240.] loquens de Filio, ait : λόγον δὲ ἀϊδιον καὶ συνάϊδιον καὶ ἀπαύγασμα τοῦ πλείονος ὑ γνώσεσι τὸν ἁπαθοῦς φύσεως. Vide inferiùs, cap. 4. §. ult.

Fuse de divina, ſeu confeſſio fidei catholicæ.

12. Irenæus, lib. 1. adverſus hæreſes, cap. 2. & cap. 3. Eccleſia (inquit) per univerſum orbem uſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quę eſt in unum Deum, Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quę in eis ſunt: & in unum Ieſum Chriſtum, Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute: & in Spiritum Sanctum, qui per prophetas prædicavit diſpoſitiones Dei & adventum, & eam, quæ eſt ex virgine, generationem, & paſſionem, & reſurrectionem à mortuis, & in carne in cœlos aſcenſionẽ dilecti Ieſu Chriſti Domini noſtri, & de cœlis in gloria Patris adventũ ejus, ad recapitulanda univerſa, & reſuſcitandam omnem carnem humani generis: ut Chriſto Ieſu Domino noſtro, & Deo, & Salvatori, & Regi, ſecundùm placitum Patris inviſibilis omne genu curvetur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur ei, & judicium juſtum in omnibus faciat. Spiritualia quidem nequitiæ, & angelos tranſgreſſos, atque apoſtatas factos, & impios, & injuſtos, & iniquos, & blaſphemos homines in æternum ignem mittat: juſtis autem & æquis, & præcepta ejus ſervantibus, & in dilectione ejus perſeverantibus, quibuſdam quidem ab initio, quibuſdam autem ex pœnitentia, vitam donans, incorruptelam loco muneris conferat, & claritatem æternam circundet.

Cap. 3.

Hanc prædicationem cùm accepterit, & hanc fidem, (quemadmodum prædiximus,) Eccleſia, & quidem in univerſum Mundum diſſeminata, diligenter cuſtodit, quaſi unam domum inhabitans: & ſimiliter credit his, videlicet quaſi unam animam habens & unum cor, & conſonanter hęc prædicat & docet, & tradit quaſi unum poſſidens os. Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis una & eadem eſt. Et neque hæ, quæ in Germania ſunt fundatæ, Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt ; neque hæ, quæ in Hiberis ſunt; neque hę, quę in Celtis; neque hæ, quæ in Oriente; neque hæ, quæ in Ægypto; neq; hæ quæ in Libya; neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ: ſed ſicut Sol creaturæ Dei in univerſo mundo unus & idem eſt, ſic & lumen, prædicatio veritatis, ubique lucet, & illuminat omnes homines qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque qui valde prævalet in ſermone, ex his qui præſunt Eccleſiis, alia, quàm hæc ſunt, dicet. Nemo enim ſuper magiſtrum eſt: neq; infimus in dicendo deminoravit traditionem. Cùm enim una & eadem fides ſit, neque is qui multũ de ea poteſt dicere amplius; neque is qui minus, deminorat. Hæc Irenæus.

Annotationes hiſtoricæ, De Ignatio,

13. Johannis Apoſtoli auditores inſignes fuerunt Papias Hieropolitanus Epiſcopus, & Polycarpus Smyrnęus, & Ignatius Antiochenus: inquit Euſebius in Chronicis, lib. 2. ad annum tertium Trajani Imperatoris. Exſtat in hunc Ignatium homilia Chryſoſtomi, quæ eſt ſeptuageſima oratio omni quinti operũ Chryſoſtomi editionis græcæ Savilianæ, ubi Chryſoſtomus ait, Ignatium converſatum eſſe cum Apoſtolis & ab ipſis Apoſtolis ordinatum eſſe Epiſcopũ Eccleſiæ Antiochenę. Romam vinctus ducitur & martyrio coronatur Ignatius, imperante Trajano, ut legimus in hiſtoria Eccleſiaſticâ Euſebii, lib. 3. cap. λε. Paſſum eſſe anno undecimo Trajani, ſcribit Hieronymus, in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 26. annum autem undecimum Trajani, & martyrium Ignatii refert Baronius ad annum Chriſti centeſimum decimum. Calviſius autem ad annum Chriſti centeſimum ſeptimum.

De Iuſtino.

14. Iuſtinus in ſua Apologiâ ad Antoninum Pium, ait : ἐπὶ τοῦδε ἔτεσι ἑκατὸν πεντήκοντα γεγονέναι τὸν Χριστὸν, ὃν Κυρήνιος, ante annos centum quinquaginta Chriſtum ſub Cyrenio natum eſſe. Nempe Apologiam illam ſcripſit, eamq; Imperatori Antonino Pio obtulit, anno Chriſti centeſimo quinquageſimo. Et in ea genus & nomen ſuum, religionemq; Chriſtianam profitetur, Iuſtinum ſe eſſe dicens, Priſci Batti filium, Flaviæ (quæ nova civitas eſt Syriæ Paleſtinæ) ortum. Epiphanius refert, hunc Iuſtinum fuiſſe genere Samaritanum, hæreſ. 46. contra Tatianos. Antequam verò Chriſtianus fierem, ſectator fuit diſciplinæ Platonis, (τῆς Πλάτωνος χαίρων διδάγμασι) ut ipſe de ſe teſtatur, in altera Apologia, ad Senatum Romanum. Ubi etiam, quâ occaſione adductus fuerit, ut de Chriſtianis benignius ſentire inciperet, tandemque iis ſe adjungeret, commemorat his verbis: Nam & ego ipſe (inquit) Platonis diſciplinę ſectator, cùm calumnioſe de rebus Chriſtianos audirem, intrepide autem ad mortem & alia, quæ terribilia eſſe cenſentur, omnia adire conſpicerem; ſtatui ipſe mecum, fieri haud quaquam poſſe, ut illi in vitiorum pravitate & voluptatum amore viverent. Quis etenim voluptatis ſectator, aut intemperans, & humanarum carnium dapes pro bono ducens, mortẽ libenter complecti queat, ut bonis ſuis ſe ipſum privet ac non potiùs modis omnibus, ut hanc ſibi continenter vitam agere, & celando Principes & Magiſtratus fallere licear, operam navet, nedum per denũciationem & indicium ſeipſum cædi offerat? Hæc ibi Iuſtinus. Crimina autem illa, quæ ait fuiſſe calumnioſè conficta in Chriſtianos, complectitur Athenagoras hoc brevi verborum compendio, paullò poſt initium ſuæ legationis pro Chriſtianis: Τέκνα ὀνομάζουσιν ἡμῶν ἀγκλήματα, ἄθεοι, Θυέστεια δεῖπνα, Οἰδιποδείους μίξεις. id eſt : Tribus nos infamant accuſat onibus, objicientes nobis Atheiſmum, epulas Thyeſtæas, concubitus inceſtos. De exitu Iuſtini ſcribit Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum : Hic (inquit) quum in urbe Româ haberet τὸν Ἡρακλέα, & Creſcentem Cynicum, quia multa adverſum Chriſtianos blaſphemabat, redargueret guloſum, & mortis timidum, luxuriæque & libidinum ſectatorem, ad extremum ſtudio ejus & inſidiis accuſatus quòd Chriſtianus eſſet, pro Chriſto ſanguinem fudit. Hæc Hieronymus. Similia de eodem Iuſtini martyrio ſcripſit Euſebius, lib. 4. hiſt. Eccleſ. cap. 17. ubi ait, Iuſtinum ſecundum Libellum ſeu Apologiam ſecundam (quæ vulgo prior dici ſolet,) obtuliſſe Antonini Pii ſucceſſoribus Marco Aurelio Antonino Philoſopho, & Lucio Vero, Imperatoribus, & mox ſub iiſdem palmam martyrii adeptum eſſe. Apologiæ hujus oblationem & Iuſtini obitum ad unum eundemque annum referunt

Chronologi quidem: nam Baronius utrumque contigisse scribit anno Christi 165. at Calvisius Apologię hujus scriptionem ponit in anno Christi 161. Et Iustini martyrium refert ad annum sequentem, videlicet annum Christi 163.

De Athenagora.

15. Athenagoras Philosophus Christianus legationem suam pro Christianis iisdem Imperatoribus, Marco Aurelio Antonino Philosopho, & Lucio Vero (quem Lucium Aurelium Commodum vocat.) inscripsit. Vnde patet Athenagoram fuisse Iustino συγχρονον. Obiit autem Lucius Imp. anno Christi 171. ut supputat Baronius.

De Irenæo.

16. Irenæus scribit se vidisse Polycarpum, inquiens; Et Polycarpus autem non solùm ab Apostolis edoctus, & conversatus cum multis ex eis qui Dominum viderunt, sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea, quæ est Smyrnis, Ecclesiâ constitutus Episcopus, quē & nos vidimus in prima nostra ętate: multum enim perseveraverat, & valde senex glorioſissimè & nobilissimè martyrium faciens exivit de hac vitâ. Hæc Irenæus, lib. 3. adversus hæreses, cap. 3. Sub eisdem autem Imperatoribus, sub quibus Iustinum martyrio coronatum esse ostendimus, etiam Polycarpus μαρτυρίῳ τελευτᾷ, id est, martyrio consummatur, ut scribit Eusebius lib. 4. hist. Eccles. κφ. ιε. Floruisse autem Irenæum, & prius quidem Presbyterum, postea autem defuncto Pothino Lugdunensis ecclesię in Gallia Episcopo & martyri successisse in illius Ecclesię Episcopatu, regnante eodem Imperatore, Marco Aurelio Antonino Philosopho, refert Eusebius hist. Eccles. lib. 4. κφ. κα. & lib. 5. capitib. 4. & 5. quo postremo loco adjicit; hunc Irenæum Polycarpi auditorem [πολυκάρπου ἀκουστὴν] fuisse in juvenili ætate. Regnavit Marcus Aurelius Antoninus Philosophus annos novemdecim, eique in Imperio Romano successit Commodus; ut legimus apud Eusebium, lib. 5. hist. Eccles. cap. 9. Id verò contigisse scribit Calvisius, anno Christi centesimo octogesimo: Baronius autem, anno Christi centesimo octogesimo secundo. Floruisse maximè sub Commodo Principe Irenæum Lugdunensis Ecclesiæ Episcopum, scribit Hieronymus, in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 45. ubi etiam ait: Constat autem Polycarpi sacerdotis & martyris hunc fuisse discipulum. Hæc Hieronymus, de Irenæo. de quo etiam Theodoretus, dialogo. 1. qui immutabilis inscribitur: Et Irenæum (inquit.) cui, ut Polycarpi doctrinâ frueretur, contigit: Occidentalium autem Gallorum lumen fuit. Et lib. 1. hæreticorum fabularum, cap. de Carpocrate. Irenæum vocat virum Apostolicum, eumque ait illuminâsse Occidentem. vide plura de Irenæo, cap. 37. hujus libri, §. 6.

CAPVT QUARTVM.

Quatuor Symbola; videlicet Antiochenum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Athanasii: unà cum excerptis quibusdam ad doctrinæ hujus illustrationem spectantibus, ex Athanasii Epistolâ de fide ad Iovinianum Imp. ejusdemque libro, cui titulus est, ἔκθεσις πίστεως: & ex Synodali epistola Patrum Concilii Constantinopolitani.

Περὶ τῆς ἐναν θρωπήσεως τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ μὲν τοῦ πατρὸς. ὅρος ὑποτύπωσις, πλῶς Ἀντιοχείας συναχθέντων ἐν τῇ συνόδῳ· καὶ ἔκθεσις τῆς αὐτῆς συνόδου πρὸς Παῦλον Σαμοσατέα. Anno Dom. 272.

Symbolum Antiochenũ.

Ὁμολογοῦμεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ὄντα τοῦ πατρὸς κατὰ πνεῦμα υἱὸν αἰώνιον γνησιώτατα, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐκ παρθένου καὶ σάρκα τεχθέντα, ἐν σοφίᾳ πολιτευσάμενον ἐν θεσπεσίᾳ καὶ ἀμέμπτῳ, καὶ ἀνθρωπίνῃ πορείᾳ, τὸν καθ' ἄνθρωπον, ὃν καὶ ὅλον θεὸν, καὶ ὅλον ἄνθρωπον· ὅλον θεὸν κατὰ τὴν σύμπασιν, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ σῶμα θεόν· ὅλον ἄνθρωπον μετὰ ψυχῆς, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὴν θεότητα ἄνθρωπον· ὅτως ὅλον προσκυνητὸν εἶναι μετὰ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὸ σῶμα προσκυνητὸν· ὅλον προσκυνοῦντα καὶ μετὰ ψυχῆς· ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὴν θεότητα προσκυνητόν. ὅλον ἀθλητὴν καὶ μετὰ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀπατεῶνα· ὅλον ἀληθῆ καὶ μετὰ τῆς θεότητος, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὴν θεότητα ψευδῆ· ὅλον ὁμοούσιον θεῷ καὶ μετὰ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ σῶμα ὁμοούσιον θεῷ. ὥσπερ γὰρ κατὰ πνεῦμα ἡμῖν ἐσμεν ὁμοούσιοι, ἐπειδὴ θεὸν ἔχει κατὰ πνεῦμα θεῷ ὁμοούσιος, ἐπειδὴ ἡμᾶς ἔχει κατὰ πνεῦμα ὁμοούσιος ὥσπερ ὁ παῦτα διήρθρωσε, καὶ σεσῶσθαι, ἐκ εἰς διαίρεσιν τοῦ ἑνὸς προσώπου τὸ ἀδιαίρετον· ἀλλ' εἰς δήλωσιν τῶν δύο φυσικῶν τῆς ἰδιωμάτων τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ λόγου, οὕτω καὶ ταύτης ἀδιαιρέτου συνθέσεως ὁριζόμεθα. id est:

De incarnatione Verbi Dei, & Filii Patris, definitio Episcoporum qui Antiochiæ in Synodo convenerunt, & expositio ejusdem Synodi adversus Paulum Samosatenum.
Anno Dom. 272.

CONfitemur Dominum nostrum Iesum Christum, ex Patre quidem secundùm Spiritum ante secula genitum, novissimis verò diebus ex Virgine secundùm carnem natum; unam personam compositam ex cœlesti divinitate & humanâ carne; secundùm quod homo est, unum. Et totum Deum & totum hominem: totum Deum etiam cum corpore; sed non secundùm corpus, Deum. totum etiam hominem cum divinitate; sed non secundùm divinitatem, hominem. Sic totum adorabilem etiam cum corpore, sed non secundùm corpus adorabilem. Totum adorantem etiam cum divinitate, sed nó secundùm divinitatem adorantem. Totum increatum etiam cum corpore; sed non secundùm corpus increatum. Totum formatum etiam cum divinitate, sed non secundùm divinitatem formatum. Totum Deo consubstantialem etiam cum corpore, sed nó secundùm corpus consubstantialem Deo: quemadmodum neque secundùm divinitatem hominibus coessentialis est; quamvis nobis secundùm carnem eo essentialis, etiam cum divinitate

Digitized by Google

nitate exsistens. Etenim cùm illum secundùm spiritum Deo consubstantialem dicimus, non dicimus hominibus secundùm Spiritum coëssentialem. Contra autem, cùm illum secundum carnem hominibus coëssentialem prædicamus, non prædicamus illum secundùm carnem Deo consubstantialem. Sicut enim secundùm Spiritum nobis coëssentialis non est; quia secundum hunc Deo consubstantialis est: ita neque Deo secundùm carnem consubstantialis est; quia secundùm hanc nobis est coëssentialis. Quemadmodum autem hæc distincta & declarata sunt non ad inducendam unius individuæ personæ divisionem, sed ad denotandam proprietatum Verbi & carnis minimè confusam distinctionem: ita & illa, quæ ad individuam unionem compositionemve pertinent, prædicamus.

Confessio fidei edita à tercentum & octodecim Patribus in Concilio Nicæno primo œcumenico contra Arium & alios Hæreticos, anno Dom. 325. Imperat. Constantino Magno: prout exstat in Epistola sancti Athanasii de fide, ad Iovianum Imperatorem.

Symbolum Nicænum.

2 Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ. φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. id est.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium effectorem. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei, genitum à Patre unigenitum, hoc est, ex Patris substantia, Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verũ de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt, quæ in Cœlo & quæ in terra: qui propter nos homines, & propter nostrã salutem descendit de cœlo, incarnatus est, homo factus est, passus est, resurrexit tertiâ die, ascendit ad Cœlos, venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Illis autem qui dicunt, tempus fuisse cùm Filius Dei non erat, & non antè fuisse quàm nasceretur, & ex nihilo ortum esse, aut ex alia subsistentiâ vel substantiâ quàm Patris constare, vel creatum esse, vel posse converti mutarive; Catholica, & Apostolica Ecclesia indicit anathema.

Exegesis Athanasiana.

3. Recitato hoc Symbolo, subjungit in illa sua ad Iovinianum Imperatorem epistolâ Athanasius hanc brevem exegesin: ὅτι γὰρ ἁπλῶς ὅμοιον εἰρήκασι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ἵνα μὴ ἁπλῶς ὅμοιον θεὸν, ἀλλ' ἐκ θεοῦ θεὸς ἀληθινὸς πιστεύσωσι· ἀλλ' ὁμοούσιον ἔχειν φασὶ, ὅπερ ἴδιον ἐστὶ γεννήματος ἀληθινοῦ υἱοῦ, ἀληθινοῦ καὶ φύσει τοῦ πατρός. καὶ οὐ προσκυνοῦσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον συνδοξάσουσιν αὐτὸ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ· ἐπὶ τῇ μιᾷ τῆς ἁγίας Τριάδος πίστει, ὅπερ τὸ καὶ μίαν εἶναι ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι θεότητα. id est,

Neque levi aut simplici ratione Filium Patri similem esse asseveravit Synodus, aut eum, ne ex levi re Deo similis, sed verus ex Deo Deus haberetur, consubstantialem esse scripto addidit, quod proprium est genuini & veri Filii, veri & naturalis Patris: sed nec alienavit Spiritum Sanctum à Patre & Filio; sed cum unâ glorificavit cum Patre & Filio, in una Sanctæ Trinitatis fide, eò quòd una sit in sancta Trinitate Deitas.

Symbolum Concilii Constantinopolitani, quod fuit œcumenicum secundum, imperante Theodosio seniore, contra hæresin Macedonii Pneumatomachi, Episcopi Constantinopolitani, aliasque hæreses. Anno Dom. 381.

Symbolum Constantinopolitanum.

4. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα· σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογοῦμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν. id est.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, visibilium que omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, ex Patre genitũ ante omnia secula: lumen ex lumine: Deum verum ex Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est ex Spiritu Sancto & Mariâ Virgine, & homo factus est, qui pro nobis crucifixus est sub Põtio Pilato, & passus est, & sepultus, & resurrexit tertiâ die secũdùm scripturas: & ascendit in cœlos, & sedet à dextris Patris, & rursum venturus est cum gloria ad judicandũ vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, vivificatorem, ex Patre procedentem, qui cum Patre & Filio simul adoratur & simul glorificatur, qui loquutus est per Prophetas. In unam sanctam catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum baptisma, in remissionem peccatorum. Exspectamus resurrectionem

ſurrectionem mortuorum,& vitam futuri ſeculi. Amen.

5. Patres Concilii hujus œcumenici ſecundi, cùm canones pro recta Eccleſiæ adminiſtratione conſcripſiſſent,ſtatuiſſentque ut fidei formula in Concilio Nicæno edita,firma ac ſtabilis maneret:& Nectarii Eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ, Flavianum verò Antiochenæ, Epiſcopos canonicè conſtituiſſent: reverterunt ſinguli in ſuam quiſque Patriam.Sequenti autem æſtate plurimi eorum ad eandem urbem denuò regreſſi(neceſſaria enim Eccleſiæ negotia eos illò revocaverunt,)epiſtolam à Concilio Epiſcoporum in Occidente coactorum accepere:quæ illos hortabatur,ut Romam,ubi jam maximus Epiſcoporum cœtus congregatus erat,accederent.At tam longum iter ſuſcipere, cùm nihil inde lucri ſe facturos putarent,omnino recuſâtunt illi quidem: ſed tamen ſcripſerunt epiſtolam, quâ tum tempeſtatem contra Eccleſias excitatam eis ſignificabant,tum illorum ſubnotabant in ea re negligentiam,tum denique doctrinam Apoſtolicam ſummatim proponebant.Hæc refert Theodoretus,lib.5.hiſt.Eccleſ. cap. 8. qui eandem Patrum illorum epiſtolam ſubnectit cap. 9. ex qua epiſtola hæc, quæ ſequuntur,depromſimus.

Nectarius Conſtãtinop. Flavianus Antioch. Epiſcopi.

Ex libello Synodico à Patribus Concilii Conſtantinopolitani ad Damaſum, Ambroſium, alioſque Epiſcopos in urbe Româ convocatos miſſo: prout exſtat apud Theodoretum, Hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. 9.

6. Ἡ μὲν γὰρ ὅτι δογμάτων, ὅτι θλίψεως, ὅτι βασάνων ἀπειλὰς, ὅτι ἐξ τῆς ἀρχόντων ἀμότητος, ὅτι τινὰ πειρασμὸν ἕτερον, οὐδὲ τ αἰρετικῶν ὑπομεμαθήκαμεν, ἀφ᾽ ἧς ἀπὸ Γαλατίας πίστεως ἐν Νικαίᾳ ἐν Βιθυνίας οὐδὲ πλ τὰ ἁγία θεοφόρων πατέρων κατορθώσας ὑπὸς ἡμῶν. (1) ἐξὸν γὰρ ἐν ὑμῖν καὶ ἡμῖν καὶ πᾶσι τοῖς μὲ ἐξεστρέφοντα τὸν λόγον τ ἀληθοῦς πίστεως σωφρόσαντ θεόν, (2) ἵν μόλις ποτὲ πρεσβυτάτῳ τι ὄντι, ἐκόλυσον τῷ βαπτίσματι, ἐ διδάσκουσι ἡμᾶς πιστεύειν εἰς ἕνωσιν τὴν πατρὸς ἐν τῷ υἱῷ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. δηλαδὴ ἓν πατρὸς τὴν δυναμιν, ἐν υἱὸς μιᾶς τῆς θεότ· ἐν τῷ υἱῷ ἐ τῷ ἁγίῳ πνεῦμα ἐν πίστιν ἐνομίσθη, ὁμοῦ ἡμᾶς τὴ ἀξίαν. καὶ σωταδὴ ἐν τῆς βασιλείας ἐν τειὼ πλείους ὑπος ἀσιὸν ἤγνοήσασι πλείοις θεοσέπ ις. ὡς μήτε τὸν Σαβελλίου λόγον χώραν λαβεῖν τῆς ὑπος ἴσεως, ἐν ταῦν τῆς ἰδιότητων ἀνειρημένων, μήτε μὴν τὴν Εὐνομιανῶν ἐν Ἀρειανῶν, ἐ Πνευματομάχων βλασφημίαν ἰσχύειν, τ ὐσίας, ἢ τ φύσεως, ἢ τ ἀκτισ τ τιμιομένης, ἐν τῷ ἀκτίσῳ ἐν ὁμοουσίῳ ἐ σωταδὴν τειάδι μαθητείας τινὸς, ἢ πτισ ἢς, ἢ ἑτεροειὸς, φύσεως ἐπιζυμένης. ἐν τὸν τ ἀνανθρωπήσαντ ἢ τῦ κυρίε λόγον, ἀδιάφορον πάσχοντα, ὅτι ἄψυχον, ὅτι ἄνουν, ἢ ἀτελῆ πὼ τὰς σαρκὸς ἐνεργούμεν σωζεσθαι ἐχόμενοι, ὅλον ἐ ἀνθρότις τέλειον μὴ ὄντα τοῦ αἰῶνος ἐκῦ λόγου, τέλειον ἐ ἄνθρωπον ἐν ἐσχάτων τῆ ἡμερῶν, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γ ὁμῶν. τὰ μὲν οὖν κ πὼ πίστιν (3) τῆ παρ᾽ ἡμῖν ἀποστόλως κηρυττομένην, ὡς ἐ κεφαλαίῳ πεποίται. δεῖ ὧν καὶ ἐν πλέον ἐπεξελθεῖν δυνάσθαι, πῶς ἐν Ἀντιοχείᾳ τόν τε σωτῆρα ἐκεῖ σωληθεύσας συνόδου γενομένου, ἐ ταξάσαντες ἐτυχεν. ἐ τὰ περὶ τ ἐν Κωνσταντίνου πόλει σωτὸς τῆς ἐκτεσθείσης συνόδου, ἐν οἷς πλατύτερον τὴν πίστιν ὡμολογήσαμεν, ἐ τὴν ἐναγχ ἐ κεχειρομηλασῶν αἱρέσεων ἀναθεματισμὸν ἐγγράφοις πεποιήκαμεν. id eſt:

Symbolum Nicænum, & Symbolum Conſtantinopolitani.

Nos enim perſecutionum procellas,cruciatus, minas Imperatorias crudelem Magiſtratuũ violentiam, aliarum que rerum incommodarũ tentationes,quas ab hæreticis ſuſtinuimus pro fide Euangelica, à 318 ſanctis Patribus Nicææ urbis Bithyniæ confirmatâ, ſuſtinuimus. Etenim iſta fides cùm à vobis,tum à nobis,tum ab omnibus qui verbum veræ fidei non pervertũt, approbari debet: quippe cùm & antiquiſſima ſit,& lavacro baptiſmatis, quo tincti ſumus, conſentanea: & nos doceat credere in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti,hoc eſt,in divinitatẽ, potentiam & ſubſtantiam unam Patris & Filii & Spiritus Sancti, æqualem dignitatem, & cœternum regnum in tribus perfectis hypoſtaſibus, id eſt, in tribus perfectis perſonis:adeò ut neque quicquã loci detur peſtiferę Sabellii hæreſi, quâ confunduntur perſonæ,hoc eſt, proprietates earum tolluntur: neque blaſphemia Eunomianorum, Arianorum,aut eorum,qui Spiritum Sanctum oppugnant, quicquam habeat ponderis:quæ quidem eſſentiam,naturam & divinitatem Trinitatis diſcindit & ei, quæ nec creata eſt,& conſubſtantialis eſt, & cœterna eſt, naturam poſteriùs genitam aut creatam, aut quæ ſit alterius eſſentię tribuit.Nos autem doctrinam etiam Dominicæ Incarnat: integram & perfectam tenemus: & neque œconomiam carnis Chriſti vel Animæ vel mentis expertẽ, vel imperfectam eſſe aſſerimus:Sed agnoſcimus verbum Dei ante ſecula omnino perfectum eſſe, & perfectum Hominẽ in noviſſimis diebus pro noſtra ſalute factum eſſe. Atque iſtadę fidei à nobis liberè ingenuéque prędicatæ ſummatim diſſeruimus,de quibus plenioremcognitionem animis poteris percipere, ſi libellum à Concilio Antiochię convocato de fidei deciſione editũ:& eum etiam,qui ſuperiore anno Conſtantinopoli à Concilio generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram uberiùs expoſuimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denunciavimus.

Commendãt eis teſtimonium Symboli Nicæni, & Symboli Conſtantinopolitani.

De hac epiſtola Synodicâ ſic loquitur Theodoretus,loco citato: ταῦτα κ τι τῆς Ἀρείου καὶ Αὐξε ἐκείνου καὶ Εὐνομίου ἀνοίας· καὶ μὴν τοι καὶ Σαβελλίου καὶ Φωτεινοῦ καὶ Μαρκέλλου, Παύλου τε Σαμοσατέως, καὶ Μακεδονίου μνησθέντες. ὡσαύτως ἢ καὶ τὴν Ἀπολλιναρίου καινοτομίαν θεοφιλεῖς ἀπηλέγξαν. id eſt:

Hæreticorũ inſania expoſita.

Hæc contra Arii, Aëtii & Eunomii inſaniam, quin etiam contrà Sabellii, Photini, Marcelli, Pauli Samoſateni & Macedonii amentiam ſcripſerunt. Simili ratione & novę Apollinaris doctrinæ palàm anathema indixerunt.

Symbolum ſancti Athanaſii de fide Catholica, vulgo in Eccleſia receptum.

7. Ὅς τις θέλει σωθῆναι, πρὸ πάντων χρὴ αὐτὸν τὴν καθολικὴν κρατῆσαι πίστιν, ἣν ὃς μή τις ὑγιῆ ἐ ἄμωμον τηρήσει πάντ πάντως ἀμφιβόλως ἐκτὸς εἰς τὸν αἰῶνα ἀπολεῖται. πίστις ἢ ἡ καθολικὴ αὕτη ἐστὶν, ἵνα ἕνα θεὸν ἐν τριάδι, ἐ τριάδα ἐν μονάδι σεβώμεθα, μὴ

Symbolum Athanaſ.

Quicũque vult ſalvus eſſe,ante omnia opus eſt ipſi,ut teneat Catholicam fidem:quam niſi quiſque integram inviolatamque ſervaverit,abſque dubio in æternum peribit. Fides autẽ Catholica hæc eſt:Vt unum Deum in Trinitate,& Trini-

al. leg. τὰς ὑποστάσεις.

τὸ συγχέοντες τὰ * πρόσωπα, μήτε τὴν οὐσίαν διαιρεῦντες. ἄλλη γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ πατρὸς ὑπόστασις, ἄλλη τοῦ υἱοῦ, καὶ ἄλλη τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀλλὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, μία ἐστὶ θεότης, ἴση δόξα, * συνδιαιωνίζουσα ἡ μεγαλειότης. οἷος ὁ πατὴρ, τοιοῦτος καὶ ὁ υἱὸς, τοιοῦτον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἄκτιστος ὁ πατὴρ, ἄκτιστος ὁ υἱὸς ἄκτιστον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· * ἄμετρος ὁ πατὴρ, ἄμετρος ὁ υἱὸς, ἄμετρον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αἰώνιος ὁ πατὴρ αἰώνιος ὁ υἱὸς, αἰώνιον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ὅμως οὐ τρεῖς αἰώνιοι, ἀλλ' εἷς αἰώνιος, ὥσπερ οὐ τρεῖς ἄκτιστοι, οὐδὲ τρεῖς ἄμετροι, ἀλλ' εἷς ἄκτιστος, καὶ εἷς ἄμετρος ὁμοίως, * παντοκράτωρ ὁ πατὴρ, παντοκράτωρ ὁ υἱὸς, παντοκράτωρ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ὅμως, οὐ τρεῖς παντοκράτορες, ἀλλ' εἷς παντοκράτωρ. οὕτω θεὸς ὁ πατὴρ, θεὸς ὁ υἱὸς, θεὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀλλ' ὅμως οὐ τρεῖς θεοί, ἀλλ' εἷς θεός. ὡσαύτως, κύριος ὁ πατὴρ, κύριος ὁ υἱὸς, κύριος καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ὅμως οὐ τρεῖς κύριοι, ἀλλ' εἷς ἐστὶ κύριος. ὅτι ὥσπερ μοναδικῶς ἑκάστην ὑπόστασιν, θεὸν καὶ κύριον ὁμολογεῖν τῇ Χριστιανικῇ ἀληθείᾳ, * ἀναγκαζόμεθα· οὕτω τρεῖς θεοὺς, ἢ τρεῖς κυρίους λέγειν, καθολικῇ εὐσεβείᾳ κωλυόμεθα. ὁ πατὴρ ἀπ' οὐδενὸς ἐστὶ πεποιημένος, οὔτε δεδημιουργημένος, οὔτε γεγεννημένος ὁ υἱὸς, ἀπὸ μόνου τοῦ πατρὸς ἐστὶν, οὐ πεποιημένος, οὐδὲ δεδημιουργημένος, ἀλλὰ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πατρός. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ· οὐ πεποιημένον, οὔτε δεδημιουργημένον, οὔτε γεγεννημένον ἀλλ' ἐκπορευτόν. εἷς οὖν ἐστι πατὴρ, οὐ τρεῖς πατέρες. εἷς υἱὸς, οὐ τρεῖς υἱοί. ἓν πνεῦμα ἅγιον, οὐ τρία πνεύματα ἅγια. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ τριάδι, οὐδὲν πρῶτον, ἢ ὕστερον. οὐδὲν μεῖζον, ἢ ἔλαττον. ἀλλ' ὅλαι αἱ τρεῖς ὑποστάσεις συνδιαιωνίζουσαι ἑαυταῖς εἰσὶ καὶ ἴσαι. οὕτως, ἵνα διὰ πάντων, ὥσπερ ἤδη προείρηται, καὶ σφίας ἐν μονάδι, καὶ μονὰς ἐν τριάδι λατρεύηται. ὁ θέλων οὖν σωθῆναι, οὕτω περὶ τῆς ἁγίας τριάδος νοείτω. ἀλλ' ἀναγκαῖον δὲ ἐστὶν πρὸς αἰώνιον σωτηρίαν, ἵνα καὶ τὴν * ἐνανθρώπησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, βεβαίως πιστεύῃ ἐστὶν οὖν πίστις ὀρθὴ, ἵνα πιστεύωμεν καὶ ὁμολογῶμεν, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς, θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐστὶ. Θεὸς ἐστὶν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, πρὸ αἰώνων γεννηθείς. καὶ ἄνθρωπος ἐστὶν ἐκ τῆς οὐσίας τῆς μητρὸς, ἐν χρόνῳ γεννηθείς. τέλειος Θεὸς, καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς λογικῆς, καὶ ἀνθρωπίνης σαρκὸς ὑποστάς. ἴσος τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, ἥττων τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ὃς, εἰ καὶ θεὸς ὑπάρχει καὶ ἄνθρωπος, ὅμως οὐ δύο, ἀλλ' εἷς ἐστὶ Χριστός. εἷς δὲ, οὐ τροπῇ θεότητος εἰς σάρκα, ἀλλὰ προσλήψει τῆς ἀνθρωπότητος εἰς θεότητα. εἷς καθόλου, οὐ συγχύσει * φύσεων, ἀλλ' ἑνότητι τῆς ὑποστάσεως. ὥσπερ γὰρ ψυχὴ λογικὴ καὶ σὰρξ εἷς ἐστὶν ἄνθρωπος. οὕτω * θεὸς καὶ ἄνθρωπος, εἷς ἐστὶ Χριστὸς· ὁ παθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ κατελθὼν εἰς τὸν ᾅδην, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, τοῦ παντοκράτορος. ὅθεν ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς. οὗ τῇ ἐλεύσει πάντες ἄνθρωποι ἀναστήσονται σὺν τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν, ἀποδώσοντες περὶ τῶν ἰδίων ἔργων λόγον. καὶ οἱ καλὰ πράξαντες, εἰσερεύσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον. οἱ δὲ κακὰ εἰς πῦρ αἰώνιον. αὕτη ἐστὶν ἡ καθολικὴ πίστις. ἣν εἰ μὴ τις πιστῶς τε καὶ βεβαίως πιστεύσῃ, σωθῆναι οὐ δυνήσεται. id est:

a. l. συναΐδιος.

* a. l. ἀκατάληπτος.

a. l. παντοδύναμος.

a. l. βιαζόμεθα.

a. l. ἐνσάρκωσιν.

a. l. τῆς οὐσίας

a. l. θεάνθρωπος.

tatem in unitate veneremur: neque confundētes personas, neq; substantiam separantes, Alia enim est persona: Patris; alia Filii; alia Spiritus Sancti: sed Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti una est divinitas, æqualis gloria, & coæterna majestas. Qualis Pater; talis Filius: talis Spiritus Sanctus. Increatus Pater; increatus Filius; increatus Spiritus Sanctus. Immensus Pater; immensus Filius; immensus Spiritus Sanctus: æternus Pater; æternus Filius; æternus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres æterni; sed unus æternus: sicuti non tres increati, nec tres immensi: sed unus increatus, & unus immensus. Similiter, Omnipotens Pater; omnipotens Filius; omnipotēs Spiritus Sanctus: & tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens. Ita Deus Pater; Deus Filius; Deus Spiritus Sanctus: & tamen non tres Dei; sed unus est Deus. Ita Dominus Pater; Dominus Filius; Dominus Spiritus Sanctus: & tamen non tres Domini; sed unus est Dominus. Quia sicut sigillatim unamquamque personam Deum aut Dominum confiteri, Christianâ veritate compellimur: ita tres Deos aut Dominos dicere, Catholicâ religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus: Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus; sed genitus ex Patre: Spiritus Sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus est; sed procedens. Vnus ergo Pater: non tres Patres: unus Filius: non tres Filii: unus Spiritus Sanctus: non tres Spiritus Sancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius: nihil majus aut minus: sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales. Ita ut per omnia (sicut jam suprà dictum est,) & unitas in Trinitate: & Trinitas in unitate veneranda sit. Qui vult ergo salvus esse, ita de Trinitate sentiat. Sed necessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Est ergo fides recta: ut credamus & cōfiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei Filius, Deus & Homo est. Deus est ex substantia Patris ante secula genitus: Homo ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo ex Anima rationali & humana carne subsistens. Æqualis Patri, secundùm divinitatem: minor Patre, secundùm humanitatem. Qui licet Deus sit & homo: non duo tamen, sed unus est Christus. Vnus autem: non conversione divinitatis in carnem: sed assumtione humanitatis in Deum. Vnus omninò: non confusione substantiæ: sed unitate personæ; nam sicut Anima rationalis & caro unus est homo: ita Deus & homo unus est Christus. Qui passus est pro salute nostra: descendit ad Inferos: tertiâ die resurrexit à mortuis: ascendit ad Cœlos: sedet ad dextram Dei Patris Omnipotentis: inde vēturus est judicare vivos & mortuos. Ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam? qui verò mala, in ignem æternum. Hæc est fides Catholica! Quam nisi quisque fideliter, firmēque crediderit? salvus esse non poterit.

Ex libro sancti Athanasii Episcopi Alexandrini: qui inscribitur ἔκθεσις πίστεως, id est, *expositio fidei.*

Alia confessio Athanasii.

8. Πιστεύομεν εἰς ἕνα ἀγέννητον θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ποιητὴν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων. τὸν ἔχοντα ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ εἶναι. καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ λόγον, σοφίαν, υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀνάρχως καὶ ἀϊδίως γεγεν-

Credimus in unum ingenitum Deum Patrem omnipotentem, omnium Creatorem, visibilium pariter & invisibilium, qui ex se habet quod est. Et in unum unigenitum Verbum, sapientiam,

Filium ex Patre initialiter & perpetuò genitum. Verbum portò non elocutione pronunciatum, aut cogitatione in animo conceptum, non derivatum à perfecto, neque item legmentum aut partem impatibilis illius naturæ, neque quod inde productum sit, aut emanaverit: sed Filium perfectum, vivétem, viagendi præditum, veram imaginem Patris, honore parem, & gloria æqualem, hæc enim est, inquit, voluntas Patris, ut quemadmodum venerantur Patrem, ita quoque venerentur & Filium; Deum verũ, ex Deo vero; ut inquit in sua Catholicâ Ioannes: *& sumus in vero Filio ejus Iesu Christo; hic est verus Deus, & vita æterna.* omnipotẽtem ex omnipotente: omnibus enim, quibus imperat & dominatur Pater, imperat & dominatur quoque Filius. Totus ex toto, similis Patri; ut & Dominus testatur: *Qui videt me, videt & Patrem meum.* Genitus autem est ineffabiliter & incomprehensibiliter. *Generationem enim ejus quis enarrabit?* quod idem est, ac si diceret, *Nullus.* Qui in consummatione seculorum descendens è sinu Patris, ex impolluta Maria Virgine nostrum assumsit hominem Iesum Christum, quem pro nobis passioni tradidit, sponte ac suâ ipsius voluntate; ut ait Dominus: *Nemo tollit animam meam à me: potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo sumendi illam ipsam.* In quo homine crucifixus, & mortuus pro nobis, resurrexit a mortuis, assũtusque est in Cœlum. ---- Quò præcursor introiit pro nobis homo Dominicus: in quo homine judicaturus est vivos & mortuos. Credimus itidẽ in Spiritum Sanctum, omnia scrutãtem, etiam profunda Dei. Anathematizãtes omnia huic doctrinę adversantia dogmata. Neque enim *Filio patrem* eum esse sentimus, ut Sabelliani; qui dicunt eum unius substantiæ, non consubstantialem: eo ipso tollentes Filium. Neque patibile corpus, quod Filius gestavit pro universi mundi salute, Patri attribuimus: neque tres substantias seorsum distinctas, ut corporaliter in hominibus fit, cogitamus, ne Deorum pluralitatem ad instar gentium sapere videamur.

CAPVT QVINTVM.

Vnus Deus Trinitas.

PAter ingenitus, & Filius unigenitus, & Spiritus Sanctus ex Patre Filioque procedens; Hæc sancta & individua & consubstantialis Trinitas, est unus & solus verus Deus. Deut. 6, 4. Esai. 45, 5. Matth. 3, 16. 17. & 4, 10. & 28, 19. 1. Ioan. 5 7. &c.

2. Εἷς οὖν πατὴρ ἀληθείας ἐστὶν ὁ τῶν ἁπάντων Θεὸς, ὁ πατὴρ, καὶ ὑπὸ, καὶ ἀχρόνῳ πνεύματι γεννῶν. -- τὸ μὲν ἀγέννητον, καὶ ἄχρονον. ἡ ἐκπορεύσεως, ἐκ οὐσίας ὑπάρχοντα, ἀλλὰ τρόπος ὑπάρξεως. ὁ δὲ τρόπος τῆς ὑπάρξεως οὐκ ἐνόμασεν χαρακτηρίζων τοῦτο. ἡ δὲ τῆς οὐσίας, δήλωσις, τῷ Θεὸς ἐνομάσθαι σημαίνει. ὡς εἶναι μὲν διαφορὰν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν ἐν ὑπάρξεως τρόπον τὸ ἓν ταὐτὸν, καὶ ἓν τῆς οὐσίας λόγον. *id est*: Vnus igitur revera est Deus, qui in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto cognoscitur. ---- Ingenitum & genitũ & procedens, non essentiæ nomina sunt; sed exsistentię modi: modusque exsistentię nominibus hisce denotatur. Essentię autem significatio, nomine Dei designatur. Ita ut sit differentia Patri ad Filium & Spiritum, juxta exsistentiæ modum: unitas autem sive identitas, juxta essentiæ rationem. Hæc antiquus ille scriptor *Expositionis fidei*, quæ Iustino Martyri tribuitur. Τρεῖς γὰρ ἐν μονάδι, ἓν εἷς Θεὸς, πατὴρ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα. inquit Epiphanius in Ancorato, §. 2. Idem etiam eodem lib. §. 6. docet ita loquendum esse de consubstantialitate, ut Filius dicatur, οὐ συνούσιος, quasi extra Patrem genitus (ut quidam cavillabantur,) ἀλλ' ὁμοούσιος.

τρόποι ὑπάρξεως.

Non φυσούσιος, sed ὁμοούσιος

3. Athanasius de recto sensu vocabuli ὁμοούσιος nos admonet, lib. de Synodi Nicænæ decretis contra hæresin Arianam, post medium: τὸ δὲ ὁμοούσιος ἀκούοντες, μὴ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας αἰσθήσεις πίπτωμεν, μεριστὸν καὶ διαίρετον τῆς θείας λογιζόμενοι· ἀλλ' ὡς ἐπὶ ἀσωμάτων διανοούμενοι, τὴν ἰδιότητα τῆς φύσεως τῷ ταυτότητα τῆ φωτὸς μὴ διαφωνῆσι. *id est*: Quando audimus consubstantialem, nequaquam delabentes ad humanos sensus, partitiones & divisiones Deitatis cogitemus: sed tanquam de incorporalibus agitantes, unitatem naturæ & identitatem lucis non dividamus.

De recto sensu vocabuli.

4. Gregorius Nazianzenus, Orat. 19. quæ est prima oratio de dogmate: ἀκούεις γέννης, τὸ πῶς μὴ περιεργάζου. ἀκούεις ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς, τὸ ὅπως μὴ πολυπραγμόνει. *id est*: Audis generationem; de modo ne sis curiosus: Audis Spiritum ex Patre procedere; quomodo id fiat, ne curiosè indages! Vtitur ibidem Gregorius similitudine oculorum, qui nimis audaciter & curiosè Solem intuentes, ab ejusdem radiis occæcantur. Ambrosius; absque ullo (inquit) principio & fine credenda est sanctæ Trinitatis Divinitas, licet humanæ sit menti ipsa comprehensione difficilis. Vnde non incongruè dicitur, quòd

Sit religiosa investigatio hujus imperscrutabilis mysterij: & absit audax curiositas.

Digitized by Google

quòd hoc ſolum ex ea comprehendimus; quia comprehendi non poteſt. Hæc Ambroſ. in ſymb. Apoſt. cap. 2. & poſtea ejuſdem tractatûs cap. 10. ait: Fides non ſit in hominum ſapientia; & hæreſis non erit. Et Zeno Epiſcopus Veronenſis: Nec intelligunt (inquit) miſeri, quoniam curioſitas reum efficit, non peritum. Hæc Zeno, Serm. 2. de æterna Filii generatione. μὴ ἀθυμῶμεν τῷ διαπτώματι. inquit Baſilius Magnus, Cæſariæ Cappadociæ Epiſcopus, homil. 25. quæ eſt, *de humana Chriſti generatione.* Et Autor *Expoſitionis fidei*, quæ Iuſtino tribuitur, ait: σαφὴς ἔλεγχος ἀπιστίας, τὸ πῶς περὶ Θεοῦ λέγειν. *id eſt*: Manifeſtum eſt argumentum incredulitatis, dicere de Deo, *quomodo?* Humanæ infirmitatis (inquit Hilarius) religioſa confeſſio eſt, ex Deo hoc ſolum nôſſe, quòd Deus eſt. Cæterùm ſecreta illa & profunda imperſpicabilis judicii decreta mens terrena non penetrat. Inveſtigare quidem ea perſcrutarique pium eſt; ſed inſcrutabilia eſſe & inveſtigabilia conficenda ſunt: quorum eſt alterum religioſæ voluntatis; alterum imperſpicabilis naturæ. Hæc Hilarius Epiſcopus Pictavienſis, in Pſal. 129. (ſeu juxta Ebr. 130.) Greg. Nazianzenus ait, orat. 39. in ſancta Lumina: Πατὴρ ὁ πατὴρ, καὶ ἀνάρχως· ὁ γὰρ ἐξ τινος. υἱὸς ὁ υἱὸς, καὶ ἐκ ἀναρχῶς. ἀπὸ τοῦ πατρὸς γὰρ· εἰ δὲ καὶ ἀπὸ χρόνου λαμβάνοις ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος. ποιητὴς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ χρόνον. πνεῦμα ἅγιον λέγω; τὸ πνεῦμα, φανὲν μὲν ἐκ πατρὸς, οὐχ ὑπλῶς δὲ. υἱοῦ γὰρ ἠγνοητῶς, καὶ ἀπορρύτως. εἰ δέ τι καινοτομοῦμεν περὶ τὰ ὀνόματα ἑρμηνείας ἕνεκα. *id eſt*: Pater eſt Pater, & ſine principio: non enim ex aliquo. Filius eſt Filius, & non ſine principio: ex Patre enim. Si verò quod à tempore eſt ſumis principium; & ſine principio eſt Filius: factor enim temporum non ſubjacet tempori. Spiritus Sanctus verè eſt Spiritus ille, procedens quidem ex Patre, non autem filialiter; neque enim per generationem, ſed proceſſionaliter ſive per proceſſionem. Si oporteat nova adhibere vocabula, perſpicuitatis cauſſâ.

ἀναρχος. vide cap. 20. §. 5.

5. Idem Nazianzenus, orat. 31. quam habuit coram centum & quinquaginta Epiſcopis, in Concilio Conſtantinopolitano, œcumenico ſecundo, anno Domini, 381. Πιστεύομεν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, ἰσοτιμά τε καὶ ὁμόδοξα, ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα τῶν τελείων ἔχει, ὡς τε ὁσίαις καὶ σφραγῖσιν (οἶδας ὁ μυούμενος) ἄρρητος ἡ ἀδιάκριτος, καὶ ὁμολογία θεότητος. καὶ ὕτω καταρτιζόμεθα, τὸ μὲν ἐν τῇ ἑνότητι γινώσκοντες, καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς θεαρχικότητος, ἐν ᾧ τρία τὰς ὑποστάσεις, εἴτ' οὖν προσώπους, ὅ τινι φίλον, μηδὲ ἐν οἷς πάλαι ζυγομαχοῦντες ἀχθομενοίπωσαν, ὥσπερ οἱ ὀνόματα κενὰ ἡμῖν ἢ διαφοράς, ἀλλ' ἐκ ἐν σφραγῖσι. τί γὰρ φατὲ οἱ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἀσφαίροντες; μὴ τρεῖς ἀπίας ὑπολαμβάνοντες, οὖδ' λέγετε; μίαν δ' ὅσῃ· ὅτι βούλεται τῷ ἕνως ὑπειλῆφθαι. μίαν γὰρ καὶ πάλιν ταύτην τῶν δογματίζετε. τὶ δαὶ οὐ τὸ σφάλλεται; μὴ ἴν, ἕλον τὶ σωλῆνον ἀναπάσατε, ἢ πεφρόντωσον ἀνθρωπίμορφον ὅλως; ἄπαγε. ἢ ὑμεῖς ἀντιβάλετε, μηδὲ φρόντωσον ὃ, τί ποτέ ἐστιν ἰδίᾳ θεῖ, ὃς νῦν ἔχει τὸ ἓν ὑμῶν αἱ ὑποστάσεις βάλεσθαι, ἢ ὑμῶν τὸ φρόντωσα, ἀφορισθῆναι γὰρ. τὸ τρία εἶναι τὰ διαμένοντα, ἢ ὑφίστασθαι, ἀλλ' ἰδιότητι. ὑπέρθυ γε. πῶς ἂν τινες συμφωνεῖν μᾶλλον, καὶ τὸ αὐτὸ λέγειν, ἢ ὕτως ἔχοντες, κἂν ταῖς συλλαβαῖς διαφέρωσιν; ἐρᾶτε οἷος ἐγὼ διαλλάττω ὑμῖν φὸς τὸν τῶν ἅγιον λόγον ὁ χάμμαρος, ὥσπερ πάλαι τὸν καὶ πάλαι θεὸν; ἀλλ' ἐπαινῶ μεν πάλιν φὸς τὸν αὐτὸν λόγον, τὸ μὲν οὖν ἀφίεναι, καὶ τὸ ἠγνοητὸν, ἢ τὸ ἀπορρύτον, λεγόντων τι καὶ νοείτω, εἰ τῇ φίλον δημιουργεῖν ὀνόματα. τὸ γὰρ διαίρεσιν μὴ ποιεῖται σωματικῶς τὰ ἀσώματα. ὑπὲρ ἧκει τῆς ἐπιστήμης τῆς Θεοῦ. *id eſt*:

Credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ejuſdem eſſentiæ & ejuſdem gloriæ: in quibus & baptiſma perfectionem habet; quod tum in nominibus, tum in rebus (nôſti qui initiatus es) abnegatio eſt Atheiſmi, & confeſſio Deitatis. & ſic Perficimur: cognoſcentes unum quidem eſſentiâ & impartibilitate adorationis; tria autem ſubſiſtentiis, ſive perſonis, (ut quidam loqui amant:) neque enim qui circa hæc digladiantur, ſe indecore gerant, ac ſi in nominibus ſita eſſet noſtra religio, non autem in rebus. Quid enim; dicite, vos qui tres ſubſiſtentias infertis; numquid tres ſubſtantias exiſtimantes, hoc dicitis? omnino autem novi exclamaturos vos, contra eos qui ſic exiſtimarent: unam enim eandemque trium docetis. Quid autem, qui tres Perſonas; num unum, quaſi compoſitum quid, effingitis, & tres habens facies, vel omnino formam humanam; apage! Et vos ex adverſo clamabitis: neque faciem Dei, quæcunque illa ſit, videat unquam, qui ſic ſentit! quid igitur vobis volunt hypoſtaſes, ſivè ſubſiſtentiæ; vel vobis proſopa ſive perſonæ, Interrogabo enim inſuper. Tria eſſe diſtincta, non naturis, ſed proprietatibus. egregiè! Quomodo ulli magis conſonent & idipſum dicant, quàm qui ſic ſentiunt, etiamſi in ſyllabis diſcrepent; videte, qualis ego vobis conciliator exſtiterim, ad intellectum ducens à litera, tanquam Vetus & Novum Teſtamentum componens! Sed redeundum mihi eſt ad eundem ſermonem. Ingenitus, igitur, & genitus, & procedens dicantur & intelligantur, ſi cui placet fabricare vocabula, Non enim metuemus, ne quando intelligantur corporaliter, quæ ſunt incorporea: quod videtur Calumniatoribus Deitatis. Idem etiam Nazianzenus, oratione 29. ait: χρὴ καὶ ἕνα θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, εἴτ' ἐν τρίᾳ σχέσεσι, καὶ ἰκάστῳ κατὰ τὸ ἰδιότης. *id eſt*: Oportet & unum Deum tenere, & tres hypoſtaſes confiteri, ſive tres perſonas: & quidem unamquamque cum ſua proprietate. Item orat. 35. quæ eſt prima de Filio, & tertia de Theologia: μετὰς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινηθεῖσα μέχρις τριάδος ἔστη· καὶ τῶτό ἐστιν ἡμῖν ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. ὁ μὲν γεννήτωρ καὶ προβολὰς λέγω ἢ ἀπλῶς καὶ ἀχρόνως, καὶ ἀσωμάτως· τὸ δὲ, τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ προβλημα. τὸ δὲ οὐδὲν ἔπος ἂν τις εὕροι καλέσειε, ἀφειλὼν πάντα τὰ ὁμοίωσιν. *id eſt*: Vnitas à principio in binarium mota, in trinitate conſtitit. Atque hoc nobis eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Pater quidem genitor, & productor; citra tamen ullam paſſionem, atque intemporaliter, & incorporaliter: horum autem, alter ſoboles; alter ſpiratione productus. Aut quibus verbis hæc quiſpiam vocare queat, neſcio, ab eis quæ ſub oculorum ſenſum cadunt, prorſus abſtracta. Idem, orat. 24. in Ægyptiorum adventum: πάντα ἔχει ὁ πατὴρ, πλὴν τῆς αἰτίας· πάντα ἢ ὅσα τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ πνεύματός, πλὴν τῆς υἱότητος, καὶ τὰ ὅσα πατρικῶς ἔχει αὐτὰ λέγεται δῆλα τὰ ἡμῶν ἄνθρωπον, καὶ τῶν ἡμῶν σωτηρίαν. *id eſt*: Quidquid Pater habet, idem, exceptâ cauſſâ ſeu principio, Filii eſt: quidquid item Filius habet, idem quoque Spiritûs Sancti eſt; ſi filietatem, eaque omnia exceperis, quæ corporeâ ratione de eo prædicantur,

vide ſupra cap. 1. §. 8.

Ingenitus, & Genitus, & procedens.

cantur, propter me hominem, meamque salutem.

6. Ambrosius in symbolum Apostolorum, cap. 1. Deus Pater coæternum sibi & coomnipotens genuit Verbum, cum quo Spiritum Sanctum produxit. Et cap. 2. Ita ergo rectum & Catholicum est, ut & unum Deum secundùm unitatem substantiæ fateamur; & Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in sua quemque subsistentiâ sentiamus. *Subsistentia.* Et Augustinus ait: In Trinitate quæ Deus est, & Pater Deus est; & Filius Deus est; & Spiritus Sanctus est: & simul hi tres unus Deus. Nec hujus Trinitatis tertia pars est unus, nec major pars duo quàm unus est ibi, nec majus aliquid sunt omnes quàm singuli. ----- Pater & Filius & Spiritus Sanctus, & propter individuam Deitatem unus Deus est, & propter uniuscujusque proprietatem tres personæ sunt, & propter singulorum perfectionem partes unius Dei non sunt. Hæc Augustinus, lib. 3. contra Maximinum Arianorum Episcopum, cap. 10. *Individua Deitas.* *Tres personæ partes unius Dei non sunt.* Idem etiam, eodem libr. cap. 12. Absit autem, (inquit) ut, quomodo putas, ideo sit potentior Pater Filio; quia Creatorem genuit Pater, Filius autem non genuit Creatorem: neque enim non potuit, sed non oportuit. Immoderata enim esset divina generatio, si genitus Filius nepotem gigneret Patri: quia & ipse nepos, nisi avo suo pronepotem gigneret, secundùm vestram mirabilem sapientiam, impotens diceretur. Nec impleretur generationis series, si semper alter ex altero nasceretur: nec eam perficeret ullus, si non sufficeret unus omnipotens. Itaque omnipotentem genuit Filium; quoniam quæcunq; Pater facit, hæc & Filius facit similiter. Hæc ibi. Idem quoque, lib. 15. de Trinitate, cap. 23. Verùm in illa summa Trinitate, quæ incomparabiliter rebus omnibus antecellit, tanta est inseparabilitas, ut cùm Trinitas hominum non possit dici unus homo, in illa unus Deus & dicatur, & sit: nec in uno Deo sit illa trinitas, sed unus Deus. Hæc Augustinus. vide cap. 33. hujus libri. *Refellitur objectiuncula Ariana.* *Trinitas unus Deus.*

CAPVT SEXTUM.

De Spiritus Sancti processione à Patre & Filio.

QVicunque Spiritum Sanctum agnoscunt esse verum Deum, Patri & Filio consubstantialem, sicut revera est; ii omnes confitentur Spiritum Sanctum procedere à Patre, & quidem ἀϊδίως: quia Filius cum describit, quòd procedat à Patre. Ioan. 15, 26. Procedere verò illum etiam à Filio, tanquam principio & origine hypostaticos Spiritûs Sancti, negat Theophylactus *Theophylactus.* in cap. 3. Euang. Ioan. Theophylactum hunc Cardinalis Baronius docet floruisse circa annum Domini millesimum septuagesimum primum. Ab illo tempore mansit dissensio inter Græcos Theophylacti sententiam sequentes, & Latinos omnesque occidentales veræ antiquorum Patrũ doctrinæ adhærentes; præeunte ipsâ divina Scripturâ, eodem illo loco Euangelii Ioannis, cap. 15. vers. 26. ubi ait Salvator: Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre; Spiritus ille veritatis, qui à Patre procedit. *Argumenta ex sacris Scripturis.* Et cap. 16, 13. 14. 15. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, ducet vos in omnẽ veritatem. Non enim loquetur à semetipso: sed quæcunque audierit, loquetur; & quæ ventura sunt, annunciabit vobis. Ille me glorificabit; quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, illum de meo accepturum, & annunciaturum vobis. Hinc patet Spiritum Sanctum mitti, audire, accipere à Filio. Audit autem atque accipit Spiritus Sanctus Deus de Deo, non nisi procedendo processione quoad originem: non enim naturam creatam assumsit, sicut ὁ λόγος, in quâ accipiat temporaliter. Mitti autem persona divina dicitur secundùm modum originis: nempe Filius à Patre; & Spiritus Sanctus à Patre & Filio. Vide infrà, cap. 26. hujus libri; ubi de Dei adventu & missione. Subjiciam nunc quædam antiquiorum Patrum testimonia, de processione Spiritus Sancti à Patre & Filio.

Testimonia antiquorum Patrum.

2. Athanasius in symbolo: ὁ υἱὸς οὐκ ἀπὸ μόνου τοῦ πατρός ἐστιν, ὑ πποιητός, οὐδὲ δημιουργηθείς, ἀλλὰ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ πατρός. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἀπὸ τοῦ πατρὸς μόνου τοῦ υἱοῦ, οὐ ποιηθέν, οὔτε δημιουργηθέν, οὔτε γεννηθέν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. Filius à solo Patre est, non factus, nec creatus; sed genitus ex Patre: Spiritus Sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus est; sed procedens.

3. Epiphanius hæres. 62. contra Sabellianos, § 4. Semper cum Patre & Filio est Spiritus; non Patris veluti frater, non genitus, non creatus, nõ frater Filii, non nepos Patris: sed à Patre procedens, & Filii accipiens [ἐκ πατρὸς ὃ ἐκπορευόμενον, καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον.] Non alienus à Patre & Filio, verùm ex eadem substantiâ, ex eadem Deitate, ex Patre & Filio, [ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς ὑπάρξεως, ἐκ τῆς αὐτῆς θεότητος, ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ,] cum Patre & Filio subsistens semper Spiritus Sanctus, Spiritus Divinus, Spiritus gloriæ, Spiritus Christi, Spiritus Patris. Et rursus ibidem. § 7. Revera non sunt plures dii; sed unus Deus: primus ac potterior, Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Non ut confusio quædam Trinitatis illa sit, aut ab identitate suâ divisa; sed Pater verè genuit Filium: & Filius verè ex Patre genitus, in personâ sua subsistens, initii expers ac temporis: & Spiritus Sanctus verè ex Patre & Filio, ejusdem divinitatis, à Patre procedens, & à Filio accipiens semper. [καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, τῆς αὐτῆς θεότητος, ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον ἀεί.] Idem etiam in Ancorato, cap. 7. ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας πατρὸς, καὶ υἱοῦ, πνεῦμα ἅγιον. Ex eadem Patris Filiique substantiâ Spiritus Sanctus. Et cap. 9. Θεὸς ἐκ θεοῦ καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα. Deus est à Patre Filioque Spiritus. Et cap. 10. Spiritum Sanctum consequutus es; obtinuisti virtutem Patris & Filii Dei. ἰσχὺς πνεῦμα ἅγιον, καταξίωσαι τῆς δυνάμεως τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Hæc Epiphanius. Vide verba Basilii, quæ ex ejus lib. 5. contra Eunomium, citantur infrà, cap. 13. §. 9. Vide etiam eodem cap. 13. §. 2. argumentationem Gregorii Nysseni ex qua evidenter sequitur, Spiritum Sanctum ita procedere à Patre, ut etiam procedat simul à Filio, cujus sunt omnia Patris.

4. Ambrosius in Symbolum Apostol. cap. 1. Deus Pater coæternum sibi & coomnipotens genuit Verbum; cum quo Spiritum Sanctum produxit. Et cap. 3. Spiritus autem Sanctus verè Spiritus est, procedens quidem à Patre & Filio

lio, ſed non eſt ipſe Filius; quia non generatur: neque Pater; quia procedit ab utroque, non genitus, non ingenitus, non factus. ---- Spiritus Sanctus eſt, qui à Patre & Filio procedit. Et cap. 4. Spiritus verò Sanctus, qui ab utroque procedit, nec ipſe cœpit; quia proceſſio ejus continua eſt, & ab eo eſt qui non cœpit. — Deus eſt, neque initium neque ullum finem habens; utpote qui Patri ac Filio conſubſtantialis & coæternus eſt.

Proceſſio continua.

5. Auguſtinus, lib. 4. de Trinitate, cap. 20. Nec poſſumus dicere, quòd Spiritus Sanctus & à Filio non procedat: neque enim fruſtra idem Spiritus & Patris & Filii Spiritus dicitur. Nec video, quid aliud ſignificare voluerit, cùm ſufflans in faciem diſcipulorum, ait: Accipite Spiritum Sanctum. Neque enim flatus ille corporeus, cum ſenſu corporaliter tangendi procedens ex corpore, ſubſtantia Spiritûs Sancti fuit; ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tantùm à Patre, ſed & à Filio procedere Spiritum Sanctum. ---- quòd ergo ait Dominus, Quem ego mittam vobis à Patre: oſtendit Spiritum & Patris & Filii; quia etiam cùm dixiſſet, quem mittet Pater: addidit, in nomine meo: non tamen dixit, quem mittet Pater à me: quemadmodum dixit, quem ego mittam vobis à Patre: videlicet oſtendens, quòd totius divinitatis, vel (ſi melius dicitur) Deitatis principium Pater eſt. Qui ergo à Patre procedit & Filio ad eum refertur, à quo natus eſt Filius. Idem Serm. 38. de tempore: Spiritus Sanctus autem hoc habet proprium, quòd ex Patre & Filio æqualiter procedit, & eſt amborum Spiritus, ejuſdemque ſubſtantiæ & æternitatis cum Patre & Filio. — Spiritus ſiquidem Sanctus nec ingenitus nec genitus alicubi dicitur; ne, ſi ingenitus diceretur ſicut Pater, duo Patres in ſancta Trinitate intelligerentur: Aut ſi genitus diceretur ſicut Filius, duo itidem Filii in eadem æſtimarentur eſſe ſanctâ Trinitate: Sed tantummodò procedere de Patre & Filio, ſalvâ fide dicendum eſt. Qui tamen non de Patre procedit in Filium, & de Filio procedit ad ſanctificandam creaturam, ſicut quidam malè intelligentes credendum eſſe putabant: ſed ſimul de utroque procedit. quia Pater talem genuit Filium, ut, quemadmodum de ſe, ita & de illo quoque procedat Spiritus Sanctus. Et lib. 3. contra Maximinum Arianum, cap. 14. quæris (inquit) à me: Si de ſubſtantia Patris eſt Filius, de ſubſtantia Patris eſt etiam Spiritus Sanctus; cur unus Filius ſit, & alius non ſit Filius? ecce reſpondeo; ſive capias, ſive non capias: De Patre eſt Filius, de Patre eſt Spiritus Sanctus, ſed ille genitus eſt; iſte procedens: ideo ille Filius eſt Patris, de quo eſt genitus: iſte autem Spiritus utriuſque; quoniam de utroque procedit. Sed ideo cùm de illo Filius loqueretur, ait, De Patre procedit: quoniam Pater proceſſionis ejus eſt autor, qui talem Filium genuit, & gignendo ei dedit, ut etiam de ipſo procederet Spiritus Sanctus. ----- Non omne quod procedit naſcitur; quamvis omne procedat quod naſcitur. Hæc ſcio. Diſtinguere autem inter illam generationem & hanc proceſſionem neſcio, non valeo, non ſufficio: ac per hoc quia & illa & illa eſt ineffabilis, ſicut Propheta de Filio loquens, ait: Generationem ejus quis enarrabit; ita de Spiritu Sancto veriſſimè dicitur: proceſſionem ejus quis enarrabit? ----- De utroque procedit, ſicut jam oſtendimus. Et tract. 99. in Evangel. Ioan. Multa ſunt teſtimonia, quibus hoc evidenter oſtenditur, & Patris & Filii ipſum eſſe Spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus Sanctus. Nec ob aliud exiſtimo ipſum vocari propriè ſpiritum, cùm etiam, ſi de ſingulis interrogemur, non poſſimus non Patrem & Filium ſpiritum dicere; quoniam ſpiritus eſt Deus, id eſt, non corpus eſt Deus, ſed ſpiritus: quod ergo communiter vocantur & ſinguli, hoc propriè vocari oportuit eum, qui non eſt unus eorũ; ſed in quo communitas apparet amborum. ---- Spiritus autem Sanctus non de Patre procedit in Filium; & de Filio procedit ad ſanctificandam creaturam: ſed ſimul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de ſe, ita de illo quoque procedat. Hæc Auguſtinus, qui his conſona ſcribit, lib. 15. de Trinitate, cap. 17. Idipſum diſertè profitetur Ferrandus Diaconus Carthag. in ſuo epiſt. ad Severum ſcholaſticum. C.P. Et Conc. Toler. 4. cap. 1. Spiritum Sanctum proceden tem ex Patre & Filio profitemur.

Pater principium totius Deitatis. vide infra, cap. 20.

Ioan. 20. 22.

Ioan. 15. 26.

Ioan. 14. 15.

Simul de utroque.

Quæſtio Ariani.

Reſponſio Auguſtini.

Vide cap. 20.

6. Interea, cùm Græci diſſentientes, fateantur atque agnoſcant, Spiritum Sanctum eſſe unum illum verum Deum, conſubſtantialem & coæqualem Patri & Filio, eumque à Patre procedere proceſſione originis; Item à Patre & Filio ſimul, ſive è Patre per Filium mitti, ſive procedere proceſſione (ut loquuntur) diſpenſatoriâ, ſeu ad extra, tanquam ab uno principio conſubſtantiali; & ſolam negent proceſſionem originis Spiritûs Sancti à Filio: (ut cernere eſt in Maximi Margunii Epiſcopi Græci animadverſionibus in diſputationem Iacobi Gretſeri de S. Trinitate, apud Gretſerum, tom. 2. defenſionis Bellarm. ad finem libri 1. de Chriſto) ab errore quidem illorum cavendum & damnanda eſt eorum confidens pertinacia; Meminiſſe tamen debemus præcepti illius & exempli Apoſtolici, Philip. 3. 15. 16. 17. Quotquot (inquit) perfecti ſumus, hoc ſentiamus! Quod ſi quid aliter ſentitis, hoc quoque Deus vobis revelabit. Attamen in eo ad quod pervenimus, eandem incedamus regulâ: idem ſapiamus. Et quantum in nobis eſt, pacem colamus, illæſâ tamen veritate, & ſalvâ charitate!

Explicatio ſimul à Græcorum.

CAPVT SEPTIMVM.

Contra Anonymi cujuſdam Socinianorum Patroni diſſertationem de pace & concordia Eccleſiæ, editam per Irenæum Philalethen, ſic falsò dictum; cùm ſit Acataſtaſius Miſalethes.

Præfatio ad Iohannem Leſlæum Epiſcopum Sodorenſem.

MEmorabile eſt illud Iohannis, cognomento Chryſoſtomi Epiſcopi Conſtantinopolitani (Reverendiſſime ac diſertiſſime Præſul Iohannes) πολλὰς χίλιας παραχὰς ἡμῖν ἡ ζωὴ, καὶ ἡμέρων ὧν ἐν τῷ βίῳ ἐστίν. quotidiana hoc inculcant experimenta: præſertim ſi eorum intue-

Concionat. ad pop. Antioch.

camur conditionem, quibus publicæ in civitate Dei excubiæ demandatæ sunt. Quibus irrequieta Satanæ protervitas aut tendiculas nectit, aut molestias indesinenter suscitat. Sic in nobis cernitur illud Sophoclis, πόνος πόνῳ πόνον φέρει. Cùm nuper hàc transiens tua reverentia me vilere dignata esset, libelli cujusdam pestilentissimi legendi copiam mihi fecisti, ubi eximiam eloquentiam in impium detestandæ caussæ patrocinium adhiberi, prodigi, perdi vehementer indolui. Et oppidò rectè tu rem putâsti, quando operis illius frontispicio hanc præscripsisti sapientissimam censuram: *Speciosa* (inquis)* *& venusta meretrix est hic liber: & infernus Damon mutuatus Rhetoricum lumen. Nemo est, hoc autore melius qui dicat mala. Suavissimo sub eloquentiæ melle propinat toxica.* Hinc à me licet aliis jam tum curis occupatissimo statio hæc mea improvisum quendam laborem flagitare visa est. Libellum, quamâ possim, veloci oculorũ acie perlustro, & venerandæ tuæ pietati profectionem maturanti quantociùs restituo. Hæret tamen fixus animo dolor, adversus infernales offucias, & Thrasonicam clamosæ impudentiæ garrulitatem. Cœlestis etiam illa vox auribus insonabat, τὰς ἀντιλογίας ἐκκλῖνε. Item: ὡς δεῖ ἐπιτιμᾶν. Et prospiciendum in cautioribus cogitabam, eorumque animos adversus insidiosam præstigiatoris hujus πανουργίαν muniendos. Tuæ etiam prudentiæ prævia invitabant vestigia, pia trahebat indignatio. Prodiit subitò hæc animadversio, brevis ea quidem, at, (nisi me animus fallit,) haud inutilis, ex qua, adversus adversariorum versutias, tela penetrabilia depromantur. Mendacium enim, detractâ larvâ, citò confunditur, & fugam capessit. Apud tuam verò prudentiam opellam hanc depono, ut sit meæ erga reverentiam tuam observantiæ pignus. Vale! nostri in sanctis tuis precibus memor. Dat. Aberdoniæ, die 15. Septembris, 1631.

Sophi. in Ajace Lorario,

Tit. 3. 9 10.

Ad Caput primum.

2. *Res* (inquis) *divina in præsentia densa sunt. involuta caligine.* Falsum hoc: sive ipsum consideres Euangelium, in quo Christi facies splendet ut Sol; sive præsentem ejus explicandi modum in Ecclesiis reformatis, per ipsas scripturas apertas & claras. Neque præ futurâ in altero seculo evidentiæ perfectione densa caligo est præsens dispensatio: cernere enim per speculum Evangelii in ænigmate, non est in densa caligine palpitare, sed est retectâ facie gloriam Domini καθοπτρίζεσθαι. Quòd si obtectum est Euangelium, eis qui pereunt obtectum est. Ludificatur & inverecunda est ista tua λεσβία de densa caligine, ut perspicuæ veritati offusis hâc arte nebulis spem ejus inveniendæ lectori adimas, atque adeò ab ejus investigatione, tanquam ab infructuosa quadam curiositate, deterreas: & dissolutam quilibet credendi licentiam, seu potius in multis gravissimis fidei articulis σκῶψιν Pyrrhoniam & irreligiosam quandam ἀδιαφορίαν introducas. Propterea sanctis Ecclesiæ luminaribus succenses, quorum in refellendis olim damnandisque hæresibus & asserendâ veritate virtus θεόδεμνος emicuit. *Nam unde* (inquis) *tam cæca atque præceps alios damnandi libido, nisi à temeritate definiendi? unde tanta decernendi audacia, nisi ab infallibilis sententiæ præsumtione, promanat?* Vbi dum alios temeritatis & audacis præsumtionis audacter insimulas, temerarius ipse & petulanter arrogans deprehenderis. Quin & fidei orthodoxæ confessionem, tanquam aliam à rectâ in Cœlum viam, insidioso sanctimoniæ obtentu, contemtui exponis. Et superioris calumniæ, de caligine, tam brevi intervallo immemor, viam fidei & confessionis facilem vocas & expeditam. Adeò in tua caligine tibi gressus nutant! Illiberali etiam calumniâ perstringis orthodoxas Dei Ecclesias, ac si fide mortuâ, aut ejusdem externo habitu, officium Christianum circumscriberent. Ea enim, quæ Deus nexu adeò indivulso conjunxit, docent non esse dissociandas: fidem scilicet & pœnitentiâ dignos fructus. Vt ut necessariæ hujus conjugationis quosdam invenias incuriosos: nullâ utique ecclesiasticæ dogmatis, sed immorigeri cordis pravitate.

2. Cor. 4. Apocal. 1. & 10.

1. Cor. 13. 12. 2. Cor. 3. 18 & cap. 4. vers. 3.

Ad Caput secundum, & sequentia

3 Socinianorum, de SS. Trinitate & redemtione, (rebus inprimis à Deo nobis ad credendum propositis in sacra scripturâ, cum mandato credendi, & inprimis creditu necessaris) errores horrendos, & sanis Domini nostri Jesu Christi sermonibus manifestè repugnantes, & pertinaci obstinatione suffultos, quos olim Apostolicis temporibus pro nefandis arque anathematizandis sceleribus jure habitos esse fateris, nunc in ecclesia tolerandos esse, inepte admodum ac falsò asseris. Zelo fortasse pacis, at certè inconsiderato, duceris: dum Christi Dei nostri abnegatores cum ejusdem confessoribus pro niscuè habendos autumas; aut immundos à mundis non separandos; aut à Filii abnegatoribus haberi Deum Patrem; aut salutari fide possideri ab eis Filium, qui ejus negant æternam Deitatem, Redemtoris munus ei abrogant, meritum passionis denigrant, le ipsius sanguine tanquam justo λύτρῳ redemtos inficiantur; aut leves esse horum curas nec perniciosos errores: cùm è contrario Christus ipse nos doceat, vitam nostram æternam Dei & Christi cognitione niti. Frustra etiam negas, hæreticos esse illos & αὐτοκατάκριτους, qui ex ipsis sacris Scripturis tam pestiferæ vanitatis ac pravitatis centies convicti, non cessant perspicuæ veritati contumaciter obstrepere. Nec sapienter negas, aliud docere euangelium eos, qui pro Deo in carne manifestato & in gloriam assumto substituunt nobis nudum hominem, in quem fides nostra recumbat, Redemtorem nobis eripiunt, & vim mortis Christi enervant. Apostolo etiam in os contradicis, quâ in illiusmodi ἑτεροδιδασκάλους ferunt, veritate destitutos homines, nec accedentes sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, eximis numero superborum. Posito autem ab Apostolis fundamento ædificare eos, qui ipsum fundamentum Immanuelem convellunt, inverecundè nimis abs te asseritur. Neque id tolerabile quòd cultu divino prosequuntur eum, quem naturâ Deum adeoque verum Deum esse inficiantur. ἀθρόα λατρεία. Nequicquam verò accenses eos Christum diligentibus, quibus negatus est promissus dilectionis fructus: diligentibus enim se Christus promisit perspicuam sui revelationem. Ludis etiam: quando inter visionis beatificæ in Patria perfectionem, & apertæ de Deo veritatis obstinatam inficiationem, medium sanè, licet imperfectæ, in via cognitionis & confessionis necessarium nequiter dissimulas.

Ioan. 17. 3. 1. Tim. 6. 3. 4. Ioan 14. 21.

4. Fal-

Digitized by Google

4. Ficulneo portenta hæc velas ludibrio, quando rejecto legitimæ interpretationis per ipsas scripturas necessario, & a Deo ad Ecclesiæ ædificationem instituto adminiculo, expressis scripturarum & symboli Apostolici verbis eos subscribere insulse jactas. Certè expressa sacrarum scripturarum & symboli Apostolici verba, confitebuntur Priscillianistæ, & Papistarum deterrimi Iesuitæ, & ipse Antichristus, & satanica illa Carpocratis secta, quæ dilectionis audit familia, multique alii nefarii hæretici, Paùlo ἐξοστρακισθοι & αὐτοκατάκριτοι: quos oportet eliminare. Satis verò præcipitanter veniã apud Deum spondes indocti multipientiæ, & insamenti sapientiæ indoctorum & instabilium hominum, qui Sacras Scripturas, quarum expressa verba cortice tenus, deluforiá quadam confessionis specie, admittunt; ad suum ipsorum detorquent exitium: sicut de eis scripsit Apostolus Petrus.

2. Pet 3. 16.

5. Mitto scurriles tuas affanias. & mendaces oblatrationes contra orthodoxas Dei Ecclesias, ac si, non tam quòd sacris literis repugnantia doceant; quam quòd ab Ecclesiarum placitis dissentiant, Socinianos proscriberent. Atque ut eas turpiùs infames, ais non convenire reformatis arma Antichristi, ut Ecclesiæ autoritati toties extra veritatis orbitam deprehensæ conscientias hominum in dogmatibus fidei mancipemus. Tu huic cum umbrâ dimicas: nostræ enim Theologicæ demonstrationis potissimæ (quâ & usa contra Paulum Samosatenum & Photinum orthodoxa antiquitas,) medium pro veri dogmatis confirmatione, non est propria Ecclesiæ demonstrantis ac definientis autoritas; sed verbum *Dei* per Prophetas, Euangelistas & Apostolos sacris tabulis consignatum. Ex hoc errorís & contumaciæ manifestos hæreticos Ecclesia rejicit, & anathemate percellit. Ecclesiæ autem rectum de dogmate judicium hanc censuram necessariò importat, in hunc modum: Quoscunque Ecclesia per sacras literas deprehendit in pernicioso errore contumaces; eos rejicere debet ut Ethnicos & Publicanos: at Samosatenianos, Photinianos, Socinianos Ecclesia per sacras literas, &c. Ergo Iudicium quidem Ecclesiasticum aliquando à recto tramite devium reperitur; nempe quando, neglectâ regulâ, Ecclesia sibi nimium tribuit, & clave errante procedit: at Iudex secundùm legem; Ecclesia secundùm divinitus datam regulam pronuncians, de facto non errat. Et, si non errare, ex ipsis scripturis divinis orthodoxa Ecclesia potenter demonstrat: quamvis homines ἄθεοι, ἀνυπόταϰτοι, ματαιολόγοι, φρεναπάται, animositate sacrilegâ litigare non desinant. Vinci tales possunt facilius, quàm persuaderi; ut rectè monuit Hieronymus. Non nos; vos ii istis, qui armis Antichristianis causam malam protegere conamini; dum sacrarum scripturarum obscuritatem & ambiguitatem, tetrâ cum Papistis confessione, suggillatis: non eò quidem, ut cum illis Papæ Romano infallibilitatis solium erigatis; sed vt de vestris controversiis omne prorsus judicium desugiatis, & vobis securè vestris liceat indormire blasphemiis.

Hieronym. Dialogo contra Luciferianos.

6. Quàm verò & illud absurdum, quòd ejus erroris pertinaciam, quam Apostolicis temporibus excommunicationis sententia excepisset, nunc eadem animadversione Ecclesiastica coërcendam negare non erubescis? cùm perpetua Christus per Apostolos reliquerit præcepta, de proscribendis contumacibus & hæreticis, liganda eorum peccatis; donec resipiscant. Verùm hæc præcepta esse dicis de sceleribus manifestis. At, inquam, hujusmodi est vestra hæresis & contumacia; sicuti sacrarum literarum autoritate multoties demonstratum est.

7. Quod autem Calvino & reformatis Ecclesiis quædam etiã detestanda dogmata, de fatali delinquendi necessitate, & auctoritatis peccati in ipsum Deum transcriptione, calumniosâ dicacitate exprobras, neque ad tuam hoc causam ullum adfert adjumentu: (quicunque enim vel ea dogmata quæ tu Calvino nostrisque Ecclesiis allingis, vel ea quæ Sociniani palam profitentur, docere & pertinaciter defendere præsumpserit, haud dubiè anathemate feriendus est,) falsa etiam est, & non solum nuper in Concilio Dordrechtano; sed jam olim ab ipso etiam Calvino in suis de prædest. & providentiâ opusculis, luculenter confutata, & prostrata, ista criminatio.

8. Porrò, præter horrorem blasphemi dogmatis, has etiam tibi cogitandas propono, contra Socinianos, distinctiones, non inaniter adinventas, sed ex sacrâ scripturâ sponte promanantes, adstipulante etiam communi ratione. Aliud est nescire dogma aliquod; aliud nolle illud scire. Item, aliud est quadamtenus & μετρίως scire; aliud prorsus ignorare; aliud etiam exactè scire. Errore simplice deterior est in errore contumacia. Diversa quæstio est, quid Euangelii Præcones docere oporteat, ab ea quâ quæritur, quid quisque audientium exactè scire teneatur. Quorundam etiam dogmatum non semper fuit necessaria clara ac diserta affirmatio, quia nondum ita planè revelata erant: quorum tamen semper nefaria erat, est & erit, negatio. His omnibus maturè perpensis, invenies Socinianos tuos pestilenti hæresi languere, & oblatam medicinam contumaciter aspernari: adeoque ultrone exitii sui reos esse, & αὐτοκατάκριτους; quales ex præscripto Apostolico rejicere necesse habet Ecclesia. Neque eos vel Iudaicus, id est, à salutari veritate perniciosè aberrans Dei Zelus, & inculpata apud homines (quæ & multis etiam aliis hæreticis, ipsisque Christiani nominis juratis hostibus contigit) vita tuer; vel falsò concepta certitudo, & obstinata deceptæ mentis persuasio, à teterrimis & deploratis hæreticis secernere potest.

Tit 3. 10. 11.

9. Provocant (inquis) ad sacras literas. At in hoc ipso foro auditi causâ) non semel cecidetunt, semperque cadent, quamvis sæpe victi, obloqui judicio non desinant. Quid hic faciet Ecclesia; Hæreticum hominem, post unam aut alteram admonitionem, rejice: sciens, quòd everſus sit qui hujusmodi est, & peccet; ut qui suopte judicio sit condemnatus.

Tit 3. 10. 11.

10. Vadimonium deserit Misalethes, in mantissa; ubi omnem de doctrina judicandi potestatem videtur abjudicare Ecclesiæ, abutens præcepto illo Dominico, de *non judicando*, Matth 7. 1. ac si illic non solùm aspera de incertis sententiæ præcipitatio; sed etiam omnis de manifestis criminibus judiciaria potestas, & imperatus clavium usus, vetaretur.

11. Christi tribunal proponit ultimo die dijudicaturi. Illi judicio non repugnat præsens Ecclesiæ à Christo accepta & non negligenda potestas. Sistentur ibi Anonymus & Misalethes, cum infelicibus suis clientibus haud feliciores Patroni, redarguendi cum illis (nisi maturè, quod opto, resipiscant.) de omnibus duris, quæ contra Christum loquuti sunt.

Inde 15.

eamur conditionem, quibus publicæ in civitate Dei excubiæ demandatæ sunt. Quibus irrequieta Satanæ protervitas aut tendiculas nectit, aut molestias indesinenter suscitat. Sic in nobis cernitur illud Sophoclis, πόνος πόνῳ πόνον φέρει. Cùm nuper hàc transiens tua reverentia me vitare dignata esset, libelli cujusdam pestilentissimi legendi copiam mihi fecisti, ubi eximiam eloquentiam in impium detestandæ causæ patrocinium adhiberi, prodigi, perdi vehementer indolui. Et oppidò rectè tu rem putâsti, quando operis illius frontispicio hanc præscripsisti sapientissimam censuram: *Speciosa* (inquis)* *& venusta meretrix est hic liber: & infernus Damon mutuatus Rhetoricum lumen. Nemo est, hoc autore melius qui dicat mala. Suavissimo sub eloquentiæ melle propinat toxica.* Hinc à me licet aliis jam tum curis occupatissimo statio hæc mea improvisum quendam laborem flagitare visa est. Libellum, quantâ possum, veloci oculorũ acie perlustro, & venerandæ tuæ pietati profectionem maturanti quantocius restituo. Hæret tamen fixus animo dolor, adversus infernales officias, & Thrasonicam clamosæ impudentiæ garrulitatem. Cœlestis etiam illa vox auribus insonabat, τὰς ἀντιλήψεις ἐλέγχει. Item: ὃς δεῖ ἐπισκοπὸν. Et prospiciendum mihi cautioribus cogitabam, eorumque animos adversus insidiosam præstigiatoris hujus πανοπλίαν munuendos. Tuæ etiam prudentiæ prævia invitabant vestigia, pia trahebat indignatio. Prodiit subitò hæc animadversio, brevis ea quidem, at, (nisi me animus fallit,) haud inutilis, ex qua, adversus adversariorum versutias, tela penetrabilia depromantur. Mendacium enim, detractâ larvâ citò confunditur, & fugam capessit. Apud tuam verò prudentiam opellam hanc depono, ut sit meæ erga reverentiam tuam observantiæ pignus. Vale! nostri in sanctis tuis precibus memor. Dat. Aberdoniæ, die 15. Septembris, 1631.

Soph. in Aiace Lorario,

Tit. 1. 9 10.

Ad Caput primum.

2. *Res* (inquis) *divinæ in præsentia densa sunt. involutæ caligine.* Falsum hoc: sive ipsum consideres Euangelium, in quo Christi faces splendet ut Sol; sive præsentem ejus explicandi modum in Ecclesiis reformatis, per ipsas scripturas apertas & claras. Neque præ futurâ in altero seculo evidentiæ perfectione densa caligo est præsens dispensatio: cernere enim per speculum Evangelii in ænigmate, non est in densa caligine palpitare, sed est retectâ facie gloriam Domini καθοπτρίζεσθαι. Quòd si obtectum est Euangelium, eis qui pereunt obtectum est. In honestanda igitur & inverecunda est ista tua λαιδορία de densa caligine, ut perspicuæ veritati offusis hâc arte nebulis spem ejus inveniendæ lectori adimas, atque adeò ab ejus investigatione, tanquam ab infructuosa quadam curiositate, deterreas: & dissolutam quilibet credendi licentiam, seu potius in multis gravissimis fidei articulis σκῶψιν Pyrrhonicam & irreligiosam quandam ἀδιαφορίαν introducas. Propterea sanctis Ecclesiæ luminaribus succensēs, quorum in refellendis olim damnandisque hæresibus & asserendâ veritate virtus θεόθεν emicuit. *Nam unde* (inquis) *tam cæca atque præceps alios damnandi libido, nisi à temeritate definiendi? unde tanta decernendi audacia, nisi ab infallibilis sententiæ præsumtione, promanat?* Vbi dum alios temeritatis & audacis præsumtionis audacter insimulas, temerarius ipse & petulanter arrogans deprehenderis. Quin & fidei orthodoxæ confessionem, tanquam aliam à rectâ in Cœlum viam, insidioso sanctimoniæ obtentu, contemtui exponis. Et superioris calumniæ, de caligine, tam brevi intervallo immemor, viam fidei & confessionis facilem vocas & expeditam. Adeò in tua caligine tibi gressus nutant! Illiberali etiam calumniâ peristringis orthodoxas Dei Ecclesias, ac si fide mortuâ, aut ejusdem externo habitu, officium Christianum circumscriberent. Ea enim, quæ Deus nexu adeò indivulso conjunxit, docent non esse dissociandas: fidem scilicet & pœnitentiâ dignos fructus. Vt ut necessariæ hujus conjugationis quosdam invenias incuriosos: nullâ utique ecclesiastici dogmatis, sed immorigeri cordis pravitate.

2. Cor. 4. Apocal. 1. & 10.

1. Cor. 13. 12. 2. Cor. 3. 18 & cap. 4. vers. 3.

Ad Caput secundum, & sequentia

3 Socinianorum, de SS. Trinitate & redemtione, (rebus inprimis à Deo nobis ad credendum propositis in sacra scripturâ, cum mandato credendi, & inprimis creditu necessariis) errores horrendos, & sanis Domini nostri Iesu Christi sermonibus manifestè repugnantes, & pertinaci obstinatione suffultos, quos olim Apostolicis temporibus pro nefandis arque anathematizandis sceleribus jure habitos esse fateris, nunc in ecclesia tolerandos esse, inepte admodum ac falsò asseris. Zelo fortasse pacis, at certè inconsiderato, duceris: dum Christi Dei nostri abnegatores cum ejusdem confessoribus pro niscuè habendos autumas; aut immundos à mundis non separandos; aut à Filii abnegatoribus haberi Deum Patrem; aut salutari fide possideri ab eis Filium, qui ejus negant æternam Deitatem. Redemtoris munus ei abrogant, meritum passionis denigrant, de ipsius sanguine tanquam justo λύτρῳ redemtos inficiantur; aut leves esse hos curas nec perniciosos errores: cùm è contrario Christus ipse nos doceat, vitam nostram æternam Dei & Christi cognitione niti. Frustra etiam negas, hæreticos esse illos & αὐτοκατάκριτους, qui ex ipsis sacris Scripturis tam pestiferæ vanitatis ac pravitatis centies convicti, non cessant perspicuæ veritati contumaciter obstrepere. Nec sapienter negas, aliud docere Euangelium eos, qui pro Deo in carne manifestato & in gloriam assumto substituunt nobis nudum hominem, in quem fides nostra recumbat, Redemtorem nobis eripiunt, & vim mortis Christi enervant. Apostolo etiam in os contradicis, cuã ío istiusmodi ἑτεροδιδασκαλοῦντας, veritate defluctuos homines, nec ea cedentes sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, eximis numero superborum. Posito autem ab Apostolis fundamento ædificare eos, qui ipsum fundamentum Immanuelem convellunt, inverecundè nimis abs te asseritur. Neque id tolerabile quòd cultu divino prosequuntur eum, quem naturâ Deum adeoque verum Deum esse inficiantur. αὐθρωπολάτρας. Nequicquam verò accenses eos Christum diligentibus, quibus negatus est promissus dilectionis fructus: diligentibus enim se Christus promisit perspicuam sui revelationem. Ludis etiam: quando inter visionis beatificæ in Patria perfectionem, & apertæ de Deo veritatis obstinatam inficiationem, medium sanè licet imperfectæ, in via cognitionis & confessionis necessarium nequiter dissimulas.

Ioan. 17. 3.

1. Tim. 6.

1. 4.

Ioan 14. 21.

4. Fal-

4. Ficulneo portenta hæc velas ludibrio, quando rejecto legitimæ interpretationis per ipſas ſcripturas neceſſario, & à Deo ad Eccleſiæ ædificationem inſtituto adminiculo, expreſſis ſcripturarum & ſymboli Apoſtolici verbis eos ſubſcribere inſulsè jactas. Certè expreſſa ſacrarum ſcripturarum & ſymboli Apoſtolici verba, confitebuntur Priſcillianiſtæ, & Papiſtarum deterrimi Ieſuitæ, & ipſe Antichriſtus, & ſatanica illa Carpocratis ſecta, quæ dilectionis audit familia, multique alii nefarii hæretici, Palàm ἐξεσφαλμένοι & αὐτοκατάκριτοι: quos oportet eliminare. Satis verò præcipitanter veniâ apud Deum ſpondes indocili inſipientiæ, & infamenti ſapientiæ indoctorum & inſtabilium hominum, qui Sacras Scripturas, quarum expreſſa verba cortice tenus, deluſoriâ quadam confeſſionis ſpecie, admittunt; ad ſuum ipſorum detorquent exi-
2. Petr 3. 16. tium: ſicut de eis ſcripſit Apoſtolus Petrus.

5. Mitto ſcurriles tuas affanias, & mendaces oblatrationes contra orthodoxas Dei Eccleſias, ac ſi non tam quòd ſacris literis repugnantia doceant; quam quòd ab Eccleſiarum placitis diſſentiant, Socinianos proſcriberent. Atque ut eas turpiùs infames, ais non convenire reformatis arma Antichriſti, ut Eccleſiæ autoritati toties extra veritatis orbitam deprehenſæ conſcientias hominum in dogmatibus fidei mancipemus. Tu hîc cum umbrâ dimicas: noſtræ enim Theologicæ demonſtrationis potiſſimæ (quâ & uſa contra Paulum Samoſatenum & Photinum orthodoxa antiquitas,) medium pro veri dogmatis confirmatione, non eſt propria Eccleſiæ demonſtrantis ac definientis autoritas; ſed verbum *Dei* per Prophetas, Euangeliſtas & Apoſtolos ſacris tabulis conſignatum. Ex hoc errorís & contumaciæ manifeſtos hæreticos Eccleſia rejicit, & anathemate percellit. Eccleſiæ autem rectum de dogmate judicium hanc cenſuram neceſſariò importat, in hunc modum: Quoſcunque Eccleſia per ſacras literas deprehendit in pernicioſo errore contumaces; eos rejicere debet ut Ethnicos & Publicanos: at Samoſatenianos, Photinianos, Socinianos Eccleſia per ſacras literas, &c. Ergo Iudicium quidem Eccleſiaſticum aliquando à recto tramite devium reperitur; nempe quando, neglectâ regulâ, Eccleſia ſibi nimium tribuit, & clave errante procedit: at Iudex ſecundùm legem; Eccleſia ſecundùm divinitus datam regulam pronuncians, de facto non errat. Et, ſe non errare, ex ipſis ſcripturis divinis orthodoxa Eccleſia potenter demonſtrat: quamvis homines ἄθεοι, ἀνυπόταχτοι, ματαιολόγοι, φρεναπάται, animoſitate ſacrilegâ litigare non deſinant. Vinci tales poſſunt faciliùs, quàm perſuaderi; ut rectè monuit Hieronymus. Non nos; vos ii iſtis, qui armis Antichriſtianis cauſſam malam protegere conamini; dum ſacrarum ſcripturarum obſcuritatem & ambiguitatem, tetrâ cum Papiſtis confeſſeratione, ſuggillatis: non eò quidem, ut cum illis Papæ Romano infallibilitatis ſolium erigatis; ſed vt de veſtris controverſiis omne prorſus judicium defugiatis, & vobis ſecurè veſtris liceat indormire blaſphemiis.

Hieronym. Dialogo contra Luciferianos.

6. Quàm verò & illud abſurdum, quòd ejus erroris pertinaciam, quam Apoſtolicis temporibus excommunicationis ſententia excepiſſet, nunc eadem animadverſione Eccleſiaſtica coërcendam negare non erubeſcis? cùm perpetua Chriſtus per Apoſtolos reliquerit præcepta, de proſcribendis contumacibus & hæreticis, liganduſque eorum peccatis; donec reſipiſcant. Verùm hæc præcepta eſſe dicis de ſceleribus manifeſtis. At, inquam, hujuſmodi eſt veſtra hæreſis & contumacia; ſicuti ſacrarum literarum autoritate multoties demonſtratum eſt.

7. Quod autem Calvino & reformatis Eccleſiis quædam etiâ deteſtanda dogmata, de fatali delinquendi neceſſitate, & autoritatis peccati in ipſum Deum tranſcriptione, calumnioſâ dicacitate exprobras, neque ad tuam hoc cauſſam ullum adfert adjumentũ: (quicunque enim vel ea dogmata quæ tu Calvino noſtriſque Eccleſiis affingis, vel ea quæ Sociniani palam profitentur, docere & pertinaciter defendere præſumſerit, haud dubiè anathemate feriendus eſt,) falſa etiam eſt, & non ſolùm nuper in Concilio Dordrechtano; ſed jam olim ab ipſo etiam Calvino in ſuis de prædeſt. & providentiâ opuſculis, luculenter confutata, & proſtrata, iſta criminatio.

8. Porrò, præter horrorem blaſphemi dogmatis, his etiam tibi cogitandas propono, contra Socinianos, diſtinctiones, non inhumanitus adinventas, ſed ex ſacrâ ſcripturâ ſponte promanantes, adſtipulante etiam communi ratione. Aliud eſt neſcire dogma aliquod; aliud nolle illud ſcire. Item, aliud eſt quadamtenus & μετρίως ſcire; aliud prorſus ignorare; aliud etiam exactè ſcire. Errore ſimplice deterior eſt in errore contumacia. Diverſa quæſtio eſt, quid Euangelii Præcones docere oporteat, ab ea quâ quæritur, quid quisque audientium exactè ſcire teneatur. Quorundam etiam dogmatum non ſemper fuit neceſſaria clara ac diſerta affirmatio; quia nondum ita planè revelata erant: quorum tamen ſemper nefaria erat, eſt & erit, negatio. His omnibus maturè perpenſis, invenies Socinianos tuos peſtilenti hæreſi languere, & oblatam medicinam contumaciter aſpernari: adeoque ultroneì exitu tui reos eſſe, & αὐτοκατάκριτοι; quales ex *Tit 3. 10. 11.* præſcripto Apoſtolico rejicere neceſſe habet Eccleſia. Neque eos vel Iudaicus, id eſt, à ſalutari veritate pernicioſè aberrans Dei Zelus, & inculpata apud homines (quæ & multis etiam aliis hæreticis, ipſiſque Chriſtiani nominis juratis hoſtibus contigit) vita tuer; vel falsò concepta certitudo, & obſtinata deceptæ mentis perſuaſio, à teterrimis & deploratis hæreticis ſecernere poteſt.

9. Provocant (inquis) ad ſacras literas. At in hoc ipſo foro auditi cauſâ jam ſæpiſſimè ceciderunt, ſemperque cadent, quamvis ſæpiùs conuicti, obloqui judicio non deſinant. Quid hîc faciet Eccleſia; Hæreticum hominem, poſt unam aut alteram admonitionem, rejice: ſciens, quòd *Tit 3. 10. 11.* everſus ſit qui hujuſmodi eſt, & peccet; ut qui ſuopte judicio ſit condemnatus.

10. Vadimonium deſerit Muſalethes, in mantiſſa; ubi omnem de doctrina judicandi poteſtatem videtur abjudicare Eccleſiæ, abutens præcepto illo Dominico, de *non judicando*, Matth 7. 1. ac ſi illic non ſolùm aſpera de incertis ſententiæ præcipitatio; ſed etiam omnis de manifeſtis criminibus judiciaria poteſtas, & imperatus clavium uſus, vetaretur.

11. Chriſti tribunal proponit ultimo die dijudicaturi. Illi judicio non repugnat præſens Eccleſiæ à Chriſto accepta & non negligenda poteſtas. Siſtentur ibi Anonymus & Muſalethes, cum infelicibus ſuis clientibus haud feliciores Patroni, redarguendi cum illis (niſi maturè, quod opto, reſipiſcant.) de omnibus duris, quæ con- *Iude 15.* tra Chriſtum loquuti ſunt.

CAPVT OCTAVVM.

De ſanctiſſimæ Trinitatis inſeparabilitate, & indiviſâ operatione ad extra.

PAter eſt in Filio, & Filius in Patre. Ioan. 14, 10. 11. Et quæcunque facit Pater, hæc etiam Filius ſimiliter facit. Ioan. 5, 19. Et ſic de Spiritu Sancto: nam hi tres unum ſunt. 1. Ioan. 5, 7.

Ioan. 10. 30. & *Ioan. 5. 7.*

2. Cyprianus, lib. *de unitate Eccleſiæ*: Dicit Dominus; Ego & Pater unum ſumus. Et iterum de Patre & Filio & Spiritu Sancto ſcriptum eſt: Et hi tres unum ſunt. Hæc Cyprianus.

3. Fulgentius. lib. *contra objectiones Arianorum*, ſub finem libri: In Patre ergo (inquit) & Filio & Spiritu Sancto unitatem ſubſtantiæ accipimus; perſonas confundere non audemus. Beatus enim Ioannes Apoſtolus teſtatur, dicens: Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cœlo; *1. Ioan. 5. 7* Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres unum ſunt. Quod etiam beatiſſimus Martyr Cyprianus, in epiſtola *de unitate Eccleſiæ* confirmatur, dicens: Qui pacem Chriſti & concordiam rumpit, adverſus Chriſtum facit: qui alibi præter Eccleſiam colligit, Chriſti Eccleſiam ſpargit. Atque ut unam Eccleſiam unus Deus eſſe monſtraret: hæc confeſtim teſtimonia de ſcripturis inſerit. Dicit Dominus; Ego & Pater unum ſumus. Et iterum, de Patre & Filio & Spiritu Sancto ſcriptum eſt; Et tres unum ſunt. Hæc Fulgentius.

4. Gregorius Neocæſarienſis Epiſcopus, cognomento Thaumaturgus, ſerm. in ſancta Theophania, exponens illa verba Iohannis Baptiſtæ ad Dominum Ieſum: Mihi opus eſt, ut à te baptizer; & tu venis ad me; Alios (inquit) dum baptizo, in tuo nomine baptizo; ut credant in te venientem cum gloria: Te verò baptizans, cujus mentionem faciam; In cujus te nomine baptizabo; An in nomine Patris; at totum habes Patrem in te ipſo, & totus in Patre es. [ὅλον μὲν πατέρα ἔχεις ἐν σαυτῷ. καὶ ὅλος ὑπάρχεις ἐν τῷ πατρί.] An in nomine Filii? at non eſt præter te alius naturâ Filius Dei. An in nomine Spiritus Sancti; at ſemper unà tecum eſt, ut conſubſtantialis tibi, & ejuſdem voluntatis atque ſententiæ, & æqualis poteſtatis, ac paris honoris, & tecum ſuſcipit ab omnibus adorationem. σύνεσί σοι ἅπαντος, ὡς ὁμοούσιός σοι καὶ ὁμόβουλος, καὶ ὁμόγνωμον, καὶ ὁμοδύναμον, καὶ ὁμότιμον, καὶ σὺν σοὶ λήψεται τὴν ἀπὸ πάντων θεοπρέπειαν.]

Maub. 3. 14. Ioannes baptizavit in nomine Domini Ieſu Chriſti. Vide acta. 19. 4.

Magnifica monita hæretici.

5. Non eſt autem Filius in Patre, quomodo vas in vaſe; ut delirabant impii hæretici, qui ab hoc errore dicti ſunt μιταγισμονῖται, Magnifica monitæ, referente Auguſtino, lib. *ad Quodvultdeum*, hæreſ. 58. ſed propter ſimpliciſſimam indiviſæ eſſentiæ identitatem tres perſonæ inconfuſæ, Pater & Filius & Spiritus Sanctus dicuntur eſſe, & ſunt, in ſe mutuò. Hæc eſt illa Dionyſio dicta, ἡ ἐν ἀλλήλοις, οἷον ἄτρεπτος καὶ φάτναι, τῶν ὑπερκειμένων ὑπερτάτων μονὴ καὶ ἵδρυσις, ὁλικὴ ὑφαρμόσις. καὶ ἑνώσει μίᾳ συγκεχυμένη. Perſonarum excellentiſſimè unarum (ſi ita dicendum eſt,) in ſe invicem manſio, & conſtitutio, omnino ſupra modum unita, & nullâ ex parte confuſa. Dionyſ. Areopag. lib. de Divinis nominibus, cap. 2. Scholaſtici circumincеſſionem vocant Bonavent. & Scot. in 1. ſent. diſt. 19. Pulchrè dixit autor expoſitionis fidei, quæ Iuſtino tribuitur: καὶ δεῖ πάντως ἁπλῶς βιβαιοῦν ἡμῖν τὴν θείαν χαρὰν τὴν ὑπερεῖσαν, ἐχούσιον τῷ πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματος κεκτῆσθαι τὴν ἕνωσιν. *id eſt*: Et ubique prorſus mentes noſtras divinæ confirmant literæ, ut indiviſam ſeu inſeparabilem de Patre & Filio & Spiritu Sancto poſſideamus cogitationem ſeu notionem. Vide Damaſcenum, lib. 1. de orthodoxa fide, cap. 11.

Identitas operationis oſtendit identitatem naturæ. vide infra, lib. 5. cap. 9. §. 4. & §. 5. & §. 6.

6. Baſilius Magnus, epiſcopus Cæſarienſis, homil. 17. in ſanctum baptiſma: μίαν ἐνέργειαν ἐρεῖμεν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. Videmus unam eſſe operationem Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Et lib. 4. adverſus Eunomium: εἰ δὲ αἱ αὐταὶ ἐνέργειαι, τάχα δὲ καὶ οὐσία μία. ἐνέργεια δὲ υἱοῦ καὶ πατρὸς μία ὡς ἐν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον. καὶ πάλιν· ἃ γὰρ ἂν ὁ πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ ἄρα καὶ οὐσία μία πατρὸς καὶ υἱοῦ. *id eſt*: Quorum eædem ſunt operationes, eorum eſt ſubſtantia (ſeu eſſentia) una: operatio verò Patris & Filii una eſt: ut illud; *Faciamus hominem.* Et rurſum: *quæcunque enim Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit.* Vna ergo eſt ſubſtantia (ſive eſſentia) Patris & Filii. Et lib. 5. adverſus Eunomium, cap. quod eadem ſit poteſtas [ἡ αὐτὴ ἐξουσία] Patris & Filii & Spiritûs Sancti: πῶς ἑτερόποιος οὐσία ἐν τῇ Τριάδι, ἐν ᾗ ταυτότης ἐνεργείας εὕρηται; *id eſt*: Quomodo diverſitas ſubſtantiæ eſt in Trinitate, in qua operationis identitas invenitur? Et poſtea, eodem lib. cap. quòd Spiritus ſit naturæ divinæ, cùm opera Dei perficiat: μία καὶ ἡ αὐτὴ προφανὴς ἐνέργεια θεοῦ διὰ υἱοῦ ἐν πνεύματι φαίνεται, καὶ χωρισμὸν ἡ Τριὰς ἡ πρὸς ἑαυτὴν οὐκ ἔχει. Vna & eadem plane operatio Dei per Filium in Spiritu conſpicua eſt, & Trinitas ſeparationem non ſuſcipit. Et cap. ſeq. quòd Spiritus cum Deo glorificetur, &c. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ αὐτῷ θεοῦ ἔργον τὴν ἁγίαν θεοπάδα δοξάζειν, τῆς μιᾶς οὐσίας ἐστὶ μαρτύριον, ὅτι μὴ χωρὶς υἱοῦ ποιεῖ πατὴρ, μὴ υἱὸς χωρὶς πνεύματος. *id eſt*. In iisdem autem divinis operibus ſanctam Trinitatem glorificari, unius Deitatis teſtimonium eſt, quoniam neque ſine Filio facit Pater, neque Filius ſine Spiritu.

7. Ambroſ. in ymbol. Apoſt. cap. 4. Non naturam ſecamus 5. ſed unitatem naturæ & voluntatis & operationis confitemur. Et cap. 9. Loquens de operibus Dei externis. Quicquid autem (inquit) de Spiritu Sancto diximus, hoc ſimiliter & de Patre & Filio communiter & indiviſè volumus intelligi: quia ſancta & inſeparabilis Trinitas nunquam aliquid extra ſe ſingillatim operari noverit. Et lib. 4. de fide, ad Gratianum Auguſtum, cap. 3. quæcunque ille facit, eadem & Filius facit ſimiliter. Cur ergo ſcriptum eſt: *Eadem facit Filius*; & non, *talia*: niſi ut in Filio unitatem; non imitationem paterni operis, æſtimares; *Ioan. 5. 19.*

8. Auguſtinus, lib. 1. *de Trinitate*, cap. 8. Propter ipſam inſeparabilitatem, ſufficienter aliquando nominatur, vel Pater vel Filius ſolus, adimpleturus nos lætitiâ cum vultu ſuo. Nec inde ſeparatur utrumque Spiritus, id eſt, Patris & Filii Spiritus, qui Spiritus propriè dicitur Spiritus veritatis, quem hic Mundus accipere non poteſt. Hoc eſt enim plenum gaudium noſtrum, quo amplius non eſt: frui ſcilicet Trinitate Deo, ad cujus imaginem facti ſumus. Propter hoc aliquando ita loquitur de Spiritu Sancto, tanquam ſolus ipſe ſufficiat ad beatitudinem noſtram: &

ideo

ideo ſolus ſufficit, quia ſeparari à Patre & Filio non poteſt: ſicut pater ſolus ſufficit, quia ſeparari à Filio & Spiritu Sancto non poteſt. Et Filius ideo ſufficit ſolus, quia ſeparari à patre & Spiritu Sancto non poteſt. Et lib. 2. *de Trinitate*, cap. 5. Vna voluntas eſt Patris & Filii, & inſeparabilis operatio. Et cap. 10. Trinitas quippe inſeparabiliter operatur. Item, lib. contra ſermonem Arianorum, cap. 11. poteſtatem dedit ei & judicium facere, quia filius hominis eſt: non ergo, quia filius Dei eſt; nam ſecundùm hoc coæterna illi cum Patre & una eademque poteſtas eſt: ſed, quia filius hominis eſt; quod eſſe cœpit ex tempore, ut poteſtas daretur ei in tempore. Quod non ita dicitur, tanquam eam ſibi & ipſe non dederit, id eſt, naturæ in ſe humanæ non dederit poteſtatem, illa quæ in eo natura divina eſt: abſit hoc credere. Quomodo enim aliquid faceret Pater, niſi per unigenitum Filium; nec ſine Spiritu Sancto, quia inſeparabilia ſunt opera Trinitatis. Ac per hoc quod poteſtatem Filio dedit, quoniam filius hominis eſt; per eundem ipſum ipſi dedit, quoniam Filius Dei eſt. Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed honorificè & competenter tribuit Patri, quod etiam ipſe facit ut Deus: quia de Patre eſt Deus. Ipſe namque Deus eſt de Deo: Pater autem Deus; ſed non, de Deo.

Ioan. 5, 17.

Inſeparabilia ſunt opera Trinitatis.

Matth. 12, 28.

9. Fulgentius, lib. contra ſermonem Faſtidioſi Ariani, cap. 2. Ipſe Chriſtus dicit: *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia, ergo pervenit in vos regnum Dei.* Quomodo ergo Faſtidioſus Trinitatem inſeparabilem negat; cum opera Trinitatis eadem, atque inſeparabilia eſſe in creaturis omnibus, nemo negare audeat Chriſtianus? Inſeparabiliter quippe operatur unus Deus; videlicet, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Eadem namque opera ſua eſſe quæ Patris ſui, Dei unigenitus proteſtatur dicens: *quæcunque enim Pater facit, hæc eadem Filius ſimiliter facit.* Et tamen quæ Filius facit, in Spiritu Sancto facit, in quo dæmonia ejicit. Et cap. 6. ejuſdem libri: Ex hoc utique Trinitas indiviſibilis, atque inſeparabilis agnoſcitur. Apparet igitur maguam fuiſſe Faſtidioſi impietatem, quâ nos putavit in eo omnino culpandos, quia fatemur inſeparabilem, atque individuam Trinitatem. Hæc Fulgentius. Vide infra, capitib. 21. & 23. & 24. & 25. & cap. 31. §. 15.

Ioan. 5, 19.

Inſeparabilia atque indiviſibilia Trinitas.

CAPVT NONUM.

De operationibus Theandricis, ſeu Deivirilibus.

Dionyſ. Areop. epiſt. 4. ad Gajum. Mediocr. Joan. Damaſc. lib. 3 orthod. fidei, cap. 19.

NVlla eſt una Chriſti operatio deivirilis: ſed, quæ Dionyſio & Damaſceno θεανδρικὴ ἐνέργεια dicitur, eſt duplex operatio, ſeu duæ operationes; nempe divina & humana, cohærenter unitæ: ſicut docuerunt Catholici Patres in Concilio Lateranenſi, Præſide Martino, primo Epiſcopo Romano, contra Monothelitas celebrato, an. Dom. 649. quorum verba exhibebimus lib. 5. cap. 2. anath. 15. Et Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus, in ſuis ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum Synodicis literis, quæ exſtant in actis Sextæ ſynodi œcumenicæ, actione undecimâ. Prout etiam invenies infrà, lib. 5. hujus operis, cap. 9. §. 7.

2. Πυνθάνεται ἀνθρωπίνως, φησὶ Λάζαρε δεῦρο· ἐγεῖρει δὲ τῶν νεκρῶν θείως, inquit Athanaſius, oratione ad Maximum Philoſophum, *de Divinitate Chriſti.* Idem etiam, orat. 4. contra Arianos, circa medium: quando (inquit) neceſſitas requirebat, ut ſocrum Petri febrientem excitaret, humano quidem more manum extendit: divinitus autem morbum compeſcebat. [ἀνθρωπίνως μὲν ἤγειρε χεῖρα, θείως δὲ ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ.] Et in cæco à nativitate, humanum e cane emittebat ſputum: divinitus autem oculos aperiebat per lutum. [ἀνθρωπίνως μὲν ὁ σπυτὸς ἦν τὸ πτύσμα. θείως δὲ τῶν ὀφθαλμῶν ἤνοιγε δι' αὐτοῦ.] In Lazaro autem, vocem quidem humanam, ut homo, edebat: divinitus tamen, ut Deus, eum è mortuis excitabat. [φωνὴν μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀνθρωπίνην ἐφθέγγετο· θείως δὲ ὡς Θεὸς, ὁ Λάζαρον ἐγείρων ἐκ νεκρῶν.] Hæc Athanaſius.

3. In operationibus theandricis divina Chriſti operatio eſt operatio Trinitatis. Nó poteſt Filius à ſemetipſo facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem: quęcũque enim ille fecit, hęc & Filius ſimiliter facit. Ioan. 5, 19. Et alibi Chriſtus ait: Pater qui in me manet, ipſe facit opera. Ioan. 14, 10. Pater meus uſque adhuc operatur: & ego operor. Ioan. 5, 17. & alibi eadem opera tribuit Spiritui Sancto, dicens: Si per Spiritum Dei ejicere dæmonia, Matth. 12, 28. Huc ſpectant ea, quæ cap. 8 dicta ſunt de inſeparabilitate operationis Trinitatis.

CAPVT DECIMVM.

Inſeparabilitati non officit ordo, neque appropriatio, neque vocum aut ſymbolorum ſeparatio.

Gregor. Nyſſen. ad Ablabium, quòd non ſint tres Dii.

ORdo operationis vel perſonarum indiviſè operantium [συναιρέσεως δὲ καὶ διακρίσεως δι' ἀλλήλων ἐφ' ἑαυτῷ τὴν δὲ πίστιν ἀδιάστατον τῶν θείων ἐνεργειῶν ἐνεργούντων, ut loquitur Gregorius Nyſſen.] Ordo (inquam) ſecundùm proprietates internas & proceſſionem originis, quo Pater per Filium, & Spiritum Sanctum, & cum eis, ſive (ut loquuntur Græci) ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ: Filius autem à Patre & cum Patre per Spiritum: Spiritus à Patre Filioque & cum eis operari dicitur: nullam facit operationis ſeparabilitatem: quia inſeparabilitas, atque adeò indiviſibilis unitas operationis Trinitatis fundatur in unitate atque indiviſibilitate eſſentiæ divinæ: Dei enim una voluntas & potentia eſt ſimpliciſſima ejus eſſentia.

2. Huc pertinet illud Athanaſii ad Serapionem, contra eos qui dicunt Spiritum Sanctum eſſe creaturam: Τελεία ἁγία ἀδιαιρέτως ἔχει τὴν οὐσίαν, καὶ μία θεότης ἡ ἐνεργοῦσα ἐν τῷ λόγῳ ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὰ πάντα ποιεῖ. καὶ οὕτως ἡ ἐνὰς τοῦ ἁγίου Τριάδος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρύττεται ἐστί; Sancta Trinitas individua eſt naturâ, & una ejus eſt operatio: Pater enim per Verbum in Spiritu Sancto omnia facit: & ſic Sanctæ Trinitatis uni-

tas ſervatur: & ſic unus Deus in Eccleſia prædicatur.

3. Similia ſcripſit Baſilius Magnus, lib. 5. contra Eunomium; quæ inferiùs invenies, cap. 28. hujus libri, §. 3.

4. Item Gregorius Nyſſenus, lib. ad Ablabium, quò modo intelligendum ſit, tres dici Deos. πᾶσα ἐνέργεια ἡ διαιρουμένη εἰς πλῆθος κτίσιν διήκουσα, καὶ ἐν ταῖς πολυτρόποις ἰδιότησι ἐνεργουμένη ἐκ πατρὸς ἀφορμᾶται. καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ προέρχεται, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τελειοῦται· διὰ τοῦτο εἷς πλῆθος ἐστὶ καὶ ἐνεργοῦντα τὸ ὄνομα τῆς ἐνεργείας οὐ διαιρεῖται· ὅτι ἐκ πατρὸς ἐνέργεια, καὶ διαιρεῖται ἕκαστον, ἡ ἰδιάζουσα ὑπάρχει τισὶ προσώποις: ἀλλ' ὅταν ἀναγάγῃς τὴν αἰτίαν εἰς τὸν δημιουργὸν θεωρήσῃς φανέντων, οὐκ εἰσὶ πλείους τοῦ παντὸς ἐπινοούμενοι καὶ ὑφιστάμενοι, διὰ τὴν τελείαν μίαν γίνεται, καὶ μία τέλειά ἐστι τὰ γινόμενα. *id eſt*: Omnis operatio ad creaturam a Deo proveniens, quæ ſecundùm varias notiones atque conſiderationes nomen accipit; à Patre proficiſcitur, & per Filium progreditur, & in Spiritu Sancto perficitur. Idcirco in multitudinem operantium nomen efficaciæ & operationis non ſcinditur; quoniam non ſeparatum cujuſque atque peculiare circa aliquam rem ſtudium eſt: ſed quicquid fit, quod vel ad noſtri providentiam, vel ad ſummæ rerum adminiſtrationem & conſtitutionem pertineat, per Tres quidem fit; non tamen tria ſunt, quæ fiunt. Hæc *ille*.

Explic. Catech. Heidelb. qu. 34.

5. Non eſt igitur recipienda illa nuper excogitata diſtinctio, licet ea doctis quibuſdam viris exciderit, quâ dicunt; Patrem operari opera externa mediatè per Filium & Spiritum Sanctum: Filium autem mediatè operari per Spiritum Sanctum: & Spiritum Sanctum operari immediatè per ſe. Nam per Filium agit Pater non minùs immediatè, quam agit ipſe Filius. Item, Pater & Filius agunt per Spiritum Sanctum non minùs immediatè, quam agit ipſe Spiritus Sanctus. Iſta diſtinctio in una ſimpliciſſimâ & prorſus indiviſâ operatione non habet locum: ſed tantummodò ubi ſunt plures operationes; uti ſunt operatio cauſſæ principalis, & operatio inſtrumenti. Item cauſſæ remotæ, & propinquæ; quæ differunt eſſentiis (ſaltem numero differentibus,) & operationibus. Non ita in perſonis divinis, quæ omnes ſimul operantur, ἀμέρως καὶ ἀδιαιρέτως: ubi omnis operatio ad extra eſt indiviſa, & ſummè ſimplex, ſicut eſſentia; & unaquæque perſona eſt cauſſa principalis: nulla autem perſona eſt cauſſa inſtrumentalis, niſi ſolus Filius in aſſumta humanâ naturâ, quæ ipſi ſoli propria eſt; non autem ſecundùm Deitatem. Manet quidem internus ordo perſonarum operantium: nulla eſt tamen diverſitas modi operandi ad extra. Tota Trinitas eſt una indiviſa cauſſa principalis, & unaquæque perſona perfectè principalis, indiviſè ab aliis perſonis. Neque eſt una perſona in operando remotior aut propinquior, quàm alia; ſed unâ ſimpliciſſimâ & ἀτρέπτῳ operatione operatur ſancta Trinitas. Quæcunque facit Pater, hæc etiam Filius ſimiliter facit, Ioan. 5. 19. ὁμοίως: non autem alter mediatè; alter immediatè.

Vide ſupra, cap. 9. §. 1. & §. 5.

Omnis perſona divina operatur immediatè, etiam ad extra. vide cap. 11. §. 4. & §. 6.

Non eſt dicendum: Filium operari ſuccedit.

6. Scripſit, ac typis nuper evulgavit Anonymus quidam, tractatum quendam linguâ noſtra vernaculâ, quem inſcripſit: *A mirrour of preſence*, id eſt: *Speculum præſentiæ*. in quo, (pag. 38.) perquam abſurdè ait: Patrem in nobis gratiam operari *originaliter*; Filium autem gratiam in nobis operari *ſucceſſivè*; & Spiritum Sanctum operari à Patre & Filio immediatè. Nam quis unquam orthodoxus auſus eſt ſucceſſionem in operatione perſonarum Trinitatis aſſerere? aut quis iſtud ſalvâ veritate dicere poterit? Certè operatur ſancta Trinitas una ſimplici atque indiviſâ operatione, ἀμερίστως καὶ ἀδιαστάτως, ſimul Pater & Filius & Spiritus Sanctus: neque una perſona ſuccedit alteri in operando. Vt illa non repetam, quæ monuimus de altera diſtinctione, in operationem mediate & immediate.

Simul facit.

7. Scitè Auguſtinus: Eadem (inquit,) ſunt opera Patris & Filii: non quòd Filius ſit idem ipſe qui Pater eſt; ſed quia nullum opus eſt Filii, quod non per eum Pater facit: nec ullum Patris, quod non per Filium ſimul facientem facit. quæcunque enim Pater facit, hæc eadem Filius ſimiliter facit. Evangelica eſt & iſta ſententia, Filii ipſius conſequenter, ore prolata: Non ſunt ergo alia Filii, & alia Patris opera; ſed hæc eadem: nec diſſimiliter fiunt à Filio; ſed ſimiliter. ——— Nec operantium eſt diverſa potentia, nec utique ſine Spiritu Sancto. Neque enim à faciendis amborum operibus ullo modo amborum ſeparabitur Spiritus. Miro itaque, eodemque utique divino, modo ab omnibus fiunt opera omnium: ab omnibus etiam ſingulorum. ——— Non quòd invalidus ſit unuſquiſque eorum, ſine aliis quod operatur implere: ſed non poteſt operatio eſſe diviſa, ubi non ſolùm æquans eſt; verum etiam indiſcreta natura. Hæc Auguſtinus, lib. contra ſermonem Arianorum, capite 15.

Ioan 5. 19.

Non poteſt operatio eſſe diviſa, ubi eſt indiſcreta natura.

Appropriatio.

8. Neque operationis divinæ inſeparabilitati officit quorundam externorum operum vel donorum appropriatio quibuſdam perſonis, propter ſublimes quaſdam rationes, à ſimilitudine operum illorum ad internas proprietates, & ab ordine diſpenſationis myſterii ſalutis noſtræ ſumtas; ut appropriatio creationis & dilectionis Patri, & gratiæ ac reconciliationis Filio, & illuminationis ac ſanctificationis Spiritui Sancto. Nam omnia iſta opera & dona ſunt Trinitatis, nec eſt aliquod eorum uni alicui perſonæ proprium, quod una aliqua perſona ἰδιαζόντως ſeorſim operetur, quamvis quadam loquendi ratione ſit appropriatum: & quæ uni perſonæ alicubi appropriantur, eadem alibi in ſacris ſcripturis perſonis aliis tribuuntur vel Deo abſolutè, ad oſtendendam perpetuam operationis divinæ ad extra inſeparabilitatem.

Nazianz. orat. 34. in Ægyptiorum adventum.

9. Secundùm has rationes ordinis & appropriationis, Gregorius Nazianzenus, orat. 24. Patrem vocat αἴτιον, Filium autem δημιουργόν, & Spiritum Sanctum τελειοποιόν. Et Baſilius Magnus, lib. de Spiritu Sancto, cap. 16. differens de creatione Angelorum, ait: ἐν ᾧ τῇ τούτων κλίσει, ἐνόησα μοὶ τὸν περὶ ταῦτα λόγον αἰτίαν τοῦ γενέσθαι ἢ Πατέρα, τὸν δημιουργικὸν ἢ υἱὸν, τὸν τελειωτικὸν τὸ πνεῦμα. Ejuſmodi appropriationes non impediunt operationis Trinitatis inſeparabilitatem. Nam (ut loquitur Aug. ad creaturam Pater & Filius & Spiritus Sanctus unum principium; ſicut unus Creator, & unus Dominus. lib. 5. de Trinitate, cap. 14. εἷς θεὸς πάντων αἰτιώτατος. Iuſtin. expoſ. fid. i. Et hanc inſeparabilitatem etiam Baſilius ac Nazianzenus locis citatis & alibi paſſim prædicant, & clariſſimis ſacræ Scripturæ teſtimoniis luculenter demonſtrant. Vide etiam infrà, cap. 11. & 27. & 28. & 33.

Vnum principium.

Vnus Deus omnium ſummè cauſſe.

10. Neque individuæ Trinitatis inſeparabili operatio-

operationi repugnat vocum aut visibilium symbolorum, quæ demonstrandæ huic Trinitati adhibentur, necessaria separatio, propter imperfectionem creaturæ.

Nunquam sigillatim, sed extra.

11. Ambrosius, in symbol. Apostol. cap. 9. Sancta & inseparabilis Trinitas nunquam aliquid extra se sigillatim operari noverit. Et quò hæc magis perspicua sint, breviter intimabo. Incarnationem Verbi Trinitas fecit: & tamen non pertinet incarnatio, nisi ad Verbum. Vocem de Cœlo super Filium post baptismum Trinitas fecit: & tamen non pertinet, nisi ad Patrem. Inquit enim: *Tu es Filius meus dilectus.* Descensum itidem Spiritûs Sancti supra Filium in columbæ specie Trinitas fecit: & tamen non pertinet, nisi ad Spiritum Sanctum. Et descendit (inquit) Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba, in ipsum. ----- Quia non ex alia atque aliâ substantiâ sunt sanctæ inseparabilis Trinitatis personæ, nec alius operationis. Cum ergo sigillatim Pater & Filius & Spiritus Sanctus aliqua operari dicûtur, omnia pariter tres personæ operantur. *Hæc Ambrosius.*

Luc. 3. 22.

Omnia pariter.

12. Augustinus, lib. 4. de Trinitate, cap. 21. seu ultimo: Planè (inquit) fideuter dixerim, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unius ejusdemque substantiæ, Deum Creatorem, Trinitatem omnipotentem inseparabiliter operari: sed ita non posse per longè imparem, maximéque corpoream creaturam inseparabiliter demonstrari: sicut per voces nostras, quæ utique corporaliter sonant, non possunt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nisi suis & propriis intervallis temporum certâ separatione distinctis, quæ suæ cujusque vocabuli syllabæ occupant, nominari. In sua quippe substantiâ, quâ sunt tria, unum sunt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nullo temporali motu super omnem creaturam: idipsum sine ullis intervallis temporum vel locorum: & simul unum atque idem ab æternitate in æternitatem, tanquam ipsa æternitas, quæ sine veritate & charitate non est. In meis autem vocibus separati sunt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nec simul dici potuerunt, & in literis visibilibus sua separatim locorum spatia tenuerunt. Et quemadmodum, cùm memoriam meam & intellectum & voluntatem nomino, singula quidem nomina ad res singulas referuntur; sed tamen ab omnibus tribus singula facta sunt: nullum enim horum trium nominum est, quod non & memoria, & intellectus, & voluntas mea simul operata sint: Ita Trinitas simul operata est, & vocem Patris, & carnem Filii, & columbam Spiritûs Sancti, cùm ad singulas personas hæc singula referantur. Quâ similitudine utcunque cognoscitur, inseparabilem in seipsa Trinitatem per visibilis creaturæ speciem separabiliter demonstrari: & inseparabilem Trinitatis operationem, etiam in singulis esse rebus, quæ vel ad Patrem, vel ad Filium, vel ad Spiritum Sanctum demonstrandum propriè pertinere dicuntur.

Trinitas operatur inseparabiliter.

Inseparabilis operatio.

13. Similia de illâ voce Patris, & de carne Filii, & de columba Spiritûs Sancti, linguisque igneis, scripsit Fulgentius, lib. de fide ad Petrum Diac. cap. 9. qui liber invenitur etiam tom. 3. operum Augustini.

CAPVT VNDECIMVM.

De relationibus non exeuntibus. Item, de loquutionibus de persona aliquâ Divinâ ad seipsam.

RElationes personarum Divinarum inter se, seu ad se invicem non exeunt ad creaturas. Nam persona Paterna personali suâ Paternitate Pater est solius Filii consubstantialis & unigeniti; quam ideo μόνον ἴδιον ἐκ τῆς φύσεως ὑπόστασιν vocat Athanasius, lib. de Synodi Nicænæ decretis contra Arianos, post medium. Et Filius Divinâ sua filiatione est solus Patris Filius unigenitus, filiatione nobis incommunicabili. Pater & Filius spiratione internâ solius Spiritûs Sancti Spirator. Spiritus Sanctus internâ processione originis est Patris Filiique duntaxat Spiritus. Etsi, quatenus donatione divinâ à nobis accipitur, dici etiam nostrum Spiritum, docet Augustinus, lib. 5. de Trinitate, cap. 14. ex Num. 11, 17. & Luc. 1, 17. ad de 2. Reg. 2, 9. 15.

Vide cap. 13. Thes. 30.

2. Quicquid ad seipsam sive substantialiter dicitur aliqua persona in Trinitate, non dicitur sine aliis personis: sed id omnes simul dicuntur, seu esse intelliguntur: nec pluraliter; sed singulariter. Non enim tres Dii; sed unus Deus, unus Dominus, unus omnipotens, &c. Hæc est observatio Augustini, lib. 5. de Trinitate, cap. 8. & lib. 6. cap. 2. Excipe personam, quod vocabulum pluraliter dicitur, quamvis ad se dicatur, & secundùm substantiam; non autem relativè ad alium. Aug. lib. 7. de Trinitate, capitibus 4. 5. 6. Thomas in 1. sent. dist. 23. qu. 3. ait: Persona in divinis significat relationem per modum substantiæ, non quæ est essentia; sed quæ est, suppositum habens essentiam.

Vnus Deus.

Tres personæ.

3. Huc pertinent illa verba symboli Athanasii: Increatus Pater; increatus Filius; increatus Spiritus Sanctus: immensus Pater; immensus Filius; immensus Spiritus Sanctus: æternus Pater; æternus Filius; æternus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres æterni; sed unus æternus. Sicuti non tres increati, nec tres immensi; sed unus increatus, unus immensus. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus Sanctus: & tamen non tres omnipotentes; sed unus omnipotens. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus: & tamen non tres Dii, sed unus est Deus: ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus: & tamen non tres Domini, sed unus est Dominus, quia sicût singulatim unamquamque personam Deum & Dominum confiteri Christianâ veritate compellimur: ita tres Deos aut tres Dominos dicere, Catholicâ religione prohibemur.

4. Omnia quæ habet Pater sunt Filii, πλὴν τῆς ἀγεννησίας. Nazianz. orat. 44. πλὴν τοῦ εἶναι πατήρ. Oecum. in cap. 1. epist. ad Hebræos. Et omnia quæ habet Filius, sunt Spiritûs Sancti, πλὴν τῆς γεννήσεως, si generationem excipias. Nazianz. loco citato. Oecumenius autem in Commentario illo exponens verba sacri Textûs; character personæ ipsius χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Hebr. 1. 3. ὅτι (inquit) ὅλως ἐν ἑαυτῷ δύναμις καὶ ἐνέργεια καὶ ὕπαρξιν. Θεὸς ὤν, ἐξουσιαστὴς ὢν, παντοδύναμος, δημιουργὸς, καὶ ὅτι ἄλλα τοιαῦτα περιελὼν ὕπαρξιν χαρακτηρίζει. πλὴν τοῦ πατήρ, παντὰ ἐστιν ὁ υἱὸς διὸ καὶ πάντα τῷ ῥήματι δυνάμεως φέρει καὶ σώζει καὶ συνέχει. id est:

Ioan. 16. 15.

Hoc est totam in se ipso complexus essentiam & exsistentiam. Deus est, infinitæ auctoritatis est, omnipotens Creator, & si quid aliud est quod Paternam exprimit exsistentiam, præterquã esse Patrem; ea omnia est Filius. Ideo quoque omnia verbo potentiæ versat & continet, ac gubernat.

Matth. 19. 17.

5. Eodem sensu Dionysius, exponens verba Domini, *Nemo bonus, nisi solus Deus*; ea de tota Trinitate intelligenda esse docet. & in genere de similibus loquutionibus differens, ait: πάλιν δὲ τὰς θεοπρεπεῖς ὑπερουσίας, ἢ μερικῶς ἀλλ' ὅλη ἡ ὅλως καὶ παντελῶς καὶ ὁλοκλήρως πλήρως θεότητα ⟨◎⟩, ὑπὸ τὴν λογίαν ὑμνοῦσι. ἢ πάσας αὖθις ἀμερῶς, ἀπολύτως, ἀπαραπρίτως, ὁλικῶς, ἁπλῶς τῇ ὁλότητι ἢ ὁλοπλῶς ἢ πάσις θείοις ἀνατίθεσθαι. *id est*; Omnia divina nomina quæ Deo digna sunt, semper, non sigillatim per partes, sed in tota & perfectã & integrã plenaque Deitate à divinis oraculis audari: eaque omni alia partitione, absolutè, sine discriminis observatione, totaliter seu integrè, omni totalitati seu integritati totaliter perfectæ & totius Deitatis tribui. καὶ γὰρ, εἰ μὴ τοῦτο ἡ ὅλης θεότητος φαίη τις εἶδος εἶναι, ἀ τοῦτο ἐστὶ, καὶ ἀπορίζειν ἀδίκως ὅλῃ τῇ ὑπερουσίῳ ἰδέᾳ ἐστί; Etenim, si quis hoc in tota Deitate dici negaverit, is blasphemat, & iniquè audet dividere eam unitatem quæ plusquam unita est. Hæc Dionysius Areop. in lib. de divinis nominibus, cap. 2. Vide intrè, cap. 32. ubi exponuntur verba illa Christi, ad Patrem. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.*

Joan. 17. 3.

6. Verum dicet rursus quispiam, (inquit Damascenus:) qui fit, ut cum personam & personam & personam dicimus, tres personas dicamus: ac & Deum & Deum & Deum dicimus, non item tres Deos dicamus; Cui quidem argumento sic respondemus: Quæ particularia sunt, minimè communicantur: quæ autem communia, etiam si unicuique particularium impertiantur, at conjunctum tamen & communiter. Atque unaquæque persona privatim consideratur, non autem ipsis communis est una persona. Hæc & plura huc spectantia scripsit Joannes Damascenus, epist. de ter-sancto hymno, ad Jordanem Cœnobiarcham.

Quæstio.

Responsio.

7. Vide Augustinum, lib. 7. de Trinitate, capitib. 4. 5. 6. & ferm. 38. de tempore. & Petr. Lombardum ejusque interpretes, 1. sent. dist. 23. & dist. 25. & Alex. Alensem in summa Theologicæ, part. 1. qu. 56. & Thom. in Summa, part. 1. qu. 29. art. 4. & qu. 30. art. 4.

CAPVT DVODECIMVM.

De nominibus, quæ de Deo dicuntur respectu creaturæ.

Regula.

Omne nomen dictum de Deo respectu creaturæ indicat essentiam, atque prædicatur de tribus personis simul: exceptis quæ pertinent ad unionem seu dispensationem, id est, ad incarnationem sive assumtam carnem. Hanc regulam ex verbis Augustini elicit Bonaventura in 1. sent. dist. 22. dub. 3. Ejusque veritas manifesta est ex cap. 8. Atque adò his nominibus, Deus noster, Pater noster, Dominus noster, Prædestinator, Creator, Reconciliator, Adoptator, Sanctificator, Exauditor precum, &c. sive nominetur, Pater, sive Filius, sive Spiritus Sanctus, intelligenda semper est sancta Trinitas, Deus noster, Pater noster, Dominus noster, qui nos prædestinavit, creavit, reconciliavit, adoptavit, exaudit, &c. Pater ille Luminum, à quo descendit omnis donatio bona, & omne donum perfectum. Iacob 1. 17.

Trinitas unius. Iacob. 1. 17.

2. Liturgia S. Basilii, prope finem; sacerdos orans, ait: Domine, sanctifica eos qui confidunt in te, serva populum tuum. &c. ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἀπὸ σοῦ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων. καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἀναπεμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *id est*: quia omne datum bonum & omne donum perfectum, desuper est, descendens à te Patre luminum: & tibi gloriam, gratiarumque actionem, & adorationem offerimus, Patri & Filio & Spiritui Sancto, nunc & semper, & in secula seculorum.

Christiani sunt Filii Christi, & Spiritus Sancti. vide cap. 15. §. 1. Spiritus Sanctus cum Patre & Filio nos adoptat

3. Macarius Ægyptius, homil. 16 Christianos vocat υἱοὺς Ἀδὰμ τὰ ἐπουράνια φρονοῦντα ⟨◎⟩ ἁγίου, ἀδελφοὺς χριστοῦ, ὁμοίους τῷ πατρὶ αὐτῶν Ἀδὰμ τῷ πνευματικῷ, id est, filios Adæ cœlestis, filios Spiritus Sancti, fratres Christi similes patri suo Adæ spirituali.

4. Basilius Magnus, homil. 15. quæ est de fide, ait Spiritum Sanctum υἱοθετεῖν τοὺς ἀπεστραμμένους, adoptare eos qui abalienati fuerant. Et alibi ex hac adoptione demonstrat: πρὸς υἱὸν καὶ πατέρα ⟨◎⟩ τὴν φύσιν ἑνοῦσθαι, unitatem naturæ quæ est Spiritui Sancto cum Patre & Filio, homil. 2. contra Sabellianos.

Trinitas Patris & Filii.

5. Gregorius Nyssenus, lib. de S. Trinitate ad Eustathium: ὁμολογῶ, καὶ ζωοποιὸν, καὶ φωτίζειν καὶ ἁγιάζειν καὶ πάντα τὰ ὁμοίως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ μηδεὶς κατ' ἐξαίρετον ἐπιμερίτω τῇ ἐπιγείᾳ τῶν πνευμάτων πρὸς ἀγιασμὸν ἐξουσίαν, ἀκούσας τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πρὸς τὸ μαθητὰς πρὸς τὸ πατρὰ λέγοντος, πάντα μοι παρέδοθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· ἀδιαιρέτως δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐν τῇ ἰσοτιμίᾳ τῆς ἀξίας, παρὰ τοῦ Πατρὸς τὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πᾶσι χάρις, καὶ δύναμις, ὁλόκληρα, ἡ ζωὴ, ἡ εὐφροσύνη, ἡ πρὸς τὸ ἀθάνατον μεταβολὴ, ἡ εἰς ἀληθείαν μεθίστασις, καὶ εἴτι ἄλλο ἔστι φιλάνθρωπον, ὁ μακρὰς ἡμῶν κατέβαινε. id est: Sanctificat & vivificat, & illuminat, & consolatur, & omnia talia similiter seu pariter Pater & Filius & Spiritus Sanctus: Nec quisquam Spiritus Sancti est, aciæ peculiariter tribuat sanctificatricẽ potestatem, cùm audiverit Servatorem in Evangelio dicentem ad discipulos ad Patrem dicentem: Pater sanctifica eos in nomine tuo. Item cætera quoque omnia eodem modo pariter & ex æquo iis qui digni sunt præstantur à Patre & Filio & Spiritu Sancto, omnis gratia & virtus, & ductio, & vita, & consolatio, in immortalitatem cõmutatio, in libertatem translatio, & si quod aliud bonum est id nos usque descendens.

Joan 17. 11. 17.

Nomen intelligit Trinitatem. vide cap. 17. Iacob. 1. 17.

6. Augustinus, lib. 3. contra Maximium, cap. 23. Trinitas quippe secundùm veram fidem, id est, Pater & Filius & Spiritus Sanctus, in cujus nomine baptizamur, & unus Dominus Deus noster est, & præter ipsum alius non est. Ipse enim est Deus, de quo dicit Apostolus, *Nullus est Deus, nisi unus.*

Trinitas Dominus Deus & Pater noster est. 1. Cor. 8. 6.

7. Fulgentius, lib. 2. ad Monimum, cap. 11. Sancta naturalis unitas & æqualitas & charitas Trini-

Trinitas nos sibi vicissim adoptat, & sanctificat.

Digitized by Google

Trinitatis, quæ unus, ſolus, & verus eſt Deus, unanimitate ſanctificat quos adoptat. Et lib. de fide ad Petrum Diaconum, in fine cap. 2. Reconciliati ſumus per ſolum Filium ſecundùm carnem, ſed non ſoli Filio ſecundùm Divinitatem. Trinitas enim nos ſibi reconciliavit, per hoc quod ſolum Verbum Carnem ipſa Trinitas fecit.

Omnia nomina divina cauſſam aut munificentiæ erga creaturas ſignificabilia, eâmque ſunt tribus perſonis.

8. Rectè Dionyſius, (qui Areopagita dicitur,) libro de Divinis nominibus, cap. 2. Communia omnibus perſonis Divinis eſſe monet ea nomina omnia, quæ cauſſæ rationem includunt vel munificentiæ erga creaturas, τὰ αἰτιολογικὰ πάντα, καὶ ὅσα ἐκ τῆς ἀναφορικῆς αὐτῆς δωρεᾶς ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία κεκτημένη. Et in fine ejuſdem capitis, eandem doctrinam inculcans, ait; πᾶσαν ἀναθηματικὴν θεωνυμίαν, ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, ὅση τῆς ὅλης αὐτῶν ἑνιαίας θεαρχικῆς ἑνότητος, ἀποδεκτέον; *id eſt*, omnem Dei appellationem quæ ejus beneficentiam importat, cuicunque perſonarum Divinarum tribuatur, accipiendam eſſe promiſcuè de tota divinâ totalitate.

Regula.

9 Ex verbis Auguſtini elicit etiam hanc regulam Bonaventura in 1 ſent. diſt. 22. dub. 3. *Omne nomen quod dicitur de Deo ex tempore, & non dicitur de perſonis ſingulis, prædicat notionem vel quaſi.* Et hoc dicitur (inquit Bonaventura) propter hoc nomen *miſſus*, quod dicit eſſe ab alio. De hoc nomine plura inferius, cap. 16. & 17. Notionem intellige diſtinctivam perſonarum inter ſe per proprietatem vel relationem internam.

Axioma.

10. Ex iis quæ ſuperiùs explicata ſunt, apparet veritas illius axiomatis Theologici apud Andream & Aretham, Cæſarem Cappadocum epiſcopos, cap. 1. Commentarii in Apocalyp. ſin.: πάντα τὰ θεωρητικὰ λεχθέντα ἐπὶ τῆς ὑπερουσίου Τριάδος καθ' ἑκάστην τῶν Τριῶν ἴδιον ἰδίαν ἐξαιρέτως καὶ ἐναρμοζόμενα, πλὴν ὅσα τῷ θεῷ λόγῳ τοῦτον ἴδιον τῷ ὑποστατικῷ γνωρίσματι ἐμπεποίηται. *id eſt.* Omnia quæ Divino modo dicuntur de ſuperſubſtantiali Trinitate, unicuique trium perſonarum appropriantur & conveniunt: præter illa quæ productionem ſeu perſonalem harum cognitionem inducunt.

11. Hoc axioma opponunt hæreticæ eorum amentiæ, qui audent εἰς ἰδιάζουσαν ἑαυτῇ θείαν ἐνέργειαν ἑκάστῳ ὑποστάσει τῶν Τριῶν μεταχωρεῖσθαι ἀδελφῶν, *id eſt:* Nugaciter aſſerere, ſingulas trium perſonarum ſeorſim operari operationem Divinam ſibi appropriatam.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

De creatione hominis ad imaginem Trinitatis. Et de illo Dei ad Deum alloquio: faciamus hominem ad imaginem noſtram.

SEcundùm ineffabile conſilium voluntatis ſuæ ſanctiſſima Trinitas ad imaginem ſuam creavit hominem, qui commune trium perſonarum opus exſtitit, ut tres cultu indiviſo pariter adoret.

Genes. 1. 26.

2. Gregorius Nyſſenus, oratione 1. in illa verba: *faciamus hominem ad imaginem noſtram.* Duas (inquit) advertis perſonas: unam, quæ loquitur; alteram, ad quam dirigitur oratio. Cur autem non dixit, *fac*, ſed *faciamus?* Vt dominatum intelligeres, ne Patre cognito Filium ignorares: ut ſcires Patrem feciſſe per Filium, & Filium Paternâ creâſſe voluntate, laudareſque Patrem in Filio, & Filium in Spiritu Sancto. Commune eorum opus exſtitiſti, ut ipſos pariter adores & colas: non adorationem dividas, ſed unam eſſe agnoſcas Deitatem. [ἵνα καὶ δοξάσῃς πατέρα ἐν υἱῷ καὶ υἱὸν ἐν πνεύματι ἁγίῳ· ὥστε κοινὴ χάρις ἔργου. ἵνα καιρὸς φανερωθῆναι δυσσεβοῦντι ἦν, μὴ χίζειν τὴν θεότητα, ἀλλ' ἑνὶ θεότητα.] ſcriptum eſt ποιήσωμεν *faciamus* ἵνα γνωρίσῃς πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, ut cognoſcas Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, & fecit Deus hominem, ἵνα ἰνάσεσι θεότητα, ἵνα οὐσίᾳ οὐ πάσι ὑποστάσει, ἀλλὰ τῇ δυνάμει, ἵνα μίᾳ δόξῃ ἔχῃς μὴ μεριζόμενον τὸν τῶν θεοτήτων, μὴ μεριζόμενος εἰς πολυθεΐαν. *id eſt*; ut unam agnoſcas Deitatem: unam, inquam, non unitate perſonarum, ſed poteſtate; ut unâ cogitatione defixus, non dividas adorationem, nec in Deorum multitudinem diſtraharis ἓν ἐστιν, ἐνάσεται οὐ Θεὸς ὁ ἄνθρωπος. ἀλλ' ἐνάσεων ὁ Θεὸς, ἰδία ὑπόστασις πατὴρ καὶ ἰδία υἱὸς, καὶ ἰδία πνεύματος ἁγίου. [Propria eſt hypoſtaſis ſeu perſona Patris, & propria Filii, & propria Spiritûs Sancti.] δεῖ τι οὖν τρεῖς, ὅτι μία θεότης· οὐ γὰρ βλέπω ὑπόστασιν θεότητα, τοῦτο καὶ ἐν ἐμοὶ. καὶ ἐν τῷ υἱῷ, τοῦτο καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, διότι μορφὴ ἐν ἑκατέρῳ μία, καὶ ἀρχὴ ἀπὸ πατρὸς ἐν υἱῷ· αὐτὸ, [& principium a Patre in Filio idem eſt] καὶ δόξα τοῦ καὶ παρ' ἡμῖν θεοπρέπεια καὶ δοξολογία μία. [& circo una eſt apud nos adoratio & eadē collaudatio.] θεούμεθα δ' ἡμεῖς χάριτος θεολογίᾳ ἁγιαζόμενοι. Noſtræ procreationis exordium verum continet Theologiam. Hæc ibi Gregorius Nyſſenus.

Prohibetur diviſio cultûs, nomine unius agnitur Deorum.

Μὴ χίζειν τὴν θεότητα.

Diſſertatio de illo Dei ad Deum alloquio, Genes. 1. 26.

3. Nemini autem fas ita inſanire, ut exiſtimet eſſe aliquem articulatum diſcurſivum ſermonem, [ἴνα μὴ ἔσῃ διεξοδικὸς λόγος,] quo intermedio Pater loquutus ſit ad Filium, voluntatemque ei ſuam notam fecerit. Nam (ut rectè argumentatur Gregorius Nyſſenus, orat. 12. contra Eunomium) cùm in principio ante omnem creaturam Filius Deus Verbum fuerit, & per ipſum omnia facta ſint, neciſne eo quicquam factum ſit quod factū eſt; Verbum illud intermedium non potuit eſſe quid creatum: tunc enim per Filium fieret, per quem omnia facta ſunt, & qui quæcunque facit Pater, eadem facit ſimiliter. atque adeò præſupponeret Paternæ voluntatis notitiam in Filio, & eſſet inutile. Præterea ſcriptura dicens, *ipſe dixit & facta ſunt*, ponit verbum illud Patris ante omnem creaturam: πατὴρ ἦν τοῦ λόγου. Adhæc Filius non eget tali vehiculo intermedio, per quod ei intimetur Patris voluntas; nā in eo Pater eſt, & jus ſunt omnia quę Patris ſunt, ipſe eſt Sapientia & Verbum Patris. οὐ χρῄζει οὖν ὁ υἱὸς λόγῳ μαθεῖν τὸ πατρὸς θέλημα, αὐτὸς ὢν τοῦ πατρὸς ὁ λόγος καὶ τῶν ὑφηλοτέρων σημασίαν τοῦ λόγου· τίς ὢν ἀεὶ ὁ λόγος ὁ πρὸς ἃ ἔστιν ὁ λόγος ἡμῶν; καὶ πῶς ὁ ὢν τοῦ λόγου λόγος λόγου πάλιν ἐτέρου προσδιαλέγεται, *id eſt*: Non eget igitur Patris voluntatem per ſermonem diſcere: ipſe cùm ſit Patris Sermo, ſublimiore ſermonis ſignificatione. Quis igitur ille ſermo, qui ſit ad eum qui verè eſt Sermo? & quomodo qui verè eſt ſermo, rurſus alio ſermone ad doctrinam indiget? (Similiter etiam

Ps. 148. 5.

etiam ibidem probat Nyſſenus, Patrem non uti διεξοδικοῖς λόγοις ad Spiritum Sanctum: quippe eis non egentem, quia ipſe Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.) Nec poteſt eſſe aliquod medium Verbum increatum inter Patrem & Filium. Nam neque poterit illud eſſe ἀγέννητον καὶ ἀνυπόστατον, hujuſmodi enim eſt ſolus Pater, & ipſa verbi cujuſcunque ratio intrinſeca importat eſſe ab alio: neque erit genitum à Patre: nam Filius eſt Verbum Patris unigenitum: neque erit alio modo procedens à Patre, tunc enim etiam procederet à Filio, cujus ſunt omnia Patris. ἓν οὖν ἐξ ἀνάγκης τὸ μεταξὺ εἶναι μηδὲν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦτο, ὁ τῆς ἀληθείας λόγος σωματοποιεῖται. ὅπου γὰρ ἔφησεν ἃ ἐποίησεν, τὸ σωμάριον πάντως ὡμολόγησεν· τὸ δὲ λέγειν πάντως σωμαρίου φωνῆς ἢ λόγῳ τινὶ μεσιτεύσαντος σωμαρίου ἢ λόγῳ τὸ ἐν πᾶσιν ἀχώριστον. *id eſt:* Neceſſariò igitur nihil inter Patrem & Filium medium eſſe, cogitare ſermo veritatis cogit. Vbi verò diſtantia non intelligitur, hoc adunatum prorſus conceditur. Quod autem per omnia adunatum eſt, mediâ voce & ſermone non vitiatur. Adunatum autem dico, quod in omnibus inſeparabile.

Vide ſuprà cap. 6.

Eadem voluntas.

4. Et ibidem, ἓν ἐστι διάφορον τοῦ υἱοῦ ἐν τῷ πατρὶ τὸ θελήματι, non eſt differentia Filii & Patris in voluntate. φαμὲν γὰρ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἀοράτου, τὸν κύριον, οὐδὲν ἄλλον θελήματος ἔχειν, ἀλλ' ἢ τὴν ἀδιάστατον συνδιατιθεῖσαν πατρί. Dicimus imaginem Dei inviſibilis, Dominum, ad omnem voluntatis motionem immediatè & abſque intervallo cum Patre ſimul affici.

Κύριος τῆς κτίσεως.

5. Idem etiam Gregorius Nyſſenus, eâdem orat. 12. contra Eunomium, ait: θέλει τὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ ἐν τῷ Πατρὶ ὢν υἱὸς εἶδε τὸ θέλημα τοῦ πατρός. μᾶλλον δὲ αὐτὸς τοῦ πατρὸς ἐγγύτερον θέλημα· ὁ γὰρ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἔχων ἐν ἑαυτῷ, ἓν ἐστιν ὅτι καὶ τὸ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔχει. οὐδὲ πάντα ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰ πατρῷα, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν ὁ πατὴρ, πάντως μετὰ τοῦ πατρὸς ὄντα τὸ θέλημα ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ πατρῷον. *id eſt:* Voluit aliquid Pater, & qui in Patre eſt Filius novit voluntatem Patris: imò verò ipſe patris voluntas eſt. Qui enim omnia quæ ſunt Patris in ſe ipſo habet, nihil quæ ſunt Patris, quod non habeat. Si jam omnia eſt eorum habet in ſe ipſo quæ Paterna ſunt, imò verò & ipſum Patrem: omninò cum Patre totam voluntarem Paternam in ſe habet.

6. Ambroſius, libro 5. de fide cap. 5. Haud verò (inquit) in hanc humilitatem Dei Filium deducemus, ut niſi quæ audierit, facere aut loqui neſciat, & præſcriptam agendi loquendique ei putemus eſſe menſuram, quia ſcriptum eſt: *ex me ipſo non ſum loquutus.* Et infrà; *Sicut dixit mihi Pater, ita loquor.* Sed ad obedientiam carnis, aut ad fidem unitatis iſta referantur. Plerique enim doctiores & audire Filium & dicere aliquid Filio Patrem, accipiunt per unitatem naturæ. Quod enim per unitatem voluntatis novit Filius, Patrem velle videtur audiſſe. Vnde non officium corporale, ſed arbitrium indiſſociabile cooperationis declaratur. Neq; enim verborum hic aliquem ſignificat auditum; ſed unitatem voluntatis atque virtutis, quæ & in Patre eſt & in Filio. Quam etiam & in Spiritu Sancto eſſe memoravit alio loco, dicēs; *Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæ audierit, loquetur.* Vt adverteremus, quod quicquid Spiritus loquitur, loquitur & Filius: & quicquid loquitur Filius, loquitur & Pater; quia una ſententia & operatio Trinitatis eſt. Sicut enim Pater videtur in Filio, non utique ſpecie corporali, ſed unitate Divinitatis: ita etiam Pater loquitur in Filio, non temporali voce, nec corporali ſono; ſed operis unitate. Denique cùm dixiſſet, *Sicut dixit mihi Pater, ſic loquor.* Et; *Pater qui in me manet, ipſe facit opera.* Addidit; *Credite mihi, quia ego in Patre, & Pater in me eſt, alioqui propter opera ipſa credite.* Hic intellectus eſt noſter ſecundùm Divinarum ſeriem ſcripturarum. [Et paullò infernùs ibidem.] Satis probatum eſt ſcripturarum exemplis ad unitatem majeſtatis pertinere Divinæ, quòd & Pater maneat in Filio, & ea quæ loquitur Filius, à Patre videatur audiſſe. Hæc Ambroſius.

Ioan. 10. & 12. & 14.

Ioan 16. 49 50.

Pſalm. 16. 33. Vna ſententia & operatio Trinitatis eſt.

7. In eandem ſententiam Auguſtinus, Tract. 47. in Euang. Ioan. exponens illa Domini verba, [*hoc mandatum accepi à Patre meo.*] Verbum non à Verbo accepit mandatum; ſed in Verbo unigenito Patris eſt omne mandatum: cùm autem dicitur Filius à Patre accipere quod ſubſtantialiter habet, quomodo dictum eſt; *Sicut habet Pater vitam in ſe ipſo, ſic dedit Filio vitam habere in ſe ipſo*: cùm Filius ipſe ſit vita, non poteſtas minuitur, ſed generatio ejus oſtenditur; quoniam Pater non quaſi ei Filio qui imperfectus eſt natus, aliquid addidit, ſed ei quem perfectum genuit, omnia gignendo dedit: ita illi dedit ſuam æqualitatem, quem non genuit æqualem. Item Tract. 54. in idem Euang. in illa Domini verba: (*quæ ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor:*) non ait (inquit) *dixit mihi*, quaſi Pater verba loquutus ſit *unico Verbo*, aut egerat Dei verbis Dei Verbum. Dixit ergo Pater Filio, *ſicut dedit vitam Filio*, non quòd neſciebat vel non habebat, ſed quo ipſe Filius erat. Quid eſt autem, *ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor:* niſi Verbum loquor? ita ille dixit ut verax: ita iſte loquitur ut veritas. Verax autem genuit Veritatem: quid ergo jam diceret Veritati? non enim imperfecta erat Veritas, cui verum aliquid adderetur. Dixit ergo Veritati, quia genuit Veritatem. Hæc Auguſtinus.

Ioan 10; 18.

Ioan. 5, 26;

Ioan. 12, 50;

8. Hac interpoſitâ mentâ de Divino illo colloquio, *faciamus hominem*, &c. ſubjiciemus nunc alia Patrum teſtimonia de creatione hominis indiviſâ, à tribus perſonis, ad unius Dei ſeu Trinitatis imaginem, ad imaginem (inquam) eſſentiæ Divinæ.

9. Baſilius Magnus, libro 9. Hexaëmeron. *Faciamus hominem.* ἀκούεις ὦ χριστομάχε, ὅτι τῷ ποιοῦντι τὰς ἐκκλησίας προσδιαλέγεται, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὃς φέρει τὰ σύμπαντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. *id eſt:* Audis, ô tu qui adverſus Chriſtum pugnas! Deum ipſum ſuum in creandis rebus ſocium alioquiſſe per quem & ſecula fecit qui portat omnia Verbo potentiæ ſuæ? Idem Baſilius alibi verbum potentiæ Filii, quo Filius omnia portat, interpretatur Spiritum Sanctum, inquiens. καὶ ἐνταῦθα μὲν λόγῳ ὁ υἱὸς, ἐνταῦθα δὲ πνεύματι τὸ πνεῦμα. φέρων γάρ, φησι, τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Hæc ille, libro 5. contra Eunomium, cap. quòd ſicut Filius ad Patrem ſe habet, ita & Spiritus ad Filium. Quamvis (ut proximo ſtatim capite ibidem docet.) Spiritus non ſit Filius Filii. Sed redeo ad Baſilianam expoſitionem Divini illius colloquii de creando homine: *Faciamus hominem ad imaginem noſtram*: quam legimus, libro 9 Hexaëmeron, ubi ait Baſilius: τίνι λέγει, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν; Cui dicit, *ad imaginem noſtram* τίνι ἄλλῳ γε, ἢ τῷ ἀπαυγάσματι τῆς δόξης, καὶ χαρακτῆρι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ὅ ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου; Cui, quæſo, alii quàm ei, qui eſt effulgentia gloriæ & character ſubſiſtentiæ ipſius;

Verbum potentiæ Filii. Hebr. 1. 3.

Digitized by Google

ipsius; ei, qui est imago Dei invisibilis? τῷ ἴδιᾳ πάντων εἰκόνι τῷ ζῶντι τὸ καὶ ἐμοὶ καὶ ἐμοὶ ἓν εἶναι. καὶ, ὁ ἑωρακώς με ἑώρακε τὸν πατέρα ἡμῶν λέγει, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. Suæ igitur imagini propriæ, quæ vivit, & quæ dixit, Ego & Pater unum sumus: item; qui me vidit, vidit Patrem: huic dicit, faciamus hominem ad imaginem nostram. ὅπου μία εἰκών; πῶς οὐ πολλοί; Vbi una est imago, quis ibi locus dissimilitudini? Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον· οὐκ ἐποίησαν· ἕνωσις τοῦ θεοῦ τὸ πανδαμὸν τῆς κτίσεως· ἀλλ' ἐκείνων μὲν τὸν Ἰουδαίων παιδεύων, ὅθεν τούτων τὴν ἀπατηλὸν ἀπόκλισιν, ἀσφαλῶς αἱρόμενος ἐπὶ τὸν μονάδα, ἵνα καὶ ἡμῶν τοῖς πολυθεΐαις ἀφύγῃς τὸ ἐπικίνδυνον. *Et fecit Deus hominem*: non dixit, *fecerunt*. Evitavit hoc loco personarum multitudinem. Per illa namque Iudæum erudiebat: per hæc vero gentilium excludens errorem, securè admodùm ad unitatem recurrit: ut & Filium cum Patre intelligas; & multitudinem Deorum periculosissimam effugias. Ibidem etiam Basilius solidè refellit Iudæorum commentum, dicentium; Deum, alloquutum esse Angelos, quando dixit: *faciamus hominem ad imaginem nostram*. Neque enim conservis ea consultationis dignitas competit: neque Angeli creatum hominem; neque potest creatura adæquari unquam suo Creatori: homines autem perfecti æquales erunt Angelis; neque una est imago Dei & Angelorum. Hactenus Basilius Magnus, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus.

Ioan. 10. & 14

Refellitur commentum Iudæorum.

10 Epiphanius, hæres. 46. quæ fuit Taciani, §. 3. ὁ Ἀδὰμ μὴ ἐπὶ γάμου ἁρμόζῳ, ἀλλ' ἐκ χειρὸς πατρὸς ἡ υἱῷ καὶ ἁγίου πνεύματι πλασθέντι, καὶ τὸ γυναμβρὸν ἐπ' αὐτῷ τοῦ ἁγίου πατρὸς εἶναι τὸν υἱόν, ὅτι ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καθ' ὁμοίωσιν. *id est*: Adam nullis propagatus nuptiis, Patris & Filii & Spiritus Sancti manu est effictus; quemadmodum scriptura testatur, cùm ità Pater Filium alloquens introducitur: *faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

11. Idem Epiphanius, in Ancorato, §. 18. Pater in hunc modum loquutus est: *faciamus hominem ad imaginem nostram & ad similitudinem* non dixit: faciam hominem ad imaginem meã. Vel hęc ipsa verba te redarguere debent, quicunque obduratum cor habes. Disce illinc, Filium apud Patrem semper exstitisse, Nam hoc verbum, *faciamus*, non unum duntaxat significat: sed Patrem cum Filio colloquentem exprimit. Eadem te vox illa convincat, quisquis Patri dissimilem esse Filium existimas. Hoc enim ipso quòd dicit; *ad imaginem nostram*. Filii similitudinem à Patre non disjunxit vel discrevit, [οὐ διέκρινεν,] nec ullâ re divisit identitatem Patris cum Filio Non enim dixit, *ad imaginem meam*, vel, *ad imaginem tuam*: ἀλλὰ τοῦ πατρὸς, ἡ τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος· μίαν γὰρ ἰδίωσιν καὶ θεότητα· ἑνικὴ γὰρ κατ' οὐσίαν ὑπάρχει, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ὡς ἔφη μὲν μίαν τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὸν θεότητα· ἄνθρωπον ἡ γενέσθαι κατ' εἰκόνα ἡ μίας θεότητος πατρὸς, ἡ υἱοῦ, ἡ ἁγίου πνεύματος. id est: Sed Patris, Filii & Spiritûs Sancti unam monstravit essentiam & Deitatem; dicit enim, *ad imaginem nostram & similitudinem*: ut eadem intelligatur esse Patris & Filii & Spiritus Sancti Deitas: & hominem noverimus factum esse ad imaginem unius Deitatis Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

Contra Arianos Anomæos.

12. Basilius Episcopus Seleucienſis, orat. 1. in illud; *In principio creavit Deus Cælum & Terram*, Verba illa exponens, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, ait, μία μέν ἐστιν ἡ πλαθοῦσα, οὐχ ἱκὸ ὃ ἐποίησεν μόνον, ἀλλὰ τριῶν ὑποστάσεων. κοινὸν γὰρ τὸ πάσῃ δημιουργικὸν τὸ πλαστὸν ἐστιν. Τεκτὸν μὲν ἐμφαίνει τὴν πλαθοῦσαν, μίαν δὲ οὐσίαν τὴν Τεκτόνος ὑπάρχειν. εἰ δὲ μία τοῦ τεκτόνος ἡ εἰκών, μία τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἡ φύσις. τὸ γὰρ τοῦτον τῆς εἰκόνος τῷ εἶναι σημαῖνον. id est: Vna quidem est quæ hic imago sed non unius personæ monumentum, verùm trium hypostaseon. Commune namque quod fabricatum est opus Deitatis, Trinitatem quidem ostendit effectricem seu fictricem, unam autem esse Trinitatis imaginem. Quòd si una Trinitatis imago, una utique trium hypostaseon est natura. Siquidem essentiæ identitatem unitas imaginis loquitur.

Trinitatis natura una, & imago una.

13. Anastasius Sinaita, lib. de creatione hominis à Deo ad imaginem Dei: paullò post initium illius libri. Rursus (inquit) ait scriptura: *fecit Deus hominem; ad imaginem Dei fecit eum.* Θεὸν δὲ λέγει δηλονότι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. id est: Deum verò scilicet intelligit Patrem & Filium & Spiritum Sanctum.

Ad imaginem Dei, id est, ad imaginem Patris & Filii & Spiritûs sancti.

14. Hilarius Pictavienſis, lib. 5. de Trinitate: Homo (inquit) ad communem fit, secundùm veritatem sermonis, imaginem. Deus qui loquitur, ad Deum loquitur. Ad Patris & Filii imaginem homo conditur. Nomen non discrepat, natura non differt. Imago communis est; Deus ad imaginem Dei hominem fecit. ---- Si igitur ad imaginem Dei Patris per Filium Deum homo conditur, conditur quoque ad imaginem Filii: quia nemo Filio dictum denegat *ad imaginem & similitudinem nostram*. Hæc Hilarius.

Ad communem imaginẽ

15. Augustinus, lib. 12. de Trinitate, cap. 6. Dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem nostram*: paullò post autem dictum est, *Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei*. Nostram certè; quia pluralis est numerus: non rectè diceretur, si homo ad unius personæ imaginem fieret; sive Patris, sive Filii, sive Spiritûs Sancti. Sed, quia fiebat ad imaginẽ Trinitatis, propterea dictum est, *ad Imaginem nostram*. Rursus autem, ne in Trinitate credẽdos arbitraremur tres Deos, cùm sit eadem Trinitas, unus Deus, *Et fecit*, (inquit) *Deus hominem ad imaginem Dei*: pro eo ac si diceret, ad imaginem suam. ------ Cur ait, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, nisi quia Trinitatis imago fiebat in homine: ut hoc modo esset homo imago unius veri Dei, quia ipsa Trinitas unus vetus Deus est. Hæc Augustinus. Vide etiam ejusdem verba supra commemorata, cap 8. hujus libri. §. 8.

Ad imaginẽ Trinitatis.

Quia Trinitatis imago fiebat in homine, ut homo esset imago Dei.

16. Fulgentius, lib. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 1. Vna (inquit) & Patris & Filii & Spiritûs Sancti essentia, quam Græci οὐσίαν vocant; in qua non est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus, quamvis personaliter sit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus. Quod nobis maximè in ipso sanctarum scripturarum initio demonstratur, ubi Deus dicit: *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Cùm enim in singulari numero dicit, *imaginem*, ostendit unam naturam esse, ad cujus imaginem homo fieret. Cùm verò dicit pluraliter, *nostram*, ostendit; eundem Deum, ad cujus imaginem homo fiebat, non unam esse personam. Si enim in illa natura una Patris & Filii

Non aliud Pater, aliud Filius sed alius.

Genes. 2.

Vnius naturæ una imago.

& Spiritûs Sancti una eſſet perſona, non diceretur, *ad imaginem noſtram*, ſed ad imaginem meam: nec dixiſſet, *faciamus*; ſed faciam. Si verò in iis tribus perſonis tres eſſent intelligendæ vel credendæ ſubſtantiæ; non diceretur, *ad imaginem noſtram*, ſed ad imagines noſtras. Una enim imago trium naturatum æqualium eſſe non poſſet, ſed dum ad unam imaginem unius Dei homo factus dicitur, una ſanctæ Trinitatis eſſentialiter Divinitas intimatur. Denique & paullò pòſt, pro eo quòd ſuperiùs dixerat, *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, ſic hominem factum ſcriptura narravit, ut diceret; *Et fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit eum* Hæc Fulgentius.

Vnus Deus Trinitas, cujus una Deitas, & una imago.

17. Imago autem Dei in homine, in quo præcipuè conſiſtat, docet Apoſtolus, 2. ad Cor. 3. 18. & ad Epheſ. 4. 24. & ad Coloſſ. 3. 16. quid de re etiam vide Anaſtaſii Sinaïtæ librum, de creatione hominis ad Dei imaginem. & Aug. lib. 7. de Trinit. cap. 6. & diſſertationem noſtram de ſtatu primi hominis ante lapſum,

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

De tribus hoſpitio exceptis ab Abrahamo.

QVamvis tres illos ab Abrahamo exceptos hoſpitio (Geneſ. 18.) Deum cum duobus Angelis interpretentur, Iuſtinus Martyr, dialog. cum Triphone, & Chryſoſtomus, Comment. in illum locum, & Hilarius Pictavienſis, lib. 4. de Trinitate, & alii: cui etiam interpretationi favere videtur textus Apoſtolicus, dicens: Angelos hoſpitio exceptos à non opinantibus. Heb. 13. 2. Rationibus tamen haud contemnendis Auguſtinus contendit, eam fuiſſe manifeſtationem Trinitatis Dei. In quâ etiam opinione fuit Ambroſius. quos & alii quidem ſequuti ſunt.

2. Ambroſius ait: Sed nec Abraham ignorabat Spiritum Sanctum. Denique tres vidit, & unum adoravit: quia unus Deus, unus Dominus & unus Spiritus. et ideò unitas honoris, quia unitas poteſtatis. Hæc ille, proœmio in lib. 2. de Spiritu Sancto.

Vnitas honoris.

3. Auguſtinus, lib. 2. de Trinitate, cap. 11. Cùm (inquit) tres Viri viſi ſunt, nec quiſquam in eis vel formâ, vel ætate, vel poteſtate major cæteris dictus eſt; cur non hîc accipiamus viſibiliter inſinuatam per creaturam viſibilem Trinitatis æqualitatem, atque in tribus perſonis unam eandemque ſubſtantiam? Nam ne quiſquam putaret ſic intimatum unum in tribus fuiſſe majorem, & eum Dominum Dei Filium intelligendum, duos autem alios Angelos ejus, quia cùm tres viſi ſint, uni Domino illic loquitur Abraham: ſancta ſcriptura futuris talibus cogitationibus atque opinionibus contradicendo non prætermiſit occurrere, quando paullo poſtea duos Angelos dicit veniſſe ad *Loth*, in quibus & ille vir juſtus ad unum Dominum loquitur. Et cap. 12. Fortè, (inquiet aliquis,) unum ex tribus Abraham agnoſcebat Dominum: alios autem duos, Angelos ejus. Quid ſibi ergo vult, quod conſequenter dicit ſcriptura: *Abiit autem Dominus, poſtquam ceſſavit loquens ad Abraham: & venerunt duo Angeli in Sodomis veſpere?* Et poſtea, *Dixit autem Loth ad eos: Rogo Domine, quoniam invenit puer tuus ante te miſericordiam* &c. Quid eſt hoc, quod dixit ad eos, *rogo Domine*: ſi jam ille diſceſſerat, qui Dominus erat, & Angelos miſerat; cur dicitur, *rogo Domine*, & non *rogo Domini?* aut, ſi unum ex eis voluit appellare; cur ait ſcriptura, *Dixit autem Loth ad eos, rogo Domine, quoniam invenit puer tuus ante te miſericordiam?* Au & hic intelligimus in plurali numero duas perſonas? cum autem iidem duo tanquam unus compellantur, unus ſubſtantiæ unum Dominum Deum? Sed quas duas perſonas hîc intelligimus? an Patris & Filii; an Patris & Spiritûs Sancti; an Filii & Spiritus Sancti? Hoc fortaſſe congruentius, quod ultimum dixi. Miſſos enim ſe dixerunt, quod de Filio & Spiritu Sancto dicimus. Nam Patrem miſſum, nuſquam ſcripturarum nobis notiâ occurrit. Et cap. 13. Quanquam Spiritum Sanctum alicubi Angelum dictum non recolam, ſed ex opere poſſit intelligi. Dictum enim de illo eſt: Quæ ventura ſunt, *annunciabit* vobis. Et utique Angelus Græcè, Latine nuncius, interpretatur. De Domino autem Ieſu Chriſto evidentiſſimè legimus apud Propheta, quòd magni conſilii Angelus dictus ſit, cùm & Spiritus Sanctus & Dei Filius ſit Deus & Dominus Angelorum. (Epiphanius in Ancorato. §. 7. ὡς γὰρ ὁ υἱὸς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.)

Spiritus Sanctus ἀναγγελεῖ. Ioan. 16. 13.

Chriſtus Angelus. Iſai. 9. 6. Græc. LXX.

4. Idipſum de tribus illis hoſpitio exceptis ab Abrahamo, docet Auguſtinus, lib. 3. contra Maximinum cap. 26 ubi prolixè explicat ſenſum hiſtoriæ illius, quâ refert Moſes; Deum Abrahamo viſum eſſe ad quercum Mamræ: & de hoſpitibus Loth.

5. Paſchaſius Diaconus Rom. Cùm (inquit) Abrahæ in tabernaculi apparuiſſet Deus, & ex uno tres ejus ſe oculis mirabiliter obtuliſſent, in tribus unum conſcius Majeſtatis adoravit. Hæc Paſchaſius lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 5. [tom. 9. bibl. Patrum, edit. 4.]

In tribus unum.

6. Hanc Ambroſii & Auguſtini doctrinam ſequuntur etiam Alexander Alenſis in ſua Summa Theologicâ, part. 3. quæſt. 30. membro 1. art. 3. §. 1. in Reſolutione. Et Thomas Aquinas in ſua Summa, 2. 2. quæſt. 84 art. 1. ad 3.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

Explicatio quorundam SS. Scripturæ dictorum de vno Deo.

SAnctiſſima Trinitas intelligitur his & ſimilibus ſacrarum literarum ſententiis: *Audi Iſrael, Iehova Deus noſter, Iehova unus eſt.* Item, *Ego Iehova, & non eſt amplius: præter me non eſt Deus. Ego Iehova, & nullus eſt ultra: formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: Ego Iehova faciens omnia hæc. Ego feci terram. & hominem ſuper eam creavi: Ego, manus meæ extenderunt Cœlos, & omni exercitui eorum præcepi. Deus Iſrael Salvator. Ego Iehova, & nullus præterea. Reſpicite ad me, & ſalvi eritis omnes fines terræ; quoniam ego Deus, & non eſt alius. Per me juravi. egreſſum eſt de ore meo in juſtitia Verbum, & non revertetur, quòd mihi*

Deut. 6. 4.

Iſai. 45. 5. & ſeqq.

Rom 14, 11. *mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua.* Item; *Nullus eſt bonus, niſi unus; Deus.* Item; *ut cognoſcant te ſolum verum Deum, &c.* Item; *Regi autem ſeculorum immortali, inviſibili, ſoli ſapienti Deo, honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen!* Item; *Ille beatus & ſolus Princeps, Rex regum, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, lucem habitans inacceſſam; quem vidit nemo hominum, neque videre poteſt. Cui honor & robur æternum: Amen!* Item: *Dominum Deum tuum adorabis; & illi ſoli ſervies.*

Matth. 19, 17. Ioan 17, 3. 1. Tim. 1, 17. 1. Tim. 6, 15. 16. Matth. 4. 10.

2. Athanaſius, orat. 4. contra Arianos, dicta illa Deut. 4. 6. & Eſai. 45. & Ioan. 17. 3. de unitate ſolius veri Dei prolata eſſe ait, ἐκ τὸ ἀθέτησιν τῶ λόγου, ἰητὸ εἶναι ἀληθῆ, ἀλλ' εἰς ἀναίρεσιν τῶν μὴ πρεπόντων εἶναι ἀληθῶν, οἷος ἐστιν ὁ πατὴρ, ὃ τέτε λόγος. *id eſt:* Non ad exauctorationem ejus qui dicit, *Ego ſum Veritas*; ſed ad demolitionem eorum, quibus naturalis non eſt Deitas vera, ſicut eſt Patri ejuſque Verbo.

Ioan. 14. 6.

3. Auguſtinus, lib. 5. de Trinitate cap. 11. Quod (inquit) ſcriptum eſt: *Audi Iſrael! Dominus Deus tuus, Deus unus eſt:* non utique excepto Filio, aut excepto Spiritu Sancto oportet intelligi, quem unum Dominum Deum noſtrum rectè dicimus, etiam Patrem noſtrum per gratiam ſuam nos regenerantem.

4. Gregorius Nazianzenus, orat. 36. quæ eſt ſecunda de Filio, & quarta de Theologia. Arianis dicta illa ſacrarum literarum ſuperiùs citata ex Matth. 19. & Ioan. 17. & 1. Timoth. 1. & 6. ad ſolum Patrem trahentibus, fortiter reſiſtit, & luculenter docet, ea omnia Filio pariter cum Patre convenire.

5. Id ipſum docet etiam Gregorius Nyſſenus, orat. 10. contra Eunomium.

6. Ambroſius, lib. 2. de fide cap. 3. Ea (inquit) quæ habet Pater, id eſt, æternitatem, majeſtatem, Divinitatemque, naſcendo poſſidet Filius. Nec vereor ne, quia ſcriptum eſt de Deo, *Beatus & ſolus potens*, ab eo Dei Filius ſeparetur. Idem quoque, lib 5. de fide cap. 1. Docet Chriſtum à ſolius veri Dei jure non poſſe ſeparari, ſed hoc eſſe ei cum Patre commune, quòd ſecundùm Divinitatis unitatem ſit ſolus verus Deus, qui ſolus nobis adorandus, & cui ſoli ſervire jubemur.

Solus Deus adorandus.

Ioan. 17. 3.

7. Explicationem uberiorem verborum illorum Domini, *ut cognoſcant te ſolum verum Deum:* invenies inferiùs cap. 32.

8. Cyrillus Alexandrinus, epiſt. ad Monachos Ægyptios, cap. 7. in parte prima Concilii Epheſini, Tom. 2. Conciliorum edit. Pariſ. pag. 9. diſputans contra adverſarios Deitatis Filii; Cùm (inquit) Divinitatis ſedibus, (quod ad ſe quidem attinet,) illum deturbent, Dei tamen Filium & Deum nominant; & adorari oportere exiſtimant, [υἱὸν γὰρ θεὸν ὑπολαμβάνουσι, καὶ προσκυνητὸν δεῖν ὁμολογοῦσι:] cùm tamen lex aperte clamet, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Quin & Deus quoque Davidis ore ejuſmodi oratione Iſraelitas compellat: *non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.*

Adorandus eſt: ergo eſt unus verus Deus.

Pſal. 81. 10.

9. Fulgentius, lib. contra Arianos, reſponſione ad objectionem decimam; Nullis (inquit) fraudibus aut propriis aut alienis decipitur, qui Deum unum ſic colit, ut in Trinitate noverit, nec perſonas confundere, nec ſubſtantiam ſeparare: & illam unam naturam unum Deum intelligit, in quâ æternitatem veræ Divinitatis agnoscit. Dicitur enim nobis: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt. Item: Dominum Deum adorabis, & illi ſoli ſervies. Et dicitur nobis per Prophetam: Ego Deus, & non eſt alius præter me, juſtus & ſalvans, non eſt alius præter me. Convertimini ad me, & ſalvi eritis; quia ab extremo terræ ego ſum Deus, & non eſt alius. Per me ipſum juro, quoniam exivit ex ore meo juſtitia, & verba mea non avertentur: mihi enim inclinavit univerſitas genu, & juravit omnis lingua per Deum. Ecce! Deus in hoc loco ſe tantum dicens Deum, præter ſe alium nō eſſe teſtatur. Quòd ſi quiſquam omnem hìc noluerit Trinitatem accipere, cogetur hanc vocem ſoli Filio deputare. —— Ipſe enim per ſemet ipſum jurat, neminem habens majorem. Ipſe populum ſuū ſalvat. Ipſe iuſtè judicat. Ipſi flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium & inferorum. Ipſi omnis lingua confitetur, à quo eſt retributio reddenda factorum. Ipſe ergo, de quo hæc omnia dicuntur, per Prophetam dicit: *Ego Deus, & non eſt alius præter me.* Numquid nam Deum iſtum, præter quem alius non eſt, ita ſolum Filium accipiamus, ut ab eo Patrem & Spiritum ſeparemus? abſit! Hoc enim impoſſibile eſt. Nam præter Deum Patrem Deus Filius non eſt; quia de Patre eſt, & in Patre eſt: præter Patrem & Filiū Spiritus Sanctus non eſt; quia Patris & Filii Spiritus eſt, & in Patre & in Filio eſt. Vade cognovimus, quoniam iſta Trinitas unus Dominus Deus eſt de quo dicitur; *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt:* &, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Hæc Fulgentius, loco citato; ubi etiam plura in eandem ſententiam Lector inveniet.

Deut. 6. 4. *Matth. 4. 10.* *Eſai. 45. 5. 22. 23.* *Heb. 1. 6.* *Matth. 1. 21.* *Pſal. 45. 7. 8.* *Rom. 14. 11.* *Philip. 2. 10.*

Trinitas unus Dominus Deus eſt.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

De Hymno Triſagio.

Eſai. 6 & Apocal. 4. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus, &c.

HYmno illo Seraphico (quem Patres & Liturgiæ veteres ὕμνον τρισάγιον καὶ τρισάγιον ὕμνον, item τὸ τρισάγιον appellant.) *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth:* Sanctæ Trinitatis una Deitas inſeparabiliter celebratur.

2. Athanaſius, in illud Domini dictum, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre*, &c. Tom. 1. Oper. Athan. edit. Pariſ. an. 1627. pag. 154. & 155. Cherubim (inquit) & Seraphim, obvelatâ facie, gloriam majeſtatemque Dei labiis nunquam ceſſantibus extollunt, nihil aliud quàm Divinam & ineffabilem naturam ter-ſanctitate glorificantes, [οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν θείαν καὶ ἄφραστον φύσιν τῷ τρισαγίῳ δοξάζοντα.] —— Trinitas enim undecunque laudabilis, & religiosè colenda atque adoranda una eſt, & indiviſibilis, & quæ ullâ figurâ exprimi nequeat. [ἡ γὰρ πανύμνητος καὶ σεβάσμιος καὶ προσκυνητὴ τριὰς, ὡς, καὶ ἀδιαίρετος

καὶ ἀχωρίστως. Conjungitur autem inconfusè, ſicut & unitas diſtinguitur indiviſè [σωφρόνως ἢ ἀσυγχύτως, ὥσπερ καὶ ἀτμήτως καὶ μονὰς χωρίζεται.] In eo enim ipſo, quòd præclara illa animantia tertiò proferunt glorificationem, dum ajunt, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, tres hypoſtaſes ſive perſonas perfectas oſtendunt: quemadmodum ſub una voce, *Dominus*, unam ſubſtantiam declarant, τὸ γὰρ τρίζον τὸ τίμιον ζῶον ἓν τὰ τρισσοφόρον τῶν ἀσωμάτων, Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος λέγοντα, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τελείας διατύπτα ἔχον, ὡς ἓν ἐν τῷ λέγειν, Κύριος, τὸν μόνον οὐσίαν δηλοῦσαν. τρεῖς ὑποστάσεις, μία οὐσία.

3. Epiphanius de eodem hymno differens, in Ancorato, §. 10. Non duabus (inquit) vocibus gloriæ prædicatio in Cœlo perficitur: neque quartò ſancta illa animalia, aut ſemel duntaxat, exclamant; ſed tres ac ſingulares voces [τρεῖς φωνὰς ἁγίας] edunt: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, Non dicunt, *ſancti, ſancti*, ut ei quod unum eſt oſtendant competere appellationem multiplicem, & numerum trium non diſſimulent. [οὐ λέγουσι, ἅγιοι, ἅγιοι, ἵνα τὸ ἀνάρχως πολυώνυμον ἀποφήνωσι, μηδὲ τὸ Τριῶν ἓν ἀριθμὸν ὑποκρύψωσι.] Sed ter quidem tribuunt ſanctitatem, unimodè tamen & uniter pronunciant ſermonem; ne multos Deos nominare videantur. (ἀλλὰ τρὶς μὲν δίδασι τὴν ἁγιωσύνην, μονοειδῶς δὲ καὶ ἑνικῶς ἀπαγγέλλεται τὸν λόγον, ἵνα μὴ πολυθεΐαν ὑπονοήσωσιν.) Vnus enim eſt Deus Pater in Filio, Filius in Patre, cum Spiritu Sancto, Propterea Sanctus unus eſt in ſanctis conquieſcens. Pater verus & ſubſiſtens: Filius verus & ſubſiſtens: & Spiritus Sanctus verus & ſubſiſtens, tres ſunt, ſed una Deitas, una eſſentia, una glorificatio, unus Deus. (Πατὴρ ἀληθινὸς ὑπόστατος, καὶ υἱὸς ἀληθινὸς ὑπόστατος, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθινὸν ὑποστάσαν, τρία ὄντα, μία θεότης, μία οὐσία, μία δοξολογία, εἷς Θεός.) Deum cùm nominâſti; ſimul mente complexus es Trinitatem: Spiritum Sanctum conſequutus es: unà & Patris & Filii Dei virtutem obtinuiſti. ἀνυπόστατος.

4. Idem, eodem lib. §. 26. Σιγῶσι δὲ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ ὑμνικὸν ὕμνον ἄδουσι, σὺν Σεραφὶμ καὶ Χερουβὶμ τὸν Τρισάγιον ὁμοδόξως, καὶ ὁμοτίμως, ἐν ὁμοίαις δοξάζοντες, καὶ λέγοντες τὸ, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, τρεῖς φωνὰς ἀποτελοῦντες, ὡς ἑνότητι δὲ λέγοντες, διὰ πολυωνύμως, ἐν γὰρ λέγουσιν ἅγιος τέταρτον· ἵνα μὴ θεοθῶσι τῇ τῆς Τριάδος ἑνώσει. οὐ λέγουσι δὶς τὸ ἅγιος, ἵνα μὴ ἑνώσῃς τὴν ἰδίαν τὴν πλειότητα. ἀλλὰ τρὶς. ἵνα Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ αὐτῇ τιμῇ ἀγάσσωσι. καὶ τὸ λέγουσιν. ἅγιος δὲ ἡμίσεως, ἀπὸ ἴσης λέγουσι τὸ, ἅγιος, μιᾷ φωνῇ, καὶ ἑνὶ λόγῳ ἓν μιᾷ πληρότητι, Τριάδα δοξάζοντες ἑαυτῶν ἐν ἑνότητι, καὶ ἑνότητα ἐν Τριάδι. *id eſt*: Venerabiles autem Angeli in Cœlo triumphalem hymnum cantant, cum Seraphim & Cherubim glorificantes Trinitatem, eâdem gloriâ, eodemque gradu, & in unitate ſubſtantiæ & dicentes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Ac tres quidem voces proferunt; ſed in unitate: non autem multiplici appellatione dicũt, non enim dicunt, Sanctus, quartò; ne addant ad appellationem Trinitatis. Neque bis tantùm dicunt Sanctus, ne deficiens eſſet gloria perfectionis. Sed ter, ut Patrem & Filium & Spiritum Sanctum eodem honore ſanctificarent. Neque dicunt; Sanctus & ſemiſanctus; verùm æqualiter dicunt, *Sanctus*, unâ voce, & uno ſermone, atque unâ perfectione ſimul Trinitatem celebrantes in unitate, & unitatem in Trinitate. *Eodem honore.*

5. Cæſarius, Gregorii Nazianzeni frater, dialogo primo, reſponſione ad interrogationem decimam tertiam: καὶ τὰς φωνὰς τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ἀκούσωμεν, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἀσιγήτως ὑμνοῦσιν. οὐ γὰρ δὶς ἢ τετράκις τοῦτο φασὶ τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα καὶ θεοφόρα ζῶα, οὐδ' αὖ πάλιν μονοφωνοῦσιν, ἓν ἅγιος, ἅγιος φασὶν, ἵνα μὴ τὸ ἑνικὸν πολυώνυμον ἀποφήνωσιν· ἀλλὰ τρισὶ μὲν τὴν ἁγιωσύνην ἀσιγήτως ἀναφωνοῦσιν. ἑνικῶς δὲ ἀποφαίνονται ἵνα μὴ πολυθεΐαν ταῖς ταπεινοφρόσι διανοίαις. *id eſt*: Etiam vocem illam audiamus Cheruborum & Seraphorum, ſine intermiſſione clamantium, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Non enim bis aut quater hoc efferunt ſpiritualia illa Deoque plena animalia; neque rurſum ſemel tantùm efferunt, vel ſancti, ſancti, dicunt; ne quod unum eſt, multas habere appellationes declarent: ſed tribus ſanctitatem perpetuò tribuunt, & ſingulari nihilominus utuntur numero, ne deorum multitudinem animis imperitorum inſerant.

6. Ambroſius, lib. 2. de fide, cap. 4. Trina repetitio cur, niſi quia Pater & Filius & Spiritus Sanctus ſanctitate unum ſunt; non dixit ſemel; ne Filium ſequeſtraret: non bis; ne Spiritum præteriret: non quater; ne creaturas conjungeret. Et ut oſtenderet Trinitatis unam eſſe Deitatem, cùm tertiò dixiſſet, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, addidit ſingulariter; *Dominus Deus Sabaoth*. Hæc Ambroſius.

7. Fulgentius, lib. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 1. Hanc Trinitatem perſonarum atque unitatem naturæ Propheta Eſaias revelatam eſſe ſibi non tacuit, cùm te dicit Seraphin vidiſſe clamantia: *Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Vbi prorſus in eò quòd dicitur tertiò *ſanctus*, perſonarum Trinitatem; in eo verò, quòd dicitur ſemel, *Dominus Deus Sabaoth*, divinæ naturæ cognoſcimus unitatem. Hæc Fulgentius. Iſai. 6. 3.

8. Atque hic ter-ſanctus hymnus in hunc modum canitur in liturgiis Baſilii, & Chryſoſtomi, & Gregorii. Introducta eſt autem in Eccleſiam Conſtantinopolitanam, & alias Orientis Eccleſias, conſuetudo recitandi τὸ τρισάγιον, in hunc modum cum precatione: ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. *id eſt*: Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri. Quâ etiam formulâ per unum adorationem trium perſonarum, eadem doctrinæ veritas conſtanter aſſeritur. Conſuetudinis autem illius hanc refert originem Ioannes Damaſcenus, lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 10. & Epiſt. de ter-ſancto hymno ad Iordanem Cœnobiarcham: Narrant (inquit) ii qui Eccleſiaſticam hiſtoriam literarum monumentis prodiderunt, cùm plebs Conſtantinopolitana ob minas quaſdam, Proclo Archiepiſcopatum obtinente, divinitus intentatas, ſupplex Deo preces adhiberet, puerum quendam è plebe in ſublime raptum fuiſſe, atque Angelis quibuſdam magiſtris terſanctum hunc hymnum didiciſſe, *Sanctus Deus Sanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere nobis*. Cumque ad ſe rediiſſet, atque id quod didicerat retuliſſet, multitudinem univerſam hunc hymnum cecinisſe, atque hoc pacto impendens periculum conquieviſſe. Quin in ſancto & magno ac univerſali quarto illo Concilio, quod Chalcedone coactum eſt, ita cantatus fuiſſe hic hymnus perhibetur. Sic enim inter hujuſce ſancti Concilii acta refertur. Hæc Damaſcenus, interprete Iacobo Billio. Eandem narrationem legimus etiam in epiſtola Felicis tertii Papæ Roma- *Novus modus recitandi hymnum trisagion. inter ipſos etiam orthodoxos receptus, & de modi hujus origine.*

nâ

ni ſcripta ad Petrum Gnapheum. Et in Epiſtola Contiam Herculianorum Epiſcopi, ad Petrum Gnapheum. item in Epiſcola Acacii Patriarchæ Conſtantinopolitani, ad eundem Petrum, contra additionem à Petro factam, quæ exſtant in appendice Concilii Mennę item in Hiſtoria Eccleſ. Nicephori Calliſti, lib. 14. cap. 46. Proclus autem ſedem Epiſcopalem Conſtantinopoli obtinuit proximè poſt Maximianum, Neſtorii Hereſiarchæ proximum in ea ſede ſucceſſorem; ut patet ex Socratis hiſtoria, lib. 7. cap. 35. & 40. & ex Nicephori Conſtantinopolitani Chronologia, in catalogo Epiſcoporum Bizantii. vide lib. 3. hujus operis, cap. 12.

9. Poſtea Maximo Antiochiæ Epiſcopo, qui Concilio Chalcedonenſi interfuerat, Baſilius ſucceſſor datus eſt, quem excepit Acacius, cui ſucceſſit Martyrius. quo propter neceſſitatem quandam abſentiæ, Petrus Presbyter Chalcedonenſis cognomento Gnapheus (γναφεὺς: id eſt, fullo) hæreticus per fraudem ſedem Antiochenam occupavit, & Chalcedonenſem Synodum proſcidit, & in omnes eos qui Deum crucifixum & paſſum eſſe non agnoſcerent, nempe ſecundùm ipſam Deitatem, adeóque qui in Servatore naturam divinam impaſſibilem ab humana paſſibili diſtingueret, anathematis fulmen jecit, ſuoſque aſſeclas coëgit hymno trilagio addere hæc verba, ὁ σταυρωθεὶς δι ἡμᾶς, qui crucifixus eſt propter nos; ut hoc modo paſſibiliter prædicarent in Chriſto Deitatem, & hymnum ter-ſanctum ſoli Chriſto dicerent: unde ſequebatur vel Divinitatis Chriſti à paternâ divulſio, vel Patris etiã paſſio. Vnde ejus ſectatores dicti ſunt Theopaſchitæ & Fulloniani. Hoc hæreticum additamentum Petri Gnaphei Felix tertius Papa Romanus perſpicuè refutavit, ſcriptis eâ de re ad eundem Petrum duabus Epiſtolis, quæ exſtant tom. 3. Concil. edit. Pariſ. pag. 600. & 601. & 602.

Petri Gnaphei hæretici additi hymno triſagio. Vide lib. 3. cap. 12.

10. Vide etiam Niceph. Calliſt. lib. 15. hiſtoriæ cap. 18. & lib. 18. cap. 51. & Conſtantinum Harmenopulum, in catalogo de opinionibus hęreticorũ, ubi de Fullonianis. Et Ioannem Damaſcenum lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 10. & epiſt. de ter-ſancto hymno ad Iordanem Cœnobiarcham: quibus locis Damaſcenus prolixè refellit additamentum illud Gnaphei, & hymnum ter ſanctum non de *ſolo* Filio; ſed de ſancta Trinitate dictum eſſe, teſtari ait Athanaſium, Baſilium, & Gregorium Theologum, & totum ſanctorum Patrum chorum. Et concludit, has voces, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, tres perſonas; non autem unam demonſtrare: has autem, *Dominus Sabaoth*, divinitatem unam ac dominationem indicare. Et ter-ſanctum prædicari non unam aliquam perſonam, ſed τριυπόστατον οὐσίαν, id eſt. eſſentiam divinam tres complectentem perſonas. Nec unam aliquam perſonam dici poſſe ter-ſanctam; quia una perſona non eſt Trinitas. Nec niſi ter in decantando hoc hymno dicendum eſſe, *Sanctus*, non autem ſemel aut bis duntaxat, nec quater aut pluries; adeoque neque ſingulas perſonas ter-ſanctæ Trinitatis dici debere ter-ſanctas, neque in celebratione ter-ſanctæ Trinitatis dicendum eſſe novies *ſanctus*: quia certum ac definitum in infinita Deitate numerum dicere non poſſumus, niſi ſubſtantiæ unitatem, ac perſonarum trinitatem. Ideóque etiam in baptiſmo fas ter mergere, ſed non novies. Hæc Damaſcenus.

τριυπόστατον οὐσίαν.

11. Non igitur Damaſceno probaretur formula illa in liturgia ſive canone univerſali Æthiopum; Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Pater omnipotens: Sanctus, Sanctus Sanctus, unicus Ieſus Chriſtus Filius Verbum Patris. Sanctus, Sanctus, Sanctus Spiritus Sanctus ſciens omnia. Attamen ibi Æthiopes non niſi unam ſubjiciunt invocationem; quâ ſimul ſanctam invocant Trinitatem, ſemel dicentes: *Domine miſerere nobis*. Et poſtea in eodem canone ſeu liturgia repetentes carmen illud Seraphicum, vocem *Sanctus* quater pronunciant, ſubjectâ hac compellatione: Adoramus te Chriſte, cum Patre tuo optimo & miſericorde & Spiritu Sancto vitali: tu veniſti & liberâſti nos. Quæ verba licet ſanum ſenſum ferre poſſint & orthodoxum, apparet tamen ex fidei Æthiopum declaratione factâ per Zaga Zabo Epiſcopum & legatum Æthiopicum, in latinum ſermonem tranſlata per Damianum à Goes, non ita plenè ſuſcipi ab Æthiopibus, atque à nobis, Concilium Chalcedonenſe: ex eo enim Concilio propter errores Eutychis coacto, variis diſceptationibus habitis, & nihil ad concordiam Eccleſiæ conſtituto, atque re infectâ, omnes diſceſſiſſe, unoquoque ſuam retinente opinionem, ait ibi Zaga Zabo. Cùm nobis contrarium conſtet.

Modus recitandi hymnum triſagion, apud Æthiopas.

Æthiopum hiſtoricus error de Concilio Chalcedonenſi.

12. Hymnum autem illum ter-ſanctum, quem puer in aerem ſublatus, ab Angelis didiciſſe memoratur, ſic explicat Ioannes Damaſcenus, lib. 3. orthodoxæ fidei, cap. 10. Nos (inquit) illud, *Sanctus Deus*, de Patre accipimus: non quòd ipſi ſoli divinitatis nomen aſſignemus; nam & Filium Deum & Spiritum Sanctum agnoſcimus. Itidem illud, *Sanctus fortis*, Filio tribuimus: non quòd Patrem ac Spiritum Sanctum robore ſpoliemus. ac denique illud, *Sanctus immortalis*, Spiritui Sancto adſcribimus; non quòd hac ratione Patrem & Filium ab immortalitate excludamus, ſed quòd in unaquaque perſonã omnia divinitatis vocabula ſimpliciter & abſolutè ſumamus. Et caput illud ſic concludit: Nos verò (inquit) ita dicimus, Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miſerere nobis. Et Iodocus Clichtoveus in ſuo Commentario in illum locum Damaſceni: Ideò (inquit) in ſingulari numero ſubjungitur verbum deprecatorium, *Miſerere nobis*; ad denotandum divinæ naturæ (cui Deitas, fortitudo, & immortalitas inprimis convenit) individuam & ſimplicem unitatem.

Formulæ Conſtantinopolitanæ explicatio.

13. In officio autem Divino ſive Miſſa Muſarabum, tom. 6. Bibliothecæ Patrum, triſagium ſic pronunciatur: *Agios, Agios, Agios, Domine Deus Rex æterne, tibi laudes & gratias.* Qui modus orandi eandem nobis commendat doctrinam de celebratione & invocatione Trinitatis in Vnitate, & Vnitatis in Trinitate.

Modus apud Muſarabas.

14. Et in ordine baptiſmi ſecundum uſum Æthiopum: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus fortis & immortalis: miſerere noſtri Domine. Et rurſus ibidem: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Æthiopica recitatio ſimilis Græcæ.

15. Germanus Patriacha Conſtantinopolitanus, in Contemplatione rerum Eccleſiaſticarum, in Bibl. Patr. tom. 2 græcolat. pag. 155. editionis quartæ: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth; ἅγιος ἰσχυρὸς καὶ ἀθάνατος ὁ θεὸς ὁ δυνάμεων: hoc eſt, ter-ſanctus & unus Deus virtutum.

Ter-ſanctus Deus.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

Oſtenditur unitas eſſentiæ Divinæ in Trinitate perſonarum, per doctrinam Baptiſmi, & unitatem nominis.

Matth. 28, 19: DOminus noſter Ieſus Chriſtus præcipiens Apoſtolis *baptizare omnes gentes eis τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti*, per unitatem nominis unam indicavit eſſentiam Patris & Filii & Spiritûs Sancti, atque adeò indiviſam trium invocationem.

2. Autor expoſitionis fidei quæ Iuſtino tribuitur: ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος διδαχῇ, συνημμένως ἡμῖν τοῦ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, ἢ ἁγίου πνεύματος ἐν ὀνόματι θεολόγηται, εἰς ἀφιερώσεως λόγος ἢ υἱότης, καὶ τὸ πνεῦμα μὴ τῆς θείας οὐσίας ἢ μακαριότητος ἀνάρχων *id eſt*: In doctrina baptiſmatis unitè nobis Patris & Filii & Spiritûs Sancti unum nomen traditum eſt; quæ tam ratio & oratio inficiando aſſerere poterit, Filium & Spiritum divinæ beatæque eſſentiæ non eſſe?

3. Athanaſius, lib. 1. de unita Deitate Trinitatis ad Theophilum. Audi (inquit) in hoc admirabile ac regale decretum, in quo omne Sacramentum in Deitate Trinitatis uniter continetur. Quia dixit, *in nomine*, evidenter unam Deitatem in Trinitate conſiſtere declaravit. Et quod proſequutus eſt, *Patris & Filii & Spiritûs Sancti*, per ſingula nomina ſingulas perſonas ineſſe diſtinxit.

4. Patres Concilii ſecundi Oecumenici, quod Conſtantinopoli ſub Theodoſio primo Imperatore celebratum eſt, in ſua epiſtolâ ad Epiſcopos Occidentis, quam hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ inſerunt Theodoretus, lib. 5. cap. 9. Hanc (inquiunt) Euangelicam fidem approbaſſe debitis, quippe cùm & antiquiſſima, & baptiſmati conſentanea, & eos doceat πιστεύειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, δηλαδὴ, ὁμοίας τε καὶ ἴσης μιᾶς ἐν οὐσίας μιᾶς τῆς θεότητος ἢ δυνάμεως, ἰσοτιμίαν τε ἢ ἀξίας, ἢ συναΐδιον ἢ βασιλείας ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι, ἤγουν πίστιν τελείαν πρεσβύτης *id eſt*: credere in nomen Patris, & Filii & Spiritûs Sancti. Quippe cùm & Deitas & potentia & ſubſtantia una credenda ſit Patris & Filii & Spiritûs Sancti, & æqualis dignitas, & coæternum regnum, in tribus perfectis hypoſtaſibus, ſive in tribus perfectis perſonis.

5. Gregorius Nazianzenus, orat. 40. Quæ eſt, In ſanctum baptiſma, paullò ante finem: βαπτίζω σε μαθητεύων εἰς ὄνομα πατρὸς, ἢ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, ὄνομα ἢ κοινὸν τῶν θεῶν ἴσον, ἢ θεὸς *id eſt*: Baptizo te, docens, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Nomen autem commune trium unum, Deitas.

6. Epiphanius, hæreſi 61. quæ eſt Sabellii, § 4 Dixit Filius: ἀπὸ Σαβέλλιος βαπτίσατε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. μίαν ἢ τριάδα μέλλων τὸν ἄρθρον ἢ σωματεῖον τοῦ, τοῦ, ἢ τοῦ ἢ ἰλλύχει ἢ Σαβέλλιον λαττεῖος, τὸν σωματειοῦχον πάντα αἱρετός. ἵνα γὰρ καὶ σημαίνω ἀληθῶς Πατέρα, ἀληθῶς Υἱὸν, ἀληθῶς ἅγιον Πνεῦμα. ὁπότε ἢ ὁμόσεισχος ἢ Τριὰς, καὶ ἐν ἑνὶ ὀνόματι Τριὰς κηρυσσομένη, ἰλλύχει ἢ Ἀρείαν. ὑποβαίνει τινὰ διαιρούμενον ἐν τῇ Τριάδι. ἢ ἀναίνων, ἢ ἀθεΐαν λαμβάνω. τοῦ *id eſt*: Euntes baptizate in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Vbi dum articulus ille. τοῦ, ter repetitus & interjectus eſt, Sabelliũ redarguit Matthæus, tres in unam perſonas confundentem, quandoquidem vere Patrem, verèque Filium ac verè Spiritum Sanctum exprimit: quando autem ejuſdem ordinis ſeu dignitatis Trinitas, & uno nomine Trinitas vocatur, refellit Arium, qui inferiorem quendam in Trinitate gradum, ac varietatem, mutationemve commentus eſt.

7. Item Pater de eodem myſterio differens in Ancorato §. 22. exclamat: ὦ Τριὰς ἁγία ἀειδιμνήτη, Τριὰς ὦ ἐν ὀνόματι ἀριθμουμένη, ἢ οὐ λέγεται ἰσὰς, καὶ δυὰς, οὐδὲ μονὰς, καὶ μονὰς· ἀλλὰ μονὰς ἐν Τριάδι, καὶ Τριὰς ἐν μονάδι, ἀσυγχύτως, μονουμένως, εἷς Θεὸς Πατὴρ ἐν τῷ, Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. *id eſt*: O ſancta Trinitas numerata, Trinitas in uno nomine unmerata. Non enim dicitur unitas, & binarius; neque unitas, & unitas: ſed unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate, formâ unâ, nomine uno, unus Deus Pater in Filio, Filius in Patre cum Spiritu Sancto.

Vnitas in Trinitate, & Trinitas in unitate.

8. Baſilius magnus, lib. 5. contra Eunomium, cap. 15. Quod non ab æquivocatione identitas, &c. Εἰ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ, ὁ δὲ πατὴρ δίχα ἐστὶν, μὴ τὸ ἀμέριστον, μερίσεις τὸ ἀμέριστον, μὴ χίζε τὸ ἄχιστον. καὶν γὰρ σχίσῃς, οὐ χίζεται. καὶν διαιρῶνται οἱ αἱρετικοὶ, ἡ ἀδιαίρετος ἡ Τριὰς· ἢ ἀβάσμιος ἔστιν ἐν μιᾷ καὶ ταυτῷ δέξῃ, τῷ αὐτῷ ἓ μίαν μόνην θεότητα παντελοῦς ἀπειρεσίου, ἀχράντου, ἀπείρατος. ——— ἀχώριστον ἐστὶν ἐν τῷ ἰδίῳ τὸ τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ ἰδίου καὶ ἀχώριστον. τὸ ἅγιον πνεῦμα. Πνεῦμα ἅγιον εἷς πάντες οἱ ἅγιοι, ἐν οἷς ἐλπὶς ἡ μία θεότης, καὶ μία ἐνότης, καὶ ἀγάπης μία κοινωνία καὶ ἑνότης ἢ ἁγίου πνεύματος, ἀφ' ἧς ἐνεργεῖται τὰ βαπτίσματα. ἁγιασμὸς *id eſt*: In Filio Patrem cognoſce, in Patre glorifica Filium. Ne partiaris quæ impartibilia ſunt, ne ſcindas quæ non ſcinduntur. Nam etſi ſcindere voluerîs, non tamen ſcinditur: etſi dirumpuntur hæretici, Trinitas tamen non dirumpitur: & eſt colenda in una & æterna gloriâ: eandem & unam ſolam Deitatem ubique circumferens, irrupta, haud ſciſſibilis, indiviſibilis. — — — Inſeparabilem eſſe video Patris & Filii & Spiritûs Sancti operationem. Propterea templa Dei & Filii & Spiritûs Sancti omnes ſanctificant, in quibus una Deitas, una dominatio, una ſanctitas Patris & Filii, & Spiritûs Sancti, per unam habitat ſanctificationem baptiſmi.

Ne partiaris quæ impartibilia ſunt.

Templa Trinitatis.

9. Gregorius Nyſſenus, orat. 1. contra Eunomium [in editione Pariſienſi operum Gregorii Nyſſeni, ann. Dom. 1615.] ταμεῖον σωτηρίου ἅμα καὶ ἁγιαστηρίου ἀναδείκνυται τῆς ἁγίας μαθητείας τὸ τῆς ἀνθρωπίας μυστήριον· ἐν δὲ τῷ βαπτίσματι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἐν μὲν γὰρ τῷ ὑποστάσεων ἰδιότης, σχετλιάζει τι ἢ ἀσύγχυτον ποιεῖται τῶν ὑποστάσεων διαφοράν· ἐν δὲ ὄνομα θεότητος, τῆς ἐν τῷ υἱῷ ἐνθέσεως, θεὸς ἡμῖν τῶν ἰσότητα ἢ οὐσίας ἐν τῇ πίστει θεότητον διηρημένην, Πατρὸς τε λέγει, καὶ Υἱοῦ, ἢ Πνεύματος Ἁγίου. δεῖ γὰρ τὴν κλῆσιν ζώσαν, οὐ φύσεως τῶν ὑποκειμένων διαφορὰν διδασκάλιον, ἀλλὰ μόνας τὰς ἐν ὑπάρχουσιν γνωρισμὰς ἰδιότητας: ὥστε γνώσεσιν ἡμᾶς, εἶναι ἰδιότητι Υἱὸν τὸν Πατέρα ὄν, μὴν Πατέρα φύσει τοῦτος.

Υἱὸν

ἕκαστον ὧν τῆς ἰδιάζοντα χαρακτῆρι γνωρίζειν.

Τιθεὶς μὲν Υἱὸν ὁ Πατέρα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἄκριτον ἐν τῷ ἰδιάζοντι χαρακτῆρι γνωρίζειν. ἐν ἀκρίτῳ πλείονα, ἢ ἐν ἑαυτῷ θεωρούμενον, ἢ ὑπὸ τῶ συγχεομένω ἢ διαιρουμένον. id est: Asserimus adunatum simul ac discretum seu distinctum sanctis discipulis traditum fuisse patris mysterium, nempe oportere credere in nomen Patris, & Filii & Spiritûs Sancti. Nam hypostaseon proprietas claram & inconfusam hãc efficit personarum distinctionem. Unum autem nomen propositum expositionis quæ est secundùm fidem, manifestò nobis unitatem essentiæ personarum quæ sunt in fide interpretatur, dico Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Siquidem per has appellationes non naturæ differentiam docemur, sed solas personarum notitias proprietates. Ita ut nos cognoscamus neque Patrẽ esse Filium, neque Filium Patrem, neque Spiritum Sanctũ esse Filium aut patrem; sed unumquemque in proprio charactere intelligamus, in illimitatâ perfectione, & in seipso considerari, & à conjuncto sive unito non dividi.

Ni tres unus est Deus.

10. Gaudentius, Episcopus Brixiensis, tract. seu serm. 14. qui est de promissione paracleti, ait: Denique ibi Christus, de Spiritu Sancto; *quem mittit Pater in nomine meo*: id est, in Dei nomine, Deum scilicet sicut Filium, proficendum: & ideo Filius Dei de se quidem dicit, *ego veni in nomine Patris mei*. quod & Prophæta de illo prædixerat, & pueri in Evangelio laudantes probabant, dum clamarent, *benedictus qui venit in nomine Domini*. Rectè in nomine Domini; non in nomine servi, quia Deus non in suo, quia Filius; non enim Patris in Filio. De se ergo (inquam) licit Filius; *Ego veni in nomine Patris*. De sancto autem Spiritu dicit, *quem mittit Pater meus in nomine meo*. Et cùm baptismi opus in Trinitate decerneret celebrandum, non ait *in nominibus*, sed *in nomine*. Pater enim Deus est, & Filius Deus est, & Spiritus Sanctus Deus est, sicut sanctarum scripturarum testimoniis dilectioni vestræ sæpius approbavi; ac propterea unum Trinitatis est nomen, cujus una virtus atque divinitas permanet in omnia sæcula. Amen Hæc Gaudentius.

Joan 14.26. In nomine Filii.

Joan.5.43. In nomine Patris.

Matt 21.9. In nomine Domini.

Non in nominibus, sed in nomine.

Unum Trinitatis est nomen.

11. Ista sacræ Scripturæ testimonia eodem modo etiam exponit Ambrosius, lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 14. vide Exod. 23. 21.

Exod.23.21.

12. Ambrosius, lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 14. Quis igitur unitatem separare audeat nominis, cùm videat operationis unitatem? sed quid ego unitatẽ nominis argumentis adstruo, cùm Divinæ vocis evidens testimonium sit, unum nomen esse Patris & Filii & Spiritû Sancti? scriptum est enim *ite, baptizate gentes in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti*. In nomine, dixit, non, in nominibus. Non ergo aliud nomen Patris, aliud nomen Filii, aliud nomen Spiritus Sancti; quia unus Deus: non plura nomina; quia non duo Dii, non tres Dii. Edoctum est igitur ex his non esse in Patre & Filio & Spiritu Paracleto nominis diversitatem. Et quod nomen est Patris, id esse Filii nomen: similiter quod nomen est Filii, esse id etiam Spiritûs Sancti. Hæc Ambrosius.

Non plura nomina.

Non diversitas nominis.

13. Augustinus, lib. 3. contra Maximinum cap. 11. Ideò per Jesum Christum ipse præcepi baptizare gentes in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti: ubi præcipuè commendata est hujus individuæ gloria Trinitatis. Et cap. 22. ut baptizarentur gentes in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti: in nomine; non, in nominibus. Hi enim tres unum sunt: & hi tres unus est Deus. Et cap. 23. Trinitas quippe secundùm veram fidem, id est; Pater & Filius & Spiritus Sanctus, in cujus nomine baptizamur, & unus Dominus Deus noster est, & præter ipsum alius non est. Ipse est enim Deus, de quo dicit Apostolus: *Nullus est Deus, nisi unus*. Hæc August.

1 Cor 8. 4.

14. Fulgentius, lib. contra objectiones Arianorum, in epilogo responsionis decimæ: Huic Domino etiam Elias Propheta dicit: Domine, præter te alium non novimus, nomen tuum nominamus. Hoc autem nomen Salvator noster ostendit dicens discipulis suis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Istud enim nomen Domini, præter quem alium non novimus; & cujus nomine nominato, à morte liberamur, de potestate tenebrarum eruimur, ut in regnum Filii transferamur. In Patre ergo, & Filio & Spiritu Sancto unitatem substantiæ accipimus: personas confundere non audemus.

Esai 26.13.

Matt.28.19.

15. Idem, lib. de Trinitate ad Felicem Notarium, cap. 1. Accipe fidem, in qua jam olim renatus es credens in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti Pater Filius non est, Filius Pater non est, Spiritus Sanctus nec Pater nec Filius. Et cùm tres sint, quod est, rogo, nomen unum Patris & Filii & Spiritûs Sancti, in quo nos oporteat baptizari, nisi illud scilicet nomen Deitatis, quod triplicari non potest? quamvis enim dicamus Patrem Deum, Filium Deum, Spiritum Sanctum Deum; tamen non dicimus tres Deos, quia scriptum est: *Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est*. Unus est igitur Deus in tra uta, de n in personis: quia ista est persona Patris, alia Filii, alia Spiritûs Sancti. Pater à nullo est genitus, Filius à Patre est genitus, Spiritus Sanctus à Patre Filioque procedens est. Pater non sibi est, sed Filio: Filius non sibi est, sed Patri: Spiritus alicujus est adspirantis; ergo ad Patrem Filiumque refertur. Ista itaque relativa nomina Trinitatem faciunt, essentialia verò nullo modo triplicantur. Hæc Fulgentius.

Nomen unũ Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

Deut. 6. 4. Unus Deus in natura, non in personis.

Ess nalia non triplicantur.

16. Gennadius Massiliensis, lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 52. baptisma in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti apud hæreticos datum, ait id. ò agnoscendum esse & non iterandum, ne sanctæ Trinitatis invocatio vel confessio annulletur. Et Petrus Lombardus, lib. 4. sent. dist. 3. non in nominibus, (inquit) sed in nomine, id est, invocatione vel confessione Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

Invocatiõ vel confessio.

17. Cyrillus Alexandrinus, lib. de recta fide ad Theodosium imperatorem, cap. 32. εἰς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, καὶ τὸ γεγραμμένον. ἄκριτον γὰρ ὄντι μία πίστις ἐν ἀκριβεῖ, καὶ ἓν οὐκ ἀκριβῶς βάπτισμα, καὶ οἱ βαπτιζόμενοι καὶ πιστεύοντες ἡμῶν εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα· καὶ τὸν αὐτὸν, δῆλον, τρόπον τε καὶ λόγου, ὅσον μία ὀσιότητος ἡ πηγὴ, καὶ ἐκπορευόμενος υἱὸς, καὶ ἁγίου πνεύματος. id est: unus Dominus, una fides, unum baptisma, secundùm scripturas. Quemadmodum igitur est una fides in Christum, & unum verè baptisma, etiamsi baptizemur & credamus in Patrem & Filium & Spiritum Sanctũ: ita planè, ut ego arbitror, una quoque Patris & incarnati Filii & Spiritûs Sancti est adoratio. Hæc Cyrillus, cujus liber ille de rectâ fide ad Theodosium inseritur primæ partis Concilii Oecumenici Ephesini.

Ephes. 4.5.

Tria nomina personalia. Num non men essentiale.

18. Thomas Aquinas, 3. part. qu. 66. art. 5. ad 6. Etsi (inquit) sunt tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomen unum essentiale. Virtus autem Divina quæ operatur in baptismo, ad essentiam pertinet, & ideo dicitur, in nomine; & non, in nominibus.

Nomen Dei in sacris Scripturis accipitur essentialiter.

19. Quamvis autem sermonis penuriâ & loquendi necessitate, utantur Theologi distinctione Divinorum nominum in personalia & essentialia; in sacris tamen scripturis quotiescunque Deo tribuitur *Schem* שם, ὄνομα, *nomen*, (nisi ubi particularis ratio habetur mysterii incarnationis) semper sumitur *nomen* essentialiter: & quamvis per varia attributa & opera Divina multipliciter describatur; unum tamen ubique nomen & una essentia unius Dei Patris & Filii & Spiritûs Sancti intelligitur. Hoc est illud nomen Domini, quod à Patriarchis invocatum est Gen. 4, 26. & 18. & quod invocantibus salus promittitur, Ioel. 2, 32. Rom. 10. 13. Quod timendum, Deut. 28. 58. Psal. 86, 11. per quod jurandum, Deut. 10, 20. Quod glorificandum, Psal. 86, 12. laudandum, Psal. 99. 3. & 148, 13. benedicendum, Psal. 100. & 103. 1. per quod Deus nos salvat, Psal. 54. 1. In quo fiducia collocanda, Psal. 20, 8. & 25. ultimo. Prov. 18, 10. Esai. 50, 10. In quo gaudendum, Psal. 89, 19. In quo gloriandum, Psal. 105. 3. Quod solum exaltatum est; Psal. 148. 13. Quod prædicitur magnum inter gentes futurum, & cui oblatio facienda, Malach. 1, 11. de quo etiam dicitur per alium Prophetam: Dominus erit Rex super universam terram: in illo die erit unus Dominus,

Nomen ejus unum.

& nomen ejus unum, Zach. 14. 9. In hoc uno nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti baptizamur.

20. Huc pertinent illa verba Liturgiæ S. Iacobi, ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές σου ὄνομα ἐν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *id est*: Quoniam sanctificatum est ac glorificatum, honorandum omni honore & magnificum nomen tuum Patris & Filii & Spiritûs Sancti, nunc & semper, & in secula seculorum. Quæ verba etiam leguntur in Liturgiis Basilii & Chrysostomi. In quibus & hæc legitur oratio, καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές σου ὄνομα ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ὁσίᾳ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *id est*: Et da nobis uno ore & uno corde glorificare & laudare pretiosissimum & magnificum nomen tuum Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, nunc & semper, & in secula seculorum. ὄνομά σου.

21. Primasius Commentario in cap. 22. Apocalypseos, vers. 4. in illa verba, (*& nomen ejus in frontibus eorum.*) Per fidem (*inquit*) iustificari hoc templum, per quam vitæ etiam æternæ conferri declarat meritum, cùm in frontibus eorum nomen Dei & Agni ibi quoque fieri gestari facit scriptum, tanquam pro titulo cognoscatur præferri gloriarum. Hanc sanè fidem in uno complectitur nomine. Neque enim dixit, & nomina Dei & Agni scripta in frontibus eorum, cum geminam videatur significâsse personam, ut illius dogmatis regulam custodiret et loquens de regentibus sanctis, quam pridem Dominus servandam Discipulis tradiderat peregrinis: *Ite*, inquiens, *baptizate omnes gentes*, tingentes eos *in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti*. Solicitè enim fuerat commendandum hoc sanctos visuros & habituros in specie, quod credebant videntes ex fide. Hæc Primasius in loco citato.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

De Patre nostro, quem oratione Dominica invocamus.

Sancta Trinitas est Pater noster.

IN oratione Dominica *Pater noster*, est sancta Trinitas, Pater & Filius & Spiritus Sanctus, cujus nomen sanctificari, & regnum advenire, & voluntatem fieri petimus: & à quo Patre nostro cœlesti concedi nobis precamur panem nostrum quotidianum, & remissionem peccatorum, & conservationem à tentatione, ac liberationem à malo: cujus etiam regnum & potentiam & gloriam prædicamus.

2. Hujus Theorematis veritas perspicue elucet ex cap. 8. & cap. 12. & ex eis quæ de una voluntate dicta sunt, cap. 13. et de unitate nominis, cap. 17.

3. Huc pertinent illa verba, quæ legimus in antiquis Græcorum liturgiis, quæ sancti Iacobo, & Basilio & Chrysostomo tribuuntur. Καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παῤῥησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. *id est*: Præsta nobis Domine ut cum libertate citra condemnationem audeamus invocare te Cœlestem Deum Patrem, & dicere: Pater noster qui es in Cœlis, sanctificetur nomen tuum, &c. Quoniam tuum est regnum & potentia & gloria Patris & Filii & Spiritus Sancti, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen. Item in liturgia Chrysostomi; Εὐλογητὸς ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. *id est*: Benedictum regnum Patris & Filii & Spiritûs Sancti, nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

μοναρχία?

4. Extat Iustini Martyris liber περὶ Θεοῦ μοναρχίας. Et Gregorius Nazianzenus regnum Trinitatis vocat μοναρχίαν, orat. 40. Et negat πολυαρχίαν. orat. 37. et Patres Constantinopolitani in sua epistola ad Occidentales, apud Theodoretum lib. 5. hist. Eccles. cap. 9. De fide Catholica esse ajunt ut Patris & Filii & Spiritûs Sancti unam credamus Deitatem & potentiam & essentiam, ὁμοτιμόν τε τὴν ἀξίαν καὶ συνεδρίαν τὴν βασιλείαν, æqualem dignitatem & coæternum regnum.

ἡ πολυθεότης ἀθεότης. ἡ πολυαρχία ἀναρχία.

5. Athanasius ait; ὥσπερ γὰρ λέγειν τὸν πολυθεότητα ἀθεότητα ἐστί, οὕτως ἀνάγκη τὴν πολυαρχίαν ἀναρχίαν εἶναι. *id est*: Quemadmodum enim diximus multitudinem numinum esse negationem Numinis: ita necesse est multitudinem Principum id efficere, ut nullus esse Princeps videatur. Hæc Athanasius orat. contra Gentes. Idem, lib. de communi essentia Patris & Filii & Spiritûs Sancti, cap. Quòd non tres Dii sint. ὅτου γὰρ ἀμείστως ἡ ἀξία, μία βασιλεία, μία δύναμις καὶ βουλὴ καὶ ἐνέργεια, ἰσάζουσα, τοῦ τελείου ὄντος ἡ κτίσεως, ἵνα λέγω Θεόν. *id est*: Vbi verò indivisa dignitas, unum regnum, una potentia & volun-

ἀμείστως ἡ ἀξία.

voluntas & efficacia, in suam proprietatem vindicans Trinitatem eamque distinguens à creatura, ibi unum dico Deum.

6. Epiphanius, hæresi 62. §. 3. ὐ πολυθέαν εἰσαγόμεθα· ἀλλὰ μοναρχίαν κηρύσσοντες, οὐ σφαλόμεθα, ἀλλ' ὁμολογοῦμεν τὴν Τριάδα, μονάδα ἐν τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι, μίαν θεότητα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. *id est*: Non invehimus Deorum multitudinem, sed Monarchiam prædicamus, Monarchiam autem prædicantes, non aberramus, sed confitemur Trinitatem, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unam Deitatem Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

7. Gregorius Nyssenus, lib. 2. de Oratione Dominicâ, ait primis illis verbis *Pater noster*, compellari à nobis τὴν ἰσχύουσαν φύσιν, τὴν ἀμεταπτωτον δύναμιν, constantem naturam, immobilem potentiam, autorem rerum omnium creatarum, easque ducentem & ferentem, καὶ θείαν.

8. Ambrosius, lib. 5. de fide cap. 5. in Filii regno & Pater regnat, & in regno Patris Filius regnat: quia Pater in Filio, & in Patre Filius: & in quo habitat Filius, habitat & Pater: & in quo habitat Pater, habitat & Filius: sicut ipse ait, Ego & Pater veniemus, & apud eum mansionem faciemus. Ergo sicut una domus, ita & unum regnum. Eò usque autem unum Patris & Filii regnum est, ut quod Filius tradit accipiat: & quod Pater accipit, Filius non amittat. Ergo in uno regno unitas potestatis est.

Ioan. 14. 23. 1. Cor. 15. 14. Vnum regnum, unitas potestatis.

9. Idem lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 11. Nec solùm una operatio est ubique Patris & Filii & Spiritûs Sancti, sed etiam una atque eadem voluntas, una vocatio, una præceptio: quod licet in illo magno ac salutari Ecclesiæ spectare mysterio. Hæc Ambrosius.

Vna operatio ubique, una atque eadem voluntas, &c.

10. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, in sua expositione Orationis Dominicæ, Tom. 1. Bibliothecæ Patrum, edit. 4. Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria Patris & Filii & Spiritûs Sancti: Amen. Nam in tua manu & potestate sunt misericordia & salus, mors & vita; Patris & Filii & Spiritus Sancti, nunc & semper, & in secula.

Tuum est regnum.

In tua manu.

11. Alexander Alensis, in sua summa Theologicâ, part. 4. qu. 10. in tractatu de officio Missæ, part. 2. §. 4. in expositione Orationis Dominicæ, docet illis verbis Orationis Dominicæ, *Pater noster*, Patrem sumi essentialiter, prout convenit toti Trinitati; non autem personaliter, qui modus Paternitati convenit personæ Paternæ, respectu solius Filii unigeniti. Trinitatem enim esse, quæ nos creat, & adoptat, & regenerat. Nihilominus (inquit) personæ quæ est Pater, conveniunt hi modi Paternitatis per quandam appropriationem, ratione primæ auctoritatis. *Pater* igitur sumitur essentialiter. Nihilominus ratione, quâ primæ personæ convenit prima auctoritas creationis & adoptionis, insinuat Ambros. & August. hanc orationem fieri ad Patrem, cùm dicitur *Pater noster*, fit tamen ad totam Trinitatem, unde essentialiter tenetur. —— In oratione quam docuit Christus, insinuatur petitionem debere fieri à Deo essentialiter, per hoc quod dicitur, *Pater noster*; ut ostendatur petendum esse assequendum indistinctè ab ipsa Trinitate. Hæc Alensis. In cujus verbis cautè ac dextrè intelligendum illud, quod dicit de prima auctoritate creationis & adoptionis: neque enim ea Alensi mens est, ut divisio aliqua aut successio in operatione Trinitatis cogitetur; sed quia secundùm internum ordinem originis Filii à Patre, & Spiritûs Sancti à Patre Filioque Pater auctor dicitur Filii, & Pater cum Filio auctor seu principium Spiritûs Sancti, ideo in operatione externa Pater per Filium & Spiritum, & Filius à Patre per Spiritum, & Spiritus à Patre Filioque operari dicitur. Qui tamen ordo nullam facit operationis Divinæ separabilitatem; sicut ostendimus suprà, cap. 10. vide etiam cap. 20.

Pater sumitur essentialiter.

De appropriatione vide supra, cap. 10. §. 8. & 9.

Indistincte ab ipsa Trinitate.

Interpretatio primæ auctoritatis, in verbo Alensis.

CAPVT DECIMVM-NONUM.

Cui per Meditorem reconciliemur.

1. Tim. 2. 5. Apostolus ait; *Vnus enim Deus, unus etiam Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Quæ verba exponentes in suis commentariis Chrysostomus & Theodoretus, & auctor commentarii qui Ambrosio tribuitur, docent huic Mediationi nullum fuisse idoneum, nisi qui in una eademque personâ esset & Deus & homo. Idipsum prolixè docet Athanasius, orat. 2. contra Arianos; & Cyrillus Alexand. lib. 1. ad Reginas, cap. 7. & lib. 2. ad easdem, cap. 7. & cap 22, in primâ parte Concilii Ephesini. Idcirco Dionysius Areop. lib. de divinis nominibus. cap. 2. Christi obedientiam vocat ἀνθρωπικὴν ἀπὸ θεουργίας. Vide infrà, lib. 2. cap. 6. anathem. 10. & cap. 7. & cap. 13 §. 6.

2. Per hunc Mediatorem reconciliamur Deo Trinitate. Vni illi Deo, de quo ibi loquitur Apostolus. Vbi Chrisostomus in commentario ait, dici unum Deum, οὐκ ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἀδύλου, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν εἰδώλων *id est*: ad excludendum idola; non ad excludendum Filium. & Oecumenius ibidem; ἐπεὶ ἦν, εἷς θεὸς, ἵνα μὴ οὐκ ἀντιδιαστολὴν κατὰ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ πνεύματος, ἄκουε, ἀλλὰ οὐκ ἐπὶ τῶν εἰδώλων, λεγόμενος δὲ θεὸς. *id est*: Quod autem dicitur, *unus Deus*, non ad exclusionem [seu contra distinctionem] Filii ponitur aut Spiritus; Absit! sed propter illos qui non sunt, & tamen dicuntur dii. Et Primasius comment. in eundem locum Apostoli, *unum Deum*, interpretatur, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Huc pertinet & illud ejusdem Apostoli; *Hæc autem omnia ex Deo; qui reconciliavit nos sibi per Iesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis. Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* 2. Cor. 5. 18. 19.

1. Tim. 2. 5.

3. Augustinus, præfatione in secundam expositionem Psal. 29. Quid est (inquit) esse Mediatorem inter Deum & homines? non inter Patrem & homines. Quid est Deus? Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Quid sunt homines? peccatores impii mortales. Inter illam Trinitatem, & hominum infirmitatem & iniquitatem, Mediator factus est homo: atque ut inter hominem & Deum Mediator exsisteret, Verbum caro factum est, id est, Verbum homo factum est. Et lib. 9. de Civitate Dei, cap. 15. Quærendus est medius, qui non solùm homo, verùm etiam Deus sit. —— Ad illud unum beatificum bonum ut perduceremur, non multis, sed uno Mediatore opus erat: & hoc eo ipso, cujus participatione sumus beati, hoc est,

Digitized by Google

Verbo Dei. ... Beatus & beatificus Deus, factus particeps humanitatis noſtræ, cõpendium præbuit participandæ Divinitatis ſuæ. Neque enim nos à mortalitate & miſeriâ liberans, ad angelos immortales beatoſque ita perducit, ut eorum participatione etiam nos immortales & beati ſimus, ſed ad illam Trinitatem, cujus & angeli participatione beati ſunt. Hæc Auguſtinus.

4. Fulgentius, lib. de fide, ad Petrum Diaconum [qui etiam reperitur in operibus Auguſtini, tom. 3] cap. 2. ad finem capitis, de Chriſto diſſerens ait: Iſte eſt igitur, qui in ſe uno totum exhibuit, quod eſſe neceſſarium ad redemtionis noſtræ ſciebat effectum: idem ſcilicet & ſacerdos & ſacrificium, idem Deus & Templum. Sacerdos, per quem ſumus reconciliati: ſacrificium, quo reconciliati: Templum, in quo reconciliati: Deus, cui reconciliati: Solus tamen ſacerdos, ſacrificium, & templum, & hæc omnia Deus ſecundùm formam ſervi. Non autem ſolus Deus; quia hoc eſt cum Patre & Spiritu Sancto ſecundùm formam Dei. Reconciliati igitur ſumus per ſolum Filium ſecundùm carnem; ſed non ſoli Filio ſecundùm Divinitatem. Trinitas enim nos ſibi reconciliavit, per hoc quod ſolum Verbum carnem ipſa Trinitas fecit. Hæc Fulgentius.

CAPUT VIGESIMVM.

Cur Patri approprietur quod toti convenit Trinitati in negotio reconciliationis per Mediatorem.

Auctor. PAter Filii ſui unigeniti Auctor eſt, idemque proceſſionis Spiritus Sancti Auctor eſt, qui talem Filium genuit, & gignendo ei dedit, ut etiam de ipſo procederet Spiritus Sanctus: ſicut loquitur Auguſtinus, lib. 3. contra Maximinum, cap. 14. Pater principium eſt non de principio. Filius autem & Spiritus Sanctus de principio; quamvis hi tres ſint ad creaturas unum principium, ſicut unus Creator & unus Dominus: ut idem docet Auguſtinus, eodem lib. cap. 17. & lib. 5. de Trinitate, cap. 14. Propterea dixit Gregorius Nazianzenus, orat. 24. in Ægyptiorum ad ventum: πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τὸ υἱὸς ἔχει, πλὴν τῆς αἰτίας. id eſt. Omnia quæcunque habet Pater, ſunt Filii, excepta cauſsa.

Cauſſa.

2. Athanaſius orat. 2. contra Arianos, Patrem vocat πηγὴν καὶ ἀρχὴν τοῦ υἱοῦ, fontem & principium Filii. Et Baſilius Cæſarienſis, prope finem libri, 1. adverſus Eunomium, ait de Patre in relatione ad Filium, quod Pater ſit αἴτιος καὶ ἀρχὴ. Et Gregor. Nazianzenus, orat. 29. Patrem reſpectu Filii vocat ἀρχὴν, ὡς αἴτιον καὶ πηγὴν. Dionyſius ait: μόνη δὲ πηγὴ τῆς ὑιϑεσίας ϑεότης ὁ πατὴρ. ..... πηγὴν ϑεότης ὁ πατὴρ. lib. de divinis nominibus, cap. 2. & Zacharias Mitylenenſis lib. de mundi opificio, Patrem vocat σοφίαν αἰτίαν καὶ ἀρχὴν ϑεότητος, τῆς δὲ υἱοῦ ἀϊδίου καὶ συμφυοῦς. Et Germanus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, in Contemplatione rerum Eccleſiaſticarum, (tom. 1. Græcolat. Bibiloth. Patrum edit. 4. pag. 155.) Deum Patrem vocat πηγὴν καὶ αἰτίαν υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, fontem & cauſſam Filii & Spiritus Sancti. loquutionem iſtam qua Pater fons dicitur, Athanaſius deſumtam eſſe monet ex Ierem. cap. 2. verſ. 13. ubi Dominus dicitur fons aquæ vivæ. & cap. 17 verſ. 13. ubi in tranſlatione Græca LXX. dicitur πηγὴ ὕδατος, fons vitæ. & ex Baruch 3, 12. ubi appellatur πηγὴ τῆς σοφίας, fons ſapientiæ. & Pſal. 36. (ſeu 35.) Apud te eſt fons vitæ. Inveniuntur hæc apud Athanaſium, Epiſt. ad Serapionem de Deitate Spiritûs Sancti; & lib. de Synodi Nicænæ decretis contra hæreſin Arianam; & Orat. 2. contra Arianos.

Principium.

Fons.

3. Hilarius Pictavienſis, lib. 2. de Trinitate ait, Spiritum Sanctum confitendum eſſe de Patre & Filio auctoribus. (Quamvis tutius Auguſtinus Patrem & Filium, relativè ad Spiritum Sanctum, vocet unum principium, lib. 5. de Trinitate, cap. 14. Quo autem ſano ſenſu intelligendum ſit illud Hilarii dictum, monet Thomas, part. 1. qu. 36. art. 4. ad 7.) Item Hilarius lib. 4. & lib. 6. ejuſdem operis de Trinitate, loquens de Patre & Filio & Spiritu Sancto, Patrem vocat fontem & cauſſam. 12 lib. 7. & lib. 9. & lib. 12. Patrem vocat auctorem Filii. Et Ambroſii verba ſunt, in ſymbol. Apoſtol. cap. 2. Pater ergo, qui origo eſt Deitatis & bonitatis. Idem alibi ait, ab ipſo Deo Patre eſſe omnem auctoritatem. Ambroſ. in 1. Tim. 2. 5. Auguſtinus Patrem vocat principium Filii. lib 4. de Trinit. cap. 20. & totus Deitatis principium. ubique.

Vide cap. 35. theſ. 30.

Origo.

4. Propter hanc auctoritatem originis, & quia Filius eſt qui in aſſumita ſervi forma factus eſt obediens uſq; ad mortem Crucis, Philip. 2 8. reconciliatio & acceſſus noſter per Mediatorem ad ſanctam & individuam Trinitatem, dicitur quandoque in Scripturis, per modum appropriationis, fieri ad Patrem. Vnde Apoſtolus de Chriſto Mediatore loquens; Per ipſum (inquit) habemus acceſſum utrique in uno Spiritu ad Patrem, Epheſ. 2, 18. & alibi; ſi enim, cùm eſſemus inimici, reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ipſius. Rom. 5, 10. Et ipſe Servator ait. Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium ſuum unigenitum dederit: ut omnis qui credit in eum, non pereat ſed habeat vitam æternam, Ioan. 3, 16. ubi nominatur Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti; intelligenda eſt autem ſancta & invidua Trinitas, cujus, dilectione & decretò & operatione hæc nobis beneficia collata ſunt. & cui per Mediatorem reconciliamur, & ad quam acceſſum habemus. In fide (inquit Apoſtolus) vivo Filii Dei, qui dilexit me & tradidit ſeipſum pro me. Non abjiciam gratiam Dei, Galat. 2. 20. 21. & alibi. Condonantes vobis mutuò; ſicut & Chriſtus condonavit vobis. Coloſſ. 3, 13. Cui ſimile eſt illud dictum ad Epheſios 4, 32. ſicut Deus in Chriſto condonavit vobis. Quæcunque facit Pater, hæc etiam Filius ſimiliter facit: Ioan. 5, 19. Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ita & Filius quos vult, vivificat, verſ. 21. Et quod petierimus in nomine ejus, id ſe facturum pollicetur, Ioan. 14, 13. 14. Ipſe igitur invocatur cum Patre in nomine Mediatoris, & petita donat. Ipſe promittit ſe miſſurum Paracletum à Patre, Ioan. 15. 26. Et fœdus illud de remittendis noſtris peccatis, Ierem. 31, v. 31. &c. Apoſtolus tribuit Spiritui Sancto. Hebr. 10, 15. 16. 17. de quo etiam alibi ait, quòd dona nobis ſpiritualia largiatur, diſtribuens privatim ſingulis, prout vult. 1. Cor. 12, 11. Vide plura huc ſpectantia, cap. 12. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. 2 Cor. 5, 19. ideſt, Trinitati Patri & Filio & Spiritui Sancto: in cujus nomine baptizamur in remiſſionem peccatorum.

5. Quam-

5. Quamvis autem ratione originis ſive proceſſionis ſolus Pater ſit ἀνάρχως, principium non de principio ; attamen ratione æternitatis ſeu intemporalis infinitatis (vt loquitur Hilar. lib. 9. de Trinitate.) Filius eſt συνάναρχος καὶ ἄχρονος καὶ συναΐδιος τῷ ἰδίῳ γεννήσαντι. *id eſt* : Æque principii expers quoad tempus , & coæternus cum ſuo genitore , vt recte ait Cyrillus Alexandrinus libro Proſphonetico priore ad religioſiſſimas Reginas, cap. 3. in parte 1. Concilii Ephèſini.

6. Græci (inquit Thomas Aquinas utuntur in Divinis indifferenter nomine cauſſæ ſicut & nomine principii : ſed Latini Doctores non utuntur nomine cauſſæ, ſed ſolùm nomine principii, part. 1. quæſt. 33. art. 1. vbi etiam rationem adfert, quam ibi lector inveniet. Quamvis Hilarius utatur etiam nomine cauſſæ, vt jam monui, §. 3.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

Regula utilis ad intelligendas loquutiones de Trinitate Deo. Quando unus trium in aliquo opere nominatur, univerſa operari Trinitatis intelligitur.

REtinenda eſt illa orthodoxorum Patrum obſervatio & regula de Trinitate Deo , ex ſacris ſcripturis evidenter deſumta, quam breviter inſinuat Auguſtinus, his verbis : *Quando unus trium in aliquo opere nominatur, univerſa operari Trinitas intelligitur.* Enchirid. cap 38.

2. Athanaſius, epiſt. ad Serapionem contra eos, qui dicunt Spiritum Sanctum creaturam eſſe : ἡ ἁγία καὶ μακαρία Τριὰς, ἀδιαίρετος καὶ ἀσυμβλῆτος ἐστὶν ἑαυτῇ ὅτι καὶ λεγομένου τοῦ πατρὸς, ἐστὶ καὶ ὁ τοῦ λόγου· καὶ τὸ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι· ἑνὸς γὰρ ὄντος τοῦ λόγου· μία γάρ ἐστιν ἐν τῷ πατρὶ χάρις, ἣ πληροῦται ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ πληρωθέντι· καὶ μία θεότης ἐστὶν ἧς θεὸς ἐστιν ὁ ὢν πάντων ἐπὶ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὅτως γὰρ ὁ Παῦλος εὐχόμενος διαμαρτύρεται ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ Χριστῷ, ἐμφανῶς, ὅτι ἡ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' ἐν Χριστῷ ἦν καὶ αὐτὸ, ὅσπερ ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρί· *id eſt* : Sancta & beata Trinitas indiviſa eſt & unita in ſe : & ubicunque Pater dicitur, adeſt & ipſius Verbum, & in Filio Spiritus. Si autem Filius nominetur, in Filio eſt Pater, nec Spiritus eſt extra Verbum. Vna enim eſt ex Patre gratia per Filium, in Spiritu Sancto, conſummata : & una Deitas eſt, & unus Deus qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Ita enim Paulus dicens, *Teſtificor ego coram Deo & Ieſu Chriſto*, noverat, quod non ſeparetur Spiritus à Filio; ſed in Chriſto erat Spiritus quemadmodum Filius in Patre. 2. Tim. 4, 1.

3. Baſilius Magnus, lib 5. contra Eunomium: ἀπόπλους θεότητος εἰδώς, ὁ ὑπὸ φαντασίαν τὸ τέλος παρίσωσιν. *id eſt* : Vnitatem Deitatis cognoſcentes (Prophetæ & Apoſtoli) in unâ perſonâ tres prædicant. Et eodem libro, luculenta memoratæ regulæ exempla adfert, in verbis illis Domini: *Nemo novit Filium, niſi Pater : neque Patrem novit quiſquam, niſi Filius, & cui voluerit Filium revelare.* Matth. 11 27 & verbis illis Apoſtoli : *Ea, quæ Dei ſunt, nullus novit, niſi Spiritus Dei.* 2. *Cor.* 2, 11.

4. Gregorius Nyſſenus, lib. de differentia eſſentiæ & hypoſtaſeos, ad Petrum fratrem ſuum: ὅτι ὧν ἂν τις νοημάτων τὸ μεγαλεῖον ἰδεῖν τινος ἢ ὡς τῆς ἁγίας Τριάδος πρὸς ἄλληλα ἀσυγχύτως, ἀλλ' ἀπαράλλακτος ἀδιάστατος ἡ αὐτῶν θεότης ἀπαράλλακτον δὴ Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου τὸν δόξαν βλέπων ἐν ἑνὶ ἀδιαλείπτῳ μετεξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἢ υἱοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι τῆς ἀχρόνου κινήσεως, διότι οὐδὲν δεῖ τὸ μέσον τούτων παρεισερύμνον, ὅπερ διάστημα ἀφύσεως ἄλλο τι ἐμβὰν τὸν θείαν φύσιν, ὡς καταμερίζειν αὐτὴν ἑαυτὴν ἀπὸ τῆς τῶ ἀλλοτρίου παρεμπτώσεως δυνάσθαι, ὅτε ἀδιαστάτου τινὸς ἀνυποστάτου κινήσεως, ἥτις ἀχλυώνει ποιεῖ τῆς θείας φύσεως τὸν ἑαυτὴν ἁρμονίαν τῇ παρεμβύσῃ γῇ κατὰ τὸ συνεχὲς διαστέλλουσα, ἀλλ' ὁ τὸν πατέρα νοήσας, αὐτὸν τὸν ἐν ἑαυτῷ καταλήψεται, καὶ τὸν υἱὸν τῇ ἀδιαστάτῳ συμπαρεμπεριέξει· ὁ δὲ τὸν λαβὼν, τὸν υἱὸν οὐκ ἀπομένει διέχεσθαι τὸ πνεῦμα. ἀλλ' ἀναπόδραστος μὲν ἡ τῶν ταξέων, πάξις φύσις συμπεμφθέντος δὲ τῆς φύσεως τῶν πάντων κατὰ ταυτὸν συγκεκραμένην ἐν ἀπῷ τῶν πίστει ἀνυποπτώτως· καὶ ὁ τὸ πνεῦμα μόνον εἰπὼν, συμπεπλήρωκε τὴν ὁμολογίαν ἑαυτῷ, καὶ τὸ ἓν δεῖ τὸ πνεῦμα, καὶ ἑνωσθὲν τῷ Χριστῷ δεῖ τὸ πνεῦμα· καὶ ἐν τῷ Θεῷ, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος ὅσαπ ἐξ ἀληθείας ὁ ἑνὸς ἄκρου ἀντιλαμβάνων, καὶ τὸ ἕτερον ἄκρον σωπαπτόμενος, ὅτως ὁ τὸ πνεῦμα ἐλκύσας, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἅμα ἀπῷ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα συνειλκύσατο· καὶ εἰ τὸ υἱὸν ἀληθῶς λαβεῖν, ἔχει τὸν τὸν πατέρα, καὶ ἓν τὸ ἰδίαν πνεῦμα συνεπιφωνεῖ ὅτι γὰρ τοῦ πατρὸς ὁ ἀεὶ ἐν τῷ πατρὶ ὢν ἐπιφωνεῖται δυνήσεται, ὅντι τῷ πνεύματι ἐπὶ τὸν δὲ ἁγίου ἐπιστῆναι, ὁ πάντα ἐν ἀπῷ ἐνεργῶν. ἐν ἓν ἐν ἐστιν ὑπονοῆσαι πρὸν ἡ ἁγιότητα κατ' οὐσίαν τυποῦν, ὡς ἡ τὸν υἱὸν χωρὶς πατρὸς νοῆσαι ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἁγιάζεσθαι· ἀλλὰ τὰς ἄρρητα καὶ ἀκατανοήτους ἐν πνεύσει καταλαμβάνεται καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἁγιότης, ὧν ἐκ τῆς ἀδιαστάτου ὑπάρξεως ἀφορίζειν τὸ φύσεως συνεχὲς ἀφεστάσας, οὔτε τὸν κτ' οὐσίαν κινήσεως τὸ ἰδιάζον ἀδιαγνωρίστων ἀνοχίνουσις *id eſt* : Per quas cogitationes & conſiderationes ſi alius quis majeſtatem unius earum , quæ in ſancta Trinitate creditæ ſunt, perſonæ uni contemplatus fuerit & animadverterit per eaſdem progredientur, indifferentem & non variantem gloriam cernens in Patre, Filio, & Spiritu Sancto , nullo inter Patrem & Filium, vel Filium & Spiritum Sanctum intercedente ſpatio , per quod mentis agitatio per vacua vagetur : quippe cùm nihil ſit, quod per medium horum ſe ſe inſerat & inſinuet : neque alia res eſt ulla ſubſiſtens præter Divinam naturam , quæ per interjectionem alieni poſſit eam inter ſeſe dividere ac diſpertiti : neque alicujus imaginarii ac non ſubſiſtentis intervalli vacuitas, quæ diducat & quaſi hiare faciat Divinæ eſſentiæ inter ſe harmoniam & aptam congruentemque cohærentiã, interpoſitione vacui dirimens continuum: ſed qui Patrem mente æque animi cogitatione percipit , & ipſum in ſe cognovit , & Filium ſimul eademq; contemplatione animi aſſumſit. Qui autem hunc accepit, à Filio Spiritum non ſeparavit : ſed conſequenter quidem juxta ordinem, conjunctim verò juxta naturam omnium trium ſimul in ipſo temperatum fidem mente concipit , & imaginatus eſt. Ac qui Spiritum ſolum dixit , unà cum hac confeſſione comprehendit & id cujus ſpiritus eſt ; & quoniam Chriſti eſt Spiritus , & ex Deo eſt, vt inquit Apoſtolus. Quemadmodum ex catena qui unam extremitatem apprehendit alteram quoque ſummitatem ſimul attrahit : eodem modo, qui Spiritum traxit, vt inquit Pro-

ἀπαράλλακτος δόξα indiſſimilis gloria, ſeu non diverſa gloria.

συμπεριλήψεται.

Pheta, per eum Filium quoque & Patrem simul traxit, atque si quis Filium revera acceperit, habebit eum utrinque, hinc quidem suum Patrem, illinc verò suum Spiritum simul adducentem. Neque enim à Patre qui semper in Patre est, abscindi atque separari poterit; neque unquam à Spiritu suo disiungetur, quippe cùm per eum omnia operetur. Fieri ergo non potest, vt aliqua sectio vel divisio vllo modo excogitetur, vt vel Filius absque Patre intelligatur, vel Spiritus à Filio disjungatur, sed quædã ineffabilis & quam mente assequi non possumus, in his deprehenditur, tum communicatio, tum distinctio, ita vt neque hypostaseon differentia continuitatem naturæ divellat, neq; communio quæ secundùm essentiam est, proprietatẽ notionum confundat.

5. Augustinus, lib. 1. de Trinitate, cap 10. Vnde (inquit) se ab isto quod dixit; *ipse enim Pater amat vos*: utique ipse non separat, sed secundum ea facit intelligi quæ suprà commemoravi, latisque insinuavi, plerumque ita nominari in Trinitate unam quamque personam, vt & aliæ illic intelligantur. *Sic itaque dictum est ipse enim Pater amat vos*, vt consequenter intelligatur & Filius & Spiritus Sanctus. Et rursus eodem lib. cap. 12. Iam (inquit) ostendimus in hac Trinitate per multos Divinarum loquutionum modos etiam de singulis dici quod omnium est, propter inseparabilem operationem unius ejusdemque substantiæ. Hæc ibi Augustinus.

Notionis Ioan. 16. 27.

Di singulis dici quod omnium est, propter inseparabilem operationem ejusdemque substantiæ.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

De hymno glorificationis: *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, sicut erat in principio, &c.*

QVò clariùs Deitatis unitatem in Trinitate personarum, & unam Trinitatis gloriam, atque æqualem Patris & Filii & Spiritûs Sancti honorem, eandemque glorificationem palàm profiterentur, usurpabant veteres in fine hymnorum & Psalmorum hunc hymnum glorificationis: *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto: sicut erat in principio, & nunc, & semper & in secula seculorum.* Amen.

2. Basilius Magnus, lib. de Spiritu Sancto, ad Amphilochium, cap. 27 εἰρηται μὲν οὖν ὅτι πολλὴν ὀφὴ περὶ δόξαν εἰπεῖν, δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ σὺν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ· καὶ δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, *id est*: Dictum est igitur idem esse quoad sensum; sive dicas, Gloria Patri, & Filio, cum Spiritu Sancto: sive dicas, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto. Idem, eodem lib. cap. 29. docet; antiquissimos Patres usos esse hac formâ, Gloria Patri, & Filio cum Spiritui Sancto, σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Et eodem capite scribit, antiquâ consuetudine populum Christianum pro vespertino lumine gratias agere solitum hac formulâ: αἰνῶμεν πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. *id est*: Laudamus Patrem & Filium, & Sanctum Spiritum Dei. Monuit etiam, cap. 27. syllabam ἐν *En*, (quâ dicimus, *& Spiritui Sancto*) non esse fas cuiquam rejicere, cùm acceptafit ex ipsius Domini ore, jubentis baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti [καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.] Neque esse quidquam, quod vetèt recipere in Doxologiâ etiam æquipollentem ei [πρὸς ἰσοδυναμοῦντα αὐτῇ] Præpositionem *cum*, σὺν. Consuetæ autem gratiarum actioni pro vespertino lumine, similis est hymnus iste glorificationis. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.* Qui hymnus in Ecclesia diligenter retentus est, pro custodia Doctrinæ Nicænæ contra Arianos. Æqualem autem atque eandem Filio & Spiritui Sancto gloriam cum Patre tribuere recusantes Ariani, utebantur hac formulâ doxologiæ (teste Basilio, lib. de Spiritu Sancto, cap. 25.) δι' οὗ τῷ πατρὶ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα, ἐν τῷ μονογενεῖ σοῦ υἱῷ, σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, *id est*: Tibi Patri honor & gloria, per unigenitum tuum Filium, in Spiritu Sancto. Et ibidẽ monet Basilius non de syllabis & vocibus, sed de rebus ipsis fuisse certamen cum Arianis; qui syllabas quasdam fugiebant, quia rem ipsam syllabis intimatam (licet in Scripturis Divinis luculenter traditam) agnoscere pertinaciter renuebant.

Matth. 28. 19.

3. Theodoretus, lib. 2. historiæ Eccles. cap. 24. Athanasium introducit describentem vafritiem Leontii Ariani Episcopi Antiocheni in recitanda glorificatione, Cum enim divisum cerneret clerum & populum, aliis canentibus; *Gloria Patri & Filio:* Alius autem: *Gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto*: ipse Leontius totam glorificationem tacitè recitabat, ita vt audiretur ex ore ejus ab eis qui propè erant, tantùm, *In secula seculorum.*

4. Sozomenos, lib. 3. histor. Eccles. cap. 19. refert, tempore Constantii Imperatoris, & magni Athanasii Episcopi Alexandrini, & Leontii Ariani Episcopi Antiocheni, Catholicos & Arianos, qui Antiochiæ regebant, in recitatione glorificationis discrepâsse in hunc modum. Catholici Patrem & Filium vt honore æqualem glorificabant, [πατέρα δὲ υἱὸν ὡς ὁμότιμον ἐδόξαζον] secundùm traditionem Nicænæ Synodi Deum hymnis celebrantes [κατὰ παράδοσιν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸν θεὸν ὑμνοῦντες.] Ariani autem glorificabant Patrem in Filio (πατέρα ἐν υἱῷ) per hanc interpositam præpositionem, *In*, volentes ostendere Filium esse Patre inferiorem [τῇ παρεμβάσει τῆς προθέσεως ἐνδεικνύμενοι τὸν υἱὸν ὑποφήτορα.]

5 Nicephorus Calist. lib. 9. histor. Eccles. cap. 24. ejusdem temporis & urbis historiam repetens; Sententiam, (inquit,) quam quisque de Deo obtineret, in choro stantes, ad finem Psalmodiæ declarabant. Quidam enim Patrem & Filium eodem honore celebrantes: nonnulli Patrem in Filio (præpositione interjectâ obscuriùs secundas partes Filio tribuentes:) Alii, *Gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto*: quidam etiam, *Gloria Patri & Filio in Spiritu Sancto*, canebant. Primùm omnium ferunt Antiochenum Flavianum, Monachorum coactâ catervâ, clarè accinuisse, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto.* Quod quidem vt nihil habens suspicionis, in Ecclesiis Dei obtinuit. Id verò Leontius videns, inhibere eos, qui juxta Nicænæ fidei traditionem Deum laudibus prosequebantur, non audebat, seditionem timens. Hæc Nicephorus.

6. Macarius Ægyptius, sic claudit homiliam suam 12. δόξα ἐν συστήνεσι τῷ πατρὶ, & τῷ υἱῷ, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. *id est*: Gloria & adoratio Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, in secula, Amen. Et homil. 16. δόξα πατρὶ, ἐν υἱῷ, & ἁγίῳ πνεύματι. Et homil. 17. δόξα τῷ ὁμοῦ-

ἐμπαίᾳ τεταῦθ. Fertur hic Macarius floruiſſe ſub magno Conſtantino & Conſtantio Imperatoribꝰ.

7. Exſtat Epiſtola ſub Hieronymi nomine ad Damaſum Epiſcopum Romanum ſcripta, (tom. 1. Conciliorum pag. 625. col. 1. edit. Pariſ.) in qua Damaſum hortatur Hieronymus, his verbis: Precatur ergo cliens tuus, ut vox iſta pſaliētiū in ſede tua Romanā, die noctuque canatur, & in fine Pſalmi cujuſlibet ſive matutinis vel veſpertinis horis conjungi præcipiat Apoſtolatūs tui ordo, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.* Illud carmen laudis, omni Pſalmo conjungi præcipias, ut fides 318. Epiſcoporum Nicæni Concilii, veſtro ore pari conſortio declaretur. Hæc ille. Tametſi autem hæc epiſtola Baronio & Binio adulterina videatur, eam tamen pro Hieronymi epiſtolâ, ſuâ ætate agnitam eſſe indicare videtur Remigius Autiſſiodorenſis, qui claruit ante annum Chriſti 900. Quamvis Hieronymo & Damaſo, quoad hujus hymni originem, plus tribuar, quàm ex illa epiſtolâ colligi poſſe videatur; vel quàm per aliorum Veterum prolata nobis teſtimonia admitti poſſit, ſi primam hujus hymni originem intelligat ibi Remigius: cujus hæc ſunt verba; Deinde imponitur: Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto. Quæ verba, ad diviſionem Pſalmorum, qui prius indifferenter canebantur, beatus Hieronymus, Damaſo petente, compoſuit: ſed cùm nequaquā id ſufficeret; prædicto Apoſtolico iterum ſuggerente, addidit adhuc: Sicut erat in principio &c. Hæc Remigius Autiſſiodorenſis, in Expoſitione de celebratione Miſſæ, ſub initium. [Tom. 9. Bibl. Patr. col. 442 edit. 4.] Eandem epiſtolam agnovit Garſias Loayſa in ſuis notis in Concilium Toletanum quartum, cap. 14. ubi ait: De verſu illo; Gloria *Patri* & Filio &c. ſuprà diximus. Verùm ſunt qui dicant à Flaviano Antiocheno, adjutore Chryſoſtomo, compoſitum; ut Nicephor. lib. 9. cap. 14. & 18. cap. 51. poſtea conſilio Hieronymi in Eccleſia Latinâ additum finibus Pſalmorum à Damaſo, ipſe refert in epiſtola ad Damaſum. Hæc Garſias Loayſa. Qui hiſtoriam Nicephoro tribuit, quæ apud Nicephorum non ita certò aut evidenter comparet; nam Flavianum compoſuiſſe hunc hymnum non ait Nicephorus, ſed in tanta varietate apud Antiochenos illo tempore primū clarè accinuiſſe. Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto: & ſic canentes laudaſſe Deum juxta Nicænæ fidei traditionem. Laudatur quidem Flaviani zelus, & fortis conſtantia, quia ſub Leontio Ariano Epiſcopo gregem in diverſa diſperſum, hac apertā veritatis profeſſione ad veritatē atque unitatem reducere primus aggreſſus eſt: at verò hunc hymnum non priùs apud Chriſtianos auditum eſſe, neque diſertè aſſerit Nicephorus, neque congruere videtur cum eis quę commemorata ſunt ex Baſilio & Theodoreto & Sozomeno. Conſentiunt omnes; receptam in Eccleſiis orthodoxis fuiſſe hanc formulam, ut conſonam doctrinæ Nicæni Concilii, contra Arianos.

8. Ado Epiſcopus Viennenſis, in ſuo Chronico, ætate ſextâ, anno Domini 337. Meminit Concilii Vaſenſis in Gallia habiti, tempore Conſtantii Imperatoris: Florebat (inquit) & tunc temporis Nectarius Viennenſis Epiſcopus, in doctrina fidei eximius: qui in Vaſenſi illâ Synodo venerabili primus interfuit, & Patris Filii & Spiritūs Sancti unam naturam, & poteſtatem, & Deitatem, & virtutem, in Eccleſia publicè prædicavit, & docuit. Hæc Ado. Hujus Concilii videtur eſſe canon ille Vaſenſis, qui exſtat de hoc hymno glorificationis (tom. 1. Concil. pag. 575. col. 1. edit. *Pariſ.*) cujus canonis hæc ſunt verba: Et quia non ſolum in ſede Apoſtolicā, ſed etiam per totum Orientem, & totam Africam; vel Italiam, propter hæreticorum altutiam, quā Dei Filium non ſemper cū Patre fuiſſe, ſed à tempore fuiſſe blaſphemant, in omnibus clauſulis poſt *gloria Patri &c ſicut erat in principio &c.* dicitur: etiam & nos hoc ita dicendum eſſe decrevimus.

9. De eodem hymno glorificationis dicitur in Concilio quarto Toletano, can. 12. Quotidie publico privatoque officio, in fine omnium Pſalmorum dicimus: Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui Sancto, in ſecula ſeculorum, Amen. Celebratum eſt hoc Concilium, Præſidente Iſidoro Epiſcopo Hiſpalenſi, anno Dom. 633. Vtuntur ibi Toletani Patres hoc exemplo, & argumentātur etiam à precibus Eccleſiaſticis, quas Apoſtolus fieri præcipit, (1. Tim. 2.) ut docerent non eſſe rejiciendos eos hymnos, qui humano ſtudio in laudem Dei compoſiti ſunt: eoſque rejicientibus excommunicationis pœnam denunciant. Quod autem in eodem Concilio, can. 14. ſtatuitur, ut non amplius, *Gloria Patri*, ſed, *Gloria & honor Patri* dicatur: illud conſuetudine Eccleſiaſticā non eſt roboratum: & ita non *Gloria & honor*; ſed *Gloria Patri* dicitur in Eccleſia. Vt annotat in illum canonem Garſias Loayſa.

10. Senſum & mentem hujus glorificationis feliciter expreſſerunt Patres Toletani, Concil. Tolet. 14. cap. 12. ſeu ult. his verbis: Dantes in his gloriam ſoli Deo Omnipotenti, vivo & vero in Trinitate regnanti, Patri & Filio Spiritui Sancto: cujus dono. &c.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

De una indiviſa adoratione & invocatione, & collaudatione Sanctiſſimæ Trinitatis.

Theorema. QVando officia noſtra Deo fideliter offerimus, ſive dicamus Patrem, ſive pronunciemus tantummodo vocabulum Filii, (ſicut Stephanus moriens, Act. 7.) vel Spiritūs Sancti, (ut in hymno illo Ambroſiano, Veni Creator Spiritus. & in illa precatione Gregorii Nazianzeni, orat. 37. Δόξα τῷ θεῷ &c.) ſive Patrem & Filium; ſive Patrem & Filium & Spiritum Sanctū ſimul dicamus; ſive Deum, aut Dominū aut Trinitatem; aut quodlibet eorum nominū Divinorum, quę de perſona aliqua Divinâ quovis modo dicuntur, ſive relativè ad aliam perſonam, ſive ſubſtantialiter & ad ſeipſam, vel reſpectu creaturæ; quodcunque exprimatur nomen, unus eſt ſemper indiviſus cultus, qui exhibetur inſeparabili Trinitati Domino Deo noſtro: quem jubemur adorare, & illi ſoli ſervire, Et inſeparabiliter exaudit Trinitas.

Conſilia-rium. 2. Ex hoc veriſſimo theoremate conſequitur; non eſſe donеum adorationis & invocationis modum, ſi tribus diſtinctis adorationibus & invocationibus tres perſonæ, continuatā ſerie veluti ſeorſim adorentur & invocentur: ita ut una eademque petitio, primò offeratur Patri, & deinde ſtatim iteretur Filio, & tertiò repetatur ad Spiritum Sanctum; ſecundā primam, & tertiā ſecundam immediate excipiente,

excipiente. Supplicatio enim facta uni personæ, non est iteranda immediatè ad aliam personam; ne in unum simplicissimum religiosi nostri cultûs objectum aliquâ divisionis vel separationis aut separabilitatis speciem inducere videamur. Neque huic incommodo sufficienter medetur succedens adoratio & invocatio quarta, quasi collectoria, in hunc modum: Deus Pater miserere mei, Deus Fili miserere mei Deus Spiritus Sancte miserere mei: Sancta Trinitas miserere mei. Hæc enim formulâ periculosè disperguntur prius cogitationes & conceptiones precantis, veluti ad diversa objecta quæ postea recolligere conatur; cum collectione objectorum in unum. At verò, quæ in divinis dicuntur nomina collectiva, ea non sunt propriè collectiva; quia collectio dispersionem præsupponit & diversitatem, quæ in Deo non est. Vide Thom. 1. part. 1. quæst. 31. art. 1 ad 2.

3. Consectarium istud ex proposito theoremate evidenter deducitur. Quocirca, ut Consectarii veritas clarius luceat, confirmatum theorema illud quod proposuimus. § 1. de individuo cultu & indivisa adoratione. Ea autem precandi formula quam diximus non esse idoneam, nullo mihi rum præcepto vel exemplo sacræ Scripturæ vel catholicæ antiquitatis: imò ab eiusdem & a doctoma etiam nonnullorum scholasticorum & ab ipsa ratione theologica alienè pat. Sicut manifestum est ex sacrarum literarum & doctorum Ecclesiæ ortodoxorum testimoniis suprà allatis, cap. 16. 17. & 18. & 19 & 20. &c. & ex reis quæ hic subjiciam. Neque hujus formulæ, quæ nobis haud immeritò improbatur, favent verba Domini de baptismo, Matth. 28. 19 ubi non plures invocationes; sed una Patris & Filii & Spiritûs Sancti invocatio præcipitur. Quemadmodûm & Apostoli verba, 2. Cor. 13. vers. ult. & in salutationibus, in Epistolarum principiis, non nisi unam continent invocationem. Vide cap. 17 & cap 18. & cap 32.

Plura argumenta quæ in idoneam esse ejusmodi formulam precandi formulæ in confectario improbatam

Confirmatio Theorematis

4 Filius ait: Quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio Ioan. 14. 13. Ergo cum Patre in suo Mediatoris nomine invocatur, & cum Patre exaudit. Nec separatus est Spiritus Sanctus qui (ut loquitur Augustinus, lib. 5. de Trinitate cap. 11) est ineffabilis quædam Patris Filique communio. Vide verba Gregorii Thaumaturgi, suprà, cap 8. § 4 & verba quæ adferuntur ex ea expositione fidei, quæ Iustino tribuitur eod. cap. § 5. & verba Nysseni, cap. 21. § 4.

5. Athanasius suprà, cap. 18 § 5. dixit; Patris & Filii & Spiritus Sancti esse impartibilem dignitatem. Idem, orat. 2. contra Arianos, ait; Christianorum fidem servantem indivisibilem unitatem Deitatis adorare. Et in fine epistolæ ad Serapionem, de Spiritu Sancto: Veri adoratores adorant Patrem in Spiritu & veritate, id est, in separabiliter cum Filio & Spiritu Sancto. Huc redit summa illius expositionis Athanasii, in fine illius epistolæ. Vide ejusdem verba de hymno trisagio, suprà, cap. 16. § 2.

Ioan 4. 23. 24 In Spiritu & veritate

6. Patres Concilii Constantinopolitani œcumenici secundi, in symbolo illius Concilii, profitentur se credere in Spiritum sanctum, πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ συν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον. Idem Patres, epist. ad Damasum & alios occidentales (apud Theodoretum, lib. 5. Hist. Eccles. cap. 9. ajunt Patris & Filii & Spiritus Sancti esse ὁμότιμον καὶ ἀξίαν.

συμπροσκυνούμενον.

7. Basilius magnus Cæsariensis, dixit suprà, cap. 17 § 8. Ne partiaris quæ impartibilia sunt; ne scindas quæ non scinduntur: Trinitas non dirumpitur; colenda est in una & æterna gloriâ. Vide ibi plura. Idem; lib. 5. contra Eunomium, cap 12. Deum & Verbum & Spiritum dicit esse unam Deitatem, quæ sola adoranda est. εἰς Θεὸν καὶ Λόγον καὶ Πνεῦμα, μίαν ἴσην θεότητα, καὶ μόνην προσκυνητήν. Idem lib. de Spiritu Sancto ad Amphilochium, cap. 18. ὡς γὰρ ἡ φυσικὴ ἀκοὴ μία, ὅταν καὶ ἡ παρ' ὑμῶν δοξολογία μία καὶ ἡ τολμᾷ. Et postea, eodem lib. cap 26 ait. ἐν τῇ προσκυνήσει ἀχώριστον [scil.] πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἄγιον. Hæc Basilius Cæsariæ Cappadocis archiepiscopus.

Vna & æterna gloria.

Vna Deitas, quæ sola adoranda est.

δοξολογία μία, ἡ τολμᾷ.

8. Gregorius Nyssenus, suprà cap. 13. § 2. prohibet trinum & partitionem cultus, ne multitudo cogitetur Deorum. Et propter unitatem Deitatis in Patre & Filio & Spiritu Sancto, iccirco (ait) una est apud nos adoratio, & collaudatio una. Vide etiam ejusdem verba, suprà, cap. 21. § 4 & infra, cap. 31. § 4

Vna adoratio & collaudatio una.

9 Basilius Episcopus Seleucensis, orat. 32. ait, de Patre & Filio & Spiritu Sancto, τοῦτο τριὰς ἐστὶ impartibilis honor, ἀμέριστος ἡ τιμή.

Honor impartibilis.

10 Gregorius Nazianzenus, or. 42. προσκυνοῦμεν τὴν μίαν ἐν τρισὶ τελείοις θεότητα. id est: Adoremus unam in tribus Deitatem. Et orat. 31. Patrem & Filium & Spiritum Sanctum ait esse tria ὁμόδοξα. Unum autem esse essentiâ & impartibilitate adorationis, τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως. Et eâdem oratione Christianos vocat Trinitatis adoratores. Et orat. 37. ait; ὁ τοῦ υἱοῦ ὁρισμὸς, τὴν προσκύνησιν, καὶ τελείαν ἔχει προσκύνησιν, ἀξίᾳ τὸ ἐν τρισὶ τελείοις ὁμότιμον καὶ ἀξίαν, καὶ τὴν θεότητα. id est: unius adoratio trinitatis est adoratio, propter æqualem eandemque trium personarum dignitatem ac divinitatem. Et postea, eadem orat. εἷς μὲν Θεὸς ὁ πατὴρ, Θεὸς ὁ υἱὸς, Θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τρεῖς ἰδιότητες θεότητος μίας δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἰσχὺς καὶ βασιλεία μὴ μεριζομένη. id est Vt colamus Deum Patrem, Deum Filium Deum S. Spiritum; tres proprietates, unam Deitatem, nec gloriâ nec honore, nec essentiâ, nec regno divisam. Idem orat. 44. de æqualitate & unitate cultûs & adorationis, & potentiæ, & perfectionis, & sanctitatis Patris & Filii & Spiritûs Sancti, ait: μία σύμβουλος, λατρεία μία, προσκύνησις, δύναμις, πλεῖσις, ὁμοιμορία. Idem, in arcanis, carmine tertio, (tom. 2. oper. Nazianz. pag. 164. edit. Paris. græcol. an. Dom. 1630.) Trinitatem dicit esse ὁμόσεβον: quod vocabulum, cum vocabulo ὁμοούσιος collatum, denotat unitatem indivisibilem adorationis naturæ illius unius & individuæ. Et ibidem, μερίστης ἡ πολύσεβος, id est, potentiam non cultu divisam. Item, ibidem;

Adoremus unam in tribus Deitatê.

τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως.

Vnius adoratio trium est adoratio.

μὴ μεριζομένην.

ὁμόσεβον.

Οὔτε Τριὰς πολύσεβος, ἑνὸς φύσις ἰσ' ἀΐδιος, *Id est*, Neque Trinitas cultu divisa est; quia natura est indivisibilis. Idem Nazianz. in Iambicis, carm 3 [tom. 2. pag. 191. ejusdem edit. græcolat. Paris. ann. Dom. 1630.] *

* Πατὴρ σὺν υἱῷ καὶ πανάγῳ πνεύματι,
Τριὰς μὲν οὐ τμητὸς ἀκρίτως, μονὰς φύσει.
Μήτ' ἐν ἀριθμῷ συγχέῃς ὑποστάσεις,
Μήτ' οὖν θεὸν σε προσκυνοῦν πάλιν φύσει.
Μία Τριὰς γὰρ, εἷς θεὸς παντοκράτωρ.

} id est

Patrem cum Filio & Sanctissimo Spiritu,
Trinitas personis discreta, unitas naturâ.
Neque igitur numero confundas hypostases,
Neque rursus Deum te adorans scindas naturâ,
Vna enim Trinitas, unus Deus omnipotens.

11 Epi-

11. Epiphanius, in Ancorato, paragrapho ſeu capite 24. Dicit eandem Deitatem eſſe in Trinitate, & hanc ipſam Trinitatem eſſe in una Deitate. Et celebrandum ac glorificandum eſſe Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum Spiritu Sancto, ſanctitatem unam, cultum unum, unam Deitatem, unam glorificationem. [μίαν ἁγιωσύνην, μίαν λατρείαν μίαν θεότητα, μίαν δοξολογίαν.] Et hæreſ. 65. § 8. ἐν ἀξίωμα.

Vna Deitas, vnus cultus.

12. Cyrillus Alexandrinus dixit, ſuprà, cap. 17. §. 17. Sicut eſt una fides, unum baptiſma; ita unam eſſe Patris & Filii & Spiritûs Sancti adorationem.

13. Dionyſius Areopagita, lib. de divinis nominibus, cap. 3. initio capitis; Invocantes (inquit) benignitſimam & bonitatem eminentiſſimam Trinitatem. Oportet enim nos orationibus ſeu precibus primum ad ipſam, ut bonorum fontem vel primam bonitatem, ſurſum ferri. χρὴ δὴ ἡμᾶς τοῖς ἀρχαῖς προσεύχεσθαι ἐπ' αὐτὸν, ὡς ἀγαθαρχίαν, προβαίνοντας. Et eodem lib. cap. 13 ait; nos debere ἑνιαίως ὑμνῆν πᾶν ἓν καὶ μίαν θεότητα, ὃ πάντων αἴτιον ὂν, καὶ ἑνιαῖως αἴτιον καθ' ὃ ἑνιαῖον, &c. unitè ſeu uniter celebrare integram & unam Deitatem, quæ omnium cauſſa eſt una, & unicè cauſſa, & eſt pluſquam una, &c. Vide infrà, cap. 33. §. 7.

ἑνιαίως.

14. Ambroſius ſuprà, cap. 14. §. 2. Ideo (inquit) unitas honoris, quia unitas poteſtatis. Idem tract. in Symbol. Apoſtol. cap. 5. Vnus cultus una veneratio, una ſanctificatio ſemper Patris & Filii & Spiritûs Sancti eſt. Neque enim dignum eſt aut Filium defuiſſe Patri, aut Spiritum Sanctum defuiſſe Filio; ſicut impii hæretici mentiuntur. Nos verò hoc præcaventes, ſervemus bonum propoſitum, quod à ſanctis Patribus ſuſcepimus: adoremus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, in Filio Patrem, in Spiritu autem Sancto Patrem & Filium intelligentes: diſtinguentes, antequam conjungamus; & jungentes, antequam dividamus: Vnitatem in Trinitate venerantes, & Trinitatem in Vnitate confitentes. Tota ergo à nobis ſancta Trinitas adoranda eſt: quia tota regalis eſt; quia unius poteſtatis & unius gloriæ eſt. Hæc ibi Ambroſ. Idem, lib. 4. de Spiritu Sancto, cap. 12. probat Spiritum Sanctum, cum Patre & Filio adorare.

Ideo vnitas honoris, quia vnitas poteſtatis, &c.

15. Auguſtinus, lib. contra ſermonem Arianorum, cap. 35. Trinitas ergo unus Deus ſolus magnus & bonus, cui uni & ſoli, ſicut præcepit lex ejus, illâ, quæ *latria* dicitur, ſervitute ſervimus. Idem Epiſt. 66. ad Maximum medicum: Ac per hoc, ſi Patri & Filio & Spiritui Sancto latria debetur & exhibetur à nobis, de qua dictum eſt; Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies: procul dubio Dominus Deus noſter, cui ſoli per latriam ſervire debemus, non eſt Pater ſolus, nec Filius ſolus, nec ſolus Spiritus Sanctus; ſed ipſa Trinitas unus Deus ſolus, Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Hæc Auguſt.

λατρεία.

Matth. 4. 10.

Ipſa Trinitas vnus ſolus Deus, cui ſerviendum.

16. Neceſſe quidem non eſt, ut ſemper in orationibus noſtris vel omnia tria vocabula perſonalia, vel commune aliquod eſſentiale, vel vocabulum Trinitatis expreſsè proferamus; ſed quamvis unius tantùm, vel duarum perſonarum vocabula ore proferamus, neceſſe eſt tamen animo ſemper poſſidere ἀχώριστον πᾶν ἔννοιαν de Patre & Filio & Spiritui Sancto, ut ex divina ſcriptura monet auctor expoſitionis fidei, quæ Iuſtino tribuitur: Vt non imaginemur ſectionem aut diviſionem ullo modo, quaſi mente cogitari poſſit Filius ſine Patre, vel Spiritus ſeorſim à Filio; ut monuit Gregor. Nyſſenus, ſuprà c. 21. § 4.

17. His ſacrarum literarum, & Catholicæ antiquitatis, ſacrarum literarum doctrinam cuſtodientis, præceptis atque inſtitutis conſentanea eſt perpetua Veterum praxis, ipſorumque adeò Prophetarum & Apoſtolorum; in quorum ſcriptis exempla cultûs & invocationis & laudationis omnia indiviſam ſpirant unitatem. Neque uſquam in ſacris literis una eademque petitio ſemel ad unam aliquam, vel ad duas perſonas divinas, perfectè propoſita, repetitur immediatè ad perſonam in prima propoſitione non nominatam. Non enim omiſſa eſt illa perſona: ſed in & cum perſonis nominatis intelligitur συνυπονοεῖται: ut docuimus cap. 21. & hoc cap. & infrà etiam docebimus cap. 31.

Praxis prophetarū & Apoſtolorū.

18. Idem cernere eſt in praxi veteris Eccleſiæ, & Catholicorum Patrum; in quorum ſcriptis ſæpe occurrit invocatio Trinitatis, expreſſo vocabulo Trinitatis. Paſſim autem contra Arianos alioſq; hæreticos profitentur, quocunque vocabulo ſive perſonali ſive eſſentiali uſurpato, ſe ſemper colere indiviſo cultu inſeparabilem Trinitatem. Vnde quandoque uſu-venit, ut oratio inchoata ad perſonam aliquam, claudatur, quaſi diſertis verbis expreſſa fuiſſet ad Trinitatem; & oratio inchoata ad Trinitatem, ita claudatur, ac ſi directa eſſet ad perſonam Patris: ſic, *in nomine Filii tui*, &c. & ſæpe oratio inchoata ad aliquam perſonam, claudatur celebratione Trinitatis, tanquam unius Dei & Patris luminum, à quo deſcendit omnis donatio bona. De quo Epiphanius, in Ancorato, cap. 73. αὐτὸς ὁ θεὸς δοξάζεται μόνος ἐν ἐκκλησίᾳ, Πατὴρ ἀεὶ, Υἱὸς ἀεὶ, Πνεῦμα ἅγιον ἀεί. Hic eſt Deus qui in Eccleſia celebratur, Pater ſemper, Filius ſemper, Spiritus Sanctus ſemper. Et paullò pòſt ibidem: Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum Spiritu Sancto; Cui gloria (ᾧ ἡ δόξα) & imperium, in ſecula ſeculorum, Amen.

Praxis veteris Eccleſiæ & catholicorum Patrum.

19. Nam unitas Deitatis eſt, quæ à Chriſtianis adoratur. Vnitas, inquam, in Trinitate; & Trinitas adoratur in unitate: ideò una eſt & inſeparabilis adoratio. Vnde fit, ut indifferenter pro eodem adorationis objecto habeatur ſemper ab orthodoxis, ſive nominent Patrem, ſive Filium, ſive Spiritum Sanctum: ſive Patrem & Filium, ut in ſalutationibus Apoſtolicis: ſive Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, ut in baptiſmo: ſive commune nomen *Patrem noſtrum*, ut in oratione Dominicâ; vel Dominum aut Deum, ut in Pſalmis & alibi in ſcripturis; ſive Trinitatem, ut in ſcriptis veterum Patrum frequenter. Et quodcunque horum vocabulorum protulerint, non dubitant claudere orationem, *in nomine Filii tui unigeniti*. Non, quod Filius vel ſibi, vel Spiritui Sancto, vel Trinitati ſit Filius: ſed, quia Filius eſt Mediator inter Deum Trinitatem & homines; ut oſtenſum cap. 19. & quia unus ille Deus, quem in nomine Mediatoris invocamus, eſt veluti ſui ipſius Filius; quia Pater & Filius, licet diſtinctæ perſonæ, unus eſt Deus, cum utriuſque Spiritu: & hi tres unus Deus. Hinc Syneſius, hymno tertio, Deum ſic alloquitur:

Perpetuum adorationis objectum, ſancta & individua Trinitas.

In nomine Filii tui unigeniti.

αὐθοπάτωρ. Πατέρων πάντων, Πάτερ, αὐτοπάτωρ, Προπάτωρ, ἀπάτωρ, Υἱὲ σαυτῦ. } id est: { Patrum omnium, Pater, Pater tui ipsius, Ante-Pater, sine Patre, Fili tui ipsius.

Et infrà, eodem hymno:

Σὺ τὸ τίκτων ὄφυς, Σὺ τὸ τικτόμενον. } id est: { Tu es quod paris, Tu es quod paritur.

Et paullò pòst, ibidem:

Ὑμνῶ σε μονάς. Ὑμνῶ σε τριάς. Μονὰς εἶ Τριὰς ὤν. Τριὰς εἶ μονὰς ὤν. } id est: { Cano te Vnitas: Cano te Trinitas. Vnitas es, Trinitas quum sis: Trinitas es, Vnitas quum sis. Vnitas & Trinitas.

Alterum se. Et eodem sensu Augustinus dixit, Patrem genuisse de se alterum se, Epist. 66. ad Maximum medicum: Et Gregorius Nazianzenus in carmine, quod inscribitur, *Ad suam animam*, (tom. 2. operum Nazianz. edit Paris. græcolat. ann. Dom. 1630. pag. 176.) supplicans Christo, sic eum compellat: ἄναξ, ϑεοῦ μίλημα, ἓ τεῖον φάος. *id est*; O Rex, apientum carmen, & trina lux! Memor scilicet, quando Christo supplicat, se invocare Trinitatem, in nomine Mediatoris.

20. Idem sensus orationis illius in Liturgia S. Marci: Domine Deus noster, qui duodecim Apostolos elegisti, & insufflasti in facies eorum, & dixisti eis, *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata*, &c. libera nos Domine ab exsecratione, &c. gratiâ & miserationibus, & benignitate unigeniti Filii tui. Per quem & cum quo tibi gloria & imperium cum sanctissimo & bono & vivifico Spiritu, nunc & semper. Vbi oratio ad Christum inchoata, clauditur quasi directa ad Patrem: propter individuitatem objecti, & operationis divinæ, & adorationis Trinitatis.

21. Sic in liturgia Chrysostomi, *Chorus ait*: Dignum & justum est adorare Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Trinitatem consubstantialem & inseparabilem. *Sacerdos subjicit*: Dignum & justum est te canere, te benedicere, te laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni loco dominationis tuæ. Tu es enim Deus ineffabilis, &c. *Chorus*: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth. *Sacerdos rursum*: Cum his etiam nos beatis virtutibus, benigne ac clemens Domine, clamamus, & dicimus; Sanctus es, & omni ex parte Sanctus: Tu & unigenitus tuus Filius & Spiritus tuus Sanctus, Sanctus es, &c. dimitte Spiritum Sanctum in nos, & in hæc dona proposita, &c. *Et postea*: Et da nobis uno ore & uno corde glorificare & laudare pretiosissimum & magnificum nomen tuum, Patris & Filii & Spiritus Sancti, nunc & semper. *Et postea in eadem liturgiâ*: Credo Domine & confiteor, quòd tu es Christus Filius Dei viventis, qui venisti in mundum ad servandos peccatores, quorum primus ego sum! Et cœnæ tuæ mysticæ hodie, Filii Dei, me admitte participem.—— Domine Deus meus, ne à me etiam peccatore abhorreueris. Sed tanquam bonus & benignus, dignare me effici participem sanctissimi tui corporis & sanguinis. Deus noster, relaxa ac dimitte mihi delicta mea, &c. quoniam tuum est regnum & potentia & gloria, Patris & Filii & Spiritûs Sancti: ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

22. Et in liturgia Basilii, ex Arabico conversa (Tom. 6. Bibliothecæ Patrum. col. 79. edit. 4.) Domine Deus Iesu Christe, consubstantialis Patri & Spiritui Sancto, Verbum Dei Patris immaculatum tu es panis vivus, &c. respice hanc oblationem Panis & vini, &c. ut fiat hic panis ipsum corpus tuum sanctum, & hujus calicis commistio, ipse sanguis tuus pretiosus; ut sit nobis omnibus medicina, sanitas, & salus animabus, corporibus & spiritibus nostris: quia tu es Deus noster, teque decet gloria & magnificentia, & Filium tuum justum, & Spiritum Sanctum vivificantem, æqualem tibi, &c. Vbi oratio ad Filium directa, clauditur quasi directa ad Patrem. Nam semper inseparabiliter adoratur Deus Trinitas. Item, in græca liturgia Basilii, in ipso principio: Deus Deus noster, qui cœlestem panem, universi Mundi nutrimentum, Dominum nostrum & Deum Iesum Christum misisti; nos à damnatione immunes conserva in sacrificio, ὡ τῇ ἁγιασμένῃ sanctorum tuorum Sacramentorum. Quia sanctificatum & glorificatum est undequaque pretiosum & magnificum nomen tuum Patris & Filii & Spiritûs Sancti. *Semper inseparabiliter adoratur Deus Trinitas.*

23. Et in precatione S. Basilii, quæ ad finem anaphoræ legitur. (Tom. 6. Bibl. Patr. col. 22.) in proœmio dicitur: Adoretur divina Trinitas. Et ipsa precatio incipit: Sacerdos magne, & religiosorum Domine Christe Deus noster, qui te ipsum obtulisti Genitori tuo, &c. & sic clauditur: Pro cunctis autem gratiis beneficiisque tuis, quæ nobis exhibita sunt, laudem & gloriam efferimus tibi, & Patri tuo, qui te misit nobis Redemtorem, sanctoque tuo Spiritui.

24. Sic in Missa S. Gregorii; Diaconus ait: Adorate Deum. Sacerdos invocat Christum. Et in fine administrationis confirmationis, apud Æthiopes (Tom. 6 Bibl. Patr. col. 75.) legitur hæc oratio: O Trinitas sancta, thesaurus benedictionum; Benedic nobis, &c. Da nobis gaudium per resurrectionem tuam: custodi animam servi tui Claudii Regis nostri, & fiat in tempore ejus gratia, pax, charitas, & humanitas. Per unicum Filium tuum Dominum & Redemtorem nostrum Iesum Christum, cum quo, tibi, & Spiritui Sancto est gloria & potestas, in secula seculorum. Amen.

25. Ob hanc rationem etiam in conclusionibus precationum laudatoriis, interdum fit mentio totius Patris, interdum solius Filii; quia tantundem id valet atque si mentio trium fieret personarum sanctissimæ Trinitatis, cujus est una gloria & una glorificatio. Quam etiam sanctam & individuam Trinitatem singulari numero compellamus, propter unitatem Deitatis, etiamsi diserta *Cur in doxologiis mentio interdum fiat tantum unius personæ.*

ſerta fiat mentio Patris & Filii & Spiritûs Sancti; yeletiam, quando vocabulum Trinitatis uſurpamus, & unâ petitione inſeparabiliter invocamus: neque unam eandemque petitionem repetimus ad ſingulas perſonas; quia individua Trinitas ſimul colitur.

Invocatio Trinitatis

26. Zacharias Mitylenenſis, diſputationem ſuam de mundi officio claudit hac precatione: Ω διαπαῦσα ἐν ἀμιγεῖ τῇ τῶν τῶν, ὦ πατὴρ ἐν λόγῳ καὶ πνεύματι ἅγιον, ὦ θεία τριάς, καὶ τελειοποιὸν ἀγία μονὰς, πάτερ ἄναρχε καὶ ἀϊδίως γεγεννημένε, πνεῦμα θεῖον, σοφὸν δὲ ἀνάρχως ἐκ πατρὸς, τριὰς ἀρρήτως εἰς μονάδα ἀκαταφαλαιμβάνον, μετὰ ἀπορρήτως ὡς τελειοῦ σοφοῦ συνεπόμενον. ἐν μὴ καλὰ καταβαίνουσιν. Τριὰς ἄκτιστε, ἄϊδιε ἐμοὶ ἐν ἀμοῦσαι, ὁ σωτὴρ ἐν μακαρίᾳ φύσει, καὶ τῶν ὄντων ἀρχὴ, πάτερ καὶ ἀγαθότητος, καὶ ὁ ὄντως ὢν θεὸς ἡμῶν καθάρισον τὸν, &c. *id eſt*: O Domine & opifex hujus univerſi, O Pater & Verbum & Spiritus Sancte, O divina Trinitas, & trina ac ſancta unitas, Pater ſine principio & ingenite, Fili ſine principio genite, Spiritus Divine procedens ſine principio ex Patre, Trinitas inexplicabili modo in Vnitatem relata: Vnitas ſupra quam dici poteſt, in Trinitate adorata, nec comprehenſa: Trinitas increata, æterna & conſubſtantialis, prima & beata natura, & rerum principium, copioſa & ſine invidia bonitas, & ipſam vere Eas: Da nobis mentem expurgare, &c. Vbi unâ petitione in ſingulari numero ſemel propoſita Pater & Filius & Spiritus Sanctus, una in Tribus natura, & in unitate Trinitas conſubſtantialis invocatur. Neque cultus inſeparabilitati officit vocabulorum Patris & Filii & Spiritûs Sancti ſeparata pronunciatio ac neceſſaria ſeparatio propter imperfectionem creaturæ: ſicut neque unius vocabuli plures ſyllabæ per ſucceſſionem temporalem prolatæ, quicquam ejuſmodi denotant in Deo; neque trina merſio unitatem tollit baptiſmi & unius invocationis Trinitatis in baptiſmo. Vide ſuprà, cap. 10. §. 10. 11. & 12.

27. Dionyſius Areopagita, lib. de myſtica Theologiâ, initio capitis primi: Τριὰς ὑπερούσιε καὶ ὑπέρθεε καὶ ὑπεράγαθε, τῆς χριστιανῶν ἐπὶ θεοσοφίας, ἴδωσον ἡμᾶς ὑπὲρ πᾶν ἄγνωστον καὶ ὑπερφαῆ καὶ ὑπερτάτω κορυφὴν. *id eſt*: Trinitas ſuperinſubſtantialis & ſumme Deus, & ſumme bonus, Chriſtianorum de Deo ſapientiæ magiſter: dirige nos ad plusquam ignotum & pluſquam lucidum & ſummum myſticorum oraculorum faſtigium. Vide etiam lib. de divinis nominibus, cap. 3. initio capitis.

Vide infrà cap. 33. § 7.

28. Autor operis de unita Deitate Trinitatis ad Theophilum, quod Anathaſio tribuitur, lib. 1. ſic compellat & invocat Trinitatem Deum: Tu une Deus, Pater & Fili & ſancte Spiritus, qui unitam Deitatem nobis declarâſti, ſacroſanctæ ſolius Divinitatis individuam gloriam revelâſti, & perfectam Trinitatis tuæ ſempiternitatem demonſtrâſti. —— Impenſiſſimè obſecro tuæ tranquillitatis gloriam, ut perducas me ad ſtatum perfectum fidei, confeſſionis meæ verba promentem.

Individua gloria.

29. Sic Prudentius, lib. Cathemerinon, initio hymni ſexti, unâ petitione ſemel propoſitâ implorat præſentiam Patris & Filii & Spiritûs Sancti:

Ades Pater ſupreme.
Quem nemo vidit unquam;
Patriſque ſermo Chriſte:
Et Spiritus benigne:
O Trinitatis hujus
Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perenne,
Deus ex utroque miſſus!

Hæc Prudentius, hymn. 6 Cathemerinon.

30. In officio, quod Græcis λειτουργία τῶν μυστηρίων, id eſt, liturgia myſteriorum ante conſecratorum dicitur, in Bibliotheca Patrum, tom. 2. græcolat. occurrit ſæpe τριὰς ἁγία, id eſt, verſus de Trinitate, ve bis quidem diverſis at ſenſu ubique eodem. Exempla quædam ſubjiciam: Tom. 2. græcol. Bibl. Patr. pag. 109. (edit. Pariſ. ann. Dom. 1624.) Vt Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, uno animo omnes fideles glorificemus dignè, obſecremus unitatem Divinitatis in tribus ſubſiſtentem hypoſtaſibus [ἐξαίρωμεν μονάδα θεότητος, ἐν τρισὶν ὑπάρχουσι ὑποστάσεσι,] incontuſam manentem, ſimplicem, individuam [ἀδιαίρετον] & nacceſſam, per quam redimimur a ſupplicio iphis.

Trinitati Doxologia.

Et pag. 110. Τριὰς ἁμίαστε μονὰς, ὁ παντεχὼν καὶ παντοδυνάμως, ὁ πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. σὺ θεὸς μου, ἡ φῶς, καὶ σὲ ἀνυμνῶν προσκυνῶ *id eſt*: Trinitas individua unitas, omnium opifex & omnipotens, Pater Filius & Spiritus Sanctus: Tu Deus meus, & lumen, teque celebrans adoro. Et rurſus, eadem pag. Patrem & Filium glorificamus, & Spiritum Sanctum, dicentes; Trinitas ſancta, ſalva animas noſtras. *Τριὰς ἁμίαστε μονὰς.*

Et pag. 111. Vnus Deus in tribus perſonis, una natura, & principium inſecabile [μια θεότης καὶ ἀρχὴ ἄτμητος] incorporaliter manens ante ſecula [ἀσωμάτως μένων πρὸ αἰώνος.] *ἀρχὴ ἄτμητος.*

Et pag. 112. Ἄναρχε Τριὰς, ἀπερίσχετε ὑπὸ, σὺν σοφίᾳ μοι ἀϊδίῳ μονάδι ὑποστᾶσα τῇ φύσει, ὑπὲρ ἀρχὴ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν βασιλεία, σὺ τοὺς πίστει ὀνομάζοντας σε *id eſt*: Expers principii Trinitas, ſi impartibilis eſſentiæ, eodem inſidens throno unitas, ejuſdem honoris naturâ, principatibus ſuperior gloria, & regnum; ſerva nos, qui te fide canimus & celebramus. Item aliud Triadi unum, eâdem pag. ὦ τελεσμένης μιᾶς τῆς μιᾶς θεότητος ὑμνῳδοὶ ὁμοῦ σεμνῶς, βοῶντες, ἅγιος ὁ πατὴρ ὁ ἄναρχος ὁ σὺν ἀνάρχῳ υἱῷ, καὶ θείῳ πνεύματι, φώτισον ἡμᾶς, τοὺς σὲ λατρεύοντας, ἐκ τῆς αἰωνίου πυρὸς ἐξάρπαζον. *id eſt*: Trinum fulgorem unius Deitatis piè celebremus, clamantes: Sanctus Pater expers principii, Filius ſimul principio carens, & Divine Spiritus; illumina nos qui fide tibi ſervimus, & de igne æterno eripe. *τελεσμένης τῆς μιᾶς θεότητος ὑμνῳδοὶ.*

31. Similiter in doxologia: Auguſtinus: Beati (inquit) mundi corde; quoniam ipſi Deum videbunt: Cui Deo, id eſt, Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, quæ Trinitas unus eſt Deus, honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen! lib. 3. contra Maximinum, cap. 12. Et Epiphanius hæreſ. 62. in fine: Pater & Filius & Spiritus Sanctus, ipſa Trinitas, Deitas una, una doxologia, una dominatio. Cui gloria [ᾧ δόξα] honor, imperium, Patri in Filio, Filio in Patre, cum Spiritu Sancto, in ſecula ſeculorum, Amen! & Macarius Ægyptius, in fine homiliæ 12. δόξα δὲ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Sic in aliis multis homiliis. Et eodem ſenſu, in fine homiliæ 42. & quibuſdam aliis, dicit gloriam Chriſto: quia videlicet unius adoratio eſt trium adoratio, ut monuit funeribus Gregorius Nazianzenus, §. 10. Sic Baſilius Seleucienſis, uno eodemque ſenſu gloriam tribuit Patri & Filio & Spiritui *Trinitati Doxologia.*

Digitized by Google

Sancto, in fine homil. 10. & gloriam tribuit Christo, in aliarum quarumdam homiliarum clausulis. Similiter Gregorius Neocæsariensis Thaumaturgus, serm. primo in annunciationem Beatæ Mariæ Virginis dissertationem suam de Christo claudit hac doxologiâ: Cui gloria, honor & imperium, cum immaculato Patre, & sanctissimo ac vivifico Spiritu! Et postea in fine sermonis tertii in eandem annunciationem, loquutus de Christo, subjicit hanc doxologiam: Cui gloria, decus & imperium, nunc & semper! Vbi non minùs intelligenda est inseparabilis Trinitatis indivisa glorificatio.

Vnius personæ invocatione invocatur Trinitas.

31. Sic in celebratione Eucharistiæ, diriguntur orationes quandoque ad Christum, & quandoque ad Patrem; sed in omnibus intelligitur sancta & individua Trinitas, cujus una gloria & una adoratio. Ideo una eademque oratio ad aliquam personam directa & consummata, non repetitur immediatè ad aliam personam. Nam unius adoratio est trium personarum adoratio.

Omne obsequium Sanctæ Trinitati pariter exhibetur.

33. Dicimus (inquit Fulgentius) sacrificium non soli Patri, sed simul unum Patri Filioque offerri. Ili autem (hæretici Ariani) Patri soli existimant immolari. lib. 1. ad Monimum cap. 3. Vbi sermo illi est de sacrificio corporis & sanguinis Domini. Et postea eodem libro, cap 4. Ecce! (inquit) amicorum Dei fastidio prorsus Ecclesiæ Catholicæ concordat oblatio; quæ sic sacrificat Patri, ut simul omni sacrificet Trinitati. Quoniam ut sancti Patres hæc sacrificium quod Filio jubebantur offerre, tribuebant sæpe Patri simul & Filio, placitis obsequiis exhibere. Et cap. 5 Sacrificium illud acceptabile Deo quod communiter Patri & Filio supplex offerri solitum paraquedevotio. Item eodem cap. 6. Scire debent omne cujuslibet honorificentiæ & sacrificii salutaris obsequium & Patri & Filio & Spiritui Sancto, hoc est, sanctæ Trinitati, ab Ecclesia Catholicâ pariter exhiberi. In cujus utique uno nomine manifestum est, sanctum quoque baptismum celebrari. Neque enim præjudicium Filio vel Sancto Spiritui comparatur, dum ad Patris personam precatio ab offerente dirigitur, cujus consummatio, dum Filii, & Spiritûs Sancti complectitur nomen, ostenditur nullum esse in Trinitate discrimen. Quia, dum ad solius Patris personam honoris sermo dirigitur, bene credentis fide tota Trinitas honoratur. Et cùm ad Patrem litantis destinatur intentio, sacrificii munus omnia Trinitati uno eodemque offertur litantis officio. Nos itaque, dum Trinitati, quæ unus & verus est Deus, unum sacrificium offerimus, vanis hæreticorum non moveamur objectis; cùm ad hoc faciendum ac robustissimè retinendum, & divinitus promulgatis instruamur oraculis, & præcedentium sanctorum firmemur exemplis. Hæc ibi Fulgentius.

Vno eodemque officio

Id ipsum docent doctores scholastici.

34. Id ipsum docuerunt sequuti Catholicam antiquitatem Doctores scholastici, Alexander Alensis in sua summa Theologicâ, part. 3. qu. 30. membro 1. art. 3. prolixè docet, unam semper esse adorationem Patris & Filii & Spiritus Sancti: unam, inquam numero, simpliciter unam & indivisam. Id ipsum docet Thomas Aquinas, secundâ secundæ. qu. 81. art. 3. ad primum. & qu. 84 art. 1. ad tertium. Doctores communiter (inquit Franciscus à S. Clara) ipsis personis Divinis præcisè sumtis, id est, sub ratione formali constitutivâ personarum, quæ est relatio, negant subesse terminum formalem adorationis latriæ: sed hoc Deitati solùm primò competit; relationibus autem prout identificantur cum essentia. Hæc Franciscus à S. Clara, in expositione Confessionis Anglicanæ, orat. 18.

Sequuntur duodecim rationes, pro eadem doctrina.

35. Suffragatur & ratio Theologica, secundùm quam, ὁ τῆς κτίσεως ὁμολογούμενος τῷ ἀρχῷ βαλλόμενα λόγος τῷ νόσῳ. Ex eis quæ communi omnium consensu approbantur, solutionem recipiunt ea, quæ in controversiam vocantur. Vt monet Gregorius Nyssenus, Tract. de communibus notionibus.

Has rationes adfert Alensis, loco citato:

1. Adorare respicit illud quod est commune tribus personis; nempe majestatem. (Thomas vocat excellentiam.)

2. Vno amore amamus bonitatem divinam unam in tribus personis: ergo similiter, cùm eadem sit majestas in tribus personis, quæ est ratio adorationis; unum est debitum adorationis: & ita unâ adoratione adorantur tres personæ.

3. Vna est potentia, quâ Pater potest generare Filium, & quâ Filius potest generari à Patre: sed adoratio sequitur potentiam; quia ratione potentiæ debetur Deo adoratio: cùm igitur eadem sit potestas essentialis generationis activæ & passivæ, licet differant secundùm rationem intelligendi vel modum; ergo & eadem adoratio debeta Patri, & Filio, & pari ratione Spiritui Sancto, qui procedit ab his. Nec dici potest, esse aliam & aliam hujusmodi potentiam: positâ enim in Deo diversitate potentiarum, sequeretur diversitas essentiarum.

4. Adoratio convenit Deo secundùm causalitatem, respectu creaturæ: ergo convenit toti Trinitati una & eadem indivisa adoratio.

5 Relativa sunt generans, genitum, & procedens, pari ratione. Sicut ergo circumincedunt se relativa, & unum in alio intelligitur; nec unum ab alio per intellectum potest separari; & honor genti est in honore gignentis, & è converso; & sic etiam de Spiritu Sancto, unde honor est in honore, & dignitas in dignitate: ergo non erit separare honorem sequentem ad proprietatem, quâ Pater, ut Pater; & ad proprietatem, quâ Filius, ut Filius, adoratur: imò unus in alio intelligitur: ergo una est semper adoratio, sive comprehendat intellectus essentiam; sive personam: & maximè secundùm quod una est ab alia; quia sic se habent secundum relationem.

Ex his rationibus concludit in resolutione Alensis, dicendum; quòd simpliciter una est adoratio trium personarum in Trinitate, qua adoratur Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Et tum respiciendo discretionem trium personarum, unus & idem honor & eadem adoratio debetur toti Trinitati: tum respiciendo essentiam, similiter unus & idem honor numero debetur ei, & eadem adoratio. Hæc Alensis.

His adjici possunt ex præcedentibus capitibus & hoc ipso capite, etiam aliæ rationes:

6. Relationes personarum divinarum inter se, seu ad invicem, non exeunt ad creaturas. cap. 11. Omne autem nomen dictum de Deo, respectu creaturæ, prædicatur de tribus personis simul. cap. 12. Relatio igitur creaturæ ad Deum respicit Trinitatem.

7. Terminus formalis, seu objectum primum divini cultûs, est una Deitas in tribus; ut fusè ostensum suprà hoc ipso capite: hinc sequitur inseparabilitas adorationis, & impossibilitas separationis.

8. Crea-

8. Creatura colit Creatorem; & homo colit eum, à quo & ad cujus imaginem factus est: factus est autem à Trinitate ad imaginem Trinitatis: ergo colit Trinitatem. Non est factus ad imaginem unius personæ seorsim, nec ab una personâ seorsim factus: cap. 13. Ergo non colit unam personam seorsim; sed indiviso cultu adorat inseparabilem Trinitatem factorem suum.

9. Illum colimus, illum oramus, illi gratias agimus, qui nobis omnia bona donat: qui est pater luminum, à quo descendit omnis donatio bona & omne donum perfectum. Hic autem non est una aliqua persona seorsim, sed sancta & individua Trinitas: cap. 11. §. 2. ergo.

10. Omnis operatio Dei erga nos est indivisa operatio Trinitatis: cap. 8. & sequentibus, & cap. 21. Et omnis relatio creaturæ ad Deum respicit Trinitatem indivisè: ergo omnis noster cultus indivisè fertur ad Trinitatem, & à Trinitate suscipitur indivisè. Hinc Dominus noster nos docuit orare *Patrem nostrum, qui est in Cœlis*, &c. *id est*: Sanctam & individuam Trinitatem. cap. 18. & passim in scripturis jubemur invocare nomen Domini, hoc est, unum nomen unius Dei nostri, sanctæ & individuæ Trinitatis; in cujus etiam nomine baptizati sumus. capitibus 15 & 17. (De relationibus loquimur inter Deum & nos, exceptis eis quæ fundantur in mysterio incarnationis, quo tamen mysterio non impeditur unitas adorationis; ut patet ex verbis Cyrilli & aliorum Patrum, cap. 17. & cap. 21. & hoc ipso cap. & ex verbis ipsius Domini incarnati, quibus eundem sibi honorem deposcit cum Patre, in Evangelio Ioannis passim; quippe unus immutabiliter atque inseparabiliter cum Patre & Spiritu Sancto æternus Deus. Huc pertinet oratio Stephani ad Christum, Act. 7. 59. & comprecationes illæ Apostolicæ à Deo Patre & Domino Iesu Christo; de quibus vide cap. 31.)

11. Trinitatem Deum colunt Angeli cultu indiviso: quorum nobis imitandum exemplum proponitur. de quo vide cap. 16.

12. Denique qui Filium videt, videt & Patrem, videt Spiritum Sanctum: & unius personæ adoratio est omnium adoratio: Ergo, non potest in diversas adorationes distrahi debita adoratio Trinitatis. Sicut non potest vera fides in Trinitatem Deum, in multiplicem fidem dividi.

Conclusio. Ergo Pater & Filius & Spiritus Sanctus, unus Deus, unâ adoratione, invocatione, laudatione, à nobis semper adorandus, invocandus, laudandus est; quippe unus verus Deus, sancta & inseparabilis Trinitas, quæ cultum nostrum suscipit & orationes exaudit inseparabiliter.

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

Id ipsum ostenditur in Christo orante & exaudiente.

ATque hoc usq; adeò certum est & perpetuę veritatis, ut ipso etiam Christo orante exaudiat inseparabiliter individua Trinitas: quæ etiam à Christo orante invocatur unâ inseparabili invocatione. Adcóque rogando Patrem, eâdem oratione simul inseparabiliter supplicat Christus sibi ipsi (qui similiter atque adeò inseparabiliter facit eadem, quæcunque facit Pater) & Spiritui Sancto; qui à Patre Filioque ita procedit, ut in Patre Filioque maneat indivisibiliter & inseparabiliter. Testatur Scriptura, Deum in Christo reconciliare Mundum sibi (2. Corinth. 5, 19. Coloss. 1, 20.) id est: non soli Patri, nec soli Filio; sed inseparabiliter Patri & Filio & Spiritui Sancto. Vide supra capitib. 12. & 19. & 20. & infra capitib. 25. & 26. & 27.

2. Secundùm hominem rogat; Divinitate imperat. ait de Christo loquens Ambrosius, lib. 4. de fide cap. 3. et postea lib. 5. cap. 2. Non potest (inquit) per eandem naturam adorare quasi servus, & adorari quasi Dominus.

3. Et Augustinus de Christo ait: Quomodo non Patrem rogat ut homo, qui cum Patre exaudit ut Deus? lib. 3. contra Maximinum cap. 14. Item: Ex hoc enim rogat, quo minor est Patre: quo verò æqualis est, exaudit cum Patre lib. 1. de Trinitate cap. 10.

Regula. 4 Oportet enim lectorem Sacræ Scripturæ δοκιμάζειν καὶ διαγινώσκειν, πότε μὲν οἰκεῖόν ἐστι τῷ θείῳ τοῦ λόγου λόγῳ, πότε δὲ οἰκεῖον τῷ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ οἰκονομίᾳ πρόσωπον εἰ αἱρετικοὶ. *id est*: Explorare & discernere, quando de Verbi Deitate loquatur, & quando de ejus humanis: ne altera pro alteris intelligentes offendamus, sicut contigit hæreticis. ut rectè monet Athanasius, epist. ad Serapionem, contra eos qui dicunt Filium esse creaturam.

5. Huc pertinent verba illa Cyrilli Alexandrini, lib. de recta fide ad Theodosium Imperatorem, cap. 32. ὁ εἷς καὶ μόνος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ κατὰ ἀνθρωπότητα, ἐξ ἀνθρώπου συστὰς συμβάσης διὰ πίστεως, τὸ αὐτὸ τε καὶ ἁγιαζόμενον θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰς ἐχόμενος ἑαυτοῦ. *id est*: Unus & solus Dominus Iesus Christus, ex humanitate adorante & Divinitate adorată, verè in se habet unde & est & nominatur Deus simul & homo. *Humanitas adorans, & Deitas adorata.*

6. Et quæ idem Pater scripsit, orat. 2. de recta fide ad religiosissimas Reginas. cap. 11. αὐτὸς ὢν ἄρα γίγνεται ἀρχιερεὺς καὶ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τοῖς θεοῖς πάντα τὰς θυσίας ἀναφέρωμεν δικαίας. αὐτὸς τὸ ζῶον καὶ τὸν σῖτον. αὐτὸς ὁ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἱλασκόμενος, κατὰ γε τὸν θεῖον παῦλον δυνάμενος. *id est*: Ipse proinde secundùm humanam naturam factus est Pontifex; quanquam, ut Deus est, ab omnibus illi sacrificetur. Ipse est qui secundùm carnem factus est victima. Idem ipse rursum est, qui secundùm Divinitatis autoritatem peccatis nostris propitius ac clemens est,

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

De Christi subjectione & minoritate.

Filius minor est secundùm assumtam humanitatem. SEcundùm formam Dei est æqualis Patri Filius. Idemque secundùm formam servi est minor Patre: minor est seipso, nam exinanivit seipsum, non amittendo Divinitatem, sed assumendo humanitatem: minor est Spiritu Sancto, de quo conceptus est, & de quo ipse ex Esaia lectionem

recitavit, eamque in se completam esse docuit: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, Evangelizare pauperibus misit me: &c. Hoc sapienter observavit Augustinus, lib. 1. de Trinitate cap. 7. & cap. 11. & epist. 66. & lib. contra serm. Arian. cap. 34. & lib. 3. contra Maximin. cap. 14. qui etiam alibi ait (lib. 83. quæstionum, quæst. 69) Regula Catholicæ fidei sic se habet, ut cùm aliqua in scripturis dicuntur de Filio, quod sit minor Patre, secundùm suscceptionem hominis intelligatur. Cùm verò ea dicuntur, quibus demonstratur æqualis, secundùm id quod Deus est accipiantur. Hæc ibi.

Isai. 61.1.
Luc. 4,17,21.

2. Atque huc pertinent verba illa Athanasii, dialog. 1. contra Macedonianos. *Τίνος παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἔχει φύσει, ὑποτασσόμενος ὢν φύσει θεός πάλιν, ἀλλὰ τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ὕστερος, ὁ γὰρ ὑποτασσόμενος, ἔχει τι πλῆμμα, ὁ κελεύσας ἵνα τὸ προσλάβοιτο πατήρ. Παντὸς ἦν γὰρ ἐν τῷ πλήμματι λόγῳ θεότητος. id est:* Filius eandem cum Patre habet naturam, subjectus, non naturâ Deitatis, sed dispensatione humanitatis. Qui enim subjicitur, voluntatem aliquam habet quam complectitur; Ut voluntatem præcipientis exequatur. At Patris & Filii una est voluntas ratione Deitatis. Et paulò pòst *τῷ ὑποτεταγμένῳ θελητικὴν μορφὴν ἀνελλιπῶς, ὡσὰν ἡμῖν ὑποκείσεται τῷ ἑαυτοῦ Πατρί, ἀφύσει θεότητος, ἀλλὰ κατὰ μορφὴν δούλης, ἣν ἐλαβε. id est* Subjecto enim servili formæ assumens subjicitur pro nobis suo ipsius Patri, non naturâ Deitatis, sed unione formæ servilis quam assumsit.

3. Et ejusdem Athanasii verba, in fine libri, *περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου.* De humana naturâ suscepta à Deo Verbo: Ubi ait: *ἡ ὅτι λέγει, ὁ πατήρ μου ὁ πέμψας με μείζων μου ἐστίν, ἐπειδὴ ἀνθρωπος γέγονε, μείζονα αὐτὸν ἔχει ὁ πατήρ. Λόγος ἦν ὢν τοῦ πατρὸς ἴσος ἦν αὐτῷ, ἐγὼ γὰρ φησὶν, ἡ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν, καὶ ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα, ἡ ἐν τῷ εἶναι μοῦ ἴσον ἔχω τὸ εἶναι αὐτὸν ἴσον τῷ πατρὶ, ἀλλὰ κατὰ φύσιν ἴσος ὢν ἡ ἑνότητος τῷ πατρὶ, διότι ἐκ πατρικῆς οὐσίας γεγέννηται. id est:* Et quando [*Christus*] dicit, Pater qui misit me, major me est. quatenus homo factus est, eatenus Patrem se ipso majorem dicit: quatenus autem est Verbum Patris, ipsi æqualis est. Ego enim, inquit, & Pater unum sumus. Et, qui vidit me, vidit & Patrem. Neque extraptu habet quod sit æqualis Patri, sed per naturam æqualis est & consubstantialis Patri, quia ex Paterna substantia genitus est.

Ioan. 14,28.
Ioan. 10 30 & 14. 9.
Philip. 2. 6.

4. His conformia sunt illa Augustini verba: Idcò in formâ Dei æqualem esse Deo, non ei rapina fuerat, sed natura: quoniam id nascendo sumsit, non superbiendo præsumsit. Propterea verò Patrem dicit esse majorem, quia seipsum exinanivit, formam servi accipiens, non amittens Dei: propter quam formam servi, non tantùm Patre, verum etiam seipso & Spiritu Sancto minor factus est. Nec tantùm hac excellentissima Trinitate; sed etiam minoratus est paullò minus ab Angelis: hominibus quoque minor fuit, quando parentibus subditus fuit. Hæc Aug. epist. 66. ad Maximum medicum.

Philip. 2. 6.
Hebr. 2. 9.
Luc. 2, 51.

5. Athanasius, orat. 2. contra Arianos, post medium: *τὸ δὲ θαυμαστὸν, ἢ τί ἄπιστον, εἰ ὁ πνεῦμα δίδοὺς Κύριος λέγεται δεῖσθαι τοῦ πνεύματος χρείαν, ὅπου γε χρείας πάλιν ἀπαιτούσης οὐ παντάπασι δεῖ τὸ αἰσθητὸν αὐτὸ εἶναι ἑαυτὸν ἢ ἐλαττοῦσθαι τοῦ πνεύματος, id est:* Quid autem miri, aut quid incredibile, si Dominus qui Spiritum dat, dicitur & ipse Spiritu ungi? Qui ubi usus requirebat, non recusavit ratione humanitatis suæ seipsum etiam inferiorem Spiritu pronunciare. Hæc ibi Athanasius, qui hoc confirmat ex verbis Christi dicentis, se in Spiritu ejicere dæmonia, Matth. 12. 28. Et illud Esaiæ vaticinium sibi applicantis, Spiritus Domini super me, propter quod unxit me. Esai. 61. 1 Luc. 4 18. 21.

6. Idcò autem nusquam scriptum est, (inquit Augustinus,) quòd Deus Pater major sit Spiritu Sancto; vel Spiritus Sanctus minor Deo Patre: quia non sic assumta est creatura, in qua appareret Spiritus Sanctus, sicut assumtus est Filius hominis, in qua formâ ipsius Verbi Dei persona præsentaretur, lib. 2. de Trinitate cap. 6. Item: Propter has ergo corporales formas, quæ ad eũ significandum, & sicut humanis sensibus oportebat demonstrandum temporaliter exstiterunt, missus dicitur etiam Spiritus Sanctus: non tamen minor Patre dictus est, sicut Filius propter formam servi. quia illa forma servi inhæsit ad unitatem personæ: illæ verò corporales species, [*videlicet, columba, flatus, & lingua ignea*] ad demonstrandum, quod opus fuit, ad tempus apparuerunt, & esse postea desiterunt. Aug. lib. 2. de Trinitate cap. 7. Ista Augustini observatio docet desitu am esse idoneo fundamento eam, quæ apud quosdam Patres invenitur, expositionem, quâ interpretantur verba Domini dicentis, *Pater meus major me est*, ac si dicta essent *διὰ τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς γέννησιν*, propter autoritatem originis, quasi major sit Pater quia Pater. Nam hac admissâ interpretatione, etiam Spiritus Sanctus pari ratione dici posset minor Patre & Filio, à quibus procedit. Quod tamen de Spiritu Sancto nusquam scriptum invenitur, neque valida est argumentatio ex eo, quòd Filius dicatur minor Patre; non enim par ratio est, quia invenitur in Filio natura creata assumta personaliter, ita ut Deus Filius sit verè homo. & qua homo sit verè minor Patre, atque adeò minor seipso, & Spiritu Sancto. Processio autem unius personæ Divinæ ab alia in unitate ejusdem Deitatis inæqualitatem non admittit. Ideo ait Leo primus, Episcopus Romanus, epist. 83. ad Palæstinos; *Sine veritate carnis non diceret Dominus, Patrem se esse maiorem.*

Reliquum quorundam patrum.
Ioan. 14. 28.

7. Observatu digna est illa tripartita canonica regula, quam proponit Augustinus, inquiens; *Quædam ita ponuntur in Scripturis de Patre & Filio, ut indicent unitatem æqualitatemque substantiæ*; sicuti est: Ego & Pater unum sumus. Et, Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. & quæcunque talia sunt. *Quædam verò ita, ut minorem ostendant Filium, propter formam servi, id est, propter assumtam creaturam mutabilis humanaque substantiæ*; sicuti est quod ait: Quoniam Pater major me est. Et, Pater non judicat quenquam: sed omne judicium dedit Filio. Nam paullò pòst consequenter ait, Et potestatem dedit ei judicium facere; quoniam Filius hominis est. *Quædam porrò ita ut nec minor nec æqualis ostendatur, sed tantum, quòd de Patre sit, intimetur*; ut est illud: Sicut habet Pater vitam in semet-ipso, sic dedit Filio vitam habere in semet-ipso. Et illud, Neque enim potest Filius à se facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem. ——— quibus verbis non inæqualitas, sed nativitas ejus ostenditur. Hæc Augustinus, lib. 2. de Trinitate, cap. 1.

Regula.
Ioan. 10, 30. Philip. 2. 6.
Ioan. 14. 28; Ioan 5, 22.
Ioan 5, 26; Ioan 5, 19.

8. Am-

Digitized by Google

Phil. 2, 6; 8. Ambroſius ait: Sed ut verbo utar ſcripturæ, non minor natus, ſed minoratus, hoc eſt, minor factus eſt. Quomodo autem minor factus? niſi quia, cùm in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemet ipſum exinanivit? Non amittens utique quod erat; ſed aſſumens quod non erat, quia formam ſervi accepit.——Non quaſi rapinam habebat æqualitatem cum Patre, quam in natura ſui tanquam Deus & Dominus poſſidebat. Vnde addidit: *formam ſervi accepit.* Contrarium utique ſervus, & æqualis. Æqualis ergo in Dei formâ: minor in ſuſceptione carnis, & hominis paſſione. Nam quomodo eadem poſſet minor eſſe æqualiſque natura? Quomodo autem, ſi minor eſt, eadem ſimiliter facit quæ *Pater* facit? Nam, quemadmodum eadem operatio diverſæ eſſet poteſtatis: Numquid ſic poteſt minor, quemadmodum major, operari? aut una operatio poteſt eſſe, ubi diverſa ſubſtantia eſt? Itaque accipe Chriſtum, ſecundùm Divinitatem, minorem non poſſe dici. Hæc Ambroſ. lib. 2. de fide, cap. 4.

9. Cyrillus Alexandrinus, libro proſphonetico, ad Theodoſium Imperatorem, de recta fide in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cap. 26. εἷς υἱὸς, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ θεὸς λόγος, καὶ ὅτι πρότερον ἄνθρωπος. *id eſt:* Vnus eſt Filius, & unus Dominus Ieſus Chriſtus, & ante carnem, & quando ſuſceptâ carne homo apparuit. Et ejuſdem libri cap. 28. περὶ μὲν ἑαυτοῦ, ὁ ἰησοῦς ἐμοί, φησὶ τὸν πατέρα· ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. περὶ δὲ αὖ πάλιν, ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστι. ὁ μείων γὰρ ὢν τοῦ πατρὸς, κατὰ τὸ ὡς ἐξ ἑαυτοῦ τοῦτον, καὶ ὃν πέμψει ἐτέρου, τὸ ἰδιάζειν, ὡς ἀλλότριον αὐτοῦ φησι. δηλοῖ τὸ ἀνθρώπινον. Et c. 29. Κυρίλλου ἢ ἐξ ἑβδομήκοντα γραμμάτων, περὶ μὲν, ὡς ὅλου ἀνθρώπου, σεσαρκωμένης αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λόγου, ἑνωτικῶς· περὶ δὲ αὖ πάλιν ὡς θεοῦ, σεσαρκωμένης αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. ἀλλαττομένου ἢ κατ' ἰδίαν τρόπον, δηλοῖ πῶς ἀμφοῖν ὡς ἑνὸς τοῦ σώματος. *id eſt:* Quandoque dixit: qui vidit me, vidit & Patrem. Ego & Pater unum ſumus. Quandoque rurſus: Pater meus major me eſt. Quamvis enim, ſive ſubſtantiæ identitatem, ſive aliud quodcunque, in quo cum Patre conferri queat, ſpectes; Patre nequaquam minor ſit: tamen propter aſſumtam humanitatem, Patre minorem ſe vocat. Et cap. 29 Quin ſacræ quoque literæ diſpenſatoriâ quadam ratione, Divinitate ejus ſupreſſâ, totum interdum prædicant ut hominem: contra nonnunquam humanitate ejuſdem tacitâ, totum quandoque inſinuant, ut Deum. Attamen propter utriuſque in unitatem [*id eſt, duarum naturarum in unam eandemque perſonam*] coïtionem, nullâ hac quidem in re afficitur injuriâ. Et ejuſdem libri cap. 30. ait πῶς ἀνθρωπότης ἑνώσεως τῷ λόγῳ καὶ σύμβασιν οἰκονομικὴν. *id eſt:* Humanitatem unitam eſſe Verbo ſecundùm coïtionem œconomicam ſeu diſpenſatoriam. Item eodem lib. cap. 31. συλλαβοῦσα γὰρ τὸν λόγον φύσις ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἀνθρώπου ἔσται φιλὴ· πλεῖον δὲ μᾶλλον ἰδίᾳ δόξῃ τὸ συνειληφὸς, τὸ ἀκλονήτου σώζεται ἥμενον ἡ θεοπρεπὴς ὑπερογκή. *id eſt:* Enimverò Verbi natura, humanitate ſuſceptâ, non eſt nuda humanitas: exſuperans autem magis propriâ gloriâ id quod aſſumtum eſt. in immota atque inconcuſsâ perſiſtit divinæ excellentiæ conſtantiâ.

10. Similiter Leo, hujus nominis primus, Epiſcopus Romanus, ſerm. 3. in ſollemnitate nativitatis Domini: Quamvis (inquit) alia ſit [natura] quæ ſuſcipitur; alia verò quæ ſuſcipit: in tantam tamen unitatem convenit utriuſque diverſitas, ut unus idemque ſit Filius, qui ſe, & ſecundùm quod verus eſt homo, Patre dicit minorem: & ſecundùm quod verus eſt Deus, Patri profitetur æqualem.—— Sacramentum itaque unitæ cum infirmitate virtutis, propter eandem hominis naturam, minorem Patre dici Filium ſinit. Deitas autem quæ una eſt in Trinitate Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, omnem opinionem inæqualitatis excludit. Hæc ibi Leo. Apud quem ſimilia lector inveniet, ſerm. 7. in eadem ſollemnitate. vide lib. 2 cap. 11. §. 4.

11. Fulgentius, lib. de fide orthodoxa, ad Donatum, cap. 6. Æqualis eſt Filius Patri, & minor eſt Filius Patre: æqualis verâ Divinitate; minor verâ humanitate. Æqualis, quia in principio erat Verbum, & erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Minor autem, quia Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. E lib. contrà ſermonem Fallidioſi Ariani cap. 6. Hæretici incorpoream Divinitatem non niſi corporaliter cogitantes, cùm ſecundùm naturam dicunt Filium minorem, ſub imagine Chriſtiani nominis, quam falliciter prætendùt, idololatriæ nefando crimine ſemet ipſos involvunt. Quid enim eſt Deum majorem, & Deum minorem in ſingulis perſonis dicere, niſi diverſi generis diverſæque virtutis idola, non in parietibus; ſed, quod deterius eſt, in cordibus collocare? Hinc enim ſe duos Deos colere Ariani evidenter oſtendunt; dum æqualem Patri Filium negant; & cùm minorem non aſſumtione carnis, (quod fidei veritas habet;) ſed naturâ immenſæ divinitatis aſſeverant. Hæc Fulgentius. Et Patres Concilii Hiſpalenſis ſecundi, cap. 13. Humanæ (inquiunt) naturæ inſinuatio; Pater major me eſt.

Ioh. 14, 9. c. 10, 30 c. 14, 28. *Ioan.* 1, 1; *Ioh.* 14, 28;

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

De Dei adventu, & miſſione perſonæ Divinæ.

Act. 17, 28. *Coloſſ.* 1, 17. *Iacob.* 1, 17. *Ierem.* 23. *Epheſ.* 4. 1 *Reg.* 8, *Pſal.* 44. & 66 *Ioh.* 11. *Act.* 7. & 17. *Hilar. lib.* 1. *de Trinitate. Vide Fulgent. lib.* 2. *ad Monimum, cap.* 6. & *lib.* 2. *ad Trasimundum, cap.* 11.

PAter & Filius & Spiritus Sanctus Deus Trinitas inſeparabilis ubique ſemper in rebus omnibus eſt eſſentiâ, præſentiâ, potentiâ, ſive, ut loqui amant ſcholaſtici, eſſentialiter, præſentialiter, potentialiter. In ipſo vivimus, & movemur, & ſumus. ἐν ᾧ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. Neque de loco in locum venit aut mittitur perſona aliqua divina, ſecundùm formam Dei, per motum localem, aut loci mutationem: nam Deus immenſus eſt & prorſus immutabilis, παρ' ᾧ οὐκ ἔστι ἀλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. implet omnia, excedit omnia, nullo loco contineri poteſt. Nullus (inquit Hilarius) ſine Deo, neque ullus non in Deo locus eſt. In cœlis eſt, in inferno eſt, ultra maria eſt. Ineſt interior, excedit exterior. Ita cùm habet atque habetur, neque in aliquo ipſe, neque non in omnibus eſt.

2. Venire autem dicitur Deus, quando novo modo ſe exhibet præſentem, ubi prius non fuit illo modo præſens. Sic Filius venit in carne. Deus venit olim ad Abrahamum, in ſpecie hominis: ad Moſen per ſpeciem ignis in rubo: & quotidie

die venit in corda electorum per opus gratiæ. Et cessantibus aut non comparentibus illis modis, dicitur Deus discedere & ab esse, nempe quoad illum modum præsentiæ.

3 Modi, quibus venire dicitur Deus, sunt liberæ manifestationes præsentiæ divinæ, per opus aliquod ad extra, visibile aut invisibile. Vnde distinguitur adventus Dei. Alius enim est *visibilis* adventus, quo Deus visibiliter venit per creaturam corpoream & visibilē ad quem modum reducitur omnis modus sensibilis, quo sēsu aliquo percipitur corporali, ut quando ie præsentem exhibet per vocem audibilem, sicut factum legimus, Genes. 21. Exod. 20. & 1. Sam. 3. & 1. Reg. 19. Matth. 3. sic per prædicationem Evangelii venit ad nos: & quando amovet candelabrum, discedere dicitur Deus. Alius est adventus *invisibilis*, quando Deus venit invisibiliter in corda hominum, & esse illic incipit per operationem gratiæ.

4. Quandoque venit & adest una persona divina aliquo certo modo, quo non venit aut adest alia persona: sicut evenisse novimus, quando baptizatus est Dominus noster Iesus Christus, ubi exhibita est præsentia Patris quidem per vocem è Cœlo sonantem, Filii autem in carne; & Spiritûs Sancti per speciem columbæ (ne incarnationem illam putes fuisse, sed speciem; inquit Ambrosius, lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 1.) Opus tamen illud, per quod una aliqua persona venit aut præsens est, operatur inseparabiliter sanctissima Trinitas Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Et ubicunque est una aliqua persona divina, ibi est tota Trinitas: ideò, quamvis solus Filius caro factus sit, tamen etiam in Filio incarnato est Pater, & ipse in Patre, & Spiritus Sanctus in Patre & in Filio, & Pater & Filius in Spiritu Sancto, sicut ante incarnationem. Neque adest una persona sine aliis personis, sed sancta & inseparabilis Trinitas [ἡ ἁγία καὶ ἀδιαίρετος Τριὰς] inseparabiliter adest, ubicunque adest una aliqua persona divina. Neque inseparabilitati officit ista modorum quorundam præsentiæ diversitas; ut ostensum suprà cap. 10.

5. Quemadmodum originaliter Pater est & operatur à nullo, Filius autem est & operatur à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre Filioque, neque inseparabilitati officit hic ordo; sicuti palàm fecimus suprà cap. 10. Ita etiam quando advenit Trinitas, (sive diversis adhibitis præsentiæ modis; sive uno modo, ut per opus spirituale gratiæ in corde hominis) Pater venire quidem dicitur, at non dicitur mitti; non enim habet de quo missus sit, aut ex quo procedat; rectè loquitur Augustinus, lib. 4. de Trinitate, cap. 20. Filius autem & Spiritus Sanctus mitti dicuntur à quo procedunt secundùm originem: videlicet, Filius à Patre; & Spiritus Sanctus à Patre & Filio. Attamen missus à mittente nullatenus separatur; ut rectè monet Gaudentius Episcopus Brixiensis, serm. 14. de promissione Paracleti. Et hoc non est inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ: non quod alter prior esset altero, sed quòd alter esset ex altero. ut loquitur Augustinus scribens de hac missione, lib. 3. contra Maximinum cap. 14. Vide ejusdem August. verba, lib. 4. de Trinitate, initio capitis vigesimi, & in fine cap. 21.

Ioan. 1. 32. & 14. 23. 26. & 15. 26. & 16. 7. 8 13. & 18 17. 23.

6. Filius secundùm formam Dei à solo Patre mittitur. at secundùm assumtam servi formam, mittitur à Trinitate Deo; quia hæc forma assumta opus est commune Trinitatis, & secundùm hanc formam minor est Patre, & seipso, & Spiritu Sancto. Augustinus dicit; missum esse Filium ut homo fieret, & hanc missionem intelligendam esse secundùm formam Dei, à solo Patre: eundemque Filium missum esse; quia Verbum caro factum est: & secundùm hanc formā servi missum esse à Patre, & à seipso, & à Spiritu Sancto. Lib. 2. de [illegible] in. cap. 5. & lib. 4. cap. 20. & lib. 3. contra Maximinum, cap. 20. Vbi etiam verba illa Esaiæ, cap. 48. vers. 16. *Et nunc Dominus misit me, & Spiritus ejus*: Christo tribuit, sic de seipso loquenti secundùm assumtam humanitatem. Quomodo etiā ea verba interpretati sunt, Basilius lib. 3. contra Eunomium. Ambrosius in symbol. Apostol. cap. 6. & lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 1. Hieronymus comment. in Esaiam. & Fulgentius lib. 2. ad Monimū, cap. 6. addunt etiam aliud testimonium ex Esa. 61, 1. quod Christus in se completum esse dicit, Luc. 4, 18. 21. Athanasius; eundem Dominum Iesum Christū & dare Spiritum Sanctum, & accipere Spiritū Sanctum: dare quidem, quatenus est Deus; accipere autem, quatenus est homo: atque ita ipsum sibi ipsi dare, & à seipso accipere, docet prolixè, orat. 2. contra Arianos, post medium. Ipse sibi regnū dedit, conferens suscepto corpori, quod semper suâ Divinitate possederat: ait Petrus Chrysologus, Ravennæ Episcopus, serm. 144. Et in Liturgia Sancti Iacobi, sacerdos, in oratione quam dicit adferens sancta dona, ait; Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum misisse Dominum nostrum Iesum Christum Servatorem & Redemtorem.

Distinctio & Filii missiones

Esai. 61. 1.

Luc. 4.

Dat sibi Spiritum, & à seipso accipit.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

A quo petamus & accipiamus Spiritum Sanctum.

A Trinitate petimus & accipimus Spiritum Sanctum, cui quo inseparabiliter venisse ad nos, & in nobis manere Patrem & Filium.

QVando à Deo petuntur dona illa gratuita, quę, quamvis inseparabilia sint opera Trinitatis, in sacris tamen scripturis Spiritui Sancto plerumque appropriantur; oramus Trinitatem, ut det nobis Spiritum Sanctum, qui Patris Filiique missu in nobis habitet inseparabiliter cum Patre & Filio: adeóque ut in corda nostra veniat Deus Trinitas, opus illud gratiæ in nobis operatione inseparabili efficiens, per quod Spiritus Sanctus, qui à Patre Filioq; procedit, præsens sit in nobis, ut in templo suo; certò persuasi, patrem etiam & Filium in nobis manere, si Spiritum Dei in nobis, ut in templo suo, habitantem sentiamus: per hoc enim scimus illum manere in nobis, ex Spiritu quem dedit nobis. 1. Ioan. 3. ult. & 4, 13. Rom. 8. &c.

2. Vnde Athanasius, epist. ad Serapionem, contra eos qui dicunt Spiritum Sanctum esse creaturam, paullò ante finem illius epistolæ. Id (inquit) cùm sciret beatus Paullus, non divisit Trinitatem [ἡ ἅγιαν αὐτοῦ Τριάδα] quemadmodum vos [Pneumatomachi,] sed unitatem ejus docens, ad Corinthios de spiritualibus scripsit, & omnia in unum Deum Patrem consummat, inquiens: *Divisiones gratiarum sunt; idem autem Spiritus: & divisiones ministeriorum sunt; sed idem Dominus: & divisiones operationum sunt; idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.* 1. Cor. 12. 4 5. 6.

ἃ γὰρ τὸ πνεῦμα ἐκείσε ἀφαιρεῖ, ταῦτα πρὸς τοῦ πατρὸς ἄγει τὸν λόγον, χορηγεῖται πάντα γὰρ ἃ τοῦ πατρός, τοῦ υἱοῦ ἐστι, διὸ καὶ τὰ δοθέντα τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι δίδοται, τοῦ πατρὸς ὄντα ἐλεεσματα. καὶ τῷ πνεύματι ὁ ὢν τος ἐν ἡμῖν, καὶ ἐν υἱῷ αὐτῷ ὢν ὁ πατὴρ καὶ ὄντος ἐστὶ τὸ, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, καθάπερ ἐρέθησαν. id est: Quæ enim Spiritus singulis dividit, ea à Patre per Verbum suppeditantur. Omnia enim quæ Patris sunt, Filii sunt, ideòque quæ à Filio in Spiritu dantur, Patris donaria sunt: & quando Spiritus est in nobis, in eo ipso est Pater: atque ita se habet illud dictum; *Veniemus ego & Pater, & mansionem apud eum faciemus.* quemadmodum dictum est. Et paulò post ait idem Athanasius: *Iustificati sumus* (inquit Apostolus) *in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* ἀδιαίρετον γὰρ τὸ λόγου δῶρον πρὸς ἅπαντα, ἁμέλει λέγοντες τὸ χριστὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα, ἀμέλει λέγοντες τὸ χριστὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ σωτηρίαν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα ἁπλῶς ἢ εἰς τὸ υἱὸς ἐν ἡμῖν ὄντος, χαίροντος Ἐφεσίοις τῷ Παύλῳ, ἵνα δῷη ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν χριστὸν τὰ δὲ υἱοῦ ὢν ἡμῖν ὄντος, ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ, λέγοντος τοῦ υἱοῦ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. id est: Nam indivisibilis est à Verbo Spiritus: certè loquente Christo, *veniemus ego & Pater*, quia intrat & Spiritus, & non aliter quàm Filius in nobis habitaturus, scribente ad Ephesios Paulo, *ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum in interiore homine ut habitet Christus.* Iam cùm Filius est in nobis, in est & Pater, Filio ita loquente, *ego in Patre, & Pater in me.*

Ioan. 14. 23.

2. Cor. 6. 11.

Ephes. 3. 16. 17.

Ioan. 14. 11.

3. Basilius magnus, libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium, cap. 16. ἐν πᾶσιν ἀχώριστον ἐστὶ καὶ ἀδιάστατον παντελῶς Πατρὸς καὶ υἱοῦ ἅγιον πνεῦμα. id est: In omnibus inseparabilis est, & prorsus indistans à Patre & Filio Spiritus Sanctus. Et ibidem prolixè prædicat ac demonstrat τὸ σωματικὸν καὶ ἀδιαίρετον τῆς πρὸς ἀλλήλους ἑνώσεως, τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. id est, arctissimam societatem atque indivisibilitatem Spiritûs Sancti à Patre & Filio in omni operatione.

4. Ambrosius, libro 1. de Spiritu Sancto, cap. 10. ait: Sic igitur venit Spiritus, quem admodum venit Pater: quia ubi Pater est, ibi est & Filius: & ubi Filius est, ibi est & Spiritus Sanctus. Item eod. cap. Sic ergo Spiritus venit, in quo cùm venit & Patris & Filii plena præsentia est. Hæc Ambros.

5. Fulgentius, libro 2. ad Monimum; missionem Spiritûs Sancti in precibus nostris postulari docet à Trinitate: non quòd Spiritus Sanctus personaliter procedat à Trinitate, aut mittatur à seipso; sed quia (ut ille cum Augustino exponit) nomine Spiritûs ibi donum spiritualis gratiæ designatur. Cum Patre autem & Filio Spiritus Sanctus dona sua distribuit unicuique prout vult. 1. Cor. 12. 11.

6. Consonat illa Ecclesiæ Æthiopicæ precatio: O sancta Trinitas, Pater, Fili, & Spiritus Sancte, benedic super populum tuum Christianum, electum benedictione Cœlesti, & mitte super nos gratiam Spiritûs Sancti. In Liturgia seu canone Universali Æthiopum, in Bibliotheca Patrum, tom. VI. edit. 4. col. 51.

7. Certè petimus à Sancta Trinitate adventum ipsius Spiritûs Sancti: qui adventus, respectu processionis personalis quoad originem, missio dicitur & donatio Spiritûs à Patre Filioque; at respectu temporalis operis gratiæ spiritualis (per quod ipse Spiritus donatur nobis, venit ad nos, & manet in nobis) est beneficium nobis collatum inseparabiliter à sancta Trinitate, Patre nostro Cœlesti, qui dat Spiritum Sanctum petentibus ab ipso. Luc. 11. 2. 13. Deo nostro qui nos confirmat in Christum, & ungit nos, & obsignat nos, & dat arrabonem Spiritûs in cordibus nostris, 2. Cor. 1. 21. 22.

8. De hac Spiritûs Sancti missione, eiusdemque operatione, Basilius Magnus ait. πολλαχοῦ μὲν ἀποστολικῶς, ἐπιτρέπει ὁ αὐτεξούσιος. id est: mittitur quidem dispensatorie: operatur autem suâ auctoritate. Basilius homil. 15. quæ est. de fide. Et Macarius Ægyptius ait, Deum *διδόναι ἑαυτὸν ὅλον*, dare seipsum totum omnibus hominibus. 19. & 34. Item: *δωρεὰν ἑαυτὸν χαρίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν.* id est: dono gratuito seipsum largiri credentibus, homilia 49. & Augustinus; Nec (inquit) quia illi dant, ipse datur, idcò minor est Patre & Filio Spiritus Sanctus. Ita enim datur sicut donum Dei, ut etiam seipsum det sicut Deus, libro 15. de Trinitate, capite decimo nono.

Missio & inhabitatio; operatur autem suâ auctoritate. Deus dat seipsum.

9 Vide in ordine mysteriorum, sive in celebratione Confirmationis, secundùm usum Æthiopum, in Biblioth. Patrum, tom. 6. edit. 4. col. 73. sacerdos imponit manum super eos qui baptizati sunt, & dicit: Benedicat vobis Dominus Iesus Christus. Accipite Spiritum Sanctum per virtutem Dei Patris, per virtutem Filii Iesu Christi, & per virtutem Spiritûs Sancti. Hæc ibi.

10. Sic etiam, quando oramus, ut Christus habitet in cordibus nostris per fidem, petimus à sancta & inseparabili Trinitate, ut in cordibus nostris opus illud suum nempe fidem, operetur, per quam fidem præsentem habeamus, & manentem in cordibus verè possideamus Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Filium, certi etiam cum eo nos Patrem & Spiritum habere, propter inseparabilitatem. Atque hanc Ambrosius vocat unam præsentiam, unam gratiam Patris & Filii & Spiritûs Sancti. De qua parvulis concessâ agit gratias Patri Filius. Matth. 11. 25. 26. Ambrosius libro primo de Spiritu Sancto, capite decimo.

A Trinitate petimus, ut Christus habitet in cordibus nostris per fidem. Ephes. 3. 17. *Una præsentia unaque gratia Patris & Filii & Spiritûs Sancti.*

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Explicatio precationis Apostolicæ, quæ exstat in Epistolâ 2. ad Corinthios cap. 13. vers. ultimo.

2. Cor. 13. vers. ult.

IN illa comprecatione Apostolicâ [*Gratia Domini nostri Iesu Christi, charitas Dei, & communicatio Spiritûs Sancti sit cum vobis omnibus*] non multiplicat Apostolus invocationes, neque per-

sonas divinas sigillatim compellat; sed unâ eademque simplice precatione petit a Sancta & inseparabili Trinitate beneficia illa, quæ, licet per modum appropriationis denominentur à distinctis personis, sunt tamen inseparabilia dona individuæ Trinitatis. Neque ea singulatim a singulis personis, sed singula dona ab omnibus personis simul, id est, a sanctissima Trinitate petuntur: ut scilicet, Deus noster sancta & inseparabilis Trinitas largiatur nobis gratiam, quam proposuit ac promisit in Christo Iesu Mediatore ac Servatore nostro, ex mera suâ charitate, eamque charitatẽ & gratiam percipere ac sentire nos faciat per communicationem Spiritûs Sancti, quem nobis promisit Consolatorem.

2. Ideò Athanasius, epistola ad Serapionem contra eos, qui dicunt Spiritum Sanctum esse creaturam, paullò ante finem illius epistolæ, hæc ipsa Apostoli verba adducit pro inseparabilitate Patris & Filii & Spiritus Sancti: ἡ γὰρ διδομένη χάρις ἐκ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐν Τριάδι δίδοται πᾶσι τοῖς μετέχουσι αὐτῆς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ. id est: gratia enim & donum quod datur, in Trinitate datur à Patre per Filium in Spiritu Sancto. μία ἄρα ἐστὶν ἡ χάρις, ἡ ἐκ Τριάδος ἐνεργοῦσα· διὸ γράφεται· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. οὐ διαφορὰ δὲ οὐδὲ διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, οὐδὲ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸ Πνεῦμα· ἀλλ' ἔστι τὸ διδόμενον, ἐν Τριάδι δίδοται, καὶ ἔστιν ἑνὸς Θεοῦ ἔργον. id est: una igitur ex his oratio Trinitatis declaratur: non enim, quasi ab unoquoque diversa & divisa munera darentur, significat Apostolus; sed quòd ea quæ dantur, in Trinitate dentur, & quòd omnia ex uno Deo sint.

3. Sic etiam Basilius magnus, lib. 3. contra Eunomium, cap. 15. quòd non ab æquivocatione identitas, &c. in fine capitis, hæc ipsa adfert Apostoli verba in confirmationem doctrinæ de inseparabilitate Trinitatis, & inseparabili operatione Patris & Filii & Spiritûs Sancti, & propositis his Apostoli verbis; de quorum sensu disserimus, ex eis colligit omnia effici à Deo per Christum in Spiritu inseparabiliter. ὅτι γὰρ (inquit) τὰ πάντα ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι, ἀχώριστον ἔχει τὸν ὑπάρχοντα τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ υἱῷ καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα. id est: Quandoquidem omnia efficiuntur à Deo per Iesum Christum in Spiritu, inseparabilem video operationem Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Vide suprà, capitis 17. paragraphum octavum.

4. Iohannes Chrysostomus, comment. in illum locum posterioris Epistolæ ad Corinthios: Sine discrimine (inquit) nunc hujus, nunc illius hypostasis meminit Apostolus, & invenies nunc morem in epistolis ipsius. —— Invenietur autem & dona ipsa iterum mutato ordine [ἀντιστρόφως] narrare. Nam cùm dixisset, *gratia Christi & charitas Dei & communicatio Spiritus Sancti*, alibi dicit *communionem Filii, & charitatem Spiritûs. Obsecro vos*, inquit, *per charitatem Spiritus*. Et Corinthius dicit: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in communionem Filii ejus*. Sic ea quæ Trinitatis, indivisa sunt [ὅτι τὰ τῆς Τριάδος ἀδιαίρετα.] Et ubi Spiritûs est communio, ea inventa est esse etiam Filii: & ubi Filii est gratia, & Patris est & Spiritûs Sancti. *Gratia enim vobis*, inquit, *à Deo Patre*. Et alibi, cùm multa ejus genera percensuisset, subdidit: *Omnia autem hæc operatur unus & idem Spiritus, dividens seorsim cuique ut vult*. Et hæc dicit, non confundens personas [οὐ συναλείφων τὰς ὑποστάσεις,] absit! sed sciens tum harum proprietates & distinctionem. [ἐπιστάμενος τὸ τούτων ἴδιόν τε καὶ διηρημένον] tum essentiæ unitatem [καὶ τὴν οὐσίας τῆς ἑνότητα.]

Rom. 15. 30.

2. Cor. 1. 2.

1. Cor. 12. 11.

5. Ambrosius etiam lib. 1. de Spiritu Sancto, capitibus 11. 12. 13. his Apostoli verbis intelligi docet, unam gratiam Patris & Filii & Spiritus Sancti: unam charitatem Patris & Filii & Spiritûs Sancti: unam communicationem Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Et commentario in illum locum Apostoli 2. Cor. 13. vers. vult. Trinitatis (inquit,) hîc complexio est, unitas potestatis, quæ totius salutis perfectio est.

6. Theodoretus, Commentario in eadem Apostoli verba, Non hæc (inquit) posuit per divisionem: nec hæc quidem Christo tribuit; illa verò Patri; alia autem Spiritui. Sæpe enim charitatem in Spiritu statuit, & communicationem in Filio, & gratiam in Deo & Patre. Ita etiam in priore epistola, cùm operationem in Patre posuisset, eam paullò pòst dixit de Spiritu. Aliter autem etiam posuit ordinem personarum non eum subvertens qui fuit positus à Domino, sed docens quòd ordo nominum non significat diversitatem naturæ vel potentiæ, vel authoritatis aut dignitatis differentiam. Hæc Theodoretus, interprete Gentiano Herveto.

1. Cor. 12.

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

De Deo & Patre Domini nostri Iesu Christi.

FIlii secundùm Deitatem spectati nullus est Deus, quia nullus eo major est: secundùm assumtam autem humanitatem est ἔσσων, Hebr. 7. 3. ut in uno Dei atque hominis Filio, & fine Matre Deitas, & fine *Patre* sit humanitas; ut loquitur Leo magnus, serm. 8. in sollemnitate nativitatis Domini. Quamvis in utraque naturâ sit Dei Filius naturalis, in neutra autem adoptivus; ut rectè contra Elipandum & Felicem docuerit ac definiverunt Patres Francofurtenses, anno Domini septingentesimo nonagesimo quarto. ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ Κύριον. Epiphanius Ancorat. paragr. 6. Idem quidem Deus est Deus Domini nostri Iesu Christi, & ejusdem *Patris*: sed Deus in Trinitate, Pater autem in sola persona Paternâ: nam quâ minor in forma servi, Deum habet Trinitatem; Filius autem est solius personæ Paternæ, tum ante assumtionem carnis, tum in assumta carne.

2. Vnde miretur fortasse quispiam, scriptum esse à Cyrillo Alexandrino, in epistola ad Nestorium de excommunicatione, quam ratam habuit tertia synodus œcumenica; Christum Immanuelem, non esse sui ipsius Deum. Nam cùm secundùm formam servi sit minor seipso; ut docuimus cap. 25 & secundùm eandem formam dicatur habere Deum, adeò ut Deus sit ipsius Deus: & cùm Christus homo sit Mediator inter Trinitatem & homines; ut manifestum fecimus cap. 19. & cùm secundùm hanc formam servi

An Christus sit sui ipsius Deus. Vide lib. 2. cap. 7. §. 2.

ſervi orat Deum ſuum, & ipſo Chriſto orante ipſe idem Chriſtus ſecundùm formam Dei audiat cum Patre & Spiritu Sancto, ut oſtenſum cap. 24. & petita concedat Deus Trinitas operatione indiviſâ: (cap. 23.) manifeſtum eſt, quando Pater dicitur Deus Ieſu Chriſti, non dici ἰδικῶς & κατ' ἀντίθεσιν excludendo Filium & Spiritum Sanctum. Licet ab hac loquutione abſtinendum exiſtimaverit Cyrillus, in diſputatione contra Neſtorium; ne unus Chriſtus & Filius & Dominus in duos dividi videretur: ut ibidem monet Cyrillus. Ideò in ſexto anathematiſmo ad finem ejuſdem epiſtolæ, rectè dicitur: Εἴ τις βλασφημεῖ λέγων, Θεὸν ἢ διαιρέτω τῇ πίστει τὸν Χριστὸν ὃν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λέγων, ἢ ἐχέτω δὲ μᾶλλον καὶ αὐτὸν ὁμολογεῖ Θεὸν ἡμῶν ἐκ ἀνθρώπων, ὡς γενόμενον ἕνωσις τοῦ λόγου, καὶ ἓν πρόσωπον, ἀναθεματίζω. Nam perverſo iſto ſenſu nefas eſt dicere; Deum Verbum eſſe Deum Chriſti. At conſtitutâ veraci confeſſione de unitate atque adeò identitate perſonæ Verbi incarnati, rectè dicimus; hunc unum eundemque Chriſtum eſſe ſuiipſius Deum: nempe non propter diverſas perſonas, ſed propter diverſas naturas in una eademque perſonâ. Et hoc ſano atque Catholico ſenſu intellecta hæc loquutio excludit Arii βλασφημίαν, & Eutychetis σύγχυσιν.

3. Omnia quæ habet Pater ſunt Filii, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, πλὴν τοῦ τῷ πατρὶ, πλὴν τῆς ἡμετέρας. ut oſtendimus capite undecimo, §. 4. Ergo eſſe alicujus Deum, eſt Patri Filioque communi; adeoque, & Spiritui Sancto, cui competit quicquid Patri Filioque commune eſt, exceptâ ſolâ ſpiratione activâ. Vnde Ieſus Chriſtus ſecundùm humanam naturam agnoſcitur conceptus ex Spiritu Sancto, non utique tanquam Patre, ſed tanquam conditore Deo; & (ut locum Eſaiæ 48, 16. exponunt Hieronymus & Ambroſius, & Auguſtinus, & alii, verba illa de Chriſto intelligenda ſunt, ſecundùm fragilitatem carnis aſſumtæ dicente, & nunc Dominus Deus miſit me & Spiritus ejus. Et Athanaſius oratione 2. contra Arianos, ſcribit Chriſtum propter humanam ſuam naturam ſeipſum minorem Spiritu Sancto pronunciare. Et Hilarius; Non ambigitur, (inquit) quin Deus ſibi ut cunctis ſit, ex ea naturâ, quâ ſervus eſt. lib. 12. de Trinitate. ubi tamen quod addit Hilarius, Chriſtum etiam Patrem ſibi ut cæteris hominibus eſſe, ex ea parte quâ homo eſt, impropriè dicitur, neque imitandum. Nam homines alii ſunt perſonæ adoptabiles: non ita Chriſtus, qui eſt proprius & naturalis Filius Dei, homines alii ſunt ſimpliciter creaturæ: at non ita Chriſtus; qui eſt Verbum caro factum, in unitate perſonæ increatæ. Vide 3. ſent. diſt. 4 & diſt. 11.

Vide ſupra, cap. 26. §. 6.

4. Athanaſius reſpondens hæreticis abutentibus verbis Domini, quibus Patrem Deum ſuum confitetur, & inde perperam argumentantibus contra unitatem naturæ Patris & Filii, dialogo 1. contra Macedonianos, paullò ante finem, ait: τῇ μὲν θεότητι πατὴρ ἐστὶν ὁ Θεὸς τῇ δὲ ἀνθρωπότητι Θεός. id eſt, Quoad Deitatem quidem ipſius Pater eſt Deus, quoad humanitatem verò eſt ejus Deus. Item, Καθὼς οὖν ἡμεῖς μίγνυμεν τῷ Χριστῷ ἡμῶν, ἔχοντες τὸν Θεὸν Πατέρα, ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς λόγος ὢν ἦν Θεὸς, κατεχὼν σῶμα ἔμψυχον ἦν ἄνθρωπος, ἔχει τὸν Πατέρα Θεόν. Οὕτω λέγει καὶ αὐτός. ἀναβαίνω πρὸς τὸν Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. ἐκ κοιλίας μητρός μου Θεός μου εἶ σύ. ἐκ κοιλίας ἦν μητρὸς ὁ λόγος γενητὸς, ὅτι ἐν παιδίῳ ἦν γενόμενος ἔλαβε γένεσιν τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ ὅτας ὑπὸ χειρὸς ἐλάβετο γενητὸν μορφὴν δούλου λαβών. id eſt: Quemadmodum igitur nos, poſtquam Chriſti facti ſumus participes, Deum habemus Patrem: ita & Filius Verbum & Deus exiſtens, poſtquam particeps factus eſt ſanguinis & carnis, Patrem habuit Deum. Quæ cauſſa eſt cur dixerit, *ex utero matris meæ Deus meus es tu.* Ex utero verò Matris Verbum factum eſt, quando Virgo concepit & peperit Emmanuelem: atque hoc modo ſubjicitur, formâ ſervi ſumtâ. *Pſal. xxii. 11.*

5. Gregorius Nyſſenus, in fine orationis 10. contra Eunomium, & initio orationis 11. acriter hoc nomine reprehendit & accuratè refellit Eunomium hæreticum, dicentem, Filii Deum in ipſo myſterio Trinitatis.

6. Gregorius Nazianzenus, oratione 36. quæ eſt 2. de Filio, ait; Deum ejus dici κατὰ λόγον, τὸν ὁμοιμερῆ, *id eſt*, non reſpectu Verbi; ſed reſpectu naturæ viſibilis: Patrem autem ejus dici, κατὰ τὸ ὁμοιμερές, τοῦ Λόγου ἦ, *id eſt*, non humanitatis viſibilis; ſed Verbi reſpectu. Et propriè quidem dici Patrem illius; non propriè autem Deum illius: noſtrum verò dici Deum propriè, & Patrem impropriè. Et Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater, dialogo primo, reſp. ad interrogationem 22. οὗτος οὖν διὰ τὴν σωματικὴν οἰκονομίαν φησὶ, πορεύομαι πρὸς τὸν Θεόν μου, διὰ δὲ τὴν κατὰ φύσιν τῆς θείας ἐκ τοῦ πατρὸς γεννήσεως, πορεύομαι, φησὶ, πρὸς τὸν πατέρα μου. Θεὸς τοίνυν οὐ μαθητοῦ ἐστὶ πατὴρ τῇ παιδὸς κατὰ φύσιν, Θεὸς δὲ τοῦ μου κατὰ χάριν, καὶ πατὴρ τὴν φοιτητοῦ κατὰ χάριν. *id eſt*: Iure igitur propter corpoream diſpenſationem dicit, *proficiſcor ad Deum meum*: at propter divinam ex Patre generationem ſecundùm naturam, *proficiſcor*, ait, *ad Patrem meum*. Eſt igitur diſcipulorum Deus, & Filii Pater, ſecundùm naturam: Filii autem ſecundùm carnem ſpectat Deus, & diſcipulorum Pater eſt, ſecundùm gratiam. *Ioh. xx. 17.*

7. Epiphanius ſimiliter in Ancorato, cap. 30. μιζόντων δὲ σαρκὸς, φησὶ, θεὸν μου. διὰ δὲ τὸ ἀΐδιον αὐτοῦ καὶ γενητοῦ κατὰ φύσιν, λέγει πατέρα μου· καὶ διὰ τὸν αὐτοῦ πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς χάριν, πατέρα ὑμῶν. διὰ δὲ τὸ κατὰ φύσιν αὐτὸν τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν αὐτοῦ διάπτα, καὶ τοῦ ἀΐδιον αὐτοῦ Πατρός, Θεὸν ὑμῶν. Θεὸς δὲ τοῦ μαθητοῦ, Πατὴρ δὲ τοῦ Κυρίου κατὰ φύσιν. οὐ δὲ μαθητοῦ Πατὴρ κατὰ χάριν. Θεὸς δὲ τοῦ υἱοῦ ἐστὶν ὁ Πατὴρ διὰ τὸν σάρκα. Πατὴρ δὲ διὰ τὸ ἀΐδιον καὶ ἀπερίληπτον τῆς αὐτοῦ γεννήσεως, καὶ γενητοῦ. ὅτι ἐν ἀληθείᾳ ἐστὶν αὐτοῦ πατὴρ, γεννήσας αὐτὸν ἀχρόνως, καὶ ἀνάρχως κατὰ τὸν διάπτα. Θεὸν δὲ ἴδιον εἶπεν αὐτοῦ, ἐπὶ ἐν δὲ ὑμᾶς ἐποίησεν οἰκονομίαν, *id eſt*: Particeps carnis factus dicit, *Deum meum*: at propter æternitatem γεννήσεως ſuæ ſecundùm naturam, dicit, *Patrem meum*. Et propter gratiam ſuam erga diſcipulos, *Patrem veſtrum*. & intuitu naturæ ipſorum diſcipulorum comparatæ ad ipſius Divinitatem æternique ſui Patris, dixit, *Deum veſtrum*. Deus enim diſcipulorum eſt; Pater autem Domini ſecundùm naturam: porrò diſcipulorum Pater eſt per gratiam; Pater autem Deus eſt Filii propter carnem: ejuſdemque Pater propter ſempiternam & incomprehenſibilem ipſius generationem ac germanitatem: quandoquidē verè ipſius pater eſt, qui ipſum genuit intemporaliter & ſine initio, ſecundùm Deitatem. Deum autem ſuum appellare debuit ob œconomiam ſive ob humanam naturam noſtrâ cauſſâ ſuſceptam. Item §. ſeu cap 31. ἐν πάντι τὸ δύο ἐστὶ φύσεων τὸ θεῖον χάρισμα, ὁρᾶτον τι, ἢ οὐράνιον. διὰ μὲν

τὸ ὁρατὸν, τυλόχρε τὸ Θεόν μου ὁρᾷς, δόξῃ δὲ τὸν πατέρα μου λελιχθαι, *id est*, Duo quædam in eodem ſcriptura divina declarat; nempe aſpectabile, & non aſpectabile. Ad id quod aſpectabile eſt, verba iſta jure pertinent, *Deus meus*: ſed *Pater meus* ad id refertur, quod non eſt aſpectabile.

8. Hieronymus, in Eſai. cap. 61. verſ. 1. Non quòd Dominus Deus habeat Dominum Deum; ſed quòd juxta diſpenſationem carnis aſſumtæ dicat ea, quæ humilia ſunt. Et in cap. 1. epiſt. ad Epheſ. Deus aſſumti hominis; Pater verò gloriæ, ſapientiæ, veritatis.

9. Theodoretus Comment. in epiſt. ad Epheſ. c. 1. v. 17. exponens verba illa Apoſtolica, Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti! Pater gloriæ; Eundem (inquit) ejuſdem Deum & Patrem appellavit, *Deum* quidem, ut hominis; *Patrem* verò, ut Dei.

CAPVT TRIGESIMVM.

De noſtra cum Chriſto fraternitate: & diſcrimine inter naturalem, & adoptivos filios Dei.

IDem Deus eſt Pater Chriſti & noſter Pater, ſed non eodem modo: nam illius eſt Pater tantùm in perſona Paternâ, & quidem naturalis Pater Filii unigeniti καθ' ὑπεροχὴν ὑψηλοτέραν, *id eſt*, ſecundùm excelſiorem quandam relationem (ut loquitur Gregor. Nazian. orat. 37.) quæ etiam manet in aſſumtâ carne; teſte Apoſtolo dicente: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre.* Ioan. 1, 14. Noſter autem Pater eſt Sancta Trinitas, quæ nos adoptat; ut oſtenſum cap. 12. & cap. 18. Pater, inquam, non naturâ; ſed gratiâ adoptionis.

Vide cap. 25. §. 9.

2. Vnde meritò Gregorius Neocæſarienſis, qui Thaumaturgus dictus eſt, introducit Iohannem Baptiſtam dicentem Domino noſtro Ieſu Chriſto; οὐκ ἔστι σοῦ ἕτερος φύσει υἱὸς Θεοῦ, non eſt præter te alius naturâ Filius Dei ſerm. in ſancta Theophania ac de Chriſti baptiſmo.

3. Et Athanaſius, paullò ante finem dialog. 1. contra Macedonianos, explicans diverſum modum Paternitatis Dei erga Chriſtum, & erga nos, ait: ἀυτὸ μὲν φύσει πατὴρ, ἡμῶν δὲ χάριτι. μόνοις γὰρ ἡμῖν τοῦ χριστοῦ, ἀυτῷ μόνῳ ἰησοῦ οἰκεῖος τῇ φύσει, ὥστε χρηματίζειν ἡμῶν τὸν Θεὸν Πατέρα. *id eſt*: Ipſius quidem naturâ Pater eſt; noſter verò gratiâ. Chriſti enim participes facti, inventi ſumus prope, qui proculaberamus naturâ, adeò ut Deus dicatur noſter Pater.

4. Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 7. & Catech. 11. explicans verba illa Domini, *aſcendo ad Patrem meum, & ad Patrem veſtrum.* Non dixit, (inquit,) *ad Patrem noſtrum, ἵνα μὴ κοινωνία γένηται τῷ ποιήματι τῷ Θεῷ: τὸν μονογενῆ*, ne eſſet communio creaturarum cum unigenito: ſed, *ad Patrem meum, & ad Patrem veſtrum: ἄνω: ἐμὸν, καὶ φύσει· ἄλλως ὑμῶν, καὶ χάριτι*, id eſt, aliter *meum*, per naturam: aliter *veſtrum*, per adoptionem.

Ioan. 20. 17.

5. Epiphanius in Ancorato §. 49 εἰ γὰρ υἱὸς ἐστὶ μονογενὴς, ἵνα ἐστί τις τούτῳ ἴσος, ἢ ὅτι ἀντιπαράκειται, ὅμοιος ὢν τῷ υἱῷ τοῖς υἱοῖς Θεοῦ, πῶς γὰρ οἶδε καὶ χάριν, λέγων δὲ μὴ δυνάμενον τινα ἐξισοῦσθαι, τῷ εἶναι αὐτὸν φυσικῶς υἱὸν. *id eſt*; Si enim unigenitus eſt Filius, non eſt ei quiſquam æqualis, aut cum eo comparandus, qui ſimilis Filio ſit, in filius Dei. Eos enim novit ſecundùm gratiam: illi autem neminem æquari poſſe, eò quòd ſit naturaliter Filius.

6. Hanc diſtantiam generationis & gratiæ oſtendi ait Ambroſius illis Domini verbis, *aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.* Non dixit, *aſcendo ad Patrem noſtrum*: ſed: *aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum.* Separatio iſta diverſitatem oſtendit, &c. Ambroſ. lib. 1. de fide cap. 6.

Ioan. 20. 17.

7. Et Auguſtinus eadem Domini verba exponens, Tract. 121. in Euang. Ioan. *aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum.* Non ait, *Patrem noſtrum*: aliter ergo meum, aliter veſtrum: naturâ meum, gratiâ veſtrum. *Et Deum meum, & Deum veſtrum.* Neque hîc dixit *Deum noſtrum*: ergo & hîc aliter meum, aliter veſtrum: *Deum meum*, ſub quo & ego ſum homo: *Deum veſtrum*, inter quos & ipſum Mediator ſum.

8. Filius Dei naturalis, vt nos filios Adami naturales faceret filios Dei adoptivos, adeóque fratres ſuos uniuſque Patris filios; ipſe voluit nobiſcum eſſe hominis filius naturalis, aſſumtâ per miſericordiſſimam diſpenſationem humanitate in unitatem perſonæ ſuæ, adeò ut unus idemque homo Ieſus Chriſtus ſit & hominis filius naturalis, & in eâdem humanitate ſit Dei Filius naturalis. In quo quidem myſterio ſplendidiſſimè relucet Dei gratia; ut docet Auguſtinus Enchirid. cap. 36. & 37. & 40. & Tract. 74. in Euang. Ioannis. Rectè tamen dicimus Chriſtum Filium Chriſtum eſſe Filium Dei non gratiâ, ſed naturâ: non enim adoptivus eſt ſecundùm humanitatem; (ut impiè dictitabant Neſtorius & Felix & Elipandus, meritis anathematiſmis ob hunc errorem damnati à Conciliis Epheſino & Francofurtenſi.) Non enim unquam homo ille alienus fuit aut non proprius Dei Filius ut adoptari poſſet: ſed per gratiam, non adoptionis, ſed unionis, homo ille natus eſt Deus & Dei Filius naturalis proprius & unigenitus; unde fuit quodammodo ipſa gratia illi homini naturalis; ut ait Auguſt. Enchir. cap. 40. Non alius eſt homo ille, & alius Deus Filius; ſed Verbum caro factum eſt: neque proprietatem Filii naturalis atque unigeniti amiſit in carne, ſed eandem conſtanter retinet in utraque naturâ. Adeò ut qui per nativitatem ex Virgine naturalis eſt Filius hominis, & omnium hominum naturâ frater, reſpectu communis Patris hominis Adami, idem homo per unionem perſonalem humanitatis cum Deitate in unitate perſonæ unigeniti & naturalis Filii Dei, ſit Dei Filius naturalis: neque illi ulla alia ad Deum relata competit filiatio. Vnus eſt enim Filius, nec dividi poteſt, ut ſit unius Patris & naturalis & adoptivus: vel, ut unius Filii quædam pars ſit adoptiva, & altera propria: ſicut prolixè & accuratè docuit Paulinus Epiſcopus Aquilejenſis, lib. 2. & lib. 3. & lib. 7. contra Felicem Vrgelitanum, & alibi. quamvis enim carnem Chriſti Deus non genuerit, ſed fecerit: quem tamen ineffabiliter genuit, ipſe eſt qui caro illa factus eſt: ut jam & Deus ſit verè Filius hominis, non adoptivus ſed naturalis; & homo ille ſit verè Filius Dei, non adoptivus, ſed naturalis.

Vide lib. 3. cap. 21. & lib. 6. in diſſertatione de adoptione.

Chriſtum Filium Dei non gratiâ adoptionis, ſed naturâ.

Vnionis gratia Chriſto quodammodo naturalis.

De hac unione vide lib. 3. cap. 21. §. 19. & ſeq. & §. 40. & ſeq.

9. Propterea

Christus Dei filius naturalis, idemque hominis filius naturalis.

9 Propterea autem Filius Dei naturalis voluit esse hominis Filius naturalis nobiscum, ut ipse, jam in sua humanitate Filius Dei naturalis, nos secum faceret etiam filios Dei, non quidem naturales; (non enim in unitatem personæ Divinæ assumimur, sicut illa Christi humanitas, qui in utero Virginis in ipso conceptu verus Deus fuit, nec unquam fuit alienus, sicut nos:) sed adoptivos, per gratiam adoptionis, quâ nos sancta Trinitas sibi adoptat in filios per hominem illum, qui est naturalis Dei Patris Filius, & noster Mediator ac Trinitati reconciliator. Atque adeò manens Proprietate ac naturaliter unigenitus Dei Filius, dici voluit & esse (per sui exinanitionem, & adoptionis gratiam erga nos, quos adoptat sibi secundùm Deitatem spectato in filios, secundùm humanitatem autem in fratres) primogenitus in multis fratribus, Rom. 8, 29.) Nempe ille Dei Filius naturalis, etiam in sua humanitate; (hanc enim dignitatem & honorem humanæ naturæ divina gratia cõtribuit, ut Deus & homo una esset persona: ut loquitur Primasius, Comment. in epist. ad Hebræos, cap. 2. v. 16.) Nos autem per illum Dei filii adoptivi. Quamvis aliquo modo nos etiam naturaliter filios Dei vocet Cyrillus: non quidem in nobis ipsis; sed, quia fratrem primogenitum habemus Dei Filium naturalem.

Nos hominis filii naturales, & Dei filii adoptivi.

Quo sensu dixerit Cyrillus nos esse etiam naturaliter filios Dei.

10. Verba Cyrilli sunt, lib. de recta fide ad Theodosium Imperatorem cap. 30. ὁ αὐτὸς ὢν, ἅμα, καὶ μονογενὴς ἦν. καὶ σαρκὸς, & ὁ ἓν τοῖς μονογενὴς, ὡς Θεὸς, σαρκούμενος ἐν ἡμῖν, καὶ ἐμοῦ οἰκονομικῶς, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ὡς ἄνθρωπος· ἵν' ἡμεῖς ἅμα ὡς ἐν αὐτῷ τι, καὶ δι' αὐτὸν υἱοὶ Θεοῦ φυσικῶς τε καὶ κατὰ χάριν. φυσικῶς μὲν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ ἐκ μήτρας. μυθικτικῶς δὲ καὶ κατὰ χάριν ἡμεῖς δι' αὐτὸν ἐν πνεύματι. ὥσπερ ὢν χαρὶν ἴδιον τὸ ἀνθρώπινον ἐν Χριστῷ τὸ μεμορφωμένον. διὰ τὸ ἡνῶσθαι τῷ λόγῳ κατὰ σύμβασιν οἰκονομικὴν ἅτινα ἴδιον ἦν λόγου, τοῦτο πολλοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τὸ σαρκοῦσθαι, δηλονότι τὸ ἡνῶσθαι σαρκί, *id est*: Idem itaque & unigenitus est, & primogenitus: unigenitus quidem ut Deus; primogenitus autem in nobis secundùm unionem œconomicam, & inter multos fratres ut homo: ut nos fiamus & in ipso & per ipsum filii Dei tum naturaliter, tum secundùm gratiam. Naturaliter quidem, tanquam in ipso & quidem solo: participatione autem & secundum gratiam, nos per ipsum in Spiritu. Quemadmodum igitur Christi humanitati, propterea quòd secundùm dispensationis copulam Verbo unita est, unigenitum esse & dici proprium factum est: ita Verbo, eò quòd unitum sit carni, id proprium factum est, ut inter multos fratres primogenitus sit & appelletur.

Idem unigenitus, & primogenitus inter multos fratres adoptivos: ipse non adoptivus, sed naturalis unus Dei.

11. Et eodem lib. cap. 16. ait idem Cyrillus. ἓν αὐτὸν εἶναι & μονογενῆ πιστεύομεν, καὶ σαρκούμενον, μονογενῆ μὲν, ὡς Θεὸ πατρὸς λόγον, & ἐν τοῖς ὑστέροις αὐτῷ πρωτότοκον σαρκούμενον δ' ἄν, καθὸ γέγονε ἄνθρωπος, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. *id est*: Unum eundemque & unigenitum credimus & primogenitum: unigenitum quidem tanquam Dei Patris Verbum, ex illius substantia natum; primogenitum verò, quatenus factus est homo & inter multos fratres. Et cap. 38. ejusdem libri; Qui non credit Filium, facit Deum mendacem; quia non credidit testimonio, quod testificatus est Deus de Filio suo. Testificatus est autem; hunc, qui cum carne & in forma servi est, esse unicè & propriè, & verè suum Filium. μεμαρτύρηκε δὲ, ὅτι ὗτος ὁ μετὰ σαρκὸς, & ὢν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, μονογενὴς & ἰδιαίτατος ἡμῶν ἀληθῶς ὑός.

1. Ioan 5, 10.

μονογενὴς & ἰδιαίτατος, ἀληθῶς.

12. Idem Cyrillus Alex. lib. 1. ad religiosissimas reginas cap. 11, post testimonium Theophili episcopi, in prima parte Concilii Ephesini œcumenici: Θεὸς ὁ Χριστὸς εἷς ὑὸς & κύριος, οὐχ ὕτω φαμὲν, ὡς ἐκεῖνοι. Θεὸν κύριον χαρὶν, ἢ ὑὸν, ἢ κύριον ὀνομάζοντες τὸν Ἐμμανουὴλ, ἢ ὡς σεσωσμένος, ἢ ὑποδεδεσμένος, εἰς τοῦτο δέξει ἐλήλυθεν, ὡς ἵνα μὴ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον & γεγονότα ἄνθρωπον, ἀκούσῃ μᾶλλον, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ λόγος, εἶτα καθ' ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ ἐν δούλου μορφῇ παραδέξασθαι, ἵνα μὴ ἕτερον δεῖν Θεὸν ἀληθινὸν, καὶ φύσει καὶ ὄντως κύριον, ὑπὲρ, & μόνος, καὶ ἰδιαίτατος ὑός. ὃ καὶ ἡμεῖς συμμορφούμενοι & χαρὶν πως ἐν αὐτῷ θεοὶ πως & υἱοθεσίας ἀναβλύσαντος δόξαν. *id est*: Deus est Christus unus Filius & Dominus, non eo sensu dicimus, quo illi [Nestorianæ,] quasi nimirum Emmanuel secundùm gratiam Deus, aut Filius, aut Dominus sit nominatus: aut per profectum & incrementum ad hoc gloriæ culmen pervenerit, veluti unus è grege nostro homo communis & sanctificatus. Verùm hoc dicimus; quòd Verbum cùm Deus esset, ad exinanitionem; & in servi formâ descendens, nihilominus sit Deus verus & naturâ Dominus universorum, solusque & propriè Filius. Cui & nos, dum per gratiam ipsius conformes fimus, ad gloriam adoptionis contendimus. *Rom. 8, 29.*

13. Ioannes Chrysostomus, homil. 15. in epist. ad Romanos, in illa verba, *ut esset primogenitus in multis fratribus.* ὥστε πάντα διὰ τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἔπραττεν, καὶ & ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. *id est*, hæc omnia de incarnationis dispensatione dicta esse cogita. Nam secundùm Deitatem est unigenitus.

14. Ambrosius, Comment. in eundem locum Apostoli: Primogenitus igitur (inquit) in omnibus frater noster dicitur; quoniam homo dignatus est nasci: Dominus verò; quia Deus noster est.

Eadem verba leguntur apud Sedulium, in suo Collectaneo in Epist. ad Romanos, in Bibliotheca Patrum, tom. 1. edit. 4.

15. Augustinus, lib. contra epistolam Manichæi, quam Fundamenti vocabant, cap. 37. Quapropter (inquit) de unico quidem Filio, per quem facta sunt à Patre omnia bona de nihilo, imperitè atque impiè fratres quæruntur, nisi ex eo quod in homine apparere dignatus est. Nam ideo & Vnigenitus in scripturis & Primogenitus dicitur. *Vnigenitus* à Patre, *Primogenitus* ex mortuis. *& vidimus*, inquit, *gloriam ejus tanquam unigeniti à Patre, plenum gratiâ & veritate.* Et Paulus dicit: *Vt sit ipse Primogenitus in multis fratribus.* Hæc Augustinus. *Ioan. 1, 14. Rom. 8, 29.*

16. Theodoretus in cap. 2. ad Hebræos; Vnum (inquit) habemus Patrem, & nos, & ipse: sed clarum est eum quidem esse Filium naturâ; nos autem gratiâ. Hanc enim nos docet differentiam, quòd ille quidem nos sanctificet; nos verò sanctificemur. Hæc Theodoretus, interprete Gentiano Herveto.

17. Isidorus Hispalensis, lib. de differentiis spiritualibus, cap. 5. Quòd (inquit) Christus nunc unigenitus, nunc Primogenitus esse perhibetur: horum primum ad Patrem pertinet; alterum ad nos. Nam secundùm Divinitatis excellentiam, unigenitus est à Patre, juxta Euangelium quod dicit: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiâ & veritate.* At verò secundùm fraternam societatem. Primogenitus universæ creaturæ juxta id quod Apostolus *Ioan. 1, 14.*

lus ait: *ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Est ergo unigenitus in substantia Deitatis; primogenitus in susceptione humanitatis. Primogenitus in gratiâ; unigenitus in naturâ. Primogenitus ergo, juxta Apostolum, in multis fratribus: unigenitus tamen ex Deo solus. Inde est quòd frater nuncupatur & Dominus: frater, quia Primogenitus; Dominus verò, quia unigenitus. Hæc Isidorus. Vbi gratiam intellige, non adoptionis; sed unionis, quoad ipsius Christi humanitatem Verbo unitam: nos autem in fratres ei conjungimur per gratiam adoptionis.

Rom. 8 29

18. Ioannes Damascenus, lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 1. Primogenitus (inquit) inter multos fratres, quoniam cum Matris etiam ratione unigenitus esset (siquidem æquè ac nos sanguinem & carnem assumpsit, atque homo effectus est: Nosque etiam ipsi per eum filii Dei effecti sumus, per baptismum videlicet adoptati,) ipse naturâ Dei Filius, inter nos, qui adoptione & gratiâ in Dei filios cooptati sumus, fratresque ipsius exstitimus, primogenitus factus est. Eoque etiam nomine dicebat: *ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Non dixit, *Patrem nostrum*, sed *Patrem meum*, naturâ videlicet; & *Patrem vestrum* beneficio & gratiâ: & *Deum meum & Deum vestrum*, non dixit, *Deum nostrum*, sed *Deum meum*, si subtili mentis agitatione id quod oculis cernitur, ab eo quod mente solâ percipitur, distinguas; & *Deum vestrum*, ut opificem ac Dominum. Hæc Damascenus, Iacobo Billio interprete.

Ioan 20.17.

19. Claudius Episcopus Altissiodorensis, vel (ut aliis placet) Taurinensis, Alcuini quondam in fundatione Academiæ Parisiensis collega, natione Scotus, in sua Exegesi in epistolam ad Galatas, in cap. 4. in illa Apostoli verba; (*Vt adoptionem filiorum recipiamus.*) Adoptionem (inquit) propterea dixit, ut distinctè intelligamus unicum Dei Filium. Nos enim beneficio & dignatione misericordiæ ejus filii Dei sumus. Ille naturâ est Filius, qui hoc est quod Pater. Itèm illud autem quod ait, *ut adoptionem filiorum recipiamus*, refertur ad id quod dixit, *factum ex muliere*; Hinc enim adoptionem recipimus, quòd ille unicus non dedignatus est participationem naturæ nostræ, factus ex muliere, ut non solùm unigenitus esset, ubi fratres non habet, sed etiam primogenitus ex multis fratribus fieret.

Galat. 4 5.

Gal. 4. 4.

20. Idem etiam in cap. 3. ejusdem epistolæ, in illa verba; *quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Per fidem (inquit) induendo Christum, omnes filii sunt, non naturâ, sicut unicus Filius, qui etiam Sapientia Dei est; neque potentiâ & singularitate susceptionis, ad habendam naturaliter & agendam personam Sapientiæ, sicut ipse Mediator unum cum ipsa suscipiente Sapientiâ sine interpositione alicujus Mediatoris effectus: sed filii sunt participatione Sapientiæ, id est, præparante atque præstante Mediatoris fide, quam fidei gratiam nunc indumentum vocat, ut Christum induti sunt, qui in eum crediderunt: & ideo filii Dei, fratresque ejus Mediatoris effecti sunt. Hæc Claudius; tom. 1. Bibliothecæ Patrum, edit. 4. ubi gratiam unionis vocat potentiam & singularitatem susceptionis ad habendam naturaliter & agendam personam Sapientiæ.

Gal. 3. 27.

21. Paulinus Aquilejensis, lib. 2. contra Felicem Vrgelitanum; In nobis (inquit) est persona adoptionis, non in Filio Dei: quia, singulariter ille unus homo, ex Deo conceptus, & in Deum assumtus, habet proprietatem Filium Dei esse, quod omnes sancti habent per adoptionem gratiæ Dei. Hæc Paulinus.

Dist. Proprietat. Adoptio.

22. Oecumenius, Comment. in cap. 8. Epist. ad Rom. κατὰ μὲν τὴν οἰκονομίαν, σύμμορφοι καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰσὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ δὲ τὴν θεότητα μονογενής ἐστι. *id est*, Nam secundum incarnationis dispensationem conformes & fratres ipsius sunt homines; secundùm Divinitatem autem est unigenitus.

23. Alexander Alensis in sua summa Theologica, part. 3. quæst. 10. membro 6. art. 1. Sicut) inquit) cùm dicitur principium respectu Filii, & respectu creaturæ, ratio principii ex parte ejus, quod est principiũ, non mutatur; sed ex parte illorum ad quæ dicitur principium, unde non est dicere plura principia: Simili modo, cùm dicitur Pater Filii, & Pater noster, non est differentia paternitatis ex parte ejus qui dicitur Pater secundùm rem, sed tantùm secundùm modum; sed ex parte eorum, ad quos dicitur Pater, sicut cùm dicitur principium Filii, dicitur personaliter; cùm verò dicitur principium creaturæ, dicitur essentialiter: similiter cùm dicitur Pater Filii, dicitur personaliter: cùm dicitur Pater creaturæ, dicitur essentialiter; Nec est ibi differentia secundùm rem, sed tantùm secundùm modum. Item eodem membro, art. 2. *Pater noster* dicitur communiter de tribus personis. Ratio Paternitatis, quâ dicitur *Pater noster*, convenit toti Trinitati. Hæc Alensis.

Diſt. Perſonaliter. Eſſentialiter.

24. Dicendum, (inquit Bonaventura,) quòd absque dubio filiatio per adoptionem competit nobis respectu totius Trinitatis à qua sumus creati, & recreati: & sic competit nobis respectu Christi: unde Christus potest dici Pater noster. Sicut enim in Divinis nomen *principii* accipitur essentialiter, utpote cùm dicitur respectu creaturæ: accipitur etiã notionaliter, cùm dicitur respectu personæ: sic nomen *Patris*, si dicatur respectu personæ, dicitur personaliter; si verò dicatur respectu rationalis creaturæ, essentialiter dicitur. Vnde, sicut Pater & Filius & Spiritus Sãctus sunt unum principiũ creaturæ, ratione productionis naturæ: sic sunt unus Pater, ratione collationis gratiæ. Et sic adoptio ad totam Trinitatem spectat. Ejusdem sumus filii nos & Christus, scilicet Patris æterni, ex quo omnis Paternitas in cœlo & in terra nominatur: non tamen illius solius; quia aliter sumus nos filii, aliter Christus. Christus enim est Filius per generationem, quæ est actio personalis: nos autem per creationem & gratificationem, quæ est actio essentialis. Et quoniam Pater communicat toti Trinitati, ideo non sequitur; quòd si ejusdem sumus filii, cujus est Christus, quòd nullius alterius. Verum est tamẽ, quod Paternitas ipsi personæ Patris appropriatur, secundùm quod dicitur, respectu nostri. Etsi Christus & Spiritus Sanctus dicuntur esse Pater noster per adoptionem, non tamen sunt alius & alius Pater: imò tota Trinitas est unus Pater noster, quamvis una, sola persona sit Pater Christi. Christus est Pater noster, secundùm divinam naturam: & est frater noster, secundùm humanam naturam. Hoc autem non facit confusionem proprietatum, nec relationum; quia nec Paternitas illa, nec fraternitas proprietates personales important. Hæc Bonaventura in 3. sent. dist. 10. art. 2. qu. 3.

Notionaliter.

C A-

CAPVT TRIGESIMVM-PRIMVM.

De objecto doxologiæ & supplicationis Apostolicæ, 2. Cor. 1. 3. Ephes. 1. 3. 17. & 3. 14.

2. Cor. 1 3. Ephes. 1 3. QVando Apostolus gratias agit Deo & Patri Domini nostri Iesu Christi; unâ eademque doxologiâ individuus agit gratias individuæ Trinitati, *Patri misericordiarum & Deo omnis consolationis, qui consolatur nos in omni nostra afflictione: qui etiam nos prædestinavit, omnique benedictione cumulat, & omnia operatur, secundum consilium voluntatis suæ.* Et quando invocat Apostolus Ephes 1.17. *Deum Domini nostri Iesu Christi, Patrem gloriæ, ut det nobis spiritum sapientiæ*; manifestè invocatur tota Trinitas, quæ est Deus Domini Ephes. 3.14. nostri Iesu Christi. Et alio loco, *genua flectens Patri Domini nostri Iesu Christi*, eidem supplicat inseparabili Trinitati *Deo qui donat nobis, secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum, & habere Christum habitantem in cordibus nostris per fidem & impleri in omnem plenitudinem* Dei. Nominatur quidem Pater persona Paterna; sed eo ipso intelligitur Filius ἐμφάτως, sine quo non est Pater: neque excluditur Spiritus Sanctus.

2. Ἰσῶς ὁ Θεὸν πατέρα λέγων, ἀθρόως ἐν αὐτῷ καὶ τὸν υἱὸν ὁμολογεῖ. inquit Athanas. lib. de Nicænæ synodi decretis contra hæreticos Arianam. id est: Qui Deum patrem dicit, statim in ipso & Filium innuit.

3. Basilius ait: Τὰ γὰρ τῆς τριάδος ὀνόματα τὸν ἀριθμὸν ἐκφαίνει· καὶ ἡ τριὰς ἔχει τὴν συναφὴν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἐν ὀνόματι μιᾶς προσηγορίας. id est: Trium enim nominum acceptio Trinitatem enumerat, & Trinitatis unionem habet unius cujuslibet nominis significatio. Hæc Basilius, lib. 5. contra Eunomium. cap. quod nisi Spiritum ex Deo quis dicat, nec Verbum.

4. In eandē sententiam Gregorius Nyssenus, lib. 1. contra Eunomium, editionis Gretserianæ: ἐν τῷ μονογενῆ ὑπάρχειν δηλοῖ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτὸν γνωρίζειν καὶ συναϊδιότητα. id est: Vnigeniti persona per Patris appellationē notificatur & simul intelligitur. Idem etiam Nyssenus, oratione primâ contra Eunomium, in editione Parisiens. ann. Dom. 1615. ait: ἐν τῷ Πατρὸς ὀνόματι τὴν χωρητὴν διάνοιαν ἐν ἑαυτῷ μεθ' ἑαυτοῦ συνεπάγεται, id est: Patris appellatio relativâ notitiâ secum Filium etiam simul demonstrat.

5. Cyrillus Hierosolymitanus, Catech. 7 πατέρα τὸν Θεὸν ὀνομάζομεν, ἵνα ἅμα τῷ γνῶναι πατέρα, γνῶμεν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ· οὐδὲν γὰρ μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. id est: Patrem nominavimus Deum, ut simul atque cognoverimus Patrem, noscamus & Filium: nam inter Patrem & Filium nihil est medium quod existat.

6. Cyrillus Alexandrinus, lib. de recta fide ad Theodosium Imperatorem, cap. 13. ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, ἔχει καὶ τὸν πατέρα· ἄμφω γὰρ ἐν ἀμφοῖν, καὶ ἐν τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς, καὶ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ· ἀμφοτέρως γὰρ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὁρᾶται καὶ γινώσκεται, id est: Qui confitetur Filium, & Patrem habet: Vterque enim est per utrumque; & uterque cùm ab Angelis sanctis, tum à nobis ipsis, à nemine in altero esse agnoscitur. Pater & Filius & Spiritus Sanctus φιλαλλήλως ἔχουσι καὶ ἀλληλοδέκτως καὶ τὰς ἰδίας προσηγορίας ἴσχουσι, id est: mutuò se recipientes & inter se devinctas & proprias appellationes habent: nominato enim Patre significatur etiam Filius. Vt rectè cum reliqua orthodoxa antiquitate observavit Anastasius Sinaita, lib. de creatione hominis ad imaginem Dei.

7. Fides Apostolica (inquit Hilarius,) confitendo Patrem confessa Filium est: credens in Filium, credidit & in Patrem; quia & nomen Patris habet in se Filii nomen, non enim nisi per Filium Pater est: & significatio Filii, demonstratio Patris est; quia non nisi ex Patre sit Filius. In unius itaque confessione non unus est, dum & Patrem consummat Filius, & Filii ex Patre nativitas est. Hæc Hilarius Pictavienſis, lib. 7. de Trinitate.

8. Neque à Patre Filioque seperatur Spiritus Sanctus, quem Apostolus, loco epistolæ ad Ephesios proximè citato, vocat *Spiritum Patris Domini nostri Iesu Christi*; ut intelligas ipsum etiam Spiritum cum Patre Filioque inseparabiliter invocari, cùm sit *Spiritus Dei*, Spiritus inquam ἀπερίσκεπτος, ἀλλ' ἐνυπόστατος, ut Græci loquuntur, *id est*, non sine subsistentia, sed in suâ personâ subsistens: qui non de materia, neque de nihilo est, sicut creaturæ; sed Deus ex Deo procedens in unitate ejusdem essentiæ sicut de Filio argumentatur Augustinus, lib. 3 contra Maximinum Arianum, cap. 14. ἐν τῷ λόγῳ τὸ πνεῦμα, ἐν ἑνώσει δὲ τῆς θεότητα μὴ διαιρούμενον. id est, In Verbo Spiritus est, cùm unio secundùm Deitatem non dividatur. inquit Basilius, lib. 5. contra Eunomium, ubi suprà. Qui Deus Trinitas, potest omnia facere supra ea quæ petimus aut cogitamus, pro illa potentiâ agente in nobis. Eidemque Trinitati gloria tribuitur in Ecclesia per Iesum Christum, in omnes generationes seculi seculorum; Præeunte Apostolo in fine illius capitis 3. ad Ephesios. Vide plura doctrinam hujus capitis confirmantia, suprà cap. 20.

CAPVT TRIGESIMVM-SECVNDVM.

De salutatione Apostolis usitatâ initio epistolarum, & quibusdam aliis similibus dictis.

Ephes. 1. 2. IN illa salutatione Apostolicâ [*Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo*, Ephes. 1. 2.] & in illa precatione; *pax fratribus & charitas cum Fide, à Deo Patre, &* Ephes. 6. 23. *Domino Iesu Christo.* Ephes. 6. 23 *Pater noster* est sancta & inseparabilis Trinitas, quæ est Pater noster adoptione. Si autem vocabulum, *Patris*, accipiamus personaliter, Ephes. 6. 23. & 2. Tim. 1. 2. ubi non additur *ἡμῶν* nostro, tunc dicendum est: 2. Tim. 1. 2. nominari Patrem, non excludendo Filium & Spiritum Sanctum: cùm tota Trinitas sit unus indivisus auctor gratiæ & pacis, &c. Additur autem nomen *Domini Iesu Christi*, tum ut doceamur eum esse unam ex illa inseparabili Trinita-

te perſonam, Deum verum, qui ſimul adoratur, invocatur, & exaudit cum Patre: tum etiam ut memores reddamur, preces noſtras eſſe Deo acceptas in Ieſu Chriſto.

2. Theſſ. 2. 16. 2. Eadem ratio illius precationis, ubi præmittitur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, 2 Theſſ. 2. 16. *Ipſe verò Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus & Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, ſpem bonam in gratia, conſoletur corda veſtra, & ſtabiliat vos in omni ſermone & opere bono.* Vbi ſive dicas præmitti nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, propter rationes modò commemoratas, ſive Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vocari hoc loco & Deum & Patrem noſtrum, nulla cogitanda eſt ſeparatio Trinitatis, quæ ſemper unum eſt indiviſum objectum legitimæ invocationis Dei, ſive unius perſonæ vocabulum, ſive plurium vocabula, ſive commune aliquod trium proferatur.

Apoc. 5. 13. Eſai 6. 1. Ioan. 12. 41. & Act. 28. 25. 3. Idem ſentiendum de illa glorificatione, *ſedenti ſuper thronum & Agno.* Apocal. 5. 13. Trinitas enim ſedet in Throno, ut ex ſacris literis demonſtrat Athanaſius, lib. de communi eſſentia Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Idem quoque orat. 2. contra Arianos, πρὸ τῆς τῶν ἁπάντων βασιλείας βασιλεύων ὁ υἱὸς, ὅτι ἐν αὐτοῦ θρόνῳ τῷ πατρὶ κάθηται. *id eſt*, Filius enim regnum Patris regnans, in eodem throno cum Patre ſedet. Et Gregorius Nazianzenus, Orat 26. Spiritum Sanctum τὸ πνεῦμα ἅγιον oſtendit eſſe Patri Filioque συμφυὲς ἐν αὐτῷ τε καὶ υἱῷ, καὶ ὁμόδοξον, καὶ ἰσότιμον, *id eſt*: ejuſdem naturæ, ejuſdemque teſſerem throni: eandemque eſſe gloriam & eundem honorem Spiritûs Sancti cum Patre Filioque.

Apoc. 22. 3. 4. Primaſius, Comment. in cap. 22. Apocal. verſ. 3 in illa verba [*Thronus Dei & Agni in ea erit.*] Non dixit *erunt*, neque *throni*. Vbi enim unitas eſt naturalis & indifferens; gloriam Deitatis ibi maximè commendari oportuit, unus thronus indiviſibilis ſeſſionis; qui nec Arianæ pravitatis aſtu dividi, nec Sabellianæ vanitatis poſſit ſuſpicione confundi. Hæc Primaſius.

5. In liturgia Chryſoſtomi, diaconus dicit: Ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ᾅδου δὲ μετὰ ψυχῆς, ὡς Θεὸς, ἐν παραδείσῳ ὡς μετὰ λῃστοῦ. καὶ ἐν θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστὲ μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος, πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος. *id eſt*: In ſepulchro corporaliter; in inferno autem cum animâ, ut Deus; in Paradiſo autem cum latrone; & in throno fuiſti Chriſte cum Patre & Spiritu, omnia implens, qui circumſcribi non potes.

6. Cyrillus Alexandrinus, in Proſphonetico priore ad religioſiſſimas Reginas, cap. 3 in parte primâ Concilii Epheſini. De Domino noſtro Ieſu Chriſto ait; quod ſit σύνθρονός τε καὶ ὁμόκλητος τῷ ἰδίῳ γεννήσαντι, eandem obtinens ſedem & gloriam cum ſuo proprio genitore.

1. Cor. 8. 6. 7. In eandem ſententiam Epiphanius exponit verba illa Apoſtoli: *Unus Deus, ex quo omnia, & unus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.* Cùm enim (inquit) Filium Dominum appellet, neutiquam negavit Apoſtolus eundem Dominum eſſe & Deum [ὁ μόνος ἠρνήσατο τὸ εἶναι τὸν υἱὸν καὶ λόγον] ſimiliter quod dixit, *unus Deus per quem omnia*, non negavit eundem Deum eſſe etiam Dominum [οὐκ ἠρνήσατο τὸ εἶναι τὸν λόγον καὶ κύριον]; ſimul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus. Epiphan. hæreſ. 76. § 9.

8. Neque aliud unius orationis objectum eſt in verbis illis Ioannis Apoſtoli, quibus electæ Dominæ ejuſque liberis adprecatur *gratiam, miſericordiam & pacem, à Deo Patre & à Domino Ieſu Chriſto Filio Patris*, [παρὰ Θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρός.] Vbi nominatur Pater & Filius, cum quibus συμπαρεῖναι, ſimul intelligitur Spiritus Sanctus, à Patre Filioque inſeparabilis. Sic etiam in verbis Pauli Apoſtoli, 2. Tim. 1. 2. *Gratia, miſericordia, pax, à Deo Patre & Chriſto Ieſu Domino noſtro.* 2. Tim. 1. 2.

9. Athanaſius, orat. 4. contra Arianos, ante medium: Dante Patre gratiam & pacem, eandē Filius dat. [δίδωσι τοῦ Πατρὸς χάριν καὶ εἰρήνην, τοῦτο ὁ Υἱὸς δίδωσι.] ut Paulus in ſuis incipit epiſtolis, ſcribens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.* Vna enim atque eadem gratia eſt à Patre in Filio: (μία γὰρ καὶ αὐτὴ χάρις ἐστὶ παρὰ Πατρὸς ἐν υἱῷ) ſicut una lux eſt Solis & jubaris. Idem rurſus, bene precans Theſſalonicenſibus, ait: *Ipſe autem Deus & Pater noſter & Dominus Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.* Vbi unitatem [τὸν ἑνικὸν] Patris & Filii conſervavit. Non enim dixit, *dirigant* (κατευθύναιτον) quaſi à duobus id donaretur, duplexque gratia eſſet; ſed, *dirigat*, (κατευθύναι,) ut oſtenderet Patrem per Filium eandem gratiam largiri (ὅτι ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ υἱοῦ δίδωσι τοῦτο —— Nunc autem talis donatio (τοιαύτη δωρεὰ) demonſtrat unitatem Patris & Filii. Nunquam enim quiſquā precaretur accipere à Deo & ab Angelis, vel ab alterna creaturarum. Neque diceret quiſquā. *Det tibi Deus & Angelus.* [οὐκ ἂν γοῦν εὐξαιτό τις λαμβάνειν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ ἀγγέλων ἢ παρά τινων τῶν ἄλλων κτισμάτων οὐδὲν ἂν εἴποιτο τοιοῦτον, δώη σοι Θεὸς καὶ ἄγγελος.] Sed à Patre & Filio, propter unitatē uniformemque rationem dari dī [τὸν ἑνικὸν τῶν δόσιν] Nam per Filium dat ea quæ dantur. Neque eſt quicquam, quod non per Filium Pater operetur. [οὐδὲν γὰρ ἔξω, ὃ μὴ διὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ ἐνεργεῖ.] Is enim qui accipit, tutam & certam gratiam adipiſcitur. Iam cùm Patriarcha Iacob in benedicendis nepotibus ſuis, Ephraim & Manaſſe, ad iſtum modum loquutus ſit; *Deus qui aluit me à pueritia mea uſque in hunc diem; Angelus qui liberavit me ex omnibus malis, benedicat pueris iſtis.* Non aliquem Angelorum creatorum & qui naturâ Angeli erant, copulavit cum Creatore Deo [οὐκ ἐξίσωσέν τινα τῶν φύσει ἀγγέλων ὄντων ἵνα συνάψῃ τῷ κτίσαντι αὐτοὺς Θεῷ] neq; omiſſo nutritio ſuo Deo, ab Angelo benedictionem ſuis nepotibus poſtulavit [οὐδὲ ἀφεὶς τὸν τρέφοντα αὐτὸν Θεὸν, παρ' ἀγγέλου τὸν δὲ σχῆσιν ἤτει τοῖς ἐγγόνοις) Sed cum diſertè dixerit, *qui liberavit me ex omnibus malis*, oſtendit, non ex creatis Angelis aliquem, ſed Verbum fuiſſe Dei, quem Patri in ſuis precibus ſociavit, per quem Deus liberat quos vult. Hunc enim magni conſilii Patris Angelum dici noverat, nec alium, niſi illum ipſum qui benedicit & liberat ex malis, ſuis verbis expreſſit. —— Cùm autem non ſit alterius, quàm Dei, benedicere aut liberare, neque alius fuit qui liberavit Iacobum, quàm Dominus; Liberatorem autem ſuum Patriarcha invocaverit ſuper nepotes: clarum eſt, eum in precibus ſuis non copulâſſe alium cum Deo, quàm ipſius Verbum, (δῆλον ὅτι οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῇ ἰσχῇ συνῆψε τὸν Θεὸν, ἢ τῷ τούτου Λόγῳ·] quem Angelum ideo nominavit, quia ejus hic eſt qui Patrem revelat. Quod etiam ab Apoſtolo factitatum eſt, cùm inquit, *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino.* Rom. 1. 7.

Rom. 1. 7.

Nunquam precatur aliquis accipere à Deo & ab angelis vel ab aliqua creatura.

Gen. 48. 15.

Digitized by Google

Domino Ieſu Chriſto. Hæc Athanaſius, loco citato.

Ioan.17.3. 10. Sic in Evangelio Ioannis, cap. 17. verſ.3 Chriſtus ait: *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum &, quem miſiſti, Ieſum Chriſtum.* Vbi non ſeparat à vera Deitate ſeipſum aut Spiritum Sanctum; ſed, nominato Patre Deo vero, intelligit Trinitatem. *ut cognoſcant te ſolum verum Deum:* hoc dicit (inquit Epiphanius) οὐχ ἵνα ὦσιν ὁ Υἱὸς ἀληθινὸς Θεὸς, ἀλλ' ἵνα εἰς μίαν ἐνότητα ἀγάγῃ τὴν Τελειάδα ἐντεῦθεν, καὶ ἀκλείσῃ τὸν δῆμον τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πολυθεΐας εἰς μίαν θεότητα. *id eſt:* Non, quòd Filius verus Deus minimè ſit; ſed ut Trinitatis nomen ad unam ducat unitatem, atque avertat hominum animos à Deorum multitudine ad unam Deitatem. Epiphan. hæreſ. 62. § 7. Sic Chryſoſtomus Commentario in eum locum Evangelii, μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, ἐπεὶ ἀντιδιατολῶν ἦν ἐντεῦθεν λέγει, καὶ ὃ εἰς τὰ ἔθνη αὐτοὺς πέμπειν ἔμελλεν. *id eſt: ſolum verum Deum* dicit, ad differentiam eorum, qui non erant dii: etenim ad gentes erat miſſurus ipſos. Sic etiam exponunt Gregorius Nazianzenus, Orat. 36. & Baſilius magnus, lib. 4. & lib. 5. contra Eunomium: & Gregorius Nyſſenus, orat 1. contra Eunomium, in editione Pariſienſi operum Gregorii Nyſſeni, anno Domini 1615. & Cæſarius, frater Gregorii Nazianzeni, dialogo. 1. reſponſ. ad interrogationem quartam. in Bibliothecâ Patrum, tomo 12 Græcolatin. pag. 551. editionis Pariſ. an. Dom. 1614.

11. Ambroſius, lib. 5. de fide, cap. 1. Ergo in ſolo vero Deo Patre, & Filium Dei ſolum verum ſecundùm Divinitatis intelligimus unitatem: & in Ieſu Chriſti nomine, quod ex Virgine natus accepit, incarnationis cognoſcimus ſacramentum. Hæc Ambroſius. vide ibi plura.

12. Auguſtinus, lib. 6. de Trinitate, capit. 9. duas adfert hujus dicti interpretationes: 1. Vt cognoſcamus non ſolùm Trinitatem eſſe unum verum Deum; ſed etiam unamquamque perſonam divinam eſſe unum verum Deum: & ſimul Trinitatem non eſſe tres Deos, ſed unum verum Deum. 2. ſubaudiendo unum verum Deum poſt illa verba, *& quem miſiſti Ieſum Chriſtum:* ut hæc ſit ſententia: Vt te & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, cognoſcant unum verum Deum. Et addit, intelligi etiam Spiritum Sanctum. Hanc poſteriorem interpretationem opponit alibi Paſcentio Ariano, epiſt. 174. Vide quædam ex eodem Auguſt. ad illuſtrationem prioris expoſitionis conducentia, ſuprà, capite 5. §. 6. & infrà, cap. 33. §. 19.

CAPVT TRIGESIMVM-TERTIVM.

Quod in Trinitate Deo ſit unitas & diſtinctio; non autem compoſitio, vel diviſio, vel diverſitas, vel differentia propriè dicta, vel diſcrepantia, vel diſſimilitudo: nec triplicitas, nec ſingularitas, aut ſolitudo, neque confuſio, &c.

IN Trinitate Deo eſt diſtinctio, eſt τῆς θεοπρεποῦς ἀτριότητος, (ut loquitur Baſilius, homil. 27. contra Sabellianos) eſt & unitas, & in unitate Trinitas; ſed non eſt compoſitio, vel diviſio, vel diverſitas, vel differentia propriè dicta, (quamvis Græci quandam ſano ſenſu dicant διαφορὰν καὶ ἑτερότητα καὶ ὑπάρξεως τρόπον) vel diſcrepantia, vel diſſimilitudo: nec eſt in Deo triplicitas, neque ſingularitas, vel ſolitudo, neque confuſio: neque ſingularem aut ſolitarium, aut unicum Deum dicimus, ſed unum: neque triplicem; ſed Trinum.

2. Autor expoſitionis fidei, quæ Iuſtino martyri tribuitur: μονὰς γὰρ ἐν Τριάδι νοεῖται, καὶ Τριὰς ἐν μονάδι γνωρίζεται. *id eſt:* Vnitas enim in Trinitate intelligitur, & Trinitas in Vnitate innoteſcit.

3. Gregorius Nazianzenus, orat. 23. in laudem Heronis: δίδαξαι πρῶτον εἰδέναι μόνον, μονάδα ἐν τριάδι, καὶ τριάδα ἐν μονάδι θεοπρεπῶς, ἀδιάστατον ἔχουσαν καὶ τὸν διαιρετὸν, καὶ τὸν ἕνωσιν. *id eſt:* Doce hoc tantùm ſcire, Vnitatem quæ in Trinitate, & Trinitatem quæ in Vnitate adoratur, quæ admirandam habet tum diſtinctionem, tum unionem.

4. Quamvis, juſto odio σωαρίστων Sabellianæ, διαίρεσιν quandam dicant: attamen æquè juſto odio illius πανταχῆς διαιρέσεως, (ut loquitur Nazianzenus, orat. 32. coram 150. Epiſcopis) quam perperam invehebat Arius, iidem aliique orthodoxi Patres διαίρεσιν & diviſionem ſubmoverunt à ſancta & individuâ Trinitate, omnemque partibilitatem & diverſitatem. διαίρεσις.

ρέσιν γὰρ ἀδιαίρετος, ὁ ὢν ὄντως ὄντα, καὶ σωαρίστῳ διαιρεθείς. inquit Nazianzenus oratione 39.

5. Illa autem loquutio cavillis minùs obnoxia videtur, quâ ἀγένητον dicunt; ſicut latini diſtinctionem potiùs, quàm diviſionem. Ὃ γὰρ ἀγέννητον καὶ γεννητὸν καὶ ἐκπορευτὸν, οὐ τὴν οὐσίαν διηνυτικὰ, σημαντικὰ δὲ τῆς ὑποστάσεως ἐστιν. ἵνα γὰρ ἡμῖν ἀγέννητον τὸ θεοπρεπὲς, καὶ τὸν πατέρα, καὶ γεννητὸν, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ ἐκπορευτὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα θεολογοῦντες διδάσκουσιν ὑπόστασιν. *id eſt:* Ingenitum & Genitum & Procedens, non declarat eſſentiam; ſed ſubſiſtentias ſignificant: nam idonea ſunt ad diſtinguendum perſonas, & ad oſtendendum Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, propriam cujuſq; ſubſiſtentiam. inquit autor expoſitionis fidei, quæ ſub Iuſtini martyris nomine circumfertur. ἀγένητον.

6. Quædam traduntur de Deo in ſacris literis ἀνομίους, id eſt, ſignificantia unitatem: quædam autem διηκριβωμένους, id eſt, ſignificantia diſtinctionem: καὶ ὅτι τὰ ἀνομία διαιρεῖν θεμιτὸν, ὅτι τὰ διηκριβωμένα συγχεῖν, id eſt: Neque unitatem importantia dividere fas eſt, neque diſtincta confundere. Vt rectè monet Dionyſius Areopagita, lib. de divinis nominibus, capite 2. ubi ἕνωσιν καὶ διάκρισιν exponit, exempliſque illuſtrat. Diſtinctionis. ἀνομίους. διηκριβωμένους. ἕνωσις καὶ διάκρισις.

7. Eodem lib. de divinis nominibus plurimas tradit Dionyſius deſcriptiones ſeu appellationes Dei: ex quibus paucas ſubjiciam, huic Theoremati illuſtrando idoneas. Sic igitur deſcribitur Deus, capite 1. illius libri: ὁ ὑπὲρ πᾶν ἑνάς, τὸ ὑπὲρ διάκρισιν ὄν, ἑνὰς ὑπερουσίως ἁπάσης ἑνάδος, Dionyſ. Areop. lib. de divinis nominibus cap. 1.

δ⊖, καὶ ὑφ' ἑνὶ⊖ νεύσει, καὶ τῶν ἀνάρχ⊖, καὶ λόγ⊖ ἀῤῥητ⊖, ἀγαθότητος ἀρχὴ ἁπάσης λιτῆς φωνῆς, ἀρχὴς ἁπάσης ὑφιστούσης ὑφαρχικ⊖ ἀρχῆ, πάσης ζωῆς καὶ οὐσίας ἀρχὴ καὶ αἰτία, ἡ ἀληθὴς ἀρχία, μονὰς καὶ ἑνὰς ἀῤῥ⊖ πᾶσι ἀπολύτ⊖ καὶ ἑνότητι ὑφ' ἧς ἀμείας, Τριὰς ἢ ἀῤῥ⊖ τῶν τριυπόστατον τῆς ὑφ' ἡμᾶς χαρισμάτ⊖ ἐκφανσις, τὸ ἓν, ὃ αὐτάκαλον, ἡ τριαδικὴ ἑνὰς ἡ ἐμοὶ θε⊖ καὶ ὁμοάκαλος, ἡ ἀληθὴς ὑπερουσιότης, ἡ ὑπερώνυμος ἀγαθότης, ἡ πάντων ἀγαθὸν αὐτία. Et capite secundo, ἡ ἐναρχικὴ Τριὰς, ἡ ὑπεράγαθος ἀγαθότης, ἡ ὑπέρθεος θεότης, ἡ ὑπὲρ ἐναρχίαν ἑνότης. Et initio capitis tertii, Deum vocat τὸν ἀγαθαρχικὸν καὶ ὑπεράγαθον Τριάδα. Et capite decimo tertio ait: ἡ θεολογία τὸν ὅλον θεαρχίαν. ὡς πάντων αἰτίαν, ὑμνεῖ τῷ τοῦ ἑνὸς ἐπωνυμίᾳ, καὶ ὡς Θεὸς ὁ Πατὴρ, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἀῤῥ⊖ πᾶν ὑπερβάλλουσιν τῆς ὅλης θεότητος ἑνότητα ἀμέρειαν. Item: τὸ πάντων αἴτιον ἓν, ἢ ἑνικὸς αἴτιος. καὶ μονὰς ὑμνουμένη καὶ τριὰς, ἡ ὑφ' ἅπαντα θεότης· οὐκ ἔστιν οὐδὲ μονὰς, οὐδὲ Τριὰς, ἡ ἐφ' ἡμᾶς ἢ ἄλλου τινὸς ἢ ὄντων λεγομένη. ἀλλὰ ἵνα καὶ τὸ ὑπερηνωμένον αὐτῆς καὶ τὸ θεολόγον ἀλληθῶς ὑμνήσωμεν, τῇ τριαδικῇ ἢ ἑνικῇ θεωνυμίᾳ πᾶν ὑπεράνυμον ὀνομαζόμενον, ἔξω ὄντι πᾶν ὑπερούσιον.

cap. 2. Cap. 3. Cap. 13.

Filius eſt patri per omnia παράλλακτος, & eſt in Patre ἀδιαίρετος, non ſolùm ὅμοιος, ſed etiam ἀδιαίρετος.

8. Nicæni Patres (teſte Athanaſio, lib. de Synodi Nicænæ decretis contra Arianos, poſt medium) dixerunt; Filium eſſe ἀπαράλλακτον κατὰ πάντα τῷ πατρὶ, καὶ ὡς αὐτῷ εἶναι ἀδιαίρετος, id eſt, indiſſimilem per omnia Patri, & in ipſo eſſe indiviſibiliter. Quia (ut ibidem loquitur Athanaſius) ἡ μόνη ὅμοιος, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ ἀίδιος ὢν ἐκ τῆς πατρὸς οὐσίας. Et oratione ſecunda contra Arianos, ante medium, Athanaſius ait: ἀπαράλλακτος καὶ ἀμείωτος τοῦ ἰδίου πατρὸς ὤν. Idem in ſuo ſymbolo paſſim recepto; Hæc (inquit) eſt Catholica fides, ἵνα ἕνα Θεὸν ὁμολογῶμεν τριάδα, καὶ τριάδα ἐν μονάδι σέβωμεν, μήτε συγχέοντες τὰ ὑφεστῶτα, μήτε τὴν οὐσίαν διαιροῦντες· ——— καὶ τριὰς ἐν μονάδι, καὶ μονὰς ἐν τριάδι λατρεύεται, Idem Pater term. in illud dictum, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre*, &c. prope finem illius ſermonis: ἡ γὰρ παντύμνητος καὶ σεβάσμιος καὶ θεοκήρυκτος τριὰς, μία καὶ ἀδιαίρετος, τρεῖς ὑποστάσεις τελείαι, μία οὐσία. Et epiſt. ad Serapionem, contra eos qui dicunt Spiritum Sanctum eſſe creaturam, haud longè ante finem: τῆς τριάδος ἀδιαίρετος ἑνότης. Et poſtea ſub finem illius epiſtolæ, μὴ διαιρῶμεν τὴν τριάδα, ἵνα μὴ διαιρήσωμεν δοὺ τῆς ζωῆς. Et lib. de communi eſſentia Patris & Filii & Spiritûs Sancti, cap. quod non tres Dii ſint: ὅπου ἀμέριστος ἡ ἀξία, μία βασιλεία, μία διάνοια, ἡ βουλὴ, καὶ ἐνέργεια, ἐξισάζουσα τὴν τριάδα δοὺ τὴ κλίσεως, ἵνα λέγω Θεόν.

9. Gregorius Thaumaturgus, in expoſitione fidei: τριὰς τελεία, δόξῃ καὶ ἀϊδιότητι καὶ βασιλείᾳ μὴ μεριζομένη μηδὲ διαμετρουμένη. *id eſt*; Trinitas perfecta, quæ gloriâ & æternitate ac regno non dividitur, neque abalienatur.

10. Baſilius magnus, homil. 15. quæ eſt de fide: Attollens mentem ſuper omnem creaturam, ἐπάνω τῆς πάσης φύσεως ἐγῶσαι, ἄτρεπτον, ἀνφλοίωτον, ἀτρύπητον, ἀπλοῦν, ἀσώματον, ἀδιαίρετον, &c. ἐκεῖ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἡ ἁπλοτὴς φύσις, τὸ ἀπροσδεὲς ἀξίωμα, ἡ φυσικὴ ἀγαθότης.

11. Gregorius Nyſſenus, libro primo, contra Eunomium [editionis Gretſerianæ] ait; oportere τὰς ὑποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων ἴδιᾳ θεωρεῖσθαι ἰδιώμασι διακρίνειν. Et eodem lib. ſcribit; Spiritum Sanctum a Patre & Filio τοῖς ἰδίοις γνωρίσμασι διακρίνεσθαι. Item: φανερῶς ὁ μονογενὴς ἑαυτὸν δεῖ τοῦ Πατρὸς διακρίνει, ἐν τῷ εἰπεῖν, ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ. Idem Gregorius Nyſſenus, oratione nona contra Eunomium (editionis Pariſienſis, anno Domini 1615.) docet; Deum eſſe naturâ ſimplicem, partium expertem, & incompoſitum, ἀπλοῦν τῇ φύσει καὶ ἀμερῆ & ἀσύνθετον. Idem, lib. de differentia eſſentiæ & hypoſtaſeos, ad Petrum fratrem ſuum: μὴ θαυμάσῃς, εἰ τὸ αὐτὸ καὶ συναμφότερον καὶ διακεκριμένον φαμέν· καὶ τινα διπλοῦν ὑπονοῦμεν ἐν αἰνίγματι, καινὸν καὶ παράδοξον διάκρισιν τε συναμφοτέρου, καὶ διακεκριμένου συνάφειαν. *id eſt*: Ne mireris autem, ſi idem & adunatum & diſcretum eſſe dicimus, & quoddam, quaſi in ænigmate, mente concipimus novum & à communi opinione remotum, tum diſcrimen adunatum, tum diſcretam coadunationem.

γνωρίσμασι.

12. Gregorius Nazianzenus, oratione vigeſima-quartâ in Ægyptiorum adventum: Pater & Filius & Spiritus Sanctus nec ita à ſe invicem diſtracti ſunt, ut naturâ ſciſſuntur; [οὐ φύσει τέμνεται] neque ita in arctum redacti, ut in unam perſonam circumſcribantur: (illud enim furoris Ariani: hoc Sabellianæ impietatis eſt.) ſed magis unum ſunt quàm ea quæ omnino dividuntur, & copioſiora quàm ea quæ prorſus ſingularia ſunt, ἀλλ' ἔστι, τὸ μὲν πάντη διαιρετὸν ἑαυτῷ, τὸ δὲ πλείους μοναδικὰς ἀφέστηκε. Et oratione trigeſimâ ſeptima: ἐν τῇ θείᾳ Τριάδι, καὶ ὃ ἐν θείᾳ ἐστὶ ἰδιότητι, ἢ μὴ τὸ ἓν Σαβέλλιον ᾖ, μήτε τὰ θεία τῶν προπατόρων νῦν διαιρέσεως, *id eſt*: Hæc tria unum ſunt Deitate, & hoc unum tria proprietatibus: ut neque unum Sabellianum ſit, neque tria peſtiferæ hujus diviſionis, quæ nunc ab Arianis introducitur. Similia apud eum legimus oratione trigeſimâ nonâ in ſancta Lumina: ubi ait: Deum autem quando dico, ἐνί φωτὶ συναστράψαντα καὶ τρισί, &c. Item oratione quadrageſima, in ſanctum baptiſma; ἡ φῶτι τὸ ἓν νοῆσαι, καὶ τῆς τριὰς ἐξαίφνης ἀστράψαι, εὐ φάναι τὰ διηλεῖν, καὶ εἰς ἓν ἀναφέρεσθαι. *id eſt*. non conor unum cogitare, quin trium fulgore mox circumfundar; nec tria conor diſcernere, quin ſubitò ad unum referar.

Unus & trinus Lux.

13. Idem, epiſtolâ ad Cledonium, quæ eſt oratio quinquageſima prima, contra Apollinaritas; Atque (inquit) ut paucis rem complectar, aliud quidem atque aliud ſunt ea ex quibus Salvator; [ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ.] Non tamen alius atque alius: [οὐκ ἄλλος ἢ καὶ ἄλλος.] abſit! λέγω ἢ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἔμπαλιν ἢ ἔστι τῆς τριάδος ἴδιον. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν· ἐν ἄλλο ἢ καὶ ἄλλο. ἐν γὰρ τὰ θεία καὶ ταυτὸν τῇ φύσει. Dico autem aliud atque aliud, contra ac ſe habet in Trinitate. Illic enim alius atque alius, ne perſonas confundamus: non autem aliud atque aliud; nam tria ſunt unum & idem, quoad divinitatem.

Aliud atque aliud, in Chriſto.

Alius atque alius in Trinitate. Vide l. 2. c. 7. § 8.

14. Epiphanius, hæreſi ſexageſimâ ſecundâ, paragrapho tertio: ἡ πολυθεΐαν εἰσηγούμεθα, ἀλλὰ μοναρχίαν κηρύττομεν· μοναρχίαν ἢ κηρύσσοντες ἡ σφαλλόμεθα, ἀλλὰ ὁμολογοῦμεν τὸν Τριάδα μονάδα ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι, μίαν θεότητα πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. ἀνυπόστατος ὁ πατὴρ, ἀνυπόστατος ὁ υἱὸς, ἀνυπόστατον τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ ἡ σωμαλοιφὴ ἡ Τριὰς, οὐ Σαβέλλιος

Monarchia.

Σαβέλλιος ἐνόμισεν, ὅτι ἀλλοιωμένου τῆς ἰδίας ἰδιότητός τι καὶ δόξης, ὡς ὁ Ἄρειος κινοφωνῶν ἐδογμάτισεν. ἀλλ' ἀεὶ ὁ Τριὰς, Τριὰς, & οὐδέποτε ἡ Τριὰς ἀσυνάκλειστος] λαμβάνεται, μία θεότης, μία κυριότης, μία δοξολογία τυγχάνει, ἀλλὰ Τριὰς ἀριθμουμένη, Πατὴρ, & Υἱὸς, & ἅγιον Πνεῦμα. οὐχ ὡς ἐν τι τελεῖν ὀνόματι καλυμμένον, ἀπ' ἀληθοῦς τέλειαι τὰ ὀνόματα, τέλειαι αἱ ὑποστάσεις, οὐδὲν παραλλαγμένον. *id est:* Non introducimus deorum multitudinem; sed Monarchiam prædicamus. In Monarchia autem prædicanda nequaquam aberramus; sed Trinitatem confitemur, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unam Deitatem Patris, & Filii & Spiritûs Sancti. Subsistens est Pater, subsistens Filius subsistens Spiritus Sanctus. Sed non confusio quædam est Trinitas, uti Sabellius credidit: nec ab æternitate sua gloriaque demutata: ut Arius vanissimè docuit. Sed Trinitas semper fuit Trinitas, neque unquam Trinitas accessionem capit, cùm una sit Deitas, una dominatio, una glorificatio vel gloria celebranda. Attamen Trinitas numeratur, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus: non ut idem atque unum tribus nominibus vocatum; sed verè perfecta sunt nomina, perfectæ personæ, nihil varium ac diversum. Idem, eâdem hæres. 62. §. 7. unus Deus Pater & Filius & Spiritus Sanctus, ἐ σωτηλοιῶν ὄντα ἡ Τριὰς, οὐδὲ διημμένη ἀ ἰσωτὴς ἑνότητος, *id est:* non ut confusio quædam Trinitas illa sit, aut ab unitate sua divisa. Item hæres. 69 §. 44. οὐδὲν γὰρ ἐν Πατρὶ διαλλαγμένον πρὸς τὸν Υἱὸν, οὐδὲ ἐν Υἱῷ παραλλαγμένον πρὸς τὸ Πνεῦμα. *id est:* nec est quicquam in Patre à Filio diversum, aut in Filio à Spiritu Sancto discrepans. Idem etiam, in Ancorato. §. 7. ἐ σωτηλοιῶν ἡ Τριὰς ἐ διεῶς τὸν αὐτῆς τῆς ἰδίας αὐτῆς μονάδος. Nec est coalescens quia Trinitas; nec est in ea quidpiam à propria ejus unitate diversum vel sejunctum.

Trinitas in Unitate, & Unitas in Trinitate.

15. Zacharias Mitylenſis Episcopus, sciscitanti Philosopho; quomodo eandem Trinitatem dicerent Christiani & unitatem? respondit: Τριάδα φαμὲν ἐν μονάδι, καὶ μονάδα ἐν Τριάδι· τῇ τῆς ἀδιαστάσεως πρὸς ἕν, τὸν ἓν εἶναι μόνον. *id est:* Trinitatem dicimus esse in unitate, & unitatem esse in Trinitate: Quod personæ quidem tres sint, una autem substantia. ut ipse refert Zacharias in sua disputatione contra Philosophos, de Mundi opificio.

Τὸ τελειὸν τῶν ὑποστάσεων.

Τὸ μοναδικὸν τῆς φύσεως.

16. Anastasius Sinaita, lib. de hominis creatione ad imaginem Dei, enumerans multa ἐν τῇ θεότητι λεγόμενα ἀπλῶς, quæ in Trinitate piè dicuntur, in iis ponit Τὸ τελειὸν τῶν ὑποστάσεων, τὸ μοναδικὸν τῆς φύσεως, τὸ συγγενὲς, τὸ σύγχρονον, τὸ ἀδιαίρετον, *id est:* Trinitatem personarum, naturæ unitatem, æqualitatem naturæ & æternitatis, & indivisibilitatem. Et posteà eodem lib. Una (inquit) & similis est operatio Patris & Filii & Spiritus Sancti, μία καὶ ὁμοία ἡ ἐνέργεια πατρὸς, καὶ υἱοῦ & ἁγίου πνεύματος, μία ἡ ἰσχὺς, μία ἡ δύναμις, μία θέλησις, μία γνώμη. ὅσα γὰρ ἂν πράττῃ ὁ πατὴρ, ἀχώριστος ἔχει τὸ συμπράκτην & ὁ υἱὸς. & ὅσα ἂν ἐντελεῖται ὁ υἱὸς, ἔχει τὸ ἄδιον πνεῦμα, συνεργεῖ πάντως ἀδιαιρέτως ὁ πατὴρ.

συμπράκτην.

πάντως ἀδιαιρέτως.

unum robur, una potentia, una voluntio, una scientia. Quæcumque enim facit Pater, inseparabilis est & simul agens etiam Filius: & quæcunque perficit Filius vel Spiritus Sanctus, simul & prorsus indivisè operatur Pater, ὥστε ὁ υἱὸς λέγει πατρὸς ἀφ' ἑαυτοῦ & καθ' ἑαυτὸν ποιεῖ τι. οὐδὲ ὁ πατὴρ χωρὶς τοῦ υἱοῦ & τοῦ πνεύματος οὔτε πάλιν τὸ πνεῦμα ἄνευ τοῦ υἱοῦ & πατρὸς ἐνεργάζεται τι. Neque enim Filius sine Patre ex se loquitur & per seipsum quidquam agit: neque Pater seorsum sine Filio & Spiritu: neque rursus Spiritus sine Filio & Patre quidquam efficit.

17. Hilarius lib. 7. de Trinitate, prope finem: Dominus dixit, cùm rogaretur ut ostenderet Patrem; *Qui me vidit, vidit & Patrem.* Non solitarium sermo significat, & indifferentem tamen naturam professio docet. Unum enim in Filio Patrem; nec singularis potest esse, nec disparis. Per hunc ille vius, neque non unum sunt in sacramenti professione, neque unus, etenim cùm dicitur, *& Patrem*, exclusa est singularis atque unici intelligentia. Non itaque ipse solitarius, nunc sibi Filius est, nunc se sibi professetur in Patrem, & naturæ nomina infert, cessante naturâ. Alia hîc verborum simplicitas est: nam & Pater Pater est, & Filius Filius est. Sed in his nominibus ac rebus nihil novum, nihil diversum, nihilque peregrinum est. —— Naturam Dei non degenerat nativitas, dum non aliud aliquid quàm in Deum ex Deo Deus nascitur. Dum nihil in his novum est, nihil alienum, nihil separabile: dum in Patre & Filio credere duos Deos, impium est. Dum Patrem & Filium singularem Deum prædicare, sacrilegum est: Dum Deum ex Deo quod in similitudine generis unum sint negare, blasphemum est. ——— Cùm ait, *Verba quæ ego loquor vobis, non à me loquor*; non exemit personam, neque se Filium denegavit, nec naturam in se Paternæ virtutis abscondit. Nam dum loquitur, ipse in substantia manens loquitur. Dum autem non ab se loquitur, nativitatem in se Dei ex Deo Patre testatur ipse, inseparabilis ab eo atque indissimilis unitate naturæ. ——— Subjecit; *Sed Pater qui in me manet, ipse facit opera sua.* Manere in Filio Patrem, non est singularis atque unici Operari verò per Filium Patrem, non est differentis aut exteri. Idem Hilarius, lib. 8. de Trinitate, paullò post principium libri; Vsque eò (inquit) jam sermonem responsionis nostræ extendimus, ut verum Deum Dei Filium, & indifferentis naturæ a Patre, eodem prædicationis nostræ cursu doceremus: ita ut nec singularem Deum fides Ecclesiæ, nec duos Deos profiteretur; cùm nec nativitas Dei solitarium Deum fineret, nec nativitas perfecta diversarum naturarum nomina in Dijs duobus admitteret. Hæc Hilarius Episcopus Pictavorum.

Non solitarius, & non singularis, non unicus; sed unus Deus.

Nihil diversum.

Indifferens atque in similis naturæ.

Ibidem.

18. Ambrosius in symbol. Apost. capit. 10. Filius dicens, *Ego & Pater unum sumus. Vnum* dixit, propter naturam Deitatis: *sumus* propter personarum proprietates. Item lib. 1. de fide, capit. 2. Pater & Filius in divinitate unum sunt, ubi nec substantiæ, nec voluntatis ulla est differentia. Namque aliter quomodo unum Deum dicemus? Diversitas plures facit; unitas potestatis excludit numeri quantitatem. Et capit. 4. Et Patris & Filii unam imaginem, unam similitudinem lego Genes. 1. Similitudo] hæc non diversitatis, sed unitatis est. Et in symbolo Apostol. capit. 1. Æternitas est in Patre; species in imagine; virtus est in munere: Et hæc tamen tria unus est Deus, non in unius singularitate personæ, sed in unius Trinitatis essentiâ. Vnus est diligens eum, qui ab ipso est: Vnus est dilectus ab eo, à quo est: Vna est dilectio utriusque Spiritus Sanctus,

Nulla substantia nec voluntatis differentiæ nulla diversitas.

Non in unius singularitate personæ. Sed in unius Trinitatis essentiâ.

idem tamen Deus. Et lib. 5. de fide, cap. 1. Non est unitas, ubi est diversitas. ——— Evidens est igitur, quia quod unius est substantiæ, separari non potest; etiamsi non sit singularitatis, sed unitatis. Singularitatem hanc dico, quæ græcè μονότης dicitur. Singularitas ad personam pertinet; unitas ad naturam. Hæc Ambrosius.

Distinctio. Singularitas Vnitas.

19. Ruffinus in expositione symboli: Vnum Deum, non intelligendum est unum numero dici, sed universitate. Verbi gratiâ: Si quis dicat unum hominem, aut unum equum: hic unum pro numero posuit; potest enim & alius homo esse & tertius, vel equus. Vbi autem alius vel tertius non potest jungi; unus si dicatur, non numeri, sed universitatis est nomen. Vt si, exempli causâ, dicamus, unum Solem: hîc unus ita dicitur, ut vel alius vel tertius addi non possit: unus est enim Sol. Multò magis ergo Deus, cùm unus dicitur; unus non numeri, sed universitatis vocabulo nuncupatur, id est: qui propterea unus dicitur, quòd alius non sit. Hæc Ruffinus.

Vnus Deus, non numeri, sed universitatis vocabulo dicitur.

20. Augustinus, lib. 5. de Trinitate, cap. 9. Tres utique sunt; ideoque pluraliter dictum est: Ego & Pater unum sumus. Non enim dixit, *unum est*; quod Sabelliani dicunt: sed unum sumus. Tamen cùm quæritur, quid tres? magnâ prorsus inopiâ humanum laborat eloquium. Dictum est tamen tres personæ: non ut illud diceretur; sed, ne taceretur. Et lib. 7. de Trinitate, cap. 4. Tres substantias [τρεῖς οὐσίας] sive personas; quibus nominibus non diversitatem intelligi voluit, sed singularitatem noluit: ut non solùm ibi unitas intelligatur ex eo quòd dicitur *una essentia*; sed etiam Trinitas, ex eo quòd dicuntur *tres substantiæ* seu *personæ*. Hæc Augustinus. Qui etiam monet (lib. 5. illius operis. cap. 9) Latinos non audere dicere; tres substantias, sed tres personas, unam substantiam: quia loquendi consuetudo obtinuit, ut hoc intelligatur cùm dicimus *essentiam*, quod intelligitur cùm dicimus *substantiam*. Et lib. 6. de Trinitate, cap. 7. ait: Nec, quoniam Trinitas est, ideo triplex putandus est. Alioqui minor erit Pater solus, aut Filius solus, quàm simul Pater & Filius. Quanquam non inveniatur, quomodo dici possit, aut Pater solus, aut Filius solus: cùm semper atque inseparabiliter, & ille cum Filio sit, & ille cum Patre: non, ut ambo sint Pater, aut ambo Filius; sed, quia semper in invicem, neuter solus. Quia verò dicimus & Deum solum ipsam Trinitatem, quamvis semper sit cum spiritibus & animabus sanctis; sed solùm dicimus quòd Deus est, quia non & illi cum illo Deus sunt: ita solum Patrem dicimus Patrem; non, quia separatur à Filio, sed quia non simul ambo Pater sunt. Et cap. 8. ibidem: Cùm itaque tantus est solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus Sanctus, quantus est simul Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nullo modo triplex dicendus est. Hactenus Augustinus.

Joan. 10. 30.

Vide suprà, cap. 1, §. 8.

Non triplex.

21. Fulgentius, lib. 2. ad Monimum, cap. 11. In illa unâ substantiâ Trinitatis, unitas est in origine, æqualitas in prole; in charitate autem unitatis æqualitatisque communio: nulla est divisio illius unitatis, nulla diversitas illius æqualitatis, nullum fastidium illius charitatis: ibi enim nihil discrepat; quia æqualitas chara & una, & unitas æqualis & chara, & charitas æqualis atque una, naturaliter & incommutabiliter perseverat. Quia ex ipsa (si dicendum est) communione Spiritûs Sancti, charitas una demonstratur Patris & Filii. Quam communionem beatus Apostolus tali sermone commendat: *Gratia Domini Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritûs Sancti sit cum omnibus vobis.* —— Fidei veritas nullam credit in Trinitate distantiam. Item lib. 3. ad Trasimundum, cap. 6. In illo sempiternæ nativitatis arcano sempiternus atque incommutabilis Pater alterum genuit, non diversum. Et libro responsionum ad objectiones Arianorum, Responsione ad objectionem decimam: Nullis fraudibus aut propriis aut alienis decipitur, qui Deum unum sic colit, ut in Trinitate noverit nec personas confundere, nec substantiam separare. Et illam unam naturam unum Deum intelligit, in qua æternitatem veræ Divinitatis agnoscit. —— In Patre ergo & Filio & Spiritu Sancto unitatem substantiæ accipimus; personas confundere non audemus. Beatus enim Ioannes Apostolus testatur, dicens: *Tres sunt, qui testimonium perhibent in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres unum sunt.* Quod etiam beatissimus martyr Cyprianus, in epistola de unitate Ecclesiæ, confitetur, dicens: Qui pacem Christi & concordiam rumpit, adversus Christum facit, qui alibi præter Ecclesiam colligit, Christi Ecclesiam spargit. Atque ut unam Ecclesiam unius Dei esse monstraret, hæc confestim testimonia de Scripturis interuit; dicit Dominus, *ego & Pater unum sumus.* Et iterum: De Patre & Filio & Spiritu Sancto scriptum est: *& tres unum sunt.* Nam & in libro de oratione Dominicâ ut ostenderet Trinitatem unius Deitatis esse, nec inter se aliquam diversitatem habere: Danielem, & tres pueros, ternarum horarum circulis revolutis, orationem fundere solitos memoravit. Vbi & in trium horarum curriculo, & in unius orationis officio, unum Deum esse Trinitatem, evidenter ostendit. Non ergo ex tribus partibus unum colimus Deum, sed Apostolicæ fidei regulam retinentes, &c. Hæc Fulgentius.

Pater alterum genuit, non diversum.

1. Joan 5. 7.

22. Petrus Lombardus, 1. sent. distinct. 23. 1. ibi nulla penitus est diversitas: sicut nec singularitas vel solitudo; sed unitas & Trinitas.

23. *Objectio.* Richardus de Sancto Victore, ait: Vbi nulla differentia, nulla pluralitas esse potest: ubi autem est summè simplex, nulla potest esse differentia, ergo nulla pluralitas personarum. lib. 1. de Trinit. cap. 19.

Objectio.

Alia objectio. Boëthius ait, (lib. 1. de Trinitate:) Deus nullas habet differentias: ubi autem differentiæ absunt, abest & pluralitas.

Alia objectio.

Responsio ad has duas objectiones.

Ad has duas objectiones sic respondet Alexander Alensis, in sua summa Theologiæ, part. 1. quæst. 14. membro 5. Dicendum (inquit,) quòd triplex est differentia: scilicet *differentia secundum substantiam*, *differentia secundum accidens*, *differentia secundum originem sive secundum relationem.* In Deo non est differentia secundùm substantiam, nec secundùm accidens; sed solùm *secundùm originem*, quæ simplicitati Divinæ essentiæ non derogat. Et hanc fuisse mentem Boëthii & Richardi docet ibidem Alensis. Qui etiam alibi in eadem summa (videlicet part. 1. quæstione 65. membro 1.) excludit à Divinis hæc nomina disjunctiva: *diversitas*, vel *diversum*; *divisio* vel

Differentiæ.

sepa-

Solitudo. Singularitas.

separatio; singularitas vel *solitudo*. Et ait; *solitudinem* dicere negationem multarum personarum: *singularitatem* autem exponit individuitatem per accidentia, sive plurium exclusionem: & *diversitatem* interpretatur differentiam in substantia, vel secundùm substantiam, secundùm quod dicitur essentia: *distinctionem* verò, sive *discretionem* interpretatur differentiam in substantia secundùm quod persona.

Diversitas. Distinctio sive discretio.

14. Thomas Aquinas, part. 1. quæst. 31. art. 2. Ad evitandum (inquit) errorem Arii, vitare debemus in divinis, nomen *diversitatis* & *differentiæ*, ne tollatur unitas essentiæ. Possumus autem uti nomine *distinctionis*, propter oppositionem relativam. Unde sicubi in aliqua scriptura authentica diversitas vel differentia personarum invenitur, sumitur diversitas vel differentia, pro *distinctione*. Ne autem tollatur simplicitas divinæ essentiæ; vitandum est nomen *separationis* & *divisionis*, quæ est totius in partes. Ne autem tollatur æqualitas; vitandum est nomen *disparitatis*. Ne verò tollatur similitudo; vitandum est nomen *alieni* & *discrepantis*. Ad vitandum verò errorem Sabellii, vitare debemus *singularitatem*; ne tollatur communicabilitas essentiæ divinæ. debemus etiam vitare nomen *unici*, ne tollatur numerus personarum: dicimus tamen unicum Filium; quia non sunt plures filii in Divinis: neque tamen dicimus unicum Deum; quia pluribus Deitas est communis. Vitamus etiam nomen *confusi*; ne tollatur ordo naturæ à personis. Vitandum est etiam nomen *solitarii*; ne tollatur consortium trium personarum. Hæc ibi Thomas, adjectis quibusdam Hilarii & Ambrosii testimoniis.

Lectori S.

Hæc sunt, Christiane Lector, quæ ex antiquitate Catholicâ, de summo hoc mysterio, duximus prælibanda; quibus in antecessum præcognitis, studiosi ad uberiorem & pleniorem doctrinam capiendam accederent paratiores. Aliâ autem methodo de Deo disseruimus, in aliis nostris prælectionibus etiam publicis; quarum cõpendiariam & facilem synopsin, brevibus quibusdam, eisque haud obscuris thesibus comprehensam, missâ interim prolixiore explicatione, duo ista proximè sequentia capita exhibebunt.

CAPVT TRIGESIMVM-QVARTVM.

Theses de naturâ Dei

Thesis.

1. DEI *perfectio* ac *unitas naturalis*, in scriptura significatur nomine illo Tetragrammato יהוה quod soli vero Deo proprium est, neque ulli alii tribuitur. Tremendum hoc & gloriosum nomen neque superstitiosè tacẽdum, neque temere usurpandum est; propter summam reverentiam non literis, sed Deo, debitam. *Personarum pluralitas* in unitate Deitatis significatur in V. Test. uno nomine *Elohim*; ubi de vero Deo dicitur, præsertim quando additur verbum vel epithetum plurale. In novo autem Testamento, distinctis vocabulis *Patris*, & *Filii*, & *Spiritûs Sancti*, multisque luculentis testimoniis sanctissima Trinitas clariùs proponitur. Nos nunc inquirimus de natura unius Dei.

2. *Naturam* Dei, pro captu viatorum, declarat nobis sacra scriptura per certa attributa essentialia, partim negativa; partim affirmativa: partim etiam quoad rationem quandam formalem, analogicè (si fas ita loqui) seu in imagine quadam & similitudine, communicabilia creaturis; partim incommunicabilia. Etsi univocè nullum sit communicabile.

Attributa divina incommunicabilia.

1. Simplicitas.

3. Primum attributum Dei essentiale est *Simplicitas*, seu, ut ita loquar *incompositio* atque adeò *indivisibilitas*. Primum, (inquam) quoad nostrum considerandi modum; quamvis in Deo nihil sit prius, aut posterius. Deus est actus purus neque ullo modo in se compositus est; neq; cum ulla aliâ re compositionem propriè dictam ingreditur. Est enim Iehovah, ὁ ὤν, est maximè spiritualis naturæ: ex quibus & aliis Dei nominibus, quæ illi tribuuntur, evidenter demonstrari potest Dei absoluta simplicitas.

De Anthropomorphitis Vide cap. 30.

4. Neque ex materiâ & formâ, neque ex partibus integrantibus, (ut somniabant insani Anthropomorphitæ) neque ex subjecto & accidente, neque ex genere & differentiâ, neque ex actu & potentiâ, neque ex naturâ & supposito, neque ex esse & essentia [ἐκ τοῦ τῷ ἔχειν καὶ τὸ εἶναι.] neque ullâ prorsus compositione propriè dictâ compositus est Deus in se: neque cum ullâ re alia ingreditur compositionem.

5. Et quamvis Christum veteres Catholici dixerint esse *personam compositam, propter unionem inconfusam duarum naturarum in una persona*; ea tamen unio non facit compositionem propriè ac strictè sumtam: duarum enim naturarum compositio propriè & strictè sumta, facit unam ex duabus compositam naturam, qualis est compositio hominis ex anima & corpore, cheetri ex auro & argento, &c. & qualem in Christo unam ex Deitate & humanitate compositam naturam esse; falsò & impiè asserebant hæretici Monophysitæ. at in mera unione non fit una natura; sed manent distinctæ naturæ: ut si annulo aureo smaragdum inseras, fit istic compositio quædam latè sumta; propriè autem est unio. Deus unire sibi potest naturam aliam, at cum ea compositionem propriè dictam non ingreditur.

Vid. lib 3. cap. 11 § 35. & seq.

6. Neque talis est hæc ineffabilis unio, qualis est ea unio quæ cernitur in creaturis: ex eis enim aggregatis constituitur totum quoddam collectivum, quod aliquo modo majus est qualibet unâ earum rerum, quæ aggregationem illam ingrediuntur, totumq; illud constituunt. Nam totum est majus quâlibet sui parte. At in mysterio Incarnationis, etiamsi facta sit vera & semper duratura unio hypostatica, quâ Verbum caro factum est, & duæ distinctæ naturæ, nempe divina & humana, in una Filii personâ nunc inveniuntur, quam propterea personam compositam veteres orthodoxo sensu dixerunt; non licet tamen dicere *Deum Filium, aut Deitatem partem esse hujus personæ compositæ*: sed dicendum est, *Deum Filium jam assumtâ servi formâ, nec amissâ Dei formâ, esse hanc personam compositam*. Nam Deus aut Deitas nullius rei pars esse potest, quia nihil Deo aut Deitate majus esse potest nec mole, nec virtute, nec dignitate, nec ullâ aliâ perfectione: totum autem majus est parte, & pars minor est suo toto: & (ut loquitur Scotus) omnis pars

die venit in corda electorum per opus gratiæ. Et cessantibus aut non comparentibus illis modis, dicitur Deus discedere & ab esse, nempe quoad illum modum præsentiæ.

3 Modi, quibus venire dicitur Deus, sunt liberæ manifestationes præsentiæ divinæ, per opus aliquod ad extra, visibile aut invisibile. Vnde distinguitur adventus Dei. Alius enim est *visibilis* adventus, quo Deus visibiliter venit per creaturam corpoream & visibilé ad quem modum reducitur omnis modus sensibilis, qui sensu aliquo percipitur corporali, ut quando se præsentem exhibet per vocem audibilem, sicut factum legimus, Genes. 22. Exod. 20. & 1. Sam. 3. & 1. Reg. 19. Matth. 3. sic per prædicationem Evangelii venit ad nos: & quando amovet candelabrum, discedere dicitur Deus. Alius est adventus *invisibilis*, quando Deus venit invisibiliter in corda hominum, & esse illic incipit per operationem gratiæ.

4. Quandoque venit & adest una persona divina aliquo certo modo, quo non venit aut adest alia persona: sicut evenisse novimus, quando baptizatus est Dominus noster Iesus Christus, ubi exhibita est præsentia Patris quidem per vocem è Cœlo sonantem. Filii autem in carne; & Spiritûs Sancti per speciem columbæ (ne incarnationem illam putes fuisse, sed speciem; inquit Ambrosius, lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 1.) Opus tamen illud, per quod una aliqua persona venit aut præsens est, operatur inseparabiliter sanctissima Trinitas Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Et ubicunque est una aliqua persona divina, ibi est tota Trinitas: ideò, quamvis solus Filius caro factus sit, tamen etiam in Filio incarnato est Pater, & ipse in Patre, & Spiritus Sanctus in Patre & in Filio, & Pater & Filius in Spiritu Sancto, sicut ante incarnationem. Neque adest una persona sine aliis personis, sed iuncta & inseparabilis Trinitas [ὁ ὄγκος ἡ ἀδιαίρετος Τριάς] inseparabiliter adest ubicunque adest una aliqua persona divina. Neque inseparabilitati officit ista modorum quorundam præsentiæ diversitas; ut ostensum suprà cap. 10.

5. Quemadmodum originaliter Pater est & operatur à nullo, Filius autem est & operatur à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre Filioque, neque inseparabilitati officit hic ordo: sicuti palàm fecimus suprà cap. 10. Ita etiam quando advenit Trinitas, (sive diversis adhibitis præsentiæ modis: sive uno modo, ut per opus spirituale gratiæ in corde hominis) Pater venire quidem dicitur, at non dicitur mitti; non enim habet de quo missus sit, aut ex quo procedat; rectè loquitur Augustinus, lib. 4. de Trinitate, cap. 20. Filius autem & Spiritus Sanctus mitti dicuntur à quo procedunt secundùm originem: videlicet, Filius à Patre; & Spiritus Sanctus à Patre & Filio. Attamen missus à mittente nullatenus separatur: iuxta rectè monet Gaudentius Episcopus Brixiensis, serm. 14. de promissione Paracleti. Et hoc non est inæqualitas substantiæ, sed ordo noturæ: non quod alter prior esset altero, sed quòd alter esset ex altero. ut loquitur Augustinus scribens de hac missione, lib. 3. contra Maximinum cap. 14. Vide ejusdem August. verba, lib. 4. de Trinitate, initio capitis vigesimi, & in fine cap. 21.

Ioan. 1. 11. & 14, 23. 26. & 15, 2. & 16, 7. 8 13. 14 17, 23.

6. Filius secundùm formam Dei à solo Patre mittitur. at secundùm assumtam servi formam, mittitur à Trinitate Deo; quia hæc forma assumta opus est commune Trinitatis, & secundùm hanc formam minor est Patre, & seipso, & Spiritu Sancto. Augustinus dicit; missum esse Filium ut homo fieret, & hanc missionem intelligendam esse secundùm formam Dei, à solo Patre: eundemque Filium missum esse; quia Verbum caro factum est: & secundùm hanc formâ servi missum esse à Patre, & à seipso, & à Spiritu Sancto. Lib. 2. de [illegible] in. cap. 5. & lib. 4. cap. 20. & lib. 3. contra Maximinum, cap. 20. Vbi etiam verba illa Esaiæ, cap. 48. vers. 16. *Et nunc Dominus misit me, & Spiritus ejus*: Christo tribuit, sic de seipso loquenti secundùm assumtam humanitatem. Quomodo etiã ea verba interpretati sunt, Basilius lib. 3. contra Eunomium. Ambrosius in symbol. Apostol. cap. 6. & lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 1. Hieronymus comment. in Esaiam. & Fulgentius lib. 2. ad Monimũ, cap. 6. addunt etiam aliud testimonium ex Esa. 61, 1. quod Christus in se completum esse dicit, Luc. 4, 18. 21. Athanasius; eundem Dominum Iesum Christũ & dare Spiritum Sanctum, & accipere Spiritũ Sanctum: dare quidem, quatenus est Deus; accipere autem: quatenus est homo: atque ita ipsum sibi ipsi dare, & à seipso accipere, docet prolixè, orat 2. contra Arianos, post medium. Ipse sibi regnũ dedit, conferens suscepto corpori, quod semper suâ Divinitate possederat: ait Petrus Chrysologus, Ravennæ Episcopus, serm. 144. Et in Liturgia Sancti Iacobi, sacerdos, in oratione quam dicit adferens sancta dona, ait; Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum misisse Dominum nostrum Iesum Christum Servatorem & Redemtorem.

Distinctio & Filii missione

Esai. 48. 16.

Esai. 61, 1. Luc. 4.

Dat sibi Spiritum, & à seipso accipit;

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

A quo petamus & accipiamus Spiritum Sanctum.

A Trinitate petimus & accipimus Spiritum Sanctum, tũ quo inseparabiliter veniunt ad nos, & in nobis manent Pater & Filius.

QVando à Deo petuntur dona illa gratuita, quę, quamvis inseparabilia sint opera Trinitatis, in sacris tamen scripturis Spiritui Sancto plerumque appropriantur; oramus Trinitatem, ut det nobis Spiritum Sanctum, qui Patris Filiique missu in nobis habitet inseparabiliter cum Patre & Filio: adeóque ut in corda nostra veniat Deus Trinitas, opus illud gratiæ in nobis operatione inseparabili efficiens, per quod Spiritus Sanctus, qui à Patre Filioq; procedit, præsens sit in nobis, ut in templo suo; certò persuasi, patrem etiam & Filium in nobis manere, si Spiritum Dei in nobis, ut in templo suo, habitantem sentiamus: per hoc enim scimus illum manere in nobis, ex Spiritu quem dedit nobis. 1. Ioan. 3. ult. & 4. 13. Rom. 8. &c.

2. Vnde Athanasius, epist. ad Serapionem, contra eos qui dicunt Spiritum Sanctum esse creaturam, paulò ante finem illius epistolæ. Id (inquit) cùm sciret beatus Paullus, non divisit Trinitatem [ὁ ἅγιος αὐτοῦ Τριάς] quemadmodum vo. [Pneumatomachi,] ad unitatem ejus docens, ad Corinthios de spiritualibus scripsit, & omnia in unum Deum Patrem consummat, inquiens: *Divisiones gratiarum sunt; idem autem Spiritus: & divisiones ministeriorum sunt; sed idem Dominus: & divisiones operationum sunt; idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.*

1. Cor. 12. 4. 6.

a 3

ἃ γὰρ τὸ πνεῦμα ἐκάστῳ διαιρεῖ, ταῦτα οὐδὲ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ λόγου, χορηγεῖται πάντα γὰρ ἃ τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ ἐστι, διὸ καὶ τὰ διδόμενα τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι δίδυμα, τοῦ πατρὸς ὄντα χαρίσματα. καὶ τοῦ πνεύματος ὃ ἔστιν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἔχει ὁ πατήρ· καὶ ὑπὸς ἐστὶ τὸ, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα, κατὰ τὸν εἰρηται. *id est:* Quæ enim Spiritus singulis dividit, ea a Patre per Verbum suppeditantur. Omnia enim quæ Patris sunt, Filii sunt, ideòque quæ à Filio in Spiritu dantur, Patris donaria sunt: & quando Spiritus est in nobis, in eo ipso est Pater: atque ita se habet illud dictum; *Veniemus ego & Pater, & mansionem apud eum faciemus.* quemadmodum dictum est. Et paulò post ait idem Athanasius: *Iustificati fuimus* (inquit Apostolus) *in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* ἁγιάζεται γὰρ τῷ λόγῳ τῷ πνεύματι, ἁμιλλᾶται λέγοντες τὸ χαρισθῆναι ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ σωματοποιεῖται τῷ πνεύματι ἐκάλεσε ἡμᾶς ὁ υἱὸς εἰς ἑαυτὸν ἀνέκραζον, χαίροντες Ἕφεσιοις τῷ Παύλῳ, ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν· τὰ δὲ υἱοῦ ἐν ἡμῖν ὄντος, ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ, λέγοντος τοῦ υἱοῦ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. *id est:* Nam indivisibilis est a Verbo Spiritus: certè loquente Christo, *veniemus ego & Pater*, una intrat & Spiritus, & non aliter quàm Filius in nobis habitaturus, scribente ad Ephesios Paulo, *ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum in interiore homine ut habitet Christus.* Iam cùm Filius est in nobis, in est & Pater, Filio ita loquente, *ego in Patre, & Pater in me.*

Ioan. 14. 23.

2. Cor. 6. 11.

Ephes. 3. 16. 17.

Ioan. 14. 11.

3. Basilius magnus, libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium, cap. 16. ἐν πᾶσιν ἀχώριστόν ἐστι καὶ ἀδιάστατον παντελῶς Πατρὸς καὶ υἱοῦ ἅγιον πνεῦμα. *id est:* In omnibus inseparabilis est, & prorsus indistans à Patre & Filio Spiritus Sanctus. Et ibidem prolixè prædicat ac demonstrat τὴν σωματικὴν καὶ ἀδιάστατον κοινωνίαν, τὴν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. *id est*, arctissimam societatem atque indivisibilitatem Spiritûs Sancti à Patre & Filio in omni operatione.

4. Ambrosius, libro 1. de Spiritu Sancto, cap. 10. ait: Sic igitur venit Spiritus, quem admodum venit Pater: quia ubi Pater est, ibi est & Filius: & ubi Filius est, ibi est & Spiritus Sanctus. Item eod. cap. *Sic ergo Spiritus venit, in quo cùm venit, & Patris & Filii plena præsentia est* Hæc Ambros.

5. Fulgentius, libro 2. ad Monimum; missionem Spiritûs Sancti in precibus nostris postulari docet à Trinitate: non quòd Spiritus Sanctus personaliter procedat à Trinitate, aut mittatur à seipso; sed quia (ut ille cum Augustino exponit) nomine Spiritûs ibi donum spiritualis gratiæ designatur. Cum Patre autem & Filio Spiritus Sanctus dona sua distribuit unicuique prout vult. 1. Cor. 12. 11.

6. Consonat illa Ecclesiæ Æthiopicæ precatio: O sancta Trinitas; Pater, Filii, & Spiritus Sancte, benedic super populum tuum Christianum, electum benedictione Cœlesti; & mitte super nos gratiam Spiritus Sancti. In Liturgia seu canone Universali Æthiopum, in Bibliotheca Patrum, tom. VI. edit. 4. col. 51.

7. Certè petimus a Sancta Trinitate adventum ipsius Spiritûs Sancti: qui adventus, respectu processionis personalis quoad originem, missio dicitur & donatio Spiritûs a Patre Filioque; at respectu temporalis operis gratiæ spiritualis (per quod ipse Spiritus donatur nobis, venit ad nos, & manet in nobis) est beneficium nobis collatum inseparabiliter à sancta Trinitate, Patre nostro Cœlesti, qui dat Spiritum Sanctum petentibus ab ipso. Luc. 11. 2. 13. Deo nostro qui nos confirmat in Christum, & ungit nos, & obsignat nos, & dat arrabonem Spiritûs in cordibus nostris, 2. Cor. 1. 21. 22.

8. De hac Spiritus Sancti missione, eiusdemque operatione, Basilius Magnus ait. Καὶ λαμβάνεται μὲν ἀποστομικῶς, ἐνεργεῖ δὲ αὐτεξουσίως. *id est:* mittitur quidem dispensatorie operatur autem suâ auctoritate. Basilius homil. 15. quæ est. de fide. Et Macarius Ægyptius ait, Deum δίδοναι ἑαυτὸν ὅλον, dare seipsum totum o auditores homil. 19. & 34. Item: δωρεὰν ἑαυτὸν χαρίζεσθαι πᾶσι πιστεύουσι. *id est:* dono gratuito seipsum largiri credentibus, homilia 49. & Augustinus; Nec (inquit) quia illi dant, ipse datur, idcò minor est Patre & Filio Spiritus Sanctus. Ita enim datur sicut donum Dei, ut etiam seipsum det sicut Deus, libro 15. de Trinitate, capite decimo nono.

Mittitur & operatur: operatur autem suâ auctoritate. Dat Deus seipsum.

9. Vide in ordine mysteriorum, sive in celebratione Confirmationis, secundùm usum Æthiopum, in Biblioth. Patrum, tom. 6. edit. 4. col. 73. sacerdos imponit manum super eos qui baptizati sunt, & dicit: Benedicat vobis Dominus Iesus Christus. Accipite Spiritum Sanctum per virtutem Dei Patris, per virtutem Filii Iesu Christi, & per virtutem Spiritûs Sancti. Hæc ibi.

10. Sic etiam, quando oramus, ut Christus habitet in cordibus nostris per fidem, petimus à sancta & inseparabili Trinitate, ut in cordibus nostris opus illud suum nempe fidem, operetur, per quam fidem præsentem habeamus, & manentem in cordibus verè possideamus Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Filium, certi etiam cum eo nos Patrem & Spiritum habere, propter inseparabilitatem. Atque hanc Ambrosius vocat unam præsentiam, unam gratiam Patris & Filii & Spiritûs Sancti. De qua parvulis concessâ agit gratias Patri Filius. Matth. 11. 25. 26. Ambrosius libro primo de Spiritu Sancto, capite decimo.

A Trinitate petimus ut Christus habitet in cordibus nostris per fidem. Ephes. 3. 17. *Una præsentia, una gratia Patris & Filii & Spiritûs Sancti.*

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Explicatio precationis Apostolicæ, quæ exstat in Epistolâ 1. ad Corinthios cap. 13. vers. ultimo.

IN illa comprecatione Apostolicâ [*Gratia Domini nostri Iesu Christi, charitas Dei, & communicatio Spiritûs Sancti sit cum vobis omnibus*] non multiplicat Apostolus invocationes, neque per-

2. Cor. 13. vers. ult.

Digitized by Google

ſonas divinas ſigillatim compellat; ſed unâ eademque ſimplice precatione petit a Sancta & inſeparabili Trinitate beneficia illa, quæ, licet per modum appropriationis denominentur à diſtinctis perſonis, ſunt tamen inſeparabilia dona individuæ Trinitatis. Neque ea ſingulatim a ſingulis perſonis, ſed ſingula dona ab omnibus perſonis ſimul, id eſt, a ſanctiſſima Trinitate petuntur: ut ſcilicet, Dominus noſter ſancta & inſeparabilis Trinitas largiatur nobis gratiam, quam propoſuit ac promiſit in Chriſto Ieſu Mediatore ac Servatore noſtro, ex mera ſuâ charitate, eamque charitatē & gratiam percipere ac ſentire nos faciat per communicationem Spiritûs Sancti, quem nobis promiſit Conſolatorem.

2. Ideò Athanaſius, epiſtola ad Serapionem contra eos, qui dicunt Spiritum Sanctum eſſe creaturam, paullò ante finem illius epiſtolæ, hæc ipſa Apoſtoli verba adducit pro inſeparabilitate Patris & Filii & Spiritûs Sancti: ὁ γὰρ λόγος τῆς χάριτος ἐκ Πατρὸς διὰ Υἱοῦ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, id eſt: gratia enim & donum quod datur, in Trinitate datur à Patre per Filium in Spiritu Sancto. μία ἄρα ἐστὶν ἡ τῶν ὅλων χάρις, ἡ διὰ τῆς Τριάδος δίδοται· ἡ γὰρ αὐτὴ ἐκεῖνο διαφορὰ καὶ διαίρεσιν τοῦ δώρημα οὐ ποιεῖται ὁ Λόγος, ἀλλ' ὅτι τοῦ μὲν δίδωμι, ἐν Τριάδι δίδοται, καὶ ἓν πάντα ἐξ ἑνὸς Θεοῦ ἐστι. id eſt: una igitur ex omnibus operatio Trinitatis declaratur: non enim, quaſi ab unoquoque diverſa & diviſa munera darentur, ſignificat Apoſtolus; ſed quòd ea quæ dantur, in Trinitate dentur, & quòd omnia ex uno Deo ſint.

3. Sic etiam Baſilius magnus, lib. 5. contra Eunomium, cap. 15. quòd non ab æquivocatione identitas, &c. in fine capitis, hæc ipſa adfert Apoſtoli verba in confirmationem doctrinæ de inſeparabilitate Trinitatis, & inſeparabili operatione Patris & Filii & Spiritûs Sancti, & propoſitis his Apoſtoli verbis; de quorum ſenſu diſſerimus, ex eis colligit omnia effici à Deo per Chriſtum in Spiritu inſeparabiliter. ὅτου γὰρ (inquit) τὰ πάντα ἀπεργάζεται ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι, ἀχώριστον ἐφ' ἑαυτὸ ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ υἱῷ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. id eſt: Quandoquidem omnia efficiuntur à Deo per Iesum Chriſtum in Spiritu, inſeparabilem videlicet operationem Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Vide ſuprà, capitis 17. paragraphum octavum.

4. Iohannes Chryſoſtomus, commentans in illum locum poſtremæ Epiſtolæ ad Corinthios: Sine diſcrimine (inquit) nunc hujus, nunc illius hypoſtaſis meminit Apoſtolus, & invenies hunc morem in epiſtolis ſæpius. —— Invenietur autem & dona ipſa iterum mutato ordine [ἀντιστρόφως] narrare. Nam cùm dixiſſet, *gratia Chriſti & charitas Dei & communicatio Spiritus Sancti*, alibi dicit *communionem Filii, & charitatem Spiritûs. Obſecro vos*, inquit, *per charitatem Spiritus.* Et Corinthius dicit: *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in communionem Filii ejus.* Sic ea quæ Trinitatis, indiviſa ſunt [ὅπου γὲ ἡ Τριὰς ἑνὶ, ἀδιαίρετα.] Et ubi Spiritûs eſt communio, ea inventa eſt eſſe etiam Filii: & ubi Filii eſt gratia, & Patris eſt & Spiritûs Sancti. *Gratia enim vobis*, inquit, *a Deo Patre.* Et alibi, cùm multa eius genera percenſuiſſet, ſubdidit: *Omnia autem hæc operatur unus & idem Spiritus, dividens ſeorſim cuique ut vult.* Et hæc dicit, non confundens perſonas [οὐ συναλείφων τὰς ὑποστάσεις,] abſit! ſed ſciens tum harum proprietates & diſtinctionem, [καὶ τὸ τούτων ἰδιάζον ἐπιστάμενος,] tum eſſentiæ unitatem [καὶ τὴν οὐσίας τὴν ἑνότητα.]

Rom. 15. 30. 1. Cor. 1. 9. 2. Cor. 13. 13.

5. Ambroſius etiam lib. 1. de Spiritu Sancto, capitibus 11. 12. 13. his Apoſtoli verbis intelligi docet, unam gratiam Patris & Filii & Spiritus Sancti: unam charitatem Patris & Filii & Spiritûs Sancti: unam communicationem Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Et commentario in illum locum Apoſtoli 2. Cor. 13. verſ. vult. Trinitatis (inquit,) hîc complexio eſt, unitas poteſtatis, quæ totius ſalutis perfectio eſt.

6. Theodoretus, Commentario in eadem Apoſtoli verba: Non hæc (inquit) poſuit per diviſionem: nec hæc quidem Chriſto tribuit; illa verò Patri; alia autem Spiritui. Sæpe enim charitatem in Spiritu ſtatuit, & communicationem in Filio, & gratiam in Deo & Patre. Ita etiam in priore epiſtola, cùm operationem in Patre poſuiſſet, eam paullò pòſt dixit de Spiritu. Aliter autem etiam poſuit ordinem perſonarum non eum ſubvertens qui fuit poſitus à Domino, ſed docens; quòd ordo nominum, non ſignificat diverſitatem naturæ vel potentiæ, vel authoritatis aut dignitatis differentiam. Hæc Theodoretus, interprete Gentiano Herveto.

1. Cor. 12.

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

De Deo & Patre Domini noſtri Ieſu Chriſti.

FIlii ſecundùm Deitatem ſpectati nullus eſt Dominus, quia nullus eo major eſt: ſecundùm aſſumtam autem humanitatem eſt ἐλάττων, Hebr. 7. 3. ut in uno Dei atque hominis Filio, & ſine Matre Deitas, & ſine Patre ſit humanitas; ut loquitur Leo magnus, ſerm. 8. in ſollemnitate nativitatis Domini. Quamvis in utraque naturâ ſit Dei Filius naturalis, in neutra autem adoptivus; ut rectè contra Elipandum & Felicem docuerit ac definiverunt Patres Francofurtenſes, anno Domini ſeptingenteſimo nonageſimo quarto. φυσικὸς ἐστι, οὐ θετός. Epiphanius Ancorat. paragr. 6. Idem quidem Deus eſt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ejuſdem Patris: ſed Deus in Trinitate, Pater autem in ſola perſona Paternâ: nam quâ minor in forma ſervi, Deum habet Trinitatem; Filius autem eſt ſolius perſonæ Paternæ, tum ante aſſumtionem carnis, tum in aſſumta carne.

An Chriſtus ſit ſubditus ipſius Dei. Vide lib. 2. cap. 7. §. 2.

1. Vnde miretur fortaſſe quiſpiam, ſcriptum eſſe à Cyrillo Alexandrino, in epiſtola ad Neſtorium de excommunicatione, quam ratam habuit tertia ſynodus œcumenica; Chriſtum Immanuelem, non eſſe ſui ipſius Deum. Nam cùm ſecundùm formam ſervi ſit minor ſeipſo; ut docuimus cap. 25. & ſecundùm eandem formam dicatur habere Deum, adeò ut Deus ſit ipſius Deus: & cùm Chriſtus homo ſit Mediator inter Trinitatem & homines; ut manifeſtum fecimus cap. 19. & cùm ſecundùm hanc formam ſervi

Digitized by Google

ſervi orat Deum ſuum, & ipſo Chriſto orante ipſe idem Chriſtus ſecundùm formam Dei audiat cum Patre & Spiritu Sancto, ut oſtenſum cap. 24. & petita concedat Deus Trinitas operatione indiviſâ: (cap. 23.) manifeſtum eſt, quando Pater dicitur Deus Ieſu Chriſti, non dici ἰδικῶς & κατ' ἀντίθεσιν πρὸς excludendo Filium & Spiritum Sanctum. Licet ab hac loquutione abſtinendum exiſtimaverit Cyrillus, in diſputatione contra Neſtorium; ne unus Chriſtus & Filius & Dominus in duos dividi videretur: ut ibidem monet Cyrillus. Ideò in ſexto anathematiſmo ad finem ejuſdem epiſtolæ, rectè dicitur: Εἴ τις δυσὶ φύσεσι λέγει, Θεὸν ἕνα διαιρέτως ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι καὶ οὐ Θεὸν πατρὸς λέγει, ἀλλ' ἐχρῆν δὴ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτὸν ὁμολογεῖν Θεὸν ἡμῶν καὶ ἄνθρωπον, ὡς γενόμενον σὰρξ τοῦ Λόγου, καὶ τοῖς χαρακτῆσι, κ.τ.λ. ἀναθεματίζω. Nam perverſo iſto ſenſu nefas eſt dicere; Deum Verbum eſſe Deum Chriſti. At conſtitutâ veraci confeſſione de unitate atque adeò identitate perſonæ Verbi incarnati, rectè dicimus; hunc unum eundemque Chriſtum eſſe ſuiipſius Deum: nempe non propter diverſas perſonas, ſed propter diverſas naturas in una eademque perſonâ. Et hoc ſano atque Catholico ſenſu intellecta hæc loquutio excludit Arii δεισιδαιμονίαν, & Eutychetis σύγχυσιν.

3. Omnia quæ habet Pater ſunt Filii, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, πλὴν τοῦ εἶναι πατὴρ, πλὴν τῆς ἡμετέρας οἰκονομίας, ut oſtendimus capite undecimo, §. 4. Ergo eſſe alicujus Deum, eſt Patri Filioque commune; adeoque, & Spiritui Sancto, cui competit quicquid Patri Filioque commune eſt, exceptâ ſolâ ſpiratione activâ. Vnde Ieſus Chriſtus ſecundùm humanam naturam agnoſcitur conceptus ex Spiritu Sancto, non utique tanquam Patre, ſed tanquam conditore Deo; &, ut locum Eſaiæ 48, 16. exponunt Hieronymus & Ambroſius, & Auguſtinus, & alii, verba illa de Chriſto intelligenda ſunt, ſecundùm fragilitatem carnis aſſumitæ dicente, & nunc Dominus Deus miſit me & Spiritus ejus. Et Athanaſius oratione 2. contra Arianos, ſcribit Chriſtum propter humanam ſuam naturam ſeipſum minorem Spiritu Sancto pronunciare. Et Hilarius; Non ambigitur, (inquit) quin Deus ſibi ut cunctis ſit, ex ea naturâ, quâ ſervus eſt. lib. 11. de Trinitate. ubi tamen quod addit Hilarius, Chriſtum etiam Patrem ſibi ut cæteris hominibus eſſe, ex ea parte quâ homo eſt, impropriè dicitur, neque imitandum. Nam homines alii ſunt perſonæ adoptabiles: non ita Chriſtus, qui eſt proprius & naturalis Filius Dei, homines alii ſunt ſimpliciter creaturæ: at non ita Chriſtus; qui eſt Verbum caro factum, in unitate perſonæ increatæ. Vide 3. ſent. diſt. 4 & diſt. 11.

Vide ſuprà, cap. 26. §. 4.

4. Athanaſius reſpondens hæreticis abutentibus verbis domini, quibus Patrem Deum ſuum confitetur, & inde perperam argumentantibus contra unitatem naturæ Patris & Filii, dialogo 1. contra Macedonianos, paullò ante finem, ait: τῷ μὲν ἰδίῳ Υἱῷ Πατὴρ αὐτὸς ἐστιν ὁ Θεός· τῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ Θεός. *id eſt*, Quoad Deitatem quidem ipſius Pater eſt Deus, quoad humanitatem verò eſt ejus Deus, Item, Πατὴρ ὢν ἡμῶν μάχεται τῷ Χριστῷ ἡμῶν, ἔχομεν τὸν Θεὸν Πατέρα, ὅτου καὶ ὁ Υἱὸς λέγεται οὐ τῇ Θεότητι, ματαιοῦται ἐξ ἡμῶν, ἔχει τὸν Πατέρα Θεόν. Οὗτοι λέγουσιν· ὁ καρδίας μητρός μου Θεός μου εἶ σὺ καὶ καρδίας ἦν μητρὸς ὁ λόγος ἐγένετο, ὅτι ὁ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔλαβε καὶ τέτοκε τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ ὅτους ὑπὲρ ἡμῶν ἔλαβε μορφὴν δούλου λαβών. *id eſt*: Quemadmodum igitur nos, poſtquam Chriſti facti ſumus participes, Deum habemus Patrem: ita & Filius Verbum & Deus exiſtens, poſtquam particeps factus eſt ſanguinis & carnis, Patrem habuit Deum. Quæ cauſſa eſt cur dixerit, *ex utero matris meæ Deus meus es tu.* Ex utero verò Matris Verbum factum eſt, quando Virgo concepit & peperit Emmanuelem: atque hoc modo ſubjicitur, formâ ſervi ſumtâ. *Pſal. xxii. 11.*

5. Gregorius Nyſſenus, in fine orationis 10. contra Eunomium, & initio orationis 11. acriter hoc nomine reprehendit & accuratè refellit Eunomium hæreticum, dicentem, Filii Deum in ipſo myſterio Trinitatis.

6. Gregorius Nazianzenus, oratione 36. quæ eſt 2. de Filio, ait; Deum ejus dici κατὰ τὸν λόγον, τὸν ἐνανθρωπήσαντα, *id eſt*, non reſpectu Verbi; ſed reſpectu naturæ viſibilis: Patrem autem ejus dici, κατὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα, τοῦ Λόγου ἦ, *id eſt*, non humanitatis viſibilis; ſed Verbi reſpectu. Et propriè quidem dici Patrem illius; non propriè autem Deum illius: noſtrum verò dici Deum propriè, & Patrem impropriè. Et Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater, dialogo primo, reſp. ad interrogationem 22. εἰκότως οὖν ἐπὶ τῆς σωματικῆς οἰκονομίας φησὶ, πορεύομαι πρὸς τὸν Θεόν μου, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ φύσιν τῆς θείας ἐκ τοῦ πατρὸς γεννήσεως, πορεύομαι, φησὶ, πρὸς τὸν πατέρα μου. Θεὸς τοίνυν ἐστὶ μαθητοῦ ὁ πατὴρ τοῦ παιδὸς κατὰ φύσιν, Θεὸς ἦ τοῦ ἐμοῦ κατὰ σάρκα, καὶ πατὴρ τοῦ φοιτητοῦ κατὰ χάριν. *id eſt*: Iure igitur propter corpoream diſpenſationem dicit, *proficiſcor ad Deum meum*: at propter divinam ex Patre generationem ſecundùm naturam, *proficiſcor*, ait, *ad Patrem meum*. Eſt igitur diſcipulorum Deus, & Filii Pater, ſecundùm naturam: Filii autem ſecundùm carnem ſpectat Deus, & diſcipulorum Pater eſt, ſecundùm gratiam. *Ioh. xx. 17.*

7. Epiphanius ſimiliter in Ancorato, cap. 30. μιζόχων ὁ σαρκὸς, φησὶ, θεόν μου. ἦ δὲ τὸ ἀΐδιον αὐτοῦ καὶ γνησίου κατὰ φύσιν, λέγει πατέρα μου· καὶ ἦ τὸν αὐτοῦ φύσις τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς χάριν, πατέρα ὑμῶν. ἦ δὲ τὸ κατὰ φύσιν αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς φύσις τὸν αὐτοῦ διάπτα, καὶ τοῦ ἀΐδιου αὐτοῦ Πατρός, Θεὸν ὑμῶν. Θεὸς μὲν τοῖς μαθηταῖς, Πατὴρ δὲ τοῦ Κυρίου κατὰ φύσιν. τοῖς δὲ μαθηταῖς Πατὴρ κατὰ χάριν, Θεὸς δὲ τοῦ υἱοῦ ὅτι ὁ Πατὴρ ἦ τὸν σάρκα. Πατὴρ δὲ ἦ τοῦ ἀΐδιον καὶ ἀκατάληπτον τῆς αὐτοῦ γνώσεως, καὶ γνησίου. ὅτι ἐν ἀληθείᾳ ἦν αὐτοῦ πατὴρ, γνώσεως αὐτὸν ἀχράντως, καὶ ἀνάρχως κατὰ τὸν θεότητα. Θεὸν δὲ ἴδιον εἶπεν αὐτοῦ, ἵνα ἐν ὑμῖν ἐποίησεν οἰκονομίαν, *id eſt*: Particeps carnis factus dicit, *Deum meum*: at propter æternitatem γνησιότητος ſuæ ſecundùm naturam, dicit, *Patrem meum*. Et propter gratiam ſuam erga diſcipulos, *Patrem veſtrum*. & intuitu naturæ ipſorum diſcipulorum comparatæ ad ipſius Divinitatem æternique ſui Patris, dixit, *Deum veſtrum*. Deus enim diſcipulorum eſt; Pater autem Domini ſecundùm naturam: porrò diſcipulorum Pater eſt per gratiam; Pater autem Deus eſt Filii propter carnem; ejuſdemque Pater propter ſempiternam & incomprehenſibilem ipſius generationem ac germanitatem: quandoquidè verè ipſius pater eſt, qui ipſum genuit intemporaliter & ſine initio, ſecundùm Deitatem. Deum autem ſuum appellare debuit ob œconomiam ſive ob humanam naturam noſtrâ cauſſâ ſuſceptam. Item §. ſeu cap 31. ἐν τούτῳ τὸ δύο ἐστὶ, φύσεως τὸ Θεὸν γέγραπται, ἐμοῦ τι, ἦ αἱρέσεως. ἦ μὲν

τὸ ὁρατὸν, ἰνλόγως τὸ Θεός μου ἱρπάζω, δόξῃ δὲ τὸ ἀόρατόν πατήρ μου λαλίχθαι, *id est*, Duo quædam in eodem ſcriptura divina declarat; nempe aſpectabile, & non aſpectabile. Ad id quod aſpectabile eſt, verba iſta jure pertinent, *Deum meum*: ſed *Patrem meum* ad id refertur, quod non eſt aſpectabile.

8. Hieronymus, in Eſai. cap. 61. verſ. 1. Non quòd Dominus Deus habeat Dominum Deum; ſed quòd juxta diſpenſationem carnis aſſumtæ dicat ea, quæ humilia ſunt. Et in cap. 1. epiſt. ad Epheſ. Deus aſſumti hominis; Pater verò gloriæ, ſapientiæ, veritatis.

9. Theodoretus Comment. in epiſt. ad Epheſ. c. 1. v. 17. exponens verba illa Apoſtolica, Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti! Pater gloriæ; Eundem (inquit) ejuſdem Deum & Patrem appellavit, *Deum* quidem, ut hominis; *Patrem* verò, ut Dei.

CAPVT TRIGESIMVM.

De noſtra cum Chriſto fraternitate: & diſcrimine inter naturalem, & adoptivos filios Dei.

IDem Deus eſt Pater Chriſti & noſter Pater, ſed non eodem modo: nam illius eſt Pater tantùm in perſona Paternâ, & quidem naturalis Pater Filii unigeniti καθ' ὑπεροχήν ὑψηλοτέραν, *id eſt*, ſecundùm excelſiorem quandam relationem (ut loquitur Gregor. Nazian. orat. 37.) quæ etiam manet in aſſumtâ carne; teſte Apoſtolo dicente: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre.* Ioan. 1, 14. Noſter autem Pater eſt Sancta Trinitas, quæ nos adoptat; ut oſtenſum cap. 12. & cap. 18. Pater, inquam, non naturâ; ſed gratiâ adoptionis. *Vide cap. 15. §. 9.*

2. Vnde meritò Gregorius Neocæſarienſis, qui Thaumaturgus dictus eſt, introducit Iohannem Baptiſtam dicentem Domino noſtro Ieſu Chriſto; ὡς ἔστι θεὸς ἢ ἄλλος φύσει υἱὸς Θεοῦ, non eſt præter te alius naturâ Filius Dei ſerm. in ſancta Theophania ac de Chriſti baptiſmo.

3. Et Athanaſius, paullò ante finem dialog. 1. contra Macedonianos, explicans diverſum modum Paternitatis Dei erga Chriſtum, & erga nos, ait: αὐτὸ μὲν φύσει πατὴρ, ἡμῶν δὲ χάριτι. μόνος γὰρ ἀληθινὸς τῷ λόγῳ, αὐτοφυὴς ἐστὶς οἱ μακρὰν τῇ φύσει, ὅτι χρηματίζειν ἡμῶν τὸν Θεὸν Πατέρα. *id eſt*: Ipſius quidem naturâ Pater eſt; noſter verò gratiâ. Chriſti enim participes facti, inventi ſumus prope, qui procul aberamus naturâ, adeò ut Deus dicatur noſter Pater.

4. Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 7. & Catech. 11. explicans verba illa Domini, *aſcendo ad Patrem meum, & ad Patrem veſtrum.* Non dixit, (inquit,) *ad Patrem noſtrum, ἵνα μὴ κοινωνία γένηται τῶν ποιημάτων πρὸς τὸν μονογενῆ*, ne eſſet communio creaturarum cum unigenito: ſed, *ad Patrem meum, & ad Patrem veſtrum: ἄνωθεν ἐμὸν, καὶ φύσιν· ἄλλως ὑμῶν, καὶ χάριν*, id eſt, aliter *meum*, per naturam: aliter *veſtrum*, per adoptionem. Ioan. 20. 17.

5. Epiphanius in Ancorato §. 49 ὅτι ὁ υἱὸς ἐστὶ μονογενὴς, ἵνα ἴδῃς τις ἴσον ἑαυτὸν, ἢ ἀντιπαράθετον, ὅμοιον ὃν τῷ υἱῷ τῶν υἱοῖς Θεοῦ, πῶς τὸ οἶδε καθ' χάριν, ἐκεῖνος δὲ μὲν δυνάμενον τινα ἐξευρεῖν, τῷ εἶναι αὐτὸν φυσικῶς υἱὸν. *id eſt*; Si enim unigenitus eſt Filius, non eſt ei quiſquam æqualis, aut cum eo comparandus, qui ſimilis Filio ſit, in filius Dei. Eos enim novit ſecundùm gratiam: illi autem neminem æquari poſſe, eò quòd ſit naturaliter Filius.

6. Hanc diſtantiam generationis & gratiæ oſtendi ait Ambroſius illis Domini verbis, *aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.* Non dixit, *aſcendo ad Patrem noſtrum*: ſed: *aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum.* Separatio iſta diverſitatem oſtendit, &c. Ambroſ. lib. 1. de fide cap. 6. Ioan. 20. 17.

7. Et Auguſtinus eadem Domini verba exponens, Tract. 121. in Euang. Ioan. *aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum.* Non ait, *Patrem noſtrum*: aliter ergo meum, aliter veſtrum: naturâ meum, gratiâ veſtrum. *Et Deum meum, & Deum veſtrum.* Neque hîc dixit *Deum noſtrum*: ergo & hîc aliter meum, aliter veſtrum: *Deum meum*, ſub quo & ego ſum homo: *Deum veſtrum*, inter quos & ipſum Mediator ſum.

8. Filius Dei naturalis, vt nos filios Adami naturales faceret filios Dei adoptivos, adeóque fratres ſuos uniuſque Patris filios; ipſe voluit nobiſcum eſſe hominis filius naturalis, aſſumtâ per miſericordiſſimam diſpenſationem humanitate in unitatem perſonæ ſuæ, adeò ut unus idemque homo Ieſus Chriſtus ſit & hominis filius naturalis, & in eâdem humanitate ſit Dei Filius naturalis. In quo quidem myſterio ſplendidiſſimè relucet Dei gratia; ut docet Auguſtinus Enchirid. cap. 36. & 37. & 40. & Tract. 74. in Euang. Ioannis. Rectè tamen dicimus Ieſum Chriſtum eſſe Filium Dei non gratiâ, ſed naturâ: non enim adoptivus eſt ſecundùm humanitatem; (ut impiè dictitabant Neſtorius & Felix & Elipandus, meritis anathematiſmis ob hunc errorem damnati à Conciliis Epheſino & Francofurtenſi.) Non enim unquam homo ille alienus fuit aut non proprius Dei Filius ut adoptari poſſet: ſed per gratiam, non adoptionis, ſed unionis, homo ille natus eſt Deus & Dei Filius naturalis proprius & unigenitus; unde fuit quodammodo ipſa gratia illi homini naturalis; ut ait Auguſt. Enchir. cap. 40. Non alius eſt homo ille, & alius Deus Filius; ſed Verbum caro factum eſt: neque proprietatem Filii naturalis atque unigeniti amiſit in carne, ſed eandem conſtanter retinet in utraque naturâ. Adeò ut qui per nativitatem ex Virgine naturalis eſt Filius hominis, & omnium hominum naturâ frater, reſpectu communis Patris hominis Adami, idem homo per unionem perſonalem humanitatis cum Deitate in unitate perſonæ unigeniti & naturalis Filii Dei, ſit Dei Filius naturalis: neque illi ulla alia ad Deum relata competit filiatio. Vnus eſt enim Filius, nec dividi poteſt, ut ſit unius Patris & naturalis & adoptivus: vel, ut unius Filii quædam pars ſit adoptiva, & altera propria: ſicut prolixè & accuratè docuit Paulinus Epiſcopus Aquilejenſis, lib. 2. & lib. 3. & lib. 7. contra Felicem Vrgelitanum, & alibi. quamvis enim carnem Chriſti Deus non genuerit, ſed fecerit: quem tamen ineffabiliter genuit, ipſe eſt qui caro illa factus eſt: ut jam & Deus ſit verè Filius hominis, non adoptivus, ſed naturalis; & homo ille ſit verè Filius Dei, non adoptivus, ſed naturalis.

Vide lib. 3. cap. 21. & lib. 6. in diſſertatione de adoptione.

Chriſtum Filium Dei non gratiâ adoptionis, ſed naturâ.

Vnionis gratia Chriſto quodammodo naturalis.

De hac unione vide lib. 3. cap. 21. §. 19. & ſeq. & §. 40. & ſeq.

9. Propterea

Christus Dei filius naturalis, idemque hominis filius naturalis.

9 Propterea autem Filius Dei naturalis voluit esse hominis Filius naturalis nobiscum, ut ipse, jam in sua humanitate Filius Dei naturalis, nos secum faceret etiam filios Dei, non quidem naturales; (non enim in unitatem personæ Divinæ assumimur, sicut illa Christi humanitas, qui in utero Virginis in ipso conceptu verus Deus fuit, nec unquam fuit alienus, sicut nos:) sed adoptivos, per gratiam adoptionis, quâ nos sancta Trinitas sibi adoptat in filios per hominem illum, qui est naturalis Dei Patris Filius, & noster Mediator ac Trinitati reconciliator. Atque adeò manens Proprietate ac naturaliter unigenitus Dei Filius, dici voluit & esse (per sui exinanitionem & adoptionis gratiam erga nos, quos adoptat sibi secundùm Deitatem spectato in filios, secundùm humanitatem autem in fratres) primogenitus in multis fratribus, Rom. 8, 29.) Nempe ille Dei Filius naturalis, etiam in sua humanitate; (hanc enim dignitatem & honorem humanæ naturæ divina gratia cõtribuit, ut Deus & homo una esset persona: ut loquitur Primasius, Comment. in epist. ad Hebræos, cap. 2. v. 16.) Nos autem per illum Dei filii adoptivi. Quamvis aliquo modo nos etiam naturaliter filios Dei vocet Cyrillus: non quidem in nobis ipsis; sed, quia fratrem primogenitum habemus Dei Filium naturalem.

Nos hominis filius naturalis & Dei filii adoptivi.

Quo sensu dixerit Cyrillus nos esse etiam natura suos filios Dei.

10. Verba Cyrilli sunt, lib. de recta fide ad Theodosium Imperatorem cap. 30. ὁ αὐτὸς ὢν, ἅμα, καὶ μονογενὴς ἐστι, καὶ πρωτότοκος· ὁ μὲν γὰρ μονογενὴς, ὡς Θεὸς, πρὸ γενέσεως ἐν ἡμῖν, καθ' ἡμῶν οἰκονομίαν, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ὡς ἄνθρωπος· ἵν' ἡμεῖς ὦμεν ὡς ἐκεῖνος τε, καὶ δι' αὐτοῦ υἱοὶ Θεοῦ φυσικῶς τε καὶ κατὰ χάριν. φυσικῶς μὲν, ὡς ἐν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ. μαθητικῶς δὲ καὶ κατὰ χάριν ἡμεῖς δι' αὐτοῦ ἐν πνεύματι. ὥσπερ οὖν γέγονεν ἴδιος τῆς ἀνθρωπότητος ἐν Χριστῷ τὸ μονογενὲς· διὰ τὸ ἡνῶσθαι τῷ λόγῳ κατὰ σύμβασιν οἰκονομικὴν ὅτως ἴδιον τῶν λόγου, τοῦ πολλοῖς εἶναι ἀδελφοῖς, καὶ τὸ, πρωτότοκος, διὰ τὸ ἡνῶσθαι σαρκὶ. *id est:* Idem itaque & unigenitus est, & primogenitus: unigenitus quidem ut Deus; primogenitus autem in nobis secundùm unionem œconomicam, & inter multos fratres ut homo: ut nos fiamus & in ipso & per ipsum filii Dei tum naturaliter, tum secundum gratiam. Naturaliter quidem, tanquam in ipso & quidem solo: participatione autem & secundum gratiam, nos per ipsum in Spiritu. Quemadmodum igitur Christi humanitati, propterea quòd secundùm dispensationis copulam Verbo unita est, unigenitum esse & dici proprium factum est: ita Verbo, eò quòd unitum sit carni, id proprium factum est, ut inter multos fratres primogenitus sit & appelletur.

Idem unigenitus, & primogenitus inter multos fratres adoptivos: ipse non adoptivus, sed naturalis filius Dei.

11. Et eodem lib. cap. 16. ait idem Cyrillus. ἓν αὐτὸν εἶναι καὶ μονογενῆ πιστεύομεν, καὶ πρωτότοκον, μονογενῆ μὲν, ὡς Θεὸν πατρὸς λόγον, ἐξ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεφυκότα· πρωτότοκον δ' αὖ, καθὸ γέγονε μὲν ἄνθρωπος, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. *id est*: Vnum eundemque & unigenitum credimus & primogenitum: unigenitum quidem tanquam Dei Patris Verbum, ex illius substantia natum; primogenitum verò, quatenus factus est homo & inter multos fratres. Et cap. 38. ejusdem libri; Qui non credit Filium, facit Deum mendacem; quia non credidit testimonio, quod testificatus est Deus de Filio suo. Testificatus est autem; hunc, qui cum carne & in forma servi est, esse unicè & propriè, & verè suum Filium. μεμαρτύρηκε δὲ, ὅτι ὗτος ὁ μετὰ σαρκὸς, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, μονογενὴς ἰδικῶς, καὶ ἰδικῶς ἡμῶν ἀληθῶς υἱός.

1. Ioan 5, 10.

μονογενὴς ἰδικῶς, ἀληθῶς.

12. Idem Cyrillus Alex. lib. 1. ad religiosissimas reginas cap. 11. post testimonium Theophili episcopi, in prima parte Concilii Ephesini œcumenici: Θεὸς ὁ Χριστὸς εἷς ὁ υἱὸς καὶ κύριος, οὐχ ὕτω φαμὲν, ὡς ἐκεῖνοι. Θεὸν κατὰ χάριν, ἢ υἱὸν, ἢ κύριον ὀνομάζομεν τὸν Ἐμμανουὴλ, ἢ ὡς σοφιστὰς, ἢ ὑποδεεστέρως, εἰς τοῦτο δόξης ἐληλυθότα, ὡς ἵνα μὴ καὶ ἡμᾶς κοινοὺς καὶ ἰσονομίους ἀνθρώπου, ἐκείνου μᾶλλον, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ λόγος, οὔτε καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ ἐν δούλου μορφῇ καταζεύξασθαι, ἐδ' ἐν ὕπνῳ δεῖ Θεὸς ἀληθινὸς, καὶ φύσει δόξαν κύριος ὢν, & μόνος; καὶ ἰδικῶς υἱός. ὃ καὶ ἡμᾶς συμμορφίζεσθαι κατὰ χάριν πως δι' αὐτοῦ σοὶς πως προθέσεως ἀναβάσεσθαι δόξαν. *id est:* Deus est Christus unus Filius & Dominus, non eo sensu dicimus, quo illi [Nestoriani,] quasi nimirum Emmanuel secundùm gratiam Deus, aut Filius, aut Dominus fit nominatus, aut per profectũ & incrementum ad hoc gloriæ culmen pervenerit, veluti unus è grege nostro homo communis & sanctificatus. Verùm hoc dicimus; quòd Verbum cùm Deus esset, ed emiserit ad exinanitionem; & in servi formâ descendens, nihilominus sit Deus verus, & naturâ Dominus universorum, solusque & propriè Filius. Cui & nos, dum per gratiam ipsius conformes fimus, ad gloriam adoptionis concendimus. *Rom. 8, 29.*

13. Ioannes Chrysostomus, homil. 15. in epist. ad Romanos, in illa verba, *ut esset primogenitus in multis fratribus.* Ὥστε πάντα ταῦτα περὶ τῆς οἰκονομίας εἴρῆσθαι νόμιζε. κατὰ γὰρ τὴν θεότητα, μονογενὴς. *id est*, hæc omnia de incarnationis dispensatione dicta esse cogita. Nam secundùm Deitatem est unigenitus.

14. Ambrosius, Comment. in eundem locum Apostoli: Primogenitus igitur (inquit) in omnibus frater noster dicitur; quoniam homo dignatus est nasci: Dominus verò, quia Deus noster est.

Eadem verba leguntur apud Sedulium, in suo Collectaneo in Epist. ad Romanos, in Bibliotheca Patrum, tom. 1. edit. 4.

15. Augustinus, lib. contra epistolam Manichæi, quam Fundamenti vocabant, cap. 37. Quapropter (inquit) de unico quidem Filio, per quem facta sunt à Patre omnia bona de nihilo, imperitè atque impiè fratres quæruntur, nisi ex eo quod in homine apparere dignatus est. Nam ideo & Vnigenitus in scripturis & Primogenitus dicitur. *Vnigenitus* à Patre, *Primogenitus* ex mortuis. *& vidimus*, inquit, *gloriam ejus tanquam unigeniti à Patre, plenum gratiâ & veritate.* Et Paulus dicit: *Vt sit ipse Primogenitus in multis fratribus.* Hæc Augustinus. *Ioan. 1, 14. Rom. 8, 29.*

16. Theodoretus in cap. 2. ad Hebræos; Vnum (inquit) habemus Patrem, & nos, & ipse: sed clarum est eum quidem esse Filium naturâ; nos autem gratiâ. Hanc enim nos docet differentiam, quòd ille quidem nos sanctificet; nos verò sanctificemur. Hæc Theodoretus, interprete Gentiano Herveto.

17. Isidorus Hispalensis, lib. de differentiis spiritualibus, cap. 5. Quòd (inquit) Christus nunc unigenitus, nunc Primogenitus esse perhibetur: horum primum ad Patrem pertinet; alterum ad nos. Nam secundùm Divinitatis excellentiam, unigenitus est à Patre, juxta Evangelium quod dicit: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiâ & veritate.* At verò secundùm fraternam societatem, Primogenitus universæ creaturæ, juxta id quod Apostolus *Ioan. 1, 14.*

lus ait: *ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Est ergo unigenitus in substantia Deitatis; primogenitus in susceptione humanitatis. Primogenitus in gratiâ; unigenitus in naturâ Primogenitus ergo, juxta Apostolum, in multis fratribus: unigenitus tamen ex Deo solus. Inde est quòd frater nuncupatur & Dominus: frater, quia Primogenitus; Dominus verò, quia unigenitus. Hæc Isidorus. Vbi gratiam intellige, non adoptionis; sed unionis, quoad ipsius Christi humanitatem Verbo unitam: nos autem in fratres ei conjungimur per gratiam adoptionis.

Rom. 8 29

18. Ioannes Damascenus, lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 1. Primogenitus (inquit) inter multos fratres, quoniam cum Matris etiam ratione unigenitus esset (siquidem æquè ac nos sanguinem & carnem assumpsit, atque homo effectus est: Nosque etiam ipsi per eum filii Dei effecti sumus, per baptismum videlicet adoptati,) ipse naturâ Dei Filius, inter nos, qui adoptione & gratiâ in Dei filios cooptati sumus, fratresque ipsius exstitimus, primogenitus factus est. Eoque etiam nomine dicebat: *ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Non dixit, *Patrem nostrum*, sed *Patrem meum*, naturâ videlicet; & *Patrem vestrum*, beneficio & gratiâ: & *Deum meum & Deum vestrum*, non dixit, *Deum nostrum*, sed *Deum meum*, si subtili mentis agitatione id quod oculis cernitur, ab eo quod mente solâ percipitur, distinguas; & *Deum vestrum*, ut opificem ac Dominum. Hæc Damascenus, Iacobo Billio interprete.

Ioan 20. 17.

19. Claudius Episcopus Altissiodorensis, vel (ut aliis placet) Taurinensis, Alcuini quondam in fundatione Academiæ Parisiensis collega, natione *Scotus*, in sua Exegesi in epistolam ad Galatas, in cap. 4. in illa Apostoli verba; (*Vt adoptionem filiorum recipiamus.*) Adoptionem (inquit) propterea dixit, ut distinctè intelligamus unicum Dei Filium. Nos enim beneficio & dignatione misericordiæ ejus filii Dei sumus. Ille naturâ est Filius, qui hoc est quod Pater. Itè; illud autem quod ait, *ut adoptionem filiorum recipiamus*, refertur ad id quod dixit, *factum ex muliere*; Hinc enim adoptionem recipimus, quòd ille unicus non dedignatus est participationem naturæ nostræ, factus ex muliere, ut non solùm unigenitus esset, ubi fratres non habet, sed etiam primogenitus ex multis fratribus fieret.

Galat. 4 5.

Gal. 4. 4.

20. Idem etiam in cap. 3. ejusdem epistolæ, in illa verba; *quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Per fidem (inquit) induendo Christum, omnes filii sunt, non naturâ, sicut unicus Filius, qui etiam Sapientia Dei est; neque potentiâ & singularitate susceptionis, ad habendam naturaliter & agendam personam Sapientiæ, sicut ipse Mediator unum cum ipsa suscipiente Sapientiâ sine interpositione alicujus Mediatoris effectus: sed filii sunt participatione Sapientiæ, id est, præparante atque præstante Mediatoris fide, quam fidei gratiam nunc indumentum vocat, ut Christum induti sunt, qui in eum crediderunt: & ideo filii Dei, fratresque ejus Mediatoris effecti sunt. Hæc Claudius; tom. 1. Bibliothecæ Patrum, edit. 4. ubi gratiam unionis vocat potentiam & singularitatem susceptionis ad habendam naturaliter & agendam personam Sapientiæ.

Gal. 3. 27.

21. Paulinus Aquilejensis, lib. 2. contra Felicem Vrgelitanum; In nobis (inquit) est persona adoptionis, non in Filio Dei: quia, singulariter ille unus homo, ex Deo conceptus, & in Deum assumtus, habet proprietatem Filium Dei esse, quod omnes sancti habent per adoptionem gratiæ Dei. Hæc Paulinus.

Dist. Proprietat. Adoptio.

22. Oecumenius, Comment. in cap. 8. Epist. ad Rom. κατὰ μὲν τὴν οἰκονομίαν, σύμμορφοι καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰσι τοῦ κατὰ σάρκα. κατὰ δὲ τὴν θεότητα μονογενής ἐστι. id est, Nam secundum incarnationis dispensationem conformes & fratres ipsius sunt homines; secundùm Divinitatem autem est unigenitus.

23. Alexander Alensis in sua summa Theologica, part. 3. quæst. 10. membro 6. art. 1. Sicut (inquit) cùm dicitur principium respectu Filii, & respectu creaturæ, ratio principii ex parte ejus, quod est principiû, non mutatur; sed ex parte illorum ad quæ dicitur principium, unde non est dicere plura principia: Simili modo, cùm dicitur Pater Filii, & Pater noster, non est differentia paternitatis ex parte ejus qui dicitur Pater secundùm rem, sed tantùm secundùm modum; sed ex parte eorum, ad quos dicitur Pater, sicut cùm dicitur principium Filii, dicitur personaliter; cùm verò dicitur principium creaturæ, dicitur essentialiter: similiter cùm dicitur Pater Filii, dicitur personaliter: cùm dicitur Pater creaturæ, dicitur essentialiter; Nec est ibi differentia secundùm rem, sed tantùm secundùm modum. Item eodem membro, art. 2. *Pater noster* dicitur communiter de tribus personis. Ratio Paternitatis, quâ dicitur *Pater noster*, convenit toti Trinitati. Hæc Alensis.

Dist. Personaliter. Essentialiter.

24. Dicendum, (inquit Bonaventura,) quòd absque dubio filiatio per adoptionem competit nobis respectu totius Trinitatis à qua sumus creati, & recreati: & sic competit nobis respectu Christi: unde Christus potest dici Pater noster. Sicut enim in Divinis nomen *principii* accipitur essentialiter, utpote cùm dicitur respectu creaturæ; accipitur etiâ notionaliter, cùm dicitur respectu personæ: sic nomen *Patris*, si dicatur respectu personæ, dicitur personaliter; si verò dicatur respectu rationalis creaturæ, essentialiter dicitur. Vnde, sicut Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt unum principiû creaturæ, ratione productionis naturæ: sic sunt unus Pater, ratione collationis gratiæ. Et sic adoptio ad totam Trinitatem spectat. Ejusdem sumus filii nos & Christus, scilicet Patris æterni, ex quo omnis Paternitas in cœlo & in terra nominatur: non tamen illius solius; quia aliter sumus nos filii, aliter Christus. Christus enim est Filius per generationem, quæ est actio personalis: nos autem per creationem & gratificationem, quæ est actio essentialis. Et quoniam Pater communicat toti Trinitati, ideo non sequitur; quòd si ejusdem sumus filii, cujus est Christus, quòd nullius alterius. Verum est tamen, quod Paternitas ipsi personæ Patris appropriatur, secundùm quod dicitur, respectu nostri. Etsi Christus & Spiritus Sanctus dicuntur esse Pater noster per adoptionem, non tamen sunt alius & alius Pater: imò tota Trinitas est unus Pater noster, quamvis una, sola persona sit Pater Christi. Christus est Pater noster, secundùm divinam naturam: & est frater noster, secundùm humanam naturam. Hoc autem non facit confusionem proprietatum, nec relationum; quia nec Paternitas illa, nec fraternitas proprietates personales important. Hæc Bonaventura in 3. sent. dist. 10. art. 2. qu. 3.

Notionaliter.

CA-

CAPVT TRIGESIMVM-PRIMVM.

De objecto doxologiæ & ſupplicationis Apoſtolicæ, 2. Cor. 1. 3. Epheſ. 1. 3. 17. & 3. 14.

2. Cor. 1 3. Epheſ. 1 3. QVando Apoſtolus gratias agit Deo & Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, unâ eademque doxologiâ indiviſas agit gratias individuæ Trinitati, *Patri miſericordiarum & Deo omnis conſolationis, qui conſolatur nos in omni noſtra afflictione: qui etiam nos prædeſtinavit, omnique benedictione cumulat, & omnia operatur, ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* Et quando invocat Apoſtolus Epheſ 1.17. *Deum Domini noſtri Ieſu Chriſti, Patrem gloriæ, ut det nobis ſpiritum ſapientiæ*; manifeſtè invocatur tota Trinitas, quæ eſt Deus Domini Epheſ. 3.14. noſtri Ieſu Chriſti. Et alio loco, *genua flectens Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti*, eidem ſupplicat inſeparabili Trinitati *Deo qui donat nobis, ſecundùm divitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum, & habere Chriſtum habitantem in cordibus noſtris per fidem & impleri in omnem plenitudinem Dei.* Nominatur quidem Pater perſona Paterna; ſed eo ipſo intelligitur Filius ὁμούσιος, ſine quo non eſt Pater: neque excluditur Spiritus Sanctus.

2. Ὅτε ὁ Θεὸν πατέρα λέγων, ἅμα δηλοῖ ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν υἱὸν ἐκφαίνων. inquit Athanaſ. lib. de Nicænæ synodi decretis contra hæreſim Arianam. ideſt: Qui Deum patrem dicit, ſtatim in ipſo & Filium innuit.

3. Baſilius ait: Τελεῖται γὰρ ἡ τῶν προσώπων ἐνυπάρξεως ἐξαρίθμησις, καὶ ἡ Τριάδος ἔχει τὸ ἴδιον ἑνικὸν ἡ ἑκάστου ἐν αὐτῇ ἰδιότης δήλωσις. *id eſt*: Trium enim nominum acceptio Trinitatem enumerat, & Trinitatis unionem habet unius cujuſlibet nominis ſignificatio. Hæc Baſilius, lib. 5. contra Eunomium. cap. quod niſi Spiritum ex Deo quis dicat, nec Verbum.

4. In eandé ſententiam Gregorius Nyſſenus, lib. 1. contra Eunomium, editionis Gretſerianæ: ἀπὸ τοῦ μονογενοῦς ὑπάρχειν δεῖ τὴν τοῦ Πατρὸς θεότητα γνωρίζεσθαι καὶ ὁμοούσιον, *id eſt*: Vnigeniti perſona per Patris appellationē notificatur & ſimul intelligitur. Idem etiam Nyſſenus, oratione primâ contra Eunomium, in editione Parienſ. ann. Dom. 1615. ait: ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καλεῖσθαι τὴν χρηστὴν ὑπάρχειν ἀξίαν ἡ τὸν υἱὸν μαθ' ἑαυτὸν συνδείκνυται, *id eſt*: Patris appellatio relativâ notitiâ ſecum Filium etiam ſimul demonſtrat.

5. Cyrillus Hieroſolymitanus, Catech. 7 πατέρα τὸν Θεὸν ὀνομάζομεν, ἵνα ἅμα τῷ γνῶναι πατέρα, γνῶμεν υἱὸν ἡ τὸν υἱοῦ γνῶσιν οὐδὲν ἐν μέσῳ τῶν ὄντων, *id eſt*: Patrem nominavimus Deum, ut ſimul atque cognoverimus Patrem, noſcamus & Filium: nam inter Patrem & Filium nihil eſt medium quod exiſtat.

6. Cyrillus Alexandrinus, lib. de recta fide ad Theodoſium Imperatorem, cap. 14. ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, ἡ τὸν πατέρα ἔχει. ἀμφω γὰρ ἡ δι' ἀμφοῖν, καὶ ἐν ἑκατέρῳ ἐν ἑκατέρῳ, ἅμα γε παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὅπερ ἐστὶν ἀναγνωσθῆναι, καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, *id eſt*: Qui confitetur Filium, & Patrem habet: Vterque enim eſt per utrumque; & uterque cùm ab Angelis ſanctis, tum à nobis ipſis, à nobis in altero eſſe agnoſcitur. Pater & Filius & Spiritus Sanctus ἀμοιβαίως ἐν ἀλλήλοις ἐστὶ καὶ τὰς ἰδίους ἀναγορεύειν ἔχουσι, *id eſt*: mutuò ſe reſpicientes & inter ſe devinctas & proprias appellationes habent: nominato enim Patre significatur etiam Filius. Vt rectè cum reliqua orthodoxa antiquitate obſervavit Anaſtaſius Sinaita, lib. de creatione hominis ad imaginem Dei.

7. Fides Apoſtolica (inquit Hilarius,) confitendo Patrem confeſſa Filium eſt: credens in Filium, credidit & in Patrem; quia & nomen Patris habet in ſe Filii nomen, non enim niſi per Filium Pater eſt: & ſignificatio Filii, demonſtratio Patris eſt; quia non niſi ex Patre ſit Filius. In unius itaque confeſſione non unus eſt, dum & Patrem conſummat Filius, & Filii ex Patre nativitas eſt. Hæc Hilarius Pictavienſis, lib. 7. de Trinitate.

8. Neque à Patre Filioque ſeparatur Spiritus Sanctus, quem Apoſtolus, loco epiſtolæ ad Epheſios proximè citato, vocat *Spiritum Patris Domini noſtri Ieſu Chriſti*; ut intelligas ipſum etiam Spiritum cum Patre Filioque inſeparabiliter invocari, cùm ſit Spiritus Dei, Spiritus in quam οὐκ ἀνυπόστατον, ἀλλ' ἐνυπόστατον, ut Græci loquuntur, *id eſt*, non ſine ſubſiſtentia, ſed in ſuâ perſonâ ſubſiſtens: qui non de materia, neque de nihilo eſt, ſicut creaturæ; ſed Deus ex Deo procedens in unitate eiuſdem eſſentiæ ſicut de Filio argumentatur Auguſtinus, lib. 5 contra Maximinum Arianum, cap. 14. ἐν τῷ λόγῳ τὸ πνεῦμα, ἡ ἰσότης ἡ τῆς θεότητα μὴ διαιρεῖσθαι. *id eſt*, In Verbo Spiritus eſt, cùm unio ſecundùm Deitatem non dividatur. inquit Baſilius, lib. 5. contra Eunomium, ubi ſuprà. Qui Deus Trinitas, poteſt omnia facere ſupra ea quæ petimus aut cogitamus, pro illa potentiâ agente in nobis. Eidemque Trinitati gloria tribuitur in Eccleſia per Ieſum Chriſtum, in omnes generationes ſeculi ſeculorum; Præeunte Apoſtolo in fine illius capitis 3. ad Epheſios. Vide plura doctrinam hujus capitis confirmantia, ſuprà cap. 20.

CAPVT TRIGESIMVM-SECVNDVM.

De ſalutatione Apoſtolis uſitatâ initio epiſtolarum, & quibuſdam aliis ſimilibus dictis.

Epheſ. 1. 2. IN illa ſalutatione Apoſtolicâ [*Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto*, Epheſ. 1. 2.] & in illa precatione; *pax fratribus & charitas cum Fide, à Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto.* Epheſ. 6. 23. *Pater noſter* eſt ſancta & inſeparabilis Trinitas, quæ eſt Pater noſter adoptione. Si autem vocabulum *Patris* accipiamus perſonaliter, Epheſ. 6. 23. & 2. Tim. 1. 2. ubi non additur ἡμῶν noſtro, tunc dicendum eſt; nominari Patrem, non excludendo Filium & Spiritum Sanctum: cùm tota Trinitas ſit unus indiviſus auctor gratiæ & pacis, &c. Additur autem nomen *Domini Ieſu Chriſti*, tum ut doceamur eum eſſe unam ex illa inſeparabili Trinita-

2. Tim. 1. 2.

te perſonam, Deum verum, qui ſimul adoratur, invocatur, & exaudit cum Patre: tum etiam ut memores reddamur, preces noſtras eſſe Deo acceptas in Ieſu Chriſto.

2.Theſſ 2.16. 2. Eadem ratio illius precationis, ubi præmittitur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, 2 Theſſ. 2.16. *Ipſe verò Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus & Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, ſpem bonam in gratia, conſoletur corda veſtra, & ſtabiliat vos in omni ſermone & opere bono.* Vbi ſive dicas præmitti nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, propter rationes modò commemoratas, ſive Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vocari hoc loco & Deum & Patrem noſtrum, nulla cogitanda eſt ſeparatio Trinitatis, quæ ſemper unum eſt indiviſum objectum legitimæ invocationis Dei, ſive unius perſonæ vocabulum, ſive plurium vocabula, ſive commune aliquod trium proferatur.

Apoc. 5. 13 Eſai 6 1. Ioan 12.41. & Act 28. 25. 3. Idem ſentiendum de illa glorificatione, *ſedenti ſuper thronum & Agno.* Apocal. 5. 13. Trinitas enim ſedet in Throno, ut ex ſacris literis demonſtrat Athanaſius, lib. de communi eſſentia Patris & Filii & Spiritû Sancti. Idem quoque orat. 2. contra Arianos, πῶς γὰρ τὸ Παῖζει βασιλείαν βασιλεύων ὁ υἱὸς, ὅτι τὸ αὐτὸν θρόνον τῷ πατρὶ κατέχει. *id eſt*, Filius enim regnum Patris regnans, in eodem throno cum Patre ſedet. Et Gregorius Nazianzenus, Orat 26. Spiritum Sanctum τὸ πνεῦμα ἅγιον oſtendit eſſe Patri Filioque συμφυὲς ἀεὶ καὶ σύντροφον, καὶ ὁμόδοξον, καὶ ὁμότιμον, *id eſt*: ejuſdem naturæ, ejuſdemque tecum throni: eandemque eſſe gloriam & eundem honorem Spiritûi Sancti cum Patre Filioque.

Apoc. 22. 3. 4. Primaſius, Comment. in cap. 22. Apocal. verſ. 3 in illa verba [*Thronus Dei & Agni in ea erit.*] Non dixit *erunt*, neque *throni*. Vbi enim unitas eſt naturalis & indifferens; gloriam Deitatis ibi maximè commendari oportuit, unus thronus indiviſibilis ſeſſionis; qui nec Arianæ pravitatis aſtu dividi, nec Sabellianæ vanitatis poſſit ſuſpicione confundi. Hæc Primaſius.

5. In liturgia Chryſoſtomi, diaconus dicit: Ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ᾅδου δὲ μετὰ ψυχῆς, ὡς Θεὸς, ἐν παραδείσῳ δὲ μετὰ λῃστοῦ, καὶ ἐν θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστὲ μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος, πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος. *id eſt*: In ſepulchro corporaliter; in inferno autem cum animâ, ut Deus; in Paradiſo autem cum latrone; & in throno fuiſti Chriſte cum Patre & Spiritu, omnia implens, qui circumſcribi non potes.

6. Cyrillus Alexandrinus, in Proſphonetico priore ad religioſiſſimas Reginas, cap. 3 in parte primâ Concilii Epheſini. De Domino noſtro Ieſu Chriſto ait; quod ſit υἱὸς φύσει τις καὶ ἀληθὴς τῷ ἰδίῳ γεννήσαντι, eandem obtinens ſedem & gloriam cum ſuo proprio genitore.

1.Cor 8.6. 7. In eandem ſententiam Epiphanius exponit verba illa Apoſtoli: *Unus Deus, ex quo omnia, & unus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.* Cùm enim (inquit) Filium Dominum appellet, neutiquam negavit Apoſtolus eundem Dominum eſſe & Deum [ὁ πάντων ἡγησάμενος τὸ εἶναι τὸν υἱὸν κύριον καὶ θεὸν] ſimiliter quod dixit, *unus Deus per quem omnia*, non negavit eundem Deum eſſe etiam Dominum [ὡς ἡγήσατο τὸ εἶναι τὸν θεὸν καὶ κύριον] ſimul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus. Epiphan. hæreſ. 76. § 9.

8. Neque aliud unius orationis objectum eſt in verbis illis Ioannis Apoſtoli, quibus electæ Dominæ ejuſque liberis adprecatur *gratiam, miſericordiam & pacem, à Deo Patre & à Domino Ieſu Chriſto Filio Patris*, [παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς.] Vbi nominatur Pater & Filius, cum quibus συναπτοσύνη, ſimul intelligitur Spiritus Sanctus, à Patre Filioque inſeparabilis. Sic etiam in verbis Pauli Apoſtoli, 2. Tim. 1. 2. *Gratia, miſericordia, pax, à Deo Patre & Chriſto Ieſu Domino noſtro.* 2 Ioan. 3. 2.Tim 1.2.

9. Athanaſius, orat. 4. contra Arianos, ante medium: Dante Patre gratiam & pacem, eandē Filius dat. [διδόντος τοῦ Πατρὸς χάριν καὶ εἰρήνην, τοῦτο ὁ Υἱὸς δίδωσι.] ut Paulus in ſalutat in epiſtolis, ſcribens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.* Vna enim atque ea tam gratia eſt à Patre in Filium (μία γὰρ καὶ αὐτὴ χάρις ἐστὶ παρὰ Πατρὸς εἰς υἱὸν) ſicut una lux eſt Solis & jubaris. Idem rurſus, bene precans Theſſalonicenſibus, ait: *Ipſe autem Deus & Pater noſter & Dominus Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.* Vbi unitatem [τῆς θεότητος] Patris & Filii conſervavit. Non enim dixit, *dirigant* (κατευθύνατον) quaſi à duobus id donaretur, duplexque gratia eſſet; ſed, *dirigat*, (κατευθύναι), ut oſtenderet Patrem per Filium eam gratiam largiri (ὅτι ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ υἱοῦ δίδωσι τοῦτο —— Nunc autem talis donatio (τοιαύτη δωρεὰ) demonſtrat unitatem Patris & Filii. Nunquam enim quiſquā precaretur accipere à Deo & ab Angelis, vel ab altera creaturarum. Neque diceret quiſquā. *Det tibi Deus & Angelus.* [οὐκ ἂν γοῦν εὐξαμένου τινὸς λαβεῖν παρὰ θεοῦ καὶ ἀγγέλων ἢ παρά τινος τῶν ἄλλων κτισμάτων οὐδεὶς ἂν εἴποι τινὰς, δώη σοι Θεὸς καὶ ἄγγελος.] Sed à Patre & Filio, propter unitatē uniformemque rationem dari dī [τοιαύτη ἔνωσις δόσιν] Nam per Filium dat ea quæ dantur. Neque eſt quicquam, quod non per Filium Pater operetur. [οὐδὲν δι' ἄλλου, ἢ μὴ διὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ ἐνεργεῖ] Is enim qui accipit, tutam & certam gratiam adipiſcitur. Iam cùm Patriarcha Iacob in benedicendis nepotibus ſuis, Ephraim & Manaſſe, ad iſtum modum loquutus ſit; *Deus qui aluit me à pueritia mea uſque in hunc diem; Angelus qui liberavit me ex omnibus malis, benedicat pueris iſtis.* Non aliquem Angelorum creatorum & qui naturâ Angeli erant, copulavit cum Creatore Deo [οὐκ ἐξ ἀληθείας γὰρ φύσει ἀγγέλων ὄντων ἴσα συνῆψεν τῷ κλίναντι αὐτοὺς Θεῷ] neq; omiſſo nutritio ſuo Deo, ab Angelo benedictionem ſuis nepotibus poſtulavit [οὐδὲ ἀνθρώπου τρέφοντα αὐτὸν θεὸν, παρ' ἀγγέλου τὸν ἀπὸ παιδίου ῥύσιν αἰτεῖ τοῖς ἐκγόνοις] Sed cum diſertè dixerit, *qui liberavit me ex omnibus malis*, oſtendit, non ex creatis Angelis aliquem, ſed Verbum fuiſſe Dei, quem Patri in ſuis precibus ſociavit, per quem Deus liberat quos vult. Hunc enim magni conſilii Patris Angelum dici noverat, nec alium, niſi illum ipſum qui benedicit & liberat ex malis, ſuis verbis expreſſit. —— Cùm autem non ſit alterius, quàm Dei, benedicere aut liberare, neque alius fuit qui liberavit Iacobum, quàm Dominus; Liberatorem autem ſuum Patriarcha invocaverit ſuper nepotes: clarum eſt, eum in precibus ſuis non copulâſſe alium cum Deo, quàm ipſius Verbum, [δῆλον ἔστιν ὡς ἐκ ἄλλου τινὸς ἢ τῆς ἀρχῆς συνῆπτε τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τοῦτου λόγου] quem Angelum ideo nominavit, quia ipſius hic eſt qui patrem revelat. Quod etiam ab Apoſtolo factitatum eſt, cùm inquit, *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino.* Num quam precaretur aliquis accipere à Deo & ab angelis vel ab aliquâ creaturarum. Rom. 1. 7.

Domino Iesu Christo. Hæc Athanasius, loco citato.

Ioan.17.3. 10. Sic in Evangelio Ioannis, cap. 17. vers.3 Christus ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum &, quem misisti, Iesum Christum.* Vbi non separat à vera Deitate seipsum aut Spiritum Sanctum; sed, nominato Patre Deo vero, intelligit Trinitatem. *ut cognoscant te solum verum Deum:* hoc dicit (inquit Epiphanius) οὐχ ἵνα οὐκ ἔστι ὁ Υἱὸς ἀληθινὸς Θεὸς, ἀλλ' ἵνα εἰς μίαν ἐπίνοιαν ἀγάγῃ τὴν Τριάδα & ὁμοφωνίαν, καὶ ἀκλείσῃ τὴν ἀδιάκριτον ἀπὸ πολυθεΐας εἰς μίαν θέσιν. *id est:* Non, quòd Filius verus Deus minimè sit, sed ut Trinitatis nomen ad unam ducat unitatem, atque avertat hominum animos à Deorum multitudine ad unam Deitatem. Epiphan. hæres. 62. § 7. Sic Chrysostomus Commentario in eum locum Evangelii, μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, οὐκ ἀντιδιαστολὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦτον ἡμῶν φησι, καὶ τοῦ εἰς τὰ ἔθνη αὐτοὺς πέμπειν μέλλειν. *id est: solum verum Deum* dicit, ad differentiam eorum, qui non erant dii: etenim ad gentes erat missurus ipsos. Sic etiam exponunt Gregorius Nazianzenus, Orat. 36. & Basilius magnus, lib. 4. & lib. 5. contra Eunomium: & Gregorius Nyssenus, orat 1. contra Eunomium, in editione Parisiensi operum Gregorii Nysseni, anno Domini 1615. & Cæsarius, frater Gregorii Nazianzeni, dialogo. 1. respons. ad interrogationem quartam. in Bibliothecâ Patrum, tomo 12 Græcolatin. pag. 551. editionis Paris. an. Dom. 1614.

11. Ambrosius, lib. 5. de fide, cap. 1. Ergo in solo vero Deo Patre, & Filium Dei solum verum secundùm Divinitatis intelligimus unitatem: & in Iesu Christi nomine, quod ex Virgine natus accepit, incarnationis cognoscimus sacramentum. Hæc Ambrosius. vide ibi plura.

12. Augustinus, lib. 6. de Trinitate, capit. 9. duas adfert hujus dicti interpretationes: 1. Vt cognoscamus non tolùm Trinitatem esse unum verum Deum; sed etiam unamquamque personam divinam esse unum verum Deum: & simul Trinitatem non esse tres Deos, sed unum verum Deum. 2. subaudiendo unum verum Deum post illa verba, *& quem misisti Iesum Christum:* ut hæc sit sententia: Vt te & quem misisti Iesum Christum, cognoscant unum verum Deum. Et addit, intelligi etiam Spiritum Sanctum. Hanc posteriorem interpretationem opponit alibi Pascentio Ariano, epist. 174. Vide quædam ex eodem Augustino ad illustrationem prioris expositionis conducentia, suprà, capite 5. §. 6. & infrà, cap. 33. §. 19.

CAPVT TRIGESIMVM-TERTIVM.

Quod in Trinitate Deo sit unitas & distinctio; non autem compositio, vel divisio, vel diversitas, vel differentia propriè dicta, vel discrepantia, vel dissimilitudo: nec triplicitas, nec singularitas, aut solitudo, neque confusio, &c.

IN Trinitate Deo est distinctio, est τὸ θεοπρεπὲς ἰτιμόν, (ut loquitur Basilius, homil. 27. contra Sabellianos) est & unitas, & in unitate Trinitas; sed non est compositio, vel divisio, vel diversitas, vel differentia propriè dicta, (quamvis Græci quandam sano sensu dicant διαφορὰν καὶ ἰδιότητα καὶ ὑπάρξεως τρόπον) vel discrepantia, vel dissimilitudo: nec est in Deo triplicitas, neque singularitas, vel solitudo, neque confusio: neque singularem aut solitarium, aut unicum Deum dicimus, sed unum: neque triplicem; sed Trinum.

2. Autor expositionis fidei, quæ Iustino martyri tribuitur: μονὰς ἐν τριάδι νοεῖται, καὶ τριὰς ἐν μονάδι γνωρίζεται. *id est:* Vnitas enim in Trinitate intelligitur, & Trinitas in Vnitate innotescit.

3. Gregorius Nazianzenus, orat. 23. in laudem Heronis: δίδακτε πρῶτον εἰδέναι μόνον, μονάδα ἐν τριάδι, καὶ τριάδα ἐν μονάδι θεοτελουμένην, θεολόγον ἔχοντα καὶ τὸν διαιρεῖν, καὶ τὸν ἑνοῦν. *id est:* Doce hoc tantùm scire, Vnitatem quæ in Trinitate, & Trinitatem quæ in Vnitate adoratur, quæ admirandam habet tum distinctionem, tum unionem.

4. Quamvis, justo odio σωβελλίστων Sabellianæ, διαίρεσιν quandam dicant: attamen æquè justo odio illius πανταχῆς διαιρέσεως, (ut loquitur Nazianzenus, orat. 32. coram 150. Episcopis) quam perperam invehebat Arius, iidem aliique orthodoxi Patres διαίρεσιν & divisionem submoverunt à sancta & individuâ Trinitate, omnemque partibilitatem & diversitatem. διαίρεσις. διαίρεσις. ῥητὴν γὰρ ἀδιαιρέτως, ὅ ἐστιν ἕνα, καὶ σωβελλίστων διαιρέσεως. inquit Nazianzenus oratione 39.

5. Illa autem loquutio cavillis minùs obnoxia videtur, quâ διάκρισιν dicunt; sicut latini distinctionem potius, quam divisionem. διάκρισις. ἀδιάτμητον καὶ γνωστὸν καὶ ἐναριθμὸν, ἐν οὐσίας ἑνότητι, σημαντικὰ δὲ τῆς ὑποστάσεων διάκρισις. ἐκεῖνα γὰρ ἡμῖν δηλωτικὰ τῆς οὐσίας, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος ἰδιοζώντως διακεκριμένων ὑποστάσεων. *id est:* Ingenitum & Genitum & Procedens, non declarât essentiam; sed subsistentias significant: nam idonea sunt ad distinguendum personas, & ad ostendendum Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, propriam cujusq; subsistentiam. inquit autor expositionis fidei, quæ sub Iustini martyris nomine circumfertur.

6. Quædam traduntur de Deo in sacris literis ἀναμίκτως, id est, significantia unitatem: quædam autem διακεκριμένως, id est, significantia distinctionem: καὶ ὅτι τὰ ἀναμίκτα διαιρεῖν θεμιτὸν, ὅτι τὰ διακεκριμένα συγχεῖν, id est: Neque unitatem importantia dividere fas est, neque distincta confundere. Vt rectè monet Dionysius Areopagita, lib. de divinis nominibus, capite 2. ubi ἕνωσιν καὶ διάκρισιν exponit, exemplisque illustrat. Distinctio. ἀναμίκτως. διακεκριμένως. ἕνωσις καὶ διάκρισις.

7. Eodem lib. de divinis nominibus plurimas tradit Dionysius descriptiones seu appellationes Dei: ex quibus paucas subjiciam, huic Theoremati illustrando idoneas. Sic igitur describitur Deus, capite 1. illius libri: ὁ ὑπὲρ τὸν ἑνάδα, τὸ ὑπὲρ θεότητα ὂν, ἑνάς ἑνώσεως ἀπάσης ἑνάδα, Dionys. Areop. lib. de divinis nominibus cap. 1.

θ͞ῦ, καὶ ὑφ᾽ ἑνὸς θ͞ῦ ὑσία, καὶ νὸς ἀγέν͞ητ͞ου, καὶ λόγ͞ου ἄῤῥητ͞ου, ἀγαθότης ἀρχὴ ἁπάσης ἱερᾶς φωτ͞αγωγίας, ἀρχὴς ἁπάσης ὑπερουσίως ὑπάρχουσ͞α ἀρχὴ, πάσης ζωῆς καὶ ὑσίας ἀρχὴ καὶ αἰτία, ἡ ἀληθ͞ως ἀρχὴ, μονὰς καὶ ἑνὰς ἀῤῥ͞ητ͞ου ἀπλότ͞ητος καὶ ἑνότ͞ητος ὑπερφυοῦς ἀμυθίας, Τριὰς ὑπὲρ πᾶν νοητὸν ὑποστὰσαν τὴς ὑπερουσίας χορομύστ͞ου ἐκφαναν, τὸ ἓν, ὑ᾽ ἀοπαλάχθη, ἡ τελεδικὴ ἑνὰς ἡ ὁμόθ͞ου καὶ ὁμοάρχος, ἡ ἀληθικὴ ὑπερουσιότης, ἡ ὑπερέντυμος ἀγαθότης, ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία. Et capite secundo, ἡ ἐναρχικὴ Τριὰς, ἡ ὑπεράγαθος ἀγαθότης, ἡ ὑπέρθεος θεότης, ἡ ὑπὲρ ἐναρχίαν ἑνότης. Et initio capitis tertii, Deum vocat πρὸ ἀγαθαρχικῶν καὶ ὑπεράγαθον Τριάδα. Et capite decimo tertio ait: ἡ διολεχία πρὸ ὅλων διαρχίαν. ὡς πάντων αἰτίαν, ὑμνεῖ τῇ τῦ ἑνὸς ἐπωνυμίᾳ, καὶ ἑνὸς Θεὸς ὁ Πατὴρ, καὶ εἷς κύριος ἰησῦς Χριςὸς, καὶ ἓν καὶ τ᾽ αὐτὸ Πνεῦμα, ὅλῃ πρὸ ὑφαλλάσσου τὴς ὅλης θεότ͞ητος ἑνότητα ἀμέρισαν. Item: τὸ πάντων αἴτιον ἕν, ᾗ ἑνιαίως αἴτιον. καὶ μονὰς ὑμνουμένη καὶ τριὰς, ἡ ὑπὲρ πάντα Θεότης ἐστὶν οὐδὲ μονὰς, οὐδὲ Τριὰς, ἡ ὡς ἡμῖν ἢ ἄλλου τινὸς πρὸ ὄντων διηγωσμένη. ἀλλὰ ἵνα καὶ τὸ ὑπερέντυμον αὐτῆς καὶ τὸ θεολόγον ἀληθῶς ὑμνήσωμεν, τῇ τελεδικῇ ἡ ἑνιαία θεωνυμίᾳ πρὸ ὑπερέντυμον ὀνομάζομεν, ὡς ὂν πρὸ ὑπερέντυμον.

cap. 2.

Cap. 3.

Cap. 13.

Filius est patri per omnia παράλλακτος, & est in Patre ἀδιαίρετος, non solùm ὅμοιος, sed etiam ἀδιαίρετος.

8. Nicæni Patres (teste Athanasio, lib. de Synodi Nicænæ decretis contra Arianos, post medium) dixerunt; Filium esse ἀπαράλλακτον κ᾽ πάντα τῷ πατρὶ, καὶ ὡ αὐτῷ εἶναι ἀδιαίρετως, id est, indissimilem per omnia Patri, & in ipso esse indivisibiliter. Quia (ut ibidem loquitur Athanasius) ἡ μόνον ὅμοιος, ἀλλὰ ἐξ ἀδιαιρέτου ὄντ᾽ τῇ πατρὸς ὑσίας. Et oratione secunda contra Arianos, ante medium, Athanasius ait: ἀπαῤῥῶ ἐξ ἀμερίστου τῦ θεῦ πατὴρ ὢν. Idem in suo symbolo passim recepto; Hæc (inquit) est Catholica fides, ἵνα ἕνα θεὸν ὡ τριάδι, καὶ τριάδα ὡ μονάδι σέβωμεν, μήτε συγχέοντες τὰ ὑφεστῶτα, μήτε τὴν ὐσίαν διαιροῦντες. —— καὶ τριὰς ἐν μονάδι, ἐξ μονὰς ἐν τριάδι λατρεύεται, Idem Pater term. in illud dictum, *Omnia mihi tradita sunt à Patre*, &c. prope finem illius sermonis: ἡ γὸ παντύπτος ἐξ ἀβάσμιος καὶ ἀφθιτουργὸς τριὰς, μία καὶ ἀδιαίρετος, τῇσι ὑποστάσεσι πλείαι, μία οὐσία. Et epist. ad Serapionem, contra eos qui dicunt Spiritum Sanctum esse creaturam, haud longè ante finem: τῆς τριάδος ἀδιαίρετος ἑνότης. Et postea sub finem illius epistolæ, μὴ διαιρῆτωσαν τὴν τριάδα, ἵνα μὴ διαιρῶσιν δοῦ τῆς ζωῆς. Et lib. de communi essentia Patris & Filii & Spiritûs Sancti, cap. quod non tres Dii sint: ὅπου ἀμέριστος ἡ ἀξία, μία βασιλεία, μία δυνάμις, ἐξ βουλὴ, καὶ ἐνέργεια, ἰδίζουσα τὴν τριάδα δοῦ τ᾽ πίστεως, ἵνα λέγ᾽ ω Θεόν.

9. Gregorius Thaumaturgus, in expositione fidei: τελὰς πλεία, δόξῃ καὶ αἰδιότητι καὶ βασιλεία μὴ μεριζομένη μηδὲ ἀποτριουμένη. *id est*; Trinitas perfecta, quæ gloriâ & æterni tate ac regno non dividitur, neque abalienatur.

10 Basilius magnus, homil. 15. quæ est de fide: Attollens mentem super omnem creaturam, ἐπαίρω τὴν διάνοιαν ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν ἐσῶσαν, ἄτρεπτον, ἀναλλοίωτον, ἀναῤῥῆ, ἀπαλῆ ἀσώματον, ἀδιαίρετον, &c. ἐκεῖ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἡ ἁπλῆ φύσις, τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, ἡ φυσικὴ ἀγαθότης.

11. Gregorius Nyssenus, libro primo, contra Eunomium [editionis Gretserianæ] ait; oportere τὰς ὑποστάσεις ἀπ᾽ ἀλλήλων ἐξ ὑπάρξεως διορίζεσθαι ἰδιώμασι θεωρητοῖς. Et eodem lib. scribit; Spiritum Sanctum a Patre & Filio οὐκ ἰδιότητι γνωσιστὸν διαχρίνεσθαι. Item: φασιρὸς ὁ μετέχων ἑαυτὸν δοῦ τῦ Παντὸς διαχρίνει, ἐν τῷ εἶναι, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ. Idem Gregorius Nyssenus, oratione nona contra Eunomium (editionis Parisiensis, anno Domini 1615.) docet; Deum esse naturâ simplicem, partium expertem, & incompositum, ἀσύνθετον τῇ φύσει καὶ ἀμερῆ & ἀσύνθετον. Idem, lib. de differentia essentiæ & hypostaseos, ad Petrum fratrem suum: μὴ διαφορὰς ὂν εἰ τὸ αὐτὸ ἐξ συνημμένων ἐξ διακεκριμένων ὦ φαμὲν· καὶ τινα ὑπονοεῖσθαι ἄπορα ἐν αἰνίγματι, καινὸν καὶ παράδοξον διάκρισιν τὴ συνημμένου, καὶ διακεκριμένου συνάφειαν. *id est*: Ne mireris autem, si idem & adunatum & discretum esse dicimus, & quoddam, quasi in ænigmate mente concipimus novum & à communi opinione remotum, tum discrimen adunatum, tum discretam coadunationem.

Μυείωμα.

12. Gregorius Nazianzenus, oratione vigesima-quartâ in Ægyptiorum adventum: Pater & Filius & Spiritus Sanctus nec ita à se invicem distracti sunt, ut naturâ scindantur; [οὐ φύσει τέμνεσθαι] neque ita in arctum redacti, ut in unam personam circumferibantur: (illud enim furoris Ariani: hoc Sabellianæ impietatis est,) sed magis unum sunt quàm ea quæ omnino dividuntur, & copiosiora quàm ea quæ prorsus singularia sunt, ἀλλ᾽ ἔστι, τῷ μὲν πάντη διαιρέτων ἰσχυρότερα, πᾶν ὃ πλείως μοναδικῶν ἀφθογγότερα. Et oratione trigesimâ septima: ἓν τὸ θεῖα Θεότης, καὶ ἓν ἐν θείᾳ ἔστι ἰδιότητι, ἵνα μήτε τὸ ἓν Σαβέλλιον ᾖ, μήτε ἐν θείᾳ τῇ πατρὸς νῦν διαιρέτως, *id est*: Hæc tria unum sunt Deitate, & hoc unum tria proprietatibus: ut neque unum Sabellianum sit, neque tria pestiferæ hujus divisionis, quæ nunc ab Arianis introducitur. Similia apud eum legimus oratione trigesimâ nonâ in sancta Lumina: ubi ait: Deum autem quando dico, ἐπὶ φωτὶ σφιγγράφομαι καὶ τριὶ, &c. Item oratione quadragesima in sanctum baptisma; ἐν φαίνω τὸ ἓν νοῆσαι, καὶ τῆς τριὸς σφιλαμπείας, εὐθὺ φαίνω τὸ διιλεῖν, καὶ εἰς ἓν ἀναφέρομαι. *id est*. non conor unum cogitare, quin trium fulgore mox circumfundar; nec tria conor discernere, quin subitò ad unum referar.

Una & trina Lux.

13. Idem, epistolâ ad Cledonium, quæ est oratio quinquagesima prima, contra Apollinaristas; Atque (inquit) ut paucis rem complectar, aliud quidem atque aliud sunt ea ex quibus Salvator; [ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ.] Non tamen alius atque alius: [οὐκ ἄλλος ἦ καὶ ἄλλος.] absit! λέγω ἦ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἐμπαλιν ἡ ὅση τῆς Τριάδος ἰσχύς. ἐκεῖ μὲν γὸ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν· ἐν δὲ ἄλλο ἦ καὶ ἄλλο. ἐν γὸ τὰ θεία καὶ τούτοις τὴ νῦν. Dico autem aliud atque aliud, contra ac se habet in Trinitate. Illic enim alius atque alius, ne personas confundamus: non autem aliud atque aliud; nam tria sunt unum & idem, quoad divinitatem.

Aliud atque aliud, in Christo,

Alius atque alius in Trinitate. Vide l. 2. cap. 7. § 8.

14. Epiphanius, hæresi sexagesimâ secundâ, paragrapho tertio: ἡ πολυθεΐαν εἰσαγόμενοι, ἀλλὰ μοναρχίαν κηρύτομεν· μοναρχίαν ἦ κηρύσσοντες ἡ σαβελλόμεθα, ἀλλὰ ὁμολογοῦμεν τὴν Τριάδα μονάδα ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι, μίαν θεότητα πατρὸς, καὶ υἱοῦ, ἐξ ἁγίου πνεύματ͞ος. ἀνυπόστατος ὁ πατὴρ, ἀνυπόστατος ὁ υἱὸς, ἀνυπόστατον τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ ἡ συναλοιφὴ ἡ Τριὰς, οὐ Σαβέλλιος

Monarchia.

Σαβέλλιος ἐνόμισεν, ὅτι ἀλλοιωμένης τῆς ἰδίας ἀϊδιότητός τε καὶ δόξης, εἰς ὁ Κύριος κατεφωνήσεν ἰδιοποίησιν. ἀλλ' ἀεὶ ἦν Τριὰς, Τριὰς, & ὑφίσταται ἡ Τριὰς ἀσυγκέλως λαμβάνεται, μία ὕπαρξις, μία κυριότης, μία ἀξιολογία θεία, ἀλλὰ Τριὰς ἀριθμημένη, Πατὴρ, & Υἱὸς, & ἅγιον Πνεῦμα. οὐχ ὡς ἂν τὸ τῶν ὀνόματα κυκλεμένων, εἰς δὲ ἀληθῶς τέλεια τὰ ὀνόματα, τέλειαι αἱ ὑποστάσεις, οὐδὲν παραλλαγμένον. *id est:* Non introducimus deorum multitudinem; sed Monarchiam prædicamus. In Monarchia autem prædicanda nequaquam aberramus; sed Trinitatem confitemur, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unam Deitatem Patris, & Filii & Spiritûs Sancti. Subsistens est Pater, subsistens Filius subsistens Spiritus Sanctus. Sed non confusio quædam est Trinitas, uti Sabellius credidit: nec ab æternitate sua gloriaque demutata: ut Arius vanissimè docuit. Sed Trinitas semper fuit Trinitas, neque unquam Trinitas accessionem capit, cùm una sit Deitas, una dominatio, una glorificatio vel gloria celebranda. Attamen Trinitas numeratur, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus: non ut idem atque unum tribus nominibus vocatum; sed verè perfecta sunt nomina, perfectæ personæ, nihil varium ac diversum. Idem, eâdem hæres. 62. §. 7. unus Deus Pater & Filius & Spiritus Sanctus, ἀσυγκέλως ἓν ἡ Τριὰς, οὐδὲ διῃρημένη ἰδιότης ὑποστάσεως. *id est:* non ut confusio quædam Trinitas illa sit, aut ab unitate sua divisa. Item hæres. 69 § 44. οὐδὲν γὰρ ἐστὶ παρὰ Πατρὶ διηλλαγμένον ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ, οὐδὲ ὁ Υἱὸς παρήλλαγμένον ἀπὸ τοῦ Πνεύματος. *id est:* nec est quicquam in Patre à Filio diversum, aut in Filio à Spiritu Sancto discrepans. Idem etiam, in Ancorato, § 7. ἀσυγκέλως ἡ Τριὰς οὐ διῃρέθη τῷ αὐτῇ τῆς ἰδίας αὐτῆς μονάδος. Nec est coalescens quia Trinitas; nec est in ea quidpiam à propria ejus unitate diversum vel sejunctum.

Trinitas in Unitate, & Unitas in Trinitate.

15. Zacharias Mitylenſis Episcopus, sciscitanti Philosopho; quomodo eandem Trinitatem dicerent Christiani & unitatem? respondit: Τριάδα φαμὲν ἐν μονάδι, καὶ μονάδα ἐν Τριάδι· τὴν μὲν ὑποστάσεις τρεῖς ἐν, τὴν δὲ οὐσίαν μόνην. *id est.* Trinitatem dicimus esse in unitate, & unitatem esse in Trinitate: Quod personæ quidem tres sint, una autem substantia. ut ipse refert Zacharias in sua disputatione contra Philosophos, de Mundi opificio.

16. Anastasius Sinaita, lib. de hominis creatione ad imaginem Dei, enumerans multa ἃ τῇ θεότητι λεγόμενα ἀκριβῶς, quæ in Trinitate piè dicuntur, in iis ponit τὸ τριαδικὸν μὴ ὑποστάσεων, τὸ μοναδικὸν τῆς φύσεως, τὸ συγγενὲς, τὸ σύγχυτον, τὸ ἀδιαίρετον, *id est:* Trinitatem personarum, naturæ unitatem, æqualitatem naturæ & æternitatis, & indivisibilitatem. Et posteà eodem lib. Una (inquit) & similis est operatio Patris & Filii & Spiritus Sancti, μία καὶ ὁμοία ἡ ἐνέργεια πατρὸς, καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, μία ἡ ἰσχὺς, μία ἡ δύναμις, μία βάλησις, μία γνώμη. ὅσα γὰρ ἂν πράξῃ ὁ πατὴρ, ἀχώριστος ἔστι καὶ συμπράκτωρ καὶ ὁ υἱὸς. καὶ ὅθεν ἂν ἐνεργεῖ ὁ υἱὸς, ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα, συνεργεῖ πάντως ἀδιαιρέτως ὁ πατὴρ unum robur, una potentia, una voluntio, una scientia. Quæcumque enim facit Pater, inseparabilis est & simul agens etiam Filius: & quæcunque perficit Filius vel Spiritus Sanctus, simul & prorsus indivisè operatur Pater, ὥστε καὶ ὁ υἱὸς λέγει πατρὸς ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ καθ' ἑαυτὸν ποιεῖ τι. οὐδὲ ὁ πατὴρ χωρὶς τοῦ υἱοῦ & τοῦ πνεύματος· οὔτε γὰρ

τὸ τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων.

τὸ μοναδικὸν τῆς φύσεως.

συμπράκτωρ.

πάντως ἀδιαιρέτως.

λιν τὸ πνεῦμα ἄνευ τοῦ υἱοῦ ἢ πατρὸς ἐκτελεῖ τι. Neque enim Filius sine Patre ex ipsius & per seipsum quidquam agit: neque Pater seorsum sine Filio & Spiritu: neque rursus Spiritus sine Filio & Patre quidquam efficit.

17. Hilarius lib. 7. de Trinitate, prope finem: Dominus dixit, cùm rogaretur ut ostenderet Patrem; *Qui me vidit, vidit & Patrem.* Nec solitarium termo significat, & indifferentem tamen naturam professio docet. Vnum enim in Filio Patrem; nec singularis potest, esse, nec disparis. Per hunc ille vnus, neque non unum sunt in sacramenti professione, neque unus, etenim cùm dicitur, *& Patrem*, exclusa est singularis atque unici intelligentia. Non itaque ipse solitarius, nunc sibi Filius est, nunc se sibi professetur in Patrem, & naturæ nomina infert, cessante naturâ. Alia hîc verborum simplicitas est: nam & Pater Pater est, & Filius Filius est. Sed in his nominibus ac rebus nihil novum, nihil diversum, nihilque peregrinum est. —— Naturam Dei non degenerat nativitas, dum non aliud aliquid quàm in Deum ex Deo Deus nascitur. Dum nihil in his novum est, nihil alienum, nihil separabile: dum in Patre & Filio credere duos Deos, impium est. Dum Patrem & Filium singularem Deum prædicare, sacrilegum est: Dum Deum ex Deo quod in similitudine generis unum sint negare, blasphemum est. ——— Cùm ait, *Verba quæ ego loquor vobis, non à me loquor*; non exemit personam, neque se Filium denegavit, nec naturam in se Paternæ virtutis abscondit. Nam dum loquitur, ipse in substantia manens loquitur. Dum autem non ab se loquitur, nativitatem in se Dei ex Deo Patre testatur ipse, inseparabilis ab eo atque indissimilis unitate naturæ. ——— Subjecit; *Sed Pater qui in me manet, ipse facit opera sua.* Manere in Filio Patrem, non est singularis atque unici Operari verò per Filium Patrem, non est differentis aut exteri. Idem Hilarius, lib. 8. de Trinitate, paullò post principium libri; Vtque eò (inquit) jam sermonem responsionis nostræ extendimus, ut verum Deum Dei Filium, & indifferentis naturæ a Patre, eodem prædicationis nostræ cursu doceremus: ita ut nec singularem Deum fides Ecclesiæ, nec duos Deos profiteretur; cùm nec nativitas Dei solitarium Deum fineret, nec nativitas perfecta diversarum naturarum nomina in Diis duobus admitteret. Hæc Hilarius Episcopus Pictavorum.

Non solitarius, & singularis, non unicus; sed unus Deus.

Nihil diversum.

Ioan. 14. 10.

Indifferens neque in ejusmodi natura.

Ibidem.

18. Ambrosius in symbol. Apost. capit. 10. Filius dicens, *Ego & Pater unum sumus. Vnum* dixit, propter naturam Deitatis: *sumus* propter personarum proprietates. Item lib. 1. de fide, capit. 2. Pater & Filius in divinitate unum sunt, ubi nec substantiæ, nec voluntatis ulla est differentia. Namque aliter quomodo unum Deum dicemus? Diversitas plures facit; unitas potestatis excludit numeri quantitatem. Et capit. 4. Et Patris & Filii unam imaginem, unam similitudinem lego Genes. 1. Similitudo] hæc non diversitatis, sed unitatis est. Et in symbolo Apostol. capit. 1. Æternitas est in Patre; species in imagine; virtus est in munere: Et hæc tamen tria unus est Deus, non in unius singularitate personæ, sed in unius Trinitatis essentiâ. Vnus est diligens eum, qui ab ipso est: Vnus est dilectus ab eo, à quo est: Vna est dilectio utriusque Spiritus Sanctus,

Ioan. 10. 30.

Nulla substantiæ nec voluntatis differentia: nulla diversitas.

Non in unius singularitate personæ.

Sed in unius Trinitatis essentiâ.

Digitized by Google

Solitudo. Singularitas.

separatio; singularitas vel *solitudo*. Et ait; *solitudinem* dicere negationem multarum personarum: *singularitatem* autem exponit individuitatem per accidentia, sive plurium exclusionem: & *diversitatem* interpretatur differentiam in substantia, vel secundùm substantiam, secundùm quod dicitur essentia: *distinctionem* verò, sive *discretionem* interpretatur differentiam in substantia secundùm quod persona.

Diversitas. Distinctio sive discretio.

24. Thomas Aquinas, part. 1. quæst. 31. art. 2. Ad evitandum (inquit) errorem Arii, vitare debemus in divinis, nomen *diversitatis* & *differentiæ*, ne tollatur unitas essentiæ. Possumus autem uti nomine *distinctionis*, propter oppositionem relativam. Unde sicubi in aliqua scriptura authentica diversitas vel differentia personarum invenitur, sumitur diversitas vel differentia, pro *distinctione*. Ne autem tollatur simplicitas divinæ essentiæ; vitandum est nomen *separationis* & *divisionis*, quæ est totius in partes. Ne autem tollatur æqualitas; vitandum est nomen *disparitatis*. Ne verò tollatur similitudo; vitandum est nomen *alieni* & *discrepantis*. Ad vitandum verò errorem Sabellii, vitare debemus *singularitatem*; ne tollatur communicabilitas essentiæ divinæ debemus etiam vitare nomen *unici*, ne tollatur numerus personarum: dicimus tamen unicum Filium; quia non sunt plures filii in Divinis: neque tamen dicimus unicum Deum; quia pluribus Deitas est communis. Vitamus etiam nomen *confusi*; ne tollatur ordo naturæ à personis. Vitandum est etiam nomen *solitarii*; ne tollatur consortium trium personarum. Hæc ibi Thomas, adjectis quibusdam Hilarii & Ambrosii testimoniis.

Lectori S.

Hæc sunt, Christiane Lector, quæ ex antiquitate Catholicâ, de summo hoc mysterio, duximus præfibanda; quibus in anteccssum præcognitis, studiosi ad uberiorem & pleniorem doctrinam capiendam accederent paratiores. Aliâ autem methodo de Deo disseruimus, in aliis nostris prælectionibus etiam publicis; quarum cõpendiariam & facilem synopsin, brevibus quibusdam, eisque haud obscuris thesibus comprehensam, missâ interim prolixiore explicatione, duo ista proximè sequentia capita exhibebunt.

CAPVT TRIGESIMVM-QVARTVM.

Theses de naturâ Dei

Thesis.

1. DEI *perfectio* ac *unitas naturalis*, in scriptura significatur nomine illo Tetragrammato יהוה quod soli vero Deo proprium est, neque ulli alii tribuitur. Tremendum hoc & gloriosum nomen neque superstitiosè tacẽdum, neque temere usurpandum est; propter summam reverentiam non literis, sed Deo, debitam. *Personarum pluralitas* in unitate Deitatis significatur in V. Test. uno nomine *Elohim*; ubi de vero Deo dicitur, præsertim quando additur verbum vel epithetum plurale. In novo autem Testamento, distinctis vocabulis *Patris*, & *Filii*, & *Spiritûs Sancti*, multisque luculentis testimoniis sanctissima Trinitas clariùs proponitur. Nos nunc inquirimus de natura unius Dei.

2. *Naturam* Dei, pro captu viatorum, declarat nobis sacra scriptura per certa attributa essentialia, partim negativa; partim affirmativa: partim etiam quoad rationem quandam formalem, analogicè (si fas ita loqui) seu in imagine quadam & similitudine, communicabilia creaturis; partim incommunicabilia. Etsi univocè nullum sit communicabile.

Attributa divina incommunicabilia.

1. Simplicitas.

3. Primum attributum Dei essentiale est *Simplicitas*, seu, ut ita loquar *incompositio* atque adeò *indivisibilitas*. Primum, (inquam) quoad nostrum considerandi modum; quamvis in Deo nihil sit prius, aut posterius. Deus est actus purus neque ullo modo in se compositus est; neq; cum ulla aliâ re compositionem propriè dictam ingreditur. Est enim Iehovah, ὁ ὤν, est maximè spiritualis naturæ: ex quibus & aliis Dei nominibus, quæ illi tribuuntur, evidenter demonstrari potest Dei absoluta simplicitas.

De Anthropomorphitis Vide cap. 30.

4. Neque ex materiâ & formâ, neque ex partibus integrantibus, (ut somniabant insani Anthropomorphitæ) neque ex subjecto & accidente, neque ex genere & differentiâ, neque ex actu & potentiâ, neque ex naturâ & supposito, neque ex esse & essentia [ἐκ τοῦ τὸ ἔχειν καὶ τὸ εἶναι,] neque ullâ prorsus compositione propriè dictâ compositus est Deus in se: neque cum ullâ re alia ingreditur compositionem.

Vid. lib 3. cap. 11. § 35. & seq.

5. Et quamvis Christum veteres Catholici dixerint esse *personam compositam, propter unionem inconfusam duarum naturarum in una persona*; ea tamen unio non facit compositionem propriè ac strictè sumtam: duarum enim naturarum compositio propriè & strictè sumta, facit unam ex duabus compositam naturam, qualis est compositio hominis ex anima & corpore, electri ex auro & argento, &c. & qualem in Christo unam ex Deitate & humanitate compositam naturam esse; falsò & impiè asserebant hæretici Monophysitæ. at in mera unione non fit una natura; sed manent distinctæ naturæ: ut si annulo aureo smaragdum inseras, fit istic compositio quædam latè sumta; propriè autem est unio. Deus unire sibi potest naturam aliam, at cum ea compositionem propriè dictam non ingreditur.

6. Neque talis est hæc ineffabilis unio, qualis est ea unio quæ cernitur in creaturis: ex eis enim aggregatis constituitur totum quoddam collectivum, quòd aliquo modo majus est qualibet unâ earum rerum, quæ aggregationem illam ingrediuntur, totumq; illud constituunt. Nam totum est majus quâlibet sui parte. At in mysterio Incarnationis, etiamsi facta sit vera & semper duratura unio hypostatica, quâ Verbum caro factum est, & duæ distinctæ naturæ, nempe divina & humana, in una Filii personâ nunc inveniuntur, quam propterea personam compositam veteres orthodoxo sensu dixerunt; non licet tamen dicere *Deum Filium, aut Deitatem partem esse hujus personæ compositæ*: sed dicendum est, *Deum Filium jam assumtâ servi formâ, nec amissâ Dei formâ, esse hanc personam compositam*. Nam Deus aut Deitas nullius rei pars esse potest, quia nihil Deo aut Deitate majus esse potest nec mole, nec virtute, nec dignitate, nec ullâ aliâ perfectione: totum autem majus est parte, & pars minor est suo toto: & (ut loquitur Scotus) omnis pars

poteſt excedi,& parte totum eſt perfectius;contra rationem autem infiniti eſt,poſſe excedi, nihil eſt perfectius infinito: ergo Deus,qui infinitus eſt,Deitas quæ infinita eſt, non poteſt eſſe pars. Scot. in 1. ſent. diſt. 8. quæſt 1. num. 5. & in 3. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. num. 16. Aſſumtione humanitatis non augetur Deus: quia non eſt, quo creſcat divina perfectio; ut rectè monet Auguſt. l. 6. de Trin. c. 8 Eſt quidem per eam unionem ſublimata humanitas; at nullum Deo acceſſit incrementum: neque Filium aſſumta caro facit Patre aut Spiritu Sancto majorem; ſed eis manet quoad Deitatem æqualis, quoad humanitatem autem eſt minor Patre & minor Spiritu Sancto, & minor ſeipſo, nam exinanivit ſeipſum, formâ ſervi accipiens, non minuens, formam Dei. Illud (inquit Thomas) quod eſt perfectum in ſe, non unitur alteri ad acquirendam aliquam perfectionem; ſed ad communicandum: & ſic Deus nomini uniri voluit; non propter ſe, quia non habet quo creſcat ejus perfectio; ſed propter hominē, cui ſubveniendum erat. Sicut etiam Deus eſt in omnibus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, ſuam bonitatem in omnibus diffundendo: ex quo tamen nihil ſibi accreſcit. Hæc Thomas, in 3. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. ad 2.

7. Ex attributo ſimplicitatis, patet: *Attributa Dei eſſentialia neq; ab eſſentiâ divinâ, neque inter ſe realiter diſtingui. Et quamvis perſonæ realiter inter ſe ſeu à ſe invicem, diſtinguantur; eas tamen non eſſe partes Dei, neque ullam efficere in Deo compoſitionem: aut impedire ſimplicitatem.* Vnde ait Auguſtinus: Hæc Trinitas unus eſt Deus: nec ideò non ſimplex, quia Trinitas. Neque enim propter hoc naturā illam boni ſimplicem dicimus; quia Pater in ea ſolus, aut ſolus Filius, aut ſolus Spiritus Sanctus. Non enim ſola eſt illa nominis Trinitas ſine ſubſtantia perſonarum, ſicut Sabelliani hæretici putaverunt. Pater qui genuit ſimplex eſt, & Filius qui genitus eſt pariter ſimplex eſt: & hoc eſt illud de quo genitus eſt. Sed ideò ſimplex dicitur, quoniam quod habet, hoc eſt: excepto quod relativè quæque perſona ad alteram dicitur. Nam utique Pater habet Filium, nec tamen ipſe eſt Filius. Et Filius habet Patrē, nec tamen ipſe eſt Pater. In quo ergo ad ſeipſum dicitur, non ad alterum, hoc eſt quod habet: ſicut ad ſeipſum dicitur vivens, habendo utique vitam, & eadem vita ipſe eſt. Propter hoc itaque natura dicitur ſimplex, cui non ſit aliquid habere, quod vel poſſit amittere; vel aliud ſit habens, aliud quod habet: ſicut vas aliquem liquorem, aut corpus colorem, aut aër lucem ſive fervorem, aut anima ſapientiam: nihil enim horum eſt id, quod habet. Hæc Auguſtinus, lib. 11. de Civitate Dei, cap. 10. Vide 1. ſent. diſt. 8. & ſuprà, cap. 33.

2. Invisibilitas.

8. Simplicitati adhæreſcit *inviſibilitas.* Deitas oculis corporeis cerni non poteſt. Cerni quidem poteſt oculis cordis, ſed diverſimodè: eſt enim quædam Dei viſio non conceſſa immundo cordi; eſt quædam Dei viſio negata miſeris, & ſolis conceſſa beatis. Præterea ne à puris quidem & beatis mentibus videri poteſt perfectè ſeu comprehendi ſecundùm perfectionem viſi, etſi perfectè videri poteſt perfectione videntis, eâque infinitabili.

3. Perfectio & ſufficientia.

9. Deus eſt *perfectiſſimus in ſe & ſibi ſufficiens,* neque ullâ aliâ re opus habet ad perfectam beatitudinem: neque lædi neque juvari à quoquam poteſt. Et potens eſt etiam ſine mediis, quamcunque vult, perfectionem conferre creaturæ. Neque eſt ulla extra Deum perfectio, niſi ab ipſo: neque ulla eſt in creaturis perfectio, cujus perfectionis perfectio ἀκρότης unitè & eminenter in una ſimpliciſſimâ Dei eſſentiâ non contineatur. Vide Theſ. 6.

4 Immutabilitas.

10. Apud Deum non eſt tranſmutatio aut converſionis obumbratio. *Immutabilitas* tamen hæc non eſt ſaxea, ferrea, rigida, fatalis, implacabilis; ſed eſt divina, perfectiſſima, optima. Etſi Deus pœnitudine propriè dictâ non ducitur; pœnitudinis tamen perfectionem Deum decentem immutabiliter poſſidet, modo mortalibus ineffabili & incomprehenſibili. Ideo pœnitentiâ duci & mutari, dicitur loquutione metaphoricâ, propter pœnitentiæ & mutationis perfectionem ἀκρότητα in operibus ejus relucentem, in effectu, ſine mutatione in affectu.

5. Æternitas.

11. Deus ut inque *æternus* eſt, ſeu neceſſariò, immutabiliter, ſemper eſt, ſine principio durationis, ſine viciſſitudine, ſine fine.

6. Immenſitas.

12. Deus eſſentiâ *immenſus* eſt, & ubique præſens, ſine extenſione, ſine miſtione cum re ullâ, implens omnia, continens omnia, excedens omnia. Deus ſecundùm eſſentiam neque accedit neque recedit; ſed ſecundùm quædam effecta & ſigna præſentiæ divinæ.

Attributa divina communicabilia creaturis.

1. Vita.

13. Deus vitam vivit perfectiſſimam, eſt incorruptibilis, & ſolus habet immortalitatem, in ſe & à ſe, neceſſariò & eſſentialiter. Ipſe eſt αὐτοζωὴ. Reliqua viventia vivunt Dei beneficio & nutu.

2. Intelligit.

14. Deus uno ſimplici, æterno, & immutabili actu penitùs cognoſcit, & per ſuam eſſentiam perfectè intelligit omnia intelligibilia, ſeu quicquid unquam ſciri, intelligi, aut cognoſci poteſt. Etiam ſingularia, & internos cogitatus, minima quæque, præterita, præſentia, futura: neceſſaria, contingentia: bona, malaque certò eventura, ſimpliciter eventura, tantùm conditionaliter eventura, non eventura: poſſibilia, impoſſibilia; uno verbo omnia.

Scientiæ divinæ diſtinctio.

15. Quamvis ſimpliciſſimè una ſit *ſcientia* in Deo: noſtro tamen concipiendi modo, quoad objecta externa, non inepte à ſcholaſticis (1. ſent. diſt. 38. & Thom. 1. part. quæſt. 14. art. 8) diſtinguitur in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & ſcientiam approbationis, & ſcientiam viſionis. Prima & tertia ſolam important notitiam: ſecunda includit etiam beneplacitum, & ſic eſt omnium rerum decretoria, partim effectivè, partim permiſſivè. Prima decretum antecedit, tertia præſupponit. Etſi ſcientia approbationis & ſcientia viſionis, ſecretâ conſideratione voluntatis, & ſolius notitiæ habitâ ratione, coincidunt. Vt maneat diſtinctio tantùm bimembris: in *ſcientiam ſimplicis intelligentiæ*, quæ ſcientia naturalis dicitur, quâ Deus novit omnia poſſibilia; & *ſcientiam viſionis*, quam vocant ſcientiam liberam & intuitivam, quâ ſola intuetur futura & præterita & præſentia. Vtraque ſcientia reſpicit non ſolùm abſoluta objecta, ſed etiam conditionata, ſeu rerum connexiones, illa, quidem poſſibiles; hæc futuras.

De ſcientia media.

16. Quidam Theologi mediam quandam prædicant ſcientiam conditionatorum, determinatam quidem, at hypotheticam, & decreto Dei antecedaneā. Eam nos de futuris peccatis haud gravatè concederemus, niſi quædam argumenta obſtarent. Neque tamen peccatum decreto Dei effectivo (cum Florinianis & Libertinis) acceptum referimus, ſed ſoli creaturæ peccanti, præ-

De Florinianis & Libertinis vide cap. 37.

vio

vio tamen decreto Dei permiſſivo, ſine quo peccatū non erit; ac propterea ante aut præter illud decretum non poteſt præſciri ut certò futurum ex quacunque hypotheſi; quia præſuppoſitio decreti permiſſivi ab æterno determinati eſt hypotheſis ſine qua non eſt futurum, adeóque ſine qua ſciri non poteſt ut futurum, ſed tantùm ut poſſibile. (ſicut alia omnia poſſibilia, quæ ſunt objecta ſimplicis intelligentiæ) ſed poſito decreto divino permiſſivo, præſcitur ut futurum: præſcitur, inquam, ſcientia viſionis, cōnexionem permiſſam intuēte. Propterea dixit Auguſtinus, non fit aliquid, niſi omnipotens fieri velit, vel finendo ut fiat, vel ipſe faciendo. Enchirid. cap. 95. Item: Nihil fit viſibiliter & ſenſibiliter, quod non de interiore inviſibili atq; intelligibili aulâ ſummi Imperatoris, aut juſſum fiat, aut permittatur. Lib. 3. de Trinit. cap. 4. Omnis igitur ſcientia futuri, ſive abſoluti ſive conditionati, præſupponit Dei decretū de ejus rei futuritione, ſive abſolutā, ſive conditionatā adeóque eſt ſcientia viſionis.

17. *Voluntas* in Deo non eſt potentia aut habitus ſine perfectione actūs, ſed eſt purus ac ſimplex actus, ſemper exercitus ſive ſemper volens. Adeò ut, quamvis liberrima ſit Dei voluntas, non tamen poſſit ſimpliciter ſuſpendere actum volendi, ita ut ceſſet velle: talis enim libertas imperfectionem ſupponit; ac propterea Deo convenire non poteſt. Libertas autem voluntatis divinæ ad utrumlibet omnis eſt reſpectu quorundam terminorum ſive objectorum, quæ ſimpliciter poſſet velle, aut non velle: quia non habent connexionem naturaliter neceſſariam cum voluntate Dei.

Voluntas.

18. Nulla voluntatis perfectio Deum decens deeſt voluntati divinæ. Voluntas enim divina eſt ipſa Dei eſſentia: adeoque naturaliter atque infallibiliter ſanctiſſima, juſtiſſima, optima, imò ipſa ſanctitas, juſtitia, bonitas. Omnis appetitus creati perfectio Deum decens adeſt voluntati divinæ: proinde ad voluntatem divinam pertinet perfectio διαφορικὴ: amoris, odii, iræ, miſericordiæ, omniumque affectuum, & omnium virtutum moralium; ut juſtitiæ, clementiæ, fortitudinis, liberalitatis, &c.

19. Deus ſuaviſſimâ neceſſitate naturæ divinæ & delectatione ſeu complacentiâ neceſſariâ atque inſeparabili vult ſeipſum, vult ſuam gloriam. Aliam autem extra ſe bonitatem, etiam moralem, non neceſſariò vult, quantum ad exſiſtentiam: at exſiſtentem bonitatem moralem averſari non poteſt; ſed hypotheticâ neceſſitate eam vult & amplectitur, ut habentem nexum neceſſarium cum ſummo bono ſeu ſanctitate Dei, cum quâ omnis bonitas moralis actu exiſtens conjuncta eſt per ſimilitudinem, ut in imagine.

20. Omnis bonitatis moralis ſuprema regula æternaque lex eſt voluntas Dei. Et nihil eſt moraliter bonum, niſi quatenus conforme eſt divinæ voluntati, quæ eſt ipſa bonitas eſſentialis: adeò ut abſolutè ſine ulla injuſtitiâ à Deo, & quidem ſolo, dici poſſit, *ſic volo, ſic jubeo, ſtat pro ratione voluntas.*

21. Objectum voluntatis per ſe eſt bonum: neque poſſibile eſt, ut malum ſimpliciter ſub ratione mali appetatur ullo appetitu, ſive naturali, ſive animali, ſive intellectuali. Malum tamen aperi poteſt κατ' ἄλλο, ſub ratione boni, aut propter bonum cui adhæret. Et bene ſic appetitur, quando minus malum adhæreſcit majori bono, & non obſtante malo appetitur illud bonum: malè autem appetitur, quando minori bono adhæreſcit majus malum, & non obſtante malo majore appetitur minus illud bonum: id quod fit à peccantibus. malum enim morale, quod malorum eſt maximum, tantum eſt malum, ut nulli poſſit adhærere majori bono, propter quod appetendum ſit. Malum tamen phyſicum poteſt adhærere majori bono per ſe appetibili, propter quod bene (licet κατ' ἄλλο) appeti poteſt ipſum malum phyſicum, quod ſine culpa poteſt aliquis vel efficere vel ſuſtinere, propter majus adjunctum bonum. Hujuſmodi malum intelligitur, quando Dominus apud Eſaiam, 45. 6. dicit ſe creare malum. quem locum, contra hæreſin Colluthi, negantis *Dominum facere mala*, adducit & exponit Auguſt. hæreſ. 66.

De Colluthe & Colluthianis vide cap. 12.

22. Deus malum metaphyſicum nullo modo vult: neque quiſquam velle poteſt malum metaphyſicum, neque per ſe neque per accidens. Damnati nolunt eſſe, & volunt mutationem ſui ſtatus: at non volunt non eſſe; nam velle nihil ſeu non eſſe, eſt non-velle. Deus malum phyſicum vult propriè, licet non per ſe, ſed tantùm κατ' ἄλλο, propter majus adjunctum bonum. At malum morale ſeu peccatum Deus non vult propriè ullo modo, neque per ſe neque per aliud: non enim ejus auctor aut ſuaſor eſſe ullo modo poteſt, aut cupere ut ab alio fiat, aut facto delectari. Vult tamen permittere peccatum, non legali, ſed tantùm phyſicâ & ſupernaturali permiſſione, ſeu non-impeditione. Interim divina iſta permiſſio neque otioſa eſt, neque maligna.

23. Bona quædam, vult Deus eſſe tantùm legaliter neceſſaria: quædam vult eſſe phyſicè aut ſupernaturaliter neceſſaria. Illa vult exigere; iſta vult etiam efficere, aut ut fiant efficaciter procurare.

24. Appetitio quidem & volitio divina ſemper eſt perfectiſſima, & per ſe, quoad actum volendi, qui non eſt in Deo varius, aut κατ' ἄλλο: quædam tamen objecta, quâ talia, non ſunt per ſe appetibilia; quia non ſunt per ſe bona.

25. Optationes illæ & querelæ, quæ ἀνθρωποπαθῶς Deo, in ſacris literis, tribuuntur. non aliquam infirmitatem aut impotentiam important in Deo; ſed naturalem oſtendunt & ſerium Dei amorem, atq; immutabilem bonitatem, quâ amat juſtitiam & obedientiam ſibi à creatura debitam, & ſeriò vult creaturæ obedientis felicitatem: & odit omnem injuſtitiam; neque delectatur morte morientis, uti teſtatur per Prophetas, Ier. Thren. 3. 33 Ezech. 18. 32. & cap. 33. verſ. 11.

26. Quæ Deus vult eſſe legaliter neceſſaria, id eſt, quæ lege ſuâ jubet, illa neque phyſicè neque ſupernaturaliter impedit. Quæ Deus vult eſſe legaliter impoſſibilia ſeu illicita, id eſt, quæ lege ſuâ vetat, ad illa neque phyſicè, neque ſupernaturaliter impellit.

27. Actum moraliter malum, qui Deo tantùm permittente evenit. Deus non vult, ſed averſatur; actûs tamen illius mali uſum bonum Deus vult & efficit. Sic de uſu actûs mali verè dicitur: *ſicut Domino placuit, ita factum eſt.* At de actu ipſo malo non verè dicitur, niſi, vel explicitè vel implicitè, interponatur verbum [*permittere.*] *ſicut Domino placuit* [permittere.] *ita factum eſt.* Non enim id vult Deus quod lege ſuâ prohibet; etiamſi volens permittat, ſeu velit permittere. Vide 2. ſent. diſt. 37.

28. Aliquando bonâ voluntate homo vult, quod Deus non vult, ſic voluit David condere templum.

templum. Et rursus fieri potest, ut malâ voluntate homo velit, quod Deus vult voluntate bonâ, ut Christum pati. Dei autem voluntas semper est bona.

29. Distinctio voluntatis divinæ in absolutam & conditionatam non est repudianda: neque illa in antecedentem & consequentem, sano sensu intellecta: modò nihil in Dei voluntate incertum; nihil in eâ prius aut posterius, statuatur.

30. Quicquid vult Deus voluntate signi, vel exigere vel efficere, &c. idipsum vult etiam voluntate beneplaciti. Neq; opponenda sunt voluntati internæ signa externa; sed supponenda seu subjicienda, & cum eâ componenda.

31. Quæcunque vult Deus voluntate revelatâ, eadem priùs arcanâ voluntate vult. Distinctio autem voluntatis divinæ in arcanam & revelatam, non est admittenda respectu unius ejusdemque objecti, eodem tempore eodemque modo considerati, ac si Deus unam eandemque rem velit simul arcanâ & revelatâ voluntate; aut eam non esse velit arcanâ, quam esse vult voluntate revelatâ. Sed intelligenda est hæc distinctio quoad diversa objecta simul, quorum alterum se velle Deus revelavit, alterum vult quidem, at nondum se velle revelavit: aut de eodem objecto non eodem tempore spectato: aut etiam de ὅτι & διότι ejusdem volitionis ejusdem objecti, uno certo tempore spectati, sæpe enim τὸ ὅτι quod Deus velit hoc vel illud, revelatur, cujus tamen volitionis τὸ διότι latet.

32. Moralis perfectio voluntatis divinæ, quatenus est in ipso Deo, infinita est, ac necessaria, non dependens ab arbitrii libertate. Propterea Deus necessariò (necessitate suavissimâ planè quidem divinâ) & infinitè clemens est, & misericors, & justus, &c. At infinitam hanc suam perfectionem Deus exserit in effectis externis, non necessariò & secundùm modum suæ infinitatis; sed pro arbitrio secundùm modum suæ libertatis: misereans quos vult, indurans quos vult, & dona sua distribuens, & judicia exercens prout vult; illæsâ semper naturali & immutabili Dei bonitate, seu infinitâ illâ perfectione morali.

33. Deus lætatur in omnibus operibus suis: bonus est ac benignus omnibus vitam cum sensu habentibus: solis amicus est electis suis, Angelis & hominibus, solos electos, (ut de hominibus loquamur,) licet per naturam corruptam filios iræ, ita gratis dilexit, ut illis ante jacta Mundi fundamenta præparaverit regnum cum beatis Angelis possidendum: & illorum eximio atque ineffabili amore non pepercerit Filio suo unigenito, in quo eos elegit ante jactum mundi fundamentum; sed tradiderit illum in mortem, & proposuerit ipsum propitiatorium in sanguine ipsius: idoneum illud quidem & sufficiens omnibus hominibus reconciliandis & salvandis, si naturam spectes remedij; multisque etiam reprobis beneficia quædam, etiam spiritualia, procuraturum: atque si conditio gratuiti fœderis ab omnibus præstetur, hypothetice salutem etiam æternam omnibus allaturum; solis tamen electis in salutem æternam profuturum, destinato Dei consilio & certo eventu.

34. Omnes alios homines odit Deus, & manet super eos justissima Dei ira; & ultricibus flammis, terribili quidem at justo Dei judicio, ac irreprehensibili severitate, in æternùm addicuntur.

35. Irascitur quidem Deus suis quandoque electis, sed irâ tantùm amicâ, Paternâ, & castigatrice, sine odio castigati, sine intercisione æternæ dilectionis. Iræ autem & odii nominibus nulla intelligenda est in Deo perturbatio, sed perfectio quædam ἀνθρωποπαθὴς se exserens in effectu, quomodo, quando, & erga quos liberrimè & justissimè vult Deus, sine ullâ perturbatione in affectu. Natt. (ut Augustini verba usurpem) Deus secum cum Scripturas irascitur, nec tamen ullâ passione turbatur. hoc enim verbum vindictæ usurpavit effectus; non illius turbulentus affectus. *Aug. lib. 9. de Civit. Dei, cap. 5.*

36. Deus *justus* est in omnibus viis suis. Etiam in operibus miserico. diæ relucet hæc justitia: nihil enim injustè agit: &, quorum vult, miseretur sine ulla violatione aut frustratione justitiæ. Justitia autem castigatrix & vindicatrix relucet peculiariter in castigatione & punitione diutinâ. Hanc Deus, in naturæ suæ descriptione, sibi vendicat, Exod. 34. 7. & Deut. 32. 35. & alibi. Illa justitia generalis spectatur in libertate & sanctitate Dei, non in merito creaturæ. Ista judiciaria justitia cernitur in merito creaturæ, & sanctitate etiam Dei, qui mundior est oculis quàm ut intueatur, seu impunitam dimittat, iniquitatem. Habak. 1. 13. Psal. 5. 5. 6. 7. & Ps. 11. 5. 6. 7. & executione justitiæ delectatur. Prov. 1. 26. Ier. 9. 24. *Vide Alex. Alens. in Summa Theologica part. 3. quæst 1. Membro 4.*

37 Deus est *omnipotens*. Nihil illi impossibile, nihil difficile aut laboriosum. quamvis non possit facere, ut contradictoria sint simul vera: quia non potest mentiri, aut seipsum abnegare. *4. Potentia.*

38. *Vnus* est Deus. Neq; possibile est esse plures veros Deos. Vnus Creator, unus Salvator, Dominus Deus noster, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Cui sanctæ & individuæ Trinitati, soli vero Deo, sit omnis laus, honor & gloria in secula seculorum. Amen. *5. Vnitas.*

CAPVT TRIGESIMVM-QVINTVM.

Theses de personarum Trinitate in unitate simplicissimæ Deitatis.

Thesis 1. MYsterium Trinitatis non potest homo latius certò intelligere per rationem naturalem, absque revelatione supernaturali. quamvis per lumen naturæ certò cognoscere possit ea, quæ ad unitatem pertinent essentiæ divinæ.

2. Ex divina revelatione patet unum esse Deum, non plures naturâ Deos; plures tamen esse, nempe tres, inter se realiter distinctos: quorum unusquisque est Vnus verus ille Deus, & qui omnes simul sunt Vnus verus ille Deus.

3. Hi tres sunt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, in quorum trium unum nomen baptizamur, Pater non est Filius; Spiritus Sanctus neque Pater est neque Filius: sed propter uniuscujusque proprietatem tres personæ sunt, & propter individuam Deitatê sunt unus Deus, & propter singulorum perfectionem partes unius Dei non sunt. *Vide supra cap 34. de natura Dei. Thes. 1.*

4. Hujus mysterii non obscura exstant vestigia in veteri Testamento: (Gen. 1. 26. 27. & Gen. 3. 22. Psal. 110. 1. Esai. 48. 16. & alibi) at expressa magis & illustria ejus documenta in novo Testamento reperiuntur; ut in historia baptismi Christi, Matth. 3. & Joan. 1. Et in formula baptismi per Apostolos administrandi, Matth. 28. 19. Et in illa Christi promissione, *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*, &c. & alibi. *Ioan 14. 16.*

5. Pater

5. Pater ad Deum est sola persona divina illa, quæ à nullo est; at Pater ad creaturam est persona illa non sola, sed cum Filio & Spiritu Sancto: quæ sanctissima & individua Trinitas est unus noster Deus & Pater, qui est in Cœlis.

6. *Personam* quando dicimus in hoc argumento, non intelligimus Larvam; sed substantiam seu subsistentiam [ὑπόστασιν] individuam, intelligentem, incōmunicabilem, non subsistentatam in alio, neque habentem ad aliud dependentiam, quæ cōpletum sit principium activum, & quæ proprio suo subsistendi modo ab aliis realiter distincta sit. Quâ descriptione excluduntur, accidens, & genus, & species, & differentia, & substantia ἄλογος: nec ipsa divina essentia persona est, quatenus pluribus personis commnis est; excluduntur etiam humana Christi natura, & anima humana separata (quę tamen imperfecta vel incompleta personi dici posset) & omnis pars, & omnino omnis natura seorsim ab omni completę subsistentiæ modo considerata. Brevius eodem sensu describi potest persona: suppositum intelligentiâ & voluntate prędituin, completum liberumque actionum suarum principium.

Basil. lib. de Spiritu Sancto, cap 8. Filium denotat his verbis, ὁ αὐτόλογος, ὁ αὐτοπτελὴς Θεός.

7. Filius Dei, seu ἄλογος, non est verbum insitum aut prolativum; sed est Deus apud Deum, seu persona divina, ἰδίως αὐτοπτελὴς, intelligentiâ & voluntate prædituS (Ioan. 1. Matth. 11. 27. &c.) liberè agens (Ioan. 5, 21.) alius à Patre (Ioan. 5, 32. 37. & 8. 16. 17. 18.) nempe alius personaliter, non aliud. Nam quoad essentiam idem est cum Patre Deus. (Ioan. 20. 28. Rom. 9, 5. &c.)

8. Spiritus Sanctus est aliquis per se subsistens (Ioan. 15. 26. & 16. 13. 14.) intelligens, (1. Corinth. 2.) volens liberéque agens, (1. Corinth. 12.) alius personaliter à Patre & à Filio. (Ioan. 14. 16. 26. & 15. 26.) Idem cum Patre & Filio Deus: est enim unus verus ille Deus, in cujus nomen baptizamur, & qui, sicut promisit, habitat in nobis ut in templo suo, qui remittit peccata, & nos sanctificat, &c. (Levit. 26. 12. 13. 2. Corinth. 6. 16. 1. Corinth. 6. 19. Ierem. 31. 31. 32. 33. 34. &c.

9. In his personis ordo originis est, secundùm quem procedit non essentia ab essentia, absolutè & in abstracto accipiendo essentiam, non essentia à persona, non persona ab essentia, non unus Deus ab alio Deo; sed una persona ab alia persona vel aliis personis, Deus de Deo: omnes enim personæ sunt unus Deus, & unaquæq; perfectus Deus. Sunt autem in divinis duæ personæ procedentes, nempe Filius & Spiritus Sanctus; una persona prorsus ἄναρχος Θεός, nempe *Pater*. Neque est in Divinis præter istas tres personas aliquis quartus, aut aliquid aliud.

10. Filius procedit à solo Patre, qui solus generat unigenitum suum Filium. Spiritus Sanctus procedit secundùm originem à Patre Filioque; ut uno communi, non Genitore; sed Spiratore. Ideo utriusque *Spiritus* dicitur, & ab utroque accipere, ab utroque mitti.

11. Producuntur (ut ita loquar) & procedunt personæ divinæ per essentiæ divinæ communicationem, quam scriptura dationem appellat & acceptionem (Ioan. 5. 26. & 16. 13. 14. 15. &c.) ubi talis intelligenda est acceptio, qualis intelligitur quando dicimus; *Filium à Patre accepisse naturam, creaturam à Deo accepisse suum esse*: non autem talis, qualis est quando pauper accipit eleēmosynam, aut aliquis jam exsistens accipit aliquid diversum ab accipiente.

12. Datur autem & accipitur non alia aliqua natura, sicut in creatione & generatione creaturæ, sed ipsa essentia dantis; adeò ut omnia, quæ habet Pater, eadem sint & Filii, & nec nisi modo habendi vel subsistendi distinguantur: quæ enim Pater habet ἀγεννήτως, illa omnia Filio dedit gignendo; accepit Filius nascendo, possidetque γεννητῶς. Intelligo autem omnia *communicabilia*, id est, omnia præter modum habendi Paternum, ipsamque dationem; ista enim dare, esset non dare. Per nativitatē igitur Filius idem est per omnia quod Pater, exceptâ paternitate & ἀγεννησίᾳ Paternâ; adeoque etiā hoc ipso quòd Filius est, etiam autor est idem cum Patre omnium, quorum autor est Pater, excepto ipso Filio, ejusque generatione. Et Spiritus Sanctus accipiendo ἀπορρήτως à Patre & Filio simul omnia, quæ illi habent communia, hoc ipso etiam necessariò ac inseparabiliter autor est omnium eorum, quorum autor sunt Pater Filiusque, excepto ipso Spiritu Sancto ejusque spiratione. Non spirat Pater sine Filio simul spirante: non creant Pater & Filius sine Spiritu Sancto inseparabiliter creante. Hinc natum est illud verissimum axioma de inseparabilitate & indivisione operum Trinitatis ad extra.

13. Si modus quæratur illius communicationis in divinis, per quam producuntur & procedunt personæ procedentes, est ille planè inenarrabilis & incomprehensibilis, neque de illo affirmatio plena haberi potest ab ipsis Angelis, rudi tamen & maximam partem negativâ descriptione imperfectiones ab hac communicatione, sic removemus: Communicatio per quam producuntur & procedunt personæ divinæ, est incorporea, impassibilis, intransitiva seu immanens, non libera, sed necessaria; non coacta tamen, sed naturalis; non intentionalis impropria accidentalis, sed realis propria substantialis; non partialis, sed (ut ita loquar) totalis; non successiva, non instantanea, sed sine tempore semper perfecta in intemporali infinitate, communicatio seu datio, non alienatio, unius illius veræ Deitatis, seu essentiæ divinæ, per quam ipsum, à quo proceditur principium unus est ille verus Deus, & per quam persona procedens est idem ille unus verus Deus: etsi non sunt una eademque persona, sed plures personæ realiter inter se distinctæ.

14. Solus Filius procedit nascendo per veram γέννησιν: nam Spiritus Sanctus, quamvis procedat per veram ἐκπόρευσιν, non tamen processit γεννητῶς, sed ἀπορρήτως; neque est alius in Divinis Filius, nisi Vnigenitus ille, qui est à solo Patre. Neque Pater & Filius sunt Pater, sed Spirator, Spiritûs Sancti. Quid verò intersit, quoad rationem intrinsecam, inter γέννησιν Filii & ἐκπόρευσιν Spiritûs Sancti, nescimus; non requirimus; quamvis aliqui discrimen istud adumbrare conentur per similitudinem intellectûs & voluntatis, quorum sententiam nos, ut fallam, haudquaquam damnatum imus, Interim τὸ ὅτι compertum habemus: τὸ πῶς ἀπερίληπτον.

15. In singulis personis considerandæ est *essentia communis*, & *modus proprius*: neque in Deo aliud est, aut cogitari debet, præter unam essentiam & tres modos, per quos cum essentia constituuntur personæ tres. *Modi* autem sunt: *modus Patris*, qui subsistit habetque essentiam πατρικῶς; & *modus Filii*, qui subsistit habetque eandem essentiam γεννητῶς; & *Modus Spiritûs Sancti*, qui in ejusdem essentiæ unitate subsistit ἐκπορευτῶς.

Digitized by Google

πῶς qui tres modi ſimpliciſſimi & ſubſtantiales & ab eſſentia divinâ prorſus inſeparabiles ſunt; neque tamen ullam faciunt in Deo compoſitionem.

16. Horum modorum, ſeu, ut Græci loquuntur, τρόπων ὑπάρξεως, quadruplex munus animadvertere eſt, ſecundùm quadruplicem eorum in ſumma ſimplicitate virtutem. 1. Conſtituunt perſonas, ut modi ſubſiſtendi. 2. Referunt perſonas per relationes, quas includunt. 3. Diſtinguunt perſonas inter ſe, quâ proprietates ſunt. 4. Notificant perſonas per rationes quaſdam notificantes quas ſuppeditant, quæ rationes Græcis ἔννοιαι, item γνωρίσματα, Latinis *notiones*, nuncupantur.

17. *Modus Paternus* eſt, per quem Pater eſt perſona illa divina, quæ eſt principium prorſus ἄναρχον, generans Filium, & quidem talem, cum quo communi ſpiratione emittit Spiritum Sanctum in unitate numericâ ejuſdem ſimpliciſſimæ eſſentiæ: ita ut ſimul auctor ſit omnium eorum, quorum auctor eſt Filius, aut Spiritus Sanctus. *Modus Filii* eſt, per quam Filius eſt perſona illa divina, quæ eſſentiam à Patre habet ἀϊδίως, hoc eſt, ita, ut quicquid Pater eſt, hoc idem Filius ſit, exceptâ Paternitate; & quicquid agit Pater, exceptâ generatione ipſius Filii, hoc ſimul cum Patre & à Patre agat Filius. *Modus Spiritûs* S. eſt, per quê Spiritus Sanctus eſt perſona illa divina quæ à Patre Filioque, ut uno principio, eſſentiam divinam habet ἐνυποστάτως, hoc eſt, ita, ut quicquid communiter ſunt, aut agunt, Pater Filiuſque, exceptâ ſpiratione activâ, hoc ipſum cum illis æqualiter ſit agatque Spiritus Sanctus.

Unitatem numericam hîc opponimus unitati ſpeciei aut generis, & pluribus numero differentibus: non autem unitati quod univerſitatem, de quâ ſuprà, cap. 33. §. 19.

18. Ab uno modo plures accipi poſſunt *notiones* ſeu rationes notificativæ, adeò ut minimum quinque ſint notiones, quarum duæ ſunt propriæ Patri: nempe una negativa, quæ ſynecdochicè *innaſcibilitas* dici conſuevit; & alia affirmativa, nimirum Paternitas ſtrictè ſumta, (alia notio eſt, quâ intelligitur genitor; alia, quâ ingenitus: inquit Auguſtinus, libro 5. de Trinitate, capite 6) una communis Patri Filioque, nempe ſpiratio activa; una propria Filio, nempe filiatio; una propria Spiritui Sancto, nempe proceſſio ſtrictè ſumta, ſeu, ut quidam loquuntur, ſpiratio paſſiva (abſque ulla tamen paſſibilitate in Deo:) unde apparet quatuor eſſe directè relativas notiones, nam innaſcibilitas non niſi reductivè relatio eſt, quia nimirum negat relationem; quatuor uni alicui perſonæ proprias, nam ſpiratio activa communis eſt Patri Filioque; ſeu (ut loquitur Thomas 1. part. quæſt. 36. art. 4. ad 1.) eſt una proprietas in duobus ſuppoſitis, quorum eſt una natura. & quinque minimum notiones. Non tamen idcirco poteſt Deus appellari quinus aut quaternus, ſed tantùm Trinus: quia tres tantùm ſunt perſonæ, ſecundùm tres modos perſonarum conſtitutivos, qui Baſilio *characteres* & veluti formæ quædam perſonales; aliis, eadem ſenſu, *proprietates characteriſticæ* non immeritò nuncupantur: qui tres modi perſonas tres, per notiones quę à modis ſuppeditantur, notificant; per relationes autem, ſive perſonales, ſive communem illam, referunt per proprietates diſtinguunt, per ſeipſos conſtituunt. Et quamvis duo diſtincti modi in una communi notione aut relatione conveniant, non tamen datur una communis perſonalitas aut perſona ὑποστὰς, ſed manent duæ diſtinctæ perſonæ; quia manent duo diſtincti modi perſonales, qui in uno ſuppoſito convenire non poſſunt: per unam tamen communem notionem innoteſcunt ut unum principium, ſeu unus Spirator.

Baſil lib. 2. contra Eunomium.

19. *Relationes* & *notiones* plures ejuſdem perſonæ diſtinguuntur inter ſe ſolâ ratione: non tamen purè; ſed eminenter & virtualiter. Modi diverſarum perſonarum inter ſe, item eſſentia & perſona, item perſona & modus, item eſſentia & modus, diſtinguuntur modaliter; ſed diverſis diſtinctionis modalis gradibus. Puta enim & maxima diſtinctio modalis eſt inter oppoſitos modos quorum alter neque de altero prædicari poteſt, neque in alterius includitur ratione formali; neque cum altero convenire poteſt uni ſuppoſito. Proximus huic diſtinctionis modalis in divinis gradus eſt inter eſſentiam & modum: tertius inter eſſentiam & perſonam: quartus gradus & minima diſtinctio modalis, tantùm non diſtinctio rationis, parum à virtuali diſtans, eſt inter perſonam & modum. Inter ſolas perſonas in Divinis eſt realis diſtinctio, non tamen eſſentialis aut abſoluta; ſed tantùm hypoſtatica, ſeu perſonalis & relativa, ſecundùm oppoſitionem perſonarum inter ſe internam relativam realem.

20. Nulla datur in Divinis *diſtinctio realis abſoluta*; non enim ſunt in Divinis plura realia abſoluta. Nulla datur in Divinis *diſtinctio formalis*, qualis eſt inter gradus eſſentiales, quia una eſt tantùm ſimpliciſſima & perfectiſſima eſſentia. Ideo quicquid de aliqua perſona divinâ abſolutè aut ſubſtantialiter dicitur, id intelligendum eſt communiter, ſine excluſione aliarum perſonarum. Scotus, ponens in Divinis diſtinctionem formalem (in 1. ſent. diſt. 2. quæſt. ult. & diſt. 8. quæſt. 4.) alio ſenſu accipit formalem diſtinctionem, nempe pro non identitate rationis formalis, qualis reperitur tum in eis, quæ nos dicimus *diſtingui virtualiter*, tum etiam in eis, quæ dicimus *diſtingui modaliter*, quocirca miſsâ omni Logomachia, retineamus propoſitam doctrinam de diſtinctionibus in Divinis.

21. Sanctiſſima trinitas eſt ὁμοούσιος, id eſt, unius ejuſdemque ſimpliciſſimæ eſſentiæ, eſt coæterna, coæqualis, & tam in eſſendo, quàm in operando inſeparabilis, in operatione ad extra etiamſi operationes ad intra non ſint Trinitati communes; non tamen propterea ulla perſona divina eſt prior aliâ, aut major aliâ, aut ab alia ſeparabilis. Minor quidem eſt Filius, & operatur quædam propria opera externa; ſed non, niſi ſecundùm formam ſervi, quæ forma ſervi opus eſt Trinitatis.

22. Propter ordinem originis mitti dicitur perſona illa, quæ Deus eſt, de Deo; quamvis inſeparabiliter adſint omnes perſonæ.

23. Poteſt una perſona certo modo venire & præſens eſſe, quo præſens non eſt alia: opus tamen illud, per quod modo iſto venit & præſens eſt una perſona, eſt opus Trinitatis: quæ etiam inſeparabiliter præſens eſt, licet non iſto modo; exempli gratia, in carne.

24. Omnis perſona divina venit; ſed non omnis mittitur. Eſtque omnis miſſio perſonæ alicujus divinæ ab illo à quo procedit ſecundùm originem. Ideo Filius in forma Dei mittitur à ſolo Patre; in forma autem ſervi, à Trinitate.

25. Adventus omnis, aut miſſio, perſonæ divinæ fit per opus aliquod externum Trinita-

tis:

tis non autem per novam aliquam & peculiarem operationem unius perſonæ, vel duarum perſonarum.

26. Quamvis inſeparabiliter operetur Trinitas ad extra; inſeparabilitas tamen non tollit ordinem operãdi, qui eſt ſecundùm ordinem perſonarum inter ſe quoad originem. Neque ordo obſtat, quò minùs unaquæque perſona ſit immediatus & perfectus auctor totius operis: eſt enim una ſimplex indiviſa operatio Trinitatis ad extra. Ita Pater per Filium creat, ut ipſe non minùs quàm Filius, & Filius æquè ac Pater, nec minùs Spiritus Sanctus quàm Pater & Filius, ſit immediatus & perfectus Creator; & ipſa Trinitas unus Creator: ſic in omni opere externo.

27. Attributum, aut opus commune, Trinitatis appropriatur ſæpe uni perſonæ, propter ſimilitudinem ad illud, quod revera perſonæ alicui propriũ eſt, & propter diſpenſationem myſterii pietatis ac ſalutis humanæ. Sic Patri appropriatur commune nomen *Deus*, Filio nomen ſapientiæ; Spiritui Sancto diſtributio donorum ſpiritualium. Patri etiam præcognitio & electio, &c. Iſtâ tamen appropriatione non excluduntur aliæ perſonæ, neque participationis gradus conſtituuntur: omnia enim illa, quæ determinatis perſonis per appropriationem tribuuntur, ſunt reipſa communia Trinitati, & æqualiter atque indivisè ſingulis conveniunt perſonis.

28. Vnus eſt indiviſus cultus, quo invocatur & colitur à nobis ſanctiſſima Trinitas, Pater & Filius & Spiritus Sanctus quæ Trinitas eſt unus ille Dominus Deus noſter & Pater Cœleſtis, quem adorare & cui ſoli ſervire debemus, ſive nominetur Pater; ſive Filius; ſive Spiritus Sanctus; ſive omnes tres; ſive Deus, abſolutè. Propter ordinem tamen originis & ordinem diſpẽſationis myſterii ſalutis noſtræ, ſæpe (etſi non ſemper) appropriatur Patri precum exauditio; ſicut Spiritui S. appropriatur precum gemituumque ſuggeſtio. Filio autem propter aſſumtum hominem & munus mediatorium, propriè convenit mediatio & interceſſio; quamvis, qua Deus, invocetur & exaudiat cum Patre & Spiritu Sancto.

29. Loquutio de Deo expreſsè in ſcripturis poſita, ſine dubio recipiẽda eſt, & ἀυτόπιστος haberi debet, ad illamque omnis alia loquutio exigenda eſt. At loquutio, quæ neque ἀνυπόξεσι in ſcripturis divinis exſtat; neque cũ expreſſis ſcripturæ loquutionibus ſenſu concordat, eſt ſimpliciter repudianda: quales ſunt multæ hæreticorum loquutiones. Loquutio autem ſenſu congruens cum ſcriptura, & cujus veritas per evidentem conſequentiam ex verbis ſcripturæ demõſtrari poteſt, quamvis expreſsè poſita in ſcripturis non reperiatur, non eſt ſtatim repudianda: ſed, ſi perſpicua ſit & utilis, retinenda eſt; ſi inutilis, mittenda eſt; ſi ambigua ſit aliqua loquutio utilis, adhibenda diſtinctio eſt. Cavenda autem inanis Logomachia: ne, ubi conſtat de re, certemus de nomine.

30. Non videtur rejicienda illa Thomæ Aquinatis admonitio, dicentis: Quia ſpirans adjectivum eſt, ſpirator verò ſubſtantivum, poſſumus dicere; quòd Pater & Filius ſunt duo ſpirantes, propter pluralitatem ſuppoſitorum: non autem duo ſpiratores, propter unam ſpirationem. Nam adjectiva nomina habent numerum, ſecundùm ſuppoſita: ſubſtantiva verò à ſe ipſis, ſecundum formam ſignificatam. Quod verò Hilarius (lib. 5. de Trin.) dicit; Quòd Spiritus Sanctus eſt à Patre & Filio auctoribus, exponendũ eſt, quòd ponitur ſubſtantivum pro adjectivo. Hæc Thomas, 1. part. quæſt. 36. art. 4. ad 7. Secundùm hanc regulam videtur intelligendum, quod dicunt Athanaſius in ſymbolo, & Aug. ſerm. 38. de tempore, non eſſe tres omnipotentes, ſed unum omnipotentem: nempe ſubſtantivè accipiendo nomen, *omnipotens*: vel etiam adjectivè cum ſubſtantivo expreſſo vel ſubaudito multiplicãte eſſentiaſsũ enim ſunt tres omnipotẽtes dii, ſed unus omnipotẽs Deus. Alioqui negari non poteſt, attributa divina de uno vero Deo dici etiam in numero plurali, propter pluralitatem perſonarum. Nam in ſacris literis legimus. Elohim Kdoſchim hu, אלהים קדשים הוא, *id eſt: Deus ſanctii ipſe.* Ioſh. 24. 19.] אלהים חיים Elohim chajim, *Deus vivẽtes.* Deuteronom 5. 26. & Ierem. cap. 10. verſ. 10. & cap. 33. verſ. 36.] Elohim ſchophetim, אלהים שפטים, *Deus judicantes.* Pſal. 58. verſ. ult.] Item, *lætetur Iſraël in facientibus ipſum.* בעשיו beyoſan. Pſal. 149. 2.] Verba etiam plurali numero, vt Geneſ. 1. 26. *Dixit Deus: faciamus* [נעשה] *hominem ad imaginem noſtram.* et Geneſ. 20. 13. hitÿu othi elohim, התעו אתי אלהים *errare fecerunt me Deus.* Et Geneſ. 35. 7. niglu elau haëlohim, נגלו אליו האלהים *revelati ſunt ad eum Deus.* Item, 2. Sam. 7. 23. הלכו אלהים halechu elohim, *iverunt Deus.* Quæ omnia pluralitatem indicant ſuppoſitorum in unitate Deitatis. Nomen autem ſubſtantivum Elohim, quamvis in Lingua Ebræa ſit formæ pluralis; quando tamen denotat verum Deum, ſignificationem includit tum ſingularis numeri, propter unam Deitatem quam ſignificat, (juxta illud, *Audi Iſraël*, Iehovah Elohénu Iehovah echad, יהוה אלהינו יהוה אחד Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστι. Deuteronom. 6. 4. Marc. 12. 29. & David dicit: Elohim eli attah, אלהים אלי אתה, *O Elohim! tu es Deus meus.* Pſalm. 63. 2.) tum etiam pluralis numeri, propter Trinitatem perſonarum ideo aliquando conſtruitur cum verbo vel epitheto plurali, in exemplis quæ memoravimus: addito interdum pronomine numeri ſingularis, הוא, ut in verbis illis Ioshuæ, cap. 24. verſ. 19. vt moneatur Lector, ita eſſe plures, nempe perſonas divinas, quæ dicuntur & ſunt ſanctæ, facientes, judicantes, &c. vt tamen hi tres non ſunt tres eſſentiæ, nec partes unius eſſentiæ; ſed unus ille ſimpliciſſimus Deus, יהוה אחד, de quo alibi in ſcripturis dicitur, ואתה הוא יהוה אתה הוא לבדך atrah hu Iehovah Lebhaddécha, σὺ εἶ αὐτὸς κύριος μόνος. Nehem. 9. 6.) Et propter hanc ſummam unitatem ſimpliciſſimæ eſſentiæ, & conſubſtantialitatem individuæ Trinitatis, & in unaquaque perſona plenitudinem impartibilis Deitatis, idem nomen Ebraicum & ſingulari numero poſitum, אלוה eloah, ſignificat totam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Pſal. 18. 32. Iob. 3. 23. & cap. 4. verſ. 17. & in forma plurali prolatum, non modò plures perſonas, vel individuam Trinitatem, ſed aliquando unam denotat perſonam; ſemperque Græco vocabulo numeri ſingularis exponitur, θεὸς, quando de Deo vero dicitur: nam ad Filium dicit Prophera: Thronus tuus, אלהים ὁ θεὸς, ὁ Deus, in ſeculum ſeculi, &c. Pſalmo 45. 7. Ep. ad Ebr. 1. 8.) Cogimur docendi cauſsâ, receptis uti grammaticorum vocibus, numeri ſingularis & pluralis: Deum tamen non dicimus

ſingularem; ſed unum: idque non numero, ſed univerſitate; uti ſuprà declaratum eſt, cap. 33. §. 16, & 17. & 18.

31. Secundùm nullum unum nomen, (excepto vocabulo *perſona*, & quæ ejuſdem ſunt ordinis (poteſt dici perſona aliqua divina eſſe illud de illo, niſi ſecundùm commune nomen, in cujus ſignificatione unum ſunt perſona procedens, & perſona à qua proceditur. Sic rectè dicimus: *Deum de Deo, Lumen de Lumine, &c.* non autem, *Patrem de Patre* (accipiendo nomen Patris ad Deum) neque *Filium de Filio*. &c.

32. Vocabulum *perſona* excipio, & quæ ejuſdem ſunt ordinis, ut *hypoſtaſis, ſuppoſitum*: Nam, etſi verè dicitur perſona de perſonâ; non tamen ſunt una perſona, ſicut ſunt unus Deus. Perſona autem ſignificat ſubſiſtens in natura divinâ, diſtinctum proprietate aliquâ incommunicabili & relatione perſonali. ideò *perſona* neque merè ſubſtantialiter dicitur, neque ſecundùm relationem aliquam communem, neque omnino relativè; ſed abſolutè ſecundùm ſubſtantiam & propter relationem perſonalem, quam relationem, etſi non exprimit determinatè, indefinitè tamen importat: ideò non quidem *communiter*, ſed *indifferenter* convenit pluribus, pro numero determinatarum proprietatum. Peperit verò nobis iſta vocabula neceſſitas loquendi, ut pro noſtra inopiâ aliquo modo fari poſſemus, quod effari nullo modo poſſumus; ne omnino taceremus interrogati, *quid tres?* cum tres eſſe credamus & veraciter confiteamus. reſponſum eſt igitur; *non tres Deos, neque tres eſſentias; ſed tres perſonas, tres hypoſtaſes: quæ tres realiter inter ſe diſtincta perſonæ, & ſimul omnes & ſingulæ ſunt unus ille verus Deus.*

33. Vocabula *Trinitas* & *Trinus* neque ſubſtantialiter dicuntur, neque relativè; ſed, propter relationes & perſonas, quaſi collectivè. (Nomina tamen propriè collectiva non dantur in divinis; ut rectè Thomas, 1. part. quæſt. 31. art. 1. ad 2.) Eſt autem dicendum *Trinitas* & *Trinus*; non *Triplicitas* & *Triplex*: propter ſummam ſimplicitatem unius veri Dei. Cui per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſit omnis Laus, honor & gloria, in ſecula ſeculorum. Amen.

CAPVT TRIGESIMVM-SEXTVM.

De Anthropomorphitis, quorum mentio facta eſt, cap. 34. Theſis quarta.

Anthropomorphitarum errores.

DE Anthropomorphitis ſcripſerunt Epiphan. hæreſ. 70. & in Ancor. § 14. & Aug. hæreſ. 50 & Socrat. lib. 6. hiſt. Eccleſ. cap. 7. & Sozom. lib. 8. capp. 11. & 12 & alii. Putabant Deum eſſe σωματικὸν καὶ ἀνθρωπομορφον, *id eſt*: corporeum, & humanam habere figuram: & craſſè interpretabantur loquutiones illas metaphoricas in ſacris literis, ubi Deo tribuuntur oculi, pedes, os, manus, &c. & hominem creatum ad Dei imaginem, ſecundùm lineamenta corporis exponebant. itidem à Patribus conſpectum Deum oculis corporeis etiam ſecundùm divinam ſubſtantiam putabant. Et hinc dictos eſſe ἀνθρωπομορφίτας, *Anthropomorphianos*, ſcribunt Socrates lib. 6. cap. 7 & Sozom. lib. 8. cap. 12. ubi etiam commemorant, eos qui Deum prædicabant ἀσώματον, καὶ πάσης ἐκτὸς εἶναι σωματικῆς μορφῆς, (ut loquitur Socrates,) id eſt, incorporeum eſſe, & ſine omni ſpecie corporeâ; eos, inquam, ab Anthropomorphianis illis nuncupatos eſſe *Origeniſtas*; quia idipſum Origenes docuiſſet. Cùm autem Theophilus Alexandriæ Epiſcopus, qui Anthropomorphitarum errorem publico ſcripto refutaverat & condemnaverat, quæreretur ad necem ab inſanis quibuſdam monachis errori illi addictis, ipſe eis occurrens Theophilus dixit: ὅτως ὑμᾶς ἔδον, ὡς θεὸν ἐχρῆν. *id eſt*, ſic vos vidi, tanquam faciem Dei: quo ſermone olim Jacobus Patriarcha uſus fuerat ad Eſavum, ut legimus Geneſ. 33, 10. Hoc dicto Theophilus rudes illos monachos pacatos magis & ſibi placabiliores cùm reddidiſſet, ſic pro ſua inſcitia dictum illud accipientes, ac ſi exiſtimaret Theophilus, Deum habere faciem ſimilem noſtræ, poſtulârunt ab illo, quandoquidem ita ſentiret, damnaret igitur Origenis libros; quod ille ſe facturum pollicitus eſt. ut referunt Socrat. lib. 6. cap. 7 & Sozom. lib. 8. cap. 11. Id quod etiam non invitus præſtitit Theophilus, quippe jampridem iratus Origeni, ob multos ejus graves errores. quocirca editis illis tribus Paſchalibus epiſtolis, ſeu libris, quos Hieronymus, hortatu ipſius Theophili, in Latinum ſermonem tranſtulit; (quæ epiſtolæ Paſchales, ſicut ab Hieronymo tranſlatæ ſunt, exſtant in bibliotheca Patrum, tom. 3. edit. 4.) plurimos Origenis errores enumeravit ac damnavit Theophilus; at eam partem doctrinæ Origenis, quâ Deus aſſeritur eſſe incorporeus, & humanæ expers figuræ, non damnavit Theophilus, cùm idem ipſe cum aliis orthodoxis ſentiret. Idcirco in ſecunda Paſchali epiſtola, paullò ante finem, ait: *Miſericordiâ in pauperes imitemur Deum, cui nulla corporalium naturarum forma conſimilis eſt. Habeamus in cunctos imaginem bonitatis ejus.* Hæc Theophilus.

Theophilus Epiſc. Alexandrinus.

Audius auctor ſectæ Anthropomorphitarum.

2. Epiphanio dicuntur Αὐδιανοὶ, *Audiani*, ſive Αὐδαῖοι Audæi, à ſectæ hujus conditore *Audio*. Hic Audius è Meſopotamia oriundus, auctor exſtitit hujus ſectæ Audianorum, temporibus Arii, & circa tempus Nicæni Concilii, ut refert Epiphanius, hæreſ. 70. ubi etiam ſcribit Audium clarum fuiſſe in ſua patriâ, propter integritatem vitæ, & zeli ſecundùm Deum, & fidei: & tandem, ſchiſmate facto, ab Eccleſiæ Catholicæ communione diſceſſiſſe cum multis ſectatoribus. Et memoratum errorem ſcribit ab illis contentiosè & pertinaciter retentum atque defenſum eſſe. Neque tamen eos hæreticis, ſed ſchiſmaticis accenſet. quamvis ipſe cótra errorem eorum diſputet, & Deum aſſerat incorporeum eſſe, non habentem manus, aut oculos, aut ulla ejuſmodi membra; ſed eſſe Spiritum ſuper omnem ſpiritum, & incomprehenſibilem, & naturâ inviſibilem, & incomprehenſibilis gloriæ. Interim ex eo quòd Deo omnia ſint poſſibilia, colligit Epiphanius Deum poſſe ita corroborare imbecillam oculorum aciem, ut etiam oculis corporeis verè videat homo illud ipſum, quod eſt inviſibile, etiamſi illud non perfectè comprehendat; ideoque etiam veraciter dicatur illud non videre. & hoc modo Deum aliquando quibuſdam hominibus piis ſeipſum revelare ἵνα ἴδωσιν φύσει Θεὸν, ut videant naturâ Deum, τὸ ὂν τῷ ὄντι. *id eſt*: verè ipſum Ens ſeu Jehovam, etiamſi non plenè comprehendant. Quemadmodum ſi quis Cœlum per anguſtum foramen conſpiciat: aut ex alto montis

Epiphanii lenitas erga Anthropomorphitas.

Epiphanii argumentatio inidonea, ab omnipotentia Dei.

vertice

vertice videat mare. Eosdem etiam Audianos, tanquam schismaticos duntaxat, non autem alienam fidem habentes, excusat Epiphanius, in Ancorato, cap. seu §. 14. Propter frigidam istam & periculosam, & à recepta Ecclesiæ Catholicæ doctrinâ, ex sacris Scripturis acceptâ, discrepantem Epiphanii dissertationem, contigisse videtur illud quod narratur à Socrate, lib. 6. cap. 10. in editione Græca; & à Sozomeno, lib. 8. cap. 14. nempe Theophilum Alexandrinum Episcopum succensuisse Epiphanio, tanquam fautori erroris Anthropomorphitarum: etiamsi postea in amicitiam cum illo redierit, eumque habuerit adjutorem in condemnandis libris Origenis, & in concitandis molestiis Ioanni Chrysostomo, tunc Episcopo Constantinopolitano: Romanum obtinentibus Imperium Arcadio & Honorio, fratribus.

3. Effecit autem illa Epiphanii lenitas erga Audianos, ut etiam Ioannes Damascenus, lib. de hæresibus, scripserit Audianorum schisma esse & dissensionem, non hæresin. De eisdem scribens Augustinus, transpositis literis primæ syllabæ, *Vadianos* vocat (nisi fortè librariorum lapsus sit.) Vadianos (inquit,) quos appellat & Epiphanius schismaticos, non hæreticos vult videri. alii vocant Anthropomorphitas; quoniam Deum sibi fingunt cogitatione carnali, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis: quod rusticitati eorum tribuit Epiphanius, parcens eis ne dicantur hæretici. Eos autem separâsse se dicit à communione nostrâ, culpando Episcopos divites, & Pascha cum Iudæis celebrando. Quamvis sint, qui eos in Ægypto Ecclesiæ Catholicæ communicare asseverent. Hæc Augustinus, lib. de hæresibus, ad Quodvultdeum, hæres. 50. Parcens Epiphanio, qui Anthropomorphitis pepercit. Neque nos tam eximii doctoris existimationem imminutum imus; sed, officii necessitate obligati, lectorem monemus, ut cautè ambulet, & secum reputet, divinam omnipotentiam non præstare suffragium assertionibus divinæ veritati repugnantibus, & contradictionem implicantibus; & hujusmodi argumentatione utentes non esse audiendos: quamvis enim omnia possit Deus, quæ omnipotentem posse æquum aut decorum est; non tamen potest mentiri, aut seipsum abnegare: atque adeò non potest Deitatem suam facere corpoream, vel sensu corporeo visibilem aut palpabilem, repugnant enim ista naturæ Divinæ. Et hoc absurdo admisso, corruerent argumentationes orthodoxorum Patrum contra *Monophysitas*, & *Theopaschitas*, & *Monotheletas*, & similes hæreticos.

4. Hoc ipso olim argumento ab omnipotentia divinâ sumto, usos esse illos qui passionem adscribebant ipsi Deitati Filii, refert magnus Athanasius, Episcopus Alexandrinus, in suo sermone adversus eos, qui dicebant carnis confessores prædicare quaternitatem, loco Trinitatis ubi etiam monet, nemini fas esse, omnipotentiam Dei arripere pro defensione absurdæ opinionis, cùm dixerit Apostolus: Deum non posse mentiri aut seipsum abnegare. [tom. 2. operta D. Athan. græcol. pag. 301. edit. Paris. an. Dom. 1627.] Idem etiam in suo sermone contra eos qui dicebant: ἔπαθε ὁ Θεὸς, ὡς ἤθελεν [eodem tomo pag. 307.] Cùm (inquit) naturam divinam passioni obnoxiam esse demonstrare nequeant, voluntatem calumniari non dubitant: & de natura rogati, de voluntate respondêt. Duplici autem argumento eis occurrit Athanasius. 1. Quia σύμφωνόν ἐστι τῇ φύσει πᾶν βούλημα εἶναι, *id est*, oportet conuenire inter se naturam & voluntatem. 2. Quia sacra Scriptura nusquam docet hoc Deum voluisse. Sic etiam prætexentibus Dei omnipotentiâ, ut Deo adscribant τὰ ἐκφαυλίζοντα τῇ θείᾳ φύσει *id est*, quæ naturæ divinæ non conveniunt, (ut loquitur Athanasius, sermone quem priore loco citavimus) opponimus hæc duo argumenta: 1. Omnipotentiam non pugnare cum ullo alio divino attributo. 2. Scripturam sacram nusquam istiusmodi potentiam Deo tribuere; sed è contrario testari, impossibile esse ut Deus mentiatur, aut seipsum abneget.

5. Perinde faciunt qui ex visionibus, in scripturâ memoratis, colligunt conspectam esse oculis corporeis ipsam Deitatem sive Dei substantiam, atque illi, quos idem Athanasius refellit, sermone adversus eos qui dicebant, *simpliciter accipiendas esse sacrarum literarum loquutiones, nec quid illæ significent, considerandum.* [tom. 2. pag. 309. & 310.] ubi dicit, hoc esse mentem rationalem hominibus adimere, eosque in pecudum ordinem detrudere, neque inter animalia munda locum eis concedere, dum non sinuntur ruminare atque attenuatum rationalem cibum ad interiorem hominem transmittere. Deinde ait: οὐ δεῖ γυμνὰ νοήματα ἁρπάζειν τὰ ῥήματα σωτῆρι δ' ἐπιμελῶς τὸ πρέπον Θεῷ, τὸ συμφέρον ἡμῖν τὸ δυνατὸν ἀλήθειᾳ, τὸ σύμφωνον τῷ λόγῳ, τὸ καθῆκον τῇ φύσει, τὸ γνήσιον ἐν πίστει, τὸ βέβαιον τῇ ἐλπίδι, τὸ ἀνυβδεῖ τῇ ἀγάπῃ, τὸ ἀνύβριστον τῇ δόξῃ, τὸ ἀρκοῦν τῷ φρονεῖν, τὸ τῆς χάριτος ἄξιον. id est: *Non sunt arripienda verba sensu denudata: sed diligenter considerandum est, quid Deum deceat, quid nobis conducat, quid ferat veritas quid legi consentiat, quid naturæ respondeat, quid fidei integritas, quid spei firmitas, quid charitatis sinceritas requirat, quid gloriæ non contumeliosum, quid superet invidiam, quid gratiâ dignum sit.* Ista omnia Athanasius dicit in meditationibus piis concurrere; deesse verò absurdis novationibus, ad istiusmodi matæologias necessariò confugientibus. Et dissertationem illam claudês qui (inquit) dictiones arripit, significata autem earum non perscrutatur, quomodo ea, quæ inter se pugnare videntur, promptè intelliget? Quomodo idoneam solutionem [πῶς ἁρμόζει καὶ λύεται] inveniet? quomodo respondebit interrogantibus? quomodo servabit illud quod scriptum est, ut sciamus quomodo nos oporteat unicuique respondere? Superius etiam, eodem sermone, dixerat evacuari usum sermonis Prophetarum & Apostolorum, & inutilem reddi, si oporteat verba ut sonant, accipere ἀνεπισκέπτως καὶ ἀπροβούλως, καὶ μὴ ἐξ ὧν ἐνεστὶ σωτὴρ καθ' ὃν ἐφράσθησαν, si quis, neglectâ sensûs piâ consideratione, dictis inhæreat ἁπλῶς καὶ ἀβασάνιστως, audiens quidem verba, & quocumque ipsi visum fuerit ea trahês; non quærens autem τὸ κρεῖττον τῷ φρονοῦντι, sensum decorum, sed verba accipiens ἀνόητα καὶ ἀδιακρίτως: talem ait gustare quidem verba, sed neque vires eorum sentire, neque sententiarum cognoscere qualitatem, sed stultè atque improvidè, ἀνοήτως καὶ ἀφυλάκτως, omnia suscipere, more irrationalium, noxia pariter & utilia, prout se obtulerint, admittentem. Hæc Athanasius.

Non sunt simpliciter accipiendæ loquutiones sacrarum literarum absque prudenti investigatione sensûs.

6. Testatur sacra Scriptura Deum apparuisse Abrahamo, & aliis viris sanctis: & ne quis eam visionem soli menti tribuat, adfert Epiphanius verba Esaiæ, dicentis *se vidisse oculis suis Dominum* Esai. 6. 2. 5.

num exercituum, & inde colligit ipsum Deum, ipsum τὸ ὄν, id est, ipsam Dei substantiam, conspectam esse oculis corporeis. Huic expositioni opponit illud, quod in Euangelio Ioannis scriptum est: *Deum nemo vidit unquam, Vnigenitus autem Deus ipse narravit.* (Sic enim recitat Epiphanius.) Respondet autem: Deum quidem videri, præsertim ab humana natura, non posse fatemur; neque quod aspectabile est, videre posse illud quod est invisibile. Sed idem tamen invisibilis Deus, pro sua ergo homines benignitate & potentiâ, imbecillam aciem ita virtute suâ cõroborare dignatur, ut, quod alioqui videri non potest, adspiciat, [ὅπως ἴδῃ τὸ ἀόρατον.] Porrò, quando invisibile illud & infinitum adspicit, non, quatenus infinitum est, illud intuetur; sed quatenus capere potest natura, impossibiliter quidem se habens, sed roborata ad assequutionem possibilitatis. Atque ita nihil in sacris literis discrepabit, nequa sententia ulla, quæ ab alia sententia dissideat, invemetur. Res autem ipsa (ut commemoratum à me sæpius exemplum hoc loco repetam.) ita se habet: Quemadmodum si quis Cœlum per angustum foramen transspiciat, ac Cœlum videre se dicat, non utique mentitur, videt enim revera Cœlum. Quod si quis prudenter ei dicat, *non vides Cœlum*: neque ille mentitur: non enim extensionem Cœli, neq; latitudinem aspexit. Quocirca neuter eorum mentitus est; sed uterque verum dixit. Sæpe enim & in montis vertice stantes conspicimus mare; neque mentimur si dicamus, nos illud videre: atque si quis contradixerit, & asserat nos illud non vidisse, neque is mentitur, propterea quòd, quę est hominis imbecillitas, quo illius amplitudo, aut longitudo, aut profunditas pertingat, quamque alti sunt illius voraginis recessus & quæ illius affecta, videre non potest. Hæc Epiphanius hæres. 70. ubi exempla ista applicat ad visionem illam, quâ putabat Patriachas & Prophetas vidisse revera ipsum Deum oculis corporeis, licet eum non perfectè comprehenderint.

Ioan. 1. 18. Epiphanii parsmenesis

Contra visiones Epiphanii.

7. Certè non est ista ἀπρόζωτος λύσις, idonea solutio: neque enim Christus, in mundum veniens, substantiam divinam, seu Deitatem, exhibuit conspiciendam oculis corporeis, perfectè secundùm Deitatis infinitatem; quod tamen solutio ista Epiphaniana haud obscurè insinuat. Negare non possumus, hallucinatum hîc esse Epiphanium, quamvis Ioanni, Episcopo Hierosolymitano, in damnatione hæreseos Anthropomorphitarum palàm consenserit: teste Hieronymo, epist. ad Pammachium, adversus errores Ioannis Hierosolymitani. De antiquis autem illis visionibus dicendum est, cum Augustino & aliis orthodoxis Patribus, *Deum juxta naturæ suæ proprietatem nulli corporali oculo visibilem esse: quando autem Patribus visus est, alicujus conspicabilis materiæ dispositione assumta, salvâ suâ invisibilitate, videri potuisse.* Hanc appellavimus visionem symbolicam, in dissertatione de visione beatifică.

Augustin. Epist. 111. & 111.

8. Contra Anthropomorphitarum insaniam, quâ Deum somniant esse ἀνθρωμόρφον, plenæ illustribus atque invictis argumentis sunt sactæ Scripturæ, plena catholicæ antiquitatis monumenta, plena etiam aliorum voluminia orthodoxorum Theologorum, de naturæ divinæ simplicitate, immensitate, immutabilitate, impartibilitate, & invisibilitate differentium. Estque hæreticos illius absurditas ita obvia, ut non opus sit prolixiore adversus eam dissertatione. Augustinus, lib. de fide & symbolo, cap. 7. *Credimus etiam,* (inquit) *quòd sedet ad dextram Dei Patris. Nec ideò tamen, quasi humana formâ circumscriptum esse Deum Patrem, arbitrandum est, ut de illo cogitantibus, dextrum aut sinistrum latus animo occurrat: aut idipsum quod sedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandum est, ne in illud incidamus sacrilegium, quo exsecratur Apostolus eos, qui commutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in templo collocare, multò magis in corde nefarium est, ubi verè est Templum Dei, si a terrena cupiditate atque errore mundetur. Ad dextram ergo intelligendum est dictum esse in summa beatitudine, ubi justitia & pax & gaudium est: sicut ad sinistram hœdi constituuntur, id est, in miseria propter iniquitates, & labores & cruciatus. Sedere ergo quod dicitur Deus, non membrorum positionem sed judiciariam significat potestatem.* Hæc Augustinus, loco citato. Huc pertinet etiam illud quod dixit Gelasius, Episcopus Romanus, lib. de duabus naturis in Christo, adversus Eutychen & Nestorium; Si (inquit) *dicunt in nuda Deitate humanæ formæ lineamenta constare; quid aliud quàm Anthropomorphitas convincuntur inducere? quos dudum Catholica talia somniantes damnavit Ecclesia.* Hæc Gelasius. *Cum in Deo vox aut brachium dicitur,* (inquit Gregorius *cavendum summopere, ne quid in eo mens corporeum suspicetur: in Anthropomorphitarum namque hæresin cadere, est eum, qui incircumscripte implet & complectitur omnia, infra corporalia lineamenta concludere.* Hæc Gregorius primus, Episcopus Rom. lib. 32. Moral. capit. 4. ubi etiam explicat rationem hujusmodi similitudinum quæ ad nostræ humanitatis commodiorem instructionem adhibentur.

Contra visiones Anthropomorphitarum.

Rom. 1. 23.

Simulacrum.

CAPVT TRIGESIMVM-SEPTIMVM.

De Florinianis seu Florianis, & de Libertinis, quorum facta est mentio cap. 34. tehs. 16. & de portentosa illorum impietate, quæ illis cum aliis quibusdam hæreticis communis fuit, & de nocturnis sacris.

Florini hæresis.

FLorinus Romanæ Ecclesiæ presbyter excidit eo gradu, propter hæresin, quâ ea, quæ vetantur negabat esse mala; sed Deo tanquam auctori tribuebat: & sequutus est errorem Valentini, teste Eusebio lib. 5 hist. Eccles. cap. 14. & cap. 19. se adjungens *Carpocratianis*, quos propterea etiam *Florianos* appellat Philastrius, lib. de hæresibus, part. 3. cap. 10. Fuit sic *Florinus auditor Polycarpi*, à cujus sanâ doctrinâ se posteà avertens, in hæresin prolapsus est; quod ei Irenæus ejusdem Polycarpi auditor exprobrat, in epistola, quam ad eundem Florinum scripsit, *de Monarchia*, sive *quòd Deus non sit author malorum.* Et propter eundem Florinum in errorem Valentini lapsum, scripsit idem Irenæus opus suum de Ogdoade; ut refert Eusebius,

Florinus auditor Polycarpi.

Irenæus auditor Polycarpi scripsit contra errores Florini & Valentini & Carpocratis.

bius, libro 5. hiſtor. Eccleſ. cap. 19. & 20.

Hæretici illi ſeipſos ſpirituales dicentes; orthodoxos autem appellabant Pſychicos.

2. Quæ fuerit autem Valentini, & Carpocratis, (atque adeò Florini,) & ſimilium à Simone Mago deſcendentium, hæreticorum ſententia de malo morali, refert Irenæus, libro 1. adverſus hæreſes Valentini & ſimul, ubi de Valentini diſcipulis ſcribens, capite 1. ait: *Spirituales* qui perfectam cognitionem habent de Deo, ſemetipſos dicunt. *Pſychicos* autem, id eſt, animales homines, qui per operationem & fidem nudam firmantur, & non perfectam agnitionem habent, dicunt nos qui ſumus ab Eccleſia, quapropter & nobis quidem neceſſariam eſſe bonam operationem reſpondent; aliter enim impoſſibili eſſe ſalvari. Semetipſos autem non per operationem, ſed eo quòd ſint naturaliter ſpirituales, omnino ſalvari dicunt. Et ſemetipſos dicunt, licet in quibuſcunque materialibus operibus ſint, nihil ſemetipſos noceri, neque amittere ſpiritalem ſubſtantiam. Quapropter & intimoratè omnia quæ vetantur, hi qui ſunt ipſorum perfecti, operantur: De quibus Scripturæ confirmant, *quoniam qui faciunt ea, regnum Dei non hæreditabunt.* Nos quidem, qui per timorem Dei timemus etiam uſque in mentibus noſtris & ſermonibus peccare, arguunt quaſi idiotas & nihil ſcientes: ſemetipſos extollunt, perfectos vocãtes, & ſemina electionis. Et cap. 9 ejuſdem libri, ſcribit, Marcitas hæreticos ſemetipſos vocare perfectos, & liberè omnia agere, nullum in nullo timorem habentes. Et ca. 20. hanc refert fuiſſe Simonis Samaritæ magi doctrinam: eos qui in eum, & in Helenam ejus ſpem habeant, liberos eſſe agere quæ velint: ſecundùm enim ipſius gratiam ſalvari homines, ſed non ſecundùm operas juſtas. Nec enim eſſe naturaliter operationes juſtas, ſed ex accidenti, quemadmodum poſuerunt qui Mundum fecerunt angeli, per ejuſmodi præcepta in ſervitutem deducentes homines, quapropter & ſolvi mundum, & liberari eos qui ſunt ejus, ab imperio eorum qui mundum fecerunt, promiſit. Et cap. 23. *Baſilidianos* ait idolothytis ſine aliqua trepidatione uti. Habere autem & reliquarum operationum uſum indifferentem & univerſæ libidinis. Et cap. 24. ſcribens de *Carpocratianis*, qui *Gnoſticos* ſeipſos vocabant; In tantum (inquit) inſaniâ effrenati ſunt, uti & omnia, quæcunque ſunt irreligioſa & impia, poteſtatem habere operari ſe dicant. Solâ enim humanâ opinione negotia mala & bona dicunt. Et cap. 35. Carpocratianis in hac ſcelerata inſaniâ ſimiles eſſe ſcribit *Cainos* hæreticos, qui jactabant hoc eſſe ſcientiam perfectam, ſine tremore in tales abire operationes, quas ne nominare quidem fas eſt. Hæc Irenæus. Et *Carpocraſiorum* (ſive Carpocratianorum) ſententiam deſcribens Epiphanius, ait: Infinitis ſeſe voluptatum generibus dedunt. Dicunt enim, quę ab hominibus putantur mala eſſe, ea non eſſe mala, ſed honeſta naturâ. Nihil enim naturâ malum eſſe; ſed ab hominibus prava cenſeri. Hæc Epiphanius, hæreſ. 27. § 4.

Scelerata hæreticorum illorum doctrina & praxis.

Gal. 5. 21.

Marcita.

Simon Magus & Helena.

Baſilidiani.

Gnoſtici Carpocratiani.

Cainí.

Carpocraſii.

Hæreticorũ ſcortatoria juſtitia, & fœda conventicula.

3. Vt autem communes ſint mulieres, & indifferentes coïtus, impuri illi Carpocratiani vocabant juſtitiam, ut refert Clemens Alexandrinus, lib. 3. Stromatum, paullò poſt initium libri: ubi etiam eorũdem Carpocratianorum, & aliorum etiam quorundam hæreticorum ſimilibus malis addictorum, fœda conventicula, in hunc modum deſcribit: τούτων φασὶ δὲ τίνες ἄλλοι ζηλωταὶ γεγονέναι τῶν ἀθεμίτων ἔργων. οἷς τὰ δείπνα αἱρουζομένοις, ὑ γὰρ ἀγάπην αὐτοὺς ἐγὼ γε τὴν συνέλθουσαν ἀνδρὰς ἅμα καὶ γυναῖκας, μᾶλλον δὲ τὰ παρεσθίοντα ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κυριακῇ, φασὶ τὸ κατηχούμενον αὐτῶν τὰ πορνικὰ ταῦτα διηγήσασθαι, ἐπειδὰν πανσάμενος φῶς τῇ τῆς λύχνου πλησιάσῃ, μίγνυσθαι, ὅπως ἐθέλοιεν, οἷς βούλεται. μελετήσαντες γὰρ ἐν παντὶ ἀγάπῃ τὴν τοιαύτην μιᾷ ἡμέρᾳ ἔδει, παρ' ἣν ἀπείληφεν γυναικῶν ἀπαρτῶν τῶν τοῦ Καρποκράτους, ἃ γὰρ θέμις ἐστὶν θεῖα, νόμιμα ὑπολαμβάνειν. ὅταν δὲ ἔθηκεν τοῖς αὐτῶν ἢ ἑαυτῶν ἢ πράγμασι λαγνείαις τοιαῦτα τὸν Καρποκράτους ἔθος ἐστί. id eſt: Hos dicunt, & aliquos alios ſimilium malorum ęmulatores, ad cœnas convenientes, (neque enim agapen dixerim eorum conventum) viros ſimul & mulieres, poſtquam ſatietate venerem excitante exſatiati fuerint, lumine, quod ſcortatoriam hanc eorum juſtitiam pudore afficere poſſet, è medio ſublato, everſione lucernæ, coire quomodo velint, & cũ quibus velint: meditatos autem in ejuſmodi agape cõmunionem, interdiu jam, à quibus velint mulieribus exigere Carpocrateæ (divinæ enim nefas eſt dicere) legis obedientiam. Has leges, ut ſentio, ferre oportuit Carpocratem, canum & ſuum & hircorum libidinibus. Hæc Clemens Alexandrinus, lib. 3. Stromat.

4. Iidem Philaſtrio dicuntur *Floriani*, lib. de hæreſibus, parte tertiâ, cap. 10. ubi legendum eſſe, *Floriniani*, colligi poteſt ex eis quæ ſuperiùs de Florino hæretico commemorata ſunt. Floriniani (inquit Auguſtinus) à Florino, qui dicebat Deum creâſſe mala. Aug. hæreſ. 66. Eoſdem Philaſtrius ait vocari etiam *milites*, quia de militaribus fuerunt. Idem apud Irenæum lib. 1. cap. 24. dicuntur *Gnoſtici*. Epiphanius ſcribens de Gnoſticis, hæreſ. 26. § 3. ait eos in Ægypto vocari στρατιωτικούς, & φιβιωνίτας *Militares* & *Phibionitas*, & à quibuſdam *Zacchæos* dici, & ab alijs *Barbelitas*. De Carpocratianis differit idem Epiphanius, hæreſ. 27. Qui autem *Stratiotici* & *Barbelita* dicuntur, eoſdẽ Theodoretus ſcribit cognominatos eſſe *Borborianos*, id eſt, cœnoſos, à ſceleratiſſima ipſorum vivendi conſuetudine. lib. 1. hæreticarum fabularum. ubi etiam ait, ex Valentini ſeminibus pullulaſſe exſecrandam iſtam ſectam. *Eorum autem myſteria* (inquit) *quis eſt adeò infelix, ut vel linguâ proferat. Omnem enim improbam ratiocinationem, omnem denique exſecrabilem cogitationem ſuperant: quæ ab illis tanquam divina, peragunturr.* Hæc ille. Librum autem de juſtitia, in detenſionem obſcœnæ illius commixtionis, ſcriptum eſſe ab *Epiphane*, Carpocratis filio, refert Clemens Alexandrinus, lib. 3. Stromatum. Epiphanem autem ſecutus *Prodicus*, (referente Theodoreto, lib. 1. hæreticarum fabularum) eorum conſtituit hęreſin, qui *Adamitæ* dicebantur, & eandem in ſuis conventibus, amoto candelæ lumine, ſpurcitiem exercebant.

Floriniani.

Militi.

Gnoſtici.

Phibionitæ.

Zacchæi.

Stratiotici.

Barbelitæ.

Borborianí.

Epiphanes.

Prodicus.

Adamitæ.

5. Philaſtrii autem, de Florianis ſive Carpocratianis, hęc ſunt verba: Floriani etiam, ſive Carpocratiani dicuntur, qui & Milites vocãtur, quia de militaribus fuerunt, negantes judicium atq; reſurrectionem; Chriſtum natum de Virgine non credentes; omnemq; reſurrectionem in filiorum procreatione. nefandi cœtus ęſtimantes conſiſtere, ut in Eccleſia ſua poſt occaſionem Solis, lucernis exſtinctis, miſceri cum mulierculis non dubitaverint, legis præceptum implere putantes, *Naſcimini & multiplicamini*, Iudaiſmo potiùs & paganitati parere nefandæ, quàm Chriſtianæ veritati acquieſcere properantes, pecudumq. potiùs vitam & amentiam detinẽtes, quos & Scriptura vitæ pecudum comparavit. Hæc Philaſtrius, in

Nefandi errores Florinianorum, ſive Carpocratianorum.

Gen. 1. 28. Creſcite & multiplicamini.

tertia

tertia parte lib. sui de hæresib. sive, in catalogo hæreseωn, quæ sub Apostolis exstiterunt. cap. 10.

6. Scelestam Florini insaniam redarguens Irenæus, ait: ταῦτα τὰ δόγματα, φλωρῖνε, ἵνα μὴ φορτικῶς εἴπω, οὐκ ἔστιν ὑγιοῦς γνώμης· ταῦτα τὰ δόγματα ἀσύμφωνα ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς πλεῖστον ἐξωθεῖ ἀσεβοῦντα τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ. ταῦτα τὰ δόγματα οὐδὲ οἱ ἔξω τῆς ἐκκλησίας αἱρετικοὶ ἐτόλμησαν ὑποφήνασθαί ποτε. ταῦτα τὰ δόγματα, ὃν οὐδὲ ἡμῶν ἀπέχονται, οἱ τοῖς πρεσβυτέροις συμφοιτήσαντες, ἵνα παρίδωσί σε. οἶδα γὰρ σε παῖς ὢν ἔτι, ἐν τῇ κάτω Ἀσίᾳ παρὰ τῷ πολυκάρπῳ, &c. Ista dogmata, Florine, ut parcè loquar, non sunt sanæ sententiæ. Ista dogmata non concordant cum Ecclesia; eos autem, qui eis obsequuntur, conjiciunt in maximam impietatem. Ista dogmata, ne hæretici quidem, qui extra Ecclesiam sunt, ausi sunt unquam affirmare. Ista dogmata presbyteri qui ante nos fuerunt, qui etiam erant Apostolorum discipuli, minimè tibi tradiderũt. Cum enim adhuc puer essem in inferiore Asia apud Polycarpum, vidi te splendidè degentem in aula regiâ, & annitentem, ut in bona apud Polycarpum existimatione esses. Nam illa, quæ tunc gesta sunt, magis recordor, quàm quæ nuper evenerũt. Cognitio enim, quam a pueris combibimus, cum ætate accrescit, & animo unita manet. adeò ut possim dicere, [ὥστε μεδ' ὥραν εἰπεῖν,] & locum, in quo sedens differebat beatus Polycarpus, & trãsitus ejus & introitus, & vitæ modum [τὸ χαρακτῆρα τοῦ βίου,] & corporis ideam, & dissertationes quas faciebat ad multitudinẽ, & ut cum Ioanne, & cum aliis qui Dominum vidissent, se conversatum esse narraverit, eorumque sermones commemoraverit; & quænam illa fuerint quæ ex illis audivisset de Domino, ejusque miraculis, & doctrinâ, quemadmodum illa Polycarpus ab ipsis, qui suis oculis Verbum vitæ viderant, accepisset, omnia Scripturis conse tient a [πάντα σύμφωνα ταῖς γραφαῖς.] Hæc ego etiam illo tempore, per Dei misericordiam quam erga me exserebat, diligenter audiebam [σπουδῇ ἀκούων αὐτῶν:] atque ea nõ in charta, sed in corde meo memoriæ mandabam. Et perpetuò, per Dei gratiam, ingeruè eadem tumino', [γνησίως αὐτὰ ἀναμαρυκώμενος:] & possum sanctè coram Deo testari, si illius modi quidpiam audivisset beatus ille & Apostolicus presbyter; eum continuò exclamaturum fuisse, & aures suas obturaturum, atque, ut assolebat [ὃν τὸ σωτῆρα] dicturum fuisse: *O bone Deus, in qua me tempora reservâsti, ut ista sustineam!* [ὦ καλὲ θεὲ, εἰς οἵους με καιροὺς τετήρηκας, ἵνα τάυτων ἀνέχωμαι;] Atque ex eo loco, in quo sedens vel stans tales sermones audivisset, protinus aufugiturum. Itemque ex ipsius epistolis, tum quas ad vicinas Ecclesias, quò eas cõfirmaret, tum quas ad quosdam fratres, quò eos admoneret & cohortaretur, misit, ista ita se habere, manifestè cognosci poterit [δῆλα ταῦτα φανερὰ ἔσται] Hæc Irenæus, epist. ad Florinum, apud Euseb. lib. 5. hist. Eccles. κφ κ.

Irenæus auditor Polycarpi.

πάντα σύμφωνα ταῖς γραφαῖς.

Polycarpi ut sitata querimonia.

7 Hostis humani generis, suscitatis illis nefandis hæresibus, spargebat sedulò inter Paganos atrocissima de ipsis orthodoxis Christianis mendacia: adeò, ut Pagani Christianos omnes impuris illis hæreticis, qui solo nomine Christiani dicebantur, putarent similes esse, ideóque ab eorum consortio & religione abhorrerent. Apud Minutium Felicem in Octavio, Cæcilius, adhuc Paganus, exprobat Christianis infames illas coïtiones: *Ad epulas* (inquit) *solemni die coëunt, cum omnibus liberis, sororibus, matribus, sexûs omnis homines, & omnis ætatis: illic post multas epulas ubi convivium caluit, & incestæ libidinis ebrietate fervor exarsit, canis qui candelabro nexus est, jactu offulæ ultra spacium lineæ, quâ vinctus est, ad impetum & saltum provocatur: sic, everso & exstincto conscio lumine, impudentibus tenebris nexus infandæ cupiditatis involvunt per incertum sortis.* Ad hanc calumniam respondens ibi Octavius, homo Christianus; *De incesto* (inquit) *convivio fabulam grandem adversum nos dæmonum concio mentita est: ut gloriam pudicitiæ, deformis infamiæ aversione macularet, ut ante exploratam veritatem homines à nobis terrore infandæ opinionis averteret.* Hæc ille. Eandem calumniam refert, ac refutat, Tertullianus in Apologetico adversus gentes, capitib. 7. & 8. & 9.

Hæreticorũ sponsum Pagani iniquè adscribebant religioni Christianæ.

Vide infrà, lib. 4. cap 8. §. 2.

8. Quæ à scelerosis illis hæreticis fiebant, convertebant inimici ad iniquissimam calumniam adversus Christianos. Unde Irenæus, lib. 1. adversus hæreses, cap. 24. scribens de Carpocratianis: *Qui & ipsi* (inquit) *ad detractionem divini nominis & Ecclesiæ, quemadmodum & gentes, à Satana præmissi sunt, uti secundùm alium modum, quæ sunt illorum, audientes homines; & putantes omnes nos tales esse, avertant aures suas à prædicatione veritatis. Aut & videntes quæ sunt illorum, omnes nos blasphement in nullo eis communicantes, neque in doctrina, neque in moribus, neque in cotidiana conversatione.* Hæc Irenæus. Et de eisdem hæreticis Carpocratianis, atque etiam de Basilidianis, scribit Clemens Alexandrinus, sub initium libri tertii Stromatum; *Maximam ex eorum flagitiosâ doctrinâ & vitâ manâsse blasphemiam in nomen Christianum, cùm ipsi, Christi nomen induentes, & eis, qui in gentibus intemperantissimi sunt, incontinentius viventes, nomini probrum inurerent.* Similia scripsit etiam Epiphanius, hæres. 27 §. 3. ubi loquens de Carpocrasiis (seu Carpocratianis) ait, *eos à Satana adornatos atque submissos esse in probrum & scandalum Ecclesiæ Dei. Quippe qui Christianorum sibi appellationem indiderint, ut per illos scandalizentur gentes, & à sanctæ Dei Ecclesiæ unitate, & à vera prædicatione, abhorreant, propter nefaria illorum scelera, & incredibilem nequitiam: dum gentes animadversis frequentibus illorum sceleribus, & tales esse putantes etiam eos, qui sunt de sanctâ Dei Ecclesiâ, aures suas à Dei doctrina, quæ secundùm veritatem est, averunt, & omnes Christianos detestantur, & eorum societatem fugiunt.* Altera etiam illa in Christianos jactata calumnia de infanticidio & Thyestæis epulis, occasionem invenisse videtur à sanguinaria & horrenda illâ Gnosticorum epulatione, quæ ab Epiphanio describitur, hæres. 26 §. 5

Priscillianistæ.

9. Sub finem quarti seculi Christiani, resuscitata est in Hispania hæresis Gnosticorũ, ejusque sectatores *Priscillianistæ* sunt appellati, à *Priscilliano* hæresiarcha. Quâ de re scribens Sulpicius Severus, Bituricensis Episcopus, in fine secundi libri suæ historiæ sacræ: Sequuntur (*inquit*) ætatis nostræ gravia & periculosa, quibus non usitato modo pollutæ Ecclesiæ, & perturbata omnia. Namque tum primum infamis illa Gnosticorũ hæresis intra Hispanias deprehensa, superstitio exitiabilis arcanis occultata secretis. Origo istius mali oriens ab Ægyptiis. Sed quibus ibi initiis coaluerit, haud facile est differere. Primus eam intra Hispanias *Marcus* intulit, Ægypto profectus Memphi ortus. Huius auditores fuere *Agape*, quædam non ignobilis mulier, & Rhetor *Helpidius*. Ab his *Priscillianus* est institutus, familiâ nobilis

Marcus Ægyptius. Agape. Helpidius. Priscillianus.

Digitized by Google

nobilis, prædives opibus, acer, inquies, facundus, multâ lectione eruditus, disserendi ac disputandi promtissimus: felix profectò, si non pravo studio corrupisset optimum ingenium: prorsus multa in eo animi & corporis bona cerneres. Vigilare multùm, famem ac sitim ferre poterat: habendi minimè cupidus, utendi parcissimus. Sed idem vanissimus, & plus justo inflatior profanarum rerum scientiâ. Quin & magicas artes ab adolescentia eum exercuisse creditum est. Is, ubi doctrinam exitiabilem aggressus est, multos nobilium, pluresque populare- auctoritate persuadendi, & arte blandiendi,* allicuit in societatem. Ad hoc mulieres novarum rerum cupidæ fluxâ fide, & ad omnia curioso ingenio, catervatim ad eum confluebant. Quippe, humilitatis speciem ore & habitu prætendens, honorem sui, & reverentiam cunctis injecerat. Iamque paulatim perfidiæ istius tabes pleraque Hispaniæ pervaserat. Quin & nonnulli Episcoporum depravati, inter quos *Instantius* & *Salvianus*, Priscillianum non solùm consensione, sed sub quadam etiam conjuratione susceperant. —— Apud Cæsaraugustam synodus congregatur: cui tum etiam Aquitani Episcopi interfuere. Verùm hæretici committere se judicio non ausi, in absentes tum lata sententia, damnatique Instantius & Salvianus Episcopi, Helpidius & Priscillianus laici. —— Interim Instantius & Salvianus damnati judicio sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed Principem malorum omnium, unà secum Cæsaraugustanâ synodo notatum, ad confirmandas vires suas, Episcopum in Abilensi oppido constituunt. —— Omnes omnino, quos labes illa involverat, deduci ad synodum Burdigalensem jubet Maximus Imperator: Ita deducti Instantius & Priscillianus: quorum Instantius prior jussus causam dicere, postquam se parum expurgabat, indignus esse Episcopatu pronunciatus est. Priscillianus verò, ne ab Episcopis auditetur, ad Principem provocavit. Permissumque id nostrorū inconstantiâ, quia aut sententiam in refragrantem ferre debuerant: aut si hi ipsi suspecti habebantur, aliis Episcopis audientiam reservare: non causam Imperatori de tam manifestis criminibus permittere. Ita omnes, quos causa involverat, ad Regem (tunc Treviris agentem) deducti. —— Maximus causam præfecto *Euodio* permisit, viro acri & severo. Qui Priscillianum gemino judicio auditum, convictumque maleficii, nec dissitentem obscœnis se studuisse doctrinis, nocturnos etiam turpium feminarum egisse conventus, nudumque orare solitum, nocentem pronunciavit, redegitque ad custodiam, donec ad Principem referret. Gestis ad Palatium delatis, censuit Imperator, Priscillianum socioſque ejus capitis damnari oportere. Hæc Sulpicius Severus, loco citato, ubi etiam plura ad hanc historiam pertinentia lector inveniet.

* *allexit.*

Instantius & Salvianus. Synodus Cæsaraugustana.

Priscillianus à suis fit Episcopus. Synodus Burdigalensis.

Nefarii & inhonesti conventus.

10. De iisdem etiam hæreticis scribens Augustinus: Priscillianistæ, (inquit) quos in Hispania Priscillianus instituit, maximè Gnosticorum & Manichæorum dogmata permixta sectantur. Quamvis & ex aliis hæresibus in eas sordes, tamquam in sentinam quandam, horribili confusione confluxerint. Propter occultandas autem contaminationes & turpitudines suas, habent in suis dogmatibus & hæc verba.

Jura, perjura: secretum prodere noli.

Hi animas dicunt ejusdem naturæ atque substantiæ, cujus est Deus. —— hoc versutiores etiam Manichæis, quod nihil Scripturarum canonicarum repudiant, simul cum apocryphis legentes omnia & in autoritate sumentes; sed in suos sensus allegorizando vertentes, quicquid in sanctis libris est, quod eorum evertat errorem. Hæc Augustinus, hæres. 70.

Nihil scripturarum canonicarum repudiabant Priscillianistæ.

11. Extitit, superiore seculo fanatica illa & furiosa secta *Libertinorum*, qui veterem Valentinianorum, & Florinianorum, & Priscillianistarum insaniam renovârunt: sublato boni & mali discrimine, sine ullo scrupulo sceleratissimè viuentes suo arbitratu: & asserentes esse Dei opera, adeóque non mala, quæcumq; apud homines putantur esse peccata: & in eo Christianam libertatem constituentes, quòd ipsis omnia sine exceptione licita essent. Contra eos & blasphemam eorum amentiam exstat Ioannis Calvini luculenta Instructio: quam in Calvini opusculis lector inveniet. Vbi etiam sub finem tertii Capitis Instructionis illius adversus Libertinos, de fallendi artificio quo utebantur, loquens: *Nec prius* (inquit) *arcanum excubiarum symbolum, ut ajunt, ipsis quos ad sectam suam adducere volunt, revelant, quam perspiciant ita à se fascinatos, ut facilè, quicquid voluerint, persuadeant. Solum iis, qui veluti jurejurando adstricti sunt, detegunt mysteria sua: nisi quòd primarii doctores sibi semper capita aliqua reservant, quibus existimationem & dignitatem tueantur.* Hæc ibi. Vide infrà in hoc opere, lib. 3. cap. 20. §. 38. ubi similem morem Valentinianorum describit Tertullianus, lib. adversus Valentinianos cap. 1. De Arianis etiam scribens Hilarius Pictaviensis, lib. 1. ad Constantium Augustum: *Callidi* (inquit) *& astuti artificio quodam utuntur. Ineluctabilem perniciosam corruptelam ex quisitorum verborum velamine contegunt. Non prius venenatum virus infundunt, quàm simplices & innocentes, sub prætextu nominis Christiani, raptos atque irretitos involvant; ne soli pereant, sed participes horrendi criminis sui faciant.* Et Augustinus, tract. 97. in Euang. Ioan. ait: *Nefarios doctores ipsâ occultatione condire quodammodo sua venena curiosis, ut ideò se existiment aliquid discere magnum: quia meruntur habere secretum: & suaviùs hauriant insipientiam, quam putant scientiam.* Pulchrè verò Tertullianus: *Abscondat* (inquit) *se serpens quantum potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in caca detrudatur, per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostra columba domus simplex etiam in editis semper & apertis, & ad lucem amat figuram Spiritûs Sancti, orientem Christi figuram. Nihil veritas erubescit, nisi solum modo abscondi: quia nec pudebit ullum aures ei dedere.* Hæc ille. Simile est illud Hieronymi dictum, epist. ad Rusticum Monachum, quæ incipit: Nil Christiano felicius. *Veritas angulos non amat, nec quærit suffarrones.* Præclarè etiam idem Hieronymus, epist. de vitando suspecto contubernio. Quæ incipit: Retulit mihi. *Bona* (inquit) *conscientia nullius oculos fugit.* Idem etiam in proœmio libri quarti Commentariorum in Ieremiam, ait: *hæreticos secretò docere, & publicè negare:* adversus quos hoc utitur dilemmate: *Aut bona sunt, quæ docetis: aut mala. Si bona: defendite liberè: si mala: quid occultè miseros jugulatis errore, rectaque fidei ad decipiendos simplices quosque jactatis expositionem? Hæretici* (inquit Gregorius) *latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio, tanto sanctà, quanto & occulta videatur.* Communem au-

Libertini.

Arcanum excubiarum symbolum. Hæreticorum dolosa vasticies & fabulandi artificium.

Nihil veritas erubescit, nisi solum modo abscondi.

tem scientiam habere refugiunt; ne cæteris æquales æstimentur, &c. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 18. Vide ibi plura. Vide in eandem sententiam, verba Bedæ, in Commentario, in cap. 9 Proverb. Salomonis, in illa verba; *aquæ furtivæ dulciores,* &c. Vide etiam Bernardi serm. 65 super Cantica.

De nocturnis virorum simul & mulierum conventibus.

12. Nocturnas virorum simul & mulierum convocationes non invenimus à Domino institutas esse, neque ordinariè habitas esse à piis, neque in vetere neque in novo Testamento. Quamvis in actis Apostol. cap. 12. v. 12. reperiantur in domo Mariæ, multi congregati & orantes, nocte illâ, quâ, post recentem Iacobi Apostoli necem, Petrus etiam in arcta custodiâ detinebatur, ducendus ad supplicium die proximo, nisi eum Dominus modo quodam extraordinario liberâsset. Id quod ut à Domino impetraretur, fervens pro eo oratio ab Ecclesia indesinenter ad Deum fiebat; ut legimus vers. 5. Quamvis etiam cœtum sacrum Troade die Dominico congregatum, Paullus Apostolus, quia postridie abiturus erat, detinuerit in noctem, usque ad sequentis diei auroram; ut refert Lucas, Act. 20. 7. 11. Cœtus tamen ordinarios virorum simul & mulierum. Christus ejusque Apostoli habuisse, habendosque instituisse leguntur non nisi diurnos, ut constat ex multis Scripturæ locis, Matth. 4. 23. & 5. 1. 2. & 10. 27. & 14. 15. 21. &c. & 26. 55. Luc. 21. 37. 38. *Erat autem diurnis temporibus* [τὰς ἡμέρας] *in Templo docens: noctibus verò, exiens, diversabatur in monte, qui vocatur olearum. Et totus populus manè veniebat ad eum, ad audiendum eum in Templo.* Sic ordinariæ congregationes sub Apostolis erant diurnæ; ut illa in die Pentecostes, Act. 2. 15. Et eodem capite describit Lucas morem primitivæ Ecclesiæ, vers. 46. inquiens; *καθ' ἡμέραν τε, & quotidie perdurantes concorditer in Templo: & frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione & simplicitate cordis.* Nempe, soluto publico conventu, discedebant ad suas ædes, & cum gaudio cibum sumebant, sicut fecisse populum Iudaicum, commemoratur, Nehem. 8. 12. Diurnus erat conventus in domo Cornelij, ubi, prædicante Petro, gentiles in Christum credidêrunt, Act. 10. 30. ut multa alia exempla prætercam. Et huc pertinet illa præceptio Apostolica: *Omnia decenter, & ordine fiant.* 1. Cor. 14 v. ult.

Luc. 21 37. 38.

13. Hunc etiam morem servavit succedens Ecclesia: nam etiamsi, ardente atroci persecutione, Christianos solitos esse stato die ante lucem convenire, carmenq; Christo dicere, se ex quibusdam transfugis didicisse scribat Plinius Secundus, lib. 10. epist. 97. idq; ipsum ex eo repetat Tertullianus, in Apologetico, cap. 2. Illud ipsum tamen non alio sensu accipio, nisi quod diurnos suos cõventus, die Dominico, maturè inchoabant Christiani; sicut in Euangelio Lucæ dicitur *totus populus venisse multo manè, ad audiendum Christum, in Templo, temporibus diurnis differentem.* Id quod loca illa Plinii & Tertulliani propiùs intuenti liquidò constare posse existimo. Affirmabant (inquit Plinius) hanc fuisse summam, quòd essent soliti stato die ante lucem convenire: carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem: seque sacramento, non in scelus aliquod, obstringere; sed, ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis, morem sibi discedendi fuisse, rursusque coëundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen & innoxium. Hæc Plinius, ad Trajanum Imp. lib. 10. epist. 97. Idipsum ex Plinio repetit Tertullianus, Apolog. cap. 2. Iam verò, si hanc narrationem cum illa conferas descriptione cœtuum Ecclesiasticorum, apud Iustinum, sub finem illius Apologiæ quæ secunda dicitur, & apud Tertullianum, Apolog. c. 39. invenies tam prolixam & variam fuisse actionem, quæ ibi peragebatur, in precibus & sacrarũ Scripturarum lectionibus, & pastorali concione, & sacræ Eucharistiæ celebratione, & disciplinæ publicæ administratione, ut, facto ante lucem initio, perdurare necesse fuerit longo tempore post Solis ortum. Et Iustinus, omissa mentione matutini temporis, dicit; cõventus istos habitos esse die Solis, quẽ *Dominicum* vocamus. Tertullianus autem, cap. 39. Apologetici, congregationem tantùm & res gestas commemorat. Non accensemus nocturnis sacris ea sacra, quæ matutinis aut etiam vespertinis horis celebrantur: nam & juge sacrificium fiebat apud Israëlitas, & quotidianæ Scripturarũ in Ecclesiis nostris lectiones & precationes publicę fiunt, horis matutinis & vespertinis, atq; adeò sæpe antelucanis, &, ut ita loquar, postlucanis horis, id est, paullò ante ortum & post occasum Solis, accensis luminaribus, nempe hieme, quando brevioribus spaciis Solem cõspicimus. Sed nocturnos conventus appellamus eos, qui fiunt tempore nocturno lubrico, ut post cœnam, aut in vigiliis illis nocturnis de quibus loquitur David, quando dicit; *se recordari Dominum super stratu suo, seu in lecto suo, & de illo meditari in vigiliis.* Psal 63. Nempe tunc in lecto suo David de Domino cogitabat, at cœtus nocturnos non agitabat. Sic Ieiaias, cap. 26. v 9. Vide etiam Psal. 4. 5. & Psal 6. 7. & Psal. 119. 62.

Vide Epiphan. expos. fidei, num 23 ubi de hymnis, & precibus matutinis, & vespertinis.

Psal 63. 7.

Isai. 26. 9.

14. Augustinus differens de acceptione Eucharistiæ, quam Dominus post cœnam Paschalem, licet sine mulieribus, instituit: *Neque enim* (inquit) *quia post cibos dedit Dominus propterea pransi aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista misere.* Et cap. 7. *Sed nonnullos probabilis quædam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo ipsam cœnam Dominus dedit, tanquam ad insigniorem commemorationem post cibos offerri & accipi liceat corpus & sanguis Domini.* Hæc ille. Qui ibidem talibus suadet, ut citiùs igitur cibum sumant illo die, & ad oblationem occurrant ad vesperam. At nulla hîc mentio nocturnorum conventuum. Neque satis idonea fuit illa ratio, cùm aliud tempus celebrationi ordinariæ à Domino imperatæ, sit magis idoneum. Alios quosdam Alexandriæ vicinos, & in Thebaide habitãtes, Ægyptios, die sabbati, postquam vesperi omnigenis cibis se saturâssent, solitos esse sacram Eucharistiam accipere, scribunt Socrates lib 5 hist. Eccl. c. 22. ubi ait hoc ab illis fieri præter morem Christianorum, εὐχ' ὡς ἐθος χριστιανοῖς. & Sozomenus, lib. 7. hist. Eccles. cap. 19. ubi dicit, illud factum esse præter communem legem, παρὰ τὸν κοινὸν πάντων νενομισμένον. Sedulius autem, in suo Commentario, in 1. Cor. 11. 21. de eisdem Ægyptiis loquens, ait eos, sic retinere morem illum à Paulo reprehensum, de gentili superstitione venientem. *Mos verò iste* (inquit, *ut referunt, de gentili adhuc superstitione veniebat: unde etiam in quibusdam locis per Ægyptum vel Syria loca, die sabbati nocte post cœnam dicitur ad Ecclesiam conveniri.* Id ipsum scribit Primasius in suo Cõmentario in eundem locum Apostoli. Gregor. Nazianz. orat. 40. disputans adversus eos, qui pro baptismi dilatione prætendebant exemplum

Epist 118.

Luc 21 38.

Boni exempli mala imitatio.

plũ Chriſti, qui anno ætatis ſuæ trigeſimo baptizatus eſt, dicit, *tales ſublime exemplum inconſulte & malè ſequi:* & alias etiam adducit inſtantias, in quibus præciſa imitatio eſſet plane præpoſtera, in quibus ponit tempus & locum celebratæ Euchariſtię. Cur autẽ illo potiſſimùm tempore inſtituta à Chriſto ſit hæc myſtica celebratio, ſpirituales adferunt rationes, Cyprianus, epiſt. 63. & Victor Antiochenus, comment. in Marc. 14. 25. & Auguſtinus, epiſt. 118. & Iſidorus Hiſpalenſis, lib. 1. de officiis Eccleſiaſticis, cap. 18. quamvis ejuſdem temporis obſervationem, ſi à nobis fiat, judicent eſſe facti boni imitationem malam.

Vigiliæ.

15. Obtinuit in vetere Eccleſiâ conſuetudo, ut convenirent viri ſimul & mulieres, nocte illâ, quę diem Paſchatis immediatè antecedebat; ibique precibus invigilarent, velut exſpectantes adventum Domini ſummo manè reſurgentis, de qua vigiliâ Paſchatis meminit Tertullianus, lib. 2. ad uxorem, cap 4. ubi eam hortans, ne poſt ejus obitum, viro nubat infideli, hoc inter alia adhibet argumentum: quòd talis maritus non patiatur laturus ſit uxoris ſuæ abſentiam nocturnam in anniverſario pervigilio Paſchatis: Quis, (inquit) nocturnis convocationibus, ſi ita oportuerit à latere ſuo eximi libenter ferat? quis denique ſollemnibus Paſchæ abnoctitrem ſecretus ſuſtinebit? Inolevit idem mos in aliis etiam feſtis & martyrum nataliciis. Sed ea res in magnos abuſus degeneravit, propter quos abolendos eſſe convocationes nocturnas monuit Vigilantius Barcilonenſis Eccleſiæ presbyter, in quem Hieronymus, alias etiam ob cauſſas ei infenſus, tantâ acerbitate invectus eſt, libro adverſus Vigilantium, quem etiam per ludibrium Dormitantium nuncupat, ut illo tempore reformatio omiſſa ſit. Error (inquit) & culpa juvenum viliſſimarumque mulierum, qui per noctem ſæpe deprehenditur, non eſt religionis hominibus imputandus. Hæc Hieronymus. Poſtea tamen, gliſcente ſpurcitie, & multiplicatis ſcandalis, re maturiùs atq. ſedatius à piis penſitatâ itum eſt in eam ſententiam, quam ſuaſerat Vigilantius: & quam Hieronymus à tali autore profectam, contemſerat. Abrogatis enim nocturnis vigiliis, jejunare non eſt pridie diei cujuſque feſti, tetento vocabulo *vigiliarum* quamvis diurno tempore obſervarentur, ut monet Polydorus Vergilius, lib. 6. de rerum inventoribus, cap. 4. ubi etiam ait: Non ritum nocturna ſacra ſemper fuere multorum ſceleratum cauſſa, id quod ad extremum fuit, quamobrem Romana ſeveritas, teſte Livio, bac hanalia damnârit: cùm ſub nomine religionis ſtupra puerorum feminarumque promiſcua, atque corruptelæ omnis generis fieri cœpiſſent: & Dyagundas Thebanus, (teſte Cicerone de legibus) omnia nocturna ſacra, ob illud ipſum, apud Græcos lege perpetuâ ſuſtulit. Hæc Polydorus Vergilius.

Concil Sabin. ralat.

16. Celebratum eſt anno Domini 1212. Concilium Sabinenſe, apud Vallemoleti Palentinæ diœceſeos, in Hiſpania, præſidente Guillermo Sabinenſi Epiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ legato, cujus acta exſtant in ſecunda parte tomi ſeptimi Conciliorum, edit. Pariſiubi in capite de Iudæis & Sarracenis, pag. 963. prohibentur Chriſtiani facere nocturnas vigilias: propter nefanda, quæ ſæpe earum occaſionem, ô nituntur. Verba conſtitutionis ſynodicæ hæc ſunt: *Novit hoſtis Dei calliditas ſub ovina pelle lupum inducere; ac ſub mellis ſimilitudine fel inferre: contra quod à Chriſtum colentibus, ne fallantur, eſt cautela diligens adhibenda. Quia igitur in nocturnis vigiliis, quas in Eccleſiis fieri aliquorum ſimplicium devotio introduxit, nefanda ſæpe ac enormia, ſub hac boni ſpecie, committuntur, ipſas fieri de cætero firmiter prohibemus.* Hæc ibi. Celebratum eſt etiam anno Domini, 1596. Concilium Provinciale Aquilejenſe, præſidente Franciſco Barbaro, Patriarchâ Aquilejenſi, cujus acta reperiuntur, tomo nono Conciliorum, ubi, de nocturnis illis vigiliis, conſtitutio facta invenitur, cujus hæc ſunt verba: *Quod fuerat antiquis temporibus pię & laudabiliter inſtitutum, poſteriorum temporum iniquitate à recto ſui ordine inſtituti deflexit: vigilantibus enim populis apud Eccleſias, & memorias ſanctorum nocturno etiam tempore frequentantibus, nihil fuerat olim vel petulantiâ corruptum, vel ſacrilegâ temeritate fœdatum: quod poſteriorum temporum nequitiâ, & graviorum malorum commiſſione abſoleviſ. Anatum verò eſt: adhuc quibuſdam locis mulieres vigiliis ſanctorum in Eccleſia pernoctare: quod ne fiat, neve prætextu pietatis aliquid gravius contingat; Statuimus, prædictum agendi vigilias ritum omnino tollendum eſſe, ac mòdis omnibus ab Epiſcopis delendum: ne, quod eſt ſummè periculoſum, vel conniventiâ, vel negligentiâ, perſeveret.* Hactenus verba Concilii Iulius Aquilejenſis, cap. de Eccleſiis, & pio in eis verſandi modo, pag. 709. & 710. Eadem vigilias, propter flagitia, quæ committebantur intermiſſas eſſe, ſcribit Bellarminus, lib 3. de Eccleſia triumphante, qui eſt de cultu ſanctorum, cap 17. ſeu ultimo, ubi ait: *In profeſtis magnorum dierum conſueverat Eccleſia vigilare, & jejunare. ——Cæterum, quo tam paultatim occaſione nocturnarum Vigiliarum, abuſa quidam irrepere cœperant, vel potius flagitia non rarò committi: placuit Eccleſiæ nocturnos conventus, & Vigilias propriè dictas, intermittere, ac ſolum in eiſdem diebus celebrare jejunia.* Hæc ille

Concil Aquilejenſe.

17. Ipſi etiam verecundiores Ethnici, ut ſuprà monebamus ex Polydoro Vergilio, nocturnos iſtiuſmodi conventus averſati ſunt ac prohibuerunt. Id quod etiam Cicero, lib. 2. de legibus manifeſtum facit. Vbi in Romanis legibus hanc legem commemorat: *Nocturna mulierum ſacrificia ne ſunto, præter olla, quæ pro populo vitè ſient.* Quam legem paullò poſt ibidum explicans atque defendens, ait: *Quid autem mihi diſpliceat in nocturnis, poëta indicant Comici. Quâ licentiâ Romæ datâ, quidnam egiſſet ille, qui in ſacrificium cogitaram libidinem intulit: quò ne impudentiam quidem oculorum adjici fas fuit? Profectò diligentiſſimè ſanciendum eſt, ut mulierum famam multorum oculis lux clara cuſtodiat. Quo in genere ſeveritatem majorem, Senatus vetus autoritas de Bacchanalibus, & Conſulum exercitu adhibito quæſtio, animadverſioque declarat. Atque omnia nocturna (ne nos diuriores fortè videamur) in media Gracia Dyagondas Thebanus lege perpetuâ ſuſtulit.* Hæc Cicero, lib 2. de legibus.

Lex Romana prohibens noſturna mulierum ſacrificia.

Dyagondæ Thebani lex.

CAPVT TRIGESIMVM-OCTAVVM.

De Colluthо, cujus mentio facta eſt cap. 34. theſ. 21. ejuſque ſectatoribus Colluthianis.

COlluthus Alexandrinæ Eccleſiæ presbyter, tempore Alexandri Epiſcopi Alexandrini, & Arii hæreſiarchæ, regnante Conſtantino magno Romanorum Imperatore, docuit ἕνα πατέρα μόνον, quædam perverſa; ejuſque ſectatores ſeſe nominârunt Colluthianos, Κολλουθιανοὺς.

Digitized by Google

Sed diuturna non fuit ejus hæresis, at statim dissipata est, teste Epiphanio, hæres. 69. (Quæ est Arianorum) §. 2. Quænam autem prava docuerit Colluthus, non indicat Epiphanius; sed à Philastrio, & ab Augustino, hæretica Colluthi doctrina commemoratur.

2. Philastrius ait: *Coluthiani*, à *Colutho* quodam ita dicti sunt in Ægypto, qui dicunt; Dominum malorum non esse factorem. Contrà autem alter quidam opponebat, dicens; Dominum malorum esse factorem. Qui & ipse est hæreticus pariter: & cùm utrique contentione ferrentur inani, nescierunt potentiam rationis. Scriptura enim, Deum facere bona, & nihilominus & mala facere, prædicavit; cùm dicat Propheta: *Ego sum Dominus, qui facio pacem, & creo mala.* Et alter Propheta: *Si est*, inquit, *malitia in civitate, quam Deus non fecit?* sed mala ista non naturâ esse, dixit Scriptura, à Deo facta; sed causis existentibus: hominum, scilicet in lege peccantium Domino, &c. Hæc Philastrius, in catalogo hæreseon, quæ sub Apostolis exiterunt. cap. 31. ubi etiam prolixiùs de hac quæstione disserit.

Esai. 45. 7. *Amos* 3. 6.

3. *Colluthiani* (inquit Augustinus) à quodam *Colluthe*, qui dicebant Deum non facere mala: Contra illud quod scriptum est: *Ego Deus creans mala.* *Floriniani* à Florino, qui è contrario dicebat, Deum creâsse mala: contra id quod scriptum est; *Fecit Deus omnia: & ecce bona valde!* Ac per hoc, quamvis contraria inter se dicentes, tamen ambo divinis eloquiis resistebant. Creat enim Deus mala, pœnas justissimas irrogando, quod Colluthus non videbat: non autem malas creando naturas atque substantias, in quantum sunt naturæ atque substantiæ; ubi Florinus errabat. Hæc Augustinus, hæres. 65. & 66.

Esai 45 7. *Gen.* 1. 31. *Floriniani*.

4. Alius fuisse videtur Colluthus ille hæreticus, cujus hæretica doctrina de una Christi voluntate, & unâ ejusdem operatione, commemoratur, in synodo Lateranensi Martini primi, Episcopi Romani, secretario quinto, [tom. 4 Concil. edit. Paris. pag. 726. & 727.] ubi recitantur Colluthi hæretici verba, ex ipsius *libro de satisfactione*, pro tomo Theodosii hæretici facta. verisimile est autem Theodosium hæreticum illum intelligi, qui sub Justiniani Imperio obtinebat sedem Alexandrinam; de quo vide cap. 4. & cap. 18. libri tertii.

EPILOGVS LIBRI PRIMI,

Constans metro, contemplatione, & doxologiâ.

1. Metrum, de Deitatis unitate, & personarum divinarum Trinitate: item de operationis ad extra indivisibilitate, & de cultûs inteparabilitate, &c. in memoriæ riæ subsidium.

Est unus verus Deus, una essentia simplex,
tres sunt persona; Pater, & Patre natus, ab ipsis
Sanctus & amborum procedens Spiritus, una
indivisa tribus divina essentia. Non sunt
Personæ confundenda, aut natura secanda,
Est divina tribus personis omnis ad extra,
actio communis. Nec dissociabis adorans,
ast indivisos Trinunum suspice cultu.
Namque interna Dei te nulla relatio tangit:
inque creaturis externa relatio Numen
respiciens (non susceptæ de Virgine carnis
fundata intuitu) Trinunum cuncta regentem
Auctorem spectat: tibi non est una seorsum,
seclusis reliquis, persona Deusve, Paterve,
largitorve boni; sed ab uno Numine Trino
cuncta fluunt, indivisa præstantur & actu.
Est ordo personarum; disjunctio non est.
In forma servi Patrem orat Christus Jesus:
Quâ Deus, exaudit eum Patre, & Pneumate
Sancto.

2. Contemplatio.

Augustinus in expositione *Magnificat*, Cantici Mariæ Virginis, tomo 9. oper. suorum. *Duo sunt* (inquit) *quæ angelorum & hominum beati spiritus in illo fonte bonis æternâ contemplatione hauriunt: incomprehensibilis scilicet Majestas Dei, & ineffabilis bonitas, quorum alterum castum timorem gerit; alterum dilectionem parit. Pro Majestate venerantur Deum, & pro bonitate amant: ne vel dilectio sine reverentiâ dissoluta sit; vel reverentia sine dilectione pœnalis. Admirantes enim diligunt, & diligentes admirantur, ut inextinguibiliter per admirationem ardeat dilectio, & suaviter in dilectione ferveat admiratio. Nam quia eum, quem vident, perfectè comprehendere nunquam sufficiunt, in eo quasi per admirationem evigilant: quanto autem perspicaciùs intuentur, tanto ardentiùs amant; quod vera dulcedo est: vera autem dulcedo, quanto perfectiùs sentitur, tanto desiderabiliùs appetitur.* Hæc Augustinus. Vide etiam dissertationem nostram de visione beatifica.

3. Δοξολογία.

Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, Sanctæ individuæ Trinitati, Regi seculorum, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo, sit honor & gloria in Ecclesiâ, per Jesum Christum, in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

IN-

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM LIBER SECVNDVS, DE MYSTERIO Incarnationis.

CAPVT PRIMVM.

Hiſtorica narratio, de prima claſſe hæreſeon, quæ contra orthodoxam de Verbi incarnatione doctrinam exortæ ſunt, & ab orthodoxis, ſive Catholicis, rejectæ ac refutatæ: ſeu de primo genere hæreticorum Χριστομάχων: *quod eos comprehendit hæreticos, qui de natura & veritate humanitatis Chriſti errârunt.*

MEmoriæ juvandæ causâ, omnes contra orthodoxam de Verbi incarnatione doctrinam exortas hæreſes, vel errores, ad quatuor ſumma veluti genera referemus: &, ſub ſingulis generibus, certas ſpecies indicabimus.

Primum genus hæreſeon atque hæreticorum, contra hoc ſecundùm Chriſtianiſmi myſterium (primum erat myſterium Tinitatis) continet eas hæreſes, eoſque hæreticos, qui de natura & veritate humanitatis Chriſti errârunt.

Secundum genus eorum eſt, qui veritatem humanæ Chriſti naturæ agnoſcentes, errârunt tamen de ejuſdem naturæ origine.

Tertium genus eſt illorum, qui & naturæ & originis veritatem profitentes, errârunt tamen de perſona.

Quartum denique genus eſt eorum, qui orthodoxam de perſona Chriſti recipientes doctrinam, errârunt circa naturarum in uno Chriſto unionem & proprietates.

Chriſto-machi. Scio *Arianos* Athanaſio dici χριστομάχους, lib. de decretis ſynodi Nicænæ contra hæreſin Arianam; quia contra Chriſti Deitatem pugnabant. Nostramen eoſdem non immeritò hæreticis θεομάχοις accenſuimus, & diſtinctionis ergò Chriſtomachi nobis dicentur illi hæretici, qui de myſterio incarnationis perperam docuerunt.

2. Hæreticorum autem de natura & veritate humanitatis Chriſti errantium ſex ſunt ſpecies. Carnem Chriſti non veram eſſe, ſed putativam & phantaſticam: adeóque Chriſtum non habuiſſe verum corpus; ſed tantùm in phantaſmate & putativè apparuiſſe, & paſſum eſſe, blaſphemabant Saturninus & Baſilides, *Iren. lib. 1. cap. 22 & 23. Et Tertull. de præſcriptionib. adverſus hæreticos, cap. 46.* Marcus & Colarbaſus, *Tertull. de præſcript. cap. 49. & 50.* & Cerdon, & Marcion, & Lucanus, *Tertull. de præſcr. cap. 51.* & Manſchæi. *Auguſt. lib. de hæreſib. Ad Quod vultdeum, hæreſi. 46.*

3. Secundam ſpeciem conſtituunt *Apelles* hæreticus, ejuſque ſectatores. Chriſtum ſideream & aëream carnem habuiſſe de ſideribus & de ſubſtantiis ſuperioris mundi contextam, & in reſurrectione ſingulis quibuſque elementis, quæ in deſcenſu ſuo mutuata fuiſſent, in aſcenſu reddidiſſe: & ſic diſperſis quibuſque corporis ſui partibus, in Cœlo ſpiritum tantùm reddidiſſe, aſſerebat impiè Appelles Marcionis diſcipulus; teſte Tertull. de præſcript. cap 51. Hujus Appellis ſequaces Tertullianus appellat *Apellecianos.* lib. de carne Chriſti cap 8. Epiphanio Απελλιανοὶ *Apellejani* dicuntur. hæret. 44. num. 1. *Apellitiani.*

4. Sequitur tertia ſpecies. Chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri non fuiſſe, ſed ſpiritale neſcio quod corpus de Cœlo deferentem: quaſi aquam per fiſtulam, ſic per MARIAM Virginem tranſmeâſſe, nihil inde vel accipientem vel mutuantem: adeóque Chriſtum per Virginem, non ex Virgine, editum: delatum in Virginem tranſmeatorio potiùs, quàm generatorio motu, proceſſiſſe: per ipſam, non ex ipſa: non matrem eam, ſed viam paſſum: & ſuper hunc Chriſtum devolâſſe tunc in Baptiſmatis ſacramento Soterem per effigiem columbæ, dixit *Valentinus*, & *Valentiniani*; teſte Tertull. de præſcript. cap. 49. & lib. adverſus Valentinianos, cap 27. (*Gnoſticos* è Valentini ſcholâ prodeuntes Irenæus ait ſic modo diviſiſſe Ieſum à Chriſto. Iren. lib. 1. cap. 34. *Tertullianus* hic pro Ieſu Chriſtum, & pro Chriſto Soterem appellat, ex eorundem hæreticorum mente.) Quem blaſphemum errorem ſequuti ſunt *Ptolemæus* & *Secundus* & *Heracleon* hæretici; teſte Tertull. de præſcript. ibid. Item *Tacianus*, Iuſtini Martyris magiſtri pii impius diſcipulus; ut ſcribit Tertull. de præſcript. cap. 51. In eodem errore erant hæretici illi qui *Ophita* nuncupabantur; eò quòd ſerpentem magni facerent, in tantùm, ut illum etiam ipſi Chriſto præferrent. Tertull. de præſcript. cap. 47. *Valentiniani. Gnoſtici. Ptolemæus, Secundus, Heracleon, Tacianus, Ophitæ.*

5. Carnem Chriſti animalem, & animam carneam eſſe: adeoque carnem Chriſti nihil aliud quàm animam eſſe nunc factam viſibilem, quæ

antea præ impedimento carnis videri non poterat, commârunt nonnulli hæretici, (qui ſpeciem quartam faciunt) quorum abſurdiſſimam imaginationem refert ac refellit Tertullianus, lib. de carne Chriſti cap. 10. & aliquot ſeqq. utitur hoc argumento Tertullianus: Non noſtram animam liberavit, ſi carneam habuit; noſtra enim carnea non eſt: ſed liberatam conſtat illam. Iam ergo, ſi anima non fuit carnalis in Chriſto, nec caro poteſt animalis fuiſſe. Idem etiam ſic eos deridet: Quale erit (inquit) ut per carnem demonſtraretur anima ſibi aut nobis, quæ per carnem non poterat agnoſci, ut ſic oſtenderetur, dum id fit cui latebat, id eſt, Caro tenebras videlicet accepit, ut lucere poſſit? Plura de hoc argumento legere eſt apud Tertullianum in libro illo de carne Chriſti, quem contra quatuor memoratas hæreſes altaſque conſcripſit, quas quatuor hæreſes ſimul refellens, cap. 15 ait: Si humana non fuit caro Chriſti, nec ex homine; non video, ex qua ſubſtantiâ ſe Chriſtus hominem & filium hominis pronunciarit. [& interjectis aliquot Scripturæ teſtimoniis, in quibus Chriſtus homo & filius hominis dicitur.] Hæc ſola (inquit) ſufficere vice præſcriptionis debuerunt, ad teſtimonium carnis humanæ & ex homine ſumtæ, & non ſpiritalis, ſicut nec animalis nec fidereæ, nec imaginariæ: ſi ſine ſtudio & artificio contentionis hæreſes eſſe potuiſſent. Hæc ille.

Appollinariſtæ Διμοιρίται.

6. In quinta ſpecie ſunt hæretici *Apollinariſta*. Apollinaris junior, Clericus Laodicenſis, in Laodiceâ Syriæ ad Libanum montem ſitæ, ducem ſe præbuit & anteſignanum pernicioſiſſimæ hæreſi eorum, qui ob naturæ humanæ in Chriſto diſcerptionem & mutilationem Epiphanio (hæreſi 77.) & Ioanni Damaſceno (lib. de hæreſib.) Διμοιρίται dicuntur; quippe negantes eſſe in Chriſti carne animam, ſaltem rationis participem, hi ab Apollinari Apollinariſtæ dicti ſunt. Hanc hæreſin palàm profeſſus eſt Apollinaris, tempore Valentis ejuſque ſucceſſoris Gratiani Imperatorum, poſt primum œcumenicum Nicænum Concilium. Eſtque damnata hæreſis, tum in ſecundo œcumenico Concilio Conſtantinopoli celebrato, tum etiam in Concilio Romano à Damaſo Epiſcopo Romano & Petro Epiſcopo Alexandrino Athanaſii magni ſucceſſore, & ob Arianorum lævitiam profugo. Vbi unà cum Apollinari anathematizatus eſt etiam Timotheus ejus diſcipulus: ſicut legimus apud Theodoretum lib. 5. hiſtoriæ Eccleſ. capp. 9. & 10.

Theodoret. lib 5. hiſt. cap. 3. & 9. & 10 Sozom lib 6. cap. 25. ad.

7. Deſcribit autem Theodoretus, cap. 3 illius libri, gradus impietatis Apollinaris: Neque enim in memorato errore conſtitit ejus inſania, etenim de natura divinâ diſſerens, oratione planè adulterinâ uſus eſt: quippe in eâ dignitatum gradus conſtituere, & œconomiæ Chriſti myſterium imperfectum affirmare, & animam rationis participem, cui corporis moderatio commiſſa eſt, ſalute, quæ per Chriſtum parta eſt, privatam dicere non dubitavit. Nam hanc animam, uti ejus ferebat opinio, Dei Verbum non ſumſit, neque ei vel medicari, vel ullum honorem tribuere dignatum eſt: ſed corpus quidem terrenum à poteſtatibus inviſibilibus adoratur; anima autem, quæ ſecundùm imaginem divinam facta eſt, inſtà manſit, peccati dedecore undique reſperſa. Multas item alias peſtiferas opiniones propter mentem errore & ignoratione cæcatam docuit. Nam interdum carnem Chriſti ex ſancta Virgine aſſumtam eſſe confitebatur; nonnunquam verò eam cœlitus cum Deo Verbo deſcendiſſe ajebat; aliquando ipſum Deum Verbum factum eſſe carnem, ſed nihil ex nobis accepiſſe. Alias quoque fabulas & nugas divinis adjunxit promiſſionibus. Hæc de Apollinaris hæreſi Theodoretus, loco proximè citato. Similia legere eſt de Apollinaris erroribus apud Gregor. Nazianz. priore epiſt. ad Cledonium, quæ eſt oratio 51. & apud Epiphanium, hæreſ. 77. & rurſus apud Theodoretum lib. 4. hæreticarum fabularum.

8. Idem autem Apollinaris priùs doctrinam orthodoxam, contra Arianos & Paulianos, tempore Athanaſii Alexandrini, ſtrenuè defendebat; ut legimus apud Sozomenum, lib. 6. hiſt. Eccleſ. cap. 21. poſtea autem in hæreſin ſuam lapſus, adjutorem nactus eſt Vitalium Presbyterum Antiochenum, virum in ſumma apud populum veneratione, & ob piam vivendi rationem moreſque ſpectatos, perilluſtrem, qui à Meletio Epiſcopo Antiocheno orthodoxo ſe ſeparans, & Apollinari ſe conjungens, non exiguum hominum numerum, reverentiâ converſationis ejus motum, ad eam ſectam perduxit. Dictique ſunt à Vitalio *Vitaliani*, quemadmodum ab Apollinari Apollinariſtæ: ut ſcribit Sozom. lib. 6. hiſt. Eccleſ. cap. 25.

Vitalium adjutor Apollinaris.

Vitaliani.

9. Gregorius Nazianzen. cognomento Theologus, in epiſtola quadam ad Nectarium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, queritur calamitatem Eccleſiæ eam eſſe acerbiſſimam; quòd Apollinariſtæ ſuam doctrinam tam liberè & audacter in vulgus efferre permitterentur: & ait, librum quendam Apollinarii in manus ejus veniſſe, ex quo libro ſummam illius hæreſeos refert Gregorius in hæc verba: Alleveranter affirmat Apollinarius, quòd in œconomia incarnationis unigeniti Dei Filii non eſſet caro, ad noſtram naturam reparandam, aliunde aſſumta; ſed quòd ab æternitate carnea illa natura in Filio Dei ineſſet: atque quò hanc abſurdam opinionem confirmet, ſententiam quandam Euangelii, quam malè interpretatus eſt, profert; quæ ita ſe habet: *Nemo aſcendit in Cœlum, niſi qui deſcendit de Cœlo; Filius hominis. Sic, ut priuſquam deſcenderet, Filius hominis fuerit, deſcenderitque ſuam illam ſecum adferens carnem, quam jam in Cœlo habebat; æternam ſcilicet & conſubſtantialem,* [συσσαμον τε και συναιδιον.] Citat porrò quandam Apoſtoli ſententiam: quòd ſecundus homo de Cœlo. Deinde aſſerit hominem illum qui de Cœlo venerit, mentem non habere, ſed Deitatem unigeniti mentis naturam ſuppleviſſe, & in hominis cognitione tertiam partem ad animam & corpus (quæ in eo, ut humana fert natura, ineranr) adjunctam eſſe: quippe mentem in eo non fuiſſe, ſed Deum Verbũ ejus locum ſuppleviſſe. Neque hac abſurdâ doctrinâ contentus acquievit: ſed (quod eſt omnium maximè peſtiferum,) ipſum unigenitum Deum, judicem univerſitatis, principem vitæ, deſtructorem mortis, mortalem eſſe affirmavit, & in ſua ipſius Divinitate paſſum eſſe: & triduo illo, quo corpus mortuum erat, Divinitatem quoque ejus pariter mortuam eſſe, & ita à Patre denuo ex morte excitatam. Hæc de Apollinariis, ſive Apollinari hæreſi, Gregorius Theologus, cujus verba tranſcripſit Sozomenus, lib. 6. hiſtor. Eccleſ. cap. 27. ad.

Ioan 3. 13.

1. Cor. 15. 47.

10. Idem Gregorius alibi diſputans contra eandem hæreſin, ait: ὅτε εἰς ἄνθρωπον ἀπέβλεπεν ἄλλον, ἀντὶ δὲ ὅλου ἦν τοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἄνθρωπος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, ἀνθρώπινον· ὁ δὲ ἦν τοῦ Θεοῦ,

τὸ ἀνθρώπινον, ἀνθρώπινον·

τῶν ἐζητημ. *id est*: Si quis in hominem mente carentem sperat, amens profectò est, nec dignus qui totus salvus fiat: Nam quod assumtum non est, curationis est expers: quod autem Deo unitum est, hoc quoque salutem consequitur. Hæc Gregorius Nazianzenus, orat. 51. quæ est epistola prima ad Cledonium.

11. De eadem hæresi sic loquitur Augustinus: Apollinaristas Apollinaris instituit, qui de anima Christi à Catholica dissenserunt, dicentes; sicut Ariani; Deum Christum carnem sine anima suscepisse, in quæstione testimoniis Euangelicis victi, mentem, quâ rationalis est anima hominis, non fuisse in anima Christi; sed pro hac ipsum Verbum in ea fuisse dixerunt. De ipsa verò ejus carne sic à recta fide dissensisse perhibentur, ut dicerent carnem illam & Verbum unius ejusdemque substantiæ, contentiosissimè asseverantes Verbum carnem factum, hoc est, Verbi aliquid in carnem fuisse conversum atque mutatum, non autem carnem de Mariæ carne susceptam. Hæc Augustinus, lib. de hæresibus.

12. Ejusdem Apollinaris hæreses in hunc modum describit Vincentius Lirinensis: Apollinaris in unitate quidem Trinitatis quasi consentire se jactitat, & hoc ipsum non plenâ fidei sanitate, sed in Domini incarnatione apertâ professione blasphemat: dicit enim in ipsa Salvatoris nostri carne, aut animam humanam penitùs non fuisse, aut certè talem fuisse cui mens & ratio non esset, & ipsam Domini carnem, non de sanctæ Virginis Marię carne susceptam, sed de Cœlo in Virginem descendisse dicebat: eamque nutabundus semper & dubius, modò coæternam Deo Verbo, modò de Verbi divinitate factam prædicabat: nolebat enim in Christo duas esse substantias, unam divinam; alteram humanam: unam ex Patre, alteram ex Matre: sed ipsam Verbi naturam putabat esse discissam, quasi aliud ejus permaneret in Deo, aliud verò versũ fuisset in carnem: ut, cùm veritas dicat ex duabus substantiis unum esse Christum; ille contrarius veritati, ex una Christi divinitate duas asserat factas esse substantias. Hæc de Apollinaris insaniâ Vincentius, libro advertus profanas novationes.

Nutabundus semper & dubius.

Hæretici multis laudibus quandoque abundant. Vide suprà, de Visalio, § 8 & de Priscilliano, lib 1. cap. 27. § 9 & infrà, lib 8. cap 2. § 2.

13. In eo libro notatu digna est Vincentii de Photino & Apollinari hæresiarchis observatio; Fuisse illos homines ingenii viribus valentes, & doctrinæ opibus excellentes, & eloquio præpotentes, imò tantos ac tales, quibus nimium citò in plurimis crederetur. Et de Apollinari loquens; Quid illo, inquit, præstantius acumine, exercitatione, doctrinâ? quàm multas ille hæreses multis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutaverit errores, indicio est opus illud triginta non minus librorum nobilissimum & maximum, quo insanas Porphyrii calumnias magnâ probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare, quibus profectò summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset, nisi profana illa hæreticæ curiositatis libidine novum nescio quod adinvenisset, quo & cunctos labores suos velut cujusdam lepræ admixtione fœdaret, & committeret, ut doctrina ejus non tam ædificatio, quàm tentatio potiùs Ecclesiastica diceretur. Hæc de illo Vincentius Lirinensis. Et in eandem sententiam Theophilus Alexandrinus Episcopus, libro primo Paschali: Cessent, inquit, Apollinaris discipuli ea, quæ contra Ecclesiasticas regulas est loquutus, propter alia ejus scripta defendere: licet enim adversus Arianos, & Eunomianos scripserit, & Origenem alioſque hæreticos suâ oratione subverterit; tamen qui memor est illius præcepti, *Non accipies personam in judicio*, veritatem semper debet diligere, non personas, &c. *Deut. 1. 17.*

14. De ejusdem Apollinaris hæresi loquens Theodoretus; Ex hac, inquit, radice enata est illa pernicies in Ecclesiis, quæ asseveravit unâ carnis & Divinitatis Christi esse naturam, quæque Divinitatem unigeniti Dei Filii passam esse affirmavit: & alia quæque, quę cùm in populo, tum in sacerdotibus magnam discordiam concitârunt. Hæc Theodoretus, Eutychianam hæresin ex Apollinarismo deductam innuens, lib. 5 hist. Eccles. cap. 3. Idemque, ejusdem libri capite quarto, scribit Apollinarem ab Ecclesiarum gubernatione repulsum deinceps doctrinam, quam ipse recens excogitârat, palàm prædicare, & se principem sectæ profiteri cœpisse. Simile de *Montano*, hæretico, Caraphrygum Antesignano, scribit Eusebius lib. 5. hist. Eccles. cap. 15 & *Pagus* quidam dicitur esse in Mysia Phrygiæ, qui nuncupatur *Ardaban*, ibi ferunt quendam nomine *Montanum*, qui nuper ad fidem venerat, Gratotum Proconsule Asiæ, primùm insatiabili quadam animi cupiditate in primatu ambiendo incensum, simulatque aditum Diabolo adversario ad se patefecerat, spiritu quodam maligno abripi [μεθισταμενον] & derepente furore & mentis insaniâ exagitatum bacchari atque mox cœpisse garrire, & peregrinas quasdam voces fundere, &c. En duo horrenda exempla impotentis φιλοσοφοφιλοσοφωτάτης! Et quadam non absimili animi offensione, ad Apollinarem transiit *Vitalius*; teste Sozomeno, lib. 6. cap. 25. ad. *Montani hæresiarchi.* *Φιλοσοφία.*

15. Accedo nunc ad sextam speciem primi generis hæreticorum χειροπάλαιον. *Servetus* à Manichæis & Priscillianistis hoc mutuatus, quòd *animam* dixerit *ex Deo seu ex Dei substantia esse natam*, de suo addidit; *etiam ipsam Christi carnem ex Deitate ipsa & ex tribus elementis increatis esse factam*: sicut patet ex Refutatione errorum Serveti, in Opusculis Calvini, & ex ejusdem Calvini institutione, lib. 2. cap. 14. Illum autem fuisse Manichæorum & Priscillianistarum, quem diximus, de anima errorem, patet ex libro Augustini de natura boni adversus Manichæos cap. 42. & ex commonitorio Orosii ad Augustinum de errore Priscillianistarum & Origenistarum, quod insertum est operibus Augustini Tom. 6. Ista etiam Serveti deliramenta tam manifestè sunt absurda & impia, ut longâ refutatione non egeant; imò retulisse refutâsse sit: prolixam tamen eorum confutationem inveniet lector apud Calvinum, locis citatis. *Servetus.*

CAPVT

CAPUT SECVNDVM.

Secundum genus hæreticorum Χριστομάχων. *quo comprehenduntur illi hæretici, qui veritatem humanæ Christi naturæ agnoscentes, errarunt tamen de ejusdem naturæ origine.*

IN secundo genere sunt illi hæretici, qui, concessâ humanæ in Christo naturæ veritate, de ejusdem origine errârunt. Eorum duæ sunt species: nam aliorum error fuit de origine carnis Christi; aliorum verò de origine animæ Christi.

Carpocrates 1. *Carpocrates*, cum sua sectâ, dicebat, Christum non ex Virgine Mariâ natum, sed ex semine Ioseph hominem tantummodò genitum. *Cerinthus* etiam Christum ex semine Ioseph natum proposuit, hominem illum tantummodò sine Divinitate contendens. Ejus successor *Hebion* fuit in eadem hæresi, sicut scribit Tertull. lib. de præscriptionib. cap. 48. Irenæus autem, lib. 1. adversus hæreses cap. 25. scribit, Cerinthum hæreticum divisisse Iesum à Christo, & asseruisse Iesum esse Ioseph & Mariæ filium similiter ut reliqui homines, non autem ex Virgine natum: plus autem potuisse justitiâ & prudentiâ & sapientiâ præ omnibus: & post baptismum descendisse in eum Christum, ab ea principalitate, quæ est super omnia, figurâ columbæ, & tunc annunciâsse incognitum Patrem & virtutes perfeciisse; in fine autem revolâsse Christum de Iesu, & Iesum passum esse & resurrexisse: Christum autem impassibilem perseverâsse exsistentem spiritalem. Hæc ibi. Sic etiam Iesum à Christo separârunt. *Gnostici*, quamvis non dicerent Iesum esse ex semine Ioseph, vel ex Maria Virgine: ut patet ex eodem Irenæo, lib. 1. cap. 34.

Cerinthus.

Hebion.

Gnostici. Ca. 1 §. 14.

Originistæ. 2. De origine animæ Christi errârunt *Originistæ*. Vnde Theophilus Episcopus Alexandrinus de Christo scribens: Nec carnem, inquit, deduxit de Cœlo: nec animam, quæ priùs subsistiterat, & ante carnem ejus condita erat, suo corpori copulavit: sicut Origenis nituntur docere discipuli. Si enim anima Salvatoris, antequam ille humanum corpus adsumeret, in cœlorum regionibus morabatur, & necdum erat anima illius; impiissimum est dicere, ante corpus eam fuisse Domini, agentem aliquid & vigentem, & posteà in animam illius commutatam. Aliud est, si possunt de Scripturis docere, antequam nasceretur ex Maria, habuisse hanc animam Deum Verbum, & ante carnis assumtionem animam illius nuncupatam. Quod si & auctoritate Scripturarum & ipsâ suscipere ratione coguntur, Christum non habuisse animam antequam de Maria nasceretur, in adsumtione enim hominis & anima ejus adsumta est, perspicuè convincuntur, eandem animam & illius & non illius fuisse dicentes. Sed cessent illi à novorum dogmatum impietate furibundi. Nos scripturarum normam sequentes, totâ cordis audaciâ prædicemus, quòd nec caro illius nec anima fuerint, priusquam de Maria nasceretur. Nec ante anima in Cœlis sit commorata, quam sibi postea adjunxerit: nihil enim nostræ conditionis è Cœlo veniens secum Dominus deportavit. Hæc Theophilus Episcopus Alexandrinus, libro 1. Paschali, interprete Hieronymo.

CAPVT TERTIVM.

Tertium genus hæreticorum Χειστομάχων. *In quo genere sunt errantes de persona Christi, quamvis de humanitatis ejus veritate & origine cum orthodoxis consentiant.*

SVb hoc tertio genere sunt quatuor præcipuæ species.

Theodotus Bizantius. 1. In prima specie sunt ii, qui divinam personam Christo competere omnino negârunt: in quo errore fuit. *Theodotus* ille *Bizantius*, qui, post eaquam pro Christi nomine comprehensus negavit, in Christum blasphemare non destitit. Doctrinam enim introduxit, qua Christum hominem tantummodo diceret, Deum autem illum negaret: ex Spiritu quidem Sancto natum ex Virgine, sed hominem solitarium atque nudum, nulla alia præ cæteris, nisi sola justitiæ auctoritate. Alter post hunc *Theodotus hæreticus* erupit, Melchizedecianorum auctor, qui ipsum hominem Christum tantummodo dixit ex Spiritu Sancto ex Virgine Maria conceptum pariter & natum; sed hunc inferiorem esse quàm Melchizedec, sicut de illis scripsit. Tertull. de præscr. cap. 53. Eundem posteà errorem renovarunt *Paulus Samosatenus* Antiochiæ Episcopus, & *Photinus* Syrmii. Episcopus, Christum hominem solitarium atque nudum dicentes; de quibus vide suprà, lib. 1. cap. 2. §. 4.

Theodotus alter hæreticus.

Paulus Samosatenus. Photinus.

Nestoriani. 2. In secunda specie sunt *Nestoriani*, concedentes quidem personam divinam; at ab ea humanitatem separantes, & pro una Mediatoris θεανδρικῇ persona duas personas introducentes: horum princeps fuit *Nestorius*, Episcopus Constantinopolitanus, ob hanc hæresin abdicatus, decreto Concilii œcumenici tertii, sicut infrà clariùs elucebit.

Hæretici vel schismatici trium capitulorum. 3. In tertia specie sunt reliquiæ Nestorianorum, quæ damnatæ sunt in quinto Concilio œcumenico; & dici possunt *hæretici*, vel saltem *schismatici trium capitulorum*: de quibus infrà, lib. 3. cap. 24 & 25.

Adoptionarii. 4. In quarta specie fuerunt *Adoptionarii*, *Elepandus & Felix*, eorumque sequaces, impiè asserentes: Christum secundum carnem esse Dei Patris Filium adoptivum, quæ hæresis damnata est in Concilio Francofurtensi à ter centum Episcopis, regnante Carolo Magno, anno Domini 794. Nam etsi caro Christi non est ex Patre, per æternam illam generationem, genita: ille tamen cujus ea est caro, genitus est per æternam illam generationem. Neque assumptione carnis fit duo filii, aut duæ personæ: sed una manet persona, idemque Filius proprius & naturalis etiam in sua carne. Neque assumsit novam hypostasin, in qua adoptetur: sed unicus ille & naturalis Filius Dei in una illa sua atq; æternâ hypostasi univit suæ Deitati assumtam humanitatem, sive humanam naturam. De quo argumento plura dicemus infrà, lib. 6.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

De quarto genere hæreticorum Χεισμαχῶν, quod complectitur eos hæreticos, qui de persona Christi cum Catholicis consentientes, errârunt tamen de naturarum in una illa persona unione & proprietatibus: vel etiam de persona & naturis; vt Acephali.

SVB hoc genere quinque sunt præcipuæ species veterum hæreticorum: Nempe *Eutychiani, Acephali, Aphthartodocitæ, Agnoëtæ, Monothelitæ.* Et posteà de hoc dogmate, aliena à veritate docuerunt etiam *Transsubstantiarii*, & *Vbiquetarii*. Vt septem sint hic errantium species.

Eutychiani. *Eutychiani* ab *Eutychete* Archimandrita Constantinopolitano denominati sunt, qui etiam *Dioscorita* dicti sunt, ab ejusdem hæreseos propugnatore *Dioscoro*, Patriarchâ Alexandrino. qui ambo in Concilio Chalcedonensi Oecumenico quarto damnati sunt, anno Dom. 451. eò quod unam tantùm in Christo naturam post incarnationem esse pertinaciter contenderent. sicut pluribus infrà docebimus, cap. 9. hujus libri, & sequentibus.

Acephali. Vide lib. 3. cap. 14. 2. In secunda specie sunt *Acephali* hæretici, sic dicti, quòd nullum haberent unum certum caput & auctorem suæ hæreseos, sicut observant Ado Viennensis, in Chronico, part. 6. ad annum Dom. 458. & Honorius, Augustodunensis Presbyter, lib. de hæresib. hæresi 82. hi, resumto Eutychetis errore, quædam etiam à Nestorio mutuati sunt, contra orthodoxam fidem in Chalcedonensi Concilio declaratam. Damnati sunt in Concilio Constantinopolitano, quod præsidente Mennâ, Patriarcha Constantinopolitano, celebratum est, ann. Dom. 536. imperante Iustiniano seniore. quinam verò hujus hæreseos principes exstiterint, & quemadmodum Patriarchales sedes attaminaverit, pluribus ostendetur infrà, lib. 3.

Aphthartodocitæ. 3. *Aphthartodocitæ* tertiam constituunt speciem, de carnis Christi infirmitatibus errantes; de quorum origine & hæresi pluribus dicemus infrà, lib. 3. cap. 18.

Agnoëtæ. 4. In quarta specie sunt *Agnoëtæ*: de quibus etiam dicemus infrà, lib. 3. cap. 19.

Monothelitæ. 5. In quinta specie sunt *Monothelitæ*, qui, cùm duas Christi naturas apertè non auderent negare, neque Chalcedonensi Concilio palàm contradicere, adinvenisse sibi visi sunt opportunam concordiæ rationem, qua utramque dissentientium partem conciliarent: ut nimirum, admisso de duabus naturis Concilii Chalcedonensis decreto, unicam asserierent in Christo voluntatem, neque duas dici in Christo voluntates paterentur. hæc erat perversa prudentia Cyri Episcopi Alexandrini, & Sergii Episcopi Constantinopolitani, aliorumque hujus hæreseos fautorum; de quibus infrà prolixius dicemus, libro quinto hujus operis. Damnata est hæc hæresis cum suis propugnatoribus & fautoribus, in Concilio Lateranensi Romano centum & quinque Episcoporum, præside Martino, Episcopo Romano hujus nominis primo, anno Dom. 649. & postea in alio Concilio Romano centum & viginti-quinque Episcoporum, præside Agathone Papa Romano, anno Dom. 680. & tandem decreto œcumenici Concilii sexti, Constantinopoli celebrati, ann. Dom. 681. quæ omnia clariùs (volente Deo) patebunt ex eis, quæ dicentur lib. 5.

Hæretici schismatum primi capitularum.

Adoptiani.

Transsubstantiarii. 6. In sexta specie sunt *Transsubstantiarii*, qui tradunt ac defendunt conversionem substantialem, id est, Transsubstantiationem panis Eucharistici in corpus Christi, & vini Eucharistici in sanguinem Christi. Adeò ut multiplicent Christo corpora; quamvis ipsi Verbo quidem affirment unicum manere Christi corpus, & illud unicum corpus integrum & totum sedere concedant ad dextram Patris in Cœlis. Re ipsa tamen hos ipsos fidei articulos eversum eunt, cùm unum idemque corpus integrum & totum simul in multis diversis locis exsistere doceant, & idem illud corpus totum ac integrum sub speciebus panis & vini contineri: imò totum & integrum Christum sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte; totum item sub vini specie & sub ejus partibus exsistere & contineri. sicut legimus in Sessione 13. Concilii Tridentini. De hujus autem hæreseos initiis & incrementis, item de ejusdem absurditate copiosius dicitur infrà, libro undecimo hujus operis.

Vbiquetarii. 7. In septima specie sunt *Vbiquetarii* (quos tamen hæreticis non facilè accensemus.) hi magno cum gemitu & dolore reformatæ Ecclesiæ, errorem Vbiquetatis corporis Christi pertinaciter tuentur, & tristè schisma alunt. hi, quamvis distinctas naturarum in Christo nobiscum confiteantur proprietates; Vbiquetatis tamen commentum defendunt, quod cum orthodoxa ipsorum confessione non bene conciliant. Negant quidem transsubstantiationem; at affirmant ipsum Christi corpus adesse corporaliter in Cœna, & ab omnibes communicantibus, etiam indignis, ore, & quidem manducando, accipi non solùm Sacramentum corporis, sed ipsum corpus Christi quoad substantiam. & hoc corpus non solùm in Coelo esse finitâ & circumscriptâ quantitate & visibili staturâ; sed etiam ubique diffusum esse, & quidem secundùm suam substantiam ubicunque est Christi Divinitas, ibidem esse ejus humanitatem. Neque verentur affirmare, ipsa diuina attributa carni Christi per unionem hypostaticam esse communicata, adeò ut non solùm Christus sit ubique secundùm Deitatem, sed etiam caro Christi sit ubique, sive Christus secundùm humanitatem: quemadmodum patet ex Chemnitii libro de fundamentis cœnæ Dominicæ, cum Gerardi libro de persona & officio Christi. & Himmelii Syntagmate disputationum Theologicarum, disput. 13. quæ est de communicatione naturarùm, & naturalium tum proprietatum tum operationum in Christo, & aliis. De quo errore plura dicemus, Deo donante, infrà, in fine libri undecimi, & in fine libri decimi-quarti hujus operis.

CAPVT QVINTVM.

Orthodoxa Antitheſis, compendio metrico propoſita, contra omnes memoratas hæreſes & errores in argumento de myſterio incarnationis.

NOn phantaſma caro Chriſti, non eſt animalis:
Nec ſiderea eſt eadem, nec ſpiritualis.
Non eſt ex ipſa Deitate, tribuſve elementis.
Servati nunquam (proh quæ dementia!) factis:
ſed verè humana eſt, ex Virgine matre creata.
Corpus habens animamque hominis ratione vigentem.
virgineo ſed conceptu non anteriorem,
Verus homo, verusque Deus de Virgine Chriſtus,
Perſona in-ſignis naturis una duabus
naſcitur, monachel, Deus incarnatus, ut idem ſit
quod erat-ſine quod non erat, & ſit utrumque.
Virgo beata Deum peperit: Deus eſt homo natus.
Et naturarum Chriſto ſervantur in una
inco-ipſarum diſtinctæ proprietates.
Infirmam aſſumſit noſtræque per omnia carnem,
peccato excepto, ſimilem, verèque dolores
ſenſit, opuſque habuit requie, potuque ciboque.
Vere eſt triſtatus, verèque eſt mortuus. almam
non potuit putredo tamen corrumpere carnem.
Devictâ de morte redux, non ille dolorem
eſurit emve pati potuit, nec vulnere lædi:
ſed nullius egens, animis ut diſcipulorum
firmaret, cunctis piſcem ſpectantibus edit.
Veque duæ ſunt naturæ: ſit bina voluntas
unius Chriſti, nec non operatio bina.
Ex homine atque Deo non eſt eſſentia miſta:
ſic neque ſunt actus miſti, neque miſta voluntas.
Actio compoſita eſt ex actibus illa duobus,
Non una aut ſimplex; ſed vere eſt actio duplex,
Principio à gemino quæ dicta Theandrica priſcis.
Chriſtum hominem Deus ipſe ſuum Iordanis ad undas
proclamat natum, ſanctique in vertice montis:
Hunc illi non Patris adoptio fecit honorem;
ſed naturalis proprius Patris omnipotentis
Filius omnipotens aſſumtâ in carne perennat.
Eſt homo jam proprius naturaliſque Tonantis
Filius: hoc naturarum dat hypoſtaſis una.
Sacramenta ſui dans corporis atque cruoris,
illa ſuum Chriſtus corpus vocat atque cruorem,
in Sacramentis conſueto more loquendi.
At * naturarum non ſit mutatio, Chriſtus
ut ſibi triticeo formet de ſemine corpus,
aut uva fiat de ſanguine ſanguis Ieſu.
Nec panis vinique fugit ſubſtantia, ſolæ
ut maneant ſpecies, & concludatur iniquis
ſalvificum corpus ſpaciis. Nec ubique, nec unâ
tempore dia locis in pluribus eſt caro Chriſti.
Sicut erat, cùm prima daret myſteria cœna:
ſit, poſtquam, tumuli calcatâ mole, revixit,
verè unum, humanum, finitum corpus Ieſu,
humanâ mole, organicum, ſpacio ſimul uni
commenſuratum manet, æternumque manebit.
Noſtra cui Dominus conformia corpora reddet.
Gloria naturam non aufert, addit honorem.

* Naturæ mutationem excludimus ſubſtantialem, & tranſubſtantiationem: non autem illam naturæ mutationem accidentalem: de qua vide lib. II. cap. 4.

Gregorius Theologus, in gnomis. id eſt:

Νήπιος, ὅστις ἄνακτα θεοῦ λόγον οὐκ ἐτίνυτο,
Οὐ σίζυγ' ἰσοδίοις πατρὸς ἐπιμοιρίοις.
Νήπιος, ὅστις ἄνακτι λόγῳ, θεὸν ἔνδα φανέντα,
Οὐ φίλετ' ἰσοδίοις ἀμοιβαίοις λόγοις.
Τίμιον δ' ἠμεγάλοιο πατρὸς λόγον, ἢ λόγοιο
Μορφὴν ἀνδρείμεν, ἢ πάχος ἡμέτερον.

Inſanit Regi divinum quiſquis honorem
Non tribuit Verbo cum Genitore pari.
Inſanit, Verbo incarnato quiſquis eundem
Denegat, etherio qui tribuendus honos.
A Patre vel magno Verbum disjungit, ab ipſa
Humanum Verbo diſſociave unum.

CAPVT SEXTVM.

Duodecim capitula ſeu anathematiſmi Cyrilli, à Synodo tertiæ œcumenica Epheſinâ approbati, cum hiſtorica præfatiuncula.

QVia Neſtorius, Epiſcopus Conſtantinopolitanus negavit, beatam Virginem Mariâ dicendam eſſe Deiparam. [Θεοτόκον] Multi ex populo & clero, & penè omnia monaſteria & Archimandritæ Conſtantinopolitani abſtinuerunt à communione; noluerunt enim cum eo ampliùs communionem habere qui ſic ſentiret: eidemque errori reſtiterunt Epiſcopi aliarum provinciarum, imprimis verò ſtrenuus ille veritatis propugnator *Cyrillus*, Epiſcopus Alexandrinus, qui ea de re ad ipſum Neſtorium literas ſcripſit hortatorias, & duos etiam Epiſcopos ad veritatis defenſionem literis ſuis exſtimulavit. Nam cùm amicis hortamentis, & perſpicuis pro veritate argumentis, apud pertinacem Neſtorium nihil proficeret, ſed è contrario Neſtorius, miſſis ad Cœleſtinum Epiſcopum Romanum literis, Occidentales Epiſcopos in ſuam ſententiam pertrahere niteretur, ſcripſit de ea re totâ Cirillus ad Cœleſtinum Epiſcopum Romanum, ad Ioannem Epiſcopum Antiochenum, ad Iuvenalem Epiſcopum Hieroſolymitanum, ad Acium Epiſcopum Beroenſem; qui omnes Cirillo conſenſerunt: & Cœleſtinus quidem & Cyrillus, convocatis Synodis, Romanâ & Alexandrinâ, miſerũt à ſua quiſque Synodo literas de excommunicatione ad Neſtorium, eum a communione Chriſti motum & ab officio Epiſcopali alienum declarantes, niſi abjecto errore orthodoxam fidem à Cyrillo defenſam palam profiteretur. Ad finem verò epiſtolæ à Cyrillo & Synodo Alexandrinâ ad Neſtorium miſſæ, ponuntur hæc duodecim capitula, ſive anathematiſmi, ex mente Cyrilli & Concilii Alexandrini, quæ etiam capitula poſteà approbata & recepta ſunt in Concilio Œcumenico tertio, quod ob hanc controverſiam celebratum eſt Epheſi, imperante Theodoſio juniore Auguſto, Arcadii filio: cui Concilio præſedit Cyrillus. aderant cum eo Epiſcopi circiter ducenti, eorumque decreto ſynodico hæreticus pronunciatus & exauctoratus eſt Neſtorius, anno Dom. 431. Ioannes quidem

Antiochenus

Antiochenus aliquandiu Neſtorium tueri conatus, ſe oppoſuit Cyrillo; ſed poſtea miſſo Alexandriam Paulo Epiſcopo Emiſeno, pacem cum Cyrillo fecit: & Neſtorii abdicationem & Synodi decreta approbavit. Neſtorium autem Imperator Oaſim oppidum in Lybiæ deſertis deportari juſſit: ſuffecto in ejus locum Maximiano, in Epiſcopatu Conſtantinopolitano. Hæc omnia ex tom. 2. Concil. & Socrat. lib. 7.

α. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ Θεὸν εἶναι κατ' ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἁγίαν παρθένον, γεννήσασαν σαρκικῶς, σάρκα γεγενῆσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ λόγον· ἀνάθεμα ἔστω.

β. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ ἑνωθῆναι κατ' ὑπόστασιν τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον τῇ ἐκ τῆς παρθένου σαρκὶ, ἢ αὐτὸν ἑνωτιστί τε καὶ ἰδιοτρόπως τῷ ἰδίῳ σώματι θεῖον ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, ἀνάθεμα ἔστω.

γ. Εἴ τις ὅτι τὴν τοῦ υἱοῦ χεῖρα διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν, μόνῃ συναπτὸν αὐτὰς συναφείᾳ τῇ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἤγουν αὐθεντίᾳ, ἢ δυναστείᾳ, ἢ οὐχὶ δὲ μᾶλλον συνόδῳ τῇ κατὰ ἴσωσιν φυσικῇ, ἀνάθεμα ἔστω.

δ. Εἴ τις προσώπους δύο, ἤγουν ὑποστάσεις, τάς τε ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς καὶ ἀποστολικαῖς συγγράμμασι διαιρεῖ φωνάς, ἢ ὅτι Χριστῷ ἔφασκε περὶ τοῦ ἁγίου λειτουργοῦντας, ἢ παρ' αὐτοῦ φησὶ ἐαυτῷ. καὶ τὰς μὲν ὡς ἀνθρώπῳ ἔφασκε ἢ ἐκ τοῦ Θεοῦ λόγου ἰδιαζόντως νοουμένῳ προσήκειν· τὰς δὲ ὡς θεοπρεπεῖς μόνῳ τῷ ἐκ Θεοῦ πατρὶ λόγῳ. ἀνάθεμα ἔστω.

ε. Εἴ τις τολμᾷ λέγειν, θεοφόρον ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν, καὶ οὐχὶ δι' ἡμᾶς καὶ Θεὸν εἶναι κατ' ἀλήθειαν, ὡς υἱὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ὑπάρξει σαρκὶ ἑνωθέντα τῷ λόγῳ, καὶ κεκοινωνηκότα αἵματος καὶ σαρκὸς, ἀνάθεμα ἔστω.

ς. Εἴ τις τολμᾷ λέγειν, Θεὸν ἢ δεσπότην εἶναι τοῦ Χριστοῦ ἢ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ἕνα τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ Θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον ὡς γενόμενον σὰρξ καθὼς γέγραπται, ἀνάθεμα ἔστω.

ζ. Εἴ τις φησὶν, ὡς ἄνθρωπον ἐνεργεῖσθαι τὸν Θεοῦ λόγον ἢ ἐκεῖνον, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς ἀξιοπρέπειαν περιῆφθαι ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντα [aliter legitur, ἐκεῖνον περιῆφθαι ὡς ἑτέρῳ παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντι] ἀνάθεμα ἔστω.

η. Εἴ τις τολμήσει [al. τολμᾷ] λέγειν, τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν τῷ Θεῷ λόγῳ, καὶ συνδοξάζεσθαι, καὶ συγχρηματίζειν Θεὸν, [al. θεὸν] ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ. τὸ γὰρ σὺν, ἀεὶ τοῦτο διάφορον, οὕτω νοεῖν ἀναγκάζει, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον μίᾳ προσκυνήσει τιμᾷ τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ μίαν αὐτῷ τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπει, καθὸ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος· ἀνάθεμα ἔστω.

θ. Εἴ τις φησὶ τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δεδοξάσθαι διὰ πνεύματος, ὡς ἀλλοτρίᾳ δυνάμει τῇ δι' αὐτοῦ χρώμενον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβόντα τὸ ἰσχυρὸν κατ' αὐτῶν δύνασθαι καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ τὸ θαυμάζειν ὡς ἀνθρώπους τοὺς θεοσημείας, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ἴδιον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, φησὶ δι' οὗ καὶ ἐνήργησε τὰς θεοσημείας· ἀνάθεμα ἔστω.

ι. Ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γεγενῆσθαι Χριστὸν ἡ θεία λέγει γραφὴ προσκομίσαντα ἑαυτὸν ἡμῖν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί· εἴ τις τοίνυν λειτουργὸν καὶ ἀπόστολον ἡμῶν γεγενῆσθαι φησὶν οὐκ αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ λόγον ὅτε γέγονε σὰρξ καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν ἰδικῶς ἄνθρωπον ἐκ γυναικὸς, ἢ εἴ τις λέγει καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσενηνοχέναι αὐτὸν τῷ προσφορᾷ καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ὑπὲρ μόνων ἡμῶν. οὐ γὰρ ἂν ἰδίᾳ προσφορᾷ ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν. ἀνάθεμα ἔστω.

ια. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ τῷ ἐκ πνεύματος σάρκα γενομένῳ Θεῷ καὶ ἰδίῳ ἀπὸ τῆς ἁγίας Θεοῦ πατρὸς λόγῳ. ἀλλ' ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν, συνημμένον μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἤγουν ὡς μόνῳ θείᾳ οἰκήσει [al. οἰκείωσει] γεγενημένῳ, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ζωοποιὸν, ὡς ἔφημεν ὅτι γέγονεν ἴδιον τοῦ λόγου τοῦ κατὰ πάντα ζωοποιεῖν ἰσχύοντος· ἀνάθεμα ἔστω.

ιβ. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον παθόντα σαρκὶ, καὶ ἐσταυρωμένον σαρκὶ, καὶ θανάτου γευσάμενον σαρκὶ, γεγονέναι τε πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, καθὸ ζωή τε ὢν καὶ ζωοποιὸς ὁ Θεὸς· ἀνάθεμα ἔστω.

id eſt.

1. Si quis non confitetur Immanuelem verum Deum eſſe, & ob id ſanctam Virginem Deiparam: (genuit enim illa incarnatum Dei Verbum ſecundùm carnem,) anathema ſit.

2. Si quis non confitetur, Dei Patris Verbum carni ſecundùm hypoſtaſin unitum, & unum tantùm unà cum ſua carne eſſe Chriſtum, eundem nimirum Deum ſimul & hominem: anathema ſit.

3. Si quis in uno Chriſto poſt unionem dividit hypoſtaſes, eâ duntaxat conjunctione eaſdem inter ſe nectit, quæ eſt ſecundùm dignitatem vel auctoritatem, vel poteſtatem, & non eâ potiùs, quæ eſt ſecundùm naturalem unionem; anathema ſit.

4. Si quis duabus perſonis vel hypoſtaſibus eas voces attribuit, quæ in Euangelicis & Apoſtolicis ſcripturis paſſim occurrunt, quæque à ſanctis de Chriſto, aut ab ipſo quoque Chriſto de ſeipſo, dictæ ſunt, & alias quidem homini ſeorſum à Dei verbo conſiderato adſcribit: alias verò tanquam in divinam Majeſtatem convenientes, ſoli Verbo quod ex Deo Patre eſt, accomodat: anathema ſit.

5. Si quis dicere audet, Chriſtum non eſſe verum Deum, ſed hominem tantùm Deiferum: utpote unum naturalemque Filium: quatenus nimirum Verbum caro factum, carni & ſanguini perinde ac nos communicavit: anathema ſit. *Vide lib. 2. cap. 2. §. 1. & lib. 2. cap. 7. §. 2.*

6. Si quis Dei Patris Verbum, Chriſtum Deum vel Dominum eſſe dixerit: neque poſt Verbum ſecundùm Scripturas incarnatum, unum eundemque Deum ſimul & hominem eſſe confeſſus fuerit: anathema ſit.

7. Si quis Jeſum Chriſtum hominem tantùm divini Verbi vi actum eſſe dixerit: aut illuſtrem illam Vnigeniti gloriam illi ipſi homini, veluti alteri cuipiam ab ipſo Verbo, advenuiſſe commentus fuerit: anathema ſit.

8. Si quis hominem aſſumtum, unà cum ipſo Dei Verbo adorandum, unà cum illo glorificandum, unà cum illo, tanquam alterum in altero exſiſtentem, Deum appellandum eſſe dicere auſus fuerit: (hunc enim intellectum particula, *Cum*, adjecta, perpetuò & neceſſariò afferre conſuevit, & non unâ potiùs adoratione Immanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factum eſt caro: anathema ſit. *De una adoratione cum Verbo incarnato, vide plura lib. 7. cap. 3.*

9. Si quis unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum à Spiritu Sancto, tanquam virtute à ſe alienâ, glorificatum dixerit: efficaciamque, quâ contra immundos ſpiritus uteretur, & divina inter homines miracula operaretur, ab ipſo eodem accepiſſe prædicaverit: & non proprium naturalemque illius eſſe Spiritum, per quem divina ſigna edidit; anathema ſit.

10. Chriſtum Jeſum noſtræ confeſſionis Pontificem & Apoſtolum exſtitiſſe, eundemque ſemetipſum pro nobis in odorem ſuavitatis Deo & Patri obtuliſſe, divina Scriptura commemorat. Si quis ergo dixerit, Pontificem & Apoſtolum noſtrum non eſſe ipſum Dei Verbum, poſteaquam caro & homo nobis ſimilis factum eſt: ſed hominem illum, qui ex muliere natus eſt, qui ſi alterum quempiam ab ipſo diverſum: aut ſi quis *Hebr. 3. Epheſ. 5.*

Vide lib. 3. cap. 11. §. 4. & 9. 41. 48.

Vide lib. 7. cap. 3.

Vide lib. 1. cap. 19. §. 4.

Digitized by Google

Christum pro se ipso quoque, & non potiùs pro nobis solis sacrificium obtulisse affirmaverit; (neque enim is oblatione opus habebat, qui nullum peccatum commiserat:) anathema sit.

11. Si quis ipsam Domini carnem vivificam, ipsiusque Verbi quod ex Patre est, propriam esse negaverit: sed alterius cujuspiam ipsi Verbo secundùm dignitatem tantùm conjuncti, aut divinam tantùm inhabitationem sortiti, esse dixerit; neque verò potiùs vivificam confessus fuerit, ut modò meminimus, eò quòd Verbi; quod omnia vivificat, facta sit propria; anathema sit.

12. Si quis non confitetur, Dei Verbum secundùm carnem passum, secundùm carnem crucifixum, mortemque secundùm carnem gustâsse, & primogenitum tandem ex mortuis factum esse; quatenus videlicet vita est, & vivificum ut Deus; anathema sit.

CAPUT SEPTIMVM.

Exegesis quorundam capitulorum Cyrilli, adjectis quibusdam aliorum Patrum sententiis orthodoxis.

Nota in sextum capitulum Cyrilli.

INtelligendum est istud capitulum contra Nestorianam personarum pluralitatem; non autem contra pluralitatem relationum in diversis naturis fundatarum, & uni eidemque personæ Christi, convenientium. Nam unus idemque Christus secundùm formam Dei manet semper æqualis: at secundùm formam servi quam assumsit, nunquam est æqualis Patri; sed semper est minor Patre, & minor seipso. Vide suprà, lib. 1. cap. 29. §. 2.

2. *Brevis expositio decimi capituli ex ipsius Cyrilli Alexandrini Apologiâ ad Episcopos Orientales.*

Πίσθυσι, ὅτι χριζει Θεὸς ϗ φύσιν ὑπάρχων, καὶ ὁ μορφῇ τῇ πατρὸς ὁ ἶσος οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν εἰς ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, ἔλαβε δὲ καὶ δούλου μορφὴν, πῶς ἐνόησεν μικρὸν, καὶ ταῖς τῆς οἰκονομίας λόγοις ἀνάρμοστον, τὸ χρηματίσαι καὶ ἀρχιερέα, ϗ ἀφιχθαι; ϗ ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τὸ μέτρον οὐκ ἀτιμάζει, πῶς ἂν δοκοῦντα ποιῆσαι τὰ ἀνθρώπινα: ——— Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, κεχρημάτικε δὲ ἀρχιερεὺς· οὐχ ὡς μείζονι Θεῷ προσκομίζων τὴν ἱερωσύνην· ἀλλ' ἑαυτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ τῆς πίστεως ἡμῶν τὴν ὁμολογίαν προσηνέγκατο. ἐρυθριᾷς ἀκούων, ὅτι κεχρημάτικεν ἱερεὺς διὰ τὸ ἀνθρώπινον: εἶτα πῶς ὁ πεπαίμακας, ὅτι μὴ ϗ τὸ θεῖον ἱερεῖον ἦν ἑτέρῳ * ποιῆσαι τῆς ἱερουργίας τὸν τρόπον, ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον, ὡς ἔφην, καὶ τῷ πατρὶ; ὅταν λέγῃς, οὐκ ἄξιον εἶναι τῷ Θεῷ τὸ ἱερουργῶν, σύμφημι κἀγώ· ἀλλ' εἰ μόνος λόγῳ, καὶ ἦν σαρκὸς ὁ λόγος, ἴσως ἂν ὀρθῶς· ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ὅρα καὶ ἱερουργοῦντα διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ κτίσιν ἀξιώμασιν, ὡς Θεὸν σωβρόνει γὰρ τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ὅρα τοίνυν ἱερατεύοντα μὲν αὐτὸν ϗ τὸ ἀνθρώπινον, σωβρόνοντα δὲ, ὡς Θεόν. τί γὰρ φησιν ὁ μακάριος Παῦλος; πιστὸν ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. εἰδότες τοίνυν, ὅτι Θεὸς ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος ἷσα ϗ ἦν, ϗ ὁ αὐτὸς υἱὸς, ἅπερ πάντα προσνεμοῦμεν, ὡς ἑνί. καὶ τοὺς τῆς οἰκονομίας ἐν * ἀνοικθέρῳ τρόπῳ, νῷ δὲ ἀνοικτῷ δύσομεν λόγους, καὶ ἐμφρόνως εἰσὶ * πειθήσοντες εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ. id est:

Crede quòd, quamvis Deus secundùm naturam esset, & in forma Patris Filius, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; attamen seipsum exinanivit, formam servi assumens. Si autem factus est homo, assumsit autem & servi formam; quomodo censebit parum, & dispensationis rationibus incongruum, appellari & esse Apostolum & Pontificem? & qui mensuram humanitatis nostræ non dedignatus est, quomodo repudianda duceret humana? ——— quando autem factus est homo, vocatus est etiam Pontifex; non quòd tanquam majori Deo offerret sacrificium, sed quòd sibi ipsi & Patri fidei nostræ confessionem procuraret. Audiens quòd dictus est sacerdos propter humanitatem, erubescis? Deinde, quomodo non admiratus es, quòd non secundùm sacerdotum morem, alteri detulerit sacrificii modum; sed sibi ipsi potiùs & Patri, ut dixi? quando dicis, indignum esse Deo ut sacrificet, adstipulor & ego. Sed si solum esset, & absque carne Verbum, rectè diceres: at verò, quia factum est caro, vide & sacrificantem propter humanitatem: & in dignitatibus ultra creaturam, sicut Deum: confidet enim cum Deo & Patre. Itaque vide ipsum sacrificantem, secundùm humanitatem: confidentem autem ut Deum, quid enim dicit B. Paulus? Talem habemus Pontificem, qui confedit in dextera throni magnitudinis in excelsis. Scientes igitur quòd factus est homo, cùm Deus esset, (est autem unus & idem Filius) illi omnia tribuemus ut uni; & dispensationis modos non ignorabimus, cogitationis vim semper providè & sapienter ad obedientiam ejus convertentes.

Philip. 2. 6. 7

Vide lib. 1. cap. 19. & cap. 29.

Hebr. 2. 3. & 7. 26.

ποιῆσαι.

ἀνοικθέρῳ, ἀνοικτῷ. πειθήσοντες, πειθομένους.

3. *Item ex ejusdem Cyrilli apologiâ ad Theodoretum, pro eodem Capitulo sive Anathematismo.*

Δίδιμε, ὑπόμει, τὸ ἱερατεύειν ἢ πρέπον τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος ἰησοῦ Χριστοῦ; ἀνάρμοστον ἢ φὴς τῷ θεῷ λόγῳ τὸ ἱερουργεῖν ἀνθρωπίνως δι' ἡμᾶς οἰκονομίαν; ὡς οὖν ἄφιλε τὸ προσωπεῖον, ἀφ' οὗ μὴ ὑπεκλαμβάνῃς τὸν λόγου τοῦ σαρκωθέντος. δι' ὃν ὑπόμασον ἐρωτῶντα. ἆρα ζῶντα βλέπεις, ὡς ἑτέρῳ θεῷ ἢ προσεύχοντι θεῷ τῷ πατρί; ——ἆρα ἢ ἢ ἑτέρως ὄντα θεὸν, πλὴν εἰ ἀνθρωπίνως ἱερᾶται λόγου δι' ἡμᾶς οἰκονομίαν, συνδρέπει γὰρ τῷ θεῷ ἐν πᾶσι, καὶ ὡς ἴδιος ἀναπαύεται θρόνοις ἱεροῖς δι' ἀφθαρσίαν. ταράσσει σε τὸ ἀνθρώπινον· ὡς ἀπαλλάττει δεινῶν τὸ θεοπρεπές; ὡς ἀνέχει δι' ἀμφοῖν ἐν ἑνὶ τῶν ἀφθάρτων, θεὸν τε ὁμοῦ, καὶ ἄνθρωπον ὄντα ἢ Ἐμμανουήλ. *id est:*

Dic mihi, metuis Pontificii modũ Salvatoris omnium noſtrûm Ieſu Chriſti? incongruum eſſe dicis Deo Verbo, humanè ſacrificiũ miniſtrare propter diſpenſationem? Ergo auter perſonam, nega haud diſſimilanter inhumanationẽ Verbi, propter quam nominatum eſt etiam Pontifex. Numquid Patri ſacrificantem vides tanquam alteri Deo & potiori Deo? —— Contemplare verò etiam aliter exſiſtentem Deũ, licet dicatur humanè ſacerdotio fungi propter diſpenſationẽ. Adſidet enim Deo & Patri, & in ſublimibus ſedibus decorus apparet. Turbat te quod eſt humanum? quod eſt Deum decens, à terroribus nõ abſolvit? Non pateris ipſis videre rebus Deum ſimul & hominem exſiſtentem Immanuelem.

4. *In eandem ſententiam Auguſtinus, lib. I. de Trinitate, cap. 7.*

Si ergo ita acoepta eſt forma ſervi, ut non amitteretur forma Dei, cum & in forma ſervi & in forma Dei idem ipſe ſit Filius unigenitus Dei Patris: in forma Dei, æqualis Patri: in forma ſervi, Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus: quis non intelligat, quòd in forma Dei etiam ipſe ſeipſo major eſt: in forma autem ſervi ſeipſo minor eſt. Nõ itaque immeritò Scriptura utrumque dicit, & æqualem Patri Filium, & Patrem majorem Filio. Illud enim propter formam Dei: hoc autem propter formam ſervi, ſine ulla confuſione intelligitur. Hæc Auguſtinus. *vide lib. 1. cap. 25.*

5. *Item Vigilius lib. I. contra Eutychen.*

Dominus Ieſus Chriſtus ut oſtenderet noſtri generis naturam non fuiſſe conſumtam, veraciter ſe Filium hominis dicit: ſecundùm quam etiam Patrem interpellat pro nobis, juxta Ioannis Apoſtoli verba dicentis: *Si peccaverimus, apud Patrem Advocatum habemus Ieſum, ipſe interpellat pro peccatis noſtris.* Dicite ergo, ô Doctores egregii, cùm Patrem hodie Filius interpellat, ſecundùm Deitatem ſuam, an ſecundùm diſpenſationem humanitatis poſtulat? ſed quantum perfidiæ veſtræ intentio monſtrat, qui perimẽtes humanã naturam, ſolam adſeritis eſſe divinam, ſecundùm Deitatẽ interpellat, ſecundùm Deitatem advocati officio fungitur, ſecundùm Deitatem ſacerdotis miniſterium implet, ſecundùm Deitatem etiã in noviſſimo Patri ſubjectus erit, quando eidem Filio omnia ſubjecta fuerint. Olim operiebamur, diuciùs præſtolati ſumus, unde erroris veſtri rivulus originem trahat, & quo diſcurſum faciat; ea idem reperimus Eutychianam amariſſimam hæreſin, ex Apollinaris amariſſimo fonte derivatam, uſque ad cœnulentam Arii voraginem turbidis ferri meatibus; quibus in tantum perfidiæ copula jungitur, ut omnia ad Divinitatis contumeliam referat, quæ Chriſtus ſecũdùm diſpenſationem carnis aut loquutus eſt, aut peregit. Dum unam tantummodo Divinitatis contendunt eſſe naturam. Hæc Vigilius. 1. Joan. 2. 1.

6. *Ioannes Epiſcopus Antiochenus ſcripſit ad Neſtorium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, eumque hortatus eſt, ut non recuſaret dicere, cum ſanctis Patribus, Mariam Virginem eſſe* Θεοτόκον, *& inter alia hoc utitur argumento.*

Καὶ μάτην ἡμεῖς, ὡς ἔοικε, δι' ὑπερβολὴν εὐλαβείας ἀπλῶς ἔνια φεύγομεν αἱρετικὴν καινοδοξίαν μόνον βλέπουσες, τὴν σωτηρίαν ἢ ἀδιάφθορον εἰς αὐτὴν δόξαν ὀλιγωρίαν περιορῶμεν, ὅπερ ἀφικνούμεθα, ἢ τῶν δεινῶν ἀφ' ἡμῶν ἀπωθούμεθα. εἰ γὰρ ὡς ἐξ ἀπόπτου σκοπιᾶς μὴ προσδεχόμεθα, λάθοιμεν ἄν ἡμᾶς ἀφορμὰς παρασχόντες μᾶλλον ἢ κινδύνων ἀπὸ τῶν ἄρρητον οἰκονομίαν ἢ μυστηρίων ἡμῶν θεοῦ.

id est:

Sanè, dum ſupervacaneâ quadam ad vanas hæreticorum opiniones ſolùm ſpectante curioſitate incitati, nomẽ, cujus ſententiam rectè tenemus, pertinaciter reſpuimus: aliud nihil, ut videtur, facimus, quàm quòd fratrum noſtrorum conſcientias, & temere, & abſque ulla utilitate graviter offendimus, planéque contemnimus. Etenim ſi id, quod nominis ſignificatione offertur non recipimus, reſtat, ut in graviſſimum errorem prolabamur. Imò verò, ut circa inexplicabilem illam Unigeniti Filii Dei œconomiam periculoſiſſimè verſemur. Hæc & plura in eandem ſententiam inveniet lector in illa epiſtola Ioannis ad Neſtorium, quæ inſerta eſt primæ parti Concilii Epheſini. In quo Concilio Neſtorius damnatus atque exauctoratus eſt propter hæreſin, quâ duas Chriſti perſonas eſſe impiè aſſeverabat, neque beatam Virginem Mariam Deiparam dici paſſus eſt.

7. Socrates, Hiſtor. Eccleſiaſt. lib. 7. cap. 33.

Μετὰ δὲ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν, ἀνεστή τις ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει ταραχὴ, καὶ τῶν ἀκουόντων ἐμφορεῖται ὁ λαὸς, ὥστε πως καὶ εἰς φλυαρίας εἶναι, ψιλολογίαν αὐτὴν, καὶ κενὴν μὲν τὴν φύσιν, πάντας δὲ κλονεῖσθαι αὐτὸν ἀναθεματίζειν. ὅπερ δὴ οἱ χριστιανοὶ καλεῖν εἰώθαμεν τὸν ἐπὶ τῷ βλασφήμῳ ψόγον, ὅταν αὐτὸν ὥσπερ ἐν στήλῃ ἀκριβέστερον φανερὸν πᾶσιν ἅπασι κατηγορήσωμεν. *id eſt:*

Poſt abdicatum Neſtorium gravis tumultus in Eccleſia Conſtantinopolitana excitatus fuit: quippe populus propter inanem & ſtultam (uti ſuprà dixi) Neſtorii doctrinâ diviſus eſt. Clerici autem communibus ſuffragiis illi anathema (ſic enim nos Chriſtiani ſententiam, contra alicujus blaſphemiæ autorem pronũciatam, ſolemus appellare, quãdo eam perinde notam omnibus facimus, ac ſi in columella inciſa in loco publico collocaretur) palàm denunciârunt. Hæc ille. *Anathema.*

8. Vincentius Lirinenſis, in ſuo Commonitorio adverſus profanas novationes, cap. 19. quod triennio fere poſt tertium œcumenicum Concilium, præſide Cyrillo, Epheſi celebratum, ſe ſcripſiſſe teſtatur.

Alius, aliud. Vide lib. 2. cap. 33. §. 13.

In Deo una ſubſtantia; ſed tres perſonæ: in Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed una perſona: in Trinitate alius atque alius; non aliud, atque aliud: In Salvatore aliud atque aliud, non alius atq; alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, nõ aliud atque aliud? Quia ſcilicet alia eſt perſona Patris, alia Filii, alia Spiritûs Sancti: ſed tamen Patris & Filii & Spiritus Sancti non alia & alia, ſed una eademque natura. Quomodo in Salvatore aliud atque aliud; non alius atque alius? quia videlicet altera ſubſtantia Divinitatis, altera humanitatis: ſed tamen Deitas & humanitas non alter & alter; ſed unus idemque Chriſtus, unus idemque Filius Dei, & unius ejuſdemque Chriſti & Filii Dei una eademq; perſona. Sicut in homine aliud caro, & aliud anima, ſed unus idemque homo anima & caro. In Petro vel Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Paulus anima, & alter caro; ſed unus idemque Petrus, unus idemq; Paulus ex duplici diversâque ſubſiſtens animi corporiſq; naturâ. Ita igitur in uno eodemque Chriſto duæ ſubſtantiæ ſunt; ſed una divina, altera humana: una ex Patre Deo, altera ex matre Virgine: una coæterna & æqualis Patri; altera ex tempore & minor Patre: una conſubſtantialis Patri; altera conſubſtantialis matri: unus tamen idemque Chriſtus in utraque ſubſtantiâ. Non ergo alter Chriſtus Deus, alter homo: non alter increatus, alter creatus: non alter impaſſibilis, alter paſſibilis: non alter æqualis Patri, alter minor Patre: non alter ex Patre, alter ex Matre: ſed unus idemque Chriſtus Deus & homo: idem non creatus & creatus: idem incommutabilis & impaſſibilis: idem commutatus & paſſus: idem Patri & æqualis & minor: idem ex Patre ante ſecula genitus: idem in ſeculo ex matre generatus: perfectus Deus, perfectus homo: In Deo ſumma Divinitas, in homine plena humanitas: plena, inquam, humanitas, quippe quæ animam ſimul habeat & carnem, ſed carnem veram noſtram, maternam: animam verò intellectu præditam, mente ac ratione polentem. Eſt ergo in Chriſto Verbum, anima, caro; ſed hoc totum unus eſt Chriſtus, unus Filius Dei, & unus Salvator ac Redemtor noſter. Vnus autem non corruptibili neſcio quâ Divinitatis & humanitatis cõfuſione, ſed integrâ & ſingulari quadam unitate perſonæ: neque enim illa conjunctio alterum in alterum convertit atque mutavit, qui eſt error proprius Arianorum; ſed ita in unum potiùs utrumque compegit, ut, manente ſemper in Chriſto ſingularitate unius ejuſdemque perſonæ, in æternum quoque permaneat proprietas uniuſcujuſque naturæ: quo ſcilicet nec unquam Deus corpus eſſe incipiat, nec aliquando corpus, corpus eſſe deſiſtat, quod etiam humanæ conditionis demonſtratur exemplo. Neque enim in præſenti tantùm, ſed in futuro quoque unuſquiſque hominum ex anima conſtabit & corpore: nec tamen unquam aut corpus in animam, aut anima vertetur in corpus; ſed unoquoque hominum ſine fine victuro, in unoquoque hominum ſine fine neceſſariò utriuſque ſubſtantiæ differentia permanebit. Ita in Chriſto quoque utriuſque ſubſtantiæ ſuæ cuique in æternum proprietas, alvâ tamen perſonæ unitate, retinenda eſt.

CAPVT OCTAVUM.

De Maſſalianis, in Synodo etiam tertia œcumenicâ, Epheſi celebratâ, damnatis, qui & Euchetæ & Enthuſiaſtæ dicuntur.

SVb finem ſeptimæ actionis Concilii œcumenici tertii (in ſecunda parte Concilii) quod, Cyrillo Alexandrino præſidente, celebratum eſt Epheſi, exſtat definitio ejuſdem Concilii contra impios Maſſalianitas, qui & *Euchetæ*, & *Enthuſiaſtæ* quoque appellantur. *Euchetæ Enthuſiaſtæ.*

1. Hujus hæreſeos originem & inſaniam deſcripſerunt, Epiphanius, hæreſ. 80, Theodoretus, lib. 4. hæreticarum fabularum. Ioannes Damaſcenus, lib. de hæreſibus, & Nicephorus Calliſt. lib. 11. hiſt. Eccleſ. cap. 14. Auguſtinus *Pſallianos* vocat, hæreſ. 57. & citat Epiphanium, qui tamen ait, Μασσαλιανοὶ δὲ νῦν καλοῦνται, ἑρμηνεύεται δὲ εὐχόμενοι. Maſſaliani autem hi dicuntur, quæ vox *orantes* ſignificat. Et Theodoretus, & Damaſcenus, & Nicephorus eodem nomine illos indigitant, Maſſalianos, & ajunt verſo in græcam linguam hoc vocabulo dici eos εὐχίτας, id eſt, precatores. ideò (phalma videtur ſcriptoris, qui tranſcripſit Auguſtini librum de hæreſibus, & pro Maſſalianis Pſallianos ſcripſit: monet ibi Auguſtinus, nomen hoc ex lingua Syra eſſe, *Pſalliani.*

&c.

& eosdem græcè dici, Εὐχίτας, ab orando sic appellatos.

3. Valentiniano & Valente Imperatoribus, nata est secta illa Edessæ in Mesopotamia; unde venerunt Antiochiam; & hinc expulsi secesserunt in Pamphyliam, & contra Massalianos in Pamphylia veniantes factum est decretum Concilii œcumenici Ephesini. Regnavit autem *Valentinianus* cum fratre *Valente*, annos fere duodecim, & mortuus est anno Dom. 375. ut supputant Cardinalis Baronius, & Sethus Calvisius.

4. Inliana Massalianorum placita, in monumentis veterum memoratis, hæc referuntur: Dicebant *Christianos nullam ex baptismo utilitatem percipere: Et à communione Ecclesiastica abstinebant, dicentes, nihil prodesse vel obesse cibum illum, qui in Eucharistia sumitur: perpetuam autem orationem ajebant peccati radicem radicitus evellere; & malum Dæmonem ex animo expellere.* Et dicebant, *unumquemque hominem, quando nascitur, Dæmonem protinus sequi, eumque ad sceleratas actiones incitare: Nihil autem posse ex anima exigere hunc Dæmonem, præterquam orationem solam; egredi autem inhabitantem per mucum & sputorum excrementa.* Nullum opus aggrediebantur; nam opus manuum ut improbum detestabantur, perversâ interpretatione abutentes dicto illo Servatoris, *Operamini non cibum qui perit; sed qui permanet in vitam æternam:* vocabant autem seipsos *spirituales.* Et orationi vacantes, magnam diei partem dormiebant, & promiscuè viri & mulieres in eodem loco dormientes jacebant. solùti etiam ac vagi stipem poscebant; ipsi autem ab omni misericordiæ erga egentes & calamitosos erant alieni. Agitabantur à Dæmone eos decipiente; quam rem Spiritûs Sancti præsentiam esse jactabant: unde etiam aliud cognomen sortiti, dicebantur, ἐνθουσιασταὶ, hoc est, numine afflati, seu, divino furore correpti. Et ajebant se vidisse revelationem, & Patrem & Filium & Spiritum Sanctum corporeis oculis; & Spiritûs sancti adventum sensu percepisse. Repentè saltabant, & super dæmones se saltasse jactitabant. Et alia quædam faciebant, quæ phrenesin eorum arguebant. Mala dicebant naturâ evenire. Iurare eis & pejerare fas erat. Atque si urgerentur, sectam suam negabant, cum anathemate in eos, qui tale aliquid dicerent.

Ioan. 6. 27.

5. Hujus sectæ principes fuerunt *Dadoës, Sabbas, Adelphius, Hermas,* & *Simeon,* & alii. Quomodo Flavianus Episcopus Antiochenus confessionem dogmatum Massalianorum elicuerit ex Adelphio; inveniet lector, apud Theodoretum, & Damascenum, & Nicephorum.

6. Neq; illud prætereundum, quòd cilicium palàm affectabant, quam immodestam eorum hypocrisin arguens Epiphanius (hæresi 80.) ait: ἔδει γὰρ τὰ ἅγια παρθένου μητρὸς ἡμῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ Matth. 9. 15. χιτῶνα σεμνὰ οἰκουρεῖν, θεῷ λατρεύοντα κρυφίως τῷ εἰδότι τὰ κρύπτα, καὶ ἀποδιδόντι ἐν τοῖς φανεροῖς, καὶ τὰ γεγραμμένα, καὶ ἀχημάτως διὰ τοὺς ἔξω, καὶ μὴ βαλλόντας λαβεῖν δόξαν τῶν ἀνθρώπων τὰ μισθὸν, καὶ τῷ χαεῖν. ἀλλὰτοῦτο τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας σήμερον περιφανὲς, id est: Oportebat auctem sanctæ Virginis Matris nostræ Ecclesiæ liberos esse honestos, domum servantes, Deoque, *qui abdita novit, ac palàm præmia reddit,* uti scriptum est, in abdito servientes: idque decenter, propter exteros; adeò ut nullam ab intuentibus mercedem aut gratiam exspectarent. Est enim alienum à Catholica Ecclesiâ, cilicium palàm præ se ferre. *Contra hypocritarum ostentationem, & publicam delicatiorem.*

7. Refert ibidem Epiphanius, eos aluisse comas, muliebrem in morem promissas: id quod alienum esse monet à doctrina Apostoli 1. Cor. 11. Composuerant etiam Massaliani quendam pollutum suæ hæreseos librum, qui decebatur *Asceticon,* quem librum Synodus Ephesina anathematizavit, sicut legitimus in definitione illius Synodi contra Massalianitas, hoc est Euchetas; qui etiam in eadem definitione Euthusiastæ appellantur. *De hæresi, in qua pariter fuerunt Massaliani, vide Hær. nonaginta quinque catalogum sectarum, num. 19.*

CAPVT NONVM.

Præfatio historica, de hæresi Eutychetis ac Dioscori, & de occasione ac definitione quarti œcumenici Concilii, Chalcedone celebrati.

NEstorius, præ se ferens odium Manichæismi & Apollinarismi, in aliam incidit terram voraginem. Nam non solùm, contra Manichæos, Deitatem negavit esse passibilem; sed &, ipsum Deum Verbum passum esse, negavit: & contra Apollinaristas; non solùm perfectam in Christo humanam naturam à divina naturâ distinxit, sed etiam separavit. Propter quam hæresin justissimâ Ephesini Concilii sententiâ damnatus & abdicatus est, ann. Dom. 431. In quo Concilio acutissimè contra Nestorium disputavit, eumque acerrimè redarguit *Eutyches*; unus ex Archimandritis Constantinopolitanis. Quemadmodum autem Nestorius unum extremum incautè devitans, incidit in aliud: sic etiam Eutyches, homo non minùs præfidentis animi, & obstinati ingenii, præfervido contentionis æstu & humanâ quadam animositate, quæ justitiam Dei non perficit, dum Nestorianam oppugnat hæresin, in adversos scopulos præceps abripitur, & novæ hæreseos, ex Manichæi & Apollinaris laeunis haustæ, magistrum se præbuit: nec tamen ex Nestorii cœno se expedivit. Nam impiè ac stultè asseruit, *ante incarnationem duas in Christo fuisse naturas; post incarnationem autem, unam duntaxat fuisse naturam. Etiam corpus Christi* negavit *esse nostri & nobis consubstantiale.* ut legere est in epistolis Flaviani ad Leonem. *Eutyches.*

2. Hanc impiam doctrinam cùm Eutycheten prædicantem ac docentem præsens audivisset Eusebius, Dorilæi Episcopus, neque apud eum quicquam piis admonitionibus profecisset; auctor fuit Flauiano Episcopo Constantinopolitano ad convocandum Synodum, in urbem Constantinopolim: in qua Synodo, accusante Eusebio, Eutyches memoratæ hæreseos convictus est; & cùm errorem abjicere pertinaciter recusaret, declaratus est extraneus ab omni officio sacerdotali, & à Communione Ecclesiæ, & primatu Monasterii: Consentientibus suffragiis Episcoporum triginta duorum, & Archimandritarum viginti trium, anno Dom. 448.

3. Eutyches ad Imperatorem confugit, *Chrysaphii* Eunuchi amicitiâ fretus; & literas scripsit ad Leonem episcopum Romanum, per quas conquestus est, latum esse injustè contra eum à Flaviano

Digitized by Google

viano ſententiam, & profeſſus eſt ſe adhærere fidei Concilii Nicæni, & ſtaturum ſententiæ Romani Pontificis. Quibus ejus literis acceptis Leo Flavianum per epiſtolam compellat, & hortatur, vt eum de re totâ certiorem faciat. Quod & præſtitit Flavianus, ſcriptis ad Leonem duabus epiſtolis; quæ exſtant in lib. epiſt. Leonis, ſtatim poſt octavam Leonis epiſtolam.

Dioſcorus. 4. *Dioſcorus* autem, Epiſcopus Alexandrinus, Eutychiani erroris ſe patronum præbuit, & ab Imperatore Theodoſio literas Auguſtales pro celebratione œcumenicæ Synodi impetravit. Coactâ igitur Epheſum Synodo, (anno Dom. 449. ad quam acceſſit *Flavianus*, acceſſit & *Eutyches*. *Leo* quoque ab Imperatore accerſitus, legatos ſuos miſit *Iulianum* Epiſcopum, *Renatum* presbyterum, & *Hilarum* diaconum: quibus tradidit encyclicam illam ſuam ad Flavianum ſcriptam epiſtolam contra Eutychetis hæreſin, jam ſibi ex Flaviani literis & geſtis ſynodalibus planè perſpectam. Et aliam ad ipſam Synodum ſcripſit epiſtolam, in qua mentionem facit encyclicæ illius ad Flavianum ſcriptæ: Item aliam ad Theodoſium Imperatorem in eandem ſententiam. Et legatis ſuis mandavit, ut illam Flaviano ſcriptam Epiſtolam exhiberent Synodo publicè legendam. Sed Dioſcorus, Synodi præſes, eam legi paſſus non eſt: & contra omnem legitimum ordinem, per vim & nefas, alios quidem Epiſcopos à ſe diſſentientes exuit Sacerdotio; alios verò captivas manus iniquiſſimæ damnationi Flaviani & abſolutioni Eutychetis addere coëgit; alios etiam nudis chartis ſubſcribere compulit: atque ita ſuo arbitratu decretum quoddam, non tam Synodicum, quàm latrociniale, per Notarios ſuos confecit, pro Eutychete contra Flavianum & Euſebium Doriſenſem, quos ambos exauctoravit; Item Theodoretum Cyri Epiſcopum, & Ibam Epiſcopum Edeſſenum; & in eorum ſedes alii ſurrogati ſunt. Appellârunt Flavianus & Theodoretus à judicio Dioſcori; & cùm Flavianus appellationem interpoſuiſſet, ſtatim manus in eum injiciuntur juſſu Dioſcori, raptatur, cæditur, multiſque injuriis & contumeliis afficitur, & tandem dolore plagarum migravit vir ſanctus ad Dominum atque ita per hoſtium furorem martyrii coronam aſſequutus eſt.

5. Interim Hilarius ille Romanæ Eccleſiæ diaconus, fugâ ſibi conſuluit, ne Flaviani damnationi ſubſcribere cogeretur, & Romam ſe conferens, rem totam, ut geſta erat, Leoni narravit. Romam etiam ſe recepit Euſebius Doryleñſis, & à Leone in communionem admiſſus eſt, ſcriptiſque defenſus. Maximâ autem affectus triſtitiâ Leo, & ſimul pro conſtanti veritatis defenſione confirmato animo, Epheſinum illud latrocinium averſari ſe publicis ſcriptis teſtatus eſt. Et Imperatorem Theodoſium, ejuſque conjugem Pulcheriâ, per literas ſeriò rogavit, ut generalis Synodus in Italia celebraretur, quæ omnes offenſiones ita aut repelleret, aut mitigaret, ne aliquid ultra eſſet vel in fide dubium, vel in charitate diviſum. ſed non annuit Theodoſius; at Dios corum, ejuſq; cõciliabulum defendit. [vide Liberat. c. 12.]

6. Tandem autem, poſt obitum Theodoſii, qui ſequente anno, nempe anno Dom. 450. obiit, indicta eſt ab ejus ſucceſſore Synodus generalis, non quidem in Italia, ſed Nicææ celebranda: ſed quò facilius intereſſe Concilio poſſet ipſe Imperator, alium poſtea locum delegit, nempe Chalcedonem; *In* hanc urbem, regnante ac jubente Marciano Auguſto, ſucceſſore Theodoſii, convenerunt ſexcenti triginta Epiſcopi, ann. Dom. 451. In hac œcuminicâ Synodo, conſentientibus ſuffragiis ſexcentorum triginta Epiſcoporum, damnatus eſt Eutyches, ejuſque defenſor Dioſcorus, qui (accuſante Euſebio Epiſcopo Doryleñſi) hæreticus & homicida pronunciatus eſt, & ab Epiſcopatu dejectus: & ambo in exilium miſſi ſunt, jubente Imperatore: ſuffecto poſtea in Dioſcori locum Proterio. & reſtituti ſunt Epiſcopi, ab illo latrocinali Concilio, ſeu potiùs tumultu Epheſino abdicati; & ſanctus Flavianus martyr prædicatus eſt, cum honorificentiſſimâ ejus commemoratione. Et encyclica illa Leonis ad Flavianũ ſcripta epiſtola coram univerſa Synodo lecta eſt, & ab omnibus approbata, & geſtis Synodi inſerta, omniumque ſubſcriptionibus roborata eſt. Hæc ex libro epiſtolarum Leonis Papæ I. & ex breviario Liberati, & ex Tomis Conciliorum.

CAPVT DECIMVM.

Flaviani Epiſcopi Conſtantinopolitani expoſitio fidei, quam in Concilio Conſtantinopolitano edidit, anno Dom. 448. quam etiam œcumenica Chalcedonenſis Synodus approbavit, anno Dom. 451. ſicut teſtantur acta Synodi Chalcedonenſis, actione primâ; ubi exſtat hæc expoſitio, ejuſdemque approbatio.

Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ μονογενὴς, θεὸς τέλειος, καὶ ἄνθρωπος τέλειος ἐκ ψυχῆς λογικῆς, καὶ σώματος, πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀϊδίως γεννηθεὶς κατὰ τὴν θεότητα, ἐπὶ τέλει δὲ τῶν ἡμερῶν οὗτος δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου γεννηθεὶς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ὁμοούσιος τοῦ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, ὁμοούσιος τῆ μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ γὰρ ἐκ δύο φύσεων ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, εἶναι μετὰ τὴν ἀναστάσιν, ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ ἑνὶ προσώπῳ, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν, ἕνα κύριον ὁμολογοῦμεν.

id est.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Filius Dei unigenitus, Deus perfectus, & homo eſt perfectus ex anima rationali & corpore: ante omnia quidem ſecula ex Patre ſine initio genitus, ſecundùm Deitatem; in fine autem, & in noviſſimis temporibus, idem ipſe, propter nos & propter noſtram ſalutem, ex Maria Virgine natus, ſecundùm humanitatem: conſuoſtantialis Patri ſecundùm Deitatem, & conſubſtantialis matri ſecundùm humanitatem. Etenim ex duabus naturis confitemur Chriſtum eſſe poſt incarnationem, in una ſubſiſtentiâ, & in una perſonâ, unum Chriſtum, unum Filium, unum Dominum confitemur.

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

Encyclica epistola Leonis, ejus nominis primi, Episcopi Romani, ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum, contra Eutychetis haeresin. Quae epistola in concilio œcumenico Chalcedonensi coram sexcentis & triginta Episcopis lecta est, & consentientibus omnium suffragiis approbata, & secunda actioni illius concilii inserta, omniumque subscriptionibus roborata. Et est Epistola decima in libro epistolarum Leonis, sex distincta capitulis, seu sectionibus, in edit. Lugd. anno 1633. cum subjectis capitum, seu sectionum titulis.

1. *Quàm ignorantia sanctarum Scripturarum Eutyc. in haeresim fecerit.*

1. LEctis dilectionis tuæ literis, quas miramur fuisse tam seras, & gestorum Episcopalium ordine recensito, tandem, quid apud vos scandali contra integritatem fidei exortum fuisset, agnovimus, & quæ priùs videbantur occulta, nunc nobis referata patuerunt: quibus Eutyches qui presbyteri nomine honorabilis videbatur, multùm imprudens, & nimis imperitus ostenditur, ut etiam de ipso dictum sit à Prophe-
Psal. 36. 4. ta: *Noluit intelligere ut bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Quid autem iniquius quàm impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui, cùm ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Euangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Et ideò magistri erroris exsistunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris Novi & Veteris Testamenti paginis acquisivit, qui nec ipsius quidem Symboli initia comprehendit? & quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

2. *Contra eos, qui in omnibus filios dispensationis Dominicæ mysterii scindere molientur.*

2. Nesciens igitur, quid deberet de Verbi Dei incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen in sanctarum Scripturarum latitudine laborare, illam saltem communem & inasperatam confessionem solicito apprehendisset auditu, quâ fidelium universitas profitetur credere se in Deum Patrem Omnipotentem, & in Iesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quibus sententiis tribus omnium fere hæreticorum machinæ destruuntur. Cùm enim Deus & Omnipotens & æternus Pater creditur, consempiternus eidem Filius demonstratur, in nullo à Patre differens; quia de Deo Deus, de omnipotente omnipotens, de æterno natus est coæternus, non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloria, non divisus essentiâ. Idem verò sempiterni Genitoris unigenitus sempiternus, natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quæ nativitas temporalis illi nativitati divinæ & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit: sed totam se reparando homini qui erat deceptus, impendit, ut mortem vinceret, & Diabolum qui mortis habebat imperium, suâ virtute destrueret. Non enim superare nos possemus peccati & mortis autorem, nisi naturam nostram ille susciperet, & suam faceret, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu Sancto intra uterum Matris Virginis, quæ ita illum, salvâ virginitate, edidit, quemadmodum salvâ virginitate concepit. Sed si de hoc
Eir. 2. 14. fidei Christianæ fonte purissimo sincerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se Euangelicæ subdidisset, & dicenti Matthæo, Liber generationis Iesu Christi Filii David, Filii Abraham: Apostolicæ quoque prædicationis experiret instructum, & legens in epistola ad Romanos: *Paulus servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem:* ad propheticas paginas piam solicitudinem contulisset, & invenisset promissionem Dei ad Abraham, dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Et ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, quod est Christus.* Esaiæ quoque prædicationem intentiore apprehendisset auditu, dicentis: *Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Ejusdemque Prophetæ fideliter verba legisset: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis: cujus potestas super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Princeps pacis. Pater futuri seculi.* Nec frustratoriè loquens, ita diceret Verbum carnem factum, ut editus utero Virginis Christus haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem. An fortè ideo putavit Dominum nostrum Iesum non nostræ esse naturæ, quia missus ad beatam Mariam Angelus ait: *Spiritus Sanctus supervenit in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei:* ut quia conceptus Virginis divini fuit operis, non de natura concipientis * fieret caro concepti? Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis: fecunditatem enim Virgini Spiritus Sanctus dedit: veritas autem corporis sumpta de corpore est, & ædificante sibi Sapientia domum, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis,* hoc est, in ea carne quam sumpsit ex homine, & quam spiritu vitæ rationalis animavit.

Matth. 1. 2.
Rom. 1. 1. 2. 3.
Gen. 22. 18.
Gal. 3. 18.
Esai. 7. 14.
Matth. 2. 23.
Esai. 9. 6.
Luc. 1. 35.
* *al. fuerit*
Prov. 9. 1.
Ioan. 1. 14.

3. *Contra eos, qui passibilem Divinitatem unigeniti Filii Dei audent asserere.*

3. Salva igitur proprietate utriusque naturæ & in unam coëunte personam, suscepta est à majestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat unus atque idem Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero. In integra ergo veri hominis perfectâque naturâ ve-

Digitized by Google

Sed diuturna non fuit ejus hæresis, at statim dissipata est, teste Epiphanio, hæres. 69. (Quæ est Arianorum) §. 2. Quænam autem prava docuerit Colluthus, non indicat Epiphanius; sed à Philastrio, & ab Augustino, hæretica Colluthi doctrina commemoratur.

2. Philastrius ait: *Coluthiani*, à *Coluthо* quodam ita dicti sunt in Ægypto, qui dicunt; Dominum malorum non esse factorem. Contrà autem alter quidam opponebat, dicens; Dominum malorum esse factorem. Qui & ipse est hæreticus pariter: & cùm utrique contentione ferrentur inani, nescierunt potentiam rationis. Scriptura enim, Deum facere bona, & nihilominus & mala facere, prædicavit; cùm dicat Propheta: *Ego sum Dominus, qui facio pacem, & creo mala.* Et alter Propheta: *Si est*, inquit, *malitia in civitate, quam Deus non fecit?* sed mala illa non naturâ esse, dixit Scriptura, à Deo facta; sed causis existentibus: hominum, scilicet in lege peccatium Domino, &c. Hæc Philastrius, in catalogo hæresewn, quæ sub Apostolis exstiterunt cap. 31. ubi etiam prolixiùs de ha quæstione disserit.

Esai. 45. 7. *Amos* 3. 6.

3. *Colluthiani* (inquit Augustinus) à quodam *Colluthо*, qui dicebant Deum non facere mala: Contra illud quod scriptum est: *Ego Deus creans mala. Floriniani* à Florino, qui è contrario dicebat, Deum creâsse mala: contra id quod scriptum est; *Fecit Deus omnia: & ecce bona valde!* Ac per hoc, quamvis contraria inter se dicentes, tamen ambo divinis eloquiis resistebant. Creat enim Deus mala, pœnas justissimas irrogando, quod Colluthus non videbat: non autem mala creando naturas atque substantias, in quantum sunt naturæ atque substantiæ; ubi Florinus errabat. Hæc Augustinus, hæres. 65. & 66.

Esai 45 7. *Gen.* 1. 31. *Floriniani.*

4. Alius fuisse videtur Colluthus ille hæreticus, cujus hæretica doctrina de una Christi voluntate, & unâ ejusdem operatione, commemoratur, in synodo Lateranensi Martini primi, Episcopi Romani, secretario quinto, [tom. 4 Concil. edit. Paris. pag. 726. & 727.] ubi recitantur Colluthi hæretici verba, ex ipsius *libro de satisfactione*, pro tomo Theodosii hæretici facta. verisimile est autem Theodosium hæreticum illum intelligi, qui sub Iustiniani Imperio obtinebat sedem Alexandrinam; de quo vide cap. 4. & cap. 18. libri tertii.

EPILOGVS LIBRI PRIMI,

Constans metro, contemplatione, & doxologiâ.

1. Metrum, de Deitatis unitate, & personarum divinarum Trinitate: item de operationis ad extra indivisibilitate, & de cultûs inteparabilitate, &c. in memoriæ rîæ subsidium.

Est unus verus Deus, una essentia simplex,
tres sunt personæ; Pater, & Patre natus, ab ipsis
Sanctus & amborum procedens Spiritus, una
indivisa tribus divina essentia. Non sunt
Personæ confundendæ, aut natura secanda,
Est divina tribus personis omnis ad extra,
actio communis. Nec dissociabis adorans,
ast indiviso Trinunum suspice cultu.
Namque interna Dei te nulla relatio tangit:
inque creaturis externa relatio Numen
respiciens (non susceptæ de Virgine carnis
fundata intuitu) Trinunum cuncta regentem
Auctorem spectat: tibi non est una seorsum,
seclusis reliquis, persona Deusve, Paterve,
largitorve boni; sed ab uno Numine Trino
cuncta fluunt, indiviso præstantur & actu.
Est ordo personarum; disjunctio non est.
In forma servi Patrem orat Christus Iesus:
Quâ Deus, exaudit eum Patre, & Pneumate
Sancto.

2. Contemplatio.

Augustinus in expositione *Magnificat*, Cantici Mariæ Virginis, tomo 9. oper. suorum. *Duo sunt* (inquit) *quæ angelorum & hominum beati spiritus in illo fonte boni æternâ contemplatione hauriunt: incomprehensibilis scilicet Majestas Dei, & ineffabilis bonitas, quorum alterum castum timorem gerit; alterum dilectionem parit. Pro Majestate venerantur Deum, & pro bonitate amant: ne vel dilectio sine reverentiâ dissoluta sit; vel reverentia sine dilectione pœnalis. Admirantes enim diligunt, & diligentes admirantur, ut inextinguibiliter per admirationem ardeat dilectio, & suaviter in dilectione ferveat admiratio. Nam quia eum, quem vident, perfectè comprehendere nunquam sufficiunt, in eo quasi per admirationem evigilant: quanto autem perspicaciùs intuentur, tanto ardentiùs amant; quod vera dulcedo est: vera autem dulcedo, quanto perfectius sentitur, tanto desiderabiliùs appetitur.* Hæc Augustinus. Vide etiam dissertationem nostram de visione beatifica.

3. Δοξολογία.

Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, Sanctæ individuæ Trinitati, Regi seculorum, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo, sit honor & gloria in Ecclesiâ, per Iesum Christum, in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

IN-

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER SECVNDVS,

DE

MYSTERIO

Incarnationis.

CAPVT PRIMVM.

Hiſtorica narratio, de prima claſſe hæreſeon, quæ contra orthodoxam de Verbi incarnatione doctrinam exortæ ſunt, & ab orthodoxis, ſive Catholicis, rejectæ ac refutatæ: ſeu de primo genere hæreticorum Χριστομάχων: *quod eos comprehendit hæreticos, qui de natura & veritate humanitatis Chriſti errârunt.*

MEmoriæ juvandæ causâ, omnes contra orthodoxam de Verbi incarnatione doctrinam exortas hæreſes, vel errores, ad quatuor ſumma veluti genera referemus: &, ſub ſingulis generibus, certas ſpecies indicabimus.

Primum genus hæreſeon atque hæreticorum, contra hoc tecundùm Chriſtianiſmi myſterium (primum erat myſterium Tinitatis) continet eas hæreſes, eoſque hæreticos, qui de natura & veritate humanitatis Chriſti errârunt.

Secundum genus eorum eſt, qui veritatem humanæ Chriſti naturæ agnoſcentes, errârunt tamen de ejuſdem naturæ origine.

Tertium genus eſt illorum, qui & naturæ & originis veritatem profitentes, errârunt tamen de perſona.

Quartum denique genus eſt eorum, qui orthodoxam de perſona Chriſti recipientes doctrinam, errârunt circa naturarum in uno Chriſto unionem & proprietates.

Chriſto-machi. Scio *Arianos* Athanaſio dici χριστομάχους, lib. de decretis ſynodi Nicænæ contra hæreſin Arianam; quia contra Chriſti Deitatem pugnabant. Nostamen eoſdem non immeritò hæreticis θεομάχοις accenſuimus, & diſtinctionis ergò Chriſtomachi nobis dicentur illi hæretici, qui de myſterio incarnationis perperam docuerunt.

2. Hæreticorum autem de natura & veritate humanitatis Chriſti errantium ſex ſunt ſpecies. Carnem Chriſti non veram eſſe, ſed putativam & phantaſticam: adeóque Chriſtum non habuiſſe verum corpus; ſed tantùm in phantaſmate & putativè apparuiſſe, & paſſum eſſe, blaſphemabant Saturninus & Baſilides, *Iren. lib. 1. cap. 22 & 23. Et Tertull. de præſcriptionib. adverſus hæreticos, cap. 46.* Marcus & Colarbaſus, *Tertull. de præſcript. cap. 49. & 50.* & Cerdon, & Marcion, & Lucanus, *Tertull. de præſcr. cap. 51.* & Manſchæi. *Auguſt. lib. de hæreſib. Ad Quod vultdeum, hæreſi. 46.*

3. Secundam ſpeciem conſtituunt *Apelles* hæreticus, ejuſque ſectatores. Chriſtum ſideream & aëream carnem habuiſſe de ſideribus & de ſubſtantiis ſuperioris mundi contextam, & in reſurrectione ſingulis quibuſque elementis, quæ in deſcenſu ſuo mutuata fuiſſent, in aſcenſu reddidiſſe: & ſic diſperſis quibuſque corporis ſui partibus, in Cœlo ſpiritum tantùm reddidiſſe, aſſerebat impiè Appelles Marcionis diſcipulus; teſte Tertull. de præſcript. cap 51. Hujus Appellis ſequaces Tertullianus appellat *Apellecianos.* lib. de carne Chriſti cap 8. Epiphanio Απελλιανοὶ *Apellejani* dicuntur, hæreſ. 44. num. 1. *Apellitiani.*

4. Sequitur tertia ſpecies. Chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri non fuiſſe, ſed ſpiritale neſcio quod corpus de Cœlo deferentem: quaſi aquam per fiſtulam; ſic per MARIAM Virginem tranſmeâſſe, nihil inde vel accipientem vel mutuantem: adeóque Chriſtum per Virginem, non ex Virgine, editum: delatum in Virginem tranſmeatorio potiùs, quàm generatorio more, proceſſiſſe: per ipſam, non ex ipſa: non matrem eam, ſed viam paſſum: & ſuper hunc Chriſtum devolâſſe tunc in Baptiſmatis ſacramento Soterem per effigiem columbæ, dixit *Valentinus*, & *Valentiniani*; teſte Tertull. de præſcript. cap. 49. & lib. adverſus Valentinianos, cap 27. (*Gnoſticos* è Valentini ſcholâ prodeuntes Irenæus ait illo modo diviſiſſe Ieſum à Chriſto. Iren. lib. 1. cap. 34. *Tertullianus* hic pro Ieſu Chriſtum, & pro Chriſto Soterem appellat, ex eorundem hæreticorum mente.) Quem blaſphemum errorem ſequuti ſunt *Ptolemæus & Secundus & Heracleon* hæretici; teſte Tertull. de præſcript. ibid. Item *Tatianus*, Iuſtini Martyris magiſtri pii impius diſcipulus; ut ſcribit Tertull. de præſcript. cap. 51. In eodem errore erant hæretici illi qui *Ophitæ* nuncupabantur; eò quòd ſerpentem magni facerent, in tantùm, ut illum etiam ipſi Chriſto præferrent. Tertull. de præſcript. cap. 47. *Valentiniani. Gnoſtici. Ptolemæus, Secundus, Heracleon, Tatianus. Ophitæ.*

5. Carnem Chriſti animalem & animam carneam eſſe: adeoque carnem Chriſti nihil aliud quàm animam eſſe nunc factam viſibilem, quæ ante

antea præ impedimento carnis videri non poterat, somniârunt nonnulli hæretici, (qui speciem quartam faciunt) quorum absurdissimam imaginationem refert ac refellit Tertullianus, lib. de carne Christi cap. 10. & aliquot seqq. utitur hoc argumento Tertullianus: Non nostram animam liberavit, si carneam habuit; nostra enim carnea non est: sed liberatam constat illam. Iam ergo, si anima non fuit carnalis in Christo, nec caro potest animalis fuisse. Idem etiam sic eos deridet: Quale erit (inquit) ut per carnem demonstraretur anima sibi aut nobis, quæ per carnem non poterat agnosci, ut sic ostenderetur, dum id fit cui latebat, id est, Caro tenebras videlicet accepit, ut lucere possit? Plura de hoc argumento legere est apud Tertullianum in libro illo de carne Christi, quem contra quatuor memoratas hæreses aliasque conscripsit, quas quatuor hæreses simul refellens, cap. 15 ait: Si humana non fuit caro Christi, nec ex homine; non video, ex qua substantiâ se Christus hominem & filium hominis pronunciarit. [& interjectis aliquot Scripturæ testimoniis, in quibus Christus homo & filius hominis dicitur.] Hæc sola (inquit) sufficere vice præscriptionis debuerunt, ad testimonium carnis humanæ & ex homine sumtæ, & non spiritalis; sicut nec animalis nec fidereæ, nec imaginariæ: si sine studio & artificio contentionis hæreses esse potuissent. Hæc ille.

Apollinaristæ dicuntur.

6. In quinta specie sunt hæretici *Apollinaristæ*. Apollinaris junior, Clericus Laodicensis, in Laodiceâ Syriæ ad Libanum montem sitæ, ducem se præbuit & antesignanum pernicioſissimæ hæresi eorum, qui ob naturæ humanæ in Christo discerptionem & mutilationem Epiphanio (hæresi 77.) & Ioanni Damasceno (lib. de hæresib.) *δημιοειδεῖς* dicuntur; quippe negantes esse in Christi carne animam, saltem rationis participem, hi ab Apollinari Apollinaristæ dicti sunt. Hanc hæresin palàm professus est Apollinaris, tempore Valentis ejusque successoris Gratiani Imperatorum, post primum œcumenicum Nicænum Concilium. Estque damnata hæc hæresis, tum in secundo œcumenico Concilio Constantinopoli celebrato, tum etiam in Concilio Romano à Damaso Episcopo Romano & Petro Episcopo Alexandrino Athanasii magni sucessore, & ob Arianorum ærvitium profugo. Vbi unà cum Apollinari anathematizatus est etiam Timotheus ejus discipulus: sicut legimus apud Theodoret. lib. 5. historiæ Eccles. capp. 9. & 10.

Theodoret. lib 5. hist. cap. 3. & 9 & 10 Sozom lib 6. cap. 25. &c.

7. Describit autem Theodoretus, cap. 3 illius libri, gradus impietatis Apollinaris: Neque enim in memorato errore constitit ejus insania, etenim de natura divinâ differens, oratione planè adulterinâ usus est: quippe in eâ dignitatum gradus constituere, & œconomiæ Christi mysterium imperfectum affirmare, & animam rationis participem, cui corporis moderatio commissa est, salute, quæ per Christum parta est, privatam dicere non dubitavit. Nam hanc animam, uti ejus ferebat opinio, Dei Verbum non sumsit, neque ei vel medicari, vel ullum honorem tribuere dignatum est: sed corpus quidem terrenum à potestatibus invisibilibus adoratur; anima autem, quæ secundùm imaginem divinam facta est, insitâ manſit, peccati dedecore undique respersa. Multas item alias pestiferas opiniones propter mentem errore & ignoratione cæcatam docuit. Nam interdum carnem Christi ex sancta Virgine assumtam esse confitebatur; nonnunquam verò eam cœlitus cum Deo Verbo descendisse ajebat; aliquando ipsum Deum Verbum factum esse carnem, sed nihil ex nobis accepisse. Alias quoque fabulas & nugas divinis adjunxit promissionibus. Hæc de Apollinaris hæresi Theodoretus, loco proximè citato. Similia legere est de Apollinaris erroribus apud Gregor. Nazianz. priore epist. ad Cledonium, quæ est oratio 51. & apud Epiphanium, hæres. 77. & rursus apud Theodoretum lib. 4. hæreticarum fabularum.

8. Idem autem Apollinaris priùs doctrinam orthodoxam, contra Arianos & Paulianos, tempore Athanasii Alexandrini, strenuè defendebat; ut legimus apud Sozomenum, lib. 6. hist. Eccles. cap. 21. postea autem in hæresin suam lapsus, adjutorem nactus est Vitalium Presbyterum Antiochenum, virum in summa apud populum veneratione, & ob piam vivendi rationem moresque spectatos, perillustrem, qui à Meletio Episcopo Antiocheno orthodoxo se separans, & Apollinari se conjungens, non exiguum hominum numerum, reverentiâ conversationis ejus motum, ad eam sectam perduxit. Dictique sunt à Vitalio *Vitaliani*, quemadmodum ab Apollinari Apollinaristæ: ut scribit Sozom. lib. 6. hist. Eccles. cap. 25.

Vitalium adjutor Apollinaris.

Vitaliani.

9. Gregorius Nazianzen. cognomento Theologus, in epistola quadam ad Nectarium Episcopum Constantinopolitanum, queritur calamitatem Ecclesiæ eam esse acerbissimam; quòd Apollinaristæ suam doctrinam tam liberè & audacter in vulgus efferre permitterentur: & ait, librum quendam Apollinarii in manus ipsius venisse; ex quo libro summam illius hæreseos refert Gregorius in hæc verba: Asseveranter affirmat Apollinarius, quòd in œconomia incarnationis unigeniti Dei Filii non esset caro, ad nostram naturam reparandam, aliunde assumta; sed quòd ab æternitate carnea illa natura in Filio Dei inesset: atque quò hanc absurdam opinionem confirmet, sententiam quandam Euangelii, quam malè interpretatus est, profert; quæ ita se habet: *Nemo ascendit in Cœlum, nisi qui descendit de Cœlo; Filius hominis. Sic, ut priusquam descenderet Filius hominis fuerit, descenderitque suam illam secum adferens carnem, quam jam in Cœlo habebat; æternam scilicet & consubstantialem,* [*μεγαλειότητι τῆς θεότητος αὐτοῦ.* Citat porrò quandam Apostoli sententiam: quod secundus homo de Cœlo. Deinde asserit hominem illum qui de Cœlo venerit, mentem non habere: sed Deitatem unigeniti mentis naturam suppleviſſe, & in hominis coagmentatione tertiam partem ad animam & corpus (quæ in eo, ut humana ferit natura, ineranr) adjunctam esse: quippe mentem in eo non fuisse, sed Deum Verbũ ejus locum suppleviſſe. Neque hac absurdâ doctrinâ contentus acquievit: sed (quod est omnium maximè pestiferum,) ipsum unigenitum Deum, judicem universitatis, principem vitæ, destructorem mortis, mortalem esse affirmavit, & in sua ipsius Divinitate passum esse: & triduo illo, quo corpus mortuum erat, Divinitatem quoque ejus pariter mortuam esse, & ita à Patre denuo ex morte excitatam. Hæc de Apollinariis, sive Apollinari hæresi, Gregorius Theologus, cujus verba transtulit Sozomenus, lib. 6. histor. Eccles. cap. 27. &c.

Ioan 3. 13.

1. Cor. 15. 47.

10. Idem Gregorius alibi disputans contra eandem hæresin, ait: *Οὔτε εἰς ἄνουν ἄνθρωπον ἦλθεν, ἀνούσιος ὢν τὸν ἐσ. καὶ ἐκ ἄξιος ὅλος σῴζεσθαι, τὸ γὰρ ἀσύμβλητον, ἀσυμπάθητον· ὁ δὲ ἄνουν τῷ Θεῷ,* &c.

τὸ ἀσύμβλητον, ἀσυμπάθητον·

οὐκ ἔχοντα νοῦν, *id est*: Si quis in hominem mente carentem sperat, amens profectò est, nec dignus qui totus salvus fiat: Nam quod assumtum non est, curationis est expers: quod autem Deo unitum est, hoc quoque salutem consequitur. Hæc Gregorius Nazianzenus, orat. 51. quæ est epistola prima ad Cledonium.

11. De eadem hæresi sic loquitur Augustinus: Apollinaristas Apollinaris instituit, qui de anima Christi à Catholica dissenserunt, dicentes; sicut Ariani; Deum Christum carnem sine anima suscepisse, in quæstione testimoniis Euangelicis victi, mentem, quâ rationalis est anima hominis, non fuisse in anima Christi; sed pro hac ipsum Verbum in ea fuisse dixerunt. De ipsa verò ejus carne sic à recta fide dissensisse perhibentur, ut dicerent carnem illam & Verbum unius ejusdemque substantiæ, contentiosissimè asseverantes Verbum carnem factum, hoc est, Verbi aliquid in carnem fuisse conversum atque mutatum: non autem carnem de Mariæ carne susceptam. Hæc Augustinus, lib. de hæresibus.

12. Ejusdem Apollinaris hæreses in hunc modum describit Vincentius Lirinensis: Apollinaris in unitate quidem Trinitatis quasi consentire se jactitat, & hoc ipsum non plenâ fidei sanitate, sed in Domini incarnatione apertâ professione blasphemat: dicit enim in ipsa Salvatoris nostri carne, aut animam humanam penitùs non fuisse, aut certè talem fuisse cui mens & ratio non esset, & ipsam Domini carnem, non de sanctæ Virginis Mariæ carne susceptam, sed de Cœlo in Virginem descendisse dicebat: eamque nutabundus semper & dubius, modò coæternam Deo Verbo, modò de Verbi divinitate factam prædicabat: nolebat enim in Christo duas esse substantias, unam divinam; alteram humanam: unam ex Patre; alteram ex Matre: sed ipsam Verbi naturam putabat esse discissam, quasi aliud ejus permaneret in Deo; aliud verò versù fuisset in carnem: ut, cùm veritas dicat ex duabus substantiis unum esse Christum; ille contrarius veritati, ex una Christi divinitate duas adserat factas esse substantias. Hæc de Apollinaris insaniâ Vincentius, libro advertus profanas novationes.

Nutabundus semper & dubius.

13. In eo libro notatu digna est Vincentii de Photino & Apollinari hæresiarchis observatio; Fuisse illos homines ingenii viribus valentes, & doctrinæ opibus excellentes, & eloquio præpotentes, imò tantos ac tales, quibus nimium citò in plurimis crederetur. Et de Apollinari loquens; Quid illo, inquit, præstantius acumine, exercitatione, doctrinâ? quàm multas ille hæreses multis voluminibus oppressérit, quot inimicos fidei confutaverit errores, indicio est opus illud triginta non minus librorum nobilissimum & maximum, quo insanas Porphyrii calumnias magnâ probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare, quibus profectò summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset, nisi profana illa hæreticæ curiositatis libidine novum nescio quod adinvenisset, quo & cunctos labores suos velut cujusdam lepræ admixtione fœdaret, & committeret, ut doctrina ejus non tam ædificatio, quàm tentatio potiùs Ecclesiastica diceretur. Hæc de illo Vincentius Lirinensis. Et in eandem sententiam Theophilus Alexandrinus Episcopus, libro primo Paschali: Cessent, inquit, Apollinaris discipuli ea, quæ contra Ecclesiasticas regulas est loquutus, propter alia ejus scripta defendere: licet enim adversus Arianos, & Eunomianos scripserit, & Origenem aliosque hæreticos suâ ditiùs oratione subverterit; tamen qui memor est illius præcepti, *Non accipies personam in judicio*, veritatem semper debet diligere, non personas, &c.

Hæretici multis laudibus quandoque abundant. Vide supra, de Vitalio, § 8 & de Priscillianis. lib. 1. cap. 27. § 9 & infra, lib. 8. cap. 2. § 2.

Deut. 1. 17.

14. De ejusdem Apollinaris hæresi loquens Theodoretus; Ex hac, inquit, radice enata est illa pernicies in Ecclesiis, quæ asseveravit unâ carnis & Divinitatis Christi esse naturam, quæque Divinitatem unigeniti Dei Filii passam esse affirmavit: & alia quoque, quæ cùm in populo, tum in sacerdotibus magnam discordiam concitárunt. Hæc Theodoretus, Eutychianam hæresin ex Apollinarismo deductam invenus, lib. 5 hist. Eccles. cap. 3. Idemque, ejusdem libri capite quarto, scribit Apollinarem ab Ecclesiarum gubernatione repulsum deinceps doctrinam, quam ipse recens excogitârat, palàm prædicare, & se principem sectæ profiteri cœpisse. Simile de *Montano*, hæretico, Cataphrygum Antesignano, scribit Eusebius lib. 5. hist. Eccles. cap. 15 16 Pagus quidam dicitur esse in Mysia Phrygiæ, qui nuncupatur *Ardaban*. ibi ferunt quendam nomine *Montanum*, qui nuper ad fidem venerat, Gratotum Proconsule Asiæ, primùm insatiabili quadam animi cupiditate in primatu ambiendo incensum, simulatque aditum Diabolo adversario ad se patefecerat, spiritu quodam maligno abripi [μεθυποφορικῶς.] & derepente furore & mentis insaniâ exagitatum bacchari atque mox cœpisse garrire, & peregrinas quasdam voces fundere, &c. En duo horrenda exempla impotentis φιλοσοφίας! Et quadam non absimili animi offensione, ad Apollinarem transiit *Vitalius*; teste Sozomeno, lib. 6. cap. 25. ad.

Montanus hæresiarcha.

Φιλοσοφία.

Vitalius.

15. Accedo nunc ad sextam speciem primi generis hæreticorum κεφαλαίων. *Servetus* à Manichæis & Priscillianistis hoc mutuatus, quòd *animam* dixerit *ex Deo seu ex Dei substantia esse natam*, de suo addidit; *etiam ipsam Christi carnem ex Deitate ipsa & ex tribus elementis increatis esse factam*: sicut patet ex Refutatione errorum Serveti, in Opusculis Calvini, & ex ejusdem Calvini institutione, lib. 2. cap. 14. Illum autem fuisse Manichæorum & Priscillianistarum, quem diximus, de anima errorem, patet ex libro Augustini de natura boni adversus Manichæos cap. 42. & ex commonitorio Orosii ad Augustinum de errore Priscillianistarum & Origenistarum, quod insertum est operibus Augustini Tom. 6. Ista etiam Serveti deliramenta tam manifestè sunt absurda & impia, ut longâ refutatione non egeant; imò retulisse refutâsse sit: prolixam tamen eorum confutationem inveniet lector apud Calvinum, locis citatis.

Servetus.

CAPVT

CAPUT SECVNDVM.

Secundum genus hæreticorum Χριστομάχων. *quo comprehenduntur illi hæretici, qui veritatem humanæ Christi naturæ agnoscentes, errarunt tamen de ejusdem naturæ origine.*

IN secundo genere sunt illi hæretici, qui, concessâ humanæ in Christo naturæ veritate, de ejusdem origine errârunt. Eorum duæ sunt species: nam aliorum error fuit de origine carnis Christi; aliorum verò de origine animæ Christi.

Carpocrates. 1. *Carpocrates*, cum sua sectâ, dicebat, Christum non ex Virgine Mariâ natum, sed ex semine Ioseph hominem tantummodò genitum. *Cerinthus.* *Cerinthus* etiam Christum ex semine Iosephi natum proposuit, hominem illum tantummodò sine *Hebion.* Divinitate contendens. Ejus successor *Hebion* fuit in eadem hæresi, sicut scribit Tertull. lib. de præscriptionib. cap. 48. Irenæus autem, lib. 1. adversus hæreses cap. 25. scribit, Cerinthum hæreticum divisisse Iesum à Christo, & asseruisse Iesum esse Iosephi & Mariæ filium similiter ut reliqui homines, non autem ex Virgine natum: plus autem potuisse justitiâ & prudentiâ & sapientiâ præ omnibus: & post baptismum descendisse in eum Christum, ab ea principalitate, quæ est super omnia, figurâ columbæ, & tunc annunciâsse incognitum Patrem & virtutes perfeciſse; in fine autem revolâsse Christum de Iesu, & Iesum passum esse & resurrexisse: Christum autem impassibilem perse verâsse exsistentem spiritalem. Hæc ibi. Sic etiam Iesum à Christo separârunt. *Gnostici.* *Gnostici*, quamvis non dicerent Iesum esse ex semine Iosephi, vel ex Maria Virgine: ut patet ex *Ca. 1 §. 14.* eodem Irenæo, lib. 1. cap. 34.

Origenistæ. 2. De origine animæ Christi errârunt *Origenistæ*. Vnde Theophilus Episcopus Alexandrinus de Christo scribens: Nec carnem, inquit, deduxit de Cœlo: nec animam, quæ priùs subsiterat, & ante carnem ejus condita erat, suo corpori copulavit: sicut Origenis nituntur docere discipuli. Si enim anima Salvatoris, antequam ille humanum corpus adsumeret, in cœlorum regionibus morabatur, & necdum erat anima illius; impiissimum est dicere, ante corpus eam fuisse Domini, agentem aliquid & vigentem, & posteà in animam illius commutatam. Aliud est, si possunt de Scripturis docere, antequam nasceretur ex Maria, habuisse hanc animam Deum Verbum, & ante carnis assumtionem animam illius nuncupatam. Quod si & auctoritate Scripturarum & ipsâ suscipere ratione coguntur, Christum non habuisse animam antequam de Maria nasceretur, in adsumtione enim hominis & anima ejus adsumta est, perspicuè convincuntur, eandem animam & illius & non illius fuisse dicentes. Sed cessent illi à novorum dogmatum impietate furibundi. Nos scripturarum normam sequentes, totâ cordis audaciâ prædicemus, quòd nec caro illius nec anima fuerint, priusquam de Maria nasceretur. Nec ante anima in Cœlis sit commorata, quam sibi postea adjunxerit: nihil enim nostræ conditionis è Cœlo veniens secum Dominus deportavit. Hæc Theophilus Episcopus Alexandrinus, libro 1. Paschali, interprete Hieronymo.

CAPVT TERTIVM.

Tertium genus hæreticorum Χριστομάχων. *In quo genere sunt errantes de persona Christi, quamvis de humanitatis ejus veritate & origine cum orthodoxis consentiant.*

SVb hoc tertio genere sunt quatuor præcipuæ species.

1. In prima specie sunt ii, qui divinam personam Christo competere omnino negârunt: in *Theodotus Bizantius.* quo errore fuit. *Theodotus* ille *Bizantius*, qui, post eaquam pro Christi nomine comprehensus negavit, in Christum blasphemare non destitit. Doctrinam enim introduxit, qua Christum hominem tantummodo diceret, Deum autem illum negaret: ex Spiritu quidem Sancto natum ex Virgine, sed hominem solitarium atque nudum, nulla alia præ cæteris, nisi sola justitiæ auctoritate. Alter post hunc *Theodotus hæreticus* erupit, *Theodotus alter hæreticus.* Melchizedecianorum auctor, qui ipsum hominem Christum tantummodo dixit ex Spiritu Sancto ex Virgine Maria conceptum pariter & natum; sed hunc inferiorem esse quàm Melchizedec, sicut de illis scripsit. Tertull. de præscr. cap. 53. Eundem posteà errorem renovarunt *Paulus Samosatenus* Antiochiæ Episcopus, & *Photinus* *Paulus Samosatenus. Photinus.* Syrmii. Episcopus, Christum hominem solitarium atque nudum dicentes; de quibus vide suprà, lib. 1. cap. 2. §. 4.

Nestoriani. 2. In secunda specie sunt *Nestoriani*, concedentes quidem personam divinam; at ab ea humanitatem separantes, & pro una Mediatoris θεανδρικῇ persona duas personas introducentes: horum princeps fuit *Nestorius*, Episcopus Constantinopolitanus, ob hanc hæresin abdicatus, decreto Concilii œcumenici tertii, sicut infrà clariùs elucebit.

Hæretici seu schismatici trium capitulorum. 3. In tertia specie sunt reliquiæ Nestorianorum, quæ damnatæ sunt in quinto Concilio œcumenico; & dici possunt *hæretici*, vel saltem *schismatici trium capitulorum*: de quibus infrà, lib. 3. cap. 24 & 25.

Adoptionarii. 4. In quarta specie fuerunt *Adoptionarii*, *Elepandus & Felix*, eorumque sequaces, impiè asserentes: Christum secundum carnem esse Dei Patris Filium adoptivum, quæ hæresis damnata est in Concilio Francofurtensi à ter centum Episcopis, regnante Carolo Magno, anno Domini 794. Nam etsi caro Christi non est ex Patre, per æternam illam generationem, genita: ille tamen cujus ea est caro, genitus est per æternam illam generationem. Neque assumptione carnis fit duo filii, aut duæ personæ: sed una manet persona, idemque Filius proprius & naturalis etiam in sua carne. Neque assumsit novam hypostasin, in qua adoptetur: sed unicus ille & naturalis Filius Dei in una illa sua atqui æternâ hypostasi univit sug Deitati assumtam humanitatem, sive humanam naturam. De quo argumento plura dicemus infrà, lib. 6.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

De quarto genere hæreticorum Χεπομαχῶν, *quod complectitur eos hæreticos, qui de persona Christi cum Catholicis consentientes, errârunt tamen de naturarum in una illa persona unione & proprietatibus: vel etiam de persona & naturis; vt Acephali.*

SVB hoc genere quinque sunt præcipuæ species veterum hæreticorum: Nempe *Eutychiani, Acephali, Aphthartodocitæ, Agnoëtæ, Monothelitæ.* Et postea de hoc dogmate, aliena à veritate docuerunt etiam *Transsubstantiarii*, & *Vbiquetarii*. Vt septem sint hic errantium species.

Eutychiani.

Eutychiani ab *Eutychete* Archimandrita Constantinopolitano denominati sunt, qui etiam *Dioscorita* dicti sunt, ab ejusdem hæreseos propugnatore *Dioscoro*, Patriarchâ Alexandrino. qui ambo in Concilio Chalcedonensi Oecumenico quarto damnati sunt, anno Dom. 451. eò quod unam tantùm in Christo naturam post incarnationem esse pertinaciter contenderent. sicut pluribus infrà docebimus, cap. 9. hujus libri, & sequentibus.

Acephali. Vide lib. 3. cap. 14.

2. In secunda specie sunt *Acephali* hæretici, sic dicti, quòd nullum haberent unum certum caput & auctorem suæ hæreseos, sicut observant Ado Viennensis, in Chronico, part. 6. ad annum Dom. 458. & Honorius, Augustodunensis Presbyter, lib. de hæresib. hæresi 82. hi, resumto Eutychetis errore, quædam etiam à Nestorio mutuati sunt, contra orthodoxam fidem in Chalcedonensi Concilio declaratam. Damnati sunt in Concilio Constantinopolitano, quod præsidente Mennâ, Patriarcha Constantinopolitano, celebratum est, ann. Dom. 536. imperante Iustiniano seniore. quinam verò hujus hæreseos principes exstiterint, & quemadmodum Patriarchales sedes attaminaverit, pluribus ostendetur infrà, lib. 3.

Aphthartodocitæ.

3. *Aphthartodocitæ* tertiam constituunt speciem, de carnis Christi infirmitatibus errantes; de quorum origine & hæresi pluribus dicemus infrà, lib. 3. cap. 18.

Agnoëtæ.

4. In quarta specie sunt *Agnoëtæ*: de quibus etiam dicemus infrà, lib. 3. cap. 19.

Monothelitæ.

5. In quinta specie sunt *Monothelitæ*, qui, cùm duas Christi naturas apertè non auderent negare, neque Chalcedonensi Concilio palàm contradicere, adinvenisse sibi visi sunt opportunam concordiæ rationem, qua utramque dissentientium partem conciliarent: ut nimirum, admisso de duabus naturis Concilii Chalcedonensis decreto, unicam asserrent in Christo voluntatem, neque duas dici in Christo voluntates paterentur. hæc erat perversa prudentia Cyri Episcopi Alexandrini, & Sergii Episcopi Constantinopolitani, aliorumque hujus hæreseos fautorum; de quibus infrà prolixius dicemus, libro quinto hujus operis. Damnata est hæc hæresis cum suis propugnatoribus & fautoribus, in Concilio Lateranensi Romano centum & quinque Episcoporum, præside Martino, Episcopo Romano hujus nominis primo, anno Dom. 649. & postea in alio Concilio Romano centum & viginti-quinque Episcoporum, præside Agathone Papa Romano, anno Dom. 680. & tandem decreto œcumenici Concilii sexti, Constantinopoli celebrati, ann. Dom. 681. quæ omnia clariùs (volente Deo) patebunt ex eis, quæ dicentur lib. 5.

Transsubstantiarii.

6. In sexta specie sunt *Transsubstantiarii*, qui tradunt ac defendunt conversionem substantialem, id est, Transsubstantiationem panis Eucharistici in corpus Christi, & vini Eucharistici in sanguinem Christi. Adeò ut multiplicent Christo corpora; quamvis ipsi Verbo quidem affirment unicum manere Christi corpus, & illud unicum corpus integrum & totum sedere concedant ad dextram Patris in Cœlis. Re ipsa tamen hos ipsos fidei articulos everssum eunt, cùm unum idemque corpus integrum & totum simul in multis discretis locis exsistere doceant, & idem illud corpus totum ac integrum sub speciebus panis & vini contineri: imò totum & integrum Christum sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte; totum item sub vini specie & sub ejus partibus exsistere & contineri. sicut legimus in Sessione 13. Concilii Tridentini. De hujus autem hæreseos initiis & incrementis, item de ejusdem absurditate copiosius dicitur infrà, libro undecimo hujus operis.

Vbiquetarii.

7. In septima specie sunt *Vbiquetarij* (quos tamen hæreticis non facilè accensemus.) hi magno cum gemitu & dolore reformatæ Ecclesiæ, errorem Vbiquetatis corporis Christi pertinaciter tuentur, & triste schisma alunt. hi, quamvis distinctas naturarum in Christo nobiscum confiteantur proprietates; Vbiquetatis tamen commentum defendunt, quod cum orthodoxa ipsorum confessione non bene conciliant. Negant quidem transsubstantiationem; at affirmant ipsum Christi corpus adesse corporaliter in Cœna, & ab omnibes communicantibus, etiam indignis, ore, & quidem manducando, accipi non solùm Sacramentum corporis, sed ipsum corpus Christi quoad substantiam. & hoc corpus non solùm in Cœlo esse finitâ & circumscriptâ quantitate & visibili staturâ; sed etiam ubique diffusum esse, & quidem secundùm suam substantiam ubicunque est Christi Divinitas, ibidem esse ejus humanitatem. Neque verentur affirmare, ipsa diuina attributa carni Christi per unionem hypostaticam esse communicata, adeò ut non solùm Christus sit ubique secundùm Deitatem, sed etiam caro Christi sit ubique, sive Christus secundùm humanitatem. Quemadmodum patet ex Chemnitii libro de fundamentis cœnæ Dominicæ, cum Gerardi libro de persona & officio Christi. & Himmelii Syntagmate disputationum Theologicarum, disput. 13. quæ est de communicatione naturarùm, & naturalium tum proprietatum tum operationum in Christo, & aliis. De quo errore plura dicemus, Deo donante, infrà, in fine libri undecimi, & in fine libri decimi-quarti hujus operis.

CAPVT QVINTVM.

Orthodoxa Antitheſis, compendio metrico propoſita, contra omnes memoratas hæreſes & errores in argumento de myſterio incarnationis.

NOn phantaſma caro Chriſti, non eſt animalis:
At nec ſiderea eſt eadem, nec ſpiritualis.
Non eſt ex ipſa Deitate, tribuſve elementis.
Servati nunquam (proh quæ dementia!) factis:
ſed verè humana eſt, ex Virgine matre creata.
Corpus habens animamque hominis ratione vigentem.
virgineo ſed conceptu non anteriorem,
Verus homo, verusque Deus de Virgine Chriſtus,
Perſona inſignis naturis una duabus
naſcitur, Emmanuel, Deus incarnatus, ut idem ſit
quod erat, fiat quod non erat, & ſit utrumque.
Virgo beata Deum peperit: Deus eſt homo natus.
Et naturarum Chriſto ſervantur in una
inconfuſarum diſtinctæ proprietates.
Infirmam aſſumſit noſtraque per omnia carnem,
peccato excepto, ſimilem, verèque dolores
ſenſus, opuſque habuit requie, potuque ciboque.
Verè eſt triſtatus, verèque eſt mortuus. almam
non potuit putredo tamen corrumpere carnem.
Devictâ de morte redux, non ille dolorem
eſuriemve pati potuit, nec vulnere lædi:
ſed nullius egens, animis ut diſcipulorum
firmaret, cunctis piſcem ſpectantibus edit.
Vtque duæ ſunt naturæ: ſit bina voluntas
unius Chriſti, nec non operatio bina.
Ex homine atque Deo non eſt eſſentia miſta:
ſic neque ſunt actus miſti, neque miſta voluntas.
Actio compoſita eſt ex actibus illa duobus,
Non una aut ſimplex; ſed vere eſt actio duplex,
Principio à gemino quæ dicta Theandrica priſcis.
Chriſtum hominem Deus ipſe ſuum Iordanis ad undas
proclamat natum, ſanctique in vertice montis:
Hunc illi non Patris adoptio fecit honorem;
ſed naturalis proprius Patris omnipotentis
Filius omnipotens aſſumtâ in carne perennat.
Eſt homo jam proprius naturalisque Tonantis
Filius: hoc naturarum dat hypoſtaſis una.
Sacramenta ſui dans corporis atque cruoris,
illa ſuum Chriſtus corpus vocat atque cruorem,
in Sacramentis conſueto more loquendi.
*At * naturarum non ſit mutatio, Chriſtus*
ut ſibi triticeo formet de ſemine corpus,
aut uva fiat de ſanguine ſanguis Ieſu.
Nec panis vinique fugit ſubſtantia, ſolæ
ut maneant ſpecies, & concludatur iniquis
ſalvificum corpus ſpaciis. Nec ubique, nec unâ
tempore dia locis in pluribus eſt caro Chriſti.
Sicut erat, cùm prima daret myſteria cœna:
ſic, poſtquam, tumuli calcatâ mole, revixit,
vere unum, humanum, finitum corpus Ieſu,
humanâ mole, organicum, ſpacio ſimul uni
commenſuratum manet, æternumque manebit,
Noſtra cui Dominus conformia corpora reddet.
Gloria naturam non aufert, addit honorem.

* *Naturæ mutationem excludimus ſubſtantialem, & tranſſubſtantiationem: non autem illam naturæ mutationem accidentalem: de qua vide lib. 11. cap. 4.*

Gregorius Theologus, in gnomis.

id eſt:

Νήπιος, ὅστις ἄνακτι θεῷ Λόγον οὐκ ἐτίτυε,
Οὐ φίλιτ' ἰσοδίοις πατρὸς ἐπαιρόμενος.
Νήπιος, ὅστις ἄνακτι Λόγῳ, βέβιτον ὃν φατίγτᾳ,
Οὐ φίλιτ' ἰσοδίοις ὑψαίνοντα Λόγῳ.
Τίμιον δ' ἠμεγάλοιο πατρὸς Λόγον, ἢ Λόγου
Μορφὴν ἀνδρομέην, ἢ πάχος ἠμίτεον.

Inſanit Regi divinum quiſquis honorem
Non tribuit Verbo cum Genitore pares.
Inſanit, Verbo incarnato quiſquis eundem
Denegat, atherio qui tribuendus honos.
A Patre vel magno Verbum disjungit, ab ipſo
Humanum Verbo diſſociatve lutum.

CAPVT SEXTVM.

Duodecim capitula ſeu anathematiſmi Cyrilli, à Synodo tertiæ œcumenicæ Epheſinâ approbati, cum hiſtorica præfatiuncula.

QVia Neſtorius, Epiſcopus Conſtantinopolitanus negavit, beatam Virginem Mariâ dicendam eſſe Deiparam. [Δευτέρον] Multi ex populo & clero, & penè omnia monaſteria & Archimandritæ Conſtantinopolitani abſtinuerunt à communione; noluerunt enim cum eo ampliùs communionem habere qui ſic ſentiret: eidemque errori reſtiterunt Epiſcopi aliarum provinciarum, imprimis verò ſtrenuus ille veritatis propugnator *Cyrillus*, Epiſcopus Alexandrinus, qui ea de re ad ipſum Neſtorium literas ſcripſit hortatorias, & alios etiam Epiſcopos ad veritatis defenſionem literis ſuis exſtimulavit. Nam cùm amicis hortamentis, & perſpicuis pro veritate argumentis, apud pertinacem Neſtorium nihil proficeret, ſed è contrario Neſtorius, miſſis ad Cœleſtinum Epiſcopum Romanum literis, Occidentales Epiſcopos in ſuam ſententiam pertrahere niteretur, ſcripſit de ea re totâ Cirillus ad Cœleſtinum Epiſcopum Romanum, ad Ioannem Epiſcopum Antiochenum, ad Iuvenalem Epiſcopum Hieroſolymitanum, ad Acium Epiſcopum Beroenſem; qui omnes Cirillo conſenſerunt: & Cœleſtinus quidem & Cyrillus, convocatis Synodis, Romanâ & Alexandrinâ, miſerunt à ſua quiſque Synodo literas de excommunicatione ad Neſtorium, eum à communione Chriſtianorum & ab officio Epiſcopali alienum declarantes, niſi abjecto errore Orthodoxam fidem à Cyrillo defenſam palàm profiteretur. Ad finem verò epiſtolæ à Cyrillo & Synodo Alexandrinâ ad Neſtorium miſſæ, ponuntur hæc duodecim capitula, ſive anathematiſmi, ex mente Cyrilli & Concilii Alexandrini, quæ etiam capitula poſteà approbata & recepta ſunt in Concilio Œcumenico tertio, quod ob hanc controverſiam celebratum eſt Epheſi, imperante Theodoſio juniore Auguſto, Arcadii filio: cui Concilio præſedit Cyrillus. aderant cum eo Epiſcopi circiter ducenti, eorumque decreto ſynodico hæreticus pronunciatus & exauctoratus eſt Neſtorius, anno Dom. 431. Ioannes quidem

Antiochenus

Antiochenus aliquandiu Neſtorium tueri conatus, ſe oppoſuit Cyrillo; ſed poſtea miſſo Alexandriam Paulo Epiſcopo Emiſeno, pacem cum Cyrillo fecit: & Neſtorii abdicationem & Synodi decreta approbavit. Neſtorium autem Imperator Oaſim oppidum in Lybiæ deſertis deportari juſſit: ſuffecto in ejus locum Maximiano, in Epiſcopatu Conſtantinopolitano. Hæc omnia ex tom. 2. Concil. & Socrat. lib. 7.

α. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ Θεὸν εἶναι κατ' ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἁγίαν παρθένον, γεννήσασαν σαρκικῶς, σάρκα γεγενῆσθαι τὸν οὐ Θεοῦ Λόγον· ἀνάθεμα ἔστω.

β. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ ἁρμὸν καθ' ὑπόστασιν ἡνῶσθαι τὸν οὐ Θεοῦ τοῦτο Λόγον· ἕνα τε εἶναι Χριστὸν, μετὰ τῆς ἰδίας ἁρκὸς, τὸν αὐτὸν δηλονότι Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, ἀνάθεμα ἔστω.

γ. Εἴ τις ὅτι μὴ τὸν ἑνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν, μόνῃ συναπτῶν αὐτὰς συναφείᾳ τῇ κατὰ τὸ ἀξίωμα, ἤγουν αὐθεντίᾳ, ἢ δυναστείᾳ, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον συνόδῳ τῇ καθ' ἕνωσιν φυσικὴν, ἀνάθεμα ἔστω.

δ. Εἴ τις φωνὰς δύσει, ἤγουν ὑποστάσεις, τὰς ἐν τοῖς θεοπνεύστοις καὶ Ἀποστολικοῖς συγγράμμασι διαιρέσει φωνὰς, ἢ ὅτι Χριστῷ ἐλέχθησαν ἅγιοι λειτουργοῦντες, ἢ παρ' αὐτοῦ φασὶ ταῦτα. καὶ τὰς μὲν ὡς ἀνθρώπῳ προσῆκεν ἢ ἐκ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἰδικῶς νοουμένῳ θεοπρεπῶς ἢ ὡς θεοφορικῆς μόνῳ τῷ ἐκ Θεοῦ πεφυκότι λόγῳ. ἀνάθεμα ἔστω.

ε. Εἴ τις πλανᾷ λέγων, θεοφόρον ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον Θεὸν ἀληθείᾳ, ὡς υἱὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, καὶ κεκοινώνηκε παραπλησίως ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκὸς, ἀνάθεμα ἔστω.

ς. Εἴ τις βλασφημεῖ λέγει, Θεὸν ἢ δεσπότην τὸν Χριστὸν ἢ ἐκ Θεοῦ πεφυκότα λόγον, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ἑνὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ Θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον ὡς γεγονότος σαρκὸς ὁ λόγος, ἀνάθεμα ἔστω.

ζ. Εἴ τις φησὶν, ὡς ἄνθρωπον ἐνεργηθῆναι τὸν Θεὸν λόγον ἢ Ἰησοῦν, καὶ τὴν μονογενοῦς δόξαν περιῆφθαι ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντα [aliter legitur, ἐξωθεῖσθαι περιῆφθαι ὡς ἑτέρῳ παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντι] ἀνάθεμα ἔστω.

η. Εἴ τις πλανᾶται [al. βλασφημᾷ] λέγων, τὸν ἀναλαμβανόμενον ἄνθρωπον συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ συνδοξάζεσθαι, καὶ συγχρηματίζειν Θεὸν, [al. Θεῷ] ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ· τὸ γὰρ Σὺν, ἀεὶ τοῦτο προσδιδόμενον, τῶν νοῦν ἔχειν ἀναγκάζει, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον μίᾳ προσκυνήσει τιμᾷ τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ μίαν αὐτῷ τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπει, καθὸ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος· ἀνάθεμα ἔστω.

θ. Εἴ τις φησὶ τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δεδοξάσθαι τῷ πνεύματι, ὡς ἀλλοτρίᾳ δυνάμει τῇ δι' αὐτοῦ χρωμένῳ, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβόντα τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων. καὶ τὸ θαυμάσιον εἰς ἀνθρώπους τὰς θεοσημείας, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ἴδιον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, φασὶ δι' οὗ τὰς ἐνεργουμένας θεοσημείας· ἀνάθεμα ἔστω.

ι. Ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γεγενῆσθαι Χριστὸν ἡ θεία λέγει γραφὴ προσενεγκόντα ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. εἴ τις τούτων ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον ἡμῶν γεγενῆσθαι φησὶν οὐ αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ λόγον ὅτε γέγονε σὰρξ καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος· ἀλλ' ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν ἰδικῶς ἄνθρωπον ἐκ γυναικὸς ἢ εἴ τις λέγει καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσενεγκεῖν αὐτὸν τὴν προσφορὰν, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ὑπὲρ μόνων ἡμῶν· ὁ γὰρ ἀνένοχος οὐδεμιᾶς ἁμαρτίας ὁ μὴ οἶδως ἁμαρτίαν. ἀνάθεμα ἔστω.

ια. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ τὸν σὺν σαρκὶ ζωοποιὸν Θεὸν καὶ ἴδιον αὐτοῦ τοῦ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον. ἀλλ' ὡς ἕτερα τινὸς παρ' αὐτὸν. συναπτὸν μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἤγουν ὡς μόνῳ θείαν οἰκείωσιν [al. οἰκείωσιν] ἐσχηκότος, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον ζωοποιὸν, ὡς ἴδιον γενόμενον ἴδια τοῦ λόγου τοῦ πάντα ζωοποιεῖν ἰσχύοντος. ἀνάθεμα ἔστω.

ιβ. Εἴ τις οὐχ' ὁμολογεῖ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον παθόντα σαρκὶ, καὶ ἐσταυρῶσθαι σαρκὶ, καὶ γευσάμενον θανάτου σαρκὶ, γεγονότα τε πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν, κατὰ τὸ ζωὴ τε ἔστι καὶ ζωοποιὸς ὁ Θεὸς. ἀνάθεμα ἔστω.

id eſt.

1. Si quis non confitetur Immanuelem verum Deum eſſe, & ob id ſanctam Virginem Deiparam: (genuit enim illa incarnatum Dei Verbum ſecundùm carnem,) anathema ſit.

2. Si quis non confitetur, Dei Patris Verbum carni ſecundùm hypoſtaſin unitum, & unum tantùm unà cum ſua carne eſſe Chriſtum, eundem nimirum Deum ſimul & hominem: anathema ſit.

3. Si quis in uno Chriſto poſt unionem divident hypoſtaſes, eâ duntaxat conjunctione eaſdem inter ſe nectit, quæ eſt ſecundùm dignitatem vel auctoritatem, vel poteſtatem, & non eâ potiùs, quæ eſt ſecundùm naturalem unionem; anathema ſit.

4. Si quis duabus perſonis vel hypoſtaſibus eas voces attribuit, quæ in Evangelicis & Apoſtolicis ſcripturis paſſim occurrunt, quæque à ſanctis de Chriſto, aut ab ipſo quoque Chriſto de ſeipſo, dictæ ſunt, & alias quidem homini ſeorſum à Dei verbo conſiderato adſcribit: alias verò tanquam in divinam Majeſtatem convenientes, ſoli Verbo quod ex Deo Patre eſt, accomodat: anathema ſit.

5. Si quis dicere audet, Chriſtum non eſſe verum Deum, ſed hominem tantùm Deiferum: utpote unum naturalemque Filium: quatenus nimirum Verbum caro factum, carni & ſanguini perinde ac nos communicavit: anathema ſit. *Vide lib. 3. cap. 29. §. 11. & lib. 2. cap. 7. §. 3.*

6. Si quis Dei Patris Verbum, Chriſtum Deum vel Dominum eſſe dixerit: neque poſt Verbum ſecundùm Scripturas incarnatum, unum eundemque Deum ſimul & hominem eſſe confeſſus fuerit: anathema ſit.

7. Si quis Jeſum Chriſtum hominem tantùm divini Verbi vi actum eſſe dixerit: aut illuſtrem illam Unigeniti gloriam illi ipſi homini, veluti alteri cuipiam ab ipſo Verbo, advenisſe commentus fuerit: anathema ſit.

8. Si quis hominem aſſumtum, unà cum ipſo Dei Verbo adorandum, unà cum illo glorificandum, unà cum illo, tanquam alterum in altero exſiſtentem, Deum appellandum eſſe dicere auſus fuerit: (hunc enim intellectum particula, *Cum*, adjecta, perpetuò & neceſſariò afferre conſuevit, & non unâ potiùs adoratione Immanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factum eſt caro: anathema ſit. *De una adoratione unius Immanuelis, vide lib. 7. cap. 3.*

9. Si quis unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum à Spiritu Sancto, tanquam virtute à ſe alienâ, glorificatum dixerit: efficaciamque, quâ contra immundos ſpiritus uteretur, & divina inter homines miracula operaretur, ab ipſo eodem accepiſſe prædicaverit: & non proprium naturalemque illius eſſe Spiritum, per quem divina ſigna edidit; anathema ſit.

10. Chriſtum Jeſum noſtræ confeſſionis Pontificem & Apoſtolum exſtitiſſe, eumdemque ſemetipſum pro nobis in odorem ſuavitatis Deo & Patri obtuliſſe, divina Scriptura commemorat. Si quis ergo dixerit, Pontificem & Apoſtolum noſtrum non eſſe ipſum Dei Verbum, poſteaquam caro & homo nobis ſimilis factum eſt: ſed hominem illum, qui ex muliere natus eſt, qui ſi alterum quempiam ab ipſo diverſum: aut ſi quis *Hebr. 3. Epheſ. 5.*

Digitized by Google

Christum pro se ipso quoque, & non potiùs pro nobis solis sacrificium obtuliſſe affirmaverit; (neque enim is oblatione opus habebat, qui nullum peccatum commiserat:) anathema sit.

11. Si quis ipsam Domini carnem vivificam, ipsiusque Verbi quod ex Patre est, propriam esse negaverit: sed alterius cujuspiam ipsi Verbo secundùm dignitatem tantùm conjuncti, aut divinam tantùm inhabitationem sortiti, esse dixerit; neque verò potiùs vivificam confessus fuerit, ut modò meminimus, eò quòd Verbi; quod omnia vivificat, facta sit propria; anathema sit.

12. Si quis non confitetur, Dei Verbum secundùm carnem passum, secundùm carnem crucifixum, mortemque secundùm carnem gustâsse, & primogenitum tandem ex mortuis factum esse, quatenus videlicet vita est, & vivificum ut Deus; anathema sit.

CAPUT SEPTIMVM.

Exegesis quorundam capitulorum Cyrilli, adjectis quibusdam aliorum Patrum sententiis orthodoxis.

Nota in sextum capitulum Cyrilli.

INtelligendum est istud capitulum contra Nestorianam personarum pluralitatem; non autem contra pluralitatem relationum in diversis naturis fundatarum, & uni eidemque personæ Christi, convenientium. Nam unus idemque Christus secundùm formam Dei manet semper æqualis: at secundùm formam servi quam assumsit, nunquam est æqualis Patri; sed semper est minor Patre, & minor seipso. Vide supra, lib. 1. cap. 29. §. 2.

2. *Brevis expositio decimi capituli ex ipsius Cyrilli Alexandrini Apologiâ ad Episcopos Orientales.*

Πίστευε, ὅτι καίτοι Θεὸς ὢν φύσει ὑπάρχων, καὶ ἐν μορφῇ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, εἰληφὼς ὃ ἐστὶ δούλου μορφὴ, πῶς ὑπέστειλε μικρὸν, καὶ τοῖς τῆς οἰκονομίας λόγοις ἀνάρμοστον, τὸ χρηματίσαι καὶ ἀρχιερέα, ἢ ἐγχειρίσαι; ἢ ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τὸ μέτρον οὐκ ἀτιμάσας, πῶς ἂν ἀποβάλοιτο ποιῆσαι τὰ ἀνθρώπινα: ——— Ἐπειδὴ ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, κεχρημάτικε δὲ ἀρχιερεὺς· οὐχ ὡς μείζονι Θεῷ συναπομίζων τιμὴν οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἑαυτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ τῆς πίστεως ἡμῶν τὴν ὁμολογίαν συναποπερανούμενος. ἐρυθριᾷς ἀκούων, ὅτι κεχρημάτικεν ἀρχιερεὺς διὰ τὸ ἀνθρώπινον: εἶτα πῶς ὁ πεπαίδευσαι, ὅτι μὴ καλὸν τὸ θεῖον ἄνευ ἑτέρου ποιῆσαι τῆς ἱερουργίας τὸν πατέρα, ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον, ὡς ἴδιον, καὶ τῷ πατρὶ; ὅπερ εἴπας, οὐκ ἄξιον εἶναι τὸν Θεοῦ τὸ ἱερουργῶν, σύμφημι κἀγὼ· ἀλλ' εἰ μόνος ἦν, καὶ ἦν λόγος, ἁπλοῦς ὁ λόγος. ἐπειδὴ ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, ὅρα καὶ ἱερουργοῦντα διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ κτίσιν ἀξιώμασιν, ὡς Θεόν· συναδρύοντα γὰρ τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ὅρα τοίνυν ἱερατεύοντα μὲν αὐτὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον, συναδρύοντα δὲ, ὡς Θεόν. τί γὰρ φησὶ ὁ μακάριος Παῦλος; τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, εἰδότες τοίνυν, ὅτι Θεὸς ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος· ἴστε δὲ σὺν, ἢ ὁ αὐτὸς υἱὸς, ἀμφὶ πάντα συνετιμοῦμεν, ὡς ἑνὶ. καὶ πρὸς τὴν οἰκονομίας ἐν * ὑποβολὴν τρόπους, πλὴν τῆς αὐτοῦ δύσεμεν ἀτύχως, καὶ ἐμφρόνως ἀεὶ * εὐπειθέστερον εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ. *id est:*

Crede quòd, quamvis Deus secundùm naturam esset, & in forma Patris Filius, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; attamen seipsum exinanivit, formam servi assumens. Si autem factus est homo, assumsit autem & servi formam; quomodo censebit parum, & dispensationis rationibus incongruum, appellari & esse Apostolum & Pontificem? & qui mensuram humanitatis nostræ non dedignatus est, quomodo repudianda duceret humana? ——— quando autem factus est homo, vocatus est etiam Pontifex; non quòd tanquam majori Deo offerret sacrificium, sed quòd sibi ipsi & Patri fidei nostræ confessionem procuraret. Audiens quòd dictus est sacerdos propter humanitatem, erubescis? Deinde, quomodo non admiratus es, quòd non secundùm sacerdotum morem, alteri detulerit sacrificii modum; sed sibi ipsi potiùs & Patri, ut dixi? quando dicis, indignum esse Deo ut sacrificet, adstipulor & ego. Sed si solum esset, & absque carne Verbum, rectè diceres: at verò, quia factum est caro, vide & sacrificantem propter humanitatem: & in dignitatibus ultra creaturam, sicut Deum: consident enim eum Deo & Patre. Itaque vide ipsum sacrificantem, secundùm humanitatem: considentem autem ut Deum, quid enim dicit B. Paulus? Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera throni magnitudinis in excelsis. Scientes igitur quòd factus est homo, cùm Deus esset, (est autem unus & idem Filius) illi omnia tribuemus ut uni; & dispensationis modos non ignorabimus, cogitationis vim semper providè & sapienter ad obedientiam ejus convertentes.

ποιῶμαι.

ὑποβολὴν. εὐπειθέστερον, ἢ εὐπειθεστέρους.

Philip. 2. 6. 7

Vide lib. 1. cap. 19. & cap. 29.

Hebr. 1. 3. & 7. 26.

3. *Item ex ejusdem Cyrilli apologiâ ad Theodoretum, pro eodem Capitulo sive Anathematismo.*

Δίδιας, ἔτι μοι, τὸ ἱερουργεῖν ἢ πρέπον τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ; ἀνάρμοστον ἢ φὴς τῷ Θεῷ λόγῳ τὸ ἱερουργεῖν ἀνθρωπίνως διὰ τὴν οἰκονομίαν; ὧν οὖν ἄφιλε τὸ πρόσωπον, ἀρνοῦ μὲν ὑπερκαλύπτεσθαι τὸ λόγου τῷ ἀνθρώπινον, δι' ὃν ὠνόμασται ἀρχιερεύς. ἆρα ὁρᾷς τὰ βλέπεις, ὡς ἑτέρῳ Θεῷ ἁ προσέχοντι Θεῷ τῷ πατρί; ——ἆρα ἢ ἁ ἑτέρως ὄντα Θεὸν, πρὶν εἰ ἀνθρωπίνως ἱερᾶσθαι λόγου διὰ τὴν οἰκονομίαν, συνεδρεύει γὰρ τῷ Θεῷ ἁ πατρὶ, καὶ ἐν ὑψηλοῖς αἰωνίοις θρόνοις ἁρμοδίως διαφαίνεται. ἵστησί σε τὸ ἀνθρώπινον: ἐκ ἀπαλλάττει δεσμάτων τὸ δεσπόζειν: ἐκ ἀνέχει δὲ ἀπὸ τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, Θεὸν τὸν ὁμοῦ, καὶ ἄνθρωπον ὄντα ἢ Ἐμμανουήλ. *id est:*

Dic mihi, metuis Pontificii modũ Salvatoris omnium nostrũm Iesu Christi? incongruum esse dicis Deo Verbo, humanè sacrificiũ ministrare propter dispensationem? Ergo auter personam, nega haud dissimilanter inhumanationẽ Verbi, propter quam nominatum est etiam Pontifex. Numquid Patri sacrificantem vides tanquam alteri Deo & potiori Deo? —— Contemplare verò etiam aliter exsistentem Deũ, licet dicatur humanè sacerdotio fungi propter dispensationẽ. Adsidet enim Deo & Patri, & in sublimibus sedibus decorus apparet. Turbat te quod est humanum? quod est Deum decens, à terroribus nõ absolvit? Non pateris ipsis videre rebus Deum simul & hominem exsistentem Immanuelem.

4. *In eandem sententiam Augustinus, lib. 1. de Trinitate, cap. 7.*

Si ergo ita acepta est forma servi, ut non amitteretur forma Dei, cum & in forma servi & in forma Dei idem ipse sit Filius unigenitus Dei Patris: in forma Dei, æqualis Patri; in forma servi, Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: quis non intelligat, quòd in forma Dei etiam ipse seipso major est: in forma autem servi seipso minor est. Nõ itaque immeritò Scriptura utrumque dicit, & æqualem Patri Filium, & Patrem majorem Filio. Illud enim propter formam Dei: hoc autem propter formam servi, sine ulla confusione intelligitur. Hæc Augustinus. *Vide lib. 1. cap. 25.*

5. *Item Vigilius lib. 1. contra Eutychen.*

Dominus Iesus Christus ut ostenderet nostri generis naturam non fuisse consumtam, veraciter se Filium hominis dicit: secundùm quam etiam Patrem interpellat pro nobis, juxta Ioannis Apostoli verba dicentis: *Si peccaverimus, apud Patrem Advocatum habemus Iesum, ipse interpellat pro peccatis nostris.* Dicite ergo, ô Doctores egregii, cùm Patrem hodie Filius interpellat, secundùm Deitatem suam, an secundùm dispensationem humanitatis postulat? sed quantum perfidiæ vestræ intentio monstrat, qui perimẽtes humanã naturam, solam adseritis esse divinam, secundùm Deitatẽ interpellat, secundùm Deitatem advocati officio fungitur, secundùm Deitatem sacerdotis ministerium implet, secundùm Deitatem etiã in novissimo Patri subjectus erit, quando eidem Filio omnia subjecta fuerint. Olim operiebamur, diutiùs præstolati sumus, unde erroris vestri rivulus originem trahat, & quo discursum faciat; eadem reperimus Eutychianam amarissimam hæresin, ex Apollinaris amarissimo fonte derivatam, usque ad cœnulentam Arii voraginem turbidis ferri meatibus; quibus in tantum perfidiæ copula jungitur, ut omnia ad Divinitatis contumeliam referat, quæ Christus secũdùm dispensationem carnis aut loquutus est, aut peregit. Dum unam tantummodo Divinitatis contendunt esse naturam. Hæc Vigilius.

1. Ioan. 2. 1.

6. *Ioannes Episcopus Antiochenus scripsit ad Nestorium Episcopum Constantinopolitanum, eumque hortatus est, ut non recusaret dicere, cum sanctis Patribus, Mariam Virginem esse* Θεοτόκον, *& inter alia hoc utitur argumento.*

Καὶ μάτην ἡμεῖς, ὡς ἔοικε, δύσερις ἀνεισβάλλομεν φλυαρίας ἔνδον ἀφ' αἱρετικῶν κακοδοξίαν μόνον βλέπουσες, τὰς σωτηρίους ἢ ἀδιαφόρως εἰς οὐδὲν δέον ἀπολωλυίας πεφροντίδι, ὅπερ ἀφελεστούμεθα. ἀλλὰ τῶν ἀφελείας δὲ, ἢ καλῶς ἀφελεχόμεθα. εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ σπουδαίων μὴ ἀφελεχόμεθα, λοιπὸν δεῖ πολλὰ ἡμᾶς ἀφορᾶλλεσθαι, μᾶλλον δὲ κινδυνεύειν ἀεὶ τῶν ἄρρητον οἰκονομίαν τῶ μονογενοῦς ἡμῶν Θεοῦ.

id est:

Sanè, dum supervacaneâ quadam ad vanas hæreticorum opiniones solùm spectante curiositate incitati, nomẽ, cujus sententiam rectè tenemus, pertinaciter respuimus: aliud nihil, ut videtur, facimus, quàm quòd fratrum nostrorum conscientias, & temerè, & absque ulla utilitate graviter offendimus, planéque contemnimus. Etenim si id, quod nominis significatione offertur non recipimus, restat, ut in gravissimum errorem prolabamur. Imò verò, ut circa inexplicabilem illam Unigeniti Filii Dei œconomiam periculosissimè versemur. Hæc & plura in eandem sententiam inveniet lector in illa epistola Ioannis ad Nestorium, quæ inserta est primæ parti Concilii Ephesini. In quo Concilio Nestorius damnatus atque exauctoratus est propter hæresin, quâ duas Christi personas esse impiè asseverabat, neque beatam Virginem Mariam Deiparam dici passus est.

7. Socrates, Hiſtor. Eccleſiaſt. lib. 7. cap. 33.

Μετὰ δὲ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν, ἐγένετο ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει θόρυβος, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐχούσης· δημότης γὰρ ὁ λαὸς, ὥσπερ τῶν ἐμῶν ἔφαμεν, ψιλολογίαν ἀσπάζεται, καὶ μᾶλλον τοῖς ψόφοις, ἢ τοῖς πράγμασι τὰς ἐκκλησιαστὰς ἀνθιστᾶσι. ὅτου γὰρ ἂν χριστιανοὶ κελεύσωμεν τὸν καὶ τὴν βλασφήμου ψόφου, ὅπερ ἀρτίως ὠνομάκαμεν ἐν στήλῃ ἀναστήσαντες φανερὰν πᾶσι ἅπαξ καταστήσωμεν. id eſt:

Poſt abdicatum Neſtorium gravis tumultus in Eccleſia Conſtantinopolitana excitatus fuit: quippe populus propter inanem & ſtultam (uti ſuprà dixi) Neſtorii doctrinâ diviſus eſt. Clerici autem communibus ſuffragiis illi anathema (ſic enim nos Chriſtiani ſententiam, contra alicujus blaſphemiæ autorem pronũciatam, ſolemus appellare, quãdo eam perinde notam omnibus facimus, ac ſi in columella inciſa in loco publico collocaretur) palàm denunciârunt. Hæc ille. *Anathema.*

8. *Vincentius Lirinenſis, in ſuo Commonitorio adverſus profanas novationes, cap. 19. quod triennio fere poſt tertium œcumenicum Concilium, præſide Cyrillo, Epheſi celebratum, ſe ſcripſiſſe teſtatur.*

Alius; aliud. Vide lib. 2. cap. 33. §. 13.

In Deo una ſubſtantia; ſed tres perſonæ: in Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed una perſona: in Trinitate alius atque alius; non aliud, atque aliud: In Salvatore aliud atque aliud, non alius atq; alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, nõ aliud atque aliud? Quia ſcilicet alia eſt perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti: ſed tamen Patris & Filii & Spiritus Sancti non alia & alia, ſed una eademque natura. Quomodo in Salvatore aliud atque aliud; non alius atque alius? quia videlicet altera ſubſtantia Divinitatis, altera humanitatis: ſed tamen Deitas & humanitas non alter & alter; ſed unus idemque Chriſtus, unus idemque Filius Dei, & unus ejuſdemque Chriſti & Filii Dei una eademq; perſona. Sicut in homine aliud caro, & aliud anima, ſed unus idemque homo anima & caro. In Petro vel Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Paulus anima, & alter caro; ſed unus idemque Petrus, unus idemq; Paulus ex duplici diverſâque ſubſiſtens animi corporiſq; naturâ. Ita igitur in uno eodemque Chriſto duæ ſubſtantiæ ſunt; ſed una divina, altera humana: una ex Patre Deo; altera ex matre Virgine: una coæterna & æqualis Patri; altera ex tempore & minor Patre: una conſubſtantialis Patri; altera conſubſtantialis matri: unus tamen idemque Chriſtus in utraque ſubſtantiâ. Non ergo alter Chriſtus Deus, alter homo: non alter increatus, alter creatus: non alter impaſſibilis, alter paſſibilis: non alter æquali Patri, alter minor Patre: non alter ex Patre, alter ex Matre: ſed unus idemque Chriſtus Deus & homo: idem non creatus & creatus: idem incommutabilis & impaſſibilis: idem commutatus & paſſus: idem Patri & æqualis & minor: idem ex Patre ante ſecula genitus: idem in ſeculo ex matre generatus: perfectus Deus, perfectus homo: In Deo ſumma Divinitas, in homine plena humanitas: plena, inquam, humanitas, quippe quæ animam ſimul habeat & carnem, ſed carnem veram noſtram, maternam: animam verò intellectu præditam, mente ac ratione poſitam. Eſt ergo in Chriſto Verbum, anima, caro; ſed hoc totum unus eſt Chriſtus, unus Filius Dei, & unus Salvator ac Redemtor noſter. Vnus autem non corruptibili neſcio quâ Divinitatis & humanitatis cõfuſione, ſed integrâ & ſingulari quadam unitate perſonæ: neque enim illa conjunctio alterum in alterum convertit atque mutavit, qui eſt error proprius Arianorum; ſed ita in unum potiùs utrumque compegit, ut, manente ſemper in Chriſto ſingularitate unius ejuſdemque perſonæ, in æternum quoque permaneat proprietas uniuſcujuſque naturæ: quo ſcilicet nec unquam Deus corpus eſſe incipiat, nec aliquando corpus, corpus eſſe deſiſtat, quod etiam humanæ conditionis demonſtratur exemplo. Neque enim in præſenti tantùm, ſed in futuro quoque unuſquiſque hominum ex anima conſtabit & corpore: nec tamen unquam aut corpus in animam, aut anima vertetur in corpus; ſed unoquoque hominum ſine fine victuro, in unoquoque hominum ſine fine neceſſariò utriuſque ſubſtantiæ differentia permanebit. Ita in Chriſto quoque utriuſque ſubſtantiæ ſuæ cuique in æternum proprietas, alvâ tamen perſonæ unitate, retinenda eſt.

CAPVT OCTAVUM.

De Maſſalianis, in Synodo etiam tertia œcumenicâ, Epheſi celebratâ, damnatis, qui & Euchetæ & Enthuſiaſtæ dicuntur.

SVb finem ſeptimæ actionis Concilii œcumenici tertii (in ſecunda parte Concilii) quod, Cyrillo Alexandrino præſidente, celebratum eſt Epheſi, exſtat definitio ejuſdem Concilii contra impios Maſſalianitas, qui & *Euchetæ*, & *Enthuſiaſtæ* quoque appellantur. *Euchetæ Enthuſiaſtæ.*

2. Hujus hæreſeos originem & inſaniam deſcripſerunt, Epiphanius, hæreſ. 80, Theodoretus, lib. 4. hæreticarum fabularum. Ioannes Damaſcenus, lib. de hæreſibus, & Nicephorus Calliſt. lib. 11. hiſt. Eccleſ. cap. 14. Auguſtinus *Pſallianes* vocat, hæreſ. 57. & citat Epiphanium, qui tamen ait, Μασσαλιανοὶ δὲ οἱ καλούμενοι, ἐρμηνευόμενοι εὐχόμενοι. Maſſalianos autem hi dicuntur, quæ vox *oranies* ſignificat. Et Theodoretus, & Damaſcenus, & Nicephorus eodem nomine illos indigitant, Maſſalianos, & ajunt verſo in græcam linguam hoc vocabulo dici eos εὐχίτας, id eſt, precatores. Ideò ſphalma videtur ſcriptoris, qui tranſcripſit Auguſtini librum de hæreſibus, & pro Maſſalianis Pſallianos ſcripſit: monet ibi Auguſtinus, nomen hoc ex lingua Syra eſſe, *Pſalliani;*

&c.

& eoſdem græcè dici, *Euchitas*, ab orando ſic appellatos.

3. Valentiniano & Valente Imperatoribus, nata eſt ſecta illa Euchitæ in Meſopotamia; unde venerunt Antiochiam; & hinc expulſi ſeceſſerunt in Pamphyliam, & contra Maſſalianos in Pamphylia verſantes factum eſt decretum Concilii œcumenici Epheſini. Regnavit autem *Valentinianus* cum fratre *Valente*, annos fere duodecim, & mortuus eſt anno Dom. 375. ut ſupputant Cardinalis Baronius, & Sethus Calvitius.

4. Inſana Maſſalianorum placita, in monumentis veterum memoratis, hæc referuntur: Dicebant *Chriſtianos nullam ex baptiſmo utilitatem percipere: Et à communione Eccleſiaſtica abſtinebant, dicentes, nihil prodeſſe vel obeſſe cibum illum, qui in Euchariſtia ſumitur: perpetuam autem orationem ajebant peccati radicem radicitus evellere; & malum Dæmonem ex animo expellere.* Et dicebant, *unumquemque hominem, quando naſcitur, Dæmonem protinus ſequi, eumque ad ſceleratas actiones incitare: Nihil autem poſſe ex anima exigere hunc Dæmonem, præterquam orationem ſolam; egredi autem inhabitantem per mucum & ſputorum excrementa.* Nullum opus aggrediebantur; nam opus manuum ut improbum deteſtabantur, perversâ interpretatione abutentes dicto illo Servatoris, *Operamini non cibum qui perit; ſed qui permanet in vitam æternam:* vocabant autem ſeipſos *ſpirituales*. Et orationi vacantes, magnam diei partem dormiebant, & promiſcuè viri & mulieres in eodem loco dormientes jacebant. ſoluti etiam ac vagi ſtipem poſcebant; ipſi autem ab omni miſericordia erga egentes & calamitoſos erant alieni. Agitabantur à Dæmone eos decipiente; quam rem Spiritûs Sancti præſentiam eſſe jactabant: unde etiam aliud cognomen ſortiti, dicebantur, ἐνθουσιασταὶ, hoc eſt, numine afflati, ſeu, divino furore correpti. Et ajebant ſe vidiſſe revelationem, & Patrem & Filium & Spiritum Sanctum corporeis oculis; & Spiritûs ſancti adventum ſenſu percepiſſe. Repentè ſaltabant, & ſuper dæmones ſe ſaltaſſe jactitabant. Et alia quædam faciebant, quæ phreneſin eorum argueoant. Mala dicebant naturâ evenire. Iurare eis & pejerare fas erat. Atque ſi urgerentur, ſectam ſuam negabant, cum anathemate in eos, qui tale aliquid dicerent.

Ioan. 6. 27.

5. Hujus ſectæ principes fuerunt *Dadoës*, *Sabbas*, *Adelphius*, *Hermas*, & *Simeon*, & alii. Quomodo Flavianus Epiſcopus Antiochenus confeſſionem dogmatum Maſſalianorum elicuerit ex Adelphio; inveniet lector, apud Theodoretum, & Damaſcenum, & Nicephorum.

6. Neq; illud prætereundum, quòd cilicium palàm affectabant, quam immodeſtam eorum hypocriſin arguens Epiphanius (hæreſi 80.) ait: ἔδει δὲ τὰ τῆς ἁγίας παρθένου μητρὸς ἡμῶν τῆς ἐκκλησίας ὑπαρχοντα σώματα σκοτεῖν, θεῷ λατρεύοντα κρυφίως τῷ εἰδότι τὰ κρύφια, καὶ ἀποδιδόντα ἐν τοῖς φανεροῖς, καὶ τὰ γυμναζόμενα, καὶ ἀγωνιῶντα διὰ τοὺς ἔξω, καὶ μὴ βάλλεσθαι λαλεῖν δεῖ τὰ ἑαυτῶν τὰ μυστικὰ, καὶ τῶν χαρισμάτων. ἀλλὰ τῶν δὲ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας σχημα καὶ περιφανὲς, id eſt: Oportebat auctem ſanctæ Virginis Matris noſtræ Eccleſiæ liberos eſſe honeſtos, domum ſervantes, Deoque, *qui abdita novit, ac palàm præmia reddit*, uti ſcriptum eſt, in abdito ſervientes: idque decenter, propter exteros; adeò ut nullam ab intuentibus mercedem aut gratiam exſpectarent. Eſt enim alienum à Catholica Eccleſiâ, cilicium palàm præ ſe ferre.

Matth. 6. 18.

Contra hypocriticam oſtentationem, in publica cilicii geſtatione.

7. Refert ibidem Epiphanius, eos aluiſſe comas, muliebrem in morem promiſſas: id quod alienum eſſe monet à doctrina Apoſtoli 1. Cor. 11. Compoſuerant etiam Maſſaliani quendam pollutum ſuæ hæreſeos librum, qui decebatur *Aſceticon*, quem librum Synodus Epheſina anathematizavit, ſicut legitimus in diffinitione illius Synodi contra Maſſalianitas, hoc eſt Euchetas; qui etiam in eadem definitione Euthuſiaſtæ appellantur.

De Euchitis, ſive Maſſalianorum, fuerunt Maſſalianorum, vide Hat nemopuli catalogum ſectarum, num. 19.

CAPVT NONVM.

Præfatio hiſtorica, de hæreſi Eutychetis ac Dioſcori, & de occaſione ac definitione quinti œcumenici Concilii, Chalcedone celebrati.

NEſtorius, præ ſe ferens odium Manichæiſmi & Apollinariſmi, in aliam incidit terram voraginem. Nam non ſolùm, contra Manichæos, Deitatem negavit eſſe paſſibilem; ſed &, ipſum Deum Verbum paſſum eſſe, negavit: & contra Apollinaritas; non ſolùm perfectam in Chriſto humanam naturam à divina naturâ diſtinxit, ſed etiam ſeparavit. Propter quam hæreſin juſtiſſimâ Epheſini Concilii ſententiâ damnatus & abdicatus eſt, ann. Dom. 431. In quo Concilio acutiſſimè contra Neſtorium diſputavit, eumque acerrimè redarguit *Eutyches*, unus ex Archimandritis Conſtantinopolitanis. Quemadmodum autem Neſtorius unum extremum incautè devitans, incidit in aliud: ſic etiam Eutyches, homo non minùs præſidentis animi, & obſtinati ingenii, præfervido contentionis æſtu & humanâ quadam animoſitate, quæ juſtitiam Dei non perficit, dum Neſtorianam oppugnat hæreſin, in adverſos ſcopulos præceps abripitur, & novæ hæreſeos, ex Manichæi & Apollinaris lacunis hauſtæ, magiſtrum ſe præbuit: nec tamen ex Neſtorii cœno ſe expedivit. Nam impiè ac ſtultè aſſeruit, *ante incarnationem duas in Chriſto fuiſſe naturas; poſt incarnationem autem, unam duntaxat fuiſſe naturam. Etiam corpus Chriſti* negavit *eſſe matri & nobis conſubſtantiale*. ut legere eſt in epiſtolis Flaviani ad Leonem.

Eutyches.

2. Hanc impiam doctrinam cùm Eutycheten prædicantem ac docentem præſens audiviſſet Euſebius, Dorilæi Epiſcopus, neque apud eum quicquam piis admonitionibus profeciſſet; auctor fuit Flaviano Epiſcopo Conſtantinopolitano ad convocandum Synodum, in urbem Conſtantinopolim: in qua Synodo, accuſante Euſebio, Eutyches memoratæ hæreſeos convictus eſt; & cùm errorem abjicere pertinaciter recuſaret, declaratus eſt extraneus ab omni officio ſacerdotali, & à Communione Eccleſiæ, & primatu Monaſterii: Conſentientibus ſuffragiis Epiſcoporum triginta duorum, & Archimandritarum viginti trium, anno Dom. 448.

3. Eutyches ad Imperatorem confugit, *Chryſaphii* Eunuchi amicitiâ fretus; & literas ſcripſit ad Leonem epiſcopum Romanum, per quas conqueſtus eſt, latam eſſe injuſtè contra eum à Fla-

viano

CAPVT VNDECIMVM.

Encyclica epistola Leonis, ejus nominis primi, Episcopi Romani, ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum, contra Eutychetis hæresin. Qua epistola in concilio œcumenico Chalcedonensi coram sexcentis & triginta Episcopis lecta est, & consentientibus omnium suffragiis approbata, & secundæ actioni illius concilii inserta, omniumque subscriptionibus roborata. Et est Epistola decima in libro epistolarum Leonis, sex distincta capitulis, seu sectionibus, in edit. Lugd. anno 1633. *cum subjectis capitum, seu sectionum titulis.*

1. *Quòd ignorantia sanctarum Scripturarum Eutyc. in hæreticum fecerit.*

1. LEctis dilectionis tuæ literis, quas miramur fuisse tam seras, & gestorum Episcopalium ordine recensito, tandem, quid apud vos scandali contra integritatem fidei exortum fuisset, agnovimus, & quæ priùs videbantur occulta, nunc nobis relata patuerunt: quibus Eutyches qui presbyteri nomine honorabilis videbatur, multùm imprudens, & nimis imperitus ostenditur, ut etiam de ipso dictum sit à Propheta: *Noluit intelligere ut bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Quid autem iniquius quàm impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui, cùm ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Euangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Et ideo magistri erroris exsistunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris Novi & Veteris Testamenti paginis acquisivit, qui nec ipsius quidem Symboli initia comprehendit? & quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

Psal. 36. 4. 5.

2. *Contra eos, qui in unos filios dispensationis Dominicæ mysteria insanire molluntur.*

2. Nesciens igitur, quid deberet de Verbi Dei incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen in sanctarum Scripturarum latitudine laborare, illam saltem communem & indiscretam confessionem solicito apprehendisset auditu, quâ fidelium universitas profitetur credere se in Deum Patrem Omnipotentem, & in Iesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quibus sententiis tribus omnium fere hæreticorum machinæ destruuntur. Cùm enim Deus & Omnipotens & æternus Pater creditur, consempiternus eidem Filius demonstratur, in nullo à Patre differens; quia de Deo Deus, de omnipotente omnipotens, de æterno natus est coæternus, non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloria, non divisus essentiâ. Idem verò sempiterni Genitoris unigenitus sempiternus, natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quæ nativitas temporalis illi nativitati divinæ & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit: sed totam se reparando homini qui erat deceptus, impendit, ut mortem vinceret, & Diabolum qui mortis habebat imperium, suâ virtute destrueret. Non enim superare nos possemus peccati & mortis autorem, nisi naturam nostram ille susciperet, & suam faceret, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu Sancto intra uterum Matris Virginis, quæ ita illum, salvâ virginitate, edidit, quemadmodum salvâ virginitate concepit. Sed ut de hoc fidei Christianæ fonte purissimo sincerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se Euangelicæ subdidisset, & dicenti Matthæo, Liber generationis Iesu Christi Filii David, Filii Abraham: Apostolicæ quoque prædicationis experiret instructum, & legês in epistola ad Romanos: *Paulus servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem:* ad propheticas paginas piam solicitudinem contulisset, & invenisset promissionem Dei ad Abraham, dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Et ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, quod est Christus.* Esaiæ quoque prædicationem intentiore apprehendisset auditu, dicentis: *Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Ejusdemque Prophetæ fideliter verba legisset: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis: cujus potestas super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Princeps pacis. Pater futuri seculi.* Nec frustratoriè loquens, ita diceret Verbum carnem factum, ut editus utero Virginis Christus haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem, An fortè ideo putavit Dominum nostrum Iesum non nostræ esse naturæ, quia missus ad beatam Mariam Angelus ait: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei:* ut quia conceptus Virginis divini fuit operis, non de natura concipientis * fieret caro concepti? Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis: fecunditatem enim Virgini Spiritus Sanctus dedit: veritas autem corporis sumpta de corpore est, & ædificante sibi Sapientia domum, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, hoc est, in ea carne quam sumpsit ex homine, & quam spiritu vitæ rationalis animavit.

Matth. 1. 1.

Rom. 1. 1. 2. 3.

Gen. 22. 18.

Gal. 3. 18.

Esai. 7. 14.

Matth. 1. 23.

Esai. 9. 6.

Luc. 1. 35.

* al. fuerit

Prov. 9. 1.

Joan. 1. 14.

Eph. 1. 14.

3. *Contra eos, qui passibilem Divinitatem unigeniti Filii Dei audent asserere.*

3. Salva igitur proprietate utriusque naturæ & in unam coeunte personam, suscepta est à majestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat unus atque idem Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero. In integra ergo veri hominis perfectâque naturâ ve-

Digitized by Google

tus natus est Deus totus in suis, totus in nostris. Nostra autem dicimus, quæ in nobis ab initio Creator condidit, & quæ reparanda suscepit. Nam illa quæ deceptor intulit, & homo deceptus admisit, nullum habuere in Salvatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideo nostrorum particeps fuit delictorum. Assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, divina non minuens. Quia exinanitio illa, quâ se invisibilis visibilem præbuit, & Creator ac Dominus omnium rerum unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma Dei fecit & hominem, idem in forma servi factus est homo. Tenet ergo sine defectu proprietatem suam utraque natura: & sicut formam servi Dei forma non adimit, ita formam Dei servi forma non minuit. Nam quia gloriabatur Diabolus, hominem suâ fraude deceptum divinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiam, seque in malis suis quoddam de prævaricatoris consortio invenisse solatium, Deum quoque justitiæ exigente ratione erga hominem quem in tanto honore condiderat, propriam mutâsse sententiam, opus fuit secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non potest sua benignitate privari) primam erga nos pietatis suæ dispensationem sacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis versutia actus, in culpa contra Dei propositum non periret,

4. Contra eos, qui in duas naturas Christi tempt ramentum vel confusionem argumentantur.

4. Ingreditur ergo hæc mundi infima Filius Dei, de cœlesti sede descendens, & à Paterna gloriâ non recedens, novo ordine, novâ nativitate generatus. Novo ordine, qui invisibilis in suis, visibilis factus est in nostris. Incomprehensibilis voluit comprehendi, Ante tempora manens, esse cœpit ex tempore. Universitatis Dominus servilem formam, obumbratâ majestatis suæ immensitate, suscepit, Impassibilis Deus non dedignatus est esse homo passibilis, & immortalis, mortis legibus subjacere. Novâ autem nativitate generatus, quia inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit. Assumta est igitur de matre Domini natura, non culpa, nec in Domino Iesu Christo ex utero Virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo nostræ est naturæ dissimilis: qui enim verus est Deus, idem verus est homo, & nullum est in hac unitate mendacium. dum invicem sunt, & humilitas hominis, & altitudo Deitatis. Sicut enim Deus non mutatur miseratione: ita homo non consumitur dignitate, *Egit enim utraque forma cum alterius communione quod proprium est; Verbo scilicet operante quod Verbi est, & quod carnis est carne exsequente. Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis: & sicut Verbum ab æqualitate Paternæ gloriæ non recessit; ita caro naturam nostri generis non reliquit. Vnus enim idemque est, quod sæpe dicendum est, verè Dei Filius, & verè hominis Filius. Deus per id, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Homo per id, quod Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Deus per id, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: homo per id, quòd factus est ex muliere, factus est sub lege. Nativitas carnis manifestatio est humanæ naturæ. Partus Virginis divinæ est virtutis indicium. Infantia parvuli ostenditur humilitate cunarum, Magnitudo altissimi declaratur vocibus Angelorum. Similis est rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere: sed Dominus est omnium, quem Magi gaudent suppliciter adorare. Iam cum ad præcursoris sui Ioannis baptismum veniret, ne lateret, quod carnis velamine Divinitas tegeretur, vox Patris de Cœlo intonans, dixit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo bene mihi complacui.* Quem itaque sicut hominem diabolica tentat astutia, eidem sicut Deo angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassescere, atque dormire evidenter humanum est. Sed & de quinque panibus, quinque millia hominum satiare, & largiri Samaritanæ aquam vivam, cujus haustu bibenti præstat ne ultrà jam sitiat, & supra dorsum maris plantis non subsidentibus ambulare, & elationes fluctuũ increpatâ tempestate consternere, sine ambiguitate divinum est. Sicut ergo (ut multa præteream) non ejusdem naturæ est flere miserationis affectu amicum mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere sepulturæ ad vocis imperium excitare redivivum, aut in ligno pendere, & in noctem luce conversâ omnia elementa tremefacere, aut clavis transfixum esse, & paradisi portas fidei latronis aperire: ita non ejusdem naturæ est dicere, *Ego & Pater unum sumus*: & dicere, *Pater major me est.* Quamvis enim Domino Iesu Christo Dei & hominis una persona sit; aliud tamen est unde contumelia, aliud unde communis est gloria. De nostro enim illi est minor Patre humanitas; de Patre illi est æqualis cum Patre Diuinitas.

Matth. 3.17. Matt. 4.

Ioan. 10.30. Ioan. 14. 28.

5. Contra eos, qui cœlestem, aut alterius utriusque substantiæ, exsistere formam servi, quam ex nobis assumpsit, infantando asserunt.

5. Propter hanc unitatem personæ in utraque natura intelligendam, & Filius hominis legitur descēdisse de cœlo, cùm Filius Dei carnem de ea Virgine, de qua est natus, assumserit. Et rursus Filius Dei crucifixus dicitur ac sepultus, cùm hæc non in Divinitate ipsa, quâ unigenitus coæternus & consubstantialis est Patri, sed in naturæ humanæ sit infirmitate perpessus. Vnde unigenitum Filium Dei crucifixum & sepultum omnes etiam in Symbolo confitemur, secundùm illud Apostoli: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent.* Cum autem ipse Dominus noster, atque Salvator fidem discipulorum suorum suis interrogationibus erudiret. *Quem*, inquit, *dicunt homines esse Filium hominis?* Cumque illi diversas aliorum opiniones retexuissent, *Vos autem*, ait, *quem me esse dicitis?* me utique qui sum Filius hominis, & què in forma servi atque in veritate carnis aspicitis, quem me esse dicitis? Vbi beatus Petrus divinitus inspiratus, & confessione suâ omnibus gentibus profuturus, *Tu es*, inquit, *Christus Filius Dei vivi.* Nec immeritò beatus est pronunciatus à Domino, & à principali petrâ solidatatem & virtutis traxit & nominis, qui per revolutionem Patris eundem & Filium Dei est confessus & Christum, quia unum horum sine alio receptum non proderat ad salutem. Sed æqualis erat periculi, Dominum Iesum Christum aut Deum tantummodo sine homine, aut sine Deo solum hominem credidisse. Post resurrectionem verò Domini, quæ utique veri hominis fuit, quia alter non est resuscitatus, quàm qui fuerat crucifixus, & mortuus, quid aliud quadraginta dierum mora gestum est, quam ut fidei nostræ integritas ab omni caligine mandaretur? Colloquens enim cum discipulis suis, & cohabitans atque convescens, & pertractari se diligenti curiosoque contractu ab eis.

Matth. 16. 13. &c.

Act. 1.3.

Agit.

Ioan. 1. 1. Ioan. 1. 14. Ioan. 1. 3. Gen. 44.

eis, quos dubietas perstringebat, admittens, ideo clausis ad discipulos januis introibat, & flatu suo dabat Spiritum Sanctum, & donato intelligentiæ lumine sanctarum Scripturarum occulta pandebat. Et rursus, idem vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentissimæ passionis signa monstrabat, dicens: *Videte manus meas, & pedes; quia ego sum: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me habere videtis*, ut cognosceretur in eo proprietas divinæ humanæque naturæ individua permanere: & ita sciremus verbum non hoc esse quod carnem, & ut unum Dei Filium & Verbum confiteremur & carnem. Quo fidei Sacramento Eutyches iste nimium æstimandus est vacuus, qui naturam nostram in Vnigenito Dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam resurrectionis agnovit. Nec sententiam beati Apostoli, & Euangelistæ Ioannis expavit dicentis: *Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis Spiritus, qui solvit Iesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus.* Quid autem est solvere Iesum, nisi humanam ab eo separare naturam, & sacramentum fidei, per quod salvati sumus, imprudentissimis evacuare figmentis? Caligans verò circa naturam corporis Christi, necesse est, ut etiam in passione ejus eâdem obcæcatione delipiat. Nam, si crucem Domini non putat falsam, & susceptum pro Mundi salute supplicium verum fuisse non dubitat; cujus credit mortem, agnoscat & carnem. Nec diffiteatur nostri corporis hominem, quem cognoscit fuisse passibilem: quoniam negatio veræ carnis, negatio est etiam corporeæ passionis. Si enim Christianam * susceptum fidem, & à prædicatione Euangelij suum non avertit auditum; videat, quæ natura transfixa clavis pependerit in crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat unde sanguis & aqua effluxerint, ut Ecclesia Dei & lavacro rigaretur, & poculo. Audiat & beatum Petrum Apostolum prædicantem, quòd sanctificatio Spiritûs per aspersionem fiat sanguinis Christi. Nec transitoriè legat ejusdem Apostoli verba dicentis: *Scientes, quòd non corruptibilibus argento & auro redemti estis de vana vestra conversatione paterna traditionis; sed pretioso sanguine, quasi agni incontaminati, Iesu Christi.* Beati quoque Ioannis Apostoli testimonio non resistat, dicentis: *& sanguis Iesu Filij Dei emundat nos ab omni peccato*; & iterum; *hæc est victoria quæ vincit mundum; nisi qui credit, quoniam Iesus est Filius Dei? hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus: Non in aqua solum; sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas: quia tres sunt qui testimonium dant, Spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.* Spiritus utique sanctificationis, & sanguis redemtionis, & aqua baptismatis, quæ tria unum sunt, & individua manent, nihilque eorum à sui connexione sejungitur: quia catholica Ecclesia hac fide vivit & proficit, ut in Christo Iesu nec sine verâ Divinitate humanitas, nec sine verâ credatur humanitate Divinitas.

Luc. 24. 39.

1. Ioan. 4. 2. 3.

* al. suscipit.

Ioan. 19. 34.

2. Petr. 1. 18.

1. Ioan. 1. 7.

1. Ioan. 5. 4. 5. 6. 8.

6. Cùm autem ad interrogationem examinis vestri Eutyches responderit, dicens; *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem; post adunationem verò unam naturam confiteor*: mitor tam absurdam, tamque perversam ejus professionem nullâ judicantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientem, nimisque blasphemum ita omissum, quasi nihil quod offenderet esset auditum, cùm tam impiè duarum naturarum ante incarnationem unigenitus Dei Filius fuisse dicatur, quàm nefariè, postquam Verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur. Quod no Eutyches ideo vel rectè, vel tolerabiliter, æstimet dictum, quia nullâ vestrâ sententiâ est confutatum; solicitudinis tuæ diligentiam commonemus, frater charissime, ut, si per inspirationem misericordiæ Dei ad satisfactionem causa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam ab hac sensus tui maculâ per te purgetur. Quia quidem sicut gestorum ordo patefecit, bene coperat à sua persuasione discedere, cùm ex vestra sententiâ coarctatus, profiteretur se dicere quod ante non dixerat, & ei fidei acquiescere, cujus prius fuisset alienus. Sed cũ anathematizando impio dogmati noluisset præbere consensum, intellexit eum fraternitas vestra in suâ manere perfidiâ, dignumque esse qui judicium condemnationis exciperet: de quo si fideliter atque utiliter dolet, & quàm rectè mota sit Episcopalis auctoritas, vel serò cognoscit, vel si ad satisfactionis plenitudinem omnia, quæ ab eo malè sunt sensa, vivâ voce, & præsenti subscriptione damnaverit, non erit reprehensibilis erga correctum quantacunque miseratio. Dominus noster verus, & bonus pastor qui animam suam posuit pro ovibus suis, & qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos vult esse suæ pietatis; ut peccantes quidem justitiâ coërceat, conversos autem misericordiâ non repellat. Tunc enim demum fructuosissimè fides vera defenditur, quando etiam à sectatoribus suis opinio falsa damnatur. Ad omnem verò causam piè ac fideliter exsequendam fratres nostros Iulianum Episcopum & Renatum presbyterum tituli Sancti Clementis, sed & Filium meum Hilarum diaconum vice nostrâ direximus: Quibus Dulcitium notarium nostrum, cujus fides est nobis sæpe probata, sociavimus, confidentes affuturum Divinitatis auxilium, ut is, qui erraverat damnatâ sensus sui pravitate, salvetur. Deus te incolumem custodiat, frater charissime. Data idus Iunij, Asterio & Protogene viris clarissimis consulibus, Æra CCCCLXXXVI. Anno Domini, 449. ut supputat Marianus Scotus, & Sethus Calvisius, & Card. Baronius.

6. Contra eos qui duas quidem ante adunationem naturas Dominû deliranr: unam verò post adunationem confingunt.

CAPVT DVODECIMVM.

Synodice fidei expositio, à Patribus sexcentis triginta edita in Concilio Calcedonensi, œcumenico quarto, contra hæresin Eutychetis Archimandritæ Constantinopolitani, & Dioscori Patriarchæ Alexandrini, regnante Marciano Imperatore, anno Domini 451. ex quinta actione illius Concilii. accedunt quædam antiquorum Patrum testimonia.

Ἑπόμενοι τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, συμφώνως ἅπαντες διδάσκομεν. Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ ἀνθρωπότητα. κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας, πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν, τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου τῆς θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, υἱὸν, κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης, διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον, ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν, καὶ μονογενῆ θεὸν λόγον κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν. καθάπερ ἀνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ κύριος ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον. *id est.*

In duabus naturis. Sic etiam repetitur in Synodo Martini, sessione quarta, & in quinta œcumenica Synodo, collatione sexta.

Sanctos igitur Patres sequentes, unum & eundem confiteri Filium Dominum nostrum Iesum Christum, concorditer omnes docemus: perfectum in Divinitate, & eundem perfectum in humanitate: verum Deum, & verum hominem eundem ex rationali animâ & corpore: coëssentialem Patri secundùm Divinitatem, & coëssentialem eundem nobis secundùm humanitatem; per omnia nobis similem, demto peccato: ante sæcula quidem genitum ex Patre secundùm Divinitatem, postremis verò diebus propter nos & propter nostram salutem, ex Maria Virgine Deipara, secundùm humanitatem: unum & eundem Christum, Filium, Dominum, Vnigenitum, in duabus naturis, inconfusè, inconvertibiliter, indivulsè & inseparabiliter manifestatum; haudquaquâ differentiâ naturarum propter unitatem sublatâ, sed magis utriusque naturæ (in unam personam & unam hypostasin concurrentis) proprietate servatâ: non in duas personas bipartitum aut divisum, sed unum & eundem Filium, unigenitum, Deum Verbum, Dominum Iesum Christum: sicut de illo olim Prophetæ vaticinati sunt, & ipse nos Dominus Iesus Christus instituxit, ac Patrum Symbolum nobis tradidit.

Testimonia quædam orthodoxorum quorundam Patrum, ex ei quæ citantur in Concilii Chalcedonensis prosphonetico ad Marcianum Imperatorem. Inter tertia partis, edit bin.

S. Basilii lib. 1. contra Eunomium.

Phil. 2. 6. In forma Dei, id est, in essentia Dei.

2. Ἐγὼ γὰρ καὶ τοῦτο μορφὴν θεοῦ ὑπάρχειν, ἴσην τῷ ἐν οὐσίᾳ θεοῦ ὑπάρχειν δύναμαι εἰπεῖν. ὡς γὰρ τὸ μορφὴν δούλου ἀναλαβεῖν ἐδήλου ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι συμμένειν, οὕτω λέγων, ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν τὴν οὐσίας τῆς θείας παρίστησι πάντως τὴν ἰδιότητα. *id est:* Ego enim & hoc, quod est in forma Dei existere, idē valere atque in essentia Dei existere pronuncio. Sicut enim hoc, quod formam servi susceperit, in substantia humana Dominum nostrum factum esse significat: ita cùm dicit, quod in forma Dei est; divinæ substantiæ proprietatem sine dubitatione commendat.

Anthiochi, Episcopi Ptolemaidis.

3. Μὴ συγχέῃς τὰς φύσεις, καὶ μὴ ναρκήσῃς περὶ τὴν οἰκονομίαν. *id est:* Non confundas naturas, & non obstupesces circa dispensationem.

Amphilochii, Episcopi Iconii, de explanatione Evangelii secundùm Iohannem.

4. Διακρινον λοιπὸν τὰς φύσεις, τάσον τῇ θεότητι τὴν ἀνθρωπότητα. οὔτε γὰρ κατ' ἔκπτωσιν θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου θεὸς γίνεται. θεὸν γὰρ λέγων καὶ ἄνθρωπον, δὸς τὰ παθήματα τῇ σαρκὶ, δὸς τὰ θαύματα τῷ θεῷ. *id est:* Discerne jam naturas, tam Dei, quàm hominis; Neque enim per amissionem Dei factus est homo, neque secundùm provectum ex homine Deus est. Deum enim dicens & hominem, da passiones carni; da Deo miracula.

B. Flaviani, Episcopi Antiochiæ, in Theophania τῆς τὰ θεοφάνια.

5. Ἀνθρωπίνη φύσις θεότητι συναπτεται, μενούσης ἐφ' ἑαυτῆς ἑκατέρας φύσεως. *id est:* Humana natura Deitati conjungitur, ita ut in se utraque natura permaneat.

B. Procli, ex sermone in illud: *Puer natus est nobis, Filius datus est nobis.*

6. Καὶ τὰς φύσεις τῷ λόγῳ διέλε, καὶ τὴν ἕνωσιν τοῦ μυστηρίου δοξολόγησον. *id est:* Et naturas ratione distingue, (seu divide,) & unionem mysterii divinis extolle præconiis.

B. Cyrilli

B. Cyrilli, ex epistola ad Nestorium.

7. Ἐννοῦντες πόνων τὸν ἀνακράσεως τὸν τρόπον, αἰ ἴφαμεν, ὁμολογοῦμεν, ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν ἀδιαίρετον, ἀσυγχύτως, καὶ ἀτρέπτως· καὶ γὰρ σὰρξ λογικὴ ἦν, καὶ ὁ Θεότης· οὐκ ἐκ μίξεως Θεὸς (δηλονότι) σὰρξ, ἀλλ' ὡς ὁ λόγος δια τὸ ἴδιον, καὶ ὁ σὰρξ, οὐκ ἐκ ἰδίας ἐκστάσεως τῶν σαρκὸς ἐνηνθρώπησε: *id est*, Advertentes igitur modum inhumanationis, ut dixi, videmus, quòd duæ naturæ per individuam unitionem inconfusè atque inconvertibiliter invicem sibi convenerunt. Caro namque caro est, & non Deitas; licet Dei sit facta caro. Similiter etiam Verbum Deus est, & non caro; licet dispensatoriè propriam fecerit carnem.

Ejusdem ex epistola ad B. Johannem, Antiochiæ Patriarcham.

8. Δύο γὰρ φύσεων ἑνώσεως γεγενημένης, δια τοῦτο Χριστὸν, ἕνα κύριον, ἕνα υἱὸν ὁμολογοῦμεν. κατὰ ταύτην τὴν τοῦ ἀσυγχύτου ἑνώσεως ἔννοιαν ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν παρθένον Θεοτόκον διὰ τὸ τὸν Θεὸν λόγον σαρκωθῆναι, καὶ ἐνανθρωπῆσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως ἑνῶσαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. *id est*: Duarum namque naturarum unio facta est; idcirco unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Secundùm hanc inconfusibilis unitatis [seu, unionis,] intelligentiam, confitemur sanctam Virginem Dei genitricem; propterea quòd Deus Verbum incarnatus sit, & homo factus, & ex ipsa conceptione unierit sibi quod ex ea sumptum est templum.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Plura in eandem sententiam, de incarnatione Domini, ex epistolis Leonis I. Episcopi Romani, adjecta professione Gregorii I. Episcopi Romani de quatuor œcumenicis Conciliis. cum annotatione de Polemone & de Tropitis.

Ex undecima epistola Leonis, hujus nominis primi, Episcopi Romani, ad Julianum Episcopum Coensem, quæ incipit: Licet per nostros.

QVid autem prodest imprudentissimo seni Eutycheti Nestorianæ hæreseos nomine eorum facerare opinionem, quorum piissimam convellere non potest fidem! Cùm, quantum Nestorius à veritate discesserit, Deitatem Verbi ab assumti hominis substantiâ separando, tantum à recto tramite etiam ille deficiat, qui unigenitum Dei Filium sic de utero beatæ Virginis prædicat natum, ut humani quidem corporis speciem gesserit, sed humanæ carnis veritas Verbo unita nó fuerit. De quo prodigio falsitatis quis non videat, quæ opinionum monstra nascantur? Negator enim Mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi, necesse est ut multis impietatibus impleatur, eumque Apollinaris sibi vendicet, aut Valentinus usurpet, aut Manichæus obtineat, quorum nullus in Christo humanæ carnis credidit veritatem. quâ utique non receptâ non solùm quod secundùm carnem atque animam rationalem, qui erat in forma Dei manens, idem in forma servi homo natus, denegatur; sed etiam quòd crucifixus est, & mortuus, ac sepultus, quódque die tertiâ surrexit, & quod ad dextram Patris sedens ad judicandos vivos & mortuos in eo corpore sit venturus, in quo est judicatus, abnuitur. quia hęc redemtionis nostræ sacramenta vacuantur, si Christus veram veri hominis totamque naturam suscepisse non creditur. An quia manifesta erant signa divina, falsa dicentur documenta corporea? nec testimonia utriusque naturæ valebunt, ut creatura salvetur? quod Deitatis est, caro non minuit: quod carnis est, Deitas non peremit. Idem enim & sempiternus ex Patre, & temporalis ex Matre, in sua virtute inviolabilis, in nostra infirmitate passibilis.

1. *Et Paulo post ibidem.* In eo quod Eutyches in Episcopali judicio ausus est dicere, ante incarnationem duas in Christo fuisse naturas, post incarnationem autem unam; necessarium fuerat, ut ad reddendum rationem professionis suæ, crebris atque sollicitis judicium interrogationibus urgeretur, ne tanquam inane aliquid præterfluere., quod non nisi de haustu venenatorum dogmatum apparebat effusum. Arbitror enim talia loquentem hoc habere persuasum, quòd anima, quam Salvator assumsit, priùs in Cœlis sit commorata, quam de Virgine nasceretur, eamque sibi Verbum in utero copularet. Sed hoc Catholicæ mentes aureique non tolerant, quia nihil secum Dominus de Cœlo veniens nostræ conditionis exhibuit. Nec animam enim, quæ anteriori exstitisset, nec carnem, quæ non materni corporis esset, accepit. Natura quippe nostra non sic assumta est, ut priùs creata post assumeretur; sed ut ipsa assumtione crearetur. *Hæc ibi Leo.* *Vt ipsa assumtione crearetur.*

Ex ejusdem Leonis epistola 83. ad Palæstinos, quæ incipit: Sollicitudini meæ.

Vna fides.

3. Vna est vera, singularis, perfecta, inviolabilis Catholica fides, cui nihil addi, nec minui potest: quam Nestorius priùs, & nunc Eutyches, diversa quidem assertione, sed simili impietate, impugnare conati sunt, & Ecclesiæ Dei duas hæreses sibimet contrarias inferre tentarunt, ut uterque à discipulis veritatis meritò damnaretur; quia inānium nimis & sacrilegum fuit, quod variâ falsitate ambo sensere.

Eadem invenies in eiusdem Leonis Papæ epist. 97. ad Leonem Augustum.

4. Anathematizetur ergo Nestorius, qui beatam Virginem Mariam hominis tantummodò credidit genitricem, ut aliam personam carnis; aliam faceret Deitatis: nec unum Christum in Verbo Dei & carne sentiret, sed separatim ac sejunctim aliam Filium Dei, alium hominis prædicaret: cùm, manente illa incommunicabilis Verbi ellentiâ, quæ ei cum Patre & Spiritu Sancto intemporalis atque coæterna est, ita intra virginea viscera Verbum caro sit factum, uti uno conceptu, unoque partu eadem virgo secundùm unionem utriusque substantiæ, & ancillæ Domini esset, & mater. quod etiam Elisabet (sicut Evangelista declarat) intellexit, & dixit: *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me!* Luc. 1. 43.

5. Eutyches quoque eodem percellatur anathemate, qui per impios veterum hæreticorum

voluntatis errores, tetrum Apollinaris dogma delegit, ut negatâ humanæ carnis atque animæ veritate, totum Dominum nostrum Iesum Christum unius asserat esse naturæ; tanquam Verbi Deitas ipsa se in carnem animamque converterit, & concipi ac nasci, nutriri ac crescere, crucifigi ac mori, sepeliri ac resurgere, & ascendere in Cœlum, & in Patris dextera, unde ad judicandos vivos & mortuos veniet, considere, ejus tantùm essentiæ fuerit, quæ nihil horum in se sine carnis veritate recepit: quoniam natura unigeniti, natura est Patris, natura est Spiritûs Sancti, simulque impassibilis, simul est incommutabilis, sempiternæ Trinitatis individua unitas, & consubstantialis æqualitas. Vnde, si ab Apollinaris perversitate hæreticus iste desciscit, ne convincatur Deitatem passibilem sentire atque mortalem; & tamen Verbi incarnati, id est, Verbi & carnis unam audet pronunciare naturam; non dubiè in Manichæi & Marcionis transit insaniam, & Mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum, simulatoriè omnia credit egisse, nec humanam in ipso corpus, sed phantasticam corporis speciem oculis apparuisse cernentium.

6. Quæ impietatis mendacia, quoniam olim fides Catholica detestabatur, & talium sacrilegia concordibus per totum mundum beatorum Patrum sunt damnata sententiis; quicunque illi sunt ita obcæcati, & à Lumine veritatis alieni, ut Verbo Dei à tempore incarnationis humanam, id est, nostram negent inesse naturam, ostendant in quo sibi Christianum nomen usurpent, & cum Euangelio veritatis, quâ ratione concordent, si per beatæ Virginis partum, aut caro sine Deitate, aut Deitas est orta sine carne. Sicut enim negari non potest, quòd *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: ita negari non potest, quod *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi*. Quæ autem reconciliatio esse potest, quâ humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causâm Mediator Dei hominumque susciperet? quâ verò ratione veritatem Mediatoris impleret, nisi qui in forma Dei æqualis erat Patri, in forma servi particeps esset & nostri? ut per unum novum hominem fieret renovatio vetustatis, & mortis vinculum unius prævaricatione contractum, unius morte, qui solus morti nihil debuit, solueretur.

Ioan. 1. 14. 2. Cor. 5. 19.

Vide lib. 1. cap. 19.

7. Effusio enim pro injustis sanguinis justi, tam potens ad privilegium, tam dives ad pretium, ut, si universitas captivorum in Redemtorem suum crederet, nullum tyrannica vincula tenerent: quoniam, (sicut Apostolus ait) *ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia*: & cùm sub peccati præjudicio nati, potestatem acceperint ad justitiam renascendi; validius factum est donum libertatis, quàm debitum servitutis.

Sanguis Chr. sit potens salvos facere omnes homines, si omnes crederent. Rom. 5. 2.

8. Quam itaque sibi in hujus sacramenti præsidio spem relinquunt, qui in Salvatoris nostri corpore negant humanæ substantiæ veritatem? dicant, in quo sacrificio reconciliati; dicant, quo sanguine sint redemti? quis est qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis? aut quod unquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus Pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit?

9. Quamvis enim multorum sanctorum in conspectu Domini preciosa mors fuerit; nullius tamen infantis occisio, propitiatio fuit Mundi. Acceperunt justi, non dederunt coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiæ, non dona justitiæ. Singulares quippe in singulis mortes fuere, nec alterius quisquam debitum suo fine persolvit; cùm inter filios hominum unus solus Dominus noster Iesus Christus exstiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam suscitati, de quibus ipse dicebat; *Cum exaltatus fuero, omnia trahan ad me*. fides etenim vera justificans impios, & credens justos, ad humanitatis suæ tractu participem, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se invenit innocentem: Liberum habens per gratiam Dei de ejus potentia gloriari, qui contra hostem superbum in carnis nostræ humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphavit.

Psal. 115. sen. 116.

Solus Christus nullius aut cujusquam alterius, alterius debitum suæ passione persolvit. Vide lib. 1. cap. 32. §. 6. 7. 8. 9. Ioan. 12. 32. Nota, de fide & justificatione.

10. Quamvis ergo in uno Domino nostro Iesu Christo, vero Dei atque hominis Filio, Verbi & carnis una persona sit, & utraque essentia cõmunes habeat actiones, intelligendæ tamen sunt ipsorum operum qualitates, & sinceræ fidei contemplatione cernendum est, ad quæ proveharur humilitas infirmitatis, & ad quæ inclinetur altitudo virtutis: quid sit, quod caro sine Verbo non agit; & quid sit, quod Verbum sine carne non efficit. Sine Verbi enim potentiâ nec conciperet Virgo, nec pareret: & sine veritate carnis obvoluta pannis infantia non iaceret. Sine Verbi potentia non adorarent Magi puerum, novo sidere declaratum: & sine veritate carnis non juberetur transferri in ægyptum puer, & ab Herodis persecutione subduci. Sine Verbi potentiâ non diceret vox Patris, missâ de Cœlo, *hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: & sine veritate carnis non protestaretur Ioannes; *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi*. Sine Verbi potentiâ non fieret redintegratio debilium, & vivificatio mortuorum: & sine veritate carnis, nec cibus jejuno, nec somnus esset necessarius fatigato. Postremò, sine Verbi potentia, non se Dominus Patri profiteretur æqualem: & sine veritate carnis, non idem diceret, Patrem se esse majorem: cùm Catholica fides utrumque suscipiat, utrumque defendat, quæ secundùm proprietatem divinæ humanæque substantiæ, unum Dei Filium, & hominem credit, & Verbum.

Matth. 3. 17.

Ioan. 1. 29.

11. Quamvis ergo ab illo initio, quo in utero Virginis Verbum caro factum est, nihil unquam inter divinam humanamque substantiam divisionis exstiterit, & per omnia incrementa corporea, unius personæ fuerint totius temporis actiones: ea ipsa tamen, quæ inseparabiliter facta sunt, nullâ permixtione confundimus, sed quid cujus formæ sit, ex operum qualitate sentimus. Nec divina enim humanis præjudicant, nec humana divinis; cùm ita in idipsum utrumque concurrant, ut in eis nec proprietas absumatur, nec persona geminetur. Dicant igitur isti phantasmatici Christiani, quæ substantia Salvatoris affixa sit ligno, quæ jacuerit in sepulchro, & revoluto monumenti lapide, quæ tertiâ die caro surrexerit, vel quale corpus Iesus discipulorum visui, clausis ad eos ostiis ingressus, intulerit; cum ad abigendam cernentium diffidentiam, inspici oculis, digitisque tractari, patentes adhuc fixuras clavorum, & recens compuncti lateris vulnus exigeret.

Eutychia nos vocat phantasmaticos Christianos.

12. At, si in tanta luce veritatis tenebras suas hæretica obduratio non relinquit, ostendant unde sibi spem vitæ pollicentur æternæ, ad quam nisi per Mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum

1. Tim. 2. 5. Act. 4. 12. Iesum Christum, non potest perveniri. *Non est enim aliud nomen datum hominibus sub Cœlo, in quo oporteat salvos fieri:* nec est redemtio captivitatis humanæ, nisi in sanguine eius *qui dedit semet ipsum redemtionem pro omnibus, qui* (sicut prædicat beatus Paulus Apostolus) *Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semet ipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus illum exaltavit, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Quamvis ergo unus sit Dominus Iesus Christus, & veræ Deitatis veræque humanitatis in ipso una prorsus eademque persona sit, neque hujus unitionis soliditas ullâ possit divisione sejungi. exaltationem tamen, quâ illum exaltavit Deus, & donavit illi nomen quod est super omne nomen, ad eam intelligimus pertinere formam, quæ ditanda erat tantæ glorificationis augmento. In *forma* quippe *Dei* æqualis erat Filius Patri, & inter Genitorem atque Vnigenitum nulla erat in essentiâ discretio, nulla in majestate diversitas; nec per incarnationis mysterium aliquid decesserat Verbo, quod ei Patris munere redderetur. *Forma* autem *servi*, per quam impassibilis Deitas sacramentum magnæ pietatis implevit, humana humilitas est, quæ in gloriam divinæ potestatis evecta est, in tantam unitatem ab ipso conceptu Virginis, Deitate & humanitate connexâ, ut nec sine homine Divina, nec sine Deo agerentur humana: propter quod sicut Dominus majestatis dicitur crucifixus, ita qui ex sempiternitate æqualis est Deo, dicitur exaltatus, Nec interest, ex qua Christus substantiâ nominetur, cùm inseparabiliter manente unitate personæ, idem sit & totus hominis Filius propter carnem, & totus Dei Filius propter unam cum Patre Deitatem. *Communicatio proprietatum.*

13. Quicquid ergo in tempore accepit Christus, secundùm hominem accepit, cui quæ non habuit conferuntur. Nam secundùm potentiam Verbi indifferenter omnia quæ habet Pater, etiam Filius habet: & quæ in forma servi à Patre accepit, eadem in forma Patris etiam ipse donavit: & idem ipse & dives & pauper: dives quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Pauper verò; quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* quæ autem est ejus exinanitio, quæve paupertas, nisi formæ servilis acceptio, per quam Verbi majestate velata, dispensatio humanæ redemptionis impleta est? 1. Cor. 8. 6. Ioan. 1. 1. 2. 3. Ioan. 1. 14. *Exinanitio.*

14. Nam, quia captivitatis nostræ resolvi originalia vincula non poterant, & ab hostis imperio relaxari, nisi existeret homo nostri generis, nostræque naturæ, quem veteris debiti præjudicia non tenerent, & qui immaculato sanguine suo *chirographum letale dilueret*; sicut ab initio erat divinitus præordinatum, & Prophetarum oraculis præmunciatum: ita est in plenitudine præfiniti temporis factum, ut multis modis significata promissio in diu exspectatum veniret effectum, nec posset esse ambiguum, quod continuis significationibus semper fuerat nunciatum. *Hæc Leo magnus, Episcopus Romanus.* Coloss. 2. 14.

Epistolæ Papæ Leonis adversus Eutychem, de vera Christi incarnatione, ad diversos datæ, à Prospero Aquitanico dictatæ creduntur, ut scribit Gennadius in Catalogo illustrium virorum, in Prospero.

Gregorius cognomento magnus, hujus nominis primus, Episcopus Romanus, lib. 3. epistolarum ex Registro, cap. 33.

15. *Nos veneramur sancta quatuor synodos: Nicænum, in qua Arius; Constantinopolitanum, in qua Macedonius, Ephesinum primum, in qua Nestorius; Chalcedonense, in qua Eutyches atque Dioscorus damnatus est. Profitentes, quia quisquis aliter sapit, quàm hæ quatuor Synodi, à fide veritatis alienus est. Damnamus autem, quoscunque damnant: & quoscunque absolvunt, absolvimus, &c.*

16. Hanc fidei suæ professionem Gregorius Theodelindæ Longobardorum Reginæ, de ejus orthodoxiâ dubitanti, perscripsit, ut scrupulum illum & dubitationem animo Reginæ eximeret, eique persuaderet; *nullam esse causam, propter quam Regina abstinere deberet ab ejus communione, cùm ipse sincerè reciperet quatuor illas Synodos, fidemque in illis promulgatam:* quamvis nonnulli finxerint Gregorium à Chalcedonensi Synodo esse alienum. [nempe propter receptionem quintæ Synodi.] quam ille calumniam hac epistolâ refellit. Neque enim propterea hæc Gregorii verba adscripsimus, ut cum deinis Iesuitis auctoritatem decretis Conciliorum à Romani Pontificis approbatione arcessamus: sed ut ipsi quoque Romano Episcopo, non minùs, quàm aliis, necessariam fuisse agnitionem auctoritatis synodicæ, ostendamus. Idcirco de eisdem Conciliis alibi loquens idem Gregorius, *dum*, inquit, *universali sunt consensa constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere, quos religant; aut ligare, quos solvunt.* quamvis illo loco de eorum auctoritate etiam hyperbolicè loqui videatur, quam hyperbolen, sano quidem sensu ab illo prolatam, licet apud contentiosos forsitan periculo non vacantem, indicabimus cap. 28. sequentis libri, §. 19. ubi ejus judicium de primis quinque œcumenicis Conciliis in medium adferemus. Lib. 1. ep. cap. 24.

Annotatio de Polemone seu Polemio hæretico, (cujus error admodum similis est errori Eutychetis) ex Theodoreti lib. 4. hæreticarum fabularum. & de Tropitis, ex Philastrio.

17. *Polemius* quispiam ex Apollinaris hæretici scriptis ansa sumta, dicit *fuisse factam consubstantiationem & commixtionem Divinitatis & corporis.* Hinc germinavit Polemianorum hæresis. Hæc Theodoretus. *Tropitæ* sunt (inquit Philastrius) qui dicunt conversum Verbum in carnem: non intelligentes quod ait Apostolus Ioannes; *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Non attendentes, quod Verbum est immutabile, & inconvertibile, id est, Deus Dei Filius: caro autem, quam accepit pro nostra salute, ipse eam formando assumsit. Hæc Philastrius, in catalogo hæreseon, quæ sub Apostolis exstiterunt. cap. 23. Ioan. 1. 14. *Formando assumsit.*

INSTRV-

Digitized by Google

INSTRVCTIONVM

HISTORICO THEOLOGICARVM.

LIBER TERTIVS,

DE

VARIA ECCLESIARVM conditione, multisque hæresibus, & dissensionibus: & de quinto œcumenico Concilio, & aliis quibusdam Conciliis: atque adeò de rerum statu, post Concilium Chalcedonense, usque ad tempora Heraclii Imperatoris, & de politico Italiæ regimine, usque ad Carolum Magnum.

CAPVT PRIMVM.

Series Imperatorum, qui Romani Imperij sceptra gestárunt, à tempore Concilii Chalcedonensis usque ad Imperium Heraclii, id est, ab anno Domini 451. usque ad annum Dom. 610. ubi etiam de Odoacre Herulo, & Gothicis Italiæ Regibus, & de Exarchis, & de coronatione Caroli Magni in Imperatorem Occidentis.

POST Concilium Chalcedonense, cùm omnia ad piam & optatam pacem spectare viderentur, non cessávit serpentis antiqui truculenta vafricies; sed novis molitionibus Christianos adortus est, tetram variarum hæreseon colluviem introducens: unde graves dissensiones ortæ sunt, & sævis cõtentionum tempestatibus agitata est Ecclesia: Deo eam per talia exercitamenta, paterno animo, erudiente; & promissos Ecclesiæ suæ de portis infernalibus triumphos per tot certamina constanter præstante. Varia est historia, multæ ambages; sed dabo operam, volente Deo, ut summa rerum fastigia candidi Lectoris oculis, commoda quadam methodo, subjiciam, quod ut facilius exsequi valeam, adjumentum haud contemnendum adferent Imperatorum & Patriarcharum catalogi, quos in ipso libri hujus vestibulo exhibemus.

Impp. in Oriente: Marcianus.

2. *Marcianus*, cùm septem solùm annos regnásset, depósito hoc regno, ad præstabilius domicilium migravit, inquit Euagrius, lib. 2. hist. Eccles. cap. 8. Eique succedit *Leo Thrax*, anno Domini 457. Imperavit Leo Thrax annis septendecim. Eoque mortuo, Leo nepos Imperator dictus est, adhuc infans, tutorem habens parentem *Zenonem Isauricum*, anno Dom. 474. Et infante Imperatore Leone nepote, paucis post avum mensibus mortuo, manśit imperium penes Zenonem, quem *Basiliscus* ejecit, imperioque Romano per tyrannidem potitus, regnavit menses viginti: quibus exactis, Zeno è latebris reversus, Basiliscum tyrannum imperio exturbavit, anno Dom. 477. Basiliscus Eutychianæ hæresi addictus, orthodoxos Episcopos ejecit, & hæreticos revocavit. Zeno autem, resumto Imperii clavo orthodoxos restituit. Et epistolam sive edictum de fide promulgavit, quod vocavit ἑνωτικὸν id est, unitivum, quo dissensiones tolleret; quod infrà exhibebimus, cap. 10.

Leo Thrax.

Basiliscus.

3. Zenonem, decimo, septimo Imperij sui anno exstinctum, excepit *Anastasius*, anno Dom. 491. Hîc non injucunda relatu videtur observatio illa Chronologica, quam ad hunc annum repetit ex Eustathio Syro Euagrius scholasticus, inquiens: *Commemorat porrò Eustathius prætereiisse annos ducentos & septem, à regno Diocletiani ad mortem Zenonis, & designationem Anastasij: ab Augusti autem monarchiâ annos quingentos triginta duos, & menses septem: & à regno Alexandri Macedonis octingentos & triginta duos annos, & menses itidem septem: à Roma autem conditâ & regno Romuli, mille & quinquaginta duos annos, & insuper septem menses; à Troja autem excidio, mille sexcentos & octoginta sex annos, & septem præterea menses.* Hæc Euagrius, lib. 3. hist. Eccles. cap. 29.

Anastasius.

4. Anastasius, præpostero quodam pacis studio,

dio, libertatem hæreticis juxta atque orthodoxis concesſit, unde plurimæ ortæ ſunt diſſenſiones; quas animadvertens Imperator Anaſtaſius, Epiſcopos, ſicubi eos novis rebus ſtudentes, aut quenquam præter conſuetudinem illorum locorum, in quibus ætatem degebat, Concilium Chalcedonenſe prædicantem, aut idem ipſum anathemate damnantem comperiſſet, exturbavit ut ſcribit Evagrius, lib. 3. cap. 30. Propterea Anaſtaſium Imperatorem, nonnulli tanquam adverſarium Concilii Chalcedonenſis exiſtimantes, ex ſacris tabulis exemerunt. Hieroſolymis autem anathema fuit illi denunciatum [μετὰ τῶν μιαρῶν.] Eodem teſte Euagario, lib. 3. cap. 34. Platina etiam in vita Gelaſii I Papæ Romani, ait eſſe qui ſcribant; Gelaſium excommunicâſſe Anaſtaſium Imperatorem, quòd hæreticis & Acacio faveret. Cùm autem vellet Anaſtaſius Conſtantinopoli ad hymnum triſagium addere illud Petri Gnaphei additamentum, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, *qui crucifixus eſt propter nos.* Magna in populo coorta eſt ſeditio, itaque ab incepto deſtitit Anaſtaſius. Et poſteà ad exiguum temporis ſpatium vitam protrahens, cum viginti ſeptem annos, menſes tres. & dies totidem, Romanum rexiſſet imperium, ex hac luce migravit. ut refert Euagrius, lib. 3. cap. 44. ſeu ult.

Iuſtinus. 5. Defuncto Anaſtaſio, *Iuſtinus* genere Thrax à militibus prætorianis purpurâ veſtitur Imperatoriâ, die nono menſis Iulii, anno autē 566. ex eo tempore, quo urbs Antiochiæ primum illud nomen accepit. ut ſcribit Euagrius. lib. 4 hiſt. eccleſ. cap. 1. fuit is annus Chriſti 518; juxta chronologiam Calviſii. & annales Baronii: & ipſe Iuſtinus epiſtolâ ad Hormiſdam Papam Rom. docet eam promotionem ſibi nolenti ac recuſanti, divino favore, obtigiſſe, Magno V. C. Conſule. cujus conſulatum huic anno Chriſti tribuunt Calviſius & Baronius. exſtat ea Iuſtini epiſtola, cum Hormiſdæ reſponſo, in epiſtolis Hormiſdæ, tom 3. Concil. edit. Pariſ. pag. 758. Iuſtinus Imperator orthodoxam fidem defendit, & exturbavit hæreticos. Sub hoc Imperatore, habita eſt *Synod. Ch.* Synodus illa Conſtantinopolitana orthodoxorum Epiſcoporum cui præſedit *Iohannes Cappadox*, hujus nominis ſecundus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, cujus Synodi acta exſtant inſerta quintæ actioni ſynodi poſtea ſub Menna Patriarcha habitæ. Celebrata autem eſt Synodus illa, Iohanne præſidente, anno primo Iuſtini Imperatoris. Ex Imperatoribus primus hic Iuſtinus ſenior, & ex Patriarchis primus iſte, de quo loquimur, Iohannes, conſenſerunt Romano Pontifici, ut ex ſacris dyptychis deleretur nomen Acacii, quondam Patriarchæ Conſtantinopolitani, *Vide cap. 21.* quem excommunicaverant Felix 3. & Gelaſius, Romani Pontifices: ut ipſorum Iuſtini & Iohannis literæ ad Hormiſdam ſcriptæ teſtantur, exſtant autem cum epiſtolis Hormiſdæ.

6. Iuſtinus Imp poſtquam annos novem & aliquot inſuper dies regnâſſet, exceſſit rebus humanis, relinquens ſucceſſorem *Iuſtinianum*, ex ſo- *Iuſtinianus* rore ſua neporem, qui imperium adeptus anno Chriſti 527. imperavit annis 38; ſicut de illo ſcripſerunt Euagrius, lib. 4 cap. ult. & Marianus Scotus, ac Sigebertus Gemblacenſis, ad annum 527. Hic eſt ille Iuſtinianus Imperator, cujus juſſu collectæ ſunt leges, & volumina illa edita ſunt Iuſtitutionum, & Pandectarum, & Codicis, & Novellarum. Hic Italiam à Gothis, & Africam à Vandalis, recuperavit. Sub hoc Imperatore celebrata eſt Synodus Conſtantinopolitana contra Acephalos, præſidente Menna Patriarchâ. Ejuſdemque Imperatoris juſſu celebrata eſt quinta Synodus œcumenica. Errore tamen Aphthartodocitarum deceptum fuiſſe ſcribunt Euagr. lib. 4. ſub finem libri. & Niceph. Calliſt. lib. 17. c. 29. & 30. Et dum in Anaſtaſium Sinaitam, qui tunc Patriarcha erat Antiochenus, alioſque hæreſi illi reſiſtentes, perſequutionem parat, moritur Iuſtinianus Imperator, ut iidem ſcriptores referunt. Morientem autem pœnituiſſe, & Eutychii Patriarchæ Conſtantinopolitani) quem jam expulerat) reſtitutionem in teſtamento, Iuſtino ſucceſſori ſuo mandâſſe; ſcribit Nicephorus Calliſt. lib. 17. cap. 31.

7. *Iuſtinus* junior, Curopalates, (ita Græci *Iuſtinus Iu-* dicunt magiſtratum, cui palatii cura credita erat) *nior, ſive Cu-* ſororis Iuſtiniani filius, avunculo ſuo mortuo *ropalates.* ſuccedit in imperio anno Chriſti 565. ſecundum ſupputationem Baronii & Calviſii. Hic Imperator orthodoxus edictum de recta fide omnibus ubique Chriſtianis ſcripſit, quod hiſtoriæ ſuæ inſeruit Euagrius, lib. 5. cap. 4. Iuſtinus, tranſactis aliquot imperii ſui annis phrenitide correptus, *Tiberium Con-* Cæſarem facit *Tiberium*, genere Thracem, qui *ſtantinus.* reipublicæ adminiſtrationem capeſſit: et poſtea, mortuo Iuſtino, coronâ imperii decoratus eſt. ut referunt Euagrius, lib. 5. capitib. 11. & 19. & Baronius atque Calviſius ad annum Dom. 575. Tiberius Conſtantinus orthodoxæ fidei addictus fuit, ut & ejus in i perio ſucceſſor *Mauricius*, *Mauricius.* cui Tiberius, morti vicinus, filiam ſuam Auguſtam in matrimonium collocavit: ut ſcribit Euagrius, lib. 5. cap. 22. ubi etiam hos duos Imperatores, Tiberium & Mauricium, laudat. Capite autem 23. illius libri, in hunc modum computat tempora Iuſtini & Tiberii, ut dicat Iuſtinum juniorem per ſe ſolum regnâſſe annis duodecim & menſibus decem cum dimidio; atque unà cum Tiberio annis tribus & menſibus undecim; ut totum Iuſtini regnum comprehenderit annos ſedecim, & menſes novem cum dimidio: Regnâſſe autem Tiberium per ſe ſolum annos quatuor. Alii aliter hæc tempora dinumerant.

8. Nec de annis Mauricii plenus conſenſus eſt nam Marianus Scotus, & Sigebertus Gemblacenſis, initium imperii Mauricii adſcribunt anno Dom. 583. eumque regnaſſe ajunt annis 21. quibus adjicit Marianus menſes quatuor. Baronius, priore ſua ſententiâ relictâ, ingreſſum Mauricii refert etiam ad hunc annum 583: motus eis rationibus, quas commemorat Spondanus, in Epitome illius anni, §. 4. ubi etiam in ejus ſententiæ confirmationem Spondanus ſe quædam apposuiſſe profitetur. & regnâſſe dicunt annis viginti. At Sethus Calviſius, in ſua Chronologiâ; Tiberii exitum, & coronationem Mauricii, accenſet rebus geſtis anno Dom. 582. & pro ea ſententiâ citat Faſtos Siculos, Iſidorum, Gerundinenſem Bedam, Cedrenum, & alios, qui Mauricii Imperatoris imperium ab hoc anno ordiuntur, ipſique unanimi conſenſu annos viginti & menſes tres imperii tribuunt.

9. Conſentiunt autem memorati ſcriptores, (exceptis Mariano & Sigeberto) necem Mauricii, & *Phocæ* ingreſſum eveniſſe anno Dom. 602. Romanæ Eccleſiæ Epiſcopatum gerente Gregorio Magno; cujus ſunt illæ ad Mauricium Imperatorem, & alios, & ad ipſum Ioannem, cognomento jejunatorem, Patriarcham Conſtantinopolitanum, ejuſq; ſucceſſorem Cyriacum, epiſtolæ expoſtulatoriæ de vocabulo œcumenici Patriar-

chæ lib 4 & lib.6.epistolar.ex Registro. Cùm autem Phocæ jussu Mauricius è fuga unà cum conjuge & liberis retractus esset Chalcedonem, ibique primùm liberi ejus in ipsius conspectu necarentur, in unumcujusque eorum cæde, verba illa Psal.119.137. Psal.119. Pater Mauricius protulit, *Justus es Domine; & justum judicium tuum.* Memor scilicet & pœnitens neglectæ redemtionis captivorum, à Chagano Avarum rege, qui, captâ ingenti multitudine subditorum Imperii, Anno Dom. 600. cos Mauricio redimendos singulos duobus aureis, ut scribit Nicephorus, vel ut alii tradunt singulos singulis aureis obtulit. cum verò nec hoc, nec etiam ejus dimidium consequi posset, furore percitus captivos omnes ad unum occîdit. Niceph. lib. 18. cap. 38 & cap.40. & Baronius & Calvisius anno 600. & anno 602. ex Cedreno, & historia miscellâ.

Phocas. 10. *Phocam* (quem Nicephorus pestiferam belluam vocat) hominem flagitiosum & sanguinarium, octo ferè annis imperio potitum, profligavit, captumque interfecit *Heraclius*, anno Dom.610. ut concordant accuratiores Chronologi.

Atque hi fuerunt Romanorum Imperatores, Constantinopoli regiam habentes, à tempore Marciani Imperatoris, sub quo celebratum est Concilium Chalcedonense, usque ad Heraclium Imperatorem, qui, occiso Phocâ, suscepit imperium, & regnavit annos 31.

Imperatores in Occidente: Maiorianus. & Severus. 11. In Occidente interea eorum collegæ tum-summæ præfuerunt, videlicet: *Maioranus*; quem Leo Thrax, Marciani successor, misit ad accipiendum imperium Occidentale, anno Dom. 457. cui successit *Severus*, anno Dom. 461. qui obiit, anno Dom.465. Deinde post interregnum unius anni & aliquot mensium, Leo Thrax misit *Anthemium*, qui coronatus est Imperator, anno Dom. 467. & imperavit annos quinque & menses tres.

Anthemius.

Anicius Olybrius. 12. Anno autem 472. Festo & Marciano Consulibus, *Ricimer* Patricius, Anthemii Imperatoris gener, Romæ facto Imperatore *Anicio Olybrio*, Anthemium contrà reverentiam Principis & jus affinitatis, cum gravi clade civitatis, extinguit, qui non diutiùs peracto scelere gloriatus, post quadraginta dies defunctus est: Olybrius autem septimo imperii mense vitam peregit.

Glicerius. 13. Sequente deinde anno *Glicerius* Ravennæ sumsit imperium. quo anno Iulius nepos à Leone Thrace Cæsar designatus est, ut imperium haberet occidentale. Is anno Domini 474. Italiam petit, &, amoto Glicerio, Augustalia induit.

Momyllus. 14. Vertente anno, *Orestes Gothus*, quem Nepos Imperator comitem fecerat, & cum exercitu miserat, ut laboranti Galliæ subveniret, conversis in ipsum Nepotem armis, eum imperio dejecit; & filium suum *Momyllum* creavit Augustum sive Imperatorem, qui postea quòd exiguæ staturæ esset, *Augustulus* appellatus est vulgo.

Odoacer Herulus, Italiæ rex. 15. Proximo deinde anno, *Basilisco* 2. & *Armato* Consulibus, (qui fuit annus Domini nostri Iesu Christi 476.) ab amicis Nepotis invitatus *Odoacer* Herulorum & Turcilingorum rex, transmisso Danubio in Italiam venit, & *Orestem* fratremque ejus *Paullum* occidit: & Romam profiscens eam in deditionem accepit, & Momyllum Augustulum, regno depulsum, in Lucullanum Campaniæ castrum in exsilium ejecit. Atque ita finis factus est imperio occidentali: nomenque Regis Odoacer assumsit, cùm tamen nec purpurâ, nec regalibus uteretur insignibus. Dum interea Constantinopoli pulso *Zenone*, *Basiliscus* tyrannus dominatur.

Gothici reges Italiæ, Ariani. 16. Postea *Theodoricus* Ostrogothorum rex, Arianus, consentiente Zenone Imperatore, Italiam intravit. Odoacrem Herulum Italiæ Regem multis prœliis superavit: & tandem, post pacem factam, insidias molientem, ut ait Cassiodorus, vel, ut scribit Platina in vita Simplicii Papæ, contra datam fidem, eundem Odoacrem interemit: regnoque totius Italiæ potitus est, anno Dom. 493. idque obtinuit annis 33. & mens. sex. Eique successerunt Gothici reges. *Athalaricus* filius Amalasiunthæ (Theodorici filiæ:) & *Theodahatus*, cui Iustinianus Imperator bellum intulit. & *Vitiges*, quem Belisarius captivum duxit Constantinopolin ad Iustinianum Imp. anno Dom. 540. Gothi interea, qui eladi supererant, regem sibi elegerunt *Theudibaldum*, cui paullò post à suis interemto successit *Totilas*, anno Dom.542. qui adversus Longobardos, *Narsetu Eunuchs* in bello socios, fortiter pugnans interficitur, anno Dom. 553. Superstites Gothi mox Regem sibi creaverunt *Tejam*, quem Narses Eunuchus dux exercitus Iustiniani Imperatoris insignati prælio victum fortiterq; dimicantem occîdit an Dom. 554. Atque ita deletum est Gothorum in Italia regnum. erant autem Gothi isti sectæ Arianæ addicti; ut monent Anastasius biblioth. in vita Iohannis primi, Papæ Rom. & Sabellicus Ennead. 8. lib. 2.

Athalaricus. Theodahatus.

Theudibaldus Totilas.

Teia.

17. Hæc de Imperatoribus Occidentis, & de Odoacre, & Gothorum in Italia regno, desumsimus ex Chronico Cassiodori, & ex Iordani (quem Iorandem quidam vocant) historiâ de rebus Gothorum, & ex Platina, & ex Sabellico, Ennead 8. & ex opere Chronologico Sethi Calvisii.

Exarchi. 18. Post hæc Italiæ præfuerunt ab Imperatoribus missi præfecti illi, qui dicebantur *Exarchi*, sedemque Ravennæ tenuerunt: quorum nomina à Sabellico & Calvisio commemorantur. Primus fuit *Longinus*, huic (cum Exarchus fuisset annis 16.) successor datus est *Smaragdus*, à Mauricio Imperatore missus, anno Dom. 583. quem excepit *Romanus*, eodem mittente Mauricio, anno Dom. 588. quo mortuo, Exarchus ab eodem Imperatore Mauricio constitutus est *Callinicus*, an. Dom.598. qui à Mauricio revocatur, & *Smaragdus* iterum fit Exarchus, anno Dom. 602. Huic à Phoca Imperatore successor datus est *Iohannes Lemigius*, anno Dom. 610. Deinde Heraclius Imperator Iohanni mortuo successorem misit *Eleutherium*, qui numeratur septimus Exarchus, anno Dom. 615. Post quem exarchi fuerunt: 8. *Isaacius Patricius.* 9. *Theodorus Calliopa.* 10. *Olympius.* 11. *Theodorus Calliopa*, iterum. 12. *Theodorus.* 13. *Iohannes Platon.* 14. *Theophylactus.* 15. *Iohannes Tizocep.* 16. *Scholasticus.* 17. *Paulus Patricius.* 18. *Eutychius Patricius.*

19. Hic ultimus fuit Exarchus; Nam *Aistulphus* Longobardorum Rex. expugnatâ Ravennâ, Eutychium Exarchum Italiâ pepulit, anno Dom. 752. tempore Constantini Copronymi Imperatoris, ad quem se recipit Eutychius. Neque ex illo tempore quicquam potestatis in Italia obtinuerunt Constantinopolitani Romanorum Imperatores. Ravennam autem eorumque Exarchatum Romano Pontif. tradere coactus est Aistulphus (anno Dom.755.) compellente eum Pipino Francorum

Digitized by Google

Pipinus Francorum rex.

Francorum Rege: cujus filium *Carolum Magnum* Leo tertius Papa Romanus, ſollemnibus cerimoniis adhibitis, Romæ, in baſilica S. Petri, ſalutavit Auguſtum & Imperatorem Occidentis, anno Dom. octingenteſimo, in natalicijs Chriſti. Et à cuncto Romanorum populo ter acclamatum eſt: *CAROLO piiſſimo Auguſto, à Deo coronato, magno, pacifico Imperatori, vita & victoria!* Et ab omnibus conſtitutus eſt Imperator Romanorum; ut ſcribit Anaſtaſius bibliothecarius in libro Pontificali, in vita Leonis 3. Papæ Rom. & Regino Abbas Prumienſis, in ſuis annalibus, lib. 2. ad annum Dom. 801. Nam (ut monet Baronius, apud Spondanum, an. 800. §. 3.) qui annos Redemtoris à Natali die Domini auſpicari ſunt ſoliti, in annum Chriſti octingenteſimum primum rejiciunt coronationem Caroli Magni in Imperatorem, quæ ipſo die natali Domini facta eſt: qui autem à Calendis Ianuarij initium anni ſumere conſueverunt, (ut & nos facimus) anno Domini octingenteſimo ipſam ponunt.

Carolus Magnus Francorum rex, & Imperator Occidentis.

CAPVT SECVNDVM.

Series Pontificum Romanorum, à tempore Concilii Chalcedonenſis, uſque ad Imperium Heraclii: ex libro Pontificali, & Platina, & Sabellico Ennead. 8. & Onuphrio, & Binio, &c.

Hilarius.

POſt Leonem, qui tempore Concilii Chalcedonenſis Romanam regebat Eccleſiam, *Hilarus* ille, diaconus, unus ex Legatis quondam Leonis ad conciliabulum Epheſinum à Dioſcoro habitum, creatus & conſecratus eſt Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus; anno Dom. 461. Huic poſtea ſucceſſerunt, *Simplicius*, anno Dom. 467.

Simplicius. Felix III.

Felix III, anno Dom. 483. de quo vide cap. 11. hujus libri.

Gelaſius.

Gelaſius I. anno Dom. 492. de quo etiam vide cap. 11.

Anaſtaſ. II.

Anaſtaſius II. an. Dom. 496. de quo vide c. 13.

Symmachus

Symmachus, an. Dom. 498. contra quem Laurentius in ſchiſmate Antipapa. Vide cap. 21.

Hormiſda.

Hormiſda, anno Dom. 514. de quo plura inferiùs cap. 21.

Iohannes I.

Iohannes I. anno Dom. 523. qui à Theodorico Oſtrogotho Italiæ rege, hæretico, Ariano, ad Iuſtinum Imperatorem orthodoxum miſſus, impetravit, ut hæreticis Arianis Oriente ecclesiæ, unde eos Iuſtinus expulerat, redderentur; quia, niſi id fieret, interminatus erat Theodoricus gladium & ignem toti Italiæ, & ruinam Eccleſiis Catholicorum. Reverſum autem in Italiam Ioannem Pontificem cuſtodiâ maceravit, adeò ut vir ſanctus pedore, ſitu, & inediâ confectus Ravennæ in carcere moreretur. Circa illud tempus duo inſignes Senatores, Symmachus & Boethius ab eodem Theodorico Rege occiſi ſunt. hæc referunt in vita hujus Ioannis Pontificis auctor libri Pontificalis, & Platina.

Felix IV.

Felix IV. Ioanni ſucceſſit, anno Dom 526.

Bonifac. II.

Bonifacius 2. anno Dom. 530. contra hunc exſtitit Dioſcorus Antipapa. Plura de Bonifacio iſto invenies infra, cap. 22.

Iohan. II.

Iohannes II. cognomento Mercuriùs, an. Dom. 532. ad hunc *Iuſtiniani Imperatoris* epiſtola, & alia ad eundem *Imperatorem* ab eodem Ioanne ſcripta, leguntur in Codice *Iuſtiniani*, tit. 1. de ſumma Trinitate. in quibus epiſtolis plus defertur Sedi Romanæ, quàm conciliari queat cum aliis ejuſdem Imperatoris conſtitutionibus, & rebus geſtis; neque congruunt cum hiſtoria de privilegio conceſſo demum à Phoca *Imp.* rogatu Bonifacii tertii. Has Iohannis Papæ & Iuſtiniani Imperatoris epiſtolas falſas eſſe & ſuppoſititias, præſtantium Theologorum ac Iureconſultorum ſcripta perſpicuis argumentis & rationibus jampridem convicſſe, monet Iacobus Lectius in C. lib. 1. Præſcriptionum theologicarum, cap. 1. & libro 2. nota 5. Vide infrà de hoc Iohanne, cap. 21.

Agapetus, anno Dom. 534. de quo rurſum, cap. 15. *Agapetus.*

Silverius (Hormiſdæ Papæ filius) anno Dom. 535. vide cap. 23. *Silverius.*

Vigilius, anno Dom. 537. de quo plura, cap. 23. & cap. 27. *Vigilius.*

Pelagius I. anno Dom. 556. qui à duobus Epiſcopis, & uno Preſbytero Andrea Ortienſi ordinatus eſt; ut refert Anaſtaſius bibliothecarius, in libro Pontificali, in vita Pelagii primi. Vide cap. 23. §. 7. *Pelagius.*

Iohannes III. Catellinus, creatus & conſecratus, anno Dom. 561. *Iohan III.*

Benedictus I. quem Bonoſum Græci vocant, anno Dom. 575. *Benedictus I.*

Pelagius II. anno Dom. 579. Vide cap. 30. *Pelagius II.*

Gregorius I. cognomento *magnus*, anno Dom. 590. qui epiſtolas illas ad Mauritium Auguſtum, & ad Iohannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum, ejuſque ſucceſſorem Cyriacum, & alios, ſcripſit expoſtulatorias, de vocabulo œcumenici Patriarchæ: quæ exſtant in epiſtolis Gregorii ex regiſtro, lib. 4. & lib. 6. Vide infrà, cap 30. *Gregorius I.*

Sabinianus.

Sapinianus ſucceſſit Gregorio an Dom. 604. quem Platina & Sabellicus ſcribunt fuiſſe memoriæ Gregorii adeò infeſtum; adeò in Gregorium irâ & invidiâ, & malevolentiâ exarſiſſe, ut parvo minus abfuerit, quin ejus ſcripta incendio aboleverit. Hæc Platina in vita Sabiniani; & Sabellicus Enneadis octavæ libro ſexto.

Bonifac III. Romanæ Eccleſiæ conceſſum à boni privilegium de primatu. Vide cap. 3. in Cyriaco.

Bonifacius III. mortuo Sabiniano, creatus & ordinatus eſt an. Dom 605 de quo Anaſtaſius bibliothecarius, in ejus vita. Hic (inquit) obtinuit apud Phocam Principem, ut ſedes Apoſtolica B. Petri Apoſtoli caput eſſet omnium Eccleſiarum, id eſt, Eccleſia Romana; quia Eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium Eccleſiarum ſcribebat. Hæc Anaſtaſius Bibliothecarius: quæ etiam Ado Vienneſis, & Marianus Scotus, & Sigebertus, ſuis Chronicis inſeruerunt.

Bonifac IV.

Bonifacius IV. ordinatus eſt anno Dom. 606. Hic à Phoca Imperatore impetravit templum, quod appellabatur *Pantheon*, veteſtum M. Agrippæ opus, & illud ab idolis expurgatum, divino cultui dedicavit. ut ſcribunt Anaſtaſius bibliothecarius, in vita Bonifacii IV, & Sabellicus, nead. 8. lib 6. quod etiamnum hodie B. Mariæ ad martyres nominantur: ut annotat Binius ad vitam Bonifacii IV. ab Anaſtaſio ſcriptam, tom. 4. Concil. edit. Pariſ. *Pantheon.*

Deus dedit creatus eſt Romanæ Eccleſiæ Epiſc. anno Dom. 613. regnante Heraclio Auguſto. *Deusdedit.*

Bonifac. V. *Bonifacius V.* eodem regnante Imperatore, ordinatus est 7 Kal. Ianuarii, incunte anno Dominicæ nativitatis 617. quem fuisse mitissimum super omnes homines, & misericordem, scribit Anastasius bibliothecarius in ejus vita.

Honorius I. *Honorius I.* successit, anno Domini 621. tempore ejusdem Heraclii Imperatoris. Hic est ille Honorius hæreticus Monothelita, qui propter hanc hæresin postea anathematizatus est à sexto œcumenico Concilio, & ab aliis Conciliis. ut prolixè demonstrabimus, donante Deo, lib. 5. hujus operis.

CAPVT TERTIVM.

Series Episcoporum, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfuerunt, à tempore Concilii Chalcedonensis usque ad tempora Heraclii Imperatoris. ex Chronologia Nicephori, Patriarchæ Constantinopolitani, & ex aliis scriptoribus.

Anatolius. ANatolius, in locum Flaviani ab hæreticis Eutychianis in latrocinali conciliabulo Ephesino ordinatus est, anno Dom. 449. ut patet ex Liberati breviario, cap. 12. & ex Leonis primi, Episcopi Romani, epist. 53 & 54. Ipse orthodoxus fuit, & sedit in Concilio Chalcedonensi ut ipsa Concilii acta testantur. Hujus successores à Nicephoro Patriarcha hoc ordine recensentur; adnotatis etiam ab eodem Nicephoro temporum spaciis, quibus sedem Constantinopolitanam tenuerunt.

Gennadius. *Gennadius*, Presbyter Constantinopolitanus, sedit annis tredecim, & mensibus duobus. Hic orthodoxus fuit, & ordinatus est anno Dom. 458. cùm eodem anno ex hac vita decessisset Anatolius, postquam sedisset annos octo & totidem menses. ut monent Baronius & Calvisius, ad hunc annum.

Acacius. *Acacius*, Presbyter, curator alendis orbis, sedit an. 17. mens. 9. De discordia inter hunc & Felicem 3. Pontificem Romanum, dicemus infrà cap. 11.

Phrabitas. *Phrabitas* [Φραβίτας Græcè, apud Euagrium, lib. 3. cap. 23.] sedit menses tres & dies 17. hic apud Nicephorum Callist. lib. 16. cap. 18. & 19 Flavitas dicitur in Latina versione Ioannis Langi. ubi de Flavita isto, homine fraudulento, plura Lector inveniet.

Euphemius. *Euphemius* sedit annos sex & menses 6. Hic coronationi Anastasii Imperatoris consentire noluit, nisi scriptam ab illo confessionem retulisset, quâ approbaret ea, quæ de fide definita sunt in Concilio Chalcedonensi, quod Anastasius etiam fecit, ut scribunt Theodorus Lector, lib. 2. Collectaneorum & Euagrius, lib. 3. hist. Eccles. cap. 32. & Nicephorus Callist. lib. 16. cap. 26. Hunc Euphemium postea expulit Anastasius Imperator.

Macedon. II *Macedonius*, hujus nominis secundus, ab Imperatore Anastasio in Euphemii locum electus est, quem etiam, quod libellum illum fidei, quem Anastasius Euphemio dederat, reposcenti Anastasio reddere, & synodum Chalcedonensem damnare, constanter recusaret, in exsilium misit idem Imperator Anastasius. testibus Theodoro Lectore, lib. 2. Collectaneorum, & Nicephoro Callist. lib. 16. cap. 26. postquam sedisset Macedonius annos sex. Hujus tempore evenisse tradunt Theodorus & Nicephorus Callist. ut, cùm *Denterius*, Arianorum Constantinopoli Episcopus, quendam *Barbam* nomine intenderet baptizare. & spretâ atque corruptâ Dominicâ institutione, diceret, Baptizatur Barbas in nomen Patris, per Filium, in Spiritu Sancto. [εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, διὰ υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ πνεύματι.] eo dicto, aqua in colymbethra evanuerit. Barbas verò, arreptâ fugâ exiverit, miraculum hoc eunctis significaverit. Hoc commemorant Theodorus Lector, in Collectaneis, lib. 2. & Nicephorus Callisti filius, lib. 16. hist. Eccles. cap. 35.

Saiuus Evanescentis aquæ baptismatis

Timotheus. *Timotheus* succedit, qui homo fuit varius & inconstans; ut patet ex Theodori Lectoris lib. 2. & Niceph. Callist. lib. 16. cap. 35. hic sedem eam tenuit annis sex.

Iohannes Oecumenicus Patriarcha, *Iohannes* hujus nominis *secundus*, Cappadox, sedit an. 1. men. 10. hic est ille Ioannes qui multoties appellatur *œcumenicus Patriarcha*, in synodo cui ipse præsedit, & cujus acta inferuntur quintæ actioni synodi, postea sub Menna celebratæ.

Epiphanius. *Epiphanius*, Presbyter Constantinop. sub Iustiniano Imp. sedit an. 16. mens. 3. hujus crebra fit mentio in novellis constitutionibus Iustiniani Imperatoris, Novell. 4. & 5. & 6. & 7.

Anthimus. *Anthimus*, Trapezunti priùs Episcopus, & inde translatus Constantinopolin, sedit menses decem. Hunc Iustinianus vocat Anthemium, Novell. 16. hic ob hæresin amotus est. Vide cap. 15. huius libri.

Menas. *Menas*, Presbyter, & præfectus hospitio Sampsorum, sedit an. 16. mens. 6. de hoc Patriarcha Mena) quem Latini *Mennam* vocant) vide etiam infrà cap. 15.

Eutychius. *Eutychius*, Presbyter, & Monachus in monasterio Amasiæ, sedit an. 12. mens. 2. Hic interfuit atque præsedit quinto Concilio Oecumenico, anno 27. imperii Iustiniani. Hunc postea Iustinianus Imperator, anno imperii sui 38. jam faveas hæresi Aphthartodocitarum, ejecisse, fertur, eò quod non reciperet edictum ejus de corpore Christi experte omnis labefactionis.

Iohannes III. *Iohannes*, Presbyter Antiochiæ, hujus nominis *tertius*, ex numero scholasticorum, sedit an. 12. menses 7.

Error de carne impalpabili. *Eutychius*, iterum sub Iustiniano juniore restitutus, confecit annos 4. menses 3. Hunc virum pium & Catholicum ab errore, quo tenebatur, de carne impalpabili in resurrectione ultimâ, revocârunt monitiones Gregorii, tunc quidem Diaconi & Apocrisarii, postea autem Episcopi Romani; ut refert ipse Gregorius, lib. 14. Moral. cap. 31. & 32.

Iohannes IV. *Iohannes*, Diaconus Constantinopolitanus, cognomento *jejunator*, hujus nominis *quartus*, defuncto Eutychio, ordinatus est Patriarcha Constantinopolitanus, anno ultimo imperii Tiberii Augusti, quem fuisse annum Dominicæ incarnationis 582. scribit Calvisius; Baronius autem 583. sedit annos tredecim & menses quinque; ut monet Nicephorus Patriarcha Constantinopol. Hic est ille Ioannes, de cujus superbiâ tantopere questus est Gregorius, hujus nominis *primus*,

Episcopus

Oecumenicus Patriarcha. Cyriacus. Episcopus Romanus, propter vocabulum *Oecumenici Patriarchæ*.

Cyriacus, Presbyter Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & œconomus, Ioanni defuncto succedit anno Dom. 596. regnante Mauritio Imperatore, & Romanæ Ecclesiæ Episcopatum gerente Gregorio primo; cujus etiam ad Cyriacum & de Cyriaco multæ exstant epistolæ, lib. 6. epistolarum ex Registro. Sedit Cyriacus annos undecim. Cùm è Templo abstrahi Cyriacus Patriarcha non sineret feminas quasdam, quæ eò confugerant, quas inde abducere volebat Phocas Imperator, redditus est Phocas infensior Cyriaco. & in odium Cyriaci concessit Bonifacio tertio, Episcopo Romano, ut Ecclesia Romana caput esset omnium Ecclesiarum. ut ex Theophane & Paullo Diacono monet Binius, in notis in vitam Bonifacii 3. tom 4. Concil. edit. Paris. & Baronius, anno Dom. 606.

Thomas. *Thomas*, Diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ. & Sacellarius, mortuo Cyriaco, collocatus est in sede Patriarchali, anno Dom. 606. sedit annos 3. menses 5.

Sergius. *Sergius*, Diaconus Ecclesiæ ejusdem, defuncto Thomæ successit in sede Patriarchali, anno Dom. 609 Hic à Syris & Iacobitis generis originem traxit, inquit Nicephorus Callisti. lib. 18. cap. 44. sedit annos octo, menses septem, & dies 21. Hujus persuasione Heraclius Imperator edidit Ecthesin illam Monotheliticam; ut testatur Synodus Martini Papæ Rom. Secretario 5. in definitione Synodicâ. *Heraclii Ecthesis.*

Pyrrhus. *Pyrrhus*, Presbyter ejusdem Ecclesiæ, Monachus, & Monachorum Magister, postquam sedem Patriarchalem tenuisset annos 2. mens. 9. dies 9. orta contra ipsam seditione secessit.

Paullus. *Paullus*, Presbyter ejusdem Ecclesiæ, & œconomus, sedit annos 2. dies 26. Hujus Paulli suasu factus est à Constante Imperatore, Heraclii nepote, Typus ille in favorem erroris Monotheli- *Typus Constantis in vita ejus lib. 5. cap. 2.* tarum; ut testantur acta Synodi Lateranensis, sub Martino 1. Papâ Rom. Secretario quinto, in definitione Synodicâ. Deinde *Pyrrhus* restitutus sedit menses 4. dies 23. Successit *Petrus*, qui sedit annos 12. menses 7. *Petrus.*

Hi quatuor, quos postremò nominavimus, Sergius, *Pyrrhus*, & *Paullus*, & *Petrus*, fuerunt hæretici Monothelitæ: & propter eam hæresin damnati sunt in sexta œcumenica Synodo, unà cum Honorio Romæ, & Cyro Alexandriæ, & Macario Antiochiæ, Episcopis etiam Monotheli- *Monothelitæ.* tis: Vt fusiùs, si Deus voluerit, ostendemus infrà, lib. 5. hujus operis.

CAPUT QVARTVM.

Series Episcoporum Alexandriæ, à tempore Concilii Calcedonensis usque ad tempora Heraclii Imperatoris. ex Nicephori Patriarchæ Constantinopol. Chronologiâ, & aliis scriptoribus.

Dioscorus. *Dioscorus*, Patriarcha Alexandrinus, hæreticus, abdicatus à Concilio Chalcedonensi, anno Dom. 451.

Proterius. *Proterius*, orthodoxus, successit anno Dom. 451. & sedit annos sex. de quo vide cap. 7.

Timotheus Ælurus. Schisma. *Timotheus Ælurus*, hæreticus, sedit annos 1. Ab isto Timotheo duo Episcopi Alexandriæ cœperunt esse, solutâ unitate, & expulsis plurimis Episcopis orthodoxis: ut monet Liberatus, Ecclesiæ Carthaginensis Diaconus, in suo breviario causæ Nestorianorum & Eutychianorum, cap. 1.

Timotheus *Timotheus*, cognomento *Salophaciolus*, sive *Asbus*, orthodoxus, sedit annos 15. vide plura de duobus istis Timotheis, inferiùs. cap. 8. hujus libri.

Petrus Moggus. *Petrus Moggus*, (seu *Mongus* μόγγος) hæreticus, sedit annum 1.

Iohannes Talaia. *Iohannes* cognomento *Talaja*, orthodoxus, ann. 3. Eoque expulso, Petrus Moggus iterum sedem tenuit annos sex.

Athanasius, Iohannes Mela. Iohannes Niciota. *Athanasius*, hæreticus, sedit annos 7.

Iohannes cognomento *Mela*, annos 9.

Iohannes Niciota [vel *Machiota*] annos 11. utrumque Ioannem, tum Melam, tum Machiotam, Athanasii jam memorati vestigiis insistentem, suscepisse quidem unitivum Zenonis edictum; at non suscepisse Concilium Chalcedonense, & epistolam Papæ Leonis. scribit Liberatus in breviario, cap. 18.

Dioscorus Iunior. *Dioscorus Iunior*, sedit an. 3. qui testatus est, in expulsione Synodi Chalced. se suscipere dictum unitivum Zenonis; ut refert Liberatus, loco citato.

Timotheus. *Timotheus*, tempore Iustiniani Imperatoris. Sub isto Timotheo) ut narrat Liberatus in breviario, cap. 19.) De corruptibili & incorruptibili quæstio mota est: de qua infrà dicemus, cap 18. hujus libri.

Gaianus. *Gaianus*, permansit in Episcopatu Alexandrino dies centum tres.

Theodosius. *Theodosius*, Gaiano in exsilium misso, mansit in sede annum unum & menses quatuor. Ita Gaiani & Theodosii tempora definit Liberatus, in breviario, cap. 20. ubi de illo tempore vixisse testatur. dicens de Theodosio exsulante, *Vivit usque nunc.* At in Chronologia Nicephori Patriarchæ, Gaianus dicitur sedisse annum unum; & Theodosius, annos 2. de istis duobus. Cajano & Theodosio, plura invenies cap. 18. hujus libri.

Paullus. Zoilus. *Paullus*, post Theodosium, sedit annos 2. *Zoilus*, annos septem.

Apollinaris. *Apollinaris*, sive *Apollinarius*, sedit annos 19.

Apollinaris. Quintæ concil. œcum. vide cap. 24. Hic Apollinarius, Patriarcha Alexandrinus sedit in quinto œcumenico Concilio, cum Eutychio Constantinopolitano, & Domno. Theopolitano. id est, Antiocheno, cæterisque in eo Concilio Episcopis, anno 17. Imperii Iustiniani, anno autem Dominicæ incarnationis 553.

Iohannes Eulogius. *Iohannes*, sedit annos undecim.

Eulogius, mortuo Iohanne, anno Dom. 581. suffectus est in ejus locum eodem anno, & Ecclesiæ Alexandrinæ præfuit annos viginti septem. Ad hunc diversæ exstant epistolæ scriptæ à Gregorio primo, Episcopo Romano, qui etiam eundem Eulogium laudans, ait eum ex percepta luce veritatis, & Ecclesiam prædicationis verbo illuminare. & ad meliorem viam morum suorum exemplis conformare, lib. 8. epist Gregor. ex registro, epist. 42. ubi etiam meminit scriptorum ejusdem Eulogii contra hæreticos Agnoë- *Eiusdem laus.*

Digitized by Google

tas. De quibus vide infrà, cap. 29. hujus libri.

Theodorus Scribon. *Theodorus Scribon*, Eulogio defuncto, successit in sede Patriarchali Ecclesiæ Alexandrinæ, anno Dom. 608 sedítque annos 2.

Iohannes misericors. *Iohannes Cyprius*, nominatus *misericors*, suffectus est in locum defuncti Theodori, anno Dom. 610. De hoc Iohanne scribit Sigebertus in sua Chronographia ad annum Domini 611. eum, ob eximiam in Christum liberalitatem, nomen *Eleemosynarii* habere meruisse. Sedit autem Iohannes hic annos decem, juxta Chronologiam Nicephori Patriarchæ Cp.

Georgius, defuncto Iohanne, sedit in cathedra Alexandrina, annos 14. *Georgius.*

Cyrus, succedens sedit annos decem. Hic est Cyrus ille, qui se Principem præbuit hæreticos Monothelitarum, & propter eam hæresin postea post mortem damnatus est à sexto Concilio œcumenico, unà cum Honorio Romæ, & Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro Constantinopoleos, & Macario Antiochiæ, episcopis, & aliis Monothelitis. Id quod prolixiùs explicabitur lib. 5. hujus operis. *Cyrus.*

CAPUT QVINTVM.

Series Episcoporum Antiochiæ Syriæ, (quæ etiam Theopolis Θεούπολις dicta est) qui eam sedem obtinuerunt à tempore Concilii Calcedonensis, usque ad tempora Heraclii Imperatoris. ex Chronologia Nicephori Patriarchæ Cp. & aliis scriptoribus.

Maximus. *Maximus*, ab Ephesino Latrocinio in locum Domini ibi depositi, ordinatus, (ut scribit Liberatus, cap. 12.) sedit in Concilio œcumenico Chalcedonensi, consentiente Concilio, quamvis ab hæreticis creatus esset: & in eo sententiam dixit, ejusdemque Concilii decretis, cum aliis Episcopis subscripsit. ut acta illius Concilii testantur. Hic in sede Patriarchali Antiochiæ Syriæ sedit annos 4. & expulsus fuit ob lapsum, ut scribit Nicephorus Patriarcha Cp. in Chronologia.

Basilius. *Basilius*, sedit annos 2. ad hunc anno Dom. 458. scripta exstat epistola Simeonis τοῦ Κιονίτου, seu *evdxtu*, *Stylitæ*, de orthodoxa fide Concilii Calcedonensis, apud Euagrium, lib. 2. cap. 10. *Simeon Stylites vide cap. 8. §. 2.* Simeonem hunc Styliten, sic dictum, quod in columna mansionem haberet) magnum illud orbis terrarum miraculum vocat Theodoretus, lib. de vitis sanctorum Patrum, cap. 26. ubi ejus res gestas commemorat.

Acacius. *Acacius*, defuncto Basilio, sedem obtinuit Antiochenam annum unum. Hoc Acacio præsidente, urbs corruit: ut monet Niceph. Patr. Cp. in Cronologia. Ruinam illam urbis Antiochiæ, ex ingenti terræ motu, anno secundo Leonis Thracis Imperatoris (id est, anno Dom. 458.) describit Euagrius, lib. 2. de cap. 12. *Antiochia ruina ex terræ motu.*

Martyrius. *Martyrius*, sedit annos 15. de quo vide infrà, cap. 12. hujus libri.

Iulianus. *Iulianus*, sedit annos 15.

Petrus Fullo. *Petrus Fullo*, γναφεὺς, ejectus à Zenone, sedit annos 3. de Petro isto consule cap. 12. hujus libri.

Iohannes. *Iohannes*, ejectus post menses tres.

Stephanus. *Stephanus* sedit annos tres, secundùm Chronologiam Nicephori Patriarchæ Cp. Hunc Stephanum Antiochiæ Episcopum orthodoxum pueri Antiocheni, Petro Gnapheo hæretico adhuc addicti, calamis ad similitudinem hastarum præacutis interfecerunt. & in Orontem amnem, qui eam urbem præterfluit, conjecerunt: sicut ex Iohanne Rhetore, harum rerum scriptore, commemorant Euagrius lib. 3. cap. 10. & Nicephorus Callisti, lib. 15 cap. 18. patrata est hæc cædes, anno Domini 479. *Hæreticorum crudelitas.*

Stephanus II. *Stephanus* alius, priori Stephano succedens, sedit annum unum. Iuxta Chronologiam Niceph. Patriarchæ. At huic Stephano Iuniori trienium tribuunt, Baronius, & Calvisius, ad annum Dom. 481. quo anno mortuum esse ajunt hunc Stephanum Juniorem, statimque in ejus locum electum esse Calandionem.

Calandion. *Calandion*, sedit annos 4. ut scribit Nicephorus Patriarcha; alii brevius tempus illi assignant. Hic Calandion, cùm esset monachus, scripsit ad Zenonem Imperatorem, & ad Acacium Patriarcham Constantinopolitanum, contra Petrum Moggum, eodem Alexandrinam, ejecto Iohanne Talaja, tunc obtinentem, vocans eum mœchum, id est, alienæ sedis injustum usurpatorem, & insuper asserens eum Alexandriæ in sanctam synodum Chalcedonensem anathema conjecisse. At ipse Calandion ad Oasim in exilio incolendam damnatus est, tanquam indevotus Principi & partes fovens illi (sive illi) & Leontii & Pamprepis, qui a Zenone defecerant, & eyrannidem affectabant. Vt scribunt Euagrius, lib. 3. cap. 16. & Liberatus in breviario, cap. 18. & Nicephorus Callist, lib. 16. cap. 13. *Calandion.*

Petrus Gnapheus γναφεὺς, id est, fullo, à primâ fortasse arte sic nuncupatus) sedem Antiochenam recuperat, suscipiens Zenonis henoticon. *Petrus Gnapheus.*

Palladius. *Palladius*, mortuo Fullone, sedem Antiochenam obtinuit, & sedit annos decem.

Flavianus. *Flavianus*, defuncto Palladio, successit, anno Dom. 496. Hic sedit annos septem, vel, ut alii tradunt, bis septem. Hic orthodoxus Episcopus expulsus est ab Imperatore Anastasio & adversariis Synodi Chalcedonensis. vide cap. 16. hujus libri. *Flavianus.*

Severus. *Severus*, ejecto Flaviano, factus est Antiochiæ Episcopus, ut scribunt Euagrius, lib. 3. cap. 33. & Nicephorus Callisti, lib. 16. cap. 29. Severus omittitur in Chronologia Nicephori Patriarchæ. Plura autem de isto Severo Acephalo hæretico, ejusque sectatoribus, infrà invenies cap. 16. & cap. 17. hujus libri. *Severus.*

Paullus. *Paullus*, pulso Severo, ordinatus est Antiochiæ episcopus ut legimus apud Eugrium, lib. 4. cap. 4. sedit annos 3. secundùm Chronologiam Nicephori Patriarchæ. *Paullus.*

Euphrasius. *Euphrasius*, amoto propter scandala Paullo, sedem obtinuit, anno Dom. 521. sedit annos quinque oppressus est ruina urbis: de qua ruina, quæ evenit anno septimo (vel secundùm alios, anno octavo) regni Iustini Senioris, scripsit Iohannes Rhetor, qui hîc finem historiæ suæ imposuit, ut referunt Euagrius lib. 4. cap. 5. & Niceph. Callist. *Euphrasius. Ruina urbis Antiochiæ ex terræ motu & incendio.*

Digitized by Google

Callist. lib. 17. cap. 3. ubi de illo terræ motu & incendio: & de Euphrasii morte loquuntur.

Euphraimus. *Euphraimus*, tempore Iustiniani, hic sedit annos 18. hujus tempore, nempe biennio & sex mensibus post superiorem cladem anno secundo Imperii Iustiniani, qui numeratur Dominicæ nativitatis annus 528. novis terræ motibus urbs Antiochiæ terribiliter concussa est, multis eâ clade intereuntibus: & quoniam Deo visum est ex tanta trepidatione & destructione urbem liberare, & ab extremo exitio incolumem conservare, novâ indignatione urbs ea nuncupata est Theopolis, id est, *Dei urbs*; quia prius *Antiochia*, id est, Antiochi urbs dicebatur, ut legere est, apud Euagrium, lib. 4. cap. 6. & Niceph. Call. lib. 17. cap. 3. Hujus Euphraimi Patriarchæ Theopolitani missu, sederunt in Concilio Constantinopolitano, quod contra Acephalos, præsidente Mennâ, celebratum est, *Magnus* Presbyter, & *Heraclius* Diaconus, Ambasiatores seu legati Euphraimi; uti illius Concilii acta testantur.

Quid sit urbs Antiochia dicta sit Theopolis.

Domnus. *Domnus*, Episcopatu eodem, post Euphraimum, fungitur, annis 14. hic Domnus sedit in quinto œcumenico Concilio, ubi appellatur sanctissimus Patriarcha Theopolitanæ magnæ civitatis, anno Dom. 553.

Anastasius Sinaita. *Anastasius Sinaita*, mortuo Domno, in sede Patriarchali collocatur, anno dom. 561. regnante Iustiniano Augusto, cui hæresin Aphthartadocitarum introducere satagenti hic sanctus Episcopus Anastasius liberè & apertè contradixit; ut refert Euagrius, lib. 4. cap. 39. Postquam autem Ecclesiam Theopolitanam annis undecim rexisset Anastasius Sinaïta, missus est in exsilium, regnante Iustino juniore.

Gregorius. *Gregorius*, in locum Anastasii suffectus, sedit annis 24. Hunc quoque Gregorium à fidei sanitate vitæque probitate laudant scriptores; licet Anastasium immerentem de sede sua dejectum esse existiment. Propterea Gregorius hujus nominis primus, Papa Romanus, in inscriptione epistolæ Synodalis, quam ad Patriarchas, *de onere Pastorali sibi imposito*, scripsit, utrumque nominat, sic enim se habet illa inscriptio: Gregorius Iohanni Episcopo Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Iohanni Hierosolymitano, & Anastasio Patriarchæ Antiocheno, aparibus. lib. 1. epist. 24. Gregorii hujus Antiocheni coætaneum & familiarem se fuisse scribit Euagrius, lib. 6. cap. 7. & cap. 8. & postea exercitum Mauricio Imperatori ductorique Philippico (à quo defecerant) reconciliatum esse operâ & prudentiâ hujus Gregorii Episcopi Antiocheni: commemorant idem Euagr. lib. 6. cap. 11. & cap. 12. & Niceph. Call. lib. 18. capitib. 14, 15, 16. sedit Gregorius annis 24. eoque mortuo restituitur Anastasius.

Anastasius. *Anastasius* iterum sedit annos sex. Exstat ad hunc Anastasium Sinaïtam, in sedem Antiochenam jam reversum, epistola gratulatoria Gregorii magni, Episcopi Romani, in qua Gregorius Anastasium mirificè laudat, & ingens suum gaudium de ejus restitutione profitetur. lib. 4. epistolarum ex registro, epist. 37. seu cap. 81. Quamvis autem Gregorius Antiochenus, qui, Tiberio juniore regnante, suffectus est in locum Anastasii, sedem illam obtinuisse dicatur annis 24. in Chronologia Niceph. Patriarchæ Cp. Euagrius tamen Anastasii ἀγχίστροφος & familiaris scribit, Anastasium post viginti tres annos ad suam sedem rediturum esse, anno duodecimo regni Mauricii Augusti, & post mortem Gregorii, eodem anno defuncti. Euagr. lib. 6. cap. ult. (Et hic historiæ suæ finem facit Euagrius.) Idemque scribit Nicephorus Callisti, lib. 18. cap. 26. Et monet idem Nicephorus, eodem lib. cap. 44. *Sinaïta* cognomentum huic Anastasio propterea esse inditum, quòd in *Sina* monte philosophatus sit, & sensum ibi carnis domuerit. Quod autem narrat ibidem Nicephorus Callisti, de huius Anastasii Sinaïtæ obitu, eum asserens à Iudæis Antiochiæ tumultuantibus crudeliter ducidatum esse tempore Phocæ Imperatoris; id non huic Anastasio Sinaïtæ, qui ex hac vitâ decessit anno 17. vel 18. Mauritii Imperatoris, sed eius successori, qui etiam *Anastasius* nominabatur contigit, anno Dom. 609. & ipsa temporum consideratio, & aliorum scriptorum consensus evincunt: ut rectè monet Baronius apud Spondanum, anno Dom. 599. §. 3. & anno 609 §. 1.

Sinaïta cur dictus.

Anastasius II. Iudæorum crudelitas. Heraclius. *Anastasius* hic alius, qui Anastasio Sinaïtæ in Patriarchatu Antiocheno successit, sedit annos novem, & à Iudæis jugulatus est ultimo anno Imperii Phocæ, cui in imperio successit *Heraclius*

CAPVT SEXTVM.

Series Episcoporum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, à tempore Concilii Chalcedonensis usque ad tempora Heraclii Imperatoris, ex Chronologia Nicephori Patriarchæ Cp. & ex aliis scriptoribus,

Iuvenalis. *Iuvenalis*, Hierosolymorum Episcopus, pars fuit Ephesini œcumenici Concilii, cum Cyrillo Alexandrino, contra Nestorium. Idemque Iuvenalis postea interfuit latrocinali Conciliabulo Ephesi habito, & consensit Dioscoro contra Flavianum: & propterea de eo ejiciendo quæstio proposita est in Concilio Chalcedonensi, cui præsens etiam idem Iuvenalis interfuit. Sed quia consensit in subscriptione epistolæ Leonis Papæ Romani, in Concilio Chalcedonensi, jussus est sedere, & sedit in eo Concilio: uti testantur acta Concilii Chalced. actione 4. & id ipsum reperitur ab Euagrio, lib. 2. cap. ult. & à Liberato, in breviario, cap. 13. Expulso postea ab Eutychianis Iuvenale, sedem occupavit *Theodosius* quidam Eutychianus; ut refert Euagrius, lib. 2. cap. 5. sed eo ejecto, Iuvenalis in sedem suam est restitutus; opera atque autoritate Martiani Imperatoris: ut memorant Euagrius ibidem, & Leo primus, Papa Rom. epist. 68. ad Iulianum Episcopum. Mortuus est autem Iuvenalis, anno Dom. 457. post. quam sedisset annos viginti octo.

Theodosius.

Anastasius, succedens Iuvenali, sedit annos 18. Anastasius.

Martyrius, annos octo. Martyrius.

Sallustius, annos 8. cujus tempore separavit se Episcopus Romæ, propter edictum Zenonis de conjunctione: ut scribit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, in sua Chronologia. Sallustius.

Elias, Sallustii successor, expulsus est ab Anastasio Imperatore. Elias.

Iohannes, sedit annos undecim. Iohannes I.

Petrus, tempore Iustiniani Imperatoris, annos viginti Petrus.

Digitized by Google

viginti. Hujus Legatus Sabinus diaconus interfuit Concilio Conſt inopolitano, quod, præſidente Mennâ, celebratum eſt, contra Acephalos, anno Domini. 516.

Macarius. *Macarius*, ſedit annos duos, & expulſus eſt.

Euſtochius; *Euſtochius* ſedit annum 1. Hujus legati ſederunt in quinto Concilio œcumenico, anno Dom. 553.

Macarius iterum, annos 4.

Ioannes 2, § Amos. Iſychius. *Iohannes* in ea ſede ſucceſſit. Et poſt Iohannem, *Amos* ſedit annos 8.

Iſychius, ſeu Iſaacius ſive Iſychius eandem ſedem obtinuit annos 8. ad hunc exſtat epiſtola Gregorii primi, Papæ Rom. lib. 9. epiſt. 40. ubi ejus fidem orthodoxam laudat. exſtant etiam ejuſdem Eſychii libri ſeptem in Leviticum. migravit autem idem Iſychius ex hac vita, anno Dom. 609. eodemque anno ſucceſſit Zacharias.

Zacharias. *Zacharias* Patriarcha fuit Hieroſolymitanus annis 24. Diuturnum autem & atrox bellum Phocæ & provinciis Romanorum intulit. Coſthoës Perſarum rex, in ultionem cædis Mauricii Imperatoris, quem Phocas occiderat. Neque poſt Phocæ obitum arma depoſuit Coſthoës, ſed ſucceſſibus inflatus, regiones multas Romani Imperii, etiam tempore Heraclii depopulatus eſt, & anno Dom. 614. civitatem Hieroſolymorum bello captam multis cladibus affecit, & Zachariam Patriarcham, unà cum ligno crucis Dominicæ mul-

Coſthoës Perſarum rex.

Clades Hieroſolymorum;

taque aliâ prædâ, in Perſidem abduxit. Poſtea autem Heraclius Imp. multis ingentibus contra Coſthoëm potitus victoriis, & pace cum Syroë Coſthois filio factâ, crucem & Zachariam Patriarcham Hieroſolymitanum, cæteroſque captivos, recuperavit, anno Dom. 627. Atque ita in ſedem ſuam reſtitutus eſt Zacharias. Quo abſente *Modeſtus* Abbas curam geſſerat rerum Eccleſiaſticarum Hieroſolymis.

Victoria Heraclii.

Recuperatis captivorum.

Modeſtus, defuncto Zacharia, ordinatus eſt Hieroſolymorum Epiſcopus, qui antea, abſente in Preſide Zacharia, ſtrenuam operam in adminiſtratione illius Eccleſiæ navaverat.

Modeſtus;

Sophronius, poſt Modeſti mortem, factus eſt Patriarcha Hieroſolymitanus, anno Dom. 633. Hic eſt ille Sophronius, qui veritatem Catholicam contra Cyrum Alexandrinum, alioſque Monothelitas ſtrenuè defendit. De quo infrà plura dicentur, lib. 5. hujus operis, cap. 8. & cap. 9. cap. 10. §. 2. Hujus Sophronii tempore, & regnante adhuc Heraclio Imperatore, Haumar (ſive Omar) Saracenorum Princeps, Syriam ſubegit, & urbem Hieroſolymorum cepit, anno Dom. 635. manſitque ea urbs ſub ſervitute Saracenicâ annos quadringintos ſexaginta tres, donec virtute Francorum, Duce Godefrido Bullionæo, liberata eſt anno Dom. 1099. quâ de re vide plura libro ſequente.

Sophronius;

Hieroſolyma à Saracenis jubàta.

CAPUT SEPTIMVM.

Hiſtorica narratio, de Proterio Epiſcopo Alexandrino.

POſtquam *Dioſcorus* Concilii Calcedonenſis decreto abdicatus eſt, & mandato Imperatoris in exilium miſſus eſt Gangrenam urbem Paphlagoniæ, explero jam magno & venerabili Calcedonenſi Concilio, Epiſcopi, & Clerici Ægyptii, qui cum Dioſcoro ad Concilium venerant, & in Eutychetis Dioſcorique damnationem conſenſerant, & epiſtolæ Leonis Papæ Romani ſuſcripſerant, reverſi ſunt Alexandriam, ut cum omnium civium voluntate eligerent Ordinandum Epiſcopum, in locum Dioſcori, ſacris (id eſt, imperialibus Marciani Imperatoris) ob hoc literis præcedentibus ad Theodorum tunc Auguſtalem. Collecti ſunt ergo nobiles civitatis, ut eum, qui eſſet vitâ & ſermone Pontificatu dignus, eligerent. Hoc enim & Imperialibus ſanctionibus jubebatur. Cúmque ſuper hoc multa dubitatio proceſſiſſet, quibuſdam adhuc Dioſcoro addictis, tandem communibus Concilii illius Alexandrini ſuffragiis ad Epiſcopatum Alexandriæ gerendum electus eſt *Proterius*, cui & Dioſcorus Eccleſiam commendaverat, qui & eum Archipresbyterum fecerat. Ordinatus ergo Proterius, præſentibus Epiſcopis illis, qui Synodo Calcedonenſi ſubſcripſerant, inthronizatur, anno Dom. 452. Hæc commemorantur à Liberato in breviario, cap. 14. & Euagrio, lib. 2. cap. 5.

Electio Proterii Epiſcopi Alexandrini.

2. Proterio in ſede Epiſcopali collocato, tumultum maximum & planè intolerabilem à populo variis eſtuante ſententiis, dum alii Dioſcorum repoſcerent, alii autem Proterio firmè adhæreſcerent, excitatum eſſe, narrat Euagrius loco citato. Et addit Liberatus, cap. 15. multa pericula paſſum eſſe Proterium, ita ut militari pro cuſtodia indigeret auxilio, pluricno tempore ſui Pontificatûs: permanſiſſe autem illæſum in illo epiſcopatu, quamdiu vixit Marcianus Imperator.

3. Mortuo autem Marciano Imperatore, anno Dom. 457. concitata illicò eſt ſeditio à Timotheo Æluro, quem Eutychiani à Proterio ſeparati ſibi epiſcopum delegerant, & Petro Moggo diacono, aliiſque hæreſeos Dioſcorianæ fautoribus, qui veniunt Alexandriam, & furioſam multitudinem contra Proterium dimittunt. Cogitur itaque Proterius fugâ ſalutem quærere. Ideo ſeſe recepit in baptiſterium, exiſtimans barbarorum crudelitatem in ſacratum illum locum non irrupturam. Sed contrà accidit, nam homicidæ illi, neque loci reverentiâ, neque diei ſolemnitate, (agebatur enim feſtivitas) neque perſonæ dignitate deterriti, irrumpunt in ipſum baptiſterium, & ipſum Proterium unà cum aliis ſex crudeliter interficiunt. Et corporis Proterii reliquias vulneribus undique plenas abducunt ſecum, trahunt per univerſam fere urbem, ludibrio miſerandum in modum exponunt, atrociter verberibus lacerant, corpus illud quod verbera minimè ſentiebat, diſcindunt membratim, & nec à viſceribus illius, more ferarum, deguſtandis ſe continuerunt. Poſtremò quod reliquum erat corporis, igni trahunt abſumendum; & cineres illius in ventum ſpargunt, diſſipantque: ut efferatam beſtiarum immanitatem longè ſuperare viderentur. Iſta omnia referunt conquerentes orthodoxi epiſcopi totius diœceſeos Ægypti, in ſua ſupplicatione miſſâ ad Leonem Imperatorem, Marciani ſucceſſorem, in qua etiam ajunt iſtorum omnium malorum autorem & architectum fuiſſe Timotheum. Exſtat ea poſtulatio Epiſcoporum Ægyptiacorum, apud Euagrium, lib. 2. cap. 8. Idem facinus breviter narrat Liberatus, in breviario, cap. 15.

De exitu iſtius Timothei Æluri vide cap. 8. §. 5.

Proterii martyrium.

Truculenta furitas hæreticorum.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

De literis Encyclicis Leonis Imperatoris; & de duobus Timotheis, Æluro & Salophaciolo Episcopis Alexandrinis.

MIssi ex altera parte quidam Episcopi & Clerici, fungentes legatione pro Timotheo Æluro dederunt & ipsi Petitiones Leoni Imperatori, contra Synodum Chalcedonensem, petentes ut eadem Synodus tolleretur. et contra illi à parte *Proterii* vindictam sceleris postulabant. Vtrisque auditis, lectisque utriusque partis supplicibus libellis, Leo Imperator undequaque in Romano imperio Episcopos aliarum Ecclesiarum, & alios doctrinâ & vitæ sanctitate præstantes viros, per literas, consuluit. missis ad eos exemplaribus libellorum supplicum utriusque partis, convenire jubens in particularibus synodis, & omnibus rebus ibi diligenter tractatis ac disquisitis, eum per literas certiorem facere, quid de Timotheo Æluro, & quid de Concilio Chalcedonensi ipsis videatur. ut referunt Euagr. lib. 2. cap. 9. & Liberatus, cap. 15.

2. Operæ pretium facturus videor, si hîc inseram admodùm piam & Christiano Principe dignam Leonis Imperatoris Paræneſin, quâ Episcopos & Clericos monet, quo animi affectu convenire, & quomodo in rebus tractandis definiendisque se gerere debeant. Eam describemus ex ipsius Imperatoris literis, ad Anatolium Episcopũ Constantinopolitanum, quibus similes literas ab eodem Imperatore tum ad alios Episcopos, tum ad viros sanctitate illustres, & inter hos ad magnum illum Simeonem Styliten, στυλίτην seu στυλίτην, qui primus omnium cœpit in columna habitare, adhuc superstitem, datas esse commemorat Euagrius, lib. 2. cap. 9. ubi etiam historiæ suæ inserit Euagrius exemplum epistolæ illius, quam scripsit Leo Imperator ad Anatolium, ex qua hæc pauca in gratiam lectoris deprompsimus: *Proinde* (inquit) *tua pietas faciat, ut omnes orthodoxi sancti Episcopi, qui in hac urbe primariâ in præsentia commorantur, quin etiam omnes sanctissimi Clerici confestim apud se conveniant, καὶ πάντων ὁπωσοῦν πρακτέόντων καὶ διατακτέόντων,* [*ἐπειδὴ ἡ ἁγία ἀλεξάνδρεια πόλις τεταράκται, ἧς τοὺς ἐκ θεοῦ ἐπισκόπους καὶ ἐν ἁγίοις μεγίστη δόξα ἡμῖν ὑπάρχει*] *εἴπατε δ' ἡμῖν σὺν τῷ θεοσεβεστάτῳ Τιμοθέῳ, καὶ ἐν ὧ καὶ κοινὴ σπουδή ἐστιν, ἀντὶ τίνος αἱρετικοῦ φόβου, καὶ ἐφ' ὅσα χρεὼν ἦν ἀπηχθείας, μόνον τὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ φόβον ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν τιθέμενοι, ἐπειδὴ ἐσμὲν ὑπὸ τὸν τοιοῦτον τῆς ἐκκλησίας κανόνα δόντες, ἵνα καὶ περὶ πάντων ὑμῖν ἐν ὑμετέραις καιρωτατηλείαις διδάξωμεν ἢ ἐρμήζωμεν τύπον δοῦναι διαφόρως.* id est; *& omnibus rebus diligenter tractatis ac disquisitis,) quandoquidem nunc Alexandria turbata est, quæ, ut in statu tranquillo & pacato locetur, nobis maximè cura est) quid de eo de quo suprà diximus, Timotheo, & de Chalcedonensi Concilio, vobis videatur, dicite, sine ullo humano timore, & absque gratia & odio, solum omnipotentis Dei timorem ante oculos statuentes, quandoquidem nostis vos de hac re immaculatam Divinitati rationem reddituros. ut ab omnibus per vestras literas perfectè edocti, edictum conveniens promulgare possimus.* Hæc Leo Thrax Imperator. Quem utinam in concedenda idonea libertate, & exigendo debito candore, imitarentur omnes Principes! Optandum quoque, ut commendatam ab hoc pio Principe animi integritatem præstarent omnes Pastores & doctores.

Pii principis exemplum.

3. Leo Episcopus Romanus, aliique omnes, ad quos scripserat Imperator (excepto toto Amphilochio Sidæ Episcopo, ut monet Euagrius lib. 2, cap 10.) rescripserunt Chalcedonensem Synodum usque ad sanguinem esse vindicandam: electionem autem Timothei consentientibus suffragiis damnaverunt, eumque non solùm inter Episcopos non habendum, sed etiam Christianâ appellatione indignum declaraverunt. et hæ epistolæ (inquit Liberatus cap. 15.) vel rationes Episcoporum omnium, in uno codicis corpore vocantur *Encyclicæ*. Literas autem illas, quas ad Episcopos & Monachos de hac quæstione miserat Leo Imperator, ut eorum judicium addiscere, illas inquam, ipsius Imperatoris Leonis consultorias epistolas, Euagrius vocat ἐγκύκλια γράμματα. *Encyclicas literas*, seu *circulares literas*. Καθόλικα. lib. 2. cap. 9.

Epistolæ Encyclicæ.

Ἐγκύκλια Καθόλικα.

Simeon Stylita vide sup. lib. 3. in Basilio.

4. Acceptis undique literis, scripsit Imperator Leo duci Alexandriæ Stilæ, ut pelleret quidem ab Episcopatu modis omnibus Timotheum; inthronizaret autem alium de decreto populi, qui Synodum Chalcedonensem vindicaret Iussione acceptâ, dux Stila fecit quæ fuerant imperata. Et pulso in exsilium *Timotheo Æluro*, alius eligitur Timotheus, qui Proterio succederet, cognomento *Salophaciolus* sive *Atbus*, quem nonnulli Basilicum vocarunt. ut legimus apud Liberatum, cap. 15. & cap. 16. & Euagr. lib. 2. cap. 11.

Qualiter affectus esse & quomodo se gerere debeat qui sedent in Synodo.

Exitus Timothei Æluri.

5 Hic Timotheus Salophaciolus Catholicorum Episcopus, ejectus est postea à Basilisco tyranno, & restitutus est Timotheus Ælurus: fugit autem Timotheus catholicus in Canopum castellum, & in monasterio latuit. Tunc Petrus Moggus hæreticus iterum se cum Timotheo Æluro junxit, cum quo fuerat antè damnatus. At Zenone ad Imperium revertente, Timotheus Ælurus sibi metuens, humana vitâ hausto veneno, solutus est. Post cujus obitum ordinaverunt sibi hæretici Episcopum Petrum illum, cognomẽto Moggum, hæreticum Eutychianum siue Dioscorianum. Qqod cognoscens Imperator Zenon scripsit Anthemio Augustali, ut Petrum quidem sacerdotio privaret, Timotheum verò Salophaciolum in Episcopatum reduceret. quod etiam factum est. Deinde sine molestia sedem obtinuit Timotheus Salophaciolus, & in pace mortuus est anno Episcopatûs sui vigesimo tertio, mense sexto, ut scribit Liberatus in breviario, capite 16.

CAPVT NONVM.

De Petro Moggo, & Ioanne Talaja, Episcopis Alexandrinis, & Calandione Episcopo Antiocheno.

Timotheus Salophaciolus, postquam Zenonis Imperatoris auctoritate, pulso Petro Moggo, sedem suam Alexandrinam recuperavit, mittit Constantinopolim quosdam Clericos gratias agens Imperatori. Cum quibus erat *Ioannes* cognomento *Talaja*, presbyter Tabennesiotis. [ut refert Liberatus in breviario, cap. 16.] Hic petiit ab Imperatore, ut si Alexandriæ Episcopus è vita migraret, liceret eis qui Alexandrinam incolunt, quem vellent deligere Episcopum. Ipse autem *Ioannes*, juramento interposito, promisit Imperatori, se nunquam sedem Alexandrinam petiturum. Decrevit igitur Zeno, eum post mortem Timothei episcopum futurum, quem clerus & laïcorum multitudo eligerent. [ut scribit Euagrius, lib. 3. cap. 12.] Iuramenti autem à Ioanne interpositi, posteáquè violati, meminit etiam ipse Imperator Zeno, in literis suis ad Appollonium Augustalem & ducem Pergamium referente Liberato in breviario, capite 17. & in literis ad Simplicium Papam Romanum, referente ipso Simplicio, epistol. 17. ad Acacium.

Electio Episcopi Alexandrini.

2. Post mortem autem Timothei Salophacioli, Ioannes Talaja, neglecto suo juramento, Episcoporum Alexandrinum capessit. Neque ei curæ fuit synodicas literas, de more, dare ad Acacium Constantinopolitanum Episcopum. Cui (ut refert Zeno, apud *Simplicium* loco citato) juramento illud Ioannis non erat incognitum. Habens autem memoratus Ioannes Talaja amicum Ellum Magistrum, cui multa & pretiosa xenia direxerat, ei de sua ordinatione scripsit. Scribens etiam Principi, ut per Ellum Magistrum omnis ejus causa disponeretur. Illo autem Constantinopoli non invento, latore literarum (Magistrianum vocat Liberatus) neque Acacio, neque Imperatori literas obtulit, sed perrexit Antiochiam, illuc enim ab Imperatore missus erat Ellus, ut reprimeret Leontium tyrannum, cum quo tamen se conjunxit Ellus contra Zenonem. Ista referuntur à Liberato in breviario, capitib. 16. 17. 18.

3. Acacius postea, auditâ Ioannis ordinatione, & ægrè ferens non esse ad se directas synodicas literas, persuasit Imperatori ut scriberet Apollonio Augustali, & duci Pergamio, ut Ioannem ab Alexandrina sede pellerent, tanquam perjurum, qui sedem eam contra suum jusjurandum, quod in regia civitate dederat, arripuisset: Petrum autem Moggum, jam unitatem & veritatis professionem præ se ferentem, in sede Alexandrinam restituerent, si prius suscipieret Henoticon Principis, & synodicas destinaret epistolas Constantinopolitano Acacio, & Simplicio Romano, & cæteris Archiepiscopis: & reciperet eos, qui stabant à partibus Proterii, & Timothei Salophacioli. Quibus à Petro præstitis, Alexandrini universi consenserunt in restitutionem Petri, & (ut Liberatus loquitur) Petrus ab omnibus intronizatur. Qui concione apud populum habitâ epistolam Zenonis de concordia, seu ἑνωτικὸν legit, ut monet Euagrius, lib. 3. cap. 13. quibus literis lectis, (inquiunt Euagr. lib. 3. in fine capitis 14. & Nicephorus Callist. lib. 16. in fine capitis 12.) Alexandrini universi sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ conjuncti unitique sunt: & quæcunque in medio fuere, offendicula & impedimenta sustulere. Hæc ex Liberato, cap 17. & cap. 18. & ex Euagrio lib. 3. cap. 12. & cap. 13. & 14. & Nicephoro Callisti, lib. 16. capitib. 11. & 12. Illud autem Zenonis ἑνωτικὸν sequente capite exhibebimus.

4. Synodicam autem illam Ioannis Talajæ quum cum Magistriano misisset, suscepit eum Ellus magister. *Calandion* episcopus Antiochiæ. Demonstrante Ioanne Talaja, ejectus de sede Alexandrinâ, profectus est Antiochiam, ut videret amicum suum Ellum magistrum. Cui cùm narrâsset quæ ubi evenerant, eius consilio ingressus est ad Calandionem Patriarcham Antiochenum, qui Ioannis suasu scripsit ad Zenonem Imperatorem & Acacium Patriarcham Constantinopolitanum, contra *Petrum Moggum*, vocans eum mœchum, id est, alienæ sedis injustum invasorem, & dicens eum Alexandriæ tacto Concilio Chalcedonensi dixisse anathema. Eum favore Ioannis Talajæ scripsit etiam Calandion literas commendatitias ad Simplicium Pontificem Romanum, quibus unus is secum literis, Ioannes Talaja Romam se contulit. Ac Calandion postea ad incolendam Oasin relegatus est in exsilium, quod per eam causam occasionem arripuisset fovendi partes Elli & Leontii contra Zenonem. Hæc commemorantur à Liberato, cap. 18. & Euagrio, lib. 3. capite 16. & Nicephoro, lib. 16. cap. 13.

5. Ejecto Calandione, *Petrus Gnapheus* per callidtatem sedem Antiochenam recuperavit, henotico Zenonis subscribens. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ episcopum, & vicissim ab eodem accepit synodales literas. Ad eundem etiam Petrum Moggum literas synodicas scripsit Martyrius Hierosolymitanus episcopus, Anastasii successor. Et eidem Petro Moggo conjunctus est Acacius Patriarcha Constantinopolitanus. (Euagrius, lib 3. cap. 16. & Nicephorus lib. 16. cap. 13.) Atque ita concordia fuit inter quatuor illas sedes Patriarchales; in confessione unius orthodoxæ fidei, quæ Zenonis henotico continebatur.

Petrus Gnapheus de quo plura cap. 12.

6. Attamen haud ita multo pòst Alexandriæ quidam à communione Petri Moggi recesserunt, & ipse *Petrus* Chalcedonensem synodum palàm anathemate damnavit: quod ubi Acacio Patriarchæ Constantinopolit nunciatum esset, turbatus eo nuncio Acacius misit quosdam Alexandriam, qui quid factum esset cognoscerent: quibus Petrus Moggus homo varius & versipellis, πολύμορφος & πὸς κεφαλὴν συμβολικὸς, satisfacere cupiens, negavit factum & literas dedit ad Acacium, quibus apertè profitebatur se non damnare, sed recipere & credendo confirmare Concilium Chalcedonense. Extat illa *Petri Moggi* ad Acacium epistola & confessio rectæ fidei, apud Euagrium, lib. 3. cap. 17 & Nicephorum, lib. 16. cap. 14. Interea Alexandrini Eutychianis aliud indicabant: ut monet Liberatus,

Petrus Moggus homo varius & versipellis.

qui

qui de Petro isto ait: Permansit in episcopatu, scribens Acacio, quia esset *Synodi* communicator, & fallens Alexandrinos, quia non communicaret Synodo. Hæc Liberatus, cap. 18. ubi etiam monet natum inde esse Alexandriæ dissidium & divisionem, Postea autem Petrus Moggus acta Concilii Chalcedonensis apertè damnavit, scriptis in eam sententiam literis ad Flavitam Patriarcham Constantinopolitanum, Acacii jam defuncti successorem, quibus literis lectis, Euphemius, successor Flavitæ, se à Petri communione sejunxit, & in sacris tabulis nomen ejus expunxit. Et paullò pòst mortuus est iste Petrus Moggus. Euagr. lib. 3. capitib. 22, & 23. Niceph. lib. 16. capitib. 19. & 20. Liberatus, cap. 18.

7. Ioannes autem Talaia, aliquamdiu Romæ mansit, habens Episcopi dignitatem, eique Felix Papa Romanus, Simplicii successor, Nolanam dedit Ecclesiam, quæ est in Campaniæ regione, in qua plurimos residens annos, in pace defunctus est. ut scribit de eo Liberatus in breviario cap. 18. Quas autem turbas dederit, & quæ dissidia inter Romanos Pontifices & Acacium Constantinopolitanum concitaverit, monebimus, cap. 11. hujus libri.

CAPUT DECIMVM.

Ἑνωτικὸν, id est, unitivum, sive epistola pacificatoria, Zenonis Imperatoris, ex Euagrii lib. 3. cap. 14. & Liberati breviario cap. 18. & Niceph. Callisti lib. 16. cap. 12.

IMperator Cæsar *Zenon*, pius, victor, triumphator, maximus, semper Augustus, universis episcopis sanctis & populis per Alexandriam, Ægyptum, Libyam, & *Pentapolim*. Principium & statum, virtutemque & scutum inexpugnabile nostri scientes Imperii, solam rectam veramque fidem, quam adventu divino exposuerunt soli, qui in Nicæa congregati sunt, 318 sancti *Patres* firmaverunt autem & qui Constantinopolim convenerunt, centum quinquaginta similiter sancti Patres, noctibus ac diebus, oratione & studio & legibus nitimur multiplicari per eam sanctã Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, incorruptam, & sine obitu matrem nostrorum sceptrorum. In pace vetò & concordia, quæ circa Deum est, pios populos perseverantes, acceptabiles pro nostro imperio supplicationes offerre, cum sanctissimis Archiepiscopis & Dei cultoribus, clericis & archimandritis. Magno enim Deo & Salvatore nostro Iesu Christo, ex sancta Virgine Dei genitrice Maria incarnato & nato, ex concordia glorificationem atque culturam laudante, pariterque suscipiente, hostium quidem generationes conterentur: omnes autem inclinabunt post Deum suam potestati nostræ cervicem. Pax autem & bona quæ ex ea sunt, aëris temperantia, & fructuum ubertas, sed & alia hominibus utilia suppeditabuntur. Cum sic ergo immaculata fides & nos & Romanam servet rempublicam, supplicationes nobis oblatæ sunt à Deo amantissimis Archimandritis & Eremitis, & aliis reverendis viris supplicantibus unitatem sanctissimæ Ecclesiæ, ut copulentur membra membris quæ bonitatis inimicus ex longis retro temporibus separare conatus est sciens, quia adversus totum Ecclesiæ corpus exercendo bella devincitur, & ex hoc evenisse, generationes innumeras in tantis annis vita privitas, alias quidem lavacro regenerationis fraudatas obiisse, alias factâ communione nequaquam participantes, ad discessum inevitabilem hominum fuisse deductas, necesque præsumtas decies millies, & sanguinum redundantiâ pollutam non solum terram, sed etiam ipsum aërem. Hæc quis non optet ad bona transformare? Propterea cognoscere vos studuimus, quia & nos, & ubique sanctissimæ orthodoxorum Ecclesiæ alterum symbolum, aut mathema, aut terminum fidei, aut fidem circa prædictum sanctum Symbolum 318. Patrum, quod etiam firmaverunt memorati centum quinquaginta sancti Patres, neque habuimus, neque habemus, neque habebimus, neque habentem scimus: & si quis habuerit, alienum eum existimamus. Hoc enim solum nostrum (sicut diximus) Imperium salvare confidimus. Sed & omnes populi, qui salutare baptisma promerentur, hoc solum percipientes baptizantur. Quod secuti sunt sancti patres, Ephesi congregati, qui depoſuerunt impium Nestorium & opinionis ejus postea sectatores. Quem Nestorium, simul & Eutychetem, quòd contraria eis quæ dicta sunt sapiant, nos etiam anathematizamus. [ὃ καὶ ἐξακολούθησαν οἱ ἁγιοι πατέρες οἱ ἐν τῇ ἐφεσίων συναλύοντες, οἱ καθελόντες τὸν αὐτῶν δυσσέβειον, καὶ τοὺς τὰ ἐκείνου μετὰ ταῦτα φρονοῦντας. ὃν τινα καὶ ἡμεῖς τε νῦν ἅμα καὶ ὑπερ τῶν ἁγιωτάτων τῆς εἰρηνικῆς φρονοῦντες, ἀναθεματίζομεν.] Suscipimus & illa duodecim capitula quæ pronunciata sunt à sanctæ memoriæ Cyrillo, qui Alexandrinorum sanctæ catholicæ Ecclesiæ Archiepiscopus fuit. Confitemur autem unigenitum Dei Filium & Deum, qui verè homo factus est, [τὸν κατ' ἀλήθειαν ἐνανθρωπήσαντα] Dominum nostrum Iesum Christum, consubstantialem Patri secundum Divinitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, eundem, qui descendit, & incarnatus est ex Spiritu *Sancto*, & Maria Dei genitrice virgine, unum exsistere Filium, & nos duos. Vnius enim esse dicimus unigeniti Filii Dei & miracula, & passiones, quas sponte carne perpessus est Eos autem, qui dividunt, aut confundunt, aut phantasiam introducunt, omnino non recipimus, quippe incarnatio expers peccati quæ verè facta est ex Deipara Virgine, accessionem alterius filii non effecit. Nam Trinitas, etiam incarnato uno de Trinitate, nempe Deo Verbo, manet Trinitas [ἐπείπερ ἡ ἀναμάρτητος κατ' ἀλήθειαν σάρκωσις ἐκ τῆς ἁγίας, θεοτόκου ἑνὸς υἱοῦ ἐ πατέρος. μίου γὰρ Θεοῦ, ἡ σωτηρία, καὶ συμπαθήσας τῷ ἰδίῳ σ τεκόντι, διὰ λογῶ. Scientes itaque quod neque sanctissimæ ubique orthodoxæ Ecclesiæ, neque harum præsules Deo amantissimi sacerdotes, neque nostrum imperium, symbolum aut terminum fidei citra prædictum sanctum Mathema receperunt aut recipiunt, univimus nos, ipsos, mihi dubitantes [ἑνώσαμεν ἑαυτοὺς, μηδὲν ἀμφιβάλλοντες] Hæc autem scripsimus, non innovante fidem, sed ut vobis de fide penitùs persuaderemus,

[ὁ καινὸς οὗτος σύνοδος, ἀλλ' ὑμᾶς πλανῶν.] Omnem vero, qui aliud quicquam sapuit, aut sapit, aut nunc, aut aliquando, sive Chalcedone, sive in quacunque synodo, anathematizamus. præcipuè verò prædictos Nestorium & Eutychen, & quæ eorum sunt sapientes. Copulamini ergo spiritali matri Ecclesiæ, eadem sapientes nobiscum, in eadem positi communione, secundùm prædictum unum & solum fidei terminum eorundem sanctorum Patrum. Sanctissima namque mater nostra ecclesia, tanquam quæ genuit vos, filios exspectat amplecti ex longo pòst tempore, dulcemque vocem vestram concupiscit audire. Concitate igitur vosmetipsos. Hæc enim facientes, & Salvatoris nostri Domini propitiationem ad vos attrahetis, & à nostro imperio laudabimini.

CAPVT VNDECIMVM

De Acacio Episcopo Constantinopolitano, & de lite inter eum & Felicem III. Papam Romanum.

GEnnadio, Anatolii successore, mortuo, collocatus est in sede Constantinopolitana Acacius, anno Dom. 471. regnante Leone Thrace Romanorum Imperatore: cui in Imperio successit Zeno, anno Dom. 474 quo expulso Basiliscus tyrannus, suasu Timothei Æluri, literas scripsit Encyclicas ad omnes undiquaque Episcopos, in condemnationem Concilii Chalcedonensis, quibus impiis literis Episcopi subscripsisse feruntur quingenti, hoc enim jusserat in ipsis literis Basiliscus: & episcopi Asiæ Ephesi congregati libellum supplicem scripserunt ad Basiliscum tunc imperantem, eique apertè declarant atque jurant, se non invitos aut vi & necessitate adactos, sed libentibus animis & propensa voluntate susscepisse ejus literas contra Concilium Chalcedonense scriptas, eisque libenter pietate planè liberâ subscripsisse: eundemque hortantur ut coërceantur adversarii, nempe Concilii Chalcedonensis propugnatores, literisque Basiliscì subscribere recusantes, præcipuè verò ut Acacius episcopus Constantinopolitanus ab Episcopatu pellatur, subscripserunt autem Basiliscì literis contra Synodū Chalcedonensem editis etiam sedium Patriarchalium Antistites, Timotheus Ælurus Alexandrinus, & Petrus Gnapheus Antiochenus, & eisdem subscripsisse etiam fertur Anastasius qui Iuvenali successit in sede Hierosolymitana, sicut legere est apud Euagrium lib. 3. capitib. 4. & 5.

1 *Impia subscriptiones.*

Profana adulatio, cum audaci immanitate. Vide, §. 4.

Acacii constantia.

2. Acacio quoque, ut circulares ejus literas reciperet, & Synodum Chalcedonensem anathemari subjiceret, per vim instituit Basiliscus, cum id jam tres magni throni Patriarchales fecissent. Sed id facere constanter recusavit Acacius, & cōvenit contra Basiliscum tota civitatis, viri simul & mulieres in Ecclesia, Acacius autem seque ipsum & thronū suum, & altare pullâ veste obduxit. Tunc etiam Daniel stylites ex columna descēdit, & cum populo & Acacio ecclesiasticos conventus egit Basiliscus autem motum urbanæ plebis veritus Senatui indixit, ne molestiam Acacio exhiberent. Daniel verò plebis & monachorum multitudine assumtâ, ad tyrannum accessit, & propalam liberè apud eum de rectis dogmatibus disseruit. Effeceruntque Acacius & Daniel, ut contrariæ prioribus literis à Basiliscō literæ ederentur, quibus Chalcedonensis synodi doctrinam, & adversus Eutychetem hæreticum decreta approbavit atque defendit. ut referunt Theodorus Lector, lib. 1. Collectaneorum, & Nicephorus Callisti. lib. 16. cap. 6 & cap. 7. & Euagrius, lib. 3. cap. 7. De Daniele autem stylita plura scribit Nicephorus lib. 15. cap. 22.

Daniel stylites

3. Zenon autem, recuperato Imperio, *legem sanxit*, (ut refert Euagrius, lib. 3. cap. 8.) qua decreta Basiliscì tyranni contra orthodoxam fidem & Concilium Chalcedonense facta, & literis encyclicis comprehensa, abrogata sunt, & Petrus Gnapheus Ecclesiâ Antiochena expellitur. Ælurus autem Alexandrinus moritur, pulsoque ejus successore Moggo, Timotheus orthodoxus in Episcopatum reducitur. ut monuimus supra, cap. 8. Antiochenæ autem Ecclesiæ præpositus est Stephanus, quem Eutychiani hæretici postea occiderunt, sicut indicatum supra, cap. 5. hujus libri.

Pœnitentia & palinodia Episcoporum Asiæ.

4. Episcopi illi Asiæ, qui Encyclicis Basiliscì literis subscripserant, & ad eundem Basiliscum libellum supplicem contra Acacium dederant, pœnitentiâ nunc ducti, quo Acacium placarent, deprecari culpam, veniamque petere incipiunt: & missis ad Acacium pœnitentiæ libellis, ajunt, per istos libellos notum facimus, subscripsisse nos Basiliscì circularibus literis, non ex animi sententia, sed necessitate adductos, & verbis, non corde, assensum præbuisse. Nam Deo, cui nostræ preces gratæ acceptæque sunt, annuente, quæ ab orbis terræ luminaribus trecentis decem & octo, & rursum à centum & quinquaginta sanctis Patribus accepimus, adhæc quæ à sanctis Patribus Chalcedone congregatis piè & rectè constituta sunt, credimus Hæc referunt Euagrius, lib. 3. cap. 9. & Nicephorus Callisti, lib. 16. cap. 9.

5. Tantis pro veritate certaminibus peractis, Acacius, disjectam Ecclesiarum conditionem intuens, persuasit Zenoni (teste Liberato, cap. 17.) ut fieret henoticon illud, quod superiore capite exhibuimus. Eique subscribentem, & Proterio Timotheoque Catholicis communicantes recipientem Concilium que Chalcedonense approbantem Petrum Moggum in communionem recepit, eique sedem Alexandrinam restitui curavit, expulso ob perjurium Iohanne Talaia. sicut est supra ostensum, cap. 9. huius libri.

6. Romam profectus Iohannes Talaja, ferens secum (ut cap 9. dictum est) commendatitias Calandionis Antiocheni literas, turbas ibi magnas concitavit, dicens se pro decretis Leonis & Chalcedonensis Concilii exturbatum esse sede suâ Episcopali, & alium ei esse surrogatum qui illis adversaretur. qua narratione motus Simplicius tunc episcopus Romanus, & ægrè ferens Patriarchæ Constantinopolitani tantum esse apud Orientales autoritatem, ut de sedibus etiā Patriarchalib. statueret, inconsulto Romano Pontifice, & damnatos, quamvis pœnitentes, in communionem reciperet *sine Apostolica sedis consultatione*, (ut loquitur Gelasius Papa epist. 13.) scripsit de caussâ Iohannis Talajæ ad Zenonem Imperat. Rescrisit autem Zeno, Iohannem perjurii reum esse, ideóque

ideóque sacerdotio esse indignum, ac propterea ob crimen perjurii meritò esse rejectum, non autem ob aliam causſam, ut legimus apud Euagrium lib. 3. cap. 15. & Niceph. lib. 16. cap. 15. & apud ipsum Simplicium, epist. 17. quam de eodem negotio scripsit ad Acacium. Acacius verò (ut refert Liberatus, cap. 18.) susceptis epistolis, simpliciter rescripsit Simplicio, quod Iohannem quidem Alexandriæ ignoraret episcopum, Petrum verò Moggum susscepisset in communionem in Zenonis Principis unitivo, & quod hoc citra ejus gessisset sententiam propter unitatem Ecclesiarum, Principis jussione.

7. Simplicius adhuc contristatus, rescripsit Acacio, hæreticum hominem communi decreto damnatum, Petrum Moggum, non debuisse nisi communi consilio à damnatione liberari. Nec sufficere susceptionem edicti unitivi, nisi etiam idem Petrus agnoscat atque recipiat terminum Chalcedonensis Concilii, & epistolam Papæ Leonis. His literis Acacio redditis, cum deliberaret Acacius quid rescribere oporteret, Papa Simplicius defunctus est, & ordinatur Felix Romanę Præsul Ecclesiæ. Hæc scribuntur à Liberato, cap. 18.

8. Felix III. Papa Romanus, zelo sedis suæ Romanæ, & æmulatione accensus adversus Patriarcham Constantinopolitanum, tantam apud aliarum provincarum Ecclesias existimationem & potestatem obtinentem, instigante etiam Iohanne Talaja, qui non intermisit Felici molestus esse, de Petro Moggo, & de Acacio Moggum in communionem recipiente, eò tandem devenit, ut literas ediderit damnatorias contra Acacium, quibus eum Episcopali gradu & fidelium communione privatum esse pronunciavit, eo quod alienarum sibi provinciarum jura temerariè (ut ipsius Felicis verbis utar) vindicaret, & hæreticos damnatos in communionem reciperet. ut legimus apud Anastasium bibl. & Platinam in vita Felicis, & apud Euagrium, lib. 3. cap. cap. 18. & cap. 20. & Niceph. lib. 16 cap. 15. & cap. 16. & exstant adhuc in epistolis Felicis, literæ illæ damnatoriæ ad Acacium missæ. Fel. epist. 6. quas literas contemsit Acacius, ut refert Liberatus, cap. 18.

9. Scribit autem apud Nicephorum Callisti (lib. 16 cap. 17.) Pasilius Cilix Acacium usque adeò condemnationem eam non respexisse, ut ipse Felicis Papæ Romani nomen ex sacro albo exemerit. Id quod non immeritò ab Acacio factum videri posset, si concedamus ex diptychis delendos esse, non solos hæreticos, sed etiam temerarios pacis publicæ turbatores, & Pastorum catholicorum injustos infamatores & persequutores, conservorumque iniquos percussores, qui suis iniquis præjudiciis ita abripiuntur, & typho seculi usque adeò addicti sunt, ut potius quàm ventosæ suæ apud homines gloriæ, & superbæ throni sui arrogantiæ quicquam decedere, aut aliis majorem quàm vellent potestatem concedi patiantur, malint Ecclesiarum unitatem piè ac prudenter constitutam rumpere, atque omnia tumultuosè miscere. Scripserat antea ea de re ad Felicem Zeno Imperator, his verbis, (ut refert Euagrius, lib. 3. cap. 20.) Debes pro certo cognoscere, & nostram pietatem, & Petrum sanctissimum, de quo ante dictum est [*Petrum Moggum intelligit*] & omnes sanctissimas Ecclesias sanctissimum Concilium Chalcedonense amplecti & venerari.

10. Certè Acacium ipsum fuisse orthodoxæ fidi tenacissimum, & Concilii Chalcedonensis propugnatorem strenuum & constantissimum, ex eis quæ superius commemorata sunt, liquidò constat. quod autem henotico Zenonis usus sit ad tollendam miserabilem Ecclesiarum dilacerationem, ut orthodoxæ confessioni simul omnes assuefacti, eo facilius ad deponendas offensiones, quas de Concilio Chalcedonensi perpetam conceperant, adducerentur, atque ita funestas inimicitias ex animis prorsus ejicerent; quis æquus rerum æstimator non agnoscat prudentis atque fidelis Pastoris egregium fuisse & singulari laude dignum consilium & opus. Non enim cuiquam hæretico indulsit ut hæresin profiteretur, sed fidem profitentes orthodoxam communioni promtè, ut pium prudentemque pastorem decet, restituit, præsertim cum videret disjectum Ecclesiarum statum id aſſlagitare. Ideo Petrum Moggum, & alios, hæresin profitentes damnavit, & eosdem fidem orthodoxam confitentes libenter recipit. Vnde perspicitur vanitas illius opprobrii, quo eum injustè asperſit Felix epist. 4. quod etiam repetens Felicis successor Gelasius primus Papa Romanus, epist. 1. ait; Sed Acacius, inquis, nihil contra fidem, sicut Eutyches & successor eius, legitur ubicunque dixisse: quasi non sit deterius, & non ignorasse veritatem, & tamen communicasse veritatis inimicis. Hæc Gelasius. At non commuicavit Acacius veritatis inimicis apertis, sed veritatem palàm profitentibus, quos tamen eosdem inimicitiam contra veritatem profitentis à communione sua rejecit.

Vide cap. 12. huius libri §. ult. & cap. 18. §. 22. & §. 23.

11. Quocirca inutilis est & apud cordatos nullo loco haberi debet illa Gelasii Papæ apologia; Sed neqi (inquit) vos quisquam circumvenire pertentet, quod dicat non de religione, sed de moribus esse certamen, vel Apostolicam sedem non causſam communionis Catholicæ fideique tractare, sed injuriam dolere cur videatur ab Acacio fuisse contemta: quoniam hæc & hujusmodi quatenus simplices quoque decipiant, hi qui in errore sunt positi, spargere non quiescunt. Gelas. epist. 11. ad Episcopos Dardaniæ & Illyrici. Vbi etiam paullò post ait, Sedes autem Apostolica non contumeliam dolet, sed fidem defendit. At certè contrarium deprehensum est, nempe, sub prætextu defendendæ fidei, quam tamen Acacius non minus constanter, imò per plura pericula, & multo magis graviter ac decenter defendebat, dolori humano, de accepta, ut ipsis videbatur, contumeliâ, Romanos Pontifices nimium indulsisse quem dolorem idem Gelasius, epist. 13. ad Episcopos etiam Dardaniæ, & tomo sive opusculo de anathematis vinculo, non dissimulat, sed prolixè aperit. quod probè cognoscentes Acacii successores & omnes Episcopi Orientales, nomen Acacii per totos triginta annos post Acacii obitum in sacris diptychis retinuerunt.

CAPVT DVODECIMVM.

De Martyrio Episcopo Antiocheno, & de Petro Gnapheo, seu Fullone, etiam Episcopo Antiocheno, ejusque sectatoribus Fullonianis, seu Theopaschitis, hæreticis.

CVm Martyrius Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus esset, regnante Leone Thrace Imperatore, Zenon prætor generi Imperatoris, (qui etiam postea ipse Imperium adeptus est) habens uxorem Ariadnam filiam Leonis Imperatoris, in Orientem missus est, & venit Antiochiam. In qua profectione cum sequutus est Petrus cognomẽto γναφεὺς seu κναφεὺς, *id est*, Fullo, Presbyter Chalcedonensis, qui cum venisset Antyochiam, captus ambitione sedis illius civitatis, persuasit Zenoni ut ipsum juvaret. Et cum Martyrius tunc Antiochenus Episcopus in urbe Imperiali, nempe Constantinopoli, necessitate id flagitante, diutiùs moraretur, Petrus ille Gnapheus tumultus non exiguos Antiochiæ excitavit, nova quædam dogmata contra rectam fidem disseminans, & res pleraq; apud plebem per confusionem miscens & mercede conductis quibusdam Apollinaristis hæreticis, multa adversus Martyrium episcopum molitus est, & adjecto, ad hymnum tersanctum hoc additamento ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς *qui crucifixus est pro nobis*, anathema dicebat omnibus dicere recusantibus Deum esse crucifixum, ὅτι Θεὸς ἐσταυρώθη. atque ita populum per dissidia in varias partes distraxit. ut referunt Theodorus Lector, lib. 1. collectaneorum, & Nicephorus Callisti, lib. 15. cap. 28.

2. Martyrius cum ad Imperatorem venisset, multo cum honore dimissus est, studio & adhortatione Gennadii tunc Patriarchæ Constantinopolitani. Reversus autem Antiochiam, cum Antiochenos tumultuationibus & seditionibus delectari, & Zenonem ad hoc illis esse subsidio cerneret, Episcopatui renunciavit, dicens in Ecclesia, κλήρῳ ἀνυπακούστῳ, καὶ λαῷ ἀπειθεῖ, καὶ ἐκκλησίᾳ ἐμμολυσμῷ ἀποστατήσας, φυλάττων ἐμαυτῷ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα. *id est*: Clero immorigero, & populo inobedienti, & Ecclesiæ contaminatæ renuncio, servans mihi ipsi sacerdotii dignitatem. *Martyrii, renunciatio.* Post secessum Martyrii, Petrus Gnapheus tyrannicè sedẽ occupavit; & Chalcedonensem Synodum prosscidit, atque omnes accessionem illam tersancto hymno adjectam usurpare coëgit. quibus cognitis, Gennadius cuncta significat Imperatori Leoni, qui Gnapheum in exilium ablegari jubet. Ille autem cum id præsciisset fugâ elapsius, exilii pœnam evasit. Hæc narrantur à Theodoro Lectore, lib. 1. Collectaneorum, & Niceph. lib. 15. cap. 28. Episcopatu autem Antiocheno communibus suffragiis potitum esse Iulianum, scribit ibidem Theodorus Lector. qui etiam eodem libro commemorat Petrum Gnapheum delituisse absconditum in monasterio Monachorum Acœmetorum ἀκοιμήτων, *id est*: insomnium, sive à somno abstinentium.

3. Basiliscus tyrannus (eodem referente Theodoro ibidem) Petrum Gnapheum restituit in sedem Antiochenam. De qua rursum à Zenone Imperatore dejectus est Gnapheus, & Episcopatum obtinuit Stephanus, quem Fulloniani a utis calamis confoderunt. ut monet Evagrius, lib. 3. cap. 10. Successit alius Stephanus, quem excepit Calandion, cui ab icitia cum Ello & Iohanne Talaia fraudi fuit. nam ad exsilium damnatus est Calandion tanquam fautor atque adjutor perduellionis adversus Imperatorem, ut supra docuimus, cap. 5. & cap. 9. hujus libri. Et sedem Antiochenam recuperat Gnapheus, suscipiens Zenonis henoticon, fraude in eo negotio usus, ut monet Niceph lib. 16. cap. 13.

4. Accessionem illam ad hymnum tersanctum, sectatores ejus Fulloniani retinuerunt, & dicti sunt *Theopaschitæ*, Θεοπασχίται, testibus Fausto episcopo Apolloniadis, & Phamphilo Episcopo Amydi, in suis epistolis ea de re scriptis, ad ipsum Petrum Gnapheum, quæ exstant in appendice, post acta Synodi Mennæ Patriarchæ, tom. 4. Concil. edit Paris. & Nicephoro, lib. 15 cap. 28. Quamvis autem sensu recto & orthodoxo dicamus, & fateri oporteat, cum Apostolo, Dominum gloriæ crucifixum esse, & proprio suo sanguine Deum acquisiviisse Ecclesiam suam; meritòque damnatus sit anthropolatra Nestorius, nudo homini passiones Christi salutiferas tribuens: Non minus tamen fugienda est impietas Petri Gnaphei, qui sub prætextu tuendæ veritatis adversus hæresin Nestorii, aliam retinet ac promovet æquè perniciosam hæresin Eutychetis, adjiciens hymno trisagio hæc verba, *qui crucifixus est pro nobis*, non ut doceat unitatem personæ Christi, habentis in se duas verè distinctas, licet inseparabiliter unitas, naturas, salvâ cujusque naturæ proprietate, μιᾷ ὑποστάσει συνηνωμένας, (ut loquitur Leontius actione prima, de sectis) adeò ut idem Christus θεάνθρωπος, manens secundùm Deitatem impassibilis; passus sit secundùm humanitatem; sed sensu planè à veritate alieno, confusionem eutychianam suis sectatoribus commendans, Deumque passum esse secundùm ipsam Deitatem insinuans, nempe secundùm illam unam naturam, quam solam in Christo post incarnationem agnoscebant hæretici eutychiani, non distinguentes in illo naturam divinam impassibilem, à natura humana passibili. Vnde etiam alii errores nefandi pullulant, nempe aut Filium esse à Patre ἑτερούσιον, quoad Deitatem, aut ipsam Patris & Filii & Spiritûs Sancti essentiam divinam seu Deitatem esse passibilem. Alterutrum istorum quisquis dixerit, is impio atque anathematizando errore tenetur. Verè igitur Felix III. Papa Romanus, ad eundem Petrum Fullonem scribens, de hoc additamento ad hymnum tersanctum, epist. 3. ait eum, quasi pietatis obtentu, diram impietatem excogitasse. *1. Cor. 2. Act. 20. 28.*

5. Et Acacius in sua ad eundem Petrum Gnapheum epistolâ, quæ exstat in appendice eorum, quæ gesta sunt in synodo Constantinopolitana sub Menna Patriarcha, tom. 4. Concil. editionis Paris. an. Dom. 1636. pag. 154. In illa inquam, sua epistola Acacius Patriarcha Constantinopolitanus, redarguens Petri Gnaphei hæreticam impietatem atque insaniam, sic prodentem in isto spurio additamento ad hymnum tersanctũ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, sic adversus eum argumentatur: Ἐὰν οὖν ὁ λόγος σαρξ, ὁμοίως καὶ ὁ πατὴρ. εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ λόγος σαρξ, ἡ τὸ πᾶσμα τὸ ἅγιον σαρκωτόν, ἵνα δὲ μία ὕλη, καὶ μία ἡ τούτων θεότης. Ἐὰν δὲ ὅλως, φεύγων τὸ τῆς διαιρέσεως κῆτος, πάθημα, παθητὸν μὲν ὁ λόγος, ἀπαθὴς δὲ ὁ πατὴρ, καὶ τὸ πνεῦμα, ἵλυος

τὸ ἐμπαθὲς, ἐπιδέχεται καὶ τὸν πολυθεϊσμόν. *id est:* Si igitur Verbum est passibile, similiter & Pater. Si verò & Pater & Logos passibilis, etiam Spiritus Sanctus passibilis, seu passioni obnoxius, quoniam una substantia & una est horum Deitas. Sin autem fugiens crimen Sabellianorum dicentium Filio patrem, dicas passibile quidem esse Verbum, at impassibilem esse Patrem, itemque Spiritum, dissolvitis consubstantiale, & introduxitis multitudinem deorum. Atque ita argumento perspicuo & utrinque pungente Acacius Petrum constringit. Deinde eum hortatus ut relicto errore redeat in viam regiam qua incedentes sancti Patres Chalcedonenses cœlo potiti sunt, τῇ βασιλικῇ ὁδῷ στειλάτω, καὶ τὸν ποιμένα τὸν ὁδηγοῦντα, καθ' ὃν καὶ οἱ ἐν Χαλκηδόνι ἅγιοι πατέρες ἐκάλεσαν τὸν, κατάλαβε τὸν οὐρανόν. Adjicit etiam acres interminationes tum ultionis divinæ, tum etiam censuræ Ecclesiasticæ, nisi maturè resipiscat. Vide plura de hymno trisagio, & de Gnaphei additamento, supra lib. 1. hujus operis, cap. 16.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

De Anastasio, hujus nominis secundo, Episcopo Romano.

QVas inimicitias adversus Acacium Constantinopolitanum Antistitem exercuerint Felix III. & Gelasius I. Pontifices Romani, ostensum est cap. 11. hujus libri. Vsque adeò autem exosam apud Occidentales, memoriam Acacii reddidit ille Pontificum Felicis & Gelasii obstinatus ardor, ut Anastasius successor Gelasii, mitiùs magisque pacificè se gerens, aculeatos scribentium calamos non evaserit. Ipsa autem verba subjiciemus, quibus scriptores Romanæ Sedi addicti, hanc rem memoriæ prodiderunt.

2. Anastasius bibliothecarius, in libro Pontificali in vita Anastasii II. Papæ, Eodem (inquit) tempore multi clerici & Presbyteri se à communione ejus crexerunt, eo quod communicasset, sine consilio Episcoporum vel Presbyterorum vel cleri cunctæ Ecclesiæ Catholicæ, Diacono Thessalonicensi nomine Photino, qui communis erat Acacio, & quia occultè voluit revocare Acacium, & non potuit. qui nutu divino percussus est. Hæc de Anastasio II, Papa Romano, liber Pontificalis.

3. Marianus Scotus, in suo Chronico, ad annum Dom. 499. Anastasius Papa voluit occultè revocare Acacium Constantinopolitanum Episcopum damnatum: quare divino nutu percussus est. & obiit quinto Calend. mensis Iulii. Hæc Marianus.

4. Sigebertus Gemblacensis, in sua Chronographia, ad annum Dom. 491. Anastasius Romanæ Ecclesiæ 48. præsidet. Huic Acharium damnatum revocare volenti, multi Romanorum non communicabant. Hæc Sigebertus.

5. Platina in vita Anastasii secundi; Ab Acacio (inquit) seductus, dum eum revocare clanculum tentat, clerum à se graviter alienavit, qui se à communione Pontificis tum maximè subtraxit, quod etiam sine Catholicorum consensu Photino Thessalonicensi Diacono communicasset, qui tum Acacii errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt divino nutu hominem subito morbo correptum interiisse. Sunt qui dicant eum in Latrinam effudisse intestina, dum necessitati naturæ obtemperet. Hæc Platina.

6. Sabellicus, Enneadis octavæ lib. 2. de eodem scribens Pontifice Anastasio secundo: Contraxit inde Pontifex offensam indelebilem ab Acacio seductus, quem restituere adortus, universum à se clerum, qui hominem infensè oderat, alienavit: ipse subito morbo correptus in latrina, quum ventrem curaret, intestinis repentè effusis, exstinctus est; altero (si Pontificatûs anno nondum circumacto. Hæc Sabellicus.

7. Gratianus de eodem Papa Anastasio scribit, eum ab Ecclesia repudiari, & à Deo esse percussum. & recitat verba libri Pontificalis in hunc modum: Anastasius secundus, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis. Eodem tempore multi clerici se à communione ipsius abegerunt eo quod communicasset, sine consilio Episcoporum vel Presbyterorum & clericorum cunctæ Ecclesiæ Catholicæ, Diacono Thessalonicensi, nomine Photino, qui communicaverat Acacio: & quia voluit occultè revocare Acacium, & non potuit, nutu divino percussus est. 19. dist. Can. Anastasius. Vbi in glossa hæc annotantur: 1. Anastasium incidisse in hæresin jam damnatam, ideoque ab ejus communione clericos meritò recessisse, non ex peractâ nova aliqua sententiæ pronunciatione. 2. Vbi de fide agitur, synodum majorem esse Papa. Observa etiam Anastasium hupes, temporibus Gratiani & auctoris illius glossæ, adhuc fuisse ab Ecclesia Romana repudiatum, & pro hæretico habitum.

8. Guilielmus Occam, lib 5. de hæreticis, qu. 1. in Epitome Magistri Henrici de Zoemeren, Lectoræ Theologiæ Professoris & Decani Antverpiensis, concinnata hortatu Bellarmonis Episcopi Tusculani & Cardinalis, ab Anastasii secundi communione multi clerici se abegerunt, quia hæreticis per Ecclesiam condemnatis, scilicet Photino & Acacio, scienter communicavit in maleficio, scilicet in hæresi: quod inde constat, quia Acacium quem scivit propter hæresin jam damnatam ab Ecclesia condemnatum, voluit revocare. ut patet ex Can. Anastasius dist. 19. in textu juncta simul glossa. Hæc Occam.

9. Frustra autem suadant quidem ex Papistis infallibiliarii, negantes id ab Anastasio factum esse. Nos enim illud Anastasii factum benignè interpretamur, neque eum propterea hæreseos reum judicamus. Attamen ex testimoniis modò recitatis evidenter evincimus, multis seculis in Romana Ecclesia viguisse hanc doctrinam, & pro orthodoxa habitam, sicut revera est Papam Romanum esse posse hæreticum, & à Papæ in hæresin damnatam ipsi communione recedendum esse. Ideo Patres Concilii Basilicensis Anastasium accensent eis Romanis Pontificibus, quibus Ecclesia obedientiam justis ex causis subtraxit. In epistolis synodalibus Concilii Basilicensis, In Responsione synodali de auctoritate cujuslibet Concilii generalis supra Papam, & quoslibet fideles. tom. 8. Concil. edit. Paris. pag. 1179. col. 1. Di & eundem Anastasium Pontificibus illis Romanis qui in fide erârunt, communicat Alphonsus de Castro lib. 1. adversus hæreses. cap. 4. Nam ut ibi ait idem Alphonsus, omnis homo errare potest in fide, etiamsi Papa sit.

Papa Romanus esse potest hæreticus: & à Papa in hæresin damnatam lapsitom-munione recedendum est.

que

Digitized by Google

CAPVT, DECIMVM-QVARTVM.

De Acephalis hæreticis.

CVm Petrus Moggus, ſuſcepto Zenonis henotico, ſede potitus eſſet Alexandrinâ, ſcripſit quidem ad Acacium & Simplicium ſe eſſe communicatorem Synodi Chalcedonenſis, ut retineret Alexandrinos Synodi Chalcedonenſis adverſarios, dicebat illis. ſe non communicare ſynodo, hac ejus fraude animadverſa quidam ſynodi Chalcedonenſis oſores, qui prius cum Petro Moggo communicabant, à communione ejus ſeceſſerunt. Et extra collectas facientes, (ut loquitur Liberatus) id eſt, cœtus Eccleſiaſticos ſeparatim à Petro Moggo celebrantes, non paſſi ſunt nomini ejus communicare, ne tunc quidem quando palàm poſtea in Chalcedonenſem ſynodum anathema conjecit. Neque induci potuerunt ut cum illis Alexandriæ Epiſcopis, Petri Moggi ſucceſſoribus, communicarent, qui nomen Petri Moggi haberent in diptychis. Hæc commemorantur, à Liberato, in breviario, cap. 18. & Nicephoro Calliſti, lib. 16. capitib. 13 & 17. & 20.

2. De his ſcribens Leontius ſcholaſticus Byzantinus, libro de ſectis, actione quinta ait: διχάζων τὸ ἑνωτικὸν ὁ Πέτρος, διέχεται δὲ καὶ ἄλλος Ἀλεξανδρείας. καὶ ὃν ἔτι ἔνυφος, ἀλλὰ φανερῶς διαίκτωρ. ἐφ' ᾧ τὰ ἐκβαλλόμενα τῶν μύρων. ὅσπερ ἔχει τόπος τινὰ ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἀναχίζονται τινες ἀπὸ Πέτρου, καὶ οὐκ ἐκοινώνουν αὐτῷ· διότι διχάζων ὁ ἑνωτικὸν, εἰς φανερῶς ἀναθεματίζει τὴν σύνοδον καὶ ἐλέγοντο οἱ μισοῦντες ἀκέφαλοι, διότι τῷ πατριάρχῃ αὐτῶν μὴ ἀκολουθήσαντες, καθ' ἑαυτοὺς ἐτυφώσαν. εἶτα ὁ Πέτρος θεωρῶν ἐδίωκεν ὅτι πολυσχιζόμενον, ἀναγκάζεται φανερῶς ἀναθεματίσαι τὴν σύνοδον. ᾗ εἰ ἔχε μὲν ὁ ἑνωτικὸν, ἀναθεματίζει ὁ τὴν σύνοδον φανερῶς. καὶ ὅτως ἐκοινώνουν αὐτῷ οἱ Ἀκέφαλοι· ὅτι ὅλως ἐδίχαζε ἐξ ἀρχῆς ὁ ἑνωτικόν, μὴ ἀναθεματίσας τὴν σύνοδον. Τὸν ὁ Πέτρος διδίχαζεν Ἀθανάσιος. καὶ ὅτος διχάζων τὸν ἑνωτικὸν, ἀνεθεμάτιζε τὴν σύνοδον. πάλιν δὲ τούτῳ ἐκοινώνουν οἱ Ἀκέφαλοι, διότι ὁ Πέτρος ἐδίχαζε *id eſt*: Suſcepto igitur unitivo, Petrus [Moggus,] ſolium adipiſcitur Alexandrinum, nec iam amplius occultè, ſed palàm erat Epiſcopus. quidam autem nimio contra Synodum Chalcedonenſem odio impulſi, ſeceſſionem à Petro faciunt, nec cum illo communicabant, ob eam cauſſam, quod unionis ſcripto probato, ſynodum anathematemanifeſto non fuiſſet exſecratus. Atque vocabantur Acephali (ἀκέφαλοι capite carentes) quod Patriarcham ſuum minimè ſequuti, ſeorſum communicarent. Hinc Petrus, quum populum multipliciter ſcindi videret, tandem palàm ſynodum anathematizare cogitur. et ſuſcipiebat quidem unitivum, at ſynodum palàm anathematizabat. Verùm ne ſic quidem Acephali cum illo communicabant, quia ab initio approbaſſet unitivum, non anathematizata ſynodo. Petro ſucceſſit Athanaſius. Et hic ſuſcepto henotico, anathematizabat ſynodum. Attamen neque cum eo communicarunt Acephali, propterea quod Petrum reciperet. Hæc Leontius.

ἀκέφαλοι

3. Huic populo (inquit Liberatus de eiſdem ſcribens) à Paleſtina quidam diaconus, nomine Eſaias, ordinatus eſt Epiſcopus, & Alexandriam miſſus eſt, ſed ab omnibus non eſt receptus. Ab illo ergo Eſaiani ſunt in Ægypto. Hæc Liberatus, in breviario, cap. 18.

Eſaiani.

4. Ideo Acephali, id eſt, ſine capite, nominantur, quia, quis prius eam hæreſin introduxerit non invenitur. Cujus hæreſis peſte plurimi Orientalium languent, inquit Ado Viennenſis, in Chronico, ætate ſexta, ad annum Dom. 458. Non enim ſolis illis Petri Moggi deſertoribus datum eſt hoc nomen, ſed latiore etiam ſenſu ad omnes Monophyſitas, extendebatur, comprehenſis etiam illis qui à ſynodi Chalcedonenſis communione hæſitabundi abſtinebant, & peculiari vocabulo οἱ διστρεπτόμβροι ſeu hæſitantes vocabantur, ut patet ex Leontii lib. de ſectis, Act. 5. ubi inter ſe opponuntur οἱ διστρεπτόμβροι hæſitantes, & οἱ συνοδῖται Synoditæ, id eſt, ſynodo Chalcedonenſi addicti. Ad omnes autem Synodi Chalcedonenſis adverſarios, eamque recipere recuſantes porrectum eſſe hoc vocabulum, ut ἀκέφαλοι dicerentur, perſpicitur ex quinta actione Cõcilii Conſtantinopolitani contra Acephalos hæreticos celebrati, præſidente Menna Patriarcha Conſtantinopolitano, in qua actione, hæreticis Acephalis connumerantur Timotheus Ælurus & Petrus Moggus Epiſcopi Alexandrini, & Anthimus Conſtantinopolitanus, & Petrus Fullo & Severus Epiſcopi Antiocheni, & Zoaras monachus Orientalis: item Xenajas Epiſcopus Hierapolitanus, & Cyrus Edeſſæ Epiſcopus, & Petrus Epiſcopus Apameenſis. Contra Anthimum, Severum, Petrum Apameenſem, & Zoaram, expreſſis eorum omnibus, lata eſt ſententia Synodica in illo Concilio: reliquiantem, quos recenſui, nominantur & damnati declarantur in epiſtola Hormiſdæ Papæ Romani ſcripta ad Presbyteros & Diaconos & Archimandritas in ſecunda Syria exiſtentes. Quæ epiſtola exſtat inſerta actis ejuſdem Concilii Conſtantinopolitani ſub Menna celebrati, actione 5 ubi etiam Acacium, licet immerentem, cum ejus ſequacibus, ponit in eodem hæreticorum catalogo: verùm unde nata ſit illa apud Romanos dura opinio de Acacio, ſupra docuimus, cap. 11. hujus libri.

Hæſitantes.

Synoditæ.

De Concilio Mennæ, vide etiam c. 15 §. 4

5. In libello Monachorum, qui Mennæ Patriarchæ & Synodo oblatus eſt, & exſtat in quinta actione ejuſdem Synodi, hæretici ἀκέφαλοι Acephali deſcendiſſe dicuntur ab Eutychete & Dioſcoro, & quæ Eutychetis ſunt ſapere. Hormiſda autem, in epiſtola memorata, tum Neſtorium tum Eutychetem nominat, quorum ſequaces ſint hæretici Acephali, quamvis Neſtorius & Eutyches oppoſitis inter ſe erroribus veritatem oppugnârint, ſub quadam æqualitate ſacrilegii concordantes, inæquales ſententiis, & unanimes impietate. ut ibi loquitur Hormiſda. Teſtantur etiam Epiſcopi Orientales, in ſuo libello, quem Agapeto obtulerunt contra Anthimum & Severum alioſque Acephalos, Severum iſtum tum Eutychetis ac Manichæi, tum etiam Neſtorii errores laudare, ut legere eſt in Synodo Mennæ, actione primâ. Convenit narratio quam ſcripſit Nicephorus Calliſti, lib. 18. cap. 45. hæreticis Monophyſitis & Acephalis hanc tribuens inſaniſſimam doctrinam, quod in Chriſto una quidem ſit natura, duæ autem ſubſiſtentiæ. Atque ita utriuſque, tum Neſtorianis tum Eutychianis, in veritate repugnantes, & in errore cõcertantes, utriuſque ſectæ impietate ſe obſtrinxerunt. Atque

Neſtorius & Eutyches hæretici, inæquales ſententiis & unanimes impietate.

Inſaniſſima doctrina Acephalorum ex Neſtorianiſmo & Eutychianiſmo conflata.

quehanc quidem absurdissimam hæresin, ex Nestorianismo simul & Eutychianismo conflatam, quis primus introduxerit ignoratur, ut monuit Ado Viennensis, loco superius citato. Præterea anabaptismos, aliaque nefādæ obscœnitatis plena facinora [ἀῤῥητουργίας] peragere deprehensos esse Acephalos hæreticos, scribit Nicephorus Callisti, lib. 17. cap. 9. Et in libello Monachorum, quem Agapeto Papæ Romano direxerunt contra Anthimum & Severum, & Petrum & Zonaram alioſque hæreticos Acephalos, dicuntur ἀσπονδίσται καὶ ἀκέφαλοι, ἀβροσωπάγοντες, καὶ ἀβαπτίσματα καινοποιοῦντες. extat i le libellus in Concilio Mennæ actione prima. Et Episcopi Orientales in suo superiùs memorato libello cōtra Acephalos, ajunt Zoaram exercere ἀβροσωπάγειαν καὶ ἀβαπτίσματα ejusque synagogam impleri mulierculis, quæ comessationibus & ebrietatibus, & lasciviis & luxibus deditæ sunt. Hinc illa vox orthodoxorum clamantium sub finem quartæ actionis illius Synodi, τὺς κατ' οἶκον βαπτίζοντας ἔξω βάλε. eos qui per domos, seu domatim, baptizant, ejice foras, id est, (uti describuntur iidē hæretici, in sententia Mennæ synodica) τὺς λάθρα τὰ τῆς καινῆς ἀποῤῥιπτούμενα διαπραττομένους, qui clàm & occultè faciūt, ea quæ canonibus interdicta sunt. Sententia autem illa Mennæ contra Severum, & Petrum & Zoaram. & alios, τὺς ἀβροσωπάγους καὶ ἀβαπτίσματα ποιοῦντας, *id est* illegitima conventicula, & illegitimas baptisationes facientes, extat in fine quintæ actionis synodi Mennæ Patriarchæ. Iohanni Damasceno (lib. de hæresibus) hæretici isti dicuntur Ægyptii, iidemque Schismatici & Monophysitæ.

Ægyptii hæretici, qui & Schismatici.

Acephalorum illegitima conventicula, & illegitimæ baptisationes.

6. Exstat contra Acephalos prolixa disputatio Rustici diaconi, qui illorum temporibus floruit, quâ ostendit Christum neque Deo Patri, neque nobis esse compersonalem, sed pro duabus in una persona integris seu perfectis naturis, Christum esse Deo Patri cōsubstantialem secundùm Deitatem & eundem Christum esse nobis consubstantialem secundùm humanitatem. Et initio illius libri, miserabilem rerum statum commemorans, nunquam (inquit) sic perturbata fuerunt quæ ad Christianos pertinent, sicut nostris temporibus. Erudite etiam contra hæsitantes disserit, eorumq; argumenta dissolvit Leontius, lib. de sectis, action. 6. & 7. & 8. & 9. Vixisse autem hunc Leontium tempore Iustiniani senioris Imperatoris, scribit Cardinalis Baronius, apud *Spondanum*, anno Dom. 555. §. 3. At ipse Leontius, lib. de sectis, actione 5. meminit Eulogii Patriarchæ Alexandrini, quem constat fuisse Gregorio primo *Papæ* Romano contemporaneum, quem etiam in sede Alexandrina collocatum esse, regnante Imperatore Tiberio an. Dom. 581. & rebus humanis excessisse tempore Phocæ Imperatoris, anno Dom. 608. scribit idem Baronius.

Disp. compersonalis. Consubstantialis.

Vide Concil. Quinisext. can. 31. & can. 99.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

De Agapeto Episcopo Romano, & Anthimo & Menna Episcopis Constantinopolitanis, & de synodo Menna contra Acephalos.

ANthimus Trapezunti Episcopus, desertâ suâ Ecclesia Trapezuntinâ. Constantinopolim se contulit, ibiq; specie prætensæ temperantiæ, viam affectabat ad sedem Constantinopolitanā, quam etiam, captatâ occasione obitūs Epiphanii Patriarchæ, occupavit, contra canones talē trāsitionem prohibentes. Fovit autem hæreticos Acephalos, quippe similiter cum eis sentiens, οἷα γεγονὼς τῶν ὁμοίαν αὐτοῖς αἱρετικὴν μανίαν. sicuti de illo narrant monachi in libello, quem Agapeto obtulerunt contra Anthimum, & alios Acephalos, qui libellus exstat in actis synodi Constantinopolitanæ sub Menna celebratæ, actione prima.

2. Interea Theodatus, sive Theodahadus, Gothorum in Italia rex, bellum meruens à Iustiniano Imperatore, propter Amalasiunthæ necem, minatus est civitati Romanæ extrema quæque, nisi Agapetus *Episcopus* Romanus, susceptâ ad Iustinianum legatione, cum à bello inferendo averteret. Proficiscitur igitur Constantinopolin Agapetus, & benignè ab Imperatore suscipitur. Iubetur interea cum Anthimo Episcopo Constantinopolitano cōmunicare, & quamvis minas adderet Imperator, non tamen consensit Agapetus, nisi Anthimus libello se probaret orthodoxum, & ad cathedram suam Trapezuntinam reverteretur. Impossibile enim esse ajebat translatitium hominem in illa sede Constantinopolitana permanere: paratum etiam se esse asserebat, convincere Anthimum hæreseos coram Imperatore. Et Imperatori exsilium ei minanti dixit, se optavisse venire ad Iustinianum Christianissimum Principem, invenire autem Diocletianum; nec tamen minas ejus pertimescere. Hac viri constantiâ & libertate permotus Iustinianus rem diligentius exploravit, & Anthimum [sive Anthemium,] hæreseos Eutychianæ cōpertum expulit, suffecto in ejus locum Menna, Xenodochii majoris, quod Samson vocabatur, præposito, genere Alexandrino, viro Catholico, quem Agapetus suis manibus consecravit. Hæc habentur in libro Pontificali, in vita Agapeti, & in Liberati breviario, cap. 21. & in vita Agapeti à Platina scriptâ. Et non multò pòst ipse Agapetus Constantinopoli communem omnis carnis viam ingressus est; cujus corpus in loculo plumbeo translatum est Romam, & in basilica Petri sepultum, ut referunt in ejus vita auctor libri Pontificalis, & *Platina*.

Libera responsio Agapeti.

3. Depositionis Anthimi, & electionis atque consecrationis Mennæ ab Agapeto factæ meminit etiam ipse Agapetus in sua epistola synodica, quam ea de re scripsit ad Petrum Episcopum Hierosolymitanum, quæ exstat inserta primæ actioni synodi sub Menna postea celebratæ. Cum itaque (inquit) pervenimus ad comitatum serenissimi Imperatoris filii nostri, invenimus sedem Constantinopolitanæ Ecclesiæ, contra omnem canonum honestatem, ab Anthimo Ecclesiæ Trapezundarum Episcopo inconvenienter usurpatam. Cujus animam non solùm secundùm istam partem, sed quod majus est, in confessione veræ fidei à perditione reducere desideravimus: sed Eutychis errori insistens, ad viam veritatis redire contemsit. Vnde cum ipsius in fide pœnitentiam illo modo exspectemus, neque Catholico, neque sacro nomine interim [ἐν τῷ μεταξὺ] dignum esse sancimus, [ὑποζώμεθα,] donec omnia à Patribus tradita, per quæ veræ religionis fides & disciplina custoditur, secundùm congruentem satisfactionem suscipiat,

Vide lib. de cura & residentia pastoralis: & de transitione vel translatione episcoporum aut presbyterorum.

Menne electio.

——Hoc autem pro excitando veſtræ conſpiritua'itatis [ἐμφυχόντων] lætitiam ſignifico, quod Mennam fratrem & coëpiſcopum noſtrum, virum multis laudum modis ornatum, prædicta Conſtantinopolitana Eccleſia Epiſcopum ſuſcepit. Cu licet præter cæteros ſ reniſſimorum Imperatorum electio antiſterit, ſimiliter tamen & totius cleri ac populi conſenſus acceſſit, ut & à ſingulis eligi crederetur. Et enim alicui neque ſcientiâ neque vitâ fuit ignotus, ſed & fidei integritate, & ſacrarum ſcripturarum ſtudio, atque etiam piæ adminiſtrationis officio ſic prædicti viri reſplenduit opinio, ut ipſi tardius evenire videretur, quo dignus erat. Et hoc dignitati ipſius addere credimus, quod à temporibus Petri Apoſtoli, nullum alium unquam Orient. lis Eccleſia ſuſcepit Epiſcopum, manibus noſtræ Sedis ordinatum. Hæc Agapetus.

Ordinatio manibus Agapeti.

Laus.

4. Mortuo Agapeto, habita eſt Conſtantinopoli ſynodus, præſidente Menna *Patriarcha*, anno Dom. 536. juſſu Iuſtiniani Imperatoris, contra Anthimum, & Severum Antiochenum, & Petrum Apameenſem, Epiſcopos, & Zoaram monachum Syrum, alioſq; hæreticos Acephalos. Et lata eſt ſententia contra Anthimum, actione quarta, & poſtea contra Severum & Petrum & Zoaram, eorumque complices anathema pronunciatum eſt, in fine quintæ actionis illius Synodi.

De hoc Concilio vide etiam cap. 4. §. 4. & §. 5.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

De Xenaja, Epiſcopo Hieropolitano, & de Flaviano ac Severo, Epiſcopis Antiochenis.

FLaviano Antiochenæ Eccleſiæ clavum regente, & Macedonio præſidente Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ regnante Anaſtaſio Imperatore, cùm jam fautores Dioſcori & Eutychetis ad exiguum numerum reducerentur, & parum abeſſet quin fuiſſent funditùs ſublati, *Xenajas* quidam, cognomento Philoxenus, monachus Syrus, & urbis Hierapolis (Antiochiæ finitimæ) Epiſcopus, magnas turbas excitavit, & effecit ut Flavianus Antiochiæ Epiſcopus, Anaſtaſii Imperatoris juſſu ſolum vertere cogeretur; eò quod Concilio Chalcedonenſi anathema dicere recuſaret, uti narrant Euagr. lib. 3. cap. 31. & 32. & Nicephorus Calliſti, lib. 16. cap. 27. ubi etiam ſcribit Nicephorus, Xenajam iſtum nondum baptiſmo initiatum, creatum eſſe Hierapolis Epiſcopum à Petro Gnapheo, Antiochiæ Epiſcopo: & Petrum, ubi tandem ſe Epiſcopatum viro nondum baptizato mandâſſe intellexit, dixiſſe, ut ferebatur, ſufficere ei pro baptiſmo conſecrationem.

Xenaias non baptizatus fit Epiſcopus.

Nota diversitatem evêtuum in perſecutione.

2. Exacto igitur in hunc modum Flaviano, *Severus* ad Epiſcopatum Antiochiæ promovetur, homo hæreticus ἀνέφαλος, Dioſcori & Eutychetis imitator, cui patria fuit *Sozopolis*, urbs Piſidiæ. Hic ſubjectos ſibi Epiſcopos ad hæreſin ſuam pertrahere vehementer ſatagebat, multos reſiſtentes Eccleſiis expulit. Multi omninò conſentire noluerunt, & aliqui fugâ ſibi conſuluerunt. Iſauri etiam reſipiſcentes ob priorem errorem ſe ipſi condemnârunt, & Severo ejuſque ſectatoribus anathema denunciârunt, ut refert Euagrius lib. 3 cap. 33. & Nicephorus, lib. 16. capitibus 29. & 30.

3. Quin & *Coſmas*, Epiſcopus Epiphaniæ, Orontem fluvium tangentis, Euagrii patriæ, & *Severianus* Epiſcopus Arethuſæ, urbis finitimæ, acceptis Severi de mutua communicatione literis graviter offenſi, primùm ſe ab ejus communione ſegregârunt, deinde libellum abdicationis (βιβλίον ἀποσυνάξεως) ad eum, jam tum *Epiſcopatum* Antiochiæ adminiſtrantem, mittunt. Severus tamen in ſede ſua manſit uſque ad mortem Imperatoris Anaſtaſii. Auctor eſt Euagrius, lib. 3. cap. 34. ex quo eandem narrationem repetit Nicephorus Calliſti, lib. 16. cap. 31.

Litera ſynodica ſeu inthroniſtice. vide lib. 5 hujus operis, cap. 2 §. 9. & §. 10.

4. In more poſitum erat, ut Epiſcopi, præſertim verò magnarum ſedium, cùm in ſede Epiſcopali collocati eſſent, ſcriberent de onere ſibi impoſito, & de ea fide quam confiterentur, literas ad alios Epiſcopos, quas appellabant literas συνοδικὰς, *ſynodicas*, item ἐνθρονιστικὰς, *Inthroniſticas*, quâ indigitatione denotantur, apud Euagrium lib. 4 cap. 4. & Niceph. lib. 17. cap. 2. Eæ literæ, ſi orthodoxam confeſſionem continerent, recipiebantur ab orthodoxis Epiſcopis ad quos miſſæ erant, & in fraternæ communionis teſtimonium referebant Epiſcopi ἀντισυνοδικὰ id eſt, *reciproca ſynodica*, ſive literas ἐπιστολὰς ἀμοιβαίας *amœbæas*; id eſt, reſponſorias, per quas veluti dextras dabant ſocietatis. Sin autem doctrinam exhiberent à veritate alienam, rejiciebantur ab Epiſcopis Catholicis, & ab eis tantùm recipiebantur qui ejuſdem erant ſententiæ. Miſit ejuſmodi literas Severus Antiochenus ad omnes Patriarchas, recipiebantur autem tantùm Alexandriæ, aliis eas rejicientibus; propterea quòd in eis Severus anathema diceret Synodo Chalcedonenſi, id quod etiam indies factitabat, ut referunt Euagrius & Nicephorus, locis modò indicatis.

Synodus Cp. ſub Iohanne Patriarcha contra Severum.

5. Mortuo igitur Anaſtaſio Imperatore, cùm Iuſtinus ſenior Imperio potiretur, & Iohannes Cappadox Conſtantinopolitanæ præeſſet eccleſiæ, habita eſt Conſtantinopoli ſynodus, præſidente Iohanne, Patriarcha Conſtantinopolitano. ut patet ex quinta actione ſynodi poſtea ſub Mena celebratæ; ubi exſtat clericorum & monachorum Antiochiæ ſupplicatio, ad Iohannem Patriarcham, & congregatam Synodum, contra Severum, & pronunciatio anathematis contra eundem Severum facta, tum à Patriarcha Iohanne in cœtu populi in ſancta Eccleſia, tum à ſynodo illa ſub Iohanne habitâ, cui ſententiæ per literas conſenſerunt Iohannes Epiſcopus Hieroſolymitanus, & qui ſub eo erât Epiſcopi; item Epiphanius Epiſcopus Tyri, cum Epiſcopis qui erant ſub illo, & Epiſcopi ſecundæ Syriæ, quorum omnium literæ inſeruntur quintæ actioni ſynodi Mennæ, ubi etiam exſtat Epiphanii Patriarchæ Conſtantinopolitani, (qui Ioanni ſucceſſit) ſententia ſynodica contra eundem Severum, quem anathemate percutit Epiphanius cum Sancta ſynodo. Multa Severi crimina recenſentur. 1. Quòd in juſtè vexato atque expulſo Flaviano, Severus ſedem Theopolitanam violenter & contra canones ſubripuiſſet. 2. Quòd eſſet hæreticus. 3. Quòd eſſet blaſphemus & ſycophanta contra ſanctam Chalcedonenſem ſynodum, & quòd per calumnias, quas contra illam ſynodum jactabat, omnibus ſanctis ſynodis injuriam inferret, &c. Et contra eundem Severum iteratur anathematis ſententia à Menna Patriarchâ, ejuſque ſynodo, ut ibidem legere eſt.

Alia ſynodus Cp. ſub Epiphanio, contra Severum.

Severi crimina.

Damnatur iterum Severus à ſynodo Mennæ.

6. Iuſtinus

Pœna dicta ab Imperatore contra Severum.

6. Iustinus Imperator, cùm intelligeret proscindi quotidiè a Severo Concilium Chalcedonense, & hinc etiam in Ecclesia multas nasci contentiones, populo in varias factiones divito, mandatum dat Irenæo militiæ magistro, ut Severus Constantinopolin adduceretur, ut ibi rationem redderet eorum quæ fecerat contra Synodum & convictus puniretur, & quidem, ut nonnulli referunt abscissione linguæ, quod sciens Severus, & prævidens quid sibi imminerer, clam fugit Alexandriam. Ordinatus est autem pro eo Episcopus Antiochiæ Paullus orthodoxus, suscipiens Chalcedonensem Synodum. Evagrius, lib. 4. cap. 4. Nicephorus, lib. 17. cap. 2. Liberatus, cap 19.

Severi fuga. Paulus episcopus Antiochiæ orthodoxus.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

De variis Severitarum sectis, ubi de Monophysitis, & de Tritheïtis: item de Iacobitis, & Armeniis, & Chazinzariis, & Maronitis: item de orthodoxis illis qui dicebantur Melchitæ.

Severitæ.

A Severo illo Antiochiæ Episcopo hæretico sequaces ejus *Severitæ* dicti sunt: qui postea in varias factiones divisi sunt: quinque enim diversas Severitarum sectas cõmemorat Nicephorus Callisti filius, lib. 18. hist. Eccles. cap. 49. atque omnes habere suos Episcopos, exceptis iis qui *Cõtobabdita* dicebantur, à loco quodam nomine hoc sumto, de quibus ibi Nicephorus, *Episcopos* (inquit) *soli Contobabdita non recipiunt.* Qui autem quintæ sectæ fuerunt, *Tritheïtæ* dicti sunt eò quòd in sanctissima Trinitate tres substantias & naturas per omnia similes dicerent; quamvis tres Deitates, aut tres Deos, dicere omnino refugerent, sed unam asserererent sanctam & consubstantialem Trinitatem, unam Deitatem, unum Deum: sic impiè & absurdissimè somniantes pluralitatẽ naturarum in una Deitate, qui autem Petri Fullonis & Severi hæresin sequuti sunt, appellati sunt etiam *Monophysitæ*, eò quod unam tantùm naturam in Christo Mediatore post incarnationem agnoscerent [Niceph. lib. 18. cap. 45. & 46.]

Contobabditæ.

Tritheïtæ.

Monophysitæ.

Iohannes Philoponus hæreticus Tritheïtæ.

2. Hujus hæreseos insanus defensor extitit, tempore Phocæ Imperatoris, *Iohannes Philoponus*, philosophus Alexandrinus, quem & hæreseos Tritheïtarum ducem fuisse scribit Nicephorus Callisti, lib. 18. cap. 46. & 47. Contra Philoponum ejusque errores scripserunt Leontius monachus, & Georgius Pisides diaconus, [Niceph. lib. 18. cap. 48.] Contra Acephalos & Monophysitas scripserunt etiam Eulogius, Papa Alexandrinus, & Anastasius Sinaïtes, Antiochiæ antistes, qui contemporanei erant Gregorio Papæ Romano, hujus nominis primo. [Niceph. lib. 18. cap. 26. & c. 45.]

Iacobus Zanzalus hæreticus; à quo Iacobitæ.

3. Eandem Theopaschitarum & Monophysitarum hæresin *Iacobus* quidam, cognomento *Zanzalus*, (genere Syrus, Philopono οὐλιγοθ, homo obscurus, qui propter suam tenuitatem cognominatus est Zanzalus) magnopere apud Syros propagare studuit, ejusque sectatores per multa dein secula *Iacobitæ* dicti sunt. (Niceph. lib. 18. cap. 52.) Iohannes Damascenus de hæreticis scribẽs, quos vocat Ægyptios & Schematicos & Monophysitas; Horum (inquit) Principes fuerunt Theodosius Alexandrinus, à quo Theodosiani: & Iacobus Syrus, à quo Iacobitæ sunt nominati, consciі defensores & propugnatores: [Ἰάκωβος ὁ Σῦρος, ἀφ' οὗ Ἰακωβῖται καὶ Τακσίμαχοι:] Severus Antiochenorum pernicies: & qui frustra laborem suscepit, Iohannes Tritheïtes [καὶ ὁ τὸν μάταιον πονήσας πόνον ὁ Τριθεΐτης:] qui communis salutis mysterium negant. Hæc Damascenus, lib. de hæresibus.

Orthodoxi dicti Melchitæ.

4. Orthodoxi autem in Syria, qui rectæ fidei in synodo Chalcedonensi propositæ atque Imperatorum edictis defensæ omnibusque injunctæ adhæserunt, appellati sunt per contumeliam ab adversariis Iacobitis *Melchitæ*, ac si fidem ac religionem pro Regis placito profiterentur. Malca enim Syris regem significat. Impia fuit & importuna ea exprobratio: quasi verò aut ideò ample ctẽdus sit error, quod Christiano Principi displiceat, aut repudianda veritas, quòd edictis Christianorũ Principum defendatur, ejusq; professio omnibus imperetur? quin potiùs gratulandum Ecclesiæ, & gratiæ Deo agendæ sunt, de Principum pietate & sedulitate in defendenda & propugnandâ orthodoxæ fidei veritate, per quàm pietatem & sedulitatẽ se exhibent nutricios Ecclesiæ Dei; sicut promisit Deus per Prophetam, Esai 49. 23. hos Melchitas Brerewodus, lib. Investig. cap. 16. ait hodieq; censeri numerosissimam Christianorum in Oriente sectam, ejusdem prorsus fidei & religionis & communionis cum Græcis Constantinopolitanis, subjectos tamen non Constantinopolitano Patriarchæ, sed Patriarchæ Antiocheno qui Damasci residet, antiquâ illa Antiochia Syriæ jam in solitudinẽ ferè redactâ: sicut etiam refert Chytræus in oratione de statu Ecclesiarum, quamvis & Iacobitæ & Maronitæ suum quique Patriarcham appellent Antiochenum. Syri Maronitæ ad Libanum montem, olim Monothelitæ nunc Latinæ Ecclesiæ conformes, referentibus Chytræo & Brerewodo.

Eãdem cãlumniã Catholicos olim iniqui gravabant Ariani, ut refert Epiphanius, hæres 70. 9.

Maronitæ.

Armeniorum secta.

5. Idem quoque Iacobus ille Zanzalus Armeniorum sectæ dux fuit, qui cum Monophysitarũ erroribus multos quoque alios errores & hæreses hausserunt, adeò ut Armeniorum secta multarũ hæresium sentina extiterit, hujus sectæ portentosa quædam placita describit Nisceph. Callisti, lib. 18. cap. 51. quamvis nonnulla eis tanquam hæretica imputet, quæ tamen in se sunt adiaphora, ut de azymo, & de vino mero in celebratione cœnæ Dominicæ. Alia tamen de eis commemorat prorsus abominanda. Nempe, quòd cum Ario aberrantes, dicant *Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam habentem, carnem animâ carentem assumsisse.* Cum Apollinari autem, *corpus Domini mentem non habere, eidemque divinam naturam sufficere mentisque vim operatricem perficere.* Et cum aliis hæreticis, *Christum ea quæ carnis sunt, exhibuisse in Speciem tantùm, spetri more; & unam tantùm in Christo esse naturam: & quod Petri Gnaphei accessionem ter sancto hymno annexam valdè complectantur; & carmen hoc non sanctæ Trinitati, sed Vnigenito Verbo Christo concini dicant: & quod Pascha Iudaico more celebrent, boves & oves, juxta ritum Iudaïcum, immolantes, & sanguine Agni edium postes inungentes, agnum Iudaïcè sacrificantes, atque igni torrentes, atque de eo participantes: & quod crucem perindè atque hominem baptizent: & quod imagines etiam Patris & Spiritûs Sancti effigient.* Has & alias eorum absurditates narrat ibi Nicephorus.

Abusus rei adiaphora.

6. Quin & illa ipsa, quæ in se adiaphora esse diximus, usurpantur ab illis obstinata quadam pravitate. *Nam* (ut ibi monet Nicephorus) *ipsi in re divina faciendâ azymo utuntur, & vinum adhibent aquâ non temperatum, unam eâ re in Christo naturam designantes.* Alium insuper Armeniorum sectæ M. g strum commemorat ibidem Nicephorus, nempe *Euchanium Montacunem*, qui eadem cum Iacobo docuit. Hæ Iacobitarum & Armeniorum sectæ in O iente in hunc usque diem latissimè patent; ut monet David Chytræus in oratione quam habuit Rostochii, de statu Ecclesiarum sui temporis in Græcia, Asia, &c. anno Dom. 1569. quæ impressa est Francofurti, anno Dom. 1583. Item Eduardus Brerevvodus Anglus, libro investigationum, de diuersis linguis ac religionibus, impresso Londini, anno Dom 1622.

Euchanius Montacunes haresiarcha.

Staurolatræ.

Nestorianismo etiam addicti.

7. Commemorat autem Nicephorus Callisti quandam Armeniorum sejunctam à cæteris Armeniis factionem, nempe eorum qui *Chazizarii* seu *Chazinzarii* dicuntur. Propositis autem Armeniorum placitis & observationibus, lib. 18. cap. 53. subjungit Nicephorus statim ejusdem libri cap. 54. hæc verba de Chazinzariis, prout exstant in Latina translatione Iohannis Langi: *Maximè autem hæc retinent, qui apud eos* [Armenios] *Chazinzarii nominantur, factio autem non minima hæc dogmatis eorum est, Staurolatræ scilicet. Chazus namque crux ab iis dicitur: propterea quod crucem tantum adorare & colere dicantur. qui sanè per omnia illis consentientes, re ejusmodi maximè à cæteris talibus, & Iacobitis inprimis, dissentire videntur, quin & isti non unam confusè naturam, sicut illi, in Christo esse opinantur, sed duas: quemadmodum & nos. Cæterum aliam peregrinam impietatem perperam inducunt, quia duas personas in uno Christo esse, fabulantium more, nuganturr: juxta anthropolatram Nestorium. Ita ut passionis tempore, alteram personam in cruce passam; alteram autem ab ea segregatam, seorsim flevisse, passionisque spectatricem fuisse dicant. Insuper alia quoque generis ejusdem, impietate omni referta deblateran.* Hæc Nicephorus de Chazizariis loco citato, ubi etiam de eorum jejunio quod Arziburi dicunt refert, initium ejus sumtum esse ab institutione cujusdam Sergii apud eos doctoris, ob canis obitum, qui Dæmone agitatus Sergio ministraverit. Cani autem nomen fuisse Arziburi, id est, mandatoris Linguâ Armeniorum, hanc quidem illius jejunii veram fuisse originem asserit Nicephorus, quamvis fateatur ipsos Chazinzarios aliosque Armenios illud jejunium celebrantes aliam profiteri ejus originem & institutionem, & illam de cane nunquam cuiquam interroganti proferre.

Chazinzarii

Eorum jejunium quod Arziburi dicunt.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

De Aphthartodocitis, & eorum hæresi.

MOrtuo Imperatore Anastasio, Iustinus semiorem ejus successor misit *Magistrianum* qui *Severum* Antiochiæ Episcopum, secta Acephalum. Constantinopolim adduceret, ut puniretur, propter convicia quæ contra Chalcedonensem synodum assiduè jaciebat. Cum jam ab eodem Imperatore sede pulsus esset *Iulianus* Halicarnassæus Episcopus, eo quòd eandem Synodum rejiceret. Quod ictens *Severus*, & prævidens quid sibi immineret, clam nocte descendit Seleuciam, & navem conscendens, fugit Alexandriam, habens secum Iulianum Episcop. Halicarnassæum. Gratissimè autem à Timotheo Alexandriæ Episcopo suscepti sunt Severus & Iulianus. Haud ita multò post in illa Ecclesia Alexandrina, sub isto Timotheo, de corruptibili & incorruptibili quæstio mota est hoc modo. Percontatus est quidam monachus Severum, quid oporteret dicere, de corpore Domini nostri Iesu Christi, fuerit ne ante ipsius resurrectionem, & jam inde à conceptione corruptibile, an incorruptibile; φθαρτόν, ἢ ἄφθαρτον. Respondit Severus, sanctos Patres corruptibile illud dixisse, hoc audientes quidam Alexandrinorum, cùm requisissent Iulianum in alio loco sedentem, quid & ipse diceret de eadem quæstione, ille dixit; Sanctos Patres contraria dicere, affirmans corpus Christi esse incorruptibile, & in hunc modum argumentabatur pro sua & contra Severi sententiam, ut refert Leontius: *εἰ μὴ γὰρ εἴπωμεν αὐτὸ ἄφθαρτον, ἀλλὰ φθαρτὸν, διαφορὰν εἰσάξομεν σαρκὸς πρὸς λόγον τοῦ Θεοῦ. Διαφορὰς δὲ εἰσαγομένης, δύο φύσεις ἀνεισάγομεν ἐν τῷ Χριστῷ· ἐν τισὶ καιροῖς μαχόμενα τῷ σωθέντι.* Nam si non incorruptibile, sed corruptibile ipsum dixerimus; differentiam introducimus inter corpus & Verbum Dei: at verò, si differentia introducatur, duæ in Christo inveniuntur naturæ. Cur igitur tam importunè synodum [Chalcedonensem] oppugnamus? Hæc Iulianus Halicarnassæus congruentes errori Monophysitarum, quo errore tublato, corruit eius conclusio fallaci subnixa fundamento. Verè enim & rectè in Synodo Chalcedonensi definitum est. *duas esse in Christo naturas, inconfusè unitas, salvâ utriusque naturâ proprietate; adeò ut unus idemque Christus & impossibilis sit secundùm Deitatem, & passibilis secundum humanitatem.* Redeo autem ad historiam rei gestæ, prout eam memoriæ prodiderunt Liberatus, in breviario, cap. 19. & Leontius lib de sectis, actione quintâ. Severus igitur & Iulianus inter se, de hac quæstione, dissidentes, contendere pro sua quisque sententiâ, & libris eam prosequi non desinebant. *Et* venientes in multitudinem civitatis, Ecclesiam illam diviserunt: & alios quidem (ut scribit Liberatus) fecerunt *Corrupticolas* [φθαρτολάτρας] appellari: verum incorruptibilitatis assertores, *Phantasiastas*. Hi sunt qui Iohanni Damasceno, lib. de hæresibus, & Nicephoro lib. 17 cap. 29. dicuntur Ἀφθαρτοδοκῆται, *Aphthartodocitæ*, id est, incorruptibilitatis opinioni adhærentes.

Severus & Iulianus Episcopus Halicarnassæus, hæresiarchæ Alexandriam confugiunt.

Occasio dissidii inter Severum & Iulianum, de corruptibili & incorruptibili.

Corrupticolæ.

Phantasiastæ, qui Aphthartodocitæ dicti sunt.

2. Hunc in modum duabus Eutychianæ sectæ factionibus inter se contendentibus, scissa est illa Ecclesia. Timotheus autem Alexandriæ Episcopus, magis sententiam Severi secutus est, teste Liberato: Leontius tamen scribit Timotheum modò huic, modò illi consensum præbuisse. Defuncto autem Timotheo, alii *Theodosiche* elegerunt ei successorem, alii *Gajanum*, qui fuit tunc Archiepiscopus ex parte assertorum incorruptibilitatis, unde divisa est tota civitas in *Gajanitas* & *Theodosianos*, id est, Phantasiastas & corrupticolas, ut refert Liberatus, cap. 20 ὁ μὲν γὰρ Γαϊανὸς τῷ δόγματι ἠκολούθει Ἰουλιανῷ, ὁ δὲ Θεόδοσος τῷ δόγματι

Timotheus Episcopus Alex.

Schisma.

Gajanitæ Theodosianæ.

Digitized by Google

λιγμὸν Σεβήρου, ut loquitur Leontius, lib. de sectis act. 5. *id est*: Nam Gajanus Iuliani sententiam sectabatur; Theodosius autem sententiam Severi. Cùm tamen utrique, tum Gajanitæ, tum Theodosiani, Chalcedonensem Synodum rejicerent, ut patet ex Liberato, cap. 20. & Leontio, act. 5.

Aphthartodocitarum hæresis initia & progressus.

3. Hæc origo est Aphthartodocitarum hæreseos, quâ (ut scribit Nicephorus, lib. 17. cap. 29.) multi mortales sunt correpti, non solùm ex eis qui honores & magistratus gesserunt, sed etiam Hierarchæ primarii, & monachi vitâ illustres, & ex sacerdotali ordine alii, atque adeò ipse etiam Imperator Iustinianus. Hic Imperator orthodoxæ fidei & Synodi Chalcedonensis defensor, quintam œcumenicam synodum curavit celebrandam. Postea tamen (ut refert Euagrius sub finem lib. 4. & tum sequens Nicephorus, lib. 17. cap. 29.) Iuliani & Gajani errore, de incorruptibilitate, seductus, Eutychium Episcopum Constantinopolitanum (qui quintæ Synodi præses exstiterat) errori huic Aphthartodocitarum resistentem sede expulit: atque edictum scripsit, ὃ δὴ (ut Euagrii verbis utar) ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ πρὸ τῆς φυσικῆς τῆς ἀθεμίτου παθῶν ἀνυπόδεκτον, ὅτιπερ λέγων τὸν κύριον φαγεῖν, ὅσπερ καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἔφαγε, μηδέποτε τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἢ αὔξησιν ἢ μείωσιν ὑφεστάναι, μηδὲ τῆς ἐν μήτρᾳ διαπλάσεως, μηδὲ τῆς κατὰ φύσιν παθῶν, μηδὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ παντελὲς αὐτοῦ δεξάμενον. *id est*: in quo incorruptibile vocavit corpus Domini, & naturalium atque irreprehensibilium passionum & affectionum haudquaquam susceptivum: dicens Dominum eodem modo ante passionem comedisse, quo post resurrectionem comedit: & corpus ejus sanctissimum nullam conversionem aut mutationem, jam inde ab ejus formatione quæ in utero facta est, neque in affectionibus & passionibus voluntariis ac naturalibus, neque post resurrectionem accepisse.

4. His opinionibus (ut ibidem narrat Euagrius, nempe lib. 4. cap. 38.) ut sacerdotes ubique assentirentur, compellere instituit Iustinianus Imperator. At illi omnes se Anastasii Episcopi Antiocheni sententiam exspectare respondendo, primum illius conatum depulerunt. Hic est ille Anastasius è Sina monte, ubi studiis operam dederat, vocatus ad Episcopatum Antiochenum, qui ab educationis loco Anastasius Sinaita appellatus est. Vir erat (sicut Euagrius lib. 4. cap. 39. & Niceph. lib. 17. cap. 30. & alii tradunt) in sacrarum literarum cognitione, & in moribus totâque vitæ ratione apprimè exquisitus & excellens. Eum si expugnaret Imperator, sperabat facile futurum, ut reliquos omnes everteret. Itaque Anastasium tanquam turrem munitissimam oppugnare omni machinarum genere aggressus est.

5. Verùm Anastasius (ut Euagrius & Nicephorus locis proximè citatis, etiam commemorant) super firmam fidei petram consistens, sic divinâ quadam animi celsitudine elatus fuit, ut Iustiniano per literas suas liberè & apertè contradiceret: tum perspicuè admodum, tum disertè ostendens, divinos Apostolos & sanctos Patres confessos esse, atque adeò tradidisse, corpus Domini internecioni obnoxium seu corruptibile esse, & affectionum, quæ sunt naturâ in animis impressæ, quæque reprehensione carent, participes. [ἕκαστον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις πάθεσιν] omniumque mentes confirmavit, & ad certamé pro veritate ineundum præparavit: atque in Ecclesia quotidie lectitavit illam Pauli vasis electionis sententiam, *Si quis vobis evangelizaverit, præter id quod accepistis, et iamsi angelus de Cœlo sit, anathema esto.* Cùm autem audisset idem Anastasius Iustinianum velle ipsum in exsilium mittere, scripsit ad Antiochenos suos orationem elegantem, eruditam & gravem, quâ eorum animos in fide confirmaret. Verùm Iustinianus (ut iidem scriptores referunt) paullò pòst ex hac vitâ excessit. Neque divulgatus est ille exsilii libellus. Euagr. lib. 4. hist. Eccles. cap. 40. & Niceph. Callisti, lib. 17. capp. 30. & 31. Gal. 1. 8.

Aphthartodocitarum doctrina.

6. Leontius, lib. de sectis, actione 10. & Nicephorus, lib. 17. cap. 29. illam hæresin Aphthartodocitarum, eique oppositam veritatem quam Catholici defendebant, prolixiùs describunt. Leontius ait: Confitentur ergo Gajanitæ Deum Verbum ex Virgine naturam humanam assumsisse perfectè & verè; sed jam inde ab unione esse corpus incorruptibile dicunt. [ὅτι ἡ ἕνωσις ἄφθαρτον ὁμολογοῦσι τὸ σῶμα.] Omnes enim malorum species Christum perpessum ajunt, qui & esuriverit, & sitiverit. & defatigatus fuerit: at non eodé illa quo nos modo passum. Ajunt enim nos quidem naturali necessitate [ἐξ ἀνάγκης φυσικῆς] tum esurire, tum sitire: sed Christum hæc omnia sponte [ἑκουσίως] sustinuisse. Non enim, inquiunt, naturæ legibus serviebat, alioqui passiones illas fatebimur ei præter voluntatem accidisse [ἀκούσια τοῦ πάσχειν,] quod est absurdum. Respondet Leontius, Catholicos fateri passiones & affectiones illas fuisse voluntarias; [ἑκούσια τὰ πάθη] quia Christus sponte servivit naturæ legibus, [ἑκόντα ὑπέβαλεν ἑαυτὸν τοῖς τῆς φύσεως νόμοις,] volentque concessit corpori, ut sua perpeteretur eodem modo, quo & nos patimur. (ἐπεὶ καὶ ἰδίως τὸ σώματι, πάθη ἑαυτοῦ ἴδια τὰ αὐτὸν πρόσωπον, ὃ δὲ ἡμεῖς πάσχομεν.) Et in hujus orthodoxæ responsionis confirmationem adducit testimonia orthodoxorum Patrum, Gregorii Nazianzeni & Cyrilli, & Athanasii. Nicephorus etiam loco citato, ait: Aphthartodocitarum ita fuisse verba: Nos quidem per necessitatem naturæ affectiones ejus, famem scilicet & sitim, & reliquas circumferimus: Christus verò, utpote qui sponte suâ passus sit, non itidem, atque nos, naturæ legibus subservit. Advérsus quæ verba pii omnes retulerunt: Quamvis spontanea Christi passio fuerit, æquè tamen ac nos passum esse (ἴσμεν ἡμῶν ἴσμεν) Quomodo verò posset quod qualicunque tandem modo careretur, incorruptibile propriè, & non corruptibile, perinde atque de nobis ipsis loquimur (καὶ δὴ τὸ ἄφθαρτον) dici? &c.

Catholicorum doctrina vide lib. 5. cap. 9. §. 13. & lib. 6. cap. 5. §. 7.

Doctrina Aphthartodocitarum. Antitheses orthodoxorum.

7. Summa autem Catholicæ veritatis in hac controversia, hisce tribus distinctionibus comprehenditur. *Prima.* Dominus noster non suscepit ullam affectionem reprehensibilem, sed suscepit affectiones naturales reprehensione carentes. [πάθη ἀδιάβλητα.]

Distinctio 1.

Secunda distinctio. Dominus noster eam corporis corruptibilitatem resurgendo exuit, quam ante mortem habebat, adeò ut prius quidem corpus habuerit corruptibile, & infirmitatibus irreprehensibilibus naturaliter obnoxium; post resurrectionem verò corpus ejus sit incorruptibile & talibus affectionibus minimè obnoxium. Itaque ante resurrectionem verè esurivit, verè sitivit [οὐ δοκήσει, ἀλλὰ φύσει καὶ ἀληθείᾳ] & propter famem ac sitim comedit ac bibit: at post resurrectionem non famis aut sitis gratiâ comedit aut bibit; sed tantùm per œconomiam quandam, ut

2

clarè ostenderet se eum ipsum esse, qui ex mortuis resurrexit.

Tertia dist. Corruptionis vocabulum huo significat: ejus enim nomine naturales istæ & irreprehensibiles carnis affectiones sive perpessiones intelligendæ veniunt, sitis scilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ: ad quem modum corruptibile Domini corpus, utpote nobis consubstantiale (ὁμοούσιον) dixerunt Catholici; eas quippe perpessiones omnes voluntate suâ Deum Verbum, propterea quod homo propriè & verè factus sit verèq; passurus erat, suscepisse: at que hoc ipso modo Domini corpus incorruptibile dicere, juxta Iuliani Halicarnassæi & Gaiani sententiam, summæ esse impietatis. Et hæc quidem una corruptio est. Est autem & alia, corporis scilicet in ea elementa, ex quibus compositum est, solutio, & carnis ipsius inquinatio: juxta quam significationem, & Catholici prædicarunt corpus Domini incorruptibile, quod inquinamentum nullum invadere & perringere potuerit. Hanc distinctionem, in hunc modum retulit Nicephorus. Eadem apud Leontium loco superiùs citato, legitur, his verbis; ὁμολογοῦσι τὸ φθορᾶς ἄνευμα. λέγομεν γὰρ φθορὰ ἡ παντελὴς διάλυσις τῆ σώματος εἰς τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν συνετέθη. ἢ λέγεται φθορὰ, τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα πάθη, τουτέστι τὸ πεινᾶν, ἢ διψᾶν, ἢ ὕπνω νικᾶσθαι. ὅτων οὖν εἶπεν τὸν Πατέρων, ὅτι οὐχ ὑπέμεινε φθορὰν τὸ σῶμα τῆ Χριστοῦ, τῆν λέγει, ὅτι οὐ διέμεινεν διάλυσιν εἰς τὰ στοιχεῖα. [non prorsus fuisse dissolutum.] Atque hanc esse Patrum mentem, docet ibi Leontius, argumento sumto à secunda distinctione, inquiens, ὡς ποιοῦσι τὸ θεῖ τῆς ἀναστάσεως φθαρτὸν αὐτὸ λέγουσι, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἄφθαρτον. id quod etiam repetit Nicephorus, lib. 17. cap. 29.

Hypomnema de Iustiniano Imperatore.

8. Refert quoque ibidem Nicephorus, Iustinianum Imperatorem dogma ipsum non altiùs investigantem, sed vocabulum corruptibilitatis attendentem, non sustinuisse tale quidpiam de Christo audire, propter summum ipsius erga illum amorem & desiderium. Principem enim tanto in Christum pietatis ardore flagrâsse, quanto alius, eorum qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, ter-maximo illo Constantino semper excepto: itaque propter vehementem in Christum amorem, illius gratiâ multa etiam violenter fecisse. Hæc observatio monet necessariam esse scientiam quæ zelum dirigat: quia sæpe noxius est zelus citra scientiam. abjecto errore, in fide sanus mortuus est Iustinianus, & ab Agathone Papa Rom. & à sexta œcumenica Synodo, piaque posteritate, piis Imperatoribus in pace Domini defunctis accensetur. Quod etiam annotat Nicephorus, lib. 17. cap. 31. Imò Agatho & Synodus Romana omnibus qui ante eum imperârunt, quoad fidei rectitudinem & pietatem, anteponunt piæ memoriæ Iustinianum Augustum. ut legere est in quarta actione Sextæ Synodi œcumenicæ.

9. De hoc Theodosianorum & Gaïanitarum schismate, eorundemque communi hæresi scribit Isidorus Hispalensis Episcopus, lib. 8. Originum, cap. 5. in hæc verba: *Theodosiani & Gaianita appellati à Theodosio & Gaiano; qui temporibus Iustiniani Principis in Alexandria populi perversi electione uno die sunt ordinati Episcopi. Hi errores Eutychetis & Dioscori sequentes, Chalcedonense Concilium respuunt; ex duabus unam in Christo naturam asserunt. Quam Theodosiani corruptam; Gaianita incorruptam contendunt.* Hæc ille.

Eadem de verbo ad verbum legimus apud Rabanum Maurum, lib. 2. de institutione clericorum, cap. 58.

10. Vir doctissimus Richardus Crakanthorpius in suo Vigilio dormitante, cap. 20. falsam esse contendit illam Euagrii narrationem de Iustiniani Imperatoris lapsu in hæresin Aphthartodocitarum.

CAPVT DECIMVM-NONVM.

De hæresi Agnoëtarum.

OLim Ariani negantes æqualitatem Filii cum Patre quoad ipsam divinam naturam, abutebantur, inter alia, his Scripturæ dictis, quibus Dominus noster nescisse diem judicii, & insapientia profecisse, & de sepulchro Lazari interrogâsse dicitur, Marc. 13. 32. *De die autem illo & horâ nemo novit, neque Angeli qui sunt in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* & Luc. cap. 2. versu ultimo. *Iesus autem proficiebat sapientiâ, & statura, & gratiâ apud Deum & homines.* Ioan. 11, 34. *Dixit Iesus: ubi posuistis ipsum?* hinc hæretici perperam colligebant, Christum diem judicii & multa alia penitùs ignorâsse, etiam quà Deum Deique Filium. & inferebant eum propterea non posse esse ejusdem cum Patre substantiæ, quòd non esset æqualis Patri cognitione & sapientiâ.

Marc. 13, 32. Luc. 2, 52.

Ioan 11, 34.

Ariani smus.

Vindicia contra Arianos.

8 Orthodoxi Patres, ut hanc hæreticorum blasphemam calumniam repellerent, memorata Scripturæ dicta ab eorum corruptelis vindicârunt, hac adhibita distinctione; quòd *ista de Christo intelligenda sint secundum humanam ejus naturam, quam assumsit ex Virgine, secundum quam naturam consubstantialis est matri; non autem secundum divinam ejus naturam: secundum quam ab æterno est consubstantialis Patri, secundum hanc enim Christum scire omnia quæ scit Pater: neque ad Divinitatis contumeliam transferenda esse ea, quæ de Christo secundum assumtam humanam naturam verè & absque ulla Deitatis ignominiâ dicuntur.* Sic respondêrunt Athanasius epist. ad Serapionem, contra eos, qui dicunt Filium esse creaturam, prope finem. Et oratione 4. contra Arianos, & Gregorius Theologus oratione 36. quæ est 4. de Theologia, ad object. 10. & Cyrillus Alexandrinus, in Thesauro lib. 9. c. 4. & lib. 10. cap. 7. & orat. 2. de recta fide ad reginas, cap. 16. & 17. nec dissimilia habet Ambrosius, lib. 2. de fide cap. 4. Non abs re fuerit quædam ipsorum Patrum verba adscribere.

3. Athanasius, in fine epistolæ ad Serapionem, contra eos qui dicunt Filium esse creaturam; λέγων, νῦν ὁ υἱὸς, ἀνθρωπίνως εἶπεν. dicens, *neque Filius*, humanitùs loquutus est. Et causa, cur ita loquutus sit, fuit idonea. quoniam enim *homo factus est*, ut scriptum est, hominum autem proprium est ignorare, quemadmodum & esurire, aliaque ejus generis, propterea & ignorantiam hominū, tanquam homo factus, ostendit. Primò quidem, ut ostendat se corpus habere

Athanas.

ἀνθρωπίνως. Marc. 13. 32.

Digitized by Google

bere verè humanum; deinde verò, ut ignorantiam etiam hominum in corpore habens, ab omnibus liberatam & mundatam, perfectam atque sanctam sisteret Patri humanitatem. Quem igitur deinceps prætextum invenient Ariani? aut quibus commentis jam deinde obginnient? Deprehensi sunt non intelligere hanc sententiam, *Dominus creavit me.* ac ostensum est eos non percipere, quid sibi hoc velit: *at die illo nemo novit, neque angeli, neque Filius.* Nam sicuti dicens, *creavit me*, humanitatem significat, eo quòd homo factus sit & creatus; dicens autem, *ego & Pater unum sumus*: &, *qui me vidit, vidit & Patrem*: &, *ego in Patre, & Pater in me*; æternitatem & cum Patre consubstantiam [τὸ ὁμοούσιον καὶ πατρικὸν ἰσούσιον] significat. Ita quoque quando ait; *Nullus novit, neque Filius*, iterum ut homo loquitur: hominum enim proprium est ignorare. Quando autem ait, *Nullus novit Patrem nisi Filius, neque Filium nisi Pater*, multo magis novit res creatas. Itaque discipuli, in Evangelio Ioannis, dixerunt Domino, *Nunc scimus quod noveris omnia.* Ex quibus liquet, nihil esse quòd ignoret. Cùm Verbum ipse sit, per quem omnia facta sunt. In his autem omnibus (seu rerum universitate) cùm dies etiam ille comprehendatur, omnino per ipsum fiet. Etiamsi Ariani decies millies suâ insciti rumpantur. Hæc ibi.

Matt 24. 36. *Marc 13. 32.* *Matth 11. 27* *Ioan. 16. 30*

4. Idem Athanasius, orat. 4 contra Arianos; Audiant (inquit) in Divinitate ignorantiam non esse sed id proprium esse carnis. ——— Cuivis igitur manifestum est ignorationem ad carnem pertinere, ipsum autem Verbum, quatenus Verbum est, omnia etiam antequam fiant, præcognoscere. Non enim ideo, quia homo factus est, desiit esse Deus: neque quia Deus subsistit, abducit se ab eo quod humanum est. absit! ——— Omnia propter nos sustinuit, ut nostram ignorationem bajulans, donaret nobis cognitionem veri sui ipsius Patris. ——— Si igitur, ut sæpius dictum est, Verbum homo non est factum, agnoscamus has voces contra nos esse, quòd acceperit, quòd gloriâ indigerit, quòd ignoraverit. ——— Sed tamen cur ita sermonem temperârit, ne Filium quidem hoc cognitum habere, cum hoc omnium optimè cognosceret, ne id quidem infidelibus obscurum arbitror, eum hîc per carnem hominis more, & ex persona hominis loquutum esse. Neq; est ut aliquid detrimenti Verbo Dei accidisse putes, cùm ignoratio ista ad humanam naturam, cui id peculiare est, solummodo pertineat. Vt hoc ipsum eleganter deprehendas si, quo tempore id Dominus loquutus est, cum bona conscientia expendas. Non enim in creando cœlo, neque antequam homo fieret, sed cùm Verbum caro factum esset, hoc sermone usus est: atque ideo quicquid post hominem sumtum humanitus loquitur, ea omnia par est humanitati adscribi. ——— [ὅλον ἐστὶν ὅτι ἐν τῷ αὐτοῦ τέλει ὅρα, ὡς μὲν λόγος, γινώσκει· ὡς δὲ ἄνθρωπος, ἀγνοεῖ. ἀνθρώπου γὰρ ἴδιον τὸ ἀγνοεῖν, ἐν μάλιστα τοῦτο. ἀλλ' ἐν τῷ φιλανθρωπίας ἴδιον τῷ σωτῆρος· ἵνα διὰ τὸ γίγνεσθαι ἄνθρωπος ἐκ παρέργου ἐν ἡμῖν τὸ ἀγνοούμενον εἴπῃ, ἵνα δείξῃ ὅτι ἀληθῶς ὡς ἄνθρωπος ἀγνοεῖ ἀληθῶς. ἐκ τίνος γ' ἦν, ἀδύνατον ἦν τὸν θεὸν, ἵνα μὴ ὁ θεὸς ἄγνοιαν φαίνηται. ἀλλ' ἁπλῶς υἱὸν ὁ υἱὸς, ἵνα μὴ ἐξ ἀνθρώπων γενομένου υἱοῦ ἡ ἄγνοια ᾖ

liſta accuratè cautéque verbis iſtis uſus, profectui aſſociavit ſtaturam ſeu magnitudinem ætate comparatam. Verbum autem Deus quantitate non menſuratur, ſed corporum ſunt quantitates [ἡλικίαι] corporis igitur eſt profectus, ipſo enim proficiente, profecit in ipſo & manifeſtatio [ἡ φανέρωσις] Deitatis eis qui eum videbant, quanto autem magis Deitas revelabatur, tanto magis gratia creſcebat, ut homini apud omnes homines —— κατ' ὀλίγον τὸ σῶμα & δυξάνοντος καὶ τοῦ Λόγου φανερῶτος ἑαυτὸ ἑαυτῷ, ὁμολογεῖται, &c. *id eſt* ? corpore paullatim adoleſcente, & Verbo ſeipſum ſibi ipſi manifeſtante, factum eſt deinde, ut agnoſceretur pro Filio Dei, primùm quidem à Petro, poſtea etiam ab omnibus. —— Iudæi, tum priſci, tum neoterici iſti, ultrò oculos ſuos connivent claudunt, ne videant illud, proficere in ſapientiâ, non eſſe ipſam Sapientiam proficere, ſed humanitatem potiùs in Sapientia progreſſus facere. Etenim Ieſus profecit in ſapientia, & gratiâ quod ſi diſertè, id quod verum eſt, dicendum, ipſe in ſeipſo profecit, [αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ἐποίησε προκοπὴν,] nam ſapientia ædificavit ſibi domum, & in ipſa domum proficere fecit. ——Verbum homo factum eſt, & veram carnem geſtavit, & quemadmodum diximus, eum carne paſſum eſſe, carne eſuriſſe, & carne fatigatum eſſe: ſic & convenienter dici poterit, quòd carne profecerit ὅτως καὶ αὐτὸς ἐν λόγῳ, ὅτι σαρκὶ προέκοψεν.] Non enim ſegregato Verbo abjunctoque à corpore, profectus ille, qualis is eſt de quo loquimur, obvenit. In ipſo enim erat caro ea quæ proficiebat, & ipſius dicitur quod in carne ejus contingebat. ——Ideoque ut prolocutus tum, non Sapientia quatenus ipſe Sapientia eſt, progreſſus fecit, ſed humanitas in Sapientia profecit, [ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον ἐν τῇ Σοφίᾳ προκοπὴν] tranſcendens paullatim humanam naturam, deificata ni mirum & organum Sapientiæ facta, ut per eam ſuam energiam exerceret, ſapientiaque inde eluceret, omnibuſque; innoteſceret: ac proinde nequaquam locutus eſt, Verbum quod Filius Dei eſt, profecit, ſed Ieſus, quo nomine Dominus jam homo factus, nuncupatus fuit, ut ſi humanæ naturæ ſint modi profectus, [ὡς ἴδιαι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸν προκοπὰν] quemadmodum ſuperiùs admonuimus. Igitur, quemadmodum proficiente carne, ipſe dicitur proficere, idque ob proprietatem ejus cum corpore: ita quoque ea, quæ circa mortem obtigerunt ut conturbari, lachrymari, eodem modo ſunt accipienda ſunt. [καὶ λαμβάνειν τὰ αὐτὰ ὁμοίως.] S. homomerus eſt, qui iſta loquitur *tua ſponte à me calix iſte*, &c.) lachrymetur & horreat mortem, ut homo: ſin autem Verbum eſt in carne (nam eadem dicere non debemus gravari) quî potuit Deus timere? aut unde mortem timeret, cùm ipſe vita eſſet, aliosque è morte liberaret? —— verùm iſta quæ exprobratis, non propria ſunt naturæ Verbi, in quantum Verbum eſt, ſed eatenus ejus ſunt, quatenus Verbum in carne erat quæ iſtiuſmodi affectus patiebatur ——Sive igitur ploravit & conturbatus eſt, non erat Verbum, qua Verbum eſt, qui plorabat & conturbabatur ſed carnis hoc erat propriè: ſive preces fudit ut calix tranſiret, non erat Deitas quæ metuebat, ſed humanitatis propria etiam hæc paſſio, &c. Hæc Athanaſius, oratione quartâ contra Arianos poſt orationis illius medium.

Se ipſum ſibi ipſi manifeſtabat.

Αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ᾠκοδόμησε.

Proficiente carne, ipſe dicitur proficere.

Matth. 26, 39.

5 Ex his Athanaſii verbis evidenter colligitur, hanc fuiſſe Athanaſii mentem: 1. *Quod Chriſtus Ieſus non ſolùm in corpore ſuo myſtico, id eſt, in Eccleſia, ſive in hominibus Chriſtianis neſciverit, ſed etiam cum hominibus, ut homo ipſe ſecundùm propriam ſuam & ſingularem humanam naturam, quæ Deitati hyp ſtaticè unita eſt, & quam ex hominibus aſſumpſit in unitatem perſonæ Verbi: quod, inquam ſecundùm eam ipſe Chriſtus neſciverit diem & horam judicii ultimi, & in ſapientia profecerit.* 2. *Quando Chriſtus dixit, ſe neſcire diem illum & horam illam, eum nihil falſi dixiſſe, ſed verè, ſicut dixerat, neſciviſſe eum diem: nempe qua homo erat.* 3. *Æque propriè, & citra omnem abſurditatem convenire Chriſto ſecundùm humanam naturam ignorantiam ſeu neſcientiam ultimi judicii, atque ei conveniunt fames, ſitis, paſſibilitas, conturbatio, lachrymatio, &c. Quamvis ſecundùm divinam naturam omnia ab æterno habeat ſenſiſſimè perſpecta,* Hæc de ſententia Athanaſii.

Summa doctrina Athanaſii

de Chriſti neſcientia & profectu.

6. *Hinc itaque* (ait Hilarius, paullò poſt initium libri noni de Trinitate) *fallendi ſimplices atque ignorantes hæreticis occaſio eſt, ut quæ ab eo ſecundùm hominem dicta ſunt, dicta eſſe ſecundùm naturæ Divinæ infirmitatem mentiantur.* Item in fine ejuſdem libri noni de Trinitate *Non erubeſco* (inquit) *quia neſcire ſe diem & momentum Filius dicit, neſcire credendus eſt, ſicuti cum ſecundùm hominem aut ſitit, aut dormit, aut triſtis eſt, Deus hoc vitio eſſe aut lachrymis, aut ſomno, aut timori, eſſe confitendus; ſed ſalvâ unigeniti in ſe veritate, ſecundùm carnis infirmitatem, ſitum, ſomnum, ſnediam, ſitim, laſſitudinem, metum pati neceſſe eſt. & ſecundùm hominis naturam, diei atque horæ profeſſus eſt inſcitiam.* Hæc Hilarius, Pictavorum Epiſcopus.

Hilar. Fran bavaticorum.

Secundùm hominis naturam dixit atque horæ profeſſus eſt inſcitiam.

7. In eundem ſenſum, ad eandem Arianorum objectionem reſpondit Gregorius Nazianzenus, cognomento Theologus, oratione 36. quæ eſt quarta de Theologia, ad objectionem decimam: Decimo (inquit) loco, ignorant impunè, quòdque *extremum diem atque horam nemo cognoſcat, ac ne Filius quidem ipſe ſed ſolus Pater.* At qui fieri poteſt, ut ſapientia quicquam eorum quæ ſunt ignoret, illa, inquam, ſeculorum factor, &c. ——— Eccui igitur dubium eſſe poteſt, quin horam quidem ut Deus cognitam habeat, ignoraret autem ut homo. [ὅτι χρόνον μὲν οἶδεν ὡς Θεὸς, ἀγνοεῖν δὲ φησιν ὡς ἄνθρωπος] ut ait Ieſus, quis id quod apparet, diſtinguat ab eo quod mente perſpicitur? Nam quia abſolutè hoc loco ponitur, nec adjungitur cujus: id circò nobis hinc anſa porrigitur ita exiſtimandi? ut ignorantiam hanc ſenſu maximè pio interpretemur, atque humanitati, non Divinitati [τῷ ἀνθρωπίνῳ μὲν τὸ δὲ θείῳ] aſcribamus. Siquidem hæc ratio adventantiis ſatisfaciat, hîc pedem figimus: nec quicquam amplius à nobis inquiratur. Sin ſecus, hoc ipſum adjicimus, quòd quemadmodum ſingula alia, ita rerum quoque maximarum cognitio ad cauſam referatur, honore Genitoris. Quin ne exiguum quidem mihi intellectûs videtur, qui ſic legerit, ut noſtræ memoriæ vir quidam literarum ſtudioſus; nempe Filium non aliter diem illum vel horam noſſe, quàm ut Patrem. Quid enim hinc colligitur? Quoniam Pater cognoſcit ideò etiam Filius: tanquam videlicet nemo hoc cognoſcere aut percipere queat, præter principem illam naturam: [ὡς δῆλον ὅτι μηδεὶ γινώσκειν πάντα μηδὲ λαμβάνειν πλὴν τῆς ἀρχικῆς φύσεως.] Hæc Gregorius Theologus. Cujus ſententia evidentiſſimè hæc eſt: Non aliter

Nazianz.

Non aliter ſcibat diem illum niſi ſecundùm Deitatem.

Hæc eſt ſententia Gregorii Nazianzeni.

Digitized by Google

aliter Christo illa loquenti tunc cognitum fuisse diem ultimum & horam extremi judicii, seu non secundùm aliam naturam, quam sicut Pater, seu secundum eam naturam, secundùm quam diem illum & horam illam novit Pater, id est, non nisi secundùm Deitatem; quam Gregorius vocat primam seu principem naturam.

Ambros. 8. Ambrosius Episcopus Mediolanensis eandem responsionem adfert, lib. 5. de fide cap. 7. ita timidè tamen, ut aliam investiget: quamvis hanc, quæ ab Athanasio & Gregorio allata est, referat, & non refellat. Imò ipse Ambrosius ejusdem operis *de fide*, lib. 2. cap. 4. circa medium; Consideremus (inquit) quia nobis prodest bene credere, mihi enim prodest scire, quia propter me Christus suscepit meas infirmitates, mei corporis subiit passiones, pro me peccatum hoc est, pro omni homine, pro me maledictum factus est, pro me, atque in me subditus atque subjectus; pro me agnus pro me vitis, pro me lapis, pro me servus, pro me filius ancillæ pro me diem judicii ignorans, pro me nesciens diem aut horam; Nam quomodo posset diem nescire, qui dies fecit & tempora? quomodo posset diem ignorare judicii, qui & horam judicii futuri expressit & causam? factus ergo maledictum, non secundùm Divinitatem, sed secundùm carnem. Idem quoque lib. de incarnationis Dominicæ mysterio cap. 7. quomodo proficiebat Sapientia Dei? doceat te ordo verborum. Profectus est ætatis, & profectus sapientiæ, sed humanæ est. Ideò ætatem ante præmisit, ut secundùm hominem crederes dictum: ætas enim non Divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientiâ hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu sapientia. Iesus autem proficiebat ætate & sapientiâ. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo & ipse susceptus est: si divinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum est, non mutatur. Quod ergo mutatur, non utique divinum. Sensus igitur proficiebat humanus: sensum ergo suscepit humanum. Et ut sciamus quia secundùm hominem loquebatur, præmisit dicens: *Puer autem crescebat & confortabatur, & implebatur sapientiâ, & gratia Dei erat cum illo. Et puer*, nostræ nomen ætatis est: nec *confortari* virtus poterat Dei, nec *crescere* Deus nec altitudo sapientiæ Dei, plenitudo divinitatis *impleri*. Quæ igitur implebatur, erat non Dei, sed nostra sapientia. Nam quomodo implebatur. Qui ut omnia impleret, descendit? per quem autem sensum Esaias dixit, Patrem puer nesciebat aut matrem? Scriptum est enim, *Priusquam sciat puer Patrem aut matrem, accipiet virtutem Damasci & spolia Samariæ.* Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiam quod adhuc non didicit, ignorat. Hæc Ambrosius, Gregorio Theologo συγχρονος. Idem etiam Ambrosius in caput 17. Evangelii Lucæ, palàm amplectitur Athanasii distinctionem, dicens, eundem Filium, novisse temporum finem, non per naturam hominis, sed per naturam Dei. Similiter ad eandem quæstionem respondet Chrysostomus, [tom. 5, serm. 117. pag. 655. edit. Savil.) Χριστὸς οὗτος κατὰ τὸ χωρὶς τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ γινώσκων τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν ἐν

Pro me nescius secundùm carnem.

Proficiebat sapientia hominis.

Ephes 4.13. Isai. 8.4.

Christus.

οὐρανῷ. *id est*, Ignorat igitur secundùm habitum humanitatis, qui omnia scit secundùm potentiam Deitatis.

Cyril. Alex. 9. *Cyrillus* Alexandrinus, ab eadem Arianorum objectione, in eundem modum respondet, lib. 9. Thesauri, cap. 4. Sed quomodo, inquiunt, ejusdem cum Patre Filius erit substantiæ? cum fateatur, nescire se diem ultimum, Patrem autem scire. Magna enim hinc naturæ Filii ad naturam Patris differentia emergit. Mirum est, quod per ipsum universa, tempora quoque ac secula facta esse fateamini, deinde quasi obliti, unum ab eo ignorari diem contenditis. Quomodo enim ignorare poterit ea quæ ipse fecit? ——— Inconveniens est, Deitati ejus accommodare illa, quæ ipse ut homo protulit: quod certè nemo facit, qui dispensationis suscipit modum. Nam si homo factus non sit, cuncta ut Deus loquatur: si autem factus est homo, concedatur ut more hominum etiam loquatur. Nec enim ulla propter dispensationem incarnationis Deitati potest fieri injuria, si piè cuncta intelliguntur: Quod à Paulo dictum sic est *Captivantes omnem intellectum in obedientiam Christi.* Vt ergo proprium hominis est futura ignorare: sic Verbi Dei, in quantum Verbum est, ut omnium quæ per ipsum facta sunt, & principia & ultimos terminos cognoscat. ——— Non oportet igitur propter hanc vocem ignorationem Dei Verbo inurere; sed potius misericordiam ejus admirari, quòd non recusaverit propter nos ad tantam humilitatem descendere, ut omnia nostra, & ipsam etiam ignorantiam humanam, susciperet. ——— Filium etiam ignorare ait, de seipso ut homine loquens, nec sibi derogans ut Deo: scit enim ut Deus, quod ut homo ignorat. idcirco non addidit, quòd Spiritus Sanctus etiam ignoraret. *Spiritus* enim *omnia scit ipsa etiam profunda Dei*, ut scribitur. Quod si Spiritus Sanctus non ignorat, qui à Filio accipit; (*ille namque*, inquit, *de meo accipiet*) quomodo Filius ignorabit, qui omnia scientis Spiritus est largitor? ——— sed ignorat videlicet, ut homo, quod ut Deus optimè novit. ———— Patet, quia ipse ut Deus scit, ignorat autem in quantum servi formam assumsit. ———— Sicut ergo voluit, tanquam homo fame ac siti cæteris; hujusmodi laborare, sic etiam ut homo diem illum ignorat. Aliquando enim, ut Deus, aliquando ut homo loquitur, ut & Deum & hominem verum se ostendat. ——— diem illum & horam & ignorat & scit, alterum ut homo; alterum ut Deus. ——— Similiter igitur diem & horam adventûs sui, in quantum Verbum & Sapientia Dei est, non ignorat: sed ne dolorem teneris adhuc discipulis faceret, desiderantibus illud scire, verè se dixit ut hominem ignorare. infirmitates enim nostras omnes accepit. hac de caussa ignorâsse se dixit. ——— Cum verè ab eo dicatur, ut ab homine. *fratribus enim in omnibus similis fuit*, secundùm Paulum. hæc ibi. Item lib. 10. ejusdem Thesauri, cap. 7. Vnus profectò Dominus Iesus Christus est, & non duo, & unus hypostaticè atque personaliter in duabus naturis. Deus enim hominem assumsit atque induit, & ideò Verbum dicitur caro factum esse. Cur igitur omnia, quæ homini sine peccato conveniunt, etiam Verbo non attribuitis? præsertim cùm hinc nulla in re Deitati Verbi derogetur. Quoniam igitur carni proficere proprium est, dicas cum ut hominem profe-

Respub.

Ignorantiam humanam suscepit. scit ut Deus, quod ut homo ignorat. 1. Cor. 2. 10. Ioan. 16. 14.

Ignorat ut homo, quod ut Deus optimè novit.

Vbi se dixit ut hominem ignorare. Fratribus sibi similis. Hebr. 2. 17.

2. Cor. 10. 5.

Vt homo profecit.

ciſſe: ſibi enim attribuit quæ carnis ſunt, ſic enim mortem etiam perpeſſum prædicamus, neque ut Deum, ſed ut hominem id perpeſſum credimus. ——— Vndique igitur patet, non Sapientiam ipſam, in quantum eſt Sapientia, ſed humanam naturam in ſapientia profeciſſe. Paullatim enim natura noſtra manifeſtabatur, ſicut inſtrumentum eſſe Deitatis, quæ habitavit in ipſa: ideo non dicit Verbum Dei profeciſſe, ſed Ieſum: ne ſcilicet Verbum proficere videretur, ſed humana natura quæ profectus ſuſceptibilis eſt. Sic igitur quæ de Chriſto ſcribuntur, intelligenda ſunt, ut nec quæ Deitati conveniunt, humanitati ejus attribuantur: nec quæ humanitatis propria ſunt, ad Deitatem ipſius diſtorqueantur. Hæc Cyrillus, locis citatis, ex interpretatione latina Georgii Trapezuntii.

Regula.

10. Idem Cyrillus ait, lib. 2. ad religioſiſſimas reginas, cap. 16. qui exſtat in prima parte Concilii Epheſini illud verò, *Puer autem creſcebat, & conforrabatur ſpiritu plenus ſapientiâ; & gratia Dei erat in illo,* & infrà; *Ieſus proficiebat ſtaturâ, & ſapientiâ, & gratiâ apud Deum & homines.* Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum unum eſſe affirmantes, & eidem tribuentes tum humana tum etiam ea quæ Deum decent, [καὶ ἅπερ πεφυκότες τῷ ἀνθρώπινα ἐφθεγξάμεθα,] examinitionis quidem menſuris verè convenire aſſerimus, [ὡς μὲν ἐκ κατώτερα μέτρα φύσεως ἀλλοῖα βεβαίως ἔχοντα] tum corporalis incrementi ſuſceptionem, atq; etiam accreſſionē roboris, conſoliditatis paullatim corporis partibus: tū hoc ipſum etiam, quod ſapientiâ impleri prædicatur, quandoquidem unà ū incremento quod corporis ſtaturæ congruebat, ſapientia quæ in eo erat, magis magisq; iete oſtendebat. Vbi enim humiliatio, in quam ultro ſe demiſit, ſi, quæ humana ſunt, repudiaret? πῶς γὰρ ἡ ταπείνωσις, ἣν ὑπέμεινεν ἑκών, εἰ παραιτεῖτο τὰ ἀνθρώπινα;] ——— Cùm igitur ait: *puer autem creſcebat, & roborabatur ſpiritu, & implebatur ſapientiâ* diſpenſationis cum carne myſterium in cauſæ patrocinium aſſume. [δίχα φησὶ λογίας τὸ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας μυστήριον] ——— Nihil proinde abſurdi aut à ratione alienum, aſſeritur, τὸ ἀπεικὸς ὑδὲν ἔν] dum gratiam habere, vel gratiâ apud Deum & homines proficere aſſeritur. Et cap. 17. ejuſdem libri; proponit hanc Neſtorianorum objectionem adverſus orthodoxos dicentes. Deum Verbum incarnatum unum eſſe Chriſtum; quomodo igitur (inquiebant Neſtoriani) ignoravit conſummationis diem? Quibus reſpondet Cyrillus; ignorationem quorundam in Deo arcanorum neque eſſe inuſitatam, neque indecoram creaturæ, [τῇ κτίσει] Atque ſi Filius, quatenus homo factus, *Paululum ab Angelis minoratus* dicitur non mirum eſſe, ſi ſimul cùm Angelis neſcire dicatur illud in Deo arcanum, etiamſi quà Deus nòrit omnia. Et infert hanc concluſionem, ἵνα οὖν κἂν ἀγνοῦν ἀνθρώπινος λέγηται, ἀλλ' ὅμως θεϊκῶς. *id eſt*, quamvis igitur dicatur neſcire ut homo, attamen ſcivit ut Deus. Et hoc ipſum illuſtrat ex hiſtoria de Lazaro, de quo ludæos interrogans, *ubi poſuiſtis eum?* oſtendit fas ſibi eſſe neſcire ſecundùm humanitatem, (ὡς ἐξὸν αὐτῷ μὴ εἰδέναι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον,) & tamen eundem Lazarum ex mortuis reſuſcitans operationem exercuit divinam, [ὑπάρχοντα θεϊκῶς.] Et monet in his aliiſque Scripturæ de Chriſto dictis exponendis ſervandam eſſe hanc regulam, ut humana tribuamus diſpenſationi incarnationis; divina autem unigenito Dei Verbo, qui homo noſtri ſimilis factus eſt. ὁμοίωσιν μόνην τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ, τὰ ἀνθρώπινα προσνέμων ἐνσεβῶς. καὶ καθ' ἡμᾶς γεγονότι, καὶ ἐκ Θεοῦ φύσει λόγῳ τὰ θεοπρεπῆ Hæc Cyrillus Alexandrinus.

Regula.

11. *Proclus*, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, (Flaviani prædeceſſor) in ſua ad Armenios epiſtola, ait: οὗτος ἐστὶν ὁ ἴδιος καὶ μόνος υἱὸς, ὁ πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ γενέσθαι. ὃν καὶ ἐν ἐσχάτοις χρόνοις σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ προκόψας. ἔχει γὰρ ἀεὶ ὁ θεότης αὐτοῦ τὸ τέλειον. *id eſt*: Ipſe eſt unus ille & ſolus Filius, *qui eſt priùſquam Abraham exſiſteret*: & in noviſſimis ſapientiâ & ætate profecit ſecundùm carnem: nam Deitas ejus ſemper habet perfectionem. Sic etiam Titus Epiſcopus Boſtrenſis, in ſuo Commentario in Euangelium Lucæ, exponens illa Euangeliſtæ verba, de Chriſti profectu, Luc. 2. verſib. 40. & 52. monet profectum illum pertinere ad carnem à Deo Verbo aſſumtam, quæ proficiebat, & in qua magis ac magis effulgebat, ſplendor Deitatis.

Proclus.

Titus Boſtrenſis.

12. Sciendum autem profectum illum Chriſti manifeſtativum, ex Patrum illorum mente, quod naturam Chriſti humanam fuiſſe verum ac proprié dictum profectum, vel ſaltem conjunctum cum vero & proprie dicto profectu in ſapientia, ſicut vera propriéque dicta erat fames, ſitis, mors, quæ non in ſpeciem duntaxat, & ſecundum intuentium opinionem, ſed verè ac realiter pertulit Chriſtus ſecundùm humanitatem. Nam mera manifeſtatio aliis facta illius, quod jam ante in Chriſto erat, convenit ei et iam ſecundùm divinam naturam; neque talis manifeſtationis incrementa, reſpectu rei manifeſtatæ, ſunt propria carni: nam & ipſa Deitas & SS. Trinitas per quotidam revelationis gradus manifeſtatur. non tamen Deitas dici poteſt proficere in ſapientia; non enim id quod revelatur, ſed id cui aliquid magis magisque revelatur, proficit in ſapientia. Hanc fuiſſe antiquorum illorum Patrum mentem, liquet ex eorum verbis ſuprà citatis. Vide inferius cap. 20. §. 11. ubi de profectu manifeſtativo, & profectu augmentativo vel acquiſitorio.

Chriſti profectus fuit verus ac proprie dictus profectus ſecundùm humanitatem: ide cap. 20. § 11.

13. Atque in hunc modum antiqui illi Patres blaſphemam Arianorum & Neſtorianorum inſaniam compeſcuerunt. multò ſanè felicius reſpondentes, quàm alii quidam veterum & recentiorum, qui eam Chriſti neſcientiam ad ſolam referunt reticentiam, quâ diſcipulos celavit diem illum quam παρρησιαίαν prolixiùs ἐν θεῷ, teſſellemus proximo capite, §. 30. & ſequentibus.

Obiectio Neſtorianorum.

Reſponſio cyrilli.

Libr. 2, 7.

Diſtinctio.

Ioan. 11. 34

14. At poſtea circa annum Dom. 530. aut 531. qui fuit poſt tertiæ ſynodi celebrationem centeſimus, regnante Iuſtiniano ſeniore Auguſto, cœperunt de eorundem ſacræ Scripturæ dictorum interpretatione inter ſe digladiari *Monophyſitæ* Corrupticolæ, à Monophyſitis Phantaſiaſtis jam diviſi. Nam cum *Timotheus*, Epiſcopus Alexandrinus, Cotrupticolis aſſentiretur, dixit ei *Themiſtius* diaconus ejus, etiam Corrupticola: Si corpus Chriſti corruptibile eſt, debemus eum dicere & aliqua ignorâſſe, ſicut de Lazaro. Hoc Timotheus negavit dicendum: à cujus communione Themiſtius deſciſcens, ſchiſma fecit, & ab ipſo dicti ſunt in Ægypto

Origo hereſeos Agnoetarum, & quod ſuerit eius dogma.

Themiſtiani à quo Themiſtani.

pto *Themistiani*. Hæc de origine hæreseos Themistianorum (sive Agnoëtarum) Liberatus, qui illo tempore vivebat, scribit in breviario, in fine capitis 19.

Eulogius Alexandrinus.

15. Hunc Themistianorum errorem Monachi quidam, in solitudine Hierosolymitana degentes, circa finem ejusdem sexti seculi, tuebantur; quâ occasione Eulogius tunc temporis Episcopus Alexandrinus orationem scripsit κατ' ἀγνοητῶν, contra Agnoëtas, ut legimus in bibliotheca *Photii* Patriarchæ Constantinopolitani, in volumine ducentesimo trigesimo, prope finem, ubi Eulogius contendit Dominum nostrum Iesum Christum, neque secundùm humanitatem quidem, multò minus verò secundùm Divinitatem, ignorâsse sepulcrum Lazari, neque etiam ultimum illum diem. [ὅτι κατ' ἀνθρώπινον, πόλλῳ δὲ μᾶλλον κατὰ τὸ θεῖον, ἀγνοεῖ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅπου τέθειται Λάζαρος, ἢ τὴν τελευταίαν ἡμέραν.] Hæc ille. Nam Monophysitæ illi unam solam in Christo naturam post incarnationem agnoscentes, nullam in Christo post incarnationem agnoscebant naturam, per quam sciret illa quæ antiqui Patres dicunt illum secundùm humanitatem nesciviſſe; at secundùm Deitatem perfectissimè cognita semper habuisse. Quando igitur Themistiani Monophysitæ dicebant, *Christum ut hominem ignorare diem judicii* intelligebant eum penitùs ignorare diem judicii, adeò ut secundùm nullam in Christo naturam diem illum horum cognoverit. Quod perinde erat ac si disertè cum Arianis asseruissent, Dominum nostrum Iesum Christum non scire secundùm Deitatem omnia quæ scit Pater: penitùs enim eum nescire diem judicii, &c. Quem Agnoëtarum errorem Eulogius refellens, non contentus illa veterum distinctione, utitur ulterius argumento ab imparibus, à minore ad majus, nempe Christum nó ignorare ista secundùm humanâ quidem naturam ideóque multò magis [πολλῷ δὲ μᾶλλον] eum non ignorare ista secundùm Divinitatem. Ex qua Eulogii argumentatione & conclusione liquidò patet Monachos illos Agnoëtas, contra quos scripsit Eulogius, ipsissimam Themistii hæresin defendisse, *nempe Christum Iesum ista penitùs ignorare, neque secundùm ullam naturam ea scire.* Quid verò de illa Eulogii assertione, quâ affirmat Christum ne secundùm humanam quidem naturam ista ignorâsse, quid, inquam, de hac assertione sentiendum sit, & quo pacto cum antiquiorum Patrum doctrinâ conciliari possit infrà dispiciemus. Nunc autem id tantummodo investigamus, quodnam fuerit dogma hæreseos Agnoëtarum, propter quod hæretici judicati sint. hoc autem fuisse, quod existimârint Christum ultimi judicii diem & alia quædam penitùs ignorâsse, adeò ut ne secundùm Deitatem quidem ea cognoverit. jam ostendimus tum ex ipsorum Monophysitarum doctrinâ, tum etiam ex Eulogio. Id quod aliorum etiam Patrum testimoniis ostendemus.

Dogma Agnoetarum.

Vide infra cap. 20. §. 4 & 9. in Orig.

Vide cap. 20. §. 14 & 16.

16. *Gregorius* hujus nominis *primus*, Episcopus Romanus, memorato Eulogio Patriarchæ Alexandrino fuit contemporaneus, & ab eodem Eulogio de scriptis ipsius contra Agnoetas editis consultus, respondit per epistolam quam scripsit ad Eulogium illum Patriarcham Alexandrinum, quæ exstat lib. 8 epistolarum ex registro ejusdem Gregorii, epist. 42. ex qua epistola etiam facilè evincitur eum fuisse Agnoetarum errorem, quem suprà descripsimus. Nam ad objectionem illam ex Marc. 13. summam post alias responsiones, hanc postremò loco adfert tanquam tutissimam: incarnatum unigenitum, factumque pro nobis hominem perfectum, in natura quidem humanitatis novisse diem & horam judicii, sed tamen hunc non ex natura humanitatis novisse. Quod ergo in ipsa novit, non ex ipsa novisse; quia Deus & homo factus diem & horam judicii non nisi per Deitatis suæ potentiam novit sicut cùm ei in nuptiis Mater Virgo diceret, vinum deesse, respondit: *Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea.* ——— Ac si apertè diceret: Vnde facere miraculum possum, hoc mihi ex Patre, non ex matre est. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura Patris miracula faciebat. Vnde & in cruce positus, eandem Matrem moriens recognovit, quam discipulo commendavit, dicens: *Ecce, Mater tua!* ait ergo, *quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea.* Quo dicere est dicere, in miraculo quod ex tua natura non habeo, te minimè recognosco, sed cùm hora mortis venerit, cognosco te Matrem, quia unde mori possum, hoc ex te habeo. Itaque scientiam, quam ex humanitatis naturâ non habuit, ex qua cum Angelis creatura fuit, hanc se cum Angelis, quia creaturæ sunt, habere denegavit. Diem ergo & horam judicii scit Deus & homo. Res autem valde manifesta est; quia quisquis Nestorianus non est, Agnoeta esse nullatenus potest. Nam qui ipsam Dei sapientiam fatetur incarnatam, quâ mente valet dicere, esse aliquid quod Dei Sapientia ignoret? Hæc Gregorius.

Gregor. I. pp. hom.

In natura humanitatis novit non ex ea neque per eam.

Joan. 2.

Joan. 19. 27.

17. ex his patet, Gregorium post examinatas alias responsiones, hanc tandem censuisse tutissimam, quæ jam olim ab antiquis Patribus contra Arianos veraciter ac feliciter usurpata est, per distinctionem duarum in uno Christo naturarum, ex qua firmissimè evincitur, Christum non posse esse penitùs ignarum ullius rei quam scit Pater: quia unus ille idemque Christus, quamvis sit homo inferior Patre, in eadem tamen personâ æqualis est patri secundùm Divinitatem, quem habet eandem immotam cum Patre. & ex ea etiam in carne Deus est, adeòque in carne omniscius; quamvis non ex carne, neque per carnem. Pulcrè *Athanasius*, oratione 4. contra Arianos, post medium ait: ἀληθινὸς γὰρ ἦν Θεὸς ὁ ἐν τῇ σαρκὶ καὶ ἀληθὴς ἦν σὰρξ ὁ τοῦ Λόγου, δῆλον ὅτι, &c. quia verus Deus erat in carne, & vera caro in Verbo: ideoque ex operibus quidem notum faciebat se quòd Filium Dei, & Patrem suum; ex carnis verò affectionibus declarabat se verum corpus gestare. Hæc ibi. Similes loquutiones vide suprà in Symbolo synodi Antiochenæ adversùs Paulum Samosatenum, lib. 1. hujus operis, cap. 4. Item in epistola Encyclicâ Leonis Papæ ad Flavianum, & ejusdem epistolâ ad Iulianum Episcopum Coensem, lib. 2. hujus operis, capitibus 11. & 13.

In carne, sed non ex carne neque per carnem.

18. *Leontius* etiam scholasticus Byzantinus, Eulogio συγχρονος, de Agnoetarum dogmate differens, lib. de sectis actione decimâ ait: Agnoetæ [Ἀγνοηταὶ] confitentes omnia sicut Theodosiani, discrepant in hoc, quod Christi humanitatem ignorare Theodosiani negant, illis ignorare affirmantibus. [Οἱ δὲ Θεοδοσιανοὶ οὐ λέγουσιν ἀγνοεῖν τὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν ὁ δὲ, ἀγνοεῖν.] Ajunt enim per omnia Christum nobis adsimilari. Quod si nos ignoramus, & ipsum ignorâsse, quin

Leontius.

& in Euangeliis ipſummet ita loqui, ut nemi-
nem dicat illum diem & horam nôſſe, ne Filium
quidem, niſi ſolum Patrem. ac rurſus: *Vbi La-
zarum poſuiſtis?* Hæc enim omnia verba, in-
quiunt, ignorationem ſignificant. Verùm alii re-
ſpondent, illa dixiſſe Chriſtum ſecundùm diſpen-
ſationem ut diſcipulos averteret à ſpe diſcendi
ex ipſo, horam conſummationis. (ὅτι παῦλα ἔλεγε
ὁ Χριστὸς κατ' οἰκονομίαν, ἵνα ἀποστρέψῃ τοὺς μα-
θητὰς μαθεῖν ἐξ αὐτοῦ τὴν ὥραν & συντέλειαν.) Nem-
pe dicunt, poſt reſurrectionem rurſus ab eis in-
terrogatus, non amplius dicebat, ne Filius qui-
dem, ſed, nemo veſtrum. Nos autem dicemus,
non adeò de his ſubtiliter inquirendum: quip-
pe nec Synodus curioſiùs de hoc dogmate ſoli-
cita fuit (ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι οὐ δεῖ πάνυ ἀκριβολο-
γεῖσθαι περὶ τούτων. οὐ χαριεῖται γὰρ ἡ σύνοδος τοιοῦτο ἐπιλυπραγμόνησμα δόγμα.) Sciendum tamen compluresex Patribus, ac propemodum univerſos videri ſi ere, quod ignoret. Nam cum per omnia nobiſcum unius eſſe ſubſtantiæ dicatur, & nos ignoremus; nimirum ignorabat & ipſe. Quin & ipſa Scriptura dicit eum profectiſſe ſtatuâ & ſapientia: nempe diſcentem id quod neſciebat, (πάλιν ἰσχύει, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ πατρίδι, φόβῳ δὲ πάντες. φαίνεται λέγων πᾶς οὗτος ἀγνοῶν. εἰ γὰρ κατὰ πάντα λέγεται ἴσος εἶναι ἀνθρώποις, ἀγνοοῦμεν δὲ ἡμεῖς, δηλονότι καὶ αὐτὸς ἦγνει καὶ ἐν χάρτῃ δὲ λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι προέκοπτεν ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ δηλονότι ἐκεῖνο μανθάνων ἐπ' ἀγνοίᾳ.) Hæc Leontius adhærens expoſitioni, quam attulerunt antiquiores orthodoxi Patres, à qua tamen longè aberant Agnoetæ: quamvis dicerent Chriſtum ut hominem ignorare. non enim agnoſcebant in Chriſto quas diverſas naturas inconfuſè unitas, ſalvâ proprietate utriuſque naturæ; ſed unam tantùm in illo putabant eſſe naturam compoſitam: Neque ſecundùm ullam naturam concedebant Chriſto poſtremi diei cognitionem, atque adeò quod Chriſti neſciebat humanitas, illud Chriſtum penitùs ignoràſſe exiſtimabant.

Vide ſupra §. 15.

Agnoëtæ non ſunt, qui Chriſtum confitentur omniſcium ſecundùm Deitatem.

19 Quicumque igitur duas in uno Chriſto agnoſcit diſtinctas naturas contra Neſtorium & Monophyſitas; & agnoſcit Chriſtum ſecundùm Divinitatem neque eſuriviſſe, neque ſitiiſſe, neque mortem perpeſſum eſſe, neque quicquam ignoràſſe, quamvis fateatur eidem Chriſto ſecundùm humanitatem iſta omnia contigiſſe, is neque Aphthartodocita, neque Corrupticola, neq; Agnoëta eſt, ſed ab omnibus iſtis hæreſibus immunis & alienus, cum ſanctis Patribus Athanaſio, Cyrillo Gregorio, Leontio, aliiſque ſuprà citatis.

Iſidorus Hiſpal.

20. Idem etiam ex poſteriorum Patrum ſcriptis evidentiſſimè comprobatur. *Iſidorus*, Hiſpalenſis Epiſcopus (qui præſedit Concilio Toletano quarto, anno Dom. 633.) varias enumerans hæreſes, lib. 8. Originum cap. 5. poſt hæreſeos Theodoſianorum & Gainitarum eam deſcriptionem quam in fine ſuperioris capitis exhibuimus; ſubjungit hanc deſcriptionem hæreſeos Agnoëtorum, Agnoëtæ & Tritheïtæ à Theodoſianis exorti ſunt: ex quibus Agnoëtæ ab ignorantia dicti: qui perverſitati, à qua exorti ſunt, id adjiciunt, quod Chriſti Divinitas ignoret futura quæ ſunt ſcripta de die & hora noviſſima: non recordantes Chriſti perſonam in Eſaia loquentis; *dies judicii in corde meo.* Hæc Iſidorus.

Iſ. 63. 4.

Rabanus Maurus,

21. Iſidori non ſolùm judicium ſequutus eſt, ſed & ipſa ejus verba tranſcripſit *Rabanus Maurus*, eaque inſeruit operi ſuo de inſtitutione Clericorum, lib. 2 cap. 58. quod opus ſcripſit adhuc presbyter. Poſtea autem factus eſt Rabanus Epiſcopus Moguntinus, & mortuus eſt anno Dom. 855. Epiſcopatus ſui anno 9 ſicut notat Hiſtorpius. Tandem hæreſeos Agnoëtarum deſcriptionem ex Iſidoro deſumtam inſeruit Decreto *Gratianus*, cauſ. 24. quæſt. 3. Can. *quidam autem* Claruit autem Gratianus, anno Dom. 1120. ſicut notatur in ejus vita Decreto adjecta.

Gratianus.

Ioannes Damaſcenus.

22. *Ioannes Damaſcenus*, qui circa annum Dom. 730. ſub Leone Iſaurico Imperatore vixit teſte Ioanne, Patriarcha Hieroſolymitano, in vita Damaſceni, ſcripſit librum de hæreſibus, in quo Agnoëtas ſic deſcribit. Ἀγνοῆται, οἱ καὶ Θεμιστιανοί, οἱ ἀγνοεῖν ἀσεβῶς καθαλλάττοντες τὸν Χριστὸν τὴν ἡμέραν & ὥραν, καὶ ἄλλα αὐτῶν κατηχήφορα. οὗτοι δὲ ἀποκόμματα τῶν Θεοδοσιανῶν εἰσιν. ὁ γὰρ Θεμίστιος, ὃς ἦρξεν αὐτῶν αἱρετιάρχης, μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ φύσιν σύνθετον εἰσφέρειν. id eſt: Agnoitæ, qui idem Themiſtiani vocantur impiè & impro bè Chriſtum diem judicii ignorare palàm docent, eumque ignaviæ timiditatiſque arguunt. hi ſunt quædam ſecta Theodoſianorum. Themiſtius enim, qui eorum ſectæ & diſciplinæ princeps fuit, unam in Chriſto naturam compoſitam fuiſſe tradidit.

μίαν φύσιν σύνθετον.

Vnam naturam compoſitam dicebant Agnoëtæ. Vide cap. 21. § 6.

23. *Ioannes Maldonatus*, Ieſuita, in Commentario in Matth. 24. idem agnoſcit: *Habiti ſunt*, inquit, *Themiſtiani cognomento Agnoëtæ pro hæreticis, quòd docuerint Chriſtum diem judicii ignoràſſe; ut Damaſcenus, lib. de hæreſibus auctor eſt verum illi, ut ex eodem Damaſceno colligitur, ſimpliciter, & ſine ulla diſtinctione divinæ humanæque naturæ, ignorantiam Chriſto tribuebant; quia credebant Divinitatem in humanitatem fuiſſe converſam.* hæc ille. Id ipſum aſſerit, eiſdemque verbis, *Petrus Thyræus* Ieſuita, in ſuo tractatu de glorioſa Chriſti Filii Dei appatitione. cap 19. Num. 26. & *Adamus Conzen* Ieſuita, in ſuo Commentario in Euangelium Matthæi, in caput 24 v. 36, *Themiſtiani*, inquit, *Divinitatem ignoràſſe putàrunt, quòd in humanam converſa naturam ejus ignorantiam contraxiſſet.*

Simpliciter & ſine ulla diſtinctione ignorantiam Chriſto tribuebant.

Error Bellarmini & Gretſeri.

24. Nimis igitur incautè, & nimis inverecundè *Bellarminus* (lib. 4 de Chriſto cap. 1.) autus eſt aſſerere, ejuſque defenſor G. erſerus defendere conatur; hanc fuiſſe Agnoïtarum hæreſin, quòd *diei judicii ignorantiam non divinitati Chriſti, ſed ejus animæ tribuebant.* In quo tuam detegunt vel craſſam ignorantiam, vel, immanem impudentiam.

25. Certè, inquies, clariſſimum eſt, hæreticos Agnoïtas neque ſecundùm Divinitatem Chriſto reliquiſſe ſcientiam illius diei, ideóque hæretici meritò judicati ſunt: idque vel non intellexerunt, vel nequiter diſſimulârunt Bellarminus, ejuſque defenſor. Sed miſſos iſtos faciamus. Interea non negligēda videtur altera illa quæſtio, à Scholaſticis multum agitata, de Chriſti etiam ſecundùm humanitatem ſcientia aut neſcientiâ. De hac igitur quæſtione quid ſtatuendum ſit, eciſſere. Faciam id quidem, Deo donante: ſed priùs fallacem Bellarmini prætextum, & Nicephori errorem patefaciam.

26. *Bellarminus* ſuo mendacio hoc prætexit, quòd ita argumentati ſint Agnoïtæ: *Verbum accepit corruptibile corpus, ut moriendo pro nobis nos à morte liberaret: ergo accepit etiam noſtram ignorantiam, id eſt, mentem humanam ignorantem, ut nos ab ignorantia liberaret.*

Hæc

Hæc ille. Hic in una ſententia bis errat Bellarminus. 1. Sic argumentatos eſſe Agnoïtas, nuſquam legit. Refert quidem Liberatus Themiſtium Agnoïtarum Parentem hoc modo eſſe argumentatum: *Si corpus Chriſti corruptibile eſt, debemus eum dicere & aliqua ignorâſſe.* at perperam inde colligit Bellarminus, Agnoïtas hanc ignorantiam ſoli humanæ menti Chriſti tribuiſſe, & ab ea Divinitatem immunem agnoviſſe. Cum ex ſuperioribus liquidò conſtet, eos ignorantiam omni Chriſti naturæ, ne ipſa quidem exceptâ Divinitate, tribuiſſe.

27. Argumentum verò, quod exſtat apud Gregorium, lib. 8. epiſtolarum ex regiſtro, cap. 42. quod Bellarminus Agnoïtarum eſſe dicit, lib. 4. de Chriſto, cap. 5. Non eſt ab Agnoïtis, ſed à viro Catholico Anatolio propoſitum, tanquam alia quæſtio; ſicut loco citato commemorat Gregorius Nec tamen in illo argumento fit mentio vel divinitatis, vel animæ Chriſti, ſed tantummodo objicitur, quid ſi ſapientia Dei noſtram ignorantiam ſuſcipere dignata ſit, ut nos ab ignorantia liberaret? Suſceptam quidem ignorantiam ajebant Agnoïtæ; ita tamen, ut ipſa Sapientia Dei, quâ ſapientia non jam eſſet immunis ab ea ignorantia: at verò ſalvâ divinæ ſapientiæ omniſcientiâ, ſuſceptam eſſe à Chriſto humanitatem ignorationi obnoxiam, non Agnoïtæ, ſed antiqui Patres docuerunt; ſicut ex eorum verbis ſuprà citatis clariſſimè conſtat.

Error Nicephori, alterius.

28. *Nicephorus Calliſti* heſternus eſt ſcriptor, ſi cum antiquis illis Patribus ſuprà commemoratis conferatur, nam circa annum dom. 1300. vixit. hic contra omnium veterum ſcriptorum relationes, quodam illius ſeculi crepuſculo occæcatus, vel proprio errore abreptus, de Agnoëtarum hæreſi quædam narrat, veteribus ipſique Nicephoro repugnantia. Nam 1. ait: *Themiſtium philoſophum, ſub Valente Imperatore principem hujus ſectæ exſtitiſſe.* Hoc refellit ipſe Greſerus; quia Themiſtius ille Philoſophus Ethnicus fuit. 2. ait Nicephorus: *Agnoëtas dixiſſe, Deum quidem Verbum omnia noſſe: humanitatem verò ſecundum ſubſtantiam ei unitam permulta ignorare. Neſcire ſanè horam & diem Mundi totius conſummationis, utpote Patre minorem: propterea quod in Evangelio dicat,* de die autem illa & hora nemo novit, neque ipſi Angeli in Cœlis, neque Filius, præterquam ſolus Pater. *Et hujuſmodi vocibus Arium & Aëtium, & Eunomium hareſiarchas impiè uſos eſſe, ut inde inferrent alterius eſſe naturæ Patrem, alterius Filium: & illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui tempore principium ſumſerit, Patri per omnia inæqualem. Ideo hareſin hanc Agnoëtarum vivum quendam Ariani dogmatis appellat* Nicephorus, lib. 18. hiſt. Eccleſ. cap. 50. Hæc autem cum veterum Patrum relationibus pugnant. Nam veteres concorditer teſtantur, Agnoëtas non conceſſiſſe Chriſto ſecundùm ullam naturam, poſt incarnationem, ſcientiam diei ultimi. 3. Hæc etiam Nicephori relatio ſeipſam deſtruit; nam Ariani non conceſſerunt, Verbum omnia noſſe, neque Patris & Filii inæqualitatem aliunde quàm ex ipſius Dei Verbi ſecundùm ejus Deitatem ignorantia, aliiſque inferioris conditionis argumentis aſtruere ſatagabant. Secum ipſe igitur pugnat Nicephorus, quando ait; *Arianorum errorem ab Agnoëtis reſumtum eſſe: & tamen ſoli humanitati ignorantiam ſecundùm Agnoëtas tribuit.* Porrò Nicephorus Severum hujus erroris renovatorem eſſe ſcribit: de quo nihil apud veteres invenitur. Imo è contrario Liberatus ſcribit Severum autorem quidem exſtitiſſe ſectæ Corrupticolarum & ex ipſis Corrupticolis præcipuos reſtitiſſe Themiſtio, etiam Corrupticolæ, principi ſectæ Agnoëtarum, & à Themiſtio *Themiſtianos* dictos eſſe.

His præmiſſis, accedimus ad propoſitam quæſtionem de Chriſti ſcientia & neſcientia, & profectu ſecundùm humanitatem, in diebus ejus infirmitatis.

CAPVT VIGESIMVM.

Diſſertatio ſcholaſtica, de Chriſti ſcientia & neſcientia, & profectu ſecundùm humanitatem, in diebus ejus infirmitatis: cum refutatione fallacis illius artis, quam æquivocationem *vocant.*

Doctrina antiquorum Patrum.

ANtiqui Patres ad hanc quæſtionem ſimpliciter reſpondent. Chriſtum & neſciviſſe & profeciſſe ſecundùm humanitatem: neque ullum aſſignant modum, quo Chriſtus tunc non neſciverit diem judicii, niſi ſecundùm Divinitatem. Et *Gregorius* hujus nominis *primus*, Epiſcopus Romanus, ad Eulogium reſcribens, reſponſiones quidem Eulogii benignè interpretatur, nuſquam tamen tutum invenit perfugium, donec ad eandem veterum diſtinctionem ſe recipiat. Ideoque in ea tandem pedem figit. Hæc omnia ex ſuperioribus manifeſta ſunt.

Bernard. Clarevall.

2. Secundùm eandem antiquorum Patrum diſtinctionem, quæſtionem hanc explicuit *Bernardus*, Abbas Clarævallenſis, in tract. de gradibus humilitatis & ſuperbiæ paullò poſt principium: ubi hæc ſunt Bernardi verba: *Beatus Dei Filius in ea forma, quâ non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Patri, proculdubio impaſſibilis, priuſquam ſe exinaniſſet formam ſervi accipiens, ſicut miſeriam & ſubjectionem expertus non erat, ſic miſericordiam & obedientiam non noverat experimento. ſciebat quidem per naturam non autem ſciebat per experientiam. At ubi minoratus eſt uſque ad illam formam, in qua pati & ſubjici poſſet, & in paſſione expertus eſt miſericordiam, & in ſubjectione obedientiam. Per quam tamen experientiam non illi ſcientia, ſed nobis fiducia crevit, dum ex hoc miſero genere cognitionis: is, à quo longè eraveramus, factus eſt propior nobis. quando enim illi appropinquare auderemus in ſua impaſſibilitate manenti? — Non ergo debet abſurdum videri, ſi dicitur Chriſtum non quidem aliquid ſcire cœpiſſe, quod aliquando neſciverit: ſcire tamen alio modo miſericordiam ab æterno per Divinitatem, & aliter in tempore didiciſſe per carnem. Vide, ne & ſimili loquutionis modo illud dictum ſit, quod Dominus requirentibus diſcipulis de die ultimo ſe neſcire reſpondit. Nam quomodo diem illum ille neſciebat, in quo omnes ſapientiæ & ſcientiæ theſauri ſunt abſconditi? Cur ergo ſe ſcire negabat,* Col. 2. *quod certum eſt, quia neſcire non poterat? Num quid forte mendaciter eos voluit celare, quod utiliter non valuit innoteſcere? abſit! Sicut nihil ignorare*

rare poterat, cùm Sapientia sit: sic nec mentiri, cùm Veritas sit. Sed volens discipulos ab inutilis inquisitionis curiositate compescere, quod inquirebant, se scire negavit: Non omnimodo quidem, sed tali quodam modo, quo negare veraciter potuit. Nam etsi suæ Divinitatis intuitu aquè omnia præterita scilicet, præsentia, atque futura, perlustrando, diem quoque illum palam habebat; non tamen ullis carnis suæ sensibus experiendo agnoverat. Alioqui jam Spiritu oris sui, Antichristum interfecerat: jam auribus sui corporis Archangelum vociferantem, & tubam sonantem, in quo strepitu mortui suscitandi sunt, audierat: jam oculis suæ carnis oves hædosque, qui ab invicem segregandi sunt, perspexerat. Denique ut intelligas, quod illa tantum cognitione quæ per carnem sit, se illum diem nescire prohibuerit, vigilanter respondens, non ait, nec ego scio, sed, nec ipse, inquit, Filius hominis scit. Quid est Filius hominis, nisi nomen assumtæ carnis? quo siquidem nomine intelligi datur, quia dicens se aliquid nescire, non juxta quod Deus est, secundùm hominem loquitur. — Cùm igitur videas Christum in una quidem persona duas habere naturas, unam quâ semper fuit, alteram quâ esse cœpit: & secundùm sempiternum suum quidem esse, semper omnia nosse: secundùm temporalem verò multa temporaliter expertum fuisse; cur fateri dubitas, ut esse in tempore cœpit ex carne, sic carnis quoque miserias scire cœpisse, illo duntaxat modo cognitionis, quem docet defectio carnis? Hæc Bernardus, nullum alium ostendens modum quo Christus illo tempore diem judicii sciverit, nisi secundùm divinitatem: quamvis humanam ejus nescientiam per experientiæ sensibilis absentiam interpretetur. floruit autem Bernardus an. Dom. 1130. & 1140.

Eulogius Alex.

3. At *Eulogius*, Patriarcha Alexandrinus, Gregorii Romani contemporaneus, in sua apud Photium oratione adversus Agnoitas, affirmat Dominum nostrum Iesum Christum neque secundùm humanitatem quidem ignorasse ultimum illum diem. *Neque enim* (inquit Eulogius) *humanitas Christi in unam inaccessibilis & substantialis sapientiæ hypostasin admissa, quicquam velut rerum præsentium, ita futurarum poterit ignorare.* Hæc ille apud *Photium*, in bibliotheca Photii, codice 230.

Ioan. Damas. Petrus Lombard. Alex. Alens.

4. Id ipsum docet *Iohannes Damascenus*, lib. 3. orthodoxæ fidei, cap. 21. Idem tenet etiam *Petrus Lombardus*, lib. 3 sententiarum dist. 13. quem sequitur *Alexander Alensis*, in sua summa Theologiæ, part. 4. quæst. 5. memb. 2. art. 1. § 1.

Thomas &c. scientia beata,

5. *Thomas Aquinas*, in tertia parte Summæ, quæst. 9. & aliquot seqq. scientiam Christi quoad humanitatem distinguit in *beatam* & *infusam*, & *acquisitam*: *Scientiam beatam* vocat, quam Christus homo in beatificâ Dei visione, per hypostaticam humanitatis cum Deitate in persona Verbi unionem, semper etiam in terris habuit; quippe verus comprehensor etiam tunc quando erat viator comprehensor, inquam, quoad plenam Dei visionem: sicut explicat idem Thomas, in eadem tertia parte, quæst. 15. art. 10. *Scientiam* autem *infusam* sive *inditam* vocat Thomas eam, quam habuit Christus per species intelligibiles, intellectui possibili ipsius per verbum inditas in ipsa prima unione. Et quoad hæc duo cognitionis genera ait, Christum nunquam profecisse, sed semper omnia ipsi congrua, adeòque etiam ultimum illum diem judicii perfectè cognovisse. Tertium verò genus scientiæ sic describit, quod sit *scientia* quædam in Christi mente *acquisita*, per species quasdam intelligibiles, quas intellectus agens abstrahit à phantasmatibus, & in intellectum possibilem introducit. Et hanc *scientiam* vocat *acquisitam* & *experimentalem*, & ait hanc etiam Christi animæ ne ellatiò esse tribuendam; quippe humanæ animæ cònaturalem, ejusque perfectioni necessariam: quemadmodum ei tribuitur scientia infusa per lumen de super infusum, secundùm modum cognoscendi proportionatum naturæ angelicæ. Et scientia beata Christo tribuitur, cùm sit causa beatitudinis, adeoque scientiæ beatæ in aliis, sitque ejus humanitas Deo conjunctissima, & per eum alii ad Deum & beatitudinem adducantur. quam autem hæc scientia acquisita causetur ab intellectu agente, qui non simul totum operatur, sed successivè; ideo secundùm hanc scientiam Christum non à principio sciviſſe omnia, sed paullatim & post aliquod tempus, & habitum illum acquisitæ scientiæ per novatú subinde specierú à phantasmatibus abstractionem, operatione intellectus agentis factam, auctum fuisse, asserit Thomas, part. 3. quæst. 12. art. 2. ubi hoc modo exponit verba Evangelistæ dicentis, *Christum profecisse sapientiâ & ætate.* quamvis quæcunque Christus hac acquisitâ scientiâ didicit, ea omnia per beatâ illam scientiam, & per infusam, jam antè perfectè cognoverit: sic docet idem Thomas, eadem part. 3. quæst. 10. art. 10. & quæst. 11. art. 1. Hanc Thomæ doctrinam, ut sanam & Catholicam recipit & laudat *Franciscus Iunius*, in suis animadversionibus in Bellarminum, lib. 4. de Christo, cap. 2.

Scientia acquisita & experimentalis.

6. At *Scotus*, in 3. sent. dist. 14. quæst. 3. non consentit huic doctrinæ Thomæ. Concludit autem profeciſſe Christum quoad *cognitionem* aliquorum *intuitivam*, tam *actualem* (quæ est perfecta intuitiva cognitio rei in proprio genere, prout res est in se præsens in aliqua existentia actuali, *quàm habitualem*, quàm vocat intuitivam imperfectam, ex illa perfectâ relictam in memoria, qua habituali intuitiva cognitione cognoscuntur objecta quantum ad conditiones existentiæ, non ut præsentia, sed ut præterita hoc modo dicit Christum multa didiciſſe per experientiam, hoc est, per *cognitiones intuitivas*, id est, illorum cognitorum quantum ad existentiam, & per memorias derelictas ab eis. Item, Christum profeciſſe secundùm *cognitionem abstractivam actualem*: licet jam ante habuerit species intelligibiles perfectissimas, per quas intelligebat perfectissimè res *cognitione abstractivâ habituali*? ut loquitur Scotus, ibidem, quæst. 4. Et Christum potuiſſe discurrere ad conclusiones, quarum prius habuit cognitionem abstractivam, vel potuiſſe addiscere conclusionem scientificam, licet præhaberet omnem notitiam quidditativam terminorum, quæ dicitur scientia secundùm Aristotelem 8. Phys. & 2. de anima. licet propriè non sit habitus conclusionis: ait Scotus, ibidem, qu. 3.

Scotus scientia intuitiva actualis.

Scientia intuitiva habitualis.

Cognitio abstractiva actualis.

Cognitio abstractiva habitualis.

Scientia infusa animæ Christi.

7. Distinguit Scotus cognitionem Christi secundùm humanitatem; in eam cognitionem, quâ Christus res cognoscit *in Verbo*: in 3. sent. dist. 14 quæst. 2. & eam, quâ cognoscit res *in genere proprio*, eadem dist. quæst. 3. *In Verbo* ait, Christum hominem videre omnia *habitualiter*, exponens habitualiter, hoc modo, quod Christus homo per aliquem actum videat Verbum & quod per illum actum, omnia relucentia in Verbo sint homini Iesu presentia actu primo; Verbum autem esse homini

Rerum cognitio in verbo.

Digitized by Google

Speculum voluntarium.

homini Iesu manifestativum, ut speculum voluntarium repræsentans omnia. At cum non videre omnia *in Verbo actualiter* impossibile enim esse, potentiam finitam perfectâ attentione videre infinita simul. in 3. sent. dist. 14. quæst. 2. num. 20.

Rem cognitam in genere proprio vel abstractivum vel intuitivum.

8. Distinctionem autem illam cognitionis rei *in genere proprio*, in abstractivam & intuitivam, proposuit, & clariùs explicuit Scotus, in lib. 2. sent. dist. 3. quæst. 9. num 6. & 7. Potest, inquit Scotus, esse aliqua cognitio objecti, secundùm quod abstrahit ab omni existentiâ actuali: & potest esse aliqua ejus secundùm quod existens, & secundùm quod præsens in aliqua existentia actuali. Ista distinctio probatur per rationem, & per simile. *Primum* patet ex hoc, quod possumus habere notitiam de aliquibus quidditatibus: scientia autem est objecti, secundùm quod abstrahit ab existentia actuali; alioqui scientia posset quandoque esse, quandoque non esse, & ita non esset perpetua; sed corruptâ re, corrumperetur scientia illius rei quod falsum est. *Secundum* probatur quia quod est perfectionis in potentia inferiori, videtur eminentius esse in superiori, quæ est ejusdem generis: in sensu autem, qui est potentia cognitiva inferior intellectu, perfectionis est, quod est cognitiva rei secundùm quod in se existens est, & secundùm quod est præsens secundùm suam existentiam: Igitur hoc est possibile in intellectu, qui est suprema vis cognitiva: igitur potest habere cognitionem rei secundùm quod præsens. Et ut brevibus utar verbis, primam voco *abstractivam*, quæ est ipsius quidditatis, secundum quod abstrahitur ab existentia actuali & non existentia. Secundùm (scilicet quæ est quidditatis rei secundùm ejus existentiam actualem, vel quæ est rei præsentis secundùm talem existentiam (voco cognitionem *intuitivam*: non prout intuitiva distinguitur contra discursivam, quia sic aliqua abstractiva esse intuitiva, sed simpliciter intuitiva, eo modo quo dicimur intueri rem, sicut est in se. Istud etiam secundùm membrum per hoc declaratur, quod non exspectamus cognitionem de Deo, qualis posset haberi de eo ipso per impossibile non existente, vel non præsente per essentiam: sed exspectamus intuitivam, quæ dicitur facie ad faciem, quia sicut sensitiva est facialis, scilicet rei secundùm quod est præsentialiter existens: ita & illa, quam exspectamus. Secunda declaratio hujus distinctionis est per simile in potentiis sensitivis. Aliter enim potentia, vel sensus particularis, cognoscit objectum, aliter phantasia; sensus enim particularis est objecti, secundùm quod est per se vel in se existens: phantasia cognoscit idem secundùm quod est præsens per speciem: quæ species posset esse ejus, licet non esset existens, vel præsens: ita quod cognitio phantastica est abstractiva respectu sensûs particularis; quia quæ sunt dispersa in inferioribus, quandoque sunt unita in superioribus. Ita isti duo modi cognoscêdi qui sunt dispersi in potentiis sensitivis propter organum (quia non est diem organum, quod est bene receptivum & quod est bene retentivum) uniti sunt in intellectu, cui ut uni potentiæ potest uterque actus competere. Hæc ibi Scotus.

Abstractiva quid.

Intuitiva quid sit.

Doctrinam Thomæ oppugnat Scotus.

9. Hanc autem distinctionem Scotus accommodat ad quæstionem de cognitione animæ Christi, in genere proprio, in 3. sent. dist. 14. qu. 3. ubi doctrinam Thomæ superius memoratam de infusa cognitione & acquisitâ ei accedente, ex professo oppugnat hoc argumento: *Quia distinctio causarum efficientium non sufficit ad constituendam distinctionem diversarum specierum. Nam disparitas ortûs non facit distinctionem naturæ, sicut homo creatus & homo genitus, non differunt specie. Si ergo cognitio infusa & cognitio acquisita, solo ortu differant; erunt ejusdem speciei, cum sint circa idem objectum, & ejusdem potentiæ, & solum differant penes causas efficientes: sicut homo creatus & homo naturaliter genitus.* Iam autem ipsius Thomæ dictum est duas formas ejusdem speciei, non posse simul inesse eidem subjecto. (part. 3. quæst. 35. art. 5.) *Præterea* (inquit Scotus) *etsi possunt simul esse in eodem duæ cognitiones ejusdem speciei: non tamen duæ perfectæ ejusdem objecti, & secundùm eandem rationem: quia aut utraque illarum cognoscit objectum perfectè, quantum est cognoscibile, & tunc altera superflua est: aut non, & tunc neutra est perfecta.* Hæc ibi Scotus.

10. Contra rationem à Thoma allatam, de operatione intellectûs agentis ad acquirendam scientiam etiam earum rerum, quas hactenus anima perfectè sit per scientiam infusam: contra istam (inquam) rationem argumentatur ibidem Scotus, *quia ea admissa beatus, cùm habeat intellectum agentem & possibilem, poterit tunc acquirere scientiam, & potentia augmentativa & aliæ potentiæ quæ erunt in beatis eiusdem rationis cum nostris poterunt habere actus suos: & ita Adam beatus modo potest augeri, sicut & Adam in statu innocentiæ potuit augmentari.* Ex his instantiis, & consimilibus infert Scotus, falsam esse hanc Thomæ propositionem, potentias perfectas in quocunque posse in actus suos. [*id est, se exercere per actus congruentes illi potentiæ.*] *Hoc enim* (inquit Scotus) *solum est verum de imperfecto, quod est in potentia ad terminos actionem illarum potentiarum: Sed si ab aliquo agente præveniente illas potentias, inducti sunt termini, ad quos possunt esse actiones istarum potentiarum, non poterunt agere ad illos terminos, non propter imperfectionem sui, sed propter positionem termini ab alio. Nec propter hoc sunt negandæ esse in natura, quia sunt simpliciter perfectiones naturæ, sive illa habeat terminos perfectionis ab illis, sive aliunde.* Hæc Scotus, contra Thomam, loco citato. *Præfert* igitur Scotus suam distinctionem, sumtam à divina ratione scientiæ, pro diversa consideratione, atq; adeò diversatione objecti, per quam diversitatem existunt formaliter distinctæ species cognitionis: & concludit Christum secundùm aliam atque aliam cognitionis speciem vel profeciisse, vel non profeciisse, sicut suprà monuimus. Non autem secundùm eandem speciem. hoc enim absurdum esse docet, eamque absurditatem ex Thomæ doctrina sequi contendit.

Christus veri profecit.

11. Christum quidem verè, non autem duntaxat secundùm apparentiam profeciisse scientiâ, recte affirmant Thomas, part. 3. quæst. 12. art. 2. & Scotus, in 3. sent. dist. 14. quæ. 3. ubi Scotus auctoritate Augustini probat textum Euangelii non esse ita exponendum, ac si tantùm secundùm apparentiam Christus profeciisset; quia secundùm Augustinum, in lib. 83. qu. contra Apollinaristas, Euangelistę narrāt historias, & ideo verba eorum vera sunt ut exprimuntur. Non sic de aliis sermonibus tropicis Scripturæ Sacræ. *Et hoc etiam* (inquit) *declarat auctoritas Ambrosii, & Apostoli ad Ebræos. Quia vero in eo aliquis sensus profecit, non quod aliquorum cognitionem abstractivam habitualem*

Euangelistæ narrant historias: & ideo verba eorum vera sunt ut exprimuntur.

Baſilius Proſeſſus. Vide cap. 9. §. 11.

tualem acquiſiverit, ſed intuitivam, tam actualem, quam habitualem. Hæc ibi Scotus. Meminiſſe tamen oportet duplicem eſſe profectum, quo Chriſtus profeciſſe dicitur: Unus eſt *manifeſtativus*; alius autem *augmentativus* vel *acquiſitorius* quod autem à Luca in Evangelio ſcribitur, *Ieſum profeciſſe ſapientiâ & ſtaturâ & gratiâ apud Deum & homines*; illud utrumque proficiendi modum comprehendit. Nam ſtaturâ & gratiâ apud homines, id eſt, in favore hominum erga eum, profecit Ieſus profectu *augmentativo & acquiſitorio*: ſapientiâ autem profecit utroque profectûs genere; nam creſcente corporis ſtaturâ, tum perfecit ſe magis ac magis ea Sapientiæ pleni tudo, quæ in eo erat, tum etiam experientiâ & intuitivam cognitionẽ rerum acquirebat, atq; ita vere proficiebat ſcientiâ quadam acquiſitâ; ſicut eſt ſupra explicatum, gratiâ verò apud Deum profeciſſe dicitur, non quòd divinæ erga eum dilectionis facta ſit aliqua acceſſio, ſed quia nova quotidie pignora ſeu ſigna atque effecta accipiebat dilectionis illius, quâ à Deo diligebatur; adeò ut reſpectu effectorum illorum profecerit Ieſus gratiâ apud Deum, profectu quodammodo augmentativo & acquiſitorio: quamvis jam antè etiam perfectè ſciret divinam erga ſe benevolentiam.

Marc 11. 32. Proponitur difficilior quæſtio de Chriſti neſcientia diei ultimi.

12. Difficilior eſt quæſtio de ſenſu illorum verborum Domini, quibus dixit, *neque Filium ſcire diem illum ultimum.* Hanc difficultatem non tollunt Thomæ diſtinctiones ſuperiùs memoratæ. Nam Thomas ait, Chriſtum in ætate perfectâ ſciviſſe omnia, etiam diem judicii, non ſolùm per ſcientiam beatam, & perſcientiam infuſam; ſed etiam per ſcientiam acquiſitam. part. 3. quæſt. 12. art. 2. ad 1. Et hoc ipſum ſe ſentire etiam alibi non obſcurè docet, eadem parte, quæſt. 10. art 2. ad 1. Fuit autem Dominus noſter tunc perfectæ ætatis, quoad ſtatum hujus vitæ, quando diſcipulis dixit ſe neſcire diem judicii; quamvis nondum fuerit glorificatus. Neque huic nodo ſolvendo ſufficiunt diſtinctiones Scoti; ſecundùm cujus doctrinam Chriſtus habebat tunc abſtractivam habitualem cognitionem diei judicii, actualem verò abſtractivam in poteſtate habebat: poterat enim facilè ex notitia quidditativa terminorum, quam habebat, diſcurrere ad actualem illationem concluſionis. De *intuitiva* autem illa, ſeu *experimentali cognitione* rei futuræ, quòd eam Ieſus nondum habuerit, non dubitabant diſcipuli; neque gravitari loquentis congruere videtur, ut hanc neſcientiam intellexerit Dominus, quando dixit *ſe neſcire illum diem.*

Iohan. 7. 39.

13. Quocirca neque *Bernardus Clarevallenſis* rem aſſequutus eſſe videtur, quando diei illius ſcientiam, quæ ipſi Filio tunc defuiſſe dicitur, in ſola collocat experientiâ, & ideo Chriſtum dixiſſe ait ſe neſcire illum diem, quia eum nondum ullis carnis ſuæ ſenſibus experiendo cognoverat. Bernard. Tract de gradibus humilitatis & ſuperbiæ. Certè Chriſtum non de experientia iſta loquutum eſſe ſuadet antitheſis, quæ in textu Evangelico invenitur, inter excidium Hieroſolymorũ & diem Mundi ultimum. Nam dicit Dominus, in ea ipſa generatione venturum Hieroſolymorum excidium, ſtatimque ſubjicit *de die illo*, nempe de die ultimi judicii, *neminem ſcire, ac ne Filium quidem, ſed ſolum Patrem.* Iam autem neque excidium Hieroſolymorum tunc ullis carnis ſuæ ſenſibus experiendo cognoverat. Omnes etiam fatentur, Angelos dici neſcire illum diem; quia revera alio modo, quam per abſentiam actualis experientiæ, eum neſciebant. Si verò de actualis hujuſmodi experientiæ defectu exponatur neſcientia Filii; quid vetabit eodem modo exponere neſcientiam Angelorum? Porrò, ſicut modo dicebam, diſcipuli ſciebant nondum adveniſſe diem illum, adeóque Dominum nondum cum ſenſibiliter expertum eſſe. At hîc declarat quandam ſuam dicti illius & horæ illius neſcientiam, ipſis antè incognitam. Neq; verìſimile eſt de alio ſcientiæ vel neſcientiæ genere diſcipulis reſpondiſſe, quàm de quo, vel cujus intuitu, erat ab eis interrogatus quærendus eſt igitur alius neſcientiæ modus.

14. Alii, pertendentes Chriſtum illo tempore haudquaquam ullo alio modo neſciviſſe diem judicii, confugiunt ad ſenſum cuendam myſticum, & ajunt nomine Filii eo loco intelligi Eccleſiam, quæ eſt myſticè Chriſtus, ut non in capite, id eſt, non in ipſo, ſed in nobis membris ſuis, noſtrâ ignoratione neſcire ſe dixerit Filius. Hanc expoſitionem amplectitur *Origenes* homil. 30. in Matth. quam etiam ſequuti ſunt *Ambroſius*, lib. 5. de fide, cap. 7. & *Eulogius* ſcribens contra Agnoëtas, eandemque laudat *Gregorius I.* Papa Romanus, lib 8. epiſt. 41. Licet ibidem aliam expoſitionem ipſe poſtea adferat in qua acquieſcit, quam ſupra retulimus cap. 19 §. 16. Verùm, uti ſuperius monebat Scotus ex Auguſtino, Evangeliſtæ narrant hiſtorias, & ideo verba eorum vera ſunt ut exprimuntur. Et Athanaſius docet (ſicut ſupra obſervatum cap. 19. §. 5.) Chriſtum non ſolùm in aliis hominibus, ſed etiam cum eis neſciviſſe illum diem: ſic etiam Cyrillus, & alii ſuperiore capite memorati, ſanctique Patres. Huic etiam ſymbolicæ interpretationi obſtat Evangelici textûs gradatio, *de die illa & hora nemo novit*, hîc omnes meri homines excludûnt, *neque Angeli qui ſunt in Cœlis*, ſupra hos ſchuc eſt Filius, homo Ieſus Chriſtus, ad quem etiam aſcendit oratio, per ea verba, *Neque Filius ſed ſolus Pater.* Præterea *in exponenda ſacra Scriptura non ſunt quærendæ figuræ, quando quod dicitur, ſenſum recipit proprium, qui neque ab honeſtate morum, regnoque charitatis, neque à fidei veritate alienus eſt* ut rectè docet Auguſtinus, lib. 3. de doctrina Chriſtiana, capitibus 10. 15. 16.

Supra §. 14. Regula.

15. Quod autem aliorum quorundam nomine refert Thomas de filio adoptivo, part. 3. quæſt. 10. art. 11. neque exemplo, neque idoneâ ratione, muniri poteſt. quis enim locum aliquẽ Scripturæ monſtrabit, ubi in recenſendis rebus nomen hoc, *ὁ υἱὸς Filius*, ſimpliciter atque abſolutè abſque ulla aliâ deſcriptione poſitum, denoter filium adoptivum? Repugnat etiam huic commento ratio gradationis illius, ab Angelis ad aliquem Angelis majorem. Dominus autem noſter Ieſus, Chriſtus, qui de ſeipſo ibi loquitur, eſt Dei Filius, non adoptivus; ſed proprius & naturalis. ſicut, ipſo donante, monuimus lib. 1. hujus operis, cap. 30. & infrà prolixiùs demonſtrabitur, libro ſexto.

16. Quidam, clariſſima Scripturæ & Patrum verba attendentes, neque tamen ullam Chriſto neſcientiam (exceptâ experimentali illa ſeu intuitivâ, de qua nulla eſſe poteſt dubitatio (tribuere ſuſtinentes, locum Marci & verba Patrum ſic intellexerunt; ut verum eſſe concederent, *Chriſtum conſideratum tanquam merum & nudum hominem, quales ſunt alii homines, ignorâſſe ultimum illum diem; atque ita ignorantiam illam ſta-*

tuunt

ſtatuunt fuiſſe tantummodo hypotheticam: at verò, quoniam revera Chriſtus non fuit merus homo, ſed in eadem perſonâ Deus & homo, propterea eum reverâ non ignorâſſe illam diem. Sic Eulogius, Epiſcopus Alexandrinus, in ſua oratione contra Agnoëtas, apud Photium, in bibliotheca, cod. 230. Sed hæc etiam reſponſio textui non congruit; nam evidenter loquitur Chriſtus non de ſuppoſititio, neque de imaginario aliquo filio, ſed de vero illo Filio, id eſt, de ſeipſo, non ſicut ab Ebionitis cogitari poſſet, ſed ſicut revera erat, id eſt, non tanquam de nudo homine, ſed tanquam de Emmanuele. Et hoc ipſum etiam oſtendit illa in textu gradatio ſuperiùs obſervata.

Propoſitur & obiter confutatur paraxegeſis à quo Bellarmo & Gretſero proba tur.

17. Aliam igitur nonnulli excogitârunt expoſitionem, quam Bellarminus, ejuſque defenſor Gretſerus, obviis ulnis amplectuntur, & aliis omnibus expoſitionibus anteponunt, lib. 4. de Chriſto. cap. 5. nempe, quòd Filius dicatur neſcire, quia non ſciebat ad dicendum aliis, & quia eos neſcientes faciebat. Et hoc ſenſu ſolum Patrem dici ſcire, quia fecit ſcire Chriſtum hominem, ut homo erat. Chriſtum autem, dum vult reddere cauſſam, cur non manifeſtet eum diem, dicere hanc eſſe cauſſam, quia non ſcit, id eſt, non didicit hoc à Patre, ut revelaret aliis, ſed ut ſibi ſecretum hoc ſervaret. Et hanc ait Bellarminus eſſe expoſitionem Ambroſii, lib. 5. de fide, cap. 7. Hieronymi, Chryſoſtomi, Theophylacti, in cap. 24. Matthæi, Baſilii, lib. 4. contra Eunomium, Auguſtini lib. 1. de geneſi contra Manichæos, cap. 22. & lib. 1. de Trinitate cap 12. & Gregorii primi Papæ Romani, lib. 8. epiſt. 42. ad Eulogium. Potuiſſet adducere potiùs Thomam Aquinatem, part. 3. quæſt. 10. art. 2. ad 1. Omiſſis quibuſdam ex Patribus illis, quos in hac cauſa Bellarminus non habet ita faventes, ut ipſe jactat. Id quod paucis oſtendere operæ pretium videtur, antequam ad expoſitionis illius examen deſcendamus.

Septem quæſtiones.

18. Obſervet igitur Lector has ſeptem diſtinctas atque diverſas quæſtiones. 1. *An omnino perſona illa quæ loquebatur, nempe Chriſtus, ſciverit illum diem, ſaltem ſecundùm ſuam Deitatem?* 2. *Cur celavit diſcipulos, ne ſcirent ullum diem?* 3. *Quid opus erat, ut diceret, neque Filium ſcire illum diem, cùm diſcipulis ſufficere poſſe videatur, quòd dixerit neminem ſcire, neque Angelos?* 4. *Cur non dixit potius, ſe nolle eis revelare, quam ſeipſum quoque neſcire?* 5. *An diem illum ipſe Chriſtus, ſecundùm ſuam propriam humanitatem Deitati hypoſtaticè unitam, verè tunc neſciebat, neſcientiâ propriè dictâ, quando dicebat neque Filium ſcire illum diem?* 6. *Quo ſenſu dicitur ſolus Pater ſcire illum diem, quem Filius dicitur neſcire?* 7. *Quo ſenſu dictum eſt, Filium neſcire illum diem?*

Hæretici tres genus negabant Chriſtum ſecundùm naturam ſuam divinam ſcire diem ultimum.

19. Ad primam quæſtionem negativè reſpondêrunt trium generum hæretici. 1. Illi qui Filium negabant eſſe Deum Patri æqualem & conſubſtantialem; ut *Ariani* & *Eunomiani*. &c. 2. Qui Chriſtum hominem ex Virgine Maria natum, Deo Verbo negabant eſſe compersonalem, adeòque negabant unum eundemque Chriſtum eſſe Deum & hominem in una perſona; ut *Neſtoriani*. 3. Quidem ex eis qui poſt incarnationem duas naturas in Chriſto non agnoſcebant, ſed unam duntaxat prædicabant in illo naturam ex Deitate & humanitate compoſitam: ut *Agnoëtæ* ſeu *Theomiſtiani*. Omnes iſti hæretici dicebant Chriſtum prorſus ignarum fuiſſe illius diei, neque illum cognitum habuiſſe ſecundùm ullam ſuam naturam. His ſeſe oppoſuerunt orthodoxi Patres, unanimiter docentes, Chriſtum perfectè ſemper ſciviſſe diem illum, nempe ſecundùm ſuam Deitatem: id quod his argumentis ex ſacra Scriptura petitis validiſſimè demonſtrabant: Filius eſt omnium, etiam temporum, Creator non autem ignorat aliquod ex operibus ſuis. item omnia quæ Pater habet, ſunt Filii: ergo Filius notitiam habet eorum omnium, quorum notitiam habet Pater. ſicut Pater novit Filium, & Filius novit Patrem: non igitur ignorabat ea, quæ ſunt minora Patre. Omnia novit uſque ad illam horam: ergo, & horam ipſam. In ipſo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi: ergo illam horam non ignorabat. Item, Spiritus Sanctus ſcrutatur profunda Dei, neque quicquam eorum quæ Dei ſunt, adeòque neque diem illum poteſt ignorare: ergo eundem diem novit & Filius: alioqui Spiritu Sancto minor eſſet Filius, quod eſt abſurdum. His omnibus, & non aliis, eodemque ordine quo à nobis hic repetita ſunt, argumentis contra Eunomium utitur Baſilius, lib. 4. quibus probat Filium non fuiſſe ignarum illius diei, ſed eum ſciviſſe, nempe, ut Deum, quod negabat Eunomius. Eadem contra Arianos argumenta adfert Ambroſius, lib. 5. de fide, cap. 7. ubi addit impoſſibile eſſe ut quicquam ignoret Dei Filius, qui natus eſt Sapientia, & perfectus ex Patre proceſſit: & qui de ſeipſo dicit, quòd Filius hominis Dominus eſt ſabbati. qui utique non poteſt exſors eſſe ſcientiæ Paternæ cujus nequaquam exſors eſt poteſtatis. Eiſdem etiam contra Arium & Eunomium argumentis pugnat Hieronymus, in caput 24. Euangelii Matthæi. Nec aliter argumentantur Chryſoſtomus & Theophylactus in eundem locum Euangelii Matthæi. Eiſdem etiam armis contra Neſtorianos pugnavit Cyrillus, locis præcedente capite citatis: & contra eoſdem Neſtorianos & contra Agnoëtas eadem adhibet argumenta Gregorius primus Papa Romanus, libro octavo, epiſtola quadrageſima ſecunda ad Eulogium quibus etiam olim contra Arianos uſus eſt magnus Athanaſius, locis ſuperiore capite memoratis. Quamvis igitur dicitur Chriſtus ſe diem illum neſcire; ſciebat tamen diem illum, neque eum potuit ignorare, nempe ſecundùm ſuam Deitatem, quia Patri conſubſtantialis eſt. Hoc ſenſu dixit Auguſtinus, *quid enim poteſt eſſe quod ipſe neſciat?* libro 1. de geneſi contra Manichæos, capite 22. perinde ac ſi dixiſſet, non poſſe eſſe quicquam quod neſciat Dei Filius, qui natus eſt Sapientia, &c. Neque aliud ad hanc quæſtionem reſpondet Auguſtinus, locis à Bellarmino citatis.

Orthodoxorum patrum argumenta, quibus demonſtrabant Chriſtum ſemper perfectè ſciviſſe diem ultimum, ſecundùm Deitatem.

Joh. 16. 15. Joh 10. 15. Col. 2. 3.

1. Cor. 2. 10.

Marc. 2. 28.

20. Secunda quæſtio eſt: *Cur celavit diſcipulos, ut non ſcirent illum diem?* Nam cum ipſe illum diem ſciret, ſaltem ſecundùm ſuam Deitatem, & in ſua divinâ poteſtate haberet non minus tunc revelare diſcipulis illum diem, quàm poſtea eorum mentem aperire, ut intelligerent Scripturas, quod ab eo factum commemoratur, Luc. 24. aut cæcis viſum dare, mortuis vitam reſtituere, & ſimilia divina opera perficere, cujuſmodi multa ab eo fieri viderant diſcipuli; & cùm alia eis revelaverit majora myſteria: quæritur *quam ob cauſam voluerit denegare eis cognitionem diei ultimi?* Reſpondent uno ore omnes orthodoxi Patres, ideo Dominum

2. Quæſtio.

Luc. 24. 45.

Reſponſio orthodoxorum Patrum.

celâſſe diſcipulos illum diem, quia ipſis & nobis utile eſt neſcire illum diem, quo ſimus vigilantiores & paratiores: hunc enim uſum commendat Apoſtolis omnibuſque Chriſtianis ipſe Dominus, dicens, *Vigilate igitur, neſcitis enim quando Dominus domus veniet, veſpere, an mediâ nocte, an in gallicinio, an manè. Ne cum repente venerit, inveniat vos dormientes, quæ autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.* Idcirco quamvis Dominus noſter Jeſus Chriſtus diem illum & horam illam perfectè cognoſceret ſecundùm ſuam Deitatem, atque adeò in poteſtate ſua divinâ haberet, ſivellet, revelare illa diſcipulis, propter illorum tamen noſtramque utilitatem, ὡς ἀνθρωπος θεϊκῶς εἰπεῖν ὅτι οἶδα ἀλλὰ σαρκικῶς εἶπε τὸ σάρκα πωλαγνοῦσαν, ἤτοι ὅτι οὐκ οἶδα. *id eſt*: noluit divinitus dicere ſe ſcire: ſed carnaliter propter carnem neſcientem, dixit ſe neſcire ſicut piè & graviter hac de re diſſerit beatus Athanaſius orat 4 contra Arianos. Baſilius etiam, poſtquam aliquot argumentis oſtendiſſet Chriſtum diem illum & horam illam ſciviſſe ſemperque ſcire ſecundùm Deitatem, rationem hanc reddit reticentiæ, quâ diem illum Dominus à diſcipulis occultavit: διὰ τὸ μὴ συμφέρειν οὕτω πᾶσι ἀνθρώποις εκεῖνον ἢ χαιρὸν τῆς παρεἰσεως ἀποσαφεῖσθαι. *id eſt*: quoniam ergo non conferebat hominibus audire tempus judicii, reticuit. Hæc ad ſecundam hanc quæſtionem Baſilius, lib. 4. contra Eunomium, ubi de ſequentibus quæſtionibus nihil amplius invenitur. Hieronymus etiam in cap. 24. Matthæi, tantum duas primas quæſtiones tractat & ad eas reſpondet ſicut Baſilius, & alii. & aliquid adjcit pertinens ad quæſtionem ſextam, quod Bellarminianæ expoſitioni repugnat. Atque ita Bellarmino ademimus Baſilium & Hieronymum, quibus ille injuſtè atque impudenter adſcribit expoſitionem illam, quæ dicit Chriſtum, etiamſi diem illum ſciret ſecundùm humanitatem, dixiſſe tamen ſe neſcire, id eſt, quamvis hoc ut homo didicerit à Patre, non tamen eum, ut hominem, didiciſſe hoc à Patre ut revelaret aliis, ſed ut ſibi ſecretum hoc ſervaret. Cujus tamen expoſitionis nec vola, nec veſtigium, apud illos exſtat. Neque eſt iſta expoſitio Ambroſii, neque Chryſoſtomi, neque Gregorii, ſicut loca ipſa à Bellarmino citata haud obſcurè teſtantur. Neque etiam hujus expoſitionis aſſertoribus plenè convenit cum Auguſtino, neque cum Theophylacto; ut in progreſſu patebit.*

Marc. 13. 35. &c.

Vide cap. 19. §. 4.

Tegitur Bellarmini fraus & impudentia in citandis ſuis tribus.

Vindicantur Baſilius & Hieronymus.

21. Tertia quæſtio eſt: *Quid opus erat, ut diceret, neque Filium ſcire illum diem: cùm diſcipulis ſatisfacere poſſe videatur, quod dixerit, neminem ſcire, neque Angelos?* Reſpondet Chryſoſtomus, in cap. 24. Euang. Matth. verſ. 36. homil. 67. τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, ἔφραξεν αὐτοὺς ὥστε μὴ ζητεῖν μαθεῖν, ὅπερ ἀκριβῶς οὐκ ἴσασι. τῷ δὲ εἰπεῖν, οὐδὲ ὁ υἱὸς, κωλύει οὐ μόνον μὴ μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ μηδὲ ζητεῖν. *id eſt*: dicendo quidem, *neque Angeli*, occluſit eis os, ne quærerent diſcere, quod illi non ſciunt: dicendo autem, *neque Filius*, prohibet non ſolùm ne diſcant, ſed etiam ne quærant. Sic in eundem locum Euangelii Theophylactus; Docet (inquit) hoc loco diſcipulos, non quærere ut diſcant humanam naturam tranſcendentia: nam dum dicit, *neque Angeli*, amonet eos, quod diſcere attentant id quod Angeli ignorant: & dum dicit, *Pater ſolus*, prohibet eos anniti ut diſcant poſtea.

5. *Quæſtio.*

Reſponſio.

22. Quarta quæſtio eſt: *Cur non dixit potiùs, ſe nolle eis revelare, quàm ſeipſum quoque neſcire?* Reſpondent Ambroſius, lib 5. de fide cap. 7. & Comment. in cap. 17. Evang. Lucæ, & Chryſoſtomus, & Theophylactus in cap. 24. Matth. hoc à Chriſto, propter amorem, quo diſcipulos proſequebatur, factum eſſe, ut potiùs quàm ſe ab illo ſperni exiſtimarent: adeóque tanquam ejus rei revelatione indignos rejici, atque ita contriſtarentur eorum animi, ipſe potiùs ſeipſum diceret neſcire illum diem, etſi eum noverat ſecundùm ſuam Deitatem. Mavult enim Dominus (ſunt iſta verba Ambroſii, lib. 5. de fide cap. 7.) nimio in diſcipulos amore propenſus, petentibus his quæ cognitu inutilia judicaret, videri ignorare quod noverat, quam negare: pluſque amat noſtram utilitatem inſtruere, quàm ſuam potentiam demonſtrare. Et ne videretur contriſtare diſcipulos (ait idem Ambroſius, in cap. 17. Lucæ) ſi eos aliquid celaverit, ſubjungitur. *Et ait ad diſcipulos ſuos: venient dies.* & in alio libro: *De die autem & hora nemo ſcit, neque Angeli Cœlorum neque Filius.* Καὶ γὰρ (inquit Chryſoſtomus) σφόδρα ἐμέλησεν αὐτῷ τιμᾶν αὐτοὺς καὶ μηδὲν ὑποκρύπτεσθαι. *id eſt*: valde enim ei curæ erat eos honorare & nihil abſcondere. Hæc quidem Chryſoſtomus, ad iſtas quatuor quæſtiones; ſequentes autem tres quæſtiones non attingit. Et ſic Chryſoſtomum Bellarmino ademtum vindicavimus. quod ſi dixiſſet eis (ait Theophylactus,) Scio quidem, vobis autem dicere nolo, contriſtati eſſent utique tanquam deſpecti ab eo. & ſubjicit Theophylactus ſimilitudinem ſumtam à rebus humanis: Sicut (inquit) Patres continent quid in manibus, deinde autem dum quærunt hoc filii, & dare ipſi nolunt, occultant dicentes, non habemus quod quæritis; & ſic prolatus filiorum compeſcunt: ita & Dominus ut compeſcat Apoſtolos, ne diſcant de die illo & hora, dixit: *Neq; ego ſcio, niſi Pater ſolus.* Scit enim & ipſe horam & diem illum, id quod ex multis aliis manifeſtum. Cùm enim omnia quæcunq; Pater habet Filii ſint, &c. ex quo argumento patet Theophylactum Chriſto ibi aſſerere notitiam illius diei ſecundùm Deitatem, ſicut alii ſuperiùs memorati Patres, quod etiam inde adſtruit, quia ei nota ſunt omnia ante illum diem, unde infert, ſicut etiam antiquiores Patres, eum non ignorâſſe ipſum diem, quamvis eum à diſcipulis occultaverit ſicut homines occultare ſolent à filiis nociva, & dicere ſe non habere. Hæc Theophylactus, neque addit plura de hoc negocio. At verò utrum Chriſtus diem illum tunc ſciverit ſecundùm aſſumtam carnem ſeu humanam naturam, nec ne: Et quo ſenſu dicatur ſolus Pater ſcire; Et utrum Filius dicatur neſcire, verè neſciens ſecundùm humanitatem, an ideo tantùm, quia ſciens quidem diem illum ſecundùm humanitatem, non tamen ſciebat ut diceret diſcipulis; de his inquam, quæſtionibus in quib. Bellarminianæ expoſitionis robur quærendum eſt, non diſſerit ibi Theophylactus, neque eas attingit. Quod autem ſimilitudinem illam attinet, ab hominum conſuetudine ſumtam, ea non debet ampliùs premi aut ulteriùs ad res divinas applicari, tanquam ex mente Theophylacti, quàm ipſarum rerum divinarum natura patitur, prout ab ipſo Theophylacto explicantur. At verò Theophylactus non dicit occultatam fuiſſe illius diei notitiam in Chriſti humanâ mente, ſed eam notitiam tribuit ei ſecundùm Divinitatem; Neque dicit Chriſtum ut hominem, didiciſſe hoc myſterium à Patre, nõ ut aliis illud revelaret, ſed ut ſibi ſecretum ſervaret.

Reſponſio. Vide cap. 19. §. 4.

Vindicatur Chryſoſtomus.

Vindicatur Theophylactus.

4. *Quæſtio.*

varet. Sed quæ ibi hac de re ſcribuntur à Theophylacto, poſſunt conſiſtere cum illa Cyrilli Alexandrini reſponſione ad hanc eandem quartam quæſtionem; Similiter igitur diem & horam adventùs ſui, in quantum Verbum & Sapientia Dei eſt, non ignorat: ſed ne dolorem teneris adhuc diſcipulis faceret, deſiderantibus illud ſcire, verè ſe dixit ut hominem ignorare. Hæc & plura in hanc ſententiam, ex Theſauro Cyrilli, lib. 9. cap 4. recitavimus. præcedente capite, §. 9. Ex his patet non plenè convenire Bellarmino cum Theophylacto. Obſervet etiam Lector, hanc eſſe omnium Patrum ad hanc quartam quæſtionem reſpondentium unanimem ſententiam, quod Chriſtus, quando diſcipulis dixit, *Filium non ſcire diem illum*, voluerit eos ſic intelligere ipſius verba, ſicut ea expoſuerunt Athanaſius, & Hilarius, & Gregorius Nazianzenus, & Cyrillus Alexandrinus, & alii: nempe cum ſecundùm humanam naturam verè neſciviſſe illum diem neſcientiâ propriè dictâ; & quod ſedulò caverit, ne poſſent tunc ex verbis ipſius elicere talem ſenſum, qualem eis inferunt Bellarminus & Gretſerus, ac ſi ipſe, etiam ſecundùm humanitatem, diem illum non neſciret, ſed ſciret quidem, non tamen ad dicendum illis, ſeu quod ipſe non neſciens faceret illos neſcientes; ne ſi eam cogitationem animo conciperent, dolore conficerentur. Iam autem quis hominibus Chriſtianis, iſta omnia maturè conſiderantibus, perſuadebit Dominum noſtrum, qui eſt ipſa veritas, & æternum Dei Verbum, in carne manifeſtatum, in cujus ore non eſt inventus dolus, habuiſſe alium verborum ſuorum ſenſum in pectore ſuo clauſum, contradictoriè repugnantem illi ſenſui quem vellet diſcipulos ex eiſdem ſuis verbis concipere? aut qua ratione demonſtrabitur; quo Scripturæ teſtimonio comprobabitur, nos debere aliter intelligere illa Chriſti verba, quàm à diſcipulis quibus dicta ſunt ea intelligi Dominus ipſe volebat; aut alium eorum ſenſum concipere, quam illum ad quem exprimendum, & audiendum diſcipulorum animis inſinuandum, verba ſua Dominus protulit aptéque adhibuit? Atque ita pervenimus ad quintam quæſtionem.

Obſervatio ipſa prorſus evertit expoſitionem eam, quæ Bellarmino & Greſſero tantoperè placuit.

1. *Quæſtio.*

23. Quinta igitur quæſtio eſt: *An diem illum ipſe Chriſtus, ſecundùm ſuam proprium humanitatem, Deitati hypoſtaticè unitam, verè tunc neſciebat, neſcientiâ propriè dictâ, quando dicebat, neque Filium ſcire illum Diem?* Ex illis Patribus, quos Bellarminus pro ſua expoſitione adduxit, major pars, nempe Baſilius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Theophylactus, hanc quæſtionem non movent, neque ad eam quicquam reſpondent, locis à Bellarmino citatis. ſoli eam manifeſtè attingunt Ambroſius, lib. 5. de fide, cap. 7. & Gregorius, lib. 8. epiſt. 42. ad Eulogium. eandemque obſcurè tangit Auguſtinus, lib. 1. de Trinitate, cap. 12. Soli, inquam, ex eis qui Bellarmino nominantur tanquam auctores illius expoſitionis, quam ipſe optimam eſſe judicat. Alioquin hanc quæſtionem tractârunt complures alii antiqui Catholici Patres, qui apertè reſponderunt Chriſtum tunc verè neſciviſſe illum diem, ſecundùm ſuam humanitatem, neſcientiâ propriè dictâ; ſicut eſurivit eſuritione propriè dictâ, & lachrymatus eſt lachrymatione propriè dictâ: ſuſcepiſſe enim cum carne, ſive humanitate, has etiam humanas infirmitates, in quibus erat illa neſcientia. ſic reſponderunt Athanaſius & Cyrillus, & alii, quorum verba hoc ipſum teſtantia in medium attulimus præcedente capite. Cum quibus etiam conſenſit Ambroſius, lib 2. de fide, cap. 4. etſi poſtea in illo opere eandem reſponſionem repetens, aliis eam relinquere videatur, & confugere ad expoſitionem figurativam de myſtico Chriſti corpore, & rurſus ad priorem illam Athanaſii expoſitionem redire, lib. 5. de fide cap. 7. dicit quidem eam eſſe in Scripturis divinis conſuetudinem, ut Deus diſſimiler ſe neſcire quod novit; ſcientia autem diei ultimi, quam Chriſto tribuit Ambroſius, planè divina eſt, & ex ea infert Ambroſius contra Arianos, Filium non eſſe minorem Patre. Alibi etiam idem Ambroſius palàm concedit in ſententiam Athanaſii, dilertè atque intrepidè affirmans Chriſtum non per naturam hominis noviſſe finem temporum, ſed per naturam Dei. Comment. in cap. 17. Euangelii Lucæ. Expoſitionem autem illam figurativam, de myſtico Chriſti corpore, ut textui non congruentem, ſuperiùs refutavimus §. 14. eandemque rejicit Bellarminus, lib. 4. de Chriſto, cap. 5. Non ſatis candidè igitur egit Bellarminus, quando expoſitionem illam, quæ ipſi Bellarmino maximè probatur, dixit eſſe expoſitionem Ambroſii: niſi forte præcipiti potiùs incogitantiæ & negligentiæ Bellarmini in perlegendis Ambroſii diſſertationibus, error hic tribuendus ſit. Non ſolùm autem Bellarminianam expoſitionem Ambroſius nuſquam agnoſcit pro ſua, ſed neq; uſquam apud Ambroſium ea commemoratur. Nuſquam enim vel ipſe affirmat, vel ab alio dictum eſſe refert Ambroſius, quòd Chriſtus ſecundùm humanitatem non neſciverit illum diem, ſciverit autem illum, verùm non ad dicendum aliis, ſed ut alios faceret neſcientes, & ſibi ſecretum illud ſervaret, quod ut homo didicerat à Patre. Et quòd hæc fuerit mens Chriſti dicentis, *Neque Filium ſcire illum diem.* Atque ita jam manifeſtè etiam Ambroſii patrocinio excidit Bellarminus.

Victorinus Ambroſius.

Detegitur inſignis Bellarmini fraus vel oſcitantia.

Reſponſio.

24. Ad quintam autem quæſtionem ſuperiùs propoſitam, non invenitur apud Auguſtinum clara reſponſio, inſinuare tamen velle videtur Lectoris animo hunc ſenſum, quòd Chriſtus ſecundùm formam ſervi verè neſciverit diem illum, quamvis ad perſonam relata illa loquutio, qua ipſe ait ſe diem illum neſcire, non ſit ſimpliciter, & propriè exponenda, ac ſi quicquam eſſet quod neſciret Deus Filius, nempe ſecundùm formam Dei. Ideò quando Deus neſcire dicitur, aut pro eo dicitur, quod nõ approbat, aut pro eo quod utiliter neſcientes facit. Hæc eſt doctrina Aug. lib. 1. de Trin. cap. 12. & lib. octoginta-trium quæſtionum, quæſt. 60. & lib. 1. de geneſi contra Manichæos, cap. 22. Vnde etiam alibi exponens verba illa Iohannis Apoſtoli, de Chriſto ſcribentis; *quod ipſe noſſet omnes, & quia opus eius non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.* Plus (inquit) noverat artifex quid eſſet in opere ſuo, quàm ipſum opus quid eſſet in ſemetipſo. Creator hominis noverat quid eſſet in homine, quod ipſe creatus homo non noverat. Hæc Auguſtinus, tractatu undecimo in Euangel. Iohannis, argumentans ab omniſcientia divina.

Auguſtini

Iohannis cap. 2.

Antiqui Catholici Patres reſpondêrunt Chriſtum tunc verè neſciviſſe diem illum ſecundùm ſuam humanitatem, neſcientiâ propriè dictâ. Vide §. 11. & §. 19.

25. Quæ fuerit de hac quæſtione mens Gregorii primi, Epiſcopi Romani, docent nos ipſius Gregorii verba, lib. 8. epiſt. 42. ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum. Vbi propoſitis atque laudatis Auguſtini & Eulogii ſententiis, ſubjungit eam ſententiam, quę fuit magni Athanaſii, &

Gregorii

Digitized by Google

in eadem tanquam accuratiſſima atque tutiſſimâ acquieſcit. De eo verò (inquit) quod ſcriptum
Marc 13. 32. eſt, quia diem & horam neque Filius neque Angeli ſciunt: omnino rectè veſtra ſanctitas ſenſit, quoniam non ad eundem Filium, juxta hoc quod caput eſt, ſed juxta corpus ejus nos quod ſumus, eſt certiſſimè referendum. Qua de re multis locis idem beatus Auguſtinus eo ſenſu utitur. Dicit quoque aliud quod de eodem Filio poſſit intelligi, quia Deus omnipotens aliquando more loquitur humano, ſicut ad Abraham dicit, *Nunc*
Geneſ. 22. 12. *cognovi quia times Deum.* Non quia ſe Deus tunc timeri cognoverit, ſed quia tunc eundem Abrahamum fecit agnoſcere quia Deum timeret. Sicut enim nos diem lætum dicimus, non quòd ipſe dies lætus ſit, ſed quia nos lætos facit, ſic dictum eſt non quòd ipſe neſciat diem, ſed quia hunc ſciri minimè permittat. Vnde & Pater ſolus dicitur ſcire, quia conſubſtantialis ei Filius, ex ejus natura qua eſt ſuper Angelos, habet ut hoc ſciat quod Angeli ignorant. Vnde & hoc intelligi ſubtilius poteſt, quia incarnatus unigenitus factuſq; pro nobis homo perfectus, in natura quidem humanitatis novit diem & horam judicii: ſed tamen hunc non ex natura humanitatis novit. quod ergo in ipſa novit, non ex ipſa novit, quia Deus & homo factus, diem & horam judicii non niſi per Deitatis ſuæ potentiam novit. Hæc Gregorius, qui ibidem hanc doctrinam prolixius explicat, & contra Agnoëtas, contráque Neſtorianos, eandem confirmat argumentis ſumtis ab omniſcientia Deitatis. quia nihil eſt quod Dei ſapientia ignoret. Per Verbum omnia facta ſunt; ſi omnia, procul-dubio etiam dies judicii & horaquis ergo deſipiat, ut dicere præſumat quia Verbum Patris fecit quod ignorat? Scriptum! quippe
Iob 13. 3. eſt: Sciens Ieſus, quia omnia dedit ei Pater in manus. Si omnia, profectò diem judicii & horam. Quis ergo ita ſtultus eſt, ut dicat quia accepit Filius in manibus quod neſcit? Hæc ibi Gregorius. Vide præced. cap. §. 16. & §. 16. eadem diſtinctione uſus eſt Ambroſius, Comment. in cap. 17. Euang. Lucæ, ut ſuprà monebamus, hoc ipſo c. §. 23. ubi contra Arianos negantes Trinitatem eſſe unius poteſtatis & unius cognitionis, probat Filio per naturam Dei omnia eſſe nota: Quomodo autem (inquit) Filius neſcire poteſt quod Pater novit, cum in Patre Filius ſit, & Spiritus ſcrutetur etiam alta Dei cùm ipſe Filius altitudo ſit divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei? Hæc ille.

6. Quæſtio. 26. Quæſtio ſexta eſt: *Quo ſenſu dicitur ſolus Pater ſcire illum diem, quem Filius dicitur neſcire?* Auguſtinus lib. 1. de geneſi contra Manichæos, cap 22. & libro octoginta-trium quæſtionum, quæſt. 60. ait ſecundùm quandam figuram loquutionis dictum eſſe, ſolum Patrem ſcire diem illum, quia facit Filium ſcire illum diem. Hoc Auguſtini dictum refert Bellarminus ad Bellarminus & Gretſerus ab Auguſtini mente diſcedunt & Gregorio primo, cæpe Romano contradicunt. Chriſtum hominem, quaſi Pater ſolus dicatur ſcire illum diem, quia illum ſcire fecerit Chriſtum hominem, ex ſententia Auguſtini. ita Bellarminus, lib. 4. de Chriſto, cap. 5. Et hanc eſſe ipſiſſimam Auguſtini mentem, nempe quod Pater dicatur ſolus ſcire, quia fecit Filium ſcire diem judicii ſecundùm hominem ſeu naturam humanam contendit Gretſerus, in defenſione illius capitis Bellarmini, columnâ 271. At huic gloſſæ repugnant argumenta, quibus Filio ſcientiam illius diei aſſerit Auguſtinus, quæ ſuperius commemorata ſunt (§ 19. & §. 24. et Gregorius, Papa Romanus, (lib. 8. epiſt. 42.) hanc Auguſtini doctrinam repetens, dictum illud Auguſtini apertiſſimè refert ad æternam generationem Filii, per quam Pater Filium genuit ſibi conſubſtantialem, adeoque æqualiter omnia ſcientem quæ ſcit Pater. Verba Gregorii exhibuimus ſuperiore paragropho. Vnde perſpicuum eſt Bellarminum & Gretſerum ab Auguſtini mente diſcedere, & Gregorio Papæ Romano apertè contradicere. Nudati igitur horum etiam Patrum patrocinio, in manifeſta deprehenduntur falſitate, quando eam expoſitionem quæ à Bellarmino adfertur, & à Gretſero defenditur, ajunt eſſe expoſitionem Gregorii Papæ Romani, & Ambroſii & Baſilii, & Hieronymi, & Chryſoſtomi, & Auguſtini, & Theophylacti; cum neque horum omnium Patrum, neque cujuſquam eorum ſit iſta expoſitio.

Falſitas Bellarmini & Gretſeri abutentium nominibus Patrum.

Refutatur expoſitio Auguſtini.

17. Non tamen illa Auguſtini expoſitio, quæ à Gregorio repetitur, recipienda eſt. Non enim ſolus Pater ſcire facit communicando omniſcientiam divinam, ſed etiam Filius hoc ſenſu dicendus eſſet ſcire quia ſimul cum Patre omniſcientiam communicat Spiritui Sancto: qui in unitate divinæ eſſentiæ à Patre Filioque procedit. quantò tutius, & ſimpliciùs, & convenientius reſponſum eſt ab Athanaſio & Cyrillo, aliiſque orthodoxis Patribus, hanc quæ ſoli Patri tribuitur, ſcientiam illius diei referentibus non ad internam generationem coæterni Filii, neque ad revelationem aliquam temporalem: ſed ad omniſcientiam divinam, quæ eſt eſſentiale attributum commune individuæ Trinitati, quæ unius eſt cognitionis, ut loquitur Ambroſius in cap. 17. Lucæ, adeò ut (quod etiam monet Hieronymus, in cap. 24. Matthæi) Scriptura dicens Patrem ſolum noſſe, in Patre comprehendat & Filium? neque excluditur Spiritus Sanctus. Vide lib. 1. cap. 8. §. 8. & cap. 11. §. 4. & 5.

Præfertur expoſitio Athanaſii & aliorum.

7. Quæſtio. 28. Septima quæſtio ſuperiùs propoſita fuit: *Quo ſenſu dictum eſt Filium neſcire illum diem?* Reſponderunt directè & apertè Athanaſius, & Hilarius, & Gregorius Nazianzenus, & Chryſoſtomus, & Cyrillus Alexandrinus, & Ambroſius & Gregorius Rom. locis ſupra citatis, χρόνῳ ὑπάντες οἱ πατέρες. id eſt propemodum autem univerſi Patres teſte Leontio lib. de ſectis, act 10. verba iſta eſſe ſimpliciter intelligenda, quod Filius tunc verè ignoraverit ſeu neſciverit diem illum ſecundùm humanitatem, quam aſſumſit, cum irreprehenſibilibus humanæ naturæ infirmitatibus ſeu affectionibus, quæ Græcis dicuntur φυσικὰ ἐν ἀληθείᾳ πάθη. in quibus hanc, quæ Filio tribuitur, ignorantiam diei judicii ponunt Catholici Patres. Eundem autem Filium ſecundum Deitatem ſemper ab æterno in æternum ſcire omnia æqualiter cum Patre & Spiritu Sancto, argumentis efficaciſſimis docent iidem Patres. neque ullam Chriſto homini ineſſe negabant cognitionem ſecundùm humanitatem, quàm illi ineſſe pro tempore decebat; neque ullam Chriſto ignorantiam tribebant quæ ipſum non deceret, aut defectum aliquem proprie dictum, ſeu officio aut dignitati perſonæ ejus repugnantem vel indecorum importaret. Dupliciter enim dicitur *ignorantia*, (ut rectè monet Franciſcus Iunius in anima verſionibus in Bellarm. lib. 4. de Chriſto, cap. 5. nota 3.) nempe, *negativè* aut *privativè*. *Ignorantia negativè* (quam & neſcientiam ſcholaſtici dixerunt ἀγνωσίαν) etiam in Angelis & beatis eſt ſemper; non enim ſciunt quicquid ſcit Deus) nec, niſi κατ' ἐπιτροπὴν, dici defectus poteſt,

Digitized by Google

Catholici Patres Christo secundùm humanam autem tribuebant ignorantiam negativam seu nescientiam, non autem ignorantiam privativam.

test. *Ignorantia privativè*, quæ rerum earum est quas debet quis scire, hæc verè defectus est. Christo secundum naturam humanam tribuerunt Patres ignorantiam negativam seu nescientiam; non autem ignorantiam privativam. Non defectum aliquem privativum, sed eam nescientiam quæ non nisi æquivoce & negative defectus dici potest.

29. Quod autem scripsit Augustinus, Filium discipulis dixisse se nescire, quia illos nescientes occultando faciebat, lib. 1. de genesi, contra Manichæos, cap. 22. & lib. 1. de Trinitate, cap. 12. & lib. octoginta quæstionum, quæst. 60. *Sphalma* est viri magni, nostro potiùs silentio prætereundum, aut humaniter excusandum, quàm justâ refutatione exagitandum, nisi nos cogeret illorum improbitas, qui Patrum lapsus in suæ nequitiæ patrocinium trahere satagunt. O quam detestandus est error hominum, (ait idem Augustinus) qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt. Aug. lib. de unico baptismo, cap. 13. Contra istam igitur expositionem, salvâ honorificentiâ quæ tanto Patri debetur, hæc adferimus argumenta.

Sphalma

Augustini.

Augustinus ipse prohibet imitari non rectè facta clarorum virorum.

Primum argumentum ex ipso Augustino. Regula.

30. *Primò*; Non convenit cum doctrina quam ibi tractat Augustinus lib. 1. de Trinitate, cap. 12. Nam initio illius capitis hanc proponit regulam intelligendarum scripturarum de Filio Dei, ut distinguamus quid in eis sonet secundùm formam Dei, in qua æqualis est Patri, & quid secundùm formam servi quam accepit, in qua minor est Patre: ut non conturbemur tanquam contrariis ac repugnantibus inter se sanctorum librorum sententiis. Deinde hujus regulæ hæc adfert exempla. Secundùm formam Dei æqualis est Patri Filius; secundùm autem formam servi minor est Patre. Secundùm formam Dei, omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil; secundùm formam servi, ipse factus est ex muliere, factus sub lege: Secundùm formam Dei, ipse & Pater unum sunt; secundùm formam servi, non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui eum misit. Secundùm formam Dei, sicut habet Pater vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso; secundùm formam servi, Tristis est anima mea usque ad mortem: &, Pater, inquit, si fieri potest, transeat à me calix iste. Secundùm formam Dei, ipse est verus Deus & vita æterna: secundùm formam servi, factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Secundùm formam Dei, omnia quæ habet Pater, ipsius sunt; Et omnia tua mea sunt, inquit, & mea tua: secundùm formam servi, non est doctrina ipsius, sed illius qui eum misit: & de die & hora nemo scit, neque Angeli in Cœlo, neque Filius, nisi Pater. [Statimque immediatè subjicit Augustinus hæc verba;] Hoc enim nescit quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat ut tunc discipulis indicaret: sicut dictum est ad Abraham, *Nunc cognovi quòd timeas Deum*: id est, nunc fecit ut cognosceres: quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Hæc Augustinus, lib. 1. de Trinitate, cap. 12. qui etiam hujusmodi loquutionis aliud adfert exemplum, lib. 1. de genesi, contra Manichæos, cap. 22. nempe quod à Mose dicitur, *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum.* Non enim (inquit Augustinus) ut sciat ipse quem nihil latet, sed ut scire nos faciat, quantum in ejus dilectione profecerimus, tentari nos permittit. Secundùm ipsam locutionem dicit & Dominus noster, nescire se diem & horam de fine seculi. Quid enim potest esse quod ipse nesciat? Sed quia hoc utiliter occultabat discipulis, nescientem se esse dixit, quia illos nescientes occultando faciebat. Hæc ibi, ubi etiam adjicit exempla talis locutionis in consuetudine hominum, dicentium diem lætum, quia nos lætos facit, & pigrum frigus, quia nos pigros facit, &c. Idem quoque lib. 83. quæstionum, qu. 60. *Sicut (inquit) scire Deus dicitur etiam cum scientem facit, sicut scriptum est, Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum.* Non enim sic dictum est, quasi nesciat Deus, sed ut ipsi sciant, quantum in Domini dilectione profecerint, quod nisi tentationibus quæ accidunt, non plenè ab hominibus agnoscitur. Et ipsum tentat, pro eo positum est quod tentari finit. Sic & cum dicitur nescire; aut pro eo dicitur quod non approbat; id est, in disciplina sua non agnoscit, sicut dictum est, *Nescio vos*: aut pro eo quod utiliter nescientes facit, id quod scire inutile est. Ideo bene accipitur, id quod dictum est, solum scire Patrem; sic dictum esse quia facit Filium scire: Et quod dictum est, nescire Filium; sic dictum esse, quia facit nescire homines: id est, non prodit eis quod inutiliter sciremus. Hactenus Augustinus. Cujus verba prolixiùs describere non piguit, tum ut omnem vitarem invidiam, tum etiam ut lectori ad manum sint ipsissima Augustini verba, ex quibus contra illam ab eodem Augustino allatam nescientiæ expositionem argumenta depromimus. Quam bene sic accipiatur id quod dictum est, solum scire Patrem, superiùs monuimus, §. 27. Jam neque id bene sic accipi, quod dictum est, nescire Filium, ostensum imus. Et primum nostrum argumentum sumimus ab ea doctrinâ, quam tradit Augustinus lib. 1. de Trin. cap. 12. à qua doctrina expositio ista aliena est. Nam occultationem, & nescientiam pro occultatione sumtam. Augustinus tribuit Deo etiam secundùm formam Dei; si igitur nescientia illius diei & horæ ad solam occultationem referatur, cessat in hoc dicto exemplum illius regulæ ab ipso Augustino propositæ, de distinguendis eis locutionibus quæ in sacris Scripturis sonant de Filio secundùm formam Dei, ab eis locutionibus de eodem Filio, quæ sonant secundùm formam servi quam accepit: cujus tamen regulæ exemplum adducit Augustinus in hoc ipso dicto, quo Filius nescire dicitur diem illum.

Tobit 3.

Gal. 4. 4.

Joh. 5. 30.

Cap. 5. 26.

Matth. 26. 38.

Joh. 5. 20.

Phil. 2. 8.

Joh. 17. 10.

Joh. 7. 16.

Marc. 13. 32

Genes. 22. 12.

Deut. 13. 3.

Secundum argumentum contra expositionem Augustini.

31. *Secundùm* nostrum argumentum contra istam expositionem est, quòd expositio ista arenoso & fallaci nitatur fundamento, quo labruto, expositio superædificata collabitur. Fundamentum ponit Augustinus, lib. 83. qu. quæst. 60. quod cum Deus dicitur nescire, aut pro eo dicatur quod non approbet, aut eo quod utiliter nescientes faciat. At Deus isto posteriore modo nescire nusquam dicitur in sacris Scripturis, neque ullum istiusmodi exemplum adfert Augustinus, nisi hoc solum dictum de quo quæritur, quod ita esse exponendum nullo idoneo argumento docet: nam dictum de Filio nesciente ultimum diem, dicit bene accipi sic dictum esse, quia facit nescire homines: hujus autem expositionis hanc adfert rationem, quia ita soleat Scriptura de Deo loqui, ut nescire dicatur Deus, hoc ipso sensu, nempe quod nescientes faciat: postulamus exempla; ingerit nobis hoc ipsum dictum de quo est dubitatio & contro-

Matth. 7. 23. & cap. 25. 12.

sia: quod nihil est aliud quam inutili circulo idem per idem velle confirmare.

Tertium argumentum, v indicia testimoniorum sacræ Scripturæ.

32. *Tertium* nostrum argumentum est; quòd expositionem istam non probent alia testimonia Scripturæ, quæ pro ea adferuntur. Non enim ad rem faciunt testimonia illa, de verbis Domini ad Abrahamum, Genes. 22, 12. *Nunc cognovi quòd timeas Deum.* & de verbis Mosis ad populum, Deut. 13, 3. *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum.* Nam 1. etiamsi Augustino concederemus *scire* illic significare facere ut alius sciat, non tamen par ratio est nescientiæ, quam Christus in discipulis non fecit, sed invenit. 2. quod dixit Dominus Abrahamo, se jam scire quòd Abraham Deum timeat, verum erat in sensu proprio, ut sonabat, neque enim verè nesciebat, & se scire duntaxat per quandam locutionis figuram dicebat, quia Abrahamum faciebat scientem; sicut istius, quam oppugnamus, expositionis defensores dicunt Christum dicentem se nescire diem illum, verè quidem sciviſſe, & non verè nesciviſſe nescientia propriè dictâ, sed tantummodo per quandam loquutionis figuram dicere se nescire, quia discipulos nescientes faciebat. 3 Verba Domini ad Abrahamũ & verba illa Mosis, & similes loquutiones, aliam simpliciorem & sacris literis magis congruentem recipiunt interpretationẽ, nempe ut intelligatur ea Dei scientia quã *scientiam approbationis* vocant Theologi. Nunc scio quod timeas Deum, quandoquidem non subduxisti filium unicum tuum à me. Ac si diceret: Ego nunc hoc specimen veræ pietatis approbo, & ego nunc tibi testimonium perhibeo, quòd Deum timeas. Tentavi te ut aliquod ederes æternum specimen timoris Dei, qui in corde tuo habitat, & jam præclarum edidisti specimen quod in conspectu meo rectum est, seu mihi probatur, & te verè timere Deum egregiè demonstrâsti; obedientia enim hæc à te præstita infallibile est indicium timoris Dei, etiam me judice, qui & cor & externum opus video, nec falli possum, sic te gerendo ambulâsti coram me ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ὡς δεῖ σε πᾶσαν τὴν ἀρέσκειαν Θεῷ. Hoc insigni fructu timorem Dei qui in te est notificâsti ὑπομονὴν mihi; id est, tale est hoc tanctæ obedientiæ specimen, ut mihi probetur, mihi placeat, tanquam ex sincero & excellenti Dei timore verè profectum, gratumque & acceptum in oculis meis. Non ait Dominus, se antea nesciviſſe Abrahami pietatem in corde ejus habitantem: sed ait se jam scire, (nempe sensu memorato) quod omnino verum est, ut verba sonant. Sic Apostolus Paulus hortatur Philippenses, ut Deo notas faciant seu notificent suas petitiones inquiens, τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν Θεόν, *petitiones vestræ innotescant* seu notificentur *apud Deum*; nimirum interna desideria exprimendo coram Deo, ira ut Deo probetur pia cordis & oris consonantia, vel fervens contriti cordis ad Deum suspiratio. ταύτας ἐπιγινώσκει τὰς εὐχὰς ὁ Θεὸς, τὰς δὲ ἄλλας οὐκ οἶδεν, οὐκ ὢν πανσόφος ὥσπερ, οὐδὲ ἐπιγινώσκειν. id est, has preces agnoscit Deus; alias autem non novit. talia igitur vota fundite, quæ agnoscantur. ut monet Chrysostomus, serm. 14 in epistolam ad Philippenses, exponens hæc ipsa Apostoli verba, quæ jam citavimus. Simili loquutione in Cantico Salomonis, cap. 2. vers. 14. dicit Dominus Ecclesiæ suæ, & omni piæ animæ: *Columba mea, in scissuris petræ, in abscondito gradus, ostende mihi aspectum tuum, fac me audire vocem tuam: vox enim tua dulcis, & aspectus tuus decorus.*

Gen 22, 12.

Gen. 17, 1. Col 10. 1. Thess. 4. 1.

Phil. 4, 6.

Cant. 2, 14.

Quartum argumentum.

33. *Quartum* nostrum argumentum est: Expositio, quam oppugnamus, figurativa est, seu secundùm quandam figuram loquutionis, ut Monet Augustinus, lib. 1. de genesi, contra Manichæos cap. 22. at in exponenda sacra Scriptura non est quærenda figura: quando quod dicitur, sensum recipit proprium, qui neque ab honestate morum, regnoque charitatis, neque à fidei veritate alienus est. ut suprà docuimus ex Augustino, §. 14. Dictum autem illud, de Filio nesciente diem ultimum, recipit sensum proprium, qui neque ab honestate morum, regnoque charitatis, neque à fidei veritate alienus est, testibus Athanasio, & Cyrillo, & aliis orthodoxis Patribus, eorumque judicio constat manifesta ratio, ut superiùs demonstratum est. ergo locus hîc nullus est relictus expositioni isti figurativæ.

Quintum argumentum, ex ipso etiam Augustino sumtum.

34 *Quintum* nostrum argumentum etiam ex Augustino desumimus: Non aliquo genere loquuntur scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur, quia utique hominibus loquuntur: inquit Augustinus, lib. 1. de Trinitate cap. 12. at istud locutionis genus, quo aliquis rem sciens dicit se nescire, non invenitur in consuetudine hominum veracium: ergo hoc genere non loquitur Scriptura de Christo qui est semper verax & ipsa Veritas. Non jam loquimur de scientia & nescientia approbationis, sed apprehensionis, quæ sola huc pertinet. Neque quadrat exemplum quod ibi affertur ab Augustino, dicente, eo genere locutionis aliquem dici nescire quod occultat; quo dicitur fossa cæca, quæ occulta est. Eodem utitur exemplo etiam lib. 1. de genesi, contra Manichæos, cap. 22. Additis etiam aliis exemplis; Talibus (inquit) loquutionibus etiam abundat nostra consuetudo, cum dicimus lætum diem, quia nos lætos facit: & pigrum frigus, quia nos pigros facit: & fossam cæcam, quia nos eam non videmus: & linguam politam, quia verba polita facit. Hæc ille. At certè nulla istarum loquutionum similis est isti loquutioni, quâ aliquis sciens rem & occultare volens dicit se nescire, non enim in exemplis illis negatur inesse subjecto quod inest, sicut in ista loquutione. Neque metonymia illa effecti pro efficiente habet locum in ista loquutione, nam qui sic respondet non facit, sed invenit nescientem, & sæpe etiam scienti dicit aliquis se nescire, adeò ut eum neque inveniat neque faciat nescientem.

Sextum argumentum, etiam ex Augustino.

35. *Sextum* nostrum argumentum ipse etiam nobis suppeditat Augustinus, epist. 8. & 9. & 19. ubi differit contra Hieronymi interpretationem, de Petro reprehenso à Paullo. id quod non verè sed simulatorié, & per quandam honestam dispensationem, & dispensatoriam quandam hypocrisin gestum scripturumque esse scripsit Hieronymus, in suo commentario in cap. 2. epist. ad Galatas, & rursum in sua epistola ad Augustinum, quæ inter epistolas Augustini undecima est. Occurrit Augustinus, & clamat, hac interpretatione susci pi parrocinium mendacii; & sacris Scripturis tribui officiosum mendacium; atque ita labefactari earum auctoritatem; neque lectorem certum esse posse, an non eum fallat scribendo & loquendo Apostolus aliquis, aut Propheta, aut Evangelista, si fallebat Paulus Apostolus filios suos, quos iterum parturiebat, donec in eis Christus, id est, veritas formaretur, si inquam, illos honesto aliquo officio & nescio

quâ

quę diſpenſatoriâ ſimulatione, & diſpenſativâ falſitate fallebat, præfatus ſe non mentiri, invocato etiam teſte Deo: & iſta fallaci diſpenſatione admiſsâ, non defuturas cauſas, cur aliquis quandoque exiſtimetur non ſolùm potuiſſe, verumetiam debuiſſe mentiri: neque poſſe literis explicari, quanta & quam inexplicabilia mala conſequantur ex iſta diſpenſatoriâ expoſitione. Eadem ratio eſt expoſitionis iſtius verborum Domini dicentis, ſe neſcire diem judicii, qua dicunt Dominum hoc dixiſſe κατ' οἰκονομίαν, per quandam diſpenſationem, ut ab ſe adverteret diſcipulos hoc myſterium ex ipſo diſcere cupientes, ut refert Leontius lib. de ſectis, act. 10. ubi tamen in iſta diſpenſatoriâ expoſitione non acquieſcit ipſe Leontius: ſed aliam tutiorem ſequitur. Nam cerrè admiſsâ iſta expoſitione, quæ dicit Chriſtum non verè neſciviſſe diem illum, ſed ſe dixiſſe neſcire, diſpenſatoriâ quadam ſimulatione neſcientiæ, ut diſcipulos falleret, atque ita ab ulteriore inquiſitione eos adverteret; & ut ſine dolore illud non gravatè neſcirent quod ipſum Filium neſcire crederent, etiamſi falsò id crederent, neque verum eſſet quod credebant; admiſsâ, inquam, iſtâ expoſitione, omnia illa conſequentur abſurda & inexplicabilia mala, quę ex illa Hieronymiana textus Apoſtoli expoſitione inevitabiliter ſequi. demonſtravit Auguſtinus Sic etiam *diſpenſationis* vocabulo abuſus eſt hæreticus ille Acephalus, cui reſpondens Ruſticus diaconus, in ſuo dialogo contra Acephalos; *Ergo* (inquit) *diſpenſatio & hypocriſis nihil ab invicem differunt, & erit idem ſecundum idem & bonum ſimul & malum.* Hæc ille.

Galat. 1. 20.

Dolositas quid sit.

Æquivocatio.

Mentalis reservatio.

36. Septimum noſtrum argumentum etiam ex verbis oritur Auguſtini, ſuperius commemoratis, §. 29 Nam admiſsâ iſta expoſitione, diceretur Pater multa neſcire, quia ea hominibus non revelat, quamvis enim Filio revelet, tacito tamen reſpectu habito ad homines, quibus non revelat dicetur neſcire, quæ inſolens eſt & abſurda loquutio. Nam in ſacris literis duobus modis dicitur Deus aliquid ſcire, nempe vel apprehenſivè, vel approbativè ſeu cum dilectione: illo modo ſcit omnia, neque quicquam neſcit. ἐξ ἀκριβείας ἀφανὲς οὐδέν ἐστιν αὐτῷ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Poſteriore quidem modo neſcit. id eſt, non approbat, non diligit, non agnoſcit pro filiis ſuis operatores iniquitatis. At verò Dominus apud Marcum, cap. 13. loquitur non de improbativa neſcientiâ, ſed de ea quæ ſcientiæ apprehenſivæ opponitur. Ioannes Maldonatus, lecturus, hoc argumento motus, expoſitioni iſti nuncium mittit, inquiens, illa verò receptiſſima interpretatio eorum, qui exiſtimant ideo Chriſtum dici diem judicii ignorare quod nobis eum non revelaverit, non admodum magna niti videtur probabilitate, quia iſto modo etiam Pater ignoraret, quia nobis non revelavit. Hæc Maldonatus in ſuo Comment. in Matth. 14.

Septimum argumentum ex ipſo quam Auguſtino.

Hebr. 4. 13.

Matth. 7. 23

Luc. 13. 27.

37. Denique ut, brevitatis ſtudio, multa confertim argumenta non levis momenti accumulem, dico iſtam expoſitionem, quæ Bellarmino & Gretſero tantopere arridet, neque neceſſariam eſſe, neque probabilem, & eſſe omnino explodendam; quia eſt à ſacro textu aliena, & vim infert Scripturæ eam ſine neceſſitate trahendo atque torquendo ad ſenſum inuſitatum & intellectu difficilem, & veracitati inimica eſt, & inductiva in ruinam, & in Chriſtum contumelioſa & quum ſubeſſe doceat ſermoni Domini conditionem tacitam non obviam aut perceptibilem auditoribus & negotio congruentem, ſed imperceptibilem & à propoſito alienam: & fallacem ad fallendum auditores de induſtria comparatam, latam aperit januam doloſitati, quæ eſt fraus quædam in verbis, aliud promendi, aliud ſentiendi, ſicuti doloſitatem definit Auguſtinus, in Pſal. 49. Et introducit iſta expoſitio diabolicam illam mentiendi artem, quam hodie *æquivocationem* vocant, & nefariæ iſtius artis magiſterium ac patrocinium ab ipſa divina veritate ſacrilegè arceſſit, & humani commercii certitudinem & candorem aufert. atque é ſocietate hominum tollit ſocietatem, neque ullum veriloquii & mendacii relinquit ſerium & honeſtum diſcrimen, & penitùs tollit rectum verborum uſum, nam ad hoc verba ſunt inſtituta, non ut per ea alii alios fallant, ſed ut per ea in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas perferat, ut loquitur Auguſtinus Enchirid. cap. 22. & omne veri ac falſi judicium labefactat, & penitùs deſtruit. Quid enim magis erit in promtu falſis teſtibus aut quibuſcunque mentientibus vel pejerantibus, quam iſtiuſmodi tacitæ conditionis obtentus? Et ſic qui negaverit Chriſtum coram hominibus, qui dixerit ſe neſcire an Deus ſit, & qui atrociſſima mendacia & perjuria fecerit ſe excuſabit per iſtud *mentalis* (ut vocant) *reſervationis* effugium, quod ſcilicet, quamvis eas res ſciverit, non tamen ad dicendum illis interrogatoribus ſciverit: ſic peribit omnis commercii inter homines, omnis judicii, omnis doctrinæ certitudo omnis confeſſionis neceſſitas; & inanes erunt martyrum paſſiones.

Hæretici ostores doli sitatem docuerunt.

38. *Simon Magus* negabat Martyria eſſe facienda, teſte Tertuliano, lib. de præſcriptionibus, cap. 46. Sic etiam *Corpianus* hæreticus negabat debere eſſe martyria, teſte Optato Mileviano, lib 4 contra Parmenianum *Helceſaitæ* hæretici, à magiſtro ſuo *Elxai*, qui Trajano imperante exſtitit, hanc acceperunt traditionem, ut tempore perſequutionis idola adorarent, fidemque ſuam ore negarent, nec iſtiuſmodi negationem, ore factam, putarent eſſe peccatum, dummodo id ex animo non faterentur. Teſtes ſunt Euſebius, lib. 6. hiſt. Eccleſ. cap. 31. κτλ. & Epiphanius, hæreſ. 19. & Auguſtinus, hæreſ. 10. Scribit etiam de *Baſilidianis*, Iræneus lib. 1. cap. 23, quòd parati ſint ad negationem, neque pati propter nomen poſſint, cum ſint omnibus ſimiles. *Tu enim*, ajunt, *omnes cognoſce, te autem nemo cognoſcat.* Huic Baſilidianæ regulæ ſimile eſt dogma illud Priſcillianiſtarum, quod ab Auguſtino refertur, hæreſ. 70.

Vide infra, lib. 4. cap. 9.

Iura, periura; ſecretum prodere noli.

Et de eiſdem *Priſcillianiſtis* alibi ait; *Porrò inter illa dogmata, quæ ſubvertenda ſunt etiam hoc eſt utique, quod dogmatizant, ad occultandam religionem, religioſos debere mentiri.* Hæc Auguſtinus, lib. contra mendacium, ad Conſenſium, cap. 11. Et de *Valentiniani* hæreticis ſcribit Tertullianus, lib. adverſus Valentinianos, cap. 1. *Nihil magis curant quàm occultare quod prædicant: ſi tamen prædicant, qui occultant. Cuſtodia officium. conſcientia officium eſt. Confuſio prædicatur. dum religio adſeveratur. Nam & illa Eleuſinia, hæreſis & ipſa Attica ſuperſtitionis, quod tacent pudor eſt,——Eleuſiniaca Valentiniana fecerunt lenocinia, ſanctaque ſilentio magno, ſola taciturnitate cœleſtia. Si bona fide quæras, contracto vultu, ſuſpenſo ſupercilio, altum eſt, ajunt. Si ſubtiliter*

Alia argumenta.

tiliter tentes; per ambiguitates bilingues communem fidem adfirmant. Si scire te suboſtendas, negant quicquid agnoſcunt. Si cominus certes, suam ſimplicitatem ſuâ cade diſpergunt. Ne diſcipulis quidem propriis ante committunt, quàm ſuos fecerint, Habent artificium quo prius perſuadeant, quàm edoceant. Veritas autem docendo perſuadet, non ſuadendo docet. Hæc Tertullianus. *Maſſaliani*, ſive *Euchitæ, ſunt ad negandum parati, & ſi urgeantur, protinus anathematizent eos qui horum aliquid dicunt.* inquit Theodoretus, lib. 4. hæreticarum fabularum: cap. de Maſſalianis. Et de iiſdem Maſſalianis ſcribit Iohannes Damaſcenus, lib, de hæreſibus, quod *iurare eis & peierare fas ſit. Et quod ſuam ipſorum hæreſin obſcurè deteſtentur.* Hieronymus etiam in apologia adverſus Ruffinum, lib. 1. circa medium, ſcribit, *Origeniſtas inter ſe orgiis mandaciorum fœderari.* Et in proœmio libri quarti commentariorum in Hieremiam, ait; *Hæreticos ſecretò docere, & publicè negare.* Bernardus etiam, ſerm. 65. ſuper Cantica, diſputat contra quoſdam ſui ſeculi hæreticos, qui jurabant & pejerabant, ac myſterium publicarent. Iam autem per iſtam verborum Domini expoſitionem, quam Bellarminus & Gretſerus lectoribus ſuis commendant, lata panditur janua, perquam libere introëant & exeant omnes illæ diabolicæ hæreticorum fraudes & blaſphemæ ludificationes. Præclare verò ait Ambroſius, *Non ſatis eſt involuta reſponſio confitentis Ieſum, ſed aperta confeſſio. quid prodeſt verba involvere, ſi videri vis denegaſſe?* Hæc Ambroſius Commentar. in cap 22. Euang Lucæ. Vbi de negatione Petri. Philaſtrius in ſuo Catalogo hæreſeon quæ ſub Apoſtolis exſtiterunt, cap. 44. ſcribit fuiſſe in Ægypto & Alexandria quoſdam hæreticos, qui *Rectorii* dicebantur; à quodam *Rhetorio* auctore ſectæ, qui omnes laudabat hæreſes, dicens omnes bene ſentire, & neminem ex eis errare. Hoc Auguſtinus dicit ita eſſe abſurdum. & nimium mirabilis vanitatis, ut ipſi incredibile videatur. hæreſ. 72. At verò, admiſſâ iſta Bellarminianâ & Gretſerianâ expoſitione, & fallaci illâ æquivocatione introductâ, ita evaneſcet omne veri & falſi diſcrimen, ut ſtupenda illa & credibilis *Rhetorianorum* vanitas non ampliùs incredibilis futura eſſe videatur.

Rhetorii omnium hæreſeon Laudatores.

Vide ſupra § 21. & §. 28.

39. Multò rectius Athanaſius & alii Patres ſuprà memoriati docent, Chriſtum illa de Filii neſcientiâ verè dixiſſe, non autem mentitum eſſe, ſed vere in ſeipſo ſecundùm aliquam ſuam naturam habuiſſe veram quandam ac propriè dictam neſcientiam. Et Bernardus in tractatu de gradibus humilitatis & ſuperbiæ, paullò poſt initium; *Numquid fortè*, inquit *mendaciter eos voluit celare, quod utiliter non valuit innoteſcere? abſit! Sicut nihil ignorare poterat, cum Sapientia: ſic nec mentiri, cum veritas ſit.* Hæc ibi.

Adami Conzen expoſitio refellitur.

40 *Adamus Conzen*, Ieſuita Ingolſtadienſis, in ſuo Comment. in Matth. 24. ſic exponit verba Domini dicentis, neque Filium ſcire ultimum illum diem: ac ſi dixiſſet Dominus; vos me iſtud interrogatis ut Prophetam, at hoc nulli Prophetæ revelatum eſt, neque ulli meræ creaturæ, neque mihi ut Prophetæ revelatum eſt, ſed quia ſum Filius Dei. Sed hæc expoſitio non habet in textu fundamentum: Chriſtus enim in textu Euangelico nullius officii ſui mentionem facit, neque ſe ab officio denominat, ſed àperſona: non enim ait, *neque Propheta*, ſed, *neque Filius*. quotieſcunque autem in ſacris literis nominatur Filius ille Dei naturalis & proprius, & aliquid de Filio illo enunciatur, neque expreſſa invenitur in textu diſtinctio: neceſſe eſt veritatem ejus inveſtigemus, per diſtinctionem naturarum: quia quicquid de Filio in Scripturis dicitur, illud verum eſt ſecundùm aliquam in Filio naturam, nempe vel humanam vel divinam, neque ulterius progredi datum eſt abſque ſcripturæ Lampade prævia. Præterea, jam ante confeſſi erant diſcipuli illum eſſe Chriſtum Filium Dei viventis, (Matt. 16. 19. Ioh. 6, 69.) non igitur jam ut unum ex Prophetis, ſed ut Chriſtum Filium Dei viventis illum interrogabant de die judicii, & quærebant, quænam futura eſſent ſigna adventûs ejus, Matth. 24, 3.

Compendiaria inveſtigatio ſenſûs verborum Domini, profitentis ſe neſcire ultimum illum diem Marc. 13, 32.

41. Quem igitur dicemus eſſe ſenſum illorum verborum Domini profitentis ſe, licet Dei Filium, neſcire ultimum illum diem? Reſpondetunt ſimpliciter Athanaſius & Cyrillus, aliique cum eis ſentientes antiqui Patres, per evidentem naturarum diſtinctionem, neſcientiam illam humanitati Chriſti tribuentes; ſicut in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quidam poſtea ulterius progreſſi ſunt, & quem diem ipſe Dominus ſe neſcire ſecundùm humanitatem profitetur, illi affirmâ ũt eum neſciſſe illo tempore, ne ſecundùm humanitatem quidem. quia autem contradictio non eſt niſi affirmetur & negetur idem eodem modo, propterea ut hanc ſuam aſſertionem tuerẽtur, varios ſcrutati ſunt modos humanæ ſcientiæ Chriſti, quos ſuprà commemoravimus: neq; tamen adhuc aſſignare potuerunt illum idoneum modum ad declarandam veritatem dicti Dominici, ſalvâ ipſorum hypotheſi de cognitione & non neſcientiâ illius diei, quam Chriſto tribuunt etiam ſecundùm humanitatem, tunc quando negabat ſe illum ſcire. hanc autem ſuam hypotheſin videntur ſibi validè demonſtrare per illas humanæ Chriſti ſcientiæ diſtinctiones ſuprà commemoratas. Et tamen diſtinctiones Thomæ evertit Scotus, neque ipſe Scotus ullum oſtendit ſerium & gravitati loquentis Chriſti convenientem modum neſcientiæ, quo neſciverit Chriſtus diem illum ultimum. Et quæcunque ab aliis adferuntur diſtinctiones, ad retinendam iſtam hypotheſin, vel ſunt ridiculæ, vel evidenter alienæ, vel manifeſtè impiæ, ſicut demonſtravimus,

42. Certum eſt ſupereminentem ineſſe Chriſto homini ſcientiam, ſed ſcientiæ illius modum & terminum in Chriſto viatore non aſſequimur: neque audemus affirmare aut ſapere ultra quam ſcriptum eſt. Nec prætereundum, quod ait Scotus in 3 ſent. diſt. 14. quæſt. 2. num. 20. Verbum Chriſto homini eſſe ſpeculum voluntarium. Non ergo quæcunque poteſt, ſed quæcunque vult, revelat ſibi-ipſi homini Deus Verbum, qui omnia operatur ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ. Epheſ. 1, 11. Propterea ex unione humanitatis cum Deitate in perſona Verbi non ſequitur Chriſtum ſecundùm humanitatem ea omnia ſcire quæ ſcit Verbum, ſive ſcientiâ ſimplicis intelligentiæ, ſive ſcientia viſionis, ſed tantummodo ea omnia, quæ voluit Verbum adeoq; ſanctiſſima Trinitas revelare homini Ieſu Chriſto: quænam autem & quouſque voluerit Deus Chriſto viatori revelare, nemo mortalium aſſequi poteſt, tacente Scripturâ, niſi habeat ea de re ſpecialem revelationem. Imò modi ſublimitas, & immenſa illa menſura, ſive immenſitas citra menſuram, quæ fuit in Chriſto etiam viatore ſimul & comprehenſore, ipſis ſupremis Angelis inacceſſa eſt & incomprehenſibilis: nam ſupremi

Speculum voluntarium.

etiam

Digitized by Google

etiam Angeli beatificâ quidem fruuntur Dei visione, per quam beati sunt; at nullus eorum est ille ipse Deus, cujus visione beatus est. Solus homo Iesus Christus perfectè novit quid sit creaturam aliquam esse eum personaliter cujus visione beata est; adéoque quid sit hominem esse sui ipsius visione beatum: nempe quatenus unus idemque Iesus Christus, secundùm humanitatem videns, & secundùm Deitatem visus, sui ipsius visione est beatus. Hæc prærogativâ Christus in immensum, & supra omnem humanam vel Angelicâ æstimationem, omnes meras creaturas antecellit. Hujus igitur revelationis modum & dispensationem cùm nulla assequatur mera creatura, tutum hîc est *non sapere suprà quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Rom. 12, 3. *non sapere supra id quod scriptum est* 1. Cor. 4, 6. Dicit Psalles, *Iudicia Dei esse abyssum magnam*, Psal. 36. 7. idem meritò sentiendum de magno illo pietatis mysterio, nempe, *Deo manifestato in carne*, &c. sicut describitur ab Apostolo 1. Tim. 3, 16. Dicemus igitur curiosis & nimiâ confidentiâ elatis, quod olim Paulus Apostolus sociis navalibus: Oportebat quidem non provehi à Creta, ac vitare injuriam hanc & damnum, Act. 27, 21. Neque in ea quæ non viderunt, se ingerere, temere turgentes sensu carnis suæ, sicut idem Apostolus loquitur de quibusdam audacter curiosis, & superbè turgidis, Coloss. 2, 18. *Mihi omnino utile est* (inquit Augustinus) *ut meminerim virium mearum, fratresq; meos admoneam, ut & ipsi meminerint suarum, ne ultra quam tutum est humana progrediatur infirmitas.* Hæc Augustinus, lib. 3. de Trinitate cap. 10.

Christus sui ipsius visione beatus.

Psal. 36. 7.

43. Quando igitur audimus Dominum Iesum de se viatore profitentem, quod nesciat diem judicii simplex & tuta expositio est, per distinctionem naturarum, ut cum veteribus Patribus Athanasio, Hilario, Gregorio Nazianzeno, Ambrosio, Cyrillo, Gregorio Romano, & aliis, dicamus Christum secundùm Divinitatem non nescivisse; at secundùm humanitatem diem illum, eo tempore, verè nescivisse; & quidem nescientiâ propriè dictâ, non tamen ignorantiâ privativâ, sed tantum negativâ, sicut est superiùs explicatum: atque ita Domini verba simplici & obvio sensu exponuntur, & ostenditur nescientiæ illius modus aliquis seriis, qui & Christi loquentis gravitati conveniat, & ad præsentem discipulorum quæstionem pertineat. Viteriùs qui perrexerit, si evidenti Scripturæ testimonio probare poterit quod asserit; nos in ejus sententiam libenter ituri sumus. Interim meminerimus, consultum nón esse ut quisquam tuta timens, & obvia spernens, temerariâ præsidentis animi curiositate sese ingerat in ea quæ non vidit, nec in extricabilibus quæstionum & difficultatum perplexitatibus imprudens exitum non inveniat. Quod ea memores ad monitionis illius Apostolici τὸ μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν. nos in exponendo illo dicto Domini, de Filii nescientia, in memorata naturarum distinctione, cum antiquis Patribus, consistere tutum existimamus.

Conclusio.

Rom. 12. 3.

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

De schismate, quod Romæ fuit, inter Symmachum & Laurentium. & de loquutione ista quæ dicitur, unum de Trinitate crucifixum esse. & de Christi persona compositâ ubi de contentione inter Hormisdam Papam Rom. & Monachos Scythas. & de loquutione illa, ex duabus & in duabus naturis.

Schisma inter Symmachum & Laurentium.

ANastasio secundo in sede Romana successit *Symmachus* Papa, anno Dom. 498. regnantibus Anastasio Augusto, & Theodorico Gothorum in Italia rege. Hic sub contentione ordinatus est uno die cum *Laurentio*: Symmachus in basilica Constantiniana; Laurentius in basilica B. Mariæ. Ex qua causa separatus est clerus, & divisus est Senatus. Alij cum Symmacho erant, alij verò cum Laurentio. Iverunt vtraq; pars Ravennam ad regem Theodoricum, qui Symmacho pontificatum confirmavit, ob id quòd prior ordinatus fuisset, & plura in ejus electionem & ordinationem suffragia convenissent: Habitâ autem Synodo, Symmachus Laurentio Nucerinæ civitatis tribuit Episcopatum. Post annos verò quatuor idem schisma violentius renovatum est, non sine sanguine. In quo tamen Symmachus superior evasit. Hæc ex libro Pontificali, in vita Symmachi ab Anastasio bibliothecario scripta. Hoc schisma Onuphrius, annotatione in vitam Symmachi à Platina scriptam, ait fuisse pernicioſum & atrox, & à primo Novatiani schismate hoc quartum exstitisse.

Hormisda Papa Rom.

2. Symmachum excepit *Hormisda* Papa, anno Dom. 514. eisdem regnantibus Anastasio Augusto, & Theodorico Gothorum rege, sedit annos octo aut novem plus minus. Eo autem sedente, mortuus est Imperator Anastasius, & in ejus locú surrogatus est Iustinus, anno Dom. 518.

3. Patres orthodoxi in Concilio Antiocheno, contra Paulum Samosatenum celebrato, confessi sunt Christum esse ἓν πρόσωπον συνθετὸν ἐκ θεότητος ἁγίας, καὶ ἀνθρωπείας σαρκὸς, unam personam compositam ex cœlesti Divinitate & humanâ carne, ut legere est in symbolo illius Concilij, quod exhibuimus, lib. 1. huius operis, cap. 4. §. 1.

Christus una persona cõposita.

4. Cyrillus contra Nestorium prædicat unum Christum constitutum ex Deitate & perfecta humanitate, unitis non secundum dignitatem tantummodo & societatem, sed secundem hypostasin, & secundùm naturam, adeò ut post unionem duæ maneant distinctæ naturæ in una hypostasi, sine confusione unitæ, καθ' ἕνωσιν φυσικὴν, ut loquitur Cyrillus in epist. ad Nestorium, adjectisque anathematismis.

ἕνωσις φυσικὴ. *Vide infra §. 19. 20. 21. 22. 41. 42.*

5. Abdicato Nestorio, *Maximianus* factus est Patriarcha Constantinopolitanus, quo post biennium & quinque menses in cœlestem patriam translato successit *Proclus*, qui in sua ad Armenios epistolâ, hanc contra Nestorianos doctrinam orthodoxam monet retinendam, ut confiteamur τὸν Θεὸν λόγον ἕνα ἐκ τριάδος σεσαρκῶσθαι Deum Verbum, unum ex Trinitate incarnatum esse.

Vnus ex Trinitate incarnatus est.

6 Has catholicorum Patrum sanas loquutiones *Petrus Gnapheus*, aliique hæretici Monophysitæ & Theopaschitæ, sensu insano in favo-

Hæretici Theopaſchita uſurpant verba Patrum contra mentem Patrum.

rem ſuæ hæreſeos uſurpârunt, adjicientes hymno triſagio illud additamentum, *qui pro nobis crucifixus eſt*; quod ſupra explosum vidimus, cap. 12. hujus libri: nam paſſionem ipſi adſcribebant Deitati, unde Θεοπασχίται dicti ſuut, ut ibi oſtenſum. Eodem etiam ſenſu Gnapheus dicebat, Ἕνα τῶν τριάδος παθεῖν, unum Trinitatis ſeu unum de Trinitate paſſum eſſe. Propterea duas iſtas Gnaphei Monophyſitæ & Theopaſchitæ loquutiones pariter rejecerunt orthodoxi Patres, & utramq; (ſenſu illo Fullonico, id eſt, Monophyſitico & Theopaſchiſtico intellectam) accuratè refellerunt, Acacius Patriarcha Conſtantinopolitanus, in ſua ad eundem Petrum epiſtola, (quæ exſtat tom. 4. Concil. pag 154 edit. Pariſ. in appendice poſt acta Concilii Mennæ Patriarchæ) & Felix 3. Papa Romanus, epiſt. 3. ad eundem Petrum Gnapheum, & epiſt. 5. ad Zenonem Imperatorem, ubi Felix Petrum Gnapheum vocat primogenitum & diaboli filium, & ait eundem Petrum auſum eſſe dicere, unum de Trinitate paſſionem pro nobis pertuliſſe in ſubſtantia Deitatis, juxta Arii & Apollinaris, Eunomiique blaſphemiam, & velle hac voce evacuare ſalutarem Domini incarnationem, ſecũdùm quam Chriſtus & paſſionem ſubiit. Dicebant etiam Acephali hæretici, μίαν φύσιν Χριστοῦ σύνθετον, unam in Chriſto naturam compoſitam, ut monet Ioannes Damaſcenus, ſcribens de Themiſtio hæretico Agnoëta, lib. de hæreſibus. Sic etiam Armeniorum catholicus, ſeu generalis paſtor, Eutychianæ ſectæ addictus (referente Theoriano in dialogo, ſive diſputatione, quam cum illis habuit) compoſitam dixit naturam, inquiens, μίαν φύσιν σύνθετον λέγω ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Et hanc unam naturam vocabant διανθρωπίαν, ideo adverſus hanc hæreſin ſcribens Contianus Herculianorum Epiſcopus, ait: εἰ τις διανθρωπίαν λέγει, ἢ ἐκ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου μᾶλλον λέγει, ἀναθεματιζέσθω. Hæc Contianus in ſua epiſtola ad Petrum Gnapheum, Epiſcopum Antiochenum, quæ exſtat in appendice, poſt acta ſynodi Mennæ Patriarchæ.

Ideo orthodoxi rejiciunt illa verba, prout ab hæreticis uſurpabantur.

Hæretici dicebant unam in Chriſto naturam compoſitam. Vide ſupra, cap. 19. §. 22.

Διανθρωπία.

Origo contentionis inter Hormiſdam Papam & Monachos Scythas, de hac loquutione, unus ex Trinitate crucifixus eſt. Item, de Chriſto compoſito.

7. Poſtea autem regnante ſeniore Juſtino Imperatore, cùm jam hæreſis Theopaſchitarum & Acephalorum paſſim damnaretur, cœperunt inter ſe digladiari illi, qui ſe Chalcedonenſem ſynodum ſequi profitebantur, utrùm rectè dicatur, nec ne, *Unum ex Trinitate crucifixum eſſe?* Vnde nata eſt etiã alia quæſtio de Chriſto compoſito. ſummam rei geſtæ paucis exhibebo. *Hormiſda*, Papa Romanus, habebat illo tempore Conſtantinopoli, regnante Juſtino Imperatore ſeniore, legatos ſuæ ſedis, *Germanum* & *Ioannem* Epiſcopos, *Felicem* & *Dioſcorum* diaconos, & *Blandum* presbyterum. Quibus Conſtantinopoli degentibus, fervebat quæſtio inter monachos quoſdam Scythas, & Victorem quendam diaconum, de uno de Trinitate crucifixo. Legati ſedis Romanæ Victoris ſententiæ ſuum addiderunt calculum, affirmantes non eſſe dicendum, quòd unus de Trinitate crucifixus ſit; ne viderentur quatuor ſynodis & Epiſtolæ Leonis Papæ quippiam adjicere aut contradicere. Iudicabant enim abſque præjudicio priorum ſynodorũ & Epiſtolæ contumeliâ, imò abſque catholicæ fidei diſpendio, non poſſe ſermonem illum admitti, nõ enim poſſe cum catholicæ fidei convenire. Quem tamen ſermonem vehementer urgebant ac defendebant Monachi Scythæ, eumque adverſus Neſtorianos uſurpandum eſſe pertendebant, profitentes ſe quoq; recipere quatuor ſynodos, Nicenã, Conſtantinopolitanam, Epheſinam, & Chalcedonenſem, & epiſtolam Leonis Papæ. Aiebant autẽ, obtentu religionis erga ſynodos, memoratam loquutionem [quod unus de Trinitate pro nobis crucifixus ſit] eo ſenſu propoſitam quo ab illis exponebatur, nõ poſſe rejici & damnari abſque manifeſto crimine Neſtorianiſmi. Itaque relictis Romanæ ſedis legatis, tanquam præpoſtero Synodi Chalcedonenſis aliarumque ſynodorum obtentu, ſub ſpecie reverentiæ erga Patres, & fugæ novitatum, Neſtorianiſmo faventibus, aut ſaltem aditum Neſtorianæ hæreſi, per quem in Eccleſiam denuò intraret, aperientibus, per memorati ſermonis [de uno ex Trinitate crucifixo] rejectionem & damnationem; Monachi illi Scythæ ipſam verſus urbem Romam iter inſtituunt, ſperantes ſe Hormiſdæ Papæ Romani conſenſum habituros, quem poſſent legatorum imperitiæ opponere. Sed de eorum propoſito, & habitâ cum Legatis contentione, certior factus Hormiſda per legatorum ſuorum literas & ſuggeſtiones, ſategit Monachos Scythas de ſententia deducere, quod ubi fruſtra tentâſſet, ratum habuit legatorum ſuorum judicium, & Scythas Monachos ut hæreticos ab urbe expulit. Hæc omnia inveniet Lector in ſuggeſtione Dioſcori diaconi ad Hormiſdam Papam, quæ incipit, *Verum eſt nulla eſſe.* & in ſuggeſtione omnium quinque memoratorum ſedis Romanæ legatorum, ſcripta ad eundem Papam Hormiſdam, quæ incipit, *Cum Dei miſericordia.* [quæ duæ ſuggeſtiones exſtant in libro epiſtolarum Hormiſdæ Papæ, poſt epiſtolam 65.] & in alia ſuggeſtione Dioſcori diaconi, ad Hormiſdam Papam, quæ incipit, *Per Eulogium* [& exſtat poſt Hormiſdæ epiſtolam ſexageſimam ſeptimam.] & in epiſtola 70. Hormiſdæ Papæ Romani, quam ſcripſit Poſſeſſori Epiſcopo Afro. & in Ioannis Maxentii reſponſione ad eandem Hormiſdæ epiſtolam.

Tom. 3. Conc. edit. Pariſ.

Duæ injuſtæ objectiones Hormiſdæ, ejuſque legatorum, adverſus Monachos Scythas.

8. Obſerva autem Hormiſdam, ejuſque legatos, Monachis Scythis unum de Trinitate crucifixum eſſe aſſerentibus, idque catholicè, & menti quatuor Synodorum congruenter dici pertendentibus, objeciſſe tum vocum novitatem, tum ſenſûs errorem. Et ob has duas objectiones, præſertim verò ob poſteriorem, Scythas Monachos pro hæreticis habitos. Libet utramque Hormiſdanorum objectionem, ipſorum verbis in medium adferre, cum reſponſionibus Scytharum, ex eorundem Hormiſdanorum relatione; quas proponemus per modum objectionis & reſponſionis, adhærentes ipſis verbis Hormiſdanorum de hac controverſiâ.

Specimen diſputationis inter Hormiſdanos & Scythas.

9. Aſſertio Monachorum Scytharum: *Vnus de Trinitate crucifixus eſt.* Contra hanc aſſertionem prior objectio Hormiſdanorum eſt. Hoc nec Patres nec ſynodi dixerunt; ſufficit ſanctum Chalcedonenſe Concilium, in quo & alię ſynodi continentur; ſufficiunt epiſtolę Papę Leonis, quas Synodus confirmavit: Novitatem in Eccleſia introducere nec volumus nec debemus. Si novum aliquid addatur, quicquid factum eſt deſtruitur. Extra ſynodos quatuor, extra epiſtolas Papę Leonis nec dicimus, nec admittimus quicquid non continentur in prædictis ſynodis; aut quod non eſt ſcriptum à Papa Leone, nõ ſuſcipimus. Quod non eſt in quatuor Conciliis definitum, nec in epiſtolis B. Papę Leonis, nos nec dicere poſſumus, nec addere. Beati Pauli monita non tacentes, Noli, verbis contendere: ad nihil enim

2. Tim. 2. 14. enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium.

10. Scytharum reſponſio : Nos ſynodum Chalcedonenſem ſuſcepimus ; hoc ſperamus, ut jubeatis eam nobis exponere, quia non ſufficit, ſic quomodo eſt expoſita, contra hæreſin Neſtorianam. Profiteamur & dicamus unum de Trinitate paſſum eſſe, ſecundum hanc expoſitionem ſuſcipere debetis Synodum : alioquin eſtis Neſtoriani.

11. Inſtant contra iſtam reſponſionem Hormiſdani, proponentes hanc ſecundam objectionem, quâ ipſum ſenſum illorum verborum, de uno de Trinitate crucifixo, tanquam erroneum & hæreticum rejiciunt, non ſolum, quia loquutione novum & antea inauditum; ſed etiam, quia ipſo ſenſu hæreticum eſſe, & catholicæ fidei minimè poſſe convenire judicant, ut dicatur unum de Trinitate crucifixum eſſe, idcirco ex eorum mente nunquam admitti poterit ſermo ille ſine hæreſi. Sed ipſorum Hormiſdanorum verba proferamus; quæ ſic ſe habent : *Iſte ſermo* (unum de Trinitate crucifixum) *ideo nunquam eſt in ſynodis à Patribus introductus, quia procul dubio Catholicæ fidei minimè poterat convenire.* * *venenum hoc eſt, & neſandum ſemen diabolica zizania.* * Hæc omnia inveniet lector apud Hormiſdam ejuſque legatos, locis citatis.

* Sugg. Dioſcor. Verum eſt. * Hormiſd. cap. 70.

12. Reverſis Conſtantinopolin Monachis Scythis, cùm cernerent epiſtolam Hormiſdæ, ad Poſſeſſorem contra eos ſcriptam, ab eorum adverſariis, & Neſtorianę hæreſeos fautoribus, jactanter proferri, *Ioannes Maxentius* ſociorũ ſuorum cauſam ſcriptis ſtrenuè defendit, & epiſtolã illam Hormiſdæ, editâ prolixâ reſponſione, refutavit. In qua reſponſione, priùs quidem, veluti parcens exiſtimationi Hormiſdæ, Epiſcopi Romani, culpam conjicere conatur in hæreticos Neſtorianos, à quibus fortaſſe conficta ſit illa epiſtola; attamen in progreſſu diſertè atque intrepidè clamat, atq; identidẽm inculcat, auctorem illius epiſtolę hæreticum eſſe, & inimicum catholicæ veritatis, ſive ipſe Hormiſda ille fuerit, ſive quilibet alius. Præterea ait; Si idipſum nõ ſolum per epiſtolã, ſed etiam vivâ voce palàm doceret Hormiſda Papa Romanus, non aſſenſuram catholicam Eccleſiam, neque eum ut Epiſcopum catholicum veneraturam, ſed omnino ut hæreticum penitùs exſecraturam.

Iohannes Maxentius Scytharum cauſam defendit contra Hormiſdam, quem etiam hæreticum vocat.

13. Edita ſunt ab eiſdem monachis Scythis, aut certè eorum nomine, à Ioanne Maxentio, duodecim capitula, ſeu anathematiſmi, contra Neſtorianos : ex quorum capitulorum primo & tertio colligit *Margarinus de la Bigne*, Theologus Pariſienſis (in priore parte tomi quarti Bibliothecæ Patrum) Maxentium & monachos illos fuiſſe hæreſi Eutychianæ addictos : at certè id perperam, & immeritò ab illo factum eſt ; nam, ut conſtat tum ex eorum libro ad Fulgentium & alios Epiſcopos Afros, de incarnatione & gratiâ, tum ex Ioannis Maxentij ſcriptis, procul aberant ab hac hæreſi, eamque non obſcurè damnabant.

Margarinus de la Bigne Maxentium & Scythas illos hæreſis inſimulat immerentes.

14. Primi capituli, ſeu anathematiſmi, verba hæc ſunt : *Si quis non confitetur in Domino noſtro Ieſu Chriſto duas naturas unitas, hoc eſt divinitatis & humanitatis, ſic unam naturam Dei Verbi incarnatam, ſicut duas unitas in una ſubſtantia atque perſona, ſecundùm quod nobis tradidit veneranda ſynodus Chalcedonenſis, anathema ſit.* Hanc aſſertionem, quâ dicitur, *Vnam naturam Dei Verbi vel divinitatem eſſe incarnatam*, Margarinus fatetur eſſe de ſe veram & orthodoxam, & ſic loquutos eſſe Athanaſium & Cyrillum, alioſque Patres catholicos, hoc nimirum orthodoxo ſenſu, quòd natura divina unita ſit carni, vel naturam carnis aſſumpſerit. Cæterum (inquit) quia Eutychiani eam propoſitionem, unam naturam Dei Verbi incarnatam, pravo & hæretico ſenſu detorquebant, quaſi in Chriſto nõ fuerit niſi natura divina, in quam converſa fuerit natura humana, nullo pacto ferenda eſt in Eutychiano homine, qualis fuit Maxentius. Hanc Margarini injuſtam cenſuram manifeſtè redarguunt ipſius Maxentij, & ipſorum monachorum verba. Maxentius, in ſua de Chriſto profeſſione, ait : *Igitur ſequentes in omnibus fidem ſanctorum Patrum, confitemur ; Vnum eundemque Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, perfectum eundem in Divinitate, perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum eundem ex anima rationali & corpore. Homouſion Patri ſecundùm Divinitatem, homouſion nobis eundem ſecundùm humanitatem, per omnia ſimilem abſque peccato. Ante ſecula quidem de Patre natum ſecundum Divinitatem, in noviſſimis autem diebus eundem, propter nos & noſtrã ſalutem ex Maria Virgine Dei genetrice, ſecundùm humanitatem. Vnum eundemque Chriſtum Filium Dei unigenitum, in duas naturas, inconfuſs è incommutabiliter, indiviſè inſeparabiliter cognoſcendum. In nullo naturarum diverſitatem propter unitatem perimendam, ſalvâ potius proprietate utriuſque naturæ, in una perſona unáque ſubſiſtentiâ concurrente. ---- Vnam verò duarum naturarum ſubſiſtentiam, ſive perſonam ; quam nobis veneranda Chalcedonenſis Synodus tradidit, nullius alterius, niſi Dei Verbi incarnati & hominis facti, confitemur. Propter quod nec illam ſententiam, quam quaſi contrariam quidam ſynodo æſtimant, id eſt, unam naturam Dei Verbi incarnatam averſamur; cùm nihil aliud niſi unam ſubſiſtentiam ſive perſonam in duabus naturis docet unitis.* Hæc ibi. Ex his tribus in Maxentius verba Flaviani Epiſcopi Conſtantinopol. confitentis unam naturam D. i Verbi incarnatam. Item in alia profeſſione fidei, ait idem Maxentius : *Nemo poteſt eſſe catholicus, niſi qui in Verbo Dei Filio unigenito, duas fuerit profeſſus poſt adunationem ſemper indiſſolubiliter manere naturas; id eſt, Verbi & carnis, Dei & hominis, Divinitatis & humanitatis.* Idem quoque in ſuo libello contra Acephalos : *Catholica* (inquit) *fidei profeſſione breviter expoſitâ, pergimus nunc illorum reſpondere definitionibus, qui ſuppoſiti miſerabili corruentes, novis & exquiſitis argumentationibus nefarium dogma, Chriſti Eccleſiis moliuntur inferre, & Deum & hominem, Verbum & carnem confitentes, unam poſt adunationem in Chriſto naturam, ſtultè nimis impudenterque conantur adſtruere.* Hæc Maxentius.

Maxentii & Scytharum verba.

Vna natura Dei Verbi incarnata.

Injuſta cenſura Margarini.

Vindicia Maxentii & Scytharum.

15. Sic etiam Petrus diaconus & *Ioannes Leontias*, cæteriſque illi monachi Scythæ in ſuo libro de incarnatione & gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, ad Fulgentium & alios Epiſcopos Afros, cap. 2. *Igitur* (inquiunt) *juxta ſanctorum Patrum traditionem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in duabus naturis unitis & inconfuſis ; id eſt ; Divinitatis & humanitatis, in una perſona ſive ſubſiſtentia confitemur. Nec illis acquieſcentes, qui unam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes, venerabilis Concilii Chalcedonenſis fidem refugiunt, nec illos admittentes qui*

Monachi Scythæ.

Digitized by Google

duas naturas doloè pronunciantes, unam Dei Verbi naturam incarnatam minimè confitentur, æstimantes hoc duarum naturarum professioni contrarium: quasi aliquid aliud quàm duas naturas ineffabiliter unitas, una Dei Verbi natura incarnata significet. Hæc illi, & subjiciunt, pro hac sententia, verba Cyrilli Alexandrini. Extat autem ille Petri diaconi & sociorum liber, cum responsione Episcoporum Aforum, in operibus Fulgentii.

16. Hoc Cyrilli dictum, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, unam naturam Verbi incarnatam, egregiè vindicat Theorianus in suo dialogo contra Armenios, perperam in de colligentes, unam in Christo naturam. *Verbum* (inquit) *caro factum est; at verò Christus caro factus est non dicimus. Nam Christi nomen proprie significat τὸ συναμφότερον, Deum simul & hominem; ideo nemo sanctorum unam Christi naturam dicit. Unam verò naturam Verbi tum sanctus Cyrillus, tum sanctus Athanasius ante ipsum dixit. Quippe cùm dicimus unam naturam Verbi, divinam hoc Filii naturam significat, & cùm adjicimus τὸ, σεσαρκωμένην incarnatam, sicuti Cyrillus in secunda ad Successum epistola fecit, tota ratio administrationis cum carne comprehenditur, σύμπας ὁ λόγος ὁ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας εἰσφέρεται.*

Theorianus.

17. Sumit etiam criminandi occasionem Margarinus, ex Maxentii tertio anathematismo, cujus anathematismi hæc sunt verba: *Si quis non confitetur substantialem sive naturalem unitatem, secundùm id quod manens naturâ Deus Verbum naturæ est unitus humanæ; sed subsistentialem sive personalem dicit unitatem, aut secundum illustrationem, sive secundum dilectionem, aut secundùm affectionem, Anathema sit.* In hunc anathematismum censura Margarini hæc est: *In tertio* (inquit) *anathematismo, dolo non carent verba illa, substantialem sive naturalem unitatem: post unionem duarum naturarum in Christo resultasse unitatem quandam substantiæ vel naturæ, id est, non nisi naturam, quæ est Eutychiana hæresis. In eodem anathematismo verba illa, sed subsistentialem sive personalem dicit unitatem, si non palàm hæretica, sunt tamen absurda, & impropria. Docet enim fides catholica unionem duarum naturarum in Christo subsistentialem & personalem esse, quia uniuntur duæ naturæ in una subsistentia & personalitate Verbi. Vide S. Thomam 3. p. qu. 2. art. 2.* Hæc Margarinus de la Bigne: affingens Maxentio sensum alienum, & verba ejus contra ipsius mentem inverecundè detorquens, nisi libeat excusando Margarino aut minuendæ ejus culpæ, iniquam hanc censuram imperitiæ ejus vel incogitantiæ potiùs, quàm pravæ dispositioni, acceptam referre.

Verba Maxentii.

Censura Margarini.

Margarinus suam prodit vel impudentiam, vel imperitiam, vel incogitantiam.

18. Certè in explicatione primi anathematismi satis liquidò apparuit, procul abesse Maxentium ab hæresi Eutychiana: indidem manifestum est iniquè eum à Margarino, dum verbis Maxentii in tertio anathematismo positis affingit sensum à constanti Maxentii doctrinâ abhorrentem, & eorundem explicationem ab ipso Maxentio traditam negligit. Non existimavit Maxentius, post unionem duarum naturarum in Christo resultare unitatem substantiæ vel naturæ, sumendo substantiam pro natura, adeòque post adunationem non nisi unam esse in Christo naturam. Hoc enim nefarium dogma detestantem atque oppugnantem vidimus Maxentium, paulò superiùs, §. 14. ubi etiam unam subsistentiam sive personam in duabus naturis inconfusè unitis, seu duas naturas in unâ substantiâ atque persona (sumens ibi substantiam pro hypostasi, seu substitentiâ) unitas, perspicuè & orthodoxè confessus est. Alia igitur quærenda est verborum tertii Anathematismi interpretatio, quàm ipse Maxentius aliique Catholici Patres suppeditant.

Vindicia Maxentii.

19. Sciendum est igitur, tertium istum anathematismum opponi perversæ & fraudulentæ professioni Nestorianorum, qui unum confitebātur Filium Dei & Filium Virginis Mariæ, unitione duarum personarum, nempe divinæ & humanæ: & hanc vocabant unitatem seu unitionem subsistentialem sive personalem, item socialem, per inhabitationem Verbi in assumto homine Verboq; unito secundùm affectū, & gratiā, & dignitatem, & cōjunctionem, & societatem: at negabant Deum Verbum de Virgine natum esse, & nascendo univisse sibi humanitatem, secundùm quā de Virgine naturaliter natus est, sine assumtione novę hypostaseos, quā unitionem nati ēdo factam orthodoxi Patres non solūm κατ' ἐνέργειαν seu personalem, diverso à Nestorianis sensu, sed etiam κατὰ φύσιν, & φυσικὴν id est, naturalem vocabant, quia non priùs erat homo ille quàm ei Deus verbum uniretur, neque assumta est in societatem persona humana sed ipse Deus Verbū, sine amissione aut conversione, aut diminutione, aut cōmistione suæ Deitatis, factus est caro, ipse conceptus & natus est homo, idcòque anathema denunciārunt Catholici Patres negantibus ἕνωσιν φυσικὴν & κατ' οὐσίαν, ut cernere est in oratione 51. Gregorii Nazianzeni, ad Cledonium, & in tertio anathematismo Cyrilli Alexandrini, quem cum reliquis Cyrilli anathematismis contra Nestorium approbavit tertia œcumenica synodus Ephesi celebrata. Et in hanc sententiam dixit Athanasius, lib. de decretis synodi Nicænæ contra hæresin Arianam, αὐτὴ ἡ σὰρξ οὐχ ἑτέρα ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ λόγου ἰδία. id est: *Ea ipsa caro non alterius cujuspiam est, sed ipsius Verbi.* Et oratione quartâ contra Arianos, *Videat* (inquit) *Dominum factum hominem, Verbum enim, inquit, caro factum est, & habitavit in nobis: Caterùm homo factus est, & non in hominem jam existentem supervenit,* ἄνθρωπος δὲ γέγονε, ἵνα τὸν εἰς ἄνθρωπον ἔλθῃ & lib. de incarnatione Domini nostri Iesu Christi, quem scripsit contra Apollinarium; *Quocirca* (inquit) *errant qui dicunt,* ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ παθὼν ὡς ἄλλος ὁ μὴ παθών, *aliumesse Filium qui passus est; & alium qui non passus est,* οὐ γὰρ ἕτερός ἐστι. *non enim alius est præter Dei Filium qui mortem & passionem suscepit: sed ipsum impatibile & incorporeum Verbum, carnis humanæ generationem sustinuit. & iis omnibus perfunctus est, ut haberet quod offerret pro nobis.* —— ἡ κατὰ φύσιν Θεοῦ γέγονεν ἰδία οὐχ ὁμοίως ἅπερ ἡ σὰρξ τοῦ Λόγου θεότητος οὐ συναίδιος ἀλλὰ ἰδία κατὰ φύσιν γενομένη καθ' ἕνωσιν. id est: *& secundum naturam caro illa Dei facta est, propria non consubstantialis Deitatis Verbi quasi coæterna esset, sed quod propria ipsius caro secundùm naturam facta sit, & indivisibilis ratione coadunationis.* Hæc Athanasius.

Perversa & fraudulenta professio Nestorianorum, de unione personali. Vide §. 40.

Orthodoxorum doctrina de unione naturali seu substantiali. Vide suprà, §. 4. & infra, §. 41. & 42.

20. Gregorii Nazianzeni ad Cledonium verba sunt: εἴ τις οὐκ ἐν σαρκὶ λέγει κατὰ χάριν ἐνοικήσαι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν συνῆφθαί τε, καὶ συναπτῆσθαι, ἐν μιᾷ τῶν ἀμφοῖν ἑνώσει. id est: *Si quis, [divinitatem] tanquam in Prophetâ dicit, secundùm gratiam inoperatam esse, non autem secundùm substantiam seu essentiam copulatam esse.*

Ioan. 1. 14.

esse & copulari, sit vacuus melioris operationis. Cyrillus in sua epistolâ ad Nestorium de excommunicatione, quæ approbata est in Ephesina œcumenicâ synodo, postquam dixit; ἡνωμένως γὰρ λέγω σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁμολογοῦντες τὸν Λόγον; ἵνα συγκινῶμεν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. paulo post ait: Non ita in illo habitavit plenitudo Deitatis, ut in sanctis habitare dicitur. ἀλλ' ἐνοικεῖν κατὰ φύσιν, sed unitus secundùm naturam, & nõ in eum conversus, talem fecit habitationem, qualem habere diceretur hominis anima respectu sui corporis. Vnus igitur Christus & Filius & Dominus: non ita quasi homo eam tantùm cum Deo conjunctionem [συναφείαν] sortitus sit, quæ in solâ dignitatis vel auctoritatis unitate [ἐνότητι τῇ ἀξίας ἤγουν αὐθεντίας] posita sit: non enim honoris æqualitas naturas unit [εἰ γὰρ ἑνοῖ τὰς φύσεις ἡ ἰσοτιμία,] alioqui Petrus & Iohannes, honore quidem pares inter se fuerunt, quatenus & Apostoli & sancti discipuli, at duo illi non erant unus: neque etiam secundùm appositionem [κατὰ ἐπίθεσιν] modum conjunctionis intelligimus; non enim sufficit istud ad unionem naturalem [οὐκ ἀπόχρη γὰρ τοῦτο πρὸς ἕνωσιν φυσικὴν,] neque etiam secundùm participationem habitualem seu relativam [κατὰ μέθεξιν σχετικὴν.] quomodo nos Domino adhæremus, &, sicut scriptum est, unus spiritus sumus πρὸς αὐτόν. Potiùs autem vocabulum conjunctionis refugimus [τὸ δὲ συναφείας ὄνομα ἐκφεύγομεν,] tanquam ad exprimendam unionem hanc [τὴν ἕνωσιν] minus idoneum. Hæc ibi Cyrillus. Vide ejusdem anathematismos, supra, lib. 2. hujus operis, cap. 6. Eadem sensu dixit Fulgentius, lib. de incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi, ad Petrum Diaconum ejusque socios, cap. 2. Deus homo esse naturaliter voluit, idque explicans cap. 4. ejusdem libri, non naturali confusione (inquit) sed solùm personali unitate.

Nota obiter inæqualitas Apostolorum inter se.

Consensus Maxentii cum assertis orthodoxis Patribus.

21. Neque alio sensu Maxentius asserit substantialem sive naturalem uniratem seu unitionem, quam Græci ἕνωσιν φυσικὴν vocant illam autem Nestorianam personalem unitatem vel unitionem rejicit, in tertio anathematismo eodemque sensu, in sua dissertatiuncula de ratione adunationis Verbi Dei ad propriam carnem, docet naturalem, non socialem adunationem, sive unitionem, in Christo rectissimè dici. Et mentem suam prolixiùs explicans in sua professione de Christo, ait: Has igitur duas naturas Dei verbi Domini nostri Iesu Christi, hoc est, Divinitatis & humanitatis, naturaliter sive substantialiter, secundùm traditionem sanctorum Patrum, credimus & confitemur unitas, eo quòd natura inviolabilis Dei Verbi, naturæ est unita passibili beatissimo simul atq; doctissimo Athanasio dicente; Verbum caro, non caro verbum factum est. Verbum autem caro factum dicitur, qui Verbi facta est caro, & non alterius hominis, hoc est, Deus homo factus est, & dicitur caro, ne præteratis carnis nomen. Cur ergò non sufficit nobis naturalis unitio Verbi ad propriam carnem, & quia Deus homo factus est? Hic congruè sanctissimus Theologus Cyrillus ad Nestorium; Non enim, inquit, dicimus, quod Dei natura conversa aut immutata, facta sit caro, vel quod in totum hominem, qui est ex anima & corpore, transformata sit, sed illud magis quòd carnem animatam & animam rationalem sibi copulaverit Verbũ, & Filius Dei subsistentialiter, ineffabiliter, incomprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit filius hominis. Nec nudâ tantùm voluntate, nec assumtione personæ, sed quod diversæ quidem naturæ in unam convenerint, unus tamen ex utraque Christus & Filius, non evacuatâ aut sublatâ naturarum diversitate propter unionem. Horum igitur sanctorum Patrum doctrinam sequentes, abominamur omnia eorum deliramenta, qui Filium filio copulatum, aut alterum inhabitantem in altero, alterum autẽ alteri confitentur unitum secundùm affectum, aut gratiam, aut dignitatem, aut æqualem honorem sive auctoritatem, aut secundùm cõnuncupationem, aut concordiam, aut illuminationem, sive secundùm inoperationem, aut personalem factâ credunt unitionem: beato Cyrillo in capitulo tertio contra Nestorium dicẽte: Si quis in uno Christo dividit substantias post unitatem, solâ eas societate connectens secundùm dignitatem, aut auctoritatem, aut potentiam, & non magis convertit ad unitatem naturalem, anathema sit! Similiter beatus Gregorius in epistola ad Cledonium? Si quis, inquit, sicut in Prophetа secundùm grátiam dicit inoperátũ esse Deum Verbum, & non substantialiter factam confitetur unitionem, sit vacuus melioris inoperationis magis autem & plenus deterioris. Vnam verò duarum naturarum subsistentiam sive personam, quam nobis veneranda Chalcedonensis Synodus tradidit, nullius alterius, nisi Dei incarnati & hominis facti confitemur. Hæc Maxentius.

Cyrillus Εἰ τις δὲ τὴν τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ ἕνωσιν τὴν κατ' ὑπόστασιν εἰς δύο διαιρεῖ μεριστὰς ὑποστάσεις μόνῃ συναφείᾳ τῇ κατὰ ἀξίαν ἢ αὐθεντίαν συναπτούσας αὐτὰς, ἢ κατὰ ἐπίκλησιν δὲ μόνον τοῖς ὀνόμασι τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Θεὸν ἐκφωνεῖν ἐπιτρέπων, ἢ οὐ κατὰ τὴν ἕνωσιν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἀλλὰ κατὰ τὴν συναφείαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον εἶναι τὸν Χριστὸν εἰσηγούμενος, ἀνάθεμα ἔστω. Ἐπεὶ οὐδὲ ἡ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἕνωσις κατ' ἐνέργειαν ἐστὶν ἁπλῶς, ἢ κατὰ ἐπίκλησιν μόνον ἢ κατὰ συναφείαν ἀρκοῦσαν μόνην, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ σύνοδον ἀληθινὴν καὶ φυσικήν.

22. Eodem plane sensu Iohannes Damascenus, lib. 3. orthodoxæ fidei, cap. 3. disserens de Christi duabus naturis, rejicit personalem illam unionem quæ à Nestorianis prædicabatur, & tuetur essentialem unionem quam Catholici confitebantur. Ex duabus (inquit) naturis perfectis, hoc est, divinâ & humanâ, unionem exitisse dicimus: non per confusionem, aut confusionem, aut miscionem, aut temperationem, velut ille Numinis irâ immissus *Dioscorus* & *Eutyches*, & *Severus*, quique impiæ eorum classis sunt, asserverunt: nec personalem, aut habitualem, aut dignitati consentaneam voluntatis identitatem, aut honoris aut nominis qualitatem, aut approbationem, ut Deo invisus *Nestorius*, & *Diodorus*, & Mopsuestiensis *Theodorus*, & eorum væsana caterva censuit: verùm ratione compositionis, hoc est, hypostasis, sine illa conversione & confusione & mutatione, & divisione, ac distinctione, & in duabus perfectis naturis unam Filii Dei & incarnati personam confitemur, unam nempe divinitatis & humanitatis ipsius personam dicentes, & duas naturas post unionem in ipso incolumes servari confitentes: non tamen utramque harum seorsim collocantes, verùm in una composita personâ inter se copulatas. Essentialem enim esse hanc unionem dicimus, hoc est, veram, ac non specie tenus. Essentialem autem, non quòd duæ naturæ unam compositam naturam effecerint, sed quòd verè in unam Filii Dei compositam personam inter se unitæ sint. Hæc Iohannes Damascenus, lib. 3. orthodox. fidei. cap. 3. interprete Iacobo Billio, S. Michaëlis in eremo Cœnobiarchâ. Martinus primus, Papa Romanus, cum synodo centum & quinque Episcoporum. condemnat negantes substantialem unitionem naturarum. Vide librum 5. hujus operis, cap. 2. can. 8.

Verbum caro, non caro Verbum factum est. Vide infrà num. 39.

Martinus Papa Romanus.

23. Atque hinc jam manifesta est iniquitas censuræ illius, quam Margarinus de la Bigne posuit ante anathematismos Maxentii, & temeritas etiam Severini Binii in suis notis in Hormisdæ

Iniquitas Margarinè de la Bigne, & Severini Binii.

Digitized by Google

epistolam 70. vbi Maxentium Binius vocat pestilentissimum hæreticum, nullâ prorsus iracundæ suæ assertionis probatione in medium allatâ, nisi quia Hormisdæ Papæ strenue restitit, asserens Christum, qui pro nobis crucifixus est, esse unum ex Trinitate, id quod Hormisda nimis inconsideratè negavit. Refert autem Maxentius, in suo secundo dialogo contra Nestorianos, prope finem illius dialogi, nonnullos confitentes Christum esse unam personam ex Trinitate, nullatenus adquievisse fateri Christum esse unũ ex Trinitate, quibus ibi respondens Maxentius ait: Catholicos non latet, à quibusdam ita unam personam dici Christum, vt tamen non ille qui pro nobis carne est crucifixus, vna sit ex Trinitate persona. Non enim ex duabus naturis naturaliter unitis, unam credunt Christi personam, sed ex duabus personis per conjunctionem & gratiam copulatis, unam personam Christi factam esse commemorant, dicentes Christum unam ex Trinitate personam, unum Christum ex Trinitate fateri nullatenus adquiescunt, ex quibus te unum esse probas. Quia unam personam Christum dicens ex Trinitate, unum eum dicere ex Trinitate declinas, quis enim tam stultus & vecors est, qui dicat; Petrus ex hominibus una persona est, non est autem unus ex hominibus Petrus? quapropter Catholica est definitio, *Deum Verbum Dominum nostrum Christum cum propriâ carne, unum fateri ex Trinitate, licet non sit secundum carnem de substantia Trinitatis.* Hæc ibi Maxentius.

Alia fraus Nestoriana.

Hormisdæ palam dabat loquutionem, quâ Christus dicitur unus ex Trinitate.

24. Legatos etiam cum literis, Episcopum & Presbyterum & Diaconum, de hac quæstione quæsituros, misit ad Hormisdam Papam Romanum Iustinus Imperator, cujus epistola exstat post Hormisdæ epistolam 67. Iustinianus etiam vir illustris (qui Iustino postea successit in Imperio) præmissis suis literis, de adventu legatorum Hormisdam reddidit certiorem, quæ Iustiniani literæ exstant cum epistolis Hormisdæ, ante Hormisdæ epistolam septuagesimam-septimam. Vbi Iustinianus Hormisdam his verbis ad seriam hujus rei curam hortatur: *Quantam venerationem religionis habeamus, quámque sollicitè semper fuerimus propter uniendas sanctas Ecclesias; testis est quæque vestra beatitudo. Postquam regnavit etenim Dominus noster inclytus Imperator, per omnes ad Italiam venientes direximus literas, Apostolatum tuum regentes sicut decebat, nunc etiam, ne quid eorum quæ fieri convenit, prætermittatur, Iohannes vir reverendissimus antistes Heraclianus presbyter, & Constantinus diaconus sacrosanctæ Ecclesiæ hujus inclytæ civitatis, destinati sunt ad Vrbem feliciter, vt super omnibus quæ scripsit filius vester serenissimus Imperator, integrum responsum accipiant. Dignetur ergo sanctitas tua suscipere memoratos viros religiosissimos libenter, & habitis orationibus, placatâque divinitate, sic omnia debeat ordinare venerabiliter, vt nihil ultra remaneat in ambiguum. Nobis etenim videtur, quantam Filius Dei vivi Dominus noster Iesus Christus ex Virgine Maria natus, quem prædicat summus Apostolorum carne passum, recte dicitur unus in Trinitate cum Patre Spirituque Sancto regnare, Majestatisque ejus personam in Trinitate, & ex Trinitate nos fideliter credimus.* Hæc Iustinianus. Et in eadem fuisse sententiâ Epiphanium tunc Episcopum Constantinopolitanum, aliosque orthodoxos, paulò inferiùs ostendetur. Attamen rescribens ad Iustinianum Hormisda, epist. 77. loquutionem

Iustini Imp. ad Hormisdã legatio.

Iustiniani ad Hormisdam paranesis.

Iustinianus & alii orthodoxi consentiunt Maxentio & Monachis Scythis.

1. Pet. 4. 1.

hanc, qua Christus dicitur unus ex Trinitate, vocat procacem vocum novitatem, & sacrilegam distinctionem. Et promittit, quando venerint legati, se pro universitatis informatione responsum redditurum. Nempe jam approbaverat illud Dioscori Diaconi & Legati sui effatum, *quod iste sermo, unum de Trinitate crucifixum, procul-dubio Catholici a fidei nomine poterat convenire*, quæ sunt ipsissima Dioscori verba, in ejus suggestione, quæ exstat post Hormisdæ epistolam 65. Neque aliam responsionem pro universitatis informatione reddidit Hormisda.

25. Scribens etiam Hormisda ad Possessorem Episcopum Afrum, loquutionem illam Monachorum Scytharum, [unum ex Trinitate crucifixum] vocat diabolicæ semina nefanda zizaniæ, *Et nisi* (inquit) *fidelis populi constantia restitisset, per diabolica semina nefanda zizania apud eos dissensionem & discordiam commovissent.* Ad quæ Hormisdæ verba respondens Maxentius, in sua responsione ad illam epistolam: *Si diligentius* (inquit) *hac istius verba consideres, invenires tum Rom. populum quem fidelem asserit, non solum vi violentium, verùm etiam vi hæreticum, accusare. Nam si de illa sententia, quam universa Dei tenet & defendit Ecclesia, monachis in publico disputantibus, hoc est, qua Christus Filius Dei unus esse creditur ex sancta & ineffabili Trinitate, Rom. populus restitit; Iam non tantum iste, qui erroris sui tenebris excæcatus, diabolicæ semina nefanda zizania hanc sanctam sententiam asserit, verum etiam omnis antedictus populus hæreticus* (*quod absit,*) *esse convincitur.* Hæc Maxentius.

Maxentii antithesis.

Vniversa Ecclesia, concessit in sententiam Maxentii. Sancito etiã in contradicentes anathemate.

26. Necessariam & Ecclesiæ conducibilem fuisse sententiæ ab Hormisda pronunciatæ refutationem publicam, eventus docuit. Idcirco gliscente dilcordiâ etiam *Ferrandus* Diaconus Carthaginensis, qui eximiâ doctrinæ laude tunc florebat, & *Dionysius exiguus* magnæ eruditionis vir, aliique orthodoxi scientiâ ac pietate præstantes, atque adeò ipse etiam Romanos Pontifex, *Iohannes*, hujus nominis *secundus*, ac deniq; quinta Synodus œcumenica, manum operi admoverunt, & rejectâ vel neglectâ Hormisdæ imprudenti definitione, loquutionem à Maxentio defensam, unanimiter approbârunt, eisdemq; quibus ille usus est, adhibitis argumentis eam vindicârunt ac defenderunt, eamque recusantibus anathema in quinta synodo denunciatum est. Collar. 8. can. 10. Exstant ea de re epistolæ duæ Ferrandi, quarum unam ad Anatolium diaconum urbis Romæ; alteram ad Severum scholasticum Constantinopolitanum, scripsit. Et inveniuntur in bibliotheca Patrum, to. 3. edit. 4. Dionysius autem exiguus, Feliciani Pastoris hortatu, Latinè vertit epistolam Procli ad Armenios, & in sua ad eundem Felicianum præfatione, ait: Venerationis vestræ jussione commonitus, beati Procli Constantinopolitanæ urbis Episcopi literas ad Armenios destinatas. Latino eloquio vestris auribus exhibere curavi non parum præsentibus æstimans profuturas, quando eandem nunc Ecclesiis moveat quæstionem tunc repulsa temeritas, quæ sub colore religionem molitur evertere. Temporibus antistitis memorati, Theodosio Imperatore regente rempublicam, per Syriam atque Armeniam, discipuli Theodori Mopsuestenæ civitatis Episcopi, pravam fidem, corrupto symbolo, rudibus populis exorsi sunt intimare, calliditate subtilissimâ beatam

Verba Dionysii exigui.

tam Trinitatem ſic unius eſſentiæ prædicantes, vt Chriſtum Dominum noſtrum Conditorem univerſi atis, unum ex Trinitate nullatenus fatentur: unde ſequebatur hæc inepta ſuæ temeritatis abſurditas, vt quum Chriſtum conſtet verum eſſe Deum ac Dominum, quatuor perſonas in tribus adſtruerent, duoſque Dei filios proculdubio prædicarent. Sed huic impietati mirè Pontifex ante-fatus obſiſtens, docuit Chriſtum Dominum noſtrum & in principio Verbum apud Deum, Deum Verbum unum de Trinitate eſſe: per quem omnia facta ſint, &c. Plura ibi Lector inveniet in hanc ſententiam.

Verba Ferrandi.

27. Duos filios (verba ſunt Ferrandi) ignorat fides Catholica, quaternitatis adſertores omnino deteſtatur, & idcirco nunc, quantùm arbitror, quibuſdam rectæ fidei cuſtodientibus regulam, placuit unum de Trinitate paſſum fateri. Nihil quippe aliud ſententia hæc inſinuare cognoſcitur, niſi ipſum eſſe paſſum carne, qui de Patre Deo natus eſt, id eſt, Chriſtum, ne patêtur homo purus tolerâſſe paſſionis injurias. Hoc ergo dicit, quicunque unum de Trinitate paſſum dicit: Non eſt quarta perſona qui paſſus eſt, ſed ad numerum pertinet Trinitatis. Manens enim Dei Filius impaſſibilis ſecundùm Divinitatem, per ſuſceptionem naturæ paſſibilis paſſioni ſubjacuit. --Nihil planè diutiùs cogitans, reperire valui, unde poſſit hæc ſententia (quod à quibuſdam jactatur) Eutychianis favorem præbere --Expugnari magis Eutychianos, quàm foveri, quando unus de Trinitate paſſus aſſeritur, velis nolis adverte. Sine dubio enim ſub his verbis etiam prædicator unius in Chriſto ſubſtantiæ confutatur. Vt ſit enim Chriſtus unus de Trinitate, ad divinitatem pertinet; vt credatur paſſus, ad humanitatem. Non eſſet qui paſſus eſt, unus de Trinitate, niſi unam haberet cum Patre, & Spiritu Sancto Divinitatem. Non eſſet paſſus, qui unus eſt de Trinitate, niſi conſubſtantialem Matri haberet humanitatem. Sileat ergo unius naturæ in Chriſto prædicator. Duas enim naturas commemorat, qui unum de Trinitate paſſum fatetur. Suſpiciones ſuas inaniter rodet, quiſquis bene dicta dum malè conatur intelligere, calumniari potiùs, quàm doceri ſtudet. Hæc Ferrandus, in ſua epiſtolâ ad Anatolium.

Quiſquis bene dicta, malè conatur intelligere, calumniari potiùs, quàm doceri ſtudet.

Hormiſdæ temeritas detrimento fuit Eccleſiæ.

28. Quanta autem mala Eccleſiæ dederit illa Hormiſdæ inanis ſuſpicio, & contra Monachos Scythas temerè prolata ſententia, orthodoxæ fidei loquutionis injuſta atque intempeſtiva dânatio, audi narrantem Severinum Binium, hominem Pontificium, in ſuis notis in Concilium Romanum, paulò pòſt, ſub Iohanne Papâ hujus nominis ſecundo, de hac ipſa quæſtione, celebratum. His (inquit) ita ab Hormiſda Pontifice deciſis, inferebant *Neſtoriani*, eorumque defenſores ac ſectarii Acœmetæ Monachi. Si non eſt paſſus unus de Trinitate in carne; ergo neque natus eſt idem in carne; ergo neque verè dici poteſt, ajebant, Mariam verè & propriè eſſe Dei genitricem. His accedebant *Origeniſtæ* negantes Chriſtum unum de Trinitate fuiſſe. Reſiſtebant hæreticis cum Imperatore Epiphanius Conſtantinopolitanus, cæterique orthodoxi Epiſcopi, aſſerentes piè ſanctéque dici, unum de Trinitate eſſe paſſum in carne: impiè verò negari, ſanctiſſimam Virginem Mariam verè propriéque Dei Matrem appellandam eſſe. Acœmetæ cum à Iuſtiniano Imperatore, inſtinctu Epiphanii, magnoperè urgerentur, ad Iohannem Romanum Pontificem legatos miſerunt, rogantes ne ſententiam illam viciſſim reciperet quam Hormiſda ſemel exploſiſſet. Quod cum Epiphanius & Imperator audiviſſent, ad eundem Iohannem Romanum Pontificem, Hypatium Epheſiorũ, & Demetrium Cæſarienſem Epiſcopos, Legatos cum epiſtolis miſerunt. Exceptis utrinque legatis, lectiſque quas ſecum attulerant epiſtolis, cognitum eſt, rem gravem atque difficilem propoſitam, quæ diuturnioré inquiſitionem & indaginem requirebat. Poſt factam diligentê quæſtionis indaginem, poſtq; Ferrandi aliorumq; tranſmarinorum ſententias exploratas, habito Romæ de ſuper Concilio, unanimi Patrum conſenſu, Acœmetarum ſententia recitata eſt, & confutata: ipſius verò Iuſtiniani ſcripta fidei profeſſio approbata fuit. Hæc Binius. Eadem narrantur à Cardinali Baronio, ad annos Dom. 533. 534. ubi etiam Acœmetas illos Monachos, aliſque omnes contrarium ſentientes, ab Eccleſiæ Catholicæ communione alienos declaratos eſſe in illo Romano Concilio, ſub Iohanne ſecundo Pontifice celebrato, commemorat. Scriptionem autem epiſtolæ illius, quam ſcripſit Hormiſd. Pontifex Romanus ad Profeſſionê Epiſcopum Arelatum, contra Monachos Scythas, refert Baronius ad annum Dom. 520. legationem verò cum literis Iuſtiniani Imperatoris de eadem quæſtione veniſſe ait ad Iohannem hujus nominis ſecundum, Pontificem Rom. anno Dom. 533. totumque illius anni temporis ſpacium in eo conſumtum eſſe, vt quid decernendum eſſet quàm accuratiſſimè quæreretur. Ac deinde anno ſequente, videlicet anno Dom. 534. poſtquam diu multúmque de ea controverſia diſceptatum eſſet, demum habito Romæ Concilio, ex veteri Catholicæ fidei præſcripto, quid ſentiendum eſſet ſubſignatum fuit.

Epiphanius Patriarcha C. P. Iohannes 2. Papa Rom. ejuſque ſynodus Romana approbant ſententiam Iuſtiniani, qua fuit Maxentii, & damnat monachos Acœmetas, adhærentes definitioni Hormiſdæ.

Acœmetæ monachi.

29. Exſtat ejuſdem Iohannis Epiſcopi Romani epiſtola, de eodem argumento, ad illuſtres quoſdam ſenatorii ordinis viros, Avienum Senatorem, Liberium Severinum, Fidelem Avitum, Opilionem, Iohânem Sylverium, Clementinum & Amphelium, eodem tempore ſcripta. In qua Iohannis Papæ hæc ſunt verba: Iuſtinianus Imperator filius noſter, vt ejus epiſtolæ tenore cognoviſtis, de his tribus quæſtionibus orta certamina eſſe ſignavit, Verũ unus ex Trinitate Chriſtus, & Deus noſter dici poſſit, hoc eſt, vna de tribus perſonis ſanctæ Trinitatis ſancta perſona? An Deus Chriſtus carne pertulerit, impaſſibili Deitate? An propriè & veraciter Mater Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti Maria ſemper virgo debuit appellari? Probavimus in his Catholicam Imperatoris fidem, & ita eſſe, Propheticis & Apoſtolicis vel Patrum exemplis evidenter oſtendimus. Vnum enim ex ſanctâ Trinitate Chriſtum eſſe, hoc eſt, unam de tribus ſanctæ Trinitatis perſonis ſanctam eſſe perſonam, ſive ſubſiſtentiam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, in his exemplis evidenter oſtendimus. In libro Geneſi, &c. Subjungit autem duo teſtimonia ex ſanctis Scripturis, vnum videlicet ex vetere Teſtamento, alterum ex novo Teſtamento: & teſtimonium Synodi primæ œcumenicæ Nicænæ; & aliorum Patrum aliquot teſtimonia, nempe ſancti Auguſtini teſtimonia tria, & Gregorii Nazianzeni unũ, & Gregorii Nyſſeni unum, item Procli duo teſtimonia, quibus Iohannes Papa probat Chriſtũ eſſe unum ex Trinitate, & ſic credidiſſe ac loquutos eſſe ſanctos Patres. Et profitetur ſibi non deeſſe multò plura adhuc teſtimonia, ſi ea proferre

Verba Iohannis II. Papæ Romani, de hac controverſia.

Adducit Iohannes teſtimonia Catholica Antiquitatis.

proferre opus esset. Hæc, inquit, ex plurimis pauca digessimus. Eodem modo & reliquas duas propositiones roborat, ostendens Deum carne passum esse, & B. Virginem Mariam propriè & veraciter dici genetricem matremque Dei Verbi ex ea incarnati. Et Acœmetas Monachos ista negantes declarat esse Nestorianos, & à Romana etiam Ecclesia damnatos esse, & excommunicatos.

30. Hic habent, in quo ingenia sua exerceant, infallibilitatis Pontificiæ assertores. Nam sententiam hanc, quâ unus ex Trinitate dicitur passus carne, neque ab orthodoxis Patribus usurpatam esse, neque posse fidei Catholicæ convenire, sed esse procacem vocum novitatem, & nefandum semen diabolicæ zizaniæ, pronunciavit ex cathedra Pontificali, pro universitatis informatione, Hormisda Pontifex Romanus, & loquutionis hujus defensores expulit & damnavit, anno Dom. 520. Et eandem sententiam paullò pòst, nempe anno Dom. 534. Iohannes Pontifex Romanus, ex cathedra Pontificali, (eodem sensu acceptam, eodem que modo explicatam, quo à Scythis illis Monachis & Maxentio, & Iustiniano, & Ferrando, & à quinto œcumenico Concilio, aliisque Catholicis defensa est, & quo ab Hormisda damnata est) tum ab orthodoxis Patribus usurpatam esse, tum etiam Catholicæ fidei optimè convenire, pronunciavit; & contradicentes ab Ecclesiæ cõmunione ejecit. Certè non mediocri solertiâ, & haud vulgari opus esse videtur artificio, ut quisquam ista conciliet, & Lectori cordato, nulli parti mancipato, sed sincero veritatis studio flagrãti, veraciter ac seriò persuadeat, & perspicuè ostendat, non pugnare inter se adversis frontibus ista duorum Pontificum cathedralia responsa. Periculum fecerunt, ecquid hîc præstare possent Cardinalis Baronius, ad annum Dom. 533 & Severinus Binius, in suis notis in Concilium illud Romanum, sub Iohanne secundo Pontifice celebratum. At quo successu, facilè judicabit lector, postquam quæ ab illis dicuntur audiverit, atque expenderit.

Duorum Romanorũ Pontificũ, nempe Hormisdæ & Iob II. decreta cathedralia palàm inter se pugnantia.

31. Baronii verba sunt, apud Spondanum, anno Dom. 533. §. 4. *Cæterum in hac quæstione ad memoriam illud revocandum est, nunquam quidem eam sententiam, quâ unus de Trinitate passus diceretur in carne, fuisse rejectam à Sede Apostolica tanquam hæreticam, sed proscriptam ut novam atque suspectam, ne sub eâ Scytharum Monachorum Entychianorum fallacia occultarentur: re tamen ipsâ, si dolus abesset, recipi posset quamobrem cum persona mutata essent, jamque abuterentur Nestoriani & Origenistæ ipsius Hormisdæ Apostolicâ auctoritate, planè absque ejus injuriâ revocari posse visum est in dubium, quod ipse aliàs de re illâ respondisset.* Hæc Baronius. Eodem modo respondet Binius. In ista defensione observa primò, Monachos Scythas non eo sensu dixisse, unum ex Trinitate crucifixum, quo hæc sententia à Felice III. Papâ Romano damnata est ut hæretica, & quo eam Petrus Fullo hæreticus Eutychianus usurpaverat, unum de Trinitate dicens passionem pro nobis pertulisse in substantia Deitatis. Nam eo sensu, quo à monachis illis & Maxentio defensa est, non fuisse hæreticam hanc sententiam, fatentur Baronius & Binius. Deinde observa universam hanc Baronii & Binij apologiam niti tribus falsis hypothesibus, quibus dissipatis, stare amplius non poterit superstructa defensio.

Baronii & Binii apologia.

Observatio utilis.

Tribus falsis hypothesibus nititur Baronii & Binii apologia.

32. Prima hypostasis est: *Scythas illos Monachos fuisse hæreticos Eutychianos atque*, ut ait Binius, *Concilio Chalcedonensi auctoritatem, & Christo divinitatem adimere conatos esse.* Hæc hypothesis falsa est: Nam cum sententia illa, de uno ex Trinitate crucifixo, sicut à Monachis illis Scythis proposita ac defensa fuit, non sit hæretica, fatentibus etiam id ipsum Baronio & Binio, neque aliud proferant argumentum, quo eos hæreticos fuisse demonstrent; ipsi sibi, imò Catholicæ antiquitati contradicentes inveniuntur, quando Monachos illos, propter hujus Catholicæ sententiæ constantem defensionem, audent hæreticis accensere. Dioscorus diaconus, bene à monachis dicta conatus malè intelligere, tum istam jam memoratam sententiam, tum hãc etiam eis vitio vertit, quòd dicerent Christum compositum: quod tamen sensu prorsus orthodoxo ab illis dictum esse, paulò pòst ostendemus, & anathema in quinto Concilio denunciatum est negantibus, eo sensu, unam Christi subsistentiam compositam. collat. 8. can. 4. Lecto eorundem monachorum libro de incarnatione & gratiâ Christi, Fulgentius aliique Episcopi Afri, in suo ejusdem argumenti rescripto, laudant eorum fidem salutiferam, *Vestram* (inquiunt) *simul alacres & fidem cognovimus, & salutem, imò in agnitione fidei vestræ nobis salus innotuit.* Omnes tamen illas loquutiones continet ille Petri diaconi & sociorum liber, quas in eis damnârunt Hormisda, ejusque legati: & eodem modo ibi ab eis exponuntur, quo eas postea exposuerunt Maxentius & Ferrandus, & Iohannes Papa, aliique Catholici Patres. Hinc Catholicos fuisse constat illos monachos: & ab Entychiana hæresi eos liberos fuisse & alienos, ostendunt etiam scripta Maxentii, contra eandem hæresin. Neque hoc negligenter prætereundum arbitror, quod (quantum adhibitâ non indiligenti indagine assequi adhuc potui) postquam Maxentius, in ipsa regia urbe Constantinopolitanâ, velut ex arce orbis Romani, & in conspectu omnium Ecclesiarum, defensionem caussæ monachorum Scytharum contra Hormisdam ejusque legatos in lucem publicam promulgavit, ipsumque Hormisdam hæreticum esse & inimicum Catholicæ veritatis, palàm contestatus est, nemo unquam per totos mille annos exstitisse Catholicus inveniatur, neque Romæ, neque Constantinopoli, neque in Africa, neque Alexandriæ, neque in Occidente, neque in Oriente, neque usquam alibi inter Christianos, qui in hoc negotio defensionem Hormisdæ susceperit, aut Maxentii contra Hormisdam scripta reprehenderit, aut ipsum Maxentium vel monachos illos Scythas hæreseos insimulaverit.

1. Falsa hypothesis, quam tuitur apologia Baronii & Binii.

Nota, pro Maxentio & Monachis Scythis, & contra Hormisdam.

33. Secunda hypothesis est: *Sententiam illam quæ Christus, qui pro nobis passus est carne, asserebatur esse unus ex Trinitate, tunc quando ea ab Hormisdæ proscripta est, novam fuisse, &*, ut loquitur Binius, *insolitam, & ab hæreticis primùm noviter inventam.* Hanc hypothesin palàm falsam esse, constat ex epistola Iohannis Papæ ad Senatores, & ex aliorum Patrum testimoniis suprà commemoratis.

2. Falsa hypothesis.

34. Tertia hypothesis est: *Sententiam illam non ut hæreticam ab Hormisdæ damnatam esse.* Hanc etiam hypothesin redarguunt verba Dioscori diaconi, quæ Hormisdæ approbatione corroborata sunt, & ipsius etiam Hormisdæ verba, quibus sententia illa rejicitur, &, pro universitatis informatione, exploditur, atque simpliciter, absque

3. Falsa hypothesis.

abſque ullius adjectione conditionis, interdicitur, ut procax verborum novitas, ſacrilegam introducens diſtinctionem, & nefandum ſemen diabolicæ zizaniæ, quod procul dubio Catholicæ fidei minimè poſſit convenire. Hæc omnia inveniuntur partim in ſuggeſtione Dioſcori, poſt Hormiſdæ epiſtolam 65. partim in Hormiſdæ epiſt. 70. ad Poſſeſſorem, & epiſt. 77. ad Juſtinianum. Ex his manifeſtum eſt, fuiſſe quæſtionem illam de fide, id quod etiam in ſua ad Avienum epiſtolâ declarat Iohannes Papa: idemque docent Patres in quinto Concilio œcumenico, denunciantes anathema recuſantibus confiteri Chriſtum eſſe unum de Trinitate. Iam autem de hac fidei quæſtione, ut horum duorum Pontificum Romanorum, nempe Hormiſdæ & Iohannis, definitiones cathedrales, in ſeriam ac ſolidam inter ſe concordiam reducantur, num conatus iſti Baronii & Binii ſufficere poſſe videantur, judicium ſit æqui & prudentis lectoris, qui ſemoto partium ſtudio, non quod vult, ſed quod verum eſt, paratus eſt candidè conſiderare.

35. *Dioſcorus* diaconus, & legatus Hormiſdæ, in ſua ſuggeſtione, quæ incipit; *Per Eulogium.* Poſt Hormiſdæ epiſtolam 67. ſcribit inter Monachos Scythas & Victorem quendam diaconum ortam eſſe, ante Hormiſdæ legatorum adventum, contentionem, de uno de Trinitate crucifixo, & de Chriſto compoſito, & de aliis capitulis, quænam autem fuerint illa alia capitula, non indicat. De illa verò ſententia, quâ unus de Trinitate crucifixus aſſeritur, ſatis impræſentiarum, pro inſtituti noſtri ratione, prolixè diſſeruiſſe videmur. Dicendum nunc de Chriſto compoſito. quædam de hac loquutione ſuggerebamus, lib. 1. hujus operis, cap. 34. theſib. 5. & 6. & ſuperius hoc ipſo capite, §. 3. & §. 4. & §. 5 & §. 6. Summa doctrinæ de iſto termino huc redit: *Compoſitio* de Chriſto dicitur, Primò, *ſecundùm humanam naturam*, quæ verè compoſita eſt ex anima & corpore: hæc eſt compoſitio propriè & ſtrictè ſumta: *ſimplicitas* autem ſeu *incompoſitio* eidem Chriſto competit *ſecundùm divinam naturam.* Et ſic dici rectè poteſt, unum eundemque Chriſtum eſſe & compoſitum ſecundùm naturam humanam, & ſimplicem ſecundùm naturam divinam: quemadmodum rectè dicimus, eundem eſſe immortalem & mortalem; impaſſibilem & paſſibilem; Deum & hominem. Secundò dixerunt hæretici, Apollinariſtæ & Monophyſitæ, & Theopaſchitæ, Chriſtum poſt incarnationem, habere unam naturam compoſitam ex Deitate & humanitate. Et hoc ſenſu compoſitionem Chriſto tribuere, abſurdum prorſus & blaſphemum eſt: manent enim diverſæ & perfectæ naturæ, ſalvis utriuſque proprietatibus, unitæ in una perſonâ. Tertiò, compoſitio tribuitur Chriſto ab orthodoxis, propter duas perfectas naturas unius perſonæ, & Chriſtum dicunt eſſe perſonam compoſitam, non quidem compoſitione propriè & ſtrictè ſumtâ, ſicut monuimus, lib. 1. cap. 34. ſed loquendi neceſſitate adhibuerunt hoc vocabulum, ut aliquo modo tuti ac tueri poſſent ineffabile illud pietatis myſterium, *Verbum caro factum eſt. Deus manifeſtatus eſt in carne*, & ſic, contra Samoſatenianos & Neſtorianos, fidem ſuam orthodoxam profiterentur, credentes unum eundemque, non autem alium atque alium, Filium Dei natum eſſe ex Deo Patre intemporaliter, conſubſtantialem Patri ſecundùm Deitatem, & natum eſſe ex Virgine matre temporaliter, conſubſtantialem Matri ſecundùm humanitatem, & unius ejuſdemque eſſe miracula divina & paſſiones humanas, adeóque Deum paſſum eſſe in ſua carne, & hominem perfeciſſe miracula virtute ſua divinâ, cùm unus idemque ſit Deus & homo, Verbum caro factum.

De Chriſto compoſito.

36. Hoc ſenſu dixerunt Patres Antiocheni, Chriſtum eſſe unam perſonam compoſitam ex Deitate cœleſti, & humanâ carne. Et Cyrillus Alexandrinus ſcripſit; τὸν Θεὸν μεσίτην καὶ ἀνθρώπων, κατὰ τὰς γραφὰς, συγκεῖσθαι φαμὲν ἓκ τε τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τελείως ἐχούσης κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, καὶ ἐκ τοῦ πεφυκότος ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἁπλῆς, τυπίσει, τοῦ μονογενοῦς διαπεπαίκασθαι δ' οὐτενδν ἀλλ' τινα, καὶ τὸν ἴδιον λόγον σωζομένου, εἰς ἕνωσιν ἀνίσων τε καὶ ἀνομοίων πεπράχθαι φύσεων, ἕνα δ' οὖν ὅμως Χριστὸν καὶ υἱὸν εἶναι, καὶ οὐκ ὀνομάζεσθαι ἐπιγινώσκεσθαι. id eſt: *Mediatorem Dei & hominum, ſecundùm Scripturas, ex humanitate ſecundùm propriam rationem perfectâ & abſolutâ, naturalique Dei Filio, hoc eſt, unigenito, conſtitutum eſſe dicimus. Affirmamus autem coitionem quandam & inenarrabilem concurſum factum eſſe ad unitionem inæqualium & diſſimilium naturarum. Unum tamen agnoſcimus, qui Chriſtus & Dominus Ieſus & Filius nominatur.* Huc pertinent verba illa Petri diaconi & ſociorum ejus Monachorum Scytharum, libro de incarnatione & gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad Fulgentium & alios Epiſcopos Afros, capite tertio. *Deus Verbum non nomine vacuo, non particulâ ſui, ſed naturâ Deus tantus, quantus & Pater eſt, æqualis per omnia Patri; præter hoc tantummodo quod ille Pater eſt, iſte Filius, natura ſe humanæ uniens factus eſt homo: Hinc etiam à ſanctis Patribus adunatione ex Divinitate & humanitate Chriſtus Dominus noſter compoſitus prædicatur, quod nolens Paulus Samoſatenus confiteri, damnatus eſt ab Antiocheno Concilio.* Hæc Petrus diaconus cum ſociis. Et Maxentius ait: *Quamvis ex Divinitate & humanitate Deum noſtrum Ieſum Chriſtum compoſitum, ſive unitum, eſſe fateamur, confuſionem tamen naturarum penitus refugimus; quia utraſque naturas credimus manere perfectas.* Hæc ille, lib. 2. dialogi contra Neſtorianos, cap. 2.

37. Si quæratur, quâ ratione permoti Catholici Patres, tantopere urſerint vocabulum *compoſitionis*, cum propriè loquendo unio potiùs naturarum facta ſit, neque in hoc myſterio compoſitio propriè dicta locum habeat, quemadmodum ſuperius monebamus: reſpondeo. Quia Paulus Samoſatenus, & poſtea Neſtorius, negabant naturam humanam, quæ aſſumta eſt, eſſe naturam humanam ipſius Dei Verbi, ſed Samoſatenus Chriſtum dicebat eſſe nudum hominem; neq; ab hoc errore receſſit Neſtorius unitionem ſocialem prædicans Dei & hominis; duarum autem naturarum, videlicet Deitatis & humanitatis concurſum ſubſtantialem & naturalem in una hypoſtaſi ſeu perſona, Verbi factũ eſſe negabat, & perſonæ Dei Verbi, etiam poſt incarnationem, non niſi unam naturam, nempe Deitatem, dicebat competere naturaliter, humanitatẽ autem cum ſua humana & creatâ ſubſiſtentiâ eſſe eidẽ perſonæ Dei Verbi conjunctam ſocietate & dignitate: Chriſtum autem, qui de Maria Virgine natus eſt, non naturâ Deum eſſe, ſed tantum unitione ſociali

& dignitate. Atque ita pro duabus naturis duas etiam fingebat subsistentias seu personas. quemadmodum eâdem decepti falsâ hypothesi Eutychiani, pro unitate personæ non nisi unam in Christo prædicabant naturam, dicentes non esse naturam sine personâ. ut refert Maxentius libro contra Acephalos. Vtrique errori resistentes orthodoxi, Deum Verbum carnem factum dicebant esse unam personam ex duabus & in duabus naturis perfectis, videlicet, Deitate & humanitate, unitis & inconfusis, compositam: ut compositio ad dualitatem naturarum in una persona referatur, & excludantur tum Nestoriana dualitas subsistentiarum seu personarum, tum Eutychiana naturarum confusio. Id circo Patres in quinto œcumenico Concilio, collatione octavâ, in sententia synodicâ, anathematismo quarto, anathema denunciant non confitentibus unam Christi subsistentiam compositam. Vide infrà, caput vigesimum quintum post paragr. 17. anathem. 4.

Refellitur falsa haereticorum hypothesis, dicentium non esse naturam sine personâ.

38. Falsa autem illa hæreticorum hypothesis, quâ dicebant, non esse naturam sine personâ; luculenter à Maxentio, libro contra Acephalos, & à Ferrando, in sua epistola ad Severum, & à Iustiniano Imperatore, in sua confessione rectæ fidei contra tria capitula, confutatur, argumento sumpto à sanctissimæ Trinitatis unâ Deitate, seu trium personarum una naturâ. Sicut autem in mysterio Trinitatis, sunt tres hypostases seu personæ, & una natura: ita in mysterio Christi, est una hypostasis, & duæ naturæ. Hoc etiam argumento ducente ad incommodum, refutant insaniam Eutychianorum, dicentium ante adunationem fuisse duas naturas; nam per istam absurdam assertionem relabuntur Eutychiani in hæresin Nestorianam, à qua videri volunt tantopere abhorrere. *Nam* (ut verbis utar Maxentii) *si duas ante adunationem fuisse naturas in Christo dixerint, duas etiam sine dubio ante adunationem dicere convincuntur in Christo fuisse personas; quia secundum ipsos, non est natura sine personâ. quod cum dicunt, quis eos nesciat Nestoriana perfidia (quod fugiunt) laqueis compediri, qui hominem plenum Deo, non Deum hominem factum, prædicare convincuntur.* Hæc ille. At verò naturæ humanæ se univit Deus Verbum, concipi volens & nasci verè homo, in propria sua divina hypostasi, non est autem unitus præexistenti homini, *προυπο-στάσει ἀνθρώπῳ.*

Accessit Deo humana substantia. non persona.

39. *Accessit enim Deo humana substantia; non persona.* ut loquitur, cum Ce epiſcopis Afris, Fulgentius, libro de incarnatione & gratia Iesu Christi, capite quinto. Et in hanc sententiam præclarè Iustinianus, in confessione rectæ fidei: Secundùm rectam (inquit) rationem, duarum naturarum unitionem dicimus, & unam hypostasin. quoniam Dei Filius, cum esset secundùm subsistentiam alter præter Patrem, eandem autem naturam habens Patris, in sua subsistentia plasmavit sibi carnem animatam animâ rationali & intellectuali [*ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ἐδημιούργησεν ἑαυτῷ σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ:*] quod declarat, humanæ naturæ unitum esse Dei Verbum, & non subsistentiæ seu personæ cujusdam, [*ὅτε δηλοῖ ἀνθρωπίνην φύσει ἑνωθῆναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ οὐχ ὑποστάσει ἤτοι προσώπῳ τινὶ πρός.*] Est igitur Dei Verbum & incarnatus, una subsistentia in utraque natura cognoscendus; in divina, in qua erat, prout dictum est; qui cùm in forma Dei esset; & in humana, secundùm hoc quòd est in similitudinem hominum factus. Et ideo piè dicat aliquis unam subsistentiam Dei Verbi compositam, [*μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ λόγου σύνθετον.*] Et paullò pòst ibidem; ait idem orthodoxus & Christianissimus Imperator, approbante quinto œcumenico Concilio, & aliis orthodoxis Patribus, *ὅτι γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἀπαλλοτρίωται, ἀλλ' ὅτι ἰδίαν ὑπόστασιν, ἤτοι πρόσωπον ἔχει, ἀλλ' ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Λόγου τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως ἔλαβεν: οὐδὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν Λόγον ἀτρέπτως ἄνθρωπον γεγονέναι ὁμολογοῦμεν, καὶ οὐκ εἰς ἄνθρωπον τινὰ αὐτὸν ἐπελυδέναι.* Neque enim humana Christi natura absolutè unquam dicitur, sed neque propriam subsistentiam, seu personam habuit, sed in subsistentia Dei Verbi initium existentiæ accepit. Vnde ipsum Deum Verbum sine conversione hominem factum esse confitemur, & non in hominem quendam venisse. Huc spectant verba illa Ferrandi diaconi: *Deus venit ad uterum Virginis, & adventu suo munus ei largiens fecunditatis, sine sorde libidinis, humanam sibi naturam potenter atque ineffabiliter adunavit tanto vinculo unitatis, ut persona Verbi fieret persona carnis, & deinceps una Verbi persona esset & carnis.* Hæc ille, epistola ad Anatolium. Idem etiam in sua epistola ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum; *Non utique* (inquit) *personam aliam suscepit, quia non hominem paratum invenit; sed naturam potius humanam in qua ipse Deus homo nasceretur, accepit. Habuit igitur humana natura, ex quo creata est, personam, sed unam cum Deo, qui eam suscipiendo creatus est.* Hæc Ferrandus. Et hanc ob causam Maxentius in dialogo contra Nestorianos, libro primo, capite duodecimo, melius esse monet, susceptam à Deo naturam humanam, quam susceptum hominem dicere. quamvis sano sensu ita loquuti sint quidam Patres, volentes perfectæ humanitatis assumtionem denotare, sine assumtione personæ. Atque eodem pertinent illa ejusdem Maxentii verba, disputantis contra hæreticum Nestorianum, eodem lib. cap. 7. *Non confundimus* (inquit) *naturarum diversitatem. Veruntamen Christum non, ut tu asseris Deum factum sed Deum factum Christum* (quod tibi displicet) *confitemur. quia non, cùm pauper esset, dives factus est; sed cum dives esset, pauper factus est, ut nos divites faceret. Nec enim, cùm esset in forma servi, formam Dei accepit; sed cum esset in forma Dei, formam servi accepit. Similiter etiam nec, cùm esset caro, Verbum est factum, sed cùm esset Verbum, caro factum est.* Hæc Maxentius.

Philip 2. 6. 7.

Vide superius, §. 11.

2. Cor. 8. 9.

40. Quamvis autem Nestoriani aliquando videri vellent confiteri in Christo unionem *κατ' ὑπόστασιν* seu hypostaticam ve personalem; idipsum tamen quod voce fateri videbantur, evertebant per adjectam expositionem, dicentes personam humanam unitam esse personæ divinæ. At ista jam non est unio hypostatica seu *κατ' ὑπόστασιν* sed est duarum hypostasium consociatio, quæ *σχετικὴ ἕνωσις* dicitur, *δύο γὰρ ὑποστάσεων, ἤτοι προσώπων κατ' ὑπόστασιν γνώσεως ἕνωσιν ἀδύνατον* id est, *duarum enim hypostaseon sive personarum unionem secundùm subsistentiam fieri, impossibile est*; ut rectè monet Iustinianus in illa sua Confessione rectæ fidei, adversus tria capit quæ exstat in fragmentis quintæ Synodi, Græcè repertis,

Vide supra §. 19.

tom. 4. Concil. edit. Paris. Et hoc sensu patres in quinta Synodo, unitionem secundùm compositionem ajunt esse unitionem secundùm subsistentiam, & confitendo unitionem secundùm compositionem sive secundùm subsistentiam, dicunt se confiteri Christum esse unam subsistentiam compositam, unum de sancta Trinitate, absque Eutychiana confusione, & absque Nestoriana subsistentiarum pluralitate. ut legere est in anathematismis ab ea synodo promulgatis, quos inferius exhibebimus, cap. 15. hujus libri. Et congruenter Iustinianus Imperator in memorata Confessione rectæ fidei, ait: *In mysterio Christi, unitio secundùm compositionem* [κατὰ σύνθεσιν ἕνωσις,] *confusionem & divisionem rejicit, & servat quidem utriusque naturæ proprietatem* [τῶν ἑκατέρας φύσεως ἰδιότητα,] *unam autem subsistentiam, seu personam Dei Verbi etiam cum carne ostendit.* [μίαν δὲ ὑπόστασιν, ἤτοι πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ σαρκὸς δείκνυσι.

Vide supra, §. 6 & §. 19. 20. 21. 22.

41. Hæc unitio Gregorio Nazianz. dicitur substantialis, κατ' οὐσίαν. orat. 51. quæ est epist. 1. ad Cledonium Presbyterum. Eandem Cyrillus Alexandrinus appellat ἕνωσιν καθ' ὑπόστασιν, unionem seu unitionem secundùm subsistentiam; quia Verbum carni unitum est secundùm subsistentiam, ἡνῶται σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁ Λόγος, & una quæ Verbi est hypostasis incarnata est, [κατὰ σύνθεσιν, τὴν τοῦ Λόγου, σεσαρκωμένην.] item unitionem secundùm naturam, & naturalem; quia Deus Verbum carni unitus est κατὰ φύσιν, σωζόντων τὴν καθ' ἕνωσιν φυσικὴν. Hæc inveniuntur in Cyrilli Alexandrini epist. ad Nestorium de excommunicatione. Idem quoque in alia epistola, ait; σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ ἑνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀῤῥήτως καὶ ἀπερινοήτως γέγονε ἄνθρωπος. *id est*: carnem animâ rationali animatum Verbum sibi uniens secundùm subsistentiam, modo ineffabili & incomprehensibili factum est homo. Et paulò post, dicit, si μὴ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις, unio seu unitio secundum hypostasin negatur, tunc introduci errorem illorum qui dicunt, factam esse πρόσωπον ἕνωσιν, id est, personarum unionem seu unitionem, atque ita constituunt duos filios. Quem errorem refutat ibi Cyrillus, hoc argumento: *Non dixit scriptura, Verborum hominis personam sibi univisse; sed quod Verbum caro factum sit. Verbum autem carnem factum esse, nihil est aliud, nisi quod similiter ac nos, participavit de carne & sanguine, & nostrum corpus sibi proprium fecit, & prodiit homo ex muliere, Deitate interim, & ex Patre nativitate, non abjectâ, manfit enim in ipsa quoque carnis assumtione quod prius erat* Hæc Cyrillus, in illa ad Nestorium epistola, quæ incipit, καταφλυαρῶσι μὲν, &c. Cui epistolæ postea subscripserunt Patres Ephesini, in tertio œcumenico Concilio, actione primâ.

Una eademque unio dicitur hypostatica & naturalis, & substantialis, & secundùm compositionem.

42. Ex his perspicimus unam eandemque in Christo unionem seu unitionem, ab orthodoxis Patribus appellari, ἕνωσιν καθ' ὑπόστασιν, & ἕνωσιν καθ' ὑπόστασιν, & ἕνωσιν φυσικὴν, seu κατὰ φύσιν, vel κατ' οὐσίαν. ut unio seu unitio secundùm compositionem, & unio seu unitio secundùm subsistentiam seu hypostatica, & unio seu unitio secundùm naturam sive substantiam, seu naturalis, in hoc magno pietatis mysterio, una eademque sit unio seu unitio. quæ dicitur unio secundùm compositionem, quia unita Deo Verbo est nova natura, nempe humana, manente etiam altera naturâ, nempe divinâ, inconfusè, & salvâ utriusque naturæ proprietate. Et dicitur eadem unio secundùm subsistentiam, seu hypostatica unio, quia non assumta est nova persona, sed ipse Deus Verbum in sua propria hypostasi incarnatus est. Dicitur denique eadem unitio seu unio naturalis, sive secundùm naturam, vel substantiam; quia Deus Verbum non opinione tantum, aut specie tenus, aut secundùm societatem, aut favorem, sed revera naturaliter jam est homo: vere enim conceptus & natus homo est, atque ita assumtæ humanitatis ad Deum Verbum unitio non est χαλαὴ, sed φυσικὴ, & unus idemque Christus in sua una propria hypostasi est naturâ Deus, & naturâ homo.

Christus una persona composita.

43. Hinc Christum orthodoxa antiquitas dixit esse compositum, & esse unam personam compositam, quia servatâ unitate ejusdem hypostaseos, unus idemque Emmanuel est tum naturâ Deus & Patri consubstantialis secundùm Deitatem, tum naturâ homo, & Matri consubstantialis secundùm humanitatem. Compositio igitur ista non est personarum unitio, σεσάρκωσις ἕνωσις, sed est duarum naturarum, nempe divinæ & humanæ, conventio in una hypostasi sive personâ, ex duabus & in duabus naturis cognoscenda, inconfusè, inconvertibiliter, indivisè, inseparabiliter. Propterea quidam orthodoxi scriptores personæ simplicitatem cum illa compositione conjunxerunt: quia ita sunt duæ naturæ unius personæ, ut non sit duplicata persona. Dicit igitur Dionysius Areopagita, lib. de divinis nomibus, cap. 1. τὴν διαφορὰν ἑνώσαν, ἑνάδα καὶ τριάδα, φιλοσόφως, διαταξάντες, ὅτι τῆς καθ' ἡμᾶς σοφῆς ἀληθείας, ὁλικῶς ἐν μιᾷ τῶν ὅλων ὑπερφάσει ἐκφαινούσης, ἀναγκαίως πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἀναδιδάσης τὸν ἀνθρώπινον ἐκάστην, ἐξ ἧς ἀῤῥήτως ὁ ἁπλοῦς Ἰησοῦς συνετέθη. id est; *Deum vidimus, Unitatem & Trinitatem, excellenter homines diligentem, quoniam in una personarum vere perfectéque participeps factus est eorum quæ nobis conveniunt, revocans ad seipsum atque apponens humanam humilem conditionem, ex qua ineffabiliter simplex Iesus compositus est.* Et eodem sensu Ferrandus in sua epistola ad Anatolium diaconum urbis Romæ; *Crevit* (inquit) *per nativitatem carnis in Christo numerus substantiarum; singularitas verò personæ perseveravit. Idcirco quamvis alia sit natura Divinitatis alia humanitatis, non sit Trinitas illa quaternitas, quia personarum est Trinitas; quia in Christo una persona manfit. Unus est proinde Christus, & semper unus, propter unius personæ singularitatem, quæ in eo nec dividi, nec subdividi, nec duplicari potest quamvis ex duabus, & in duabus credatur esse naturis.* Item in sua epistola ad Severum. *Carnem quippe suscipiendo, naturas adunavit, non personam duplicavit. Naturas planè adunavit, sine confusione permanentes, & in secula permansuras. Sic enim adunavit, ut nec Divinitas in humanitatem mutaretur, nec humanitas à Divinitate absorberetur; sed utraque natura incolumis custodita suis officiis uteretur, suis operibus agnosceretur, suis nominibus vocaretur, veruntamen personis propriis non distingueretur. Non enim sic adunata sunt duæ substantiæ, divina scilicet & humana, ut fieret una substantia, sed ut essent unius personæ, atque ex eis, & in eis unus semper existeret Christus.* Et paulò post in eadem epistola; *Cum tamen* (inquit) *una ipsa Christi persona, qua duas, divinam & humanam, id est simplicem & compositam videtur adunare substantias;*

Non est duplicata persona.

non sit composita, sed in singulis simplex, & in utrisque simplex, & ita simplex, sicut fuit antequam in sua unitate susciperet humanam naturam, ut haberet deinceps substantias duas, unam, sicut diximus, simplicem, aliam verò compositam. Sed quid iam pluribus immoramur? De incarnatione Christi hæc est fides mea, per quam fateor, ex duabus, & in duabus substantiis unam Christum habere personam. Hæc Ferrandus.

Ex definitione Concil. Chalced. in synodica fidei expositione supra, lib. 2. cap. 12.

44. Non solum autem contra Nestorianam personarum unitionem, dicebant orthodoxi Patres, Christum esse unam personam compositam ex duabus naturis; sed etiã, ut insaniam excluderent Eutychianorum, dicentium non nisi unam in Christo post adunationem esse naturam, asserebant etiam Christum in duabus naturis esse agnoscendum, quâ loquutione significabant duas manere in Christo naturas inconfusè adunatas in una persona. Hæc Ferrandus in sua memorata epistola, ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum, his verbis insinuat: *Si quis enim negaverit Christum Dei hominisque filium unam habere personam, duos prædicat Christos: & si duplex adorandus vel colendus est Christus, non Trinitatem, sed quaternitatem adorat. Si quis iterum unam Christi dicit esse naturam, & quamvis eum ex duabus negare non audeat, in duabus tamen substantiis confiteri veretur aut dubitat; hic aut unius naturæ abolitionem, aut utrarumque adseverat confusionem.* Hæc ille. Vide anathematismos quintæ œcumenicæ Synodi, quos inferiùs invenies, cap. 25. hujus libri. Vide etiam lib. 5. cap. 2. & cap. 3.

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

De invidia, & iniustis decretis Bonifacii secundi, Papæ Romani: & de eius epistola ad Eulalium.

Dioscorus ille quondam Hormisdæ legatus, de quo supra, cap. 21. & §. 7. & §. 11. &c.

HOrmisdæ (ut suprà, cap. 2. monebamus) in episcopatu Romano successit *Iohannes primus*; & hunc excepit *Felix quartus*; in cujus demortui locum, diviso bifariam clero, surrogatus est hinc quidem *Dioscorus* ille Hormisdæ quondam legatus; inde verò *Bonifacius secundus*, (anno Dom. 530. regnantibus Iustiniano Augusto, & Athalarico Gothorum in Italia rege) Major autem pars fuit cum Dioscoro. Mansit ea in clero & senatu dissensio dies viginti novem: die autem nono & vigesimo mortuus est Dioscorus. Tunc clerum reconcilians Bonifacius, Dioscorum jam mortuum anathematis sententiâ condemnavit, zelo & dolo ductus cum grandi amaritudine: ut in eius vita loquitur auctor libri Pontificalis. Atque, ut idem scriptor refert; Fecit etiam idem Bonifacius Papa constitutum synodale ut sibi successorem ordinaret, quo constituto, cum chirographis sacerdotum & jurejurando, ante confessionem beati Apostoli Petri, diaconum Vigilium sibi successorem constituit. Eodem tempore factâ iterum synodo, hoc censuerunt sacerdotes omnes propter reverentiam sanctæ sedis: & quia contra canones hoc fuerat factum, & quia culpa eum respiciebat, ut successorem sibi constitueret; ipse Bonifacius Papa reum se confessus est majestatis, quòd diaconum Vigilium suâ subscriptione chirographi ante confessionem B. Apostoli Petri constituisset; ac ipsum constitutum in præsentia omnium sacerdotum & Cleri & Senatûs, incendio consumsit. Hæc in libro Pontificali Anastasius bibliothecarius, in vita Bonifacii Papæ secundi. Hic ille est *Vigilius*, qui postea, tempore Silverii, Papatum malis artibus invasit; ut capite sequente monstrabitur.

Bonifacius reus Maiestatis.

Vigilius, de quo cap. 23.

Anastasius reum fuisse scribit Bonifacium II. doli, violentiæ, injustitiæ, invidiæ, & perfidiæ.

2. Bonifacio secundo successit in Episcopatu Romano *Iohannes secundus*, cognomento Mercurius, & huic *Agapetus*, in cujus vita Anastasius bibliothecarius his utitur verbis: *Hic in ortu Episcopatûs sui, libellos anathematis, quos invidiæ dolo extorserat Bonifacius Presbyteris & Episcopis contra canones & contra Dioscorum, in medio Ecclesiæ, congregatis omnibus, incendio consumsit, & absolvit totam Ecclesiam ab invidia perfidorum.* Hæc Anastasius, in vita Agapeti.

Bonifacii II. epistola ad Eulalium.

3. Cùm olim Aurelius & Augustinus, aliique Episcopi Africani, canonem condidissent contra appellationem ad sedem Romanam, & in eadem sententia ipsi eorumque successores constanter manerent; Eulalium tandem Episcopum Carthaginensem, post centum & amplius annos à condito illo canone, consensisse ut fierent ad Sedem Romanam appellationes ex Africa, scribit Bonifacius secundus, Papa Romanus, in sua epistola ad Eulalium Alexandrinum, seu potiùs (si Lindano & Harduino assentiaris) Thessalonicensem Episcopum. Exstat illa epistola, tom. 3. Concil. edit. Paris. pag. 837. ubi ait Bonifacius; Carthaginensem Ecclesiam ad communionem nostram rediisse, (Domino propitiante,) tradentibus significamus alloquis..... Aurelius, præfatæ Carthaginensis Ecclesiæ olim Episcopus, cum collegis suis (infligante diabolo) superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacii atque Cœlestini, contra Romanam Ecclesiam cœpit. sed videns se modo peccatis Aurelii Eulalius à Romanæ Ecclesiæ communione segregatum, humilians recognovit se, pacem & communionem Romanæ Ecclesiæ petens, subscribendo una cum collegis suis, damnavit Apostolicâ autoritate omnes Scripturas, quæ adversus Romanæ Ecclesiæ privilegia factæ quoquo ingenio fuerunt. Hæc Bonifacius secundus.

Augustinus & alii multi Afri perhibentur mortui, extra communionem Romanæ Ecclesiæ.

4. Certè si hæc vera sunt, sequetur Aurelium & Augustinum & Eugenium Carthaginensem, & Fulgentium, aliosque omnes Episcopos Afros qui, currente illo plusquam cêtum annorum intervallo, à tempore Bonifacii primi Papæ Romani, usque ad Pontificatum Bonifacii secundi, ex hac vita migrârunt, mortuos esse extra communionem Romanæ Ecclesiæ; & quotquot etiam in persecutione illa Vandalica (quæ à Victore Episcopo Vticensi tribus libris cõmemorata est) martyrio coronati sunt, & confessores aliosque sanctitate illustres, quos tamen hodierna Romana Ecclesia inter sanctos & martyres numerat; totamque Africam à Romanæ Ecclesiæ communione mansisse divulsam. Hanc consequentiam docent esse inevitabilem, Cardinalis Baronius, in suis notationibus in Martyrologium Romanum, ad diem 16. Octobris: & Severinus Binius

Digitized by Google

nius in ſuis notis in epiſtolam illam Bonifacii Papæ ſecundi. Propterea falſam eſſe & adulterinam illam epiſtolam contendunt. Quam tamen ut Bonifacii genuinam epiſtolam agnoſcunt alii celebres Theologi Pontificii; videlicet: Antonius Auguſtinus, Archiepiſcopus, Tarraconenſis, in ſuis notis in canones ab Hadriano Papa primo collectos, cap. 12. [tom. 5. Concil. edit. Pariſ. pag. 574.] & Thomas Hardingus, in ſua diſputatione contra Iuellum, art. 4. ſect. 18. & Franciſcus Coſterus, in ſuo Enchiridio controverſiarum, cap. 3. in ſolutione decimæ objectionis. [pag. 158. edit. Colon. an. 1585.] & Guilielmus Lindanus Dordracenus, Ruremundenſis Epiſcopus, in ſua Panoplia Evangelica, lib. 4. cap. 89. & Iacobus Pamelius, in Cypriani epiſtolam quinquageſimam quintam, nota 91. & Bartholomæus Carranza, in Summa Conciliorum & pontificum Et ante quingentos annos Gratianus, exceptâ Bonifacii epiſtola, de ſumſit canonem illum, qui invenitur, 89. diſt. can. ad hæc. Et hanc ſententiæ favere videntur verba Anaſtaſii Bibliothecarii, in libro Pontificali, in vita Bonifacii Papæ ſecundi, ubi ait: *Eodem tempore venit relatio ab Afris Epiſcopis de conſtitutione, & ut cum conſilio ſedis Apoſtolicæ omnia Carthaginenſis Epiſcopus faceret.* Hæc Anaſtaſius. Et hanc ipſam hanc narrationem, ſi ut ab Antonio Epiſcopo Florentino repetita eſt, adhibet Lindanus loco citato, unà cum aliis argumentis, in confirmationem ſuæ ſententiæ eo tendens genuinam eſſe eam epiſtolam, & revera ſcriptam eſſe à Bonifacio ſecundo, Papa Romano, ad Eulalium Theſſalonicenſem.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

De Silverio Papa Romano: & de illegitima ac ſcelerata irruptione Vigilii: & de Pelagii primi ordinatione.

Papa Silverius à Hormiſda Papa filius.

AGapeto, poſt Mennæ Patriarchæ conſervationem Conſtantinopoli mortuo, Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus factus eſt *Silverius*, Hormiſdæ quondam Papæ Romani filius, regnantibus Iuſtiniano Auguſto, & Theodahado Gothorum in Italia rege, anno Dom. 536. ut ſcribunt Liberatus, & Anaſtaſius, & Platina, & alii.

Silverii introitus violentus, ac ſine interventu pecuniæ.

2. De Silverii introitu Liberatus illius temporis ſcriptor, in Breviario de cauſa Neſtoriana & Eutychiana, cap. 22. hæc ſcribit; *De cuius* [Agapeti Papæ] *deceſſu audiens Romana civitas, Silverium ſubdiaconum, Hormiſdæ quondam Papa filium, elegit ordinandum.* De eodem etiam Anaſtaſius bibliothecarius in libro Pontificali, in vita Silverii: *Hic* Silverius *levatus eſt à tyranno Theodato, ſine deliberatione decreti. Qui Theodatus corruptus pecuniæ dato, talem timorem indixit clero, ut qui non conſentirent in eius ordinatione, gladio puniventur. Sacerdotes quidam non ſubſcripſerunt in eum, ſecundum morem antiquum, neque decretum confirmaverunt ante ordinationem. Iam autem ordinato Silverio ſub vi & metu, propter adunationem Eccleſiæ & religionis, poſtmodum ſubſcripſerunt presbyteri.* Hæc Anaſtaſius. De eodem ſcribens Platina, ait: *Silverius natione Campanus, Patre Hormiſda Epiſcopo, Theodahato iubente Pontifex creatur, cùm antea non regum, ſed Imperatorum auctoritas interveniret. Plus autem valuere Theodahati minæ, quàm decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus eſt, qui nomina ſua non ſubſcriberent in creatione Silverii, hanc ob rem, & ut etiam Amalaſiunthæ necem ulciſceretur Iuſtinianus, Beliſarium Patricium cum exercitu in Italia mittit.*

Poſtea tamen conſenſerunt presbyteri propter adunationem Eccleſiæ & religionis.

3. De Silverii exitu, & ſcelerato Vigilii introitu, ſcribunt prolixè Liberatus & Anaſtaſius & Platina & alii. Summa huc redit. Theodora Auguſta Iuſtiniani Imperatoris uxor Acephalis hæreticis favens, Anthimum ſede Conſtantinopolitanâ excuſſum indignata, Silverium per literas hortata eſt, ut abdicato Menna Anthimũ revocaret. Recuſante Silverio, vocavit ad ſe Theodora Vigilium diaconum Romanæ ſedis Apocriſarium, tunc Conſtantinopoli degentem, & ab eo flagitavit, ut ſi Papa fieret, tolleret Synodum Chalcedonenſem, & Anthimum revocaret, & per epiſtolam ſuam Anthimi & Severi aliorumque Acephalorum fidem firmaret, promittens dare ei præceptum ad Beliſarium, ut Papa ordinaretur, & da centenaria ſeptem. Libenter ergo ſuſcepit Vigilius promiſſum ejus, amore Epiſcopatûs & auri: Acceptiſque Theodoræ Auguſtæ literis, in Italiam ad Beliſarium ſe contulit: cui promiſit etiam duo auri centenaria, ſi Silverio remoto, ordinaretur ipſe pro eo. Tunc ſuſcipiens Auguſtæ juſſionem Beliſarius Patricius, dixit; *Ego quidem iuſſionem facio: ſed is, qui intereſt in necem Silverii Papæ, ipſe reddet rationem de factis ſuis Domino Ieſu Chriſto.* Et urgente juſſione, exierunt quidam falſi teſtes Silverium proditionis accuſantes, quaſi Gothis ſcripſiſſet, ut Romam introirent. Tunc acceſſito Silverio Beliſarius in palatium Pincianum, quod Romæ eſt, omnem clerum ad primum & ſecundum velum retinuit; ingredientibus Silverio cum Vigilio ſolis. & mox ſecutus ſubdiaconus regionarius regionis primæ tulit pallium de collo Silverii, & duxit eum in cubiculum, & exſpoliens eum induit eum veſtem monachicam; & abſcondit eum: Tunc Sixtus ſubdiaconus regionis ſextæ, Papam depoſitum eſſe, & monachum factum, clero nũciavit. Quo audito, fugerunt omnes. Beliſarius autem mandavit, ut alium ſibi Papam eligerent. iis dubitantibus, & nonnullis ridentibus, favore Beliſarii ordinatus eſt Vigilius. Silverius autem in exſilium miſſus eſt, in civitatem provinciæ Lyciæ, quæ Patara dicitur. Et procurante Pataranſi Epiſcopo Imperator Iuſtinianus juſſit Silverium Romam revocari. Reverſo igitur in Italiam Silverio, Vigilius egit cum Beliſario Patricio, ut ſibi traderet Silverium. Quo impetrato, Vigilius Silverium in ſuam quaſi fidem ſuſcipiens, miſit in exſilium in Pontiam, ſeu Palmariam inſulam, ſub duorum defenſorum & ſervorum cuſtodiâ, ibique eum ſuſtentavit pane tribulationis & aquâ anguſtiæ, adeò ut Silverius haud ita multo pòſt defecerit inedîâ. Vigilius autem ſcripſâ epiſtolâ fidem hæreticorum, ſicut promiſerat, firmavit: exſtat ea epiſtola apud Liberatum cap. 22. ubi Liberatus addit; & hæc Vigilius ſcribens hæreticis occultè, permanſit ſedês. Inde in plenum eſt illud teſtimonium quod Salomon in pro-

Iniuſta expulſio & perſequutio Silverii. & ſceleratus introitus Vigilii, ejuſdemque crudelitas & perfidia.

biis dicit, *edent via sua fructus, & consiliis suis saturabuntur.* Ab ipsa hæresi affl.ctus Vigilius, nec coronatus, qualem vitæ terminum suscepit, notum est omnibus. Hæc Liberatus. Qui quintam Synodum hæreseos aspergine haud obscurè, perperam tamen, infamare nititur. Vide cap. 24. §. 9.

4. Onuphrius in Platinam, ad vitam Vigilii; *Huius*, inquit, *Vigilii ingressus parum legitimus fuit, cum prater Ecclesiasticas regulas, prædecessore suo Silverio vivente, & Pontificatus administratione submoto per vim Pontificatum Romanum occuparit: & idcirco sextum schisma, quod Silverii morte finitum est, notavit. Procul dubio Vigilius ambitionis spiritu diu laboravit. Nam paulò antè, sub Bonifacio Papa secundo, se in Pontificatu coadjutorem creari procuraverat, & eâ re illi tunc ex animo succedente, aliquo tempore pòst, Silverii locum invasit. Quæ omnia illi Silverius exsul in epistola quadam, quæ secundo Conciliorum tomo excusa est, vehementer exprobrat.* Hæc Onuphrius, auctorem citans bibliothecarium. Exstat autem illa Silverii epistola in editione Biniana Colon. prope finem primæ partis tomi secundi Conciliorum, statim post vitam Silverii. qua epistolâ Silverius, jam exsul, depositionis & damnationis sententiam in Vigilium invasorem, & eos qui Vigilio consentiebant, pronunciavit. Et sic se habet subscriptio; *Ego Silverius Papa urbis Romæ, huic decreto anathematis in Vigilio pervasore facto ad omnia statuta consensum præbens, subscripsi.* Pariter & quatuor Episcopi subscripserunt, id est, Terracinensis, Fundanus, Firmandus, & Minturnensis. data ista chartula per Anast. sium subdiaconum. Hæc ibi. Ab hoc anathemate nusquam legimus absolutum esse Vigilium. Nam qui eum damnavit Silverius, per inediam ab eo occisus est. & ipse permansit sedens.

Iusta sententia anathematizatur Vigilius.

Non invenitur Vigilii absolutio ab illo anathemate.

5. Theodorâ autem Augusta exigente à Vigilio, ut, juxta quod promiserat, Anthimum revocaret, recusavit Vigilius, agnoscens se prius malè & insipienter loquutum esse. Propterea jussu Augustæ Constantinopolin advectus est. Morâ autem in Tibride nave, in qua sedebat Vigilius, cœpit populus jactare post eum lapides & fustes, quibus Vigilium cum exsecratione impetebat, dicens, *fames tua tecum; mortalitas tecum: malè fecisti Romanis, malè invenias ubi vadis!* ut scribunt Anastasius & Platina. Et cùm Constantinopoli affligeretur Vigilius, fassus est se digna factis recipere. Vt commemorat Anastasius in vita Vigilii.

Vigilius Anthimum hæreticum revocare recusat.

Imprecationes Romanorum in Vigilium.

6. Vigilio autem Constantinopoli degente, celebrata est quinta œcumenica Synodus, cui (ut constat ex illius Synodi actis) in quæstione de tribus capitulis, restitit Vigilius, edito Cõstituto, quo capitulorum damnationi vehementer contradixit, ipso tempore jam sedentis Synodi. Perpenso autem Vigilii Constituto, cùm nihil in eo animadverterent Patres Synodici propter quod à capitulorum damnatione desisterẽt, perrexerunt in proposito, & refutatis ac rejectis Vigilii ratiunculis, tria capitula damnaverunt. Et omnes decretis ipsorum resistentes Episcopos & clericos, alienos à sacerdotio & statu ecclesiastico declarârunt. Et siquidem in ea contradictione ad mortem usque permanerent, anathema eis denunciârunt. Monachos autem vel laicos etiam contradicentes, & decretis Synodi non consentientes, anathematizârunt. Vnde Vigilius, sententiæ Synodicæ pertinaciter contradicens, in exsilium missus est, tanquam justâ Synodi sententiâ jam exauctoratus, adeóque à sacerdotio & statu ecclesiastico alienus. Postea autem errorem suum agnoscens ac deserẽs, & Synodo consentiens, ab exsilio liberatus est, & dignitati ac sedi restitutus, rogantibus Romanis (qui jam sententiam mutaverant mitiores in eum factæ) & eorum hortatu, intercedẽte Narsete Gothorum domitore. Ad quorum petitionem (teste Anastasio bibliothecario in vita Vigilii) Imperator Iustinianus revocatis ab exsilio, atque ad se adductis, qui cum Vigilio fuerant, clericis, dixit, Vultis recipere Vigilium, ut fuit Papa vester? gratias ago. Minusnè? hic habetis archidiaconum vestrum Pelagium, & manus mea erit vobiscum. Respondêrunt omnes: imperet Deus pietati tuæ! restitue nobis modò Vigilium: & quando eum voluerit Deus transire de hoc seculo, tunc vestrâ præceptione nobis donetur Pelagius archidiaconus noster. Tunc dimisit omnes cum Vigilio. Venerunt itaque in Siciliam in civitatem Syracusas, ubi Vigilius afflictus, calculi dolorem habens, mortuus est. Cujus corpus Romam ductum sepultumque est.

Deponitur Vigilius.

In exilium mittitur Vigilius.

Resipiscit & restituitur Vigilius.

Moritur Vigilius.

7. In locum defuncti Vigilij suffectus est Pelagius ille archidiaconus, jussu Iustiniani. Et dum non essent tres episcopi qui eum ordinarent, inventi sunt duo episcopi, Ioannes de Perusio, & Bonus de Ferentino, & Andreas presbyter de Ostia, & ordinaverunt eum Pontificem. Multitudine religiosorum & nobilium & cleri se subducente ab ejus communione, propter suspicionem, quod se in morte Vigilii immiscuisset. Pelagius autem jurejurando cunctis satisfecit, quòd nullum malum contra Vigilium peregisset. Hæc ex Anastasio bibliothecario in vita Pelagii primi.

Pelagii primi ordinatio per duos Episcopos & unum presbyterum.

8. Ex eo quod Anastasius, in fine vitæ Silverii, dicat cessavisse episcopatum dies sex, colligit Binius (in suis notis ibidem) valde probabile esse, Vigilium, post obitum Silverii, se pontificatu, quem per intrusionem occupaverat, abdicâsse, ob Simoniæ, expulsi & occisi Silverii, contemptique anathematis crimina à se commissa, donec iterum secretâ machinatione Belisarii, universi cleri consensu legitimè eligeretur: & adstipulatorem citat Baronium. At dies illos sex intelligendos esse de illo intervallo, quod inter Silverii abdicationem & Vigilii receptionem interfuit, turbato adhuc clero, necdum sedatis animis; monet Onuphrius in vita Silverii. De hoc tamen consentiunt omnes, Vigilium, post mortem Silverii, ab universo clero populoque Romano susceptum agnitumque fuisse ut jam solum & verum Papam Romanum, & ut verum Papam Romanum ab aliis etiam Ecclesiis & Patriarchis, & à quinta œcumenica synodo, & ab omni posteritate agnitum esse. Atque Vigilium, jam verè Papam Romanum, & ut Papam, restitisse quintæ Synodo, & Papale suum illud scripsisse constitutum de tribus capitulis. Nam mortem Silverii refert Baronius in annum Domini 540. & ejusdem Vigilii adventum in urbem regiam Constantinopolim, contigisse scribit anno Dom. 547. Celebratam verò esse quintam œcumenicam synodum, anno Dom. 553. eodemque anno Vigilium misisse ad Imperatorem & Synodum Constitutum suum, hoc est, decretum de tribus capitulis, & illud universo etiam orbi catholico commune esse voluisse. Epistolam etiam illam, quâ fidem hæreticorum firmavit

De sex diebus vacationis ab Anastasio commemoratis.

Differsio inter Vigilium Papam Rom. & quintam œcumenicã Synodum.

Vigilius jam verus Papa, & se gerens ut Papam, firmavit Acephalorum hæresin, & postea se apposuit quinto Concilio œcumenico.

Digitized by Google

vit, ſcripſiſſe Vigilium, poſt obitum Silverii, colligitur ex narratione ſuperiùs commemoratâ, §. 3. Et ex eadem narratione conſtat, ſcriptam eſſe a Vigilio epiſtolam illam, non tempore interregni, ſeu, ſede vacante, ſed tempore Papatus; poſtquam, nimirum, defuncto Silverio, conſtabilita Vigilio eſt, communi conſenſu, dignitas Papalis, & quando jam pro vero Papa Romano Vigilius ab omnibus habebatur, ſéque gerebat ut Papam Romanum. Id quod Liberati etiam verba hæc manifeſtum faciunt; Pelagius verò (inquit) currens cum voluntate Auguſtæ, volebat irritum facere Imperatoris præceptum, ne Silverius Romam reverteretur: ſed prævalente Imperatoris juſſione, Silverius ad Italiam reductus eſt. Cujus adventu territus Vigilius, ne ſede pelleretur, Beliſario mandavit, Trade mihi Silverium, alioqui non poſſum facere, quod à me exigis. Ita Silverius traditus eſt duobus Vigilii defenſoribus & ſervis ejus. Qui in Palmariam inſulam adductus, ſub eorum cuſtodia defecit inediâ. Vigilius autem per Antoninam Beliſſarii conjugem impleri profeſſionem ſuam quam Auguſtæ fecerat, talem ſcripſit epiſtolam: *Dominis & Chriſtis Vigilius. Scio quidem, quia ad ſanctitatem veſtram antea fidei mea credulitas, Deo adjuvante, pervenit. Sed quia modo gloriosa filia mea Patricia Antonina, Chriſtianiſſima deſideria mea fecit impleri, quòd fraternitati veſtræ præſentia ſcripta tranſmitterem: ſalutans ergo vos gratia, quâ nos Deo noſtro Chriſto Salvatori conjungimur, & eam fidem, quam tenetis Deo adjuvante, & tenuiſſe & tenere ſignifico, ſciens quia illud inter nos prædicamus & legimus, ut & anima una ſit, & cor unum in Deo. profectùs mei, qui veſter eſt, Deo adjuvante, vobis gaudia maturavit ex meo animo, ſciens fraternitatem veſtram quæ optat, & libenter amplecti. Oportet ergo ut hæc quæ vobis ſcribo, nullus agnoſcat: ſed magis tanquam ſuſpectum hîc me ſapientia veſtra ante alios exiſtimet habere, ut facilius poſſim hæc, quæ cœpi, operari & perficere.* Et ſubſcriptio: *Orate pro nobis Deum, mihi fratres in Chriſto Domino noſtro charitate conjuncti.* Sub hac epiſtola Vigilius fidem ſuam ſcripſit, in qua duas in Chriſto damnavit naturas, & reſolvens tomum Papæ Leonis, ſic dixit: Non duas Chriſtum naturas confitemur, ſed ex duabus naturis compoſitum unum Filium, unum Chriſtum, unum Dominum. Et iterum: Qui dicit in Chriſto duas formas, unaquâque agente cum ſua communione, & non confitetur unam perſonam, unam eſſentiam, anathema ſit. Qui dicit, quia hic quidem miracula faciebat, hoc verò paſſionibus ſuccumbebat: & non confitetur miracula & paſſiones unius ejuſdemque, quas ſponte ſuâ ſuſtinuit carne nobis conſubſtantiali, anathema ſit. Qui dicit, quod Chriſtus, velut homo, miſericordiâ dignatus eſt: & non dicit ipſum Deum Verbum & crucifixum eſſe, ut miſereatur nobis, anathema ſit. Anathematizamus ergo Paulum Samoſatenum, Dioſcorum, Theodorum, & Theodoretum, & omnes qui eorum ſtatuta coluerunt, vel colunt. Et hæc Vigilius ſcribens hæreticis occultè, permanſit ſedens. Hactenus Liberatus, in ſuo breviario de causa Neſtoriana & Eutychiana, cap. 22. Unde patet Vigilium iſta ſcripſiſſe hæreticis, poſt mortem Silverii, non tempore alicujus interregni, ſed quando Vigilius jam ipſe erat ſolus & palàm ab omnibus agnitus Papa Romanus: ſeu quando Vigilius (ut Liberati verba uſurpemus) hæc ſcribens hæreticis occultè, permanſit ſedens.

Liberat. cap. 22.

Vigilii Papæ epiſtola ad Sarziri-cum Antbimum, & Theodoſium & ſocerum.

Hæreſtica fides Vigily.

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

De occaſione quinti œcumenici Concilii, rebuſque in eo geſtis, narratio hiſtorica.

QVintum œcumenicum Concilium, à Iuſtiniano ſeniore Imperatore convocatum, celebratum eſt Conſtantinopoli, Anno Dom. quingenteſimo quinquageſimo tertio, idque hac occaſione. Epiſcopalem Hieroſolymorum ſedem poſt Martyrium obtinuit Macarius, Imperatore Iuſtiniano nondum ei ſuffragante, ejuſque Epiſcoparum comprobante: qui Eccleſiaſticâ deturbatus eſt cathedrâ, eo quod Origenis dogmata tutaretur. Et in ejus locum ſuffectus eſt Euſtochius. hic Euſtochius Hieroſolymorum Epiſcopus, animadvertens illos, qui dogmata Origenis profitebantur, in Paleſtina invaleſcere, & potiſſimum in nova quæ dicebatur Laura, eam ſectam obtinere, omnem curam ac ſtudium eò contulit, ut eos expelleret. Proinde ad novam Lauram profectus, & mandrâ illa occupatâ, illos tanquam communem omnium perniciem inde exigit. Illi autem in varia diſperſi loca, multos in ſuam pellexernnt opinionem. Vnde, jubente Imperatore, Synodus coacta eſt, ad quam ſuos miſit Euſtochius legatos.

Anno Dom 553.

Origeniſtæ.

2. Poſtquam Patres convenere in urbe Conſtantinopolitanâ, cœperunt cauſſam Origenis, Didymi, & Evagrii in medium proferre: eo quòd Græcorum opiniones rectis Eccleſiæ doctrinis perperam illi immiſcuiſſent. Theodorus autem, Cæſariæ Cappadociæ Epiſcopus, illos ab ea diſceptatione, (ut fertur) ad aliam traducere cupiens, cauſam Theodori Epiſcopi Mopſueſtiæ, & Theodoreti, & Ibæ introduxit. Idque non ſine elementiſſima Dei providentiâ (quemadmodum eſt ab Evagrio & Nicephoro Calliſti obſervatum) qui omnes illas res ita adminiſtravit, ut omnis profana & impia doctrina utrimque rejiceretur.

Theodorus Aſcidæ Cæſariæ Cappadociæ Epiſcopus.

3. Neceſſitatem autem inquirendi ac decernendi de Theodoro illo Mopſueſtiæ Epiſcopo, impiiſque Theodoreti & Ibæ ſcriptis, attulit impia ſedulitas quorundam Neſtorianiſmo faventium, qui cùm decreta Synodorum Epheſinæ & Chalcedonenſis apertè accuſare non auderent, aliâ aggreſſi ſunt viâ, ut veritatem per cuniculos ſubruerent: diſperſis impiis ſcriptis Theodori quondam Mopſueſtiæ Epiſcopi, à quo & Neſtorius impium ſuum dogma didicerat. [ut monet Evagr. lib. 1. hiſt. cap. 2. & Iuſtinianus Imp. in epiſtola ad Epiſcopos & Patriarchas, quæ exſtat in collatione primâ quintæ Synodi, & Patres in collatione quarta ejuſdem Synodi paſſim.] & iis etiã diſperſis, quæ adverſus Cyrillum Alexandrinum Epiſcopum ſcripſerat Theodoretus Cyri Epiſcopus, & epiſtola illa, quam Ibas Epiſcopus Edeſſenus ſcripſiſſe memoratus eſt ad Marim Perſam,

Tria capitula.

ſam. Quæ omnia jactabant non eſſe condemnata à Concilio Chalcedonenſi.

4. Ad reprimendam igitur falſam hanc gloriationem, & ad demolienda impia iſta contra veritatem comparata machinamenta, & ad tollendum ſcandalũ, res hæc in Synodo agitata eſt, ac de eâ lata eſt ſententia Synodica. Patres in ea Synodo œcumenica quintâ ipſum Theodorum Mopſueſtiæ Epiſcopum, quamvis jam olim mortuum, anathematizârunt cum ſuis ſceleratis ſcriptis. Theodoretum autem & Ibam, qui ante obitum reſipuerant, & à Chalcedonenſi ſynodo recepti erant, non anathematizârunt, ſed tantummodo illa eorum ſcripta ſuperius commemorata, condemnârunt, propter impietatem quam continebant. Conſiderantes etiam Origenis, Didymi, & Evagrii, eorumque ſequacium cauſam, eos anathematizârunt, eorumque errores exploſerunt. De quibus plura inferiùs invenies, cap. 26, hujus libri. De iſto (ut videtur) Evagrio ſcripſit olim Hieronymus, epiſt. ad Cteſiphontem, quæ incipit; *Non audaciter.* ubi eum vocat Evagrium Ponticum hyperboritam, & cum aliis errorum Magiſtris eum ſcribit ab Epiſcopis damnatum eſſe.

Summa ſententia Synodica de tribus capitulis, & de Origene, &c.

Evagrius Ponticus hæreticus.

5. Præſedit quinto œcumenico Concilio, ſucceſſor Mennæ, Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus. Interfuerunt Concilio & ſubſcripſerunt centum ſexaginta quinque Epiſcopi: in quibus erant Patriarchæ tres, in propria quiſque perſonâ, præſentes, nempe Eutychius Conſtantinopolitanus, Apollinarius Epiſcopus Alexandriæ, & Domnus Epiſcopus Theopolitanæ civitatis, id eſt, Antiochiæ Syriæ. & ab Euſtochio Patriarchâ Hieroſolymitano aderant tres Epiſcopi, legationem pro eo obeuntes. Vigilius autem Patriarcha Romanus, quamvis pro tempore eſſet Conſtantinopoli, noluit intereſſe Concilio, ejuſque decretis, tum tempore Concilii, tum poſtea etiam aliquamdiu reſtitit. Ideóque in exſilium à Iuſtiniano Imperatore relegatus eſt: tandem autem ab exſilio liberatus eſt, Concilio (ut videtur) conſentiens.

Eutychius præſes quintæ Synodi. Patres ſynodici.

Vigilius Papa Rom.

6. Hæc ex Iuſtiniani Imperatoris ad Epiſcopos Conſtantinopoli degentes epiſtolâ, quæ exſtat in collatione primâ quintæ Synodi œcumenicæ, & ex ejuſdem Synodi ſententia ſynodicâ in octava collatione. Item ex Evagr. lib. 4. hiſt. Eccleſ. capp. 36. & 37. & Niceph. Calliſt. lib. 17. hiſt. Eccl. capp. 26. 27. 28 & Liberat. breviat. capp. 23. & 24. & Anaſtaſio bibliothecario in vita Vigilii Papæ, & ex Conſtituto ipſius Vigilii de tribus capitulis, quod ipſo Concilii tempore conſcripſit; quod è bibliotheca Vaticana per Annales Cardinalis Baronii acceptum Severinus Binius ſubjunxit epiſtolis Vigilii; in ſecunda parte Tomi 2. Conciliorum, edit. Colon. & tom. 4. edit. Pariſ. Item ex ejuſdem Binii notis in vitam Vigilii ab Anaſtaſio ſcriptam, & notis in Concilium œcumenicum quintum, Item ex S. Cyrilli Alexandrini epiſtola ad clericos & Lamponem presbyterum. & ex epiſtola Rabbulæ Epiſcopi Edeſſeni ad S. Cyrillum. Item ex libellis qui tranſmiſſi ſunt ab Epiſcopis, & Clericis, & Monachis, & cæteris magnæ Armeniæ & Perſidis & aliis gentibus, Proclo ſanctiſſimo Epiſcopo Conſtantinopolitanæ civitatis. prout exſtant illæ Cyrilli & Rabbulæ epiſtolæ unà cum exceptis ex memoratis libellis, in Collatione quartâ quinti Concilii œcumenici. Item ex fragmentis quæ ex variis deſumta autoribus, & res in quinto œcumenico Concilio geſtas declarantia, exſtant in editione Biniana ſtatim poſt octavam Collationem quinti Concilii.

7. Obſervant autem & citant in collatione quintâ Patres quinti Concilii œcumenici, hæc (ad Theodoſium Imp. ſcripta) S. Cyrilli Alexandrini verba; Theodorus quidam fuit, & ante eum Diodorus: hic quidem Tarſi civitatis, ille verò Mopſueſtiæ. Iſti Neſtorii impietatis Patres fuerunt. In ſuis enim libris, quos compoſuerunt, immaniter blaſphemaverunt contra Chriſtum omnium noſtrum Salvatorem, neſcientes ipſius myſterium. Voluit igitur impius Neſtorius, quæ ſunt illorum, in medium proferre, & expulſus eſt à Deo de ſacra aula. Hæc ibi Cyrillus.

Cyrillus de Theodoro Mopſueſtiensi & Diodoro Tarſensi.

8. Quamvis autem Theodorum Aſcidam Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum, Origenis & Origeniſtarum fautorem ac defenſorem fuiſſe, ſcribat Liberatus Carthaginenſis Eccleſiæ diaconus: eodemque permovente Theodoro dilatam eſſe in quinta Synodo quæſtionem de Origeniſtis, & ad tria capitula primum dijudicanda Patres ſe contuliſſe ſcribant Evagrius & Nicephorus Calliſti. Vtrique tamen relationi repugnare videntur ipſius Theodori Aſcidæ verba in quinta Synodo œcumenica, Collatione quintâ. ubi memoratus Theodorus Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, & Ioannes Epiſcopus Nyſſæ, & Baſilius Epiſcopus novæ Iuſtinianopoleos, in ſynodo ſurgentes, ut hæreticos in hæreſi jam mortuos jure anathematizari oſtendant, argumentantur etiam ab exemplo Origenis, & ab hoc ipſius quintæ Synodi decreto contra Origenem ſancito. Et multos *(inquiunt)* etiam alios invenimus poſt mortem anathematizatos. Nec non etiam Origenem, & ſi ad tempora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperiùs aliquis recurrerit, poſt mortem inveniet anathematizatum: quod etiam nunc in ipſo fecit & veſtra ſanctitas, & Vigilius religioſiſſimus Papa antiquioris Romæ. Hæc ibi Theodorus Epiſcopus Cæſarienſis, cum Ioanne & Baſilio. Vnde conſtat Theodorum damnationi Origenis conſenſiſſe, eamque approbâſſe, & priùs damnatum eſſe à quintæ Synodi Patribus Origenem ejuſque ſequaces, quàm perventum ſit ad examen trium capitulorum.

De Theodoro Aſcida Cæſarienſi.

9. Et hoc quidem affirmat etiam Liberatus in breviario, cap. 23. ubi ait, damnationi Origenis ſubſcripſiſſe Mennam Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum, alioſque Conſtantinopoli repertos Epiſcopos. Deinde eam in Origenem ſcriptam anathematis damnationem directam eſſe Vigilio Romano Epiſcopo, & Zoilo Alexandrino, & Euphræmio Antiocheno, & Petro Hieroſolymitano: eiſque eam accipientibus & ſubſcribentibus, Origenem damnatum eſſe mortuum, qui vivens olim fuerat ante damnatus. De qua damnatione ait, [cap. 24.] Theodorum Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum ita doluiſſe, ut dolore damnationis ejus, ad Eccleſiæ conturbationem, damnationem molitus ſit in Theodorum Mopſueſtenum, eo quòd Theodorus multa opuſcula edidiſſet contra Origenem, &c. ubi pluribus invehitur contra Theodorum Cæſareenſem; & trium capitulorum, præſertim Theodori Mopſueſteni, defenſionem non obſcurè profitetur Liberatus. ac propterea non immeritò ſuſpecta eſſe poteſt ejus de Theodoro Cæſarienſi relatio.

Menda de narratione Liberati.

10. Fieri etiam potuit, ut ſparſa hæc à Theodori Cæſareenſis adverſariis fama poſteriores ſcriptores

ſcriptores Euagrium & Nicephorum in errorem induxerit. Ipſe Liberatus ait, Theodorum Cæſareenſem ſub nomine Catholico Acephalis ſtuduiſſe. Vnde patet Theodorum nullus hæreſeos apertam defenſionem ſuſcepiſſe. Quod autem eum diffamare conetur Liberatus tanquam ſecta Acephalum, & ſub nomine Catholico Acephalis ſtudentem, nihil per hoc decedet exiſtimationi Theodori apud cordatum lectorem, qui ſatis ſciat totam quintam Synodum, omneſque eam recipientes, illa falſa ſuſpicione & calumniâ impetitos & oneratos eſſe à defenſoribus trium capitulorum. Vide Iſidor. Hiſpal. de viris illuſtribus, cap. 4.

Concilia-tio hiſtoria cum ſynodi aliis.

11. Veriſimilius eſt autem, (vt hiſtoricorum relationes cum actis Synodi exſtantibus conciliemus) Theodorum Cappadocem Monachorum ab Euſtochio expulſorum querelam & lamentationem Imperatori notam feciſſe, hortatumque eſſe, vt indicto Conventu Eccleſiaſtico ſecundùm æquitatem de ea cauſa ſtatueretur: & re diligenter inquiſitâ damnatum eſſe Origenem, ſedente Menna Patriarchâ. Poſtea autem præſidente Eutychio ſucceſſore Menæ, ab eiſdem Patribus [etſi non omnibus] qui Origenem damnaverant, aliiſque in concilio œcumenico congregatis, damnata eſſe tria capitula, & poſt trium capitulorum damnationem, repetitam eſſe & confirmatam illam Origenis ejuſque errorum damnationem.

De Vigilii autem Epiſcopi Romani conſtituto plura (Deo volente) monebimus infrà, cap. 27.

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

Sententia Synodica quinti œcumenici Concilii, de tribus capitulis, ex Collatione octava illius Concilii, cui ſententiæ ſubſcripſerunt centum ſexaginta quinque Epiſcopi, anno Dom. 453. & Imperii Iuſtiniani ſenioris, anno 27.

Matth. 25.

MAgno Deo & Salvatore noſtro Ieſu Chriſto, ſecundùm parabolam in Evangeliis dictam, pro uniuſcuiuſque viribus talenta diſtribuente, & operam eorum opportuno tempore exigente, ſi is qui creditum ſibi unum talentum ſine diminutione ſervavit, eo quod non operatus eſt, & amplificavit hoc quod ſibi creditum eſt, condemnatur: quanto majori & horribili judicio ſubjacet, qui non ſolum de ipſo neglexerit, ſed etiam aliis ſcandali & perturbationis cauſam præbuerit? cum ſit omnibus fidelibus manifeſtum, quod quando de fide ratio moveatur, non ſolùm impius condemnatur, ſed etiam ille, qui poteſt quidem prohibere impietatem, negligit verò aliorum correctionem. Et nos igitur, quibus regere Eccleſiam Domini creditum eſt, timentes maledictionem, quæ imminet his qui negligenter opera Domini faciunt, feſtinamus bonum fidei ſemen purum conſervare ab impietatis zizaniis, quæ ad inimico inſeminantur. Quoniam igitur videbamus, quod Neſtorii ſequaces conati ſunt per Theodorum impium, qui Mopſueſtiæ fuit Epiſcopus, & impia ejus conſcripta, & inſuper per ea quæ impiè Theodoretus conſcripſit, & per epiſtolam ſceleratam, quæ ab Iba dicitur ad Marim Perſam ſcripta eſſe, ſuam impietatem Dei Eccleſiæ applicare: ideo ad eorum quæ movebantur, correctionem ſurreximus, & pro Dei voluntate, & juſſione piiſſimi Imperatoris vocati, ad hanc regiam urbem convenimus.

Vide lib. 5. cap. 30. §. 14. Hier. 48. 10.

2. Et quia contingit Vigilium religioſiſſimum in hac regia urbe degentem, omnibus intereſſe quæ his tribus capitulis annotata ſunt, & tam ſine ſcriptis, quàm in Scripturis ea ſæpius condemnâſſe, poſtea tamen & conſenſit in ſcriptis in Concilio convenire, & diſceptare unà nobiſcum de his tribus capitulis, ut definitio communiter ab omnibus nobis præbeatur fidei rectæ conveniens; piiſſimus Imperator ſecundum quod inter nos placuit, tam ipſum quàm nos hortatus eſt communiter convenire, eo quòd Sacerdotes decet, communibus quæſtionibus finem communem imponere. Vnde neceſſariò perivimus ipſius reverentiam, ſcriptas ſuas promiſſiones adimplere. Nec enim juſtum eſſe, amplius ſcandalum pro tribus iſtis Capitulis creſcere, & Dei Eccleſiam conturbari. Et pro his ad memoriam eius perduximus magna illa Apoſtolorum exempla, & Patrum traditiones. Licet enim ſancti Spiritûs gratia & circa ſingulos Apoſtolos abundaret, vt non indigerent alieno conſilio ad ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, ſi oporteret gentes circumcidi, definire, priuſquàm communiter congregati, divinarum ſcripturarum teſtimoniis unuſquiſque ſua dicta confirmaverunt.

Necessitas atque utilitas ſynodorum.

3. Vnde communiter de eo ſententiam protulerunt, ad gentes ſcribentes. Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil aliud imponere vobis oneris præterquam neceſſaria, vt abſtineatis ab immolaris ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. *Actor. 15. 29.*

4. Sed & ſancti Patres, qui per tempora in ſanctis quatuor Conciliis convenerunt, antiquis exemplis utentes, communiter de exortis hæreſibus & quæſtionibus diſpoſuerunt, certo conſtituto, quod in communibus diſceptationibus, cum proponuntur quæ ex utraque parte diſcutienda ſunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacii.

5. Nec enim poteſt in communibus de fide diſceptationibus aliter veritas manifeſtari, cum unuſquiſque proximi adjutorio indiget, ſicut in Proverbiis dicit Salomon: *Frater fratri adjutorium præſtans exaltabitur ſicut civitas munita: valet verò ſicut regnum fundatum*: Et iterum in Eccleſiaſte dicit: *Optimi duo quam unus, quibus eſt merces bona in labore ipſorum.* Sed etiam ipſe Dominus dicit: *Amen dico vobis ſi duo ex vobis convenerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierunt, continget illis à Patre meo qui in cœlis eſt, ubicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum in medio ipſorum.* *Prov. 18. 19. Eccleſ. 4. 9. Matth. 18. 19. 20.*

Recuſat Vigilius intereſſe Concilio.

6. Cùm autem ſæpius & à nobis omnibus invita-

Digitized by Google

tis, & insuper glorioſiſſimis Iudicibus miſſis ad ipſum à piiſſimo Imperatore, promiſit per ſe ipſum de iiſdem tribus capitulis ſententiam proferre: hujuſmodi reſponſo audito. Apoſtoli nos admonitiones in corde habentes, quod unuſquiſque pro ſe rationem reddet Deo, timentes autem & judicium imminens eis, qui vel unum ex minimis ſcandalizant, quanto magis Imperatorem ita Chriſtianiſſimum, & populos & Eccleſias totas; & quod dictum à Deo ad Paulum: *Ne timeas, ſed loquere, & ne taceas; quoniam ego ſum tecum, & nemo poterit nocere tibi*: congregati ante omnia compendiosè confeſſi ſumus fidem illam tenere, quâ Dominus noſter Ieſus Chriſtus verus Deus tradidit ſanctis ſuis Apoſtolis, & per eos ſanctis Eccleſiis, & qui poſt illos fuerunt ſancti Patres & doctores Eccleſiæ, creditis ſibi populis tradiderunt. Tenere autem & ſervare & prædicare ſanctis Eccleſiis confeſſi ſumus hanc fidei confeſſionem, quam latiùs expoſuerunt trecenti decem & octo ſancti Patres Nicææ congregati, qui ſanctum Mathema ſive ſymbolum tradiderunt: inſuper autem & centum quinquaginta in Conſtantinopoli collecti expoſuerunt, qui eandem fidei confeſſionem ſequuti ſunt & eam explanaverunt: & ducentorum ſanctorum Patrum prius Epheſi collectorum pro eadem fide conſenſum: & quæ à ſexcentis triginta Chalcedone congregatis definita ſunt pro una eademque fide, quam & ipſi ſequuti prædicaverunt. Eos autem, qui pro tempore condemnati vel anthematizati à Catholica Eccleſia & prædictis quatuor Conciliis ſunt, confeſſi ſumus condemnatos & anathematizato; habere.

Rom. 14. 12. *Matth.* 18. 6. *Scandalum.*

Act. 18. 9. *Pergit Synodus ſine Vigilio.*

Primum capitulum. Atrocitas blaſphemiarum Theodori Mopſueſteni.

7. Cumque hæc ita confeſſi ſumus; initium fecimus examinationis trium capitulorum: & propoſuimus prius de Theodoro Mopſueſteno: & cum in medio prolatæ ſunt blaſphemiæ codicibus inſertæ, mirati ſumus Dei in his patientiam, quod non divino igni ſtatim incenſa eſt lingua & mens, quæ hæc eructavit. Et nunquam conceſſiſſemus procedere lectorem prædictarum blaſphemiarum, pro ſola memoria illarum indignationem Dei timentes, (utpote unaquaque blaſphemia magnitudinè impietatis antecedentem ſuperante, & mentem auditoris fundituspenetrante) niſi eos qui talibus blaſphemiis gloriantur, videremus indigere confuſione per manifeſtationem earum iis inferendam: ut nos omnes zelo blaſphemiarum contra Deum expoſitarum incenſi, & in medio lectionis & poſt ipſam, inclamationes & anathematiſmos contra Theodorum ut viventem & præſentem faceremus; propitius ſis Domine, dicentes; nec Dæmones auſi ſunt talia contra te loqui.

8. O intolerabilem linguam illam! O pravitatem viri! O altam illam manum, quam extendit contra Creatorem ſuum! Scripturas ſcire miſer ille pollicitus, non meminit Oſeæ Prophetæ dicentis, *Væ illis, quoniam exſilierunt à me: famoſi facti ſunt, quoniam impii fuerunt in me, iniqua locuti ſunt adverſus me, & adverſum me excogitantes loquuti ſunt peſſima, ideo cadent in framea propter improbitatem linguæ ſuæ. hic contemtus eorum in ſinu eorum: quia tranſierunt teſtamentum meum, & adverſus legem meam impiè egerunt.* Iſtis Theodorus impius merito ſubjicitur. Prophetias enim, quæ de Chriſto ſunt, rejiciens, feſtinavit diſpenſationis pro noſtra ſalute magnum myſterium, quantum ad ſe pertinet, reprobare: fabulas tantummodo ad riſum propoſitas gentibus divina eloquia, multis modis conatus oſtendere; & contempſit tam alias Propheticas pronunciationes contra impios factas, & quod dixit divinus Habacuc de his qui mendaciter docent: Væ qui adæquat proximum ſibi everſione turbata, & inebriat eum, ut inſpiciat ſpeluncas eorum: id eſt, tenebroſas & omnino à luce alienas doctrinas eorum.

Hoſ. 7. 13.

Hoſ. 8. 1.

Hab. 2. 15. *Græc. LXX.*

9. Et quid oportet multa dicere? liceat volentibus codices impii Theodori præ manibus accipere, vel quæ ex impiis codicibus ejus, geſtis apud nos habitis inſerta ſunt, impia capitula, & invenire nimiam inſaniam, & nefanda illa quæ dixit. Vlterius enim procedere, & iterum memoriâ repetere nefanda illa veremur. Recitata nobis ſunt & quædam à ſanctis Patribus contra illum & omnes hæreticos ſuperantem ejus inſaniam conſcripta, & inſuper hiſtoriæ, & leges imperiales, illius impietatem ab initio divulgantes.

Hæretici etiam poſt mortem anathematizantur.

10. Et quoniam poſt hæc omnia, impietatis illius defenſores, injuriis contra Creatorem ſuum dictis gloriantes, dicebant non oportere eum poſt mortem anathematizare; licet cognoſceremus Eccleſiaſticam de impiis traditionem, quod & poſt mortem hæretici anathematizantur; tamen neceſſarium putavimus & de hoc perſcrutari, & tertur in geſtis, quomodo diverſi hæretici & poſt mortem anathematizati ſunt: & per multa manifeſtatum eſt apud nos, quòd qui hæc dicunt, nullam curam Dei judicatorum faciunt, nec Apoſtolicarum pronunciationum, nec Paternarum traditionum. Libenter utique interrogemus eos, quid dicant de Domino dicente de ſe ipſo: *Qui crediderit in eum, non judicatur. Qui autem non crediderit in eum, jam judicatus eſt; quia non crediderit in nomine unigeniti Filii Dei*, & Apoſtolo clamante; *Licet nos, aut Angelus de cœlo Evangelizaverit vobis, præterquam evangelizabimus vobis: anathema ſit! ſicut prædiximus & nunc iterum dico: ſi quis vobis evangelizaverit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit.* Domino enim, quod jam judicatus eſt, dicente, & Apoſtolo etiam Angelos, ſi docerent præter quod evangelizati ſumus, anathematizante, quomodo præſumunt dicere, qui omnia audent, de vivis tantummodo hæc dicta eſſe, aut ignorant, magis autem ſcientes ignorare confingunt, quod judicium anathematis nihil aliud eſt, niſi ſeparatio à Deo. Quòd impius, licet non verbo ab aliquo ſuſcepiſſet, tamen anathema re ipſa ſibi infert, per ſuam impietatem ſemetipſum à vera vita ſeparans. Quid autem dicunt & ad Apoſtolum iterum dicentem; hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correctionem evita, ſciens quoniam perverſus eſt huiuſmodi homo, & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus?

Ioan. 3. 18.

Gal. 1. 8. 9.

Tit. 3. 10.

11. Quibus conſonantia ſanctæ memoriæ Cyrillus in libris, quos contra Theodorum ſcripſit, ita dicit: Evitandi ſunt illi, qui tam peſſimis culpis detinentur, ſive in vivis ſunt, ſive non; à nocente enim ſemper refugere neceſſarium eſt, & non ad perſonam magis reſpicere, ſed ad hoc quod Deo placet. Et iterum idem ſanctæ memoriæ Cyrillus ſcribens ad Ioannem Epiſcopum Antiochiæ, & congregatam ibi Synodum, de Theodoro utpote una cum Neſtorio anathematizato, ita dicit; Erat igitur neceſſarium, claram propterea ducere feſtivitatem,

vitatem, expulsâ certè omni voce à quocumque dictâ, quæ consonat Nestorii blasphemiis. Processit enim adversus omnes qui eadem sapiunt, vel sapuerunt aliquando, quod absolutè nos & vestra sanctitas dixit : anathematizamus illos, qui dicunt filios duos, & duos Christos. Vnus enim, vt dictum est, prædicatur à nobis & vobis Christus & Filius & Dominus, unigenitus & homo, secundùm vocem sapientissimi Pauli. Sed etiam in epistola ad Alexandrum, & Martinianũ, & Ioannem, & Paregorium, & Maximum Presbyteros, & Patres Monachorum, & eos qui cum ipsis erant solitariam vitam exercentes, ita dicit; Iam quidem & sancta synodus Ephesi secundùm Dei voluntatem congregata, contrà Nestorianam perfidiam justâ & subtili prolata sententiâ, & aliorum vaniloquia, qui vel postea futuri sunt, vel jam fuerunt, eadem illi sapientes & dicere vel scribere tale aliquid præsumentes, unâ cum ipso condemnavit; æqualem condemnationem eis imponens. Consequens enim erat, uno semel pro suis tam profanis vaniloquiis condemnato, non contra unum tantum venire; sed (vt ita dicam) contra omnem eorum hæresin, sive calumniam, quam fecerunt contra pia Ecclesiæ dogmata, duos colentes filios, & dividentes individuum, & anthropolatriæ crimen inferentem cœlo & terræ. Adorat enim nobiscum supernorum spirituum sancta multitudo unum Dominum Iesum Christum.

12. Sed etiam Augustini religiosæ memoriæ, qui inter Africanos Episcopos splenduit, diversæ epistolæ recitatæ sunt, significantes quod oportet hæreticos & post mortem anathematizare. Talem autem Ecclesiasticam traditionem & alii Africani reverendissimi Episcopi servaverunt: sed & Romana sancta Ecclesia quosdam Episcopos & post mortem anathematizavit, licet pro fide in vita sua non essent accusati: & utrumque apud nos habita gesta significant.

13. Sed quoniam evidentissimè veritatem impugnantes Theodori & ipsius impietatis discipuli, quædam verba sanctæ memoriæ Cyrilli & Procli proferre conantur, quasi pro Theodoro scripta opportunum est propositis aptare verba Prophetæ dicentis: *quia rectè sunt viæ Domini, & justi ambulant in eis: impii autem infirmabuntur in eis.* Nam & isti malè excipientes ea, quæ bene & opportunè à sanctis istis Patribus scripta sunt, & excusantes excusationes in peccatis, hæc verba proferunt. Apparent enim Patres non liberantes anathemate Theodorum, sed dispensativè talibus quibusdam utentes verbis, propter defensores Nestorii & ejus impietatis, vt ab hujusmodi errore eos abstrahentes, ad perfectum deducerent, & docerent non solùm discipulum impietatis Nestorium addicere, sed etiam doctorem ejus Theodorum. Itaque & in ipsis dispensationis verbis suam Patres intentionem ostendunt de eo, quod oportet anathematizari Theodorum, sicut per plurima in gestis apud nos habitis demonstratum est ex his, quæ ad condemnationem Theodori & ejus impietatis Cyrillus & Proclus sanctæ memoriæ scripserunt. Et talem dispensationem in divina Scriptura est invenire: ad hoc & Paulus Apostolus in principio prædicationis fecisse ostenditur, propter eos qui ex Hebræis erant, Timotheum circumcidens, vt per hanc dispensationem & condescensionem ad perfectum eos deduceret. Vnde postea interdicens circumcisionem, ad Galatas ita scripsit:

Ecce ego Paulus dico vobis, quod si circumcidamini, Christus vobis nihil prodesse. Inveniamus autem & illud quod solent hæretici facere, & à Theodori defensoribus factum. Quædam enim ex his quæ SS. Patres scripserunt, circumcidentes, quædam verò falsa ex semetipsis componentes & confingentes, Cyrilli sanctæ memoriæ epistolâ conabantur, quasi ex testimonio Patrum, prædictum impium Theodorum anathemate liberare: in quibus & ipsis veritas demonstrata est, his quidem quæ circumcisa erant, per sequentiã anteriorum & posteriorum perfectis, mendacio autem falsitatis per collationem eorum quæ vera erant, per omnia convicto. In omnibus autem illis, qui talia vana loquuntur, secundùm quod scriptum est; *Confidunt falsis, & loquuntur vana: quia concipiunt dolorem & pariunt iniquitatem, telam aranea texentes.*

Mos hæreticorum

Esai. 57.

14. His ita de Theodoro & ejus impietate discussis, pauca & ex his quæ impiè à Theodorito conscripta sunt contra rectam fidem, & duodecim capitula sancti Cyrilli, & contra Ephesinam primam synodum, nec non quæ iam ad defensionem Theodori & Nestorii impiorum ab eo conscripta, ad satisfactionem legentium in gestis apud nos confectis recitari & inseri perspeximus, vt sciant omnes, quod judicentur & anathematizantur. Tertio loco epistola, quam dicitur Ibas ad Marim Persam scripsisse, ad examinationem proposita, necessarium esse perspeximus & eam recitari. Statim igitur ex ipsa lectione impietas ei inserta omnibus manifestata est.

Secundum Capitulu.

Tertium Capitulu.

15. Et oporteret quidem, usque adhuc quæstione factâ, condemnationem & anathematismum prædictorum trium capitulorum facere: sed quia Theodori & Nestorii impiorum defensores alio modo machinabantur confirmare eorum personas & impietatem, & dicebant illam impiam epistolam, quæ laudat & defendit Theodorum & Nestorium, & eorum impietatem, susceptam esse à sancto Chalcedonensi Concilio; necessarium esse putavimus per omnia ostendere, liberam esse sanctam Synodum ab impietate quæ in epistola continetur, eo quòd, qui talia dicunt, nõ favore sancti Concilii hoc faciunt, sed vt per ejus nomen, suam impietatem confirmarent. Et ostendebatur in gestis, quod & anterioribus temporibus accusatus est Ibas propter eandem impietatem, quæ & in epistola continetur, Primò quidem apud Proclum sanctæ memoriæ Episcopum Constantinopolitanum, postea verò apud Theodosium piæ recordationis, & Flavianum qui post Proclum Episcopus ordinatus est: qui & causæ examinationem delegaverunt Photio Episcopo Tyri, & Eustachio Episcopo Berytiorum civitatis. Postea verò inculpatus idem Ibas, ab Episcopatu dejectus est. His ita subsequutis, quomodo præsumunt aliqui dicere, istam impiam epistolam susceptam esse à sancto Chalcedonensi Concilio, eamque per omnia se juxtam esse sanctum Chalcedonense Concilium? Tamen, ne quæcunque remaneret occasio iis, qui tales calumnias applicant sancto Chalcedonensi Concilio, recitari perspeximus ea, quæ apud sanctas Synodos, Ephesinam primam, & Chalcedonensem, oro epistolis sanctæ memoriæ Cyrilli, & religiosæ memoriæ Papæ antiquioris Romæ Leonis mota sunt. Et cum ex his accepissemus, quòd non aliter oportet suscipi quæ ab aliquo scribuntur, nisi priùs rectæ fi-

Nestorium anthropolatra.

Prov.

Hos. 14. vers. vlt.

Act. 16. 3.

Galat. 5. 2.

dei sanctorum Patrum consonare demonstrentur, interlocuti sumus recitari & definitionem, quæ de fide exposita est à sancto Chalcedonensi Concilio, vt conferantur quæ in epistola, & quæ in definitione continentur. Quo facto demonstratum est, contrariam per omnia epistolam esse his quæ in definitione continentur. Nam definitio quidem consonat his quæ judicata sunt, pro una eademque fide tam a trecentis decem & octo sanctis Patribus, quam à centum quinquaginta, & iis qui prius Ephesi convenerunt: impia autem epistola illa continent, quæ Theodorus & Nestorius hæretici blasphemaverunt, & defendit eos, & doctores sibi adscribit; sanctos autem Patres hæreticos vocat. Et illud autem omnibus facimus manifestum, quod nec partes interlocutionum unius vel secundi, quibus utuntur Theodori & Nestorii sequaces, præterire sustinuimus, sed & istis, & aliis omnibus interlocutionibus in medio prolatis, & his quæ in eis continentur consideratis, invenimus quòd non aliter passi sunt prædictum Ibam suscipere, priusquam exegissent cum Nestorium, & impia ejus dogmata, quæ in epistola vindicantur, anathematizare. Et hoc fecerunt tam alii religiosi Episcopi prædicti sancti Concilii, quàm ibi deo, quorum interlocutionibus quidem uti conantur. Hoc enim & in Theodorito observaverunt, & exegerunt eum anathematizare ea, pro quibus accusabatur. Si igitur Ibam non alio modo suscipere sustinuissent, nisi impietatem, quæ in epistola continetur, condemnasset, & subscripsisset definitioni, quæ pro fide à sancto Concilio data est, quomodo conatur dicere, susceptam esse impiam epistolam ab eodem sancto Concilio? *Quæ enim* vt verè dicamus, *participatio est justitiæ & iniquitatis? & quæ societas est luci cum tenebris? quæ autem conventio est Christi cum Belial? aut quæ pars est fideli cum infideli? quæ autem est commixtio templo Dei cum idolis?* 2. Cor. 6. 14. 15. 16.

16. Reperitis igitur omnibus quæ apud nos acta sunt, rectum conspicere, quòd suscipimus sanctas quatuor Synodos, id est, Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, & Chalcedonensem, & quæ pro una eademque fide definierunt, prædicavimus & prædicamus. Eos autem qui hæc non suscipiunt, alienos Catholicæ Ecclesiæ judicamus, condemnamus autem & anathematizamus, unà cum omnibus aliis hæreticis, qui condemnati & anathematizati sunt à prædictis sanctis quatuor Conciliis, & à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, & Theodorum qui Mopsuestiæ Episcopus fuit, & impia ejus conscripta: & quæ impiè Theodoritus conscripsit contra rectam fidem & contra duodecim capitula sancti Cyrilli, & contra Ephesinam primam Synodum, & quæ ad defensionem Theodori & Nestorii ab eo scripta sunt. Super hæc anathematizamus & impiam epistolam, quam dicitur Ibas ad Maxim Persam scripsisse, quæ denegat Deum Verbum de sancta Dei genitrice & semper Virgine Maria incarnatum, hominem factum esse; & sanctæ memoriæ Cyrillum, qui rectè docuit, tanquam hæreticum & similiter Apollinario scribentem criminatur; & inculpat quidem Ephesinam primam Synodum, tanquam sine examinatione & quæstione Nestorio ab ea depositio, & duodecim dicti Cyrilli capicula impia & contraria rectæ fidei vocat; defendit autem Theodorum, & Nestorium, & impia eorum dogmata & conscripta. Prædicta igitur tria capitula anathematizamus, id est, Theodorum impium Mopsuestenum cum nefandis ejus conscriptis: & quæ impie Theodoritus conscripsit, & impiam epistolam quæ dicitur Ibæ, & defensores eorum, & qui scripserunt vel scribunt ad defensionem eorum, vel recta ea dicere præsumunt, vel omnino impietatem eorum nomine sanctorum Patrum, aut sancti Chalcedonensis Concilii defendere aut defendere conantur.

Confessio.

Anathematizatur hæresis, & tria capitula.

17. His itaque cum omni subtilitate dispositis, in memoria tenentes promissiones de sancta Ecclesia factas, & qui dixit *Quod porta inferni non prævalebunt adversus eam*, id est, hæreticorum mortiferæ linguæ; recordantes autem & quæ per Oseam de ea prophetata sunt, in quibus dicit: *Et sponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum*: hæreticorum quidem efferatas linguas, & eorum impiissima conscripta, & eosdem ipsos hæreticos, qui usque ad mortem in sua impietate permanserunt, Patri mendacii diabolo connumerantes, illis dicimus: *Ecce omnes vos ignem accenditis, & convalescere facitis flammam ignis: ambulabitis in lumine ignis vestri, & per flammam quam accendistis.* Nos autem manducatum habentes, per doctrinam rectam exhortari populum, & loqui in Cor Hierusalem, id est, Dei Ecclesiam, merito existimare quidam injustitia festinamus, vindemiantes fructum vitæ, & illuminantes nobis ipsis lumen scientiæ ex divinis Scripturis, & Patrum doctrina, necessarium esse putavimus capitulis comprehendere, & prædicationem veritatis, & hæreticorum, nec non eorum impietatis condemnationem. *Matth. 16. 18.* *Hos. 2. 20.* *Esai. 50. 11.* *Tit. 1. 9.* *Esai. 9. 18.* *Hier. 10. 22.*

Sequuntur anathemata eorum distincta capitula.

1. Si quis non confitetur Patris & Filii & Spiritus Sancti unam naturam sive substantiam, & unam virtutem & potestatem, Trinitatem consubstantialem, unam Deitatem in tribus subsistentiis sive personis adorandam, talis anathema sit. *Unus enim Deus & Pater, ex quo omnia; & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia; & unus Spiritus Sanctus, in quo omnia.* 1. Cor. 8. 6. & 12. 8. 11.

II. Si quis non confitetur Dei Verbi duas esse nativitates, unam quidem ante secula ex Patre sine tempore incorporaliter; alteram verò in ultimis diebus ejusdem ipsius qui de cœlis descendit, & incarnatus de sancta gloriosa Dei genitrice & semper Virgine Maria, natus est ex ipsa, Talis anathema sit.

III. Si quis dicit, alium esse Deum Verbum qui miracula fecit; & alium Christum qui passus est, vel Deum Verbum cum Christo esse nascente de muliere, vel in ipso esse ut alterum in altero, & non unum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum Dei Verbum incarnatum & hominem factum, & ejusdem ipsius miracula, & passiones quas voluntariè carne sustinuit, talis anathema sit.

IV. Si quis dicit: Secundum gratiam, vel secundum operationem, vel secundùm dignitatem, vel secundum æqualitatem honoris, vel secundum auctoritatem, aut relationem, aut affectum, aut virtutem, [κατὰ χάριν, ἢ κατ' ἐνέργειαν, ἢ κατ' ἀξίαν, ἢ κατ' ἰσοτιμίαν, ἢ κατὰ σχέσιν, ἢ κατὰ ῥοπὴν, ἢ κατὰ δύναμιν,] unitionem Dei Verbi ad hominem factam esse vel secundum bonam voluntatem, [ἢ κατ' εὐδοκίαν,] quasi quod placuit Deo Verbo homini, eo quòd bene visum est ei de ipso, sicut Theodorus insaniens dicit: vel secundum homonymiam, per quam Nestoriani Deum Verbum

Gratia ipsa desumpsimus ex Justiniani Imperatoris Confessione recta fidei, quæ exstat in fragmentis quinta Synodi [illegible] reperiri [illegible] C. Wil. edit. Paris.

bum Filium & Christum vocantes,& hominem separatim [κεχωρισμένως] Christum & Filium nominâtes,& duas personas evidenter dicentes, per solam nominationem [κατὰ μόνην τὴν προσηγορίαν,] & honorem & dignitatem,& adorationem, unam personam,& unum Filium & unum Christum confingunt dicere:sed non confitentur unitatem [ἕνωσιν] Dei Verbi ad carnem animatam animâ rationabili & intellectuali, secundùm compositionem sive secundùm subsistentiam factam esse,sicut sancti Patres docuerunt, & ideo unam ejus subsistentiam compositam [μίαν αὐτοῦ τὴν συνθετὸν ὑπόστασιν] qui est Dominus noster Iesus Christus. Vnus de sancta Trinitate, talis anathema sit.Cum enim multis modis unitas intelligatur, qui impietatem Apollinarii & Eutychetis sequuntur, interemtionem eorum quæ convenerunt, colentes; unitionem secundùm confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorii sequaces, divisione gaudentes, affectualem unitatem introducunt. Sancta Dei Ecclesia utriusque perfidiæ impietatem rejiciens,unitionem Dei Verbi ad carnem secundùm compositionem confitetur, quod est secundùm subsistentiam. Vnitio enim per compositionem in mysterio Christi non solùm inconfusè ea quæ convenerunt, conservat, sed nec divisionem suscipit.

V. Si quis unam subsistentiam Domini nostri Iesu Christi sic intelligit, tanquam suscipientem plurimarum subsistentiarum significationem, & per hoc introducere conatur in mysterio Christi duas subsistentias,seu duas personas,& duarũ personarum quas introducit, unam personam dicit secundum dignitatem,& honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt,& calumniantur sanctam Chalcedonensem Synodum tanquam secundùm istum impium intellectum unius subsistentiæ utentem vocabulo, sed non confitetur Dei Verbum carni secundùm subsistentiam unitum esse, & propter hoc unam ejus subsistentiam, seu unam personam,& sic & sanctum Chalcedonense Concilium unam subsistentiam Domini nostri Iesu Christi confessum esse, talis anathema sit.Nec enim adjectionem personæ vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas ex incarnato uno de sancta Trinitate Deo Verbo.

VI. Si quis abusivè & non verè Dei Genitricem dicit sanctam gloriosam semper Virginem Mariam,vel secundùm relationem, quasi homine puro nato, sed non Deo Verbo incarnato & nato ex ipsa, referendâ autem, sicut illi dicunt, hominis nativitate ad Deum Verbum, eo quòd cum homine erat nascente, & calumniatur sanctam Chalcedonensem Synodum, tanquam secundùm istum impium intellectum,quem Theodorus execrandus adinvenit, Dei Genitricem Virginem dicentem,vel qui hominis genitricem vocat, aut Christotocon, id est, Christi genitricem,tanquam si Christus Deus non esset,& non propriè & verè Dei Genitricem ipsam confiteretur,eo quòd ipse qui ante secula ex Patre natus est Deus Verbum, in ultimis diebus ex ipsa incarnatus & natus est, & sic piè & sanctam Chalcedonensem Synodum Dei Genitricem eam esse confessam,talis anathema sit.

VII. Si quis in duabus naturis dicens, non ut in Deitate & humanitate, unum Dominum nostrum Iesum Christum, cognosci confitetur, ut per hoc significet differentiam naturarum, in quibus inconfuse ineffabilis unitio facta est, neque Deo Verbo in carnis naturam transmutato, neque carne in Verbi naturã transducta,(manet enim utrumque hoc quod est natura, etiam factâ unitate secundùm subsistentiam) sed pro divisione per partem,talem excipit vocem in mysterio Christi, vel numerum naturarum confitendo in eodem Domino nostro Iesu Christo Deo Verbo incarnato, non intellectu tantummodo differentiam excipit carnis, ex quibus & compositus est,non interemtam propter unitatem (unus enim ex utroque, & per unum utraque) sed in hoc numero utitur, ut separatim unaquaque naturâ suam habente subsistentiam,talis anathema sit.

VIII. Si quis ex duabus naturis Deitatis & humanitatis confitens unitatem factam esse, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non sic ea excipit sicut Patres docuerunt, quòd ex divina natura & humana unitione secundùm subsistentiam factâ,unus Christus effectus est, ed ex talibus vocibus unam naturam sive substantiam Deitatis & carnis Christi introducere conatur,talis anathema sit.Secundùm subsistentiam enim dicentes unigenitum Deum Verbum carni unitum esse, non confusionem aliquam naturarum in se invicem factam esse dicimus,sed magis permanente utraque hoc quod est, unitum esse carni Deum Verbum intelligimus.Propter quod & unus est Christus, Deus & homo, idem ipse consubstantialis Patri secundùm Deitatem, & consubstantialis nobis idem ipse secundùm humanitatem, æqualiter enim & eos qui per partem dividunt; vel incidunt, & eos qui confundunt divinæ dispensationis mysterium Christi, rejicit & anathematizat Dei Ecclesia.

IX. Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum,ex quo duas adorationes introducunt, separatim Deo Verbo,& separatim homini: vel si quis ad interemtionem, vel ad confusionem Deitatis & humanitatis,unam naturam sive substantiam eorum quæ convenerunt,introducens, sic Christum adorat, sed non unâ adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est, talis anathema sit.

X. Si quis non confitetur Dominum nostrum Iesum Christum,qui crucifixus est carne, Deum esse verum, & Dominum gloriæ, & unum de sancta Trinitate, talis anathema sit.

XI. Si quis non anathematizat Arium,Eunomium,Macedonium, Apollinarium,Nestorium, Eutychen, Origenem, cum impiis eorum conscriptis,& alios omnes hæreticos, qui condemnati & anathematizati sunt à sancta Catholica & Apostolica Ecclesiâ, & à prædictis sanctis quatuor Conciliis, & eos qui similia prædictis hæreticis sapuerunt vel sapiunt, & usque ad mortem in sua impietate permanserunt,vel permanent,talis anathema sit.

XII. Si quis defendit impium Theodorum Mopsuestenum,qui dixit alium esse Deum Verbum,& alium Christum à passionibus animæ & desideriis carnis molestias patientem,& à deterioribus paullatim recedentem, & sic ex profectu operum melioratum, & à conversatione immaculatum factum, & tanquam purum hominem baptizatum esse in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti;& per baptisma Sancti Spiritûs gratiam accepisse, & filiationem meruisse, & ad similitudinem imperialis imaginis in persona Dei *Specimen impiæ doctrinæ Theodori Mopsuesteni.*

Verbi adorari, & post resurrectionem immutabilem cogitationibus & impeccabilem omnino factum fuisse. Et iterum dixit idem impius Theo-
1. Cor. 6. 16. dorus, Talem factam esse unitionem Dei Verbi ad Christum, qualem dixit Apostolus de viro & muliere, *erunt duo in carne una*. Et super alias innumerabiles blasphemias ausus est dicere, quòd post resurrectionem, cum insufflasset Dominus
Ioh. 20. 22. discipulis, & dixisset, *Accipite Spiritum Sanctum*, non dedit eis Spiritum Sanctum, sed figuratim tantummodo insufflavit. Iste enim & Confessio-
Vers. 27. nem, quam fecit Thomas, quem palpâsset manus & latus Domini post resurrectionem, dicens, Dominus meus & Deus meus, inquit non esse dictam à Thoma de Christo, nec enim dicit Theodorus Deum esse Christum, sed ad miraculum resurrectionis stupefactum Thomam glorificâsse Deum, qui Christum resuscitavit. Et quod pejus est etiam in interpretatione, quam in Actis Apostolorum scripsit Theodorus, similem fecit Christum Platoni, & Manichæo, & Epicuro, & Marcioni, dicens, Quod sicut illorũ unusquisque ex dogmate quod invenit, suos discipulos fecit vocari Platonicos, & Manichæos, & Epicuræos, & Marcionistas; simili modo &, cùm Christus dogma invenisset, ex ipso Christianos vocari. Si quis igitur defendit impium prædictum Theodorum, & impia ejus conscripta, in quibus tam prædictas, quàm alias innumerabiles blasphemias effudit contra magnum Deum & Salvatorem Iesum Christum, & non anathematizat eum, & impia ejus conscripta, & omnes qui suscipiunt vel defendunt eum, & dicunt orthodoxè eum exposuisse; & qui scripserunt pro eo, & eadem illi sapuerunt; vel scribunt pro eo, vel impiis ejus conscriptis, & eos qui similia illi sapiunt, vel aliquando sapuerunt, & usque ad mortem permanserunt, vel permanent in tali impietate; talis anathema sit.

Impia quædam Theodoriti scripta anathematizantur.

XIII. Si quis defendit impia Theodoriti conscripta, quæ contra rectam fidem, & contra primam Ephesinam sanctam Synodum, & sanctum Cyrillum & duodecim ejus capitula exposuit, & omnia quæ conscripsit pro Theodoro & Nestorio impio, & pro aliis qui eadem prædictis Theodoro & Nestorio sapuerunt, defendens eos & eorum impietatem, & propter hoc impios vocans Doctores Ecclesiæ, qui unitatem secundùm subsistentiam Dei Verbi ad carnem confitentur, & non anathematizat ea, & eos qui similia eis sapuerunt, vel sapiunt; insuper autem & omnes qui scripserunt contra rectam fidem, & sanctum Cyrillum & duodecim ejus capitula, & usque ad mortem in tali impietate permanserunt: talis anathema sit.

Impii errores impiistolæ, quam dicitur scripsisse Ibas ad Marim.

XIV. Si quis defendit epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam hæreticum scripsisse, quæ abnegat quidem Deum Verbum de sancta Dei Genitrice semper Virgine Mariâ incarnatum, hominem factum esse: dicit autem purum hominem ex ipsa natum esse, quem templum vocat, ut alius sit Deus Verbum, & alius homo; & sanctum Cyrillum qui rectam fidem Christianorum prædicavit, tanquam hæreticum & similiter Apollinario impio scripsisse criminatur, & inculpat primam Ephesinam sanctam Synodum tanquam sine examinatione & quæstione Nestorium condemnantem, & duodecim capitula sancti Cyrilli impia & contraria rectæ fidei vocat eadem impiæ epistolæ, & defendit Theodorum & Nestorium, & impia eorum dogmata & conscripta. Si quis igitur memoratam impiã epistolam defendit, & non anathematizat eam, & defensores eius, & eos qui dicunt eam rectam esse, vel partem ejus, & eos qui scripserunt vel scribunt pro ea, vel pro impietate quæ in ea continetur, & præsumunt eam defendere, vel insertam ei impietatem nomine sanctorum Patrum, vel sancti Chalcedonensis concilii, & in his usque ad mortem permanent, talis anathema sit.

Conclusio. Vide cap. 27. §. 6. & §. 7.

Cum igitur hæc ita rectè confessi sumus, quæ tradita nobis sunt tam à divinis Scripturis, quàm à sanctorum Patrum doctrinâ, & ab his quæ definita sunt de una eademque fide, à prædictis sanctis quatuor Conciliis, facta autem à nobis & condemnatione contra hæreticos & eorum impietatem, nec non etiam contra eos qui defenderunt, vel defendunt, prædicta impia tria capitula, & permanserunt in suo errore, vel qui permanent: si quis conatus fuerit contra hæc quæ piè disposuimus, vel tradere, vel docere, vel scribere, si quidem Episcopus, vel clericus sit; iste tanquam aliena à sacerdotibus & statu Ecclesiastico faciens, denudabitur Episcopatu vel clericatu: si autem Monachus vel laicus sit, anathematizabitur.

Hactenus sententia Concilii quinti œcumenici.

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

De erroribus Origenis, in quinta Synodo damnatis.

ANte coactam synodum quintam, *Pelagius* diaconus & Apocrisarius [ἀπεκρισιάριος] sedis Romanæ, una cum Menna Archiepiscopo Constantinopolitano, flagitavit ab Imperatore Iustiniano, ut damnaretur Origenes, & capitula de libris ejus à monachis quibusdam Hierosolymitanis hoc fine excerpta, ut publicâ auctoritate damnarentur. Iubente igitur Imperatore, dictata est in Origenem & illa capitula anathematis dãnatio, & subscripserunt Mennas Patriarcha, & qui cum eo Constantinopoli reperti sunt: deinde directa est Vigilio Romano Episcopo, Zoilo Alexandrino, Euphræmio Antiocheno, & Petro Hierosolymitano; quibus eam accipientibus & subscribentibus, Origenes damnatus est mortuus, qui vivus fuerat ante damnatus. Hæc refert Liberatus in breviario cap. 23.

Tractatus ille qui contra Origenem & nefaria ejus dogmata, jussu & nomine Imperatoris Iustiniani scriptus & ad Patriarcham Mennã missus, omnium que Patriarcharum aliorumque Episcoporum subscriptionibus roboratus est, extat in fragmentis quintæ Synodi, in parte 2. tom. 2. Conciliorum, edit. Bin. Colen. & tom. 4. edit. Paris. pag. 341. & cluditur decem anathematismis contra Origenem quique errores pronunciatis. Eundem verò tractatum à quinta Synodo susceptum esse constat ex Evagr. lib. 4. hist. Eccles. capp. 36. & 37. & Niceph. Callist. lib. 17 hist. Eccles. capp. 27. & 28. & ex eis quæ suprà commemo-

memoravimus in fine 24. capitis hujus libri, quæ autem refert illic Nicephorus de Origenis damnatione, ait, se ea ex commentariis ipsius synodi excerpsisse, & decem illos anathematismos historiæ suæ inserit, eosque ait synodum in Origenem contorsisse.

Anathematismi, quibus errores Origenis in quinta œcumenica Synodo damnati sunt. Prout exstant in tractatu Iustiniani Imperatoris contra Origenem, in fragmentis quintæ Synodi, & apud Nicephorum Callisti, lib. 17. historiæ Eccles. cap. 28.

I. Si quis dicit aut sentit, præexsistere hominum animas, utpote quæ antea mentes fuerint, & sanctæ virtutes, satietatemque cœpisse divinæ contemplationis, & in deterius controversas esse, atque idcirco refrixisse à Dei charitate, & inde ψυχὰς Græcè, id est, animas esse nuncupatas [ἀπεψυχέσας μὲν τὸ θεῖον ἔρωτος, ἐντεῦθεν δὲ ψυχὰς ἐπωνομάσθαι] demissasque esse in corpora supplicii caussa: anathema sit.

II. Si quis dicit aut sentit, Domini animam prius exstitisse, atque unitam fuisse Deo Verbo ante incarnationem & generationem ex Virgine: anathema sit.

III. Si quis dicit aut sentit, primùm conformatum esse corpus Domini nostri Iesu Christi in utero B. Virginis, ac postea unitum esse ei Deum Verbum, & animam utpote quæ antea fuisset [ὡς ἀρμοσθέντα:] anathema sit.

IV. Si quis dicit aut sentit, omnibus cœlestibus ordinibus assimilatum esse Deum Verbum, Cherubimque factum esse ipsis Cherubin, & Seraphim ipsis Seraphim, ac omnibus planè supernis virtutibus [δυνάμεσιν] similem esse factum: anathema sit.

V. Si quis dicit aut sentit in resurrectione corpora hominum orbiculata [σφαιροειδῆ] suscitari, nec confitetur nos suscitari rectos [ὀρθοὺς:] anathema sit.

VI. Si quis dicit, Cœlum & Solem, & Lunam & Stellas, & aquas quæ super cœlos sunt, animatas & materiales quasdam esse virtutes: anathema sit.

VII. Si quis dicit aut sentit, Dominum Christum in futuro sæculo crucifixum iri pro dæmonibus sicuti & pro hominibus: anathema sit.

VIII. Si quis dicit aut sentit, vel finitam esse Dei potestatem, vel cum tanta fecisse quanta comprehendere potuit: anathema sit.

IX. Si quis dicit aut sentit, ad tempus esse Dæmonum & impiorum hominum supplicium, ejusque finem aliquando futurum, sive restitutionem [ἀποκατάστασιν] fore dæmonum, aut impiorum hominum: anathema sit.

X. Anathema & Origeni qui & Adamantius, qui hæc exposuit, unà cum impiâ atque execrabili scelestâque ejus doctrinâ, & cuivis qui ea sentiat aut defendat, aut ullo modo prosus quocunque tempore tueri præsumat.

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM.

Antitheses constituti Vigiliani, & quintæ synodi, de tribus capitulis, cum auctario ex Gelasio & Isidoro.

Vide cap. 25. §. 10.

1. VIgilius Papa Romanus in suo Constituto, ut probet Theodorum Mopsuestenum jam mortuum non esse anathematizandum, neque mortuos esse anathemate damnandos, citat acta synodi Ephesinæ, item epistolam quandam B. Cyrilli Episcopi Alexandrini, & epistolam Procli Episcopi Constantinopolitani, & epistolam Leonis Papæ Romani; his & aliis allegationibus fretus, concludit non licere Theodorum Mopsuestenum jam damnare, quippe in pace Ecclesiasticâ defunctum.

At contra, Synodus, collatione quinta, docet confictam allegari Cyrilli epistolâ à defensoribus Theodori; item damnatum esse Theodorum in universali synodo Ephesina. Et verba Cyrilli cõtra Synusiastas scripta perperam in alienum sensum detorqueri, dicit enim Cyrillus, quod sine caussa quidem fari adversus defunctos non oportet [*utor verbis synodicis*] ne inimicitiæ hoc esse videatur: dogmaticâ verò proposita quæstione, licet defuncti sint illi, de quibus dicitur quid tale, non oportet tacere, sed convincere illa, quæ malè illi dixerunt. Ostendunt ibidem Patres synodici Cyrillum & Proclum scripsisse contra Theodorum jam mortuum, eumque Iudæis & Paganis & Sodomitis & hæreticis connumerâsse, & quod dicitur à quibusdam (inquiunt Patres synodici) quod in communicatione & pace Ecclesiarum defunctus est Theodorus, mendacium est, & calumnia magis, adversus Ecclesiam. Ille enim in communicatione & pace Ecclesiarum defunctus est, qui usque ad mortem recta Ecclesiæ dogmata & servavit, & prædicavit. Et in fine collationis quartæ; Sancta synodus exclamavit de symbolo Theodori Mopsuesteni, hoc symbolum Ephesina prima synodus unà cum auctore ejus anathematizavit. Anathema Theodoro Mopsuesteno, anathema illis, qui non anathematizant eum. Defensores ejus, Iudæi sunt: sequaces ejus, Pagani sunt. Et collatione octavâ, in synodica sententia, sic loquuntur Patres; Sed quoniam evidentissimè veritatem impugnantes Theodori & ipsius impietatis discipuli, quædam verba sanctæ memoriæ Cyrilli & Procli proferre conãtur, quasi pro Theodoro scripta, opportunũ est propositis aptare verba Prophetæ dicentis: *quia rectæ sunt viæ Domini & justi ambulant in eis; impii autem infirmabuntur in eis.* Nam & illi male excipientes ea, quæ bene & opportunè à sanctis istis Patribus scripta sunt, &c. ---invenimus autem & illud quod solent hæretici facere, & à Theodori defensoribus factum, quædam enim ex his quæ sancti Patres scripserunt, circumcidentes; quædam verò falsa ex semetipsis componentes & confingentes, &c. quam imperitè autem Leonis testimonium citaverit Vigilius, patet ex epistola Pelagii Papæ secundi ad Eliam Episcopum Aquilejensem, cap. 9. Vide infrà, cap. 28. §. 12. *Ose. 14. 9.*

2. Alia

2. Alia antitheſis eſt: Reſtitit Vigilius damnationi ſcriptorum Theodoreti, dicens non convenire, imò ſtatuens vt non fiat illa damnatio, aſſerens hoc eſſe ex mente Patrum.

Synodus contrarium ſtatuit, ſuprà, cap. 25. videatur epiſtola Pelagii Papæ ſecundi ad Eliam Aquilejenſem.

3. Accipe adhuc aliam antitheſin: Vigilius Ibæ epiſtolam, tanquam orthodoxam, defendere conatur, citatione aliquod ſuffragiorum ex Concilio Chalcedonenſi, in fine ſui conſtituti.

At contra, Synodus, in collatione ſexta, hanc ipſam ob cauſam Vigilium clamat eſſe hæreticum, & Chalcedonenſi ſynodo injurium: quoniam (inquit) piiſſimus Imperator his quæ ad nos ſcripſit, & hoc adjecit, quod vindicare quidam conantes epiſtolam quam Ibas ſcripſiſſe dicitur, præſumunt dicere ſuſceptam eam eſſe à ſancto Chalcedonenſi Concilio, verbis uſi unius vel duorum religioſiſſimorum epiſcoporum, qui in eodem Concilio convenerunt, quaſi pro eadem epiſtola dictis, cum alii omnes non ejuſdē facti ſint voluntatis: neceſſarium eſſe putamus, recitationem epiſtolæ fieri, *& facta epiſtola collatione cum definitione Chalcedonenſis ſynodi*, omnes Epiſcopi exclamaverunt, Epiſtola hæretica eſt. Epiſtolam quæ dicitur Ibæ, omnes condemnamus. Iſtam omnes anathematizamus, epiſtola aliena ſynodo eſt, epiſtola contraria definitioni eſt, tota epiſtola hæretica eſt, tota epiſtola blaſphema eſt. Qui hanc non anathematizat, hæreticus eſt: Qui iſtam ſuſcipit, hæreticus eſt. Epiſtolam definitio ſancti Chalcedonenſis Concilii condemnavit. Qui eam ſuſcipit, non confitetur Deum Verbum hominem factum eſſe. Qui eam ſuſcipit, Cyrillum non ſuſcipit. Definitio Chalcedonenſis Concilii epiſtolam quæ Ibæ dicitur ejecit. Qui non anathematizat epiſtolam, Chalcedonenſem ſynodum injuriat. Item in ſententia ſynodica, Collat. 8. Sed quia (inquiunt) Theodori & Neſtorii impiorum defenſores alio modo machinabantur confirmare eorum perſonas & impietatem, & dicebant iſtam impiam epiſtolam, quæ laudat & defendit Theodorum & Neſtorium, & eorum impietatem ſuſceptam eſſe à ſancto Chalcedonenſi concilio [*& quæ ſequuntur, prout invenies ſuprà cap* 25. §. 15.]

4. Quamvis Pelagius ſecundus & Gregorius primus Pontifices Romani, quintæ ſynodi defenſores, vt ſchiſmaticos placarent, ſcripſerint, tantùm de perſonis in quinta ſynodo actitatum; non tamen ita ſunt eorum dicta intelligenda, ac ſi omnis illic actio de ſolis fuiſſet perſonis; non autem de dogmatibus. Nam etſi non eſt in controverſiam vocata ſynodi Chalcedonenſis de fide definitio, ſicut rectè contenderunt Pelagius & Gregorius; ſunt tamen examinata quædam dogmatica ſcripta, & quæſtiones quædam dogmaticæ agitatæ. Quæſitum enim. 1. *Vtrum mortuos anathematizare liceret.* 2. *Vtrùm in hæreticis pravitatibus mortui, ſi perſonalem evaſiſſent viventes cenſuram, cenſendi eſſent deceſſiſſe in communicatione & pace Eccleſiæ.* 3. *Vtrùm illa Ibæ epiſtola eſſet hæretica nec ne, adeóque utrùm eſſet orthodoxa nec ne.* 4. *Vtrùm illa Theodoreti ſcripta, quæ adverſus capitula Cyrilli & primam Epheſinam ſynodum ſcripſit, explodenda eſſent atque damnanda, tanquam impia & hæretica; an verò abſque periculo retineri poſſent.*

Vide cap. 29. §. 1.

His acceſſerunt quæſtiones hiſtorico dogmaticæ de mente Patrum & Conciliorum: nempe de mente Cyrilli & Procli & Leonis, & Conciliorum Epheſini & Calcedonenſis. In quibus omnibus quæſtionibus definitio quinti Concilii ex diametro repugnavit conſtituto Vigilii.

5. Ad hæc non levem fuiſſe inter ſynodum & Vigilium diſſenſionem de contumaci ejus à ſynodo abſentiâ, quam Patres divinæ inſtitutionis contemptum cum impio ſcandalo conjunctum interpretati ſunt, patet ex præfatione ſententiæ ſynodicæ, ſupra, cap. 25.

6. Denique Patres, perpenſis omnibus Vigilii rationibus & allegationibus, tria capitula damnaverunt, ſuam autem definitionem atque anathematiſmos hac ſanctione clauſerunt: Cum igitur (*inquiunt*) hæc ita rectè confeſſi ſimus &c. [exſtat hæc concluſio ſupra in fine capitis vigeſimi quinti.]

7. Hac concluſione Vigilius, ob eas quas memoravimus obſtinatas contradictiones, denudatus eſt Epiſcopatu: & Imperatoris mandato poſtea relegatus eſt, donec veritati & Eccleſiaſticæ autoritati debitum obſequium exhiberet.

Aſtarium ex Iſidoro & Gelaſio.

8. Iſidorus Hiſpalenſis, erga quintam ſynodum iniquior, laudat Theodorum Mopſueſtenum, & Patres ſynodicos qui illum damnarunt, vocat Acephalorum Epiſcopos, lib. de viris illuſtribus, cap. 4. & de non ferenda de mortuis ſententia, adducit verba Ferrandi, eodem lib. cap. 12. Ferrandus Carthaginenſis Eccleſiæ diaconus (verba hæc ſunt Iſidori) multum in ſacris ſcripturis floruiſſe aſſeritur, multaſque cum beato Fulgentio propoſitiones alternis epiſtolis habuiſſe narratur. Iſte ad Pelagium & Anatolium Romanos diaconos conſulentes eum, utrùm liceat quemquam damnare poſt mortem, edidit reſcriptum, ubi inter alia ſic loquutus eſt, dicens; *quid prodeſt dormientibus Eccleſiam perturbare? Si quis adhuc in corpore mortis hujus accuſatus & damnatus, antequam mereretur abſolvi, de Eccleſia raptus eſt; abſolvi non poteſt humano judicio. Si quis accuſatus & abſolutus in pace Catholicæ Eccleſiæ tranſivit ad Deum, condemnari non poteſt ulterius humano judicio. Si quis accuſatus, ante diem ſacri examinis, repentina vocatione prævenitus eſt, intra ſinum matris Eccleſiæ conſtitutus, divino intelligendus eſt judicio reſervari, & de hoc nullus homo poteſt manifeſtam proferre ſententiam, cui ſi Deus indulgentiam dedit, nihil nocet noſtra ſeveritas, ſed ſi ſupplicium præparavit, nihil prodeſt noſtra benignitas.* Hæc Ferrandus, apud Iſidorum, loco jam citato. Idipſum Gelaſius, hujus nominis primus, Papa Romanus, ſenſiſſe invenitur. Nam de Acacio tunc mortuo ſcribens, in ſua undecima epiſtola, ad Epiſcopos Dardaniæ & Illyrici; *Abſolutionem* (inquit) *quam ſuperſtes nec quæſivit omnino, nec meruit, mortuus jam non poteſt impetrare, ſi quidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delegatum eſt*; quæ ligaveritis ſuper terram, & quæ ſolveritis ſuper terram. *Cæterùm jam de eo qui in divino eſt judicio conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere, præter id, in quo eum dies ſupremus invenit.* Hæc Gelaſius, & hoc Gelaſii prædeceſſoris ſui teſtimonio uſus eſt Vigilius Papa Romanus in ſuo Conſtituto, adiiciens etiam aliud ejuſdem Gelaſii teſtimonium, in eandem ſententiam, ex Gelaſii geſtis ſynodalibus de Miſeni Epiſcopi Cumani abſolutione confectis: ubi in ſynodo Romana quinquaginta quinque Epiſcoporum, totidemque presbyterorum, aſſtantibus quoque diaconis, anno Domini 495. Gelaſius Papa Romanus, dixit;

Matth. 18.

To-

Totum quod ſupra noſtræ facultatis eſt modulum, divino judicio relinquamus. Non autem nobis poterunt imputare, cur prævaricationis offenſam viventibus remittamus; quod Eccleſiæ, Deo largiente, poſſibile eſt: nec nos jam mortuis veniam præſtare depoſcant: quod nobis poſſibile non eſſe manifeſtum eſt, quia cum dictum ſit; quæ ligaveritis & ſolveritis ſuper terram; hos quos ſuper terram jam non eſſe conſtat, non humano, ſed ſuo Deus judicio reſervavit. Nec audet Eccleſia ſibimet vendicare, quod ipſis beatis Apoſtolis conſpicit non fuiſſe conceſſum: quia alia eſt cauſſa ſuperſtitum, alia defunctorum. Hæc Gelaſius, & ex illo Vigilius. Contrarium tamen docuit ac judicavit (invito atque incaſſum obnitente Vigilio) quinta Synodus œcumenica. Et hoc Synodi judicium ſequuti ſunt Romani Pontifices, & ſexta œcumenica ſynodus, & aliæ ſynodi.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Quorundam Romanorum Pontificum de quinta Synodo teſtimonia.

Conventus Aquileienſis rejicit quintam Synodum.

VIgilius Papa Romanus, cum aliis quibuſdam, decreta ſynodalia quintæ ſynodi œcumenicæ de tribus capitulis non recipiens, in exſilium relegatus eſt. ut ſupra monuimus. Hoc; adhuc exſulante, quidam Occidentales Epiſcopi, habito Aquilejæ conventu, quintam ſynodum œcumenicam reſpuendam eſſe decreverunt: cenſentes eam fidei Patrum, & quatuor Synodis œcumenicis repugnare. Et in eo ſchiſmate uſque ad tempora Sergii Papæ primi, per annos fere cētum perſeveratum eſt; de quo Beda lib. de temporibus. c. 67. de curſu ſex ætatum. in Tiberio illo qui, vivente adhuc Iuſtiniano ſecundo, Imperium uſurpavit; Synodus, inquit, Aquilejæ facta, ob imperitiam fidei, quintum univerſale Concilium ſuſcipere diffidit, donec ſalutaribus B. Papæ Sergii monitis inſtructa, & ipſa huic cum cæteris Eccleſiis adnuere conſentit. Vide etiam Pelagii I. Papæ Romani epiſtolam 14. Binius in notis in illud Concilium Aquilejenſe, poſt quintum Concilium œcumenicum: ubi temporis notam in titulo adjecit, anno Dom. 553. eundem vero annum adnotavit ad quintum Concilium œcumenicū, ſcripſit Vigilium Papam anno primo poſt abſolutum Concilium œcumenicum quintum, ab exſilio ſolutum eſſe, & tunc primum eidem Concilio œcumenico conſenſiſſe ipſumque approbaſſe, revocato, quod prius pro defenſione trium capitulorum fecerat, conſtituto. Mortuo autem in reditu Vigilio, vacavit Epiſcopatus Romanus menſes tres & dies quinque, ut ſcribunt Anaſtaſius, & Platina, & Onuphrius. Anno autem Dom. 555. in locum defuncti Vigilii ſurrogatum eſſe Pelagium Papam, hujus nominis primum, ſcribit Binius in notis ad vitam ejuſdem Pelagii. unde manifeſtè colligere eſt, ſynodum illam Aquilejenſem habitam eſſe adhuc exulante Vigilio, & quintam ſynodum ſuſcipere renuente, ob imperitiam fidei, ut Bedæ verbis de Aquilejenſi conventu loquentis utar. ſive propter ignorantiam veritatis, ſicut de Vigilii hac renitentia ſcribit Pelagius Papa ſecundus, in epiſt. ad Eliam Aquilejenſem aliosque Epiſcopos Iſtriæ. cap. 7.

Vigilius revocat ſuum conſilium, & conſentit quinto Concilio œcumenico.

Vigilii ſucceſſor Pelagius primus.

Schiſma in Occidente propter quintam Synodum.

2. Quamvis autem ſynodum quintam tandem recepiſſe videatur Vigilius, eamque ab ejus ſucceſſoribus Pontificibus Romanis receptam eſſe certò conſtet, non tamen acquieverunt in Romanæ ſedis judicio, ſed obſtinati in ſchiſmate reſtiterunt Ligures, atque Venetici & Hiſtrii Epiſcopi, quos propterea Pelagius Papa I. à Narſete Patricio, Duce exercitus Iuſtiniani Imperatoris in Italia, poteſtate ſeculari coërceri & reprimi poſtulat, in tertia ſua epiſtola, ad Narſetem, quæ incipit, Non vos hominum vaniloquia retardēt. ------Non perſequitur niſi qui ad malum cogit, &c. quam epiſtolam Pelagius ſic claudit; Ecce Domine, quod animus veſter fortè timidus eſt, ne perſequi videaris; de Patrum vobis auctoritate hæc breviter dirigenda curavi: cum mille alia exempla, & conſtitutiones ſint, quibus evidenter agnoſcitur, ut facientes ſciſſuras in ſancta Eccleſia, non ſolum exſiliis, ſed etiam proſcriptione rerum, & dura cuſtodiâ per publicas poteſtates debeant coërceri. Hæc Pelagius, ſchiſmatici autem illi ipſum Narſetem eis non conſentientem excommunicarunt; quo audito, Pelagius Papa Narſetē rurſus hortatur, ut non ſinat graſſari impunitam eam iniquorum hominum præſumtionem, qui ad hoc uſque profiluiſſent, ut ſuam diviſionem, Catholicam eſſe credentes Eccleſiam, à ſua pollutione eum prohiberent. Pelag. epiſt. 4. Narſæ Patricio, quæ incipit, Relegentes literas excellentiæ veſtræ.

Non jactat Papa Pelagius infallibilitatem Papalem, ſed clara atque humili fidei ſuæ profeſſione conatur ſatisfacere eis qui ab ejus communione abſtinebant.

3. Quia enim Pelagius Papa Romanus, hujus nominis primus, quintam ſynodum ſuſcepit, Ligures, & Venetici, & Hiſtrii a Pelagii cōmunione abſtinuerunt, ut patet ex ejuſdem Pelagii epiſtola 3. ad Narſeten, quæ incipit, Non vos hominum. Item Tuſciæ Epiſcopi, eodem teſte Pelagio, epiſt. 13. ad Epiſcopos Tuſciæ. quæ incipit, Directam à vobis. In qua epiſtola eos hortatur, ut, miſſa diviſione, ad Romanæ atque ad univerſalis Eccleſiæ communionem redeant, atque ut non ſequantur judicium imperitæ plebis, ſed potius popularem ignorantiam ſacerdotali doctrina comprimant. Quo autē clarè demonſtret ſe nullam eis juſtam diviſionis cauſam præbuiſſe, ſubjicit fidei ſuæ profeſſionem, cum iterata hortatione, his verbis: Sed ne apud vos fortè, vel apud greges qui vobis commiſſi ſunt, de fide noſtra aliqua poſſit remanere ſuſpicio; hoc dilectionem veſtram certiſſimè noſſe deſidero, me illam, donante Domino, cuſtodire fidem. quam ſacra Apoſtolorum doctrina conſtituit, quam Nicænæ ſynodi firmavit auctoritas, quam Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ primæ, & Chalcedonenſis ſanctarum ſynodorū explanavere ſententiæ, nec quicquam de præfatarum ſynodorum definitionibus vel imminuiſſe me aliquid, vel auxiſſe, aut in aliquo permutaſſe; ſed omnia, Deo propitio, quæ ab illis de fidei puritate conſcripta ſunt, inviolabiliter cuſtodire: Anathematis judicio nihilominus ſubdens, quiſquis ad ſupra ſcriptarum quatuor ſynodorum fidem, vel ad B. Leonis Præſulis Apoſtolicæ ſedis Tomum, qui in Chalcedonenſi eſt ſynodo confirmatus, aliqua ex parte vel infirmandum quoquomodo, vel in dubium (quod abſit) deducendum aliquando conſenſerit. Hac igitur dilectio veſtra fidei noſtræ profeſſione munita, ignorantiam hominum (ſicut ſacerdotes decet) in ſpiritu manſuetudinis edocere feſtinet, & à prava intentione modis omnibus revocare,

Non perſequitur niſi qui ad malum cogit: inquit Pelagius Papa Romanus.

atque unitati Eccleſiæ reddere. quod ſi quis forte etiam poſthæc aliquem ſibi ſupereſſe credit ſcrupulum; ab inſano tumultu deſinēs, ad nos magis venire feſtinet: ut ex his quæ dubitat, rationabili ſatisfactione percepta, lætus, Deo propitio, cognita veritate, univerſali reformetur Eccleſiæ. 1 Petr. 3. 15. Nos enim (ſecundum Apoſtolicam ſententiam) parati ſumus ad ſatisfactionem omni poſcenti nos rationem, de ea quæ in nobis eſt fide: quia in nullo nos à ſanctis Patribus, cuſtodiente nos divina gratia, cognovimus deviaſſe. Hæc ibi.

4. Idem quoque epiſt. 14. quæ eſt Encyclica ad univerſum populum Dei. Poſſemus, inquit, totius cauſæ rationem ad ſedandos rumores hominum, divina nobis cooperante miſericordia, fiducialiter explicare; nihilque contra fidem Patrum, contraque quatuor ſynodorū firmitatem ullatenus eſſe tentatum, lucidiſſimis approbationibus demonſtrare; magiſque id actum (*in quinta ſinodo*,) ut memoratarum ſynodorum firmitas contra omnes inimicos immobili ſoliditate conſiſteret. Sed quia hoc hisqui lacte potius quàm ſolido cibo nutriendi ſunt, neceſſarium eſſe non duximus, 1. Cor. 2. 6. ut (ſicut Doctor gentiū dicit) inter perfectos loquenda ſit ſapientia: hoc interim, quod etiam parvulis abunde ſufficiat, ad notitiam omnium deferendum eſſe perſpeximus. Id autem eſt ut fidem meam annexa ſubter profeſſione deſiniam, in qua, Deo propitio, & rectæ me Apoſtolorum doctrinæ ac Patrum inhærere veſtigiis evidenter appareat. --De ſanctis verò quatuor Conciliis, id eſt, Nicæno 318. Conſtantinopolitano 150. Epheſino primo 200, ſed & de Chalcedonenſi 630, ita me protegente divina miſericordia ſenſiſſe, & uſque ad terminum vitæ meæ ſentire toto animo & tota virtute profiteor, ut eas in ſanctæ fidei defenſione & damnationibus hæreſium atque hæreticorum, utpote ſancto firmatas ſpiritu, omnimoda devotione cuſtodiam. --Similem igitur ſupra ſcriptis ſynodis reverentiam me ſemper exhibiturum eſſe confido, --hæc eſt igi- *Synodis reverentiam exhibet.* tur fides mea, & ſpes mea quæ in me dono miſericordiæ Dei eſt: pro qua maximè paratos nos eſſe debere præcipit B. Petrus ad reſpondendum omni poſcenti nos rationē. Cum hac profeſſione me vivere opto, cum ipſa ante tribunal Chriſti aſſiſtere: per hanc à peccatis meis abſolvi me credo, & ad dexteram gloriæ divina miſericordia deportandum. Hæc in epiſtola 14. encyclica.

1. Petr. 3. 15.

5. Idem etiam Pelagius Papa, ut Childeberto, Francorum regi eundem de fide ipſius ſcruplum eximeret, hortatu Regis miſit ad eum Tomum Leonis Papæ, manus ſuæ profeſſione ſignatum, & inſuper prolixam fidei ſuæ propriis verbis confeſſionem, quæ exſtat in ejuſdem Pelagii epiſt. 16. ad Childebertum Francorum Regem. cujus *Matt. 18. 14. & vers 6.* hoc eſt initiū. Humani generis Salvator ac Dominus diſcipulos ſuos docens ait: Non eſt voluntas Patris veſtri qui in Cœlis eſt, ut unus ſaltem pereat de puſillis: de quibus nec ſcandalizari quēquam ſine magna aſſerit comparatione ſupplicii. Cum igitur de puſillis iſta forma præcepti ſit: quanto nobis ſtudio ac labore ſatagendum eſt, ut pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo obſequium confeſſionis noſtræ Regib⁹ miniſtremus, quibus etiā nos ſubditos eſſe ſanctæ ſcripturæ pre- *Nota.* cipiunt? (*Et interpoſita fidei ſuæ confeſſione, ſubjungit hæc verba.*) Hæc eſt igitur fides mea & ſpes, quæ in me dono miſericordiæ Dei eſt, pro qua maximè paratos eſſe debere B. Petrus Apoſtolus præcipit ad reſpondendum omni poſcenti

1. Per. 3. 15.

nos rationem. Hæc omnia Pelagius Papa primus; qui etiam epiſt. 14. ait, ſchiſmaticos illos zelum quidem Dei habere, ſed ex hoc eos ſine culpa non eſſe, quia non ſecundū ſcientiam, ſed ſine ſcientia ſunt habentes zelum, ſicut Iudæi illi, *Rom. 10. 2.* de quibus loquitur beatiſſimus Paulus Apoſtolus, in epiſt. ad Rom.

6. Ob eandem cauſſam de tribus capitulis, ſe ab Eccleſiæ Romanæ communione ſegregarunt Epiſcopi Hyberni, ut patet ex Gregorii I. Epiſcopi Romani, lib. 2. epiſtolarum ex regiſtro, cap. 36. Pelagio primo ſucceſſit in Epiſcopatu Romano, Iohannes hujus nominis tertius, in cujus vita laudat Platina Paulum Patriarcham Aquilejenſem, ut virum ſanctiſſimum, Iohanni Papæ contemporaneum. Iohanni ſucceſſit Benedictus hujus nominis primus, quem excepit Pelagius Papa hujus nominis ſecundus, anno Dom. 577. ut notat Binius in notis ad ejus vitam ex libro Pontificali deſcriptam. Hic Pelagius ſecundus, remedium ſchiſmatis adferre conatus, ſcripſit librum ſive epiſtolam pro quinta ſynodo ad Eliam Aquilejenſem & univerſos Epiſcopos Iſtriæ; de cujus epiſtolæ occaſione ſic loquitur Binius in vitam Pelagii ſecundi; Pontificatus illius incidit in calamitoſa tempora, quibus Longobardi Italiam vaſtabant, atque Occidentalis Eccleſia propter quintam ſynodum à ſede Apoſtolica approbatam, diro ſchiſmate, uſque ad Hybernos, diviſa erat. His conſulturus Pontifex ſanctiſſimus, conſilio & auxilio S. Gregorii ſucceſſoris ſui, librum edidit pro quinta ſynodo, quam defendens, ait tria capitula jure meritóque condemnata eſſe Hæc ille. *Epiſt. Pelagii ad Eliam, cap. 2.*

7. Exſtat ea Pelagii Papæ ſecundi epiſtola in fragmentis quintæ ſynodi: ex qua hæc quæ ſequuntur deprompſimus. Per ea (inquit Pelagius) quæ piæ memoriæ Iuſtiniani Principis temporibus acta ſunt, fraternitas veſtra ſuſpicatur, ſanctam Chalcedonenſem ſynodum fuiſſe convulſam. ſed abſit hoc à Chriſtiano opere, à Chriſtiana cogitatione. In ipſa quippe (*Chalcedonēſi ſynodo*) Nicæna, Conſtantinopolitana; ac prima ſynodus Epheſina firmata eſt: & quiſquis illam (*Chalcedonenſem ſynodum*) parte aliqua convellere nititur, illas nimirum funditus, quæ per hanc firmatæ ſunt, deſtruere conatur. --- Quæ B. Leonis ad Leonem Principem verba poſuiſtis, ea ab eo pro cuſtodia inlibatæ fidei, non autem pro cauſſis Epiſcoporum ſpecialibus, quæ apud Chalcedonem geſtæ ſunt, proferuntur. *Cap. 3.*

8. Si igitur fidem, fratres chariſſimi, in cunctis mundi partibus uno ac ſolido ſtatu vigere non cerneretis, convulſum quidquam de ſancta Chalcedonenſi ſynodo rectè diceretis. At poſtquam nihil nunc aliud niſi de perſonis agitur, nihil de ſancta Chalcedonenſis ſynodi fide quæritis, auctoritatem Patrum quaſi ſequendo declinatis. *Cap. 6.*

9. Adhuc autem ex ejuſdem beati Leonis epiſtola teſtimonium ſcriptis veſtris inſeritis, quæ ad Baſilium dicit: Piè nobis & conſtanter utendum eſt, ne dum talium diſputatio admittitur, eorum quæ divinitus definita ſunt, auctoritati derogetur. (Et infra; Nec enim in aliquam diſceptationem plenè definita revocanda ſunt, ne ad arbitrium damnatorum ipſi de his videamur ambigere, quæ manifeſtum eſt per omnia Propheticis & Evangelicis atque Apoſtolicis auctoritatibus conſonare.) quæ autem vel ſuperius definita divinitus, vel inferius plenè definita aſſerat,

asserat, ex ipsa vel ex aliis ejus epistolis vestra fraternitas penset: in quibus nunquam specialia gesta commemorat, sed sola quæ de fide sunt prolata confirmat. Vnde in his quoque verbis vigilanter * imprimitur, & quæ plene definita dixerit * attenditur, cum dicitane de his ipsis videamur ambigere quæ manifestũ est per omnia Propheticis & Evangelicis atque Apostolicis auctoritatibus consonare. [Pensate quæso, fratres charissimi, si scripta Theodori Propheticis & Evangelicis atque Apostolicis auctoritatibus consonant, quæ Redemtorem nostrum iniquis ausibus Dominum negant: pensate si illa epistola [Ibæ] Propheticis & Evangelicis atque Apostolicis auctoritatibus consonare videatur, in qua & hostis Ecclesiæ Nestorius defenditur, & defensor Ecclesiæ Cyrillus accusatur. Pensate, si illa Theodoriti scripta Propheticis & Evangelicis atque Apostolicis auctoritatibus consonant, quæ prius contra recta edita, ipse postmodum conversus damnat.

*Exprimitur.
* Ostenditur.

Nota de regula fidei

Cap. 7. 10. Rursum per epistolam vestram dicitur, à sede Apostolica vos doctos, atque ab scrinio sanctæ Ecclesiæ cui Deo auctore præsumus, confirmatos, ne huic rei quæ sub piæ memoriæ Iustiniano Principe gesta est, consentire de beatis. Atque hanc opitulationem excusationi vestræ adjungitis dicentes, quòd in causæ principio & sedes Apostolica per Vigilium Papam & omnes Latinarum provinciarum Principes damnationi trium capitulorum fortiter restiterunt. In quibus verbis attendimus, quòd res quæ provocare vos ad consensum debuit, à cõsensu vos ipsa divellit. Latini quippe homines & græcitatis ignari, dum linguam nesciunt, errorem tardè cognoverunt: & tanto eis celerius credi debuit, quanto eorum constantia, quousque verum cognoscerent, à certamine non quievit, quorum consentiũ certè fraternitas vestra despiceret, si ausu præcipiti, priusquam verum cognoscerent, consensissent. At postquam diu ab eis laboratum est, & longo tempore ad injurias usque certatum, hinc vestra fraternitas penset, quia tot labores repente non relinquerent, nisi quæ vera sint agnovissent.------ Paulus egregius doctor, quia diu veritati restitit, inde ad confirmanda corda audientium in ejusdem prædicatione veritatis adjutorium sumsit, ostendens profectò, quia fidem, cui tanto prius labore restiterat, postmodum sine magnæ rationis certitudine non tenebat.

Cap. 8. 11. Diu restitit Petrus Apostolus, ne ad fidem gentes sancta Ecclesia sine circumcisione reciperet, diu se à conversarum gentium communione subtraxit, Paulo attestante, qui ait; *Cum venisset Antiochiam, in faciem ei restiti; quia reprehensibilis erat.*----- qui tamen ab eodem Paulo postmodum ratione susceptâ, dum quosdam conspiceret, qui gentiles ad Ecclesiam venientes pondere servandæ circumcisionis onerarent, dicit: *Cur tentatis Deum, imponentes jugum cervicibus discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Nunquid, fratres dilectissimi, Petro Apostolorum Principi sibi dissimilia docenti debuit ad hæc verba responderi: hæc quæ dicis, audire non possumus, quia aliud ante prædicasti? Si igitur in trium capitulorum negotio, aliud quum veritas quæreretur; aliud autem inventa veritate, dictum est: cur mutatio sententiæ huic sedi in crimine objicitur, quæ à cuncta Ecclesia humiliter in ejus auctore veneratur? Non enim mutatio sententiæ; sed inconstantia sensus, in culpa est.

Act. 22. & 23. & Gal. 1. Gal. 2.

Act. 15. 10.

Sedes Romana, comperto suo errore, sententiam mutavit.

Quando ergo ad cognitionem recti intentio incommutabilis permaneat; quid obstat, si ignorantiam suam deserens verba permutet?

Cap. 9. 11. In his autem testimoniis, quæ ex epistolis Leonis prædecessoris nostri posuistis, præmisistis dicentes; doctrina vestræ reverendæ sedis est, per beatum Leonem, successoresque ejus, unde pauca commemorare præsumsimus, mortuum ab hominibus damnari nullatenus oportere,] & tamen nulla ejus testimonia subdidistis, quibus hanc sententiam firmaretis; etenim quæ à vobis sub juncta sunt, retractationem fidei fieri prohibent, non autem damnari infideles mortuos contradicunt. Sed neque hoc beatum Leonem prædecessorem nostrum quodam loco dixisse meminimus, quis autem nesciat, quod in nullo sibi ejusdem Leonis & B. Augustini prædicatio contradicat? ipse namque ad Bonifacium comitem scribens, ait: Si vera essent quæ ab eis objecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari, ipsum jam mortuum, anathematizaremus.]-------Theodorum mortuum sancta synodus prima Ephesina damnavit.------Ejusdem Theodori ex libris illius dicta replicemus.------ Neque enim nostra fides patitur, vt qui tot blasphemiis Redemtori nostro hostis exstitit, à vobis ulterius defendatur. [*Et interpositis Theodori aliquot blasphemis assertionibus ex ipsius Theodori scriptis, depromtis pergit Pelagius.*] Hæc de innumeris pauca prætulimus, vt quasi per foramen angustum, quam nimium barathrum intus lateret, monstraremus. Ecce! quales plus quam decem millia libros Theodorus scripsisse perhibetur. Pensate quæso, si non tanto acriora tormenta promeruit, quanto pluriora conscripsit.------Deductis itaque tot testibus, blasphemias has ejus esse quis dubitat? & tantis blasphemiis illius incognitis, eum damnatum jure quis neget?

Nota consonantiam doctrinæ Augustini & veteris Ecclesiæ Romanæ.

Augustin. epist. 50.

Act. 6.

Cap. 10.

Theodorus Mopsuesteni scripsisse perhibetur libros plusquam 10000.

Cap. 15.

Cap. 16. 13. Discusso ergo primo de Theodori damnatione capitulo, nunc ad dicta epistolæ Ibæ indagarda transeamus, cujus tota series si soleter alpicitur, sanctæ Chalcedonensi synodo quam sit adversa pẽdatur. In gestis Synodi Chalced. Cyrillus prædicatur: in epistola verò illa Ibæ Cyrillus [vt] in Apollinaris dogma corruens reprobatur. In gestis Nestorius vt Redẽtoris nostri adversarius jure damnatus ostenditur; verbis verò epistolæ damnatus injustè memoratur. In gestis synodi in Dei & Domini nostri una persona duas naturas Cyrillus confessus ostenditur: In verbis epistolæ unam naturam tradere dicitur, atq; ab hoc sensu correptus, vix resipuisse narratur. In gestis Synodi anathematizatus Nestorius etiam post mortẽ dicitur: in verbis verò epistolæ etiam post depositionem suam, pro solo civium suorum odio ad civitatem suam non rediisse perhibetur. In gestis ac definitionibus synodi unus Filius Iesus Christus dicitur: at juxta doctrinam Theodori atque Nestorii Deus tacetur. Et in gestis synodi nusquã Theodorus veritatis doctor dicitur: in verbis verò epistolæ idem, cujus blasphemias supra protulimus, veritatis doctor clamatur, qui nimirum si vera dixit, falsa erunt quæ de veritate synodus protulit. Quisquis igitur qui epistolam quæ Ibæ dicitur, ostendere quod sit de synodo nititur, quid aliud quam gesta ejusdem synodi destruere conatur? si enim sibimet ipsis diversa sunt, nulla procul dubio auctoritate subsistent: quia quæ se impugnando destruunt, alios ædificare non possunt. Si sibimet-ipsis diversa sunt, nulla

Antithesis Synodi Chalcedonensis & epistolæ Ibæ.

Quæ se impugnando destruunt, alios ædificare non possunt.

Luc. 11. 17. firmitate convaleſcunt. Domino atteſtante qui ait, *regnum in ſe diviſum non ſtabit.*

Cap. 17. 14. Sed cur tantummodo ſanctam Chalcedonenſem ſynodũ convelli dicimus, niſi auctoritatem huic epiſtolæ reprobemus? quæ tamen ſi vera creditur, etiã tota ſanctæ Epheſinæ ſynodi fides ac reverẽtia diſſipatur, hæc quippe ait, quod in ea Cyrillus præmiorum medicamine ſapientum oculos excæcavit. Quid ergo illic de veritate certum dicitur, ubi ipſa veritas ſacerdotibus vendita eſſe perhibetur? ſed quis hoc dicere, quis hoc contentiat patienter audire? reprobetur ergo una epiſtola mentiens, ne utraque ſancta ſynodus tantæ falſitatis crimen ſuſtineat.

Cap. 20. *Non omnia Theodoreti ſcripta damnata ſunt.* 15. Diſcuſſo itaque ſecundo capitulo, tertium ſupereſt. Quod tanto debemus in brevitate conſtringere, quanto & vos nobis hac in re non credimus reſultare. Neque enim Theodoreti omnia ſcripta damnamus, ſed ſola quæ contra duodecim Cyrilli capitula, ſola quæ contra rectam fidem, aliquando ſcripſiſſe monſtratur. Quæ tamen & ipſe damnaſſe cognoſcitur, qui in ſancta Chalcedonenſi Synodo vera confeſſus inveniturꝛ---- Ipſe Neſtorio ſcribens, ait: in his quæ in tuam veneracionem injuſtè atque iniquè prolata ſunt, nec ſi mihi quis utramque manum abſciderit, poterò præbere conſenſum, &c.---- Quis hæc, fratres chariſſimi, plena omni impietate non videat? à quibus tamen conſtat, quod ſe poſtmodum ipſe correxerit, qui in ſancta Chalcedonenſi Synodo Neſtorium anathematizare conſenſit. Quis non videat quantã temeritate plenum ſit, Theodoreti ſcripta ſuperbiendo defendere, quæ eundem ipſum conſtat, recta poſt profitendo, damnãſſe? Dum verò ejus & perſonam recipimus, & ea quæ dudum latuerant prauæ ſcripturæ probamus, in nullo à ſanctæ Synodi actione deviamus: quia ſola ejus hæretica ſcripta repuentes, & cum Synodo adhuc Neſtorium ſequimur, & cum Synodo Theodoretum profitentem recta, veneramur. Alia verò ſcripta illius non ſolùm recipimus, ſed eis etiam contra adverſarios utimur.

Ea prava ſcripta reprovamus.

Cap. 22. Rom. 10. 2. 15. Cogor poſthæc fratres chariſſimi, dolens cum ſenſu dicere; *Teſtimonium perhibeo vobis, quod æmulationem Dei habetis; ſed non ſecundùm ſcientiam.* ----Vigilante curæ perpendite, quia vtiam confeſſionem ſanctæ Eccleſiæ pro Theodoro facere fraternitas veſtra non metuat, quam pro ſe vel pro ſuis Apoſtolus expavit. *Ego ſum Pauli, ego autem Apollo,* &c.]

1. Cor. 3. 12.

Cap. 23. 17. Multa loquuti ſumus:---unum tamen quod jam ſuperius diximus, non tædet ſi etiam crebro replicemus: quia fidem ſanctæ Chalcedonenſis Synodi illibatam per omnia Deo auctore ſervamus, ejuſque definitiones, ſicut Epheſinæ primæ, Conſtantinopolitanæ, ac Nicænæ Synodi irretractabiles cuſtodimus. Veſtra igitur dilectio communionem fidelium orthodoxorum fratrum non fugiat, ne præſentis vocis noſtræ adjutorium ſi audire neglexerit, contra ſe in teſtimonium vertat. Nos autem ad Dominum poſt verba recurrimus, eumque quantum poſſumus fletibus exoramus, vt hoc quod vobis ad ſequendam concordiam à nobis dicitur, ipſe in veſtris mentibus manu intimæ inſpirationis operetur. Hæc omnia Pelagius Papa Rom. hujus nominis ſecundus, in epiſtola ſeu libro memorato ad Eliam Epiſcopum Aquilejenſem alioſque Iſtriæ Epiſcopos ſchiſmaticos. Qui tamen pertinaces in ſchiſmate permanſerunt.

18. Mortuo Pelagio II. ſucceſſit *Gregorius* Papa Romanus, hujus nominis *primus*, circa annum Dom. 590. regnante Mauritio imperatore, hic quoque componendo ſchiſmati epiſtolas ad diverſos ſcripſit, ex quibus pauca ſubjiciemus. *Gregorius Magnus Epiſcopus Romanus.*

19. Gregorius hujus nominis primus Epiſcopus Romanus, lib. 1. epiſtolarum ex Regiſtro epiſt. 24. ad anios Patriarchas. Præterea quia corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, ſicuti ſanctã Evangelia quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere & venerari me fateor: Nicænum ſcilicet, in quo perverſum Arii dogma deſtruitur. Conſtãtinopolitanum quoque in quo Eunomii & Macedonii error convincitur. Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorii impietas judicatur. Chalcedonenſe verò, in quo Eutychetis Dioſcorique pravitas, reprobatur, totã devotione complector: integerrimã approbatione cuſtodio, quia in his velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit. Et cujuſlibet vitæ atque actionis exiſtat, quiſquis eorum ſoliditatem non tenet, etiam ſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epiſtola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena, reprobatur, in quo Theodorus perſonam Mediatoris Dei & hominum in duabus ſubſtantiis ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe convincitur, & in quo ſcripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas verò quas præfata veneranda Concilia perſonas reputant, reſpuo; quas venerantur, amplector: quia dum vniverſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumit aut ſolvere quos religant, aut ligare quos ſolvunt. Quiſquis ergo aliud ſapit, anathema ſit. Quiſquis verò prædictarum Synodorum fidem non tenet, pax ei ſit à Deo patre per Ieſum Chriſtum Filium ejus, qui cum eo vivit & regnat conſubſtantialiter Deus in unitate Spiritus Sancti, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. hæc ibi.

20. Quod autem ait *ſe Concilia illa ſuſcipere ſicut ſancti Evangelii libros*, locutio eſt in ſpeciem quidem hyperbolica, quæ tamen ſenſum ex mente Gregorii habet non improbandum. Neque enim ullius Concilii aut cujuſvis alterius ſcriptoris volumina & placita quà talia, divinis Evangeliorum Scripturis vult æquare, ſed tantummodo teſtatur ſe eam fidem, quæ in ſanctis illis Conciliis contra hæreticos defenſa & promulgata eſt, agnoſcere orthodoxam eſſe & evangelicam, in ipſis ſacris Euangeliorum Scripturis traditam. Quemadmodum conſtat depromtis ex S. Scriptura teſtimoniis, tum hæreſes confutatas à Patribus & profligatas, tum etiam veritatem confirmatam, & propugnatam. *Quo ſenſu dixerit Gregorius, ſe Concilia illa ſuſcipere ſicut libros Evangelii.*

21. Idem Gregorius lib. 2. epiſtolarum ex regiſtro, cap. 36. ad Epiſcopos per Hyberniam. De cauſa trium capitulorum; Scripta veſtra ſummã cum gratulatione ſuſcepi: ſed erit in me uberior valde lætitia, ſi mihi de veſtra contigerit reverſione gaudere. Prima itaq; epiſtolæ veſtræ frons, gravem vos pati perſecutionem innotuit. Quæ quidem perſecutio dum non rationabiliter ſuſtinetur, nequaquam proficit ad ſalutem. Nam nulli fas eſt, retributionem præmiorum exſpectare pro culpa. Debetis enim ſcire, ſicut beatus Cyprianus dixit, *quia martyrem nõ facit pœna ſed cauſa.* Dum igitur ita ſit, incongruum nimis eſt de ea vos quam dicitis perſecutione gloriari; per quam vos conſtat ad æterna præmia minimè provehi. *Non pœna, ſed cauſa facit martyrem.*

Re-

Reducat ergo charitatem veſtram tandem integritas fidei ad matrem, quæ vos generavit, Eccleſiam: nulla vos animorum intentio à concordiæ unitate diſſociet, nulla perſuaſio repetendo vos à recto itinere defatiget. Nam in ſynodo in qua de tribus capitulis actum eſt, aperto liquet, nihil de fide convulſum eſſe, vel aliquatenus immutatum: ſed ſicut ſcitis, de quibuſdam illic ſolummodo perſonis eſt actitatum: quarum una, cujus ſcripta evidenter à rectitudine catholicæ fidei deviabant, non injuſte damnata eſt.

Theodelinda regina.

22. *Theodelinda* Longobardorum Regina, à Romanæ Eccleſiæ communione abſtinendum ſibi cenſuit; quia Gregorii Epiſcopi Romani & Eccleſiæ Romanæ fidei non habebat ſuſpectam. Voles igitur Reginæ ſatisfacere Gregorius, ſcripſit ad eam de omnibus quinque ſynodis œcumenicis ne ipſendis; verum illam Gregorii epiſtolam *Conſtantius* Mediolanenſis Epiſcopus, non exiſtimavit reddendam Reginæ, ejus animus nominatione quintæ ſynodi eſſet magis ingageret ea, quæ de primis quatuor ſynodis Gregorius ſecundum Reginæ mentem profiteretur. Certior factus Gregorius, laudavit Conſtantii conſilium (lib 3 epiſt.37.) & datâ rerum ad Reginam epiſtolâ, quatuor tantummodo ſynodos laudavit. Exſtat ea Gregorii ad Theodelindam Reginam epiſtola, lib.3.epiſtolarum ex regiſt.o,cap.35. ubi laudat quatuor ſyneeis, Nicænæ, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ primæ, & Chalcedonenſi, & profeſſus, quia quicquis aliter ſapit, quam hæ quatuor ſynodi, illum à fide veritatis alienum eſſe. Subjicit patenter, inquiens: Cùm itaque integritatem noſtram ex aperta noſtra traditione ſeu profeſſione cognoſcatis, dignum eſt ut de Eccleſia beati Petri Apoſtolorum principis nullam ulterius ſcrupulum dubietatis habeatis, &c.

Conſtantii Epiſcopi conſilium laudat, idemque ſequitur Gregorius.

Leander Epiſcopus Hiſpalenſis. Concil. Toletan. 3. Iſidorus Hiſpal. Concil. Toletan. 14.

Leander Epiſcopus Hiſpalenſis, & alii Hiſpaniæ Epiſcopi, interveniente Toletano Concilio ſola laudant quatuor illa œcumenica Concilia. Et frater Leandri, ejuſdemque in fide Hiſpalenſi ſucceſſor *Iſidorus*, in ſuo libro de viris illuſtribus cap. 4. ap. me edito ita quintam Synodum. Et in Concilio etiam Toletano 14. cap. 7. poſt Chalcedonenſe Concilium, collocatur ſynodus illa œcumenica, quæ contra Monothelitas celebrata eſt, quam ſexam dicimus. Et tamen cum his Gregorius ejuſdem ſucceſſores Pontifices Romani communicârunt, ut patet ex epiſtolis Gregorii ad eundem Leandrum: (de quibus vide cap.30 §.4.) & ex Concilio Toletano quarto, cui præſedit Iſidorus. Videmus Gregorium ſimul ut conſilio, pro conciliandis diſſidentium animis, atque ut eſt olim *Acacius*, ſuſpectus eos qui Zenonis henotico ſubſcribebant, & ipſam Chalcedonenſem orthodoxam, quæ Chalcedone promulgata fuerat, ſuſciperent, etiamſi interim ad ſuperiores contentiones dicta ipſius ſynodi laudatio omitteretur, quinimò *Petrus Mogus*, ab Acacio excommunicationem adhuc ſuſtinens, non ſolùm ipſum orthodoxam fidem profeſſus eſſe, ſed præcedentes ſynodos ſuſcepit, ſed etiam ipſam Chalcedonenſem ſynodum diſertè laudavit. Ejus tamen receptionem ab Acacio factam Romani Pontifices crimmati ſunt. Nemo tamen vitio vertit Gregorio, quod in communionem profitentem patrum ſe eſſe recipere Reginam Theodelindam ejuſque Epiſcopos, etiam rejicientes quintam œcumenicam ſynodum: idemque laudat Conſtantio faciendum cùm Epiſcopo & civibus Bononiæ, qui quintam ſynodum non admittebant. lib. 3. epiſt. 37. Neque reprehendantur Romani Pontifices, qui communicârunt cum Hiſpanis illis Epiſcopis, non recipientibus quintam Synodum.

Vide ſuprà cap. 26. & cap. 27.

23. Quamvis autem ad Reginam ſcribens Gregorius, mallam faciat mentionem quintæ ſynodi, quædam tamen de eadem Synodo ſcribit in ſua ad Conſtantium epiſtola: *Quod autem (inquit,) ſcripſiſtis, quia ejuſdem memoriam Reginæ Theodelindæ tranſmittere minime voluiſtis; pro eo quod in ea quinta Synodus nominabatur: ſi eam exinde ſcandalizari poſſe credidiſtis, vehementer factum eſt ut minime tranſmitteretis. Unde nunc ita facimus ſicut vobis placuit, ut quatuor Synodos ſolummodo laudaremus. De illa tamen Synodo, quæ in Conſtantinopoli poſtmodum facta eſt, quæ à multis quinta nominatur, ſcire vos volo, quia nihil contra quatuor ſancti ſynodos ſuſcepit, nec ſcripſerit, quippe quia in ea de perſonis tantummodo, non autem de fide aliquid geſtum eſt, & de eis perſonis, de quibus in Conſtantinopolitano Concilio minùs continetur, ſed poſt expreſſa ſpecialis ſeu eminens facta contentio & extincta nihil de perſonis ventilata eſt. Nos tamen ſicut voluiſtis, ita fecimus, ut ejuſdem ſynodi nullam mentionem faceremus. Sed & de Epiſcopis quos ſcripſiſtis, prædilectæ filiæ noſtræ Reginæ ſcripſimus.* Hæc Gregorius, lib. 3. epiſt. 37.

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

Duodecim obſervationes, quæ in Pontificum Romanorum teſtimoniis præcedente capite citatis (addito Bedæ teſtimonio) partim expreſſè ponuntur, partim implicitè, id eſt, per evidentem ac neceſſariam conſequentiam, inde promanentes inveniuntur.

Obſervatio 1.

Docit Gregorius primus lib. 2. epiſt. ex regiſtro cap.36. & lib.3. cap.37. in quinta Synodo nihil aliud niſi de perſonis tantummodo actitatum eſſe, non autem de fide illic eſſe geſtum, id eſt, (ut patet ex iiſdem epiſtolis Gregorii, item ex Pelagii 1. epiſt.14. & Pelagii 2. epiſt. ad Eliam, cap.6. 15 16 17 20.) non eſſe illic quicquam de fide Chalcedonenſis ſynodi & præcedentium trium ſynodorum convulſum, aut aliquatenus immutatum, neque quicquam contra quatuor ſynodorum firmitatem Patrumque fidem ullatenus eſſe tentatum, magiſque id in quinta ſynodo actum, ut memoratarum ſynodorum firmitas contra omnes inimicos inimobili ſoliditate conſiſteret. Ideoque jure damnata eſſe tria illa capitula, quæ niſi reprobentur, primæ Epheſinæ & Chalcedonenſis ſynodorũ auctoritas fidesque convelitur. Ideoque pari cum præcedentibus ſynodis reverentia ac devotione ſuſcipienda eſt quinta ſynodus; quæ etſi non de fide, id eſt; non de nova aliqua fide controverſia, pro fide tamen, in præcedentibus ſynodis expoſita ac defenſa, de perſonis, id eſt, de Theodori, Mopſueſteni perſona & ſcriptis impiis, de Theo-

Digitized by Google

doreti autem & Ibæ quibuſdam duntaxat ſcriptis impiis & hæreticis, juſtam & neceſſariam tulit ſententiam. Et quicunque illa capitula poſt latam ſynodicam ſentẽtiam defenderet aut anathematizare recuſaret, illi Synodus anathema vel ſaltem depoſitionem ſi clericus ſit, denunciavit. Quæ omnia ſynodi decreta reverenter ſuſceperunt Pelagius primus & Pelagius ſecundus & Gregorius primus, aliique Epiſcopi Romani. & Pelagius quidẽ ſecundus de capitulo circa Theodoreti ſcripta loquens, ad Eliam, cap. 20. reſiſtentes arguit temeritatis & ſuperbiæ. Quamvis igitur, ad placandos & revocandos offenſos ſchiſmaticorum animos, dixerit Gregorius non de fide, ſed de perſonis tantummodo in quinta ſynodo actitatum eſſe, non tamen ea mens Gregorii & utriuſque Pelagii fuit, ut ab errore & crimine immunes cenſerentur qui decretis illius ſynodi ſe opponerent, ſed è contrario contendunt id fieri non poſſe ſine errore, ſine ſuperbia, ſine deſtructione ſui ipſius, ut expreſſe loquitur Gregorius lib. 1. ca. 24. Inanis igitur eſt illa defenſio Vigilii quam ex hoc exſculpere conatur Binius, quod ſcilicet de perſonis tantummodo in quinta ſynodo, non autem de fide geſtum eſſe ſcripſerit Gregorius. Nam non potuerunt ſalvâ fide defendi illa tria capitula. [Pelagius 2. ad Eliam, capp. 15. 16. 17. 20. 22.]

Obſerv. 2. Vigilius Papa Romanus quintæ ſynodi decreto de tribus capitulis reſiſtens, reſtitit juſtitiæ & veritati; quia ſynodus juſtè & ſecundùm veritatem decrevit, [hoc clamant omnia memorata teſtimonia.]

Obſerv. 3. Vide cap. 28. §. 1. 10. 11. Vigilius Papa Romanus reſtitit quintæ ſynodo per ignorantiam veritatis & imperitiam fidei, [ex Pelagii 2. epiſt. ad Eliam capp. 7. & 8. cum verbis Bedæ lib. de temporibus.]

Obſer. 4. Schiſmatis illius, quòd inter Vigilium Papam Romanum & quintam ſynodum exſtitit, culpa penes Vigilium erat, adeoque non erat ſynodus ſchiſmatica, ſed Vigilius, quamdiu ſynodo reſtitit, fuit ſchiſmaticus: ſuam diviſionẽ catholicam credens eſſe Eccleſiam. [hæc obſervatio conſequitur ex eis quæ ſcripſerunt Pelagius 1. epiſt. 4. & Pelagius 2. ad Eliam cap. 7. & 8. & 22.

Obſer. 5. Vigilius Papa Romanus decreto quinti Concilii de tribus capitulis reſiſtens, zelum quidem Dei habebat, at non ſine culpa, quia non ſecundum ſcientiam: Qualis erat zelus Iudæorum reſiſtentium Euangelio. [Pelag. 1. epiſt. 14. & Pelag. 2. ad Eliam capp. 7. & 8. & 22.]

Obſer. 6. Vigilius Papa Romanus ſciſſuram faciens in ſancta Eccleſia, jure coërcitus eſt per publicam poteſtatem, & quæcumque propter rejectionem quintæ ſynodi paſſus eſt, ea ſunt illi juſtè inflicta, neque per ea potuit de communione paſſionum Chriſti gloriari. Nam nulli fas eſt retributionem præmiorum exſpectare pro culpa: Neque martyrem facit pœna, ſed cauſa. [Pelag. primus, epiſt. 3. & 4. & Pelag. 2. ad Eliam, cap. 7. & Gregor. lib. 2. epiſtolarum ex regiſtro, cap. 36.]

Obſer. 7. Eccleſia Catholica. vide lib. 5. cap. 2. §. 18. Tempus erat (Vigilio propter contumacem quintæ ſynodi rejectionem exulante) quando pars conſentiens Romano Epiſcopo, eique ſe in ea controverſia adjungens aut adhæreſcens, erat ſchiſmatica; pars autem à Papa Romano diſſentiens, erat Eccleſia Catholica. [patet ex præmiſſis.]

Obſer. 8. Subjectio & obſequium erga ſeculares Principes de jure divino etiam Epiſcopis incumbit, ne ipſo quidem excepto Papa Romano, qua tali. addo autem, qua tali, quia quod jam nulli debeat ſeculari Principi ſubjectionem Epiſcopus Romanus, hoc non habet per ſe, qua Epiſcopus Romanus, ſed per accidens, qua ſupremus jam urbis Romę & circumjacentis ditionis Dominus temporalis. Quando autem ſupremum temporale dominium urbis Romæ erat penes Imperatores Romanos, aut penes reges Gothicos, debebant illis Imperatoribus & regibus ſubjectionem & obſequium ipſi Epiſcopi Romani. [Pelag. 1. epiſt. 10.] Si dicas Pelagium non fuiſſe Childeberti regis ſubditum. Reſpondeo, ſententiam eſſe generalem, qua Pelagius ſui ordinis homines, id eſt, Epiſcopos, [ſe ipſo incluſo] agnoſcit ſubditos eſſe regum & Principum. Nempe unumquemque Epiſcopum ſui Principis ſubditum. Erat autem Pelagius illo tempore ſubditus Iuſtiniani Imperatoris, ſicuti Epiſcopi Galliæ erant ſubditi regis Childeberti.

Illa ſolum divinitus & plenè de fide Catholica exiſtimari debent eſſe definita ab Eccleſia, quæ manifeſtum eſt per omnia Propheticis & Euangelicis atque Apoſtolicis auctoritatibus conſonare. Quibus auctoritatibus, quicquid non conſonat, jure rejicitur. [Pelag. 2. epiſt. ad Eliam, cap. 6.] vide Encyclicam Leonis epiſtolam ad Flavianum, paulo poſt initium. *Obſerv. 9.*

Pelagius primus & Gregorius primus Pontifices Romani profitentur, ſe Conciliorum decreta ſuſcipere, & venerari, eis reverentiam exhibere, omnimoda devotione ea cuſtodire, tota devotione complectitur hac ſua confeſſione ſe non extra ædificium Eccleſiæ jacere demonſtrent. [Pelag. primus epiſt. 14. Gregor. lib. 1. epiſt. 24.] quæ longiſſimè diſtant à falſuoſiſſimis citeriorum quorundam ampullis, & vanitatis exundantiis. Et huic Pelagii atque Gregorii modeſtię conſonat illud dictum Leonis Papæ Romani, hujus nominis tertii, qui in collatione cum Bernario Epiſcopo Wormatienſi ejuſque ſociis, de ſymbolo fidei habita Romæ anno Dom. 809. loquens de Patribus primorum œcumenicorum Conciliorum, nam ut ego (inquit) me illis non dico præferam, ſed etiam illud abſit mihi, ut coæquare præſumam. hæc Leo. exſtat autem illa collatio apud Binium, part. 1. Tom. 3. Conciliorum, in Concilio Aquiſgranenſi, edit. Colon. ſeu Tom. 6. edit. Pariſ. pag. 210. & 211. *Obſer. 10.*

Ignotum erat priſcis Epiſcopis, tum Orientalibus tum Occidentalibus, nuperum hoc Pontificiorũ commentum de infallibilitate Epiſcopi Romani: neque ipſis Epiſcopis Romanis in mentem venit. Nam renitente & contradicente & fieri non debere clamante Epiſcopo Romano, Orientales tria capitula damnaverunt. Occidentalium autẽ magna pars, ſe à Pelagii primi ejuſque ſucceſſorum Pontificum Romanorum communione ſegregarunt, eo quod Romanos Pontifices haberent de fide ſuſpectos. ut patet ex utriuſque Pelagii, & Gregorii teſtimoniis ſupra allatis. Neque unquam memorati Pontifices Romani eo argumento uſi eſſe reperiuntur, ut ideo dicerent injuſtam eſſe adverſariorum ſuſpicionem, quia habeat ſedes Romana judicii infallibilitatem: ſed longè alia via eam ſuſpicionem revellere conantur; nempe per manifeſtationem æquitatis & neceſſitatis decretorum quinti Concilii, & per apertam fidei ſuæ confeſſionem & profeſſionem. *Obſer. 11.*

Præceptum illud Petri Apoſtoli [1. Petr. 3. 15.] ut Chriſtiani ſemper parati ſint ad reſpondendum *Obſer. 12. 1. Petr. 3. 15.*

dendum de ſpe quæ in ipſis eſt omni poſcenti eos rationem; ipſos obligat Pontifices Romanos: ut pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo, per evidentem fidei ſuæ declarationem, in nullo ſe à ſacra Apoſtolorum doctrina, in nullo à ſynodicis decretis ſaciæ Apoſtolorum doctrinæ conſonis, deviaſſe oſtendant. [Pelag. 1. epiſt. 13. & epiſt. 14. & epiſt. 16.] Atque ſi quenquam vel puſillum ſcandalizent non dando ſatisfactionem de fide & ſpe quæ in ipſis eſt, hoc non ſine magna faciunt comparatione ſuppicii. [Pelag. 1. epiſt. 16.] Ineptè igitur hoc ſeculo Pontifices Romani, de infallibilitate gloriantes, rationem fidei & ſpei quæ in eis eſt, Chriſtianis poſcentibus expromere refugiunt: ſed, è contrario, Chriſtianos rationem fidei & ſpei quæ in eo eſt poſcentes Papa Romanus, in templo Dei tanquam Deus ſedens, ſupercilioſè & impiè contemnit, ac faſtuoſe rejicit, in commentitiæ infallibilitatis latibulum impudentiſſimè ſe abdens. 2. Theſſ. 2. 4.

CAPVT TRIGESIMVM.

De Pelagii ſecundi Pontificis Romani ordinatione abſque juſſione Imperatoris, cum annotatione Onuphrii. Item de obitu Pelagii ejuſque ſucceſſore Gregorio, & Gregorii amico Leandro Epiſcopo Hiſpal. & de converſione Gothorum in Hiſpania, & de converſione Anglorum, & de veteri Eccleſia Scoticana, & de veterum Britannorum converſione ad Chriſtianiſmum.

Anaſtaſius bibliothecarius in libro Pontificali, in vita Pelagii Papæ Romani, hujus nominis ſecundi, Hic (inquit) ordinatur abique juſſione Principis, eo quod Longobardi obſiderent civitatem Romanam, & multa vaſtatio ab eis in Italia fieret. Idem ſcribunt, in ſuis Chronicis, Marianus Scotus, & Martinus Polonus. Item Antoninus Florentinus, Hiſtoriarũ parte ſecunda, titulo duodecimo, capitulo ſecundo; Defuncto (inquit) Benedicto, Pontificatum Romanum Pelagius ſuſcepit regendum 61. natione Romanus. Sedit autem annis 10. menſibus 2. diebus 10. hic inconſulto Imperatore Papa conſecratur, quia jam Longobardi urbem obſederant, ut ſecurè egredi non valerent. Sic etiam Platina, in vitâ Pelagii Papæ ſecundi; Hæc autem (inquit) una fuit cauſſa, quare Pelagius injuſſu Principis tum Pontifex creatus ſit, cum extra obſeſſam ab hoſte urbẽ mitti quiſpiam non poſſet. Nil enim à clero in eligendo Pontifice actum erat, niſi ejus electionem Imperator approbaſſet. Miſſus itaq; Conſtantinopolin ad placandum Imperatorem Gregorius diaconus, vir optimus atque doctiſſimus. Hæc Platina. Gregorium autem intelligit illum qui Pelagio poſtea in Pontificatu ſucceſſit, hujus nominis primus, qui etiam magni cognomentum meruit. Hic Gregorius dum Conſtantinopoli eſſet, Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum, ibi tunc degentem, amicum habuit chariſſimum, ejuſque hortatu libros moralium in Iob compoſuit, ut ſcribit Sigebertus Gemblacenſis, in ſua Chronographia. Idque ipſa Gregorii ſcripta oſtendunt, ut mox indicabimus.

Gregorius Magnus.

Leander.

2. Onuphrius Panvinius, ad illa Platinæ verba de Pelagii ſecundi creatione, hanc ponit annotationem, inquiens; In eo quod Platina ſcribit, Pelagium Pontificem injuſſu Principis creatum, nihilque tum à clero in eligendo Pontifice actum eſſe, niſi ejus electionem Imperator approbaſſet, non ita curatè rem hanc attigiſſe viſus eſt, quæ ſic habet: Gothis Italiâ omni per Narſem Patriciũ pulſis, eaque cum urbe Roma Orientalis Imperii parte facta; ſub Iuſtiniano Imperatore, ex auctoritate Papæ Vigilii, novus quidam in comitiis Pontificiis mos inolevit. Is fuit, ut mortuo Papa, nova quidem electio more majorum ſtatim à clero S. P. Q. R. fieret, verum electus Romanus Pontifex non ante conſecrari atque ab Epiſcopis ordinari poſſet, quam ejus electio ab Imperatore Conſtantinopolitano confirmata eſſet, ipſeque literis ſuis parentibus licentiam electo Pontifici concederet, ut ordinari & conſecrari poſſet; atque ita juriſdictionem Pontificatus tum obtineret. Pro qua licentia conſequenda electo neceſſe erat certam pecuniæ quantitatem Imperatori tranſmittere. Qua venia obtentâ, ipſe poſtea conſecrabatur, & Romanum adminiſtrabat Pontificatum. Antea enim idem dies comitiorũ, & conſecrationis Pontificis renuntiati erãt. Hoc autem ideo Iuſtinianum Imperatorem, vel ex ejus auctoritate Vigilium Papam inſtituiſſe credendum eſt, ut Imperator certus eſſet de conditionibus novi Pontificis, cujus tum maxima eſſe auctoritas cœperat, Imperatoribus præſertim Italiâ abſentibus, ne aliquo Pontifice factioſo, vel Imperatoris hoſte ordinato, Vrbs & Italia eo auctore ab Orientali Imperio deficeret, ſeque finitimis barbaris traderet, quod Silveriũ Papam aliquando quæſiſſe ſibi perſuadebat. Qua ratione fiebat, ut in novis comitiis eum potiſſimum Romanum Pontificem crearent, quem Imperatori, à quo confirmandus erat, amicum eſſe ſcirent, & de quo ille conſideret, nihil in Italia contra imperium moliturum, barbaris præſertim Longobardis, eam paulo poſt vexantibus. Perduravit hæc conſuetudo uſque ad Benedictum ſecundũ, cujus ſanctitate permotus Conſtantinus imperator, Heraclii pronepos, edicto ſuo juſſit, ut deinceps quem clerus S. P. Q. R. Pontificem ſummũ delegiſſent, is nulla amplius Imperatoris confirmatione exſpectatâ, more vetuſtiſſimo, ſtatim ab Epiſcopis ordinaretur. Rurſus Hadrianus primus hoc jus, & paulo amplius Carolo magno Francorum Regi, & ejus ſucceſſoribus Regibus Francorum, primum, deinde Imperatoribus Romanorum conceſſit: quod ſucceſſoribus ejus ab Hadriano tertio ereptum, Othoni primo Germanorum Regi, & Romano Imperatori reſtituit Leo octavus. Id poſtremò Gregorius ſeptimus, Henrico quarto ademptum, Cardinalibus & clero S. P. Q. R. primùm, deinde alii Pontifices, qui ſequuti ſunt, Cardinalibus tantum permiſere, quod ad noſtra uſque ſecula perdurat. Ex epiſtola S. Gregorii 4. libri primi, Anaſtaſio bibliothecario in vitis Pelagii 2. Vitaliani, Agathonis, & Benedicti 2. Romanorum Pontificum. Item poſt Carolum magnum Gregorii 4. Sergii 2. Leonis 4. Benedicti 3. & Nicolai.

Pontificis Rom. electio, & electi confirmatio Imperialis antecedebant conſecrationem.

Mutationes variæ.

lai. Abbate Vrſpergenſe, ex Ademaro monacho S. Germani in eorundem Pontificum enarrationibus, Regiſtro Gregorii Papæ 7. Sigeberto in Chronico, Guillielmo Tyrio, lib. 1. c. 13. de bello ſacro, Gratiano in decretis diſt. 63. Concilii Lateranenſis ſub Alexandro 3. Papa celebrati actis, & aliis vetuſtis S. R. E. monumentis. Hæc Onuphrius. Vide etiam Polydor. Vergil. lib. 4. de inventoribus rerum cap 10.

3. De obitu Pelagii ſecundi Epiſcopi Romani, ſcribentes Gregorius Turonenſis lib. 10. hiſt. Francorum, cap. 1. & Marianus Scotus, & Sigebertus Gemblacenſis, in ſuis Chronicis, referunt ingentem exſtitiſſe aquarum inundationem, & ſerpentibus in mare delatis atque in littus rejectis, aërem putrefactum eſſe, & ſequutam eſſe peſtem inguinariam, qua multi mortales immedicabiliter correpti interierunt, & Pelagium Papam ſcribunt primùm omnium hac clade percuſſum obiiſſe. Vnde etiam Blondus Flavius, hiſtoriarum decadis primæ libro octavo, & Platina, in vita hujus Pelagii, ſcribunt, eum peſtilentia mortuum eſſe. Et Sabellicus, Ennead. 8. lib. 5. poſtquam diram illam aquarum alluvionẽ commemoravit, inde acciditſe refert ut ſata, cœno obruta, germinare nequiverint, nec arva amplius tractari potuerint, aquis & limo omnia obtinentibus, & ingenti fame preſſam eſſe Italiam, & ortã eſſe ſimul peſtilentiam, quæ multo maximam mortalium partem abſumpſit, & Pelagium Pontificem eã lue conſumorum eſſe. Peſtem autem illam inguinariam Sufridus presbyter Miſnenſis, lib. 1. ſuæ epitomes, ſcribit fuiſſe apoſtema ſive inflaturam in inguine, tam lævam, ut homines in via, in menſa, in ludis, in colloquiis ſubitò morerentur. Itaque ſæpe evenisſe, ut, cum quis ſternutaret, cũ ipſa ſternutatione ſpiritum exhalaret, ac propterea, cum aliquem ſternutantem quis audiret, ſtatim accurriſſe, & *Deus te adjuvet*, acclamaſſe, & inde ſervatam eſſe apud poſteros iſtam conſuetudinem, ut ſternutantem quis audiens dicat ei, *Deus te adjuvet*. Hæc autem de Pelagii obitu, ex hiſtoricorum monumentis depromta, hanc in finem commemoranda duxi, ut hujuſmodi exemplis moniti, cogitemus etiam pios quandoque acerbis exerceri cruciatibus, & horrendis mortium generibus finire hanc vitam; neque ſiniſtrum feramus judicium ex calamitatibus hominum, aut ſubita vel æmnoſa morte. *Vide lib. 4. cap. 20. 7. 9.*

Pelagius 2. Papa Rom. correptus peſte inguinaria obiit anno Dom. 590.

Peſtis inguinaria.

Sternutatio lethalis.

Vide Pom. 4. 17. Meditatio de rebus naturalibus & moralibus ex mortis.

Fulconis regis exitus

Fulconem Hieroſolymorum regem, ait eum fuiſſe, inſtar Davidis, juxta cor Domini, fidelem, manſuetum, & affabilem, benignum & miſericordem, in operibus pietatis & eleemoſynarum largitione liberalem admodum. Ejuſdemque regis poſtea obitum commemorans, ejuſdẽ hiſtoriæ lib. 15. cap. 27. ſeu ult. Rex autem (inquit) arreptâ lancea, ut leporem inſectaretur, ſiniſtro actus caſu, equum ad illas cœpit urgere partes, & curſui vehementer inſtare. Tandem inconſultè feſtinans, equus in præceps agitur; corruenſque in terram, regem dedit præcipitem: jacentique præcaſus dolore attonito ſella caput obtrivit, ita ut cerebrum tam per aures, quàm per nares etiam emitteretur. Inde cum lachrymis in Acconenſem urbem [proximam] deportatus, triduo, ſine ſenſu, tamen adhuc palpitans, protraxit vitam: quartâ demum die, idibus videlicet Novembris, anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo quadrageſimo ſecundo, regni verò ejus anno undecimo, deficiens, in ſenectute bona ultimum clauſit diem. Inde Hieroſolymam cum debita delatus honorificentia, inter alios felicis memoriæ reges, ejus prædeceſſores, per manum Wilelmi Hieroſolymorum Patriarchæ, regia magnificentia ſepultus eſt. Hæc Wilelmus Tyrius. Inopinatum & multis Chriſtianis luctuoſum obitum *Friderici* primi, Imperatoris, cognomento *Ænobarbi*, refert illorum temporum ſcriptor *Iacobus de Vitriaco*, Epiſcopus Acconenſis, & poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, in ſua hiſtoria Hieroſolymitana, lib. 1. cap. 99. Dum hæc (inquit) in exercitu ab his qui præceſſerant, varie agerentur, Imperator Romanorum *Fredericus*, cum virtute magna & innumerâ pugnatorum multitudine per terram profecturus, iter arripuit. Egreſſus autem de ultimis finibus Alemanniæ, tranſienſque Hungariam, Macedoniam, & Græciam, per terras Saracenorum in manu potenti & brachio extento, ſubjugatis ſibi Iconio, Philomena, & aliis plurimis civitatibus, uſque ad Armeniam pervenit: ubi dum æſtu maximo balneandi gratia in fluvium, quem *Ferreum* appellant incolæ, deſcendiſſet, caſu flebili ſubmerſus & ſuffocatus in aquis, peccatis exigentibus, interiit, in totius Chriſtianitatis detrimentum. Adeò enim aduentum ejus *Saladinus* [Saracenorum in Ægypto & Syria Sultanus] metuebat, quòd muros Laodiciæ & Gabeli, Tortoſæ, & Biblii, Berithi, & Sidonis, eo quòd per partes illas Imperatorem tranſiturum putabat, dirui præcepit, ſolis munitionibus, oppidis videlicet & turribus, reſervatis. Hæc Iacobus de Vitriaco. Eveniſſe iſtum Friderici exitum die Apoſtoli Barnabæ, anno Dom. 1190. ſcribit Sufridus presbyter Miſnenſis, in ſua Epitome, lib. 1. at Paulus Langius in ſuo Chronico Citizenſi refert ad annum Domini 1189. Exſtat etiam, in Appendice ad Ottonem & Radevicum Friſingenſes epiſtola de illa Friderici expeditione ejuſdemque morte, cujus ſcriptor ſe Imperatori in illo itinere adfuiſſe & ſibi viſa ſcribere profitetur. Is ait; Facto autem ibi prandio, poſt infinitos & intolerabiles labores, quos per mentem jam erat paſſus, & vellet balneari in eadem rapidiſſima aqua, & ita ſe refrigerare vellet natando, Dei judicio, caſu lachrymabili & inopinato ſubmerſus eſt. Cujus reliquias debitâ veneratione noviſcum portamus. Hæc ille. Imperatorem autem illum Fridericum Radevicus Friſingenſis Canonicus, in ſua Appendice ad Ottonem Friſingenſem Epiſcopum, de rebus geſtis ejuſdem Friderici primi Imperatoris, lib. 1. cap. 43. ſcribit fuiſſe manſuetum ac pium Principem. & lib. 2. cap. 76. ait eum maximam providentiæ partem obſequio pietatis impendiſſe. Et Officiis divinis tantam præbuiſſe venerationem, ut omnem horam, qua coram ipſo Deo pſallebatur, competenti veneraretur ſilentio, nec ullus interim eum auderet de quolibet ſolicitare negotio. Quid referam pientiſſimi regis Joſiæ lachrymabilem in prælio cædem? quem tamen in pace obiiſſe, non obſtante triſti illo caſu, teſtatur divina Scriptura. Qvid Iobi liberos in convivio ſubita domus ruinâ oppreſſos, commemorem? quid aliorum quorundam piorum ſubitaneos vel cruciabiles exitus? Pulchrè autor libri Sapientiæ, *Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται*, Juſtus autem, ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Sap. 4. 7. in

Friderici 1. Imperatoris obitus.

Vide lib. 4. cap. 20. 7. 9.

2. Chron. 35. 23. 25. & cap 34. ver. 28. Iob. 1. 11. 19 Sap. 4. 7. Vid. lib. 4. cap. 21. §. 8.

Digitized by Google

In quem locum Holcot, (referente Cavello) commemorat, de quodam viro ſancto & docto, qui inter libros, in ſuo muſeo obiit repente, quod cum de hóc nonnulli ſcandalizarentur, repertus eſt, Deo ſic diſponente, digito denotans in libro cui ſtudebat, verſum illum, *Juſtus quacumque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Ita enim verſum repetit Hugo Cavellus, in ſua Apologia pro Ioanne Duns Scoto doctore ſubtili, contra Bzovium, cap. 10. ubi multa alia exempla accumulat. Bene *Auguſtinus*: Mala mors putanda non eſt, quam bona vita præceſſerit. Neque enim facit malam mortem, niſi quod ſequitur mortem. Non itaque multum curandum eſt eis, qui neceſſariò morituri ſunt, quid accidat ut moriantur, ſed moriendo quo ire cogantur. Cum igitur Chriſtiani noverint longè meliorem fuiſſe religioſi pauperis mortem inter lingentium canum linguas, quàm impii divitis in purpura & byſſo, horrenda illa genera mortium quid mortuis obfuerunt qui bene vixerunt. Hæc Auguſtinus, lib. 1. de civitate Dei, cap. 11. vide etiam de hoc argumento inſignem ejuſdem Auguſtini diſſertationem, in Pſal. 33. prope finem: in illud, mors peccatorum peſſima.

Vide infra. lib. 4. cap. 21. §. 8.

Vide Luc. 13. 3. 4. 5.

4. *Gregorius*, adhuc diaconus, cùm Conſtantinopoli eſſet Pelagii ſecundi Papæ Romani ἀποκρισιάριος, Latini apocriſiarium vocant, & reſponſalem); pro negotiis Romanæ Eccleſiæ ibi commorans, & ejuſdem Eccleſiæ ibi reſponſa faciens, invenit in eadem urbe Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem, quem illuc injuncta pro cauſis fidei Herminigildi regis Wiſigothorum (Hiſpaniam tunc obtinentium) legatio perduxerat: & cùm illo ſanctam amicitiam & familiaritatem contraxit, & quoad vixerunt, conſtanter eorum amicitia perduravit. Cum autem Conſtantinopoli degerent, compoſuit Gregorius ingens illud atque egregium opus morale in librum Iob, impulſu Leandri; & poſtea Romam reverſus, jamque Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ conſtitutus, illud ipſum opus librariis conſcribendum tradidit, & conſcriptum ad eundem Leandrum tranſmiſit, collocata ante opus ipſum epiſtolâ ad Leandrum, qua iſtâ narrantur: etſi ſcriptio per librarios Romæ facta, non ibi commemoratur, ſed in opere epiſtolarum ex regiſtro, lib. 1. epiſt. 41. ubi etiam Leandrum alloquens, ait ſe hoc ipſum opus morale in Iob ſcripſiſſe ad Leandrum, ut ei (inquit) quem præ cæteris diligo, in meo judicet labore deſudaſſe. In illa autem præliminari ad Leandrum epiſtola, quæ operis moralis præfationem antegreditur, cum multa alia inveniuntur piè & ſapienter dicta, tum etiam celebris illa de ſacræ Scripturæ laudibus, ſententia; *Divinus etenim ſermo ſicut myſteriis prudentes exercet; ſic plerunque ſuperficie ſimplices refovet. Habet in publico unde parvulos nutriat: ſervat in ſecreto, unde mentes ſublimium in admiratione ſuſpendat. Quaſi quidam quippe eſt fluvius (ut ita dixerim) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet.* Hæc Gregor. epiſt. ad Leand. cap. 4. Extat etiam alia ejuſdem Gregorii Papæ ad eundem Leandrum Hiſpaniarum Epiſcopum epiſtola, quæ incipit; Sanctitatis tuæ ſuſcepi epiſtolam, ſolius charitatis calamo ſcriptam. lib. 7. epiſt. 125.

Apocriſiarius.

Gregorii & Leandri amicitia.

Gregorii expoſitio moralis in Iob.

Celebris ſententia Gregorii, de laudibus ſacræ Scripturæ.

5. Leandro Hiſpalenſem regente Eccleſiam, *Levvigildus Rex.* LeWigildus Wiſigothorum Rex in Hiſpania regnabat, qui etiam Suevos ibi degentes ſibi ſubjecit. Erat autem Levvigildus Rex profeſſione Arianus, cum ſuis Wiſigothis. Filii Levvigildi Regis erant Herminigildus & Reccaredus (quem nonnulli Richardum vocant.) Herminigildo Childebertus Francorum Rex Ingundem ſororem ſuam (Sigeberti Regis filiam) in uxorem tradidit, orthodoxam & piam feminam: cujus adhortatione, & Leandri Hiſpalenſis Epiſcopi prædicatione, Herminigildus ad fidem catholicam converſus eſt. Quod ubi ejus Pater Levvigildus intellexit, vehementi in filium iâ accenſus eſt, eumque tum pollicitationibus tum minis ad hæreſin Arianâ reducere conatus eſt. Sed in ſententia permanſit Rex Herminigildus, qui etiam Leandrum miſit Conſtantinopolin ad implorandum Imperatoris auxilium. LeWigildus autem filium Herminigildum, regno quod ei conceſſerat privavit, rebuſque exſpoliavit omnibus. Cumque nec ſic virtutem mentis ejus exſuperaret, arctæ illum manci pavit cuſtodiæ, & ferro collum ejus manuſque ligavit. Ad ſortior in certaminibus effectus Rex juvenis Herminigildus, terrena omnia deſpiciébat, cœleſtia adveniente autem Paſchali feſtivitate, cum ex manu Ariani Epiſcopi, à Levvigildo illi communionem Herminigildus accipere conſtanter recuſaret, occiſus eſt nocte intempeſta in carcere, juſſu LeWigildi, apparitore ſecundum cerebre Herminigildi infigente. Atque ita Rex martyr ad cœleſte regnum tranſlatus eſt. Refert Gregorius Levvigildum pœnitentiâ ductum, cum moreretur commendaſſe Leandro alterum filium ſuum Reccaredum. Reccaredus autem, defuncto Patre regnum adeptus, & à Leandro inſtitutus, hæreſi Ariana relicta, fidem Catholicâ amplexus eſt, & cum Rege Reccaredo etiam Epiſcopi & clerici & proceres & tota gens Wiſigothorum in Hiſpania. Hæc cõmorantur à Gregorio Papa Rom. lib. 3. dialog. cap. 31. & epiſt. ad Leandrum, ante opus morale. & à Gregorio Turonenſi, lib. 5. hiſt. Franc. cap. 38 & lib. 9. capitib. 15. & 16. & ab Iſidoro Hiſpalenſi, & Adone Viennenſi & Rheginone abbate Prumienſi, & Mariano Scoto, & Sigeberto Gemblacenſi, in ipſorum Chronicis. Et ab Antonio Florentino, in ſecunda parte hiſtoriarum tit. 11. cap. 2. Converſio autem & Catholica confeſſio Reccaredi regis & Epiſcoporum & presbyterorum & diaconorum, & Procerum, & omnium ſeniorum totius gentis Gothicæ in Hiſpania inveniuntur in actis Concilii Toletani tertii, juſſu ejuſdem Reccaredi regis celebrati, anno Dom. 589. qui fuit quartus annus regni Reccaredi. Et homilia Leandri ea de re gratulatoria, poſt Concilium & confirmationem canonum in eodem Concilio cõditorum, edita eſt. In qua, inter alia, obſervat; Eccleſiam Catholicã dum premitur, erudiri; & dum inſectationem patitur, dilatari: & diſpendiis ſuis proficere, ſuoque damno ſubcreſcere: & virtute ſponſi ejus, depædatores Eccleſiæ fieri prædã & ad eam reduci & qui hoſtes erant, eidem poſſidendos acquiri. De eadem Reccaredi converſione gaudium ſuum teſtatur Gregorius Papa Romanus, lib. 1. epiſtolarum ex regiſtro, epiſt. 41. ad Leandrum, ubi ait; explere autem loquẽdo nullatenus valeo gaudiũ meum quod communẽ filium Rechare dum glorioſiſſimum Regem ad catholicam fidem integerrima agnovi devotione converſum. Hujus dum mihi per ſcripta veſtra mores exprimitis, amare me etiã quem neſcio feciſtis. Sed quia antiqui hoſtis

Ingundis pia regina.

Herminigildus rex & martyr.

Reccaredus Rex, cum ſua gente Wiſigothorum in Hiſpania fidem catholicam amplectitur.

Inſignis ſententia Leandri, de Eccleſia cum angueſtiis conſiliante.

Bellum durius contrà victores.

inſidias ſcitis,quoniam bellum durius contra victores proponit, nunc contra eundem ſolertius ſanctitas veſtra evigilet,ut bene cœpta perficiat, nec ſe de perfectis bonis operibus extollat:ut fidem cognitam vitæ quoque meritis teneat, & quia æterni regni civis ſit, operibus oſtendat: quatenus poſt multa annorum curricula, de regno ad regnum tranſeat. Hæc Gregorius.

Converſio Anglorum.

6.In hujus Gregorii primi Papæ Romani vita Anaſtaſius ait; Eodem tempore beatiſſimus Gregorius miſit ſervos Dei Mellitum, Auguſtinum,& Ioannem.& alios plures cum eis monachos timentes Deum,in prędicationem ad gentem Anglorum, ut eos converterent ad Dominum Ieſum Chriſtum. Hæc ille. Inter alia innumerabilia Britannorum ſcelera, quæ hiſtoricus eorũ Gildas flebili ſermone deſcribit:& hoc addebat,ut nũquam gẽti Saxonum ſive Anglorum, ſecum Britanniam incolenti,verbum fidei prędicandum committerent: ſed non tamen (inquit Beda hæc referens) divina pietas plebem ſuam quam præſcivit delervit, quin multò digniores genti memoratæ præcones veritatis, per quos crederet, deſtinavit. Hæc Beda,libro 1. hiſtoriæ Eccleſiaſt.gentis Anglorum, c.22. Hiſtoriam autem cõverſionis Anglorũ à Paganiſmo ad Chriſtianiſmum,(adventus Anglorum in Britanniam anno circiter centeſimò quinquageſimo) miniſterio Auguſtini illius (qui primus deinde Cantuarienſium Eccleſię apud Anglos Epiſcopus cõſtitutus eſt,) & Melliti (qui factus poſtea eſt Epiſcopus Londinenſis)& aliorum ſanctorum virorum,perDei gratiam,tempore Gregorii primi Papæ Romani, factæ, prolixius deſcriptam memoriæ prodidit Beda, lib. 1. hiſt. Eccleſ. gentis Anglorum, cap.23. & ſequentibus capitibus.

Malitia Britannorum.

De veteri Eccleſia Scoticana.

7. Narrat etiam eodem opere, lib.3. cap. 3. & 4.& 5.Scotos,ex monaſterio Hy inſulæ in Angliam miſſos,Euangelium Anglis magno cum fructu prædicaſſe. Monaſterii autem illius primum fundatorem ſcribit fuiſſe ſanctum Columbanum, ſive Columbam, ex Hibernia profectum, anno Dom. 565. lib.3. cap.4. & lib.5. cap.10.ubi etiam monet, eundem Columbam à nonnullis, compoſito à cella & Columba nomine, Columcelli vocari. Atq; hinc procul dubio natũ eſt hodiernũ Inſulæ illius nomen Ycolmkill. Hujus Inſulæ monaſterium (teſte Beda lib.3.cap.3.) in cunctis penè ſeptẽtrionalium Scotorum & omnium Pictorum monaſteriis non parvo tempore arcem tenebat,regendiſq; eorũ populis præerat.Et cap. 4. tertii libri ejuſdem hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum,de eodem ſcribens monaſterio,ait; Habere autem ſolet ipſa inſula rectorem ſemper Abbatem presbyterum,cujus juri & omnis provincia & ipſi etiã Epiſcopi ordine inuſitato debeant ſub eſſe, juxta exẽplum primi doctoris illius, qui non Epiſcopus, ſed presbyter exſtitit & monachus. De cujus vita & verbis nõnulla à diſcipulis ejus feruntur ſcripta haberi.Verùm qualiſcunque fuerit ipſe,nos hoc de illo certum tenemus, quod reliquit ſucceſſores magna continentiâ ac divino amore regularique inſtitutione inſignes. In tempore quidem ſummæ feſtivitatis dubios circulos ſequentes, utpote quibus longè ultra orbẽ poſitis, nemo ſynodalia Paſchalis obſervantiæ decreta porrexerat, tantum ea quæ in Propheticis,Euãgelicis,& Apoſtolicis literis diſcere poterãt,pietatis & caſtitatis opera diligenter obſervantes. Permanſit autem hujuſmodi obſervantia Paſchalis apud eos tempore nõ pauco, hoc eſt,uſque ad annum Dominicę incarnationis ſeptengenteſimum decimum ſextum, per annos centum quinquaginta.Hæc ibi. ubi anni centum quinquaginta intelligendi ſunt à condito illo per ſanctum columbam monaſterio in Hy Inſula.

S.Columba.

Ycolmkill.

Antiqua Scotorum religio.

8.Scribit idem Beda.lib.2.ejuſdem operis,cap. 19.ſolerter,eruditè, atque amanter per literas ea de re admonitos fuiſſe Scotos illos,ab Honorio Papa Romano,& à Ioãne,qui ſucceſſori ejuſdem Honorii Severino ſucceſſit,cum adhuc eſſet electus in Pontificem. Cujus epiſtolæ principium hoc fuiſſe ait ibi Beda; Dilectiſſimis & ſanctiſſimis Thomiano,Columbano,Chromano,Dimano,& Bathano Epiſcopis,Chromano,Hermãnoque,Lauſtrano,Stellano,&Stegiano presbyteris, Sarano cæteriſque doctoribus ſeu Abbatibus Scotis,Hilarius archiepresbyter & ſervãs locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Ioannes diaconus & in Dei nomine electus,item Ioãnes Primicerius,& ſervans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ,& Ioãnes ſervus Dei conſiliarius ejuſdẽ Apoſtolicæ ſedis. Scripta quæ perlatores ad ſanctæ memoriæ Severinum Papam adduxerunt,eo de hac luce migrante,reciproca reſponſa, &c. Hanc epiſtolam ſcriptam eſſe anno Dom.639.indicat Baronius in Annalibus.Poſtea etiam frequentem & magnam de obſervatione Paſchatis & tonſura & aliis rebus Eccleſiaſticis quæſtionẽ in Nothumbria factam eſſe per quoſdam de Cantia vel de Gallis advenientes,reſiſtentibus & in ſententia permanentibus Finano & Colmano Epiſcopis Scotis, cum aliis Scotis,commemorat idem Beda, lib.3. ejuſdem hiſtoriæ, cap. 25. & cap.26. & utriuſque partis argumenta ibi recenſet. ubi etiam Finanum & Colmanum eorumque ſocios Scotos miriſicè laudat,& eorum fidem,ac pietatem,& charitatem, & continentiam magnis extollit præconiis: fuerant autem Finanus, ac deinde Colmanus, in Nordan Humbrorum Anglorum regione Epiſcopi,poſt Aidanum Epiſcopum etiam Scotum, miſſi à Scotis ex ſancti Columbę monaſterio quod in Hy Inſula erat.

Diſputatio de obſervatione Paſchatis.

9.Habita ſynodo,poſt Finani obitum,ipſo etiã Nordanhumbrorum Rege OſWi præſente, Colmanus Epiſcopus dicere juſſus qui eſſet ritus,& unde originem ducens ille quem ipſe ſequeretur; Paſcha, inquit, quod agere ſoleo, à majoribus meis accepi, qui me huc Epiſcopum miſerunt,quod omnes Patres noſtri, viri Deo dilecti:eodem modo celebraſſe noſcuntur.Quod ne cui contemnendum & reprobandum eſſe videatur, ipſum eſt quod beatus Euangeliſta Ioannes,diſcipulus ſpecialiter Domino dilectus, cum omnibus quibus præerat Eccleſiis,prædicaſſe legitur. Tunc ex adverſo Wilfrid presbyter, Agilberti Occidentalium Saxonum Epiſcopi,ibidem præſentis, diſcipulus, jubente Rege, Agilberti hortatu, ut diceret,ita exorſus eſt; Paſcha quod facimus, inquit, vidimus Romæ, ubi beati Apoſtoli Petrus & Paulus vixere, docuere,paſſi ſunt, & ſepulti, ab omnibus celebrari. Hoc in Italia, hoc in Gallia, quas diſcendi vel orandi ſtudio pertranſivimus, ab omnibus agi conſpeximus. Hoc per Africam, Aſiam, & Ægyptum, Græciam, & omnem orbem quacunque Chriſti Eccleſia diffuſa eſt,per diverſas nationes & linguas, uno ac non diverſo temporis ordine geri comperimus:præter hos tantum & obſtinationis eorum complices, Pictos dico, & Britones.—— Et hoc eſſe verum Paſcha, hoc ſolum fidelibus celebrandum, Nicæno Concilio non ſtatutum

novi-

noviter, sed confirmatum est. Hæc & similia loquuto Wilfrido, Colmanus pro se adducit etiam Anatolium Episcopum Laodicenum, in Ecclesiastica Eusebii historia (lib. 7. cap. ult.) multum laudatum. Item sanctum Columbam ejusque successores, de quibus loquens, ait; Numquid reverendissimum Patrem nostrum Columbam & successores ejus viros Deo dilectos, qui eodem modo Pascha fecerunt, divinis paginis contraria sapuisse vel egisse credendum est? Cum plurimi fuerint in eis quoti sanctitati cœlesti signa, & virtutum quæ fecerunt miracula testimoniū præbuerunt, quos vt ipse sanctos esse non dubitans, semper eorum vitam, mores, & disciplinam sequi non desiit. A. Wilfridus Anatolium contendit aliter sensisse. Columbam autem ejusque successores excusat, quod simplicitate rusticâ seu intentione piâ Deum dilexerint. Eorumque paucitati opponit universalem Ecclesiam, & sancto Columbæ Apostolum Petrum, cui datæ sunt claves regni Cœlorum. Quo audito, Rex concluſit se nolle contradicere. Petro qui esset ostiarius, ne fortè ipso adveniente ad fores regni Cœlorum, non sit qui referat aversō illo qui claves tenere probatur. Hæc à Beda referuntur, lib. 3. hist. Eccles. gent. Angl. cap. 25. Quæ fuerit autem observantia Paschalis apud priscos illos Scotos, commemorat Beda in fine quarti capitis libri tertii, ejusdem historiæ; Paschæ (inquit) diem non semper in luna quartadecima cum Iudæis, vt quidam rebantur, sed in die quidem Dominica, alia tamen quam decebat hebdomada celebrabant. Sciebant enim (vt Christiani) resurrectionem Dominicam, quæ prima sabbati facta est, prima sabbati semper esse celebrandam. Hæc ibi. Quam levi autem argumento motus ille Rex Oswi ad relinquendam Scotorum consuetudinem, jam ex Beda commemoravimus: ac si soli Petro datæ essent claves regni Cœlorum, easque adhuc ipse in sua persona gestaret, & pro suo arbitrio advenientibus defunctis aperiret vel negaret introitum in regnum Cœlorum.

10. Colmanus autem & qui cum eo erant Scoti, de sua sententia non decedebant, vt refert Beda cap. 26. ejusdem libri, ubi ait factam esse hanc quæstionem anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto. Colmanum autem, cum videret spretam suam doctrinam, sectamque esse despectam, assumptis his qui eum sequi voluerunt, id est (vt ibi exponit Beda) qui Pascha catholicum & tonsuram coronæ, de qua etiam quæstio non minima erat, recipere nolebant, in Scottiam regressum esse, tractaturum cum suis quid de his facere deberet. Quid autem à suis Consilii acceperit, facilè est colligere ex eis quæ superius indicata sunt, in fine §. 7. ubi ex Beda ostendimus eos receptam suam consuetudinem tenuisse usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimumsextum per annos centum quinquaginta à condito monasterio Hyensi.

11. Quod si altius rem repetas, & mentis aciem retro ad initia palam suscepti à majoribus nostris Christianismi flectas, nempe ad tempus illud, quo Donaldus, hujus nominis primus, Scotorum Rex vigesimus septimus, & regni proceres sacro baptismi lavacro initiati sunt, invenies longè amplius temporis spatium, quo ea apud Scotos doctrina obtinuit: Nam Donaldum Regem cum suis historici nostri scribunt Christianos ritus palam recepisse anno Dominicæ incarnationis ducentesimo tertio. Qua de re Ioannes Lesæus Episcopus Rossensis, lib. 3. de gestis Scotorum, in Donaldo primo, hos recitat antiquos versus:

Christi transactis tribus annis atque ducentis,
Scotia Catholicam cœpit imbe fidem.

Confirmant hujusmodi testimonio etiam Tertulliani, qui illo tempore floruit Britannorum (inquit) inaccessa Romanis loca, Christo verò subdita. Hæc Tertullianus, lib. adversus Iudæos, cap. 7.

12. Ex his quæ commemoravimus, liquere arbitror, primitivam Scoticanam Ecclesiam per totos quingentos & tredecim annos, fide catholicam, Christianâ pietate florentissimam, & sanctissimorum virorum feracem, multisque laudibus abundantem, & Deo dilectam, & veteres etiam Britonum, Pictorumque Ecclesias, cum Scotis in religione Christiana consentientes, solas Propheticas Evangelicas, & Apostolicas literas agnovisse pro regula fidei vnaque Christianæ: ac in rituum observatione, & sacræ scripturæ interpretatione, ignorasse & negasse, absque salutis jactura, auctoritatem & infallibilitatem Ecclesiæ Romanæ, neque ejus judicio acquievisse, neque ei subjectas fuisse. Est igitur temerarium atque inritum illud Bonifacii Papæ octavi effatum; Porrò (inquit) subesse Romano Pontifici omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Hæc Bonifacius octavus, in Extravagantibus communibus, Titulo, de majoritate & obedientia, cap. 1.

Veteres Ecclesiæ Scoticæ, Pictica & Britannica non agnoverunt infallibilitatem Ecclesiæ Romanæ.

Bonifacii Papæ 8. error ex cathedra.

13. Ingressum Evangelii in hanc insulam Britanniam Gildas cognomento sapiens, lib. de excidio Britanniæ, ad Apostolica refert tempora, & Nicephorus Callisti, lib. 20. hist. Eccles. cap. 40. ait Apostolum Simonem Zelotem, attingisse doctrinam Evangelicam ad Occidentalem Oceanum, Insulasque Britannicas. Iacobus Pamelius, in librum Tertulliani adversus Iudæos, cap. 7. nota 43. refert ex Polydoro, fundamenta fidei Christianæ in Britanniâ jacta fuisse à beato Iosepho ab Arimathia. Et Cardinalis Baronius, anno Dom. 35. narrat ex historia Anglica. M. S. quæ habetur in bibliotheca Vaticana, eundem Iosephum ex Gallia in Britanniam navigasse, illicque post prædicatum Evangelium diem obiisse. Qua de re etiam scribens Ioannes Lesæus, Episcopus Rossensis in Paræneſi, quam edidit cum sua historia de gestis Scotorum, ait vetustissimas Britannorum historias testari Iosephum ab Arimathia ad fundamenta Evangelii ponenda venisse in Britanniam, & Glastimburiæ sedem fixisse, ibiq; tumulatum. At Beda lib. 1. cap. 4. conversionem Britannorum non altius repetit, quam ab anno Dominicæ incarnationis centesimo quinquagesimo sexto, quo anno Lucius Britannorum Rex cum suis fidem Christianam suscepit.

De veterum Britannorum conversione ad fidem Christianā

14. Quod autem diximus Ecclesiam Scoticanā usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimum sextum, ignorasse & negasse, absque salutis jactura, auctoritatem & infallibilitatem Ecclesiæ Romanæ; idemque cum Scotis sensisse atque egisse Pictos & veteres Britannos: olim inde lectorem colligere, quod Ecclesiæ illæ eo anno, aut paulo post illum annum, Romanæ Ecclesiæ jugū subierint. Non enim propter auctoritatē & infallibilitatem Ecclesiæ Romanæ, sed propter definitionē ē synodicam in primo Concilio œcumenico Nicæno factam, orbisq;

Consensus non importat subjectionem.

Contra ſuprematum Eccleſiæ Romanæ.

Chriſtiani conſenſum, receperunt canonicum ritum Paſchalis obſervantiæ, qua in re quidem illis deinceps conveniebat cum Romana Eccleſia; at non inde ſequitur eas fuiſſe ſubjectas Romanæ Eccleſiæ. Nam jam olim canonicũ Paſcha celebrabant Aurelius, & Auguſtinus, & alii Patres Africani, qui tamen recuſantes ſubjici Romanæ Eccleſiæ, canonem condiderunt contra appellationes ad tranſmarina. Et Patriarchæ Conſtantinopolitani, quibus Synodus Chalcedonenſis tribuit aqualia privilegia [τὰ ἴσα πρεσβεῖα] cum Pontificibus Romanis. Et canonico more Paſcha celebrabat Ioannes ille Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui, fruſtra reclamante Gregorio Papa Romano, ſe conſtanter ſcripſit œcumenicum Patriarcham. Nec in obſervatione Paſchali à decreto Nicæno receſſerunt Patres illi qui, invito Vigilio Papa Romano, quintum Concilium œcumenicum celebrarunt, & tria capitula, Vigilio incaſſum repugnante, damnarunt, & contradicentibus anathema denunciarunt. Neque Sexta œcumenica ſynodus, quæ Honorium Papam Romanum, poſt mortem damnavit, propter hæreſin Monotheliticam. Canonicam etiam Paſchatis celebrationem retinuerunt Patres Quiniſextæ Synodi, qui eandem Honorii damnationem laudarunt, & quædam alia Romanis haud jucunda decreverunt. In obſervatione Paſchatis cum Romana Eccleſia conveniebat Eccleſiis Iſtriæ aliarumque regionum, quæ ſe ob quintam ſynodum longo tempore à Romanæ Eccleſiæ communione ſubduxerunt. Quid ego commemorem ſynodos illas poſtea celebratas, quas Romani ſeptimam & octavam œcumenicas vocant, in quibus repetita eſt Honorii damnatio? quid depoſitionem aliorum Romanorum Pontificum, vt notoriorum hæreticorum, in poſterioribus Conciliis, Sutrino, Piſano, Conſtantienſi, &c? Accedit doctrina Concilii Conſtantienſis, & Martini Papæ quinti, de ipſius Papæ ſubjectione Concilio generali. Verùm de iſtis quæſtionibns, ſi Deus voluerit, alius nobis dabitur commodior differendi locus.

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM LIBER QVARTVS,

DE

MVHAMMEDE,

ejuſque Impietate, & Sectatoribus, & de bello Sacro, & aliis quibuſdam bellis.

Ex Muhammedis Alcorano, & ejuſdem dialogo cum Abdia Iudæo, & ex ſummula Petri Abbatis Cluniacenſis, quam contra hæreſes & ſectam diabolicam fraudis Saracenorum præmiſit Alcorano, auſpiciis ipſius in Latinum verſo. Et ex Iohannis Damaſceni lib. de hæreſibus. Et Enthymii Zigabeni confutatione ſectæ Iſmaëlitarum, in dogmatica Panoplia, part. 2. tit. 24. & in bibliotheca Patrum, tom. 2. Græcol. Et ex Nicetæ libro, de ordine qui obſervabatur quando aliquis à Saraceniſmo veniebat ad Chriſtianam fidem. in bibl. Patr. tom. 2. Græcol. & ex Theophanis Chronographia in bibl. Patr. ibidem & ex Georgii Cedreni compendio hiſtoriarum. & ex tomo tertio Annalium Iohannis Zonaræ. Et ex diſputatione Philoſophi cujuſdam Chriſtiani adverſus Philoſophum Saracenum, apud Vincentium Bellovacenſem, lib. 23. Speculi hiſtorialis. Et ex hiſtoria Wilhelmi Epiſcopi Tyri. Et ex Pauli Æmylii hiſtoria de geſtis Francorum. Et ex Marci Antonii Coccii Sabellici Ennead. 8. lib. 6. Et ex Lodovici Vivis lib. 4. de veritate Chriſtianæ fidei. Et ex Chronico Abrahami Zaccuthi, apud Ioſ. Scaligerum, & ex Iohanne Leunclavio, & aliis, quorum nomina locis opportunis exhibebuntur.

CAPVT PRIMVM.

De occaſione & tempore & loco, quibus ortus Muhammedes, & de origine Hagiræ, & feſtivitate diei Veneris.

DIffuſa per Orientem impiatũ de Chriſto hæreſiũ colluvie, ſuperius memoratâ & jactis hæreſeos Monothelitarum mox ſequutæ fundamentis; Deus juſto judicio flagellum furoris ſui, in orbem prodire paſſus eſt, videlicet, impium *Muhammedem*; qui genere Arabs, de gente Iſmaëlitica, Parentibus idololatris prognatus, ipſe etiam idolorum cultor fuit; homo pauper & mercaturam exercens cum Camelis, in Ægypto & Palæſtina. Aſtuto & ad quidlibet audendum præfidenti ingenio. Matrimonio autem opulentæ & potentis viduæ in Corazan provincia dives factus eſt, qui autem militabant ſub Heraclio Imperatore populares ejus Arabes, cum ob non ſoluta ſtipendia diſceſſionem ab Heraclio feciſſent, homo ambitioſus, *Muhammedes* inde Principatus affectandi occaſionem nactus eſt, animos militum adverſus Imperatorem acuens & in defectione confirmans. Tum creatus eſt à quadam militum parte dux *Muhammedes*. Sed cum animadverteret humilitatem generis ſui, & vitæ prioris ſordes (exercuerat enim latrocinium) exiſtimationi ipſius non leviter officere apud nobiliores & potentiores, ipſe ut ab illo ſe contemtu vindicaret, divinitatem ſuis artibus, ſceleratiſſima audaciâ, prætendit; non jam ſe ducem tantum & Principem ferens militari favore electum, ſed Prophetam & Nuncium Dei omnipotentis; ut obtentu divinitatis, omnes haberet dicto audientes.

2. Cum hæc ſua venena Mechæ ſive Meccæ (quod Arabiæ oppidum eſt) ſpargere non ceſſaret, magiſtratus illius oppidi eum ut hominem nefarium & ſeditioſum comprehendere, & meritis pœnis ſubjicere decreverunt; quo cognito

Digitized by Google

Muhammedes clam ex urbe aufugit, anno Dom. sexcentesimo vigesimo secundo, die decimo nono Iulii, vespere illo quod inter quintam & sextam feriam intercedit, & se contulit in aliam Arabiæ civitatem, cujus nomen Ietrib sive Iesrab, (Euthymio Ἀλ Ἀεσ@- Æthribus dicitur) in qua sedem Principatus sui collocavit, confluente ad illum undique delusa multitudine. Hanc civitati illi indita appellatio *Medina Alnabi*, id est, civitas Prophetæ, & per excellentiam simpliciter *Medina*, id est, civitas. Et à tempore illius fugæ ex civitate Mecca, computatur initium æræ Muhammedicæ, quam Hagiram sive Hegiram vocant, vocabulo Arabico quod fugam significat, à verbo Hagar, fugit: & in memoriam illius temporis, sacram suam solemnitatem hebdomadariam celebrant Muhammedani feria sexta sive die Veneris. Hujus initium apud illos more Hebræorum censetur esse in illo vesperi quo quinta feria desinit, & sexta incipit, Sole cadente.

Medina Alnabi.

Hegira.

Observatio diei Veneris.

3 Nec est prætereundum quod scribit Iohannes Damascenus, lib. de hæresibus: Hagarenos ex Hagar Abrahæ Ancilla ortos, multis ante exortam Muhammedem annis coluisse Luciferum stellam matutinam, nam & inde videtur sumta celebratio diei Veneris, adeò ut à Paganismo hanc ceremoniam mutuatus sit Muhammedes.

Cultus stellæ matutinæ.

4 Commemorat quoque Muhammedes, in dialogo cum Abdia Iudæo, fabulam valde ridiculam, & Paganorum fabulis simillimam, de stellæ illius matutinæ origine. Sciendum est obiter, Muhammedem sectatoribus suis prohibuisse usum vini, ne illud bibant: quærit igitur ex illo Abdias Iudæus, quis vini usus futurus sit in Paradiso, vel si vinum bibere in Paradiso licitum sit (sicut delirat Muhammedes) cur in hoc seculo perhibuit Mahumed. vinum. Resp. Muhammed; Tam argutè (inquit) quæris ut una interrogatione geminam necessariò responsionem extorqueas, utrumque ergo exponam & illic esse licitum & hic illicitum. Erant enim Angeli duo, *Arot* & *Marot*, missi olim à Deo de Cœlis in terram, gubernando & instruendo generi humano tributi, his interdictis ne occiderent & injustè judicarent, nec vinum biberent, multo itaque tempore sic habiti, cum noti essent judices universo orbi, venit ad eos quædam mulier præ cunctis feminis omnimodo pulcherrima, causam habens adversus maritum, quæ ut causæ suæ accommodaret; Iudices quadam die invitavit eos ad prandium, sequuntur illa largiens convivantibus, inter epulas pocula illa vini apponit, astat ministrans, offert crebro, instat ut sumant quid plura, viderunt blanditiæ mulieris, inebristi poculis in hospitam formosam incalcuerunt, victi accubitum petunt, ipsorum condictione, dummodo alter verbum doceat per quod ascendebat in Cœlum, alter per quod descendebant, placet conditio, cum id didicisset elevata est, subito, & ascendit in Cœlos, & cum vidisset Deus, explorata causa posuit eam Luciferum, ita pulcherrimam inter stellas ut fuerat inter mulieres. Illis in judicium vocatis, proposuit illis Deus ut eligerent inter pœnas seculi hujus & alterius, elegerunt hanc, & sic persistunt per catenas ferreas, demissis capitibus, in puteo Babill usque in diem judicii. quod, Abdia, nonne sufficiens videtur causa, cur & illic licitum sit vinum bibere, & hic illicitum? ait Abdias, certe satis & merito. Hæc ille: ubi paucis verbis Muhammed multas, Ethnicas, magicas, anles, & alias dignas, absurditates complectitur, partim à Paganorum fabuloso seculo, partim à Talmuditarum deliramentis, partim ab aniculariam nugis, partim etiam ab ebriorum somnis pictas. Patefacit Cœlum mulieri seductrici adebrietatem & pollicenti adulterium, cujusque fingit metamorphosin in stellam clarissimam, nempe Luciferum; & hoc quidem erat numen, seu loco numinis, quod adorabant Agareni.

Fabula de stella matutina origine.

Angeli ebrii & falsi.

Censura præcedentium nugarum.

Cur Muhammed suis sectatoribus interdixerit vini usu.

5 Muhammed autem quo facilius Agarenos suos ad suam pertraheret impietatem, quamvis prohibuerit adorationem ullius stellæ, & solum Deum jusserit adorare, hunc tamen honorem habet huic stellæ in Alcorano, ut ibi introducat Deum jurantem per stellam vespertinam, quemadmodum & jurantem per ventos, per montem Sinai, per Angelos, per naves æquore, currentes, &c. id quod ab Ethnicis desumsit, quorum dii describuntur jurantes per Stygiam paludem, Dii cujus jurare timent & fallere Numen. Et Ægyptii olim per canes & catos. Cum verus Deus non habens majorem per quem juraret, neque quidquam seipso majus aut sacratius, juraverit Abrahamo per seipsum, ut legimus in divinis literis. Diem etiam Veneris, quem Agareni Veneris cultores celebrabant, retinuit Muhammed pro hebdomadaria festivitate.

Formula jurandi, quas Deo tribuit Muhammed. Vide infra, cap. 5. §. 14.

CAPVT SECVNDVM.

De annis Hagiræ, & mensibus Hagarenis & diebus.

ANni Muhammedani sunt merè Lunares, duodecim mēsium, quorum impares, nempe primus, tertius, quintus, &c. habent dies triginta: pares verò, ut secūdus, quartus, sextus, &c. habent tantum dies viginti novem, ut monet Sethus Calvisius in Chronologia, ad annum Christi 622. Ioseph. Scal. lib. 1. Isagogicorum Chronologiæ canonum, cap. 5. mensem triginta dierum vocat mensem plenum; mensem verò cavum dierum undetriginta. Et Calvisius (in Chronologia loco citato) scribit Muhammedanos mensem non, nisi quando Luna tenuiter corniculata, post noviluniū apparet, inchoare. Constat communis annus Hegiræ diebus 354. & horis præterea octo, & aliquot minutis. Annus autem ἔμβολιμος sive intercalaris habet dies 355. (assumto scilicet uno die ex horis & minutis illis quæ inventa sunt ultra dies 354. in annis communibus) ut scribit idem Calvisius, in Isagoge Chronologica, cap. 13. Monet idem Calvisius annum Hagiræ communem diebus decem & minutis 53. minorem esse quàm annum Iulianum, quo utimur in æra Christiana. Tradunt Turci (referente Leunclavio in Pandectæ historiæ Turcicæ cap. 11.) post triginta duos annos Turcicos sive Muhammedanos, firmamentum Cœli cursum suum absolvere, Vnde propemodum colligi plerique putant (inquit Leunclavius) annis 31. Christianis respondere Mahumetanos triginta duos cum exiguo additamento. Nam si dies undecim (qui dies embolismi fere loco sunt ad complendum annum Lunarem) computentur

tur tricies & semel, efficientur dies 341. qui paullo minus quam integrum annum constituunt, addendum triginta & uni Mahumetanis annis, ut Mahumetani triginta duo annis Christianis triginta & uni respondeant. Hæc ille. Calvisius autem loco citato Isagoges, scribit annum Hegiræ in annis Julianis triginta duobus & dimidio omnes menses anni Juliani initio suo percurrere: (nempe propter inæqualitatem annorum Lunarium & solarium,) ut, exempli gratia, si hoc anno annus aliquis Hegiræ incipiat Calendis Decembris, post sedecim annos initium ejus ad initium Julii perveniet, inde iterum post sedecim annos ad Decembrem redibit.

2. Hæc omnia clariora erunt si consideremus definitiones illas apud Iosephum Scaligerum, lib. 2. pag. 80. Isagogicorum Chronologiæ canonum, cap. 10. quæ sic se habent.

1. Annus Arabicus est annus retextus, sive communis, semper 12. mensium, alternis plenorum & cavorum, nisi in anno ὑπερμίσῳ.

Hinc colligitur recursum anni ὑπερμίσου.

2. Annus Arabicus ὑπερμίσῳ est longior uno die, quam communis, quum ultimus mensis ex cavo sit plenus.

3. Τεσσαρακοντατρὶς Ἀραβικὴ est systema annorum Arabicorum triginta; 19. quidem communium, 11. autem ὑπερμίσων.

Id est, annor. Arab. 110.

4. Περίοδος ἑβδομαδικὴ est systema τεσσαρακοντατρίδων septem, quo intervallo characteres Neomeniarum Muharram redeunt in orbem.

Anni ergo Juliani 218. quant annos Hagarenos

5. Cyclus magnus Julianus neomeniarum Muharram est systema annorum Julianorum 218. quo intervallo Neomeniæ Muharram redeunt in orbem in diebus Julianis.

6. Cyclus magnus Arabicus Neomeniarum Muharram est systema annorum Arabicorum 235. concurrens cum cyclo magno Juliano.

7. Neomenia Indica est ἵνα ἡ νία.

8. Neomenia Hagarena, sive Hegiræ, est dies visionis Lunæ, tertius à jugo Lunæ, aliquando quartus ἀπὸ τ ἵνα ἡ νίας.

Idem Scaliger lib. 3. ejusdem operis, in cap. 10. libri primi. Diximus, (inquit,) Neomeniam Indicam esse ἵνα ἡ νία, atque uno die novilunium antevertere. Contra, Neomenia Hegiræ est tertia à jugo Lunæ.

Calvisius in Isagoge, cap. 13. in tabulis annorum Hegiræ & annorum æ æ Christianæ, ponit cum ineunte anno 1630. æræ Christianæ, annum Hegiræ 1038. & insuper dies 339. minuta 24.

Dies ille excrescens in anno Arabico ὑπερμίσῳ conficitur ex horis illis & minutis redundantibus supra dies 354. in anno Arabico communi: adeò ut resectis ab anno communi, & reservatis anno intercalari horis illis 8. & minutis 48, remaneant in anno retexto sive communi Hagareno tantummodo dies 354 & sint in anno ὑπερμίσῳ sive intercalari dies 355. quemadmodum ex quadrante diei multiplicato in annis Julianis exlurgit dies ulterior, ad finem lustri Juliani, id est, quadriennii, in anno bis sextili: adeò ut in annis communibus Julianis sint dies 365. annis autem ultimus cujusque Lustri Juliani habeat dies 366.

3. Bissexti, & Lustri Juliani, & Lustri Romani, has tradit definitiones Iosephus Scaliger, lib. 1. canonum Isagogicorum, cap. 2.

Bissextum est dies consurgens ex quatuor quadrantum appendicibus, & anno quarto Juliano absolutè accrescens.

Lustrum Julianum est systema annorum quatuor Julianorum, quorum ultimus est dierum 366, absolutorum, sine horarum relictuatione. *Lustrum Julianum.*

Lustrum Romanum est quinquennium absolutum. *Lustrum Romanum.*

Crebrius autem recurrit annus Arabicus ὑπερμίσῳ, quam Julianus Bissextilis, quia ex octo horis & 48. minutis multiplicatis citius consurgit dies, quam ex quadrante diei sive sex horis, idcirco etiamsi in spacio annorum Julianorum 32. inveniantur anni bissextiles tantummodo 8, pro 8. Lustris Julianis, in una tamen triacontaëteride Arabica inveniuntur anni ὑπερμίσιοι 11. sicut dictum est supra in definitione τεσσαρακοντατρίδος Ἀραβικῆς.

4. Mensium Hagarenorum nomina & ordinem sic proponit Iosephus Scaliger, lib. 1. canonum Isag. cap. 9.

1. *Rabie prior*	4. *Giumadi poster.*	7. *Ramadhan.*	10. *Dulhajathi.*
2. *Rabie posterior*	5. *Regeb.*	8. *Serval.*	11. *Muharram.*
3. *Giumadi prior.*	6. *Sahaben.*	9. *Dulkadathi.*	12. *Sephar.*

Postea verò eodem libro, cap. 10. in laterculo mensium Arabicorum, ponit primo loco mensem Muharram, & secundo Sephar, tertio autem & quarto locis duo Rabie. Et eodem ordine menses Hagarenos sive Arabicos recenset Georgius Chrysococces, apud eundem Scaligerum, lib. 3. can Isagog. in cap. 9. qua autem occasione apud Arabes mensis Muharram cœperit esse primus mensium, qui antea penultimus erat in censu mensium, declarat Scaliger, eodem lib. 3. cap. 10. & hinc in definitionibus supra propositis ex lib. 1. can. Isagog. cap. 10. Neomenias Muharram posuit pro Neomeniis annorum Hagarenorum incipientium. Et eodem posteriore ordine menses Turcicos recenset Sethus Calvisius, in Isagoge, cap. 13. in hunc modum. *Neomenia Muharram.*

Muharam.	*Giumadi prior.*	*Ramadan.*
Sepher.	*Giumadi poster.*	*Schebal vel Xavel.*
Rabie vel prior.	*Regiab vel Receb.*	*Dulcada, Silcada.*
Rabie Achir posterior.	*Sahaben.*	*Dilhaga, Zilitsche vel Dhilhitsche.*

Scribit autem Iohan. Leunclavius in Pandecte historiæ Turcicæ cap. 11. Turcos referre principium anni ad mensem Silchidze, & nomina mensium apud Turcos hæc esse ait;

1. *Silchidze.*	5. *Rebuil Achir.*	9. *Schaban.*
2. *Muchavan.*	6. *Dsiumasiel evel.*	10. *Ramazan.*
3. *Saphar.*	7. *Dsiumasiel Achir.*	11. *Schevval.*
4. *Rebuil evel.*	8. *Rezeb.*	12. *Silcade.*

Iosephi

Ioseph. Scal. lib. 3. can. in cap. 9. ait in Græcis nominibus mensium apud Georgium in Chryso coccen poni τ z. pro G. quale est Gallis ante e & i vt τζιμαϊτι pro Giumadi.

5. Leunclavius loco citato, dierum hebdomadis apud Turcos hæc scribit esse nomina:

1. *Basar Iuni*, hoc est, dies mercatus hebdomadarii, qui respondet diei Dominico nostro. [nempe eo die mercatum habent Muhammedani quasi in contemtum fidei Christianæ, nam cum Manichæis aliisque sceleſtis hæreticis impiè negant isti Christum verè mortuum esse aut resurrexisse.]

2. *Basar Ertesi*, hoc est, postridie mercatus, respondet diei Lunæ.

3. *Salli*, respondet diei Martis nostro.

4. *Dsar Schamba*, id est, quartus dies qui nobis Mercurii dies est.

5. *Peschembe*, hoc est, quintus dies, veluti nos feriam quintam vocamus, qui Iovis est dies.

6. *Dsiuma*, duab. syllabis, (*alii Zuma* scribunt, & *Zuna*) vel *Dsiuma Iuni*, quod significat diem Ecclesiæ sive templi, nam Veneris die feriantur.

7. *Dsiuma Ertesi*, hoc est, ἑνιάδα. Græco vocabulo Pindarico, quasi si dicas, post festum, vulgo, Saturni dies. Hæc Leunclavius.

CAPVT TERTIVM.

De origine doctrinæ Muhammedicæ, & Alcorani.

Muhammedis adjutores.

MVhammed Pseudopropheta, suggerente Diabolo, qui mendacii Pater est, & adjuvantibus quibusdã hæreticis Pseudo Christianis, videlicet Baira Iacobita, & Sergio monacho Nestoriano: & quibusdam etiam Iudæis ei adhærentibus, puta Phinea, & Abdia ben Salon, qui Arabicè Abdalla dictus est. (*Abdia* Hebr. & *Abdalla* Arab. utrumque vocabulum significat servum Dei) & aliis: ab utrisque venena & deliramenta veris quibusdam mista: eoque ad fallendu rudem plebeculam aptiora, hauriens, eisque Pagana quædam interserens, chartas quasdam scripsit per modum legis, impiis blasphemiis & absurdissimis commentis, impudentissimisq; mendaciis refertas, interspersis quibusdam generalibus præceptis de colendo uno Deo, de eleemosyna, de oratione, &c. de quibus quicquid sanum suis discipulis commendavit, illud multò clarius, longè jucundius, & immenso gravius diu ante impostoris istius tẽpora traditum est in sacris literis Veteris & novi Testamẽti. Oras scyphi tartareo veneno pleni visum est Diabolo quibusdam quasi melleis illectamentis allinere, ad occidendum incautos. Neque tamen pietatis, justitiæ, & temperantiæ amantibus, sed solis voluptuariis & pecuinis hominibus illecebrosa esse potest illa ineptissima & spurcissima farrago.

Muhammedis epilepsia.

2. Sæpe cadebat Muhammed in passione epileptica, vt referunt Iohannes Zonaras, tom. 3. annalium, in imperio Heraclii, & Theophanes in sua Chronographia, in bibl. Patr. tom. 2. Græcol. Et Anonymus auctor historiæ, de Moametha, in bibl. Patr. ibidem. Et doctus ille Philosophus Christianus, in sua disputatione contra Muhammedis doctrinam & flagitia, apud Vincentium Bellovacensem, lib. 23. speculi historialis, cap. 39. Certè videtur dæmoniaca fuisse illa Muhammedis epilepsia, qualis erat ille Pythonicus Sybillæ raptus, quem descripsit Virgilius, lib. 6. Æneidos his verbis:

Ante fores subitò non vultus, non color unus,
Non comta mansere coma, sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorque videri,
Nec mortale sonans: afflata est numine quando
Iam propiore Dei.

item,

Ac Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse Deum, tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.

Cum Muhammedis uxor nomine Cadigam (quam opulentam viduam duxerat) indignaretur se homini impuro & epileptico nupsisse, mentiebatur impostor (adjuvante eum & idem de eo affirmante blasphemo quodam Monacho Ariano) Angelum Gabrielem ad se missum divina ei oracula revelare, & ideo eum sic corruere & agitari, quod Angeli præsentiam ferre non posset, vt ab eisdem refertur scriptoribus, locis citatis. At certe nullus veri Dei Propheta raptu epileptico prostratus est propter Angeli aut Dei ipsius alloquium; contremiscere, prosterni, obtumescere, potuerunt, at non volutabantur spumantes, sicut dæmoniacus ille, de quo legimus in Evangelio, Marc. 9. Iusto Dei judicio permissum est Satanæ, vt se transformans in Angelum lucis, sceleratissimo nebuloni Muhammedi forsitan persuaderet se esse Gabrielem Cœlitus missum & Cœleste adferre nuncium, quemadmodum quadringentorum Achabi Regis Pseudo-prophetarum ora mẽdax ille spiritus occupavit. 1. Reg. 22. Et Montanum hæreticum in eam pertraxit insaniam, vt miser homuncio se jactaret esse Paracletum. Manichæo etiam eum ingessit furorem, vt spurcissimus hæreticus diceret promissionem Christi de Paracleto, completam in ipso esse, seque scriberet Apostolum Iesu Christi, vt habes apud Augustinum in libro ad Quod vultdeum hæresi 26. vbi de Montano. & hæres. 46. ubi de Manichæo. Neque nos Christianos movere debet obtentus nominis Angelici, qui ex Apostolo didicimus anathema dicere docenti contraria Evangelio quod accepimus, etiamsi Apostolus sit, imò etiamsi Angelus de Cœlo sit. Et sanè hinc constat, spiritum illum Muhammedis fuisse Angelum abyssi infernalem. *Galat. 1.8.*

Alcoran unde dicatur.

3. Librum autem impietatis suæ Muhammed appellavit modo Alcoran, modo Alfurcan. *al*, articulus est; dicitur autẽ Coran, à verbo Kara quod significat legere vel colligere, vt monet Thomas Erpenius in scholiis suis in historiam Iosephi Patriarchæ Alcoranicam, vbi hæc verba subjungit; Etsi autem Lectionis notio propterea malè ei convenire non videatur, quod Iudæi quoque legem suam, seu vetus Testamentum, ab eodem themate, Mikra, id est, lectionem vocent, quod lectione digna sit, & in Ecclesia legatur: tamen Arabes eruditi omnes ita dictum volunt à collectione suratarum seu capitum quæ comprehendit: sicuti & Furcan eum vocant, quod in capita illa variasque partes sit divisus. Hæc

Erpe-

Digitized by Google

Erpenius. Schindlerus verò in Lexico Pentaglotto in radice *Kara*, ait *Coran* significare confessionem, à radice *Karar*, neque dici *Coran* à *Kara*, eo quod litera נ in קרן *Koran*, ad terminationem מ pertineat, ficut in *Korban*. Sed accipiamus receptam interpretationem ipſorum Arabum. *Furkan* autem dicitur à radice פרק *Farak*, diviſit, diſſerevit, diſcriminavit. In dialogo illo Abdiæ & Muhammedis, qui appellatur Liber Doctrinæ Muhammedis; Quærit Abdias, cur dictum *Alfurcan*? Dixit [Muhammed] quia diſcretæ ſunt ſententiæ & figuræ ejus: nec enim ſimul deſcendit ſuper me verbum Dei. Hinc Nicolaus de Cuſa Cardinalis in ſua cribratione Alcorani, lib. 1. cap. 1. Eſt, inquit, liber legis Arabum *Alcoran*, ob præceptorum collectionem, atque *Alfurkan* ob diſcretam capitum ſeparationem, nominatus. *Hæc Cuſanus.*

Alfurkan unde dicatur.

Falsò aſſeritur Alcoran eſſe ex Deo.

4. Scribunt Ioannes Damaſcenus, lib. de hæreſibus, & Euthymius monachus Zigabenus, in confutatione Iſmaëlitarum, [in bibl. Patr. tom. 2. græcol.] cum Muhammedani à Chriſtianis urgentur, ut teſtimonium aliquod adferant vel ex Prophetarum prædictionibus, vel ex evidentibus miraculis, quo doceant ſcripturam iſtam Muhammedi à Deo traditam eſſe, reſpondere Muhammedanos, quod Muhammede dormiente deciderit in eum hæc Scriptura, quæ Alcoran dicitur. Et poſtulantibus porrò Chriſtianis, undenam conſtet iſtam ſcripturam de cœlo eſſe delapſam, cum veriſimilius ſit, vel hominem aliquem ejus ſcriptorem in Muhammedem dormientem ſcripturam iſtam conjeciſſe, vel ipſum potius Muhammedem eam confinxiſſe, & poſtea quaſi cœlitus delapſa ſit prædicaſſe: nihil ſolidi in medium adferre Muhammedanos ad ſui defenſionem. Inferre igitur meritò Chriſtianos, ſcripturam iſtam eſſe hominis ſomniantis deliramentum, nullo Divino teſtimonio commendatum: & cum mulieres, ſervos, pecunias, aſinos, ſine idoneo teſtimonio non poſſideant, prorſus abſurdum eſſe quod fidem & ſcripturam ſine ullo idoneo teſtimonio recipiant. Certè nullum mendacium eſt ex veritate [1. Ioan. 2. 21.] At Alcoranum fœdum eſt impudentiſſimorum mendaciorum ſterquilinium, ut ex ſpeciminibus impietatis & fabuloſæ vanitatis inferius demonſtrabitur: Non igitur à Deo, qui Veritas eſt; ſed à Diabolo, qui Pater mendacii eſt, oportet profectò eſſe iſtam ſcripturam, quæ Alcoran dicitur.

5. In Speculo hiſtoriali Vincentii Bellovacenſis, lib. 23. cap. 41. & ſequentibus, uſque ad finem capitis 66. inveniuntur excerpta quædã ex diſputatione cujuſdam Philoſophi Chriſtiani eruditiſſimi, qui diu verſatus eſt in magna dignatione apud Principem Saracenorum, contra legem Muhammedis: quæ etiam typis edita ſunt cum Alcorano latino. In ea diſputat. cap. qualiter Alcorani liber connexus ſit; (quod eſt libri Vincentii, cap. 51.) refert Chriſtianus ille Philoſophus Sergium pſeudomonachum Neſtorianum, in quodam latibulo occultatum, Muhammedi reſponſa furtim dediſſe: & quadam die accidiſſe, ut Hali filius Abitalib, adhuc puer, per quædã devia vagabundus incedens, latibulum illud Sergii reperiret. Sergium verò, cum ſe deprehẽſum videret, effeciſſe partim minis, partim blãditiis apud puerum, ut hoc nulli hominum ſe prodicturum reciperet. Et cap. ſeq. ait, Sergium illum ab eis queis reſponſa dabat, vocatum eſſe aliquã do Gabrielem, aliquando ſpiritum ſidei. Fuit iſte Hali patruelis Muhammedis; nam Abitalib fuit patruus Muhammedis. Idem quoque Hali in uxorem duxit Fatemam Muhammedis filiã unicam.

Sergii pſeudomonachi impoſtura.

Hali patruelis, & gener Muhammedis.

6. Ricoldus (qui & Richardus) Arabs Chriſtianus, in ſua confutatione legis latæ Saracenis, à maledicto Muhammede, cap. 13. & Philoſophus ille Chriſtianus, apud Vincent. Bellovac. & Cardinalis Cuſanus lib. 1. cribrationis, cap. 1. ſcribunt Librum Alcoran non niſi poſt Muhammedis mortem ex chartis domi ejus inventis fuiſſe in hanc, in qua nunc exſtat, formam redactam. Ricoldus autem & Philoſophus commemorant nomina ſucceſſorum & diſcipulorum Muhammedis, à ſe invicem de Alcorani coagmentatione & expoſitione diſſidentium. Muhammedi in regno ſucceſſit Abubecar, indignante Hali, qui ad ſuum modum conſtruxit Alcoranum, alium autem Alcoranum conſtruxit Hieage filius Nezef, alia multi alii; additis detractiſque verbis & ſententiis pro cujuſque arbitratu; & inter ſe altercantibus collectoribus. Et diſſenſit populus de Alcorano uſque ad tempus Merpan filii Elezen, qui compoſuit eis hoc Alcoranum quod nunc habent. Combuſtis aliis quæ aſſequi potuit.

Alcoranum in Arabia, in qua nunc exſtat, formam non niſi poſt mortem Muhammedis multaſque inter ejus diſſenſiones, redactum eſt.

7. Diſſentiunt etiam inter ſe expoſitores, de ejus expoſitione (ut monet Ricoldus.) Et variæ ſunt pugnantes ſectæ, diſcordantibus Orientalibus ab Occidentalibus, & utriſque etiam inter ſe; ita ut unaquæque ſecta condemnet aliam. Quidam enim ſequuntur Muhammedem, & ſunt plures; quidam autem Hali, & ſunt pauciores, & minus mali, & dicunt Muhammedem tyrannica potentia ſibi ipſi uſurpaviſſe, quod fuit Hali. Hæc refert Ricoldus, cap. 13.

Diſcordiæ ſectæ Muhammedanorum.

8. Philoſophus ille Chriſtianus poſtquam varias ſcripturæ Saracenicæ mutationes & lacerationes commemoraſſet; (apud Vincentium Bellovacenſem, lib. citato, capitib. 52. 53. 54) tandem in fine capitis 54. qualiter recollecta & diſſipata ſit; ſubjungit hæc verba: Quod ſi nulla alia varietaris hujuſmodi ſcripturæ cauſa videretur, quàm ex illo habebatur, ſi licet quod Hali, & Ebuber, & Odmaa, & Omar ſemper diſcordes fuerunt & inimici, ut dixi. Dum pro certo cõſtat, ſingulos eorum pro ſua intentione, alterum adverſus, alterum, in libro illo juxta propriam voluntatem, quicquid ſibi placuit, ad ſui commodum, vel addidiſſe, vel minuiſſe, vel variaſſe. Hæc ille. Eſt certè Alcoran confuſum Chaos, indigeſtaque moles, ſine ordine, ſine ratione, ſine ſenſu. Id quod ipſos faſſos eſſe Saracenos ſcribit ibidem Diſputator ille Philoſophus Chriſtianus.

Alcorani ſcripta confuſa.

9. Alcoranum de Arabico idiomate in Latinum tranſtulit Robertus Retenenſis Angligena, præcipiente Petro Abbate Cluniacenſi, anno Dom. 1143. Et eam Latinam tranſlationem miſit Petrus Abbas Cluniacenſis ad Bernardum Abbatem Clarævallis; eum hortans ad ſcribendum contra Muhammedicos errores. Idem Petrus ſummulam brevem ſcripſit contra hæreſes & ſectam Diabolicæ fraudis Saracenorum, ſive Iſmaëlitarum Muhammedem ſectantium.

Alcorani verſio Latina, quã uſi ſumus.

10. Dividitur Alcoran in capita quæ vocantur in ſingulari *Souraton*, & cum articulo *Aſſourato*, ut monet Erpenius, pro quo Latinus Interpres legit *Azoara*. Erpenius autem pro Azoaris dicit Suratas, in annotationibus ſuis in hiſtoriam de Joſepho Alcoranicam. ubi etiam ait, Suratarum illarum alias inſcribi Meccenſes, quas nimirum diſcipulis ſuis tradidit Muhammed in urbe Mecca ſeu Mecha, celeberrimo Arabiæ Em-

porio,ante suã ex ea urbe fugam;alias Medinenses, quas composuit in oppido *Iatsrib*, ad quod confugit Muhammed, quod oppidũ monuimus suprà dictum esse Medinam.ubi etiam postea sepultus est Muhammed, ejusque filia Fatema, & aliquot Muhammedis successores sive Caliphæ.

CAPVT QVARTVM.

Impietatis doctrinæ Muhammedanæ specimen primum, quod est de regula fidei.

De regula fidei errores veterum hæreticorũ, ab orthodoxis patribus confutati, multis seculis ante exortum Muhammedu.

LOngum esset,& ab instituto nostro alienum, omnia Muhammedis impia dogmata commemorare:pauca tã ùm proponemus clarissima impietatis doctrinæ ejus specimina & primò,de regula fidei.Tertullianus lib.de præscriptionibus adversus Hæreticos, de Valentino Hæretico loquens,cap.49. Legis,inquit, & Prophetarũ quædam probat,quædam improbat:id est,omnia improbat,dum quædam reprobat. Euangelium habet etiam suum,præter hęc nostra.Item de Apelle Marcionis discipulo, cap.51. Legem,inquit,& Prophetas repudiat.-------Solo utitur Apostolo, sed Marcionis,id est,non toto.----habet præterea privatas,sed extraordinarias lectiones suas,quas appellant phanerosceis Philumenes cujusdam puellæ, quam quasi prophetissam sequitur. Idem quoqside iis hęreticis loquẽs qui dicuntur secundum Phrygas,c.52. Habẽt,inquit,hi communem blasphemiam, qua in Apostolis quidem dicant Spiritum Sanctum fuisse, Paracletum non fuisse: & qua dicant Paracletum plura in Montano dixisse,quàm Christum in Euangelio protulisse;nec tantũ plura,sed etiam meliora atq; majora.Idem eodem lib. cap. 38. Quibus, inquit,fuit propositum aliter docendi eos necessitas coëgit aliter disponendi instrumẽta doctrinæ.Alias enim non potuissent aliter docere, nisi aliter haberent per quæ docerent hæresin. Sicut illis non potuisset succedere corruptela doctrinæ sine corruptela instrumentorum ejus.Ibidem ait,hæreticos illos objeciss Catholicis interpolationem Scripturarum; & hanc calumniam validè refellit.

2. De eisdem Gnosticis scribens Irenæus, lib. 3. adversus hæreses Valentini & aliorum, cap 2. Cùm, inquit, ex scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarũ scripturarum;quasi non rectè habeant,neque sint ex authoritate, & quia variè sint dictæ,& quia non possit ex his inveniri veritas, ab eis qui nesciant traditionem: non enim per literas traditam illam, sed per vivam vocem,ob quam causam & Paulum dixisse, sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapiẽtiam autem nõ mundi hujus. Et hanc sapientiam unusquisque eorum esse dicit, quam à semetipso adinvenit,fictionem videlicet, ut dignè secundum eos sit veritas aliquando quidẽ in Valentino,aliquando autem in Marcione,aliquãdo in Cerintho,deinde in Basilide:fuit autem in illo, qui contra disputat, qui nihil salutare loqui potuit, unusquisq; ipsorum omnimodo perversus, semetipsum regulã veritatis depravans,prædicare non confunditur. Cùm autem ad eam iterum traditionem,quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos, qui adversantur traditioni, dicent se non solùm Presbyteris,sed etiam Apostolis existẽtes sapientiores,sinceram invenisse veritatem : Apostolos autem admiscuisse ea quæ sunt legalia Salvatoris verbis,&c.Hæc Irenæus.

Muhammedes veterum hæretic. corum de regula fidei errores ex orco resodit.

3. Hunc antiquum suum contra veram fidei regulam conatum, olim quidem irritum, renovavit Sathanas per Muhammedem, nactus opportuniora tempora. Olim enim viri Apostolici sapientiã & pietate præcellentes,& virtutem ex alto induti,impudentissimę diaboli audaciæ fortiter restiterunt, & hæreticorum agmina ab eo emissa veritatis armis profligarunt.At verò ætas illa,qua exortus est Muhammedes,plena fuit insciti, & hæresibus pene obrutus erat totus Oriẽs,ut patet ex iis quæ superiore libro cõmemorata sunt de hæreticis Monophysitis, Acephalis, Tritheitis,Iacobitis,Armeniis,Origenistis,Aphthartodocitis, Corrupticolis, Themistianis sive Agnoëtis,&c.spargere etiam incipiebat Satanas semina novæ hæreseos Monothelitarum per Cyrum Patriarcham Alexandrinum, Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, qui etiam Honorium in Occidente antiquæ Romæ Episcopum sibi fecerunt consentientem:& hac ipsa hęresi deceptus est ipse Imperator Heraclius.Afflicta etiam erant jam diuturnis bellis Christianorum arma, quamvis adversus Persas pro tempore victricia. Et justo Dei judicio ille primum latro,mox seditiosus miles,& transfuga,tum imperator exercitus defectoris ac tandem pseudopropheta sceleratissimus Muhammed invalui sine repugnantia ingeniorum & lacertorum. Atque ut intelligamus in hunc unum, velut in sentinam, confluxisse teterrima multarum perniciosissimarum hæresum venena, fiat tantummodo collatio, & inveniemus eum contra veram fidei regulam ita pugnasse, ut manifestus Gnosticorum assecla deprehendatur.

Mon stra, ium infoli.x!

Muhammed Gnosticorum imitator.

4. Facit quidem in Alcorano subinde honorificam mentionem legis & Psalterii veteris Testamenti,& Euangelii,& ait hos esse libros legiferos à Deo datos,Moysi,Davidi,Prophetis, Iesu Christo; ait etiam datum esse Christo Euangelium in confirmationem veteris Testamenti: sed ait nefarius, sibi datum esse Alcoranum in confirmationem Euangelii, ut ex imprudentissimo hoc mendacio auctoritatem suo Alcorano aliquam conciliet, apud homines rusticanos & illiteratos. Neque tamen patitur impostor suos assecias scrutari Scripturas legales & Euangelicas, quemadmodum Dominus noster Iesus Christus suos monuit auditores, ut Scripturas legales & Prophẽticas ante suum in carne adventum traditas, & divino beneficio in Israële conservatas, diligenter scrutarentur. Nam veritas non erubescit,sed qui male facit odit lucem, & mendax instrumenta veritatis refugit,ne ejus flagitia & mendacia detegantur.

Scripturas V. & N. Testamenti Muhammed dolesè laudat, & impudenter contemnit.

5. Quocirca sibi soli credi vult impius ille pseudopropheta de doctrina legali & Evangelica, contra manifestam Scripturarum lucem,seipsum impudẽter pro regula veritatis proponens, quãvis miraculis destitutũ se fateatur : (in Alcorano cap. 14. ex versione latina Roberti Retenensis.) neque probare possit Scripturas veteris & novi Testamenti, quas in manibus habent Iudæi & Christiani; esse mutatas & depravatas, aut ullum novum continere dogma,quod non sit primitus traditum per Moysen & Prophetas & Christum: & divina inspiratione literis sacris fideliter consignatum per Spiritus Sancti amanuenses Moysen & Prophetas & Apostolos & Euangelistas. fatetur Christum curasse cæcum natum, atque leprosum

leprosum, & mortuos reſuſcitaſſe, & quædam etiam fictâ de eo fabulatur. in Alcor. cap. 5. &c. Et tamen ſibi credi vult abſque miraculis, abſque legalium & Euangelicarum ſcripturarum teſtimoniis, tantummodo quia audacter mentitur impoſtor ſe eſſe Dei Apoſtolum & Prophetam, quomodo olim Gnoſtici & Montanus & Manichæus, ejuſdem Patris cum Muhammede, id eſt, diaboli filii, ſe Dei nuncios & Apoſtolos eſſe jactabant: & ſeipſos anteponebant veris illis Chriſti Apoſtolis, qui accepto cœlitus Spiritu Sancto, ea quæ Chriſtus docuit, tum veraci prædicatione Eccleſiis tradiderunt, tum etiam ſcriptis conſonantibus per divinam inſpirationem fideliter conſignata reliquerunt. Eamque à Chriſto acceptam ſalutiferam doctrinam clariſſimis legis & Prophetarum teſtimoniis, eo docente, confirmarunt; & illuſtribus miraculis corroborarunt: (vel potius eorum doctrinam miraculis corroboravit Deus:) & libros veteris Teſtamenti, una cum ſuis ſcriptis Evangelicis, nobis legendos, tanquam unius ejuſdemq; immutabilis Dei Spiritu dictatos commendarunt. Et ſic per Evangelium completis V. Teſtamenti prædicationibus, canonem clauſerunt. Et ſoli huic doctrinæ, uſque ad diem judicii, locum reliquerunt.

Gnoſticorum & Montani & Manichæi impietatem reſuſcitavit diabolus in Muhammede.

Vera fidei regula monſtratur atque aſſeritur adverſus veterum hæreticorum & paganorum & Muhammedanorum calumnias, quæ diſſertatione quadam etiam Papiſtis uſitata efficacia diſſipantur.

6. Prædixerunt quidem venturos pſeudoprophetas; & ſigna etiam & prodigia mendacii edituros; ſed ab eis diligenter cavendum eſſe monuerunt; nihil enim allaturos hos novos doctores, niſi damnabiles hæreſes, & doctrinas dæmoniorum, & carnalium ſordium tenticulas, quibus inescarent & illaquearent homines incautos, & veritatis dilectione deſtituros. Hæc tradiderunt & ſcripta reliquerunt Apoſtoli, prout eos ipſe Chriſtus docuit, atteſtante Spiritu Sancto per multa evidentiſſima, omnemq; diabolorum verſutiam tranſcendentia miracula. quicunque hos Chriſti Apoſtolos eorumque verba contemnit, eum Chriſti ipſius, ejuſq; doctrinæ contemtorem eſſe Chriſtus ipſe pronunciavit. Si quis nobis aliud evangelizaverit, præterquam quod per eos accepimus, anathema ſit, etiamſi Angelus de Cœlo ſit. (Galat. 1.) ædificavit Deus Eccleſiam ſuam ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, exiſtente imo angulari lapide ipſo Ieſu Chriſto (Epheſ. 2. 20.) Videat unuſquiſque quomodo ſuperædificet; fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter hoc quod [per Apoſtolos & Prophetas] poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. (1. Cor. 3. 10. 11.)

7. Muhammed autem, ne videatur Chriſti doctrinæ contradicere, ait Chriſtianos quorundam eis præceptorum oblitos eſſe [Alcor. cap. 12.] At cum ipſe Muhammed fateatur Chriſtianos habere librum legiferum, nempe Evangelium à Deo hominibus traditum, quod Chriſtus docuit filios Iſraël. [Alcor. cap. 1. & 5.] quærendum hic eſt à Muhammedanis, quos dicat Muhammed Chriſtianos oblitos eſſe præceptorum Chriſti? utrum ipſos Chriſti Apoſtolos, & Evangeliſtas qui nobis Evangelium conſcripſerunt? an tantummodo poſteriores Chriſtianos? veteres Gnoſtici calumniati ſunt poſteriores Chriſtianos corrupiſſe ſcripta Apoſtolica; quos hæreticos validè confutarunt & eam calumniam refellerunt Irenæus initio libri 3. adverſus Hæreſes, & Tertullianus libr. de præſcriptionibus adverſus Hæreticos, c. 36. & 37. & 38. & lib. 4. adverſus Marcionem cap 4. & 5. adhuc enim apud Eccleſias Apoſtolicas ipſæ authenticæ Apoſtolorum litteræ exſtabant, ſonantes vocem & repræſentantes faciem uniuſcujuſque, eſſque conſonantem doctrinam conſtanter ad eam uſque ætatem tenuerunt Epiſcopi Eccleſiarum ab Apoſtolis conſtituti, eorumque ſucceſſores, & Eccleſiæ quibus præſidebant, ſicut inſtitutâ collatione & examine, demonſtrarunt Patres illi, locis citatis.

8. Summam autem doctrinæ Catholicæ de Deo & Chriſto, quâ in ſacris ſcripturis traditam defenderunt orthodoxi Patres illorum temporum, contra fanaticos Hæreticos, prout ab Irenæo & Tertulliano proponitur, exhibebimus in demonſtratione ſecundi ſpeciminis impietatis Muhâmedicæ. Eandem etiam doctrinam ſcripturæ Legales & Evangelicæ, in hunc uſque diem divino beneficio conſervatæ, conſtanter nobis exhibent; eandemque ſacris ſcripturis congruentem Chriſtiani orthodoxi, omnibus ſeculis profeſſi ſunt, hodieque profitentur; & conſentiunt codices Hebræorum, & omnes per omnia ſecula codices Chriſtianorum toto orbe diſperſi; & in omnium gentium linguas jam olim (ante Muhammedē) verſi; ſicut docuimus in exercitationibus noſtris de Verbo Dei. in diſſertatione de verſionibus vernaculi. Et eaſdem ſcripturas, eadēque ſcripturarum verba allegaverunt antiquiſſimi & poſteriores Patres contra hæreticos, quibus & nos utimur. Certū eſt igitur nos eaſdē habere incorruptas ſcripturas veteris & novi Teſtamenti, quas habuerūt Irenæus & Tertullianus, aliiq; orthodoxi Patres, & quas ipſi Prophetæ & Apoſtoli, divinâ inſpiratione ducti, veraciter & fideliter ſcripſerunt, & Eccleſiis Apoſtoli tradiderūt, ut eſſent conſtans fundamentum & columna fidei noſtræ. Non enim per alios (inquit Irenæus) diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quam per eos per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, poſtea verò per Dei voluntatem in ſcripturis nobis tradiderunt fundamentū & columnam fidei noſtræ futurum. Hæc Irenæus lib. 3. adverſus Hæreſes, c. 1.

9. In has redacti anguſtias veteres hæretici, ab orthodoxis Patribus, demonſtrantibus has ipſas ſcripturas ſacras, quas tunc in manibus habebāt orthodoxi Patres, & nos per Dei gratiam hodie habemus has ipſas, inquam, eſſe veré Apoſtolicas & Eccleſiis ab Apoſtolis traditas, & prout ab Apoſtolis traditæ ſunt, cuſtoditas eſſe in Eccleſiis inviolatas; In his, inquam, anguſtiis deprehenſi diabolici quidam hæreſiarchæ, ad inſanas blaſphemias contra ipſos Apoſtolos eorumque doctrinam converſi, eò amentiæ, agitante diabolo, proruperunt, ut ipſos Apoſtolos modo quidem inſcitiæ, modo autem infidelitatis inſimulare auſi ſint: & ſeipſos Apoſtolis cum ſapiē iores, tum in diſpenſanda veritatis doctrina fideliores eſſe, ſacrilego quodam furore, jactârint. ut referunt Irenæus lib. 3 adverſus Hæreſes, cap. 1. & cap. 2. & c. 5 & Tertullianus libro de præſcriptionibus adverſus Hæreticos c. 22. ubi etiam hanc furentium hæreticorum dementiā perſpicuè & validè confutant. Nec enim (inquit Irenæus) fas eſt dicere, quoniam ante prædicaverunt [Apoſtoli.] quam perfectam haberent cognitionem, ſicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores ſe eſſe Apoſtolorum. Poſtea enim quam ſurrexit Dominus noſter à mortuis, & induti ſunt ſuperveniente ſpiritu ſancto virtutē ex alto, de omnibus adimpleti ſunt, & habuerūt perfectam agnitionem, exierunt in fines terræ, ea quę à Deo nobis bona ſunt Evangelizantes, & cœleſtem pacem homi-

Digitized by Google

nibus annunciantes.qui quidem & omnes pariter & singuli eorum habentes Euangelium Dei. -------Et omnes isti unum Deum factorem Cœli & terræ à lege & Prophetis annunciatum, & unum Christum Filium Dei tradiderunt nobis. quibus si quis non assentit,spernit quidem participes Domini,spernit & ipsum Christum Dominum,spernit & Patrem, & est à semetipso dãnatus,resistens & repugnans saluti suæ, quod faciunt omnes hæretici (hic finis est capitis 1.pergit Irenæus cap.2. Cum enim ex scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum scripturarum &c. Hæc Irenæus, lib. 3. adversus hæreses Valentini & similium, cap. 1.& c.2.idem quoq; ait;Apostoli discipuli Veritatis existentes extra omne mendacium sunt,eod.libro, cap.5.

10. De iisdem etiam hæreticis loquens Tertullianus,Solent,inquit, dicere non omnia Apostolos scisse, eadem agitati dementia qua rursus convertunt, omnia quidem Apostolos scisse,sed non omnia omnibus tradidisse:in utroque Christum reprehensioni subjicientes, qui aut minus instructos,aut parũ simplices Apostolos miserit. quis enim integræ mentis credere potest aliquid eos ignorasse, quos Magistros Dominus dedit. individuos habitos in comitatu, in discipulatu, in convictu,quibus obscura quæque seorsim disserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana?-------Dixerat planè aliquando;multa habeo adhuc vobis loqui,sed non potestis modò ea sustinere. tamen adiiciens; Cum venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem:ostendit illos nihil ignorasse, quos omnem veritatem consequuturos per Spiritum veritatis repromiserat. Et utique implevit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus Sancti. Hæc Tertullianus lib. de præscript. cap.22. idem postea eodem libro,c.27. Ergo,inquit, incredibile est vel ignorasse Apostolos plenitudinem prædicationis,vel non omnem ordinem regulæ omnibus edidisse.Hactenus Tertull.

Ioan.16. 12.13.

11. Certè cum Dominus noster Iesus Christus, ad perficiendum magnum illud à Prophetis de eo prædictum opus conversionis omnium gentium per prædicationem Euangelii,non ipse in propria personæ suæ humanitate perrexerit, sed discipulos suos orbi Magistros miserit,accuratâ institutione ante præparatos,& ardenti precatione Deo & Patri suo commẽdatos, & Spiritu Sancto plenos,atque adeò ad tantũ opus sufficienter instructos & idoneos,& in divina veritate sãctificatos;& oraverit pro omnibus in eum per eorum sermonem credituris, ut det eis Deus pacem & gloriam cœlestem; & pronunciaverit contemtores esse ipsius Christi & Patris,quicunque contemserint Apostolos eorumque doctrinam; auscultantes autem Apostolis, auscultare ipsi Iesu Christo & Patri qui Christum misit: Et quum Christi jussu missuque exeuntes Apostoli, Spiritu Sancto pleni, ea quæ à Christo didicerant,suggerente ipsis Spiritu Sancto,fideliter annunciarint Iudæis & Gẽtibus,Domino unà operante,& testimonium perhibente,sermonemque confirmante per subsequentia signa & portenta variasque virtutes,& Spiritus Sancti distributiones, pro ipsius voluntate;Neque in suis prædicationibus Apostoli quidquã dixerint extra ea quæ Prophetæ & Moyses futura esse prædixerant; suamque doctrinam clarissimis legis & Psalmorum & Prophetarum testimoniis irrefragabiliter demonstrarint, & contradicentes Iudæos per ipsas veteris Testamenti scripturas convicerint: Et magnum illud opus conversionis gentium, quod per adventum & doctrinam Messiæ peragendum esse prædixerant Prophetæ, perfecerit Deus ministerio Apostolorum & virorum Apostolicorum,non armis carnalibus utentium, sed virtute Christi eos corroborantis per afflictiones & persequutiones multipliceisque angustias fortiter gradientium;& hostiles gladios ac secures passionis constantiâ hebetantium, rogos suo sanguine humectantium, belluarum dentes suis carnibus, medullis, ossibus, fatigantium, & omnem persequentis tyrannidis truculentiam totumque ungularum, laminarum, equuleorum ac reliquæ carnificinæ apparatum viriliter, imò plusquam virili & per Christi gratiam planè invicta animi magnitudine contemnentium; & per glorioſissima martyriorum confessionumque certamina palmas de diabolo & idololatria omnique hostili immanitate referentium, & spectãte Deo agonotheta & remuneratore,contuentibus Angelis & hominibus,gratulante cœlo,mirante terrarum orbe,attonito tartaro,profligatisque omnibus portarum infernalium copiis, & machinamentis,gloriosè semper triumphantium per Christum Iesum ipsos corroborantem;& contrariis ratiocinationibus eversis, & prostrata omni sublimitate se extollente adversus cognitionem Dei, captivam ducentium omnem cogitationem ad obediendum Christo: non vi armorum carnaliũ, sed armis spiritualibus à Deo traditis,& Dei potentiâ validis ad subversionem munitionum: Neque postea ulli venerint falsitatis doctores,nisi quos ipsi, Christo revelante, prædixerunt venturos; quin & quorundam prædixerint eum fore maledictum successum,ut ingentem multitudinem pestiferâ deceptione seduxerint; quosdam etiam signorum ac portentorum mendacii operatione tãtam sui admirationem concitaturos ut seducerent, si possibile,ipsos etiam electos;non tamen actu seducturos nisi homines inconstãtes & à veritatis dilectione alienos:usuros etiam deceptores audacibus blasphemiis & carnalibus illecebris ad decipiẽdum incautos:Cum,inquam, hæc omnia clarissimè sic se habeant, certissimum est,& luce meridiana clarius, Apostolos ipsissimã divinam veritatem,quam eos Dominus Iesus Christus docuit,mundo fideliter annunciasse, & scriptis cõsonantibus consignatã Ecclesiis tradidisse. Marcus & Lucas viri Apostolici, Apostolorum discipuli & comites & adjutores fuerunt,suaq; Euangelia conscripserunt, dictante S.Spiritu, scriptis Apostolorum congruentia, & ab ipsis Apostolis susceptа & approbata:unde pareorum cum reliquis scripturis Apostolicis est auctoritas, qua de re accuratè ex professo disseruerunt Irenęus lib. 3.cap.2.& cap 11. & cap.14. & Tertullianus lib.4. adversus Marcionem. capitib. 2. 3. 4. 5. vide in eandem sententiam Augustin. lib. 1. de consensu Euangelistarum,cap.1.tom.4. oper.Aug.Et præfat.in Evangelium Iohannis,tom.9.operum Augustini. & serm.146. de tempore tom. 10. oper. Augustini.item Hieronym. in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum,cap.17.& cap.18. & c.19.

Ioan.17. Matt.10. 14.15.40. Luc. 10. 16. Ioan. 13.20.

12. Per hæc concidit & illa calumnia Paganorum,quos Diabolus, amissis hæreticis suis copiis, in eandem blasphemiam excitavit; qua ipsum quidem Dominum Iesum Christum non amplius audẽtes culpare aut blasphemare,excellentissimam ei attribuebant sapientiam, sed ran-

quam

quam homini,& honorandum aſſimabant,tanquam virum ſapientiſſimum ; licet colendum tanquam Deum negarent ; diſcipulos verò ejus dicebant magiſtro ſuo amplius tribuiſſe quam erat,vt eum Filium Dei dicerent,& Verbum Dei per quod facta ſunt omnia ; & ipſum ac Deum Patrem unum eſſe ; ac ſi qua ſimilia ſunt in Apoſtolicis literis,quibus eum cum Patre unũ Deum colendum eſſe didicimus. Hanc Paganorum calumniam & blaſphemiam refert Auguſtinus lib. 1.de conſenſu Evangeliſtarum,cap.7. Eandemque prolixè & nervosè refellit reliquo illo libro. Summa huc credit : quicquid de Chriſto prædixerunt Prophetæ, illud omne de ſe Chriſtus ipſe docuit : at quicquid Chriſti diſcipuli de Chriſto docuerunt, illud omne de Chriſto prædixerunt Prophetæ; ergo quicquid de Chriſto docuerunt ejus diſcipuli , illud omne de ſe Chriſtus ipſe docuit. Major patet; quia Chriſtus vir ſapientiſſimus non docuit contra fidem divinarum de eo Prophetiarum , neque neceſſariam ullam doctrinam omiſit ; omne autem illud neceſſarium quod prædixerunt Prophetæ. Minorem collatio doctrinæ Apoſtolicæ cum Prophetica demonſtrat. Neque fides deroganda eſt Prophetis,quorum prædictiones tantâ manifeſtatione completæ ſunt.

13. Neque objici poteſt confictas à Chriſtianis eſſe illas Prophetias ; cum eas in ſuis codicibus circumferant Iudæi , Chriſtianorum & Chriſti inimici,Auguſt.lib.1. de conſenſu Evang.cap.26. & cap.32.Quod argumentum & alibi in ſuis ſcriptis non ratò urget Auguſtinus. Ejus hæc ſunt verba epiſt.3.Inter hæc omnia contra Eccleſiam Chriſti impiarum gentium infidelitas fremit : evincit illa patiendo & inconcuſſam fidem inter obſiſtentium ſævitiam profitendo ; revelatæ veritatis,quæ diu promiſſis myſticis velabatur,ſacrificio ſuccedente , illa ſacrificia, quibus hoc figurabatur , Templi ipſius everſione tolluntur: reproba per infidelitatem gens ipſa Iudæorum à ſedibus exſtirpata , per mundum uſquequaque diſpergitur, vt ubique portet codices ſanctos,ac ſic Propheticæ teſtimonium,qua Chriſtus & Eccleſia prænunciata eſt , ne ad tempus à nobis fictum exiſtimaretur , ab ipſis adverſariis proferatur , ubi etiam ipſos prædictum eſt non fuiſſe credituros. Templa & ſimulacra dæmonum, rituſque ſacrilegi paulatim atque alternatim ſecundum prædicta Prophetica ſubvertuntur : hæreſes adverſus nomen Chriſti,ſub velamento tamen nominis Chriſti,ad exercendam doctrinam ſanctæ religionis, ſicut prænunciatæ ſunt, pullulant.Hæc omnia,ſicut leguntur prædicta, ita cernuntur impleta , atque ex his jam tot & tantis quæ reſtant exſpectantur implenda.Quæ tandem mens avida æternitatis , vitæque præſentis brevitate permota,contra hujus divinæ auctoritatis culmen lumenque contendat ? Hæc ibi.Item epiſt. 59. Nullo enim evidentiore documento oſtenditur gentibus quod ſaluberrimè advertitur , non inopinatum & repentinum aliquid inſtitutum ſpiritu præſumtionis humanæ, vt Chriſti nomen in ſpe ſalutis æternæ tantâ auctoritate præpolleat , ſed olim fuiſſe prophetatum atque conſcriptum.Nam ipſa Prophetia quid aliud niſi à noſtris putaretur eſſe conficta,ſi non de inimicorum codicibus probaretur?ideo ne occideris eos,&c. Item ſerm.30.de Tempore ; quid aliud, hic ſignificavit divina providentia , niſi apud Iudæos ſolas divinas literas remanſuras , quibus Gentes inſtruerentur , illi excæcarentur ; quas portarent non ad adjutorium ſalutis ſuæ, ſed ad teſtimonium ſalutis noſtræ?Nam hodieque cum præmiſſas prophetias de Chriſto proferimus, jam rerum completarum luce declaratas , ſi forte Pagani quos lucrari volumus dixerint,non eas tanto ante prædictas , ſed poſt rerum eventum , vt hæc quæ facta ſunt prophetata putarentur , à nobis eſſe confictas , Iudæorum codices recitamus,vt tollatur dubitatio Paganorum. Hæc ibi.

Iudæorum codices recitamus,vt tollatur dubitatio Paganorũ,

14. Vnde alibi idem Auguſtinus Iudæos vocat capſarios & librarios Chriſtianorum ; Sic enim de eis ſcribit,in Pſal.40. ad finem illius Pſalmi; Major ſerviet minori;modo impletũ eſt : modo, fratres nobis ſerviunt Iudæi ; tanquam capſarii noſtri ſunt , ſtudentibus nobis codices portant. Audite in quo nobis Iudæi ſerviunt ; & non ſine cauſa. Cain ille frater major , qui occidit minorem fratrem, accepit ſignum ne occideretur, id eſt,vt maneat ipſe populus.Apud illos ſunt Prophetæ & Lex;in qua lege & in quibus Prophetis Chriſtus prædicatus eſt. Quando ergo nos cum Paganis , & oſtendimus hoc evenire modò in Eccleſia Chriſti,quod ante prædictum eſt de nomine Chriſti, de capite & corpore Chriſti ; ne putent nos finxiſſe illas prædicationes,ex his rebus quæ acciderunt , quas exiſtimant nos conſcripſiſſe quaſi futuræ eſſe ; proferimus codices Iudæorum.Nempe Iudæi inimici noſtri ſunt : de chartis inimici convincitur adverſarius: Omnia enim Dominus diſtribuit:omnia pro ſalute noſtra ordinavit. Prædixit ante nos : implevit hoc tempore noſtro. Et quæ nondum implevit,impleturus eſt.Ita tenemus redditorẽ, vt credamus debitorem, quia & illa, quæ nondum dedit, dabit; ſicut ea,quæ nondum dederat,dedit. Si quis probare vult vbi ſint ſcripta ; legat Moyſen & Prophetas.Si aliquis perſtrepit inimicus,& dicit; vos vobis Prophetias finxiſtis:proferantur codices Iudæorum:quia major ſervict minori:ibi legant iſta prædicta, quæ modò videmus impleta: & dicamus omnes ; Benedictus Dominus Deus Iſrael,à ſeculo & in ſeculum Et dicet omnis populus,fiat,fiat. Hæc ibi. Item in Pſal.56. Diſperſi (inquit) ſunt per omnes gentes;nuſquam habentes ſtabilitatem , nuſquam certam ſedem. Propterea autem adhuc Iudæi ſunt,vt libros noſtros portent ad confuſionem ſuam. Quando enim volumus oſtendere prophetatum Chriſtum ; proferimus Paganis illas literas. Et ne forte dicant duri ad fidem , quia nos illas Chriſtiani compoſuimus ; vt cum Evangelio quod prædicamus finxerimus Prophetas ; per quos prædictum videretur quod prædicamus:hinc eos convincimus, quia omnes ipſæ literæ , quibus Chriſtus propheratus eſt , apud Iudæos ſunt , omnes ipſas literas habent Iudæi : proferimus codices ab inimicis;vt confundamus alios inimicos. In quali ergo opprobrio ſunt Iudæi?Codicem portat Iudæus , vnde credat Chriſtianus. Librarii noſtri facti ſunt : quomodo ſolent ſervi poſt dominos codices ferre ; vt illi portando deficiant, illi legendo proficiant. In tale opprobrium dati ſunt Iudæi , & impletum eſt , quod paulo ante prædictum eſt , dedit in opprobrium conculcantes me. Quale autem opprobrium eſt, fratres ? vt hunc verſum legant , & ipſi cæci attendant ad ſpeculum ſuum ? Sic enim apparent Iudæi de Scriptura ſancta quam portant , quomodo apparet facies cæci de ſpeculo ab a-

Iudæi capſarii Chriſtianorum.

Major ſerviet minori.

Iudæi librarii Chriſtianorum.

luis videtur, ab ipso non videtur. Dedit in opprobrium conculcantes me, hæc omnia B. Augustinus locis citatis.

15. Similia ante Augustinum scripta inveniet lector apud Iustinum Martyrem in Apologia secunda circa medium, ubi hanc doctrinæ Christianæ probationem per libros veterum Prophetarum, quos Iudæi Christianorum inimici gestant, vocat maximam & verissimam demonstrationem. Neque dubitat ipsos etiam Ethnicos Christianorum accusatores & persequutores de hac re appellare. Alibi etiam adversus Iudæos, in dialogo cum Tryphone Iudæo, veritatem Christianæ fidei & religionis ex veterum Prophetarum vaticiniis prolixè demonstrat. Meritò igitur Augustinus primo illo libro de consensu Euangelistarum, post prolixam objectionum Paganicarum discussionem solidamque refutationem, contra Paganos illos, quos vocat vanos, malos, perversos Christi laudatores; & Christianorum obtrectatores, religionisque Christianæ exsecratores; tandem cap. 35. seu ultimo, subjungit hæc verba: Proinde qui Prophetas ante descensionem suam præmisit, ipse & Apostolos post ascensionem suam misit. Omnibus autem discipulis suis, per hominem quem assumpsit, tanquam membris sui corporis caput est. Itaque cum illi scripserunt quæ ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est quod ipse non scripserit: quandoquidem membra ejus id operata sunt, quod dictante capite cognoverunt. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperavit. Hoc unitatis consortium, & in diversis officiis concordium membrorum sub uno capite ministerium quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in Evangelio legerit, quam si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit. Hactenus Augustinus.

Pagani perversi laudatores Christi, & obtrectatores Christianorum, religionisque Christianæ exsecratores

Auctoritas atque perfectio sacræ Scripturæ.

16. Quæ cùm evidentissimè ita se habeant, quilibet sanæ mentis facilè perspicit, de doctrina Christi prudentius & tutius credi ejus discipulis, qui ipsum viderunt & audiverũt, quos ipse elegit & accuratissima educatione familiariter instruxit, quibus ipse etiam testimonium coram Patre cœlesti perhibuit, quod ipsi à Patre dati sint, & sermonem Patris servaverint, & quod verba quæ ipsi dederat Pater, dederit illis, & illi acceperint, & crediderint; quos Patri servandos à malo, & in veritate sanctificandos commendavit; quibus Christus ipse promisit, sessuros eos super thronos, & judicaturos duodecim tribus Israël; & quos misit in mundum, sicut ipsum misit Pater in mundum: quibus promissum Paracletum à Patre misit, qui, Deo faciente, mortuos suscitarunt, dæmonia ejecerunt, aliaque omnem creaturæ potestatem superantia multa signa & portenta ediderunt; omnemq; suam doctrinam testimoniis legis & Psalmorum & Prophetarum clarissimè confirmarunt, & de rebus à Christo gestis partim ad Prophetarum irrefragabilia & in ipsis inimicorum, id est, Iudæorum codicibus exstantia oracula, partim ad recentem hominum Christo viatori contemporaneorum memoriam intrepidè provocarunt; Neque poterant adversarii res illas non in angulo, sed in luce gestas inficiari: quilibet, inquam, non ultrò & desperatè insaniens, quem diabolus non excæcavit, haud dubiè fatebitur tutius credi Apostolis de doctrina Christi, quænam ea fuerit; quam vel rebellibus Iudæis, vel pseudochristianis hæreticis, vel insanientibus Paganis, vel blasphemo pseudoprophetæ Muhammedi, qui neque ipse Christum vidit, neque cum eis qui eum viderunt, sermonẽ habuit; sed multis post Christi in cœlum ascensionem centuriis annorum, exiliit, Diabolo instigante, blasphemias impurissimo gutture eructans contra divinam veritatem, tot sanctorum ab orbe condito Prophetarum oracula, & ipsius Christi præconio, & Apostolicis prædicationibus scriptisque orbi manifestatam, tot miraculis confirmatam, ipsiusque Christi & multarum myriadum sanctorum Martyrum sanguine obsignatam, à quinque œcumenicis multisque aliis synodis, ante impostoris istius tempora, constanter agnitam, & Dei beneficio hucusque in sancta Dei Ecclesia apud omnes Christianos unanimiter conservatam, & in finem mundi, imò in omnem æternitatem duraturam.

Ioan. 17.

Matth. 19. 28. Ioan. 20. 21. Act. 2. &c.

Ostenditur fidem adhibendam esse Apostolis non autem rebellibus Iudæis, neq; Paganis, neque pseudoprophetæ Muhammedi.

Æterna auctoritas sacræ Scripturæ stat inconcussa, contra omnes Muhãmedis aliorumque adversariorum assultus.

17. Et certè singulariter notabili ac misericordissima Dei providentia factum est, ut non prius fineret pestem illam Muhammedem intelligo ejusque sacrilegam impietatem) in mundum erumpere, quam profligatis infidelium Iudæorũ, & hæreticorum pseudochristianorum, & Paganorum copiis, adversus sanctam Dei veritatem, in vetere & novo Testamento revelatam congregatis, sacræ Scripturæ legales, Propheticæ, & Evangelicæ inexpugnabilem inconcussæ auctoritatis arcem palam & irrefragabiliter obtinerent: adeò ut, exhausto jam Diaboli armamentario, nullum invenerit telum diabolicus pseudopropheta Muhammed, quod adversus sanctas V. & N. Testamenti scripturas ausu nefario intorqueret, nisi illa quibus jam olim partim Iudæi, partim Gnostici & Manichæi, partim Pagani infeliciter usi sunt, quæ à priscis Christianis scuto fidei, & gladio verbi Dei jampridem repulsa & confracta sunt. Proinde jam nemini nocere poterunt, nisi gladium Spiritus & scutum fidei ultro abjicienti, aut non assumenti.

18 Prolixè jam in superioribus & luculenter demonstravimus sacras scripturas (eas intelligo quas reformatæ nostræ Ecclesiæ agnoscunt, & nobiscum universa quacumque se per orbem diffundit Christi Ecclesia; nam de Apocryphis & controversis non est quod impræsentiarum laboremus, cũ scripturæ ab omnibus Christianis unanimiter agnitæ sufficiant contra Muhammedis blasphemias (sacras inquam scripturas V. & N. Testament. prout à Prophetis & Apostolis & Evangelistis scriptæ sunt, esse divinas seu divinitus inspiratas: easdemque adhuc incorruptas, integras, inviolatas in hunc usque diem, per Dei providentiam, contra omnes Satanæ assultus, custoditas esse, in manibus Iudæorum & Christianorum: adeo ut quicunque his scripturis contradicit, is Deo ipsi contradicat. Quocirca rectè facimus, credentes Deo per sanctos Prophetas, Apostolos, & Evangelistas in sacris scripturis loquenti: hæc vox Pastoris nostri est. Non igitur audimus vocem peregrini: neque auscultamus diabolo per Gnosticos, per Manichæos, per Paganos, per nefarium pseudoprophetam Muhammedem extra & contra divinas Scripturas, tartareum impudentissimorum mendaciorum & horrendissimarum blasphemiarum virus evomenti.

Ioan. 10. 3 4. 5.

19. Audiamus sermones Christi, eisque obsequamur; & sic ædificabimus super petram, stabitque adversus omnes portarum infernalium impetus

Matth. 7. 24. 25.

Digitized by Google

impetus inconcuſſum noſtrum ædificium. Aſcendamus in arcem S. Scripturarum, & inde hoſtes ſubtus poſitos, arcemque inexpugnabilem caninâ rabie & cruentis rictibus incaſſum allatrantes, denſis telorum divinitus nobis traditorum imbribus obruamus. Huc nos Deus vocat, per præcones ſuos ſanctos Prophetas & Apoſtolos & Evangeliſtas. hoc munimen experti beati Martyres, aliique ſancti Patres, nos magno clamore eodem invitant. Hæ ſcripturæ nos ſapientes reddent ad ſalutem; habitet opulenter in nobis hoc Dei verbum; meditemur ipſum noctu & interdiu; non recedat hic liber legis Domini ab oculis noſtris; teneamus in manibus ancipitem hunc gladium Spiritus; cum ſcuto fidei & facilè omnia quantumcunque ignita Diaboli tela reſtinguemus. Amemus, quæramus, retineamus hæc Sapientiæ verba, melle & favo jucundiora, auro & gemmis pretioſiora, terrâ & cœlo durabiliora, imò in æternum manentia; nobiſque in via gratiæ prælucentia, & ad gloriam patriæ nos obſequentes haud in certo tramite infallibiliter perductura. In hoc culmine collocati ſancti Prophetæ & Apoſtoli, eoſque ſequuti pii Patres, omnes hoſtium minas contempſerunt, jactantias riſerunt, inſidias detexerunt, copias profligarunt: noſque ſuis exemplis, & ſaluberrimis hortamentis, ad ſimiles conflictus, cum certa miniméque fallaci victoriæ ſpe, ſuſtinendos inſtruxerunt. His armis tentatorem Satanam Dominus noſter Ieſus Chriſtus devicit; omnibuſque ſuis adverſariis ora obturavit.

20. Exſurgant licet pſeudoprophetæ, polliceantur cœlum ſuis ſectatoribus, denuncient æternos cruciatus omnibus non ſequentibus eos, (ſicut faciunt omnes hæretici, & Pagani, & rebelles Iudæi, & impii Muhammedani,) jactent ſe Angelos de cœlo eſſe, operentur ſigna & prodigia, trahant poſt ſe orbem terrarum, trucident ſanctos & fideles Chriſti ſervos, ac poſtratis inſultent; terra concuciatur, fluctuet reſonetque mare & ſalum, cœlum ruat; ſtabit tamen hoc Dei verbum quod in ſanctis Scripturis revelatum eſt, & juſtificabitur ſapientia à filiis ſuis, neque fraudabitur puſillus Chriſti grex promiſſo regno. Cœlum & terra præteribunt; verba autem Domini non præteribunt. Veritas ut prior mendacio eſt, ita etiam conſtantior & durabilior eſt. Permanetque Deus verax, etiamſi omnis homo ſit mendax. Adorent gentes quem quæque ſibi elegerit Deum; nos cum ſancto Ioshua ſolum adorabimus Dominum Deum Abrahami, Iſaaci, & Iacobi, Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Abeant licet craſſi Capernaitæ; nos cum B. Petro & coapoſtolis adhærebimus Chriſto habenti verba vitæ æternæ. Hæc vita æterna eſt ut cognoſcamus Patrem Domini noſtri Chriſti unum verum Deum, & quem miſit Ieſum Chriſtum. ut, inquam, eum agnoſcamus Chriſto revelante; nemo enim novit Patrem niſi Filius & cui voluerit Filius revelare: in hoc beati ſumus quod Pater Cœleſtis nobis revelaverit Chriſtum Filium ſuum: ſuper hanc petram ædificata eſt Chriſti Eccleſia: neque adverſus eam prævalebunt portæ inferni. fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus. Hoc eſt illud fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, id eſt, ab Apoſtolis & Prophetis voce prius, deinde ſcriptis orbi annunciatum, & caput anguli. Non audimus addentes aut dementes verbis Domini quæ in ſcripturis legalibus, & Propheticis, & Euangelicis accepimus. Væ addentibus, væ detrahentibus. Nullus novæ doctrinæ locus relictus eſt uſque ad conſummationem ſeculi ſeu diem judicii. Hæc omnia ex eiſdem divinitus inſpiratis ſcripturis manifeſta habemus.

21. His congruenter Iuſtinus Martyr, in dialogo cum Tryphone Iudæo; (pag. 218. editionis Pariſienſis græcolatin. in folio, apud Michaëlem Sonnium, anno Dom. 1615.) ait; διαθήκη τις ἡμῖν νόμου ἐγκαινίζεται, ὁ Χριστὸς ἐλήλυθεν, καὶ ἡ διαθήκη τις ἐστὶ, μετὰ τοῦτο νόμος, ὁ πρόσταγμα, οὐκ ἔστιν. id eſt; poſtrema & ſeu æterna lex nobis data eſt, Chriſtus; atque item teſtamentum fidele; poſt quod teſtamentum jam non lex, non præceptum, non mandatum erit ullum.

22. Et in eandem ſententiam Tertullianus, lib. de præſcriptionibus adverſus Hæreticos, cap. 8, Nobis, inquit, curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum Ieſum: nec inquiſitione poſt Evangelium. Cum credimus, nihil deſideramus ultra credere. Hoc enim primùm credimus, non eſſe quod ultra credere debeamus. Hæreſim eſſe. Monet Ioannes Apoſtolus, ut quod audivimus a principio, id in nobis maneat: ſi enim in nobis manſerit quod audivimus à principio, nos quoque in Filio & Patre manſuros 1. Ioan. 2. 24. Clamat Deus per ſanctum Propheram Ieremiam; Sic dicit Dominus: State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quænam ſit via bona, & ambulate in ea: & invenietis requiem animæ veſtræ. Ierem. 6. 16. idem Propheta alibi, Ecce! inquit, verbum Domini reprobaverunt, & ſapientia cujus rei eſt in eis. Ierem. 8. 9. ideo ait Abraham in parabola. Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos. Luc. 16. 29. Et Apoſtolus Paulus; Improbi autem (inquit) homines & impoſtores proficient in pejus, tum ſeducentes alios, tum ſeducti ipſi. At tu mane in eis quæ didiciſti, & quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris. Et quod à puero ſacras literas noveris, quæ te poſſunt peritum reddere, quod ad ſalutem attinet, per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu. Tota enim ſcriptura divinitus eſt inſpirata, &c. 2. Tim. 3. 13, 14, 15, 16. Et Petrus Apoſtolus monet, ut memores ſimus verborum quæ prædicta ſunt à ſanctis Prophetis, & doctrinæ Apoſtolorum Domini noſtri Ieſu Chriſti. 2. Petr. 3. 2. caventes ne errore nefariorum abducti excidamus à propria ſtabilitate, verſ. 17. eandem nobis diligentiam commendat Iudas Apoſtolus, Iud. 17. &c. Appoſitè Tertullianus; Revertar (inquit) ad principalitatem veritati & poſteritatem mendacitati deputandam, ex illius quoque parabolæ parrocinio, quæ bonum ſemen frumenti à Domino ſeminatum primò conſtituit; avenarum autem ſterilis fœni adulterium ab inimico diabolo poſtea ſuperducit. Propriè enim doctrinarum diſtinctionem figurat, quia & alibi verbũ Dei ſeminis ſimilitudo eſt. Ita ex ipſo ordine manifeſtatur id eſſe Dominicum & verum, quod ſuperius traditum: id autem extraneum & falſum quod ſit poſterius immiſſum. Ea ſententia manebit adverſus poſteriores quaſque hæreſes, quibus nulla conſtantia de conſcientia competit ad defendendam ſibi veritatem. hæc Tertullian. lib. de præſcript. cap. 31. Item cap. 32. Cæterum ſi quæ audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideo videantur ab Apoſtolis tradita, quia ſub Apoſtolis fuerunt: poſſumus dicere, edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſco-

Prior eſt veritas.

Episcoporum suorum... ---Confingant tale aliquid hæretici; quid enim illis post blasphemiam inficitum est? Sed etsi confinxerint, nihil promovebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolica comparata, ex diversitate & contrarietate sua pronunciavit, neque Apostoli alicujus auctoris esse neque Apostolici, &c. hæc Tertullianus.

Error etiã ex ipsa auctoritate convincitur.

23. Sic nos Muhammedanis objicimus tum posteritatem (vt Tertulliani utar vocabulo) tum etiam contrarietatem doctrinæ, si collatio ejus instituatur cum doctrina legali Prophetica & Evangelica. Confingit quidem Muhammed impudentissime (more veterum hæreticorum, quos Catholica profligavit antiquitas) fabulas quasdam, per quas videri possit ejus doctrina coæva fuisse Abrahamo. Et Moysi & Davidi aliisque Prophetis & Christo Iesu; sed non potest hoc demonstrare ex antiquis legalibus aut Propheticis aut Evangelicis scripturis; ipsi autem Muhammedi audacter mentienti & impudenter fabulanti non credimus; præsertim cum doctrina ejus comparata cum doctrina legali & Prophetica & Evangelica, ex ipsa diversitate & contrarietate sua pronuncier se neque Abrahami esse, neque Moysis neque Davidis, neque cujusquam veterum Prophetarum, neque Iesu Christi, sed esse doctrinam diaboli, qui mendacii Pater est.

Vtrumque erroris indicium invenitur in doctrina Muhammedis.

24. Contra istiusmodi insidias Satanæ nos armans Dominus noster, omnemque ignorantiæ excusationem adimens, ait; Ecce, prædixi vobis, Matth. 24. 25. Commendat nobis sedulam meditationem eorum quæ ab ipso dicta sunt: vt non sequam ir peregrinum. Et magistrum sequens Petrus Apostolus, ait; Vos igitur, dilecti, præscientes, cavete ne illorum nefariorum errore abducti, excidatis à propria stabilitate. Sed crescite in gratia & agnitione Domini nostri & Servatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen. 2. Petr. 3. 17. 18 idem etiam in eadē epistola cap. 1. vers. 16. & sequentibus ait. Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Iesu Christi virtutem & adventum; sed qui oculis nostris adspeximus illius majestatem. Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delata hujusmodi à magnifica gloria: hic est ille Filius meus dilectus, in quo acquiesco. Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, cum essemus unà cum eo in monte sancto. Et habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui rectè facitis quod attendatis, velut lucernæ splendenti in obscuro loco, nisque dum dies illucescat, & Lucifer exoriatur in cordibus vestris, &c.

Ibi expositæ à pio.

25. Nunc ostensa, quantum ad præsens institutum sufficere videtur, & à Muhammedis calumniis vindicata integritate & auctoritate Sacrarum Scripturarum V. & N. Test. unde manifestissimum patet specimen impietatis doctrinæ Muhammedicæ de regula fidei: progredior ad alia quæ iam specimina, quorum facilior erit detectio & confutatio post vindicatam veram illam & unicam constantemque & perfectam fidei regulam, ex qua facile erit de omnibus Muhammedis placitis judicare.

Objectio Muhammedis.

26. Nos enim Servatorem nostrum imitantes, ejusque præcepta sequentes, omnibus Muhammedis nugis opponemus quod scriptum est, dicemus cum Propheta Esaia (cap. 8. vers. 21.) Ad legem & ad testimonium, si non dixerint juxta verbum hoc, quia non est ei aurora. Non addetis (ait Moyses) ad verbum quod ego præcipio vobis, neque diminuetis ex eo, vt custodiatis præcepta Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Agur ait: Omnis sermo Dei purgatus; clypeus ipse est sperantibus in eum. Ne addas verbis ejus, ne forte increpet te, & mendax deprehendaris. Proverb. 30. 5. 6. Id quod de conclusione totius canonis, adeoque de universa utriusque Testamenti Scriptura ita repetit ipse Dominus Iesus in fine Apocalypseos, vt post revelationem illam Ioanni per Angelum missam, nullum ulterius pro assequenda æterna beatitudine cavendaque damnatione locum relinquat ulli novæ doctrinæ. Quamvis enim post illud tempus Ioannes Evangelium suum scripserit, (teste Epiphanio, hæres. 51. §. 12.) non tamen aliquam novam doctrinam tradidit. Hanc autem unam & constantem in sanctis Scripturis Veteris & Novi Testamenti nobis, traditam doctrinam Dominus commendat, vigilanter observandam donec ipse veniat ad judicium; omnemque interventuræ alicujus novæ revelationis & novæ doctrinæ spem præcidit, denuncians etiam addentibus aut detrahentibus illi libro horrenda supplicia, solumque adventum suum illum ultimum nobis vigilanter exspectandum, seriisque votis exoptandum proponit. Vide reverendissimi Patentis nostri commentationem in caput ultimum Apocalypseos §. 9. & sequentibus, ubi illum claudulam & denunciationem ad totum canonem seu universum canonicarum V. & N. Testamenti scripturarum syntagma pertinere ex ipso sacro textu luculenter demonstrat, id ipsum etiam docet Paulinus Episcopus Aquilejensis in suo Concilio Forojulienſi, anno Dom. 791.

27. Meritò igitur Tertullianus adversus Hermogenem hæreticum disputans: Adoro, inquit, Scripturæ plenitudinem.---Scriptum esse doceat Hermogenis officina. Si non est scriptum, timeat væ illud adjicientibus aut detrahentibus destinatum. hæc Tertullianus lib. adversus Hermogenem, cap. 22. idem quoque alibi contra Apellem hæreticum differens, ait, non recipio, quod extra scripturam de tuo infers. Hæc ille, lib. de carne Christi, cap. 7. Et Augustinus lib. de unitate Ecclesiæ, contra epistolam Petiliani, cap. 11. quisquis aliud Evangelizaverit, anathema sit, & cap. 12. aut legat mihi hoc in Scripturis sanctis & non sit anathema, item eodem cap. 12. Si autem non ea de Scripturis sanctis legunt, sed suis contentionibus persuadere conantur; Credo illa quæ in Scripturis sanctis leguntur, non credo illa quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Hæc Augustinus. Nos Christiani credere debemus illa quæ in sanctis scripturis legalibus & Propheticis, & Evangelicis, leguntur, non ea quæ à blasphemo pseudopropheta Muhammede, vanisque ejus sectatoribus dicuntur.

Scriptura plenitudo.

28. Sciè auctor libri de duplici martyrio, qui Cypriano tribuitur, prope finem ilius libri, Objice (inquit) tentatori clypeum scripturarū in quibus tibi loquitur Deus, non minore fide; quam si tibi coram ore ad os loqueretur. Ex his torrentibus fume tibi lapides, quibus dejicias superbum Goliath. Habes exemplum à Domino tuo: sic ille prostravit diabolum. Nec dejicias animū si sæpius invadat, ac subinde majoribus machinis aggrediatur, nihil potest adversus eum qui tecum est. Dic illud Ioannis: Major est qui in nobis est, quam qui in isto mundo. Succurrat illud Domini, Confidite, quoniam ego vici mundum.

Clypeus scripturarum.

1. Ioan. 4. 4. Ioan. 16. 33.

dum. — Tutiſſimum cordis munimentum eſt ſobrietas, cum inſtanti oratione, jugique ſcripturarum meditatione. Omnis enim ſcriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendũ, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendũ in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus. Ex hac igitur colligendę ſunt ſententiæ quas ad manum, & velut in procinctu habeas, ut his protinus ſerpentem caput erigentem dejicias: nullus eſt enim animorum morbus, cui non præſens remedium divina ſcriptura ſuppediret: hinc comparanda ſunt exempla piorum, ſed præcipuè Chriſti, quibus ſe quiſque vel animet vel conſoletur. Hæc ille.

2. Tim. 3. 16. 17.

Perfectio Scripturarum.

29. Plura de ſacrarum Scripturarum V. & N. Teſtamenti perfectione, nec non de earundem perſpicuitate teſtimonia veterum Parum adferemus, ſi Deus voluerit, infra in hoc opere, lib. 24. & lib. 25.

30. Ex his quæ diximus, evidenter patet quam projectè & profanè impudens ſit pſeudopropheta Muhammed, provocans ad priores libros, id eſt, ad libros Veteris & Novi Teſtamenti, ex quibus ſe teſtimonium habere non erubeſcit mendaciſſimè aſſeverare. Alcor. cap. 30. ſub finem capitis, & cap. 47. etiam prope finem capitis. Atque ut rectè monet Euthymius, in ſecunda parte dogmaticæ Panopliæ, titulo 24. [in bibl. Patr. tom. 2. græcol.] Cum ipſe Muhammed fateatur, Chriſtum ea quæ in lege ante de ipſo ſcripta ſunt, vera certaque repræſentaſſe, & prædicaſſe Evangelium in quo eſt via, lux, & juſtitia; reliquum eſt, per evidentem atq; inevitabilem conſequentiam, Muhamedem teneri ex ſuo ipſius ore convictum erroris & falſitatis, cum ea doceat, quæ doctrinæ à Chriſto traditæ ex diametro repugnant.

Concluſio contra falſam doctrinam impudenter ſumi pſeudopropheta Muhammedu.

CAPVT QVINTVM.

Impietatis doctrina Muhammedanæ ſecundum ſpecimen, quod eſt, de Deo.

Fallax pretextus pietatis, verumque athei ſmum Muhammedu, ejusdemque idololatria. Vide infra num. 5. 6.

IMpius pſeudopropheta Muhamed, ut fucum faciat incautis, multitudinem deorum rejiciens aſſerit unum duntaxat eſſe Deum. & idola damnans, prohibet adorationem imaginũ. Sed ſub velamẽto unius Deitatis, oppugnat impius & impudenter negat pluralitatem perſonarum divinarum: & prohibens imagines manufactas, ipſe ſibi pro vero Deo ſpectrum quoddam & inſanientis cerebri figmentum comminiſcitur, quod in veri Dei locum ſubſtituit. Nam qui non honorat Filium, non honorat Patrem qui miſit eum. Joan. 5. 23. Quicunque negat Filium, nec Patrem habet. 1. Joan. 2. 23. ſed eſt Antichriſtus, negans Patrem & Filium. ibid. verſ. 22. adeóque non cognoſcit illum qui eſt ſolus verus Deus, quem cognoſcere æterna vita eſt. Joan. 17. 3. Qui non habet Filium Dei, vitam non habet. 1. Joan. 5. 12. Qui ſunt abſque Chriſto, ſunt abſque vero Deo, & ſunt revera ἄθεοι. Epheſ. 4. 12. Qui non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. 2. Joh. 9. Nempe hæc non inſueta eſt Satanæ aſtutia, monſtra nova excogitare, quæ, ſub ſpecioſa aliorum monſtrorum, ab ipſo prius excogitatorũ, oppugnatione, hominibus fraudulenter inſinuet. Sic obtentu oppugnandi pluralitatem Deorum: confudit perſonas divinas, miniſterio Sabellii: & rurſus ſub prætextu vindicandi diſtinctionem perſonarum, diviſit Deitatem, per Arium. Item ad tuendum immutabilitatem atque impaſſibilitatem Deitatis, Chriſtum hominem ab æterno Verbo perſonaliter ſeparavit, per doctrinam Neſtorii (qui ut uni hæreſi ſuæ aditum patefaceret, cunctarum hæreſeon blaſphemias inſectabatur. teſte Vincentio Lirinenſi, in Commonitorio, cap. 26.) & rurſum ſub ſpecie oppugnationis Neſtorianiſmi, cõfudit in Immanuele naturas, opera Eutychetis. Sic per Manichęos damnavit naturam; & ſub vindiciis naturæ, per Pelagianos negavit gratiam. Certè quamvis non ob id reprehendendi ſint Ariani, Eutychiani, Pelagiani, quod Sabellianorum, Neſtorianorum, Manichæorum errores rejecerint; non tamen inde ſequitur, recipiendos eſſe ipſorum Arianorum, Eutychianorum, Pelagianorum errores. Nam veritatis doctorem oportet non ſolum falſa convincere; ſed etiam ſanam, & non niſi ſanam doctrinam proponere.

Uſitata Satanæ aſtutia, quæ etiam uſus eſt in Muhammede, multiſque hæreticis, Sabellio, Ario, Neſtorio, &c.

2. Rectè Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium, contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 1. Iſti (inquit) Pelagiani hoc bene faciunt, Manichęis anathema dicere, & eorum erroribus contradicere. Sed faciunt duo mala, quibus & ipſi anathematizandi ſunt: Unũ, quod catholicos Manichæorum errore criminantur; alterum, quod etiam ipſi hæreſin novi erroris inducunt. Neque enim quia Manichęorum morbo non laborant, propterea fidei ſanę ſunt. Non unum peſtilentię eſt genus, quemadmodum in corporibus, ita & in mentibus. Sicut ergo medicus corporis non continùo pronunciaſſet à mortis periculo liberum, quem negaſſet hydropicum, ſi alio lethali morbo perſpexiſſet ægrorum: ita iſtis non ideò veritas gratulatur, quia Manichęi non ſunt ſi alio genere perverſitatis inſaniunt. Quapropter aliud eſt quod anathematizamus cum eis; aliud quod in eis. Deteſtamur enim cum eis, quod rectè diſplicet etiam ipſis; ita tamen ut deteſtemur in eis, unde rectè diſplicent ipſi. Et ibidem c. 2. Deſinant itaque Pelagiani Catholicis objectare, quod non ſunt; nec ideò ſe velint haberi amabiles, quia odioſo Manichæorum adverſantur errori; ſed ideò ſe agnoſcant odibiles, quia ſuum non averſantur errorem. Poſſunt enim duo errores inter ſe eſſe contrarii, ſed ambo ſunt deteſtandi, quia ſunt ambo contrarii veritati. Nam ſi propterea diligendi ſunt Pelagiani, quia oderunt Manichæos; diligendi ſunt & Manichæi, quia oderunt Pelagianos. Sed abſit ut Catholica mater propter alterorum odium alteros eligat amare, cum, monente atque adjuvante Domino, debeat utroſque vitare, & cupiat utroſque ſanare. Hæc Auguſtinus.

Poſſunt duo errores inter ſe eſſe contrarii, & ambo contrarii veritati.

3. Obſervanda etiam eſt alia Satanæ techna, qua dũ errores utrinq; pugnantes rejicere videtur, eos tamẽ revera non relinquit. ſed miſcet, & tetriorem inde peſtem concitat. Sic per Acephalos hęreticos, dum nec Neſtorianos eos nec Eutychianos videri vult, utramq; hæreſin conjungens, novũ monſtrũ produxit: retinentibus Acephalis à Neſtorio duas in Chriſto ſubſiſtẽtias,

Alia Satanæ techna.

& ab Eutychete unitatem naturæ, absurdissimâ vanitate, utriq; sectæ in veritate repugnantibus, & in errore consentientibus, atque ita utriusque sectæ impietate se obstringentibus. sicut monuimus supra, lib. 3. hujus operis, cap. 14. §. 5.

Calumniosa impietas Muhammedis.

4. Diabolicus pseudopropheta Muhammed, dum personarum divinarum Trinitatem cum obstinatis Judæis, Hermogenianis, Praxeanis, Sabellianis impiè negat, videri vult oppugnare pluralitatem Deorum, & pro Deitatis unitate pugnare. Ne dicatis (inquit Muhammed) Deos tres esse; cùm non sit nisi unus, qui filio caret: eique omnipotenti universa cœli terræque subjecta sunt. Alcor. cap. 11. item, quisquis Deo socium atque participem posuerit, ingressum Paradisi illicitum sibi reperturus. - - - - Sunt iterum increduli firmantes Deos tres esse: quia non est nisi unus Deus. Alcor. c. 12. prope finem capitis. Quasi verò Christiani Catholici, asserentes personarum Trinitatem secundùm S. Scripturas, multiplicarent Deos, aut dividerent Deitatem. imò non minus ardenter & constanter contra Paganos, & Valentinianos, & Cerdonianos, & Marcionitas, & Manichęos, & Arrianos, & Tritheitas pugnarunt Catholici pro unitate simplicissimæ Deitatis, quam contra infideles Judæos, & Hermogenianos, & Praxeanos, & Sabellianos, pro personarum Divinarum Trinitate & distinctione. Sed quemadmodum hæretici Pelagiani Catholicos Manichæismi falso insimularunt, propterea quod defenderent gratiam Dei contra elatos liberi arbitrii assertores Pelagianos, qui per eam calumniam hoc satagebant, ut horribili Manichęorum hæresi objecta, cujus se adversarios esse jactabant, latерent inimici gratię in laude naturę. Sic blasphemus Muhammed Christianis multitudinem Deorum mendaciter objicit, ut lateat ipsius atheismus sub vituperio polytheismi.

Pelagianorum imitator Muhammed.

Doctrina orthodoxa de Trinitate Deo.

5. Christus jussit baptizare in nomen Patris & Filii & Spiritûs Sancti: salutem promittens baptizatis & credentibus. Matth. 28. 19. Marc. 16. 16. Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, is ne Patrem quidem habet. 1. Joan. 2. 22, 23. Tres sunt qui testificantur in cœlo; Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt. 1. Joan. 5. 7. Vide supra, quæ ex professo & prolixè disseruimus de unitate simplicissimæ Deitatis, & de personarum divinarum Trinitate & distinctione lib. 1. ubi etiam invenies de hoc adorando mysterio fidem antiquorum Patrum, verbis ipsorum propositam: Summa est; unum esse Deum Creatorem universitatis, unum quidem impartibili essentiâ, at personis trinum, videlicet Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. Supra etiam ostensum est incarnatum esse Filium, dictumque Jesum Christum. sed de Christo quam sit impia doctrina Muhammedana, mox ostendemus in duobus proximè sequentibus speciminibus.

Omnes fere hæreses Deũ unum dicunt, sed per sententiam malam immutant; ingrati existentes ei qui fecit eos, quemadmodum per idololatriam.

6. Rectè Irenæus; Omnes fere quotquot sunt hæreses, Deum quidem unum dicunt, sed per sententiam malam immutant; ingrati existentes ei qui fecit eos, quemadmodum per idololatriam. Hæc Irenæus, lib. 1. adversus hæreses Valentini & aliorum, cap. 19. Item Tertullianus; Deum (inquit) aut fingunt hæretici alium adversus Creatorem: aut si unicum Creatorem confitentur, aliter eum differunt, quam in vero est. Itaque omne mendacium quod de Deo dicunt, quodammodo genus est idololatriæ. Hæc Tertullianus, lib. de præscript. cap. 40.

Tetterima & nefandissima quæq; hæresis præ se fert oppugnationem alicujus manifesti erroris, ut hac arte mendacium suæ fidem apud incautos consulat.

7. Quid speciosius, quàm profiteri Deum bonum non esse auctorem peccati? Non tamen excusabilis est impietas Cerdonis hæretici, duos introducentis Deos; unum bonum, & alterum malum: quem malum Deum, & mundi opificem, & Vet. Testamenti Deum esse blaterabat. Et Cerdonis discipulus Marcion nomine, Ponticus genere, eam magistri sui de duobus principiis insaniam sectatus est, dum à bono Deo originem malorum videri vult removere. sicut de hæreticis illis Cerdone & Marcione scriptum reliquerunt, Irenæus lib. 1. adversùs hæreses, capp. 28. 29. Tertullianus l. de præscriptionib. adversus hæreticos c. 51. & lib. 1. adversus Marcionem cap. 2. & Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus, Catechesi sexta. Et Epiphanius in Panariis contra hæreses lib. 1. tom. 3. hæresi 41. ubi contra Cerdonianos: & hæresi 42. contra Marcionistas (ubi commemorat Marcionem, tertio adjecto, confinxisse tria principia, seu tres Deos essentiis & attributis discrepantes.) Et Augustinus, lib. de hæresibus ad Quod vult Deum, hæresi 21. ubi de Cerdone, & hæresi 22. ubi de Marcione. Et Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum. ubi ait Marcionem non contentum tradita ipsi à Cerdone doctrina, auxisse etiam impietatem, & quatuor ingenitas substantias oratione suâ confinxisse. Manichæus postea de duobus sibi mutuo adversantibus principiis nefarium dogma arripuit, idque cum multis aliis impiis fabulis, per literas discipulosque suos disseminavit. ut scribunt Cyrillus Hieros. Catech. 6. & Epiphanius hæres. 66. & Augustinus hæres. 46. & Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum, cap. ult.

8. Hermogenes autem, quamvis unum profiteretur Deum Creatorem universi, eadem tamen difficultate, de malorum origine, turbatus, posuit materiam quæ semper fuerit; neque nata, neque facta, nec initium habens omninò, nec finem; ex qua Dominus omnia postea fecerit. Et hoc quidem figmentum à Stoicis sumpsit Hermogenes, ut malorum causam adscriberet vitio materiæ. Hanc ejus hæresin accuratè & solidè refutavit Tertullianus, peculiari libro, quem scripsit contra Hermogenem: in cujus libri cap. 10. tum de hac hæresi, tum de illa aliorum, Deos geminantium, Tertullianus merito exclamat: Magna, bona fide, cæcitas hęreticorum pro hujusmodi argumentatione, cùm ideò aut alium Deum bonum & optimum volunt credi, quia mali auctorem existiment Creatorem: aut materiam cum Creatore proponunt, ut malum à materia, non à Creatore deducant. Hæc Tertullianus.

9. Hanc Hermogenis hęresin Marcion in suis etiam deliramentis complexus esse videtur, prout ea à Theodoreto describuntur lib. 1. hær. fab. cap. de Marcione. ubi ait Marcion, Opificem ex ingenita sive originis experte materiâ fabricatum esse universa. Cœlum quidem ex eo quod erat purissimum; ex reliquo autem quatuor elementa, ex fæce autem quæ subsederat, inferos & tartara. Rursus autem, cum terræ id quod erat purissimum percolasset, constituit, inquit, Paradisum; ex eo autem, uno accepto cespite, formavit Adam, ex sua substantia illi animam largitus. Hinc, inquit, exsistit inter corpus & animâ con-

Digitized by Google

concertatio, cùm corpus quidem ad materiam attrahere contendat, anima autem conetur corpus trahere ad Creatorem. Hæc ibi, ubi Marcion causam mali in homine refert ad conditionem materiæ increatæ.

Diabolicus pseudopropheta Muhammed antiquas hæreses miscens, earumque secum colligens, congessit malè detestandam pestem.

10. Diabolicus autem pseudopropheta Muhammed, omnium hæreseon extitens receptaculum, omniumque cœnum colligens, & sub infidiosa specie resistendi multis, fæcem omnium miscens, & detestandam inde pestem conflans, mentionem quidem facit inobedientiæ Diaboli, (fabulosè, ut soler) Alcor. cap. 1. & cap. 25. & cap. 48. at eundem Diabolum ait à Deo ex igne pestifero esse creatum. Alcor. cap. 25. Unde patet Diabolum necessitate naturæ, nempe vitio materiæ malum esse, secundùm impiam Muhamedis doctrinã. Deinde, de igne isto pestifero quæro, utrùm sit à Deo creatus; an fuerit ab æterno. si illud, Deus constituitur auctor & efficiens causa mali moralis in Diabolo; nam causa causę naturali necessitate effectum producentis est causa illius effecti: sin autem dicant Muhammedani exstitisse ignem istum pestiferum sine origine ab æterno, tunc incidunt in hęresin Hermogenis, & hæresin Marcionis. Certè si duæ ponantur essentię ingenitæ, duo ponentur Dii, & sic nullus erit Deus, nam Deitas suprematum, & unitatem importat. Neque potest quicquam æternum ortusque insciũ esse malum sive pestiferum. ut rectè docent Athenagoras in Legatione sive Apologia pro Christianis, & Tertullianus libro contra Hermogenem. Et lib. 1 adversus Marcionem, cap. 3. Et Epiphanius hæresi 41. contra Cerdonianos, & hæres. 66. contra Manichæos. Neque quicquam fuisse Deo συναΐδιον, coëxistens ab æterno, quod sit ἑτεροούσιον, alterius naturæ ab ipsa unius veri Dei simplicissima Deitate, alleri potest sine manifesta impietate, quia res ista hoc pacto εἰς τὸν αὐτὸν λόγον τῆς τιμῆς in eodem honoris gradu collocatur cum Deo, ut eruditè differit Zacharias Episcop. Mytelenes, in sua disputatione, de mundi opificio. Vel si dicant Muhammedani ignem illum à Deo quidem creatum esse, at pestiferam ejus qualitatem non esse à Deo: quæro, à quo sit ea qualitas? cùm nulla creatura ante Diaboli creationem peccaverit; neque peccare possit ulla creatura cui datum non est liberum arbitrium. Deinde undecunque tamen advenisse delirent illam pestilẽtiam, non liberât Deum, quin creaverit Diabolum initio malum; adeò ut Diabolus non evaserit malus, degenerando à sua origene, sive à primævo aliquo integritatis statu in quo conditus sit, sed à Deo ipso in primo conditu creatus sit malus. Ex quo sequitur eum non peccare sectando vias pestiferas, quia hoc facit congruenter primæ suæ origini, quam accepit olim à Deo eum creante ex igne pestifero. at verò, teste divina Scripturâ, à principio diabolus peccat. Et quomodo puniet Deus Diabolum propter peccatum inevitabile, quod admittit vitio materiæ ex qua eum Deus primitus creavit, nullâ Diaboli præeunte culpâ? Nicetas & Euthymius observant ex Alcorano, Muhammedem statuere Deum auctorem omnis mali, quemadmodum est auctor omnis boni.

Nefas est dicere fuisse aliquid coæternum Deo & increatum.

Per Muhammedis doctrinam Deus constituitur auctor peccati.

1. Ioan. 3. 8.

Doctrina orthodoxa.

11. Certè omnis creatura à Deo est creata bona, & vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce erant valde bona. Neque ulla est mali substantia, nec ab æterno est malum. Sed qui nunc Diabolus est, erat olim in statu integritatis; in quo eum Deus condidit: ab illo autem statu ultro defecit, abutens libero suo arbitrio & committens peccatum non necessitate, sed liberâ volũtate, volens cadere cùm posset stare, si vellet; cùm etiam velle posset, sed noluit. Idem dicendum est de lapsu hominis, qui Diaboli suasu rebellavit adversus Deum. De hac mali consideratione & origine plura invenies apud Tertullianum lib. 2. adversus Marcionem: & apud Epiphanium hæres. 66. contra Manichæos: & apud Augustinum passim in libris contra Manichæos, tom. 6. operum Augustini.

Animam hominis esse portionem substantiæ Dei, ajebant blasphemi hæretici Cerdoniani, Marcionitæ, Manichæi, & Priscillianistæ, eosque sequutus nefarius pseudopropheta Muhammed.

12. Animam hominis de Dei substantia esse, seu partem esse ipsius substantiæ Dei, blasphemo ore asserebant olim Cerdoniani, & Marcionitæ: referente Theodoreto lib. 1. hæreticarum fabularum, cap. de Marcione. Et in epitome divinorum decretorum, cap. de homine. ubi etiam hanc insaniam Theodoretus refellit. Eandem impietatem sectati sunt Manichæi & Priscillianistæ, ut referunt Augustin. hæres. 46. & hæres. 70. & Orosius in commonitorio ad Augustinum de errore Priscillianistarum. Et rursum Augustinus lib. ad Orosium contra Priscillianistas: in cujus libri capite primo scribit se adversus hunc errorem multis locis disputasse in operibus contra Manichæos. Nam, ut ibi argumentatur Augustinus, licet anima humana secundùm quendam modum suum sit immortalis, tamen in deterius deficiendo, & in melius proficiendo, mutabilis esse convincitur, & per hoc non esse de Dei substantia dilucidissimè ostenditur. Hæc ibi. Vide contra eundem errorem, Ambros. in tractatu in Symbolum Apostolorum, cap. 17 & 18. & Augustin. lib. de moribus Manichęorum, cap. 11. & lib. 2. de genesi, contra Manichæos. cap. 8. tomo 1. operum Augustini, & alibi in libris quos scripsit contra Manichæos. tom. 6. operum Augustini. Et sanè horrenda blasphemia est substantiam Dei fingere compositam, partibilem, mutabilem, peccato contaminabilem, miseriis obnoxiam. Huic blasphemię affinis est pseudopropheta Muhammed, asserens hominis animam esse portionem animæ Dei, Alcor. cap. 25. ubi Deum introducit loquentem hæc verba; Nos hominem de terra & luto, Diabolo priùs ex igne pestifero creato, plasmavimus. Cumque me plasmaturum hominem de luto, & eidem animæ meæ portionem insufflaturum Angelis intimavi. Hæc ibi. Quid est anima Dei, nisi ipsa Dei substantia? Nullam aliam interpretationem recipiunt ista Alcorani verba, nisi manifestam vim eis inferas.

Muhammed inconstans & pugnantia docens. Vide cap. 6. §. 8. & 59 vide etiam, lib. 5. c. 30. §. 26.

13 Dices fortasse, Muhammedem alibi dicere Deum dedisse animam suam Christo, quem tamen non agnoscit esse Deum. Respondeo: Sic Muhammed vocat Christum Verbum Dei & Spiritum Dei nesciens quid loquatur. Certè nõ sibi constat in suis dictis delirus ille pseudopropheta. Nam ex eis ipsis, quæ Christo concedit, evincemus Christum esse Deum. De qua veritate habemus certissima & clarissima divinarum Scripturarum testimonia.

Impia doctrina Muhammedis de juramento. vide supra, cap. 1. §. 5. & infrà, cap. 9.

13. Idem Diaboli satelles introducit in Alcorano Deum jurantem per nubes, per ventos, per naves æquore currentes, per Angelos, per stellam vespertinam, per dæmones, aliasq; creaturas. & sic jurare docet homines. Alcor. capp. 61. 62. 63. 78. 79. 85. 87. 95. 96. 99. 103. 105. Quæ manifesta est impietas; nam per solum

Digitized by Google

numen jurandum eſt. Et per majorem jurante, ſi habeat majorem; ideò Deus jurat tantummodo per ſe ipſum, & hunc cultum ab hominibus exigit, ut non niſi per ejus nomen jurent. ſicuti nos inſtruunt ſacræ literæ legales & Propheticę & Apoſtolicæ. Commemorat Epiphanius hæreſ. 19. §. 1. Elxai hæreticum Iudæum, qui Trajano imperãte exſtitit, tradidiſſe ſuis diſcipulis ὅρκον εἰς λαῖφιον, jurationem religioſam, per ſalem, & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & ventum. hunc ſecutus eſt pſeudopropheta Muhammed.

15. Adhæc exſecrabilis eſt ea Muhammedis impietas, qua toties audet ſumere Dei nomen in vanum; prętendendo illud ſuis mendaciis, ſeq; pro Dei nuncio venditãdo. Quod etiam ab aliis ante eum pſeudoprophetis, inſtigante Diabolo, ſæpiſſimè factum eſt. 1. Reg. 22. Jerem. 23. & cap. 29. & 2. Cor. 11, 13. multa etiam hujus rei exempla inveniuntur in Eccleſiaſtica hiſtoria.

Muhammed falſo jactans ſe eſſe prophetam Dei, ſumit Dei nomen in vanum.

CAPVT SEXTVM.

Impietatis doctrinæ Muhammedanæ tertium ſpecimen, quod eſt De Chriſto.

Prima adversus Chriſti nomen machinatio Satanæ per apertas inimicitias.

ANtiquus ille ſerpens, humanę ſalutis adverſarius in varias ſe formas vertit, multipliceſque exercuit technas, quibus homines à Chriſto (qui ſolus eſt vera ad vitam via) alienos detineret, aut abduceret. Inter alia expertus eſt viam apertę blaſphemię & manifeſti odii cõtra ipſum Chriſti nomen, ac ſi Chriſtus impoſtor fuiſſet, ſicut blaſphemarunt Judæorum ſacerdotes & Phariſęi, Matth. 26. 63. & hac arte diabolus multos decepit; adeò ut eventus comprobaverit veritatem illius prædictionis, qua Chriſtus diſcipulis ſuis prædixit, eos omnibus exoſos fore propter nomen ejus, Matth. 24. 9. Luc. 21. 17.

Secunda machinatio per inſidioſa encomia & perverſam laudationem Chriſti.

2. Cum autem Diabolus cerneret Chriſti nomen, contra omnia opprobria, & crudeliſſimarum perſequutionum incędia, magis magiſque inclareſcere, & prævalere; excogitavit imbrobus aliud impoſturę artificium, priori in ſpeciem contrarium, at fine concordans, nam utraq; viâ Satanas conatus eſt ſubvertere veritatem. Convertit igitur ſe verſutus ille ſerpens ad inſidioſa encomia & perverſam laudationem Chriſti, ut dum Chriſtum laudat, vera credantur quæcunq; de Chriſto & religione Chriſtiana impudentiſſimè mentitur. Inſtrumenta ſeu miniſtros hujus fallaciæ adhibuit tum pſeudochriſtianos hæreticos, tum Paganos.

Poſterioris technæ miniſtros uſus eſt hæreticos.

3. Hæretici Chriſtum laudantes, & tamen ejus Deitatem negantes, inter ſe diſſidebant de Chriſti conceptione; Nam Cerinthus & Ebion Chriſtum ex ſemine Joſeph natum proponebant, ut ſcribit Tertullianus de præſcript. cap. 48. & Epiphanius hæreſ. 28. ubi contra Cerinthianos, ſive Merinthianos. & hęreſ. 30. ubi contra Ebionæos. & hæreſ. 51. §. 2. ubi contra Alogos. Contra iſtos Euangelium ſuum ſcripſit Joannes Apoſtolus, ut monet Epiphanius lib. 2. contra hæreſes, tom. 1. hæreſ. 51. §. 22. & Hieronymus, in catalog. ſcriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 19. Poſtea exſtitit Theodotus quidam Byzantius hæreticus, Chriſtum Deum eſſe negans, ex Spiritu quidem ſancto natum dicens ex Virgine, ſed hominem ſolitarium atque nudum, nullâ alia prę cæteris ſed ſola juſtitiæ auctoritate. ut ſcribit Tertullianus lib. de præſcript. cap. ult. Alter etiam poſt hunc Theodotus hæreticus erupit, auctor ſectæ Melchiſedecianorum, Chriſtum quoque dicens hominem tantummodo eſſe, ex Spiritu Sancto, ex Virgine Maria conceptum pariter & natum, ſed eum inferiorem eſſe, quam Melchiſedec. teſte Tertulliano, de prę-ſcript. eodem cap. ult. Contra Theodotianos ſcripſit Epiphanius, lib. 2. tom. 1. hæreſ. 54. & contra Melchiſedecianos, hæreſ. 55. Eadem Theodotianorum & Melchiſedecianorum hæreſin, qua Chriſti Deitatem negabant, aſſerentes merum eſſe hominem ex Spiritu Sancto ex Maria Virgine conceptum & natum, hanc, inquam, hæreſin poſtea, diverſis temporibus renovarunt Artemon, & Paulus Samoſatenus, & Photinus, hæreſiarchæ. ſicut monuimus ſupra, lib. 1. cap. 2. §. 3. & §. 4. Omnes autem iſti hæretici ſive Chriſtum ex ſemine viri, ſive ex Spiritu Sãcto, ex Virgine Maria conceptum eſſe dicant, in hac tamen impietate conſentiunt; ut Chriſtum negent eſſe Deum.

Item pagani.

4. Quidam etiam Pagani Chriſtum laudarunt, ut virum ſapientiſſimum, excellẽtiſſimam ſapientiam ei tribuentes; ſed Dei Filium & Deum eſſe negarunt, & hoc nomine calumniati ſunt diſcipulos Chriſti, tanquam de eo mẽritos, dicendo eum Deum eſſe & Dei Filium; id quod à diſcipulis dixerunt confictum eſſe contra mẽtem & doctrinam ipſius Chriſti. ut legimus apud Auguſtinum lib 1. de conſenſu Evangeliſtarum, cap. 7. quam mendaciſſimam Paganorum calumniam prolixè & nervoſè refellit Auguſtinus reliquo illo libro. Eandem nos confutavimus, ſupra, cap. 4. ubi de primo ſpecimine impietatis doctrinæ Muhammedanæ.

5. Porphyrius Philoſophus, Chriſtianæ religioni inimiciſſimus, refert dæmones (quos ille Deos vocat) laudaſſe Chriſtum ut virum piiſſimum, & vituperaſſe Chriſtianos tãquam errantes, eo quod Chriſtum ut Deum colerent: præter opinionem, inquit Porphyrius, profectò quibuſdam videatur eſſe quod dicturi ſumus. Chriſtum enim dii piiſſimum pronunciaverunt, & immortalem factum, & cum bona prędicatione ejus meminerunt. Chriſtianos autem pollutos, inquit, & contaminatos, & errore implicatos eſſe dicunt: & multis talibus adverſus eos blaſphemiis utuntur. Deinde ſubjicit velut deorum oracula blaſphemantium Chriſtianos. De Chriſto autem interrogantibus ſi Deus ſit, ait reſpondiſſe Hecaten, virum eum fuiſſe pietate præſtantiſſimum, & ejus animam, ſicut & aliorum piorum, poſt obitum immortalitate donatam) & in cœleſti ſede collocatam: hanc autem colere Chriſtianos errantes. Scripſit iſta Porphyrius in libris quos θεολογίων φιλοσοφίας, hoc eſt, de philoſophia reſponſorum à diis, appellat. eaque ex Porphyrio refert Auguſtinus, lib. 19. de civitate Dei, cap. 23.

6. Deinde pergens Auguſtinus; Quis ita ſtultus eſt, inquit, ut non intelligat, aut ab homine callido,

callido, eoq; Christianis inimicissimo [Porphyrio,] hæc oracula fuisse conficta, aut consilio simili ab impuris dæmonibus ista fuisse responsa, ut scilicet quoniam laudãt Christum, propterea credantur veraciter vituperare Christianos: atque ita, si possint, intercludant viam salutis æternæ, in qua sit quisque Christianus? Suæ quippe nocendi astutiæ milleformi sentiunt non esse contrarium, si credatur eis laudantibus Christum, dum tamen credatur etiam vituperantibus Christianos: ut eum qui utrumq; crediderit talem Christi faciant laudatorem, ne velit esse Christianus. Ac sic quamvis ab illo laudatus, ab istorum tamen dæmonum dominatu eum non liberet Christus: præsertim quia ita laudant Christum, ut quisquis in eum talem crediderit, qualis ab iis prædicatur, Christianus verus non sit, sed Fotinianus hæreticus, qui tantummodo hominem non etiam Deum noverit Christum: & ideò per eum salvus esse non possit: nec istorum mendaciloquorum dæmonum laqueos vitare vel solvere. Hæc Augustinus lib. 19. de civitate Dei. cap. 23.

7. Satanas videns non sibi amplius ex animi sententia succedere istam astutiam, multas alias fallendi vias excogitavit, multa etiam aliarum hæresium examina, superius commemorata, in mundum protrudens: tandemque novam nactus opportunitatem, ad istam perversæ laudationis jam olim cõsuetam techniam rediit, usus ministro Muhammede, qui Propheticam sibi venditaret auctoritatem, nec jam Hecates nomen (cujus evanuerat auctoritas) sed ipsius Dei Creatoris omnibus venerabile nomen audacter prætẽderet eidem stygio veneno, quod olim Satanas auctoritate Hecates suis cultoribus persuasum voluit. Quod etiam multorum hæreticorum ministerio, sub velamento nominis Christi, deceptis hominibus identidem propinaverat. Christum scilicet bonum esse & sapientem virum, Deo charum, at non esse Deum, non esse Dei Filium, & in hoc errare Christianos, quod eum Dei Filium esse dicant, & ut Deum colant. Quis non facile animadvertit consuetam illam Diaboli fraudem, qua laudat Christum, ut videatur veraciter vituperare Christi discipulos, & Deitatem Christi negare: ut quisquis utrumque crediderit, talis existat laudator Christi, ut nolit esse verus Christianus, nec credat Christum esse Filium Dei, sed hanc unicam salutis viam relinquat & aspernetur, & sic Diaboli laqueum evadere non possit?

Et Muhammedis.

8. Dicit Muhammed, Deum Christo Mariæ Filio animam ipsius Dei propriè contulisse. Alcor. cap. 4. Nugatur autem Mariam illam, quæ Mosis & Aaronis soror fuit, peperisse Christum, ut referunt Joannes Damascenus, lib. de hæresibus, & Nicetas in anathematismis cõtra Saracenismum, & Georgius Cedrenus in sua synopsi historiarum, & Euthymius, in confutatione Saracenismi. Christum etiam Muhammedes vocat faciem omnium gentium in hoc & in futuro sæculo; & prudẽtem, sapientem, virum optimum ab Universitatis Creatore missum. Et ait, salutem cõsequuturos omnes qui Christum sequuntur, ejusq; doctrinæ obediunt: incredulos vero summis cruciatibus subjectum iri. Alcor. cap. 5. circa medium capitis. Alibi etiam Christum Jesum appellat Spiritum Dei, Verbum Dei, Mariæ cœlitus missum. Alcor. cap. 11. Et in libro doctrinæ Muhammedis, sive dialogo Muhammedis cum Abdia Judæo, prope finem illius libri sive dialogi, Christum vocat Spiritum, Verbum, & virtutem Dei. Et alibi, dum prophanè fabulatur de conceptione Christi, ait pseudopropheta, Deum ad Mariam Virginem misisse Spiritum suum, qui in forma hominis coram ea apparens filium ei absque viri contactu promitteret à Deo. Alcor. cap. 29. Et ibidem Spiritum Dei loquentem Mariæ vocat Dei nuncium.

9. Ex his manifestum est, scelestum illum Muhammedem nil pẽsi habuisse quid diceret, dummodo, quidlibet ad illaqueandos superstitione animos effutiret. Quid est anima Dei, nisi Deus? quid est Spiritus Dei, nisi Deus? quid est Verbum Dei hypostaticè existens, nisi Deus? non enim compositus est Deus, neque Deitati convenit accidens. Secundùm ipsius Muhammedis verba Spiritus Dei existebat hypostaticè ante conceptionem Christi in utero Mariæ: quippe qui se ostenderit Mariæ in similitudine hominis, eamque alloquutus sit. Diabolicâ autem astutiâ confundit Muhammed Spiritum & verbum, ne distinctæ agnoscantur personæ; cum divinæ literæ exterte testentur Spiritum esse alium à Verbo. Joan. 14. 16. & ab eodem Verbo mitti. Ioan. 15. 26. & rursus Verbum in assumptâ forma servi, & secundùm eam formam, missum esse à Domini Spiritu, Esai. 48. 16. *Vide supra cap. 5. §. 13.*

10. Nugabatur olim Paulus Samosatenus hæreticus, Verbum Dei esse in Deo, sicut in hominis corde est proprium verbum, sive sapientia hominis. Quem blasphemum errorem solidè refellit Epiphanius hæres. 65. ubi, inter alia, argumentatur ex verbis beati Joannis Apostoli, in Euangelio Joannis, initio capitis primi. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Non enim hominis verbum (inquit Epiphanius) homo est apud hominem. Neque enim vivit, neque subsistit. Verùm corde vivente ac subsistente, motus est solum, & non substantia. Hæc ibi Epiphanius, §. 3. Plura contrà eundem errorem ibidem apud Epiphanium inveniens, & supra in hoc opere, lib. 1. ubi ostensum est, Verbum Dei esse Filium Dei Patris, eundem cum Patre Deum, personaliter à Patre distinctum. id quod prolixè etiam à nobis demonstratum est in aliis prælectionibus nostris de Deo. Neque dici potest Christum Verbum Dei ideo appellari, quod verbo seu imperio ac potentiâ Dei creatus sit; nam etiam canes & asini Verbo Dei creati sunt. Cum igitur Christus sit substantialiter & hypostaticè Verbum Dei, evidenter sequitur cum Deum esse, consubstantialem Patri, & personaliter à Patre distinctum. De quo patris vox audita est de cœlo dicens, Hic est Filius ille meus dilectus in quo acquiesco. Mat. 3. 17. & cap. 17. vers. 5. & 2. Petr. 1. 17. *Ioan. 1. 1.*

11. Sed impius Muhammed, ne sine ratione insanire videatur, quatuor utitur argumentis, per quæ discipulis suis persuadeat, Christum non esse Filium Dei. *Muhammedu argumenta contra Deitatem Filii.*

Primum ejus argumentum sic se habet: Non est nisi unus Deus, qui socium & participem non habet Deum alium. Alcor. cap. 11. & cap. 12. & cap. 33. *Primum argumentum.*

Respondeo: Ex unitate Dei non sequitur, Deum non habere Filium. sed tantummodo sequitur Patrem & Filium non esse duos Deos, sed unum Deum. Quod autem ait Muhamed, Deum non habere socium & participem: si ita intelligatur *Responsio.*

gatur ad excludẽdam pluralitatem Deorum, ſicut monet cap. 33. nobiſcum ſentit; ſin autem per ea verba introducere vult Deum ſolitarium, & tollere perſonarum divinarum pluralitatem & diſtinctionem perſonalem, incidit in impiam Praxeę & Sabellii hæreſin, divinæ veritati contrariam, quam meritò deteſtamur. Vide quæ diximus in ſuperiore ſpecimine de Deo.

2. Argumentum Muhammedis.

12. Secundum argumentum, quo fretus Muhammed negat Chriſtum eſſe Filium Dei, ſic ſe habet; Deus non eſt puellarum amator, non habet mulierem; ergo non genuit Filium. Alcor. cap. 47. & cap. 82.

Reſponſio.

Ad hoc argumentum ſcitè reſpondet Ricoldus, in ſua confutatione legis Saracenicæ, cap. 9. Hæc, inquit, argumẽtatio ſimilis eſt, ſicut ſi quis dicat, Deum non eſſe ſubſtantiam, quoniam non habet accidens; vel non vivere, quia non comedit, vel reſpirat. Fatua eſt talis phãtaſia, & hominis carẽtis intellectu & ratione. Chriſtiani enim non tanquam ex muliere dant Filium Deo, ſed ſicut exigne caliditatem, ex Sole autem ſplendorem, & verbum ab eo qui loquitur, quæ omnia verè dicuntur gigni, etſi non ex muliere. Hęc Ricoldus. Certè inenarrabilis eſt illa divina Filii generatio, vera tamen & ἀνεκφοίτητος. iſta verò Muhammedis argumentatio, de uſu feminæ, craſſa nimis & prorſus inſulſa eſt. Fatetur Muhammed Mariam Virginem concepiſſe & peperiſſe filium ſine viro; & tamẽ obſcœnus mœchus, blaſphemo ore, fingit neceſſariam eſſe Deo mulierem, ut gignat Filium. Certè ęterna illa generatio Filii Dei non eſt actio materialis ſed ſpiritualis, neque tranſiens, ſed immanens in Deo, modo creaturis omnibus imperſcrutabili. Verè autem genuit Deus Pater Filium ſibi conſubſtantialem, hoc enim in ſacris literis ipſe de ſe Deus teſtatur.

3. Argumentum Muhammedicum.

13. Tertium argumentum Muhammedis; Si Deus haberet Filium, periculum eſſet diſſidii inter eos, ne alter in alterum inſurgeret. Alcor. cap. 33.

Reſponſio.

Reſpondeo; Si diceremus Deum Patrem gignere filium, diverſæ ſubſtantiæ, Deum alium, rebellionis peccato contaminabilem; aliquem haberet colorem iſta inſulſiſſima argumẽratio; At nos cum ſacris literis dicimus, Deum Patrem genuiſſe filium ſibi conſubſtantialem, eundem cum Patre Deum, eandem habentem cum Patre indiviſam & immutabilem volũtatem. Una eſt Patris & Filii & Spiritus Sancti Deitas, una voluntas, una poteſtas, una majeſtas, indiviſa in omnibus, perfecta in ſingulis. Neque poſſibile eſt ut unus ille verus, ac Trinus Deus abneget ſeipſum, aut ſibi-ipſi contradicat. Iſta Muhammedis calumnioſa argumentatio nititur falſiſſimâ hypotheſi, ac ſi Chriſtiani credentes perſonarum divinarum Trinitatem, multos crederent Deos, & ipſam dividerent aut multiplicarent Deitatem: quod à Catholicorum Chriſtianorum mẽte & profeſſione alieniſſimum eſſe oſtendimus in ſuperiore ſpecimine: & prolixiùs, lib. 1. hujus operis.

4. Argumentum Muhammedu.

14. Quartum argumentum adfert Muhammed à confictis quibuſdam revelationibus, quaſi divinis; fingit enim, poſtquam in Cœlum Chriſtus aſcendiſſet, Deum hoc Chriſto objeciſſe, quod ſeipſum Deum eſſe, & ut Deum adorandum eſſe, perſuaſiſſet hominibus: & Chriſtum Deo reſpõdiſſe, hoc ſe nequaquam docuiſſe. Alcor. cap. 13. Et in dialogo cum Abdia, introducit Chriſtum reprehendentem homines de hoc, quòd eum, pluſquam ipſe prędicaverit, fecerint Deum ſuum.

Reſponſio.

Reſpondeo. Iſtas confictas revelationes, & nominis Dei & Chriſti prophanum abuſum meritò rejicimus & abominamur: quia per iſtas cõfictas revelationes aliud nobis euangelizat Muhammed prętèr illud, quod in ſanctis ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis accepimus, imò eiſdem ſanctis ſcripturis, Chriſtum Dei Filium & Deum eſſe manifeſtè teſtantibus, apertiſſimè contradicit. Propterea Muhammedi iſtas contra Dei veritatem blaſphemias evomenti, anathema dicimus. ὁ παραβάτωσαν, ἡμὶ μόνον οὐ τῇ διδαχῇ τὸ χριστὸ, θεὸν ἔχα. 2. Johan. 9. Vide contra iſtam Muhammedis ſceleratam audaciam plura ſuperiùs in primo ſpecimine impietatis doctrinæ Muhammedanæ, ubi de regula fidei.

CAPUT SEPTIMUM.

Impietatis doctrinæ Muhammedanæ, quartum ſpecimen, quod eſt; De morte Chriſti.

IN Alcorano, introducitur Chriſtus loquens de ſeipſo hæc verba; ſuper me eſt divina ſalus in die meę nativitatis, & mortis, & qua vivus iterum accedam. Alcor. cap. 29. hinc videri poſſet, Muhammedem agnoſcere veram Chriſti mortem & reſurrectionem. At alibi Muhammed ait, Judæos in eo decipi, quòd exiſtiment ſe interfeciſſe Chriſtum Mariæ filium, eos enim nõ interfeciſſe Chriſtum, ſed ei ſimilem ſuſpendiſſe & interfeciſſe; Deum autem ad ſe trãſmigrare feciſſe Chriſtum. Alcor. cap. 11. Agnoſco Baſilidis hæretici diſcipulum, & eundem in Muhammede ſpiritũ mendacii, qui olim blaſphemabat in Baſilide, aſſerente non Jeſum crucifixum eſſe, ſed Simonem illum Cyrenęum qui angariatus portavit crucem ejus. Jeſum enim transfiguraſſe Simonem in ſuam ſpeciem ut putaretur eſſe Jeſus; ipſum autem Jeſum Simonis aſſumſiſſe formam; & ita tradidiſſe Simonem qui pro ipſo crucifigeretur: ipſum autem Jeſum ſtetiſſe ſpectatorem, & deriſiſſe eos qui Simonem crucifigebant, & ſic aſcendiſſe ad eum qui miſit eum, deridẽtem eos, cùm teneri non poſſet, & inviſibilis eſſet omnibus, illæſumque proceſſiſſe in Cœlum. Hanc Baſilidis inſanam & blaſphemam hęreſin commemorant Irenęus, lib. 1. adversùs hæreſes, cap. 23. & Epiphanius in Panariis lib. 1. tom. 2. hæreſ. 24. ubi etiam contra iſtam aliasque Baſilidis blaſphemias accuratè diſputat.

Idem mendacii Spiritus olim in Baſilide, & poſtea in Muhammede.

Vide ſupra cap. 6. §. 2. & §. 7. Doctrina orthodoxa de morte Chriſti.

2. Nempe hoc Muhammedico diabolo unicè propoſitum fuit, ut per inſidioſam laudationem Dei Creatoris, & Jeſu Chriſti, homines à vero Deo Creatore, & ab unica ad Deum ducente viâ abduceret. Certè oportuit Chriſtum mortem perpeti, & introire in gloriam, hoc enim manus & cõſilium Dei priùs decreverat fieri; Hoc Deus per ſanctos ſuos Prophetas in ſanctis ſcripturis prædixerat, easq; ſcripturas neceſſe erat impleri. Matth. 26. 54. Luc. 24. 26, 27. Act. 3. 15. & 4. 18. hoc mandatum accepit Chriſtus à Patre ſuo, ut poneret animam ſuam pro ovibus ſuis. Johã. 10. 15, 18. Commendat ſuam charitatem erga

nos

nos Deus, quod, quum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus ſit. Rom. 5. 8. Hæc ſumma eſt veræ & ſalutiferæ ſapientiæ, cognoſcere Jeſum Chriſtum, eumque crucifixum. 1. Cor. 2. 2. Judæi ſignum petunt, & Græci ſapientiâ quærunt; Nos autem (inquit B. Apoſtolus Paulus) prædicamus Chriſtum crucifixum; Judæis quidem offendiculum Græcis verò ſtultitiam: ipſis autè vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Chriſtum, Dei potentiam ac Dei ſapientiam. 1. Cor. 1. 22, 23, 24. Per hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit. 1. Johan. 3. 16. Chriſtum Jeſum propoſuit Deus propitiationem, per fidem, in ipſius ſanguine, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ. Rom. 3. 25. in Chriſti morte & reſurrectione eſt noſtra ſolida minimèq; fallax conſolatio & gloriatio. Rom. 8. 34. Nam redemtionem & pacem habemus per ſanguinem crucis ejus. Coloſſ. 1. 14, 20. Sanguis Jeſu Chriſti Filii Dei purgat nos ab omni peccato. 1. Johan. 1. 7. Neceſt in alio quoquam ſalus: nec enim aliud nomen eſt ſub Cœlo, quod datum ſit inter homines, per quod oporteat nos ſervari. Act. 4. 12. quoniâ pueri participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoque conſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem deſtrueret eum qui habeat mortis imperium, hoc eſt, Diabolum. Et liberaret eos qui metu mortis per omnem vitam obnoxii erant ſervituti. Hebr. 2. 14, 15.

3. Non mirum eſt igitur, quod tantoperè niſus ſit Diabolus obſcurare veritatem doctrinæ Chriſtianæ de precioſa morte & glorioſa reſurrectione Domini noſtri Jeſu Chriſti: gnarus ſcilicet, quam ſit tenebrarum regno adverſa hæc veritas; & quod per hanc liberentur homines à poteſtate tenebrarum; neque ſit alia hominibus ſalutis via. Idcirco multos hæreticos impulit, ut impiè negarent Chriſtum verè mortuum eſſe, adeóque nec verè reſurrexiſſe concederent. ſic blaſphemabant Simoniani, Saturnininani, Baſilidiani, Marcitæ ſive Marcoſii, Marcionitæ, Manichæi, & alii. Eandem etiam blaſphemiam renovavit Diabolus per blaſphemum ſuum pſeudoprophetam Muhammed.

Anteceſſores, cum quibus conſentit Muhammed in blaſphemâ negatione hujus veritatis.

CAPUT OCTAVUM.

Impietatis doctrinæ Muhammedanæ, quintum ſpecimen, ubi detegitur & refellitur diabolica Muhammedis in Chriſtianos calumnia, de deificatione beatæ Virginis Mariæ.

Malitioſa Satanæ aſtutia.

INter multas aliàs fraudes, & hanc fallendi artem ſæpe exercuit Sathanas: excitavit horrendas hæreſes, Chriſtianiſmi vocabulo velatas, ut ita tum ſimpliciores nomen Chriſti haud averſantes facilius illaquearet, tum occaſionem arriperet calumniandi & infamandi Chriſtianam religionem apud extraneos, eoſque Chriſtiani nominis odio vehementiore accenderet, & eorum aures atq; animos ab auditu veritatis Evãgelicæ prorſus averteret. ſicut obſervarunt Irenæus lib. 1. adverſus hæreſes, c. 24. & Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum. & Euſebius l. 3. hiſt. Eccleſ. cap. 27. & lib. 4. c. 7. & Epiphanius in Panariis, lib. 1. tom. 2. hæreſ. 27. & Theodoretus, lib. 2. hæreticarum fabularum; in principio libri. qua de re ſuprà etiam lectorem monebamus, libro primo hujus operis, cap. 37. §. 7. & §. 8.

Diabolica Paganorum calumnia in Chriſtianos, arreptâ perpetuæ occaſione ex nefariis conſuetudinibus quorundam hæreticorum. Vide ſupra, lib. 1. c. 37. §. 7.

2. Hinc illæ, de promiſcua & inceſta venere, deque infanticidio, ac Thyeſteis epulis, jactæ in Chriſtianos à Paganis calumniæ; quas commemorant Juſtinus Martyr, in dialogo cum Tryphone Judæo; paucis foliis poſt initium illius dialogi: & Athenagoras in legatione ſive apologia pro Chriſtianis: paullo poſt initium: & Minutius Felix in Octavio: & Tertullianus in Apologetico, cap. 7. & Euſebius lib. 4. hiſt. Eccleſ. cap. 7. iſta enim flagitia in ſuis conventibus patrabãt ſceleratí illi hæretici, qui ſeipſos Gnoſticos appellabant, à Catholicis autem Chriſtianis vocabulo convenientiore dicebantur Borboriani [βορβοριανοὶ] quaſi cœnoſi, propter fœdiſſimam & abominandiſſimã turpitudinem, quam in ſuis myſteriis exercebant. ut refert Epiphanius, in Panariis l. 1. tom. 2. hær. 26. Auguſtinus Borboritas vocat, hæreſ. 6. Deteſtandam conſuetudinem indifferenter utendi feminis multi hæretici ab hæreſiarchis magiſtris ſuis acceptam exercebã, videlicet Simoniani [Aug. hæreſ. 1.] utentes in hunc finem etiam incantationibus & amatoriis & agogimis. [Irenæus lib. 1. adverſus hæreſes, cap. 20. Theodoretus lib. 1. hæret. fabul.] & Carpocratiani, qui παράδοσιν ἀρρήτων, promiſcuam venerem, profanè appellabant κοινωνίαν μυστικὴν, communionem myſticam. [Clemens Alexand. lib. 3. Strom.] qui etiam artes magicas operabantur, & incantationes, philtra quoque & charitefia, & paredros [ita dictos, id eſt, aſſeſſores quoſdam dæmones] & oniropompos, & reliquas malignationes. [Irenæus, lib. 1. adverſus hæreſes cap 24.] & illi hæretici quos ἀντιτάκτας, id eſt, adverſarios, vocat Clemens Alexandrinus, lib. 3. Strom. de quibus ſcribit etiam Theodoretus, lib. 1. hær. fabul. cap. de Antitactis. Et Cani, [de quibus ſcribit Irenæus, lib. 1. adverſus hæreticos, cap. ultimo.] & alii hæretici. Myſteria etiã funeſta habebant Gnoſtici, ut monuimus; id quod prolixè declarat Epiphanius, hær. 26. ſimile quidpiã de Montaniſtis ſcribit Auguſtinus, hær. 26. fœda etiam Manichæorum myſteria idem cõmemorat, hæreſ. 46. ſed iſtæ Montani & Manichæi hæreſes, poſterius exortæ, faciebant tantùm ad qualemcunque ſpecioſitatem illius calumniæ, quam occaſione impietatis Gnoſticorũ ſparſerat Diabolus contra Chriſtianos Catholicos: per quas calumnias effecit, ut Pagani etiam Catholicis Chriſtianis ea flagitia objectarent, veroſque Chriſtianos blaſphemarent. licet in nullo cum illis hæreticis communicantes, neq; in doctrina, neque in moribus, neque in quotidiana converſatione. ut monet Irenæus lib 1 adverſus hæreſes, cap. 24. abutebantur quidem hæretici nomine Chriſti, ſeipſos Chriſtianos falsò appellãtes, & velamen malitiæ ipſorum; ut ibidem loquitur Irenæus: ſed quid hoc ad veros Chriſtianos, qui hæreticorum illorum vitam luxurioſam, & ſententiã impiam, ex animo deteſtabantur,

Digitized by Google

tur, & palàm damnabant? iniquiſſimo igitur præjudicio & planè diabolica calumnia Pagani veros Chriſtianos, inauditos, damnarunt, habentes eos pro talibus, quales eſſe audierant nefarios illos hæreticos: adjectis etiam aliis mendaciis.

Diabolica Muhammedu calumnia in Chriſtianos.

3. Eodem mendacii & calumniæ ſpiritu ductus diabolicus pſeudopropheta Muhammed impietatem Collyridianorum hęreticorum tribuit Chriſtianis abſolutè, (in Alcor. cap. 13.) ac ſi ea Chriſtiana religio, quam Catholica Eccleſia Chriſtiana tenuit jam inde ab Apoſtolorum temporibus, impietatem illam cõtineret; quàm. tamen conſtat à Catholicis Patribus damnatam eſſe, & conſtanter oppugnatam, ut à vera Chriſtianitate alieniſſimam.

Collyridianorum impietas.

4. Collyridianorum impietas, (mulieribus quibusdam autoribus) hæc erat; quod beatam Virginem Mariam divino honore colebant. Exſtiterant autem quidam in Arabia virginitati Mariæ uſq; adeò contradicentes, ut alierent eam poſt natum Chriſtum, viro ſuo Joſepho commixtam fuiſſe, & hi ob aſſertionis illius pertinaciam, hæretici habiti ſunt, & appellati ſunt Antidicomarianitæ, [ἀντιδικομαριανῖται.] Contra eorum hæreſin Epiphanius epiſtolam ſcripſit ad Chriſtianos Arabas, quam inſeruit Panariis, libro 3. tom. 2. hæreſ. 78. In ea epiſtola etiam propè finem, mentionem facit oppoſiti erroris Collyridianorum [κολλυριδιανῶν,] itidem in Arabia, ad alteram extremitatem prolabentium. Admirati ſumus, (inquit Epiphanius) quum aliud rurſus audiviſſemus; alios nimirum rurſus ita deſipere, ut in tractatione de ipſa ſancta ſemper-Virgine, pro Deo hanc introducere ſtuduerint, & adhuc ſtudeant, & furore quodam & amentiâ ducantur. Narrant enim, quod quædam mulieres illic in Arabia, ex partibus Thraciæ, hanc vanitatem invexerunt, ut in nomen ſemper-Virginis Collyridem quandam ſacrificent, [κολλυρίδα τινὰ ἱστιοῦσιν] & ſimul congregentur: & in nomen ſanctæ Virginis ultra modum quid tentent aggredi, nefario ac blaſphemo negotio: & in nomen ipſius ſacra celebrent per mulieres; quod totum impium eſt ac nefarium, alienum à prædicatione Sancti Spiritûs; ut ſit totum diabolicum opus, & ſpiritus immundi doctrina. Implerur enim & in his hoc; Deficient quidam à ſana doctrina, attendentes fabulis & doctrinis dæmoniorum. Erunt enim, inquit, mortuis cultum divinum præſtantes, quemadmodum etiam in Iſraël culti ſunt. Et ſanctorum juxta tempus in Deum gloria, facta eſt aliis, non videntibus veritatem, in errorem. Nam in Sicimis, hoc eſt, in Neapoli nunc appellata, indigenæ ſacrificium faciunt in nomen puellæ, nimirum ex occaſione filiæ Jephthæ, quæ aliquando oblata eſt Deo in ſacrificium: & deceptis factum eſt hoc in detrimentum idololatriæ & vani cultus. Sed & filiam Pharaonis, quæ honoravit ſervum Dei Moyſem, ſuſtulitq; ac educavit, propter celebritatem tunc pueri, ultra decorum honoraverunt Ægyptii pro Deo, atque hoc in malam traditionem ſtolidis demandarunt in religionem: & adorant Thermutim filiam Amenoph tunc Pharaonis; quoniam educavit, velut dixi, Moyſem. Et multa talia ac ſimilia facta ſunt in mundo, ad ſeductionem deceptorum: non quod ſancti ſint cauſa offendiculi quibusdam; verum quod cogitatio hominum non quieſcit, ſed ad prava evertitur. Sive enim mortua eſt ſancta Virgo & ſepulta; in honore ipſius dormitio, & in caſtitate mors, & in virginitate corona: ſive interfecta eſt, velut ſcriptum eſt, animam ipſius pertranſibit gladius; inter martyres eſt ipſius gloria, & in beatitudinibus ſanctum ipſius corpus, per quam lux exorta eſt mundo: ſive manſit; nam non eſt impoſſibile Deo omnia facere quæ vult; finis enim ipſius nemini notus eſt, [τὸ τέλος γὰρ αὐτῆς οὐδεὶς ἔγνω:] non convenit colere ſanctos ultra decorum, ſed honorare ipſorum Dominum. [παρὰ τὸ δέοντος ὁ χρὴ τιμᾶν τοὺς ἁγίους, ἀλλὰ τιμᾶν τὸν αὐτῶν δεσπότην.] Ceſſet itaque error ſeductorum. [τῶν πεπλανημένων.] Neque enim Deus eſt Maria. Hæc ibi.

Ignotus finis beatæ Mariæ.

5. Eandem Collyridianorum hæreſin rurſum oppugnat Epiphanius mox in eodem opere, hæreſ. 79. ubi ex profeſſo diſſerit de hæreſi Collyridianorum, & adverſus eam diſputat. §. 1. Quædam (inquit) mulieres currum quendam ſive cellam quadratam ornantes, expanſo ſuper ipſum linteo, in die quadam illuſtri anni, per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomen Mariæ. Omnes autem pane participant, velut in epiſtola in Arabiam à me ſcripta ex parte diſſeruimus. Et §. 4 Prætextu juſtitiæ ſemper ſubiens hominum mentem Diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, ſtatuas humanas imagines præ ſe ferentes [ἀνδριάντινα ἀγάλματα,] per artium varietatem expreſſit. [διὰ ποικιλίας τεχνῶν διέγραψε.] Et mortui quidem ſunt qui adorantur; [οἱ προσκυνούμενοι,] ipſorum verò imagines, quæ nunquam vixerunt, neque enim mortuæ eſſe poſſunt, quæ nunquam vixerunt, adorandas introducunt: adulterante mente ab uno & ſolo Deo: veluti commune ſcortum ad multam multiplicis coitus abſurditatem irritatum, & quod temperantiam legitimi conjugii unius viri detrivit. Revera ſanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Revera Virgo erat ipſa, Virgo, & honorata, [τετιμημένη] ſed non ad adorationem nobis data: [ἀλλ', οὐκ εἰς προσκύνησιν ἡμῖν δοθεῖσα:] ſed ipſa adorans [προσκυνοῦσα] eum, qui ex ipſa, carne genitus eſt; de cœlis verò ex ſinibus Paternis acceſſit. Et §. 5. Quæ verò Scriptura de hoc narravit? quis Prophetarum præcepit [ἐπέτρεψεν permiſit] hominem adorari, [προσκυνεῖσθαι] nedũ mulierem? Eximium equidem eſt vas, ſed mulier, & nihil à natura immutata; verùm & intellectu & ſenſu in honore honorata, velut corpora ſanctorum; & ſi quid amplius ad glorificationem dixerim, ſicut Elias ex matre Virgo, & ſic manens in perpetuum, & translatus, & mortem non conſpicatus; ſicut Johannes, qui ſuper pectus Domini recubuit, quem diligebat Jeſus; ſicut Thecla ſancta. Et Maria adhuc honoratior hac eſt, propter diſpenſationem myſterii, qua digna facta eſt [κατηξίωται.] Sed neque Elias adorandus eſt, [ἀλλ' ὅτι Ἠλίας προσκυνητός,] etiamſi in vivis ſit: neque Johannes adorandus, quanquam per preces ſuas proprias dormitionem ſuam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neque Thecla, neque quiſquam ſanctus adoratur. [ὅτι τις τῶν ἁγίων προσκυνεῖται.] Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus Viventem, & adoremus [προσκυνῶ] ea quę ab ipſo facta ſunt. Coluerunt enim & adorarũt creaturam, præter Creatorem, & ſtulti facti ſunt. Si enim Angelos adorari [προσκυνεῖσθαι] non vult, quanto

Aliud etiam Epiphanii diſſertatio contra adorationem mortuorum & imaginum.

Ἀνδριάντινα.

Κολλυρὶς, Collyris eſt genus quoddam panis, & ab oblatione Collyridis dicti ſunt Collyridiani.

1. Tim. 4. 1. Sanctorum gloria non videntibus veritatem facta eſt in errorem. Ἐπλανήθησαν τῇ κατὰ τῶν ἁγίων δόξῃ.

Ipſi tamen ſancti non ſunt cuiquam cauſa offendiculi.

Obſervanda vim hujus argumenti, ubi igitur hyperdulia?

Non adorandi ſancti ac nulla mera creatura.

Digitized by Google

Non adorandi Angeli nec Maria virgo.

quanto magis eam quæ genita est ab Anna, quæ ex Joachim donata est Annæ?

6. Et ibidem, §. 7. Vt Plastes & rei potestatem habens, seipsum de Virgine velut de terra efformavit, qui de Cœlis descendit, & carnem induit Deus Verbum ex sancta Virgine: non tamen ut adoretur Virgo, neque ut Deum hanc efficeret, non ut in nomen ipsius offeramus, non ut post tot secula mulieres sacerdotes ac sacrificulas ostenderet. Non complacuit hoc Deo in Salome fieri, non in ipsa Maria. Non permisit ipsi dare baptisma, non benedicere discipulos, non imperare in terra jussit, [ὁ τὸ ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς ἐπέλευσεν,] sed hoc solum voluit, ut ipsa esset [ἁγίασμα] sanctum quid, & digna efficeretur regno ipsius [τοῦ καταξιωθῆναι τῆς αὐτοῦ βασιλείας.] Vnde igitur rursus nobis iste in orbem se gyrans draco, [κυκλοφόρητος.] unde renovantur obliqua illa consilia? Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiritus Sanctus adoretur. Mariam nemo adoret, [οὐ τιμῇ ἐγὼ Μαρίᾳ, ὁ ὢν πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα προσκυνεῖσθαι, τὴν Μαρίαν μηδεὶς προσκυνεῖτω.] Non dico mulieri, imò neque viro; sed uni Deo debetur hoc mysterium. Neque Angeli capiunt talem glorificationem. [Ἀσεβολογίαν.] Deleantur quæ male scripta sunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Convertatur rursus figmentum ad Dominum. Revereatur Eva cum Adam, ut Deum solum colat [θεὸν τιμᾶν μόνον,] ne ducatur serpentis voce, sed permaneat in Dei præcepto, [ἐμμενέτω τῇ τοῦ θεοῦ προστάξει,] ne comedat de ligno. Et erat lignum non error, sed per ipsum lignum facta est inobedientia erroris. Ne comedat quis de errore, qui est propter sanctam Mariam. Nam etsi pulchrum est lignum, attamen non ad cibum. Etsi pulcherrima est Maria & sancta & honorata, at non ad adorationem. [καὶ εἰ καλλίστη ἡ Μαρία, ἡ ἁγία, ἡ τετιμημένη, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ προσκυνεῖσθαι.] Et §. 9. Et quam multa dicere possem? Sive enim velut ipsam adorantes Mariam, ipsi offerunt collyridem vanæ istæ mulieres; sive pro ipsa efferre conantur prædictam hanc putidam oblationem; tota res stolida est & aliena, & ex dæmonum impulsu fraus & impostura. Quo verò non longius extendam sermonem, sufficient nobis quæ dicta sunt. Maria in honore sit: Dominus adoretur. [ἡ Μαρία σὺ τιμῇ, ὁ κύριος προσκυνείσθω.] Justi enim nemini exhibent errorem. Deus malis non tentatur. Et tentat etiam ipse neminem, neque servi ipsius, ad deceptionem. Vnusquisque verò tentatur ex propria concupiscentia, &c. Hæc omnia Epiphanius, hæres. 79.

Maria virgo non accepit imperium in terra.

Solus Deus adorandus. Argumentum ipsa à gentibus ignotum fuisse Ecclesiam hujusmodi blasphemiam illam quæ postea exorta est.

Cupiditas ligni. Deum solum colat. [θεὸν τιμᾶν μόνον.]

Maria in honore sit; Dominus adoretur.

7. Plena sunt Catholicæ antiquitatis monumenta hujusmodi testimoniis, quibus declarant Patres alienam esse à vero Christianismo religiosam adorationem cujuscunq; meræ creaturæ. Vide infra in hoc opere lib. 7. ubi de religiosa adoratione creaturarum, & imaginum.

Injusta Muhammedis calumnia in Christianos.

8. Perversè igitur, & planè diabolicâ calumniandi libidine, pseudopropheta Muhamed, captatâ à mulierculis quibusdam Arabicis occasione, impietatem earum indifferenter tribuit Christianis, ut per hanc impudentissimam calumniam homines à vera Christiana religione avertat. Alcor. cap. 13.

Objectio.

9. At, inquies, posterioribus seculis, post Muhammedis tempora, ita invaluit ea superstitio, ut quamvis panis non amplius Mariæ offerretur, religiosè tamen eam plurimi adorarent Christiani, tum in Oriente, tum Occidente.

Responsio.

Respondeo. Sic etiam citerioribus istis & deterioribus seculis multi alii errores proserpserunt, vitesque acquisiverunt, justo Dei judicio, mittentis hominibus efficacitatem erroris, ut crederent mendacio, propterea quod amorem veritatis non receperint, ut loquitur Apostolus 2. Thess. 2. futuras hæreses & futuram apostasiã prædixerunt scripturæ Apostolicę. Matt. 24. & 2. Thess. 2. & 2. Tim. 3. ubi Apostolus munimentum adversus hæreses nobis ostendit, nempe S. Scripturas, quas etiam nobis in eundem usum comendant alii Apostoli, 2. Petr. 2. Jud. 17. hoc præclarum depositum nobis diligenter servandum reliquerunt. Huc semper est recurrendum, ut veritatem Christianæ religionis videamus, quisquis aliud nobis evangelizaverit, præterquam quod in sacris V. & N. Testamenti scripturis accepimus, anathema sit, etiamsi Angelus de cœlo sit. Sicut grassantem febrem pestemque corporis non tam miramur, quam abominamur & pręcavemus; sic etiam nostri est officii, quamlibet hæresin, quæ animæ pestis est, non mirari, quod fit, vel quod sicut gangræna serpat, multosq; inficiat, (sic enim fert natura hujus mali & prędixerunt Apostoli ita futurum,) sed vigilanter eam devitare, ne ejus contagione corripiamur. Nobis verò (inquit Tertullianus) nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus adsignaverunt. Hęc scitè Tertul. lib. de præscr. c. 6. Vide supra in I. specimine.

Lex Sacræ Scripturæ.

10. Quicunq; igitur candidè agere vult cum Christianis aliquibus in errorẽ aliquem lapsis, eosq; ad veram Christi doctrinam reducere, revocet eos ad Propheticas Apostolicasque scripturas, ut inde potent eam disciplinam, quam à Christo acceptam Apostoli fideliter nationibus adsignarunt. Conferat etiam scripta Catholicorum Patrum, ex quibus perspici poterit eos in eadem illa disciplina ab Apostolis accepta perseverasse. Nemo autem nisi Christi inimicus, & salutis humanę adversarius, & religionis Christianæ diabolicus calumniator, ex quolibet paucorũ aut multorum Christum profitentium errore occasionem arripiet blasphemandi eam doctrinam & religionem Christianam, quam Apostolicis consignatã literis accepit Ecclesia, servandam & sequendam usque ad ultimum Christi adventum ad judicãdum vivos & mortuos: nemo, nisi satanico furore actus, ex tali occasione conabitur homines a Christi doctrina in S. Scripturis tradita, & à Catholica Christi Ecclesia, in eisdem scripturis nobis commendata, abalienare, sicut fecit diabolicus scurra Muhamed, & adhuc faciunt ejus miseri sectatores.

CAPVT NONVM.

Impietatis doctrinæ Muhammedanæ sextum specimen, quod est, De juramento, & Latrocinio.

IUrare docet Muhammed per creaturas, & in eis etiam per Dæmones, sicut docuimus suprà in secundo specimine, cap. 5. §. 14.

In hoc autem specimine triplicem insuper ostensum imus doctrinæ Muhammedanæ impietatē: unam de juramento doloso, quod admittere videtur Muhammed, dum illud solum juramentum damnat, quo falsitas ex corde per Dei nomen firmatur. (Alcor. cap. 3.) Nec per ipsum (inquit. Deū intelligens) nominavè sua singulis negotiis jurate: cum ipse sit omnium auditor & cognitor. In illis quidem solis sacramentis, quibus falsitas ex corde firmatur, Deus appositus læsionem contrahit. Hæc ibi. Simile videtur illud Ciceronis, qui ait; Non enim falsum jurare, perjurare est: sed quod ex animi tui sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est. Scitè enim Euripides, juravi lingua, mentem injuratam gero. Hæc Cicero, l. 3. de officiis. Multò melius Justinus Martyr, in sua Apologia, quæ secunda dici solet, veracis hominis officium docet procul abesse ab ista fraude, qua se excusabant ethnici homines dicentes;

ἡ γλῶσσ' ὀμώμοκ', ἡ δ' ἄρρητὸν ἀνόμωτ@.
Juravi lingua, mentem injuratam gero.

Et Christianos usque adeò veracitati addictos esse ostendit, ut ne vitam quidem conservare, mortémve devitare tali subterfugio sustineant. Nefas est (inquit Lactantius) eum qui veritati studeat, in aliqua re esse fallacem, atque ab ipsa, quam sequitur, veritate discedere. In hac justitię virtutumque omnium viâ, nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus, ac justus non dicet illud Lucilianum;

Homini amico, ac familiari non est mentiri meum:

Sed etiam inimico, atque ignoto existimabit non esse mentiri suum. Nec aliquando committet, ut lingua interpres animi, à sensu & cogitatione discordet. Hæc Lactantius, lib. 6. divinarū institutionum, qui est, de vero cultu, cap. 18. Persecutionis tempore falsum ore profiteri, dumodo in corde veritas retineretur, atque adeò pro celando suo dogmate intrepidè mentiri & pejerare docebant olim multi hæretici, quorum supra à nobis facta mentio est, lib. 3. hujus operis, cap. 20. §. 38. His consentire videtur Muhammed, solius juramenti quod ex corde sit, reatum agnoscens.

2. Altera autem impietas in doctrina ejus manifesta est, nempe, de violati juramenti expiatione Muhamedanâ, per quam ad juramenti etiam ex animo jurati securam violationem januam aperit, animosque addit fœdifragis: in Alcorano cap 13. ubi etiam rursum dolosi juramenti impietatem elevare videtur: Iusjurandum (inquit) ex corde factum, non aliud vos coram Deo reos efficit. Illius quidem veniam adipisci studens, decem pauperes pascat, sic ut suam gentem pascere mediocriter consuetus est, aut eos induat, vel hominem redimat. Horum omnium impotens, tres dies jejunet. Hęc Muhammed loco citato. Ex quibus collige, quam sint infida Muhamedanorum comercia, quam lubrica eorum fides. Memento autem Muhamedem nullā agnoscere aliam sublimiorem hujus peccati expiationem, aut ullius majoris pretii persolutionem. quis istius diabolicę disciplinę alumnus, si dives sit, non violabit juramentum ex corde juratum per nomen Dei? aut si pauper sit, annon vel obtendet dissensionem sui cordis ab ore? vel si fateatur se ex animo juravisse, juramentum tamen violabit, & eam perfidiam facilè redimet, triduano jejunio. noctes interim illius tridui in helluatione & defrenato gulę vagęq; libidinis obsequio totas transacturus. Talia enim sunt Muhammedana jejunia. Vide infra, cap. 11. §. 9. *Vide infra, cap. 15. §. 7. & §. 8.*

3. His si adjicias præceptum illud latrocinale quod sectatoribus suis dat Muhammed, dicens eis, usquequo vos meliores & elatiores efficiamini, prædatores & expugnatores estote. Alc. c. 12. Et alia ejus sanguinaria mandata, passim in Alcorano occurrentia; clarè perspicies doctrinam Muhammedanā esse impium magisterium perjurii, perfidię, latrocinii, & truculentiæ. Vide inferius cap. 15. hujus libri, §. 7. & §. 8.

CAPVT DECIMVM.

Impietatis Doctrinæ Muhammedanæ septimum specimen, quo tollit discrimen veræ & falsæ religionis, quoad salutis adeptionem.

SCiendum (inquit) generaliter, quoniam omnis rectè vivens Judęus seu Christianus, seu lege sua relicta ad aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, bonique gestor, indubitanter divinum amorem assequetur. Alcor. cap. 1. seu 2.

2. Philastrius Episc. Brix. in catalago hęreseon quæ sub Apostolis extiterunt, cap. 43. de Rhetoriis; alii sunt (inquit) in Ægypto & Alexandria à Rhetorio quodam, qui omnes laudabat hæreses, dicens omnes benè sentire, & neminem errare ex eis, sed ambulare bene omnes illos, & malè eos non credere sentiebat. Hęc Philastrius.

3. Julianus hęreticus Pelagianus, ajebat etiā alienos à fide, veram posse habere justitiam. Cui resistens Augustinus: Ubi quidem (inquit) dogma vestrum, quo estis inimici gratiæ Dei, quæ datur per Jesum Christum Dominum nostrum, qui tollit peccatum mundi, evidentius expressisti: introducens hominum genus quod placere Deo possit sine Christi fide, lege naturæ. Hoc est, unde vos maximè Christiana detestatur Ecclesia. Hæc Augustinus. lib. 4. contra Julianum, cap. 3. circa medium.

4. Hæc errorum portenta impiè renovavit pseudopropheta Muhammed.

5. Certè nullus Evangelii Christi inimicus Deum ritè adorat, aut bonum salutiferū gerit. Qui credit in Filium; habet vitam æternam: qui autē non paret Filio, non videbit vitam, sed ira

Dei

Dei manebit ſuper eum. Joan. 3. 36. Nec eſt in alio quoquam ſalus: nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo, quod datum ſit inter homines, per quod oporteat nos ſervari. Act. 4. 12.

Ipſa elogia doctrinæ Muhammedanæ.

6. Ex his paucis ſpeciminibus (ut plurima alia prætermittam) jam liquido patet, doctrinam Muhamedanam eſſe multarum deterrimarum hæreſium abominandam farraginem, & peſtiferam multiplicis impietatis lacunam: & in eam, velut in ſentinam, multarum peſtium virus confluxiſſe.

CAPUT UNDECIMUM.

De ſpurcitie doctrinæ Muhammedanæ, ubi etiam de anniverſario Muhammedanorum jejunio, & de Paradiſo Muhammedano.

MUhammed ejuſque ſectatores omnia ad corporis voluptatem referunt, adeò ut eam etiam jejunio miſceant, & ipſam futuræ vitæ Paradiſiacam felicitatem in voluptatibus carnalibus collocent, in eis, inquam, quas etiam exercent belluæ, (& Muhammedani adhuc turpius belluis) nempe in luxuria & libidine. In hoc diſſidentes à Gnoſticis & Carpocratianis hæreticis etiam voluptuariis; nam Gnoſtici & Carpocratiani ad omnem quidē in hac vita intemperantiam & ſpurcitiem projecti, nefandas operationes avidè exercebant, *ὀπίσω σαρκὸς οὐ ἐπιθυμίας μισερᾶ πορευόμενοι*, carnalem libidinem excluſerunt à vita futura, argumento quidem inepto & à vera pietate alieno utentes, negabant enim corporum reſurrectionem, & ſolas animas beari dicebant; ut patet ex Irenæo, lib. 1. adverſus hæreſes, cap. 24. & cap. 34. & Epiphanio, lib. 1. contra hæreſes, tom. 2. hæreſ. 26. & hæreſ. 27. Muhammedes autem ſequutus eorum incontinentiam & petulantiam in hac vita, dum alterum eorum errorem rejicit, affirmans corpora reſurrectura, etiam carnales epulas & libidinoſas corporum comixtiones æterno Paradiſo inferre non erubeſcit. Quia absq; iſtis nullam eſſe homini felicitatem ſomniabat, neque ad altiorem iſtis ullam beatitudinem anhelabat. Quem fœdum errorem hauſiſſe videtur ex fæce infidelium Judęorum; eſt enim (inquit Ruffinus) Judæorum verè de reſurrectione talis opinio; quod reſurgent quidem, ſed ut carnalibus deliciis & luxuriis, cæteriſque voluptatibus corporis perfruantur. Hæc Ruffinus, lib. 1. adverſus Hieronymum.

1. Pet. 2. 10.

Muhammedis doctrina de voluptatibus in Paradiſo.

Contra voluptuarios.

2. Quomodo autem fieri poteſt, ut aliquis à corporis voluptatibus victus aſſimiletur Domino, aut Dei habeat cognitionem? inquit Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum. Et rurſum eodem libro, *διὸ ἢ γνῶσιν λαβεῖν τοὶς ἔτι ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγομένοις ἀδύνατον*. id eſt; ut autem ii cognitionem Dei accipiant qui adhuc ducuntur à paſſionibus, minimè poteſt fieri. & paulò pòſt; *πανταπάσι γὰρ δόλιον τὸ σῶμα τι ἢ ἐπιστήμονα εἶναι, ἀλλ' ἢ τὴν τῶ σώματος κολακείαν μὴ ἐπαισχύνεσθαι*. id eſt; planè enim fieri non poteſt, ut quis ſimul ſit & ſcientiâ præditus, & blandiri corpori non erubeſcat. Hæc Clemens. Qui etiam eodem libro prolixè diſputat contra Marcionem & Tatianum hęreſiarchas, damnantes matrimonium; & defendens matrimonii caſtitatē, oppugnat ex adverſo vagam petulantiam, & libidinoſam intemperiem. Hæc enim (inquit ſanctus Apoſtolus Paulus) eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis à ſcortatione: & ſciat veſtrum unusquisq; ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore: non in paſſione cupiditatis, ſicut & gentes quæ non noverunt Deum. 1. Theſſ. 4. 3, 4, 5. ſicut interdiu, honeſtè ambulemus; non in commeſſationibus, & ebrietatibus, non cubilibus ac proterviis, non lite & invidiâ. Sed induamini Domino Jeſu Chriſto, & carnis curam ne habeatis ad [explendas] cupiditates. Rom. 13. 13, 14.

Monogamia.

3. Una uni viro conceditur uxor, & uniùs viri cum una ſua uxore conjugium pronunciatur honeſtum & honorabile, & cubile impollutum. 1. Cor. 7. Heb. 13. Deus initio unum virum creavit, eique unam uxorem dedit, quærens ſemen Dei. Malach. 2. Ab hac prima inſtitutione, & repetita toties lege matrimonii, ſi qui, etiam pii, declinaverunt ad polygamiam, non ſunt trahenda ejuſmodi exempla in ordinariam conſequentiam: non debet eorum exemplum præjudicare perpetuæ legi Dei, quam & ipſa dictat natura: ideò apud Ægyptios olim, & apud Grę-cos receptum fuiſſe, ut unuſquiſque cum una uxore habitaret, ſcribit Herodotus, in Euterpe ſeu lib. 2. cap. 92.

Refutatio doctrinæ Muhammedicæ de voluptatibus Paradiſiacis.

4. In vita autem illa futura, quam æternam in Cœleſti beatitudine promiſit Deus fidelibus, ceſſabunt omnino nuptiarum cauſſæ, adeoque ipſæ etiam carnales nuptiæ, corporumq; commixtiones; nam neq; generabitur ſoboles, neq; opus erit uxore propter incontinentiam, neque ad vitæ caducę ſubſidium, neque amplius mori poterimus: erimus enim *ἰσάγγελοι*, id eſt, æquales Angelis, & filii Dei [Luc. 20. 35, 36.] neque eſuriemus amplius, neque ſitiemus, neque opus habebimus comedere aut bibere corporaliter, ſublatâ jam mortalitate & corruptibilitate. Hæc ipſa quidem, quæ morientes deponimus, recipiemus in reſurrectione, æternumque geſtabimus noſtra corpora; non tamen amplius corruptioni obnoxia, ſed jam incorrupta, non ignominioſa, ſed glorioſa; non infirma, ſed valida; non animalia, ſed ſpiritualia. [1. Cor. 15. 42, 43, 44.] conformia glorioſo corpori Domini noſtri Jeſu Chriſti. [Philip. 3. 21.] Quum ipſe apparuerit, ſimiles ei erimus; quoniam videbimus eum ſicuti eſt. [1. Joan. 3. 2.] Chriſtus æternum virgo, & feliciſſimus; Maria æternum virgo, & benedicta inter mulieres; ſancti Angeli in æternum experteſ conjugalis copulæ, æternumque beati; quos tamen corpora habere ad coitum idonea, & libidinis ſtimulos ſentire poſſe imaginatus eſt Muhamed, ut patet ex fabula illa de duobus Angelis Arot & Marot; quam ex libro doctrinæ Muhamedis retulimus ſupra cap. 1. §. 4. Summa autem hominum beatorum felicitas ſic deſcribitur in divinis literis, quod in ſtatu gloriæ ſint *ἰσάγγελοι*, æquales Angelis, & filii Dei. Luc. 20. 36. & cohęredes Chriſti, Rom. 8. 17. Qua igitur impudentia auſus eſt cœnoſus iſte porcus laſciviam veneream eique inſervientem gulæ luxuriam inferre Paradiſo, tanquam neceſſariam ad ſanctorum beati-

Digitized by Google

tudinem? a page, ad canes & hircos, istam beatitudinem.

5. Certè nemo, nisi aliquo incontinentiæ [ἀκρασίας] vitio laborans voluptatem putat rem veneream, quando ad speciei conservationem per prolis generationem non conducit; quemadmodum nemo, nisi aliqua laborans intemperantiâ, delectatur cibo aut potu ultra quam ad conservationem individui in vita & valetudine & robore conducibile est. Neque hos terminos transiliisset Adam, si mansisset in primævo integritatis statu. Post lapsum autem, hominibus jam infirmis conceditur cum propriis conjugibus consuetudo etiam sine intentione aut spe generandi; sed concessionis hujus rationem declarat Apostolus illis verbis, διὰ τὰς πορνείας, sed propter fornicationes, suam quisq; uxorem habeat, & unaquæque proprium virum habeat. Uxori vir debitam benevolentiam reddat; similiter & uxor viro. ——— Ne fraudetis alius alium, nisi si quid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio & orationi: & rursum in unum convenite, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. [ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.] Hoc autem dico ex concessione [seu secundum indulgentiam κατὰ συγγνώμην,] non ex imperio. 1. Cor. 7. 2, 3,--- 5, 6. Alioquin ait bonum esse homini mulierem non tangere. ibidem versic. 1. & paulò post; Dico autem (inquit) innuptis & viduis; bonum est si manserint, ut ego. Quod si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri. versic. 8. 9. & in fine capitis ait, viduam beatiorem [μακαριωτέραν] esse, si sic manserit. versic. 40.

6. Cum igitur neque generatio futura sit in cœlesti Paradiso, neque incontinentia, aut ullum fornicationis periculum, neque futurus sit ibi tentator Satanas, qui possit sanctos tentare propter aliquam ipsorum incontinentiam; Neque ullum ibi futurum sit libidinis incendium, adeóq; pro evitanda ustione non opus habituri sint conjugio, & cum carnales istæ voluptates, non propter se sint expetendæ, sed propter usus (in hac vita) jam memoratos: turpe omnino est, & planè belluinum, collocare in superflua & planè inutili epulatione & libidine beatitudinem hominum perfectorum.

Vera beatitudo.

7. Nos autem cum sancto Davide dicamus: Èleva super nos lumen vultus tui Domine. Dedisti lætitiam in corde meo, præ tempore quo frumentum eorum & mustum eorum multiplicata sunt. Psal. 4. 7, 8. item; Ego in justitia videbo faciem tuam, satiabor, cum experrectus fuero, imagine tua. Psal. 17. 15. Hoc unum petamus à Domino, ut habitemus in domo Domini omnibus diebus vitæ nostræ, & videamus pulchritudinem Domini, & quæramus in templo ejus. Psal. 27. 4. Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth 5. 9. Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum; ut spectent gloriam illam meam, quam dedisti mihi. ait Dominus noster Jesus Christus. Joan. 17. 24. Regnum Dei non est esca & potus: sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Rom. 14. 17. in hisce inchoatis est beatitudo viæ, & in eisdem perfectis erit beatitudo patriæ. Intelligentes illic fulgebunt ut splendor firmamenti; & qui ad justitiam erudiunt multos, tanquam stellæ in seculum & in æternum. Daniel 12. 3. tunc justi effulgebunt ut sol, in regno Patris sui. Matth. 13. 43. foris autem erunt canes & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat ac committit mendacium. Apoc. 22. 15.

Polygamia Muhammedana.

8. Sed quid moror in refutatione tam crassæ spurcitiei, cum eam retulisse sit refutasse, tam manifesta est fœditas. Vis audire ipsam belluam? En grunnitum! Mulieres (inquit Muhãmed) vobis subjectas penitus pro modo vestro, ubicunq; volueritis parate. Alc. cap. 3. ubi statim subjicit hęc verba; Deum timentes ad quem omnium fit reditus, &c. Consueto utens illectamento, quo suam impietatem animis hominum facilius insinuet. Quemadmodum & ante eum plurimi fuerunt hęretici, impietatem suam obtentu timoris Dei inumbrantes. Alibi etiam Muhammed, Quotcunque, inquit, placuerit, duas scilicet, aut tres, vel quatuor uxores ducite, nisi timueritis eas nullatenus pacificare posse. Alc. c. 8. Alibi tamen fatetur impossibile esse pacem & æqualitatem retinere inter plures unius viri mulieres Alc. c. 13. Item alibi ait; Illis [mulieribus] itaq; vestris taliter factis, quod deinceps placuerit, ruboris atq; timoris expertes agite. Alcor. cap. 9.

Jejunium Muhammedanum.

8. Audi etiam quale imperet jejunium: Jejunium quidem (inquit) vobis, sicut & prædecessoribus vestris, per quod Deum timere videamini, tempore statuto, certoq; dierum numero, videlicet mense Remodam, in quo liber legifer, boni malique discretivus, cœlitus est datus, injungimus: quod quisq; vivus præter infirmum, & viatorem, persolvat. Quod & ipsi faciant, tempore quo libet. Deus enim mansuetus & pius, gravia à vobis nequaquam exigit: qui communiter etiam vobis nocturnos cum mulieribus coïtus, cum abstinentiam hujusmodi tum difficilem, tum vobis impossibilem agnoscat, permittit, inde daturus veniam. ——— Die totâ jejunantes, nocte jejunium solvite, tunc comedentes & bibentes quantum libuerit, fere usque ad principium horæ quæ Solis ortum antecedit. Alcor. cap. 2. Lubet uti verbis Ludovici Vivis loquentis de hoc ipso Muhammedano jejunio, [lib. 4. de veritate Christianæ fidei.] Jubet Muhammed cibis abstinere usque ad ferum, vespere autem quasi detractis frenis & sublatis repagulis emittit edendi avidos ad præsepe belluinum. Edite, inquit, & bibite usque ad auroram. Quid magis pecuinum? hæc non est jejunii lex, sed saginæ magisterium & officina. Hæc Vives. Quæ verò poterit esse contritio & devotio illius qui totam noctem helluatus, & in vagis libidinibus profusè volutatus, ita onustus est crapulâ, & voluptatibus ebrius, & somno indigens, ut ante vesperam esurire non possit, & vix caput præ somno attollere, & memor adhuc illius luxuriæ & earum lasciviarum quas præteritâ nocte exercuit, similesq; meditans & designans animo in noctem proximam, carnalibus cogitationibus totus immersus sit, nec sapiat ea quæ Spiritûs sunt?

Muhammedis lex de templis.

10. Interea templis prospicit Muhammed; In templis, inquit, nullus sit cum mulieribus coitus. Alc. loco citato, videlicet, c. 2. Quid ni in templis? sunt ne templa sanctiora & venerabiliora æterno beatorum Paradiso? aut quis poterit actus decentior esse in templis eisque convenientior, quam Paradisiacus & beatificus? Audi enim, (sed cum seria aversatione & pia indignatione) quid blateret impudicus ille canis de

Para-

Muhammedis doctrina de Paradiso.

Paradiſo beatorum: apertè indicans, non metaphoricè, ſed proprie intelligenda eſſe quæ effudit: Domini Paradiſo, (inquit) ubi dulciſſimas aquas, pomaq; multimoda, fructus varios, & decentiſſimas, ac mundiſſimas mulieres. omneque bonum in æternum poſſidebunt. Alcor. cap. 1. ſeu 2. Item; Credentes & benefacientes, ſua non amittent opera. Illi namque Paradiſum fontibus amœnam, & illic anulos & torques aureos, & ornatus ſericos virides & deauratos poſſidebunt, & in lectis auleatis accumbent. Et hæc eſt maxima merces & interminabilis. Alc. cap. 28. Item; Timentes autem, locum hortis & fontibus fecundum poſſidebunt, veſtibuſq; ſericis & purpurâ veſtiendi, puellas ducent cum oculis claris & immenſis: quorum albugines candidiſſimæ, & pupillæ nigerrimæ. Alcoran. capite 54. Alibi ait, eas puellas fore papillis breviſſimis. Alcoran. capite 88. oculos verò ait habituras immenſos velut ova. Alcoran. capite 47. Alibi etiam eas puellas deſcribit, quod antea ab hominibus atque diabolis intactæ ſint. Alcoran. cap. 65.

11. Non ſordidabo hanc chartam, tranſcribendo obſcœnam orationem qua utitur Muhammed illo capite. & prius cap. 22. Etſi omittere non poſſum illam etiam fœdiſſimam voluptatis Paradiſiacæ deſcriptionem, quæ habetur in libro doctrinæ Muhamedis ſive dialogo Muhammedis cum Abdia Judæo; quia etiamſi ſpurciſſimè illic loquatur impudentiſſimus ille libidinum gurges, non tamen abs re videtur fore, ſi ejus obſcœnitatẽ detegendo, à contaminatiſſimo nebulone caſtos & verecũdos homines & vel minimam ſpiritualis ſenſus aut etiam humani pudoris micam habentes, ipſa ſordidiſſimæ ejus doctrinæ deteſtanda fœditate, fævaque mephiti abſterreamus. In illo dialogo Abdias Judæus Muhamedem alloquens, ait: Quoniam de victu incolarum Paradiſi plenè expoſuiſti, reſtat ut de voluptate eorum proſequaris. Et illud primum, quoniam comedent & bibent, ſi etiam miſceantur illic mulieribus, idq; qualiter, & qua lege. Reſpondet Muhammed; Si ullum oblectamenti genus deeſſet, beatitudo minimè plena eſſet. Fruſtra ergo deliciæ adeſſent, ſi voluptas deeſſet. Quin imo quicquid volunt, præſto eſt, & quaſcunque, & quomodocunque volunt, habent & qualiter, & ubi, & quando, & quantum, & quoties volunt, ſine mora & difficultate: ita quidem quod quas hic uxores habuerunt fideles, habebunt & illic: cæteræ, concubinæ erunt: ancillarum verò non erit numerus. Hæc ibi Muhammed.

12. Nempe finxit, adjuvante diabolo, impuriſſimus ille turpitudinis magiſter Paradiſum ſuo & ſimilium canum ac porcorum ingenio congruum. Imò omnem beſtiarum obſcœnitatem exſecrandâ turpitudine ſuperat iſta ſpurcities. *Argumentum ad hominem.* Alibi ait mulieres illas in Paradiſo oculos ſuos nunquam niſi tantum ad maritos ſuos erecturas. Alc. c. 47. Quænam igitur mulierum felicitas, ſi virorum felicitas in habendo inumerabiles mulieres cõſiſtat? Certè aut mulieres in ipſo Paradiſo erunt infelices, quod abſurdum eſt; aut plures, imò inumerabiles habebunt viros: Et ſic rurſus felix eſſe non poterit ullus vir, quippe nullam habens ſibi fidam mulierem, ſed viris pluribus, imò innumerabilibus cõmunem. Vel ſi dicant Muhamedani, mulieres fore ita continentes ut non appetant plures viros, neque frequentem cum ſuis maritis conſuetudinem; Cur non idem conceditur de viris? imò cur non perfectam utriſque concedunt continentiam, ut, ſublatâ jam prolis generatione, ceſſet prorſus in Paradiſo uſus & appetitus Veneris? niſi quia viri Muhammedani, φιλέδονοι μᾶλλον ἢ φιλέθεοι, ſuis ſervire cupiunt cupiditatibus, continentiã mulieribus imperantes, à qua ipſi, qui mulieribus honeſto continentiæ exemplo præire debent, longiſſimè abſunt imitantes in hoc magiſtrum ſuum Muhammedem, qui inſatiabili libidine & effreni petulantiâ inſaniens, non erubuit nec veritus eſt blaſphemo auſu aſſerere conceſſum ſibi eſſe, & quidem ſoli præ reliquis viris, hoc à Deo privilegium dum adhuc in terris ſuperſtes eſſet, ut licitè uti poſſet non ſolùm ſuis uxoribus & ancillis & cognatis, ſed omnibus etiam bonis mulieribus ei volenti ſuccumbere cupientibus; & has à ſe ipſo ſe movere, illas verò adjungere pro velle ſuo. Alcor. cap. 43. bonas mulieres vocat ſpurciſſimus mœchus libidini ejus obſequentes, quaslibet, ſive puellas, ſive viduas, ſive maritatas. Nam etiam has ſe intelligere apertè indicat, eodem capite.

Sacrilega impudentia & flagitioſa mulieroſitas Muhammedu.

16. Nec ſatis ganeoni iſti fuit impurum & flagitioſum eſſe, niſi etiam ſpurcitiei & ſcelerum ſuorum auctorem & Patronum lenonemque ſuum faceret Deum, qui omnis ſanctitatis & honeſtatis Pater eſt, omniſque turpitudinis oſor & ultor. Nempe in hanc blaſphemiam erupit obſcœnus ille Pſeudopropheta, ut non ſolum licenter & impunè, ſed etiam cum aliquapiam religionis agnitione (ſicut olim Marcus ille magus, apud Irenæum lib. 1. cap. 9.) à muliebri ſimplicitate & ſuperſtitione admitteretur ad concubitum, ſinentibus maritis aut Patribus, atque etiam auctoritatem Numinis reverentibus, à quo eſſet Muhammedi tale privilegium conceſſum.

14. Refert Philoſophus ille Chriſtianus (apud Vincentium Bellovacenſem, lib. 23. Speculi hiſtorialis, cap. 44.) impudicum iſtum hircum Muhammedem non erubuiſſe tale etiam dedecus in ſcriptura prophetiæ ſuæ ſibi facere, ut diceret datum ſuis renibus à Deo quadraginta viros in coitum potentiſſimos fortitudine libidinis adæquare. Profiteri etiam ibidem inter cætera rebus odoriferis & mulieribus ſe delectari.

14. Erat Muhammedi ſodalis Zaidi nomine, qui formoſam habebat uxorem, Temech filiam Gaiſi: hanc cum adamaret Muhammed, & ſecum cogitaret, quonam artificio ea potiri poſſet, dixit ſodali ſuo: ô Zaidi, imperavit mihi Deus ut tuam uxorem accipiam. Cui ille reſpondens dixit; Apoſtolus es, fac ſicut dixit tibi Deus. Tum Muhammed: Imò verò, inquit, rem altius repetamus; Imperavit Deus, ut dimittas uxorem tuam. Tunc ille dimiſit. Ac poſt paucos dies, dixit Muhammed; Mandavit Deus, ut ego illam accipiam. Deinde acceptam illam cum adulterio polluiſſet, hanc legem tulit; Uxorem ſuam qui volet dimittat: ſi quis autem uxorem ſuam dimittat, & voluerit ad eam reverti, ipſa prius nubat alii. Non enim fas eſt eam redire ad priorem maritum, donec prius alii nupſerit. Quâ ſpurciſſima lege præcipit adulterium, veluti neceſſariam dimiſſæ mulieris purgationem. Hanc narrationem de Temech uxore Zaidi, & de lege Muhammedis de divortio,

Inhoneſta lex Muhammedis de divortio.

deſumpſimus ex Joannis Damaſceni libro de hæreſibus, & diſputatione Philoſophi illius Chriſtiani, apud Vincent. Bellouac. lib. 23. Speculi hiſtor. cap. 44. & Euthymii diſſertatione contra ſectam Iſmaëlitarum, in bibl. Patr. tom. 2. græcol.

Quæ ſit hujus diſſertationis utilitas.

16. Sed ceſſo hoc ſterquilinium fodere: quis enim mediocriter verecundus, aut ullas humanę honeſtatis reliquias retinens, iſta legere vel audire ſuſtineat ſine nauſea? Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi ſexta, rationem oſtendens, ob quam indicaverat quaſdã obſcœnitates Manichæorum, jubet fugere rem inquinatam; idq; ait Eccleſiam denunciare ac docere: quæ [Eccleſia] cœnum attingit, ne tu cœno maculeris; vulnera dicit, ne tu faucieris. ἀπέστω βορβόρων, ἵνα σὺ μὴ βορβορωθῇς. λέγει τὰ τραύματα, ἵνα μὴ σὺ τραυματισθῇς. Et Epiphanius hæreſ. 26. præfatus ſe timere ne ipſa narratio flagitioſæ turpitudinis Gnoſticorum nociva ſit, dicit utile eſſe quædam nefaria detegi prudentibus, ut magis oderint & fugiant exitialem peſtem, & præcipitem ruinam, & puteum perditionis, nec ſolum fugiant ipſi, ſed & tortuoſum illum in ea voragine ſerpentem ac baſiliſcum lapidibus obruant, ut nullus deinceps audeat accedere.

CAPUT DUODECIMUM.

De barbara inhumanitate doctrinæ Muhammedanæ, jubentis verberari uxores.

CUm viros (inquit Muhammed) mulieribus præeſſe Deo placuit, ut ipſi corrigant eas cum quibus ſuam expenderint pecuniam, ipſæque Deum invocent, & maritis pareant, & eorum ſecreta ſibi comiſſa celent, jus æquum poſtulat. Quæ ſi forte præcepta non obſervaverint, à vobis correctæ & caſtigatæ, in domibus lectiſve detentæ verberentur, uſquequo veſtris nutibus atque præceptis pareant. Alcor. cap. 9.

2. Procul hinc, ad Leſtrigonas & Cyclopas iſtam inhumanam barbariem! ſunt quidem uxores divina lege viris ſuis ſubjectæ, non tamen mancipii aut jumenti nexu, ſed conjugii amiciſſima ſocietate. idcirco jubet lex Dei ut relinquat homo Patrem & matrem, & adhæreat uxori ſuæ, aitque eos non amplius eſſe duos, ſed eſſe jam unam carnem. Matth. 19. 5, 6. Conſtructa eſt mulier, non ex ungue pedis, ſed ex coſta lateris viri. Geneſ. 2. 21, 22. Beatus Apoſtolus Paulus admonens viros officii ſui erga uxores ſuas, ait: Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea. Epheſ. 5. 25. Item 3 ita debent viri diligere uxores ſuas ut ſua ipſorum corpora: qui diligit ſuam uxorem, ſeipſum diligit. Nullus enim unquam ſuam ipſius carnem odio habuit, ſed enutrit & fovet eam, ſicut & Dominus Eccleſiam. ibid. verſ. 28, 29.

3. Non tamen ideò licet maritis verberare uxores, quia Dominus quandoque caſtigat Eccleſiam. Nam Dominus non ſolum maritus eſt Eccleſiæ, ſed etiam Pater, & abſolutè Dominus, & Deus, ſupremuſque judex; quæ hominibus maritis non competunt. Caſtigat Deus qua Pater & Dominus & judex: diligit autem & fovet qua maritus. inſtruit etiam & errantem reprehendit, cum ſua vitate conjugali. Debet enim vir inſtruere uxorem ſuam, eamque non rectè ſe gerentem etiam reprehendere, ſed ut uxorem, non ut mancipium aut jumentum; neque etiam ut puerum aut diſcipulum ferulæ obnoxium.

4. Jubet Apoſtolus Dominos remittere minas erga ſervos ſuos, Eph. 6. 9. quantam igitur ſuavitatem poſtulat inter conjuges? monet quidem mulieres, ut timeant ſeu revereantur viros ſuos, Epheſ. 5. 33. at non timore ſervili, ſed reverentia conjugali; ſicut Sara obedivit Abrahæ, Dominum eum vocans, 1. Petr. 3. 6. Dominum intelligens, non imperio herili, ſed honore conjugali. Propterea eodem capite beatus Petrus Apoſtolus monet viros, ut illi ſimiliter unà degant cum uxoribus ſuis ſecundùm ſcientiam, vaſi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote cum una etiam hæredes ſint gratiæ vitæ, ne interrumpantur eorum preces, 1. Petr. 3. 7. debent enim conjuges concordi animo communes preces Deo fundere.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

De doctrinæ Muhammedicæ fabuloſa vanitate.

Anteceſſores quos ſequutus eſt Muhammedes, auctore Sa-tana.

PRincipatuum & poteſtatũ nomina quædam ſupponebat Simon Magus. [Epiphan. lib. 1. contra hæreſes, tom. 2. hæreſ. 21.] & Baſilides, [Epiphan. lib. 1. tom. 2. hæreſ. 24. Theodoret. lib. 1. hæret. fabular.] & Nicolaïtæ, decipere conantes imperitos per nominum terriculamenta, & confictas appellationes barbaras, quibus terrerent auditores, quæ prudentibus (inquit Auguſtinus) riſum potius faciunt quam timorem. [Epiph. l. 1. tom 2. hær. 25. Aug. hær. 5.] & Gnoſtici, quædam inanis ſoni nomina introducentes, ut Principum vel angelorum nominibus terribilibus infirmas animas caperent: iidemq; de Deo rerũq; natura, fabuloſa & à ſanitate veritatis aliena multa contexuerunt. [Epiphan. lib. 1. tom. 2. hær. 26. Aug. hær. 6.] Valentiniani etiam, ubi nominum vanitatem fraudulento errore conceperunt atque excogitarunt; multas fabulas confinxerunt. Epiph. lib. 1. tom. 2. hær. 31.] Et ex Valentini ſeminibus Borboriani exſecrandi hæretici figmentis ſuis hebraica nomina adjecerunt, quibus ſimpliciores perterrent, [Theodoret. lib. 1. hæret. fab. cap. de Barbeliótis ſeu Borborianis.] idemq; faciebant Marcitæ ſive Marcoſii, aliique hæretici, [Iren. lib. 1. adverſus hæreſes, cap. 18. Theodoret. lib. 1. hæret. fab. cap. de Marco.] Ex Marci hæreſiarchæ & magi ſectatoribus ii qui Archontici dicebantur, impii & flagitioſi hæretici, confictis quibuſdam libellis, eos vocarunt revelationes Prophetarum; unum autem appellarunt, enſymphonia, in quo ſeptem Cœlos conſcripſe-

Digitized by Google

ſcripſerunt: unumquemq; autem ipſorum habere unum Principem. [Theodor. lib. 1. hær. fab. cap. de eis qui dicuntur Aſcodrytę vel Aſcodrupetæ.] iidem Archontici dicebant Marciadem & Marſianum Prophetas eſſe, & raptos in cœlos, & per triduum deſcendiſſe [Epiphan. lib. 1. tom. 3. hæreſ. 40.] Baſilides etiam Prophetas habebat Barcabam, & Barcoph & quosdam alios ſimiliter barbaros: & alias ſceleratas fabulas confinxit. [Theodor. lib. 1. hær. fab. cap. de Baſilide.]

2. Exſecrandas iſtas hęreticorum catervas ſequutus & imitatus impius Muhammed, multiplicis impietatis & vanitatis receptaculum, impudenti audaciâ confinxit quædam inaudita nomina Angelorum & Prophetarum ignotorum; ut per inanes ſonos deciperet imperitos. Angelos nominat, Arot, & Marot, & Adriel, & Seraphiel, [in libro doctrinæ Muhammedis.] Prophetas confingit, Hut, & Schale, & Schaibh, [Alcor. cap. 17.] Iſmaëlem quoque Prophetis accenſet, & Heforam [Alcor. cap. 29.] & ſubinde ait, ſeptem eſſe cœlos, [Alcor. cap. 1. ſeu 2.] & alibi in Alcorano, & in libro doctrinæ Muhammedis, ſive dialogo Muhammedis cum Abdia Judæo.

3. Totum Alcoranum & reliqua illius ſuperſtitionis ſcripta vaniſſimis & ſceleratis fabulis referta ſunt. Et ſacras quasdam ex divinis literis ſumtas hiſtorias impiè transformat, & contaminatiſſimis fabulis cōſpurcat fabuloſus ille peſtiferi erroris magiſter. Planè etiam ſtolidum eſt, quod jubet homines dicere neſciis & brutis etiam, ſalvete: & inaniter promittit ſalutatoribus iſtis libertatem à pœnis gehennæ, & felicitatem Paradiſiacam. [Alcor. cap. 35.] Nugatur Alexandrum [Macedonem] uſque ad Solis ortum perveniſſe, & eum in fonte luteo quieſcentem inveniſſe. [Alcor. cap. 28.] ait in die judicii redacta primo ſonitu buccinæ in pulverem terra, cœloque fuſo & debilitato, Angelos octo Dei thronum ſuſtentaturos, Alcor. cap. 79. ſcilicet his Atlantibus opus habet Deus, ne corruat ejus thronus. Multa talia in Alcorano paſſim leguntur.

Salutatio brutorum.

4. Meminiſſe autem oportet nos, in citatione capitum Alcorani, ſequutos eſſe latinam verſionem Roberti Retenenſis, & eosdem adſcripſiſſe capitum numeros, quibus ille in ſua verſione uſus eſt.

5. Liber doctrinæ Muhammed, dialogum exhibens Muhammedis & Abdię, ſtolidiſſima farrago eſt & impudentiſſima congeries febrilium ſomniorum & abſurdiſſimorum deliramentorum. Ait ibi Abdias Muhammedi: Expone, quomodo facta eſt terra, & montes; & quæ eis nomina, & quando fuerunt? Reſpondet Muhāmed; Deus fecit Adam de limo, limus autem erat de ſpuma, ſpuma autem de procellis, procellæ verò de mari, mare autem de tenebris, tenebræ verò de luce, lux de Verbo, Verbum de cogitatione, cogitatio verò de lacinto, lacintus autem ex præcepto Eſto & fuit.

6. Et paucis interjectis, ait Abdias; Quid poſt hoc operatus eſt Deus? Reſpondet Muhammed; Tabulam & calamum. Dic, quam tabulam, & quem calamum? Reſp. Tabulam quidem in qua ſcriptum eſt quicquid fuit eſt, & erit, in cœlo & in terra. Calamum verò de luce clariſsima. Ait Abdias, quæ longitudo calami? Reſpondet Muhammed; Longitudo quidē itineris quingentorum annorum, latitudo verò octoginta itineris annorum. Octoginta dentes habet, qui non ceſſabunt ſcribere, quicquid fit in mundo uſque ad diem judicii. Ait; & tabula unde? Reſp. De Smaragdo viridiſſimo, verba ejus de margaritis, dorſum ejus de pietate. Ait; Quoties ergo reſpicit Deus illam tabulam per diem & noctem? Reſp. Centum ſexaginta: ſingulisq; reſpectibus erigit quem vult, & deponit quem vult.

7. Iſta certè non ſolum ſtolida, ſed etiam manifeſtè impia ſunt: quaſi verò egeret Deus iſtiusmodi adminiculis, & res quæ in mundo geruntur aliquando non cerneret, & per intervalla tantummodò tabulam conſulens eas ſubinde contemplaretur. O ſceleſtam inſaniam! Certè Deus immutabiliter omniſcius nunquam non cernit omnia quæ in mundo geruntur, ipſaque cordium arcana.

8. Expone, (inquit Abdias) cur cœlum dictum eſt cœlum? Reſpondet Muhammed; Ideo quidem, quia de fumo creatum: fumus verò vapor maris. Quid ergo habet, quod viride eſt? Reſp. Ex monte Kaf: mons enim Kaf ex ſmaragdis Paradiſi. Qui mons orbem terrę cingens, cœlum ſuſtinet. Cœlum iſtud noſtrum (ait Abdias) dic, unde creatum eſt? Reſp. Muhammed; primum de aqua viridi, ſecundum de aqua clara; tertium de ſmaragdo; quartum de auro puriſſimo; quintum de hiacinto viridi; ſextum de nebula lucida; ſeptimum de ſplendore ignis. Quid ergo ſuper cœlos ſeptem; Reſp. Mare vivificum. Quid deinceps? Reſp. mare nebuloſum. Proſequere per ordinem uſq; ad ſumum. Procedit deſuper mare aëreum, deſuper mare lapideum, deſuper mare tenebroſum, deſuper mare ſolatii, deſuper Luna, deſuper Sol, deſuper nomen Dei, deſuper ſupplicatio; deſuper Gabriel, deſuper pergamenum raſum, deſuper plenū, deſuper ſeptuaginta intervalla lucis, deſuper ſeptuaginta millia intervallorū virtutis, deſuper ſeptuaginta millia montium, deſuper mille ſpatia, in unoquoq; ſeptuaginta millia turbę, in unaquaq; turba quinque millia Angelorum, nunquam ceſſantium laudare Dominum univerſitatis; deſuper addet Almuncihe, i.e. terminus Angelicæ dignitatis; deſuper vexillum gloriæ, deſuper intervalla de margaritis, deſuper intervalla gratiæ, deſuper intervalla potentiæ, deſuper intervalla divinitatis, deſuper intervalla diſpenſationis, deſuper ſcabellum, deſuper ſolium, deſuper domus univerſitatis.

9. Quærit Abdias, utrum fideles ſint Sol & Luna, an infideles? Reſpondet Muhammed; fideles quidem, & obedientes omni mādato Dei. Quid ergo habent, quod non æqualiter lucent? Reſp. Æquali quidem virtute & ſplendore creavit eos Deus. Evenit ergo ut incerta eſſet diei & noctis viciſſitudo, quouſq; Gabriel prętervolās motu volitandi, forte ut ſic ala ſua Lunam tetigit, & exinde Luna obſcurata eſt. Ait Abdias; Quot ſunt ordines ſtellarum? Reſpondet Muhāmed; Tres: primus dependentium per catenas à ſolio Dei lucentium, uſque in ſeptimum thronum: ſecundus ſtellarum quæ & cœlum ornant, & quando diaboli ad inſidiandum Cœleſtibus conſiliis ſubintrare parant, occurrentes fugant: tertius eſt, in conſpectu Angelorum.

10. O inſanam nugacitatem! ô abſurda & ridicula exſomniatæ ſtoliditatis deliramenta! quis ſanus & ſobrius iſta poteſt ſeriò dicere vel audire?

11. Similia ſunt illa. Quærit Abdias; ubi Sol? Reſpondet Muhammed; In fonte calido, fons autem in colubro, colubor in intervallo, intervallum in monte Kaf, Kaf autem in manu Angeli tenentis mundum uſq; in diem judicii. Dic deinde, quis modus deferentium ſedem Dei? Reſp. Capita eorum ſub ſede Dei, pedes ſub thronis ſeptem: tantâ quidem cervicis amplitudine, ut ſi continuè volaret avis; vix mille annis ab una aure perveniret ad alterâ. Cornua ſuper capita eorum implicata; victus & potus eorum laus & gloria Dei. Quorum prima acies, cujus dimidium nix, dimidium ignis; nec tamen vel ignis nivem conſumit; vel nix igné exſtinguit. Secunda acies, cujus dimidium tonitruus, dimidium fulgur, impermixta. Tertia, cujus dimidium gleba, dimidium unda; nec tamen unda glebam diluit, vel undam ebibit gleba. Quarta, cujus dimidium ventus, dimidiũ aqua, incommota ab invicem. Quinta, cujus dimidium ferrum, dimidium ignis, inconfuſa ab invicem. Sexta, cujus dimidium aurum, dimidium argentum. Septima, cujus dimidium laus, dimidium gloria. Octava de fulgidiſſimo ſplendore.

12. Quærit Abdias, ubi fuerit Mecca [oppidum Arabiæ] tempore diluvii in diebus Noë? Reſpondet Muhammed: aſſumpſit eam Deus in cœlum; Hieruſalem verò commiſit monti Abikobez, & ſervavit eam in ventre ſuo.

13. Jam & illud; Montes unde exierunt? Reſpondet Muhammed: De monte Kaf, fixitque eos Deus palos in terra. Dic conſequenter, quidnam reſtat ſub his ſeptem terris? Reſp. Bos. & pedes bovis ſuper quid? Reſp. ſuper lapidem album. Quæ forma bovis? Reſp. Caput ejus in oriente cauda in Occidente: ei quadraginta cornua, & totidé dentes, à cornu ad cornu iter mille añorum. Et ſub lapide, ſuper quem ſtat, quid? Reſp. mons cui nomen Zohot. Cujus hic mons? Reſp. Inferni. Quæ amplitudo? Reſp. Itineris mille annorum. Hunc aſcendet omnis turba infidelium. cumq; verticem conſcenderit, omnis contremiſcet mons, omneque turbam dejiciet in profundum inferni. Sed quid ſub monte? Reſp. Terra. quod eſt ei nomen? Reſp. *Vuereles.* Quid ſub ea terra? Reſp. mare. Quod eſt ei nomen? Reſp. Alkaſem. Et quid infra? ut omnia per ordinem ediſſeras. Reſp. Terra aliolen; infra, mare Zere; infra, terra Neama; infra, mare Zegir; infra, terra Therib; infra, alia terra Agiba, alba ut lac, redolens ut muſcus, mollis ut crocus, lucida ut Luna; ſuper hac congregabit Deus omnes juſtos: infra hanc mare Alknitar; infra, piſcis nomine albehbut, cujus caput in Oriente, cauda in Occidente; ſuper cujus dorſum terræ & maria, tenebræ & aër, & montes uſq; in finem ſeculorum: infra piſcem ventus piſcem ſuſtinens, infra mons, infra tonitruus, infra fulgur. Sub his mare ſanguineũ; infra, infernus concluſus; infra, mare igneum; infra, mare opacum; infra, mare potentiæ; infra, mare nebuloſum; infra, laudes; infra, glorificatio; infra ſolium; infra, tabula; infra, calamus; infra, majus nomen Dei. Et quid infra? Reſp. Infinita quærẽdo proſequeris Abdia. Quis ultra poteſt? præterquam quod æqualis eſt undiqueverſum omnipotentia Dei.

14. Dic, (inquit) quæ ſunt tria quæ de Paradiſo in hunc mundum venerunt? Reſp. Mecha, & Jeſrab, & Hieruſalẽ. Quæ quatuor in hoc mundo ex inferno? Reſp. Vaſtat civitas Ægypti; ſecunda, Antiochia Syriæ; tertia Ehbetam Armeniæ; quarta Elmedem Chaldeæ. Ait Abdias & hoc quoque verum. Conſequenter ergo metire mihi orbem. Reſp. Orbis quantitas iter unius diei. Abdias, ait; quomodo? Reſpondet Muhammed; Totum enim Sol ab ortu ſuo uſque ad occaſum permeat. Abdias ait; argutè quidem hoc animadvertiſti.

Auditum admiſſi riſum teneatis amici!

15. Dicit etiam in eodem libro Muhammed, ingreſſis paradiſum primum proponi veſcendũ jecur piſcis albehbut. Et ait ſuperfluitates ciborum in Paradiſo exituras per ſudorem. Carnem autem ſuillam ait nuſquam neq; hic neq; in Paradiſo comedi licitè poſſe. Cauſſam percunctanti Abdiæ reſpondet Muhammed in hæc verba; Jeſus Chriſtus, dum rogaretur à diſcipulis (verba hæc ſunt Muhammedis) ut modum arcæ habitumq; ſuperſtitis in ea generis humani exponeret; tacitus rogantes audiens, formulam ex luto inter manus ſuas confectam jecit humi. Et ait, Surge in nomine Patris mei. Et ſurrexit homo canus. Cui Chriſtus, Tu quis es? Reſpondit, Ego Jafeth filius Noe: Cui Jeſus, itane canus mortũs es? Reſpondit, nequaquã. Sed in hac ipſa hora putans me ad diẽ judicii ſurgere, metu canus effectus ſum. Præcepit ergo Jeſus, ut omnem hiſtoriam arcæ diſcipulis rogãtibus exponeret. Tunc ille rem omnem à primordio narrans, ordine pervenit ad locũ, ubi cum receſſus, inquit, pondere egeſtionis arcam inclinaret; timuimus valde. Cõſoluit itaq; Pater Deum. Cui Deus; adduc, inquit, Elephantem, & verte poſteriora ejus ſuper locum. Et fecit. Ubi ergo Elephas fimum ſuum hominum egeſtioni injecit, ſurrexit ſus grandis. Satiſne videtur ergo cauſſæ, Abdia, vitandi animal imũdum? ait Abdias. certè ſatis: Dum profecerit hac neceſſitate editus. Reſpondet Muhammed; quæ cum omnem, inquit, maſſam illam roſtro foſſorio diſpergeret, conceptum inſuetis naribus fœtorem efflans, murem edidit. qui deinde cum tabulas indeſinenter roderet, conſulto Pater Domino, Leonem in fronte percutit. Leo concitus flatu anhelo cattum naribus ejecit.

16. Plenus iſtiuſmodi nugatiſſimis fabulis eſt liber ille doctrinę Muhammed, ſive dialogus cum Abdia. Uſi ſumus Latina verſione Hermanni Dalmatæ.

17. Exſtat liber de generatione Muhamed & nutriturâ ejus. Quem librum idem Hermanus in Latinum ſermonẽ vertit. in eo libro dicitur, lucem quandam in Adam ſplendentem fuiſſe, & ab eo per ſeriem generationum delatam eſſe in Patrem Muhammedis, & à Patre in matrem: atque ita tandem genitum eſſe Prophetã Muhammedem. Ea ipſa autem horâ qua natus eſt Muhammed, Angelos arreptum Luciferum immerſiſſe profundo maris Alcazum. Et inde vix poſt quadraginta dies eum evaſiſſe, & aufugiſſe in montem Kobelz: Et illuc terribili fragore horrendoque mugitu omnes angelos ſuos convocaſſe: eiſque, quid cauſſæ eſſet, anxiè roganti-bus, reſpondiſſe; quia natus eſt, inquit, Muhammed filius Abdalla in noſtram planè ruinam.

18. Attamen in Alcorano ait Muhamed, diabolos ad auditum Alcorani gaviſos eſſe, & ad Deum converſos, & peccatorum ſuorum remiſſionem conſequutos. Alcor. cap. 56.

19. Dicitur etiam in libro illo de Muhammedis generatione & nutriturâ; certatim cõveniſſe omne avium genus, tum nubes, & ventos, ex omnibus

ōmnibus mūdi partibus, poſtremò & cœtus Angelicos, pro educatione infantis [Muhamedis] altercātes. Dixiſſe enim aves, ſe cōmodiores eſſe nutrimēto infantis, pro eo quod diverſis fructibus congerendis faciles ſint. Ventos autem dixiſſe, imò nos potius, qui totius mūdi odoribus eum replere poſſumus. Dixiſſe nubes, quinimo nos cōmodiſſimè, quibus omnium aquarū dulcedinem miniſtrare promptum eſt. Indignatos verò Angelos dixiſſe; ad quid hæc? nobis hæc cura ſuperſit. Litem compeſcuiſſe vocem divinam dicentē, non auferetur manibus hominum.

20. Et in eodem libro dicitur, 3. viros Muhammedem puerulum cum coætaneis in paſcuis ludentem arripuiſſe, & in montem elevaſſe; eorumq; I. aperuiſſe à pectore Muhamedis uſq; ad umbilicum, absq; læſione; apertaq; ejus viſcera nive laviſſe: Succedentem autem II. ſcidiſſe cor Muhamedis per medium, & è medio granū nigrum ereptum abjeciſſe, dicentem; hęc eſt portio Diaboli: (obſerva Manichæiſmum de ſubſtantia mali ſeu malo ſubſtantiali.) III. deniq; loca exterſiſſe, & Muhamedem ut fuerat reſtituiſſe.

21. Sed nolo ulterius fatigare lectorem ſtolidiſſimis Muhammedis & ſectatorum ejus nūgamentis. Lubet hic uti verbis Epiphanii loquentis de Ptolemęo hæretico ejuſq; ſodalibus. lib. 1. contra hæreſes, tom. 2. hæreſ. 33. contra Ptolemæitas: ubi poſtquam inſeruit inſanam Ptolemæi epiſtolam, ſubjungit hanc ſuam de ea cenſuram Epiphanius. Quis verò (inquit horū verborum hujus impoſtoris ac ſodalium ejus inſaniam ſufferet? Neq; enim quiſquam ex veteribus tragicis Poëtis, neque qui ſequuti ſunt imitatoriis moribus pręditi, Philiſtionem dico, & Diogenem, qui incredibilia ſcripſit; & alii omnes qui fabulas conſcripſerunt ac decantarunt, tantum mendacium effingere potuerunt, velut hi audacter contra ſuam ipſorum vitam ducti, horrenda ſibi-ipſis conſtruxerunt, & mētem hominum ipſis credentium in ſtultas quæſtiones & genealogias nunquam finiendas conjecerunt, ipſi ea quæ in manibus ſunt non ſcientes. Hæc Epiphanius. Quæ appoſitè dici poſſunt contra Muhammedanam mentiendi impudentiam & fabuloſæ vanitatis inſaniam.

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

De Saracenorum circumciſione, etiam ante Muhammedem; & unde dicti ſint Saraceni.

EBionæi hæretici mandata carnalia legis obſervabant, circumciſionem ſcil. carnis, & cętera à quorum oneribus per Novum Teſtamentum liberati ſumus, ſicut de eis ſcripſit Auguſtinus, hær. 10. & ante Auguſtinum Epiphanius, hær. 30. ubi loquens de circumciſione, ait; Quid verò jactat Ebion circumciſionem? quando etiā idololatræ & ſcelerati Ægyptii circumciſionem habent. Sed & Saraceni, qui & Iſmaëlitæ, circumciſionem habent. Et Samaritæ, ac Judæi, & Idumæi, & Homeritæ. Pleriq; verò ex his, non propter legem hoc faciunt, ſed temerariā quadam conſuetudine. Hæc ibi Epiphanius. Vixit autem Ebion hęreſiarcha tempore beati Joānis Apoſtoli, teſte Hieron. in catalogo ſcriptor. Eccleſiaſt. c. 19. Epiphanius autem opus illud panarium contra hæreſ. ſcribebat an. 13. Valentis Imperatoris, ut ipſe monet l. 2. illius operis tom. 2. hær. 66. §. 20. qui fuit Dom. incarn. an. 376.

2. Qui hebraicè appellantur ישמעאלים Iſhmaëlitæ, Geneſ. 37. 25. iidem in Targ. Hieroſol. appellantur מרקין Saraceni. Et in alio Targum Arabes ערבאי. Rufus Feſtus in breviario rerum geſtarum populi Rom. ſcribit à L. Lucullo Phylarchos Saracenorum in Osdroëna ſuperatos eſſe. & poſtea, à Pompejo Saracenos & Arabas victos eſſe. Et Dionyſius Alexand. ſcribit multos Chriſtianos, tēpore perſecutionis Decianę (an. Dom. 253.) captivos factos eſſe in monte Arabico à Barbaris Saracenis, ὑπὸ βαρβάρων Σαρακηνῶν. apud Euſeb. lib. 6. hiſt. Eccl. cap. 34. πφ. μβ. Epiphanius in opere Panario lib. 1. tom. 1. cap. 1. §. 8. loquēs de Iſmaële filio Abrahami; Naſcuntur (inquit) huic filii numero duodecim: ex quibus ſunt tribus Agarenorum ſive Iſmaëlitarum, qui nunc Saraceni vocantur, ἐξ ὧν αἱ φυλαὶ τ' Ἀγαρηνῶν, τ' ἢ Ἰσμαηλιτ', Σαρακηνῶν ἥ τὰ νῦν καλούμενα. Et poſtea in eod. op. hær. 66. §. 1. ait, Scythianū, qui primus fuit fundator ſectæ Manichæorum, ex Saracenia oriundū eſſe. Scythiani diſcipulus fuit Terebinthus qui & Buddas, & hujus Cubricus qui & Manes & Manich. dictus. Refert Epiphanius hęreſes oiſtius exortū ad tempora Autelliani Imperator. qui regnabat a. D. 276. De eod. Scythiano ſcribens Cyrillus Hieroſolymitanus, Cat. 6. ait eum fuiſſe genere Saracenum, Σκυθιανός τις ἦν τὸ γένος Αἰγύπτιος, σαρακηνὸς τὸ γένος &c. i. e. Scythianus quidam erat in Ægypto, genere Saracenus, &c. Hæc Cyrill. Hier. etiam in ſuo addit. ad Chron. Euſebii, indicans ea quæ geſta ſunt an. 20. Conſtantii Imperatoris, ſive an. Dom. 358. Saraceni (inquit) in monaſterium B. Antonii irruentes Sarmatam interfecerunt. Hæc Hieronymus.

3. Ex his patet, circumciſionem jam olim apud Saracenos idololatriæ addictos in uſu fuiſſe; & Muhammedem non introduxiſſe inter eos circumciſionem, ſed inventam retinuiſſe, quodam fallaciæ artificio. Quamvis autem Valentinus Schindlerus in ſuo Lexico Pētaglotto, in radice אלת ſcribat Muhammedanorum puellas eſſe à circumciſione liberas, & ſolos pueros eorū circumcidi quando octo annos nati ſunt; Cedrenus tamen in ſuo compendio hiſtoriarum, dicit de Muhammede, ἰδιόλαβον αὐτὸς περιτέμνεσθαι τὴ αἰδοῖα καὶ γυναῖκας: id eſt, docuit eos ut circumciderentur tum mares tum fœminæ. Euthymius etiam Zigabenus, in ſua confutatione ſectæ Iſmaëlitarum, teſtatur Muhammedem legem tuliſſe de circumciſione marium & fœminarum. Adjicitque hanc ſuam cenſuram, τὸ μὲν ὃν περιτέμνειν τοὺς ἄρρενας, Ἑβραϊκὸν: τὸ καὶ τὰς θηλείας ἡ Ἡ Μωάμεθ ἰδικὸν ἀχωρίτας ἴδιον, ἐπὶ διαφθορᾷ δῆθεν ἡ νομικῆς περιτομῆς. id eſt; Et mares quidem circumcidere Hebraicum: fœminas verò etiam [circumcidere] proprium eſt impudentiæ Muhammedis, ſcilicet ut circumciſionem in lege pręſcriptam corrigeret. Hæc Euthym. in ſua Iſmaëlit. confut. quæ ex ejusdem Euthymii dogmaticæ Panopliæ part. 2. tit. 24. accepta, exſtat in Biblioth. Patrum, tom. 2. græcol. edit. Pariſ. an. Dom. 1624.

4. Manifeſtum eſt etiam, ex eis quę modo commemorata ſunt, Saracenos dictos eſſe diu ante Muhamedem, quamvis Muh. ſecta initio dicta ſit Saracenica, de nomine illius gentis, ex qua erat ipſe Muham. quæq; hanc ſuperſtitionem à pſeudopropheta Muhamede primum ſuſcepit.

5. Sozomenus, lib. 6. hiſt. Eccleſ. cap. 37. ſcribit Iſmaëlitas, quo ſpurii generis maculam, & ignobilitatem Agar matris Iſmaëlis penitus obliterarent, ſe Sarracenos, à Sarra Abrahami con-

juge nominaſſe. At Johannes Damaſcenus, lib. de hæreſibus, ait Iſmaëlitas ſive Agarenos dictos eſſe Saracenos tanquá à Sarra vacuos, ait enim, Σαρακηνοὶ ἢ αὐτὸς καλοῦσιν ὡς ἀπὸ τῆς Σάρρας κενοὺς, διὰ τὸ ἐξαποστεῖλαι αὐτοὺς τὴν Ἄγαρ τῷ ἀγγέλῳ, Σαρρᾶς κενοὺς αὐτοὺς ἀπέλυσεν. Alii ſic appellatos dicunt à Saraco oppido Arabiæ. Alii à Sarra, quæ vox Arabicè ſecretum ſeu arcanum ſignificat, eò quod Iſmaëlitę primas ſuas ſedes in montanis Arabię receſſibus haberent. Quia autem montani illi Arabes vicinos excurſionibus & prędationibus infeſtabant, inde dicti ſunt Saraceni quaſi fures & raptores. Et hæc videtur omnium maximè probabilis ſententia, quam refert Schindlerus in Pętaglotto, nam סרק ſarac verbum Arabicum ſignificat furatus fuit, rapuit, ſurripuit, expilavit. Et ſaric fur, latro; ſarca, furtũ, rapina: inde rabinicè *Sarky*, id eſt, Arabs, ſive Saracenus, & plur. סרקין *Sarkin* & Chald. סרקאין Sarkain, i. e., Saraceni, Iſmaëlitæ, Arabes, quippe furtis & rapinis dediti.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Quibus modis propagata ſit, & conſervetur adhuc Muhammedana ſuperſtitio. Item de appellationibus Muſulmanorum, Islamorum, Iezidcorum, Gaurorum, Sophinorum, Mamlucorum, Sultanorum, Chalipharum, Seriphum, &c. & de ſymbolo Muhammedano.

ARtes, quibus propagata & conſervata eſt Muhamedana ſuperſtitio, ſunt præſertim quatuor, videl. 1. Latrocinium & terror gladii. 2. Perfidia. 3. Carnalium voluptatum effrenis licentia & promiſſio. 4. Imperatus ſtupor, & cæca obedientia; prohibet enim Muhamed examen ſuæ doctrinæ, nec ſinit de ea diſputare.

Diſputationem de lege ſua prohibet Muhammed.

2. Monebimus lectorem de Muhammedana violentia & perfidia, ſupra cap. 9. De ſpurcitie autem cap. 11. Diſputationem de lege ſua prohibet Muhammed in Alcor. c. 5. Si quis (inquit) tecum diſputare voluerit, dic te facturum tuam ad Deum, ejusq; ſequaces, convertiſſe; quod agendo tam legem ſcientes, quam illiterati bonam legem ſequentur. Item, cap. 15. Tu nullatenus cum auditu carentibus ſermonem ineas. Idem, c. 20. Contradicentibus dicito, ut ſibi ſua ſint negotia, tibiq; tua ipſique à tuis factis, & tu à ſuis liber. Idem, c. 32. Tecum diſputare volentibus dic, Deum ſolum omnes actus tuos agnoſcere, qui die poſtremâ lites omnes & contrarietates diſcutiet. Item c. 119. Homines incredulos taliter alloquere; Ego quidem legem veſtram atq; ſectam minimè ſequor, nec vos meam. Igitur mihi mea maneant, vobiſque veſtra. Hæc omnia habentur in Alcorano, locis citatis.

Confutatio ſtupida obedientiæ Muhammedanorum.

3. Quod autem abuntur Muhamedis diſcipuli nomine Dei, dicentes eum ſolùm omnes actus noſſe, &c. nô ſolum impii in hoc ſunt prætendentes Dei nomen ſuis nugis, ſed etiá ridiculi. Nam quid hoc ad præſentem controverſiam? Quæro ex te rationem fidei tuę, paratus tibi meę fidei rationem expromere: tu mihi reſpondes, Deum omnia ſcire? de hoc ego non ambigo. Sed unde ſcis, tuam fidem Deo placere? ad Deum, inquis, ejusq; ſequaces faciem meam converti. Hoc quilibet jactabit idololatra. Tu mihi Muhamedem, quem ſequeris, oſtende fuiſſe ſequacem Dei, & fuiſſe verum Prophetam à Deo miſſum, ſicut ego paratus ſum demonſtrare Chriſtum fuiſſe verum Prophetam à Deo miſſum, & eſſe Dei Filium, Deum benedictũ in ſecula. Mihi mea, inquis, maneant, vobisq; veſtra. Hoc dicent ſpurciſſimi dęmonum adoratores. Sed quæſtio manet, quænam recta ſint, i. e. quænam ex Deo ſint: tua ne, an ea quæ ego profiteor. Ego, inquis, legem veſtram atque ſectam minimè ſequor, nec vos meam. Scio te legem noſtram non ſequi, neq; nos veſtram: ſed quęro, utram ſequi debeamus; Nam una tantum eſt ſalvifica fides. Neque poſſunt ex Deo eſſe duę leges repugnantes & cõtradictorię. Hic obtumeſcis, & obſtinatam tantumodo proterviam, ac ultroneam cæcitatem perverſumque ſtuporem tuum prodis. Quantò rectius ſanctus ille Domini noſtri Jeſu Chriſti Apoſtolus, Paulus? Omnia, inquit, explorate; quod bonum fuerit, retinete. 1. Theſſ. 5. 21. & S. Joannes Apoſtolus; Dilecti, inquit, ne cuivis ſpiritui credatis: ſed probate ſpiritus, an ex Deo ſint. 1. Joan. 4. 1. Spiritum autem illum, quo actus Muhamed Alcoranum condidit, non fuiſſe ex Deo, ſupra demonſtravimus.

4. Huic ſtupori dum accedit carnaliũ voluptatum licentia, quid mirũ ſi homines carnales, voluptuariæ ſecuritati, ſub ſpecioſo religionis obtentu, ſe tradant? præſertim imminente, & carnalem hunc ſtuporẽ imperante ímiti gladio, quẽ geſtat perfida & truculenta, & juſto Dei, peccata ulciſcẽtis, jud. victrix manu barbarę impietatis.

Latrocinalis violentia Muhammedanorum.

5. Mandat Muhammed ſectatoribus ſuis, ut ab ejus doctrina alienos, quos incredulos vocat, ubicunq; repertos ſi ſit poſſibile, capiant, & interficiant: niſi ſe illis ſponte ſuâ ſubjiciant. Alc. c. 10. Item alibi ait; Nemo vir bonus incredulum amicum loco boni, niſi pro timore ſolo ſuſcipiat. Alc. c. 5. Et alibi prohibet credere verbis eorum qui ſunt alterius religionis. Alcor. cap. 6. His adde ea quæ ſuperius indicavimus de Muhammedana perfidia & latrocinio, cap. 9. Item ea quæ leguntur in Chronico Saracenorum, ab ipſis Saracenis ſcripto & recepto; cap. de generatione Muhammedis, ubi narratur quod Muhammed inito cum ſociis conſilio, eisque ad legem ſuam regionibus & oppidis per vim metumq; inferendam animatis, deinceps armatæ manũs viribus confiſus, apertè multa cum audacia prędicaverit, cùm enſe, tum ore proficiens. Enſis enim timorem, ſæpe plus quam rationis amorem efficere: ut ibi loquitur Aomar unus ex Muhammedis ſodalibus, & ſucceſſoribus, qui, hortante ad arma Muhamede, gladium ſuum evaginans, Deũ juravit, ſe nullatenus ultra paſſurum divinam invocationem legisq; ſuę celebrationem occultè fieri. Viribus enim fortè armatum viam invenire, enſisq; timorem ſępius plus quàm rationis amorẽ efficere: hoc ſc. argumentum Latrociniis ſuis prędones illi prętendebãt.

Aliorum diſcordia.

6. Ex aliorum etiam partim diſſidiis, partim ſecuritate & ſocordiâ, occaſiones amplificandę ſuæ potentiæ in hunc uſq; diem Muhamedani diligenter obſervarunt, & avidè arripuerũt. Deo permittente, & juſtiſſimâ animadverſione nos ob peccata noſtra caſtigante, ſicut prædixerat per S. Joannem Apoſtolum, Apoc. 9. 14, 15. &c.

Duo paradoxa Turcarum. 1. perfidia.

7. Hic adjicere libet duo illa Paradoxa Túrcorum, qui Muhamedis impietati addicti ſunt, Joannes Leunclavius lib. 1. hiſtor. Muſulmanæ Turcorum; indicatis aliquot cauſis durationis illius imperii, hæc ſubjicit verba; Huic (inquit) expoſitioni de cauſſis tam diu durantis hactenus imperii barbari, adjiciamus ipſorum paradoxa duo, portentis ſimilia. Nam primùm ajunt, perfidiam

fidiam ſuis utilem fuiſſe rebus; qui ex uſu ſuo fidem datam fallendo, pactaq; conventa pro lubitu violando, ſæpe conditionem ſuam meliorem effecerint, & aliquando magnis hoſtium potiti provinciis hac viâ fuerint. Opinione longè diverſa Muhamẽtis illius à ſententia, qui Saracenorum Regis Abdulmelichi Dux, confuſis ab Imperat. Juſtiniano ſecundo fœderibus, in perſuaſione certa, vindicaturum haud dubiè Numẽ hanc Juſtiniani perfidiam, pacis tabulas, ſuũa vexilli haſta (flamulium dixit Cedrinus) præfixas, ad prælii locum, & ipſam in aciem præferri juſſit, & inſignem de perjuro Principe victoriam obtinuit. Cujus narrationem memorabili Græcus hiſtoriæ ſcriptor, manu exaratus, epiphonemate claudens; Omnia, inquit, illa gravia mala, quæ in hodiernum uſque diem nobis evenerunt, fœderum leges & pacta, cum hoſtibus inita, minimè violari debere docent; etiamſi cum eis ſancta fuerint, qui à religione noſtra ſunt alieni. Verum Oſmanidæ lege ſua Muhametana, quam *Coranum* appellant, permitti ſibi volunt, ut in rebus ad incrementa regni ſpectantibus, ex comodo ſuo metiantur, an hoſti data fides ſervari debeat; & ut promiſſorum, Gauris factorum, nullam pro ſua libidine rationem habere poſſint. Alterum paradoxum priori etiam inſolentius eſt, quo perſuadere nituntur, non tam durabile futurum fuiſſe ſuum illud Oſmanidarum Imperium, ſi non inauditis apud alias gentes parricidiis, ſemper unus aliquis, ut ſolus rerum potiretur, reliquos ordine fratres, & fratrum filios, in ipſis auſpiciis regni de medio ſuſtuliſſet. Hoc ſui fundamentum dominatus, hoc in terris unum Divinæ rerum adminiſtrationis exemplum arbitrantur. Videmus igitur ex hac comemoratione rerum, cæteroqui magnis Imperiis inuſitatarum, quam verè ſint in hoc populo pleraq; prodigioſa. Hęc Leunclavius lib. 1. hiſt. Muſul. Turcorum.

2. Parricidium.

8. Idem etiam in ejusdem operis proœmio; Quid, inquit, de fide, ſacroſancto rerũ humanarum vinculo, dicam? Nullam apud Turcos invenias, præſertim in exteros; niſi videant hanc inſigni ſe cum emolumento ſuo ſervaturos. Interdum fallax ſervatę ſpecimen edunt, ut impoſturis ſuis eo facilius ineſcatos circũvenire majori fraude poſſint. Et plurimi prætextus ad violandam fidem latent in illis argutis & barbarè malitioſis ingeniis. —— Nullus itidem apud Turcos locus modeſtię, nec in ſenſu, nec in actione; nullus pudori, continętię, caſtitati. Apud alios hę populos quęrendę virtutes, agũt omnia Turci pro libidine. Nec minimũ hic clementię veſtigium reperias, quæ amorem conciliat, ac provenientem ex amore ſecuritatem, & firmitatem Imperii parit. Fruſtra Barbaros è veterũ præceptis ſapientum moneas, ſævitiam plus addere timoris, quàm potentiæ: metum ac terrorem infirma charitatis eſſe vincula. Tam moderationis quàm clementiæ contemptũ, majeſtatis obtentu velant. Hinc omnem uſque adeò modeſtiam exuunt, &c. Hæc Leunclavius. Conſuetudo iſta parricidii in ſtirpe regia fortaſſe Turcis eſt peculiaris. At perfidiam, latrocinium, & luxuriam omnibus Muhammedanis concedit communis lex à Muhammede pſeudopropheta accepta: ſicut ex ſuperioribus manifeſtum eſt.

Muſulmanes.

9. Ricoldus, in confut. legis latæ Saracẽnis à maledicto Muham. c. 7. Originem appellationis Muſulmanorum, ſic explicat: Dixit Muhamẽd, Mandavit mihi Dominus, enſe gẽres expugnare quouſq; confiteantur, quod non eſt Deus prẽter Deũ, & quod ego ſũ Apoſtolus Dei. Quod qui confeſſi ſunt, eorum argentũ eo conſervaverunt & ſanguinem. Hinc & Saraceni, ſalvati dicuntur. qui enim Muhamẽdis mãdata ſuſcipiebant, ſervabantur, & ab eo, & ab eis qui ſub illo erant: neq; interimebant eos, neq; ſpoliabant: unde & Saraceni non vocantur Saraceni, ſed Muſulmani, id eſt, Salvati. Et deridẽt Chriſtianos, qui dicunt ſeipſos ſalvatos. Multis autem talem ſalutem à Muhamete ſuſcipientibus propter prędictam cauſſam; juſſit poſthęc prędicari, quod quicunq; dixerit, Non eſt Deus prẽter Deum, intrabit in Paradiſum: etſi mœchus ſit, vel latro. Venit autem ad eum quidam qui Euordi dicebatur, quęrens ab eo, ſi hoc eſt verum? Reſp. autem, Etiam: Et addit ad prædicta; ſi bibat etiam vinum, vel & interficiat. Et addit; etiamſi torſerit abidode [al: abidondi] nares. Ad confirmandum autem hęc omnia nullum ſignum oſtendit, ſed nudavit enſem. Hæc Ricoldus.

Porta ſemper aperta.

10. אלה Alah, vox Arabica Deum ſignificat; & cum אל al articulo emphatico, אלאלה alalah, & conciſe אללה allah, Deus: ut monet Schindlerus in Lexico pentaglotto, in radice אלה. ubi etiam in ſymboli Muhamẽdani ipſa verba Arabica, quæ à Muhammedanis recitantur, comẽmorat, videlicet לא אלה אלא אללה מהמד רסול אללה *La alah alla allah, Muhammed raſul allah*, i. e. non eſt Deus niſi Deus ille, Muhamẽd nuntius (ſive Apoſtolus) Dei illius. Hoc cogantur (inquit Schindlerus) erecto manus pollice recitare, cum non dies, ſed annos octo demum nati, & ſermonis periti ipſorum pueri circumciduntur; & puellæ, ſed à circumciſione liberę: ad hoc initio gentes quoq; cogebantur gladio: hoc morientes pronunciant: præcones ante orationem in templis ſuis hoc proclamant: hoc in funeribus ſacerdotes, illa comitantes, identidem concinunt. Turcæ item in exercitu, cum cubitum eunt, aut caſtra movent, aut pugnãm ineunt, alta voce ter clamant אללה אללה אללהו *allah allah allahu*; & hunc clamorem militarem vocant, אללה אכבר *allah achbar*, i.e. alla magnum. Hæc ibi.

Symbolum Muhammedanum.

Vide ſupra cap. 14. §. 3.

Alla magnum.

11. Hoc ipſum de clamore, allah, allah, allahu, comẽmorat Bartholomæus Georgieuiz, in ſua epitome de moribus Turcarum, c. 1. ſectione, de vectura animalium. Qui etiam eodem c. 1. ſect. 1. de templis ſive Meſchitis Turcarum, ait, in Meſchitis (ſeu, Maſgidis) illis, ſe vidiſſe ſcripta verba illa Arabica Symboli Muhamẽdani: cum his adjectis verbis, *Tanre Bir pegamber bach*, id eſt, Creator unus & Prophetæ ęquales: ait præterea ſacerdotem Turcicum, finita concione ſuâ, & poſt cantatas deinde à duobus pueris preces, tunc, inquam, ſacerdotem cum toto populo ſubmiſſa voce cantare, quaſſando corpus in latus, nihil aliud præter hæc verba. *La illah ilellah*, (ſic corruptam plebejorum forte pronunciationem deſcribit) id eſt, non eſt niſi unus Deus. Et hunc cantum ac motum durare ad horæ ferme dimidium.

12. Monet autem Schindletus in radice שלם *Muſulmanni.* vocabulum Muſulman, quod ſalvatum ſignificat, deductum eſſe à verbo Arabico שלם ſalam, quod ejusd. eſt ſignificationis cum hebraico שלם ſcalam, *vid.* pacificus fuit, concors fuit, ſalvus evaſit, pacem habuit, & aluit. Hinc Arab. nomen שלאם ſalam, pax, concordia, ſalus, & מסלם muſallam, ſalvus, ſeu ſalvatus à periculo: & מסלמאן Muſul-

Muſulman,id eſt,ſalvatus per profeſſionem religionis Muhamedanæ. Qui enim ſymbolum illud à Muhamede propoſitum amplectebatur, liberabatur à gladio & ſpoliatione, & appellatus eſt Muſulman; & pluraliter appellabantur מסלמאנין Muſulmanin,Muſulmani. Nunc autem pueri inter Turcos quàm primùm circumciſi fuerint, dicuntur Muſulmani, & puella dicitur muſulman,ubi verba illa ſolemniter confeſſa fuerit,Non eſt Deus niſi Deus,&c.

Islami. 13. Ab eadem radice סלם *Salam*, Turci Muhamedani ſe appellant Islamos, id eſt, concordes,unanimes, inter ſe pacificos; ut narrat Joannes Leunclavius,l. 1. hiſtoriæ Muſulmanę Turcorum. Iidem Chriſtianos appellant Gauros,veluti gentiles aut Paganos, teſte Leunclavio,eodem libro : homines autem à religione
Gauri. Muhammedana alienos vocant *Gauros*, fortaſſe ab Hebraico nomine ger, Chald.&Syriacè, gor & gar,id eſt, peregrinus, ſeu, extraneus: vel à vocabulo *gaura*, quod Syriacè ſignificat adulterium,aut vagam libidinem.Chriſtianos etiam
Giafiri. Turci nominare conſueverunt Giafiros,ut ſcribit Leunclavius lib. 18. hiſtoriæ Muſulmanæ Turcorum.

14. Omnes quidem Muhammedanæ ſuperſtitioni addicti, cujuscunq; nationis ſint, dici amant Muſulmani: ſicut omnes Chriſtiani ſe vocant orthodoxos & catholicos. Ac quemadmodum diſſidentes inter ſe Chriſtiani alteri alteros appellant heterodoxos & hęreticos; ita etiam Muhamedani ſuę ſuperſtitionis homines quos pro heterodoxis & hæreticis habent, ap-
Iezidei. pellant Jezidæos,id eſt,hæreticos. Sunt autem
Ali. Perſæ addicti Ali filio Abitalib,qui Ali fuit patruelis Muhammedis,ejusdemque gener, nam in uxorem duxit Fatemam Muhamedis filiam unicam: fuitque unus ex Caliphis ſeu ſucceſſoribus Muhammedis. De hoc Ali ſcribens Leunclavius lib. 1. hiſt. Muſul. Muhammetani (inquit) plerumque hunc [Ali] Imamem ſolent appellare,vocabulo præceptorem ſignificante,
Imamia. cui debetur obedientia: videturq; nomen Imamiæ ſectæ,quam Ali huic addictiſſimi Perſæ ac Sophini hodieque profitentur, hinc originem ſuam habere : licèt in genere putem hac voce doctrinam ſignificari. Hæc ille. Eodem etiam libro religionem Muhamedis ait à Muhammedanis,Imaniam [forte Imamiam] appellari. Et
Origo appellationis Iezidæorum. eodem libro refert, quænam fuerit Origo & cauſſa appellationis Jezidęorum: nempe quendam nomine Jezidem,qui Agarenicus Emir,ſive Princeps fuerit, interfeciſſe filios Ali, Haſanem,& Huſeinem, Muhammedis ex filia nepotes; multaſque contumelias Prophetæ poſteris intuliſſe: & propterea Jezidem hunc, ab Agarenis,pro Latrone, parricida, & hæretico fuiſſe habitum : adeóque deinceps hæreticos quoſcunque Jezideos fuiſſe appellatos.

Secta Sophina. 15. Secta autem illa Sophina auſpiciis Schachi Iſmaëlis, id eſt, regis Iſmaëlis (qui Perſarum regno potitus eſt an. Chriſti 1507.) vel inchoata, vel aucta latiuſq; propagata eſt :& quadruplici diſcrimine à Turcorum Oſmaneorum religione differt : ut refert ex Turcicis monumentis Joannes Leunclavius,lib. 16. hiſt. Muſulm. Nempe. 1. Precandi formulis. 2. Chalipharum ſive ſectatorum Muhammedis ſuſceptione. 3. Jejuniorum diſcrepantiâ. 4. Tegumento capitis diverſo in teſtimonium diverſæ religionis. Subditis enim ſuis per univerſum regnum Schachus Iſmaël edixit, ut omnes tegumenta capitum rubro tincta colore geſtarent; indeque novum ſuis nomen indidit, ut *Kizil baſſa.* Kiſul baſſæ,ſive capita rubra,dicerentur, & ab Oſmanicis hac quaſi teſſerâ diſcernerentur. Preces etiam,quę Namaſi ſolent à Muſulmanis vocari, quotidieque ſtatis horis concipi , novas Schachus Iſmaël inſtituit,& à formula Muhammedis alienas ac diverſas. Itidem ipſius inſtituto Perſæ tres primarios ejusdem Prophetę Muhammedis ſectatores non amplius in honore ac veneratione,ſed odio habere cœperunt. Jejunia etiam Muſulmanis uſitata tanquam ſuperſtitioſa Iſmaël rejecit. Numis,quos vel aureos vel argenteos ſignabat,hæc erant ab uno latere inſcripta verba, *La illahe , illallahu. Muhammedun reſul allahe.* Quorum verborum hic ſenſus eſt; *non ſunt Dii , præter unum Deum : & Muhammed Dei nuncius eſt.* Alterum latus ſequentium vocum literas continebat, *Iſmail baliſe Lullahe*, quarum ſenſus, *Iſmail vicarius Dei.* Hæc de Iſmaële & Kiſul baſſis refert Leunclavius,libro citato.

Sofini. 16. Dicitur autem ſecta Sofina,& Kiſulbaſſæ appellantur Sofini,Salifar,& Sophileri,à vocabulo Arabico Sofi,quod Lanam ſignificat : quia tegumentum capitis geſtant laneum, modeſtiæ & humilitatis cauſſa,non autem lineo tulipanto ſuperbè caput involvunt,ſicut Turci: ut monet Leunclavius in onomaſtico ſecundo: ubi etiam ait fuiſſe Soliferos apud Muſulmanos longè ante Iſmaëlem Sofinum: & conſequutos eſſe hoc nomen ab Arabio Sofi,non à græco vocabulo σίφων. Idem in hiſtoria Muſulmana paſſim Perſas vocat *Azemios.* Refert etiam multos ex Oſmanidarum provinciis, plauſibilis ſectæ Sophinæ ſpecie illectos, confugiſſe ad Schachum Azemiorum Iſmaëlem. Cui malo ut obviam iret Sultanus Turcorum Bajaſites, itinera paſſim præſidiis impoſitis occludi,fugientesq; interfici curavit. Præterea regiones Anatolicas perquiri juſſit,& capitis adhci ſupplicio,quotquot rubris uti pileis deprehenſi fuiſſent. lib. 16. hiſt. Muſul.

Mamluchi. 17. Verbum מלך Malach,in lingua Arabica, ſignificat quidem regnavit,ſicut in lingua Hebræa: at aliâ ſignificatione malach Arabicè ſignificat accepit,acquiſivit, emit,poſſedit. Hinc *malic* accipiens, poſſeſſor,& ממליך *mamluch* acquiſitus, emptus,mancipium, miniſter,ſive ſit ἀργυρώνητος, id eſt,mancipium ære emptum,ſive αἰχμάλωτος, id eſt, bello captus & in ſervitutem redactus, ut monet Schindlerus in Lexico pentaglotto, & Joſephus Scaliger lib. 3. canonum iſagogicorum,in notis in dynaſtiam Chalipharum: ubi etiam monet, Mamluchos illos qui Soldani Ægyptorum ſtipatores erant, venalitios fuiſſe ex Turcomanis & Circaſſis. Idcirco Abraham Zacuthi Salmanticenſis,in ſuo Chronico,Mamlucos illos ſemper vocat Turcomanos: ut obſervat Scaliger loco citato: ubi ſenſum vocabuli indicans, Turcoman (inquit) aut Turcmen eſt τουρκόμονις, qui ſtabile ſtabulum non habet; cujuſmodi eſt natio unde iſti Turcomani ſumebantur, Circaſſis finitima.

18. Mamluchos illos, Sultani Miſirenſis, id eſt, Sultani Ægyptii ſtipatores, Abraham Zacuthi Turcomanos,vocabulo gentis, appellat : Eosdemque Joannes Leunclavius, lib. 17. hiſtoriæ Muſulmanæ, ex Muratis Drogomani comentario, vocat Zercaſſos, vocabulo etiam gentis,

gentis, quia ex gente Zercaſſorum ſeu Circaſſorum maior procerum pars apud Mameluchos illos Ægyptios conſtabat. ut ibidem monet Leunclavius. qui etiam, eodem libro, monet, Mameluchos illos appellatos eſſe Zindos, id eſt, gladiatores; erant enim equites ſtrenui, & manu promti. In Onomaſtico autem poſteriore, ait, pronunciari etiam Zingos & Iſingos: & ſic in genere appellatos eſſe milites Arabes & Ægyptios. & eodem vocabulo ſignificari Laniones apud Turcos.

19. Schindlerus in radice *malach*, narrat Tataros, redactis in ſuam poteſtatem aliquot Armeniæ minoris urbibus, vendidiſſe pueros Chriſtianorum. Et Sultanum Ægyptium Melech Sala, religione Muhammedanum, eos magno numero comparaſſe ac in diſciplina militari, armorumque uſu educandos curaſſe, & vocaſſe Máluchos, id eſt, emptos, ſeu ſervos. Poſtea verò Mamluchos ex ſuo collegio Sultanum conſtituiſſe circa annum Chriſti 1250. Sultanum autem è Mameluchorum collegio electum omneſque Máluchos vixiſſe cælibes. Et Sultano dignitate proximos fuiſſe quatuor *Emire kebir*, id eſt, Admirales magnos, ex quorum numero per Mamlucos eligebatur Sultanus. Et omnes illos Mamlucos fuiſſe Chriſtianos abnegatos, aut Chriſtianorum filios: Muhammedanam ſuperſtitionem profitentes. (ſicut ſunt apud Turcos Janiſſari:) & magnum eorum partem conſtiteriſſe ex Hiberis & Circaſſis commorantibus ad Fluvium Phaſin: quos Tatari capiebant & vendebant Emiris, emptos educantibus, atque Mamluchos efficientibus. Monet idem Schindlerus, in radice Shalam, eos qui ex Judæis aut Chriſtianis ſe Turcis adjungunt, non Muſulmanos, ſed Mamluchos vocari à Turcis. Nempe Turcis hodie *Mamluc*, idem ſignificat, quod olim Judæis proſelytus, vocabulo græco. De initio & termino regni Mamelucorum Miſirenſium ſive Ægyptiorum dicemus, ſi Deus voluerit, in fine capitis vigeſimi.

Sultan. 20. *Sultan* סלטאן, Arabicè ſignificat dominatorem, Principem, Regem à verbo Arabico סלט *Salat*, dominatus eſt, præfuit, poteſtatem habuit, vel exercuit. ſicut Hebraicum שלט Shalat, & Chald. & Syriæ שלט Shelat. Latini quidam ſcriptores pro Sultano ſcribunt Soldanum, molliore pronunciatione.

Serif. 21. *Serif*, שריף Arabicè ſignificat nobilem, illuſtrem. unde Turci aliiq; Muhammedani ſuos Principes ſeu Sultanos appellant Serifes. Joannes Zonaras, tom. 3. Annalium in imperio Conſtantini Monomachi, ſcribens de Turcis regnum Perſicum obtinentibus, ipſum ſupremum Principem ait dictum eſſe à ſuis Sultanum, miſſumque eſſe ſcribit à Sultano ad Imperatorem Roman. Legatum, quem ipſi Turcæ vocabant Seriphem; deinde quæ fuerit apud Turcas illos vocabuli hujus ſignificatio, narrat his verbis; ὅτῳ ἦ ἰσῖ παρ' αὐτοῖς ὄνομα πάλαι ἦν παρ' ἡμῖν ὁ λεγόμενος, σύγκελλος. ὡς γὰ ὁ σύγκελλος τὸν πατριάρχην θανόντος εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο, ὅτω καὶ ὁ σήφης, τῷ χαλίφῃ φθαρέντος τὸν τελευταῖον διαδέχεται. id eſt; Hic autem [Seriphes] apud illos eſt quod olim erat apud nos ille qui *Syncellus.* Syncellus dicebatur. Nam ut Syncellus, mortuo Patriarcha, in ejus locum ſubſtituebatur: ita & Seriphes, mortuo Chalipha, defuncto ſucceſſit. Hæc Zonaras.

22. *Amar* אמר Hebraicè ſignificat, dixit, item, edixit, juſſit, præcepit. Quo poſteriore ſenſu frequens eſt uſus hujus verbi apud Arabes. Inde nomen Arabicum אמיר *Amir* ſeu *Emir*, quod Principem ſignificat, quaſi poteſtatem habentem præcipiendi, & edicta condendi. Monet autem Joannes Leunclavius, lib. 1. hiſt. Muſul. omnibus Chaliphis competere nomen Emirum, ſed non omnes illos qui Emires dicebantur, fuiſſe etiam Chaliphas. Nam etiam duces quoſdam Saracenorum dictos eſſe Emires, qui tamen ſupremam Chaliphatûs poteſtatem non obtinebant; ſed Chaliphis ſuberant. Græcis & Latinis quibuſdam ſcriptoribus Emir ſive Amir dicitur Amiros. In Saracenica hiſtoria omnis Chalipha eſt Emir, ſed non omnis Emir eſt Chalipha: ſicut apud nos omnis Rex eſt Princeps, ſed non omnis Princeps eſt Rex, vel ſupremus. Emires autem illi Chaliphis ſubditi, etiam Sultani, ſive Reges dicebantur. ut patet ex Paulo Æmylio lib. 2. & lib. 4. de geſtis Francorum. *Emir.*

23. *Aman* אמן Arabice, credidit. Hinc nomen מאמן Mumin, fidelis, qui credit. plur. מומנין Muminin, fideles, credentes. Hinc titulus ille Chalipharum, *Emir Elmuminin*, cum articulo, *El*, id eſt, Princeps credentium. ſicut magnæ Britanniæ Rex ſe vocat defenſorem fidei: Rex Galliæ ſe vocat Chriſtianiſſimum: Rex Hiſpaniæ ſe vocat Catholicum. Vide cap. 18. §. 3. & §. 4. *Emir El-mumuinin. vide cap. 18. § 4.*

24. *Maſgid* & *Meſgeda*, vulgo *Meſchit*, eſt templum Muhammedanum, ſic dictum, quaſi locus adorationis, à verbo Arabico סגד *Sagad*, incuravit ſe, adoravit, rogavit. *Meſchit*, Italis *Moſchea* dicitur, corrupto vocabulo; ut monet Leunclavius in Onomaſtico poſteriore. *Meſgeda.*

25. *Zuma* vel *Gjuma* נמאץ nomen eſt Arabicum, ſignificans apud Muhammedanos templum magnum, & congregationem, à verbo נמץ *Gama*, collegit, congregavit. Leunclavius ait, *Zuma* differre à *Meſchita* tum materiâ, tum quantitate. Hinc dies Veneris Muhammedanis appellatur *Zuma juni*, id eſt, templi dies, quia illo die ad magnum templum ſe conferunt ad celebrandum feſtum ſuum hebdomadarium. Differentiam quoad materiam indicat Schindlerus in radice Sagad; Eſt, inquit, Maſgida templum è lignis fabricatum; guma verò ex lapidibus. *Zuma, ſeu Gjuma.*

26. Chalipharum nomine vocati ſunt, qui poſt Muhamedem rerum potiti ſunt, qui & divinis & humanis præeſſent: inquit Joſephus Scaliger lib. 3. canonum iſagogicorum Chronologiæ, in notis in Dynaſtiam Chalipharum. Ubi etiam vocabuli ſenſum oſtendens, ait; Chalipha eſt Vicarius. Sed quum *Naib* idem ſit, quod Chalipha, tamen Pontifices ſoli dicti ſunt Chaliphæ: Legati autem, & Principum vice provincias regentes, vocantur *Naibin*. Ut Naib eſſam, Legatus Syriæ. Hæc ille. ſignificat autem ex Muhammedanorum uſu Chalipha interdum quidem ſacrorum Antiſtitem primarium, ut apud Zonaram, loco ſuperius citato, interdum autem Principem in religione & regno, Pontificem, Imperatorem, Regem. Quaſi locum tenentem, hæredem, ſucceſſorem, Muhammedis. Ita Schachus Iſmaël affectabat dici. Et eodem titulo Turcorum ſe Principes ornant, ut monet Leunclavius in onomaſtico poſteriore. Perſæ pro Chalipha, dicunt Halife. deductum eſt nomen à verbo Arabico *Chalaf*, ſubſtitutus fuit, ſucceſſit in locum alterius, vicem geſſit. *Chalipha.*

27. De vocabulis illis apud Turcos uſitatis, Mupthi, Cadilesker ſive Caſi-asker, Cadi, Hozza ſive Hogia, Taliſman, Dervis. item Genizeri, Baſſa, Aga, Beg, Begler-Beg, &c. vide apud Joannem Leunclavium in Pandecte Turcico, cap. 34. & in Onomaſtico poſteriore. Vide etiam de Turcæ officiariis, Mercurium Gallo-belgicum tom. 9. lib. 3. & Leunclavii Pandecten, cap. 228.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

Hiſtorica narratio de Muhammedis & ſectatorum ejus ſucceſſu. & de obitu Muhammedis.

MUhammed Pſeudo-propheta poſt ſuum ex urbe Mecha ſeu Mecca egreſſum, collecto exercitu Meccenſes bello adortus eſt: & ſeptimo tandem poſt ſuam è Mecca fugam anno, Meccam expugnavit. Inde latius arma circumtulit. Et legatos ad diverſos reges miſit, comendans eis legem ſuam. Decimo autem Hegiræ anno, & ſuæ ætatis anno 63. morbo correptus cardiaco, mortuus eſt, in civitate Jetrib, ſeu Jeſrib, quæ Medina dicitur. Et ibidem ſepultus eſt. Hęc ex Chronico illo Saracenorum quod cum Alcorano editum eſt. Ubi etiam quædam ſcribuntur de primis aliquot ejus ſucceſſoribus, videlicet, Eubocara, & Aomar, & Odem, & Alii, & Alhatem. & Moavi, & Jezid.

2. Muhammedis lex per legationes viam non invenit. Ejus autē cultores eam viribus & armatā manu longè latéq; propagarunt, tanta cum celeritate, ut intra primam annorum Hegiræ centuriam Saraceni victricibus armis totam Arabiam, Perſidem, Armeniam, Ægyptum, Syriam, & quædam Aſiæ minoris loca, & Africam uſque ad Oceanum Atlanticum, & tranſmiſſo freto Herculeo, totam etiam Hiſpaniam occuparint. Et ipſam Romani Imperii ſedem Conſtantinopolin crebrā obſidione in magnas ſæpe anguſtias redegerint, Galatam etiam oppidum è regione Conſtantinopoleos in Aſiatico littore ſitum ceperint & ædificaverint, ut inde Conſtantinopolin premerent. Sicut legere eſt apud Paulum Æmylium lib. 2. de geſtis Francorum. Et Joannem Leunclavium lib. 1. hiſtoriæ Muſulmanæ. & Joſephum Scaligerum, lib. 2. Canonum Iſagogicorum Chronologiæ, in dynaſtia Chalipharum. & lib. 3. ejusdem operis. & Sethum Calviſium in opere ſuo Chronologico, ab anno Chriſti 631. (quo anno, die 9. Aprilis, feria 3. incepit decimus annus Hegiræ) uſque ad annum Chriſti 718. quo anno incepit annus Hegiræ centeſimus, die 3. Auguſti.

3. Muhammedani propagandæ religionis ſpecie latrocinia exercent, & nullā provocati injuriā bella movent. Deus autem ſcelera hominum per hoc fœdum & atrox flagellum juſtiſſimo judicio ulciſcens, celerem victoriarum curſum olim Saracenis, & poſtea eorum ſucceſſoribus Turcis cōceſſit. Sicut multo ante prędixerat per ſanctum ſuum Apoſtolum Joannem, Apoc. 9. in tuba ſexta. in quem locum ſuadeo ut conſulas reverendiſſimi Parentis mei Comentarium.

4. Subjiciam autem brevem Synopſin hiſtoricam de incremento & magnitudine Imperii Saracenorum: Et de ejuſdem Imperii turbatione, laceratione, & diſſipatione. Et de origine gentis Turcicæ; & de initiis potentiæ Turcicæ. & de bello Sacro. Et de bello Pontificio, quod inter Guelphos & Gibellinos geſtum eſt. Et de bello Græco, quo Latini potiti ſunt ad aliquod tempus Imperio Conſtantinopolitano. Item & de Papanæ potentiæ incrementis, & diverſis Monachorum familiis, & de bello contra Waldenſes. Item de Imperio Turcarum. & de hodierno Muhammedanorum ſtatu. Hæc omnia quantā potero brevitate expediam.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

De incremento & magnitudine Imperii Saracenorum.

MOrtuò Muhammedi Pſeudoprophetæ ſucceſſit Abubecher, qui ſocer fuit Muhammedis, (nam ejus filiam Aiſcham Muhamed in uxorem duxerat.) Hunc quidam ſcriptores corrupto vocabulo Eubocaram appellant. Regnavit annos duos. Ei ſucceſſit Omar, quem alii Haumar vocant, qui regnavit annos decem. Hoc regnante, Saraceni, devictis Romanorum & Perſarum copiis, occuparunt Perſidem & Ægyptum & Syriam & Meſopotamiam, vivente adhuc Heraclio Imperatore, & occiſo Jezdegirdo Perſarum Rege, filio Sirois, filii Coſrois illis quem bello ſuperaverat & afflixerat Heraclius Romanorum Imperator. Cædem verò Jezdegirdi refert Calviſius ad annum Chriſti 632. quo anno regnare cœpit Abubecher. At Abraham Zacuthi ait contigiſſe regnante Omare Abubecheris ſucceſſore. Apud Joſeph. Scaliger. lib. 2. canonum Iſagogicorum. Scribit Schindlerus in radice חלף Chalaf, hunc etiam Omarem Muhammedis Socerum, filiam enim Omaris nomine Oſeſam fuiſſe unam ex Muhammedis uxoribus. Et Omaris ſucceſſorem Othmanum fuiſſe etiam ſocerum Muhammedis, illam enim Muhammedis uxorem cui nomen Fara, fuiſſe Othmani filiam.

Vide lib. 3. cap. 6. in fine capitis.

2. Omar autem cum regnaſſet annos decem, à Perſa quodam ſervo ſuo, dum in templo adorat, gladio transfixus moritur, anno Chriſti, 644. ut ſupputat Calviſius. Scaliger autem refert ad annum Chriſti, 643. Zacuthi ait contigiſſe anno Hegiræ 23. conſentientibus Scaligero & Calviſio.

3. Succedit Othman, ſive Oſman עתמאן. Orientales literam ת carentem Daghes pronunciant cum ſibilo, & hinc exſtitit ea diverſitas pronunciationis nominis hujus Chaliphæ, quem ſcriptores quidam appellant Othman, alii Oſman, alii Odmen. Idem fuit nomen Principis illius Turci à quo regia Turcorum familia hodiè denominatur Othmanica vel Oſmanica vel Ottomanica. ut hoc de Turcis in anteceſſum moneam. Regnavit autem Othman Saracenorum Rex annos 12. obtinente Romanorum Imperium Conſtante Heraclii nepote. Et Occiſus eſt domi ſuæ, anno Chriſti 655.

Vide infra cap. 22. §. 4.

4. Quar-

4. Quartus Chalipha fuit Ali filius Abiltaleph, gener Muhammedis, qui in Græcorum historiis Alimus dicitur, ut monet Joannes Leunclavius, l. 1. hist. Musul. Ex istis autem quatuor Muhamedis Pseudoprophetæ sodalibus, & successoribus, Persæ Sophini solum hunc Ali in honore & veneratione habent. Priores autem tres oderunt & detestantur: ut monuimus supra c. 15. §. 15. Interfectus est Ali, in oppido Kiofe, à quodam Ibni-Mulzeme, anno Christi 660. regnaverat annos quatuor. Successit ei filius ipsius ex Fatima Muhammedis filia, Chasan, (quibusdam scriptoribus Al-hatem) qui Chaliphatus potestate duntaxat 9. mensibus, & 11. diebus frui potuit, in oppido Medina, veneno propinato exstinctus; ut scribit Leunclavius lib. 1. hist. Musulm. ubi etiam ait successisse Chasani fratrem ipsius Chuseinem, filium ejusdem Ali; & Muhammedis ex Fatima nepotem: eumque regnasse annos quatuor, & postea in campo Gerbela necatum. Quamvis hujus Chuseinis nullam faciant mentionem multi alii harum rerum scriptores, ut ibidem fatetur Leunclavius. Zacuthi autem, eumq; sequentes Scaliger & Calvisius, fratrem Chasanis ajunt fuisse Maviam, & Chasanem ab humani sanguinis fusione abhorrentem abdicasse se imperio; atque ita solum regnasse Maviam annos 21. Agnoscit Leunclavius Maviam in Chaliphatu successisse Chasani & Chuseini, & regnasse annos 16. sed non ait fuisse eum Ali filium.

5. Regnante Mavia, Saraceni Constantinopolin obsederunt, septennali obsidione, sed infausto ipsis eventu; nam Constantinus cognomento Pogonatus, Constantis filius, Romanorum Imperator, paratâ classe eis animosè restitit, & devictâ Saracenorum classe multa eorum millia occidit, anno Christi 673. Tunc & ignem maritimum, quem *ignem græcum* vocant [τὸ ὑγρὸν πῦρ] excogitavit Callinicus, quidam Architectus, qui è Syria Constantinopolin veniens ipsum præparavit. teste Zonara, tom. 3. Annalium, in Constantino Pogonato. Cedrenus vocat πῦρ θαλάσσιον. & Callinicum illum architectum veniſse ait ab Heliopoli Ægyptiurbe. Anonymus quidâ scriptor historiæ Hierosolymitanæ, cujus historia, unà cum Wilhelmo Tyro aliisque belli sacri scriptoribus, impressa est Hanoviæ, in folio, anno Dom. 1611. qui etiam in præfatione testatur, se ea narrare quę ipse vidit. Scriptor, inquam, ille, paullo ante finem illius historię, pag. 1167. memoratæ editionis, scribens de ignis hujus usu in navali quodam prælio, ejusdemque natura; *Oleo* (inquit) *incendiario, quod ignem græcum vulgus nominant, fabulata succendunt. Ignis iste pernicioso fœtore, flammisque luventibus, silices & ferrum consumit: & cum aquis vinci nequeat, arenâ respersus comprimitur; aceto perfusus, sedatur.* Hæc ille. Sed ad cœptam de Saracenis narrationem redeat oratio. Saraceni igitur, classis exercitusque maximâ parte amissa Damascum repetiverunt. Sedem enim regiam imperii Saracenici Damascum elegit Mavia. Damascus Agarenis Scham dicitur. Scribit autem Zonaras loco citato, Saracenos pacem petiisse & impetrasse à Constantino Pogonato Imperatore in anos triginta, constituto annuo tributo quod Saraceni persolverent Imperio Romanorum. Mortuus est Mavia Saracenorum Rex, anno Christi 680.

Ignis græcus.

Damascus Saracenorum regia.

6. Successit Maviæ filius Jezid, Leunclavio Aziz, Cedrino Ezid, aliis Gizid, ut refert Leunclavius, qui contendit verum ei nomen Arabicum fuisse Aziz; addit etiam eum annis paullo minus quatuor regno potitum esse. Zacuthi autem (apud Scaligerum lib. 2. canonum Isagogicorum Chronologiæ) ait Jezidem eo ipso anno, quo regnare cœpit, abdicasse se imperio. Et successisse Marvanem, eodemque anno & hunc obiisse. Hanc sententiam sequitur Calvisius. At Leunclavius l. 1. hist. Musulm. contendit mortuo Azizi successisse Abdullam socerum Azizis, & Omeris sive Marvanis illius, ad res gerendas nondum maturi, avum: nupsisse enim Azizi filiam Abdullæ, & ex eis nuptiis genitum Omerem sive Marvanem. Abdullam autem ait fuisse filium Abbasis, (aliàs Abbus filii Abubekiris illius qui primus post Muhammedem obtinuit Caliphatũ. addit præterea Leunclavius Abdullam istum appellatum esse Abdul-Melich; cujus vocabuli significatio est, Abdulla Rex, sive servus Dei Rex. Hunc Abimelechum vocat Zonaras, tom. 3. Annal. in Justiniano Rhinotmeto. Zacuthi, & Scaliger, & Calvisius, Abdelmelichum istum constituunt Marvanis successorem in Chaliphatu, anno Christi 681. Eumque ajunt regnasse annos 20.

7. Regnante Abdelmelicho, Saraceni totâ Armenia & Africa usque ad Oceanum Atlanticum potiuntur. turbato intestinis seditionibus Romani Imperii statu.

8. Abdelmelicho successit in Chaliphatu (secundùm Zacuthi, & Scaligerum, & Calvisium) filius ejus Walid, & Walidi successit frater Walidis Suleiman. at contendit Leunclavius Walidem Chaliphatu non esse unquam potitum, sed fratrem ejus Suleimanem immediatè successisse Patri Abdelmelicho. Mortuus est autem Suleiman Chalipha, anno Christi, 717.

9. Tempore autem illo, quod inter mortem Abdelmelichi & mortem Suleimanis intercessit regnante sive Walide sive Suleimane, Saraceni, duce Tarich, transmisso freto Herculeo in Hispaniam venerunt, hortatu Julianicomitis, cujus uxorem Rodericus Hispaniæ Rex adulterio polluerat. impatiens enim illius contumeliæ Julianus, Saracenos ex Africa adduxit. Et Saraceni, profligatis copiis Gothicis, ipsoque Rege Roderico occiso, totâ Hispania potiti sunt. Loco autem in quo castra sua primùm muniverat Tarich Saracenorum Dux, indita est appellatio Gebel Tarich, id est, mons Tarich; & hodiè corruptè *Gibaltar* appellantur. Sicut ex Roderico Toletano monet Calvisius, ad annum Christi 711. Unde etiam ipsi freto indita appellatio. *Gibaltar.*

10. Suleimano Caliphæ successit Omer ille filius Azizis, & nepos Abdelmelichi. regnavitque biennium, & mortuus est anno Christi 719. Imperante Romanis Leone Isaurico.

11. Omeri successit in Caliphatu Jezid, sive Aziz, sive Ezid, hujus nominis secundus, qui regnavit annis quatuor.

12. Successit Hascham, sive Hacem, sive Hasamus, qui regnavit años 15. vel secundùm Calvisium annos 20. Hoc Hasamo regnante, quadringenta millia Saracenorum, duce Abderama, ex Hispania per Pyrenæos montes in Galliam irruerunt: Et memorabili illo Turonensi prælio à Carolo Martello superati sunt Saraceni, cæso Abderamo, & cum eo trecentis & septuaginta quinque millibus Saracenorum. ut scribit Paulus Æmylius, lib. 2, de rebus gestis Francorum.

Sathus

Saraceni à Carolo Martello superati circa Turonis.

Sethus Calviſius ad annum Chriſti 725. & ann. 726. ex Annalibus Fuldenſibus, idem prælium commemorans, mentionem facit cæſorum Saracenorum tantummodo trecentorum & ſeptuaginta millium omiſſis reliquis quinq; millibus quæ ab Æmilio ultra iſtum numerum occiſa eſſe referuntur. Annus tunc Hagiræ erat 108. ſecundum ſupputationem Calviſii, & annus Chriſti 726. quando hanc cladem Saraceni acceperunt in campis Turonicis vincente Martello. Hanc hiſtoriam prolixè deſcriptam invenies apud Æmylium, in principio libri 2. de geſtis Francorum.

13. Hiſamo ſucceſſit in Chalipharu Walid, qui annum duntaxat unum imperavit. Vitę voluptuariæ deditus fuit, luxui & vino. Conſpiratione facta ab ipſis Arabibus interfectus eſt, & caput ejus per plateas Damaſci oſtentatum: anno Chriſti 743.

14. Succeſſit Marvan: quem excepit Jachſi, vel (ſecundum alios) Abulabas, qui mortuus eſt anno Chriſti 753. huic ſucceſſit Abugephar Elmanzur.

Urbs Bagded. Saracenorū regia. Vide cap 18. §. 5.

15. Zacuthi, apud Scaligerum, loquens de Abugephare Calipha, ait eum primum ędificare cœpiſſe urbem Bagded Joſephus Scaliger lib. 3. Canonum Iſagogicorum ait, ignoram ſibi eſſe cauſſam hujus nominis Bagded: à Zonara quidem cum imperito vulgo Babylonem vocari, eſſe autem eam urbem quæ olim Seleucia dicebatur, ſitam ad confluentes Euphratis & Tigridis. Leunclavius Bagdatim vocat, lib. 18. hiſtoriæ Muſulmanæ, & ait propinquam eſſe ruinis priſcæ Babylonis. Et Tigrim fluvium hanc novam Babylonem ſive Bagdatim, interluere, ſicut olim veteris Babylonis urbem interluebat Euphrates: Et non procul infra Babylonem hodiernam, ſive Bagdatim, hęc inter ſe flumina commiſceri. Quibusdam ſcriptoribus urbs ea Baldac dicitur.

16. Regnavit Abugephar, (qui & Habdalla dictus eſt, quaſi, Dei ſervus) tempore Conſtantini Copronymi Imperatoris Romanorum, & mortuus eſt anno Chriſti 775. Succedit Abugephari filius Mahdi, qui regnavit annos decem.

17. Hujus Mahdi Caliphæ filius Aharun Ereſchid, qui Græcis ſcriptoribus Aaron dicitur, Leunclavio Harone reſides. Caliphatus poteſtatem, mortuo Patre, ſuſcepit anno Chriſti 785. vel ſecundum alios, anno 786. regnavit annos 23. vel ſaltem 22. Romanum Imperium in Oriente obtinentibus Irene ejuſque filio Conſtantino, & poſt hos Nicephoro. In Occidente autem rerum potiente Carolo Magno.

Irenes Imperatricis crudelitas in filium.

18. Irene filium ſuum Conſtantinum crudeliter excęcavit, adeò ut poſt paucos dies, mortuo Conſtantino, Irene jam ſola rerum potiretur, anno Chriſti 797. Tunc, ut refert Zonaras, Sol per dies ſeptendecim non ſplenduit. Cedrenus tantas coñemorat exſtitiſſe tenebras, ut naves quoque in curſu ſuo aberraverint, ὥστε ἡ τὰ πλοῖα πλανᾶσθαι. Cum autem Irene legatos ad ducem quendam Saracenum Abdelmelichum, regiones Cappadociç depopulantem, pacem petitum miſiſſet, anno Chriſti 798. Abdelmelich (quem quidam Abimelechum vocant) aſſentiri noluit, & muneribus quç ab Irene offerebantur, neglectis, in hæc verba legatis reſpondit; Cum proterva furenteque femină, quæ ſuo cum filio pacem colere non potuit, quonam modo pacem ipſe conſtituam? Hoc ſub Aaronis Caliphatu acciditſe referunt Joannes Leunclavius, lib. 1. hiſtor. Muſulmanæ & Calviſius ad añum Chriſti 798. Irenen autem in ordinem redegit & ab Imperio depoſuit Nicephorus Patricius, eique in Imperio ſucceſſit, anno Chriſti 802. Imperavit autem Nicephorus annos octo, menſes novem.

19. Scribit Joannes Leunclavius, Aaronem Chalipham, tempore Nicephori Imperatoris, in Græcorum provincias irruiſſe, maximiſque damnis eas affeciſſe. Nam conſtat, (inquit Leunclavius) Aaronem cum trecentis millibus Romaniam ingreſſum, nominatim Tyanis, & aliis in urbibus ædes impietati Muhammeticæ dicatas condidiſſe. Præterea cum aliorum tum Symeonis noſtri [*officiorum magiſtri*] commemorant hiſtoriæ, Nicephorum infelici conatu adverſus Arabes in Phrygiam duxiſſe copias: commiſſoque prælio, multis amiſſis ſuperatum fuiſſe. Quin etiam, ad tam fœdas & ignominioſas eum Muhametani redegere pactiones, ut triginta millia nummûm in años ſingulos provinciarum imperii cauſſa ſe penſitaturum reciperet; in ſuum verò caput, inaudito cum dedecore, tria millia numûm, ac totidem in caput filii, [*Stauratii,*] jam Imperatoris deſignati, cenſus annui nomine conſtitueret. Hæc Leunclavius, lib. 1. hiſtoriæ Muſulmanæ.

20. Inter Aaronem iſtum Saracenorum Chalipham, & Carolum Magnum Francorum Regem, Romanorumque in Occidente Imperatorem, legati ultro citroque cum muneribus miſſi ſunt. Sicut teſtatur Regino Abbas Prumienſis, lib. 2. & ex eodem Reginone & Aventino refert Calviſius, in opere Chronologico, ad annos Chriſti 801. 806. 807.

21. Mortuus eſt Aaron Saracenorum Amiras & Chalipha, anno Chriſti 808. ut ſupputat Joſeph Scaliger, lib. 2. canonum Iſagogicorum. at Calviſius ſcribit, mortuum eſſe anno Chriſti 809. ab utroque citatur Zacuthi, qui Aaronis mortem refert ad annum Hegiræ 193. Poſt obitum Aaronis, Saraceni Africani Siciliam, & Corſicam, & Sardiniam, & aliquot Italiæ regiones, crudeliter vaſtarunt: ipſaque urbis Romæ ſuburbia deprædati ſunt. ut refert Calviſius, ad annos Chriſti 828. 829 843. 846. 852.

22. Aaroni autem ſive Harone-reſidi Caliphæ ſucceſſit Imin; & huic Mamon, anno Chriſti 813. quem excepit Mutetzam, anno Chriſti 833. cui ſucceſſit Aaron, hujus nominis ſecundus, dictus Aharun Elvvathak, anno Chriſti 841. & huic Methucal anno Chriſti 846. Poſt hunc Mutnatzar, anno Chriſti 861. quem excepit Elmuſtein, anno Chriſti 862

23. Zacuthi ad hujus tempora refert Caliphatus diviſionem, Tolone à Turcomanis conſtituto Rege Ægypti & omnis Syriæ. Leunclavius autem lib. 1. hiſtoriæ Muſulmanæ, ſcribit imperium Saracenicum ad ſummum culmen evectum eſſe ſub Harone-reſide. ſtatimque ab illo tempore lacerari cœpiſſe ac diſſipari magnum illud imperium. De cujus incremento & magnitudine hæc ſtrictim attigiſſe ſufficiat. Sequitur nunc ſecundum membrum hujus narrationis.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM-OCTAVUM.

De Imperii Saracenici diſtractione & diſſipatione.

INteſtinis ſeditionibus inter ſe cõflictati ſunt Saraceni anno Chriſti 748. & 749. Et Marvan Chaliphæ à factione Abbaſidarum Syriâ pulſus eſt, & in Ægypto occiſus, eo quod Marvan interfeciſſet Abrahamum ſacerdotem, qui erat ex poſteritate Abbaſis, ſive Abbus. ut ſcribit Zacuthi, apud Scaligerum. Calviſius ſcribit, inde diviſum eſſe Imperium Saracenorum in tres partes. & citat Miſcellam.

2. Monuimus ſuprà, Saracenos potitos eſſe Hiſpaniâ, anno Chriſti 713. Pelagius autem vir bellicoſus ex regia ſtirpe Gothorum, ſe cum aliis Hiſpanis tradiderat Saracenis: ſed dum negotiorum cauſa abeſt, filiæ ejus vis affertur à Maurorum præfecto: quam injuriam ulciſci cupiens, ad Aſturiorum montes abit, ibi quotquot Gothorum hominũ poteſt, colligit, monet & hortatur, ut ſe ex ſervitute Maurorum liberent, atq; ita ſpeciem exercitus, & equites etiam contrahit, quibus ſe utcumq; tutatur. anno Chriſti 718. Et anno ſequente Saracenicum exercitum contra eum à Moſe Saracenorum duce miſſum, montesque temere ſubeuntem magnâ clade afficit, ita ut ad viginti millia Saracenorum perierint. Ab hoc tempore Pelagius regnavit in Aſturiis. & Hiſpanorum Rex à ſuis dictus eſt. regnumque ſuum annos octodecim contra Saracenos fortiter tutatus, moritur, anno Chriſti 736. relicto ſucceſſore filio ſuo Favila: cui poſt bennium mortuo ſubſtitutus eſt Alphonſus, Pelagii gener, qui regnavit annos 19. & Saracenos multis ex urbibus pepulit. Huic ſucceſſit Frojola filius, qui cum Juzapho Saracenorum in Hiſpania Principe collatis ſignis pugnavit in Gallæciæ finibus, & inſigni victoriâ potitus eſt; cæſis hoſtium quinquaginta quatuor millibus. anno Chriſti 759. Statimque eodem anno Juzaph, ob acceptam à Frojola cladem, vilior apud ſuos factus, ab ipſis Saracenis pellitur Hiſpaniâ, cum novem annis eam obtinuiſſet ut præfectus: ſufficitur in ejus locum Abderamé, qui ſtatim ſe Miramolinum, ſive Regem Cordubæ ſcripſit, regnavitq; annis 27. atque ita Hiſpania deſiit eſſe Miramolino Babylonio vectigalis. Hæc ex Vaſæo refert Calviſius, in opere Chronologico.

Pelagius Hiſpanorum rex Chriſtianus jungit arma contra Saracenos.

Abderamus Miramolinus.

3. Vaſæus Miramolinum dixit pro Emir Elmuminin. Græcorum in hiſtoriis ſcribitur ἀμιρμούμνης, Amermumnes, ut monet Leunclavius in Onomaſtico poſteriore. De etymo autem vocabuli Emir-el muminin, diximus ſupra, cap. 15. §. 23.

Vide cap. 15. §. 23.

4. Joſephus Scaliger lib. 3. canonum Iſagogicorum, in notis in Dynaſtiam Arabum Scenitarum: Primò (inquit) duces belli, dynaſtæ, & magiſtri militiæ poſt Muhamedem pſeudoprophetam dicti ſunt Emire-el mumenin, præfecti orthodoxorum. Deinde, quia ſpecie religionis non ſolum primatum ſacerdotum Muhamedicorum, ſed & tyrannidem invaſerunt, Chaliphę, id eſt, Vicarii dici maluerunt. Primus Emir-elmumenin fuit Abubecher, quem alii Abukara corruptè vocant. Cum ab ejus ſucceſſoribus rectores in Africam & Hiſpaniam mitterentur, illi rectores aliquamdiu ſub eorum imperio regiones illas tutati ſunt, jura illis adminiſtrando; Et quamvis jus regium uſurparẽt, & eorum potentiæ nihil præter nomen regis deeſſet, tamen ut ſuſpiciones omnes novarum rerũ amolirentur, ii omnia non ſuo, ſed ipſorũ Emire-elmumenin nomine gerere profitebantur: donec palàm & ipſi Emire-elmumenin ſe dici & voluerunt, & juſſerunt, & ex Præpoſitis veri reges, aut meri tyranni facti ſunt. Unde non ſolum omnes reguli Hiſpaniæ, ſed & Africani quoq; dynaſtæ Emire-elmumenin dicti ſunt. Rex quoq; Maroci & Feſſæ hodiè poſt nomen ſuum appellationem majeſtatis apponit Emir-elmumenin. Non enim eſt nomen proprium, ut neque Francorum regum Chriſtianiſſimus, neque Hiſpanorum Catholicus. Hæc Scaliger, loco citato.

5. Diviſo autem per ſeditionem Chaliphatu, cum antea unicus eſſet ſumus Chalipha, cœperunt duo eſſe Chaliphæ, quorum alter regnabat in Bagded, quæ & Baldac & Babylon dicta eſt, alter in Ægypto. Quamvis eſſent & alii Saracenorum Principes, qui excuſſo Caliphæ jugo ſupremam regionum quarundam gubernationem ſibi rapuerint. Iſti tamen duo Principes, nempe Bagdatenſis & Ægyptius, per excellentiam dicebantur Chaliphæ, cum prius omnia Bagdatenſi ſubeſſent. Nam Chaliphæ ſedem ſuam regiam diu quidem habuerant Damaſci, poſtea verò in urbe Bagded in Choraſan, id eſt, Meſopotamia.

Diviſi Chaliphatus.

Vide cap. 17. §. 5. & §. 15.

6. Muhametis ſtudioſi æmulique (inquit Æmylius) jam inde ab initio maximam nobiliſſimamque orbis terrarum partem occuparant, hoſtes noſtri diri, ferique. ——— Unum initio habuerant ſummum virum, qui omnibus imperaret, ad quem ſumma rerum conſiliorumque rediret. Deinde, ut erat neceſſe in tam longè latéque fuſis opibus, ſeditio, eſt orta, duæque ſedes ac duo Imperatores facti. Alter Baldacenſis Chalipha, ——— alter Ægyptius vocitabatur. ——— Ex rebus ſecundis imperioque, ſuperbia negligentiaque atque inde ſocordia ſegnitieſq, orta. Tandam Caliphæ luxui dedi cœpti, hos inſtituerunt, qui Sultani ab Ægyptiis vocitantur. Romanâ enarratione procuratores ſummæ rerum dici poſſunt. Per complures ætates Saracenorum res hoc ſtatu fuerant. Hæc Paulus Æmylius, ſtatim ſub initium libri 4. de rebus geſtis Francorum.

7. Joannes Leunclavius, de Imperii Saracenici diſtractione & diminutione ſcribens, lib. 1. hiſt. Muſulm. poſtquam Chalipharum ſeriem deduxiſſet uſq; ad Aaronem illum qui Harone-reſides dictus eſt; tandem ſubjungit hæc verba: In hoc jam Harone-reſide ſcriptores hiſtoriæ Turcicæ, quos ſequimur, expoſitionem de Chalipharum ſerie ſuam claudunt: haud dubiè propterea, quod ſtatim ab illo tempore, ſicut & aliis ad ſummum rerum culmen evectis regnis uſu veniſſe videmus, ingens illud imperium fœdis bellorum civiliũ tempeſtatibus agitari, paulatimq; minores in dominatus diſtrahi cœperit: adeò quidé ut non amplius ſuum illud Islamorũ nomẽ, quod à mutua pace concordiâq; ſpecioſo ſibi titulo adrogaverant, tueri poſſent. Ideò non abs re ſcripſit Aythonus Armenius, Saracenos in Aſia regnaſſe centum nonaginta octo [198.] anſi. qui cum Turcicis non malè conveniunt: è quo-

Digitized by Google

...omputatione col'igitur, Harone-resdis ... fere ad 1180.] centesimum octogesi... n...m à migratione Muhammedis pertinet. Post ejus ergo mortem exortæ fuerunt ... magnæ discordiæ, de quibus Aythenus loquitur, inter Saracenos: ita quidem ut Soldani & alii terrarum Principes, qui tenebantur obedire Chaliphæ, rebelles in ipsum fieri cœperint; ob quam causam Saracenorum potestas plurimũ deminuta fuerit. Prorsus huic consentanea Cedrinus scripsit, Saracenorum potentiam ad eas excrevisse vires, non tantum ut Persidem, Mediam, Babylonem, cum Assyriorum regno potirentur: sed cum his & Ægyptum, & Lybiam, & magnam Europæ partem conjungerent. Verum, inquit, ubi diversis temporibus seditiones inter se mutuas occepissent, & unum illud ac maximum imperium, in plures fuisset discerptũ partes: alium Hispania principem alium Lybia, rursus alium Ægyptus, alium Babylon, alium denique regem Persis accepit. Idem Principes inter se nullo cohærebant mutuæ vinculo concordiæ, sed finitimi bellis in finitimos concitatis, arma sibi invicem inferebant. Hactenus Cedrinus. Igitur hinc factum, ut qui prius è remotissimis ad Orientem Solem regionibus, terrâ marique profecti, non utramq; duntaxat Asiam, & Africam invaserant; sed etiam versus occidentem, ad extremas id temporis habitas Gades, Herculeasq; columnas penetraverant, eoq; freto transmisso majorem Hispaniæ partem sub jugum miserunt; ac transitis inde montium Pyrenæorum jugis ipsam quasi diluvio quodam innumerabilium copiarum inundaverant Galliam: conversis inde vicibus rerum, à Christianis, longè dissitas ad occidentem Solem terras incolentibus, ultro maximis expeditionibus, itidem mari terraq; susceptis, petiti profligatiq; fuerint. Quo quidem tempore peramplis Asiæ provinciis exuti, vel exstirpari radicitus, vel pristinas ad solitudines Arabiæ rejici, deleto Muhameticorũ imperio, potuissent: ni fatales Occidentalium domi suæ dissensiones, Arabum successoribus Turcis, jam Musulmanâ superstitione imbutis, ad erepta Muhametanis recuperanda præbuissent animos; & quo minus oppugnatis in Asia nostris auxilia submitterentur, impediissent. Hæc Leunclavius, loco citato.

Transitus ad historiam belli sacri.

8. Per expeditiones illas à Christianis occidentalibus contra Muhamedanos Orientis incolas susceptas, intelligit Leunclavius bellũ illud quod sacrum dicitur. De quo bello copiosè scripsit *Wilhelmus Episcopus Tyri*, in sua historia regni Hierosolymitani. Accedunt *Jacobus de Vitriaco*, in sua historia Hierosolymitana; & *Albertus Aquensis*, in expeditione Hierosolymitana. & alii. Inter quos belli hujus initia, progressum, exitum, prolixè descripsit *Paulus Æmylius*, in sua historia de rebus gestis Francorum, lib. 4. & 5. & 6. & 7. & 8. Scripsit etiam de occasione illius belli sacri, rebusq; in eo gestis *Otto Frisingensis*, in suo Chronico, lib. 7. & lib. 1. de rebus gestis Friderici primi Imperatoris. Et nuper ex *Wilhelmo Tyrio*; & ex *Benedicto de Acoltu Aretino*, eandem historiam græco sermone scripsit *Tvo Duchatius*, natione Gallus, distributo opere in quatuor *διηγέσεις*, id est, narrationes, quarum singulæ in capita dividuntur. Nonulla etiam huc spectantia lector inveniet in historia *Niceta Choniatæ*, & apud *Nicephorum Gregoram*, hist. lib. 4. & apud *Joannem Leunclavium*, lib. 1. hist. Musulmanæ, & apud *Josephum Scaligerum*, lib. 2. canonum Isagogicorum, in epitome Chronici *Abrahami Zacuthi*, scriptoris Saraceni, & apud alios. Summa sequar fastigia rerum.

CAPVT DECIMVM-NONVM.

De origine gentis, initiisque potentiæ Turcarum.

Leonicus Chalcocondylas, lib. 1. historiæ suæ de Rebus Turcicis, ait nomen Turcorum significare homines qui agrestiorem sequuntur vitæ rationem, instat Nomadum, & maximam vitę partem in eo genere consumunt. Et enumeratis variis de Turcorum origine sententiis, ipse in eam concedit, quæ Turcos ex Scythis oriundos asserit: & hanc sententiam confirmat etiam ex consonantia linguæ & simili quotidianæ vitæ usu, Turcorum inferiorem Asiæ regionem Lydiam, Cariam, Phrygiam, & Cappadociam incolentium, & Scytharum degentium in ea regione quę inter Tanaim & Sarmatiam excurrit. Et Joañes Leunclavius in suis Onomasticis, quæ subjunxit historiæ Musulmanæ, ait Turgmen esse idem nomen cum Turg, & Turc, & Zurk, & Turcman, & significare eum qui Nomadum more vivit.

Nomades.

2. Nomades, id est, Pastoritii homines, veteribus Græcis dicti sunt illi populi, qui absq; fixis domiciliis, quærendorum pascuorum causa hinc inde cum familiis, armentis, & gregibus obvagabantur; vitam agentes pastoritiam. Et dicti sunt *νομάδες*, à *νέμομαι* pascor, & *νομὴ* pascuum, pastio. Tales fuerunt quidam in Africa, *νομάδες Λίβυες*, de quibus scripsit Herodotus lib. 4. sive, in Melpomene, cap. 186. & aliquot sequentibus capitibus. De eisdem cecinit Virgilius, lib. 3. Georgicon:

Quid tibi pastores Lybiæ, quid pascua versu
Prosequar, & raris habitata mapalia tectis?
Sæpe diem noctemque, & totum ex ordine mensem
Pascitur, itque pecus longa in diserta sine ullis
Hospitiis; tantum campi jacet. Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectumque, laremque,
Armaque, Amiclæumque canem, Cressamque pharetram.

Et in Æneide, lib. 4.

Te propter Lybicæ gentes, Nomadumque tyranni
Odere.

Fuerunt & Nomades Asiatici, de gente Persica, qui Sagartii appellabantur, *νομάδες ἀνθρωποι Σαγάρτιοι καλούμενοι*. de quibus & eorum pugnandi more, scripsit Herodotus in Polymnia, sive lib. 7. historiar. capite 85. Alii etiam in Asia erant Nomades Scythæ, de quibus meminit Herodotus in Clio, sive lib. 1. historiarum, capite 16.

3 Inter

3. Inter populos, qui ſuo ſeculo trans Tanaim fluvium habitabant, commemorat Herodotus populum quendam qui Τύρκαι Iyrcæ vocabantur, erantque Thyſſagetis vicini, & ex venatu, ſicut Thyſſagetæ, victitabant. lib. 4. hiſt. cap. 22. Hos Leunclavius, in priore Onomaſtico, in voce Jurchi, ait eſſe eoſdem quos nunc Turcas & Turcos dicimus; & ipſorum more Zurkos, aut Tzurucos, litera I. per Z vel Tz, fortius expreſſa. Vocabulum verò Zurki vel Tzurki, ait ſignificare ipſorum linguâ prorſus id quod græcum Nomades. Et fuiſſe olim Turcos tales, & eſſe in Anatolia paſſim hodieque Turcomanleros. Addit etiam nunc moleſtè ferre Oſmaneos milites & aulicos, ſi quis eos Turcos, ſeu ruſticos, appellet. Et in ipſorum comœdiis ſemper introduci aliquem Turcum, aut Turcman, velut ruſticum.

4. Refert ex hiſtoria Miſcella Sethus Calviſius, anno Chriſti 626. Heraclium Imperatorem, contra Perſas proficiſcentem, evocaſſe Turcos, apertis portis Caſpiis, eorumque quadraginta millia conduxiſſe, & ſuo exercitui junxiſſe, & Perſiam longè latéque vaſtaſſe. Sed Otto Epiſcopus Friſingenſis, in ſuo Chronico, lib. 5. cap. 9. Evocationem Turcorum ab Heraclio factam eſſe dicit contra Agarenos, poſt confectum bellum Perſicum. Et ait Heraclium non rectè feciſſe, educendo gentem crudeliſſimam, quam etiam gentilis homo Alexander magnus, ob immanitatem eorum, ſuper mare Caſpium incluſerat. Rurſum eadem gens Scythica, Turci, portis Caſpiis egreſſi, Jberiam vaſtarunt, & cum Saracenis ancipiti Marte congreſſi, ad ſua redierunt, anno Domini ſeptingenteſimo ſexageſimo quarto, Romani Imperii ſceptrum gerente Conſtantino Copronymo, ut ex eadem Miſcella adnotat Calviſius. Iberię autem incolę olim Jberes, nunc Curggini vel Georgiani appellantur, ut monet Leunclavius, ſub initium lib. 1. hiſt. Muſulm. Poſtea (eodem referente Leunclavio) ulterius in Armeniam, ad Araxim fluvium progreſſi Turci, ſuas ibi ſedes, nec dum priſcis Nomadum moribus exutis, habuerunt: donec Imperium Conſtantinopolitanum obtinente Romano Argyro, circa annum Chriſti trigeſimum ultra milleſimum [1030] à quodam Perſarum Rege, Saracenicæ originis, quem Turci Machmutem Subictigenem, alii Muchumetem Imbraëlis filium vocant, muneribus & añonis ad belli ſocietatem adverſus Indos & Bagdatinum Principem pellecti; Araxe tranſito, Perſidem Togra Selzuccio (id eſt, de gente Selzuccia nato) duce, qui Græcis Ταγγρολιπὶξ μανάλης dicitur, intrarunt. Et mox ipſo Perſarum regno potiti ſunt.

Gurgiani.

5. Id verò qua occaſione, & quemadmodum evenerit, narratur à Zonara, tom 3. Annal. in Imperio Conſtantini Monomachi, & Leunclavio, lib. 1. hiſt. Muſulm. qui tamen aliquantulum inter ſe diſſentiunt de tempore hujus expeditionis; Zonara eam referente ad tempus illud quo Cõſtantinopoli imperabat Baſilius Porphyrogenitus, Leunclavio autem ad Imperium Romani Argyri, qui, triennio poſt Baſilii illius obitum interjecto, Imperium adeptus eſt.

6. Poſt magni Alexandri mortem, Macedonibus inter ſe dimicantibus, Perſæ regnum ſuũ recuperarunt, & longo poſt tempore, à Saracenis victi; circa añum Dominicæ incarnationis 632. illud amiſerunt. Saracenis autem in factiones diviſis, Muchumetes Subictigenes Jmbraëlis filius, Perſiæ & Mediæ Rex, ſuſcepto contra Indos & Babylonios bello, Turcos adſciſcit ſibi auxiliares, patefacto illis tranſitu pontis, quem Araxi fluvio impoſitum, turribuſque & militari præſidio munitum tenebat. Devicto autem Paſſafirio Arabum Babyloniorum Principe, cum in regionem ſuam redeundi poteſtatem fieri ſibi peterent, nec annueret Muchumetes Perſarum Rex, cupiens eorum operâ uti etiam in bello adverſus Indos, Turci autem, ponte Araxis intercluſo, reverti ad ſua non poſſent, & tamen Muchumeti in bello Indico militare conſtanter recuſarent, montes occupant, indeque Saracenos infeſtant, ſeq; armis tutantur, & confluentibus ad eos multis facinoroſis qui maleficii cauſa mortis ſupplicium metuebant, itemq; mancipiis, & quotquot agendis prædis inhiabant, & qui Muchumetis Regis metu vel odio rebus novis ſtudebant; commiſſum eſt prælium inprimis terribile, in quo multi utrinq; ceciderunt, ac in ipſis Muchumetes etiam ipſe periit. Atque ita Tangrolipix victor Sultanus ſeu Rex Perſidis ſalutatus eſt; dejectis Imperio Saracenis. Et moriens idem regnum filio ſuo Axani reliquit id nomen Ax-han, regem ſeu Principem album ſignificat.]

De regno Perſia Krantzii narratio Vide cap. 22. §. 1.

7. Fuit autem ipſe Tangrolipix filius Mikeilis. frater quidam hujus Mikeilis (vel ſecundum Zonaram, ipſius Tangrolipicis) genuit Cutlumuſen (fortunatum hoc Moyſen ſignificat,) & Abimelechum. Cutlumuſes cum quinq; ſuis filiis contra Tangrolipicem inimicitias exercuit. Neq; morte Tangrolipicis exſtinctę ſunt eę inimicitiæ, ſed etiam adverſus Tangrolipicis filium Sultanem Axanem bellum commoverunt, deque ſummo Imperio cum eo contenderunt. Cumq; manus jam conſerturi exercitus eſſent; delata res ad Chalipham fuit, qui apud ipſos (verbis utor Leunclavii) honore divino quodã colitur. Is ſtatim omni faſtu & conſuetudine neglectã, qua licitum ei non erat è domicilio ſuo prodire, magnâ ſe velocitate ad locum illum, jamq; concurſuras ad acies, contulit: quas inter medius ipſe conſiſtens, pacé velut arbiter inter ipſos cõſtituit. Et his conditionibus facta tranſactio eſt; ut Perſidi Sultanus Axan imperaret, quemadmodum & Pater ejus Tangrolipix hanc obtinuiſſet: Cutlumuſes autem ejuſq; liberi, acceptis à Sultano copiis & auxiliis, Romanorum ditionem ſui juris efficerent. Itaq; tranſactionis hujus vigore deinceps occupata Romania fuit à Cutlumuſis filiis, quos inter principe loco fuit Suleimanes (Cutlumuſis filius) qui magnam Aſiæ minoris partem occupavit: & Gothofredo Bullionæo aliiſque Chriſtianis Occidentalibus in Aſia minore ſe oppoſuit. Multa etiam in Syria Turci illi Cutlumuſæi Saracenis Ægyptiis ademerunt, ſibique ſubjecerunt.

CAPVT VIGESIMVM.

De bello ſacro, & de Mamluchis.

Hieroſolyma inter tot rerum temporumque fluctus, variis motibus agitata, modo Baldacenſibus Chaliphis, modo Ægyptiis, modo Turcarum Imperatoribus parebant, graviore indies ſervitute.

Petrus Ambianenſis.

2. Petrus ex nobilitate Ambianenſi, puer literis imbutus, ubi ætas patiens laborum fuit, rei militari deditus, vir effectus, eremo ſe dicavit. Aliquanto poſt peregrinationem ſuſcepit in Syriam, & perveniens Hieroſolyma, didicit ex Simone Patriarcha Hieroſolymitano, quam atroci barbarorum jugo premerentur, & quam dira paterentur illic Chriſtiani. Et è re viſum eſt Patriarcham Petro literas ad Romanum Pontificem dare quibus opem Chriſtianorũ occidentalium imploraret. Quibus acceptis literis, & auditoPetro, Urbanus, hujus nominis ſecũdus, Papa Romanus, Concilium Claromontem Arvenorum in Galliâ indixit. Confluxerunt illuc ad præſtitutum diem proceres, legatique, ac ſummi undique viri: anno Chriſti milleſimo nonageſimo quinto [1095.] & unanimi conſenſu decreta eſt expeditio pro recuperandis Hieroſolymis & terra ſancta. Dimiſſiq; in ſuas quiſque diœceſes Epiſcopi, ut popularium Ducumq; animos oratione ad arma ſacra capienda in ſacris concionibus incitarent.

Pibanus 2. pp. Rom.

Concilium Claromontanum.

Summi duces in prima expeditione belli ſacri.

3. Summi in eo bello duces erant Hugo magnus, Philippi primi Francorum Regis frater; & Gothofredus, Euſtathii Bononiæ Belgicæ comitis filius Dux Bullionæus, idemque Dux Lotharingiæ: ejuſque duo fratres Euſtathius & Balduinus: item duo Roberti, alter Normanniæ Dux, Gulielmi ex illa gente primi Anglorum regis filius, & Guliel. mi Rufi Anglorum Regis frater, alter Flandriæ comes: & Raymundus Toloſatium, & Stephanus Bleſenſium Carnutumq; comites, Rainbaldus comes Auracicenſis, Hugo comes de Sancto Paulo, & Boamundus ſeu Bohemundus princeps Tarentinus, & Tancredus, Boamundi vel, ut alii ſcribunt, Rogerii (qui Boamundi frater erat, licet non uterinus) Ducis Apuli ex ſorore nepos; & Ademarus Epiſcopus Podienſis, qui Urbani Papæ ad id bellum legatus fuit. Alios etiam viros illuſtres nominant Wilelmus Tyrius, hiſtor. lib. primo, cap. 17. & Albertus Aquenſis, lib. 2. expeditionis Hieroſolymitanæ. & Antonius Florentinus, hiſtoriarum parte ſecunda, titulo decimo ſexto, capitulo decimo tertio. Et Yvo Duchatius, narratione prima, cap. 5.

Numerus militum.

4. Hi tranſmiſſo Boſphoro, prope Chalcedonem in Aſia copias recenſuere, anno Chriſti milleſimo nonageſimo ſeptimo, & inito numero inventa ſunt in illo exercitu peditũ ſexcenta millia, & equitum loricatorum centum millia, præter impedimenta, ubi erant clerici & mulieres. ut teſtantur Paulus Æmylius, lib. 4. de geſtis Francorum. & Antonius Florentinus, hiſt. part. 2. tit. 16. cap. 13. §. 2. Wilelmus autem Tyri Epiſcopus, in fine libri ſecundi ſuę hiſtorię, dinumerationem hanc factam eſſe ait ante Nicænam urbem, ubi (inquit) recenſito legionum numero, inventi ſunt habere *peditum promiſcui ſexũs ſexcenta millia: equitum verò loricatorum centum millia.* Hi Nicæam urbem eodem anno & totam Ciliciam Solimanno Turco Cutlumuſis filio eripiunt. Devicto aliquot præliis Solymano, qui ad Sultanum Perſiæ confugiens auxilia ab eo adverſus Chriſtianos illos Europæos petiit & impetravit.

Nicæa capitur.

Solyman Cutlumuſius ſuperatur.

5. Interea Chriſtiani progrediuntur, & Antiochiam Syriæ eodem anno obſident: eandem año ſequente capiũt, die tertio Junii, feria quinta. Duraverat ea obſidio menſes octo. Tertiâ autem poſt captam Antiochiam die, Turci è Perſia, duce Corbagath (qui Æmylio Corroboranus aliis Curbaran, & quibuſdam Corbanan dicitur,) cum infinitis copiis veniunt obſidionem ſoluturi, & noſtros in capta urbe commeatu vacua rurſum obſident, graviſſima fame coacti noſtri, & deſperato forinſecus auxilio, eruptionem faciunt, & comiſſo prælio hoſtem vincunt, die 28. Junii, año ab incarnatione Domini milleſimo nonageſimo octavo. Cecidiſſe feruntur in eo prælio hoſtium ultra centena millia, noſtrorum autem quatuor millia.

Antiochia capitur.

Turcarum Perſicorum ſtrages.

6. Profecti deinde Hieroſolymam, eam obſidione cinxerunt, tandemque ceperunt, anno Chriſti milleſimo nonageſimo nono 1099.] die 16. Julii, feria 6. Primus murum occupavit Godefridus dux, ſequuti ſunt reliqui cum militibus, & internecione occiderunt Saracenos. mox die 22. Julii principes unanimi conſenſu Godefridum elegerunt Hieroſolymorum regem. Quem Yvo Duchatius eximiis ſupra Alexandrum Macedonem laudibus effert, narratione quarta, c. 15. Poſt quinque autem hebdomadas, cum Amiras Ægypti cognoviſſet Hieroſolymam eſſe captam, magnum exercitum eduxit Aſcalonem uſque: ſed Gothefridus relicto Hieroſolymis præſidio ipſi obviam proficiſcitur, & clariſſimam victoriam reportat die 12. Auguſti feria 6. ubi Robertus Normanniæ dux ducem hoſtium occidiſſe perhibetur. Æmilius refert, cæſa fuiſſe hoſtium plus centum millia. & prædam tantam partam, quanta non ante, ſi omnia hujus belli priora prælia in unum conferantur.

Hieruſalem capitur.

Godefridus Rex Hieroſolymorum.

Saracenorum Ægyptiorum ſtrages.

7. Bohemundo datus principatus Antiochiæ. Balduinus Godefridi frater Edeſſam & Samoſatum trans Euphratem obtinuit. Taucredo Godefridus dedit comitatum Tiberiadis. Poſtea Chriſtiani Latini arma circumferentes, etiam oram Paleſtinæ maritimam, in poteſtatem redegerunt: mariſq; poſſeſſione parta, multiſq; vicinis oppidis & regionibus partim è Turcica, partim è Saracenica dominatione ereptis, longè latéque imperarunt, à mari mediterraneo trans Euphratem porrecto imperio.

Ducibus decimæ tributa.

Chriſtianorum latinorum in Syria Imperium.

8. Poſt primam, quam commemoravimus, expeditionem, Hugo magnus, in Galliâ reverſus, novas copias ingentes ex Europa in Aſiam duxit, comitantibus illum præclaris aliquot Ducibus & Comitibus. Sed à Turcis in Aſia minore circumventi ſunt, proditione, ut fertur, Alexii Græcorum Imperatoris, & ex illis copiis quinquaginta ferme millia deſiderata. Hugo elapſus morbo deceſſit in Cilicia; Tarſi ſepultus in æde Pauli. Reliquiæ exercitus in Syriâ pervenerunt.

Nova Hugonis magni expeditio infelix.

9. Deinde

Alia expeditiones.

9. Deinde anno Christi 1147. hortatu Eugenii tertii Papæ Romani, Conradus tertius Imperator, cum exercitu (ut quidam perhibent) ducentorum millium, in quo ad septuaginta millia erant equitum cataphractorum, in Asiam profectus est. Et suasu Bernardi Abbatis Claravallensis, eodem año, Ludovicus hujus nominis septimus, Francorum Rex cum ingentibus copiis ad idem sacrum bellum se contulit. Wilelmus autem Tyri Episcopus, historiæ suæ de bello sacro & regno Hierosolymitano, lib. 16. cap. 19. de eisdem exercitibus scribens; Nam (inquit) ut constanter asserunt qui in eadem expeditione præsentes fuerunt, in solo domini Imperatoris comitatu, ad septuaginta millia fuerunt loricatorum, exceptis peditibus, parvulis & mulieribus, & equitibus levis armaturæ. In exercitu verò domini Regis Francorum, virorum fortium loricis utentium numerus, ad septuaginta millia, excepta classe secunda, æstimabatur. Quibus si propitia fuisset Domini gratia, universas Orientis provincias nomini potuissent Christiano subjecisse. Sed eorum, ex occulto, justo tamen judicio, sprevit famulatum Dominus; nec habuit acceptum munus, quod indignis fortasse offerebant manibus. Hæc Wilelmus Tyrius. Rursus eodem seculo, Fridericus Ænobarbus seu Barbarossa Imperator, nobilissimo validissimoq; cum exercitu ex Germania signa movit, Asiam versus, anno Christi 1189. Mox ad eandem sacram militiam magnos exercitus duxerunt Philippus, cognomento Augustus, Francorum Rex, & Richardus Angliæ Rex. Post hæc anno Domini 1227. expeditio ingens ex universa Europa in Palestinam suscepta est. Ex sola Anglia sexaginta hominum millia se itineri commiserunt. Et anno proximè sequuto Fridericus, hujus nominis secundus, Imperator, Ptolemaidem cum exercitu pervenit.

Vide lib. 3. cap. 30. §. 3.

10. Hierosolyma, quæ Saladinus Saracenus Ægyptiorum Sultanus Christianis ademerat anno Christi 1189. Recuperavit Fridericus Imperator, anno Christi 1229. Post hæc Ludovicus 9. Francorum Rex, pervenit in Ægyptum cum exercitu, anno Christi 1249. & quinquennium in Oriente egit. hic ille est quem sanctum Ludovicum vocant.

Christiani à Muhammedanis vincuntur & Syriam amittunt.

11. Postea tamen Christiani illas regiones amiserunt. Et Helpis Sultanus Ægyptius Tripolim, quam adhuc Christiani obtinebant, eis ademit, anno Christi 1288. (quidam scribunt expugnatum esse hoc año Tripolim à Sultano Babyloniæ Melech Messor.) Et tandem expugnatâ Ptolemaïde à Melesaite Sultano Ægyptio, (quidam scribunt, captam esse à Seraphe Sultano Babyloniæ) anno Christi, 1291. Syria penitus amissa est. De hac clade loquens Æmylius, ait, Hic finis sacri belli statui potest. Nomen quidem mansit; ferrum aliis bellis strictum. l. 8. de rebus gestis Francorum.

12. De hujus belli initiis scribens Calvisius ad annum Christi 1096. In Galliis, inquit, cum convenissent, qui expeditionem sanctam in Palæstinam suscipere volebant; Papa eos jussit ex rubra lana crucem facere, & humeris affigere. Fuit autem innumerabilis multitudo, qui hoc & sequentibus añis Palæstinam versus profecti sunt. Wilhelmus Malmesburiensis, qui tum vixit, putat si in una summa computentur, fuisse ad sexagies centena millia. Hæc Calvisius. His adde numerosos illos exercitus qui postea in Asiâ & Ægyptum ducebantur, & cogita quanta hominum strages edita sit illo bello. Nam perpauci domum reversi sunt, aut illic consenuerunt.

Crux ex lana rubra.

Innumerabilis Christianorum multitudo bello sacro consumpta est.

13. De Mamelucis dicebamus (supra cap. 15. §. 17. & §. 18. & §. 9.) eos ex Circassis à Sultano Ægyptio coëmptos Muhammedanam superstitionem didicisse, & Sultano militasse. Quidam à Melech Sala, alii à Saladino Sultano initium repetunt hujus commercii. Utut sit, ipsi tandem Mameluchi regnum ad se traxerunt. Nam Elmutam Sultanus Ægypti, conjuratione à Turcomanis illis sive Mameluchis in eum facta, confugit in turrim ligneam, quę cum igne à Mameluchis subjecto arderet, pręcipitem in proximum confluentem se dedit, semi-ustulatus. Atque ita igne & aquâ periit, anno Christi 1224. Ei suffectus est unus ex Turcomanis sive Mameluchis, Azeddin-ibik. Ab eo tempore servi illi in Ægypto rerum potiri cœpere, ut scribit Zacuthi, apud Scaligerum lib. 2. can. Isag. & apud Calvisium, anno Christi 1224.

Mamluchi potiti Ægypti & Syriæ imperio.

14. Finito autem bello sacro, Syriam simul cum Ægypto obtinuerunt Mameluchi. Eorumque imperium evertit Selymus Turcorum Imperator, qui Syriam illis ademit, occiso in prælio Sultano eorum cui nomen erat Campson Gauris, anno Christi 1516. & Ægyptum totumque ipsorum imperium in potestatem redegit, anno Christi 1517. Profligato eorum exercitu, captoq;, &, in ipsa Ægypti urbe regia, reste suspenso Sultano Tomambaio, quem in defuncti Campsonis locum suffecerant Mameluchi. Expeditionem illam & victorias Selymi prolixè descriptas inveniet lector, apud Joañem Leunclavium, lib. 17. hist. Musulmanæ. Et in Annalibus Turcicis. Sic penitùs concidit Saracenorum in Oriente imperium.

Mamlucorum imperium occupat Selymus Turcarum princeps.

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

De rerum Christianarum statu in Europa, tempore belli sacri Asiatici, aliisque bellis, obtentu religionis, à Romana sede suscitatis, & de Concilio Lateranensi sub Innocentio Papa III. Item de multis corruptelis, variisq; Monachorum ordinibus, & de persequutione Valdensium sub titulo etiam belli sacri. Item de periodo Imperii Saracenici in Oriente.

DUm in Asia gereretur bellum illud sacrum, à Christianis Latinis adversus Muhammedanos Turcas & Saracenos, Europa etiam intestinis bellis ardebat, dimicâtibus inter se Christianis. Præcipue funesto illo & diuturno bello inter Germanos Romanorum Imperatores & Pontifices Romanos, de Episcoporũ investitura, & de regno Neapolitano & Siculo, deq; Imperii ipsius jure & suprema auctoritate, quam sibi Romani Pontifices arrogabant, dandique & auferendi Imperii se penes arbitrium plenamq; potestatem esse jactitabant. Hoc bellum Pontificium dictum est. Qui Pontificum partes sequebâtur, Guelfi dicti sunt; Cęsariani verò appellati

Bellum Pontificum inter Guelphos & Gibellinos.

ſunt Gibellini. (utriuſque nomenclaturæ originem invenies apud Æmylium lib.7. de geſtis Francorum, in Ludovico 9.) Otto Friſingenſis ſcribens de belli hujus origine, ex diſcordia illa orta, inter Henricum quartum Imperatorem, & Hildebrandum, dictum Gregorium ſeptimum Papam, qui Henricum excommunicavit & regno privavit; ait nunquam antea à quoquam Pontifice hujuſmodi aliquid factum eſſe. lib.6. Chron. cap. 35. Deinde calamitates & miſerias inde natas deplorans, ſequente capite; Quanta autem (inquit) mala, quot bella bellorumque diſcrimina inde ſubſecuta ſint, quoties miſera Roma obſeſſa, capta, vaſtata, quod Papa ſuper Papam, ſicut Rex ſuper Regem poſitus fuerit, tædet memorare. Denique tot mala, tot ſchiſmata, tot tam animarum, quam corporum pericula, hujus tempeſtatis turbo involvit, ut ſolus ex perſecutionis immanitate, ac temporis diuturnitate, ad humanę miſeriæ infelicitatem ſufficeret comprobandam. Hæc Otto Epiſcopus Friſingenſis, in ſuo Chronico, lib.5. cap.36.

Antichriſtus. 2. Theſſ.2.

2. Cogitent pii, prudentes, & æqui rerum æſtimatores, annon tunc homo ille peccati, filius perditionis, ille exlex, ab Apoſtolo prædictus, palàm ſe extulerit ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei tanquam Deus ſederet, præ ſe ferens ſe eſſe Deum. Tunc Papa Romanus omnes placitis ſuis non obedientes clamabat reos eſſe ſceleris idololatriæ; ut patet ex Gregorii ſeptimi verbis in ſynodo Romana, contra Henricum Imperatorem, anno Domini 1080. Imperatores & Reges, alioſque Principes, conſiliis ejus parum opportunos, Papa Romanus pro ſua libidine excommunicabat, exauctorabat, & eorum ſubditos à juramento fidelitatis abſolvebat, & ſanguinarias adverſus eos conjurationes & bella concitabat. Et quos armis domeſticis invictos comperiebat, eos procul in Aſiam, partim immodicis indulgentiarum pollicitationibus, partim propoſitis excommunicationis terroribus permotos ablegabat.

3. Abbas Uſpergenſis in ſuo Chronico, in annis Friderici II. Imperatoris, ſcribit multos, exhortationibus illis ad expeditionę Syriacam ſuſcipiendam auditis, promptiores effectos eſſe ad immaniſſima facinora & flagitia perpetranda: cum ſibi perſuaderent, ſe, per ſuſceptionem crucis militiæ illius ſacræ, innoxios futuros. Idem Abbas, in fine ejusdem Chronici, ſcribit Gregorium nonum, Papam Romanum, captatâ occaſione abſentiæ Imperatoris Friderici II. terras ejus nefariò abſtuliſſe, ſibiq; ſubegiſſe. Videantur quæ ſcripſit idem Abbas in Friderico I. qui Barbaroſſa dictus eſt, & in Henrico VI. & Philippo Imperatoribus; & inde uſque ad finem illius Chronici. Invenies Pontificum injurias, Chriſtianorum diſcordias, & paſſim, illis temporibus per Europam Occidentalem, dolos, perfidias, traditiones, incendia, bella, rapinas, latrocinia, perjuria, & his ſimilia mala, per Romanę ſedis avaritiem, vafriciem, & tyrannidem concitata. Præſertim in eis quæ ſcripſit Abbas ille de geſtis & bellis Philippi Imperatoris.

4. Et expeditionibus etiam illis Aſiaticis, obtentu pietatis hoc agebatur, ut, quantocunque Chriſtiani ſanguinis diſpendio, Eccleſiis Orientalibus ii præficerentur Epiſcopi & Patriarchæ, qui Romani Pontificis jugo colla ſubmitterent. Et hoc præcipuè argumento motum Eugenium Papam Romanum, hujus nominis tertium, anteceſſorum ſuorum exempla revolventem, animaſſe homines ad hoc bellum proſequendum; teſtis eſt Otto Friſingenſis, lib.1. de rebus geſtis Friderici I. Imper. cap. 34.

Bellum Græcum.

5. Oriente jam leges accipiente, vehementer adhuc Papæ Romani animum urebat æmulatio Conſtantinopolitana. In omnem igitur occaſionem ſubjugandæ illius Eccleſiæ intentus, opportunitatem ex inteſtinis Aulæ illius diſcordiis captavit Innocentius Papa tertius: & exercitus Latinus bello Syriaco deſtinatus, in Conſtantinopolitanos, inſtigante Papa Innocentio, verſus, urbem tandem & Imperium illud occupavit, anno Chriſti 1204. Fuſo Chriſtianorum cruore, & multis per militarem intemperiem patratis flagitiis, ut refert Nicetas Choniates, vir Senatorius, qui ipſe tunc erat Conſtantinopoli, quando à Latinis capta eſt: & hanc hiſtoriam accuratè deſcripſit. Et unus ex ducibus exercitûs Latini Balduinus Flandrię comes, Imperator Conſtantinopolitanus ſalutatus eſt, annum agens ætatis ſuæ 32. vir ab ipſo hoſte, Niceta Choniate, laudatus, ob pietatem, juſtitiam, temperantiam, & continentiam, adeò ut ne adſpectu quidem impudico mulierem intuitus ſit, quamdiu à propria uxore abfuit: & bis qualibet hebdomade veſpere proclamari fecerit, ne quis in ſuo palatio cubaret qui alienam mulierem attingeret. Refert etiam Joannes Chryſoſtomus, Epiſcopus olim Conſtantinopolitanus, ſuo tempore (id eſt, circa annum Dom. 400. regnantibus Honorio & Arcadio, Auguſtis) lege cautum atq; obſervatum eſſe, ut in regiis ſeu palatiis Imperialibus ſi quis introductam meretricem cognoſceret, vel ebrietate vel aliâ hujuſmodi turpitudine dehoneſtaretur, ultimo afficeretur ſupplicio. Et infert Chryſoſtomus, multo magis ultimas pœnas luituros, qui talia audent in conſpectu illius Regis qui ubique præſens eſt, & omnia videt. Verſus de occupata à Francis & Venetis Conſtantinopoli, hos refert Calviſius:

Balduinus Flander Imperator Conſtantinopolitanus.

Chryſoſt. in fine homil. 3. in Evangel. Joan. edit. grac. Savil. qua in latina Franciſci Aretini verſione 38 homil. 4.

Bis ſex centenus erat annus, bi quoq; binus,
Quo Conſtantini dominantur in urbe Latini.

Thomas Mauroceni Venetus, Patriarcha Conſtantinopolitanus.

6. Tunc Conſtantinopolitanis datus Patriarcha ex Veneta nobilitate Thomas Mauroceni, Balduinum Cæſarem inſignibus Auguſtalibus exornavit. Ita Eccleſia Græca in unum cum Latina coiit, Pontificiſque Romani dicto parere cœpit, inquit Paulus Æmylius, lib.6. de rebus geſtis Francorum, in quo libro bellum illud Græcum prolixè & ab ovo repetit. De eodem ſcripſit Sabellicus, propè finem libri quinti Enneadis nonæ.

Epitome hiſtoriæ belli Græci.

7. Summa eſt; Iſacium Angelum, Imperatorem Græcum, frater ipſius Alexius oculis & Imperio privavit, & Imperium ſibi ſumſit. Iſacii autem filius Alexius fugâ manus patrui evaſit; atque à quibusdam ſuorum proceribus ad Imperatorem Teutonem Philippum, (qui Irenen, Alexii hujus ſororem, Iſacii autem filiam in matrimonio ſuo habebat) alioſque Occidentis Principes, & ad Innocentium tertium Papam Romanum deductus, auxilium contra patruum Alexium, τὸν τῶν ἀρχῶν ἐβιβάσαντα, imploravit: ampla adjutoribus præmia pollicens; & fidem jurejurando dans, fore, ut ſi ipſe cum Patre Imperium recuperaret, Eccleſia Conſtantinopolitana Romanæ ſubjiceretur. Hoc & quicum comi-

Digitized by Google

comitabantur proceres jurarunt. Itaque Innocentius Pontifex Romanus admonet per oratores, per literas, duces bellicos in Asiam tendentes, Græcos ad officium hac occasione revocandos esse, ut jungantur cum Latinorum Ecclesia, ac Romanæ sedi dicto audientes sint: sic facilius Turcos Saracenosq; tolli posse. His Papę monitis, magnificisq; adolescentis Alexii pollicitationibus permoti proceres, omissis Syriacarum rerum consiliis, hoc bellum suscepere. Terra marique oppugnata Constantinopolis, fusis tyranni copiis, quibus præerat Theodorus Lascares, tyranni gener, & urbe ab Alexio tyranno genero q; ejus Lascare fuga elapsis relicta, educitur è carcere Isacius Augustus, eique Imperium & filius restituuntur. Pacta filii rata habet senex Isacius, qui intra paucos dies moritur. Constantinopolitani interim tumultuantur, quibus collatio ingentis pecuniæ Francis Venetisq; promissæ gravis visa est, solitis exigere, non pendere. In primis verò subjectionem sedi veteris Romę aversabantur. Hoc animorum motu ad arma concursum: seditionem fovit quidam Alexius Ducas, qui ob conjuncta supercilia Murtzuflus dictus fuit. Hic à tumultuantibus Cæsar salutatus, Alexio Augusto Isacii filio spiritum oppressis faucibus intercluſit. Et juventutem adversus Latinos armavit, urbemq; munivit. Facto extra urbem prælio Græci fusi, fugati, in urbem compulsi sunt. Duodeseptuaginta dies urbs acriter oppugnata est, tandemq; victoribus Latinis patuit, Murtzuflo clam fugiente. Atq; ita ex gente Gallica electus est Imperator Balduinus Flander, & ex gente Veneta Patriarcha Thomas Maurocenus, ut supra monuimus.

Balduini Imperatoris exitus. vide lib. 3 cap 30. §. 3.

8. Balduinus autem inchoato secundo Imperii sui anno, contra Valachos belligerans, insidiis circumventus est, & à Valachis captus, & Ternobum (quæ Mysiæ primaria civitas est) perductus, & in carcerem conjectus, & vinculis usq; ad collum oneratus est. Et longo tempore, nempe ultra unius anni spatium, ibi detentus est: tandemq; Joannis Valachi Mysiæ Principis jussu, eductus est ad dirum supplicium, nam Tenedia securi amputaris brachiis & tibiis, in vallem quādam præcipitatus est, ubi volucrum esca jacens, tertio demum die miserabiliter exspiravit. Refert hæc Nicetas Choniates, sub finem suorum Annalium. Vbi etiam scribit Latinos qui Constantinopolin tenebant, administrasse Rempubl. sine Imperatore annum unum, & menses quatuor: neque consensisse ut alius quispiam Imperator constitueretur, antequam de Balduini morte ipsis certò constaret. Balduino autem exstincto, Imperatorem factum esse ipsius Balduini fratrem Henricum. Quos autem Nicetas Choniates vocavit *βλάχους* Valachos, iidem Nicephoro Gregoræ dicuntur *βίλγαροι* Bulgari. Et eosdem Laonicus Chalcocondylas vocat Tryballos, & Mysios, & Dacos.

Valachi.

Concilium generale sub Innocentio Papa 3.

9. Imperante Constantinopoli Henrico, Balduini fratre, Innocentius III. Papa Romanus, exoptatam opportunitatem non negligendam ratus, pro ostentatione œcumenicæ illius, quam sibi Pontifices Romani vendicabant, præfecturæ & potentiæ, indixit synodum generalem: quæ celebrata est Romæ, præsidente memorato Innocentio Papa, anno Christi millesimo ducentesimo decimo quinto [1215.] In hac synodo præsentes in propriis personis aderant Cōstantinopolitanus & Hierosolymitanus Patriarchæ; Antiochenus autem gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vicarium Antheradensem Episcopum. Alexandrinus verò sub Saracenorum Dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germanum, ut scribit Abbas Urspergensis, in annis Ottonis quarti Imperatoris. Nempe eo tempore tres sedes Patriarchales, Constantinopolis, Antiochia, Hierosolyma Latinis parebant, & sub Romanæ sedis jugum per vim missæ erant.

Resilium Græca Ecclesia.

10. At non diu duravit ea servitus: nam anno Christi 1237. Græca Ecclesia, eique adhærentes ab obedientia Pontificis Romani planè recesserunt: hujusque rei causas gravissimas allegarunt: ut monet ex Matthæo Parisiensi Calvisius, ad illum annum, quamvis Latini Imperium Constantinopolitanum adhuc obtinerent, quo postea excussi sunt à Michaële Palæologo Imperatore Græco, anno Christi 1262. postquam eo potiti fuissent annis 58. mensibus 3. sicut ex Annalibus Suevicis, & appendice Parisiensis & Nicephoro Gregora, annotat Calvisius in opere Chronologico.

Græci recuperant Imperium Constantinopolitanum.

Imperatores Græci Nicæa regnantes.

11. Seriem verò Imperatorum, tum Græcorum qui Nicææ in Bithynia regiam sibi amissa Constantinopoli, constituerunt, (ubi etiam suos Patriarchas Græcos Romano Pontifici non obedientes habuerunt) tum etiam Latinorum qui Constantinopoli regnarunt, & restitutæ Græcis Constantinopoleos historiam, luculenter scripsit Nicephorus Gregoras. Summa huc redit: Theodorus ille Lascares, cujus superius mentionem fecimus, Romanorum Imperator à Græcis salutatus, sedem suam regiam Nicæę in Bithynia habuit, & aliquot provinciis imperavit. huic successit Joannes Ducas, qui Irenen Theodori Lascaris filiam in matrimonio habebat. Post cujus obitum imperavit ejusdem Joannis Ducæ filius Theodorus Lascares. Mortuo autem juniore isto Theodoro Lascare, Imperium accepit Comnenus Michaël Palæologus. Hic urbem Constantinopolim, pulsis Latinis, recuperavit. Balduino enim primo à Bulgaris capto & trucidato, successit ejus frater Henricus. quem excepit Jolantæ (Balduini & Henrici sororis) filius primogenitus Robertus, quo defuncto Imperium Constantinopolitanum suscepit alter Jolantæ filius, ejusdemque Roberti frater Balduinus. Regnante autem hoc posteriore Balduino, Alexius Cæsar Strategopulus, cum exercitu octingentorum Bithynorum militum, à Michaële Palæologo Imperatore Græco contra Ætolos missus, cum mandato etiam infestandi Latinos, urbem ipsam Constantinopolim, ope quorundam Græcorum ibi degentium, clam ingressus est, eamq; in suam potestatem redegit. Balduino in cymba fugam arripiente: & exercitu Latinorum in obsidione Daphnusię oppidi, ad Euxinum pontum, mille stadiis ab urbe Constantinopolitana dissiti, interim occupato. Intellectā autem urbis amissione, omnes Latini conscensis navibus, Italiam versus navigarunt, anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo secundo. Describens deinde Nicephorus Gregoras (lib. 4. suæ historiæ Romanæ) ingressum Michaëlis Palæologi Imperatoris in urbem Constantinopolim, ait non prius ingressum esse Imperatorem, quàm divina imago sacrosanctæ Deiparæ *τῆς ὁδηγητρίας* portam quam auream vocant

Imperatores Latini Constantinopolitani.

Constantinopolis in Græcorum iterum potestatem redacta, pulsis Latinis.

Superstitiosa cultus B. Virginis, & imaginum ejus.

cant

templorum encænia (tunc usitata,) cultum Sanctorum, ac pro mortuis propitiatorium, Satanæ commenta esse. His præcipuis (ait Thuanus) ac certis eorum doctrinæ capitibus alia afficta, de conjugio, resurrectione, animæ statu post mortem, & de cibis.

17. Afficta sunt ista alia ad conflandum illis odium. Vera autem belli in eos suscepti causa fuit, quod Antichristianam tyrannidem & errores sedis Romanæ averfarentur, & veraci Evangelii prædicatione populos sensim ab Antichristi obedientiâ alienarent. Atque ita meretrix illa sanguine sanctorum & sanguine Martyrum Jesu se inebriavit; & bestia illam sustulciens, cruore Christianorum madens, colore coccino rubuit, plena nominibus blasphemiæ: seduxitque incolas terræ, ut imaginem bestiæ adorarent, & non adorantes occiderentur, & ut nemo posset emere aut vendere, nisi qui haberet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus. Hic est ille Locustarum Rex, Angelus & claviger abyssi, cui ex vero nomen est Hebraicè Abaddon; Græcè autem Apollyon.

Apocal. 17.

Apocal. 13.

Apocal. 9.

18. Non solum autem in Occidente, sed etiam in Græcis Asiaticisque Ecclesiis fovebantur errores, regnabat superstitio, impietas grassabatur. In hunc igitur modum exundante eorum, qui se Christianos profitebantur, iniquitate, non mirum quod Deus, justa irâ accensus, quatuor illos angelos ad Euphratem vinctos solvi jusserit. (Apocal. 9. in tuba sexta) id est, Muhammedanos, præsertim Turcos in vicinis Euphrati regionibus, per intestinas ipsorum Muhamedanorum dissensiones, & Christianorum in Asia victorias, veluti in vinculis detentos, orbi Christiano immiserit, celeremque victoriarum cursum eis concesserit, adeò ut quamvis Saracenorum vires defecerint, Turci tamen eâdem superstitione imbuti, in eorum locum succedentes, multis Christianorum regnis, ipsoque Romanorum in Græcia & Oriente Imperio, sub jugum missis, formidabile nationibus circumpositis imperium constituerint. De cujus Imperii Turcici Osmanici auctibus antequam dicam, memor suscepti argumenti aliquid monebo de periodo Imperii Saracenici in Oriente.

Vide Patrum Commentarium in Apocal. cap. 9.

19. Tatarus Rex Chita, fratrem suum Halacho regem Irak & Mesopotamiæ constituit. Halacho igitur venit Bagded, eâque direptâ & vastatâ, Musteazem Chalipham interfecit. Ab eo tempore hactenus nullus fuit Chalipha in Bagded. Inquit Zacuthi, apud Scaligerum lib. 2. can. Isag. Hanc expeditionem & Chaliphæ hujus necem Calvisius ait evenisse anno Christi 1258. Durante adhuc bello sacro Syriaco. Ex eis etiam quæ ibidem & prius ad annum Christi 1253. & postea ad annum Christi 1260. annotat Calvisius, apparet Tatarum hunc Halach fuisse religione Christianum.

Periodus Chaliphatûs Babylonii.

29. De Saracenico in Ægypto & Syria Regno à Mamelucis occupato, ejusdemque per Selymum Turcam eversione, supra dictum est pro instituti nostri ratione, in fine præcedentis capitis.

CAPUT VIGESIMUM-SECUNDUM.

De Imperio Turcorum Osmanico, sive Othomanico.

DE initiis potentiæ Turcicæ, & occupatâ à Turcis Perside, diximus cap. 19. hujus libri. Dicendum nunc de hodierni Turcorum Imperii Osmanici origine & incrementis. Scripsit de his Laonicus Chalcocondylas libros decem. Exstant etiam hac de re Annales Turcici, ab ipsis Turcis linguâ Turcica primùm scripti, & postea à Joanne Leunclavio, ex Gaudieri germanicâ translatione, in Latinum sermonem conversi, atque in lucem cum supplemento editi. Ejusdem argumenti luculentam historiam Musulmanicam scripsit Joannes Leunclavius. Chronica etiam Turcica collegit Philippus Lonicerus; adjectis variorum scriptorum, ut Petri Contareni, & Melchioris Soiteri, aliorumque historiis de rebus Turcicis. Seriem strictim exhibebo.

2. Circa annum Christi 1200.* (vel secundùm alios 1220.) apud Chitainos Tataros exortus humili loco Zengis quidam, (Zacuthi Gingiz vocat) Chan, id est, Princeps amplissimarum Scythiæ nationum, communibus Barbarorum suffragiis delectus fuit: & cum vicinos bello vicisset, longè latéque jam Tataris suis jura dans, in Persiam etiam, amplificandi Imperii causa, cum ingentibus copiis irrupit. Turci, qui multos jam annos Persiam tenuerant, jugum ejus pati aut fugâ sibi consulere coacti sunt. In his quidam ex Tangrolipicis familiâ oriundus Sultanus Aladines in regionem Jonan, quæ priscis Cilicia, hodiè Carmania dicitur, pervenit; novumque ibi regnum sibi condidit, quod ab urbe regia Iconio Iconiense, & à Regni conditore Aladinium dictum est: Constantinopolitanis Cæsaribus valde infensû.

Zengis Chan Tatarus.

Regnum Sultanorum Iconiensium.

3. Ex alia autem Turcorum familiâ, quæ Oguzia dicitur, Soleimanes Scachus, & ipse Tatari violentiæ cedens, cum suis migravit, inito consilio invadendæ Romaniæ, quod inaudisset iis in locis bella geri, & armis rem parari posse. Is Euphratem Fluvium ut equi natatu transmitterer, ingressus, & aquis obrutus exspiravit. Ejus filius Ertogrul, aliis Ertucules dictus, locum ab Aladine Sultano Iconiensi impetravit, in quo se cum suis sustentare posset. Unde finitimos Græcos perpetuis excursionibus & rapinis infestavit. Tandemque, cùm suis ad quinquaginta duos annos præfuisset, exemtus est rebus humanis, anno Christi 1289. Ertuculi successit filius Othman sive Osman (à quo Othmanici sive Osmanidæ hodiéque dicuntur.) Hic dissipati Imperii Aladinii magnam partem ad se traxit. Continuoque Osman Pater, ejusque filius Urchan arma in Christianos expediunt; omnia latè populantur; agros eorum occupant; multos captivos abducunt: Isnicam sive Nicæam, expugnatam Græcis eripiunt, latéque per Phrygiam & Bithyniam Imperium proferunt. Ipsa etiam Prusa, urbe opibus florente, fame domita & in potestatem redacta, quàm Othman Regni sedem constituit. Postea mortuus est Osman, anno Christi 1328. exactis in regno, quod sibi acquisiverat, annis viginti novem.

Familia Oguzia. Soleimanes Scachus.

Ertuculi.

Othman seu Osman. Vide supra, cap. 17 §. 3. ubi de hujus nominis varia pronunciatione.

Vrchanes. 4. Urchanes (sive Orchanes) Osmanis filius templa Christianorum Isnicæ seu Nicææ partim diruit, partim in Meschitas seu templa Muhametana convertit: adjunctis scholis & Xenodochiis.

Turcorum in Europam trajectus. 5. Soleimanes Bassa, Urchanis filius natu major, in Europam, vivo adhuc Patre, trajecit; ubi occupato primùm Zemenico castro, quod Chirodocastrum, id est, porcorum castrum Græcis dicitur, mox & Callipolin aliaque subjugat. Mortuus est duobus ante Patrem Urchanem mensibus, anno Christi 1358. Chalcocondylas tamen Soleimanem Patri defuncto successisse scribit, & Hadrianopolin expugnasse.

Muratet. 6. Successit in Imperio Soleimanis frater Gases Murates Chan; is multa circum oppida Christianis ademit; & Hadrianopolin sibi sedem regiam statuit. Obiit occisus à quodam Tryballo, in campo Cosobo, improvisa fraude; anno Christi 1390. Inde natum esse ajunt

Mos ducendi Legatos ad regem Turcarum. morem apud Turcos ducendi ad Sultanum Legatos, apprehensis eorum brachiis.

Bajasites Gilderun. 8. Bajasites cognomento Gilderun, id est, fulmineus, mortuo Murate (sive Amurathe) Patre, fratrem Jacupem Zelebim occidi jussit. Tunc primùm hoc genus parricidii cœptum in

Parricidii initium in familia Ottomanica. ea familia, postea in hunc usque diem mansit. Bajasites autem, paterno potitus Regno, impigrè per Asiam Europamque illud extendit. Sigismundum Hungariæ Regem (qui postea Cæsar factus) ingenti ad Nicopolin prælio superavit; multis Christianis partim ferro, partim Danubio flumine exstinctis. Constantinopolin obsidione tam arctâ, tam pertinaci, cinxit, ut non prius pax facta sit, quàm concesso Bajasitis subditis jure inhabitandi vicum unum intra ipsa Constantinopolis mœnia. Ipse tandem Gilderun', homo superbissimus, ad Ancyram Galatiæ Asiaticæ oppidum victus (anno Christi 1399.) in potestatem venit Temir Lanci, id

Temir Lancus, qui & Tamberlanes dicitur. est, Temiris Clandi, Tatari, quem corruptè Tamberlanem vocant. Hic Bajasitem in ferrea cavea circumduxit, in qua etiam mortem sibi conscivit Bajasites quadriennio post Ancyranum prælium.

Muhammed 1. 8. Gilderunis filius Sultanus Muchumetes, missis trans Danubium copiis, Valachiam vectigalem sibi reddidit, multisque aliis rebus gestis, obiit anno Christi 1422.

Muratis 2. 9. Hunc excepit filius Murates, (sive Amurathes) hujus nominis secundus, qui Thessalonicam Venetis eripuit; castella aliquot in Hungaria occupavit; & Uladislaum Hungariæ Regem, Juliani Cardinalis ab Eugenio 4. Papa Romano cum Mandatis ad eam rem missi, atque adeò ipsius Papæ Eugenii impulsu, fœdifragum, ingenti illa Varnensi pugnâ victum occidit, anno Christi 1444. Belli illius Hungarici, & cladis Varnensis, historiam scripsit Laonicus Chalcocondylas, in fine libri sexti, & in

Cladis Varnensis Fides servanda. principio libri septimi, de rebus Turcicis. Ejusdem etiam belli cladisque Varnensis historiam, in duos libros distributam, scripsit Petrus Callimachus Experiens, quam Callimachi historiam suis collectionibus inserui Philippus Lonicerus. Rursus quadriennio post cladem Varnensem, Murates Sultanus Turcicus Jancum sive Joannem Huniadem, commisso in planicie Cosovana prælio, fugavit. Quamvis in eo prælio ceciderint quadruplo plures Turci quàm Christiani.

Muhammed 2. Turci Constantinopoli potiuntur. 10. Murati successit filius Muchumetes secundus: is ipsam Constantinopolin vi cepit, anno Christi 1453. die 29. Maji. Nec multò post per Valachiam, Moldaviam, Hungariam, Peloponesum, Epirum, & Illyricum arma circumferens, in Italiam etiam Geducem Achmetem, Bassam cum exercitu misit, ibique Otranto, sive Hydrunte, Apuliæ oppido potitus est, anno Christi 1480. Mox tamen anno sequente, mortuo Muhammede Imperatore, & revocato Achmete, Itali Hydruntem recuperârunt, & præsidiarios Turcos omnes in captivitatem abduxerunt. Alii dimissos scribunt. Multa autem Hydrunte ediderat Geduces crudelitatis exemplа. Inter alia, Archiepiscopum, hominem senem, lignea serrâ dissecuit. Muhammedes autem iste qui Constantinopolin ce-

Et Trapezunte. pit, etiam aliud Græcorum in Asia Imperium, nempe Trapezuntinum (à Trapezunte civitate regia in Ponto sic dictum) evertit; & duodecim regna suæ potestati subjecit, & magnas urbes nominis Christi ducentas occupavit. Ob

Primus Turcorum Augustus. hæc primus Imperator Turcorum est appellatus, ut monet Joachimus Camerarius in suis Narrationibus Turcicis. Ubi addit mortuum esse Muhammedem hunc anno Christi 1481. & lætatos de ejus morte non hostes modò, sed & suos, ob immensam hominis crudelitatem.

Bajasites 2. 11. Muhamedis Padiscachi, id est, Imperatoris auditâ morte, itum est in factiones, contendentibus de Imperio duobus ejus filiis. Sed victor Bajasites Imperio potitus est, & fratrem Zemem ad Christianos Rhodios profugum, indeque in Franciam transvectum, è medio sustulit operâ Mustaphæ Begi, qui à Bajasite missus, sub prætextu perferendi ad Zemem expensas annuas, eum veneno necavit: avectumque secum cadaver Burusam sive Prusam Bithyniæ oppidum deportavit, ibidemque prò more monumentis avitis intulit. Filius autem ejusdem Sultani Zemis, nomine Caigubus-Scachus, aliquot ante Patris sui mortem annis, jussu Bajasitis, in arce nova Constantinopoli strangulatus est.

12. Bellum gessit Bajasites cum Sultano Misirensi sive Ægyptio, sed parum feliciter. Tandemque pax inter eos facta. Bajasites jam senex, multos habens filios, dedit operam ut Achmetes filius ei succederet. Sed alius filius Selymus, *Selymus.* cognito Patris consilio, Imperium favore Genitzarorum grandævo Patri Bajasiti invito extorsit. anno Christi 1512. Deinde Patre veneno per medicum subornatum exstincto, omnes fratres suos fratrumque filios, compressis laqueo eorum faucibus, familiari Osmanidis genere mortis, interemit.

13. Hic Selymus ingentes de Kisulbassis, id est, Sophianis Persis, Persarumque Rege Ismaële Victorias reportavit. Et Kemachen sive Camachum Armeniorum urbem, cum finitimis provinciis, in potestatem redegit. Et universam Principis Aladeulis ditionem, (in Asia etiam sitam) sub jugum misit, victo & occiso Dulgadiroglio Regionis Aladeuliæ Principe. *Excidium regni Mamelucorum.* Idem Selymus, superatis Mamelucis, Regna Syriæ & Ægypti Imperio suo adjunxit, anno Christi 1517. mortuus est ex fistula, sive cancro, pugni magnitudine in dorso exorto, anno Christi 1520. eo ipso in loco, in quo cum patre suo Bajasite ante paucos annos

conflixe-

Digitized by Google

conflixerat. Quidam peſte interfectum eſſe ſcribunt.

Selimus.

14. Selimo mortuo ſucceſſit filius Soleiman: hic imperavit annos 46. Belegradum (quod & Alba Græca dicitur, & quibusdam Taurunum) in limitibus Zirſorum (ſive Serviorum) & Hũgarorum, ad confluentes amnes, Danubium Savumque, ſitum oppidum, regni Hungarici januam & propugnaculum, cepit, anno Chriſti 1521. & anno ſequente Inſulam Rhodum in poteſtatem ſuam redegit (cujus belli Rhodii hiſtoriam prolixè tribus libris à Jacobo Fontano Brugenſi perſcriptam invenies in collectionibus Loniceri, tom. 1.) Eodem tempore miſſus eſt à Soleimanno Ferhates Baſſa, qui Alim Principem Suvaroglium, è medio tolleret, ejuſque regionem in provincię formam redigeret. Principis illius ditio Maraſſum Metropolin habebat, urbem propter Euphratem Fluvium, in Armeniæ Cappadociæq; finibus, Meſopotamiam verſus, ſitam: idemq; ſuæ regionis intra limites longè ſpatioſiſſimos Aſiæ ſuperioris campos tunc poſſidebat. Erat autem ille Alis Begus antiquo majorum ſuorum jure legitimus & indicatæ modo ditionis, & Dulgadiriæ totius, tunc à Turcis majori ex parte poſſeſſæ, Dominus & hæres, velut ex Aladeulia familia Durgadirogliorum prognatus. Hunc licet religione Muſulmanum. & Turcis fidum, neq; hoſtile quippiam ab eis ſibi metuentem, Ferhates Baſſa dolo cepit & occidit, cum quatuor filiis: ejusq; ditiones Oſmanidarum adjunxit Imperio.

Perfida crudelitas.

Mortuo Ludovico Hungariæ Rege, dijcors electio duorum Regum viã Soleimanno aperuit.

15. Poſtea Soleiman Ludovicum Hungariæ Regem, commiſſo acri prælio, fugavit: & Rex ipſe in fuga ab equo recidente in palude oppreſſus eſt, anno Chriſti 1526. Proceres Hungarici & Bohemici, de novo Rege eligendo inter ſe diſcordes, in factiones abierunt. Major pars elegit Ferdinandum Auſtriacum, Caroli quinti Imperatoris fratrem, quod duxiſſet Annam Ludovici Regis occiſi ſororem. Hic Ferdinandus anno Chriſti 1527. coronatus eſt in Bohemia Rex Bohemiæ; eodemque anno, Budæ in Hungaria, coronatus eſt Rex Hungariæ, cum profligaſſet Joannem Zepuſienſem Principem Tranſſylvanum (ſive Erdeliæ Vaivodam, ſic enim Hungaris & Turcis appellatur Princeps Tranſſylvaniæ) quem altera factio in regem elegerat. Tranſſylvanus igitur rebus deſperatis auxilia à Solymanno Turcorum Imperatore petiit, paciſcens cum eo, ſi Rex Hungariæ conſtitueretur, ſe Vaſallum Soleimanni futurum. Atque ita per Chriſtianorum inter ſe diſcordias oblatam arripiens occaſionem Soleimannus Imperium ſuum per Hungariam ampliavit. Venit cum exercitu Budam, (regni Hungarici principem urbem) eamque, trucidato præſidio, tradit Tranſſylvano, ulteriuſque progreſſus Viennam Auſtrię obſidione cingit. Quam Philippus Comes Palatinus, Imperatoris Caroli nomine, cum valido præſidio tam ſtrenuè defendit, ut Soleimannus re infectâ, & ingruente Hieme, obſidionem ſolvere coactus ſit. Ex regionibus igitur illis cum exercitus ſui reliquiis diſcedens, Conſtantinopolin abiit. Amiſiſſe dicitur Soleiman in illa obſidione urbis Viennæ, ad octoginta millia hominum: acciderunt hæc anno Chriſti 1529.

Viennæ obſidio.

Philippi Palatini fortitudo & felix conſtantia.

16. Reverſus poſtea cum ingentibus copiis Soleiman, anno Chriſti 1532. Hungariam longè latéque vaſtavit, uſque ad Alemanorum fines progreſſus. Sed Caſanem Waivodam, partis copiarum Turcicarum ductorem, Fridericus Palatinus forti animo aggreſſus occidit, & hoc fortitudinis exemplo ita ſuorum animos acuit, ut Waivodæ exercitum decem aut (ſecundùm aliquos) quindecim Turcorum millibus conſtantem propemodum ad internecionem deleverint.

Friderici Palatini fortitudo & ſucceſſus.

17. Mortuo Johanne Tranſſylvano, altero Hungariæ Rege, anno Chriſti 1540 cum ejus filius Patri in regni adminiſtratione nondum ſuccedere poſſet, per ætatis imbecillitatem; Regis defuncti vidua, pueri mater, Imperii ſummam in ſe, loco filii, tranſtulit. Indignantibus autem Proceribus, muliebris Imperii impatientibus, & Ferdinando Rege jus ſuum urgente, mulier opem Soleimanni implorat. Et hac occaſione Soleimannus cum copiis adveniens ingentem Hungarorum ſtragem edit. Et Budam cum magna Hungariæ parte ſuo vindicat Imperio, & abdicatam regno mulierem, cum filio in Tranſſylvaniam ablegat, anno Chriſti 1541. Poſtea alia Hungariæ oppida in ſuam poteſtatem redegit, eiſque judices dedit Turcicos, impoſitiſq; præſidiis Turcicis ea munivit: ut Peſtum, & Strigonium (quod & Oſtrigonia & Granum dicitur) & Albam regalem (quæ urbs & Stoni-Belegradum appellatur,) anno Chriſti 1543. & Temiſuarum aliaque loca, anno Chriſti 1552. idem magna bella adverſus Perſas geſſit, & urbem Bagdatim ſive Seleuciam, finitimamque regionem, Imperio ſuo adjecit: anno Chriſti 1534. Incommoda quoque non levia in expeditionibus Perſicis expertus eſt.

Soliman Budam cum magna Hungariæ parte, & in Oriente urbem Bagdad cum finitima regione, Imperio ſuo adjecit.

18. Narrationem tragicam de nece Muſtaphæ, qui fuit Soleimanni filius natu maximus, vir ſtrenuus, qui etiam ob conceptam de ejus virtute militari apud vulgus opinionem, & ob ætatis prærogativam, ſucceſſor Patri in Imperio deſtinabatur; de hujus, inquam, ſtrangulatione in tentorio paterno, juſſu patris, per mutos facinoris miniſtros peractâ, incitato ad illud parricidium Soleimanni animo technis uxoris ſuæ Roxolanæ (alii Roſam vocant,) quæ id moliebatur, ut, ſublato privigno ſuo Muſtapha, ſucceſſio in Imperium Oſmanicum ad aliquem ex ſuis filiis abſq; controverſia pertineret; peperierat enim Soleimano filios tres, Selimum, Bajaſitem, & Zeangirem: & de Zeangiris hujus ſive Giangiris, vehementer ſceleris illius immanitate offenſi, autographia: tragicam, inquam, de his rebus narrationem invenies in collectionibus Loniceri, à Nicolao Burgundo ſcriptam: & apud Jacobum Auguſtum Thuanum, in fine libri duodecimi hiſtoriarum. Acciderunt iſtæ tragœdiæ de Muſtapha & Zeangire, anno Chriſti 1553. Supererant duo Soleimanni filii, nempe Selimus & Bajaſites. Hic ad Perſas profugus, non diu ſuperfuit. Filium autem Muſtaphę Muhametem etiam ſtrangulari juſſit Soleiman. Solus igitur reſtabat Selimus: qui Patri Soleimanno in Imperio ſucceſſit, anno Chriſti 1566.

Tragici quidam eventus in familia Soliimani.

19. Hic Selimus, hujus nominis ſecundus, Cyprum inſulam Veneris ademit, anno Chriſti 1571. Ubi non ſolum crudeliter, ſed & perfidè ſe geſſerunt Turci, fidem Chriſtianis datam violantes. Sicut legere eſt in hiſtoria de illo bello ſcripta à Johanne Petro Contareno

Selimus 2. Cypro potitur. Turcæ perfidi & crudeles.

Digitized by Google

Veneto, quæ exſtat in tomo ſecundo collectionum Philippi Loniceri. ubi etiam prælium illud navale, ad Naupactum, ſive Lepantum, in ſinu Corinthiaco commiſſum eodem illo ano Chriſti 1571. die 7. Octobris, paucis poſt amiſſam Cyprum menſibus: inſignemq; illam Chriſtianorum de Turcis reportatam victoriam, prolixè deſcribit Contarenus. Quamvis hanc victoriam Chriſtiani non ſint proſequuti, neq; Turcis regionem aliquam aut oppidum eripuerint. Interierunt autem (ut ſcribit Contarenus,) in ea pugna ex Chriſtianis 7656. quantum intelligi potuit; ex hoſtibus verò Turcis capti aut interfecti fuerunt viginti novem millia, nongenti, & nonaginta. Joannes Auſtriacus claſſis illius Chriſtianorum ſummus Imperator Alim Baſſam Turcicæ claſſis ſummum Imperatorem occidit, ejuſque triremem imperatoriam ſeu prætoriam occupavit. Ex hoſtium triremibus ceperunt noſtri centum & ſeptemdecim comunes triremes, & tredecim triremes parvas. Præter haſce, hoſtium naves fuerunt etiam ſubmerſæ aut alio quovis modo deſtructæ circiter octoginta: quæ fugâ evaſiſſent, quadraginta ferè putabantur. In ea navali expeditione, copiarum Pontificis Romani Pii quinti ductor & Imperator fuit Marcus Antonius Columna. Venetarum autem copiarum Imperator fuit Sebaſtianus Venierus. Copiarum autem à Rege Hiſpaniæ miſſarum, & totius huus federis inter Pontificem & Hiſpanum & Venetos initi ſummus Imperator fuit Joannes Auſtriacus, Caroli V. Cæſaris filius nothus. Contigit autem ea victoria prope illum locum, quo ad Actium Promontorium, (ubi nunc Preveſa eſt Caſtellum, in oſtio ſinûs Ambracii ſitum) Auguſtus Cæſar olim Marcum Antonium & Cleopatram navali prælio ſuperavit.

Pugna navalis Lepantica.

20. Mortuo Selimo 2. ſucceſſit in Imperio Oſmanico, ejus filius Murates ſive Amurathes, hujus nominis tertius, anno Chriſti 1574. Hic, mortuo patre, ſtatim quinque fratres ſuos adoleſcentulos occidit. & imperavit annos 20. & menſes 6. Eique defuncto ſucceſſit filius Muhammed, hujus nominis tertius, anno Chriſti 1595. qui cum paternis exuviis ſimul ſepelivit octodecim fratres, ex concubinis natos, & ſtrangulatos. Succedit ipſi Achmet filius, anno Chriſti 1604. huic ſucceſſit frater Muſtapha, anno Chriſti 1617. quo in carcerem, eodem anno poſt duos circiter menſes, conjecto, regnavit Oſman Achmetis filius. Hic Sigiſmundo Poloniæ Regi bellum intulit, anno Chriſti 1621. à qua expeditione Polonica reverſo Oſmane, Genizeri Muſtapham è cuſtodia eduxerunt, & in regni ſolio collocarunt. Oſman autem miſer ſtrangulatus eſt. Poſtea etiam detruſo Muſtapha, ſuffecerunt Amurathem Oſmanis ſtrangulati fratrem.

Murates 3. *Muhammed 3.* *Achmet.* *Oſman.* *Muſtapha.* *Amurathes 4.*

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

De Scirifiis Marochianis: & de hodierno Muhammedanorum ſtatu, quoad poſſeſſionum amplitudinem. Item, de eorum futura ad Chriſtianiſmum converſione.

DE Muhammedanis Regibus in Africa, & nupero Scirifiorum (ſeu Seriphum) imperio in Marocci & Feſſæ regnis, in Mauritania Tingitana ſitis, diligenter ſcripſit Jac. Aug. Thuanus l. 7. hiſtoriarum. vocat ille Scirifios à quodam Scirifio, qui ad ipſum Pſeudo-prophetam Muhammedem genus ſuum referebat: Autorque fuit filiis ſuis affectandi regnum, ſub obtentu defendêdę religionis, ſeculo proximè elapſo. Hametes igitur filius ejus natu major Marochi regnum occupavit; & alter filius natu minor Muhamedes, Suſiam provinciam ſui juris fecit, ejuſque Rex dici voluit. Feſſano tamen regi fidem de tributo anuo pendendo obſtrinxerunt. Sed mox, aucta potentiâ, tributum recuſarunt, juſſeruntque Regi Feſſæ renunciari, ſe ab omni tributo immunes eſſe, quippe legitimos Muhamedis (Pſeudo-prophetam peſtiferæ ſectæ auctorem intellige) hæredes, quibus plus juris in Africano Imperio eſſet, quàm Regi ipſi. Ortâ autê inter fratres Scirifios diſcordiâ, minor natu Muhametes, devicto fratre, Marochum occupavit. Mox bellum Regi Feſſæ indixit, eoque in poteſtatem redacto, tandemque occiſo, omnia illa regna poſſedit, circa annum Chriſti 1548.

2. Scirifii, ſeu Serifes, dici voluiſſe videntur, propter originem à Muhamete pſeudopropheta quaſi legitimi principes & Muhamedis hęredes. *Serif* enim, ſeu *Scrif*, eſt honoris & nobilitatis vocabulum, ut monuimus ſupra, cap. 15. §. 21. Idcirco Principem illum, cujus imperio Mecca, Arabiæ urbs, Muſulmanis urbs ſacra, Deique domus dicta, paret, quem familia Prophetæ ſui Muhametis ortũ planè ſibi perſuadent, vocant Seriphem: ut ſcribit Leunclavius, lib. 17. hiſtoriæ Muſulmanicæ. Et quia Turcorum Imperator, licet non ex Muhametis ſtirpe oriundus, ſe tamen pro legitimo ejus hęrede agnoſci vult, ideo & Serif à ſuis ſalutatur. ſicut ex Leunclavio monebamus ſuprà, cap. 15. §. 21. Alla Jenzur Serif, id eſt, Deus ſervet Serifem. acclamatio eſt apud Turcos uſitata, qua Genizeri aliique miniſtri bene precantur Regi ſuo.

3. De gente illa Scirifiorum, ſeu Serifum, eſt hodiernus Feſſæ & Marochi Rex. Qui longè latéque imperat in Mauritania Tingitana, quæ ad occidentem Oceano Atlantico, ad ſeptentrionem verò freto Herculeo, mariſque mediterranei parte, terminatur.

4. Reliqua Africæ ora maritima ſeptemtrionalis, quę à Mauritania Tingitana Orientê verſus protenditur, paret hodiè Sultano Turcico. nempe Mauritania Cæſarienſis, ſeu Tremezenum regnum, cujus regni primaria urbs eſt Algeria, quæ olim dicta eſt Julia Cæſarea: & inde ad Orientem, regnum Tunetanum, (olim Africa, hodie nonnullis Barbaria dicitur, quibuſdam Barbariæ pars eſt. ſequitur Cyrene, & Marmarica, & Barcæa terra, ac denique Ægyptus.

5. Quas autem in Europa & Africa & Aſia regiones hodie obtineant Muhammedani, accuratè deſcribit Edvvardus Brerevvodus, Anglus, in ſua inveſtigatione linguarum ac religionum, cap. 11. qui etiam in eodem opere, cap. 14. initâ ratione, qua proportionem inveſtigat partium

Digitized by Google

tium terræ inter ſe, per Europam, Aſiam, Africam, & Americam, quæ vel à Chriſtianis, vel à Muhamedanis, vel à Paganis idolorum cultoribus poſſidentur, tandem colligit hanc proportionem: Si cogitas mundi regiones (videlicet Europam, Aſiam, Africam, & Americam, eiſque contributas inſulas) dividamus in triginta portiones æquales; Chriſtiani poſſident portiones quinque, Muhamedani portiones ſex, idololatræ ſive Pagani portiones novemdecim. Quamvis interim omittas conſiderationem terræ Auſtralis ſeu Antarcticæ, quam Magellanicam vocant.

Matth. 9. 37, 38. & c. 24. 14. 6. Ampla quidem eſt meſſis, operarii autem pauci: Rogemus igitur Dominum meſſis, ut emittat operarios in meſſem ſuam. Prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo terrarũ *Luc. 11. 31.* orbe, in teſtimonium omnibus gentibus; & tunc veniet finis. Interea, ne timeas tu parve grex, nam complacitum eſt Patri veſtro dare vobis regnum. Introite per anguſtam portã: quo- *Matt. 7. 13. 14.* niam lata eſt porta, & ſpatioſa via quæ abducit in exitium, multique ſunt qui introëunt per eam; quia anguſta eſt porta, & ſtricta via quæ abducit in vitam, & pauci ſunt qui inveniunt *Apocal. 1. 7.* eam. Ecce venit [Dominus] cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tri- *Rom. 10. 11.* bus terræ: etiam, Amen. Quiſquis credit in eum, non pudefiet.

Scandala apud Chriſtianos impedientia converſionem Judæorum & Muhammedanorum.

7. Corruptelæ apud Chriſtianos, publicâ profeſſione conſpicuæ, præſertim verò imaginum & creaturarum religioſa adoratio, & miſſalis tranſubſtantiatio, hoſtiæq; cultus, Judæos & Muhamedanos à Chriſtiana religione reddunt alieniores. Quibus ſordibus per reformationem ex Eccleſia tandem explosis, & in ordinem redacto Antichriſto Romano, earum obſtinatiſſimo & crudeliſſimo propugnatore, via patefiet Judæis, & Muhammedanis, qua inoffenſo pede ad Eccleſiam accedant, depoſitiſque ſuis erroribus, & abjecta contumaciâ, Domino noſtro Jeſu Chriſto nomina ſua dent. Sicut prædictum eſt in Apocalypſi, cap. 16. in phiala ſexta. In quem locum conſule reverendiſſimi Patris mei commentarium, ſectione 9. & ſequentibus. Tunc ingreſſam cernere erit *Rom. 11. 25. 26.* gentium plenitudinem; totuſq; Iſrael ſervabitur. tunc concordi jubilo cantabitur ab univerſa Eccleſia illud quadruplex Hallelujah: de quo *Converſio Omnium gentium.* legimus in Apocalypſi, initio cap. 19. in quem etiam locum vide genitoris mei Commentarium. Nos iſta legentes imitemur ſanctum Prophetam Danielem, qui perſpecto, ex Hieremiæ vaticinio, propoſito Dei benigno & miſericordi erga populum ſuum, ſeriis ſupplicationibus maturam ejus exſecutionem à Deo efflagitavit. O altitudo divitiarũ tũm ſapientiæ tũm cognitionis Dei! quàm inſcrutabilia ſunt judicia ejus, *Dan. 9.* & imperveſtigabiles viæ ejus! quis enim cognovit mentem Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit ei, & reddetur ei? *Rom. 11. 33. 34. 35.* Quoniam ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt omnia. Ipſi ſit gloria in ſecula! Amen.

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER QVINTVS,

De

MONOTHELITIS,

& de Honorio Papa Romano, hæretico Monothelita.

CAPVT PRIMVM.

De ortu hæreſeos Monothelitarum, & occaſione Synodorum contra eam hæreſin. Ex tomis Conciliorum, & ex Georgii Cedreni compendio hiſtoriarum, & ex annalibus Joannis Zonaræ, & Chronico Abbatis Vrſpergenſis, in Heraclio Imper. ejuſque poſteris; & ex Platina de vitis Pontificum, & ex faſciculo temporum, & ex Onuphrii lib. I. De Pontificum & Cardinalium creatione; & ex Calviſio, & aliis.

HEraclius Imperator, defenſor orthodoxę fidei & quinq; œcumenicorum Conciliorum, cum poſt bellum Perſicum, verſaretur Edeſſæ, vel, ſecundùm Cedrenum, Hierapoli, vel, ut ſcribit Zonaras, Hieroſolymis, in colloquium deſcendit cum Athanaſio quodam natione Syro (Paulum vocat Sergius in ſua ad Honorium epiſtolà, quę exſtat in duodecima actione Synodi ſextæ œcumenicæ) viro eloquente & callido, quem Cedrenus & Zonaras, & Wernerus Rolivingus Carthuſianus auctor faſciculi temporum, dicunt fuiſſe Jacobitarum Catholicum Seu Patriarcham. Sergius ait eum fuiſſe unum ex Principibus impiæ partis Severi hęretici. Hunc ad rectam fidem pertrahere volebat Imperator Heraclius, promittens ei Patriarchalem ſedem Antiochenæ Eccleſiæ, ſi Concilium Chalcedonenſe reciperet, & duas in Chriſto naturas inconfusè unitas confiteretur. Cupiens igitur Imperatori placere ille Athanaſius, ſive Paulus, profeſſus eſt ſe recipere Chalcedonenſe Concilium, & duas agnoſcere in Chriſto naturas inconfusè unitas. In illo autem colloquio facta eſt mentio unius voluntatis & unius operationis Chriſti. Imperator de hac quęſtione conſuluit Cyrum, tunc quidem Phaſidis, quę Lazorum provinciæ metropolis erat, poſtea verò Alexandrię Epiſcopum, & Sergium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quos cùm de una voluntate & una operatione conſentientes videret, ipſe etiam eandem tenuit ſententiam. Hæc eſt illa hæreſis Monothelitarum, qui ore tenus confitentes duas in Chriſto naturas, earum tamen veram diſtinctionem ac diverſitatem reipſa tollebant, confundentes voluntates & confundentes operationes, non agnoſcentes niſi unam Chriſti voluntatem, & unam operationem.

Exortus hæreſeos Monothelitarum.

2. Cum autem huic dogmati, à Sophronio Epiſcopo Hieroſolymitano, multiſque aliis, vehementer contradici animadverterent, operam dederunt, ut de una vel duabus operationibus diſputatio prohiberetur, & ut nemini liceret dicere duas voluntates, ſed ut omnes unà voluntatem palàm profiterentur. Cyro & Sergio conſenſit Honorius, hujus nominis primus qui tunc Romanæ Eccleſiæ præerat Epiſcopus. Quò igitur majore auctoritate hæc doctrina omnibus obtruderetur, neq; cuiquam contradicendi libertas relinqueretur, effecit Sergius ut fidei declaratio ſeu expoſitio, ἔκθεσις dicta, nomine Imperatoris Heraclii promulgaretur, hanc Monothelitarum doctrinam complectens, eandemq; omnibus Chriſtianis commendans, ut, nimirum, de una & de duabus operationibus ſilentes, unam voluntatem apertè omnes profiterentur. Exſtat ea Ecthеſis in Actis Synodi Lateranenſis, Præſide Martino primo Papa Romano celebratæ, in ſecretario ſeu conſultatione tertia. Sergius, habito Epiſcoporum Concilio, Ecthеſin eam approbatione Synodicà confirmavit. Idemque rurſum fecit Pyrrhus ſucceſſor Sergii. Et eandem Ecthеſin recepit atque laudavit Cyrus Alexandriæ Epiſcopus, datis ea de re ad Sergium literis, ut legere eſt in tertio ſecretario Concilii illius Lateranenſis, Martino præſidente celebrati. At eam Ecthеſin damnavit Joannes, hujus nominis quartus, Epiſcopus Romanus, cum ſua ſynodo; idemque fecerunt Theodorus & Martinus, ſucceſſores Johannis.

Heraclii Ecthеſis.

3. Priuſquam verò progrediar, haud alienum erit ſucceſſionem per illa tempora indicare,

Digitized by Google

care, tum in Romano Imperio, tum in utriusque Romæ Episcopatu.

Scriptorum. 4. Mauritii Imperatoris interfector & successor Phocas *fecit Romam matrem Ecclesiarum*, ut loquitur Urspergensis in annis Phocæ. Phocam occidit Heraclius, anno Domini 612. secundùm Urspergensem. Calvisius autem hoc factum refert anno Dom. 610. Regnavit Heraclius (secundùm Cedrenum & Zonaram) annos 31. Genuit ex conjuge sua Eudoxia Augusta Filium Constantinum. Mortuâ autem Eudoxia, neptem suam sororis suæ filiam, Martinam incesto connubio sibi sociavit: de qua etiam suscepit filium qui Heracleones dictus est. Scribunt autem Cedrenus & Zonaras, Heraclii postea aquâ intercute laborantis virgam virilem morbi violentiâ sursum actam esse, adeò ut urina exiens in ipsius faciem ferretur, ideoque quando mingebat, tabella super ventrem interposita vim salientis urinæ prohibuisse à facie. Id quod ei Divina providentiâ inflictum existimabatur, propter incestum coïtum cum sororis suæ filia Martina. Piè autem creditur eum hac castigatione correctum resipuisse.

Heraclii morbus.

5. Heraclio ex hydrope mortuo, circa annum Domini 640. successit in Imperio filius Constantinus, quem de religione rectè sensisse scribit Zonaras. Hunc Constantinum, postquam quatuor menses regnasset, Martina noverca veneno sustulit: ipsaque cum filio suo Heracleone regnavit menses sex: tunc senatus populusque Constantinopolitanus indignatione commotus, Martinam & Heracleonem captos, hunc naso, illam linguâ truncarunt, & in exsilium expulerunt: & Constantem Constantini filium, Heraclii nepotem, Imperatorem salutârunt.

Constantinus tertius Imperator.

Martina & Heracleon.

6. Constans creatus est Imperator sub initium anni Domini 642. Favit Monothelitis; tandem tamen eum resipuisse, & hæresin abdicasse, scribit Urspergensis. Id ipsum quoque scribit Otto Frisingensis, in suo Chronico, lib. 5. cap. 11. ubi etiam ait hunc Constantem in animo habuisse transferre Imperium ad urbem Romam antiquam; eo quod Constantinopolitanos qui ei de sacrilegio in Martinum Papam commisso consilium dederant, tanquam hæreticorum fautores exosos haberet. De eadem Constantis intentione transferendi Imperium meminit etiam Zonaras. Regnavit Constans annos 27. Hic Imperator cum esset in Sicilia, Syracusis, in balneo, ab Andrea quodam, situla in caput ejus graviter impacta, trucidatus est, anno Dom. 669 secundum Urspergensem, alii referunt ad annum 668.

Constans Imperat.

Ejus mors.

7. Exercitus qui in Sicilia cum Imperatore erat, compertâ ejus morte, ne sine Imperatore esset, Armenium quendam, nomine Mitium seu Mizizium, elegit Imperatorem, eo quod valdè speciosus & decorus esset. At Constantinus, Constantis filius, auditâ patris nece, ingentem classem properè instruxit, & in Siciliam adveniens, Mitium vicit & occidit, & interfectores Patris sui interfecit. Sumtoque secum patris cadavere, Constantinopolin rediit; &, partim cum fratribus suis Tiberio & Heraclio, partim solus, regnavit annos septemdecim: ut scribunt Cedrenus & Zonaras. At in actis sextæ synodi œcumenicæ, scribitur actionem primam illius Synodi habitam esse anno 27. Imperii hujus Constantini; & actionem decimam-octavam seu ultimam, anno 28. ejusdem Constantini. Connumeratis scilicet etiam illis annis, quibus cum patre suo Constante regnavit Constantinus.

Mitius tyrannus.

Constantinus quartus Imperator.

8. Hic Constantinus Augustus, hujus nothinis quartus, eo quod Constantinopoli imberbis discessisset, ulturus necem patris, & tyrannum Mitium aggressurus, & paulò post Constantinopolim Barbatus rediisset, dictus est cognomento Pogonatus, id est, Barbatus. Fuit Catholicæ fidei defensor, & hæreseos Monothelitarum adversarius: convocavit sextam œcumenicam Synodum, in qua damnata est hæresis Monothelitarum, anno Dominicæ incarnationis 681. Huic successit filius Justinianus, de quo vide cap. 5. & cap. 23.

Cur dictus sit Pogonatus.

9. Imperante Heraclio, antiquæ Romæ Episcopatum obtinebat Honorius primus, quo mortuo, anno Dominicæ incarnationis 635. (alii ejus mortem referunt ad annum 638.) vacavit ea sedes menses novem, & dies 17. Postea electus est Severinus. Interea Ecthesin illam nomine Heraclii Imperatoris conscriptam Sergius Episcopus Constantinopolitanus Romam mittit, ut novus Papa ab Imperatore confirmandus ei subscribat: sed Severinus, qui electus erat, hanc Ecthesin improbat. Ideo non confirmatur. Neque diu superfuit Severinus, molestiis multis affectus, & mœrore animi gravatus: mortuus est anno Dominicæ incarnationis 638. vel secundùm alios, anno 639. eo mortuo vacavit sedes fere quinque menses. Succedit Joannes, hujus nominis quartus. Interea moritur Sergius Episcopus Constantinopolitanus, eique Ecclesiæ præficitur Pyrrhus, etiam Monothelita. Joannes autem Episcopus Romanus ab Imperatore confirmatus, convocat Synodum Romæ, proponitque Ecthesin ab Imperatore missam, eamque examinatam cum Episcopis damnat. Idemque postea faciunt Episcopi in Africa. Neque id ægrè ferre vitus Heraclius. Sedit Joannes annum duntaxat unum, & menses novem, & aliquot dies. Eique defuncto successit Theodorus, anno Dom. 640. vel (secundùm alios) 641. qui sedit annos sex menses quinque, dies decem & octo, sicut de eo scripserunt Anastasius; & Platina, & Onuphrius: at eum sedisse annos septem & aliquot præterea menses, asserunt, cum Baronio, Binius & Calvisius.

Episcopi Romani.

Moritur Sergius Episcopus Constantinop. cui succedit Pyrrhus.

10. Interea Pyrrhus, Episcopus Constantinopolitanus, eo quod particeps haberetur sceleris in exstinctione Constantini tertii Imperatoris, quem diximus à Martina veneno propinato peremtum esse, & incensos contra se perspiceret animos senatus populique Constantinopolitani, jussusque esset exsulare; secessit in Africam, postquam sedisset annis fere tribus. In ejus abdicati locum suffectus est Paulus, etiam hæreticus Monothelita, anno Dom. 642. qui sedit annis duodecim.

Exsulat Pyrrhus, & succedit Paulus.

11. Hujus Pauli suasu, Constans Imperator proposuit Edictum, quod Typum appellavit, in quo approbans quinque œcumenica Concilia, eorumque dogmata & decreta laudans, cessare jussit omnem contentionem de una Christi voluntate aut una operatione, vel de duabus voluntatibus aut duabus operationibus,

Typus Constantis.

bus, & utrique parti silentium injunxit. Hoc ideo suasit Paulus, quia videbat dogmati Monothelitarum (quod ipse tenebat) vehementer contradici in multis Ecclesiis. Extat Typus ille in actis Concilii Lateranensis sub Martino Papa primo contra Monothelitarum hæresin celebrati, in secretario seu consultatione quartâ illius Concilii. In eodem etiam secretario extat epistola Pauli illius ad Theodorum Episcopum Romanum, quâ eum ad concordiam & charitatem & humilitatem & pacem hortatur, & profitetur se unam voluntatem Domini nostri Christi intelligere, ne contrarietatem aut differentiam voluntatum uni eidemq; personæ Domini nostri Jesu Christi applicet, aut ipsum se expugnantem dogmatizet, aut duos volentes introducat. In eadem etiam epistola profitetur se nihil suum proferre vel dicere, sed quæ audivit & cognovit à sanctis & universalibus magnis Cõciliis, & Patres enarraverunt. Theodorus Papa Romanus, convocato Concilio, Typum damnavit, & Paulum Episcopum Constantinopolitanum per literas & per Apocrisiarios hortatus est, ut ab hæresi recederet, & nihil apud pertinacem hæreticum proficiens, anathemate eum percussit, & depositionis sententiam contra eum tulit.

Martinus primus Epis. & Rom. & Martyr.

12. Theodoro Papæ Romano successit Martinus, hujus nominis primus, qui etiam, Legatis Constantinopolin missis, Paulum hortatus est, ut, relictis erroribus suis, aliquãdo cederet veritati; is autem non modò Martino bene monenti non obtemperavit, sed etiam ejus Legatos, Constantis Imperatoris autoritate abutens, partim in vincula conjectos, partim in exsilium pulsos, contumeliosissimè habuit. Quamobrem indignatus Martinus, Synodum centum & quinque Episcoporum Romæ celebravit, anno Domin. 649. in qua Typus Constantis, cum Heraclii Ecthesi, damnatus, & in Sergium, & Pyrrhum, & Paulum, Episcopos Constantinopolitanos, & Cyrum Episcopum Alexandrinum, tanquam hæreticos, condemnationis sententia pronunciata est; instigante etiam Maximo Abbate, viro pio & Catholico: & Monothelitarum hæreseos acri oppugnatore. Qua re auditâ, Constans Imperator, à Paulo seductus, misso Theodoro, cognomento Calliopa, Ravennæ Exarcho, Martinum Papam, & postea etiam Maximum Abbatem, Constantinopolim fecit adduci; & Martinum in Ponti urbem Chersonam exsulatum misit, ubi rerum necessariarum penuriâ graviter afflictus exspiravit; anno Dom. 654. Maximum autem manu linguâque truncatum relegavit: atque deinde Maximus mortuus est in exilio, anno Dom. 660.

Maximus Abbas & Martyr.

Episcopi Constantinopolitani.

13. Paulo mortuo, revocatus Pyrrhus sede Constantinopolitana per quatuor menses potitus est. Deinde, mortuo Pyrrho, sedem eam obtinuit Petrus, etiam Monothelita: quo post annos duodecim mortuo, successit Thomas, orthodoxus, teste Zonara. Sedit Thomas annos 2. & menses 7. teste Nicephoro Patriarcha, in sua Chronologia. Post Thomam, Joannes, hujus nominis quintus, sedit annos 5. & menses novem. Deinde Constantinus annum unum, menses undecim, dies septem. Post quem sedit Theodorus Syncellus; annos duos, menses tres. Vel, (ut monet Baronius, ad annum Christi 677.) annos 12. & menses 3. Pulso autem Theodoro, collocatus est in sede Patriarchali Constantinopolitana Georgius, qui pars fuit Concilii sexti œcumenici, ut ejusdem Concilii monumenta testantur. Sedem autem Patriarchalem tenuit annos tres, menses tres, eoque mortuo, anno Domin. 682. restitutus est Theodorus Syncellus, & sedit annum unum, & menses decem. Et Theodoro defuncto, successit Paulus qui sedit in quinti-sexta Synodo: fuerat hic Paulus Secretarius in Sexta Synodo œcumenica, ut ejus synodi acta testantur, collata cum Nicephori Patriarchæ Chronologia.

Episcopi Romani.

14. Martino in sede Romana successit Eugenius primus, quem excepit Vitalianus, anno Christi 655. sedítque annos 14. hujus tempore Romam venit Constans Imperator, honorificéque à Vitaliano Pontifice & aliis susceptus est, anno Dom. 663. inde in Siciliam se contulit, ubi sexennium commoratus, occisus est in balneo, ut suprà monui. Vitaliano successit in Episcopatu Romæ Adeodatus. Huic Donus, anno Dom. 676. Donum sequutus est Agatho: qui, cum spem ei Constantinus Imperator fecisset Concilii œcumenici, in quo de controversia Monothelitarum disceptaretur, celebravit, præparationis ergo, Concilium Romæ centum & viginti quinque Episcoporum, anno Domin. 680. in quo decreta est Legatio Constantinopolin, ad celebrandam sextam Synodum œcumenicam. Quæ etiam illo & sequenti anno 681. celebrata est; ejusque sententiâ damnati sunt Monothelitæ. Agathoni successit Leo secundus; post quem sedit Benedictus secundus; & post hunc Joannes hujus nominis quintus, qui fuerat unus ex Legatis Agathonis in sexta Synodo.

Triplex artificium hæreticorum.

15. Tria inprimis fraudulenta artificia reprehenderunt Patres in hæreticis illis Monothelitis, præter ipsam hæresin. Primum erat; Fallax obtentus vitandi repugnantiam moralé voluntatum in Christo, & vitiositatem carnalem: ab eo enim quod non sit in Christo voluntatum repugnantia moralis, nec vitiositas carnalis, perperam argumentabantur hæretici ad tollendam etiam distinctionem & diversitatem naturalem duarum Christi voluntatum & duarum operationum inconfusarum, quam necessariò infert dualitas naturarum in Christo inconfusarum. Ob hanc technam redarguitur Macarius Monothelita, in sexta Synodo œcumenica, actione 8. Alterum erat; quamvis à Conciliorum & Patrum orthodoxorum doctrina revera discederent, profitebantur tamen Monothelitæ se adhærere Conciliis œcumenicis, & orthodoxis Patribus, neque docere quidpiam nisi ab eis traditum: ut per Patrum & Synodorum suavem nominis appellationem persuaderent simplicioribus malum amplecti ut bonum. Sicut de eis conqueritur Martinus primus Episcopus Romanus, in sua Synodo Lateran. secretario tertio, & rursus ipsa illa Synodus conqueritur, secretario quarto, post lectum typum Constantis. Tertium artificium erat speciosus obtentus charitatis & pacis, quo veritatis oppressionem moliebantur. Hoc artificio, pacem Ecclesiæ sive prætendentes, sive forsitan intendentes, hæresi interim suæ pacem procurare satagebant: ut dum contentionem aversari viderentur, non magis veritatem quàm hæresin tueri aut profiteri cuiquam liceret, & utrumq; æquè laudabile aut æquè reprehensibile judi-

Digitized by Google

judicaretur; atque ita hæresis æquali cum oppositâ veritate existimatione polleret, & sic apud incautos favorabilior existeret. Hoc damnabile eorum artificium prolixè reprehendunt Patres in Concilio illo Martini Papæ, in censura Typi, secretario quarto.

16. Summam verò orthodoxæ doctrinæ, quam hæresi Monothelitarum Patres illi Lateranenses oppoſuerunt, cum damnatione hæreſeos, hic ſubjiciam, utens ipſis ſynodi illius verbis.

CAPUT SECUNDUM.

Synodica confeſſio & determinatio Concilii Lateranenſis Romani, in quo centum & quinque Epiſcopi, typo Conſtantis Imperatoris proſcripto, Monothelitarum hæreſin, ejuſque promotores Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum Conſtantinopolitanos condemnârunt: anno Dom. 649. anno autem nono Imperii Conſtantis: præſidente ſancto ac beatiſſimo Martino Papa primo ſanctæ ſedis Apoſtolicæ urbis Romæ; propoſitis ſacroſanctis & venerabilibus Evangeliis; in Eccleſia Domini Dei & Salvatoris noſtri, quæ vocatur Conſtantiniana, &c.

Secretario ſeu conſultatione 5.

NOs corde credentes in juſtitiam, ore autem confitentes in ſalutem, conſonanter & abſque ulla novitate, ſicut à venerabilibus Patribus noſtris percepimus, ita intransgreſſabiliter credimus unum eundemque Filium Dominum noſtrum & Deum Jeſum Chriſtum, perfectum eundem in Deitate, & eundem perfectum in humanitate, Deum verè & hominem verè eundem ex anima rationali & corpore, conſubſtantialem Patri ſecundùm Deitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ſecundùm humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque peccato: ante ſecula quidem de Patre genitum ſecundùm Deitatem, in noviſſimis autem diebus eundem propter noſtram ſalutem ex Maria Virgine Dei genetrice ſecundùm humanitatem, unum eundemque Chriſtum, Filium Dominum unigenitum, in duabus naturis inconfuſè, immutabiliter, indiviſè, inſeparabiliter agnoſcendum, nuſquam ſublatâ differentiâ naturarum propter unitionem, magisque ſalvâ indiminutè proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam atque ſubſiſtentiam concurrente, non in duas perſonas partitum atque diviſum, ſed unum & eundem Filium unigenitum Deum Verbum Dominum Jeſum Chriſtum, & duas ejuſdem ſicuti naturas unitas inconfuſè, indiviſè, ita & duas naturales voluntates, divinam & humanam, & duas naturales operationes, divinam & humanam, in approbatione perfecta & indiminuta, eundem veraciter eſſe perfectum Deum & hominem perfectum ſecundùm veritatem, eundem atque unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, utpote volentem & operantem divinè & humanè noſtram ſalutem, ſicut ſuperius prophetæ de eo, & ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus docuit nos, atque ſanctorum Patrum tradidit ſymbolum, & generaliter omnes ſanctæ & univerſales Synodi, & omnis probabilium Catholicæ Eccleſiæ doctorum chorus.

His itaque nobis piè atque orthodoxè, juxta divinitus inſpiratam doctrinam eorum, profeſſis, conſonanter dicimus omnes:

1. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & veraciter Patres & Filium & Spiritum Sanctum, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate, hoc eſt, unum Deum in tribus ſubſiſtentiis conſubſtantialibus & æqualis gloriæ, unam eandemque trium Deitatem, naturam, ſubſtantiam, virtutem, potentiam, regnum, imperium, voluntatem, operationem, inconditam, ſine initio, incomprehenſibilem, immutabilem, creatricem omnium & protectricem; condemnatus ſit.

2. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem ipſum, unum ſanctæ & conſubſtantialis & venerandæ Trinitatis, Deum Verbum è Cœlo deſcendiſſe, & incarnatum ex Spiritu Sancto & Maria ſemper Virgine, & hominem factum crucifixum carne, propter nos ſponte paſſum, ſepultumque, & reſurrexiſſe tertiâ die, & aſcendiſſe in Cœlos, atque ſedentem in dextera Patris, & venturum iterum cum gloria Paterna, cum aſſumta ab eo atque animatâ intellectualiter carne ejus, judicare vivos & mortuos; condemnatus ſit.

3. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem Dei genetricem ſanctam ſemperque Virginem & immaculatam Mariam, utpote ipſum Deum Verbum ſpecialiter & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia ſecula natus eſt, in ultimis ſeculorum abſque ſemine concepiſſe ex Spiritu Sancto, & incorruptibiliter eam genuiſſe, indiſſolubili permanente & poſt partum ejuſdem virginitate; condemnatus ſit.

4. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem ipſius & unius Domini noſtri & Dei Jeſu Chriſti duas nativitates, tam ante ſecula ex Deo & Patre incorporaliter & ſempiternaliter, quam de ſancta ſemper virgine Dei genetrice Maria corporaliter in ultimis ſeculorum; atque unum eundemque Dominum noſtrum & Deum Jeſum Chriſtum conſubſtantialem Deo & Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialem homini & matri ſecundùm humanitatem atque eundem paſſibilem carne, & impaſſibilem Deitate, circumſcriptum corpore, incircumſcriptum Deitate; eundem inconditum & conditum, terrenum & cœleſtem, viſibilem & intelligibilem, *Nota contra ubiquitarios.*

Digitized by Google

capabilem, & incapabilem, ut toto homine eodemque & Deo totus homo reformaretur, qui ſub peccato cecidit; condemnatus ſit.

Obſervè. vide lib. 3. cap. 21. §. 14, & 15, & 16.

5. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem unam naturam Dei Verbi incarnatam, per hoc quod incarnata dicitur noſtra ſubſtantia perfectè in Chriſto Deo & indiminutè, abſque tantummodo peccato, ſignificata; condemnatus ſit.

6. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem ex duabus & in duabus naturis ſubſtantialiter unitis, inconfusè & indivisè, unum eundemque eſſe Dominum & Deum Jeſum Chriſtum; anathema ſit.

7. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem ſubſtantialem differentiam naturarum inconfusè & indivisè in eo ſalvatam; condemnatus ſit.

Vide lib. 3. cap. 21. & 22. & 24.

8. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem naturarum ſubſtantialem unitionem indivisè & inconfusè in eo cognitam; condemnatus ſit.

9. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem naturales proprietates Deitatis ejus, & humanitatis indiminutè in eo & ſine deminoratione ſalvatas; condemnatus ſit.

10. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem duas unius ejuſdemque Chriſti Dei noſtri voluntates cohærenter unitas, divinam & humanam, ex hoc quod per utramque ejus naturam voluntarius naturaliter idem conſiſtit noſtræ ſalutis; condemnatus ſit.

11. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem duas unius ejuſdemque Chriſti Dei noſtri operationes cohærenter unitas, divinam & humanam, ab eo quod per utramque ejus naturam operator naturaliter idem exiſtit noſtræ ſalutis; condemnatus ſit.

12. Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos unam Chriſti Dei noſtri voluntatem confitetur & unam operationem, in peremptionem ſanctorum Patrum confeſſionis, & abnegationem ejuſdem Salvatoris noſtri diſpenſationis; condemnatus ſit.

13. Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos, in Chriſto Deo in unitate ſubſtantialiter ſalvatis, & a ſanctis Patribus noſtris piè prædicatis duabus voluntatibus & duabus operationibus, divinam & humanam, contra doctrinam Patrum, & unam voluntatem atque unam operationem confitetur; condemnatus ſit.

14. Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos cum una voluntate & una operatione, quæ ab hæreticis impiè confitetur, & duas voluntates pariterque & operationes, hoc eſt, divinam & humanam, quæ in ipſo Chriſto Deo in unitate ſalvantur, & à ſanctis Patribus orthodoxè in ipſo prædicatur, denegat & reſpuit; condemnatus ſit.

Vide infra, cap 9. §. 7. & lib. 1. cap. 9.

15. Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos Dei-virilem operationem, quod Græci dicunt θεανδρικὴν, unam operationem inſipienter ſuſcipit, non autem duplicem eſſe confitetur ſecundùm ſanctos Patres, hoc eſt, divinam & humanam, aut ipſam Dei-virilis, quæ poſita eſt, novam vocabuli dictionem unius eſſe ſignificativam; condemnatus ſit.

16. Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos, in peremptione ſalvatis in Chriſto Deo eſſentialiter in unitione, & ſanctis Patribus piè prædicatis duabus voluntatibus & duabus operationibus, hoc eſt, divina & humana, diſſenſiones & diviſiones inſipienter myſterio diſpenſationis ejus innectit, & propterea Evangelicas & Apoſtolicas de eodem Salvatore voces non uni eidemque perſonæ & eſſentialiter tribuit eidem ipſi Domino & Deo noſtro Jeſu Chriſto ſecundùm beatum Cyrillum, ut oſtendatur Deus eſſe & homo idem naturaliter; condemnatus ſit.

17. Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur propriè & ſecundùm veritatem omnia quæ tradita ſunt & prædicata ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, perindeque à ſanctis Patribus & venerandis univerſalibus quinque Conciliis uſque ad unum apicem, verbo & mente; condemnatus ſit.

18. Si quis ſecundùm ſanctos Patres conſonanter nobis pariterque fide non reſpuit & anathematizat nefandiſſimos hæreticos cum omnibus impiis eorum conſcriptis uſque ad unum apicem ſancta Dei Eccleſia catholica & Apoſtolica, hoc eſt, ſanctæ & univerſales quinque ſynodi, & conſonanter omnes probabiles Eccleſiæ Patres, id eſt, Sabellium, Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Polemonem, Eutychem, Dioſcorum, Timotheum Ælurum, Severum, Theodoſium, Colluthum, Themiſtium, Paulum Samoſatenum, Diodorum, Theodorum, Neſtorium, Theodolum Perſam, Origenem, Didymum, Evagrium, & compendiosè omnes reliquos hæreticos, qui à Catholica Eccleſia reprobati atque abjecti ſunt, quorum dogmata diabolicæ operationis ſunt genimina, & eos qui ſimilia cum his uſque ad finem obſtinatè ſapuerunt, vel ſapiunt vel ſapere ſperantur, cum quibus merito, utpote ſimiles eis, pariſque errore præditos, ex quibus dogmatizare noſcuntur, proprioque errore vitam ſuam determinantes, hoc eſt, Theodorum quendam Epiſcopum Pharanitanum, Cyrum Alexandrinum, Sergium Conſtantinopolitanum, vel ejus ſucceſſores Pyrrhum & Paulum, in ſua perfidia permanentes, & omnia impia illorum conſcripta, & eos qui ſimilia cum illis uſque ad finem obſtinatè ſapuerunt, aut ſapiunt, vel ſapere ſperantur, hoc eſt, unam voluntatem & unam operationem Deitatis & humanitatis Chriſti: & ſuper hæc impiiſſimam Ecthelin, quæ perſuaſione ejuſdem Sergii facta eſt ab Heraclio quondam Imperatore adverſus orthodoxam fidem; unam Chriſti voluntatem & unam ex concinnatione definientem operationem venerari, ſed & omnia quæ pro ea impiè ab iis ſcripta vel acta ſunt; & cum illis denuò ſceleroſum Typum, qui ex ſuaſione prædicti Pauli nuper factus eſt à ſereniſſimo Principe Conſtante Imperatore contra Catholicam Eccleſiam, utpote duas naturales voluntates & operationes, divinam & humanam, quæ à ſanctis Patribus in ipſo Chriſto Deo vero & Salvatore noſtro piè prædicantur; cum unâ voluntate & operatione, quæ ab hæreticis impiè in eo veneratur, pariter denegare & taciturnitate conſtringi promulgantem, & propterea

Nota contra Papiſtas deſcriptionem iſtam Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ. Vide infra, cap. 16. §. 3. & lib. 3. cap. 29. obſervat. 7.

Digitized by Google

pterea cum ſanctis Patribus & ſceleroſos hæreticos ab omni reprehenſione & condemnatione injuſtè liberari definientem, in amputationem catholicæ Eccleſiæ definitionum ſeu regulæ. Si quis igitur, juxta quod dictum eſt, conſonanter nobis omnia hæc impiiſſima hæreſeos illorum dogmata, & ea quæ pro illis aut in definitione eorum à quolibet impiè conſcripta ſunt, & denominatos hæreticos, Theodorum dicimus, Cyrum, & Sergium, Pyrrhum & Paulum, non reſpuit & anathematizat, utpote Catholicæ Eccleſiæ rebelles exiſtentes, aut ſi quis aliquem de his, qui ab illis vel ſimilibus eorum in ſcripto vel ſine ſcripto quocunque modo vel loco vel tempore temere depoſiti ſunt aut condemnati, utpote ſimilia iis minime credentem, ſed ſanctorum Patrum nobiſcum confitentem doctrinam, ut condemnatum habet, aut omnino depoſitum, ſed non arbitratur hujuſmodi quicunque fuerit, hoc eſt, ſive Epiſcopus aut Presbyter vel diaconus ſive alterius cujuſcunque Eccleſiaſtici ordinis, aut Monachus vel laicus, pium & orthodoxum & catholicæ Eccleſiæ propugnatorem, atque in ipſo firmius conſolidatum, in quo vocatus eſt à Domino, ordine; illos autem impios atque deteſtabilia eorum pro hoc judicia, vel ſententias vacuas & invalidas atque infirmas, magis profanas & exſecrabiles vel reprobabiles arbitratur; hujuſmodi condemnatus ſit.

19. Si quis ea quæ ſceleroſi hæretici ſapiunt indubitanter profeſſus atque intelligens, per inanem proterviam dicit hæc pietatis eſſe dogmata, quæ tradiderunt ab initio ſpeculatores & Miniſtri verbi, hoc eſt dicere, ſanctæ & univerſales quinque ſynodi, calumnians utique ipſos ſanctos Patres, & memoratas ſanctas quinque ſynodos in deceptione ſimplicium, vel ſuſceptione ſuæ profanæ perfidiæ; hujuſmodi condemnatus ſit.

20. Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos quocunque modo aut verbo aut tempore aut loco, terminos removens illicitè, quos poſuerunt firmius ſancti Catholicæ Eccleſiæ Patres, id eſt, ſanctæ & univerſales quinque ſynodi, novitates temere exquirere, & fidei alterius expoſitiones, aut typos, vel leges. aut definitiones, aut libellos, aut epiſtolas, aut conſcripta, aut ſubſcriptiones, aut teſtimonia falſa, aut ſynodos, aut geſta monumentorum, aut ordinationes vacuas & Eccleſiaſticæ regulæ incognitas, aut loci ſervaturas incongruas & irrationabiles, & compendioſè, ſi quid aliud impiiſſimis hæreticis conſuetum eſt agere, per diabolicam operationem, tortuoſè & callidè agit contra pias orthodoxorum Catholicæ Eccleſiæ, hoc eſt dicere, paternas ejus & ſynodales prædicationes, ad everſionem ſinceriſſimæ in Dominum Deum noſtrum confeſſionis, & uſque in finem ſine pœnitentia permanet hæc impiè agens; hujuſmodi in ſecula ſeculorum condemnatus ſit: & dicat omnis populus, fiat, fiat!

CAPUT TERTIUM.

Sententia ſeu confeſſio Concilii Agathonis, Papæ Romani.

HAbitum eſt contra Monothelitas Concilium Romanum, centum & viginti quinque Epiſcoporum, præſide Agathone Papa Romano, & in eo decreta eſt legatio Conſtantinopolin ad celebrandum ibi, cum aliis patribus, ſynodum œcumenicam ſextam, anno Domini 680. imperante Conſtantino Pogonato. ſcriptaque eſt ad Imperatorem Conſtantinum ejuſque fratres ſynodica epiſtola ab Agathone & Romana ſynodo 125. Epiſcoporum, quæ fuit veluti inſtructio legatorum miſſorum ab Agathone & à Romana ſynodo ad ſextam ſynodum œcumenicam. Quæ epiſtola exſtat inſerta actis ſextæ ſynodi, actione quartâ. In ea epiſtola hancedunt fidei Confeſſionem.

2. *Credimus in Deum Patrem omnipotentem, factorem Cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium: & in Filium ejus unigenitum, qui ante omnia ſecula ex eo natus eſt; verum Deum de Deo vero, lumen de lumine, natum, non factum, conſubſtantialem Patri, [id eſt,] ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in Cœlo, & quæ in terra: & in Spiritum Sanctum, Dominum & vivificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum: Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate: unitatem quidem eſſentiæ, Trinitatem vero perſonarum ſive ſubſiſtentiarum, Deum Patrem confitentes, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum: non tres Deos, ſed unum Deum, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum: non trium nominum ſubſiſtentiam, ſed trium ſubſiſtentiarum unam ſubſtantiam; quorum una eſſentia ſive ſubſtantia vel natura, id eſt, una Deitas una æternitas, una poteſtas, unum Imperium una gloria, una adoratio, una eſſentialis ejuſdem ſanctæ & inſeparabilis Trinitatis voluntas & operatio, quæ omnia condidit, diſpenſat, & continet.*

3. *Confitemur autem unum ejuſdem coëſſentialis Trinitatis, Deum Verbum, qui ante ſecula de Patre natus eſt, in ultimis ſeculorum temporibus pro nobis noſtraque ſalute deſcendiſſe de Cœlis, & incarnatum de Spiritu Sancto & ſanctâ immaculatâ, ſemperque Virgine gloriosâ Maria Domina noſtra, verè & proprie Dei genetrice: ſecundùm carnem ſcilicet ex ea natum, & verè hominem factum, eundem Deum verum, eundemque hominem verum: Deum quidem ex Deo Patre, hominem autem ex virgine Matre incarnatum ex ea, carne habente animam rationalem & intellectualem: conſubſtantialem eundem Deo Patri ſecundùm Deitatem, conſubſtantialemque nobis eundem ipſum ſecundùm humanitatem, & per omnia ſimilem nobis abſque ſolo peccato: crucifixum pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſum ſepultumque, & reſurgentem, adſcendentem in Cœlos, ſedentem ad dexteram Patris, iterum venturum judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis.*

4. *Unum quippe eundemque Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum, ex duabus & in duabus ſubſtantiis inconfuſè, incommutabiliter, indiviſè, inſeparabiliter ſubſiſtere cognoſcimus, nuſquam ſublatâ differentiâ naturarum propter unitionem, ſed potius ſalva proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam, unamque ſubſiſtentiam concurrente: non in dualitatem Perſonarum diſpertitum vel diviſum, neque in unam compoſitam*

*naturam confusum: sed unum eundemque Filium unigenitum, Deum Verbum Dominum nostrum Jesum Christum; neque alium in alio, neque alium & alium, sed eundem ipsum in duabus naturis, id est, in Deitate & humanitate, & post subsistentialem adunationem cognoscimus: quia neque Verbum in carnis naturam conversum est, neque caro in Verbi naturam transformata est. Permansit enim utrumque, quod naturaliter erat: differentiam quippe adunatarum in eo naturarum solâ contemplatione discernimus, ex quibus inconfuse, inseparabiliter, & incommutabiliter est compositus: unus enim ex utrisque, & per unum utraque: quia simul sunt & * altitudo Deitatis, & humilitas carnis, servante utraque naturâ etiam post adunationem sine defectu proprietatem suam, & operante utraque formâ cum alterius communione quod proprium habet, Verbo operante quod Verbi est, & carne exsequente quod carnis est: quorum unum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis.*

*Magnitudo, μέγεθος.

5. *Unde consequenter, sicut duas naturas sive substantias, id est, Deitatem & humanitatem, inconfuse, indivisè, incommutabiliter eum habere veraciter confitemur: ita quoque & duas naturales voluntates, & duas naturales operationes habere, utpote perfectum Deum & perfectum hominem, unum eundemque ipsum Dominum Jesum Christum, pietatis nos regula instruit: quia hoc nos Apostolica atque Evangelica traditio, sanctorumque Patrum magisterium, quos sancta Apostolica atque catholica Ecclesia, & venerabiles synodi suscipiunt, constituisse monstratur. Ex quorum doctrinis hæc recolligentes in brevitate perstrinximus.* Hæc Agatho & synodus Romanus.

CAPVT QUARTUM.

Sententia Synodica Synodi sextæ œcumenicæ.

Sexta œcumenica synodus à Constantino Pogonato indicta celebrari cœpit Constantinopoli anno Dom. sexcentesimo octogesimo, indictione nonâ, mense Novembri: & finita est in eadem civitate, anno Domini sexcentesimo octogesimo primo, indictione decima, Constantinopoli mense septembri: quo mense promulgata est sententia synodica, centum & septuaginta Episcoporum, qui synodo interfuerunt, subscriptionibus roborata, pro veritate, contra Monothelitas aliosque hæreticos. Theodorus autem, Patriarcha Hierosolymitanus, in suis literis synodicis, quæ recitantur & approbantur in tertia actione Synodi Nicænæ secundæ, scribit convenisse in hac sexta Synodo Episcopos ducentos octoginta novem. σπθ. idemque scribit Cedrenus in suis Annalibus. Sigebertus etiam in suo Chronico eundem refert numerum 289. Et ejusdem numeri 289. mentionem facit Otto Frisingensis, Chronic. lib. 5. cap. 12. Antoninus quoque Archiepiscopus Florentinus in suis Chronicis, parte 2. scribit interfuisse Sextæ Synodo Episcopos ducentos octoginta novem. Sententiam autem synodicam ex decima octava, seu ultima actione ipsius sextæ œcumenicæ synodi desumtam, prout ibi αὐτολεξεὶ exstat, exhibemus.

CP. vide in fine cap. 10. §. 5.

2. Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ κατὰ θεοῦ χάριν καὶ παντουργὸν θεότιμα τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ πιστοτάτου μεγάλου βασιλέως Κωνσταντίνου σωαχθεῖσα ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ τοῦ βασιλεύοντος Κωνσταντίνου πόλει νέᾳ Ῥώμῃ, ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου τῷ ὀνομαζομένῳ Τρούλλῳ ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα.

2. *Sancta magna atque universalis Synodus, quæ per gratiam Dei & piam sanctionem Constantini piissimi & fidelissimi magni Imperatoris congregata est, in hac à Deo conservanda regia Constantinopoli nova Roma, in secretario divalis Palatii, quod cognominatur Trullus, decrevit quæ habentur in subditis.*

3. Ὁ τοῦ θεοῦ πατρὸς μονογενὴς υἱὸς τοῦ καὶ λόγος, ὁ κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας γεγονὼς ἄνθρωπος, χειρὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν ἐν ἰσαγγελικαῖς διαφορούσαις ἐκήρυξε φωναῖς, Ἐγώ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. καὶ πάλιν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. ταύτῃ τῇ θεολέκτῳ τῆς εἰρήνης διδασκαλίᾳ θεοσόφως ὁ σοφώτατος ἡμῶν βασιλεὺς ὑπηγόρευσε, ὁ τῆς μὲν ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, τῆς δὲ κακοδοξίας ἀντίμαχος, πρὸ καθ' ἡμᾶς ἁγίαν ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν συναθροίσας ὁμήγυριν, τὸ τῆς ἐκκλησίας ἅπαν ἥνωσε σύγκλεισμα.

3. *Unigenitus Dei Patris Filius & Verbum, qui per omnia similis nobis absque solo peccato factus est homo, Christus verus Deus noster, per Evangelicas voces flagranter prædicavit;* Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ. *Et iterum:* Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. *Hac proinde divinitus edita pacis doctrinâ, Deo instruente, munificentissimus noster Imperator institutus, propugnator quidem rectæ fidei, expugnator verò pravæ doctrinæ, hoc sanctum universale nostrum congregans collegium, totius Ecclesiæ adunavit compaginem.*

Ioan. 8. 12.

Ioan. 14. 27.

4. Ὁθὲν ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος πρὸ δηλονότι τινῶν καὶ ὧδε χρόνων τὸ δυσσεβείας πλάνον πόρρωθεν ἀπελάσασα, καὶ τῇ τῶν ἁγίων καὶ ἐκπεύκων πατέρων ἀπλανῶς εὐθείᾳ τρίβῳ κατακολουθήσασα, ταῖς ἁγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς πέντε συνόδοις ἐν ἅπασιν εὐσεβῶς ὡμοφώνησε. Φαμὲν δὴ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων κατὰ τοῦ μανιώδους Ἀρείου· καὶ τῶν μετ' αὐτὸν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν ἑκατὸν πεντη-

4. *Vide hoc sanctum nostrum universale Concilium, impietatis errorem, qui nunc usque à quibusdam temporibus factus est, procul abjiciens, sanctorum autem ac probabilium Patrum inoffensè recto tramite iter consecutum, sanctis, & universalibus quinque Synodis piè in omnibus consonuit: Trecentorum (inquimus) decem & octo sanctorum Patrum qui in Nicæam convenerunt adversus Arium furiosum:*

τήκοντα θεοφόρων ἀνδρῶν κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ Απολιναρίου τοῦ δυσσεβοῦς. ὁμοίως καὶ τῇ ἐν Εφέσῳ τὸ πρότερον κατὰ Νεστορίου τοῦ ἰουδαιόφρονος συναγηγερμένων διακοσίων θεσπέσιων ἀνδρῶν. καὶ τῇ ἐν Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοπνεύστων πατέρων κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου τῶν θεοστυγῶν. πρὸς ταύταις καὶ τῇ τολευταίᾳ τούτων πέμπτῃ ἁγίᾳ συνόδῳ, τῇ ἐνταῦθα συναθροισθείσῃ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, Ὠριγένους, Διδύμου τε καὶ Εὐαγρίου, καὶ τῶν συγγραμμάτων Θεοδωρίτου τῶν κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἀοιδίμου Κυρίλλου, καὶ τῆς λεγομένης Ἴβᾶ ἐπιστολῆς πρὸς Μάρην γεγράφθαι τὸν Πέρσην. ἀκαινομόμητα μὲν ἐν πᾶσι τὰ τῆς εὐσεβείας ἀνανεωσαμένη θεσπίσματα, τὰ βέληλα δὲ τῆς δυσσεβείας ἐκδιώξασα δόγματα.

& ei, quæ à centum quinquaginta à Deo inspiratis viris post hanc apud Constantinopolin adversus Macedonium impugnatorem Spiritus, & Apollinarem impium, similiter & ei, quæ in Epheso prius adversus Nestorium Judaicæ intelligentiæ, congregata est ducentorum venerabilium virorum: atque ei, quæ in Chalcedone 630. Deo inspiratorum Patrum adversum Eutychem & Dioscorum Deo odibiles: super has & ultimæ harum quintæ sanctæ synodo, quæ hic congregata est adversus Theodorum Mopsuestenum, Origenem, Didymum, & Evagrium, & scripta Theodoriti adversum duodecim capitula laudabilis Cyrilli, & epistolam quæ dicitur Ibæ, ad Marim Persam scriptam, Immutilatas quidem in omnibus pietatis renovans sanctiones, profanas verò impietatis expellens doctrinas.

5. Καὶ τὸ παρὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Πατέρων ἐκτεθὲν, καὶ αὖθις παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφρόνως βεβαιωθὲν, ὅπερ, καὶ αἱ λοιπαὶ ἁγίαι συνόδοι ἐπ' ἀναιρέσει πάσης ψυχοφθόρου αἱρέσεως ἀσπασίως ἐδέξαντο καὶ ἐπεκύρωσαν σύμβολον, καὶ ἣ καθ' ἡμᾶς ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ θεοπνεύστως ἐπεσφράγισε σύνοδος.

5. Et id quod est à 318. Patribus editum, & dehinc à 150. Deo instituente confirmatum est, quod etiam cæteræ sanctæ Synodi ad exstinguendam omnem pestiferam hæresim alacriter susceperunt, & confirmaverunt symbolum, & hoc nostrum sanctum & universale à Deo inspiratum consignavit Concilium.

Ἔκθεσις πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων μακαρίων Πατέρων.

Symbolum Nicænum trecentorum decem & octo sanctorum Patrum.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν, &c.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, visibilium & invisibilium factorem, &c. *Invenies supra lib. 1. cap. 4. §. 2.*

Ἔκθεσις πίστεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων.

Symbolum centum quinquaginta SS. Patrum Constantinopoli congregatorum.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, &c.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem Cœli & terræ, &c. *Invenies supra lib. 1. cap. 4. §. 4.*

6. Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶπεν. Ἠρκεῖ μὲν εἰς ἐντελῆ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐπίγνωσίν τε καὶ βεβαίωσιν τὸ εὐσεβὲς καὶ ὀρθοδόξον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον. ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἐπαύσατο ἀρχῆθεν τῆς κακίας ὁ ἐφευρετὴς συνεργὸν τὸν ὄφιν εὑράμενος, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἰοβόλον τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει προσαγόμενος θάνατον, οὕτω καὶ νῦν ὄργανα πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτοῦ βούλησιν εὑρηκῶς ἐπιτήδεια, Θεόδωρον φαμὲν τὸν γενόμενον τῆς Φαρὰν ἐπίσκοπον, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον, τοὺς γενομένους προέδρους τῆς βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ἔτι δὲ καὶ Ὀνώριον τὸν γενόμενον πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, Κῦρον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπισκοπήσαντα, Μακάριόν τε τὸν Ἀντιοχείας προσεχῶς γενόμενον πρόεδρον, καὶ Στέφανον τὸν τούτου μαθητὴν, οὐκ ἠργησε δι' αὐτῶν τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι τῆς πλάνης ἐπεγείρειν τὰ σκάνδαλα, ἑνὸς θελήματος, καὶ μιᾶς ἐνεργείας ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν τῷ ὀρθοδόξῳ λαῷ καινοφώνως ἐναπείρας τὴν αἵρεσιν, τῇ Ἀπολιναρίου, Σεβήρου, καὶ Θεμιστίου τῶν δυσσεβῶν φρενοβλαβεῖ κακοδοξίᾳ συνᾴδουσαν, καὶ τὸ τέλειον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ αὐτοῦ ἑνὸς κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνελεῖν διά τινος δολερῶς ἐπινοίας ἀπουδάσασαν, ἀθέλητον ἐντεῦθεν καὶ ἀνενέργητον τὴν νοερῶς ἐψυχομένην αὐτοῦ σάρκα δυσφήμως εἰσάγουσαν. ἐξήγειρε τοίνυν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν τὸν πιστὸν βασιλέα τὸν νεὸν Δαυίδ, ἄνδρα κατὰ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, εὐρηκῶς, ὃς οὐκ ἔδωκε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ

*6. Sanctum & universale Concilium dixit: Sufficiebat quidem ad perfectam orthodoxæ fidei cognitionem atque confirmationem, pium atque orthodoxum hoc divinæ gratiæ symbolum: sed quoniam non destitit ab exordio adinventor malitiæ cooperatorem sibi serpentem inveniens, & per eum venenosam humanæ naturæ deferens mortem, ita & nunc organa ad propriam suam voluntatem apta reperiens, Theodorum dicimus qui fuerat Episcopus Pharan, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, qui fuerunt hujus regiæ urbis antistites, Insuper & Honorium, qui fuit Papa antiquæ Romæ, & Cyrum, qui Alexandriæ tenuit Episcopatum, Macarium quoque, qui nuper fuerat Antiochiæ Præsul, & Stephanum ejus discipulum, non * vacavit per eos plenitudini Ecclesiæ erroris scandala suscitare, unius voluntatis, & unius operationis in duabus naturis unius de sancta Trinitate, Christi veri Dei nostri, orthodoxæ plebi novisonè disseminando hæresim consentaneam insanæ ac malitiosæ sectæ impiorum, Apollinarii, Severi, atque Themistii: quæ & perfectionem humanitatis unius ejusdemque Domini Jesu Christi Dei nostri molita est per quandam dolosam adinventionem perimere, per hoc involuntariam & inoperatricem carnem ejus, quæ intellectualiter animata est, infamanter introducens: Excitavit igitur Christus Deus noster fidelissimum Imperatorem novum David, virum secundùm cor suum inveniens, qui non dedit (juxta quod scriptum est) somnum oculis suis, & palpebris suis dormi-*

* Cessavit.

Psal. 132. vel 131.

Digitized by Google

ϗ τοῖς βλιφάροις αὐτῆ συναγμὸν ἵως ὅτυ δῷ ἡ καθ' ἡμᾶς θοισυλλικτυ ταύτης ἐκκλησίας ὀμφ ὑρεως τὸ ἡ ὀρθοδοξίας ἦυρι τίλειον κήρυγμα. κῇ γὰρ τῶν θεόλικτον φωνῶν, ὅτυ εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς ὅπου τῷ ἐμῷ ὀνόματι συνηγμένοι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

7. Ἥτις παρῦσα ἁγία ϗ οἰκυμθρικὴ σύνοδος πιστῶς δεξαμένη καὶ ὑστίας χερσὶν ἀπασαμένη τῶν τε ἡ ἁγιωτάτυ καὶ μακαριωτάτυ πάπα ἡ πριζβυτέρας Ρώμης Ἀγάθωνος γραμμένων ἀναφορὰν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον ϗ πιστότατον ἡμῶν βασιλέα Κωνσταντῖνον, τῶν ἀποκαλομένων ὀνομαστὶ τοὺς κηρύξαντας ἐ διδάξαντας, ὡς προδιδήλωται, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνεργειαν θεὸν τῆς ἐσαρκυ οἰκονομίας Χριστυ τυ ἀληθινυ θεῦ ἡμῶν. ὡσαύτως ϗ προσκαμένη ἐ τῷ ἐκ τ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἁγιώτατον πάπαν ἱερᾶς σύνοδυ τῶν ἑκατὸν εἰκοσιπέντε θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἑτέραν συνοδικὴν ἀναφορὰν πρὸς τῷ αὐτῷ θεόσοφον γαλήνοτητα, εἰλατι συμφωνοῦσας τῇ τε ἁγίᾳ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ, καὶ τόμῳ ἡ πανυίρε ἐ μακαριωτάτυ πάπα τῆς αὐτῆς πριζβυτέρας Ρώμης Λέοντος, τῷ γαλέντι πρὸς Φλαβιανὸν τὸν ἐν ἁγίοις, ὃν ἐ γῆλον ὀρθοδοξίας ἡ τοιαύτη σύνοδος ἀποκαλεῖ· ὅτι μὴν ϗ ταῖς συνοδικαῖς ὑπιστολαῖς ταῖς γραφείσαις ὑπὸ τυ μακαρίυ Κυρίλλυ ϗ Νεστορίυ ἡ δυσσεβοῦς, καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους. ἑπομένη ταῖς τε ἁγίαις καὶ οἰκυμενικαῖς πέντε συνόδοις, καὶ τοῖς ἁγίοις ἐ ἐκκείτοις πατράσι, ἐ συμφώνως ὁμολογεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν τὸν ὑπὲ ἡ ἁγίας ὁμοουσίυ καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τέλειον ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς ϗ σώματος ὁμοούσιον τῷ πατρὶ ϗ τῶν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τῶν ἀνθρωπότητα, ϗ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας. τὸν πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τυ πατρὸς γεννηθέντα ϗ τῶν θεότητα, π' ἐσχάτων δ τῶν ἡμερῶν τ αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ πνύματος ἁγίυ ἐ Μαρίας τ παρθένυ τ κυρίως ϗ ϗ ἀληθειαν θεοτόκυ ϗ τῶν ἀνθρωπότητα. ἕνα ἐ τ αὐτὸν Χριστὸν υἱὸν κύριον μονογενῆ ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως γνωριζόμενον. οὐδαμῶ τ τ φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τῶν ἕνωσιν, σωζομένης δ μᾶλλον τ ἰδιότητα ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον ἐ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης. οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα ἐ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ θεὸν λόγον κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτῦ, ϗ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, ϗ τὸ τ ἁγίων πατέρων ἡμῶν παρέδωκε σύμβολον.

8. Καὶ δύο φυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα ἐν αὐτῷ, καὶ δύο φυσικὰς, ἐνεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως, καλὰ τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαν ὡσαύτως κηρύττομεν· καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ' ὑπεναντία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αἱρετικοὶ, ἀλλ' ἑπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτῦ θέλημα, ϗ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον δὲ ὑν ϗ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτῦ καὶ παντοδυνάμῳ θελήματι. οὕτω γὰρ τὸ τῆς σαρκὸς θέλημα κινηθῆναι, ὑποταγῆναι δ τῷ θελήματι τῷ θείῳ κατὰ τ ἀκόλουθον Ἀθανάσιον. ὥσπερ γὰρ ἡ αὐτῦ σάρξ, σάρξ τυ θεῦ λόγυ λέγεται ϗ ἔστιν, οὕτω ϗ τὸ φυσικὸν τῆς σαρκὸς αὐτῦ θέλημα ἴδιον τυ θεῦ λόγυ λέγεται ϗ ἔστι, καθάφησεν αὐτὸς, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τυ οὐρανυ, οὐχ' ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τυ πέμψαντός με πατρός, ἴδιον λέγων θέλημα αὐτῦ τὸ τ σαρκὸς, ἐπεὶ κ ἡ σάρξ ἴδια αὐτῦ γέγονεν. ὀν γὰρ τρόπον ἡ παναγία κ ἄμωμος ἐψυχωμένη αὐτῦ σάρξ θεωθεῖσα οὐκ ἀνῃρέθη, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ὅρῳ τι ϗ λόγῳ διέμεινεν, οὕτω κ τὸ ἀνθρώπινον αὐτῦ θέλημα θεωθὲν οὐκ ἀπωλέσθη, ἀλλὰ μᾶλλον διεφυλάχθη κατὰ τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ϗ τὸν τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαν. ἔδει γὰρ τὴν σαρκικὴν θέλησιν κινηθῆναι, ὑποταγῆναι δὲ τῇ θείᾳ θελήσει κατὰ τὸν θεοφόρον Ἀθανάσιον. ὡσπερ γὰρ ἡ σὰρξ αὐτυ, σὰρξ τυ θεῦ Λόγυ λέγεται ϗ ἔστιν, οὕτω ϗ τὸ φυσικὸν τῆς σαρκὸς αὐτυ θέλημα ἴδιον τυ θεῦ λέγεται ϗ ἔστι, καθάφησεν αὐτὸς, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τυ οὐρανυ, οὐχ' ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τυ πέμψαντός με πατρός, ἴδιον λέγων θέλημα αὐτῦ τὸ τ σαρκὸς, ἐπεὶ κ ἡ σὰρξ ἴδια αὐτῦ γέγονεν. ὃν γὰρ τρόπον ἡ παναγία κ ἄμωμος ἐψυχωμένη αὐτῦ σὰρξ θεωθεῖσα οὐκ ἀνῃρέθη, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ὅρῳ τι ϗ λόγῳ διέμεινεν, οὕτω κ τὸ ἀνθρώπινον αὐτῦ θέλημα θεωθὲν οὐκ ἀπωλέσθη, ἀλλὰ μᾶλλον διεφυλάχθη κατὰ τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ϗ τὸν τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαν. ἔδει γὰρ τὴν σαρκικὴν θέλησιν κινηθῆναι, ὑποταγῆναι δὲ τῇ θείᾳ θελήσει κατὰ τὸν θεοφόρον Ἀθανάσιον.

tationem, donec per hunc noſtrum à Deo congregatum ſacrumque conventum, ipſam rectæ fidei reperit perfectam prædicationem, ſecundùm enim à Domino editam vocem, ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. *Matt.18.20*

7. *Quæ præſens ſancta & univerſalis ſynodus, fideliter ſuſcipiens, & expaſſis manibus amplectens, tam ſuggeſtionem, quæ à ſanctiſſimo ac beatiſſimo Agathone Papa antiquæ Romæ facta eſt ad Conſtantinum piiſſimum atque fideliſſimum noſtrum Imperatorem, quæ nominatim abjecit eos, qui docuerunt vel prædicaverunt (ſicut ſuperius dictum eſt) unam voluntatem & unam operationem in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, veri Dei noſtri: adeoque amplexa eſt & alteram ſynodalem ſuggeſtionem, quæ miſſa eſt à ſacro Concilio, quod eſt ſub eodem ſanctiſſimo Papa centum viginti quinque Deo amabilium Epiſcoporum, ad ejus à Deo inſtructam tranquillitatem: utpote conſonantes ſancto Chalcedonenſi Concilio, & tomo ſacerrimi ac beatiſſimi Papæ ejuſdem antiquæ Romæ Leonis, qui directus eſt ad ſanctum Flavianum, quem & * titulum rectæ fidei hujuſmodi ſynodus appellavit: adhæc & ſynodicis epiſtolis quæ ſcriptæ ſunt à beato Cyrillo adverſus impium Neſtorium, & ad Orientales Epiſcopos, aſſequuti quoque ſancta quinque univerſalia Concilia, & ſanctos atque probabiles Patres, conſonanterque confiteri definientes Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, verum Deum noſtrum unum de ſancta & conſubſtantiali & vitæ originem præbente Trinitate, perfectum in Deitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verè & hominem verè eundem ex anima rationali & corpore, conſubſtantialem Patri ſecundùm humanitatem, per omnia ſimilem nobis abſque peccato. ante ſecula quidem ex Patre genitum ſecundùm Deitatem, in ultimis diebus autem eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem de Spiritu Sancto ex Maria Virgine propriè & veraciter Dei genetrice ſecundùm humanitatem. Unum eundemque Chriſtum Filium * Dei unigenitum, in duabus naturis inconfuſè, inconvertibiliter, inſeparabiliter, indiviſè cognoſcendum, unſquam exſtincta harum naturarum differentia propter unitionem, ſalvataque magis proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam, & in unam ſubſiſtentiam concurrente, non in duas perſonas partitum vel diviſum, ſed unum eundemque unigenitum Filium Deum Verbum Dominum Jeſum Chriſtum, juxta quod olim Prophetæ de eo, & ipſe nos Dominus Jeſus Chriſtus erudivit, & ſanctorum Patrum nobis tradidit ſymbolum.* * Colaunam. * Dominum unigenitum.

8. *Et duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indiviſè, inconvertibiliter, inſeparabiliter, inconfuſè ſecundum SS. P. doctrinam adeoque prædicamus. Et duas naturales voluntates non contrarias (abſit) juxta quod impii aſſeruerunt hæretici, ſed ſequentem ejus humanam voluntatem. & non reſiſtentem vel reluctantem, ſed potius & ſubjectam divinæ ejus atq; omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moveri, ſubjici verò voluntati divinæ juxta ſapientiſſimum Athanaſium. ſicut enim eius caro, caro Dei Verbi dicitur & eſt; ita & naturalis carnis eius voluntas propria Dei Verbi dicitur & eſt, ſicut ipſe ait:* Quia deſcendi de Cœlo, non ut faciam meam voluntatem, ſed ejus qui miſit me, Patris; *ſuam propriam dicens voluntatem, quæ erat carnis ejus, nam & caro propria eius facta eſt. quemadmodum enim ſanctiſſima atque immaculata animata eius caro Deificata non eſt peremta, ſed in proprio ſuo ſtatu & ratione permanſit: ita & humana* Ioan.6.38.

Digitized by Google

ἐγνώσαμεν αὐτὸ θέλημα θεοῦ ἐν ἀνθρώπῳ, πίστως αὐτὸ ἐκδεξάμενοι καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος λέγοντα, τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ σωτὴρ ἡμῶν οὐδὲ ὑπεναντίον θεῷ, θεὸν ὄλον.

9. Δύο δὲ φυσικὰς ἐνεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως ἐν αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν δοξάζομεν, τοῦτ' ἔστι θείαν ἐνέργειαν, καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, καὶ τὸν θεηγόρον λέοντα, τρανίσατα φάσκοντα· ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφὴ μετὰ τοῦ θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔχει. τοῦτο μὲν λόγος ἐνεργαζόμενον τοῦτο, ὅπερ ἐστὶ τοῦ λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦν ἄπερ ἐστὶ τοῦ σώματος· οὐ γὰρ δίχα μίαν δώσομεν φυσικὴν τοῦ ἐνεργεῖν θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μή τι τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν, μήτε μὴν τοῦ θείας φύσεως τὸ ἐξαίρετον εἰς τὸν τοῖς γηΐνοις πρέποντα καταγάγωμεν τόπον. Ἑνὸς γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ παθήματα γινώσκομεν κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο, ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων, καὶ ἐν αἷς τὸ εἶναι ἔχει, ὡς ὁ θεσπέσιος ἔφησε Κύριλλος.

10. Πάντοθεν γοῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀδιαίρετον φυλάττοντες, συντόμῳ φωνῇ τὰ πάντα ἐξαγορεύομεν. ἵνα τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ μετὰ σάρκωσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἡμῶν εἶναι πιστεύοντες φαμὲν δύο αὐτὰ τὰς φύσεις ἐν τῇ μιᾷ αὐτοῦ διαλαμπούσας ὑποστάσει, ἐν ᾗ τά τε θαύματα καὶ τὰ παθήματα δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναστροφῆς οὐ κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ ἀληθῶς ἐπιδείξατο, τῆς φυσικῆς ἐν αὐτῷ τῇ μιᾷ ὑποστάσει διαφορᾶς γνωριζομένης τὰ μὲν τῆς θατέρου κοινωνίας ἑκατέρας φύσεως θέλειν τι καὶ ἐνεργεῖν τὰ ἴδια. καθ' ἣν δὴ λόγον καὶ δύο φυσικὰ θελήματα τε καὶ ἐνεργείας δοξάζομεν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καταλλήλως συνεργούσας.

11. Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἐπιμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, δέδοκται τοῖς ἐμοῖς ἐπὶ τούτοις πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, ἢγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἑτέρως. τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν, ἢ προσκομίζειν, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον τοῖς βουλομένοις ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως οἱασοῦν, ἢ καινοφωνίαν, ἤτοι λέξεως ἐφεύρεσιν πρὸς ἀνατροπὴν εἰσαγειν τῶν νῦν παρ' ἡμῶν διορισθέντων, τούτους εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου, εἰ δὲ μοναζοντες εἶεν, ἢ λαϊκοὶ ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς.

mana ejus voluntas Deificata, non est peremta, salvata est autem magis secundum Dialogum Gregorium dicentem: Nam illius velle, quod in Salvatore intelligitur, non est contrarium Deo, deificatus est totum.

9. Duas verò naturales operationes indivisè, inconvertibiliter, inconfusè, inseparabiliter, in eodem Domino nostro Jesu Christo, vero Deo nostro glorificamus, hoc est, divinam operationem & humanam operationem, secundùm divinum pradicatorem Leonem, apertissimè asserentem: agit enim utraque formacum alterius communione, quod proprium est, verbo scilicet operante quod Verbi est, & carne exsequente quod carnis est. Nec enim profectò unam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ, ut neq; quod creatum est, in divinam attollamus essentiam; neque eximium illud divinæ naturæ ad competentem creaturis locum dejiciamus. Unius enim ejusdemque tum miracula tum passiones cognoscimus, secundùm aliud & aliud earum, ex quibus est naturarum, & in quibus habet esse: sicut admirabilis inquit Cyrillus.

10. Undique igitur inconfusum atque indivisum conservantes, brevi voce cuncta proferimus, unum sancta Trinitatis & post incarnationem Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum nostrum esse credentes, asserimus duas ejus naturas in una ejus radiantes, subsistentiâ, in qua tum miracula tum etiam passiones per omnem ipsius dispensativam conversationem, non per phantasiam, sed veraciter demonstravit, ob naturalem differentiam in eadem una subsistentiâ cognoscendam, dum cum alterius communione, utraque natura, propria vellet atque operaretur, juxta quam rationem & duas naturales voluntates & operationes confitemur, ad salutem humani generis convenienter concurrentes.

11. His igitur cum omni undique cautela atque diligentiâ à nobis formatis, definimus aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere, componereve, aut sapere, vel etiam aliter docere. qui verò præsumserint fidem alteram componere, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud symbolum volentibus converti ad agnitionem veritatis ex gentilitate vel judaismo, aut ex qualibet hæresi, aut qui novitatem vocis, vel sermonis adinventionem ad subversionem eorum, quæ nunc à nobis determinata sunt, introducere; hos, si quidem Episcopi fuerint aut clerici, alienos esse Episcopo quidem ab Episcopatu, clericos verò à clero: sin autem Monachi fuerint, vel laici, anathematizari eos.

CAPVT QUINTUM.

De autoritate Synodi illius, quæ πενθέκτη seu quini-sexta dicitur.

QUia in quinta & sexta œcumenicis Synodis de sola fide egerunt Patres, neq; ullos canones pro Ecclesiastico regimine condiderunt; propterea, paucis post celebratam sub Constantino Pogonato Sextam Synodum interlapsis annis, Constantinopolin convenerunt Episcopi ducenti viginti septem, Synodum hanc decreto suo convocante Justiniano juniore Imperatore, Constantini Pogonati filio, ad quem exstat Patrum synodicorum oratio prosphonetica, canonibus præmissa, in qua hanc occasionem & convocationem commemorantes, hanc suam Synodum appellant ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον, id est, sanctam & universalem Synodum, & canones centum & duos ab hac Synodo conditos eidem Imperatori commendant, qui etiam eos recepit, eisque subscripsit.

2. Hi canones in synodo Nicæna secunda pseudoseptima œcumenicâ, actione quartâ, & actione octavâ, appellantur οἱ ὅροι, item οἱ κανόνες) τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου, definitiones (item, canones) sanctæ & universalis Sextæ Synodi. Elias (inquiunt acta Nicæna, actione quartâ) reverendissimus Presbyter sanctæ Ecclesiæ Dominæ nostræ Dei genetricis in Blachernis sitæ, legit ex charta habente definitiones sanctæ ac universalis sextæ Synodi. Deinde sequùntur hæc verba: κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ς' συνόδου, i. e. canon sanctæ ac universalis Sextæ Synodi. Ἐν τισι, &c. in quibusdam, &c. verba sunt canonis

nonis octogesimi secundi Synodi hujus sub Justiniano habitæ. Post lectum hunc canonem, sequuntur in actis Nicænis, loco citato, hæc verba: Episcopus Nicomediæ dixit; Et alium codicem habeo, qui continet easdem regulas sacræ Sextæ Synodi [τὰς αὐτὰς κανόνας τῆ ἱερᾶς ἕκτης συνόδου.] quo accepto Nicætas reverendissimus notarius & diaconus legit eundem canonem. Tarasius sanctissimus Patriarcha dixit: quidam ignoratione languentes in hos canones scandalizantur, dicentes, putas Sextæ Synodi sunt? cognoscant autem qui hujusmodi sunt, quod sancta & magna Sexta Synodus sub Constantino fuerit celebrata, contra illos qui unam dicebant voluntatem & operationem, in qua hæreticis anathematizatis, & orthodoxâ explanata fide, domum reversi sunt quartodecimo anno Constantini: Ergò post quatuor sive quinque annos, iidem ipsi Patres convenientes, sub Justiniano, filio Constantini, præsignatos canones exposuerunt. Et nemo dubitet de illis [ἐκ μυρίοις ἀμφιβάλλετω περὶ αὐτῶν: illi enim qui subscripserunt sub Constantino, ipsi & sub Justiniano præsenti chartæ subscripserunt; ita ut hoc manifestum sit ex eorum propriæ manûs scripturæ immutabili similitudine: oportebat enim eos qui Synodum universalem præsentaverant, etiam canones Ecclesiasticos exponere. Hæc Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in synodo illa Nicæna, nemine contradicente, neque legatis Adriani Papæ Romani, qui illic præsentes aderant, neque quoquam alio.

3. Vide 16. dist. *Habeo*, ubi colligit Gratianus Sextam Synodum bis congregatam esse; nempe prius sub Constantino, deinde sub Justiniano. Dixit autem illa Tarasius non solum nomine contradicente, sed etiam universa Synodo approbante, & ex mente Synodi, ut patet cum ex præsenti taciturnitate, tum evidentissimè ex actione octava illius Nicænæ Synodi, ubi suos canones Synodus ea exponit, quorum primus est de sacris canonibus per omnia custodiendis, ubi inter divinos canones, quos integrè & immobiliter servandos decernit, ponit Synodus illa Nicæna secunda eos, qui à sex sanctis & universalibus Synodis promulgati sunt. Et paulo ante, in eadem octava actione; Synodus ea honorificam facit mentionem canonum sanctæ & universalis Sextæ Synodi.

4. Hinc palàm est, Synodum illam Nicænam secundam eâdem reverentiâ suscepisse canones sub Justiniano juniore conditos, ac si in ipso illo priore conventu Synodico Sextæ Synodi sub Constantino promulgati fuissent, & hanc sub Justiniano celebratam Synodum amplexos esse Nicænos illos Patres ut sextam œcumenicam iteratò congregatam.

5. Eadem fuit mens quorundam Romanorum Pontificum, quamvis enim Sergius Papa Romanus, hujus nominis primus, quo sedente celebrata est hæc sub Justiniano Synodus, canonibus ejus subscribere recusaverit, eò quod in eis certa quædam capitula ei displicerent; ut monet Anastasius in vita Sergii: postea tamen Adrianus, aliique Romani Pontifices, canones illos receperunt, tanquam à sexta œcumenica Synodo conditos.

6. Exstat Adriani primi Papæ Romani epistola ad memoratum Tarasium Patriarcham scripta, in actis Synodi Nicænæ secundæ, actione secunda, ubi (in editione Latina Anastasiana, quæ Binio maximè probatur) hæc sunt Adriani verba: Omnium sanctarum sex universalium Synodorum. Et easdem sanctas sex Synodos suscipio, cum omnibus regulis quæ jure ac divinitus ab ipsis promulgatæ sunt: inter quas continetur; In quibusdam venerabilium imaginum picturis agnus digito præcursoris &c. Verba sunt canonis illius octogesimi secundi, Synodi sub Justiniano celebratæ, quem & in Synodo Nicæna secundâ allegatũ esse suprà monuimus. Verba Adriani in Græca versione sic leguntur; Καὶ τὰ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἁγίας ἕκτης συνόδου λεχθέντα μὴ παίζων τὸν ἐναντίζων καὶ θεσπεσίως ἐκφωνηθέντων παρ' αὐτῆς κανόνων, ἐν οἷς ἐμφέρεται. Ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς, &c. alibi etiam idem Adrianus, videlicet in sua defensione Synodi Nicænæ secundæ, ad Carolum Magnum scripta, cap. 19. Synodum hanc sub Justiniano juniore celebratam appellat *Sextum sanctum Concilium*. Ex eadem etiam Synodo citantur à Gratiano canones nomine sextæ Synodi, 16. dist. placuit. 28. dist. Presbyterũ, 31. dist. quoniam. 32. dist. si quis. quem canonem respiciens Innocentius tertius, Papa Romanus, ejusdemque autoritate utens, ait, Constitutum esse in sexta Synodo, ut si quis eorum qui ad Clerum accedunt, &c. Extra, de ætate & qualitate & ordine præficiendorum, cap. 9. *à multis*.

7. Hic suggero has tres observationes contra Binii notas in Synodum hanc sub Justiniano secundo canonum conditricem. Prima observatio est; Binius canonem illum 82. hujus Synodi, de non pingendo Christo in imagine agni, ait Ecclesiam Romanam usu contrario penitùs improbâsse, quem tamen Adrianus asserit esse jure & divinitus promulgatum, & Synodus Nicæna secunda, actione octavâ, disertè vocat ἐκ τῶν κανόνων τῶν ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου κεφάλαιον πζ, id est, ex canonibus sanctæ & œcumenicæ sextæ Synodi caput 82. Certè aut Ecclesia Romana penitùs illud Adriani Synodique Nicænæ judicium improbavit; aut non penitùs improbavit istum canonem. Neq; verò ejus autoritate utuntur tantùm ex mente adversariorum, canones illos agnoscentium, ut impudenter nugatur Binius, sed ex proprio sensu, sicut ipsorum verba superius citata manifestè evincunt.

8. Secunda observatio est; Adrianus Papa nullo discrimine suscipit, pariq; reverentiâ amplectitur omnium sanctarum sex Synodorum canones; neque minus tribuit autoritatis canonibus sextę Synodi, quam canonibus præcedentium Synodorum œcumenicarum. Neque ullas Binio suppetias ferunt illa Adriani verba [jure ac divinitus, ὀρθίζουσι καὶ θεσπεσίως:] nam æqualiter pertinent ad omnium sex Synodorum canones: unde patet, verbis Adriani, laudantis potius quàm hæsitantis speciem præ se ferentibus, non magis coarctari autoritatem canonum sextæ Synodi, quàm canonum Nicænæ primæ, aliarumque œcumenicarum Synodorum, adeò ut non minus recipiat Adrianus omnes canones sextæ Synodi, quàm omnes canones retroactarum Synodorum. Id quod animadvertens Gratianus, mentemque loquentis intuens, verba Adriani citavit tanquam absolutè ab ipso prolata, sine limitatione; sic, sextam Synodum sanctam cum omnibus canonib. suis recipio 16. dist. can. Sextam. Eandem fuisse mentem Synodi Nicenæ secundæ (quam ut per omnia orthodoxã, vereque œcumenicam, suscipiunt Romanenses) palàm fecimus ex ipsius verbis & decretis. Si

instet

inſtet Binius, & contendat, Adrianum nullius Synodi, quantumvis œcumenicæ, decreta ſuſcipere, niſi cum hac limitatione. Quatenus jure & divinitus ὀρθίσμῳ καὶ θεσμοῖς facta ſunt; ſi qua autem non jure & divinitus conſtituta comperiantur, eis Adrianum ſe haudquaquam adſtringere. Eſt iſta quidem laudabilis cautio, & nulli Chriſtiano inficienda libertas: in epiſtola tamen Papæ Romani ad alium Patriarcham, in qua judicij Papæ de ea Synodo ejuſque canonibus facienda eſt declaratio, utrum ſcilicet eam Synodum ſuſcipiat, ejuſque canones jure ac divinitus promulgatos eſſe exiſtimet, nec ne; in tali, inquam, epiſtola poſtulari videtur aliquid magis definitum ac determinatum, & ad præſentem quæſtionem accommodatum. Sed utut ſit, certè per iſtam cautionem nihil in anteceſſum decedit auctoritati hujus Synodi, magis quàm aliarum Synodorum.

9. Obſervatio tertia eſt; Binius Synodum hanc vocat conciliabulum pſeudoſextum, erraticam pſeudoſynodum: Quam tamen Synodus Nicæna ſecunda & Adrianus Papa Romanus honorant elogio ſanctæ Sextæ Synodi, & ponunt in numero ſanctarum ſex univerſalium ſynodorum. Quamvis autem Binius quorundâ veterum patrocinium hîc ſibi paratum habeat; quærendum tamen ex Binio, an non eorum judicio anteferendus ſit conſenſus Concilii œcumenici & Papæ Romani? vel, ſi ſuæ ſententiæ patronos pluris faciat; viderit ipſe, ejuſque ſocii, quomodo Synodum Nicænam & Adrianum à manifeſti erroris turpitudine eximant. Porrò evidentem iſtum auctoritatis Synodi Nicænæ & Adriani Papæ contemtum quâ excuſatione palliabunt? aut tam adverſas & ſe invicem arietantes ſententias, qua tandem induſtriâ verè ac ſeriò conciliabunt.

10. Romanenſis ille auctor admonitionis ad lectorem, quæ, in editione Biniana, actis hujus ſynodi præmittitur, quamvis huic Synodo non faveat, fatetur tamen, ex eis Epiſcopis qui Sextæ œcumenicæ Synodo ante paucos annos ſub Cõſtantino interfuerant, in hac etiam ſynodo ſub Juſtiniano præſentes fuiſſe & ſubſcripſiſſe tres & quadraginta. Ex verbis autem Taraſii, ſupra recitatis, veriſimilius eſt plures ex eis interfuiſſe & ſubſcripſiſſe. Diverſitas nominum Epiſcoporum earundem ſedium accidere potuit per Epiſcoporum forſitan translationem de prioribus ſedibus in alias. Interfuerunt etiam huic Synodo, & propriis manibus ſubſcripſerunt quatuor Patriarchæ, nempe: Paulus Conſtantinopolitanus, Petrus Alexandrinus, Georgius Antiochenus, Anaſtaſius Hieroſolymitanus. id quod ipſæ ſubſcriptiones adhuc palàm teſtantur. Cur igitur dixit Baronius Cardinalis, in anno 692. celebratam eſſe hanc ſynodum poſt mortem Pauli, aliarum autem trium ſedium Patriarchas nec per ſe, nec per ſuos legatos interfuiſſe huic ſynodo?

11. Quia autem Synodus hæc veluti appendix habita eſt & ſupplementum quintæ & Sextæ Synodorum œcumenicarum, propterea à quibuſdam Græcis compoſito vocabulo πενθέκτη, à Latinis *Quinſexta* dicta eſt. Nonnulli, à loco Palatii imperialis in quo celebrata eſt, *Trullanam* vocant; ſed non ſatis propriè & diſtinctè iſto vocabulo deſignari poteſt. niſi addatur numerus, & dicatur *Trullana ſecunda*; Nam ipſa illa ſub Conſtantino Imperatore Sexta Synodus etiam in Trullo celebrata eſt, ut ejus acta teſtantur. Niſi forte utramque pro una eademque Synodo habeant; quod tamen non intendunt hujus nomenclaturæ artifices.

12. Anaſtaſius bibliothecarius, in vita Sergii primi Papæ Romani, ſcribit hujus Papæ temporibus celebratam eſſe hanc Synodum ſub Juſtiniano. Et ſediſſe ait hunc Sergium annos tredecim, menſes octo, & aliquot inſuper dies. Porrò Sextam illam Synodum ſub Conſtantino celebratam eſſe indictione nonâ, & abſolutam primo menſe indictionis decimæ, teſtantur acta Synodica. Et hanc poſtea ſub Juſtiniano quiniſextam, habitam eſſe indictione quintâ, patet ex ejus canone tertio, & canone decimo-ſeptimo. Juſtinianum autem regnare cœpiſſe indictione decima-quartâ, Romanæ Eccleſiæ Pontificatum gerente Joanne, hujus nominis quinto, teſtis eſt Anaſtaſius in vita ejuſdem Joannis. Idem ſcribit, Joannem ſediſſe annum unum, dies novem. Eoq; defuncto, ceſſaſſe Epiſcopatum menſes duos, dies octodecim. Et ſucceſſiſſe Canonem Papam, eumque ſediſſe menſes undecim, dies 23. & poſt ceſſationem ferè trimeſtrem, ſucceſſiſſe Sergium Papam primum. Jam, ut notum eſt, indictionum periodus quindecim annorum ſpatium continet, in quo ſpatio, annus primus dicitur indictio prima; annus ſecundus indictio ſecunda, & ita deinceps, donec finitâ periodo recurrat indictio prima novæ periodi. Ex his patet indictionem quintam, qua celebrata eſt Quiniſexta Synodus, intelligendam eſſe in prima periodo quæ cœpit ſub Juſtiniano, immediatè poſt præcedentem illam periodum, cujus indictione decima finita erat Sexta Synodus ſub Conſtantino celebrata. Cujus etiam indictione decima-quartâ regnare cœpit Juſtinianus, quarto ſcilicet aut quinto anno poſt Sextam Synodum. Atque ita clariſſimum eſt inter Synodum Sextam ſub Conſtantino, & Synodum hanc Quiniſextam ſub Juſtiniano habitam, interfluxiſſe annos decem. Celebrata eſt igitur Quiniſexta Synodus anno Domini 691. vel 692. Taraſius de præciſo calculo videtur non fuiſſe ſollicitus, quando dixit, hanc Synodum quarto aut quinto anno poſt priorem Sextæ Synodi conventum congregatam eſſe. In-primis ei curæ fuit, de ejus auctoritate diſſerere. Quam reverenter ſuſcipit Græcorum Eccleſia.

13. At hodierni Papiſtæ, ſynodi hujus auctoritatem elevant, præſertim ob canonem decimum tertium, ubi Synodus hæc præcipit Romanæ Eccleſiæ, ut non ampliùs privet presbyteros & diaconos & ſubdiaconos conjunctione & conſuetudine cum legitima uxore, ante ordinis (Presbyteralis aut diaconalis aut ſubdiaconalis) ſuſceptionem ductâ. Et ob canonem 36. quo decernitur, ut ſecundùm antiquiorum Patrum conſtitutiones, ſedes Conſtantinopolitana æqualia obtineat privilegia [τῶν ἴσων δικαίων πρεσβεύειν] cum ſede antiquæ Romæ: & Epiſcopus Conſtantinopolitanus in rebus Eccleſiaſticis magnifiat [μεγαλυνέσθω] ſicut Epiſcopus antiquæ Romæ; ut qui ſit ſecundus poſt illum: & tertio loco numeretur ſedes Alexandriæ. Et ob canonem 55. ubi damnatur & in poſterum prohibetur urbis Romæ conſuetudo jejunandi ſabbatis. Alia etiam nonnulla in hujus Synodi canonibus reprehendunt. Etſi fatentur multos in iis canones reperiri.

14. Neque nos abſolutam omnibus ac ſingulis hujus Synodi canonibus auctoritatem vindicamus; ſed hujus aliarumque ſynodorum canones ſacris ſcripturis ſubjicimus. Poſteriorum etiam Conciliorum decreta, ſicubi cum orthodoxa antiquioris Eccleſiæ doctrinâ pugnent, rejicimus. Quale eſt illud in hujus ſynodi canone 73. de adoratione crucis, quam perperam approbat Synodus. Papiſtæ autem non poſſunt hujus Synodi auctoritatem defugere, niſi ſimul Synodo Nicænæ ſecundæ & Adriano Papæ Romano apertiſſimè contradicant: ut oſtenſum eſt. Utrique tamen fatemur multos ab ea promulgatos canones pios eſſe, & utiles. Nos certè agnoſcimus, magnam eſſe hanc & in magna veneratione habendam Synodum; tum quia à tam multis orthodoxis Epiſcopis, legitimè, ut priores Synodi, id eſt, in nomine Domini, & juſſu regio congregatis, (ut profitentur Patres Synodici in ſuo proſphonetico ad Juſtinianum Imperatorem) & à multis etiam Sextæ Synodi Epiſcopis celebrata eſt; præſentibus ſubſcribentibuſque quatuor Patriarchis; tum quod ejus auctoritate per multa ſecula reverenter uſi ſint etiam occidentales, ut ſuprà docuimus: adhæc, quia plurima ejus decreta pia ſunt, & catholicam recipiunt antiquitatem. Etſi nullius Concilii vox contra Catholicam purioris antiquitatis doctrinam audienda eſt. Tantum abeſt ut ullius Concilii, quantumlibet œcumenici, quantacunque auctoritas divinarum officere debeat luminibus ſcripturarum. Quarum incomparabilem ὑπεροχὴν loco magis opportuno, Deo donante, inferius aſſeremus.

15. Concilii quiniſexti canon primus continet piam & orthodoxam fidei confeſſionem, cum hæreſium & hæreticorum rejectione. Eum igitur, cùm præſenti noſtro inſtituto conveniat, utile judicavimus lectori hîc exhibere. Ex cujus etiam lectione patebit, quàm injuſta calumniâ & præcipiti iracundiâ Severinus Binius ſynodum hanc vocet conciliabulum Monothelitarum Epiſcoporum, in ſuis notis in hoc Concil. tom 5. Concil. edit. Pariſ. pag. 419.

CAPUT SEXTUM.

Canon primus quiniſextæ Synodi.

Gregor. Theol. orat. Apol. 1.

Τὰξις ἀρίστη πάντως ἀρχομένοις, καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν, ἐν θεῷ τε ἀρχὰς, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύσεσθαι, καὶ τῷ θεολόγῳ φωνῇ. ὅθεν καὶ τὴν εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν νῦν διαπρυσίως κηρυττομένης, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἅπαντος ὅλου χειρωθείσης τῷ θεοσεβεῖ τεθυμιλίωται, διανεκῶς αὐξανούσης καὶ προκοπτούσης, ὡς ἂν τῷ λιβάνῳ κίονες ταύτῃ ὑπερεκτεινόμενος, καὶ νῦν ἀρχῇ ποιήμενος τῶν ἱερῶν λόγων χάριτι θεία ὀφείλομεν, ἀκαινοτόμητόν τε καὶ παράσημον φυλάττειν τῷ ὀρθοδοξεῖσαν πίστιν ἡμῶν ὑπό τε τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ λόγου τῶν διοικείτων Ἀποστόλων. ἔτι δὲ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων θεοφορικῶν πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ὑπὸ Κωνσταντίνου, τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, καὶ Ἀρείου τοῦ δυσεβοῦς, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ δογματισθέντος ἐθνικῆς ἐτεροθρησκείας, ἢ πολυθεΐας οὐδὲν οἰκειότερον. ὁτὶ τῇ ὁμολογουμένῃ τῆς πίστεως τὸ ὁμούσιον ἡμῶν ὑπὸ τῶν προφητῶν τὰ διαρχικῆς φύσεως ὑποσκέσεων φαντασίαν τινὰ διεγράψαντο, μὴ ὑποκρύπτεσθαι τῷ μεσίτῃ τὰ ἀγνωσίας τοῦτο θεοδιαχωρίσαντες, ἀλλὰ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα προσκυνεῖν μίᾳ προσκυνήσει τοὺς πίστει ἀναφανδὸν ἐκδιδάξαντες. καὶ τῷ τὸ τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς θεότητος δόξαν κοβιλόνιος καὶ διαπάσαντες, τά τε ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν συγκείμενα ὀνόματα καὶ τῆς ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταγελάντες καὶ ἀναπτύξαντες. Ὡσαύτως δὴ καὶ τῷ ὅλῃ τῇ μεγάλῃ Θεοδοσίου, τῇ ἡμῶν βασιλείᾳ, ὑπὸ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κηρυχθεῖσαν πίστιν κρατύνομεν, τὰς θεολόγους περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωνὰς ἀπαζόμενοι, καὶ τὸν βίβλον Μακεδόνιον τοῖς πρότερον ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνεξιλαύοντες, ὡς ὕλην τὸ διαστόζον αὐθαδῶς δοξάσαι τολμήσαντα, καὶ χείρας τῷ ἄτμητον μονάδα λυσιτελῶς φρονοῦντας, ὡς ἂν μὴ ἐντελὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἶη μυστήριον. τῷ βλύζοντι τοῦτο καὶ τῇ τῆς ἀληθείας λυτίζοντι, καὶ Ἀπολιναρίου τὸ τῆς κακίας μίγμα συγκαταχρίσαντες. ὃς οὔτε καὶ ἄψυχον τὴν κύριον ἀνειλοφίναι σῶμα δυσεβῶς ἐξηυρίσκετο, ἐντεῦθεν καὶ ὅτε ἡμῶν ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν γενέσθαι συλλογιζόμενος. Ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶσι τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερον συναχθέντων ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ ὑοῦ Ἀρκαδίου ἡμῶν βασιλέως, διακοσίων θεοφόρων πατέρων ἐκτεθέντα διδάγματα ὡς κράτος αἱρέσεις τῆς εὐσεβείας ὑποφαίζομεν, ἵνα χεῖρον τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ σαρκωθέντα κηρύττοντες, καὶ τῷ αὐτὸν ἀπόρως τικτῆσαι ἄχραντον δεικνύειν, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκον δοξάζοντες· καὶ τῷ ληρώδη τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν ὡς διοικιζόντων θείας μοίρας ἀποδιώκοντες, ἀνθρωπον ἰδικῶς, καὶ θεὸν ἰδικῶς τὸν ἵνα χεῖρον δογματίζοντες, καὶ τῷ Ἰουδαϊκὴν ἀναιρῦντος δυσέβειαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν τῇ Χαλκηδονίων μητροπόλει, ὑπὸ Μαρκιανοῦ καὶ αὐτοῦ ἡγουμένου ἡμῶν βασιλέως, τῶν ἑξακοσίων τεσσαράκοντα θεοφόρων πατέρων συλλεγεῖσαν πίστιν ὀρθοδόξως ὑπεκυρῶμεν, ἥτις τὸν ἵνα χεῖρον τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐκ δύο συντεθέντα τῶν Φύσεων, καὶ ἐν δύο ταῖς αὐταῖς δοξαζόμενον Φύσεσι, μεγαλοφώνως τοῖς πίσαι θεοδιδόασι. Καὶ Εὐτυχίᾳ τὸν ματαιόφρονα τὸν δυσκόλως τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον τελεσθῆναι ἀποφηνάμενον, ὡς ὑπὲρ τρόπαιόν τι καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας ἀφελόντων ἐξήλασεν. σὺν αὐτῷ δὲ Νεστόριον, καὶ Διόσκορον. τὸν μὲν τῆς διαιρέσεως, τὸν δὲ τῆς συγχύσεως ὑπεραπατήσαντα καὶ προμάχον, τὸν δὲ διαμίσγοντα τῆς ἀσεβείας πρὸς ἐν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος, τὸ βάραθρον. Ἀλλὰ καὶ τὰς εὐσεβεῖς φωνὰς τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε θεοφόρων πατέρων, τῶν καὶ ταύτῃ τῇ βασιλίδι συναγαγομένων πόλει ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τὰ εὐσεβοῦς λήξεως ἡμῶν βασιλέως, ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐξενεχθείσας γνώσκομεν, καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς ὁσαύτως διδάσκομεν, ὃν Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας τὰ Νεστορίου διδασκάλου, Θεοδώρητόν τε, καὶ Ἴβαν τὰ καὶ Εὐάγριον τοῦ τὰς Ἑλληνικὰς ἀναπλασάμενος μυθοποιίας, καὶ σωμάτων τινῶν καὶ ψυχῶν ἡμῶν περιῳδὰς καὶ ἁλλοιώσεις ἀναπιμπάσαντας ταῖς τοῦ σώματος διαφοραῖς τε καὶ ἀνειρωξιν, καὶ εἰς τὸν τῶν νεκρῶν ἀνυσιτέλειαν ἐμπαροινήσαντας ἀναίσχυντα, τά τε γραφέντα κατὰ Θεοδώρητα καὶ τὰ ὀρθῆς πίστεως, καὶ τῶν δυσεβῆ κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, καὶ τὴν λεγομένην Ἴβα ἐπιστολὴν συνεδικῶς ἀνεθεματίσαμεν τε καὶ ἀθετοῦμεν. Καὶ τῷ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης συναθροισθείσης καὶ ταύτῃ τῷ βασιλίδα πόλιν ὑπὸ τῆς θείας τῆς λήξεως ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου ἁγίας συνόδου πίστιν ἢ μᾶζόν τε τῇ

τὸ κῦρ@ ἐδίξατο, δι' ὧν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς σφραγῖσι τὰς ταύτης τόμους κατησφαλίσατο πρὸς πᾶν ὃ ἐν παντὶ αἰῶνι ἀζήφαλειαν, καὶ αὖθις ὁμολογοῦμεν φυλάττειν ἀπαραγχείρητον· ἃ δύο φυσικὰς θελήσεις, ἤτοι θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας θεὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς διεσάφησε. τοὺς τὸ εὐθὲς τῆς ἀληθείας δόγμα παραχαράξαντας, καὶ ἓν θέλημα, καὶ μίαν ἐνέργειαν θεὶ τοῦ ἑνὸς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ τοὺς λαοὺς ἐκδιδάξαντας τῇ τῆς εὐσεβείας ψήφῳ κατεδικάσασε. Φαμὲν Θεόδωρον τὸν τῆς Φαράν, Κύρον τὸν Ἀλεξανδρείας, Ὁνώριον τὸν Ῥώμης, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ προεδρεύσαντας πόλει. Μακάριον τὸν ἡγιομένον τῶν Ἀντιοχέων ἐπίσκοπον. Στέφανον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, καὶ τὸν ἄφρονα Πολυχρόνιον. ἐντεῦθεν ἀνάθεμα τρισὶ τὸ κοινὸν σῶμα Χριςοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ συνιλόντα φάναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ διαφθειφάντων ἀνδρῶν, οἳ γεγόασι φωςῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, πᾶσι πίςιν κρατεῖν βεβαίαν, καὶ μίαν συντελείας τοῦ αἰῶν@ ἀτάλαντον διαμένειν διαπίζομεν, καὶ τὰ αὐτῶν διασαράδδα συγγράμματα & δόγματα, πάντας ἀποβαλλόμενοί τε καὶ ἀναθεματίζοντες ὡς ἀσεβάλοντ@, καὶ ἀνθεμάτιζον ὡς τῆς ἀληθείας ἐκθρὸς & κῦ θεοῦ φρυαξαμένους κενὰ, καὶ ἀδίκιαν εἰς ὑψ@ ἐκμελετήσαντας. εἰ δ' τις τῶν ἁπάντων μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρατεῖ καὶ ἀποδέχεται, & ὕτω δοξάζοι τι καὶ κηρύττοι, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας εἴη τούτων διακείμενος, ἵςω ἀνάθεμα κῦ τὸν ἤδη προεκτεθέντα ὅρον ἔσω τῶν προσελθόντων ἁγίων & μακαρίων πατέρων, & τῶν χριςιανικῶν καλλόγων ὡς ἀλλότριον@, ἐξωθεῖσθω, καὶ ἐκκεκλείσθω. ἡμεῖς γὰρ ὅτι προσθῆναί τι, ὅτι μεῖωι ὑφαιρεῖν κῦ τὰ προεκτεθέντα παντελῶς διεγνώκαμεν, ἢ καθ' ὁτιναῦν διδυνάμεθα λόγον.

Idem Canon Latinè.

Ordo eſt optimus ei, qui omnem orationem & rem incipit, & à Deo incipere, & in Deum deſinere, ut dicit Theologus. Quocirca cum & pietas à nobis clarè prædicetur, & Eccleſia, in qua Chriſtus eſt fundamentum, aſſiduè augeatur ac promoveatur, ut ea ſupra cedros Libani extollatur: & nunc ſacros canones divinâ gratiâ ordientes, ſtatuimus fidem à verbi miniſtris, quique ipſam ſuis oculis viderunt, & à Deo electi ſunt, Apoſtolis traditam, citra ullam innovationem immutabiliterq; ac inviolabiliter eſſe ſervandam. Præterea autem & trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum qui Nicææ convenerunt ſub Conſtantino, qui fuit noſter Imperator, adverſus impium Arrium, & gentilem ab eo dogmatizatam Deitatis diverſitatem, vel deorum potius (ut aptius dicatur) multitudinem. Qui nobis unanimi fidei agnitione conſubſtantialitatem, in tribus divinæ naturæ conſiſtentibus perſonis, & revelarunt, & declararunt, hanc ſub ignorantiæ modio abſconſum eſſe non ſinentes; ſed Patrem & Filium & Spiritum S. unâ adoratione fideles adorare apertè docentes, & inæqualium divinitatis graduum opinionem detrahentes ac divellentes; & ab hæreticis ex arena conſtructâ adverſus rectam opinionem puerilia ludibria dejicientes & ſubvertentes. Similiter & eam, quæ ſub Theodoſio Majore, qui fuit noſter Imperator, à 150. ſanctis Patribus, qui in hac urbe imperante convenerunt prædicata eſt, fidem confirmamus, de Spiritu Sancto voces, quæ eum Deum eſſe ſtatuunt, amplectentes, & profanum Macedonium, una cum prioribus veritatis inimicis expellentes; ut qui eum qui dominatur, ſervum eſſe decernere auſus ſit; & inſectilem unitatem ſecare prædonis more voluerit, ut non eſſet perfectum fidei noſtræ myſterium: unà etiam cum iſto odioſo ac deteſtabili, quique adverſus veritatem fuit rabie percitus, etiam Apollinarem ejuſdem iniquitatis myſtam unà condemnantes: qui Dominum corpus mente & animâ non præditum ſumſiſſe impiè eructavit, hinc quoque & iſte imperfectam nobis factam ſalutem ratiocinans. Jam verò & quæ in Epheſiorum civitate à ducentis divinis Patribus ſub Theodoſio Arcadii filio Imperatore noſtro expoſitæ ſunt, doctrinas tanquam infractum pietatis robur obſignamus, unum Chriſtum Filium Dei & incarnatum prædicantes; & quæ ipſum ſine ſemine peperit, impollutam ſemper Virginem, propriè & verè Deiparam decernentes, & ineptam Neſtorii diviſionem, tanquam à divina ſorte ſemotam perſequentes, hominem ſeparatim & Deum ſeparatim unum Chriſtum decernentis, & impietatem Judaicam renovantis. Quin-etiam eam quæ in Chalcedonenſium Metropoli ſub Martiano, qui fuit & ipſe Imperator noſter, à 630. deſcripta eſt Patribus, fidem orthodoxè confirmamus: quæ unum Chriſtum Filium Dei, ex duabus naturis compoſitum, & in duabus eiſdem naturis creditum, magnâ ac ſublimi voce terrarum finibus tradidit; & ſtultè ac ineptè ſentientem Eutychem, qui magnum œconomiæ myſterium apparentia perfectum eſſe dicebat, tanquam avertendum aliquod portentum tetramque peſtem, ex ſacris Eccleſiæ ambitibus exturbavit. Unà autem cum eo etiam Neſtorium & Dioſcorum, quorum ille quidem diviſionis, hic verò confuſionis defenſor erat & propugnator: qui quidem ex impietatis diametro ad unum perditionis & abnegationis Dei barathrum deciderant. Sed & centum ſexaginta quinque divinorum Patrum in hac civitate Imperiali congregatorum ſub Juſtiniano piæ memoriæ, qui fuit Imperator noſter, pias voces ut à Spiritu editas cognoſcimus, & poſteros noſtros docemus, qui Theodorum Mopſueſtiæ Neſtorii magiſtrum, & Origenem, & Didymum, & Evagrium, qui gentiles fabulas rurſus fictas retulerunt, & corporum quorundam & animarum circuitiones & immutationes ſeu tranſmigrationes de integro ruminaverunt, ſuis quibuſdam mentis deliriis ac ſomniis: & in mortuorum reſurrectionem impiè ac contumeliosè inſultârunt: & quæ à Theodoreto ſcripta ſunt adverſus rectam fidem & duodecim beati Cyrilli capita, & eam quæ dicitur Ibæ epiſtolam, Synodicè anathematizarunt & exſecrati ſunt. Porrò ſextæ quoq; ſanctæ Synodi, quę in hac civitate Imperiali ſub divę memoriæ Imperatore noſtro Conſtantino pridem congregata fuerat, fidem, quæ majorem ex eo firmitatē accepit, quòd pius Imperator eam ſcriptam ſuo ſignaculo muniit ad futuram in omnia ſecula ſecuritatem, non movendam nec agitandam, nos ſervare rurſus profitemur, quæ duas naturales voluntates ſeu volitiones, duaſque naturales operationes in incarnata unius Domini noſtri Jeſu Chriſti veri Dei œconomia nos piè opinari debere apertè docuit, iis qui rectum veritatis decretum adulteraverant, & unam voluntatem ac operationem unam in uno Domino noſtro Jeſu Chriſto populos docuerant, piâ ſententiâ condemnatis, Theodoro (inquimus) Pharan, Cyro Alexandriæ, Honorio Romæ, Sergio, Pyrrho, Paulo, Petro, qui in hac à

Orat. Apolog. 1.

Deo ſervatâ civitate præſederunt, Macario, qui fuit Antiochenſium Epiſcopus, Stephano ejus diſcipulo,& inſipiente Polythronio: hac ratione intacto & illibato communi corpore Domini noſtri Jeſu Chriſti ab eis ſervato. Atque, ut ſemel dicamus, omnium qui in Dei Eccleſia decora ornamentaque fuerunt, & luminaria in mundo, vitæ rationem obtinentia, firmam fidem valere, & uſque ad ſeculi conſummationem inconcuſſam ac illabefactatam permanere ſancimus, eorumque ſcripta ac decreta divinitus tradita: rejicientes omnes & anathematizantes, quos rejecerunt & anathematizarunt, ut veritatis inimicos, & qui adverſus Deum inaniter fremuerunt, & iniquitatem in altum meditati ſunt. Si quis autem ex omnibus prædicta pietatis decreta non tenet & amplectitur, ſicque opinatur & prædicat, ſed iis contra adverſari conatur, ſit anathema, ſecundùm prius expoſitum declaratorum ſanctorum & beatorum Patrum decretum; à Chriſtiano quoque catalogo ut alienus extrudatur & excidat. Nos enim juxta prius definita neque aliquid adjicere, neque quicquam adimere omninò ſtatuimus, vel ullo modo potuimus.

CAPUT SEPTIMUM.

De phraſi illa, qua ab hujus ſeptimi & ſuperioris etiam ſexti ſeculi Patribus, beata Virgo Maria, appellatur interdum Domina noſtra; *Δέσποινα ἡμῶν.*

INolevit iſtis ſeculis conſuetudo ſic loquendi de hominibus etiam mortalibus, honoris gratiâ, quamvis neque eorum adorationem aut invocationem, neque ſervitutis debitum importaret hæc loquutio. Actiones omnes ſynodi Conſtantinopolitanæ ſub Menna celebratæ hoc inchoantur exordio; Poſt conſulatum: —— προκαθιζομένου τοῦ δεσπότου ἡμῶν, τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου, Μηνᾶ, ἐν τῷ μεσαυλῷ τῷ δυτικῷ τοῦ σεβασμίου οἴκου τοῦ δεσπότου ἡμῶν, τοῦ ἁγίας ἐνδόξου θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου, Μαρίας, &c. id eſt; præſidente Domino noſtro ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo & Patriarcha Mennâ, in Meſaulio dytico (ſeu meditullio aulæ occiduo,) venerabilis domus Dominæ noſtræ, ſanctæ & glorioſæ Dei genetricis, ſemper-Virginis Mariæ, &c. Cyrus etiam Patriarcha Alexandrinus ſcribens ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, eum vocat Dominum ſuum, in epiſtola illa Cyri Alexandrini quæ exſtat in actis ſextæ Synodi œcumenicæ, actione decimatertia, Ἰδίῳ δεσπότῃ τὰ πάντα θεοτιμήτῳ καὶ θεοσεβεστάτῳ πατρὶ πατέρων οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Σεργίῳ κῦρ ὑλάριος ὑμέτερος. Olim etiam Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, in ſua Epiſtola ad Proclum Epiſcopum Cp. (quæ exſtat in fragmentis quintæ Synodi) loquens de Joanne Epiſcopo Antiochiæ, eum vocat dominum ſuum, ὁ κύριός μου ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τῶν Ἀντιοχέων Ἰωάννης.

2. Non eſt igitur quod mireris hoc elogium beatæ Mariæ Virgini tributum eſſe à ſynodis iſtorum ſeculorum: quo innuebant de ſancta Virgine Deipara loquendum eſſe & cogitandum honorificè, & cum agnitione beatitudinis ejus & eximiæ eminentiæ, quamvis à nemine ſit, obtentu alicujus cultûs honorarii, religioſè adoranda aut invocanda; eamque honoremus charitate, non ſervitute. Beatæ Virgini & aliis ſanctis propriè non ſubdimur jure ſervitutis. ut monet Durandus in 3. ſent. diſt. 9. qu. 3. §. 7. Vide ſuprà lib. 4. c. 8. §. 6. & infra, lib. 7. cap. 1. §. 17.

3. Eventus tamen docuit, hac phraſi à ſuperſtitioſis malè intellectâ, ſubintrâſſe mox abominandam ſanctæ Virginis δεοποίωσιν, id eſt, in idolum tranſmutationem, quantum in illis erat, qui honore planè divino ac ſoli Deo debito (licet inani vocabulorum diverſitate palliato) beatam Deiparam Virginem proſequi aggreſſi ſunt; invitam, & talia ſacrilegia deteſtantem.

3. *Maria erat templum Dei, non Deus templi: & ideò ille ſolus adorandus, qui operabatur in templo*, inquit Ambroſius lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 12. Celebre eſt illud Epiphanii, in Panariis, hæreſi 79. Μαρία ἐν τιμῇ, ὁ κύριος προσκυνείσθω, id eſt, *Maria in honore ſit, Dominus adoretur.* Auguſtinus ait: *Hoc etiam ipſos optimos angelos, & excellentiſſima Dei miniſteria velle credamus, ut unum cum ipſis colamus Deum, cujus contemplatione beati ſunt.* —— *Quare honoramus eos charitate, non ſervitute.* —— *Religet nos religio uni omnipotenti Deo.* Hæc Auguſtinus, lib. de vera religione cap. 55. Et hæc quidem notula hoc loco ſufficiat inſtar phari navigantibus, ne in brevia incidant. Vide lib. 4. hujus operis, cap. 8. & lib. 7. ubi ex profeſſo differetur de objecto religioſi cultûs.

CAPUT OCTAVUM.

Sergii & Honorii conſenſus de una voluntate, & contra duas operationes, unius Domini noſtri Ieſu Chriſti.

CUm *Cyrus* Patriarcha Alexandrinus, hæreticos *Severitas* & *Theodoſianos* Eccleſiæ reconcilians, unam Chriſti Dei & Redemtoris noſtri operationem cum eis prædicaret, contradixit *Sophronius*, tum quidem Monachus, poſteà verò factus Patriarcha Hieroſolymitanus, aſſerens duas eſſe Chriſti operationes, humanam ſcilicet & divinam. Et cum apud Cyrum nihil proficeret, profectus eſt cum Cyri literis ad *Sergium* Patriarcham Conſtantinopolitanum, eumque demiſsè ac ſeriò hortatus eſt, ut in hoc argumento uſurpari non ſineret vocem unius operationis: juberet autem duas dici operationes. Sergius hoc durum arbitratus eſt; concordiam enim in Eccleſia Alexandrina, diuturnis diſſenſionibus quaſſatâ, recens factam, in unius operationis vocabulo non eſſe conturbandam; vel negatione hujus vocabuli, quo & ſanctos quoſdam Patres dicebat uſos eſſe ſine læſione rectæ fidei; vel introductione novæ loquutionis

de

de duabus operationibus, qua nullum ex probatis Patribus, quos omnes communiter doctores confiterentur, usum esse ajebat Sergius, nullum enim eorum duas Christi operationes expresè & ipsis verbis [δύο τὰς φύσεις λέξει] dixisse. Ne autem inter Alexandrinos & Sophronium gliscens contentio vehementius exardesceret, scripsit Sergius ad Cyrum, ut postquam unitatem cum his qui separabantur, Deo auxiliante, composuisset, de cætero nullum permitteret unam aut duas proferre operationes in Christo Deo nostro; & amputaret superfluum istum (ut ipse vocat) verborum conflictum [περιττὴν ταύτην λογομαχίαν:] ne quisquam offenderetur alterutro vocabulo unius aut duarum operationum: sed ut omnes permanerent in attrita (ut ille loquitur) Patrum doctrinâ, confitentes, unum eundemq; Filium unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum, operari tam divina quàm humana [ἐνεργεῖν τάτε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα:] & omnem Deo decibilem, & homine dignam operationem, [πᾶσαν θεοπρεπῆ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ ἐνέργειαν] ab uno eodemque incarnato Deo Verbo procedere inseparabiliter atque indivisè, [ἀμερίστως καὶ ἀδιαιρέτως:] & ad unum eundemque referri. Abstinendum vero ab unius operationis vocabulo, ne rursus in Ecclesiam invehi videatur Eutychianissimus. Duarum autem operationum dictionem scandali non esse expertem, tum quod à nullo probabilium Patrum edita sit, tum etiam quia consequens ei sit prædicare duas voluntates, contrarietates circa invicem habentes [δύο θελήματα ἐναντίως πρὸς ἄλληλα ἔχοντα,] tanquam Deo quidem Verbo salutarem volente adimpleri passionem, humanitate verò ejus obsistente ejus voluntati, & contrariante, & inde duos contraria volentes [δύο τὰς ταναντία θέλοντας] introduci, quod impium est. Nunquam autem intellectualiter animatam Domini carnem separatim & ex appetitu proprio contrario nutui uniti sibi secundùm subsistentiam Dei verbi naturalem motum suum effecisse, sed quando, & qualem, & quantam ipse Deus Verbum volebat. Ut sit carnis quidem passio, Dei autem operatio. Semper enim in Christo totam humanitatem à Deitate in omnibus motam esse, sicut regitur corpus nostrum ab anima nostra intellectuali & rationali. Hæc omnia narrantur & scribuntur ab ipso Sergio, in epistola ejus ad Honorium Papam Romanum, quæ exstat in actis sextæ Synodi, actione 12. ubi etiam scribit Sergius, his contentum Sophronium postulâsse tantum, ut eadem scripto comprehensa ei traderet. In eandem etiam sententiam scripsit Sergius ad Heraclium Imperatorem, & ad ejusdem Imperatoris Sacellarium, ut ibidem commemorat.

2. In eadem etiam duodecima sextæ Synodi actione exstat epistola *Honorii* Papæ Romani ad Sergium; per quam respondens Sergio, eum laudat, quod satis providè circumspecteq; scripsisset, & novitatem abstuliset vocabuli quod posset scandalum simplicibus generare. Et unam ait se fateri Domini voluntatem, quia à Divinitate assumta est natura nostra, non culpa; non natura vitiata quæ repugnaret Legimentis ejus, sed illa quæ ante peccatum creata est. quod autem Christus ait, *non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me, Patris*: item, *Non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater*: & alia hujusmodi: Non sunt hæc (inquit Honorius) diversæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumtæ. Ista enim propter nos dicta sunt, quibus dedit exemplum ut sequamur vestigia ejus, pius magister discipulos imbuens, ut non suam unusquisq; nostrûm, sed potius Domini in omnibus præferat voluntatem. Et paullò post: Non oportet ad dogmata hæc Ecclesiastica retorquere, quę neque synodales apices super hoc examinantes, neque autoritates canonicæ visæ sunt explanâsse, ut unam vel duas energias aliquis præsumat Christi Dei prædicare, quas neque Evangelicæ neque Apostolicæ literæ, neque synodalis examinatio super his habita, visæ sunt terminare.——Nam quia Dominus Jesus Christus, Filius ac Verbum Dei, per quem facta sunt omnia, ipse sit unus operator Divinitatis atque humanitatis [εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶν ἐνεργῶν τὰ θεῖα & τὰ ἀνθρώπινα] plenæ sunt sacræ literæ luculentius demonstrantes. Utrùm autem propter opera Divinatis, & humanitatis, una, an geminę operationes debeant derivatæ dici vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent, relinquentes ea graminaticis, qui solent parvulis exquisita derivando nomina venditare. Nos enim non unam operationem vel duas Dominum Jesum Christum, ejusque sanctum Spiritum, sacris literis percepimus, sed multiformiter cognovimus operatum. Scriptum est enim, *Divisiones operationum sunt*; *idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus*.—Et nos quidem secundùm sanctiones divinorum eloquiorum oportet sapere, vel sperare; illa videlicet refutantes, quæ quidem novæ voces noscuntur sanctis Dei Ecclesiis scandala generare; ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes Nestorianos nos vesana sapere arbitrentur; aut certè si rursus unam operationem Domini nostri Jesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur: præcaventes ne, quorum inania arma combusta sunt, eorum cineres redivivos ignes flammivomarum denuò renovent quæstionum: simpliciter atque veraciter confitentes Dominum Jesum Christum unum operatorem divinæ atque humanæ naturæ: electius arbitrantes, ut vani naturarum ponderatores, otiosè negotiantes, & turgidi adversus nos insonent vocibus ranarum philosophi, quàm ut simplicet, & humiles spiritu populi Christiani, possint remanere jejuni. *Nullus* enim *decipiat, per philosophiam & inanem fallaciam, discipulos piscatorum*.—Hæc nobiscum fraternitas vestra prædicet, sicut & nos ea vobiscum unanimiter prædicamus, hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes, unum nobiscum Dominum Jesum Christum, Filium Dei vivi, Deum verissimum, in duabus naturis operatum divinitus, at humanitus, fide orthodoxâ, & unitate Catholica prædicetis. Hæc Honorius, in sua illa ad Sergium epistola, quæ exstat in actis sextæ Synodi, actione duodecima.

Vide etiam Agathonis Papæ Romani suggestionem ad Constantinum Imperat. in actis sextæ Synodi, actione quarta, ubi Agatho & sexta Synodus istas Domini locutiones rectius exponunt cum Patribus, de duabus voluntatibus, humana & divina.

Inepta similitudo Nestorii, Spiritus sanctus unius tantùm naturæ est, Christus duarum.

Vide finem secundæ actionis Synodi sextæ œcumenicæ, & finem sextæ actionis ejusdem Synodi.

Vide cap. 2. §. 4. & §. 6.

Vide supra de definitionem Synodicam sextæ Synodi.

CAPVT NONVM.

Sophronii doctrina orthodoxa, quæ à Sergio & Honorio rejecta est.

PRætendunt *Sergius* & *Honorius* se duarum operationum dictionem ideo fugere, ne vel voluntatum in Christo contrarietas & carnalis vitiositas, vel personarum pluralitas credatur. Et hoc prætextu duas operationes dici prohibent, imò nec intelligi sinunt, quamvis interim protestentur contra Eutychianismum.

2. At certè *Sophronius*, cui resistunt, neque voluntatum in Christo contrarietatem, aut carnalem vitiositatem, neque personarum defendit pluralitatem. Disertè enim in suis literis synodicis, quas, jam factus Patriarcha Hierosolymitanus, scripsit ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanũ, profitetur Sophronius unum Christum in duabus inseparabiliter & inconfusè manentem naturis, omnia sapienter & verè gessisse nostra, i.e. humana opera, & passiones naturales atque irreprehensibiles [τὰ ἡμέτερα ἔργα & πάθη φυσικὰ & ἀδιάβλητα πράγματα] quæ procul à macula atque pollutione sunt, & in quibus cujuspiam peccati vestigium non reperitur. Et Christum Deum naturâ passibili naturaliter incarnatum [Φύσει παθητῷ φυσικῶς σεσαρκωμένον,] quæ humanæ sunt naturæ gessisse non involuntariè aut coactè [οὐκ ἀκουσίως ἢ ἀναγκαστῶς ἢ ἀζυλάκτως,] ut nos plerunque, (apage, inquit, istam abominabilem suspicionem, ἀπαγὲ ἡ βδελυκτὴ ἐνθυμήσις) quamvis naturaliter ea & humanè admittebat, & humanis motionibus actitabat atque operabatur [καὶ φυσικῶς αὐτὰ & ἀνθρωπίνως ἐφέσιζε, & ἀνθρωπίναις κινήσεσιν ἐποίει & ἐπράττεν.] sed sponte & simul naturaliter seu congruenter humanæ suæ naturæ [ἑκουσίως ὅμου & φυσικῶς.] Deum enim pro nobis hominem sponte factum hæc pati carnaliter acquievisse, ipsumque sibi ipsi fuisse ταμίαν, id est, promum-condum passionum humanarum & actionum [παθῶν ἀνθρωπίνων & πράξεων,] & non solum promum-condum, sed & πρύτανιν, id est, arbitrum. Et ideò humana ejus fuisse ultra hominem. Dabat itaque (inquit) cum volebat, humanæ naturæ tempus operari & pati quæ sua sunt, [Φύσει τῇ ἀνθρωπείᾳ καιρὸν ἐνεργεῖν & πάσχειν τὰ ἴδια;] ne forte phantasia quædam & vilio inanis, nominabilis [ὁ φενάκιμος] ejus judicetur incarnatio. Neque hæc involuntariè susciebat, etiamsi humanè & humanis motionibus actitabat atque operabatur, ut dictum est.

3. Et in eisdem Synodicis suis Sophronius expresè affirmat, contra Nestorium, omnem Christi vocem & operationem, sive divina quædam sit & cœlestis, sive humana atque terrena, ex uno eodemque Christo & Filio procedere, ex unaque ejus composita & singulari subsistentiâ [ἐκ τοῦ μίας αὐτοῦ συνθέτου & μοναδικῆς ὑποστάσεως,] qui incarnatus Deus Verbum exsistebat, qui & utramq; inseparabiliter & inconfusè operationem secundùm naturas suas à seipso naturaliter proferebat [ὁ καὶ ἑκατέραν ἀμερίστως καὶ ἀσυγχύτως ἐνέργειαν καὶ τὰς ἑαυτοῦ φύσεις ἐξ ἑαυτοῦ φυσικῶς προκαλούμενος:] secundùm divinam quidem naturam suam, juxta quam erat Patri consubstantialis, operationem divinam & inexplanabilem [θεϊκὴν & ἀνέκφραστον:] secundùm humanam verò, juxta quam & hominibus nobis ipse consubstantialis mansit, humanam atque terrenam [τὴν ἀνθρωπείαν καὶ πρόσγειον] unicuique naturæ amicam & congruam. [τῇ ἑκάστῃ φύσει φίλην καὶ πρόσφυᾶ.]

4. Atque ita, contra Nestorium, agnoscit Sophronius unum duntaxat eundemque Filium & Christum operantem, non duos Christos aut filios operantes, neque divisionem naturarum operantium, sed unum eundemque Filium & Christum, qui & sublimia & humilia naturaliter operatur, secundùm uniuscujusque duarum ejus naturarum naturalem proprietatem, seu essentialem qualitatem; operante unaquaque naturâ quod suum est, non divisè, sed cum alterius communione. Rursus contra Eutychetem duas prædicat naturas in uno Christo inconfusè unitas. Denique Monothelitarum errori se opponens, secundùm duas naturas, confitetur duas naturales operationes, ne naturas, quæ inconfusè unitæ sunt, confundat: siquidem ex operationibus noscuntur naturæ: ut ipse argumentatur Sophronius.

5. Hoc etiam argumento utitur *Agatho* Papa Romanus in sua suggestione ad Constantinum, Imperatorem, quæ inserta est actis sextæ Synodi œcumenicę, actione quarta, quod tamen argumentum contemtui habet & contumeliosè explodit *Honorius*, ut ipsius verba, superiore capite recitata, testantur. *Vide lib. 1. cap. 8. §. 6. & §. 9.*

6. Hinc piè sentientes, (ait porrò Sophronius in illis suis synodicis) & in terminis rectæ fidei consistentes [ὅτι τὸν ὅρων τῆς ὀρθοδοξίας ἑστῶτες,] sicut unum eundemque Christum & Filium operari utraque dicimus, eo quod Deus idem ipse erat & homo, nullamque excogitamus confusionem [καὶ ἀσύγχυσίαν ἐνθυμούμεθα σύγχυσιν,] ita nec utramque formam cum alterius communione operari propria differentes, eo quod duæ formæ [δύο μορφαὶ] in uno eodemque Christo naturaliter propria operantes, exsistunt, ullam penitus consideramus divisionem [τινὰ τὸ παράπαν ἐννοοῦμεν διαίρεσιν:] sicut hîc quidem Eutyches, illic verò nobis vult calumniari [συκοφαντεῖν ἡμᾶς ἐθέλει] Nestorius; è diverso ad invicem consistentes, & adversum nos pios impium prælium partientes, quos pro nihilo reputantes, & utriusque naturæ utramque novimus operationem, essentialem dico, & naturalem, & congruam, indivisè de unaquaq; procedentem essentia & natura, juxta insitam ei naturalem atque essentialem qualitatem, & inseparabilem simulque inconfusam alterius essentiæ una secum cooperationem adducentem [καὶ ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴζημον ἐνέργειαν, τοῦτ' ἔστιν λέγω καὶ φυσικὴν & κατάλληλον, ἀδιαιρέτως ἐξ ἑκατέρας προϊοῦσαν οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ τὴν ἀμιγῆ φυσικῶς αὐτῇ φυσικὴν & οὐσιώδη ποιότητα, & τὴν ἀμέριστον ὅμου & ἀσύγχυτον τῶν ἑατέρας οὐσίας συνεισαγομένην συνέργειαν.] Hoc quippe & operationum, quæ in Christo sunt, differentiam facit, sicut & naturas esse, naturarum [τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐνεργειῶν ὅτι χεὶς ἐστὶ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὡσαύτως δὲ & τὸ εἶναι τὰς φύσεις, τῶν φύσεων.] —— quemadmodum igitur utriusq; essentiæ atque naturæ, ex quibus nobis in Christo inconfusa facta est unitas [seu unitio, ἕνωσις,] & unum Christum perfecit & Filium, totum Deum, totum eundem ipsum credendum & hominem [ὅλον θεὸν, ὅλον τὸν αὐτὸν πιστευόμενον ἄνθρωπον,] utramque naturalem confitemur operationem, ne naturas, quæ inconfusè

unitas

unitæ ſunt confundamus[ἵνα τέως Φυσικὼ ὁμολογῶμεν ἐνέργειαν, ἵνα μὴ τὰς ἀσυγχύτως ἐνωθείσας φύσεις συγχέωμεν] ; ſiquidem ex operationibus tantum, ſecundùm eos qui ſunt talia callentes, naturæ noſcuntur; & eſſentiarum ſemper differentiam ex differentia operationum eſt inſitum comprehendere [ὅπερ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν, καὶ μόνων, καὶ τὰς τοιαύτας δεινὸς αἱ φύσεις γνωρίζονται· καὶ τῶν ὑσιῶν ἀεὶ τὸ διάφορον ἐκ τῆ διαφόρω τῶν ἐνεργειῶν καταλαμβάνειν πέφυκεν.]

7. Poſtea in eiſdem Synodicis, hanc ipſam eſſe affirmat ſanctorum Patrum doctrinam; ut, nimirum, nullam Chriſti operationem ab uno Filio ſequeſtremus, neque duas in Emmanuele agnoſcamus ſubſiſtentias; ſed tamen cujus naturæ proprium [οἰκεῖον]ſit quod geritur, id ratione dignoſcendum eſſe meminerimus. Et hanc proponit neceſſariò tenendam vocum & operationum Chriſti diſtinctionem; Quod ſcilicet quędam earum ſint Deum decentes[θεοπρεπεῖς,] quædam verò hominem decentes [ἀνθρωποπρεπεῖς,] & quædam medium quendam ordinem obtinentes, tanquam habentes in eodem quod Deum deceat & quod humanum eſt [ὡς ἔχουσαν τὸ θεοπρεπὲς ἐν ταυτῷ καὶ ἀνθρώπινον.] Et hujus virtutis[δυνάμεως]eſſe ait eam operationem quæ *communis & Deitatis* [κοινὴ καὶ θεαδελφὴ] Dionyſio dicta eſt,eamque ait, non eſſe unam, ſed diverſi generis & differentem [ἑτεροζωὴ & διάφορον,] utpote habentem ſimul quo Deum deceat & quod humanum eſt, ideoq; Dionyſium Areopagitam per elegantiſſimam & compoſitam appellationem perfectè ſignificâſſe uniuſcujuſque ſubſtantiæ atque naturæ unamquamque operationem [τ' ἰκάστης ὑσίας καὶ φύσεως ἰκάστην ἐνέργειαν.]

Diſtinctio operationũ Chriſti.

De operatione Theandrica. Vide lib. 1. cap. 9 & lib. 5. cap. 2 anathematiſm. 11.

8. Hæc pluribus docet Sophronius in illis ſuis Synodicis,quæ exſtant in actis ſextæ Synodi œcumenicæ, actione undecimâ. Ex quibus liquidò patet,Sophronium non conſenſiſſe Sergio de reticendis vocibus duarum operationum & duarum voluntatum: ſed potius miſſa pro tempore concertatione,ſeipſum cohibuiſſe, donec opportunior ſe offerret occaſio pleniorem exhibendi mentis ſuæ declarationem.Nam has ſynodicas Sophronii literas nondum acceperat Sergius, quando memoratam illam ſuam epiſtolam ſcripſit ad Honorium. Sophronius autem in ſuis ſynodicis hanc ſuam confeſſionem palàm promulgavit,affirmans ſe hæc ſapere atque credere didiciſſe ex Apoſtolica & Evangelica,ac Prophetica & legali,& ex Paterna & doctrinali prædicatione.

9. Scribendi occaſionem præbuit Sophronio provectio ipſius in ſolium Pontificale [εἰς θρόνον ἱεραρχικὸν]ut ipſe loquitur. Nam veteribus fuit in more poſitum, ut ſedis alicujus, præſertim eminentioris, Epiſcopus recens promotus, fidei ſuæ confeſſionem ſcriptam mitteret ad alios Epiſcopos,vel Patriarchas, (in quo ſe imitari dicebant exemplum Apoſtoli Pauli, de quo ad Galat.2.2.)ut ſic in Eccleſia & fidei ſinceritas & Catholica unitas conſervaretur. Sed hoc ipſius Sophronii verbis malo declarare; ſic igitur ille in ſuis illis ſynodicis: Ἐπειδὴ τὶς ἀποστολικὴ καὶ ἀρχαία παράδοσις ἐν ταῖς τῶν πάλαι πρὸ ὀλιγοστοῦ ἐκκλησίαις κεκράτηκεν, ὅπως ὁι πρὸς ἱεραρχίαν ἀγόμενοι τοῖς πρὸ αὐτῶν τὰς ἱεραρχίας χειρίζουσι πάντα εἰλικρινῶς ἀνατίθωνται, ὅπως φρονοῦιν, καὶ ὅπως πίστεως ἔχοιεν. ὃν Παῦλος αὐτοῖς ὁ σοφώτατος ἀγαν ἀσφαλῶς παραδέδωκεν, ἵνα μὴ εἰς κενὸν τὰ δρομήματα τύχοιεν. κινὸς γὰρ αὐτοῖς ἅπας ὁ δρόμος ἐγίγνετο ἀδικημένης καὶ τῆ τῆς πίστεως. ——τοῦτο τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τῷ ἴχνει ἀκολουθοῦντες, καὶ νόμον ἡγούμενοι καλλιστον, πᾶν τὸ τοῖς πάλαι φρονοῦσι γινόμενον, ἀποστολικῶ μάλιστα κρατυνθὲν ἰσχυρήματι, τὸ ὅπως ἔχομεν περὶ πίστεως χαράξομεν· τοῖς θεοσέβεσι ὑμῖν φρὸς ὁμοίως ἀποστέλλομεν· ἵνα μὴ θεία μιτατιθέντες αἰώνια, ἃ πεφ ἡμῖν οἱ πατέρες ἔθεντο, &c. id eſt; quia verò quædam Apoſtolica atque priſca traditio in ſanctis Dei per totum orbem Eccleſiis tenuit, ut qui ad Pontificatum ducuntur,eis qui ante illos Pontificatus gerunt, omnia ſinceriter exponant, qualiter ſapiant, & qualiter in fide ſe habeant: quam Paulus eis ſapientiſſimus admodùm cautè tradidit, ut non curſus ſuos in vanum peragant. Inanis namque eis omnis curſus exiſteret, ſi in quolibet fides violaretur.——Huic proinde & nos conſuetudini ſervientes,& legem optimam arbitrantes, omne quod olim à veteribus decenter factitatum eſt, maximè Apoſtolicâ roboratum exſequutione, qualiter de fide teneamus, ſcribimus:vobiſq; à Deo inſtructis ad probationem dirigimus. Nec fortè terminos æternos transgredi,quos Patres noſtri poſuerunt, exiſtimemur,&c. (Vide Gregor. lib. 1. epiſt. ex reg.capp.24.25. & lib.7.cap.53.)

Vide lib. 3. hujus operis, cap. 16. §. 4.

Galat. 2.2.

10. Scriptum verò illud, fidei confeſſionem complectens, quod à novis Epiſcopis ad alios Epiſcopos mitti ſolebat, appellabant Græci τὰ συνοδικὰ. unde Sergius in ſua illa ad Honorium epiſtola ſuperius allegatâ, ſcribit ſe ex ſolo auditu didiciſſe, promotum eſſe Sophronium ad Epiſcopatum Hieroſolymitanum,eò quòd nondum acceperit ab eo hujuſmodi ſcriptum, ὕτω γὰρ ἀπὸ τὰ ἐξ ἰθους συνοδικὰ μέχρι τ νῦν ἐδεξάμεθα; Latinis dicebatur *ſynodica epiſtola*. Gregor.lib.1. epiſt.ex regiſt.epiſt.25.& lib.6.epiſt.ex regiſtro, capp.169. & 188. quia novus Præſul eam ſcribebat cum conſenſu ſynodi ſuæ.

11. Quia autem toties autoritatem Patrum crepabant Monothelitæ,Sophronius eis validiſſimè contradicens, dedit in duobus libris ſexcenta teſtimonia Patrum,ad evictionem impietatis negantium duas operationes, & veritatis oſtenſionem: ſicut teſtatur Stephanus Epiſcopus Dorenſis, de provinciis Hieroſolymitana, familiaris Sophronii,in ſuo libello quem exhibuit Synodo Romanæ,ſub Martino Papa primo celebratæ: qui etiam libellus adhuc exſtat in actis ejuſdem Synodi,ſecretario ſecundo.

12. Ex his jam conſtat, quænam fuerit doctrina Sophronii,cui Sergius & Honorius,in veritatis Catholicæ rejectione & ſuppreſſione unanimes,tantopere contradixerunt.

CAPUT

CAPVT DECIMVM.

Honorium Papam Romanum cum aliis Monothelitis hæreticis, propter eandem hæresin, damnatum & anathematizatum esse à sexta œcumenica Synodo, aliisque Synodis, ipsisque adeò Romanis Pontificibus, luculenter ostenditur.

PErlectis in sancta sexta Synodo œcumenicâ synodicis Sophronii, actione decimâ: & dogmaticis Sergii ac Honorii epistolis, quas superius memoravimus, excussoque Patriarchii Chartophylacio, inventisque earum genuinis exemplaribus, ipsaque authentica epistolâ Latina Honorii ex Chartophylacio prolatâ, & à Synodo ipsisque Romanis Legatis agnitâ, actione duodecimâ; sancta Synodus, re totâ diligenter perpensâ, de ipsis scriptis, eorumque autoribus hanc pronunciavit synodalem sententiam; actione decima tertia.

2. Sanctum Concilium dixit; Retractantes [ἀναγινώσκοντες] dogmaticas epistolas, quæ à Sergio quondam Patriarcha hujus à Deo conservandæ regiæ urbis scriptæ sunt, tam ad Cyrum, qui tunc fuerat Episcopus Phasidis, quam ad Honorium quondam Papam antiquæ Romæ: similiter autem & epistolam ab illo, id est, Honorio rescriptaam ad eundem Sergium; hasque invenientes omninò alienas existere ab Apostolicis dogmatibus, & à definitionibus sanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum; sequi verò falsas doctrinas hæreticorum [ὑπομένας ὑπὸ ταῖς τῶν αἱρετικῶν ψευδοδιδασκαλίαις.] eas omninò abjicimus, & tanquam animæ noxias exsecramur [ταύτας πάντη ἀποβαλλόμεθα, καὶ ὡς ψυχοφθόρους βδελυττόμεθα.] Quorum autem, (id est, eorundem) impia exsecramur dogmata, horum & nomina à sancta Dei Ecclesia projici [ἐκ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἐκβληθῆναι] judicavimus, id est, Sergii quondam Præsulis hujus à Deo conservandæ regiæ urbis, qui aggressus est (vel incepit, τὸν ἀρξάμενον) de hujusmodi impio dogmate conscribere, Cyri Alexandriæ, Pyrrhi, Pauli, & Petri, qui & ipsi præsulatu functi sunt, in sede hujus à Deo conservandæ civitatis, & similia eis senserunt [καὶ τὰ ὅμοια ἐκείνοις φρονησάντων:] adhæc & Theodori quondam Episcopi Pharan, quarum omnium supra scriptarum personarum mentionem fecit Agatho sanctissimus ac ter beatissimus Papa antiquæ Romæ, in suggestione quam fecit ad piissimum & à Deo confirmatum [θεοσέβεστον] Dominum nostrum & magnum Imperatorem, eosque abjecit, utpote contraria rectæ fidei nostræ sentientes: quos & anathemati submitti definimus.

Quam ob causam anathematizatus Honorius.

Cum his verò simul projici à sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eò quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem sequutus est, & impia dogmata confirmavit [πρὸς τούτοις ὑπὸ συνεκλεθῆναι καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας καὶ συναναθεματισθῆναι συνεδρεύσαντα καὶ ὁμόφρονα πάντων τῶν προειρημένων Ῥώμης, ἀλλὰ τὸ ἀνεγκλήτους ἡμᾶς ἀλλὰ τῶν ῥηθέντων παρ' αὐτοῦ γραμμάτων πρὸς Σέργιον καὶ σαφῶς τῇ ἐκείνου γνώμῃ ἐξακολουθήσαντα, καὶ τὰ αὐτοῦ ἀσεβῆ κυρώσαντα δόγματα.]

Approbatio Sophronii.

Pertractavimus autem & synodica [τὰ συνοδικὰ] Sophronii sanctæ memoriæ [τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης,] quondam Patriarchæ sanctæ Christi Dei nostri Hierosol. civitatis, & hæc reperientes cum vera fide convenientia [τῇ ἀληθεῖ πίστει συμφωνοῦντα,] Apostolicisque & sanctorum atque probabilium Patrum doctrinis paria [ἰσάμιλλα,] utpote quæ sunt orthodoxa, recepimus [ὡς ὀρθόδοξα ἐπεράμβομεν,] & ut salubria [ἰσωφελῆ] sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ suscepimus: & nomen ejus inseri sanctis diptychis sanctarum Ecclesiarum [ἐνταγῆναι τοῖς ἱεροῖς δυπτύχοις τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν] judicavimus. *Hactenus verba Synodi loco citato.*

Alia Honorii epistola.

3. Prolata etiam est ex Chartophylacio Patriarchii, sub finem ejusdem actionis decimæ-tertiæ, alia Latina epistola ejusdem Honorii, quæ ad eundem Sergium scripta erat post divulgata Sophronii synodica, missosque etiam ad Honorium à Sophronio Patriarcha legatos ad expetendam ejus societatem contra eos qui unicam operationem prædicabant, aut duas negabant. In ea epistola hæc sunt Honorii verba, prout in actis synodicis descripta leguntur, loco citato;

Verba Honorii.

Nec non & Cyro fratri nostro, Alexandriæ civitatis Præsuli, quatenus novæ adinventionis unius vel duarum operationum vocabulo refutato, claro Dei Ecclesiarum præconio nebulosarum concertationum caliginem offundi non debeant vel adspergi, ut profectò unius vel geminæ operationis vocabulum noviter introductum à prædicatione fidei eximatur. Nam qui hæc dicunt, quid aliud nisi juxta unius vel geminæ naturæ Christi Dei vocabulum, ita & operationem unam vel geminam suspicantur: super quod clara sunt divina testimonia. Unius autem operationis vel duarum esse vel fuisse Mediatorem Dei & hominum, Dominum Jesum Christum, sentire & promere nobis ineptum est. [Græc. vers. νοεῖν ἢ φρονεῖν, πάνυ μάταιον.

Nota simile.

Item circa finem ejusdem epistolæ; *Et quidem quantum ad instruendam notitiam ambigentium, sanctissima fraternitas vestra per eam insinuandam prævidimus. Caterum quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet, quæ tenere vel prædicare debemus propter simplicitatem hominum, & amputandas inextricabiles quæstionum ambages, sicut superius diximus, non unam vel duas operationes in Mediatore Dei & hominum definire, sed utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes, atque operatrices confiteri debemus: & Divinam quidem quæ Dei sunt operantem; & humanam quæ carnis sunt exsequentem, non divisè, neque confusè aut convertibiliter, Dei naturam in hominem, aut humanam in Deum conversam, edocentes; sed naturarum differentias integras confitentes.* Et paulò post: *Et hoc quidem beatissimæ fraternitati vestræ insinuandum prævidimus, quatenus unius confessionis propositum unanimitati vestræ sanctitatis monstraremus, ut profectò uno spiritu anhelantes, pari fides documento conspiremus, &c.* Hæc Honorius in ista posteriore epistola, de qua, aliisque Monothelitarum scriptis in Synodo sexta prolatis, quid Synodi illius Patres decreverint, declarant acta synodalia in fine actionis decimæ-tertiæ, his verbis.

Unanimitas unius confessionis Honorii & Sergii.

4. Ἡ ἁγία σύνοδος εἶπε. *Sanctum Concilium dixit: Cognitionem accipientes prolatorum nobis, à Gre-*

Digitized by Google

à Gregorio Deo amabili Diacono & Chartophylace hujus ſanctæ magnæ Dei Eccleſiæ, libellorum atque chartarum ſive aliorum opuſculorum, comperimus in unam eandemque impietatem concurrere [ἑνωμένα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀσέβειαν φέρεσθαι.] *Et prævidimus hæc tanquam profana & anima pernicioſa, continuò ob perfectum exterminium igne cremari.* [καὶ συνιδόντες ταῦτα ὡς βέβηλα καὶ ψυχοφθόρα παραχρῆμα πρὸς τέλειον ἀφανισμὸν πυρὶ παραδοθῆναι.] *Et combuſta ſunt.* [καὶ ἐκαύθησαν.] Hæc ibi.

Igni adjudicantur epiſtola Honorii, cum aliis Monotheletarum ſcriptis.

5. Atque ita memoratæ duæ epiſtolæ Honorii, una cum ſcriptis Theodori Pharanitani, Cyri Alexandrini, Sergii & Pyrrhi, & Pauli & Petri Conſtantinopolitanorum, decreto ſynodali damnatæ & combuſtæ ſunt; tanquam in unam eandemque impietatem cum eis concurrentes, adeóque ut profanæ & animæ pernicioſæ. Earumq; autor Honorius anathemate cum eisdem hæreticis damnatus eſt, ut qui in omnibus mentem Sergii ſequutus ſit, & impia dogmata confirmaverit.

Iterum atq; iterum repetita Honorii damnatio in ſexta Synodo.

6. Eundem Honorium cum reliquis Monothelitis eadem ſexta Synodus iterum anathematizavit, actione decima-octava, in definitione Synodica, quam ſuperiùs exhibuimus, capite quarto. Et rurſum anathema eidem Honorio dixit eadem Synodus, in eadem actione decima-octavâ in exclamatione Synodi ad Conſtantinum Imperatorem. Item in ſermone Proſphonetico ſeu acclamatorio ad eundem Imperatorem, ubi ait Synodus, *ſe anathematizaſſe cum Sergio, Cyro, aliisq; Monotheletis Honorium, qui fuit Romæ Præſul, utpote qui eos in his ſequutus ſit,*] ὡς ἐκείνοις συνηκολούθησαντα.] In literis etiam Synodalibus à ſexta Synodo miſſis ad Agathonem Papam Romanum, commemorat Synodus ſe anathematibus interemiſſe Honorium cum reliquis Monothelitis.

Et Theodorum Patriarcham Hieroſol. cum ſua Synodo.

12. Poſtea Theodorus Patriarcha Hieroſolymitanus, cum ſua Synodo, anathematizavit Honorium, ut hæreticum & à ſexta Universali Synodo damnatum: ut patet ex ejus ſynodica epiſtola, quæ inſerta eſt actis Synodi Nicænæ ſecundæ: actione tertiâ.

Et Synodus Nicæna ſecunda.

13. Synodus etiam Nicæna ſecunda, quam Papiſtæ ut orthodoxam & œcumenicam ſuſcipiunt, eandem Honorii condemnationem à VI. Synodo factam, commemorat, ejuſque æquitatem prædicat, eamque etiam ſuo conſenſu & approbatione confirmat: nam actione tertia illius Nicænæ Synodi, Taraſii Patriarchæ Conſtantinop. epiſtolam ad Alexandrinum, & Antiochenum, & Hieroſolymitanum Patriarchas ſcriptam; Et Theodori Patriarchę Hieroſolymitani ſynodicam epiſtolam ſcriptam ad Coſmam Patriarcham Alexandrinum, & ad Theodorum Patriarcham Theopolitanum, cujus exemplum à ſumis ſacerdotibus Orientis ad Taraſium etiã miſſum eſt; has, inquam, epiſtolas tota Synodus Nicæna ſuſcipit, eis conſentiens. In his autem epiſtolis Honorius Romanus anathematizatur, ut hæreticus, & ut eo nomine jam ante à ſexta Synodo jure damnatus & anathemati ſubjectus. Et rurſus, in actione ſexta ejusdem Nicænę Synodi, in illa Concilii contra imagines habiti refutatione, quę, ex mente Niceną illius Synodi laudatur tanquam à Spiritu S. dictata, initio illius actionis, in illa inquam refutatione, tom. 2. *S. Has ſanctas & univerſales Synodos.* Aſſeritur Honorium juſtè anathematizatum eſſe à ſancta & Catholica Eccleſia, ut hæreticum. Et in ſeptima actione, in definitione ſynodica, ſic loquitur ſynodus illa Nicæna ſecunda; Deinde quoque & duas voluntates & operationes ſecundùm naturarum proprietatem in Chriſto prædicamus, quemadmodum & Conſtantinopoli ſexta Synodus exclamavit, abjiciens Sergium, Honoriũ, Cyrum, Pyrrhum, Macarium, & eos qui ſine voluntate ſunt pietatis, atq; iſtis ſimilia ſentientes. Hæc ibi. Hujus Synodi Nicænæ acta vertit Latinè Anaſtaſius bibl. & in ejus etiam verſione iſta omnia habentur. Subſcripſerunt cum aliis Legati Adriani primi, Papæ Romani.

Et Quinta ſexta Synodus.

11. Eandem Honorii condemnationem, in ſexta Synodo factam, iidem illi Patres qui ſextę Synodo interfuerant, repetunt in altero ſuo cõventu, quem ſub Juſtiniano ſecundo habuerũt, id eſt, in quini-ſexta Synodo, canone primo, quem tibi ſuprà exhibuimus, cap. 6. hujus libri.

Eandem Honorii damnationem confirmat Conſtantinus Imper.

7. Conſtantinus etiam Imperator in ſuo edicto, quo Synodum ſextam confirmat, ejuſque ſuſceptionem omnibus ſuis ſubditis injungit; Honorium cum aliis Monothelitis anathematizatum eſſe teſtatur: & Synodo conſentiens pro ſe etiam eundem Honorium, utpote horum hæreſeos in omnibus fautorem, concurſorem, atque confirmatorem, [τὸν κατὰ πάντα τούτοις συναίρεσθαι καὶ σύνδρομον καὶ βεβαιωτὴν τῆς αἱρέσεως.] Interfuit autem Synodo Imperator Conſtantinus, ejuſq; definitionem Synodicam, ipſo jubente ac audiente relectam in Synodo, ſuâ etiam ſubſcriptione corroboravit. Et imperiali ſuo edicto eam omnibus commendavit: ut legere eſt in actione decima-octavâ illius Synodi.

Leo 2. Papa Rom. anathematizat Honorium.

8. Leo Papa Romanus hujus nominis ſecundus, Agathonis ſucceſſor, acceptis actis ſextæ Synodi cum literis Conſtantini Imperatoris, ſcripſit epiſtolam ad eundem Imperatorem Conſtantinum, quæ etiam legitur in actione decima-octavâ ſextæ Synodi; in qua epiſtola Leo Papa, ſuſcipiens ſanctam ſextam Synodum, ejusq; actis ad ſe tranſmiſſis, & edicto Imperatoris conſentiens, anathematizat Honorium, quem ait Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicæ traditionis doctrinâ luſtraviſſe, ſed profanâ proditione immaculatam fidem ſubvertere conatum eſſe.

9. In eadem priore parte tomi tertii Conciliorum, edit. Colon. [in edit. autem Pariſ. tom. 5.] poſt Concilium Toletanum duodecimum, ſubjungitur ejusdem Leonis Papę ſecundi vita, ab Anaſtaſio bibliothecario ſcripta, ubi Anaſtaſius loquens de ſexta Synodo à Leone ſuſcepta, ait, in ea condemnatos eſſe Cyrum, Sergium, Honorium, & Pyrrhum, &c.

10. Adjiciuntur ibidem ejusdem Leonis Papę epiſtolæ: ubi in epiſtola ad univerſos Hiſpaniæ Epiſcopos, narrans Leo & Hiſpanis ſuſcipienda cõmendans, quæ in S. VI. Synodo geſta ſunt, reliquis in ea Synodo meritò anathematizatis accenſet Honorium, *quem* ait, *flammam hæretici dogmatis, non, ut decuit, Apoſtolicam auctoritatem, incipientem exſtinxiſſe, ſed negligendo confoviſſe:* Et in epiſtola ad Ervigium Gothorum in Hiſpania regem, ſcribit idem Leo, *damnatum in ſexto Concilio, & de Catholicæ Eccleſiæ adunatione projectum eſſe Honorium, qui immaculatam* (verba ſunt Leonis) *Apoſtolicæ traditionis regulam, quam à Prædeceſſoribus ſuis accepit, maculari conſenſit.* Hæc Leo.

Digitized by Google

Damnationem Honorii agnoscit & approbat Hadrianus Papa Romanus.

14. Adrianus, etiam hujus nominis secundus, Papa Romanus, in Concilio Romæ habito, anno Dom. 868. alloquutione tertiâ, testatur Honorio post mortem anathema dictum esse ab Orientalibus, propter hæresin, idque factum esse ait cum consensu & autoritate ipsius Romani Pontificis. Et addit, hæresin esse idoneam causam resistendi motibus & liberè respuendi pravos sensus etiam Papæ Romani. Hæc habentur in actis Romanæ illius Synodi sub Adriano celebratæ, quæ acta recitantur in actione septima Concilii illius Constantinopolitani, quod octavum œcumenicum vocant Romanenses: In illo ipso Concilii illius Constantinopolitani codice Latino, de quo Anastasius bibliothecarius, Quicquid, inquit, in Latino actionum octavæ Synodi codice reperitur, ab omni est fuco falsitatis extraneum. Hæc Anastasius in sua præfatione in illud Concilium, ad Adrianum secundum Papam Romanum: ubi etiam se eidem Concilio interfuisse, & reducem acta ejusdem Concilii, jussu ejusdem Adriani Papæ, in Latinam transtulisse perhibet dictionem. Celebratum est autem Constantinopolitanum illud Concilium sub Basilio Imperatore, an. Dominicæ 870. considentibus illic etiam Legatis ejusdem Adriani Papæ Romani.

Honorium etiam anathematizat Synodus illa, quæ Romana octava œcumenica dicitur.

15 Illud ipsum etiam Concilium, quod octavum vocant, rursus anathematizavit Honorium actione decima in termino illius Concilii. ubi hæc sunt Concilii illius verba; *Et cum prædicta synodo consonantem, & eadem sentientem sanctam & universalem sextam synodum suscipientes, quæ in unum Christi duabus naturis, consequenter etiam duas operationes, ac totidem voluntates sapienter asseveravit. Anathematizamus autem Theodorum, qui fuit Episcopus Pharan, & Sergium & Pyrrhum, & Paulum ac Petrum impios Præsules Constantinopolitanorum Ecclesiæ, atque cum eis Honorium Romæ, unà cum Cyro Alexandriæ*, &c. Hæc ibi in eodem illo Latino codice Anastasiano. Et huic termino subscripserunt cum aliis Legati Adriani secundi Papæ Romani: qui etiam eandem synodum ut œcumenicam suscepit.

16. Nos quidem meritò rejicimus sacrilegum illum imaginum cultum à synodo illa Nicæna, quæ septima dicitur, & Synodo ista Constantinopolitana, quam octavam vocant, susceptum: at synodorum istarum auctoritatem non possunt defugere Papistæ, qui eas ut synodos œcumenicas & per omnia orthodoxas venerantur.

Honorium à sexta Synodo damnatum esse, testantur etiam Photius, Ado, Cedrenus, Marianus Scotus, Abbas Urspergensis, Albertus Abbas Stadiensis, Pfellus, Beda, & Iohannes de Turrecremata, & Melchior Canus.

17. Photius Patriarcha Constantinopolitanus (qui eodem nono seculo floruit) in suo libello περὶ τῶν ζ συνόδων οἰκουμενικῶν, id est, de septem synodis œcumenicis, inter eos qui à sexta Synodo justè condemnati sunt, refert Ὁνώριον τὸν Ῥώμης, Honorium Romæ. Idem etiam Photius, οὐ τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτῷ βιβλίων, id est, in opere illo quod appellat bibliothecam librorum sibi lectorum: codice vigesimo; Lecta sunt (inquit) acta sextæ Synodi in actionibus, in quibus Sergius, Cyrus, Pyrrhus Constantinopolitanus anathemate damnati sunt [ἀναθεματίζονται,] Honorius item Romanus [μεθ' ὧν Ὁνώριος ὁ Ῥώμης,] Polychronius, alique, &c.

18. Græco-latinæ editioni bibliothecæ Photii præmittuntur eruditorum aliquot de Photio judicia: in quibus hæc ponuntur verba Francisci Turriani Jesuitæ, ex ejus proœmio in constitutiones Clementis: Photius Constantinopolitanus eruditissimus & incredibili lectione auctor. In eo præsertim opere quod bibliothecam de libris à se lectis nominavit, in quo tam accuratè, tam acri ingenio, tam consideratè, tam doctè, tam distinctè, tam liberè de tanta multitudine & varietate librorum judicium facit, ut nihil animadversione dignum prætermisisse videatur. Hæc Turrianus. Item verba hæc Andreæ Schotti Jesuitæ ex ejus notis ad Christomachiam Procli; Photius censor & criticus gravissimus, summi ingenii & judicii: ——— De styli charactere, scriptorum numero, & titulis, quæ γνήσια, quæ ψευδεπίγραφα, quid laude, & imitatione dignum in singulis deprehendisset, sine fuco & odio, more majorum pronunciat. Hæc Schottus, qui Photii bibliothecam Latinè vertit.

19. Ado Episcopus Viennensis, (ejusdem seculi scriptor) in suo Chronicorum breviario, scribit Honorium cum reliquis Monothelitis anathematizatum esse à sexta universali Synodo.

20. Beda, qui florebat seculo octavo, in suo libro de temporibus, capite sexagesimo septimo, de cursu sex ætatum: in Constantino quarto Imperatore; scribens de sexta œcumenica Synodo, Honorium connumerat eis qui ab illo Synodo anathematizati sunt, inquiens; Macarius verò [Antiochiæ Episcopus,] cum suis sequacibus, simul & præcessoribus Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo & Petro anathematizatus. Hæc Beda.

21. Georgius Cedrenus (qui scribebat seculo undecimo) in sua historiarum synopsi, in Constantino Pogonato, ait congregatam esse sextam Synodum contra Theodorum Pharanitanum Episcopum, Honorium Romæ, Cyrum Alexandriæ, & alios. Affirmabant hi (inquit) unam voluntatem & unam operationem, *& quæ sequuntur.*

22. Honorium Papam Romanum, cum aliis hæreticis Monothelitis, à sexta œcumenica synodo anathematizatum esse, scripserunt in suis Chronicis, Marianus Scotus, qui floruit anno Domini millesimo octogesimo; & Abbas Urspergensis, qui vivebat, jam Presbyter, anno Domini millesimo ducentesimo secundo. Et Albertus Abbas Stadiensis, qui claruit ano Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto.

23. Eundem Honorium Hæreticum fuisse tradit Pfellus, in carmine de septem Synodis: quem de hoc argumento citat Melchior Canus, scriptor Pontificius, Episcopus Canariensis: qui in eandem sententiam citat Bedæ librum, de rerum natura, capite sexagesimo septimo, & acta synodorum: quibus consentiens ipse Canus, cõfiteturatque agnoscit, non posse Honorium ab hæresi vindicari. Et Albertum Pighium, Honorii defensionem molientem, & Conciliorum (ut Canus loquitur) acta calumniantem, refellit. In locis Theologicis, lib. 6. cap. ultimo, ad argumentum undecimum.

24. Et ante Canum, Johannes de Turrecremata, Episcopus Cardinalis Sabinus, Honorium à Synodo sexta & à Leone Papa secundo, in veritate historiæ seu verè de facto, condem-

Digitized by Google

condemnatum esse concedit. ut refert Binius in sextum Concilium œcumenicum: verbo, *approbatum*.

25. Atque ita veritatem rei gestæ de damnatione Honorii, per historicam assertionem luculenter demonstravimus. Sequitur ut contradicentium objectionibus respondeamus, eisque profligatis, omnem candido Lectori scrupulum eximamus, & veritatem hanc historicam tueamur.

CAPVT UNDECIMVM.

Argumenta, sive inanes cavillationes, quibus, contra clarissimam rei gestæ historiam, utuntur Papistæ quidam infallibiliarii; nempe Onuphrius in Honorium Platina, Bellarminus & Gretserus, lib 4. de Romano Pontifice, cap. 11. Andreas Schottus, in codicem 20. bibliothecæ Photii. Baronius, in Epitome Spondani, annis Christi 633. & 681. & Binius, in notis suis in vitam & epistolas Honorii Papæ, & in notis in vitam Agathonis, & in sextum Concilium œcumenicum, & in vitam & epistolas Leonis secundi Papæ Romani.

SUmma totius moliminis istorum scriptorum pro Honorio ad duo capita, disjunctivè, ab ipsis reducitur. Nam vel factum negant, vel jus seu æquitatem facti inficiantur. Prioris ordinis argumenta prius examinabimus. quæ verò de jure loquuntur, discutiemus inferius, ubi de æquitate sententiæ contra Honorium latæ disseremus.

2. Prior igitur Honorii defensio, quam proponunt, hæc est: Epistolas illas quæ dicuntur Honorii ad Sergium, esse confictas; & ab hæreticis insertas sextæ Synodo, ipsaq; acta synodalia sextæ Synodi ab eisdem malevolis, additione nominis Honorii, esse falsata & corrupta.

3. Si quæras, à quo, & quando depravata sint Synodi Sextæ acta? Respondent Baronius & Binius & Schottus, Theodorum Syncellum Patriarchã Constantinopolitanum ea corrupisse. Hunc enim, propter expunctum è sacris diptychis invito Imperatore nomen Vitaliani Papæ Romani de sede Constantinopolitana dejectum esse, suffecto in ejus locum Georgio, qui Georgius Patriarcha Constantinopolitanus, sedit in sexta Synodo, ejusque decretis subscripsit. Post obitum autem Georgii, Theodorum per simulationem orthodoxæ fidei, anno sequente restitutum esse pristinæ sedi & dignitati. Theodorum autem hunc ut hæreticum anathematizatum fuisse in sexta Synodo. At postea quam sedi suæ restitutus est, nactum esse originale exemplar sextæ Synodi, nondum dimissis Constantinopoli legatis sedis Romanæ, & suo ubique nomine expuncto, substituisse ubique nomen Honorii, facili literarum mutatione. Et sic falsata acta synodi transmisisse ad Leonem Papam Romanum. Theodorum autem damnatum fuisse in sexta Synodo, testari ajunt Anastasium in vita Agathonis. Restitutum verò pristinæ sedi eundem post mortem Georgii, docent ex Nicephori Chronico.

4. Supposititia autem esse quæ de Honorio in sexta Synodo leguntur, persuadere conantur, partim rationibus, partim autoritatibus.

5. Ratio prima est; quia ab hæreticis Monothelitis insertæ sunt actis quinti Concilii œcumenici conficta quædam scripta Menæ & Vigilii, sicut deprehensum est in sexta Synodo actione 3. & 12. & 14. & familiare erat Græcis corrumpere libros.

6. Secunda ratio est, ab absurdo; quia non potuit Synodus condemnare Honorium de hæresi, nisi pugnaret cum epistola Agathonis ad Constantinum Imperat. scripta; atque adeò sibi-ipsi contradiceret. suscepit enim & approbavit Synodus epistolam Agathonis, tanquam à Spiritu Sancto dictam. In ea autem epistola Agatho scribit Ecclesiam Romanam nunquam defecisse à fide, neque deficere. Et Apostolicos Pontifices Prædecessores suos confidenter semper fecisse quod jussit Christus, quando fidem Petri non defecturam promittens, confirmare fratres suos admonuit.

7. Tertia ratio est; Legati sedis Romanæ certum rerum agendarum acceperant commonitorium, adhæserunt igitur epistolæ Agathonis, neque damnârunt aut damnari sivissent Honorium.

8. Quarta ratio, rursus ab absurdo; Quia si sexta Synodus Honorium hæreseos damnaret, indelebilem intolerabilis erroris, impudentiæ, & injustitiæ notam incurreret: ex non intellectis Honorii epistolis; & ex præsumtione condemnandi sedem Apostolicam, quę judicat omnes, & à nemine judicatur; & ex iniquitate sententiæ contra innocentem, nullum enim in illis Honorii epistolis contineri errorem.

9. Autoritates quibus utuntur, sunt partim sexta Synodo anteriores, ut Synodi Romanę sub Martino habitę, & disputationis Sancti Maximi cum Pyrrho. Partim posteriores, ut Theophanis Isauri, Anastasii bibliothecarii, Nicolai primi Papæ Romani, Johannis Zonaræ, Emmanuelis Callecę, Pauli Diaconi, Bedę, Blondi, Naucleri, Sabellici, & Platinæ, qui de Honorio, ut pio & sancto Pontifice loquuntur, aut saltem eum non condemnant, neque condemnatum esse ajunt ut hæreticum.

10. Hæc summa est defensionis, qua utuntur contra historicam veritatem rei gestæ.

CAPVT DUODECIMVM.

Refutatio figmenti de falsatione actorum sextæ Synodi, quam dicunt à Theodoro Patriarcha factam.

PRincipiò; Falsò allegatur Anastasius testis condemnationis Theodori Patriarchæ in sexta Synodo: nam id apud Anastasium in vita Agathonis non comparet. Commemorat quidem Anastasius prolatum esse in Synodo scriptum quoddam erroneum cum subscriptione Macarii & Theodori Expatriarchæ; Posteaque interrogatum Macarium, num rectæ fidei consentiret, & in errore pertinacem, damnatum esse; Georgio Patriarcha orthodoxam fidem profitente. At de Theodori vel examinatione vel damnatione nihil scribit Anastasius, neque ejus nomen inter damnatos recitat. Neque ad rem facit, si dicas generalem Monothelitarum condemnationem recidere etiam in Theodorum: nam quæritur nunc de particulari damnatione qua aliquis nominatim, expresso ejus nomine damnatur. Neque enim ad evitandum generalis damnationis vim opus habuit Theodorus eradere è damnatorum catalogo nomen suum, quod ibi expressum non erat: sed sufficiens erat erroris abdicatio. quam ab eo factam esse gemino cognoscitur documento, nempe, tum ex eo quod non sit nominatim damnatus in Synodo, tum ex ejus restitutione per ipsum Constantinum Imperatorem sextæ Synodi Patronum.

2. Deinde postquam Georgius Patriarcha, Theodori successor, sedisset annos tres & totidem menses, restitutum quidem sedi Constantinopolitanæ fuisse Theodorum, scribit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in sua Chronologia; at eum fidem simulasse, & mente adhuc Monothelitis favisse, aut, antequam Romani Legati gesta synodalia Romam perferenda accepissent, mortuum esse Georgium Patriarcham, & restitutum Theodorum, & à Theodoro accepisse eos ea gesta, unde probant? nihil enim istorum apud Nicephorum, neque apud alium aliquem veterem scriptorem invenitur. Vide inferiùs, cap. decimi tertii §. decimum septimum & §. decimum octavum & §. vigesimum, ubi ista gratis & falsò à sophistis istis ficta esse ostenditur.

3. Adhæc, cum olim faveret Theodorus Monothelitis, Honorium præ omnibus aliis Romanis Pontificibus Honorii successoribus, in eximio habebat honore: ejusq; nomen in diptychis commemorabat, omnibus ejus successoribus silentio præteritis. teste Constantino Imperatore, in sua Sacra ad Donum Papam Romanum scripta, quæ Doni successori Agathoni reddita est, & exstat præfixa actis sextæ Synodi. Est igitur prorsus ridiculum istorum hominum commentum, quod scilicet favore hæreseos Monotheliticæ, & odio Romanæ sedis, Theodorus inferere voluerit damnatorũ catalogo nomen Honorii. sic enim hæresin eam Romanæ sedis Patrocinio penitus orbasset, damnato Honorio, qui solus ex Romanis Pontificibus ei favisse compertus est: adeóq; spem omnem sibi præcidisset auxilii ab illius sedis autoritate pro dogmatis illius restitutione. Imò si favor erroris illius eum ad tale facinus impulisset, mutasset potius voces quasdam dogmaticas, quàm sola personarum nomina. Odium autem si intuearis, inseruisset potius nomen Vitaliani cui infensus erat, aut alterius cujusdã ex Honorii successoribus, quorum memoria ipsi erat injucunda; quàm Honorii, cujus memoriam charam habebat.

4. Ineptum etiam & puerile est quod dicunt de facili literarum mutatione in substitutione nominis Honorii pro Theodoro: nam præterquam quod ea mutatio absq; manifestis lituris fieri non potuit; cogitandum ipsis, multa de Honorio & ad ejus damnationem pertinentia legi in actis sextæ Synodi, quæ per unius vocabuli mutationem non invenirentur.

5. Aliis igitur argumentis ostendere conantur infallibiliarii isti ea, quę in actis sextę Synodi de Honorii cõdemnatione leguntur, esse suppositicia; nempe partim rationibus, & partim autoritatibus, ut supra monuimus. de quibus responsiones subjiciemus.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Respondetur ad primam rationem, quam adferunt memorati infallibiliarii.

PRima ratio est; Ab hæreticis Monothelitis insertæ sunt actis quinti Concilii œcumenici ficta quædam scripta Mennæ & Vigilii, sicut deprehensum est in sexta Synodo, actione 3. & 12. & 14. Et familiare erat Græcis corrumpere libros: Ergo ea, quæ de Honorio Papa Romano in sextæ Synodi actis leguntur, sunt suppositicia.

2. Ad istam rationem respondeo. 1. Invalida est argumentatio à particulari: idque agnoscit Grerserus. 2. Non congruit exemplum: id quod patebit ex gemina narratione historica, quam ex sextæ Synodi actis subjiciam; prior erit de illa falsatione actorum quintæ Synodi: altera ex eis deprometur quæ de Honorio in actis sextæ Synodi leguntur.

Narratio historica de falsatione actorum quintæ Synodi.

3. Cum Monothelitæ, autoritatem prætendentes Conciliorum universalium, rogassent in sexta Synodo Imperatorem Constantinum, ut juberet proferri in medium per Chartophylacem ex Patriarchio libros synodorum; id statim factum est, actione prima: Postea autem, actione tertia, cum legeretur liber actorum quintæ universalis Synodi, statim in principio occurrebat sermo Mennæ, quondam Patriarchæ Constantinopolitani, ad Vigilium, quondam Papam Romanum, de eo quod sit una Christi voluntas. Et exsurgentes in sexta Synodo Legati Apostolicæ sedis Romæ, exclamaverunt; Piissime Domine, falsatus est præsens liber quintę Synodi: nequaquam relegatur sermo, qui dicitur Mennæ ad Vigilium, quia fictus est: sed jube diligenter advertere

Digitized by Google

vertere præſentem librum, ſatisfieri [vel certò perſuaderi πληροφορεῖσθαι] enim habet ſanctum veſtrum Imperium, quia non tunc temporis poſitus in exordio, cum fierent acta in ſancta quinta Synodo. Iſte qui dicitur ſermo Menæ ad Vigilium nuper appoſitus eſt, in principiis præſentis libri, eo quod vigeſimo primo año Juſtiniani divæ memoriæ obiit Menas; quinta autem Synodus vigeſimo ſeptimo año imperii ejus congregata eſt, Epiſcopatum tenente hujus regiæ urbis Eutychio venerabilis memoriæ. Et inſpicientes piiſſimus Imperator unà cum glorioſiſſimis judicibus, & quibusdam ex ſancta Synodo Deo amabilibus Epiſcopis, & aperientes ac diſcernentes, invenerunt tres quaterniones in principio libri additos [ἐν πρωθύστοις ἐμβλήδην,] non habentes ſubnotationem numeri [ὑποσημάνσεως ἀριθμητικῆς,] qui ſecundùm conſuetudinem affigitur in quaternionibus; ſed in quarto quaternione eſſe primum numerum, & in ſequenti quaternione ſecundum, & tertium quaternionem ſubſequenter, ἑφεξῆς. Alias item & diſſimiles eſſe literas eorum in exordiis ſubmiſſorum quaternionum, in quibus continebatur ſermo qui dicitur Mennæ ad Vigilium, à literis quæ primitus [ἀρχῆθεν] ſcripta ſunt in eodem codice. Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit; non relegatur hujuſmodi ſermo.

1. *Non tunc temporis, ſed nuper.*

2. *Diſcrepant tempora & perſonæ.*

3. *Defectus ſubnotationis numeri.*

4. *Diſſimiles literæ.*

4. Et dum relegeretur ſeptima actio ejusdem quintę Synodi, reperti ſunt in ea duo libri, quaſi ex nomine Vigilii Papæ Romani ad Juſtinianum Imp. & ad Theodoram Auguſtam, in quibus una Chriſti operatio aſſerebatur. Et exſurgentes iterum legati ſedis Romanæ, exclamarunt, dicentes non eſſe illos libellos Vigilii, ſed eſſe falſatum hūc librum, ſicut & exordia primi libri ejusdem V. Synodi. Nam (inquiunt) ſi unam operationem docuit Vigilius, & ſuſceptus eſt à Synodo, utiq; & in definitione ejusdē ſanctæ Synodi de una operatione vox habuit comprehendi. Dum relecta ergo fuerit, piiſſime Domine, ipſa definitio, inveniet Dominus omnem veritatem. Conſequenter itaq; & ſecundum ordinem relecto eodem libro uſque ad definitionem ipſaque definitione uſque ad finem relecta, nullo modo aliquid de una operatione in eadē definitione inventum eſt contineri. Legati igitur petunt ab Imp. ut prædictus liber tempeſtivè examinetur, & adinventio, quæ in eo facta eſt, manifeſtetur. Cui poſtulato annuit Imperator. Hæc habentur in actione tertia Sextæ Synodi.

5. Repugnat deputatio Synodi.

5. Rurſus autem in actione duodecima ejusdem Synodi, alia adfertur ratio contra ſermonem qui dicitur Mennæ ad Vigilium, ob quam penitus fictum & falſum eſſe pronunciant judices; nempe, quia in repoſitis in Patriarchio Conſtantinopolitano regiſtris epiſtolarum Menæ Patriarchæ, ſermo qui dicitur Mennæ ad Vigilium, non invenitur.

6. Bibliotheca regiſtra repugnant.

6. In actione autem decimaquarta, accuratius examen de duobus illis libellis qui dicebantur Vigilii, inſtituitur, ſicut petierant legati ſedis Romanæ, & juſſerat Imperator. Diligenti igitur habita collatione librorum corruptorum quintæ Synodi, cum aliis antiquis & incorruptis libris [ἀρχαίοις καὶ ἀνεπιβουλεύτοις βιβλίοις] ejusdem ſanctæ V. Synodi, & cum chartaceo quodam ejusdem Synodi libro ex Patriarchio prolato, propiusq; inſpectis illis exēplaribus, in quibus duo illi libelli qui dicti ſunt Vigilii continebātur, invenerunt Patres libellos illos eſſe ſuppoſititios, & nequiter interjectos: & tres quidem quaterniones fallaciter adjectos eſſe in exordio primæ actionis, cōtinentes ſermonem illum qui dicitur Meñæ ad Vigilium: circa ſeptimam autem actionem, mutatum quidem fuiſſe quintum-decimum quaternionem, adjectumq; eſſe quadrifolium non ſuperſcriptum [τετράφυλλον ἀνεπίγραφον] ante decimumſextum quaternionem, in quo erant duo illi libelli qui dicebantur Vigilii, uterq; nullam literam habens [ἀμφότερα ἀνεπίγραφα.] Cum interea in antiquis & non depravatis quintæ Synodi exemplaribus, in ſexta Synodo prolatis & inſpectis, neq; ſermo ille dictus Meñæ neq; libelli illi qui nuncupabantur Vigilii, invenirentur. Nec etiam in altero illō incorrupto Chartaceo volumine quintæ Synodi, quod ex Patriarchio prolatum eſt. Quamvis etiam corrupta tria exemplaria ex Chartophylacio Patriarchii depromta eſſent. Et negotio ſcrupuloſius diſcuſſo, deprehenſum eſt falſata eſſe iſta tria & alia quædam quinti Synodi exemplaria, fraude Pauli quondam Patriarchæ Conſtantinopolitani, & Macarii Antiocheni, ejusq; diſcipuli Stephani. Et ipſi ſcriptores, qui eorum juſſu aſſumenta iſta ſuis manibus deſcripſerunt, nempe Georgius Monachus, & Sergius diaconus, & qui Sergio ſcribenda dictavit Conſtantinus presbyter, coram ſancta ſexta Synodo comparentes, rem geſtam palàm confeſſi ſunt. Statimq; ſancta ſexta Synodus eos libros, qui dicebantur Meñæ & Vigilii, & falſatores actorum quintæ Synodi anathematizarunt, act. 14.

7 ἀνεπιγράφου.

8. *Ex antiquis & incorruptis exemplaribus.*

9. *Inventi ipſi falſatores.*

10. *Inventi ſcriptores, & confitentes coram Synodo confeſſi.*

7. Hæc eſt narratio de illa actorum quintæ Synodi falſatione, ex actis ſextæ Synodi fideliter depromta. Altera narratio fideliter ſumetur ex eis quæ de Honorio, & ad Honorii damnationem pertinentia, leguntur in actis ejusdem ſextæ Synodi.

Narratio Honorii de damnatione.

8. In ſextæ Synodi actione prima, legati ſedis Romanæ & Synodi Romanæ, conquerentes de introductis per Monothelitas vocum novitatibus rogant Imperatorem Conſtantinum, ut origo mali inquiratur. Reſp. Macarius Patriarcha Antiochenus, Monothelita, & cum eo alii, ſe vocum novitates nō introduxiſſē, ſed quicquid à ſanctis & univerſalibus Synodis, & ſanctis probabilibus Patribus, & regiæ urbis Conſtantinopoleos præſulibus, Sergio, Paulo, Pyrrho, & Petro, nec non & Honorio qui fuit Papa antiquæ Romæ [ἔτι δὲ καὶ Ὁνωρίου τοῦ γενομένου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης,] & Cyro qui fuit Papa Alexandriæ, hoc eſt, de voluntate & operatione, pérceperunt, ſic ſe credidiſſe, & credere, & prædicare: & paratos eſſe de hoc oſtendere. Jubente igitur Imperatore ut probationes proferrent, eiſque rogantibus, ut ex Patriarchio adferantur libri ſynodorum univerſalium; prolati mox è Patriarchii bibliotheca ſunt libri ſynodorum; & lectus eſt primus liber geſtorum tertiæ univerſalis ſynodi Epheſinæ. Deinde, actione ſecunda, relecta ſunt acta Chalcedonenſis ſynodi. Et actione tertia acta quintæ univerſalis Synodi. Et in fine ejusdem tertiæ actionis monet Macarium ejusq; ſocios Imperator, ut proferant, ſi qua habeant, teſtimonia probabilium Patrum: quod ſe facturos promittunt. Et poſtea actione quinta exhibent duos codices, in quos congeſſerant Patrum teſtimonia, unam Chriſti voluntatem, ut ipſi dicebant, declarantia. Lectis igitur duobus illis codicibus; monet rurſum Imperator, ut ſi adhuc alia velint pro una volūtate

Digitized by Google

& unâ operatione proferre teſtimonia, ea ad ſequentem actionem parata habeant. Actione igitur ſexta Macarius eique adhærentes Monothelitæ, alium inſuper codicem legendum obtulerunt, in quo contineri dicebant teſtimonia diverſorum ſanctorum Patrum: Qui etiá relectus eſt. Et Macario ejuſque ſociis profitentibus ſe in prolatis teſtimoniis conſiſtere, neque velle ulteriorem proferre probationem; tres illi codices à parte Macarii prolati, jubente Imperatore ſigillati ſunt à glorioſiſſimis judicibus, & à parte Apoſtolicæ ſedis antiquæ Romæ, nec non & à parte ſanctæ ſedis Conſtantinopolitanæ. Tunc legati ſedis Romanæ & ſynodi Romanæ dicunt Imperatori, Macarium ejuſq; ſocios non probaſſe ſuum dogma teſtimoniis Paternis, & ajunt, eos teſtimonia Patrum detruncaſſe: petuntque ab Imperatore, ut authenticos codices prolatorum ab eis Paternorum teſtimoniorum proferri jubeat ex Patriarchio Conſtantinopolitano, & conferri cum codicibus ab eis oblatis: ut demonſtrent factam ab eis obcelationem [*συσκιασμόν.*]

9. Itaq; actione octava jubet Imperator proferri è Patriarchio authenticos codices, & illos Macarii codices quos diximus ſigillatos recludi ad lectionem, eorumq; cum authenticis codicibus è Patriarchio prolatis collationem inſtitui. In eadem etiam actione Macarius de fide ſua interrogatus, dat ſcriptam fidei ſuæ confeſſionem; quam ait eſſe conſentaneam doctrinæ quinq; univerſalium ſynodorum, & Honorii à Deo eruditi [*ὀνομάσι τὸ θέσφατον*] & Sergii, & Pauli, & Petri, & reliquorum. Quorum mentionem & in teſtimoniis quę Imperatori porrexit, ſe feciſſe ait: juxta petitionem autem legatorum ſedis Romanæ, ſynodique Romanæ, & mandatum Imperatoris Cõſtantini, relecti ſunt tres codices quos Macarius cum ſuis obtulerat, & teſtimoniorum in eis allegatorum facta eſt cum authenticis codicibus collatio. Allegata ſunt in primo codice teſtimonia ſanctorum Patrum, Athanaſii, Ambroſii, Dionyſii, Joannis Chryſoſtomi, & Cyrilli: & factâ collatione primorum quatuor actione octava; & Cyrilli, actione nona; deprehenſa fraus eſt in detruncatione & perverſione teſtimoniorum contra mentem auctorum.

10. In ſecundo codice allegarunt Macarius ejuſque ſocii Epiſtolam Sergii ad Cyrum, quæ relecta eſt, actione 12. & ex eodem codice relegi cœperunt quaſi ex actis quinti Concilii ſcripta illa ſuppoſititia Meñæ & Vigilii, de quibus ſupra: eorumque ulteriorem lectionem judices impediverunt. Poſtea, eadem actione duodecima, lectæ ſunt ex tertio Macarii codice, epiſtolæ mutuæ Sergii & Honorii. Quarum peractâ lectione, judices & Synodus Georgio Chartophylaci mandant, ut ex chartophylacio Patriarchii ſtatim proferat regiſtra & ſcripta dogmatica inibi rejacẽtia, quæ expoſita quondam ſunt à Sergio, ſive ad Honorium vel Cyrum vel Sophronium, aut etiam ad alias perſonas, aut etiam ab Honorio ad Sergium, ſuper præſenti dogmaticâ quæſtione. Et paulo poſt reverſo cũ illis regiſtris & codicibus Georgio, facta eſt collatio: & epiſtola Sergii ad Cyrum, quam Macarius allegaverat, conſtitit [*ἠχοίχευσεν,*] id eſt, cum authentico regiſtro vel codice cõcordavit. Epiſtola etiam ejusdem Sergii ad Honorium, conſtitit. Prolata eſt autem à Georgio Chartophylace ipſa authentica Epiſtola Latina Honorii ad Sergium quondam miſſa, unà cum ejus interpretatione, & collata eſt eadem Latina epiſtola per Johannem Epiſcopum civitatis Portuenſis, qui fuit unus ex legatis Synodi Romanæ ad Sextam œcumenicam Synodum; & conſtitit, *ἠχοίχευσεν.*

11. Judices igitur hortantur Synodum, ut de epiſtolis iſtis Sergii, & epiſtola iſta Honorii, item de ſynodicis literis Sophronii, quæ rogatu Georgii ſedis Hieroſolymitanæ legati lectæ fuerant, ſynodale ſuum promat judicium. Id quod Patres ſe proximâ actione facturos promittunt. Actione igitur decima-tertia, profert Synodus de Sergio & Honorio, eorumq; epiſtolis, & de aliis quibusdam Monothelitis, eam ſententiam quam ſupra retulimus, c. 10. §. 2. Et Sophronii orthodoxiam prædicat, ſicut ibidem commemoravimus. Poſtea prolata eſt etiam alia ejusdem Honorii epiſtola, quæ cum aliis Monothelitarum ſcriptis ſimul prolatis, decreto ſynodico igni damnata & combuſta eſt, in fine ejusdem actionis decimæ-tertiæ.

12. Deinde in actione decima ſexta, Conſtantinus quidam presbyter Monothelita, in errore pertinax, anathematizatur. Et in eadem actione, decernit Synodus, ut hęretici nominatim in exclamationibus ſynodicis anathematizentur: & exclamant univerſi Patres ſynodici; Theodoro hæretico Pharanitano anathema, Sergio hæretico anathema, Cyro hæretico anathema, Honorio hæretico anathema, Pyrrho hæretico anathema, &c.

13. Dehinc in actione decima octava eadem ſexta œcumenica Synodus, in definitione ſynodica, quæ audiente Conſtantino Imp. relecta eſt, Honorium qui fuit Papa antiquæ Romæ, accenſet organis Diaboli. Et poſt definitionis relectionem, exclamat Synodus, Sergio & Honorio ànathema. Hortantur etiam Patres Imperatorem Conſtantinum, ut perlegi jubeat ſermonem Proſphoneticum, quem ad ipſius majeſtatem Synodus compoſuit, qui jubẽte ac audiente Imperatore ſtatim publicè in Synodo relectus eſt. In eo ſermone Synodus anathematizat cum aliis Monothelitis Honorium, *ἡ σὺν αὐτοῖς Ὁνώριον, ἃ δ' Ῥώμης γενόμενον πρόεδρον, ὡς ἐκείνοις τὰ τόπτα ἀκολουθήσαντα*, id eſt, & cum eis Honorium, qui fuit Romæ præſul, utpote qui eos in his ſequutus eſt.

14. In eodem etiam ſermone proſphonetico, Patres ſynodici Imperatorem alloquentes, ajũt; Sed ô benigniſſime Domine, & amator juſtitiæ, ei qui tibi potentiam largitus eſt, hanc gratiam retribue: & his quæ à nobis definita ſunt, ſignaculum tribue, veſtram in ſcripto Imperialem ratihabitionem, [*τὸ παρ' ἡμῶν ὁρισθὲν σφραγίδα παρέχῃ τὴν ὑμῶν ἐγγράφου βασιλικὴν ἐπιψήφισιν,*] & per edicta divalia atque per pias conſtitutiones ex more, eorum omnium firmitatem, [ſeu confirmationem: *βεβαίωσιν*]; quatenus nullus his quæ geſta ſunt vel contradicat, vel novam quæſtionem machinetur [*ὥστε μηδένα τοῖς πραχθεῖσιν ἀντιβάλλεσθαι, ἢ καινότερον ζήτημα μηχανᾶσθαι.*] Scito enim, ſereniſſime Imperator, quòd nihil horum, quæ in ſynodis univerſalibus & à probabilibus Patribus conſtituta ſunt, falſavimus, verùm potius confirmavimus [*μᾶλλον ἐβεβαιώσαμεν.*] Hæc ibi.

15. Definitioni autem ſynodicæ, & huic etiam ſermoni proſphonetico ſubſcripſerunt omnes Patres

Digitized by Google

Patres ſynodici, & cum reliquis etiam legati Agathonis, & Synodi Romanæ. Deinde poſt lectionem ſermonis acclamatorii, rogat iterum Synodus Imperatorem Conſtantinum, ut ſacrâ ſua ſubſcriptione robur præbeat definitioni ſynodali, quæ coram ipſius Serenitate relecta erat. Sumens igitur in manus Conſtantinus Imperator ſubſcriptam à Patribus definitionem, [ὑπογεγραμμένον ὅρον] quæ præſente ejus tranquillitate recitata erat, propriâ manu ſubſignavit [ὑπεσημήνατο ἰδιοχείρως.]

16. Petit deinde Synodus ab Imperatore, ad majorem orthodoxæ fidei ſtabilitatem & confirmationem [ἀσφάλειάν τε τῆ βεβαιώσιν,] ut definitionis coram eo relectæ juſta ſubſcripta exempla [ἰσότυπα σύνταγμα ὅροι] edantur quinque Patriarchalibus ſedibus, unà cum Imperatoris ſubſignatione. Repondet Imperator; quod etiam à ſancto & univerſali veſtro Concilio petitum eſt, piè conficiemus [σὺν θεῷ ποιήσομεν.] Deinde ſequuntur hæc verba: Sciendum quod juxta ea quæ interloquutus eſt piiſſimus & Chriſtum diligens Imperator Conſtantinus, vel etiam pollicitus eſt, exempla definitionis [ἰσοτύπως ὅροι] cum ſubſignatione manſuetæ ejus ſerenitatis præbuit quinque Patriarchalibus ſedibus: hoc modo: Apoſtolicæ ſedi ſancti & Principis [πρωτόθρονος] Apoſtolorum Petri, nempe, [ſive ὄντως] Agathoni ſanctiſſimo Papæ ſenioris Romæ. Τῷ ἁγιωτάτῳ, Sedi ſanctiſſimæ Catholicæ & Apoſtolicæ magnæ Eccleſiæ Conſtantinopoleos, ſive [ὄντως] Georgio ſanctiſſimo & beatiſſimo Patriarchæ. Apoſtolicæ ſedi [τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ] ſancti Evangeliſtæ Marci, qui honoratur in Alexandrinorum magna civitate, per Petrum Deo amabilem preſbyterum monachum & Vicarium. Sedi Antiochenſium ſive Theopolitarum magnæ civitatis per Theophanem venerabilem & ſanctiſſimum Patriarcham. Sedi ſanctæ Chriſti Dei noſtri reſurrectionis, id eſt, Hyeroſolymorum, obtinente locum ejuſdem honorabiliſſimæ Sedis [ἐπέχοντος τὸν τοποτηρητὴν τοῦ ἀντιτιμιωτάτου θρόνου.] Theodoro Deoamabili presbytero, per Georgium presbyterum, Monachum Sebaſtenum, qui poſtea Patriarcha Antiochiæ fuit. Hæc ibi. Hic eſt ille Georgius Epiſcopus Antiochiæ, qui ſubſcripſit canonibus quini ſextæ Synodi, ſedens in ea ſynodo.

Ex hìs manifeſta eſt vanitas figmenti illius, quod refutavimus ſuperiore capite.

17. Obſerva hos, quibus pro quatuor poſterioribus ſedibus tradita ſunt definitionis ſynodalis exempla, Georgium ſcilicet Patriarcham Conſtantinopolitanum, & Petrum presbyterũ, Vicarium [τοποτηρητὴν] ſedis Alexandrinæ, & Theophanem Patriarcham Antiochenum, & Georgium presbyterum, locum tenentem [ἐπέχοντα τὸν τόπον] Theodori Vicarii ſeu locum ſervantis [τοποτηρητῆ] ſedis Hieroſolymitanæ; Item legatos Agathonis Papæ Romani, quibus ad Agathonem datum exemplum eſt; hos, inquam, omnes ſediſſe in ſancta ſexta Synodo, ejuſque magnam partem exſtitiſſe, ejusdem definitioni & ſermoni acclamatorio ſubſcripſiſſe. Eoſdemque definitionis ſynodicæ exempla pro ſuis ſedibus ab Imperatore ſubſignata ſecũ tuliſſe. Non igitur à Theodoro Epiſcopo Conſtantinopolitano acceperũt Patriarchales ſedes exempla definitionis ſextę Synodi, ut mentiuntur adverſarii, ſed à Synodo ipſa & ab Imperatore, dum adhuc viveret Georgius Patriarcha Conſtantinopolitanus, non dũ reſtituto Theodoro.

18. Agathonis autem legati, in quibus fuit Joannes diaconus, qui paulò poſt ipſe Papa Romanus factus eſt, hujus nominis quintus; hi, inquam, legati etiam literas à ſexta œcumenica Synodo ad Agathonem Papam Romanum ſcriptas ſecum portârunt, quas Leoni Papæ ſecundo, Agathonis jam ante eorum reditum mortui ſucceſſori, reddiderunt. Quibus literis ſubſcripſerunt Georgius Patriarcha Conſtantinop. & Theophanes Patriarcha Antioch. & aliarum duarum orientalium ſedium Patriarchalium legati. Et cum reliquis Patribus ſynodicis, Joannes Portuenſis, Abundantius Templanenſis, & Joannes Rhegienſis, Epiſcopi, qui a Synodo Romana ſub Agathone celebratâ legati miſſi erant ad ſextam œcumenicam Synodum, in qua etiam ſederunt ut legati Romanæ ſynodi. In eis literis commemorat Synodus, ſe anathemate interemiſſe Honorium cum reliquis Monotheliticis. Idemque repetit Conſtantinus Imperator in ſuo edicto. Et conſentit Leo ſecundus Papa Romanus, ac Honorium anathematizat, in ſua ad Conſtantinum Imperatorem epiſtola, quæ etiam exſtat ad finem actionis decimæoctavæ ſeu ultimæ, ejuſdem ſextæ œcumenicæ Synodi. Leo etiam in aliis ſuis epiſtolis eundem anathematizat Honorium, ut ſupra monuimus, capite 10.

19. Jam, poſtquâ geminam, quæ à nobis prõmiſſa eſt, narrationem, tum de ſuppoſitis Meñæ & Vigilii ſcriptis, tum de Honorio & ad ejus damnationem pertinentibus, ex ipſis actis ſextę Synodi, bonâ fide, retulimus; tempus eſt, ut factâ collatione & applicatione, vanitatem & impudentiam cavillatorum, ſe hic manifeſtiſſimè prodentem, detegamus.

20. Cardinalis Baronius, & cum eo alii, quos ſuprà nominavimus, cavillatores, ajũt Theodorum Patriarcham Conſtantinopolitanum, nomen ſuum è damnatorũ numero deleviſſe, atq; in ejus locum nomen Honorii Papę Romani variis locis inſeruiſſe, ut iſtam aliasque factas ab ipſo lituras reſtitueret. Hanc vaniſſimam ſycophantiam evidenter refellit narratio, quàm de Honorio præmiſimus. Nam, præterquam quod Theodori Conſtantinopolitani damnatio nuſquam apud veteres comparet; certè quæ de Honorio commemoravimus, ea non invenirentur in actis ſextæ Synodi, per unius vocabuli mutationem. Neque conveniunt cætera niſi Honorio, qui Sergii fuit contemporaneus, & ad illum ſcripſit, & fuit Papa antiquæ Romæ, & cujus Latinæ epiſtolę authenticę prolatæ ſunt, & damnatæ, & combuſtæ. At dices; Theodorum iſta etiam omnia, ipſaque Honorii literas confinxiſſe, & actis inſeruiſſe. Reſpondeo; Iſta jam nimis invereçunda aſſertio eſt, more quorundam loquacium, qui, cum diſputare nequeant, non deſinunt litigare. Quis iſtud cordatus credet, impudenter aſſerentibus, nullam autem vel tenuiſſimam probationis umbram aut probabilitatis ſpeciem adferentibus? Repugnat fides omnium codicum, & omnium monimentorum veterum, ipſorumq; etiam Romanæ ſedis & Romanę ſynodi legatorum, & ipſorum Romanorum Pontificum, orbiſque Chriſtiani. Neque potuiſſent tam crebræ & prolixæ mutationes fieri abſque manifeſtis & irreparabilibus lituris. Neque eas Agathonis legati recepiſſent aut tolerâſſent, neque eas Romæ, apud Leonem Pontificem, acta ab illis allata

Refutatur rurſus figmentum de falſatione facta per Theodorum Patriarchã, de quo diſſerebamus præcedenti capite.

allata legentem & palàm approbantē, diſſimulâſſent, aut à Romanis Pontificibus recipi & approbari paſſi eſſent. Neque reliqui aliarum omnium ſedium Epiſcopi & legati ſynodici tam imanem actorum publicorum falſationem tuliſſent, aut ſilentio præteriiſſent, in tam recenti rerum geſtarum memoriâ. Adde quod exempla definitionis ſynodicæ ab Imperatore ſignata, & Patriarchis ac legatis data ſint, vivente adhuc Georgio Patriarchâ Conſtantinopolitano, necdum reſtituto Theodoro. Literas etiam ſextæ Synodi œcumenicæ ad Agathonem ſcriptas acceperunt Agathonis legati Romam perferendas, vivente etiam eodem Georgio Patriarchâ, qui literis illis ſubſcripſit, & cum illo eiſdē literis ſubſcripſerunt legati Romanę Synodi, & alii Patres, ut ſuperiùs indicatum eſt, §. 18. Imperatoris etiā Conſtantini edictum eodem tempore publicatum eſt, confirmans ea quæ in Synodo definita ſunt. Neque in poteſtate fuit Theodori falſatricem manum inferre Auguſtali edicto, neque impune quiſpiam ſubditorū tuliſſet tam audax facinus, ipſo vivente & ſpectante, & geſta ſynodalia magno zelo defendente Conſtantino Imperatore. At in his etiam tribus ſcriptis, nempe in definitione ſynodica, & in epiſtola ſextæ Synodi ad Agathonem ſcriptā, & in edicto Imperatoris Conſtantini, Honorius Papa Romanus accenſetur hæreticis, in ſexta œcumenica Synodo damnatis & anathematizatis.

Fatentur Papani argumentum ſuum ex deprehenſa falſatione actorum quintæ Synodi non eſſe apodicticum.

21 Ex deprehenſa falſatione actorum quintæ Synodi inferre conantur cavillatores falſationem actorum ſextæ Synodi in negotio Honorii; ſaltem probabiliter: fatentur enim argumentum hoc non eſſe neceſſarium & apodicticum; eſſe tamen ajunt ejuſmodi, quod monſtret non eſſe inauditū, ut acta ſynodalia peregrinis additamentis à falſariis corrumpantur, adeoq; non eſſe à fide prorſus alienū & abhorrens, ſextam itidem ſynodum aliquid à falſariorum manibus paſſam eſſe. de Honorio. Reſpondeo, Tanta eſt exempli diverſitas, ut nō ſolùm nihil inde ſequatur apodicticè, ſed ne probabiliter quidē inferri inde poſſit vel poſſibilitas talis falſationis ſextę Synodi, qualē iſti imaginātur. id quod clariſſimè apparebit ex multiplici diſcrepantiâ.

Oſtenditur neque eſſe probabile, imò eſſe prorſus abſurdum.

22. Legati ſedis Romanæ & Synodi Romanæ, & cum eis reliqui Patres in ſexta œcumenica ſynodo ſedentes, deprehenderunt falſationē actorum quintæ Synodi, his indiciis & evidentiſſimis argumentis. 1. Non conveniebant tempora & perſonæ; nam, mortuo Mennâ, celebrata eſt quinta Synodus, ſedente Eutychio. 2. Non tunc tēporis quo primum promulgata ſunt geſta quintæ Synodi, (neque viventibus adhuc Patribus illius Synodi) falſata ſunt ejus acta, ſed pluſquam centum añis poſt quintam Synodum. 3. Falſatio facta eſt per adjectionem trium quaternionum ante principium actionis primæ, & per inſertionē quadrifolii ſuppoſititii ante decimum ſextum quaternionē in actione ſeptima, ſine lituris, niſi quod mutatus eſſe dicitur quaternio decimus quintus, in eadē ſeptima actione. 4. Adjecti quaterniones, & inſertum quadrifolium, fuerunt ἀνάτυπα: non enim habebant characteriſticam literam, & ὑποσημειωσιν ἀριθμητικὴν ſubnotationem numericam quę ſecundùm conſuetudinem infigebatur in quaternionibus. 5. Diſſimiles erant & aliter ſe habebant literæ ſuppoſitorum quaternionum, à literis primitus ſcriptas in eodem codice. 6. In authenticis regiſtris epiſtolarum Mennæ in Patriarcho aſſervatis, non inveniebatur ille ſermo dictus ad Vigilium. 7. Provocant legati Romani ad definitionem ſynodicam quintę Synodi, prout in eiſdem illis falſatis codicibus exſtabat, nō enim falſata erat definitio. 8. Quamvis à tempore celebratæ quintæ Synodi præteriiſſent plures quàm centū & viginti anni; præſto tamen Patribus ſextæ Synodi ad manum erant antiquæ & incorrupta exemplaria ſanctæ quintæ Synodi [ἀρχαῖαι καὶ ἀνεπίβλητα βιβλία ἁγίας πέμπτης συνόδου.] Et alius etiam chartaceus liber ejusdem quintæ Synodi ex bibliotheca Patriarchii Conſtantinopolitani prolatus, per quorum cum falſatis codicibus collationem falſitas corruptorum codicum evidenter deprehenſa eſt. 9. Inventi ipſi falſatores, & ſcriptores qui coram ſexta Synodo examinati rem geſtam palàm confeſſi ſunt.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

Omnia ſimilia in negotio Honorii.

23. At nihil ſimile eſt in negotio Honorii, verùm omnia diſſimilia. Nam, 1. conveniunt tempora & perſonæ; Sergius enim & Honorius erant contemporanei, & de hoc dogmate ſcripſerunt mutuas epiſtolas. 2. Fingunt iſti cavillatores, acta ſextę Synodi nunquam edita eſſe incorrupta, & legatos Romanos añum & amplius detentos eſſe Conſtantinopoli poſt finitam ſynodum, antequam acciperent exemplar authenticum geſtorum ſynodalium Romam deferendum, & aliarum etiam omnium ſedium Epiſcopos ac legatos tamdiu caruiſſe authenticis Synodi exemplaribus, & tradita illis tandem eſſe exemplaria tam craſſe & evidenter corrupta, ut quę ipſi orthodoxi Patres ſynodici ſciebant non geſta eſſe, ea in ſingulis fere actionibus occurrerent; & quæ geſta eſſe ſciebant, ea eraſa deſiderarentur, & tamen acta ſic corrupta omnes toto orbe Patres ad ſua loca reverſi relegentes affirmarent eſſe genuina & incorrupta, eaque cum aliis etiā Romanus Pontifex Leo ſecundus approbaret. Qui Leo geſta ſextæ Synodi non ſolùm ſuſcepit & approbavit, ſed etiam ipſe de Græco in Latinum tranſtulit; teſte Antonino archiepiſcopo Florentino, in ſuis Chronicis, in parte ſecunda. & ad Epiſcopos Hiſpanos etiam approbanda miſit, ut ſuprà monuimus, cap. 10. §. 10. eademq; falſata acta comprobarit etiam Joannes Papa V. qui ipſe Synodo ſextæ interfuit, unus exiſtens ex legatis Agathonis. Certè falſatio iſtiusmodi prorſus inaudita, omnique tum ratione tum idonei ſcriptoris teſtimonio penitùs deſtituta, ab omni probabilitatis ſpecie aliena, & impoſſibilis eſt. 3. Falſationem fingunt cavillatores factā in actis ſextæ Synodi, non per adjectionem aut inſitionem quaternionum aut foliorum, ſed per crebras eaſq; modò breviores, modò prolixiores lituras, earumq; reſtitutiones, adeò ut modò tres verſiculi, modo pagina, modò dimidium aut quadrans paginæ mutatus ſit, idque ſparſim & intertextim, adeò ut nec ab ipſis Patribus qui eidem Synodo interfuerunt & ſubſcripſerunt, dignoſci poſſent. Quod non ſolùm diſſimile, ſed etiam prorſus abſurdum eſt, & impoſſibile. 4. In actis ſextæ Synodi nuſquam defuit characteriſtica litera & ſubnotatio numerica, ſicut in falſatis codicibus quintæ Synodi; id enim facilè perſpexiſſent Patres &, recenti exemplo moniti, eam corruptelam non tuliſſent. 5. Nulla eſt inventa literarum diſſimilitudo, qualis in corruptis illis codicibus deprehenſa eſt. 6. In omnibus omniū bibliothecarum, toto orbe, authenticis codicibus ſextæ Synodi

odi, ſemper habebantur geſta de Honorio, neq; in ullo unquam deſiderata ſunt. 7. In ipſa VI. Synodi definitione ſynodica, quæ palàm lecta eſt, audiente Imperatore Conſtantino, cui & ipſe hortatu Synodi ſubſcripſit Imperator, & pro qua tam diligenter providerunt Patres in ſuo proſphonetico, ut extra omnem contradictionis aleam tuta & illibata permaneret, & cujus quinq; juſta ἀντίγραφα exemplaria, omnia pariter authentica, Imper. hortatu Synodi ſua ſubſignatione munivit, præbuitq; quinque ſedibus Patriarchalibus, ante dimiſſionem Synodi, vivente adhuc Agathone Papâ Romano, aùt ſaltem nondum allato mortis ejus nuncio, & præſentibus Georgio Conſtantinopolitano & Theophane Antiocheno Patriarchis, aliarumq; trium ſedium Patriarchalium legatis, quam etiam definitionem idem Imperator VI. Synodi defenſor vigilantiſſimus, edicto publico omnibus ſubditis ſuis ſuſcipiendam injunxit, eandemq; Leoni Papæ Romano per literas comendavit: in illa ipſa, inquam, definitione Synodicâ, & in ſermone Synodi proſphonetica, & in edicto Conſtantini, ſemper & palàm exſtabat damnatio Honorii. Neq; tuliſſet Imperator Catholicus tantam poſtea in Theodoro nequitiam, ut impunè ei liceret geſta hæc corrumpere. Quem antea ob leviorem cauſam de ſede Patriarchali dejecerat. Neq; Imperatorem prudentiſſimum & vigilantiſſimum latere potuit, quid ſubditis ſuis edicto ſuo injungeret, quid quinq; Patriarchalibus ſedibus præberet, quid ad Leonem mitteret. Neq; facta eſt falſatio conſentiente orthodoxo & pio illo Imperatore Conſtantino, qui & ante congregatam Synodum, in ſua imperiali Sacra ad Donum Papam ſcripta, juravit per Deum omnipotentem, non eſſe apud ſe ἐπροσωπολημψίαν οὐσιωδεστέρα, id eſt, cujuſlibet partis favorem, ſed æqualitatem utrisq; partibus conſervaturum: & poſtea in Synodo ſedens, poſtquam juſſu ipſius relectam definitionem Synodicam audivillet, Synodum interrogavit; an cum conſenſu omnium Epiſcoporum promulgata eſſet ea definitio? Et ſancta Synodus exclamavit; Omnes ita credimus, una fides, omnes id ipſum ſentimus, omnes conſentientes & lubentes ſubſcripſimus. Subjecit Imperator; Deum teſtem proferimus ſancto & univerſali veſtro Concilio, quod abſq; quolibet favore aut invidiâ [χωρὶς διαθέσεως προσκλίσεώς τε καὶ ἀντιπαθείας] principale deſiderium & zelus exſtitit nobis, irreprehenſibilem eſſe immaculatam noſtram orthodoxam fidem, & cum ſtabilitate nos eam conſervare in nomine Dei. ——— Cum ergo Deo complacuit tempus concedere; invitavimus fieri collectionem veſtram, ——— ita eam [intemeratam noſtram Chriſtianorum fidem] & nos cuſtodiamus uſq; in mortẽ. Ibi ergo judicabimur vobiſcum apud terribile tribunal Dei, quando judicaturus eſt vivos & mortuos. Hac præmiſſa proteſtatione, Imperator hortatus eſt Synodum ut ſeriò cogitarent, ac declararent, ſi aliquid in definitione prætermiſſum aut mutandum exiſtimarent. Et ſancta Synodus exclamavit; Multos annos Imperatori! —— Definitio orthodoxa eſt: contradicenti huic definitioni anathema. Hæc legere eſt in actione 18. Synodi ſextæ, inter definitionem Synodi & ſermonem ejuſdem acclamatorium. Neq; eam partem illius Synodi quiſquam adhuc dicere auſus eſt eſſe corruptam. 8. Sophiſtæ iſti fingunt corruptum eſſe primum & pro tempore unicum exemplar authenticum ſextæ Synodi, adeò ut nullum poſtea exſtare potuerit exemplar incorruptum, per ejus cum aliis collationem deprehendi fraus potuerit. Hoc enim neceſſariò infert eorum hypotheſis ſuperiùs comemorata. Neq; ſanè ulla adhuc inventa ſunt exemplaria VI. Synodi aliter ſe habentia, quoad negotium Honorii, quàm quæ iſti falsò criminantur eſſe corrupta. 9. Tantum abfuit, ut unquam in ulla Synodo invenirentur falſatores actorum VI. Synodi, aut eorundem actorum falſatio vel deprehenſa vel ſuſpecta fuerit, ut è contrario multarum Synodorum conſtanti ſuffragatione integritas eorum de hoc ipſo Honorii negotio identidem confirmata ſit: ſicut docuimus ſuprà cap. 10. Neque ulla adhuc Synodus aliter judicavit.

7.

9.

24. Ex his igitur narrationibus & diſcrepantiis jam clariſſimè patet, tantum abeſſe ut ex deprehenſa illa falſatione actorum quintę Synodi ulla probabilitatis ſpecies colligi queat, contra fidem actorum VI. Synodi, ut è contrario integritas eorum inde luculentiùs confirmetur. *Applicatio.*

25. Neq; cauſſam litigatorum iſtorum juvat putida illa Lędoria, quam Bellarminus & Gretſerus in Græcorum nationem petulanter eructant: aſſerentes, conſuetudinem Græcorum fere ordinariam fuiſſe corrumpendi libros: idq; oſtendere conantur teſtimoniis Leonis primi, & Gregorii primi, Pontificum Romanorum. Nam Leonis & Gregorii ſcripta non ignorabãt Agatho & Patres Romanæ ſynodi ſub eo habitæ; quorum tamen longè aliud fuit de Græcorum codicibus, & à tali intemperie remotiſſimum judicium: idcirco legatos ſuos teſtimoniis Conciliorum & Patrum inſtructos ad VI. Synodum miſerunt, quæ per authenticos Græcorum codices in Conſtantinopolit. Patriarchio repoſitos demonſtrarent eſſe fideliter allegata. Itaque in VI. Synodo petentibus Romanis legatis prolati ſunt è Patriarchii Conſtantinopolitani bibliothecâ authentici codices quinq; univerſalium Conciliorum, & multorum Patrum cum Latinorum tum Grę corum. Neq; ulla eſt reperta falſatio, præter unicam illam, per ſuppoſitionem ſcriptorum illorum quę dicebantur Meñæ & Vigilii, quæ & deprehenſu facilis fuit, & per alios ipſorum Græcorum incorruptos codices luculentiùs patefacta: ut ſuprà docuimus. Et nõ niſi ex fide illorum codicum, qui apud Græcos inveniebantur, judicatum eſt de allegationibus tum orthodoxorum, tum hæreticorum. Illiberali igitur calumniâ Chriſtianam illam gentem impiè gravant effrenes iſti conviciatores. Et verò quorſum, obſecro, tędit iſta criminatio? num ut credamus omnia Concilia, omnia Patrum opera à Græcis eſſe falſata? quod certè nemo ſanæ mentis vel dicere vel credere ſuſtinebit. Et ipſi adverſarii tam immanis ſtultitiæ probrum detrectant. Ajunt autem, ſe hoc tantum velle, ut admittamus non eſſe inauditam ibrorum apud Græcos falſationem; atq; adeò non eſſe incredibile, falſata eſſe ab eis acta VI. Synodi. Reſpondeo igitur: Eſt prorſus inaudita talis falſatio, qualem fingunt contigiſſe actis VI. Synodi, eſtque omnino incredibilis, & impoſſibilis: id quod ſuprà evidentiſſimè demonſtravimus. *Reſpondetur convitiũ in Græcos jacto.*

26. Nec proſunt eis Leonis primi & Gregorii primi Pontificum Romanorum teſtimonia. Leo audierat quoſdam per imperitiam, quoſdam etiam ex verſuta nequitia, epiſtolam ejus ad Fla- *Vindicatur Leo.*

Obſervatio Imperatoris Conſtantini Pogonati juraſſi, ſinceritatem, zelum, & orthodoxiã.

vianum missam, vitiosè vertisse in linguam Græcam: itaq; in epistola sua 83. ad Palæstinos, mentem suam explicat, & monet ut ab erroneis versionibus sibi caveant. In alia etiam epistola, nempe epist. 69. ad Marcianum Augustum, (quę in editione Basilien si, est 31.) ob eandem causam, obsecrat Imperatorem ut epistolam illam, ad Flavianum scriptam, jubeat per idoneum interpretem in græcum sermonem integrè diligenterq; transferri, & per idoneum latorem sub Imperialis signaculi impressione deferri, & tradi judicibus Alexandrinis. At quid hic simile commento Papistarum de actis sextæ Synodi? Nam Leonis epistola authentica & incorrupta Latina existabat adhuc apud ipsum Leonem, & apud Græcos in actis Synodi Chalcedonensis, unde in hunc usq; diem integra permansit. Periculum etiam ex incomodis versionibus Leo ipse statim perspexit, & de remedio opportunè prospexit. Si etiam luberet hic, Papistarum istorum exemplo, pueriliter lusum captare ex latinorum interpretum græca vertentium oscitantia, aut versutâ nequitiâ; quàm latus se offert campus? Binius ante præfationem Anastasii in septimam Synodum. *Quoniam* (inquit) *vulgatâ hujus Synodi editio Latina non satis respondet Græco textui, & multa in ea partim desiderantur, partim videntur irrepsisse, apposita est hac, qua nunc primum prodit, Anastasii versio, ut certi & antiqui auctoris, & Græca verba pene singula exprimentis.* Hæc ibi. In promtu sunt & alia specimina. Sed nolo nunc hanc camarinam movere. Abundè ad præsentem controversiam sufficit immensa exempli disparitas, & irreducibilis dissimilitudo.

Retorqueri posset criminatio.

Papanorum argumentatio ex Gregorio primo Episcopo Romano.

27. Gregorius, lib. 5. epistolarum ex registro epist. 14. ad Narsem. *Ephesinam* (inquit) *Synodum perscrutantes, de Adelphio & Sava* [Saba,] *& cæteris aliis, qui illic dicuntur esse damnati, omnino nihil invenimus, & existimamus; quia, sicut Chalcedonensis Synodus in uno loco ab Ecclesia Constantinopolitana falsata est; sic aliquid in Ephesina Synodo factum est. Charitas ergo vestra vetustas omnino codices ejusdem Synodi requirat, & illic inde videat, si quid tale invenitur, mihique eundem codicem, quem invenerit, transmittat: Quem mox, ut legero, transmitto. Novis enim codicibus passim non credat, ex qua re dubius factus sum, & nihil adhuc volui de hac causa præditio fratri meo Ioanni Episcopo referibere. Romani autem codices multò veriores sunt, quàm Graci: quia nostri sicut non acumina, ita nec impostoras habent.* Hæc Gregorius. Hinc sic argumentantur Bellarminus & Gretserus: Gregorius adserit Constantinopolitanos corrupisse Synodum Chalcedonensem, & idem se suspicari de Ephesina; & addit, codices Romanorum longè esse veraciores, quàm Græcorum. Non mirum igitur, si Græci sextam Synodum corruperint.

Respondetur ad argumentationem ex Gregorio sumtam.

28. Respondemus; 1. Per hujusmodi argumentationem pari jure concluseris, non mirum esse, si à Græcis corrupta sit prima vel secunda Synodus; & quidem in eis ipsis decretis quæ contra Arium vel Macedonium inveniuntur. 2. Ex possibili non sequitur positio actûs. 3. Non magis istinc sequitur corruptio Syn. in eis quę pertinent ad Honorium, quam in eis quę in eadem Synodo leguntur de Sergio vel Macario, vel Polychronio. 4. Narsem remittit Gregorius ad vetustos Synodi Ephesinæ codices, in eorum testimonio acquiescere paratus. 5. Romanos codices Græcis anteponit. At rixatores isti nullum nobis relinquunt vel vetustum, vel Romanum codicem V I. Synodi, cui fides sit adhibenda. 6. Gregorius ait, Synodum Chalcedonensem in uno loco falsatam esse. Papistę sextam Synodum in multis locis passim falsatam.

29. Non temere est admittenda illa Gregorii, tot annis ante eum inaudita, assertio, nec postea recepta, de falsatione quartæ Synodi: neque facilè suspicioni indulgendum de Ephesina Synodo. Certè Leo primus, Papa Romanus, cujus legati Chalcedonensi Synodo interfuerunt, & qui acta Synodi à legatis suis accepta diligenter scrutatus est, nullam prorsus deprehendit falsationem, quam utique si invenisset non dissimulâsset, cum quiddam etiam verè in ea Synodo gestum, de ordine sedium Patriarchalium, scriptis publicis improbaverit; In epistolis suis ea de re scriptis ad Anatolium Episcopum Constantinopolitanum, ad Marcianum Augustum, ad Pulcheriam Augustam. Quæ leguntur etiam in tertia parte Concilii Chalcedonensis, in editione Binii, cap. 5. 6. 7. Quo magis detestanda est Gretseri impudentia, asserentis, Gregorio probationem non defuisse; *quia* (inquit) *quicquid de æqualitate Constantinopolitani Episcopi cum Romano, in exemplaribus Concilii Chalcedonensis continetur; id fraudibus & impostoris Græcanicis ad Concilium accessit.* Hæc ille. Cum tamen rem, ut in actis descripta legitur, re ipsâ in Synodo gestam esse testetur ipsa œcumenica Synodus Chalcedonensis tum subscriptione decreti, tum etiam in sua ad Leonem Papam Romanum epistolâ sive relatione Synodicâ. Neq; factum diffitetur Leo, imò in suis epistolis agnoscit rem gestam, licet ejus æquitatem neget. Nondum autem disputamus, neque illo loco disputat Gretserus, de jure facti quo condemnatus Honorius, sed de facto ipso, utrum scilicet res ita gesta sit, nec ne, in VI. Synodo de Honorio, sicut in actis descripta invenitur.

Gretseri Iesuitæ impudentia.

30. Gregorius quidem, lib. 4. epistolarum ex regisiro, cap. 80. seu epist. 36. scribit, per Chalcedonensem Synodum Pontifici sedis Romanę nomen universitatis, seu universalis Episcopi, oblatum esse, sed nullum unquam decessorum suorum hoc tam profano vocabulo uti consensisse. At non ait Gregorius, hoc in actis illius Synodi scriptum esse. Hoc illi alicunde suggestum, putavit fortasse in actis Synodi debere inveniri, & cùm scrutando non inveniret, quod tamen tam cõfidenter scripserat, ad hoc fortasse perfugium se recepit, ut diceret, Synodum illam in uno loco esse falsatam. Neq; tamen locum monstrat Gregorius. Certè id Synodo Chalcedonensi nunquam in mentem venisse, ex eo patet, quòd æqualia privilegia & parem in Ecclesiasticis negotiis honorem & potestatem sedi Constantinopolitanæ, cum sede antiquę Romę, decreverit ea Synodus: licet frustra contradicentibus legatis Leonis Papæ, qui etiam in suis epistolis, de gestis in ea Synodo, id solum reprehendit, quòd non sit sedi Alexandrinæ secundus locus servatus, & Antiochenæ tertius, sed eis præposita sit sedes Constantinopol. Concessit autem Synodus Chalcedonensis primum inter Patriarchas locũ Romano Archiepiscopo, sic eum vocant in inscriptione epistolæ Synodicæ ad Leonem: & passim in actis illius Cõcilii. At ab universitatis vocabulo illi offerendo longissimè abfuit. Non igitur falsata est Synodus, sed malè informatus Gregorius, si hanc falsationem intellexit. Quidá

Athanasius

Digitized by Google

Athanasius presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ, & Theodorus atque Ischyrion ejusdem Ecclesiæ diaconi, & quidam laicus Sophronius, in inscriptionibus libellorum suorum quos contra Dioscorum obtulerunt, Leonem Episcopum Romanum vocant œcumenicum, & exstant illi libelli in actione tertia Concilii Chalced. Sed nulla talis vox Synodica in illo Concilio invenitur.

31. Immeritò etiam suspicatus est Gregorius falsationem Synodi Ephesinæ; quia ibi non invenit nomina Adelphii & Sabę & aliorum quorundam, qui ibi dicuntur esse damnati. Nam etiamsi in actis Ephesinæ Synodi non legantur istorum nomina, hæreseos tamē illius cujus duces fuere Adelphius & Sabas, & alii illi, & hęreticorum eam hæresin profitentiū damnatio expresse exstat in II. parte Synodi Ephesinæ, actione septima, in editione Binii: ubi habetur definitio sanctæ & œcumenicæ Synodi Ephesinæ contra impios *Massalianitas*, qui & *Euchetæ* & *Enthusiastæ* quoq; appellantur. Hujus autem hæreseos ἀρχηγοὺς principes & antesignanos fuisse Sabbam, & Adelphium, & Daodem, & Symeonem, & Hermam, & quosdam alios, testatur Theodoretus, lib. 4. histor. Ecclesiast. cap. 10. & lib. 4. hæreticarum fabularum. Ineptus verò est Gretserus, Francisco Junio in hanc sententiam respondenti occurrens; dum ait, Gregorio magis quàm Junio credendum. Quis negat, cæteris paribus? sed neque suam Junius, neque nos nostram auctoritatem obtrudimus. Acta Synodi Ephesinæ, & illa Theodoreti opera non sunt à Junio, vel à nobis conficta, aut falsata. Ad illa respondere debuit Gretserus. Quæ tamen astutè præterit, illaudabili atq; inutili versutiâ.

De Massalianis in Synodo Ephesina damnatis, vide supra, l. 2. c. 8.

32. Præterea, etiamsi verum diceret ex omni parte Gregorius, rectè tamen monet Junius, inconsequentem fore ex particulari argumentationem. Addimus, neq; ullam inde colligi posse probabilitatis speciem, pro ea, quam prætendunt, falsatione actorum VI. Synodi, in causa Honorii; quia longè dissimile est exemplum, ut patet ex superioribus.

Papanorum argumentatio ex Nicolao primo, Episcopo Romano.

33. Adjiciunt etiam testimonium Nicolai Papæ Romani, hujus nominis primi; sed frustra: magis enim inde patefiet eorum vanitas. Verba Bellarmini sunt: *Denique Nicolaus, 1. in epistola ad Michaelem, remittens Imperatorem ad epistolam Adriani; Si tamen*, inquit, *non falsata, more Græcorum, sed sicut à sede Apostolica missa est, penes Ecclesiam Constantinopolitanam hactenus conservatur. Nec sine causa hoc dixit* (ait Bellarminus;) *nam quæ ipse allegat in epistola ad Photium, ex epistola Adriani ad Tarasium, non habentur in illa ipsa epistola, ut legitur in septima Synodo. Detraxerunt enim Græci eum locum; quia contra honorem Tarasii faciebat.* Hæc Bellarminus: & hinc colligit, Græcos corrupisse septimam Synodum, adeóque mirum non esse, si etiam sextam corruperint: idem confirmare nititur Gretserus testimonio Anastasii: & videre jubet Epistolam Adriani, tom. 3. Concil. editionis Binianę Colon.

Respondetur ad argumentationem ex Nicolao.

34. Respond. 1. Non ait Nicolaus, exemplaria septimę Synodi, cum primum prodirent corrupta prodiisse, & acta à Græcis corrupta, sub imperialis impressione signaculi, legatos Adriani primi, tunc Papæ Rom. ad Adrianum secum tulisse, eaq; corrupta Adrianum probasse: sicut de corruptione sextę Synodi nugātur prodigiosi isti cavillatores. Pro quo eorum commento nulla similitudo veri colligi potest ex isto loco Nicolai. Acta autem septimæ illius, seu potius pseudoseptimę, Synodi incorrupta promulgata esse, & ad Adrianum delata, patet ex verbis Anastasii, qui de ea Synodo loquens, in vita ejusdem Adriani primi; *Quam* (inquit) *Synodum jam dicti missi* (id est legati) *in Græco sermone secum detulerè unà cum Imperialibus sacris manibus propriis subscriptam, eamq; prædictus egregius antistes in Latinam linguam translatari jussit, & in sacra Bibliotheca pariter recondi.* Hæc ibi.

35. Præterea: Exemplaria septimæ Synodi & epistolæ Adriani in actione secunda ejusdem Synodi, asservabantur Romę, tum in Græco tum in Latino sermone, tempore Nicolai, id est, septuaginta annis post Synodi illius celebrationem, adhuc incorrupta & habentia verba illa Adriani à Nicolao citata, quoad sensum scil. & per æquipollentiam. Nō enim necesse est ut existimemus, citata esse à Nicolao pręcisè ipsissima illa verba, totidem literis & syllabis, quæ scripserat Adrianus; sed satis habuit, si sensu concordaret citatio cum epist. Adriani. Eandem Synodum etiam Constantinopoli adhuc intemeratam exstare existimavit Nicolaus: ut patet ex secunda epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem: & epist. 6. ad Photium. Nam nisi Romæ exstarent, non tam confidenter inde allegatione uteretur. Et nisi Constantinopoli eodem se habere modo existimaret, non affirmaret eos ibi inventuros Adriani sententiam, de non promovendis hominibus ex laicali habitu statim ad Patriarchatūs culmen: id quod inventuros in epist. illis, affirmat absolutè, sine ulla dubitationis cujuscunq; significatione. Quamvis postea, bile tumens adversus Photium Patriarcham Constantinopolitanum, ejusq; patronum Michaelem Imper. à quo queritur se accepisse epistolam blasphemiis & injuriis plenam & à conviciis inchoatam, non sibi temperaverit à contumeliosis verbis, in epistola illa octava ad Michaelem scriptâ; nec minus strenuus in ea causa conviciator Anastasius, Papæ Romani bibliothecarius, in sua præfatione in octavam Synodum, ad Adrianum secundum Papam Nicolai successorem, scriptâ; ubi illam inter Nicolaum & Photium acerbissimam contentionem commemorans, quæ usq; ad mutuam depositionem & mutua anathemata exarsit, licenter in Photium invehitur, neque nationi parcit: quàm vis præcipiti & iniquo calumniarum strepitu.

Acerbissima contentio inter Nicolaum & Photium.

36. Porrò; post mortem Nicolai, & post scriptionem illius præfationis, idem Anastasius septimam, quam vocant, Synodum de græco sermone in latinum vertit. Quæ Latina Anastasii editio, unà cum Græco ejusdem Synodi textu, exstat in tomis Conciliorum Binianis. In utroque habetur epistola illa Adriani ad Tarasium, in actione secunda Nicænę illius Synodi, quę septima œcumenica dicitur; & in ea epistola hęc sunt ipsissima Adriani ad Tarasium verba latina, prout ab Adriano scripta vel dictata sunt; *In Synodicis confessionis vestræ fidei, quæ Apostolicæ sedi nostræ directa sunt per Leonem reverendum presbyterum vestrum, invenimus in eis in initio prima pagina, reverentiam vestram ex laico ordine & Imperatoriâ administratione ad sacrati gradūs sublimatam esse fastigium. Et vehementer in his anima nostra mirata est. Et nisi vestram sinceram & orthodoxam fidem in prædictis synodicis sacri symboli, secundùm ritum sanctarum sex universalium synodorum, & de venerabilibus imaginibus bene*

Digitized by Google

inveniſſemus habere, nullatenus auderemus hujuſcemodi abnuere ſynodica. Hæc ibi Adrianus. Eant nunc Bellarminus & Gretſerus & nugentur Nicolaum non ſine cauſa illud dixiſſe de epiſtola Adriani, quaſi à Græcis falſata; detraxiſſe enim Græcos eum locum de non promovendis ad Epiſcopatum laicis, quia contra honorem Tarafii faciebat. Cum contrarium teſtetur ipſa Adriani epiſtola, prout hodieque in utraq; illa editione legitur. Quamvis autem, in allegatione à Nicolao facta, quędam ſit verborum diverſitas, (dum Nicolaus de ſenſu rei magis eſt ſolicitus; quàm de ſono vocabuli) ſenſus tamen manifeſtè congruit. Neq; iſta quæ jam citavimus legerentur in epiſtola Adriani, ſi locum eum, tanquam honori Tarafii inimicum, detraxiſſent Græci, ut calumniantur iſti Jeſuitæ.

Calumnia jam diu tracta.

Retorqueri poſſet criminatio.

37. Hanc criminationem, fœnore cumulatam, retorquere poſſent Græci in Latinos; nam in Latina vulgata editione ſeptimę Synodi, quę retroactis multis ſeculis auctoritatem publicam apud Latinos ſola obtinuit, (quæ etiam Bellarminum decepit,) dum Græcus textus non legeretur, & Latina Anaſtaſii verſio (quæ diu latitans, nuper in lucem prodiit) non innoteſceret; in ea, inquam, Latina editione, locus iſte epiſtolæ Adriani falſatus eſt; multræq; aliæ depravationes paſſim in eâ editione inveniuntur, ut ſuprà ex Binio monuimus, §. 26.

Exempli diſparitas.

38. Adhæc exſtabant ſemper, & adhuc exſtant incorrupta, tum græca tum latina ſeptimę illius Synodi exemplaria, ex quorum cum corruptis collatione, defectus omnes facilè deprehendantur. Non ita ſe res habet de commentitia illa falſatione actorum VI. Synodi; quam fingunt iſti contentioſi ita fuiſſe in ipſa radice vitiatam, in ipſo fonte corruptam, ut nullus inde ramus vitii ejusdem expers prodire, nullus incorruptus rivulus emanare potuerit: idq; tam ſubtiliter, ut ipſos ejusdem Synodi Patres, & Imperatorem qui Synodo interfuit, & Romanos Pontifices, & Concilia œcumenica fraus illa fefellerit. Donec exorti tandem ſunt è puteo abyſſi oculatiſſimi iſti Ariſtarchi, qui cornicum oculos ſolis impudentiæ ſpiculis configerent.

Gretſeri argumentatio ab univerſali corruptione canonum & actorum Nicænorum, proponitur, & luculenter refutatur.

39. Gretſerus in defenſione Bellarmini, reſpondens Whittakero; *Nec eſt*, inquit, *quod tam mirandum accidat Whittakero, omnia exemplaria ſexta Synodi potuiſſe corrumpi; etiam Romana bibliotheca. An nihil unquam audivit de univerſali corruptione canonum & actorum Nicænorum, facta ab Arianis, hoſtibus Nicæni Concilii?* hæc Gretſerus.

40. Reſp. 1. Ait quidem Baronius (in epitome apud Spondanum, an. Dom. 325. numero 20.) acta Nicæna, prout olim accuratiſſimè conſcripta ſunt, injuriâ temporis, & Arianorum conatibus, paſſa eſſe naufragia. At non diſſimulat ibidem quosdam affirmare, ea hodie adhuc reperiri tum Alexandriæ, tum apud Arabes. 2. Adhæc, rerum in eadem Synodo geſtarum veram hiſtoriam colligi poſſe ex monumętis ſanctorum Patrum & Conciliorum, quis neſcit qui antiquitatem vel à limine ſalutavit? idcirco Baronius eodem an. 325. num. 48. referens quiddam mirandum ex Gregorio presbytero Cæſarienſi & Nicephoro, recentioribus ſcriptoribus, quod ſcribunt accidiſſe tempore Nicæni Concilii, pro confirmatione rectæ fidei, profitetur ſibi id veriſimile non videri, eò quod nullum ejus veſtigium ſit reperire penes Athanaſium, Hilarium, & alios, qui (inquit) nihil planè reliquêre intactum, quo inſultantem Arianam hæreſin oppugnare potuiſſent. 3. Acta aliqua velut naufragio amitti, longè diverſum eſt, ab univerſali corruptione: nam corrumpi amiſſum non poteſt.

41. Præterea manifeſtè falſum eſt quod jactat Gretſerus de univerſali corruptione canonum & actorum Nicænorum, ab Arianis aut quibuscunq; facta. Quod ſic oſtendo. Cum poſt Nicæni Concilii celebrationem anni propemodum centum lapſi eſſent, Africana Eccleſia ex authęticis Nicæni Concilii codicibus, qui Conſtantinopoli & Alexandriæ tunc exſtabant, accepit veriſſima Symboli & canonum ejusdem Concilii exemplaria, ab Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano, & Cyrillo Alexandrino, ad Africanos Patres ſeriò id expetentes miſſa. Quæ etiam Africani Patres ad Bonifacium urbis Romę Epiſcopum transmiſerunt. Exemplaribus illis conforme erat illud fidei & ſtatutorum Nicænę ſynodi exemplar, quod in Africam olim à Cęciliano Epiſc. Carthaginenſi, qui Nicænæ ſynodo interfuit, allatum, adhuc apud Afros incorruptum aſſervabatur. Et ut Eccleſiarum pax, & fides in Orientis atq; in Occidentis partibus una eademq; ſervaretur, decreverunt Africani Patres, ut ſymbolum & ſtatuta Nicæni Concilii, prout ea ex Oriente veriſſima acceperant, inſererentur geſtis Eccleſiaſticis Eccleſiæ Africanæ; quod & factum eſt. Eademq; in hunc uſq; diem incorrupta ibidem exſtant: in actis Concilii Carthaginenſis ſexti, & Concilii Africani. tom. 1. Concil. Symbolum autem (ſeu dogmatica definitio) ejusdem Nicęni Concilii, in multis aliis Conciliis identidem repetitum, exſtat adhuc in eorum actis incorruptum. Et in aliis Patrum libris invenitur. Gregorius, ſicut ſancti Evangelii quatuor libros, ſic prima quatuor Concilia œcumenica ſuſcipere & venerari ſe fatetur. lib. 1. epiſt. ex regiſt. epiſt. 24. Quod certè non diceret Gregorius, ſi exiſtimaret canones & acta Nicæna eſſe univerſaliter corrupta. Exſtat etiam adhuc incorrupta ejusdem Nicæni Concilii epiſtola Synodica, quam ad Eccleſiam Alexandrinam & fratres Ægyptum ac Lybiam & Pentapolim incolentes, ſe ſcripſiſſe profitetur, ut inde intelligere poſſint cùm ea, quæ in controverſiam (de Ario, & de Meletianis, & de Paſchate) adducta & exquiſitè diſceptata ſunt, tum quæ decreta & conſtabilita. Hanc epiſtolam adhuc integram & inviolatam inveniet lector apud Theodoretum, lib. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 9. & apud Socratem, lib. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 6. Exſtat etiam adhuc intemerata de ejusdem Concilii geſtis, de Paſchate epiſtola Conſtantini magni Imperatoris, apud Theodoretum, lib. 1. hiſtor. Eccleſ. cap. 10. Et ejusdem Imperatoris alia epiſtola ad Eccleſiam Alexandrinam, de Synodi Nicænæ definitione contra Arium; apud Socratem, lib. 1. hiſtor. Eccleſ. cap. 6. Quas omnes epiſtolas cum aliis quibusdam ad eandem Synodum pertinentibus, invenies etiam in Biniana editione Concilii Nicæni.

Alia inutilis Gretſeri excuſatio.

42. Gretſerus aliâ etiam inutili defenſione utitur; *Quoties* inquit) *vociferatus Sutlivius, epiſtolis Gelaſii, Leonis primi, Nicolai primi, & ſimilium hoc vel illud aſſutum, & alienâ manu affixum eſſe, non obſtante omnium exem-*

Digitized by Google

exemplarium conſenſu? Fierine potuit, ut omnia exemplaria falſarentur? Hæc ille.

Ejuſdem refutatio.

43. Reſpondeo. Alienum à propoſito hoc exemplum non juvat cauſſam Gretſeri, pro illa, quam imaginatur, corruptione ſextæ Synodi. Nam ſententiæ illæ, quas ſuppoſitas judicat Sutlivius; non ſunt acta ſynodalia de hiſtoria rerum in Synodo aliqua œcumenica geſtarum; non repetuntur crebrò in eodem opere; non ſunt multorum Epiſcoporum ſubſcriptione ſynodali, & ſermone proſphonetico, & Imperiali ſubſignatione, Imperialiq; edicto roborate; non ſunt in quinq; Patriarchalium ſedium authenticis codicibus poſitæ; non ſunt ab Epiſcopis pluſquam ducentis decennio, poſt primam ſcriptionem, rurſum ſynodicè repetitę; non ſunt ſequentibus ſeculis ab univerſalibus Conciliis, & à Pontificibus Romanis, & ab ingenti aliorum probatorum teſtium nube expreſsè agnitæ & confirmatæ: ſicut illa quæ de Honorii damnatione leguntur in ſexta Synodo. ab exemplo igitur, tantâ intercapedine remoto, nulla duci poteſt probabilitatis ſpecies pro eo, quod hîc intendunt iſti criminatores. Certè ad incitas ſe redactos oſtendunt, quando tam vana effugia miſeri circumſpectant.

Reſpondetur ad inſtantiam Gretſerianam de dialogis Gregorii.

44. Et quaſi non ſatis ſe hactenus deridiculo expoſuiſſet, confugit etiam ad dialogos qui ſub Gregorii Magni nomine circumferuntur, quos illius eſſe negat Sutlivius. Eſto ſanè dialogorum illorum auctor Gregorius. hac tamen defenſione diſcedit à quæſtione Gretſerus. Non enim agitur de autore operis, ſive libri actorum ſextę Synodi, ea enim ejuſdem Synodi eſſe acta, à ſecretariis ſynodicè conſcripta, nemo inficiatur, aut dubitat: ſed de eorundem integritate in eis quæ de Honorio ibi leguntur. Non eſt novum, neq; inauditum, ſcripta pſeudepigrapha (quâvis in corpore operis non falſata) prę ſe ferre eorum nomina, qui eorum auctores non fuerunt. Plurima ejus rei occurrunt exempla. At verò iſtiuſmodi falſationis, qualem mentiuntur iſti factam in actis ſextæ Synodi, nullum unquam exemplum exſtitit, neque eſt credibilis, imò eſt impoſſibilis: ut ex ſuperioribus evidenter patet.

45. Objicit Papiſtis Whittakerus; hanc reſpondendi rationem (quâ acta dicunt eſſe falſata) eſſe valde periculoſam: cavendum enim Bellarmino, ne, ſi ſic pergat reſpondere, evertat omnia, & naufragium faciat atque jacturam omnium mercium Pontificiarum.

46. Reſpondet Gretſerus; Periculoſam fore defenſionis rationem, ſi temere & abſque ratione adhiberetur. At periculoſam non eſſe, ſi niratur ratione & maturo conſilio, atque adeò auctoritate.

47. At hac reſponſione cauſſam ſuam perditum it Gretſerus. Nam iſta evadendi via temere & abſque ratione, imò contra rationem, initurt ſicut evidenter oſtenſum eſt.

48. Atque ita primam eorum rationem prorſus ineptam & inutilem eſſe oſtendimus. idem de reliquis patefiet.

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

Reſpondetur ad ſecundam rationem, qua infallibiliarii iſti probare nituntur falſationem actorum ſextæ Synodi, in negotio Honorii.

Secunda Papanorum ratio, ſumta à judicio ſextæ Synodi de epiſtola Agathonis.

SEcundam rationem petunt à judicio Synodi de epiſtola Agathonis, & hinc argumentantur, non potuiſſe Synodum condemnare Honorium, niſi ſecum ipſa pugnaret: nam in epiſtola Agathonis dici, quod non deficiat à fide Romana Eccleſia, & officium in admonendis fratribus ſemper feciſſe Apoſtolicos ejusdem Eccleſiæ Pontifices; hanc autem epiſtolam à Synodo approbatam eſſe.

Prima noſtra reſponſio per converſionem argumenti.

2 *Prima noſtra reſponſio eſt:* Unde conſtat probatam Synodo eſſe epiſtolam Agathonis, indidem etiam conſtat, condemnatum eſſe ab eadem Synodo Honorium: nempe ex actis Synodi. neque magis ab approbatione epiſtolæ valet argumentatio contra condemnationem Honorii; quàm à condemnatione Honori contra approbationem epiſtolæ.

Secunda noſtra reſponſio. Synodus epiſtolam Agathonis approbavit, quoad veritatis dogmata, de duabus naturis, voluntatibus, operationibus.

3. *Secunda noſtra reſponſio eſt:* quo ſenſu Synodus approbaverit illam Agathonis epiſtolam ſive ſuggeſtionem, eique adjuctam ſynodicam ſuggeſtionem Synodi Romanæ ſub Agathone celebratæ, declarant ipſa acta ſextę Synodi. Lecta eſt utraque ſuggeſtio, actione quartâ: poſtea etiam, actione ſeptimâ, alia inſuper Patrum teſtimonia, proferunt Legati Romani: Et in fine actionis ſeptimæ, petunt ab Imperatore, ut interrogentur Georgius Patriarcha Conſtantinopolitanus, eique ſubjacens Synodus, & Macarius Patriarcha Antiochenus, eique ſubjacentes Epiſcopi, utrùm conſentiant, nec ne, duabus illis ſuggeſtionibus Reſpondentes Georgius & Macarius poſtulant, concedi ſibi earundem ſuggeſtionum exemplaria, ut Patrum teſtimonia (in illis allegata) conferant cum codicibus Patriarchii Conſtantinopolitani, atque ita competens deinde reſponſum reddât. Et fit ſecundùm eorum petitionem. Proximâ igitur VIII. actione, eos interrogat Imperator, ſi ipſi eiſque ſubjacentes Synodi conſentiant ſenſui [*τοις ὑποκειμένοις ἀναθήμασι*] ſuggeſtionum directarum ab Agathone, ejuſq; Synodo. Reſpondet Georgius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ſe inſpexiſſe omnem vim [*ἀναθήματος*] illarum ſuggeſtionum, & facta collatione inveniſſe teſtimonia ſanctorum ac probabilium Patrum, quæ in eiſdem ſuggeſtionibus continentur, conſonantia, & in nullo diſcrepantia à ſanctis & probabilibus Patribus: ſuum igitur eis conſenſum adhibet, & ſic ſe credere profitetur. Poſt eum Theodorus Epiſcopus Epheſi, dicit Imperatori: Ita domine (*ἀνάθεμα*) profiteor, & ſic credo, quemadmodum habent ſuggeſtiones ſanctiſſimi Papæ antiquæ Romæ Agathonis, id eſt, duas naturas & duas naturales volûtates, & duas naturales operationes in uno Sanctæ Trinitatis Domino noſtro Jeſu Chriſto, vero Deo noſtro, In eandem ſententiam reſpondent reliqui omnes Epiſcopi, ſub fede Cõſtantinopolitanâ conſtituti: ſe inveniſſe teſtimoniorum allegatorum conſonantiam, & ſe ſic credere, ac profiteri duas in uno Chriſto naturas, duas voluntates, & duas operationes. Idemque profitentur Epiſcopi exiſtentes de ſynodo ſedis Antiochenæ. Ipſe autem Macarius Patriarcha duas agnoſcere voluntates & operationes, adeóque

ſuggeſtionibus illis conſentire recuſat; Monothelitícæ igitur hæreſeos convictus anathemate damnatur.

4. Hinc patet Synodum approbâſſe illas ſuggeſtiones tantummodo, quoad veritatem dogmatis de duabus naturis, voluntatibus, operationibus: idque hoc argumento; Quod teſtimonia Patrum ab Agathone citata de eo dogmate, invenirent concordantia cum codicibus Patriarchii Conſtantinopolitani. De eo, inquam, dogmate; Nam etſi obiter aſſerat quædam Agatho de ſedis ſuæ conſtantiâ, nullum tamen pro ea profert ullius Patris teſtimonium, ſed tantummodo profert pro duabus voluntatibus teſtimonia Athanaſii, Ambroſii, Auguſtini, Gregorii Nazianzeni, Concilii Chalcedonenſis, Concilii quinti œcumenici, Gregorii Nyſſeni, Johannis Chryſoſtomi, & pro duabus operationibus, teſtimonia Hilarii, Athanaſii, Dionyſii Areopagitæ, Ambroſii, Leonis primi Papæ Romani, Gregorii Nyſſeni, Cyrilli Alexandrini: idemque docuiſſe ait Cyrillum Hieroſolymitanum, Johannem Conſtantinopolitanum, Johannem Scythopolitanum Epiſcopum, Eulogium Epiſcopum Alexandrinum, Euphræmium & Anaſtaſium majorem Theopolitanæ Eccleſiæ Antiſtites, & Juſtinianum Auguſtum, cujus edictum contra Acephalos olim editum miſit Agatho cum his ſuggeſtionibus ad Conſtantinum Imperatorem. Nec ulteriùs extendi approbationem ſynodicam earum ſuggeſtionum, patet etiam ex verbis definitionis Synodicæ, ubi approbatio hæc, ejuſdemque ratio, repetuntur. Eam definitionem invenies ſuprà in quarto capite hujus libri.

5. Et quemadmodum doctrinam in Agathonis epiſtola propoſitam, de duabus voluntatibus & duabus operationibus, approbat Synodus; ita etiam conſentit eidem in abjectione eorum omnium, quos, ut oppoſiti erroris duces aut ſectatores, nominatim abjecit Agatho. Inſuper autem & cum eis damnat ſexta Synodus Honorium, quem fatetur ab Agathone quidem non eſſe hæreticis annumeratum, ſe tamen ait invenîſſe, damnari eum quoque debere. actione 13.

Synodica approbatio Honorii conſentit cum ejusdem ſynodi reiectione doctrinæ Agathonis, & cum ipſa Agathonis epiſtola.

6. Neque hoc Synodi judicium quo damnat Honorium, repugnat ejuſdem judicio, quo approbat illas ſuggeſtiones: ſed potiùs ex eo ſequitur. Nam receptio doctrinæ, & oppoſiti erroris rejectio, importat abjectionem eorum omnium qui orthodoxæ illius doctrinæ adverſarii, & erroris autores vel fautores inveniuntur. Et ad hoc ipſum Agatho ejusque Synodus, in ſua ſuggeſtione, hortantur Imperatorem, ut & veritas (inquiunt) adhuc in ancipiti poſitis clareat, & eam ſinceriter amplectentibus robur accreſcat, & zizaniorum genimina ſpirituali falce, ut offenſionis ac deceptionis occaſio de medio Chriſti Eccleſiarum tollatur, abſcindantur. quorum auctores exſtiterunt Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Petrus Conſtantinopolitani, vel quivis eis conſentanei uſque in finem demonſtrati ſunt, qui novi erroris auctores, perfectæque diſpenſationi, quâ ſalvati ſumus, infeſti, non ſolùm veræ confeſſionis adverſarii, ſed, utpote à via veritatis aberrantes, ſibi-ipſis contraria docuerunt, aliter & aliter aſſerentes, &c. Hæc Agatho cum ſua ſynodo: quæ approbans ſexta Synodus, hæreticos illos ab Agathone ejuſque Synodo nominatos anathematizavit, & cum eis etiam Honorium, & Macarium, & alios, quos invenit eis conſentaneos, veręque confeſſionis adverſarios, uſque in finem, id eſt, ſine ulla reſipiſcentiæ declaratione. quamvis etiam ſibi-ipſis non conſtiterint illi hæretici.

Cur à Martino & Agathone prætermiſſus Honorius.

7. Martinus & Agatho, Pontifices Romani, cum ſuis ſynodis, intenti in hæreticos Orientales, cum ſuam Occidentalem Eccleſiam malo illo impræſentiarum non laborare cernerent, flagrantibus tunc illo incendio Eccleſiis Orientis, non fuerûnt ſoliciti de examinanda in ſuis ſynodis epiſtolâ prædeceſſoris ſui Honorii, aut de ſententia de Honorio ferendâ. Itaque etiamſi in epiſtola Pauli Epiſcopi Conſtantinopolitani Monothelitæ, allegetur conſenſus Sergii & Honorii, in ſecretario quarto Concilii Romani, ſub Martino habiti; Patres tamen illius Concilii, vindiciarum Honorii incurioſi, aliquid pro dogmate, contra Orientales dicunt: & Honorium ſilentio prætereunt. quod utique non feciſſent, ſi Honorium expedire, ejuſque tutari innocentiam ſe poſſe confiderent: non ſegnes alioqui vindices ejus futuri: tum ut Honorii honori conſulerent, tum ut ejus auctoritatem hæreticis eriperent. ſicut fecerunt Romani Legati in ſexta Synodo, pro Vigilio. At ſextæ Synodi Patres, cum Honorii auctoritatem à Monothelitis objici viderent, ſtatuerunt ſibi neceſſariò eſſe inquirendam illam Honorii, quam Monothelitæ tantopere jactabant, epiſtolam; eamque Monothelitarum errori conſentaneam deprehendentes, ſententiam de ea, ejuſque auctore, ſynodicam pronunciârunt.

Cur idem à ſexta Synodo nequaquam prætermiſſus.

8. *Tertia noſtra reſponſio eſt:* Singula, quæ Agatho, & Epiſcopi Occidentalis ſuggeſtionibus illis, παρέγραψαν, intexuerunt, non fuit ſextæ Synodo propoſitum ad vivum reſecare. Agatho Romanus Epiſcopus, zelo ſedis ſuæ abreptus, magnifica quædam de ea, more Pontificum illius ſedis, licet aliud tractans argumentum, qua opportunè, qua importunè, ebuccinavit. quos flatus prætervolare ſinens Sancta ſexta Synodus, quod inſtabat de controverſia orbem tunc turbante egit: & ſuggeſtiones illas, quoad eam controverſiam, approbavit. Parerga autem illa nec approbavit, nec (ſi ad vivum reſecentur) approbare, veritate ſalvâ, potuit.

3. Noſtra reſponſio. Approbatio ſynodica non pertinet ad omnia Agathonis verba, quæ in illa epiſtola leguntur.

9. Specimen exhibebo. Ait Agatho, Eccleſiam Romanâ nunquam à via veritatis in qualibet parte deflexam eſſe, ſemperque omnem Catholicam Chriſti Eccleſiam, & univerſales Synodos fideliter amplexas & in cunctis ſequutas eſſe auctoritatem Eccleſiæ Romanæ, utpote Apoſtolorum omnium Principis. Hoc certè, (ut alias interim ampullas tranſeam) falſum eſt de univerſalibus Synodis. Nam prima œcumenica Synodus Nicæna, ſi cujuſquam particularis Eccleſiæ (qualis Romana eſt) doctrinam ſequuta eſſe dicenda ſit, Alexandrinam potiùs quàm Romanam Eccleſiam ſequuta eſt: authoritatem verò, quoad dogma quidem, ſolius ſcripturæ, quoad vocabulum autem ὑποστάσεως, antiquorum Patrum proferebat. ut docet, Theodoretus, libro primo hiſtoria Eccl. cap. octavo. Secundæ autem œcumenicæ Synodo nemo prorſus à Romana ſede interfuit. III. Synodus Cyrillum potius ſequuta eſt. Quarta quidē Synodus, Chalcedone celebrata, tomum ſive epiſtolam Leonis, ad Flavianum contra errorem Eutychetis ſcriptam, ſuſcepit & approbavit, non tamen

Digitized by Google

tamen propter ſedis Romanæ, tanquam Apoſtolorum Principis auctoritatem aliquam infallibilem, alioqui non fuiſſet de ea ſuſcipienda tantopere deliberatum; ſed propter evidentem illius epiſtolæ conſonantiam cum doctrina trecentorum & octodecim Patrum qui primam œcumenicam Synodum Nicææ celebrarunt, & centum ac quinquaginta Patrum qui Conſtantinopoli ſecundam Synodum habuerunt, & Cyrilli Alexandrini in Synodo Epheſina œcumenica tertiâ: ſicut expreſsè cõmemoratur in quarta actione Concilii Chalcedonenſis. Tantum verò abfuit ut quinta œcumenica Synodus auctoritatem Sedis Romanæ in omnibus ſequeretur, ut è contrario nullum illius ſedis nomine præſentem habuerit, & recuſante Vigilio Papâ Romano Synodo per ſe aut per alios intereſſe, Synodum tamen illam celebraverint Patres Orientales, & ſententiam de tribus capitulis definitivam, Vigilio fruſtra ſe opponenti diſplicentem, pronunciaverint.

4. *Noſtra reſponſio.*

Ex Verbis Agathonis non eſt tuta argumentatio ſophiſtarum pro infallibilitate ſedis Romanæ.

10. *Quarta noſtra reſponſio eſt:* Romanæ illius Synodi, ſub Agathone celebratæ, cæteri etiam Epiſcopi, paullo poſt principium ſuæ ſuggeſtionis, ajunt, Prædeceſſores ſuos uſque adhuc terminos veræ fidei, quos tranſgredi nefas eſt, conſtanter defendiſſe: nec ſeductos eſſe blanditiis, nec periculis territos. ſed illam Evangelicam ſententiam operibus demonſtrâſſe; *qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego confitebor illum coram Patre meo qui in Cœlis eſt.* Quod tamen, ſi ſcrupuloſius diſquiratur, invenietur nihil facere pro ſedium illarum, quibus Epiſcopi illi præerant, infallibilitate experientiâ demonſtrante earum lapſus. Neq; igitur inde inferri debet infallibilitas Sedis Romanæ.

5. *Noſtra reſponſio. Verba Agathonis non important eam infallibilitatem, quam fingunt ſophiſtæ ad quod oſtenditur ex ſimilibus verbis Leonis ſecundi Epiſc. Rom.*

11. *Quinta noſtra reſponſio eſt:* Romanam Eccleſiam ſimili conſtantiæ elogio ornat Leo ſecundus, Papa Romanus, epiſtola 5. ad Ervigium Gothorum in Hiſpania regem: (nempe quia aliis ſedibus Patriarchalibus, Sedes Romana ab hæreſibus adhuc permanebat liberior: adeò ut illuc hæreſes vel aditum non invenerint, vel non diu hæſerint, neque latè ſerpſerint.) Non tamen id ita intelligi vult Leo, ac ſi præcisè exiſtimaret nullum unquam illius Eccleſiæ Epiſcopum errâſſe, aut errare poſſe in fide, aut non poſſe Epiſcopum aliquem Romanum damnari hæreſeos; nam paullò poſt in eadem epiſtola agnoſcit Honorium à ſexta Synodo propter hæreſin meritò eſſe damnatum. Verba Leonis ſunt; Sed Evangelica veritas vincit: pro ejus ſubtilitate & immutabilitate ſervanda diverſas afflictionum inſidias, hæc Apoſtolica Chriſti Eccleſia ſuſtinuit ſemper & ſuſtinet, & ſupernâ gratiâ ſuffragante illæſa perſtitit. —— Verùm Imperator gratiâ Sancti Spiritûs animatus, & laborem pro Chriſtianæ fidei puritate ſponte perpeſſus, Eccleſiam Dei Catholicam ab erroris hæretici maculâ ſummis niſibus purificare molitus eſt, & quicquid offenſionem Chriſtianis populis poterat generare, de medio Dei Eccleſiæ fecit auferri, omneſq; hæreticæ aſſertionis auctores venerando conſente concilio condemnati, de Catholicæ Eccleſiæ adunatione projecti ſunt, id eſt, Theodorus Pharanitanus Epiſcopus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Paulus, Pyrrhus & Petrus, quondam Conſtantinopolitani Præſules, & una cum eis Honorius Romanus, qui immaculatam Apoſtolicæ traditionis regulam, quam à prædeceſſoribus ſuis accepit, maculari conſenſit, ſed & Macarium Antiochenum, cum Stephano ejus diſcipulo, imò hæreticæ pravitatis magiſtro, & Polychronio quodam inſano ſene. —— quos omnes cum ſuis erroribus divina cenſura de ſancta ſua projecit Eccleſia. Hæc Leo, loco citato.

12. *Sexta noſtra reſponſio eſt:* Gregorius primus, Papa Romanus, fatetur ſe prima quatuor Concilia œcumenica ſuſcipere & venerari, ſicut ſancti Evangelii quatuor libros, eaque integerrimâ approbatione cuſtodire. lib. 1. epiſt. 1. ex regiſtro cap. 24. quod tamen intelligunt Romanenſes tantummodo de fide adverſus hæreticos illic defenſa. quâ non minus olim ſuſcepit Leo I. Papa Romanus, cui tamen vehementer diſplicebant ſecundi & quarti Conciliorum decreta de loco Epiſcopi Conſtantinopolitani.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Reſpondetur ad tertiam rationem, qua cavillatores iſti oppugnant integritatem actorum ſextæ Synodi, in negotio Honorii.

ARgumentatur Binius in hunc modum; Legati Sedis Apoſtolicæ rerum agendarum certum ac præſcriptum acceperant commonitorium, nimirum ut eam fidem, eaque dogmata conſtanter defenderent, quę epiſtolâ S. Agathonis continebantur. Cum itaq; iidem Legati, omnia quæ contra Honorium dicta aut facta enarrantur, ſilentio præterierint; inde colligit Binius aliquem impoſtorem ſuo nomini expuncto nomen Honorii ſubſtituiſſe.

2. Ad hoc argumentum reſpondeo; 1. Cõmonitorio illis dato paruerunt legati, quando dogma Catholicum de duabus unius Chriſti voluntatibus & duabus operationibus ſtrenuè defenderunt, & errorem Monothelitarum gnaviter oppugnaverunt, multis aliis prolatis Patrũ & hæreticorum teſtimoniis, quę in ſuggeſtionibus Agathonis & Romanæ Synodi non continebantur. ut legere eſt in actis ſextæ Synodi, in fine actionis ſextę, & actione ſeptimâ, & actione decimâ. Neque aliud quidpiam in mandatis acceperant: nam ea ſolùm controverſia tunc agitabatur. 2. Non prorſus ſilentio præterierunt quæ de Honorio leguntur; nam epiſtola illa Latina Honorii, propter quam damnatus eſt, collata eſt per Johannem Epiſcopum Portuenſem, qui unus fuit ex Legatis Synodi Romanæ ſub Agathone celebratæ, ut legere eſt in 12. actione ſextæ Synodi. Ejuſdemq; Honorii damnationi ſubſcripſerunt, cum reliquis Patribus, Legati Agathonis, & Legati Synodi Romanę, ſubſcribentes definitioni ſynodicę, & ſermoni Synodi profphonetico, actione decima octavâ. & Legati Synodi Romanæ ſubſcripſerunt etiam epiſtolæ Synodi œcumenicæ ad Agathonem ſcriptæ, quæ omnia cum reliquis Synodi geſtis Romam ſecum portantes legati tradiderunt Leoni ſecundo Papę Romano, eiq; rem omnem ſic geſtam in

Synodo

Synodo esse narraverunt, quemadmodum in actis illis condemnationem Honorii continentibus descripta legebatur: ut testatur ipse Leo in epistola ad Constantinum Imperatorem. 3. Legati damnationi Honorii consentientes, eumque cum reliquis damnantes, fecerunt juxta illud quod in suggestione ipsis tradita cõtinebatur, ut nimirum abscinderentur novi erroris auctores & veræ confessionis adversarii, & quicunque eis usque ad finem consentanei demonstrarentur; neq; legatorum candorem decuisset οὐ προσωποληψίαν ἔχειν πλὴν τοῦ μηδὲν ἰσῶσαι τοῖς κρείττοσι ἢ δόξαι, ut huc accommodem verba Jacobi Apostoli. *Jac. 2, 1.*

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

Respondetur ad quartam rationem, quam adferunt Sophistæ, ut imperitis persuadeant, falsata esse acta sextæ Synodi, in negotio Honorii.

Argum. QUarta eorum ratio est: Non potuit sexta Synodus condemnare Honorium, nisi indelebilem impudentiæ & erroris atq; injustitiæ notam ipsa incurreret: quod de sancta illa œcumenica Synodo cogitare absurdum est: ergo non condemnavit Honorium. Probant majorem propositionem per partes, sic; Intolerabilis *impudentia* foret, Synodum illam præsumere condemnare sedem Apostolicam, quæ judicat omnes, & à nemine judicatur. *Error* esset, non intelligere epistolas Honorii, easq; ut erroneas damnare, in quibus tamen nullus error continetur. *Injustum* esset, Honorium innocentem condemnare.

Resp. 2 En os meretricis illius metropornes, κάθομαι βασίλισσα, Sedeo Regina, [Apocal. 18. 8.] & hominis peccati, sedentis in templo Dei, ac si Deus esset, & præ se ferentis se esse Deum. [2. Thess. 2 4.] Terreni isti sceleratæ Bestiæ admiratores & sectatores, (sicut de eis scriptũ est) dicunt, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; quis similis Bestiæ? quos laudans bestia, ipsa etiam os suum superbum & blasphemum aperit ad blasphemiam adversus Deum, ad blasphemandum nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui Cœlo habitant. [Apocal. 13 3, 4, 5, 6.] quis unquam Apostolorum talem de se vocem emisit, ut se omnium judicem, à nemine judicandum, pronunciaret? Longè alia mens fuit Petri Adostoli, laudantis (non autem impudentiæ insimulantis) Paulum, à quo tam acriter fuerat reprehensus. [Galat. 2. 11. & 2. Petr. 3, 15.] Longè aliud etiam Pauli Apostoli judicium, qui absque ullius cujuscunque, sive Apostoli sive Angeli, exceptione, clamat; *Etiamsi nos, aut Angelus è Cœlo evangelizet vobis, præter id quod evangelizavimus vobis; anathema sit.* Neque semel dixisse contentus, iteratò id ipsum inculcat. [Galat. 1. 8, 9.] Vide August. lib. 3. contra literas Petiliani, cap. 6. & historiam Synodi Rhemensis à Gereberto scriptam, cap. 28. Verba invenies à nobis citata in Irenico, lib. 2. cap. 11. in dialogo de ordinatione Britannica, & in fine exegeseos propositionis 16. *Gal. 1, 8, 9.*

Matth. 18, 17. 3. Dominus noster simpliciter pronunciat habendum ut Ethnicum & Publicanum, qui Ecclesiæ obedire detrectaverit, Matth. 18, 17. Neque excipit vel eximit Episcopum Romę, magis quàm Episcopum Alexandriæ, vel etiam Eugubii. ideo Gregorius 1. Episcopus Romanus lib. 1. epistolarum ex regiſtro, cap. 24. de primis quatuor Conciliis œcumenicis loquens, ea se suscipere, & venerari, & totâ devotione complecti, integeri imâque approbatione custodire profitetur. *Quia in his* (inquit) *veluti in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit. Et cujuslibet vitæ atque actionis exsistat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. Deinde quintum quoque Concilium se pariter venerari testatur, subjungitque hæc verba de omnibus quinque Conciliis; Cuncta verò quæ prædicta veneranda Concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector: quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.* Hæc Gregorius. Ubi manifestè profitetur suam subjectionem œcumenicis Conciliis orthodoxis, tanquam Ecclesiæ Catholicæ, cujus soliditatem quisquis non tenet, is extra ædificium jacet. His consonat illud Martini primi Papæ Romani ejusque Concilii, secretario quinto, anathematismo 18. Si quis (inquiunt) consonanter nobis pariterque fide, non respuit & anathematizat animâ & ore omnes quos respuit & anathematizat nefandissimos hæreticos, cum omnibus impiis eorũ conscriptis usque ad unum apicem, sancta Dei Ecclesia Catholica & Apostolica, hoc est, sanctæ & universales quinque Synodi, & consonanter omnes probabiles Ecclesiæ Patres, id est, Sabellium, Arium, &c. hujusmodi condemnatus sit. Hæc ibi. Omnis igitur Christianus, etiam Papa Romanus, debet obedire universalibus orthodoxis Conciliis, tanquã sanctę Dei Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, cui omnes sub pœna damnationis se submittere tenentur. Et cujus decreta, delinquentes ligantia, vel pœnitentes solventia, Dominus rata habet in Cœlis, adeò ut seipsum destruat, quisquis præsumit aut solvere quos ea religat, aut ligare quos solvit.

Sancta Dei Ecclesia Catholica & Apostolica, quam omnis Christianus etiam Papa Romanus, audire tenetur. Vide supra, cap. 2. anath. 18.

Gregorius I. Papa Romanus venerator, & totâ devotione complectitur concilia œcumenica.

4. Ideò in ipsis Conciliis, sanctio additur universalis, si quis aliter prędicaverit, &c. anathema sit. Non excipitur Episcopus Romanus. Nam Prophetarum Spiritus Prophetis subjiciuntur. 1. Corinth. 14, 32. 33. Idcirco Gregorius ait, Episcopum illum esse imitatorem Diaboli, quisquis tandé is fuerit, qui ad culmen conatur singularitatis erumpere, ut & nulli subesse, & solus omnibus præesse videatur. l. 4. epist. 38. seu c. 82. Eadem mens fuit Synodorum illarum, quas Romanenses septimam & octav. œcumenicas vocant; nam illæ Honorium à sexta Synodo justè anathematizatum esse agnoscunt, & rursum anathematizant. Neq; illis in mentẽ venit commentitium istud τὸ ἀναπόβλητον Papæ Romani. Præsertim in causſa hæreseos. Vide supra lib. 3. cap. 29. observatione decimâ. Vide etiam Irenicum nostrum, lib. 2. cap. 11. in exegeſibus propositionum 15. & 16. Plura etiam in hoc opere, contra hanc Antichristianam arrogantiam (Domino donante) dicentur infrà, suo loco. Impudentiæ igitur crimen in suo sinu sibi applicent isti accusatores Patrum.

5. Metuant etiam sibi ab anathemate toties denunciato

denũciato eis, qui condemnatos ab orthodoxâ universali Synodo, eorum ve scripta, defendunt. Nam pari reverentiâ à Sede Romana totoque orbe Christiano suscipitur sexta œcumenica Synodus, cum prioribus quinque Synodis. Propterea Adrianus secundus, Papa Romanus, sibi cavens ab hoc anathemate, cum inficiari se non posse cerneret damnationem Honorii factam in sexta Synodo, & tamen damnationis sententiam à Photio in Nicolaum Papam Romanum latam, irritam censeri, Sedemque suam à consimilis censuræ periculo in posterum exemtam vellet, ad hoc confugit, ut fateretur quidem Honorio post mortem anathema dictum esse ab Episcopis Orientalibus: id tamen factum esse contenderet ob hæreseos accusationem, & precedente consensu Pontificis ipsius Sedis Romanæ. Quibus concurrentibus (concurrisse autem in negotio Honorii affirmat) concedit posse Synodum de Romano Pontifice judicare, eique anathema dicere. ut legere est in alloquutione tertia Adriani, in illa Romana Synodo, cujus acta extant in septima actione Synodi illius Constantinopolitanæ, quã octavam œcumenicam vocant. Nondum usque adeò effrons erat Sedes Romana, ut, ex commentitio suo privilegio, auderet acta publica sextæ Synodi, notoriè authentica, falsitatis insimulare. Sed & invitum posse judicari de hæresi, vel quocunque notorio crimine, Pontificem Romanum; docuimus breviter in Irenico, lib. 2. cap. 11. propositione 16. & infra fusius (si Deus voluerit) ostendemus. *Lib. 17.*

6. Nullâ igitur impudentiâ, sed æquitate, & officii necessitate, judicium de Honorio instituit, sententiamque tulit de eo ejusque scriptis definitivam, sexta œcumenica Synodus. & damnatum à sexta Synodo Honorium damnârunt iterum aliæ Synodi, orbisque Christianus, sextam Synodum suscipiens.

7. Quod autem dicunt isti, errâsse & injustè fecisse sextam Synodum, ejusque sequaces, in condemnatione epistolarum Honorii cum suo auctore. Etiamsi desperatam in istis homuncionibus frontem prodat, cum tamen ad quæstionem juris pertineat, id suo loco inferiùs discutiendum relinquimus. Nunc enim tantùm de facto disputamus. Neque ideo non factum est, quia procaces isti nugivenduli de jure facti litem universali sextę Synodo, & aliis postea sequutis Synodis, ipsisque Romanis Pontificibus, & tam unanimi constantique antiquitatis consensui, in extrema jam malæ causæ desperatione, intendere, seu potius caninâ rabie oblatrare, quâ sunt impudentiâ, non verecundantur: in ipsa meridie ultrò cæcutientes. Nempe, ut rectè monet Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos, solent oculis clausis denegare, qui non credunt factum esse quod nolunt. Atque, ut ait Tertullianus, Cæcitatis duæ species facile concurrunt, ut qui non vident quæ sunt, videre videantur quæ non sunt. Tertullian. Apologet. cap. 9.

8. Interea iniquos istos Patrum criminatores rursum moneo, ut anathema illud adversus hæreticorum defensores toties ingeminatum seriò reformident.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

Respondetur ad contentiosorum istorum argumentum ab autoritate petitum, contra acta Sextæ Synodi, in negotio Honorii.

AUctoritas Joannis quarti, Papæ Romani, vel Concilii Martini primi Papæ, vel Maximi Martyris, vel aliorum quorumcunque auctoritas Sexta Synodo tempore anterior, non potest nisi ineptè allegari, in quæstione facti, de eis quæ postea in Sexta Synodo gesta sunt. Sin autem dicas, eorum auctoritatẽ ad hoc saltem valere, ut probetur, non potuisse Sextam Synodum justè condemnare Honorium; id inferius (Deo largiente) discutiemus, ubi perventum fuerit ad quæstionem juris: constabilita prius evidentiâ facti.

2. Auctores Synodo sexta posteriores, quorum testimoniis utuntur isti Papistæ, contra integritatem actorum sextæ Synodi, in negotio Honorii, sunt Theophanes, Anastasius bibliothecarius, Nicolaus primus Papa Romanus, Joannes Zonaras, Manuel Calleca, Paulus Diaconus, Beda, Blondus, Nauclerus, Sabellicus, Platina.

Ex, quò viros alioquin doctos perduxit injana contra veritatem vrgendi pertinacia.

3. His Bellarminus adjicit Photium, secutus falsam quandam Latinam versionẽm libri illius, quem scripsit Photius de VII. Synodis. At certè in Græcis codicibus Honorius damnatis connumeratur. Nec in illo duntaxat libro, sed etiam ejusdem Photii bibliothecâ. Neque pro defensione Bellarmini quicquam hic adfert Gretserus, sed irretitus latrat contrà Photium; nec aliud (inquit) à capitali Romanæ Ecclesiæ hoste exspectari poterat. Quàm miser jam sit Gretserus, ut sciat lector, memento Adrianum secundum, Papam Romanum, Photio contemporalem, & Constantinopolitanam Synodum, præsentibus ejusdem Adriani legatis, contra Photium habitam, quam octavam universalem vocant, id ipsum de Honorio testari, quod Photius, ut suprà docuimus. Superest ut de cæteris auctoribus, quos allegant, respondeamus.

4. Theophanes & Anastasius, ut à Papistis citantur, unius sunt instar autoris; nam Theophanis historiam Latinè vertit Anastasius, & hoc opus Papistæ citant sub utriusque nomine. Gretserus etiam allegat Græcum codicem Theophanis. Quem se manu scriptum habere dicit. Quid verò ajunt tandem Theophanes in sua Græca, & Anastasius in Latina historia? Certè (inquit Gretserus) Theophanes nullum penitus verbum habet de Honorii hæresi vel damnatione in Synodo Sexta. Cum tamen Sergium, Pyrrhum, & Cyrum, Monothelitas nominet, & in Sexta Synodo damnatos scribat. Non omissurus Honorium, si cum cæteris eandem damnationem subiisset,

Anaſtaſius autem in ſua hiſtoria idem prorſus, quod Theophanes, ſcribit. Item, quod ad hiſtoriam Græcam Theophanis, & Latinam verſionem Anaſtaſii attinet, ſanctè teſtari poſſum, (inquit idem Gretſerus, Theophanem Græcum ejuſque interpretem Anaſtaſium ad manum ſe habere dicens) nihil penitus de Honorio vel in illo vel in hoc contineri, neque ullam ejus inter damnatos à ſexta Synodo mentionem fieri, ut nec in Miſcella hiſtoriâ, quæ magnam partem ex Anaſtaſio contexta & confecta eſt. Hæc Gretſerus. Eodem modo argumentantur iſti Papiſtæ ab ejuſdem Anaſtaſii ſilentio de damnatione Honorii, in vita Honorii, ab Anaſtaſio ſcripta; & in vita Agathonis, ubi recenſet Anaſtaſius quid in ſexta Synodo actum fuerit, & nomina eorum exprimit qui damnationem ſubierunt. Nullus (inquit Gretſerus) inter eos viſitur Honorius. Et inde colligit per falſationem quandam textus Anaſtaſiani, in vita Leonis ſecundi, irrepſiſſe nomen Honorii. Ut ita Anaſtaſium non ſolum ut interpretem, ſed etiam ut auctorem operum, in ſuas partes trahat.

5. Antequam reſpondeam, meminiſſe convenit, quibus temporibus ſcripſerint Theophanes & Anaſtaſius. Fuit hic Theophanes Nicephoro Patriarchæ Conſtantinopolitano, *Theophanes.* Taraſii ſucceſſori contemporaneus, ut ſcribit Joannes Zonaras, tomo tertio Annalium, in Leone Armenio. Ubi Theophanem fuiſſe ſcribit τὸν μεγάλην ἀββᾶ καθηγούμενον, id eſt, interprete Wolphio, magni agri magiſtrum. Anaſtaſius apud Baronium, eumque ſequutus Baronius (anno Domini 813. & 814.) vocant Abbatem Monaſterii agri. Voſſius, ruri degentis cœtus præfectum, libro ſecundo, de hiſtoricis Græcis. cap. 24. Defuncto autem Taraſio Patriarcha, ſuffectus eſt in ejus locum Nicephorus, anno Domini 806. qui fuit Nicephori Imperatoris annus quintus, ut ſcribit Baronius in Epitome Spondaniana. Hiſtoriam autem ſuam perduxit Theophanes (teſte Anaſtaſio ejus interprete, apud Baronium) uſque ad Leonem Armenium Imperat. qui Michaëli Curopalati in Imperio ſucceſſit, anno Domini 813. Licet Cedrenus & Joannes Curopalates ſcribant, Theophanem hiſtoriam ſuam produxiſſe tantum uſque ad exitum Nicephori Imperatoris, qui incidit in annum Domini 811. vixiſſe autem Theophanem etiam ſub Imperio Leonis Armenii, patet ex Zonara, tomo 3. Annal. in Leone Armenio.

6. Florebat igitur, & hiſtoriam ſuam ſcribebat Theophanes, ſub initium noni ſeculi, annis centum & triginta elapſis, poſt celebratam ſextam Synodum œcumenicam: & annis 120. poſt quinifextam Synodum, & annis 24. poſt Synodum illam Nicænam, quam ſeptimam œcumenicam vocant; in quibus Synodis ſæpius nominatim damnatus eſt Honorius. Neque Synodis illis contradicit Theophanes, aut eorum acta incuſat. In quibus tamen jam à multis annis palàm Honorius damnatis annumerabatur; idque in omnibus exemplaribus. Cum adjectis ſententiæ illius in Honorium latæ rationibus, quæ ſoli Honorio conveniunt. Neque tamen vel Honorii damnationem negat Theophanes, vel rationes conatur refellere.

7. At neque apud Anaſtaſium, ejus interpretem (qui eodem nono ſeculo vergente floruit) quicquam penitus de Honorio invenitur, ſanctè id teſtante Gretſero. Sic enim Theophanis hiſtoriam latinitate donavit Anaſtaſius, ut aliqua quidem omiſerit, perſtrinxeritque aliquâ brevitate, addiderit verò nihil. Sicut ipſe de ſe teſtatur Anaſtaſius, referente Baronio apud Spondanum, anno Domini 813. numero 3. Non mirum igitur ſi in catalogo damnatorum à ſexta Synodo, deſideretur nomen Honorii in verſione Anaſtaſianâ, cum apud ipſum autorem Theophanem illud non invenerit Anaſtaſius, & ſtatuerit ita interpretem agere, ut nihil adderet. *Anaſtaſius Bibliothecarius.*

8. At cur eſt à Theophane omiſſus Honorius? (quærit Gretſerus.) Cum tamen (inquit) Sergium, Pyrrhum, & Cyrum Monothelitas nominet, & in ſexta Synodo damnatos ſcribat. Non omiſſurus Honorium, ſi cum cæteris eandem damnationem ſubiiſſet. Eodem modo de Anaſtaſio Bibliothecario argumentatur; quæ, oro, (inquit) cauſſa omiſſi Monotheliſmi Honoriani in ipſo Honorio, & Agathone: & commemorati in Leone ſecundo? Similiter argumentantur Bellarminus & Gretſerus à ſilentio Pauli Diaconi, qui fuit Theophane aliquanto antiquior, florebat enim anno Domin. 777. & à ſilentio licet converſo) Joannis Zonaræ, qui vixit & ſcripſit poſt annum Domini milleſimum & centeſimum, ut patet ex ejus annalibus. *Inepta adversariorum argumentatio.* *Paulus Diaconus.* *Joannes Zonaras.*

9. Quæro Ego viciſſim ex iſtis Papiſtis; Num omnes in ſexta Synodo, aliiſque Synodis damnatos nominatim commemorant iſti autores. Cur Anaſtaſius in vita Honorii nullam prorſus mentionem facit exortæ, illo tempore, controverſiæ Monotheliticæ, vel epiſtolæ illius quam Sanctus Maximus in diſputatione ſua cum Pyrrho teſtatur ab Honorio ſcriptam eſſe ad Sergium. Cum in vita Leonis primi Papæ Romani Anaſtaſius narret geſta Synodi Chalcedonenſis, & in vita Agathonis geſta ſextæ Synodi, & in vita Hadriani primi, meminerit ſeptimæ Synodi, eamque ipſe Latinè verterit, & octavæ Synodi hiſtoriam Latinè ſcripſerit; Cur nullam in vita Damaſi Papæ mentionem facit Concilii Conſtantinopolitani, vel Concilii Romani, quæ ejus tempore celebrata ſunt contra Macedonianos & Apollinariſtas alioſque hæreticos? Non omiſſurus, ſcilicet, ſi verè celebrata fuiſſent illa Concilia, ut ineptiſſimas Sophiſtarum nugas in ipſos retorqueam. Cur nihil idem Anaſtaſius de Concilio Epheſino, in Cæleſtino? cur in vita Vigilii, nulla fit ab eo mentio quinti Concilii œcumenici Conſtantinopoli celebrati, dum in ea urbe degeret ipſe Vigilius Papa Romanus, neque narrat, quemadmodum Concilio illi Vigilius intereſſe renuerit, eidemque quoad trium Capitulorum damnationem vehementer reſtiterit? cum tamen Vigilium Conſtantinopolin perductum, ibique multa mala perpeſſum eſſe, tandemq; remiſſum & in Sicilia mortuum commemoret: atque adeò vel maximè ibi locus fuerit, ut vitæ ejus ſcriptor Anaſtaſius illam Vigilii pro tribus Capitulis concertationem, & Concilii definitionem non omitteret. Num propterea nihil horum geſtum eſſe credemus, quia *Confutatio inepta argumentatio, ſumpta à ſcriptorum quorundam ſilentio de condemnatione Honorii.*

Digitized by Google

quia de eis tacuit Anaſtaſius ? vel num propterea exortam eſſe, Honorii Papæ tempore, controverſiam Monotheliticam, ſcriptaſque de ea epiſtolas comutaſſe Sergium & Honorium, inficiabimur ; quia altum de his rebus ſilentium apud Anaſtaſium in vita Honorii ? quæ oro, cauſſa omiſſi ab Anaſtaſio Theodori Pharanitani, in Agathone, ubi de Sexta Synodo damnatiſque in ea texit hiſtoriam ; & ejusdem Theodori commemorati ab eodem Anaſtaſio in vita Leonis ſecundi ? Numquid hinc inferre licebit, Theodori etiam nomen fraude quadam irrepſiſſe, in vita Leonis, præter mentem Anaſtaſii ? Vel potius, an non candidè fateri oportet, credendum eſſe Anaſtaſio damnationem Theodori Pharanitani, & Honorii, in Leone & alibi, cum tot Conciliis & Patribus, affirmanti, & eam nuſquam neganti : & eidem condonandum, in illa imperfecta narratione in Agathone, eam omittenti ?

10. Nec ſolùm imperfecta, ſed in quibusdam etiam manifeſtè erronea, eſt ea narratio, ſive auctoris ea ſit culpa, ſive librariorum. Ait ibi Anaſtaſius, legatos Agathonis Conſtantinopolin ingreſſos eſſe die decimo menſis Novembris ; in quo aberrare Anaſtaſium probat Binius ex ipſis actis Sextæ Synodi ; plus jam eis tribuens, quàm narrationi illi Anaſtaſianæ. Sex tantum aut ſeptem actiones refert Anaſtaſius, & Synodum ſtatuit abſolutam eſſe ante tempus Paſchale : cùm è contrario, ſicut acta habent, omnes fateantur non ante menſem ſeptembrem finitam eſſe Synodum, actioneſque minimum ſeptemdecim, ut in Græco actorum codice legitur, vel, ut in Latino, octodecim habitas eſſe. Neque adhuc quiſquam repertus eſt, qui, in hoc tam lato diſcrimine, tutelam ſuſcipere auſus ſit narrationis Anaſtaſianæ contra fidem actorum. In eadem narratione Anaſtaſius ſucceſſorem Macarii appellat Stephanum, at fuit Theophanes. Ibidem ait, Macarium, & quosdam ejus ſectatores, miſſos eſſe Romam exſulatum. Errâſſe hic de exſilio Anaſtaſium, affirmant Baronius & Binius, & Anaſtaſio opponunt epiſtolam Imperatoris Conſtantini ad Leonem ſecundum Papam Romanum, quæ exſtat in fine actionis decimæ octavæ actorum Sextæ Synodi.

11. Præterea nullam eſſe poſſe apud prudentes auctoritatem tumultuarii illius compendii Anaſtaſiani, contra fidem actorum ſextæ Synodi, in negotio Honorii ; hinc liquet : non ſolùm, quia nihil in ea narratione Anaſtaſianæ dicitur de Honorio repugnans actis Synodicis ; & eorum quæ de aliis rebus illic dicuntur, auctoritatem minuunt interſperſi errores : ſed etiam quia omnibus VI. Synodi exemplaribus, jam inde à prima Divulgatione, toros fere ducentos annos antequam iſta ſcriberet Anaſtaſius, continentibus condemnationem Honorii, & quæcunque de eo adhuc in ejuſdem Synodi actis leguntur, & univerſâ Eccleſiâ actorum illorum integritatem unanimiter, ſine ulla contradictione, agnoſcente, toto illo ſpatio, & ipſius etiam tempore Anaſtaſii, & multis poſt Anaſtaſium ſeculis ; non habebat ullum emendatius aut fide dignius Synodi exemplar Anaſtaſius, neque ullâ alia idoneâ muniebatur auctoritate, ad contradicendum conſtanti judicio omnium quinque Patriarchalium ſedium, & tot Conciliorum, ac Patrum, orbiſque Chriſtiani. Neque certè contradixit. Neque ei propoſitum fuit unquam negare damnationem Honorii in Sexta Synodo factam, quam ipſe probè cognitam habebat, eidemque conſentiebat : ut patet ex vita Leonis ſecundi ; & ex ſeptimâ Synodo ab Anaſtaſio in Latinum ſermonem versâ, ejuſdemque Anaſtaſii in eam Synodum præfatione ad Johannem octavum, Papam Romanum, ubi alia quædam illius Synodi geſta excuſat, & excuſando improbat : reliquis autem, adeóque damnationi Honorii (quam neque excuſat, neque improbat) conſenſum ſuum haud obſcure adhibet ; & ex Latina hiſtoria Synodi octavæ, ab eodem Anaſtaſio conſcripta, & ipſius in eandem Præfatione ad Adrianum ſecundum, Papam Romanum, ubi & fallitatis omnem ſuſpicionem amolitur, & pro octavæ Synodi illius autoritate vehementer certat : & eidem Synodo ſe interfuiſſe teſtatur.

12. An non vel maximè locus erat in vita Honorii, in vita Agathonis, in vita Leonis ſecundi, in Præfationibus in ſeptimam & octavam Synodos, ut notam in tot Synodis Honorio inuſtam dilueret, ſi eam delebilem eſſe, aut Honorium vel non omnino, vel injuſtè, damnatum eſſe exiſtimaret ? Manifeſtum eſt confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio, purgandi ſe occaſione non utitur. Inquit Bonifacius primus, Papa Romanus, epiſtolâ ſecundâ ; & rurſum Nicolaus primus, in ſua illa epiſtola quæ recitatur in ſeptima actione Concilii octavi, in codice Anaſtaſiano. Confitetur Honorii crimen Anaſtaſius, qui ejus damnationem toties ipſe commemorans, purgandi ejus occaſione toties oblatâ nuſquam utitur. *Confiteri cenſetur qui ſe purgare negligit.*

13. Si ullum noſſet Anaſtaſius uſitatis verius exemplar Sextæ Synodi, in negotio Honorii, illud haud dubiè communicâſſet cum Adriano ſecundo Papa, ejuſque Synodo Romana, & cum Synodo octava, vel poſteà cum Joanne Papa Romano, neque paſſus fuiſſet orbem Chriſtianum in eo errore diutius hærere. Quod cum ab illo factum non ſit, inde liquet, eum uſitata ſolum exemplaria, condemnationem Honorii continentia, conſequutum eſſe. Vel, ſi aliud habuit & communicavit, certum eſt Adrianum ſecundum Papam, & reliquos illos Patres, nullam ei fidem habuiſſe. Cum conſtanter approbarint receptos codices, & in eis damnationem Honorii. Neque contra ſtetit Anaſtaſius, ſed in eorum acquievit judicio.

14. Hæc admodùm injuſta lex eſt, nulli unquam hiſtorico ab æquis hominibus poſita, cui ſubjicere Anaſtaſium volunt iſti ſophiſtæ ; ut ſcilicet, prius omiſſa, vel ſilentio præterita, alio poſtea loco narranti derogetur fides & auctoritas. Quam multa recenſet Moyſes in Deuteronomio, de quibus in prioribus libris altum ſilentium ? Anaſtaſius nihil in Vigilio, vel in Pelagio primo, vel in Joanne tertio, vel in Benedicto quarto, vel in Pelagio ſecundo, vel in Gregorio Magno, nihil inquam, in horum Pontificum Romanorum vitis *Prius omiſſa vel ſilentio prætrita, alio poſtea loco vereciter narrari poſſunt.*

Digitized by Google

ſcripſit de quinta œcumenica Synodo, quæ tempore Vigilii celebrata eſt, & à Pelagio primo ejuſque ſucceſſoribus ſuſcepta. Neque attingit ſchiſma Eccleſiarum in Occidente, quod propter Synodum illam, Pontificum horum temporibus, exſtitit, & longo poſt tempore duravit. Poſtea tamen idem Anaſtaſius utriuſque, tum Synodi, tum ſchiſmatis mentionem facit, in vita Sergii primi Papæ Romani, cujus tempore reduniræ ſunt Eccleſiæ. Eandem quintam Synodum Ado Epiſcopus Viennenſis, Anaſtaſio contemporaneus, ſilentio præterit in Juſtiniano, ſub quo celebrata eſt, quam tamen cum ſexta aliiſque ſynodis commemorat in Conſtantino Pogonato. Innumera alia hujuſcemodi exempla reperire eſt apud hiſtoricos.

Ex Pauli Diaconi ſilentio de damnatione Honorii non ſequitur Honorium in Sexta Synodo non eſſe damnatum, ſicut ex ejusdem ſilentio de damnatione Sergii & Theodori Pharanitani, non ſequitur iſtos in eadem Synodo non eſſe damnatos.

15. Paulus Diaconus, lib. 18. in Conſtantino Pogonato, ſcribens de Monothelitis, & Sexta Synodo, omittit Theodorum Pharanitanum, & Sergium, & Honorium. Non omiſſurus ſcilicet, ſi huic hæreſi affines fuiſſent. Ut hic rurſum iſtorum Papiſtarum futilitatem deriſui exponam. Quæ, oro, cauſſa omiſſi hic Monotheliſmi Theodoriani & Sergiani? cum nominet Pyrrhum, Paulum, & Petrum, & Macarium. Num ex Pauli Diaconi ſilentio colligi poterit, irrepſiſſe per fraudem in Conciliorum & Patrum codices nomina Theodori, & Sergii, & Honorii? Num ideo dicemus, mentitos eſſe Taraſium Patriarcham Conſtantinopolitanum, & Theodorum Patriarcham Hieroſolymitanum, cum ſua Synodo, & ſummis antiſtitibus Eccleſiarũ Orientis, & Epiphanium Diaconum, & Adriani primi Papæ Romani Legatos in poſteriore Nicæna Synodo, cæteroſque omnes illius Synodi Patres, qui omnes cõſonanter & unanimiter, eodem tempore quo florebat Paulus Diaconus Theodorum Pharanitanum, & Sergium, & Honorium, à VI. Synodo juſtè damnatos eſſe affirmârunt, eoſdemque & ipſi damnârunt? Num etiam mentiti poſtea ſunt Adrianus ſecundus Papa Romanus, cæterique Romanæ Synodi ſub eo habitæ Patres, & Ado Epiſcopus Viennenſis, & octavæ Synodi Patres, id ipſum aſſerentes & confirmantes? Num eis uno ore affirmantibus minus credendum eſt, quam Diacono neganti, (etiamſi negâſſet,) nedum tacenti?

Zonaræ ſilentium eſt controverſum.

16. Dicebam, Joannis Zonaræ ſilentium dubium eſſe & controverſum. Nam Hieronymus Wolphius, Zonaræ interpres Latinus, in ſuis Annotationibus ſcribit, verba illa, Ονωρίου Πάπου, in Viennenſi codice rectè deleta videri. Idcirco in Wolphiana græcolatina editione non comparet in Zonaræ textu nomen Honorii in catalogo damnatorum à Sexta Synodo. At certè non tanti apud Wolphium eſſe debuit deletoris illius & alieni operis detruncatoris auctoritas, ut propter lituram ab eo factam, ſuſpectam haberet fidem illius, ab ipſo Wolphio tantopere in præfatione commendati, codicis & fortaſſe etiam aliorum codicum, idem Honorii nomen antiquitus habentium. Præſertim cum non modò Cedrenus, quem ſequitur Zonaras, illud nomen commemoret, ſed etiam idipſum conſtanter clamet univerſa antiquitas (paucis tacentibus, nemine contradicente) jam inde à tempore Sextæ Synodi, uſque ad Zonaram, & poſt obitum Zonaræ, qui annales ſuos perduxit uſque ad annum Domini milleſimum centeſimum decimum octavum.

Et Zonaræ ſilentio nihil lucrantur adverſarii, etiamſi eum de Honorii damnatione ſiluiſſe largiamur.

17. Sed etiamſi largiremur iſtis Sophiſtis, ſiluiſſe Zonaram de Honorii damnatione; quid inde efficient? Certè pluris eſt unus teſtis ajens, quàm centum filentes. Quanto magis ſexcenti affirmantes, duobus aut tribus aut ſex filentibus potiores ſunt? Omne objectum credibile eſt affirmatio vel negatio, quorum neutrum apud Zonaram in Wolphiana editione, invenitur de Honorii damnatione. Quam tamen unanimiter conſtanterq; affirmavit per multa ſecula orbis Chriſtianus. Zonaras, ſcribens in ſuis Annalibus de ſecundo Concilio œcumenico, ait in eo Macedonium ejuſque ſectatores abſciſſos eſſe ab Eccleſia Catholica. Cum tamen à Concilio illo expreſsè anathematizati ſint non ſolum Macedoniani, ſed etiam Sabelliani, & Marcelliani, & Photiniani, & Apollinariſtæ. Ut patet ex primo canone illius Concilii: qui à Zonara omittuntur. Cedrenus, & Zonaras, in deſcriptione Concilii Epheſini œcumenici tertii, mentionem quidem faciunt Neſtorii in eo Concilio condemnati: at nullam prorſus mentionem faciunt Pelagianorum ſive Cæleſtianorum, & Euchitarum: qui tamen ejuſdem Concilii ſententiâ condemnati ſunt. ut legere eſt in actis illius Concilii, actione ſeptimâ, in editione Bin. Idem etiam Zonaras, in Juſtiniano magno, ſcribens de Synodo Conſtantinopolitanâ ſub Menna Patriarcha contra Acephalos celebratâ, anathematizatos in ea recenſet Severum, Eutychem, Petrum, Julianum Halicarnaſſæum, & Anthimum: omittit autem Zonaram, qui in fine quintæ actionis illius Synodi nominatim anathematizatur. Et rurſus in eodem Juſtiniano, recenſens geſta quintę œcumenicæ Synodi, damnatos ab ea Synodo commemorat Origenem, Didymum, Euagrium, & Theodorum Mopſueſtiæ. Sed omittit damnationem epiſtolæ Ibæ, & ſcriptorum Theodoreti contra Cyrillum. Idem autor, in Irene & filio ejus Conſtantino, & ante eum Cedrenus, narrantes geſta poſterioris Nicænæ Synodi, referunt tres quondam ſub Conſtantino Copronymo Patriarchas Conſtantinopolitanos, videlicet, Anaſtaſium, & Conſtantinum, & Nicetam, ab ea Synodo eſſe anathemati ſubjectos, neque alium quempiam illic damnatum commemorant; Et tamen in actis illius Synodi paullò poſt principium actionis octavæ, præter tres iſtos Patriarchas, anathematizantur etiam ab ea Synodo nominatim, Theodoſius Epiſcopus Epheſinus, Siſinnius Paſtillas, Baſilius Tricaccabus, Joannes Nicomediæ, & Conſtantinus Nacoliæ. Quos tamen omittunt Cedrenus & Zonaras. Non omiſſuri, ſcilicet, ſi eandem damnationem ſubiiſſent. Ut Papiſtas iſtos non argumentantes, ſed inſanientes, & in re ſeriâ ludentes videas & rideas: imò tantam in hominibus perverſitatem ac profanam impudentiam ſerio lugeas, & ſedulò fugias.

Idoneis teſtibus affirmantibus non eſt deroganda fides propter aliorum ſilentium.

18. Iniquum, & in ipſas Divinas literas contumelioſum, eſt de hiſtoria judicium, ſi è duobus aut pluribus pariter fide dignis ſcriptoribus, eandem hiſtoriam referentibus, uni eorum quædam particularia narranti, ideo fidem ſtatuas abrogandam, quia ea ab altero vel à cæteris ſilentio prætereuntur (vide Auguſtin. lib.

Digitized by Google

lib. 33. contra Faustum Manichæum, cap. 7.) Quanto magis absurdè rejicitur sexcentorum, magis fide dignorum, concors assertio, propter paucorum, minus fide dignorum, de ea re silentium? De historia autem damnationis Honorii fidem magis merentur acta publica tot Conciliorum, cum testimoniis Imperatorum & Pontificum Romanorum, aliorumque probatorum scriptorum, constantique tot seculorum consensu, eam damnationem asserentia, quàm mererentur Theophanes, & Paulus Diaconus, & Zonoras, eam negantes: nedum de ea silentes. Silenti autem credi non potest, sed tantummodo aliquid affirmanti vel neganti.

Argum. à testimonio Nicolai pp.

19. Citant etiam Nicolaum primum Papam Romanum, dicentem in epistola ad Michaëlem Imperator. Antecessores suos nec tenui saltem rumore adspersos fuisse, quasi aliquando cum prava sapientibus sapuerint, tantum abesse ut concertarint. Respondeo. Ut à mendacio excusetur Nicolaus, exponenda est hæc ejus de antecessoribus suis assertio, non de omnibus, & singulis, sed ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ id est, ut plurimum sive de plerisque seu fere omnibus Nicolai antecessoribus, præsertim antiquioribus. Alioquin in manifesto tenebitur mendacio; aut saltem temerario falsiloquio. Nam (ut arrogantiam Sedis Romanæ contra decreta Synodalia, & susceptam etiam ab Adriano primo ejusque successoribus nefariam adorationem imaginum & creaturarum, & alios Romanorum Pontificum, Nicolai antecessorum, errores impræsentiarum omittam.) Certè jam ante Nicolaum, in omnibus Sextæ Synodi, & epistolarum Leonis secundi Papæ, & Quinisextæ Synodi, & posterioris Nicænæ Synodi exemplaribus, palàm exstabat nomen Honorii inter hæreticos damnatos. Eundemque immediatus Nicolai successor & defensor Adrianus secundus fatetur anathematizatum esse propter hæresin; in alloquutione tertia ad Concilium suum Romæ habitum. Et ejusdem Adriani Legati, cum reliquis Patribus in octava Synodo, Honorii damnationem repetunt & confirmant: in ipso Latino, Anastasii codice, quem testatur Anastasius esse ab omni fuco falsitatis extraneum. In septima autem Synodo, prout Græcè ad Adrianum primum Papam Romanum perlata, ejusdemque jussu Latinitate donata est, exstabat nomen Honorii: Nam ex Anastasio constat Latinam illam Adriani versionem respondisse Græco textui, & utriq; versionem Anastasianam: quæ post mortem Nicolai ab Anastasio elaborata, exhibet nomen Honorii. Sicut etiam illud exhibet altera versio vulgata, & ipse Græcus textus. Damnationem Honorii in quinisexta Synodo agnitam & comprobatam esse non inficiantur Bellarminus, & Gretserus. In sextæ autem Synodi exemplaribus Honorii damnationem jam olim ante Nicolaum exstitisse superius demonstratum est. Neque Synodorum illarum acta incusat Nicolaus, in quibus sciebat, aut saltem non nescire debuit, contineri Honorii damnationem. Eandem exhibebant epistolæ Leonis secundi Papæ Romani.

Respond.

Beda, vide supra cap. 10. §. 20.

20. Ut nobis ereptum sibi vendicent Bedam, consuetâ impudentiâ contendunt Bellarminus & Gretserus nomen Honorii apud Bedam, inter damnatos illos per fraudem irrepsisse, non à Beda ipso positum. Sed unde hoc probant, cum omnia Bedæ exemplaria ita habeant, nullius unquam falsitatis, hac in parte, suspecta, tot retroactis seculis? Beda, inquiunt, Honorium pro viro sancto habuit, etiam post mortem ejus, & post celebratam Sextam Synodum; ergo eum pro damnato hæretico non habuit. Probant antecedens ex ipso Beda, videlicet, ex lib. 2. historiæ Angelorum, capp. 17. 18. 19. ubi, tanquam de optimo Pastore, loqui ajunt Bedam de Honorio. Et ex vita Bertolphi Abbatis, ubi nunc beatus, nunc sanctus vocatur Honorius.

Objectio adversariorum.

Respond.

21. Respondeo. Beda, in historia Anglorum, refert quidem de Honorio, quòd literas scripserit, ad Eduinum Regem Anglorum, ad fidem Christianam à gentilismo recens conversum, paternâ eum charitate accendens, ut in fide acceptâ persistere ac proficere curaret. Item alias literas, cum pallio ad Honorium Archiepiscopum Dorovernensem, quarum literarum textum inserit historiæ suæ Beda. Qui etiam commemorat eundem Honorium soleter scripsisse ad Scotos de observatione Paschatis. At nullo prorsus vel sanctitatis vel beatitatis eum ornat elogio. Neque eum vel bonum vel optimum vocat Pastorem. Neque magis epistolæ illæ spirant pietatem aut redolent acumen, quàm scripta multorum hæreticorum, ut Novatianorum, Pelagianorum, Monophysitarum, Monothelitarum, &c. Neque illas Honorii epistolas erroris accusamus, sed eas duntaxat, quas de controversia Monothelitica ad Sergium ab eo scriptas, & à Sexta Synodo damnatas invenimus. Hieronymus in Apologia illa adversus Ruffinum, quæ incipit, *Lectis literis prudentiæ tuæ.* Post medium; affirmat & exemplis demonstrat, non esse vitii hominem unum (etiam post mortem ejus) laudare in aliis, & in aliis accusare; sed eandem rem probare & improbare. Neque alicui vitio vertendum esse, si in eisdem hominibus & laudanda prædicet, & vituperanda reprehendat.

Vindicatur Beda.

22. Vita Bertulphi, quam citant, non est opus Bedæ: exstat autem apud Surium, tom. 4. die 19. Augusti, & tribuitur ibi Jonæ, quem Jonam Abbatem fuisse natione Scotum, & Heraclio regnante vixisse, & sub ejus nepote Constante, Constantini Pogonati Patre, floruisse, monet Vossius lib. 2. de Historicis Latinis cap. 26. Et esse Jonæ hujus illud opus scribit etiam Severinus Binius, in suis notis in vitam Honorii Papæ. Certè scriptor, de seipso, in illa Bertulphi Abbatis Bobiensis vitâ, testatur se fuisse Honorio Papæ contemporaneum; & Bertulpho Abbati ad Honorium eunti ab eodemque revertenti comitem itineris fuisse. Honorium autem laudans, nullam facit mentionem controversiæ Monotheliticæ. Jam verò hominem à suis contemporaneis, aut etiam posterioris ævi scriptoribus, laudatum, & sanctitatis ac beatitudinis elogiis ornatum, damnari postea in Concilio œcumenico sæpe contigit. Origenes ab Eusebio [lib. 6. histor. Eccles.] Theodorus Mopsuestenus à Theodoreto [lib. 5. histor. Ecclesiast. cap. 39.] Sergius ab Honorio, de quo diximus, Papa Romano [in epistolis Honorii ad Sergium] impensè laudati, damnationis

poſtea ſententiam ſubierunt in Conciliis œcumenicis. Beda igitur damnationem Honorii nec negat, nec tacet, ſed affirmat.

Manuel Caleca.

23. Manuelis Calecæ teſtimonium proferunt pro innocentiâ Honorii, quam Caleca lib. 4. contra Græcos, cap. 26. adſtruere nititur auctoritate beati Maximi martyris. Reſpondeo. 1. Vixiſſe videtur iſte Caleca circa annum Domini 1400. vel paullò poſt, ut colligere eſt ex eodem Calecæ libro 4. cap. 22. adeóque nullius ponderis eſt ejus auctoritas contra ingentem illam nubem antiquiorum & longè graviorum teſtium. 2. Nondum de jure diſputamus, ſed de facto, & veritate hiſtoriæ, quæ aſſerit Honorium eſſe de facto condemnatum, id quod non negat Caleca. 3. Teſtimonium Maximi oſtendit, verè de facto miſſam eſſe eam epiſtolam ab Honorio ad Sergium, quam Papiſtæ iſti non verecundantur dicere confictam eſſe. Utrùm autem de facto propter illam Epiſtolam Honorius poſtea in Sexta Synodo damnatus ſit, nec ne, non potuit in alterutram partem teſtificari Sanctus Maximus, quippe aliquot annis ante Sextam Synodum, martyrii palmam adeptus. Inferiùs autem, Deo largiente, oſtendemus, neque in jure defendi poſſe Honorii innocentiam. Ubi quæ à beato Maximo ſcribuntur, explicabimus.

Teſtimonii beati Maximi.

Cap. 25.

Blondus.

24. Blondus Flavius, libro ultimo hiſtoriarum ſcripſit res geſtas anno Domini 1440. & obiiſſe fertur anno Domini 1458. Quem Joannes Gobelinus (referente Voſſio lib. 3. de hiſtoricis latinis, cap. 7.) Pii ſecundi Papæ Romani ſecretarius, ipſi Blondo contemporaneus, eidemque ſuperſtes, ſcribit non quàm vera, ſed quàm multa ſcriberet, curæ habuiſſe. Cui aſperæ cenſuræ etſi non ſubſcribimus, incurioſæ tamen incogitantię & inexcuſabilis negligentię apertum cernimus ſpecimen in iſta manifeſtè falſa Blondi narratione de Heraclio Imperatore & Honorio Papa; Deumque (inquit) hujuſmodi erroribus inſaniret Eraclius, Pyrrhi Patriarchæ Conſtantinopolitani & Cyri Alexandrini Epiſcopi ſuaſionibus incidit in hęreſim Monothelitarum, dicentium eſſe in Chriſto unicam tantumodo voluntatem: quam opinionem poſtea multi magno cum fidei Chriſtianæ diſturbio ſunt ſecuti. Et tamen cùm Honorius Pontifex Romanus Eraclium per literas & nuncios tanti erroris commiſſi redarguiſſet, paſſus eſt Pyrrhum Patriarchatu ejici, & in Africam relegari. Hæc Blondus, nono libro decadis primæ hiſtoriarum. Quæ pugnant evidentiſſimè cum rerum geſtarum vera hiſtoriâ: ſicuti palàm jam faciam in examine narrationis Platinæ.

Platina.

25. Platina etiam recentior, adeóque nullius auctoritatis adverſus tam unanimen conſtantemque antiquitatis conſenſum. Obiit anim anno Domini 1481. Teſte Joanne Tritemio. Præterea de hæreſi Monothelitica, & de Honorio, tam oſcitanter ſcripſit, ut planiſſimè dormitarit; nolo enim dicere eſſe ultro mentitum. En ejus verba in Honorio; Ferunt (inquit) Heraclium Pyrrhi Patriarchæ Conſtantinopolitani & Cyri Alexandrini Epiſcopi fraudibus deceptum, in hæreſin Monothelitarum incidiſſe. hos tamen poſtea tanti erroris auctores, hortante Honorio, & verum ante oculos literis & nunciis potente, relegavit Heraclius. Hæc Platina. Quot verba, tot fere errores. Nam I. Heraclius non à Pyrrho Patriarcha, ſed à Sergio perſuaſus eſt ad profitendum cum Monothelitis, ut patet ex primo capite hujus libri. II. Tantum aberat ut Honorius ſuaderet Heraclio relegationem Monothelitarum, ut è contrario eis animos addiderit, & communionem cum eis ſemper coluerit: ſicut ex ſuperioribus manifeſtum eſt. III. Poſt mortem Honorii, ſedebat adhuc in ſede Conſtantinopolitana Sergius Pyrrhi prædeceſſor, & Ecthęſis Heraclii, eo procurante, promulgata eſt, & ab eodem Sergio Synodicè confirmata. Sicut docuimus capite primo hujus libri. Id ipſum docet Cardinalis Baronius, in Annalibus, anno Domini 639. IV. Cyrus Patriarcha Alexandrinus ſedem ſuam toto Honorii tempore tenuit, neque unquam relegatus eſt, ſed Honorio ſuperſtes, ſedemque ſuam conſtanter obtinens, tandem mortuus eſt, anno Domini 640. ut ſcribit Baronius. V. Penultimo demum ſeu trigeſimo anno Imperii Heraclii moritur Sergius, & in ejus locum Imperator Heraclius ſubrogat Pyrrhum, qui toto reliquo ſpatio vitæ Heraclii, & aliquamdiu poſt Heraclii obitum, ſedem Conſtantinopolitanam in tranquillitate tenuit, donec mortuo Conſtantino Imperatore, Heraclii filio, loco cedere & ſolum vertere coactus eſt, ut ſuprà capite primo oſtenſum eſt. VI. Non propter hæreſin pulſus eſt Pyrrhus, ſed quia particeps cenſebatur conſiliorum Martinæ Auguſtæ in tollendo Conſtantino Imperatore; ut ibidem docuimus. VII. Tantum aberat, ut de controverſia Monotheliticâ Honorius ante Heraclii oculos verum poneret, ut è contrario Sergium falſa Imperatori proponentem laudarit, & ipſe duas operationes nec dici, nec intelligi, paſſus ſit: ut patet ex ejus epiſtolis ad Sergium. VIII. Heraclius neminem unquam ob hæreſin Monotheliticam relegavit: nam etiamſi ultimo Imperii ſui anno patrocinium ſuum ab Ecthęſi ſubtraxit, non tamen Monothelitis unquam negotium viſus eſt faceſſere. Ideo cum ad finem uſque vitæ ſuſpicione hæreſeos laborâſſe ſcribit Baronius, anno Domini 640. En quam ſolutè & incautè de hoc negotio ſcripſerit Platina.

Platina error multiplex in una narratiuncula.

26. Errantes Blondum & Platinam inconſideratè ſecuti ſunt Sabellicus, qui vivebat circa annum Domini milleſimum quingenteſimum; & Nauclerus, qui ſuam Chronographiam clauſit año Domini milleſimo quingenteſimo primo. Inculcarunt (inquit Sabellicus) hunc errorem Pyrrhus Conſtantinopolitanus antiſtites: & Cyrus Alexandrinus: cujus ſceleris Heraclius ab Honorio Pontifice per literas admonitus, paſſus eſt Pyrrhum ſua ſede dejectum in Africa relegari. Hæc Sabellicus, Ennead. 8. libr. 6. Et Nauclerus ait; *Adhoc Heraclium Pyrrhi Conſtantinopolitani Patriarcha & Cyri Alexandrini Epiſcopi incidit in hæreſin Monothelitarum, dicentium eſſe in Chriſto unicam tantummodo voluntatem: quem errorem multi ſunt ſequuti. Sed cùm Honorius Papa Heraclium, per literas & nuncios, tanti erroris arguiſſet, paſſus eſt Pyrrhum Patriarcham Conſtantinopolitanum ob id in Africam relegari.* Hæc Joannes Nauclerus, in ſecundo volumine

Sabellicus, & Nauclerus.

Digitized by Google

volumine ſuæ Chronographiæ, in fine generationis vigeſimæ primæ. Quæ quàm ſint ab ipſa rerum geſtarum veritate diſcrepantia, patet ex præcedente noſtra animadverſione in Platinam. Digna ſanè eſt peſſima Papiſtarum cauſſa miſerrimis iſtis patrociniis!

Ruæus de Anaſtaſio.

27. Anaſtaſius, in vita Honorii, ait, eum temporibus ſuis multa bona feciſſe, erudiviſſe clerum, renovâſſe omnem familiam beati Petri Apoſtoli, magnifica & ſumptuoſa ædificia exſtruxiſſe, & ornamenta donâſſe. At nuſquam eum ſanctum, nuſquam facit catholicum. Falsò igitur id aſſerit Bellarminus. Illa autem omnia competere poſſunt homini hæretico. Imò ſi ſubſtructionum ſplendorem intuearis, quid dices de Herode Rege qui Templum Hieroſolymitanum glorioſius effecit, quàm olim Zorobabel? Monui ſuprà, ex Hieronymo, non eſſe vitii, hominem laudare in aliis, & in aliis accuſare, ſed eandem rem probare & improbare. Neque alicui vitio vertendum eſſe, ſi in eisdem hominibus & laudanda prædicet, & vituperanda reprehendat. Anaſtaſius, non obſtantibus illis Honorii laudibus, ubicunque tamen in hiſtoria Monothelitica mentionem ejus facit, eum annumerat hæreticis: ut ſuprà oſtenſum eſt.

Joſeph. Antiquit. Jud. lib. 15. cap. 14. fin.

28. Atque ita vani iſti promiſſores, nihil hiatu ſuo dignum præſtiterunt. Sed ſtat inconcuſſa hiſtorica veritas condemnationis Honorii: & manet inviolata integritas actorum Synodalium in negotio Honorii. *Concluſio.*

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

Vindiciæ epiſtolæ Leonis ſecundi, Papæ Romani, quæ ſcripta eſt ad Conſtantinum Imperatorem.

Leo anathematizavit Honorium.

LEonem ſecundum Papam Romanum, Agathonis ſucceſſorem, ſuſcepiſſe & approbâſſe ſanctam Sextam Synodum; omneſque ab eadem Synodo anathematizatos, & in eis nominatim Honorium, anathematizâſſe, teſtatur Anaſtaſius bibl. in ejusdem Leonis vita. Id ipſum quoque teſtatur ipſe Leo, in illa epiſtola, quam, acceptis jam actibus Synodalibus, literisque Imperialibus, gratulabundus ſcripſit ad Conſtantinum Imperatorem, quæ exſtat ad finem actorum Sextę Synodi, nec non in aliis ſuis epiſtolis, quæ cum vita ejus exſtant poſt Concilium Toletanum 12. & Concilium Rothomagenſe.

2. Leo in ſua epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem; Legatos, inquit, hujus Apoſtolicæ matris veſtræ Romanæ Eccleſiæ, pietatis veſtrę famulos, id eſt, Theodorum & Georgium Presbyteros, & Joannem Diaconum, filios noſtros, atque Conſtantinum ſubdiaconum regionarium ſanctæ noſtræ Eccleſiæ, unà cum perſonis, quæ cum eis profectæ fuerant, quæ à prædeceſſore meo Apoſtolicæ memoriæ Agathone Papa, per octavam indictionem, pro cauſſa fidei (veſtrâ pietate jubente) illuc directæ fuerant, per nuper elapſam decimam indictionem, menſe Julio, cum divalibus clementiæ veſtræ apicibus, & ſynodalibus geſtis, cum magno jocunditatis gaudio in Domino exſultantes, ſuſcepimus. —— Igitur geſtorum ſynodalium ſeriem recenſentes, curioſàque diligentiâ ſingula, quæ geſta ſunt, flagitantes, eadem quæ Apoſtolicę ſedis legati narraverant, ſcriptis conſonantibus cŏvenire reperimus. Cognovimus enim quod ſancta & univerſalis & magna VI. Synodus, quę per Dei gratiam Imperiali decreto in regia urbe nuper congregata eſt, eadem, quæ & univerſum Concilium alludens huic ſanctæ ſedi Apoſtolicæ, cujus miniſterio fungimur, ſenſerit, atque decreverit ſub orthodoxæ fidei integritate, reguliſque majorum, atque concorditer nobiſcum confeſſa eſt, unum eſſe de ſancta & inſeparabili Trinitate Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ex duabus & in duabus naturis inconfuſè. —— Hanc igitur rectæ atque Apoſtolicæ traditionis normam prædeceſſor meus Agatho, Apoſtolicæ memoriæ Papa, cum ſua Synodo prędicavit: hanc ſcriptis percurrentibus in ſuę ſuggeſtionis pagina veſtrę pietati per ſuos legatos emiſit, approbans & cŏfirmans teſtimoniis ſanctorum ac probabilium Eccleſiæ doctorum, quam ſancta nunc & magna Synodus, Domini & veſtro favore celebrata, ſuſcepit, & in omnibus nobiſcum amplexa eſt, utpote B. Petri Apoſtolorum Principis ſinceram doctrinam in ea agnoſcens, & immutilatæ pietatis in hac ſigna contectans. —— Anathematizamus proinde atque exſecramur omnes hæreſes, omneſque earum auctores atque fautores, qui adverſus Apoſtolicam orthodoxam fidem, Diabolicis decepti fallaciis, falſitatis errores in Eccleſiam conati ſunt introducere, id eſt, Arium, Sabellium, Macedonium, Apollinarem. —— pariterque anathematizamus novi erroris inventores, id eſt, Theodorum, Pharanitanum Epiſcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſubſeſſores magis quàm Præſules; nec non in Honorium, qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicę traditionis doctrinâ luſtravit, ſed profanâ proditione immaculatam fidem ſubvertere conatus eſt; & omnes qui in ſuo errore defuncti ſunt, ſimiliter anathematizamus. Hæc Leo, in ſua epiſt. ad Conſtantinum Imperatorem.

Leo 2. Papa Rom. anathematizat Honorium.

Declarat Leo 2. Papa Rom. ſe accepiſſe à legatis ſedis Romanæ geſta Synodalia ſextæ œcumenicæ Synodi integra atque inviolata.

3. Papiſtæ; etſi negare non audent ſuſcepiſſe Leonem acta ſextæ Synodi & Conſtantini Imperatoris literas, & eundem Leonem Conſtantino Imperat. reſcripſiſſe in hanc ipſam ſententiam, quam hæc jam citata epiſtola continet: ſimiliter etiam eum ſcripſiſſe de ea Synodo ad Hiſpanos, eoſque hortatum eſſe ut ejus geſta, cum literis ipſius Leonis ad illos miſſa, ſuſciperent, & ſuo conſenſu confirmarent: ſicut ipſi, ad quos Leo ſcripſit, teſtantur Hiſpani, in Concilio Toletano 14. Neque monſtrare poſſunt adverſarii alias epiſtolas ad Conſtantinum Aug. & ad Hiſpanos à Leone de hoc argumento miſſas: & hæ, quæ publicè exſtant, habitæ ſunt hucuſque pro ſolis genuinis Leonis ſecundi epiſtolis: Quia tamen Honorii condemnationem ægrè ferunt, ad conſuetum impudentiæ aſylum confugiunt, & clamant, has omnes epiſtolas eſſe ſpurias, vel ſaltem corruptas, vel denique non eſſe de Honorii damnatione

Triplex cavillatio anxiorum ſophiſtarum. Invenies autem refutationem reliquæ hoc capite, & quatuor proximè ſequentibus.

Digitized by Google

tione fidem adhibendam Leoni. Primam iſtarum viarum tentat Baronius, quem ſequuntur Binius & Gretſerus; ſecundam & tertiam Bellarminus idemque Gretſerus: ſed infeliciter.

4. Una eſt communis adverſus omnes has epiſtolas & palmaria objectio, qua utuntur Baronius ejuſque ſequaces; nempe, quia alicubi nota temporis videtur non concordare. Antequam igitur ad ſingularum epiſtolarum vindicias accedâ, non abs re fuerit, hujus objectionis aciem retundere. Nam ubi alia omnia, id eſt, res & loca & perſonæ conveniunt, non tanti eſt ſphalma Chronicum, præſertim exiguum, vel etiam incertum, ut propter illud de autoritate ſcripti dubitetur. Specimen propoſitis aliquot exemplis exhibebo.

Regula de ſphalmate Chronico.

Scripta quadam indubitata, de quorum tamen nota temporis dubitatur, vel controvertitur, vel error agnoſcitur.

Concilium Arauſicanum ſecundum, in editione Colonienſi, poſt opera Proſperi, celebratum ſcribitur circa tempora Leonis Papæ primi: at Binius (tom. 2. Concil.) monet celebratum eſſe anno Dom. 529. ſub pontificatu Felicis quarti. Diſcrepantia eſt fere octoginta annorum.

Concilium Carpentoractenſe (quod celebratum putatur circa annum Dom. 529.) quo anno præciſè celebratum ſit, Binius ait non conſtare.

In inſcriptione, & capite quinto, Concilii Toletani ſecundi, dicitur illud Concilium celebratum eſſe ſub Rege Amalarico.

At Iſidorus Hiſpalenſis ſcribit in ſuo Chronico Gothorum, poſt Amalaricum regnare cœpiſſe in Hiſpania Theudim, Æra 569. tempore Juſtiniani Imperatoris. Et, quamvis hæreticum, dediſſe Epiſcopis Catholicis licentiam conveniendi in urbem Toletanam, & liberè diſponendi ea quæ ad Eccleſiæ diſciplinam neceſſaria exiſterent. Hoc fuiſſe Concilium Toletanum ſecundum, annotatur in margine, edition. Colonienſ. operum Iſidori, anno Domini 1617. & Chronico illi præmittitur admonitio de Æra; quod ſubtractis ab Æra 38. annis, ſemper remaneat annus incarnationis Dominicæ; & quod per Æras numerare deſierint Hiſpani, anno Chriſti 1383. In titulo autem ipſius Concilii Toletani ſecundi, habita eſſe dicitur ea Synodus Æra 565. quem numerum retinet Garſias, apud Binium, in notis in illud Concilium: ubi tamen ipſe Binius dicit Æram ponendam eſſe 569. & valde probabile eſſe, hanc Synodum ſub Theudo Rege celebratam eſſe.

Æra Hiſpanica.

Idem in notis in Concilium Pariſienſe, quod in cauſſa Sophoraci Pariſienſis Epiſcopi, ſub Childeberto Rege, celebratum eſt; Hanc, inquit, Synodum ad tempora Pelagii primi [Papæ Romani] referendam eſſe opinor: quoto anno Pelagii præciſè habita fuerit, nullo certo indicio conſtare poteſt.

Gelaſii primi Papæ Romani epiſtola quinta, ad Honorium Dalmatiæ Epiſcopum, ſic ſubnotatur. Data 5. Calendarum Auguſti, Fauſto V. C. Conſule. Annotat Binius, mendoſam eſſe & ſurreptitiam hanc conſularem notam: nullum enim Fauſti conſulatum ſub Pontificatu Gelaſii reperiri: legendum igitur Albino V. C. Conſule. Jam verò ex Caſſiodori Chronico conſtat, interfluxiſſe ſex integros annos inter Conſulatum Fauſti, & Conſulatum Albini, temporibus Zenonis & Anaſtaſii Imperatorum.

Joannis primi, Papæ Romani epiſtola prima, ad Zachariam Archiepiſcopum, ſubnotatur, Data decimo-quinto Calendarum Novembris; Maximo & Olybrio, viris clariſſimis, Conſulibus. Binius annotat hanc Conſularem notam mendoſam eſſe: & hanc epiſtolam referendam eſſe putat ad Conſulatum Maximi ſine collega, qui incidit in annum Domini quingenteſimum vigeſimum tertium. Conſulatus autem Olybrii incidit in annum Domini quingenteſimum vigeſimum ſextum.

Ejuſdem Joannis epiſtola ſecunda, ad Epiſcopos Italiæ, ſubnotatur, Data tertio Idus Junii. Baronius anno Domini quingenteſimo vigeſimo ſexto errorem eſſe monet in menſis nomine; & pro tertio idus Junii, legendum eſſe tertio idus Januarii.

Huic Joanni in ſede Romana ſucceſſit Felix Papa quartus, anno Domini quingenteſimo vigeſimo ſexto, cujus Felicis epiſtola ſecunda, ad Sabinam, ſubnotatur, Data duodecimo Calendarum Novembris: quam chronologiam menſtruam Binius ait eſſe mendoſam: hoc enim menſe ſucceſſorem Felicis, Bonifacium ſecundum, jam Pontificem creatum eſſe.

Silverii Papæ Romani epiſtola depoſitionis & anathematis adverſus Vigilium invaſorem, ſubnotatur, Data octavo Calendarum Julii, Principe Baſilio. At in margine annotatur, ſubrepſiſſe videri hanc notam Conſularem; tempore enim Silverii neque Beliſarium neque Baſilium ullum conſulatum geſſiſſe.

Sulpicius Severus, Bituricenſis Epiſcopus, ſcripſit librum de vita ſancti Martini, Turonenſis Epiſcopi, quem inveniet lector in Bibliotheca Patrum, tomo ſeptimo editionis quartæ: ubi Margarinus de la Bigne hanc præmittit monitionem; Exordium (inquit) vitæ Sancti Martini, à Sancto Severo conſcriptæ, eſſe in annorum numeris depravatum, non culpâ autoris, ſed librariorum, multis argumentis oſtenditur in notis ad Romanum Martyrologium, undecimo Novembris, & tomo tertio Annalium Eccleſiaſticarum, anno Chriſti tricenteſimo quinquageſimo primo, capite decimo-ſeptimo & ſeqq. quò lectorem amandamus. Hæc ibi.

Anaſtaſius in vita Leonis ſecundi Papæ Romani ſcribit eum feciſſe ordinationem menſe Junio, die vigeſimo-ſeptimo. At in editione Biniana, annotatur in margine, pro Junio ponendum eſſe Majum.

Sed nolo in accumulandis rei adeò perſpicuæ exemplis plus operæ ponere. Accedo ad ſpeciales epiſtolarum Leonis vindicias.

5. Contra primam Leonis ſecundi Papæ epiſtolam, ad Conſtantinum Imperatorem ſcriptam, ut eam ſpuriam eſſe probent adverſarii, objiciunt. 1. Quod circa finem, menſe Majo, indictionis decimæ reſcripta ponatur ad epiſtolam Imperatoris, quam ſe menſe Julio ejuſdem indictionis accepiſſe fatetur, quæ niſi mendoſa probentur, manifeſtiſſimè ſibi contradicunt. 2. Quod nullo menſe Julio Pontifex eſſe potuerit Leo, qui menſe Auguſto creatus, decem tantum menſibus Pontificatum admi-

Quatuor objectiones Papiſtarum, contra epiſtolam Leonis 2. Epiſcopi Romani, ad Conſtantinum Imperatorem.

Digitized by Google

administravit. 3. Quod profiteatur se hanc epistolam scripsisse indictione decimâ, qua nondum Pontifex creatus erat. 4. Quod Honorium in Monothelitarum hæresi defunctum, adeóq; justâ anathematis sententiâ condemnatum esse scribat; quam publico funere Romana Ecclesia sepelivit inter sanctos Pontifices in Ecclesia S. Petri, cuique ut Catholico Pontifici in omnibus parentavit: has ex Baronio rationes repetit Binius, in notis in hanc epistolam.

Respondetur ad primam objectionem. Vide etiam §. 8.

6. Respondeo ad primam objectionem: subnotatio mendosa est, non auctoris sed librariorum vitio, ut facile est deprehendere & corrigere ex inspectione corporis epistolæ. Leonis igitur ad Constantinum epistola, data est mense Majo indictionis undecimę. Nec hic librarii lapsus officit auctoritati epistolæ, quæ intus ipsa monstrat, quomodo sit legenda subnotatio.

Respondetur ad secundam objectionem.

7. Ad secundam objectionem. Consuetudo illo tempore antiqua obtinebat, ut electus à clero & populo in Pontificem Romanum, non ordinaretur, nisi prius certior factus Imper. electionem confirmâsset, ejusq; jussione procederet ordinatio: ut constat ex Anastasio, in vita Agathonis Papæ, qui Leonem II. immediatè præcessit, & in vita Benedicti secundi, qui eidem Leoni imediate successit. Et ex Onuphrii ea de re dissertatione, supra commemorata, lib. 3. hujus operis, c. 30. Imperator igitur intellectâ Leonis electione, literas ad illum scripsit, in quibus eum Papam salutavit, eidemque VI. Synodum commendavit. Has Imperiales literas accepit Leo mense Julio, statimque proximo mense Augusto ejus ordinatio sollemniter de more peracta est: uno ex ejus ordinatoribus exsistente Johanne Episcopo Portuensi, ut scribit Anastasius in vita ejusdem Leonis. Johannes autem hic unus fuerat ex legatis Synodi Romanę ad VI. Synodum œcumenicam, & jam cum reliquis legatis reversus ordinationi Leonis interfuit. Postea verò quam ordinatus est Leo, acta VI. Synodi ab Imperatore ad eum transmissa diligenter perlegit, eaq; cum legatorum Agathonis relatione sedulò contulit, perspectoque consensu, epistolam hanc ad Imperatorem scripsit, qua eum laudat & Synodum approbat; & ab ea damnatos, ac in eis nominatim Honorium, anathematizat; & de totius negotii felici decursu gratias Deo agit. Partim lectionis prolixitas, & collationis adhibita diligentia, partim etiam ingruens hyems, effecit ut non ante mensem Majum miserit Leo hanc epistolam.

De ista consuetudine Vide supra lib. 3. cap. 30. §. 1. & §. 3.

Respondetur ad tertiam objectionem.

8. Ad tertiam objectionem jam responsum est, in responsione ad primam objectionem: Leo enim in corpore epistolæ suæ diserte, asserit se Imperatoris literas cum gestis synodalibus suscepisse per nuper elapsam decimâ indictionem, mense Julio. Ergo manifestissimè profitetur, se hanc epistolam scribere indictione undecima.

Respondetur ad quartam objectionem.

9. Ad quartam: Multi post mortem, honorificamque sepulturam, damnati sunt propter hæresin, quorum ossa nunquam refossa sunt. exempla habemus in multis Alexandriæ Episcopis hæreticis, qui sedem illam non rarò obtinuerunt iis temporibus; quæ inter quartam œcumenicam Synodum, & sextam lapsa sunt. Non de sepultura vel refossis ossibus quæstio est, sed de gestis sextæ Synodi, aliarumque Synodorum, quoad damnationem Honorii: quam tanta irrefragabilium testium nubes consonanter affirmat. Noverat Honorii sepulchrũ Hadrianus secundus Papa, ejusque ad octavam Synodum legati: ejusdem nihilominus damnationem confessi sunt: cum sexcentis aliis.

10. Sed contra nostras responsiones ad tria prima objectamenta, adferunt adhuc duas objectiones.

Binii exceptio, qua à Baronio rejicitur.

11. Una desumitur ex Anastasio, in vita Agathonis; ubi post mortem Agathonis ait Episcopatum Romanum cessavisse annum unum, menses septem, dies quinque: hoc argumento utitur Binius: & ait necesse esse affirmare, ab obitu Agathonis usque ad initium Leonis, tanti temporis interregnum intercurrisse. Agathonem verò Anastasius scribit sepultum esse quarto idus Januarii, indictione decima, id est, initio anni Christi 682. Necessitatem tantæ vacationis nullam agnoscit Cardinalis Baronius; nam in Annalibus, anno Christi 682. & 683. rejicit utramque Anastasii narrationem, nullam enim adeò longę vacationis caussam alicubi inveniri. Vitam igitur Agathonis ulterius prorogat, fretus epistolâ quadam ex monumentis Floriacensibus nuper refossa, quæ Agathonis dicitur, & post reditum legatorum ejus, quos ad sextam Synodum miserat, scripta videtur, ad Edictum Viennensem in Gallia Archiepiscopum. Agathonem verò ait obiisse demum quarto idus Junii, indictionis undecimæ, anno Christi, 683. ac post ejus obitum Sedem vacasse tantumodo menses duos & dies quinque, usque ad ordinationem Leonis, quam factam esse ait decima-quintâ die mensis Augusti. eadem indictione undecima. Atq; ita Baronius & Binius, licet sibi invicem contradicant, diversis tamen itineribus eodem tendunt, ut initium Pontificatus Leonis II. collocent in mense Augusto indictionis undecimæ.

Baronii exceptio.

Refellitur exceptio Baronii.

12. Respondeo. Non est adhibenda fides novitiæ isti & obscuræ refossioni Floriacensi, contra universalem consensum totius antiquitatis, & tot aliarum celebriorum bibliothecarum fidem, quæ testantur Leonem accepisse à legatis Agathonis acta sextæ Synodi cum apicibus regiis; mortuo jam Agathone, ante eorum reditum. Adhæc admodum absurdum est quod fingit Baronius, Agathonem, post reditum legatorum à Synodo Constantinopolitana, Concilium Romæ centum pænè Episcoporum habuisse, anno Christi 682. ac postea ultimo die Februarii anni sequentis scripsisse epistolam ad Edictum Viennensem, denique defunctum esse quarto idus sequentis Junii; Et tamen, toto hoc sesquiannali spatio, Agathonem, hæreseos Monotheliticæ acerrimum adversarium, qui tantum pro ea exterminanda laboris antea impenderat, nihil prorsus vel ad Imperatorem, vel ad alium quempiam, literarum dedisse pro approbatione VI. Synodi. Imò nullæ inveniuntur ad Agathonem Imp. literæ cõmendantes ei, ut fieri assolebat, VI. Synodum. Exstat autem de eo negotio epistola Imperatoris ad Leonem Agathonis successorem, data 13. die mensis Decembris, indictionis decimæ; (anno Christi sexcentesimo octogesimo primo) in actis VI. Synodi, actione decimâ octavâ, quam epistolam Baronius, anno Christi sexcentesimo octogesimo primo, num. decimo apud Spondanum, & Binius, in notis in vitam Agathonis, agnoscunt esse genuinam, & ex ea, tanquam genuina, argumentantur. Licet ãlibi, pro sua

inconſtantia & impudentia, ſibi-ipſis & orbi Chriſtiano contradicere non erubeſcant; tribus nixi futilibus conjecturis; ut legere eſt in Binii notis in eandem Conſtantini Imp. ad Leonem epiſtolam, poſt vitam ejusdem Leonis: quas vaniſſimas conjecturas inferius exhibebimus & confutabimus, c. 19. Agathonem autem 4. idus Januarii, indictione 10. an. Chriſti 682. defunctum fuiſſe, Binius, in notis in ejus vitam, probat etiam ex tabulis Eccleſiaſticis, & anniverſariâ ejus commemoratione. Anaſtaſius Agathonem ſcribit eo die ſepultum eſſe. Obſervat igitur Eccleſia diem, qui fuit ſepulturæ Agathonis, non diem qui fuit mortis ejus: mortuum enim eſſe Agathonem præcedente Septembri vel Octobri, inde colligere eſt, quod die decimaſexta menſis Septembris, ſancta VI. Synodus ultimam actionem celebrans, ad Agathonem (adhuc viventem, vel ſaltem mortem ejus nuncio nondum Conſtantinopolin allato,) literas ſcripſerit; Proximo autem Decembri Imperator Conſtantinus accepto jam nuncio mortis Agathonis, & electionis Leonis, literas cum actis Synodicis ad Leonem miſerit: quibus literis eum Papam ſalutavit, i. e. electionem ejus confirmavit. Unde patet ab obitu Agathonis ad electionem Leonis breve admodum tempus intercurriſſe, licet ante ejusdem Leonis ordinationem circiter novem menſes effluxerint. Error igitur aut mendum eſt apud Anaſtaſium, in Agathone, in tempore vacationis. Errat etiam Baronius, vitam Agathonis longè ulterius producens, quàm revera vixit.

Detegitur & refutatur error Binii, & error Baronii.

13. Altera objectio, qua oſtendere nituntur Leonem Pontificatum ſuum inchoaſſe in fine indictionis undecimæ, menſe Auguſto, anno Chriſti ſexcenteſimo octogeſimo tertio, ſic ſe habet; Leo his non integros undecim menſes ſedit, ſed, ſecundùm Anaſtaſium, menſes decem, dies ſeptemdecim: fuit autem ſuperſtes tempore habiti Concilii Toletani decimi-quarti, prout manifeſtè indicat & aſſerit canon ſecundus ejusdem Concilii; quod celebratum eſt anno Chriſti ſexcenteſimo octogeſimo quarto: ergo. Hoc argumento utuntur Baronius, apud Spondanum, an. Chriſti 682. num. 1. & Binius in notis in vitam Leonis II.

Altera adverſus noſtras reſponſiones argumentatio Baronii & Binii.

14. Reſpondeo primo, Falſum eſt, Patres in Concilio illo Toletano aſſerere, Leonem Papam Romanum adhuc ſuperſtitem eſſe quando illud Concilium ab ipſis celebratur: ſed tantum ajunt claram notionem omnes Hiſpaniæ populos implere, quod decurrentis evoluti temporis ſerie per Romani Præſulis bajulum geſta Conſtantinopolitanæ Synodi ſocietati ipſorum advecta ſunt, & cum illis geſtis ſe ſuſcepiſſe invitatoriam epiſtolam Leonis antiquæ Romæ Pontificis, ut eadem geſta probarent. Et ajunt Ervigium Regem ſuum promiſſionis ſuæ non immemorem, præcepiſſe illis congregari in unum, ad confutandũ Apollinaris dogma peſtiferum, de quo, ei à Romano Præſule fuerat nunciatum, (i. e. ad damnandum eam Monothelitarum hæreſin, quæ nuper in œcumenica Synodo Conſtantinopoli fuerat deſtructa; ſic enim mentem ſuam explicant Toletani illi Patres.) & hoc dediſſe ſpeciale mandatum, ut quia, ſicut oportebat pro tantæ rei negotio pertractando, generale omnium per totam Hiſpaniam & Galliam Hiſpanorum Epiſcoporum Conciliũ fieri varia adverſitatum incurſio non ſineret, ſaltem adunata per provincias Concilia fierent; & primum quidem in regia urbe Toleto Synodus Præſulũ provinciæ Carthaginis ageretur, deinde ſingulis quibusq; provinciis ſingulare haberetur Concilium, & quod in hac Toletana Synodo actum comperiſſent, reliqui primarum ſedium Præſules, per diſcreta provinciarum ſuarum Concilia obſervarent. At de Leone Pontifice Rom. quaſi adhuc ſuperſtite nihil aſſerunt.

Solutio iſtius objectionis.
1. Falſum eſt quod affirmant Baronius & Binius de canone illo Concilii Toletani.

15. Adhæc celebratam eſſe hanc Synodum Toletanum tempore Benedicti II. qui Leoni ſucceſſit, habetur in inſcriptione ejusdem Synodi, in editione Biniana: idque ipſum aſſerit Baronius, anno Chriſti 684. ubi affirmat Leoni jam mortuo ſucceſſiſſe Benedictum, creatumque eſſe Pontificem, hoc anno, die vigeſima Auguſti; & poſtea eodem anno, menſe Novembri celebratam eſſe hanc Synodum Toletanam 14. occaſione receptarum literarum Leonis Pontificis, & actorum ſextæ Synodi.

2. Ipſi ſibi contradicunt.

16. Præterea; quod aſſerit Baronius, Leonem vixiſſe ſaltem uſq; ad 4. Calend. Julii, indictionis 12. & anni Chriſti, 684. neque id ex Toletano illo Concilio evincitur: imò diu ante mortuũ eſſe declarat Concilii illius editio Biniana; Binius autẽ Concilium illud ſe deſumſiſſe profitetur ex Garſia Loayſa, & ſuæ Conciliorum editioni inſeruiſſe. Inſerit ſimul notas ejusdem Loayſæ, qui, ex codice Latino membraneo manuſcripto pervetuſto cœnobii S. Johannis Regii Toletani, profert epiſtolam Benedicti, quam jam electus, ſed nondum ordinatus Romę Pontifex, ſcripſit ad Petrum notariũ regionarium; eamq; ut utilem ad Synodi illius Toletanæ intelligentiam Synodo adjungit. Epiſtolæ illius hæc eſt ſententia; Petro notario regionario in mandatis dederat Leo papa, ut ad Regem Ervigium & Epiſcopos Hiſpanos, & Comitem, cum VI. Synodi definitione & ſermone ejusdem Synodi ad Imp. Conſtantinum proſphonetico, ejusdemque Conſtantini Imp. edicto VI. Synodum confirmante, proficiſceretur: interea moritur Leo, & eligitur Benedictus, qui electus ſcribit ad Petrum, ut juxta quod Leo eum ire diſpoſuit ad Regem & Epiſcopos, & Comitem, commiſſum miniſterium cum ſumo pietatis ſtudio peragat; & Epiſcoporum quoq; ſubſcriptiones eidem ſynodicè definitioni ſubjungi procuret. Contra hanc Benedicti epiſtolam Baronius ejusq; ſequaces, nullam prorſus inveniunt objectionem, aut leviſſimam conjecturam. De altera autem epiſtola, quam tanquam Benedicti ad Ervigium Regem adjungit Loayſa, inferius dicemus. Certè ex hac irrefragabili Benedicti ad Petrum epiſtola, patet Leonem Papam ante defunctum eſſe, quàm reddidiſſet Petrus literas ejus, geſtaq; VI. Synodi Regi Ervigio ejuſque Epiſcopis & Comiti; hortatu autem Benedicti Petrum in ſuſcepto munere perrexiſſe.

3. Falſa eſt aſſertio Baronii de vita Leonis 2.

Benedictus 2. Papa Rom. ſcribit ad Petrum notarium regionarium ut munus à Leone injunctum exequatur. Vide cap. 20. §. 11.

17. Redditæ ſunt autem per Petrum literę illæ geſtaq; ſynodalia, mox poſt abſolutum Concilium illud Toletanum quod generale, & illud 13. dicitur, ut teſtantur Patres Concilii Toletani 14. canone tertio. Celebratum verò eſt Concilium illud 23. pridie nonas Novemb. æra 721. ut legere eſt in ejusdem exordio: id eſt, an. Chriſti 683. Celebrato verò prædicto Concilio, (utor nunc verbis Cardinalis Baronii) reverſiſque ad ſuas Eccleſias Epiſcopis, cũ allatę eſſent in Hiſpaniam literæ Leonis Romani Pontificis, ſimulque ſextæ Synodi acta ab ipſo miſſa,

nec tempus opportunum esset, ingruente sæva hieme, eos iterum convocandi, visum est in sequentem annum differre ejus rei tractationem. Hæc Baronius, anno Chr. 683. num. ultimo. idem declarant acta Synodi illius Toletanæ decimæ-quartæ, quæ anno sequente celebrata est. 18. Calend. Decembris. Et his jam liquidò constat, Leonem Papam secundum mortuum esse anno Domini 683. indictione undecima. Paulo pòst datas Petro notario literas in Hispaniam cum gestis synodalibus perferendas, nempe circa finem mensis Junii, illius anni; mense autem undecimo post sollemnem ejus ordinationem, quę anno præcedente peracta fuerat, mense Augusto, post acceptas Constantini Imperatoris literas, ut supra ostensum est.

Quo tempore mortuus sit Leo 2. Papa Rom.

18. Convenit narratio Anastasiana, de eclipsi in vita ejusdem Leonis secundi. Hujus (inquit) temporibus, die decima sexta mensis Aprilis, indictione undecimâ, Luna eclipsin pertulit. Hæc Anastasius. qui etiam ibidem ait, cessasse Episcopatum, post Leonis obitum, menses undecim, dies viginti duos, quod spacium intelligendum est ante ordinationem Benedicti, quamvis paullò post mortuum Leonem electus sit, ut ostensum. Benedictum autem Anastasius scribit sedisse menses decem, dies duodecim. Sedente igitur Benedicto, anno Christi 684. habita est Synodus Toletana decima-quarta, quæ gesta contra Monothelitas, à Leone missa, confirmavit. Per hæc quæ dicta sunt, evacuantur & evanescunt omnes Papistarum adversus Leonis epistolas objectiunculæ chronologicæ.

Convenit narratio Anastasii de eclipsi Lunæ.

Conclusio.

CAPUT DECIMUM-NONUM.

Defensio epistolæ Constantini Imp. ad Leonem secundum Papam Romanum, de sexta Synodo.

ANtequam reliquas asseram Leonis epistolas, dissipandæ sunt hostiles insidiæ, quas, odio epistolę Leoninę ad Imp. rescriptę, struunt Papistæ, ipsi Imperatoris Sacræ ad Leonem missæ, die 13. Decembris, indictione 10. unà cum actis sextæ Synodi.

Baronii & Binii inanes conjecturæ.

2. Binius in notis; Hanc, inquit, epistolam Constantini ad Leonem, de fide suspectam esse asserit Baronius, ex conjecturis hisce; 1. Quod Leonem mense Augusto creatum, non prius certiorem reddiderit de rebus in Synodo gestis, quàm post menses quatuor, in Decembri nimirum; cui statim statum fidei indicasse oportebat. 2. Quod initio epistolæ scribatur ipsam indictione decima ad Leonem esse datam, quo tempore Leo nondum Pontifex erat. Nam primus annus Leonis incidit in finem indictionis undecimæ, & principium indictionis duodecimæ. 3. Quod in ipsa epistola dicatur de Synodo cogenda scriptas esse literas ab Imperatore ad Agathonem; cum certum sit non ad Agathonem, sed ad Donum Papam hac de caussa literas scripsisse. Hæc ibi.

Sectum ipsi pugnant, modo ajunt, modo negant. Vide lib. 1. cap. 2. §. 7. & lib. 4 cap. 5. §. 13. & lib. 5. cap. 30. §. 27.

3. Respondeo. Quum alibi Baronius & Binius epistolæ hujus auctoritatem agnoscant, & inde etiam tanquam ex principio certo argumententur, sicut docuimus supra, cap. 17. §. 10. & cap. 18. §. 12. Hic autem vela tam subito retrorsum dent, nec tamen priora retractent; omnem sibi, apud prudentes lectores fidem atque auctoritatem adimunt: falsorum enim testium est, nullo consistere fixo orationis vestigio, pugnantia affirmare, & se in vorticosos contradictionum gurgites, fallente memoriâ, vel impellente nequitiâ, præcipites dare.

4. Attamen, inquies, utcunq; isti sibi-ipsis incautè contradicant, admittenda nihilominus, aut solidè refellenda sunt epistolę huic inimica argumenta. ad inanes igitur eorum conjecturas ordine respondeo.

Prima conjectura refutatio.

5. Ad 1. Prima conjectura nititur falsa hypothesi; supponunt enim Baronius & Binius prænotationem chronicam hujus epistolæ, quæ indicat datam esse die decima-tertiâ mensis Decembris, referri ad illum Decembrem qui Leonis ordinationem sequutus est; quum res longè aliter se habeat, ut patet ex eadem prænotatione, ubi dicitur missam esse hanc epistolam indictione decimâ: intelligitur igitur December ille qui Agathonis mortem, & Leonis electionem, & sextæ Synodi ultimam conclusionem proximè sequutus est. ut supra ostensum, præcedente cap. §. 12.

Refutatio secunda conjecturæ.

6. Ad 2. Nondum erat Leo Pontifex ordinatus. sed jam erat electus, eamq; electionem confirmans Imperator, Leonem per literas salutat Papam. Falsum autem est, primum annum Leonis incidisse in finem indictionis undecimæ & principium duodecimæ; nam superiore capite demonstravimus incidisse in finem indictionis decimæ & principium undecimæ.

Refellitur tertia conjectura.

7. Ad 3. Verba Imperatoris sunt; Quapropter sancti Papę Agathonis beatitudinem piis apicibus nostris sumus hortati, ut aliquot mitteret, qui ejus personam obtinerent. Nihil hic falsi: nam inscriptas Dono literas accepit Agatho eisque tanquam ad se, utpote jam Doni defuncti successorem Papam Romanum, missis, respondens Agatho, profitetur, in sua suggestione, se præceptis Imperialibus promtam obedientiam efficaciter exhibuisse. quod & præstitit. Legatos enim suo nomine misit. idq; se fecisse ait secundùm jussionem (nedum hortatum) Imperatoris. Ergo Agathonem hortatus est, sive jussit Imperator mittere qui ejus personam obtinerent. En quo recidunt futiles conjecturæ!

Digitized by Google

ſuſcepimus, per quæ omnis ordo geſtorum, geſtaq; ordinum dilucidè, ut acta ſunt, noſtris ſenſibus patuerunt. In cujus etiam gratioſo epiſtolæ tractu ad hoc omnes prælules Hiſpaniæ invitati ſunt, ut prædicta ſynodalia inſtituta, quæ miſerat, noſtri etiam vigoris manerent auctoritate ſuffulta; omnibusque per nos ſub regno Hiſpaniæ conſiſtentibus pateſcerent divulgata. Hæc ſunt ipſiſſima canonis illius Toletani verba, quæ fideliter abſq; illa additione, vel diminutione, vel alteratione, tranſcripſi, ut manifeſtior fieret fraus & impudentia, vel ſaltem præceps incogitantia, Baronii, quem non pudet aſſerere Epiſcopos Concilii illius Toletani, loco jam citato, teſtari ſe cum epiſtola Leonis ipſa integra acta ſynodalia accepiſſe: cum tamen in canone verba iſta [ipſa integra acta ſynodalia] neque per ſe, neq; per alia æquipollentia, compareant: profiteantur autem Toletani illi Patres omnem ordinem geſtorum geſtaque ordinum dilucidè, ut acta ſunt, ipſorum ſenſibus patuiſſe per epiſtolam Leonis Papæ. Unde patet eos ipſa integra acta ſynodalia non accepiſſe, alioquin ipſis potius actis quam Leonis epiſtolæ acceptam retuliſſent hiſtoricâ illam notitiam. Neque aliud cum Leonis epiſtolâ ſe accepiſſe commemorant, niſi geſta ſive inſtituta ſynodalia, per quæ compererunt quod dogma damnatum ſit, & ubi, & à quibus, & quo mediante. Quæ inſtituta, etiam auctoritate Epiſcoporum Hiſpaniæ ſuffulcienda miſerat Leo. Ea autem quamvis, ſi molem ſpectes, exiguam conſtituant partem actorum VI. Synodi, ſi tamen earum virtutem, & controverſiæ cardinem & exitum, totiusque negotii caput ac medullam intueamur, ſunt pars longè præcipua illorum actorum, & quæ cum adjuncta Leonis epiſtolâ, omnium loco pro tempore eſſe poſſent, pro obtinendo Hiſpanorum conſenſu.

Deteguntur Baronii fraus & impudentia, vel ſaltem præceps incogitantia.

7. Cur autem non ipſa integra acta illo tempore ad Hiſpanos miſerit Leo, declarat ipſe in ſua ad Epiſcop. illos epiſtolâ, his verbis: Et quia quæq; in Conſtantinopolitana urbe univerſali Concilio currente celebrâto geſta ſunt, propter linguæ diverſitatem, in Græco quippe conſcripta ſunt, necdum in noſtrum eloquium examinatè translata; definitionem interim ejusdem ſancti VI. Conc. & acclamationem quod proſphoneticus dicitur, totius Concilii factam ad piiſſimum Principem, pariterque edictum clementiſſimi Imperatoris ad omnium cognitionem ubique directum, in Latinum de Græco translatum, per latorem præſentiũ Petrum notarium regionarium ſanctæ noſtræ Eccleſiæ, veſtræ dilectioni direximus: etiam acta totius venerandi Concilii directuri, dum fuerint elimatè transfusa, ſi hoc & veſtra bonis ſtudiis fervens caritas delectatur. Hortamur proinde veſtram divinis miniſteriis mancipatam in fidei veritate concordiam, &c. Hæc Leo, horrans eos ut definitioni VI. Synodi ſubſcribant, & doctrinam Synodi orthodoxam divulgent. Et hinc etiam patet, has ipſas eſſe literas quas Epiſcopi Hiſpani a Romani præſulis bajulo ſe accepiſſe teſtantur, canone ſecundo Concilii Toletani decimiquarti. Neq; in actis Toletani illius Concilii quicquam invenitur quod meridiano Baronii mendacio patrocinetur; repugnant autè omnia.

Epiſtola Leonis ad Hiſpanos & Ervigium recenſet ex vetuſto codice: non improbantur.

8. Epiſtolam Leonis ad Epiſcopos Hiſpanos, ex vetuſto codice Gothico deſumtam eſſe adnotatur in margine. Audi etiam quid dicat Binius in notis in eandem epiſtolam? Manu-ſcriptam (inquit) hanc ex Bibliotheca Toletana nobis comunicavit reverendus & eximius vir D. Jacobus Hutterus, S.S. Theol. Doct. & Metropolitanæ Eccleſiæ Colonienſis Canonicus presbyter, quam & cum editione epiſtolarum Romanorum Pontificum cõtulimus. Hęc Binius. Qui etiam epiſtolam Leonis ad Regem Ervigium monet deſumtam eſſe ex vetuſto codice. Itaſdé epiſtolas, cum aliis quibusdam Garſias Loayſa, in notis in Concilium Toletanum 14. ait ſe inveniſſe in codice manuſcripto cœnobii S. Joannis Regii Toletani, ex familia Franciſcana, per vetuſto, in pelle membranea, literis Latinis. Eisq; ait mirificè juvari Concilii illius Toletani intelligentiam. Concordat etiam Toletani Concilii teſtimonium cum eisdem epiſtolis.

9. Garſias autem ait; ſe epiſtolam illam ad Ervigium Regem in membraneo illo codice, inveniſſe cum hac inſcriptione; Benedictus, gratiâ Dei presbyter, & electus S. ſedis Apoſtolicæ, Domino excellentiſſimo, filio Ervigio unde apparet Benedictum deſcribi curaſſe juſtum exemplum epiſtolæ Leonis ad Ervigium ſcriptę, eiq; hanc inſcriptionem prefixiſſe, ut unius ejusdemq; narrationis & hortationis Epiſtolaris exempla duo à Petro notario acciperet Rex, & inde clarè perſpiceret eandem eſſe nunc Benedicto mentem, quæ fuerat Leoni, & epiſtolas Leonis adeò probari Benedicto, ut nullam aliam ſuo etiam nomine epiſtolam ad Regem dare voluerit, quàm juſtum Leonis exemplum, ſumam hoc pacto oſtendens tum ſententię tum etiam orationis conſonantiam.

Epiſtolam Leonis ad Ervigium Regem Benedictus ſuo etiam nomine redintegrat.

10. Ineptus verò eſt Baronius auctoritatem hujus epiſtolę inde oppugnans, quod acta ſextæ Synodi jam antea à Leone ad Hiſpanos miſſa ſint, adeóq; non potuerint nunc primum mitti à Benedicto; Nam miſſa à Leone II. geſta ſynodalia Petrus nondum reddiderat Hiſpanis, cum has literas ad Ervigium ſcriberet Benedictus ſecundus: ſed monitu tandem Benedicti, injunctum à Leone munus perfecit: ut patet ex altera Benedicti epiſtolâ ad Petrum notarium ſcriptâ. Quam in memorato etiam pervetuſto codice ſe inveniſſe teſtatur Garſias Loayſa, in notis in Concilium Toletanum decimum-quartum: ubi etiam hanc epiſtolam, ut utilem ad intelligentiam Concilii, ponit. Quam etiam nos hic ponere non pigebit. ex tom. 5. Concil. edit. Binianę Pariſienſis: contra quam nullam adhuc objectionem vitilitigatores iſti comminiſci potuerunt.

Refellitur alia Baronii inepta cavillatio.

11. Benedictus presbyter, & in Dei nomine electus S. ſedis Apoſtolicę, Petro Notario Regionario. Iuxta quod tuam ſtrenuitatem Apoſtolicæ memoriæ Dominus Leo Papa Hiſpaniam provinciam ire diſpoſuit ad præcellentiſſimum & Chriſtianiſſimum regem, & ſanctiſſimos Archiepiſcopos, & Eccleſiarum omnium præſules ibidem conſtitutos, ſimul & glorioſum Comitem, pro ſinoteſcenda venerabilis ſextæ Synodi definitione, acclamatione quoque, quæ & proſphoneticum dicitur reverendiſſimorum Epiſcoporum, qui in eodem à Deo congregato Concilio convenerunt, ad clementiſſimum Principé, & edicto ejusdem piiſſimi Principis ubiq; generaliter deſtinato, pro Apoſtolicæ noſtræ fidei firmitate, cum ſumo pietatis ſtudio commiſſum miniſterium perage. Subſcriptiones quoq; reverendiſſimorum Epiſcoporum poſt eandem

Benedicti epiſtola ad Petrum Notarium regionarium. Vide cap. 18. §. 16.

Digitized by Google

ſynodicam definitionem cum ſumâ ſedulitate, atque vigilantiâ, procura ſubjungi: ut & iidem reverendiſſimi Epiſcopi, omniſque per eos religioſa provincia, conſortes nobiſcum Catholicę atque Apoſtolicæ traditionis, & fidei comprobentur: & apud Deum, ad cujus gloriam laus & ſtabilitas fidei Chriſtianæ redigitur, commendatio eis atque ſuſceptio ad ſalutem animarum proveniat. Officium perinde pietatis aſſumtũ, vigilãtiâ atq; ſolertiâ cõdecorans, feſtina perficere: quia & tibimet-ipſi theſaurizas boni operis fructum; & ſuſcipientibus provides cœleſtis regni beatitudinem, per rectæ atq; Apoſtolicæ fidei confeſſionem adipiſci. Hactenus epiſtola Benedicti ad Petrum Notarium.

12. Chronologiám etiam omnium harum epiſtolarum, rebus geſtis conſentaneam eſſe ſuperius demonſtravimus. Nobisq; ſuffragatur illa Baronii regula, quam tradit, an. Chriſti 639. num. 4. apud Spondanum. Pluris (inquit) ſunt, ad fidem certam faciendam, epiſtolæ, & acta ſynodalia, quovis alicujus auctoris Chronico. *Vide 18. §. 3. & ſeq. Regula Baronii non contemnenda.*

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

Epiſtolæ Leonis ſecundi Epiſcopi Romani, ad Conſtantinum Imperat. ſcriptæ, defenſio contra impudentiam Bellarmini ejuſque aſſeclæ Gretſeri.

Bellarmini & Gretſeri impudens aſſertio.

POſtquam à Baronii ejuſque ſectatorum calumniis jam prolixè ac perſpicuè vindicavimus epiſt. Leonis de condemnato Honorio: & has ipſas quę palàm extant, oſtendimus eſſe genuinas illas ipſius Leonis epiſtolas: idemq; de Benedicti epiſtolis præſtitimus: facillimum jam erit, Bellarmini ejuſq; aſſeclæ Gretſeri retundere atq; contemnere impudentiam. Nugantur, Leonis epiſtolam, quæ ad Conſtantinum ſcripta eſt, corruptam eſſe à Monothelitis, qui corruperunt ſextam Synodum.

Aſſertionis iſtius perſpicua confutatio.

2. Reſp. 1. Falſa eſt hypotheſis de corruptione ſextæ Synodi, ut ex præcedentibus noſtris ea de re exercitationibus abundè conſtat. 2. Non eſt ea Leonis epiſtola ſcripta Conſtantinopoli, ſed Romæ, neq; à Græcis acceptum eſt ejus exemplum illud quod in Romani Patriarchii bibliothecâ jam inde à tempore ipſius Leonis, cum aliis Romanorum Pontificum epiſtolis, ſolicitè conſervatum eſt: 3 Vaniloqui iſtinon niſi ſeipſis teſtibus, hoc de epiſtolæ Leoninæ corruptela affirmant. 4. Convenit hæc epiſtola, in negotio Honorii, cum aliis ejusdem Leonis epiſtolis ad Hiſpanos ſcriptis, quæ tum in Romana tum in Hiſpanicis bibliothecis, procul à Monothelitarum unguibus conſervatæ ſunt in hunc uſq; diem incorruptæ. Denique concordat cum univerſali antiquitatis omniumq; ſeculorum conſenſu.

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

Deſtruuntur aliæ Bellarmini per fugia.

Deſeritur Bellarminus à Gretſero ſuo.

IN his anguſtiis deprehenſus Bellarminus conatur clathros perrumpere, quod quidem, ſociis jam fatigatis, ipſe ſolus tentat; in quo tam deſperato incepto, ab ipſo etiam Gretſero ſuo deſeritur. Ipſe autem Bellarminus, incertus viç, trepidantem oculorum aciem in bivium diſpergit. Audi enim ipſius verba; vel certè Leo ſequutus eſt judicium legatorum Agathonis, ne diſturbaret negotium jam confectum.

Bellarmini ſubterfugium.

Bellarmino reſiſtit Binius, & manifeſta ratio.

2. Hoc diverticulum Bellarmino intercluſit Binius, in notis in vitam Leonis ſecundi, ut abſurdum & minimè admittendum. Et meritò: quid enim hoc aliud eſt, quàm injuſtæ ac impiè prævaricationis legatos Agathonis & Leonem Papam inſimulare? injuſtitia eſſet, Honorium innocentem damnare: impietas eſſet & profana ſumtio nominis Dei in vanum, ſi ſacra anathematiç ſententia contra propriam conſcientiam abuterentur. Certè longè tutius credimus Bellarminum impudenter mendacem eſſe, quàm illos tam perditè impios.

Bellarmini miſera vox in extremis anguſtiis deſperata cauſa.

3. Quod etiam animadvertens Bellarminus pedem de hac via retrò fert: ac tandem, extremâ preſſus neceſſitate, in hanc miſeram vocem erumpit; Sed non tenemur nos magis unum Leonem ſequi, quàm tot alios ſummos Pontifices: præſertim in quæſtione de facto, quæ ad fidem non pertinet. Hæc ille.

Refellitur ſumetaria iſta vox Bellarmini.

4. At dum hac elabi fruſtra molitur, ſe magis impedit: nam, 1. Pontifices Romanos ſibi invicem in tanti momenti negotio contradicentes introducens, quid aliud inde obtinet, niſi everſionem auctoritatis Pontificiæ? 2. Nullum profert Pontificem Romanum, negantem damnationem Honorii in VI. Synodo factam eſſe, aut eam ſententiam injuſtitiæ accuſantem. 3. Quos nominat Pontifices ſexta Synodo antiquiores, ii de rebus in ſexta Synodo geſtis teſtes eſſe non poſſunt. De Nicolao autem ſupra reſpondimus c. 17. §. 18. 4. Honorium pronunciare hæreticum juſtéque damnatum, eundemque hæreſeos damnare & anathematizare, (quod fecit Leo,) non eſt mera quæſtio de facto: neque eam ad fidem non pertinere diceret Bellarmin. ſi ſuorum placitorum memor eſſet. Nameodem lib. 4. de Pontifice Romano, c. 2. cum recognitione; & c. 3. ita certat pro infallibilitate Pontificis Romani ut ſententiam eorũ qui eam negant tanquam hęreticam cenſeat damnandam. At in ea ſententia fuit Leo. Imò commentitiam hanc infallibilitatem obtrudunt hodiè Papiſtę diſcipulis, i.e. mancipiis ſuis, tanquam certiſſimam fidei regulam & baſin; ſine qua nullus fidei articulus certò cognoſci aut credi poſſit. Vide Irenicum noſtrum l. 2. c. 11. propoſ. 16. Hanc tamen infallibilitatem Leo Papa non ſolùm non agnovit, ſed apertè negavit, damnando Honorium: ſicut fecerat ſexta Synodus, & poſtea fecerunt alię Synodi. Quinifexta, & Nicæna ſecunda, & Conſtantinopolitana, quam octavam vocant, & multi Romani Pontifices. *Heu quo homines abripit voluntaria ignorantia! Ἀνάθεμα τοῖς τοιούτοις λέγομεν. 2. Part. 3. §.*

5. Ridiculum verò eſt quod Bellarminus ait, poſteriorum ſynodorum Patres deceptos eſſe exemplaribus corruptis ſextæ Synodi. Nam,

1. Sextæ

1. Sextæ Synodi exemplaria non ſunt corrupta: ſed hoc gratis, per ſummam impudentiam ſophiſtæ iſti auſi ſunt nuper confingere, ſine ulla idonea probatione. ut patet ex præcedente noſtra diſputatione. 2. Quis cordatus, aut non planè excors, iſtis calumniatoribus credat de integritate vel corruptione actorum VI. Synodi, & de hiſtoria rei geſtæ, ſuas tantùmodo proferentibus futiliſſimas & jam palàm falſas cavillationes, contra unanimem conſtantemq; tot Conciliorum, & Pontificum, & Imperatorum, orbiſque Chriſtiani, per tot ſecula jam inde ab ipſa ſextæ Synodi celebratione, conſenſum? ſi quis tam bliteus ſit, is etiam Anaxagoræ aſſerenti credat, nivem nigram eſſe; & Alpheſibæo, carmina quod cœlo poſſint deducere Lunam. Ipſos autem poſteriorum illarum ſynodorum codices non eſſe hac in parte corruptos, ſed integros etiamnum exſtare & circumferri, docuimus ſupra, cap. 13. §. 34. & cap. 17. §. 10.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

De Joanne quinto Papa Romano, & literis Juſtiniani ſecundi Imperatoris, Cononi, Joannis ſucceſſori, redditis. & de quiniſexta Synodo, aliiſque ſynodis, & Principibus, & Pontificibus, in damnatione Honorii conſentibus.

OStenſum eſt, condemnationi Honorii ſuffragatos eſſe Conſtantinum Imp. & Leonem ſecundum, ac Benedictum ſecundum, Pontifices Romanos, & Epiſcopos Hiſpaniæ. Nunc adjungemus conſenſum Joannis quinti, & Cononis, aliorumq; Romanorum Pontificum, & Juſtiniani ſecundi, aliorumque Imperatorum, & quiniſextæ Synodi, aliarumque Synodorum. Quod eo brevius expediemus, quia de his ſupra monebamus, cap. 10. hujus libri.

2. Damnationi Honorii in ſexta Synodo ſubſcripſerunt Agathonis legati, iidemq; acta ſynodalia ad Leonem ſecum tulerunt, & Leoni narraverunt res in Synodo ſic geſtas eſſe, ſicut ſcripta acta teſtabantur. ut ſupra oſtendimus, c. 18. §. 2. Unus legatorum illorum fuit Joannes. Qui poſtea Benedicto ſecundo, in Pontificatu Romano ſucceſſit, & dictus eſt Joannes quintus. Anaſtaſius, in hujus Joannis Papæ vita, vocat eum virum valde ſtrenuum, atq; ſcientiâ præditum, & omnimodò moderatum. Et de eodé ſubjicit hæc verba; Hic, dum eſſet diaconus, miſſus eſt à ſanctæ memoriæ Agathone Papa in regiam urbem cum aliis ſacerdotibus, repræſentans locũ Apoſtolicę ſedis in ſancta VI. Synodo, quę per Dei providentiam ibidem congregata, vel celebrata eſt. Expleta autẽ, exinde à clementiſſimo Principe relaxatus, magnum gaudium Eccleſię ſecum detulit: id eſt, ipſam ſanctam VI. Synodum, vel edictum clementiſſimi Principis confirmans eam. Nec non & alias divales juſſiones, &c. & paulo poſt; hujus temporibus regnavit Dominus Juſtinianus Auguſtus, defuncto Patre initio menſis Septembris, indictione decimaquarta. hæc Anaſtaſius in vita Joannis Papæ quinti. ubi etiam ſcribit eum ſediſſe annum unum, dies novem; eoque defuncto ceſſaſſe Epiſcopatum menſes duos, dies octodecim.

Joannes, Papa 5.

Juſtiniani ſecundi Imperatoris cura & diligentia pro integritate actorum ſexta Synodi.

3. Interea Juſtinianus Imperator, hujus nominis ſecundus, ſub initia imperii ſui, convocatis Patriarchis, & Apocriſario Papæ Romani, & ſacratiſſimo Senatu, & metropolitis ac Epiſcopis in regia urbe cõmorantibus, & militantibus incolis ſancti palatii, nec nõ & collegiis popularibus, & ab excubitoribus, inſuper etiam & quibuſdam de exercitib⁹ variarum provinciarum; ipſe cum eis ſedens juſſit geſtorum ſynodalium VI. œcumenicæ Synodi, ſub patre ejus Conſtantino celebratæ, chartas in medium adduci, & coram ſupra-dictis omnibus lectionem eorum fieri. Omneſque diligenter audientes ſignarunt eas chartas, & ſic eas in Imperatoris Juſtiniani manus præbuerunt, ut Imperator ipſas inviolatas conſervaret, ne cuiquam poſtea licentia ullo tempore foret aliquid corrumpere aut ſubmutare ab his, quę in prænominatis ſynodalib, geſtis continebantur. Quod ſe conſtanter facturũ eſſe recepit Imperator Juſtinianus, & de tota hac re geſta certiorem per literas fecit Papam Romanum, promittens ſe, ad extremum ſuum ſpiritum, chartas illas illibatas & incommutabiles ſemper conſervaturum. Datę ſunt hę literę, anno ſecundo Imperii Juſtiniani, indictione 15. Earum inſcriptio indicat deſtinatas fuiſſe Joanni Papæ quinto; redditas autem eſſe Cononi Joannis ſucceſſori, narat Anaſtaſius in vita ejuſdem Cononis Papæ; ubi de Cononе loquens, ait; hic ſuſcepit divalem juſſionem Domini Juſtiniani Principis, per quam ſignificabat reperiiſſe acta ſancta VI. Synodi, & apud ſe habere, quam piæ memoriæ Dominus Conſtantinus genitor ejus Deo auxiliante fecerat. Quam Synodũ promiſit ejus pietas illibatam & inconcuſſam perenniter cuſtodire atque conſervare. Hæc Anaſtaſius.

4. Benigna Dei providentiâ factum eſt, ut hujus Synodi integritati tam ſedulo ac publicè proſpiceretur, tum ut corrumpi ejus acta ab impiis non poſſent, tum etiam ut horum temporum Papiſtis, quorum adverſus hanc Synodum calumnias prævidebat Spiritus Sanctus, os petulans obſtrueretur.

Baronii & Binii calumnia in Juſtinianum 2. Impet.

5. Contra hanc Juſtiniani epiſtolam tricatur Baronius de nota temporis, ex qua videtur inſcribendam fuiſſe epiſtolam hanc non Joanni ſed ejus ſucceſſori Cononi. Injuſta etiam calumnia ipſum Juſtinianum gravare nititur, tanquam ab orthodoxa fide alienum: aitque non eſſe credibile, pro defenſione ac cuſtodia fidei actorum ſynodalium VI. Concilii œcumenici ea geſſiſſe hunc Imperatorem, quem non ſanæ fidei exſtitiſſe colligit ex epiſtola Nicolai primi Papę Romani ad Michaẽlem Imperatorem. Binius autẽ cavillum illud de nota temporis, tanquam ad evertendam epiſtolę auctoritatem invalidum rejiiciens, in calumnia contra perſonâ Imperaroris totum cauſæ ſuæ præſidium ponit. Auctoritate (inquit) Anaſtaſii, epiſtola hæc ab impoſtura & ſurreptione defendi poſſet, quantũvis in inſcriptione fortaſſe mendoſa exſiſteret, ſi auctorem illius Nicolaus Papa inter Imperatores improbos & hæreticos non refert. Hæc Binius, in notis in hanc epiſtolam. Poſt vitam Joannis Papæ V. Quæ epiſtola exſtat etiam ad finem ultimæ actionis VI. Synodi œcumenicæ.

6. Verba Nicolai ſunt: *dum tantæ ſalutis oblata miniſtros duplici modo interemerint: quæ-*

ſtiam

niam aut participes illos ſui erroris effectos ſpiritaliter occiderunt, ſicut tempore reverendæ memoriæ Cononis Papæ contigit, qui poſt ſextam Synodum exſtitit; aut certè corporaliter illos non conſentientes ſibi necaverunt, ſicuti ſub venerabili Papa Gregorio factum eſt, qui poſt ſextam Synodum fuit, quando pro zelo fidei, & ſanctarum imaginum reverentiâ religioſi viri ac Dei famuli directi, in exſilium miſi ſunt, & bonâ confeſſione hujus mundi finierunt vitam. Hæc Nicolaus, de Michaëlis Imperatoris anteceſſoribus. Dum contra ipſum Michaëlem Nicolaus, ob conceptam animo ſpretæ injuriam auctoritatis, ingenti iram mole exæſtuat. Duos autem Imperatores deligit, quorum errores redarguat, Juſtinianum ſcil. cujus tamen errorem non indicat, & Leonem Iſaurum, Iconomachum.

7. Certè veriùs erant hæretici Gregorius ſecundus, ejuſq; ſucceſſor Gregorius tertius, Pontifices Romani, imaginum adoratores. rectè autem Leo Imperator cenſuit, ſolum Deum eſſe religiosè adorandum. Sed de imaginibus alius erit dicendi locus.

Vide Lib. 7. hujus libri.

Defenſio Juſtiniani 2. Imperatoris, & epiſtola ejus Cononi reddita, de actis ſextæ Synodi.

8. Nunc pro Juſtiniano, ejuſque memorata epiſtolâ, dicimus, eum à Monotheliſmo in ſexta Synodo damnato ſemper alienum fuiſſe. Conſtat ex canone primo Concilii quiniſexti, ſub ipſo celebrati, cui & ipſe Juſtinianus ſubſcripſit. Et de hoc ipſo Imperatore Juſtiniano ſcribens Anaſtaſius bibliothecarius, in vita Conſtantini Papæ Romani, eum vocat Chriſtianiſſimum & orthodoxum Imperatorem, & ſcribit eum communicâſſe de manu Conſtantini Papæ, dum eſſent ambo ſimul Nicomediæ; anno ultimo Imperii Juſtiniani. Verba autem Nicolai intelligenda ſunt de eis Concilii illius quiniſexti decretis, quæ Cononis ſucceſſor Sergius primus Papa Romanus improbavit, & propter quę ſubſcribere eidem Concilio recuſavit. Ea nihil continebant contrarium fidei ſextæ Synodi, quam canone primo Patres Concilii quiniſexti cum Juſtiniano Imperatore ſe conſtanter tenere profeſſi ſunt. ſicut patet ex ipſo canone, quem invenies ſuprà, cap. 6. hujus libri: ſed erant de quibuſdam ritibus & conſuetudinibus Eccleſiæ Romanæ, quas Concilium illud improbavit. Qua de re Anaſtaſius in vita Sergii; *Hujus*, inquit, *temporibus, Juſtinianus Imperator Concilium in regia urbe juſſit fieri, in quo & legati Sedis Apoſtolicæ convenerant, & decepti ſubſcripſerant. Compellebatur autem & ipſe* [Papa Sergius] *ſubſcribere; ſed nullatenus acquievit: pro eo quod quædam capitula extra ritum Eccleſiaſticum fuerant in eo annexa.* Hæc Anaſtaſius. Plura de hac Synodo ejuſque auctoritate diximus ſuprà, cap. 5. hujus libri.

9. Præterea, cum quiniſexta Synodus celebrata ſit ſeptimo, vel (ſecundum Baronium) octavo anno Imperii Juſtiniani; conſtat literas illas de ſexta Synodo ad Papam Romanum datas eſſe ſex vel minimum quinque aſnis ante quiniſextam Synodum; datæ enim ſunt anno ſecundo Imperii Juſtiniani. Quocirca neque tempus, neque argumentum quiniſextæ Synodi ulla ex parte labefactat auctoritatem memoratę epiſtolæ, ſed ex primo Synodi illius canone ea luculentius adſtruitur. Vera eſt igitur Anaſtaſii narratio de ea epiſtola, & germana eſt hæc Juſtiniani Imperatoris epiſtola. Neq; contradicit Nicolaus. Sergius autem, eo ipſo quod ea tantùm in quiniſexta Synodo improbet quę ei extrari tum Eccleſiaſticum eſſe videbantur, neq; vel ille vel quiſquam alius Romanus Pontifex primum illius Synodi canonem reprehendat, reprehenſurus haud dubiè ſi jure id à ſe fieri poſſe exiſtimaret, cum alia quædam tantopere damnet; eo ipſo, inquam, Sergius Papa Romanus primum illum canonem approbat, in quo Honorii damnatio commemoratur & iteratur.

Accedunt alia Synodi, aliique Imperatores & Pontifices, unanimiter conſentientes de damnatione Honorii, eamq; comprobantes.

10. His Conciliis, & Imperatoribus, & Pontificibus damnationem Honorii comprobantibus, accedunt Concilium Nicænum ſecundum, ejuſque approbatores ac defenſores Conſtantinus & Irene Auguſti, & Adrianus primus Papa Romanus; qui etiam quiniſextam Synodum ſuſcepit (ut oſtendimus ſuprà, cap. 5.) & Synodus Romana, ejuſque præſes Adrianus II. Papa, & Concilium Conſtantinopolitanum, quod octavum œcumenicum dicitur, ejuſque approbatores ac defenſores Baſilius Imperator, & memoratus Adrianus ſecundus Papa Romanus: & Joannes Papa octavus, Adriani ſecundi ſucceſſor; cui Anaſtaſius ſuam ſeptimę Synodi verſionem dedicavit, in qua Honorius iterum atque iterum anathematizatur. Quibus adde reliquos omnes earundem ſynodorum ſuſceptores.

Concluſio, quod Honorius reverâ à ſexta ſynodo & aliis damnatus ſit.

11. Atque ita tandem, ab omnibus adverſariorum ineptiſſimis cavillis perſpicuè vindicata, & ingenti teſtium irrefragabilium nube confirmata eſt, ſtatq; invicta, clarâq; in luce refulget hiſtorica veritas de Honorio primo, Papâ Romano, verè, de facto, à ſexta œcumenicâ aliiſq; Synodis, & ab Imperatoribus, ipſiſque Romanis Pontificibus ob hæreſin damnato.

Conſectarium contra infallibilitatem Papæ Romani.

12. Ergo illa Concilia, & illi Imperatores, & Pontifices Romani, aliique Patres, non agnoſcebant hanc commentitiam Papæ Romani infallibilitatem; quam impudenter ac ſacrilegè nunc jactant iſti Papiſtæ.

Tranſitio ad illa quæ ſequuntur.

31. Hujus conſectarii, ipſis adeò moleſti, violentiam ut declinent, quidam Protei, poſt multas incaſſum uſurpatas verſutias, in duas adhuc ſe formas vertunt. De quibus ſubjiciemus duas diſquiſitiones, in quibus dabimus operam (largiente Deo,) ut eos tenacibus vinculis conſtringamus, omnesque eorum doli demum frangantur inanes. Prior ſtropha eſt audax quædam accuſatio Patrum, quos imperitiæ & injuſtitiæ in condemnando Honorio inſimulare non verecundantur effrenes iſti calumniatores. Altera eſt fabricatio ſophiſticæ diſtinctionis, inter Honorium ut Papam, eundemque ut privatam perſonam.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

Περὶ τοῦ δίκαιον, sive de æquitate sententiæ à Patribus contra Honorium latæ.

Temeraria & hæretica assertio adversariorum.

AJunt pertinaces & invetecundi isti sophistę aberrâsse Patres in quęstione facti: ex falsa enim informatione, & non intellectis Honorii epistolis, Honorium hæreticis immeritò connumerâsse: Cum tamen in illis Honorii epistolis nullus sit error. Et quia Honorius priore sua epistolâ approbat ea quæ à Sergio scripta sunt, ideo eousque in defendendo Honorio abripitur Binius, ut dicere non vereatur, illâ etiam Sergii ad Honorium epistolâ nihil contrarium orthodoxæ fidei aut Chalcedonensi Concilio contineri, ut legere est in notis Binii in eam Sergii epistolam, post vitam Honorii, in secunda parte tom. 2. Conciliorum edit. Colon. sive tom. 4. edit. Paris.

Tria argumenta adversariorum.

2. Pro defensione autem Honorii, ne sine aliqua saltem rationis specie insanire videantur, contra judicium sextę aliarumq; Synodorum & Pontificum, & aliorum Patrum, Honorium condemnantium, aut ejus damnationę approbantium, argumentantur tripliciter. 1. Ab auctoritate *positivè*: nimirum à testimonio secretarii illius qui Honorio fuit ab epistolis, & priorem Honorii ad Sergium epistolam, dictante Honorio, exaravit. 2. Ab auctoritate *negativè*: nempe à silentio Theodori & Martini primi & Agathonis, Pontificum Rom. in suis synodis. 3. Ex ipsis epistolarum damnatarum verbis, Papistæ isti, suo etiam Marte, erroris & injustitiæ insimulant sextam Synodum, &c.

3. Argumenta eorum ordine proponemus, & ad singula respondebimus. Moneo interim, ut seriò meminerint quàm non modo difficile, sed etiã animabus suis periculosum, opus inceptent dum hæreticorum, sive hominum sive scriptorum, à legitima & orthodoxa œcumenicâ Synodo, ex matura diuturnâque deliberatione, cum totius orbis Christiani unanimi constantiq; applausu, damnatorum defensionem, tam præcipiti audaciâ, atque obstinato furore, suscipiunt.

Paræneſis ad istos adversarios.

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

Proponitur, & refellitur, primum adversariorum argumentum, quo sententia, à sexta œcumenica Synodo contra Honorium latæ, æquitatem frustra oppugnant.

Primum argumentum adversariorum, sumtum à testimonio secretarii Honorii.

PRimum argumentum sumunt à testimonio secretarii Honorii, apud Maximum. Maximus Constantinopolitanus Abbas, in sua disputatione cum Pyrrho Patriarchâ Constantinopolitano, habitâ in Africa, ubi ambo patriâ extorres degebant, tempore Constantis Imperatoris & Theodori Papæ Romani, anno Christi 645. profert testimonium secretarii Honorii, quod opponit Pyrrho, Honorii priorem ad Sergium epistolam alleganti pro una voluntate. *Pyrrhus ait:* Quid de Honorio ab respondendum habes; qui apertè antecessori meo unam voluntatem Domini nostri Jesu Christi esse tradidit; *Respondet Maximus*; Quis fuerit fide & auctoritate dignus epistolæ hujus interpres, qui eam ex persona Honorii scripsit, adhuc superstes, & qui totum Occidentem cum aliis virtutibus, tum dogmatibus fidei Christianæ illustravit; an ii qui Constantinopoli quę ex corde erant loquebantur? *Pyrrhus*; Qui hanc composuit. *Maximus*; Is igitur ipse cum ad divum Constantinum Imperatorem ex persona rursus sancti Papæ Joannis [4.] de hac epistola scriberet, dixit: Unam voluntatem diximus in Domino, non divinitatis ejus & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripsisset, quod quidam duas voluntates in Christo contrarias dicerent, diximus Christum non duas volũtates contrarias habuisse, carnis, inquã, & spiritũs, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantùm, quę naturaliter humanitatẽ ejus signabat. Hoc autem ita esse, argumentũ evidens est, meminisse membrorum & carnis, quæ quidem de Divinitate illa accipi non permittunt. Deinde occurrit per anticipationem objectioni: Si quis verò, (inquit) dicat; Quare de humanitate Christi agentes, de Divinitate ejus non meministis? respondemus, primum quidem, responsum fuisse ad quæstionem: deinde, ut in omnibus, sic etiam hic, consuetudinem scripturæ nos sequutos fuisse, quę aliquando ex divinitate ejus dixerit, ut cum ait Apostolus; Christus Dei virtus, & Dei sapientia; aliquando ex humanitate, & solum, ut cum idem ait: quod stultum Dei est, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. *Pyrrhus*; simplicius antecessor meus accepit hoc, in vocem intentus. Hæc ibi.

Verba illius qui fuerat secretarius Honorii.

2 Respondeo: *Primò*: Si germanus sit hic fœtus sancti Maximi, quod illis haud gravatè largior, qua fronte ausi sunt isti Papistę, in disceptatione de regesta, (supra cap. 11.) inficiari illam Honorii ad Sergium epistolam, tanquam confictam, cum eam hæc disputatio apertè tribuat Honorio? nempe versuti ac versatiles isti sophistæ, nominibus ac auctoritate sanctorum Patrum, quaquaversum pro sua libidine, absurdissimè atque impudentissimè abutuntur.

Responsio. 1. Ipsi adversarii convincuntur ex hoc ipso testi Maximi.

3. *Deinde*; Sanctus Maximus dogmatis veritatem, de duabus Christi voluntatibus naturalibus, jam in superioribus, clarissimè demonstraverat, invictis rationibus, & sacrarum literarum testimoniis. Idque ab eo accuratè ac perspicuè præstitum esse agnoverat jam Pyrrhus, manus dans; Quę igitur ex Patribus subjungit Pyrrhus objectamenta, ea ex aliorum potius quam sua mente videri vult proponere, parat, vinci. Valde (inquit) clarè & concisè ratio demonstravit, implicatam esse impietatem cum omni cogitatione adversariorum [id est, Monothelitarum.] Sed quid dicemus, siquidem hoc etiam auctoritate Patrum demonstrare conantur? Et posteà laudans eam, quam Maximus attulerat, interpretationem verborum sancti Athanasii;

2. Non inde sequitur verba secretarii illius esse ideonea Apologiam, quod ac quiescere videntur Pyrrhus, jam paratus cedere.

Digitized by Google

Revera, inquit, *quibus argumentis videntur* [Monothelitæ] *pietatem oppugnare, ii ipsis nescientes redarguuntur.* Oportet autem & aliam auctoritatem, quam ex eodem Patre afferunt, examinare, ne ulla eis occasio adversus veritatem relinquatur. Et postea; *Nihil hu apertius ad demonstrandum naturales esse voluntates.* Hæc omnia jam professus erat in ea disputatione Pyrrhus, antequam proponeret quæstionem istam de Honorio, libenter eum etiam Monothelitis adimi passurus, tum ut aversationem erroris, quam præ se ferebat, hac sua ὀικειότητι ac promtitudine luculentiùs demonstraret, tum ut gratiam iniret à sede Romana, cujus favorem homo exsul solicitè aucupabantur; ut patet ex fine hujus disputationis. Ex eo igitur quod Pyrrhus tam facile sibi de Honorii epistola ex qualicunque secretarii illius glossâ satisfieri in hac disputatione passus sit, statimque victi speciem præbuerit; non nisi imbelle admodum adferri potest pro Honorio patrocinium.

3. Neque inde conjicitur sufficientem esse eam pro Honorio apologiam quod secretarii verba à sancto Maximo citentur.

4. Neque ulterius solicitus fuit S. Maximus, qui rem ipsam demonstrasse & antiquorum Ecclesiæ Patrum testimonia ab adversariorum corruptelis vindicâsse contentus, & gaudens veritatem à sede Romana jam palàm agnosci & propugnari, nullius personæ aut sedis quærebat infamiam, imò eam quomodocunque tegi facile patiebatur, dummodo nullum inde veritati dogmatis controversi, de duabus Christi voluntatibus & de duabus operationibus, præjudicium crearetur. Idcirco prope finem hujus disputationis, dicenti Pyrrho, *obsecro, ut inveniatur modus delendi hanc introductam absonam sententiam, & parcendi memoriæ antecessorum*: respondet Maximus, *Non est alius modus, quàm tacere personas, & anathemate affici talia dogmata.* Hæc ille. Non mirum igitur, si & Honorii existimationi consuli facile permiserit, & ejus secretarium, jam veritatem dogmatis catholicè profitentem, laudârit, neque ejus glossam scrupulosius examinaverit. Neque certè jam opus erat, cedente statim Pyrrho cujus conversioni Maximus incumbebat. At verò si non acquievisset Pyrrhus, sicut revera Orientales, & ipse postea Pyrrhus hæresin resumens, non acquieverunt in illo Scribæ illius glossemate, necesse habuisset Maximus epistolam illâ Honorii accuratiori subjicere examini, eâq; haud dubiè damnasset, sicut postea fecit sexta Synodus. Nam in ea epistola Honorius orthodoxis contradicit, & consensum cum hæreticis apertè profitetur: & ea scribit quæ ipsius Maximi doctrinæ, in hac disputatione propositæ, ex diametro repugnant. ut patebit infrà ex collatione, quam instituemus in responsione ad argumentum tertium Papistarum.

4. Quamvis scribam illum barticis anteponeret, non tamen rem orthodoxorum universali consensui anteponendam putabat Maximus.

5. Porrò, Maximus scribam Honorii jam orthodoxum facilè patitur fide digniorem haberi, hæreticis illis Monothelitis, quos ait Constantinopoli, quæ ex corde sunt loqui. At non vult Scribæ illi magis credendum esse, quam Concilio œcumenico orthodoxorum Patrum, quam Leoni aliisque Romanis Pontificibus, & Imperatoribus, orbique Christiano, epistolam illam condemnantibus. Non superfuit Maximus in ea tempora, jam ante martyrio coronatus; si autem superstes vixisset, numquam ita insanisset, ut violentam scribæ illius glossam tantæ auctoritati anteponeret. Imò lætus conspexisset damnationem erronei dogmatis universalem, & professionem veritatis, quam solam ei tueri curæ erat. De personis autem & epistolis reverenter suspexisset ac sequutus esset synodicum ac universale judicium. Quod omnino de illo credere æquum est, nisi eum, tanquam insanum schismaticum, existimes tremendam à tanta auctoritate, propter turbulentam & iniquam contradictionem, anathematis subiturum fuisse sententiam. Quod de tanto viro sentire prorsus absurdum est.

5. Credendum patrum tot Conciliis & Patribus planam expositionem adferentibus, quam uni scribæ vim verbis inferenti.

6. Quæro ego ex Papistis istis; si apud eos aliqua adhuc residua maneat æquitatis gutta: utrum de sensu verborum illius epistolæ, credendum sit Scribæ illi, an Synodo œcumenicæ orthodoxæ, & in ea legatis sedis Romanæ, ac Synodi Romanæ, & tot Pontificibus, ac Synodis, & Patribus, & Imperatoribus. si his; causâ suâ cadunt isti Papistæ: Sin autem plus tribuant uni illi Scribæ, violentum sensum verbis Honorii obtrudenti: quis rationis compos, & iniqui expers præjudicii, non aversetur seriò atque abominetur tantam impudentiam. Quis tam inverecundos cavillatores non statim explodendos judicet, atq; exsibilandos? Ut taceam metuendum etiam illis esse anathema, defensoribus hæreticorum, à synodo orthodoxa œcumenica damnatorum, denunciatum.

6. Ex Joanne IV. affectu erga suos prædecessores, non impedit idoneum testem contra factum tot Synodorum & Principum, & Romanorum Pontificum, & aliorum Patrum.

7. Joannem quartum Papam Romanum quod attinet, cujus jussu eam interpretationem secretarius ille ad Imperatorem scripsit; idem erat illi, & quibusdam ejus successoribus, animus erga suum prædecessorem Honorium, qui fuit Pyrrho erga Sergium, quomodo etiam Georgius Patriarcha Constantinopolitanus, hæresi Monotheliticæ jam inimicus, se animatum esse erga suos antecessores Sergium, Pyrrhum, Paulum ac Petrum, palàm professus est in sexta Synodo, modestè rogans, ut nominatim non anathematizarentur in exclamationibus: Synodo tamen aliter judicanti, & nominatim anathematizandos esse respondenti, idem Georgius suum judicium placidè submisit: in fine decimæ sextæ actionis sextæ Synodi.

7. Neque ex silentio Theodori & Martini & Agathonis.

8. Non mirum igitur, si Joannes quartus & Theodorus, & Martinus I. & Agatho, Pontifices Romani, quamvis errorem ipsum Monotheliticum anathematizaverint, non illibenter tamen celari passi sint infamiam antecessoris sui Honorii, ejusque nomen inter hæreticos damnandos, non expresserint, antequam VI. Synodus eum nominatim cum reliquis Monothelitis anathematizandum decerneret: Quod decretum, cum ipsius Agathonis prævio consensu, factum esse ait Adrianus secundus, Papa Romanus, in alloquutione tertiâ ad suam Synodum Romanam; ut legere est in septima actione Synodi octavæ. Videbat quippe Agatho, certior per literas legatorum suorum factus, non posse Honorium seriò defendi, vel excusari, accuratâ ejus rei discussione semel instituta coram tam venerando consessu, & contra præsentes Monothelitas ridiculam secretarii illius glossam neutiquam admissuros. idque ipsum sensisse Joannem Papam quartum, argumento est, quod glossema illud non suo nomine vulgaverit, neque de eo quicquam ipse scripserit (alioqui certè non allegasset Maximus auctoritatem secretarii) sed à secretario illo, sophistici istius coloris inventore, scribi jusserit, vel permiserit, ut valeret quantum

valere

valere posset. Neque aliam fuisse Martini mentem, inde colligere est, quia cum in Pauli Constantinopolitani literis, ad Theodorum Papam Romanum scriptis, & in synodo Martini Papæ, secretario quarto, relectis, allegetur à Paulo consensus Sergii & Honorii de una voluntate; Martinus & cum eo præsentes Episcopi Honorium, quasi nunquam nominatum, silentio prætereunt, non omissuri ejus defensionem, si qua illis adversus resistentes idonea suppeteret.

Refellitur Gretserus invereunde effictum.

9. Neq; hilum sua impudentiâ proficit Gretserus; ajens, ideo eos siluisse, quia nemo erat qui nesciret innocentiam Honorii; & quam iniquè Sergio annumeraretur: & satis pro ejus à culpa liberatione præstitisse, quod in suis contra Monothelitas dissertationibus & decretis omiserint Honorium. Nam, cur inter Monothelitarum nomina omiserint nomen Honorii, causa jam declarata est. Cur autem, objecto ab adversariis ejus nomine, cõticuerint, nulla ratio reddi potest, nisi quod apud se constituerant solos orientales hæreticos suâ sententiâ nominatim ferire: (sicut patet ex occasione habiti illius Cõcilii, quam declaravit Martinus Papa secretario primo, & ex toto ejusdem Concilii progressu.) Honorii verò neque purgationem instituere visum est, quam videbant forenimis difficilem, atque adeò impossibilem; neque lapsum, ac dedecus disertè propalare. Quamvis cum cõmuni illa sententiâ damnaverint, quam pronunciaverunt de omnibus illis, qui similia cum Cyro & Sergio aliisq; hæreticis Monothelitis, usque ad finem obstinatè sapuerunt, aut sapiunt, vel sapere sperantur: ut cernere est in synodica determinatione Concilii Martini Papæ, quam exhibuimus, c. 2. hujus libri. Certè tam opportuna purgandi Honorium occasione non utentes hoc ipso haud obscurè de ejus crimine confitentur. Vide quæ diximus suprà, cap. 17. hujus libri, in responsione ad argumentum Papistarum ab auctoritate petitum, contra acta VI. Synodi, in negotio Honorii, §. 12. Non sciebant neq; existimabant illi Patres, Honorium iniquè cõnumerari Sergio, quem sciebant de se ipso palàm per literas testatum esse, quod doctrinam Sergii approbaret.

Silentium Theodori de Cyro etiam & Sergio.

10. Quod autem Theodorus Papa non legatur nominâsse in sua Synodo Honorium inter Monothelitas, nihil inde elici potest pro Honorii innocentia; nam neque Cyrum, neque Sergium inter hæreticos nominâsse, aut nominatim condemnâsse legitur Theodorus: sed tantum damnatos ab eo esse nominatim Pyrrhum & Paulum, præsules Cp ei contemporaneos, legimus in verbis Martini Papæ, secr. 1. Concilii Romani, sub Martino contra Monothelitas habiti. Et in vita Theodori Papæ, ab Anastasio scriptâ.

Secretarii illius gemina error.

11. Falsò ait Honorii secretarius, scripsisse Sergium quod quidam duas volũtates in Christo contrarias dicerent: & ad quæstionem Sergii responsionem esse idoneam, si dicatur Christum non habere duas contrarias volũtates humanas, unam carnis, & aliam spiritûs, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantum humanam voluntatem; & de divinitate interim sileatur. Nam neq; id scripsit Sergius; neque si scripsisset, cõveniens esset ista responsio. Scripsit Sergius, se duas Christi operationes dici prohibuisse, eo quod loquutionis istius, à nullo probabilium Patrum (ut ipse ajebat) usurpatæ, novitate multi offenderentur: Insuper & consequens ei sit prædicare duas voluntates, contrarietates circa invicem habentes, tanquam Deo quidem Verbo salutarẽ volente adimpleri passionem, humanitate verò ejus obsistẽte ejus voluntati, & resistente, & perinde duo contraria volentes introducantur, quod impium est. Impossibile quippe esse in uno eodemq; subjacenti [ὑποκειμένῳ,] duas simul & erga hoc ipsum contrarias subsistere voluntates. Salutarem verò S. Patrum doctrinam instruere, quod nunquam intellectualiter animata Domini caro separatim, & ex appetitu proprio cõtrario nutui uniti sibi secundùm subsistentiam Dei Verbi naturalem motum suum efficit, sed quãdo, & qualem, & quantam ipse Deus Verbum volebat, & (ut planius dicitur) quemadmodum corpus nostrũ regitur, & ornatur, & disponitur ab intellectuali & rationali animâ nostra; ita & in Domino nostro totam humanam ejus consperssionem [σύγκρασιν] ab ipsius Verbi Deitate semper & in omnibus actam [κεχωρῆσθαι,] Dei mobilem [θεοκίνητον] fuisse. Et carnis quidem fuisse passionem; Dei autem, seu Deitatis esse operationem. Hæc sunt, quæ de una vel duabus Christi voluntatibus scripsit ad Honorium Sergius, quæ, ipsius Sergii verbis utẽtes, fideliter cõmemoravimus.

Refellitur prior error illius Secretarii.

12. Non ait Sergius, quosdam duas voluntates in Christo contrarias dicere, ut fingit ille Honorii amanuẽsis; sed ait se ideo prohibuisse dici duas operationes, quia ejus judicio inde sequetur duas in Christo esse contrarias voluntates, divinam scilicet & humanã, Deitatis & carnis: tanquam Deo volente adimpleri salutarem passionem, carne autem seu humanitate Dei Verbi eandem passionẽ recusante; hoc autem esse impossibile: unde infert Sergius, non esse dicendas duas Christi operationes, divinã & humanam.

Refellitur alter error secretarii Honorii.

13. Et quamvis scripsisset Sergius, asseri ab aliquibus hanc voluntatum contrarietatem; non tamen stare posset glossa illius secretarii; nam ad quæstionem de duabus voluntatibus divinâ & humanâ, non rectè responderetur per negationem duarum humanarum voluntatum.

Objectio.

14. At dices; *Sublatâ voluntate carnis corrupta, cessat contrarietas inter reliquam humanam voluntatem & voluntatem divinam.* Respondeo. Sergius concedit, sublatâ corruptione tolli contrarietatem: sed ulterius progreditur, & ex cõtrarietatis impossibilitate evertit numerum seu dualitatem voluntatum. Nam divinam voluntatem, & cum ea simul humanam voluntatem, in uno Christo consistere sine contrarietate non posse, contendebant Monothelitæ. *Impossibile est* (inquit Pyrrhus contra Maximum disputans) *in una persona duas simul esse non contrarias voluntates.* Et ex hoc Monothelitarum falso principio sic argumentatus est Sergius, in sua ad Honorium epistola; Si duas naturales voluntates, divinam unam, & alteram humanam, habebat Christus in agone, quarum una, nempe divina, volebat impleri passionem; altera autem, videlicet humana, eandem refugiebat, sequetur inevitabiliter, eum habuisse duas voluntates contrarias: at non habebat contrarias: ergo non habebat duas. Majorem ponit ut indubitatam, & probationis haud egentem. Minorem verò probat duabus rationibus: quarum prior est generalis; *impossibile est, in uno eodemque subjecto duas simul & erga hoc ipsum contrarias existere voluntates.* Altera ratio

Responsio.

Vide cap. 29. §. 6.

Erronea argumentatio Sergii.

eſt ſpecialis ; *Nunquam intellectualiter animata Domini caro ſeparatim, & ex appetitu propria*, &c.

15. Honorius, in ſua reſponſione, hæc omnia à Sergio ſcripta approbat, & adjicit tertiam minoris illius propoſitionis confirmationẽ, vel ſecundę rationis à Sergio allatę proſyllogiſmum, cujus hæc vis eſt : Voluntas humana voluntati divinę contraria vitioſa eſt. Item: Si intellectualiter animata Domini caro ſeparatim, & ex appetitu proprio cõtrario nutui uniti ſibi Dei Verbi naturalem motũ ſuum effeciſſet ; ſequeretur aſſumtam eſſe à Servatore vitiatã naturam, quæ repugnaret legi mentis ejus : at in Chriſto nihil fuit vitioſum, nec eſt aſſumta vitiata natura, quę repugnaret legi mentis ejus : ergo non fuit in eo voluntas humana, divinæ contraria : nec intellectualiter animata ejus caro ſeparatim, &c. A primo igitur ad ultimum : non habuit Chriſtus carnem vitioſam, ergo non habuit duas cõtrarias voluntates ; ergo non duas ; ergo unam : ergo neque duas operationes habere dicendus eſt. Et hæc omnia eodem ſenſu unanimiter cum Sergio ſe tenere profitetur Honorius : *Hæc* (inquit) *nobiſcum fraternitas veſtra prædicet, ſicut & nos ea vobiſcum unanimiter prædicamus.*

Honorii conſenſus cum Sergio.

16. Adhæc ; cum duas in Chriſto contrarias voluntates ideo negent Sergius & Honorius, & unam in eo voluntatem iidem unanimiter ideo fateantur, ut excludant duas operationes : manifeſtum eſt, ejusdem ordinis negari ab illis duas voluntates, cujus ſunt operationes quas negant : at duas operationes negant divinam & humanam : ergo duas voluntates negant divinam & humanam. Et per conſequens, unam affirmant Chriſti voluntatem, ſecundùm utramque naturam.

Alio argumento ex epiſtolis Sergii & Honorii jumto confutatur figmentum ſecretarii Honorii.

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

Brevis exercitatio de una voluntate, vel duabus voluntatibus.

Monothelitarum commentum, de voluntate hypoſtatica & gnomica, refellunt orthodoxi Patres, duobus ſeptem argumentis.

VNam, quam aſſerebant, in Chriſto voluntatem Monothelitæ non patiebantur dici *naturalem*, ne duas Chriſti naturas in unam confundere viderentur ; ſed vocabant *hypoſtaticam*, pro unitate perſonæ volentis : & hoc cõmento pulchrè deſtrui putabant Neſtorianiſmum. Quod ipſorum impium deliramentum his validiſſimis argumentis refellunt orthodoxi Patres. 1. Una eſt voluntas trium perſonarum Sanctiſſimę Trinitatis, ergo non ex unitate perſonæ, ſed ex unitate naturæ æſtimanda eſt unitas voluntatis. Neque perſonalis ; ſed naturalis dicenda eſt voluntas.

2. *Secundum argumentum orthodoxorum eſt* ; Una illa, quam Monothelitæ fatentur, Chriſti voluntas vel eſt eadem cum voluntate Patris & Spiritûs Sancti : vel eſt diverſa ſive alia ; ſi eadem, tunc divina eſt ; & ſic negabitur voluntas humana, adeóque veritas incarnationis : ſi non ſit eadem, ſed diverſa, ſequetur eum non eſſe verè Deum, nec eſſe Patri & Filio conſubſtantialem.

3. *Tertium argumentum orthodoxorum eſt* ; Pater vult vel quatenus Pater, vel quatenus Deus ; ſi quatenus Pater, alia erit ejus voluntas præter voluntatem Filii ; non enim Pater eſt Filius : ſi verò quatenus eſt Deus, Deus autem eſt Filius, Deus item Spiritus Sanctus, concedendum eſt igitur voluntatem eſſe naturæ, id eſt, naturalem.

5. *Quartum argumentum orthodoxorum eſt* ; Secundum orthodoxos Patres, quorum una eſt voluntas, una eſt ſubſtantia : ſic enim docuerunt, contra Arium, & Macedonium, aliosq ; veteres hæreticos : opinione verò Monothelitarum, una eſt voluntas Divinitatis Chriſti & humanitatis ejus : ergo unam eandemque conſtituunt harum ſubſtantiam, *ſolum*.

5. *Quintum argumentum orthodoxorum eſt* ; Monothelitæ, qui unam dicunt *θεανδρικὴν* voluntatem, aut divinam aut Angelicam aut humanam hanc dicere cõgentur : quodcunque horum dixerint, naturalem dicent, ſi quidem unumquodque eorum naturam ſignificat.

6. *Sextum argumentum orthodoxorum eſt* ; Exceptâ divina vitâ, tres ſunt vitæ ſpecies in rebus ; nempe vita plantę, vita ſentiens, vita intelligens : harum unaquæq ; ratione quadam propriâ ab aliis diſtinguitur : vitæ enim plantę proprius eſt motus alendi, augendi, & gignendi ; vitæ verò ſentientis motus appetitionis ; intelligentis autem motus liberæ voluntatis. Quemadmodum igitur ineſt vitæ plantæ ſecundùm naturam motus alendi, creſcendi, & generandi ; & vitæ ſentienti motus appetitionis : ita vitæ intelligenti ſecundùm naturam ineſt motus liberæ poteſtatis : unde ſequitur, omne intelligens naturâ habere ut poſſit velle : liberam enim poteſtatem (utor verbis Maximi) definivit Diadochus Epiſcopus Photices eſſe voluntatem.

7. *Septimum argumentum orthodoxorum eſt* ; Quod non docetur, & ineſt omnibus hominibus, illud eſt naturale : ut autem velimus, nullâ doctrinâ comparatum eſt, ineſt autem omnibus & ſingulis hominibus : ergo homo naturâ habet voluntatem.

8. His argumentis utuntur Maximus abbas, in diſputatione cum Pyrrho, & Patres in Synodo Martini, & Agatho in Suggeſtione, & Theophanes aliique Patres contra Macarium in VI. Synodo, actione octava.

9. Objectio Monothelitarum : *Volentis eſt voluntas, & operantis eſt operatio ; unus autem eſt Chriſtus, qui vult & operatur : ergo una ejus voluntas eſt, & una operatio.*

Objectio Monothelitarum.

Reſpondet Maximus Epiſcopus Aquilejenſis, in Synodo Martini Papæ, ſecretario 5. *Etſi volentis eſt voluntas, & operantis operatio ; non tamen abſolutè volentis, ſed naturaliter volentis ; nec abſolutè operantis, ſed naturaliter operantis : & hoc certum eſt, quia & ipſâ appellatione, ex natura operantis atque volentis utramque habere dignoſcitur voluntatem, atq ; operationem : ſic namque hominis voluntatem atq ; operationem humanam dicimus ; angelicam autem Angeli ; & divinam Dei.*

Reſponſio orthodoxorum.

10. Alia Monothelitarum objectio. *Timor eſt ex eis quæ reprehenduntur : nihil autem reprehenſibile ineſt naturâ : non igitur Chriſto inerat timor naturâ.*

2. Objectio.

Reſpondet huic Pyrrhi objectioni Maximus abbas, in diſputatione cum Pyrrho : *Te ex homonymia fallis : eſt enim timor ex natura, & præter naturam : Ex natura quidem timor eſt vis ipſius naturæ ad tuendum ſe per contractionem ; præter*

Reſp. Duplex timor.

Digitized by Google

præter naturam verò timor eſt contractio præter rationem. Timorem igitur præter naturam Dominus, utpote ex proditione cogitationum profectum, penitus non admiſit: timorem verò ex natura, utpote indicem facultatis inſitæ naturæ ad tuendum ſe, volens propter nos, tanquam bonus, admiſit. Non enim in Domino, ſicut in nobis, ea quæ naturæ inſunt, voluntati antecedunt; ſed ſicut cum verè eſuriebat & ſitiebat, non eſuriebat ſicut nos; voluntate enim eſuriebat & ſitiebat: ſic cum timuit verè, non ſicut nos, ſed ſupra nos timuit: & ut in univerſum dicam, omne in Chriſto naturale habebat conjunctum cum ratione ſua modum qui ſupra naturam eſt, ut & natura per rationem comprobaretur, & diſpenſatio (Verbi Dei) *per modum.*

3. Object. 11. Tertia objectio: Pyrrhus ait; *Quid igitur? nonne nutu Verbi cum ipſa copulati caro movebatur?*

Reſp. Reſpondet Maximus; *Dividis Chriſtum, cum ſic loqueris. Nutu enim ejus movebantur Moyſes & David, & qui fuerunt apti & idonei ad capiendam divinam operationem, depoſitis humanis & carnalibus proprietatibus. Nos verò, qui ſanctos Patres, ſicut in omnibus, ſic etiam in hoc ſequimur, dicimus; quod ipſe Deus univerſorum factus homo ſine mutatione, non ſolum idem, tanquam Deus, convenienter Divinitati ſuæ voluit, ſed tanquam idem homo, ut humanitati ſuæ conveniebat, item voluit.*

12. Hæc breviter hoc loco attigiſſe ſufficiat: Plura Monothelitarum ſophiſmata, eorumque refutationem inveniet Lector in illa diſputatione Maximi cum Pyrrho (quæ exſtat poſt vitam Theodori Papæ Romani, tom. 4. Conc. edit. Pariſ.) in actis Synodi Martini Papæ, & in actis ſextæ Synodi œcumenicæ. Nonnulla etiam ad hæreſeos hujus everſionem facientia mox adjiciemus in reſponſione ad tertiam rationem Papiſtarum, quâ pugnant contra æquitatem ſententiæ à Patribus adverſus Honorium latæ. Interea ad primum eorum argumentum, à teſtimonio S. Maximi, & autoritate Scribæ Honoriani petitum, cumulatè jam reſponſum eſt ſuperiore capite, & per anticipationem etiam occurſum eſt ſecundo argumento.

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM.

Refutatur ſecundum argumentum Papiſtarum, quod adferunt contra æquitatem damnationis Honorii.

1. Argumentum Papiſtarum à ſilentio Theodori, & Martini, & Agathonis in ſuis ſynodis. SEcundum argumentum in forma ſic erit; *Theodorus, & Martinus, & Agatho, Pontifices Romani ſynodos Romæ celebrârunt contra Monothelitas, ante ſextam Synodum; in quibus Monothelitas quoſdam nominatim damnaverunt: nullam autem fecerunt mentionem Honorii: ergo injuſtè fecerunt omnes ii, qui eum poſtea condemnârunt.*

Reſponſio. 2. Reſpondeo. 1. De ſingulis iſtis Pontificibus, eorumq; ſynodis, jam reſpondimus in ſolutione primi argumenti, c. 25. §. 7. & §. 8. & §. 9. & §. 10. ubi ſilentii eorum de Honorio ratio reddita eſt: & inde evidentior etiam facta eſt Honorii culpa; quam illi Patres à Monothelitis objectam ſilentio præteuntes quodammodo confitentur. 2. Si valeret iſta Papiſtarum argumentatio, à ſilétio anterioris ſynodi; ſequeretur Cyrum & Sergium eſſe injuſtè damnatos à Martino & Agathone, quia eorum prædeceſſor Theodorus, in ſua Synodo contra Monothelitas celebratâ, eos nominatim nō damnavit. Et quid dicemus de Origine, Euagrio, Didymo, Theodoro Mopſueſteno, & aliis, quos à prioribus ſynodis in hæreticorum catalogo non nominatos, poſteriores ſynodi condemnârunt? 3. Agatho conſenſum præbuit, ut damnaretur Honorius, teſte Adriano Papa ſecundo, ejuſque damnationi legati Agathonis ſubſcripſerunt. 4. Juſtam eſſe eam contra Honorium latam ſententiam, agnoverunt omnes Romani Pontifices, ad quos ejus notitia pervenit, continuo multorum ſeculorum decurſu poſt ejus promulgationem.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVUM.

Ad tertium argumentum, quo Patrum accuſatores Papiſtæ utuntur contra æquitatem ſententiæ adverſus Honorium à Patribus latæ, reſponſio, complectens undecim propoſitiones.

TErtium argumentum petunt ex ipſis verbis epiſtolarum illarum Honorii, quæ à Patribus cum auctore damnatæ ſunt. Et ajunt iſti Papiſtæ (præcipiti quidem ſtultitiâ,) *nullum errorem in illis epiſtolis contineri.* idemque aſſerunt de epiſtola Sergii ad Honorium; quia eam ſuâ etiam conſenſione Honorius comprobavit. Et audax hoc ſuum inceptum perficere nituntur iſti *παρεπιταγήσεως*, diluendo ea quæ adverſus eas epiſtolas objiciuntur.

2. Patres ſextę Synodi pronunciant iſtas epiſtolas omnino alienas exſtitere ab Apoſtolicis dogmatibus, & definitionibus ſanctorū Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum: ſequi verò falſas doctrinas hęreticorum, & in unā eandemque impietatem concurrere, actione 13.

3. Obſtrepunt iſti cavillatores, & ajunt, in iſtis epiſtolis, duas Chriſti voluntates, duaſque operationes quoad rem agnoſci, & ſolum prohiberi nomina unius vel duarum, quę tunc erant inaudita; eamq; prohibitionem prudentiſſimo conſilio factam eſſe; Nam ſine iſtis vocib⁹ poſſe ſalvam eſſe fidē; nec dum illo tempore aliquid de eis Eccleſiam definiviſſe; prudenter igitur feciſſe Honorium cum Sergio, qui ſcandali & contentionis materiam de medio tollere voluerint. Neq; reſcriptionem Honorii ad Sergium, ejuſve cum Sergio in eo negotio conſenſum ei vitio verti poſſe: Sergium enim, etſi poſtea fuerit detectus hęreticus, & condemnat⁹, eo tamen tempore quo hanc epiſtolam ad Honorium ſcripſit, non tantum orthodoxum creditum fuiſſe ab Orientalibus & Occidentalibus, ſed etiam magnę exiſtimationis Epiſcopum habitum eſſe, idque conſtare ex epiſtola Sophronii ad Sergium: neque adhuc Sergium quicquam hęreticum vel

Sophiſmatum apologia pro epiſtolis Honorii & Sergii damnatis.

dixiſſe vel ſcripſiſſe: imò ei de una & de duabus operationib⁹ ſilentium indicenti conſenſiſſe Sophronium, ut teſtatur ipſe Sergius in Epiſtola ad Honorium: iniquũ igitur eſſe id crimini vertere Honorio, quod ſine crimine fecerit Sophronius. quod autem de una voluntate ſcripſit Honorius, illud de humana tantum voluntate intelligendum eſſe, docuiſſe jampridem ſecretarium Honorii, teſte S. Maximo in diſputatione cum Pyrrho. Honorium etiam in tota illa epiſtola contendere, non eſſe dicendã in Chriſto Deo & homine unã, nec duas voluntates, eo ipſo quod contendat non dicendam eſſe unam operationẽ, nec duas operationes: non igitur tam ſubitò ſui oblitum eſſe ut unam voluntatem Chriſti Dei & hominis tam apertè fateretur. Adhæc, ſi Hieronymus abſque hęreſi exiſtimavit non eſſe dicendas tres hypoſtaſes, ut patet ex ejus epiſtola de ea quęſtione ad Damaſum ſcriptã; potuiſſe etiam ſine hæreſi Honorium prohibere dictionem unius vel duarum operationum, initio naſcentis hęreſeos Monotheliticæ; quamvis poſtea longè latéque diffusã ea hęreſi, loquutionem de duabus voluntatibus, & duabus operationibus meritò Eccleſia rejici non paſſa ſit. Denique fac Honorium in eodem fuiſſe errore cum Sergio aliiſq; Monothelitis; priuſquam tamen damnaretur, erat (inquit) inquirendum, an errorem unquam revocaverit, vel potius in eodem uſque ad obitum perſeveraverit.

Hæc ſumma eſt eorum quæ Papiſtæ ex ipſis illis Sergii & Honorii literis adferunt, pro eorum defenſione: Locis ſupra indicatis in titulo capitis undecimi, & capite 24. ℣. 1.

Undecim propoſitiones contra ophiſtarum apologiam.

4. *Reſpondeo*, 1. Epiſtolæ iſtæ Sergii & Honorii multa continent quoad rem erronea, & Catholicę veritati adverſantia. 2. Non ſolùm voces prohibuit Honorius duarum voluntatũ, & duarum operationum, ſed etiam earum orthodoxum ſenſum. 3. Non erant novæ & antea inauditę eę voces, ſed jam olim antiquitati Catholicæ probatæ, idq; expreſsè, ac definitè. 4. Non poteſt, negatis iſtis vocib,, ſalva manere debita confeſſio orthodoxæ fidei. 5. Sergius poſtea detectus eſt ſcripſiſſe quædam hæretica, in ea ipſa epiſtola, quam ſuo conſenſu comprobavit Honorius. 6. Honorius ſuâ ſcriptione eam Sergii hæreſin fovit ac roboravit. 7. Non liberat Honorium circumſtantia temporis. 8. Non poteſt prævaricationis Honorianæ ulla inveniri idonea excuſatio in diſſimillimo exemplo Sophronii. 9. Neq; defendi poteſt exemplo Hieronymi. 10. Mirum non eſt, ſi Honorius ſui oblitus, quædam de hac quæſtione ſcribat ſeſe mutuo deſtruentia. Hoc enim Sergio etiam aliiſque Monothelitis & ipſi Honorio contigiſſe, obſervavit Catholica antiquitas. 11. Deniq; Honorius non invenitur revocaſſe errorem, ſed potius in eo uſque ad obitum perſeverâſſe.

Has undecim propoſitiones ubi perſpicuè confirmatas dederimus, manifeſta omnibus erit adverſariorum noſtrorum amentia.

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

Confirmatur prima noſtra propoſitio.

1. Iſta propoſitio confirmatur undecim inſtantiis.

PRima propoſitio fuit, *Epiſtolæ iſtæ Sergii & Honorii multa continent quoad rem erronea, & Catholicæ veritati adverſantia.*

2. Proferemus aliquot inſtantias, ex quibus pateſcet conſenſus harum epiſtolarum cum doctrina hæreticorum damnata, earundemque impia contra veritatem conſpiratio.

1. Inſtantia. 3. *Prima inſtantia:* Docet Sergius in hac ſua ad Honorium epiſtolâ, ex confeſſione duarum operationum ſequi duas voluntates, & per confeſſionem duarum voluntatum introduci duos volentes. quod approbans Honorius, confitetur unam voluntatẽ. Similiter Pyrrhus, in diſputatione cum Maximo, communem omnium Monothelitarum de hac quęſtione expromens ſententiam; *Non poteſt* (inquit) *fieri, quin voluntates ſecum inferant ipſos volentes.* Sic Theodorus Pharanitanus ex unitate perſonæ operantis infert unam operationem. ut legere eſt in ejus verbis, quæ recitantur in actione 13. ſextæ Synodi.

Sup. cap. 26. 4. At orthodoxi Patres contrarium docuerunt; ut oſtenſum eſt in ſuperiori diatriba, de una voluntate. S. Maximus ad iſtam Pyrrhi aſſertionem reſpondens, ait; *Hoc quidem abſurdum, Si enim concedatur inferri cum voluntatibus volentes, omnino conſeltaneâ reciprocratione, cum volentibus inferentur voluntates: reperieturque etiam, vobis auctoribus, in ſupereſſentiali, pluſquam bonâ & beatâ Deitate, una quidem hypoſtaſis, ſicut ſenſit Sabellius, quia una eſt in ea voluntas; tres verò voluntates, quia ſicut tres perſona, ac proinde tres natura, ex opinione Arii: ſiquidem ſecundum definitiones & regulas Patrum, differentia voluntatum differentiam etiam naturarum ſecum infert.* Hæc Maximus. Eadem argumentatio idonea erit de operationibus. Et docent unanimiter omnes orthodoxi Patres, duas voluntates duaſq; operationes unius Chriſti volentis & operantis, divinè quidem ſecundùm naturam ſuam divinam, humanè verò ſecundùm humanam.

2. Inſtantia. 5. *Secunda inſtantia:* Honorius, in priore ſua ad Sergium epiſtolâ, ait; ſe unam fateri voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti; quia à Divinitate aſſumta eſt noſtra natura, non culpa. Eodẽ argumento, pro una Chriſti voluntate, Sergium & Honorium ſequens, utitur Macarius hæreticus, in ſexta Synodo, actione octava. quem confutat Theophanes, ibidem, diſtinguendo inter voluntatem humanam naturalem, quam Deus Adamum creans ei indidit; & voluntatem carnalem & peccabiles cogitationes, quæ ex ſeminatione diabolica illatæ ſint humanæ naturæ. Illam voluntatem humanam, cum alia divina, adeóq; duas naturales voluntates habuit Chriſtus; vitium verò ex ſuperſatione diabolicâ introductum non habuit. Ineptè igitur & impiè argumentati ſunt Sergius & Honorius & Macarius; ex impeccabilitate humanæ Chriſti naturæ perperam inferentes unam ejus voluntatem, nempe divinam, excluſâ alterâ, videlicet humana inculpatâ. Hanc verò fuiſſe unanimem Sergii Honoriique impiam ſententiam, ſuperius demonſtravimus, in reſponſione ad primum argumentum, cap. 25. §. 11.

3. Inſtantia. 6. *Tertia inſtantia:* Sergius duas unius Chriſti voluntates, divinam & humanã, negat; & oppugnat hoc argumẽto; quia impoſſibile eſt, in uno eodemq; ſubjecto duas ſimul & erga hoc ipſum contrarias ſubſiſtere volũtates. ac ſi non poſſent eſſe duæ, niſi etiã ſint contrariæ. Et hanc ejus argumen-

Vide cap. 25. § 14.

gumentationem approbat confirmatque Honorius: quos sequutus Pyrrhus, vim argumenti complectitur his verbis; *Impossibile est in una persona duas simul existere non contrarias voluntates.* Hæc Pyrrhus, in disputatione cum Maximo: quod ibidem, ut impium & in Deum (immaculatæ humanæ Christi naturę opificem) contumeliosum solidè refellit Maximus. Nam pugnæ hujus non potest esse auctor Deus, qui nihil ubi contrarium creavit. Peccatum autem non habuit Christus: nullam igitur pugnam in voluntatibus naturalibus habuit. Eundem refutat errorem Maximus Episcopus Aquilejensis in Synodo Martini Papæ, secretario quinto: & Deusdedit Episcopus Sardiniæ, in eadem Synodo, eodemque secretario. Eandem amentiam retundit Agatho in sua ad Constantinum Imperatorem suggestione; *Cùm duas* (inquit) *naturas, duasq; naturales voluntates, & duas naturales operationes confitemur in uno Domino nostro Jesu Christo, non contrarias eas nec adversas ad alterutrum dicimus, sicut a via veritatis errantes, Apostolicam traditionem accusant; absit hæc impietas à fidelium cordibus! nec tanquam separatas in duabus personis vel subsistentiis, sed duas dicimus unum eundemque Dominum nostrum Jesum Christum, sicut naturas, ita & naturales in se voluntates & operationes habere, Divinam scilicet & humanam: Divinam quidem voluntatem & operationem habere ex æterno cum coessentiali Patre communem; humanam verò temporaliter ex nobis cum nostra natura susceptam. Hæc est Apostolica atq; Evangelica traditio.* Hæc Agatho. Eodem Sergii & Honorii & Pyrrhi argumento usus postea est Macarius in Confessione propriæ suæ fidei, quæ recitatur in octava actione VI. Synodi. Et ob hanc aliasque impietates, justo ejusdem Synodi judicio, condemnatus est cum suis antecessoribus Sergio, Honorio, Cyro, Pyrrho, &c.

4. Instantia.

7. *Quarta instantia*: Ex prima instantia superius allatâ, manifestum est Sergium & Honoriũ in eo errore consensisse, ut existimarent voluntates non secundùm pluralitatem naturarum in una persona, sed tantùm secundùm personarum pluralitatem plures consendas esse. Adeò ut secundùm eos non sint in Christo voluntates naturales, sed una voluntas subsistentialis, οὐ θελημα ὑποστατικὸν, ut loquitur eorum sectator Macarius, in sexta Synodo; actione octava.

8. Contra voluntatem personalem, diximus in prima instantia, & suprà etiam cap. 26. nunc alteram partem notamus, qua negant voluntatem esse naturalem, aut naturæ esse velle: quod tamen constanter contra eos affirmârunt ac defenderũt orthodoxi Patres; Maximus, in disputatione cum Pyrrho; & Sophronius in Synodicis ad Sergium; & Stephanus Episc. Dorensis Sophronii legatus, in suo libello ad Synodum Martini Papę Romani, qui recitatur in secundo secretario illius Synodi; & Episcopi Africani, in sua epistola ad Paulum Patriarcham Cp. & Victor Episcopus Carthaginensis, in sua epistola ad Theodorum Papam; quę duæ epistolæ recitantur in eodem II. secretario Synodi Martini Papæ; Et Maximus Episcopus Aquilejensis, in eadem Synodo secretario quarto: & omnes ejusdem Synodi Patres unanimiter in definitione, secretario V. & Agatho, ejusq; Synodus, in suggestionibus ad Constant. Imperatorem; quæ exstant in actis VI. Synodi, actione 4. & universa VI. Synodus in definitione Synodica.

9. *Quinta instantia*: Verba illa Domini in agone; *Pater, si potest fieri, transeat à me calix iste: attamen non quod ego volo, sed quod tu*; & similia dicta, perperam & contra rectam fidem interpretantur Sergius & Honorius, eosque sequuti alii Monothelitę. Oppositam verò orthodoxam interpretationem tuentur Catholici Patres. *5. Instantia.* *Matth. 26, 39.*

10. Hæretici sic interpretantur: Sergius in epistola ad Honorium: *Duarum operationum dictioni consequens est prædicare duas voluntates, contrarietates circa invicem habentes, tanquam Deo quidem Verbo salutarem volente adimplere passionem, humanitate verò ejus obsistente ejus voluntati, & resistente, & perinde duo contraria volentes introducantur, quod impium est.* Hæc Sergius. Cui accinens Honorius; *Et si quidem* (inquit) *scriptum est*, Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris; *Et*, Non quod ego volo, sed quod tu vis Pater: *& alia hujusmodi, non sunt hæc diversæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumtæ. Ista enim propter nos dicta sunt, quibus dedit exemplum ut sequamur vestigia ejus, pius Magister discipulos imbuens, ut non suam unusquisque nostrùm, sed potius Domini in omnibus præferat voluntatem.* Hæc Honorius. Hos sequens Paulus Patriarcha Constantinopolitanus, in sua dogmatica epist. ad Theodorum Papam Romanum, quæ recitatur in actis Synodi Martini, secretario quarto; *Unde* (inquit) *& unam voluntatem Domini nostri Jesu Christi intelligimus, ne contrarietatem aut differentiam voluntatum uni eidemque personæ Domini nostri Jesu Christi applicemus, aut ipsum se expugnantem dogmatizemus, aut duos volentes introducamus. Non enim ad conglomerationem omnino aut confusionem duarum naturarum, quæ in eodem videntur unius voluntatis, hanc producentes vocem, aut ad interemtionem alterius tantum aliam esse prædicantes: sed per hujusmodi significantes vocem, quoniam caro ejus rationabiliter & intellectualiter animata, ex ipsa summa unitate ineffabiliter omnibus divinis ditata, unientis eam sibi secundùm substantiam divini Verbi, divinam habebat indiscretam voluntatem, * quæ ab ipso semper ducebatur ac movebatur, utpote in nullo tempore eadem divisè, & ex proprio impetu contrariè nutui uniti secundùm substantiam Dei Verbi, naturalem ejus faciens motionem, sed quando, & qualem, & quantam ipse Deus Verbum volebat: ne (quod absit) in blasphemia dijudicemur, quod utique cavendum, & terribile ducendum: ea hujusmodi pravitati, ut per necessitatem naturæ violentiam sustinentem introducamus ejus humanitatem, & communicantem Petro digna ejus increpationi, si utique per similem recusationem ex verborum significatione passioni ejus communicat. Sic & Evangelicam intelligamus lectionem, ubi dicit;* Non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me. *Sed in recusatione passionis, non diversam in unum eundemque Christum, & resultantem introducentes voluntatem, magis autem recusativè & non positivè hujusmodi suscipiamus vocem. Non enim quasi exhibens hoc verbum dictum est, sed ac si non est: sicut neque peccatum meum, neque iniquitas mea, ut peritissimus in dogmatibus Theologus Gregorius. Sed & omnes Doctores, qui passionis verba memoraverunt, ex affectione & relatione nostræ massæ hanc susceperunt; sicut & magnus Ecclesiæ Lucifer Athanasius edocuit nos, nostram ostendens pronam in hanc vitam naturam, sine passione* *Interpretatio Monothelitarum. Sergii, Honorii.* *Joan. 6. 38.* *Marc. 14. 36* *Pauli.* ** P. à quo ipse.* *Psal. 58. (sive 59.) vers. 4.*

Digitized by Google

ſione noleutem à præſenti vita diſrumpi, & non ut animatam intellectualiter carnem Verbi inpromtam exſiſtentem ad totius mundi ſalutiferam paſſionem, aut diſcordantem Patri & inhabitanti Verbo. Hæc Paulus. Similiter Pyrrhus, in diſputatione cum Maximo, loquens ex mente Monothelitarum, ait, *Chriſtum illis vocibus,* [Non quod ego volo, ſed quod tu] *expreßiſſe voluntatem noſtram humanam, non illam quæ ipſi naturâ inerat, ſed quam ſuſcepit per attributionem.*

Pyrrh.

Summa interpretationis quam attulerunt Sergius & Honorius, & Paulus & Pyrrhus.

11. Summa interpretationis hæreticorum hæc eſt: *Chriſtum illa verba, in agone, non magis oſtendere humanam aliquam ſuam voluntatem ſibi naturaliter inexiſtentem; quàm illis verbis, neque peccatum meum, neq; iniquitas mea, agnoſcitur peccatum aut iniquitas: neque habuiſſe Chriſtum humanam ullam naturalem voluntatem, magis quàm habuit peccatum; ſed utroque pariter caruiſſe. Loquutum autem eſſe illa verba ex affectione & relatione corrupta maſſæ noſtræ, quaſi noſtram perſonam gerentem; non quod revera talis eſſet, ſed ac ſi talis eſſet loquutum: ut nos qui revera tales ſumus, id eſt humanam voluntatem à divina diverſam habemus, ſuo inſtrueret hypothetico exemplo, ut non ſuam unusquisque noſtrum, ſed potius Domini in omnibus præferat voluntatem.* Hæc eſt falſa interpretatio, quam attulere Sergius & Honorius, aliique Monothelitæ, apertè aſſerentes unam Domini noſtri Jeſu Chriſti voluntatem, quam modò divinam, modò hypoſtaticam vocant, excluſa humanâ naturali voluntate, quam Chriſto ineſſe negant.

Antitheſis orthodoxorum.

12. At longè aliter, & ſaniùs, verba illa Domini interpretantur orthodoxi Patres, agnoſcentes declarari illis verbis, duas naturales ipſius Chriſti voluntates, quę uni eidemq; Chriſto inerant naturaliter ſecundùm duas ejus naturas, ſed abſque maculâ aut contrarietate.

Interpretatio Maximi Abbatis.

13. *Maximus Abbas*, in diſputatione cum Pyrrho; Tempore (*inquit*) paſſionis Chriſtus voluntariè ſe metu mortis contraxit. *Item;* Timorem ex natura, utpote indicem facultatis inſitæ naturæ ad tuendum ſe, volens propter nos, tanquam bonus, admiſit. Non enim in Domino, ſicut in nobis, ea quę naturę inſunt voluntati antecedunt, ſed ſicut cum verè eſuriebat & ſitiebat, non eſuriebat ſicut nos; voluntate enim eſuriebat & ſitiebat: ſed cum timuit verè, non ſicut nos, ſed ſupra nos timuit. *Item;* Quia idem erat totus Deus cum humanitate, & idem totus homo cum Divinitate; ipſe, ut homo, in ſe & per ſe, humanam [quę natura ipſi inerat,] volũtatem ſubjecit Deo & Patri: formam nobis opportunam & exemplar ad imitationẽ ſeipſum exhibens; ut nos in eum, tanquam in Ducem & Principem ſalutis noſtræ, intuentes, eam (*voluntatem*) quæ noſtra eſt, ſponte ad Deum accomodemus, ita ut nihil velimus, præterquam quod ipſe vult. Hæc Maximus.

Vide lib. 3. cap. 18 §. 6. & lib. 6. cap. §. 5. 7.

In ſe & per ſe.

Martini. 1. P. P. Rom.

14. *Martinus primus*, Papa Roman. in oratione ad ſuam Synodum, ſecretario primo: Ipſe (*inquit*) qui propter nos incarnatus eſt, Deus Verbũ, per divinam ejus & inconditam volũtatem & operationẽ, ſuę Divinitatis & Paternę naturę quæ ſunt propria, volens operabatur naturaliter, i.e. miracula. Unde & hoc teſtatur, dicens;

Joan. 5, 21. *Quomodo Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ita & Filius, quos vult, vivificat.* Et iterum per humanam, i.e. conditam ejusdem voluntatem & operationem, hic ipſe quę ſunt propria humanę naturæ, ſponte propter nos ſuſtinebat, id eſt, ſalutares paſſiones: quoniam volens humanè propter nos ipſe, qui ſuper naturam Deus eſt, eſuriem, ſitim, faſtidium, triſtitiam atque timorem ſuſcepit, & poſt hæc omnia mortis experimentum pro noſtra ſalute. Et hoc iterum teſtatur de eo Evangeliſta, dicens; *Et ingreſſus in domum, neminem voluit ſcire; & non potuit latere.* Et compendiosè, quicquid aſſumtæ ab eo noſtræ naturæ proprium exſtitit, abſque peccato tantummodo, cum altetius communione in unitione indiviſum procedebat. Sic etenim divina quidem corporaliter operabatur, eo quod per animatam intellectualiter ſanctam ejus carnem hæc omnia proferebat: humana autem operabatur divinè, quippe quoniam poteſtativè humanas paſſiones pro noſtra ſalute ſine culpa ſuſcipere dignabatur. Hæc Martinus.

Marc. 7. 24.

Poteſtativè.

Alius Maximus etiã orthodoxus.

15. *Maximus*, Epiſcopus Aquilejenſis, in Lateranenſi illa Synodo Martini Papæ, ſecretario quinto; Unus idemq; Chriſtus, quomodo Deus naturaliter & homo, divinè pariterq; humanè motum ſponte, divina & humana, absq; qualibet diſſonantia & diviſione naturaliter celebrabat. Sic etenim, ſecundùm ſanctorum Patrum doctrinam, idem atq; unus Dominus Deus noſter Jeſus Chriſtus pro omnibus quidem mori ex volũtate habuit, eo quod ita Divina ejus natura volebat: & iterum ex volũtate non habuit, propter paſſiones crucis, &, quantum carni congruebat, mortem, recuſans. Si igitur non pro contrarietate voluntatum, ſed propter virtutem myſticæ confeſſionis in uno eodemq; Chriſto velle & nolle venerabiles prædicant Patres, utpote eodem ſpecialiter tam aſſumtionis ſeu diſpenſationis incontaminatæ oſtendente rationem, & quidem aſſumtionis in hoc, quod vult ſuæ carnis naturam approbare, i. e. hominem ſeipſum naturaliter factum fuiſſe, & propterea naturalem carnis pavorem ſponte pro noſtra ſalute ſuſcipientem; quatenus ab eodem nos providentiſſimè liberaret, ſicuti & ab omni paſſione, videl. ut expertus per omnia ad ſimilitudinem noſtram ſine peccato: diſpenſationis autem in hoc, quod vult ſecũdùm Patris ejus [*æternum*] & inenarrabile propoſitum deificare noſtram naturam, pro eo quod paſſus eſt carne pro nobis. qualis ergo & quę jam ex utraq; ratione diſſenſio contra Salvatorem ab antiquis & modernis hęreticis cõmentata eſt, evacuare conantibus magnum ejus circa nos diſpenſationis myſterium? Et propterea non ſolum duas ejuſdem voluntates refutare contendunt, ſed & naturales eas eſſe recuſant, quia per diſſenſionem quidem numerum contradicunt, &c. Hæc Maximus, Epiſcopus Aquilejenſis.

Diſtinctio.

Velle & nolle.

Aſſumtio.

Diſpenſatio. Deificatio noſtræ naturæ.

Deus dedit orthodoxus.

16. *Deus dedit*, Epiſcopus Sardiniæ, in eadem Synodo, eodemq; ſecretario; Ecce igitur (inquit) apertiſſimè denominatus Doctor [Cyrill. Alex.] hæreticam peſtilentiam deſtruxit, hoc eſt temerariam diſſenſionem voluntatũ, quam contra Salvatorem noſtrum colligere imperiti contendunt, profanas intentiones easdẽ appellans, & pravitatem malorum intellectuum. Ergo ſecundatiſſimus ait Cyrillus; Evacuant illi exinanitionem unigeniti Dei, & miſericordem ejus propter nos renuunt diſpenſationem, qui minimè eidẽ Salvatori quomodo homini propter nos facto tribuũt voces, per quas dicit; Pater, ſi poteſt fieri, tranſeat à me calix iſte, in approbatione perfectæ ejus propter nos incarnationis, utpote de noſtris nihil penitùs eodem recuſante,

Diſt Pere-pet. diſſenſio

cuſante, omnia autem ſecundùm veritatem naturaliter comprobante. —— Loquitur ut homo; loquitur autem & ut Deus: in utriſque autem habens poteſtatem: non enim ſecundùm hæreticos, diſſenſionem. —— Quando loquitur aliquid ut homo, non ſcandalizemur, conſiderantes quia propter nos factus eſt homo, & congrua humanitati loquitur, quam propter nos ſuſcepit cum omnibus eidem appertinentibus naturaliter. Proprium eſt autem humanitatis plangere, conturbari, anxiari, & recuſare mortem, atque ſimilia his pati. —— Sed arbitrantur iſti [novi hæretici] ſapientiores ſe oſtendere ſanctorum Patrum, & dicunt ex proprio errore nihil Verbum incarnatum ſecundùm nos loquutum aut operatum eſſe: Sed & ſi quid loquutum eſt, ajunt, nos tantum ſimpliciter deſignat, non autem ſemetipſum eſſentialiter factum hominem demonſtrat, cum permanet perenniter & naturaliter Deus. Hæc Deus dedit.

Agatho orthodoxus.

17. Agatho, Papa Romanus, in ſua ſuggeſtione ad Conſtantinum Imperatorem, profert expoſitiones verborum illorum Chriſti, quas tradiderunt ſancti Patres Anaſtaſius, & Ambroſius, & Auguſtinus; *Anaſtaſius ait;* Et quando dicit, *Pater, ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte; & tamen non mea, ſed tua voluntas fiat*: & iterum; *Spiritus promtus; caro infirma*: duas voluntates hic oſtendit, & unam quidem humanam, quæ eſt carnis; aliam autem Divinam. Quoniam humana propter infirmitatem carnis refugiebat paſſionem, Divina autem ejus promta. Qua explanatione (*exclamat Agatho*) quid verius poterit intimari? *Auguſtinus* (lib. 3. contra Maximum, cap. 20.) ait: Ubi autem dixit Filius Patri, *verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis*: quid te adjuvat, quod tua verba ſubjungis, & dicis, Oſtendit verè ſuam voluntatem ſubjectam ſuo Genitori: quaſi nos negemus, hominis voluntatem voluntati Dei eſſe debere ſubjectam? —— Quanquam & in hoc quod ait, Non quod ego volo, aliud ſe oſtendit voluiſſe quam Pater, quod niſi humano corde non poſſet. —— Nunquid enim poſſet immutabilis illa natura quicquam aliud velle quam Pater? Hæc ſi diſtingueretis, Ariani hæretici non eſſetis. Hæc Auguſtinus. *Ambroſius* ait: Suam, ad hominem retulit; Patris, ad Divinitatem. Voluntas enim hominis temporalis: voluntas Divinitatis æterna. Et ſubjicit Agatho; Hæc ſpiritualis Pater [*Ambroſ.*] commemorans, adſtruit qualem voluntatem ab æterno cum Patre & Spiritu Sancto Filius communem naturaliter habet, qualemve temporaliter per aſſumtam humanitatem idem ipſe in ſua perſona ſuſcepit. —— Itaque ſi ab eo humana voluntas, ſicut & natura, ſuſcepta eſt, & ſalvata eſt: & quod à ſuſceptore ſalvatum eſt, non ei poterit eſſe contrarium. Nihil enim ſibi contrarium Creator omniũ condidit, vel per myſterium incarnationis aſſumſit. —— Nam quis in tantum à luce veritatis abſceſſit, ut ſecundùm Divinitatis ſuę voluntaté præſumat dicere, Dom. Jeſum Chriſtũ Patri obediſſe, cui eſt æqualis in omnibus & hoc vult in omnibus & ipſe quod Pater? autquis non intelligat obedientiam humanę magis cõpetere voluntati, in qua nullum habuit omnino peccatum? nec diceretur *obediens uſq; ad mortem*, niſi humanam in ſe ſuſciperet voluntatem, ſicut animam rationalem, carnemq; cum omnibus ſuis proprietatibus humanatus aſſumpſit. Hæc Agatho. Qui eandem orthodoxam expoſitionem confirmat etiam teſtimoniis Leonis primi Papæ Romani, & Gregorii Theologi, & Gregorii Nyſſeni, & Johannis Chryſoſtomi, & Cyrilli Alexandrini. Similia invenies in definitione Synodica Sextæ Synodi, ſupra cap. 4.

Aſhanaſius

Mat 26. 39. 41. Sic & tuam. Cyrill. Al. Lz. ad Reginas cap. 43.

Auguſtin.

Mat. 26, 39.

Aliud volut.

Ambroſ.

Obedientia non competit Divinæ voluntati, ſed humanæ.

Philip. 2. 8.

Sexta Inſtantia.

18. *Sexta inſtantia*: Honorius, in priore ad Sergium epiſtola, ait, *non debere ad nos pertinere, utrùm una an gemina operationes dici debeant, nec duas Chriſti operationes, in ſacris literis, ſed tantummodo multiformem inveniri ejus operationem.* Et, in poſteriore ad eundem Sergium epiſtolâ, eos reprehendit tanquam Divina teſtimonia non intelligentes, qui juxta geminæ naturæ Chriſti vocabulum, ita & operationem geminam ſuſpicantur. Et ait *ineptum eſſe, ſentire & promere, Chriſtum eſſe vel fuiſſe duarum operationum.* Sic etiam Sergius & Macarius & alii Monothelitæ.

Sophronius.

Ex operatiõnibus noſcuntur naturæ.

19. At contrarium docent orthodoxi Patres: *Sophronius* in literis Synodicis ad Sergium; Utramque (inquit) naturalem confitemur operationem, ne naturas, quæ inconfuſè unitæ ſunt, confundamus: ſiquidem ex operationibus tantum, ſecundùm eos qui ſunt talia calentes, naturæ noſcuntur [γνωρίζονται,] & eſſentiarum ſemper differentiam ex differentia operationum eſt inſitum comprehendere, ἡ τῶν ἰσοτήτων τὸ διάφορον ἐκ τῆς διαφόρου τῶν ἐνεργειῶν, καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν.

Maximus Abbas.

20. *Maximus Abbas*, in diſputatione cum Pyrrho; Etenim (*inquit*,) ſi nihil aliud eſt Chriſtus præter naturas ſuas, ex quibus & in quibus eſt, perſpicuum eſt, quod convenienter naturis ſuis Chriſtus, id eſt, ut unaquæque apta nata erat, unus exiſtens & idem & volebat & operabatur, ſiquidem neutra earum voluntatis aut operibus expers eſt. Quod ſi convenienter naturis ſuis Chriſtus, id eſt, ut unaquæque apta nata erat, volebat & operabatur: erant autem duæ naturæ ejus; duæ igitur voluntates ejus naturales, & quæ cum ipſis numero totidem ſunt, ſubſtantiarum operationes. Et poſtea in eadem diſputatione ait; Sine operatione autem naturali non poteſt eſſe, neque cognoſci natura: ex eis enim quæ unumquodque naturaliter operatur, probatur eſſe quod eſt, & non mutatum. Hæc ibi.

Stephanus.

21. *Stephanus*, Epiſcopus Dorenſis, legatus Sophronii ad Sedem Romanam, in ſuo libello quem exhibuit Martino Papæ ejuſq; Synodo, in ſecundo ſecretario illius Synodi; Si verò (*inquit*) Deum naturaliter perfectum & hominem naturaliter perfectum eundem eſſe veraciter prædicat, certum quia imperfectus nullo modo conſiſtit ſecundùm Divinam & humanam ejus eidem ſubſtantialem voluntatem & operationem: ſed indiminutè juxta numerum naturarum, naturales habuit voluntates & operationes, quibus Divina & humana volens & operatus, Deus pariter & homo ſecundùm veritatem idem exiſtens, naturaliter cognoſcebatur. —— Ideóque unius ejusdemque ſicuti unitas duas naturas, ita conſequens eſt & naturales confiteri voluntates & operationes, Divinam & humanam, ad plenam oſtenſionem utriuſque ejus naturæ veræ perfectionis, utpote in utraq; natura nullam diminutionem haben-

te eſſentialis & naturalis proprietatis, i. e. voluntatis & operationis. Hæc Stephanus.

Agatho. 22. *Agatho*, Papa Romanus, in ſua ſuggeſtione ad Conſtantinum Imperatorem; Sin autem (*inquit*) quod fidei Chriſtianæ veritas continet, naturalis voluntas eſt, ubi una hæc natura dicitur Sanctæ & inſeparabilis Trinitatis, conſequenter & una naturalis voluntas, & una naturalis operatio intelligenda eſt. Ubi verò in una perſona Domini noſtri Jeſu Chriſti Mediatoris Dei & hominum, duas naturas (id eſt, Divinam & humanam) confitemur, in quibus & poſt admirabilem adunationem conſiſtit; ſicut duas unius ejusdemque naturas, ita & duas naturales voluntates, duasque naturales operationes ejus regulariter confitemur.

23. Idem rurſus, in eadem ſuggeſtione; Cùm (*inquit*) ita veritas habeat, certiſsimè claret; quod in Domino noſtro Jeſu Chriſto duas, id eſt, Dei & hominis naturas ſive ſubſtantias confitentes in unam ejus conveniſſe

Nota, neceſſe eſt. ſubſiſtentiam ſive perſonam, neceſſe eſt, & duas nos naturales in eo fateri voluntates, Divinam ſcilicet & humanam. —— Reddere itaque neceſſe eſt, quæ Divina ſunt, eidem ut Deo: quæ humana ſunt, eidem ut homini: & utraque per ſubſiſtentialem adunationem unius ejusdemque Domini noſtri Jeſu Chriſti, veraciter cognoſcenda. Quod veriſsima definitio ſancti Concilii Chalcedonenſis commonet.

24. Idem etiam, in eadem ſuggeſtione; Nam (*inquit*) & defenſor veritatis beatus Cyrillus Alexandrinus Antiſtes dum colligit, ex his quæ Deo decenter dicta vel acta ſunt à Domino Salvatore, Deum eum oſtendi, & quæ ab eodem ſecundùm hominē dicta vel facta ſunt, oſtendi eum veraciter hominem; manifeſtum eſt, quod ex naturalibus operationibus Chriſti, Chriſtum Deum verum atq; perfectum, & eundem hominem verum atq; perfectum eſſe cognovit. Nec enim eſt alia tam manifeſta probatio, quæ poſſet eundem ipſum & Deum & hominem demonſtrare, quàm naturales operationes, ex quarum qualitatibus & naturæ, de quibus eſſentialiter procedebant, certiſsimè in eo eſſe credebantur. —— Quis enim, licet tardus ſit ad intelligendum, non videat, quod omnibus pateat? Quia impoſsibile & contra ordinem naturæ eſt poſſe eſſe naturam, & operationem non habere naturæ. Hæc Agatho.

Nota. Nec eſt alia tam manifeſta probatio.

Septima Inſtantia. 25. *Septima Inſtantia*; Sergius in Epiſtola ad Honorium, ait; duarum operationum dictionem à nullo ſanctorum & probabilium Eccleſiæ doctorum editam eſſe: eiq; conſentiens Honorius, duas operationes & duas voluntates averſatur tanquam novitates Sophiſticas. Et ambo, cum reliquis Monothelitis, placita ſua duabus voluntatibus & duabus operationibus oppoſita tribuunt ſanctis Patribus & Conciliis.

Sophronius. 26. Hæc refellunt orthodoxi ut falſa & impia. *Sophronius*, in ſuis literis Synodicis ad Sergium, poſtquam duas operationes prolixè demonſtrâſſet, adjunctis etiam aliis fidei ſuæ articulis, ſubjungit hæc verba; ταῦτα φρονεῖν καὶ πιστεύειν, hæc ſapere, atque credere, ex Apoſtolica, & Evangelica, atque Prophetica, & Legali, & ex Paterna, & doctrinali prædicatione percepimus.

Maximus. 27. *Maximus*, Abbas, in diſputatione cum Pyrrho, ait; Synodi & Patres duas voluntates unius & ejusdem eſſe piè tradiderunt, Non ſolum per determinatum numerum duarum, ſed etiam per pronomen, aliam; & per proportionem, dicendo Divinam & humanam. —— Præterea ſi Synodi propter vocem unius voluntatis Apolinarium & Arium anathematizaverunt; (quia uterque hac voce ad probandum ſuam hæreſin abutebatur: Apolinarius quidem, ut carnem ejusdem ſubſtātiæ cum verbo oſtenderet; Arius verò, ut Filium diverſę ſubſtantię à Patre introduceret:) quomodo poſſumus nos pii eſſe, ſi voces hæreticis contrarias non confitemur? Quinta verò Synodus, &c. *Et poſtea in eadem diſputatione*; Omnes enim cōmuniter [Patres] planè & dixerūt, & docuerūt, quę ſunt ejusdem ſubſtantię, ejusdem eſſe operationis; & quæ ſunt ejusdē operationis, ejusdem ſubſtantiæ eſſe, & quæ ſubſtantiâ differunt, differre etiā operatione; & rurſus, quę differunt operatione, ſubſtantiâ quoque differre. Hæc Maximus.

Apolinarius & Arius anathematizati propter vocem unius voluntatis.

28. Stephanus, Epiſcopus Dorenſis, in ſuo libello, quem exhibuit Synodo Martini Papæ, commemorans Sophronii, in veritate contra Cyrum, & Sergium aliosque Monothelitas Orientales defendendâ, ſedulitatem & conſtantiam, ait: Quippe nam, & ipſe [Sophronius,] dum adviveret, ſuperius dictis temeratoribus in Oriente validiſſimè contradixit, conteſtans eos & admonens, ut à propria hæreſi quieſcerent, & ad rectam Patrum fidem remearent, dans in duobus libris ſexcenta teſtimonia Patrum, ad evictionem impietatis eorum, & veritatis oſtenſionem. Hæc Stephanus.

Stephanus.

Sexcenta teſtim. patr.

29. *Victor*, Epiſcopus Carthaginenſis, in epiſtola ad Theodorum Papam Romanum, quę exſtat in Synodo Martini Papæ, ſecretario ſecundo; Quis enim (inquit) vecors ſacrilega voce audeat prædicare, in Domino noſtro Jeſu Chriſto, aut unam tantummodo voluntatem, aut unam operationem exſiſtere, dum manifeſtiſsimis Patrum definitionibus liquidius clareat, in Domino noſtro Jeſu Chriſto duas naturas, & earum duas voluntates, duasq; operationes vel proprietates naturales modis omnibus inveniri? Et poſſumus multiplicibus Patrum documentis noſtræ parvitatis intentionem firmare. —— Nos itaque Patrum in omnibus decreta ſequentes, in Chriſto Domino noſtro duas naturas, earumque duas voluntates, duasque operationes firmiſsimè prædicamus. Hæc Victor.

Victor.

Martinus. 30. *Martinus primus* Papa Romanus, & cum eo Patres Synodi Romanæ, præſidente eodem Martino celebratæ, paſsim in ea Synodo queruntur, Monothelitas novitatibus ſuis per iniquiſsimam calumniam veneranda Patrum nomina prętendere. Propterea ad apertè redarguendum hanc hæreticorum pravitatem, proferunt (ſecretario quinto) pro duabus Chriſti naturalibus voluntatibus & duabus ejusdem naturalibus operationibus, plurima teſtimonia ſanctorum Patrum, videlicet, Hippolyti, Athanaſii, Ambroſii, Dionyſii Areopagitæ, Amphilochii, Juſtini, Hilarii, Theophili, Baſilii, Gregorii Nyſſanenſis, Gregorii Theologi, Severiani, Epiphanii, Joannis Chryſoſtomi, Cyrilli Hieroſolymitani, Auguſtini, Joannis Epiſcopi Scythopolitani, Cyrilli Alexandrini, Leonis Romani, Euphræmii Epiſcopi Antiochiæ, & Anaſtaſii ejusdem Antiochiæ Epiſcopi.

Nubes teſtium orthodoxorum.

31. Ho-

Verba Synodi Martini Papæ Romani contra Monothelitas.

31. Horum perlectis in Synodo illa testimoniis, Sacra Synodus contra Monothelitas, orthodoxorum Patrum calumniatores, summam doctrinæ Paternæ colligit his verbis; Orthodoxi Patres tradiderunt nobis in primis quod accepisse noscuntur, unum eundéq; confiteri Dominum Deum nostrum Jesum Christũ, ex duabus & in duabus exsistentem naturis, substantialiter unitis inconfusè & indivisè, & duas unius ejusdemq; sicuti naturas, & naturales veraciter esse voluntates, id est, Divinam & humanam: & duas essentiales operationes Divinam & humanam: neque transitoriè hæc aut postpositivè, neque in hoc ipsum specialiter minimè habentes omne studium sermonis eorum, sicut adversarii garriunt, & in hoc detrahentes propter suam hæresin veneralibus Patribus, dum dicunt; nihil de voluntatibus vel operationibus Salvatoris nostri definitivè eos exposuisse. Ecce etenim non solum definitivè, sed & dogmaticè & syllogisticè, ac naturaliter demonstrativè, & secundum Scripturas agonisticè, & per exempla, & compendiosè per omnem modum & verbum intellectualis eorum & prudentissimæ doctrinæ, utpote legitimè & viriliter pro ipso incarnato Deo Verbo contradicentibus resistentes, & repugnantes (seu refutantes) hæreticos Arium, Apollinarem, & Nestorium. & omnes omnino sequentes impietates eorum; unius ejusdemque Christi Dei voluntates & operationes professi sunt, & profiteri prædicaverunt, per numerum & nomina hæc profitentes, per pronomina, per alterius intellectum, per ejusdem significationem, per qualitatem, per proprietatem, per virtutem, & compendiosè omne verbum & positionem, per quam potuisset earundem voluntatum & operationum vera fieri dictio & constantia. id est, per *numerum*, ex hoc quod dicunt in uno eodemque Christo duas voluntates & operationes, & duplicem operationem. Per *nomina*, ex hoc quod Divinam voluntatem & humanam voluntatem, Deificantem & Deificatam, & iterum Divinam operationem & humanam operationem. Per *pronomina* verò, ex hoc, quod dicunt aliam voluntatem esse Divinam, & aliam humanam, & aliam atq; aliam operationem. Per *alterius* autem *intellectum*, ex hoc, quod dicunt, quoniam quæ alterius generis sunt, sive naturæ, similem operationem habere nullus sapiens dabit. Per *ejusdem* autem *significationem*, ex hoc, quod dicunt, quoniam quæ ejusdem operationis sunt, utique ejusdem substantiæ confitentur, & communio voluntatis unitatem ostendit substantiæ. Per *qualitatem* verò, ex hoc, quod dicunt, sicuti habent diversam substantiam & qualitatis rationem, ita & diversam operationem. Per *proprietatem* autem, ex hoc, quod dicunt, Si enim tantùm possibile est quicquam de Divinis proprietatibus inesse alicui, qui non est ejusdem substantiæ, & ita potest esse quomodo & ipsa Deitas, dic mihi; quid est quod impediat, ut jam omnia quæ sunt Deitatis, cedant? quidnam ex hoc evenit? Confusa sunt omnia nobis, & alta cedent in ima; ima autem ascendent in alta. Per *virtutem* verò, ex hoc, quod clamant, quæ eadem operatione, & eadem naturali virtute utuntur, ejusdem esse substantiæ modis omnibus necesse est, & nulla natura alterius substantiæ vel generis indissimiliter habebit potestates & operationes. Et hæc quidem ipse sanctorum Deus, Dominus noster Jesus Christus, multifariè multisque modis per sanctos Patres de se ipso loquutus, illuminavit nobis fidem suam orthodoxam, sic & intransgressibiliter tenere eam, sicuti Patres prædicaverunt. Hujus autem orthodoxæ fidei extraneos esse & alienos, utpote denegantes eam in scripto, memoratos autores novitatis [*Cyrum*, *Sergium*, &c.] & impia eorum conscripta. Propterea & hos, & ea quæ ab eis confecta sunt dogmata, reprobantes secundùm statuta venerabilium Patrum sive præcepta, qui hoc facere nobis per omnia præcipiunt, dogmata & sermones sanctorum Patrum uno corde & uno ore unanimiter ac consonanter omnes firmamus, nihil addentes, nihil subtrahentes de his quæ ab ipsis tradita sunt nobis, sicque credimus, sicuti Patres crediderunt: ita prædicamus, quomodo docuerunt. Quæ sanctæ & universales quinque Synodi tradiderunt, intransgressibiliter retinemus, definitiones eorum servamus, decreta eorum integrè confitemur: ita definimus, quomodo illi per proprios sermones promulgaverunt. Qui eas dem sanctas Synodos & venerabiles Patres minimè suscipit, condemnatus est. Qui omnia ab eis prædicata & definita minimè suscipit specialiter & confitetur, condemnatus est. Qui qualemcunque hæreticorum & abominandam vocem comprobat & suscipit; condemnatus est. *Hæc Synodus Martini Papæ, loco citato.*

Eripiuntur hæreticis subterfugia, & sternuntur Patres in sinu adversus hæreticos certaturnibus ex professo hanc quæstionem tractasse, & errori Monothelitico contraria prædicasse.

Fulminatio contra hæreticos.

32. Assume autem de Honorio; At duas diversas Christi voluntates naturales, & duas ejus operationes naturales, à sanctis illis Synodis ac venerabilibus Patribus prædicatas ac definitas, minimè suscipit specialiter neq; confitetur Honorius: ergo. Item; Hæreticorum Arii & Apollinarii abominandam unius voluntatis vocem, multasque alias abominandas Sergii hæretici voces, comprobat & suscipit Honorius: ergo.

Assumtio de Honorio.

33. Observa Patres hujus Martiniani Synodi, loco jam allegato, sententiam istam condemnatoriam non tam ferre, quàm olim latam agnoscere & reverenter suscipere: ut patet ex principio quinti illius secretarii ejusdem Synodi, immediatè ante recitationem testimoniorum sanctorum Patrum; ubi post lectam à notario partem definitionis quinti Concilii, subjicit Martinus Papa hæc verba; *Manifestatur nobis, ex his quæ relecta sunt sive definita à sancto quinto Concilio, condemnatum esse & alienum sancta Dei Ecclesia unumquemque, qui non susceperit verbo & mente omnes sanctas Synodos & venerabiles Patres, cunctaque quæ ab eis pro orthodoxa fide exposita sunt in destructionem omnium hæresium.* Hæc ibi Martinus.

Exaggeratur tradita fulminatio.

34. Assume rursum de Honorio; At duas Christi operationes, secundùm duas ejus naturas, à sanctis Synodis & venerabilibus Patribus expositas, non suscipit Honorius verbo & mente, imò nec verbo suscipit nec mente, sed contemtim rejicit, tanquam aliquid ad nos minimè pertinens, imò tanquam ineptum; Unius autem (inquit) operationis vel duarum esse vel fuisse Mediatorem Dei & hominum Dominum Jesum Christum, sentire & promere, satis ineptum est: [*πάνυ περιττὸν πάνυ μάταιον*] Ergo.

Assumtio rursum de Honorio.

Nota obiter contra Phocotarios.

Octava Instantia.

35. *Octava Instantia*: Ecthesis, sub Heraclit nomine à Sergio edita, continet multa quoad rem erronea & hæretica; teste universa illorum temporum Catholicâ antiquitate: ergo epistola Sergii ad Honorium, & Honorii epistola ad Sergium continent multa quoad rem erronea & hæretica. Consequentiæ ratio manifesta est legentibus ea scripta: Nam nihil aliud de voluntate & operationibus Christi inseruit Sergius Ecthesi, nisi quod jam antea scripserat ad Honorium, & Honorio probari comperat. Imò verba Ecthesεos de voluntate & operationibus sunt ipsissima illa, quæ leguntur in illis epistolis Sergii & Honorii. In eis autem verbis eâque mente Sergius, Honorii consensione, approbatione, & hortatu suffultus & animatus, perstitit. aut igitur orthodoxa quoad rem est ea Ecthesis, (quod nullus quamvis profligatissimi pudoris Papista audet asserere;) aut hæreticæ quoad rem sunt illæ epistolæ, quę & re & verbis, idem exhibent quod ea Ecthesis.

Nona Instantia.

36. *Nona Instantia*: Martinus primus, Papa Romanus, in sua Synodo, secretario quinto, post lectionem testimoniorum veterum hęreticorum, ait, authores novitatis Monothelitas & sensu & verbis cum illis consentire: idque aliquot sententiarum collatione luculenter ostendit. Monothelitarum autem hæreticas, & antiquorum hęreticorum dictaminib. consentaneas consonasque sententias, ad gustum præbendum, has expresse inducit. 1. Propterea unam voluntatem dicimus; ut ne ipsum sibi repugnantem dogmatizemus, aut duos volentes introducamus. 2. Utpote minimè posse habentes duas voluntates in una persona subsistere sibi, sed per omnia oppugnantes se, atque sibimet resistentes. 3. Sed & in recusatione calicis non diversam atque contrariam introducimus voluntatem. Propterea in omnibus, & in hoc sequentes sanctos Patres, unam voluntatem Domini confitemur. 4. Similiter autem & duarum operationum vocem multos scandalizare, utpote à nullo de sanctis & probabilibus Ecclesiæ mystagogis dictam. Hinc sic argumentor; Hæ sententiæ sunt quoad rem hæreticæ: at has quatuor sententias manifestè continent & asserunt epistolæ illę mutuę Sergii & Honorii: ergo epistolę illę multa continent & asserunt, quoad rem, hæretica. Probata est major authoritate Martini Papæ: Minor patet legentibus eas epistolas, in quibus sententiæ istæ, partim ipsissimis verbis, partim clarissimè ęquipollentibus, perspicuè inveniuntur.

Decima Instantia.

37. *Decima Instantia*: Sergius in epistola ad Honorium, unam tuetur voluntatem Christi, & negat duas, videlicet, Divinam & humanam; hoc argumento: *Quia nullo tempore intellectualiter animata Domini caro separatim & ex appetitu proprio contrario nutui unita sibi secundùm subsistentiam Dei Verbi, naturalem motum suum effecit, sed quando & qualem & quantam ipse Deus Verbum volebat.* Hæc Sergius. Quæ comprobat confirmatque Honorius in sua responsione ad Sergium. Ac propterea etiam Ecthesi Sergius eadem inferere non dubitavit. At hæretica esse hæc, docet Maximus Episcopus Aquilejensis, in Synodo Martini, secretario quinto; Neque (inquit) dissensionis fomitem confessionem naturarum ejus, aut naturalium voluntatum ipsius & operationum, sed tantum peccatum cognoscimus, de quo penitùs naturaliter alienus & interemtor Dominus exstans, & nostræ dissensionis liber fuit; quem in duos dividentes contrarii, & ex ipsa re arguuntur, quam in una voluntate, quæ ab eis dogmatizatur; in scripto proferunt, dicentes utpote in nullo tępore intellectualiter animata ejusdem carne, ex proprio impetu, contrariè unito ei substantialiter Deo Verbo, naturalem ejus motionem habente, sed quando, & qualem, & quantam Deus Verbum volebat. Hoc enim dicentes, & Nestorii divisionem superaverunt. ——— Et ex hocunum in duos dividunt Christum. Hæc Maximus Episcopus Aquilejensis. Vide in eandem sententiam verba Maximi Abbatis & Martyris, quæ invenies supra, cap. 25. §. 11.

Maximus Aquilejensis.

Undecima Instantia.

38. *Undecima Instantia*: ait Sergius, in epistola ad Honorium; Si qua autem passio de eo in Evangelio dicitur, per humanitatem profecto, quæ suscipiebat passionem, hujusmodi operatus est. Operatur quippe verè Deitas per corpus, quod circa ipsam est, omnium salutem, ut sit carnis quidem passio, Dei autem operatio. Hæc Sergius. Quæ tueri conatur Pyrrhus, in disputatione cum Maximo, inquiens; Quid igitur? nonne Patres, ut distinguerent à Divina operatione, passionem appellaverunt motum humanum? Respondet Maximus; absit: nullius enim rei essentia, ut universè dicam, ex collatione, aut comparatione cognoscitur, aut definitur. Alioqui reperientur res esse inter se sibi vicissim causæ. Si enim, quia operatio est Divinus motus, humanus motus passio est, omnino etiam, quia bona est Divina natura, prava erit humana. & similiter, secundùm tuam reciprocationem oppositionis, quia humanus motus passio dicitur, Divinus motus operatio dicetur, & quia pravus est humanus motus, bonus erit Divinus. Verùm apage! multæ enim fatuitatis sunt ista: Hæc Maximus, prope finem illius Disputationis, ubi videre etiam poteris plura huc spectantia.

Conclusio.

39. Sed nolo plurium instantiarum accumulatione lectorem diutius detinere. Ex his, quæ allatę sunt, uberrimè ac solidissimè confirmata jam lucet clarissima veritas primæ illius nostræ propositionis, qua asserebamus, *Epistolas istas Sergii & Honorii multa continere quoad rem erronea, & Catholicæ veritati adversantia.* Merito igitur à sexta Synodo damnatæ sunt cum suis autoribus. Et impiè faciunt isti Papistæ, jam vel mutire audentes contra æquissimam illam orthodoxæ antiquitatis sententiam.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVM.

Confirmantur cætera noſtræ propoſitiones.

Secunda propoſitio. SEcunda noſtra propoſitio eſt; *Non ſolum voces prohibuit Honorius duarum voluntatum, & duarum operationum, ſed etiam earum orthodoxum ſenſum.*

Confirmatio ſecundæ propoſitionis. 2. Confirmatur: *Unius autem* (inquit) *operationis vel duarum eſſe vel fuiſſe Mediatorem Dei & hominum, Dominum Jeſum Chriſtum, ſentire & promere ſatis ineptum eſt.* Hæc Honorius in poſteriore epiſtola ad Sergium. Idem etiam unius cum Sergio confeſſionis unanime propoſitum profitetur in fine prioris epiſtolæ ad eundem Sergium. Sed quid multis opus? jam per plurimas ex ipſis Sergii Honoriique epiſtolis depromtas inſtantias, veritas hujus propoſitionis in anteceſſum demonſtrata eſt, in confirmatione ſuperioris propoſitionis, præcedente capite.

Tertia propoſitio. 3. Tertia noſtra propoſitio. *Non erant novæ & antea inaudita ea voces, ſed jam olim antiquitati catholicæ probatæ: idque expreſſè ac definitè.*

Confirmatio 4. Hujus propoſitionis veritas luculenter oſtenſa eſt præcedente capite, in ſeptima inſtantiâ, quam in primæ propoſitionis confirmationem adferebamus. Eademque patet ex ſuggeſtionibus Agathonis & Synodi ejus, & actis ſextæ Synodi.

Quarta propoſitio. 5. Quarta noſtra propoſitio. *Non poteſt, negatis iſtis vocibus, ſalva manere debita confeſſio orthodoxa fidei.*

Confirmatio 6. Hanc propoſitionem confirmat inſtantia ſexta, præcedente capite allata pro confirmatione primæ propoſitionis. Vide igitur eam inſtantiam. In ſeptima etiam inſtantia, invenies hæc verba Maximi Martyris; Si Synodi propter vocem unius voluntatis Apollinarium & Arium anathematizaverunt; quomodo poſſumus pii eſſe, ſi voces hæreticis contrarias non confitemur? Et poſtea in eadem inſtantiâ invenies, jam olim anathemati ſubjectum eſſe quicunque has voces negaverit.

7. Synodus Martini Papæ, ſecretario quarto, in cenſura Typi, loquens de negatione duarum Chriſti voluntatum aut duarum ejusdem operationum, ait; has voces negare, eſſe orthodoxorum Patrum verba & dogmata deſtruere, juſtitiæ traditionem perimere, abominationem facere: & addit, oportere Principem indignationem ſuam juſtè contra eos proferre, qui non confitentur quæ probabiles Eccleſiæ Patres confitentur, hoc eſt, duas ejusdem atq; unius ſicuti eſſentias unitas inconfusè & indivisè, ita & æquali numero voluntates & operationes, Divinam dico & humanam. Et ait, inconveniens eſſe catholicæ regulæ eas quoquomodo denegare. Et hanc adjiciunt rationem; Ab omni enim (inquit Synodus) contagione hæreticâ alienum conſiſtit verbum orthodoxiæ, quod ſine dubio intransgreſſibiliter confiteri in confeſſione æterna omnibus præcepit Dominus, dum dicit; Qui me confitetur coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis eſt. Hæc ibi.

Æterna.

Mat. 10, 22.

8. Agatho, Papa Romanus, in ſua ſuggeſtione ad Conſtantinum Imperatorem ejusque fratres, loquens de earundem duarum voluntatum & duarum Chriſti operationum confeſſione aut negatione, ait; Væ mihi erit, ſi ſilentio texero veritatem, quam erogare nummulariis juſſus ſum, id eſt, Chriſtianum populum imbuere & docere. Quid dicam in ipſius Chriſti futuro examine, ſi hic quod abſit) prædicare ejus ſermonum veritatem confundor? Quid de me ipſo, quid de commiſſis animabus ſatisfaciam, dum de officio ſuſcepto rationem diſtrictam exegerit? Quis igitur, clementiſſimi atque piiſſimi domini & filii (quod tremens & conſternatus Spiritu dico) non provocetur illa admirabili pollicitatione, quæ fidelibus repromittit; *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus*, inquiens, *confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis eſt?* Et quem infidelium ſaltem non perterreat illa ſeveriſſima comminatio, qua indignaturum ſe proteſtatur, & aſſerit, inquiens; Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre qui in Cœlis eſt? Unde & B. Paulus Apoſtolus gentium commonet, & dicit; *Sed licet nos aut Angelus de Cœlo evangelizet vobis, præter quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Ubi itaque talis imminet depravantibus, vel tacentibus veritatem pœna ſupplicii, quomodo non eſt fugienda de fidei Dominicæ veritate ſubtractio? Et poſtea in eadem ſuggeſtione; Cum (inquit) hæc ita veritas habeat, certiſſimè claret, quod in Domino noſtro Jeſu Chriſto duas, id eſt, Dei & hominis naturas ſive ſubſtantias confitentes in unam ejus convenille ſubſiſtentiam ſive perſonam, neceſſe eſt, & duas nos naturales in eo fateri voluntates, Divinam videlicet & humanam. ——— Reddere itaque neceſſe eſt, quæ Divina ſunt eidem ut Deo; quæ humana ſunt, eidem ut homini. ——— Si itaque proprietates naturam in uno eodemque Domino noſtro Jeſu Chriſto propter differentiam conſervantur, & differentiam quoque naturalium ejus voluntatum & naturaliũ operationum plena fide nos congruit confiteri, ut eorum [ſanctorum Patrum] doctrinæ pediſſequi in omnibus approbemur, & nihil hæreticæ novitatis in Chriſti Eccleſiam admittamus. Hæc Agatho.

Pernicioſum ſilentium. Vide paulo infra, §. 14.

Matth. 10, 32, 33.

Galat. 1, 8.

Agatho Papa Rom. ſe doctrinæ Patrum pediſſequum eſſe profitetur.

9. Idem Agatho, ejusque Synodus, in altera ſuggeſtione, Theodorum Pharanitanum, & Cyrum & Sergium, vocant veræ confeſſionis adverſarios, propter negatas ab eis duas Chriſti voluntates & duas ejusdem operationes: & quicunque eas confiteri noluerint, ut infeſtos Catholicæ atque Apoſtolicæ confeſſioni, perpetuæ condemnationis reos eſſe cenſent.

Obſervatio. 10. Obſerva argumenta hæc pro confeſſionis hujus neceſſitate, & contra negationem, ab orthodoxis hiſce Patribus allata, convenire æquè tempori Honorii, ac temporibus Martini & Agathonis: petita enim ſunt à perpetua immutabilis noſtræ fidei, in ſacris ſcripturis traditæ, veritate, æternæque confeſſionis neceſſitate, & antiquorum Pa-

trum conſtanti doctrinâ. Uſui nobis erit hæc obſervatio ad confirmationem propoſitionis ſeptimæ.

Quinta propoſitio. 11. Quinta noſtra propoſitio. *Sergius poſtea detectus eſt ſcripſiſſe quædam hæretica, in ea ipsâ epiſtolâ, quam ſuo conſenſu comprobavit Honorius.*

12. Teſtantur hoc acta ſextæ Synodi, actione *Confirmatio* 13. & judicii Synodici æquitatem confirmant etiam inſtantiæ in primæ propoſitionis confirmatione allatæ, ſuperiore capite.

Sexta propoſitio. 13. Sexta noſtra propoſitio. *Honorius ſuâ ſcriptione eam Sergii hæreſin fovit ac roboravit.*

14. Hujus propoſitionis veritatem ſic oſten-*Confirmatio* do. 1. Sergium errores peſtiferos, ſcriptâ ad Honorium epiſtolâ, palàm profitentem, non reprehendit Honorius, neque eum admonuit ut errores abjiceret. Rectè Ambroſius, in ſermonibus de Sanctis, ſerm. 1. *Quisquis* (inquit) *fratrem non arguit peccantem, quodammodo hortatur ut peccet.* Idem alibi ait; *In cauſſa autem Dei, ubi communionis periculum eſt, etiam diſſimulare, peccatum eſt.* Ambroſ. lib. 2. de officiis, cap. 24. Baſilius Cæſarienſis, in Moralibus, regula 70. cap 7. Perſpicuis aliquot Scripturæ teſtimoniis hanc confirmat aſſertionem: ὅτι ὁ παραδὺς τὸν λόγον τῶν ἐν Κυρίῳ διδασκαλίων, ἐὰν σιωπήσῃ τι τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν πρὸς Θεὸν εὐαρέστησιν, ἔνοχός ἐστι τῷ αἵματι τῶν παθυνομένων. id eſt; *quod cui commiſſa eſt praedicanda doctrina Domini, is ſi quid reticuerit eorum quæ ad Deo placendum neceſſaria ſunt, reus eſt ſanguinis eorum qui periclitantur.* Et quinta Synodus œcumenica, ait; *Omnibus eſſe fidelibus manifeſtum, quod quando de fide ratio movetur, non ſolum impius condemnatur, ſed etiam ille, qui poteſt quidem prohibere impietatem, negligit verò aliorum ſalutem.* Hæc illi Patres in ſententia Synodica, ſuprà lib. 3. cap. 25. §. 1. *Nam* (ut verbis utar Gregorii primi Papæ Romani) *quomodo ſine erroris ſuſpicione ſit, qui patientiam præſtat erranti?* Hæc Gregorius lib. 7. epiſt. 6. indictionis ſecundæ. Ubi etiam ait; *qui non corrigit reſecanda, committit.* Et Victor, Epiſcopus Carthaginenſis, Theodorum Papam Romanum per epiſtolam hortans, ut *Culpa taciturnitatis.* Monothelitis vigilanter reſiſtat; *Imminenauam eſt* (inquit) *ne torpore deſidiæ oppreſſi, culpæ taciturnitatis teneamur obnoxii, & quaſi favorem impendentes judicemur, dum adverſa catholicæ fidei propulſare negligimus. A beato namque Felice Apoſtolico veſtræ ſanctitatis prædeceſſore dictum eſt; Negligere quippe, cum poſſis deturbare perverſos, nihil eſt aliud quam fovere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occulta, qui manifeſto facinori deſinit obviare.* Hæc Victor in ſua epiſtola Synodica, ad Theodorum Papam Romanum, quæ exſtat ſub finem ſecundi ſecretarii Synodi Lateranenſis, ſub Martino primo Papa Romano celebratæ. Ubi etiam hanc Victoris hortationem repetit & laudat Martinus Papa, & ſecundùm eam ſe facturum declarat. Ponitur in Decretalibus, ſententia hæc Stephani Papæ: *Qui alios, cum poteſt, ab errore non revocat, ſeipſum errare demonſtrat.* Ex-*Vide c. 10. §. 1. & §. 2.* tat, de hæreticis, cap. 2. qui alios. Hoc autem officium neglexit Honorius, qui (ut verbis utar Leonis ſecundi Papæ Romani) flammam hæretici dogmatis, non, ut decuit Apoſtolicam auctoritatem, incipientem exſtinxit, ſed negligendo confovit. 2. Sergium errantem non ſolùm reprehendere neglexit Honorius, ſed etiam laudavit. 3. Suum cum Sergio in eodem errore conſenſum Honoris palàm profeſſus eſt. 4. Erroneam Sergii ſcriptionem etiam argumentando niſus eſt corroborare. 5. Hortatus eſt Sergium, ut in ea mente perſeveraret. 6. His evidentiſſimis probationibus accedit graviſſima autoritas ſextæ œcumenicę Synodi, quæ actione 13. pronunciat, Honorium Sergii mentem in omnibus ſequutum eſſe, & impia ejus dogmata confirmâſſe. Item Leonis Papæ Romani, & aliorum id ipſum de Honorio unanimiter affirmantium.

15. Septima noſtra propoſitio. *Non liberat Honorium circumſtantia temporis,* *Septima Propoſitio.*

16. Manifeſta eſt hujus propoſitionis veri-*Confirmatio.* tas, per inſtantias ſextam, ſeptimam, octavam, allatas præcedente capite, in confirmatione primæ propoſitionis: & per ea quæ ſuperiùs hoc ipſo capite dicta ſunt in confirmatione quartæ propoſitionis. Summa eſt: 1. Quandocunque nefas eſt negare duas Chriſti naturas, tunc etiam nefas eſt duas ejusdem negare voluntates & duas operationes naturales: at tempori Honorii nefas fuit negare duas Chriſti naturas: ergo. 2. Quando nefas eſt doctrinæ in Sacra Scriptura evidenter traditæ contradicere, tunc nefas eſt negare duas Chriſti naturales volúntates, & duas ejusdem naturales operationes: ac tempore Honorii nefas fuit doctrinæ, &c. ergo. 3. Quod ante Honorium orthodoxè ac definitivè confeſſi palam ſunt probabiles Eccleſiæ Patres; id Honorio negare aut rejicere nefas fuit: at duas Chriſti naturales voluntates & duas ejusdem operationes ante Honorium, &c. ergo. 4. Pius non eſt, qui voces hæreticis contrarias confiteri recuſat: at hoc facere recuſavit Honorius: ergo. 5. Qui qualemcunque hęreticorum & abominandam vocem comprobat & ſuſcipit, condemnatus eſt: at Honorius hęreticorum abominandas voces comprobat & ſuſcipit, ergo. 6. Quod intransgreſſibiliter confiteri in confeſſione æternâ omnibus præcepit Dominus, illud non licuit Honorio negare: at duas Chriſti naturales voluntates, & duas ejusdem naturales operationes intransgreſſibiliter confiteri, &c. ergo. 7. Quod negari non poteſt, abſque ſubtractione de fidei Dominicæ veritate, illud non licuit Honorio negare: at duæ Chriſti voluntates & operationes naturales negari non poſſunt abſq; ſubtractione, &c. ergo. 8. Quod negare non potuit Honorius, abſque negatione Chriſti, illud omnino nefas ei fuit negare: at duas Chriſti voluntates & operationes negare non potuit abſq; negatione Chriſti: ergo. 9. His adjice contrariam praxin orthodoxorum: Sophronius duas operationes per literas ſuas Synodicas aliaque ſcripta palàm conſtanterque profitens, &, in hoc Sergio aliisq; Monothelitis cum Sophronius tum Maximus validiſſimè contradicentes, prudenter fecerunt & piè: ergo Sergius & Honorius, eodem tempore, catholicæ eorum confeſſioni reſiſtentes, & duas Chriſti voluntates & operationes palàm contumaciterque negantes, ſecundùm eundem ſenſum, quo ab orthodoxis aſſerebantur, fecerunt imprudenter & impiè. 10. Denique audiamus Agathonem ejuſque Synodum in ſuggeſtione ad Conſtantinum Imperatorem, de perpetua confeſſionis *Decem argumentis confirmatur ſeptima iſta propoſitio.*

hujus

Vera fides non mutatur juxta diversitates temporum. Mal. 3. 6. Matt. 5. 37. Jacob. 5. 12.

hujus necessitate, sic differentes; Exsecratur (inquiunt) vera confessio pietatis, juxta diversitates temporum variari, sicut nec ipse varietatem admittit, de quo est ipsa vera confessio; qui dicit; Ego sum, & non sum mutatus. ——— Vera fides immutari non poterit, nec aliter nunc, aliter postmodum prædicari. Quia *sit sermo vester*, ut Apostolus docet, *est, est; non, non: quod plus est, à malo est.* Hæc Agatho ejusque Synodus 125. Episcoporum.

17. Ex his patet, nunquam licuisse Honorio duas Christi naturales voluntates, & duas ejusdem naturales operationes negare, earumve confessionem prohibere: ne in prima quidem semente hæreseos Monotheliticæ: quanto minus eo tempore, quo latius disseminata jam in culmos & pestiferas spicas excreverat; is enim erat rerum status, etiam antequam Honorium de ea quæstione compellaret Sergius: teste Maximo martyre, in disputatione cum Pyrrho: ubi ait: Sergium multis modis morbum suum in commune proposuisse, & maximam partem Ecclesiæ corrupisse ac vastâsse, antequam eum de ea quæstione Sophronius, adhuc Monachus, admoneret. Postea etiam crescente morbo, non desiit eum strenuè fovere Honorius.

Octava propositio.

18. Octava nostra propositio. *Non potest prævaricationis Honorianæ ulla inveniri idonea excusatio in dissimillimo exemplo Sophronii.*

Confirmatio.

19. Quamvis scribat Sergius, Sophronium consensisse de reticendis duab, operationibus: credendum tamen ipsi potius Sophronio; qui eodem anno jam Hierosolymitanæ Ecclesiæ ordinatus Episcopus, scripsit ad Sergium prolixas Synodicas literas, in quibus duas operationes palàm professus est, earundemque confessionem necessariam esse luculenter demonstravit. Non igitur consensit Sergio Sophronius de reticendis duabus operationibus, sed tantummodo ulteriorem cum Sergio, per verba oris in auras volantia & nihil apud Sergium proficientia, disceptationem pro tempore declinans, petiit sibi à Sergio scripta præberi ea, quæ ipsi de mota quæstione maximè probarentur, promittens se in eadem fore sententiâ, si cum orthodoxorum Patrum Doctrinâ convenirent, ut jactabat Sergius. Mox autem in Orientem reversus, factâ collatione, evidentissimè deprehendit Sergianæ jactantiæ vanitatem. Itaque veritatem Catholicam de duabus unius Christi naturalibus operationibus, quam antea Cyro & Sergio sincerè ac humiliter commendaverat, scriptis nunc Synodicis atque Encyclicis literis coram orbe Christiano totâque posteritate confidenter sapienterque proclamat, ac publicè defendendam suscipit. Et ex eo tempore non cessavit Monothelitis validissimè contradicere. Cum tamen Honorius interea, etiam post hanc publicam Sophronii professionem, ipsi etiam Honorio per legatos intimatam, non desisteret Sergium in errore corroborare, & cum eo duarum operationum vocem, tanquam novam & ipso etiam sensu ineptam, pertinaciter rejicere, ac prohibere: ut patet ex posteriore Honorii ad Sergium epistolâ.

Nona propositio. Confirmatio.

20. Nona nostra propositio. *Neque defendi potest Honorius exemplo Hieronymi.*

21. Hieronymus in epistola ad Damasum Papam Romanum, quæ incipit, *Quoniam vetusto*, consulit Damasum de nomine trium hypostaseon, à quo se libenter abstinere dicit propter ejus ambiguitatem; totâ (inquit) secularium literarum schola nihil aliud hypostasin, nisi usiam novit. Latini enim hypostasin vertebant *substantiam*. Et hoc sensu recusabat Hieronymus dicere tres hypostases. Cum autem acriter urgerent Orientales, ut sensu orthodoxo confiteretur tres hypostases, & idem hac voce intelligeret, quod alii voce trium subsistentium personarum; respondit se sensum illum amplecti, ipsamque vocem cum adjecta hac explicatione suscipere; quamvis tres hypostases, absque expressa interpretationis adjectione, dicere timeret, propter ambiguitatem. Hac autem Logomachiâ quatenus inter se orthodoxi aliquamdiu certârint, & quemadmodum sancita sit concordia, Concilio Alexandrino utrosque tanquam orthodoxos suscipiente, & unanimem utrorumque sensum approbante, docuimus suprà lib. 1. hujus operis, cap. 2. §. 8. Unde manifestum est non posse hoc Hieronymi exemplo defendi Honorium, voces duarum naturalium unius Christi voluntatum, & duarum naturalium ejusdem operationum, orthodoxas & minimè ambiguas, atque à sanctis Patribus contra hæreticos definitivè usurpatas, pertinaciter negantem ac prohibentem, idque secundum eundem sensum, quo ab orthodoxis Patribus jam olim (ante Honorium) dogmaticè & secundùm Sacras Scripturas agonisticè ac definitivè expositæ ac prædicatæ sunt: easque voces partim approbantem, partim dictantem, quæ tum ante, tum post ejus tempora anathematismis sunt explosæ ab orthodoxis Synodis. Negantes autem ea quæ negavit Honorius, eaque affirmantes quæ ille affirmavit, nulla unquam orthodoxa Synodus, de ea cognoscens controversiâ, suscepit ut orthodoxos: sed omnes concordibus sententiis eam amentiam condemnarunt.

Decima Propositio.

22. Decima nostra propositio. *Mirum non est, si Honorius sui oblitus, quædam de hac quæstione scribat, sese mutuo destruentia. Hoc enim Sergio etiam, aliisque Monothelitis contigisse, observavit Catholica antiquitas.*

Confirmatio.

23. Hæc propositio, de Monothelitarum inconstantia & pugnantibus inter se eorum assertionibus, prolixè demonstratur à Maximo Martyre, in disputatione cum Pyrrho, & à Martino Papa Romano, in sua Synodo, secretario primo, & secretar. 4. & ab ipsa illa Martini Synodo, secret. 4. in censura Typi: & à Maximo Episcopo Aquilejensi, in eadem Synodo, sub finem ejusdem quarti secretarii; ubi hanc adfert quadruplicem instantiam: Monothelitæ verbis confitebantur de Domino nostro Jesu Christo hæc quatuor; 1. Per omnia nobis similem factum esse absque peccato. 2. Perfectum esse in utraque naturâ. 3. Deum verum esse eundem & hominem verum. 4. Utriusque naturæ in una personâ indiminutè salvari naturalem proprietatem. Ea tamen omnia re ipsâ negabant, negando duas unius Christi naturales voluntates, & duas ejusdem naturales operationes. Impossibile est enim (*inquit ibi Maximus*) perfectè haberi aut confiteri ab eis, quæ prædicta sunt, dum hæc abnegare contendunt per taciturnitatem, sed

Quatuor instantiæ in quibus Monothelitæ pugnantia prædicabant.

Abnegatio per taciturnitatem.

ſed verè illud doloſè faciunt, quod ſcribens Cledonio Theologus Gregorius ait; *Quando communibus opinionibus, quas videlicet Scriptura oſtendit, arguuntur & comprimuntur, pias quidem voces conficiunt, intellectum verò corrumpunt* Hæc ibi.

Alia inſtantia.

24. Sic confitetur Honorius, in poſteriore epiſtola, duas unius Chriſti naturas propria operantes. At ibidem ineptum eſſe pronunciat, ſentire, Chriſtum eſſe vel fuiſſe unius operationis vel duarum operationum, juxta unius vel geminæ naturæ Chriſti Dei vocabulum. *Martinus* autem Papa Romanus in ſua Synodo, ſecr. 1. *Quicquid* (inquit) *ſine operatione fuerit, & voluntate, neque naturaliter operabitur aliquid omnino, nec vult.*

25. Sic *Pyrrhus* in diſputatione cum Maximo, confeſſus duplicem Chriſti naturam, & Chriſtum, propter duplicem naturam, dupliciter operatum, negat inde ſequi duas ejus eſſe operationes: ſed quia unus erat qui operabatur, ait unam eſſe operationem. Sic etiam Pyrrhi ſucceſſor Petrus, & unam & duas voluntates & operationes in diſpenſatione Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti ſapere ſe proteſtatus eſt: teſte Agathone in Suggeſtione ad Conſtantinum Imperatorem.

26. Idem *Agatho*, in eadem Suggeſtione, ait Monothelitas in ipſo errore non eſſe conſtantes, ſed ſemper inſtabiles. Et de eiſdem loquentes Agatho ejusque Synodus, in poſteriore ſuggeſtione, ajunt; qui novi erroris auctores, perfectæque diſpenſationi, quâ ſalvati ſumus, infeſti, non ſolum veræ confeſſionis adverſarii, ſed, utpote à viâ veritatis aberrantes, ſibi ipſis contraria docuerunt, aliter & aliter aſſerentes, & alterutrum dogmata deſtruentes. Quod enim nullâ veritate fundatum eſt, neceſſe eſt ut erroris inconſtantiâ varietur. Hæc ibi.

Error eſt inconſtans. vide lib. 4. cap. 5. §. 13. & lib. 1. cap. 2. §. 7 & lib. 5. cap. 19. §. 3.

27. *Conſtantinus Auguſtus*, in ſuo edicto confirmatorio ſextæ Synodi; Hujuſmodi (*inquit*) denique contagione Eccleſias contaminaverunt etiam hi, qui ante noſtra tempora ſacrilegi ſacerdotes Eccleſias perversè gubernarunt. Sunt autem hi: Theodorus, qui fuit Pharan Epiſcopus; Sergius, qui fuit noſtræ à Deo conſervandæ regiæ urbis antiſtes: adhæc & Honorius, qui fuit antiquæ Romæ Papa, hujuſmodi hæreſeos confirmator, qui etiam ſui exſtitit oppugnator [ἡ ἀντὸς ἑαυτῷ προσμαχόμενος.] Hæc Conſtantinus Imperator, in ſuo edicto.

Honorius ſui oppugnator.

28. Honorius apertè profitetur ſe fateri unam Domini noſtri Jeſu Chriſti voluntatem, licet unam dici ejuſdem operationem vel duas, prohibeat. Sic etiam Sergius in Ecthesi, & Paulus in epiſtola ad Theodorum Papam Romanum, & Macarius etiam Monothelita hæreticus, in ſexta Synodo, in fine actionis ſecundæ, interrogatus ab Imperatore, num unam intelligeret operationem, reſpondet: Ego numerum non dico, ſed Deivirilem ejus operationem, ſecundùm ſanctum Dionyſium. Imperator rurſum ait; & quomodo intelligis Deivirilem operationem? Reſpondet Macarius; Ego non ſuperjudico. ἐγὼ δὲ οὐ ἐπιφέρω. Item in eadem Synodo, actione quarta; Non dico (*inquit Macarius*) duas voluntates, aut duas operationes in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſed unam voluntatem & Deivirilem operationem. [ἐν θέλημα, ἢ θεανδρικὴν ἐνέργειαν.]

Non erat unum & idem ex Monotheliſarum mente, prohibere vel profiteri dictionem unius operationis, ac prohibere vel profiteri dictionem unius voluntatis.

29. Errant igitur Bellarminus & Gretſerus, dum ajunt, unum & idem, ex Monothelitarum mente, eſſe, prohibere dictionem unius operationis, ac prohibere dictionem unius voluntatis. Nam Monothelitæ, etiam dum hanc confiterentur, ab altera abſtinebant, eamque prohibebant.

Error Bellarmini & Gretſeri, lib. 4. de Pontif. cap. 11.

30. Undecima noſtra propoſitio: *Honorius non invenitur revocâſſe errorem, ſed potius in eo uſq; ad obitum perſeverâſſe.*

Undecima Propoſitio.

31. Tantundem pro perſeverantia Honorii in hoc errore habebant Patres ſextæ Synodi, ac pro perſeverantia Sergii; & Cyri, & aliorum in eodem errore. Nam errorem ejus, & pertinacem veritatis oppugnationem, deprehendebant ex ipſius literis adhuc exſtantibus; at revocationem erroris ab Honorio factam eſſe, neque ex chartis, neque ex Sedis Romanæ legatis in Synodo præſentibus, innotuit: imò non factam eſſe confirmat Legatorum Romanorum & Pontificum in Honorii damnationem unanimis & conſtans conſenſus. Neq; ea Honorii recantatio, ſi qua facta fuiſſet, latuiſſet ſcribam illum ipſius Honorii, qui poſt mortem Honorii in affingendo epiſtolæ Honorianæ commentitio ſenſu, quo eam excuſaret, tantopere, licet infeliciter, laboravit. Neque eum ejuſmodi tam ineptâ defenſione uti ſineret Joannes Papa. Honorii ſucceſſor, ſi eſſet ab ipſo Honorio error ſuus agnitus & damnatus. Neque objectam à Monothelitis Honorii conſenſionem ſilentio diſſimulâſſent Theodorus & Martinus, Pontifices Romani, ſi errorem ſuum Honorius revocâſſet: habuiſſent enim in promtu expeditam viam eripiendi Monothelitis Honorium. Non igitur revocavit errorem ſuum Honorius, ſed in eo pertinaciter uſque ad obitum perſeveravit, ſicut Sergius, Cyrus, & alii; ideoque juſto Synodorum Pontificumque judicio eandem cum aliis Monothelitis damnationis ſententiam ſubiit.

Confirmatio.

CAPVT TRIGESIMVM-PRIMUM.

Refellitur ultima Papiſtarum ſtropha, quâ Honorium ajunt errâſſe occultè, ut privatam perſonam; non autem publicè, ut Papam Romanum.

Jeſuita.

OMni jam alio præſidio ejecti, ad hanc diſtinctionem confugiunt, & in eam tandem, velut in Makkedæ ſpeluncam Amorrhæi iſti, ſeſe abdunt. Extrahamus igitur eos è latibulo, & colla eorum veritati, ejuſque cultoribus, calcanda ſubjiciamus.

Hoſius Cardinalis.

2. Stanislaus Hoſius, Epiſcopus Varmienſis, lib. ſecundo contra Brentium, qui eſt, de legitimis judicibus rerum Eccleſiaſticarum: Ut (inquit) verum eſſe credamus, quod ejus

Digitized by Google

ejus generis aliquid ſcripſerit Honorius, certè privatas is literas ad Sergium dederat, nihil de Concilii ſententiâ, nihil eâ de re maturè fratrum concilio decreverat: quod ſi quid verò tale fecit Pontifex, ſi privatim tradit aliquid, non eſt id Petræ protinus impingendum. *Et paullò pòſt:* Succeſſerunt igitur (inquit) omnes Pontifices Romani, ſi minus in pietatem & ſanctitatem, ſaltem in fidem & doctrinam Petri, quam & nõ aliam publicè ſemper ſunt profeſſi. Nã quid in corde cujuſq; clauſum fuerit, ejus eſt ſolius judicium qui ſcrutatur corda & renes. Exigit autem hoc à nobis Chriſtiana charitas, ut bene de cunctis exiſtimemus, & pro Catholicis omnes habeamus, quos nihil Catholicę fidei contrarium apertè profiteri videmus. Hæc Hoſius.

Melchior Canus.

3. Melchior Canus, Epiſcopus Canarienſis, lib. 6. de locis Theologicis, c. 7. ſeu ultimo, ad 11. Non eſt (*inquit*) negandum, quin ſumus Pontifex hæreticus eſſe poſſit, cujus rei exemplum unum & alterum forſitan proferetur; at quod in fidei judicio contra fidem definierit, ne unum quidem proferri poteſt. —— Non enim fides interior Romani Pontificis Eccleſiæ eſt neceſſaria: nec illius occultus & privatus mentis error Eccleſiæ Chriſti nocere poteſt: quapropter non eſt neceſſe, ut interioris fidei conſervatione Romanis Pontificibus Deus ſemper aſſiſtat. At, quod, dum ea decernunt, quæ fidelibus credenda ſunt, dumq; Eccleſiam Chriſti in fide dirigunt, non deficiant, ſed Divinâ manu teneãtur; id Eccleſiæ opus; idq; proinde Romanis Epiſcopis etiam imbecillis & aliàs privatim errantibus non negabitur: ne videlicet per publicæ poteſtatis errorem Eccleſiam faciant in cõmuni veritatis ignoratione verſari. *Hæc Canus.*

Cardinal. Bellarmin.

3. Robertus Bellarmin. Cardinalis, lib. 4. de Rom. Pontifice, c. 11. §. Dices, objicit ſibi; Credidiſſe Concilia, Papam errare poſſe, cum Honorium hæreticum fuiſſe crediderint. Reſpondeo (inquit) credidiſſe ſolùm eos Patres, Papam errare poſſe, ut privatum hominem: quę eſt opinio probabilis, quamvis contraria nobis videatur probabilior, id enim eſt, de quo accuſatur Honorius, quod privatis literis hęreſin foverit. Hæc ibi. Idem autem eodem libro, capit. 2. & 3. certiſſimum eſſe contendit, quod Romanus Pontifex, etiam ſolus, & ſine Concilio, non poſſit ullo modo definire aliquid hæreticum, à tota Eccleſia credendum: non poſſit ullo caſu errare, cum totam Eccleſiam docet, in his quę ad fidem pertinent.

Greſerus.

5. Idipſum docet Greſerus, in defenſione illorum capitum: ejus verba ſunt; Papa qua talis, definiens aliquid, non modo cum Concilio generali errare non poteſt; ſed nec ſolus, & abſq; Concilio. At Concilium ſine Papa errare poteſt. Hinc major eſt auctoritas Papę, quàm Concilii: præſertim cum ſumto & juncto etiam Papa cum Concilio, omnis Concilii infallibilitas derivetur à Papa, non vice verſa. Hinc & altera Whittakeri cavillatio evaneſcit; ideo enim Papa cũ Concilio non errat, quia Papa eſt: & non ob eã cauſſam quod cum Concilio idem ſentiat; quaſi certitudo & infallibilitas ſententiæ à Concilio in Papam derivetur. Hæc Greſerus, in defenſione Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifice, c. 2.

Bellarm.

6. Bellarmin. autem, in ejusdem capitis recognitione, ſententiam Nili, Gerſonis, Almaini, Alphonſi de Caſtro, & Adriani VI. aſſerentium, Pontificem, etiam ut Pontificem, poſſe eſſe hæreticum, & docere hæreſim, ſi abſq; generali Concilio definiat, & de facto aliquando accidiſſe; hanc, inquam, ſententiam judicat Bellarm. eſſe ita manifeſtè erroneam, ut meritò poſſit Eccleſiæ judicio, hæretica declarari. Idem etiam, eodem lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 3. §. Reſpondent. Contendit totam firmitatem Conciliorũ legitimorum eſſe à Pontifice: non partim à Pontifice, partim à Concilio. Deinde, ait, ſæpe non poſſe cogi generale Concilium; ſicut non potuit primis 300. annis, propter perſequutionem. Denique, ſi Concilium diſſentiret à Papa, Papam ut judicem infallibilem ſequendum eſſe, relicto Concilio, utpote errante: & cap. 2. *Stapleton.* fieri non poſſe ut Papa, etiam ſolus, temerè aut erroneè definiat. Idẽ docet Stapletonus, contra Whittakerum lib. 1. defenſionis auctoritatis Ec- *Driedo.* cleſiaſt. In Romana Sede (inquit Driedo lib. 4. de dogmatibus Eccleſiaſt. cap. 3. part. 3.) hactenus nullus ſedit hęreſiarcha, qui docendo definierit aliquid fidei noſtræ repugnans. Hæc Johannes Driedo. Hanc de Papæ, etiam ſolius, *Bellarm.* infallibilitate ſententiam, Bellarmin. ait eſſe cõmuniſſimam omnium ferè Catholicorum.

7. Iſta ideo obſervo, ut ſcias non requiri (ipſis *Obſervatio de auctoritate Papæ ſine Concilio.* fatentibus Papiſtis infallibiliariis) ad publicam Papæ auctoritatem aſſiſtentiam alicujus Concilij: ſed ſatis eſſe, ſi doctrinam aliquam ipſe Papa, qua talis, etiam ſolus profiteatur.

8. Quid autem interſit inter profeſſionem *Diſtinctiones iſtæ in præmiſſas Pontificiorum teſtimonia habentur.* doctrinę Papalem, qua Papa eſt, & Honorianam (ut in præſenti inſtantiâ maneamus) qua Honorius privata eſt perſona, indicant Papiſtę per has diſtinctiones. 1. Quod occultè & interius in corde clauſũ tenet Papa, id tenet ut privata perſona: at quod apertè profitetur, illud tenet ut Papa. 2. Quod privatim tradit, illud tribuendũ eſt privatę ejus perſonę; at quod publicè profitetur illud Papale eſt. Publicam autem profeſſionem Driedo interpretatur, quando Papa aliquid docendo definit, ſeu definitivè docet. Canus autẽ, quando Papa ea decernit, quę fidelibus credẽda ſunt, & quãdo Eccleſiam Chriſti in fide dirigit: illum Papę errorem Canus agnoſcit pro Papali & publico, qui ita palàm profertur à Papa, ut Eccleſię Chriſti noceat, vel nocere poſſit. Bellarm. verò timidiùs, quando Papa aliquid definit à tota Eccleſia credendum, ſeu, quando totam Eccleſiam docet. Ridiculosè ſanè; quaſi verò non eſſet eadem totius Eccleſię & partium ejusdẽ fi- *Bellarmini ridicula tergiverſatio.* des. Hoc certè eſt planè tergum in prælio vertere; omnemq; ſpem adimere particularibus hominibus & Eccleſiis quicquam certum audiendi ex ore Papę, quando eum conſultant de quæſtione aliqua Chriſtianę fidei, niſi ſimul univerſa totius orbis Eccleſia ad Papam de ea quæſtione conſulendum, ejuſq; vivam vocem audiendam in unum confluat. Non enim ſufficit bulla vel decretalis epiſtola; nam in ratione regulæ *Vox Papæ Romani non eſt regula fidei.* ſcriptę ſufficit S. Scriptura Vet. & Nov. Teſtam. Papæ autem vivam vocem ajunt eſſe regulam alteram non ſcriptam, & in hoc à Scriptura differentem; quod ſcriptura ſit regula inanimata & muta, at vox Papæ ſit regula animata & vocalis per vivã vocem. Jam verò impoſſibile eſt, Papæ vivam vocem audiri vel intelligi ab omnibus & ſingulis omnium gentium & linguarũ Chriſtianis, quibus opus eſt explicatâ certæ ac ſufficientis regulæ notitiâ. Præterea, ſi verum fateri volunt, agnoſcent haud dubiè tãtum abeſſe, ut Papa Roman. hodiernus vivæ vocis ſuæ

oraculo universam Ecclesiam doceat, ut è contrario instar canis muti nõ valentis latrare planè dormiret; neq; ullam prorsus Ecclesiam doceat: sed, derelicto verbo Dei, ministret mensis, i.e. in tuendis & amplificandis Sedis suæ opibus & dignitate externa totus occupetur. Vę est Pastori & doctori, nisi ipse evangelizet; nam dispensatio ipsi credita est. 1. Cor. 9.16,17. Vide Gregor. 1. Papam Rom. hom. 17. in Evangelia.

De Honorio.

9. Sed dicamus de Honorio; quem si ostenderimus errorem suum Monotheliticum, Catholicæ fidei contrarium, nõ solum interiùs in corde suo occultum tenuisse, nec privatim duntaxat tradidisse, sed apertè ac publicè professum esse, eundemq; fidelibus sequendum tradidisse, & in eo tanquam in doctrina Catholicâ omnibus Christianis tenenda Ecclesiam direxisse; Et per hanc publicam erroris sui professionem Ecclesiæ Christi nocuisse: palàm fiet (per ipsas Papistarum regulas) eum etiam ut Papam errâsse, & hęresin fovisse, & per consequens Papam Romanum nullo modo esse infallibilem controversiarum de fide judicem.

Bellarmini falsa assertio.

10. Prius tamen monebo, falsum esse quod scribit Bellarmin. de eo esse accusatum Honorium, quod privatis literis hęresin foverit. Nam in toto processu accusationis & cõdemnationis Honorii, literæ illę nusquam dicuntur privatę: sed fuerunt dogmaticæ constitutiones, per literas Papales à Papa propositæ: fuerunt decretales epistolæ, quales aliorum multorum Pontificum Roman. epistolæ inveniuntur, quibus æqualem auctoritatem cum canonibus Ecclesiasticis vendicat Nicolaus Papa, apud Gratianum, dist. 19. Si Roman. Ubi decretalium epistolarum nomine, docet se intelligere eas epistolas, quas Sedes Apostolica, sive Pontifices Romani ab urbe Româ pro diversorum Patrum consultatione, diversis temporibus dederunt, pro Catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis & multifariis Ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus: quomodo autem à canone & decreto distinguatur decretalis Epistola; docet auctor glossæ, 3. dist. can. Omnes. In hoc conveniunt, quòd sint constitutiones Ecclesiasticę. Differunt autem; quia *canon* dicitur id, quod statuitur in universali Concilio. *Decretum* dicitur, quod Papa statuit de consilio Cardinalium suorum ad nullius consultationem. *Decretalis epistola* dicitur, quam statuit Papa vel solus, vel cum Cardinalibus, ad consultationem alicujus. Hæc ibi. Tales erant epistolę Honorii ad Sergium. Et hujusmodi epistolarum auctoritate nititur magna pars juris Pontificii, in Decreto, & Decretalibus, &c. Interea rectè monet Gratianus, si in Romanorum Pontificum decretalibus epist. aliquid pręcedentium Patrum decretis, vel Evangelicis præceptis contrarium inveniatur, eas meritò repudiari. 19. dist. Ita Dominus. §. Hoc autem. Hujusmodi fuerunt illæ epistolæ Honorii ad Sergium, sicut ostensum suprà est plurimis instantiis; ideoque justa sextæ Synodi sententiâ cum auctore damnatæ sunt.

Epistola illa Honorii dogmatica & Papalis seu decretalis fuerunt.

Decretalis epistola quid sit.

Ostenditur Honorium palàm & Papaliter, ut Papam Romanum professum esse errorem Monotheliticum.

11. Non est autem propter occultum aliquem & privatum errorem, haud nocentem Ecclesię, condemnatus à VI. Synodo Honorius; sed propter erroris publicam professionem, & hęreseos Ecclesiam vastantis confirmationẽ, magno Ecclesiæ detrimento. Errorem illum Honorius palàm ac obstinatè professus est per decretales suas epist. ad Sergium, quas sciebat in publica Patriarchii Constantinopolitani bibliotheca, ex consuetudine, cum aliis id genus scriptis asservatum iri; earundemq; exempla cõmunicaturum Sergium aliis Patriarchis Orientalibus: ut etiam factum est. Eundem errorem apertè ac publicè professus est tum in sua responsione ad legatos. Sophronii Patriarchæ Hierosolymitani, quos instruxit, ne duarum operationum vocabulum deinceps prędicare aũiterentur, idemque Pontifici suo Sophronio suaderent: id quod à se factum esse scribit ipse Honorius in posteriori sua epistolâ ad Sergium: quâ etiam Sergium hortatur, ut in eandem sententiam scribat Cyro & Sophronio, ut nempe Cyrus ab unius operationis, & Sophronius à duarum operationum vocabulis discederent: quod se quoq; facturum indicat. Apertè igitur ac publicè hunc errorem professus est.

12. Quod autem errorem eum fidelibus sequendum tradiderit, & in eo, tãquam in doctrina Catholica, omnibus Christianis tenendâ Ecclesiam direxerit, patet clarissimè tũ ex eis, quæ jam dicta sunt (nõ enim specialiter per modum privilegii, sed generaliter per modum generalis & cõmunis regulæ omnes obligantis, ista scripsit ad Sergium, commendavit legatis Sophronii; scripturũ se promittit, & Sergium hortatur ad scribendum Cyro & Sophronio:) tum etiam ex priore intuitu epistol. Sergii & Honorii.

13. Consuluerat eum Sergius, non ut privatam personam, sed ut Papam Roman. ad quem inprimis, tanquam unum ex primariis Patriarchis pertineret cura cõservandæ veritatis & pacis in universali Ecclesia, idcirco ait Sergius se rationabile simul & necessarium judicâsse, ut eum de illa controversia rerumq; statu certiorẽ redderet, expetens ejus judicium, & rogans si quid imperfectè ab ipso dictum sit, id supplere dignetur Honorius, & per sanctas suas syllabas id ipsum significare. Binius in suis notis inhanc Sergii epistolam (inter epist. Honorii, tom. 4. Conc. edit. Paris.) ait, Sergium per ista se suaque subjecisse censuræ Ecclesię & Sedis Apostolicę. Ergo ad Honorium scripsit, qua Papam.

14. De hac gravissimâ quæstione consultus à Sergio Honorius qua Papa Romanus, eidem quà Papa respondit, ut jam ostensum est, idquod etiam clariùs perspicies, si attentè legas illas Honorii epistolas, in quibus laudat Sergii factum & judicium, eumque ad constantiam in eodem hortatur; seque idem facturum promittit: idque hos in fines; *Vt viâ regia incedant; & venatorum laqueos undique circumpositos evitent: ut Idumæis, id est, terrenis atq; hæreticis propria relinquant: ut novas voces, sanctis Dei Ecclesiis scandala generantes, refutent: ut simplices & humiles spiritu populi Christiani non remaneant jejuni: ut servetur in Ecclesiis fides orthodoxa, & unitas Catholica.* [Hæc in priori epistola. Adjicit autem in posteriori epistola;] *ut nova adinventionis, unius vel duarum operationum vocabulo refutato, clara Dei Ecclesiarum præconia nebulosarum concertationum caligines non offundantur, vel aspergantur: ut unius vel geminæ operationis vocabulum à prædicatione fidei eximatur: ut non promatur illud de Christo, quod de illo sentire & promere ineptum est: ut instruatur nostris ambigentium: ut non prædicent Honorius & Sergius, aliiq; Patriarchæ ac doctores, quæ eos de dogmate Ecclesiastico prædicare non oportet: ut unius confessionis propositum cum Sergio unanimiter monstret.*

15. Hæc

Digitized by Google

15. Hæc ſibi, ut Papæ Romano, & Sergio, ut Patriarchę Conſtantinopolitano proponit Honorius: ideo eum, propter hanc perfidiam, Conſtantin. Imp. in edicto confirmatorio VI. Synodi, aſſumerat ſacrilegis ſacerdotibus; qui Eccleſias perversè gubernârunt. Et Leo II. Papa Romanus, in epiſtola ad eundem Conſtantinum Auguſtum ideo anathematizat Honorium, quia Apoſtolicam Eccleſiam, non Apoſtolicæ traditionis doctrinâ luſtravit, ſed profanâ proditione immaculatam fidem ſubvertere conatus eſt. Et (in epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ) quia contra quam decuit Apoſtolicam auctoritatem, hęreſin fovit. Et (in epiſtola ad Ervigium Regem) quia immaculatam Apoſtolicæ traditionis regulam, quamà prędeceſſoribus ſuis accepit, maculari conſenſit.

16. Errorem igitur Honorius, quem cum Sergio cõmunem habuit, tanquam ſacrilegus ſacerdos, & perverſus rector, per abuſum Apoſtolicæ auctoritatis, docendo definivit, fidelibus ſequendum tradidit & in eo, rãquam in doctrina Catholicâ, omnibus Chriſtianis tenendâ Eccleſiam direxit: & ſic hæreſin fovit, & Eccleſiæ nocuit. Ergo erravit, & in hęreſin incidit, eamq; palàm ac pertinaciter fovit, adeóque hæreticus fuit, qua Papa Romanus, id eſt, in ipſa Papali exſecutione officii Papalis. *Concluſio.*

17. Ergo, Papa Romanus nullo modo eſt infallibilis controverſiarum de fide judex.

Qui cecidit, ſtabili non erat ille gradu.
Accidere cuivis poteſt, quod cuiquam contigit.

quin & ipſe Honorius, quem hæreticum fuiſſe, & condemnatum oſtendimus, contendit, in ſua priore ad Sergium epiſtolâ, non eſſe quicquam pro Eccleſiaſtico dogmate recipiendum, quod neq; auctoritatibus canonicis ſacrarum literarum, neq; ſynodali examinatione, ſuper hoc ipſo habitâ, terminatum ſit. Ergo neq; ipſis Monothelitis veteribus cognita fuit hæc lymphatica novorum Monothelitarum, id eſt, omnia unius Papę Romani voluntati & arbitrio deferentium inſania.

Coronis. ubi etiam de lapſu Liberii Papæ Romani, & aliorum quorundam Pontif. Rom. & de Sophiſtarum miſerâ vertigine.

18. Obſerva autem, (ut hoc coronidis loco adjiciam) quàm ſint inconſtantes & inſigniter impudentes iſti Papiſtæ infallibiliarii, in ſuis defenſionibus, quas pro Antichriſtiano iſto dogmate adferunt: quando enim objicitur eis lapſus Liberii Papę Romani, qui palàm ſe favere Arianis, & cum eis conſentire profeſſus eſt, ſubſcribendo in damnationem Athanaſii, (quem ſciebat cauſſa fidei perſequutionẽ pati) & cum Arianis palàm cõmunicando, eorumq; hæreſi ſubſcribendo: ut patet ex Athanaſii epiſtolâ ad ſolitariam vitam agentes; & ex Hieronymo, in Chronico; & in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, c. 107. in Fortunatiano. Nam iſta facere quę fecit Liberius, erat veritatem prodere, Chriſtianorum perſequutionem approbare, hęreticam impietatem in Eccleſiam introducere, contra Chriſtum pugnare, Arianas ſententias planè ampleƈti; hęreſi Arianę ſubſcribere: teſtibus eisdem Patribus: quem ob lapſum meritò abrogatum eſſe Liberio Pontificatum, ait Bellarmin. lib. 4. de Rom. Pontifice, c. 9. §. *Poſt biennium*: quando, inquam, eis objicimus fœdum hunc in hæreſin lapſum Liberii Papæ Romani. Reſpondent Bellarmin. & Gretſerus, loco jam citato, Liberium quidem interpretativè in hæreſin conſenſiſſe, & propter pacem cum Arianis factam, meritò judicatum eſſe hæreticum ab orthodoxis, & damnatum, atq; abdicatum; non enim teneri aut poſſe homines corda ſcrutari; ſed quem externis operibus hæreticum eſſe vident, ſimpliciter hæreticum judicare, ac ut hæreticum damnare: Liberium autem externis operibus fuiſſe hæreticum, non enim mente conſenſiſſe in hæreſin, licet exſilii tædio mortiſque metu victus peccaverit actu externo, & aliquo tempore defecerit à conſtantiâ in fide tuendâ. Sic reſpondent de Liberio. At rurſus, quando objicimus Monotheliſmum Honorii; Reſp. Papiſtę, errâſſe eum occulto & privato mentis errore, privatim aliquid tradidiſſe, at non apertè ac publicè profeſſum eſſe errorem, aut fidelibus tenendum tradidiſſe, &c. Exigere autem hoc à nobis Chriſtianam charitatem, ut bene de cunctis exiſtimemus, & pro Catholicis omnes habeamus, quos nihil Catholicæ fidei contrarium apertè profiteri videmus.

19. Juſto Dei judicio ſpiritui vertiginis traduntur mendaces, ut non ſint memorię compotes. Actum certè eſt de cauſſa Liberii, ſi ei applices reſponſionem Papiſtarum pro Honorio. Honorius autem (ut jam prolixè demonſtratum eſt) undique hæreſeos manifeſtus tenetur.

20. *Alphonſus de Caſtro*, ſcriptor Romanenſis, lib. 1. adverſus hæreſes, cap. 4. (edit. Lugdun. in octavo, an. Dom. 1546.) hæc ſcribit; *Omnu homo errare poteſt in fide, etiamſi Papa ſit. Nam de Liberio Papa refert Platina, eum ſenſiſſe cum Arianis; & Anaſtaſium II. hujus nominis Pont. ficem faviſſe Neſtorianis, qui hiſtorias legit non dubitat. Cœleſtinum Papam etiam erraſſe circa matrimonium fidelium, quorum alter labitur in hæreſin, res eſt omnibus manifeſta. Neque hic Cœleſtini error talis fuit, qui ſoli negligentiæ imputari debeat, ita ut illum erraſſe dicamus, velut privatam perſonam, & non ut Papam, qui in qualibet re ſeria definiendâ conſulere debet viros doctos: quoniam hujusmodi Cœleſtini definitio habebatur in antiquis decretalibus, in can.* Laudabilem: *titulo*, De converſione infidelium: *quam ego ipſe vidi & legi*: inquit Alphonſus de Caſtro, loco citato. Pelagii II. conſtitutio quædam Papalis, ut dura & Evangelio contraria, reprobatur & rejicitur auctoritate etiam Papali. Diſt. 31. can. *Ante triennium*. Vide Bonifacii 8. errorem etiam ex cathedra, ſupra, l. 3. c. ult. §. 12. Vide etiam quæ eodem libro, & alibi in hoc opere, de aliorum quorundam Romanorum Pontificum erroribus cõmemorantur. Patres Baſileenſes, in ſua Reſponſione Synodali, de auctoritate cujuslibet Concilii Generalis ſupra Papam, &c. quæ exſtat in epiſtolis Synodalibus Concilii Baſileenſis. *Reliquum* (inquiunt) *totum corpus ſæpe condemnavit atq; depoſuit Papam, tam ratione fidei, quam morum.* Tom. 8. Concil. edit. Pariſ. an. Dom. 1636. p. 128. C. Vide lib. 9. cap. 5. §. 29.

INSTRUCTIONUM.

HISTORICO-THEOLOGICARUM LIBER SEXTUS,

Contra hæresin Adoptionariorum.

CAPUT PRIMUM.

De Adoptionariis, eorumque hæresi; & de Francofurtensi aliisque Conciliis, super ea controversia habitis.

Bonosiani hæretici Adoptionarii.

ISidorus Hispalensis, lib. 8. Originum, sive etymologiarum, c. 5. de hæresibus Christianorum; *Bonosiani* (inquit) à Bonoso quodam Episcopo exorti produntur, qui Christum Filium Dei adoptivum, non proprium asserunt. Et lib. de scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 20. refert *Justinianum* Ecclesiæ Valensis Episcopum scripsisse contra Bonosiacos, qui Christum adoptivum, & non proprium, dicunt. Floruisse autem ait in Hispaniis Justinianum illum Episcopum Valensem, temporibus *Teudi* Principis Gothorum. quem in Hispania regnâsse tempore Justiniani senioris Imperatoris, ejusdemq; Imperatoris año duodecimo exstinctum esse, scribit idem Isidorus in suo Chronico Gothorum.

Elipandus & Felix adoptionarii.

2. Postea, circa annum Domini 783. *Elipandus Toletanus*, & *Felix Vrgelitanus*, in Hispania, Episcopi, Nestorianam hęresin obliquo flexu in Ecclesiam revocare satagentes, asserebant, ac palàm prædicabant, Christum, etiamsi secundùm Divinam naturam sit verus, proprius, ac naturalis Dei Filius, secundùm humanam tamen naturam non nisi adoptione & gratiâ esse Dei filium, seu esse filium adoptivum. Eis in Hispania restiterunt *Etherius* Uxamensis Episcopus, & *Beatus* Presbyter: quorum Apologeticum opus in duos distinctum libros, ad Elipandum, pro veritate Catholica, contra ejus errorem, ab ipsis scriptum, exstat in bibliotheca Patrum, in posteriore parte tomi quarti, editionis quartæ.

Eorum dogma.

Etherius & Beatus orthodoxi.

Sedulius hæresiarchæ.

Non tamen destiterunt Elipandus & Felix errorem sum, longè latéq;, per Hispaniam, Galliam, & Germaniam, quantum in ipsis erat, propagare. Felice Galliam & Germaniam, etiam suscepto itinere, peragrante.

Synodus Forojulienſis.

3. Sed eis vigilanter occursum est, habitis contra eum errorem synodis: nempe synodo Forojulensi, quam convocavit *Paulinus* Episcopus Aquilejensis, eidemq; præsedit, anno Dom. 791. ubi errorem illum Paulinus cum sua Synodo confutavit & condemnavit: & Synodo Ratisponensi, in qua Synodo damnatus est cum suo errore Felix, anno Dom. 792. itaq; ad palatium Regis Caroli Magni, tunc regnantis, & inde Romam ductus Felix hæresin confessus est, & abdicavit. Sed postea ad vomitum rediit.

Synodus Ratisponenſis. Felix post abdicatam hæresin, ad vomitum rediit. Elipandi hæretici confidentia.

4. Eundem errorem Elipandus, tanquam orthodoxam doctrinam, Carolo Magno per epistolam commendavit, tam confidenter, ut eam quæstionem Theologorum disquisitioni committi postularet. Carolus igitur convocavit celebre illud Concilium Francofurtense, trecentorum Episcoporum, in quibus erant duo Sedis Romanæ Legati, Theophylactus & Stephanus Episcopi, anno Dominicæ incarnationis 794. ubi error iste rursum damnatus est, & prolixè confutatus: & Elipando ac Felici, nisi ab errore resipiscerent, eliminatio è gremio Catholicæ Ecclesiæ denunciata.

Carolus Magnus convocat Concilium Francofurtenſe, ubi rursum damnatur hæresis Adoptionariorũ.

Quatuor scripta ad Hiſpanos missa contra errorem Adoptionariorum.

5. Edita etiam, & ad Hispanos missa sunt quatuor scripta, Concilio probata, contra eundem errorem, nempe, Adriani primi Papæ Romani, tunc sedentis, ad Episcopos Hispanos epistola; & Paulini Aquilejensis Episcopi libellus sacrosyllabus in eodem Francofurtensi Concilio editus; & totius Concilii epistola ad Hispanos; & Caroli Magni epistola ad eosdem. quibus scriptis & argumenta plurima contra eam hęresin continentur, & admonentur Hispani ut ab ea resipiscant, eãq; sedulò vitent. Exstant in tomis Conciliorum, in sectione posteriore, partis prioris, tomi tertii, Colonensis editionis Binii. & tomo sexto Concil. editionis Parisiensis. Epistola autem illa Caroli Regis exstat etiam in Constitutionibus Imperialibus, à Melchiore Goldasto editis. Exstant & acta Concilii illius Forojulensis, in memorata parte tomi tertii Conciliorum, edit. Col. & tom. 6. & ed. Paris. statim post septimam Synodum. Libellus etiam ille sacro syllabus Paulini, contra hæresin Felicis Urgelitani, impressus est in bibliotheca Patrum, in priore parte tomi quarti, editionis quartæ.

6. Ado Archiepiscopus Viennensis, in suo breviario chronicorum, ætate sextâ, de hac hæresi & ejusdem damnatione scribens; Anno (inquit) incarnationis Domini 792. Felix Urgelitanus Episcopus hęreticus deprehensus, adoptivum, non proprium filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum dogmatizans, qui ad præsentiam Adriani Pontificis Romani deductus, hæresin verbis solùmodo abdicavit. Synodus iterum facta contra supradictam hæresin in Francofurt, legatis Apostolicæ sedis præsidentibus, Theophylacto & Stephano Episcopis, & auctoritate sanctorum Patrum convictus & damnatus est iterum Felix cum errore suo, perpetuoque exsilio apud Lugdunum relegatus est. quem

Legati ſedis Romanæ in Concilio Francofurt.

Digitized by Google

quem ferunt in eodem ipso suo errore mortuum. Hæc Ado, qui floruit anno Domini 879. ad quem annum chronicon suum perduxit.

Jonas Aurelianensis. 7. De eodem Felice scribit Jonas Episcopus Aurelianensis, statim sub initium libri primi, eorum quos scripsit contra Claudium Episcop. Taurinensem: Emersit (inquit) ex eadem Hispania, tempore sanctæ memoriæ Caroli piissimi atq; invictissimi Augusti, quidam Felix nomine, actu infelix, Urgelitanensis civitatis Episcopus, qui juncto suo sceleratissimo errori Eliphanto Toletanæ urbis Episcopo, secundùm humanitatem non esse proprium filium Dei, sed adoptivum prædicare ausus est. Et hac virulenta doctrinâ, uterq; Hispaniam magnâ ex parte infecit. Deinde Apostolorum Christi actus imitari videri volentes; cum ipsi non Apostoli Christi, sed præcones essent hostis antiqui, unusquisque separatim diversas provincias, eadem suâ insana doctrinâ imbuendas, appetivere. Eliphantus scil. Asturias & Galliciam, cujus discipulos apud Astures me aliquando vidisse memini; quos & Catholicorum virorum regionis illius, qui eorum vesanæ doctrinæ secundùm sanam doctrinam rationabiliter renitebantur, relatu, perspicuitatiq; meq probatu, secundùm eorum actum & habitum, certissimos Antichristos esse liquidò deprehendi: manifestè cernens in illis illud B. Ambrosii compleri; Habitus mentis, in corporis statu cernitur. Et illud cujusdam;

Frons hominis, propria mentis depromit amictum:
Qualis vultus erit, talia corda gerit.

Quib' verissimè & apertissimè cognitis, & quia jam secundùm Apostolicum præceptum, ut ab eadem sua erroneâ prædicatione desisterent, admoniti fuerant, & tamen in eodem errore permanebant, ut hæreticos devitavi. Porrò idem Felix, cum multis apud Septimaniam eundem haustum pestiferum propinaverit, eum tamen Galliæ Germaniæq; quantum in illo fuit, propinare voluit. Sed Divinâ gratiâ adminiculâte, nullum apud Galliam Germaniamq; ejus error locum invenire quivit, quoniam non solum apud Germaniam studium literarum & amor S. Scripturarum, verùm etiam apud eandem Galliam (quæ sola, teste Hieronymo, monstra non habuit, sed viris semper fortibus & eloquentissimis abundavit) ejus memorabilis viri sollertissimo studio & ferventissimo desiderio actũ est, ut, Domino opem ferente, in sibi commissæ Ecclesiæ filiis & liberalium artium adprimè disciplinâ, & divinarum scripturarum perfectè polleret intelligentiâ. Quibus milites Christi, utpote invictissimis armis, muniti, ejus vesanã doctrinam propulsaverunt, Ejusdem namque Principis jussu in unum coacti, adhibitâ etiam S. Romanæ Ecclesiæ auctoritate, eundem Felicem damnaverunt, imò cum auctore sui erroris Nestorio quem imitatus est, perpetuo anathemati mancipaverunt. Hęc Jonas, qui floruit sub Ludovico pio Imperatore, Caroli magni filio. Et opus illud suum, jussu Ludovici Augusti susceptum, edidit cum præfatione ad Carolum Calvum, ejusdem Ludovici filium.

Caroli Magni.

Sigebert. 8. *Sigebertus* monachus Gemblacensis (qui obiit an. Domini, 1113.) scribens de eadem Feliciana hæresi in suo Chronico, ad an. Domini 793. his utitur verbis; Feliciana hæresis condemnatur: & in præsentia Adriani Papę ab ipso Felice auctore abdicatur. Hęc hæresis asserebat Filium Dei in divina natura verum Deum esse; in humana verò natura nuncupativum. Item, in Divina natura verum esse Filium Dei; in humana verò adoptivum: unam personam Dei & hominis dividens in duas personas; scil. veri Filii, & adoptivi. Hæc Sigebertus.

9. Ex his jam innotescit status controversię; quem tamen clarius proponere conabimur, ex ipsis Patrum libris contra eam hæresin editis. Pertinax in suo errore Felix, librum scripsit adversus Paulinum Episcop. Aquilejensem, quem diximus auctorem esse libelli sacrosyllabi, in Concilio Francofurtensi editi: In illo autem suo libro Felix errorem suum apertiùs proposuit, ac tueri conatus est. Itaque Paulinus aliud opus contra eum edidit, in septem libros distinctum, quod extat in bibliotheca Patrum, in parte secunda tomi quarti, editionis quartæ. Etherius etiam & Beatus, in suo apologetico adversus Elipandum, l. 1. ponunt quædam ipsius Elipandi verba, ex quibus etiam manifestior fit quæstionis status.

Paulinus Aquilejens. sit.

10. Dixit Elipandus; Numquid per illum, qui natus est de Virgine, per ipsum visibilia & invisibilia condidit: an per illum, qui non est adoptione, sed genere; nec gratiâ, sed à natura, cuncta creavit; Et ideo absq; dubio per illum, quem sibi coęqualem, & sine adoptione genuit, multa creavit. Et per istum Dei simul & hominis Filium Verbum carnem factum, adoptivum humanitate, & nequaquam adoptivum Divinitate, mundum redemit. *Item*: Si conformes sunt omnes sancti huic Filio Dei secundùm gratiam, profectò & cum adoptivo adoptivi, & cum advocato advocati, & cum Christo Christi, & cum parvulo parvuli, & cum servo servi. Hæc Elipandus.

Verba Elipandi.

11. Respondent Etherius & Beatus; Dicit in sua epistola Joannes Apostolus; *omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est illius Antichristi.* Quid est solvere Jesum, nisi seorsum Deum, & seorsum hominem prædicare? Ipse sine dubio solvit Jesum, qui prædicat populo, dicens; Numquid per illum, qui natus est de Virgine, per ipsum visibilia, &c. (*Verba recitant Elipandi priora illa à nobis modo citata: & pergunt.*) Videte spiritum qui solvit Jesum. Aperite oculos: aperta materia est. Spiritus erroris hoc dictavit. Illius Antichristi spiritus in hoc inspiravit. — Qui negat, quod Jesus est Filius Dei, negat eum in carne venisse: & ipse est Antichristus. *Item*: Tuam hanc de Christo fidem non recipimus; quia nec talem fidem habemus, nec talem doctrinam ab Apostolis accepimus. Nec in lege & Evangelio tale unquam legimus: sed neque in libris doctorum, aut manualibus, sed tantùm in tuis dogmatibus. — Unus Christus nobis sufficit Filius Virginis, qui nomen habet Jesus. Illos tuos, qui dicis, istum & illum, necesse non habemus. *Item*: Angelus annunciavit Virgini, dicens; *Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur.* Ecce Jesum filium altissimi Patris, non Filium Spiritûs S. non filium Filii; quomodo est tecum servus? — Si ita credis, ut dicis, non Deum omnipotentem, sed conservum tuum Jesum confiteris. Hæc Etherius & Beatus.

Responsio Etherii & Beati. *1. Joan. 4. 3.* *Luc. 1. 31.*

12. Felicis etiam verba & placita comemorat Paulinus, in suis libris contra eum editis. Aperte Felix negat Redemtorẽ nostrum in carne

Errores Felicis.

ſuà eſſe verum & proprium Dei Patris Filium; ait autem eſſe adoptivum apud Patrem, ut ipſius teſtantur verba apud Paulinum, lib. 2. Cui errori & alios congeneres adjecit, quos Paulinus breviter proponit libro quarto, his verbis: Tria affirmat Felix in Chriſto, id eſt; quòd ſervus ſit conditionalis; quòd filius adoptivus; & Deus nuncupativus. Tria quoque è contrario negat, hoc eſt, quod verus Deus naſceretur ex Virgine, vel idem qui natus eſt, verus ſit Filius Dei; & quod nullatenus fieri poſſit ut baptiſmi regeneratione non egeat, qui ſervus ſit natus. Hæc de Felicis erroribus Paulinus, loco citato.

Verba Paulini contra Felicem.

13. Porrò, ad elucidationem ſtatus controverſiæ conducunt etiam illa Paulini verba, l. 7. contra Felicem: Nec iterum (inquit) Chriſtum dividimus in duos filios vel duos Deos vel duas cum Neſtorio perſonas. Qui licet duas palàm non dixiſſet perſonas, tamen omnia quæ duab, ineſſe neceſſe eſt perſonis in ſua profeſſione fatetur. Simili modo & tu, licet fugias verba duarũ perſonarum, tamen omnia quæ neceſſe eſt duabus ineſſe perſonis, te in tuis literis invenimus profiteri. Quis enim neſciat, apud unum Patrem alteram eſſe perſonâ adoptivi filii; alteram proprii filii? Nec enim ullus Pater juxta humanæ conſuetudinis rationem poterat proprium filium ſibi adoptare, quaſi alienum; aut quem adoptat ſibi in filium, poterit ſibi proprium facere, quem Paternitas alterius ſibi fecit alienum; quia adoptio ex alieno quolibet efficitur. Hæc ibi Paulinus.

Doloſus hæreticorum diſſerendi modus.

14. Orthodoxi prędicabant unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, verum eſſe Deum, verumque in eadem perſona hominem; in Divinitate, Dei Patris Filium; eundemque in humanitate, hominis matris filium: verum in utraque ſubſtantia Dei Filium: non in aliqua earum putativum, ſed in utraq; verum; non adoptivum, ſed proprium: unam in utraque naturâ perſonam; unam Filii dignitatem; unum Filium Dei unigenitum: unum Deum verum, non nuncupativum: licet aliud propter Deum, aliud propter hominem, non tamen alium atque alium, non duos Deos, non duos filios: non ſervili neceſſitate conditionalem ſervum, egentem promotione in filium per gratiam adoptionis, aut regenerationem baptiſmalem; ſed eſſe, ſemperque fuiſſe eum verum Dominum omnium, & in ſua aſſumta formâ ſervi, ſerviſſe propter nos, non conditionali ſervitute, aut debitæ ſervitutis neceſſitate, ſed benevolâ voluntariæ obedientiæ ſubjectione.

Summa doctrinæ orthodoxa contra hæreſin Adoptianariorum.

CAPVT SECUNDVM.

Argumenta orthodoxorum ſumta ex divinis Scripturis, contra Adoptinarios.

Argumentatio orthodoxorum ex S. Scriptura

EX tribꝰ locis ducunt orthodoxi argumenta. 1. A teſtimoniis S. Scripturæ, quibus Jeſus Chriſtus Virginis Marię filius, homo, Mediator Dei & hominum, qui pro nobis natus, paſſus & mortuus eſt, appellatur Dei Filius, & quidem ſuus & proprius, ac unigenitus, Filius ille dilectus, verus Deus, & Dominus. Ex quibus teſtimoniis ſequitur, eum non eſſe nuncupativum Deum, aut adoptivum filium, cum non ſint in una Chriſti perſona duo filii, aut duo Dii: non eſſe conditionalem ſervum, cum ſit proprius ac unigenitus Dei Filius, verus Deus. Dominus omnium, unus idemq; non per incarnationem in duos diviſus, aut ſuâ dignitate excidens, aut à Deo factus alienus, adoptionique idoneus. Teſtimonia quædam à Patribus in libris ſuprà memoratis allegata adſcribam.

Prima claſſis teſtimoniorum S. Scripturæ.

2. Eſai. 7. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet, filium: & vocabit nomen ejus Emmanuel. & cap. 9. 6. Parvulus natus eſt nobis, Filius datus eſt nobis: & erit principatus ſuper humerum ejus; & vocabitur nomen ejus admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, Pater æternitatis, Princeps pacis.

Pſal. 97. 7. Adorent eum omnes Angeli Dei.

Rom. 9. 5. Quorum ſunt Patres, & ex quibus eſt Chriſtus quoad carnem, qui eſt ſupra omnes Deus benedictus in ſecula. Amen.

Joannis, 20. 8. Thomas dicit Jeſu Chriſto, in cujus latus manum miſerat; Dominus meus & Deus meus.

Ad Titum 2. 13, 14. Exſpectantes beatam illam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui dedit ſemet ipſum pro nobis.

Joan. 10. 30. Ego & Pater unum ſumus, inquit Jeſus.

3. His teſtimoniis clariſſimè evincitur, hominem illum Jeſum, qui natus eſt ex Virgine, eſſe illum unum verum Deum: non autem nuncupativum, ut inſaniebant Elipandus & Felix. Sequuntur Teſtimonia eum teſtantia eſſe Filium Dei, ſuum, proprium, & unigenitum.

Secunda claſſis.

4. Homo Jeſus Chriſtus baptizatus eſt à Joanne, ſuper eum deſcendit S. Spiritus in ſpecie columbę; De hoc homine teſtatur Joannes, eum eſſe Filium Dei, qui baptizat Spiritu Sancto; Joann. 1. 33, 34. Et Pater de Cœlo, idem teſtatur, inquiens: Hic eſt Filius ille meus dilectus in quo mihi complacui, Matt. 3. 17. Idemque repetit in monte ſancto, præſentibus Moſe & Eliâ, & tribus Chriſti diſcipulis, Matth. 17. 5.

Hilarius ait lib. 2. de Trinitate, Vna hæc eſt felix fides Petri, Patri ore confeſſa, Tu es Filius Dei vivi.

Matth. 16. 13. &c. Ait Jeſus diſcipulis: Quem me dicunt homines eſſe, filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem baptiſtam; alii autem Eliam; alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit autem illis Jeſus; Vos autem, quem me eſſe dicitis? Reſpondens verò Simon Petrus, dixit: Tu es Chriſtus ille Filius Dei viventis. Tunc reſpondens Jeſus dixit ei: beatus es Simon bar Jona! Quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in Cœlis. Sed & ego dico tibi; quod tu es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo meam Eccleſiam, & portæ inferni non prævalebunt adverſus eam.

Lucæ 1. 35. Quod ex te naſcetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.

Joan. 3. 16. Ita Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum dederit.

Rom. 8. 32. Proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum in mortem.

Gal. 4. 4. Miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere; factum ſub lege.

Joan. 17. 1, 5. Pater, Clarifica Filium tuum apud

apud temetipſum eâ claritate, quam habui apud te, priuſquam hic Mundus exiſteret. Hæc loquitur Jeſus, rollens in Cœlum oculos.

Joan. 1. 14. Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis; & vidimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre.

Joan. 3. 13. Nemo aſcendit in Cœlum, niſi qui deſcendit de Cœlo, Filius hominis, qui eſt in Cœlo.

Coloſſ. 1. 13, 14, 15, 16, 17, 18, &c. Nos transtulit in regnum filii dilectionis ſuæ, in quo habemus redemtionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem peccatorum. Qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ. Quoniam in ipſo condita ſunt omnia quę ſunt in Cœlis, & quæ in terra, viſibilia, & inviſibilia, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates; omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt. & ipſe eſt ante omnia, & omnia in ipſo conſiſtunt, & ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, &c.

Ad Hebræos 1. v. 1, 2, &c. Multifariam, multiſque modis, olim Deus loquutus Patribus per Prophetas; ultimis diebus hiſce loquutus eſt nobis per Filium, &c.

1. Joan. 4. 14. 15. Pater miſit Filium, ut eſſet Salvator mundi. Quiſquis confeſſus fuerit, quod Jeſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet; & ipſe in Deo.

1. Joan. 5. 20. Scimus quod Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum ut cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio ejus: Hic eſt verus Deus, & vita æterna.

5. Verè Dominum eſſe, non autem conditionalem ſervum, etſi evidenter ſequitur ex eis quæ jam præmiſſa ſunt, probant tamen inſuper hiſce teſtimoniis. *Tertia claſſis.*

Joan. 13. 13. Vos vocatis me, Magiſter & Domine: & bene dicitis; ſum enim.

Joan. 8. 35, 36. Servus non manet in domo in æternum: filius manet in æternum. Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.

Pſal. 110. 1. & Matth. 22. 44. Dixit Dominus Domino meo: ſede à dexteris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

Luc. 2, 11. Natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus.

Matth. 28. 18. Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo & in terra.

Philipp. 2. 9, 10, 11. Donavit ei nomen, quod eſt ſupra omne nomen: ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, Cœleſtium, terreſtrium, & ſubterraneorum. Omniſque lingua confiteatur, quod Dominus ſit Jeſus Chriſtus, ad gloriam Dei Patris.

1. Cor. 2. 8. Si cognoviſſent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

Hebr. 3. Moſe ſervo glorioſior eſt Jeſus; utpote Filius in ſua domo, & conſtructor domus, omniumque conditor Deus.

6. His aliiſque ſacrarum literarum teſtimoniis adjiciunt verba illa ſymboli Apoſtolici; *& in Jeſum Chriſtum, unicum Filium ejus, Dominum noſtrum.* *Verba ſymboli Apoſtolici.*

CAPVT TERTIVM.

Conſenſus antiquiorum Patrum.

SEcundus loc,, ex quo argumentantur orthodoxi, eſt conſenſus ſanctorum Patrum, quorum pro hac veritate contra errores Elipandianos & Felicianos citant teſtimonia; nempe Hilarii, Ambroſii, Theophili Epiſc. Alexandrini, Gregorii Nazianz. Auguſtini, Cyrilli Alexandrini, Procli, Caſſiani, Juvenci, Hieronymi, Leonis I. Papæ Romani, Gregorii primi Papæ Romani, Petri Ravenenſis Epiſcopi, Fulgentii, Victoris Epiſcopi Capuæ, Caſſiodori, &c. quorum verba brevitatis cauſa omitto. Inveniet ea lector in libris illis, contra Felicem & Elipandum editis. Vide etiam lib. 1. hujus operis, c. 30.

2. Adjiciunt etiam verba illa in publicis precibus per totum mundum uſurpari ſolita; Per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui tecum vivit & regnat Deus in unitate S. Spiritus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

CAPVT QVARTVM.

Argumenta orthodoxorum ſumta à ratione.

TErtius argumentorum locus continet rationes, utuntur autem orthodoxi his rationibus.

1. Paulinus Epiſcopus Aquilejenſis, in libello ſacroſyllabo; Adoptivus (inquit) dici non poteſt, niſi is qui alienus eſt ab eo, à quo dicitur adoptatus: & gratis ei adoptio tribuitur; quoniam non ex debito, ſed ex indulgentia tantùmodo adoptio præſtatur: ſicut nos aliquando, cum eſſemus peccando filii iræ, alieni eramus à Deo. Per proprium & verum Filium ejus, qui non egut adoptione, adoptio nobis Filiorum donata eſt: Paulo atteſtante qui ait: Gal. 4. 4. Cùm ergo venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege; ut eos, qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus per ipſum. proprius Filius factus eſt ex muliere, non adoptivus.

2. Cum tota ſancta Trinitas hominem Chriſtum in utero Virginis operata ſit; dicant, ſi valent, hæretici, quis de his tribus perſonis eum adoptaverit: Quod ſi nequeunt, Catholicis ſe humiliter ſalubribus ſubdant documentis.

3. Idem Paulinus, libro 3. contra Felicem; Adſumſit (inquit) Dei filius carnem ex utero Virginali in unitatem ſuæ perſonæ, non in carnem mutatus, ſed ut eſſet proprius Filius Dei

Dei in duabus ſubſtantiis, Dei ſcilicet & hominis, veluti ante fuit in una natura proprius Dei Filius, nihil amittens quod erat, quamvis adſumſiſſet quod non erat, non diviſionem faciens in perſonæ proprietate, nec comixtionem in naturarũ conjunctione. Si autem propter adſumtionem vel ſuſceptionem Chriſtus adoptivus eſt filius qui ex Virgine natus eſt, cujus perſonæ in Sancta Trinitate adoptivus eſſe dicendus eſt? utique omnino filii perſonæ: ipſe adſumſit hominem vel ſuſcepit. Quod ſi ita eſt, nepos eſt Patris ſecundùm humanitatem Chriſtus, qui à Dei Filio adſumtus eſt homo, vel, ut tu vis, adoptatus.

4. Et lib. 1. contra Felicem, ait idem Paulinus; Impiiſſimè Deum negas, quem Salvatorem eſſe fateris: quem beatus Doctor gentium Salvatorem ſæpius nominare non dubitavit.

5. Item lib. 2. ejuſdem operis contra Felicem: baptizati ſunt in nomine Jeſu; ergo Jeſus eſt verus Deus.

6. Idem, eodem libro; In nobis (inquit) eſt perſona adoptionis, non in Filio Dei: quia ſingulariter ille unus homo, ex Deo conceptus, & in Deum aſſumtus, habet proprietatem Filium Dei eſſe, quod omnes ſancti habent per adoptionem gratiæ Dei.

7. Eodem libro: Si ille homo quem aſſumſit Filius Dei adoptivus eſt, adoptivus eſt ille qui eum aſſumſit: quia una perſona eſt in homine & in Deo. Et eſt omnino unus Filius; non duo filii. Unus autem quomodo poteſt eſſe proprius & adoptivus unius Patris? ſi adoptiv⁹ eſt, proprius eſſe non poterit: ſi proprius, adoptivus eſſe non poterit ejuſdem Patris. Duos autem eſſe filios, unum proprium & alterũ adoptivum, nefandiſſimum eſt credere de Chriſto. Adſumſit namque ſibi Dei Filius carnem ex Virgine, non amiſit proprietatem quam habuit in Filii nomine.

8. Idem ibidem; Chriſtus conceptus & natus eſt Dei Filius, & ideo adoptione non eguit ut eſſet Dei Filius. *Item*: Cum conciperetur & naſceretur, erat verus Deus, verus ac proprius Dei Filius; neque acceſſit alius, qui adoptaretur.

9. Idem, libro 7. contra Felicem. Si ergo ille homo, qui ex divina Sancti Spiritus operatione, & glorioſa beatæ Virginis caſtitate concept. eſt & natus, non eſt verus (ut tu adſeris) Filius Dei, nec verus Deus; quid ſupereſt, niſi ut illa beata Virgo nequaquã ſit vera Dei genetrix, ſed nuncupativa? Quia, ſi ille qui ex ea natus eſt, nuncupativus eſt Deus; etiam & illa quæ genuit, nuncupativa eſt, non vera, Dei genetrix. Ex hoc quam impium ſit dicere, totius mundi latitudine, in qua Chriſtus regnat & colitur, manifeſtiſſimè comprobatur.

10. Et lib. 2. ejuſdem operis: Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos, de Jeſu, ait; *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.* Argumentum verò excellentiæ ex nominis proprietate induxit: in hoc enim quod dixit, tanto melior Angelis effectus, dubium non eſt de homine adſumto dici, qui tanto melior ab Angelis eſt, quanto præſtantior Filius proprius à miniſtro ſerviente. Proprietas itaque Filii in hæreditate Paternâ præfertur miniſtrantium ſubjectioni. *Hebr. 1. 4.*

11. Idem, lib. 6. Quid ergo Chriſtum debitæ ſervitutis neceſſitate conſtrictum eſſe contendis? Dic, oro, in quo fuit Chriſtus Jeſus debitor? Numquid peccata habuit, ut propter peccatorum remiſſionem debitor eſſet? Nunquid Chriſtus peccator fuit, ut debitor dici debeat? niſi forte alio ſenſu debitorem velis intelligere; anteacti videlicet cujuslibet beneficii, remuneratorem. Quid verò hoc ad Chriſtũ pertinet? nunquid primum fuit homo? & poſtea ſingulari beneficio in Dei Filium electus eſſe credendus eſt, ut hujus tanti beneficii debitor ſit dicendus? nonne in ipſo conceptu Deus verus, & verus Dei Filius conceptus eſt, & in unam perſonam duarum naturarum facta eſt conjunctio in ipſo utero Virginali, in tanta perſonæ unitate, ut hic totus, qui ex Virgine natus eſt, indubitanter dici & credi debeat unus verus Filius Dei.

12. Et eodem libro; Verè autem dictus eſt Dominus liber, qui humanum genus liberare dignatus eſt. Quem tu fortè per hoc ſervum eſſe conditionalem calumniaris; quia humanum genus benevolâ ſuæ obedientiæ ſubjectione liberum fecit.

13. Idem lib. 2. Chriſtus Jeſus venit ad baptiſmum, exemplum humilitatis oſtendere, & aquas ſuo ſanctificare baptiſmo, non ut ſanctificaretur in aquis, qui nihil in ſe habuit peccati, à quo mundaretur. Ideò ait ei venienti Joannes Baptiſta; *Ego à te debeo baptizari*, &c. *Matt. 3. 14.*

Plurimas ex iſtis rationibus inveniet etiam lector in epiſtola ſynodali Concilii Francofurtenſis, data ad Hiſpanos.

CAPUT QUINTUM.

Reſpondetur quibuſdam objectionibus Adoptionariorum.

Prima objectio. Caro ſive humanitas Chriſti non eſt genita ex Dei ſubſtantia; ergo Chriſtus homo non eſt in ſua carne verus & proprius Dei Filius.

2. Reſpondet Paulinus, lib. 1. & alibi; Unus filius non poteſt dividi, ut ſit unius Patris & naturalis & adoptivus: vel quædam pars filii ſit adoptiva, & altera naturalis, in Filii dignitate: velut ſi una manus ſit adobtiva, & altera propria: vel anima ſit adoptiva, & caro in proprietate Filii. Quamvis enim anima non ſit ex Patris ſemine, ſicut eſt caro, tamen unus eſt filius Patris, animâ & carne totus vel adoptivus, vel proprius, prout cõditio nominis vel naturæ ſibi attulerit. Poteſt verò in una perſona eſſe paſſibilis & impaſſibilis, mortalis & immortalis: veluti homo imortalis eſt anima, mortalis carne; ſic enim & Chriſtus impaſſibilis Divinitate, paſſibilis carne, tamen totus unus idemque eſt Deus, & homo; Unus eſt Chriſtus in forma Dei, & unus Chriſtus in forma ſervi, & unus eſt Chriſtus æqualis Patri, & unus eſt Chriſtus minor Patre; idem Deus, idem homo; unus Filius, Dei Patris totus proprius, & Virginis matris totus proprius.

3. Summa hujus reſponſionis eſt; *Tota Chriſti perſona genita eſt ex ſubſtantia Dei Patris, & hoc ſufficit ut totus ſit Dei Filius proprius in utraque ſua ſubſtantia; etiamſi non totum perſonæ ſit ex Dei Patris ſubſtantiâ.* Retorquet etiam argumentum

Digitized by Google

argumentum in ipſum Felicem, cujus anima non fuit de ſemine Patris ipſius, & tamen totus Felix erat proprius ac naturalis Patris ſui filius.

4. *Secunda objectio.* Chriſtus prædeſtinatus eſt; ergo eſt adoptatus.

5. Reſpondet Paulinus, lib. 2. aliter Chriſtus prædeſtinatus eſt, aliter nos: ille prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute virtute ſcilicet Divinitatis, (Rom. 1. 4.) nos prædeſtinati ſumus per illum in adoptionem filiorum, (Epheſ. 1. 5.) non ille per nos, neque in adoptionem. Vide Lombardum, ejuſque commentatores libro tertio ſententiarum, diſtinctione ſeptimâ, & diſtinctione decimâ.

6. *Tertia objectio:* Chriſtus non ſolùm per obedientiam, ſed etiam per naturam ſervus Patris eſt, & filius ancillę ejus, in qua natura erit, etiam in æternum Patri ſubditus.

Vide lib. 3. cap 12. §. 6. & 4. §. c. 29. §. 13.

7. Reſpondet Paulinus, lib. 6. prorſus per obedientiam, teſte Apoſtolo, Philip. 2. Carnis autem infirmitas veras ac voluntarias habuit, id eſt, veram famem quando ipſe voluit, veram fatigationem & voluntariam, verum vulnus & voluntarium.

8. Senſus hujus reſponſionis eſt; ipſe Filius, liber & Dominus, ſuſcepit ex Dei ancilla formam ſervi, in qua ſervivit voluntaria obedientiâ: non per quam neceſſitati ſervili ſubderetur; & in ſervi conditionalis ſtatum ipſe omnium Dominus & ſemper liber redigeretur. Ad illud autem de æterna ſubjectione Filii (1. Cor. 15. 28.) Reſpondet Paulinus cum Hilario, nihil aliud ibi eſſe ſubjectionis ſignificationem, quam myſterii demonſtrationem: ut nimirum omnia in omnibus Deus ſit. Non autem ita intelligendam eam ſubjectionem tanquam ſervitutem dominatui, &c. Citat Hilarii librum undecimum catholicæ fidei, ſive, de Trinitate, ubi plura lector invenier.

9. *Quarta objectio:* Dicunt orthodoxi; Chriſtus eſt Dei Filius, non per gratiam, ſed per naturam. At contrarium dicere videtur Auguſtinus, tractatu 74. in Evangelium Joannis, ubi ait; quod unigenitus eſt æqualis Patri, non eſt gratiæ, ſed naturæ: Quod autem in unitate perſonę unigeniti aſſumtus eſt homo, gratię eſt, non naturæ.

10. Hæc Auguſtini verba citat etiam Lombardus lib 3. ſententiarum, diſtinctione decimâ; ubi ex ipſo Auguſtino reſpondet: Chriſtum hominem eſſe unigenitum Dei Filium naturâ, non gratiâ. Auguſt. tract. 82. in Evangelium Joannis. & concludit; *Ex his evidenter oſtenditur, quod Chriſtus non ſit Filius gratiâ adoptionis. Illa enim gratia intelligitur, cum Auguſtinus eum non eſſe gratiâ Filium aſſerit. Gratiâ enim, ſed non adoptionis, imò unionis, Filius Dei eſt Filius hominis, & è converſo.* Hæc ibi Lombardus. Aliter etiam reſponderi poteſt ex ipſis Auguſtini verbis; nempe loqui Auguſtinum non de filiatione hominis aſſumti, ſed de ipſa aſſumtione in unitatem perſonæ, adeóq; filiationis propriæ unigeniti Dei filii. Homo aſſumtus jam eſt unigenitus Dei Filius naturâ. Aſſumtio autem gratuita fuit. Et ſic ex gratia unionis homo eſt Dei Filius naturalis; licet non propter naturam humanam, ſed propter naturam divinam, cum qua indiviſè unita eſt humanitas in unitate perſonæ & proprietate Filii Dei. (unde hanc gratiam illi homini eſſe quodammodo naturalem, dicit Auguſtinus in Enchiridio, c. 40.) ſic Deus aſſumens, & jam caro factus, Filius eſt Virginis proprius ac naturalis; licet non propter naturam divinam, ſed propter ſuam naturam humanam, quam ſibi aſſumſit ex Virgine. Non tamen alius eſt Filius Dei, & alius filius Virginis; ſed unus idemque totus Dei Filius, totus Virginis Filius. Vide etiam 3. ſent. diſt. 4. & ſummam Thomæ, parte tertiâ, quæſt. 23. art. 4.

11. *Quinta objectio.* In veteri Teſtamento Chriſtus aliquando vocatur ſervus. Reſpondet Paulinus, lib. 3. contra Felicem: apud veterem populum ſervituti ſubjectum, Prophetæ eum ſervum quandoque nominabant: ſed apud filios gratię, id eſt, in novo teſtamento Filius ubique nominatur. Reſpondet inſuper Synodus Francofurtenſis, in ſua epiſtola ad Hiſpanos; Etſi eum Prophetæ ſervum nominâſſet, non tamen ex conditione ſervitutis, ſed ex humilitatis obedientiâ; quâ factus eſt Patri obediens uſque ad mortem. Hæc ibi. *Eſaj. 42, 1.*

12. *Sexta objectio.* Chriſtus eſt filius Trinitatis; ergo eſt adoptivus. Nullus enim eſt Trinitatis filius naturalis; quia interna proceſſio in Divinis non progreditur ultra perſonarum Trinitatem. Probatur antecedens: Per creationem, & per gratiam habitualem per quam tota Trinitas habitat in anima Chriſti, Chriſtus eſt Filius Trinitatis.

13. Reſpondet Thomas Aquinas, in tertium ſententiarum, diſt. 4 quę. 1. Non poteſt (inquit) dici, quòd Chriſtus ſit Filius Trinitatis per creationem vel gratiâ, quia quando in aliquo invenitur perfecta ratio alicujus nominis; nullo modo recipitur illud nomen de eo cum determinatione diminuente: ut patet ex verbis Auguſtini in litera, &c. Bonaventura in eandem diſtinctionem, art. 1. quæſt. 3. non admittit iſtam loquutionem, Chriſtus eſt filius Trinitatis; quia appropinquat erroribus Sabelli & Arii & Neſtorii; ut ibi latius explicat Bonaventura. Porrò; aliquos (inquit) homines ſimpliciter fecit Trinitas ſecundùm omnem ſui naturam? Chriſtum autem non ſimpliciter ſecundùm omnem naturam fecit; quia ſecundùm Divinam naturam eum ſolus Pater genuit: & ideo non eſt ſimile de Chriſto & aliis hominibus. Quamvis enim homines poſſint dici creaturæ Dei, hoc tamen de Chriſto non recipitur. Præterea: filiatio reſpicit hypoſtaſin. Hæc Bonaventura;

CAPVT SEXTVM.

Vindicantur Irenæus & Hilarius; aliorum autem quorundam doctorum ἀκυρολογία notatur, non imitanda.

Alexander Alensis in sua Summa Theolog. parte 3. quæst. 10. membro 4. & Thomas Aquinas in 3. sent. dist. 10. qu. 2. art. 2. & in sua Summa, part. 3. quæst. 23. art. 4. citant tanquam Hilarii, ex ejus lib. 2. de Trinitate, hæc verba; Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. Et loquitur (inquit Thomas) de humanitate Christi. Alensis autem adoptionem illam humanitatis in Christo, interpretatur non secundùm substantiam singularé ipsius Christi, sed secundùm speciem communem respectu aliorum hominum qui in Christo adoptantur. Quem sequitur Thomas in 3. sent. loco citato: quamvis in Summa, adoptionem exponat dictam esse impropriè pro unione.

2. At in editione Basilienſi Erasmianâ, (anno Dom. 1523) sic se habent Hilarii verba; Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur. Hanc autem esse ipsissimam genuinam & solam veram lectionem, manifestum esse videtur ex ipsa serie & contextu verborum Hilarii, illo loco: *Adsunt* (inquit) *deinde Magi involutum pannis adorant: & post illam inanis scientiæ suæ operationem arcanam, posito in cunis genu flectunt. Sic per Magos cunarum sordes adorantur, sic vagitus per angelorum divina gaudia honorantur. —— Infans vagit; laudantes Angeli audiuntur; panni sordent, Deus adoratur. Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur.*

3. Certè idem Hilarius, ejusdem operis lib. 1. haud procul à fine libri, has duas de Christo assertiones tribuit hæreticis, easdemq; tanquam impias rejicit; videlicet; quod eum licuti nos & creationis necessitas Creatori Deo subdat; & adoptio assumat in Filium. Idipsum de adoptione repetit initio libri quarti. In eodem etiam opere, l. 3. ante medium libri, loquens de Christo homine, qui ex Virgine natus, à cunis atque infantiâ usque ad consummatum venerat virum, per somnum, famem, sitim, lassitudinẽ, lachrymas hominem egerat; qui consputus, flagellatus cruci suffixus; qui Patri dixerat, *Clarifica filium tuum:* de quo centurio cohortis & crucis custos proclamavit, *verè Dei Filius erat iste!* Multi (inquit) nos filii Dei, sed non talis hic filius est. Hic enim verus & proprius est filius origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione; nativitate, non creatione. Hæc Hilarius. Vide suprà, lib. 1. cap. 29. ubi de quadam impropriâ & non imitandâ loquutione Hilarii lectorem monuimus.

Joan. 17. 1. Matth. 27. 54.

4. Irenço (qui fuit Hilario antiquior) Erasmus in argumento in librum tertium Irenæi, perperam tribuit, quòd dicat Christum juxta humanâ naturam, adoptatum, ut fieret Filius Dei. Et citat cap. 21. illius libri. Sed Erasmus, alioquin acutus æstimator, hîc incautâ judicii præcipitatione lapsus est: nam adoptionem Irenæus non Christo, sed nobis per Christum tribuit: sicut caput illud attentè legenti fiet manifestum.

Marii Victorini ἀκυρολογία, non imitanda.

5. Marius Victorinus Afer, Hilario contemporaneus, Romæ sub Constantio principe Rhethoricam docuit, teste Hieronymo in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, cap. centesimo undecimo, & in extrema senectute, Christi se tradens fidei, scripsit adversus Arium libros more dialectico valde obscuros, quiab eruditis modò intelliguntur: inquit ibidem Hieronymus. Non mirum igitur, si apud eum loquutiones quędam duriusculæ in opere tam obscuro inveniantur. Qualis illa, l. 1. adversus Arium; Etiam quadam adoptione filius & Christus, sed secundùm carnem. Hæc Victorinus, vir consularis.

Durandi dura quædã loquutiones, non imitanda.

6. Durandus, in 3. sent. dist. 4. quæst. 1. ait Christum, secundùm quod homo est, posse dici filium Spiritûs Sancti per creationem; item, Christum secundùm quod homo est posse dici filium Spiritus Sancti per adoptionem: adeóq; si ad rem spectes, posse eum dici filium totius Trinitatis per creationem, & per adoptionem. Hæc durè loquutus est Durandus, quem Tritemius scribit claruisse circiter annum Dom. 1318.

Joannis Majoris impropria loquutio, non imitanda.

7. *Joannes Major*, popularis noster, qui vixit circa annum Domini 1500. in 3. sent. dist. 10. postquam apertè asseruit falsam esse hanc propositionem; *Christus secundùm quod homo est filius adoptivus Dei:* subjicit aliam propositionem, quam tuendam suscipit ut veram, & ab illa priore diversam; videlicet, *Christus habet adoptionem secundùm humanitatem.* Hanc suam propositionem sic explicat. *Quod humanitas assumta non habeat ex natura suâ, sed ex gratuito Dei munere beatitudine participativè.* Hæc Major. At istiusmodi loquutionem esse impropriam quâ dicitur Christi humanitatem adoptari, rectè monet Thomas, part. 3. qu. 23. art. 4. ad 1. Neque cum assumtione confundenda est adoptio. Non enim omnis assumtio est adoptiva; neque omne gratuitum Dei munus est adoptio. Ipsa prima rei constitutio gratuita est, non debita; sed adoptio præsupponit rem jam exsistere. Præterea gratuito Dei munere facta est adsumtio humanitatis Christi; at jam adsumtæ convenit participatio beatitudinis, jure proprietatis, non adoptionis; quia humanitas est filii proprii, non adoptivi. Et Christum hominẽ diligit Deus Pater, non per meram indulgentiam, ut adoptivũ; sed affectu Paterno, ut filium suum proprium.

CAPVT SEPTIMVM.

De duabus quæstionibus, ab hoc argumento non alienis.

Hæc particula, secundùm, diversis accipi.

QUAVI solet, utrùm Christus, secundùm quod homo, dici possit Dei filius? Respondent scholastici, lib. 3. sent. distinct. 10. particulam istam, *secundùm*, esse πολύσημον. si enim intelligatur τὸ *secundùm* ut denotans habitudinem causæ, seu rationem formæ, tunc falsam esse istam propositionem: non enim propter humanam naturam est filius Dei, sed propter eam est filius Virginis ἀπάτωρ, id est, sine Patre: Hebræos ad 7. 3. sin autem τὸ *secundùm* accipiatur

accipiatur ut expreſſivum unitatis perſonę, ſive ut importans *in indiviſionem concomitantiæ*; tunc veram eſſe hanc propoſitionem. Chriſtus ſecundum quod homo eſt filius Dei; nihil enim aliud hac propoſitione ſic intellectâ denotari, quàm, quod eſſe Deum vel Dei Filium competit perſonæ Chriſti exiſtenti in humana naturâ, quæ cum natura Divinâ in una perſona ita unita eſt ut ſe inſeparabiliter concomitentur: ſicut explicat Bonaventura in 3. ſent. diſt. 10. art. 1. qu. 1. in reſolutione. Ubi etiam monet iſtum modum accipiendi hanc dictionem, *ſecundum*] non eſſe ita uſitatum & proprium, ſicut eſt prior ille modus, licet quandoque inveniatur.

2. Patres in ſuis tractatibus, contra errores Felicianos ac Elipandianos editis, ajunt; Chriſtus in utraque natura eſt proprius Dei Filius. item; Chriſtus homo eſt verus ac proprius Dei filius; Chriſtus in ſua carne, quam aſſumit ex Virgine, eſt verus Deus, verus Dei Filius.

De una ſi liatione, vel duabus filiationibus brevis exercitatio.

3. Agitatur etiam quæſtio de filiatione in Chriſto, una vel gemina. Nam cùm omnes orthodoxi agnoſcant duas unius Chriſti naturas, Divinam & humanam; & duas ejus nativitates, videlicet intemporalem & temporalem; eumq; bis natum eſſe, nempe æternaliter ex Patre, & temporaliter ſeu in tempore ex matre: Ex his emergit quæſtio; utrùm in Chriſto ſit una tantum filiatio, an duæ filiationes?

4. Unicam affirmant, duas autem negant Bonaventura, & Thomas, in 3. ſent. diſt. 8. & rurſum. Thomas quolibet 1. art. 2. & quolibet 9. art. 4. Quia in Chriſto eſt una tantùm perſona; immediatum autem filiationis ſubjectum eſt perſona. At Chriſtus eſt unus filius, non duo. Scotus tamen in 3. ſent. diſt. 8. tuetur duas in uno Chriſto filiationes reales; unam ad patrem, aliâ ad matrem: & ait, non obſtare unitatem ſuppoſiti: ſufficere enim pluralitatem fundamentorum realium in eodem ſuppoſito, ad plurificandum in eo relationes reales etiam originis. Neque ad plurificationem filiationum ſequi plurificationem filiorum; quia concreta non plurificantur, niſi plurificentur tam forma quàm ſuppoſitum; plurificationem enim formæ non ſufficere, maximè ubi plures formæ, ſive ejuſdem rationis, ſive eodem nomine expreſſæ, ut hic, poſſunt eſſe in eodem. Quemadmodum Chriſtus non eſt plures volentes, licet plures habeat volitiones. Et unus Pater ad plures filios, quos diverſis generationibus genuit, habet plures paternitates reales; nã mortuo uno filio, deſtructâ hac filiatione in hoc filio, deſtruitur etiam hæc Paternitas ad hunc filium; cum correlativa ſint ſimul naturâ: manet tamen Pater reſpectu ſecundi filii adhuc ſuperſtitis.

5. Rectè diſtinguit Durandus, in 3. ſent. diſt. 8. quæſt. 3. filiationem poſſe dupliciter accipi; vel ut relationem tantum, vel ut proprietatem perſonalem. Priore ſenſu eſſe duas in Chriſto filiationes, ſeu relationes reales. Poſtériore, non eſſe in Chriſto niſi unam filiationem.

6. *Objicit* Thomas: Suppoſitum divinum non eſt ſuſceptivum relationis realis ad creaturam, quamvis creatura realiter referatur ad Deum. Chriſtus autem eſt ſuppoſitum Divinum, &c. Ergo.

7. Reſpondent Scotus & Durandus; quamvis in ordine rerum poſſit effectus realiter referri ad cauſſam, quæ ad ipſum effectum referatur non relatione reali, ſed tantùm rationis; ut inter Creatorem & creaturam: Ubicunque tamen cauſſa refertur realiter ad effectum, neceſſe eſt etiam effectum realiter referri ad cauſſam: Chriſtus autem ſecundùm humanam naturam ſe habet ad matrem, ut effectum ad cauſam. Cum igitur mater, ut mater, referatur realiter ad eum ut filium, ſequitur eum ut filium referri realiter ad ſuam matrem. Reali enim generatione paſſivâ accepit naturam humanam actualiter exiſtentem, propter quod ſequitur ipſum reali filiatione eſſe filium Mariæ. Neque obſtat quod ſuppoſitum æternum non ſit capax novæ relationis realis. hoc enim intelligendum eſt ſecundùm naturam ſuam Divinam, quam habet ab æterno. At ſi accedat alia natura, accedere poſſunt, naturâ illa mediante, multa accidentia realia, cum abſoluta, tum relativa; quæ non haberent locum, abſque ea naturâ. Non minus autem repugnat ſuppoſito æterno, quòd ei de novo adveniat reale accidens abſolutum, quàm realis reſpectus.

8. *Objectio*: Primum ſeu immediatum ſubjectum accidentium, mediante naturâ aſſumtâ, Deo incarnato advenientium, eſt ipſa natura aſſumta, quæ inde denominatur genita, nata, vel ſerva, paſſa, &c. at ſubjectum filiationis eſt ipſum & ſolum ſuppoſitum: natura autem non poteſt dici filia: ergo diverſa ratio eſt. ſic Thom. quolibet 1. art. 2. & quolibet 9. art. 4.

9. Reſpondet Durandus. Quod natura dici poteſt genita, nata, vel ſerva, non tamen dicitur filia. hoc non eſt propriè propter hoc, quod filiatio immediatius inſit ſuppoſitio quam alia; ſed, quia filius vel filia magis accedit ad naturam ſubſtantivi. quàm eſſe natum vel genitum, quæ purè denominativè accipiuntur. Nam ſi denominativè acciperemus filiatum, æquè propriè poſſet dici natura filiata, ſi hoc uſus haberet, ſicut dicitur genita vel nata. Hæc Durandus, in 3. ſent. diſt. 8. qu. 3.

10. Plura de hac quęſtione qui cupit, legat apud ipſos, locis citatis. Ne tamen inutili curioſitate, & quæſtionariâ intemperie ultra piæ ſobrietatis terminos ſe abripi ſinat. *Divina magis* γνωμὴ. *fide credenda ſunt, quàm ratione inveſtiganda.* inquiunt Patres Francofurtenſes in ſua epiſtolâ ad Hiſpanos. Meminerit etiam lector, Naſci, pati, & ſimilia, tribui ſuppoſito; ideo ait Scriptura, *Liber generationis Jeſu Chriſti. Id quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Verbum caro factum eſt. Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere. Chriſtus paſſus eſt in carne.* 1. Petr. 4. 1. Tutiùs ſic loquimur cum Scripturis, & catholica antiquitate. *Matth.* 1. 1. *Luc.* 1. 35. *Joan.* 1. 14. *Gal.* 4. 4. 1. *Pet.* 4. 1.

11. In eodem Concilio Francofurtenſi damnatus eſt cultus imaginum, de quo, ſi Deus voluerit, dicemus l. 7. De erroribus autem Tranſubſtantiariorum & Ubiquetariorum opportunior erit differendi locus, lib. 11. hujus operis.

TRANSITIO AD LIBROS SEQUENTES.

Poſtquam de Deo & Mediatore ſanam doctrinam, contra impios hæreticos, prolixè defenſam & in luce clariſſimâ refulgentem exhibuimus, & alias etiam in ea tractatione quæſtiones, quas non eſſe negligenter prætereundas exiſtimavimus, pro inſtituti noſtri ratione diſcuſſimus;

Hebr. 6, 3. *dicere porrò inſtituimus,* [ἐαν περ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεὸς] *de religioſo cultu, quem ſoli vero Deo reddere fas eſſe oſtendemus, libro ſeptimo hujus operis. & de gratia Dei, contra Pelagii hæreſin, ejuſque reliquias; item de operum meritis, & de juſtificatione, lib.* 8. *Tum de gratiæ ſigillis ſacramentis: idque primum in genere; ubi de natura, & efficaciâ, & numero ſacramentorum, lib.* 9. *Deinde in ſpecie, de Baptiſmo, lib.*10. *Et de Euchariſtia, lib.* 11. *Poſtea ſequetur Diſſertatio de pœnitentia, lib.*12. *Item, de Purgatorio; & ſuffragiis atque indulgentiis pro defunctis, lib.* 13. *Succedet Tractatus de Eccleſiæ unitate, & ſchiſmate, lib.* 14. *Quem excipiet diſſertatio de Petri primatu, lib.*15. *Et de Petri, aliorumque Apoſtolorum, ſucceſſoribus, lib.* 16. *Præterea, ſi Deus dederit, addere animus eſt quatuor libros, de Romano Pontifice, & quinque libros de Verbo Dei: hoc ordine; De Papæ Romani poteſtate in ſpiritualibus, lib.* 17. *Et, de Papæ Romani poteſtate in temporalibus, lib.* 18. *Item, de Papæ Romani infallibilitate, lib.* 19. *Et, de Antichriſto, lib.* 20. *Deinde, de Verbo Dei in genere & de auctoritate Sacræ Scripturæ, lib.* 21. *De Scripturis canonicis, lib.* 22. *De Bibliorum editione authentica & verſionibus, lectionibus precibuſque vernaculis lib.*23. *De perfectione ſeu plenitudine Sacræ Scripturæ, & de traditionibus, non ſcriptis, lib.*24. *Denique, de Sacræ Scripturæ perſpicuitate, ejuſque interpretatione, & controverſiarum judice, lib.* 25. Deum oro Patrem luminum, à quo ſupernè deſcendit

Jacob. 1, 17. Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον,

Qui me ad hoc opus, mandato ſpeciali, per publicam Eccleſiæ ſuæ vocem, nominatim evocavit, & hanc ſuam gratiam felici hactenus ſucceſſu benignè proſecutus eſt, ut ad reliqua etiam perficienda, vel quo uſque ipſi viſum fuerit progrediendum, vires animumque ſufficiat; & clementer condonatis mihi omnibus peccatis meis, me induat virtute ex alto; & in mea infirmitate virtutem ſuam perficiat, ut viam mendacii à me amoveat; & det mihi cor integrum in ſtatutis ejus, & Sancto Spiritu in me deſuper ubertim effuſo greſſus meos regat & cuſtodiat in via veritatis & pacis, ut hoc opus Hiſtorico-Theologicum, ad quod ſcribendum imperiis actus cœleſtibus me contuli, Paternæ ejus clementiæ acceptum, & Eccleſiæ utile ſit, pro ſua miſericordiſſima benignitate, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Cui cum Patre & Spiritu Sancto ſit gloria in ſecula. Amen.

Digitized by Google

INSTRUCTIONUM.

HISTORICO-THEOLOGICARUM LIBER SEPTIMUS.

DE

OBIECTO RELIGIOSI cultus: & de ſeptimis & octavis nuncupatis œcumenicis Synodis.

CAPVT PRIMVM.

Exponuntur vocabula: Religio, cultus, adoratio, honor, ſervitus, latria, dulia, hyperdulia.

Religio.

RELIGIO (monente Auguſtino, lib. 10. de Civitate Dei, cap. 1.) vel Dei cultum ſignificat, diciturque Græcis θρησκεία: vel eam religionem, quæ cognationibus humanis atque affinitatibus & quibuſque neceſſitudinibus, Latinâ quadam loquendi conſuetudine, dicitur exhibenda. Non de iſta nunc quæſtio eſt, ſed de ea religione quæ in ſacro cultu cernitur, & quæ à cultu civili & neceſſitudinum humanarum officiis ſeparatur. Hanc autem ſoli Deo exhibendam eſſe, docet Catholica antiquitas. *Religionem hanc exerceri*, ait loc. cit. Auguſtinus, *quando ſacra facimus & ſacrificamus, vel aliqua noſtra ſeu nos ipſos religionis ritibus conſecramus.* Et ejusdem libri, cap. 4. *Cum* (inquit) *ad illum ſurſum eſt & ejus eſt altare cor noſtrum, ejus unigenito eum ſacerdote placamus: ei cruentas victimas cædimus, quando uſque ad ſanguinem pro ejus veritate certamus: & ſuaviſſimum adolemus incenſum, cum in ejus conſpectu pio ſanctoque amore flagramus: ei dona ejus in nobis, noſque ipſos vovemus, & reddimus: ei beneficiorum ejus ſollemnitatibus feſtis & diebus ſtatutis, dicamus ſacramuſque memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat oblivio: ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis & laudis in ara cordis igne fervida charitatis. Ad hunc videndum ſicut videri poterit, eique cohærendum, ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mundamur, & ejus nomine conſecramur. Ipſe enim fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eligentes vel potiùs religentes, amiſeramus enim negligentes; hunc ergo religentes, unde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, ut perveniendo quieſcamus: ideo beati, quia illo fine perfecti.* Hæc ibi Auguſtinus: qui alibi religionem à religando dictam eſſe inſinuat, quando dicit; *Religet ergo nos religio uni omnipotenti Deo.* lib. de vera religione, c. 55. ſic etiam Lactantius lib. 4. c. 28. ubi Ciceronem reprehendit, religionis & ſuperſtitionis vocabula perperam interpretantem.

2. Johannes Ludovicus Vives, in ſuo Commentario, in Aug. lib. 10. de Civ. Dei, cap. 4. recitat dictum hoc Mercurii, σύσεβεια, γνῶσις ἐστι Θεοῦ. id eſt, (interprete ibidem Vive) *religio notitia eſt Dei.*

3. Cicero, lib. 2. de natura Deorum. *Non enim* (inquit) *Philoſophi ſolùm, verùm etiam majores noſtri ſuperſtitionem à religione ſeparaverunt. Nam qui totos dies precabantur & immolabant, ut ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati: quod nomen poſtea latius patuit: qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, ſunt dicti religioſi; ex relegendo.* Hæc Cicero: quæ refutantur à Lactantio, qui interpretationem adfert congruentiorem, lib. 4. cap. 28.

4. Auguſtinus, lib. 10. de Civitate Dei, c. 4. *Nam* (inquit) *ut alia nunc taceam, quæ pertinent ad religionis obſequium quo colitur Deus, ſacrificium certè nullus hominum eſt qui audeat dicere deberi niſi Domino ſoli.* Et capit. 5. & 6. diſſerens de ſacrificiis Deo acceptis, docet Deo gratum eſſe ſacrificium contriti cordis, & ſacrificium laudis, & miſericordiæ, & invocationem Dei & votorum nuncupationem, ac redditionem, & ſimilia obſequia. Et eodem lib. cap. 7. ait Angelos beatos nolle ut ipſis ſacrificemus, ſed Deo. Et l. 8. ejuſdem operis, de civitate Dei, cap. 27. ſeu ultimo; *Nec tamen* (inquit) *nos eiſdem martyribus templa, ſacerdotia, ſacra & ſacrificia conſtituimus: quoniam non ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus.* Et lib. 22. ejusdem operis, c. 10. Nos autem martyrib. noſtris non templa ſicut diis, ſed memorias, ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivũt ſpiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemus martyribus, ſed uni Deo, & martyrum, & noſtro ſacrificium im̃olamus: ad quod ſacrificium, ſicut homines Dei, qui mundum in ejus confeſſione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur: non tamen à ſacerdote, qui ſacrificat, invocantur. Deo quippe, non ipſis ſacrificat, quamvis in memoria ſacrificet

Digitized by Google

Adoratio. tionem religiosam soli Deo vindicat Augustinus. Est autem *adoratio* alia civilis, alia religiosa. utramque uno verbo complexa est S. Scriptura, inquiens, וישתחוו ליהוה ולמלך *vajishtachavu lajhovah velammelech.* καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ βασιλεῖ. Pagn. *Et adoraverunt Jehovam & Regem.* Vulg. Et adoraverunt Deum, & deinde Reg. 1. Paral. c. 29. v. 20. Deum nempe adoraverunt adoratione religiosâ; Davidem autem Regem deinde adoraverunt adoratione civili: gestus quidem externus similis erat; at differentia discriminans ex ipsis objectis facile colligitur. Narrat Gregor. Nazianzenus, orat. 3. Julianum Imperat. perversa quadam fraude, picturas dæmonum adjunxisse suis imaginibus, ut subditi imaginem Imperatoris, secundùm receptam tunc consuetudinem, adorantes, honoré etiam dæmonibus, mixtâ scil. adoratione, licet imprudentes, exhiberent; vel si qui, animadversâ fraude, adorare recusarêt, pœnas luerent, tanquam adversus Imperatoris honorẽ delinquentes. Alio etiam artificio cum militibus persuasisse refert, ut thus ei adolerent, propositis videl. hinc quidem donativo, sive auro, inde verò thure & igne; ut thure prius incenso mercedem deinde ab Imperatore unusquisq; acciperet: id quod Christiani milites postmodum intelligentes esse quandam speciem negationis Christi, palàm errorem confessi, aurum coram Imperatore projecerunt, & se Christianos esse clarâ voce professi sunt: ut ibidem Narrat Nazianzenus. Certè consentit Catholica antiquitas, solum Deum adorandum esse, nempe adoratione religiosâ; juxta præceptum illud Divinum, *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies*: & admonitionem illam Angeli ad Johannem, ut non adoret Angelum, sed adoret Deum. Neque huic doctrinæ quicquam decedit, si adjicias nomen latriæ, & dicas, solum Deum adorandum esse adoratione latriæ: nam Catholici Patres nullam aliam agnoverunt religiosam adorationem, nisi eam quę soli Deo debetur, atque adeò quæ est adoratio latriæ, seu servitutis religiosę, seu pars servitii soli Deo debiti. Altera autem pars distinctionis, quæ posterioribus seculis excogitata est, de adoratione honorariâ, vel adoratione duliæ, vel hyperduliæ, non invenitur apud Catholicos Patres qui primis sex seculis floruerũt.

Infidiosa fraus Juliani Imperatoris.

Aliud ejusdem artificium.

Vide cap. 2. § 33.

Matt. 4. 10. Apoc. 19. 10.

Exempla de impropriis quibusdam & durioribus Patrum quorundam loquutionibus.

12. *Impropriæ* autem & duriores aliquæ ficubi occurrant apud quosdam loquutiones, eas exponere debemus ex illis locis, in quibus de hoc argumento ex professo disserunt atq; argumẽtantur, tum iidem illi, tum etiam alii Patres, & ex constanti tenore publicæ & apud omnes receptæ doctrinæ; quæ de religione & adoratione, seu de religiosa adoratione, loquens, eam soli Deo exhibendam esse clamat. Impropria est illa loquutio Tertulliani, dicentis, *Adoro Scripturæ plenitudinem*, lib. adversus Hermogenem, cap. 22. id est, reverenter in Dei timore agnosco. Impropriè etiam loquitur Hieronymus, in posteriore Apologia adversus Ruffinum, inquiẽs. *Bethlehem meam reversus sum, ubi adoravi præsepe & incunabula Salvatoris.* id est, eo in loco Deum adoravi: quemadmodum in epitaphio Paulæ, ait; *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*: sic exponens cum 70. Interpretibus verba illa Psalmi 132. *Nishtachaveh Lahadom raghlau*; quod ex Hebræo vertit idem Hieronymus, *adoremus scabellum pedum ejus*: quæ verba Ambrosius, lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 12. & Augustinus in Ps. 98. (seu 99.) interpretantur de carne Christi, hoc allato argumento, quod aliud scabellum pedum Domini non inveniatur, quod liceat adorare, cum dicat apertè Scriptura, *Dominum Deum tuum adorabis.* Et Hieronymus, in suis epistolis adversus Vigilantium, docet non licere nobis adorare Martyres, neque Angelos, neque ullam creaturam; sed solum Deum nobis adorandum esse: nempe adoratione religiosa, & propriè dictâ. Impropria etiam est illa Theodoreti oratio, sub finem libri octavi, ad Græcos; *Eorum* (inquit) *qui passim differebantur, memoriam è mente hominum Martyres abolevêrunt. Eorum namque templa, una cum suis lucis sic destructa jam sunt, ut ne ulla quidem vestigia superent, nedum qua formâ illorum ara constiterint scire homines possint. Earum verò rerum materia, templis aris̃que martyrum excitatu expiata est. Suos enim mortuos Dominus Deus noster in templo pro diis vestris induxit. Ac illos quidem cassos gloriâ vanosq; reddidit; suis autem martyribus honorem illorum dedit.* Hæc Theodoretus: interprete Zenobio Accialo. Durè atque impropriè. Nam (ut monet Bellarminus, lib. de sanct. beatitud. c. 20.) religio vera permittit, ut martyres non pro diis habeamus, sicut illi habebant Jovem & Liberum & alios; sed pro viris sanctis, & amicis Dei. Et ipse Theodoret. superiùs eodem illo libro. *Nos* (inquit) *nec hostias martyribus, nec libamina ulla deferimus, sed ut sanctos homines, Dei amicissimos honoramus.* Audi rursus Bellarminum, lib. de sanctorum beatitudine, c. 12. dicentem; Omnes fere actus exteriores communes sunt omni adorationi, excepto sacrificio, & quę ad illud referuntur, templis, altaribus, & sacerdotibus; voluit enim Deus hunc cultum sacrificii sibi soli exhiberi, ut Augustin. docet, lib. 10. Civitatis Dei, c. 4. & Theodoret. lib. 8. ad Græcos, qui est de martyribus; & patet ex illo, Ex. 22. Qui sacrificat diis, eradicabitur, præterquam Domino soli. Hæc Bellarminus. Impropria igitur est, neque imitanda, illa Theodoreti loquutio, neque inde quisquam legitimè argumentari potest, templa atq; altaria martyribus erigi aut dedicari posse, aut honores quibus Deus suos Ethnici prosequebantur, exhibendos nunc esse martyribus. Vide plura in hanc sententiam, inferiùs, cap. 5.

Ex. 22. 20.

Vide infra, cap. 5. § 12.

Psal. 131. 7.

Honor.

13. *Honorem* distinguit Augustinus, in eum qui exhibetur per charitatem, & eum qui exhibetur per servitutem. Lib. de vera religione, c. 55 ubi de Angelis loquens, *quare* (inquit) *honoramus eos charitate, non servitute.* Et ibidem prolixè docet Augustinus religiosum cultum aut religiosum honorem neque hominibus sanctis deferendum esse, neq; Angelis, neque ulli creaturæ, sed soli Deo. De honore quidem per charitatem, de adoratione autem religiosa propriè dicta, loquitur Hier. ep. ad Riparium adversus Vigilant. ubi ait; *Honoramus autem reliquias martyrum; ut eum, cujus sunt martyres, adoremus.*

Servitus.

14. *Servitutem* Augustinus (lib. 1. de Trinit. c. 6. & lib. 10. de Civ. Dei, cap. 1.) distinguit in eam quam soli Deo debemus, & ad solius Dei cultum pertinet, quam docendi causâ, scriptorum Novi Test. consuetudinem sequutus, appellat λατρείαν, & hanc interpretatur, *servitutem illam qua ad religionem pertinet*, quæst. 86. super Exodum: [*servitutem religionis*; l. 5. de civitate Dei, cap. 15.] Distinguit (inquam) Augustinus servitutem in hanc λατρείαν, & eam servitutem

quæ

quæ hominibus debetur, quę duplex est; aut enim debetur Dominis à servis, juxta illud Apo-
Sup §.5. stoli ad Ephes. 6. *Servi obedite Dominis vestris secundùm carnem, cum timore & tremore:* vel unicuique ab unoquoque debetur, non per subjectionem servilem, sed per charitatem Christia-
Galat.5. 13. nam, juxta dictum Apostoli ad Galat. 5. 13. *διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις, per charitatem servite mutuò alii aliis.* Ista mutua est, eamque Domini servis debent, non minùs quam servi Dominis: illa verò non mutua, solis enim servis incumbit, & debetur Dominis secundùm carnem: utraque δουλεία dici consuevit.

15. Hæc sunt quæ tradit Augustinus de distinctionibus religionis, cultûs, honoris, servitutis: ubi omnem cultum religiosum, omnemque servitutem quę ad religionem pertinet, soli Deo vindicat, & appellat λατρείαν. alteram verò illam servitutem, quam vocat δουλείαν, non constituit speciem religiosę servitutis aut cultus sacri; sed eam ei opponit, ut contra distinctam Et hanc ipsam δουλείαν (quę non religiosa est, sed civilis) vel ad servitutem propriè dictam refert, quæ Dominis debetur à servis; vel ad cultum dilectionis ac societatis, & honorificæ recordationis, & exhibitionem honoris per imitationem, & per charitatem, quam inter nos invicem debemus. Et hunc solum cultum & honorem concedit Angelis & hominibus sanctis de-
Sup §.13. functis pariter & viventibus: qui non propriè est servitus, sed charitatis officium: ideo ait Augustinus. *nos honorare Angelos charitate, non servitute.* Hyperduliæ autem neq; meminit Augustinus, neque quisquam veterum Patrum.

De vocabulo λατρεία, δουλεία. 16. Vocabula ipsa *latriæ* & *duliæ* quod attinet; certum est ea secundùm nativâ suam significationem latiùs patere, quàm in memorata distinctione accipiuntur. Nam & δουλεία cultum divinum significat, quique Deum colunt, δοῦλοι Θεοῦ, servi Dei nuncupantur, in scripturis passim; &
1. Thes. 1. 9. dicuntur δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, 1. Thess. 1, 9. Et utroque vocabulo ad eandem significa-
Apoc. 22. 3. *Deut. 28. 64* tionem adhibito, dicitur de servis Dei, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, Apocal. 22, 3. Et idololatræ dicuntur δουλεύειν θεοῖς ἑτέροις, servire alienis diis, Deut. 28. v. 64. Non quod sint alii dii, aut plures dii; sed quia cultum religiosum alicui rei exhibere, est divino illam honore colere, quocunq; tandem vocabulo cultus ille indigitetur, sive latriam voces, sive duliam: divinos autem honores alicui præterquam uni vero Deo impertiri, est Deos alienos colere, seu idololatria. Hinc Apostolus idololatriam describens, ait;
Galat. 4. 8. τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. Galat. 4, 8. & eandem rem aliis duobus verbis in eundem sensum adhibitis alibi exprimit, dicens; ἐσεβάσθησαν
Rom. 1. 25. καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ad Rom. 1. 25. Et λατρεία, tum ex usu profanorum auctorum, tum etiam in Græca versione Veteris Testamenti, ad eam quæ hominibus exhibetur servitutẽ significandam usurpatur: καὶ λατρεύσεις ἐκεῖ τοῖς
Deut. 28. 48 ἐχθροῖς σου. Et servies illic inimicis tuis. Deut. 28. 48. Laurentius Valla, in annotationibus suis in
Matth. 4. 10 cap. 4. Matthæi, in illa verba. [Et illi soli servies λατρεύσεις:] Hoc (inquit) Græco verbo non utũtur nostri, sed nomine quod est latria, volentes hunc actum soli Deo deberi. Is etsi frequenter Deo exhibetur, non tamen semper. Nam quãtum ego sentio, magis ad homines pertinebat. Ideóque principes Græcæ linguæ ita usurpant. Ut apud Xenophontem libro III. in Gy-
ripædia: ἐγὼ μὲν ὦ Κῦρε πᾶν τῆς ψυχῆς περιποιῶν ὅτι μηποτε λατρεύσαι ταύτῃ. Hoc autem est, *Equidem, Cyre, ego vel animâ redimerem, ne quando ista serviret.* Hæc viri sunt verba: tum uxor eadem loquitur alio verbo, ut appareat inter ipsa verba latriam & duliam nihil interesse, ὃς τῆς ἑαυτῆ ψυχῆς ἀντεποιεῖτο ὅτι μὴ μὲ δουλεύειν. Sed ne solum videar exempla è gentilibus attulisse, afferam ex Ecclesiasticis quoq;, in Levitico, omne opus servile [λατρευτὸν] non facietis. Et iterum, de femine tuo non dabis Principi λατρεύειν. Et in Job, mendica λατρεῖς. Hęc Valla. Sic etiam Ludovicus Vives in Comentario in lib. 10. Aug. de Civitate Dei, cap. 1. λατρεύω (inquit) est δουλεύω, quasi servio, sed postea factum est ut esset σέβομαι, teste Suidâ, qui & ait λατρεύειν δουλείαν εἶναι ἐπὶ μισθῷ, servitutem esse mercenariam. Nam apud Xenophontem, &c. Hęc vives, qui subjungit testimonium ex Xenophonte, quod à Valla prolatum est. Daniel Chamier in Panstratia Catholicâ, tom. 2. l. 19. cap. ult. §. 7. citat hæc Phavorini verba, λατρεύειν κυρίως τὸ δουλεύειν. λάτρις ὁ μισθῷ δουλεύων, λατρον γὰρ ὁ μισθός. Et in eandem sententiam adducit testimonia Sophoclis & Æschyli, & Theodecti, & Euripidis. His adde versum illum Phocylidis, in Poëmate Nuthetico, v. 113. Κυρίῳ λατρεύειν, μηδὲ ἀντιτείνειν αἰτίοισι.

Levit. 23. 7. 8. sic etiam Exod. 12. 16.

17. Neque vel Augustinus, vel quisquam (quod sciam) S. Patrum, primis sexcentis annis seriò, ac sedate scribens, (excipio enim poëticas hyperbolas, de quibus vide c. 5. §. 11. reg. 4.) nemo, inquam, illorum dixit, nos Angelis vel sanctis defunctis debere servitutem. Concedunt quidem illis honorem & cultum dilectionis & societatis. At ne intelligatur servitus propriè dicta, consultò abstinent à vocabulo *servitutis*, quando termo est de honorandis Angelis aut sanctis defunctis. Nos enim non sumus Angelorum aut sanctorum defunctorum servi, sed Dei sumus cum illis filii & servi; illorum autem fratres, & conservi, & concives, Ap. 6. 11. & c. 19. 10. & cap. 22. 9. Eph. 2. 19. quo argumento rejecit Angelus oblatam sibi adorationem, quâ eum adorare parabat Johannes in Apocalypsi, c. 19. & cap. 22. licet eum verè Angelum esse & non Deum esse, ibidem & initio libri, agnoscat Johannes. Propterea Durandus asserit, nos beatæ Virgini & aliis sanctis propriè non subdi jure servitutis. Ipsi Deo Patri (inquit Thomas) debetur honor latriæ, propter Deitatem; & honor duliæ, propter dominium quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psal. 7. *Domine Deus meus in tẽ speravi*, dicit glossa, Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationem, cui debetur latria. Martino Peresio etiam qui Ayala dicitur, displicet vocabulum *dulia*; quia non sumus servi sanctorum, sed conservi: posterius concedunt Bellarminus & Vasquez; sed hunc usum vocabuli dulię tueri conantur auctoritate Apostoli Pauli ad Gal. 5. 13. διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις.

Vide infra. c. 5. §. 11. reg. 4.

Durand. in 3 sent dist. 9 q. 3. §. 7. Thom 3. part. q. 25. art. 2. Psal. 7. 2. Gloss interlin. ibid. Martin. de Ayala in epist. de traditionibus. p. 3 consider. 7. cap. 1. §. Tertio quod Gabriel Asquez in 3. partem Thomæ qua. 25. Disp 93. c. 1. n. Bellarm lib de sanctor. beat. c. 12. in fine capitis.

18. En! quo jam redacta superstitio illa erga sanctos, omni antiquorum Patrum nudata præsidio, nec aliud in sacris literis perfugium inveniens, nisi in illo officio charitatis quod Christiani viatores sibi invicem debent, in mutua æquanimitate & patientiâ & pacis custodiâ. *Vos enim* (ait Apostolus ad Galat. 5. 13, 14, 15.) *in libertatem vocati fuistis, fratres: tantum ne libertatem datam putetis in occasionem carni, sed per*

per charitatem ſervite invicem [ſeu alii aliis, ἀλλήλοις.] *Nam tota Lex uno verbo completur, nempe hoc*, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. *Quod ſi invicem* [ſeu alius alium, ἀλλήλους] *mordetis & devoratis, videte ne ab invicem* [ὑπὸ ἀλλήλων] *conſumamini.* Et poſtea in eadem epiſtola, ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. *Alii aliorum onera portate; & ita complete legem Chriſti.* Hinc meridianâ luce clarius jam eſt, officium illud ſerviendi in charitate, ab Apoſtolo imperatum, mutuum eſſe, &, ut loquitur Chryſoſtomus in hunc locum, κατάλληλον φέρμενον. Neque ad alios relationem habere, niſi qui per eandem legem tenentur ejuſdem officii reciprocatione nos excipere, & quibus commune nobiſcum periculum eſt ne ſit exitialis diſcordia: Et in primis mâdari hoc firmioribus erga infirmos fratres; deinde & his erga illos & omnibus inter ſe. Quid igitur lucratur Bellarminus ex ſuo commento de honoraria ſubjectione, quam ait intelligi per duliam in verbis Apoſtoli jam citatis ad Galat. 5? Nam quæcunque tandem dulia intelligatur, ea mutua eſt, ac proinde non magis ſequitur nos debere ſubjici Angelis honorariâ ſubjectione, quàm Angelos nobis, imò illos potiùs nobis; puta firmiores infirmioribus, ut jam docui.

Galat. 6. 2.

Gal. 5. 13.

Bellarmin. ubi ſupra.

19. Hieronymus Commentario in hunc locum Epiſtolæ ad Galatas, ait præceptum illud charitatis, quo jubetur quiſque diligere proximum ſicut ſeipſum, etiam Angelis convenire. Verba autem illa, [*per charitatem ſervite invicem*] ſic exponit; qui cum eſſet liber ex omnibus, omnium ſe propter charitatem ſervum fecit, ut plures lucrifaceret; rectè hortatur & cæteros, ut per charitatem ſibi ſerviant, quæ non quærit quod ſuum eſt, ſed quod proximi. Qui enim vult fieri primus, erit omnium ſervus. Hæc Hieronymus. Nam (ut monet in eundem locum Chryſoſtomus) qui proximum, ſicut oportet, diligit, non recuſat ſervire ei ſubmiſſè, quolibet ſervo. Propterea non dixit ſimpliciter, diligite vos invicem, ſed ſervite, intenſam ſignificans amicitiam [ἐπιτεταμένην ἀγάπην φιλῶν.] Imponit illis jugum charitatis. Similiter Oecumenius, Quoniam (inquit) jugum legis abſtulit, aliud imponit, nempe charitatis, leve ac fortius illo. quod autem ait, ſervite, charitatis intenſionem ſignificat [τὸ δὲ, δουλεύετε, δηλοῖ τὴν ἐπιτεταμένην τῆς ἀγάπης.] Et rectè vobis invicem [κἂν ἦ τὸ, ἀλλήλοις:] nam ex ambitioſa principatus affectatione ſeſe ipſis ingerebant, qui ad circũciſionem concitabant. Et auctor Commentarii, qui Ambroſio tribuitur, ait Apoſtolum his verbis exhortari, ut invicem ſibi ſubjecti ſint. Et Primaſius eadem Apoſtoli verba exponens, Voluntarium (inquit) debet eſſe ſervitium, non coactum: quia charitas non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ proximi.

Mare. 10. 44.

20. Intelligitur igitur illo loco ad Galatas officium mutuum fraternæ charitatis inter Chriſtianos viatores, quorum certè nemo alterum cultu religioſo, ſed tantum civili proſequitur. Quamvis autem à religione imperetur, ejuſque imperio exhibeatur interdum honor ſeu cultus civilis, non tamen id mutat honoris ſeu cultus naturam. Sed quamvis cauſſaliter dici quodammodo poſſit religioſus, manet tamen formaliter civilis, non differens eſſentia à cultu illo civili qui propter cauſſas merè politicas exhibetur. Ex. gr. Honor qui magiſtratui exhibetur à ſubdito pagano propter cauſſas politicas, eſt idem ſpecie cum honore, quem eidem exhibet ſubditus Chriſtianus propter conſcientiã. Præterea ſicut in civitate terrena, ita etiam in Eccleſia & civitate cœleſti quicunque concives ſunt, non alio quam civili à ſe invicẽ honore excipiuntur, licet unũ alteri anteponant propter eminentiam in vtravis civitate. Ideo Rex terrenus Prophetam tanquam diſcipulus magiſtrum & concivem ſuum in civitate cœleſti honorat honore civili. Et ab eodẽ Propheta ut ſubdito ſuo in republica terrena idem rex colitur & adòratur honore civili. ſic reſpectu civitatis terrenæ magis ſuſcipimus reip. proceres; at intuentes civitatem cœleſtem, præferimus Eccleſiæ antiſtites. Atque ita, quacunque de cauſa exhibitus honor creaturæ non eſt religioſus, ſed civilis, ſi legitimus; nam religio ſoli Deo nos religat. Ideo falſum eſt quod aſſerit Bellarminus lib. de ſanctorum beatitudine, cap. 13. ſacris rebus, ſanctis angelis & hominibus deberi cultum aliquem religioſum, qui ſit major civili. quod autem ibidem addit, deberi eis cultum majorem merè humano, ſophiſtica tergiverſatio eſt; nam etſi inter homines ſint diverſi honorum gradus, honor tamen nulli homini debetur niſi humanus, & angelo angelicus; uterque autem civilis eſt honor, neuter religioſus. Neque datur ullus religioſus cultus qui ſit major civili, & minor divino cultu. Quocirca talem cultum exhiberi creaturæ, idololatricum eſt.

21. Obſerva autem, quamvis Angelos & homines ſanctos colamus eodem civili cultu dilectionis & ſocietatis, quo ſanctos adhuc viatores; non tamen ea omnia inter nos & angelos ac defunctos intercedere, quę inter viatores: nam viatores ſe invicem vel præſentes alloquio, vel abſentes per literas aut internuncios cõſulere poſſunt: & alii aliorum conſilium vel auxiliũ prece civili implorare, etiam hortari & rogare ut preces ad Deum pro fraternis etiam neceſſitatibus fundantur. Hæc & commercii in hac vita ratio admittit, & in Dei præceptis ac promiſſionibus evidens ac certum habent fundamentum. Nihil horum cum eis nobis intercedit, quorum à noſtro commercio remotorum, non datur ora tueri, nec notas audire ac reddere voces, cum quibus neque literarum neq; internunciorum nobis eſt commercium; neque eos conſulendi, eorumve opem implorandi vel præceptum ullum exſtat in Dei verbo, vel exemplum, vel conſulenti aut invocanti ulla facta promiſſio. Nec minus ridicula eſt & idololatrica ſanctorum in cœlo à nobis abſentium invocatio, quàm ſi quis in Scotia conſtitutus, alicujus amici ſui, etiam viatoris, apud Indos degentis opem ſola voce imploret. Nam quod nonnulli imaginantur angelos nunciare ſpiritibus defunctorum quæ illis cupimus intimari, præterquam quod abſq; Dei verbo tutũ non eſt fidere conjecturis, quid prohibebit Angelos petitiones noſtras pariter nunciare amicis noſtris viatoribus, ut fraternũ orandi pro nobis officium moniti præſtent? quo ſemel admiſſo, novæ ſuperſtitioni ſeu inſaniæ potius porta aperietur, nempe ut etiam ad viatores longe diſſitos nec audientes ſermo dirigatur, perferendus ſcilicet ad eos per internuncios angelos. Cum angelis autem ipſis, licet nobiſcum inſenſibiliter præſentibus, non ea nobis intercedit familiaritas, ut eos compellare poſſimus, vel abſque Dei verbo audeamus.

Vide c. 2. §. 8. & c. 4. §. 13. & cap. 5. §. 6.

22. Adhæc meminiſſe convenit, petitionem illam, qua alios rogamus ut pro nobis Deum precentur, non eſſe ſervitutem [δουλείαν] debitâ illis à quibus hoc poſcimus; ſed eſſe officium quod, jubente Deo, nos ipſi nobis præſtamus & debemus, & poſtulationem officii quod nobis illi poſtulantibus debent, imo etiam non poſtulantibus, modo noſtram noverint indigentiam. Et alteri⁹ precatio pro nobis eſt potius ſervitus [δουλεία] nobis ab illo præſtita per charitatem.

23. Alexandri Alenſis dictum eſt; Deo debemus latriam: Chriſto ratione humanæ naturæ hyperduliam: ſanctis verò duliam Beatę Virgini (inquit Thomas) debetur veneratio duliæ, eminentius tamen quam cæteris creaturis, in quantum ipſa eſt Mater Dei: Et ideo dicitur, quod debetur ei non qualiſcunque dulia, ſed hyperdulia. Hæc de vocabulis.

Alenſ. part 4. qu. 2. memb. 3 art. 1 in fine. Thom. part. 3 qu. 25. art. 5.

CAPVT SECVNDVM.

Specimen Doctrinæ Romanenſium de objecto religioſi cultus; cum antidoto.

CONcilium Tridentinum ſeſſ. 25. recipit Synodum ſecundam Nicænam, & Catechiſmus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini, & Pii quinti Pontificis Maximi juſſu editus, par. 3. cap. 2. laudat ac recipit doctrinam Joannis Damaſceni, & ſecundæ Nicænæ Synodi. Quæ etiam Nicæna Synodus Joannem Damaſcenum ejuſque hac de re doctrinam laudat, ſub finem ſextæ actionis illius Synodi ſecundæ Nicænæ. His ſi adjungamus alios Romanarum partium ſcriptores, facilius percipiemus, quæ ſit Romanenſium doctrina de objecto religioſi cultus.

2. Jodocus Clichtovæus Neoportenſis, Pariſienſis Theologus, in ſuo Commentario in Damaſceni lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 16. & Bellarminus lib. de ſanctorum beatitudine, cap. 13. cultum religioſum ajunt ſanctis exhibendum eſſe, qui ſit divino minor, & civili major. Atqui ſuperiore capite oſtenſum eſt, omnem cultum religioſum qui quidem civili major ſit, ſoli Deo convenire, unde ſequitur nullum revera eſſe talem cultum religioſum, quem fas ſit exhibere creaturis.

3. Tridentina Synodus, ſeſſ. 25. jubet hunc ſanctis defunctis honorem exhiberi, ut ad eorũ orationes, opem auxiliumq; confugiamus, eos invocemus, eis voce vel mente ſupplicemus: & eorum corpora veneremur: & opis eorum impetrandæ cauſſa eorundem memorias frequentemus. Et ſeſſ. 22. de ſacrificio Miſſæ, cap. 3. & can. 5. laudat celebrationem Miſſarum in honorem ſanctorum, & pro illorum interceſſione apud Deum obtinenda. Ita tamen ut non illis, ſed Deo ſoli ſacrificium offeratur, & ſacerdos Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia imploret, ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam facimus in terris. Et Catechiſmus Romanus, part. 3. cap. 2. qu. 5. laudat etiam adorationem & invocationem Angelorum.

Vana excuſatio.

4. Dicunt ſe non invocare ſanctos aut Angelos, ut ſancti vel Angeli ipſi tanquam auctores beneficiorum gloriam vel gratiam aliaq; dona largiantur: ſed tantum petere ab illis, ut pro nobis orent & meritis ſuis impetrent nobis à Deo per Chriſtum: Deumque per illorum merita orare ut nobis ſit propitius. Ita Thomas ſecunda ſecundæ, qu. 83. art. 4. & Bellarminus, lib. de ſanctorum beatitudine, capitib. 17. 18. 19. At ſi hæc eorum mens, cur ultro objiciunt ſcandalũ imperitis, quos docent precari & petere à ſanctis & ab Angelis miſericordiam, virtutem, ſalutem, præſidium, &c. S. Petre miſerere mei, ſalva me, aperi mihi auditum Cœli, da mihi ſanitatem corporis, da patientiam, da mihi fortitudinem, &c. Ita enim dicere licere contendit Bellarminus, lib. de ſanct. beatitud. c. 17. dummodo intelligamus ſalva me. & miſerere mei orando pro me, da mihi hoc & illud tuis precibus & meritis: ſic enim loqui Gregorium Nazianzenum oratione in Cyprianum, & in Baſilium, & alios multos Veterum. Nos autem Nazianzenum & alios Veteres vindicare conabimur, cap. 5. hujus libri: neque enim æquum eſt apoſtrophas Rhetoricas & oratorias anthropopatheias in patrociniũ adduci ordinarii alicujus cultus, ab hominibus perpetam introducti. Eodem modo, ſed infelici conatu excuſare nititur Bellarminus loco citato, precationem illam Eccleſiæ Romanæ, in hymno ad beatam Virginẽ,

Maria mater gratiæ,
Mater miſericordiæ,
Tu nos ab hoſte protege,
Et hora mortis ſuſcipe.

Et illam in hymno Apoſtolorum;

Quorum præcepto ſubditur
Salus, & languor omnium,
Sanate agros moribus,
Nos reddentes virtutibus.

Neque ſimilia ſunt quę Bellarminus adducit ex Apoſtolo Paulo, *ut ſalvos facerem aliquos ex illis* Rom. 11. Et, ut quovis modo aliquos ſalvos facerem. 1. Cor. 9. Iſtis enim locis ſatis perſpicuè docet Apoſtolus, ſe ſuâ doctrina & moribus dare operam, ut permoveantur hominum animi atque ad Deum accedant. Sed nuſquam in Scripturis legitur quiſquam fidelis oraſſe aliquam meram creaturam, ut illum ipſa ſalvũ faceret, & gratia donaret. Neque petunt Pontificii, ut ſancti vel Angeli exemplo ſuo doctrinave in rectam viam eos ducant: neque verò id petere poſſunt, ceſſante familiari converſatione & ſenſibili commercio, quale inter ſe habent viatores.

Rom. 11. 14. 1. Cor. 9. 22.

5. Ecquid verò etiam reſpondebunt quod ſerium ac ſolidum, & tanto negotio dignum ſit, de invocatione crucis, & imaginum, & ſimilium rerum vitæ expertium? Nam ejuſmodi res non poſſunt pro nobis orare, neque merita habent quibus nos juvent. dicunt tamen,

O crux ave ſpes unica
Hoc paſſionis tempore,
Auge piis juſtitiam,
Reiſque dona veniam.

Ex qua oratione non inepte colligit Thomas, Eccleſiam Romanam exhibere cruci cultum latriæ. Dices, cum Alexandro Alenſi, majorem illum honorem qui exhibetur cruci, referri ad rem ſignificatam, cujus eſt ſignum, non ad ipſam crucem in ſe. Attamen teſtatur Thomas, loco in margine notato, etiamſi ratione ipſius crucifixi reverentia iſta cruci exhibeatur, tamen propter hanc rationem crucem adorari eadem adoratione cum Chriſto, & propter hoc

Thom. 3. part. qu. 25. art. 4 Alenſ. 3 part qu. 30. memb. 3. art. 3.

Ejuſdem refutatio.

hoc etiam eos crucem alloqui & deprecari quasi ipsum crucifixum. Imaginem etiam Christi adorandam esse adoratione latriæ, docent Thomas 3. part. qu. 25. art. 3. & Bonaventura, & Joannes Major, & multi alii, in 3. sent. dist. 9. quod est prorsus absurdum, vel ipso judice Concilio Nicæno secundo. Age verò, quid sibi vult illa oratio ad illam Christi imaginem, quam dicunt Veronicæ datam esse, quæ adjuncta est libro B. Bon. cui titulus est, Dieta salutis.

Vide infra, § 38.

Nos perduc ad patriam ô felix figura
Ad videndum faciem quæ est Christi.

Ubi ab ipsa Christi facie distinguitur ista figura, quam invocant. Et paullo post in eadem oratione ab ista figura petuntur hæc dona.

Nos ab omni macula purga vitiorum,
Atque nos consortio junge beatorum.

Vide de ista rerum vitæ expertium invocatione & laudibus plura inferius, § 34. hujus capitis.

6. Præterea, (ut ad illa redeamus, quæ dicunt de sanctorum precibus & meritis) etsi alii pro aliis Deum orare possumus ac tenemur officio debitæ charitatis, nullus tamen pro peccatoribus apud Deum intercedere potest, seu Mediatorem agere merito suæ obedientiæ, seu dignitate sui meriti, nisi unus Christus Jesus, qui unus est Mediator Dei & hominum, qui seipsum dedit ἀντίλυτρον pro omnibus, ferens multorum peccata, & intercedens pro transgressoribus, & absolutissimè [εἰς τὸ παντελὲς] servans eos qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro eis. Neque alterius cujuspiam merito, vel mediatè vel immediatè gratiam gloriamve aut ullum bonum consequimur. Ille solus calcavit torcular, & de populo non fuit quisquam cum illo. Ipse solus dignus inventus est, qui librum aperiret. Neque est in alio ullo salus, neque datum est aliud sub Cœlo nomen inter homines per quod oporteat salvari. Solius Christi nomen nobis in Scripturâ commendatum est, ut in eo invocemus Deum, cum promissione obtinendi quicquid in ejus nomine petimus. Nemo venit ad Patrem nisi per Christum. Nempe solius Christi merito accessum habem, ad Patrem in uno Spiritu. Possumus quidem in precibus nostris commemorare gratuitum Dei pactum cum majoribus nostris initum, & amicitiam illam quæ erat inter Deum & Patres nostros, adeoq; etiam eorum pietatem & constantiam ipsis à Deo donatam, & orare ut promissionis suæ memor Deus, misericordiam suam in nos extendat. Quemadmodum Moses oravit ut Deus recordaretur Abrahami, Isaaci, & Israëlis servorum suorum, quibus per seipsum juravit se multiplicaturum semen eorum sicut stellas Cœli, eisque terram illam daturum. Sic etiam exclamat Psaltes. Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine [quas] jurasti Davidi in veritate tua? At aliud est gratuito Dei pacto, firmissimisque misericordiis pacto illo promissis niti; aliud verò cujusquam meri hominis, aut creaturæ merita Deo obtrudere. Illud enim tutum & pium est: hoc verò periculosum & impium. Omnes enim aberravimus, sed solius Christi livore omnes sanamur. Huc pertinent ea quæ ex Augustino & Leone subjiciemus.

Solus Christus est Mediator & intercessor per merita propria.

1. Tim. 2. 5.
Isai 53. 12.
Hebr. 7. 25.
Isai 63. 3.
Apocal. 5.
Act 4. 12.
Joan. 16. 23, 24.
Eph. 2. 18.
Joan. 14. 6.
Ephes. 2. 18
Exod. 32. 13.
Psal. 89. 50.
Vide 2. Paralip. 21. 7.
Isai. 53. 5.

7. Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 8. Si (inquit) ita diceret [Joannes,] hoc scripsi vobis ut non peccetis, & si quis peccaverit, Mediatorem me habetis apud Patrem, ego exoro pro peccatis vestris: sicut Parmenianus quodam loco Mediatorem posuit Episcopum inter populum & Deum, quis eum ferret bonorum atque fidelium Christianorum? quis sicut Apostolum Christi, & non sicut Antichristum intueretur? Et tamen lacus detriti fumosam aquam, istorum superbiam ferunt, & Spiritum Sanctum continere non possunt, ut servent unitatem Spiritus in vinculo pacis & in omnibus orationibus suis de uno Mediatore securi sint. Homines enim omnes Christiani invicem se comendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusq; Mediator est, cujus typus quoniam præfigurabatur in sacerdote Veteris Testamenti, nullus illic invenitur orasse pro sacerdote. Paulus autem Apostolus quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen quia membrum est corporis Christi, & noverat non per figuram in interiora veli ad sancta sanctorum, sed per expressam & firmam veritatem in interiora Cœli ad sanctitatem, non imaginariam, sed æternam, pro nobis intrasse maximum & verissimum sacerdotem Ecclesiæ, se orationibus fidelium & ipse commendat. Nec Mediatorem se facit inter populum & Deum, sed rogat ut pro se orent invicem omnia membra corporis Christi, quoniam pro invicem sollicita sunt membra; & si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: & si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra, ac si oratio pro invicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium, adscendat ad caput quod præcessit in Cœlum, in quo est propitiatio pro peccatis nostris. Nam si esset mediator Paulus, essent utique & cæteri coapostoli ejus, ac sic multi mediatores essent, nec ipsius Pauli constaret ratio qua dixerat, unus enim Deus, unus Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus: in quo & nos unum sumus, si servemus unitatem Spiritûs in vinculo pacis. Hæc ibi.

August.
1. Cor 12. 25, 26.
1. Tim. 2. 5.

8. Idem Pater, Tract. 84. in Evang. Joan. Etsi (inquit) fratres pro fratribus moriamur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullius sanguis Martyris funditur, quod fecit ille [Dominus Christus] pro nobis: neque in hoc quid imitaremur, sed quid gratularemur contulit nobis. Item, Tractatu primo, in epist. Joannis; Si de infirmitate vitæ surrepserit peccatum, continuo vide, continuo displiceat, continuo damna: & cum damnaveris, securus ad judicem venies: ibi habes advocatum, noli timere, ne perdas causam confessionis tuæ. Si enim aliquando in hac vita committit se homo disertæ linguæ & non perit, committis te Verbo & periturus es? Clama, advocatum habemus apud Patrem. Videte ipsum Joannem servantem humilitatem, certè vir justus erat & magnus, qui de pectore Domini mysteriorum secreta bibebat: ille ille qui bibendo de pectore Domini divinitatem ructavit, In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum: ille talis vir non dixit, advocatum habetis apud Patrem: sed si quis peccaverit, advocatum, inquit, habemus: non dixit, habetis, nec me habetis, dixit, nec ipsum Christum habetis dixit, sed & Christum posuit, non se: & habemus dixit, non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, ut haberet advocatum Christum, quam ponere se pro Christo Advocatū, & inveniri inter damnandos superbos,

1. Joan. 1. 1.
Joh. 1. 1.
Joh. 1. 1.

bos. Fratres, Jesum Christum justum ipsum habemus Advocatum ad Patrem, ipse propitiatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresim non fecit: hoc qui tenuit, schisma non fecit unde enim facta sunt schismata? Cum dicunt homines, nos justi sumus: cum dicunt homines, nos sanctificamus immundos, nos justificamus impios, nos petimus, nos impetramus: Joannes autem quid dixit? Et si quis peccaverit; Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: sed dicet aliquis, ergo sancti non petunt pro nobis? Ergo Episcopi vel præpositi non petunt pro populo? sed attendite Scripturas & videte, quia & præpositi commendant se populo: nam Apostolus dicit plebi, Orantes simul & pro nobis: orat Apostolus pro plebe, orat plebs pro Apostolo: oramus pro vobis fratres, sed & vos orate pro nobis: invicem pro se omnia membra orent, caput pro omnibus interpellet. Hactenus Augustinus.

Coloss. 4.3. vide supra, cap. 1. §. 21. & §. 22. & infra, cap. 4. §. 13. & cap. 5. §. 6.

Confutatur distinctio Romanensium, de Mediatore.

9. Nempe orant membra pro membris per merita solius capitis, solum autem caput suis meritis interpellat pro membris. Itaq; vana est illa Romanensium distinctio, solum Christum esse Mediatorem redemtionis, sanctos autem esse etiam Mediatores intercessionis: nam etiam intercessionis per sua merita solus Christus est Mediator, ut apertè docent memorata testimonia. Et in eandem sententiam Leo ait; Quamvis multorum sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit Mundi. Acceperunt justi, non dederunt coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiæ, non dona justitiæ. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo fine persolvit, cum inter filios hominum unus solus Dominus noster Jesus Christus exstiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam suscitati. Hæc Leo, hujus nominis primus, Papa Romanus, epist 83. ad Palestinos Episcopos, cap. 4. quæ etiam repetit epist. 67. ad Leonem Augustum, cap. 2.

Leo 1. Papa Rom.

10. Vehementer igitur errant qui à sanctis petendum existimant, ut ii suis meritis beneficia nobis à Deo impetrent. Neque illi secundùm Dei voluntatem orant, qui petunt à Deo gratiâ aut gloriam aut quælibet bona concedi sibi propter merita sanctorum. Sicut facit sacerdos Romanensis in Missa inquiens; Et omnium sanctorum tuorum, quorum meritis, precibusq; concedas ut in omnib⁹ protectionis tuæ muniamur auxilio. per eundem Ghristum Dominum nostrum. Cujusmodi etiam sunt illæ à vera Christiana pietate alienę precationes, in libro Missali secundum usum Sarum, impresso Rothomagi à Martino Morin, anno Dom. 1510. fol. 135. de Sancto Nicolao; Deus qui beatum Nicolaum Pontificem tuum inumeris decorâst miraculis, tribue nobis quęsumus, ut ejus meritis & precibus à gehennæ incendiis liberemur. per Dominum nostrum Jesum Christum. Et eodem folio: de Sancto Andrea. Sacrificium nostrum tibi Domine quęsumus beati Andreę prędicatio sancta conciliet: ut cujus honori solenniter exhibetur, meritis efficiatur acceptum, per Dom. nostrum Jesum Christum.

Fol. 139. de S. Juliano. Respice quæsumus Domine super hęc munera quæ tibi offerim⁹, & beati Pontificis Juliani meritis ab omnibus nos exue peccatis. Itę; Divinis nos Domine, repleti sacramentis supplices deprecamur, ut beatî Pontificis Juliani meritis, nos dignos facias cœlestibus institutis.

Et eod. fol. de S. Batilde; ut hæc munera tibi Domine accepta sint; Sanctę Batildis obtineant merita: quæ seipsam tibi hostiam vivam sanctam & beneplacentem exhibuit.

Fol. 162. de sancta Scholastica Virgine. Deus qui beatæ virginis tuæ Scholasticæ animam, ad ostendendam innocentiæ viam, in columbæ specie Cœlos penetrare fecisti; da nobis quæsumus ejus meritis ita innocenter vivere, ut ad eadem mereamur gaudia pervenire.

Fol. 168. Holocausta hæc Domine tuâ benedictione sanctifica, ut sanctæ Potentianæ Virginis tuæ tibi meritis accepta sint, in cujus sunt veneratione oblata. per Dominum.

Et eod. folio; Deus qui hodierna die sanctum Pontificem tuum Aldelmum ad æterna sublevasti gaudia, ejus quæsumus meritis illuc tua nos perducat misericordia. per Dominum.

Rursus ibidem. Sollemnitatem quæsumus Domine sancti Pontificis Aldelmi celebrantibus adesto propitius, & nobis ejus meritis concede gaudia vitæ cœlestis.

Fol. 156. Præstent nobis quæsumus sumta sacramenta prę̃sidium salutare, & intervenientibus beati Martini Confessoris tui atq; Pontificis meritis, ab omnibus nos absolvant peccatis.

Fol. 160. Deus qui beatam Annam dilectissimæ genetricis tuæ matrem egregiam hodierna die ad Cœlestis vitæ sublevasti gaudia, fac nos quæsumus gloriosis ejus meritis ad æternam pertingere beatitudinem.

Fol. 169. Beatæ Sabinæ Virginis tuæ & Martyris Domine precibus confidentes, quæsumus clementiam tuam, ut ejus meritis & precibus ad æterna gaudia pervenire valeamus.

Fol. 168. Oblata quæsumus Domine fidelis populi munera meritis beatissimi Audoëni Confessoris tui atque Pontificis tibi reddantur accepta: ut ab omni contagione peccati eisdem quibus famulamur mysteriis, clementer emundari mereamur.

11. Horrenda ista sunt & indigna iis qui Christianum nomen tueri volunt. Usque adeo mentem adimit dira superstitio. Quis sanâ mente præditus auscultet Bernardo, seculi sui contagione attaminato, ideoque dicere non verito, opus esse Mediatore ad Mediatorem Christum, propter deificatam (ut ille loquitur) Christi affectionem, & propter judiciariam potestatem qua tanquam ignis consumens formidolosus est, seu terribilis accedentibus? Certè ipsi Domino credendum est de sua mansuetudine & demissione animi clarè testanti, omnesq; laborantes & onere pressos ad se blandè invitanti.

Bernard. sum de beata Virgine, qui incipit, Signum Magnum. col. 262. op. Bernard. ed. Antuerp. anno 1616. Matth. 11, 28, 29.

12. Absurdum est etiam illud placitum Concilii Tridentini, superius hoc cap. §. 3. commemoratum, de celebratione Missarum in honorem & memoriam sanctorum, sicut & illę memoratæ petitiones, quibus petitur, ut sacrificium Deo acceptum efficiatur meritis sanctorũ. Horrenda ista sunt & palàm sacrilega. Annon secundùm ipsorum doctrinam celebratio Missę est latria soli Deo exhibenda? Annon docent, sacrificio quod in Missa peragitur, Christum immolari? Annon fatentur, contra Donatistas, dignitatem sacramenti non pendere à dignitate Ministri, atque adeò à solo authore Christo? Suntne igitur ista mysteria celebranda in honorem creaturæ?

creaturę? Nam etiam ſanctorum meritis & precibus opus eſt, ut Chriſtus Patri oblatus, imo, ſicut ipſi loquuntur, ſeipſum ſacerdotum miniſterio offerens, acceptus ſit Patri? Sancti jam Chriſto propitii eſſe debebunt, ſicut de hominibus Ethnicis Deos ſibi ipſis conſtruentibus loquitur Tertullian. Apolog. c. 5. Imò, ſequeſtratis Romanenſium erroribus de ſacrificio Miſſę, annon fateri debent omnes Chriſtiani, ſacramentum à Chriſto inſtitutum, & ſecundùm Chriſti inſtitutionem ritè celebratum, Deo acceptum eſſe ex ſua inſtitutione, non autem meritis ſanctorum?

13. Modum neſcit audax ſuperſtitio. Nam etiam altaria & domos ſacras, templa videl. & oratoria, in quibus preces, ad eos propitiandos, Angelis ſanctisq; defunctis offerantur, ædificanda illis & dedicanda; eisdemq; vota nuncupanda, contendunt. At ſoli Deo faciendam eſſe ſacrificii oblationem, altarium & templorum erectionem, & votorum nuncupationem, prolixè oſtendimus ſuperiore capite: idq; ipſum agnoſcit Coſterus Jeſuita, in ſuo Controverſiarum Enchiridio, c. 9. §. Ex his facile. Et ad ſolius Dei cultum ſeu latriam ſtrictè ſumtam pertinere ſacrificium, templa, altaria, ſacerdotes, fatetur Bellarm. lib. de ſanctorum beatitudine, c. 12. §. Tertia ſpecies. Idem tamen Bellarm. eodem lib. c. 13. ait; Argumentum quintum ſumi poteſt ex invocatione, templis, feſtis, votis, peregrinationibus, imaginibus: & aliis, de quibus poſtea: cum hæc omnia ad cultum ſanctorum non dubium ſit pertinere. Hæc ibi, §. argumentum quintum. Item lib. de cultu ſanctorum, c. 4. §. quarta propoſitio. Sacræ (inquit) domus non ſolum Deo, ſed etiam ſanctis, rectè ædificantur & dedicantur.

Diſtinctio templi & baſilicæ.

14. Evaſurum ſe putat Bellarminus, ibidem, per diſtinctionem inter Baſilicam & templum. Templum quidem Deo, cui etiam ſoli debetur ſacrificium, tribuit; eandem verò ædem, quę reſpectu ſacrificii Deo in ea oblati templum Dei dicitur, ait eſſe etiam conſecratam Angelo aut ſancto, ut baſilicam verè & propriè ipſi Angelo aut ſancto, & in Angeli aut ſancti honorem ędificatam, & non ſolùm Deo in eorum memoriâ. etq; huc torquet ſententias quasdam veterum, de baſilicis martyrum: quia autem à quibusdam dicũtur templa martyrum, ait certum eſſe eos intelligere materialiter, i.e. domum illam, quę dicitur templum, fabricari martyribus; nõ tamen ſub ratione templi ad ſacrificia, ſed baſilicæ ad ornandam materiam ipſorum ſanctorũ. Idololatriam enim eſſe, erigere Sanctis templa ſub ratione templi: non tamen idololatriam eſſe, erigere illis baſilicas in quibus eos tanquam patronos colamus, invocemus, deprecemur. Et lib. de ſanctorum beatitudine, c. 20. §. Alii dicunt ſanctorum animas: approbat etiam internas preces quibus ſancti invocantur, quando ſolâ cogitatione aliquis orat. Id quod etiam viſum Synodo Trident. ſeſſ. 25. ubi Synodus ait illos impiè ſentire qui aſſerunt ſtultum eſſe, in Cœlo regnantibus ſanctis voce, vel mente, ſupplicare. Gabriel Vaſquez, in tertiam partem Thomæ, q. 25. diſp. 98. c. 1. Poſtquam dixit, duliam peculiarem eſſe virtutem, à latria aut religione diſtinctam, qua ſanctis adorationem & cultum exhibent; atque adeò religionem circa cultum ſolius Dei verſari: ſubjicit in fine illius capitis hęc verba; Addendũ tamen eſt, cultum Sanctorum non ſolùm dicendum eſſe ſactum, ſed religioſum vocari poſſe; non quia ſit ex ſpeciali virtute religionis, quam ſcholaſtici diverſam conſtituunt ab obſervantia & hyperduliâ, ſed quia cum divino cultu maximè conjunctus eſt. Eisdem namque rebus & cerimoniis ſacris honorem Sanctis deferimus & Deo, templis nimirum, hymnis, luminaribus & ſimilibus, quibus nõ liceret homines in civili dignitate conſtitutos honorare. Hæc ibi Vaſq. Joan. Petrus Maff. Jeſuita in vita Ignatii Lojolæ, conditoris Jeſuitarum ſocietatis, lib. 1. cap. 3. loquens de eodem Ignatio Lojola; *Primum omnium* (inquit) *religionis cauſſa celeberrimam beatæ Virginis ædem adire decrevit.* Et paullò poſt; *Ratus nullum continentia præſidium poſſe firmius inveniri, quam Dei Matris ejusdemq; Virginis perpetua patrocinium, recenti præſertim illius in ſe clementiâ ac benignitate invitatus, in ejus maximè clientelam fidemq; confugit, ac ſtudio virtutis incenſus, illico fecit ut eidem Virgini beatiſſimæ ſeſe irrevocabili voto caſtitatis obſtringeret.* Et cap. 4. *Totam eam noctem pervigil ante aram ſanctiſſimæ Virginis, modò ſtans, modò genibus nixus, præteritorum veniam demiſſe precari, Divino cultui devovere ſeſe, ac beatam præcipuè Dei Matrem intentâ ſupplicatione propitiare non deſitit.* Hæc Maffejus.

15. Si cum veteribus orthodoxis appellarent baſilicas martyrum, ædes ſoli Deo exſtructas ejusq; ſolius cultui dicatas in martyrum locis, in quibus aut paſſi ſunt, aut aliquod eorum exſtaret monumentum, ut in eis ſacris domibus, ſoli Deo conſecratis, Deum ſolum religioſè colerent & invocarent, eiq; (ut olim à Chriſtianis factitatum refert Auguſtin.) de martyrum victoriâ gratias agerent, ejusdemq; divinum auxilium invocarent, quo & ipſi ſuffulti ad imitationem talium coronarum atq; palmarum roborarentur, & ſe invicem ad eam imitationem ex martyrum memoriæ renovatione adhortarentur: item, ſi in locis in quibus Angeli apparuerũt, aut aliquid egregium geſſerunt, domos Deo, in honorem ſolius Dei, ædificarent, in quibus ſolus Deus invocaretur: aut ſi ſacris domibus ſolius Dei cultui ubicunq; dicatis appellationes inderent ab Angelorum ſanctorum ve nominibus, ſine ulla religioſi cultûs Angelis hominibusve illis exhibendi intentione; non tãtopere certaremus cum Pontificiis de vocibus. At verò quando audẽt affirmare, Sanctis defunctis & Angelis ædificandas eſſe domos ſacras, ſeu oratoria, ipſisq; dicanda, in ipſorum honorem & cultum ſacrum; in quibus tum per eorũ merita Deus, tum ipſi invocentur, & religioſè colantur, nobisq; propitientur; in quibus etiã Angelo alicui aut St. vota nuncupentur, preces, tum voce, tum etiam ſolâ cogitatione, & hymni ac laudes offerantur: nos profectò ab iſtiusmodi ſacrilegio & manifeſta idololatriâ meritò abhorremus. Sic enim tum ędes quas ædificant, tũ ſeipſos etiam conſtituũt templa Angelorum & ſanctorũ, in quibus honores ſoli Deo debitos, nempe religionem precum, & laudũ ſacrificia, & vota Angelis & ſanctis nolentibus offerunt.

Aug. lib. 8. de civ. c. 27.

16. Unde, quæſo, illis notitia precum quæ vel ſolâ cogitatione fiunt, vel etiam voce, in diverſiſſimis locis, eodem tempore? Reſpondet Bellarm. eos non ſcire preces iſtas naturaliter, ſed revelante Deo. lib. de ſanct. beat. cap. 20. At hoc jam gratis aſſeritur, abſq; ullo verbi divini teſtimonio, ſine quo nulla fides, nec ſine fide

Virtus ſolâ cogitatione precum; Et quid inde ſequeretur.

eſt legitima invocatio. Deinde etiamſi conſtaret illos cognoſcere omnes illas preces quæ ad eos fiunt; (de quo tamen nihil certi adfertur à precum iſtiuſmodi defenſoribus) non tamen inde ſequeretur, legitimum eſſe iſtum cultum. Nam Angeli ſciebant ſe coli ab Angelicis hæreticis, *Coloſſ. 2. 18.* cultu illicito, qui Apoſtolo θρησκεία τ ἀγγέλων indigitatur.

17. Omnia altaria (inquit Bellarmin.) ſunt ſepulchra ſanctorum. Et Lapis ille verè dicatur ſancto, non ſub ratione Altaris, ſed ſub ratione ſepulchri. Idololatria eſſet erigere ſanctis Altaria; & tamen non eſt idololatria, erigere illis lapideos tumulos. Hæc Bellarminus; lib. de cultu ſanctorum, cap. 4. §. Altera ſolutio. Quid igitur illa ara ſanctiſſimæ Virginis, in Monte ferrato, ante quam (teſte Maffeio, ſup. §. 14.) Ignatius Loyola, totam noctem pervigil, beatam Virginem intentâ ſupplicatione propitiare non deſtitit? Quid alia plurima ejusdem beatæ Virginis, altaria? Nam de beatæ Dei Matris exitu nihil certò cõſtare, ſcribebat Epiphanius, an. Dom. 375. hær. 78. §. 23. Baronius autem Cardinalis in ſuis notationibus in Martyrologium Romanum, die 15. Auguſti, & in Annalibus, an. Dom. 48. ait eam in Eccleſia Romanâ ſententiam nunc receptam eſſe, quæ profitetur beatam Virginem Mariam naturali exitu vitâ functam, ſed Filii gratiâ à mortuis reſurrexiſſe, & in Cœlum, una cum corpore, evectam fuiſſe: & ideo aniverſariam illam celebrari ſollemnitatem aſſumtionis ſanctiſſimæ Dei genitricis Virginis Mariæ. Cum igitur Altaria illa erigantur beatę Virgini, non ſub ratione ſepulchri, ſed ſub ratione Altaris, ad quod intentâ ſupplicatione eam ſibi propitient adoratores, ſequitur eorum erectionem eſſe idololatriam.

Argumento Bellarmiano oſtenditur, idololatriam eſſe erigere aram beatæ Virgini Mariæ.

18. Adhęc, annon palàm ſacrilega, & idololatrica, & manifeſtè impia eſt illa Clari Bonarſcii Jeſuitæ profeſſio, de miſcendo lacte Matris cum Chriſti ſanguine, & prenſandis beatæ Mariæ uberibus dextrâ, Chriſti autem vulneribus manu ſiniſtrâ, ut hoc miſto antidoto reſtinguat incendia vitiorum? unâ etiam precatione Matrem & Natum orat. Deinde Chriſtum advocatum ad Matrem, & rurſus Matrem mittit ad Filium. Quę omnia clarius lector perſpicier ex ipſius Bonarſcii verbis.

Clarus Bonarſcius, lib. 3. Amphitheatri Honoris, cap. ultimo, ad Divam Hallenſem, & Puerum Jeſum.

Hæreo lac inter meditans, interque cruorem,
Inter delicias uberis, & lateris.
Et dico: (ſi forte oculos ſuper ubera tendo:)
Diva parens, mamma gaudia poſco tua.
Sed dico, (ſi deinde oculos in vulnera verto:)
O Jeſu lateris gaudia malo tui.
Rem ſcio, prenſabo, ſi fas erit, ubera dextrâ;
Levâ prenſabo vulnera, ſi dabitur.
Lac Matris miſcere volo cum ſanguine Nati,
Non poſſem Antidoto nobiliore frui.
Vulnera reſtituent turpem ulceribus mendicum,
Teſta cui ſaniem radere ſola poteſt.
Vbera reſficient Iſmaëlem fitientem,
Quem Sara non patitur, quem neq; nutrit Agar.
Illa mihi ad peſtem procul & procul expungendam,
Iſta mihi ad longas evalitura febres.
Ira vomit flammas, fumatq; libidinis Aetna?
Suffocare queo ſanguine, lacte queo.
Livor inexpletâ rubigine ſævit in artus;
Detergere queo lacte, cruore queo.
Vanus bonos me perpetuâ prurigine tentat;
Exſaturare queo ſanguine, lacte queo.
Ergò Parens, & Nate, meù advertite votù;
Lac peto, depereo ſanguinem, utrumque volo.

Et paullo poſt.

O ſitio tamen! O vocem ſitiù intercludit!
Nate, cruore ſitim comprime; lacte parens,
Dic Matri; Meus hic frater ſitit, optima Mater
Viù è fonte tuo promere, deque meo.
Dic Nato; tuus hic frater, mi meliſſe Fili,
Captivus monſtrat vincula; lytron habes.
Ergo Redemptorem monſtra te jure vocari,
Nobilior reliquis ſi tibi ſanguis ineſt.
Tuque Parens monſtra Matrem te jure vocari,
Vbera ſi reliquis divitiora gerù.
O quando lactabor ab ubere, vulnere paſcar!
Deliciùque fruar, mamma, latuque tuù!

Hæc Bonarſcius, Jeſuita.

19. Hujuſmodi autem impietatis portenta, quanquam animus meminiſſe horret, luctuque refugit, ut tamen omnibus manifeſta fiat hominum iſtorum veritati reſiſtentium amentia, En tibi alium Jeſuitam etiam impiè blaſphemantem!

Alia Maviolatrarum horrenda dogmata, & ſacrilega ſuperſtitionis ſpecimina, commemoravit vir clariſſ. Andreas Rivetus, in ſecundo libro ſuæ Apologiæ pro ſanctiſſima Virgine Mariâ quæ ibi legere poteris.

Franciſcus de Mendoça, in Viridario utriusque eruditionis, Sacra & profana, lib. 2. problemate 2. proponit hoc problema.

Utrùm nobis utilius ſit Jeſu nomen implorare, an Mariæ?

Ad hoc problema ita reſpondet, paullo ante medium illius Capitis;

Planius jam (inquit) rem totam ſine circuitione, ſine ambage decido. Dico: eſto! major ſit Chriſti quàm Virginis apud Deum gratia, & auctoritas; tamen B. Virginem nonnunquam facilius moveri noſtris precibus quàm Chriſtum, proinde præſentius nobis eſſe aliquando Matris, quàm Filii patrocinium. Ab hac ſententiâ ſtat auctoritas, ſtat ratio, ſtat experimentum.

Vbera me Matrù, Nati me vulnera paſcunt;
Scilicet hac animi ſunt medicina mei.
Nam mihi dum lachrymas amor elicit, ubera ſugo;
Rideat ut dulci miſtus amore dolor.
At me pertentant dum gaudia, vulnera lambo;
Vt me lata pio miſta dolore juvent.
Vulnera ſic Nati, ſic ubera ſugo parentù;
Securæ ut variâ ſint mihi ſorte vices.
Quù ſine lacte, precor, vel quù ſine ſanguine vivat;
Lacte tuo, Genetrix; ſanguine, Nate tuo.
Sic lac pro Ambroſiâ, ſuavi pro nectare ſanguis.
Sic me perpetuum vulnus, & uber alit.

Et in fine ejusdem Cap.

His verò (inquit) paucis pro Maria relatis, Problema epigrammate claudatur.

Idem, eod. lib. probl. quarto, proponit hoc problema; Utrùm B. Virgo adoratione latriæ adorari queat. Et reſpondet; Poſſe B. Virginem ratione ſolius contactûs adorari adoratione latriæ: cum & crux & clavi hoc argumento adorentur latria. Præterea etiam propter dignitatem

Beata Virgini exhibitum dicit cultum latriæ.

gnitatem maternitatis, quia hęc dignitas pertinet ad ordinem unionis hypoſtaticæ, ratione cujus unionis debetur humanitati Chriſti cultus & adoratio latriç; ergo etiam omnibus quæ ad eundem ordinem ſpectant, eadem ratione tribuetur. Quamvis autem adoratio latriç, quæ B. Virgini propter dignitatem illam contactus tribuitur, non ſit primaria & abſoluta; eſſe tamen ſecundariam & reſpectivam, ab uno eodemq; habitu religionis proficiſcentem. Hæc Franciſcus Mendoça, Jeſuita.

Nova diviſio latriæ quam refellit Bellarm. infra §. 27.

Pſalterium B. Mariæ. Vide Andreæ Rivati Apologiam pro auctiſſ. Virgine Maria.

Pſalterium B. Mariæ, ex impreſſo Pariſienſi codice deſcriptum, Martinus Chemnicius inſeruit tertię parti examinis Concilii Tridentini, in quo ſunt centum quinquaginta pſalmi, quibus Davidicæ preces & laudes, quas ille Domino obtulit, transferuntur in B. Virginem Mariam, horrendo planè ſacrilegio. Hoc opus Bonaventurę Doctori Seraphico & Cardinali tribuunt Bellarm. lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis; & Poſſevinus, in apparatu ſacro.

Rom. 10. 13, 14. Solus Deus invocandus eſt, quia in ſolum illum credendum eſt.

20. Sanctus Apoſtolus Paulus de uno vero religioſi cultus objecto diſſerens, *Quùquè* (inquit) *invocaverit nomen Domini, ſervabitur: quomodo igitur invocabunt, in quem non crediderunt?* quid ad hunc locum Pontificii? geminam reſponſionem cõminiſcitur Bellarmin. Dico (inquit) ibi agi de invocatione, quâ aliquis invocatur ut Deus & primus auctor bonorum: hoc quidem verum eſt: neque ſolum hoc loco, ſed paſſim etiam in ſacris literis, ubicunq; religioſę invocationis fit mentio, ſemper intelligitur invocatio, quâ aliquis invocatur ut Deus. Altera pars diſtinctionis non invenitur in Scripturis, ſed, reclamante Scripturâ, ab hominibus introducta eſt, & à nobis ſuperiùs exploſa, §. 4. & ſequentibus. Neque melior eſt ſecunda Bellarm. reſponſio; Dico prętereа, (verba ſunt Bellarm.) revera ſicut Deum nõ poteſt invocare ut Deum, qui in eum non credit, id eſt, qui non credit eum eſſe Deum, & qui ei non credẽdo in eo non ſperat, nec eum diligit: ita etiam non poſſe eum Sanctos invocare ut Sanctos & amicos Dei, qui ſuo modo in eos non credit, i.e. non credit eſſe Sanctos, nec in eis ſperat, ut in patronis, nec eos ut tales diligit. Nec nomen invocationis vel fidei in Scripturis ſoli Deo tribuitur. Dicit enim Jacob, Geneſ. 48. *Invocetur nomen meum ſuper pueros hos, & nomina Patrum meorum.* Ex quo loco docet B. Auguſtinus, lib. loquutionum de Geneſi, num. 200. invocationem non ſolum Dei, ſed etiam hominum eſſe. Et in epiſt. ad Philemonem dicit Apoſtolus: *Gratias ago Deo meo, audiens charitatem tuam, & fidem quam habes in Domino Jeſu, & in omnes Sanctos*: in quem locum B. Hieronymus prolixè oſtendit, etiam in ſanctos haberi debere fidem. Hæc Bellarmin. lib. de ſanctorum beatitudine cap. 20. paullò poſt initium capitis.

Bellarminiana efficacia diſcutiuntur.

Vide cap. 4. §. 24.

21. In ſecunda iſta Bellarmini reſponſione multa inſunt vitia: unum vitium eſt, quod dicat credendum eſſe in Sanctos, adeoque in eis ſperandum, ut in patronis. Aliud vitium eſt, quod divinas Scripturas perversè interpretetur. Tertium vitium eſt, quod Auguſtinum & Hieronymum injuſtè adducat tanquam ſuæ ſententiæ fautores. Hęc vitia non abs re erit clarius oſtendere. Primum, credere in Deum atque adeo in Chriſtum, & in eum ſperare, pars eſt officii noſtri quod ſoli Deo debemus, atque adeo Immanueli advocato noſtro apud Patrem, ut paſſim

In ſolo Deo ſperandum eſt.

docent ſacræ literæ. Unde Deus fiducia noſtra & Chriſtus ſpes noſtra appellatur. Et prohibemur confidere in principibus, in filiis hominum, & huic vetitæ fiduciæ opponitur non in Angelis aut Sanctis fiducia, ſed fiducia in Deo, Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus, cujus ſpes eſt in Domino Deo ſuo. Et fiducia in homine declaratur eſſe Apoſtaſia à Domino. Neque uſquam docẽt ſacrę literæ, fas nobis eſſe fiduciam in aliqua locare creatura. Deus noſter Deus ſpei dicitur, tum quia & dator ſpei noſtræ ſolus eſt, & in illo ſolo ſperandum eſt.

Pſal. 72. §. 1. Tim. 1. 1. Pſ. 146. 3. §. Ierem. 17. 5. Rom. 15. 13.

Perverſa vel ſaltem admodum imperita Scripturam interpretatur Bellarminus.

22. Quod autem Scripturas perverſe interpretetur Bellarminus, facilè apparebit ex conſideratione locorum illorum, quos ille citavit, Prior locus eſt, Geneſ. 48. 16. ubi vulgata latina verſio habet, & invocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoq; Patrum meorum Abraham & Iſaac. Verba ſunt Jacobi Patriarchæ benedicentis filiis Joſephi. Verſio autem qua uſus eſt Auguſtinus, habebat: & invocabitur in his nomen meum, & nomen Patrum meorum. Hebraica veritas habet, ויקרא בהם שמי ושם אבתי *Vindicia loci Geneſ. 48. 16.* vejikkare bahem shemi veshé abhothai: quod rectè vertit Xantes Pagninus. & vocetur in eis nomen meum, & nomen Patrum meorum. Et eodem ſenſu LXX Interpretes, καὶ ἐπικληθήσεται ἐπ' αὐτοῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ τὸ ὄνομα τῶν πατέρων μου. Chryſoſtomus legit, καὶ ἐπικληθήσεται οὐ αὐτοῖς τὸ ὄνομά μου. Non dicit Jacob Ephraimum & Manaſſem invocaturos eum & Patres ejus, ſed vocatum iri nomen ejus & nomen Patrum ejus ſuper Ephraimum & Manaſſem, ſeu in illis, id eſt, vocandos eſſe nomine Iſraël, ut loquitur Eſaias cap. 48. verſ. 1. cenſendos eſſe, in numero filiorum ipſius Jacobi, ut diſtinctarum tribuum capita, ut patet ex verbis Jacobi ad Joſephum eodem capite, v. 5. Duo (inquit) filii tui, qui nati ſunt tibi in terra Ægypti, antequam huc venirem ad te, mei erunt. Ephraim & Manaſſes, ſicut Reuben & Simeon reputabuntur mihi. Similis eſt illa apud Eſajam locutio ſeptem mulierum, dicẽtium uni viro, Panem noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur, tantumõdo invocetur nomen tuum ſuper nos: ita verterunt Hieronymus, & Pagninus, quod in Hebraico eſt יקרא שמך עלינו jikkare shimcha gnalenu. LXX. Τὸ ὄνομά σου κληθήτω ἐφ' ἡμᾶς. In iſtis enim locutionibus ἐπικαλεῖσθαι non importat precatoriam invocationem, qualem exercent Pontificii erga ſanctos quos invocant, ſed idem eſt quod καλεῖσθαι vocari, non precibus, ſed cognomento. Venit [Petrus] ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, ita lat. vulg. græc. ἰωάννου τοῦ ἐπικληθέντος Μάρκου. Et rurſum de eodem Marco ſcribens Lucas, ait, Barnabam voluiſſe ſecum aſſumere τὸν Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον, id quod veteris latinæ vulgatę verſionis autor vertit, Joannem qui cognominabatur Marcus.

Eſai. 4. 1.

Act. 12. 12.

Act. 15. 37.

Vindicia loci ad Philemonem.

23. Pervertit etiam Bellarminus verba Apoſtoli ad Philemonem, verſ. 5. ἀκούων σου τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους: quę verba Vetus Latinus interpres ſic vertit; audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jeſu, & in omnes ſanctos. Ubi variatur præpoſitio, & fides indicatur habere objectum Chriſtum, charitas autem ſanctos. Charitate erga ſanctos oſtenditur fides in Chriſtum. Ideo ſubdit ibidem Apoſtolus; Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat,

(ſeu

(ſeu, ut alii legunt, efficax fuit,) in agnitione omnis boni in vobis in Chriſto Jeſu. Gaudium enim magnum habemus & conſolationem in charitate tua, quod viſcera ſanctorum refocillata ſint per te, frater. Similiter idem Apoſtolus laudat Epheſiorum, & Coloſſenſium τὴν πίστιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, fidem in Chriſto Jeſu, & charitatem in omnes ſanctos. Idcirco rectè Primaſius explicat locum illum ad Philemonem, non niſi charitatem referens in ſanctos; *Audiens charitatem tuam & fidem quam habes in Domino Jeſu.* Quæ bonis operibus innoteſcit. *Et in omnes ſanctos.* Qui diligit caput, oportet eum omnia membra diligere. Hæc Primaſius. Nec aliter Sedulius; qui (inquit) diligit caput, diligit & membra. Et Theodoretus in eandem epiſtolam, ad Philemonem, hanc dat nobis quinti illius verſus paraphraſin; Scio enim quantam fidem ſuſceperis in Dominum, qui nos ſervavit, & quantam habeas charitatem, & quantam opem feras iis qui divina magnificiunt. Hæc Theodoretus, Interprete Gentiano Herveto. Loquitur ibi Apoſtolus de ſanctis viatoribus quibus opem ferebat Philemon, non de adoratione vel invocatione ſanctorum defunctorum, pro qua pugnant Romanenſes.

Ephes. 1. 15. Coloſſ. 1. 4.

Prima & uſitatiſſima ſignificatio credendi in aliquem, vel in aliquid.

24. Sciendum eſt autem hanc locutionem credere in aliquem, vel in aliquid, ut plurimum quidem atque uſitatiſſimè ſignificare eum modum credendi, quo credens ita credit ut credendo in rem eam eat, ei adhæreat, & in eo fiduciam collocet ſeu ſperet, ſicut docent Auguſtinus, Tract. 29. in Evang. Joan. & ſerm. 61. de verbis Domini, & ſerm. 181. de tempore, & P. Lombardus 3. ſent. diſt. 23. & Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 2. Aliquando tamen aliter uſurpari, ita ut interdum nihil aliud ſignificet niſi alicui credere, ut Exod. 14. verſ. ult. ubi Iſraëlitæ dicuntur credidiſſe במשה bemosheh, in Moſem, id eſt, (ut rectè verterunt LXX. & auctor vulgatæ Latinæ verſionis) Μωυσῇ Moyſi, ſeu, ut exponit Chaldæus Paraphraſtes, בנביאות משה binbhiuth Moshe, in prophetiam Moſis, ſeu (ut Targumiſtę verba iſta vertit Pagninus) Prophetię Moſis. Crediderũt verbis Domini quę loquebatur per Moſem, ſicut interpretatur divinus Pſaltes eandem commemorans hiſtoriam, ויאמינו ברבריו vajaaminu bidbarau. ad verb. & crediderunt in verba ejus. LXX. καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Hieronym. & crediderunt verbis ejus Pſal. 106. 12. His ſimiles occurrunt locutiones etiam in aliis quibusdam Scripturę locis; ut Ex. 19. 9. וגם־בך יאמינו לעולם vegam becha jaaminu legnolam. Targum Chaldaic. ואף־בך יהמנון לעלם veaf-bach jehemenun legnalam. LXX. καὶ σοὶ πιστεύσουσιν εἰς τὸν αἰῶνα. Lat. vulg. & credat tibi in perpetuum. Et 2. Paralip. 20. 20. האמינו בנביאיו haaminu binbiau. LXX. ἐμπιστεύσατε ἐν προφήταις αὐτοῦ. Lat. vulg. credite Prophetis ejus. Et 1. Sam. 27. 12. ויאמן אכיש בדוד vajaamen achish bedavid. LXX. καὶ ἐπίστευσεν Ἀγχὶς ἐν Δαυίδ. Lat. vulg. credidit ergo Achis David. Pagn. & credidit Achis Davidi. & Prov. 26. 25. אל־תאמן־בו altaamen-bo. Chald. לא תהימין בוה la tehemin bech. LXX. μὴ πιστεύσῃς αὐτῷ. Lat. vulg. & Pagn. ne credideris ei. Aliquando qui vitæ ſuæ valde timent, dicuntur non credere in vitam ſuam, phraſi hebraicà. Deut. 28. 66. ולא תאמין בחיך velo taamin bechajiecha. LXX. καὶ οὐ πιστεύσεις τῇ ζωῇ σου. Targ. ולא תהימין בחין vela tehemin bechajiach. Lat. vulg. & non credes vitę tuę, ſic etiam Job. 24. 22.

2. Significatio eadem loquendi.

Item, Deus dicitur non credere in ſervos ſuos, Job. 4. 18. non credere in ſanctos ſuos, Job. 15. 15. Phraſi hebraicà, quâ ſanctorum imperfectio denotatur, & ĩmundities, prę infinità & prorſus incomparabili ſanctitate Dei. Denique apud quosdam Eccleſiaſticos ſcriptores credere in aliquam rem dicuntur qui eam rem credunt, & quę de ea re in ſacris literis ſcripta inveniuntur, credunt vera eſſe. Sic apud Epiphanium, in fine Ancorati, dicitur, πιστεύομεν εἰς μίαν καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. εἰς ἓν βάπτισμα μετανοίας, καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ κρίσιν δικαίαν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον: id eſt, Credimus in unam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam; & in unum baptiſma pœnitentiæ; & in reſurrectionem mortuorum, ac juſtum animarum corporumq; judicium; & in regnum Cœlorum, & in vitam æternam. Frequentius tamen apud veteres retinetur phraſis ſymboli Apoſtolici, qua dicimur credere Eccleſiam Catholicam, comunionem ſanctorum, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam. Neq; alium ſenſum intendunt ii, qui præpoſitionem *in* interſerunt. Vitandæ autem ambiguitati ſerviebat conſueta fidei cõfeſſio, ſine præpoſitione *in*, quando in recitatione ſymboli ventum eſt ad Eccleſiam & quæ ſequuntur. Unde Ruffinus in expoſitione ſymboli Apoſtolici. Non dixit, inquit, in S. Eccleſiã, nec in remiſſionem peccatorum, nec in carnis reſurrectionem. Si enim addidiſſet, *in*, præpoſitionem, una eademq; vis fuiſſet cum ſuperioribus. Nunc autem in illis quidem vocabulis, ubi de Divinitate fides ordinatur; *In Deum Patrem, dicitur, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus, & in Spiritum Sanctum*: in cæteris verò, ubi non de Divinitate, ſed de creaturis ac myſteriis ſermo eſt, *in*, præpoſitio non additur, ut dicatur *In ſanctam Eccleſiam*, ſed *ſanctam Eccleſiam* credendam eſſe, non ut in Deum, ſed ut Eccleſiam Deo congregatam: & remiſſionem peccatorum credendam eſſe, nõ in remiſſionem peccatorum: & reſurrectionem carnis, non in reſurrectionem carnis. Hac itaq; præpoſitionis ſyllaba Creator à creaturis ſecernitur, & Divina ſeparantur ab humanis. Hæc Ruffinus.

3. Significatio.

4. Significatio.

5. Significatio.

In prima ſignificatione, non niſi in Deum credendum eſſe.

25. Ex iſtis quinq; ſignificationibus credendi in aliquem vel in aliquid, ad præſentem controverſiam pertinet ſola prima, qua ita in aliquem creditur, ut in eo fiducia collocetur. Ethoc quidem ſenſu non niſi in Deum credendum eſt. Unde Gregorius Nazianzenus argumentum ſumit quo probat Spiritum S. eſſe Deum, non autem creaturam: ἀλλ' εἰ μὴ πλήμμα, πῶς εἰς αὐτὸ πιστεύομεν; εἰ γὰρ τοῦτο ἴσμεν πιστεύειν εἰς τι, καὶ περὶ αὐτὸ πιστεύειν· τὸ μὲν γὰρ ἴσον ἴσῳ θεότητος, τὸ δὲ πάντος πρόχυμα: i. e. Sed ſi creatura, quomodo in eum credimus? aut in eo perficimur? Non enim idem eſt, credere in aliquid, & credere de aliquo. Illud enim Deitati convenit, hoc autem cuilibet creaturæ. Hæc Gregorius Nazianzenus or. 37. quæ eſt de Spiritu S. Hinc jam patet, quam iniquè Bellarmin. jactet ſe habere conſentientem Hieronymum: nam Hieronymus in epiſt. ad Philemonem, verſ. 5. per fidem in Sanctos, non intelligit fiduciam in ſanctis, ſed fidem qua creditur de Sanctis vera eſſe quæ ſcripta ſunt; ut ipſe ibidem mentem ſuam explicat. Nec minus inverecundè Bellarminus

Vindicia Hieronymi & Auguſtini.

pro

pro ſanctorum invocatione, apud Romanenſes uſitatâ, allegat Auguſtinum, libro locutionum de Geneſi, num. 200. Auguſtini verba ſunt, Jacob benedicens nepotes ſuos filios Joſeph, ait inter cætera, & invocabitur in his nomen meum & nomen Patrum meorum. Unde notandum eſt non ſolum exauditionem, ſed etiam invocationem aliquando dici quæ non Dei, ſed hominum ſint. Hæc Auguſtinus: non intelligens eam invocationem, de qua inter nos quæſtio vertitur, ſed eam invocationem ſeu denominationem quam ſuperius oſtendimus, §. vigeſimo ſecundo. Et hanc locutionem accenſet Auguſtinus eis quæ minus uſitatæ ſunt linguæ noſtræ, quas parum advertendo ſenſum quærunt qui legunt divinorum eloquiorum, cum ſit locutionis genus, & nonnunquam exſculpunt aliquid quod à veritate quidem non abhorreat, non tamen id ſenſiſſe auctor à quo hoc ſcriptum eſt invenitur, ſed genere locutionis hoc dixiſſe credibilius appareret: ut monet ipſe Auguſtinus, libro ſecundo Retractationum, capite quinquageſimo quarto ſeu (ut idem præfatur initio libri locutionum in Geneſin) eis locutionibus Scripturarum, quæ videntur ſecundùm proprietates, quę idiomata Græcè vocantur, linguæ Hebraicæ vel Græcæ.

Bellarmini perverſa frauſ & imprudentia.

Nec ipſi Romanenſes eo loco intelligunt invocationem Patriarcharum per preces; nam ante Chriſti mortem contendunt animas piorum non fuiſſe in Cœlo, ſed in limbo quodam in inferno, necdum fuiſſe beatas, nec eis fuiſſe ordinariè revelatum quid hîc agebatur, adeoque non fuiſſe viatorum patronos, quales nunc dicunt eſſe Sanctos in Cœlo. Bonaventura & Thomas & Durandus, in quartum ſen. diſt. quadrageſima quinta. Bellarminus libro 4. de Chriſto, capite undecimo. Et libro primo de Eccleſia triumphante, qui eſt, de Sanctorum beatitudine, cap. decimo nono, & cap. vigeſimo. Catechiſmus Romanus, parte primâ, capite 6. quæſtione ſexta: quid facias miſeris iſtis ſophiſtis, qui non erubeſcunt dicere quod ipſi ad rem de qua agitur ſciunt nihil pertinere, ſeque ipſos in contradictiones præcipitare malunt, quam videri errorem relinquere? De talibus ait Propheta, apprehenderunt dolum, renuerunt reverti.

Jerem. 8. §.

Religioſa adoratio reliquiarum & imaginum.

26. Præſepe etiam & lanceam, & omnes cruces & id genus alia; item Sanctorum defunctorum oſſa, cineres, & veſtes, aliaſque reliquias; & Chriſti, ſanctorumque, & Angelorum imagines ſacro cultu & religioſis adorant cerimoniis. Catholica veritas eſt (ait Vaſquez in tertiâ partem Thomę, quęſtione vigeſima quinta, diſputatione centeſima ſexta, cap. ſecundo) imaginibus deferendam eſſe adorationem, hoc eſt, ſigna ſervitutis, & ſubmiſſionis, amplexu, luminaribus, oblatione ſuffituum, capitis nudatione, &c. Idem, ibidem, diſputatione centeſima octava, cap. primo, proponit hanc quæſtiodem; An eadem adoratione cum exemplari, vel diſtincta, imagines ſint adorandæ? & poſtpoſitis aliis opinionib', ipſe (capite tertio) eadem adoratione cum exemplari adorandas eſſe judicat, & pro hac ſententia adducit Alex. Thomam Bonaventuram, Albertum, Capreol. Almainum, & alios multos doctores. Et c. 4. in hanc etiam ſententiam exponit decretum Concilii Tridentini, ſeſſione 52. Verba Synodi ſunt; Imagines porrò Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem, & venerationem impertiendam, non quod credatur ineſſe aliqua in eis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat à gentilibus, qui in idolis ſpem ſuam collocabant; ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ita ut per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus; & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorum, præſertim verò ſecundæ Nicænę Synodi decretis contra imaginum oppugnatores ſancitum eſt. Hactenus Concilium Tridentinum. His autem Concilii verbis confirmari ait Vaſquez ſententiam quam tuetur de una adoratione imaginis cum exemplari. Et eadem diſputatione centeſima octavâ, cap. decimo tertio, & c. decimo ſeptimo ait ſubmiſſionis quidem affectum referri ad exemplar, notam autem exteriorem illius ſubmiſſionis, ut genuflexionem &c. exhiberi imagini, ita ut ipſa imago verè & propriè adoretur: idque rectè dici, & concedendum eſſe, abſolute & ſine additamento. Et cap. quarto & quinto ejuſdem diſputationis, contendit non niſi eadem adoratione cum exemplari imagines eſſe adorandas. Et cap. decimo tertio. Neque verò (inquit) nota exterior, & interior affectus ſubmiſſionis, duæ ſunt adorationes & cultus; ſed ex utroque, unus actus reverentiæ, & honoris conſtat. Et diſputatione centeſima nonâ, capite tertio, ait, ex latria interiori, & ſigno exteriori unam conflari integram adorationem latriæ, qua & imago & exemplar comprehenditur. Thomas, tertia parte quæſtione vigeſima quintâ, articulo tertio, dicit imaginem Chriſti adorandam eſſe adoratione latriæ, eandem enim reverentiam exhiberi imagini Chriſti & ipſi Chriſto. Et articulo quarto, idipſum affirmat de cruce Chriſti, & crucis effigie in quacunq; materia. Omnes cruces adoramus, inquit Bellarminus, libro de imaginibus, capite trigeſimo, §. ad quartum. Idem etiâ, eodem libro cap. 21. aſſerit imagines Chriſti & ſanctorum venerandas eſſe non ſolum per accidens vel impropriè, ſed etiam per ſe & propriè, ita ut ipſæ terminent venerationẽ, ut in ſe conſiderantur, & non ſolum ut vicem gerunt exemplaris. Neque conſentit cum Vaſquezio affirmante, rectè dici imaginem, verè & propriè adorari, eadem adoratione cum exemplari, idque rectè dici abſolutè, & ſine additamento.

Diſſentit Vaſquez & Bellarminus.

Argumenta Bellarmini.

27. De eſſentia veræ latriæ eſt (inquit Bellarminus) exhiberi propter ſe: latria enim dicitur ſummus cultus, qui debetur vero Deo, ut primo ptincipio, omnium rerum; implicat autem contradictionem, exhiberi ſummum cultum primo principio, & propter aliud: nam ſi primo principio, non ergo propter aliud; ſi propter aliud, non primo principio. Ergo vel imagini exhibetur cultus latriæ propter ſe, & hæc eſt vera idololatria; vel non exhibetur propter ſe, & tum ille non eſt cultus veræ latriæ. Præterea vel iſta latria, quę exhibetur imagini propter aliud, eſt idem cultus cum eo qui exhibetur Deo, vel alius minor; ſi idem, ergo æquè colitur creatura atque ipſe Deus: quæ certè idololatria eſt, nam idololatria non ſolùm eſt, cum adoratur idolum relicto Deo, ſed etiam cum

Vide infra, cap. 14.

Concil Trident. ſeſſ. 25.

adoratur Idolũ simul cum Deo. Exod. 20. Deos aureos, & Deos argenteos non facietis mecum. Si est cultus minor, non ergo est latria: nam latria est summus cultus. Imagini non convenit cultus internus, nec externus veræ latriæ: nam nec apprehẽdimus imaginem, ut primum principium, nec illi sacrificamus. Imago, ut imago, opponitur exemplari, & est illo inferior; ergo non potest coli eodem cultu, sed minori. Qui colebant imaginem Christi divinis honoribus, inter hæreticos numerantur ab Irenæo, l. 1. c. 24. Epiphanio hær. 27. Aug. hær. 7. & Damasceno, l. de centum hr. in fines. Atqui isti cum Christum colerent, sine dubio imaginem ejus propter ipsum cõlebant. Non igitur licet imagines colere divinis honoribus, id est, cultu latriæ, etiamsi quis dicat, id se facere propter Deum, vel Christum, nõ propter imagines: nam hoc ipso quod eas colit divinis honoribus, convincitur eas colere propter ipsas, non propter Deum, quicquid ipse verbis dicat. Hęc Bellarmin., l. de imaginibus, cap. 24.

Ex ipsis imaginum cultoribus ostenditur, earum usum in religioso aut sacro cultu, esse inextricabilem conscientiarum laqueum.

Opposita doctrina Vasquezij.

28. At è contrario Vasquez, in 3. part. Thomæ, qu. 25. disp. 108. c. 3. & 4. & 5. & 6. & aliquot sequentibus, contendit non nisi eadem adoratione cum exemplari imagines esse adorãdas. Et disp. 109. c. 2. stultitiæ arguit vel superstitionis eos, qui docent imagines alio cultu adorandas, vel eas alio cultu adorant. Rejicitur autem, ut hęretica, tum à Vasquezio, (in 3. part. Thom. q. 25. disp. 106. c. 1.) tum in Bellarmino, (lib. de imaginib. c. 20. & c. 21.) nec non à Synodo secunda Nicæna, & à Synodo Trident. Nicænam approbante, atque adeo à Rom. Eccl. opinio illa quorũdam qui imaginum usum probabant quidem ad ornatum, & ad excitandam etiam fidelibus memoriam exemplaris, ita tamen ut non concederent imaginem esse ullo modo in se colendam, sed solum coram imagine colendum exemplar. Imò Synodus secunda Nicæna, act. 4. & act. 7. decernit salutandas & adorandas esse imagines, & anathema dicit aliter docentibus aut sentientibus. Si crucem (inquit Damascen.) & lanceam, & arundinem, & spõgiam, quibus Dei interfectores Judęi ignominia & morte Dominum meum affecerunt, ut salutis causas adoro, & colo: cur imagines ad Christi gloriã, & cruciatuum ejus memoriam, à Christianis hominib. institutas non adorabo? Si crucis effigiem ex quacunq; materia cõfectam, crucem illam salutiferam, & qui in ea suffixus est, indicantem, adoro; cur imaginem non adorabo? Hęc ille, or. 2. de imag. Et postea ait, or. 3. de imag. qui imaginem ad Christi, aut matris ejus Dei genetricis, aut alicujus sanctor. gloriã, & memoriam, diaboliq; & dęmonum ipsius ignominiam & detrimentum, divino studio atq; ardore confectam, evertere conatur, ac non potius adorare & colere ac venerari studet, ut rem honore dignam, non autem ut Deum; hunc Christi & S. Dei genetricis, atque sanctorum hostem, diaboliq; ac dęmonum ejus defensorem omnes homines esse non dubitent. Hæc Joannes Damascenus, Petro Franc. Zino Veronensi interprete. Propter hanc doctrinam anathematizatus est Joan. Damascen. cognomento Mansur, in Concilio nuncupato œcumenico 7. quod sub Imperatore Constantino Copronymo celebratum est Constantinopoli, anno Dom. 754. Et ob eandem doctrinam laudatus est in Concilio secundo Nicæno, anno Dom. 787. ut testantur eorundem Conciliorum acta, sub finem 6. act. Concilii illius Nicæni, quod etiam 7. œcumenicum nuncupatur, & à Tridentino Concilio ut orthodoxum recipitur, sessione vigesimâ quintâ. Damasceni etiam, in hoc argumento, doctrinam laudat Catechismus Romanus, part. 3. cap. 2.

Romana Ecclesia ut hæreticam rejicit eorum opinionem qui dicunt, non ipsam imaginem, sed solum coram imagine ea laudum exemplar.

Vide infrà, cap. 15. §. 7. & seq.

Damascenus ab una septima Synodo anathematizatus. Idem ab alia septimâ Synodo laudatus.

29. Cum igitur ipsorum Romanensium alii doceant idololatriam esse adorare imagines eadem adoratione cum exemplari; alii autem stultum esse vel superstitiosum eas aliter adorare, & non adorantes imaginem anathemati subjiciat Rom. Ecclesia, approbando Synodum Nicęnam secundam; consequens est ex ipsorum ore, omnes imaginum adoratores vel esse idololatras, vel superstitiosos, vel stultos; si qui autem imagines adorare recusaverint, eos, secundùm doctrinam Rom. Ecclesiæ esse hęreticos & anathema. Unde manifestum est usum imaginum, in religioso aut sacro cultu, esse inextricabilem quendam conscientiarum laqueum, & conscientiis tutissimũ esse in hoc negotio istum imaginum usum abjicere atq; abolere. Præsertim cum nullum exstet in S. Scripturis, de imaginibus eum in usum adhibendis, præceptum vel probatum exemplum; ideoq; ad traditionem non scriptam & Ecclesiasticam consuetudinem confugere compulsi sint Joan. Damasc. ora. 2. de imag. & 2da Nicæna Synodus act. 7. in definitione, & Synodus Trid. sess. 25. & talis etiam imaginum usus antiquitati orthodoxæ vel incognitus fuerit, vel improbatus, sicut infra, hoc ipso libro, Deo volente, ostendemus.

Imaginum cultus sola nititur traditione non scriptâ.

Theodari Ælioti fœda & nefaria doctrina, probata Damasceno, & secunda Nicæna Synodo. Vide cap. 11. §. 33.

30. Adeò autem insaniebant in negotio imaginum, Joan. Damascenus, & illi qui secundam Nicęnam Synod. celebrarunt, ut non erubuerint laudare fœdam illam atq; nefariam doctrinam Abbatis Theod. Æliotę; qui sub prætextu adorandi Christum, & sanctam Deiparam, docet melius alicui esse, nullum omittere in civitate scortum, ad quod non ingrediatur, quam ut recusẽt adorare imaginem Christi & B. Virg. Inhonestam hanc & mendacem Theodori doctrinam recipiunt ac laudant, Joan. Damascen. sub finem primæ orationis de imaginibus: & orat. 3. de imaginibus: & secunda Nicęna Synodus, actione quinta. ἀνυβρίστως τὴν σύνταλιν τ῀ Θεοῦ Matth. 15. c. διὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν.

Thymiamata & luminaria reliquiis & imaginibus offerenda docent earum adoratores.

31. Apud Catholicos veritas indubitanda est, (ait Vasquez) reliquias sanctorum, sive fuerint partes ipsorum, ut ossa, carnes, & cineres, sive res aliæ, quę ipsos tetigerũt, vel ad ipsos pertineant, adorandas, & in hoc honore sacro habendas esse. Hęc ille, in 3. part. Thom. qu. 25. disp. 112. c. 2. Porrò (inquit Bellarminus) suaves odores nos etiam in Ecclesia offerimus imaginibus, & reliquiis; cum tamen asseramus, sacrificium non deberi nisi soli Deo. Bellarm. lib. de beatitudine sanctorum, c. 13. §. Neq; obstat. Vasquezium etiam paullò superiùs audivimus in cultu imaginibus exhibendo ponentem oblationem suffituum. Secunda Nicæna Synodus actione 7. definiens cultum quem vult exhiberi imaginibus Christi & beatæ Virginis & beatorum Angelorum, & Sanctorum, ait; Καὶ ταύτας ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμων, ἀ μὴν τὴν κατὰ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει. Λλλ' ὃν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι, καὶ θυμιάμασιν καὶ φώτων προσαγωγὴν πρὸς τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καλὸν

Sup. §. 26.

καθὼς γὰ τοῖς ἀρχαίοις σὺσίαις ἔθισεν· ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διβαίνει: καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ οὐ σὰτὴ τ. ὑ ἐγγραφομένα τὴν ὑπογραφήν. Et his oſculum & honorariam adorationem tribuendam: non tamen veram latriam, quæ ſecundùm fidem noſtram eſt, quæque ſolam divinam naturam decet. Ita ut iſtis, ſicuti figuræ pretioſæ ac vivificæ crucis, & ſanctis Evangeliis & reliquis ſacris monumentis, incenſorum & luminum oblatio ad harum honorem exhibeatur: quemadmodum & antiquis piæ conſuetudinis erat. Imaginis enim honor ad primitivum tranſit: & qui adorat imaginem, adorat in ea depicti ſubſiſtentiam.

Oſtenditur non eſſe religuum rei imaginibus offerenda thymiamata aut luminaria.

32. Ecquid verò prodeſt, ſine Dei mandato, rebus ſenſus vitæq; expertibus offerre thymiamata & luminaria? Honor, inquies, imaginis ad primitivum tranſit. At præterquam quod Sancti talem honorem non poſtulant, trãſire per imaginem ad primitivum nõ poteſt honor ille imaginis, cujus imago ipſa eſt prorſus incapax. Præterea conſentimus omnes ſacrificiũ nulli creaturę ſed ſoli Deo offerre licere. At ſacra oblatio thymiamatum & luminarium, eſt ſpecies quædam ſacrificii, ſoli Deo, ſupremo harum rerum datori ac Domino congruens. Ex hac difficultate non potuit ſe extricare Vaſquez, in tertiam partem Thomæ, q. 25. d. 109. c. 4. ubi ait; Cum VII. Synodus, actione ſeptima, in definitione fidei dicit, meritò nos ad imagines reverenter accedere oblationibus ſuffituum, & luminarium, non ſentit, illas habere propriam rationẽ oblationis, quatenus ad imagines referuntur (nec enim dicit; oblationes imaginibus fieri, ſed nos ad imagines oblationibus reverenter accedere) ſed ſentit, aut eis convenire rationem oblationis propriè, ut ad Deum ordinantur: quatenus verò imagines reſpiciunt, rationem ſolum adorationis: aut ſi reſpectu ipſarum imaginum vocavit oblationes, latiori quodam modo eas ſic appellavit, ſicut donaria, quæ corã imaginibus ſuſpenduntur, ipſis cõmuniter dicuntur offerri. Poſſem tamen aſſerere, nomen *oblatio*, multa ſignificare, ut tam de ea, quę Deo fit, quam de illa quæ imaginibus offertur, ſicut etiam adoratio, dicatur. Sed hoc non eſt tam certum, ſicut illud, quod extra controverſiam omnino eſt, ſacrificium ſcil. ſolùm reſpectu Dei, cui ſoli offertur, ita dici, ut nec per accidens, nec ullo modo ad imaginẽ referri dicatur. Hęc Vaſquez, quem facile conſpicit cordatus lector hac quæſtione vehementer turbari, neque ſe expedire.

Haret implicitus Vaſquez, nec explicari poſſit.

Nec feliciter Bellarmini conatus.

33. Aliud effugium quæſivit Bellarminus, libro de beatitudine ſanctorum, capite decimo tertio, §. Neq; obſtat. Sacrificium (inquit) Deo proprium eſt immolatio animalium, quod vocatur Hebraicè זבח zebach, de quo dicitur Exod. 22. *Immolans dijs occidetur, præterquam Domino.* Ibi enim eſt Hebraicè זובח zobeach. Hæc ille. At nimis inconſideratè ita ſibi excidere paſſus eſt: non enim omne zebach, זבח (quod Græcè *θυσία* dicitur) eſt immolatio animalium, neque ſola animalium immolatio eſt ſacrificium Deo proprium. Nam & ſacrificium laudis dicitur zebach, [זבח תודה zobeach todah, ſacrificium laudem. Pſal 50. verſ. ultimo] *θυσία αἰνέσεως*, Syriacè דבחא דשבוחתא hoc eſt, *καρπὸς χειλέων*, fructus labiorum confitentium nomini ejus, Hebræor. 13. 15. Item Sacrificia Dei זבחי אלהים zibhche eloh. [Spiritus confractus, cor confractum & contritum: Pſalm 51. 19. jubemur offerre Deo corpora noſtra *θυσίαν ζῶσαν*, Syriacè חיתא [דבחא Roman. c. 12. 1. Petrus & Johannes Apoſtoli docent nos Chriſtianos Deo per Chriſtum ſacerdotes facti eſſe ad offerendum ſpiritualia ſacrificia [*θυσίας*] grata Deo per Jeſum Chriſtum, 1. Petr. 2. 5. Apocal. 5. 10. Apoſtolus etiam ad Hebræos ſcribens, beneficentiam & communicationem vocat ſacrificia [*θυσίας*] quæ Deo placent. Hebr. 13. 16. Chriſtus obtulit Deo preces & ſupplicationes, Heb. 5. 7. Pſaltes ait, Dirigatur oratio mea veluti incenſum [*εἰς θυμίαμα* קטרת] in conſpectu tuo. Pſal. 141. 2. Preces ſanctorum appellantur *θυμιάματα*. Apocal. 5. 8. Clemens Alexandrinus, libro ſeptimo Stromatum, ſacras preces dicit eſſe optimum & ſanctiſſimum ſacrificium: vide ejus verba, inferius, cap. quarto hujus libri, §. 6. Origenis verba ſunt; Poſt hæc Celſus ait, nos ararum, ſtatuarum, templorumque dedicationes fugere, ut occulti fœderis fidem ſanciamus hac ceu teſſerâ, non videns pro aris nobis eſſe mentem ſuam cuique, ex qua ſurſum feruntur verè ac intelligibiliter ſuaveolentes ſuffitus, preces è pura conſcientia: quapropter dicitur apud Johannem in Apocalypſi; Suffitus autem ſunt orationes ſanctorum: & in hymnis Davidicis; Fiat oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo Domine. Hæc Origenes, libro octavo contra Celſum: interprete Sigiſmundo Gelenio. Ipſa etiam thymiamata propriè dicta genus eſſe quoddam ſacrificii Deo proprii, quando religioſo cultu offeruntur, patet ex altari thymiamatis ſive incenſi ſeu ſuffimenti. Facies (inquit Dominus) altare incenſi thymiamatis, &c. Exod. 30. 1. & pones illud ante velum, &c. verſ. ſexto. & adolebit ſuper illud Aaron ſuffimentum aromatum ſingulis matutinis, quando aptabit lucernas adolebit illud, verſ. ſeptimo: non offeretis ſuper illud ſuffimentum alienum, neque holocauſtum, neque mincham, ſed nec libamen libabitis ſuper illud, verſ. 9. Quod dicitur Exod. 22. verſ. 20. Immolans Diis, &c. zobeach, id LXX. verterunt *ὁ θυσιάζων θεοῖς*, Et altare ſuffimenti, capite trigeſimo, verſ. primo; *θυσιαστήριον θυμιάματος*, quod in Hebr. textu appellatur מזבח מקטר קטרת mizbeach miktar ketoreth. Latinè ad verbum; ſacrificatorium ſuffimenti ſuffitus, ſive incenſi thymiamatis. Eodem modo Lucas appellat *θυσιαστήριον τῦ θυμιάματος*, Luc. 1. 11. Idipſum etiam hinc patet, quia ſoli Deo, & in templo, & à ſolis ſacerdotibus, ſuper altare illud huic cultui deſtinatum, offerri debebat *θυμίαμα*. Exod. 30. Luc. 1. Propterea Ezekias confregit etiam ſerpentem æneum, quem fecerat Moſes, quia filii Iſraël ſerpenti illi æneo adolebant incenſum. 1. Reg. 18. 4. quod manifeſto indicio eſt, oblationem ſuffitus non eſſe faciendam imaginibus aut reliquiis aut ulli creaturæ. Quod Ezechias deſtruxit ſerpentem (ai Eckius) fuit cauſſa hujus abuſus populi idololatrantis. Nam in loco eodem ſequitur, Siquidem uſque ad illud tempus filii Iſraël adolebant ei incenſum. Unde ſi conſtaret de abuſu alicujus imaginis, illa deberet aboleri. Hęc Johannes Eckius, doctor Pontificius, in ſuo Enchiridio locorum cõmunium, capite de Imaginibus. Et Dziedo; Serpens (inquit) æneus, quem Moyſes fecerat, propter ſancti facti memoriam ſervabatur apud Judæorum populum,

Exo. 22. 20.

De ſacrificio.

Clem. Alex. l. 7. Strom.

Origen lib. 8 contra Celſum.

Apocal. 5. & Pſal. 141. 2.

quem tamen poſt, cum populus errans tãquam idolum colere cœpiſſet, Rex Ezechias religioſa poteſtate Deo ſerviens, contrivit cum magna pietatis laude. 4. Reg. 18. Hæc Johan. Driedo, etiam Pontificius, & Profeſſor Lovanienſis, in ſuo opere de Eccleſiaſticis Scripturis & dogmatibus, l. 4. c. 5. part. 4. Idololatria igitur eſt adolere incenſum reliquiis aut imaginibus. Eſt enim ſpecies quædam cultus & ſacrificii Deo proprii: unde Sedulius lib. 2. operis Paſchalis, ſcribens de muneribus Chriſto oblatis à Magis, quæ à Matthæo in Evangelio cõmemorantur, nempe auro, & thure, & myrrha, ait;

Idololatria eſt adolere incenſum reliquiis aut imaginibus.

Mat. 2. 11.

Ipſa etiam ut poſſent ſpecies oſtendere Chriſtum,
Aurea naſcenti fuderunt munera Regi,
Thura dedère Deo, myrrham tribuère ſepulchro.

Thurificati. Sacrificati.

Idcirco etiam temporibus perſecutionum lapſi illi thurificati, qui diis gentium thus adoleverant, appellabantur etiam ſacrificati, & cenſebantur nefanda ſacrificia cõmiſiſſe, & in legem illam impegiſſe, quæ prohibet Diis ſacrificare, Ex. 22. 20. Teſte Cypriano ep. 52. ad Antonianum. Milites illi Chriſtiani, qui Juliano Imp. tempore donativi, thus incenderunt, licet divino eum honore colere non intenderent, deprehenderũt tamen poſtea factum illud ſuum eſſe externam quandam negationem Chriſti: ſicut ex Gregorii Nazianzeni, or. 3. cõmemoratum eſt ſupra, c. 1. hujus libri, §. 11.

Contra invocationem rerum inanimatum.

34. Superius, hoc cap. §. 5. paucis lectorem monebamus de abſurda rerum inanimatarum invocatione, Romanenſibus conſueta, & plura ad eam rem ſpectantia hoc loco dicturos pollicebamur. Quæro igitur ex Romanenſibus, quid ſibi velint invocando inanimes reliquias & imagines, eisq; laudes & hymnos dicẽdo? Nam non eſt eis ſacrificandum; religioſas autem preces & laudes ſacrificia eſſe ſoli Deo offerenda, jam oſtenſum eſt §. 33. Neque eſſe in imaginibus aliquam divinitatem, vel virtutem, propter quam ſint colendæ, nec ab eis eſſe aliquid petendum, nec in eis fiduciam figendam eſſe, docet Synod. Trident. ſeſſ. 25. Neq; ad preces & laudes extendit Synodus dictum illud, honos qui imaginibus exhibetur, refertur ad prototypa. Et verò hucuſq; extendi non poſſe, neque ullo modo, ne per accidens quidem, laudem, qua laudatur exemplaris excellentia, nec laudem divinam, & nec orationem, ſive ſit illa divina oratio, ſive humana, referri poſſe & terminari ad imagines, vel ad res inanimatas: eo quod res inanimata, laudis & cõmendationis rei animatæ capax non ſit, multo minus divinæ; neque res inanimata ullius orationis capax ſit, cum non ſit rationis particeps; orationem enim ſolum ad intelligentem, qui poſſet petita concedere congruè fieri: docet Vaſquez, in 3. partem Thomæ, qu. 25. diſp. 109. c. 4. ubi etiam ait, hac de cauſſa Concilium Trid. ſeſſ. 25. dixiſſe, nullam imaginibus ineſſe virtutem, ob quam ſint colendæ, vel ab eis aliquid petendum, vel in eis ſpes collocanda: quocirca inidoneam eſſe oportet rationem illam quam attulit Thom. 3. part. q. 25. art. 4. videlicet, crucem illam in qua Chriſtus crucifixus eſt, tum propter repræſentationem, tum propter contactum, & ex hoc quod ejus ſanguine eſt perfuſa, adorari eadem adoratione cum Chriſto, ſcil. adoratione latriæ; & propter hoc etiam crucem eos alloqui & deprecari quaſi ipſum crucifixum. Rationem iſtam refutat Vaſquez, loco citato, concedens antecedens, de adoratione; at negans conſequentiam, de alloquio & prece, quia ad rem inanimatam nullo modo poteſt terminari oratio.

35. Propterea & illud Bellarm. perfugium inutile eſt: ait ille, lib. de imag. c. 20. Poteſt aliquid honorari propriè, vel impropriè. Id propriè dicitur honorari, quod verè ratione ſui ipſius honoratur. Impropriè dicitur honorari, quod honoratur loco alterius: ut quando legatus Regis honoratur loco Regis, honore proprio Regibus, tunc & ipſe legatus impropriè honoratur, propriè autem Rex in ipſo tunc honoratur. Id clarius apparet, quando unus pro alio accipit poſſeſſionẽ aliquam vel cùm funus celebratur abſente corpore, circa ſtatuam, & fiunt erga ſtatuã omnia, quæ circa corpus fierent, ut cum aliquãdo, ſtatua Trajani mortui ſedit in curru triumphali, teſte Sexto Aurelio Victore, nec enim poteſt dici ſtatuam propriè triumphaſſe, ſed Trajanum à ſtatua repræſentatum. Hęc ibi. Jam audiamus quomodo idem Bellarm. diſtinctionem iſtam applicet præſenti quæſtioni, eod. lib. de imag. cap. 23. quod (inquit) imago poſſit coli impropriè eo cultu, quo ipſum exẽplar, probatur; nam aliquãdo imago accipitur pro ipſo exemplari, & ea, quæ fierent circa ipſum exemplar, ſi adeſſet præſens, fiunt circa imaginem, mente tamen defixâ in exemplari. Sic concionatores alloquuntur imaginem crucifixi, eiq; dicunt: Tu nos redemiſti, tu nos Patri reconciliaſti; iſta enim non dicuntur imagini, nec ut lignum eſt, nec ut imago eſt, ſed ut accipitur loco exemplaris, id eſt, dicuntur ipſi Chriſto, cujus tamen imago vicem gerit: quemadmodum etiam in die Paraſceues, cum crucifixus paulatim detegitur, & oſtenditur, & adorandus proponitur, illa omnia per imaginem ipſi Chriſto vero exhiberi intelliguntur, tunc autem propriè nullus honor defertur imagini ſed ſoli exemplari: tamen impropriè dici poteſt ipſa etiam imago honorari. Hactenus Bellarm. Summa eſt; imaginem invocari quidem, at non ratione ipſius, ſed loco Chriſti, cujus imago vicem gerit. At ubi & quãdo tandem Chriſtus vicem hanc cõmiſit imagini? Et cum cultus ex fide præſtandus ſit, fides autem Verbo Dei nitatur; quæ hæc audacia eſt, ſine Dei verbo, imaginem accipere loco Chriſti, & erga vel circa imaginem facere omnia quæ erga vel circa ipſum Chriſtum fierent? Præterea etiam ii qui fingunt licere adorare imaginem eadem adoratione cum exemplari, excipiunt orationes & hymnodias, ut ſuperiore ſectione oſtenſum eſt. Impoſſibile eſt (inquit Origenes) ut qui Deum novit, ſupplex fiat ſtatuis: nec hoc tantum ſtultum eſt ſi quis preces ſimulacris offerat, ſed etiam cum aliquis id ſimulat vulgi opinionibus ſe attemperans, quod faciunt Philoſophi Peripatetici, & qui ſectantur ſectam Epicuri aut Democriti: nihil enim adulterinum debet ineſſe in anima hominis verè pii erga Deum optimum maximum. Hæc Orig. l. 7. contra Celſum: ubi diſputat non ſolum contra cultum dæmonum, ſed etiam contra cultum religioſum imaginis manufactæ, hoc enim modo ait Chriſtianos & Judæos numen non colere, quia ſimulacra vel effigies facere, eisque incurvari vetat divina lex. Et ibidem refert, veteres etiam Perſas, aliis motos rationibus, averſatos eſſe ſtatuas.

36. Jam

Digitized by Google

36. Jam videamus qua viâ elabi conetur Vasquez. Quod verò (inquit Vasquez) Ecclesia in Dominica passionis loquitur ad crucem, dicens;

O crux, ave spes unica,
Hoc passionis tempore;
Auge piis justitiam,
Reisque dona veniam.

Quibus verbis ipsam tanquam Deum Salvatorem laudare videtur: nonnulli putant, non ad crucem, sed ad Christum crucifixum referri, quem nomine crucis compellat. Verùm quia aliqua etiam in eo hymno deinde dicuntur, quæ non nisi de ipsa lignea, & inanimata cruce possunt intelligi, quale est illud,

Sola digna tu fuisti
Ferre secli pretium.

Et rursus;

Crux fidelis inter omnes
Arbor una nobilis, &c.

Et in alio hymno ejusdem Dominicæ;

Beata cujus brachiis
Secli pependit pretium,

Aliqui etiam censent, ad ipsam ligneam crucem has laudes figuratè referri, per figuram prosopopœiam, Poëtis & oratoribus satis familiarem. Nihilominus priora ista verba quæ recitavimus,

O crux, ave spes unica:

Non video, quomodo ad crucem ipsam ligneâ dirigi possint: nam quamvis per figuram prosopopœiam sæpius cum re inanimata loquamur, ineptè tamen, etiamsi figuratè, ab ea peteremus salutem, & gratiæ augmentum. Quare ego ibi duas figuras admitterem, nempe in prioribus verbis metonymiam, ut crux pro Christo accipiatur, sicut continens pro contento: in reliquis verò prosopopœiam, ut prædictum est. Hæc Vasquez in 3. partem Thomæ, qu. 25. d. 109. c. 4. Subjicit autem ibidem, laudari nihilominus posse imaginem, ut aliquid utile ad cultum exemplaris, quia utilitatem hanc in se habet. Sed de ejusmodi utilitate & laude non quæritur hoc loco, neque si qua esset imaginis utilitas ad cultum exemplaris, inde sequeretur colendam esse ipsam imaginem; non enim omne illud colendum est quod ad Dei cultum utile est. Addit etiam dici, quod exemplar coram imagine laudetur. At neq; istud ad præsentem pertinet quæstionem, qua quæritur de laude & oratione quæ dicuntur ad imaginem, compellando ipsam, & petendo ab ea, eandemque laudando.

37. Si dicat aliquis, (cum Bellarmino, lib. de beatitud. sanctorum, cap. 17.) non agi de verbis, sed de sensu verborum; Imò verò de utroque agitur, tum de sono tum de sensu verborum. Nam cum verba ista non sint divina, sed humana, cur tam male agitur cum Dei populo, ut in re gravissima in qua aberrare periculosissimum est, nempe in divino & religioso cultu, obtrudantur ei ordinariè usurpanda ejusmodi verba, ab hominibus temerè excogitata, quæ neque in proprietate sermonis, neq; secundùm aliquam humanam loquendi consuetudinem, ullum sanum sensum recipiunt; neque ab acutissimis ingeniis ad qualemcunque tolerabilioris alicujus sensus speciem trahi possunt, nisi confictis quibusdam figuris, quas nec ipsi doctores seriò tradere, nec alii intelligere queunt?

38. In omni Metonymia immutatur nativa vocis significatio: at nemo unquam dixit Metonymiam esse, quando rem aliquam alloquentes, suo eam affamur vocabulo; ut quando scapham vocamus scapham, crucem vocamus crucem. Fit sermo ad crucem ligneam, eiq; dicitur; O crux. non est hic metonymia. Nam eam alloquuntur crucem de qua in eodē hymno ajunt,

Sola digna tu fuisti
Ferre secli pretium,

Ubi pronomen demonstrativum, TU, manifestè eandem designat crucem, cui superius dixerunt,

O Crux, ave spes unica. &c.

Prosopopœia autem quam ajunt in verbis esse, non liberat eos à crimine idololatriæ, sine cujus criminis reatu nemo potest ita alloqui imaginem, aut ejusmodi rem aliquam, ut ei religiosè supplicet, eamque invocet, & ab ea re petat augmentum justitiæ, & veniam peccatorum. Quæ tamen isti convincuntur petere à lignea cruce. Sicut etiam similia dona petunt ab imagine illa quam Christi esse dicunt, & fabulantur eam ab ipso Domino impressam Sudario faciei ejus admoto, datamque mulieri cuidam Veronicæ; unde etiam à mulieris illius nomine ipsa imago apud Romanenses Veronica indigitatur. Oratio qua hanc imaginem salutant, laudant, atque invocant, prout ea cum Bti. Bon. Dieta salutis typis excusa circumfertur, hæc est;

Baron. apud Spond. an. Christi, 34. num. 42. & Pamel. in Tertull. Apologet. c 16. num. 184.

Dona divina petunt ab ipsa imagine.

Salve sancta facies nostri Redemtoris,
In qua nitet species divini splendoris,
Impressa panniculo nivei candoris,
Dataque Veronicæ signum ob amoris,
Salve vultus Domini imago beata,
Ex æterno munere mirè decorata:
Lumen funde cordibus exinde tibi data,
Et ex nostris sensibus tolle colligata:
Salve splendor gloriæ, salus peccatorum,
Repræsentans propriè Regem Angelorum,
Restauratrix gratia, speculum sanctorum,
Te quærunt respicere spiritus Cœlorum.
Salve robur fidei nostræ Christianæ,
Destruens hæreticos qui sunt vitæ vanæ:
Horum auge meritum qui te credunt sanè,
Illius effigie qui Rex sit pane.
Salve nostra gloria in hac vita dura,
Labili, & fragili, citò transitura:
Nos perduc ad patriam ô felix figura,
Ad videndum faciem quæ est Christi pura,
Salve ô sudarium nobile jocale,
Et nostrum solatium, & memoriale
Ejus qui corpusculum assumsit mortale,
Nostrum verum gaudium & bonum finale.
Salve jubar seculi, stella matutina,
In conspectu populi fulget lex divina,
Quæ est cura languidi, vita medicina,
Nos in mundo labili lues à ruina.
Salve gemma nobilis, vera margarita,
Cœlicis virtutibus perfectè munita,
Non depicta manibus sculpta, nec polita,
Hoc scit summus artifex qui te fecit ita.
Ille color cœlicus qui in te splendescit,
In eodem statu permanet, nec decrescit,
Diuturno tempore minimè pallescit,
Fecit te Rex gloriæ, fallere qui nescit.
Nesciens putredinem, servans incorruptum,
Quod est Christicolis coram te deductum,
Tu vertes in gaudium gemitum & luctum,
Confers saluberrimum te videnti fructum,
Salve decus seculi, speculum sanctorum,
Te videre cupiunt spiritus Cœlorum,
Nos ab omni maculâ purga vitiorum,

Atque nos conſortio junge beatorum.
Eſto nobis quæſumus tutum adjumen,
Dulce refrigerium, atque conſolamen,
Ut nobis non noceat hoſtile gravamen,
Sed fruamur requie cum beatis. Amen.

Iſta apertè dicuntur ipſi imagini ſeu Figuræ ſudario impreſſæ, ea laudatur, & ab eâ dona petuntur, quæ à ſolo Deo peti debent, ac dari poſſunt. Auguſtinus ait; Chriſtianos orantes atq; laudantes, ad eum dirigere ſignificantes voces, cui res in eorde quas ſignificant offerunt, cum verba ſonantia ſigna ſint rerum.

Aug. l. 10. de civitate Dei, cap. 19.

Idololatrica ad ratio. ſacramenti Euchariſtiæ.

39. Sacramentum etiam Euchariſtiç, ex falſa hypotheſi tranſſubſtantiationis, adorandũ eſſe latriæ cultu qui vero Deo debetur, decernit Synodus Tridentina, Seſſ. 13. c. 5. Hunc ſacramenti cultum rectè quidem improbat, perperam autem atq; incaſſum crimine idololatriæ eximere nititur Marcus Antonius de dominis, Archiepiſcopus Spalatenſis, lib. 7. de Republica Eccleſiaſtica, cap. 11. num. 7. *Per rectam* (ut ipſe loquitur) *intentionis directionem: quis docent* (inquit) *panem non eſſe amplius panem, ſed corpus Chriſti, illi profecto panem non adorant, ſed ſolùm ex ſuppoſitione, licet falſa, Chriſti corpus, verè adorabile, adorant.* Hæc ille. At non ſufficit ſuppoſitio falſa, ad depellendũ idololatriç crimen. iſto enim patefacto effugio, ſi quis Antichriſtum pro Chriſto ſequatur & adoret, excuſabitur à crimine idololatriç: per intentionẽ, ſcilicet, qua intendit ſolum Chriſtum adorare. Quod prorſus abſurdum eſt. Præſertim cum Dominus prænonuerit cavendos eſſe Pſeudochriſtos, qui decepturi eſſent homines non electos. Sic qui ſuppoſitione quadam falſa imaginatus fuerit verũ Deum auro aut argento aut lapidi, ſculpturę artis & cogitationis hominis eſſe ſimilem, Deoq; imaginem effinxerit, & exiſtimaverit numen ipſum eſſe in illa imagine, ipſamq; inde imaginem animatam eſſe & ſenſu ac ſpiritu plenã, & jam eſſe Deũ, (ſicut olim Ægyptii ſtatuas quaſdam ab hominibus fabricatas, animatas eſſe & deos eſſe putabant, teſte Mercurio Triſmegiſto, apud Auguſtinum) & imaginem illam, auream, argenteam, vel ex alia materia factam, divino honore proſequatur; numquid illum intentio, & falſa ſuppoſitio ab idololatriç crimine liberabunt? Num Manichæos ad Solis gyrum orationem ſuam circumvolventes, & ſolem ſeu neſcio quam navem per foramen Cœli micantem atq; lucentem adorantes, dicemus non fuiſſe idololatras: quia, ſcilicet, colentes Solem ſeu navem illam, putabant ſe colere Chriſtum, Dei virtutem, habitare eam credentes in Sole, adeòque Solem æſtimantes eſſe Chriſtum; ſicut legimus apud Auguſtinum, lib. 20. contra Fauſtum, capitib. 2. 5. 6. & concione contra Judæos, Paganos, & Arianos, c. 6. Nuſquam igitur erunt idololatræ. Notum enim eſt omnem idololatriam falſa ſuppoſitione niti. Et quid, obſecro, dicemus de adoratione vituli in eremo? Quid de vitulis Jeroboami? quid de hodierno Judæorum cultu, qui Jehovam Deum Abrahami, Iſaaci, & Jacobi, eumque ſolum adorare ſe profitentur? Quid de illis, quos Chriſtus ait cœco quodam Dei zelo occiſuros Apoſtolos?

Aug. l. 8. de Civitate Dei cap. 23

Joh. 16. 2.

Miſera conditio Romanenſium, id quotidie facientium, de quo dubitãt an ſit idololatria, nec ne.

40. In quadã Decretali dicitur, (inquit Bonaventura) quod plus peccat malus ſacerdos, qui non conficit, & ſimulat ſe conficere, quam ille qui conficit, pro eo quod facit populum idololatrare. Hęc Bonaventura, in 3. ſent. diſt. 9. art. 1. quæſt. 6. Decretalem autẽ intelligere videtur illam Innocentii Papæ tertii, extra de celebratione miſſarum, cap. 7. De homine. At iſti panem non ritè conſecratum adorantes, putant conſecrationem eſſe debito modo factam, & non eſſe ibi amplius panem, ſed corpus Chriſti, quod intendunt adorare, non autem panem. Nihilominus ſi ex falſa iſtiuſmodi perſuaſione adorent panem non ritè conſecratum, concedit Bonaventura eos idololatrare, i.e. incidere in crimen idololatriæ. Adverte huc animum, Chriſtiane lector, & miſerere Romanenſium, qui, etiam ſecundùm ipſorum placita, in quotidiano verſantur periculo idololatriæ. Nam, ex decretis Conciliorum Florentini & Tridentini, ad conficiendum ſacramentum, requiritur in miniſtro intentio ſaltem faciendi quod facit Eccleſia. Quæ ſit autem Miniſtri intentio, illi neſciunt; Neque ſciunt utrum ſit communis panis, an ſacramentum, quod adorant: atque adeo, quod Dominus olim mulieri Samaritanæ, illis dici jure poteſt, *Vos adoratis quod neſcitis.*

Concil. Florent. in decreto ſuper unione Jacobinorum & Armenorum. Concil. Tridant. ſeſſ. 7. in decreto de ſacramentis, can. 1.

Joh. 4. 22.

41. Inane eſt autem & ludificatorium quod excogitarunt remedium; Sufficit (inquit Bonaventura, in 3. ſent. diſt. 9. art. 1. qu. 6.) quod adorans in habitu hanc habeat conditionem, videlicet, ſi conſecratio debito modo facta eſt: unde pauci vel nulli fideles in hac adoratione peccãt: omnes enim accedunt cum conditione iſta. Quod autem objicitur, quod ſacerdos facit eos idololatrare, hoc intelligitur quantum in ſe eſt, quia per ipſum non remanet: ſcienter enim exhibet adorandum, quod ſcit adorandum non eſſe. Hæc ille. Imò verò adorant etiam illi atque invocant, quod adorandum non eſt, neq; invocandum, & Chriſto debita obſequia exhibent pani illi qui non eſt Chriſtus. Neq; excuſat prætextus ille conditionis ſive in habitu ſive in actu, nam peccatũ eſt adorare quod neſcias, neq; fas divino honore colere illud quod non eſt Deus, etiamſi tu Deum eſſe deceptus opineris. Inverecunda profectò eſt iſta excuſatio, perinde ac ſi mulier alieni viri amplexibus implicita, de quo dubitet ſitne ille ipſe maritus an extraneus, pulchrè ſe excuſatam putet, ſi inter ipſa baſia atq; amplexus cogitet aut dicat, ſi ſis maritus meus, te oſculor, atque amplector; ſin autem extraneus ſis, non te oſculor, neque amplexubi proteſtatio eſt contraria facto.

Effugium Romanenſium ipſis adimitur.

Joh. 4. 22. Rom. 14. 23.

43. Nos autem ipſius etiam ſacramenti, quando conſecratio debito modo facta eſt, adorationem illam dicimus eſſe idololatriam, idque hoc ſtor. oſtendimus ſyllogiſmo;

Demonſtratio idololatriæ adorantium Euchariſtiam.

Latria adorare panem manentem panem & vinum manens vinum, & non tranſſubſtantiatum, eſt idololatria; At ſacramentum Euchariſtiæ, quando conſecratio debito modo facta eſt, latria adorare, eſt latria adorare panem manentem panem & vinum manens vinum, & non tranſſubſtantiatum.

Ego ſacramentum Euchariſtæ, quando conſecratio debito modo facta eſt, latria adorare, eſt idololatria.

Major propoſitio ipſorum eſt Romanenſium. Minorem prolixè & luculenter demonſtramus l. 13. hujus operis. Latriæ autem vocabulum hìc adhibemus, non quod ullam aliam adorationem exiſtimemus ſacramento impertiendam, ſed quia adverſarii, contra quos diſputamus profitentur ſe adorare ſacramentum Euchariſtiç adoratione latriç. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 5.

53. Ulterius

Digitized by Google

Abſurda Vaſquezii doctrina, de adoratione rei cujuslibet etiam latria.

43. Ulterius adhuc progreditur Gabriel Vaſquez, & ait: Non ſolum imago depicta, & res ſacra auctoritate publica in cultum Dei expoſita, ſed quęvis etiã alia res mundi, ſive inanima, & irrationalis, ſive rationalis, ex natura rei, & ſeclu ſo periculo, ritè cũ Deo, ſicut imago ipſius, adorari poteſt. Hæc Vaſquez in 3. partem Thomæ. qu. 25. diſp. 110. cap. 2. Si quæras, quodnam intelligat periculum; reſpondet Vaſquez, eodẽ capite, Periculum non eſſe ex natura rei, ſed ex hominum quorundam rudiũ ignorantia; alioquin autẽ nullum eſſe periculum illis, qui ſincere rem quamlibet, & Deum in ea conſiderantes, ipſam adorarent. Et hoc quidem ſi fiat, dicit eximię religionis opus eſſe; tunc ergo (inquit) nullo modo dignitatem ipſius rei creatę, attendentes, in ſolum Deum affectum noſtrũ intendere; ipſi verò creaturæ ſignum, & notam ſubmiſſionis, oſculo, aut inclinatione præbere, nec inane, nec ſuperſtitioſum, ſed eximiæ religionis opus erit. Hęc ille. At Dominus apertè dixit; Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies. Et reprehenſi ſunt Iſraëlitæ, quod vitulum in eremo colerent, & quod Jeroboami vitulos oſcularentur, quamvis ſe id facere profiterentur in honorem Domini Dei Iſraëlis, in illum ſolum affectum ſuum intendentes, creaturis verò illis ſigna tantummodo & notas ſubmiſſionis, oſculo, & inclinatione præberent, & ſacrifica quæ offerebant vitulis, appellarent ſacrificia Jehovæ. Dominus ait per Prophetam; Sacrificia donorũ meorum ſacrificarunt carnem, & comederunt, at Dominus non voluit ea: nunc igitur recordabitur iniquitatis eorum, & viſitabit peccatum eorum. Et poſtea idem Propheta Hoſeas in peccatis eorum hoc etiam ponit, quod dicerent, homines qui immolant oſculentur vitulos. Et diſertè etiam Moſes edicit, ne vel ullam Deo imaginem faciant, vel Soli aut Lunæ aut ſtellis ſe incurvent. Et Petrus Cornelio, & Angelus Johanni interdixerunt, ne ipſos adorarent. Hac admiſſa Vaſquezii doctrinã, habebunt in promtu defenſionem adoratores quadrupedum, & reptilium, & herbarum, & arborum, & ſiderum, ipſorumq; etiam dæmonum, dummodo profiteantur ſe in ſolum Deum affectum ſuum intendere, creaturis verò illis ſigna & notas ſubmiſſionis exhibere, adeóq; in eis & cum eis Deum adorare, & eas cum Deo adorare, unâ & eadem adoratione latriæ, ut docet Vaſquez.

Matt. 4. 10.

Hoſ. 8. 13. Hoſ. 13. 2. Deut. 4. 15. 16, 17. 18. 19. Act 10. 26. Apoc. 19. 10. & 22. 9.

Paganorum calumnia diabolica in Chriſtianos.

44. Falſis calumniis Chriſtianos olim infamabant gentiles, tanquam adoratores capitis Aſini & genitalium ſacerdotis: Audio (inquit Cæcilius) eos turpiſſimæ pecudis caput aſini conſecratum ineptâ neſcio quâ perſuaſione venerari: alii eos ferunt ipſius Antiſtitis ac ſacerdotis colere genitalia, & quaſi parentis ſui adorare naturam. Hæc Cæcilius, Ethnicis adhuc ſuperſtitionibus inhærens. Cui reſpondens Octavius Chriſtianus, ait; Sic eſt negotium dęmonum: ab ipſis enim rumor falſus & feritur, & fovetur. Inde eſt quod audire te dicis caput aſini rem nobis eſſe divinam. Quis tam ſtultus ut hoc colat? Quis ſtultior, ut hoc coli credat, niſi quod vos & totos aſinos in ſtabulis, cum veſtra Hippona cõſecratis: eoſdem aſinos cum Iſide religiosè devoratis: item boum capita, & capita vervecum & imolatis, & colitis: de capro etiam & homine mixtos deos, & leonum & canum vultu deos dedicatis. Noñe & Apim bovem cum Ægyptiis adoratis & paſcitis? nec eorum ſacra damnatis inſtituta ſerpẽtib⁹, crocodilis, belluis cęteris, & avibus, & piſcibus, quorum aliquẽ Deum ſi quis occiderit, etiam capite punitur. Idem Ægyptii cum pleriſq; vobis non magis Iſidem, quàm cęparum acrimonias metuunt: nec Serapidem magis, quam ſtrepit⁹ per pudenda corporis expreſſos contremiſcũt. Etiam ille qui de adoratis ſacerdotis virilibus adverſum nos fabulatur, tentat in nos conferre, quæ ſua ſunt. —— Ea de caſtis fingitis & pudicis, quæ fieri non crederemus, niſi de vobis probaretis. Hęc Octavi⁹, apud Minuc. Felicem, in dialogo qui inſcribitur, Octavius. Eandẽ de aſinino capite calumniam, & aliam de adoratione Solis, refutat, & in ipſos gentiles retorquet Tertullianus, in Apologetico c. 16. Clemens Alexandrinus in ſuo Protreptico ad Græcos ſeu gentiles, exprobrat eis religioſum cultum pudendorum humanorũ utriuſvis ſexûs, & aliarum creaturarum. Quid porrò referam (inquit Theophilus Antiochenus, lib. 1. ad Autolycum) multitudinẽ animalium reptiliũ & jumentorum, & ferorũ, & volucrum, & aquatilium natatilium, quib⁹ divinum cultum præbent Ægyptii. Verùm ſi iſtam Vaſquezii doctrinam noviſſent Patres, eamque probaſſent, non eſſet cur vel ſeipſis purgãdis, vel accuſandis gentilibus tantum laborem impenderent; compendioſa enim via eſſet, ut illas res omnes religioſè adorare, dummodum affectus ad unum verum Deum intenderetur, candidè & rotundè profiterentur eſſe nec inane, nec ſuperſtitioſũ, ſed eximię religionis opus. In cauſa autem eximię religionis diſſimulatio in vitio eſt, neque culpâ carent illi qui ſe ſub ſilentio abſcondũt. Sed quid opus eſt portentoſam iſtam opinionem, iſtam inſaniam, & *Αυτοδιδαξιαν intrepidi*, admotis convellere argumentis? Tanta enim & tam evidens eſt ejus abſurditas, & ſacrilega vanitas, ut eam retuliſſe refutaſſe ſit. Rectè Auguſtinus ſicut (inquit) orantes atq; laudantes ad eum dirigimus ſignificantes voces, cui res ipſas in corde quas ſignificamus offerimus, ita ſacrificantes non alteri viſibile ſacrificium offerendum eſſe noverimus, quâ illi, cujus in cordibus noſtris inviſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus. Hæc Auguſtinus, l. 10. de civitate Dei, cap. 19. Omnis enim cultus latriç, (accipiendo latriam pro ſervitute peculiari Deo debitâ, ſicut etiam hic accipitur) tum internus, tum etiam externus, ſoli Deo exhibendus eſt, ut paſſim docent ſacræ literæ, & conſtanter profitetur catholica antiquitas. Statuas (inquit Pamelius homo Pontificius) & imagines adorare (uti frequentiſſimè inculcant Patres ſeptimæ Synodi, ac Damaſcenus & Jonas) nemo unquam noſtrûm tentavit; ſi de adoratione latriæ intelligatur, quæ ſoli Deo debetur, quæ inter gentes uſurpabatur. Hæc ille, Annot. in Tertulliani Apologeticum, capite 12. numero 184.

Paganorum idolomania.

Ægyptiorũ ſuperſtitioſa ſuperſtitio.

Impietas doctrinæ Vaſquezii.

Interna adoratio & externum ejus ſignum uni exhibenda ſunt, non autem diverſis objectis.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

De cultu Domini noſtri Jeſu Chriſti.

DOminus noſter Jeſus Chriſtus pro nobis intercedit. At non eſt in Sacra Scriptura præceptum, neque Chriſtianis orthodoxis in more poſitum, ut eum invocantes petant ab illo ut oret pro eis; ſed docent ſacræ literæ, idq; ipſum habet Eccleſiæ conſuetudo, & conſenſus Catholicæ antiquitatis, ut quandocunq; adoramus & invocamus Chriſtum, ei ſupplicemus ut Deo, eundem ei exhibentes honorem quem Patri & Spiritui S. Neque Chriſto dicimus; Domine, ora pro nobis. Vel, Domine, offer preces noſtras Deo. Sed cum Apoſtolis dicimus; Domine, adauge nobis fidem. Et cum parente illo afflicti filii; Credo Domine, ſuccurre incredulitati meæ. Et cum Stephano; Domine Jeſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Vide ſupra, lib. 1. hujus operis, cap. 20. §. 4. & cap. 23.

Luc. 17. 5. Marc. 9. 14. Act. 7. 59, 60.

2. Martha quidem dixit ei, *Scio quod quæcunque petieris à Deo; dabit tibi.* Joan. 11. 22. Monet autem Chryſoſtomus, in illum locum, Martham ſic loquutam eſſe ex ignoratione Deitatis Chriſti: & rectius dicturam fuiſſe cum Centurione, & leproſo; Domine, tantumodo dic verbum, & reſurget frater meus; nam potes, ſi vis, eum divina tua virtute etiam nunc reſuſcitare.

Joan. 11. 22. Matth. 8.

Ait ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, *Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.* Item; *In illo die me non rogabitis quicquam: Amen Amen dico vobis, quæcunq; petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.* Uno igitur indiviſo cultu cum Patre invocatur, & preces exaudit, oblatas Sanctiſſimæ Trinitati, in nomine Mediatoris, qui eſt unus de Trinitate, nempe Filius, conſubſtantialis Patri ſecundùm Deitatem, idemq; conſubſtantialis nobis ſecundùm aſſumtam humanitatem. Nec minus adorándus eſt jam incarnatus, quam olim ante incarnationem: adorandus, inquam, ſine excluſione carnis ab objecto ſeu termino adorationis, quamvis ratio hujus adorationis fundata ſit in Deitate. Non quod homo Jeſus Chriſtus, in ſocietatem honoris admiſſus, adoretur cum Deo Verbo, ſicuti delirabat inſanus Neſtorius; ſed quia una eademq; ſimplice adoratione adoratur unus Emmanuel, una perſona compoſita ex duabus naturis, unus Chriſtus in duabus naturis agnoſcendus, unus Filius, honorandus eodem indiviſo honore cum Patre & Spiritu S. Propterea ait Cyrillus, & cum Cyrillo Synodus œcumenica Epheſina, anathematiſmo octavo; Si quis hominem aſſumtum, una cum ipſo Deo Verbo adorandum, & una cum illo glorificandum, unà cum illo, tanquam alterum in altero exſiſtentem, Deum appellandum eſſe dicere auſus fuerit; (hunc enim intellectum particula, *Cum*, σὺν, adjecta, perpetuò & neceſſariò ferre conſuevit) & non unà potiùs adoratione [μιᾷ προσκυνήσει] Emmanuelem honorat, unamq; illi glorificationem offert, [ἢ μίαν αὐτῷ τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπει] quatenus Verbum factum eſt caro; anathema ſit.

Gnome eſt Gregorij Theologi,

Νέστωρ, ὅστις ἄνθρωπα θεῖ λόγον εἶναι ἔοικε
Οὐ σέβει· ἰσοθέοις ἤρκεσε λόγος ἔπεσι.
Τίμια δ' ἡ μεγάλου πατρὸς λόγον, ἠδὲ λόγοιο
Μορφὴν αἰδεσθείς, καὶ πάχος ἀμπίσχον.

id eſt;

Inſanit, Regi divinum quisquis honorem
Non tribuit Verbo cum Genitore parem.
Inſanit, Verbo incarnato quisquis eundem
Denegat, æterio qui tribuendus honos.
A Patre vel magno Verbum, Verbo vel ab ipſo
Humanam formam & craſſitiem reſecat.

3. Apud Origenem quidem invenio, ſolitos eſſe quosdam (in quibus fuit ipſe Origenes) Chriſtum rogare ut ipſorum preces Deo offerret. Unum (inquit) Deum, & unum ejus Filium ac Verbum imaginemq;, quantum poſſumus ſupplicationibus & honoribus veneramur, offerentes Deo univerſorum Domino preces per ſuum unigenitum: cui prius eas adhibemus, rogantes ut ipſe, qui eſt propitiator pro peccatis noſtris, dignetur tanquam Pontifex preces noſtras & ſacrificia & interceſſiones offerre Deo optimo Maximo. Hæc Orig. lib. 8. contra Celſum. Sed ex ejusdem Origenis verbis, quæ ibid. ſententiam iſtam præcedunt, & ex eis quæ poſt eandem ſententiam leguntur, palam eſt Origenem fuiſſe illius antiſtitem erroris, qui poſtea ab Ario renovatus ac propagatus eſt. Ait enim, duas eſſe ſubſtantias Patrem & Filium, eoſque duos eſſe ſubſtantiâ, unum verò concordiâ, conſenſu, voluntatisq; identitate. Et quod dixit Dominus, *Pater major me eſt*, trahit Origenes in patrocinium pravi ſui dogmatis de diverſitate ſubſtantiæ & inæqualitate dignitatis Patris & Filii. Quocirca non eſt audiendus hac in re neq; imitandus Origenes. Illud tamen quod eodem illo lib. 8. contra Celſum, ait Origenes; ſolum Deum adorandum, & ſoli Chriſto offerendas eſſe preces, qui ut Pontifex eas ad Deum perferat; facit contra invocationem creaturarum, adeoque contra eam invocationem ſanctorum, quam laudant atq; exercent Romanenſes. Vide inferius, capite 4. §. 7.

Origenes antiquus Arianismi antiſtes.

Contra invocationem creaturarum.

4. Athanaſius in ſua ad Adelphium Epiſcopum epiſtola contra Arianos; Non creaturam adoramus, abſit. Ethnicorum enim & Arianorum iſtiuſmodi error eſt: ſed Dominum creaturæ, incarnatum Dei Verbum adoramus. Nam tametſi caro ipſa per ſe pars ſit rerũ creatarum, attamen Dei corpus effecta eſt, neq; iſtiuſmodi corpus ſeorſum diſcriminatum à Verbo adoramus, [καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον σῶμα καθ' ἑαυτὸ διαιρῶντες ἀπὸ τοῦ Λόγου προσκυνοῦμεν,] neque Verbum adoraturi, ipſum à carne ſeponimus, ſed cum ſciamus, ſicut dictum eſt, *Verbum carnem factum eſſe*, ipſum etiam in carne exiſtentem Deum agnoſcimus [τοῦτον καὶ ἐν σαρκὶ γενόμενον ἐπιγινώσκομεν θεόν.] Quis igitur tam vecors eſt, ut Domino ita loquatur, abſiſte à corpore ut te adorem? aut quis ita impius eſt, ut cum Judæis propter corpus dicat ei, *Cur tu cum homo ſis, facis teipſum Deum?* ——— [οἱ γὰρ μὴ βίλοντες σάρκα γενόμενον τὸν Λόγον προσκυνεῖν, ἀχαριστοῦσι τῇ οἰκονομίᾳ αὐτοῦ, καὶ οἱ διαιροῦντες ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἀλλ' μὴν

Athanaſ. Ethnicum eſt & Arianicum, adorare creaturam.

Joan. 10. 33.

Adoramus Verbum carnem factum.

μὲν λύτρωσιν τῶν ἁμαρτίας γενέσθαι, δὲ καταλυσιν θανάτου νομίζουσι· πῶ δ' ἄλλοι εἰ ἀσεβεῖς, καὶ καθ' ἡμᾶς ἐκτὸς ἀνῃρέσεως τῶν σαρκὸς, ἣν ἐλαβεν ὁ Σωτὴρ, ἵνα καὶ τολμῶσι λέγειν· ὃ προσκυνοῦμεν ἡμεῖς τὸν Κύριον μετὰ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ διαιροῦμεν τὸ σῶμα, καὶ μόνῳ τούτῳ λατρεύομεν. id est; Nam qui Verbum carnem factum adorare nolunt, ingratos se exhibent inhumanationi ejus: qui verò distrahunt Verbum à sua carne, nullam omnino redemtionem peccati, neq; destructionem mortis factam esse existimant. Ubinam verò impii isti, carnem quam assumsit Servator, inveniet seorsum per se, ut dicere audeant, nos nõ adoramus Dominum cum carne, sed disjungimus corpus, & soli ei servimus. —— γινωσκέτωσαν ὅτι τὸν Κύριον οὐ σαρκὶ προσκυνοῦντες, ὃ κτίσματι προσκυνοῦμεν, ἀλλὰ τὸν κτίσαντα συνδοξάζοντες τὸ κτισθὲν σῶμα, καθὰ προείπομεν. Cognoscant nos, qui Dominum in carne adoramus, non creaturam adorare, sed Creatorem corpore creato indutum, quemadmodũ supra diximus. Idem, serm. adversus eos, qui humanæ in Christo Domino naturæ confessores spem suam in homine defigere dicunt. Incarnatum (inquit) & hominem factũ Deum Verbum unâ adoratione colimus: μίαν τιμὴν προσκύνησιν τῷ σαρκωθέντι καὶ συνανθρωπήσαντι Θεῷ Λόγῳ προσάγοντες. Et apud Cyrillum Alexandrinum, libro 1. ad Reginas, capite 9. in prima parte Concilii Ephesini, ait idem Athanasius; Confitemur illum Dei Filium, & Deum esse secundùm Spiritum, Filium autem hominis secundùm carnem: non duas naturas unum Filium, unam adorandam, alteram non adorandam; sed unam naturam Dei Verbi incarnatam, quæ simul cum sua carne unâ adoratione adoratur: [μίαν φύσιν τῦ Θεῦ Λόγου σεσαρκωμένην, καὶ προσκυνουμένην μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυνήσει:] neque duos Filios, alterum Dei Filium verum & adorandum, alterum ex Maria hominem non adorandum. Hæc Athanasius. De illo autem Athanasii & Cyrilli dicto, quo dicebant unam naturam Dei Verbi incarnatum, vide quę scripsimus, lib. 3. hujus operis, c. 21 §. 14. & aliquot sequentibus paragraphis.

Una adoratione.

Adorandus est ut unus, non in duos dividendus.

5. Cyrillus etiam ait, in sua epistola ad Monachos Ægyptios, [in prima parte Concilii Ephesini] sub finem illius Epistolæ; προσκυνοῦμεν ὡς ἕνα, μὴ διελὼν εἰς δύο μετὰ τῶν ἴνδων. id est; adora ut unum, non in duos illum dividens post unitionem. Et in Prosphonetico ad Theodos. Imp. de recta fide, cap. 3. Adoratur ut unigenitus. Et c. 31. Ergone Emmanuelem ut solum hominem adorabimus? absit. Nam istud nihil aliud foret, quàm errare, in fraudem induci, ac delirare. Et c. 32. Quemadmodum una est fides in Christum, & verè unum baptisma, etiamsi baptizemur & credamus in Patrem, & Filium, & Spiritum S. ita planè, ut ego existimo, una quoque Patris, & incarnati Filii & Spiritus Sancti est adoratio: μία προσκύνησις ὑ πατρὸς, καὶ συνανθρωπήσαντος καὶ ἁγίου πνεύματος. Et lib. 1. ad Reginas, c. 6. Si vulgaris esset homo [κοινὸς ἄνθρωπος] qui ex Maria natus est, quomodo ipsi curvabitur omne genu, omnisq; lingua confitebitur, Jesum Christũ esse Dominum ad gloriam Dei Patris? Quomodo ipsum adorant Angeli, & supernarũ virtutum sacer cœtus? Num igitur hominem cõmunem & universum cœlum nobiscum religiose adorat [λατρεύουσι]? absit. Adoramus enim Emmanuelem ut verum Deum. Alioquin autem non erit adorãdus, nisi credamus, ipsum Verbum quod ex Deo est, quod ab omni creatura adoratur, carnem factum esse, secundùm Scripturas. Hæc Cyrillus Alexandrinus.

Una est Patris, & incarnati Filii, & Spiritus Sancti adoratio.

6. In eandem sententiam Ambrosius, l. 3. de Spiritu Sancto, c. 12. Adoravit enim Christum Maria: Adoraverunt & Apostoli. Adoraverunt & Angeli, de quibus scriptum est; & adorent eum omnes Angeli ejus. Adorant autem non solum divinitatem, sed etiã scabellum pedum ejus. —— Per scabellum terra intelligitur; per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adorarunt. Neque enim divisus Christus, sed unus. Neque cum adoraretur tanquam Dei Filius, natus ex Virgine negabatur. Hæc Ambrosius. *Ambros.* *Psal 97.7.* *Hebr. 1.6.*

7. Epiphanius in Ancorato, cap. seu sect. 51. ait Christianos adorare προσκυνεῖν τὸν Σωτῆρα σὺν σώματι, Salvatorem in corpore; σὺν τῷ σώματι τὸν μονογενῆ, κτίσαντα σὺν ναῷ τῷ ἁγίῳ, ὃν ἐλαβεν ἐκθεὸν: cum corpore unigenitum Dei Filium, increatum cum templo sancto, quod adveniens assumsit. *Epiphan.*

Admonitio de vocabulis templo, & purpura, & in genus aliqua in hujus quæstionis explicatione usurpantur.

Observa, lector, aliam esse conditionem hujus templi, (de quo etiam locutus est Dominus, in Evangel. Joh. 2. 19. 21.) ac aliorum templorum Dei. Ecclesia est templum Dei, & unusquisque fidelium est Dei templum, Maria Virgo speciali quadam ratione erat Dei templum, sicut de ea loquitur Ambrosius, l. 3 de Spiritu S. c. 12. Templum illud manufactum Hierosolymitanum erat Dei templum, & domus sacræ apud Christianos publico Dei cultui dicatæ, nũc receptâ loquendi consuetudine dicuntur templa & domus Dei. In istis templis Deus colitur & adoratur: Non tamen de ullo istorum templorum rectè diceretur, Deum cum isto suo tẽplo adorari, ipsumque adeò templum adorari. Ratio discriminis apparet in verbis illis Ambrosii, Maria erat templum Dei, non Deus templi. Et ideo ille solus adorandus qui operabatur in templo. Hæc Ambrosius l. 3. de Spiritu S. cap. 12. ubi exponens dictum illud Psalm. 22. (seu 98.) *Et adorate scabellum pedum ejus.* Contendit scabelli vocabulo illic intelligendam esse Christi carnem, non autem Mariam Virginem aut ullam meram creaturam. In nullo alio templo, nisi in sola Christi humanitate, seu (ut cum Apostolo loquar) in Christo, κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Idem Christus est & Templum Dei, & Deus Templi. Idem dicendum de similitudinibus purpuræ & diadematis & throni Regii. Nam nulla purpura, nullum diadema, nullus thronus est naturalis substantia ipsius Regis, unam eandemq; habens hypostasin, quam habet Rex, nisi sola Christi humana natura. *Psalm. 99. vers. 5.* *Coloss. 2. 9.*

Gaudent.

8. Gaudentius, Episcopus Brixiensis, sermone 19. seu responsione ad Paulum diaconum, de eo quod Dominus Jesus dixit Apostolis; *Quia Pater major me est.* Ea igitur ratione, (inquit) ipse qui ex persona Dei dixerat; *Ego & Pater unum sumus*: ex persona suscepti hominis dicit; *Quia Pater major me est.* —— —— *Ut in nomine Jesu*, Dei quippe & hominis, *omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quoniam Dominus Jesus* *Joan. 10. 30. & 14. 28.* *Phil. 2. 10. 11.*

est in gloria Dei Patris: id est, ut post passionis mysterium & adscensionis triumphum jam totus Dei Filius cum eo quod pro nobis dignatus est assumere, in gloria Dei Patris (in Divinitate scilicet naturæ suæ manens) ab universis cœlestium, terrestrium, & infernorum Virtutibus adoretur. —— Cum totus Dominus Jesus, & quod ex Deo Patre est, & quod ex Virgine matre est, Deus sit unigenitus in gloria Dei Patris. ——— Ut eundem credamus Deum, quem pro nobis & hominem confitemur. Hæc Gaudentius.

Theodoret. 9. Theodoretus, in c. 1. epist. ad Ephes. Sumta (inquit) ex nobis natura ejusdem honoris cum eo qui sumsit est particeps, ut nulla videatur adorationis esse differentia, sed per naturam quæ cernitur, quæ non cernitur adoretur Divinitas. Hæc Theodoretus, interprete Gentiano Hervetо.

Fulgentius. Filium (inquit Fulgentius) in Cœlis omnes virtutes adorant semper & laudant, in tantum ut etiam in forma servi positum, & propter passionem mortis paulò minus ab Angelis minoratum adorare Angeli jubeantur, Moyse dicente; *Psal. 97. 7.* *Psal. 72. 11.* Lætamini Cœli cum eo, & adorent eum omnes Angeli Dei. Hominum quoque adorationem David, divinitus inspiratus, adjungens, ait; adorabunt eum omnes Reges terræ Omnes gentes servient ei. Quomodo ergo & ab hominibus & ab Angelis adoratur, si ab unius Dei substantia separatur? Quomodo illi servitutem, quæ Deo tantum debetur, audemus exhibere, si una non est illi natura cum Patre? Hæc Fulgentius, contra Arianos, ad objectionem decimã. Similiter Leo, primus hujus nominis. Papa Romanus, epist. 97. ad Leonem Augustum, cap. 2. Sine Verbi potentia non adorarent Magi puerum, stellâ indice declaratum. Et c. ultimo ejusdem Epistolæ; Ita (inquit) Christum unum & Dominum confitemur, non tanquam hominem cum Verbo coadorantes, ne divisionis quędam species inducatur: sed unum jam & eundem adorantes, quia non est alienum à Verbo corpus suum, cum quo ipsi etiam assidet Patri. Hæc Leo.

Leo magnus

Concil. 5. œcumen. can. 9. 10. Huc pertinet canon ille quinti œcumenici Concilii; Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duas adorationes introducunt, separatim Deo verbo, & separatim homini: vel si quis ad interemtionem vel ad confusionem Deitatis & humanitatis, unam naturã sive substantiam, eorum quæ convenerunt, introducens, sic Christum adorat, sed non unâ adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Ecclesiæ traditum est; talis anathema sit.

P. Lombardus 3. sent. dist. 9. 11. Idipsum etiam docuerunt Augustinus & Joahes Damascenus, quibus consentiens Petrus Lombardus, ait; Aliis autem placet Christi humanitatem una adoratione cum Verbo esse adorandam, non propter se, sed propter illum cujus scabellum est, cui est unita. Neq; ipsa humanitas sola vel nuda, sed cum Verbo cui est unita: nec propter se, sed propter illum cui est unita, est adoranda. Nec qui hoc facit idololatriæ reus judicari potest: quia nec soli creaturæ, nec propter ipsam, sed Creatori cum humanitate & in humanitate sua servit. De hoc Joannes Damascenus ita ait. [Duę sunt naturę Christi, ratione & modo differentes, unitę vero secũdùm hypostasin. Unus ergo Christus est Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus cum Patre & Spiritu una adoratione cum incõtaminata carne ejus. Non inadorabilem carnẽ dicentes. Adoratur enim in una Verbi hypostasi, quæ hypostasis ei facta est. Non creaturæ venerationem prębentes. Non enim ut nudam carnem adoramus, sed, ut unitam Deitati, in unam hypostasin Dei Verbi duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem. Adoro Christi Dei mei simul utramque naturam: propter carni unitam Deitatem. Non enim quartam appono personam in Trinitate, sed unam personam confiteor Verbi & carnis ejus.] His verbis insinuari videtur, Christi humanitatem unâ adoratione cum Verbo esse adorandam. De hoc etiam Augustinus ait de tem. Domini, ubi dicitur, non turbetur cor vestrum, ita dicit; Dicunt hęretici, Filium non naturâ esse Deum, sed creatum. Quibus respondendum est, quia si filius non est Deus naturâ, sed creatura; nec colendus est omnino, nec ut Deus adorandus: dicente Apostolo, Coluerunt & servierunt potius creaturę quam Creatori. Sed illi adhuc replicabunt & dicent, quid est quod carnem ejus, quam creaturam esse non negas, simul cum divinitate adoras, & ei non minus quam divinitati deservis? Ego Dominicam carnem, imò perfectam in Christo humanitatem ideo adoro, quodà divinitate suscepta & Deitati unita est, ut non alium & alium, sed unum eundemq; Deum & hominem Filium Dei esse confitear. Denique si hominẽ separaveris à Deo, illi nunquam credo nec servio: velut si quis purpuram vel diadema regale jacens inveniat, numquid eã conabitur adorare? Cum verò eâ Rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si ea cum Rege adorare quis contemserit. Ita & in Christo Domino humanitatem non solam vel nudam, sed divinitati unitam, scilicet unum Filium Deum verum, & hominem verum, si quis adorare contemserit, æternaliter morietur. Idem super Psalm. 98. ubi dicitur, Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. Sciendum, quia in Christo terra est, id est, caro; quæ sine impietate adoratur. Suscepit enim de terra terram: quia caro de terra est, & de carne Marię carnem accepit. Hæc sine impietate à Verbo Dei assumta adoratur à nobis: quia nemo carnem ejus manducat, nisi prius adoret: sed qui adorat, non terram intuetur, sed illum potius cujus scabellum est propter quem adorat. His auctoritatib⁹ præmissę investigationis absolutio explicatur. Hactenus Petrus Lombardus. Alibi etiam Damascenus ait; Unâ etenim eademque cum sua carne adoratione ab omnibus rebus conditis afficitur. libro 4. orthod. fid. capite 2. Item capite 3. ejusdem operis. Caro (inquit) suapte quidem naturâ minimè adoranda est: verum in incarnato Dei Verbo adoratur, non quidem vi sua, sed ob Deum Verbum personaliter ipsi copulatum. Neque hoc dicimus, nudam ac simplicem carnem à nobis adorari, verum Dei carnem, sive Deum carne indutum.

August. de verbo Domini. *Rom. 1. 25.* *De istiu similitudinibus vide admonit. nostram superius §. 7.* *Damascen. lib. 4. orth. fidei, cap. 2. & cap. 3. Jacobo Billio interprete.*

Damascen. lib. 3. de orthodoxa fide, cap. 6.

Bonaventura. 12. Bonaventura in 3. sent. dist. 9. art. 1. quæst. 1. Quia (inquit) est una persona in Christo, cui debetur reverentia summa, unâ adoratione adoranda est, scilicet latria, quantum ad utramque naturam, scilicet Deitatem & humanitatem. ——— Et quoniam caro Christi nunquam est separata à Verbo, ideo semper considerandа

est

est ut conjuncta, & semper adoranda est latria. —— Nos qui debemus adorare, non debemus aspicere ad ejus humanitatem, sed ad personæ dignitatem. Et in hoc ultimo consistit summa quæstionis prædictæ. Hæc ibi. Idem, in 4. sent. dist. 45. art. 3. quæst. 1. in objectionibus, hanc proponit quæstionem; Cum Christus oret pro nobis, quare non dicitur in Litania, Christe ora pro nobis? Et respondet, Vitandum istud esse, propter errorem Arrii: ne videamur Christum credere creaturam, & ne videamur ejus potestatem minuere: Quia potest omnia, nos ejus petere miserationem, non orationem. Hæc Bonaventura. Et in eandem distinctionem Scotus, quæstione unica, num. 6. Non debet (inquit) excludi à termino adorationis caro, licet ipsa non sit ratio adorandi. Et num. ultimo. Tutum est in adoratione, non nimis distinguere naturam illam creatam à Verbo, sed Verbum subsistens in duabus naturis adorare. Hæc Scotus.

Tutum.

3. Conclusiones. Prima.

13. Tres ex antedictis consequuntur conclusiones; Prima conclusio est, Illa cultus species, cultu divino minor, quam hyperduliam quidam vocant, & Christi humanitati per se consideratæ dicunt exhibendam, tum orthodoxis Patribus incognita fuit, eorumque doctrinæ repugnat, tum etiam quibusdam citeriorum temporum acutissimis doctoribus visa est non tuta, non usurpanda.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio; Jam palàm patefacto magno illo pietatis mysterio, & manifestato sublimi illo Christi nomine quod est supra omne nomen, & promulgato Divino edicto, ut ad nomen Jesu omne genu flectatur cœlestium, & terrestrium, & subterraneorum, omnisq; lingua confiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris, non nisi divino cultu, adeóque uno diviso cultu cum Patre & Spiritu Sancto à nobis adorandus & invocandus est Christus, nempe Deus Filius cum sua assumta carne. Invocatio autem illa, qua rogatur Christus ut ipse pro nobis apud Patrem intercedat, & sua intercessione gratiam aut bona quælibet nobis impetret, non est legitima, & inductiva est in hæresin vel Arianam, vel Nestorianam; ideoque ab ea abstinendum est.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio; Unica & sola ratio, propter quam caro seu humanitas Christi latria soli Deo debita, sine impietate & absq; idololatriæ crimine, à nobis colitur, est unio hypostatica & naturalis, qua humanitas illa unita est Deo Verbo qui eam assumsit, & eam assumendo caro factus est: absque qua foret unione, nefas & idololatriæ crimen esset, latriâ colere illam humanitatem, sive illum hominem; & propterea Nestorius unionis hujus negator, ut anthropolatra meritò damnatus est: unde efficitur, non esse idoneas illas quæ à quibusdam scholasticis, & Pontificiis adferuntur rationes, petitas à contractu vel repræsentatione, quibus freti exhibent cultum latriæ cruci & imaginibus Christi, vel etiam beatæ Virgini, cum hujusmodi latriæ exhibitio cuilibet rei creatæ, quæ non est cum Deitate hypostaticè unita in una hypostasi, idololatria sit: ut ostendunt argumentationes veterum superius commemoratæ.

Nestorius anthropolatra. Idololatria est cultum latriæ exhibere cruci vel imaginibus Christi, vel beatæ Virgini vel cuicunque meræ creaturæ.

CAPUT QUARTUM.

Patrum testimoniis declaratur, cultum religiosum soli Deo exhibendum esse.

TAmetsi in superioribus hujus libri capitibus luculenta passim occurrant testimonia veterum, quibus profitentur religiosum cultum soli Deo exhibendum esse; utile tamen erit quædam adjicere, quibus hæc veritas illustrata clarius enitescat.

Ecclesia Smyrnensis.

Cum Judæi olim calumniarétur, Christianos Smyrnenses, si Polycarpi martyris corpore potirentur, adoraturos Polycarpum, relicto Christo; respondérunt Christiani illi, seu Ecclesia illa Smyrnensis, se neque posse Christum, qui pro salute omnium qui in toto mundo salvi sunt futuri passus est, relinquere, neque alium quempiam religiosè colere [οὔτε τοῦτον ἕτερον σέβειν.] Sed Christum, cum sit Dei Filius, se adorare [προσκυνεῖν;] Martyres autem, tanquam discipulos & imitatores Domini, se merito diligere [ἀγαπᾶσθαι δίκαιον,] propter incredibilem eorum benevolentiam, quam in proprium Regem & Magistrum declaraverunt. Hæc de se testatur prisca illa Ecclesia Smyrnensis, cui præfuerat Polycarpus, in epistola illius Ecclesiæ, ad alias Ecclesias scripta, de Polycarpi & aliorum martyrio. apud Eusebium, lib. 4. Eccles. hist. *cap. ult.* cap. 14.

Justinus martyr.

2. Justinus martyr, in Apologia illa pro Christianis, quæ secunda dici solet, ait Christianos, rejecto cultu malorum dæmonum, adorare solùm Deum Patrem, ejusque Filium qui nos ista bonosque Angelos docuit, & Spiritum Sanctum: τοῦτόν τε, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ ἥκον εἰς ἡμᾶς τοῦτο καὶ διδάξαντα ἡμᾶς ταῦτα καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἑπομένων καὶ ἐφομοιουμένων ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατὸν, πνεῦμα τε τὸ προφητικὸν σέβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν. id est, (interprete Joanne Lango, in editione Græcolat. Parisiensi, an. Dom. 1615.) Hunc ipsum [Deum Patrem,] & qui ab eo venit, atque ista nos & aliorum obsequentium exæquatorumq; [ad voluntatem ejus] bonorum Angelorum exercitum docuit, Filium, & Spiritum Propheticum colimus & adoramus. Hæc Justini verba eorumque versionem Latinam Parisiis editam, eo libentius recitavi, ut hac data occasione, tum verum dogma confirmarem, tum etiam locum hunc ab impudentissima Bellarmini parexegesi dilucidè vindicarem. Non puduit Bellarminū locum istum adducere pro confirmando dogmate Romanensium de religioso cultu Angelorum, ac si dixisset Justinus se & reliquos Christianos colere Deum Patrem, ejusque Filium, & Angelos bonos, & Spiritum Sanctum. Collocans, scilicet, Angelos bonos, ante Spiritum Sanctum, & Christum declarans doctorem hominū duntaxat, non etiam bonorum Angelorum sed bonos Angelos cum eo conjungens in termino ejusdem religiosi cultûs. Quæ opinionum blasphema monstra ipsi etiam horrent atq; abominantur Romanenses, neq; Justino unquam in mentem venerunt. Nam præterquam quod verba Justini jam recitata, satis sunt perspicua cuilibet candido & mediocris judicii lectori, quæ subjicit postea in eadem Apologiâ ipse Justinus, mentem suam explicans, insanam istam Bellarmini perversitatem, & inexcusabilem temeritatem apertissimè redarguunt. Atq;

Bellarm. lib. de sanctor. beatitudine, cap. 13.

Detegitur & refellitur Bellarmini mendax & impudentia.

Atheos quidem (inquit Justinus) & sine Deo, impioſque nos non esse, qui Conditorem hujus mundi colimus [τὸ δημιουργὸν τῶνδε τῶν πάντων σεβόμενοι,] minimè illum sanguine & libationibus & incensis (quemadmodũ eruditi sumus) indigere asseverantes; Et Jesum Christum, cum edocti simus eum ipsius verè Dei Filium esse, secundo loco, & Spiritũ Propheticum, tertio ordine, [σὺ τρίτην τάξιν] nos cum ratione honorare demonstrabimus. Ecce Justinus Spiritui Sancto tribuit tertium ordinem, quem tamẽ Bellarminus finxit Angelis à Justino tributum esse, ut post Angelos demum quarto ordine coleretur Spiritus sanctus. Ex quo impio & blasphemo cõmento consequitur, aut Angelos Deo esse æquales & consubstantiales, aut Spiritum Sanctũ non esse Patri & Filio consubstantialem & æqualem, quippe Angelis non superiorem. Verum ab ista insania longè abfuit Justinus: neque in Divina Trinitate secundus locus & tertius ordo Justino sunt diversi gradus dignitatis, sed istis loquutionib⁹ indicatur ordo duntaxat quoad originem, salvâ trium personarum consubstantialitate & æqualitate, sicut docuimus supra, lib. 1. hujus operis, c. 3. Et paullo post, in eadem Apologia, Justinus in doctrinis Christi hanc cõmemorat, quod Christus docuerit, solum Deum adorandum esse: οὐ γὰρ καὶ τὸν Θεὸν μόνον δεῖ προσκυνεῖν, ἵνατί ἐπαινῶν, ἐπαίνων μεγίστην σύνοδόν ἐστι, φάσκων τὸν Θεὸν οὐ προσκυνήσας, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσαι. id est; Deum porro solum adorandum esse, ita suasit, dicens; maximum mandatum est, Dominum Deum adorabis, & illi soli servies, ex toto corde, &c. Et ex verbis illis Christi, *Reddite quæ Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo:* infert Justinus hoc consequens, ut principibus nostris in aliis quidem læti ministremus, Deum autem solum adoremus. ἐν τοῖς Θεὸν μόνον προσκυνῆσαι. ὑμῖν δὲ πρὸς τὰ ἄλλα χαίροντες ὑπηρετοῦμεν, βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας ἀνθρώπων ὁμολογοῦντες. Adorationem intellige religiosam aut sacram quæ major sit cultu civili; alioqui non nesciebant sancti illi Patres adorationem civilem regibus exhiberi à suis subditis, sine crimine, sicut Bathsheba & Nathan adoraruntDavidem regem. 1. Regum 1. eundemque & alios Reges alii sine culpa adorarunt.

Matt. 4. 10.

Matt. 22. 21.

Theophilus Antiochenus.

3. Theophilus Episcopus Antiochenus, eodẽ sensu, scripsit se honorare Regem, sive Imperatorem, at non adorare Regem, sed solum adorare Deum. τοιγαροῦν μᾶλλον τιμήσω τὸν βασιλέα, ἢ προσκύνων αὐτῷ, ἀλλὰ σιγήσομαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Θεῷ δὲ τῷ ὄντως θεῷ καὶ ἀληθεῖ προσκυνῶ, εἰδὼς ὅτι ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ γέγονε: ἐρεῖ δ' ἂν μοι. Διὰ τί οὐ προσκυνεῖς τὸν βασιλέα; ὅτι οὐκ εἰς τὸ προσκυνεῖσθαι γέγονε, ἀλλὰ εἰς τὸ τιμᾶσθαι τῇ νομίμῳ τιμῇ: θεὸν γὰρ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ ἀνθρωπον ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένον, οὐκ εἰς τὸ προσκυνεῖσθαι, ἀλλὰ εἰς τὸ δικαίως κρίνειν: τρόπον γάρ τινα παρὰ θεοῦ ὀνομάζονται βασιλεῖς: καὶ γὰρ αὐτὸν, ὃν ἔχει ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένον, ὃ βούλεται βασιλεῖ καλεῖσθαι· τὸ γὰρ βασιλεὺς αὐτοῦ ἐστιν ὄνομα· καὶ οὐκ ἄλλῳ ἔξόν ἐστι τοῦτο καλεῖσθαι, ὅταν δὲ προσκυνεῖσθαι ἀλλ' ἢ μόνῳ θεῷ. id est, quæ cum ita sint, magis honorabo Regem, non adorans eum, sed orans pro eo. Deum autem, qui verè verus Deus est, adoro, sciens Regem [seu Cæsarem] ab ipso esse ordinatum: Dices igitur mihi; quare non adoras Regem? Quia non ad id institutus est ut adoretur, sed ut honore legitimo honoretur. Nõ enim Deus est, sed homo, à Deo constitutus, nõ ut adoretur, sed ut justè judicet. Nam modo quodã à Deo comissa ac demandata ei est administratio. Et enim ipse [Rex,] quos habet sub se constituros, non vult appellari Reges; Nam hoc nomen Rex, est ipsius nomen. Neq; alii fas est hoc vocari. Ita neque adorandi cultum cuiquam nisi soli Deo exhiberi fas est. Hæc Theophilus, lib. 1. ad Autolycum. De hoc Theophilo scribit Hieronymus, in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 25. ubi ejus verba sunt: Theophilus, sextus Antiochensis Ecclesiæ Episcopus, sub Imperatore Marco Antonino Vero librum contra Marcionem composuit, qui usque hodie exstat. Feruntur ejus & ad Autolycum tria volumina, &c. Ex his Hieronymi verbis liquet Theophilum hunc floruisse, secundo seculo Christiano. Cardinalis Baronius electionem ejus in Episcopum Antiochiæ, collocat in anno Domini centesimo septuagesimo.

Tertullianus.

4. Simonianæ magiæ disciplina Angelis serviens, utiq; & ipsa inter idololatrias deputabatur, & à Petro Apostolo in ipso Simone damnabatur, inquit Tertullianus, lib. de præscriptionibus adversus hæreticos cap. 33. Idem etiam alibi scribit secretam orationem sive precationem religiosam à Christianis offerri soli Deo, ubique audienti & videnti. Et quid non cœleste (inquit) quod Domini Christi est? ut hæc quoque orandi disciplina. Consideremus itaq;, benedicti, cœlestem ejus sophiam, inprimis de præcepto secretè adorandi; quo & fidem hominis exigebat, ut Dei omnipotentis & conspectum & auditum sub tectis & in abditis etiam adesse consideret: & modestum fidei desiderabat, ut quem ubique audire & videre fideret, ei soli religionem suam offerret. Hæc Tertullianus, lib. de Oratione, cap. 1. ubi etiam venerationem Dei, & hominis petitionem, vocat propria orationis officia.

Hypomnasma ex sacris literis, de invocatione solius Dei. Cui etiam doctrina adhærent orthodoxi Patres.

5. Et certè in sacris literis, sicut solum Deum jubemur adorare, ita etiam eundem solũ invocare. Et quando imperatur indefessa precatio [προσευχὴ] & quando petentibus, quærentibus pulsantib⁹ fiunt promissiones, intelligitur semper precatio ad Deum, quamvis absolutè, sine additamento, ponatur nomen προσευχὴ, vel verbum προσεύχεσθαι. Quia, cum non sit aliud religiosæ precationis objectum idoneum, perinde est sive absolutè dicatur nobis ut precemur seu oremus, sive cum diserta mentione objecti dicatur ut Deum oremus. Præcepit Dominus, ut, quando oramus, oremus Patrem nostrum cœlestem. ὅταν προσεύχῃ, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. Matth. 6. 6. Dixit quidam ex discipulis; Domine, doce nos orare [προσεύχεσθαι,] quemadmodum & Joannes docuit suos discipulos. Dixit autem eis; quando oratis, dicite, [ὅταν προσεύχησθε, λέγετε] Pater noster qui es in Cœlis, &c. Luc. 11. 1, 2. Non quod semper his ipsis verbis, sed quod semper ad hunc modum, seu in hanc sententiam, precari oporteat, nimirum ut Deum precemur, ac laudemus, ex fide petamus ab illo ut bona nobis det, & avertat mala. Narrat etiã Lucas, Christum proposuisse discipulis suis parabolam, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, quod oporteat semper orare, hoc quid sit, mox explicatur ipsius Domini verbis; Audite (inquit Dominus) quid judex ille iniquus dicat. Deus autem non vindicabit electos suos clamantes ad ipsum die ac nocte? ergo assiduè orare, est assiduè ad Deum clamare: & oratio est clamor ad Deum. Neque minus

minus ſibi ſoli vendicat Deus religionem precum noſtrarum, quam fidem noſtram, qua corde in illum credimus ad juſtitiam. Rom. 10. Unde etiam hoc ſoli Deo proprium eſt cognomentũ, quod ſit auditor orationis, Schomeang tephillah. Pſ. 65. 3. Dicit Deus per Prophetam; Immola Deo laudem, & redde Altiſſimo vota tua. Et invoca me in die anguſtię, & eruam te, & honorificabis me. Pſal. 50. 14, 15. Propterea orthodoxi Patres, ſacris Scripturis adhærentes, quando de hac religionis parte loquuntur quæ προσευχὴ, i.e. oratio ſive precatio dicitur, ita eam deſcribunt, ac ſic de ea loquuntur, ut palàm oſtendant ſe nullum aliud agnoſcere religioſæ invocationis ſive orationis objectũ, niſi ſolum Deum. Et hoc ſenſu Tertullianum jam audivimus dicentem, exigere à nobis Dominum, ut ſoli Deo omnipotenti religionem noſtram offeramus. Et Cyprian. ſcribens Donato; Tene (inquit) incorruptam, tene ſobriam religioſis virtutibus diſciplinam; ſit tibi vel oratio aſſidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere; nunc Deus tecum. ep. 2 & in alia editione, l. 2. ep. 2. Si quęras igitur, quid ſit orare: reſpondet Cyprianus, orare eſt cum Deo loqui. Vide in hanc ſententiam plura inferius, §. 8. & 9.

Tertullian. *Cyprianus.*

Clemens Alexandrinus

6. Clemens Alexandrinus ſacram precationem docet eſſe unam ex præcipuis partibus cultûs illius qui ſoli Deo exhibendus eſt, eſſe enim optimum hoc & ſanctiſſimum ſacrificium. Verba Clementis ſunt; *ἐν ἀκαιρίστοις ἡμῖν δὶ εὐχῆς τιμῶμεν τὸν Θεὸν: καὶ τούτων τῶν θυσιῶν ἀρίστην καὶ ἁγιωτάτην μετὰ δικαιοσύνης ἀναπέμπομεν.* Non abs re nos Deum precibus honoramus: & hoc ſacrificium optimum & ſanctiſſimum cum juſtitia ſurſum mittimus: [ſeu offerimus.] Et paullò poſt: *βωμὸν δὲ ἀληθῆ, λέγων τὴν δικαίαν ψυχὴν, ἢ τὸ ἀπ' αὐτῆς θυμίαμα τὴν ἐκ ταύτης εὐχὴν λέγειν ἡμᾶς, ἀπιστήσουσι;* Aram autem verè ſanctam juſtam animam, & qui ab ea emittitur ſuffitum ſanctam dicentibus orationem, non credent? Hæc Clemens Alexandrinus, lib. 7. Stromatum, circa exitum primi quadrantis illius libri.

Origenes.

7. Origenes, lib. 7. contra Celſum, ſub finem libri, ait Chriſtianos recuſare colere quicquam præter Deum univerſorum Dominum, & Verbum ejus primogenitum creaturę totius. Et l. 8. Non diſtrahitur (inquit) ipſe [Chriſtianus] à Deo ut aliud colat ſimul cũ eo, nec ſuſtinet ſervire duobus Dominis.——Cavemus ne cui pręter Deum ſerviamus, ne nos ipſi lædamur ſeparantes nos à portione Dei.————Solus enim adorãdus eſt Deus optimus maximus, ſoli preces offerendæ unigenito Dei verbo, primogenito creaturæ totius, qui ut Pontifex eas ad Deum ſuum & Deum noſtrum perferat. Et hom. 6. in librum Jeſu Nave; interrogat [Jeſus Nave, ſive Joshua] & perquirit dicens, *Noſter es, an adverſariorum?* at ille ait; *Ego ſum princeps militiæ virtutis Domini.* Et cum hoc audiſſet, adoravit Jeſus, & dixit, Domine, quid præcipis ſervo tuo? quid eſt quod nos per hoc edocet Jeſus? Illud ſine dubio quod dicit Apoſt. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Cognovit ergo Jeſus non ſolum quod ex Deo eſt, ſed quia Deus eſt. Non enim adoraſſet, niſi agnoviſſet Deum: quis enim alius eſt princeps militiæ virtutum Domini, niſi Dominus noſter Jeſus Chriſtus? Et hom. 5. in div. *Venit ad eum leproſus adorans eum.* Antequam peteret, adorare cœpit: antequam rogaret, culturam oſtendit, Adoravit eum. Pro hoc ipſo Deum & Dominum eum invocans adorabat eum. Hæc Origenes. Vide etiam ſuprà, c. 2. §. 33. & §. 35.

Vide ſupra, cap. 3. §. 3. Ioſh. 5. 13, 14.

1. Ioan. 4. 1.

Matth. 8. 2.

Euſebius Cæſarienſis.

Euſebius Cæſarienſis, l. 1. demonſtrationis Evangelicæ, c. 3. ait de Chriſtianis; *οὐ δύονται ἢ ἑνὶ τῷ μόνῳ πυθέσθαι, ἵνα ἢ τῷ μόνῳ πυθῶνται κατὰ τὸ ἐκεῖνο λόγιον.* i. e. vota [ſeu preces] afferunt, non amplius pluribus Dominis, ſed uni ſoli Domino, ſecundùm ſacrum oraculum.

Conſtantius Magn. Imp.

8. Conſtantini Magni preces privatas deſcribens idem Euſebius, lib. 4. de vita Conſtantini, cap. 21. ait; *μόνῳ μόνῳ τῷ αὐτῷ προσομιλῶν Θεῷ.* ſolus cum ſolo Deo ſuo colloquium habebat. Et Ephræm Syrus, ſermone de agone ſpirituali, [tom. 2. p. 484. edit. 3. Colon.] Orationes (inquit) ſunt familiaria cum Deo colloquia. Omnis quippe ſancta & pura Oratio, confabulatio cum Deo eſt. Hęc ille. Eodem modo orationem definit magnus Baſilius Cæſariæ Cappadociæ Epiſc. homil. in martyrem Julittam; *προσευχὴ ἐστιν αἴτησις ἀγαθῶν, παρὰ τῶν εὐσεβῶν εἰς Θεὸν γινομένη.* i. e. oratio eſt boni cujuſpiam petitio, quæ ad Deum à piis effunditur. Et Gregorius Epiſcopus Nyſſenus, lib. 2. de oratione Dominica; *προσευχὴ ἐστιν αἴτησις ἀγαθῶν μετ' ἐντεύξεως προσαγομένη Θεῷ.* id eſt; Oratio & petitio bonorum, quæ Deo cum ſupplicatione offertur. Idem eodem libro, gratiarum actionem & precationem vocat *τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁμιλίαν*, ſermocinationem cum Deo. Idem etiam Nyſſenus, lib. de inſcriptionibus Pſalmorum, cap. 3. *ἡ προσευχὴ, ἐντεύξεώς ἐστιν περὶ τινος τῶν συμφερόντων προσαγομένη Θεῷ.* id eſt; Oratio eſt ſupplicatio ad Deum pro re aliqua nobis conducibili. Sic Nilus ille Conſtantinopolitanus monachus, qui B. Chryſoſtomi diſcipulus fuiſſe memoratur; Oratio (inquit) eſt colloquiũ mentis cum Deo: quo igitur ſtatu oportet eſſe mentem, ut poſſit uſq; ad Dominum ſuum extendi, & non converti retro, cum eoq; ſine ullo ſequeſtre & interprete colloqui? Hæc Nilus, lib. de oratione, cap. 2. [in bibliotheca Patrum, tom. 5. col. 328. edit. 4.]

Ephræm Syrus.

Baſilius Magnus.

Gregorius Nyſſenus.

Nilus Op.

Iohannes Chryſoſt.

9. Nec aliter Chryſoſtomus, qui ſub initium libri ſecundi de oratione [*περὶ προσευχῆς*] ait; *πᾶς προσευχόμενος, τῷ Θεῷ διαλέγεται*: i. e. quicunq; orat, cum Deo colloquitur. Idem etiam paullò poſt initium libri primi ejusdem operis; Nos decet (inquit) obtemperantes Deo, ſemper omnem vitam in laudibus Dei precibusq; tranſigere, majore ſtudio curam agentes divini cultûs [*τῆς τῷ Θεῷ λατρείας*] quam vitæ noſtræ. Plurima in eodem libro lector inveniet, huc ſpectantia, quibus ſacras preces docet Chryſoſtomus eſſe cultum divinum, ſoli Deo exhibendum.

Lactantius.

10. Lactantius ait, lib. 1. divinarum inſtitutionum, c. 20. Religio & veneratio nulla alia niſi unius Dei tenenda eſt. Et Hilarius, lib. 8. de Trinitate, circa medium libri; Non ignoras (inquit) quin in maledicto ſit religio creaturæ.

Hilarius Pictavenſis.

Concil. Laodic. can. 35.

11. Concilii Laodiceni canon eſt 35. *ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν, καὶ συνόδους ποιεῖν, ἁπλῶς ἀπαγόρευται. Εἴτις οὖν εὑρεθῇ ταύτην τὴν κεκρυμμένην εἰδωλολατρείαν σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα, ὅτι ἐγκατέλιπεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰδωλολατρείᾳ προσῆλθεν*: id eſt; Non oportet Chriſtianos Eccleſiam Dei relinquere, & abire, & Angelos nominare, & congregationes facere, quę prohibita ſunt. Si quis igitur invẽtus fuerit huic occultæ idololatriæ vacans, anathema ſit; quia dereliquit Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum

Idololatria eſt invocare Angelos.

ſtum, Filium Dei, & idololatriæ ſe tradidit. Varie ſed incaſſum ſe torquent Romanenſes, ut genuinum canonis hujus ſenſum pervertant: audiamus autem Theodoretum; qui legem defendebant (inquit) eos etiam ad Angelos colēdos inducebant, dicentes fuiſſe legem per eos datam. Māſit autem diu hoc vitium in Phrygia & Piſidia: quocirca Synodus quoq; quę convenit Laodiceæ, quę eſt Phrygię Metropolis, lege prohibuit ne precarentur Angelos. Et in hodiernum uſq; diem licet videre apud illos & eorum finitimos oratoria S. Michaëlis. Illi ergo hoc conſulebant utiq; humilitate utentes, dicentes univerſorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum poſſe perveniri: & oportere per Angelos divinam ſibi benevolentiam conciliare. Hæc Theodoretus, in epiſt. Pauli ad Coloſſ. c. 2. in illa Apoſtoli verba [*volens in humilitate & religione Angelorum, &c.*] Illi Angelorum cultores dicti ſunt Angelici, hoc damnatæ eorum ſectæ fuit vocabulum. Angelici (inquit Auguſtinus) in Angelorum cultu inclinati, quos Epiphanius jam omnino defeciſſe teſtatur. Hæc Auguſtin. hær. 39.

Theodoretus in cap. 2. ep. ad Coloſſ.

Col. 2. 18. Angelici.

Eripiuntur Romanenſibus ſubterfugia.

12. Circumſpectant Romanenſes diverſas latebras, in quas ab hac luce ſe abdant. Alii prohiberi ajunt à Patribus Laodicenis cultum malorum Angelorum, non autem bonorum. At eos refellunt tum Theodoreti, tum etiam ipſius canonis Laodiceni verba, quę dum prohibent cultum Angelorum, cultores illos non revocant ad cultum bonorum Angelorum, ſed ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui (ut loquitur Apoſtolus Petrus) ſemel pro peccatis mortuus eſt, juſtus pro injuſtis, ut nos ad Deū adduceret [*ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ.*] Alii bonorum Angelorum cultum à Laodicena Synodo damnatum eſſe fatentur, ſed ideo id factum eſſe ajunt, quia hæretici illi colebant Angelos cultu latriæ. At certè ſi cultus latriæ accipiatur pro cultu quem ſoli Deo exhibere fas eſt, fatemur hæreticos illos exhibuiſſe Angelis cultum latriæ, & dicimus eandem latriam Romanenſes reipſa etiam exhibere Angelis, quicquid dicant verbis; nam eis oratoria exſtruunt, ibiq; eos religioſo cultu adorant & invocant: talem autem cultum merę alicui creaturæ exhibere nefas eſt. Verum ſi latriam accipias prout eam explicat Bellarmin. lib. de beatitudine ſanctorum, c. 12. & l. de imaginib. c. 24. hæretici illi Angelici non latriā colebant Angelos, ſed tantum eo cultu quem Romanenſes vocant duliam, & ipſi Angelis exhibent. Nam, ut ibi latriam deſcribit Bellarmin. latria eſt quædam ſumma voluntatis proſtratio, & inclinatio cum apprehenſione Dei, ut primi principii, & ultimi finis, atq; adeo ſumi boni. Neq; eſt cultus merę latrię qui exhibetur alicui, propter aliud. Angelici autem illi hęretici colebant Angelos propter Deum, neq; Angelos putabant eſſe primum principium, & ultimum finem, & ſummum bonum, ſed dicebant oportere per Angelos divinam ſibi benevolentiam conciliare: quo argumento hodieq; utuntur Romanenſes, pro invocatione Angelorum: quamvis enim non expreſsè dicant Deum non eſſe imediatè acceſſibilem, nec aliter ad eum veniri, niſi per cultum inferiorum virtutum; (qua excuſatione Romanenſes defendere nititur Bellarminus, lib. de ſanctorum beatitudine, cap. 20.) dicunt tamen Angelos & ſanctos religioſè colī & invocari debere, ut per eos, tanquam Patronos, divinam nobis benevolentiam conciliemus. Hæc ipſa autem eſt praxis illa quam in Angelicis hęreticis damnavit Laodicena Synodus, ut abominandam idololatriam. Sicut enim mulier adultera eſt, quę ſe alieno viro denudat, quamvis dicat ſe id facere ei non ut marito ſuo, ſed ut amico mariti, idque etiam propter ipſius mariti amorem; nam tale obſequium amicis mariti præbere nefas eſt: ſic enim idololatra eſt, qui Angelis vel ſanctis vel alicui meræ creaturæ exhibet religioſam adorationem, ſecretam orationem, ſeu preces ſacras, aut ejuſcemodi aliquem religioſum cultum ſive internum ſive externum, quem Deus lege ſua ſibi ſoli reſervavit; quamvis dicat ſe hunc cultum exhibere creaturis illis, non ut Deo, ſed ut amicis Dei, & propter amorem Dei: hujuſmodi enim officia erga Dei amicos non ſunt licita.

Obſervandum Romanenſibus de cultu latriæ.

Idololatriā Romanenſium profitentur inexcuſabilem.

13. Celſus, homo Ethnicus, pro cultu plurium Deorum ita argumentabatur, ut diceret, eū qui plures Deos veneretur, hoc ipſo rem gratam ſumo Deo facere, quod nemini honor contingat, niſi quem ille honorari vult: quapropter qui veneratur ejus ſubditos, non offendere illum cujus omnes ſunt: ſicut legimus apud Origenem ſub finem libri 7. & initio libri 8. contra Celſum. Ut autem ovum ovo ita huic Ethnicorum argumento ſimile eſt illud Romanenſium argumentum, pro adoratione & invocatione Angelorum & ſanctorum defunctorum, quo utitur Catechiſmus Rom. part. 3. c. 2. q. 4. & Bellarminus, lib. de ſanctorum beatitudine, c. 20. nempe, ſicut non facit contra Regis voluntatem qui Regis magiſtratibus honorem defert; neq; fit injuria, ſed honor regibus, quando eorum amici honorantur, & ad eos legati mittuntur; ita non fieri contra Dei voluntatem, neq; Deo injuriam ſed honorem deferri, quando Angeli & ſancti, non ut Dii, ſed ut amici Deo honorantur, & tanquam Patroni apud Deum accipiuntur.

Celſi argumentatio.

Romanenſes eodem utuntur argumento.

Reſponſio Origenis ad Celſum, idonea eſt etiā contra Romanenſes; Origenes ait; Cum autem dicit [Apoſtolus Paulus,] Nobis tamen unus Deus Pater ex quo omnia, vocem hanc Nobis, dicit de ſeipſo, & omnibus qui aſcenderunt ad ſummum Deum Deorum, & ad ſummum Dominum Dominorum: aſcendit autem ad ſummum Deum is, qui eum inſeparabiliter & indiviſibiliter colit per Jeſum Dei Filium, cujus ſolius ductu pervenitur ad Patrem, per cujus Verbi ac Sapientiæ contemplationem modis omnibus conciliamur, tam doctrinā quam operibus & cogitationibus, Deo Conditori rerum omnium. —— Nos nihil non facimus, ut non ſolum adſcendamus ſuper omne quicquid in terra pro diis colitur à gentibus, verum etiam ſuper eos quos Scriptura Deos nominat, de quibus nihil ſciunt qui ſunt alieni à teſtamentis Dei per Moſen & Jeſum Servatorem noſtrum proditis, ad quos promiſſiones in his ſignificatę nihil pertinent. —— Non diſtrahitur ipſe [Chriſtianus] à Deo, ut aliud colat ſimul cum eo, nec ſuſtinet ſervire duobus Dominis. Nō eſt igitur ſeditioſa vox ſic ſentientium, & nolētium ſervire Dominis pluribus, contentorum uno Domino Jeſu Chriſto, cui ſervientes erudiuntur ab eo, ut eruditi digni reddantur regno Dei & Patris. Hæc Orig. lib. 8. contra Celſum. Summa eſt, Nos pervenire ad Patrem ductu ſolius Domini noſtri Jeſu Chriſti, tanquam conciliatoris & Patroni noſtri apud Deum, qui etiam nos docuit ſolum Deum

Reſponſio Origenis, quatenus Ethnicorum, tum etiam Romanenſium everſitur argumentatio.

1. Cor. 8. 6.

Digitized by Google

Deum colere per Jesum Christum; ergo neque Dei voluntati, neq; hominum officio convenit religiosa adoratio cujuscunque meræ creaturę, quamvis non intendas creaturam illam colere ut Deum, sed ut amicum Dei. Neq; adjuvat Romanensium causſam illa Bellarmini inepta argumentatio, (loco citato) à postulatione illa precum inter viatores, qua alii aliorum preces pro nobis fieri invicem postulamus: sicut ostendimus supra, cap. 1. hujus libri, §. 21. & §. 22. & cap. 2. §. 8.

Refellitur vana excusatio Ethnicorum, & Angelicorū, & Romanensium.

14. Auctor Commentarii in epistolam ad Romanos, qui Ambrosio tribuitur, redarguens stultitiam Ethnicorum qui Dei honorem elementis & sideribus impertiebantur, narrat eadem etiam usos esse excusatione, qua olim Angelici hæretici & nunc Papistæ utuntur, pro religiosa adoratione & invocatione Angelorum & defunctorum sanctorum; eamq; refellit. Solent tamen (inquit) pudorem pati neglecti Dei, miserâ uti excusatione, dicentes per istos posse ire ad Deum, sicut per comites pervenitur ad Regem. Age, nunquid tam demens est aliquis, aut salutis suæ immemor, ut honorificentiam Regis vindicet comiti, cum de hac re si qui tractare fuerint inventi, jure ut rei majestatis damnentur. Et isti se non putant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturę, & relicto Domino conservos adorant, quasi sit aliquid plus quod reservetur Deo. Nam & ideo ad Regem per tribunos aut comites itur; quia homo utique est Rex, & nescit quibus debeat rempublicam credere. Ad Deum autem, quem ubique nihil latet (omnium enim merita novit) promerendum, suffragatore non opus est, sed mente devotâ. Ubicunq; enim talis loquutus fuerit ei, respondebit illi. Hæc auctor illius Comentarii, in c. 1. ep. ad Romanos. Ad hunc locum respondet Bellarmin. lib. de sanctorum beatitudine, c. 20. Loqui auctorem hunc contra Ethnicos: fatemur: at valida est ejus argumentatio ad refellendum omnes eos qui religioso honore conservos adorant, hac intentione ut eos habeāt pro ipsis suffragatores apud Deum; id quod faciunt Papistę adorantes atq; invocantes Angelos & defunctos sanctos. Addit ibidem Bellarmin. Ambrosium alibi, nempe lib. de viduis, docere ex parte nostri opus esse suffragatoribus, vel saltem id esse utilissimum. de quo loco dicemus sequente cap. §. 14. Interim habemus, non esse adorandos conservos, ut eorum suffragiis potiamur; & menti devotę patere accessum ad Deum sine tali suffragatore.

Chrysost.

15. Convenit illud Chrysostomi; Cæterum (inquit) non opus tibi Patronis apud Deum, & multo discursu, ut blādiare aliis: sed licet solus sis, Patronoq; careas, & per teipsum Deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile Deus annuit, quum alii pro nobis orant, ut cum ipsimet oramus, etiamsi plurimis pleni simus malis. —— Cum hæc omnia non ignoremus, posthac, licet peccatores simus, & indigni in quos conferantur beneficia; licet soli simus & intercessoribus careamus, ne deficiamus orando, ne despondeamus animum: scientes, magnum apud Deum patrocinium esse per semetipsum, magna alacritate ad Deum contendere. Hæc Chrysostomus in sermone de profectu Evangelii.

16. Catholici Patres differentes contra Arianos, Dominum nostrū Jesum Christum Deum esse, & non creaturam esse, demonstrant hoc argumento, quia adorandus est, religiosa adoratione, juxta illud quod scriptum est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Unde Patres hoc conficiunt argumentum; Qui adorandus est, is Deus est: at Dominus noster Jesus Christus adorandus est: ergo Dominus noster Jesus Christus Deus est. Item; Creatura non adoratur: Filius adoratur: ergo Filius non est creatura. Neque reservant Patres ullam speciem sacræ adorationis quæ Angelis vel sanctis exhibeatur, dicaturq; dulia, vel alio vocabulo nuncupetur, sed omnem religionem, omnem sacram adorationem, soli Deo simpliciter vindicant: id quod ipsorum testimonia, quæ hic subjiciam, palàm ostendunt.

Christus est adorandus: ergo est Deus Matt. 4. 10.

Christus adoratur; ergo non est creatura.

Vide lib. 1. cap. 5. §. 6. & 9. 8.

17. Athanasius orat. 3. contra Arianos, longè ante medium; Filium (inquit) eum sibi esse & solum, & proprium, ostēdit Pater, dicens *Filius meus es tu.* Et rursum; *hic est Filius dilectus meus, in quo mihi complacui.* Ideoque inserviebant ei Angeli, ut diverso ab illis: & adoratur ab eis [ἡ προσκυνεῖται παρ' αὐτῶν] non ut gloriâ major, sed ut alius, discretus sejunctusque à conditione omnium creaturarum, ipsorumq; adeo Angelorum, solus Patris proprius secundùm substantiam Filius. Si enim ideo quia gloriâ sublimior est, adoretur, par esset, ut unusquisq; inferior adoraret superiorem: sed non ita est: creaturam enim creatura non adorat [κτίσματι γὰρ κτίσμα οὐ προσκυνεῖ] sed servus Dominum, & creatura Deum. Petrus ideo Apostolus adorare volēntem Cornelium inhibuit, dicens; quoniam *& ego homo sum.* Angelus quoque Johannem in Apocalypsi se adorare volentem inhibuit, dicens: *vide ne feceris; conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & servantium verba codicis hujus: Deum adora:* quocirca solius Dei est adorari [μόνῳ Θεῷ ἐστι μόνῳ τὸ προσκυνεῖσθαι.] & hoc sciunt etiam ipsi Angeli, qui quanquam se invicem gloriâ transcendant, omnes tamen sunt creaturæ, neq; sunt in classe adorandorum, sed adorantium Dominum [καὶ οὐκ εἰσὶ τῶν προσκυνουμένων, ἀλλὰ τῶν προσκυνούντων ἢ Δεσπότου.] —— Etiamsi Ariani rumpantur, non ipse [Christus] adoratus fuisset, non ista de eo dicta fuissent, si ullo modo creatura fuisset; nunc autem, quia creatura non est, sed proprium ex substantia adorandi Dei germen, & naturalis Filius, propterea adoratur, & Deus creditur. [οὐκ οἱ Ἀρειανοὶ οὐ τοῦτο διαῤῥηγνύουσιν ἑαυτούς, ἵνα ἂν ᾖ διὰ αὐτὸς προσκυνῆται: διὰ ταῦτ' ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ, εἰ ὅλως ἦν τῶν κτισμάτων: νῦν δὲ, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι κτίσμα, ἀλλ' ἴδιον ἐκ τοῦ προσκυνεῖσθαι Θεὸς γέννημα, καὶ φύσει ὢν ἔστι, διὰ τοῦτο προσκυνεῖται, καὶ Θεὸς πιστεύεται.] Hæc ibi. Idem Pater, orat. 4. contra Arianos, hoc argumento probat Angelum illum, qui à Jacobo Patriarcha, nepotibus suis benedicēte, invocatur, non esse aliquem ex Angelis creatis, sed esse ipsum Dei verbum; quia non conjunxisset Jacob creatum aliquem Angelum, cum Deo in suis precibus. Invenies ipsius Athanasii hac de re verba, à nobis citata, l. 1. hujus operis, c. 32. §. 9. Unde refellitur perversa illa Romanensium expositio in Catechismo Romano, part. 3. c. 2. quæst. 3. ubi verba illa Jacobi Patriarchæ benedicentis Ephraimo & Manassi, citantur pro invocatione creatorum Angelorum.

Athanasius

Psalm. 27. Matth. 3. 17.

Act. 10. 26.

Apoc. 22. 9.

Genes. 48. 15, 16.

Refutatur pars exegesis Roman.

18. Basilius Cæsariensis, Valentis Imperatoris Ariani Præfecto, jubenti ut Imperatoris amplecteretur religionem, respondit; Nō sustineo creatu-

Basilius Cæsariensis & Greg. Nazianz.

Digitized by Google

creaturam aliquam adorare, *εἰδωλολατρία τὸ προσκυνεῖν ἀνάρχητον*. ac si dixisset, cum Christum adoremus, necesse est Deum illum esse fateamur, non autem creaturam, ut dictitant Ariani. Hoc de Basilio refert Gregorius Nazianzenus, orat. 20. quę est in Basilium. Ubi ipsius etiã Nazianzeni habemus judicium. Idem etiam Basilius magnus, lib. 5. contra Eunomium, cap. 12. Credendum docet, *εἰς Θεὸν τὸν Λόγον καὶ Πνεῦμα, μίαν ὄντων Θεότητα, τὸν καὶ μόνον προσκυνητὸν*, id est, in Deum & Verbum & Spiritum, unam Deitatem, quæ etiam sola adoranda est. Et hoc etiam argumento Spiritum Sanctum esse Deum docet Gregorius Nazianzenus, orat. 37. quæ est de Spiritu Sancto; *εἰ μὲν προσκυνητόν, πῶς οὐ σεπτόν; εἰ δὲ σεπτόν, πῶς οὐ θεός*; id est; Si autem adorandus, quomodo non religiosè colendus? si verò religiosè colendus, quomodo non Deus est? Hæc ibi Nazianzenus. *Epiphanius.* Similiter etiam de Filio argumentatur Epiphanius, in Ancorato, num. 50. Stultum est (inquit) creaturam ullam adorare, ac primum illud violare præceptum; Dominus Deus tuus, Deus unus est. Proinde sanctum Dei Verbum, cum sit adorandum creatum esse non potest [*ὁ πτίσμα τοίνυν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅτι προσκυνητός.*]

Ambrosius. 19. Ambrosius, lib. 5. de fide, cap 1. in fine capitis, eodem utitur argumento; Aut dicant (inquit) quid aliud sentiant, quidve arbitrentur cũ legimus; *Matt. 4. 10.* *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*: utrum Christum non adorandum, & Christo non existiment serviendũ? quod si illa quę adoravit eum Chananæa impetrare meruit quod poposcit, & Paulus Apostolus, qui servum se Christi primâ scriptorum suorum præfatione profitetur, Apostolus esse meruit, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum: dicant quid arbitrentur sequendum: utrum cum Ario malint sibi societatem esse perfidiæ, ut solum & verum Deum Christum negando, ostendant quod nec adorandum eum, nec serviendum ei judicent: an verò consortiũ malint habere cum Paulo, qui serviendo atque adorando etiam Christum, utique solum verum Deum voce affectuque non differebatur, quem pio servitio fatebatur. Hæc ibi. Idem Pater, l. 3. de Spiritu Sancto, cap. 12. qua ratione (inquit) ad incarnationis Dominicę sacramentum spectare *Psal. 98. 5.* videatur quod ait Propheta, *Adorate scabellum pedum ejus*, consideremus. Non enim ex usu hominum æstimare debemus scabellum. Neque enim corporalis Deus, aut non immensus, ut tanquam fulcrum pedibus ejus scabellum subjectum putemus. Neq; adorandum quidquam *Deut. 6. 13.* præter Deum legimus, quia scriptum est, *Matt. 4. 10.* *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* quomodo ergo adversus legem Propheta præciperet, sub lege nutritus, & eruditus in lege? Non mediocris igitur quæstio, & ideo diligentius consideremus quid sit scabellum. Legim, enim *Esai 66. 1.* alibi; *Cœlum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum.* Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandã Propheta, quam Dominus Jesus in carnis assumtione susceperit. Itaq; per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & Apostoli in Domino Jesu adorarunt. Ac ne quis hoc derivet ad Mariam Virginem. Maria erat templum Dei, non Deus templi. Et ideo ille solus adorandus qui operabatur in templo. Hactenus Ambrosius. Similiter Augustinus, in Psal. 98. scabellum pedum Domini quod adorandum est, interpretatur carnem Christi. *Augustinus.*

20. Epiphanius, hæresi 78. reprehendens Collyridianos adorantes Mariam Virginem, Non convenit (inquit) honorare sanctos ultra decorum, sed honora ipsorum Dominum. Respondet Bellarminus [lib. de reliquiis & imaginibus, c. 16.] Epiphanium reprehendisse Collyridianos, non quod imaginem B. Virginis, & ipsam Virginem honorarent, sed quod haberent pro Dea, eiq; sacrificium offerent. Certè eos reprehendit Epiphanius, quod Mariã Virginem collyridis oblatione aliisque eorum ritibus colerent. Id autem non faciendum esse docet Epiphanius, hæres. 78. & hæres. 79. hoc argumento; Beata Virgo Maria non est adoranda; ergo non est Collyridianorũ ritibus colenda. Antecedens probat Epiphanius; quia solus Deus adorandus est; Maria autem non est Deus. Vide supra, l. 4. hujus operis, cap. 8. ubi Epihanii verba prolixius recitantur. Vide etiam lib. 1. cap. 15. §. 8. ubi invenies verba Cyrilli Alexandrini, quibus ostẽdit, adorationem esse idoneum argumentum Deitatis, cum lex apertè clamet, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Et hinc probat, Christum esse Deum, quia adorandus est. Ut autem in precatione omni, Dei genetrix nominaretur, & divinum ejus nomen invocaretur, [*διὰ ταύτην τὴν θείαν κλῆσιν ἐπικαλοῦνται*] in Ecclesiam à Petro Gnapheo heretico introductum esse scribit Nicephorus Callisti, lib. 15. cap. 28. *Epiphanius contra Collyridianos. Vide supra, lib. 4. §. 8.* *Cyrillus Alexand.* *Deut. 6. 13. Matt. 4. 10.* *P. Gnapheus. Vide lib. 3. c. 12.*

21. Basilius Seleucienſis, orat. 9. quæ est in Mosen; Hic est conscriptor (inquit) qui primus auctorem universi Deum esse hominibus inclamavit, fuitque auctor, ne à Creatore ad creaturam religiosus cultus transferatur, qui docuit non adorare conservam [*μὴ πείσαις μὴ μεταφέρων ἀπὸ τῆς κτίσεως πρὸς τὰ κτιζόμενα τὸ σέβας ὁ διδάξας μὴ προσκυνεῖν τὸν ὁμόδουλον,*] inquiens; *In principio creavit Deus Cœlum & terram.* Si miraris, ô dilecte, ea quę creata sunt, adora eorum opificem [*προσκύνει τὸν ἐργασάμενον.*] Si dilectaris creaturis, non inhonores [*μὴ ἀτιμάσῃς*] Creatorem, neque Conditoris gloriam eis quæ facta sunt circumponas. Nam religiosum cultum, qui Creatori debetur, recusat suscipere creatura. Hunc perhorrescit honorem, ut exitiale malum. Adorare nata est, non didicit adorari [*προσκυνεῖν πέφυκε, τὸ προσκυνεῖσθαι μεμάθηκε.*] Hæc Basilius Seleuciæ, in Isauria Episcopus. *Basilius Seleuciensis.* *Gen. 1. 1.*

22. Hieronymus ait; Nos autem, non dico martyrum reliquias, sed ne solem quidẽ & Lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen quod nominatur & in præsenti seculo & in futuro, colimus & adoramus, ne serviamus creaturę potius quam Creatori, qui est benedictus in secula: honoramus autem reliquias martyrum, ut eum cujus sunt martyres adoremus. Hæc Hieronymus, ad Riparium, adversus Vigilantium, cujus epistolæ initium est; Acceptis primùm literis. Idem, sequente tractatu adversus eundem Vigilantiũ, Catholicis objicientem quod reliquias martyrum non solum honorarent sed etiam adorarent; quis enim (inquit) ô insanũ caput, aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum? his verbis Hieronymus simpliciter negat ab orthodoxis adorari martyres, idq; validissimo confirmat argumento, quia id fieri sine idololatria non potest, quandoquidem solum Deum *Hieronym.*

Virgo Maria non est adoranda.

Digitized by Google

Deum adorare fas eſt. Et hoc ibidem illuſtrat duobus hiſtoricis exemplis ex libro actuum Apoſtolorum, c. 10. ubi Petrus à Cornelio. & cap. 14. ubi Paulus & Barnabas à Lycaoniis ſe adorari non paſſi ſunt. Ex quorum duorum exemplorum collatione patet, non ſolùm pecudis ſacrificationem, (cap. 14.) ſed etiam ſimplicem adorationem religioſam (c. 10.) quando creaturæ exhibetur, eſſe idololatriam: etiamſi creaturam illam, quam adoras, non exiſtimes eſſe Deum. Nam idololatria eſt, non ſolùm quando adoratur idolum pro Deo, ſed etiam quando religioſè adoratur aliud cum Deo, qui honorem ſuum non dabit alteri (Eſai. 42. 8.) Sicut adulterium eſt, ſi uxor cum marito vivat more ſolito, & interim cum alio habeat conſuetudinem, quem novit non eſſe ſuum maritum. Vide 2. Reg. 17. verſ. 33. & 34. Vide etiam ſupra, §. 12.

Act. 10. 26. *Act.* 14. 18. *Eſai.* 42. 8. *Auguſtinus*

23. Auguſtinus, lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21. cum dixiſſet Chriſtianos ſervitute illa propriè Divinitati debita nec colere, nec colendum docere, niſi unum Deum; adfert è ſacris literis exempla; nempe illud de Paulo ac Barnaba & Lycaoniis, & illud de Angelo in Apocalypſi qui ſe adorari prohibuit. Idem. l. de vera religione, cap. 55. Honoramus (inquit) Angelos charitate, non ſervitute. Nec eis templa conſtruimus. Nolunt enim ſic ſe honorari à nobis, quia nos ipſos cum boni ſumus, templa ſummi Dei eſſe noverunt. Rectè itaq; ſcribitur hominem ab Angelo prohibitum ne ſe adoraret. ſed unum Deum ſub quo ei eſſet & ille conſervus. Hæc ibi. Superius autem ibidem dixerat, quod colit ſuus Angelus, id colendum etiã eſſe ab homine ultimo; & Sapientiam Dei, aſſumendo naturam humanam nos docuiſſe id eſſe homini colendum, quod ab omni creatura intellectuali & rationali colendum eſt: cujus contemplatione, non autem Angelorum contemplatione, beati ſumus. Errant igitur Pontificii illi qui dicunt Angelum noluiſſe adorari ab Apoſtolo Joh. propter dignitatem ejus Apoſtolicam, non autem propterea quod homo etiam ultimus ſolum Deum, non autem Angelum, adorare debeat.

Act. 14. 18. *Apoc.* 19. 10. & 22. 8. *Refellitur per armenia.*

Pſal. 121. 1.

24. Idem Auguſtinus, lib. de Paſtoribus, cap. 8. Noli (inquit) putare injuriam facere te mõtibus ſanctis, quando dixeris. Auxilium meũ non à montibꝰ, ſed à Domino qui fecit cœlum & terram. Ipſi montes hoc tibi clamãt. Mons erat qui clamabat; Audio in vobis ſchiſmata fieri, ut unuſquiſq; veſtrum dicat, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autẽ Chriſti. Leva oculos in iſtum montem, audi quid dicat, & ne in ipſo remaneas. Audi etiam quid ſequatur; Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? Ergo poſteaquã levaveris oculos tuos in mõtes, unde veniet auxilium tibi, i. e. in auctores Scripturarum divinarũ, attende omnibus medullis ſuis, omnibus oſſibus clamantem, Domine quis ſimilis tibi? ut ſecurus ſine ulla injuria montium dicas; Auxilium meum à Domino qui fecit Cœlum & terram. Non ſolũ tunc tibi non ſuccenſebunt mõtes, ſed tunc amabunt, tunc magis favebunt. ſi in ipſis ſpẽ tuam poſueris, contriſtabuntur. Angelus multa divina & mira oſtendens homini, ab homine adorabatur, tanquã levante oculos in montem, ait ille ſed revocans ad Dominũ, Noli, inquit, facere, illum adora: nam ego conſervus ſum. & fratrum tuorum. Hactenus Auguſtinus. Vide ſupra, in fine §. 19. & c. 2. §. 20. & 21.

1. Cor. 1. 11, 12, 13. *Pſal.* 121. 1. *Pſal.* 35. 10. *Pſal.* 121. 2. *Non eſt ponenda ſpes in Angelis, vel ſanctis. Apoc.* 22. 9.

25. Leo, hujus nominis primus, Papa Romanus, ſerm. 2. in nativitate Domini, prope finem; Adoretur Dominus, qui condidit; non creatura, quæ ſervit.

Leo.

26. Theodoretus, de Græcarum affectionum curatione, lib. 2. haud procul ante finem libri; Nos autem (inquit) nihil eorum quę oculis cerni poſſunt. Deum eſſe aſſerimus [θεολογοῦμεν.] Illos autem homines qui virtute aliqua clariores fuerũt, tanquam viros optimos honoramus [ὡς ἀνδρας τοὺς ἀρίστους γεγενημένους:] ſolum verò adoramus [προσκυνοῦμεν] univerſorum Deum ac Patrem, & illius etiam Verbum, ac Sanctiſſimum Spiritum. Hęc ille. Ex cujus ſententia, quicquid religioſè adoratur, illud revera eo ipſo aſſeritur eſſe Deus, [θεολογεῖται,] quibuſcunque tandem ludas vocabulorum præſtigiis.

Theodoretus.

27. Carolus M. in Capitulari, cum ter-centum Epiſcopis in Francofurtenſi Concilio congregatis, lib. 1. cap. 1. ait; Non mediocris eſt error, cum aliud adoratur religionis cultu; quam is qui dixit, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Hæc Carolus, cum Concilio Francofurtenſi, quod celebratum eſt ãno Domini 794.

Carol. M. cum Concilio Francofurt. *Matt.* 4. 10.

CAPVT QVINTVM.

Vindiciæ Scripturarum, & Patrum, quibus conantur Romanenſes ſententiam ſuam ſufflaminare.

BEllarmini verba ſunt; Abraham pronus in terram adoravit Angelum, Gen. 18. Et ſimiliter fecit Loth, Geneſ. 19. Sed, quia poſſet reſponderi, tam Abrahamum, quam Loth, non cognoviſſe Angelos, ſed homines putaſſe initio, cum eos adoraverunt, & civiliter tantùm adoraſſe, proferamus loca clariora. Hæc Bellarm. lib. de ſanctorum beatit. cap. 13. aliam etiam reſponſionem vide ſupra, lib. 1. cap. 14. Audiamus igitur loca quæ ipſis videntur clariora.

Geneſ. 18. 2. *Geneſ.* 19. 1.

2. Catechiſmus Romanus ait; Invocationis Angelorum exſtant divinæ Scripturæ teſtimonia. Jacob enim, ab Angelo, quicũ luctatus fuerat, petit ut ſibi benedicat, imò etiam cogit; ſe enim non dimiſſurum eum profitetur, niſi benedictione accepta: neque ſolum ſibi ab eo tribui, quem intuebatur, ſed ab eo etiam quẽ minime videbat, tum cum dixit; Angel, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, Catech. Rom. part. 3. c. 2. qu. 4. Poſteriorem locum Gen. 48. 16. vindicavit Athanaſius, ſicut in anteceſſum oſtendimus ſupra, lib. 1. hujus operis, cap. 32. §. 9. & hoc lib. 7. cap. 4 §. 17. Supereſt ut dicamus nunc de Angelo illo cum quo Jacob luctatus eſt, & à quo benedici petiit, Geneſ. 32. De hoc Angelo dicit Dominus per Prophetam Hoſeam; In fortitudine ſua [Jacob] Principem ſe geſſit cum Deo. שרה את־אלהים ſarah æth elohim. LXX. ἰσχυσεν πρὸς Θεον,] & Principem ſe geſſit ad Angelum, & potentia valuit: flevit & ſupplex oravit eum, in Bethel invenit eũ, & ibi loquutus eſt nobiſcum. Jehovah autẽ Deus exercituum, Jehovah memoriale ejus. Hoſ. 12. 3, 4, 5. Confer verba Angeli illius ad Jacobum, Geneſ. 32. 28. Non Jacob dicetur ultra nomen tuum ſed Iſraël ישראל quia Princeps fuiſti cum Deo, כי־שרית עם־אלהים ki ſaritha gnim Elohim, LXX. ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ τοῦ Θεοῦ. Et verba ipſius

Gen. 32. 26. *Gen.* 48. 16.

Jacobi, & Moſis, verſ. trigeſimo. Et vocavit nomen loci illius Peniel פניאל quia vidi Deum facie ad faciem, & liberata eſt enima mea. Ex his jam manifeſtum eſt, non fuiſſe illum unum ex creatis Angelis, ſed Angelum fœderis, Angelum magni conſilii, nempe increatam Dei Sapientiam, Deum Verbum. quemadmodum etiam hunc locum interpretatus eſt Juſtinus Mrtyr, in dialogo cum Tryphone Judæo, ante medium; ubi & recitat hiſtoriam luctæ Jacobi cum Angelo, & ſubdit hæc verba: ὁτ@ ἡ ἀγγελ@, ἡ ὅτι, ἡ κύρι@, ἡ ἐν ἰδέᾳ ἀνθρώπ τῷ Ἀβραὰμ φανείς, ἡ ἐν ἰδέᾳ ἀνθρώπ αὐτῷ τῷ Ἰακὼβ παλαίσας. id eſt; Hic & Angelus, & Deus, & Dominus, qui & Abrahamo in forma viri conſpectus eſt, & in ſpecie hominis cum Jacobo luctatus eſt. Similiter eundem locum interpretati ſunt Clemens Alexandrinus, lib. 1. Pædagog. cap. 7. Et Athanaſius, orat. 4. contra Arianos. Et Chryſoſtomus, homil. 58. in Geneſin. Et Ambroſius, in Symbolum Apoſtolorum, capite 31. & lib. de Filii divinitate, cap. 8.

Num 22. 31. De Angelo adorante à Balaamo.

3. Balaam adoravit Angelum, Num. 22. 31. hinc colligit Bellarminus adorandos eſſe Angelos religioſa adoratione. l. de ſanctorum beatitudine, cap. 13. immemor pollicitationis ſuæ, ibidem. qua promiſit ſe allaturum exempla hominum piorum & prudentum, quo certè in numero Balaamum conſtat non eſſe collocandum. Neq; ſufficit dicere, Balaamum adorantem non reprehendi ab Angelo; nam neque reprehenſus legitur idem Balaamus quærens auguria, Num. 24. 1. non tamen inde recte colligi poteſt illam augurtiorum inquiſitionem vel irreprehenſibilem fuiſſe, vel imitatione dignam. Præterea Angelum illum, qui à Balaamo adoratus eſt, fuiſſe ipſum Dominum Deum, multa ſunt in textu ſacro indicia. Dicit Angelus ille Balaamo; Perverſa eſt via tua coram me. Num. 22. verſ. 32. Verumtamen verbũ quod loquar ad te, illud loqueris. verſ. 35. Et dicit Balaamus Balaaco; Ecce adſum: nunquid loqui potero aliud, niſi quod Deus poſuerit in ore meo. verſ. 38. Et capite ſequente, Exſtructis altaribus, & oblatis ſacrificiis, dixit Balaamus Balaaco; Conſiſte juxta holocauſtum tuum, & ibo, ſi forte occurrat mihi Jehovah, & quicquid oſtenderit mihi nunciabo tibi. Abiit itaque ſolus, & occurrit Deus Balaamo: dixitq; illi Balaamus, ſeptem altaria diſpoſui, & obtuli juvencum & arietem in unoquoque altari. Poſuit autem Jehovah verbum in ore Balaami, dixitque illi, revertere ad Balacum, & ſic loquere: Num. 23. 3, 4. 5. Et rurſus dicit Balaamus Balaco; Nonne quod poſuerit Jehovah in ore meo, id ſtudebo dicere? eodem cap. 23. verſ. 12. Idem qui Balaamo occurrit, & verbum in ore ejus poſiturum ſe promiſit, & poſuit, dicitur & eſt Angelus, & Deus. & Dominus, neque ſolum proſtratione corporis, à Baalamo adoratur, ſed etiam altaribus & ſacrificiis ab eodem Balaamo colitur.

Josh 5. 14. De Principe exercitus Domini, quem adoravit Joshua.

4. Adfert etiam Bellarminus [lib. de ſanctorum beatitudine, capite decimo tertio] exemplum Joshuæ adorantis Principem exercitus Domini, Joshuæ 5. 14. Reſpondeo: locum hunc vindicat Origenes, homilia ſexta in librum Joſuæ, inquiens; Non adoraſſe, niſi agnoviſſet Deum. quis enim alius eſt Princeps militiæ virtutum Domini, niſi Dominus noſter Jeſus Chriſtus? Hæc & plura in hanc ſententiam verba Origenis invenies ſupra à nobis allata, capite quarto, hujus libri, §. ſeptimo. Similiter locum hunc interpretatur, (nempe Principem illum militiæ Domini, à Joshua adoratum, increatam eſſe Dei Sapientiam, Deum Verbum) Juſtinus Martyr, in dialogo cum Triphone Judæo antea medium. Et hanc expoſitionem confirmant ſequentia verba Principis illius ad Joshuam; Solve calceamentum tuum de pedibus tuis, quia locus ſuper quo ſtas ſanctus eſt. quæ verba olim Moſi etiam loquutus eſt Dominus Deus è medio rubi, Exodi 3. 5. neque uſquam tale aliquid Prophetæ alicui præcepiſſe legitur creatus Angelus. Eandem expoſitionem confirmat precatio illa Moſis, quando incipiebat proficiſci arca Domini ante exercitus Iſraëlis, ad explorandum illis requiem; Surge Jehova, & diſpergantur inimici tui, & fugiant odio habentes te, à facie tua. Num. 10. 35. & viſio illa exhibita Joanni, de Domino noſtro, Jeſu Chriſto ductore cœleſtium exercituum. Apocal. 19. verſib. 11 12. & aliquot ſequentibus.

Josh. 5. 15.

Num. 10. 35. Apoc. 19. 11, 12, 13. &c.

5. Eliphaz dicit Jobo; *Voca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum convertere.* Ita habet vulgata Latina verſio. Job. 5. 1. Accuratius autem ex Hebræo vertit Pagninus; *Clama nunc, an ſit qui reſpondeat tibi: & ad quem ſanctorum vertes te?* Ubi Auguſtinus ſanctorum vocabulo intelligit Angelos, in ſuis annotationibus in Job. Hinc colligit Bellarmunus invocandos precibus Angelos, libro de ſanctorum beatitudine, capite decimo nono. Eckius autem, in ſuo Enchiridio locorum comminium adverſus Lutheranos, capite decimo quarto, eadem verba Eliphazi adducit pro invocatione ſanctorum. Sed perperam uterque. Verba enim illa Eliphazi ad Jobum, dicuntur per conceſſionem quandam ῥᾳδιουργὶαν ſive admonitoriam, non ut Angelos vel ſanctos precibus invocet, ſed ut ſeriò cogitet, agnoſcendum ſibi eſſe ſuum errorem: ac ſi diceret; Ecquis in Cœlo vel in terra tibi favebit in tuo errore? quo te convertes? Converte te igitur ad Deum per veram reſipiſcentiam. verſ. octavo. Præciſa omni ſpe ſolatii aliunde adventuri, ad ſolum Deum monet eſſe confugiendum. Hanc interpretationem confirmat Gregorius Magnus Papa Romanus, libro quinto Moralium, capite trigeſimo, ubi verba Eliphazi ſic exponit; quantumlibet afflictus clames, Deum tibi reſpondentem non habes, quia vox in tribulatione eum non invenit, quem mens in tranquillitate contemſit. Ubi adhuc deridendo ſubjungit, *Et ad aliquem ſanctorum convertere;* ac ſi deſpiciens dicat, ſanctos quoq; invenire in afflictione adjutores non vales, quos habere ſocios in hilaritate noluiſti. Hęc Gregorius. Similis huic eſt loquutio illa Bildadi, in eodem libro Job, cap. 8. verſib. 8. 9. 10. *Interroga enim generationem priſtinam, & diligenter inveſtiga Patrum memoriam. (Heſterni quippe ſumus, & ignoramus, quoniam ſicut umbra dies noſtri ſunt ſuper terram.) Nonne ipſi docebunt te, dicent tibi, & è corde ſuo proferent eloquia?* Item illa ipſius Job, capite duodecimo ejuſdem libri, verſibus ſeptimo & octavo. *Interroga nunc jumenta, & docebunt te: & volatile Cœli, & indicabit tibi. Aut loquere terræ, & docebit te; & narrabunt tibi piſces maris.* Ubi non intelligitur rerum iſtarum propriè dicta invocatio aut etiam compellatio, ſed ſeria tantum conſideratio.

Gregor. lib. Moral. c. 30.

Job 5. 1.

6. Saulum Regem Bellarminus ait adoraſſe animam Samuelis, 1. Reg. 28. 14. & hinc infert

1. Sam. 28. 14.

ſanctos

Digitized by Google

ſanctos eſſe adorandos. lib. de ſanct. beat. cap. 3. At non magis imitandus eſt Saulus rex adorans illud ſpectrum, quàm conſulens Pythoniſſam, & reſponſum quærens à mortuo, quæ fieri Deus lege ſua diſertè prohibuit. Levit. 19. 31. & cap. 20. verſ. 6. & Deut. 18. 11. Porrò non fuiſſe Samuelis animam, ſed phantaſma dæmoniacum, quod à Saulo rege adorabatur, & in eo phantaſmate diabolum ſimulaſſe ſe eſſe Samuelem, & Saulo regi loquutum eſſe, docent invictis rationibus, Tertullianus, lib. de anima, c. 57. & auctor quæſtionum ac reſponſionum ad orthodoxos, quę Juſtino martyri tribuuntur, qu. 52. & Auguſtinus, lib. de octo Dulcitii quæſtionibus, ad quæſtionem ſextam. Adjicit Bellarmin. loco citato, exempla Abdiæ adorantis Eliam, 3. Reg. 18. 7. & filiorum Prophetarum adorantium Elizeum Prophetam, 4 Reg. 2. 15. ſed fuerunt adorationes illę civiles, non religioſæ, quamvis à religione imperatæ, non tamen à religione elicitæ, ſicut oſtendimus ſupra, c. 1. hujus libri, §. 9. & §. 20. adfert etiam exemplum Nabuchodonoſoris adorantis Danielem. Dan. 2. 46. At ſi iſtud exemplum valeret, etiam ſacrificia & ſuffimenta offerenda eſſent ſanctis, ſicuti Danieli fieri juſſit Nabuchodonoſor. Bellarmini autem commentum de ſacrificio illo, quod ſolùm dicit eſſe Deo proprium, confutavimus ſupra, cap. 2. hujus lib. §. 33. Invictum autem pro ſanctorum defunctorum invocatione argumentum eſſe jactat Bellarminus (lib. de ſanctorum beatitudine cap. 19.) quod ſumunt ex laudata in ſacris literis, piorum viatorum conſuetudine, qua alii aliorum precibus ſe mutuò commendant. At prorſus elumbe & à propoſito alienum, & inefficax eſſe iſtud argumentum, perſpicuè oſtendimus, ſuprà c. 1. hujus libri, §. 21. & §. 22. & c. 2. §. 8. & cap. 4. §. 13.

Phantaſma & diabolica illuſio, non autem Samuelis anima. illud quod Saulo regi loquebatur.

5. Reg. 18. 7.

4. Reg. 2. 15.

Dan. 2 46.

Vide ſupra, c. 1. §. 21. & §. 22. & c. 2. §. 8. & c. 4. §. 13. ubi refutatur Bellarmini Achillaum argumentum.

Tranſitio ad vindicias Patrum.

7. Vindicatis jam S. Scripturis, progredimur ad vindicandum Patres, quos ſecum ſentire gloriantur Romanenſes: quod facile præſtare poterimus, ſi locos, ſive regulas, harum vindiciarum obſervemus.

Vide duas iſtas primas regulas prolixè explicatas, c. 1. & c. 4. c. 1. §. 13. &c.

8. Prima regula eſt; *Honorandi ſunt Angeli & ſancti; non tamen adorandi.* Epiphan. Sit in honore Maria: Dominus adoretur. Vide c. 1 §. 9. & §. 13. & c. 4. §. 3. Hæc una obſervatio maximam partem teſtimoniorum Romanenſibus eripit, quæ in cauſæ ſuæ ſubſidium adhibent.

9. Secunda regula eſt; *Colendi ſunt dilectione, non ſervitute.* Hæc aliam partem eis adimit.

Tertia regula, de apoſtrophe Rhetorica.

10. Tertia regula eſt; *Apoſtrophe ſeu compellatio Rhetorica, in orationibus Panegyricis, non eſt propriè dicta invocatio.* Hujuſmodi apoſtrophis, ſeu compellationibus, in ſuis Panegyricis orationibus utuntur, Baſilius Magnus, & Gregor. Nyſſenus, & Gregorius Nazianzenus, & alii. Neq; ſufficit Bellarmini reſponſio (lib. de ſanct. beat. c. 19.) quod Patres illi ibidem ſibi & aliis auxilium ex illa in concionibus Panegyricis factâ invocatione polliceantur. Nam & iſtam profeſſionem expreſſit illis vehemens affectus, more oratorum, non in cultûs ordinarii exemplum. Id quòd indicat illa Gregorii Nazianzeni ad ſororem ſuam Gorgoniam hypotherica apoſtrophe; *Καὶ τὰ σοὶ καὶ τ' ἀμετέρων ἐγὼ λόγων, φράσατε ταῖς σοῖς ψυχαῖς ἐν θεοῦ χάρις, τῶν τοιούτων ἐπαυδάσθαι.* i.e. quod ſi tibi noſtrarum etiam rerum cura ſit, & hoc præmii ſanctis animabus à Deo contingat, ut talia ſentiant, Orat. 11. in laudem ſororis Gorgoniæ.

Quarta regula, de poëticis hyperbolis.

11. Quarta regula eſt; *Poëticas hyperbolas non eſſe trahendas in confirmationem doctrinæ, ſanctis Patribus improbatæ.* Talis eſt hyperbolica & Chriſtianis auribus admodum ingrata illa loquutio Paulini, in tertio natali S. Felicis, quam non puduit Bellarminum in cauſæ ſuæ patrocinium adducere, lib. de ſanct. beat. c. 13.

Roma Petro Paulog; potens rareſcere gaudet
Hujus honore Dei.

Idem Paulinus, eodem natali tertio, in hæc abſurda verba, furore quodam poëtico, erumpit, quibus Felici commendat morientium animas, & ejus meritis remiſſionem peccatorum adſcribit

Vide ſupra, c. 2. §. 6. & quinq; ſequentibus paragraphis.

——*Poſitaq; tuorum*
Ante tuos vultus animas, veſtare Paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, ſed majeſtate tremendum,
Exora, ut precibus plenis meritiq; redonet
Debita noſtra tuis.

Et in natali primo ejuſdem Felicis;

Vide c. 1. §. 17. & c. 2. §. 13. 14. 15. 33. & c. 4. §. 13. & §. 23.

——*da currere mollibus undis,*
Et famulis famulos à puppi ſuggere ventos.

Et rurſus ibidem;

——*blandumq; ferenus*
Servitium ſub te Domino; ei ſi juſtus iniquis
Non egeas ſervus, tamen & patiere, & amabis
Qualescunq; tibi, Chriſto donante, dicatos,
Et foribus ſervire tuis, tua limina mane
Munditie curare fores, & nocte viciſſim
Excubiis ſervare pias; & munere in iſto
Claudere promeritam defeſſo corpore vitam.

Item in Natali ſecundo: ſic alloquitur Felicem;

Tempus adeſt, plenis grates tibi fundere votis,
O Pater, ô Domine, indignis licet optime ſervis.

Et ibidem;

Coram vota tibi, coram mea corda dicavi.

Certè in ſolius Redemtoris noſtri manus cõmendare ſpiritus noſtros, & ſolius Chriſti meritis peccatorum remiſſionem nobis paratam eſſe; Deoque ſoli deberi ædes ſacras, & religioſam ſervitutem, & ſacrificium laudis, ac devotę orationis; & ipſi ſoli nuncupanda eſſe & vota, & corda noſtra dicanda, docent nos ſacrę literę, & recepta Catholicorum Patrum doctrina, ſicut cap. 1. & 2. & 4. ſuperiùs luculenter oſtenſum eſt. Gregorii de Valentia, Jeſuitæ, dictum eſt; *Vt mens à ſolo Deo proceſſit; ſic eidem illa ſoli honorii ac reverentia ergò devovenda eſt; præterea nemini.* Hæc ille, tom. 3. in 2. 2. Thomæ, diſp. 6. qu. 3. puncto ſecundo.

Pſal. 31. 6. & Luc 23. 46 Eph 1. 7. & 1 Joan. 1. 7. & 2. 1. 2.

Apud Prudentium quoq; in hymnis *περὶ στεφάνων*, i.e. de coronis, reperiuntur quædam poëticæ *ὑπερφυίαι* ad martyres, atq; adeò etiam eorum invocationes & laudes hyperbolicę, excedentes modum creaturis debitum, aut ergà creaturas conceſſum.

Quod autem ſcripſit Sedulius, lib. 5. carminis Paſchalis;

Neve quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendam.

quamvis commodiorem accipere poſſit interpretationem, ut cultus iſte nihil importet aliud

niſi crucem in pretio fuiſſe & magnâ ęſtimatione apud veteres Chriſtianos; durior tamen & Catholicæ antiquitati inſueta loquutio eſt, & à receptâ veterum loquendi conſuetudine aliena: ut patet ex c. 1. hujus lib. §. 10. & c. 3. §. 11. & c. 4. §. 1. & §. 22. & 23. & aliud adjiciemus illuſtre exemplum in exegeſi ſextæ regulæ. Abhorruiſſe autem Sedulium à religioſo cultu creaturarum & imaginum, conſtat ex ipſius verbis, in exordio primi libri operis illius Paſchalis, ubi religioſum cultum ſoli Deo vindicans, ait;

cui convenit uni
Facturam ſervire ſuam.

Item;

Quid lapides atque æra coli, quid fana profanis
Proderit, & mutis animas damnare metallis?

Et poſtea, eodem libro, deflens elementorum idolorumque cultores;

Heu miſeri qui vana colunt, qui corde ſiniſtro
Religioſa ſibi ſculpunt ſimulacra ſuumq;
Factorem fugiunt, & quæ fecere verentur.

Tametſi enim contra idololatriam Gentilium ibi diſſerit, argumentis tamen utitur communibus quæ Chriſtianos ab omnis cujuſcunque manufactæ imaginis religioſo cultu arcebant.

Hyperbole poëtica eſt, & Catholicorum Patrum doctrinę non congruit illa loquutio, in carmine de paſſione Domini, quod Lactantio perperam tribuitur;

Flectite genu, lignumq; crucis venerabile adora.

Adorare lignum crucis eſt gentilis error & vanitas impiorum.

Longè aliter Ambroſius, in concione de obitu Theodoſii ſenioris Auguſti, dum narrat invêtam ab Helena Conſtantini matre, & ex ipſa inſcriptione [Jeſus Nazarenus Rex Judæorum] agnitam eſſe crucem Dominî; Invenit ergo (inquit) titulum, Regem adoravit, non lignum utiq;, quia hic gentilis eſt error, & vanitas impiorum, ſed adoravit illum qui pependit in ligno, ſcriptus in titulo. Illum, inquam, &c. Hæc Ambroſius. Vide infra, §. 18.

Quinta regula de loquutionibus impropriis.

12. Quinta regula eſt; *Loquutiones quædam quorundam Patrum impropriæ, vel incautæ, non ſunt arripiendæ contra receptam Catholicorum Patrum doctrinam.* Hanc regulam exemplis aliquot illuſtravimus ſupra, c. 1. §. 12.

Sexta regula, quando idem ſcriptor ſibi-ipſi videtur cõtradicere.

13. Sexta regula eſt; *Quando unus idemque ſcriptor, diverſis in locis, videtur pugnantia dicere, diſpiciendum & ſeriò conſiderandum eſt, ubinam quæſtionem illam ex profeſſo tractet, & ſententiam ſuam Scripturarum teſtimoniis & rationibus ex profeſſo confirmet, & oppoſitam opinionem diſertè confutet: ubi verò vel aliud agens, neque de ea quæſtione ex profeſſo diſſerere inſtituens, vel illud quod dicit, non confirmans teſtimoniis ſcripturarum & rationibus, neque adverſus oppoſitam ſententiam diſputans, verbis ejuſmodi utatur quæ cum ſententia illa, quam alibi apertè docuit atq; tutatus eſt, conſiſtere non poſſe videantur: Et in tali caſu, illa dicenda eſt ſcriptoris illius doctrina, quæ priore modo ab illo tradita invenitur; non autem illa, quam verba poſteriore modo prolata ſonare videntur.* Hujus rei exemplum accipe in operibus Ambroſii. Hic Pater, lib. 3. de Spiritu Sancto, c. 12. & lib. 5. de fide, cap. 1. docet ſolum Deum adorandum eſſe, non autem Mariam Virginem, aut ullam meram creaturam; idque ſcripturarum teſtimoniis & rationibus ex profeſſo confirmat, refutatis oppoſitis conjecturis: ſicut declarant ipſius Ambroſii verba, ſuprà nobis recitata, c. 4. hujus lib. §. 19. Et his conſentanea eſt doctrina illa, quam ex commentario in epiſt. ad Romanos, qui Ambroſio tribuitur, referebamus ſupra, cap. 4. hujus libri, §. 14. Nihilominus in libro de viduis, & in ſermonibus de ſanctis, ſermone ſexto, in feſto ſanctorum Martyrum Octavii, Adventitii, & Solutoris (quę opuſcula eidem Ambroſio tribuuntur) diverſa & planè adverſa priori videtur ineſſe doctrina, non quidem operosè confirmata, ſicut illa prior, attamen utcunque tradita. De Ambroſii igitur mente & doctrinâ judicium ſumendum eſt, non ex iſtis opuſculis; ſed ex locis illis ubi ex profeſſo, de hac quæſtione, & in utramque partem argumentando, mentem ſuam haud obſcurè aperit: quæ autem in opuſculis iſtis, doctrinæ illi quaſi repugnantia inveniuntur, vel ſunt exponenda ſecundùm illam doctrinam, ut vitetur contradictio, vel fatendum eſt ea Ambroſio, nec opinanti, temere excidiſſe, vel ea non eſſe ab Ambroſ. ſcripta, ſed librum de viduis, & ſermonem ſextum de ſanctis, aut omnino non eſſe Ambroſii, aut ab aliis corrupta & depravata.

Ambroſ. lib. de viduis, & ſerm. 6. de ſanctis.

14. Res manifeſtior fiet, inſpectis ipſis opuſculis. Auctor libri illius de viduis, qui Ambroſio tribuitur, volens oſtendere non deeſſe viduis pauperculis amicos & proximos; Denique (inquit) cum ſocrus Simonis, magnis febribus detineretur, Petrus & Andreas rogaverunt Dominum pro ea. Et tu habes proximos, qui Deo pro te ſupplicent. Habes Apoſtolos proximos, habes Martyres proximos, ſi ipſa martyribus devotionis ſocietate, miſericordiæ quoq; muneribus, appropinques. Proximus enim eſt qui miſericordiam facit. Fac & tu miſericordiam, & eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſſitudo, ſed virtutis cognatio facit proximos; quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ, ut pro te rogent. ——— Videtis enim quod magno peccato obnoxia, minus idonea ſit quæ pro ſe precetur, vel certè quæ pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores. Ægri enim, niſi ad eos aliorum precibus medicus fuerit invitatus, pro ſe rogare non poſſunt. Infirma eſt caro, mens ægra eſt, & peccatorũ vinculis impedita, ad medici illius ſedem debile non poteſt explicare veſtigium. Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis; qui nobis ad præſidium dati ſunt: martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etjamſi qua habuerunt peccata laverunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri Præſules, ſpeculatores vitæ actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, qui & ipſi infirmitatem corporis etiam cum vincerent cognoverunt. Invenit ergo Petri ſocrus qui pro ſe rogarent. Et tu vidua invenis qui pro te ſupplicent, ſi quaſi verè vidua & deſolata in Deum ſperes, inſtes obſecrationibus, afficias corpus tuum quaſi quotidie moriens. Hæc ibi. Ubi iſta Angelorum & martyrum adhibitio & obſecratio, vel referenda eſt ad illam, quam ibidem cõmendavit, devotionis ſocietatem, & virtutis cognatione, & imitationis ſtudium, vel eſt aliena à doctrina Ambroſii, lib. 3. de Spiritu Sancto, c. 12. & lib. 5. de

Ambroſ. lib. de viduis.

Ambroſ. l. 3. de Spiritu S. c. 12. & l. 5. de fide. c. 1. Vide ſupra c. 4. §. 14. & 19.

fide

fide, cap. 1. & à doctrina auctoris Commentarii qui Ambrosio tribuitur, in c. 1. epist. ad Rom. & repugnat consensui orthodoxæ antiquitatis, cultum religiosum soli Deo vindicantis, ut superiore capite ostensum est: repugnat etiam sacræ Scripturæ, Psal. 50. 15. & Matth. 4. 10. & 6. 6, 9. & 8. 2. & 11. 28. Δεῦτε πρός με πάντες, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Mulier illa magno peccato obnoxia, pro se supplicans, veniam obtinuit, in domo Pharisæi, Luc. 7. in fine capitis. Quin & ipse sibi contradicit scriptor ille, paulo post inquiens, (eodem libro de viduis) ne timeas quia magnus est Dominus, & fortasse ad ægram dedignetur venire. —— Et tu igitur quæ variis mundi æstuas cupiditatibus, roga Christum, adhibe medicum. —— Solus enim mentis & animi potest servare munditiam, qui ei sacerdoti se novit offerre, quem pro peccatis nostris accepimus advocatum. —— Et ut igitur quæcunque indecorè alicujus rei cupiditate langueseis, obsecra Dominum, fidem defer, nec ullam timeas moram, ubi adest oratio, adest verbum: fugatur cupiditas, libido discedit. Nec confessionis verearis offensam. Hæc ille. Dicitur etiã eodem libro, Deboram viduam, rexisse populum Israëliticum, & Barakum fuisse filium Deborę. Falsa ista esse, & sacro textui repugnantia, patet ex libro Judicum, cap. 4. versib. 4, 5, 6. ubi Deborah judicans Israëlem, dicitur uxor Lapidoth habitans inter Ramah & Bethel in monte Ephraim; Barak autem filius Abinoam dicitur, non autem filius Lapidoth, nec filius Deborę, & habitabat in Kedes Naphtali. Neque illud congruit cum veritate doctrinę Christianę, quod in libro illo de viduis, ait scriptor ille, martyres proprio sanguine lavisse sua peccata. Soli enim Jesu Christi sanguis abluere potest ipsorum etiam Martyrum peccata. Vide Apoc. 1. 5. & 5. 9. & 7. 14. & 12. 11. Sanguis Jesu Christi purgat nos ab omni peccato. 1. Joan. 1. 7. & non est in alio aliquo salus. Act. 4. 12. Vide supra, capite 2. §. 8.

Mat. 11. 28.

Ambros. serm. 9 de sanctis.

15. Jam videamus sermonem illum sextum de sanctis, qui Ambrosio etiam tribuitur. Ibi dicitur de Martyribus, præsertim eis qui in nostris domiciliis passi sunt, quorum reliquias possidemus; quod non sibi tantum patiantur, sed nobis sibi enim passos esse ad præmium, nobis autem ad exemplum: atq; adeo sibi ad requiem, nobis ad salutem; quia exemplo eorũ didicimus Christo credere, didicimus contumeliis vitam æternam quærere, mortem didicimus non timere. Nam ideo Dominum per totum mundum diversis in locis pati martyres voluisse, ut tanquam idonei testes nos præsenti quodam fidei exemplo suæ confessionis urgerent, ut humana fragilitas, quæ prædicationi Dominicæ auditu longiore vix credit, vel, præsenti oculorum martyrio crederet beatorum. Sana ista sunt, & Ambrosio digna; Quæ verò mox in eodem illo sermone subjiciuntur, partim sanam etiam expositionem recipere possunt, partim autem prorsus rejicienda sunt, ut indigna Ambrosio, & manifestè absurda. *Cuncti igitur martyres* (inquit) *devotissimè percolendi sunt: sed specialiter in venerandi sunt à nobis, quorum reliquias possidemus. Illi enim nos orationibus adjuvant, isti etiam adjuvant passione. Cum his autem nobis familiaritas est. Semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur: hoc est, & in corpore nos viventes custodiunt, & de corpore recedentes excipiunt. Hic ne peccatorum nos labes absumat: ibi, ne inferni horror invadat.* Ista ferè omnia, benignam admittunt interpretationem; nam cultus tantum & venerationis martyrum sit mentio, non autem adorationis & invocationis. Et illi martyres, quorum reliquias possidemus, dicuntur nobiscum esse, quantum ad illas reliquias attinet; quamvis eorum animæ in cœlo sint cum Christo, non autem nobiscum in terra: & quando dicitur esse nobis cum illis familiaritatẽ, intelligitur familiaris & domestici exempli recordatio: & nos viventes custodire dicuntur, ne peccatorum nos labes absumat, quia præsenti & familiari confessionis & passionis suę exemplo nobis præluceant. Et orationibus suis martyres nos adjuvare dicuntur, at non dicitur eos à nobis orandos ut hoc faciant. Quod autem dicitur, martyres excipere nos de corpore recedentes, ne inferni horror invadat, id certè eo sensu acceptum, quo ab auctore sermonis istius mox explicatur, prorsus absurdum est, nec solum Catholicę veritati, sed ipsis etiam Romanensium placitis repugnat. *Nam ideo* (inquit) *hoc a majoribus provisum est, ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, ut dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat.* —— *Et ideo, fratres, veneremur eos in seculo, quos defensores habere possumus in futuro.* Certè quod hic ab auctore isto dicitur de corporum nostrorum consociatione cum ossibus Martyrum, pro effugienda pœna tartari, & de martyribus mortuorum defensoribus, est à gravitate Theologica atque à Christianæ fidei veritate palàm alienum. Nam anima à corpore separata, si extra tartarum degat, libera est à metu tartari, & ab omni periculo decidendi in tartarum, neq; defensore martyre opus habet, ne eam tartari pœna tangat, seu inferni horror invadat: sin autem tartaro adjudicata sit, non potest eam ulla creatura defendere, ne eam tartari horror invadat. Et hæc ipsi fatentur Romanenses: adeo ut eas etiam animas, quas imaginantur esse in Purgatorio, dicant certas esse de sua ęterna salute, certitudine excludente omnem timorem tartari sive æternæ damnationis; sicut prolixè docet Bellarminus, lib. de purgatorio, capit. 4. & 5. de damnatis autem seu tartaro adjudicatis loquens Bonaventura; Est (inquit) comunior opinio & verior, quod suffragia damnatis non prosunt, nec Ecclesia intendit orare pro eis. in 4. sent dist. 46. art. 1. qu. 1.

Bellarmin.

Bonavent.

16. Non igitur ex libro de viduis, neque ex sermone sexto de sanctis, sed ex lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 12. & lib. 5. de fide, cap. 1. justum judicium sumi potest & manifesta veritas haberi, de mente Ambrosii, quoad objectum religiosi cultûs. Atque ita sextam regulam insigni hoc exemplo prolixè illustratam dedimus: ad quam etiam exigenda sunt alia similia, ficubi in Patrum scriptis occurrant, exempla.

Conclusio Exegeses regula sextæ.

17. Septima regula est; *Ex criminationibus Paganorum, non confitentibus Christianis, non sequitur ita se gessisse Christianos, prout à Paganis infamabantur.* Hujus regulæ exempla quædam lector inveniet supra, lib. 4. hujus operis, cap. 8. §. 2. & §. 3. & hoc lib. 7. cap. 2. §. 44. Annitendum est (inquit Octavius) ut conviciorum amarissimorum labem verborum veracium lumine diluamus. —— Cruces etiam nec colimus, nec optamus: vos planè qui ligneos Deos consecratis, cruces ligneas, ut deorum vestio-

Septima regula de criminationibus Paganorum.

Minutius Felix in Octavio.

rū partes, forſitan adoratis. Hæc Octavius, apud Minutium Felicem, in dialogo, qui inſcribitur Octavius. Ubi & Paganorum calumniá depellit à Chriſtianis, & accuſationem in ipſos retorquet Paganos. Sic etiam Tertullianus, in Apologetico, cap. 16. calumnias diluit Paganorum, & criminationes in ipſos retorquet, de cultu capitis Aſinini, & crucis, & Solis, & Onychitæ. Quibus refutatis; Hæc (inquit) ex abundanti, ne quid rumoris irrepercuſſum, quaſi de conſcientia præteriſſemus. Quæ omnia, converſi jam ad demonſtrationem religionis noſtræ repurgavimus. Hęc in fine capitis 16. Deinde immediatè, initio cap. 17. hæc verba ſubjicit; quod colimus nos, unus Deus eſt: qui totam molem iſtam cum omni inſtrumento elementorum, corporum, ſpirituum; verbo, quo juſſit; ratione, qua diſpoſuit; virtute, qua potuit, de nihilo expreſſit, in ornamentum Majeſtatis ſuæ: unde & Græci nomen mundo κόσμον accommodaverunt. Hactenus Tertullianus. Ubi apertè declarat meras fuiſſe calumnias illas quibus Pagani Chriſtianos immerentes aſpergebant, de adoratione capitis aſinini, de religione crucis, vel Solis, vel onychitæ; Religionem autem Chriſtianorum in rei veritate, hanc eſſe, ut non colant niſi unum Deum Creatorem univerſi.

Tertullianus, Apologet. cap. 16.

Et cap. 17.

Vide infra, cap. 8. §. 12.

Octava regula, de libris ſuppoſitis.

18. Octava regula: *Doctrina Catholicorum Patrum non eſt quærenda in libris ſuppoſititiis, quos conſtat Patribus illis falsò tribui. Neque rejicienda ſunt illa opera, tanquam ſuppoſititia, quæ Patribus illis abjudicare nulla ſuadet idonea ratio.* Prioris partis hujus regulæ exemplum cernere eſt in eo, quod librum de paſſione imaginis Domini noſtri Jeſu Chriſti, in civitate Beryto, & quæſtiones ad Antiochum, ſub nomine Athanaſii citant adoratores imaginum, in confirmationem ſui dogmatis: Synod. 2. Nicæn. act. 4. Bellarm. lib. de imaginibus, cap. 12. & alii. De iſtis tamen libris ipſe Bellarminus, libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in Athanaſio, in obſervatione in tomum quartum, diſertè ait; quæſtiones ad Antiochum, Athanaſii eſſe non poſſunt, nam quæſt 23. citat auctor magnum Athanaſium, & ab eo diſſentit. quæſt. 108. dicit. Romanos eſſe Francorum genus: ex quo apparet, auctorem eſſe recentem. Liber de paſſione imaginis Domini, citatur in ſecunda Nicæna Synodo, Act. 4. ubi totus hic liber legitur & recipitur ſub nomine ſancti Athanaſii, ſed non videtur eſſe ſancti Athanaſii hujus, [magni Alexandrini] de quo nunc agimus, ſed alterius multo recentioris. Scribit enim Sigebertus in Chronico, accidiſſe hoc miraculum anno Dom. 766. eo tempore videlicet, quo quæſtio agitabatur de cultu ſacrarum imaginum. Hęc Bellarminus. Accipe aliud exemplum; Bellarminus ait; Conſtantini tempore ſcripſit Lactantius carmen de cruce, in quo inter cætera legimus,

Athanaſ. lib. de paſſione imaginis Chriſti, & quæſt. ad Antiochum.

Flecte genu, lignumque crucis venerabile adora.

Non diu poſtea Athanaſius, quæſt. 16. ad Antiochum, reddidit cauſam, cur Chriſtiani faciant & colant potius imagines crucis, quàm lanceę, vel ſpongiæ: qui videlicet ſi Ethnici dicant nos colere lignū, mox duobus lignis crucis disjunctis figuram crucis deſtruimus, nec amplius veneramur. Hæc Bellarminus, lib. de imaginibus, cap. 28. Jam ex ipſo Bellarmino monuimus quęſtiones iſtas eſſe auctoris cujuſdam recentis. Carmē autem illud de cruce, ſeu de paſſione Domini, Poſſevinus in apparatu, dicit non putari eſſe Lactantii, quoniā nullibi inter antiquos Lactantii codices inventus eſt. Adde etiam, verſum iſtum pugnare cum doctrina Lactantii, quam infra invenies, c. 8. hujus libri, §. 21. & 22. & 23. & 24. Cernis etiam duos iſtos ſcriptores pugnantia ſcribere: nam auctor carminis dicit adorandum eſſe lignum; auctor verò ad Antiochum, negat adorandum eſſe lignum, quamvis alio errore laboret, dicens adorandam eſſe figuram. Multo ſapientius diſtinxit Ambroſius, dicens, adorandum eſſe, non lignum, ſed Dominum qui pepēdit in ligno. Verba Ambroſii invenies ſuperius citata, hoc ipſo cap. §. 11. Circumfertur etiam ſub nomine ejuſdem magni Athanaſii ſermo de annunciatione ſanctiſſimæ Deiparæ Virginis. Hunc citant, pro invocatione ſanctorū, Gregorius de Valentia, in ſecundam ſecundæ Thomę, diſp. 6. quæſt. 2. puncto 7. & Bellarminus, lib. de ſanct. beatit. c. 19. Idem tamen Bellarminus, in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in ſua obſervatione in tomum tertium operum Athanaſii, multis argumentis docet ſermonem iſtum non eſſe ſancti Athanaſii. ſed alicujus poſterioris qui poſt Sextam œcumenicam Synodum vixerit, & adducit etiam ſibi conſentientem in hac ſententia Cardinalem Baronium. Poſterioris partis regulæ hujus exemplum accipe, in quorundam contentioſa impudentia, contra auctoritatem eorum quę ſcripſit Epiphanius contra imagines nam in Nicæna ſecunda Synodo act. 6. in refutatione tomi quinti alterius ſeptimę Synodi, ſidenter aſſeritur nihil iſtiuſmodi ab Epiphanio ſcriptum eſſe; & ante eam ſynodum idipſum affirmabat Joannes Damaſcenus, orat. 2. de imaginibus; & ſcripta Epiphanii de hoc argumento vocant ſuppoſititia: cum tamen in operum Hieronymi ſecundo tomo exter Epiphanii ad Joannem Hieroſolymitanum epiſtola, ab Hieronymo latinè verſa, eam quā diximus doctrinam contra uſum imaginum perſpicuè exhibens, & argumentis corroborans, prope finem epiſtolæ. Incipit epiſtola illa; Domino dilectiſſimo. Litem movet Bellarminus, de hac parte epiſtolæ Epiphanii, lib. de imaginibus, cap. 9. & lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in Epiphanio, ubi ait; videri iſtam partem additam eſſe ab Iconoclaſtis. At Gabriel Vaſquez in tertiam pattem Thomæ, qu. 25. diſp. 105. cap. 3. agnoſcit indubitatum eſſe, totam epiſtolam illam Epiphanii ad Joannem Hieroſolymitanum, apud Hieronymum, eſſe ipſius Epiphanii.

Epiphan. epiſt. ad Joannem Hieroſol. Vide infra, cap. 9. §. 2.

Nona regula de allegatione falſa.

19. Nona regula eſt: *Allegatio falſa nihil probat.* Hujus regulę exemplum ſit Gregorii de Valentia & Bellarmini illa allegatio verborum Euſebii; Gregorius de Valentia in ſecundam ſecundæ Thomæ, ſive Commentariorum Theologicorum tomo tertio, diſput. 6. quæſt. 2. puncto ſeptimo; & Bellarminus, lib. de ſanctorum beatitudine, c. 19. ut probent ſanctos eſſe invocandos, hoc adducunt, tanquā Euſebii teſtimonium, lib. 13. præparationis Evangelicæ, cap. 7. Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votaq; ipſis facimus, tanquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum juvari profitemur. Hęc tanquam Euſebii verba allegant ibi Valentinianus & Bellarminus. At falſam eſſe iſtam allegationē. inſpecto codice Euſebiano, protinus deprehendes. Euſebii verba recito; ex græca editione Pariſienſi, illius operis, añ. Dom. 1544. pag. 388.

Euſeb. l. 13. præparationis Evang. cap. 11.

p. 388. non quidem ſeptimo capite (in quo alt im hac de re ſilentium) ſed undecimo capite libri 13. præparationis Evangelicæ; καὶ ταῦτα ἢ ἀμφίσβητα ἐπὶ τῇ τῶν ἀσεβῶν τελευτῇ, ὡς πρατώτας τὰς ἀληθῶς εὐσεβείας ἐπαινοῦντες μάρτυσι εἶναι, παραλαμβάνεσθαι· οὗτοι καὶ ἐπὶ τοὺς τύμβους αὐτῶν ἐθέλομεν ἡμῶν παρεῖναι, καὶ τὰς εὐχὰς παρὰ τούτοις ποιεῖσθαι, τυχεῖν τι τῶν παρὰ θεῷ τῶν αὐτῶν ψυχῶν, ὡς εἰλόγως καὶ τούτων ὑφ' ἡμῶν γινομένων: i. e. Hæc verò etiam convenienter accipiuntur ſuper obitu charorum Dei, quos verè pietatis milites non ineptè dixeris. Unde nobis etiam mos eſt ad eorum thecas (*ſive ſepulcra*) accedere. & apud has vota facere, & beatas ipſorum animas honorare, utpote rationabiliter etiam hæc à nobis fieri [*non ignarus.*] Hæc ibi Euſebius, neq; plura addit. Nempe conveniebant Chriſtiani in martyrum locis, & apud eorum memorias vota Deo offerebant, & honorabant beatas martyrum animas dilectione & honorifica recordatione, Deo de illorum victoriis gratias agentes, & ſeipſos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem vero Deo in auxilium invocato, ex eorum memoriæ renovatione adhortantes: ſicut teſtatur Auguſtinus, ſcribens ex profeſſo, de modo honoris, quem Chriſtiani martyribus impendebant, lib 8. de civitate Dei, c. 27. Sic etiam falſa eſt eorundem Jeſuitarum, locis citatis, allegatio verborum Baſilii, quæ allegant ex Baſilii oratione in quadraginta martyres. Baſilius auditoribus ſuis commendans recordationem & imitationem martyrum, dicit eventurum eis qui ſic ad martyres confugiunt, ut preces quas ad Deum cum martyribus fundunt, exaudiantur. Qui affligitur (inquit) ad hos 40. confugit; qui lætatur, ad ipſos recurrit [*ἐπ' αὐτοὺς αὐτομόλει.*] pro quo Valentiani & Bellarmin. allegatio habet; *qui lætatur, bos orat.* Quæ manifeſta falſatio eſt. Loquens autem ibid. Baſilius de precibus, hortatur ut preces fundant *cum martyribus*, μετὰ μαρτύρων, non dicit, *ad martyres.*

Aug. lib. 8. de civitate, c. 27 de modo honoris, quem Chriſtiani martyribus impendebant.

Regula decima depravatur interpretatione.

20. Decima regula eſt; *Parexegeſis citantis non eſt mens auctoris qui citatur.* Hujus regulæ etiam multa exempla occurrunt. Juſtinus martyr, verbis ſupra commemoratis, cap. 4. hujus lib. §. 2. docet, ſolum Deum Patrem & ejus Filium & Spiritum Sanctum à Chriſtianis adorari; attamen ex eo loco Bellarminus per impudentiſſimam parexegeſin colligit adorationem etiam Angelorum, ut ibidem oſtendimus. Dionyſius Areopagita, lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, c. 7. dicit ſanctorum preces non prodeſſe eis qui impiè vivunt, ſicut lumē Solis non prodeſt eis qui oculos ſuos claudunt. Et ſermo illi eſt de precibus ſanctorum viatorum, ut ex ipſa loci illius inſpectione perſpicuum eſt; hunc tamen locum Bellarminus (lib. de ſanct. beatit. c. 19.) detorquet ad invocationem ſanctorum defunctorum ut pro nobis orent. Honorem illum quem Chriſtiani martyribus impendebant, (quem in exegeſi ſuperioris regulæ cōmemoravimus) impendi hęreticorum martyribus vetuit Laodicæna Synodus, can. 34. quem integrum exhibemus; ὅτι οὐ δεῖ πάντα Χριστιανὸν ἐγκαταλείποντα μάρτυρας Χριστοῦ, καὶ ἀπιόντα πρὸς τοὺς ψευδομάρτυρας, τοῦτ' ἔστιν, αἱρετικῶν, ἢ αὐτοὺς πρὸς τὰς προφασιζομένους αἱρετικὰς γινομένους: ὅτι γὰρ ἀλλότριοι τῆς θείας τυγχάνουσιν. Ἔγνωσται δὲ αὐτοῖς τὸ ἀπιέναι οἷς ἀπειρχόμενοι πρὸς αὐτούς. id eſt; quod non oporteat aliquem Chriſtianum derelinquere martyres Chriſti, & abire ad falſos martyres, i. e. hæreticorum, vel eos qui ipſi etiam hæretici fuerunt. Hi namq; à Deo alieni ſunt. Sint igitur anathema qui ad eos abeunt. In hoc canone nulla ſit mētio, vel tenuiſſima inſinuatio adorationis & invocationis martyrum, ſed tātum vetat agnoſcere pſeudomartyres pro veris martyribus, & relictis veris martyribus abire ad illos pſeudomartyres, i. e. ne ad eorum ſepulchra convenirent, neq; eorum, tanquam Chriſti martyrum, memoriam celebrarent, offerentes vota Deo apud ipſorum monumenta, & gratias Deo agentes de illorum victoriis, & ſeipſos ad illorum imitationem, invocato Deo in auxilium, ex eorum memorię renovatione adhortantes, ſicut oſtenſum in explicatione nonæ regulæ, §. 19. Hujus tamen canonis auctoritatem impudēter prætendit Severinus Binius, in ſuis notis in eā Synod. pro religioſo illo cultu quem Romanēſes martyribus exhibent, eos adorando & invocando, &c. Baſilius magnus, in Pſalm. 33. exponens illa verba Pſalmi, *Oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum:* ait, cœleſtium ſpiritualium virtutum aliquas dici oculos, eo quod eis demandata ſit noſtri inſpectio, [ἐπισκοπή] aliquas autem, aures, eo quod excipiant noſtras preces [τῷ παραδέχεσθαι ἡμῶν τὰς δεήσεις.] Ubi cum Pſalte loquitur Baſilius de precibus juſtorum quibus Deum invocant, & has Baſilius dicit excipi ab Angelis tanquam Dei auribus: ſed non dicit Baſilius Angelos ipſos à juſtis invocari. Omnis quippe (inquit Ephræm) ſancta & pura oratio, confabulatio cum Deo eſt. Orationes porrò perfectè deſiderantium ac diligentium Deum, cum magna exſultatione atque fiduciā in cœlum aſcendunt. Angeli etiam & Archangeli cum gaudio occurrunt eis, & ſuſcipientes eas, uſq; ad thronum glorię ſancti Dei perducunt. Tunc enim maximè glorīatur atque lætantur Angeli, cum puriſſimas ſanctorum orationes coram Deo obtulerunt. Hæc Ephræm Syrus, ſerm. de agone, ſive luctamine ſpirituali. tom. 2. pag. 484. edit. Lat. Colon. an. Dom. 1616. ex quibus Ephræmi verbis perſpicitur etiam ſenſus verborum Baſilii. Bellarmin. tamen non puduit abuti iſto loco Baſilii, ac ſi ibi doceret Baſilius, invocandos eſſe Angelos, Bellarm. lib. de ſanct. beatit. cap. 19. Idem etiam Baſilius orationem ſuam in quadraginta martyres, his orditur verbis; μαρτύρων μνήμη τίς οὐ γίνεται μεθ' ἡμῶν φιλομάρτυρος; διότι ἡ πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἠμοιβῶν τιμὴ, ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας, id eſt; *Commemorationis martyrum quænam eſſe poteſt ſatietas ei qui martyrum amans eſt? nam honor quem in bonos conſervos conferimus, benevolentiæ erga communem Dominum ſignificationem præbet.* Non dicit Baſilius, ſignum eſſe benevolentiæ erga cōmunem Dominum, ſi martyres conſervos noſtros adoremus, (ſciebat enim prohibuiſſe Angelum in Apocalypſi, ne adoremus conſervos noſtros) ſed dicit honorem conſervis habitum, per frequentem martyrum recordationem, eſſe indiciū benevolentię erga cōmunem Dominum: recordationē & cōmemorationem intellige cum imitatione conjunctam, ſicut verbis ib. ſequentibus mentē ſuam explicat Baſilius. Attamen non veritus eſt Bellarmin. lib. de ſanct. beat. c. 13. hunc Baſilii locum allegare pro religioſa adoratione martyrum. At certè neque contemnendi neq; adorandi ſunt martyres, ſed honorandi ſunt dilectione, & honorificā recordatione, & piā imitatione,

Vide ejuſdem Laodicenæ Concilii Can. 9.

Baſil in Pſ. 33. (ſeu 34.) verſ. 16.

Ephræm Syrus, ſerm. de agone ſpirituali.

Apoc. 19. 10. 22. 9.

Honor Martyrum.

tione. Hæc est doctrina Catholicorum Patrum. Vide suprà, cap. 4. §. 24. & 26. Theodoretus libro 5. divinorum decretorum, cap. de Angelis, & Comm. in Danielem, ait Angelos accepisse curam gentium, & singulorum hominum. At hinc non sequitur, Theodoretum existimasse adorandos & invocandos esse Angelos, ut perperam infert Binius, in suis notis in 35. canonem Concilii Laodiceni. Imò contrarium docet Theodoretus, ut supra ostensum est, cap. 4. §. 11.

Undecima regula, de miraculis & visionibus.

21. Undecima regula est; *Ex miraculis & visionibus, quæ à quibusdam narrantur, sive verè sive falsæ sint eæ narrationes, non sequitur, recipiendam esse novam doctrinam, de religioso aut sacro cultu creaturarum & imaginum, quæ non in divinis Scripturis tradita est, sed eisdem Scripturis & Catholicæ antiquitati repugnat.* Multæ in actis secundæ Nicænæ synodi leguntur fabulæ, & multæ etiam apud alios mirabilium sanationum aliorumq; eventuum narrationes inveniuntur. Sed sive veræ sive falsæ sint eæ narrationes, non tamen inde consequitur, adorandos esse illos homines aut Angelos, quorum ministerio vel prece evenerunt illa mirabilia, neq; alias res adorandas, quæ adhibitæ sunt dum illa fierent. Serpentis ænei aspectu, & umbrę Petri inumbratione, sanati sunt homines, sanatione miraculosa: attamen nec incensum adoleri serpenti illi passus est pius Rex Ezechias, nec seipsum (nedum umbram suam) adorari sivit Petrus. Qui verò aliud Evangelium nobis Evãgelizaverit, etiamsi Angelus de cœlo sit, anathema sit. Ita nos docet Apostolus, Gal. 1. Augustinus ait de Angelis; Si tantum hi mirabilibus factis humanas animas permoverent, qui sacrificia sibi expetunt; illi autem, qui hoc prohibent, & uni tantum Deo sacrificari jubent, nequaquam ista visibilia miracula facere dignarentur: profectò non sensu corporis; sed ratione mentis præponenda eorum esset auctoritas. Aug. lib. 10. de Civ. c. 16. Et alibi ait idem Pater; Nam & contra istos, ut sic loquar, mirabiliarios cautum me fecit Deus meus, dicens, in novissimis temporibus exsurgent pseudoprophetæ, facientes signa & portenta, ut in errorem inducant si fieri potest etiam electos: ecce prædixi vobis! Ergo cautos nos fecit sponsus, quia & miraculis decipi non debemus. Hæc ille, tract. 13. in Evang. Joannis. Ejusdem Augustini dictum est, lib. 3. contra literas Petiliani, c. 6. Proinde sive de Christo, sive de ejus Ecclesia, sive de quacunque alia re quę pertinet ad fidem vitamq; nostram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit, Licet si nos; sed omnino quod secutus adjecit, Si Angelus de cœlo vobis annunciaverit prętèrquam quod in Scripturis legalibus & Evangelicis accepistis, anathema sit. Hactenus August. Ad hanc undecimam regulam pertinet illa disertatio Synodi Francofurtensis & Caroli Magni, in opere Capitulari, l. 3. c. 25. Signa (inquiunt) & miracula, quę illi dicunt in imaginibus apparuisse, si non apparuerũt, sicut & nulla hoc authentica tradit historia, mendacium est: si apparuerunt, & per fantasticas quasdam obumbrationes ad inliciendas mentes apparuerunt, periculosissimum est, ne fortè calliditatis suæ æstu antiquus hostis dum mira quędam demonstrat, ad inlicita peragenda fraudulenter suadeat. Si verò apparuere in veritate signa, quod tamen fieri nullius certis lectionis probatur documentis, & Dei operatione gesta probãtur, cui cuncta sunt possibilia, cui nihil impossibile est, animad vertendum sumopere est, quod cum multa & stupenda nutu Dei per quasdam creaturas, vel etiam in quibusdã creaturis, peracta fuerint, non omnes, in quibus vel per quas facta sint, adorandæ credantur: quoniam quidem omnipotens Deus signa pleraq;, quæ mortalibus ostendit, quæ per res quasdam visibiles & tractabiles fecit, quatenus visibilium & mortalium hominum duritiam rebus visibilibus molliret, non ideo fecit, ut quarundam rerum celebrandam statueret adorationem: quippe qui se solum adorare, solum præcepit & colere. Num quidnam quia Dominus de rubo in igne Moysi loquutus est, ideo rubi adorandi sunt? non enim ideo in rubo apparuit, ut rubi materiam adorandam percenseret. Hæc illi, loco citato: ubi etiam adjiciunt exempla ignis, & mõtis, in quibus Dominus apparuit; item lapidis quo facta est circumcisio filii Moysis, per quam ille evasit iram judicis; item virgæ Aaronis, & ligni quo aquæ amaræ indulcatæ sunt, & serpentis ænei, & silicis ex quo percusso emanarunt aquæ fluenta, item mandibulæ asini ex qua aquam bibit Samson, & pallii Eliæ, quo Jordanem divisit, &c.

Num. 21. 9. act. 5. 15. 2. Reg. 18. 4. Act. 10. 26.

Aug. lib. 10. de Civ. c. 16.

Aug. tr. 13. in Evangel. Johannis.

Miraculis decipi non debemus.

Aug. lib. 3. contra literas Petiliani cap. 6.

Capitulare Caroli magni, l. 3. c. 25. Trimembris distinctio.

Non ideo Deus facit miracula, ut adoretur creatura, quippe qui se solum adorare, solum præcipit & colere.

22. Duodecima regula est; *Sicubi aliquis Patrum, humani aliquid passus, in aliquo à veritate in Scripturis divinis tradita, vel à recepta catholicæ antiquitatis doctrinâ, devius reperiatur, lapsus iste clementer excusandus, vel charitate cooperiendus est. non in confirmationem dogmatis arripiendus.* Neque enim quorumlibet disputationes (inquit Augustinus) *quamvis catholicorum & laudatorum hominum velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, salvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint quam veritas habet, divino adjutorio vel ab alio intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.* Aug. epist. 111. ad Fortunatianum. Idem etiam, lib. de unico baptismo, contra Petilianum Donatistam, cap. 13. *Nam* (inquit) *illud quod adjungit de Episcopo Carthaginensi Agrippino, de inclyto martyre Cypriano, de septuaginta præcessoribus Cypriani, quia hoc fecerunt & fieri præceperunt, ô quam detestandus est error hominum, qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt. Sic enim & nonnulli Petro Apostolo comparari se volunt, si Christum negaverint; si verò etiam gentes judaizare coegerint, vocitari germani ejus affectant Apostolica gratia ut continuò declarentur: cum nec ei non dico præferri, sed saltem possit æquari, aut de proximo comparari, quisquis nostrorum temporum Christianus, & aut etiam Episcopus, qui nec Christum negaverit, nec gentes judaïzare compulerit.* Hæc Augustinus. Vide Vincentii Lirinensis commonitorium, cap. 4. ubi monet paucorum errori præferendum esse multorum in veritate consensum, & novitati antiquitatem esse anteponendam. Hujus regulæ exempla quædam invenies suprà, §. 11.

Duodecima regula.

De phalmatis quorundam Patrum.

Aug. epist. centesima undecima.

Idem lib. de unico baptismo, cap. 13.

Vide etiam regulam illam judicii Theologici de auctoritate veterum lib. 8. hujus operis, §. 2. & seq.

CAPUT

CAPVT SEXTUM.

De vanitate ſimulacrorum, & de vocabulis, idolum, ſimulacrum, imago; & quæ mens legis prohibentis religionem ſimulacrorum.

AVanitate & inutilitate idola appellantur ψευδὲς mendacium, Eſai, 44. 20. φαντασία ψευδὴς. Vulg. Latin. imago falſa. Pagnin. ex Hebr. docens mendacium. Hab. 2.18. item διδασκαλία ματαίων Vulg. Latin. doctrina vanitatis, Jerem. 10. 8. ἀνωφελῆ, ad nihil utilia, Eſai 44. 10. εἴδωλα κωφὰ, Vulg. Latin. ſimulacra muta, Hab. 2.18. οὐδὲν, nihil, 1. Cor. 8.4.

Quo ſenſu dicantur ſimulacra vanitas eſſe & nihil eſſe

2. Dicuntur autem vanitates eſſe & nihil eſſe, non ſimpliciter, ſed propter duplicem reſpectum ſeu rationem. Priorem rationem adfert Auguſtinus l. 20. contra Fauſtum, c. 5. Sunt (inquit) idola, ſed ad ſalutem nihil ſunt; & qui colit arborem, non arando, ſed adorando, non id colit quod nuſquam eſt, ſed quod ita colendum non eſt. Dæmonia etiam & Cœlum & terram & aſtra & animalia colunt Pagani, cum quibus quando agimus (ait Auguſtinus) ut ea non colant, non eis dicimus, quod nulla ſint, ſed quod colenda non ſint; eiſque colendum horum omnium Conditorem Deum invisibilem ſuademus. (*Et paulo poſt*) quia ſolus ille colendus eſt, quo ſolo fruens beatus ſit cultor ejus, &c. ac ſi diceret, ſunt quidem idola, & rebus etiam quæ ſunt pleraque dicantur, ſed non ſunt Deus, non ſunt idonea cultûs divini objecta, neq; veritas divina in illis aut per illa cernitur. Deo enim vero nulla artefacta convenit imago. Deut. 4. Eſ. 40. Neq; patitur honorem ſuum impunè deferri aut communicari ſculptilibus, Eſai. 42.8.

Solus ille colendus eſt, quo ſolo fruens beatus ſit cultor ejus.

Non in ſaxo agnoſcitur Deus, ſed in Spiritu. Ambroſ.

Nec in ſaxo agnoſcitur Deus, ſed in ſpiritu, ut inquit Ambroſius, Comment. in Luc. capite 18. ſolus Deus adorandus, eique ſoli ſerviendum, Marth. 4. Non etiam ſculptilia, Exod. 20. Eſai. 42. & 44. &c.

3. Altera ratio ſeu reſpectus, cur idola dicantur ψευδὲς ἢ οὐδὲν, ſumitur ab eorum imporentia & inutilitate; quàm etiam innuit Auguſtinus illis verbis, ſunt quidem idola ſed ad ſalutem nihil ſunt, hoc eſt, ſunt ἀνωφελῆ quæ neque malefacere poſſunt nec benefacere. Jerem. 10.5. Eſ. 44.10. Hoſ. 8.4. & 10.15. ubi oſtendit vitulos Jeroboami exſtitiſſe Iſraëlitis nō ſolum inutiles, ſed etiam nocivos, non quod vituli illi prodeſſe vel lædere poſſent virtute aliqua ſuâ, ſed quia cultu illo idololatrico laceſſitus Deus afflixit Iſraëlitas. Quid prodeſt ſculptile aut conflatile? Hab. 2.18. Quod dici poteſt non ſolum de gentilium idolis, ſed etiam de conflatili illo Aaronis vitulo in eremo, & vitulis Jeroboami, qui etiam idola vero Deo diſplicentia fuerunt, quamvis ex intentione hominum vero Deo locata fuerint illa ſimulacra.

4. A forma & imitatione & relatione ad prototypa, & fine, (nempe ut colantur) appellantur εἴδωλα. Quam vocem interpretatur Tertullianus, lib. de idololatria capite 3. ubi ait; Jam caput facta eſt idololatriæ ars omnis quæ idolum quoquo modo edit. Neq; enim intereſt, an plaſtes effingat, an cœlator exſculpat, an phrygio detexat: quia nec de materia refert an gypſo an coloribus, an lapide, an ære, an argento, an filo formetur idolum. ——— Ad hoc neceſſaria eſt vocabuli interpretatio. εἴδω Græcè formam ſonat, ab eo per diminutionem εἴδωλον deductum, æquè apud nos formulam fecit. Igitur omnis forma vel formula idolum ſe dici expoſcit. Inde idololatria omnis circa omne idolum famulatus & ſervitus. Hæc ibi. Idem capite 4. ejuſdem libri; Anteceſſerat enim (inquit) hoc prædicens Enoch, omnia elementa, omnemque mundi ſenſum, quæ cœlo, quæ mari, quæ terrâ continentur, in idololatriam verſuros dæmonas, & ſpiritus deſertorum Angelorum, ut pro Deo adverſus Dominum conſecrarentur. Omnia igitur colit humanus error, præter ipſum omnium conditorem. Eorum imagines idola, imaginum conſecratio idololatria. Hactenus Tertullianus.

5. Appellatur autem idolum in ſcripturis, non ſolùm imago aliqua fictitio numini dicata, ſed etiam vero Deo Iſraëlis fabricata, ut erat vitulus in eremo, qui idolum dicitur, Actor. 7. 41. vitulum fecerunt in diebus illis & obtulerunt ſacrificium idolo, εἰδώλῳ. ubi ididololatriæ damnantur Iſraëlitæ, etiamſi in illius vituli fabricatione & cultu, ſolum Jehovam qui illos eduxerat ex Ægypto, intenderint repræſentare & colere, ut patet Exod. 32. Sic etiam Ephraimitæ, fornicationis ſpiritu abducti, & idolorum participes facti, & dæmonia coluiſſe dicuntur, propter cultum vituli in Bethel, Hoſ. 4. 12, 15, 16. 17, 18, &c. 1. Reg. 14. 9. 2. Paral. 11. 15. cum tamen profiterentur ſe cultum illum exhibere Jehovæ Deo Iſraëlis. 1. Regum 12. 28. 2. Regum 10. 16. 28, 29, &c. 2. Regum 13. 4, 5, 6. Hoſeæ 8.13. Verba illa ſecundi præcepti, non facies tibi ſculptile, ſic leguntur in verſione LXX. οὐ ποιήσεις ἑαυτῷ εἴδωλον, at vero illis verbis prohiberi etiam imaginis fabricationem & collocationem vero Deo, cultumq; Dei in imagine aut per imaginem artefactam, docet Moyſes. legem illam interpretans, Deuteron. 4.15. 16, 17, 18. & 16. 22. & Pſaltes Pſalm. 106. 19. 20. & Stephanus, Actorum 7. 41. & Eſajas capite 40. 18, 19, 20. & 42.8. Adeo ut præceptum illud, 1. Joannis 5. 21. ut nos cuſtodiamus *ab idolis*, ſive, ut habet vulgata Latina verſio, *à ſimulacris*, neceſſario intelligendum ſit de fugienda omni quacunque imagine quæ fit propter adorationem religioſam, ſive illam vero Deo, ſive creaturæ, aut figmento collocatam dixeris; Deus enim verus & unus non vult ſibi fieri aut collocari imagines in quibus colatur, neq; probat ullum imaginum (illius quod colitur) artefactarum in ſuo cultu uſum; ſed ſimpliciter hunc in uſum fieri, vel adorari prohibet πᾶσαν εἰκόνα, omnem imaginem, Deut. 4. 16. & abominatur figuras ab hominibus factas ut adorentur, τύπους ὃς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς, Amos 5.26. Actorum 7. 43. ideo non ſolum quæ offerunt gentes imaginibus fictitiorum numinum, ſed etiam quæ imaginibus (ut aſſerunt,) Jehovæ Dei Iſraëlis artefactis offerunt, & quem-

1. Joan. 5. 21

Figura quid facit homo ut eam adoret, eſt idolum.

Digitized by Google

cunque illis præstant famulatum, quæcunque illis exhibent officia, qui se Israëlitas profitentur, ea omnia Deus respuit, neque vero Deo sed mutis duntaxat simulacris & dæmonibus & alienis diis offerri & præstari pronuntiat. Exod. 32. Psalm. 106. Actor. 7. & 1. Reg. 14. & 17. 2. Paral. 11. Hos. 4. & 8. & 10. & 1. Cor. 10. &c. Et rectè Tertullianus ait, omnes idolorum artifices corpora dæmonibus conficere, lib. de idolatria, c. 7. Nam etsi non dæmonibus, sed Jehovæ Deo Israëlis se servire putabant Israëlitæ colentes vitulum in eremo, & Ephraimitæ colentes vitulos Jeroboami, illum tamen cultum, ut idololatricum & diis alienis ac dæmonibus præstitum, rejicit Deus, locis citatis. Et quotiescunq; in scripturis Deus contra imaginum cultum loquitur, non ita argumentatur ut concludat imagines ideo non esse colendas, quia dæmonibus aut figmentis, aut etiam meris creaturis, non autem vero Deo factæ & dicatæ sunt, sed argumenta sumit à materia, ab auctore, ab inanitate, à falsitate cujuscunque imaginis, &c. sunt ligna & lapides, sunt aurum & argentum, sunt opera manuum hominum, sunt muta idola, quæ neque benefacere possunt, neque malefacere; sunt doctrina falsitatis, &c. Igitur (ait rectè Tertullianus) si statuas & imagines frigidas, mortuorum suorum simillimas, non adoramus, quas milvi & mures aranei intelligunt, nonne laudem magis quam pœnam merebatur repudium agniti erroris? Hæc ille, Apologet. capit. 12. Et Clemens Alexand. *ἀλλ' ἔτι πρὸς τούτοις, φέρων ὑμῖν τὰ ἀγάλματα αὐτὰ ἐπισκοπῶν παρακείμην, ἐπιόντες ὡς ἀληθῶς, λόγον ἀνήσετε τῷ συνήθειαν, ἔργα χειρῶν αἰθρώπων αἰσθόμενα προτρεπόμενοι.* id est, (ut habet interpretatio Latina, à Gentiano Herveto recognita) quod si præter hæc vobis ipsas imagines subjecero considerandas, verè persequentes, invenietis nugas esse consuetudinem, ut qui manuum hominum insensilibus supplicetis operibus. Hęc Clemens Alexand. in Protreptico. Quæ argumenta militant contra omnes imagines, quæ efficiuntur ut adorentur, vel quæ factæ adorantur, sive dicas te colere ipsam imaginem, sive Deum verum in imagine, aut per imaginem. Omni enim artefactæ illius quod religiosè colitur imagini ad colendum positæ, simpliciter opponitur Deus, Esai. 40. Jerem. 10. & alibi. Eademque est ratio omnium retum ab homine ultrò assumtarum ad repræsentandum & colendum Deum. Adeo ut verum Deum colere velle in imagine artefacta, aut per imaginis artefactæ fabricationem, vel collocationem dicationemve aut adorationem, sit colere alienos deos. 1. Reg. 14. 9. sit colere idolum, Actor. 7. 41. sit esse idololatram, 1. Cor. 10. 7. sit colere dæmones, 2. Par. 1. 15. & 1. Cor. 10. 20. sic scortari à Domino cum idolis, Hos. 4. & 8. & 10. Quemadmodum in gehere Deum colere non ex ipsius præscripto, sed secundùm mandata hominum, est oleum & operam perdere: Deus enim omnem talem cultum pronunciat sibi displicere, & esse frustraneum Esai. 29. 13. Matth. 15. 9. Qua de re vide verba Thomæ inferius citata §. 9. Et omnino omnem cultum & famulatum religiosum damnat Apostolus exhibitum cuicunq; rei quæ per naturam non est Deus. *ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς*, Gal. 4. 8.

Scriptura argumenta contra cultum imaginum.

Vide infrà. c. 8. § 16 & aliquot jequentibus. Tertullian. Clem. Al.

Deum colendum est ex ipsius præscripto, non autem secundùm mandata hominum, vide §. 9.

6. Ex his palam est erasse Bellarmin. quando scripsit, lib. de imaginibus & reliquiis sanctorum, c. 5. idolum ex usu Ecclesiastico dici illam dùtaxat similitudinem, quę repræsentat id quod revera non est, ut cum gentiles proponebant statuas Veneris aut Minervę, illa signa (ait Bellarminus) idola erant, quia repræsentabant Deos generis fœminini, quales dii nec sunt, nec esse possunt. Atq; ita nec verè repræsentabant, sed erant falsæ imagines, id enim quod non est repręsentari non potest. Ibidem etiam hanc esse veram contendit differentiam vocum, inter imaginem & idolum, secundùm Ecclesiasticos, i.e. secundùm scriptores tum canonicos, tum etiam non canonicos licet probatos, quod imago [*εἰκὼν*] sit vera rei similitudo, ut cum pingimus hominem, equum, &c. imaginem enim ab imitando dictam esse. Idolum autem sit falsa similitudo, i.e. repręsentet id quod revera non est. Atq; hinc colligit, imagines Christi & sanctorum manufactas non esse idola, sed nec Trinitatis aut Angelorum imagines esse idola, quia (inquit) non sunt factæ ad repræsentandum naturam Trinitatis vel Angelorum, sed ad exprimẽdam formam in qua apparuerunt, vel certè eorũ proprietates. Ista Bellarmini imaginatio falsa esse convincitur, tum ex eis quæ modo in antecessum dicta sunt, §. 4. & §. 5. tum etiam ex ipsis præcepti divini disertis verbis. Ex quibus sic argumentor; Quod fieri & coli prohibetur in secundo (seu ut illi volunt, in primo) præcepto, idolum est: at similitudo etiam eorum quę sunt, fieri & coli prohibetur in secundo præcepto; Ergo similitudo etiam eorum quæ sunt, idolum est, nempe si fiat ut adoretur, vel facta adoretur. Minorem probant ipsa verba præcepti, Exod. 20. *Non facies tibi sculptile, neque ullam similitudinem eorum quæ sunt in Cœlo sursum, neque eorum quæ in terra deorsum*, &c. Talis fuit idololatria Judæorum illorum, qui adorârunt imagines reptilium & aliorum animalium, Ezech. 8. 10, 11. Paganorum etiam qui Herculis Thebani, & Romuli imagines colebant, & qui Cæsarum imaginibus religioso cultu famulati sunt. Quo pertinet dictum illud Joannis Apostoli, *Custodite vos ab idolis. ἀπὸ τῶν εἰδώλων.* Vulg. Lat. *à simulachris.*] 1. Joan. 5. 21. id est, non minus ab adoratione religiosâ imaginis Cæsaris, aut Herculis, aut Simonis magi, quàm Minervæ, aut Dianæ. Nobiscum etiam sensit Cardinalis Cajetanus, qui pro eodem habuit idolum atque imaginem, ut refert Bellarminus, lib. de imaginibus, c. 7.

Similitudinis etiam eorum quæ sunt, quando adorantur, vel sunt ut adorentur, idola sunt.

7. Litigat etiam Bellarminus de Latino vocabulo *simulacrum*; quod tantundem vult significare atq; idolum, prout illud interpretatus est Bellarmin. nempe imaginem falsam sive similitudinem comẽnti aut figmenti; quia, scil. ubi Latinus interpres posuit simulacra, semper est in Græco *εἴδωλα*, & B. Augustinus in Ps. 135. dicit Latinos ea simulacra vocare, quæ à Græcis dicuntur idola, Hieronymus quoq; in c. 7. Hos. dicit sic opponi simulacrum Deo, sicut opponitur mendacium veritati.

De simulacro, dissertatio Bellarm.

8. Respond. M. Tullius Cicero, Latini sermonis callentissimus, Ep. fam. lib. 5. ep. 12. scribit L. Lucejo, Q. Filio; Neq; enim *Alexander* ille gratiæ causâ ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quod ipsorum artem cum ipsis, tum etiã sibi glorię fore putabat: Atq; illi fartifices corporis simulacra ignotis nota

Ejusdem refutatio.

Bellarmini error.

facie-

faciebant, quę vel si nulla sint, nihilo sunt tamẽ obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiates ille *Agesilaus* perhibendus, qui neque pictam, neq; fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborârunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines hominum, statuasq; superavit. Hæc Cicero. Ubi corporis Alexandri vel cujuscunque veri hominis, ab artifice factam similitudinem, sive imaginem vel statuam, vocat corporis simulacrum. Et A. Gellius similitudines hastæ quæ Romanis erat belli signum, in tesserula incisas, vocat simulacra hastæ: Cum (inquit) Qu. Fabius Imp. Rom. dedit ad Carthaginenses epist. ibi scriptum fuit, Pop. Rom. misisse ad eos hastam & caduceum, signa duo, belli aut pacis, exq; eis utrum vellent eligerẽt: quod elegissent, id unum ut esse missum existimarent. Carthaginenses responderunt, neutrum sese eligere: sed posse, quæ attulissent, utrum mallent relinquere: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro autem non hastam ipsam, neq; ipsum caduceum missa dicit, sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera simulacra hastæ fuerunt incisa. Hæc A. Gellius, Noctium Atticarum l. 10. c. 27. ubi de simulacris hastæ videtur usurpare verba ipsius M. Varronis, Latinæ linguæ peritissimi. Virgilius, l. 2. Æneid. umbram sive imaginem Creusæ uxoris Æneæ appellat simulacrum,

Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusæ
Visa mihi ante oculos & notâ major imago.

Suetonius Tranquillus, in Julio Cæsare, c. 76. Imagines Julii Cæsaris, adhuc superstitis, in templis collocatas, vocat simulacra. Et in Aug. Cæsare, c. 17. defuncti Julii Cæsaris imaginem, vocat simulacrum D. Julii. Minutius Felix in Octavio, *Quod enim* (inquit) *simulacrum Deo fingam, cum, si rectè existimes, sit Dei homo ipse simulacrum.* Hæc Minutius Felix. Lactantius etiam, Latinæ linguę non imperitus, simulacrum à similitudine dictum ait, omnemq; imaginem etiam quę vero Deo fiat, appellat simulacrum, & pro eodem habet imaginem & simulacrum, & hominem vocat simulacrum Dei, lib. 2. divinarum institutionum, c. 2. & l. 6. c. 10. Qua Lactantii auctoritate coactus Bellarminus fatetur nomen simulacri esse paullò comunius; verius dixisset esse ex comunissimis. Interpres Clementis Alexandrini pro eo quod Clemens, in Protreptico, hominem dixit esse ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, vertit Latinè, Simulacrum Dei, nos (inquit) sumus qui Dei imaginem circumferimus in hoc vivo & quod movetur simulacro homine, &c. Quin & ipsi Ethnici Latini deorum suorum (quos tamen pro veris diis habebant, licet errantes) imagines appellabant simulacra, unde Varro apud August. l. 4. de Civitate c. 9. & 31. conqueritur de introductis simulacris Deorum, quos sine simulacris castius ait observari posse. Et Plinius junior, l. 10. ep. 97. *Imaginem* (inquit) *tuam jusseram cum simulacris Numinum asserri.* Suetonius in Nerone, c. 32. scribit, Neronem templis compluribus dona detraxisse, simulacraq; ex auro & argento fabricata conflâsse. Virgilius ait Hecubam & gnatas confugisse ad simulacra deorum. Æneid. 2.

Et divûm amplexa simulacra tenebant.

Interpres etiam Latinus, Isai. 40. vers. 20. ponit simulacrum, ubi tamen in Græco legimus εἰκόνα. Unde in hoc etiam falsi convincitur Bellarminus, dum affirmat semper in Græco esse εἴδωλα, ubi Latinus interpres posuit simulacra: Quod etiamsi verum esset (licet falsum esse ostenderimus) nihil tamen efficeret Bellarminus pro tutela sui commenti: suprà enim demonstravimus, idolum appellari imaginem arte factam etiam creaturæ, & imaginem etiam quæ vero Deo fiat, & collocetur ad adorandum. Licet miserè decipiantur ejusmodi cultores; quum Deus nolit coli in simulacro. Sabellicus etiam, Ennead. 8. lib. 7. & Thuanus historiarum lib. 6. scribunt Leonem Isauricum sustuliisse è Christianorum templis imagines & simulacra, ideóque Iconomachum dictum, & hæreticum judicatum à Pontificibus Romanis. Et Catechismi Romani verba sunt; *Nam in scripturis, jussu Dei, simulacra & imagines effectas legimus; Cherubin, serpentis æneï: superest igitur, ut imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid simulacris, quasi diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.* Hactenus verba Catechismi, part. 3. c. 2. q. 10. ubi vides in Catechismo illo, qui ex decreto Concilii Tridentini, & Pii quinti Pontificis Romani jussu, editus est, imagines & simulacra indifferenter dici, ad unam eandemque rem significandam.

Vindicatur Augustinus & Hieronymus.

9. Augustini dictum recipimus; Nam Græcis idola, & Latinis simulacra dicuntur omnes imagines sensus vitæq; expertes, quæ ab hominibus fiunt ut adorentur, vel factę adorantur, sive illæ figmento, sive creaturæ, sive etiam ipsi Creatori collocentur; & simulacrum appellat Augustinus imaginem Deo vero collocatam, lib. de fide & symbolo c. 7. verba Augustini invenies suprà, lib. 1. hujus operis, capite 30. §. 8. Omnes tales imagines respuit Deus, & pro diis habet alienis, 1. Reg. 14. 9. & appellat mendacium, Isai. 44. 20. *Sicut enim* (inquit Hieronymus, in c. 7. Hos.) *contrarium est simulacrum Deo; ita mendacium veritati.* Loquitur autem Hieronymus de vitulis illis aureis Jeroboami, in quibus & per quos Israëlitæ colere se putabant Dominum Deum Israëlis: Deus tamen hinc conqueritur, se esse ab Israëlitis desertum, & loquutos esse illos contra Dominum mendacia, hoc est, interprete Hieronymo, quod dixerint de idolis suis, Hi sunt dii tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti, commutantes scilicet gloriam Dei in similitudinem vituli comedentis herbam, sicut olim fecerant ipsorum proavi in deserto, Psal. 106. 20. Vide suprà, in principio hujus capitis, ubi de vanitate idolorum. Thomas etiam docet, *perniciosissimum esse mendacium, si quis Deum colat contra modum divinâ auctoritate traditum; si quis mysterium celebret aliter quàm Christus tradidit; si traditioni humanæ applicetur nomen religionis.* Hactenus Thomas in secunda secundæ, qu. 83. art. 1. in corpore responsionis. Et ibidem ad secundum, ait pestiferum esse in modo colendi Deum, præterire præcepta Dei.

Traditionis humanæ non est applicandum nomen religionis.

10. Ex his patet, quid sit *idolum*, quod fieri & coli prohibetur in secundo præcepto. Clemens Alexandrinus in Protreptico τὸ ἄγαλμα, imaginem præcepto illo prohibitam, appellat ὕλλου τινὸς ἢ ξύλου ἢ τινὸς τοιούτου ἀπεργασθὲν τεχνίτου χειρὶ μισοφθόγγῳ, id est, *materiam mortuam artificis manu effigiatam, seu formâ donatam.* Loquitur autem de imagine illius quod colitur, & quæ in lege vetatur, quam

Vide infrà, c. 8. §. 16. & sequentibus aliquot paragraphis.

Digitized by Google

nefas esse ait facere etiam vero Deo. *Quid sunt idola* (ait Augustinus) *nisi quod Scriptura dicit*, oculos habent & non vident, *& quicquid tale de materiâ, licet affabrè effigiatâ, tamen vitâ sensuq; carentibus, dicendum sunt?* Hæc Augustinus l. 8. de civitate Dei, c. 24. Nos plenius ex sacris literis, & Catholicâ antiquitate, dicimus prohiberi, secundo illo præcepto, efformationem seu figurationem, item assumtionem & susceptionem cujuscunq; rei, quæ per naturam non est Deus, ad religiosè colendum atq; adorandum, in honorem exemplaris, vel rei significatæ. Inani autem illâ excusatione, qua dicunt, se adorare Deum in illa re & per illam rem; non solùm nostri Pōtificii, sed etiam veteres Pagani se inutiliter defendebant; ut referunt Lactantius, l. 2. divinarum Institutionum, cap. 2. & Augustinus, in Ps. 113. Prohibetur secundo præcepto non solum effigiatum idolum, sed etiam rudis statua, aut columna, Lev. 26. 1. Ididolatræ erant veteres Sarmatæ acinacem colentes; ut refert Clemens Alex. in Protreptico: idololatræ sunt hodierni Mogosmaï, Badaï, & Colmacci pannum rubeum ex pertica pendentē adorantes, ut notat Petrus Kærius in Asiæ descriptione. Idololatræ erant Persæ, qui ignem & aquam; item Ægyptii, qui hibridas & ichneumonas tanquam Deorum imagines [θεῶν ἀγάλματα,] colebant. Et Thessali, qui formicas colebant tanquam similitudinem Jovis; quia scilicet didicerant Jovem assimilatum formicę, coiisse cum Eurymedusa filia Cletoris, & genuisse Myrmidonem: ut scribit Clemens Alex. in Protreptico. Idololatrę sunt Pontificii, clavorum lignorumque rudium & sudariorum adoratores: sed quia proclivior est lapsus in iconolatriam; antequam ad imaginum ad adorandum positarum seu idolorum effigiatorum vanitatem clarius demonstrandam, & impietatem Papistarum hac in parte ulterius redarguendam accedamus; juvat de origine istiusmodi imaginum seu idolorum nonnulla in antecessum prælibare, unde non parum claritatis toti huic negotio affulgebit.

Idolum secundo præcepto prohibitum.

CAPVT SEPTIMVM.

De origine idolorum seu simulacrorum, sive imaginum ad adorandum factarum aut assumtarum, ante promulgationem Evangelii.

BIpartita est ista quęstio. Nam, 1. quæri potest de origine ejusmodi idolorum ante Christi in carne adventum promulgatumque Evangelium; de origine, inquam, idolorum, sive intra sive extra Ecclesiam. 2. quæri potest de origine talium idolorum seu imaginum in Ecclesia Christiana, seu inter eos qui se Christianos appellabant, Christiq; nomen profitebantur. Pars utraque intelligi potest de tempore, de auctore, de ratione impulsivâ.

2. Nonnulli etiam ante diluvium fuisse idola suspicati sunt, sed nullo nixi firmo argumento, vel auctoritate. Alii à tempore Tharæ Patris Abraham repetūt originem idolorum: dicit quidē Scriptura serviviſſe Thare diis alienis, Josh. 24. 2. at imaginum nō meminit ante Labanem, cujus Teraphim abstulit Rachel. Genes. 31. 19. qui etiam dicuntur dii peregrini, seu alieni, Genes. 35. 2. unde etiam verisimile est, usitatas fuisse imagines tempore Thare & Nachor; ita ut primi idolorum effigiatores fuerint Chaldæi, præeunte Nino, Beli filio, Assyriorum rege, qui contemporaneus fuit Thare, fieriq; curâsse fertur imaginē Belo Patri suo, quam subditis adorandā proposuit, adjectis quibusdam ritibus superstitiosis. Proximi Ægyptii habere cœpērūt idola effigiata; ut colligere est ex hist. Exod. & ex Augustino: Nam Mosis tempore Ægyptus talibus idolis jam plena erat, Ex. 12. 12. unde ad similitudinem bovis illius Ægyptii factus est postea ab Aarone vitulus in deserto. Scribit etiam Moyses, abominationi fuisse Ægyptiis opiliones & bubulcos (nempe ex armentis & gregibus victum sumentes) tempore illo quo descēdit cum sua familia Jacob in Ægyptum. Gen 46. 34. sive quia Ægypti jam tum simulacrum bovis adorabant, sive quia vivum animal bovem colebant. Mercurius Trismegistus, qui fertur Mosis tempore floruisse, originem simulacrorum refert ad proavos suos seu priscos majores, apud Augustinum, lib. 8. de civitate Dei, c. 24.

Primi idolorum effigiatores Chaldæi.

Deinde Ægyptii.

Mercurius Trismegistus.

Postea Græci, aliæque gentes, fecerunt sibi simulacra quæ colerent; cum prius sine simulacris colerēt numen. Romanos enim plusquam annos centū & septuaginta sine simulacro Deos coluisse, testis est Varro, apud Augustinum, lib. 4. de Civit. cap. 31. Scythæ etiam ididolatræ, priusquam effigiata haberent simulacra, adorabant olim accinacem; Arabes autem lapidem; Persæ fluvium; & ex aliis hominibus ii qui erāt antiquiores, ligna erigebant insignia, & columnas ponebant ex lapidibus, quę etiam appellabantur ξόανα, (*à verbo* ξέω rado) eò quod raderētur & expolirentur ex materia. In Icaro imago Dianæ lignum erat non laboratum, & Citharoniæ Junonis apud Thespios truncus excisus, & Samiæ Junonis, prius quidem erat asser, postea autem, cum esset Archon Procleus, ἀνδριαντοειδὴς ἐγένετο, effigiata est facta imago. Postquam autem τὰ ξόανα, statuæ illæ ἄμοιρον cœperunt ἀνθρώπους ἀναπολίσδα, in hominis effigiem formari, appellata sunt βρέτη, acceptâ denominatione *in* βρετῶν, i. e. ex hominibus: Romæ autem τὸ ξόανον statua Martis erat hasta. Cum nondum pervenissent artifices ad hanc σύμφυτον πανοπτικὴν, postquam autem ars floruit, auctus est error: inquit Clemens Alexandrinus in Protreptico.

Græci.

Romani diu sine simulacru. Scythæ, Arabes & Persæ.

Xoana.

Beira.

3. In Dei verò Ecclesia, ante tempora Evangelica, nullum unquam illius quod colebatur, permissum est simulacrum: & si quando ad errorem istum prolabebantur, iratum eo nomine Deum senserunt; Exo. 32. & 1. Reg. 14. Ezek. 8. ideò observat contra Paganorum calumnias, Tertullianus, ex Tacito, Cnejum Pompejum, cum Hierusalem cœpisset, propterea que templū adiisset speculandis Judaicæ religionis arcanis, nullum illic reperisse simulacrum, & utique (inquit) fi id colebatur, quod aliquâ effigie repręsētabatur, nusquâ magis quàm in sacrario suo exhiberetur, eò magis quia verebatur extraneos arbitros una culturâ. Solis enī sacerdotibus

Israelitis nulla permissa simulacra illius quod colatur.

Digitized by Google

tibus adire licitum, & conſpectus cæterorum velo oppaſſo interdicebatur. Hæc Tertullian. Apolog. cap. 16. Varro etiam, apud Auguſtinum, lib. 4. de Civit. cap. 31. gentem Judæam adhibet teſtem ſententiæ ſuæ; qua dixit, caſtius ſine ſimulacro coli Deum. In ſacris literis prohibentur Iſraëlitæ, facere ullam imaginem etiam vero Deo, Deut. 4. & alibi. id quod etiam fatetur Joannes Damaſcenus, orat. 1. de imaginibus.

Auctores idolorũ ſeu imaginum ad adorandum fuerunt mali dæmones, & ab eis edocti homines.

4. Si auctorem quæris ſimulacrorum? audi Scripturã, quæ ea appellat opera manuum hominum. Pſal. 125. Act. 7. Eſai. 40. &c. Idem prolixè declarat Clemens Alexandrinus in Protreptico, ubi etiam Palladium illud quod Pagani διοπετὲς appellabant, docet arte humanâ fuiſſe conſtructum ex oſſibus Pelopis; quemadmodũ Olympium ex aliis oſſibus belluæ Indicę: & teſtes adhibet Dionyſium in quinta parte circuli, & Apellam in Delphicis. Homines etiam primos idolorum fuiſſe auctores monet Hermes Triſmegiſtus, apud Auguſtin. lib. 8. de Civ. Dei, cap. 24. & Lactantius, lib. 2. divin. Inſtit. cap. 2. & alii. Porrò Lactantius, lib. 2. cap. 17. ſcribit, homines à dæmonibus malis edoctos eſſe, ut facerent ſimulacra adoranda, ſeu Deos factitios, Hi ſunt (*inquit, de malis dæmonibus loquens*) qui imagines & ſimulacra fingere docuerunt, conſecrariq; fecerunt, &c. Auctores igitur idolorum ſeu imaginum ad adorandum, fuerunt diaboli, & homines ab eis edocti. Non Deus, qui eas ſemper prohibuit, & à ſuo cultu alienas pronunciavit. Exod. 20. Deut. 4. Eſai. 40. &c.

Cauſſa quæ dæmonas impulit.

5. Cauſſam, quæ diabolos impulit, oſtendit ibidem Lactantius, nempe ut hominum mentes à cultu veri Dei averterent; ſciebant ſcilicet omne ſimulacrum, ad religioſè colendum fabricatum, etiamſi ipſi Jehovæ collocaretur, eſſe à cultu veri Dei alienum. quod & teſtatur paſſim Scriptura, ideo Deus Iſraëlitas μοιχοποιήσασθαι dixit declinâſſe à recta viâ, quam monſtraverat eis, etſi per vitulum illum colere intendebant Jehovam Deum ſuum. Exod. 32. Eſajas ſimulacrum vocat mendacium, Eſaj. 44. 20. jam autem mendacii parens eſt diabolus. Joan. 8. 44.

Cauſſa quæ homines impulerunt.

Cauſſam, quæ homines impulit, auctor libri Sapientiæ, cap 14. eumque ſequutus Athanaſius, orat. contra gentes, dicuntur fuiſſe partim acerbum quorundàm luctum ob mortem eorum qui ipſis chari erant, cui ſolando fecerunt ſibi imagines illorum defunctorum, eaſq; ſuperſtitioſè coluerunt; partim Tyrannorum imperia. Hermes cauſſam dicit fuiſſe errorem: ut refert Auguſtinus, lib. 8. de Civitate Dei, cap. 24. *Quoniam* (inquit Hermes) *proavi noſtri multum errabant circa Deorum rationem increduli, & non animadvertentes ad cultum religionemque divinam, invenerunt artem qua efficerent Deos.* Huic ſententiæ ſubſcribit Auguſtinus, & cauſſam hujus artis ait fuiſſe multum errorem hominum, & incredulitatem, & animi errantis atq; infidelis à divina religione averſionem. Et addit, *immundos ſpiritus ſeu dæmones arte illa nefariâ ſimulacris colligatos, cultorum animas in ſuam ſocietatem redigendo, miſerabiliter captivaviſſe.* Præterea ait, *meliores eſſe homines diu ab homine factus quemadmodum factor eſt melior ſuo opere.* id quod etiam inculcat Athanaſius, oratione contra Gentes.

Paganorum quorundam teſtimonia contra ſimulacrorum uſum inculſa Numinis.

7. Neque ſolus ille Hermes, ſed & alii inter ipſos Paganos viri celebres & eruditi, agnoverunt erroneum eſſe Numinis cultum per ſimulacrum. Plutarchi de Numa Romanorum Rege in vita Numæ, hæc ſunt verba, prout ea Latinè verſa refert Ludovicus Vives, in Comment. in Auguſt. lib. 4. de Civitate, cap. 17. *Hic autem Romanos prohibuit exiſtimare imaginem Dei, aut hominis ſpeciem aut animalis habere formam, nec fuit apud eos neque picta neque ficta Dei prius ſpecies, ſed in prioribus centum & ſeptuaginta annis, templa quidem ædificabant, ſacraque luguria erigebant: ſimulacrum verò nullum corporeum dicabant, perinde atque nefas eſſet deterioribus meliora aſſimilare, neque aliter atque intelligentia Deus percipi poſſit.* Hæc ibi. Varro apud Auguſtinum, lib. 4. de Civit. cap. 31. ait, *ſi religio illa ſine ſimulacris manſiſſet, caſtiorem futuram Deorum obſervationem.* Cujus ſententiæ ſuæ teſtem adhibet inter cætera etiam gentem Judęam; nec dubitat eum locum ita concludere, ut dicat; qui primi ſimulacra Deorum populis poſuerunt, eos civitatibus ſuis & metum demiſiſſe, & errorem addidiſſe: (*quod Varronis judicium approbans Auguſtinus ſubjicit*) prudenter exiſtimans Deos facile poſſe in ſimulacrorum ſtoliditate contemni &c. Seneca in libro ſuo quem contra ſuperſtitiones condidit, ſic reprehendit ſimulacrorum dedicationem; Sacros, inquit, inviolabileſque Deos in materia viliſſima atq; immobili dedicant; habitus illis hominum, ferarumque & piſcium, quidam verò mixto ſexu, diverſis corporibus induunt; Numina vocant, quę ſi ſpiritu accepto ſubito occurrerent, monſtra haberentur; Hæc Seneca apud Auguſtinum, lib 6. de Civitate Dei, cap. 10. Heraclitus etiam Epheſius exprobrat imaginibus ἀναισθησίαν, quod ſenſus expertes eſſent: ut refert Clemens Alexandrinus, in Protreptico.

8. De veteribus Perſis verba Herodoti lib. 1. ſive in Clio, cap. 131. hæc ſunt: πέρσας ἦ ἐθέα νόμοισι τοῖσι χρεωμένους. ἀγάλματα μήτε καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς ἐκ οὐνόμου ποιεῦνται ἰδρύεσθαι, ἀλλά καὶ τοῖσι πολλοῖσι μωρίην ἐπιφέρειν, (ὡς ἐμοὶ δοκέειν) ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεούς, καθάπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. id eſt; ritus autem, quibus utuntur Perſæ, tales eſſe comperi, neque imagines neque templa neq; aras exſtruere lex ipſis eſt: quin & iſta facientibus inſaniam imputant; ob id, (ut mihi quidem videtur) quia non ſentiunt Deos ex hominibus eſſe ortos, ſicut Græci. Hæc Herod.

Atq; hæc quidem de origine idolorum, ante Chriſti in carne adventum, Evangeliique promulgationem, dixiſſe ſufficiat. Supereſt ut inquiramus; *quando cœperit, & quis fuerit uſus imaginum apud Chriſtianos.*

CAPVT

CAPVT OCTAVUM.

De imaginum uſu apud Chriſtianos, uſque ad Conſtantinum Magnum Imperatorem.

Prior pars capitis, exhibens argumenta Romanenſium, cum reſponſionibus noſtris.

De Chriſti imagine ad Regem Abgari miſſa.

POntificii originem uſumque imaginum, in Eccleſia Chriſtiana, ab ipſo arceſſunt Chriſti in terris miniſterio: Bellarminus, lib. de imaginibus, cap. 10. Pamelius in annotationibus in cap. 12. Apologetici Tertulliani, & alii: Primam imaginem fingunt Chriſtum ipſum linteo faciei ſuæ admoto feciſſe, & Regi Abgaro miſiſſe: & citant teſtes Euagrium, lib. 4. cap. 26. & Metaphraſten, in vita Conſtantini, & Damaſcenum, lib. 1. de imaginibus, & Nicephorum, lib. 2. cap. 2.

2. *Reſpondeo:* hujus fabulæ vanitatem redarguit Apoſtolorum & Evangeliſtarum, omniumque Chriſtianorũ per integra fere ſex ſecula de iſto cõmento altum ſilentium. Euagrius enim hiſtoriam ſuam terminat anno Chriſti quingenteſimo nonageſimo quinto, ſive anno duodecimo Mauritii Imperatoris Romani; quâ ætate notum eſt multis fabellis fidem eſſe habitam: qualis eſt illa fabula, quam refert idẽ Euagrius in hiſtoria ſua, lib. 5. c. 18. de imagine quandam Marię Deiparę, quàm imaginem Euagrius dicit ab Anatolio quodam ſupplicante indignabundam ſe avertiſſe. Item, de apparitionibus Mariæ Virginis, aliorumq; ſanctorum defunctorum, apud Euagrium ibidem, & apud alios. Multę etjam exſtant hujuſmodi fabulæ apud Damaſcenum Iconolatram; cujus auctoritas in hoc argumento nullius momenti eſt: & apud Metaphraſten, quem Cardinales, Baronius in Añalibus & Bellarminus, libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, ſcribunt vixiſſe circa annum Domini 859. & in conſcribendis vitis ſanctorum multa addidiſſe ex proprio ingenio. quæ fidem non merentur. Nicephorus Calliſti, vixit poſt annum Domini milleſimum trecenteſimum: & in ejus hiſtoriâ non paucos errores hiſtoricos inveniri, monent ex Baronio, Bellarminus, lib. de ſcript. Eccleſ. & Poſſevinus in apparatu ſacro.

Duorum Rom. Pontificum ἀντιλογία.

3. Secundo, Narratio illa Euſebiana de literis inter Abgarum & Chriſtum, à Gelaſio Papa cum ſynodo ſeptuaginta Epiſcoporũ, decreto publico, accenſetur ſcriptis Apocryphis, & vitandis, anno Dom. 494. ut legere eſt, tom. 3. Conc. edit. Pariſ. & apud Gratianum, diſt. 15. can. Sancta Romana. quamvis illam fabulam, ut veram, impudenter defendat Adrianus Papa I. in Reſponſione ad Capitulare Caroli Magni, cap. 18.

4. Nicephorus autem Calliſti, eandem narrationem repetens, manifeſtè falſarius deprehenditur: ſcribit quidẽ Euſebius, in fine primi libri ſuæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Abgarum Edeſſenorum regem miſiſſe ad Chriſtum epiſtolam, & aliam à Chriſto recepiſſe; deinde poſt Chriſti aſcenſionem Thaddęum, unum ex Chriſti diſcipulis, Edeſſam profectum eſſe, ibiq; curationes multas perfeciſſe, Evangeliumque prædicâſſe: quæ omnia ſe habere ſcribit ex publicis chartis Edeſſenis Syriacâ Linguâ ſcriptis; & inde hanc narrationem, in Græcum ſermonem translatã, ait ſe hiſtoriç ſuæ inſeruiſſe: ſed nulla ullius imaginis fit mentio apud Euſebium. Ecce igitur fraudem Nicephori; nam ad Euſebii narrationẽ hæc addit de ſuo: Poſtquam (inquit) Abgarus ſcripto ſuo perſuadere Chriſto non potuit quod voluiſſet, deſperato ejus adventu, quid caperet conſilii incertus, eo tamen quo in Chriſtum tenebatur deſiderio perculſus, pictorem eximium ad eum miſit, eique ut diligenter & accuratè faciẽ ejus in pictura effingeret, imaginemque pro deſiderato illo ſibi afferret, imperavit: & ille quidẽ venit, atq; in loco ſublimiori ſtans fingere Chriſtum uti decebat conabatur; quum verò cœptum opus non ſuccederet, (divinus quippe ſplendor & gratia in vultu ejus coruſans impedimento erat) re cognitâ, Salvator textum lineum petit, in eoq; prius loco faciem ſuam exprimit, & ad Abgarum mittit. Dicitur quoque Perſarum Rex manu ingenioque promtum pictorem miſiſſe, & per hunc ferventi fidei deſiderio ſimul & ipſius Chriſti, & quę eum divino modo genuit Matris quàm celerrimè imaginem depictam accepiſſe. Hæc Nicephorus. Deinde his ſuis aſſumentis hanc clauſulâ ſubjungit Euſebianam; atq; hæc quidem (inquit) ex tabulariis & archivis Civitatis Edeſſæ, quæ tum regiâ adminiſtrabatur poteſtate, ſunt deſumta. fuerũt enim in publica librorum monumenta relata, & libri de Abgari rebus conſcripti; hęc quoque complectebantur ex Syrorum Lingua translata, quæ à me etiam rectè hoc loco opinor eſſe expoſita. Hactenus Nicephorus. qui meminit tranſlationis illius è Syriaca Lingua, de qua ſcribit Euſebius, & archivorum Edeſſenæ civitatis quę ait Euſebius ſua adhuc ætate exſtitiſſe, & tamen non verecundatur fabulas ſuas de pictoribus & imaginibus quaſi inde acceptas, obtrudere imperitis.

De Chriſti imagine apud Paneadem.

5. Aliam imaginem, tempore Chriſti factam, ajunt eſſe illam, quam, apud Paneadem, mulier, liberata à fluxu ſanguinis, erexit Chriſto: teſtem citant Euſebium, lib. 7. hiſtoricæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. & Sozomenum, lib. 5. cap. 20. & alios recentiores.

6. *Reſpondeo:* Euſebius, lib. 7. cap. 18. in Græco (unde hanc narrationẽ hauſerunt Poſteriores) ait quidem ſuo tempore exſtitiſſe Paneade (quę prius Cæſaria Philippi dicebatur) & ſibi viſam eſſe imaginem æneam [*ἐπίπωμα χάλκεον*] mulieris, genibus flexis, & manibus, inſtar ſupplicantis, in anteriorem partem extenſis, ſuper editum lapidem collocatam: huic è regione viri erectam imaginem [*ἀνδρὸς ἔρθιον χῆμα*] ex eadem materia conflatam, veſtu longâ amictam, & manum mulieri porrigentem: ad pedes autem hujus imaginis peregrinam quandam & inuſitatã herbæ ſpeciem enaſci, quæ ubi ad ænei veſtitûs fimbriam excreviſſet, morbis cujuſque generis medicandi vim & facultatem haberet. Imaginem illam Euſebius ait ſibi viſam: de herba autem, item cujus fuerit illa imago, narrat ex aliorum relatione. Addit autem, non mirum eſſe veteres ex gentibus accepto à Servatore beneficio, iſta feciſſe; nam & Apoſtolorum Pauli & Petri, ipſiuſque etiam Chriſti depictas coloribus imagines, ad illud uſque tempus ſervatas, vidiſſe ſe ait; quod factum eſſe dicit *ἐθνικῇ συνηθείᾳ*, genti-li quadam conſuetudine. Gentiles enim ſolitos iſto modo honorare eos qui tanquã ſervatores illis fuiſſent, i. e. qui aliquid illis ſalutis & ſubſidii attuliſſent: ait quidem Euſebius profectum ſe ad locum illum ſtatuam vidiſſe, quam dicebant

Ἐθνικὴ συνήθεια. Ethnica conſuetudo.

Digitized by Google

bant referre effigiem Jesu, at non ait se illi supplicasse; non ait in templo collocatam esse imaginem illam, aut à quoquam adoratam, aut ulla religione cultam: sed historiale quoddã monimentũ fuisse sanationis mulieris sanguifluę ex contactu fimbriæ vestimenti Christi, à gentilibus erectum. Et sanè si verum est quod scribit Nicephorus, l. 10. c. 30. nempe temporis diuturnitate & oblivione intercidisse cujusnam ea statua formam referret, & cujus rei gratia ibi esset collocata, simulacri enim illius sub dio stantis corpus non parum esse imutatum, & imbres ex locis superioribus, limum secum trahentes statuę ipsi aggessisse, adeo ut cognitio ea, quę ex literis omnia indicantibus provenit, incerta reddita fuerit: Illos tamen, qui medicam herbæ vim experti erant, summa diligentia caullam tantæ efficaciæ, quam ignorabant, investigantes, terram illam effodisse, & literas tum demum apparuisse, rem ipsam certò indicantes; herbam verò illam deinceps ab eo tempore, neq; eo ipso neque alio loco esse conspectam: si, inquam, vera est hęc Nicephori narratio, clarum est, durante herbã, ignorâsse Christianos cujusnam ea esset statua, vel saltem eam non curâsse, neq; sollicitè ab imbrium & tempestatum injuriâ muniviſse; tantum abest ut illi supplicarent, precesque & thymiamata ei offerrent, ficuti imaginibus faciunt hodierni iconolatrę. Sozomenus historię suæ Ecclesiasticę, l. 5. c. 20. refert, statuam illam à Juliano Apostata, in contemtum Christi, deturbatam esse, ejusq; loco positam esse statuam ipsius Juliani, quo facto, statuam illam Juliani cœlitus igne percussam esse, & capite colloque truncatam; inde gentiles statuam Christi tanta cum violentiâ traxisse, ut eam confregerint: Christianos verò postea collegisse ejus fragmenta, & in Ecclesia posuisse, ubi & asservata esse: ait usq; ad suam ætatem. Nicephorus Callisti hanc partem historię ex Sozomeno repetens, suo more, addit, Christianos statuam Christi in diaconicum Ecclesiæ transtuliſse, & honoratiore loco positam cultu convenienti prosecutos esse postea verò quàm confracta est à Græcis, fatetur collectas tantum partes in Ecclesia esse repositas; neq; ait, de novo contlatam esse & in integrum restituram imaginem, aut à quoquam adoratam. Illud igitur de cultu, & de locatione statuæ in diaconico adjecit de suo Nicephorus, sine ullo antiquo auctore.

Sozomen. lib. Eccles. lib. 5. cap. 20.

De imagine Christi à Nicodemo facta, & à Judæis crucifixa.

7. Tertiam imaginem, tempore Christi factam, ajunt Pontificii esse illam Christi imaginem, quam dicitur Nicodemus feciſse, & quæ à Judæis crucifixa esse dicitur Beryti, in Syria, & aquam & sanguinem effudisse, qui missus sit per Asiam, Africam, & Europam. Testem citant Nicæni illi in septima Synodo, eosq; sequuti Pontificii iconolatræ, Athanasium, in libello de passione imaginis Domini. Tertia est (inquit Bellarminus) quam dicitur Nicodemus feciſse & quę à Judæis per ludibriũ crucifixa innumeralibus miraculis claruit, refert hoc Athanasius in libello de passione imaginis Domini, cap. 4. & quanquam dubium esse possit, an sit hoc opus magni Athanasii, tamen certum est esse antiquissimi auctoris, quando quidem citatur tanquam antiquissima historia in septima Synodo, actione quarta. Hæc ille.

Resp. Ipse Bellarminus pro nobis contra se & synodum illam respondet, l. de scriptoribus Ecclesiast. in Censura tomi 4. operum sancti Athanasii Alexandrini Patriarchæ. Ejus verba recitavimus suprà, c. 5. §. 18. Item Sabellicus; Enimvero, inquit, Irene & filio imperantibus, ferunt Herbraici sanguinis virum quendam in Syria, in Christianorum contemtum Christi imaginem lanceâ suffodisse, unde ubertim sanguis effluxerit. Ennead. 8. l. 9. Jam autem, illo tempore, fidem esse vulgo habitam multis hujus farinæ ineptissimis fabulis, nemo nescit, nisi in illorum temporum historiis peregrinus. Cujusmodi puerilium & anilium fabularum insulsam congeriem inveniet lector in actis pseudosyllogi illius Nicæni, actione 4. & actione 5.

8. Quattam imaginem, tempore Christi factam, ajunt esse illam Christi effigiem, quam fabulantur Pontificii Christum ad mortem euntem sudario impressisse, & mulieri cuidã, sanctę Veronicę, tradidisse: unde & ipsa effigies Pontificis hodiè Veronica appellatur; quę (inquit Pamelius) etiamnum Romæ exstat, tantâ in veneratione, ut de illa dubitare posthac non modò miracula non permittant, sed nec aspectus ipse: cujus interim fit mentio olim apud Albericum in suo dictionario, ante annos abhinc fere trecentos, anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo; & exstat, in bibliotheca Vaticanâ, ejus imaginis Romam sub Tyberio advectæ historia, graviter conscripta, quam totam perlegisse se mihi retulit clarissimus Theologus Thomas Stapletonus Anglus. Hæc ille.

De Veronica. Jacob. Pamel. annot. in Tertullian. Apologet. c. 12. n. 184.

Respondeo; Istam fabulam quæ neque à sacris literis, neque ab ullo vel mediocri auctore per tam multa post Christum secula auctoritatem habet, meritò repudiamus, cum aliis fabulosis legendis, cum quibus eodem loco habemus Apocryphum illud Stapletoni iconolatrę manuscriptum, & sanè mirum est Hadrianum primum Pontificem Romanum, iconolatriæ sive mavis iconoduliæ patronum acerrimum, Patresq; Nicænos septimæ Synodi, & Constantinopolitanos octavę, totumq; illorum temporum iconolatricorum scriptorum agmen, nusquam de tam celebri tantique momenti imagine meminisse: unde merito colligitur, istam imaginem illis temporibus nullam fuisse.

De Christi imagine à B. Luca depicta.

6. Quinto; Thomas Aquinas mentionem facit imaginis Christi, à Luca depictæ. B. Lucas (verba sunt Thomæ) dicitur depinxisse Christi imaginem, quæ Romę habetur. part. 3. quæst. 25. art. 3. ad 4. *Respondeo.* Dicitur quidem, sed non probatur.

De imaginibus beatæ Virginis à Luca depictis. Bellar. de imaginibus, c. 10.

10. Sexto, Exstant etiam (inquit Bellarminus) imagines beatę Virginis, quas B. Lucas pinxisse dicitur. quarum meminit Theodorus Lector, qui ante mille annos floruit, lib. 1. Collectaneorum, Nicephorus, lib. 14. hist. cap. 2. & Simeon Metaphrastes, in vita S. Lucæ.

Respondeo; Neque hæc sufficiens probatio est, post altum sexcentorum circiter annorum silentium, tacentibusq; celeberrimis probatissimæque fidei sequentium etiam temporum historicis: & notum est, tempore Theodori Lectoris nimiam fuisse multorũ facilitatem, tum in admittendis, tum in referendis inanibus & fabulosis comentis. De omnibus istiusmodi relationibus dicimus, quod olim Gelasius Papa Romanus de scriptis de inventione S. crucis Dominicæ, & de inventione capitis Joannis Baptistæ: novellę quidẽ revelationes sunt, & nonulli eas Catholici legunt, sed quum hęc ad Catholicorũ manus pervenerint, B. Pauli Apostoli sententia præcedat,

Vide supra, c. 5. §. 41.

Digitized by Google

præcedat, Omnia probate, quod bonum est retinete distinct. 15. can. sancta Romana.

D. Pictura Parabolæ ovis perditæ & inventæ.

11. Septimo, ut probent usitatas fuisse imagines tempore Tertulliani, & in veneratione fuisse, duo citant ex Tertulliano testimonia: unum ex libro de pudicitia, c. 7. ubi scribit in calicibus Christianorum pingi solitam esse illam Parabolam ovis perditæ à Domino requisitæ, & humeris ejus revectæ.

Luc. 15.

Respondeo, aliud est historicam Parabolæ picturam in calicibus privatis aut etiam publicis habere, aliud verò ipsum illud quod colitur repræsentatione propriâ exprimere in imagine, & imaginé illam religiosè adorare. Protasis enim Parabolæ non Deus est, sed ad Deum ducit, propriè verò est res quædam inferior in humanis usitata; ut videre est in Parabola satoris, & seminis, & agri, Matth. 13. & in Parabola mulierculę verrentis domum ad recuperandum amissam drachmam, & Pastoris relinquentis oves nonaginta novem in deserto, ut errantem reducat, Luc. 15. Et qui depingit istas Parabolas, is res humanas & terrenas depingit: quávis in sermone Dominico per similitudinem Parabolicam adhibeantur earum vocabula ut nos perducant ad res divinas & cœlestes. Christus se comparat Satori, Pastori, mulieri, gallinę, viti, &c. si quis igitur depingat Pastorem oves suas pascentem, aut perditam, ut fit, reportantem, vel mulierem pavimentum verrentem amissamq; drachmam invenientem, vel agricolam semina sulcis mandantem, vel gallinam pullos sub alis foventem, vel vitem palmites uviferos protendentem, jacẽtibus humi aliis defractis & arefactis, ut istas Parabolas per picturam frequentius revocet in memoriam, non propterea dicendus est habere vel adorare imaginem illius quod colitur, sed tantum habere typum typi, i.e. pictarum illarũ rerum quibus assimilatur Christus in Parabola, pro nostro captu ad designandum varia ipsius beneficia: quis enim vel inter ipsos Pontificios ferret hominem, qui imaginem gallinæ pullos foventis, vel mulierculæ domum verrentis, religiosè adoraret: hoc prætextu scil. quod grata Deo esset imaginum Christi religiosa adoratio? Certè multò æquius adoranda esset viva gallina pullos fovens, quæ est picturæ istius exemplar (ut loquuntur) magisq; repræsentat Parabolam quam gallina picta: & viva mulier domum verrens, ad inveniendum amissam drachmam: & vera vitis, in vinea succrescens & botros proferens, ista enim sunt typi terreni rerũ cœlestium; at verò illiusmodi picturę typi sunt terreni typorum terrenorum. Abhorruisse verò Christianos ab adoratione imaginum, tempore Tertulliani, ostendemus, (Domine donante) infrà, ex ipso Tertulliano, & aliis.

12. Alter locus, quem pro imaginum adoratione citant ex Tertulliano Pontificii, exstat in Apologetico Tertulliani, c. 16. ubi refert Tertullianus Paganos objeciisse Christianis, quod crucis essent religiosi, & lignum aliquod propitiarent. Neq; ipse (inquiunt) hoc negat esse verum. At certè nunquam Gentilibus in mentem venisset, ut nostris objicerent adorationem crucis (inquit Bellarminus,) nisi vidissent primis illis & sanctissimis Christianis crucem summæ veneration fuisse.

De Paganorum criminatione adversus Christianos, quasi religiosos crucis.

Resp. Vnde igitur venit in mentem Paganis, ut objicerent Christianis adorationem capitis asinini, apud Tertullianum eodem capite, & monstri illius Onychitæ, ibidem; & infanticidium in suis mysteriis, ut referunt Minutius Felix in Octavio, & Athenagoras in legatione pro Christianis? quas calumnias, ut & illam, de propitiatione ligni & adoratione crucis, Tertullianus, capite illo 16. facetè ridet ac retorquet; & c. 17. planè depellit; ostendens unicum religiosæ adorationis apud Christianos objectum esse illum, qui est solus verus Deus: quod colimus nos (inquit) Deus unus est, qui totam molem istam, &c. ad eandem calumniam respondens Minutius Felix in Octavio, Nos (inquit) crucem neq; adoremus, neq; optamus. Inde autem verisimile est calumniæ huic ansam arripuisse Paganos, quod audirent Christianos cum Paulo Apostolo gloriantes in cruce Christi, qui super lignum portavit peccata nostra, ut loquitur Petrus Apostolus, etsi non lignum, sed illum qui in ligno passus est adorabant: ut taceam lignum crucis non tunc fuisse inventum. Vide suprà c. 5. §. 11. Citant & alium locum è Tertulliano pro religione crucis, de quo loco dicemus inferius. §. 30.

Vide suprà, c. 5. §. 17.

Gal. 6. 14. 1. Pet. 2. 24.

13. Octavo, inde probare conantur Pontificii antiquitatem usus cultusq; imaginum in Ecclesia Christiana; quia Ælius Lampridius, in vita Alexandri Severi refert, Alexandrum Imperatorem in suo Larario imagines Christi & Abrahæ habuisse: & Euseb. lib. 7. hist. suæ, dicit, se vidisse imagines depictas Pauli & Petri.

De quibusdam aliis imaginibus.

Respondeo, factum id ab Alexandro & aliis *idoneũ exemplũ*: uti suprà ex Eusebio monuimus: neq; exemplum Ethnici Imperatoris idonea est regula divini cultûs. Eusebius verò imagines illas sibi visas esse refert, ut rem apud Christianos insolentem, & quæ mira videri posset. Ideò ait illas factas esse gentili quadam consuetudine, neq; mirum videri debere, si istiusmodi imagines gentiles à Christo & Apostolis beneficiis affecti fecerint & asservarint; sic enim solitos fuisse gentiles eorum qui iis benefecissent memoriam per imagines conservare.

Vide suprà, §. 6.

14. Atque hæc quidem omnia sunt, quæ pro imaginum in Ecclesia Christiana, per primos 300. annos usu & veneratione pro lata invenio à Pontificiis. Unde liquet, non posse illos ex ullo certo testimonio demonstrare veneration nem, aut usum imaginũ, currentibus illis tribus primis seculis. Nũc vicissim & nostras proferamus probationes, quibus ostendamus veteres Christianos per illa tria secula abhorruisse ab imaginum cultu, neq; imagines illius quod religiosè colebant, habuisse; sed primum illarum usum cultumq; in Ecclesia Christiana, sive inter eos qui Christi nomen profitebantur, cœpisse à nefariis, teterrimis, & prodigiosis hæreticis.

Transitio ad secundam partem hujus capitis, qua nostras exhibet probationes.

Qui primi imagines earumq; cultum introduxerint inter eos qui Christi nomen profitebantur.

15. Irenæus, lib. 1. contra hæreses; Marcum quendam hæresiarcham appellatum esse scribit à divinæ adspirationis seniore fabricatorem idolorum, eo quod incorporalis Dei materiâ & substãtiam ex multis literis, aliis ex aliis generatis, fabricaret Marcus ille Dędalus fictor & faber malus factus sublimissimę virtutis. Hęc Irenęus de Marco illo, c. 12. lib. cit. Idem c. 20. ait, Imaginem Simonis Magi, factam ad figuram Jovis, & imaginem Selenæ (aliàs Helenę) in figura Minervę, adoratas esse à Simonianis. Idem scribit Augustin. lib. ad Quod vult deum, hær. 1. ubi ait, Simonem Magum imagines illas discipulis suis adorandas præbuisse. Ecce parentem iconolatriæ inter Christianos! Deinde Irenęus,

lib.

Digitized by Google

lib. illo 1. c. 23. de Saturninianis hæreticis loquens, utuntur (inquit) & imaginibus, & incantationibus, & invocationibus, & reliqua universa parergа. Et c. 24. de Carpocratianis scribens, qui se Gnosticos vocabat, etiam imagines (inquit) quasdam quidem depictas, quasdam autem & de reliqua materiâ fabricatas, habent, dicentes formam Christi factam à Pilato, illo in tempore quo fuit Jesus cum hominibus, & has coronant, & proponunt eas cum imaginibus mundi Philosophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ, & Platonis, & Aristotelis, & reliquorum, & reliquam observationem circa eas similiter ut gentes faciunt. Hæc Irenæus. Non eo solùm nomine culpâs Gnosticos, quod imagini Christi alias adjungerent mundi Philosophorũ, sed id etiam, ut parergon & hæreticum, in illis observans, quod imagines ullas haberent, quod formam Christi fingerent factam à Pilato, (sicuti Pontificii nostri hodie fingunt factam ab ipso Christo, & à Nicodemo) & quod ipsam etiam Christi quam vocabant imaginem coronarent, & proponerent religioso cultu observandam; hunc enim morem esse non Christianorum, sed gentilium. De iisdem Carpocratianis scribens Augustin. hær. 7. Sectæ (inquit) ipsius fuisse traditur socia quædam Marcellina, quæ colebat imagines Jesu, & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ, adorando, incensumq; ponendo. Hæc ille.

Tertulliani argumenta in contra a dorationem simulacrorum.

16. Tertullianus in Apologetico (quem scripsit anno Domini ducentesimo; ut in ejus vita supputat Pamelius) cap. 12. de Christianis sui temporis loquens, Si statuas (inquit) & imagines frigidas, mortuorum tuorum simillimas, non adoramus, quas milvi & mures & araneæ intelligunt; noñe laudem magis quam pœnam merebatur repudium agniti erroris? Hæc ille. Disputans quidem contra idola gentium, argumento tamen utens quo omnis imaginum religiosa excluditur adoratio. Vide supra, §. 12. & c. 5. §. 11. & c. 6. §. 5.

Similis argumentatio Minutii Felicis.

17. Eodem pertinent illa Minutii Felicis verba in Octavio, Quanta (inquit) & de diis vestris animalia bruta naturaliter judicant, mures, hirundines, milvi, non sentire eas sciunt, norunt, inculcant, insident, &, nisi abigatis, in ipso Dei vestri ore nidificant; araneæ verò faciem ejus intexunt, & de ipso capite sua fila suspendunt. Hactenus Minutius.

Tertullianum lib. de idololatria, omnem imaginum adorationem & in usum religiosum fabricationem, explodat.

18. Sed redeamus ad Tertullianum; qui librum de idololatria scripsit contra simulacra gentilium; nulla enim inter Christianos illo tempore inveniebãtur, nisi forte inter reliquias veterum hæreticorum. Sic autem argumentatur Tertullianus, ut omnem imaginum adorationem aut in usum religiosum fabricationem, Christianis prohibitam esse doceat; ut patet ex hisce ipsius verbis, libri citati c. 3. Omnis (inquit) forma vel formula idolum se dici exposcit: inde idololatria omnis circa omne idolum famulatus & servitus: inde & omnis idoli artifex ejusdem & unius est criminis. Et c. 4. Idolum tam fieri quàm coli Deus prohibet: quanto præcedit ut fiat quod coli possit, tanto prius est ne fiat, si coli non licet. Propter hanc causam ad eradicandam scilicet materiam idololatriæ lex divina proclamat, *ne fecerint idolum*, & conExod. 20.4. jungens; *neque similitudinem eorum quæ in Cælo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari.* Toto mundo ejusmodi artibus interdixit servis Dei. Et c. 5. Sed ait quidam; Cur ergo Moses in eremo simulacrum serpentis ex ære fecit? Seorsum figuræ quæ dispositioni alicui arcanæ præstruebantur, non ad erogationem legis, sed ad exemplarium causæ suæ. ——— Bene quod idem Deus qui lege vetuit similitudinem fieri extraordinario præcepto serpentis similitudinem interdixit: si eundem Deum observas, habes legem ejus, *ne feceris similitudinem*: si & præceptum factæ postea similitudinis respicis, & tu imitare Moysen, ne facias adversus legem simulacrum aliquod, nisi & tibi Deus jusserit. Et cap. 8. respondens artificum usitatæ objectioni: Non habeo aliud, quo vivam: Si (inquit) ita necessitas exhibitionis extenditur, habent & alias species, quæ sine exorbitatione disciplinæ, id est, sine idoli confectura, opem victûs præstent; Scit albarius tector & tecta farcire, & tectoria inducere, & cisternam lare, & cymatia distendere, & multa alia ornamenta, præter simulacra, parietibus incrustare, &c. Hæc Tertullianus. Unde colligimus nullum fuisse, tempore Tertulliani, religiosum ac vix politicum usum imaginum inter Christianos; quam in prolixa illa sua ad propositam artificum exceptionem responsione, nusquam monet ut Christi & sanctorum potiùs faciant imagines, quàm falsorum Deorum; sed prorsus abstinendum esse monet ab omni effigiei seu simulacri fabricatione, nullum enim simulacrum colere licere, neq; suppeditãdam esse materiam idololatriæ. Abstinuerunt autem tunc temporis à simulacrorum usu etiam politico, alioqui non illicito, Christiani; ne viderentur colere imagines, & ne Ethnicorum superstitionem fovere viderentur, & ne scandalizarentur infirmiores.

Respondetur objectioni de serpente æneo.

Priscorum Christianorum abstinentia à simulacrorum usu.

Clementis Alexandrini dissertatio contra cultum imaginum.

19. Clemens Alexandrinus, qui circa annum ducentesimum, nempe initio seculi tertii, vixit, Panteni discipulus, in suo Protrepetico, multa scribit contra cultum imaginum, & addit nullam fuisse Christianis sensibilem imaginem numinis: An non sunt (inquit) prodigiosi qui lapides venerantur? οἱ λίθους προτρεπόμενοι deinde verò etiam statuentes eos ante fores, perinde atq; qui vim agendi habeant. —— Sensu carenti lapidi, ligno, & divitiarum auro nihil penitus curæ est ——— καὶ πάντῃ ἦσαν ἀτιμότερα ἢ τὰ ἀγάλματα, sunt autem imagines quovis animali viliores: & quomodo quę sunt nullo sensu prædita, divino sint honore affecta, mihi venit in mentem dubitare, & errantium tanquam miserorum misereri amentiæ; nam si quædam animalia non habent omnes sensus, ut vermes & erucæ; & quæcunque statim à primo ortu manca & mutila apparent, sicut talpæ, & mus araneus, quem dicit Nicander cæcum & σμῴλιν: sunt tamen meliores his statuis & imaginibus, quæ penitus surdæ sunt, ἀγαλμάτων τέλειον ὄντων κωφῶν, habent enim unum quidem certè sensum, verbi gratia, auditum vel tactum, vel qui habet proportionem ac convenientiam cum odoratu vel gustu; simulacra autem nullũ sensum participant: sunt autem multa animantia quę nec visum habent, nec auditum, nec vocem, cujusmodi est genus ostreorum, vivunt tamen & augentur, & præterea cum Luna consentiunt & afficiuntur; statuæ autem, [ἀγάλματα] otiosæ, inefficaces, inutiles, & nullo sensu præditæ, alligantur,

confinguntur, & compinguntur, funduntur, limantur, secantur, eraduntur, sculpuntur, surdam quidem terram vexant & contumeliosè tractant statuarii (οἱ ἀγαλματοποιοὶ) eam à natura propriâ arte dimoventes, & adorare persuadentes, adorant autem ii qui Deos faciunt; non Deos & Dæmones, meâ quidem sententiâ, sed artem & terram, id est, imagines: verè enim est imago materia mortua, formata manu artificis, ἔστιν γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸ ἄγαλμα ὕλη νεκρὰ, τεχνίτου χερὶ μεμορφωμένη. Nobis autem non est materiæ sensilis imago sensilis, sed quæ percipitur intelligentiâ; Deus qui solus verè est Deus, intelligentiâ percipitur, non sensu, ἡμῖν δὲ ἐκ ὕλης αἰσθητῆς αἰσθητὸν, νοητὸν δὲ τὸ ἄγαλμά ἐστιν, νοητὸν ἂν αἰσθητὸν ἦν τὸ ἄγαλμα, ὁ Θεὸς ὁ μόνῳ ὄντως Θεός. Contra autem quum in ipsis casibus reipsa didicerint superstitiosi lapidum adoratores, εἰ τῶν λίθων προσκυνηταὶ, nullo sensu præditam non colore materiam, ab ipso usu victi pereunt à superstitione. —— Cur ergo ea quæ sunt Dei [τὰ τοῦ Θεοῦ] iis qui non sunt dii tribuistis? cur relicto Cœlo terram honorastis, τετιμήκατε; quid est autem aliud aurum vel argentum, vel adamas, vel ferrum, vel æs, vel ebur, vel lapides pretiosi: annon terra, & ex terra: an non sunt unius matris fœtus cuncta quæ vides? cur ergo, ὦ stolidi & inanium rerum dediti cogitationi [ὦ μάταιοι καὶ κενόφρονες] cœlestem locum maledictis incessentes, pietatem ac religionem humi detraxistis? terrestres Deos vobis fingentes, & hæc genita ante Deum ingenitum persequentes, in profundiorem incidistis caliginem? Pulcher est lapis Parius, sed nondum est Neptunus: pulchrum est ebur, sed nondum est Olympius. Materia semper arte indiget, Deus autem nullius est indigus. Præcessit ars, adjecta est figura, materiæ & essentiæ opes ad lucrum quidem deducuntur, solâ autem sunt figurâ venerandæ, μόνῳ ᾗ τῷ σχήματι γίνεται σεβάσμιον. Aurum est tua statua, est lignum, est lapis, & terra, quæ si ab initio consideraveris, formam accepit ab artifice. Ego autem terram calcare didici, non adorare. Non enim est mihi fas unquam rebus inanimis credere spem animæ, γλὺν ἐγὼ πατῶ, ὃ προσκυνῶν μιμήσεται, ὃ γὰρ μὴ θέμις ἐμπεσόντα ποτὶ τοῖς ἀψύχοις τὰς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας. —— Vos autem ars decipit præstigiis, ad colendum & adorandum simulacra & picturas [ἐπὶ τὸ τιμᾶν καὶ προσκυνεῖν τὰ ᾗ ἀγάλματα καὶ τὰς γραφάς.] Observentur diligenter ista verba τιμᾶν καὶ προσκυνεῖν, nam inde omnes concertationes iconolatrarum & iconomachorum; quod illi affirmaverint oportere imagines τιμᾶν καὶ προσκυνεῖν, isti negaverint, ut scribunt, Damascenus libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimo septimo, & Nicephorus Callisti, libro decimo sexto, capite vigesimo septimo, ipsi ambo iconolatræ. Sed audiamus porro Clementem.) —— Nobis (inquit, de Christianis loquens) est apertè vetitum artem fallacem exercere, Non facies, inquit Propheta, cujusvis rei similitudinem eorum quæ sunt in Cœlo, & quæcunque sunt in terra infra. —— Sed vos quidem ut statua fabricetur quam pulcherrima valde elaboratis, ne autem propter sensus egestatem efficiamini imaginibus similes non curatis. —— Antisthenes enim non hoc quidem Cynicum cogitavit, sed ut qui esset Socratis familiaris, dicit, Deum nulli esse similem: quare eum nemo potest discere ex imagine, διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνος δύναται. Hactenus Clemens Alexandrinus, in Protreptico suo ad Græcos, seu Gentes: ubi etiam ex Sibyllinis versibus, imagines deridet à materia, à vanitate, & impotentiâ, & ab auctore; vocantur enim à Sibylla, apud Clementem λίθοι παφοὶ,

Deum nemo potest discere ex imagine.

Καὶ λίθοι ξόανα, καὶ ἀγάλματα χαροποιὰ ἔστα.

id est, lapides surdi, & lapideæ statuæ, & imagines manufactæ: quibus argumentis contra simulacrorum adorationem utitur S. Scriptura; uti ostendimus, cap. 6. §. 5.

Exod. 20. 4.

20. Objicienti Celso Christianis, quod & aras & simulacra, & delubra defugerent; respondet Origenes lib. 8. contra Celsum; non ut loco gentilium idolorum alias externas imagines substituat, sed, simulacra (inquit) Deo dicanda sunt non fabrorum opera, sed à Verbo Dei dedolata formataque in nobis, videlicet virtutes. Et paullò pòst; Conferat igitur, qui vult, statuas in animis piorum Deo dicatas, cum statuis Phidiæ ac Polycleti, similiumque, & bene sciet has quidem inanimas esse obnoxiasque temporum & tempestatum injuriis; illas verò sitas in immortali anima mansuras, quamdiu mens voluerit & ratio. Hæc Origenes, Clementis Alexandrini discipulus. Vide supra, capite secundo, §. trigesimo tertio, & §. trigesimo quinto.

Origenes.

Virtutes in animo piorum sunt simulacra Deo dicanda.

21. Lactantius Firmianus, Institutionum divinarum opus, sub Diocletianò aggressus est, ut ipse testatur, libro quinto, capite quarto, & tempore Constantini Magni edidit, ad ipsum Constantinum sermone conversò. In hoc opere Lactantius, libro secundo, capite primo, ait; Ipsi ergo sibi renunciant, seque hominum nomine abdicant, qui non sursum adspiciunt, sed deorsum: nisi forte idipsum, quod recti sumus, sine causa homini attributum putant: spectare nos Cœlum Deus voluit, utique non frustra: nam & aves, & ex mutis pænè omnia Cœlum vident, sed nobis propriè datum est Cœlum rigidis ac stătibus intueri, ut religionem ibi quæramus; ut Deum cujus sedes illa est, quem oculis non possumus, animo contemplemur: quod profectò non facit qui æs, aut lapidem, quæ sunt terrena, veneratur. Est autem pravissimum, quum ratio corporis recta sit, quod est temporale; ipsum verò animum, qui est æternus, humilem fieri: quum figura & status nihil aliud significent, nisi mentem hominis eò spectare oportere, quo vultum: & animum tam rectum esse debere, quam corpus, ne id, cui dominari debet, imitetur. Verum homines & nominis sui, & rationis obliti, oculos suos ab alto dejiciunt, soloque defigunt, atque timent opera digitorum suorum, quasi quicquam esse possit artifice suo majus. (Et capite secundo.) Quæ igitur amentia est, aut ea fingere, quæ ipsi postmodum timeant, aut timere quæ finxerint? Non ipsa, inquiunt, timemus, sed eos, ad quorum imaginem ficta, & quorum nominibus consecrata sunt. Nempe ideo timetis, quod eos esse in Cœlo arbitramini, neque enim si dii sunt, aliter fieri potest. Cur igitur oculos in Cœlum non tollitis, & advocatis Deorum

Lactantius.

Nihil artifice suo majus.

Gentilium excusatio de adoratione simulacrorum, ejusdemque refutatio.

Digitized by Google

Deorũ nominibus, in aperto ſacrificia celebratis? cur ad parietes & ligna & lapides potiſſimum, quam illò ſpectatis, ubi eos eſſe creditis? quid ſibi templa, quid aræ volunt? quid deniq; ipſa ſimulacra, quæ aut mortuorum aut abſentium monimenta ſunt? Nam omnino fingendarum ſimilitudinum ratio idcirco ab hominibus inventa eſt, ut poſſit eorũ memoria retineri, qui vel morte ſubtracti, vel abſentia fuerãt ſeparati. Deos igitur in quorum numero reponemus? ſi in mortuorum, quis tã ſtultus ut colat? ſi in abſentium; colendi ergo non ſunt, ſi non vident quæ facimus, nec audiunt quę precamur. Si autem dii abſentes eſſe non poſſunt, qui quoniam divini ſunt, in quacunque mundi parte fuerint, vident & audiunt univerſa; ſupervacua ergo ſunt ſimulacra, illis ubiq; præſentibus, quũ ſatis ſit audientium nomina precibus advocare. At enim præſentes non nihil ad imagines ſuas adſunt. Ita plane, quemadmodum vulgus exiſtimat mortuorũ animas circa tumulos & corporum ſuorum reliquias oberrare. Sed tamẽ, poſtquam Deus ille præſto eſſe cœpit, jam ſimulacro ejus opus non eſt: quæro enim, ſi quis imaginem hominis peregrè conſtituti contempletur ſæpius, ut ex ea ſolatium capiat abſentis, num idem ſanus eſſe videatur, ſi eo reverſo, atque præſente, in contemplanda imagine perſeveret, eâque potiùs quam ipſius hominis aſpectu frui velit? minimè profectò: etenim hominis imago neceſſaria tum demum videtur, quum procul abeſt; ſupervacua futura, quum præſto eſt. Dei autem, cujus ſpiritus ac numen, ubiq; diffuſum abeſſe nunquam poteſt, ſemper ubiq; imago ſupervacua eſt. Sed verentur, ne omnis eorum religio inanis ſit & vacua, ſi nihil in præſenti videant, quod adorent: & ideo ſimulacra conſtituunt, quæ quia mortuorum ſunt imagines, ſimilia mortuis ſunt, omni enim ſenſu carent. Dei autem in æternum viventis vivum & ſenſibile debet eſſe ſimulacrum: quod ſi à ſimilitudine id nomen accepit, quomodo poſſunt iſta ſimulacra Deo ſimilia judicari, quæ nihil ſentiunt, nec moventur? Itaque ſimulacrum Dei non illud eſt, quod digito hominis ex lapide aut ære aliave materia fabricatur, ſed ipſe homo: quoniam & ſentit, & movetur & multas magnasque actiones habet. Nec intelligunt homines ineptiſſimi, quod ſi ſentire ſimulacra & moveri poſſent, ultro adoratura homines fuiſſent, à quibus ſunt expolita: quæ eſſent aut incultus & horridus lapis, aut materia informis & rudis, niſi fuiſſent ab homine formata. Homo igitur illorum quaſi parens putandus eſt, per cujus manus nata ſunt, per quem, ſpeciem, figuram, pulchritudinem habere cœperunt. Et ideo melior eſt qui fecit, quàm illa quæ facta ſunt. Et tamen factorem ipſum nemo ſuſpicit aut veretur: quæ fecit, timet; tanquam plus eſſe poſſit in opere, quàm in opifice. Rectè igitur Seneca, in libris moralibus, Simulacra, inquit, Deorum venerantur, illis ſupplicant genu poſito, illa adorant, illis per totum aſſidet diem, aut adſtant, illis ſtipem jaciunt, victimas cædunt: & quum hæc tantopere ſuſpiciant, fabros qui illa fecere contemnunt: quid inter ſe tam contrarium, quam ſtatuarium deſpicere, ſtatuam adorare, & eum ne in convictum quidem admittere, qui tibi Deos faciat? quam ergo vim, quam poteſtatem habere poſſunt, quum ipſe, qui fecit illa, non habeat? ſed ne hæc quidem dare his potuit quæ habebat, videre, audire, loqui, moveri: quiſquam ne igitur tam ineptus eſt, ut putet aliquid eſſe in ſimulacro Dei, in quo ne hominis quidem quicquam eſt præter umbram? ſed hæc nemo conſiderat, infecti ſunt enim perſuaſione, ac mentes eorum penitùs fucum ſtultitiæ perbiberunt. Adorant ergo inſenſibilia, qui ſentiunt: irrationabilia, qui ſapiunt: exanima, qui vivunt: terrena, qui oriuntur è Cœlo. Juvat ergo veluti in aliqua ſublimi ſpeculâ conſtitutum, unde univerſi exaudire poſſint, Perſianum illud proclamare;

O curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane!
O curvæ in terras animæ, & Cœleſtium inanes!

Cœlum potiùs intuemini, ad cujus ſpectaculũ vos excitavit ille artifex verus Deus ille vobis ſublimem vultum dedit, vos in terram curvamini? vos altas mentes, & ad Patrem ſuum cum corporibus ſuis erectas, ad inferiora deprimitis, tanquam vos pœniteat non quadrupedes eſſe natos? fas non eſt, cœleſte animal cum terrenis, in terram q; vetgentibus, verſari: quid vos beneficiis cœleſtibus orbati, pronique in humum veſtra ſponte procumbitis? humi enim miſeri voluntamini, quum deorſum quæritis, quod in ſublimi quærere debuiſſis. Nam iſta mortalium digitorum ludicra & fragilia figmẽta, ex quolibet materiæ genere formata, quid, quid aliud ſunt, niſi terra ex qua nata ſũt? Quid ergo rebus inferioribus ſubjacetis? quid capitibus veſtris terram ſuperponitis? quum enim vos terræ ſubmittitis, humilioresque facitis, ipſi vos ultro ad inferos mergitis, ad mortemque damnatis: quia nihil terra inferius & humilius, niſi mors, & inferi: quæ ſi effugere velletis, ſubjectam pedibus veſtris terram contemneretis, corporis ſtatu ſalvo, quod iccirco rectum accepiſtis, quò oculos atque mentem cum eo, qui fecit, conferre poſſetis. Contemnere, autem, & calcare terram, nihil aliud eſt, quàm ſimulacra non adorare; quia de terra facta ſunt: Item, divitias non concupiſcere, voluptates corporis ſpernere; quia opes & corpus ipſum, cujus hoſpitio utimur, terra eſt. Vivum colite, ut vivatis; moriatur enim neceſſe eſt, qui ſe ſuamque animam mortuis adjudicavit. Hæc ibi.

22. Faciunt iſta contra omnem omnium imaginum cultum religioſum. Excipiunt quidem Pontificii, omni alio perfugio deſtituti, Patres tam acri uſos oratione, contra imagines gentilium. Fateor: at nil mirum, ſi in illos tantum arma expediebant Patres, quos religioſo honore imagines colere cernebant; nempe in Ethnicos; adverſus quos depromũt argumentorum jacula, quæ ei etiam adorationi imaginum jugulandæ idonea ſunt, quam exercent Romanenſes. Nam quæ à Romanenſibus adorantur imagines, ſunt materia homine inferior: ſunt opera manuum hominum: ſunt ſenſus vitæque expertes: ſunt multæ ex eis imagines mortuorum: denique ſunt vel abſentium imagines, adeóq; non colendæ; vel ſunt imagines præſentium, exemplari autem præſente ſupervacua eſt talis imago; eamque ſtultum eſt adorare.

23. Sed redeamus ad Lactantium: qui

Non adorandi ſunt mortui, nec qui abſunt.

Supervacua ſunt ſimulacra præſentibus exẽplaribus.

Vulgi error: de præſentia animarum circa tumulos & corporum ſuorum reliquias.

Dei imago manufacta ſemper ſupervacua eſt.

Homo vivum ſimulacrum Dei.

Melior eſt qui fecit, quàm illa quæ facta ſunt. Seneca.

Audiant ſi adſtatores imaginum, nil ipſis ſimile factis ſint.

Mortalium digitorum, ludicra, & fragilia figmenta.

Quid ſit contemnere & calcare terram.

Excipiunt Pontificii Patrum refutati.

Lactantii triplex ratio adversus simulacra.

eodem lib.2. cap.18. tribus argumentis oppugnat illorum temporum simulacra, quæ coli ab hominibus cernebat: quorum argumentorum primum & secundum etiam contra Pontificiorum imagines militant; tertium verò ad refutationem Paganicæ idololatriæ magis propriè pertinere videtur. Verba Lactantii sunt: Docui religiones Deorum triplici ratione vanas esse: una quod simulacra ipsa, quæ coluntur, effigies sint hominum mortuorum; est autem perversum, & incongruens, ut simulacrum hominis à simulacro Dei colatur: colit enim quod est deterius & imbecillius: tum inexpiabile facinus esse, deserere viventem, ut defunctorum monumentis servias, qui nec vitam nec lucem cuiquã dare possunt, quâ ipsi carent; nec esse alium quenquam Deum, præter unum, cujus judicio ac potestati omnis anima subjecta sit. Altera, quod ipsæ imagines sacræ, quibus inanissimi homines serviunt, omni sensu carent, quoniam terra sint: quis autem non intelligat nefas esse, rectum animal curvari ut adoret terram? quæ idcirco pedibus nostris subjecta est, ut calcanda nobis, non adoranda sit: qui sumus ideo excitati, & ex eo statum sublimem præter cæteras animantes accepimus, ut nõ revolvamur deorsum: ne hunc cœlestem vultum projiciamus ad terram, sed oculos eò dirigamus, quò illos naturæ suæ conditio dixerit, nihilq; aliud adoremus, nihil colamus, nisi solum artificis Parentisque nostri unicum Numen, qui propterea hominem rigidum figuravit, ut sciamus nos ad superna & cœlestia provocari. Tertia, quod spiritus, qui præsunt ipsis religionibus, condemnati & abjecti à Deo, &c.

Primatertia. Homo, cujus sit simulacrum Dei, non debet colere simulacrum hominis.

Secunda ratio. Nefas est hominem curvari ut adoret imagines sensu carentes. Hoc argumento usus est olim Cyprianus lib. ad Demetrianum.

Religionè nihil adorandum, nihil colendum, nisi solum Deus.

Tertia ratio.

24. Diximus hanc tertiam Lactantii rationem magis propriè pertinere ad refutationem doctrinæ Paganorum, qui apertum dæmonum cultum profitentur: quamvis ex consequenti valeat hæc ratio contra omnem simulacrorum religiosum cultum: quicquid enim præ se ferant imaginum adoratores, testatur tamen Deus, cultum omnem, qui etiam vero Deo præstari putatur, in adoratione imaginum manufactarum, non vero Deo, sed alienis diis præstari. 1. Reg. 14. 9. Jam autem cultus alienis diis præstitus, quibus quæso nisi dæmoniis exhibetur? tali enim cultui præsunt dæmones; talis cultus auctores fuere ipsi dæmones, qui imagines & simulacra fingere docuerunt, ut mentes hominum à cultu veri Dei averterẽt, ut scribit Lactantius, libro illo 2. c.17. solis dæmonibus, & errantibus quibusdam hominibus, gratus est ille cultus, quem imaginibus suis exhibent Pontificii iconoduli. Deo enim, & sanctis Angelis, spiritibusque sanctorum hominum defunctorum, omnibusq; bonis & sapientibus exosus est.

Admonitio de tertia ratione.

Dæmones imagines & simulacra fingere docuerunt, ut mentes hominum à cultu veri Dei averterent. Vide c.7 §.5. & c.12. §.18.

25. Sed pergat Lactantius, capite decimo nono ejusdem secundi libri; Quicunque igitur (ait ille) sacramentum hominis tueri, rationéque naturæ suæ nititur obtinere, ipse se ab humo suscitet, & erectâ mente oculos suos tendat in Cœlum, non sub pedibus quærat Deum, neque à vestigiis suis eruat quod adoret, quia quicquid homini subjacet, infra hominem sit necesse est: sed quærat in sublimi, quærat in summo, quia nihil potest homine majus esse, nisi quod fuerit supra hominem: Deus autem major est homine, supra ergo, non infra est, nec in ima potius, sed in summa regione quærendus est. Quare non est dubium, quin religio nulla sit ubicunque simulacrum est. — Non religio in simulacris, sed mimus religionis est. Hactenus Lactantius.

Religio nulla est ubi simulacrum est, sed mimus religionis. Concil. Elibert.

26. Elibertinum in Hispania Concilium celebratum est ann. Domini trecentesimo quinto, videntur autem nonnulli (quę humani ingenii ad simulacrorum vanitatem propensio est) illo tempore imagines affectâsse, & saltem ut eas in templis haberent studere cœpisse; quod in se parum aut neutiquam utile, illis autem temporibus valdè incongruum & noxium, prohibuerunt Patres illius Concilii, canone trigesimo sexto. *Placuit* (inquiunt) *picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur vel adoratur, in parietibus pingatur.*

Concil. Elibert. can.36.

27. Nicolaus Sanderus, homo Pontificius, libro secundo de cultu imaginum, capit.4. respondet Concilium illud prohibuisse imagines in templis, quia tempus & locus id requirebat; tunc enim periculum fuisse, ne Gentiles existimarent Christianos adorare ligna & lapides: quam solutionem ut bonam probant Cardinales, Bellarminus, lib.de imaginibus, cap.9. §. Nicolaus: & Baronius, in Annalibus, an. Christi trecentesimo quinto, quamvis tum isti tum alii Papistæ se torqueant in cõminiscendis etiã aliis responsionibus: Puta; Periculum fuisse, ne in persequutionibus imagines contumeliâ afficerentur à persequutoribus; vel non prohiberi, ne in tabellis aut velis depictæ habeantur in Ecclesia imagines, sed tantum ne in parietibus depingantur. Postremum istud pugnat cum verbis canonis, Placuit in Ecclesia non esse debere picturas; unde patet, verba quæ sequuntur (ne quod colitur & adoratur in parietibus depingatur) accipienda esse & de omni genere picturæ, quę vel ipsis parietibus veluti inscribitur, aut insculpitur, vel ad parietes in tabellis aut velis appenditur, vel alio quovis modo in templis habetur, & ad parietes aut columnas, ut fit, collocatur. Et synecdochicè etiam, si qua pictura vel de laquearibus pendeat, vel in medio pavimento constituatur, vel quocunq; modo in Ecclesia seu templo habeatur, uti sonant verba canonis: quantum ad illam responsionem, ne, scilicet, contumeliâ afficerentur imagines, fictio est non causæ pro causa; ostendimus enim Christianis illorum temporum nefas visum esse imagines collocare ei quod sacro cultu colebant & adorabant. Ex prima autem illa Sanderi responsione hoc etiam evincimus, usum cultumque imaginum probatum non fuisse, aut cum approbatione usurpatum in Ecclesia Christiana, sed vetitum esse, ab eoque abstinuisse Christianos, per primos trecentos annos post Christum natum. Præterea usum cultumque imaginum non esse necessarium de jure divino, nec ab Apostolis traditum, uti mentiuntur iconolatræ, sive malint vocari iconoduli: quis enim credat veteres illos Patres primorum trium seculorum non solùm carituros fuisse imaginibus, sed etiam eorum usum prohibituros, si imaginum usus cultusque esset de jure divino, ex Apostolica traditione, necessarius?

Pontificiorum effugia ipsis eripiuntur.

Vetitus imaginum usus in Ecclesia Christiana, primis trecentis annis.

28. Bellarminus libro 1. de imaginibus, capitè 9. §. adde postremò. De alio exitu tandem desperans, auctoritatem hujus Concilii elevare conatur, adspergine erroris, in disciplina erga lapsos, can.1. & 2. &c. Sed refellitur hæc ejus petu-

Defensio Concilii Elibertini.

petulantia à Cardinale Baronio, in anno Dom. 305. & à Binio, in notis in hoc Concilium Elibertinum, in Can. 1. auctoritate Innocentii Papæ primi, qui epist. 3. cap. 2. hanc Concilii hujus disciplinam approbat; & à Gabriele Vasquezio, in tertiam partem Thomæ, quæst. 25. disp. 105. cap. 2.

Deinde. 29. Atque ita jam evidenter ostendimus, usque ad Constantinum Magnum Imperatorem, nullum in Ecclesia Christiana locum fuisse religiosæ dedicationi aut adorationi imaginum: neq; crucis, quam Papistę, ut Christi imaginem, proponunt adorandam. Neque ostendi potest ex ullo probato auctore, fabricatas esse in Ecclesia Christiana ex ligno, vel auro, aliâve materiâ, aut coloribus depictas, in Christianorum oratoriis, cruces, toto illo trium seculorum decursu.

De signo crucis. 30. In usu quidem fuit signum crucis impermanens, ante Constantinum, ut patet ex Tertulliano, de corona militis, cap. 3. At absque ulla lege scripturarum, ut ibi fatetur Tertullianus, consuetudinem eam referens ad traditionem non scriptam, quomodo & alias quasdam consuetudines, quas ibidem commemorat. Neque tamē ea omnia existimandum est ex Apostolicâ descendisse traditione, quę eò refert ibi Tertullianus: exemplo sit prægustata illa concordia lactis & mellis, &c. Utebantur autem veteres illi Christiani signo crucis, non ut adorando, nec ut operativo ex opere operato (ut existimat Bellarminus, l. de imaginibus, c. ultimo) sed ut externâ quadam professionis suæ tesserâ, & gestu precandi. Observandum est (inquit Vasquez) quoties super res aliquas signū crucis exprimimus, nihil virtutis ipsis imprimi, sed solum signo illo super illa expresso, Christi crucifixi auxiliū invocari. Hæc Gabriel Vasquez, in tertiam partem Thomæ, quæst. 25. disputatione centesima undecimâ, c. 5. De invento autem postea crucis ligno, dicemus, capite proximè sequente. §. 8.

Clement. recognit. 31. His omnibus accedat ex Apocrypho illo libro testimonium, quod etsi Clementis illius Romani non est, rationem tamen cōtinet haud contemnendam. Nam libro quinto recognitionum, quę Clementis dicuntur, scriptor ille, cum proposuisset defensionem Paganorum, dicentium se ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adorare, respondet, si verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes veram Dei imaginem in eo coleretis, si ergo vultis veri Dei imaginem honorare, nos vobis quod verum est aperimus, ut homini qui ad imaginem Domini factus est benefaciatis. quis ergo iste honor Dei est per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanimes atque exanimes figuras tanquam Numina venerari, & hominem, in quo verè imago Dei est, spernere. Hæc ille.

Quid sit veri Dei imaginem verè honorare.

CAPVT NONVM.

Historia imaginum à tempore Constantini Magni, qui regnare cœpit anno Domini 306. usque ad quinisextam Synodum, quæ sub Justiniano juniore Augusto celebrata est, anno Dom. 692.

Constantin. Magn. QUæ fuerit Constantini Magni Imperat. & Catholicæ Ecclesiæ, illo regnante, sententia, facile est perspicere ex institutionibus Lactantii, quas ad eundem Constantinum scripsit. quam illic doctrinam tradat Lactantius, specimen exhibuimus superiore capite, §. 21. & aliquot sequentibus. Similia scripsit Athanasius, in oratione contra Gentes.

2. Constantinus quidem visione quadam, ut ipse retulit, permotus, vexillū Imperiale, quod *Labarum* dictum est, in crucis formam redegit, subinsertâ sua effigie & liberorum ipsius; uti refert Eusebius, lib. 1. de vita Constantini, capp. 21, 23, 24, 25. Addit Sozomenus, lib. 1. hist. Eccles. cap. 4. hoc signum bellicum in multo majore honore, quàm alia propterea fuisse, quod semper Imperatorem antecederet, & à militibus adorari consueverit: fuisse enim τὸ ἐπισημότατον σύμβολον τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, nobilissimum Romani Imperii signum. Et ait se arbitrari, ob hanc inprimis causam à Constantino mutatum esse in signum crucis, ut assiduo ejus aspectu & cultu [θέᾳ καὶ θεραπείᾳ] subjectos suos pedetentim à Patriis ritibus desuefaceret, eumque solum Deum existimarent quem coleret Imperator. Hęc ille. Sciendum autē cultum illum civilem à militibus vexillo exhiberi solitum esse etiam ante illud tempus, ut patet ex Tertulliani Apologetico, c. 16. in signum subjectionis Imperio Romano. quemadmodum & Imperatorū imagines cultu civili adorabant omnes subditi, etiā Christiani, teste Gregorio Nazianzeno, oratione tertiâ adversus Julianum. Ideo non legimus vexillum illud ab ipso Constantino adoratum esse, quippe

Labarum.

capite Imperii, quem tamen religiosissimum fuisse Dei cultorem scribit Eusebius, & alii. Unde colligimus, non voluisse Imperatorem milites perducere ad religiosam adorationem crucis, sed tantumodo ad illius Dei religiosam adorationem, quem ipse colebat Imperator, & quem credebat crucifixum esse, suoq; sanguine Ecclesiam sibi redemisse; unde signum crucis Imperator vexillo inseruit Imperiali, ut Christianis non erubescendam Christi in cruce passionem palàm profiteretur. Vide de liberâ Imperatoris hujus professione, & Christianâ gloriatione, Euseb. l. 3. de vita Constantini, capp. 2, & 3. ubi inter alia professionis indicia, suam curavisse scribitur in tabula depingendâ imaginem superposito capiti ipsius signo passionis Dominicæ, & pedibus subjecto dracone hoste Ecclesiæ. hanc tabulam in sublimi ante palatii vestibula suspendi voluit. At nullius fit mentio adorationis religiosæ signo illi crucis, vel ab ipso Imperatore vel ab alio quoquam exhibitæ.

3. Exstrui curavit idem Imperator templum in loco sepulphri Dominici, illudq; exornavit insignibus, seu elegantiis supra quam dici potest pulchris ornamentorum & monumentorum auri & argenti, lapidum pretiosorum, &c. ἀδιηγήτοις κάλλεσι πλείστων ὅσων ἀναθημάτων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων πολυτελῶν. Eusebius libro tertio de vita Constantini, capite trigesimo nono, ubi tamen nulla mentio imaginis. Vnde deprehenditur mala fides Bellarmini, lib. de imaginibus, cap. 9. §. Sozomenus.

4. Refert etiam Eusebius, ejusdem libri capite quadragesimo octavo, Constantinum in palatii

latii ſui introitu, in ædificio omnium excellentiſſimo, confici curâſſe ſignum crucis, in tabula ingenti, ex lapillis pretioſis, auro multo addito, ad nullius additæ imaginis, neque collocationis in loco religioſo, mentionem facit.

5. Solum etiam Dominicæ paſſionis ſymbolum [τὸ τοῦ σωτηρίου τροπαίου σύμβολον] non autem ullam Chriſti aut illius quod religiosè colitur imaginem [ἄγαλμα] exercitui ſuo præferendum curavit, quod ſequeretur. Ipſe verò conclavi ſe includens, ſtatis quotidie temporibus, in genua projectus, ſupplex Deum orabat, ſolus cum ſolo habens colloquium, uti ſcribit Euſebius libro quarto de vita Conſtantini, capite vigeſimo primo. Nullam ille creaturam adorabat, aut invocabat, ſed in ſuis ſupplicationibus μόνῳ τῷ ἀντοῦ προσομιλῶν θεῷ, nec ulla mentio imaginis.

Conſtantini Magni imp. privata preces.

6. Bellarminus libro de imaginibus, capite nono; ait, Conſtantinum poſuiſſe imagines argenteas Salvatori & Apoſtolis duodecim & Angelis quatuor, in Eccleſia Lateranenſi. Item in loco, ubi fuerat baptizatus, poſuiſſe agni imaginem auream, & ad dextram agni ſtatuam argenteam Salvatoris, ad lævam autem ſtatuam argenteam Johannis Baptiſtæ: teſtem citat Damaſum in vita Silveſtri. At audi rurſus eundem Bellarminum libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in Damaſo; Tribuitur (inquit) S. Damaſo liber de vitis Pontificum, qui exſtat in primo tomo Conciliorum: ſed liber ille eſt Anaſtaſii bibliothecarii, non Damaſi, ut notum eſt. Hæc ille. Jam verò Anaſtaſium illum bibliothecarium interfuiſſe conſtat Concilio illi Conſtantinopolitano, anno Domini octingenteſimo ſexageſimo nono) quod Romanenſes octavum œcumenicum vocant, & fuiſſe adorationi imaginum vehementer addictum, manifeſtum eſt tum ex ea Synodo, tum etiam ex ejuſdem Anaſtaſii præfatione in eam quam vocant ſeptimam ſynodum, quæ Nicææ habita eſt. Illius autem ſeculi, & genii ſcriptoribus, ad fabularum in hoc argumento vel confictionem vel admiſſionem propenſis, nihil fidei debetur, tacente, imò contrariam doctrinam tradente Catholicâ antiquitate.

7. Suam quidem ipſius imaginem, cum inſerta manui ejus cruce, Conſtantinus in loco quodam celebri Romæ locavit (Euſebius libro primo de vita Conſtantini, capite trigeſimo tertio.) Symbola etiam boni paſtoris, & imaginem æneam Danielis cum leonibus, in medio foro apud publicos fontes collocavit. [Euſebius libro tertio de vita Conſtantini, capite quadrageſimo octavo.] Sed neque in templa introductas imagines, neque religioſo cultu adorari juſſas, aut adoratas tempore Conſtantini Magni, apud quenquam legimus antiquiorem auctorem.

De invento crucis ligno per Helenam.

8. De invento crucis ligno per Helenam Conſtantini Magni matrem, nihil prorſus legitur apud Euſebium, qui eodem tempore floruit, & de profectione Helenæ in Orientem, & de repurgatione montis Calvariæ prolixè ſcripſit, libro tertio de vita Conſtantini. Bellarminus ait, Euſebium in Chronico hujus rei mentionem feciſſe, & verba citat, libro de imaginibus, capite vigeſimo ſeptimo. At ea verba (inquit Spondanus) non reperiuntur in pleriſque manuſcriptis codicibus. Hæc ille, in Epitome Annalium Baroni, in anno Dom. trecenteſimo vigeſimo ſexto, ubi & fatetur Baronius, multâ minus ſolidè veritatis in hiſtoriam inventionis crucis jam ab antiquis temporibus irrepſiſſe. Audi Gelaſium, hujus nominis I. Papam Romanum; Scripta (inquit) de inventione crucis Dominicæ, & alia ſcripta de inventione capitis Joannis Baptiſtæ, novellæ quidem revelationes ſunt, & nonnulli eas Catholici legunt: ſed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli Apoſtoli ſententia præcedat, *Omnia probate, quod bonum eſt tenete.* Hæc Gelaſius, cum ſeptuaginta Epiſcopis, in ſynodo Romæ habita, anno Domini 494. Synodicum hoc Gelaſii decretum repetit Gratianus, 15. diſt. can. Sancta Romana. Verùm fac eſſe inventam ab Helena crucem, non tamen inde ſequitur, crucem eſſe adorandam, etiamſi concederetur, Deo monente quæſitam, & monſtrante inventam. Vide ſuprà, cap. 5. §. 11. & §. 21.

1. Theſſ. 5. 21.

9. Irrepere poſtea cœpit, eodem quarto ſeculo, quibuſdam in locis, introductio imaginum in ipſa Chriſtianorum oratoria: at ea ſanioribus quantopere improbata ſit, & intolerabilis viſa, locupletes nobis teſtes ſunt magnus ille Cypri Epiſcopus Epiphanius, in epiſtola ad Joannem Epiſcopum Hieroſolymorum, ejuſq; interpres, Hieronimus (apud quem ea epiſtola Latinè ab eo verſa exſtat, tomo ſecundo epiſtolarum Hieronymi, & incipit; Domino dilectiſſimo fratri) & Amphilochius Iconii Epiſcopus Præterea (inquit Epiphan.) quod audivi quoſdam murmurare contra me, quia quando ſimul pergebamus ad ſanctum locum qui vocatur Bethel, ut ibi collectam tecum ex more Eccleſiaſtico facerem, & veniſſem ad villam quæ dicitur Anablatha, vidiſſemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogâſſem; quis locus eſſet? didiciſſemque eſſe Eccleſiam, & intrâſſem ut orarem: inveni ibi velum pendens in foribus ejuſdem Eccleſiæ tinctum atque depictum, & habens imaginem quaſi Chriſti, vel ſancti cujuſdam: non enim ſatis memini cujus imago fuerit. Cum ergo hoc vidiſſem in Eccleſia Chriſti contra auctoritatem ſacrarum ſcripturarum hominis pendere imaginem, ſcidi illud, & magis dedi conſilium cuſtodibus ejuſdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent & efferrent. Illique contra murmurantes dixerunt; Si ſcindere voluerat, juſtum erat, ut aliud daret velum atque mutaret. quod cum audiſſem, me daturum eſſe pollicitus ſum, & illicò eſſe miſſurum. Paululum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere. Arbitrabar enim de Cypro mihi eſſe mittendum. Nunc autem miſi quod potui reperire, & precor ut jubeas, presbyteros ejuſdem loci ſuſcipere velum à latore, quod à nobis miſſum eſt: & deinceps præcipere, in Eccleſia Chriſti iſtiuſmodi vela, quæ contra religionem noſtram veniunt, non appendi. Decet enim honeſtatem tuam hanc magis habere ſollicitudinem, ut ſcrupuloſitatem tollat, quæ indigna eſt Eccleſiâ Chriſti, & populis qui tibi crediti ſunt. Hæc Epiphanius, interprete Hieronymo. qui in ſuo ad Pamachium tractatu adverſus errores Joannis Hieroſolymitani, (qui incipit; Si juxta Paulum.) magnis effert laudibus eundem Epiphanium, eum vocans Patrem pæne omnium Epiſcoporum, & antiquæ reliquias ſanctitatis, & beatum Papam Epiphanium. ſcribebat adhuc Epiphanius, in extrema ſenectute, anno decimo

Epiphan. epiſt. ad Joannem Hieroſol. Vide ſupra, c. 5. §. 18. & infra, c. 12. §. 10.

quarto

quarto Principis Theodosii senioris, teste Hieronymo, in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum c. 124. & 145. Amphilochius dicit; Non enim in tabulis carneas personas sanctorum per colores curæ nobis est figurare; quoniam non his opus habemus: sed conversationem eorum virtute imitari. Hæc Amphilochii verba citantur in septima illa œcumenica Synodo, sub Constantino Copronymo Imperatore, Constantinopoli celebrata, tomo quinto termini illius Synodi, qui exstat insertus sextæ actioni alterius septimæ synodi, sed Irene, Nicææ celebratæ. Ubi Niceni illi Patres allegationis istius agnoscentes veracitatem, alienum ac violentum sensum verbis Amphilochii affingere frustra satagunt; quasi Amphilochius innuere solùm vellet, cultum imaginum sanctorum non prodesse eis qui sanctorum virtutes non imitantur, alioqui profuturũ imitatoribus virtutum. Hanc gloſiam ipsa Amphilochii verba palàm respuunt; ait enim, Christianis curæ non esse pingere sanctorum imagines, quoniam his non opus habemus [ὄντες χρείαν τούτων.] Loquitur autem de imitationibus virtutis sanctorum. Hæc Amphilochii doctrina in Concilio postea Francofurtensi repetita & laudata invenitur, in Capitulari Caroli Regis, lib. 1. cap. 17. & alibi. Verba Capitularis Carolini exhibebimus inferius, capite 11 hujus libri §. 3. & §. 4. & aliquot sequentibus. Hic est ille Amphilochius Iconii Episcopus, ad quem Basilius magnus Cæsareæ Cappadociæ Episcopus scripsit librum suum de Spiritu Sancto. Quem etiam sibi familiariter notum fuisse testatur Hieronymus, in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 143.

Amphilochius Iconii Episcopus.

10. Sub initium quinti seculi *Paulinus* Episcopus Nolanus, & *Severus* Bituricensis Episcopus, picturas quasdã historicas curârunt in basilicis, quas exstruxerant; faciendas, non quæ essent imagines illius quod religiosè colitur. neque ut ipsæ illæ picturæ religiosè colerentur, sed tantummodo, ut essent historica & commonitoria symbola, & basilicarum ornamenta, ut patet ex epistola 12. Paulini ad Severum. Severus in baptisterio, à se condito, pingendos curavit Martinum quondam Turonensem Episcopum, tum vitâ functum, & Paulinum Nolanũ, de quo jam nobis sermo est, adhuc mortalem, quem utique religioso cultu non adorabat aut invocabat, neq; ejus imaginem. Paulinus verò certior factus, prius quidem cum Severo verecundè expostulat, quod impenso nimii in eum amoris studio, eum beato Martino adjunxisset, præ tanto viro facile contemnendum; deinde factum excusat, & picturas illas stare permittit, cum hac interpretatione, & in hunc usum, ut emergentes à sacro fonte & sequendum & vitandum pariter conspicarentur, habentes in Martino exemplum justitiæ. & in Paulino pœnitentiæ. At religiosi cultus Martino aut Paulino eorumve imaginibus exhibiti nulla fit mentio.

Paulinus, & Severus.

11. Paulinus in basilica Nolana à se exstructâ picturas quasdam fieri curavit, quas epistola citata commemorat atque exponit his versibus;

Pleno coruscat Trinitas mysterio,
Stat Christus agno: vox Patris cælo tonat:
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit,
Crucem corona lucido cingit globo:
Cui coronæ sunt corona Apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro,
Pia Trinitatis unitas Christo coit,
Habente & ipsa Trinitate insignia:
Deum revelat vox Paterna, & Spiritus:
Sanctam fatentur crux & agnus victimam.
Regnum & triumphum purpura & palma indicant.
Petram superstat ipse petra Ecclesiæ,
De qua sonori quatuor fontes meant,
Evangelistæ viva Christi flumina.

Item in ipsis basilicæ ingressibus, trinis arcubus seu januis pariter perlucente transennâ, erant hi versiculi;

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu,
Testaturque piam janua trina fidem.

Item dextra lævaq; crucibus minio superpictis erant hi versus;

Ardua floriferæ crux cingitur orbe coronæ,
Et Domini fuso tincta cruore rubet.
Quæque super signum residunt cœlestia columbæ,
Simplicibus produnt regna patere Dei.

In aliis arcubus, hi versus;

Una fides trino sub nomine quæ colit unum,
Unanimes trino suscipit introitu.

Eadem etiam epistola picturam basilicę Fundanæ, quam etiam Paulinus exstrui curavit, his exprimit versibus;

Sanctorum labor & merces sibi ritè cohærent,
Ardua crux, pretiumque crucis sublime, corona.
Ipse Deus nobis Princeps crucis atque corona,
Inter floriferi cœleste nemus Paradisi,
Sub cruce sanguineâ niveo stat Christus in agno,
Agnus ut innocua injusto datus hostia leto.
Alite quem placida sanctus perfundit biantem
Spiritus, & rutilâ Genitor de nube coronat.
Et quia præcelsâ quasi judex rupe superstat,
Bis gemine pecudes, discors agnis genus hædi,
Circumstant solium: lævos avertitur hædos
Pastor, & emeritos dextrâ complectitur agnos.

12. Hos Paulini versus ideò hoc loco censui lectori exhibendos, ut ex iis palàm innotescat, positas esse ab illo & Severo picturas illas in templis, tantummodo in usum historicum & Ethicum & politicum, i.e. ad revocandum spectatoribus in memoriam res gestas, & ad eos exstimulandos ad virtutem, & ad templorum ornatum; quos tres usus appositi picturis versus declarant, quia neq; in hos quidem sufficere videbatur sola pictura. Non autem positas esse ab illis picturas, aut cujuscunq; artificii imagines, ut eas homines adorarent.

Pictura, non ad adorandum proposita, sed alios in usus.

13. Illud etiam de picturis illis observandum est;

Digitized by Google

est; Non esse in eis positam ullam Deo, sive objecto religiosi cultus, solitariam imaginem, sed tantummodo depictas esse quasdam de Deo historias, ut baptismi Christi, & ultimi judicii, &c. Deinde in omnibus illis etiam historicis picturis nullam reperiri Dei ipsius imaginem, sed tantummodo similitudines quasdam symbolorum parabolicorum & methaphoricorum, quę vel in visionibus vel in sermone divino aut aliter pro tempore adhibita inveniuntur ad præsens aliquod ministerium sacræ alicujus significationis de Deo. Quæ sanè symbola, cum sint creata à Deo, nec sint ipse Deus, non debent ab hominibus adorari, ut neque eorum picturæ. Hujusmodi symbola, *in visione*, fuerunt vox illa de Cœlis sonans, *hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit sibi est*: & visibilis illa species columbæ in Christum delapsa. Matth. 3. *In sermone*; super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Matth. 16. & similitudo illa hædorum & agnorum in ultimo judicio, Matth. 25. 32. & similitudo illa agni, qua utitur Joannes baptista, dicens de Christo, Ecce agnus Dei. Joan. 1. 29. 36. & olim in deserto serpens æneus, & petra, erant *typi visibiles* Christi. & rivi ex petra promanantes, secundùm interpretationem Paulini, typi erant verbi Dei, nisi ad flumina Paradisi, ut typos, referas quod ait,

Non pinxerunt imaginem Dei, sed similitudines symbolorum.

Matt. 3. 16, 17. Matt. 16. 18. Matt. 25. 32. Joan. 1. 29. 36. Joan. 3. 16. 1. Cor 10. 4.

De qua sonori quatuor fontes meant
Evangelista Christi viva flumina.

Et quamvis in baptismo Christus præsens fuerit in sua propria assumta humanitate & specie humana, noluit tamen Paulinus in illius historiæ picturata descriptione ponere ad repræsentandum Christum imaginem hominis, ne videretur Deo locare imaginem manufactam, quod toties ipse Deus vetuit, sed imaginem agni seu metaphorici symboli, ut non fuerit in illis basilicis imago Dei, vel imagines Trinitatis, sed tantum metaphorica quædam & mystica insignia: ut ait Paulinus;

Cur noluerit Paulinus ad repræsentandum Christum ponere imaginem hominis.

Habente & ipsa Trinitate insignia.

Veluti si quis aquilam pingat, aut Leonem, aut gallinam, aut furem nocturnum, aut vitem, aut pomum arborem, aut rorem, aut mulierem parturientem, aut mulierem domum verrentem, aut sponsum, aut aquam, aut Solem, aut phosphorum, aut ramum, aut hominem satorem, aut Patrem familias, aut regem, aut ignem, aut aliud aliquod ex Metaphoricis de Deo symbolis, quæ in sacris literis commemorantur. Nec erunt illæ Dei, sed symbolorum illorum figurę. Sicut illæ columbarum picturæ, in basilica Nolana, cruci superpositæ sunt, ad significandum metaphoricè simplicitatem fidelium, qui jubentur esse simplices ut columbæ: & picta illa crux, in basilica Fundana, signabat sanctorum laborem. Quædam etiam symbola de suo ingenio addit Paulinus, ut triplicem januarum arcum, ad significandum sanctissimam Trinitatem; & manum è nube cum corona, quam designari quidam existimant illis verbis,

Genitor rutilâ de nube coronat.

14. Picturas hujusmodi vocat (eadem ep. 12.) devotionis in Christo titulos. At certè, etiamsi aliquem habeant ad institutionem usum & pio quodam zelo à sanctis quibusdam viris adhibitæ sint, incauti tamen salebram offensionis imiscuerunt. Rudis enim & ad superstitionem prona plebecula non se continuit, sed aliquibus in locis ad ejusmodi picturarum & adreliquiarum adorationem protinus devoluta est. Id quod vehementer deplorat & damnat, qui eodem tempore floruit, celeberrimus Augustinus; eamque labem penes patratores esse jubet, neque Ecclesiæ Catholicæ, eam aversanti, tribui patitur: lib. de moribus Ecclesiæ Catholicæ, adversus Manichæos, cap. 34. Nolite (inquit) mihi colligere professores nominis Christiani, nec professionis suæ vim scientes aut exhibentes. Nolite consectari turbas imperitorum, qui vel in ipsa vera religione superstitiosi sunt, vel ita libidinibus dediti, ut obliti sint quid promiserint Deo. Novi multos esse sepulchrorum & picturarum adoratores.——— Nunc vos illud admoneo, ut aliquando Ecclesiæ Catholicæ maledicere desinatis, vituperando mores hominum quos & ipsa condemnat, & quos quotidiè tanquam malos filios corrigere studet. Hæc ibi Augustinus. Idem epist. 119. capite 11. Prohibetur (inquit) coli aliqua in figmentis hominum Dei similitudo, non quia non habet imaginem Deus, sed quia nulla imago ejus coli debet, nisi illa quæ hoc est quod ipse. Idem Pater collocationem imaginum artefactarum in templis, penes auctores relinquit, & à Catholicæ Ecclesiæ moribus amolitur; Nec id ipsum (inquit) quod sedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandum est, ne in illud incidamus sacrilegium, quo exsecratur Apostolus eos, qui commutaverunt gloriam incorruptilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in templo collocare; multò magis in corde nefarium est, ubi verè est templum Dei, si à terrena cupiditate atque errore mundetur. lib. de fide & symbolo capite 7. Ubi evidenter Augustinus damnat non solum cogitationem Antropomorphiticam de Deo in corde, sed externam collocationem talis imaginis Deo in templo manufacto, etiamsi in corde non existimes talem esse Deum. Nam ista inter se disjunctivè comparat. Alioqui si externam collocationem cum interna cogitatione conjunctam intelligeret, haud dubiè gravius esse pronunciaret peccatum in utroq; quàm in sola cogitatione, se per externam collocationem non exferente. Quâ observatione prorsus succiditur inanis illa Bellarmini tergiversatio, quâ utitur lib. de imaginibus, cap. 8. ad hunc Augustini locum.

Usus imaginum in Ecclesia extitit offensionis salebra.

August. de moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 34. contra sepulcrorum & picturarum adoratores.

Aug. epist. 119. cap. 11. contra cultores imaginum.

Rom. 1. 23. Nefas est Deo simulacra in templo collocare.

Contra Bellarmini inanem cogitationis exceptionem.

15. Idem Augustinus in Psalm. 113. in illa Psalmi verba; Simulacra gentium argentum & aurum, & opera manuum hominum. Os enim habent, & non loquuntur, &c.] his utitur argumentis, contra gentium simulacra. 1. Multò honestius non habetur religiosi cultûs objectum, quod possit oculis carnalibus ostendi. (nempe Christo, quoad assumtam carnem, nobiscum visibiliter non præsente.) 2. Sunt opera Dei, nempe quoad materiam, sunt enim aurum & argentum, &c. nõ sunt igitur religiosè seu divino honore colenda. (Meminisse oportet religiosè aliquid colere, & divino honore illud colere, idem esse Augustino, sicuti docuimus c. 1. hujus libri.) 3. Simulacra sunt opera manuum hominum, nempe quoad figuram, ergo non sunt colenda. 4. Os habent & non loquuntur, oculos habent & non

Augustin in Psalm 113. Argumenta contra simulacra. 1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

Digitized by Google

non videbunt, aures habent & non audient, nares habent & non adorabunt, manus habent & non contrectabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in faucibus suis: jam ergo artifex melior est eis, quia ea potuit membrorum motu atque officio fabricare, quem tamen artificem te utiq; puderet adorare: melior & tu, quamvis ea non feceris, quoniam quæ illa non possunt facis: melior es & bestia; ut si pudeat adorare bestiam, quam fecit Deus videntem, audientem, odorantem, contrectantem, ambulantem clamantem in faucibus suis, videant homines quam pudendum sit adorare mutum & carens vita sensuq; simulacrum, de quo ipsę etiam bestiæ quodammodo judicant, quæ in simulacris quia non sentiunt humanam vitam, non curant humanam figuram, itaq; in eis plerunq; nidificant. 5. Simulacrum deterius est mortuo, quia mortuus aliquando vixit. 6. Simulacrum in amicitiam recipere velle insania est: quanto magis adorare? 7 Quamvis hæc de simulacris, notissima & apertissima concedant ipsi etiam idololatriç, noxius est tamen usus simulacri, ducit enim & affectu quodam infimo rapit infirma corda mortalium formæ similitudo, & membrorum imitata compago.

1. Arg. *6. Arg.* *7. Arg.*

1. Defensio gentilium.

16. Deinde occurrit quibusdam gentiliũ speciosis argutiis, quibus se tueri satagebant. 1 Dicebant quidam, cum irrisa cernerent simulacra; Non hoc visibile colo, sed Numen quod illic invisibiliter habitat. Respondet Augustinus, Dii gentium (inquit scriptura) dæmonia sunt, Dominus autem Cœlos fecit. Nefas autem colere dæmonia. 2. Alii, qui sibi videbantur purgatioris esse religionis, dicebant nec simulacrum, nec dæmonicum colo, sed per effigiem corporalem ejus rei signum intueor quam colere debeo; puta, terræ, maris, aëris, ignis, &c. seu potius Numinum quæ eis præsident. Respondet Augustinus; Apostoli una sententia pœnam istorũ damnationemq; testatur; qui transmutaverunt, inquit, veritatem Dei in mendacium: & coluerunt & servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus Deus in secula. Nam priore parte hujus sententiæ simulacra damnavit: posteriori autem interpretationes simulacrorum. Deinde docet Augustinus, quam sit plerisq; adoratoribus perniciosus ipse intuitus effigiei à fabro factæ, quicquid prætexant ii qui sibi acutiores videntur; quis autem (inquit) adorat vel orat intuens simulacrum, qui non sic afficitur ut ab eo exaudiri putet; ac sibi præstari quod desiderat, speret? hoc enim facit & quodammodo extorquet illa figura membrorum.

Eiusdem refutatio.

2. Defensio gentilium.

2. Defensionis refutatio.

Rom. 1. 25.

Adorat qui adorat vel orat in tuens simulacrum.

17. Deniq; huic gentilium erroneæ ac superstitiosæ consuetudini opponit consuetudinem Christianorum, per modum occupationis; Et ostendit argumenta illa quibus contra gentilium simulacra usus erat, retorqueri in Catholicam Christianorum Ecclesiam non posse; Sed enim (inquit) & nos pleraq; instrumenta & vasa ex hujusmodi materia vel metallo habem⁹ in usum celebrandorum sacramentorum: quę ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur, in ejus honore cui pro salute nostra inde servitur. Et sunt profectò etiã ista instrumẽta vel vasa quid aliud quàm opera manuum hominum? Verumtamen nunquid os habent, & non loquentur? Nũquid oculos habent, & non videbunt? Numquid eis supplicamus, quia per ea supplicamus Deo. Illa causa est maxima impietatis insanæ, quod plus valet in affectibus miserorum similis viventi forma; quæ sibi efficit supplicari; quàm quod eam manifestum est non esse viventem, ut debeat à vivente contemni. Plus enim valent simulacra ad curvandam infelicem animam, quod os habent oculos habent, aures habent, nares habent, manus habent, pedes habent; quàm ad corrigendam, quod non loquentur, non videbunt, &c. Hæc, & in eandem sententiam plura Augustinus, loco citato.

Calui simulacrorũ opponitur consuetudo Christianorum.

Instrumenta & vasa quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur Vide supra, c. 11. §. 3.

Forma imaginis causa impetratu.

18. Hinc observa. 1. Quicquid alicubi privato quorundam judicio factum sit, non patitur tamen Augustinus, ut religiosus aliquis imaginũ artefactarum usus tribuatur Catholicę Ecclesię à cujus moribus, in negotio religionis, removet omnem artefactam effigiem. 2. Omnia argumẽta, quę contra gentilium simulacra Augustinus, & ante Augustinum divinus Psaltes, sumit ab eorum materiâ, auctore, impotentiâ, & vilitate, directè conveniunt omni imagini artefactæ, atque adeò imaginibus quas venerantur Papistæ, qui non audebunt negare eas ex terrena quadam materiâ, ab homine artifice fieri, os habere & non loqui, &c. 3. Responsio Augustini contra interpretationes simulacrorum, allatas ab iis Paganis qui sibi purgatioris religionis esse videbantur facit etiam contra illos Christiani nominis professores, qui se ajunt non colere imaginem, sed beatam Virginem, aut alium aliquẽ sanctum, quem imago illa significat. Omnes enim illi sancti sunt Dei creaturæ, ideóque non sunt religiosè colendi. 4. Neq; fas est ipsi Deo talem imaginem collocare, ut docet Augustinus. 5. Quicquid religiosè adores, non est utile, sed periculosum & noxium adoranti, procumbere coram artefactâ imagine illius quod adoras, aut te ad eam convertere dum adoras, eamq; intueri. Hæc est doctrina Augustini, apud quem similia invenies in Psal. 96. & epist. 49. ad quæstionem tertiam.

Quinque observationes ex Augustino, contra adorationem imaginum, vel coram imagine.

19. Theodoretus (qui interfuit Concilio Ephesino primo, anno Dom. 431. & Concilio Chalcedonensi, anno Domini 451.) in sua interpretatione in Psal. 115. exponens illa verba [os habent, & non loquentur, &c.] Simulacra quidem (inquit) sensuum domiciliis induta sunt, operatione verò privantur. Viliora igitur non modo sunt iis qui ipsa finxerunt, sed etiam minimis animantibus: quandoquidem muscæ & culices, & his tenuiores in sensuum sedib⁹ vim habent; vident enim & audiunt, evolant & ambulant. Hæc ille, de simulacris gentilium. quæ omnia nisi æquè conveniant imaginibus quas Papistę adorant, nullam caussam dico quin animantibus æquiparentur.

Theodoretus.

20. Neque tamen hinc inferimus, omnem imaginem, quamvis non colatur (etiã Jovis aut Minervę) esse idolum, sumendo idolum non ut vox sonat, pro formula vel effigie, sed pro alieno Deo, à cujus cultu dicuntur idololatræ, nã illud solum hoc sensu idolum est, cui cum non sit natura Deus, exhibetur religios⁹ cult⁹, sive imago sit, sive creatura quęliber, quę non est natura Deus, sed opus Dei vel hominis. Certè, neque beata Virgo Maria, neq; ejus imago, neque Sol, neque imago Solis, neq; ipse Diabolus, aut ad repręsentandum illum facta imago, neq; ullum figmentum, est in se idolum, i.e. Deus alienus. sed si horum quippiam religiosè colas, jam defers ei honorem divinum, & illud tibi jam facis idolum, eiq; serviens idololatriæ teneris, nullo

Non formatio, sed religio imaginis est idololatria.

Galat. 4. 8.

Creaturæ religiosè, colere, idololatria est.

Inconcussa argumentatio contra religiosam adorationem cujuscunque imaginis manufactæ.

quidem vitio rei adoratæ (nisi tibi hoc suadeat vel facienti consentiat, ut facit diabol⁹) sed tua solius culpâ. Stat autem inconcussa & universaliter vera illa argumentatio, contra religiosam adorationem cujuscunq; imaginis manufactæ; os habent imagines & non loquentur, oculos habent & non videbunt, &c. ergo non sunt adorandę. Item sunt viliores ipsis hominibus, sunt viliores etiam bestiis; ergo non sunt adorandæ.

De imaginii usu Politico & historico.

21. Imagines autem quædam, seclusâ adoratione & scandalo, haberi possunt, quę honestum præstant ornamentum, vel historicam præbent aut Ethicam ad pietatem cōmonefactionem; & tales in templis etiam esse, non est absolutè illicitum; sed *ἀδιάφορον*: quamvis imagines illius quod colitur, aut ad quarū cultum proclivis est lapsus, illic collocare, res sit plena periculi, ut suprà monui, nec fiat sine ingenti scandalo Judæorū & Muhamedanorum, qui certè non sunt propter humanas inventiones negligendi, & à Christo absterrendi. Inexcusabile verò peccatum est earum adoratio, quæ honorificam earum in templis collocationem consequuta est.

Imaginum in templis collocatio periculosa & noxia.

Qua occasione irrepserit collocatio imaginum in templis Christianorum.

22. Faustum autem quinto & sexto seculis, ut Ecclesia, in Nestorii & Eutychetis, & Pelagii, & Acephalorum, & Origenistarum, aliisq; multis hæresibus refellendis occupata, non usq; adeò, ut veteres Patres, de excludendis imaginibus, sollicita fuerit, aliis jam curis intenta: Nullo tamen decreto Ecclesiastico fabricatæ sunt vel in templa introductæ imagines, illis seculis, sed suo quisque judicio, viri etiam pii, sequuturæ pestis non satis providi, eas in templis poni vel jusserunt vel permiserunt: ab earum tamen adoratione alienissimi.

Serenus Massilensis confringit imagines, quas videbat adorari.

23. Propterea circa ann. Dom. 600. Serenus Episcopus Massiliensis, conspiciens adorari à quibusdam imagines, pio Ezekiæ regis (qui similem ob causam serpentem æneum, licet ipsius Dei jussu alios in usus olim factum, confregit) zelo accensus, eas confregit atq; projecit. Eumque Gregorius, hujus nominis I. Episcopus Romanus, laudavit quod imagines adorari non passus sit, licet eas mallet non esse confractas. l. 7. ex registro, epist. 109. Indico (inquit) dudum ad nos perveniſſe, quod fraternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem Ecclesiæ imagines confregit atque projecit. Et quidē zelum vos, ne quid manufactum adorari possit, habuisse laudavimus: sed frangere easdē imagines non debuisse judicamus. Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, ut hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas & illas servare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit: quatenus & literarum nescii haberent unde scientiam historiæ colligerent; & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Hæc ibi Gregorius. Similia repetit. l. 9. epist. 9. ubi, 1. Imagines illas vocat *sanctorum imagines, sanctorum historias.* 2. Ait eas *in Ecclesiis, non ad adorandum, sed ad instruendas solummodo mentes nescientium, esse collocatas*: adeóque non sine ratione vetustatem admisisse sanctorum depingi historias in locis venerabilib⁹, quia quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. 3. Rationem insuper hanc confirmat vel illustrat, non nisi exemplo gentilium, *Unde* (inquit) *& præcipuè gentibus pro lectione pictura est.* 4. Quia ex Massilienſibus quidam confractas ab Episcopo suo imagines ægrè ferebant, hoc ei dat consilium Gregorius, Convocandi (inquit) sunt dispersi Ecclesię filii, eisq; scripturæ sacræ est testimoniis ostendendum, *quia omne manufactum adorare non liceat*: quoniam scriptum est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Ac deinde subjungendum est: quia picturas imaginum, quę ad ædificationem imperiti populi fuerant factæ, ut nescientes literas, ipsam historiam attendentes discerent quid actum sit, quia transisse in adorationem videras, idcirco cōmotus es ut eas imagines frangi præciperes. Atq; eis dicendum: si hanc instructionem, ad quam imagines antiquitus factæ sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri & haberi *permitto*. Atq; indica quod non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura teste pandebatur, displicuerit, sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. Atq; in his verbis eorum mentes demulcens, eos ad cōcordiam tuam revoca. Et si quis imagines facere voluerit, minimè prohibe; adorare verò imagines, omnibus modis devita. Sed hoc sollicitè fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestę ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur. Cuncta verò hęc amore sanctæ Ecclesiæ, & tuæ fraternitatis loquimur. Non ergo ex mea correptione frangatur à zelo rectitudinis, sed magis adjuvetur in studio piæ dispensationis. Hæc Gregorius, lib. 9. epistolarum ex registro, epist. 9.

Manufactū adorare non licet. Luc. 4. 8.

Solus Deus adorandus.

24. Vides Gregorium apertissimè damnare omnem adorationem imaginum. quæ verò de earum utilitate disserit, ea neq; earum habendarum necessitatem important, sed tantum licitam ac conditione limitatam permissionem; neq; ullo sacrę Scripturæ testimonio munit, sed utilitatis hujus rationem confirmat exemplo gentilium, quorum in hoc argumento nulla est auctoritas. Antiquitas verò seu vetustas Ecclesiastica, quam allegat, quanto distet intervallo à temporibus Apostolicis, facilè est perspicere ex superiore narratione. De hac autem utilitate plura Deo donante, inferius monebimus. Nunc historiam prosequamur.

Brevis considerata doctrina Gregorii de imaginibus.

25. Hęc fuit doctrina Gregorii, initio septimi seculi; eademq; viguisse videtur reliquo illo seculo, usque ad quinisextam Synodum: nempe imagines sanctorum in templis utiliter haberi, se nefas esse ullam imaginem adorare, quę non est Deus; nulla autem imago Deus est, nisi solus unigenitus Dei Filius, quem scriptura vocat imaginem invisibilis Dei, Coloss. 1. 15.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM.

De imaginibus narratio historica à tempore quinisextæ Synodi, usque ad Synodum Francofurtensem, sub Carolo Magno celebratam, anno Dom. 794. ubi etiam de duabus nuncupatis septimis œcumenicis Synodis.

Investigatio judicii quinisextæ Synodi de adoratione imaginum.

SYnodus quinisexta, quæ anno Domini 692. celebrata est, imagines vocat venerabiles, σεπτάς, can. 82. Sed hoc epitheton & templis [τοῖς σεπτοῖς ναοῖς] tribuitur postea ab ipsis Nicænis illis Patribus in Concilio Nicæno secundo, actione 6. tom. 2. sectione illa quæ antepenultimam proximè antecedit. Et ipsi etiam Patres Concilii Constantinopolitani sub Constantino quinto contra imagines celebrati, anno Domini 754. templum in quo sedebant, appellant σιδήρεον ναὸν, idemque Nicæni vocant πάνσεπτον ναὸν, in actis septimæ Synodi, actione sextâ, tom. 1. non procul ab initio. Justinianus etiam Imper. Xenodochia & nosocomia & id genus alia collegia vocat venerabiles domos, Novell. 7. c. 2. & Novell. 120. cap. 7. & adorandas domos, Novell. 7. cap. 3.

Et de adoratione crucis.

2. In eadem quinisextâ Synodo, can. 73. dicunt Patres illi, se vivificę cruci tribuere adorationem [τὴν προσκύνησιν,] & propterea crucis figuras [τῷ σταυρῷ τύπους] in solo ac pavimento fieri prohibent, ne incedentium pedibus calcetur victoriæ nobis trophæum. Magnifica ista crucis elogia, à veteribus quibusdam usurpata, Patres Francofurdienses, in refutatione septimę pseudo-synodi seu Nicęnę secundę intelligenda esse ajunt non de ligno, sed de toto opere Christi in cruce peracto, item de afflictionibus piorum. Et certè Tertulliani illi, Synodi quinisextæ Patres non dicunt se adorationem impertiri figuræ crucis [τῷ τύπῳ τῷ σταυρῷ] sed vivificæ cruci; id est, Christo crucifixo: quo sensu dixit Apostolus Paulus, se gloriari in cruce Domini nostri Jesu Christi. Galat. 6. 14. & se non statuisse scire aliquid inter Corinthios, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. 1. Cor. 2. 2. Et ad honorem Christi crucifixi pertinere putabat quinisexta Synodus, ut non calcaretur figura crucis. quo loco autem hujus Synodi judicium habeant Pontificii, monuimus suprà, lib. 5. cap. 5.

Vide supra, cap. 2. §. 31.

3. Post annum verò Dominicæ incarnationis 700. jam palàm urgeri, atque ab ipso Romano Pontifice aliisque Episcopis ingenti studio defendi cœpit atque obtrudi religiosus cultus & adoratio imaginum, contra mentem Gregorii I. & orthodoxæ antiquitatis. Hinc acerrimæ exortæ sunt & diuturnæ concertationes, aliis Serenum Massilienſem imitantibus, & imagines, (cùm eas coli dolerent) confringentibus ac delentibus, aliis earum adorationem obstinatè exercentibus atq; urgentibus: illi iconomachi & iconoclastæ dicti sunt, isti iconolatræ.

Iconomachi. Iconolatræ.

4. Eousq; autem invaluerat iconomania, ut imagines religiosè adorarent ipsi jam Pontifices Romani, aliarumq; multarum sedium degeneres antistites. qua detestanda idololatria meritò comotus Leo Isaurus, hujus nominis tertius Romanorum Imperator, Constantinopoli regans, edictum promulgavit anno Dom. 726. ne quis ullam manufactam imaginem adoraret, & quia eas adorari videbat, amovendas curavit, non quod historicum imaginum usum prorsus improbaret, sed piè & prudenter reputans eo potiùs carendum esse, quàm permittendam imaginum adorationem. Hic enim cardo fuit controversiæ, ut docet Zonaras, tomo 3. Annalium, in Imperio Leonis Isauri; Accersito (inquit) Germano Patriarcha, negat [Leo Imp.] colendas esse imagines, earumq; adorationem idololatriam vocat. Hanc Imperatoris propositionem ut hæreticam aversatus Germanus de sede Constantinopolitana pellitur, suffecto in ejus locum Anastasio, qui de imaginibus idem sentiebat quod Leo Augustinus.

Leo3. Imper.

Cardo controversiæ inter iconomachos & iconolatras.

5. Gregorium etiam Papam Rom. hujus nominis secundum, monuit Leo ut imagines adorari non sineret, sed eas potiùs auferret. Sed tantum abfuit aut salubribus Imperatoris & Anastasii Patriarchę consiliis aurem prębere t Gregorius Papa, ut è contrario adorationem imaginum insanâ obstinatione tuendam susceperit. Propter eam controversiam, Gregorius, repudiata societate Patriarchę Constantinopolitani, & eorum qui ei consentirent, illos, unà cum Imperatore Leone, synodico anathemate obstrinxit. Et impietati rebellionem addens, vectigalia Romana & Itala, quæ ad id usq; tempus Imperatori Constantinopolitano pendebantur, inhibuit. icto cum Francis fœdere. Unde illi occupandæ Romæ occasionem habuerunt, ut scribit Zonaras, etiam imaginum cultor. idq; ipsum de perfida Gregorii rebellione repetens, ait, ἀπογράψας οὖν ὁ σύγκελλος τῷ βασιλεῖ τὴν ἀποστασίαν τοῦ πάπα Γρηγορίου, διὰ τὴν εἰκόνων καθαίρεσιν, τοῖς Φράγγοις ἐπεκράτησε. i. e. Papa igitur Gregorius, desertâ Imperatoris obedientiâ, ut dictum est, ob perversam illius opinionem, pacem cum Francis fecit. Sic Abbas Ursspergensis, Misit (inquit) & ad Papam Romanum Gregorium, ut similiter faceret, ille verò noluit, sed omnia tributa Romanæ urbis & Italiæ, sibi dari prohibuit. Hæc ille, & in eandem sententiam plura, in suo Chronico, ubi de Leone Isauro.

Gregorius 2. Papa Romanus spretâ auctoritate Imperatoris Constantinopolitani, fœdus cum Francis init.

Nota hic geminam sedis Romanę apostasiam: à Dei obedientia unam; alteram ab Imperatoris.

Duplex apostasia Sedis Rom.

6. Leoni Isauro succesſit ipsius filius Constantinus V. quem *Copronymum* cognominant: hic synodum convocavit trecentorum triginta octo Episcoporum, quæ celebrata est Constantinopoli, anno Dom. 754. & septimam œcumenica dicta est. In ea decretũ est, non esse adorandas artefactas imagines, nec in templis collocandas, aut in privatis domibus, nec occultandas. Earumq; adoratores, ut idololatras. Xylolatras, iconolatras, anathemate condemnant, & in eis nominatim Germanum & Georgium quondam Patriarchas Constantinopolitanos, & Joannem Damascenum, qui cognomento *Mansur* dictus est, ut patet ex ejusdem synodi gestis, quæ exstant inserta actis Synodi secundę Nicænæ, actione sextâ.

Constantinus Copronymus. Septima œcumenica Synodus anno Dom. 754. contra adorationem imaginum.

6. Mortuo jam Anastasio, Patriarcha Constantinopolitano, suffectus in ejus locum est, in hac Synodo, *Constantinus*, qui Silæi Episcopus fuerat, cui postea succesſit Nicetas, regnante adhuc Constantino Copronymo; teste Zonara. Succesſit autem Patri Constantino in imperio filius *Leo*, hujus nominis quartus,

Leo4. Imper.

Digitized by Google

anno Dom. 775. etiam adversarius adorationis imaginum, eoque regnante, Nicetas mortuus est, succedente in ejus locum Paulo Patriarchâ.

Irene & Constantinus sextus Imper. Vide supra, lib. 4. cap. 17. §. 18.

8. Mortuo deinde Leone, ejus relicta vidua *Irene* & filius *Constantinus sextus* Imperium susceperunt, anno Dom. 780. favebat Irene adorationi imaginum, & filium secum traxit. *Paulus* autem Patriarcha, qui regnante Leone aversationem cultus imaginũ præ se ferebat, consensit Irenæ Imperatrici, & se Patriarchatu abdicans monachus fieri voluit. Et ejus loco Imperatores *Tarasium* secretarium, hominem laicum, constituerunt Patriarcham Constantinopolitanum. quæ promotio, ex laico statim in Patriarcham, initio quidem improbata est Hadriano, hujus nominis primo, tunc Papæ Romano, intellectâ tamen Tarasii in adorationem imaginum propensione, dissimulata eidemq; probata est, ut patet ex Hadriani epistola ad Tarasium inserta actis Nicenę secundę synodi, actione secunda. Atq; ita opportunitate utentibus iconolatris, indicta est Synodus Constantinopoli celebranda, pro restitutione imaginum & adoratione earundem; sed cum eam impietatẽ ita aversarentur Constantinopolitani, ut non succederet, dilata res est, & postea cogitatum de Nicæa Bithyniæ, ut monet Binius in historia septimæ synodi. Celebrata est igitur Nicææ synodus trecentorum quinquaginta Episcoporum anno Dom. 787. qui fuit annus octavus Imperii Irenes & Constantini, hanc cultores imaginum œcumenicam septimam appellârunt. quid in ea, in negotio de imaginibus decretum sit, prolixè declarant ejus acta tomo quinto Conciliorum, editionis Paris. Compendio verò sic refert Zonaras, in Imperio Irenes & ejus filii Constantini; Decretum (inquit) τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἢ προσκυνεῖσθαι ἢ σέβεσθαι, venerabiles imagines & adorandas & religiosè colendas esse. Non tamen latria, ut patet ex Synodi actis. In eademq; improbata est prior illa synodus sub Constantino Copron ymo contra imagines celebrata, & anathemate notati tres, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfuerant Patriarchæ, Anastasius, Constantinus, & Nicetas; quia docuerant non esse adorandas imagines.

Alia septima œcumenica synodus anno Dom. 787. pro adoratione imaginum. Vide supra cap. 2. §. 31.

9. Perlatis in Occidentem synodi hujus actis per Hadriani Papæ legatos, qui eidem interfuerunt, *Carolus Magnus*, Francorum Rex, generalem indixit Synodum Episcoporum Franciæ & Italiæ aliarumq; suarum ditionum, quæ de hac cõtroversia judicaret. Celebrata est igitur Francofurti ad Mœnum celebris illa Francofurtensis Synodus trecentorum Episcoporum, añ. Dom. 794. consentiente Hadriano Papa Romano, qui ad celebrandũ eam Synodum suos etiam legatos misit Theophylactum & Stephanum Episcopos. Ibi primum damnata est hæresis Felicis & Elipandi, de qua alias diximus: deinde (utar jã verbis Adonis Archiepiscopi Viennensis) pseudosynodus, quam septimã Græci appellant, pro adorandis imaginibus abdicata penitus. Hæc Ado, in suo breviario chronicorum, ętate sexta. Sic Abbas Urspergensis, in suo Chronico. Synodus etiam (inquit) quæ ante paucos annos in Constantinopoli congregata sub Irene & Constantino filio ejus, septima & universalis ab ipsis appellata est, ut nec septima. nec aliquid diceretur, quasi supervacua ab omnibus abdicata est. Hæc ille. dicit autem Constantinopoli congregatam, tum quia in ea urbe initio congregari cœpit, ut diximus: tum etiam quia in Constantinopolitano Imperio, jussu Constantinopolitanorum Principum, congregata est Nicææ quæ suberat Constantinopoli urbi imperanti, ut novæ Romæ. veluti si synodum Patavinam dicas Venetiis esse congregatam.

Synodus Francofurtensis, anno Dom. 794. contra adorationem imaginum.

Lib. 6. hujus operis.

10. Clarissimè autem mentem suam ipsa illa Francofurtensis synod, aperit in libris illis, qui sub Caroli M. nomine scripti sunt in illa Synodo, contra illam pseudoseptimam synodum, & contra adorationem imaginum, quod opus capitulare dictum, misit Carolus ad Adrianum Papam Ramanum, qui Capitularis illius confutationem, synodique Nicenę pseudoseptimæ defensionem, infelici conatu, molitus est, scripto quodam ad Carolum misso, quod exstat subjunctum actis illius septimæ synodi, in editione Binii. Ubi ait Adrianus Engilbertum Abbatem, à Carolo missum, tradidisse ei Capitulare adversum Synodum, quę pro sacrarum imaginum erectione in Nicæa acta est.

Capitulare Caroli M.

CAPVT VNDECIMUM.

Specimen doctrinæ Concilii Francofurtensis, cum discussione offuciarum Baronii & Bellarmini, & ineptis quibusdam Adriani primi, Papæ Romani, responsionibus, & absurda ejus doctrinâ.

Summa doctrinæ operis Carolini.

SUmma doctrinæ operis illius Carolini, quod adhuc exstat, huc redit. Neq; probandum esse rigorem illius Synodi sub Constantino V. celebratæ, quæ imagines in historicum usum positas prorsus abolendas censuit; & multò magis rejiciendam esse synodi sub Irene habitæ impudentiam in adoratione imaginum. Paucis enim rejectâ priore synodo in præfatione operis, reliquum opus in quatuor libros distinctũ prolixè impendunt refutationi ejus synodi quæ (ut loquitur in præfatione Carolus, seu sub ejus persona Concilium Francofurtense) propter adorandarum imaginum impudentissimam traditionem in Bithyniæ partibus gesta est. Contra quã ineptissimam Synodum Carolus ait se opus hoc adgressum esse cum cohibentia sacerdotum in regno à Deo ei concesso Catholicis gregibus prælatorum, non arrogantię supercilio, sed zelo Dei & veritatis studio.

Contra Synodum Nicæa in Bithynia gestam.

Cum cohibentia sacerdotum, id est, cum eorum unanimi consensu.

2. Porrò ita tuentur usum imaginum historicum, Carol. & Patres Francofurtenses, ut tamen fateantur eum non esse necessarium, & esse patum utilem: earum verò adorationem rejiciunt ac refellunt, ut prorsus illicitam ac nefariam. En ipsorum verba, l. 2. illius operis. c. 21. Solum (inquiunt) Deum colere, ipsum adorare, ipsum glorificare debere, totius Divinæ scripturæ tuba terribilis intonat. Unde cavendum illis est, & modis omnibus pertimescendum, ne, dum imaginum cultum & adorationem Christianæ religioni ingerere nituntur, singularem unius Dei cultum & adorationem frustrari videantur.

Solus Deus religiosè colendus & adorandus est.

quæ

Quæ duo ita inter ſe mutuò reluctantur, ut ſi unum ſteterit, aliud ſtare non poſſit. —— Solus igitur Deus colendus, ſolus adorandus, ſolus glorificandus eſt, de quo per Prophetam dicitur, *Exaltatum eſt nomen ejus ſolius.* [Pſalm.148.] Cujus etiam ſanctis qui, triumphato diabolo, cum eo regnant, ſive quia viriliter certaverunt, ut ad nos incolumis ſtatus Eccleſiæ perveniret, ſive quia eandem Eccleſiam aſſiduis ſuffragiis & interceſſionibus adjuvare noſcuntur, veneratio exhibenda eſt. Imagines verò, omni ſui culturâ & adoratione ſecluſa, utrum in baſilicis propter memoriam rerum geſtarum & ornamentum ſint, an etiam non ſint, nullum fidei catholicæ adferre poterunt præjudicium: quippe cum ad peragenda noſtræ ſalutis myſteria nullum penitùs officium habere noſcantur. Hæc ibi.

Pſal.148.13.

Vide infra, §.10. & §. 11. & 12.

3. Alibi etiam paſſim in eo opere Carolus docet, imagines ad inſtructionem intuentium parum habere utilitatis, nec urgere ſe earum uſum ut neceſſarium, ſed permittere ut licitum. Et reprehendit Nicænos nimis extollentes utilitatem imaginum: Non gratiam Dei (inquit) in ea veritate quęrunt, de qua pia veritas, & vera pietas dixit, *Si permanſeritis in verbo meo, cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos:* ſed in imaginibus artificum induſtria formatis, quæ ſpectatores ſuos plerumq; ob rerum geſtarum memoriam inducunt in admirationem; adoratores verò ſemper in errorem. Non enim mediocris eſt error, cum aliud adoratur religionis cultu, quàm is qui dixit, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Hæc ille, lib. 1. c. 2. ubi etiam ſubjungit, nec veritatis capaces eſſe imagines, nec ſanctas dici debere, ſanctitate enim & veritate eas omnino carere. Item l. 1. c. 15. Non jam veritatem per imagines & picturas quæramus, qui Spe, Fide, & Charitate ad eandem veritatem quę Chriſtus eſt, ipſo auxiliante pervenimus. Et in eandem ſententiam, l. 1. c. 17. Unde (inquit) liquido patet hanc eſſe Apoſtolicam traditionem, ut non in picturis, ſed in virtutibus videri poſſit ſanctorum exitus converſationis & eorum imitari fides, non imaginum fucis, ſed in operibus bonis.

Uſus imaginum ad inſtructionem intuentium parum utile & non neceſſarium. Vide ſupra, c. 12. § 9. & § 10.

Joh. 8 31. 32.

Religionis cultu adorandus eſt ſolus Deus. Deut. 6. 13. Matth. 4. 10

Imagines non debent dici ſanctæ.

Vide ſupra, c 9. § 9. & § 17.

4. Et c. 29. ejusdem libri; Habet ſancta Eccleſia decorem quem Propheta diligebat, i. e. ſpirituales virtutes: habet aurum, i. e. fidem: habet columnas argenteas, i. e. ſanctos viros; quæ columnę habent baſes argenteas, cum ſupra ſtabilitatem verbi Dei quod per Prophetas & Apoſtolos nobis traditur collocantur, &c. Ex his & aliis quæ hic prolata non ſunt, diligens divinarum ſcripturarum lector domus Dei decorem non in imaginibus materialibus, ſed in virtutibus ſpiritualibus refulgentem eſſe videbit. Hęc ibi.

Pſalm. 26. 8. Decor domus Dei non in imaginibus materialibus, ſed in virtutibus ſpiritualibus refulget.

5. Item l. 4. c. 2. Non in rebus viſibilibus, non in manufactis, ſed in corde Deus eſt quærendus: nec carnalibus oculis, ſed mētis ſolummodo oculo aſpiciendus. In corde meo, inquit David, non imaginibus, abſcondi eloquia tua: ne repellas me à mādatis tuis. Et Moyſes dicit, Ponite verba Domini in cordib, veſtris. Et Dominus per Prophetam, Convertimini ad me de toto corde veſtro. Et è contrario, de reprobis ait; Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Nam quę veſania eſt dicere, per imaginem quæ per colores apparet, adoratur fortitudo ejus, & ad memoriam veniemus de ejus in terra præſentia? Infelix memoria, quæ ut Chriſti memoretur, qui nunquam à pectore juſti hominis recedere debet, imaginariæ viſionis eſt indiga: nec aliter poteſt Chriſti habere in ſe præſentiam, niſi in pariete aut in aliqua materia ejus viderit imaginem pictam: Quoniam talis memoria quę imaginibus fovetur, non venit ex cordis amore, ſed ex viſionis neceſſitate. Quia videlicet hanc non internus amor ad memorandum Chriſtum incendit, ſed neceſſitas, qua etiā res exoſas mox ut videmus pictas, utcunq; ad mentem viſione duce reducimus. De talibus ergo qui tanta neceſſitate arctātur, ut niſi picturas viderint, Chriſti difficile memorentur, timendum eſt, ne ſi forte aut communem hanc lucem quadam corporis moleſtia urgente viventes amiſerint, aut picturis quodam caſu, quæ tamen ſemper haberi non poſſunt, caruerint, Chriſti prorſus qui ſemper ante oculos habendus eſt obliviſcantur.

Infelix memoria quæ ut Chriſti memor ſit, indiget viſione imaginis.

6. His ſimilia lector inveniet lib. 2. operis illius Carolini, cap. 22. quod hac inſcriptione prænotatur; Quod non bonam habeant memoriam, qui ut non obliviſcantur ſanctorum, vel certè ipſius Domini, idcirco imagines erigunt.

7. Item lib. 4. c. 21. Prophetia (inquit) quæ Virginem concepturam & filium parituram intonat, non jam in incertis & ambiguus eſt quærenda, ſed in pectore retinenda, nec ejus arcana myſteria ſunt in picturis, ſed in divinis literis earumque explanatoribus, Apoſtolis videl. eorumq; ſucceſſoribus, inveſtigāda, & fide potius quam oculis intuenda. Non enim nobiliſſimus vates Eſajas ait, niſi pinxeritis & adoraveritis imagines, non permanebitis, ſed ait; ſi non credideritis, non permanebitis. ——— Hanc autem picturam in tabula aut pariete cernentes, Virginem videlicet depictam, puerum in ulnis ferentem, quomodo præſumemus rem inſenſatam adorare, & opus cujuslibet artificis oſculari? Quis indiſciplinatus tale facinus perpetrare audebit, ut adorationem ſoli Creatori debitam creaturis impendat, & dum vult favere picturis, ſacris renitatur ſcripturis? —— Iſti absque ſanctorum Patrum doctrinâ & Cōſacerdotum per diverſas mundi partes conſtitutorum conſenſu, arrogantiâ quadam & ſupercilioſa intentione novam Chriſtianę religioni imaginum adorationem nituntur inferre.

Prophetia de Virginis partu, non in picturis, ſed in ſcripturis quærenda eſt.

Eſai. 7. 9.

Contra adorationem imaginum, earumve oſculationem.

Adoratio imaginum nova & à Chriſtiana religione aliena.

8. Et l. 1. c. 27. Nil ad manufactarum imaginum vultus pertinet quod Pſalmographus dicit, Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine. Nec illud, Vultum tuum, Domine, requiram: ut in ejusdem vaniſſimę ſynodi lectione habetur, quæ pro adorandis imaginibus facta eſt, cujus textus nihil aliud quam materia eſt, ubi ſtultitia magnitudinem ſuam exercuit. Hæc ibi.

Vindiciæ ſcripturarū. Pſal. 4. 7. Pſal. 27. 8.

Elogia quædam Nicænæ ſecundæ ſynodi, quæ ſeptimam œcumenicam dixit. Tranſitio.

9. Hic multa invenis contra imaginum neceſſitatem. Contra adorationem verò & ſalutationem earundem vehementius acuitur oratio, in illo opere.

10. Eccleſiaſticæ (inquit) normæ inſtitutionis Prophetarum & Apoſtolorum, vel ipſius Domini aliquando nobis commendatur verbis, aliquando exemplis, aliquando obumbratis, aliquando patefactis monſtratur oraculis; nonnunquam etiam figuratis, nonnunquam ſimplicibus perdocetur eloquiis: inter quę omnia omnium rerum adoratione inhibita, ſalva

Veſania eſt dicere, per imaginem adorari Chriſtum.

Contra adorationem & ſalutationem imaginum.

Nota distinctionem adorationis.

adoratione qua nos mutuo salutantes adoramus, solius Dei adoratio instituitur.——Si igitur Angeli sive homines, ut præsentis exempli ratio docet, [exempla attulit Petri, Actor. 10. Pauli & Barnabæ, Actor. 14. & Angeli, Apoc. 19. & 22.] minimè adorandi sunt, salva adoratione quæ charitatis & salutationis officio exhibetur, multò minus imagines, quæ rationis expertes sunt, nec salutatione nec adoratione dignæ, eo quod insensatæ sint, adorandæ sunt: quæ si adorandæ non sunt, imo quia non sunt, duplex illi in hac parte deliquium patrare perhibentur, sive quia eas adorant, sive quia ut hoc facerent ab Apostolis sibi traditum esse mentiuntur. Hæc lib. 2. c. 25.

Duplex culpa eorum qui in secunda Nicana synodo decreverunt adorandas esse imagines. De congrua veneratione sanctorum, & immgrua.

11. Supra monuit, solum Deum adorandum esse religionis cultu, lib. 1. c. 3. (verba recitavimus, §. 3.) Ergo neque ad ipsorum sanctorum convenientem venerationem pertinet cultus religionis, aut adoratio religiosa. Adde illud quod subjungitur eodem l. 1. c. 3. Facessat (inquit) cœcæ superstitionis vocabulum, abdicetur procacis nominis supercilium, pellatur à fidelibus in divos transferendorum hominum gentile mendacium.——Omnia falsa, veritate veniente, cassata sunt. Nam si falsorum deorum gentilis opinio falsa est, post mortem in divos transferendorum hominum fabula falsa est. ——— Divalis nominis nuncupatio vana est. Hæc ibi. Et lib. 3. c. 16. Honor itaque (inquit) dignè sanctorum corporibus, reliquiis, sive basilicis exhibitus, & omnipotenti Deo & sanctis ejus manet acceptus; incompetens verò & indecens, nec Deo, nec sanctis ejus manet acceptus.

Sanctorum corpora venerari, eorumq; reliquiis honorē exhibere.

12. Item eodem lib. 3. cap. 24. Sanctorum corpora venerari, eorumq; reliquiis honorem exhibere non sine causa vetustas admisit. Nam Abraham Pater gentium, vir fide plenus, devotione sumus, obedientiâ præcipuus, in præceptis Domini strenuus, non in quolibet loco, sed in agro studiosè emto, conjugem legitur sepelisse: & ossa sua non in loco quolibet, sed in spelunca pulcherrima, in cujus interiore parte protoplastus sepultus fuit, juxta suum imperium à filiis tumulatus fuisse legitur. Isaac quoq; juxta Patrem secūdùm propriam jussionem creditur à filiis fuisse sepultus. Jacob quoq;, cum Niliacas descendisset in oras, non se ibidem sepeliri permisit, sed corpus suum ad terram sibi Patribusq; repromissam, juxta ossa Patris avique sepeliendum advehi sanxit. Joseph quoque ossa sua filiis Israël ad terram repromissionis vehenda præcepit: Quod quidem legislator idcirco minimè agere distulit, quia id haudquaquam contra fidem esse cognovit.——— Prophetes Bethel, nisi sanctis ossibus venerationem exhi-
1. *Reg.* 13. 31. bendam sciret, nūquam se juxta ossa viri sancti sepeliri præciperet, dicens, sepelite me juxta ossa Prophetæ. Vir itaque sanctus Josias duorum Prophetarum ossa nequaquam intemerata ser-
2. *Reg.* 23 18. vare præciperet, nisi sanctis ossibus venerationem exhibēdam sciret. Ecce quibus exemplis, ut cætera taceamus, monstratum est sanctorum cineribus venerationem exhiberi debere. Dicāt illi, ubi unquam jubeamur imagines adorare. Sancti in Cœlestibus sedibus cum Christo vivere, & eorum ossa quandoq; resurrectura credūtur: at imagines nec vixisse unquam creduntur, nec resurrecturæ. Hæc ibi. Ubi vides eam, quæ Carolo & Concilio Francofurtensi proba-

In quibus consistat legitima sanctorum defunctorum veneratio.

tus, sanctorum venerationem, non in eo positam esse, ut mortui in divos transferantur, religionis cultu adorentur, exhumentur, & osculanda, vel adoranda proponantur eorum ossa: sed 1. ut eorum corpora seu corporum reliquiæ honestè sepeliantur, in spe resurrectionis. 2. Ut sepultæ sinantur jacere inviolatæ. 3. Ut virtutes eorum cogitemus, cōmemoremus & imitemur, ut patet ex eo testimonio, quod superius §. 3. allatum est, ex lib. primo, c. 17. operis Carolini.

Quis honor basilicis exhibendus.

13. Si quæras, quem honorem censeant basilicis exhibendum. Respond. ut in eis Deo serviamus, easq; competenti structuræ & supellectilis adparatu exornemus. Hæc responsio habetur lib. 4. c. 3. ubi etiam eorum deridetur vesania, qui imaginibus nil cernentibus luminaria concinnant, & nihil adorantibus adolent thymiamata.

Vide supra, c. 2. §. 32.

De iniqua comparatione imaginum, cum divinis scripturis.

14. Ne autem quisquam existimet argumenta paulò superius allata contra imaginum necessitatem, quibus etiā evincitur perexiguam esse earum utilitatem, ne, inquam, ea quisquam existimet retorqueri posse in S. Scripturas, cum Nicæni illi in sua pseudosynodo, actione sexta, in fine Tomi I. suscipiant imagines [ἀσπάζω] sicut Sacras Scripturas, & per utrasque se profiteantur simili modo [ἀσπάζεσθαι] intelligibiliter illustrari: hæc iniqua comparatio, quemadmodum à Carolo & Francofurtensi Concilio refellatur, ipsius Carolini operis verbis, licet prolixioribus, lectori suggerere non gravabor.

De divinis scripturis.

15. In Capitulari, lib. 2. c. 30. Divinæ scripturæ libris (ait Carolus) imagines non ritè æquiparari possunt: cum scripturæ divinæ sint à Deo prædestinatæ, & per momenta seculorum ad humanę salutis emolumenta clementi exhibitione concessæ, habeantq; auctores sanctos & venerabiles viros virtutum lampadibus & miraculorum insignibus coruscantes, vel certè ipsum Dominum; imagines verò & gentilium errorum vanitate prolatę sint, & nullam salutis exhibitionem, nullam sacraméti alicujus mortalibus prerogativam adducant, sed oculis tantumodo faveant, per quos quasi per quosdam legatos gestarum rerum memoriam cordibus mandent. Eo etenim tempore quo Moses cum populo Dei in eremo morabatur, & præcipiente Domino sacrę legis doctrinam & cerimoniarum sacratissimo ritus populo tradebat, & genus humanum ad divini cultus eruditionem informabat, Cecrops quidam Rex Athenienſium, dęmonico inlectus veneno, rudes gentiliū mentes ad imaginum simulacrorumque & ad vanorum Deorum culturas excitavit: & quo tempore populus Dei, mandata vitæ percepit, hoc ille inliciendis animabus perpetuæ mortis pocula & diuturni erroris seminaria præparavit: de quo est istud Sedulii,

De imaginibus.

Moſis tempore, rex Athenienſium Cecrops excitavit homines ad colendum imagines. Vide Aug. l. 18. de Civ. c. 11.

Vſus imaginum à gentilium traditionibus inolevit.

Sedul. in exordio libri primi, operis Paſchalis.

Quo lethale malum, quo vanis dedita curis
Attica Cecropii ſerpit doctrina veneni.

Unde imaginum usus, qui à gētilium traditionibus inolevit, sacræ legis libri æquiparari nec debet nec valet, quia in libris, non in imaginibus, doctrinæ spiritalis eruditionem discimus. Non enim ait Paulus Apostolus, quæcunq; picta sunt, ad nostram doctrinam picta sunt; sed ait, quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus apud Deum,

Collatio imaginum & librorum S. Scripturæ Rom. 15. 4.

Digitized by Google

2. Tim. 3. 16. Deum. Nec ait, omnis pictura, ſed, omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docēdum, ad arguendum, ad erudiendum, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Quinquageſimo denique die poſt agni imolationem, & maris rubri tranſitum, Dominus in montem Sinai deſcendens, legem, non pictam, ſed ſcriptam Moyſi dedit, & in tabulis lapideis non imagines, ſed apices qui indices rerum ſive ſigna verborum eſſe perhibentur tradidit. Idem quoque Moyſes originem mundi, non pingendo ſed ſcribendo edocuit. Et omnia quę per ſpiritum prophetiæ ſive de præteritis, ſive de præſentibus, ſive de futuris cognovit, in quinq; libris añotans, non pingendo ſed ſcribendo poſt futuris Domino imperante mandavit. Nec de eo legitur, accepit picturas, ſed accepit librum Moyſes, & recitavit in aures populi verba libri, ——— David in perſona Chriſti dixiſſe legitur; In capite libri ſcriptum eſt de me. Non enim ait pictum, ſed ſcriptum: nec in capite parietum ſive tabularum, ſed in capite libri. —— Apoſtoli non imagines, ſed epiſtolas ad diverſas mundi partes deſtinaſſe leguntur: nec per picturas genus humanum ab idolorū cultibus ad verę fidei puritatem revocavere, ſed per ſcripturas: Quibus Redemtor ſenſum aperuit, non ut intelligerent picturas, ſed Scripturas; Scriptum eſt enim; Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. In Evangelio quoque legitur; Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt ut credatis quoniam Jeſus eſt Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. Joanni quoque dictum ſupernæ vocis tonitruo eſt, Quod vides ſcribe in libro, & mitte ſeptem Eccleſiis. Vnde datur intelligi, non picturas, ſed ſcripturas ad noſtrę fidei eruditionem eſſe conceſſas. Quam ergo ſit incautum, quamq; à ratione remotum dicere, ſicut divinæ ſcripturæ libros, ita imagines ob memoriam venerationis habemus, facile intelligere poteſt quisquis divinarum ſcripturarum cognitionem habet. In illis [videl. ſcripturis] reperiuntur arma quibus contra adverſa confligatur, quibus vitia reprimantur, quibus virtutes erigantur, ——— & ut cuncta breviter complectar, in illis & animæ perpetuus cibus, & præſentis vitæ doctrina & ſapientia quæ decor eſt vitæ, & vitæ perpetuæ documenta continētur. Eſt enim theſaurus nullo bono carens, omnibus bonis redundans: ad quem quisquis devotus accedit, quicquid fideliter quærit, feliciter ſe adquiſiſſe gaudet. —— Eſt planè divina ſcriptura verax, eſt fixa, eſt cęlata, eſt cœleſtis magiſterii inſtrumentum, & æterna prædicatio puriſſimo nitens eloquio, eſt lux mortalium, dicente Propheta, Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen ſemitis meis. Eſt vivax & mori neſciens, dicente Apoſtolo, vivus eſt Dei ſermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſq; ad diviſionem animæ ac ſpiritus. Eſt tenebrarum diſcuſſio, Salomone adteſtante, qui ait; Lucerna eſt mandatum legis & lux vitæ, & increpatio & diſciplina: de quo per Eſajā dicitur, de nocte ſpiritus meus vigilat ad te Deus, quia lux præcepta tua ſunt ſuper terram. Semper enim vitalia jubet, noxia prohibet, terrena removet, cœleſtia perſuadet. Eſt, inquam, fons ætherio de margine ſcaturiens, &c. ——— Nihil igitur horum quę præſtrinximus, ſive his ſimilium, quę brevitatis ſtudio prætermiſimus, in imaginibus, ô imaginum adorator, ô rerum inſenſatarum cultor, invenire poſſe te conſtat, quæ, dum his omnibus meritorum prærogativis careant, dolendus potius quam mirandus es, cur eas divinis ſcripturę libris, in quibus tot bona reperiuntur, æquiparare affectes. Tu qui fidei tuæ puritatem in imaginibus conſervare te dicis, ſupplex eis adſtare memento, cum thymiamatibus: nos præcepta Domini ſolerti indagatione perquiramus in divinæ legis codicibus. Tu luminaribus perluſtra picturas: nos frequentemus divinas ſcripturas. Tu fucatorum venerator eſto colorum: nos veneratores & capaces ſimus ſenſuum arcanorum. Tu depictis demulcere tabulis: nos divinis mulceamur alloquiis. Tu figuris rerum inſta, in quibus nec viſus, nec auditus, nec guſtus, nec odoratus, nec tactus eſt: nos inſtemus divinæ legi quæ eſt irreprehenſibilis, in qua teſtimonium Domini, juſtitiæ ſive pręcepta, timor ſive judicia ejus inveniuntur. Hæc, cum Epiſcopis illis Francofurtenſibus, Carolus Rex.

Deut. 31. Pſal 40. 8.

Luc. 24. 45. Ioan. 20. 30. 31.

Apoc. 1. 19.

Nota imagines non eſſe libros à Deo inſtitutos.

Encomium divinarum ſcripturarū.

Nota de commoda perfectione S. Scripturæ.

Pſ. 119. 105. Heb. 4. 12.

Prov. 6. 23. Eſai. 26. 9.

Ac ſi diceret, ô Adriane Papa Romane, cum tuis ejusdem opinionis ſociis iconolatris.

16. Neque vaſis divino cultui dicatis æquiparari ſinit imagines, lib. 2. c. 29. Quanta (inquit) excellentia vaſa divino cultui mancipata imaginibus emineant, divinæ legis inſtrumenta demonſtrant: Cum utiq; illa pręcipiente Domino per Moyſen in teſtimonii tabernaculo cōdita, & inſtituente vatim ſanctiſſimo David per Solomonem in templo Hieroſolymis condita atq; dicata, & typicorum ſenſuum arcana ſignificaverint, & in his quę ad Dei cultum pertinēt diuturni miniſterii officium geſtaverint: Hæ autem, ſalva ratione Cherubin, ſive boum & Leonum, qui non ad adorandum, ſed ad rerum futurarum ſignificationem conditi ſunt, non ſolum à quoquam ſanctorum non conditæ vel dedicatæ, ſed pæne cunctorum divinæ legis oraculorum teſtimoniis uſquequaq; ſunt abdicatæ. Hæc quoq; vaſa, quæ ad peragenda noſtrę redemtionis myſteria ſancta habet Eccleſia, ſemper ſunt fidelibus neceſſaria, ſemperque in divino cultu officioſa, &c.

Neq; vaſis divino cultui dicatis æquiparari ſinit imagines.

Cherubin, &c. non ad adorandum.

17. Damnatam eſſe à Patribus hujus Francofurtenſis Concilii Nicęnam illā ſynodum, quæ pro adoratione imaginum ſub Irene & Cōſtantino celebrata fuit, concedunt, & contra alios quosdam Papiſtas, hoc impudenter negare auſos, evidentiſſimis probant argumentis duo Romanæ Eccleſię celeberrimi Cardinales, Bellarminus, lib. de imaginibus, capite 14. & Baronius in Annalibus, anno Domini 794. Nam, 1. Libri illi Carolini, ſine dubio (inquit Bellarminus) ſcripti ſunt tempore Caroli, ut patet ex refutatione eorundem librorum quam edidit Adrianus primus, & ſcripti videntur in Cōcilio Francofordienſi, & acta continere ſynodi Francofordienſis: id enim aſſerit Hincmarus, ejus temporis auctor, & ipſi libri hoc præ ſe ferunt. Quod autem Synodus, quæ in his libris refutatur, ſit verè Nicęna ſecunda, dubitari non poteſt, ſi legantur vel ipſi libri, vel Adriani reſponſio. 2. Auctores antiqui omnes conveniunt in hoc, quod in Concilio Francofordienſi ſit reprobata ſynodus ſeptima, quæ decreverat imagines adorandas. Ita Hincmarus, Aimonius, Rhegino, Ado, & alii paſſim docent. Dicere autem hos omnes mētiri, vel libros eorum eſſe corruptos, ut Copus dicit, videtur mihi

Certum & manifeſtum eſt, damnatam in Concilio Francofurtenſi & refutatam eſſe Pſeudo-ſynodum Nicænam, quæ imagines decreverat adorandas, & quæ ab imaginum adoratoribus ſeptima œcumenica Synodus nūcupatur. Vide ſupra, §. 1.

paulo

paulo durius. Hæc & plura in eandem ſententiam, loco citato, Bellarmin. qui etiam eodem libro, cap. 15. eſſe Adriani illum librum quo contra Capitulare Carolinum defenditur Nicæna ſecunda ſynodus, ait cum aliunde, tum etiam ex Ivone intelligi poſſe, qui multa ex hoc libro nomine Adriani, in 4. partem ſui decreti tranſtulit.

18. Baronius ait rem ita accidiſſe, ut qui Nicænam ſynodum convellere laborarent, ſeorſim ſi guli quæ reprehendenda putarent Concilio Francofordienſi obtulerint: ab hoc verò eadem in unum faſciculum cõgeſta data Carolo fuerint, & ab ipſo miſſa ad Hadrianum. Cæterum (inquit Baronius) ad damnandam Nicęnam ſynodum permoti ſunt Francofordienſes Epiſcopi, non quidem odio imaginum, quas haud ipſi reſpuebant; ſed quod iidem contradictores, duo ei ſynodo mendacia obtruſiſſent; Unum Nicænos Patres ſtatuiſſe, imagines eodem honore & cultu, quo ipſum Deum, venerandas eſſe; Alterum decretis ejusdem ſynodi Romanum Pontificem non prębuiſſe aſſenſum. Hæc enim duo perſuaſa fuiſſe, conſtat ex verbis ipſius Capitularis voluminis. Hæc Cardinalis Baronius.

Præponuntur Baronii & Bellarmini effugia.

19. Eadem defenſione utitur Bellarminus; & ſubjicit hanc objectionem, cum ſua ad eandem reſponſione; Si dicas (inquit) ergo ſaltem Cõcilium Francofordiense, quod frequentiſſimum fuit, & legitimum, errare potuit: Reſpondeo, potuit errare & erravit, non in juris, ſed in facti quæſtione. Et præterea, non mirum ſi errare potuit: nam non conſenſere legati Romani, ut Magdeburgenſes dicunt: Papa autem non ſolum non conſenſit, ſed etiam refutavit Francofordienſe decretum. Hæc Bellarminus, lib. de imaginibus, cap. 14. Eſtque hæc jam ejus tertia defenſio, qua etiam utitur Baronius, concedens damnationem Nicænæ illius ſynodi factam eſſe in hoc Concilio Francofordienſi, ſed negans factum eſſe per Concilium, quia non acceſſit conſenſus legatorum Apoſtolicæ ſedis, nec qui eos miſerat Hadriani, quorum fuit (inquit) ſtatuta firmare. Hæc Cardinalis, incautè nimis & inverecundè.

Diluitur Bellarmini effugium.

20. Priores duæ defenſiones de gemino mendacio Patribus Francofurtenſibus per fraudem obtruſo, inania ſunt commenta, quæ per ſummam impudentiam obtrudere conantur incauto lectori iſti Cardinales. Nam ex ipſo Capitulari volumine, ad quod provocant, apertiſſimè conſtat, nec latuiſſe Patres Francofurtenſes, quo cultu Nicæna illa ſynodus profeſſa ſit ſe colere imagines: nec Adriani Papæ Romani cum Taraſio Patriarcha Conſtantinopolitano Nicænaque illa ſynodo neſciviſſe conſenſionem.

21. Audi ipſius Capitularis operis verba l. 1. c. 14. ubi de Nicænis illis Patribus loquens; Ajunt (inquit) benedixit Jacob Pharaonem, ſed non ut Deum benedixit: adoramus nos imaginem, ſed non ut Deum adoramus. Similia invenies lib. 3. cap. 17. & alibi paſſim in illo opere. Eam verò Nicænorum inſaniam confutant Francofurtenſes (locis proximè citatis, & alibi in illo opere paſſim) hoc dilemmate, qui adoras imaginem, aut eam cultu religionis adoras, aut eo charitatis & ſalutationis officio quo homines civiliter & humaniter honoramus: at religionis cultu nefas eſt aliud adorare quã ſolum Deum: nec civili ſalutatione colendæ ſunt aut ſalutandæ imagines, hoc enim ſuperſtitioſum eſt & ſuperfluum, eo quod imagines rationis expertes & inſenſatæ ſint. At clamant iconolatræ, nos ſanctas & venerabiles imagines honoraria quadam adoratione religioſe colimus & ſalutamus [τιμητικὴ προσκυνήσει σεβόμεθα καὶ ἀσπαζόμεθα,] non tamen adoramus eas latriâ ſeu cultu divino. Sed iſtam religioſæ adorationis diſtinctionem, ut abſurdam, meritò rejiciunt ac deridet Francofurtenſes, quia quibuſcunque ludere coneris verborum ambagibus, non mediocris eſt error, cum aliud adoratur religionis cultu quam is qui dixit: Dominum Deũ tuum adorabis & illi ſoli ſervies. Idcirco Nicæna pſeudoſynodus dum religioſum neſcio quem imaginum cultum ingerere nititur, ſingularem unius Dei cultum & adorationem fruſtrari deprehenditur.

Dilemma contra adoratores imaginum. *Occupatio.* *Subjectio.* *Vide ſupra §. 2. & §. 3.* *Matt. 4. 10.*

22. Adrianum autem Papam Romanum idẽ cum Taraſio & Nicæna illa ſynodo, de adoratione imaginum ſenſiſſe, & palam profeſſum eſſe, neminẽ latere poterit, qui illius ſynodi acta diſcuſſerit. Multo minus hanc tam celebrem prudentiſſimorum Epiſcoporum Synodũ Francofurti habitam, pręſentibus etiam ipſius Adriani Papæ legatis, qui utiq; & vocali ſuo, & ſcripto Adriani ipſius teſtimonio, quod in actis Nicęnis adhuc exſtat, palam declaraſſent mentem Adriani, ſi qua Patribus de ea eſſet injecta dubitandi occaſio. Teſtatur autem opus Capitulare, Carolum cum cohibentia ſacerdotum in regno ei divinitus conceſſo catholicis gregibus prælatorum, atq; adeo Francofurtenſem Synodum ſcripta præ manibus habuiſſe acta illius Nicænæ ſynodi, eaq; diſcuſſiſſe. In præfatione operis, & l. 1. c. 5. Exſtat autem in ſecunda actione Nicænæ illius Synodi epiſtola Adriani ad Taraſium, qua non ſolum mentem ſuam aperit Adrianus, & cum Taraſio conſenſionem, de adorandis imaginibus, ſed etiam pro cõmunis illi cum Taraſio opinionis defenſione quædam adhibet argumenta, quæ poſtea Francofurtenſes in Capitulari opere ex profeſſo refutanda ſumſerunt. Præterea ſynodo Francofurtenſi probè cognitam fuiſſe Adriani mentem clariſſimè patet etiam ex operis Carolini lib. 2. cap. 4. ubi de conſenſu Papæ Adriani & Taraſii Epiſcopi Conſtantinopolitani in adoratione imaginum.

Patres Concilii Francofurtenſis non latuit conſenſus Adriani primi Papæ Romani cum pſeudoſynodo illa Nicæna, quam refutabant. Vide ſupra §. 1.

23. At contra ſic argumentatur Bellarminus; Synodus Francofurtenſis decrevit judicium ultimum controverſiarum ad Romanum Pontificem pertinere; ut ex Carolinis libris patet: ergo ſi Nicęnam ſynodum ſciens à Romano Pontifice eſſe approbatam, nihilominus eam damnavit, ſe ipſam deſtruit.

Objectio Bellarmini.

24. Reſpondeo; Sciviſſe Synodum Francofurtem conſenſionem Adriani & Nicęnę Synodi, ſatis jam liquido demonſtratum eſt. Romanam etiam Eccleſiam honorificis elogiis cumulatè ornat, nec tamen damnando Nicænam ſynodum, ſeipſum deſtruit. Tametſi enim in opere Capitulari, l. 1. c. 6. Romanam Eccleſiam magnificè extollit, ut cæteris Eccleſiis auctoritate ipſius Domini prælatam, & pro cauſa fidei, cum quæſtio ſurgit, omninò conſulendam ab omnibus Eccleſiis, & profitetur Carolus ſe ſuæq; ditionis Eccleſiam à communione Romanæ Eccleſię non recedere, licet multis aliis recedentibus: Etſi, inquam, hæc in Romanam Eccleſiam magnifica

Reſponſio ad objectionem Bellarmini.

Digitized by Google

magnifica elogia largiter congerit, ad demulcendum animum Adriani Romani Pontificis, eumque si fieri posset, ad ejusdem pseudosynodi Nicenę (quam jam temere approbaverat) abdicationem, veritatisque ingenuam professionem ac defensionem adducendum; præmissâ tamen hac blanda insinuatione, statim demonstrat Carolus & Synodus Francofurtensis, non eo animo tantopere laudatam ei esse Ecclesiam Rom. ac si de veritate aut falsitate cujuscunq; dogmatis exspectanda esset Romani Pontificis decisio, eique tanquam infallibili incunctanter parendum. Namè contrario auctoritatem disputationis suæ petendam proponit ex S. Scripturis, & adhibenda etiam aliorum doctorum dicta: eaq; monet non aliter atq; aliter pro cujuslibet arbitrio, sed sanè sobrieq; esse intelligenda: initio ejusdem capitis sexti.

Patres Francofurtenses rejiciunt ac damnant, ut impiam, & inauditam eam Scripturarum interpretationem quam Adrianus Papa Romano probatur.

25. Et eodem libro, c. 5. Synodum illam in Bithynia habitam, cujus acta se ait discussisse, & quam (ut ostendimus) non ignorabant Adriano Papæ probari, arguunt & condemnant impietatis, ob hoc quod scripturas S. aliter intellexerit atq; interpretata sit, quam intelligi debeant, & ad eos sensus usurpaverit, atq; accommodaverit quos illæ non continent: idque ab ea synodo impiè, arroganter, indoctè factum esse affirmant.

26 Adriani etiam scriptum quod posthac pro defensione ejusdem Nicænę pseudosynodi ad Carolum misit, rejecerunt ut erroneum Franci Episcopi, qui Synodum Francofurtensem celebraverant, eorumq; successores, absq; retractatione tamen encomiorum illorum quæ Synodus Francofurtensis concessit Romanæ Ecclesiæ. Nempe aliud est Ecclesiam aliquam ut loco priorem consulere, aliud verò in ejusdem responsione simpliciter acquiescere.

Distinctio.

27. Monet etiam Carolus & Synodus Francofurtensis, in Capitulari, l. 2. c. 24. vitari facillimè posse hunc quem oppugnat errorem, si homines intra metas Propheticæ, & Evangelicæ, sive Apostolicæ prędicationis contineantur, &, exclusis vocum novitatibus, sanctorum Patrum solummodo institutis contenti sint.

De honore habito Adriano Papæ Rom. à Carolo & Patribus Francofurtensibus.

28. Quamvis autem sciret Carolus, ejusq; Episcopi, consensisse Nicænę Synodo Adrianum Papam Roman. hunc tamen illi honorem habuerunt, ut ad Synodi Francofurtensis celebrationem interponi ejus auctoritatem petierint: quod & factum, missis ab Adriano legatis, atq; ita sane consuluerunt Ecclesiam Roman. sed sine præjudicio synodicæ deliberationis, & liberę sententię. Præmissa autem, in Synodo, eximiâ Ecclesiæ Romanæ commendatione, qua Adrianum, si possibile, ad saniorem mentem suaviter revocarent, lib. 1. c. 6. Reliquo deinceps opere ad argumentorum, à Nicæna pseudosynodo, & ab ipso Adriano, pro adoratione imaginum allatorum, accuratum & liberum examen intrepidè accinguntur, idq; ipsum fortiter & feliciter exsequuntur. Et Nicænam illam Synodum, quam Adriano probari sciebant, haud exspectatâ nova Romani Pontificis declaratione, damnant ut erroneam: ejusque errorem, de adorandis imaginibus, vocant stultissimum, absurdum, insanissimum; quęq; in ejus actis pro ejusdem erroris patrocinio dicuntur, ajunt dici indoctè, inordinatè, inconsequenter, nō mediocri socordiâ & hebetudine, stolidissimè, stultissimè, irrationabiliter, demētissimè, insanissimè, magnâ temeritate; eosq; qui ea dixerunt, deliràsse, non sanę mentis fuisse, vana loquutos esse, importuna, & deliramento plena, risu digna; & divinorum apicum testimonia ad suos sensus violenter inflectere nisos esse, mentitos esse, & S. Patrū sententias depravâsse, & nugarum adglomerationem pro adorādis imaginibus scripsisse, eisq; amorem insolentissimę adorationis imaginum causam exercendę synodi exstitisse; magnæ esse temeritatis ingentisq; absurditatis quę dicunt, pravam esse illorum confessionem, & ridiculosum errorem; eos impudentissimè egisse: & impossibile esse eorum statutis adsensum præbere, & simul antiquis Patrum institutionibus parere, cum inter se pugnent: incomparabilem esse eorum dementiam, & ridiculosam segnitiem: non esse magni pendendam eorum vesaniam adorandarum imaginum; eos novas institutiones Ecclesiæ inferre nisos esse, res sensu carentes adorare, insensatas nænias colere dum percensent, &c.

Iudicium Concilii Francofurtensis de doctrina pseudosynodi Nicæa celebrata, & Adriani primi, Papa Romani, cum eadem pseudosynodi Synodo consentientis.

29. Hoc Capitulare misit Carolus Rex ad Adrianum Papam Roman. qui tamen à pseudosynodi Nicænæ impudenti defensione non destitit, sed prostultissimorum insanissimorumq; dictorum patrocinio epistolam, sive librum, ad Carolum scripsit, qui exstat subjunctus vulgatę Latinæ editioni septimæ Synodi, tom. 3. Conciliorum, part. 1. editionis Colon. & tom. 6. Concil. edit. Paris. pag. 128.

Adrianus Papa monitus non resipuit ab errore.

30. In eo lib. in actione 4. (vel in edit. Paris. act. 5. pag 134. col. 2.) c. 26. Addendum est (inquit Adrianus) ad incredulorum satisfactionem, & directionem Frācicam, &c. quibus verbis ostendit Adrianus se illam responsionem & defensionem scripsisse, ut Francis, adorationem imaginum unanimiter respuentibus, satisfaceret. Notum est illo seculo Francorum nomen longè latèq; patuisse. Unde patet, Capitulare Carolinum non esse unius aut paucorum opus, sed esse opus synodicum multorum Episcoporum Catholicis gregibus in regno Caroli prælatorum; & esse simul opus regium ipsius Caroli Regis, quia illud suo nomine evulgavit.

Ex Adriani verbis ostenditur Capitulare Carolinum opus esse publicum, Synodicum & regium.

31. Quam frigidè autem & pueriliter, jejunè & misere ad objecta responderit Adrianus (difficile est enim malam causam tueri) facilè perspiciet æquus lector utriusque operis, videlicet, Capitularis Carolini, & epistolæ Adriani. vin' specimen? In actione 4. c. 2. (in posteriore p. 143. tom. 6. Concil. edit. Paris. col. 2. B. C.) hanc sibi Adrianus ex Capitulari proponit objectionem seu reprehensionem; Inutile & demens & errore plenum dictum, quod dicunt, Nicęni, qui Deum timet, honorat omnino, adorat, & veneratur sicut Filium Dei Christum Dominum nostrum, & signum crucis ejus, & figuram sanctorum ejus. Hęc est objectio, seu reprehensio: Nunc accipe Adriani responsionem, quam bonâ fide, integram, prout in ipsius libro ibidem exstat, subjiciam: Ex libro (inquit) beati August. de filio Abraham ducto ad sacrificium, inter cætera: Non enim frustra moti estis, cum hoc dicerem; Crux cornua habet. Sic enim duo ligna cōpinguntur in se, ut speciem crucis reddant. Sicut ergo in imagine crucis multis locis videmus, ut fiant duo cornua, quibus infigantur manus, cornibus hęrentem arietem crucifixum, Dominum video, &c. Hactenus Adrianus, nec plura ibi addit. Ex hac autem defensione quis ita hebes est, ut existimet per ullam legitimam conse-

Reprehensio Carolina & Francofurtensis.

Responsionis Adriani frigida & nullius ponderis.

Adriani responsio.

Examen responsionis Adriani.

Digitized by Google

quentiam inferri posse eam assertionem, quam hic tuendam Adrianus suscepit? nempe, qui timet Deum, is honorat, adorat, veneratur, sicut Filium Dei & signum crucis ejus, & figuras sanctorum. Nihil in verbis Augustini de honoranda vel adorandâ cruce, vel imagine: sed tantum applicat allegoricè historiam arietis illius in vepre cornibus impliciti, ad Christum qui manibus suis affixus fuit cornibus crucis: idq; ipsum mente concipi posse docet, si cornua spectemus in imagine crucis. Merus hic est usus historicus, nulla fit mentio adorationis, de qua est controversia. Gen. 22. 13. Præterea, istam quidem allegoriam arietis de Christo interpretatur Augustin*, l. 12. contra Faustum Manichæum, c. 25. & l. 3. contra Maximum Arianum, c. 26. At testimonium istud ab Adriano adductum de imagine crucis, etiamsi causæ Adriani nihil conducat, suspicor non esse Augustini, dum considero ea quæ scripsit Augustinus, l. 1. de consensu Evangelistarum, c. 10. contra eos qui Christum & Apostolos ejus non in sanctis codicibus, sed in pictis quærunt parietibus. Et certe satis notum est cuilibet in Ecclesiasticâ antiquitate mediocriter versato, Nicænam illam pseudosynodum eiq; consentientem Adrianum Papam Romanum, multa sub antiquorũ Patrum nominibus lectori obtrudere evidenter notha & supposititia, & indubitatis eorundem Patrum scriptis apertè repugnantia, multa etiã genuina in alienum & à Patrum mente remotissimum sensum detorquere. Verumtamen, ut jam ostendi, istud sub Augustini nomine citatum ab Adriano testimonium nihil officit Francofurtensium causæ, nec juvat causam Nicænorum & Adriani.

32. Accipe aliud specimen, in actione 4. c. 57. [pag. 140. tom. 6. Conc. edit. Paris. col. 2. E.] *Reprehensio Francofurtensis Adriani Papæ Romani reprehensio.* Reprehensio Francofurtensis; quod non sit contra religionem Christianam, ut illi [Nicæni] dicunt, non colere & non adorare imagines Adriani respõsio est; Ex libro (inquit) beati Augustini de tractatu Proverbii Salomonis, inter cætera: invenis hominem porrigentem manu eleemosynas pauperum, nec tamen de Deo ibi cognitantẽ, sed hominibus placere cupientem. Lanea vestis videri potest; interiorem lineam non habet. Invenis alium dicentem tibi; Sufficit mihi in conscientia Deum colere, Deum adorare: quid mihi opus est aut in Ecclesiam ire aut visibiliter misceri Christianis? lineam vult habere sine tunica. Non novit, non commendat talia opera mulier ista. Dicenda sunt quidem & docenda spiritalia sine carnalibus, sed illi qui accipiunt, debent tenere spiritalia, & non carnaliter operati carnalia, &c. Hæc, neque ulterius quicquam ad hanc reprehensionem Adrianus. Quid verò hoc ad probandum quod negabatur. ait Augustinus; *externa Christianæ professionis exercitia, si absit interna conscientiæ mundities, Deo non probari:* Et rursum, *Vanam esse interna devotionis opinionem, si externa à Deo imperata pietatis exercitia contemnas:* Ergo (secundum mirabilem Papæ Adriani logicam) est contra religionem Christianam non cólere & non adorare imagines. Auditum admissi risum teneatis amici! Certè qui ita insaniunt, ut talium eos nugamentorum non pudeat, iidem etiam sine rubore jungant vulpes, & mulgeant hircos. *Examen Responsionis Adriani Papæ.*

33. Quin & eodem suo libro Adrianus, in actione quarta, capite 14. (pag. 143. posteriore, col. 1. E. edit. Paris.) hanc sibi defendendam sumit dementissimam ac spurcissimam assertionem; quam pia mens meminisse horret, luctuque refugit; homini commodius esse omnia in civitate lupanaris ingredi, quàm abnegare adorationem imaginis Domini, aut ejus sanctæ Genetricis. O vocem lenone, non Pontifice dignam! en, quo vesanus imaginum zelus cæcutientes hominum mentes perduxerit? Egregia scilicet illa Cardinalium ultima defensio; defuisse Synodi Francofurtensis judicio consensum legatorum sedis Romanæ & Adriani Papæ. At, inquam, hoc ipsum est quod ostensum ibamus, merito rejectum esse in ea controversia sedis Romanę judicium, utpote manifestè erroneum & impudenter profanum. Neq; tamen propterea quicquam decedit auctoritati decreti synodici, quod à trecentis Episcopis legitimè in nomine Domini congregatis, congruenter sacris scripturis & orthodoxæ antiquitatis doctrinæ, sapienter factum & promulgatum est. Sicut etiam decreto Chalcedonensi, de ordine Patriarcharum, sua in hunc usque diem constat auctoritas, etiamsi ei legati Leonis Papæ Romani, & ipse Leo, obstinatè contradixerint. Et robur habuit decreti synodi œcumenicæ, illud quod de tribus Capitulis in quinta Synodo factum est, licet absente & vel per se, vel per legatos, adesse recusante, editoq; in contrarium constituto palàm reclamante Vigilio Papa Romano. Quare desinant Papistæ istiusmodi fumos pro idoneis mercibus venum obtrudere: Erravit, inquiunt, vel errare potuit, Francofurtensis synodus in negotio imaginum; quia non consensit Papa Romanus. Verte, & invenies: Erravit certè Adrianus Papa Romanus; Quia synodo sanam doctrinam tuenti consentire renuit. Res cum re, ratio cum ratione conferatur, propositis in medio sacris scripturis, & genuinis atque indubitatis orthodoxæ antiquitatis monumentis, & hęret in luto Adrianus, ut ex præcedentibus abundè jam liquet. *Spurcities doctrinæ Adriani Papæ Rom. vide supra, c. 2. §. 30.* *Meritò rejectum est à Synodo Francofurtensi judicium Sedis Romanæ.* *Stat tamen auctoritas decreti Synodici.* *In negotio imaginum erravit Adrianus primus Papa Romanus.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT DUODECIMVM.

Hiſtorica narratio de imaginibus, à tempore Concilii Francofurtenſis, id eſt, ab anno Domini 794. uſque ad annum Domini milleſimum ducenteſimum. ubi de Synodo Conſtantinopolitana ſub Leone Armenio Imp. & Synodo Pariſienſi, ſub Ludovico pio Imperatore Occidentis, & de Synodo Conſtantinopolitana ſub Michaële Imp. quæ dicta eſt Synodus prima & ſecunda; & duabus nuncupatis Octavis œcumenicis Synodis, Conſtantinopoli celebratis, ſub Imperatore Baſilio; & de Papiſta Romana, & de ſeculo infelici, & de Gallorum ac Germanorum conſtantia in rejiciendo cultu imaginum.

QUamvis Concilii Francofurtenſis decretum, de non adorandis imaginibus, ad Adrianum primum Papam Romanum perlatum, ei bilem moverit, quippe obſtinato imaginum adoratori, & pſeudoſeptimæ Nicænæ Synodi inſano defenſori; In Eccleſiis tamen tum Occidentis, tum Orientis, ea veritas palàm prædicata eſt, quæ à Patribus Francofurtenſibus, contra imaginum adorationem, auctoritate ſacrarum literarum & teſtimoniis antiquorum Patrum defenſa fuit, ac demonſtrata.

Britannicarum Eccleſiarum judicium de adoratione imaginum, & de ſecunda Nicenâ Synodo.

2. Quod fuerit autem Britannicarum illius temporis Eccleſiarum, ea de re judicium, Anglorum hiſtorici Simeon Dunelmenſis, Rogerus Hovedenus, Matthæus Florilegus, & Roſſenſis hiſtoriæ auctor (apud Uſſerium) hunc in modum referunt: Anno ab incarnatione Domini 792. Carolus Rex Francorum miſit Synodalem librum ad Britanniam, ſibi à Conſtantinopoli directum; in quo libro (proh dolor!) multa inconvenientia, & veræ fidei contraria reperta ſunt: maximè, quod pœnè omnium Orientalium doctorum, non minus quam trecentorum vel eo amplius Epiſcoporum unanimâ aſſertione confirmatum eſt, imagines adorari debere: quod omnino Eccleſia Dei exſecratur. Contra quod ſcripſit Alcuinus epiſtolam ex auctoritate divinarum Scripturarum mirabiliter affirmatam: illamq; cum eodem libro ex perſona Epiſcoporum & Principum noſtrorum Regi Francorum attulit. Hæc, ex hiſtoricis illis Anglis, recitavit vir doctiſſimus, Jacobus Uſſerius, Theologus Hibernus, Archiepiſcopus Armachanus, in ſuo hiſtorico opere de Chriſtianorum Eccleſiarum ſucceſſione & ſtatu, c. 2. §. 4.

Synodus CP. ſub Leone Armenio Imperatore.

3. Conſtantinopoli ſub Leone Armenio Imperatore, habita eſt ſynodus, quæ Nicænam illam pſeudoſynodum anathematizavit, & imaginum adorationem ab eadem pſeudoſynodo Nicæna decretam damnavit: anno Dom. 814. ut cernere eſt tomo ſexto Conciliorum, edition. Pariſ. pag. 232. & 233.

Synodus Pariſienſis, ſub Ludovico pio Imper.

4. In Gallia habita eſt collatio ſeu ſynodus Pariſienſis, in qua rurſus damnatus eſt cultus imaginum; anno Dom. 825. tempore Ludovici pii Imperatoris Occidentis, & Michaëlis Balbi Imperatoris Orientis, qui eâ de quæſtione legatos ad Ludovicum pium, Caroli. M. filium, miſerat. Et utriuſque Imperii Theologis conſentientibus, repudiata eſt illa pſeudoſeptima Synodus Nicæna; & reprehenſæ atque erroris notatæ ſunt duæ epiſtolæ Adriani primi Papæ Romani, nimirum illa epiſtola quâ pro adoratione imaginum ſcripſit Adrianus ad Conſtantinum & Irenen, & illa quam pro defenſione pſeudoſynodi Nicænæ ſcripſit idem Adrianus ad Carolum Magnum, ut patet ex epiſtola, quam ſcripſit ea ſynodus Pariſienſis ad Ludovicum pium, ejuſque filium Lotharium Imperatores; quæ exſtat in geſtis illius Synodi, apud Melchiorem Goldaſtum, in collectione Conſtitutionum Imperialium, tom. 1.

Duæ decretales epiſtolæ Adriani primi Papæ Romani, erroneæ in negotio imaginũ

5. In ea autem Synodi Pariſienſis epiſtolâ, conſilium dant Epiſcopi Imperatoribus, ut eodem modo, quem à Carolo Ludovici patre adhibitum ſuperiore capite commemoravimus, animum Papæ Romani ad veritatis defenſionem adducere ſtudeant: nempe Pontifices Romanos (ut eorum utar verbis) demulcendo, laudando, & præferendo, eorumque auctoritatem magnis laudum præconiis efferendo, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ condignam laudem deferendo; veritatem tamen ex teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum & ſententiis ſanctorum Patrum in medium proferendo, & veraciter ſobriéque exponendo. Hæc ibi.

Blandum & honorificum erga Romanos Pontifices animum adhibendum ſuit libera defenſa veritatis contra errandi Pontificum errores.

6. Miſſus eſt à Ludovico cum his geſtis ad Eugenium ſecundum Papam Romanum Jonas Epiſcopus Aurelianenſis. De quo Bellarminus, lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, ait; Sed hic tamen auctor cautè legendus eſt; quoniam laborat eodem errore, quo Agobardus & reliqui ejus ætatis Galli, qui negabant ſacris imaginibus ullum deberi cultum religioſum. Hæc Bellarminus. Exſtat ejuſdem Jonæ Aurelianenſis Epiſcopi opus de cultu imaginum, tribus libris comprehenſum, in priore parte tomi quarti bibliothecæ Patrum, editionis quartæ: ubi Margarinus de la Bigne, Doctor Sorbonicus, lectorem admonens (pag. 533.) ait; Non te lateat, candide lector; Jonam hunc magni nominis ſcriptorem, unum fuiſſe de Theologis illis, ſeu Epiſcopis Gallorum, qui etſi contra Iconoclaſtas validè propugnarent, ſacras imagines non eſſe frangendas, vel exurendas, aut quoquo modo delendas; ſed ſervandas in templis & locis ſacris ad ornatum, & hiſtoricam inſtructionem fidelium; attamen errore præpoſtero exiſtimabant, nullum illis religioſum honorem, aut venerationẽ, ne dum cultum latriæ uni Trinitati debitum, ſed nec ullam quoquo modo adorationem tribuendam. Pariterq; invehebantur acerrimè in ſecundum Concilium Nicænum ab Eccleſia Romana approbatum. —— Equidem pleroſq; Galliarum Epiſcopos, & inſignes Theologos in his, quos prædiximus, circa adorationem imaginum erroribus eſſe verſatos, qui geſta in Conc. Francofordienſi ſub Carolo Magno, & in ſynodo ſeu Collatione Pariſ. ſub Ludovico pio probè tenuerit, facilè agnoſcet. —— Porrò in hac

Jonas Epiſcopus Aurelianenſis.

Quæ fuerit eorum mens, in prohibenda fractione imaginum, vide infra §. 9. & §. 10.

Conc. Francofurti Synodus Pariſienſis.

mati aliorum errata valentius vobiſcum corrigerent, & ad ſuam ſuperſtitionē cognoſcendam ac veritatis teſtimonia ſuſcipienda animum facilius flecterent. Hactenus Synod. Pariſienſis, in ſua illa epiſt. quæ exſtat cum reliquis ejusdem Synodi geſtis, tomo I. Conſtitutionum Imperialium, quas edidit Melchior Goldaſtus.

Theophilus Imperator.

11. Michaëli Balbo, Orientis Imper. ſucceſſit in Imperio filius ipſius Theophilus, quem Zonaras ſcribit fuiſſe juſtitiæ obſervantiſſimum, & ejus quam probabat pietatis ſtrenuū defenſorem, multisq; aliis laudibus abundāſſe, & ab imaginum cultu conſtanter abhorruiſſe, atque ab illo, tāquam ab idolomania, ſubditos abducere ſumopere contendiſſe. De eodem Imper. ſcribit Nicetas, cognomento David Paphlagonius, in vita Ignatii Patriarchę Conſtantinopolitani, fuiſſe hunc Imperat. cætera non malum, æquitatis quoq; propugnatorem [δικαιοσύνης ἀντιλαμβάνον,] in imaginum autem abolitione nullo prædeceſſorum ſuorum fuiſſe inferiorem. Exſtat ſcriptum iſtud Nicetæ, ſive, Davidis Paphlagonii, in anteactis Synodi prioris, nuncupatæ octavæ œcumenicæ, in priore parte Tomi VII. Conciliorum editionis Pariſienſis. Theophilum excepit filius Michaël, quo cæſo ſolus imperavit Baſilius Macedo. Hic ſuaſu Adriani II. Pontificis Rom. convocavit, an. Dom. 869. Synodum illam Conſtantinopolitanam centum & duorum Epiſcop. quam Romanenſes octavam œcumenicam vocant. In ea ſynodo approbata eſt adoratio imaginum. Præſens fuit in ea ſynodo Anaſtaſius bibliothecarius, qui etiam geſta ejusdem Synodi Romam pertulit, eademque, hortatu Adriani II. Pontificis Rom. in Latinam (ut ipſe loquitur) tradidit dictionem. Idem verò Anaſtaſius, in ſua in ſeptimam Synod. præfatione ad Joannem Papam Adriani II. ſucceſſorem, ſcribens de imaginum adoratione, quæritur Gallos eam etiamnum rejicere. Unde patet, non tanti apud Gallos fuiſſe vel Sedis Romanę vel Synodi illius judicium, quin ſe utriusque decretis, de colendis imaginibus, palàm fortiterque opponerent.

Nicetas in vita Ignatii Patriarchæ Cp.

Baſilius Macedo Imper. Primæ Synodus nuncupata œcumenica octava. Anaſtaſius bibliothecarius.

Galli Synodi illius ſeptimæ Romana decreta ſi opponant.

12. In Synodo illa Conſtantinopolitana centum & duorum Epiſcoporum, cui interfuerunt legati Adriani ſecundi Papæ Romani, & quam Romanenſes œcumenicam octavam vocant, agitata etiam eſt cauſa Ignatii & Photii; & reſtituitur in ſedem Conſtantinopolitanam Ignatius, qui priùs exauctoratus fuerat decreto illius Synodi, quæ præſidente Photio, & præſentibus Nicolai Papæ Romani legatis, Conſtantinopoli, in templo ſanctorum Apoſtolorum, ſub Michaële Imper. Theophili filio, habita eſt an. Domini 859. Cujus Synodi canones exſtant cum coměntario Joannis Zonaræ, ubi Zonaras in ſua præfatione recitat Synodi illius inſcriptionem, inquiens; Ἡ Σύνοδος αὕτη ἐπιγράφεται ἁγία καὶ μεγάλη πρώτη καὶ δευτέρα σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα ἐν παναγίῳ ναῷ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων. Synodi hujus inſcriptio ita ſe habet; *Sancta & magna prima & ſecunda Synodus Conſtantinopoli habita in venerabili templo ſanctorum & glorioſiſſimorum Apoſtolorum.* Unde quæſtione proponit Zonaras; διὰ τί μία ἁγία καὶ πρώτη καὶ δευτέρα καλεῖται; qua ratione hæc Synodus cum una ſit, nuncupatur prima & ſecunda? Et hanc reddit reſponſionem: Memorant Synodum hanc, diſceptantibus inter ſe & ad arma venientibus orthodoxis & heterodoxis, ſolviſſe conventum, & rurſus temporis intervallo [παραμείναντος καιροῦ] alterum in eodem templo conventum habitum [δευτέραν σύνοδον αὖθις τῷ αὐτῷ ναῷ γενέσθαι συνελθεῖν] iterumque de eisdem rebus factum colloquium, & dogmatica decreta literarum monumentis coměndata eſſe, & editos eſſe illos canones [quos ille coměntariis illuſtravit. Atque hinc factum eſſe ajunt, ut hæc licet una Synodus eſſet, appellaretur prima & ſecunda, ob Patres bis congregatos. Duos illos conventus longè inter ſe diſtantes temporis intervallo cómemorat Nicetas, qui & David Paphlagonius, in vita Ignatii, ubi refert convocatam eſſe Synodum, & in ea ſententiā depoſitionis & anathematis contra Ignatium abſentem à Photio quidem pronunciatam eſſe, ſed diſcordibus longo inter ſe Epiſcopis, cū multi huic ſententię ſubſcribere recuſārent, ſolutum eſſe conventum. Tum, alia inita via, Photium legatos cum literis miſiſſe ad Nicolaum hujus nominis I. Papam Roman. & petiiſſe ut legatos mitteret Conſtantinopolim pro reformatione illius Eccleſię; Ignatium enim morbo & ſenio debilitatū jam ſe munere abdicaſſe: atq; his auditis Nicolaum rerum Conſtantinopoli geſtarum ignarum, miſiſſe duos legatos Zachariam & Rhodoaldum Epiſcop. qui cum Conſtantinop. venīſſent, rurſum congregatam eſſe Synodum, & ibi præſente Michaële Imper. & Barda Cæſare, Michaëlis avunculo, acerrimo hoſte Ignatii, & ſuffraganti bus veteris Romæ legatis, Ignatium præſentem damnatum & exauctoratum eſſe. Ignatius Sede pulſus Nicolaum Papam Rom. compellat, libello ad eum miſſo, qui exſtat in anteactis Synodi centum & duorum Epiſcop. ſub Baſilio habitæ, quę Romanenſibus pro octava œcumenica habetur, in priore parte tomi ſeptimi Conciliorum, edit. Pariſ. pag. 915. ubi Ignatius Nicolaum, inuſitatā adulatione, vocat omnium ſedium Patriarcham, & œcumenicum Papam. Nicolaus autem convocata Synodo acta illius primę & ſecundę Synodi, de Ignatio & Photio, decernit nullarum eſſe virium. Et ſe non conſenſiſſe in depoſitionem Ignatii, vel in ſubſtitutionem Photii, ſcriptis ea de re etiam ad alias rum Eccleſiarum Epiſcop. & ad Imperatorem epiſtolis, palàm declaravit, legatosque ſuos Zachariam & Rhodoaldum ab Epiſcopatu depoſuit & excoműnicavit. Et in Photium ſententiam depoſitionis pronunciavit, adjecta etiam ſententia excoműnicationis, ſi porro pro Epiſcopo Conſtantinop. ſe gereret. Hæc manifeſta ſunt ex epiſt. ipſius Nicolai, epiſt. 1. & 4. & 5. & 7. & 10. & 13. &c. Photius, re tota intellectā, perſuaſit Michaëli Imperatori ut alia adhuc Synodus Conſtantinopoli haberetur, & in ea Synodo, præſentibus eis qui ſe pro Patriarcharum Orientis legatis gerebant, pronunciata eſt in Nicolaum Pap. Roman. depoſitionis & anathematis ſententia. Narrant hoc Nicetas David Paphlagonius, in vita Ignatii, & Anaſtaſius Bibliothecarius in ſua præfatione hiſtorica, de octavo Synodo. Et ipſa illa octava Synod. act. 10. in ſua epiſtola Encyclica. Miſſa eſt ea ſententia in Italiam, ſed Nicolaus, antequam Romam perlata eſt, rebus humanis exemtus eſt: teſte Nicetā. Michaële Imper. cæſo, regnat Baſilius, & Romanæ Eccleſiæ gubernacula accipit Adrianus Papa ſecundus. Hic habita Romæ Synodo ſtatim damnat illam Photii Synodum, & ſententiam in ea contra Nicolaum latam irritam

De Ignatio & Photio, Patriarchis Conſtantinopolitanis.

Anaſtaſius hoc in ſua præfat. in 8. Synodum, ſive hiſtoria octava Synodi, ad Adrianum II. Pap. Rom.

Synodus Cp. quæ nuncupata eſt prima, & ſecunda.

Geſta Synodi hujus Romana exſtant in ſeptima actione ſtatim octava Synodi.

Digitized by Google

eſſe decernit, damnat etiam Synodum illam quæ 1. & 2. dicta eſt, & ipſum Photium iteratò damnat atq; anathematizat. Et ejusdem Adriani hortatu Baſilius Imperator convocat Synodum centum & duorum Epiſcoporum, quæ octava nuncupatur. Et Photius, qui Nicolaum Papam Rom. ſynodali ſententiâ depoſuerat & anathematizaverat, rurſus in hac nuncupata 8. Synodo abdicatur & anathematizatur: ut legere eſt in ſeptima actione illius Synodi. De quo etiam ſcribit Anaſtaſius bibliothecarius, in ſua hiſt. octavæ Syn. ad Adrianum II. Papam Roman. Miſſis (inquit) cum auctoritate Apoſtolica vicariis & epiſtolis decretalibus,* juſsiſti fieri Conſtantinopoli ſynodũ pro multis quidem neceſsitatibus Eccleſiæ, ſed pro his præcipuè, quæ hucuſq; breviter annotata ſunt, quæq; in hujus ſynodi geſtis inveniuntur: in qua ſcil. Photius ob id etiam ſpecialiter condemnatur, quoniam depoſitionem vel anathema præſumſit in ſanctæ memoriæ Papam Nicolaum nominare. Hæc Anaſtaſius in ſua narratione hiſtorica, quæ exſtat præmiſſa verſioni Latinę octavæ illius Synodi, ab eodem Anaſtaſio concinnatæ. tom. 6. Concil. edit. Pariſ.

* Juſsiſti, inquit Anaſtaſius adulatoriè. Certe in proœmio Synodi dicitur, Baſilium Imp. congregaſſe hanc Synodum. Et id ipſum reperitur a Clune 10. in Tertium Synodi. & in ejusdem Synodi epiſtola Encyclica.

13. Poſtea verò, defuncto Ignatio, idem Baſilius Imper. revocavit Photium; & Baſilii atq; Orientalium Epiſcoporum hortatu, Joañes Papa Romanus (quem hujus nominis 8. vocant) Hadriani ſucceſſor, legatos ſuos Conſtantinopolim miſit. Habita eſt igitur, convocante Baſilio Imperatore, anno Dom. 879. alia Conſtantinopolitana Synodus trecentorum octoginta trium Epiſcoporum, præſentibus in ea Joannis Papę Romani & Orientalium ſedium Patriarchalium legatis: Hujus ſynodi unanimi decreto in ſedem Patriarchalem Conſtantinopolitanam reſtitutus eſt Photius, & prior illa Synodus, quæ ſub eodem Imperatore Baſilio, & tempore Adriani II. Papę Roman. habita eſt, (quam noſtri ſeculi Romanenſes œcumenicam octavam vocant) planè abrogata eſt, & hęc poſterior ſynodus, trecentorum octoginta trium Epiſcoporum, œcumenica octava indigitata eſt. Secundam autem Nicænam Synodum, tanquam ſeptimam œcumenicam, utraq; ſuſcepit. Poſterioris hujus 8. ſynodi acta integra, Græcè ſcripta, exſtare Romæ, tum in Vaticana bibliotheca, tum in Columnienſi, teſtes ſunt Cardinalis Baronius, in an. 879. & Severinus Binius, in ſuis notis in eandem ſynodum, quam iratus vocat Conciliabulum. Et ibidem ſummam recenſent omnium actionum iſtius ſynodi, cujus prima actio celebrata eſt menſe Novembri, an. Domini 879. Septima autem atque noviſſima actio celebrata eſt die decimo-tertio menſis Martii, an. Domini 880. Sed Romanenſibus iſtis curæ non fuit ipſa integra acta in lucem publicam emittere. Hanc tamen ſynodum, quam Romanenſes, per contemtum, Photianam vocant, à Græcis pro germana octava accipi, & ut divinum quoddam oraculum obſervari, quin & Gratianum, in libro Decretorum, ſecundum ejusdem ſynodi canonem, tanquam ex legitima octava ſynodo, deſcripſiſſe; confitetur Baronius, loco citato.

Poſterior ſynodus nuncupata octava œcumenica.

Caus. 7. quæſt. 1. Can. hoc nequaquam.

14. Joannem Papam Roman. non citra culpam, & non ſine gravi exiſtimationis ſuæ jactura, notáque Cathedræ Pontificiæ turpiſſima, reſtituiſſe Photium, ait Binius, in ſuis notis in vitam Joannis Papæ VIII. & in notis in poſterioBinii, & Baronii in actiones in Joannem Papam.

rem nuncupatam octavam œcumenicam ſynodum. Baronius etiam, loco ſuperius allegato, ait iſtud à Joañe factum eſſe, prudentiâ carnis, inimica Deo; & nunquam tam ſordidam tamq; indignam ab Apoſtolica ſede legationem miſſam eſſe. Hincque accidere potuit (inquit Baronius ibidem) ut ob nimiam animi facilitatẽ & mollitudinem, abjectâ penitus omni virilitate, Idẽ Joannes non Papa, ut Nicolaus & Hadrianus, qui conſtantiſſimè Photio reſtiterãt, ſed Papiſſa fuerit contumeliæ loco dictus, utpote quod qui nec reſiſtere ſciret Eunucho Photio, quique vinceretur à ſemiviro, non vir, ſed eſſet fœmina potius nuncupandus: ſicq; nomen contumeliæ tranſierit poſteris rerum inſciis in veritatis opinionem; fueritq; à pluribus decantatum, Joannem octavum Papam fuiſſe fœminam. Hæc Baronius. Hanc Baronii de Papiſſa Romana conjecturam laudat Binius, in ſuis notis in vitam Joannis Papæ octavi. Et alibi, idem Binius, narrationis de Papiſſa fœmina, refutationem ex profeſſo ſcribit, tom. 6. Concil. edit. Pariſ. pag. 467. & ante eum Onuphrius, annot. in vitam Joannis 8. à Platina ſcriptam.

Et eorundem conjectura de Papiſſa.

15. Inſtituti noſtri ratio non ſinit nos eò nunc digredi, ut de Papiſſa illa Romana prolixius diſſeramus, monendus tamen eſt lector, non de hoc Joanne, Hadriani ſecundi ſucceſſore, & Marini ſeu Martini II. immediato prædeceſſore, qui Platinæ Joannes nonus dicitur; non, inquam, de hoc Joanne aſſeri ab hiſtoricis quod fuerit fœmina; fœminam autem illam ſucceſſiſſe ajunt Leoni Papæ hujus nominis IV. & ſucceſſorem habuiſſe Benedictum Papam, hujus nominis tertium, cui ſucceſſit Nicolaus I. prædeceſſor Adriani II. Sabellicus Ennead. 9. lib. 1. fœminam illam, quæ Leoni IV. ſucceſſit, vocat Joannem VII. Eum autem qui poſtea Adriani ſecundi ſucceſſor fuit, vocat Joannem VIII. Fama eſt (inquit Sigebertus, ad annum Domini 854. loquens de muliere, Joanne Papa) hunc Joannem fœminam fuiſſe, & uni ſoli familiari tantum cognitam, qui eam complexus eſt, & gravida facta peperit, Papa exiſtens; quare eam inter Pontifices non numerant quidam, ideo nomini munerum non facit. Hęc Sigebertus. Et hinc factum, ut Adriani II. ſucceſſor Joannes quibusdam dicatur octavus, quem Platina nonũ vocat. Narrationis autem de muliere illa Papa Joañe octavo, hęc ſumma eſt; Mulier quædam, nomine Gilberta Anglica, ex Moguntiaco oriunda, ſexum mentita virilem, Athenas ſe contulit, & inde Romam profecta, doctrinę ac morum præſtantiâ cunctis Romę admirationi fuiſſe fertur, & Pontificatum conſequuta, an. Dom. 854. prius quidem Gilberta, in Papatu autem, quem teſte Mariano Scoto, tenuit annis 2. menſibus 5. diebus 4. Joannes dicebatur. Puerperio tandem, in ipſa via publica, detecta, & mortua eſt. Hujus narrationis veritatem anonymus quidam ſcriptor, apud Illyricum lib. 10. Catalogi teſtium veritatis; & Conradus Deckerus, in ſua aſſertione veritatis hiſtoriæ, de Papa Joanne 8. quod fuerit mulier & puerpera; & Alexander Cocus, in ſuo dialogo de Joanna Papiſſa; prolixè adſtruunt, teſtimoniis Ranulphi monachi Flaviacenſis (qui vixiſſe fertur anno Dom. 930.) & Mariani Scoti monachi Fuldẽſis, & Sigeberti monachi Gemblacenſis, & Martini Poloni qui pœnitentiarius fuit Innocentii IV. Papæ Romani, & Franciſci Petrarchæ qui

De Papiſſa Romana.

Martini

Martini Poloni fuit coætaneus ac Papæ domeſticus,& Joannis Bocatii eorundem æqualis,& Martini Minoritæ, & Antonini Archiepiſcopi Florentini,& Ottonis Epiſcopi Friſingenſis,& antiquorum Annalium Auguſtanorum, & Wilhelmi Occami,& Raphaëlis Volaterrani,& Guilhelmi Jac. Egmõdenſis,& Platinę,& Sabellici, & Jac. Philippi Bergomenſis, & Matthæi Palmerii,& Trithemii,& Joan. Stellę,& Naucleri, & Valerii Anſelmi,& Alberti Crantzii,& Werneri Rolivingi Carthuſiani auctoris faſciculi temporum,& Cœlii Rhodigini,& Joannis Lucidi,& Chriſtiani Maſſęi,& Gotefridi Viterbienſis,& Joañis de Pariſiis,& Theodori de Niem, & Chalcocondylæ,& Schedeſii,& Lazardi,& Fulgoſi,& Baptiſtæ Mantuani, & epiſtolæ cujusdam Univerſitatum Pariſienſis,Oxonienſis, & Pragenſis; & Textoris,& Carranzæ,& libri Romanarum indulgentiarũ,an. Dom. 1525. Romæ editi,& Jacobi de Regis curia von Königshofen,& Joannis Henaldi. Hæc hiſtoria,multis ſeculis, in Romana Eccleſia, ſine contradictione recepta, vel tolerata eſt; Nullus Romanenſium ſcriptorum,nullus Pontificum,ei contradixiſſe,aut ejus ſcriptores reprehendiſſe, invenitur. Creditum enim eſt,rem hanc verè contigiſſe,vel ſaltem non eſſe incredibilem,aut impoſſibilem,ſed eſſe poſſibilem& veriſimilem,& tot tantisq; indiciis ac teſtimoniis ſuffultam,ut non ſatis verecundè negari poſſe videretur.

Infelix ſeculum. 16. Poſt octavas illas nuncupatas œcumenicas Synodos,ſequutum mox eſt infelix illud ſeculum, quod ita ab ipſis Romanarum partium ſcriptoribus,ob inſcitiam morumq; corruptelam,indigitatur. Marinum Papam, Joañis ſucceſſorem, Platina Martinum ſecundum vocat, eumq; ait malis artibus Põtificatum adeptum, & brevi mortuum eſſe. Hujus ſucceſſorem, Adrianum III. an. primo & menſe ſecundo Pontificatûs ſui mortuum, excepit Stephanus V. quo,cum ſediſſet annos ſex & dies undecim, defuncto, ſuccеſſit in Papatu Romano Formoſus,anno Dom. 891. In cujus vita Platina,Neſcio (inquit) quo fato accidiſſe dicam, ut una cum induſtria Imperatorum, ſimul etiam Pontificum virtus & integritas defecerit: quæ quidem tẽpora infeliciſſima eſſe arbitror,cum auctoritate Platonis tales ſoleãt eſſe reliqui cives, quales ſunt in republica Principes. Formoſi ſucceſſor Bonifacius VI. die vigeſimo ſexto Pontificatûs ſui mortuus eſt. Tum ſedem obtinuit Stephanus VI. quo poſt annum & tres menſes defuncto, Pontificatum adeptus eſt Romanus, in cujus vitâ idem Platina ait; Nihil aliud hi Pontifices cogitabant, quam & nomen & dignitatem ſuorum majorum exſtinguere. Tertio Pontificatus ſui menſe mortuo Romano, ſucceſſit Theodorus II. quem excepit Joañes quem Platina vocat decimum hujus nominis, Onuphrius nonum. Huic ſucceſſit Benedictus IV. añ. D. 899. In cujus vita Platina ait; Acciderat huic ætati, quod aliis interdum ſolet, ut hominum induſtria in quovis genere virtutis conſeneſceret. —— Mox verò ubi cum ipſis opibus laſcivire cœpit Eccleſia Dei, verſis ejus cultoribus à ſeveritate ad laſciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi, nullo Principe flagitia hominum tum coërcente, hæc portenta; à quibus ambitione & largitione ſanctiſſima Petri ſedes occupata eſt potius quàm poſſeſſa. Hæc ibi Platina. Defuncto Benedicto, anno Domini 903, Leo quintus ſedit menſem & decem dies. Deinde Chriſtophorus (ut loquitur Platina, in ejus vita) Pontificatum malis artibus adeptus, malè amiſit. Septimo enim menſe dignitate ac meritò quidem ejectus, monaſticam vitam, unicum calamitoſorum refugium, obire cogitur. In monaſteria enim, tanquam in inſulas, clerici malè de Eccleſia Dei meriti, tum relegabantur. Hæc Platina. Chriſtophorum ſequitur Sergius Papa tertius, in cujus vita exclamat Platina; Vide quæſo, quantum iſti degeneraverint à majoribus ſuis. Idem Platina, in vita Joannis 13. Sunt (inquit) qui ſcribant, hunc ſceleratiſſimum hominem, vel hoc monſtrum potius, in adulterio deprehenſum & confoſſum interiiſſe. Joannem iſtum Onuphrius vocat duodecimum, & ait creatum eſſe Pontificem anno Dom. 956.

17. Sabellicus, de Pontificatu ſcribens Benedicti quarti; Mirum eſt (inquit) quanta omniũ bonarum artium oblivio, per id tempus mortalium animis obrepſerit, ut ne in Pontificibus quidem, cæteriſq; principibus, quicquam eluceſceret, quod vitam juvare poſſet, non ſalubria inſtituta, non templorum refectiones, non ulla pietatis exempla, non liberalium artiũ affectationes, ſed ſtupor & amentia quædam, oblivioque morum invaſerat hominum animos. Hæc Sabellicus, Ennead. 9. l. 1. Baronius etiam Cardinalis, ſcribens de Pontificatu Sergii tertii, an. Domini 908. ait, Sergium illum nefarium Sedem invaſiſſe,& odio furentem in Formoſi memoriã, ordinationes ejus irritas habuiſſe. Hęcq; (inquit) planè ſunt infeliciſſima illa tempora. Et paullò pòſt ibidem; Tantum (inquit) invaluit meretricum imperium, ut pro arbitrio legitimè creatos Pontifices dimoverent, & violentos ac nefarios homines intruderent. Hæc Baronius. Brevem chronologiam ſcripſit Bellarm. Cardinalis, in qua, ad an. Domini 970. Vide (inquit) ſeculum infelix, in quo nulli ſcriptores illuſtres, nulla Concilia, Pontifices parum ſolliciti de republica. Hæc ille.

De hoc infelici ſeculo Vide plura lib. II. hujus operis, c. 18. §. 8.

Meretricum imperium.

18. Iſta infelicis illius ſeculi conditio mirari nos prohibet, ſi, mundo tantis tenebris obruto, & Pontificali interim magnitudine obſtupefacto, non adeo multi legãtur per illa tempora palàm ſeſe oppoſuiſſe adorationi imaginũ, ſynodicis quibusdam Põtificalibusq; impiis decretis conſtabilitæ: quamvis nunquam caruerit teſtibus veritas: oſtenſum ſupra, §. 11. Gallos conſtanter rejeciſſe adhuc adorationem imaginum, tempore Joañis Papæ, qui ſucceſſit Adriano II, Agobardus Epiſcop. Lugdunenſis, illius ſeculi ſcriptor, in ſuo lib. de picturis & imaginibus; Cum (inquit) omnium S. Patrum una ſententia ſit, cultum religionis ſoli Deo deberi, quid ſupereſt fidelibus, niſi ut purgatis ab omni figmentorum profana ſervitute animis, totis viribꝰ decertemus, quatenus veraciter illud quod ſcriptum eſt dicere valeamus? non enim in errorem induxit nos hominũ malę artis excogitatio, nec umbra picturæ, &c. Et paullò pòſt; Si enim ſanctorum imagines hi qui dæmonũ cultum reliquerãt venerari juberentur, puto quod videretur eis non tam idola reliquiſſe, quam ſimulacra mutaſſe. Et rurſum, eod. lib. propoſitis Auguſtini verbis, hanc ex eis infert collectionem; Ex quibus (inquit) manifeſtè colligitur: quia ſi ſerpentem æneum, quem Deus fieri præcepit, quoniam errans populus, tanquam idolum colere cœpit, Ezechias religioſus Rex cum magna

Galli conſtanter rejecerunt adorationem imaginum. Agobardus.

Vide ſuprà c. 13. §. 4.

Vide ſuprà §. 10.

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

De illo dicto, cui veluti fundamento adorationem imaginum inædificant iconolatræ;
Imaginis honor ad primitivum transit.

Synod. 2. Nicæn.

PRo adoratione imaginum ponit pseudosynodus Nicæna hoc veluti axioma, *ὁ γὰρ εἰκὼν τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, imaginis honor ad primitivum transit.* actione 6. in fine tomi 5. Respondet cum Concilio Francofurtensi Carolus, in opere Capitulari, lib. 3. cap. 16. *Dicant* igitur, quibus hoc tam peculiare est dicere, quod imaginis honor in primam formam transit: dicant ubi hoc legerint, aut quibus valeant testimoniis adprobare. Dominus namque & Salvator noster non ait, Quamdiu fecistis imaginibus, sed quamdiu fecistis uni de minimis istis, mihi fecistis: Nec ait, qui imagines, sed, qui vos recipit, me recipit: nec Apostolus ait, diligamus imagines, sed, diligamus nos invicem. Hæc ibi. Regerit Adrianus lib. ad Carolum, in actione 3. cap. 8. qui (inquit) huic contradicere voluerit, sancti Basilii contradicet expositioni, &c.

Carolus cum Concilio Francofurtensi.

Adrian. I. Papa Rom.

2. Nimis certè & temerè & inverecunde Damascenus, lib. 3. de imaginibus, & cum Nicæna pseudosynodo Adrianus, locis modò citatis, abutuntur nominibus Basilii & aliorum quorundam, idem cum Basilio dicentium, sanctorum Patrum; En ipsa Basilii verba; Insolescunt (inquit) superbiâ & fastu adversus eum qui ad imaginem sui Creatoris conditus est, per cujus imaginem injuria talis in Creatorem redundat ac transit, quemadmodum enim quisquis regiam imaginem aspersit contumeliis, perinde peragitur reus, ac si in legem ipsam fuisset contumeliosus & improbè egisset: sic sanè se constituit obnoxium peccato, qui contumeliosè tractat genitum, sive conditū ad Dei imaginem. Hæc Basilius in enarratione in cap. 13. Elaiæ, vers. 11. Nempe (ut loquitur Lactantius, lib. 2. Instit. cap. 2) simulacrum Dei non illud est, quod digitis hominis ex lapide, aut ære, aliave materia fabricatur, sed ipse homo.

Damascen. Vincentius Persona & filius magni.

Lactantius.

3 Similiter Ambrosius, in Psal. 118 (seu 119) in tod: Quod enim (inquit) secundùm imaginem est, nō est in corpore, nec in materia, sed in anima rationabili. Ibi operatur, ibi ostenditur homo ad similitudinem & imaginem Dei, ubi justitiæ, ubi sapientiæ, ubi omnis forma virtutis assumitur. Et posteà in eandem Psalmi illius sectionem, ait idem Ambrosius: Pretiosum est videre virum justum, ut videas eum secundum imaginem Dei, quod foris est, nihil prodest: quod intus est, sanat. Sanè & in eo qui foris est, illum qui intus est frequenter aspicimus: ut si viderimus pauperem, illum ad cujus similitudinem factus est, honoremus in paupere, de quo ait, *Dedistis mihi manducare: quia quod uni eorum dedistis, mihi dedistis.* qui enim coronat imaginem Imperatoris, utiq; illum honorat, cujus imaginem coronavit & qui statuam contemserit Imperatoris, Imperatori utique cujus statuam conspuaverit, feciſſe videtur injuriam Gentiles lignum adorant, quia Dei imaginem putant: sed invisibilis Dei imago non in eo est quod videtur, sed in eo utique quod nō videtur. Vides ergo quia inter multas Christi imagines ambulamus? caveamus ne coronā imagini detrahere videamur, quam unicuique Christus imposuit. Caveamus ne aliquid detrahamus iis, quibus debemus adjungere. Sed quod pejus est, non solum non honestamus pauperes, sed etiam de honestamus, destruimus, persequimur: & ignoramus quas Dei imagini eorum geramus injurias, cum factos ad imaginem Dei putamus esse lædendos. Hæc Ambrosius.

Ambrosius.

Matth. 25. 35.

4. Eandem adnibet similitudinem Basilius, lib. de Spiritu Sancto, cap. 18. ubi differens de una essentia & una gloria Patris & Filij dicit, quemadmodum imago Regis appellatu Rex, nec tamen ideo sunt duo reges, sed unus rex, & una quæ ei defertur glorificatio, non multæ, quia imaginis honor ad primum exemplar transit [*διὰ τοῦτο καὶ εἰκὼν τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει*:] ita in Divinis, Filium, cum sit imago Dei, esse unum cum Patre Deum, & uno honore glorificandum. Hoc interim obiter notato dictum, quod imago manufacta rex sit tantummodo *μιμητικῶς*, per imitationem & similitudinem externæ formæ: Filius autem unus cum Patre Deus sit *φυσικῶς*, naturaliter in unitate incompositæ Deitatis. Hæc ibi tradit Basilius: At nusquam dicto illo utitur Basilius de imaginibus illis Christi, vel sanctorum, vel Angelorum, de quibus nostra est cum Romanensibus controversia. Basilius & Ambrosius ab ea civili consuetudine, quam cernebant observari circa Imperatorum imagines manufactas, sumpto argumento, hortati sunt suos auditores, vel lectores, ad glorificandum Filium, qui est Dei imago contubliata cum Patri; & ad exercenda charitatis officia erga homines, qui sunt conditi ad imaginem Dei. Nu quam autem dicunt honorem exhibitum exanimi & manu factæ alicui imagini transire ad Christum, vel ad sanctos defunctos, vel ad Angelos.

Basilius.

Ind ita Basilius & Ambrosius.

5. Huc pertinet & illud in opere Carolino, lib. 2. cap. 9. Si (inquit) vulgus partim lætitiæ bacchatu est ænis, partim secularis pompæ novitate arrectius, partim ventosi honoris inflatione cupidus, partim adulationis vitio famulatus, partim publicæ securis metu perterritus, Imperatorum imagines vanis & perniciosis laudibus honorat; quid ad nos qui gloriamur in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem nobis mundus crucifixus est, nosque mundo? quorum conversatio in Cœlis est; qui cum Apostolo dicimus, nobis quibus Christus crucifixus est, quid nobis cum foro? qui tanto errori obniti potius, quam adsensum præbere debemus, qui non solùm ab eo exemplum ad adorandas imagines minimè sumere, sed etiam cum cum suis sequacibus prorsus exsecrari debemus. Item in eodem opere, lib. 3. cap 15. Nam quis furor est (inquit) quæve dementia, ut hoc in exemplum adorandarum imaginum ridiculum adducetur, quod Imperatorum imagines in civitatibus & plateis adorantur, & à re inlicita res inlicita stabiliri putetur. Et ejusdem operis lib. 4. cap. 1. Aliud (inquit) & longè aliud est picturam quandam nomine tantummodo illius rei nuncupare, cujus imago est, secundùm æquivocorum nominum rationē, atque aliud rem insensatam adorare, & eandem rē plenâ sententia Christum Dei Filium profiteri, & dicere, Hic est Christus Filius Dei. ---- Cum talis professio mendacium sit, proculdubio de veritate non est. Hæc ibi.

2. Cor. 6.

Claudius Episcopus Taurinensis.

6. Claudius Episcopus Taurinensis, in suo re-

ſcripto Apologetico adverſus Theodemirum Abbatem [in 2. parte tom. 4. b. Patrum, edit. 4. pag. 147.] Dicant (inquit) illi, contra quos Dei Eccleſiam defendendam ſuſcepimus: Non putamus imagini, quam adoramus, aliquid ineſſe divinum, ſed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies eſt, tali eam veneratione adoramus. Cui reſpondemus, quia ſi ſanctorum imagines, hi qui dæmonum cultum reliquerunt, venerantur, non idola reliquerunt, ſed nomina mutaverunt. — ſummopere penſandum eſt, quia ſi opera manuum Dei non ſunt adoranda & colenda, quanto magis opera manuum hominum non ſunt adoranda & colenda? prorſus, nec in honore eorum quorum ſimilitudines eſſe dicuntur, quia ſi imago quam adorat Deus non eſt, nequaquam veneranda eſt pro honore ſanctorum, qui nequaquam divinos ſibi adrogant honores. Hæc Claudius epiſcopus Taurinenſis.

Ibid. ſupra, cap. 9. §. 18.

Jonas Aurelianenſis.

7. Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, lib. 1. de cultu imaginum, contra eundem ſcribens Claudium Taurinenſem, in hoc tamen conſenſum cum eo profitetur, quod non ſint adorandæ imagines, nec in honorem quidem eorum, quorum dicuntur eſſe imagines. Illud (inquit, quod imaginum adoratores, tibi, ad tuum errorem muniendum, reſpondiſſe ſcripſiſti, ita inquiens: *Non putamus imagini quam adoramus, aliquid ineſſe divinum, ſed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies eſt, tali eam veneratione adoramus:* Vna tecum reprehendimus, ac deteſtamur: quia cum eorum ſcientiam non habeant, ſed ignorantibus nil ineſſe divini, majori dementiæ invectione, eo quod debitum honorem Divinitati, impenderint inſipiens & egeno ſimulacro, quantumque hujuſce erroris ſectatores ac defenſores a vera exorbitent religione, non opus eſt per ſingula, mea declarare narratione. Id ipſum etiam nonnulli Orientalium, qui eidem ſceleratiſſimo mancipantur errori, ſe objurgantibus reſpondere ſolent. Tribuat Dominus ſua gratuita pietate, ut tandem aliquando & iſti & nili ab eadem eruantur ſuperſtitione, & Apoſtolicis diſcipinis ſalubriter inſtructi, traditioni revocentur Eccleſiaſticæ. — Sequitur in eodem opere tuo: *Ex qua re,* inquis, *ſummopere penſandum eſt, quia ſi opera manuum Dei non ſunt adoranda & colenda, quanto magis opera manuum hominum adoranda & colenda non ſunt? prorſus nec in honore eorum, quorum ſimilitudines eſſe dicuntur:* In hujus ſententiæ ſenſu nobiſcum ſobriè ſapis. — Sed & illud quod ſubjungis, *quia ſi imago, quam adorat Deus non eſt, nequaquam veneranda eſt pro honore ſanctorum, qui nequaquam divinos ſibi arrogant honores:* Omnino approbamus, congruumque fidei Catholicæ eſſe judicamus. Hæc Jonas Aurelianenſis Epiſcopus.

Agobardus Epiſcopus Lugdunenſis.

8. Summopere (inquit Agobardus) notandum eſt, quia ſi opera manuum Dei non ſunt adoranda & colenda, nec in honore Dei, quanto magis opera manuum hominum non ſunt adoranda & colenda, nec in honore eorum quorum ſimilitudines eſſe dicuntur? Hæc Agobardus, in ſuo libro de picturis & imaginibus. Et poſtea in eodem libro ait: Dicit forſitan aliquis non ſe putare imagini, quam adorat, aliquid ineſſe divinum, ſed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies eſt, tali eam veneratione donare. Cui facile reſpondetur, quia ſi imago, quam adorat, Deus non eſt, nequaquam veneranda eſt, quaſi pro honore ſanctorum, qui nequaquam divinos ſibi arrogant honores, ſicut multis jam ſupra teſtimoniis eſt oſtenſum. Hactenus Agobardus Epiſcopus Lugdunenſis. Cujus plura in hanc ſententiam teſtimonia recitavimus ſupra, cap. 12. §. 18.

De Theodoro Crithino.

9. His adjunge quæ leguntur in actis prioris illius ſub Baſilio celebratæ Conſtantinopolitanæ ſynodi, quæ Romanenſibus 8. œcumenica dicitur, actione 8. de Theodoro Crithino. Baſilius Imperator, in ſynodo præſens, legatis tertiæ Romæ & ſedium Orientis dixit, Theodorum Crithium iconomachicæ hæreſeos auctorem adductum eſſe ad ſynodum; quid igitur de eo illis placeret. Reſponderunt legati, mittendos ad illum honoratiſſimos quoſdam exproceribus, qui ei legatorum voces ſcripto comprehendas legat, eidemque ab eiſdem denuncient ut ab errore reſipiſcat. Baanes igitur & Leo Patricii, jubente Imperatore, Crithinum adeuntes, quæ in mandatis habebant ei legerunt. At illo nihil reſpondente, Baanes Patricius dedit ei numiſma characterem ferens Baſilii Imperatoris, & dixit ad eum: Imperator noſter ſanctus mandat ad te, monens, ſuſcipis numiſma a characteris mei? reſpondit Theodorus, ſe ſuſcipere. Baanes dixit, Imperator noſter ſanctus admonens, dicit ad te; honoras umbram exarationis meæ? Theodorus dixit, ſecundum quod oportet honorari numiſma regium, honore. Baanes dixit, inhonoras illud? Theodorus dixit, ut quid? non inhonoro illud. Baanes magnificentiſſimus Patricius & præpoſitus dixit, jubet Imperator noſter ſanctus dicere tibi ſi, ſi imaginem meam, ſi eſt mortalis regis non vis honorare [τὸ ἀτιμάζεις] ſed honorabiliter ſuſcepiſti e manu mea qui tum præpoſitus; quomodo Dei vatem imaginem [τὴν θεηγόρου εἰκόνα] Dominum noſtrum Jeſu Chriſti, & ſanctiſſimæ Matris ejus, & omnium ſanctorum audes inhonorare? dic nobis, inhonoras has? an honoras? Theodorus dixit. Omnes quidem homines Chriſtianos ſubdi oportet ſub ſancto & juſto Imperio tuo, plus autem ceteris me indignum, quia & ex morte liberaſti me, & ab exſilius injuſti ſtripuiſti me, & à captivitate, & fame & exitio adjuvaſti; & quia multum debeo pro ſancto Imperio tuo Imperatorem Chriſtianos orare: ſed & capilli capitis mei & barbæ omnes ſi fuerint ora & exoraverint pro ſancto Imperio tuo, non ſufficient: talis eſt in me benignitas tua, Imperator juſte, & amice Chriſti. Numiſma mihi miſiſti Imperii tui & ſuſcepi illud, ſciens quod tuum ſuerit: exigis ut & Chriſti ſuſcipiam notam & formam [χαρακτῆρα καὶ ἐκτύπωμα;] ſi eſt hoc Chriſti præceptum, & Chriſto placabile; [εἰ ἐστι τὸ χεῖρι τοῦ θεοῦ; μὰ, ἀλλ' ἀπρόσκλητον] deprecabile ſit Imperium tuum ſanctum, & det dilationes, & det tempus inducarum, & det infirmitati noſtræ ſpacium, & poſthæc quando juſſerit à Deo decretum imperium tuum, ſi oſtenſum fuerit, quod ſit hoc Chriſti præceptum, faciam quicquid juſſeris. Baanes Patricius dixit, Imperator noſter ſanctus non vos adduxit ad hanc ſanctam & univerſalem ſynodum, ad diſputandum, ſed ad commonendum. Reverſi autem magnificentiſſimi Patricii renunciarunt Synodo, quid reſpondiſſet Theodorus Crithinus. Lectoque Nicolai Papæ Romani capitulo de imaginibus, Synodus Theodoro Crithino dixit anathema.

Proverb. 26.

10. At ſicut paſſeris eſt vagari, & ut hirundinis eſt volare; ſic maledictio ſine cauſa prolata non venit.

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

De idololatria celeberrimorum Doctorum Romanensium, ipsiusque adeò Ecclesiæ Romanæ post annum Domini millesimum ducentesimum: ipsis Nicæna secunda & Tridentina Synodis judicibus.

Synodus Cp. anno 7. Vide supra cap. 10. §. 6.

DIxit synodus Constantinopolitana sub Constantino Copronymo celebrata, πρὸ ἁπάντων τὴν ὁμοιωμάτων χωματουργίαν καθαιρεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς ἐξ Θεῷ πρεπούσης λατρείας εἰς τὴν χαμαίζηλον καὶ ὑλικὴν κτισματολατρείαν, τὸν τῶν εἰδώλων τύπον. id est, seductoriam similitudinum per colores operationem avellere hominum mentem ex summa à Deo congrua latria, ad humilem & materialem creaturæ latriam.

Synod. Nicæn. anno. 7. Vide supra, cap. 10. §. 8.

2. Respondet Nicæna Synodus, sub Irene habita, actione 6. tomo 2. §. Ἀμνημόνευτος. Immemores. O vesaniam, linguam ut gladium acutâ & mendacio infectam habentium, immaculatam fidem Christianorum in imaginum æstimantium commutari culturam; quique contumeliosè profantur, humilem ac materialem creaturæ latriam hanc appellantes. οὐδαμῶς τῶν ὑπὸ τὸ οὐρανὸν χριστιανῶν ἀνθρώπων εἰπεῖν ὑλάτρευτον, ἐπεὶ καὶ τὸ μισθόμα, δαιμόνων ἐφεύρημα, πρᾶξις σατανικὴ τὸ ἐγχείρημα. ἀπόλωλε τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ. λατρεία ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἐστί. id est, Nullius Christianorum hominum qui sub Cœlo sunt, imagini cultum latriæ exhibuit: Pagana est enim ista fabulatio, dæmonum adinventio, & satanicæ actionis opus. Periit hoc Christi adventu. Latria nunc in spiritu & veritate est.

Vide supra, cap. 2. §. 31.

3. Item act. 7. ejusdem synodi, in termino synodi, sesse sententia definitiva; definit synodus, imaginibus Christi & Deiparæ Virginis & Angelorum & sanctorum virorum, ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν. ἐν μέσῳ τῶν καὶ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρεύειν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει. id est, ut tribuatur salutatio sive osculum & honoraria adoratio. non tamen vera latria, quæ secundùm fidem nostram est, quæque solam Divinam naturam decet.

Adrianus I. Papa Rom.

4. Adrianus I. Papa Romanus, in defensione hujus Nicænæ synodi ad Carolum, act. 4. cap. 60. ait, hujus synodi divina dogmata irreprehensibilia existere. Ejusdem synodi decretis consensum suum addit synodus Tridentina, sessione 25.

Concil. Trid.

Romanenses Idololatræ.

5. Attamen imaginem Christi & crucem adorandam esse cultu latriæ, & deberi eis eundem honorem qui à Deo debetur, docuerunt aliquot seculis primarii Ecclesiæ Romanæ doctores, videlicet, Alexander Alensis, part. 3. quæst. 30. memb. 3. art. ult. Thomas 3. part. qu. 25. art. 3. & ibidem Cajetanus; Bonaventura, Marsilius, Almayn, Carthusianus, Capreolus & Ioannes Major, & alii in 3. sent. dist 9 quos ita excusare nititur Bellarminus, lib. de imaginibus, cap. 22. Est (inquit) valde credibile, S. Thomam, Alexandrum Alensem, & alios doctores scholasticos illius temporis non vidisse Nicænam synodum secundam, neque octavam synodum generalem, neque epistolam Hadriani I. pro defensione synodi Nicænæ. Hæc ille. Misera hæc est & prorsus inepta excusatio. Nam doctores isti ex divinis scripturis & primæva orthodoxa antiquitate scire tenebantur, cultum divinum non esse imaginibus, sed soli Deo tribuendum. Nec defuere postea, qui, etiam visis illis scriptis, judicio nihilominus scholasticorum illorum pertinaciter adhæserunt: In quibus fuerunt Gregorius de Valentia, Commentariorum Theologicorum tomo 3. disp. 6. qu. 11. puncto 6. & Gabriel Vasquez in 3. partem Thomæ, qu. 25. & Costerus, in Enchiridio, cap. 8.

Excusatio Bellarminiana.

Eiusdem refutatio.

Vide supra cap. 2. §. 26.

6. Ex eis autem scholasticis qui nefarium hoc dogma palam tradiderunt, Ecclesia Romana quosdam etiam in divorum numerum retulit: & omnes pro Catholicis suscipit. Neque verisimile est aliter, illis seculis, vel credidisse vel egisse Ecclesiam Romanam, quoad cultum imaginum, quam secundùm communiter receptam in scholis doctrinam. Summam illam Alexandri Alensis diplomate Alexandri Papæ IV. & septuaginta virorum Ecclesiasticorum syngraphis comprobatam esse scribit Antonius Possevinus, in apparatu sacro. Et fabulantur Thomistæ, Thomam, quum ad imaginem crucifixi preces ardentius funderet, hanc vocem audivisse, Bene scripsisti de me Thoma. At certè idolo latriam committebat Thomas, quoties adorabat imaginem crucifixi, si standum decretis Nicænæ secundæ synodi, ut ostensum est. Vide supra, cap. 2. §. 19.

Alensis Summa.

Fabula de Thoma Aquin.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

De imaginum adoratione narratio historica ab anno Domini 1200. *usque ad annum* 1640.

Waldenses oppugnant adorationem imaginum.

ADorationem imaginum oppugnarunt Waldenses, ut patet ex libro Reineri contra Waldenses, cap. 5. & idipsum de eis scribit Petrus Pilichdorfius, in suo libro cõtra Waldenses, capite trigesimo tertio. Exstant libri isti in secunda parte tomi quarti bibliothecæ Patrum, editionis quartæ, cum Prolegomenis Iacobi Gretseri Iesuitæ.

Doctrina Apostolica est, tamen ejus corruptum fuit à nonnullis.

De origine Waldensium.

2. Waldensium autem (qui & Leonistæ, & Albigenses, multisque aliis nominibus indigitati sunt) exortum refert Pilichdorfius, cap. 1. ad tempus Innocentii Papæ II. quem Onuphrius in suo Chronico scribit, creatum esse Papam anno Domini 1130. & mortuum anno Dom. 1143. Inter omnes has sectas (inquit Reinerus) quæ adhuc sunt, vel fuerunt, non est pernicioſior Ecclesiæ, quam *Leonistarum*. Et hoc tribus de caussis: prima est; quia est diuturnior. Aliqui enim dicunt quod duraverit à tempore Silvestri; aliqui, à tempore Apostolorum. Secunda, quia est generalior. Ferè enim nulla est terra, in qua hæc secta non sit. Tertia, quia cum omnes aliæ sectæ immanitate blasphemiarum in Deum, audientibus horrorem inducant; hæc, scilicet Leonistarum, magnam habet speciem pietatis; eo quod coram hominibus justè vivant, & bene omnia de Deo credant, & omnes articulos qui in Symbolo continentur. solummodò Romanam Ecclesiã blasphemant, & clerum, cui multitudo laicorum facilis est ad credendum.

Leui Waldenſium.

Crimen Waldenſium.

Digitized by Google

Hæc Reinerus, lib. contra Waldenſes, cap. 4. fuit autem Reinerus iſte Inquiſitor, per Lombardiam, ſive ſenior eorum qui pro hæreticis apud Romanenſes habebantur, & claruit an. Domini 1254. teſte Antonio Senenſi, apud Gretſerum in Prolegomenis, cap. 9. De bello autem adverſus Waldenſes, juſſu Innocentii Papæ tertii, geſto, & interemtis eo in bello multis Waldenſium millibus, diximus ſupra, lib. 4. hujus operis, cap. 21. §. 16. Divina tamen providentia durarunt Waldenſes uſque ad reformationem religionis ſuperiore ſeculo factam, & cum reformatis ſe conjunxerunt.

Joannes Wicklef. Joannes Hus & Hieronymus Pragenſis.

3. Orthodoxam Catholicæ antiquitatis & Waldenſium doctrinam defendit in Anglia Joannes Wicklefi, circa annum Domini 1372. quem ſequuti ſunt Joannes Huſs, & Hieronymus Pragenſis; quos adverſarii, in Concilio Conſtantienſi, damnarunt; Huſſum quidem ſeſſione 15. anno Dom. 1415. ſexto die Julii, Hieronymum autem Pragenſem ſeſſione 21. anno Dom. 1416. die 30. Maij. Et contra fidem ſalvi conductus, eos ignibus cremaverunt. Condito illo impio & perfidioſo decreto, ſeſſ. 19. anno Dom. 1415. die 23. Septembris; Quod non obſtantibus ſalvis conductibus Imperatoris, Regum, & aliorum ſeculi Principum, poſſit per judicem competentem Eccleſiaſticum, de hæretica pravitate inquiri, & quod liceat judici competenti Eccleſiaſtico contra hujuſmodi perſonas procedere, eoſdemque punire, etiamſi de ſalvo conductu confiſi ad locum venerint judicii, alias non venturi. Doctrina tamen Huſſi & Hieronymi manſit in pretio apud ipſorum diſcipulos Bohemos.

Perfidioſa conſtitutio Concilii Conſtantienſis.

Lutherus.

4. Vertente deinde ſeculo prodiit Martinus Lutherus, anno Dom 1517. eumque ſequuti alii, qui imaginum cultum tanto cum ſucceſſu palam refutarunt, ut multis in locis auctoritate publica fuerit ſubiatus. De ejiciendis tamen imaginibus Lutherus ipſe & qui ſe ipſius primos diſcipulos eſſe gloriantur, non magnopere laborarunt: quâvis earum cultum conſtanter improbent, & fateantur melius eſſe imagines è templis ejici & aboleri (id quod in multis jam reformatis Eccleſiis laudabiliter factum eſt) quam ab hominibus eas adorari. teſte Chemnitio, in quarta parte examinis Concilii Tridentini.

Imagines impediunt converſionem Judæorum & Muhammedanorum.

5. Negari non poteſt, Judæos & Muhammedanos iſtis imaginum larvis & humanorum figmentorum offendiculis abſterreri atque impediri ab amplectenda religione Chriſtiana. quod non diffitetur Bellarminus, lib. de imaginibus, cap. 6 Unde Paulus Ricius, doctiſſimus Hebræus, qui Papiæ Chriſto nomen dedit, expedire plurimum dicebat (referente Petro Martyre) ut imagines è templis amoverentur, quod multi Hebræorum ea de cauſſa revocentur à Chriſti confeſſione. Vide ſupra, cap. 12. §. 10. & §. 18.

P. Martyr. Ind. claſſ. 1. cap. 1. §. 24.

Cultui imaginum ſæpe palam contradictum eſt.

6. Atque ita jam evidenter oſtenſum eſt, cultui imaginum, ad hæc noſtra uſque tempora, à multis Chriſtianis, palam contradictum eſſe. Non abs re autem erit, pugnantes ipſorum Romanenſium ſententias breviter commemorare. Nam poſt annum Domini 1200. Romanenſes imaginum cultores in tres ſententias diverſi abiere.

Pugna Romaniſtarum inter

7. Quidam dixerunt, imaginem non eſſe ullo modo in ſe colendam, nec propriè adorari ipſam imaginem, ſed tantummodo coram imagine colendum eſſe exemplar, & hoc ſolùm propriè adorari. Hæc eſt ſententia Durandi, in 3. ſent. diſt. 9. qu. 2. Et ita etiam ſenſiſſe videtur auctor diſtichi illius, quod à Sabellico repetitur, & ipſe Sabellicus, qui de ſecunda Nicæna Synodo, ejuſque decreto ſcribens, Magno (inquit) omnium conſenſu eſt decretum, ut Romanæ Eccleſiæ ritu imagines in templis haberentur, additaque eſt colendi forma, duobus carminibus complexa, ut res ab omni idololatriæ ſuſpicione abeſſet. Viſuntur hodiè verſus hi Venetiis aurea æde figurati, vetuſta literarum forma, ut ex Græco fuerant in Latinum verſi.

Prima ipſius, hæreſis.

Nam Deus eſt quod imago docet, ſed non Deus ipſa:
Hanc videas, ſed mente colas quod cernis in ipſa.

Hæc Sabellicus, Ennead. 8 lib. 8. Rapſodiam hiſtoriarum deduxit Sabellicus, ab orbe condito, in annum uſque ſalutis noſtræ, 1504. quod autem dicitur de imagine Chriſti Dei, dici etiam poſſet de imaginibus ſanctorum, non mirum, Nam Petrus eſt quod imago docet, ſed non Petrus ipſa &c. ut notat Bellarm. lib. de imagin. cap. 20. ubi iſtam ſententiam ait refutatam eſſe à Catharino; & ipſe eam ex profeſſo refellit Bellarm. cap. 21. ejuſdem libri, ubi etiam dicit, verſibus illis ſolum doceri, non deberi imagini eundem honorem qui debetur exemplari. Imo opinionem iſtam, quæ dicit non colendam eſſe ipſam imaginem, ſed ſolùm coram imagine colendum exemplar, damnari à Romana Eccleſia & rejici ut hæreticam, oſtendimus ſupra, cap. 2. hujus libri §. 28.

Alterum vel ſequens.

8. Alii dixerunt, ipſam quidem imaginem in ſe colendam eſſe, & ipſam propriè adorari, non tamen eodem honore quo ipſum exemplar, ſed inferiore, quem inferiorem honorem duliam vocat Lucas Tudenſis Epiſcopus, lib. 2. adverſus Albigenſes, cap. 21. (in bibl. Patr. in 2. parte tomi 4. edit. 4.) Lucam autem iſtum floruiſſe temporibus Gregorii noni & Cœleſtini quarti Pontificum Romanorum, monet Andreas Schottus, in ſua Epiſtola ad Iacobum Gretſerum, præfixa operi illi Lucæ Tudenſis. Gregorium nonum creatum eſſe Papam, anno Dom. 1217. eique defuncto ſucceſſiſſe Cæleſtinum quartum anno Dom. 1241. ſcribit Onuphrius in ſuo Chronico Romanorum Pontificũ. Hanc ſententiam tuentur Lucas Tudenſis, loco citato, & Bellarminus, lib. de imaginibus, cap. 21. & cap. 24. & Magarinus de la Bigne, in ſua admonitione, quam præmiſit libris Ionæ Aurelianenſis de cultu imaginum, & alii quidam recentiores. Hanc tamen ſententiam oppugnat, & ex profeſſo refellit Vaſquez, ut novam & ſtultam, vel ſuperſtitioſam, in 3. partem Thomæ, qu. 25. diſput. 108.

Vide ſupra cap. 2. §. 28.

Tertia idololatrica. Vide eũd. cap. 2. § 27. & § 29.

9. Tertia & communis Scholaſticorum opinio fuit, imaginem eodem honore colendam eſſe, quo ipſum exemplar. De qua idololatrica doctrina lectorem monuimus præcedente capite. Diſcordibus autem inter ſe hoſtibus veritatis, ipſa veritas, per Dei gratiam, jam luce ſua nitet, & mole ſua ſtat. Nempe, neque colendam eſſe ipſam imaginem, neque ponendam vel adhibendam eſſe imaginem, ut coram ea colatur exemplar.

Concluſio refutanda. 3

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER OCTAVVS,

DE

HÆRESI PELAGIANA;

ejuſque reliquiis. ubi de Gratia Dei, & Libero Hominis Arbitrio, & connexis quibuſdam quæſtionibus.

CAPVT PRIMVM.

De hæreſeos Pelagianæ ortu, & eiuſdem hæreſeos damnatione.

Introductio.

NOn hinc ſolùm (inquit Auguſtinus) *error humanus obrepit, ut aliquid ſecus ſentiatur de individua Trinitate. Sunt enim & alia in quibus perniciosiſſimè erratur, ſicuti hoc eſt.* (Pelagii dogma intelligit, de quo porrò ait) *quanquam qui bonum quod ex Deo eſt, negat eſſe ex Deo, neſcimus cui faciat iniuriam niſi Deo, ac per hoc illi utique Trinitati.* Hæc cum Alipio Auguſtinus, epiſtola 143. Poſtquam igitur de Deo, de Chriſto, & de Dei cultu diſſeruimus, poſtulare nunc rerum ordo videtur, ut etiam de hominis à Deo per peccatum averſione, & ejuſdem ad Deum per Dei gratiam converſione, & annexis quæſtionibus nonnulla ex orthodoxa antiquitate deprompta lectori exhibeamus.

Pelagius hæreſiarcha. Contra eum ſcribunt Hieronymus & Auguſtinus.

2. *Pelagius* Brito monachus clanculum ſpargebat errores de libero hominis arbitrio, contra Divinæ gratiæ neceſſitatem: & contra eos errores ſcribere cœperunt Hieronymus in Oriente, & Auguſtinus in Africa, circa annum Domini 411. Impp. Honorio, & juniore Theodoſio, filio Arcadii. Biennio poſt, eoſdem errores Pelagius apertius profitetur. Dumq; ſerpit contagio, accitur in judicium Pelagius coram Concilio Dioſpolitano in Paleſtina, ubi cenſuram Eccleſiaſticam metuens ipſe dogmata illa, & quibus accuſabatur, damnavit, anno Domini 415. ſed hoc ab illo dolosè factum eſt, ſicut docet Auguſtinus lib. de peccato originali, contra Pelagium & Cæleſtium cap. 9. 10. 11. 12. & epiſtolis 105. 106. 107. Nam illo metu liberatus, mox ad vomitum rediit: ideoque cum diſcipulo ſuo Cæleſtio hæreticus pronunciatus eſt à Patribus Africanis, in duobus Conciliis in Africa celebratis, anno domini 416. videlicet Concilio Carthaginenſi, & Concilio Milevitano, cui interfuit Auguſtinus. Et ab utroque Concilio miſſæ ſunt ea de re literæ ad Innocentium Papam Romanum, hujus nominis primum, qui ad utraſque literas reſpondens, Pelagium & Cæleſtium tanquam hæreticos jure damnatos excommunicavit. Exſtant Conciliorum iſtorum & Innocentii epiſtolæ, inſertæ epiſtolis Auguſtini, epiſt. 90. & epiſt. 91. & ep. 92. & ep. 93. & ſummam rei geſtæ repetit Auguſtinus epiſt. 94.

Pelagius dolosè damnat ſuos errores, & poſtea ad vomitum redit.

Damnatur Pelagius & Cæleſtius hæreſis, in Concilio Carthag. & in Concilio Milevitano.

3. Biennio autem poſt illa Concilia, celebratum eſt Carthagine aliud Concilium ducentorum & decem ac ſeptem (vel ut Proſper ait, 214) Epiſcoporum, in quo hæreſis Pelagiana penitus damnata eſt, & decretis illius Concilii, ac præcedentium in ea cauſa habitorum Conciliorum Africanorum, Zoſimus Papa Romanus, Innocentii ſucceſſor, ſuum adnexuit aſſenſum, ſeu, ut loquitur Proſper libro contra collatorem, cap. 41. ſententiæ ſuæ robur adnexuit. Idem Proſper ad octavam objectionem Gallorum, ait, totum mundum amplexum eſſe illam Africanorum conſtitutionem contra inimicos gratiæ Dei.

Aliud Concil. Carthag. in quo hæreſis Pelagiana penitus damnata eſt. Confentit Zoſimus Papa Rom. & totus mundus.

Bonifacius Papa Romanus auctoritate ſua movetur ad contra Pelagianos Auguſtini ſcripta duo erat Pelagianorum Cæleſtium Papa Romanus antecedens, ſequitur Bonifacius.

4. Zoſimo ſucceſſit Bonifacius Papa I. anno Dom. 419. qui (teſte Proſpero ibidem) piiſſimorum Imperatorum Honorii & Theodoſii junioris Catholica devotione gaudens, contra inimicos gratiæ Dei, non ſolùm Apoſtolicis ſed etiam Regiis utebatur edictis. Cumque prodiiſſent illo tempore duæ peſtiferæ Pelagianorum epiſtolæ, quarum unius auctor erat Iulianus Epiſcopus Capuæ, eas Bonifacius ad Auguſtinum tranſmiſit refutandas: contra quas duas epiſtolas Pelagianorum, exſtant libri quatuor ab Auguſtino ſcripti ad Bonifacium, tom. 7. operum Auguſtini. Bonifacio ſucceſſit Cæleſtinus I. anno Dom. 423. qui Cæleſtium, quaſi non diſcuſſo negotio, audientiam poſtulantem, totius Italiæ finibus juſſit extrudi; (nempe juxta edicta regia per Bonifacium impetrata) ſciens damnatis non examen judicii, ſed ſolum pœnitentiæ remedium eſſe præſtandum: inquit Proſper. (intelligit autem eos qui juſtè damnati ſunt.)

5. Quia autem Pelagius ſe in Britanniam, natale ſuum ſolum, recipiens, multos in ea inſula ſuo errore infecerat, adjuvante Iuliano tanti mali comite & ſocio (ut ſcribit Platina in vita Innocentii Papæ I.) Propterea Cæleſtinus Papa (teſte

Palladius Scotorum Episcopus.

Prospero contra Collat. cap. 41.) inimicos gratiæ inde etiam ut excluderet, misit qui ex ea insula Pelagianismi reliquias profligarent, ordinato Scotis Episcopo [videlicet Palladio.]

Hieronymi & Augustini consensus contra Pelagianos.

6. Quanto autem animorum & judicii consensu hæresin Pelagianam oppugnarint Hieronymus & Augustinus, non solum librorum consonantia, & eorundem declarat usurpatio argumentorum, sed etiam ipse disertè testatur Hieronymus, honorificam faciens Augustini mentionem, in fine libri tertii, contra Pelagianos.

Cælestini Papæ testimonium de Augustino.

7. Cum autem aliquæ Pelagianorum in Gallia reliquiæ reprehenderent scripta Augustini, jam mortui, luculento Augustinum ornavit testimonio Cælestinus Papa Romanus; Augustinum (inquit) sanctæ recordationis virum, pro vita sua, atque pro meritis, in nostra semper communione habuimus: nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit: quem tantæ scientiæ fuisse olim meminimus, ut inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. Hæc Cælestinus, in epistola pro Prospero & Hilario ad Episcopos Galliæ, cap. 2.

Prosper defensor Augustini.

Repetit eadem Cælestini de Augustino verba Prosper, prope finem libri contra Collatorem, cap. 41. ubi Prosper strenuè defendit omnia scripta Augustini, quæ pro gratia Dei edidit contra hæresin Pelagianam ejusdemque reliquias.

Pelagianos telis unita sententia Orientis Occidensque percussit.

8. Exstat etiam memorati Papæ Cælestini ad Nestorium epistola, in Concilii Ephesini œcumenici parte prima, cujus epistolæ initio sic loquitur Cælestinus; Aliquantis diebus vitæ nostræ, post nefandum & sæpe damnatum dogma Pelagii atque Cælestii, Catholica fides quietem habuit, quando eos cum suæ opinionis sequacibus, telis unitæ sententiæ Oriens Occidensque percussit. Denique sanctæ recordationis Atticus [*Episcopus Constantinopolitanus*] Catholicæ magister fidei, & verè beati Ioannis (Chrisostomi) etiam ad illa successor, eos ita persequutus est pro Rege communi, ut iis nec standi quidem ibi copia præstaretur. Hæc Cælestinus.

Pelagianos damnavit Synodus œcumenica Ephesina, præsidente cælestino, anno Dom. 431.

9. Damnatum esse in synodo œcumenica Ephesina Nestorium anno Dom. 431. docuimus, lib. 2. hujus operis. Damnatum esse in eadem synodo Pelagium scribit Gregorius lib. 5. epistolarum ex registro, epist. 14 ad Narsem. De utriusque in illa synodo damnatione meminit Prosper contra Collatorem, cap. 41. Per hunc (inquit) virum (nempe Cælestinum Pontificem Romanum) etiam Orientales Ecclesiæ gemina peste purgatæ sunt, quando Cyrillo Alexandrinæ urbis Antistiti, gloriosissimo fidei Catholicæ defensori, ad exsecrandam Nestorianam impietatem, Apostolico auxiliatus est gladio: quo etiam Pelagiani, dum cognatis confœderantur erroribus, iterum prosternerentur. Hæc ibi. Idem de eadem Pelagianæ hæreseos damnatione Ephesi facta scribit libro de ingratis, capite 2. ubi ait;

Præterea quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesus, non passa suis consistere tectis
Vasa ira, & morbi flatus, & semina mortis.

Idipsum disertè testatur ipsa Synodus Ephesina œcumenica, in fine relationis seu epistolæ à Synodo illa scriptæ ad Cælestinum Rom. Episcopum. ἀναγκαῖόν τε ἐστὶν ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὴν ὑπομνησθῆναι τὴν πορευομένην ὅτι τὸ καθαιρέσει τὴν ἀνοσίου Πελαγιανῶν, καὶ Κελεστιανῶν, Κελεστίου, Πελαγίου, Ἰουλιανοῦ, Περσίου, Φλώρου, Μαρκιανοῦ, Ορεστίου, καὶ τῶν τὰ αὐτὰ τούτοις φρονούντων, ἐδικαιώσαμεν καὶ ἡμεῖς ἰσχυρὰ καὶ βέβαια μένειν τὰ ὑπ' αὐτοῖς ἀνεπιβούλως παρὰ τῆς σῆς θεοσεβείας· καὶ σύμψηφοι πάντες ἡμῖν καὶ ὁμόνοιαν ἔχοντες αὐτούς. Porro autem perlectis in sancta Synodo Commentariis actorum in depositione impiorum Pelagianorum, & Cælestianorum, Celestii, Pelagii, Iuliani, Persidii, Flori, Marcellini, Orentii, & eadem cum illis sentientium, quæ à pietate tua de ipsis decreta & constituta sunt, judicavimus & nos ea solidâ firmaque permanere debere, & idem omnes tecũ statuimus, eos pro depositis habentes. Hæc Patres Ephesini in sua illa relatione seu epistola ad Cælestinum scripta, in secunda parte Concilii Ephesini, actione quinta. Et rursum iidem Patres in Canonibus à se in illa œcumenica synodo promulgatis, actione 7. can. 1. eos qui cum Cælestio sentiunt, declarant ejectos esse ex omni Ecclesiastica communione, per sententiam illius Synodi.

Gelasius Papa Rom. scribit contra hæresin Pelagianam.

10. Cælestino Papæ Romano successit Sixtus, hujus nominis tertius, anno Dom. 432. quem excepit Leo primus, anno Dom. 440. & hi Pelagianam hæresin damnarunt. Postea interpositis Hilario & Simplicio & Felice tertio, Pontifex Romanus creatus est Gelasius, anno Dom. 492. Hic Epistola quinta, quam scripsit ad Honorium Dalmatiæ Episcopum; Nunciatum (inquit) nobis est, in regionibus Dalmatiarum, quosdam recidiva Pelagianæ pestis zizania seminasse, tantumque illic prævalere eorum blasphemiam, ut simplices quo q; mortiferi furoris insinuatione decipiant. Est quidem error ipse nefarius, tanto perniciosior ad subripiendum, quanto ad fallendum verisimilitudinis colore versutior. Præstante Domino adest fidei Catholicæ pura veritas, concordibus universorũ Patrum depromta sententiis, quæ & subtile virus sanctæ pravitatis exponat, & humano generi salvando conferat de scripturarum confectione medicinam. —— An fortasse nescitis hanc hæresin, de qua loquimur, & ab Apostolica dudum sede per beatæ memoriæ Innocentium, ac deinde Zosimum, Bonifacium, Cælestinum, Sixtum, Leonem, continuis & inevitabilibus sententiis fuisse prostratam: nec tantum Ecclesiæ Catholicæ legibus, sed principum quoque Romanorum eo tempore damnatam, ut nec usquam terrarum vivendi locum sectatores ejus habere sinerentur? Quæ omnia tam gestis Ecclesiæ per singulas quasque regiones de eorum pravitate confectis, quam censuræ publicæ sanctionibus edocentur. Hæc ibi.

Error tanto perniciosior ad subripiendum, quanto ad fallendum verisimilitudinis colore versutior.

Tria Pelagiana capita.

11. Idem Gelasius, epistola 7. ad omnes Episcopos per Picenum, eadem refellit hæresin, & speciatim tria ejusdem præcipua capita: videlicet, 1. Parvulos sine peccato originali nasci. 2. Parvulos pro solo originali peccato non posse damnari. 3. Hominem per liberum arbitrium, bono suffragante naturæ, beatum effici, & gratiam Dei secundum merita hominum conferri. Ibidem etiam laudat Gelasius, Hieronymum & Augustinum, eos vocans Ecclesiasticorum luminа magistrorum, & reprehendit acriter Episcopos illos, sub quorum conspectu Pelagianus quidam os impunè lacerare contenderat. Alium etiam idem Gelasius tractatum scripsit adversus Pelagianam hæresin, qui incipit; De Pelagianis quidem sensibus. In eo prolixè confutat alium Pelagianæ hæreseos articulum, de perfectione justitiæ in hac vita. Exstat hic tractatus cum ejus epistolis, tomo 2. Conciliorum, part. 1. editionis Binii Colon. Eundem articulum refellit

Encomium Hieronymi & Augustini.

Alius similium hæresium articulus.

totamque

totam quæ Pelagianam hæresin jure damnatam esse monet Ioannes electus Papa Romanus, in epistola ad Scotos, quæ exstat apud Bedam lib. 2. Histor. Eccles. cap. 19. Hic in Papatu Ioannes 4. dictus est, anno Domini 640. Sed speciales articulos Pelagianismi proximum caput plenius exhibebit. *Ioannis Papæ.*

CAPUT SECUNDUM.

Controversiæ inter Catholicos & Pelagianos.

AVgustinus lib. de bono perseverantiæ, capite 2. Tria sunt (inquit) quæ maximè adversus Pelagianos Catholica defendit Ecclesia. *Prima Controversia.* Quorum unum est; Gratiam Dei non secundum merita nostra dari: quoniam Dei dona sunt & Dei gratia etiam conferuntur merita universa justorum. *Secunda.* Alterum est; In quantacunque justitia, sine qualibuscunq; peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere. *Tertia.* Tertium est; Obnoxium nasci hominem peccato primi hominis, & vinculo damnationis obstrictum; nisi reatus qui generatione contrahitur, regeneratione solvatur. Hæc ibi.

De gratia Dei quid sit gratuita. 2. De primo istorum articulorum, puta de gratia Novi Testamenti, prolixè differit Augustinus epist. 120. ad Honoratum. Hæc est (inquit) gratia quæ gratis datur, non meritis operantis, sed miseratione donantis, cap. 19. illius epistolæ. Et infra; Habet hæc gratia adversarios, qui ejus profunditate turbati, non Deo tribuere, sed potius sibi volunt arrogare quod boni sint. Nec tales sunt quos facile contemnas, sed continenter viventes, atque in bonis operibus laudabiles, nec falsum Christum, sicut Manichæi aliique plurimi hæretici, sed eundem verum æqualemque Patri & coæternum veraciterque hominem factum, & venisse credentes & venturum exspectantes. *Laudes Pelagianorum. Vide supra lib. 1. cap. 7. § 8. & cap. 37. § 9. & lib. 2. cap. 1. § 3. & § 31. Unde etiam nos, ita locuti, & cap. 3. § 1. & § 4.* Sed tamen ignorantes Dei justitiam, & suam constituere volentes; cap. 37. seu ultimo illius epistolæ. Dixit etiam prius in eadem epist. cap. 3. hanc gratiam in veteri Testamento occultatam esse, figuris tamen obumbrantibus prophetatam & pronunciatam, in Novo autem revelatam. Gratia gratis datur, unde etiam nuncupatur. Ait idem Augustinus epist. 106. Si gratia meritis redditur, constat eam non donum esse, sed debitum, inquit Prosper lib. 1. de vocatione gentium, capite 1. Hæc hominis summa est justitia, quicquid potuerit habere virtutis, non suum putare esse, sed Domini qui largitus est. Ait Hieronymus, lib. 1. adversus Pelagianos.

De perfectissima in hac vita, seu de impeccantia. 3. De secundo articulo prolixè differit Hieronymus, epist. ad Ctesiphontem, & tribus libris contra Pelagianos dialogisticè scriptis. Impugnat autem hanc Pelagii assertionem, posse hominem esse sine peccato si velit. & ob hanc assertionem eum vocat prædicatorem impeccantiæ. Cui errori opponit multa perspicua sacræ scripturæ testimonia, & exempla. Et ait, lib. 1. contra Pelagianos; Tunc ergo justi sumus, quando nos peccatores fatemur, & justitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia. *Nota de infirmitate hominum qui se peccatores fatentur.* Eundem Pelagianorum errorem describit Augustinus lib. ad Quodvultdeum hæres. 88. ubi ait; In id etiam progrediuntur [Pelagiani,] ut dicant vitam justorum in hoc sæculo nullum omnino habere peccatum, & ex his Ecclesiam Christi in hac mortalitate perfici, ut sit omnino sine macula & ruga. Quasi non sit Christi Ecclesia, quæ in toto orbe terrarum clamat ad Deum, Dimitte nobis debita nostra. Hæc ibi. De hoc argumento vide plura apud Augustinum, lib. de perfectione justitiæ. & lib. de sancta Virginitate, cap. 48. 49. 50. & Enchirid. cap. 64. & epist. 1. ad Bonifacium, sub finem tomi 2. & sub finem illius epistolæ. & epist. 89. & lib. 14. de Civitate Dei, cap. 9. & lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, capp. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 29. & lib. de Spiritu & litera, capp. 1. 2. &c. & cap. 35. & tract. 84. in Evang. Ioannis. & lib. 4. contra Julianum, cap. 3. post medium capitis. & lib. 1. retractationum, cap. 19. & lib. 9. Confessionum, cap. 13. Summa doctrinæ orthodoxæ quam tuetur Augustinus, est; Deum posse eam dare homini viatori gratiam, ut nullam amplius habeat concupiscentiam contra quam dimicet, prorsusque peccato careat; posse, inquam, si vellet: Hoc tamen non fieri, neque ullum existere hominem de quo in hac vita constituto veraciter dici possit, quod nullum habeat omnino peccatum, excepto uno Mediatore. [lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, cap. 20. & 29.] Posse quidem sanctorum vitam hic inveniri sine crimine, sed non sine peccato. lib. 14. de Civit. cap. 9. & tract. 41. in Evang. Ioannis.] & omnibus orandum esse *Dimitte nobis debita nostra*. idque dicendum esse non solùm humiliter, ut erat mens Pelagianorum, sed etiam veraciter. (vide Concil. Milevit. can. 6. 7. 8.) Omnia autem Dei mandata deputari facta à talibus, quando quicquid non fit ignoscitur. lib. 1. retract. cap. 19.] At væ etiam laudabili vitæ hominum, si remotâ misericordia discutiat eam Deus, lib. 9. Confess. cap. 13.] Idem docet Hieronymus, cui objicit Pelagianus, multos esse justos, teste Scriptura: Respondet Hieronymus, paulò post initium libri 2. adversus Pelagianos; justos esse concedo; sine omni autem peccato omnino non assentior. Etenim absque vitio, quod Græcè dicitur ἀναμαρτησίαν, hominem posse esse ajo: ἀναμάρτητον, id est, sine peccato esse, nego: id enim soli Deo competit, &c. Idem lib. 3. adversus Pelagianos, affirmat, perpetuitatem impeccantiæ soli reservari Deo & ei qui Verbum caro factus, carnis detrimenta & peccata non pertulit. Justitia nostra in hac vita (inquit Prosper) potius remissione peccatorum constat, quam perfectione virtutum, lib. epigrammaton, c. 88. Idem docent Gelasius & Ioannes quartus Pontifices Romani, locis superius citatis, in fine primi capitis.

Summa doctrinæ orthodoxæ de secunda assumptione.

Diss. sine crimine & sine peccato.

Nota solum hominem hic vivere sed sine peccato.

Nota de ista significatione peccatorum.

Diss. Vide lib. 14. cap. 9. §. 6.

4. De tertio articulo sic ex Cypriano scribit Hieronymus lib. 3. adversus Pelagianos, prope finem libri: Infans recens natus nihil peccavit, nisi quod secundùm Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ, primâ nativitate contraxit. Et addit, hinc infantes baptizari ad remissionem peccatorum. Quod autem ibidem ait, remitti eis peccata non propria, sed aliena, id etiam cum præcedentibus desumsit Hieronymus ex Cypriano, ex quo eadem verba citat

De peccato Originali.

etiam

Parvuli quo sensu innocentes.

etiam Augustinus, lib. 1. contra Iulianum, cap. 2. Quo sensu etiam Ioannes Chrysostomus dixit, parvulos non habere peccata; nempe propria, ut ibidem docet Augustinus: unde illos (inquit) innocentes meritò uncupamus, secundum id quod ait Apostolus, Nondum natos nihil egisse boni sive mali; non secundum id quod ait, per cujus inobedientiam peccatores constituti sunt multi. Comparans ergo eos Ioannes majoribus, quorum propria peccata dimittuntur in baptismo, dixit eos non habere peccata. Hæc ibi Augustinus, qui illo ipso capite, & alibi passim in suis scriptis, peccatum distinguit in originale & proprium. Idem, loco citato contra Iulianum, alibi matores originalis peccati citat, scripto priores, orthodoxos Patres, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Ambrosium, Gregorium Nazianzenum, Basilium magnum, Ioannem Chrysostomum, Innocentium, omnes Episcopos quibus adjungit illos etiam Episcopos quatuordecim, qui in Diospolitano Concilio Pelagium ad sui dogmatis damnationem adegerunt, videlicet, Eulogium, Ioannem, Ammonianum, Porphyrium, Eutonium, Porphyrium, Fidum, Zozimum, Zoboenum, Nymphydium, Chromatium, Iovinum, Eleutherium, Clematium. Deinde accedens ad Hieronymi testimonium, sic compellat Iulianum; Nec sanctum Hieronymum, quia presbyter fuit, contemnendum arbitreris, qui Græco & Latino insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis atque in literis sacris, usque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes vel pæne omnes, qui ante illum ex utraque parte orbis de doctrina Eccl. sialtica scripserant, legit, nec aliam de hac re tenuit promsitque sententiam. Qui cum exponeret Ionam Prophetam, apertissimè dixit, quod etiam parvuli peccato offendentis Adam tenentur, obnoxii. Hæc ibi. Vide etiam Augustini librum de peccato originali, contra Pelagium & Cælestium, tom. 7. & epist. ad Marcellinum, de baptismo parvulorum, prope finem tomi secundi operum Augustini & Concil. Milevit. can. 2.

Rom. 5. 12. Rom. 5. 19.

Distinctio peccati in originale & proprium. Antiqui Patres affirmabant originale peccatum ante Augustin.

De Hieronymi testimonium Augustini.

Quinta Controversia.

5. His articulis adde ex Hieronymi epistola ad Ctesiphontem, & Augustini epist. 107 ad Vitalem Carthaginensem; Gratiam Dei adultis ad singulos actus dari. Quod negabant Pelagiani. Item; laturum unumquemque in die judicii secundùm ea quæ per corpus gessit, non secundùm ea quæ, si diutius viveret, gesturus fuerit, sive bonum, sive malum. Hoc etiam contra Pelagianos defendebant Catholici. & oppositum Pelagianorum errorem prolixè refutavit Augustinus, lib. de prædestinatione sanctorum, capitib. 12. & 13. & 14.

Quinta Controversia.

Sexta Controversia, de gratia definitione.

6. Erat etiam controversia de gratiæ definitione; Nam Pelagiani gratiam quæ homini necessaria etiam nunc est, interpretabantur partim naturam & liberum arbitrium homini à Deo gratis datum, partim doctrinam qua Deus mentes nostras illuminat, & demonstrat atque docet quid agere debeamus, & nobis suadet omne quod bonum est, ut patet ex ipsius Pelagii verbis, apud Augustinum lib. de gratia Christi, cap. 3. 7. 10. Hinc illud Pelagianorum impium effatum; à Deo habemus quod homines sumus à nobis ipsis autem quod justi sumus. Hoc eorum insanum dictum refert ac refutat Augustinus tract 81. in Evang. Ioan. At orthodoxi eam etiam contendebant agnoscendam esse gratiam quæ facit prodesse doctrinam, quæ gratia si desit, videmus etiam obesse doctrinam, inquit Augustinus epist. 107. hanc gratiam ajebant esse necessariam, non solum qua demonstrat & revelat Deus quid agere debeamus, sed etiam qua donat atque adjuvat ut agamus. August. lib. de gratia Christi, cap. 8. qua futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur & speratur; nec solum revelatur sapientia verum etiam & amatur; nec suadetur solum omne quod bonum est, verum & persuadetur: eodem libro, cap. 10. qua gratia agitur non solum ut facienda noverimus, verumetiam ut cognita faciamus; nec solum ut diligenda credamus, verumetiam ut credita diligamus. capite 12.

Impium effatum Pelagianorum.

Septima Controversia. De necessitate gratiæ & viribus liberi arbitrii.

7 De necessitate etiam gratiæ & viribus liberi arbitrii dissentiebant; nam Pelagius gratiæ necessitatem agnoscebat non simplicem, sed tantummodo secundùm quid; Orthodoxi autem simplicem. De hac controversia sic scribit Augustinus, epist. 106. Aliquando ita paribus momentis potestatem voluntatis æqua lance perpendit (Pelagius,) ut aliquantum etiam ad non peccandum valere definiat. Quod si ita est, nullus locus adjutorio gratiæ reservatur, sine qua nos dicimus ad non peccandum nihil voluntatis arbitrium valere. Aliquando autem quotidiano gratiæ Dei muniri nos confitetur auxilio, quamvis habemus ad non peccandum forte ac firmum liberum arbitrium. Quod utique invalidum & infirmum debuit confiteri donec sanentur omnes languores animæ nostræ. —— Videtur ergo auxilium gratiæ tanquam ex abundanti putare concedi, id est, ut etiam si non concedatur, habemus tamen ad non peccandum forte ac firmum liberum arbitrium. —— ait, ideo Dei gratiam hominibus dari, ut quod facere per liberum jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam. Utique cum dicit facilius, quid vult intelligi, nisi & gratia si desit, posse per liberum arbitrium, vel facilè vel etiam difficile, quæ divinitus jubentur impleri? Vbi est ergo, quid est homo ut memor sis ejus? Psal. 8. ubi illa testimonia? Non ego autem, sed gratia Dei mecum 1. Cor. 15.) Non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, Rom. 9.) &, nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt ædificantes eam. Psal. 127.] Quomodo ergo quod Deus jubet, sine adiutorio ipsius vel difficile impletur, cum si Dominus non ædificat, in vanum ædificans laborasse dicatur? neque scriptum sit, Est quidem volentis atque currentis, facilius autem miserentis Dei sed scriptum sit, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Non quia in illa est hominis atque voluntatis concursus, sed quia nihil potest nisi ille misereatur. Nec Apostolus dixerit, Et ego, sed dixerit; Non ego autem, sed gratia Dei mecum. Non quia ipse nihil boni agebat, sed quia nihil ageret, si illa non adiuvaret. Hæc ibi Augustinus.

Psal. 8. 5. 1. Cor. 15. 10. Rom. 9. 16. Psal. 127. 1.

Octava Controversia. De usu & efficacitate gratiæ Dei.

8. Huic cohæret controversia illa de usu & efficacitate gratiæ Dei: nam tria distinguebat Pelagius, posse, & velle, & esse seu operari. Auxilio autem gratiæ aiebat Deum adiuvare solam in nobis possibilitatem boni, quam primitus in natura dedit, velle autem & agere bonum, à mero hominis suspendebat arbitrio, neque ulterius porrigi agnoscebat auxilium gratiæ, quam ut quod per liberum homines facere iubentur arbitrium

Digitized by Google

arbitrium, facilius poſſint implere per gratiam. Vnde inferebat, quod poſſumus, laudem eſſe Dei, qui hoc poſſe donavit, & adjuvat: at verò in voluntate & opere bono laudem eſſe hominis, nec aliter hic eſſe laudem Dei, niſi quia Deus ipſius voluntatis atque operis poſſibilitatem dedit atque adjuvat. Hanc ſuam ſententiam ſuis ipſe verbis Pelagius diligenter expreſſit, apud Auguſtinum, lib. de gratia Chriſti, capite 4. & capite 7. Cui Auguſtinus opponit dictum illud Apoſtoli, Deus enim eſt qui operatur in nobis & velle & operari. Et multa alia clariſſima ſacræ ſcripturæ teſtimonia, & argumenta, quibus demonſtrat non ſolam poſſibilitatem boni in nobis adjuvari per auxilium gratiæ, ſed efficere etiam in nobis Deum ut bonum volendo appetamus, agendoque perficiamus: Deum operari in nobis etiam bonas voluntates, & Dei ſpiritu nos agi ut agamus quod bonum eſt; adeoque Dei ſpiritu nos actos agere. Deum nobis inſpirare bonæ voluntatis affectum, & facere ut faciamus: Vide Auguſtinum reliquo illo libro de gratia Chriſti, & lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 16. 17. & lib. de correptione & gratia, cap 14. & lib. de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 10. & lib. 2. contra duas epiſt. Pelag. cap. 8. & Proſper. 3. 12.

Phil. 2. 13.

Alii agimur.

9. Contra-ſa, De gratia & libero arbitrio.

9. Iſte Pelagianorum error alium peperit errorem: quo Pelagiani omnia ad fidelem piamque vitam hominum pertinentia, (videlicet, fidem, charitatem, perſeverantiam, &c.) ita tribuebant libero voluntatis arbitrio, ut habenda ex nobis, non à Domino putarent eſſe poſcenda, ſicut de eis ſcribit Auguſtinus, hæreſ. 88. & epiſt. 107. ſub finem epiſtolæ. Et Patres Carthaginenſes epiſt. ad Innocentium, apud Auguſtinum epiſt. 90. & Patres Milevitani ad eundem Innocentium, apud Auguſt. epiſt. 92. quem Pelagii deteſtandum errorem clarius ex ipſius Pelagii ſcriptis proponit Auguſtinus, lib. de gratia Chriſti, capite 41. Ipſas quoque (inquit) orationes, ut in ſcriptis ſuis apertiſſimè affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinatur Pelagius, niſi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur, non ut adjuvetur mens hominis, ut id quod faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione & actione perficiat. Hæc ibi. Contrariam Catholicorum ſententiam explicat & defendit Auguſtinus epiſt. 107. & lib. de gratia & libero arbitrio, capite 14. nempe, nos qui credimus, debere Deum orare pro infidelibus credere nolentibus, ut velint credere, adeoque credant, & pro impiis impœnitentibus, ut det eis Deus reſipiſcentiam, ſeu eos convertat: & gratias Deo agere debere de converſione eorum qui ab infidelitate ad fidem, à malis moribus ad bonos converſi ſunt. Fidem enim & reſipiſcentiam eſſe dona Dei gratuita, ſine ullo noſtro merito (imo contra mala noſtra merita) nobis gratis data. Item, fideles pro ſeipſis aliiſque fidelibus orare debere ut proficiant in eo quod eſſe cœperunt, gratiaſque Deo agere quia proficiunt. Profectum intellige qui includit etiam finalem perſeverantiam, quam etiam eſſe gratuitum Dei donum, & à Deo precibus petendam, docet Auguſtinus, epiſtol. 107. & lib. de correptione & gratia, capitib. 6. 7 8 9. & lib. de bono perſeverantiæ.

10. Contra-ſa, De dono perſeverdi.

10. Cum autem eò confugerent Pelagiani, ut ſaltem petitionem ſeu orationem & orationis meritum dicerent præcedere ex parte hominis, quia promiſſio ſit petentibus, quærentibus, pulſantibus: Reſpondit Auguſtinus, præceſſiſſe gratiam, & cor tetigiſſe, ut beatificum bonum peteretur à Deo, ut quæreretur Deus, ut pulſaretur ad Deum. lib. 4. contra Iulianum, capite 8. Ipſam etiam orationem eſſe gratiæ munus nos enim (teſte Apoſtolo) quid oremus ſicut oportet, neſcire, ſed Spiritum Sanctum eſſe qui pro nobis interpellat gemitibus inenarrabilibus. id eſt, interpellare nos facit, nobiſque interpellandi & gemendi inſpirat affectum. Adjutorium enim Spiritus Sancti ſic in ſcriptura expreſſum eſſe, ut ipſe facere dicatur, quod ut faciamus facit. epiſt. 105. ad Sixtum. Et paulo ſuperius in eadem epiſtola ait; fides erat quæ data eſt non oranti, quæ utique niſi data eſſet, orare non poſſet. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt?

Rom 8. 26.

Rom 10. 14.

11. Contra-ſa, De merito primi Adami.

11. Aſſerebant etiam Pelagiani Adamum, etiamſi non peccaſſet, fuiſſe corpore moriturum, neque mortuum merito culpæ, ſed conditione naturæ. Auguſtin. hæreſ. 88 hoc nomine eis Milevitani Patres anno Dom. 416. anathema dixerunt. Quicunque (inquiunt) dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ; anathema ſit. Concil. Milevit. 2. can. 1. Eundem errorem refellit Auguſtinus, lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 2. & aliquot ſequentibus capitibus, & ejuſdem operis, lib. 2. cap. 33. 34. & lib. 3. ſive epiſtola ad Marcellinum, de baptiſmo parvulorum. Item, lib. 13. de civitate Dei, capitibus, 3 4. 19.

12. Contra-ſa, De ſalute

12. De ipſa ſalutis via erat controverſia: Nam Pelagius ejuſque diſcipuli tempora ſic diſtribuebant, ut dicerent, ante legem ſalvos factos eſſe per naturam; deinde per legem; poſtremò per Chriſtum. Quaſi hominibus duorum ſuperiorum temporum, ante legem ſcilicet, & in lege, ſanguis Chriſti non fuerit neceſſarius, ut legere eſt apud Auguſtinum lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum: capite 21. ubi oppoſitam veritatem tuetur, inquiens; quantælibet fuiſſe virtutis antiquos prædices juſtos, non eos ſalvos fecit, niſi fides Mediatoris, qui in remiſſionem peccatorum ſanguinem fudit. Ipſorum enim vox eſt; Credidi, propter quod loquutus ſum. Vnde ait & Apoſtolus Paulus; habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſecundum quod ſcriptum eſt, Credidi propter quod loquutus ſum; & nos credimus propter quod & loquimur. Quid eſt eundem ſpiritum, niſi quem juſti quoque illi habuerunt, qui iſta dixerunt? Dicit etiam Apoſtolus Petrus, Quid vultis jugum imponere gentibus, quod neque nos portare potuimus neque Patres noſtri? Sed per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti credimus nos ſalvi fieri, quemadmodum & illi. Hoc vos non vultis inimici gratiæ Chriſti, ut eadem gratiâ Ieſu Chriſti ſalvi facti credantur antiqui, ſed diſtribuitis tempora ſecundum Pelagium, in cujus libris hoc legitur; & ante legem dicitis ſalvos factos eſſe per naturam, deinde per legem, poſtremò per Chriſtum: quaſi hominibus duorum ſuperiorum temporum, ante legem ſcilicet, & in lege, ſanguis Chriſti non fuerit neceſſarius.

Pſal. 115. 10. 2. Cor. 4. 13.

Act. 15. 10. 11.

Digitized by Google

1. Tim. 2. 5. ceſſarius : evacuantes quod dictum eſt, unus enim Deus, unus & Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Hæc ibi Auguſtinus. Qui etiam alibi docet, Pelagium hæc tria diſtinguere. 1. Poſſibilitatem naturalem. 2. Auxilium legis atque doctrinæ quo poſſibilitas naturalis adjuvatur, etiam Propheticis conceſſum temporibus. 3. Adjutorium gratiæ, quæ propriè gratia nuncupatur, quod Pelagius in Chriſti eſſe arbitratur exemplo. Hoc docet Auguſtinus lib. de gratia Chriſti, contra Pelagium & Cœleſtium, capitibus trigeſimo nono & quadrageſimo primo. Illam verò Pelagianam temporum diviſionem refellit etiam multis aliis in locis ſuorum operum Auguſtinus docens, omnes homines quicunque ullo ſeculo ſalvi facti ſunt, non niſi gratia Dei per Ieſum Chriſtum ſalutem eſſe conſequutos, tempora quidem variata eſſe, ſed non fidem. lib. de peccato originali contra Pelagium & Cœleſtium, capitibus 25. 26. & 32. & libro ſecundo, de peccatorum meritis & remiſſione, capite vigeſimo nono : & libro ſeptimo de Civitate Dei, capite trigeſimo ſecundo : & libro decimo ejuſdem operis, capite vigeſimo quinto : & tractatu 45. in Evangelium Ioannis, in illa verba capitis decimi, *Oves non audierunt eos.*]

Ioh. 10. 8.

11. Controverſia, De virtutibus infidelium.

15. Alium priori cognatum Pelagianorum errorem refert refellitque Auguſtinus, libro quarto, contra Iulianum, capite tertio. Iulianus Pelagianus aſſerunt homines infideles, ut Fabricios, Fabios, Scipiones, &c. habere veras virtutes, puta caſtitatem, modeſtiam, miſericordiam, juſtitiam, &c. earumque virtutum exercitus eos facere opera verè bona, & Deo placere, per liberum ſuum arbitrium, ſine adjutorio gratiæ divinæ ; lege naturæ ſine Chriſti fide. Quem errorem Iuliano aliiſque Pelagianis exprobrans Auguſtinus, loco citato ; Hoc eſt (inquit) unde vos maximè Chriſtiana deteſtatur Eccleſia. Hunc errorem ibi oppugnans Auguſtinus oſtendit, homines infideles non habere germanas veraſque virtutes, ſed quæ in eis videntur eſſe virtutes, nihil aliud eſſe quam vitia, quæ per quandam veriſimilitudinem finitima videntur & propinqua virtutibus, & quadam ſpecie fallente ſimilia. Non enim eſſe veram caſtitatem in animo fornicante à Deo, neque veram juſtitiam in homine qui verè juſtus non eſt, nullum autem infidelem verè juſtum eſſe, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, omnis autem verè juſtus Deo placet, & ad Dei regnum admittitur. Opera autem infidelium, quæ videntur bona, videlicet, nudum operire, eſurientem paſcere, &c. in quantum quidem accipientibus proſunt, eſſe Dei dona, adeoque bona ; at in quantum ab homine fiunt ſine fide, eſſe peccata ; non quod officium ipſum operiendi pauperem, &c. malum ſit, ſed quia officium bonum non bene ſed male, nempe infideliter & non bono fine faciunt infideles. Non enim actibus ſed finibus penſari officia : & cum omnis infidelium voluntas ſit arbor mala, quippe infidelis & impia, non poſſe eam ferre fructus bonos.

Hebr. 11. 6.

14. Vide de hoc plura apud Auguſtinum, loco citato. & libro duodecimo de Trinitate, capite ſeptimo, ubi ait opera miſericordiæ nihil prodeſſe ſive Paganis ſive Iudæis, qui Chriſto non credunt, ſive quibuſcunque hæreticis vel ſchiſmaticis, ubi fides & dilectio & ſobria ſanctificatio non invenitur. Et tractatu vigeſimo quinto in Evang. Ioannis, ſunt (inquit) opera quæ videntur bona, ſine fide Chriſti, & non ſunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo ſunt bona. Item, lib. contra mendacium, capite ſeptimo. Ea (inquit) opera hominum, ſicut cauſas habuerunt bonas ſeu malas, nunc ſunt bona, nunc mala, quæ non ſunt per ſeipſa peccata. Sicut victum præbere pauperibus, bonum opus eſt, ſi ſit cauſa miſericordiæ cum recta fide. Hæc atque hujuſmodi ſecundùm ſuas cauſas opera ſunt bona vel mala, quia eadem ipſa, ſi habeant malas cauſas, in peccata vertuntur, velut ſi jactantiæ cauſa pauper paſcitur, &c. Item, ſermone quinquageſimo quinto de verbis Domini. in illa verba ; Ego ſum via, veritas & vita.] Invenies homines bene viventes, & non Chriſtianos. Bene currunt, ſed in via non currunt. Quanto plus currunt, plus errant, quia à via recedunt. ——— Melius eſt in via claudicare, quam præter viam fortiter ambulare. Hæc ibi. Et epiſtola 105. Opera (inquit) bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine, ſine qua illa à nullo fiunt homine. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et paulò ſuperius ibidem ; Vt juſti fierent, merita non fuerunt. ——— Et ideo percipiendæ hujus gratiæ merita nulla præcedunt, quoniam meritis impii non gratia ſed pœna debetur. Nec iſta eſſet gratia, ſi non daretur gratuita, ſed debita redderetur. Hæc Auguſtinus. Item, epiſtola 106. Sine gratia Dei ad non peccandum nihil valet voluntatis arbitrium.

Ioan. 14. 6.

Vide ſuprà n. 10.

Rom. 14. 23.

15. Proſper, lib. contra Collatorem, capite vigeſimo octavo. Puto (inquit) iſtum veriſimilitudine decipi, & in ſpecie falſarum errare virtutum, dum ea bona, quæ non poſſunt niſi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis exiſtimat reperiri : ideo ſcilicet, quia multi eorum ſint juſtitiæ, temperantiæ, continentiæ & benevolentiæ ſectatores : quæ omnia non fruſtra quidem neque inutiliter habent, multumque ex eis in hac vita honoris & gloriæ conſequuntur. Sed quia in iis ſtudiis non Deo, ſed diabolo ſerviunt, licet habeant temporalem de vana laude mercedem, ad illam tamen beatarum virtutum non pertinent veritatem. Et ita manifeſtiſſimè patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, ſed omnia opera eorum immunda eſſe, atque polluta, habentium ſapientiam non ſpiritalem ſed animalem, non cœleſtem ſed terrenam, non Chriſtianam ſed diabolicam, non à Patre luminum, ſed à Principe tenebrarum, dum per ea ipſa quæ non haberent niſi dante Deo, ſubduntur ei qui primus receſſit à Deo. Idem, libro ſententiarum ex Auguſtino, capite 106. Omnis infidelium vita peccatum eſt : & nihil eſt bonum ſine ſummo bono. Vbi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt, etiam in optimis moribus. Eandem ſententiam repetit Proſper, & carmine exprimit, lib. Epigrammaton, cap. 81.

16. Fuit hæc non Auguſtini tantum & Proſperi, ſed publica Catholicæ Eccleſiæ doctrina, quæ ob hunc errorem maximè deteſtata eſt Pelagianos inimicos gratiæ Chriſti, quo introducebant quoddam hominum genus quod placere Deo poſſit

possit sine Christi fide, lege naturæ, teste Augustino, lib. 4. contra Iulianum, capite 3. circa medium capitis. Huc referri potest illud quod scribit Augustinus, lib. de gratia & libero arbitrio, capite 17. Vt ergo velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur: tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus ad bona pietatis opera nihil valemus. Hæc ibi.

14. Controversia, De peccato illo quod etiam pœna peccati est & causa peccati.

17. Lis erat etiam de eo, an sint aliqua peccata, quæ pœnæ sint etiam peccatorum. Item, num ea hominibus à Deo infligatur pœna peccati, per quam in plura & gravia peccata collabuntur. Atque adeo, an inveniatur aliquod malum, quod unum idemq; sit & peccatum & pœna peccati & causa peccati. Negabant Pelagiani: affirmat Augustinus, & ex epistola ad Romanos capite 1. & capite 11. & 2. ad Thessal. 2. & Exod. cap. 19. & 2. Paralip. 25. aliisque multis sacræ scripturæ locis luculenter confirmat, lib. de natura & gratia contra Pelagianos, cap. 21. 22. 23. & lib. 5. contra Iulianum, cap. 3. & lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 20. 21. & lib. 14. de Civitate Dei, cap. 15.

15. Controversia, De usu ac fructu ad emendandum peccatum, & obtinendum.

18. Dicebant Pelagiani, ad justificationem hominis opus quidem esse gratiâ remissionis peccatorum admissorum, quia id quod factú est facere infectum non possumus? at sibi sufficere liberum hominis arbitrium in futurum, ut peccata caveamus, tentationes superemus, & quæ Deus postulat præstemus, accedente præsertim illa gratia instructionis & moralis suasionis: neque alio gratiæ auxilio opus esse, neque aliud auxilium à Deo esse petendum, ut in posterum peccata vitemus, & Dei monitis obsequamur: E contrario Catholici, præter peccatorum remissionem, & doctrinam ac moralem suasionem, eam etiam contendebant gratiam esse homini regenito necessariam, qua in posterum adjuvetur ne peccet, per quam Deus in nobis operans & nobiscum cooperans faciat, ut faciamus ejus mandata. August. epist. 94. & 105. & 106. & lib. de natura & gratia, capite 18. & lib. de gratia & libero arbitrio, capite 13. Concil. Milevitan. 3.

Ezech. 36. 27.

16. Controversia, De baptismo parvulorum.

19. Ex controversia de originali peccato, nata est quæstio de usu baptismi parvulorum, quos Catholici asserebant baptizari in remissionem peccatorum, videlicet, in remissionem peccati originalis, quod ab Adamo originaliter traxerunt: at Pelagiani dicebant eos non in remissionem peccatorum; nullum enim habere peccatum, sed tantum baptizari in regnum Cœlorum, quod non nisi regenitis patet. August. lib. de peccato originali, contra Pelagium & Cœlestium; cap. 18. & 25. & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum. cap. 22.

17. Controversia, De statu parvulorum defunctorum sine baptismo & regeneratione.

20. Hinc exstitit alia controversia, de statu parvulorum defunctorum sine baptismo & regeneratione: quibus Pelagiani regnum Dei negabant, quippe non regenitis, non justis, adeóque non idoneis ad illud obtinendum; dabant tamen eis extra regnum Dei locum salutis & vitæ æternæ. At Catholici eos contendebant damnationi primi hominis manere obnoxios. August. lib. de originali peccato, capite 18.] & secundæ mortis subitè supplicium. August. lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 22.] Alibi autem ait Augustinus, eos in damnatione omnium mitissima futuros. Multum autem fallere & falli, qui eos in damnatione prædicat non futuros lib. 1. de peccatorum meritis & remissione cap. 16.] ait eos in damnatione omnium levissima futuros, cùm solum habeant originale peccatum, nec ullis propriis aggraventur. lib. 5. contra Iulianum, cap. 8. manere tamen in eadem damnatione, de qua dicit Apostolus, [ad Rom. 5.] per unius delictum in omnes homines ad condemnationem, epistol. 28,] iram Dei manere super eos, lib. 3. de peccatorum meritis & remissione capite 2.] transire eos in mortem secundam, lib. de bono perseverantiæ, capite 12.] esse filios iræ, lib. 6. contra Iulianum cap. 3.

Vide autem de baptismi necessitate, dissertationem nostram, lib. 10. hujus operis. Nunc hoc loco quæritur de statu infantium, qui moriuntur irregenti.

21. Idem docet Gelasius, 1. Papa Romanus, epist. 7. ad omnes Episcopos per Picenum. Vnde sic argumentantur Augustinus & Gelasius, locis citatis, Deus neminem damnat immeritum, neque cum Dei justitia consistit, ut Deus illic infligat pœnam, ubi nulla est culpa: Cum igitur infantes irregeniti æternâ morte puniantur, nec habeant propria peccata quorum reatu constringantur, necesse est agnoscamus in eis originale peccatum, propter quod solum damnantur.

Deus neminem damnat immeritum, vide infra, §. 26.

Contra locum tertium à Pelagianis excogitatum.

22. Contra locum autem illum tertium quem parvulis assignabant Pelagiani, sic disserit Gelasius, loco citato: Dicant igitur, in morte perpetua constituti, si non videantur esse damnati; tollant ergo de medio nescio quem ipsi tertium, quem decipiendis parvulis faciunt locum. Et quia non nisi dextram partem legimus & sinistram, non illos faciant in sinistra regione sine baptismate remanere, sed baptizatos sinant ad dextram salutarem sacra regeneratione transferri. Hæc Gelasius. Quibus si addas sententiam Domini judicialem de stantibus ad sinistram, & memineris omnes homines comparituros corã Christi tribunali; evanescet illud scholasticorum commentum de limbo infantium, & æterna pœna damni, sine ulla pœna sensus. Habent (inquit Augustinus) omnes animæ, cum de seculo exierint, diversas receptiones suas, habent gaudium boni, & mali tormenta: sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit & malorum tormenta graviora, quando cum corpore torquebuntur. Aug. tract. 49. in Evang. Ioannis. Vide etiam lib. 13. de Civit. capite 8. & lib. de prædestinatione sanctorum, capite 12. Neque tamen ista pugnant cum ejusdem Augustini doctrina superius proposita de gradibus pœnarum in inferno, quam ille confirmat auctoritate Domini, dicentis, tolerabilius fore Sodomis, &c. lib. 5. contra Iulianum, capite 8.

Contra limbum parvorum.

Matt. 11. 24.

18. Controversia, De errore & ignorantia.

23. De errore etiam & ignorantia, an sit peccatum, & an per errorem & ignorantiam committantur peccata, quæ reatu mortis æternæ committentes constringant. Negabant Pelagiani: at Catholici affirmabant, & sacrarum literarum auctoritate adstruebant. Hieronymus lib. 1. adversus Pelagianos, modico intervallo ante finem libri. & Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 36.

19. Controversia, De fatis.

24. Pelagiani calumniabantur Catholicos, dicentes eos fatum gratiæ nomine asserere, quia non secundum merita nostra dari dicebant Dei gratiam. [Augustinus lib. 2. ad Bonifacium, contra duas epistolas Pelagianorum, capite 5.]

Digitized by Google

Hanc calumniam refellit Auguſtinus, eodem libro, capp. 6. & 7. Iuſtificandis (inquit) impiis ſicut propterea merita non ſunt, quia Dei gratia eſt; ita propterea non eſt fatum, quia Dei gratia eſt. Fatum quippe qui affirmant, de ſiderum poſitione, ad tempus quo concipitur quiſque vel naſcitur, quas conſtellationes vocant, non ſolum actus & eventa, verumetiam ipſas noſtras voluntates pendere contendunt; Dei verò gratia non ſolum omnia ſidera & omnes cœlos, verumetiam omnes Angelos ſupergreditur. Deinde fati aſſertores & bona & mala hominum fato tribuunt, Deus autem in malis hominum merita eorum debitâ retributione perſequitur, bona verò per indebitam gratiam miſericordi voluntate largitur: utrumque faciens non per ſtellarum temporale conſortium, ſed per ſuæ ſeveritatis & bonitatis æternum altumque conſilium. Neutrum ergo pertinere videmus ad fatum. (Hæc capite 6. pergit deinde capite 7.) Hic reſpondetis, hanc ipſam Dei benevolentiam, qua non merita ſequitur, ſed bona indebita gratuita bonitate largitur, fatum potius eſſe dicendum; cum hanc Apoſtolus gratiam vocet, dicens: Gratiâ ſalvi facti eſtis per fidem, & hoc non eſt ex vobis, ſed Dei donum eſt, non ex operibus, ne forte quis extollatur. Nonne attendiſtis, nonne perpendiſtis, non à nobis divinæ gratiæ nomine fatum aſſeri, ſed à vobis potius divinam gratiam fati nomine nuncupari. Hæc ibi.

Epheſ. 2. 9.

25. Viterius progreſſa eſt Pelagianorum audacia; dicebant enim perſonarum acceptorem fieri Deum, ſi in una eademque cauſa ſuper alios veniat miſericordia ejus, ſuper alios verò maneat ira ejus: ſi de Deo credatur, quod ſine ullis præcedentibus meritis, cujus vult miſereatur, & quos dignatur vocat, & quem vult religioſum facit. Quibus reſpondet Auguſtinus, epiſt. 105. Parum (inquit) attendunt quod debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille ſe indignum queratur, nec dignè ſe iſte glorietur, atque ibi potius acceptionem nullam fieri perſonarum, ubi una eademque maſſa damnationis & offenſionis involvit. ——— Sed injuſtum eſt, inquit, in una eademque mala cauſa hunc liberari, illum puniri. Nempe ergo juſtum eſt, utrumque puniri. Quis hoc negaverit? Agamus ergo gratias Salvatori, dum nobis redditum non cernimus quod in damnatione ſimilium etiam nobis debitum fuiſſe cognoſcimus. ——— Cui non poteſt figmentum dicere, quare ſic me feciſti, cum habeat poteſtatem ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Vbi quia univerſa illa maſſa meritò damnata eſt, contumeliam debitam reddit juſtitia, honorem donat indebitum gratia, non meriti prærogativâ, non fati neceſſitate, non temeritate fortunæ, ſed altitudine divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam non aperit, ſed clauſam miratur Apoſtolus, clamans, ô altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus, &c. Item lib. 2. ad Bonifacium, cap. 7. ubi acceptionem perſonarum definiens Auguſtinus, ait ibi rectè dici acceptionem perſonarum, ubi ille qui judicat, relinquens cauſæ meritum de qua judicat, alteri contra alterum ſuffragatur, quia invenit aliquid in perſona quod honore vel miſeratione ſit dignum. Si autem quiſpiam duos habeat debitores, æqualiter reos, ſi alteri velit dimittere debitum, ab altero exigere, tunc cum, cui vult, donare, ſed neminem fraudare, nec ibi dicendam eſſe acceptionem perſonarum, quando iniquitas nulla eſt.

20. Contrariorſus, De accepti one perſonarum.

Rom. 9. 20. 21.

Rom. 11. 33.

Quid ſit acceptio perſonarum

26. Auctor lib. de prædeſtinatione & gratia; capite 16. ſeu ultimo [tom. 7. oper. Auguſt.] Si (inquit) humanum genus quod creatum primitus conſtat ex nihilo, non cum debita mortis & peccati origine naſceretur, & tamen ex eis Creator omnipotens in æternum nonnullos damnare vellet interitum: quis omnipotenti Creatori diceret, quare feciſti ſic; qui enim cum non eſſent, eſſe donaverat, quo fine eſſent habuit poteſtatem: nec dicerent cæteri, cur paribus omnium meritis divinum diſcreparet arbitrium: quia poteſtatem habet figulus luti ex eadem maſſa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam. Nunc autẽ cum damnatis pœna juſta reddatur, ſalvatis autem gratia donetur indebita, quis uſque adeo humanæ conditionis oblitus, divini ſenſus arcana diſcutiat, ut cum iple pœnam merito fuerit conſecutus, quærat cur alius gratiam quæ non debebatur ei acceperit? Hanc itaque divinam electionem non meritis reddi, ſed tola voluntatis munificentia donari hominibus, Moſes oſtendit. [Deuteronom. 10.] Ecce Domini Dei tui cœlum eſt, & cœlum cœli, &c. Item Auguſtinus epiſt. 105. Cur autem illum potius quam illum liberet, aut non liberet, ſcrutetur qui poteſt judiciorum ejus tam magnum profundum, verumtamen caveat præcipitium: Numquid enim eſt iniquitas apud Deum? abſit. Sed inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus. Et epiſt. 106. Qua in re nimis alta & inſcrutabilia ſunt judicia Dei, &c. Vide in illis epiſtolis plura. Quibus docet, omnes homines reos naſci originalis peccati, & propter illud juſtæ damnationi ſubjacere, nec inde omnes, ſed quoſdam liberari, nullo ſuo merito, ſed mera liberantis gratiâ; reliquos autem irreprehenſibili juſtitia in damnatione relinqui. Cõcedit etiam, epiſt. 106. ſi Deus, quenquam immeritum & nulli obnoxium peccato damnare credatur, alienum ab iniquitate non credi. Quamvis enim in fine libri illius de prædeſtinatione & gratia, in ſubtiliorem contemplationem erigitur ſive Auguſtinus, ſive Fulgentius (quem hujus libri auctorẽ eſſe contendit Theophilus Raynaudus Ieſuita) ibidem tamen ſcriptor ille, & paſſim in ſuis operibus Auguſtinus prædeſtinationis, ſive electionis & reprobationis objectum ſtatuit maſſam peccato originali corruptam. Gratiam verò qua electos, ſeu ad vitam prædeſtinatos, credere facit Deus, & bene operari, & perſeverare, ſcribit Auguſtinus eſſe prædeſtinationis ſeu electionis effectum. lib. de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 10 Neque eligi homines quia credunt, ſed eligi ut credant. eodem lib. cap. 17.

Non tamen id facit Deus.

Deut. 10. 14. & 16. 17.

Cur illum potius quam illum liberet Deus à peccato, nobis non eſt reſpondendum.

Auguſtinus eos ſæpè contendere cum Deum juſtum damnare ob quam nullo originali peccato. vide ſupra. §. 11. *Prædeſtinationis objectum maſſa corrupta.*

27. Ajebant etiam Pelagiani tolli liberum arbitrium, ſi credatur illud indigere auxilio gratiæ Dei, ut ſine gratia non habeat bonam voluntatem. Cui errori Auguſtinus opponit hanc aſſertionem catholicam, liberum eſſe arbitrium, etiamſi divino indiget adjutorio. epiſtol. 106. Item alibi; Quod enim (inquit) putant auferri libi liberum arbitrium, ſi nec ipſam bonam voluntatem ſine adjutorio Dei hominem habere conſenſerint, non intelligunt non ſe firmare humanum arbitrium, ſed impellere ut per inania feratur, non in Domino tanquam

21. Controverſia, De ſuffragatione liberi arbitrii, cum divino adjutorio.

in

in petra ſtabili collocetur. Paratur enim voluntas à Domino.epiſt.105.]Sic auctor hypognoſticon (tom. 7. operum Auguſt.) lib. 3. Eſt igitur (inquit) liberum arbitrium, quod quiſquis eſſe negaverit,Catholicus non eſt:& quiquis ſic eſſe dixerit,quod ſine Deo bonum opus,id eſt,quod ad ejus ſanctum propoſitũ pertinet, nec incipere nec perficere poſſit, Catholicus eſt. Vide Auguſt.epiſt. 107. & Enchirid. capp.105. & 106. & lib.de gratia Chriſti,capp.13.& 14. & lib. de gratia & libero de arbitrio,cap.16. & lib. de correptione & gratia,cap.1. & 8. & epiſtolam Concilii Carthaginenſis ad Innocentium , apud Aug. epiſt.90.& Gelaſii epiſt. 7.

28. Alios etiam errores fuiſſe Pelagio in ſynodo Paleſtina objectos,& ab ipſo Pelagio , metu Eccleſiaſtici judicii,anathematizatos,refert Auguſtinus epiſtola 106.videlicet; Divites baptizatos, niſi omnibus abrenuncient , ſi quid eorum viſi fuerint facere,non reputari illis, nec eos habere poſſe regnum Dei.

Item;Filios Dei non poſſe vocari,niſi omnino abſque peccato fuerint effecti.

Item;Victoriam noſtram non ex Dei adjutorio eſſe, ſed ex libero arbitrio.

Item ; Quod pœnitentibus venia non detur ſecundum gratiam & miſericordiam Dei,ſed ſecundum meritum & laborem eorum qui per pœnitentiam digni fuerint miſericordiâ.

29. Illis quatuor erroribus opponit Auguſtinus has Catholicas poſitiones : Divites baptizatos,etiamſi divitiis ſuis non careant,& ſint tales quales ad Timotheum deſcribit Apoſtolus , dicens, Præcipe divitibus hujus mundi non ſuperbè ſapere,&c. [1. Tim. 6. 17. 18 19.] non eos regno Dei poſſe privari.

Filios Dei vocari poſſe illos qui quotidie dicunt ; Dimitte nobis debita noſtra: quod utique veraciter non dicerent, ſi eſſent omnimodo ſine peccato.

Quando contra tentationes concupiſcentiaſque illicitas dimicamus,quamvis & illinc habeamus propriam voluntatem , non tamen ex illa, ſed ex adjutorio Dei noſtram provenire victoriam.Non enim aliter verum fore,quod Apoſtolus ait; Non volentis neque currentis,ſed miſerentis eſt Dei.

Secundum gratiam & miſericordiam Dei veniam pœnitentibus dari,non ſecundum merita eorum : quandoquidem etiam ipſam pœnitentiam donum Dei dixit Apoſtolus,ubi ait de quibuſdam ; Ne forte det illis Deus pœnitentiam.

30. Quis enim te diſcernit? quid autem habes quod non accepiſti?Si autem accepiſti,quid gloriaris ac ſi non acceperis? 1.Corinth.4.7. In nullo gloriandum,quando noſtrum nihil ſit. inquit Cyprianus,citante Auguſtino, lib. de bono perſeverantiæ cap.17. ubi hoc dictum Cypriani ſubjungit ſententiæ illi Apoſtolicæ. Baſilius ait ; Ἐπὶ πᾶσι μὲν οὖν τοῖς παρ' ἡμῶν κατὰ θεοσέβειαν , ἡ ψυχὴ τῆς κατορθώσεως ἐξ αἰτίας ἔχει τὸν ἀνατεῖναι , μηδὲν ἑαυτῇ συνθεωροῦσα ἐξ οἰκείας ἀγχιστείας. μᾶλλον δὲ ἁπάντων id eſt,In omnibus igitur quæ à nobis recte fiunt,anima recte factis cautas in Deum referat, nihil omnino ſe reputans recte facere ex propriis ſuis viribus. Hæc Baſilius Magnus , in Aſceticis ſeu Monaſticis conſtitutionibus, capite decimoſexto.

31. Alium inſuper Pelagianorum errorem commemorat Hilarius, in epiſtola ad Auguſtinum de placitis quorundam Syracuſanorum,quæ exſtat inter epiſtolas Auguſtini, epiſt 88 Dicebant,non debere jurare omnino, quem eorum errorem refellit Aug. epiſt.89. ſub finem epiſtolæ.

CAPUT TERTIVM.

De reliquiis Pelagianæ hæreſeos , ſive de Semipelagianis, ubi de origine & defenſoribus erroris Semipelagianorum, ejuſdemque oppugnatoribus præcipuis.

PElagiana igitur hæreſis (inquit Proſper epiſt. ad Ruffinum de libero arbitrio) quo dogmate Catholicam fidem deſtruere adorta ſit , impietatum venenis viſcera Eccleſiæ atque ipſa vitalia corporis Chriſti voluerit occupare ; notiora ſunt quam ut opere narrationis indigeant, Ex his tamen una eſt blaſphemia nequiſſimum & ſubtiliſſimum germen aliarum,qua dicunt *gratiam Dei ſecundum merita hominum dari.* — nec aliud ſit gratia (*ſecundum Pelagianos*) quam lex, quam Propheta, quam doctor, cui circa omnes homines per univerſum mundum commune & generale ſit ſtudium,ut qui voluerint credant,& qui crediderint , juſtificationem meriti fidei & bonæ voluntatis accipiant: ac ſi gratia Dei ſecundùm hominum meritum tribuatur. Atque hoc modo gratia non ſit gratia. quia ſi meritis redditur;& non ipſa eſt bonorum creatrix, fruſtra gratia nominatur.Has autem verſutias,quibus ſe filii tenebrarum , in ſimilitudinem filiorum lucis transfigurare voluerunt,cum & Orientalium Epiſcoporum judicia,& Apoſtolicæ ſedis auctoritas , & Africanorum Conciliorum vigilantia deprehenderit:beatiſſimus quoque Auguſtinus, præcipua utique in hoc tempore portio Domini ſacerdotum,copioſè & pulchrè in multis voluminum diſputationibus deſtruxit:utpote inter multa Dei dona, quibus illum abundantiſſimè Spiritus veritatis implevit , habens etiam hanc ſcientiæ & ſapientiæ ex Dei charitate virtutem,ut non ſolum iſtam adhuc in ſuis detruncationibus palpitantem , ſed etiam multas prius hæreſes in victo verbi gladio debellaret. Cui inter tot certaminum palmas,inter tot triumphorum coronas, ad illuminationem Eccleſiæ, & ad gloriam Chriſti , qua ipſe illuſtratus eſt præfulgenti,quidam noſtrorum (quod de ipſis multum dolendum eſt) occultis, ſed non incognitis ſuſurrationibus obloquuntur.Et prout ſibi noxias aliquorum aures opportunaſque repererint,ſcripta ejus quibus errori Pelagianorum impugnatur intaxant:dicentes,cum liberum arbitrium penitus ſubmovere, & ſub gratiæ nomine neceſſitatem prædicare fatalem. — — Noverunt non ſolum Romanam,Africanamque Eccleſiam , & per omnes mundi partes univerſos pronunciationis filios cum doctrina hujus viri, ſicut in tota fide, ita in gratiæ confeſſione congruere:ſed etiam in ipſis his locis, (*id eſt,in Gallia*) in quibus adverſus eum querimonia concitatur , eſſe, propitio Deo,plurimos qui ad perceptionem Evangelicæ Apoſtolicæque doctrinæ ſaluberrimis ejus diſputationibus inhiantur. — — De virtutum ſtudio exortum eſt *(illis Semipelagianis)* periculum,

lum, & de morum probitate discrimen. Non quia quisquam carere his debeat, sed quia miserrimus eorum usus est, cum ex naturali putantur facultate prodire, aut ex largitate quidem gratiæ, sed aliquo vel boni operis, vel bonæ voluntatis merito præcedente venisse. Asserunt quidem hæc quibusdam sanctarum scripturarum testimoniis, sed non rationabiliter adsumtis. Ad defensionem enim alicujus definitioni ea promenda sunt, quæ alteri intellectui, à quo videtur definitio dissonare, non cedant, & eam regulam, cui sunt aptata, non deserant. Hæc ibi.

Regulâ de ejus adsumtione cujus testimonia sacra Scriptura.

2. Idem Prosper, libro contra Cassianum, qui contra Collatorem inscribitur, capite undecimo, Quid (inquit) de elisarum argumentationum ratiunculis fracta studes arma colligere? quid cineres exstincto dogmatis (*Pelagiani*) refovendo, deficientis fumi nidorem in redivivam flammam conaris accendere? Et ejusdem libri, cap. 1. Semipelagianos illos vocat fallaces calumniatores & hypocritas, quamvis ejusmodi sint, ut nec ordo eorum in Ecclesia, nec ingenia despicienda videantur.

Vide supra, cap. 25. 2.

3. Hæc jam præsentiscere potestis Semipelagianorum mentem & doctrinam: ante cujus enucleatiorem propositionem præmittenda quædam videntur de præcipuis ejus defensoribus & oppugnatoribus.

4. In Gallia, & præsertim in Massiliensi urbe, quidam ordine Ecclesiastico & moribus clari ita Pelagium ejusque dogmata damnabant, ut tamen oppositam Augustini doctrinam improbarent, retinentes quædam Pelagii placita, perque eorum incautam & obstinatam defensionem, etiam illa quæ ipsi palam damnabant, occultis quibusdam machinis atque itineribus in Ecclesiam revehentes. Ut patet ex epistolis Prosperi & Hilarii ea de re scriptis, & responsione Augustini, & disputationibus Prosperi.

Historica narratio de Semipelagianis.

5. Eorum dux, & contradictionum istarum parens fuit Ioannes Cassianus, natione Scytha, qui fuerat diaconus Constantinopoli, tunc autem Massiliæ Presbyter erat. De quo Prosper lib. contra Collatorem, cap. 2. Vnius (inquit) potissimum definitiones, quem non dubium est illis omnibus in sanctarum scripturarum studio præstare, referemus.—— Igitur in libro cujus prænotatio est, De protectione Dei, vir quidâ sacerdotalis ordinis, qui disputandi usu inter eos, quibuscum degit, excellit, Abbatem quendam introducit de gratia Dei & libero arbitrio differentem, &c. Huic se adjunxerunt quidam Galli.

Ioannes Cassianus Semipelagianus, ejusque adjutores tunc quidam Galli.

6. His se opposuerunt Prosper tunc Presbyter, qui postea factus est Episcopus Rhegiensis, & Hilarius item Presbyter, qui factus est postea Episcopus Arelatensis. Exstant horum epistolæ de reliquiis Pelagianæ hæreseos, ad Augustinum, tomo septimo, operum Augustini, quibus Augustinum de Massiliensium doctrina certiorem fecerunt, summa ejus capita compendio referentes. quibus rescribens Augustinus veritatem strenuè defendit, refutatis Semipelagianorum erroribus, insigni illo opere, de Prædestinatione sanctorum, & de bono perseverantiæ. Eos libros tum scripsit cum aliorum suorum scriptorum retractationes scriberet; ut ipse testatur posteriore libro, qui est de bono perseverantiæ, cap. 21. quos libros de prædestinatione sanctorum & de bono perseverantiæ, pari cum reliquis Augustini scriptis reverentia à Catholicis susceptos & ab omnibus orthodoxis Ecclesiis comprobatos es-

Contra Semipelagianos tribuit Prosper & Hilarium & Augustinum.

se, patet non solum ex eis quæ de operum Augustini approbatione supra commemoravimus, cap. 1. ex Innocentio, & Prospero, & Gelasio, sed etiam ex decreto ejusdem Gelasii in Concilio 70. Episcoporum, & Hormisdæ Papæ epistola ad Possessorem Episcopum Afrum, & ex Fulgentii libro primo ad Monimum, & Maxentii responsione ad Epistolam Hormisdæ, & ex Ecclesiæ Lugdunensis libro de tenenda veritate Scripturæ, in bibliotheca Patrum, tom. 4. edit. 4. part. 2. col. 429.

7. Excerpserunt ex eisdem duobus Augustini libris, Augustino jam mortuo, quasdam sententias Camillus & Theodorus Presbyteri Genuenses, quas sibi exponi petierunt à Prospero. Neque eam operam detrectavit Prosper, cujus exstat adhuc liber responsionum ad excerpta Genuensium.

Prosper ad excerpta Genuensium.

8. Galli autem quidem Semipelagiani, odiosa quædam capitula ex eisdem Augustini libris colligi posse calumniabantur, quibus (Augustino jam in cœlestem patriam translato) respondit Prosper, libro responsionum ad capitula objectionum Gallorum calumniantium. ubi in præfatione ait, se in nullo recedere a tramite earum definitionum, quæ in sancti Augustini disputationibus continentur: ut facile vel tenuis diligentiæ advertat inspector, quam à justis opprobriis Catholici prædicatoris memoria carpatur: &, in quod peccatum cadant, qui aliena instigatione commoti, scriptorem celeberrimi nominis promtius habeant culpare, quam nosse. Hæc ibi. De quo opere Fulgentius, libro primo ad Monimum, prope finem libri, ait, Non autem ignoras, etiam præterito tempore illi luculentissimo sancti Augustini operi, quod scripsit de prædestinatione sanctorum, à quibusdam Gallis objectum, quod beatus Augustinus in assertione prædestinationis divinæ, peccatores non ad solum prædestinatos diceret judicium, sed etiam ad peccatum. Cujus dicta, quia ipse celeri præventus est obitu, Prosper, vir eruditus & sanctus, recta defendit fide & copioso sermone. Ex quibus Gallorum capitulis, &c.—— Nos itaque, charissime, hæc interim pauca de libris sancti Augustini, & de responsionibus Prosperi, ob hoc maluimus huic libello inserere, ut cuncti noverint, quid debeant de prædestinatione sanctorum impiorumque sentire, simulque ut appareat ejusdem beati Augustini dictis tenorem nostræ sententiæ convenire. Hæc Fulgentius.

Prosper ad capitula Gallorum.

Promtius culpari quam nosse Fulgentius Lauded. libr. Prosperi ad capitula Gallorum.

9. Compellarunt etiam, post Augustini obitum, Prosper & Hilarius Cælestinum primum, Papam Romanum, qui doctrinæ Augustinianæ ipsorumque adeo Prosperi & Hilarii eam aliter contra Semipelagianos tutantium suscipiens patrocinium, scripsit illam, pro Prospero & Hilario, de gratia Dei, epistolam ad quosdam Galliarum Episcopos, ex qua insignem illam Augustini laudationem, doctrinæque ejus comprobationem commemoravimus supra, cap. 1. §. 7. in qua etiam epistola Cælestinus multa sanæ doctrinæ capita explicat.

Cælestinus PP. Rom. defensis Augustinum, & Prosperum & Hilarium.

10. Vergente tamen eodem illo quinto seculo, Faustus in Gallia, ex Abbate Lirinensi factus Episcopus Rhegiensis, opinioni Semipelagianorum se adsocians, doctrinam orthodoxam ab Augustino & Prospero, & Hilario, & Cælestino aliisque orthodoxis defensam palam scriptis publicis damnavit. Exstant ejus libri de libero arbitrio erroribus referti, in bibliotheca Patrum,

Faustus Semipelagianus.

tom. 5.

tom. 4. edit. 4. quem tamen, ſicut Caſſianum, laudat, eorumque ſententiam de gratia & libero arbitrio ſententiæ Auguſtini & Proſperi antepo-

Gennadius fautor Semipelagianorum.

nit ſcriptor ejuſdem ſeculi Gennadius Maſſilienſis Epiſcopus, in catalogo virorum illuſtrium. At multò rectius Gelaſius Papa Romanus & cum eo ſeptuaginta Epiſcopi in Concilio Romano,

Gelaſius rejicit Caſſiani & Fauſti ſcripta.

anno Domini 494. utriuſque, id eſt, tum Caſſiani, tum Fauſti iſtius Rhegienſis opuſcula in Apocryphorum catalogum retulerunt, atque ab Eccleſia eliminârunt. Auguſtini autem & Proſperi opera ut orthodoxa receperunt, quod eorum decretum exſtat etiam apud Gratianum, 15. diſt. can. Sancta Romana.

Hormiſdæ reſponſa ſcripta Fauſto & contra ſcripta Auguſtini.

11. De ejuſdem etiam Fauſti dictis, de gratia Dei, Hormiſdam Papam Romanum conſuluit per literas poſſeſſor Epiſcopus Afer, anno Domini 520. ad quem reſcribens Hormiſda; ait Fauſtum illum non recipi, quid autem de libero arbitrio & gratia Dei Romana ſequatur & aſſeveret Eccleſia, poſſe in variis libris beati Auguſtini & maximè ad Hilarium & Proſperum cognoſci. Exſtant hæ epiſtolæ in libro epiſtolarum Hormiſdæ, ſtatim poſt epiſtolam ſexageſimam nonam, in priore parte tomi ſecundi Conciliorum, edit. Binii, Colon. & tom. 3. edit. Pariſ. Contra eundem Fauſtum ſcripſerût, pro orthodoxa doctrina de gratia Dei, Avitus Viennenſis Epiſcopus, lucidiſſima fide, & Ioannes vir eruditus Antiochenus Presbyter; ut monet Ado Epiſcopus Viennenſis, in Chronico, ad annum Domini 492. ubi apertè Gennadium ait in eo erraſſe quod Fauſti hujus ſenſus hac in parte Catholicos prædicarit. Ioannem intellige Maxentium, quem fuiſſe Presbyterum Antiochenum, & egregiè, in reſponſione ad epiſtolam Hormiſdæ, refelliſſe Fauſtum & Pelagianos, ſcribit Bellarminus, libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis. De alia autem controverſia quæ Maxentio & monachis Scythis fuit cum legatis Hormiſdæ ipſóque Hormiſda, ſupra diximus, lib. 3. cap. 21. ubi oſtendimus, deteriores fuiſſe partes Hormiſdæ. Exſtat autem illa Maxentii, ad epiſtolam Hormiſdæ reſponſio, cum aliis quibuſdam ejus ſcriptis, in bibliotheca Patrum, tomo quarto editionis quartæ. Neq; aſſentiendum videtur iis qui putant ab Adone intelligi Ioannem illum Antiochenæ Eccleſiæ Presbyterum, de quo meminit Gennadius in catalogo virorum illuſtrium. Nam neque ille Gennadio ab eximia doctrina laudatur, neque uſquam legitur ſcripſiſſe quicquam contra Fauſtum, aut de gratia Dei & libero arbitrio. quod conſtat feciſſe Maxentium, & quidem ita egregiè id præſtitiſſe, ut merito eum Ado viri eruditi elogio ornarit. Contendit autem in illa ſua reſponſione Maxentius, libros Fauſti eſſe hæreticos, id quod ex libris Auguſtini ad Proſperum & Hilarium, imo ex ipſis divinis ſcripturis luculenter confirmat.

Contra Fauſtum ſcripſerunt Avitus & Ioan. Maxentius.

Scripſit Fulgentius contra Fauſti errores. Eccleſia Lugdunenſis teſtimonium de Fulgentio, atque etiam de Auguſtino.

12. Adverſus eoſdem Fauſti illius errores ſcripſit ſanctus Fulgentius, Afer, Epiſcopus Ruſpenſis, teſte Iſidoro de viris illuſtribus, cap. 14. de quo Patre, eiuſque libro ad Monimum, de prædeſtinatione Dei, quem adhuc præ manibus habemus, ſic ſcribit Eccleſia Lugdunenſis, libro de tenenda veritate Scripturæ; Beatus quoque antiſtes & glorioſus confeſſor Fulgentius, de hac judicii in utramque partem præſcientia & prædeſtinatione egregium librum ſcribit: qui, ſicut & cætera ejus admiranda & veneranda ſcripta, ſemper ab Eccleſia fideliter receptus, & inter ſcriptores Eccleſiaſticos laudabiliter annumeratus eſt. Et nunc neſcimus qua ratione, immo inhdelicate & contentione ſimul cum beato Auguſtino abjicitur, & ab eis qui Catholici videri volunt tales ac tanti viri Dei iniquiſſimè iniuriati, & ſpreti velut quiſquiliæ & purgamenta conculcantur. Et eſt nimis mirabile, imo horribile, qnomodo ut ſuis adinventionibus & ineptiis credatur exigant, cum ipſi beatiſſimos Patres & inluſtriſſimos doctores Eccleſiæ abjecerint: ac per hoc, niſi ſe citius corrigere ſtudeant, veriſſimè hæretici judicari poſſunt; qui fidei & charitati, & ſinceriſſimæ Patrum doctrinæ non communicant: ſed inſuper cum ipſis Scripturæ ſanctæ cœleſtem auctoritatem contemnunt. Nam ſi illum fideliſſimum, copioſiſſimum & florentiſſimum librum beati Fulgentii cum pietate & obedientia legere & intelligere ſtuduiſſent, profectò in hac obſcuriſſima quæſtione de præſcientia & prædeſtinatione divina, Deo aſpirante atque inluminante, nulla erroris caligo in eorum cordibus remanſiſſet. Hæc ibi, in bibliotheca Patrum, tom. 4. edit. 4 part. 2. col. 417. Librum autem illum Fulgentii ad Monimum hic laudari patet ex multis ſententiis, quas ibidem Lugdunenſes ex eo citant, quæ omnes in eo libro *ἀυτολέξει* leguntur. Scripſit verò opus iſtud Eccleſia Lugdunenſis circa medium noni ſeculi, occaſione controverſiæ de Gotteſchalci doctrina, illo tempore agitatæ.

Fulgentius & alii exules ob fidem Catholicam.

13. Fulgentius autem, cum aliis orthodoxis Epiſcopis Afris, Traſamundi Vandalorum in Africa regis Ariani decreto in inſulam Sardiniam relegatus eſt, anno Domini 504. Interea turbantibus Eccleſiam duabus præſertim hæreſibus, Neſtoriana, & Pelagiana, miſſi ſunt Romam fidei cauſſa ex Oriente à Græcis Petrus diaconus, Ioannes & Leontius monachi, & Ioannes lector, & alii fratres. hi Romæ dum eſſent, librum ſcripſerunt ad Fulgentium & cæteros Epiſcopos cum eo in Chriſti confeſſione decoratos, continentem confeſſionem fidei ſuæ de incarnatione & gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, contra Neſtorianos, & Pelagianos, Pelagianæque hæreſeos reliquias. Exſtat liber ille cum operibus Fulgentii. Cujus libri initium ſic ſe habet, Vtile & perneceſſarium, ſanctiſque Dei Eccleſiis ſpecialiter credimus profuturum, ea quæ de incarnatione & diſpenſatione divina, nobiſcum univerſæ ſanctæ Eccleſiæ Orientalium, defendunt contra hæreticos (qui pravis & iniquis argumentis antiquam Eccleſiæ fidem inquietare non ceſſant) ſanctitati veſtræ ſuggerere, atque de his conſenſum veſtræ beatitudinis ſuppliciter promereri. Eundem librum ſic claudunt; quorum omnium ſanctorum Patrum imbuti doctrinis, anathematizamus Pelagium & Cæleſtium, ſimulque etiam Iulianum Eclanenſem, & qui illis ſimilia ſapiunt: præcipuè libros Fauſti, Galliarum Epiſcopi, qui de monaſterio Litinenſi profectus eſt; quos contra prædeſtinationis ſententiam ſcriptos eſſe, non dubium eſt. In quibus, non ſolum contra horum omnium ſanctorum Patrum, verumetiam contra ipſius Apoſtoli contradictionem veniens, humano labori ſubjungit gratiæ adjutorium: atque totam omnino Chriſti evacuans gratiam, antiquos ſanctos, non ea gratia, qua nos, ſecundum quod docet beatiſſimus Petrus Apoſtolus, ſed naturæ poſſibilitate ſalvatos, impiè profitetur. Hæc ibi.

Vide ſupra, lib. 3. cap. 21.

Monachorum Scythorum reſponſum contra libros Fauſti.

14. Quibus reſpondentes Fulgentius & qui cum

Remedium Scribit ad reges Fulgentius ut eligant è suis Episcopis aliquem qui Romam proficiscatur, & ibi confessionem profitentur.

cum eo erant Episcopi Afri, librum ejusdem argumenti, videlicet de incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi, ad eos scripserunt, qui sic præmonstrati; D. I. et filiis, & in Christi fide atque gratia præmunitis amplectendis sanctis fratribus, Petro diacono, Ioanni, Leontio, & alii Ioannis, cæteris que fratribus, quos una vobiscum in causa fidei Romam direxistis literis intimatis, Donatus, Fortunatus, Benignus, Victor, Scholasticus, Voluntius Vindicianus, Victor, Ianuarius, Victorianus, Paternus, Quodvultdeus, Fulgentius, Felix, & Ianuarius, in Domino salutem. Librum autem illum sic ordiuntur; Beatus frater noster Ioannes Diaconus, à vestra societate directus, literas nobis, quas misistis, habuit: quibus recensitis, vestram simul alacrem, & fidem cognovimus & salutem: imo, in agnitione fidei, vestra nobis salus innotuit, &c. reliquo item libro plenam cum illis contra Nestorianos & Pelagianos ac Semipelagianos seu Pelagiæ hæreseos reliquias consensionem profitentur. Et specialiter illam contra Faustum, prædestinationis seu Catholicæ de prædestinatione doctrinæ oppugnatorem, prolatam à legatis Orientalium tententiam, atque adversus eorum de Semipelagianis judicium, bene lucubrate comprobant, dum in fine libri obstinatos ejusmodi præ destinationis adversarios alienos esse pronunciant à regno Dei.

Contra errores Fausti Rhegiensis scribit Felix 4. Papa Romanus.

15. Aliquanto post, Romanæ Ecclesiæ præfectus est Felix quartus, anno Domini 526. vivente adhuc Fulgentio, Episcopo Ruspensi, & Ecclesiæ Arelatensis in Gallia clavum tenente Cæsario, qui etiam opus de gratia & libero arbitrio scripsit contra errores Fausti Rhegiensis, quod Cæsarii opus Felix Papa Romanus addita sua epistola comprobavit, ut ex Gennadio & Honorio monent Baronius in annalibus anno Domini 519. & Binius in notis in Concilium Arausicanum secundum, & Vossius in sua historia Pelagiana, libro primo capite vigesimo quarto. Præterea testatur acta Concilii Arausicani secundi, quod celebratum est contra Semipelagianos anno Domini 529. præside eodem illo magno Cæsario Episcopo Arelatensi, & Romanam adhuc Ecclesiam gubernante Felice) colligit Felix Papa Romanus ex antiquorum Patrum (præsertim verò beati Augustini) scriptis quæ iam capitula orthodoxa quæ Pelagianæ hæreseos reliquiis sive Semipelagianis opposuit, eaque ad Cæsarium Episcopum Arelatensem aliosque cum eo Episcopos in Arausica civitate ad dedicationem basilicæ à Liberio Patricio constructæ congregatos, misit, ut eadem decreto synodali & manuum suarum subscriptione comprobarent, & opponerent erroribus eorum qui de gratia & libero arbitrio aliter quam oportet, seu non secundùm fidei Catholicæ regulam sentiebant. Ita enim describuntur Semipelagiani in actis illius Concilii, in præfatione, ubi narrationis hujus summa exstat. Promulgati autem sunt in eo Concilio, contra Semipelagianos, canones seu capitula viginti quinque, quæ Episcopi illius Concilii sub finem gestorum vocant antiquorum Patrum & suam definitionem; & subscribunt memoratus Cæsarius, & cum eo alii duodecim Episcopi, Iulianus, Constantius, Cyprianus, Eucherius, Heraclius, Principius, Philagrius, Maximus, Prætextatus, Aletius, Lupercianus, Vindemialis, & post eos quidam illustres ac magnifici viri, quorum nomina legere est in gestis Concilii, quæ exstant in tomis Conciliorum; & cum operibus Prosperi in editione Colonienſi anno Domini 1609. Canones ipsos invenies etiam in summa Carranzæ, qui cum primo Concilio Arausicano, Leonis I. Papæ Rom. tempore habito, hoc secundum confundit, quod & ab aliis perperam factũ.

Felix 4. Papa Romanus scribit contra errores Semipelagianorum.

Quædam definita contra Semipelagianos

In alio Arausicano secundo damnati errores Semipelagianorum.

16. Ex illo sopita jacuit Pelagiana hæresis, cum suis reliquiis, usque ad tempora Ioannis IV. PP. Rom. quem eidem hæresi apud Scotos repullulanti, restitisse supra monuimus, ex Beda, in fine 1. capitis, & sedisse anno Dom. 640. Postea in Hispania recruduit idem malum, circa annum Domini 790. eaque occasione Hadrianus primus Papa Romanus, datis ad Egilam & omnes Hispaniæ Episcopos literis, commendavit illis scriptum quoddam beati Fulgentii, olim Ruspensis Episcopi, de illa controversia, ut ex Carolino codice epistolarum Pontificalium, Ingolstadii edito, anno Domini 1613. docet reverendissimus totius Hiberniæ primas Iacobus Vsserius, in sua continuatione historiæ Pelagianæ, cap. 1.

Ioann. 4. Papa Rom.

Hadrianus 1. Papa Romanus.

17. In flammam autem vehementem postea erupit de eisdem quæstionibus contentio, occasione Gotteschalci, inter Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem cum suis complicibus, & Remigium Lugdunensem, Egilmarum Viennensem, Rodlandum Arelatensem, Archiepiscopos, quibus adhæserunt in ea causa trium istarum provinciarum Episcopi, collaborante eis quam maximè Ebbone Gratianopolitano Episcopo, ut patet partim ex epistola Hincmari Rhemensis quam ad Nicolaum primum Papam Romanum, ea de re scripsit, (quæ exstat apud Flodoardum, lib. 3.) ubi fit etiam mentio synodi Moguntinæ, quæ contra Gotteschalcum habita est, anno Domini 848. partim ex actis Concilii Valentini, quod à memoratis Remigio, & Egilmaro, & Rodlando, & Ebbone, aliisque earum provinciarum Episcopis celebratum est, anno Domini 855. & ex historia Flodoardi.

Remedia contra corruptas, nec ullius causa cessantes Gotteschalci.

18. Gotteschalcus iste (teste Hincmaro, epistola ad Nicolaum) monachus fuit monasterii Ecclesiæ Rhemensis Orbei dicti, (Orbacum vocant;) hunc, Augustini & Prosperi, & Fulgentii aliorumque orthodoxorum Patrum doctrinam de prædestinatione & gratia Dei & libero hominis arbitrio liberè ac palam prædicantem, insimularunt & damnarunt erroris & hæreseos cujusdam Prædestinatianæ Rabanus in synodo illa Moguntina, & postea Hincmarus in synodo Rhemensi, qui etiam eum arcto carceri mancipavit, ubi annos plus quam viginti detentus, animam tandem exhalavit, immotus, & in veritatis professione intrepida constans.

Historica narratio de Gotteschalco.

Eius doctrinam damnarunt Rabanus & Hincmarus. Eandem defendunt Remigius & synodus Valentina.

19. Cum Hincmarum ejusque socios nimis apertè & inverecundè reliquias Pelagianæ hæreseos, obtentu oppugnandi istius monachi, in Ecclesiam revocare velle perspicerent Remigius, aliique cum eo orthodoxæ veterum Patrum doctrinæ tenaces, synodum illam Valentinam celebrarunt, in qua capitula ab Hincmaro ejusque synodo suscepta rejiciunt & penitus explodunt, ut inutilia & noxia & erronea, veritati contraria. Et cum eis etiam alia novemdecim capitula, syllogismis contra Gotteschalci doctrinam conclusa à Iohanne Scoto Erigena, quem adversarii Gotteschalci ad scribendum contra eum concitarant: in eis autem Scoti capitulis synodus Valentina ait cõmentum Diaboli potius quàm argumentum aliquod fidei deprehendi. Approbat verò eadem Valentina synodus, & sequi se profitetur synodum Arausicanam secundam. Exstant

Eandem defendunt Remigius & synodus Valentina.

Ioannes Scotus Erigena. de quo vide etiam lib. II. cap. 18. 6.

synodi

ſynodi illius Valentinæ acta, tom. 3. Conciliorum, in poſteriore ſectione, partis primæ. edit. Bin. Colon. & tom. 6. edit. Pariſ.

Opus & nomen Lugdunenſis Eccleſiæ Florus magiſter ſcribit adverſus capitula Ioannis Scoti Erigenæ.

20. Adverſus illa Scoti capitula prodiit etiam, nomine Eccleſiæ Lugdunenſis, liber ſcriptus (ut creditur) à Floro magiſtro, diacono Lugdunenſi, juſſu ejuſdem Eccleſiæ, ubi & ipſa Scoti verba inſeruntur, adjectâ luculenta refutatione. Exſtat liber hic, cum aliis quibuſdam ejuſdem Lugdunenſis Eccleſiæ ſcriptis, in bibliotheca Patrum.

Rathramnus (vulgò Bertramus) monachus Corbeienſis.

in ſecunda parte tomi quarti, editionis quartæ. Remigio & Floro in hac cauſa ſe adjunxit Rathramnus (qui vulgò Bertramus dicitur) monachus Corbejenſis, ut patet ex Elodoardo, lib. 3. hiſtoriæ Remenſis, cap. 15. ubi Hincmari ſcripta commemorans Flodoardus, ait eum compoſuiſſe volumen ingens de Prædeſtinatione Dei & libero arbitrio contra quoſdã reprehenſores ſuos Epiſcopos, maximéque contra Goteſchalcum, atque Rathramnum monachum Corbejenſem.

CAPUT QUARTUM.

An ſit hæretica judicata doctrina Maſſilienſium, ſeu Semipelagianorum.

Hæreſes Pelagianæ reliquiæ hæreſes.

EX ſuperiore hiſtoria manifeſtum eſt, non ſoli Maxentio, ſed etiam Petro diacono, univerſiſque cum eo Eccleſiis Orientalibus, Fulgentio inſuper & Epiſcopis Africanis, atque etiam Europæis Occidentalibus Eccleſiis, reliquias illas Pelagianæ hæreſeos judicatas eſſe hæreticas, anathemate dignas, & à ſenſu Catholico exitialiter alienas, ſi accederet pertinacia. Et huc facit ipſa illa nomenclatura reliquiarum Pelagianæ hæreſeos, quæ nihil aliud ſignificat, niſi ipſam Pelagianam hæreſin in quibuſdam ſui reliquiis adhuc durantem aut recrudeſcentem. ideo vereres orthodoxi contra eas ſcribentes, ſe ſcribere profitebantur contra hæreſin Pelagianam.

Rabanum & Hincmarum, ut nec accuſatos hæreſis.

2. Neque tamen Rabanum & Hincmarum hæreticis accenſemus, quia (ut rectè monet Hincmarus in epiſtola ad Carolum Calvum Francorum regem, apud Flodoardum lib. 3. hiſtoriæ Eccleſiæ Remenſis, cap. 16. in fine capitis) non ſtatim hæreticum, quod ignoranter à fide ſentitur diverſum, ſi non fiat pertinaci contentione hæreticum. Profitetur autem idem Hincmarus, in alia ad eundem Carolum epiſtola, apud Flodoardum, eodem lib. cap. 15. ſe pro Catholicis agnoſcere Africanam & Arauſicam ſynodos, eoſque Patres qui à Gelaſio Papa Romano in Concilio 70. Epiſcoporum approbati ſunt, (in quibus ſunt Cyprianus, Baſilius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Proſper, &c. ipſoſque adeo qui eos approbarunt, Romanæ ſedis Pontifices, Innocentium, Zoſimum, Bonifacium, Cæleſtinum, Xiſtum, Gelaſium, &c. quique poſt Gelaſium vixit, venerabilem Bedam, &c. Et (inquit Hincmarus) ſi qui aliter quam iſti maturiore & ſaniore documento tenendum docuerunt, dogmatizant aut dogmatizare præſumſerunt, totum ducimus fidei & ſaluti adverſum, quicquid ab eorum ſalubri doctrina conſtat eſſe diverſum. Hæc ille: ſubſumo; atqui ex eodem Gelaſii canone, & ex ipſa collatione, conſtat doctrinam Caſſiani & Fauſti Regienſis de Prædeſtinatione Dei, & gratia, & libero arbitrio, diverſam eſſe ab orthodoxorum illorum Patrum doctrinâ, eidemque repugnantem; unde efficitur, ex ipſa Hincmari confeſſione, illam Caſſiani & Fauſti doctrinam eſſe fidei & ſaluti adverſam, id eſt, hæreticã. Subdit paulò poſt, in eadem epiſtola Hincmarus, de eiſdem orthodoxis Patribus adhuc loquens; Denique (inquit) ſi talium, ut diximus, ſententiis concordari capitula quæ excerpſimus, demonſtrare nõ potuerimus; parati ſumus doctioribus & Catholicis aurem accommodare, ſenſum ſubdere, & ſine contentione nos doctrinæ illorũ ſubjicere. Hæc Hincmarus. Eadem proculdubio mens Rabani, qui Goteſchalcum ad Hincmarum miſit.

3. Et hos tantos viros in hanc concertationem incautos pertraxiſſe videtur metus ſcandali in rudis populi animis, ſi permitteretur Goteſchalcus palã de tantis myſteriis intempeſtivos eis injicere ſcrupulos, & præpoſtero ordine coram Paganis prius de prædeſtinatione quam de pœnitentia concionari: ut patet ex epiſtola ea de re ſcriptâ ad Lugdunenſem Eccleſiam, cujus verba refert Lugdunenſis Eccleſia. lib. de tribus epiſtolis, paulo poſt initium libri, in bibliotheca Patrum, in ſecunda parte tomi quarti, editionis quartæ. columna 349. & 350. ubi reſpondet Eccleſia Lugdunenſis, incredibile videri, Goteſchalcum tam importune & præpoſterè in prædicando barbaris Evangelio ſe geſſiſſe. Et poſtea, elucidâta prolixius orthodoxa doctrina, quam Goteſchalcus tuebatur; Hoc (inquit Eccleſia Lugdunenſis, col. 360. & divinarum ſcripturarum veritas, & ſanctorum atque orthodoxorum Patrum auctoritas conſonanter annunciant, indubitanter nobis credendum & tenendum inculcant. Quapropter etſi illius miſerabilis monachi improbatur levitas, improbatur temeritas, culpatur importuna loquacitas, non ideo divina neganda eſt veritas, quia juxta præmiſſam Catholicæ fidei rationem, omnipotens Deus ante conſtitutionem mundi, antequam quicquam faceret à principio certis & juſtis atque immutabilibus cauſis æterni conſilii ſui quoſdam prædeſtinaverit ad regnum gratuitâ bonitate ſua, ex quibus nemo ſit periturus, protegente miſericordia ſua; & quoſdam prædeſtinaverit ad interitum juſto judicio ſuo, propter meritum quod præſcivit impietatis eorum: ex quibus nemo poſſit ſalvari, non propter violentiam aliquam divinæ poteſtatis; ſed propter indomabilem & perſeverantem nequitiam propriæ iniquitatis, quid ergo reſtat, niſi ut ſi aliquid aliter ſapuimus, hoc nobis Deo revelante humiliter abnuamus, & clareſcentem veritatem fideliter amplectamur: quia, ut Apoſtolus docet, non debemus poſſe aliquid adverſus veritatem, ſed pro veritate. Hæc ibi.

Goteſchalci, & Eccleſiæ Lugdunenſis doctrina de Prædeſtinatione.

CAPVT QVINTVM.

Semipelagianorum cum Catholicis conſenſiones: & ab eiſdem diſſenſionum ſumma.

SEmipelagianorum placita legere eſt in epiſtolis Proſperi & Hilarii ad Auguſtinum, aliiſque ſcriptis ſuperius citatis. Quædam autem fuerunt capita de quibus cum orthodoxis ſentire ſe profitebantur, Pelagiumque erroris damnabant.

Capitula confeſſionis.

1. Agnoſcebant originali peccato obnoxium naſci omnem merum hominem, ab Adamo originem trahentem.

2 Neminem per opera ſua, ſed per Dei gratiam regeneratione ſalvari. Hæc duo commemorat Proſper in epiſtola ad Auguſtinum.

3. Ad nullum opus bonum vel incipiendum vel perficiendum ſibi quenquam ſufficere, refert Hilarius in Epiſtola ad Auguſtinum.

4. Dicebant profanam eſſe eorum opinionem, qui totum libero arbitrio deputantes gratiam Dei diſpenſari ſecundum meritum uniuſcujuſque definiunt. Caſſianus apud Proſperum lib. contra Collatorem, cap. 37.

Verum ex aliis quæ probabant ac docebant, convincebantur in hunc ipſum damnatum Pelagii errorem recidere, nempe gratiam Dei ſecundum merita hominum dari, ſicut ex ipſorum placitis demonſtrant Auguſtinus, lib. de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 2. & Proſper lib. contra Collatorem, cap. 6.

Semipelagiani errores, ab ipſis damnatis, haerent.

Age igitur ea adferamus, de quibus à Catholicis diſſentiebant, cum Pelagio callidè conſpirantes. Summa eſt, Humano veluti cantes arbitrio, negabant prædeſtinationem & gratiam Dei prout à Catholicis definiebantur ac defendebantur.

Summa diſſenſionum.

Sed præſtat ad ſpeciales deſcendere articulos.

CAPVT SEXTVM.

Prima diſſenſio, ſeu primus articulus de quo Semipelagiani à Catholicis diſſentiebant: nempe, De gratia Dei & merito humano.

Hilarius Arelatenſis, epiſt. ad Auguſtinum, de reliquis Pelagianae hereſeos tom. 7. oper. Auguſt.

COnſentiunt (inquit Hilarius in epiſtola ad Auguſtinum) omnem hominem in Adam periſſe, nec inde quenquam poſſe proprio arbitrio liberari. Sed id conveniens aſſerunt veritati vel congruum prædicationi, ut cum proſtratis & nunquam ſuis viribus ſurrecturis annunciatur obtinendæ ſalutis occaſio; eo merito quo voluerint & crediderint à ſuo morbo ſepoſſe ſanari, & ipſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuæ conſequantur effectum. Cæterum

Meritum fidei.

ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quenquam ſibi ſufficere poſſe conſentiunt: neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterrita ſupplicii metu voluntate, unumquemque ægrotum velle ſanari. Quod enim dicitur, crede & ſalvus eris; unum horum exigi aſſerunt, aliud offerri, ut propter id quod exigitur, ſi redditum fuerit, id quod offertur, deinceps tribuatur. Unde conſequens putant, exigendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris conceſſum eſt: & nullam ita depravatam vel extinctam putant, ut non debeat vel poſſit ſe velle ſanari. Propter quod ut ſanetur quis à ſua, vel ſi noluerit cum ſua ægritudine putatur. Nec

Sic legendum, non autem Non conſequitur.

Voluntas gratiæ præcedere ſecundum antiquam doctrinam Semipelagianorum. Vide infra, cap. 20. § 3. Romanis.

negari gratiam ſi precedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat, non autem quicquam ipſa jam valeat. Nam illa teſtimonia, ut eſt illud, Sicut unicuique partitus eſt menſuram fidei: ut ſimilia, ad id volunt valere, ut adjuvetur qui cœperit velle, non ut etiam donetur ut velit; rejectis ab hoc dono aliis pariter reis, & qui poſſent ſimiliter liberari, ſi ea quæ pariter indignis præſtatur credendi voluntas, etiam ipſis ſimiliter præſtaretur. Si autem, ajunt, dicatur vel talem [*voluntatem*] omnibus remanſiſſe, qua vel contemnere quis valeat vel obedire: de compendio putant rationem reddi electorum & rejectorum, in eo quod unicuique meritum Propriæ voluntatis ad

Meritum propriæ voluntatis.

jungitur. Cum autem dicitur eis, quare aliis vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur: vel nunc prædicetur, quod aliquando pene omnibus, ſicut nunc aliquibus gentibus non prædicatum ſit: dicunt id præſcientiæ eſſe divinæ, ut eo tempore & ibi & illis veritas annunciaretur & annuncietur, quando & ubi prænunciabatur [*præſcicbatur*] eſſe credenda. Hæc ibi.

Proſper epiſt. ad Aur. Arelatenſis Pelagianæ hæreſ. tom. 7. oper. Auguſtin.

2. De iiſdem Proſper in epiſtola ejuſdem argumenti ad eundem Auguſtinum; Quidam vero (inquit) horum in tantum a Pelagianis ſenſibus non declinat, ut cum ad confitendam eam Chriſti gratiam, quæ omnia præveniat merita humana, cogantur, ne ſi meritis redditur, fruſtra gratia nominetur; ad conditionem hanc velint unaſcuiuſque hominis pertinere, in qua cum nihil prius mereatur, quia nec exiſtentem, liberi arbitrii & rationalis gratia Creatoris inſtituat, ut per diſcretionem boni & mali & ad cognitionem Dei & ad obedientiam mandatorum ejus poſſit ritam dirigere voluntatem: atque ad hanc gratiam qua in Chriſto renaſcimur, pervenire, per naturalem ſcilicet facultatem, petendo, quærendo, pulſando, ut ideo accipiat, ideo inveniat, ideo introeat, quia bono naturæ bene uſus, ut ad iſtam ſalvantem gratiam initialis gratiæ ope meruerit pervenire. ——— Et conſequens putant, ut quia prævaricator ideo dicitur non obediſſe, quia noluit: fidelis quoque non dubitetur ob hoc devotus fuiſſe, quia voluit: & quantum quiſque ad malum, tantum habeat facultatis ad bonum parique momento animum ſe vel ad vitia, vel ad virtutes movere: quem bona appetentem, gratia Dei foveat; mala ſectantem damnatio juſta ſuſcipiat. ——— gratiam Dei, comitem, non præviam humanorum voluntatum meritorum. ——— Hanc ſanè de humane meritis præſcientiam Dei, ſecundum quam gratia vocantis operetur, multo ſibi rationabilius, videntur

De gratia præveniente errant Semipelagiani.

Gratia ſalvans Gratia initialis. Error de veribus liberioribus in hominis arbitrio.

Item, de gratia operante ſecundum hominum merita.

Digitized by Google

dentur adſtruere, cum ad earum nationum contemplationem venitur, quæ vel in præteritis ſeculis dimiſſæ ſunt ingredi vias ſuas, vel nunc quoque adhuc, &c. —— Præviſos inquiunt à Domino credituros: & ad unamquamque gentem ita diſpenſata tempora ac miniſteria magiſtrorum, ut exortura erat bonarum credulitas voluntatum. —— Itaque quantum ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam æternam: quantum autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi, qui Deo ſponte crediderint, & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint. ——— Priorem volunt eſſe obedientiam hominis, quam gratiam Dei. Hæc Proſper.

De obedientia præcedente gratiam.

Eſſe aut errantes doctrinæ. Apud Proſperum lib. contra collat. cap. 13 & cap. 27. & 34.

5. Caſſianus, apud Proſperum libro contra Collatorem, hanc admittit diſtinctionem, ut in aliis voluntas humana præveniat gratiam divinam, in aliis verò gratia voluntatem; & horum quidem ait Deum eſſe Salvatorem, illorum verò ſuſceptorem, adjacere autem homini in quamlibet partem arbitrii libertatem, qua gratiam Dei poſſit vel negligere vel amare. Neque ita ad Deum omnia ſanctorum merita referenda, ut nihil niſi id quod malum atque perverſum eſt, humanæ adſcribamus naturæ. Hæc Caſſianus.

Totum gratiæ eſt.

De viribus liberi arbitrii.

Proſp. Tomo-legium e variis doctrina.

4. In eandem ſententiam Fauſtus Regienſis, libro primo de gratia & libero arbitrio, capite ſeptimo. Sicut (inquit) ad Deum largitio remunerandi ita ad hominem devotio reſpicit inquirendi; ——— Prima itaque vocatio compendium fidei requirit à nobis, &c. Et cap. 9. Si quis (inquit) vult poſt me venire, abneget ſeipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: hoc eſt dicere; Meæ miſerationis eſt ut voceris, ſed tuæ voluntati commiſſum eſt ut ſequaris. Et cap. 12 decimo ait; Omni homini a Deo conceſſam eſſe arbitrii poſſibilitatem, qua ei promtum eſſet carni ſuæ reſiſtere, & diabolo repugnare. Et capite undecimo. Omni homini ineſſe facultatem bonæ voluntatis. Et capite decimo tertio. Ita (inquit) hæc elocutio intelligenda eſt, Miſerebor cui voluero, id eſt, quem juſtum eſſe cognovero, cujus promtam fidem videro, quem præceptis meis obedire perſpexero, quem meam facere probavero voluntatem. Et miſericordiam, inquit, præſtabo cujus miſerebor: quod ita intelligendum eſt; qui conlatam à Deo miſericordiam ſubdita & ſollicita mente ſervaverit, ampliorem miſericordiam conſequetur. Et capite decimo ſeptimo. Semper (inquit) gratiæ ſubjiciamus laborem, & ſemper gratiam cum labore ſociemus. Sed ante omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quicquam de ejus meritis vindicemus, ne Phariſæum imitari mortifera jactantiæ præſumtione videamur. Nam cum ille orans, indubitanter verum diceret, jejuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæcunque poſſideo, evacuavit veri fidem, quia veritati miſcuit vanitatem. Non ergo operatio, ſed cordis elatio declinanda eſt. Nemo, inquit, venit ad me, niſi Pater attraxerit eum. Numquid velut inſenſibilis & inepta materies de loco ad locum movendus eſt & trahendus? Sed adſiſtenti & vocanti Domino, famulus manum fidei, qua attrahatur extendit; & dicit. Credo domine, adjuva incredulitatem meam. Et ita ſe duo iſta conjungunt, attrahentis virtus, & obedientis affectus: quomodo ſi æger aliquis adſurgere conetur, & facultas animum non ſequatur & propterea ſibi porrigi dextram deprecetur. Clamat voluntas, quia ſola per ſe elevari neſcit infirmitas. Ita Dominus invitat volentem, attrahit deſiderantem, erigit adnitentem. quid eſt autem attrahere, niſi prædicare, niſi ſcripturarum conſolationibus excitare, increpationibus deterrere, deſideranda proponere, intentare metuenda, judicium comminari, præmium pelliceri? ----- dicit; Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: ne ullus ſe excuſare poſſit excluſus, qui convincitur invitatus. Licet enim nõ omnes obedientiam exhibituros eſſe præneſceret, omnibus tamen & velle & poſſe donaverat. ----Sed is quem perſpicis attrahentem, requirit omnimodis præcepta ſervantem, ut per quandam voluntatis anſulam comprehendi & attrahi valeat qui vocatur. Et ſupra, eodem lib. 4. Cum (inquit) dixerint totum Gratiæ Dei eſſe quiſquis non ad tam reverendum nomen omni cordis inclinetur affectu? Sed eum reſponderimus; totum plane gratiæ eſt, ſed omnibus eam offert atque ingerit ad ſalutem. Et cap. 10. Non ergo æquum juſtumque uni velle conceſſit, alteri denegavit. Sed ſicut omni homini manum, oculum, greſſumque donavit, ita ſimiliter omni homini voluntatem, ut eam in quamlibet partem verſaret, indulſit. Hæc Fauſtus, qui etiam aliter ſentientes ac docentes vocat hæreticos & impios, in illo opere paſſim.

Matth. 11. 28.

Fauſtus ait, omnium & velle & poſſe donaſſe.

Semipelagiani a nemine ab antiquis ſunt confutati.

5. De Fauſto etiam ejuſque ſociis obſervandum, quod, aliorum hæreticorum more, abſurdas quaſdam aſſertiones Catholicis calumniose tribuerint, quarū facilis erat & plauſibilis refutatio, ut ita ipſis veris Catholicorum aſſertionibus odium conciliarent. cum tamen abſurditates illas ipſi Catholici rejicerent ac refutarent.

Matth. 16. 24.

Errores Monachorum Adrumetinorum.

6. Quidam in Africa monachi Adrumetini, ſcripta Auguſtini ſuſcipientes, quæ pro gratia Dei contra elatos liberi arbitrii aſſertores ediderat, in eum lapſi ſunt ab Auguſtino mente alieniſſimum errorem, ut quando gratia defenditur, negari exiſtimarent liberum arbitrium, & obtentu defendendæ gratiæ quoſque negarent liberum arbitrium ut dicerent, non eſſe corripiendos aut arguendos errantes & tranſgreſſores, ſed tantummodo proponendum ſeu præcipiendum eis quid facere debeant, & pro eis orandum ut faciant. Monachos iſtos Adrumetinos vocat Auguſtinus lib. 2. retr. c. 66. quos à pernicioſo iſto errore, alioque contrario errore Auguſtinus, ſcriptis ad eos epiſtolis 46. & 47. & lib. de gratia & libero arbitrio, & libro de correptione & gratia, facile dimovit. Non tamen puduit poſtea Fauſtum Regienſem, hoc tanquam Auguſtini omniumque cum eo de prædeſtinatione & gratia Dei ſentientium commune placitum ſibi oppugnandum aſſumere, quod, ſcilicet, ad cultum Dei atque famulatum, etiam poſt baptiſmi ſalutare donum, devotæ ſervitutis obedientia non requiratur, ſed ſola per ſe gratia efficiat. Cum humanæ ſalutis operetur, homine ipſo interim ab omni exercitio virtutis alieno, nec habente liberum arbitrium, nec in profectione fructuum juſtitiæ vel ſentiente vel conſentiente. Fauſt. lib. 1. de gratia & libero arbitrio, cap. 1. & cap. 3. & cap. 8.

Rom. 9. 15.

Fauſti impudens calumniandi libido.

Paraxyſmus Fauſti, quo hæc loca quatiens ſuora Scripturæ perverſis explanationibus.

Nota de rum præſumenti.

Ioan. 6. 44.

Matth. 9. 20. Vide infra cap. 10. §. 3.

7. Ad hunc articulum referenda eſt illa Caſſiani aſſertio, de laudata à Domino Centurionis fide, Miratur enim Dominus (inquit Caſſianus) atque collaudat, cui cuique illis qui in Iſraëlis populo crediderant, præferens, dicens; Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in

Matth. 8. 10. Perverſa ſuſtinet ſua Caſſianus.

Digitized by Google

Iſraël. Nullius enim laudis eſſet ac meriti, ſi id in eo Dominus quod ipſe donaverat prætuliſſet. Hæc Caſſianus apud Proſperum, lib. contra Collatorem, capite trigeſimo nono, definitione undecima; ubi ſtatim ſubijcit Proſper; Impius ſenſus qui putat beatiorem eſſe hominem, cui Deus nihil dederit, quàm cui univerſa contulerit. Hæc ibi. Prolixius autem refellit eandem Caſſiani aſſertionem Proſper, eodem libro, cap. 36.

Eam refellit Proſper. Vide Bolcum in Evang. Matth. cap 6. v. 6. Incunſantia Semipelagianorum, ſibi ipſis contradicentium.

8. Quamvis autem & iſtic Caſſianus, & alibi cum eo alii Semipelagiani, meriti vocem uſurpent, & doceant hominem prævia ſua credulitate & voluntate mereri gratiam Dei, proteſtatione tamen contraria facto, dum Pelagiani dogmatis invidiam reformidant, clamant ſe longè abeſſe à profana illa opinione, quæ dicit gratiam Dei dari ſecundùm hominum merita. Audivimus Fauſtum, libro primo, capite decimo ſeptimo, monentem, vt arrogantiam fugiamus, nec nobis quidquam de ejus meritis vindicemus.

9. Sic ante eum Caſſianus, collatione decimatertia, de protectione Dei, capite decimo tertio, apud Gerardum Ioannem Voſſium, libro quarto hiſtoriæ Pelagianæ, parte prima, theſ. prima, in fine paginæ quadringenteſimæ ſextæ,) Quantumlibet (inquit) eniſa fuerit humana fragilitas, futuræ retributioni par eſſe non poterit. Item; Et nihilominus gratia Dei perleverat, dum exiguis quibuſdam parviſque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona inæſtimabili tribuit largitate. Et capite decimo quarto. Dicimus ſecundùm Salvatoris ſententiam; dari quidem petentibus, & aperiri pulſantibus, & à quærentibus inveniri: ſed petitionem, & pulſationem, & inquiſitionem noſtram non eſſe condignam, niſi miſericordia Dei id quod petimus dederit. Et capite decimo ſexto Nemo autem exiſtimet hæc à nobis ob hoc fuiſſe prolata, ut nitamur adſtruere ſummam ſalutis in noſtræ fidei ditione conſiſtere, ſecundùm quorundam profanam opinionem, qui totum libero arbitrio deputantes, gratiam Dei diſpenſari ſecundùm meritum uniuſcujuſque definiunt. Hæc Caſſianus.

Verba Caſſiani Semipelagiani.

10. Ad Caſſiani verba, proximè jam citata, reſpondens Proſper, libro contra Collatorem, capite trigeſimo ſeptimo. Sed miror (inquit) valde, quomodo non vides, aut ab aliis exiſtimas non videri, quod teipſum tuo ore condemnas. ..... quomodo hoc vulnus declinabis, quo teipſum configis, pronunciando eos profanos, qui gratiam diſpenſari ſecundùm merita humana definiant: & aſſerendo, quod nec laudem conſtet habere, nec meritum eos, qui ex dono gratiæ ſint fideles. quoquoverſum ergo te conferas, à temetipſo & vinceris & vinceris. Si enim gratiam merita non præcedunt, & fides non poteſt eſſe ſine meritis: fides gratiam non præcedit. Et omni modo ex gratia habetur, quicquid illud eſt ex quo meritum naſcitur, quod ante gratiam non habetur. Hæc ibi Proſper.

Proſper confutat Caſſianum, & contradictionis eum convincit.

11. Alibi etiam in eadem collatione Caſſianus ſibi ipſe aperte contradicit; dum prius ait; non ſolum actuum, verum etiam cogitationum bonorum à Deo eſſe principium; cum nobis & initia ſanctæ voluntatis inſpirare, & virtutem atque opportunitatem eorum quæ rectè cupimus tribuere peragendi. Omne enim datum bonum & omne donum perfectum de ſurſum eſſe, deſcendens à Patre luminum, qui & incipit quæ bona ſunt, & exſequitur, & conſummat in nobis. (hanc Proſper vocat definitionem catholiciſſimam, libro contra Collatorem, capite tertio.) Poſtea autem idem Caſſianus docet, multos ad gratiam venire ſine gratia, & affectum petendi, quærendi, atque pulſandi habere quoſdam de vigilantia liberæ voluntatis. Vnde meritò exclamat Proſper, (capite quarto.) Doctor Catholice, cur profectionem tuam deſeris? cur ad fumoſam falſitatis caliginem relicta ſereniſſimæ veritatis luce devolveris? quod in petentibus, quærentibus, pulſantibuſque miraris, cur non eidem gratiæ quæ deſideratur adſcribis? Vides bonos conatus, pia ſtudia, & dubitas eſſe Dei dona? latuerit opus gratiæ donec fides inſita cogitationis claudebatur arcano; at ubi ſupplex oratio, ubi diligens inquiſitio, ubi apparet crebra pulſatio; quare non ex qualitate operis ſubminiſtrationem intelligis incitantis? Et ſatis te contra Pelagianorum calumnias præcavere exiſtimas, ſi quod in univerſitate vocatorum ſentiendum eſt, id nobis in portione concedas? Sed nec cum hæreticis tibi, nec cum Catholicis plena concordia eſt. Illi in omnibus juſtis hominum operibus, liberæ voluntatis tuentur exordia: nos bonarum cogitationum ex Deo ſemper credimus prodire principia: Tu in forme neſcio quid tertium & utrique parti inconveniens reperiſti, quo nec inimicorum conſenſum acquireres, nec in noſtrorum intelligentia permaneres. Quomodo autem non advertis, te in illud damnatum incidere, quod velis nolis convinceris dicere, Gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari, cum aliquid præcedere boni operis ex ipſis hominibus, propter quod gratiam conſequantur, affirmas? Non enim nullius meriti haberi poteſt petentis fides, quærentis pietas, pulſantis inſtantia: præcipuè cum omnes ejuſmodi & accipere, & invenire, & intrare dicantur. Hæc Proſper.

Alia Caſſiani in refellatione adducta.

Cap. ſecundum.

Cap. 8. ſimilem libri, contra Collatorem.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Admonitio de merito, de quo certant Papiſtæ.

EX eis quæ ſuperiore capite, §. 8. & deinceps, dicta ſunt, patet inane eſſe quod Semipelagiani captabant effugium in extenuatione meriti præcedentis gratiam: unde vanam illam meriti congrui & condigni diſtinctionem hauſerunt ſcholaſtici. Nam, incognita aut prorſus rejecta iſta diſtinctiuncula, Patres per bonum hominis meritum nihil in his controverſiis intelligunt, niſi illius officii præſtationem, cui ex benigna & gratuita Dei ordinatione & promiſſione ſuccedit gratia aliqua (*puta augmentum gratiæ*) aut gloria. Tale meritum in homine ante acceptam prævenientem ſpecialem à Deo gratiam negabant Catholici, aſſerebant autem Semipelagiani.

Quid Patribus meritum bonum.

Status controverſiæ de merito inter Catholicos & Semipelagianos.

2. Senſu autem memorato, bona fidelium per gratiam præſtita opera, licet imperfecta, appellabant Catholici merita, non ex intrinſeca dignitate operis, ſed ex benevola promiſſione & acceptatione Dei, opus illud à ſe imperatum & per gratiam ſuam præſtitum, licet imperfectum, gratioſè remunerantis mercede gratiæ ulterioris, aut gloriæ; miſericorditer ſimul, & juſtè, non ſecundum rigorem juſtitiæ permutativæ, ſed ſecundùm immotum tenorem juſtitiæ conſtantiæ divinæ.

Quo ſenſu Patres orthodoxi bona fidelium opera appellarint merita.

3. Conſentit Scotus, rationem meriti non in ipſo actu collocans, ejuſve intrinſeca bonitate quam habet ex ſuis principiis, ſed in mera gratuita ordinatione & acceptatione divina illius actus ad præmium, quod Deus ex mera liberalitate promittit & reddit, non ex debito ſtrictæ juſtitiæ reſpectu ipſius actus in ſe ſpectati, ſed ex mera liberalitate. in 1. ſent. diſt. 17. qu. 3. num. 25. & 26.

Conſenſus Scoti.

4. Non eſt autem par ratio meriti boni in homine peccatum in ſua carne circumgeſtante, ac meriti mali. Nam meritum mali, ſeu legis divinæ tranſgreſſio, (cum ea perfectè violetur lex Dei, bonum enim eſt ex integra cauſa, malum verò ex uno defectu) ordinatur ad mortem æternam ſecundùm ordinem ſtrictæ juſtitiæ judiciariæ. At nullum meritum bonum, ſecundum eum ordinem ordinatur ad vitam æternam, niſi quod ex ſuis principiis habet intrinſecam perfectam immenſamque dignitatem, adeoque mercedi æqualem: quale eſt ſolius Chriſti meritum, cui propriè & ſimiliter & ſtrictè ſumtum competit nomen meriti boni. Noſtræ autem obedientiæ id nominis impropriè, ſecundùm quendam modum & laxo quodam ſenſu tribuitur, quatenus ſignificat bonum opus hominis Deo in Chriſto dilecti, ex gratia Dei ortum, & quamvis imperfectum multiſque vitæ noſtræ nævis immundum, ad mercedem tamen ſupernaturalem ex gratuita Dei conſtitutione & promiſſione ordinatum. Quo ſenſu veteres Patres tribuebant fidelibus bona merita, neque nos refragamur. Ex ea autem ordinatione divina efficitur, ut poſito tali merito in homine, rectè inde colligamus certitudinem ſequuturæ mercedis: & à tali antecedente procedat argumentatio (ex hypotheſi ordinationis divinæ, in ſcripturis revelatæ,) ad illationem conſequentis. Boëtius ait, Rerum quæ geruntur, illud propter quod unaquæque res geritur, ejuſdem rei præmium eſſe non injuria videri poteſt. Vti currenti in ſtadio, propter quam curritur, jacet præmium corona. Hæc ille, lib. 4. de conſolatione Philoſophiæ, proſa 3. Nempe etiamſi illud præmium re geſta longè amplius & pretioſius ſit, & ex gratuita donantis liberalitate proponatur & conferatur. Quamvis latiùs ſe extendat vis hujus vocabuli, etiam ad ea præmia quæ præter vel ſupra exſpectationem adveniunt.

Præmium.

Proprium meritum boni in imperfecto homine, & meritum mali.

Deſcriptio boni meriti fidelium, quod noſtrum eum ea lubrica antiquitate qua negamus.

5. Inepti igitur Papiſtæ illi qui ex voce meriti veteribus uſurpata, & nexu talis meriti cum conſequente promiſſo bono, exſtruere conantur ſuperbam illam doctrinam de meritis condignis, quibus ajunt hominem, poſt primam juſtificationem, mereri de condigno vitam æternam. Nam etſi veteres bona opera juſtificatorum per Dei gratiam præſtita vocant merita, eaque à Deo coronari dicunt retributione æterna non tamen intelligunt meritum propriè ac ſtrictè ſumtum ſeu condignum, ſed quale ſupra deſcripſimus, nec mercedem dari ex debito κατ' ὀφείλημα, propter intrinſecam & mercedi commenſuratam præcedentis meriti dignitatem, ſed ex gratia, κατ' χάριν, ut diſtinguit Apoſtolus ad Rom. 4. 4.

Refutatio deliri nonnullorum Papiſtarum de merito condigno de quo Bellarm. lib. 5. de juſtificatione c. 16. & cap. 17.

Rom. 4. 4.

6. Docent ipſi Papiſtæ, quamvis homo per fidem juſtificetur, tamen gratis eum abſque ullo ſuo merito juſtificari, quia (ut loquuntur Tridentini) nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promereretur. Si enim gratia eſt, jam non ex operibus: alioquin, ut item Apoſtolus inquit, gratia jam non eſt gratia. Concil. Trident. ſeſſ. 6. in decreto de juſtificatione, cap. 8. Conferr jam cum iſtis verba hæc Auguſtini; Poſſunt quidem [*Pelagiani*] dicere remiſſionem peccatorum eſſe gratiam, quæ nulli præcedentibus meritis datur. Quid enim habere boni meriti poſſunt peccatores? Sed nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat. Neque enim nullum eſt meritum fidei, qua fide ille dicebat; Deus propitius eſto mihi peccatori! & deſcendit juſtificatus merito fidelis humiliatus, quoniam qui ſe humiliat exaltabitur. Reſtat igitur ut ipſam fidem, unde omnis juſtitia ſumit initium, propter quod dicitur ad Eccleſiam in Cantico Canticorum, Venies & pertranſies ab initio fidei, non humano quo iſti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcunque ſunt merita, ſed gratuitum donum Dei eſſe fateamur, ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis cogitamus. Quia ſicut in eadem epiſtola legitur; Deus unicuique partitur menſuram fidei. Opera quippe bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine, ſine qua illa à nullo fiunt homine. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Auguſt. epiſt. 105. Item; ſi quis autem dixerit quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, imò verò gratiſſimè confitemur, hanc enim fidem volumus habeant qua impetrent charitatem. Qui ergo habent fidem qua impetrent juſtificationem, per Dei gratiam pervenerunt ad legem

Pontificii dicunt juſtificationem ex ſua natura eſſe gratuitam, abſque ullo merito ullius qui juſtificatur.

Rom. 11.

Patres dicunt bona quæ per fidem juſtificatus, juſtificati merito, & fidem meriti gratiam bene operandi.

Rom. 12. 3.

Quando meritum tum concedunt Patres aliis ſenſu minus vocabulo meriti, quam ſibi ſuisque ſurpant Pontificii.

justitiæ. Auguſt. epiſt. 106. Item; Si autem vera erat publicani illius confeſſio, propter quam juſtificari etiam meruit, proculdubio vera erant peccata. lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, capite 12. His adde verba Proſperi, paulò ſuperius citata ex libro contra Collatorem, capite 6. Quo modò autem non advertis te in illud damnatum incidere, &c. Ex quibus manifeſtum eſt, ludere in reſeria Papiſtas, quando patrocinium meriti condigni ab Auguſtino & aliis veteribus orthodoxis arceſſunt. Non enim aliud ſeu alterius ordinis meritum in operibus juſtificatorum ex fide præſtitis, agnoverunt illi Patres, quam in ipſa fide juſtificationem impetrante, & in peccatorum confeſſione juſtificationem præcedente: nempe meritum ex gratuita Dei ordinatione impetratorium promiſſi beneficii, non autem condignè meritorium: Quo merito impetratorio non obſtante beneficium promiſſum confertur merè gratuitò, ipſis fatentibus Pontificiis. Meritum autem condignum, quod tuentur Papiſtæ, non agnoverunt Patres, ſed illud apertè negarunt, ſicut ipſorum teſtimonia inferius recitata clamant.

Supra, cap. 6. §. 11.

317. Epiſcopum Africanum libertas.

7. Reparatus & cæteri ducenti & ſeptemdecim orthodoxi Epiſcopi Africani, in ſua ad Ioannem, hujus nominis ſecundum, Pontificem Romanum epiſtola [quæ exſtat cum epiſtolis Papæ Ioannis, tom. 3. Concil. edit. Pariſ. pag. 852.] ſcribentes de libertate ſibi, poſt multorum annorum captivitatem Vandalicam, reſtituta; In omnibus (inquiunt) lætitiæ ſpiritualis unus fuit affectus, agere gratias omnipotenti Deo, cujus gratia peccatoribus ſine meritis operum datur. Hæc illi, jam juſtificati, & gratias Deo agentes de gratis conceſſa illis gratia & liberatione, poſt primam juſtificationem.

Gratia etiam juſtificatis datur ſine meritis operum.

Viatoribus adultis tam juſtificatis fructus bona opera.

8. Attamen ut fides ad juſtificationem (adultorum) eſt neceſſaria, ita poſt juſtificationem viatoribus adultis bona opera ſunt ad augmenti gratiæ promiſſæque hæreditatis ſeu vitæ æternæ conſequutionem neceſſaria; neceſſitate præcepti, & neceſſitate etiam medii à Deo inſtituti, ſeu itineris à Deo propoſiti & imperati, ut in eis operibus ambulantes perveniamus ad glorioſam metam, & gratuitam laboris noſtri mercedem, ſive additionem promiſſæ hæreditatis. Deus enim in die judicii reddet unicuique ſecundùm operationem ipſius, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, Matth. 16. 27. ſecundùm opera ſua, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, Rom. 2. 6. ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ ἔσται. Apocal. 22. 12. id eſt, ſecundùm qualitatem operum, (ut rectè exponit Gregorius, in expoſitione ſeptimi Pſalmi pœnitentialis) iis nempe qui bonum operati ſunt, retribuet gloriam & honorem & pacem, retributione miſericordiæ κατ' ἐλεημοσύνην. Operatoribus verò iniquitatis retribuet tribulationem & anguſtiam, retributione juſtitiæ & ſeveritatis ſecundùm qualitatem, nec non ſecundum meritum mali operis. Nèque hic boni & mali operis par ratio eſt quoad meritum, ut ſuperius docuimus. Huc pertinent illa verba Auguſtini? Non quia nullum eſt meritum, vel bonum piorum, vel malum impiorum: alioqui quomodo judicabit Deus mundum; ſed miſericordia & gratia Dei convertit hominem, ut incipiat habere meritum bonum, quod Deus coronabit quando judicabitur mundus. Auguſt. epiſt. 46.

Vide ſupra §. 1. & 3. & 4. Auguſt.

Vita æterna appellatur gratuitum Dei donum & miſericordia, & quæ quatenus meritum dicatur.

9. Vitam autem æternam, quamvis aliquo ſenſu, ut ſupra oſtenſum, merces dici poſſit, maluit Paulus Apoſtolus appellare gratuitum Dei donum, τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, Rom. 6. 23. & miſericordiam à Domino in illo die. ἵλεος εὑρεῖν παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. 2. ad Timoth. 1. 18. & Iudas Apoſtolus eos qui ſe per Dei gratiam cuſtodierint in dilectione Dei, exſpectare jubet miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam, τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Iud. 21. Idque quatuor præſertim de cauſis. 1. Quia eſt gratia filius Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa; ut ipſi loquuntur Tridentini, ſeſſ. 6. cap. 16. 2. Quia bona fidelium opera, quæ merita ipſorum dicuntur, ſunt revera dona Dei gratuita. Quapropter (inquit Auguſtinus) quandò cœperit homo habere merita bona, nō debet ſibi tribuere illa, ſed Deo. lib. de gratia & libero arbitrio, capite 6. Item; Si ergo Dei dona ſunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua tanquam merita tua, ſed tanquam dona ſua. Eodem libro, cap. 7. Item; maluit Apoſtolus dicere; gratia autem Dei vitæ æterna: ut hinc intelligeremus, non pro meritis noſtris Deum nos ad æternam vitam, ſed pro ſua miſeratione perducere, eodem libro, cap. 9 3. Quia (ut loquitur Apoſtolus) οὐκ ἄξια, non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur nobis. Rom. 8. 18. Si enim centuplex ſit earum retributio etiam in hac vita, νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, ſicut promiſit Dominus, Marc. 10 30. Quam incomparabile ad omnes vitæ hujus paſſiones eſt illud ſecundum excellentiam excellens æternum pondus gloriæ, quod ex liberaliſſima & miſericordiſſima ordinatione nobis operantur ſeu ad quod nos ducunt. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰωνίου βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν. 2. Cor. 4. 17 imo cum omnia quæ injuncta ſunt nobis, non tanti eſt illud meriti ut propterea nobis Deus debeat vel gratiam habere; (Luc. 17. 9. 10.) nedum ut ideo nobis debeat tam excellentem retributionem. Quis enim noſtrum (inquit Ambroſius) ſine divina poteſt miſeratione ſubſiſtere? Quid poſſumus dignum præmiis facere cœleſtibus? quis noſtrum ita aſſurgit in hoc corpore, ut animum ſuum elevet, quo jugiter adhæreat Chriſto? quo tandem hominum merito defertur, ut hæc corruptibilis caro induat incorruptionem, & mortale hoc induat immortalitatem? quibus laboribus, quibus in juriis poſſumus noſtra levare peccata? Indignæ ſunt paſſiones hujus temporis ad ſuperventuram gloriam. Non ergò ſecundùm merita noſtra, ſed ſecundum miſericordiam Dei cœleſtium decretorum in homines forma procedit. Ambroſius in Pſalm. 118. Octonario 20. Reſha in illa verba: Miſerationes tuæ multæ nimis, Domine; ſecundum judicium tuum vivifica me.

Luc. 17 10. Col. 2 Theodor. in Rom. 6 23.

10. Sic Ioannes Chryſoſtomus homil. 2. in epiſtolam ad Coloſſenſes; de fidelibus & ſanctis loquens: Nemo (inquit) talem vitæ converſationem oſtendit, ut regno dignus eſſe poſſit, ſed totum de ipſius dono eſt. Quapropter &c. οὐδεὶς τοιοῦτον ἐπιδείκνυται πολίτευμα ὥστε βασιλείας ἀξιωθῆναι, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐστὶ τὸ πᾶν δῶρον τοῦτο φῆναι, ἵνα πάντα πρόσωπα πληρωθῇ ὅτι ἀχρεῖοί ἐσμεν ἅπαντες. ἃ δὲ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν. Hæc Chryſoſtomus in verba illa Apoſtoli, τῷ ἐνισχύσαντι ἡμᾶς, &c. Coloſſ. 1. 12. Et Theodoretus in epiſt. ad Rom. cap. 6. verſ. ult. in illa Apoſtoli verba; *Gratia autem Dei vita æterna in Chriſto*

Ieſu

Iesu Domino nostro. Hic (inquit) non dicit mercedem, sed gratiam. Est enim Dei donum vita æterna. Etsi quis enim summam & absolutam justitiam præstiterit, temporalibus laboribus æterna in æquilibrio non respondent. Et in cap 8. vers. 18. in illa verba; *Existimo enim, quod non sint condignæ*, &c. Superant (inquit) certamina coronæ, non comparantur cum laboribus remunerationes: labor enim parvus est, sed magnum lucrum speratur. Et propterea non mercedem, sed gloriam vocavit ea quæ exspectantur. Hæc ille. Ex gratia enim datur (inquit Fulgentius (non solum justificatis vita bona, sed etiam glorificatis vita æterna. ——— Gratia autem etiam ipsa [vita æterna] ideo non injustè dicitur, quia non solum donis suis Deus dona sua reddit, sed quia tantum etiam ibi gratia divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum, quamvis bonæ & ex Deo datæ, humanæ voluntatis atque operationis excedat. Hæc Fulgentius, lib. 1. ad Monimum, cap. 10.

Rom. 8. 18.

Fulgent.

Gregor. 1. Pap. Rom. ostendit se sanctorum felicitatem misericordiæ esse, & non meritis acquiri. Ps. 62. vers. ult. Prov. 24. 11. Aliud est tribuere opera, & aliud propter opera reddere. Ipsa enim vita æterna ἀπόδοσις ἐστὶ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. 1564 Anno 22. 11. Psal. 118 sen. 59. in fine.

11. In eandem sententiam Gregorius primus, Papa Romanus, in explanatione septimi Psalmi pœnitentialis (qui in Hebræo est Psal. 143.) in illa verba; *Auditam fac mihi, mane misericordiam tuam: quia in te speravi.* In illo autem mane (inquit) auditam facit Dominus misericordiam suam, cum segregatis justis ab impiis, ovibus scilicet ab hædis, dicet his qui à dextris ejus erunt; Venite benedicti Patris mei, &c. ——— Quod si illa sanctorum felicitas misericordia est, & non meritis acquiratur, ubi erit quod scriptum est: Et tu reddes unicuique secundum opera sua? Si secundum opera redditur, quomodo misericordia æstimabitur? Sed aliud est secundùm opera reddere, & aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cujus aparuerint bona opera, ejus sit & retributio gloriosa. Illi namque vitæ beatæ, in qua cum Deo & de Deo vivitur, nullus potest æquari labor, nulla opera comparari; præsertim cum Apostolus dicat; *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Quanquam & ex hoc quoque misericordia jure possit nominari; Quia prò illis operibus datur, quæ sine præventu misericordiæ Dei nemo assequitur. Unde in Psalmis dicitur; Deus meus, misericordia ejus præveniet me. Nisi enim vasa iræ fecisset vasa misericordiæ, neminem ab illa perditionis massa conversatio sancta discerneret, neminem à pœna perpetuæ mortis justitia propria liberaret. Constat ergo quia quibus misericorditer tribuit ut in hac vita bene operentur, eis misericordius largitur ut in æterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Hæc Gregorius.

Gratia datur, misericorditer, gloria autem misericordius.

12. Objicit Apostolus ait; 1. ad Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Hinc contendit Bellarminus (lib. 5. de justificatione; cap. 3.) loca illa in quibus dicitur, Christum in die judicii redditurum unicuique secundùm opera sua, intelligenda esse secundùm mensuram & proportionem, & dignitatem & efficaciam operum. Respondeo; sequitur quidem ex isto Apostoli effato, & ex parabola talentorum, dari operantibus bona inæqualiare tributionem proportionaliter inæqualem; at non sequitur vel minorem vel majorem retributionem dari propter dignitatē operum, nam etiam in conferendis præmiis quæ dantur ex mera gratuita ordinatione & indulgentia remuneratoris, potest hujusmodi proportionalitas ex eadem ordinatione locum habere, ut qui operanti unum aut minus opus daturus est ex sua mera liberalitate & gratuita promissione remunerationem centies centuplam; idem operanti plura & maiora opera multiplicet proportionaliter mercedem gratuitam, ut servetur inter duas mercedes relatas ad opera æqualitas proportionalitatis, hoc est, ut sicut se habet merces minor ad opus minus, ita merces maior se habeat ad opus maius; quamvis inter neutrum opus ejusdemque mercedem sit æqualitas proportionis: sed tantum similitudo illa qualitatis, de qua nos monuit Gregorius.

Obiectio 1. Cor. 3.

Responsio.

13. Quarta ratio, cur vita æterna appelletur gratia & misericordia, est, quia ii sunt nostri in exequendis bonis operibus vitiosi defectus, & tot tantaque mala seu peccata conglomerat vitæ nostræ tenor, ut omnibus in lance justitiæ divinæ positis, prosterni nos & humiliter veraciterque exclamare necesse sit, cum David, Reminiscere miserationum tuarum Domine, Psal. 25. 6. Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis stabit? Psal. 130. 3. Et ne intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Psal. 143. 2. Et cum Daniele, Non propter justitias nostras, sed propter miserationes tuas multas. Dan. 9. 18. In multis enim offendimus omnes, ait Apostolus Iacobus, 3. 2. Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, veritas in nobis non est. ait Ioannes Apostolus. 1. Epist. 1. 8. Propterea Dominus eos orare jussit pro remissione peccatorum suorum, in illa jugi & quotidiana oratione, quam Dominicam appellamus. Origenes, in cap. 12. epistolæ ad Rom. vers. 1. Nunc jam (inquit) non in meritis, sed in misericordia Dei salus humana consistit. Hæc ille.

Quarta ratio, cur vita æterna appelletur gratia & misericordia, est, quia &c.

Origenes.

14. Hilarius, in Psal. 118. in Coph. in illa verba; vocem meam exaudi secundum misericordiam tuam Domine, secundum judicium tuum vivifica me.] discamus (inquit) nodestiam ex dictis Prophetæ tot superioribus, clamore cordis, justificationum inquisitione, custodia testimoniorum Dei, & continentia juventutis, & antelucanę meditationis vigiliis, & per hæc omnem in misericordia Dei spem reponens. — Totum de Deo Propheta sperat, totum ex misericordia eius exspectat. Hæc Hilarius Episcopus Pictaviensis.

Hilarius Psal 119 145.

Spes omnis in Dei misericordia. Tota res a misericordia pendet.

Hieronymus.

15. Hieronymus ait; Cum dies iudicii vel dormitionis advenerit, omnes manus dissolventur: quibus dicitur in alio loco; confortamini manus dissolutæ: Dissolventur autem manus quia nullum opus dignum Dei iustitia reperietur: & non iustificabitur in conspectu eius omnis vivens. Vnde Propheta dicit in Psalmo; Si iniquitates attendas Domine, quis sustinebit? hæc Hieronymus. lib. 6. in Esaiam, in caput 13. v. 6. & 7.

Nisi misericordia opus Dei sumat a remissione. Psal. 143. & 130.

16. Nemo ergo (inquit Ambrosius) sibi arroget, nemo de meritis glorietur, nemo de potestate se jactet, sed omnes speremus per Dominum Iesum misericordiam invenire. Quoniam omnes ante tribunal eius stabimus. De illo veniam, de illo indulgentiam postulabo. Quæ enim spes alia peccatoribus? Ambros. in Psal. 118. octonario 20. Resh. in illa verba; Vide humilitatem meam, & erue me, &c.

Ambros. Spes omnis in Dei misericordia per Dominum Iesum Rom. 14. 10.

17 Augusti-

Aug. 17. Auguſtinus in Pſal. 31. in præfatione. Si vis (inquit) eſſe alienus a gratia, jacta merita tua. Idem Auguſt. in Pſalm. 142. (qui in Hebræo textu eſt 143.) Noli ergo (inquit) intrare mecum in judicium Domine Deus meus, quantumlibet rectus mihi videar: producis tu de theſauro tuo regulam: coaptas me ad eam: & pravus inveniar. Vide ibi plura, ubi docet locum hunc intelligendum eſſe de ipſis etiam Apoſtolis, omnibuſque aliis fidelibus. Idem in Pſalm. 129. (ſeu 130.) Si ergo cor caſtum non poteſt inveniri, quod præſumat de ſua juſtitia: præſumat omnium cor de miſericordia Dei: & dicat Deo; Si iniquitates obſervaveris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Hæc Auguſtinus.

Omnis pravi.

Præſumendum de Dei miſericordia, non de noſtra juſtitia. Gregor. I. Papa Reg.

18. Gregorius ait; Vt enim ſæpe diximus; Omnis humana juſtitia, injuſtitia eſſe convincitur, ſi diſtricte judicetur. Prece ergo poſt juſtitiam indiget, ut quæ ſuccumbere diſcuſſa poterat, ex ſola judicis pietate convaleſcat. ---- Etſi ad opus virtutis excrevero, ad vitam non ex meritis, ſed ex venia convaleſco. Hæc Gregor. lib. 9. expoſitionis moralis, in Iob. cap. 14. Nec innocens, ſi diſtricte diſcutior, apparebo. eod. lib. capite 19. Ipſa in nobis etiam bene geſta timeamus. eod. lib. cap. 25. vide etiam lib. 35. ejuſdem operis, cap. 3.

Hildebertus Turonenſis.

19. Hildebertus Epiſcopus Turonenſis (qui florebat circiter annum Domini milleſimum centeſimum) in fine ſui ſermonis ad paſtores, in illa Domini verba, apud Lucam in Evangelio,

Luc. 12. 48. *Cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo.*

Rogate, fratres, rogate Dominum meſſis, ut in die ventilationis ex miſericordia recondat vos in horreo ſuo. Quod neminem credimus aſſequi ex merito ſuo. Dominus dignetur noſter Ieſus Chriſtus hanc vobiſcum facere miſericordiam. Dignetur vos agnoſcere & amplecti familiam ſuam, cum venerit judicare vivos & mortuos & ſeculum per ignem. Hæc Hildebertus Cœnomanenſis & poſtea Turonenſis, Epiſcopus. In Bibl. Patrum, tom. 3. edit. 4. col. 274.

Bernardus Claraval.

20. Bernardus Clarævallenſis abbas, ſerm. 1. in annunciatione beatæ Mariæ; Neceſſe eſt (inquit) primo omnium credere, quod remiſſionem peccatorum habere non poſſis, niſi per indulgentiam Dei: deinde quod nihil prorſus habere queas operis boni, niſi & hoc dederit ipſe: poſtremo quod æternam vitam nullis potes operibus promereri, niſi gratis detur & illa ——— Iam verò de æterna vita ſcimus, quia non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, nec ſi unus omnes ſuſtineat. Neque enim talia ſunt hominum merita, ut propter ea vita æterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret, niſi eam donaret. Nam ut taceam quod merita omnia dona Dei ſunt, & ita homo magis propter ipſa Deo debitor eſt, quam Deus homini: quid ſunt merita omnia ad tandam gloriam? Denique quis melior eſt Propheta, cui Dominus ipſe tam inſigne teſtimonium perhibet, dicens; Virum inveni ſecundum cor meum? Verumtamen & ipſe neceſſe habuit dicere Deo; non intres in judicium cum ſervo tuo, Domine. Nemo itaque ſe ſeducat. Hæc ibi.

Æternam vitam nullis poſſumus operibus promereri. Rom. 8. 18. Vide etiam ſta Bernardi verba quæ infra recitantur, cap. 24. §. 20.

Pſal. 143.

21. Idem alibi, de datore & natura & neceſſitate ac utilitate bonorum operum ſic diſſerit; Nec dubium (inquit) quin à Deo ſit & velle & perficere pro bona voluntate. Deus igitur auctor eſt meriti, qui & voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntati. Alioqui ſi propriè appellentur ea quæ dicimus noſtra merita; ſpei quædam ſunt ſeminaria, charitatis incentiva, occultæ prædeſtinationis indicia, futuræ felicitatis prælagia, via regni, non cauſa regnandi. Denique quos juſtificavit, non quos juſtos invenit, hos & magnificavit. Hæc Bernardus, in fine tractatus ſeu libri illius, quem ſcripſit de gratia & libero arbitrio.

Phil. 2.

Via regni, cauſa regnandi.

Durandus, De juſtitia meritis de condigno.

22. Meritum de condigno (inquit Durandus) ſtricte & propriè acceptum, actio eſt voluntaria propter quam alicui debetur merces ex juſtitia, ſic quod ſi non reddatur, ille ad quem pertinet reddere, injuſtè facit, & eſt ſimpliciter & propriè injuſtus. Et tale meritum de condigno invenitur inter homines, ſed non eſt hominis ad Deum. ——— Non eſt poſſibile, quod ex quocunque noſtro opere Deus fiat nobis debitor, ita ut, ſi non redderet debitum, eſſet injuſtus. Cauſa autem hujus eſt, quia & illud quod ſumus, & quod habemus, ſive ſunt boni actus, ſive boni habitus, vel uſus, totum eſt in nobis ex liberalitate divina gratis dante & conſervante. Et quia ex dono gratuito nullus obligatur ad dandum amplius, ſed potius recipiens magis obligatur danti, ideò ex bonis habitibus, & ex bonis actibus ſive uſibus nobis à Deo datis, Deus non obligatur nobis ex aliquo debito juſtitiæ ad aliquid amplius dandum, ita quod ſi non dederit ſit injuſtus, ſed potius nos ſumus Deo obligati. Et ſentire, ſeu dicere oppoſitum, eſt temerarium ſeu blaſphemum. Hæc Durandus, in 2. ſent. diſtinct. 27. quæſt. 2. ab iſta tamen doctrina diſcedit Synodus Tridentina, Seſſ. 6. capite 16. & can. 32. & Bellarm. lib. 5. de juſtificat. capite 16. & 17. & plurimi alii Pontificii. Quamvis antiquæ orthodoxæ doctrinæ veſtigium quoddam adhuc maneat in verbis illis Miſſæ Romanæ, *Non æſtimator meriti, ſed venia largitor.* Vide caput 24. hujus libri, ubi adferuntur Patrum teſtimonia pro juſtificatione per ſolam fidem.

Non eſt meritum condignum ex congruo in nobis ad Deum.

Ex dono gratuito non obligatur Deus ad dandum amplius.

CAPVT

CAPUT OCTAVUM.

Quo sensu vita æterna credentibus ac bene operantibus debita & Deus debitor dici possit. Item de Christi merito.

Non nostris meritis, sed sua misericordia promissa præstat Deus fidelibus quasi debitum.

APostolus Paulus, de Deo loquens, ait, Ἰσῶς πρὸς μόνον, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. 2. Timoth. 2. 13. Ex hoc immoto axiomate idem Apostolus, ad Titum scribens, colligit certitudinem promissæ gloriæ, in ipso epistolæ illius principio; ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. Ideò alibi ait, Non confundor: Scio enim cui crediderim. 2. Timoth. 1. 12. Hoc enim Deus, non quidem nostris meritis, suæ tamen veracitati & constantiæ quasi debet, id est, hoc ei naturale est, & de perfectione Dei est, adeoque ei necessarium, ut quod libenter & misericorditer promisit, etiam libenter misercorditerque reddat. Quia fidelis est, & mentiri nescit, neque seipsum abnegare potest.

Augustinus.

2 Fidelis homo est (inquit Augustinus) credens promittenti Deo; fidelis Deus est exhibens quod promisit homini. Teneamus fidelissimum debitorem: quia tenemus misericordissimum promissorem. Neque enim aliquid ei commodavimus, aut mutuum commendavimus, ut teneamus eum debitorem. cum ab illo habeamus quicquid illi offerimus, & ex illo sit quicquid boni sumus: omnia bona quibus gaudemus ab illo sunt. Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ab ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ergo non ei aliquid dedimus, & tenemus debitorem. Unde debitorem? Quia promissor est. Non dicimus Deo; Domine quod recepisti, redde: sed redde quod promisisti: Quoniam rectus est sermo Domini. Quid est, rectus est sermo Domini? Non te fallit. Hæc August. in Psalm. 32. (seu 33.) sermone 1. in illa verba Psalmi; quia rectus est sermo Domini, & omnia opera ejus in fide.

Rom. 11. 34. 35. 36

Psalm. 32. 4.

Bernardus. 2. Tom. 4. 8. Corona nostra.

3. Bernardus, prope finem libri de gratia & libero arbitrio; Est ergo (inquit) quam Paulus expetat, corona Iustitiæ; sed iustitiæ Dei, non suæ. Iustum quippe est ut reddat quod debet. Debet autem quod pollicitus est; Et hæc est justitia de qua præsumit Apostolus, promissio Dei. Hæc ille.

Thomas.

4. Hoc vidit etiam Thomas Aquinas; ait enim; Quia actio nostra non habet rationem meriti nisi ex præsuppositione divinæ ordinationis, non sequitur quod Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, in quantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur. prima secundæ, quæstione centesima decima quarta, artic. 1. ad tertium.

Bonavent. Deliquium illi Bonaventuræ, unde dub. 2 non ex commissio, sed debitum ex promisso.

5. Bonaventura, Debitum (inquit) ex promisso, quod est meræ liberalitatis, est debitum quod sequitur largitatem promittentis: & ideo secundum rem plus habet de ratione gratiæ, quam debiti: & hoc modo Deus est debitor. ——— Ratio debiti secundum quod obligationem dicit propriè in Deo non cadit: si autem abutamur nomine, & debitum sonet incondecentiam bonitatis Dei, sic recipitur in Deo. Bonaventura in primum sententiarum, dist. 43 dub. 3.

Impropriè dicitur Deo debitor, quod sit donator, & fidelis.

6. Impropriè igitur & abusivè de Deo dicitur quod sit debitor. quod vocabulum de Deo dictum nihil aliud significat, nisi veracissimum & misericordissimum promissorem. Si verò nostra intueamur merita, non debitum reposcimus, sed misericordiam imploramus. Unde Aurelius Cassiodorus; Meritum (inquit) nostrum indulgentia tua est: dona quod offeram: custodi quod exigas: ut velis coronare quod præstas. ——— Domine, in nobis non est quod remunereris, sed in te semper est quod largiaris. ---------- Contra peccata nostra misericordiæ tuæ munimen insurgat. --------- Petimus, quia jubes. ------- O altitudo pietatis: clementiæ incomprehensa profunditas! ——— Dimitte peccata, & concede non debita. Hæc Cassiodorus, lib. de anima, cap. ultimo.

Meritum nostrum nudum genitus Dei effugit vitia dimittit peccata, & concedit non debita.

De Christi merito, cujus debitor Deus.

7. Quæres igitur de Christi merito, cum sit propriè meritum, adeoque condignum, an ei præmium reddatur ex debito, cum omni merito condigno præmium sit debitum, unde videtur sequi Deo ipsi competere rationem debiti propriè dicti, qua debitor constituitur, etsi non nobis, at saltem Christo.

Respondeo, duplex est meritum condignum, aliud absolutum. dum beneficio aliquis alitur indebito, quo egebat: aliud est hypotheticum, suppositâ libera constitutione illius qui meritum exigit vel acceptat, & præmium promittit, quod meritum non prodest ei cui præstatur, sed ei probatur & perplacet, ut ipsius Dei judicio plenum perfectumque, & proposito præmio dignitate æquipollens, aut etiam eo longè dignius, quamvis non nisi antecedente Agonothetæ decreto meritum istud exsistat. Meritum prioris ordinis nullum esse potest erga Deum: posterioris ordinis est Christi meritum, qui ex beneplacito Dei, hunc modum reconcillationis & salutis nostræ liberè decernentis, missus in mundum est, nobisque datus, homo tantæ dignitatis & virtutis (cum idem Deus esset) ut posset sua obedientiâ & hostia perfectè satisfacere justitiæ Dei, nostris peccatis offensæ, nobisque reconciliationem & gratiam gloriamque æternam promereri, quod etiam verè plenè perfectèque præstitit. Hinc ei verè ac propriè est jam debitum propositum illud præmium. Deus tamen non nisi ex suo libero decreto & pacto & acceptione debitor: Quia absolutum debitum non cadit in Deum.

Vide Calvinum lib. 3. Instit. cap. 17 & Chamier. tom. 3. Panstratiæ lib. 9. cap. 22.

Digitized by Google

Psalm. 58. vers. 11. Psalm. 58. vers. 6. Misericordia præveniens & subsequens.

donum eſt, non ex operibus, ne forte quis gloretur. Et capite 32. ejuſdem Enchiridii, ad Laurentium; Præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, ſed non omnia: quæ autem non præcedit ipſa, in eis eſt & ipſa. Nam utrumque legitur in ſanctis eloquiis; & miſericordia ejus præveniet me, & miſericordia ejus ſubſequetur me. Nolentem prævenit ut velit, volentem ſubſequitur ne fruſtra velit. Cur enim admonemur orare pro inimicis noſtris utique nolentibus piè vivere, niſi ut Deus in illis operetur ut velint? Item cur admonemur petere ut accipiamus, niſi ut ab illo fiat quod volumus à quo factum eſt ut velimus? Oremus ergo pro inimicis noſtris ut miſericordia Dei præveniat eos, ſicut prævenit & nos: oramus autem pro nobis, ut miſericordia ejus ſubſequatur nos. Hæc ibi.

Gal. 5. 4.

Gratia diſtinguitur à lege, & à natura.

Gal. 5. 4.

4. Item, lib. de gratia & libero arbitrio, capite 13. Quis ita inſanit, ut audeat dicere legem eſſe gratiam, cum clamet Apoſtolus, qui in lege juſtificami ur, à gratia excidiſtis. Si autem lex non eſt gratia, quia ut ipſa lex fiat, non poteſt lex adjuvare, ſed gratia: Nunquid natura eſt gratia? Nam & hoc Pelagiani auſi ſunt dicere, gratiam eſſe naturam, in qua ſic creati ſumus ut habeamus mentem rationalem qua intelligere valeamus, facti ad imaginem Dei, ut dominemur piſcibus maris, & volucribus Cœli & omnibus pecoribus qui repunt ſuper terram. Sed non hæc eſt gratia quam commendat Apoſtolus per fidem Ieſu Chriſti. Hanc enim naturam etiam cum impiis & infidelibus certum eſt nobis eſſe communem: gratia verò per fidem Ieſu Chriſti eorum tantummodo eſt quorum eſt ipſa fides. Hæc Auguſtinus. His non ſolum error ille Pelagianorum ac Semipelagianorum refellitur, de gratia legali & gratia naturali ſive initiali, ſed etiam inane illud Fauſti & aliorum Semipelagianorum effugium de communi & univerſali gratia. Quod etiam ex profeſſo eleganter ac nervosè retutavit Proſper, lib. de in gratis, capitibus 11, 12, 13, 14 17, 34.

Refellitur error Semipelagianorum de gratia naturali, & de gratia communi & unius ſæculi.

Inflatores & præcipitatores liberi arbitrii.

5 Pergit verò Auguſtinus capite 14. libri ſui de gratia & libero arbitrio; Sed (inquit) cum fuerint convicti non defenſores, ſed inflatores & præcipitatores liberi arbitrii, quia neque ſcientia divinæ legis, neque natura, neque ſola remiſſio peccatorum eſt illa gratia quæ per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum datur, ſed ipſa facit ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur. Cum ergo in his convicti fuerint, ad hos ſe convertunt, ut quocunque modo conentur oſtendere gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari. Dicunt enim, etſi non datur ſecundum merita bonorum operum, quia per ipſam bene operamur, tamen ſecundùm merita bonæ voluntatis datur. ——— Nunquid ergo poſſumus niſi abſurdiſſimè dicere, bonum meritum bonæ voluntatis in homine præceſſiſſe, ut avelleretur ab eo cor lapideum: quandoquidem ipſum cor lapideum non ſignificat niſi duriſſimam voluntatem, & adverſus Deum omnino inflexibile eſt? Vbi enim præcedit bona voluntas, jam non eſt cor utique lapideum. Et lib. de correptione & gratia, cap. 1. deſiderare auxilium gratiæ, initium eſt gratiæ.

Pelagianorum de meris bonæ voluntatis meritis. Refellitur ab Auguſtino.

Velle habere auxilium à gratia initium eſt gratiæ.

6. Similia ſcribit Auguſtinus in ſuis libris ad Proſperum & Hilarium, ubi ait; Sciebat, inquit Evangeliſta, ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, & dicebat; propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo. Ergo trahi à Patre ad Chriſtum, & audire ac diſcere à Patre, ut veniat ad Chriſtum, nihil aliud eſt, quam donum accipere à Patre, quo credat in Chriſtum. Neque enim audientes Evangelium à non audientibus, ſed credentes à non credentibus diſcernebat qui dicebat, Nemo venit ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo. Lib. de prædeſtinatione ſanctorum, capite octavo.

Ioan. 6. 44. 65.

Quid ſit trahi à Patre.

Fides eſt donum Dei ſpeciale.

7. Item; ejuſdem libri, capite 9. Fides igitur & inchoata & perfecta, donum Dei eſt: & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari, omnino non dubitet, qui non vult manifeſtiſſimis ſacris literis repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem movere non debet, qui credit ex uno omnes eſſe in condemnationem, ſine dubitatione juſtiſſimam: ita ut nulla Dei eſſet juſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur. Vnde conſtat magnam eſſe gratiam, quod plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur, in eis qui non liberatur agnoſcunt: ut qui gloriantur, non in ſuis meritis, quæ paria vident eſſe damnatis, ſed in Domino glorientur. Cur autem iſtum potius quam illum liberet, inſcrutabilia ſunt judicia ejus, inveſtigabiles viæ ejus. Melius enim & hic audimus aut dicimus, O homo, tu quis es qui reſpondeas Deo: quam dicere audeamus quaſi noverimus quod occultum eſſe voluit: qui tamen aliquid injuſtum velle non potuit. ———— Proinde quod dixi, tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat & ubi ſciebat eſſe qui in eum fuerant crediturí: Poſſet etiam ſic dici, tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat & ubi ſciebat eſſe, qui electi fuerant in ipſo, ante mundi conſtitutionem. Et capite decimo ejuſdem libri. Item quod dixi, ſalutem religionis hujus nulli unquam defuiſſe qui dignus fuit, & dignum non fuiſſe cui defuit: ſi diſcutiatur & quæratur, unde quiſque ſit dignus, non deſunt qui dicant, voluntate humana: nos autem dicimus, gratia vel prædeſtinatione divina. Hæc ibi.

Omnibus non datur fides.

Rom. 11. 33. Diſcriminatio in cauſa infirmitatis Dei judicium. Rom. 9. 20.

Verba ſua explanat Auguſtinus, quæ ſcripſerat cap. 49. quæſt.

Ibidem.

Vnde quiſque ſit dignus.

8 Item capite 11. ejuſdem libri de prædeſtinatione Sanctorum. Sed cum dicitur inquiunt, Si credideris, ſalvus eris: unum horum exigitur, alterum offertur. Quod exigitur in hominis, quod offertur, in Dei eſt poteſtate. Cur non utrumque in Dei eſt, & quod jubet, & quod offertur? Rogatur enim ut det quod jubet, rogant credentes, ut ſibi augeatur fides: rogant pro non credentibus, ut eis donetur fides, ut & in ſuis incrementis & in ſuis initiis, Dei donum ſit fides. Sic autem dicitur; Si credideris, ſalvus eris: Quemadmodum dicitur, Si Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Nam & hic ex his duobus unum exigitur, alterum offertur. ——— Sicut ergo, quamvis donum Dei ſit, facta carnis mortificare, exigitur tamen à nobis, propoſito præmio vitæ: ita donum Dei eſt & fides, quamvis & ipſa, cum dicitur, ſi credideris ſalvus eris, propoſito præmio ſalutis exigatur à nobis. Ideo enim hæc & nobis præcipiuntur, & dona Dei

Semipelagiani.

Auguſtin. Rogatur Deus ut det quod jubet.

Rom. 8. 13.

Rom. 10. 9.

esse monstrantur, ut intelligatur quod & nos ea faciamus, & Deus facit ut illa faciamus: sicut per Prophetam Ezechielem appertissimè dicit: quid enim apertius quam ut dicit; ego faciam ut faciatis? locum ipsum scripturæ fratres charissimi attendite, & videbitis illa Deum promittere facturum se ut faciant, quæ jubet ut fiât. Non sanè ibi tacet etiam merita eorum, sed mala, quibus se offendit reddere pro malis bona: hoc ipso quod eos facit habere deinceps opera bona, cum ipse facit ut faciant divina mandata. Hæc Augustinus.

Deus facit ut nos faciamus ea quæ ipse jubet. Ezech. 37. 27.

9. Plura his similia apud eundem lector inveniet, item apud Prosperum lib. contra Collatorem, & libro de ingratis, & in opere de vocatione genitum. & apud Fulgentium lib. de incarnatione & gratia Christi: & epist. 6. de conversione à seculo. & apud Maxentium in posteriore parte responsionis ad epistolam Hormisdæ. Vide in eandem sententiam, tertiam & aliquot sequentes canones Concilii Arausicani secundi, & alios scriptores orthodoxos, supra à nobis commemoratos. Vide etiam supra, capite 2. §. 39.

CAPVT VNDECIMVM.

Distinctio gratiæ in operantem & cooperantem. Item, in prævenientem, & comitantem, & subsequentem.

VT hujus primæ controversiæ summam brevem & facilem teneamus, sciendum est, Catholicis gratiam Dei, qua homo ex impio fit pius producitque bona opera, distinxisse in gratiam operantem & gratiam cooperantem. Quoniam (verba sunt Augustini) ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur, perficiens. Propter quod ait Apostolus; Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur: tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad pietatis opera nihil valemus. August. libro de gratia & libero arbitrio, cap. 17.

2 Prosper istam distinctionem, eodem sensu, ait esse, in præoperantem & cooperantem gratiam: in epistola ad Augustinum, de reliquiis Pelagianæ hæreseos. Et Augustinus in Enchiridio capite 32. eandem distinctionem aliis verbis tradens, ait; Nolentem prævenit ut velit, volentem subsequitur ne frustra velit. Item epistol. 106. Cum ergo (inquit) fides impetrat justificationem, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut auctu mereatur perfici, comitante non ducente, pedisequa non prævia voluntate. Hæc Augustinus.

Eodem etiam sensu Basilius magnus nominis χάριτος συναιτίους id est, gratiæ cooperantis. Lib. 1. de baptismo cap. 1. (tom. 3. oper. Basil. edit. Paris. Græcol. an. Dom. 1618. pag. 561. C.)

3 Ad scripturas sanctas (inquit Fulgentius) si humilis & mitis accesseris, ibi profectò invenies & prævenientem gratiam, qua potest elisus surgere; & comitantem, qua viam recti queat itineris currere; & subsequentem, qua valeat ad regni Cœlestis beatitudinem pervenire. Hæc Fulgentius, epist. 6. ad Theodorum, de conversione à seculo.

4 Hinc gratia illa operans dicitur etiam prævenions, præoperans. gratia autem cooperans dicitur etiam comitans, & subsequens.

5. Semipelagiani admittebant naturam, & legem, & istam etiam posteriorem gratiam agnoscebant licet non plenè: Negebant autem gratiam illam prævenientem, operantem, præoperantem, quamtamen ex sacris scripturis, Augustinus aliique Catholici luculenter demonstrarunt,

Gratiam operantem seu præoperantem, sive prævenientem negabant Semipelagiani, eamque Catholici asserebant.

6 Recte Prosper, in epistola ad Augustinum de reliquiis Pelagianæ hæreseos; In istis (inquit) Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, si principium salutis male in homine collocatur: si divinæ voluntati impiè voluntas humana præfertur, ut ideo quis adjuvetur quia voluit, non ideo quia adjuvatur velit: si originaliter malus receptionem boni non à summo bono, sed à semetipso inchoare male creditur: si aliunde Deo placetur, nisi ex eo quod ipse donaverit. Hæc ille. Quæ manifestè approbat & confirmat Augustinus, lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 2. Ex quo capite depromit Augustini verba, quibus Faustum oppugnet Maxentius, prope finem responsionis ad epistolam Hormisdæ.

7 Quoniam verò Semipelagiani, invictis Catholicorum argumentis coarctati, effugium in quadam omnibus hominibus communi gratia quærebant, de quo etiam nonnihil in hujus primi articuli tractatione suggessimus, dicemus inferius, Domino donante, de gratiæ prævenientis amplitudine & efficacitate, in quarto articulo, ubi agetur de vocatione.

Cap. 17. hujus libri.

CAPVT DVODECIMVM.

Controversiarum inter Catholicos & Semipelagianos articulus secundus, de æterna Dei prædestinatione, & primo hujus secundæ controversiæ Summa exhibetur.

SVmmam hujus controversiæ prius proponamus, septem comprehensam quæstionibus, & responsionibus: deinde abjectis testimoniis responsiones confirmabimus.

Septem quæstiones de prædestinatione.

1 Quæstio. Vtrum prævisa à Deo bona eorum qui eliguntur, voluntas & fides & bona opera & in eis perseverantia, aut quodlibet horum, sit causa propter quam eliguntur aut conditio

1. Quæstio.

ditio in eligendis prærequisita: an verò hæc omnia in electis sint electionis seu prædestinationis effecta. Prius affirmabant, & posterius negabant Semipelagiani: prius autem negebant, & posterius affirmabant Catholici.

Resp. ex Semipelag. Responsio Catholicorum.

2. Quæstio.

4. Quæstio. An sit ab æterno definitus à Deo certorum electorum seu hominum ad gratiam & gloriam prædestinatorum numerus, quorum nemo peribit & præter quos nemo salvabitur. Semipelagiani negebant: affirmabant Catholici.

Responsum.

3. Quæstio. Resp. Semipelag.

3. Quæstio. An Deus aliquos homines ab æterno prædestinaverit ad malum. Semipelagiani prorsus negebant aliquē vel ad peccatum vel ad interitum esse prædestinatum: distinguebant Catholici, & prædestinatum esse quempiam ad culpam negebant; ad pœnam affirmabant.

Resp. Cathol.

4. Quæstio.

4 Quæstio. Vtrum quia eorum quos reprobat, invenit Deus mala merita plura ac detetiora malis meritis eorum quos eligit, ideo illos reprobet seu prædestinet ad interitum, hos eligat seu prędestinet ad vitam æternam: an verò utrosque malis meritis pares, & morte æterna dignos inveniat. Semipelagiani prius; posterius affirmabant Catholici.

Responsum.

5. Quæstio.

5. Quæstio. An discriminationis hujus, qua alii ad vitam æternem, alii ad mortem æternam prædestinantur, ulla alia in sacris literis revelata sit viatoribus causa præter liberrimam voluntatem Dei, qui quorum vult miseretur, & quos vult indurat, & an viatoribus fas sit ullam aliam investigare. Semipelagiani affirmabant. Negabant Catholici.

Responsum.

6. Quæstio.

6. Quæstio. An hæc Catholicorum doctrina. vel injustitiam aut crudelitatem Deo tribuat, vel hominibus usum hortationem & precum studiumque pietatis adimat. Semipelagiani affirmabant. Negabant Catholici.

Responsum.

7. Quæstio. Resp. Semipelag. Resp. Catholic.

7. Quæstio. An hanc Catholicorum doctrinam, etiamsi vera sit, expediat apertè ac seriò prædicare, & populo palàm proponere. Negabant Semipelagiani; at Catholici affirmabant prædicandam apertè quidem & serio, prudenter tamen & *ἐν καίρῳ* ut omnia divina mysteria, cum debita verbi Dei *οἰκονομία*.

Tom. 6. 56. Confirmatio responsionis Catholicorum ad quæst. 7. à fol. 48. huius doctrina de prædestinatione. Vide cap. 13. §. 41. & segq.

Sic autem proposita hæc doctrina gignit in eis, quibus jam à Patre datum est ad Christum venire, pium Divinæ majestatis timorem, quem, ut & fidem suam, ex qua timor hic profectus est, opus esse divinæ gratiæ in se ipsis recognoscentes per inhabitatorem Spiritum Dei, cognita facientem ipsis dona Dei gratuita eis collata, perfunduntur spirituali gaudio ineffabili & glorioso his duobus, videlicet timore Domini, & consolatione Spiritus Sancti, describitur ædificatio Ecclesiarum tempore Apostolorum. Ecclesię ædificabantur, & pergentes in timore Domini & consolatione Sancti Spiritus multiplicabantur. *Act. 9.31.* hinc augescit fides, roboratur spes, & fiducia in nostro fideli Deo, per quem vocati sumus. [1. Corinth 1.9.] Charitas inflammatur tum erga Deum qui nos tantopere prior dilexit, tum etiam erga proximum, Dei jussu. Mundi autem facessit dilectio, quia cor nostrum & thesaurus noster ac conversatio nostra jam in Cœlis est. Nec pericula mortem ipsam propter Dei nostri nomen subire, freti ipsius gratiâ, recusamus. Neque est quicquam nobis exosum aut formidabile præter offensionem Dei, ne ea suavitatis hujus sensus in nobis vel minuatur vel exstinguatur, quo circa alii alios, nosque ipsos singuli, ad sedulam vigilantiam & assiduam ardentemq; precationem hortamur atq; exstimulamus, ne introëamus in tentationem, & vetus denuo hostis obrepat; itaq; cum tremore ac timore nostrā ipsorum salutem *κατεργαζόμεθα*. et quo magis in hisce virtutibus studuque proficimus, eo luculentius se exserit in nobis gratia Dei, & patefit nobis benevolentia Dei; scimus enim non ex nobis esse, sed *θεὸν* esse qui in nobis operatur & velle & perficere, pro gratuita sua benevolentia. (Philip. 2. (Vnde nobis surgit uberrima consolatio, lętique progredimur divina suffulti gratiâ, & id unicè operam damus, ut fructuosi magis magisque simus in domini nostri Iesu Christi cognitione, atque ita vocationem & electionem nostram firmam faciamus. (2. Petr. 1. De aliis verò hanc gratiam nondum adeptis nec desperamus, nec judicamus. de Dei autem judiciis, sine dubitatione justissimis, si quando illiçitæ curiositatis subrepat tentatio, pia statim indignatione tremebundi ei silentium indicimus, injecto fræno illo Apostolico, *Imo verò, ô homo, tu quis es, qui ex adverso respondes Deo?* [Rom. 9 20.] Et memores dicti illius Apostolici, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, nos Deo subjicimus & resistimus diabolo [Iacob. 4. 6. 7. & 1. Petr. 5. 5. 6.] Atque ad ineluctabile secretum & impermeabilem potentiæ, & sapientiæ, & justitiæ, & misericordiæ Dei abyssum, adorabundi exclamamus, cum Davide, Iudicia tua abyssus multa, Psal. 36. 7.] justus es Domine, & rectum judicium tuum, [Psal. 119 137.] Magnus est Dominus & laudabilis valdè, & magnitudinis ejus non est investigatio. [Psalm. 145. 3.] Iustus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus [vel benignus, Chasid] in omnibus operibus suis, [ibid. vers. 17.] Magnus Dominus noster, & multus robore, & sapientiæ ejus non est numerus. Psal. 147. 5.] & cum Apostolo Paulo; O profunditatem divitiarum tum sapientiæ tum cognitionis Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & imperveſtigabiles viæ ejus! quis enim cognovit mentem Domini, aut quis cōsiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum, in ipsum sunt omnia Ipsi gloria in secula. Amen. Rom. 11. 33. & deinceps.

Act. 9. 31.

Philip. 2. 13.

2. Petr. 1. 10.

Rom. 9. 20.

Iacob. 4. 6. 7. & 1. Petr. 5. 5. 6.

Psal. 36. 7.

Psal. 119 137.

Psal. 145. 3. 17.

Psal. 147. 5.

Rom. 11. 33. &c.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Teſtimonia opinionem Semipelagianorum, & doctrinam Catholicorum, declarantia, de æterna Dei Prædeſtinatione, juxta præmiſſas ſeptem reſponſiones.

Ad primam quæſtionem.

Reſponſio Semipelagianorum.

HÆc ipſorum (inquit Proſper in epiſtola ad Auguſtinum de reliquiis Pelagianæ hæreſeos) definitio ac profeſſio eſt: qui crediturí ſunt quive in ea fide quæ deinceps per Dei gratiam ſit juvanda, manſuri ſunt, præſciſſe ante mundi conſtitutionem Deum, & eos prædeſtinaſſe in regnum ſuum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceſſuros eſſe præviderit.

Fauſtus libro primo de libero arbitrio, capite decimo. Salutem (inquit) hominis non in prædeſtinatione factoris, ſed in operatione famulantis largitor gratiæ collocavit.

Reſponſio Catholicorum

Prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio.

2. Nullum elegit dignum, ſed eligendo effecit dignum: nullum tamen punit indignum. Auguſtinus libro quinto contra Iulianum, capite tertio. Prædeſtinatio Dei quæ in bono eſt, gratiæ eſt præparatio: gratia verò eſt ipſius prædeſtinationis effectus. ------ Promiſit enim quod ipſe facturus eſt, non quod homines: quia etſi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipſe facit ut illi faciant quæ præcepit: non illi faciunt, ut ipſe faciat quo promiſit: alioquin ut Dei promiſſa compleantur, non in Dei, ſed in hominum eſt poteſtate. Auguſtinus libro de prædeſtinatione ſanctorum, capite decimo.] Item; Eligit ergo nos Deus in Chriſto ante Mundi conſtitutionem, prædeſtinans nos in adoptionem filiorum, non quia per nos ſancti & immaculati futuri eramus, ſed eligit prædeſtinavitque ut eſſemus. Aug. eod. lib. de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 18.] Item; Cum ergo nos prædeſtinavit, opus ſuum præſcivit, qui nos ſanctos & immaculatos facit. ------ Non quia credidimus, ſed ut credamus eligit nos. ibid cap. 19.

3 Et in eandem ſententiam Fulgentius ait; hæc autem omnia, id eſt, & vocationis noſtræ initia, & juſtificationis augmenta, & glorificationis præmia in prædeſtinatione ſemper Deus habuit, quia & in vocatione, & in juſtificatione, & in glorificatione ſanctorum, gratiæ ſuæ opera futura præſcivit. Fulgentius lib. 1. ad Monimum, cap. 11.

Reſponſio Semipelagianorum

Ad ſecundam quæſtionem.

4. Nec acquieſcunt prædeſtinatum electorum numerum, nec augeri poſſe nec minui. Proſper epiſtola ad Auguſtinum.

5. Et illud patiter non accipiunt, ut eligendorum rejiciendorumque eſſe definitum numerum velint. Hilarius, epiſt. ad Auguſtinum.

Reſponſio Catholicorum.

6. An quiſquam dicere audebit Deum non præſciſſe, quibus eſſet daturus ut crederent? aut quos daturus eſſet Filio ſuo, ut ex eis non perderet quenquam? quæ utique ſi præſcivit, profectò beneficia ſua quibus nos dignatur liberare præſcivit. Hæc prædeſtinatio ſanctorum nihil aliud eſt, quam præſcientia ſcilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur quicunque liberantur. Cæteri autem ubi niſi in maſſa perditionis juſto Dei judicio relinquuntur. Auguſt. lib. de bono perſeverantiæ, cap. 14.

Prædeſtinatio finalium.

7. De his loquor, (ait idem Auguſtinus) qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei, quorum ita certus eſt numerus, ut nec addatur eis quiſquam nec minuatur ex eis. ------ Numerus ergo ſanctorum per Dei gratiam Dei regno prædeſtinatus, donata ſibi etiam uſque in finem perſeverantia illuc integer perducetur. Auguſtinus, lib. de correptione & gratiâ, capite decimo tertio. Item; horum ſi quiſquam perit, fallitur Deus: ſed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus: horum ſi quiſquam perit, vitio humano vincitur Deus: ſed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Eodem lib. cap. 7.

8. Hi ergo (inquit idem Pater) qui non pertinent ad iſtum certiſſimum & feliciſſimum numerum, pro meritis juſtiſſimè judicantur: aut enim jacent ſub peccato, quod originaliter de generatione traxerunt, & cum illo hæreditario debito hinc exeunt, quod non eſt regeneratione dimiſſum: aut per liberum arbitrium alia inſuper addiderunt: arbitrium, inquam, liberum, ſed non liberatum, liberum juſtitiæ, peccati autem ſervum, quo volvuntur per diverſas noxias cupiditates, alii magis, alii minus: ſed omnes mali, & pro ipſa diverſitate diverſis ſuppliciis judicandi. Aut gratiam Dei ſuſcipiunt, ſed temporales ſunt nec perſeverant, deſerunt & deſeruntur: dimiſſi enim ſunt libero arbitrio, non accepto perſeverantiæ dono, judicio Dei juſto & occulto. Eodem lib. de corrept. & gratia, cap. 13.

9. Sic etiam Proſper; Ab hac autem (inquit) confeſſione gratiæ Dei, ideo quidam reſiliunt, ne cum eam talem confeſſi fuerint, qualis divino eloquio prædicatur, & qualis operæ ſuæ poteſtatis agnoſcitur, etiam hoc neceſſe habeant confiteri, quod ex omni numero hominum per ſecula cuncta natorum, certus apud Deum definituſque ſit numerus prædeſtinati in vitam æternam populi, & ſecundum propoſitum Dei vocantis electi. quod quidem tam impium eſt negare, quam ipſi gratiæ contra ire. Proſper, epiſt. ad Ruffinum, de gratia & libero arbitrio,

Ad

Ad tertiam quæſtionem.

Reſponſio Semipelagianorum.

10. Itaque quantum ad Deum pertinet, (inquit Proſper,) omnib. paratam ajunt vitam æternam: quantum autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi qui Deo ſponte crediderint, & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint. In iſtam verò talis gratiæ prædicationem hi, quorum contradictione offendimur, cum prius meliora ſentirent, ideo ſe vel maximè contulerunt: quia ſi profiterentur ab ea omnia bona merita præveniri, & ab ipſa, ut poſſint eſſe, donari: neceſſitate concederet Deum ſecundum propoſitum & conſilium voluntatis ſuæ, occulto judicio, & opere manifeſto, aliud vas condere in honorem, aliud in contumeliam: quia nemo niſi per gratiam juſtificetur, & nemo niſi in prævaricatione naſcatur. Sed refugiunt iſtud fateri. Hæc Proſper, in epiſtola ad Auguſtinum, de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.

11. Fauſtus ait, aſſertionem, qua dicitur ſtatutam ſeu prædeſtinatam eſſe quorundam perditionem, eſſe aſſertionem erroris plenam, lib. 2. de libero arbitrio, cap. 4. eſſe hæreticam, eodem lib. cap. 19. ſtatum enim hominis in diverſa, non pro conſtitutione Dei, ſed pro arbitrii libertate poſſe verſari. eodem libro, cap. 12.

12. Hoc etiam ab Hincmaro crimini datum eſt Gotteſchalco, quod aſſereret; quod ſicuti Deus quoſdam prædeſtinavit ad vitam æternam: ſic etiam alios ad mortem æternam prædeſtinavit. teſte ipſo Hincmaro, epiſtola ad Nicolaum, Papam Romanum, apud Flodoardum, lib. 3. hiſtoriæ Rhemenſis, cap. 14.

Reſponſio Catholicorum.

13. Auguſtini verba ſunt; Vt impleret ipſe quod voluit: bene utens & malis, tanquam ſummè bonus, ad eorum damnationem quos juſtè prædeſtinavit ad pœnam, & ad eorum ſalutem quos benignè prædeſtinavit ad gratiam, Auguſt. Enchirid. cap. 100.

14. Item, Prædeſtinatio ſine præſcientia eſſe non poteſt: poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia. Prædeſtinatione quippe Deus ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus. Præſcire autem potens eſt etiam quæ ipſe non facit, ſicut quæcunque peccata. quia etſi ſunt quædam quæ ita peccata ſunt, ut pœnæ etiam ſint peccatorum; unde dictum eſt; Tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut faciant quæ non cõveniunt non ibi peccatum Dei eſt, ſed judicium. Auguſt. libro de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 10.

15. Fulgentius ait; De Filio autem Dei Ioannes dicit; *ſcimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non eſt.* Sicut ergo peccatum in eo non eſt, ita peccatum ex eo non eſt. quod autem ex eo non eſt, opus ejus itaque non eſt quod autem nunquam eſt in opere ejus, nunquam fuit in prædeſtinatione ejus. Non ergo prædeſtinati ſunt mali ad hoc, quod male operantur, à concupiſcentia ſua abſtracti & rejecti; ſed ad hoc, quod juſtè patiuntur inviti. Prædeſtinationis enim nomine non aliqua voluntatis humanæ coactitia neceſſitas exprimitur, ſed miſericors & juſta futuri operis divini ſempiterna diſpoſitio prædicatur. Proinde potuit, ſicut voluit prædeſtinare quoſdam ad gloriam, quoſdam ad pœnam. Sed quos prædeſtinavit ad gloriam prædeſtinavit ad juſtitiam: quos autem prædeſtinavit ad pœnam, non prædeſtinavit ad culpam, Hæc Fulgentius, lib. 1. ad Monimum, ubi multa lectior inveniet in hanc ſententiam. tom. 12. idem 3 5.

16. Sic in cauſa Gotteſchalci, Eccleſia Lugdunenſis libro de tribus epiſtolis; Veriſſimè (inquit) & rectiſſimè divino judicio prædeſtinati dicuntur reprobi, non ad culpam utique, ſed ad pœnam; nec ad malum opus quod ipſi volentes agunt, ſed ad malum quod in æternis ſupplicijs inviti patientur, &c. vide ibi plura.

Ad quartam quæſtionem.

Reſponſio Semipelagianorum.

17. Reſponſionem Semipelagianorum ad hanc quæſtionem facile eſt colligere ex eorundem reſponſione ad primam quæſtionem; nempe, propter diverſitatẽ meritorum vel præſcitæ dignitatis aut indignitatis factam eſſe diſcriminationem electorum & reprobatorum, adeoque inventos eſſe meritis impares. Pro qua reſponſione virulento impetu certat Fauſtus Semipelagianus in ſuo opere de gratia & libero arbitrio.

Reſponſio Catholicorum.

18. Hinc evidenter apparet (ait Auguſtinus) à pœna debita liberato & gratis juſtificato quantũ beneficii cõferatur, quod alter æqualiter reus ſine punientis iniquitate punitur. Aug. epiſt. 106.

19. Item; Vnde conſtat magnam eſſe gratiam quod plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur in eis qui non liberantur, agnoſcunt ut qui gloriantur, non in ſuis meritis, quæ paria vident eſſe damnatis, ſed in Domino glorientur. Aug. lib. de prædeſt. ſanctorum, cap. 9.

20. Ejuſdem & hæc verba ſunt; quod ab iræ vaſis exigit juſtitia punientis, hoc vaſis miſericordiæ dimittit gratia liberantis. Nec beneficium quod quibuſdam gratis tribuitur appareret, niſi Deus aliis ex eadem maſſa pariter reis juſto ſupplicio condemnatis, quid utriſque deberetur, oſtenderet. Aug. lib. 2. ad Bonifacium, contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap 7.

21. Et hæc, Per Mediatorem regenerati à damnatione liberantur debita, ſed gratuita miſeratione non debita, quos eligit ante conſtitutionem mundi per electionem gratiæ, non ex operibus vel præteritis, vel præſentibus, vel futuris, Aug. lib 6. contra Iulianum, cap 8.

Ad quintam quæſtionem.

Reſponſio Semipelagianorum

22. Si autem, ajunt, dicatur voluntatem omnibus remanſiſſe, qua vel contemnere quis valeat, vel obedire: de cõpendio putant rationem reddi electorum vel rejectorum, in eo quod unicuique

que meritũ propriæ voluntatis adjungitur. Hęc Hilarius,epiſt.ad Auguſtinum de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.

23 Proſper refert, in ſua de eiſdem reliquiis epiſtola,Semipelagianos uſque adeo in hac opinione tuenda inſaniiſſe,ut etiã parvulos,in ætate infantili morientes, dicerent, tales perdi, taleſque ſervari,quales futuros illos in annis majoribus, ſi ad activam ſervarentur ætatem ſcientia Divina præviderit.

24. Fauſtus lib. 2. de libero arbitrio, cap.2. Hoc (inquit)potius agnoſce, quod præſcientia Dei de materia humanorũ actuum ſumat exordium.quid de nobis ſcire ac præordinare debeat Deus quantum pertinet ad futurum, in profectu hominis defectuque conſiſtit. Præſcientia Dei pro humana ſe actione convertit.Idem eodẽ libro cap.6.exponens verba Dei, de illis nondum natisgeminis,Iacobo & Eſaio, quæ ab Apoſtolo ad Rom.9. repetuntur, ait Deum prævidiſſe utriuſque futuram converſationem, in eaque ſe obtuliſſe Deo evidentes& juſtiſſimas cauſas dilectionis odiiq;divini,per quas Eſau odio,Iacob autem dilectione Dei dignus. Et cap. ult. ejuſdem operis,ait, juſtitiæ fuiſſe,ut Deus non ante eligeret quam probaret. *Rom.9.de Eſau & Iacob.*

25. His adde quæ reſponderunt Semipelagiani ad præcedentes quæſtiones. Ex quibus omnibus patet,eos in libera Dei voluntate non agnoviſſe cauſſam diſcriminationis huius,qua alii præ aliis eliguntur, rejiciuntur, ſed eam ulterius inveſtigaſſe, & collocaſſe in ipſorum hominum diſpari cõverſatione, qua alios electione dignos invenit non fecit Deus, alios autem rejectione & odio dignos quia invenit, ideo rejecit.

Reſponſio Catholicorum.

26. At Catholici,ut oſtenſum eſt,docuerunt neminem à Deo inveniri dignum electione, ſed omnes inveniri dignos rejectione.ideoq; quamvis in rejectione quorundam qui rejici merentur ſe evidenter exerat Dei irreprehenſibilis juſtitia debitas pœnas merentibus præparans:cur tamẽ non eadem ſeveritate cum aliis rejici merentibus agat, ſed quoſdam miſericorditer liberans, hos eligat,illos rejiciat,cum poſſet,ſi vellet,abſque ulla injuſtitia rejicere hos quos eligit,& eligere hos quos rejicit;Nullam huius diſcriminationis aliam cauſſam in ſcripturis inveniunt,nullam aliam inveſtigant, niſi inſcrutabile myſterium libertimæ voluntatis Dei.

27. Auguſtinus ait,epiſt.105. Quid enim diligebat in Iacob, antequam natus feciſſet aliquid boni,niſi gratuitũ miſericordiæ ſuæ donum? Et quid oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali,niſi originale peccatum?Nam neque in illo diligeret juſtitiam quam nullam ipſe fecerat,neque in iſto odiſſet naturam quam bonam ipſe perfecerat. Mirum autem, cum his coarctantur anguſtiis, in quanta ſe abrupta præcipitent. metuentes retia veritatis.Ideo,inquiunt,nondũ natorum alium oderat,alium diligebat,quia cõſũ futura opera prævidebat.quis illum acutiſſimũ ſenſum defuiſſe Apoſtolo non miretur? hoc quippe ille non vidit,quãdo ſibi velut adverſãtis objecta quæſtione,non id potius tam breve,tam apertum, tam, ſicut iſti putant,verum abſolutumque reſpondit:Sed;abſit ut ſit iniquitas apud Deum!Moyſi enim dicit, Miſerebor cui miſericors ero, & miſericordiam præſtabo cui miſericors fuero.Igitur non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.Vbi nunc merita?&c.vide ibi prolixiorem Auguſtini diſſertationem. *Rom.9.de Eſau & Iacob.*

28. Idem epiſt. 106. Sed (inquit) cum vellet Apoſtolus oſtendere, cur in iis non ſit iniquitas apud Deum, ait,Moyſi enim inquit,Miſerebor cui miſertus ero,& miſericordiam præſtabo cui miſericors fuero.quid nos hic docuit,niſi ex illa maſſa primi hominis cui merito mors debetur, non ad merita hominum,ſed ad Dei miſericordiam pertinere quod quiſque liberatur,atque ita non eſſe iniquitatem apud Deum,quia neque dimittẽdo neque exigendo quod debetur injuſtus eſt? ..... Non ex operibus ſed ex vocante dictum eſt,maior ſerviet minori.qua in re nimis alta & inſcrutabilia ſunt judicia Dei, & inveſtigabiles viæ eius, interim teneat homo non eſſe iniquitatem apud Deum,ſed qua æquitate cujus vult miſeretur,&quem vult obdurat,ſe tanquam hominem ignorare fateatur.Hæc ibi. *Rom.9.* *Rom.9.11.15.* *1.Cor.4.10.*

29. Idem epiſt.107 Scimus (inquit quod omnes adſtabimus ante tribunal Chriſti,ut ferat unuſquiſque ſecundùm ea quæ per corpus geſſit, non ſecundùm ea quæ ſi diutius viveret, geſturus fuit,ſive bonum, ſive malum. Hanc etiam inſaniam de parvulorum meritis hypotheticis ſi diutius viverent, refellit prolixè Auguſt.lib.de prædeſtinatione ſanctorum, cap.12.& 13.& 14,

30 Idem Enchiridii ad Laurentium cap. 32. Cum proculdubio ſi homo ejus ætatis eſt ut ratione iam utatur,non poſſit credere,ſperare,diligere,niſi velit,nec pervenire ad palmam ſupernæ vocationis Dei, niſi voluntate cucurrerit; quomodo ergo non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, niſi quia & ipſa voluntas à Deo præparatur? alioqui ſi propterea dictum eſt,quia ex utroque fit,tanquam diceretur, non futurit ſola voluntas hominis, ſi non ſit etiam miſericordia Dei. Non ergo ſufficit ſola miſericordia Dei,ſi non ſit voluntas hominis, ac per hoc,cur non&è contrario rectè dicitur,Non miſerentis eſt Dei, ſed volentis eſt hominis?hoc ſi nullus Chriſtianus dicere audebit, ne Apoſtolo apertiſſimè contradicat:reſtat ut propterea rectè dictum intelligatur, non volentis,neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei,ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam,& adjuvat præparatam,&c. *Rom.9.16. Non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* *Totum Deo da tur. Vide ſupra cap.5.20.*

31. Fulgentius, & qui cum eo Epiſcopi Afri, lib.ad Petrum diaconum,de incarnatione&gratia,cap.18.Salubriter (inquiunt) nosinſtruit Apoſtolus,dicens,Igitur non volentis neque currentis,ſed miſerentis eſt Dei.quia revera, & ut velimus, miſericordiæ prævenientis illuminamur dono;& ut curramus,miſericordiæ ſubſequentis fulcimur auxilio. Hæc illi.

32. Aug. lib. de prædeſtinatione ſanctorum, cap.9.Cur autem iſtum potius quam illum liberet,inſcrutabilia ſũt judicia Dei,& inveſtigabiles viæ eius. Melius enim & hic audimus aut dicimus,O homo,tu quis es qui reſpondeãs Deo? quam dicere audeamus, quaſi noverimus quod occultum eſſe voluit: qui tamen aliquid iniuſtum velle non potuit. Hæc Auguſtinus:

33. Proſper ad cap. Gall. cap. 8. Impoſſibile eſt comprehendere,& periculoſæ curioſitatis eſt quærere:cum tamen,quod nulla ſit apud Deum iniquitas,nemini liceat ignorare.

34. Auguſtinus ait, revelatum ipſi nobis in cœleſti

Revelabitur in manifesta patria.

cœlesti patria, quod nunc nos latet, cur ille potius quam iste fuerit assumtus, quamvis ambo fuerint reatu pares: & cur non sint facta signa illa in Tyro & Sidone, quibus conspectis resipuissent: & tamen facta sint in Chorazin & Bethsaida, ubi ingrato contemtu exceptæ sunt. Augustinus in Enchiridio, cap. nonagesimo quinto.

Ad priorem partem quæstionis sextæ.

An hæc Catholicorum doctrina injustitiam aut crudelitatem Deo tribuat?

Responsio Semipelagianorum.

35. Affirmativam responsionem Faustus tueri conatur, libro primo de libero arbitrio, capite quarto, & libro secundo, capite quarto.

Responsio Catholicorum.

36. Responsionem negantem exhibuerunt jam nobis allata Catholicorum ad superiorem quæstionem testimonia: quibus pauca hæc adjicimus.

Rom. 9. 18. Ergo cujus vult miseretur Deus, & quem vult obdurat.

37. Augustinus, Enchirid. cap. 99. Ad utrumque concludens Apostolus, id est, ad misericordiam & judicium, inquit, Ergo cujus vult miseretur Deus, & quem vult obdurat. Miseretur, scil. magna bonitate, obdurat nulla iniquitate, ut nec liberatus de suis meritis glorietur, nec damnatus nisi de suis meritis conqueratur. Sola enim gratia *Sola gratia discernit.* redemtos discernit à perditis, quos in unam perditionis concreverat massam ab origine ducta caussa communis. Hoc autem qui eo modo audit ut dicat, quid adhuc conqueritur? Nam voluntati ejus quis resistit? tanquam propterea malus non videatur esse culpandus, quia Deus cujus vult miseretur, & quem vult obdurat: absit ut pudeat nos hoc respondere, quod respondisse videmus Apostolum, O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? *Rom. 9. 20.* Numquid dicet figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? hoc enim loco quidam stulti putant Apostolum responsione defecisse, & inopiâ reddendæ rationis compressisse contradictoris audaciam. Sed magnum habet pondus quod dictum est, ô homo, tu quis es? & in talibus quæstionibus ad suæ capacitatis considerationem revocat hominem, verbo quidem brevi, sed reipsa magna est redditio rationis. Si enim non capit hæc, quis est qui respondeat Deo? Si autem capit, magis non invenit quid respondeat. Videt enim, si capit, universum genus humanum tam justo judicio divino in Apostatica radice damnatum, ut etiamsi nullus inde liberaretur, nemo rectè posset Dei vituperare justitiam; & qui liberantur, sic oportuisse liberari, ut ex pluribus non liberatis, atque in damnatione justissima derelictis, ostenderetur quid meruisset universa conspersio, & quo etiam istos debitum judicium Dei duceret, nisi ejus indebita misericordia subveniret: ut volentium de suis meritis gloriari omne os obstruatur, & qui gloriatur, in Domino glorietur. Hæc ibi.

38. Idem Aug. lib. de bono perseverantiæ, cap. 12. Conficitur itaque gratiam Dei non secundùm merita accipientium dari, sed secundùm placitum voluntatis ejus, in laudem & gloriam ipsius gratiæ ejus, ut qui gloriatur, nullo modo in se ipso, sed in Domino glorietur: qui hominibus dat quibus vult, quoniam misericors est, quod & si non det, justus est: & non dat quibus non vult, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ. Dando enim quibusdam quod non merentur, profectò gratuitam, & per hoc veram suam gratiam esse voluit. Non omnibus dando, quid omnes mererentur ostendit. Bonus in beneficio certorum, justus in supplicio cæterorum; & bonus in omnibus, quoniam bonum est cum debitum redditur: & justus in omnibus, quoniâ justum est cum debitum sine cujusquam fraude donatur. Hæc ibi Augustinus.

39. Prosper, ad tertiam objectionem Vincentianam; De Deo dici non potest, aliter eumquicquam facere debuisse, quam fecerit.

Ad posteriorem partem quæstionis sextæ.

An hæc Catholicorum doctrina usum hortationum & præcum studiumque pietatis hominibus adimat.

Responsio Semipelagianorum, affirmans.

40. Prosper eam refert, epist. ad Augustinum, de reliquis Pelagianæ hæreseos; his verbis; Cum si aliud habeat prædestinantis electio, cassa sit annitentis intentio. Removeri itaque omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates: & sub hoc prædestinationis nomine, fatalem quandam induci necessitatem.

41. Item Hilarius, in sua ejusdem argumenti epistola ad Augustinum; Nam si sic prædestinati sunt, inquiunt, ad utramq; partem, ut de aliis ad alios nullus possit accedere, quo pertinet tanta extrinsecus correctionis instantia?

42. Faustus Semipelagianus, lib. 1. de libero arbitrio, cap. 4. qui (inquit) unum in origine perditum, alterum in prædestinatione adfirmat electum, vide quo improbâ persuasione declinet. quid enim aliud dicit, nisi quod adiutorio orationis neuter indigeat. Nam jam prærordinatis ad vitam necessaria non erit, deputatis ad mortem prodesse non poterit. Hæc Faustus.

Responsio Catholicorum, negans.

43. Sed ajunt (inquit Augustinus) prædestinationis definitionem utilitati prædicationis adversam, quasi verò adversata sit Apostolo prædicanti. Nonne ille doctor gentium in fide & veritate prædestinationem toties commendavit, & verbum Dei prædicare non destitit? Numquid *Philem. 22.* quia dixit, Deus est qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate sua: ideo, non ipse, & ut velimus quæ Deo placeant, & ut operemur hortatus est? aut quia dixit, qui in vobis bonum

Philip.1.6. um opus cœpit, perficiet usque in diem Christi Iesu, ideo ut inciperent homines, & perseverarent usque in finem, ipse non suasit? Nempe ipse Dominus hominibus præcepit, ut crederent, atque ait, Credite in Deum, & in me credite: nec tamen ejus falsa sententia est, nec vana definitio, ubi ait, Nemo venit ad me, id est, nemo credit in me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Nec rursus, quia vera est hæc definitio, ideo vana est illa præceptio, Cur ergo prædicationi, præceptioni, exhortationi, correptionique, quæ omnia frequentat scriptura divina, existimamus inutilem definitionem prædestinationis, quam commendat eadem scriptura divina? ----- Et tamen hæc prædestinatio, quæ satis apertè etiam verbis Evangelicis explicatur, non prohibuit Dominum & propter incipiendum dicere, quod paulò ante commemoravi, Creditis in Deum, & in me credite: & propter perseverandũ, oportere semper orare & non deficere. Audiunt enim hæc & faciunt quibus datum est, non autem faciunt, sive audiant sive non audiant, quibus non datum est. quia vobis, inquit, datum est nosse mysterium regni Cœlorum, illis autem non est datum: quorum alterum ad misericordiam, alterum ad judicium pertinet illius, cui dicit anima nostra, Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine. Nec prædestinationis igitur prædicatione impedienda est prædicatio fidei perseverantis & proficientis, ut quod oportet audiant, & quibus datum est ut obediant. quomodo enim audient sine prædicante? Nec rursus prædicatione fidei proficientis, & usque ad ultimum permanentis, impedienda est prædicatio prædestinationis, ut qui fideliter & obedienter vivit, non de ipsa obedientia tanquam de suo non accepto bono extollatur, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. In nullo enim gloriandum, quando nostrum nihil est. quod vidit fidelissimè Cyprianus, & fidentissimè definivit, per quod utique prædestinationem certissimam pronunciavit. ---- His Cypriani verbis proculdubio prædestinatio prædicata est, quæ si Cyprianum à prædicatione obedientiæ nõ prohibuit, nec nos utique debet prohibere. quamvis ergo dicamus Dei donum esse obedientiam; tamen homines exhortamur ad eam. Sed illis qui veritatis exhortationem obedienter audiunt, ipsum donum Dei datum est, hoc est, obedienter audire: illis autem qui non sic audiunt, non est datum. ----- Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant: hoc est, cur illis datum sit à Patre ut veniant ad Filium, illis autem non sit datum, quis cognovit sensum Domini, aut quis ejus consiliarius fuit? Aut tu qui es homo, qui respondeas Deo? Numquid ideò negandũ est quod apertum est, quia comprehendi non potest quod occultum est? Hęc Augustinus, libro de bono perseverantiæ. cap. 14.

Ioan.14.1. Ioan.6.65. Matth.13.16. Psal.100. (sive 99.) vers.1. Rom.10.14. Nostrum nihil est. Vide supra, cap.2. §.40. Non idcò negandum est quod apertum est, quia comprehendi non potest quod occultum est.

44. Idem etiam, eodem libro, cap. 15. sic retorquet argumentum: Sed ajunt, ut scribitis, neminem posse correptionis stimulis excitari; si dicatur in conventu Ecclesiæ, audientibus multis; Ita se habet de prædestinatione definita sententia voluntatis Dei, ut alii ex vobis de infidelitate, acceptâ obediendi voluntate veneritis ad fidem, &c. Ista cum dicunt (inquit Augustinus) ita nos à confitenda Dei gratia, id est quę non secundùm merita nostra datur, & à confitenda secundùm eam prædestinatione sanctorum deterrere non debent: sicut non deterremur à confitenda præscientia Dei, si quis de illa populo sic loquatur, ut dicat, Sive nunc rectè vivatis, sive non rectè, tales vos eritis postea, quales vos Deus futuros esse præscivit, vel bonos si bonos, vel malos si malos: Nunquid enim si hoc audito nonnulli torporem, segnitiemq; vertantur, & à labore proclives ad libidinem post concupiscentias suas eant, propterea de præscientia Dei falsum putandum est esse, quod dictum est? Item cap. 16. Sunt etiam (inquit) qui propterea vel nõ orant, vel frigidè orant, quoniam Domino dicente dicerunt, scire Deum quid nobis necessarium sit priusquam petamus ab eo. Num propter tales hujus sententiæ veritas deserenda, aut ex Evangelio delenda putabitur? imò cum constet Deum alia danda etiam non orantibus, sicut initium fidei, alia non nisi orantibus præparasse, sicut usq; in finem perseverantiam; protectò qui ex se ipso hanc se habere putat, non orat ut habeat.

Matth.6.8.

45. Idem, ejusdem lib. de bono persev. cap. 17. frustra (inquit) quotidie à Domino poscitur perseverantia usque in finem, si non eam Dominus per gratiam suam in illo cujus orationem exaudit, operatur. ----- Ista igitur sua dona quibuscunque Deus donat, proculdubio donaturum se esse præscivit, & in sua præscientia præparavit. Quos ergo prædestinavit, ipsos & vocavit vocatione illa, de qua dictum est, sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. Nam in sua quæ falli mutarique non potest præscientia, opera sua futura disponere, id omnino nec aliud quicquam est nisi prædestinare. Sicut autem ille quem casum futurum esse præscivit, quamvis id incertum habeat, agit ut casus sit: ita ille quem casum futurum prædestinavit, quamvis id incertum habeat, non ideo non agit ut casus sit, quoniam Dei donum se audit futurum esse quod erit, in ò etiam gaudet cius charitas, nec inflatur tanquam id nõ acceperit. Non solum ergo prædicatione prædestinationis ab hoc opere non impeditur, verum hoc adjuvatur, ut cum gloriatur in Domino glorietur, quod autem dixi de castitate, hoc de fide, hoc de pietate, de charitate, de perseverantia, & ne pergam per singula, hoc de omni obedientia qua obeditur Deo, veracissimè dici potest. Hæc ibi.

Tom. II. 291. Quid sit prædestinatio.

46. Et infra, eod. cap. sic rursus in ipsos Semipelagianos retorquet argumentum; Neque isti (inquit) propter quos hæc dicimus, quæ prædicatione prædestinationis & gratiæ, exhortationem clamitant impediri, ad sola illa exhortantur bona quæ non à Deo dari, sed à nobis esse contendunt: sicut sunt initium fidei & usque in finem Perseverantia: quod utique facere deberent, ut tantummodo infideles hortarentur, ut crederent, & fideles, ut credentes permanerent. Ea verò quæ nobiscum Dei dona esse non negant, ut nobiscum Pelagianum demoliantur errorem: sicut est pudicitia, continentia, patientia, & cætera quibus rectè vivitur, & ex fide impetrantur, à Domino oranda monstrare, & orate solum vel sibi vel aliis debuerunt, non autem quenquam ut ea capesceret & retineret hortari. Cum verò & ad hæc exhortantur ut possunt, atque exhortando se esse homines confitentur, satis utique ostendunt. nec ea prædicatione impediri exhortationes, sive ad fidem, sive ad perseverantiam usque in finem, quia & ista Dei dona esse, nec à seipso cuiquam, sed ab illo tribui prędicamus. Hæc Augustinus, loco citato.

47. Idem, ejusdem libri de bono perseverantię, cap. 23. ex ipsis orationibus seu precibus, quas

sempe

ſemper habuit & habebit Eccleſia pro infidelibus ut eis donetur fides, & pro fidelibus ut eis donetur perſeverantia, colligit invictum argumentum pro divina prædeſtinatione, quam ipſe aliique Catholici prædicabant. Tantum abeſt ut doctrina hæc de prædeſtinatione precibus adverſetur. Vide ſupra, in controverſiis Pelagianis, cap. 2. controverſ. 9.

48. Ait alibi Auguſtinus, pro ſolis quidem electis exaudiri orationes Eccleſiæ; ideoque ſi certa eſſet quinam ſint ii, qui licet in hac vita adhuc conſtituti ſint, tamen prædeſtinati ſunt in æternum ignem ire cum Diabolo, tam pro eis non oraturam, quam nec pro ipſo. Sed quia de nullo certa eſt, ideo eam orare pro omnibus, licet pro ſolis electis ſe ſciat exaudiri. Aug. lib. 21. de Civitate Dei, cap. 24.

49. Et certè hæc mens eſt Eccleſiæ, ut profint ejus preces electis, ſicut Chriſtus ſciens quos elegerat, profitetur ſe non orare pro mundo, ſed pro eis quos dedit ei Pater, Ioan. 17. hinc patet falſum eſſe quod ait Fauſtus, inutiles eſſe preces: nam exauditur Eccleſia pro electis, ut patet ex ſacris literis; ergo illis utiles ſunt Eccleſiæ preces. Promiſerat & immutabili decreto ſtatuerat Deus domum facere Davidi, & reducere poſt 70. annos captivitatem Babylonicam, & ſervare credentes in Chriſtum quos ipſe ei ſervandos dederat: Audebunt ne propterea Semipelagiani dicere, ſupervacuas & inutiles fuiſſe Davidis & Danielis, & ipſius Chriſti pro eis rebus orationes? 2. Sam. 7. Dan. 9. Ioan. 17. Reprobis quidem non proſunt noſtræ preces; Sed de quoquam in hac adhuc vita conſtituto noſtrum non eſt judicare, ſed potius indifferenter pro omnibus, Dei juſſu, orare, ſi fortè eis det Deus pœnitétiam, ad agnitionem veritatis, ut reſipiſcant de diaboli laqueo. Idem de hortationibus & correptionibus dicendum eſt, quas in eundem finem, ejuſdemque Dei juſſu, omnibus ſeu ſingulis ut occurrerint, debemus; Dei autem eſt, qui ſolus dat incrementum, eas facere utiles illis quibus in ſua æterna falliique & immutari nescia præſcientiâ donum ſalutaris obedientiæ præparavit. Neque nos ab officii à Deo imperati obligatione liberat vel excuſat quorundam finalis contumacia Deo ab æterno ſatis cognita, quia etiam pereuntis ſanguis reposcetur de manu negligentis excubitoris, ut monet Dominus apud Ezechielem, quod & obſervavit Auguſtinus, lib. de correptione & gratia, cap. 16. Rectè idem Auguſtinus. Non argumentemur (inquit) contra Dei præcepta, eodem lib. de correptione & gratia, cap. 15 Imo Semipelagiani contra Deum ipſum argumentantur, quem negare non poſſunt præcognitam habere multorum contumaciam juſtamque perditionem, quos tamen hortari non deſiuit, & de quibus mandata ſervis ſuis dat, ut eos hortentur ac pro eis orent. Imo ipſis Prophetis per divinam revelationem in anteceſſum certò cognita auditorum contumacia, ab injuncto erga illos prædicationis officio eos haud quaquâ retraxit. [Eſai. 6. Ierem. 7. Ezechiel. 3.] Sed ô homo, tu quis es, qui ex adverſo reſpondeas Deo? Nos humili obſequio divinis mandatis obſecundemus, nec inani carnis ſenſu turgeſcamus, aut in ea quæ non vidimus nos ingeramus, ſed hortando & corripiendo proximos noſtros, & pro eis Deum orando, liberemus animas noſtras.

Ioan. 17. 9.

1. Tim. 2. 25. 26.

Ezech. 3. 18. Non argumentemur contra Dei præcepta.

Rom. 9. 19.

Ezech. 3. 19.

Qui facit officium cætera tutus erit.

50. Doctores Eccleſiarum Apoſtoli (inquit Auguſtinus) & præcipiebant quæ fierent, & corripiebant ſi non fierent, & orabant ut fierent. Præcipit Apoſtolus Paulus, ut habeatur charitas; corripit, quia non habetur charitas: orat, ut abundet charitas. O homo in præceptione cognoſce, quid debeas habere: in correptione cognoſce, tuo te vitio non habere: in oratione cognoſce, unde accipias quod vis habere, Aug. lib. de correptione & gratia, cap. 3.

Præcipit, & corripit, & orat.

51. Deinde ait idem Aug. eodem libro cap. 8. Quantum itaque nobis judicia ſua manifeſtare dignatur, gratias agamus: quantum verò abſcondere, non adverſus ejus conſilium murmuremus, ſed hoc quoque nobis ſalubertimum eſſe credamus. Ego autem (ait alibi idem Auguſt.) nolo exaggerare meis verbis, ſed illis [Semipelagianis] cogitandum potius relinquo, ut videant quale ſit quod ſibi perſuaſerunt, prædicatione prædeſtinationis audientibus plus deſperationis quam exhortationis afferri: hoc eſt enim dicere, tunc de ſua ſalute hominem deſperare, quando ſpem ſuam non in ſe ipſo, ſed in eo didiceris ponere: cum Propheta clamet; Maledictus omnis qui ſpem ponit in homine. Hæc Auguſtinus lib. de bono perſeverantiæ, cap. 17.

Hierem. 17. 5.

52. Et ſupra eodem capite: Sic videant nec ad fidem, nec ad perſeverantiam impediri hortationes ſuas, ſi & ipſa opera, quod verum eſt, eſſe dei dona, eaque prægnita, id eſt, ad donandum prædeſtinata eſſe dicantur: ſed impediri potius atque ſubverti hac prædeſtinationis prædicatione illum tantummodo perniciosiſſimum errorem, quo dicitur gratia dei ſecundùm merita noſtra dari, ut qui gloriatur, non in Domino ſed in ſeipſo glorietur. Hactenus Auguſtinus.

53. Calumnia illa de fatali neceſſitate refutata eſt ſupra in Controverſiis Pelagianis, cap. 2. controverſ. 19. Nec minus ineptum illud quod clamitant de caſſa annitentis intentione, ſi aliud habeat prædeſtinantis electio: nam ſincera & conſtans annitentis intentio nunquam caſſa eſt; nam eſt ipſum illud donum perſeverantiæ, quod eſt electionis effectum certumque indicium, & futuræ glorificationis nunquam fallens præſagium.

Non eſt caſſa annitentis intentio, ſi non eſt conſtans.

Ad quæſtionem ſeptimam.

Reſponſio Semipelagianorum

54. Proſper epiſt. ad Auguſtinum, de reliquiis Pelagianæ hæreſeos; Cum ut ipſi ea exponant, ſecundùm quorum velint ſenſa depoſcimus, nihil ſe profitentur inveniſſe quod placeat, & de his taceri exigunt, quorum altitudinem nullus attigerit. Eò poſtremò pervicacia tota deſcendit, ut fidem noſtram ædificationi audientium contrariam eſſe definiant, ac ſic, etiamſi vera ſit, non promendam: quia & perniciosè non recipienda tradantur, & nullo periculo quæ intelligi nequeant, conticeantur.

Responsio Catholicorum.

55. Dicatur verum, (inquit Augustinus) maximè ubi aliqua quæstio ut dicatur impellit, & capiant qui possunt: ne forte cum tacetur propter eos qui capere non possunt, non solum veritate fraudentur, verum etiam falsitate capiantur, qui verum capere, quo caveatur falsitas, possunt. Facile est enim, imo & utile, ut taceatur aliquod verum propter incapaces. quamvis modo quodam dicendi fieri possit, ut id quod dicitur, & parvulis lac, & grandibus esca sit. sicut; In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. quis Christianus tacere potest? quis capere? aut quid in doctrina sana potest inveniri grandius? quod tamen & parvulis non tacetur, & nec grandibus nec parvulis occultatur. Sed alia est ratio verum tacendi, alia verum dicendi necessitas. ----- Instat inimicus gratiæ atque urget modis omnibus, ut credatur secundùm merita nostra dari, & sic gratia jam non sit gratia. Et nos nolumus dicere, quod tetle Scripturâ possumus dicere: timemus enim videlicet ne loquentibus nobis offendatur, qui veritatem non potest capere, & non timemus ne tacentibus nobis, qui veritatem potest capere, falsitate capiatur. Aut enim sic prædestinatio prædicanda est, quemadmodum eam sancta Scriptura evidenter loquitur, ut in prædestinatis sine pœnitentia sint dona & vocatio Dei, aut gratiam Dei secundùm nostra dari merita confitendum, quod sapiunt Pelagiani. Augustinus libro de bono perseverantiæ, cap. 16.

Tom. 16. & 1. Cor. 3. 2.

Tom. 1. 1. Idem quandoque & parvulis lac, & grandibus esca.

Rom. 11. 29.

56. Idem, eodem libro, cap. 20. Certè qui non accipit, rejiciat: dum tamen qui capit, sumat & bibat, bibat & vivat. Et Cap. 21. Nimiæ igitur contentionis est, prædestinationi contradicere, vel de prædestinatione dubitare, quæ tamen non ita populis prædicanda est, ut apud imperitam vel tardioris intelligentiæ multitudinem refelli quodammodo ipsa suâ prædestinatione (*legendum forte prædicatione*) videatur: sicut redargui videtur & præscientia Dei, quam certè negare nō possunt, si dicatur hominibus, sive curratis sive dormiatis, quod vos præscivit qui falli non potest hoc eritis. Doloſi autem & imperiti medici est etiam utile medicamentum sic alligare, ut aut non prosit, aut obsit: sed dicendum est; sic currite, ut comprehendatis, atque ut ipso cursu vestro ita vos esse præcognitos noveritis, ut legitimè curratis: & si quo alio modo Dei præscientia prædicari potest, ut hominis segnitia repellatur. Et cap. 22. quamvis ergo ita se habeat de prædestinatione definita sententia voluntatis Dei, non tamen, &c. Docet prolixè isto capite Augustinus, quonam modo prædicanda sit prædestinatio. Et concludens, eam prorsus prædicandam, ait; Hæc atque hujusmodi cum dicuntur sive paucis Christianis, sive multitudini Ecclesiæ, cur metuimus sanctorum prædestinationem, & veram Dei gratiam, id est, quæ non secundùm merita nostra datur, sicut eam sancta Scriptura prædicat, prædicare? An vero timendum est, ne tunc de se homo desperet, quando spes ejus ponenda demonstratur in Deo; non autem desperaret, si eam in seipso superbissimus & infelicissimus poneret? Hæc Augustinus. quibus adjunge ea quæ ex eodem ad superiorem quæstionem allata sunt in hanc sententiam.

Prædicanda est prædestinatio tardioris tamē prædicanda est.

57. Ecclesia Lugdunensis, libro de tribus epistolis, in causſa Gotteschalci scriptis, mox sub initium illius libri, refert hoc in una earum de Gotteschalco scriptum esse, quod alio prædicationem suam esset apud barbaras & Paganas gentes orsus initio quam Ioannes, qui dixit, Pœnitentiam agite, &c. & quàm Paulus Apostolus, qui docuit per visibilia visibilium & invisibilium cognoscere Creatorem; prædicare cœperit; quia ante omnia secula & antequam quicquam faceret à principio Deus, quos voluit prædestinavit ad regnum, & quos voluit prædestinavit ad interitum, &c. Respondet Ecclesia Lugdunensis, videri sibi incredibile Gotteschalcum tam importunè atque præpostere talia ingessisse. Et postea eodem libro, (in bibliotheca Patrum, tom. 4. part 2. col. 360. editionis 4.) Quapropter (inquit) etsi illius miserabilis monachi improbatur levitas, improbatur temeritas, culpatur importuna loquacitas, non ideo divina neganda est veritas. quia juxta præmissam Catholicæ fidei rationem omnipotens Deus ante constitutionem mundi, antequam quicquam faceret à principio certis & justis atque immutabilibus cautlis æterni consilii sui, quosdam prædestinaverit ad regnum gratuitâ bonitate sua, ex quibus nemo sit perituras, protegente misericordia suâ: & quosdam prædestinaverit, ad interitum justo judicio suo, propter meritum quod præscivit impietatis eorum; ex quibus nemo possit salvari, non propter violentiam aliquam divinæ potestatis, sed propter indomabilem & perseverantem nequitiam propriæ iniquitatis. Plura ibidem in eandem sententiam, cum insigni Augustini & Fulgentii commendatione, lector inveniet.

Eccles. Lugd. lib. de 3. epist. in causſa Gotteschalci.

CAPUT DECIMVM-QVARTUM.

Septem regulæ, ab Ecclesia Lugdunensi propositæ; De præscientia & prædestinatione Dei.

ANtequam ad reliquos articulos progrediamur, accipe has septem regulas, ad secundum hunc articulum pertinentes, ex eodem illo libro Ecclesiæ Lugdunensis de tribus epistolis. quarum regularum, in eo libro, hæc est inscriptio;

Septem regulæ fidei, ex Divinarum Scripturarum auctoritate evenientes, & à sanctis atque orthodoxis Patribus diligentissimè commendatæ, de præscientia & prædestinatione divinâ, quas & Catholicus quisque fidelissimè tenere debeat, & quicunque his contraria sapit, non Catholicè sentire comprobetur.

Harum ergo prima est, ut omnino firmissimè ac fidelissimè teneamus, quia omnipotens Deus nihil ex tempore præscierit vel prædestinaverit: sed sicut ipse absque ullo initio æternus & incommutabilis est, ita & ejus præscientia ac prædestinatio sempiterna ac incommutabilis sit.

2. Secunda regula divinæ præscientiæ & prædestinationis est: Nihil omnino esse aut fuisse, aut futurum esse posse in operibus Dei, quæ

sive

ſive in condendis, ſive in regendis, ſive in conſummandis vel finiendis creaturis agit, quod nō ipſe in ſuo æterno conſilio atque judicio & veraciter præſcierit, & immobiliter prædeſtinaverit. ——— Nihil enim temere vel fortuito, ſed omnia æternæ ſuæ ſapientiæ conſilio & ratione facit:

3. Tertia regula divinæ præſcientiæ & prædeſtinationis eſt: quia in operibus omnipotentis Dei non ſunt alia præſcita & alia prædeſtinata: ſed quicquid ibi eſt præſcitum, quia totum eſt bonum & juſtum, ſine dubio eſt etiam prædeſtinatum: & quicquid eſt prædeſtinatum, utique eſt præſcitum: quia prædeſtinatio ſine præſcientia eſſe non poteſt. Quantum igitur ad ipſa opera divina pertinet, ſive dicantur præſcita, ſive dicantur prædeſtinata, tantundem valet, & eandē exprimit immobilem firmitatem. Inde eſt quod Apoſtolus quodam loco præſcientiam Dei prædeſtinationem ejus intelligi voluit; ubi ait, Non repulit Deus plebem ſuam quam præſcivit; ſi enim præſciſſet tantummodo & non prædeſtinaſſet, nequaquam eam plebem ſuam feciſſet: ſed quia ita præſcivit, ut eam veriſſimè ipſa præſcientia prædeſtinaret, quid eſt aliud quod eam præſcivit, niſi quia verè & immutabiliter prædeſtinavit. Sic ergo in præordinatione electorum ad vitam, & in præordinatione reproborum ad mortem, quia utrumque juſtum opus Dei eſt, ſicut Pſalmus teſtatur dicens, juſtus Dominus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, nec præſcientia ejus ſine prædeſtinatione, nec prædeſtinatio ſine præſcientia intelligi poteſt; quia iſtud juſtum eſt & rectum opus ſuum, & verè præſcivit, & præſciendo juſtè prædeſtinavit.

Rom. 11. 2.

Pſal. 145. 17.

4. Quarta regula eſt ejuſdem præſcientiæ & prædeſtinationis: quod hæc duo in operibus rationalis creaturæ & diſtinctè & conjunctè intelligi poſſunt: quia ſcilicet ejuſdem creaturæ opera alia ſunt bona, alia ſunt mala: & quia bona opera ita ſunt ipſius creaturæ, ut ſint omnino principaliter & veraciter opera Creatoris, qui operatur in ea & velle & perficere pro bona voluntate, rectiſſimè tanquam verè divina, id eſt, divinitus inſpirata & geſta & præſcita & prædeſtinata debent intelligi. Mala verò opera ejuſdem creaturæ, quia ipſius tantummodo ſunt, & ex ejus vitio, non ex Dei voluntate vel operatione procedunt, præſcita à Deo dici poſſunt, prædeſtinata non poſſunt. quia ita eſt ille certiſſimè præſcius omnium futurorum, & bonorum ſcilicet & malorum, ut nunquam eſſe poſſit prædeſtinator, ſicut nec auctor malorum. Præſcivit itaque Deus & prædeſtinavit rationalis creaturę ſuæ omnia bona, ſicut Apoſtolus dicit; Nam quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imagini Filii ſui. Mala verò opera & mala merita ejuſdem creaturæ præſcivit tantummodo, non prædeſtinavit.

Rom. 8. 29.

5. Quinta regula eſt præſcientiæ & prædeſtinationis; quod omnipotens Deus eadem præſcientiâ & prædeſtinatione ſua ita quoſdam malos in ſua iniquitate & impietate & præſcierit perſeveraturos, & ob hoc juſte prædeſtinaverit perituros, ut ex ipſa certa præſcientia & juſta prædeſtinatione ſua nulli neceſſitatem impoſuerit ut malus eſſet, & aliud eſſe non poſſet. Hoc enim ſi feciſſet, quod abſit de ejus bonitate ſentire! ipſe eſſet utique auctor malorum, quę ſuæ poteſtatis violentia fieri compulſſet. Quod quā horrendæ ſit blaſphemiæ dicere vel cogitare, omnis pius & fidelis intelligit. Sūo ergo vitio impii & iniqui in malis ſuis pertinaciter perſeverant, non aliquo Dei præjudicio, qui quotidie omnes ad pœnitentiam vocat, & ad ſalutem invitat, & converſis ad ſe miſericordiæ ſuæ ſinū pandit, & inceſſanter declinari à malis & fieri bona hortatur & admonet. ——— Non ergo ille tantæ bonitatis & pietatis Pater quenquam impellit aut compellit ad malum opus agendum, vel in malo opere permanendum, tamen verē conſtringit & compellit judicio in malis perſeverantes ad juſtum ſupplicium luendum. Et ibi ergo bonus, quia neminem vult malum eſſe: & hic juſtus, quia nullum iniquum & impium permittit impunitum eſſe: nuſquam autem malus, quia malorum tantummodo ultor nunquam auctor exſiſtit. ——— Igitur omnipotens Deus præſcientia ſua erga reprobos prævidit quod verum eſt, eos ſcilicet non ſuo impulſū, ſed proprio vitio in impietatibus perſeveraturos: prædeſtinatione ſuâ ſtatuit & decrevit quod juſtum eſt, eoſdem videlicet æterno ſupplicio perituros.

6. Sexta regula eſt divinę præſcientię & prędeſtinationis: ut in divinis ſcripturis nequaquam hoc pueriliter quæratur vel exigatur, ut ibi ſolummodo intelligatur divina præſcientia & prædeſtinatio, ubi hæc ipſa nomina præſcientiæ & prędeſtinationis expreſsè & propriè poſita inveniuntur, ſicut eo loco ubi Apoſtolus dicit, nam quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imagini Filii ſui: Sed ubicunque res ipſa eiuſdem divinæ præſcientię & prędeſtinationis certiſſimè poſita legitur, præſcientiam & prædeſtinationem ipſam intelligendam eſſe minimè dubitemus. Nam ſi proprietates ipſorum nominū requiramus, nuſquam in illis teſtimonis Propheticis, quæ pro ipſius præſcientiæ & prædeſtinationis commendatione in epiſtola ad Romanos aſſumit & proponit Apoſtolus, vel præſcientia vel prædeſtinatio nominatur; & tamen res ipſa in eis tam clarè & perſpicuè demonſtratur, ut de ea nemini fidelium liceat dubitare.

Rom. 8. 28

7. Septima regula eſt divinæ præſcientiæ & prædeſtinationis; ut neque de electis Dei ullum perire poſſe credamus, neque de reprobis aliquem ſalvari ullatenus exiſtimemus.

Hæ ſeptem regulæ ipſis Remigii, ſeu illius, cui præerat, Eccleſiæ Lugdunenſis verbis à nobis hic propoſitæ, latius ibi explicantur, & confirmantur, paulo poſt initium libri illius de tribus epiſtolis.

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Controverſiarum inter Catholicos & Semipelagianos, articulus tertius.

Pro quibus Chriſtus mortuus ſit, ſeu pro quibus Deus tradiderit Filium ſuum.

Opinio Semipelagianorum.

PRoſper epiſt. ad Auguſt. de reliquiis Pelagianæ hæreſeos; Hæc (inquit) ipſorum definitio ac profeſſio eſt; Pro univerſo humano genere mortuum eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & neminem prorſus à redemtione ſanguinis ejus exceptum, etiamſi omnem hanc vitam alieniſſima ab eo mente pertranſeat: quia ad omnes homines pertineat divinæ miſericordiæ ſacramentum. Hæc ibi.

2 Fauſtus lib. 1 de libero arbitrio capite 4. ait eos longè à pietatis tramite recedere, qui dicunt Salvatorem non pro omnibus mortuum eſſe.

3 Hincmarus in epiſtola ad Nicolaum Papam Romanum, apud Flodoardum, lib. 3. capite 14. inter errores Gotteſchalci ponit, quod prædicaverit Chriſtum non effudiſſe Deo Patri pretioſum ſanguinem ſuum pro redemtione & ſalute omnium hominum, ſed tantum pro his qui ſalvantur, ſive pro omnibus electis. Idem dogma ut erroneum Gotteſchalco objicitur in una earum epiſtolarum, quarum mentionem facit Eccleſia Lugdunenſis, lib. de tribus epiſtolis.

Doctrina Catholicorum.

Eccleſia Smyrnenſ. 4. Antiqua Smyrnenſis Eccleſia, quam Polycarpus Ioannis Apoſtoli diſcipulus rexit, in epiſtola quam ſcripſit de Polycarpi martyrio, anno Dom. 169. apud Euſebium lib 4 hiſt. Eccleſiaſt. capite 15 ait; ὅτι ἐκ Χριστὸν ποτὲ καταλιπεῖν δυνησόμεθα, ἢ ὑπὲρ τῶν παντὸς κόσμου τῶν σῳζομένων σωτηρίας πεῖσαι. id eſt, neque Chriſtum unquam deſerere poterimus, qui pro ſalute totius mundi eorum qui ſalvantur, paſſus eſt.

Pro toto mundo eorum qui ſalvantur.

Hieronym. 5. Hieronymus, Comment. in caput 21. Matth. exponens illa Chriſti verba, [*& dare animam ſuam redemtionem pro multis.*] Quando (inquit) formam ſervi accepit, ut pro mundo ſanguinem funderet: non dixit animam ſuam redemtionem dare pro omnibus, ſed pro multis, id eſt, pro his qui credere voluerint.

Pro omnibus qui credere voluerunt.

Chryſoſt. mss. Pro quibus Chriſtus mortuus eſt dat ſuam vitam. 6. Ioannes Chryſoſtomus in cap. 10. Evangelii Ioannis, homil. 59. in illa verba; Ego ſum Paſtor bonus, &c. Alterum (inquit) ab altero confirmat: hoc eſt, quia dat animam, quia det etiam vitam. Quod & Paulus dicebat, Sic enim *Rom. 5. 10.* cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per *Rom. 8. 32.* mortem Filii ejus: multò magis reconciliati, ſalvi erimus. Et iterum; qui etiam proprio Filio non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit? hæc Chryſoſtomus. Qui ibidem oves Chriſti, de quibus dicit, *Ioan. 10. 14.* Cognoſco oves meas, interpretatur populum Dei præcognitum ſeu prædeſtinatum.

Auguſt. 7. Auguſtinus, tractatu 47. in Evangelium Ioannis: Miſſus fuerat Chriſtus ad Iudæos, non propter quoſdam immani odio pertinaces & perſeverantes in tenebris, ſed propter quoſdam in ipſa gente quas dicit oves ſuas. Et tractatu 48. Quomodo ergo iſtis dixit, non eſtis ex ovibus meis? quia videbat eos ad ſempiternum interitum prædeſtinatos, non ad vitam æternam ſui ſanguinis pretio comparatos. Idem alibi (citante Remigio, ſeu Eccleſia Lugdunenſi, lib. de tribus epiſtolis) Omnes, inquit, fecit ſuas oves pro quibus eſt omnibus paſſus. Et rurſum tractatu 48. in Evang. Ioannis; De ovibus (inquit) iſtis, nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit: ſecurus eſt de numero earum qui pro eis novit quod dedit. Et hoc eſt quod ait; Non rapiet eas quiſquam de manu mea. Item tractatu 95. in idem Evangelium; & mundus eum non cognovit, hoc eſt, homines infideles, quibus toto orbe terrarum mundus eſt plenus: inter quos gemit fidelis mundus, quem de mundo eligit per quem factus eſt mundus: de quo ipſe dicit, Non venit filius hominis ut judicet mundum; ſed ut ſalvetur mundus per ipſum. Mundus eo judicante damnatur: mundus eo ſubveniente ſalvatur: Quoniam ſicut arbor foliis & pomis, ſicut area paleis & frumentis, ita infidelibus & fidelibus plenus eſt mundus, Hæc Auguſtinus.

Ioan. 10. 28.

Pro mundo fideli.

Ioan. 3. 17.

Pro ovibus.

Ioan. 10. 26.

8. Proſper reſpondens ad primam objectionem Vincentianem; Contra vulnus (inquit) originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura eſt, & unde omnium concupiſcentiarum morbus inolevit, verum & potens & ſingulare remedium eſt mors Filii Dei Domini Ieſu Chriſti, qui liber à mortis debito, & ſolus abſque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus eſt. Quod ergo, ad magnitudinem & potentiam pretii, & quod ad unam pertinet cauſam generis humani, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi: ſed qui nec ſeculum ſine fide Chriſti, & ſine regenerationis ſacramento pertranſeunt, redemtionis alieni ſunt. Cum itaque propter unam omnium naturam, & unam omniumq; cauſam à Domino noſtro in veritate ſuſceptam, rectè omnes dicantur redemti, & tamen non omnes à captivitate ſint eruti, redemtionis proprietas haud dubie penes illos eſt, de quibus princeps mundi miſſus eſt foras, & jam non vaſa diaboli, ſed membra ſunt Chriſti. Cujus mors non ita impenſa eſt humano generi, ut ad redemtionem ejus, etiam qui regenerandi non erant, pertinerent: ſed ita, ut quod per unicum exemplum geſtum eſt pro univerſis, per ſingulare ſacramentum celebraretur in ſingulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum eſt de infirmitate noſtra & virtute divinâ, habet quidem in ſe ut omnibus profit: ſed ſi non bibitur, non medetur. Hæc ibi.

Proſper Vide ſupra lib 2. hujus operis cap. 15 §. 7.

Diſtinctio.

Ad redemtionem non pertinere bona quorum ei non regenerandi.

9 Idem libro primo, de vocatione gentium capite tertio [vel in alia editione, capite nono.]

In

Special is quadam universitas. Totus mundus, omnes homines.

In electis & præscitis atque ab omnium generalitate discretis, specialis quædam cernitur universitas: ut de toto mundo totus mundus liberatus, & de omnibus hominibus omnes homines videantur assumti. Et ejusdem operis libro secundo capite primo (seu in alia editione, capite secundo,) Apparuit ergo, ut Apostolus ait, gratia salutaris Dei omnibus hominibus, & tamen ministri gratiæ odio erant omnibus hominibus, & cum alii essent qui oderant, alii qui odiis persequentium premebantur, neutra tamen pars nuncupatione omnium hominum privatur: habente quidem salutis suæ damnum rebellium portione; sed obtinente plenitudinis censum, fidelium dignitate. Dicit enim Ioannes Apostolus; Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Hæc Prosper.

Tit. 2. 11. Matt. 10. 22. Luc. 21. 17.

1. Ioan. 2. 2.

Pro mundo pervenitur ubi fides non creditur salvator.

10. Ex isto autem Ioannis loco, & ex Esai. 53. 12. patet etiam Christum intercedere atque orare pro eis omnibus, pro quorum peccatis est propitiatio, seu quorum peccata portavit: ergo non est propitiatio pro peccatis mundi illius pro quo Christus non orat (Ioan. 17. 9) Semper auditus Christus à Patre (Ioan. 11. 42.) & fit quicquid orat. Qui igitur gratiam & salutem à Deo non consequuntur, pro eis ut eam consequerentur Christus non oravit, non se Patri obtulit.

11. Non negandum est, quædam esse à morte & intercessione Christi profluentia effecta, electis reprobisque communia: ut sunt communis externa vocatio, & sacramenta, & illæ Israëlitarum prærogativæ quas enumerat Apostolus in epistola ad Roman. capite 9. & internæ illæ motiones quæ describuntur capite 6. ad Hebr. & quę de temporariis docet parabola latoris: propter quæ effecta reprobi Apostatæ dicuntur, & sunt ὁ φαυλος Israëlitæ, filii sanctificati, redemti, &c. licet non sint tales ὑγιαινοντες. ut distinctione utar illa Apostolicâ, ad Rom. 2. 28. 29. Neque revera unquam fuerint ex nobis, alioqui mansissent utique nobiscum, ut docet Ioannes Apostolus, 1. Ioan. 2. 19. Non enim omnes qui sunt ex Israël, ii sunt Israël, neque quia sunt semen Abrahæ, ideo omnes sunt filii, Roman. 9. 6, 7. Neque qui redemti ex Ægypto vel Babylone, ii omnes redemti ab ira ventura. Vide Deuteronom. 32. 2. Sam. 7. 23. & Esai. 51. 10, 11. & 61. 12. & confer 2. Petr. 2. 1. Communibus effectis accensenda videntur multa etiam bona temporalia, quæ in hac vita etiam reprobis conceduntur, propter electos, quibuscum, vel propinquius vel remotius, degunt, donec compleatur & perficiatur electorum numerus.

De quibusdam meris Christi effectis communibus. Heb. 6. 16. Annot. in Rom. 9.

CAPVT DECIMUM SEXTUM.

Remigii Episcopi Lugdunensis & Ecclesiæ Lugdunensis doctrina de hoc articulo, cum quibusdam annotationibus. Item judicium Concilii Valentini.

REmigius Episcopus Lugdunensis & cum eo Ecclesia Lugdunensis, lib. de tribus epistolis, sententiam suam prolixius de hac quæstione explicant: eam nos complectemur paucis propositionibus, ex illa dissertatione fideliter depromtis.

1. Propos. Ioan 10. 14. 15.

Dominus noster Iesus Christus, pastor bonus animam suam posuit pro ovibus suis.

2. Propos. Matt. 20. 28. Marc 10. 45. & Luc 22. 20. Hebr. 9. 28.

De his ovibus alibi dicitur; Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemtionem pro multis. Et; hic est calix sanguinis mei novi Testamenti qui pro vobis, & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Vnde & Apostolus dicit; Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.

3. Propos. Matt 1. 21. Gal. 6. 6. Psal. 130. ult.

Hæ oves, hi multi, sunt populus ille suus quem salvum facit Iesus à peccatis eorum: Israël Dei, de quo in Psalmis prænunciatum est; Et ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus ejus.

4. Propos.

Hi sunt illi credentes, pro quibus ipse Dominus se in patibulo crucis exaltatum testatur, dicens; Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Ioan 3. 14. 15.

5. Propos. Ibid. v. 16.

Hi sunt mundus ille, de quo ibidem statim subjunxit; Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Et quis iste sit mundus quem Deus dilexit, & pro quo unigenitum suum dedit, continuò exponens adjunxit, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim & ibi intelligendus est mundus Deo dilectus, & per unigenitum ejus redemtus, ubi beatus Ioannes Apostolus dicit; Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Et ubi beatus Apostolus dicit: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum. Est namque mundus in infidelibus inimicus Deo, nec reconciliatus Deo: de quo scriptum est; Et mundus eum non cognovit. & iterum, & mundus totus in maligno positus est. Totus ergo mundus in salute, & totus in incredulitate: totus in reconciliatione, & totus in inimicitiis: quia & ille in suo genere totus, & iste in suo genere totus intelligendus est.

Mundus est dilectus Deo & redemtus. 1. Ioan. 2. 2.

2. Cor 5. 19.

Ioan. 1. 10. & 1. Ioan. 5. 19.

Totus mundus.

6. Propos. Ordines.

Ad hanc redemtionis gratiam pertinent tres hominum ordines; primus ordo est electorum & prædestinatorum ad vitam æternam: de quibus perire nullus potest, & qui omnino omnes salvantur. Secundus ordo est eorum fidelium, qui rectâ fide & pietate accedunt ad gratiam baptismi, & per eam accipiunt indulgentiam peccatorum, & sic participes redemtionis fiunt; sed postea gratiam amittunt, & perseverantes in malis sic de seculo exeunt, & pereunt. Tertius ordo in illis accipiendus est, qui adhuc in infidelitate positi, vocandi tamen sunt per misericordiam Dei, & hoc sine dubio in Ecclesia consecuturi, quod consequuti sunt & illi duo ordines sive perseverantium, sive non perseverantium in gratia Christi.

Anno-

Annotatio in propoſitionem ſextam.

Nota, nos non diſſentire, quin etiam Apoſtatis Chriſtus morte ſua meruerit omnem illam gratiam quam conſequuti ſunt, poſteaque ſuo vitio ſibi inutilem effecerunt, ut vocationem, baptiſmum, & illam illuminationem, illum guſtum doni cœleſtis, illam participationem Spiritus Sancti, &c. de quibus ad Hebr. 6. aſſentimur etiam eos recta fide & pietate acceſſiſſe, ſi rectam intelligas eam fidem quam revera habent, nec ſimulare intendunt, ut faciunt deriſores qui cum ſciant ſe non credere, ſimulant tamen ſe credere, ut illi Phariſæi & Herodiani, Matth. 22.16. certè hoc ſenſu recta fuit fides illorum temporariorum, de quibus teſtatur Dominus in expoſitione parabolæ ſatoris, quod verbum prædicatum receperint cum gaudio. (Vide Ioan. 2. 23. 24 25.) de quibus Auguſtinus lib. de correptione & gratia, cap. 9. Non erant (inquit) filii, etiam quando erant in profeſſione & nomine filiorum: non quia juſtitiam ſimulaverunt, ſed quia in ea non permanſerunt. Concedimus etiam illis remiſſa eſſe peccata, quomodo remiſſum dicitur debitum ſervo illi, qui poſtea traditus eſt cruciatoribus donec illud ipſum debitum totũ perſolveret. Matth. 18. de qua remiſſione vide Auguſt. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, capite 12. at non illa remiſſione abſoluta & irrevocabili, de qua loquitur David, Pſal. 32. & quam promittit Deus Iſraëli ſuo, apud Ieremiam 31. 34. & ad Hebr. 8.12. & cap. 10. 18. de qua loquitur Apoſtolus ad Coloſſ. 1.14. Neque habuerunt temporarii fidem illam electorum DEI Tit. 1. 1. Qua Deus purgat corda, Actor. 15. 9. quæ fides ἀνυπόκριτος nuſquam invenitur ſine charitate & corde puro & conſcientia bona, 1. Tim. 1. 5. Temporariorum autem cur nunquam fit terra illa bona, id eſt, καρδία καλὴ καὶ ἀγαθὴ quam illi ſoli habent qui auditum verbum intelligunt & retinent, & fructum ferunt perſeveranter: ut patet ex parabola ſatoris. Eorum qui hanc fidem habent nullus perit, ait enim de eis ipſe Dominus, Amen amen dico vobis, qui credit in me habet vitam æternam. Ioan. 6. 47. & in parabola ſatoris ait, habentes cor hujuſmodi καλὴν καὶ ἀγαθὴν perſeverare Luc. 8. 15. Quamvis igitur non ſimulent temporarii, ſed profiteantur ut ſentiunt, ſitque eorum fides etiam ratione objecti ſeu rerum creditarum recta, id eſt, orthodoxa, ſeu dogmaticè vera, ſeipſos tamen decipiunt, dum ſufficere exiſtimant illam ſuam fidem, & eſſe putant eandem cum ea fide cui promiſſa eſt vita æterna, hæc enim juſtificans & ſalvifica fides (quæ eſt aſſenſus fiducialis & charitativus, ſeu charitatem ſecum introducens & per charitatem operans) non invenitur in corde petroſo, aut ſpinoſo ſentibuſque horrido & immundo: hac enim fide purgat Deus corda, & per hanc Chriſtus in cordibus fidelium habitat. Actor. 15. 9. Epheſ. 3.17. & quicunque hanc habet perſeverat, certoque ſalvatur, ut oſtenſum. Dici etiam poſſunt temporarii participes quodammodo fieri redemtionis, per illa dona à morte Chriſti profluentia quæ accipiunt, & poſtea amittunt, ideoque dicuntur negare ἠγορακότα αὐτοὺς δεσπότην 2. Petr. 2. 1. Non tamen pertinent ad illam αἰωνίαν λύτρωσιν, quam ſanguine ſuo Chriſtus tanquam Novi Teſtamenti mediator acquiſivit ſuis vocati, τῆς κληρονομίας, quorum conſcientias ſanguine ſuo mundat ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi: quorum peccata portavit & abolevit. Hebr. 9. quos Dei voluntate ſanctificavit & conſummavit in perpetuum unica illa oblatione ſui, eiſque acquiſivit ut eorum cordibus Deus indat & mentibus inſcribat leges ſuas, neq; amplius recordetur peccata eorum, Hebr. 10. Qui dicunt Domino, ἐξαγόρασας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου, ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους. Apoc. 5. 6. Qui laverunt & candidas fecerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni, Apocal. 7. 14 ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς, ἦσαν ὑπὸ [τοῦ] ἠγορασθέντα ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Apocal. 14. 3. 4. quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ Agni mactati à jactis mundi fundamentis Apocal. 13. 8. Aurum (inquit Gregorius) quod pravis diaboli perſuaſionibus quaſi lutum fœtens potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim ſeduci quandoque non reverſuri poſſunt, quaſi habitam ſanctitatem ante oculos hominum videntur amittere, ſed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Hæc Gregorius primus, Papa Romanus, lib. 34. Moral. capite 8.

Vide Act. 5. 31. Temporarii remiſſionem acceperunt, ſed ſua duritia ac impœnitentia ſeipſos decipiunt. Matth. 13. 20.

Vide lib. 10. c. 16. §. 4. & ſeq.

De ordine fidei & charitatis, vide Amb. of. epiſt. 44. ad Horontianum.

2. Petr. 2. 1. Eum qui emit eos Dominum negant.

Æterna redemtio per Chriſtum acquiſita omnibus & ſolis eis quos ad gloriam perducit.

Gregor. Verum aurum non degenerat in vas luteum.

Hac interpoſita neceſſaria admonitione, adiiciamus nunc reliquias Eccleſiæ Lugdunenſis de hoc articulo propoſitiones.

7. Propoſitio; quartus ordo hominum, de quo dicitur, qui autem non crediderit condemnabitur, manifeſtè extra numerum fidelium jacet, & æternæ condemnationi eſt deſtinatus: qualibus dictum eſt, ſed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis. Et, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Et qui non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

Marc. 16. 16.

Ioan. 10. 26. & c. 8. 47. & 1. 18.

8 Propoſitio: Licet Apoſtolus de Domino & redemtore noſtro dicat, Vnus enim Deus, unus eſt mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum Redemptorem pro omnibus: Tamen juxta ſuperius demonſtratam fidei regulam, rectè intelligitur pro illis omnibus ſe redemtionem dediſſe, pro quibus etiam dignatus eſt Mediator Dei & hominum eſſe, neque enim infidelium Mediator eſt, ſicut nec advocatus nec reconciliator, ſed fidelium tantum.

1. Tim. 2. 5.

Chriſtus non eſt infidelium mediator, nec Advocatus nec reconciliator.

——— Dedit ſemetipſum redemtionem pro omnibus, non quod omnes ejus paſſione redemerit, ſicut utique manifeſtum eſt, ſed quod nemo accipiat redemtionem niſi in illo & per illum. Dicit enim alibi idem Apoſtolus de Domino, ut gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem: & pro quibus omnibus mortem guſtaſſe intelligendus ſit videtur continuò demonſtraſſe, cum ſubjunxit; Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare. Iſti ſunt omnes pro quibus Deus proprium Filium ſuum tradidit, Rom. 8.32. Qui etiam pro eiſdem omnibus mortuus eſt, 2. Cor. 5 15. Quibus & alibi dicit Apoſtolus: Et non eſtis veſtri, emti enim eſtis pretio magno. 1. Cor. 6. 20.

Dedit ſe pro omnibus. Vide infra cap. 18. §. 21. Heb. 2. 9. Ibid. v. 10.

9. Propoſitio; Sanguis Chriſti pretium eſt magnum; non poteſt tale pretium in aliqua parte eſſe inane & vacuum, ſed potius illarum mercium, pro quibus datum eſt, lucro & cumulo refertum.

Vide Eſai. 53. 10. 11.

10. Propo-

10. Propositio; Christus sine dubio nunquam ignorare potuit exitum & effectum passionis suæ, quam pro populi sui redemtione & salute certo & definito consilio suscepit, sed copiosum fructum mortis suæ certò præscivit, & manifestè prænunciavit, dicens, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: sin autem mortuum fuerit, multum fructum affert Ioan. 12. 24. Et quo consilio seu qua intentione mortuus sit Dominus, docet Evangelista, inquiens, quod Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum. Ioan. 11. 51. 52.

Ioan. 11. 51 ſq.

Ioan. 12. 24.

Annotatio in nonam & decimam propositionem.

Si Christus etiam pro illis credentibus mortuus sit qui non perseverant, sed in perditionem suo vitio abeunt, sicut dicebat Eccl. Iesia Lugdunensis, superius, propositione sextâ, quomodo hic eadem Ecclesia dicit Dominum nostrum Iesum Christum nihil inaniter & vanè in passione sua & pretiosi sanguinis fusione egisse; & in nullo sui effectûs lucro fraudatum?

Respondeo, Nulli reprobi sunt ad vitam æternam sanguinis Christi pretio comparati, ut monuit August. tract. 48. in Evang. Ioan. Idcirco temporarii illi qui pereunt, non sunt de numero earum ovium de quibus ait Christus. *Ego pono vitam pro ovibus, & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æternam do illis, & non peribunt in æternum, & non rapiet quisquam eas è manu mea.* Ioan 10. Neque venit Christus ut ipsi salvarentur, alioqui non perirent: nam de certo fructu oblationis & intercessionis Christi impletur illa Dei prædictio per Esaiam; *Quum posuerit sacrificium pro delicto animam suam, videbit semen, prolongabit dies, & voluntas Domini in manu eius prosperabitur. Propter laborem animæ suæ videbit, & saturabitur: scientiâ sui iustificabit iustus servus meus multos, & iniquitates ipsorum ipse portabit.* Esai. 53. 10. 11. Vide similes prædictiones. Esai. 35. & 49. Ierem. 23. 5. 6. & 31. 33. 34. & 32. 39. 40. & Ezechiël 34. 15. 16. 22, 23. 24, 25. & 36. 25. 26, 27. Mortuus igitur Christus est primariò & simpliciter pro solis electis, penes quos solos est redemtionis proprietas, ut loquitur Prosper: pro temporariis autem illis mortuus est non nisi secundariò & secundum quid; non quod Christus bis mortuus sit, sed quia unica illa ejus mors impensa fuit propter electos primariò & simpliciter, absque quorum causa foret, non moreretur Christus pro reliquis; dum autem vitam ponit pro electis, postulat etiam & virtute inæstimabilis meriti sui impetrat quædam temporalia dona reprobis, idque propter electos, ut dum vident multos à speciosa Christi professione deficere, ipsi timere discant & cum tremore salutem suam perficere. Quod qui faciunt, illi soli propriè & simpliciter redempti sunt: temporarii autem illi non nisi impropriè & secundùm quid, quantum ad dona illa temporalia, quibus postea suo vitio abutuntur, & ingrati existunt. Non tamen propterea ullo sui effectus lucro fraudatur Christus, quia non amplius illis postulavit aut acquirere decreverat. Hominibus autem videtur (inquit Augustinus) omnes qui boni apparent fideles, perseverantiâ usque in finem accipere debuisse: Deus autem melius esse judicavit, miscere quosdam non perseveraturos certo numero sanctorum suorum, ut quibus non expedit in hujus vitæ tentatione securitas, non possint esse securi: multos enim à pernicioſa elatione reprimit, quod ait Apostolus, quapropter qui videtur stare, videat ne cadat. Voluntate enim suâ cadit, qui cadit: voluntate Dei stat, qui stat. Potens est enim Deus statuere illum: non ergo ipse seipsum, sed Deus. Verumtamen bonum est non altum sapere, sed timere. Hæc Augustinus lib. de bono perseverantiæ, cap. 8. audiamus nunc porrò Ecclesiam Lugdunensem.

Ioan. 10. 15. 27. 28.

Isai 53. 10. 11.

Diſt. pro quibus Chriſtus mortuus eſt.

Alia diſt. redemtorum.

1. Cor. 10. 12. Rom. 14. 4. Rom. 11. 20.

11. Propositio; Pro omni illa innumerabili & infinita multitudine impiorum, qui ab exordio mundi usque ad passionem Domini per quatuor ferme annorum millia in sua impietate sunt mortui, & apud inferos æternâ perditione damnati, nunquam Dominus passus, nunquam mortuus est, nec ad eos salvandos ullatenus venit, nec pro eis pretiosum sanguinem fudit.

12. Propositio: Nec igitur pro ista utique minore parte infidelium & impiorum, qui post passionem ejus usque ad mundi terminum aut exstiterunt aut exsistunt aut futuri sunt, in quibus utique & Antichristus erit, N. C. inquam, pro istis est crucifixus & mortuus, sed pares sunt impietate, pares perditione, & pariter omnino extranei à Christi redemtione. Quia & si pro istis passus esse dicatur, quid eis profecit ejus passio impiis & in sua impietate perituris, nisi ut qui non fiunt participes redemtionis, majorem & graviorem incurrant cumulum damnationis.

Nota, de diſtinctione inter redemtionem & applicationem.

Nota, ex propositione undecima, & ultimis verbis duodecimæ propositionis, inanem esse distinctionem illam, qua utuntur illi hujus seculi Semipelagiani qui se Remonstrantes vocant, dicentes Christum morte sua omnibus hominibus impetrasse redemtionem, sed eam solis credentibus applicari. Nam cui bono est illa impetratio nunquam applicationem allatura? Nihil cuiquam impetravit Christus, quod ei non postulavit; quicquid autem cuilibet postulavit, illud & datur. Noluit pro mundo orare, adeóque nec exorare. Docent etiam sacræ literæ (locis superius citatis in hoc articulo passim) Christum eis quos à Patre salvandos accepit, meritum esse & impetrasse non solam redemtionis possibilitatem, reconciliabilitatem, peccatorum remissibilitatem, salvabilitatem, sed ipsam redemtionem, reconciliationem, peccatorum remissionem, salutem æternam; & hæc omnia non solum conditionaliter, neque sub incerta conditione, sed cum ipsa conditione, adeóq; infallibiliter & certò applicanda seu conferenda; nam & ipsa fides & charitas & spes & perseverantia sunt in Dei donis novo fœdere promissis, cujus mediator est Christus, qui ea omnia dona accepit seu impetravit hominibus merito suæ obedientiæ, & contulit effusione Spiritûs Sancti.

Vide hoc ſpectantem ingeniosam diſſertationem, quam exhibet Iſaac Barrow. Theol. lect. 25. §. 9. tom. 2. fol.

13. Propositio Ecclesiæ Lugdunensis est; Vbicunque in literis Apostolicis legitur, quod Dominus noster dederit semet ipsum redemptionem pro omnibus, & gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, & pro omnibus mortuus sit, illi multi pro quibus Dominus & animam suâ se positurum & sanguinem fusurum dixit, qui utiq; in suo genere & multi & omnes sunt, recte intelliguntur: sicut & illud, quod omnes in Christo vivificabuntur, & quod per unius hominis justitiam in omnes homines in justificationem

Pro omnibus.

1. Cor. 15. 22. Rom. 5. 18.

vitæ, & non confusè & absurdè, etiam de impiis & infidelibus: sed de illis omnino multis dictum intelligendum, de quibus manifestè dicitur, sic & per obedientiâ unius hominis justi constituentur multi. Et isti ipsi in suo genere omnes, & in suo genere multi, ad comparationem multitudinis reproborum dicuntur à Domino pauci, cum ait, multi autem sunt vocati, pauci verò electi.

Rom. 5. 19. *Matth. 20. 16.*

Hæc omnia quæ his tredecim propositionibus asseruntur, Remigius & Ecclesia Lugdunensis ajunt se firmissimè tenere, nec de eis ullatenus dubitare. Nihilominus hoc Ecclesiarum paci dant & concordiæ, ut quamvis tam de scripturis sanctis, quam de beatorum Patrum scriptis fideliter, indubitanter, atque evidenter sententiam suam proposuerint & confirmaverint; si tamen inveniantur aliqui Patrum, qui etiam pro impiis in sua impietate permansuris Dominum crucifixum dicant, quod eos certissimis ac clarissimis divinæ scripturæ testimoniis probare potuisse incredibile est, si tamen etiam absque ullis scripturæ non ambiguis testimoniis hoc dixisse inveniantur, utcunque illa haud dubiè potior sit auctoritas, quæ & tam evidenti ratione & tam multiplici scripturarum attestatione firmatur, attamen & illorum sententia ex pietate veniens, propter pacem & venerabilem pietatem beatissimorum Patrum non renuatur: nihil temerè definatur: ut quolibet quis acquiescat modo, non sit hæreticum, nisi contentione hæreticum fiat.

Et postea eodem libro, col. 375. ajunt; Iam illud de Dominici sanguinis pretio, quod pro his tantum qui credere voluerint datum sit, manifesta est, sicut supra satis ostendimus, eorundem beatorum Patrum sententia. Quam ille (Gottescalcus) ut putamus, & legendo didicerat, & damnare metuebat. Vnde & si inventi sunt alii æquè Patres, qui illud gloriosum pretium etiam pro nunquam credituris, & in sua impietate periturîs datum esse non abnuant, melius, ut credimus, utrique honorarentur, nec pro aliis alii damnarentur: quia & illud manifestè divinâ auctoritate firmatum est: Et illud, si piè sentitur, non est abnuendum. Et infra, col. 377. quod & si aliqui Patrum pro omnibus omninò hominibus Dominum passum intellexerunt, honoretur & iste velut pius sensus, dummodo ille prior qui est certissimus, & divina veritate firmatus, nullâ præsumtione contemnatur, vel, quod est gravius, damnetur. Hęc Remigius & Ecclesia Lugdunensis, libro de tribus epistolis, in bibliotheca Patrum, in secunda parte tom. 4. editionis quartæ.

Iudicium Concilii Valentini.

Concilium Valentinum, in quo reverendissimi, nempe, Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis, provinciarum Episcopi numero 14. in unum collecti cõsederunt, præsidentibus Episcopis Metropolitanis, videlicet Remigio illo Lugdunensi, Egilmaro Viennensi, Rodlando Arelatensi, collaborante eis quam maximè Ebbone Gratianopolitano Episcopo, adjuncto etiam venerabili cœtu presbyterorum, devotissimis quoque diaconis adstantibus, Evangeliis in medio positis, anno Dom. 855. hoc, inquam, Concilium, cap. 4. ait; Item de redemtione sanguinis Christi, propter nimium errorem, qui de hac causa exortus est, ita ut quidam, sicut eorum scripta indicant, etiam pro illis impiis, qui à mundi exordio usq; ad passionem Domini, in sua impietate mortui & æternâ damnatione puniti sunt, effusum definiant, contra illud Propheticum; Ero mors tua, o mors, ero morsus tuus inferne: illud nobis simpliciter & fideliter tenendum ac docendum placet, juxta Evangelicam & Apostolicam veritatem quod pro illis hoc datum pretium teneamus, de quibus ipse Dominus noster dicit. sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et Apostolus; Christus (inquit) semel oblatus est ad multorum exhauriendâ peccata. Hæc Concilium Valentinum.

Osee 13. 14. *Ioan. 3. 14. & 15. 16.* *Heb. 9. 28.*

Convenit illud dictum Leonis primi, Episcopi Romani; Effusio enim pro injustis sanguinis justi, tam potens fuit ad privilegium, ut si universitas captivorum in Redemtorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent. Hæc Leo, epist. 11. ad Iulianum Coëasem. Vide supra lib. 2. cap. 13. §. 7.

Dictum Leonis I. Papæ Rom.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

Controversiarum inter Catholicos & Semipelagianos articulus quartus.

De vocatione secundùm propositum, ubi de ejus efficacitate, & amplitudine seu speciali dispensatione.

Opinio Semipelagianorum.

PRosper epist. ad August. de reliquiis Pelagianæ hæreseos; hæc ipsorum definitio ac professio est; Vniversis hominibus propitiationem quæ est in sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam, ut quicunque ad fidẽ & baptismum accedere voluerint, salvi esse possint. Ideoq; omnem hominem ad credendum & ad operandũ divinis institutionibus admoneri, ut de apprehendenda vita æterna nemo desperet, cum voluntariæ devotioni remuneratio sit parata. Hoc autem propositum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, & lapsis curam resurgendi adimere, &c. Et infra in eadem epistola; Cum ad earum nationum contemplationem venitur, quæ vel in præteritis seculis dimissæ sunt ingredi vias suas, vel nunc quoque ad huc in veteris ignorantiæ impietate depereunt, nec ullâ eis aut legis aut Evangelii illuminatio coruscavit: cum tamen in quantum prædicatoribus ostium apertum est, & via facta est, gentiũ populus, qui sedebat in tenebris & in umbra mortis, lucem viderit magnam: & qui quondam nõ populus, nunc autem populus Dei sit, & quorum aliquando non misertus est, nunc autem misereatur: præviros inquiunt à Domino credituros; & ad unamquamque gentem ita dispensata tempora ac ministeria magistrorum, ut exortura erat bonarum credulitas voluntatum. Nec vacillare illud, quod Deus omnes homines velit salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: quandoquidẽ inexcusabiles sint, qui & ad unius veri Dei cultũ potuerint instrui intelligentiâ naturali

1. Tim. 2. 4.

&

& Evangelium ideo non audierint, quia nec fuerint recepturi. Hæc ibi.

2. Hilarius epiſt. ad Aug. de eiſdem reliquiis Pelagianæ hæreſeos; Hæc ſunt itaque quæ Maſſiliæ, vel aliis etiam locis in Gallia ventilantur: Novum & inutile eſſe prædicationi, quod quidam ſecundùm propoſitum eligendi dicantur, ut id nec arripere valeant, nec tenere, niſi credendi voluntate donata. Et infra; Illa teſtimonia, ut eſt illud, Sicut unicuique partitus eſt menſuram fidei: ut ſimilia, ad id volunt valere, ut adjuvetur qui cœperit velle non etiam ut donetur ut velit: rejectis ab hoc dono aliis pariter reis, qui & poſſent ſimiliter liberari, ſi ea quæ pariter indignis præſtatur credendi voluntas, etiam ipſis ſimiliter præſtaretur. Et infra; ſententiam illam, qui omnes homines vult ſalvos fieri, ita exponunt, ut non eos tantum intelligant qui ad ſanctorum numerum pertinebunt, ſed omnes omnino, ut nullus habeatur exceptus. Nec hoc timendum, quod quidam eo invito perire dicantur: Sed quomodo, ajunt, non vult à quoquam peccari, vel deſeri juſtitiam, & tamen jugiter illa deſeritur contra ejus voluntatem, committunturque peccata; ita cum ſalvare velle omnes homines, nec tamen omnes homines velle ſalvari. Hęc in epiſtola Hilarii.

3. Fauſtus ait, lib. 1. de libero arbitrio, capite 4. Totum planè gratiæ Dei eſt, ſed omnibus eam offert atque ingerit ad ſalutem, omnium conditor atque Redemtor. Et ejuſdem libri, capite 10. Non ergo æquum juſtumque uni velle conceſſit, & alteri denegavit, &c. Et capite 12. Status hominis in diverſa non pro conſtitutione Dei, ſed pro arbitrii libertate poteſt verſari. Et capite 17. ejuſdem libri; Licet non omnes obedientiam exhibituros eſſe prænoſceret, omnibus tamen & velle & poſſe donaverat. Et ibidem; Quid eſt autem attrahere, niſi prædicare, niſi ſcripturarum conſolationibus excitare. Et capite 19. Videns civitatem, flevit ſuper illam. Si Dominus perituris ſalutis intercluſerat aditum, ergo falsò iſtorum deflevit exitium. Si autem eorum perditionem vero (ut manifeſtum eſt) mœrore perdoluit, non voluntatem ſuam homini, ſed conſenſum hominis voluntati ſuæ defuiſſe monſtravit. Item in Matthæo, Ieruſalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti? Duas res hic agit ſermo divinus. Nam dum dicit; quoties volui & noluiſti, in Deo propoſiti bonitas, in homine arbitrii eſt expreſſa libertas. Dicendo autem; Ieruſalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, ſalvare ſe eos voluiſſe pronunciat, cum evidenter proferat cauſas per quas ſalutem eis negare debuerit. Dum dicit Propheta Micheas, & quid Dominus quærat à te, utique facere judicium: promtam exercendi boni operis voluntatem non reposceret, ſi non dediſſet. Vides, quia ſicut Dei eſt ut provocatus adhorretur, ita obedientiæ hominis reſervatum eſt, ut ſequatur. Hæc Fauſtus.

4. Summa opinionis Semipelagianorum eſt; Non ab hâ vocatione ſecundùm propoſitum vocari eos qui obediunt quam inobedientes, ſed diſcrimen eſſe in hominis obedientia, non in Dei vocatione. Hanc autem omnibus hominibus eſſe eo uſque conceſſam ut omnibus facta ſit ſufficiens intimatio, omnibuſque data ſit obediendi facultas, & voluntas quam verſare in quamlibet partem poſſint. Hanc eſſe gratiam propoſiti divini, Deum hanc largiri omnibus hominibus, nemine excepto; etiam eis quibus denegatur Evangelii annunciatio. Vide Proſperi librum de ingratis, cap. 10.

Summa errorum Semipelagianorum de hac materia.

Doctrina Catholicorum, de vocatione ſecundùm propoſitum.

5. Auguſtinus, lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 7. Sicut nulla eſt acceptio perſonarum in duobus debitoribus æqualiter reis, ſi alteri dimittitur, alter exigitur, quod pariter ab utroque debetur: ſic etiam cum ſecundùm propoſitum Dei vocatur alius, alius non vocatur: vocato datur gratuitum donum, cujus boni boni eſt vocatio ipſa principium; non vocato redditur malum, quia omnes rei ſunt ex eo, quod per unum hominem peccatum intravit in mundum. Hæc ibi.

6. Idem, lib. 5. contra Iulianum, cap 3. Nullum elegit dignum, ſed eligendo efficit dignum, nullum tamen punit indignum. Ait, inquis, Apoſtolus, Bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit, Verum eſſe conſtat, ſed quem prædeſtinavit adducit, quamvis ſecundùm duriciam & cor impœnitens, quàtum ad ipſum attinet, theſaurizet ſibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus. Quàtumlibet enim præbeat patientiam, niſi ipſe dederit, quis agit pœnitentiam? An oblitus es quod idem ipſe Doctor ait, ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à Diaboli laqueis? Sed judicia ejus ſicut multa abyſſus. Nos certè ſi eos in quos nobis poteſtas eſt, ante oculos noſtros perpetrare ſcelera permittamus, rei cum ipſis erimus. Quam verò innumerabilia ille permittit fieri ante oculos ſuos: quæ utique ſi noluiſſet nulla ratione permitteret, & tamen juſtus & bonus eſt, & quod præbendo patientiam dat locum pœnitentiæ, nolens aliquem perire, novit Dominus qui ſunt ejus, & omnia cooperantur in bonum ſed iis qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt: Multi enim vocati, pauci verò electi. Qui ergo electi, hi ſecundùm propoſitum vocati. Vnde & alibi dicit, Secundùm virtutem Dei ſalvos nos facientis & vocantis vocatione ſua ſanctâ, non ſecundùm opera noſtra, ſed ſecundùm ſuum propoſitum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante ſecula æterna. Denique & hic cum dixiſſet, Omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, continuò ſubdidit, Quoniam quos ante præcivit & prædeſtinavit conformes imaginis fuit ejus, ut ſit primogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtinavit, illos & vocavit: quos autem vocavit, ipſos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, ipſos & glorificavit. Hi ſunt ſecundùm propoſitum vocati. Ipſi ergo electi, & hoc ante mundi conſtitutionem, ab eo qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ſint. Sed electi per electionem gratiæ. Ex iſto numero electorum & prædeſtinatorum etiam qui peſſimam duxerunt vitam, per Dei benignitatem adducuntur ad pœnitentiam. Ex his nemo perit. Propter hos Dominus ait; Hæc eſt autem voluntas ejus qui miſit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo. Cæterorum autem mortalium, qui ex iſto numero non ſunt neminem adducit ad pœnitentiam ſalubrem & ſpiritalem,

qua homō reconciliatur Deo, ſive illis ampliorem patientiam, ſive non imparem præbeat. Hæc Auguſtinus, lib. 5. contra Iulianum, cap. 3.

Vide infra §. 11.

7. Idem, libro de gratia Chriſti, contra Pelagium, cap. 10. Iſtam aliquando gratiam fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolum promittitur, verum etiam creditur & ſperatur, nec ſolum revelatur ſapientia, verum etiam & amatur, nec ſuadetur ſolùm omne quod bonum eſt, verùm & perſuadetur. Non enim omnium eſt fides qui audiunt per ſcripturas Dominum regnum Cælorum pollicentem; aut omnibus perſuadetur quibuſcunque ſuadetur, ut veniant ad eum qui dicit, Venite ad me omnes qui laboratis. Quorum autem ſit fides, & quibus perſuadetur, ut ad eum veniant, ſatis ipſe demonſtravit, ubi ait, Nemo venit ad me, niſi Pater qui miſit me traxerit eum. Et paulo poſt, cum de non credentibus loqueretur, Dixi, inquit, vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo. Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, ſi vult non ſolum vocari, verum etiam eſſe Chriſtianus. Hæc ibi.

1. Tim. 3. 2.

Matth. 11. 28.

Joan. 6. 44. & 65.

8. Item, cap. 12. ejuſdem libri; hæc autem gratia qua virtus in infirmitate perficitur, prædeſtinatos & ſecundùm propoſitum vocatos, ad ſummam perfectionem glorificationemque perducit. Qua gratia agitur non ſolum ut facienda noverimus, verumetiam ut cognita faciamus, nec ſolum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus. Et cap. 13. Hæc gratia ſi doctrina dicenda eſt, certe ſic dicatur, ut altius & interius eam Deus cum in habili ſuavitate credatur infundere, non ſolum per eos qui plantant & rigant extrinſecus, ſed etiam per ſeipſum qui incrementum ſuum miniſtrat occultus, ita ut non offendat tantummodo veritatem, verumetiam impertiat charitatem. Sic enim docet Deus eos qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, ſimul donans & quid agant ſcire, & quod ſciunt agere. Hæc Auguſtinus, loco citato.

Doctrina dicenda eſt, ſi ita quisquam ut dicatur diſcat.

9. Et cap. 14. Ejuſdem libri de gratia Chriſti; Si enim (inquit) ſicut Veritas loquitur, omnis qui didicit, venit; quilquis non venit, profectò nec didicit. Quis autem non videat & venire quemquam & non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium poteſt eſſe ſolum ſi non venit, non autem poteſt niſi adjutum eſſe ſi venit. Et ſic adjutum, ut non ſolum quid faciendum ſit ſciat, ſed quod ſcierit etiam faciat. Ac per hoc quando Deus docet, non per legis literam, ſed per Spiritus gratiam, ita docet, ut quod quiſque didicerit, non tantum cognoſcendo videat, ſed etiam volendo appetat, agendoque perficiat. Et iſto divino docendi modo etiam ipſa voluntas & ipſa operatio, non ſola volendi & operandi naturalis poſſibilitas adjuvatur. Si enim ſolum poſſe noſtrum hac gratia juvaretur, ita diceret Dominus, omnis qui audivit a Patre & didicit, poteſt venire ad me. Non autem dixit, Sed; omnis, inquit, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me. Omnis qui didicit à Patre, non ſolum poteſt venire, ſed venit, ubi jam & poſſibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus eſt. Hæc Auguſtinus, in ſuo libro, de gratia Chriſti.

Joan. 6. 45.

Joan. 6. 44.

Actus perficitur.

Docendi modus divinus.

Joan. 6. 45.

10. Idem, lib. de correptione & gratia, cap. 7. Secundùm propoſitum vocati ſunt, propoſitum autem non ſuum, ſed Dei, de quo alibi dicit, ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret, ſed non ex operibus ſed ex vocãte dictum eſt ei, quia major ſerviet minori. & alibi, Non ſecundùm opera noſtra, inquit, ſed ſecundùm ſuum propoſitum & gratiam. Cum ergo audiamus, quos autem prædeſtinavit, illos & vocavit, ſecundùm propoſitum vocatos debemus agnoſcere, quoniam inde cœpit, dicens, omnia cooperantur in bonum his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt: ac deinde ſubjunxit, quoniam quos ante præſcivit & prædeſtinavit, &c. Eos itaque vult intelligi, quos ſecundùm propoſitum vocavit, ne putentur in eis eſſe aliqui vocati & non electi, propter illam Dominicam ſententiam, Multi vocati, pauci electi. Quicunque enim electi, ſine dubio etiam vocati: non autem quicunque vocati, conſequenter electi. Illi ergo electi, ut ſæpe dictum eſt, qui ſecundùm propoſitum vocati, qui etiam prædeſtinati atque præſciti. Hæc Auguſt. lib. de correptione & gratia, cap 7.

1. Cor. 1. 9.

Rom. 8. 30.

Rom. 8. 28, 29.

Matth. 22. 14.

Duplex vocatio

Propoſitum. Rom. 9. 11, 12.

11. Idem, libro de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 6. Multi audiunt verbum veritatis: ſed alii credunt, alii contradicunt. Volunt ergo illi credere, nolunt autem illi. Quis hoc ignoret? quis hoc neget? Sed cum aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino; diſcernendum eſt utique quid veniat de miſericordia ejus, quid de judicio. Et eodem libro, cap 8 Quid eſt, ad me venit: niſi, credet in me? Sed ut fiat, Pater dat. —— Valde remota eſt à ſenſibus carnis hæc ſchola, in qua Deus auditur & docet. Multos videmus venire ad Filium, quia multos credere videmus in Chriſtum, ſed ubi & quando à Patre audierint, hoc & didicerint, non videmus. Nimium gratia iſta ſecreta eſt, gratiam verò eſſe quis ambigit? Hæc itaque gratia quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. Quando ergo Pater intus auditur, & docet ut veniatur ad Filium, aufert cor lapideum, & dat cor carneum, ſicut Propheta prædicante promiſit. Sic quippe facit filios promiſſionis & vaſa miſericordiæ quæ præparavit in gloriam. Cur ergo non omnes docet ut veniant ad Chriſtum, niſi quia omnes quos docet, miſericordia docet; quos autem non docet judicio non docet: quoniam cujus vult miſeretur, & quem vult obdurat: ſed miſeretur, bonum tribuens: obdurat, juſta retribuens. ——— Et dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo. Ergo trahi à Patre ad Chriſtum, & audire ac diſcere à Patre, ut veniat ad Chriſtum, nihil aliud eſt, quàm donum accipere à Patre, quo credat in Chriſtum. Et cap. 9. Fides igitur & inchoata & perfecta donum Dei eſt: & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari, omnino non dubitet, qui non vult manifeſtiſſimis ſacris literis repugnare. ——— Cur autem iſtum potius quam illum liberet, inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus. Hæc ibi.

Doctrina ſanctorum.

Joan. 6. 45.

Rom. 9. 11.

Joan. 6. 65.

Tractus patrum.

Vide infra §. 12.

12. Et cap. 10. ejuſdem libri de prædeſtinatione ſanctorum; Ut impleatur quod promiſit Deus, in hominum eſſe poteſtate; ac per hoc ut promiſſa ſua Deus poſſit implere, non eſſe in Dei, ſed in hominis poteſtate, veritas & pietas nos credere vetant: credamus cum Abraham, quoniam quæ promiſit, potens eſt & facere. Promiſit autem filios Abrahæ, quod eſſe non poſſunt, ſi non habeant fidem: ergo ipſe donat & fidem. Et cap. 15. Ille quippe nos fecit credere in Chriſtum, qui nobis fecit in quem crederemus Chriſtum: Ille facit in hominibus principium fidei & perfectionem in Ieſu, qui fecit hominem principem

Rom. 4. 18.

Hebr. 11. 1.

Rom. 9. 11.

Digitized by Google

pem fidei & perfectorem Iesum, Et cap. 16. Dixit ergo Apostolus, sed ex vocante, non quacunque vocatione, sed qua vocatione fit credens. Hanc etiam intuebatur cum diceret, Sine pœni-
Rom 11.29. tentia sunt dona & vocatio Dei. Et cap. 17. Intelligamus ergo vocationem qua fiunt electi, non qui eliguntur quia crediderunt, sed qui eliguntur ut credant. Hanc enim & Dominus ipse
Ioan 15.16. satis aperit, ubi dicit, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Elegit ergo eos de mundo cum hic ageret in carne, sed jam electos in seipso, ante
Electio duplex. constitutionem Mundi. —— Electi sunt itaque ante mundi cõstitutionem eâ prædestinatione, in qua Deus sua futura facta præscivit: Electi sunt autem de mundo eâ vocatione, qua Deus id quod prædestinavit, implevit. Quos enim prædestinavit, ipsos & vocavit, illa scilicet vocatione
Nota eum alios justificavit. Vide supra in fine §. 6. secundùm propositum: non ergo alios, sed quos præ destinavit, ipsos & vocavit: nec alios, sed quos ita vocavit, ipsos & justificavit: nec alios, sed quos prædestinavit, vocavit, justificavit, ipsos & glorificavit, illo utique fine qui non habet finem.
Efficax propria vocatio. Et cap. 18. Ex hoc proposito ejus est illa electorum propria vocatio, quibus omnia cooperatur in bonum, quia secundùm propositum vocati sunt sancti, & sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. Et cap. 19 Non quia credidimus, sed ut
Vim ejus explicat. credamus elegit nos. Nec quia credidimus, sed ut credamus vocamur, atque ita] vocatione quę sine pœnitentia est, id prorsus agitur & peragitur ut credamus. —— Deus igitur operatur in cordibus hominum, vocatione illa secundùm propositum suum, ut non inaniter audiant Evangelium, sed eo audito convertantur & credant. Hęc Augustinus, lib. de prædestinatione sanctorum.
Divinorum judiciorum inscrutabilis ratio. 13. Idem, lib. de bono perseverantiæ, cap 8. Ex duobus itaque parvulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur: & ex duobus ætate jam grandibus impius, cur iste ita vocetur ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur ut vocantem sequatur: inscrutabilia sunt judicia Dei. Hæc ibi.
Non judicabatur homines de eo peccato quod perpetraturi erant, si viverent. 14. Et cap. 9. ejusdem libri. An eo (inquit) redituri sumus, ut adhuc disputemus, quàm absurditate dicatur judicare homines mortuos etiam de his peccatis, quæ præscivit eos Deus perpetraturos fuisse, si viverent? Quod ita abhorret à sensibus Christianis aut prorsus humanis, ut id etiam refellere pudeat. Cur enim non dicatur & ipsum Evangelium, cum tanto labore passionibusq; sanctorum frustra esse prædicatum, vel adhuc etiam prædicari, si judicari poterat homines etiam non audito Evangelio secundum contumaciam vel obedientiam, quam præscivit Deus
Luc. 10.13. eos habituros fuisse si audissent? Nec damnarentur Tyrus & Sidon, quamvis remissius quam illę civitates, in quibus non credentibus à Domino
De Tyrio & Sidonio. Christo mirabilia & signa sunt facta: quoniam si apud illos facta essent, in cinere & cilicio pœnitentiam egissent: sicut se habẽt eloquia veritatis, in quibus verbis suis Dominus Iesus altius nobis mysterium prædestinationis ostendit. Si enim quæratur à nobis, cur apud eos tanta miracula facta sint, qui videntes ea non fuerant crediturі: & apud eos facta non sint, qui crederent si viderent: quid respondebimus? Et cap. 10. Nullus mortuus judicatur ex bonis seu malis, quę fuerat si non moreretur acturus: alioqui Tyrii & Sydonii non secundùm ea quæ gesserunt pœnas luerent; sed potius secundùm ea quæ gesturi fuerant, si in eis illæ virtutes Evangelicæ factæ fuissent, per grandem pœnitentiam & per Christi fidem consequerẽtur salutem. Quidam disputator catholicus non ignobilis hunc Evangelii locum sic exposuit, ut diceret, præscisse Dominum Tyrios & Sidonios à fide fuisse postea recessuros, cum factis apud se miraculis credidissent, & misericordia potius non eum illic ista fecisse: quoniam graviori pœnæ obnoxii fierent si fidem quam tenuerant, reliquissent, quam si eam nullo tempore tenuissent. In qua sententia docti hominis & admodum acuti, quæ sint adhuc merito requirenda, qui me nunc audiunt dicere, cum & ipsa nobis ad id quod agimus suffragetur? Si enim miseratione Dominus non fecit in istis virtutes, per quas fieri possent fideles, ne gravius punirentur cum postea fierent infideles, quod eos iterũ infideles futuros tam fidè præscivit; satis apertèque demonstratur de his peccatis neminem judicari mortuorum, quod eos scivit fuisse facturos, si aliquo modo etiam ista facta subveniretur: sicut Tyrius & Sidonius, si sententia illa vera est, subvenisse dicitur Christus, quos maluit non accedere ad fidem, quam fecisse multo graviore discedere à fide: quod eos, si accessissent, prævideret fuisse facturos. Quamvis si dicatur, cur non factum est ut crederent potius, & hoc eis præstaretur, ut antequam fidem relinquerent ex hac vita migrarent: quid responderi possit, ignoro. Et cap. 10. ejusdem libri de bono perseverantiæ: Proinde sicut Apostolus ait, Non volentis, ne- Rom. 9.16.
que currentis, sed miserentis est Dei: qui & parvulis quibus vult, etiam non volentibus neque currentibus subvenit, quos ante mundi constitutionem elegit in Christo, daturus etiam eis gratiam gratis, hoc est, nullis eorum vel fidei vel operum meritis præcedentibus: & majoribus etiam malis quæ prævidit, si apud eos facta essent, suis miraculis crediturос, quibus non vult subvenire, non subvenit, de quibus in sua prædestinatione occulte quidem, sed juste aliud judicavit: non enim est iniquitas apud Deum, sed inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus: Universæ autem viæ Domini misericordia & ve- Psal. 24.10.
ritas. Investigabilis ergo est misericordia, qua cujus vult miseretur, nullis ejus præcedentibus meritis: & investigabilis veritas, qua quem vult obdurat, ejus quidem præcedentibus meritis, sed cum eo cujus miseretur plerumque communibus. Hæc Augustinus, lib. de bono perseverantiæ.

15. Idem epist. 105. Nec omnium est fides, 1. Thess. 3.2.
qui audiunt verbum, sed quibus Deus partitur Rom. 12.3.
mensuram fidei: sicut nec omnia germinant quę 1. Cor. 3.6.7.
plantãtur & rigantur, sed quibus Deus dat incre- Non omnium est fides.
mentum. Cur autem ille credat, ille non credat, Ratio discriminis occulta est, non injusta: cum ambo idem audiunt, etsi miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident, altitudo est divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt judicia, & apud quem non est iniquitas, dum cujus vult miseretur, & quem vult obdurat: neque enim propterea sunt ista injusta, quia occulta. Et paulo post in eadem epistola, O Rom. 9.20.
Homo tu qui es qui respondeas Deo? quærimus namque meritum obdurationis, & invenimus: merito namque peccati universa massa damnata Obduratio.
est: nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: at potius ut non impertiatur, hoc digni sunt, hoc merẽtur. Quærimus autem meritum misericor-

diæ, nec invenimus, quia nullum est, ne gratia evacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur. Et infra; Neque ab originali neque ab aliis peccatis quisquam liberatur & justificatur, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, non solum remissione peccatorum, sed prius ipsius inspiratione fidei & timoris Dei impartito salubriter orationis affectu & effectu, donec sanet omnes languores nostros, & redimat de corruptione vitam nostram, & coronet nos in miseratione & misericordiâ. Hæc Augustinus, epist. 105.

Psal. 103. 3, 4.

16. Idem epist. 107. Si ergo ita præpararet atq; operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodo legem suam atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta atque secreta sic ejus ageret sensum, ut eidem legi atque doctrinæ accommodaret assensum, proculdubio eam legere vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac prædicare sufficeret, nec opus esset orare, ut Deus ad fidem suam infidelium corda converteret, & conversis profecientem perseverantiam ejusdem gratiæ suæ largitate donaret. Et postea in eadem epistola; Quomodo Deus exspectat voluntates hominum, ut præveniant eum quibus det gratiam, cum gratias ei non immeritò agamus de eis, quibus non ei credentibus & ejus doctrinam voluntate impiâ persequentibus misericordiam prærogavit, eosque ad seipsum omnipotentissima facilitate convertit, ac volentes ex nolentibus fecit? ut quid ei inde gratias agimus, si hoc ipse non fecit? Hæc Augustinus, epist. 107.

Vocatio alta atque secreta.

Argumentum à gratiarum actione.

Argumentum à gratiarum actione.

Nota, omnipotentissimam & facilitatem.

17. Idem, Enchiridii cap. 95. Certa & immutabilis & efficacissima est voluntas Dei; Multa potest & non vult: nihil autem vult quod non potest. In Psalmo canitur; Deus autem noster in Cœlo sursum, in Cœlo & in terra omnia quæcunque voluit fecit. quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit: &, quod est indignius, ideo non fecit quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit. Non ergo fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Et capite nonagesimo sexto. Omnipotenti quam facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse, non sinere. Neque enim veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quia quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis Omnipotentis impeditur effectus. Hæc ibi.

Certa & immutabilis & efficax firma est voluntas Dei. Psal. 113. 3. & Psal. 134. 6. Deus facere voluit non impedire ab hominis voluntate. Non fit aliquid nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.

18. Et capite 97. ejusdem Enchiridii. Sed Dominus in Evangelio compellans impiam civitatem; quoties, inquit, volui colligere filios tuos sicut gallina pullos suos, & noluisti: tanquam Dei voluntas superata sit hominum voluntate, & infirmissimis nolendo impedientibus, non potuerit facere potentissimus quod volebat. Et ubi est illa omnipotentia, quâ in Cœlo & in terra omnia quæcunque voluit fecit, si colligere filios Hierusalem volunt & non fecit? An potius & illa quidem filios suos ab ipso colligi noluit, sed eâ quoque nolente filios ejus collegit ipse quos voluit: quia in Cœlo & in terra non quædam voluit & fecit, quædam verò voluit & non fecit, sed omnia quæcunque voluit fecit. Et capite 98. Quis porrò tam impiè desipiat, ut dicat, Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere? Sed cum facit, per misericordiam facit: cum autem non facit, per judicium non facit. quoniam cujus vult miseretur, & quem vult indurat. Et cap. 102. Sed quantælibet sint voluntates vel Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus vel aliud volentes quam Deus, omnipotentis voluntas Dei semper invicta est. Hæc Augustinus, in Enchiridio ad Laurentium.

Matth. 23. 37.

Dei voluntas insuperabilis. Dei etiam posse videtur colligere eos voluisse voluntate sua, ut homo, qua etiã natura flevit.

Voluntas Dei semper invicta.

19. Idem, libro primo ad Bonifacium contra duas epistolas Pelagianorum, capite tertio. Ille trahitur ad Christum, cui datur ut credat in Christum. Datur ergo potestas ut Filii Dei fiant qui credunt in eum, cum hoc ipsum datur ut credant in eum. Et capite 19. Trahitur ergo miris modis, ut velit, ab illo, qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant. Hæc Augustinus, lib. 1. ad Bonifacium, contra duas epistolas Pelagianorum.

Trallis Patrone. Vide supra, 9. 11.

Miris modis.

20. Idem, libro de gratiâ & libero arbitrio, capite decimosexto. Certum est nos mandata facere si volumus, sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est ut tantum velimus, quantum sufficit ut volendo faciamus. Certum est nos velle cum volumus, sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est quod præparatur voluntas à Domino: à Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet: Deus est qui operatur in vobis & velle & operari. Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis & faciatis. Hæc ibi.

Sufficiens gratia, qua facit Deus ut velimus & faciamus. Prosp. 2. 13.

Psal. 37. 23.

Phil. 2. 13.

Vires efficacissimæ. 2 Cor. 3. 5.

21. Idem libro de correptione & gratia, capite decimoquarto. Deo volenti salvum facere nullum hominum resistit arbitrium: sic enim velle vel nolle in volentis vel nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. ——— Non est itaque dubitandum, voluntati Dei qui in Cœlo & in terra omnia quæcunque voluit fecit, & qui etiam quæ futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quominus faciat ipse quod vult; quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus quod vult cum vult facit. ——— sine dubio habens humanorum cordium, quo placet, inclinandorum omnipotentissimam potestatem. ——— Intus egit, corda tenuit, corda movit, eosque voluntatibus eorum, quas ipse in illis operatus est, traxit, Hæc Augustinus, libro de correptione & gratiâ, cap. 14.

Et effectu.

Dei voluntas irresistibilis & insuperabilis.

Dei omnipotentissima potestas.

22. Idem libro de Spiritu & litera, capite trigesimo quarto. Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadeatur ut persuadeatur; illi autem non ita: duo sola occurrunt interim quæ respondere mihi placeat, ó altitudo divitiarum: &, Numquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores, sed caveat ne inveniat præsumtores. Hæc Augustinus.

Discrimen inscrutabile inter profundum impenetrabile Rom. 11. 33. & Rom. 9. 14.

23. Prosper libro secundo de vocatione gentium, capite decimo. (seu in alia editione, capite trigesimo tertio.) Nihil (inquit) obsistere divinæ gratiæ potest, quo minus id quod voluerit impleatur.

Prosper. Nihil obsistere potest.

24. Idem, lib. de ingratis, cap. 14.

Namque ut nunc sævas gentes & barbara regna,
Ignoti prius aut spreti nova gratia Christi
Asvalvit.

Attrahit, & terrâ templum sibi condit in omni:
Sic prius, immites populos, urbesque rebelles.
Vincente obstantes animos pietate subegit.
Non hoc consilio tantum hortatuque benigno
Suadens, atque docens, quasi normam legis haberet
Gratia: sed mutans intus mentem, atque reformans,
Vasque novum ex fracto fingens, virtute creandi.
Non istud monitus legis, non verba Prophetæ,
Non præstata sibi præstat natura: sed unus
Qui fecit, reficit. Percurrat Apostolus orbem,
Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, instet,
Quaque viam verbo reseratam invenerit, intret:
Ut tamen his studiis auditor promovcatur,
Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola: Gratia sola.
Efficit: inque graves adolet plantaria fructus.

Et cap. 15. ejusdem libri;

At verò omnipotens hominem cum gratia salvat, Omnipotens gratia & cuncta efficax.
Ipsa suum consummat opus: cui tempus agendi
Semper adest cui gesta velit, non moribus illi
Fit mora, non causis anceps suspenditur ullis.

25. Fulgentius ejusque collegæ coëpiscopi, lib. de incarnatione & gratia, cap. 30. In hominibus igitur quos salvat, voluntatem bonam non invenit: sed, licut ætatum exigit diversitas, aut in majoribus bonam voluntatem gratis facit, quam invenit malam: aut sine voluntate hominis, vel bona vel mala, perficit in parvulis gratiam sacramenti illius, cujus nemo potest bonæ resistere voluntati. Voluntas Dei irresistibilis.

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM

Catholicorum expositiones dicti illius Apostolici, Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Tim. 2. 4.

1 Tim. 2. 4. HVjus loci expositionem catholicam nobis tradunt Augustinus Enchirid. capite 103. & lib. 4. contra Iulianum, cap. 8. & lib. de correptione & gratia capp. 14. & 15. & lib. 22. de civitate Dei capp. 1. & 2. & Prosper ad Capitula Gallorum, cap. 8. & toto opere de vocatione gentium. Et Petrus Diaconus lib. de incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi, capite septimo, & Fulgentius lib. de incarnatione & gratia, capp. 29, 30, 31. & Ecclesia Lugdunensis, lib. de tribus epistolis.

Status quæstionis. 2. Prosper initio operis de vocatione gentium, quæstionis statum ita proponit: Inter defensores (inquit) liberi arbitrii, & prædicatores gratiæ Dei, magna & difficilis dudum vertitur quæstio. Quæritur enim, utrum velit Deus omnes homines salvos fieri. Et quia negari hoc non potest: cur voluntas omnipotentis non impleatur, inquiritur. Cumque hoc secundum voluntates hominum fieri videatur, gratia videtur excludi: quæ si meritis redditur, constat eam non donum esse, sed debitum. Vnde iterum quæritur, cur hoc donum, sine quo nemo salvus est, ab eo qui omnes salvari vult, non omnibus conferatur. Respondet autem Prosper, lib. 1. illius operis cap. 5. Latet discretionis istius ratio, sed non latet ipsa discretio. —— Certissimum est nihil aliter Deum facere debuisse, quam fecerit.

Objectio. 3. Objectio Semipelagianorum; Salvari volentes, salvantur.

Responsio. Respondet Prosper, lib. 1. de vocatione gentium. cap. 3. (seu alia editione cap. 8.) salvari volentes, omnino salvantur: quia ipsum desiderium salutis ex Dei inspiratione cõcipiunt. & per illuminationem vocantis in agnitionem veniunt veritatis. Sunt enim filii promissionis, &c.

Obiectio. 4. Alia objectio; Gratiam suam Deus omnibus impertit.

Responsio Distinctio. Responsio Prosperi, lib. 1. de voc. gent. cap. 4. (seu cap. 5.) Pulsimè consistemur, quod nunquam universitati hominum divinæ providentiæ cura defuerit. Quæ licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxerit institutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxit, ut Propheticas voces & præcepta legalia convincerentur in elementorum obsequiis ac testimoniis accepisse. Vnde & excusabiles facti sunt, quia deos sibi Dei dona fecerunt: & quæ creata erant ad utendum, venerati sunt ad colendum. In quam impietatem etiam illa gens, quam sibi ab omnibus gentibus Dominus segregavit, tota transisset, nisi misericordiæ suæ propositum sustentandis electorum lapsibus prætendisset. Ita humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior: voluntatem, cui committi non est aliud quam dimitti. Et capite 3. (seu capite 9.) Omnes præsciti ac prædestinati in vitam æternam à pusillo usque ad magnum cognoscunt Deum, quia ut venirent ad Christum, à Patre audierunt atque didicerunt, omnes educti ab errore diriguntur in viam vitæ, omnibus corde mutato recta sapere & recta velle donatur, omnib. timor quo in mandatis Dei erudiantur, inseritur. —— Manet prorsus & quotidie impletur quod Abrahæ Dominus sine conditione promisit, sine lege donavit: quia etsi quidam quibus hæc prædicata sunt, non crediderunt; incredulitas eorum fidem Dei non evacuavit. Est enim Deus verax; omnis autem homo mendax. Et illi quidem qui audito Evangelio credere noluerunt, inexcusabiliores facti sunt, quàm si nullum præconium veritatis audissent: sed certum est eos apud præscientiam Dei, Abrahæ filios non fuisse, nec in illorum sorte numeratos, de quibus dictum est Benedicentur in semine tuo omnes tribus terræ. Credituros enim promisit qui dixit, & non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce Dominum: quia

Omnes.

Rom. 3. 3. 4. Gen. 22. 18. Ier. 31. 34. Hebr. 8. 11.

quia omnes cognoscent me à pusillo eorum usque ad magnum. Reconciliandos promisit, qui dixit; Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum memor non ero. Obedituros promisit, qui dixit; Dabo illis viam alteram, & cor aliud, ut timeant me omnes dies. Perseveraturos promisit, qui dixit; Timorem meum dabo in cor eorum, ne discedant à me: & visitabo eos, ut bonos eos faciam. Postremò, omnes sine cujusquam exceptione sibi obsequuturos promisit, qui dixit; Per memet ipsum juro, nisi exibit de ore meo justitia, & verba mea non avertentur, quia mihi flectetur omne genu, & confitebitur omnis lingua Deo. Quomodo nobis veracis promissionis firmitas apparebit, cum multa adhuc hominum millia dæmoniis serviant, & idolis genu flectant, nisi hujusmodi denunciationes Dei secundùm illam incommutabilem scientiam editas noverimus, in qua apud illum jam universitas discreta est, & sive de bonis, sive de malis loquatur, ita unius partis meminit, quasi neminem hominum prætermittat? Nam cum dicit Apostolus; Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova: numquid non omnes homines videtur dixisse renovatos? Aut cum dicit; Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipsum reconciliare omnia in ipso: numquid non ita loquitur, quasi neminem velit exortem hujus reconciliationis intelligi? ——— Quid cum dicitur; Et veniet omnis caro in conspectu meo ut adorent in Jerusalem, dicit Dominus: Aut illud; Et erit in diebus; Effundam de spiritu meo super omnem carnem: Aut illud; allevat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos: Numquid non ita pronunciatum est, quasi ab hoc Dei munere nemo discretus sit? Habet ergo populus Dei plenitudinem suam, &c.

Jerem. 31. 39, 40

Esai. 45. 23.

Universitas discreta.

2. Cor 5. 17.

Coloss. 1. 19, 20.

Esai. 66. 23. Joel 2. 28. Esai. 45. 14.

Habet populus Dei plenitudinem suam.

5. Idem Prosper, eodem lib. de vocatione gentium, cap. 4. (seu 12. & 13.) præcipit Apostolus, imò per Apostolum Dominus, fieri obsecrationes & postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, ac pro iis qui in sublimitate sunt. Supplicat ergo ubique Ecclesia Deo non solùm pro sanctis & in Christo jam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus & inimicis crucis Christi, pro omnibus idolorum cultoribus, pro persequutoribus, pro Judæis, pro hæreticis & schismaticis, ut relictis erroribus suis ad Deum convertantur, accipiant fidem, accipiant charitatem, & de ignorantiæ tenebris liberati, in agnitionem veniant veritatis. Quod quia ipsi præstare sibi nequeunt, misericors & justus Dominus pro omnibus sibi vult hominibus supplicari: ut cum videmus de tam profundis malis innumeros eruì, non ambigamus Deum præstitisse, quod ut præstaret oratus est: & gratias agentes pro iis qui salvi facti sunt, speremus etiam eos qui nondum illuminati sunt, eodem Divinæ gratiæ opere eximendos de potestate tenebrarum, ut in regnum Dei priusquam de hac vita exeant tranferantur. Quod si aliquos, sicut videmus accidere, salvantis gratia præterierit: & pro eis oratio Ecclesiæ recepta non fuerit: ad occulta divinæ justitiæ judicia referendum, & agnoscendum est secreti hujus profunditatem nobis in hac vita patere non posse, &c.

1. Tim. 2. 1.

6. Et cap. 5. (seu 15.) Liberatur pars hominum, parte pereunte. Et si hoc voluntatum meritis velimus adscribere, ut malos neglexisse gratia, bonos autem elegisse videatur; resistet nobis innumerabilium causa populorum, quibus per tot secula nulla cœlestis doctrinæ annunciatio coruscavit, nec meliores fuisse eorum posteros possumus dicere, de quibus scriptum est; Gentium populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam, & sedentibus in tenebris & umbra mortis lux orta est illis. Et ad quos Apostolus Petrus ait; Vos autem genus electum, &c. Item; Non ergo meritis minorum tribuitur quod non meruere majores: par enim impietas & Patres accusabat & filios, eademque ignorantiæ cæcitas omnes simul in eosdem mergebat errores. Sed cur illorum non misertus, & horum misertus sit Deus, quæ scientia comprehendere, quæ potest investigare sapientia? Latet discretionis istius ratio, sed non latet ipsa discretio. Non intelligimus judicantem, sed videmus operantem. Quid calumniamur justitiæ occultæ, qui gratias debemus misericordiæ manifestæ? Lauda & venerare quod agitur; quia totum est nescire quod tegitur. Hæc ibi Prosper.

Voluntatum merita non sunt discretionis ratio.

Esai. 9. 2.

1. Petr. 2. 9.

Latet discretionis ratio.

7. Et ejusdem libri primi, de vocatione gentium, capite ultimo, sub finem capitis; Quantumlibet enim impiorum malignitas accusetur resistens gratiæ Dei, Numquid probabuntur eam, quibus est collata, meruisse: aut illa virtus gratiæ quæ sibi quos voluit subdidit, convertere eos qui inconvertibiles permanscere, non potuit? Tales fuerunt qui sunt attracti, quales ii qui in sua duritia sunt relicti. Sed illis tribuit gratia stupenda quod voluit, illis retribuit veritas justa quod debuit: ut judicium Dei magis inscrutabile sit in electione gratiæ, quàm in retributione justitiæ. Hæc Prosper, lib. 1. de vocatione gentium, locis citatis.

Virtus gratiæ sibi quos vult subdit.

8. Postea, lib. 2. ejusdem operis, de vocatione gentium, distinguit inter auxilium generale, gratiam generalem, dona generalia, seu ea beneficia, eam providentiam Dei, quam universis generationibus & omnibus hominibus communiter atque indifferenter impendit; & excellentius illud opus, largus munus, potentiorem virtutem, specialis gratiæ largitatem, abundantiorem gratiam, qua vocatio specialis exteritur erga electos, eròque salvandos. Tandemque illius libri cap. 10. (seu 30.) summam dissertationis suæ tribus propositionibus comprehensam lectori commendat, his verbis; Quod itaque in principio secundi hujus voluminis insinuavimus, hoc nunc iterum commendamus, ut cum de gratiæ profunditate & altitudine disputatur, tribus illis salubertimis & veracissimis definitionibus simus innixi;

Distinctio gratiæ in generalem & specialem.

Tres evidentes definitiones.

Quarum una profitetur æternum & proprium Divinæ esse bonitatis, ut omnes homines salvos fieri velit, & in agnitionem veritatis venire.

Definitio 1.

Alia simul prædicat. Omnem hominem qui salvus fit, quique in agnitionem veritatis venit, Dei auxilio juvari & regi, utque in fide, quæ per dilectionem operatur, permaneat, custodiri.

2. Auxilium, & intelligit gratiam illam specialem, ut patet ex superioribus.

Tertia verò temperanter & sobriè protestatur, non omnem voluntatis Dei comprehendi posse rationem, & multas divinorum operum causas ab humana intelligentia esse subductas.

3.

Et paulò post, Ipse est (ut Apostolus ait) *Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* Quæ sententia tubi hujus æ brevitatis & validissimi roboris, si tranquillo consideretur intuitu, totam hâc de quâ agimus controversiam dirimit. Dicendo enim;

1. Tim. 4. 10.

Digitized by Google

enim; *qui est Salvator omnium hominum*, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem. Adjiciendo autem; *Maximè fidelium*, ostendit esse partem generis humani, quæ merito fidei divinitus inspiratæ, ad summam atque æternam salutem specialibus beneficiis provehatur. Quod utique nulla iniquitate agitur justissimi & misericordissimi Dei, cujus judicium in his dispensationibus non cum arrogantia discutiendum, sed cum tremore laudandum est. Hæc ibi.

Bonitas generalis.

Specialibus beneficiis.

9. Denique opus illud de vocatione gentium his verbis novissimis claudit, Deum in hoc corpore vivitur, nullius est negligenda correctio, nullius est desperanda reparatio. Oret itaq; sancta Ecclesia, & pro eis qui crediderunt, gratias agens, proficientem eis perseverantiam petat: pro eis autem qui extra fidem sunt, poscat ut credant. Nec ideo ab obsecrationibus cesset, si pro aliquibus exaudita non fuerit. Deus enim qui omnes vult ad agnitionem veritatis venire, non potest quenquam sine justitia refutare. Hæc Prosper.

1. Tim. 2. 4.

10. His ex illo Prosperi opere in antecessum præmissis; subjiciemus nunc Catholicorum expositiones dicti illius Apostolici, [*qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*] 1. Tim. 2. 4.

Prima expositio videlicet Augustini. 1. Tim. 2. 4. Vult bonitate Creatoris & gratia quidem generali: at non vult gratia illa speciali, quam dat solis electis, secundum beneplacitum voluntatis suæ.

11. Prima expositio sit ea quæ apertè colligitur ex verbis Prosperi superiùs positis, quam etiam repetit Ecclesia Lugdunensis, lib. de tribus epistolis; quod Deus omnes homines velit salvos fieri bonitate Creatoris, & gratia illa generali, nõ tamen omnes velit salvos fieri electione illa & vocatione speciali, sine qua nemo salvus fit, sed quosdã justa judicis severitate non salvet, qui planè inexcusabiles sunt & salute indigni, imo & severitate illa digni. Cur autem aliis pariter indignis misericordiam specialis certoque salvantis gratiæ largiatur, illis præteritis, mysterium est viatoribus inscrutabile. Quamvis illa ipsa omnibus impensa dona generalia, non solum abutentes reddant inexcusabiles, sed etiam canora voce testentur æternam illam naturæ Dei proprietatem, qua constanter vult, id est, amat justitiam & creaturæ suæ debitum obsequium, & consequenter vult consequentem obsequentium salutem; At non vult, id est, odio habet peccatum, nec vult creaturæ suæ interitũ, id est, eo non delectatur, sed eum aversatur, quia pro sua æterna & incommutabili bonitate non vult ullos perire, sed omnes ad pœnitentiam venire. Ezech. 18. vers. ult. & cap. 33. vers. 11. & 2. Petr. 3. 9. hoc ipso tamen quod Deus sit non volens iniquitatem, evincitur (ut colligit Psaltes Psal. 5.) non habitaturum cum eo malum, nec staturos stultos coram oculis ejus, sed eum perditurum omnes obstinatè impios, ad salubrem pœnitentiam nunquam venientes, quos merentes Deus justo judicio vult indurare, vult perdere. Cur autem eis qui pereunt, non dederit Deus pœnitentiam ad agnitionem veritatis, qua fugerent ab ira ventura, cum eam dare eosque ad se convertere omnipotentissimâ facilitate posset, si vellet, quam tamen aliis æquè indignis largitus sit, abyssus est multa, viatoribus impermeabilis, hoc tamen inconcussè certissimum est, nullam esse iniquitatem apud Deum: nihil esse in ejus verbis ludificatorium: nihil in ejus voluntate inane.

Psal. 5. 5. 6. 7.

Psal. 36. 7.

Expositio

12. Secunda expositio est; Potest etiam (inquit Augustinus, lib. de correptione & gratia, capite decimo quinto) sic intelligi, quod omnes homines Deus velit salvos fieri, quoniam nos facit velle, sicut misit spiritum Filii sui clamantem Abba Pater, id est, nos clamare facientem. Multa enim (ait idem August. lib. 22. de civitate Dei, capite secundo) volunt fieri sancti ejus ab illo inspirata sancta voluntate, nec fiunt: sicut orant pro quibusdam piè sanctéque, & quod orant non facit, cum ipse in eis hanc orandi voluntatem sancto spiritu suo fecerit, &c. Hanc expositionem repetit etiam Ecclesia Lugdunensis.

Gal. 4. 6.

13. Applica huc verba Apostoli, 1. Timoth. 2. ubi jubet nos pro omnibus orare, quia hoc Deo gratum est, qui omnes homines vult salvos fieri & in agnitionem veritatis venire: id est, qui in eis in quibus habitat hanc voluntatem facit. Quasi diceret, hoc indicio explorent se, qui haberi volunt Christiani. Attamen orationibus nostris, quas pro rebus haud evidenter promissis fundimus, semper subest humilis conditio, saltem intellecta, nimirum, si Deus voluerit.

1. Tim. 2. 1, 2, 3, 4.

Omnes universi & singuli.

14. Secundùm has duas expositiones, omnes homines in illo dicto Apostolico sunt universi & singuli homines, quamdiu sunt viatores, seu quamdiu eis patet accessus ad agnitionem veritatis. Sequentibus autem expositionibus omnes homines restrictius intelliguntur.

3. Expos. 1. Tim. 2. 4.

15. Tertia expositio; Augustinus ait, libro quarto contra Julianum, cap. 7. & 8. Sic debet intelligi quod dictum est; qui omnes vult homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, Quemadmodum intelligitur quod idem dixit Apostolus; Per unius justificationem in omnes homines ad justificationem vitæ. Hos enim omnes vult Deus salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, in quos omnes per unius justificationem gratia pervenit ad justificationem vitæ. Et paucis ibidem interpositis, ait Augustinus, in utroque dicto omnes positos esse pro multis.

Rom. 5. 2.

Omnes pro multis.

τὰ πάντα τοῦ πολλοὺς, ut ait Aug. lib. 4. cap. 11. ad Bonif.

16. Hanc expositionem tradunt etiam Prosper, libro primo de vocatione gentium, capite tertio, verbis supra citatis, §. 4. & Fulgentius, cum suis Collegis Coëpiscopos, lib. de incarnatione & gratia Christi, capite 31. In his (inquiunt) omnibus hominibus, quos Deus vult salvos facere, non totum omnino genus significatur hominum; sed omnium universitas salvandorum, omnes quoscunque Dominus advocaverit, &c. Sic etiam alibi Fulgentius; Istorum nemo perit. Hi sunt, *omnes*, quos secundum B. Pauli præconium, Deus vult salvos fieri & in agnitionem veritatis venire. Quia enim ille hoc vult, qui omnia quæcunque voluit fecit; quod vult semper insuperabiliter facit, hoc utique in eis impletur, quod omnipotens Dei voluntas incommutabilis & insuperabilis habet. Hæc Fulgentius, lib. 2. de remissione peccatorum, cap. 2. ubi vide plura. Cur autem electi, & salvandi familiari divinis eloquiis loquutione dicantur *omnes*, docent iidem Patres, eosque sequuta Ecclesia Lugdunensis, proxima expositione, quam, quia cum tertiâ cohæret, hic exhibeo.

Omnium multitudines salvandas.

Psal 115. 4.

Nota, insuperabiliter. Insuperabilis.

4. Expos. Non de singulis generum, sed de generibus singulorum.

17. Quarta expositio; Fulgentius, lib. de incarnatione & gratia Christi, cap. 31. Ideo autem (inquit) omnes dicti sunt, quia ex omnibus hominibus omnes istos divina bonitas salvat, id est, ex omni genere, conditione, ætate, ex omni lingua, ex omni provincia.

Auguſtinus Enchirid. cap. 103. Qui (inquit) omnes homines vult ſalvos fieri, ſi ideò quod nullus hominum eſſet quem ſalvum fieri nollet, qui virtutes miraculorum facere noluit apud eos, quos dicit acturos fuiſſe pœnitentiam, ſi feciſſet: ſed ut omnes homines omne genus humanum intelligamus per quaſcunque differentias diſtributum, reges, privatos, nobiles, ignobiles, ſublimes, humiles, doctos, indoctos, integri corporis, debiles, ingeniosos, tardiordes, fatuos, divites, pauperes, mediocres, maſes, fœminas, infantes, pueros, adoleſcentes, juvenes, ſeniores, ſenes: in linguis omnibus, in moribus omnibus, in artibus omnibus, in profeſſionibus omnibus, in voluntatum & conſcientiarum varietate innumerabili conſtitutos, & ſi quid aliud differentiarum eſt in hominibus. ---------- Et ideo facit, quia omnipotens velle inaniter non poteſt, quodcunque voluerit. Præceperat enim Deus ut oraretur pro ſingulis hominibus; & ſpecialiter addiderat, pro regibus & iis qui in ſublimitate ſunt, qui putari poterant faſtu & ſuperbiâ ſeculari a fidei Chriſtianæ humilitate abhorrere. Proinde dicens; Hoc enim bonum eſt coram Salvatore noſtro Deo, id eſt, ut etiam pro talibus oretur, ſtatim ut deſperationem tolleret, addidit, qui omnes homines vult ſalvari, & in agnitionem veritatis venire. Iſto loquutionis modo ait Dominus Phariſæis, Decimatis mentam & rutam & omne olus; id eſt, omne olerum genus. Neque enim Phariſæi & quæcunque aliena & omnium per omnes terras alienigenarum omnia olera decimabant. Hæc Auguſtinus. Sic etiam alii Patres quorum teſtimonia ſuperius adducta ſunt c. 15. hujus libri, & cap. 16.

18. Quinta expoſitio: Auguſtinus Enchirid. cap. 103. Cum audimus & in ſacris literis legimus; quod velit omnes homines ſalvos fieri, nõ tamen ideo debemus omnipotentiſſimę Dei voluntati aliquid derogare, ſed ita intelligere quod ſcriptum eſt; qui vult omnes homines ſalvos fieri: tanquam diceretur, nullum hominem fieri ſalvum, niſi quem fieri ſalvum ipſe voluerit. Et ideo rogandus ut velit, quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit. ---------- Et quocunque alio modo intelligi poteſt, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum voluiſſe fieri, factumque non eſſe, qui ſine ullis ambiguitatibus ſi in cœlo & in terra, ſicut & veritas cantat, omnia quæcunque voluit fecit, profectò facere noluit quodcunque non fecit. Hæc Auguſtinus.

19 Huc accommodari poteſt illud ſimile, quo utitur idem Auguſtinus lib. de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 8. de aliquo literarum magiſtro qui in civitate ſolus eſt; Omnes ille hic literas docet, non quia omnes diſcunt, ſed quia nemo niſi ab illo diſcit, quicunque ibi literas diſcit.

20. In his omnibus (inquit Fulgentius lib. de incarnatione & gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, c. 31. ille ſermo noſtri Redemtoris impletur; Cum exaltatus fuero a terra, omnes traham ad meipſum. Quod non ideo dixit, quia omnes omnino trahit: ſed quia nemo ſalvus fit, niſi quem ipſe traxerit. Nam & alibi dicit; Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum. Item alibi; omne quod dedit mihi Pater, ad me veniet. Hi ergo ſunt omnes, quos vult Deus ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hæc Fulgentius cum ſuis collegis.

21. Eccleſia Lugdunenſis, lib. de tribus epiſtolis, eandem repetens expoſitionem, ait eundem loquutionis modum in verbis Apoſtoli etiam in aliis locis inveniri, ſicut eſt illud per unius hominis juſtitiâ in omnes homines, in juſtificationem vitę. Non quia nullus hominum eſt qui per illius juſtitiam non juſtificetur: ſed quia præter ejus juſtitiam nemo juſtificatur. Omnes hæ expoſitiones ſine compugnantia conſiſtunt.

22. Illam verò expoſitionem, qua dictum illud, qui omnes homines vult ſalvos fieri, ita intelligitur, ut ſimpliciter accipiatur, hoc de omnibus hominibus quantum in ipſo eſt Deum velle, eo quod omnes ſalvari velit bonitate Creatoris: ſed quia liberi arbitrii eos condidit, exſpectet ut hoc etiam ipſi velint: & ſi voluerint, juſtè ſalventur; ſi noluerint, juſtè puniantur: iſtam, in quam, expoſitionem, ut Pelagianæ pravitati faventem, lacriſque literis & antiquis orthodoxorum Patrum Conciliis repugnantem, rejicit ac refellit Eccleſia Lugdunenſis, loco citato.

23. Commendat autem, in tam profundis quæſtionibus tractandis, tranquillitatis & ſobrietatis modeſtiam; & à contentioſa temeritate dehortatur. Vide ejuſdem Eccleſiæ librum de tenenda veritate Scripturæ, col. 435. & 436. in ſecunda parte tomi quarti, bibliothecæ Patrum, editionis quartæ.

CAPUT DECIMVM-NONUM.

Controverſiarum inter Catholicos & Semipelagianos articulus quintus, de bono perſeverantiæ.

Opinio Semipelagianorum.

Hilarius, epiſt. ad Auguſtinum de reliquiis Pelagianæ hæreſeos; Deinde (inquit) moleſtè ferũt ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perſeverantiam, non qua fieret ut perſeveraret, ſed ſine qua per liberum arbitrium perſeverare non poſſet; Nunc verò ſanctis in regnum per gratiam prædeſtinatis non tale adjutorium perſeverantiæ detur, ſed tale ut eis perſeverantia ipſa donetur, non ſolum ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verum etiam ut per hoc donum non niſi perſeverantes ſint. ---------- Cæterum quicquid libet donatum ſit prædeſtinatis, id poſſe & amittere & retinere propriâ voluntate, contendunt.

Doctrina Catholicorum.

2. Auguſt. lib. de correptione & gratia, cap. 7. Quiſquis à Domino, ut in bono perſeveret, precatur; donum ejus eſſe talem perſeverantiam confitetur.

3. Et

3. Et capite 12. eiusdem libri. Primo itaque homini, qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tantum tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verumetiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Non solum enim dixit, Sine me nihil potestis facere; verumetiam dixit; Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis & fructum afferatis. Quibus verbis eis non solum justitiam, verumetiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit: Christo enim sic eos ponente, ut eant & fructum afferant, & fructus eorum maneat, quis audeat dicere, Forsitan non mānebit? ——— Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei sine quo perseverare nō possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis ut possent. Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter atq; inseparabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma non deficeret, neq; adversitate aliqua vinceretur.------Infirmis servivit, ut ipso donante invictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissimè nollent.

Ioann. 15. ibid. v. 16.

Nota, cum pijs perseverantia quam non perseverant.

Indeclinabiliter atq; inseparabiliter.

Invicti simè.

4. Idem, lib. de bono perseverantiæ, capite 6. At enim voluntate sua quisque deserit Deum, ut meritò deseratur à Deo. Quis hoc negaverit? Sed ideo petimus, ne inferamur in tentationem, ut hoc non fiat. Et si exaudimur, utique non fit, quia Deus non permittit ut fiat. Nihil etiā fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri ipse permittit. ——— Tutiores igitur vivimus, si totum Deo damus: non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.

Obiect.

Resp.

Nihil fit, nisi quod aut facit Deus aut fieri permittit.

5. Et capite 7. ejusdem libri; Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum: neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo. Hanc gratiam posuit in illo in quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundùm propositum eius qui universa operatur: ac per hoc sicut operatur ut accedamus, sic operatur ne discedamus. ——— Manus igitur Dei est ista, non nostra, ut non discedamus à Deo. Manus, inquam, ejus est ista, qui dixit, Timorem meum dabo in cor eorum, ut à me non recedant. Propter quod & posci à se voluit, ne inferamur in tentationem: quia si non inferimur, nullā ab eo ratione discedimus. Quod poterat nobis etiam non orantibus dari, sed oratione nostrā nos voluit admoneri, à quo accipiamus hæc beneficia, à quo enim, nisi ab illo accipimus, à quo iussum est ut petamus? Protsus in hac re non operosas disputationes exipeetet Eccl sia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat, ut incredduli credant: Deus ergo convertit eos ad fidem. Orat, ut credentes perseverent: Deus ergo donat perseverantiam usque in finem. Hoc Deus futurum esse præscivit: ipsa est prædestinatio sanctorum. Hæc Augustinus.

Non nisi ad gratiam Dei pertinet, ut ad Deum accedamus, & ut à Deo non discedamus.

Hieron. in 40.

Matth. 6. 13. Vsus orationis.

CAPVT VIGESIMVM.

Admonitio de statu huius controversiæ, de perseverantia. cum regula iudicii Theologici, de auctoritate veterum.

Status controversiæ.

AVgustino cum Pelagianis ac Semipelagianis cōtroversia fuit de causa efficiente perseverantiæ sanctorum electorum; item de causa impulsiva; denique de qualitate vel mēsura gratiæ, quæ ad perseverandum datur, imo requiritur. Contendebat Augustinus, contra adversarios gratiæ, perseverantiam esse donum & opus Dei gratuitum, quod ex solo beneplacito prædestinantis Dei datur solis & omnibus electis; dare autem eis ad perseverandum talem ac tantam gratiam, per quam non solum possint perseverare si velint, sed etiam velint certoque perseverent, nec nisi perseverantes sint: talem etiam gratiam nobis in hoc certamine esse necessariam: esse autem gratiam hanc prædestinationis effectum. At non movebatur inter eos controversia de Apostasia multorum sanctorum non electorum, temporariā fidei professione Deum colentium, quos pro tempore nobis viatoribus impossibile est ab electis discernere; neque contentio erat de temporariorum statu ante Apostasiam. Quocirca mirandum non est, si Augustinus, præsenti controversiæ intentus, de aliis adjacentibus quæstionibus, pro tempore in lite non positis, id tantum curaverit, ut nihil inde adversarii lucrarentur, & causæ quam agebat non officerent, sed potius adjumento essent.

2 Nam (ut rectè monet ipse Augustinus), libro de bono perseverantiæ, capite vigesimo) singulæ quæque hæreses inferunt Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentiùs defendatur Scriptura divina, quam si nulla talis necessitas cogeret. Idcirco profitetur Augustinus se, occasione Pelagiani erroris, non solum cautiùs loquutum esse, quàm alii, qui, tali quæstione non pulsati, securius loquuti sunt, sed quædam etiam sua scripta retractasse, & hæreticorum inquietudine tanquam è somno ignaviæ excitatum, scripturas vigilantius pericrutatum esse, libro primo contra Iulianum, capite secundo; & lib. de prædestinatione sanctorum, capitibus tertio & nono, & epistola 105. in fine epistolæ. Et lib. 3. de doctr. Christ. capite 33. & lib. de bono perseverantiæ, capite vigesimo primo. Quo loco novissimè citato, de se ait; Neminem velim sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in eis quibus me non errare perspexerit. Nam propterea nunc facio libros in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec meipsum in omnibus me sequutum fuisse demonstrem; sed proficienter me existimo Deo miserante scripsisse,

Regula de auctoritate veterum.

Plures regulæ, de usu veterum prudenter dijudicandi, vide supra lib. 7. cap. 8. & sequentibus.

Libri retractationum ex scriptis Augustini.

Digitized by Google

Augustini mo-destia.

non tamen à perfectione cœpisse: quandoquidem arrogantius loquor quam verius, si vel nunc dico me ad perfectionem sine ullo errore scribendi jam in ista ætate venisse. Sed interest, quàtum & in quibus rebus erretur, & quam facile quisq; corrigat, vel quanta pertinacia suum defendere conetur errorem. Bonæ quippe spei est homo, si eum sic proficientem dies ultimus vitæ hujus invenerit, ut adjiciantur quæ proficienti defuerunt, & perficiendus quam puniendus potius judicetur. Hæc ibi de seipso.

3. De aliis autem qui ante motam controversiam Pelagianam vixerunt, loquens, lib. de prædestinatione sanctorum, capite 14. Quid igitur opus est (inquit Augustinus) ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari, quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur?

Occasione hæreseos clarius explicata est veritas.

4. Et in Psal. 54. in illa verba (& appropinquavit cor illius.) Multa (inquit) latebant in scripturis, & cum præcisi essent hæretici, quæstionibus agitaverunt Ecclesiam Dei. Aperta sunt quæ latebant: & intellecta est voluntas Dei. —— Numquid enim perfectè de Trinitate tractatum est, antequam oblatrarent Ariani? Numquid perfectè de Trinitate tractatum est, antequam obsisterent Novatiani? Sic non perfectè de baptismate tractatum est, antequam contradicerent foris positi rebaptisatores. Nec de ipsa unitate Christi enucleatè dicta erat quæ dicta sunt, nisi postea quam separatio illa urgere cœpit fratres infirmos. Vt jam illi qui noverant hæc tractare atque dissolvere, ne perirent infirmi solicitati quæstionibus impiorum, sermonibus & disputationib. suis obscura legis in publicum deducerent. Hæc ibi. Multa quippe (inquit alibi idem Pater) ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab adversario mota quæstio, docendi exsitit occasio. Hæc Augustinus, lib. 16. de Civitate Dei, capite 2.

Per occasionem errorum quæstiones profectum docent Ecclesiæ.

5. Quocirca quod de seipso scripsit Augustinus, lib. de bono perseverantiæ, capite 12. inquiens; Nemo, ut opinor, est tam injustus, atque invidus, qui me proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum mihi esse judicaret: idipsum etiam de aliis Ecclesiæ doctoribus, per occasionem novarum quæstionum proficientibus dicendum est, nimis fore eum injustum atque invidum, qui eos proficere prohiberet. Rectè monet Cœlestinus Papa Romanus, in fine suæ epistolæ pro Prospero & Hilario, de gratia Dei, ad quosdam Galliarum Episcopos, dum probamus ea quæ à majoribus contra hæreses definita ac disputata sunt, non esse necesse, ut etiam omnes partes intercurrentium quæstionum astruamus. Ait quidem ibidem, neque contemnendas esse: Attamen (ut rectè monet Augustinus) licet nobis, salvâ honorificentia, quæ Catholicis & laudatis Patribus debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint quam veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis (inquit) ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum. Hæc Augustinus, epistola 111. ad Fortunatianum, de videndo Deo.

6. Non censuit Augustinus, multiplicandas sibi esse in negotio Pelagiano controversias, ea dicere contentus, quæ convincendo adversariorum errori in eis de quibus agitabatur controversia, sufficere videbantur; aliis autem minus intentus humani aliquid pati potuit, ut de eis minus commodè loqueretur. Quas ille loquutiones ipse nunc si hic viveret retractaret. Quis enim credat eum, si hoc seculo viator esset, ita expositurum verba illa Domini, *Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis*; sicut non solum ipse Augustinus contra Pelagianos disputans, sed etiam, co teste, Innocentius Papa Romanus interpretatus est, de Eucharistia etiam parvulis necessariò danda, ut hinc colligerent, morte æterna perire infantes non baptisatos, cum admitti non potuerint non baptisati ad sacramentum sanctæ mensæ? quam fuisse etiam universæ tunc temporis Ecclesiæ mentem, contendit Augustinus, usque adeo ut confidenter affirmet, nullum qui se meminit Catholicæ fidei Christianum, expositionem eam negare, aut de ejus veritate dubitare. epistola 106. & lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, capite 20. & lib. 1. contra Iulianum, capite 2.

Ioan. 6. 53.

Eucharistia danda parvulis.

Aliud Augustini scholium, quod sequenda capita arguantur eum ejus Augustini.

7. Nec diceret, reprobis quibusdam dari eam fidem & charitatem & justificationem, in qua si mortui essent salvarentur, sicut dixisse comperitur, lib. de correptione & gratia, capite nono & capite decimo tertio, & lib. de bono perseverantiæ capite octavo & capite decimo tertio: præsertim cum ipse Augustinus agnoverit eos non fuisse Dei filios, etiam quando erant in professione & nomine filiorum: quia non habuerunt perseverantiam: ideoque neque verè discipulos Christi, nec verè filios Dei fuisse, nec in eorum numero qui Christo dati sunt, etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur. lib. de correptione & gratia, capite nono. quod quia sic ibi enervat, ut concedat eos nihilominus eam habuisse pietatem & fidem, quæ ipsis esset salvifica, adeoque Deo probata, si tunc mortui essent; alia quædam ejusdem Augustini dicta proferam, quæ cum ista opinione apertissimè pugnant.

CAPVT VIGESIMVM-PRIMUM.

Testimonia Augustini, pro perseverantia omnium sanctorum verè credentium & justificatorum.

CÆteri (inquit) mortales, qui ex isto electorum & prædestinatorum numero non sunt, vasa iræ facti sunt. Istorum neminem adducit ad pœnitentiam salubrem & spiritalem, qua homo in Christo reconciliatur Deo. libro quinto contra Iulianum, capite tertio, post medium capitis.

2. Non ergo alios (ait idem Augustinus) sed quos prædestinavit, ipsos & vocavit: nec alios, sed quos ita vocavit, ipsos & justificavit: Nec alios, sed

ſed quos prædeſtinavit, vocavit, juſtificavit, ipſos & glorificavit, illo utique fine qui non habet finem. Elegit ergo Deus fideles, ſed ut ſint, non quia jam erant. libro de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 17.

3. Idem Auguſtinus, reprehendens loquutionem Ticonii in deſcribenda ſecunda ſua regula: Secunda (inquit) eſt de corpore Domini bipartito, quod quidem non ita debuit apellari. Non enim revera Domini corpus eſt, quod cum illo non erit in æternum. Sed dicendum fuit, de Domini corpore vero atque permixto: aut vero atque ſimulato, vel quid aliud: quia non ſolum in æternum, verumetiam nunc hypocritæ non cum illo eſſe dicendi ſunt, quamvis in ejus eſſe videantur Eccleſia. libro tertio de doctrina Chriſtiana, cap. 32.

4. Alibi autem de vero Chriſti corpore, nempe, de Eccleſia illa quam Chriſtus modo mundat lavacro aquæ in verbo, ut tunc eam ſibi exhibeat non habentem maculam neque rugam, aut aliquid ejuſmodi, totam ſcilicet pulchram atque perfectam, quando abſorbebitur mors in victoriam, ait ſolam hanc Eccleſiam à Chriſto juſtificari: inquiens; Dominus itaque Chriſtus & juſtus eſt, & juſtificans, nos autem juſtificati gratis per gratiam ipſius, Non autem juſtificat niſi corpus ſuum, quod eſt Eccleſia. Auguſt. epiſt. 50. ad Bonifacium comitem, poſt medium.

5. Item; Norunt fideles corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti nó negligant eſſe. Fiant corpus Chriſti, ſi volunt vivere de Spiritu Chriſti. De Spiritu Chriſti non vivit, niſi corpus Chriſti. — Hunc itaque cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſãcta Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & juſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus ejus. quorum primum jam factum eſt, id eſt, prædeſtinatio: ſecundum & tertium factum eſt, & fit, & fiet, id eſt, vocatio & juſtificatio: quartum verò nunc in ſpe eſt, in re autem futurum eſt, id eſt, glorificatio. Hujus rei ſacramẽtum, id eſt, unitatis corporis & ſanguinis Chriſti, alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica quibuſdam ad vitam ſumitur, quibuſdã ad exitium. Res verò ipſa cujus & ſacramentum eſt, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque eius particeps fuerit, — Iſte cibus & potus eos à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit. —— ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat ſpiritaliter carnem eius, nec bibit eius ſanguinem, licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti. — qui Chriſtum manducant, vivunt in æternum, quia Chriſtus eſt vita æterna. Auguſtin. tract. 26. in Evangelium Ioannis.

6. Tractatu etiam 27. in illud Evangelium; Signum (inquit) quia manducavit & bibit, hoc eſt, ſi manet & manetur, ſi habitat & inhabitatur, ſi hæret ut non deſeratur. Et alibi exponens, quid ſit verè credere, ait; Crediderũt verè, id eſt, quomodo credendum eſt, inconcuſsè, firmè, ſtabiliter, fortiter, non jam in propria redituri, & Chriſtum relicturi. Auguſt. tract. 106. in Evang. Ioannis. *Vel credere.*

7. Idem in Pſal. 32. ſerm. 2. *Anima noſtra patiens erit Domino*: ſecura exſpectans miſericorditer promittẽtem; miſericorditer & veraciter exhibentem. Et donec exhibeat quid agamus? *Anima noſtra patiens erit Domino.* Sed quid, ſi in ipſa patientia non durabimus? Immo planè durabimus. *quoniam adiutor & protector noſter eſt.* Adjuvat in pugna; protegit ab æſtu; non te deſerit. Hæc ibi. Ait etiam idem Pater; Cum igitur boni & mali dent & accipiant baptiſmi ſacramentum, nec regenerati ſpiritaliter in corpus & membra Chriſti coædificentur niſi boni, profectò in bonis eſt illa Eccleſia, cui dicitur, Sicut Lilium in medio ſpinarũ, ita proxima mea in medio filiarum. In his eſt enim qui ædificant ſupra petram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti, & faciunt. —— Qui ergo compage charitatis incorporati ſunt ædificio ſuper petram conſtituto, & lilio inter ſpinas candenti, ipſi utique poſſidebunt regnum Dei. Auguſt. lib. de unitate Eccleſiæ, cap. 18. *Cant. 2.*

8. Item poſtea eodem libro; Non viſibilem baptiſmum, quem poſſunt habere & alieni, id eſt, qui regnum Dei non poſſidebunt, ſed hoc donum cõmendat Spiritus Sancti, quod proprium eſt eorum tantum, qui regnabũt cum Chriſto in æternum. quoniam charitas Dei, ſicut dicit Apoſtolus, diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. —— Ipſa etiam quæ Domini Dei data ſunt, nonnulla ex eis habent alieni, id eſt, non poſſeſſuri regnum Dei, quibus in fine dicetur, Non novi vos, etiam cum dixerint, in nomine tuo prophetavimus & virtutes multas fecimus: quia etſi habeam, inquit, Prophetiam, & ſciam omnia ſacramenta & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Hoc eſt ergo donum Spiritus Sancti proprium ſanctorum, unde nemo communicat alienus. libro de unitate Eccleſiæ, cap. 19. *Rom. 5.* *Matth. 7. 22. 23.* *1. Cor. 13.*

9. Et rurſus eodem lib. cap. 20. ſeu ultimo. quaſi viſa ſunt per aliquam partem agri frumenta dominica defeciſſe: Nullo modo autem defecerant, quæ verè frumenta erant prædeſtinata atque ſeminata, & alta radice veraciter germinantia. —— Triticum quod filius hominis ſeminaverat, triticum manſit. Hæc ibi.

10. Charitas quæ deſeri poteſt, nunquam verè fuit: ait idem Auguſtinus apud Gratianum, de pœnitentia diſt. 2. can. *Charitas qua.* Item; Dominus ait; Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam, qui ergo non habet vitam æternam, in Chriſtum non credit. Eadem diſt. can. *Charitas eſt.* *Ioan. 6. 47.*

11. Idem Auguſtinus, tract. 3. in epiſtolam B. Ioannis; Intelligetis non poſſe exire foras niſi Antichriſtos. Eos autem qui non ſunt Chriſto contrarii, foras exire nullo modo poſſe: qui enim non eſt Chriſto contrarius, in corpore ejus hæret & membrum computatur. —— Vnctio inviſibilis charitas illa eſt, quę in quocunque fuerit tanquam radix illi erit, quamvis ardente Sole areſcere non poteſt. Omne quod radicatum eſt, nutritur calore Solis, non areſcit. Hactenus Auguſtinus. *Vide Epiſt. 18.*

12. Iam autem iſta evidenter atque ex diametro adverſantur eis, quæ apud illum alicubi leguntur de juſtificatione eorum qui pereunt. Vnde colligere promtum eſt, quid eſſet conſtanter dicturus, ſi ea pulſaretur quæſtione quę nunc Eccleſiam exercet, de perſeverantia ſanctorum, ſeu verè juſtificatorum.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Teſtimonia aliorum Patrum, de perſeverantia ſanctorum.

Cyprianus. CYprianus ait; Nemo exiſtimet bonos de Eccleſia poſſe diſcedere. Triticum non rapit ventus, nec arborem ſolidâ radice fundatam procella ſubvertit. Inanes paleæ tempeſtate jactantur; invalidæ arbores turbinis incurſione everruntur. Hos exſecratur & percutit Ioannes Apoſtolus dicens; Ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis, ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum. Cyprianus libro de unitate Eccleſiæ. 1. Ioan. 2. 19.

Baſilius. 2. Baſilius magnus diſſerens de illa ſervi mali diſſectione, de qua apud Matthæum, cap. 24. verſ. ultimo: διχοτομία, diſſectio (inquit) eſt animæ perpetua à Spiritu Sancto alienatio. Nunc enim tametſi non admiſcetur indignis, attamen aliquo modo videtur adeſſe ſimul baptizatis [καὶ μὴν ἀναίσθητος τοῖς ἀναξίοις ἀλλ' ὅτι παρεῖναι δοκεῖ πᾶσι τοῖς ἅπαξ ἐσφραγισμένοις] ex præſcientia ut ad ſalutem convertantur. Tunc verò in totum ab anima quæ ipſius gratiam profanaverit, receſſebitur. Baſil. lib. de Spiritu Sancto, cap. 16. ubi agnoſcit indignis & perituris non adminiceri Spiritum Sanctum, ſicut adminiſcetur eis, qui verè convertuntur, licet illis per communem quandam gratiam adeſſe aliquo modo videatur. Matth. 24. 51.

Ambroſius. 3. Ambroſius, libro 1. de Iacob & vita beata, cap. 6. omnium eorum, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, quos vocavit & juſtificavit, quibus Spiritum adoptionis infudit, eorum (inquam) omnium perſeverantiam, & quod certi eſſe debeant de propria ſalute, prolixè multis ex ſacra Scriptura petitis adſtruit argumentis. Verba Ambroſii recitabimus, capite vigeſimo quinto hujus libri, § 9.

Chryſoſtomus. 4. Chryſoſtomus ſerm. 3. in 2. Cor. 1. verſ. 21. 22. Hæc verba Apoſtoli, Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, Θεός. Καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Hæc, inquam, Apoſtoli verba exponens, ait; Πάλιν λοιπὸν ἡ παρελθοῦσαν ἐξ ἀνάγκης βεβαίωσις. εἰ γὰρ ἀπὸς ἴσην ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς εἰς Χριστὸν (πίστιν, ὁ μὲν ἐν ἡμᾶς πεφιλοσόφησεν ἐκ πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν) καὶ αὐτὸς ἐχρίσεν ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸ πνεῦμα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πῶς τὰ μέλλοντα ἀπιστεῖ; εἰ γὰρ τὰ ἐλάχιστα, καὶ τὰ εὐτελῆ ἔδωκε καὶ τὰ ῥίζαν, καὶ τὸ σπυρὶς (οἷον τὸ ἀλαθῆ πεῖσαι αὐτὸν γενέσθαι, τὸ τῷ πνεύματος μεταλαβεῖν) πῶς τὰ ἐκ τούτων οὐ δώσει; εἰ γὰρ ὀκεῖνα δέδωκε ταῦτα δώσειν πολλῷ μᾶλλον ὁ ταῦτα δούς, καὶ ὀκεῖνα παρέξει· καὶ εἰ ταῦτα ἐχθροῖς ὄντι ἔδωκε, πολλῷ μᾶλλον ὀκεῖνα φίλοις γνησίοις χαρίσεται. Δῆλον τοῦτο ὑδὲ πνεῦμα ὕπνον ἁπλῶς, ἀλλ' ἀρραβῶνα αὐτὸ ἐκάλεσεν· ἵνα δὲ τοῦτο καὶ σὲ τὸ πιστὸν ἀκούσῃς. εἰ γὰρ. εἰ μὴ ἔμελλε τὸ πᾶν δώσειν, οὐδὲ ἂν ἦλθε τὸ ἀρραβῶνα ἀπολαβεῖν καὶ ἀπολαῦσαι αὐτῆς καὶ μάτων. Hæc Chryſoſtomus. Deus non facit quæ ejus ſunt de fide quam habent in Chriſtum, in quorum cordibus dedit arrhabonem Spiritus ſancti.

Œcumenius. 5. Oecumenius in epiſtola ad Epheſ. capit. 1. verſ. 14. ὁ ἀρραβὼν πίστεως τὸ ὅλον. τὸ δοῦναι ἐμφάσεις καὶ τὰ μυρία ἀγαθὰ πίστωμα ὁ Θεὸς, δέδωκεν ἀρραβῶνα τῆς ἐπηγγελίας κωφωσεμίας, τὸ ἅγιον πνεῦμα. Arrhabonem omnem confirmat. Adoptionem igitur & innumera bona confirmans Deus, arrhabonem dedit cœleſtis hæreditatis, Spiritum Sanctum.

Proſper. 6. Proſper, lib. 1. de vocatione gentium, cap. 3. (ſeu, in alia editione, cap. 8.) Ex eo quod ſcriptum eſt, Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit; infert, eos qui non ſalvabuntur, non invocare nomen Domini, non habere ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Non agi illa actione Spiritus Dei, de qua ſcriptum eſt; quicunque Spiritu Dei aguntur, hi filii ſunt Dei. Et poſtea, eodem libro, eodem cap. 3. (vel, in alia edit. cap. 10.) Proſper ait; Plebs ergo præſcita, plebs non repulſa, hi ſunt qui in Chriſto juſtificati ſunt. Hæc ille. Rom. 10. 13. Rom. 8. 15. Rom. 8. 14.

Gregor. 7. Quo ſpectant etiam verba illa Gregorii primi Epiſt. Rom. lib. 7. epiſt. 99. Redemtor noſter, Dei hominumque Mediator, conditionis humanæ non immemor, ſic imis ſumma conjungit, ut ipſe in unitate permanens, ita temporalia occulto inſtinctu pia conſuleus moderatione diſponat, quatenus de ejus manu antiquus hoſtis nullatenus rapiat, quos ante ſecula intra ſinum matris Eccleſiæ coadunandos eſſe præſcivit. Nam etſi quiſquam eorũ, inter quos degit, fluctibus motus ad tempus ut palmes titubet, radix tamen rectæ fidei, quæ ex occulto prodit, divino judicio viretis manet, quæ accepto tempore fructum de ſe oſtentare valeat qui latebat. Hæc Gregorius docens radicem rectæ fidei ſemper manere in eo homine, in quo eſt. Et eos qui per rectam fidem intra ſinum matris Eccleſiæ coadunati ſunt, cuſtoditi in manu Chriſti, nec ab antiquo hoſte ullatenus rapi de manu ejus; & quamvis titubent, non tamen eradicari.

8. Atque huc pertinet etiam illud quod alio loco ſcripſit idem Gregorius; Aurum quod pravis diaboli perſuaſionibus quaſi lutum ſterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim ſeduci quandoque non reverſuri poſſunt, quaſi habitam ſanctitatem ante oculos hominum videntur amittere: ſed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur, &c. Gregor. lib. 34. moral. cap. 8.

9 Nempe fides & reliqui fructus Spiritus, qui cap. 5. epiſt. ad Galatas ab Apoſtolo recenſentur, habent (inquit Auguſtinus) quaſdam imagines ſuas in malis hominibus & deceptoribus: ut omnino fallant, niſi quiſque jam mundum oculum & ſimplicem habuerit, quo illa cognoſcat, Auguſt. de ſermone Domini in monte, lib. 2. prope finem libri. Idcirco ipſam virtutem, qua temporarii ſplendere hominibus videntur, virtutem non eſſe ante oculos Dei, dicit Gregorius, loco proximè citato, libro trigeſimo quarto moral. capite octavo. Imagines virtutis ſunt fallaces, atque evanidæ.

10. Dominus in illo die profitebitur eis, quia nunquam [οὐδέποτε] novi vos. Matth. 7. 23. Ergo nunquam erant ex ovibus Chriſti, nunquam audiverunt obedienter vocem ejus & ſequuti ſunt eum. Ioan. 10. Nunquam igitur verè juſtificati fuerunt per fidem in ſanguine Chriſti. Vide ſupra, in doctrina de tertio articulo, cap. 16. annotationes noſtras ad ſextam, & nonam, & decimam, propoſitiones Eccleſiæ Lugdunenſis. Et adde verba illa Moſis in Cantico, de multis qui propter temporariam quãdam profeſſionem & propter dona quædam univerſæ Eccleſiæ viſibili communia dicuntur filii Dei, ita tamen ut non ſint filii ejus, ita generatio prava & perverſa, filii Matth. 7. 23. Ioan. 10. 27. Deut. 32. 5, 6, 19, 20.

in quibus non est fides. Deuteronom. 32. 5, 6, 9, 19, 20. Temporarii igitur non habent eam fidem, neque eum filiationis honorem, quem habent qui ex Deo g... generati sunt. Iohan. 1. 12, 13. ... 9. 10.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIUM.

Admonitio de justificatione, ubi ostenditur statum controversiæ de justificatione inter Catholicos olim & Pelagianos, diversum fuisse à statu controversiæ, quæ nunc inter Catholicos & Romanenses de justificatione agitatur.

Iustificatio latè sumta.

IVstificatio in sacris literis pro opere divinæ erga nos misericordiæ in Christo iuncta, significat gratuitam donationem justitiæ qua justi constituimur.

Iustificatio ita dicta dupliciter.

2. Ea justitia duplex est; una per quam justitiæ Dei peccatis nostris offensæ plenaria fit satisfactio, & remissio peccatorum ac jus æternæ hæreditatis, ad eamque ducens gratia sufficientissimi pretii solutione nobis acquiruntur. Hæc est illa Christi perfectissima obedientia, per quam justi constituuntur multi. Rom. 5. 9. Ideo Cyrillus Alexandrinus, de Christo ait; Atque ita Deo Patri per omnia obsecutus, humanam naturam in seipso [*divinam*] justificavit. Hæc Cyrillus Alexandrinus, lib. 2. ad Reginas, cap. 22. Hanc Christi justitiam nobis Deus donat imputando. Rom. 4. 6, 11. Nos eam fide apprehendimus; & quidem sola fide (licet non solitaria) quia fides hic renunciat omni alii justitiæ pro reconciliationis memoratæ effectione, nec ulla ipsius dignitate censetur fides in hac justificatione, aptitudinem autem organicam inter omnia Dei charismata, fides peculiarem habet, ad hanc apprehensionem. Hinc per metonymiam sacris Scripturis familiarem fides dicitur imputari in justitiam, & salvare, quia est instrumentum apprehendens eam justitiam Dei, quæ credentibus imputatur, eosque salvat. Et hanc solam unici nostri Mediatoris justitiam repræsentamus Deo in precibus nostris, ut propter eius meritum nos exaudiat, neque admiscemus vel nostra vel aliorum merita, nam (ut recte monet Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 8.) Vnus Mediator Christus, Apostoli non mediatores, sed membra corporis. Hæc Augustinus. Vide supra, lib. 7. cap. 2. § 7 8 9. 10.

Fides imputatur in justitiam.

Iustificatio fidei, unica.

Vnus Mediator.

August.

Fides iustificans.

3. Quamvis autem hanc justificationem ingrediatur solius fidei operatio, non aliorum charismatum, nulla tamen huic operi apta est fides nisi quę charitatem secum ducit, & meis qui diutius hic vivere siuuntur, etiam per dilectionem producit bona opera, lege Dei imperata, quæ præparavit Deus ut in illis ambularemus. Hæc illa est fides qua non solum credimus Deo, sed etiam in Deum credimus. Dæmones (inquit Augustinus) credebant ei, sed nō credebant in eum. Rursus etiam de Apostolis eius piissimus dicere, credimus Paulo, sed nō credimus in Paulum: credimus Petro, sed non credimus in Petrum. Credenti autem in eum qui justificat impium, deputatur fides eius ad justitiam. quid est ergo credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Ipsa est ergo fides quam de nobis exigit Deus: & non invenit quod exigat, nisi donaverit quod inveniat. quæ fides nisi quam definivit alio loco Apostolus plenissimè dicens; Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Non qualiscunque fides, sed fides quę per dilectionem operatur. Hæc Augustinus, tract. 29. in Evangelium Ioannis.

Ephes. 2. 10.

August.

Ser. d. sanct. lib. 7. § 2. 4. & 5. inf.

Rom. 4. 5.

Gal. 5. 6.

Iustificatio habitualis & actualis.

4. Hi habitus & inde procedentes operationes sunt altera illa justitia, nobis inhærens, & in moribus nostris relucens, per quam formaliter sive habitualiter & actualiter justi sumus. Pars & principium hujus justitiæ est ipsa fides, quam propterea Christus vocat opus Dei. Ioan. 6. 29. fides est virtutum omnium fundamentum, inquit Prosper ad excerpta Genuensium, ad dubium octavum. Hanc comitātur charitas & reliqui fructus Spiritus, qui se omnes in externa etiam conversatione exserunt. Tota hęc habitualis & actualis justitia est etiam gratuitum Dei donum; quod Deus nobis donat, infundendo habitus, & operando in nobis & velle & perficere pro suo beneplacito. Hæc justificatio, alia peculiari nomenclaturā appellatur *sanctificatio*.

Ioan. 6. 29.

Fides fundamentum virtutum omnium.

Philip. 2. 13.

Sanctificatio.

5. Est autem hæc nostra justitia, dum hic militamus, imperfecta, & crebro culparum intercursu & aspergine usque adeo interrupta & imputata, ut quotidie nobis clamandum sit, Domine ne intres in judicium cum servo tuo; dimitte nobis debita nostra. Et exaudit nos misericors Deus fideiter orantes, propter meritum perfectæ illius justitiæ Christi, quam fide tenemus, in illa justificatione stricte sumtā, idcirco non solum nævos condonat & tandem abolet, sed etiam hanc nostram quantulamcunque obedientiam benignè remuneratur, sua in nobis munera coronans.

Rom. 8. 30.

Tit. 3. 7.

6. Vtramque istam justificationem uno verbo complexus est Apostolus, in catena illa aurea; Quos autem vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, hos & glorificavit. Rom. 8. 30. Item epist. ad Titum, cap. 3. vers. 7. ut justificati illius gratiā hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ. Vtramque etiam comprehendit Augustinus, illis verbis, Neque ab originali, neque ab aliis peccatis quisquam liberatur & justificatur, nisi gratiā Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, non solum remissione peccatorum, sed prius ipsius inspiratione fidei & timoris Dei, impartito salubriter orationis affectu & effectu, donec sanet omnes languores nostros, & redimat de corruptione vitam nostram, & coronet nos in miseratione & misericordia. Hæc Augustinus epistola 105.

Psal. 102. 4.

Controversia de iustificatione, inter Catholicos & Pelagianos.

7. Controversia Catholicis cum Pelagianis fuit, non de priore illa, sed de hac posteriore justificatione sive sanctificatione, quam Pelagiani dictabant esse homini possibilem viribus humani arbitrii, absque adiutorio gratiæ, atque adeò triplicem tantummodo gratiam aiebant esse homini necessariam ad eius reformationem ut impleat legem Dei, videlicet, naturam humanam, & remissionem peccatorum præteritorum, & doctrinam legis Dei in futurum; his enim posse posse hominem fieri perfectè justum justitia habituali & actuali. Semipelagiani necessitatem ulteriorię

terioris gratiæ fatebantur, sed quam quisq; merito antecedentis suæ voluntatis & fidei consequeretur. At Catholici docebant, hanc justitiam esse gratiam Dei seu donum Dei gratuitum, nullo nostro merito, sed gratis donatum à Deo eis quorum vult misereri; quos ipse non justos invenit, neque justificari merentes, sed gratuito munere justificat seu justos facit. Et hanc oppositè ad opera liberi arbitrii rectè appellant Dei gratiam, Dei justitiam, Dei gratuitum donum; opera autem liberi arbitrii sine præveniente gratia appellant opera nostra, justitiam nostram. Et huc accommodant illa etiam Scripturæ testimonia, in quibus, si primarium Spiritus scopum intuearis, justitia illa imputata opponitur omni nostræ justitiæ inhærenti & actuali, etiam illi quam ex gratia habemus: huc, inquam, testimonia illa accommodant, ut evincant nullam nos justitiam actualem & inhærentem habere nisi ex fide, quicquid autem ex fide non fit, esse peccatum; quod utique verum est.

Justum facere.

8. Hinc crebra illa apud Augustinum notatio verbi justificare, id est, justum facere, quia non ex nobis sumus justi, sed Deus nos facit justos. Epist. 105. & 106. & lib. de prædestinatione sanctorum. cap. 7. & lib. de gratia & libero arbitrio, capp. 7. 8. 12. & apud Fulgentium lib. 1. ad Monimum. Non est aliud (inquit) justificare, nisi justos facere. Certè hoc verum est loquendo de sanctificatione nostra. Sic idem eodem libro; Neque verò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam, humiles invenit, sed dando gratiam humiles facit. Hæc Fulgent. (Imo de justificatione strictè sumta verum est quod Deus nos justificando justos faciat, imputatione justitiæ, & remissione peccatorum, ideo eam loquutionem non aversatus est Ioannes Calvinus, lib. 3. Instit. cap. 11. §. 21.) In eandem sententiam dixit Bernardus in fine libri sui de gratia & libero arbitrio; Denique quos justificavit, non quos justos invenit, hos & magnificavit. Hæc ille. Et Prosper de libero arbitrio, ad Ruffinum; Deus hominem ita reformavit, ut ei non solum culpam malæ voluntatis & actionis remitteret, sed etiam benè velle, bene agere, atque in his perseverare donaret. Hæc Prosper.

9. Huc pertinent canones illi Concilii Milevitani secundi, cujus Augustinus pars fuit, anno Dom. 416.

Can. 3. Placuit, ut quicunque dixerit gratiam Dei, in qua justificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium ut non committantur, anathema sit.

Can. 4. Item, quisquis dixerit eandem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit.

Can. 5. Item placuit, ut quicunque dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.

Controversia de justificatione inter Catholicos & Papistas.

10. Nos canonibus istis eorumque sanctionibus libenter subscribimus. At nunc alia inter nos & Papistas agitatur controversia, in qua illi pugnant non pro gratia Dei contra liberi arbitrii defensores, sed pro sola justitia inhærente & actuali contra justitiam imputatam, & pro operibus contra gratiam, id est, pro condignitate meriti operum nostrorum, quæ auxilio gratiæ facimus, contra necessitatem divinæ indulgentiæ qua nos ipsos in Christi merito per imputationem acceptos habet, & consequenter opera nostra per ipsius gratiam in Christo facta, quæ præparavit & jussit ut in eis ambularemus, licet rigido examini sustinendo imparia, misericorditer etiam acceptat, & gratuitâ remuneratione coronat.

Ad Papistarum cavillum non pertinent Patrum dicta contra Pelagianos.

11. Ineptè igitur ad hanc controversiam, in qua nos magis prædicamus Dei gratiam quam Papistæ, qui plus æquo favent libero arbitrio, & minus quam par est tribuunt gratiæ, Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. Ineptè, inquam, abutuntur dictis Patrum, quæ illi, de hac nostra controversia nihil interim cogitantes, protulerunt pro gratia Dei, nos sanctificante, contra elatos humani arbitrii assertores. In qua controversia nos firmiter adhæremus parti Catholicorum Patrum, rejecto penitus Pelagianorum errore.

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

Testimonia Patrum pro justificatione ex fide sola, licet non solitariâ, per imputationem justitiæ Christi & remissionem peccatorum per ejus sanguinem: non autem per inhærentem nobis habitualem, aut à nobis præstitam actualem sive operum justitiam.

Origenes.

ORigenes, Comment. in epist. ad Rom. cap. 3. vers. 27. & 28. Et dicit (inquit, de Apostolo loquens) sufficere solius fidei justificationem, ita ut credens quis tantùm nodo justificetur, etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum. Imminet igitur nobis qui integram esse Scripturam Apostoli conamur asserere, & ordine suo cuncta constare, ut requiramus quis sine operibus sola fide justificatus sit. quantum igitur ad exemplum attinet, sufficere arbitror illum latronem, qui cum Christo crucifixus clamavit ei de cruce; Domine Iesu, memento mei cum veneris in regnum tuum. *Luc. 23. 42.* Nec aliquid quicquam describitur boni operis ejus in Evangeliis, sed pro hac sola fide ait ei Iesus; Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Aptemus nunc, si videtur, hujus latronis verba causæ Apostoli Pauli, & dicamus ad Iudæum; Vbi est ergo gloriatio tua? Certum quia excluſa est, excluſa autem non per legem operum, sed per legem fidei. Per fidem enim justificatus est hic latro sine operibus legis: quia super hoc Dominus non requisivit quid prius operatus esset, nec exspectavit quid operis cum credidisset expleret, sed solâ confessione justificatum *Luc. 23. 43.*

comi-

Digitized by Google

comitemq; sibi Paradisum ingressurus assumit. Sed & mulier illa quæ in Evangelio secundùm Lucam refertur, quia cum cognovisset quod Iesus recubuit in domo Pharisæi, attulit vas unguenti, & stans retro ad pedes eius, ac flens, lachrymis lavit pedes eius, ——Et ex nullo legis opere, sed pro sola fide ait ad eam; Remittuntur tibi peccata tua. Et iterum; Fides tua te salvam fecit, vade in pace.——Igitur ut ad propositum redeamus, iustificatur homo per fidem, cui ad iustificandum nihil conferunt opera. ——Audi quid dicit [Apostolus:] Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. vides Apostolum non gloriantem super iustitia sua, neque super castitate, neque super sapientia, neque super cæteris virtutibus vel actibus suis, sed apertissimè pronunciantem & dicentem, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Et sic excluta est Iudaïca gloriatio, non per legem operum, sed per legem fidei, quæ est in Christo Iesu, in cujus cruce gloriatur Apostolus. quis enim rectè vel super castitate sua gloriabitur, cum scriptum legat, quia si quis aspexerit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo? Vnde & Propheta dicit; quomodo gloriabitur quis castum se habere cor?——quis autem vel super justitia sua gloriabitur, cum audiat Deum per Prophetam dicêtem; Quia omnis justitia vestra sicut pannus mulieris mênstruatæ? Sola igitur justa gloriatio est in fide crucis Christi, quæ excludit omnem istam gloriationem quæ descendit ex operibus legis. Hactenus Origenes, in c. 3. epist. ad Romanos, in illa verba Apostoli: *Vbi igitur gloriatio? exclusa est per quam legem? operum? non: sed per legem fidei. Colligimus igitur, fide iustificari hominem absque operibus Legis.*

Luc. 7. 37. 38.

Luc. 7. 48. Idem. vers. 50.

Gal. 6. 14.

Gal. 1. 11. 12.

Matth. 5. 28. Proverb. 20. 9.

Esai. 64. 6.

Rom. 3. 27. 28.

2. Colligit autem istam conclusionem Apostolus, ex superiore sua dissertatione de Dei justitia per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes credentes: sine distinctione. qui omnes justificantur gratis, ipsius gratia, per redemtionem quæ est in Christo Iesu. Vniversalis igitur est, & ad omnes credentes, atque adeò ad omnes homines adultos quicunque justificantur, pertinet conclusio illa Apostolica, Δικαιόμεθα ἐκ πίστεως ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. Neque est alius à Domino constitutus justificationis modus. ὑστεροῦνται. Omnes enim peccauerunt, ac deficiuntur gloriâ Dei, ac justificantur gratis, &c. Omnes, inquam, fide justificantur absque operibus legis. Quo igitur modo justificatur unus credentium, seu unus adultorum illorum qui justificantur, eodem etiam & non alio modo justificantur omnes credentes, sive omnes adulti quicunque justificantur. quamvis igitur unus per fidem justificatus, mox de hac vita decesserit, alius autem post justificationem diutius vixerit, & fecerit bona opera, quæ alter præstare non potuit, quia in hac vita esse non sinebatur; uterque tamen eodem modo justificatus est, nempe per fidem absque operibus legis. Superstitis autem bona opera, quæ ex fide per charitatem operante facit, ostendunt fidem per quam justificatus est, atque adeò ostendunt hominem illum vere esse justificatum per fidem; nam fides mortua & tantum assensitiva, non justificat, sicut docet Iacobus Apostolus: si tamen ipsum iustificationis actum intueamur, solum huic negotio, nempe ad accipiendam gratuitam peccatorum remissionem aptum atque idoneum instrumentum est fides, non autem aliæ eam comitantes virtutes, neque inde procedentes operationes. Fide enim justificatur homo absque operibus legis. Neque quisquam adultus aliter justificatur.

Rom. 3. 11. 22. 23. 24. Conclusio Apostoli est universalis.

Rom. 3. 28. Iacob. 2. 17. 18. 24.

Omnes credentes iustificantur uno modo.

Iacob. 2. 17. 18. &c.

3. In verbis Origenis, quæ paragrapho primo recitavimus, observa; 1. mentem Apostoli esse, hominem solâ fide justificari. 2. Hujus exempla adferri in latrone qui cum Christo crucifixus credidit; & in muliere illa, cui multa peccata remissa sunt, & quæ dilexit multum, & ex fide non ficta per charitatem operante faciebat bonum opus, stans ad pedes Domini, eosque lachrymis suis rigans, & capillis capitis sui extergens, & deosculans, & unguento ungens, quando dixit ei Dominus, Remissa sunt tibi peccata tua. Et iterum; Fides tua te salvam fecit: vade in pace. Item in Apostolo Paulo, qui jam credens & justificatus, multisque per Dei gratiam virtutibus & bonis operibus abundans, dixit, Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: Denique in omnibus fidelibus, quorum nemo rectè potest super sua castitate vel justitiâ gloriari, vel dicere, mundum est cor meum. 3. Excludi à justificatione non solum opera legis cerimonialis, sed etiam opera legis moralis. 4. Excludi à justificatione non solum opera facta viribus naturæ & liberi arbitrii & ante justificationem, sed etiam omnia opera quæ ab ipsis credêtibus fiunt ex fide & per Dei gratiam. 5. A justificatione excludi opera, non tolum quando eorum faciendorum potestas & occasio deest, sed etiam quando adest potestas & occasio, & quando etiam fiunt. 6. Non solum opera externa excludi à justificatione sed etiam operationes internas, & omnes infusos virtutum habitus, excepta sola fide. 7. Omnem gloriationem in virtutibus aut operibus quibuscunque nostris dici & esse gloriationem Iudaïcam. 8. Solam justam gloriationem esse in fide crucis Christi, quæ excludit omnem istam gloriationem quæ descendit ex operibus Legis.

Obs. affirmativa ex omnia 8. negativis.

Luc. 23. Luc. 7.

Gal. 6. 14.

4. Hæ observationes elidunt omnem illam Bellarmini sophisticam, quâ clarissimo lumini tenebras offundere, & legentium oculis pulverem injicere conatur, seque abdere in caliginem, lib. 1. de justificatione, c. 25. seu ultimo. Serviunt autem illæ observationes vindicandis aliorũ etiam Patrũ testimoniis, quæ subjicienius.

Mendacia & fraudes Bellarmini ex hac observatione.

5. Basilius Magnus, homilia de humilitate: Ea demum (inquit) perfecta & omnimoda gloriatio est in Deo, quando neque propter suam ipsius quis justitiam extollitur, sed agnoscit se quidem vera destitui justitiâ, verùm solâ in Christum fide justificatum esse [οὐκέτι ἐμὴν μόνην τὴν εἰς Χριστὸν δικαιοσύνην.] Et gloriatur in eo Paulus, quod suam ipsius justitiam contemnat, quærat autem eam justitiam quæ per Christum, quæ ex Deo est, in fide. Hæc Basilius. Vbi à justificatione excludit illam etiam virtutum & operum justitiam, quæ Dei dono in ipsis fidelibus & jam per fidem justificatis invenitur, ut patet ex Apostoli Pauli adducto exemplo, & ex his ipsius Basilii sequentibus ibidem verbis; Nihil tibi relictum est, ô homo, de quo gloriari possis,——quid enim habes, quod

Basilius.

Philip. 3. 8.

non accepisti? ——— An ideò superbis quia honore affectus es, & acceptam misericordiam ad occasionem arrogantiæ rapis? Hæc & plura in hanc sententiam ibi Basilius, loquens, de ipsis fidelium virtutibus & bonis operibus. Atque huc applicat locum epistolæ ad Philippenses, cap. 3. 8, 9.

Bellarmini libri. de verbo Apostat. Philip. 3. 8, 9. Responsio Davidis Pareus ad eam.

6. At quanta, quæso, (inquit Bellarminus) blasphemia est, opera facta ex fide, & gratia Christi, stercora nominare, quæ ad Galat. 5. fructus Spiritus ipse idem Apostolus vocat? Bellarminus libro primo de justificatione, capite decimo nono. Rectè respondit Præceptor meus beatæ memoriæ David Pareus, in castigatione illius capitis Bellarmini, inquiens; Opera sua pro stercoribus sive quisquiliis ducit [Apostolus] non absolutè, sed comparatè ad justitiam Christi quæ ex fide: quia nefas ducit, in ullis suis operibus fiduciam justificationis ponere coram Deo. Gratia enim Christi non ideo in nobis bene operatur, ut in operibus nostris quasi meritis confidamus: sed ut debitum Deo cultum & gloriam per bona opera tribuamus. ——— Hactenus igitur Apostolus omnia opera sua tanquam stercora abjiciens, non magis est blasphemus, quàm tota Ecclesia Prophetica fuit blasphema, *omnes justas justitias pannum menstruatum*, rem æquè fœdam, appellans. Hæc Pareus. Vide supra, capite septimo, ubi Catholicorum Patrum invenies testimonia, cum responsione hac concordantia. Concordant etiam verba Origenis hoc ipso capite superius recitata, & aliorum Patrum quæ inferius recitabuntur.

Hilarius Pictaviensis.

7. Hilarii Pictavienſis verba sunt; Movet scribas remissum ab homine peccatum. Hominem tantum in Iesu Christo contuebantur, & remissum ab eo, quod lex laxare non poterat. Fides enim sola justificat. Hæc Hilarius, canone octavo in Evangelium Matthæi. ubi remissionem peccatorum seu justificationem tribuit soli fidei, exclusis omnibus operibus legis, quocunque tandem auxilio præstitis: nulla enim nostra opera, in legis Dei obtemperatione, per Dei gratiam præstita, nos justificant coram Deo; nam solâ fide accipimus remissionem peccatorum, quam nullis operibus promeremur. Hanc esse mentem Hilarii, declarant ipsius verba jam recitata.

Ambrosius.

8. Ambrosius in sermonibus de tempore, sermone quadragesimo nono. Hanc (inquit) tantam gloriam latroni fides præstitit. Fides enim est quæ peccata cooperit, quæ vincit crimina. ——— Sicut ergo sufficit Judæ ad scelera deseruisse Christum; ita latroni sufficit ad innocentiam Domino credidisse. Hæc ibi. Idem libro primo de Iacob & vita beata, capite sexto. Non gloriabor quia justus sum, sed gloriabor quia redemtus sum. Gloriabor, non quia vacuus peccati sum, sed quia mihi remissa sunt peccata. Non gloriabor quia profui, neque quia profuit mihi quisquam, sed quia pro me advocatus apud Patrem Christus est; sed quia pro me Christi sanguis effusus est. Et libro secundo ejusdem operis, de Iacob & vita beata, capite secundo. Merito (inquit) dixit, ipsa quidem vox Iacob erat manus, manus Esau. Et odoratus est odorem vestimentorum ejus. Et fortasse illud est, quia non operibus justificamur, sed fide, quoniam carnalis infirmitas operibus impedimento est, sed fidei claritas sanctorum obumbrat errorem, quæ meretur veniam delictorum. Hæc Ambrosius, quibus à justificatione manifestè excludit omnia etiam fidelium & sanctorum opera, quò pertinent illa ejusdem Patris verba, quę ex ejus Commentario in Resh, Psalm. 118. (seu 119.) recitavimus supra, cap. septimo hujus libri, § 9. vide etiam ejusdem capitis §. 6.

Gen. 27. 22, 27.

Auctor Commentariorum in epistolas Pauli, qui Ambrosio tribuuntur.

9. Auctor Commentariorum in epistolas Pauli Apostoli, qui Ambrosio tribuuntur, scribens in epistolam ad Romanos, capite tertio, versu vigesimo quarto in illa Apostoli verba; *Justificati gratis per gratiam ipsius.* [Iustificati (inquit) sunt gratis, quia nihil operantes, neque vicem reddentes, solâ fide justificati sunt dono Dei. Et in capite quarto, versu tertio in illa verba Apostoli, *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad justitiam.*] Manifestavit (inquit) non ideo Abraham gloriam apud Deum habere quia circumcisus est, aut quia abstinuit se à peccato, sed quia Deo credidit, hinc & justificatus est, laudis suæ præmium in futuro consequuturus. His verbis auctor iste ab Abrahami justificatione palam excludit omnia ejus opera, etiam post fidem acceptam facta, tum cerimonialia, tum etiam moralia. Eodem autem modo nos omnes justificari docet Apostolus, quo justificatus est Abraham. Idem etiam scriptor, in ejusdem quarti capitis versum quintum in illa verba Apostoli; *Credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus in justitiam.* [Hoc dicit (inquit) quia sine operibus legis credenti impio, id est, gentili, in Christum reputatur fides ejus ad justitiam, quomodo ergo Iudæi per opera legis justificari se putant justificatione Abrahæ, cum videant Abraham non ex operibus legis, sed solâ fide justificatum? Non ergo opus est lege, quando impius per solam fidem justificatur apud Deum. Hæc ibi. Excluduntur autem hic à justificatione non solùm cerimonialis legis opera, ut cavillatur Bellarminus, libro primo de justificatione, capite vigesimo quinto, sed omnino omnia legis etiam moralis opera: nam etiam per legis moralis opera Iudæi putabant se justificari, ut patet ex gloriatione Pharisæi illius, apud Lucam, cap. 18. vers. 11.

Rom. 3. 24.

Rom. 4. 3.

Rom. 4. 5.

10. Idem scriptor, in cap. 11. ad Rom. vers. 32. in illa verba Apostoli; *Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.*] Solam (inquit) fidem posuit Deus, per quam omnium peccata abolerentur: ut quia nulla spes per legem omnibus hominibus erat, Dei misericordiâ salvarentur. Item, in 1. epistolam ad Corinthios, capite 1. versu 4. in illa verba Apostoli; *Gratias ago Deo meo semper pro vobis, super gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu.*) Datam (inquit) dicit gratiam à Deo in Christo Iesu, quæ gratia sic data est in Christo Iesu, quia hoc constitutum est à Deo, ut qui credit in Christum, salvus sit sine opere, solâ fide gratis accipiens remissionem peccatorum. Hæc auctor Commentariorum illorum qui Ambrosio tribuuntur.

Rom. 11. 32.

1. Cor. 1. 4.

Credentem Christum, solâ fide gratis accipere remissionem peccatorum.

Hieronym.

11. Hæc pertinet illud Hieronymi; Tunc ergo justi sumus, quando nos peccatores fatemur: & justitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia: dicente sancta Scriptura: *Justus accusator suus est in principio sermonis,*

Prov. 18. 17. LXX.

Digitized by Google

Isai. 43 26. LXX. Rom. 11. 32. & Galat. 3. 22.

monis. Et in alio loco; *Dic tu peccata tua ut iustificeris.* Concluſit enim Deus omnia ſub peccato, ut omnibus miſereatur. Et hæc hominis ſumma eſt juſtitia, quicquid potuerit habere virtutis, non ſuum putare eſſe, ſed Domini qui largitus eſt. Hæc Hieronymus, lib. 1. adverſus Pelagianos.

Chryſoſtomus.

12. Ioannes Chryſoſtomus, homilia de fide, & in legem naturæ, & de Spiritu Sancto, quæ eſt octogeſima nona homilia tomi ſexti, editionis Savilianæ; Eum (inquit) qui operatur opera juſtitiæ ſine fide, non potes probare vivum eſſe; fidelem autem abſque operibus poſſum monſtrare & vixiſſe & regnum Cœlorum aſſecutum. Nullus ſine fide vitam habuit. Latro autem credidit tantùm & juſtificatus eſt [ὁ ληστὴς πίστεως μόνον ἐδικαιώθη.] Atque hic ne mihi dixeris deſuiſſe ei tempus, quo juſtè viveret & honeſta faceret opera; neque enim de hoc ego contenderim, ſed illud jam evici, quod fides per ſeipſam ſalvum fecerit. [ὅτι ἡ πίστις καθ' ἑαυτὴν ἔσωσεν.] Si enim poſtquam credidit manſiſſet in hac vita, & opera neglexiſſet, ſalute excidiſſet. Hæc Chryſoſtomus, homilia citata, tom. 6. edit. Savil. pag. 838. Nempe, ut idem Pater paulo ſuperius ibidem dicit, δεῖ μὲν οὖν καὶ τῶν πίστει γεγενημένων ἔργων τὴν ἔμφασιν, ἵνα μὴ ὑβρίζηται, πολὺ κἀκεῖνα τῆς πίστεως ἐστί. id eſt; Oportet quidem hdem non eſſe operibus vacuam, ne opprobrio ſit obnoxia; Attamen ſuperior operibus eſt fides. Hoc ibi illuſtrat Chryſoſtomus ſimilitudine vitæ & alimenti: & vitæ quidem aſſimilat hdem, opera autem alimento.

Vide ſupra §. 2.

Auguſtinus.

13. In eandem ſententiam Auguſtinus, oſtendens conſenſum Pauli & Iacobi Apoſtolorum, quorum alter excludit opera à juſtificatione, alter verò per opera fidem oſtendi jubet; ad facilius percipiendum hunc Apoſtolorum conſenſum, hæc tria nobis commendat ſedulò obſervanda: 1. Neminem meritis operum fidem præcedentium perveniſſe ad donum juſtificationis, quæ eſt in fide: & hæc opera Paulum excludere à juſtificatione. 2. Juſtificationem ex fide eſſe in ſe perfectam & ſufficientem ad aſſecutionem vitæ æternæ, abſque ullis operibus vel præcedentibus vel ſequentibus fidem, ſi, cum aliquis crediderit, mox de hac vita deceſſerit. 3. Si credens diutius vixerit, ad eum pertinere bene operari, & impoſſibile eſſe quin deinceps juſtè operetur; gratiam enim Dei in illo vacuam eſſe non poſſe, nec dicendum eſſe juſtum ſi malè vixerit, quia fide vacua & mortuâ nemo juſtificatur; & hoc docuiſſe Iacobum Apoſtolum, & idipſum etiam paſſim ab ipſo Paulo Apoſtolo inculcari. Hæc eſt doctrina Auguſtini, in libro octoginta trium quæſtionum, quæſtione ſeptuageſima ſexta.

Conſenſus Apoſtolorum Pauli & Iacobi.

14. Quamvis autem opera fidem ſequentia, ut veræ ac vivæ fidei effecta & indicia, in eis qui diutius vivunt, poſtulet cum Apoſtolis Auguſtinus; fiduciam tamen juſtificationis coram Deo, propriè ac ſtrictè ſumtæ, collocandam monet in ſola Dei miſericordia, remittentis nobis peccata, propter Chriſti juſtitiam, quam noſtram facit. Delicta (inquit) noſtra [Chriſtus] ſua delicta fecit, ut juſtitiam ſuam noſtram juſtitiam faceret. Auguſtinus expoſitione ſecunda in Pſal. 21. in illa verba Pſalmi, *Longè a ſalute mea, &c.* Alibi etiam ait; Ad exiſtimationem hominum, magna teſtium qui me noverunt ſuppetit copia: ad Dei verò conſpectum ſola conſcientia, quam contra veſtras criminationes cum intrepidam geram, non me tamen ſub oculis omnipotentis juſtificare audeo, magiſque ab illo effluentem miſericordiæ largitatem, quam judicii ſummum examen exſpecto, cogitans quod ſcriptum eſt; Cum rex juſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor: aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccato? Hæc Auguſtinus, lib. 3. contra Creſconium, cap. 80. Et alibi; Vt in ipſo (inquit) ſacerdote ac ſacrificio fieret remiſſio peccatorum: id eſt, per Mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum: per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo. Non enim niſi peccatis homines ſeparantur à Deo, quorum in hac vita non fit noſtra virtute, ſed Divina miſeratione purgatio: per indulgentiam illius, non per noſtram potentiam: quia & ipſa quantulacunque virtus, quæ dicitur noſtra, illius eſt bonitate conceſſa. Multum autem nobis in hac carne tribueremus, niſi uſque ad ejus depoſitionem ſub venia viveremus. Hæc Auguſtinus lib. 10. de Civitate Dei, cap. 22. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota miſericordi à diſcutias eam. ait idem Auguſtinus, lib. 9 Confeſſionum, cap. 13.

Prov. 20 8, 9 LXX.

Sub venia vivimus.

15. Huc pertinet illud ejuſdem Auguſtini, lib. expoſitionis epiſtolæ ad Romanos inchoatæ, in Apoſtolicam illam ſalutationem, *Gratia vobis, & pax, à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.* Gratia eſt ergo à Deo Patre, & Domino noſtro Ieſu Chriſto, qua nobis peccata remittuntur, quibus adverſabamur Deo. Pax verò ipſa, qua reconciliamur Deo. Cum enim per gratiam remiſſis peccatis abſumtæ fuerint inimicitiæ, reſtat ut pace adhæreamus illi à quo nos ſola peccata dirimebant. Sicut Propheta dicit, *Non gravabit aurem ut non audiat, ſed peccata veſtra inter vos & Deum ſeparant* quibus remiſſis per fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti, nulla ſeparatione interveniente pax erit. Et de hoc ſuo opere ſcribens Auguſtinus, lib. 1. Retractationum, cap. 25. quod dixi (inquit) gratiam eſſe in remiſſione peccatorum, pacem verò in reconciliatione Dei. Vbicunque hoc dixi, non ſic accipiendum eſt, ac ſi pax ipſa & reconciliatio non pertineat ad gratiam generalem, ſed quod ſpecialiter nomine gratiæ remiſſionem ſignificaverit peccatorum. Hæc ibi.

Rom. 1 7. Gratia & Pax.

Isai. 59. 2.

In ſalutationibus epiſtolarum ſuarum ſemper Auguſtinus interpretatur remiſſionem peccatorum.

16. Inſignis eſt illa ejuſdem etiam Auguſtini ſententia, libro decimo nono de Civitate Dei, capite vigeſimo ſeptimo, quam repetit Proſper, libro epigrammaton, capite octogeſimo octavo. Juſtitia noſtra quamvis vera ſit propter verum boni finem, ad quem refertur; tamen tanta eſt in hac vita, ut potius remiſſione peccatorum conſtet, quam perfectione virtutum. Iſtam Auguſtini ſententiam Proſper hoc explicat epigrammate;

Proſper Aquitanus, Epiſcopus Regienſis, lib. Epigrammatum, cap. 88.

Magna quidem in multis eſt excellentia ſanctis,
Quorum animos ſuperi gratia veris alit.
Sed dum mens quædam patitur mala corporis ægri,
Et pugnam internis exteriora movent,
Nunquam ita perfecto capitur victoria bello,
Verà ut ſecurus pace fruatur homo.
Inter diſcordes motus contagia ſerpunt,
Ipſaque virtutum gaudia vulnus habent.

Digitized by Google

Vt faciat cunctis longa experientia notum,
Non esse hoc plenam tempore iustitiam.
Ni Dominus miserando lavet delicta suorum,
Et dans virtutum munera, det veniam.

Neminem hominum nisi in peccatorum remissione justificat Deus.

Ejusdem Prosperi dictum est; Non potest peccator bene agere, nisi à Deo justificatus, qui neminem hominum nisi in peccatorum remissione justificat. Hæc Prosper, in Psal. 142. (seu 143.) versi. 1. Et mox ibidem in versi. 2. Citò (inquit) aperuit, quare nollet se Divinæ comparari justitiæ, & cum Deo metuerit judicari: *quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* quomodo præsumam de innocentia, cum à te convincendus sim de justitia? aut quid mihi boni proprii vindicabo, qui quod non dederis non habeo? Expavesco igitur discuti, metuo judicari: quia nemo in hac mortali carne viventium veraciter potest dicere, se peccati contagia non habere: cum ipsi præcipui arietes ovium orare jubeantur, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hactenus Prosper.

Psal. 142. 2.

Opera creaturæ non justificant eas coram Deo.

Matt. 6. 12.

Auctor meditationum, quæ Augustino tribuuntur.

17. Auctor libri meditationum, qui sub Augustini nomine circumfertur [tom. 9. operum Augustini.] Desperare (inquit) utique potuissem, propter nimia peccata mea & infinitas negligentias meas, nisi Verbum tuum, Deus, caro fieret & habitaret in nobis. Sed desperare jam non audeo, quia cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem Filii tui; quanto magis reconciliati salvi facti sumus per eum? Omnis namque spes & totius fiduciæ certitudo mihi est in pretioso sanguine ejus, qui effusus est propter nos & propter nostram salutem. In ipso respiro, & in ipso confisus ad te pervenire desidero, non habens meam justitiam, sed eam quæ est in Filio tuo Domino nostro Jesu Christo. Hæc auctor ille, cap. 14. illius libri meditationum: quæ etiamsi non sint Augustini, illa tamen sententia, quam recitavimus, sana est, & doctrinæ Augustini conformis.

Justificamur ex justitia, quæ est in Domino nostro Jesu Christo.

Cyrillus Alex.

18. Cyrillus Alexandrinus, lib. 2. ad Reginas, de recta fide, cap. 22. [tom. 2. Concil. edit. Paris. pag. 133. & 134.] Misit Deus Filium suum, factum ex muliere, ut assumto nostro corpore, tanquam homo in terris appareret, omnis peccati ignarus: atque ita Deo Patri per omnia obsecutus, humanam naturam in semetipso justificaret [διαπόρου τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐν ἑαυτῷ,] & mortis vinculis eximeret, innocentiæ stola à Deo Patre coronandam. Etenim perabsurdum fuerit, per inobedientiam primi Parentis Adæ ad mortem & corruptionem præcipitantis, damnationis hæredes nos esse; justitiæ verò posterioris, per consummatam illam obedientiam in vitam reducentis, exsortes nos manere [ἵνα τοῦ δευτέρου δικαιοσύνης μὴ μεταλαχόντες εἰς ζωὴν, ἴδιοι δ' εἰς ἄπαν ὑπολειφθῶμεν.] Hæc Cyrillus. Cujus doctrinæ hæc summa est; Christus pro nobis Patri perfectè obediens & suam nobis impertiens obedientiam, nos justificavit in seipso.

Christus pro nobis Patri perfectè obediens, & suam nobis impertiens obedientiam, nos justificavit in seipso.
Vide supra §. 14.
Vide 2. Cor. 5. 21.

Leo I. PP. Romanus.
In Filio Christo homo se invenit innocentem.
Suam Christus nobis distribuit justitiam.

19 Concordat Leo, inquiens; Fides enim vera justificans impios, & creans justos, ad humanitatis suæ tracta participem, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se invenit innocentem: liberum habens per gratiam Dei de ejus potentia gloriari, qui contra hostem superbum in carnis nostræ humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphavit. Hæc Leo, hujus nominis primus, Papa Romanus, epistola octogesima tertia, ad Palæstinos, capite quarto.

Bernard. Claravall.

20. Hanc veterum Catholicorum Patrum doctrinam amplexus Bernardus Abbas Clarævallensis, ait; Quisquis pro peccatis compunctus esurit & sitit justitiam, credat in te, qui justificas impium, & solam justificatus per fidem pacem habebit apud te. Hæc Bernardus, serm. 22. super Cantica. Idem alibi; Quid namque (inquit) ex se agere poterat, ut semel amissam justitiam recuperaret homo servus peccati, victus Diaboli? Assignata est ei proinde aliena, quia caruit sua. —— Nam si unus, inquit, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: ut videlicet satisfactio unius omnibus imputetur, sicut omnium peccata unus ille portavit. —— Nec vereor sic eruere de potestate tenebrarum repelli à Patre luminum, justificatus gratis in sanguine Filii ejus: nempe ipse qui justificat, quis est qui condemnet? Non condemnabit justum, qui mortuus est peccatori: justum me dixerim, sed illius justitia. Quænam ipsa? Finis legis Christus ad justitiam omni credenti. Denique qui factus est nobis, inquit, justitia à Deo Patre quæ ergo mihi justitia facta est, mea non est? Si mea traducta culpa, cur non & mea indulta justitia? Et sanè minus tutior donata quàm innata. Nam ista quidem gloriam habet, sed non apud Deum. Illa autem cum sit salutis efficax, materiam non habet gloriandi nisi in Domino. Hæc Bernardus epist. 150. ad Innocentium secundum Papam Romanum; quem hinc colligas in eadem fuisse sententiâ, atque adeo hanc adhuc illo tempore fuisse doctrinam Ecclesiæ Romanæ, quod credentes justificentur per solam fidem, non autem per justitiam aliquam virtutum aut operum suorum sive præcedentium fidem, sive eandem sequentium, sed tantummodo per Christi justitiam ipsis credentibus imputatam. Creatus est autem Papa Innocentius secundus anno Dom. millesimo centesimo trigesimo, & mortuus est anno Domini 1143 teste Onuphrio in suo Chronico Romanorum Pontificum.

Assignata est nobis Christi justitia.
1. Cor. 15.
Nobis imputata sit satisfactio Christi.

Rom. 10. 4.
1. Cor. 1. 30.
Christi justitia per imputationem nostra.

Hæc fuit doctrina Romanæ Ecclesiæ anno Domini 1130.
Vide supra cap. 7. §. 19. & §. 20. & §. 21.

Ebrardus.

21. Eandem doctrinam de fide sola, contra quosdam in operibus gloriantes, tuetur, multisque adstruit sacrarum literarum testimoniis, Ebrardus Flandrensis Betunicnsis, in suo libro, qui Antihæresis inscribitur, cap. 16. [in biblioth. Patrum, in priore parte tom. 4. edit. 4. col. 1141. & sequent.]

Gretseri exceptiones refunduntur, easdemque calumnia refellitur.

22. Annotat ibi Gretserus Jesuita, loqui Ebrardum de fide viva & vivifica, non autem de fide solitaria. Concedimus: & nos etiam, quando cum Catholicis Patribus dicimus hominem justificari per solam fidem, non loquimur de fide solitaria (sicut calumniatur Gretserus) sed de fide viva & vivifica; quam negare non possunt ipsi Pontificii esse in illis, quos sine ullis operibus fidem sequentibus, per solam fidem justificatos, & in Paradisum translatos esse scribunt antiqui Patres. quamvis enim, qui post acceptam fidem sinuntur manere in hac vita, producant bona opera, ex fide per charitatem operante; non tamen per illa opera justificantur in conspectu Dei, (ut supra ex Psalte monebat Prosper §. 16.) sed per fidem solam. licet non solitariam, justificantur, sicut illi qui credentes discedunt statim ex hac vita. Estque unus utrorumque justificationis modus, sicuti supra docuimus, §. 2. Dicit tamen Jacobus, eos qui ex fide bene operantur, justificari ex operibus, quia fidem, per quam solam illi

De fide viva & vivificante eorum cap. 25.

Vide supra cap. 7. §. 15, 16. & seq.

Expositio doctrinæ Jacobi Apostoli. Jacob. 2.

justi-

justificantur, opera ostendunt veram & vivam esse, non autem mortuam & solitariam; Opera sunt (inquit Primasius) per quæ fides agnoscitur. Primas. in epist. ad Rom. cap. 3. vers. 28. ait etiam idem Pater, per fidem solam justificari impium, in cap. 4. ad Rom. vers. 5. Mortua autem & solitaria fides neminem justificat: quamvis fides viva justificet sine operibus, ut docet Paulus Apostolus: non quod opera etiam externa semper absint à fide, sed quod etiamsi absint opera, solius tamen fidei actus proprius sit credere, & credendo remissionem peccatorum accipere ex gratuita Dei misericordia per redemtionem quę est in Christo Iesu: ut credentes, vitam habeamus in nomine ipsius. Corde creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem. Augustini verba sunt; Quomodo in Cœlum manum mittam, ut ibi sedentem teneam? Fidem mitte, & tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne; tu tene corde. August. tractatu 50. in Evang. Ioan. Vide supra, cap. 7. dissertationem nostram de merito.

Ioan. 20. 31. Rom. 10. 10.

Expositio doctrinæ Pauli Apostoli. Rom. 3. 28. Rom. 3. 24.

CAPVT VIGESIMVM-QVINTUM.

De fide viva: & de certitudine propriæ salutis.

NOn ita intelligendum est quod ait Apostolus Paulus, *Arbitramur enim hominem iustificari per fidem sine operibus*: ac si fides solitaria, & à charitate ac spe separata justificaret; non enim nudus assensus, sed fiducialis assensus, qui sine vera charitate non existit, est fides illa cui justificationem vindicat Apostolus. Quamvis autem connexæ sint hæ virtutes, actibus tamen distinguuntur, & actus justificationis est fidei solius, qua *corde creditur ad iustitiam*. Neque ita accipiendum est illud Pauli Apostoli dictum, ac si ad eum qui fidei justificationem acceperit, nō pertineat bene operari, si hîc diutius vixerit. Si enim secundùm carnem vixeritis, morieminini: idem Apostolus credentibus. Cui congruit illa admonitio Iacobi Apostoli, de justificatione ex operibus fidem ostendentibus, non ex fide tantùm, allato etiam Abrahami exemplo, quo in sua dissertatione, de justificatione ex fide sine operibus, usus fuerat Paulus. Neque est ulla inter Apostolos repugnantia. Sicut etiam supra ostensum est, capite 7. §. 8. & cap. 24. §. 13. & §. 22. Quamvis enim solius fidei munus ac opus sit apprehendere justificationem in Christo, non tamen sufficit ad hujus operis præstationem fides mortua, ten nuda vel solitaria, quæ charitate destituta est, neque per charitatem sese exserit in bonis operibus, etiam externis, si credens finatur diutius hic vivere.

Rom. 3. 28. *Fides iustificans est fiducialis assensus.* Vide supra cap. 24. 24. Rom. 10. 10.

Rom. 8. 13.

Iacob. 2. 14. &c.

2. Docemus etiam, fidem, quæ sola justificat, bene operari per dilectionem, intus in cordibus omnium credentium, etiam eorū quibus defuit tempus producendi opera illa externa, quæ postulat Iacobus Apostolus. Cum (ut loquitur Sedulius) fides per dilectionem operetur in corde, etiamsi foris non exit in opere. Sedul. in epist. ad Rom. capite 3. vers. 28. Pulchrè etiam Primasius in illa verba Apostoli; Cui Deus accepto fert justitiam sine operibus.] Illi (inquit) accepto fert justitiam sine operibus, qui per fidem, qua primum Deo credidit, & de præterito absolvitur, & de præsenti justificatur, & ad futura fidei opera præparatur. Hæc Primasius in epist. ad Rom. cap. 4. vers. 6. Hęc ipsa cordis præparatio non est sine vera & viva fide. Non tamen operum sive internorum sive etiam externorum meritis quisquam justificatur coram Deo, sed solâ fide, sicuti prolixè docuimus supra, capite 7. & capite 24. Fidem autem solitariam & mortuam justificare non posse palàm prædicamus. Quemadmodum hominis manus sola apprehendit, non autem solitaria; soli oculi vident, sed non solitarii; sola auris audit, sed non solitaria: Quamvis enim operationes sibi proprias unumquodque membrum exerceat in corpore; separatum tamen, aut seorsum a reliquis membris exsistens, operationi illi exercendæ non esset idoneum.

Fides iustificans, in omni credente per dilectionem operatur, saltem in corde.

Non operum merita quisquam iustificatur coram Deo, sed sola fide.

3. Quod autem fidem justificantem dixi non esse assensum nudum, sed assensum fiducialem, id breviter indicavit Clemens Romanus Pauli Apostoli discipulus, in sua ad Corinthios epistola, his verbis πίστις ἐν πεποιθήσει. Et Theophilus Antiochenus, textus illius Ecclesiæ Episcopus, lib. 1. ad Autolycum, ubi verę fidei actum esse dicit, πιστεῦσαι πεποιθέναι τῷ Θεῷ. Temetipsum Deo credere, idque illustrat similitudinibus agricolę credentis semina sulcis; & illius qui mare trajecturus credit seipsum navi & gubernatori; & discipuli, qui seipsum tradit & credit præceptori; Fidelis Iob dixit, Scio quod Redemtor meus vivit. Et Apostolus Paulus: Non confundor; scio enim cui credidi, & persuasus sum, quod potens sit depositum meum servare in illum diem.

Clemens Rom. πίστις ἐν πεποιθήσει. *Theoph. Antioch. assentiendi fides fiducialis qua nos ipsos Deo credimus.*

Iob 19. 25. 2. Tim. 1. 12.

4. Ex fide justificati pacem habemus apud Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, & gloriamur in spe glorię Dei, & spes non pudefacit, quia charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. Charitas (inquam) Dei qua nos Deus dilexit; sicut mox eodem quinto capite ad Romanos ostendit Apostolus, inquiens; Commendat autem charitatem suam erga nos Deus, eo quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis, nunc justificati in sanguine ipsius, servabimur per eum ab ira. Nam si cum inimici essemus, recōciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus; multo magis reconciliati servabimur per vitam ipsius. Per hunc Spiritum adoptionis, quem habent omnes qui Christi sunt, clamamus, Abba, Pater. Ille ipse Spiritus testatur cum Spiritu nostro, nos esse filios Dei. Habentes autem eundem Spiritum fidei, secundùm illud quod scriptum est, Credidi, ideo loquutus sum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur. Et Christo unumquemque nostrum interroganti, *Tu credis in Filium Dei?* cor unuscujusque nostrum, jam fide purificatum, respondet, cum illo qui cœcus fuerat, *Credo Domine.* Et quamvis verę fidei bene nobis consci, memores tamen imbecillitatis nostræ, clamamus cum Apostolis; *Adauge nobis fidem.* Et cum illo patre lunatici illius pueri, Credo Domine: succurre incredulitati meæ. Et quisquis Apostolicum symbolum fideliter recitat, ille profitetur se credere remissionem peccatorum; & vitam æternam dari omnibus in Christum credentibus; & simul profitetur se.

Rom. 5. 1, 2, 5. *Ex fide iustificati habemus pacem cum Deo, quam nos dilexit Deus.* Rom. 5. 8, 9, 10.

Rom. 8. 9, 10, 15, 16.

2 Cor. 4. 13. Psal. 116. 10. Ioan. 9. 35. 38.

Act. 15. 9. Vide infra, § 15. Luc. 17. 5. Marc. 9. 24. *Credentes applicant sibi ipsa promissa.*

credere in Christum, atque adeò se habere remissionem peccatorum & vitam æternam. Iuxta verbum Domini dicentis, *Amen, Amen, dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.* Ioan 6.47. Hanc sententiam fide sibi applicat quicunque fideliter dicit, Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ: & in Iesum Christum. Adjectis etiam sequentibus in symbolo, quæ se credere confitetur. Idipsum etiam unusquisque sacramenta fideliter percipiens profitetur particulariter de se ipso, quod nimirum credat se habere redemtionem in sanguine Christi, & vitam æternam. Qui fideliter communionem accipit, certò persuasus est se spiritualiter manducare corpus Christi, & bibere ejus sanguinem; credit enim Domino dicenti, *hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc poculum est novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur.* Luc.22.19,20. Credit, inquam, & fideliter communicans applicat hæc sibi ipsi: nec fallitur; credit etiam Domino dicenti; Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum ultimo die. Ergo qui fideliter communicat, credit se habere vitam æternam, & à Christo se resuscitatum in ultimo die, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, id est, in resurrectionem vitæ. Ioan.6.54. Ioan.5.29.

Spiritualia fidelium certamina & certa victoria.

5. Hæc est illa certitudo propriæ salutis, quæ efficit ut in Christum credentes exsultemus gaudio ineffabili & glorioso. Deo spei replente nos omni gaudio & pace in credendo, ut abundemus in spe per virtutem [ἐν δυνάμει] Spiritus Sancti. Hinc illa persuasio triumphalis, ex præmissis ordinariis omnique per fidem justificato concessis, evidenter deducta Rom. 8.38,39. Hæc scripsi vobis (inquit Ioannes Apostolus) qui creditis in nomen Filii Dei, ut sciatis quod vitã æternam habetis, & ut credatis in nomen Filii Dei. 1.Ioan.5.13. Ex fide nostra scimus nos habere vitam æternam: ergo ipsam fidem nostram scimus. Dicit nobis Dominus noster Iesus Christus; Omnia quæcunque orantes petitis, credite quod accepistis, & erit vobis. Marc.11.24. Petat autem in fide nihil hæsitans; qui enim hæsitat, non accipiet. Iac.1. Certè hæsitet necesse est, qui se fidem habere nescit. Hæc est fiducia (inquit Iohannes Apostolus) quam habemus apud eum, quod, si quid petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. Atque si scimus, eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones quas ab eo petiimus. 1.Ioan. 5. 14 15. Ergo scimus nos habere veram fidem, & spem, & charitatem, dona Dei quæ petimus ab ipso, secundùm voluntatem ejus. Imo ipsa oratio fructus est fidei, pro cujus incremento & corroboratione oramus. Non propter solum illum paralyticum, sed etiam propter quemlibet verè credentem scriptum est, *Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.* Ad omnem etiam verè credentem in Dominum nostrum Iesum Christum pertinet illud quod credenti illi peccatrici dictum est, *Remissa sunt tibi peccata. Fides tua te salvavit: vade in pace.* Et illa ad omnes credentes pertinent, quæ Dominus noster, paulo ante mortem suam, dixit discipulis suis; *Ne turbetur cor vestrum: creditis in Deum, & in me credite. In domo Patris mei mansiones multæ sunt: alioqui dixissem vobis. Vado parare vobis locum: atque si abiero & præparavero vobis locum, rursum veniam & accipiam vos ad me ipsum; ut ubi ego sum, & vos sitis.* ——— *Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.* ——— *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.* ——— *In illo die vos cognoscetis quod ego sum in Patre, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Sciunt igitur omnes per fidem justificati seipsos esse in Christo, & Christum esse in ipsis. Omnis per fidem justificatus diligit Christum: ergo omni per fidem justificato Christus seipsum manifestat. Nempe ita ut sciat ille justificatus se esse in Christo, & Christum esse in ipso. Scimus quidem gradus esse fidei & dilectionis, & nobis quotidie proficiendum, & cum multis tentationibus, asperrimisque nonnunquam tempestatibus conflictandum esse, sed fidelis & fortis est Servator noster, qui inchoavit in nobis opus bonum, & idipsum perficiet usque ad diem Iesu Christi. *Et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Nam Christus habitat per fidem in cordibus nostris, ejusque potentia in nostra infirmitate perficitur. *Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres.* Ergo scimus nos diligere fratres. Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Item, Per hoc scimus eum habitare in nobis, ex Spiritu quem nobis dedit.

Phil.1.6. 1.Ioan.5.4. Ephes.3.17. 1.Cor.12.9. 1.Ioan.3.14. 1.Ioan.4.13. 1.Ioan.3.24.

Certitudo propriæ salutis. 1.Petr.1.8. Rom.5.15. *Persuasio triumphalis* Rom 8.38,39. 1.Ioan.5.13.

Iacobus. Marc.11.24. Iacob.1.6,7. 1.Ioan.5.14,15. Matth.9.2. Luc.7.48,50. Ioan.14.1,2,3, 14.16,20,21.

Immanis error Concilii Tridentini.

6. Falsum igitur, & sacris Scripturis manifestè repugnans, & fidelium consolationi inimicum, & in Deum contumeliosum est illud dogma Tridentinæ synodi; quod nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Sess.6. capite 9. Et, nominem renatum & justificatum non teneri ex fide ad credendum, se certò esse in numero prædestinatorum. Eadem sess. 6. can.15.

Cyprian. Habak 2.4. Rom.1.17.

7. Cyprianus, lib. de mortalitate; Ejus (inquit) est mortem timere, qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Christum nolle ire, qui se non credit cum Christo incipere regnare. Scriptum est enim, justum fide vivere. Si justus es, & fide vivis, si verè in Deum credis, cur non, cum Christo futurus, & de Domini pollicitatione securus, quod ad Christum voceris, amplecteris; & quod Diabolo careas? ——— Deus tecum loquitur, & tu mente incredulâ perfidus fluctuas? Deus de hoc mundo recedenti tibi immortalitatem pollicetur, & tu dubitas? Hoc est Deum omnino non posse; hoc est Christum credentium Dominum & Magistrum peccato incredulitatis offendere: hoc est in Ecclesia constitutum, fidem in domo Dei non habere. Hæc Cyprianus.

Dubitationes quæ in animis fidelium oriuntur, non sunt fovendæ sed refutandæ, & spernendæ.

Macarius. 2.Cor.5.6.

8. Macarius Ægyptius, homil.5. Idcirco enim (inquit) qui revera & strenuè [ὡ ἀληθῶς καὶ δυνάμει] Christiani sunt, confidunt & gaudent migrantes è corpore, quia domum habent illam non manufactam: quæ quidem domus est virtus [ἡ δύναμις] Sancti Spiritus in illis habitans. Et homil. 17. ἀφορᾷς εἰς ἕνα δηλονότι τὸν ἀρραβῶνα, τὴν ἐλπίδα τῶν, ὡς ἤδη στεφανωμένοι καὶ βασιλεύοντες. id est; Certissimi sunt ex arrhabone, quem nunc acceperunt, ac si jam coronati essent & regnarent. Hæc Macarius. Hunc arrhabonem accipiunt in hac vita omnes per fidem justificati. *Deus est* (inquit Apostolus) *qui confirmat nos vobiscum in Christum, & qui unxit nos: qui etiam obsignavit nos, indiditque arrhabonem Spiritus cordibus nostris.* Et alibi; *In quo* (inquit) *& credentes obsignati*

1.Cor.1. 21,22. Ephes.1.13,14.

obſignati eſtis Spiritu promiſſionis Sancto: qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ. Quamvis autem non pari gradu certitudinis omnes credentes donẽtur in hac vita, ſed unuſquiſq; eam habeat menſuram, ἑκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως, ad omnes tamen pertinet ſuaviſſima illa conſolatio, *Sufficit tibi gratia mea. Nam potentia mea in infirmitate perficitur.* Habent igitur omnes & ſinguli verè per fidem juſtificati certitudinem ſufficientiæ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. Omnes & ſinguli habent pacem apud Deum, & gloriantur in ſpe gloriæ Dei. Et ſcuto fidei tela ignita Diabolitandem omnia reſtringunt. Pugnante in illis & pro illis Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui fidei noſtræ eſt ἀρχηγὸς καὶ τελειωτής.

Diuerſa menſura gratiæ.

Rom.12.3.

2.Cor.12.9. Epheſ.4.7. Rom.5.1.11. Epheſ.6.16.

Hebr.12.2.

9. Baſilius magnus, in regulis brevioribus, capitib. 10. & 12. & 296. docet, fidelem Chriſtianum, peccatorum ſuorum verè pœnitentem, & ad Deum ſeriò converſum, poſſe ac debere certò ſibi perſuadere [πληροφορεῖσθαι] remiſſa ſibi eſſe omnia ſua peccata. Tale autem ſunt omnes illi, qui ex fide juſtificati, pacem habent apud Deum; ſicut loquitur Apoſtolus de omnibus per fidem juſtificatis.

Baſil.de eſu carn.c.1.

Rom.5.1.

10. Ambroſius ait; Non gloriabor quia iuſtus ſum, ſed gloriabor quia redemtus ſum. Gloriabor, non quia vacuus peccati ſum, ſed quia mihi remiſſa ſunt peccata. Non gloriabor, quia profui, neque quia profuit mihi quiſquam, ſed quia pro me Advocatus apud Patrem Chriſtus eſt; ſed quia pro me Chriſti ſanguis effuſus eſt. ——— Hæredem te fecit, cohæredem Chriſti: Spiritum tibi adoptionis infudit. ——— Sed veteris dubios vitæ anfractus, & adverſarii inſidias, cum habeas auxilium Dei, habeas tantam eius dignationem, *ut Filio proprio pro te non pepercerit.* ——— Nihil enim excepit, qui omnium conceſſit auctorem. Nihil eſt igitur quod negari poſſe nobis vereamur; nihil eſt in quo de munificentiæ divinæ diffidere perſeverantiâ debeamus, cuius fuit tam diuturna & iugis ubertas, ut primo prædeſtinaret, deinde vocaret: *& quos vocavit, hos & iuſtificavit: & quos iuſtificavit, hos & clarificavit.* Poterit deſerere quos tantis beneficiis ſuis uſque ad præmia proſecutus eſt? Inter tot beneficia Dei, num metuendæ ſunt aliquæ accuſatoris inſidiæ? Sed quis audeat accuſare quos electos Divino cernit judicio? Num Deus Pater ipſe qui contulit, poteſt dona ſua reſcindere: & quos adoptione ſuſcepit, eos à Paterni affectus gratia relegare? Sed metus eſt, ne judex ſeverior ſit. Conſidera quem judicem habeas. Nempe *Chriſto dedit Pater omne iudicium.* Poterit te ergo ille damnare, quem redemit à morte, pro quo ſe obtulit, cujus vitam ſuæ mortis mercedem eſſe cognoſcit? Nonne dicit? *quæ utilitas in ſanguine meo, ſi damno quem ipſe ſalvavi?* Deinde conſideras iudicem, non conſideras advocatum? Poteſt iſte ſæviorem ferre ſententiam, qui interpellare non deſinit, ut Paternæ reconciliationis in nos conferatur gratia? hæc Ambroſius, lib. 1. de Iacob, & vita beata, capite 6.

Ambroſ.lib.1. de Iacob & vita beata, cap.6.

Rom.8.32.

Rom.8.30.

Quos Deus ſemel adoptavit, non reiicit ſalvandos.

Iohn.5.22

Pſal.50.16. Pro quibus Chriſtus ſanguinem ſuum fudit, & pro quibus interpellat, eos omnes ſalvandos Ambroſ. lib.5. de ſacramentis. cap.4.

Reſpon. 2.5. Non arrogantia eſt fides eſt, prædicare quod acceperis.

11. Idem, lib. 5. de ſacramentis, cap. 4. Ex malo (inquit) ſervo factus es bonus filius: ideo præſume, non de operatione tua, ſed de Chriſti gratia. *Gratiâ enim ſalvati eſtis.* Apoſtolus ait. Non ergo hic arrogantia eſt, ſed fides: prædicare quod acceperis, non eſt ſuperbia, ſed devotio. Ergo attolle oculos ad Patrem, qui te per lavacrum genuit, ad Patrem qui te per Filium redemit, & dic; Pater noſter. Bona præſumtio, ſed moderata. Hactenus Ambroſius.

Bona præſumtio.

12. Auctor Commentarii, qui ſub Ambroſii nomine circumfertur, in 2. Cor. 13. 5. exponens illa Apoſtoli verba, *An non cognoſcitis vos, quòd Chriſtus Ieſus in vobis eſt, niſi reprobi eſtis.* Hoc dicit, (inquit) quia ſi probare vos invicem neſcitis, non cognoſcitis quia Ieſus Chriſtus eſt in vobis. & hoc eſt reprobum eſſe, neſcire religionis & profeſſionis ſuæ fidem. Qui enim fidei ſuę ſenſum in corde habet, hic ſcit Chriſtum Ieſum in ſe eſſe. Hæc ibi.

Auctor Comment. 2. Cor 13.5. Vere ſi fidem fidei ſuæ ſenſum in corde habet, & ſcit Chriſtum in ſe eſt.

13. Chryſoſtomus ait, ſerm. 2. in cap. 1. epiſt. ad Epheſ. οἱ γὰρ ὄντως πνεύματος μετέχοντες, ἴσασιν ὅτι ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν ἐστι, id eſt, nam qui verè fiunt participes Spiritûs, ii ſciunt eum eſſe arrhabonem hæreditatis noſtræ. Hæc ille.

Chryſoſt.

14. Qui diligit fratrem, (inquit Auguſtinus,) magis novit dilectionem qua diligit, quàm fratrem quem diligit. lib. 8. de Trinitate, capite octavo. Item alibi; Ille (inquit) diligit adventum Domini, qui eum, ſive prope ſive longe ſit, ſinceritate fidei, firmitate ſpei, ardore charitatis exſpectat. Auguſtinus, epiſt. 80. ad Heſychium.

Auguſtinus. Qui diligit, novit quem diligit. Auguſtinus.

15. Fides ipſa (ait idem Pater) mente videtur, quamvis hoc fide credatur quod non videtur. Auguſt. epiſt. 112. ad Paulinam, cap. 3. Et ibidem de homine credente dicit; Videt ipſe fidem ſuam, qua ſe credere ſine cunctatione reſpondet. Videt cogitationem qua cogitat quid ei poſſit prodeſſe quod credit. Videt voluntatem, qua acceſſit ad ſuſcipiendam religionem. Et capite 4. ejuſdem epiſtolæ; Noſtræ (inquit) mentis obtutibus adeſt fides ipſa qua credimus: menti noſtræ fides noſtra conſpicua eſt. Item lib. 13. de Trinitate, cap. 1. Fidem ipſam videt quiſque in corde ſuo eſſe, ſi credit. ——— Videtur fides in corde in quo eſt, ab eo cuius eſt; eam tenet certiſſima ſcientia, clamatque conſcientia. Cum itaque propterea credere iubeamur, quia id quod credere iubemur videre non poſſumus, ipſam tamen fidem quando ineſt in nobis videmus in nobis: quia & rerum abſentium præſens eſt fides, & rerum quæ foris ſunt intus eſt fides, & rerum quæ non videntur videtur fides. Et capite 2. ejuſdem libri. Nec eam quiſquam videt in alio, ſed unuſquiſque in ſemetipſo. Denique poteſt & ſimulatione confingi, & putari eſſe in quo non eſt. Suam igitur quiſque fidem apud ſeipſum videt. Hæc Auguſtinus. Qui etiam in ſua expoſitione Pſalmi 129. (ſeu 130.) dicit; Præſumat omnium cor de miſericordia Dei.

Vide ſupra, §. 4.

Qui habet fidem videt eam in corde ſuo.

16. Quod autem idem Auguſtinus, lib. de correptione & gratiâ, capite 13. & lib. de bono perſeverantiæ, capite 22. ſcribit, neminem ante huius vitæ conſummationem poſſe eſſe ſecurum de vita æterna, aut præſumere ſe eſſe in numero prædeſtinatorum, idque occultari opus eſſe in hoc loco, ut caveatur elatio. Reſpondimus ſupra, ſub finem capitis 20. & c. 21. huius libri; Auguſtinum controverſiæ, quæ tunc inter Pelagianos & Catholicos agitabatur, intẽtum de perſeverantia & glorificatione prędeſtinatorum, conceſſiſſe quorundam fidelium per fidem iuſtificatorum apoſtaſiam & interitum, tanquam cauſæ illi, quam præ manibus habebat, non officientem, modò evinceret nullum prædeſtinatum perire. ideo contentus dicere tales Apoſtatas nõ fuiſſe unquam in numero prædeſtinatorum,

Obiectio ex Auguſtino.

Reſponſio.

Vide etiam ſupra cap. 16. num. 9. & 18. Propoſ.

conceſſit,

concessit, incautus fuisse eos per fidem justificatos, atque adeò non omnes justificatos glorificari, quamvis glorificentur omnes prædestinati. Ac si aliqui per fidem in Christum justificarentur, qui non sint in numero prædestinatorum & glorificandorum. Contra quem errorem clarissima ipsius etiam Augustini testimonia adduximus supra, capite 21. hoc autem errore sublato, certitudo propriæ salutis confirmatur hoc argumento, ex ipsius Augustini verbis depromto: Qui scit se esse per fidem justificatum, ille scit se esse prædestinatum & glorificandum: at omnis per fidem justificatus scit se esse per fidem justificatum: ergo omnis per fidem justificatus scit se esse prædestinatum & glorificandum. Majorem propositionem probant illa Augustini testimonia, quæ supra recitavimus, capite 21. Minor propositio manifestè habetur in verbis Augustini modò allatis, hoc ipso capite, §. 14. & §. 15. ubi dicitur, omnem credentem & diligentem videre suam fidem & dilectionem. Quicunque autem videt in corde suo veram fidem & dilectionem, ille scit se esse per fidem justificatum. Credit enim scripturæ dicenti; In Christo, omnis qui credit justificatur. Item; Si confiteaeris ore tuo Dominũ Iesum, & credideris in corde tuo quod Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Dicit enim Scriptura, quisquis credit in eum, non pudefiet.

17. Petrus Lombardus, recitatis Augustini verbis, ex lib. 13. de Trinitate, capite 1. hæc sua subjungit; His verbis evidenter traditur, fidem ipsam in corde hominis ab ipso homine videri, non corporaliter, non imaginariè, sed intellectualiter. 3. sent. dist. 25. Quem magistri textum exponens Bonaventura, dub. 4. Fides (inquit) essentialiter exsistens in anima cognoscitur per suam essentiam. Et hoc communiter omnes tenent. Hæc Bonaventura. Non solùm autem naturali intuitu, sed etiam certitudine supernaturali novit fidem suam ille qui in Christum credit, collustrata & sublimata atque confirmata mente per Spiritum fidei. *Habentes autem eundem Spiritum fidei, secundùm illud quod scriptum est, Credidi propterea loquutus sum. & nos credimus, quamobrem etiam loquimur.*

18. Scotus ait; Sicut credo Deum esse trinum & unum, & non scio, nec scire possum istud in statu isto; sic credo me habere fidem infusam inclinantem in illud, sicut in verum, quod est in se verum. Hæc Scotus. in 3. sent. dist. 23. qu. unica, num. 17. Quibus verbis Scotus haud obscurè asserit, fidelem non quidem scire, (ut scire opponitur τῷ credere) attamen fide Divina credere se habere fidem. id quod ibidem ejus scholiastes Hugo Cavellus, quamvis ab hac sententiâ, ut videtur, ipse alienus; insinuat his verbis; Videtur Doctor in hac litera tenere sententiæ dicenti fidelem fide divina credere se habere fidem, quam tenent Cajet. 1. 2. q. 112. a. 5. Molina ibi, qu. 2. con. 3. & favet Bannes, 2. 2. qu. 6. a. 2. du. 2. & D. Thomas dicto a. 5. & 1. p. q. 87. a. 2. ad 1. expresè Soto in Apolog. contra Cather. ca. 5. & l. 3. de naturâ, ca. 10. Valquez 1. 2. q. 201. c. 2. Quibus favet Doctor hic. Hæc ibi Hugo Cavellus, professor Lovaniensis, natione Hibernus. Quod autem ibidem citat Cavellus, ex Scoti quodl. 14. a. 1. fidelem fide divinâ non percipere se habere fidem; id potius Doctori decorosum, quam scholiastæ utile est. Quid enim prodest Scotum introducere sibi ipsi apertè contradicentem? nisi forte excusando Doctori adhibeatur memorata distinctio inter scire & credere, & dicas Scotum in illo quodlibeto posuisse percipere pro scire, ac si dixisset, fidelem fide divina non quidem scire, attamen credere se habere fidem. Quamvis Augustinus & alii fidem suam ab ipso credente etiam videri & sciri doceant cognitione intuitivâ.

19. Non solum autem naturali intuitu, sed etiam certitudine supernaturali novit fidem suam ille qui in Christum credit: illuminatos habens oculos mentis suæ, per Spiritum sapientiæ & revelationis, *ad sciendum* non solùm quæ sit spes vocationis Dei, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, sed etiã: *quæ sit supereminens illa magnitudo potentiæ ejus in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ roboris eius. Nos autem* (ait Apostolus) *non spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est: ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Collustrata enim & sublimata atque confirmata mente per Spiritum fidei, scimus cui crediderimus. Habentes autem eundem Spiritum fidei, secundùm illud quod scriptum est, Credidi, propterea locutus sum: & nos credimus, quamobrem etiam loquimur. Neque huic supernaturali certitudini, qua fidelis certus est se credere, potest subesse falsum, quia Spiritus veritatis, mentiri nescius, hanc in omnibus per fidem in Christum justificatis operatur: potenter nos corroborans in interiore homine: & in cordibus nostris clamans, Abba Pater. Et testimonium reddens spiritu nostro, nos esse filios Dei. Filios, inquam, per fidem in Iesu Christo; *Omnes enim* (inquit Apostolus) *filii Dei estis per fidem in Christo Iesu.* Quando igitur Spiritus adoptionis habitans in cordibus nostris, testatur cum spiritu nostro, seu testimonium reddit spiritui nostro, nos esse filios Dei, tunc testatur nos habere fidem in Christo Iesu, per quam sumus filii Dei.

Hugo Cavellus.

Celebris quidã Theologi Romani sententia docentis fidei certitudinem naturalem esse habitui fidei.

Argumentum ex Augustino, pro certitudine propriæ salutis.

Cavelli exceptio de Scoto ipsi falsò imputata.

Certitudo fidei supernaturalis.

Apoc. 2. 17. & 19.

1. Cor. 2. 12.

2. Tim. 1. 12. 2. Cor. 4. 13. Ephes. 3. 12.

Non potest fides esse falsum. Exod. 3. 16. Gal. 4. 6. Rom. 8. 16. Gal. 4. 26.

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

De arbitrii servitute in statu peccati, cum descriptione libertatis ejusdem in omni statu.

Aug. Arbitrium captivũ Arbitrium sub potestate tenebrarum. Fol. 2. 13.

AVgustinus, epist. 107. Qui (inquit) oppugnat gratiam, qua nostrum ad declinandum à malo & faciendum bonum liberatur arbitrium, ipse arbitrium suum adhuc vult esse captivum; ——Quomodo ad declinandum à malo & faciendum bonum liberum habebamus arbitrium, quando erat sub potestate tenebrarum? unde nos si, quemadmodum dicit Apostolus, Deus eruit, ipse utique illud liberum fecit.—— Ipse Mediator intrat in domum fortis, & prius alligat eum, id est, eius coërcet & cohibet potestatem potestatis suæ fortioribus vinculis, & sic eripit vasa eius quæcunque prædestinavit eripere, arbitrium eorum ab eius potestate liberans. ——— Quia & liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.

Matth. 12. 29. Encæt. 22. Christus arbitrium nostrum liberat à potestate Diaboli.

Lapſu amiſſa libertas ad eligendum Deum.

didimus. Et Enchirid. cap. 106. Poſt illam ruinam maior eſt miſericordia Dei, quando & ipſum liberum arbitrium liberandum eſt à ſervitute, cui dominatur cum morte peccatum. Et lib. de correptione & gratia, capite 13. Per liberum arbitrium alia [peccata] inſuper addiderunt: arbitrium, inquam, liberum, ſed non liberatum, liberum iuſtitiæ, peccati autem ſervum. Et lib. 1. retract. cap. 9. Voluntas ergo ipſa niſi Dei gratia liberetur à ſervitute, qua facta eſt ſerva peccati, & ut vitia ſuperet, adiuvetur; rectè pieque vivi à mortalibus non poteſt. Hæc Auguſtinus.

Liberi arbitrii ſervitus ſub dominio peccati.

Arbitrium ſervum peccati.

Voluntas ſerva peccati.

Proſper. Arbitrium mortuum.

2. Proſper lib. de libero arbitrio, ad Ruffinum; Liberum (inquit) arbitrium donec ſine Deo ſolum fuit, mortuum fuit iuſtitiæ, vixitque peccato. Hæc Proſper.

Fulgent.

3. Fulgentius lib. de incarnatione & gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, capite 19. Ex quo primus homo naturam ſuam voluntarie vitiavit, atque oppreſſit infirmitas; niſi divinæ gratiæ medicamento præventum, in unoquoque homine ſanetur atque adiuvetur liberum indefinenter arbitrium; eſt quidem liberum, non tamen bonum: Eſt liberum, non tamen rectum: eſt liberum, non tamen ſanum: eſt liberum, non tamen juſtum. Et quanto magis à bonitate, rectitudine, ſanitate, juſtitiaque liberum; tanto magis malitiæ, perverſitatis, infirmitatis, atque iniquitatis mortifera ſervitute captivum. Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati. Et; à quo quis devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt. Regnante igitur peccato habet liberum arbitrium: ſed liberum ſine Deo, non liberum ſub Deo: id eſt, liberum juſtitiæ, non liberum ſub gratia: & ob hoc peſſimè atque ſerviliter liberum; quia non gratuito miſerentis Dei munere liberatum. Hoc Apoſtolus evidenter inſinuat, dicens; Cum enim ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ. Servire igitur juſtitiæ non poteſt, qui juſtitiæ liber eſt: quia, quamdiu eſt peccati ſervus, non niſi adſerviendum peccato reperitur idoneus. Hæc Fulgentius, cum Coëpiſcopis Afris. Hoc ſenſu Auguſtinus, epiſt. 107. ait arbitrium diaboli eſſe ad maximam malevolentiam pœna ſui ſceleris obduratum; & ſub diaboli poteſtate eſſe arbitrium hominis in ſtatu peccati.

Liberum arbitrium mortiferâ ſervitute captivũ. Ioan. 8. 34. & 2. Petr. 2. 19.

Serviliter liberum. Rom. 6. 20.

Bernard.

4. Bernardus ſerm. 81. ſuper Cantica; Hanc vim à natura ſolus homo non patitur, & ideo ſolus inter animantia liber. Et tamen interveniente peccato patitur quandam vim & ipſe, ſed à voluntate, non à natura, ut ne ſic quidem ingenitâ libertate privetur. Quod enim voluntarium, & liberum. Et quidem peccato factum eſt, ut corpus quod corrumpitur, aggravet animam, ſed amore, non mole. Nam quod ſurgere anima per ſe jam non poteſt quæ per ſe cadere potuit, voluntas in cauſa eſt, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioſo amore langueſcens & iacens, amorem pariter iuſtitiæ non admittit. Ita neſcio quo pravo & miro modo ipſa ſibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, neceſſitatem facit, ut nec neceſſitas cum voluntaria ſit excuſare valeat voluntatem, nec voluntas cum ſit illecta excludere neceſſitatem. Eſt enim neceſſitas hæc quodammodo voluntaria. Eſt favorabilis vis quædam premendo blandiens, & blandiendo premens: unde ſeſe rea voluntas, ubi ſemel peccator conſenſerit, nec excutere iam per ſe, nec excuſare tamen ullatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis ſub onere neceſſitatis huius: Domine, inquit, vim patior, reſponde pro me. Sed rurſus ſciens quod non juſtè cauſaretur adverſus Dominum, cum voluntas ſua ipſius potius in cauſa foret, attende quid ſequutus intulerit: Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi, cum ipſe fecerim. Premebatur jugo, non alio tamen quam voluntariæ cujuſdam ſervitutis: & erat pro ſervitute quidem miſerabilis: ſed pro voluntate inexcuſabilis. Voluntas enim eſt quæ ſe, cum eſſet libera, ſervam fecit peccati, peccato aſſentiendo: voluntas nihilominus eſt, quæ ſe ſub peccato tenet voluntariè ſervièdo. Vide quid dicas, ait aliquid mihi, Tunc voluntarium dicis, quod jam neceſſarium conſtat eſſe? Verum quidem eſt quod voluntas ſe ipſam addixerit, ſed non ipſa ſe retinet, magis retinetur & nolens. Bene hoc ſaltem das, quia retinetur. Sed vigilanter retine voluntatem eſſe quam retineri fateris. Itaque voluntatem nolentem dicis. Non utique voluntas retinetur non volens. Voluntas enim volentis eſt, non nolentis. Quod ſi volens retinetur, ipſa ſe retinet. Quid ergo dicet, aut quid reſpondebit ei cum ipſa fecerit? quid fecit? Servam ſe fecit: unde dicitur: qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. Propterea cum peccavit (peccavit autem, cum peccato obedire decrevit) ſervam ſe fecit. Sed fit libera, ſi non adhuc facit. Facit autem in eadem ſervitute ſe retinens. Neque enim non volens voluntas tenetur: voluntas enim eſt. Ergo quia volens ſervam ſe ipſam fecit; non modo fecit, ſed facit. ——— Ita anima miro quodam & malo modo ſub hac voluntaria quadam & male libera neceſſitate & ancilla tenetur, & libera: ancilla propter neceſſitatem, libera propter voluntatem: & quod magis mirum, magiſque miſerum eſt, eo rea quo libera, eoque ancilla quo rea, ac per hoc eo ancilla quo libera. Hæc & plura in eandem ſententiam, Bernardus Clarævallenſis, loco citato.

Voluntaria ſervitus.

Voluntas ſerva peccati.

Ioan. 8. 34.

Neceſſitas voluntaria.

5. Huic obſervationi occaſionem præbuit illa aſſertio Bellarmini, libro 4. de gratia & libero arbitrio, cap. 6. Nomen (inquit) ſervi arbitrii in Eccleſia Catholica, per totos mille quingentos annos nunquam fuit auditum. Hæc ille. Nempe huic credat cui verum aut falſum nullo diſcrimine habetur. Vide D. Pareum in caſtigatione illius capitis.

Bellarmini aſſertio falſa.

6. In quo autem conſiſtat arbitrii perpetua in omni ſtatu libertas, docet Bernardus lib. de gratia & libero arbitrio poſt medium libri, his verbis; Nemo putet ideo dictum liberũ arbitrium, quod æquâ inter bonum & malum poteſtate aut facultate verſetur, cum cadere per ſe quidem potuerit, non autem reſurgere niſi per Domini Spiritum. Alioqui nec Deus, nec Angeli ſancti, cum ita ſint boni, ut non poſſint eſſe & mali; nec prævaricatores item Angeli, cum ita ſint mali, ut jam non valeant eſſe boni, liberi eſſe dicuntur. Sed & nos illud poſt reſurrectionem amiſſuri ſumus: quando utique inſeparabiliter alii bonis, alii malis admixti fuerimus. Cæterum nec Deus caret libero arbitrio, nec Diabolus: quoniam quod ille eſſe non poteſt malus, non infirma facit neceſſitas, ſed firma in bono voluntas, & voluntaria firmitas: quodque is non valet in bonum reſpirare, non aliena facit violenta oppreſſio, ſed ſua ipſius in malo obſtinata voluntas, ac voluntaria obſtinatio. Nunc igitur eo potius liberum arbitrium dicitur, quod ſit, ſive in bono, ſive in malo æquè liberam facit volun-

Bernardi. Perpetua libertas arbitrii in omni ſtatu.

In quo poſſit ſit.

voluntatem, cum nec bonus quispiam, nec item malus dici debeat, aut esse valeat, nisi volens. Tali jam ratione non incongruè dicetur ad bonum se & ad malum habere æqualiter, quòd utrobique videlicet par sit ei non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas. Hæc Bernardus.

Quâ ratione æqualiter ad bonum & malum.

7. Libertas arbitrii non est, nisi ad hoc, quod expedit, aut quod decet: sicut dicit Anselmus [lib. de libero arbitrio, cap. 1.] Vnde nulla libertas esset, si diceretur: Deus potest facere malum. inquit Alexander Alensis, in Summa Theologiæ, part. 3. qu. 1. memb. 4. ad 3.

Anselmus & Alens.

8. Hoc ipsum diu ante docuit Augustinus. Enchirid. cap. 105. Postea (inquit) sic erit homo, ut malè velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato. Neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati esse sic volumus, ut esse miseri non solùm nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus. Sicut ergo nunc etiam anima nostra nolle infelicitatem, ita tunc nolle iniquitatem semper habitura est. Et libro de gratia Christi contra Pelagium & Cœlestium, cap. 13. Præceptum liber facit qui libens facit. Hæc Augustinus.

August. Liberum arbitrium in statu gloriæ.

Liber facit qui libens facit.

9. Prosper lib. contra collatorem, cap. 19. Liberum (inquit) arbitrium, id est rei sibi placitæ spontaneus appetitus. Addit his Prosperi verbis, *& rationalis*: ut habeas definitionem liberi arbitrii.

Definitio liberi arbitrii.

10. Hæc faciunt contra errorem eorum qui clamitant, non posse fieri salva arbitrii libertate, ut Deus aliquos ita ad obediendum inclinet, ut, superatâ per virtutem efficacissimam omnipotentis gratiæ quacunque in eis resistentiâ, non possint tandem non obedire. Nam ad conservationem libertatis sufficit, ut cum rationali judicio volentes ac lubentes obediant. Quem Deus vocatum ad Filium trahit, (inquit Prosper) non resistentem invitumque compellit, sed ex invito volentem facit, & quibuslibet modis infidelitatem resistentis inclinat: ut cor audientis, obediendi in se delectatione generata, ibi surgat, ubi premebatur: ibi discat, ubi ignorabat: inde fidat, unde diffidebat: inde velit, unde nolebat. Et enim Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Hæc Prosper, libro contra Collatorem, cap. 6.

Vocatio efficax, salva arbitrii libertate.

Prosper. Tractio Patris.

Psal. 84. (seu 85.) vers. 13.

11. Neque auscultandum eorum cavillo qui dicunt, ad eam saltem arbitrii libertatem, quæ in peccante pœnamque aut vituperium merente, vel ad productionem operis boni meritorii vel laudabilis est necessaria, necesse esse ut æquâ inter bonum & malum potestate aut facultate versetur, vel alterutrum saltem istorum eligere possit. Nam admisso istiusmodi falso fallacique principio, neque homo in statu peccati, reus erit vel patratæ injustitiæ, vel omissæ justitiæ: quia ita peccato mancipatus est, ut non possit non peccare, non possit legi Dei se submittere. Deoque placere, neque vituperanda erit ipsa Diaboli ab initio peccantis malitia: & laudabilior erit nostra obedientia, quam obedientia Christi, quia nos peccare possumus: imò omne meritum & laus detrahetur obedientiæ Christi, qui etiam dum viator esset & in statum merendi, non potuit esse Patri inobediens.

Obiectioni respondetur.

Rom. 8. 7. 8. 1. Joan. 3. 6.

12. An ideo (inquit Augustinus, de Christo loquens) in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato servire non poterat? August. lib. de prædestinatione sanctorum, capite 15. Idem etiam alibi ait; Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere & non potest. Nam unde sunt illæ voces: Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago. Et illud; Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Et illud: Caro concupiscit adversus Spiritum; Spiritus autem adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis? Sed hæc omnia hominum sunt, ex illa mortis damnatione venientium. Nam si non est illa pœna hominis sed natura, nulla illa peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est, ita ut melius esse non possit, ea quæ debet facit, cum hæc facit. Hæc Augustinus, lib. 1. Retractationum, cap. 9. In quibus Augustini verbis haud obscura se nobis offert distinctio, inter necessitatem ab ipso Deo in prima naturæ conditione inditam, & necessitatem quam ipsa rationalis creatura voluntariâ prævaricatione contraxit. Priore illo genere necessitatis quicquid facit aliqua creatura, illud peccatum non est, nec improbandum: attamen posteriore genere necessitatis, multa fiunt peccata, adeoque meritò improbanda. Illa dici potest necessitas naturalis: istam Bernardus vocat necessitatem voluntariam. Loco superius citato, § 4. Vnde patet, non esse ad rationem meriti semper necessarium, ut liberum arbitrium æquâ inter bonum & malum facultate præditum sit, vel ad utrumlibet se inflectere possit, tum ad bonum, tum ad malum.

August.

Rom. 7. 18. Gal. 5. 17.

Distinctio necessitatis.

13. Profectò, qui ita docent, recidere videntur in illam Cassiani Semipelagianorum magistri impiam assertionem; Christum fidem quam in Centurione invenit & laudavit, non donasse Centurioni: nullius enim laudis fore ac meriti, si id in eo Dominus, quod ipse donaverat, præstitisset. De qua assertione cum Prosper redarguens lib. contra Collatorem, capite 36. ait eum hac exigua conclusione pæne totum Pelagianum dogma confirmare: & multis scripturæ testimoniis & rationibus eandem ibidem prolixè nervosèque refellit.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

De Remonstrantibus: quos Arminianos vocant, à Sectæ Conditore Jacobo Arminio, Batavo; qui mortuus est Lugduni Batavorum, anno Domini 1609.

Seipsos autem indigitant Remonstrantes.

Remonstrantes Semipelagianorum errores videri volunt damnare, cum tamen eis vera adhæreant.

REmonstrantes, in actis suis Dordracenis, in declaratione sententiæ suæ circa tertium & quartum articulos, pag. 24. editionis Hardervvycensis, Semipelagianismi opprobrium declinant, his verbis; quare immerito quoque nos Semipelagianismi acculant Contraremonstrantes, cum ea in Semipelagianis damnemus, quæ Catholici passim damnarunt. Hæc illi. At minus verecundam esse hanc expostulationem & assertionem, facile deprehendet quicunque adhibito judicio,

&

& semoto partium studio, placita Remonstrantium cum opinione Semipelagianorum, & doctrina Catholicorum, de controversis illis articulis, quos præmisimus, diligenter contulerit.

De primo isto articulo vide supra, c. 6. & cap. 10. & c. 11.

2. Quod ad primum attinet articulum; Concedere quidem se profitentur gratiam prævenientem: at eis qui convertuntur peculiarem negant, dum non conversis parem concedunt: (Corvin. contra Molin. cap. 33. ad §. 46.) efficacem gratiam negant, dum ejus efficaciam, id est, eventum ajunt penes nos stare. In examine censuræ, cap. 8. fol. 95. A. Præterea fidem ac regenerationem excludunt è numero earum gratiarum seu donorum gratuitorum, quæ nobis in fœdere gratiæ promissa, & Christi merito parta sunt. In eodem examine censuræ Leidensis, eodemque cap. 8 fol. 94. A. unde sequitur, ista vel non esse dona gratiæ Dei, ut docebant Pelagiani, vel alio nos tramite consequi gratiam, quam accipiendo ex plenitudine Christi, & secundùm mensuram donationis Christi; quod non minus absurdum est.

De secundo articulo vide supra, cap. 11. & 13. & 14. De tertio autem articulo, vide cap. 15. & 16.

3. De secundo & tertio articulis inter Catholicos & Semipelagianos agitatis, nempe, de prædestinatione, & merito mortis Christi, quantopere Remonstrantes contemnant doctrinam Catholicorum Patrum, & quàm apertè Semipelagianis se adsocient, palàm clamitant eorum scripta publica de his articulis, in Collatione Hagiensi, & in actis Dordracenis, & in Confessione, cap. 8. & cap. 18. & in examine censuræ eorundem capitum.

De quarto art. vide supra, cap. 17. & 18. De quinto autem articulo vide cap. 19. & 20. & 21. & 22.

4. Considera etiam quartum & quintum articulos. Vocationem illam secundùm propositum quam Catholici Patres tantopere contrà Semipelagianos defenderunt, prorsus negant Remonstrantes: itidem gratiam illam perseverantiæ, ex eodem prædestinationis proposito manantem, per quam electi non solùm possunt perseverare, sed non nisi perseverantes sunt. Cum Semipelagianis autem contendunt, quicquid libet donatū fi: prędestinatis, id posse vel amplecti vel respuere, & vel amittere vel retinere propriâ voluntate; & gratiæ efficaciam seu obediendi ac perseverandi eventum non soli Deo acceptum ferūt, nec peculiare esse Dei donum solis omnibusque electis misericorditer collatum agnoscūt, sed ab arbitrii nostri opione suspendunt. ut patet ex collatione Hagiensi, & actis Dordracenis, in postremis articulis, & ex confessione & examine capp. 8. 11. 17. 18. Quo jure igitur Semipelagianorum contubernium detrectant?

Semipelagiani Pelagium damnabant insincerè; nam ejus erroneam doctrinam subtiliter fucatā retinebant.

5. Sic olim ipsi Massilienses sive Semipelagiani Pelagium insincerè damnabant, rejectis quibusdam ejus positionibus durioribus, quas ad communis causæ tutelam judicabant non esse necessarias, ad eandem tamen conclusionem itineribus occultioribus properabant. Quos intercipiens Prosper redarguit, quòd in superfluæ querelæ conclamationem prorumperent, & damnatos errores insolenter foventes, sinceriſſimis Divinæ gratiæ defensoribus obloquerentur: & pacem victricis Ecclesiæ, resumtis de damnatorum schola quæstionibus, inquietarent. lib. contra Collatorem, cap. 1. & cap. 39. eosdem alibi vocat *ingratos falsi & virtute superbos*; in Præf. in *lib. de ingratis.* & fraudulentam Pelagiani erroris infectationem eis meritò exprobrat. *lib. de ingratis*, cap. 38. his versibus;

Ingrati.

Quid prodest verbis commentum Pelagianum
Respuere, & sola damnatos plectere voce?
Cum pauris squalida sublatis de cute nervis,
Intima viperei foveantur viscera sensus?
O bene quod miri erroris malus ille magister.
Nullo prælevit letalia pocula melle:
Sed non ambigua infectum ferviate venenum
Protulit, &c.

De hæreticorum confessione vide supra, lib. 3. c. 20. §. 39.

6. Præclarè Ambrosius, lib. 10. in Evangelium Lucæ, de negatione Petri; *Non satis est* (inquit) *involuta responsio confitentis Jesum, sed aperta confessio.* Accommodemus hæc verba Ambrosii ad abnegationem erroris, & confessionem veritatis: debet utraque esse aperta, non verbis ambiguis involuta. Mos autem est eorum qui hæresin parturiunt, ita veritatis confessionem præ se ferre, ut nullo modo à verborum ambiguitate discedant, quam discipulis suis exponere possint sensu planè contrario veritati. Sicut de Pelagio etiam queruntur Hieronymus, epist. ad Ctesiphontem; & Augustinus lib. de gratia Christi, cap. 41. Quamvis errorem suum ita planè alibi detexerit Pelagius, ut latere non potuerit, sicut in carmine monet Prosper.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

Consensus doctrinæ Augustini, de prædestinatione & gratia Dei, cum perpetua Catholicæ Ecclesiæ doctrinâ.

HAnc partem nobis extorsit dissertatio illa viri clarissimi Gerardi Ioannis Vossii, qua lib. 6. historiæ suę Pelagianę, insinuare videtur, doctrinam hanc ab Augustino primum excogitatam esse; antiquiores autem Patres in ea planè fuisse sententiâ, quam hodie tenent Remonstrantes: qui etiam ut omnibus idipsum persuadeant, viri hujus docti diatribam illam ad partes advocant, in suis scriptis Dordracenis, in Prosphonetico ad delegatos, sub finem defensionis sententiæ suæ circa articulum quintum; de perseverantia, pag. 343. edit. Harderwicens. anno Dom. 1620.

2. Respondetur igitur, prius de homine, deinde de re. Vossium quod attinet; admodum invitus adducor, ut viri hujus undecunq; doctissimi, & de orthodoxis Christi Ecclesiis tam bene meriti, mentionem ullam faciam in aliqua controversia, in qua illi non prorsus assentior. Verùm huc me ducit atque adigit aliorum jactantia, & amovendi scandali necessitas. Eum libenter audiunt Remonstrantes ea loquentem, quæ ipsorum errori consentanea esse existimant; At postea Augustini doctrinâ se sequi & probare palàm profitentem deserunt. sicut olim beati Cypriani errorem, de rebaptizandis hæreticis, Donatistæ suo schismati perperam prætendebant: unde exclamat August. *O quàm detestandus est error hominum, qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt.* Aug. lib. de unico baptismo cap. 13. Salvâ igitur honorificentiâ, quæ tanto viro debetur, fas mihi sit, absq; cujusquam offensione, quid sentiam, liberè & modestè proloqui.

3. Fatetur eodem ſexto libro, theſi 9. agnitum eſſe à Patribus ante Auguſtinum quoddam Dei decretum ἀνεξιχνίαστον καὶ ἀνεξιχνίαστον, quod verſetur circa adminiſtrationem mediorum ordinatorum ad ſalutem, quâ ad alios ſermo Evangelii mittitur, ad alios non mittitur. Hujus diverſæ adminiſtrationis cauſam dixiſſe Patres illos referri ab Apoſtolo Paulo ad Rom. 11. ad inſcrutabilia judicia, & ſapientiæ impervestigabilem abyſſum. Et citat in hanc ſententiam clariſſima Hieronymi verba, epiſt. ad Cteſiphontem.

4. At certè hæc ipſa agnitio pugnat cum ea de prædeſtinatione ſententia, quam Voſſius eiſdem Patribus ibidem tribuit, theſibus 8. & 10. & 11. videlicet, nihil aliud dari per prævenientem gratiam niſi poſſibilitatem credendi; cur autem vocatorum unus præ altero convertatur, id non eſſe à diſpari gratiâ, ſed à recto uſu liberi arbitrii, ſeu cooperatione humanâ, per quam gratia ſufficiens utrique oblata, redditur in uno efficax; quæ in altero non eſt efficax, hoc eſt, eventu caret. Et, præſuppoſitâ prævenientè gratiâ neutri denegatâ, cauſam hujus diſcriminis, cur alter convertatur & perſeveret & ſalvetur; alter non convertatur, vel converſus relabatur & pereat; cauſam, inquam, hujus diſcriminis adæquatam adferri poſſe ex parte hominum: adeóque cauſam prædeſtinationis ad gratiæ incrementum & ad gloriam dari ex parte hominis: nempe prævisam fidem & bona opera, & in eis perſeverantiâ, ex recto uſu oblatæ gratiæ per cooperationem liberi arbitrii. Hoc enim ſemel admiſſo, tollitur difficultas etiâ de illa adminiſtratione ordinatorum mediorũ, quoad eas gentes, quibus negata eſt Evangelii prædicatio: nam in promtu erit adminiſtrationis illius ratio; nempe, prævidiſſe Deum, neminem in hac vel illa gente ſalutariter cooperaturum oblatæ gratiæ: & quoad illas quibus conceſſa eſt, prævidiſſe Deum multos in hac vel illa gente prævenienti gratiæ per rectum uſum liberi arbitrii cooperaturos.

5. Inutile autem effugium eſt, quod quæritur in diſtinctione operum quæ fiunt auxilio gratiæ, ab illis operibus quæ ſolis fiunt viribus liberi arbitrii: nam ſive neget aliquis, ſive concedat neceſſitatem prævenientis gratiæ, quamdiu tamen ejus efficaciam, (in quâ ſo'â inter vocatos diſcrimen cernitur) homini acceptam ferit, adæquatam diſcriminationis inter vocatos cauſam ponit in homine, non minus quàm Semipelagiani, negantes prævenientem gratiam; Nam præveniens gratia, ſecundùm iſtam opinionem, nihil facit ad diſcriminationem, licet ſit cauſa ſine qua non; ſicut ſecundùm Semipelagianos natura humana non erat propriè cauſa diſcretionis, licet eſſet cauſa ſine qua non. Vnde quemadmodũ illi diſcretionem adminiſtrationis divinæ in diſpenſandis mediis referebant ad divinã præſcientiã fidei vel contumaciæ, prædicationem ſequuturæ, atque ita de compendio reddi poſſe putabant diſcretionis hujus rationem; ſic alicui gratiã iſtam prævenientem concedenti, cujus efficacia ſit penes hominem, parata erit ejuſdem diſcretionis ratio jam memorata. Neque jam erit decretum illud de ea adminiſtratione ἀνεξιχνίαστον ἀνεξιχνίαστον.

6. Neque ad iſtorum conciliationem quicquam adfert adjumenti, quod, præ alio quolibet, hunc rerum & circumſtantiarum ordinem & decurſum liberè elegerit Deus, ut hominem crearet, labi ſineret, & Chriſtum Redemtorem mitteret, credentibuſque in eum vitam daret. Nam ad præſentem controverſiam præſupponitur determinatus ordo: quæritur enim tantummodo de mediorum ad ſalutem jam ordinatorum adminiſtratione. Quocirca quæ de electione hujus ordinis diſſerit Voſſius, eodem lib. 6. ſuæ hiſtoriæ Pelagianæ, theſi 13. ab hoc propoſito aliena ſunt, niſi addatur, decretum etiam in ordinis hujus electione factum eſſe de danda quibuſdam hominibus converſione & perſeverantiâ.

7. Poſtquam autem prolixâ diſſertatione non ſatis æquus Auguſtino videri poſſet, tentat pacificationem: ſed impoſſibile eſt Remonſtrantium placita, quæ antiquis ante Auguſtinum Patribus tribuit, cum doctrina Auguſtini conciliare. Interim ex eo quod dicit, ſuo quidem judicio nullam eſſe ἀντιλογίαν, hinc colligas, nullum ab Auguſtino, quoad doctrinæ ſubſtantiam, additamentum excogitatum eſſe; neque fuiſſe novam illam Auguſtini doctrinam, ſed quo ad rem conformem doctrinæ veterum, judice Voſſio: etiamſi quæ à veteribus obſcurius aliquando tradita ſunt, neque adeò commode expreſſa, ea Auguſtinus occaſione Pelagianæ hæreſeos, luculentius & felicius explicaverit.

8. Quod autem dixit Voſſius de antiquiorum Patrum doctrinâ, id ſic temperat, eo ipſo lib. 6. hiſt. Pelag. in Exegeſi theſeos decimæ; quod tamen (inquit) non ita accipi velim, quaſi ex iis nihil adduci poſſit, quod gratiam ex abſoluta convertendi voluntate collatam, inſinuare videatur. Nam ſcio, huic probandæ ſententiæ à Petro Diacono & aliis, qui in cauſſa fidei Romam miſſi erant, egregium Baſilii locum adferri. Et, interpoſitis Baſilii verbis, addit etiam teſtimonium Ambroſii. Vide §. 17.

9. Tandem ut videas eruditi pectoris candorem, poſt maturam multorum annorum deliberationem, doctrinam Auguſtini ipſe clariſſimus Voſſius ambabus ulnis amplectitur, ut unicam veram Apoſtolicam & Catholicam Eccleſiæ Chriſtianæ doctrinam. En ejus verba, lib. 2. de hiſtoricis Latinis, cap. 17. paulo poſt initium capitis: *Nempe* (inquit) *celeberrimi quique Occidentalis Eccleſiæ doctores ſequebantur Auguſtinum & Proſperum: cujus de gratia & libero arbitrio, prædeſtinationeque Divinâ, doctrinam ipſe etiam ſequor, & probo. Vt omnino ſententiam meam haud ſatis aſſequantur, ſi qui exiſtimare me arbitrentur, poſtremæ Auguſtini ſententia, quâ prædeſtinationem fide & perſeverantiâ priorem facit, tanquam impiæ, vel etiam falſæ, obduci poſſe ea, quæ ante ſeptennium in opere de controverſiis à Pelagio, & Maſſilienſibus, excitatis, de priori Auguſtini ſententia retuli; vel etiam quæ adduxi ex libris, ſeu Latinorum, ſeu Græcorum Patrum, qui ſcripſerunt ante Pelagij hæreſin exortam. Nec enim, judicio meo, B. Auguſtinus prioribus Patribus repugnat, ſed quod de prædeſtinatione priores fere Patres præteribant, hoc addit: atque ubi illi de gratia incautius eſſent loquuti, hoc explicat. Sed de iſto ſuſius, ſpero, alibi nobis commodior offeretur agendi locus.* Hæc Voſſius.

10. Conſtat autem ex eis quæ ſuprà commemorata ſunt, capite primo, §. 8. & §. 9. & capite tertio, paragrapho primo, & ex libro Petri Diaconi & ſociorum ejus ad Fulgentium, etiam Orientales doctrinam illam, quam docuit Aug. defendiſſe. Nec ſolum celeberrimi in Occidente doctores, hãc doctrinam palàm profeſſi ſunt, ſed omnes etiam orthodoxæ Eccleſiæ Occidentis, videlicet, *Africana*, vt patet ex Conciliis contra Vide §. 17.

tra Pelagii errorem in Africa celebratis, & ex libro Fulgentii & coëpiſcoporum Afrorum ad Petrum diaconum; & Eccleſia *Romana*, ut patet ex epiſtolis Romanorum Pontificum, Innocentii, Zoſimi, Bonifacii, Cæleſtini, Xiſti, Leonis, Gelaſii, &c. & Eccleſia *Gallicana*, ut patet ex Concilio Arauſicano ſecundo; & Eccleſia *Britannica*, ut docet Proſper, lib. contra Collatorem, cap. 41. quibus & vicinæ undiq; Eccleſiæ conſentiebant, licet interea nonnulli, etiam Epiſcopalis ordinis homines, errore caperentur. Et hinc ordiar reſponſionem de re ipſa, de qua nunc quærimus.

11. Prima pars reſponſionis de re ipſa eſt; Vniverſalis Eccleſia toto orbe diffuſa, non tam ſubitò & tam conſtanter per multa deinceps ſecula, doctrinam Auguſtini ſuſcepiſſet ac defendiſſet ut ſolam Catholicam, ſi eam ipſe primus excogitâſſet. Incredibile enim videtur, unius hominis auctoritate vel eloquentiâ totum orbem, Apoſtolicis temporibus ita vicinum, tam ſubitò capi & tam diu poſtea detineri potuiſſe, ut receptam primævis ſeculis Eccleſiæ doctrinam novis ejus commentis poſtponerent.

12. Reſpondet etiam ipſe Auguſtinus, quod, cunque tandem fuerit ſcriptorum antecedentiũ judicium, Hoc ſcio (inquit) neminem contra iſtam prædeſtinationẽ, quam ſecundùm ſcripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe. lib. de bono perſever. cap. 18. Ergo non eſt hoc a Auguſtino excogitatum, ſed eſt doctrina ſanctarum ſcripturarum.

13. Alia reſponſio Auguſtini ad eandem objectionem eſt; Indoctorum eſſe & putide contentioſorum de verbis Patrum litigare, in quæſtione aliqua ad ſolvendum difficili, quâ ipſi ſuis temporibus non ſunt pulſati: unde aliis intenti potuerunt de ea vel minus liquidò, vel etiam minus commodè fortaſſe loqui. Nam ſingulæ quæque hæreſes inferunt Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas diligentius defendatur Scriptura divina, quam ſi nulla talis neceſſitas cogeret. Teſtimonia Auguſtini ad hanc reſponſionem pertinentia paulò ſuperius ſunt nobis recitata, cap. 20. hujus libri, in regula judicii theologici de auctoritate veterum.

14. Denique, ut hâc etiam in parte, veritatis amantibus ſatisfiat, & ne quiſquam valeat hoc præjudicio invidiam facere veritati, ac ſi huic doctrinæ priora ſanctorum Patrum ſecula contradictura eſſent, aut eam ut novam humanitus, que inventam rejectura; Auguſtinus luculenter docet, non ſolùm ex illimi ſacræ Scripturæ fonte hauſtam eſſe quam tuetur de prædeſtinatione & gratia doctrinam, ſed etiam à ſanctis Patribus prædicatam eſſe, & ab univerſa Eccleſia palàm ſemper agnitam, ut veram & haud ignobilem partem Catholicæ fidei. Idque hoc ordine oſtendit Auguſtinus.

Præſcientia interdum ſignificat prædeſtinationẽ. Vide regulas illas ſuprà, cap. 14.

15. Primò exponit, quo ſenſu accipienda ſint eorum Patrum verba, qui propoſitum & prædeſtinationem ſecundùm præſcientiam receperũt; cui ſenſui contrarium nemo potuit niſi errando docere. Hæc (inquit) dona Dei quæ dantur electis ſecundùm propoſitũ Dei vocatis, in quibus donis eſt & incipere credere, & in fide uſque ad vitæ hujus terminum perſeverare; ſicut tantâ rationum atque auctoritatum conteſtatione probavimus; Hæc, inquam, Dei dona, ſi nulla eſt præſtinatio quam defendimus, non præſciuntur à Deo. præſciuntur autem: Hęc eſt igitur prædeſtinatio quam defendimus. Hæc Aug. lib. de bono perſev. cap. 17. Et immediatè ſubjungit, cap. 18. Vnde (inquit) aliquando eadem prædeſtinatio ſignificatur etiam nomine præſcientiæ, ſicut ait Apoſtolus, *Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit.* Hoc quod ait, præſcivit, non rectè intelligitur niſi prædeſtinavit, quod circumſtantia ipſius loquutionis oſtendit: loquebatur enim de reliquiis ludæorum, quæ ſalvæ factæ ſunt, pereuntibus cæteris.——Atque ut oſtenderet Dei gratia fuiſſe relictas reliquias, non meritis operũ eorum, ſequutus adjunxit, an neſcitis in Elia quid dicat Scriptura, *Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genu ante Baal.* Non enim ait, relicta ſunt mihi; aut, reliquerunt ſe mihi; ſed, reliqui mihi. *Et ſic ergo*, inquit, *& in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt: quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt, cæteri verò excæcati ſunt.* In hac ergo electione & in his reliquiis, quæ per electionem gratiæ factæ ſunt, voluit intelligi plebem, quam propterea Deus non repulit, quia præſcivit. Hæc eſt illa electio quâ eos, quos voluit, *elegit in Chriſto ante conſtitutionem mundi, ut eſſent ſancti & immaculati in conſpectu ejus, in charitate prædeſtinans eos in adoptionem filiorum.* Nullus igitur qui hęc intelligit, negare vel dubitare permittitur, ubi ait Apoſtolus; Non repulit Deus plebem ſuam quam præſcivit, prædeſtinationem ſignificare voluiſſe. Præſcivit enim reliquias, quas ſecundùm electionem gratiæ fuerat ipſe facturus, hoc eſt ergo, prædeſtinavit, hinc dubio enim præſcivit, ſi prædeſtinavit: ſed prædeſtinaſſe eſt hoc præſciſſe quod fuerat ipſe facturus. quid ergo nos prohibet, quãdo apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere? Magis autem fortaſſe voluerunt hoc verbo in ea re uti, quod & facilius intelligitur, & non repugnat, imò & congruit veritati quæ de prædeſtinatione gratiæ prædicatur. Hoc ſcio, neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundùm ſcripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe. Hęc Aug. lib. de bono perſeverantiæ, cap. 18. Rom. 11. 2. Rom. 11. 4. 5. Ibid. verſ. 7. Epheſ. 1. 4. 5.

16. Adfert etiam Auguſt. (lib. de bono perſev. capp. 2. 3. 4. 13. 14. 17. 19.) celebriorum quorundam Patrum clara teſtimonia pro hac ipſa doctrina de prædeſtinatione & gratia Dei, quam tuetur. videlicet, *Cypriani*, & *Ambroſii*, & *Gregorii Nazianzeni*; adjiciunt Petrus diaconus ejuſque collegæ, Romam fidei cauſſa ex Oriente miſſi, lib. ad Fulgentium, de incarnatione & gratia, cap. 8. inſigne teſtimonium *Baſilii*. adeò ut vel in his ſolis, ut alios miſſos faciamus, habeas inſignem quadrigam celeberrimorum Catholicorum Patrum in Eccleſia Græca & Latinâ, in Oriente & Occidente, in Europa, Aſia, & Africâ, idem prius docentium quod poſtea docuit ac operoſius defendit Auguſtinus, de prædeſtinatione & gratia Dei. Puto (inquit Auguſtinus, lib. de bono perſeverantiæ, cap. 19.) eis qui de hac re ſententias tractatorum requirunt, ſanctos & in fide atque doctrinâ Chriſtiana laudabiliter uſquequaque diffamatos viros, Cyprianum & Ambroſium, quorũ tam clara teſtimonia poſuimus, debere ſufficere.——Sed his duobus, qui ſufficere debuerunt, ſanctum Gregorium addamus & tertium, &c. Et priuſquam accepiſſet Proſperi & Hilarii literas illas, per quas de iſta Maſſilienſium objectione certior factus eſt, citavit & laudavit illud Cypriani ad Cyrinum ſcribentis, *Liber iſte cum operibus Fulgentii circumferatur.* *Cyprian. lib. 3 ad Quirinum. cap. 4.*

in nullo esse gloriandum, quando nostrum nihil sit. lib. de correptione & gratia, cap. 7. & illud Ambrosii ex 10. lib. expositionis Evangelii secundùm Lucam; Bonę lachrymæ quę culpam lavant. Denique quos Iesus respicit, plorant delictum. Negavit primò Petrus & non flevit, quia non respexerat Dominus; negavit secundò, & non flevit, quia adhuc non respexerat Dominus, negavit & tertiò, respexit Iesus, & ille amarissimè flevit. Citat hæc Ambrosii verba Aug. lib. de grat. Christi, contra Pelagium & Cœlestium, cap. 45. Et rursum aliam ejusdem Ambrosii sententiam adducit, cap. 46. ejusdem libri de gratia Christi, ex libro sexto ejusdem expositionis Evangelii secundùm Lucam; Audiat (inquit Augustinus) eundem antistitem Dei (Ambrosium) in sexto libro ejusdem operis dicentem; Cur autem non receperint eum, Evangelista ipse memoravit dicens, quia facies ejus erat euntis in Hierusalem, discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. Sed Deus quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. O sensum hominis Dei (*exclamat Augustinus*) ex ipso hausturn fonte gratiæ Dei. *Deus*, inquit, *quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit.* Videte si non Propheticum illud est, *miserebor cuius misertus ero, & misericordiam præstabo, cui misericors fuero.* Et illud Apostolicum, *Non volentis neque currentis; sed miserentis est Dei.* Hæc ibi. Illud autem Cypriani ad Cyrinum (seu Quirinum) repetit Augustinus lib. de bono persev. cap. 17. & cap. 19. ubi etiam repetit illud Ambrosii ex lib. 6 expositionis Evangelii secundùm Lucam, adjectis aliis eorundem Patrum luculentis testimoniis, & testimonio Greg. Nazianz. eod. lib. de bono persev. locis superius allegatis.

Ambros. *Luc. 21. 61.* *Luc. 9. 55.* *Exod. 33. 19.* *Rom. 9. 16.*

17. Petrus Diaconus, libro ad Fulgentium, capite octavo, adferens Basilii testimonium, ait; Hinc etiam beatus Basilius, Cæsariensis Episcopus, in oratione sacri altaris, quam penè universus frequentat Oriens, inter cætera *Dona* (inquit) *Domine virtutem ac tutamentum: malos, quæsumus, bonos facito; bonos in bonitate conservato: omnia enim potes; & non est qui contradicat tibi. Tum enim volueris salvas: & nullus resistit voluntati tuæ.* Hæc ibi. Vnde etiam patet, hanc non ut unius Basilii, sed ut universi penè Orientis sententiam accipiendam esse. Atque ita veluti manu ducimur ad tertium membrum postremæ hujus responsionis Augustini, ad objectionem illam de doctrina veterum quoad hanc quæstionem.

Basilius. *Vide supra, cap. 3. §. 13.*

18. Tertiò, hanc fuisse, & esse, semperque futuram esse Catholicæ Ecclesiæ fidem, quam ille nunc contra adversarios gratiæ defendit, demonstrat Augustinus ex perpetuis Ecclesiæ precibus. Prorsus (inquit) in hac re non operosas disputationes exspectet Ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat, ut increduli credant: Deus ergo convertit eos ad fidem. Orat, ut credentes perseverent: Deus ergo donat perseverantiam usque in finem. Hoc Deus futurum esse præscivit. Ipsa est prædestinatio sanctorum, *quos elegit in Christo ante constitutionem Mundi, ut essent sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, prædestinans eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum placitum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit eos in dilecto Filio suo, in quo habent redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, quæ abundavit in eos in omni sapientia & prudentia, ut ostenderet eis mysterium voluntatis suæ secundùm bonam voluntatem suam, quam proposuit in illa dispositione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo quæ in Cœlis sunt, & quæ in terris, in ipso, in quo etiam & sortem consequuti sumus, prædestinati secundùm propositum eius qui universa operatur.* Contra istam veritatis tam claram tubam quis homo sobriæ vigilantisque fidei voces ullas admittit humanas? Hæc Aug. lib. de bono persev. cap. 7.

Ephes. 1. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.

Nota efficax sobriæ vigilantisque fidei.

19. Idem etiam eodem libro, cap. 22. in fine capitis; Atque utinam (inquit) tardi corde & infirmi qui non possunt, vel nondum possunt scripturas, vel earum expositiones intelligere, sic audirent vel non audirent in hac quæstione disputationes nostras, ut magis intuerentur orationes suas, quas semper habuit & habebit Ecclesia ab exordiis suis, donec finiatur hoc seculum.

20. Pergit cap. 23. De hac enim re (inquit) quam nunc adversus novos hæreticos, non commemorare tantùm, sed planè tueri & defensare compellimur, nunquam tacuit in precibus suis, etsi aliquando in sermonibus exserendam nullo urgente adversario putavit. quando enim non oratum est in Ecclesia pro infidelibus atque inimicis ejus ut crederent? quando fidelis quisquã amicum, proximum, conjugem habuit infidelem, & non ei petivit à Domino mentem obedientem in Christianam fidem? quis autem sibi usque nõ oravit ut in Domino permaneret? Aut quis sacerdotem super fideles Dominum invocantem, si quando dixit; *Da illis Domine in te perseverare usque in finem*; Non solùm voce ausus est, sed saltem cogitatione reprehendere, ac non potius super ejus talem benedictionem, & corde credente & ore confitente respondit, *Amen*: cum aliud in ipsa oratione Dominicâ non orent fideles, dicentes maximè illud, *Ne nos inferas in tentationem*; nisi ut in sancta obedientia perseverẽt? Sicut ergo in his orationibus, ita & in hac fide nata est & crescit & crevit Ecclesia, quâ fide creditur gratiam Dei non secundùm merita accipientium dari. quandoquidem non oraret Ecclesia, ut daretur infidelibus fides, nisi Deum crederet & aversas & adversas hominum ad se convertere voluntates: nec oraret Ecclesia ut perseveraret in fide Christi, non decepta vel victa tentationibus mundi, nisi crederet Dominum sic in potestate habere cor nostrum, ut bonum quod non tenemus nisi propriâ voluntate, non tamen teneamus, nisi ipse in nobis operetur & velle. —— Hæc igitur quæ poscit à Domino, & semper ex quo esse cœpit poscit Ecclesia, * ista Deus vocatis suis daturum se esse præscivit, ut in ipsa prædestinatione jam dederit, quod Apostolus sine ambiguitate declarat, Scribens quippe ad Timotheum; *Collabora*, inquit, *Evangelio secundùm virtutem Dei salvos nos facientis, & vocantis vocatione sua sanctâ, non secundùm opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante secula æterna, manifestata autem nunc per adventum Salvatoris nostri Iesu Christi.* Ille itaque dicat, Ecclesiam aliquando in fide suâ non habuisse veritatem prædestinationis hujus & gratiæ, quæ nunc contra novos hæreticos cura diligentiori defenditur; Ille inquam, hoc dicat, qui dicere audet aliquando eam non orâsse, vel non vehementer orâsse, sive ut crederent infideles, sive ut perseverarent fideles. Quæ bona si semper oravit, semper ea Dei dona esse utique credidit, nec ab illo sempet cognita unquam ei negare fas fuit. Ac per hoc

2. Tim. 1. 8, 9, 10.

præde-

Digitized by Google

prædestinationis hujus fidem, quæ contra novos hæreticos novâ solicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit. Hæc Augustinus, lib. de bono perseverantiæ, cap. 23.

CAPUT VIGESIMVM-NONUM.

De commentitia hæresi prædestinatianâ.

Vide suprà, cap. 3. §. 18. & c. 6. §. 4.

DOctrinam quam defendit Augustinus de prædestinatione, *Faustus* Semipelagianus in suo opere de libero arbitrio, tacito Augustini nomine, sæpe vocat hæresin, ejusque defensores hæreticos. Fausti laudator *Gennadius Massilienſis*, addito cognomento, vocat *prædestinatianos*, (in appendice ad Hieronymi indiculum de hæresibus) eas cogerens in eos accusationes, quibus Augustini doctrina à Pelagianis & Semipelagianis gravabatur, sicut prolatis testimoniis ex Augustini & Prosperi scriptis, luculenter docuit Archiepiscopus Armachanus *Iacobus Vſſerius*, in suâ nuper edita de *Gotteſchalco* historia, in cap. 2. ubi clarissimè ostendit, nihil esse eorum quæ prædestinatis & prædestinatianis ab Arnobio, Gennadio, Hincmaro, aut Sigeberto tribuuntur, quod non à Pelagianis, & Semipelagianis, ipsi Augustino & ejus sectatoribus, quo jure, quave injuriâ, attributum fuerit: & odiosum novellæ cujusdam Prædestinatianæ hæreseos nomẽ excogitâsse Semipelagianos, ut hac tecnâ orthodoxam Augustini de prædestinatione doctrinam prægravarent. Nos igitur lectorem ad insignem illam *Vſſerii* lucubrationem amandamus. Pauca tantùmodo suggeremus ex *Hincmari* Episcopi Remensis epistolâ ad *Nicolaum I.* Papâ Romanum, quæ exstat in *Flodoardi* historiâ Rhenensi, lib. 3. & ex scriptis Ecclesiæ Lugdunensis, & ex Concilio Valentino, hoc ipsum quod asserebamus, de injustâ Prædestinatianorum, quos vocant, criminatione, liquidò confirmantia.

2. *Hincmari* ad *Nicolaum* verba, apud *Flodoardum*, lib. 3. cap. 14. hæc sunt; Ordine (inquit) exponam non omnes articulos quos tuetur (*Gotteſchalcus*,) sed tantùmodo quosdam eorum, qui tamen maximi momenti sunt.

Dicit igitur id, quod ante qui etiam Prædestinatiani dicebant, quod sicuti Deus quosdam prædestinavit ad vitam æternam, sic etiam alios ad mortem æternam prædestinavit.

Quod Deus non vult omnes homines salvos fieri, sed duntaxat eos qui salvantur: nam si hi omnes non salvantur, quos Deus vult salvos fieri; non omne fecit quod voluit. Quod si vellet id quod non potuit facere, non est omnipotens, sed infirmus & impotens: attamen omnipotens est, quia fecit omne quod voluit, teſtante Scripturâ *Psal. 135. 6.* *Omnia quæcunque voluit fecit, in Cœlo, in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.*

3. Quod Iesus Christus Dominus noster & Salvator non fuit crucifixus, neque mortuus est pro redemtione totius mundi, id est, pro redemtione & salute omnium hominum, sed tantum pro his qui salvantur. Et hi rectè sunt mundus, pro quo Dominus passus est.

5. His similia habentur in alia illa Hincmari epistolâ ad Ecclesiam Lugdunensem, de eodem Gotteschalco scriptâ, de qua fit mentio paulo post initium libri Ecclesiæ Lugdunensis de tribus epistolis, ubi de prædestinatione etiam hoc dicitur docuisse Gotteschalcus, quod qui prædestinati sunt ad interitum, non possunt salvari: & qui prædestinati sunt ad regnum, perire non possunt. Cætera objecta conveniunt cum præcedentibus.

4. Ecclesia Lugdunensis, eodem libro, postquam ad singula objecta prolixè respondisset, tandem breviter ita respondet, columna 374. & 375. tomo quarto bibliothecæ Patrum parte secunda, editione quarta. Ignoscat nobis unusquisque lector, ignoscat etiam reverendus ille epistolæ scriptor; quia, sicut jam superius & ex Divina & ex Paterna auctoritate satis ostendimus, videtur nobis sine dubio, quod illa quæ de Divina prædestinatione dixit (Gotteschalcus,) juxta regulam Catholicæ fidei vera sint, & à veridicis Patribus manifestissimè confirmata, nec ab ullo penitus nostrûm qui Catholicus haberi vult, respuenda sive damnanda. Et ideo in hac re dolemus, non hunc miserabilem, sed Ecclesiasticâ veritatem esse damnatam. In illa autem Apostoli *1. Tim. 2. 4.* sententiâ qua de Deo ait, *qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, putamus eum sensum beatissimi Patris Augustini, ab omni semper Ecclesiâ venerabiliter recepti, & usque in finem seculi recipiendi, secutum fuisse. Cujus omnino veridicum sensum non oportuit sub persona alicujus hominis, à Catholicis Dei sacerdotibus condemnari: ne jam non iste qui errare putatur, sed ille potiùs cujus auctoritatẽ sequitur, hæreticus esse judicetur. Iam illud de Domini sanguinis pretio, quod pro his tantum qui credere voluerint datum sit, manifesta est, sicut suprà satis ostendimus, eorundem Patrum sententia; & manifestè Divinâ auctoritate firmatum est. Hæc ibi.

5. Et postea eodem libro, respondens ad tertiam epistolam, col. 392. Dicit statim in præfatione auctor ipsius epistolæ ita; De hæresi quam quidem de prædestinatione iniquè condunt, &c. Protinus est admonendus (inquit Ecclesia Lugdunensis) & ad pietatis revocandus considerationem, ne sub istorum personâ quos tam facilè hæreticos vocat, sanctos potiùs & venerabiles Patres, qui ita docuerunt & definierunt, damnare videatur.

6. Eadem Ecclesia Lugdunensis, lib. adversus Ioannem Scotum Erigenam, col. 264. & 265. in bibl. Patr. tom. 4 part. 2. edit 4 Quarto (inquit) capitulo ponit (Scotus) definitiones quinque, hoc ordine. Tres hæreses; unam Pelagianorum, liberi arbitrii sine gratia commendatione. Alteram gratiæ solius. Tertiam Gotteschalcanâ prædestinationibus necessitates etiam inferentem. —— Secunda hæresis, quam dicit esse gratiæ solius, quæ sit vel fuerit in Ecclesia, quæ ita prædicaverit sola Dei gratiâ hominem salvari, ut liberum hominis negaret vel destrueret arbitrium, nobis minimè compertum est. —— *Vide suprà cap. 6. §. 6.* Quæ est ista secunda hæresis tam incognita, quæ libero arbitrio denegato solius gratiæ sit prædicatrix? Nisi quia (ut nobis videtur) disputator iste vel beatum Augustinum latenter quasi hæreticum accusat, eo quod manifestè, juxta veritatem scripturarum, solâ Dei gratiâ ostendat & doceat hominem posse salvari, nec ad ipsam salutẽ æternam aliquid humanum arbitrium posse, nisi per eandem gratiam fuerit reformatum, sanatũ, illuminatum ac roboratum. Aut certè eos, qui secundùm ejus venerabilẽ & catholicam doctrinã.

nunc

Monachos Adrumetinos errori suo non addidisse hæreticam pertinaciam, sed ab ipso Augustino monitos errorem deposuisse, ostensum est cap. 6. §. 6. Error ille non abiit in hæresim, neque inimici habuisse sequaces.

nunc de gratia Dei sentiunt & docent, quasi minus illius dicta intelligentes, hæreticos vocat, videlicet quasi ille non ita de libero arbitrio senserit, nec isti recte ejus verba intelligant: & ideo errent ex occasione verborum ejus, dum ea aliter intelligunt quàm ille qui scripsit. Hæc de caussa nobis videtur quod callidissimè omninò & versutissimè velut hæresim solius gratiæ posuerit, nec tamen auctorem vel sectatores ejus vllâ significatione manifestaverit. quod si ita est, quid aliud quam Ecclesiam nostri temporis, simul cum eis qui illum ad talia instigant, vipereâ subtilitate accusat. ——— Nec potest inveniri toto hoc tempore, quod fuit inter Augustinum & nos, aliquam talem hæresim in Ecclesia exstitisse, nisi quod vel ipsum, vt jam diximus, beatum Augustinum, vel nos qui eum sequimur, istius erroris accusat. Hæc ibi.

7. Deinde Gotteschalcum etiam ab hæreseos crimine prolixè vindicat Ecclesia Lugdunensis, eodem libro.

8. De eisdem quæstionibus contra criminatores Gotteschalci, sub ejus persona, Augustinum ejusque doctrinam damnantes, celebratum est in Gallia Concilium Valentinum, anno Domini 855. quod Binius inconsideratè inscripsit contra Prædestinatianos, cum ex ipsis Concilii decretis, & ex eorum nominibus, qui illud celebrârunt, clarissimè constet defensam esse in eo Concilio doctrinam eorum quos adversarii, veluti hæreticos, iniquâ quadam sive iracundiâ sive vafritie, appellabant Prædestinatianos.

Binii error. Vide supra sub finem capitis 16. & cap. 3. §. 19.

CAPVT TRIGESIMVM.

De comprædestinatione Christi & electorum in Christo.

Ephes. 1. 4. 5.

DEus nos elegit in Christo ante jactum mundi fundamentum, vt essemus sancti in conspectu ejus, in charitate, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ. Christum Deus vocat electum suum, in quo sibi complacuit anima sua. Et dicit, se elegisse eum. Redemtos nos esse ait Petrus pretioso sanguine Christi, utpote agni inculpati & incontaminati; præcogniti quidem ante jactum mundi fundamentum, manifestati autem novissimis temporibus propter nos. Elegit nos in Christo, non quia eramus sancti in conspectu ejus, sed vt essemus; non quia credidimus, sed vt crederemus. vt rectè monuit Augustinus, supra, cap. 13. §. 2. Electio igitur nostri in Christo præparatio est gratiæ & gloriæ nobis per Christum conferendæ. Hæc gratiæ præparatio in Christo appellatur Dei propositum, & gratia data nobis in Christo ante tempora secularia. Dicitur etiam datio nostri, qua nos Deus dedit Christo adducendos ad gratiam & gloriam. Certum autem esse in æterna Dei prædestinatione & determinatum numerum eorum hominum, quibus hæc gratia data est, ostensum est supra, capitib. 15. & 16.

Esai. 42. 1. Esai. 49. 7. 1. Petr. 1. 18, 19, 20.

2. Timoth. 1. 9 Joan. 6. 37, 39. & cap. 10. v. 16, 28, 29.

2. Prædestinatus est Christus in sponsum suæ comprædestinatæ Ecclesiæ; in caput sui comprędestinati corporis; in fundamentum comprędestinatę domus; in Pastorem comprędestinatarum ovium; in Redemtorem comprædestinatorum redimendorum; in Salvatorem comprædestinatorum salvandorum. Et electa est Ecclesia in Christo sponso comprædestinato; electum est corpus in electione capitis, domus in ædificanda fundamento una simul prædestinatione decernitur, redimendi in & cum redemtore suo, salvandi in & cum Salvatore suo comprædestinati sunt. Hanc enim comprædestinationem natura correlatorum indicat, & supertùs adducta Scripturarum testimonia aperte declarant. Et Christus ad hanc nos comprædestinationem cogitandam excitare videtur, quando dicit, *Patrem dilexisse nos, sicut dilexit eum; & dilectionem qua Pater dilexit eum, esse in nobis.*

Ioan. 17. 23, 26.

3 Christus est rei decretæ id est, Ecclesiæ salvandorum fundamentum; sed sola Dei liberrima ἀθεσία nobis proponitur ut caussa impulsiva ipsius decreti: adeò ut dici posse videatur Christum in illo con prædestinationis decreto esse fundamentum, seu eligi & prædestinari in fundamentum operis faciendi, sed non esse fundamentum ipsius decreti, nisi intelligatur ista locutio respectu termini, seu ædificii exstruendi, non autem respectu actus volitionis, seu liberæ electionis.

4. Dilexit nos Deus ad vitam æternam, non sine Christo, sicut nemo sapiens decernit ædificare domum sine fundamento, sed nos indignos & sanguine nostro fœdatos, dedit Christo redimendos, abluendos, & ad vitam æternam adducendos. Dilexit nos in Christo, eligendo nos in Christo, quos sibi acceptos & amabiles faceret in illo suo dilecto. Ex æterna illa dilectione, seu electione in Christo, dedit in tempore pro nobis Filium suum, & nobis dat credere in nomen Filii Dei, & per fidem in illum habere vitam æternam. Hoc sensu dixit Augustinus, cumque sequuti Patres Synodi Arausicanæ secundæ; Tales nos amat Deus, quales futuri sumus illius dono, non quales sumus nostro merito. Et alibi etiam Augustinus; Hæc (inquit) prædestinatio sanctorum nihil aliud est, quàm præscientia scilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.

Ephes. 1. 4. &c.

Aug. apud Prosperum, lib. sententiar. cap. 56. Concil. 2. Arausic. can. 12. Aug. lib. de bono perseverantiæ, cap. 14.

Digitized by Google

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER NONVS,

DE

SACRAMENTIS

in genere; ubi de natura, & efficaciâ, & numero ſacramentorum novi Teſtamenti.

CAPVT PRIMVM.

Inveſtigatur natura Sacramenti. & definitur novi Teſtamenti Sacramentum proprie dictum.

DIſſeruimus, ſuperioribus libris, de Deo, & de Filii incarnatione, item de Dei cultu, ejuſdemque gratiâ. Nunc de gratiæ ſignis illis dicere inſtituimus quæ, ſacramenta vocamus, præſertim de eis, quæ in Novo Teſtamento perpetuò manſura accepimus. Et primo quidem loco de ſacramentorum Novi Teſtamenti propriè dictorum naturâ, & efficaciâ & numero, explicabimus, libro nono: deinde de baptiſmo, lib. 10. tum de Euchariſtiâ, libro 11.

De vocabulo Sacramenti.

2. Varro ait, lib. 4. de lingua Latina; *Sacramentum* à ſacro, qui petebat, & qui inficiabatur de rebus aliis, uterque quingentos æris ad pontem deponebant: de aliis rebus item certo alio legitimo numero aſſium, qui judicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Hæc Varro. *Sacramentum* (inquit Feſtus) æs ſignificat quod pœnæ nomine penditur, ſive eo quis interrogatur, ſive contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta aſſium eſt; in aliis rebus quingentorum inter eos qui judicio inter ſe contenderent. Idem etiam ait; *Sacramenti* autem nomine id æs dici cœptum eſt, quod & propter ærarii inopiam, & ſacrorum publicorum multitudinem conſumebatur id in rebus divinis. Et idem Feſtus, *Sacramentum* (inquit) dicitur, quod jurisjurandi ſacratione interpoſitâ geritur. ſic legit Paulus diaconus. In editione autem Fulvi Vrſini legitur; Sacramento dicitur, quod jurisjurandi ſacratione interpoſita actum eſt. Vnde quis ſacramento dicitur interrogari; quia jusjurandum interponitur. Hæc Feſtus.

Tria militiæ genera Sacramentum.

3. Iſidorus Hiſpalenſis, lib. 9. Originum, cap. 3. Tria (inquit) ſunt militiæ genera: Sacramentum, evocatio, conjuratio. *Sacramentum*, in quo poſt electionem jurat unuſquiſque miles ſe non recedere à militia, niſi poſt completa ſtipendia, id eſt, militiæ tempora; & hi ſunt qui habent plenam militiam. Nam viginti-quinque annis tenêtur. *Evocatio*, dum ad ſubitum bellum non ſolum milites, ſed & cæteri evocantur. Vnde etiam Conſul ſolebat dicere; qui Rempublicam ſalvam eſſe vult, me ſequatur. *Coniuratio*, quę fit tumultu, quando vicinum urbis periculum ſingulos jurare non patitur, ſed repente colligitur multitudo, & tumultuoſa in ira conflatur. Hæc & tumultuatio dicitur. Hæc Iſidorus.

Evocatio.

Coniuratio.

Tertullianus.

4 Hoc ſenſu militari accipiendum videtur vocabulum Sacramenti in illis Tertulliani verbis, Vocati ſumus [nos Chriſtiani] ad militiam Dei vivi, jam tunc cum in ſacramenti verba reſpondimus. lib. ad Martyras, cap. 3. Id alibi explicans ait; adverſus pompam diaboli, in ſignaculo fidei ejeramus. lib. de ſpectaculis, cap. 24. Et alio loco, nempe lib. de corona militis, cap. 3. Vt (inquit) à baptiſmate ingrediar ad aquam adituri, ibidem ſed & aliquanto prius in Eccleſia, ſub antiſtitis manu conteſtamur, nos renunciare diabolo, & pompæ, & angelo ejus. Hæc Tertullianus.

Lactantius; Sacramentū hominis.

5. Lactantius alio ſenſu dixit; Quicunque igitur ſacramentum hominis tueri, rationemque naturæ ſuæ nititur obtinere, ipſe ſe ab humo ſuſcitet, & erectâ mente oculos ſuos tendat in Cœlum, &c. Hæc Lactantius, lib. 2. divinarum Inſtitutionum, cap. 19.

Quâ occaſione moti Chriſtiani hoc vocabulū uſurpaverint, ad ſignificandū ſacra myſteria religionis

6. Cum autem Sacramentum à ſacro dictum invenirent, & nunc pignoribus litigantium, nunc rerum divinarum ſumtibus, nunc militiæ & jurijurando cernerent accommodatum, & ubique ſacram quandam virtutem & excellentiam hoc vocabulo latenter inſinuari animadverterent Chriſtiani veteres, illud uſurpârunt ad ſignificandum ſacra verę religionis myſteria; tum vetera ante Chriſti adventum tradita; tum nova à Chriſto accepta.

Sacramentū dicitur vel ſacrum ſecretum, vel ſacrum ſignum rei ſacræ.

7. Religionis autem myſterium vel reale eſt, vel etiam ſymbolicum: utrumque eis ſacramentum dictum eſt. Et rectè obſervavit Lombardus, ſacramentum dici vel ſacrum ſecretū, ut ſacramentum Divinitatis; vel ſacrum ſignum rei ſacrę

ut ſacramentum ſit ſacrum ſignatum, & ſacrum ſignans. 4. ſent. diſt. 1.

Exempla, in quibus ſacramentum eſt ſacrum ſecretum ſeu ſacrum ſignificatum.

8. Priore ſenſu Tertullianus in Apologetico adverſus gentes, cap. 47. judicium Dei, & gehennam, & Paradiſum vocat ſacramenta Chriſtianorum. Et lib. adverſus Iudæos, cap. 10 ait ſacramentum paſſionis Chriſti figuratum eſſe in prædicationibus. Et ſacri textus vetus interpres *μυστήριον* ſæpe interpretatur ſacramentum. e. g. Vt notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ ad Epheſ 1. 9.] Notum mihi factum eſt ſacramentum, quod aliis generationibus non eſt agnitum, ſicut nunc, gentes eſſe cohæredes & concorporales, &c. Epheſ. 2. 3. &c.] *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & Eccleſiâ*, Epheſ. 5. 32.] *quibus voluit notas facere divitias gloriæ ſacramenti huius, in gentibus, quod eſt Chriſtus in vobis, ſpes gloriæ.* Coloſſ. 1. 27.] *Magnum eſt pietatis ſacramentum* 1. Tim. 3. 16] Et Hilarius myſterium incarnationis, ſive diſpenſationem aſſumti corporis, vocat occultum ſacramentum, & confeſſionis hujus ſacramentum, lib. 10. de Trinitate. Et, ſalutis noſtræ ſacramentum, lib. 11. et Ambroſius, incarnationis ſacramenta, lib. de incarnatione, cap. 5.

Sacramentũ, ſignum ſacrũ vel ſacrum. Signi definitio.

9. Sacramentum poſteriore ſenſu ſumtum pro ſacro ſignante, eſt ſignum ſactum rei ſacræ.

10. Signum (definiente Auguſtino) eſt res præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cogitationem venire. ſicut veſtigio viſo, tranſiſſe animal, cujus veſtigium eſt cogitamus. Aug. lib. 2. de doctrina Chriſtianâ, cap. 1. ubi etiam monet attendendum in ſignis, non quod ſunt, ſed potiùs quod ſigna ſunt, id eſt, quod ſignificant.

Diviſio.

11. Signorum alia naturalia ſunt; alia data. ait ibidem Auguſtinus. Et eorum quæ data ſunt (inquit Lombardus) quædam ſunt ſacramenta; quædam non. Omne enim ſacramentum eſt ſignum, ſed non è converſo. 4. ſent. diſt. 1. Signum datum vel eſt verbum tantum; vel res tantum, quale fuit olivæ folium quod Noacho per columbam allatum eſt, & qualia ſigna ſunt manus ſublatio nutus, &c. vel denique iunt res accedentibus verbis. Sacramentum non eſt ſolum verbum, nec ſola res, ſed res quæ ſignum eſt accedentibus verbis. ideo ait Auguſtinus; Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, etiam ipſum tanquam viſibile verbum tract 80. in Evang. Ioannis. Duo ſunt (inquit Lombardus) in quibus ſacramentum conſiſtit, ſcilicet: verba & res, 4. ſent. diſt. 1. verba & res ſunt de eſſentia ſacramenti novæ legis. ait Thomas, in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 3. ad 2.

12. Rerum autem quæ ſigna ſunt, accedentibus verbis, aliæ ſunt in ſimilitudinem tantummodo aſſumtæ per modum parabolæ, aut metaphoræ, ut ſeminans in parabola ſeminantis; & caput, corpus, membra corporis; item ſponſus & ſponſa; item vitis & palmites, ad ſignificandum Chriſtum & Eccleſiam & fideles in Eccleſia. aliæ adhibitæ in typum tantùm ſeu umbratile hypodeigma, vel exemplum, vel ſignificationem exemplarem, aut allegoricam: ut cerimoniæ olim Leviticæ Hebr. 8. & 9. & 10. & puerulus quem ſtatuit Dominus in medio diſcipulorum, Matth. 18. 2. & alia quædam hypodeigmata. Aliæ denique datæ in ſigilla ſpiritualis & ſalutiferæ gratiæ; quale ſigillum juſtitiæ fidei fuit olim circumciſio. Rom. 4. 11. ſola ſigilla talia appellantur ſacramenta propriè dicta, ſeu ſtrictè ſumta. quamvis interdum apud Eccleſiaſticos ſcriptores etiã ſimilia illa & hypodeigmata appellationem ſacramentorum ſortiantur.

Rom 4. 11. Sacramenta propriè dicta, ſive ex uſu Eccleſiaſtico ſtrictè ſumta, ſigilla ſunt inſtitutæ fidei.

13. Tertullianus enim lignum illud, quo per Eliſæum Prophetam in aquam injecto ferrum natavit, appellat ſacramentum ligni paſſionis Chriſti, lib. adverſus Iudæos cap. ult. Et nomen *Ieſus* impoſitum filio Nun ſucceſſori Moſis, futurum ſacramentum nominis, eodem lib. cap. 9. Et Hieronymus in ſua Latina verſione homil. 2. Origenis in Cantica Canticorum, prope finem illius homiliæ, in illa verba, *botrus Cyperi in vineis Engaddi*, ait verbum Dei vitem veram dici: & paullò poſt, qui (inquit) per ſacramentum vitis & botrum Cyperi initiati, &c. Et epiſt. ad Oceanum, de unius uxoris viro. quæ incipit; *Nunquam ſili Oceane.* Latus Chriſti percutitur lanceâ, & baptiſmi atque martyrii pariter ſacramenta funduntur. Hæc Hieronymus, ſanguinem de Chriſti latere fuſum appellans ſacramentum martyrii; quia Chriſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum *ὑπογραμμὸν*, ut ſequamur ipſius veſtigia. 1. Petr 2. 21. In Petro fuiſſe Eccleſiæ ſacramentum quando claves accepit, ait Auguſtinus, tract. 50. in Evang. Ioan. id eſt, (explicante ibidem Auguſtino) Petrus Eccleſiam ſanctam ſignificavit, in Petri perſona ſignificati ſunt in Eccleſia boni; quomodo in Iudæ perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali. Idem Auguſt. lib. 2 de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 26. Eulogias ſeu panem ſanctificatum, qui dari ſolebat Catechumenis appellat ſacramentum: quod (inquit) accipiunt, quamvis non ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen, & ſanctius quam cibi quibus alimur; quoniã ſacramentum eſt. Hæc ibi. Ambroſius lib. 3. de ſacramentis, cap. 1. lotionem pedum connumerat myſteriis perpetuò obſervandis. Idipſum decernunt Patres Toletani, in Concilio Toletano 17. can. 3. anno Dom. 694. Auctor. etiam operis quod Cypriano tribuitur, de cardinalibus Chriſti operibus, ſermone de ablutione pedum; & Bernardus ſerm. 1. in cœna Domini, ablutionem pedum vocant ſacramentum remiſſionis quotidianorum peccatorum. Et Bernardus loco citato, multa quidem ait eſſe ſacramenta, de tribus autem illi tempori congruentibus ſe dicturum, nempe, de baptiſmo, de Euchariſtia, & de lotione pedum.

Quædam exempla latioris cuiuſdam acceptionis vocabuli ſacramenti apud orthodoxos Patres.

Cano. 1. 14.

Ritus & ſignificationes ſacræ ſive divinitus inſtitutæ ſunt ſine humanitus aſſumtæ, quanon ſunt propriè ſacramenta, ſcholaſtici vocant ſacramentalia.

De pedum lotione, vide infra, §. 31.

14. Rurſus ſigna data vel ſunt ab hominibus inſtituta; ut eulogiæ ſeu panis ſacratus Catechumenis dari ſolitus: vel à Deo ſunt inſtituta. Item vel ſignificandi tantùm gratiâ ſunt à Deo inſtituta, vel etiam ſanctificandi: ut diſtinguit Lombardus 4. ſent. diſt. 1. Illa *ſpeculativa* vocant ſcholaſtici, hæc ſunt ſigna *practica*: licet practica latiùs pateant: nam non omne ſignum practicum ſanctificat. Sacramenta ſunt ſigna practica, inſtituta à Deo non ſolum ſignificandi gratiâ. ſed etiam ſanctificandi 4. ſent. diſt. 1.

Alia diſtinctiones.

Sacramenta ſunt à Deo inſtituta ſigna practica, ſignificandi & ſanctificãdi gratia.

15. Signum autem *practicum* diſtinguit Scotus in ſignum practicum incertum vel æquivocum, quod æqualiter ſecum habet ſignatum vel oppoſitum; & ſignum practicum verax vel certum in 4. ſent. diſt. 1. qu. 2. num. 4. ubi ſubjungit num. 5. & num. 9. ſacramentum eſſe ſignum efficax, id eſt, quo adhibito ſequitur ſignatum ordine naturæ. & qu 3. num. 2. ait ſacramentum eſſe ſignum practicum, certum, & efficax; non quidem certitudine demonſtrativâ, ſed certitudine ut in pluribus, id eſt, ſemper, niſi indiſpoſitio ſuſcipientis impediat. Hęc Scotus. Sacramenta novæ legis (inquit Thomas) non ſolùm ſunt ſigna futurorum,

Sacramentũ eſt ſignum practicum certum & efficax.

Sacramenta N. T. ſunt ſigna non ſolũ futurorum ſed etiam præſentium & præteritorum

rum, ſed etiam præſentium & præteritorum, in 4. ſent. diſt. 1. qu. 1. ad 4. & qu. 3.

Sacramentū eſt ſignum ſenſibile & materiale.

16. Præterea ſignum datum reale practicum, vel eſt ſenſibile & materiale; vel intelligibile & immateriale, qualia ſigna in anima & conſcientia ſæpe inveniuntur. Sacramentum eſt ſignum ſenſibile & materiale. ἀίσθητὸν καὶ ὑλικὸν, Dionyſius Areop. lib. de Eccleſ. Hierarchia, cap. 1.

Sacramentum eſt ſignū viſibile inviſibilis gratiæ pertinentis ad æternam hominis viatoris ſalutem.

17. Hujuſmodi ſignum rurſus vel ſignati viſibilis eſt; vel inviſibilis. Signatum inviſibile vel eſt gratia ad æternam ſalutem hominis viatoris ordinata; vel aliud aliquid. Sacramentum eſt ſignum viſibile inviſibilis gratiæ ad æternam hominis viatoris ſalutem ordinatæ. Scot. in 4. ſent. diſt. 1. qu. 2. num. 4 & 5. & 9.

18. Gratia iſta eſt ſolius Dei effectum gratuitum. In ſacramentis ſub tegumento rerum corporalium virtus divina ſecretius operatur ſalutem: inquit Iſidorus Hiſpalenſis lib. 6. Originum, cap. 19. Non poteſt autem dare certitudinem alicui ſigno practico niſi in cujus poteſtate eſt poſſe cauſare ſignatum illius ſigni. at ſolus Deus poteſt ſe determinare ad cauſandum effectum ſibi proprium: ergo ſolus Deus poteſt dare certitudinem ſigno practico ſui effectus. Sic ergo patet, quòd à Deo ſolo poteſt inſtitui ſacramentum quantum ad ſignum certum, inquit Scotus, in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 3. num 5. Thomas etiam dicit, Chriſtum omnia Novi Teſtamenti ſacramenta inſtituiſſe per ſeipſum 1. 2. quæ. 108. art. 1. Et Synodus Tridentina anathema denunciat, ſi quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta. ſeſſ. 7. can. 1. de ſacramentis.

A ſolo Deo largitore gratiæ poteſt inſtitui ſacramentum.

19. Aliam ponit conditionem Auguſtinus, epiſt. 23. quam repetit Lombardus, 4. ſent. diſt. 1. ut ſacramenta ſimilitudinem gerant earum rerum, quarum ſacramenta ſunt. Si enim (inquit Aug. loco citato) ſacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſunt non haberent, omnino ſacramenta non eſſent. Hanc ſimilitudinem explicans Thomas; Inter corporalia (inquit) & ſpiritualia non attenditur ſimilitudo per participationem ejuſdem qualitatis, ſed per proportionalitatem, quæ eſt ſimili-tudo proportionatorum: ut ſicut ſe habet aqua ad delendas maculas corporales; ita gratia ad abluendum ſpirituales. Hæc Thomas in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. art. 5. ad 3. Subjicit ibidem ad 4. repræſentationem quæ eſt ex ſimilitudine naturalis proprietatis importare aptitudinem quandam, ſed determinationem & complementum ſignificationis eſſe ex inſtitutione.

Similitudo proportionalitatis. Sic etiam Bonaventura & Durandus in 4. ſent. diſt. 1. exhibent iſtam ſimilitudinem.

20. Omnia novæ legis ſacramenta propriè dicta tribus perfici, ait Eugenius Papa quartus cum Concilio Florentino: videlicet rebus, tanquam materia; verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conferentis ſacramentum, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia quorum ſi aliquod deſit, non perficitur ſacramentum. Hæc Eugenius approbante Concilio Florentino, quod celebratum anno Dom. 1439. Neque igitur in rebus ſine verbis, neque in ſolis verbis eſt ſacramentum propriè dictum, ut ſuperius etiam monebamus.

Eugenii IV PP. Rom. & Concil. Florentini doctrina in decreto ſuper unione Armenioru.

Cōfeſſarium.

21. Prolixè diſputat Scotus; an ſacramentum poſſit definiri? & concludit affirmativè, poſſe ſacramentum definiri, in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 2. His præmiſſis, accedo jam propius ad definitionem ſacramenti propriè dicti. Auguſtinus lib. 10 de Civitate Dei, cap. 5. Sacrificium (inquit) viſibile inviſibilis ſacrificii ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt. ſed iſtam definitionem accommodat ibi ſacrificiis antiquis legalibus: ideo generalior eſt. ad ea etiam extendi poteſt quæ non ſunt propriè ſacramenta. dicuntur autem ſcholaſticis ſacramentalia. Alia ex eodem definitio ſacramenti, apud ſcholaſticos receptiſſima, citatur à Gratiano, de conſecratione diſt. 2. can. Sacrificium & à Lombardo, 4. ſent. diſt. 1. Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma. Vbi forma debet intelligi pro ſigno ſenſibili, eo modo quo imago Herculis dicitur forma Herculis: inquit Scotus in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 2. numerò 10. Viſibile accipitur (inquit Bonaventura) pro ſenſibili ſenſu exteriori; maximè quantum ad duos ſenſus diſciplinabiles: unde viſibile comprehendit audibile: ſed magis dicitur viſibile, quàm audibile, propter hoc, quod ratio ſignandi magis reſidet penes elementum; & hoc eſt perceptibile viſu: & utrumque concurrit ad ſacramentum. Hæc Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 1. in expoſitione textus, dubio ſecundo. Ponitur autem ibi gratia inviſibilis (inquit Scotus, loco ſuperiùs citato) pro effectu Dei gratuito interiori. ordinato ad ſalutem hominis viatoris. Hæc Scotus.

Definitio Auguſtiniana.

Exegeſis Bonaventuræ, de viſibili ſigno.

Scoti expoſitio inviſibilis gratia Vide § 18.

22. Sacramentum propriè dicitur, (inquit Lombardus) quod ita ſignum eſt gratiæ Dei, & inviſibilis gratiæ forma; ut ipſis imaginem gerat, & cauſa exiſtat. 4. ſent. 1. de qua definitione Hugo Cavellus Scoti ſcholiaſtes, adnotat in margine, magiſtrum hic non teneri. Thomas tamen in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. art. 3. ait iſtam Magiſtri definitionem completiſſimè rationem ſacramenti deſignare, prout nunc de ſacramentis loquimur.

P. Lomb. definitio ſacramenti.

Cavellus eam reiicit. Thomas eandem laudat.

23. Alia definitio legitur apud Iſidorum Hiſpalenſem, lib. 6. Originum, cap. 19. quam Auguſtino tribuunt Thomas & Durandus, in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. Sacramentum eſt, in quo ſub tegumento rerum viſibilium virtus divina ſalutem noſtram ſecretiùs operatur. quâ definitione ſacramentum verìſſimè deſcribi, ait Durandus, juxta ea quæ tenenda ſunt de ſacramentis novæ legis.

Iſidori definitio.

Eam laudat Durandus.

24. Hugo de ſancto Victore, lib. 1. de ſacram. part. 9. cap. 2. circa medium, hanc dat ſacramenti definitionem; Sacramentum eſt corporale vel materiale elementum, extrinſecus oculis ſuppoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, ex inſtitutione ſignificans, & ex ſanctificatione continens inviſibilem gratiam. Hanc ex Hugone definitionem repetunt in 4. ſent. diſt. 1. Thomas, Richardus de media villa, Durandus, & Gabriel Biel. eam explicans Biel ibidem, art. 1. notabili primo; Ad hoc, (inquit,) quod aliquid ſit ſacramentum, tria requiruntur. Primò, quod ſit res ſenſibilis habens naturalem ſimilitudinem ad gratiam, ſive effectum Dei gratuitum, quam vel quem repræſentat. 2. Quod ſit actualiter à Deo inſtituta. 3. Quòd ſit ſignum efficax & certum ita quod ſemper habeat effectum ſuum, quem ſignat, infallibiliter: niſi ſit impedimentum in ſuſcipiente, per poſitionem obicis gratiæ repugnantis. Hæc Biel.

Hugonis de S. Victore definitio Sacramenti.

Tres editiones ſacramenti, quas requirit Gabriel Biel.

25. Idem ille Hugo de ſancto Victore, lib. 1. de cerimoniis & ſacramentis Eccleſiaſticis, cap. 11. dicit ſacramentum in tribus conſiſtere, videlicet, in factis, in dictis, in rebus. *In rebus*, ut eſt aqua. *In dictis*, ut eſt invocatio Trinitatis. *In factis*, ut eſt ſubmerſio in aquam. Idipſum docet Alexander Alenſis, part. 4. quæſt. 1. membro 4. ubi iſtud affirmat de ſacramentis novæ le-

Ulterior inveſtigatio definitionis ſacramenti.

Sacramenta conſiſtunt in factis, in dictis, in rebus.

Digitized by Google

gis. Ejusdem Hugonis dictum illud à Bonaventura citatur; Omne sacramentum irritum reputatur, si contrà institutionem celebratur, Bonav. in 4. sent. dist. 10. part. 2 art. 1. quæst. 4. Sacramenta (inquit Thomas) habent efficaciam ab institutione Christi, & ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficaciâ caret, nisi ex speciali dispentatione eius, qui virtutem suam sacramentis non alligavit. Hæc Thomas, part. 3. quæst. 66. art. 6. Sacramenta omnia (exceptâ sola Eucharistiâ) consistere in usu & in fieri, ita ut idem sit sacramentum & perceptio sacramenti, sicut baptismus, & perceptio baptismi: nec permanere aliquid quod sit sacramentum, cessante tali usu vel perceptione, docent Scotus, in 4. sent. dist. 8. quæst. 1. num 5. & Gabriel Biel, ibidem, quæst. 3. art. 1. notabili tert. o. Eucharistiam autem excipiunt à cõmuni regulâ, ex falsa hypothesi transubstantiationis: unde putant ibi esse sacramentum permanens ante usum; ut loquitur Scotus, loco citato. At verò in Eucharistia non fieri transubstantiationem pro ixè, si Deus voluerit, demonstrabimus libro undecimo hujus operis. Vide lib. 11. Adime autem scholasticis doctoribus opinionem transubstantiationis; & non inviti fatebuntur, etiam sacramentum Euch. consistere in usu, & non esse ibi sacramentum cessante usu.

Celebranda sunt sacramenta secundùm omnem institutionem.

Sacramenta consistunt in usu.

Vide lib. 11.

Scoti definitio Sacramenti

26 Sacramentum sic definit Scotus, in 4 sent. distinct 1. quæstione 2 numero 9. Eo (inquit) modo, quo potest esse definitio Sacramenti, hæc est ejus definitio, scilicet, signum sensibile gratiam Dei vel effectum Dei gratuitum ex institutione divina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris. Hæc Scotus. Durandus in 4 sent. dist. 1. quæst 1. num. 14. ad 2. ait, imagines crucifixi, beatæ Virginis & sanctorum, non esse sacramenta novæ legis; quia non adhibentur ex divina institutione, ut medicamenta curationis spiritualis Hæc ille.

Imagines non sunt sacramenta

Sacramenta novi Testamenti communia sunt signa salutifera gratia.

27. Sacramenta, quæ à Domino nostro clarè legimus in Novo Testamento instituta, ea omnibus administrari præcipit: & eorum contemtus est exitialis. Si qua igitur sint signa alicui hominum ordini peculiaria, quæ Deus instituit; dicantur illa quidem signa sacra, atque etiam sacramentalium, si libet, appellationem sortiantur: quin & sacramenta quodam analogico, sive secundario, aut etiam latiore sensu si appelles, non pugnabo; at sacramenta esse primariò & propriè, non concedo: quia sacramentum est sigillum fœderis communis; est visibile signum invisibilis gratiæ pertinentis ad salutem cujuslibet viatoris, seu illius gratiæ, quam vocant gratum facientem, quæ salutem adfert habenti. Omne igitur sacramentum simpliciter & propriè dictum, (sumendo sacramentum, ut accipi hîc debet, pro signis visibilibus invisibilis & salutiferæ gratiæ) est commune omnibus federatis, quos neque ætas, neque exiguus in gratia progressus, vel aliqua physica incongruitas, vel nondum peracta pœnitentia impedit. Signis autem illis particularibus appellatio sacramenti non primariò & principaliter convenit, sed κατ' ἀναλογίαν secundùm analogiam attributionis: quemadmodum ens de substantia primariò, de accidentibus autem minus principaliter prædicatur. Idem dicendum de signis illis divinitus institutis, gratiam tantummodo illam quam vocant gratis datam significantibus; ut Prophetiam, donum miraculorum, munus sacerdotale, &c.

28. In nullum autem nomen religionis (inquit Augustinus) seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquod signaculorum vel Sacramentorum visibilium contortio colligentur: quorum sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm, & ideo contemta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine qua non potest perfici pietas lib. 19. contra Faustum Manichæum, cap. 11. Idem etiam in explicatione tituli Psal. 73. Sacramenta (inquit) novæ legis dant salutem, quod ejus dictum repetitur, & laudatur, 4. sent. dist. 1. Ergo, quod non dat salutem, seu cujus res significata perseveranter habita non adfert salutem, illud non est sacramentum.

Aug. sacramentorum usus seu utilitas.

Non impiè contemnuntur.

Sacramenta N.T. dant salutem.

29. Catechismus Tridentinus, sive Romanus, ex decreto Concilii Tridentini, & jussu Pii quinti editus, part. 2. cap. 1 quæst. 6. loquens de sacramentis novæ legis in genere, ait sacræ rei nomine sacramentis significatæ, intelligi gratiam Dei quæ nos sanctos efficit, &c. idque divinarum rerum scriptores tradidisse. quare (inquit) ut explicatiùs, quid sacramentum sit, declaretur, docendum erit; Rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione, sanctitatis & justitiæ tum significandæ tum efficiendæ vim habet. Hæc ibi. Unde infertur ibidem, imagines sanctorum, cruces, & alia id genetis, quamvis sacratum rerum signa sint, non ideo tamen sacramenta dicenda esse. Præterea omnibus novæ legis sacramentis propriè dictis hoc dicit esse commune, ut non solùm sanctitatem & justitiam nostram significent, sed etiam Christi Redemtoris passionem, quæ sanctitatis causa est, & vitam æternam, ad quam sanctitas nostra tanquam ad finem referri debet. Hæc Catechismus Trident. loco citato. Unde liquet, ipsos etiam Papistas agnoscere gratiam illam, quæ sacramentis Novi Testamenti signatur esse gratiam justitiæ & sanctitatis, omnibus verè fidelibus communem.

Catechismus Romanus confutatur, sacramentis significari & conferri gratiam gratum facientem.

De imaginibus & crucibus, & quod non sint sacramenta.

Sacramenta sunt signa gratiæ salutiferæ, quam gratiam gratum facientẽ vocant Scholastici.

30. Cùm igitur de essentia Sacramenti propriè dicti sit signum esse istius gratiæ, inde evidenter consequitur, signa illa quæ significant gratiam tantummodo, quam vocant gratis datam, id est, donum aliquod spirituale separabile à charitate (quales sunt illæ gratiarum divisiones, sermo scientiæ, gratia sanationum, operatio virtutum, Prophetia & similia) non esse sacramenta propriè dicta.

Signa gratiæ gratis datæ (prout ea à gratia gratũ facente distinguitur) non sunt sacramenta propriè dicta.

31. Adhæc, cum sactamenta fœderi Dei appensa sint, ut essent perpetua in Ecclesia pignora nobis gratiæ & salutis; & professionis Christianæ usque ad Domini nostri reditum externa quædam coagula: Duratio sacramentorum extenditur usque ad finem mundi: sicut rectè ait Alexander Alensis, loquens de sactamentis Novi Testamenti in sua Summa, part. 4. quæst. 1. memb 6 art. 2. Hinc patet, signa particularia, & ad specialem aliquam significationem vel instructionem pro tempore adhibita, nec ut in Ecclesia administratione perpetuâ durarent data & imperata; hujusmodi, Inquam signa non esse sacramentis propriè dictis accensenda: qualia signa fuerunt, columba illa super Christum baptizatum demissa; & sputum Christi, quo tetigit linguam illius quem sanavit, Marc. 7. 33. & halitus Christi in discipulos, Ioan. 20. 22. & linguæ igneæ, quæ Apostolis insederunt, Act. 2. 3. Item lotio pedum discipulorum à Christo facta, Ioan. 13. 5. Nam etiamsi imitatio moralis ibi præcipiatur in perpetuum, loquutione metaphoricâ; non tamen signum illud institutur in sacramentum propriè

Non sunt sacramentis N.T. propriè dictis accensenda ea signa quorum perpetuus in Ecclesia usus non est à Domino impetratus.

De pedum lotione. Vide supra, §. 13. Ioan. 13. 14. &c.

propriè dictum : ſed tantummodo illo facto Chriſtus dedit illis ὑπόδειγμα exemplum humilitatis & mutuæ caritatis, quod imitarentur erga ſe mutuò ; ut patet ex ſacro contextu. Nullum autem officium mutuum, omnibus Chriſti diſcipulis ex æquo injunctum, dici poteſt propriè ſacramentum. Nam ſacramentorum Novi Teſtamenti adminiſtratio non eſt omnibus Chriſtianis ex æquo demandata, ut agnoſcit Eugenius in Concilio Florentino, in decreto ſuper unione Iacobinorum & Armeniorum. Sic neque ſacramentum fuit puerulus ille, quem in exemplum humilitatis ſtatuit Dominus in medio diſcipulorum Matth. 18. 2.

Matth. 18. 2.

Conditiones ſacramenti N. T.

32. Vt igitur ſignum aliquod ſit propriè ſacramentum novi Teſtamenti, oportet ſit ſignum gratiæ ſalvificæ, ſive juſtitiæ & ſanctificationis noſtræ per Ieſum Chriſtum, qui ſuâ morte nos redemit ad æternam vitam : item neceſſe eſt ſit commune ſignum omnibus federatis : debet etiam eſſe perpetui uſus, in Eccleſia. Neceſſarium etiam ut illud Deus per Chriſtum inſtituerit, id quod etiam monet Catechiſmus Romanus, part. 2. cap. 1. quæſt. 14. Sacramentum (inquit Ioannes Major) à puro homine inſtitui non poteſt ad hoc ut ſuam efficaciam habeat. Hæc Major in 4 ſent. diſt. 1. quæſt. 2. Et ut ſit ſignum reale, corporale, viſibile, accedentibus verbis; non autem ſola res, aut ſola verba : ut ſuperius docuimus ex Auguſtino, Dionyſio, Hugone, Lombardo, Bonaventura, Thomâ, & Concilio Florentino. idcirco ſacramenta Auguſtinus dixit eſſe quaſi verba viſibilia : quid enim (inquit) ſunt aliud quæque corporalia ſacramenta, niſi quædam quaſi verba viſibilia? lib. 19. contra Fauſtum, capite 16.

Verba viſibilia.

33. Omnia quidem ſigna ad oculorum ſenſum pertinentia, quibus inter ſe homines ſua ſenſa communicant, ſunt quaſi quædam verba viſibilia ; eodem monente Auguſtino, lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 3. ſed non omne ſignum corporale viſibile ad ſenſum oculorum pertinens, eſt ſacramentum; quamvis omne ſacramentum ſit ſignum corporale viſibile, ad oculorum ſenſum pertinens, quoad elementum ſeu rem vel partem illam, quæ Eugenio & Florentinis tanquam materia eſt, & contradiſtinguitur à verbis quaſi formam conſtituentibus : ſicut in hoc negotio res & verba, viſibile & audibile ſunt ἀντιδιαιρετικὰ ἀλλήλων. Nec ſufficit ſignum audibile ſive viſibili, inquit Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 24. part 2. art. 1. qu. 4 in Reſolutione. Et hæc duo ſunt eſſentialia, & intrinſeca ſacramento, & perficientia ſacramentum. ait idem Bonaventura, ibidem. Vnde liquidò patet, Gabrielem in 4. ſent diſt. 1. qu. 1. notab. 1. elementum in deſcriptione ſacramenti perperam interpretari, etiam de ſolis verbis contrahentium matrimonium, conſenſum eorum exprimentibus. Neque feliciorem eſſe illam fugam Ioannis Majoris, in 4. ſentent. diſt. 26. reſtringentis dictum illud, de acceſſione verbi ad elementum ut fiat ſacramentum, ad ſacramentum baptiſmi. Nam etiamſi loquatur Auguſt. eo loco, de ſacramento baptiſmi, attamen naturam ejus explicat per rationem & regulam communem omnibus ſacramentis propriè dictis; ſicut ingenuè agnoverunt antiquiores ſcholaſtici, cum Hugone de S. Victore. Et verba illa Lombardi, quibus ait, duo eſſe, in quibus ſacramentum conſiſtit, ſcilicet verba & rem : Verba, ut in vocationem Trinitatis ; rem, ut aquam, oleum, & hujuſmodi, 4. ſent. diſt. 1. verba (inquam) illa exponens Bonaventura, ait, rem hic arctari ad viſibilia. Sacramentum (inquit Hugo loco ſupra allato) eſt materiale elementum extrinſecus oculis ſuppoſitum. Quæ ipſiſſima ex Hugone verba repetunt Thomas & Durandus, in 4. ſent. diſt. 1. ubi Thomas ait, qu. 1. art. 4. materiale elementum exterius oculis ſuppoſitum, idem eſſe, quod inviſibilis gratiæ viſibilis forma : & ſic concordare definitiones ab Hugone & à Magiſtro ſententiarum poſitas.

Non ſufficit ſignum audibile, ſine viſibili. vide ſupra, §. 11. & §. 21. & §. 24.

Error Gabrielis, & Maioris.

Verba non ſufficiunt ſola ad conſtitutionem ſacramenti.

Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, etiam ipſum tanquam viſibile verbum. Aug. tract. 80. in Evangel. Ioannis.

Vide infra, c. 3. §. 33.

34. Idem Thomas, ibidem, in expoſitione textus magiſtralis, ait, In ſacramentis accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum; ut ſic ſit conformitas ſacramenti ad Verbum incarnatum : ſanctificatur enim creatura ſenſibilis per verbum Dei & orationem. 1. Tim. 4. Hæc ibi Thomas. Idem etiam in eandem diſtinctionem, qu. 3. in corpore reſponſionis, dicendum (inquit) quod hoc commune in omnibus ſacramentis, quod conſiſtant in rebus ſenſibilibus, inviſibilem gratiam ſignantibus. Sed hoc eſt ſpeciale in ſacramentis novæ legis, quod rebus verba addantur : propter tres rationes ; Prima eſt, quia hæc ſacramenta non ſolùm ſignant opus redemtionis, quæ per Chriſtum eſt facta, ſicut alia ſacramenta ; ſed etiam ab ipſa Chriſti paſſione fluxerunt, & ideo ſicut effectus proximi habent ſuæ cauſſæ imaginem quantum poſſunt ; ut ſcilicet ex rebus & verbis conſiſtant, ſicut Chriſtus ex Verbo & carne. Hæc ibi. Et paulò poſt, ad ſecundum. verba autem & res ſunt de eſſentia ſacramenti. Hactenus Thomas. Qui igitur elementum viſibile ſeu rem ſenſibilem, à verbis diverſam, demit ſacramento, ille veræ carnis in Chriſto negationi, & eſſentiæ ſacramenti ſubverſioni (quamvis forſitan imprudens) ſuppeditat aliquod patrocinium. De verborum etiam neceſſitate Catechiſmus Romanus ait ; Sacramenta novæ legis formam verborum ita præſcriptam habere, ut ſi forte ab ea diſcedatur, ſacramenti ratio conſtare non poſſit. part. 2. cap. 1. quæſt. 9. ſic antea Eugenius Papa in Concilio Florentino. Debet etiam eſſe ſignum practicum, certum, & efficax.

Conformitas ſacramenti ad Verbum incarnatum.

35. Porrò meminiſſe oportet, omnem gratiæ plenitudinem in Chriſto eſſe repoſitam, nec niſi ex ejus plenitudine nos gratiam haurire, ideòque, ut gratiam ſalvificam conſequamur, neceſſe eſſe ut Chriſtum habeamus, quem Deus nobis in verbo & ſacramentis offert & confert; in quo gratiam & ſalutem adipiſcimur. Sacramenta Eccleſiæ (inquit Thomas) ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, 3. part. qu. 62. art. 5. Quando igitur ſacramentum dicitur ſignum gratiæ, hoc ita intelligere debemus, ut primò ducamur ad Chriſtum, & in Chriſto gratiam percipiamus ; eſt igitur ſacramentum ſignum Chriſti pro nobis traditi, & ſigillum gratiæ per Chriſtum nobis acquiſitæ & donatæ. Et dicitur efficax ſignum ; quia eſt inſtrumentum à Deo inſtitutum, per cujus rectum uſum, revera accipimus Chriſtum, ejuſque dona gratiæ, ex pacto & operatione promittentis Dei.

Per ſacramenta accipitur Chriſtus, & in ipſo gratia.

Sacramentum eſt ſignum Chriſti, & ſigillum gratiæ ejus.

36. Hinc quodammodo definiri, vel deſcribi, poterit Novi Teſtamenti ſacramentum propriè dictum ; *Sacramentum eſt, à Domino noſtro Ieſu Chriſto inſtitutum reale, accedentibus verbis, & legitimo uſu, & corporale ac viſibile practicum certum & efficax ſignum ſpiritualis & inviſibilis gratiæ ſive effectis Dei gratuiti, in Chriſto*

Definitur ſacramentum Novi Teſtamenti propriè dictum.

& per Christum, homini viatori (eum gratiam habenti & perseveranter possidenti) salutem eternam ex Dei fœdere adferentis: fœderis divini sigillum, & religionis nostræ coagulum perpetuum: omnibus fœderatis (quos nec etas, nec exiguum in gratia progressus, nec pœnitentia nondum peracta consideratio, neque aliquis obex naturalis, neque absoluta impossibilitas impedit) necessariò, præcepti videlicet necessitate, & ritè, secundum institutionem, suscipiendum, administrante ministro idoneo.

37. Hanc definitionem sive descriptionem (ex fundamentis superiùs positis collectam) attribuimus sacramento novi Testamenti; non quasi ea sacramentis Veteris Testamenti propriè dictis applicari non posset, sed quia quæstiones quas præ manibus habemus, imprimis postulant definitionem sacramenti Novi Testamenti. Vt cui non convenit ista definitio, illud sciamus non esse sacramentum novi Testamenti propriè dictum Quod autem Latini *sacramentum* vocant, id Græcis μυστήριον, item τελετὴ nuncupatur.

De sacramento & de re, vide infra, libro 11. cap. 3.

CAPVT SECVNDVM.

De efficacia Sacramentorum.

Vide lib. 10. cap 1. 9. 30 & seq. SAcramenta esse ex Dei institutione efficacia conferendæ gratiæ organa Spiritûs Sancti, nos docent testimonia illa sacratum literarum; *Act. 2. 38.* *Baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum.* Actor. 2. 38. *Quicunque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus. Consepulti sumus igitur ei per baptismum, in mortem*, &c. Rom. 6. 3, 4. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea. Vt eam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo.* Ephes. 5. 25, 26. *Consepulti cum eo in baptismo, in quo etiam cum eo resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit eum ex mortuis. Vosque mortuos in peccatis & præputio carnis vestræ, cum eo vivificavit, condonatis vobis omnibus peccatis.* Coloss. 2. 12, 13. *Cui & nos antitypon nunc salvos facit baptisma (non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bona interrogatio in Deum) per resurrectionem Iesu Christi.* 1. Petr. 3. 21.

Rom. 6. 3, 4. *Ephes. 5. 25, 26* *Coloss. 2. 12, 13* *1. Petr. 3. 21.*

2. Certum est etiam eos qui indignè sacramenta suscipiunt, suscipere ea in suam perniciem, non in salutem; nisi postea amotâ per pœnitentiam & veniam illa indignitate, prosit ad salutem quod antea non salubriter habebatur, ut prolixè (si Deus voluerit) docebimus, cum Augustino, libro sequente, in dissertatione de integritate baptismi, ubi ostendetur, eos; qui in hæresi aut hypocrisi baptismum accipiunt, accipere sacramenti veritatem, sed non sacramenti virtutem. Virtus sacramenti Augustino est gratia, in Psal. 77. paulo post initium expositionis illius Psalmi, qui in Hebræo est 78 & Fulgentio virtus sacramenti est salus, lib. de fide ad Petrum. cap. 3. qui liber tribui solet Augustino. Citantur hac de re verba ex eo libro sub nomine Augustini, à Lombardo, 4. sent. dist. 5. ubi etiam Isidoro dicitur gratia baptismi. & alibi Augustino, effectus vel usus sacramenti, lib. 6. de baptismo, capite 1 alibi autem sanctam vim tribuit sacramentis, lib. 1. de baptismo, cap. 12. quam etiam virtutem vocat, tract. 80 in Evang. Ioannis. ubi ait; unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur: Id quod alibi, nempe tractatu sexto in epistolam Iohannis, clariùs explicans, Aliud est ergo (inquit) aqua sacramenti; aliud aqua quæ significat Spiritum Dei. Aqua sacramenti visibilis est; aqua Spiritus invisibilis est: Ista abluit corpus, & significat quod fit in anima; per illum Spiritum ipsa anima mundatur & sagginatur. Hæc Augustinus. Qui etiam alibi, hoc sensu, dixit sacramenta dare salutem, ut monuimus suprà, capitis primi paragrapho vigesimo septimo.

Distinctio Virtus sacramenti.

3. Scholastici quærunt; utrùm sit in sacramentis supernaturalis aliqua virtus causativa gratiæ; & an sacramenta contineant gratiam? *Quæstio scholasticorum.*

4. Consentiunt omnes, gratiam esse quandam participationem seu participatam similitudinem divinæ naturæ, ideóque impossibile esse, ut aliqua creatura sit causa productiva gratiæ; quia nulla res potest agere ultra suam speciem & semper oportet causam esse effectu potiorem: ut loquitur Thomas prima secundæ quæst. 112. art. 1. Consentiunt etiam sacramenta aliquo modo dici posse causas gratiæ instrumentales: & continere gratiam. et hoc, cum Lombardo, agnoscunt discrimen inter alia signa, quæ significandi gratiâ tantùm instituta sunt; & sacramenta; quod hæc etiam sanctificandi gratia instituta sint, & sacramentum propriè dicatur, quod ita signum est gratiæ Dei, & invisibilis gratiæ forma, ut ipsius imaginem gerat, & causa exsistat. 4. sent. dist. 1. *Scholasticorum consensio.*

5. Sed de modo & vero sensu quo intelligendum est, sacramentum continere gratiam, & esse instrumentalem causam gratiæ, inter se dissentiunt, Hugo de S. Victore lib. de sacramentis parte 9. cap. 1. in sua definitione sacramenti, ait, Sacramentum ex sanctificatione continere aliquam invisibilem & spiritualem gratiam. Hanc definitionem explicans Gabriel Biel, in 4. sent. dist. 1. quæst. 1. Notabili primo, dicit, Sacramentum esse signum efficax & certum, ita quod semper habeat effectum suum quem signat, infallibiliter: nisi sit impedimentum in suscipiente, per positionem obicis gratiæ repugnantis: Idem etiam Hugo, eadem parte, cap. 4. dicit sacramentum vas esse continens gratiam, sicut vas servat medicinam. Quod dictum molliens Bonaventura, in 4. sent. dist. 1. art. 1. qu. 3. in Resolutione. Sed tamen (inquit) sicut ostensum est per plures rationes, non est aliquo modo dicendum quod gratia contineatur in ipsis sacramentis essentialiter, tanquam aqua in vase, vel medicina in pyxide: imò hoc intelligere est erroneum. Sed dicuntur continere gratiam, quia ipsam significant: & quia, nisi ibi sit defectus ex parte suscipientis, in ipsis gratia semper confertur: ita intelligendo, quod gratia sit in anima, non in signis visibilibus. Hæc ille. *Eorundem dissensio. Vide supra, cap. 1. §. 24.* *Vasa gratiæ.*

6. Controversia est de virtute illa instrumentali in sacramentis causativâ gratiæ, adeóque an per aliquam virtutem creatam insistentem sive inhærentem in ipso sacramento, ut per causam instru- *Scholasticorum inter se controversia de virtute sacramenti.*

Digitized by Google

instrumentalem dispositivam conferatur suscipienti gratia; an verò per solam increatam Dei virtutem ordinationi suæ ex pactione assistentem, anima suscipientis sacramentum, immediatè ex ipso gratiæ æterno fonte Deo gratiam hauriat, in recto usu sacramenti. Hanc quam posteriore loco posuimus, antiquiorum fuisse sententiam, ait Durandus in 4. sent. dist. 1. qu. 4. §. 12. & 19. Alteram sententiam tuetur Thomas, in 4. sent. dist. 1. qu. 4. & in Summa 3. part. qu. 62. Cujus sententiæ hæc summa est: 1. Effectum hîc geminum est, videlicet, gratia, & dispositio seu ornatus quidam in anima, ad susceptionem gratiæ. 2. Causa vel est principalis, vel instrumentalis: item vel est productiva, vel dispositiva. 3. Gratiam ipsam solus Deus immediatè producit in anima; nec ad essentiam gratiæ producendam pertingunt sacramenta instrumentaliter. 4. Inhæret in sacramentis virtus quædam instrumentalis, per quam pertingunt effectivè ad productionem dispositionis illius sive ornatus, & dispositivè ad inductionem & susceptionem gratiæ, in quantum hoc, ad quod instrumentaliter effectivè pertingunt, est dispositio, qua posità necesse est induci gratiam, nisi sit impedimentum ex parte recipientis.

Doctrina Thomæ de virtute insistente in ipso sacramento.

7. At oppositam sententiam tenuit olim Bernardus in sermone, in Cœna Domini, de baptismo, &c. & alii magistri, ut monet Bonaventura, in 4. sent. dist. 1. art. 1. quæst. 4. ubi summam ejus proponens, ait, secundùm hanc sententiam, sacramenta dici habere virtutem, & esse instrumenta gratiæ, eamque efficere, propter assistentiam divinæ virtutis. Adeò ut virtus in ipsis sacramentis non sit aliqua virtus propriè dicta, seu quidquam absolutum, sed latè sumto nomine virtutis sit ad aliquid, seu relatio, nempe efficax ordinatio divina, quâ ordinatur eorum susceptio ad consequutionem gratiæ: sacramenta enim esse talia signa à Deo instituta, ut qui ea debito modo susceperit, habeat gratiam per ea significatam. Et hanc efficacem ordinationem esse virtutem sacramenti: & hinc dici de sacramento, quod disponat hominem; quod sit causa gratiæ quod efficiat gratiam, laxo quodam significatu.

Oppositorum doctrina, de virtute tantum adsistente.

8. Quamvis autem liberum lectori judicium relinquat ibi Bonaventura, haud obscurè tamen huic potius sententiæ cum favere, quæ solam adsistentem virtutem admittit, ex eo patet, quod concludat, huic positioni pietatem fidei non repugnare, & rationem consentire, & hanc esse adsustinendum faciliorem, & secundùm hanc viam omnia quæsita clarissimè patere. De altera autem opinione, ponente in sacramentis virtutem insistentem causativam gratiæ, ait, valde difficile esse intelligere, qualiter illa virtus detur sicut qualitas absoluta: difficilius, quando detur. Difficile etiam esse intelligere cui detur, verbo scilicet, an elemento, quæ sunt duo nihil unum facientia. Difficile etiam esse scire, quamdiu duret. Valdè etiâ difficile esse intelligere, quomodo influat. Difficile etiam, cujus naturæ sit in se ipsa: & multa talia. Hinc colligit, oppositæ positioni, de sola assistente virtute divinâ, satis faciliter rationem concordare. Eandem etiam pietati fidei non repugnare, sic docet; Cavendum est (inquit) ne, dum nimis damus corporalibus signis ad laudem, subtrahamus honorem gratiæ curandi, & animæ suscipienti. Hæc autem opinio non nimis dat, neque subtrahit aliquid honoris debiti. Sicut igitur literæ regiæ annulo regis sigillatæ, magnæ sunt dignitatis, & virtutis, & valoris; magna dicuntur & posse & facere, tamen in eis nulla virtus est absoluta, sed sola ordinatio per assistentiam virtutis regiæ: sic intelligendum in sacramentis. Et sic loquuntur sanctorum auctoritates, secundùm communem usum. Hæc Bonaventura.

Bonaventura favet ei sententiæ qui virtutem in sacramenti insistentem negantes, solâ admittunt virtutem adsistentem.

9. Hanc sententiam fusiùs explicant, & prolixè confirmant; illamque Thomæ opinionem ex professo multis argumentis refellunt Scotus in 4. sent. dist. 1. quæst. 4. & quæst. 5. & Durandus ibidem, quæst. 4. quos sequitur Gabriel Biel ibidem, quæst. 1. & alii. Respondetur, (ait alibi Biel) sicut generaliter responsum est de sacramentis, dist. 1. quæst. 1. quod in verbis nulla est virtus supernaturalis insistens, sed est virtus divina assistens, quæ operatur effectum ad prolationem verborum super materia debita. Hæc ille, in 4. sent. dist. 10. quæstione unicâ, art. 3. dubio 4. § 8. Sed hic respondetur.

Eandem sententiam sustinent Scotus & Durandus & Biel.

10. Bernardus ait, sermone illo in cœna Domini, de baptismo, &c. Sicut canonicus investitur per librum; Abbas per baculum; Episcopus per baculum & annulum simul; sicut, inquam, in hujusmodi rebus est, ita & divisiones gratiarum diversis sunt traditæ sacramentis. Quæ est gratia, unde per baptismum, investimur? &c.

& Bernardus

11. Respondet Thomas, hanc à Bernardo inter sacramenta & res istas similitudinem institutam esse tantummodo, quantum ad significationem: sed sacramenta insuper esse causas. in 4. sent. dist. 1. quæst. 4. art. 1. ad primum. Huic resistens Durandus, ibidem, qu. 4. §. 10. Nec fit ibi (inquit) comparatio solum quantum ad significationem, ut quidam dicunt, sed quantum ad omnem habitudinem, quam habent sacramenta respectu gratiæ: ut patet diligenter intuenti verba beati Bernardi in illo sermone. Hæc Durandus. Quem in hac defensione facilè tuebuntur ipsa Bernardi verba, quæ brevitatis studio adscribere cesso.

Thom. responsio de sensu verborum Bernardi.

Durandi oppositio expositio & aptior.

12. Meminisse oportet, controversiam hanc esse de virtute supernaturali creatâ inhærente in ipsis sacramentis, & dispositionem quandam in anima producente absque sensum aut rationis ministerio: quam meritò negant memorati doctores. Non autem litem esse de virtute seu efficacia objectiva, qua sacramenta tanquam verba visibilia significationē illam, quam ex institutione divina acceperunt, ingerunt sensibus, & per rerum significatarum species in sensu conceptas penetrant ad intellectum, ipsamque viâ istâ ordinariâ afficiunt voluntatem. Quam operationem sacramenta exercent erga solos adultos, sensum & rationis usum habentes, & verbo audibili prius de institutione edoctos.

De qua virtute jit hæc controversia.

Non de virtute objectiva.

13. Est autem alia operatio altior, secretior, & planè divina, quâ virtus Dei assistens ordinationi suæ operatur in cordibus hominum: idque bifariam: nempe, vel aperiendo cor ad intelligendum & amplectendum ea beneficia, quæ doctrinali illâ methodo offeruntur: vel gratiam conferendo etiam absque concursu ministerii sensuum & perceptionis doctrinæ alicujus extrinsecus adhibitæ; quam operationem exercet erga parvulos, eis imprimens sigillum fœderis, & rem etiam signo illo significatam ex fœdere donans. Christus dat sui Spiritûs (inquit) Augustinus) occultissimam fidelibus gratiam; quam latenter infundit & parvulis. Hæc Augustinus.

Sed de altiori quadam virtute.

Spiritus Sancti gratia infunditur parvulis.

Digitized by Google

nus, lib.1. de peccatorum meritis,& remissione, cap. 9.

De obst. Vide infra, lib. 10.cap.16.

Non sunt efficacia sacramenta ex solo opere operato,

14. Cogitandum etiam, fœdus Dei ad solos fœderatos pertinere vigore fœderis;ideóque non conferri in usu sacramenti significatam gratiam ex solo opere operato, sed necessariam esse in adultis fidem propriam,& in infantibus quod in fœdere nati sint. Non ponimus limites immensæ Dei indulgentiæ, quam extendit quocunque vult;sed loquimur de ordinaria viâ nobis in fœdere revelatâ. Dixit Dominus Abrahamo,se fore ejus Deum & seminis ejus; & fœderis hujus sigillum dedit circumcisionem: cui successit baptismus: de quo ait Dominus, *qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Nusquam autem invenitur scriptum, quod solum baptismi opus operatum salvet hominem. Ac si conditio fœderalis in suscipiente non requireretur. Ideo, quod dixit Augustinus, parvulum, etiamsi fidem non habeat in cogitatione, quia tamen ei obicem contrariæ cogitationis non opponit, præcipere salubriter sacramentum,epist.23. Indeque illud in scholis pervulgatum, quod sacramentum semper habeat effectum suum quem signat, infallibiliter, nisi sit impedimentum in suscipiente, per positionem obicis gratiæ repugnantis; ita suscipiendum est, ut fœderis ratio non negligatur. Non enim ulterius ordinariè porrigitur vi sacramenti, quàm porrigitur fœdus,cujus sigillum est sacramentum. Nos igitur idem de efficacia sacramentorum affirmamus,nisi obex impediat. At obicem statuimus non solum positivum,seu pravæ dispositionis, qualis reperitur in adultis;sed etiam privativum,sive indispositionis,qui est absentia seu carentia dispositionis vel conditionis debitæ & fœdere requisitæ: cujusmodi obex tum in adultis non credentibus, tum etiam in parvulis à fœdere extrantis reperitur. Præterea, qui finaliter fœdus deserunt, ii suo vitio inutile sibi reddunt sacramentum, sicuti clariùs & prolixiùs docebimus,lib. 10.cap.16.

Gen 17.7. Coloss.2.11.12 Marc.16.16.

CAPVT TERTIVM.

Doctrina Romanensium, de septem Novi Testamenti sacramentis propriè dictis, novitas & vanitas.

SEptem Sacramenta Novi Testamenti primus (quantum invenire potui) numeravit Hugo de sancto Victore, in suo opere de cerimoniis, sacramentis,officiis,&observationibus ecclesiasticis,lib.1. cap. 11. Floruit hic Hugo anno Dominicæ incarnationis 1130. cum quo consentit Petrus Lombardus,iam (inquiens) ad sacramenta novæ legis accedamus; quæ sunt Baptismus, Confirmatio. Panis benedictio, id est, eucharistia, Pœnitentia, Vnctio extrema, Ordo, Conjugium. lib.4.sent.dist.1. Floruit Lombardus anno Domini 1140. Hos sequuti sunt,anno Dom.1230. Lucas Episcopus Tudensis,in suo opere de altera vita, lib.2.cap.1. et anno Dom. 1240. Edmundus Archiepiscopus Cantuariensis,in suo speculo ecclesiæ,cap.14. & eodem seculo Vincentius episcopus Bellovacensis,in suo speculo historialis lib.8.cap.18.& Alexander Alensis,in sua Summa Theologiæ, part.4 quæst. 5. membro 7. art.2.& quæst.9.memb.2.art.1.§ 1.in resolutione. Deinde Thomas.& alii scholastici..

Tredecim sacramenta.

2. Scotus autem divisionem illam sacramenti in septem,dicit non esse in species specialissimas: Ordinem enim ulterius dividi in quædam specialia contenta sub ipso, adeò ut in speciebus specialissimis sint in ecclesia tredecim sacramenta. Hæc doctrina est Scoti, in 4.sent.dist.24.quæstione unicâ, num.1.& 10. & 11.

3. Septenarium sacramentorum numerum, Synodali auctoritate confirmavit Eugenius Papa Romanus, hujus nominis quartus, in Concilio Florentino, in decreto super unione Armeniorum,anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo nono. Ecclesiasticorum (inquit) sacramentorum veritatem, pro ipsorum Armeniorum tam præsentium quàm futurorum faciliori doctrinâ,sub hac brevissima redigimus formulâ. Novæ legis septem sunt sacramenta, videlicet,Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, extrema unctio, ordo, & Matrimonium. Hæc ibi Eugenius, qui etiam ibidem de singulis illis septem seorsum disserit.

4. At nondum declaratum est,omnia hæc septem esse verè & propriè sacramenta novæ legis, nec esse plura, vel pauciora. Istuddemum in Concilio Tridentino definitum est,anno Dom. millesimo quingentesimo quadragesimo septimo. Sessione septimâ,canone primo,de sacramentis. Cujus canonis hæc sunt verba: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo, Domino nostro instituta; aut esse plura, vel pauciora quàm septem, videlicet, Baptismum, Confirmationem Eucharistiam, Pœnitentiam, extremam unctionem, Ordinem & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse verè, & propriè sacramentum; anathema sit.* Hactenus verba canonis illius Tridentini.

5. Temerarium esse atque injustum istud judicium, his demonstrabitur argumentis: 1. Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem; eâdum facilitate contemnitur, quâ probatur; ut loquitur Hieronymus. Comment. in capite 23. Matthæi.2. Tridentinus iste canon repugnat doctrinæ veteris Ecclesiæ, neque auditi cœpta est ante seculum duodecimum, quo vixerunt Hugo de S. Victore, & Petrus Lombardus. Certè adhoc prorsus incognitam fuisse istam doctrinam seculo nono, patet ex Rabani Mauri libro primo,de institutione clericorum, capite vigesimo quarto; & initio capitis 31. & initio capitis 32. Expertus est Bellarminus, si quid posset auxilii arcessere ex Scripturis & Patribus, in subsidium istius canonis. lib. de effectu & numero sacramentorum,capite vigesimo quarto,sed irrito conatu: ut mox,Deo donante, palàm faciam. 3. Neque in consensu scholasticorum,qui post Petrum Lombardum vixerunt, neque in doctrina Eugenii Papæ in Concilio Florentino,manifestum invenitur pro isto canone patrocinium: sicut inferiùs patebit. Quamvis si suppeteret,(quod tamen non suppetere ostendemus)non essent absque Scripturis, & dissentiente etiam catholicâ antiquitate, pondus habitura apud cordatos Christianos,ea quæ à Scholasticis,& ab Eugenio dicerentur. 4. Denique uno aliquo ex septem illis ademto; id quod facto facile est,canon iste

Triden-

Tridentinus ruit. Plura autem ex eis septem non esse verè & propriè sacramenta novæ legis, sequentes ostendent dissertationes, de Confirmatione, & Pœnitentia, & extrema unctione, & Ordine, & matrimonio.

CAPVT QVARTVM.

Confirmationem non esse Sacramentum Novi Testamenti propriè dictum.

DE Confirmatione (ait Bellarminus) habemus ritum externum, manuum impositionem, Actor. 8. 19. Habemus effectum gratiæ, ibidem. Nam per manus Apostolorum dabatur Spiritus Sanctus; eadem phrasi qua dictum est. Tit. 3. de baptismo; Per lavacrum regenerationis salvos nos fecit. Institutio & mandatum non habetur expressè in Scriptura, tamen colligitur evidenter ex locis citatis. Nunquam enim Apostoli ita confidenter & ordinariè imposuissent manus ad gratiam Spiritus Sancti communicandam, nisi Dominus id præcepisset. Non enim ignorabant non posse ullum hominem instituere cerimoniam, ad quam sequeretur gratia Spiritûs Sancti. Hæc Bellarminus, lib. de effectu & numero sacramentorum, cap. 24. Vbi etiam asserit Dionysium, lib. de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 2. part. 3. & cap. 4. part. 3. meminisse apertè Chrismatis in hoc sacramẽto. Et adfert quædam loca Tertulliani, in quibus fit mentio unctionis & impositionis manuum, & signi crucis, videlicet libro de resurrectione carnis. & lib. de præscript. & lib. de baptismo. Citat etiam verba Cypriani de baptismo & Confirmatione; *Tunc plenè sanctificari & esse filii Dei possunt, si sacramento utroque nascantur.* lib. 2. ep. 1. seu epist. 72. Addit etiam hæc verba Augustini. Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus. lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104.

Hoc sacramentum non est à Christo institutum.

Nostra responsio. Impositio illa manuum Apostolorum nõ fuit sacramentum.

2. Respondeo. 1. Thomæ Aquinatis verba sunt; ad impositionem manûs Apostolorum, & etiam ad eorum prædicationem, descendebat plenitudo Spiritûs Sancti super fideles sub visibilibus signis. Et ideo non erat necessaria sensibilis materia sacramentalis, ubi sensibilia signa miraculosè exhibebãtur divinitus. 3. part. qu. 72. art. 2. ad primum. Idem docent Scotus in 4. sent. dist. 7. qu. 1. num. 3. & Durandus ibid. qu. 2. ad primum, ubi ait; Potuit esse quod præter legem communem Deus ex speciali gratiâ dedit aliquibus effectum Confirmationis, sine sacramento, cum ad impositionem manuum Apostolorũ dabatur Spiritus Sanctus sub visibilibus signis. Sacramentum Confirmationis semper dabant Apostoli, mediante chrismate, secundùm communem legem sacramenti. Hæc Durandus. Illa igitur manuum Apostolicarum impositio non fuit sacramentum. Et ille descensus Spiritûs Sancti super fideles fuit miraculosus & temporarius, non effectum sacramenti.

Sacramenti Chrismatis divina institutio non inveniri.

3. Deinde, non potest ex sacris literis ostendi Dominica institutio materiæ & formæ hujus sacramenti; ergo neque ipsius sacramenti, quod ex eis constet. Sacramẽti Confirmationis materiam Eugenius, in Cõcilio Florentino, ait esse chrisma confectum ex oleo & balsamo, per Episcopum benedicto; formam autem esse; Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Istius materiæ, & istius formæ institutio Dominica in sacris Scripturis nusquam comparet.

4. Alexander Alensis in sua summa Theologiæ, quam Innocentii IV. Papæ Romani jussu scriptam Alexander Papa quartus diplomate ac septuaginta virorum Ecclesiasticorum syngraphis comprobavit, ut refert Antonius Possevinus in apparatu sacro: In ea (inquam) summa differens de institutione sacramenti Confirmationis, ait hoc sacramentum non fuisse à Domino institutum, nec dispensatum; neque ab Apostolis. Apostolos enim in confirmatione usos esse solâ impositione manuum, sine sacramento: sed postea institutum esse hoc sacramentum in Concilio Meldensi, quantum ad formam verborum, & materiam elementarem, eique Spiritum Sanctũ contulisse virtutem sanctificandi. Hæc Alensis, part. 4. qu. 9. membro 1. Ibidem etiam memb. 2. art. 1. §. 1. in Resolutione, ait; Vt igitur in hoc sacramento esset aliquid materiale figurans rem illius, sicut in aliis sacramẽtis, conveniens fuit ut forma Apostolorum mutaretur. Et rursum, eodem articulo, §. 3. dicit, Christum hoc sacramentum non instituisse, nec ei vim dedisse. Et Alexandri discipulus Bonaventura, in 4. sent. dist. 7. art. 1. qu. 1. & qu. 2. dicit, Christum non instituisse hoc sacramentum Confirmationis, neque viventibus adhuc Apostolis institutum esse, sed post obitum Apostolorum, materiam & formam hujus sacramenti, ab ipsis Ecclesiæ rectoribus, dictante Spiritu Sancto, institutam esse. at verò, à Christo omnia novæ legis sacramenta instituta esse, docent Tridentini, Sess. 7 can. 1. de Sacramentis. vide supra cap. 1. § 18. & cap. 3 §. 4.

Dissensio Romanensium inter se, de materia hujus sacramenti.

5. Adhæc, de materia hujus sacramenti inter ipsos Papistas fervet controversia; aliis contendentibus, balsamum esse de necessitate hujus sacramenti; aliis asserentibus, non esse, sed sufficere oleum olivarum. Inter recẽtiores (inquit Fab. 1) est gravis disputatio de hac re: Ex una parte Cajetanus & multi alii tenent, balsamum non esse de necessitate sacramenti, sed præcepti tantum: ex altera Suarez 3. part. disp. 33. sect. 1. tom. 3. tenet, esse de essentia Sacramenti; pro se adducit multas rationes, in primis communem opinionem Theologorum. Hæc Philippus Faber Faventinus, in 4. sent. disput. 27. §. 10. Rectiùs utrique dixissent, neque oleum neque balsamum esse sacramentum, quia deest divina institutio.

Responsio ad Dionysium.

6. Dionysius quidem, locis à Bellarmino allegatis, nempe lib. de Eccles. Hierarch. cap. 2. part. 3. & cap. 4. part. 3. meminit unguenti & unctionis eorum qui baptizantur, & unctionis altaris, & symbolicæ consectionis unguenti, ὁ τὸ μύρον συμβολικῆς ἁγιάσεως, & vocat unguenti sacramentum, μύρου μυστικοῦ. At neq; unctionem illam conjungit cum impositione manuum, & apertè eam conjungit cum baptismo; & cap. 2. part. 3. dicit Pontificem quidem ordiri unctionẽ, sacerdotes autem qui sub illo sunt, peragere sacrum unctionis munus, eum qui baptismo initiatur ad sacra certamina sub figura evocantes. Et de eadem unctione loqui se profitetur, cap. 4. part 3. ubi etiam scribit solitum esse Episcopum infundere baptisterio partem illius unguenti. Eugenius autem cum Concilio Florentino, in decretis super unio-

ne Armeniorum, & Synodus Tridentina, Sess. 7. can. 3. de Confirmatione docent, Confirmationis ordinarium ministrum esse solum Episcopum; non autem simplicem sacerdotem. Præterea divinam institutionem unguenti istius & unctionis non offendit Dionysius.

Responsio de Cypriano & Augustino.

7. Cyprianus, epist. 71. seu lib. 2. epist. 1. impositionem manuum ad accipiendum Spiritum Sanctum, & Augustinus chrisma lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. vocant sacramentum, & cum baptismo connumerant, eodem sensu, quo auctor operis de cardinalibus Christi operib. (quod Cypriano tribuitur) sermone de ablutione pedum; & Ambrosius lib. 3 de sacramentis c. 1. & Bernardus, sermone in cœna Domini, qui incipit, Hactenus dicebam, ablutionem pedum vocant sacramentum & mysterium, & cum baptismo & Eucharistia connumerant. Neque tamen inde sequitur vel impositionem manuum, vel chrismationem, vel lotionem pedum esse vere & proprie sacramentum; Quamvis pro lotione pedum argumentum afferant longe speciosius, quam pro chrismate, cujus nulla fit in scripturis mentio. Loquimur jam de Chrismate, quo utuntur in Confirmatione.

Legitima ratio impositionis, legitima quidem; at non ita sacramentum probat dictum.

8. Puerorum autem vel rudiorum catechetican educationem, eorumque post baptismum benedictionem cum impositione manuum, agnoscimus ab Apostolis acceptam habuisse & in Ecclesia catholica diutius retentam, sicut docemus in Irenico nostro, lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 17. de qua manuum impositione Cyprianus scribens ad Iubaianum; Qui à Philippo (inquit) diacono baptizati erant, non ipsi baptizari eos ulterius non oportebat: sed tantum nobis quod deerat, id a Petro & Iohanne factum est ut oratione pro eis habitâ, & manu imposita, invocaretur & infunderetur super eos Spiritus Sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur. Hæc Cyprianus epist. 73. Hujus impositionis manus meminit etiam Tertullianus lib. de resurrectione carnis. cap. 8. & lib. de baptismo, cap. 8 ubi ait; Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans & invitans Spiritum Sanctum. Idem lib. de præscriptionibus cap. 36. ait de Romanarum locorum temporum Ecclesiâ; aqua signat, Spiritu Sancto vestit, Eucharistiâ pascit, martyrio exhortatur. Hæc ibi. ubi Spiritu Sancto vestire, est impositione manus per benedictionem advocare & invitare Spiritum Sanctum.

Manus impositio est oratio super hominem; non autem sacramentum.

De hac manus impositione scribens Augustinus, ait, Manus autem impositio non sicut baptismus repeti non potest. Quid enim est aliud nisi oratio super hominem? August. lib. 3. de baptismo contra Donatistas, cap. 16. Ex quibus Augustini verbis infert Gratianus manus impositionem non esse sacramentum, caus. 1. qu. 1. Arianos.

Responsio de Tertulliano.

9. Unctionis etiam meminit Tertullianus, lib. de baptismo cap. 7. & lib. de resurr. carnis cap 8 sed non est illis locis intelligenda unctio illa in fronte, quæ usurpatur in Confirmatione, tanquam de essentia sacramenti, sed eam Tertullianus intelligit unctionem baptismalem (patente etiam Pamelio, in cap. 7. de baptismo num. 48.) quæ accommodatur illis baptismi cerimoniis, quæ non ad substantiam sacramenti baptismi pertinent, sed ad ejusdem solemnitatem, consuetudine quadam Ecclesiasticâ adhibentur: de quibus differit Thomas 3. part. quæst. 66. art. 10.

Hæc verba; Signo te signo crucis, perperam ponuntur in forma sacramenti.

10. Hæc verba; *Signo te signo crucis*, non sunt forma, nec de necessitate formæ, alicujus sacramenti: nam ipsum crucis signaculum esset sacramentum, vel de essentiâ sacramenti, vel res sacramenti, si verba ista essent forma vel pars formæ sacramenti: at crucem non esse sacramentum diserte asserit catechismus Romanus, part. 2. cap. 1. qu. 6. Nec est de essentiâ sacramenti; nam non crux, sed chrisma consecratum est materia sacramenti Confirmationis; ut docet Eugenius 4. Papa Rom. in Concilio Florentino: neque crux aut ejus signatio, sed verba eam significantia sunt secundum eos forma hujus sacramenti: Ergo nō est de essentia Sacramenti. Nec est res Sacramēti, nam rem Sacramenti esse Dei gratiam justificantem ac sanctificantem, docet Catechismus Romanus, loco proximè citato. Cum igitur crux vel crucis signatio neque sit sacramentum, neque essentialis pars sacramenti, neque res sacramenti; addo, neque subjectum susceptivum sacramenti, verba eam significantia non possunt esse forma, aut pars essentialis sacramenti.

Vide quæ de signo crucis diximus, lib. 7. cap. 8. §. 301

11. Desideratur divina institutio signaculi crucis, quod docent esse in hoc sacramento necessarium, essentiali necessitate verbaque ipsum significantia docent esse de necessitate formæ. ita docent Thom. 3. part. qu. 72. art. 4. & in 4. sent. dist. 7. qu. 1. art. 3. & ibidem Bonaventura, & Scotus, & alii. Tertullianus, lib. 3. de corona militis. cap. 3. signaculum crucis eis accenset observationibus, quas Christiani sine ullius scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vindicabant. Neque tamē existimandum ab Apostolis tradita esse, quæcunque in eo ordine recenset ibi Tertullianus; ut patet ex prægustatione concordiæ lactis & mellis. Certè signum crucis non potest esse necessarium necessitate sacramenti, nisi sit à Christo institutum cum hac necessitate: at institutio non comparet.

De consecratione chrismatis per Episcopum.

12. Benedictionem & consecrationem chrismatis per Episcopum esse necessariam necessitate sacramenti, tenent omnes Theologi, inquit Philippus Faber Faventinus, in 4. sent. dist. 7. disp. 27. §. 17. Quibus se adjungit ipse Faber, qui fundamentum hujus doctrinæ ibidem vestigans, traditione Ecclesiæ eam tuetur, neque aliud invenit fundamentum. Ariensis autem, part. 4. q. 9. memb. 2. art. 1. §. 3. & Bonaventura, in 4. sent. dist. 7. art. 1. qu. 2. dicunt elementum istud ideo per benedictionem ab Episcopo consecrandum esse; quia non est à Christo institutum, neque à Christo vim accepit. Cajetanus in 3. partem, qu. 72. art. 3. tenet, simplicem sacerdotem posse benedicere & consecrare chrisma: & dicit, consecrationem Episcopi esse necessariam non de necessitate sacramenti, sed præcepti tantùm. Præcepti, inquā, Ecclesiastici. Hanc opinionem Faber, loco supetiùs citato, ait esse singularem Cajetani. Bellarminus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis scribit, Cardinalem Cajetanum, obiisse anno Dom. millesimo quingentesimo trigesimo quarto. Sed antequam hanc istam latem susciperent, ollēdenda priùs fuerat divina institutio ipsius consecrationis chrismatis istius, sive per Episcopum, sive per simplicem presbyterum. Hanc autem non ostendunt, destituti testimonio sacræ Scripturæ, sed tantùm supponunt, prætexentes traditionem Ecclesiæ: ita sumentes pro confesso, quod ante omnia erat per sacras scripturas evidenter demonstrandum.

CAPUT

CAPVT QVINTVM.

Pœnitentiam non esse sacramentum Novi Testamenti propriè dictum.

Fatetur Pamelius, pœnitentiam rarò dici sacramentum à Patribus, dicere autem debuit numquam ita dici eo sensu, quo appellamus sacramenta propriè dicta. Hardingi obiectiones ex Augustino & Ambrosio.

IAcobus Pamelius in Tertulliani lib. de præscriptionibus, cap. 40. num. 141. ait pœnitentiam disertis verbis raro sacramentum dici à Patribus: imò nullum adfert locum ex omnibus, præter unum illum Tertulliani locum, de quo ibi differit; ubi tamen Tertullianus sacramenta divina latiore significatu disertè extendit etiam ad dogma de resurrectione, & ad martyrium pro adipiscenda æternitatis coronâ, ad virginitatem, ad continentiam.

1. Hardingus, contra Apologiam Ecclesiæ Anglicanæ, ut probet pœnitentiam à Patribus habitam esse in numero sacramentorum propriè dictorum, citat Augustinum Enchirid. cap. 66. & Ambros. lib. 1. de pœnitentia, c. 6. & 7. & lib. 2. capite 2. Quibus tamen locis apud Ambrosium fatetur, non poni disertè sacramenti appellationem: at subjicit, sacramenti vocabulum tertiò ejusdem libri capite manifestè ab Ambrosio interseri.

Vindicatur Aug.

3. Ipsa Patrum verba consulamus. Dixerat Augustinus, Enchirid. cap. 65. rectè ab iis qui Ecclesiæ præsunt, constituta esse tempora pœnitentiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata, & subjungit cap. 66. magis propter futurum judicium fieri remissionem peccatorum. In hac autem vitâ (inquit) usque adeò valet quod scriptum est, Grave jugum super filios Adam à die exitûs de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium, ut etiam parvulos videamus post lavacrum regenerationis diversorum malorum afflictione cruciari: ut intelligamus totum quod salutaribus agitur sacramentis, magis ad spem futurorum bonorum, quàm ad retentionem vel adeptionem præsentium pertinere. Hæc ibi Augustinus. unde colligit Hardingus, Augustinum de Pœnitentia & baptismo verba facientem, utraque sacramenta salutaria appellare.

Prima nostra responsio de loco illo Aug. ſini.

4. Respondeo 1. Si sacramenti vocabulum latè sumas, quid inde efficies? stricta autem acceptione pœnitentiam esse sacramentum, si judicâsset Augustinus, id alicubi in tam copiosis suis operibus, in quibus sacramenti vocabulum usitatissimum est, perspicuè dixisset. at nullum reperire possunt Papistæ, præter hunc unum ambiguum.

Secunda nostra responsio.

Præterea; etsi præcedente capite loquebatur de pœnitentia, & ajebat, remissionem peccatorum in Ecclesia dari pœnitentibus; & subjungit, remissionem quæ datur respicere magis futurum judicium, quàm vitam hanc temporalem; idque hoc cap. 66. illustrat, atque confirmat argumento sumto ab eo quod geritur in sacramentis, allato unius sacramenti, videlicet baptismi, exemplo: non tamen inde sequitur, eum pœnitentiam ponere in numero sacramentorum. Nam si de fide ejusdemque confessione aut de martyrio fuisset illi sermo, & dixisset horum fructum magis in eis quæ futura sunt quærendum esse, & addidisset argumentum ab illo quod in baptismo adeóque in salutaribus sacramentis geritur, non inde consequereretur, eum existimare fidem, confessionem fidei, & martyrium esse sacramenta.

Tertia nostra responsio.

5. Neque est insolens Patribus, quædam quæ propriè sunt sacramenta, & quædam quæ non sunt propriè sacramenta, una communi sacramentorum appellatione simul complecti. Latus Christi percutitur, & baptismi atq; martyrii pariter sacramenta funduntur: inquit Hieronymus epist. ad Oceanum. de unius uxoris viro. Neque tamen hinc inferre licet, Hieronymum, existimâsse, martyrium esse sacramentum propriè dictum, sicut est baptisma. Sic Tertullianus cum baptismo & Eucharistia, martyrium, & pœnitentiam, & virginitatem appellat sacramenta divina, lib. de præscriptionibus, cap. 40. Et Augustinus conferens & anteferens sacramentis veteris Testamenti, sacramenta Novi Testamenti; Si (inquit) antiqui justi pro illis prænunciativis sacramentis, & rerum nondum impletarum figuris omnia dura perpessi sunt; quanto magis nunc pro baptismo, pro Eucharistia Christi, pro signo Christi, ad omnia perferenda paratior debet esse Christianus. lib. 19 contra Faustum Manichæum, capite 14. signum tamen Christi crucifixi, seu signum crucis, non est sacramentum propriè dictum. Vide suprà, capitis quarti paragraphum decimum.

Cum sacramento propriè dicto, aliquid quod non est sacramentum propriè dictum, Patres aliquando unâ communi sacramentorum appellatione simul complectuntur.

6. Quandoque Patres de uno aliquo sacramento sermonem habentes utuntur vocabulo pluralis numeri. Augustinus, qui non manet (inquit) in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec mâducat spiritaliter carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus sacramentum corporis & sanguinis Christi: sed magis tantæ rei sacramentum ad judicium sibi manducat & bibit; quia immundus præsumsit ad Christi accedere sacramenta, quæ aliquis non dignè sumit, nisi qui mundus est. Hæc Augustinus, loquens de Eucharistia, tract. 26. in Evang. Ioan. Ambrosius, videbas (inquit) quæ corporalia sunt corporalibus oculis; sed quæ sacramentorum sunt, cordis oculis adhuc videre non poteras. Ergo quando dedisti nomen, tulit lutum, & linivit super oculos tuos. Hæc Ambrosius, loquens de sacramento baptismi, lib. 3. de sacramentis, capite ultimo. Auctor operis de cardinalibus Christi operibus, quod Cypriano tribuitur, sermone de ablutione pedum. Reversis (inquit) dat, ut iterum eis possint sacramenta injuriata prodesse, quorum, si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectum. Hæc ille, loquens de sacramento baptismi violato per succedentia peccata, quæ postea aufert pœnitentia. Vnde patet, verba illa Augustini, Enchirid. capite sexagesimo sexto, ubi de baptismo sermonem habens adhibet nomen plurale, [*salutaribus sacramentis*] posse non absurdè intelligi de uno baptismi sacramento. At paulo superiùs differebat, inquies, de pœnitentiâ. at nunc, inquam, differit de baptismo, ut ex eo quod in salutaribus agitur sacramêtis, doceat etiam eam remissionem peccatorum quæ per usum clavium in Ecclesia datur pœnitentibus, (etiamsi pœnitentia non sit sacramentum) prodesse magis in futurum.

Quarta nostra responsio, licet aliquando, de uno sacramento loquentes, utuntur vocabulo numeri pluralis.

7. Quod attinet loca Ambrosii ab Hardingo allegata,

Vindicia Ambrosii.

allegata, nil aliud invenitur apud Ambrosium, libro primo, de pœnitentia, capite sexto, Quod huc spectare videatur, nisi quod reprehendit Novatianum, claves regni Cœlorum non suscipientem, & donari in Ecclesiâ peccata posse negantem. At certè potestas clavium non est sacramentum pœnitentiæ. Verum clarius (inquies) rem explicat Ambrosius, cap. 7. ejusdem libri; Cur baptizatis, (inquit) si per hominem peccata dimitti non licet? In baptismo utique remissio peccatorum omnium est. Quid interest, utrum per pœnitentiam, an per lavacrum hoc jus sibi datum sacerdotes vendicent? unum in utrumque mysterium est. Sed dices, quia in lavacro operatur mysteriorum gratia, quid in pœnitentia? nonne Dei nomen operatur? Hæc ibi Ambrosius. Ex quibus verbis promtiùs colligere est, pœnitentiam non esse sacramentum: alioquin enim respondisset apertè, etiam in ea operari mysteriorum gratiam. Quòd autem etiam pœnitentiam videtur appellare mysterium, id significationem proculdubio generaliore accipiendum est, alioqui Latinus scriptor Ambrosius, cui sacramenti vocabulum admodum familiare est, qui etiam opus de sacramentis peculiare cõposuit, pœnitentiam ubicunque diserte dixisset esse sacramentum, quod tamen nusquam facit.

Hardingi objectio. 8. At tertio capite libri secundi de pœnitentia; Ambrosius sacramenti vocabulum manifestè interserit si creditur Hardingo. Quid ais Hardinge? Eucharistiam invenio ibi dici sacramentum: at pœnitentiam nusquam. Verum priùs inspiciamus secundum caput libri secundi, ne aliquid obsoletè allegatum indiscussum relinquamus. Quid ibi invenis? nempe posse Deum, quando vult, donare nobis peccata, etiam quæ putamus non posse concedi. Et deinde hæc verba; Impossibile videbatur per pœnitentiã peccata dimitti. Concessit hoc Christus Apostolis suis, quod ab Apostolis ad sacerdotum officia transmissum est. Hæc ibi Ambros. At non inde sequitur, pœnitentiam esse sacramentum propriè dictum: nam pœnitentiæ interior virtus necessaria est lapso, ut per eam assequatur à Deo peccatorum remissionem, non tamen hæc virtus est sacramentum. Neque externus actus pœnitentis, per quem obtinet remissionem & reconciliationem Ecclesiasticam, dici potest sacramentum; non enim externus omnis actus, per quem obtinetur remissio, sacramentum est: per confessionem fidei Eunuchus obtinuit baptismum, adeóque remissionem; neque tamen inde sequitur, confessionem fidei, quam baptizandi faciunt, esse sacramentum. Neque ipsa remissio sacramentalis, quæ in baptismo datur, est sacramentum, sed effectum vel fructus sacramẽti. Neque quia remissio in baptismo datur per sacramentum, sequitur remissionem quæ datur judiciaiter per usum clavium, dari per sacramentum: nisi dicas, dari per sacramentum Eucharistiæ, quod eis qui solvuntur datur. Et hoc quidem sensu remissio etiam quæ pœnitentibus, post peractam pœnitentiam ad sanctam denuo mensam admissis, datur, est sacramentalis. Fit enim per sanguinem Christi, qui in sacramento sumitur; ut mõnet Ambrosius libro secundo de pœnitentia, capite tertio, Christus per usum potestatis, quam habebat remittendi peccata, dixit paralytico, *remissa sunt tibi peccata tua*, Matth. 9. 2. & mulieri peccatrici pœnitenti, dixit, *remissa sunt peccata tua*: Luc. 7. 48. nec tamen hæc dicendo impertivit illis eo tempore aliquod sacramentum, sed tantũmodo sententiam judiciariam pronunciavit verbis, sine sacramento. nisi dicas, sanationem paralytici corporalem fuisse illi temporale quoddam & particulare sacramentum. De quo nunc non inquirimus. Quando Davidi confitenti dixit Nathan, *Dominus quoque transtulit peccatum: non morieris.* 2. Sam. 12. 13. non dedit ei sacramentum, quamvis quod dixit Nathan, ratum fuerit in Cœlo. Denique nihil aliud dicit Ambrosius, loco citato, libro secundo de pœnitentia, capite secundo, nisi per pœnitentiam dimitti peccata; & hoc ad sacerdotum officium pertinere. Quod nos etiam docemus: nam in Ecclesia suâ Dominus hunc ordinem, & decorum instituit, ut pastoribus disciplinæ Ecclesiasticę, in ligandis contumacibus & solvendis pœnitentibus, hõnorem deferret potestatem; si ut in qualibet bene constitutâ republicâ regimine, auctoritate, judiciis, ac disciplinâ opus est. Sed ista non efficiunt sacramentum. Neque reticuisset Ambrosius hoc nomen, si putâsse pœnitentiam esse propriè dictum sacramentum.

Ad eandem responsio.

Act. 8. 37.

9. Nam quod asserit Hardingus, Ambrosium capite tertio, ejusdem libri, diserte interserere vocabulum *sacramenti*, id quam incauto excidit Hardingo, jam palàm faciam. Fateor quidem, apud Ambrosium ibi legi vocabulum sacramenti. Quid hoc ad propositam quæstionem? ostendendum erat, pœnitentiam Ambrosio diserte dici sacramentum. Hoc autem apud Ambrosium non invenitur. *Sacramenti* vocabulum illo capite quater legitur de Eucharistia; at de pœnitentia ne semel quidem. Verba Ambrosii sunt: Postea panem Patris desideravit, cum vesceretur siliquis, & meruit stolam, annulum, calceamentum, immolationem quoque vituli, quæ speciem habet passionis Dominicæ, per quam cœleste sacramentum nobis donatur. Bene dicitur, quia peregrè profectus est qui erat à sacris altaribus separatus. ——— Nec mirum si fame peribat, qui divino alimento egebat, cujus desiderio compulsus; *Surgam*, inquit, *& ibo ad Patrem meum: & dicam illi; Pater peccavi in Cœlum, & coram te.* Nonne advertistis id evidenter jam nobis expositum, quod merendi gratia sacramenti ad precandum impellimur. Et hoc auferre vultis, propter quod agitur pœnitentia? Tolle gubernatori perveniendi spem, & in mediis fluctibus incertus errabit. Tolle luctatori coronam, lentus jacebit in stadio. Tolle piscatori capiendi efficaciam, desinet jactare retia. Quomodo ergo potest qui famem patitur animæ suæ, studiosiùs Deum precari, si sacram desperet alimoniam? ——— tam citò veniam meretur, ut venienti & adhuc longè posito occurrat Pater, ——— vitulum præcipiat occidi, quia Pascha nostrum immolatus est Christus. Etenim quotiescunque sanguinem Domini sumimus, mortem Domini annunciamus. Sicut ergo semel pro omnibus immolatus est: ita quotiescunque peccata donantur, corporis ejus sacramentum sumimus; ut per sanguinem ejus fiat peccatorum remissio. Ergo evidentissimè Domini prædicatione mandatum est, etiam gravissimi criminis reis, si ex toto corde & manifestâ confessione peccati pœnitentiam gerant, sacramenti cœlestis refundendam gratiam. Vnde nihil vobis [Novatianis] ad excusationem

Hinc manifestissimè Hardingi incogitantia & hallucinatio.

Luc. 15. 18.

cuſationem reſediſſe certum eſt. Hæc Ambroſius, libro ſecundo de pœnitentia contra Novatianos; capite 3. neque omnino interſeritur illo capite vocabulum *ſacramenti*, niſi verbis hic à me tranſcriptis. in quibus tantum abeſt, ut vocabulum ſacramenti diſertè attribuatur pœnitentiæ, ut è diverſo ſacramentum ab ea manifeſtè diſtinguatur, ut finis & fructus; cujus aſſequendi gratia agitur pœnitentia, ut pœnitentiam gerentibus, ſacramenti Euchariſtiæ, à quo ſeparati erant, gratia refundatur.

Lapſis poſt baptiſmum qui pœnitentiam egerunt datur ſacramentum Euchariſtiæ.

10. Hoc illud eſt ſacramentum, de quo pœnitentibus concedendo vel negando controverſia agitabatur inter Catholicos & Novatianos, utrùm ſcilicet ea eſſet lapſis pœnitentibus exhibenda miſericordia, ut ad communionem, à qua peccati ſui merito ſeparati erant, denuo eſſent admittendi: affirmabant Catholici; negabant autem Novatiani.

Cyprian.

11. Agunt (inquit Cyprianus) pœnitentiam juſto tempore, & ſecundùm diſciplinæ ordinem ad exomologeſin veniunt, & per manûs impoſitionem Epiſcopi & cleri, jus communionis accipiunt. Hæc Cyprianus, epiſt. 3.

Ambroſ.

12. Dura pro mitibus, (inquit Ambroſius) ſuperba pro humilibus ſequenda opinantur doctores Novatianorum. quid autem durius, quàm ut judicant pœnitentiam, quam non relaxent, cum utique veniam negando, incentivum auferant pœnitentiæ? Nemo enim poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam. Sed negant his oportere reddi communionem: ſed in perpetuum cœleſtibus abdicandos myſteriis. Ambroſ. lib. 1. de pœnitentia contra Novatianos, cap. 1. ubi pœnitentiam relaxare, Ambroſio eſt, pœnitentibus communionem reddere. Idem poſtea eodem libro, cap. 14. Venit [Apoſtolus] in virga, quia à communione ſacra convictum removit. Et bene dicitur tradi Satanæ, qui ſeparatur à Chriſti corpore. Venit etiam in charitate, ſpirituque manſuetudinis: vel quia ſic tradidit, ut ſpiritum ejus ſalvum faceret: vel quia cum, quem antea ſequeſtraverat, poſtea ſacramentis reddidit. Hæc ibi. ubi ligatum ſolvere, eſt ſacramentis reddere. Et rurſus ejuſdem libri cap. 16. Fruſtra dicitis vos prædicare pœnitentiam, qui tollitis fructum pœnitentiæ. —— Si quis igitur occulta crimina habes, propter Chriſtum tamen ſtudioſè pœnitentiam egerit; quomodo iſtic recipit, ſi ei communio non refunditur? Vide etiam ejuſdem operis lib. 2. cap. 9.

Pœnitentia ſolvendi & ligandi cum ejus ſacramento communis. Quia ligare, quia ſolvere.

13. Idem Ambroſius alibi ait; Dominus par jus & ſolvendi eſſe voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit, &c. lib. 1. de pœnitentia, cap. 2. ligare autem eſt communicatione aliquem abſtinere; ut loquitur Cyprianus epiſt. 39. unde ſolvere nihil eſt aliud, quam ei qui ligatus erat demere injectum vinculum, ut ei ſacramenti cœleſtis gratia refundatur, ſeu communio reddatur; & qui ſequeſtratus erat, ſacramentis reddatur; ut loquitur Ambroſius, locis ſuperiùs citatis. Hoc Cypriano, ex parte illius qui reconciliatur, eſt jus communionis accipere, epiſt. 3. admitti, epiſt 51. Pacem accipere, communicationem accipere, epiſt. 54. Ex parte autem ſacerdotum eos ſolventium; pacem dare, communicationem dare, ad bibendum in Eccleſia poculum Domini jure communicationis admittere, epiſt. 54. Pacem concedere. epiſt. 51. Et Innocentius Papa Romanus, hujus nominis primus, epiſt. 3. ad Exuperium, cap. 2. vocat reconciliationem communionis. Et Ivo Carnotenſis, in uno brevi ſermone de cœna Domini. Euchariſtiam quater vocat ſacramentum reconciliationis: & ſemel, medicinam reconciliationis. Exſtat ille ſermo, in libris illis veterum de officiis & myſteriis Eccleſiæ, à Michaële Hittorpio editis, col. 829. edit. Pariſ. anno Domini 1624.

Privata abſolutio a ſacramentali tum humana & nuperum. Vide lib. 12. cap. 4. §. 1. & ſeq. & lib. 16. cap. 3 propoſ. 5.

14. Hæc autem, quæ citerioribus ſeculis excogitata eſt, hominum non excommunicatorum privata & ſacramentalis abſolutio à peccatis per ſacramentum Pœnitentiæ, fuit nec ogata Catholicæ antiquitati. tali quidem privatim confitenti debetur officium orationis, ſive laicus ſit ſive diaconus, ſive laicus cui facta eſt confeſſio, Iacob. 5. 16. debetur ei etiam conſolatio, ta illud, *Conſolamini puſillanimes*, 1. Theſſ. 5. 14. & admonitio, conſilium, directio Paſtoralis vel fraterna. At ei ſacramentalem peccati remiſſionem dare, humanum figmentum eſt. Sed neque judicialem dare talibus privatim poteſt ſacerdos. ſicut infrà, ſi Deus voluerit, prolixè docebimus, lib. 12. hujus operis, ubi de natura pœnitentiæ, ejuſdemque partibus, & de poteſtate & uſu clavium ex profeſſo erit diſſerendum. Iacob. 5. 16. 1. Theſſ. 5. 14.

Publica abſolutio non eſt ſacramentum.

15. At neque publica abſolutio eſt ſacramentum, ſed diſciplinæ publicæ exercitium: neque à publica abſolutione pœnitentium, antiquitas ſubtilitatâ, aptè trahuntur argumenta in patrocinium hujus privatæ abſolutionis confitentium, quam fingunt eſſe ſacramentum, vel potiorem partem, puta formam ſacramenti. Id videns Melchior Canus, homo Papiſta, Epiſcopus Canarienſis, dixit, imprudentiam eſſe non mediocrem ea, quæ more majorum in pœnitentia publica præſcripta ſunt, ad hanc noſtram (inquit) ſecretam accomodare. Relectione de pœnitentia, part. 6. quæſt. de mutis & ægrotis loquelâ defectis. ad 4.

Bellarmini argumentum ex Victore Cartennenſi.

16. Bellarminus aliorum Patrum teſtimoniis nihil adjutus, unum tandem Patrem ſe repetiſſe exiſtimavit, cujus verba cauſſæ eorum qui pœnitentiam ſacramentis proprie dictis accenſent, apertè patrocinentur, Victorem Epiſcopum Cartennenſem, qui apertè nominat ſacramentum. verba Victoris illius hîc adfert; Denique Dominum audi in Evangelio, quibus jaculis ferias peccatorem; ut intelligas, quanti faciat pœnitentiæ ſacramentum. Hæc, velut ex Victoris Cartennenſis libro de Pœnitentia, cap. 10. recitat Bellarm. in ſuo opere de pœnitentia, lib. 1. c. 10. ubi etiam monet, floruiſſe Victorem Cartennenſem circa ann. Dom. 450. teſte Trithemio, & Gennad.

Reſponſio de Victore Cartennenſi.

17. Reſpondeo: Floruiſſe circa illud tempus Victorem Epiſcopum Cartennenſem, non inficior; ſcripſiſſe etiam de pœnitentia publicani librum, in quo & regulam vivendi pœnitentibus juxta ſcripturarum auctoritatem ſtatuit, teſtis eſt Gennadius, in catalogo virorum illuſtrium. Librum verò illum, cum neque in bibliotheca Patrum inveniatur, neque ullam ejus mentionem fecerit ipſe Bellarminus in ſuo libro, quem ſcripſit de ſcriptoribus Eccleſiaſticis; vehementer ſuſpicor, aut non viſum Bellarmino, aut verba inde quæ citat, conſutâ fraude ab eo interpolari. Sed fac, verba eſſe Victoris, haud dubiè vocabulum *ſacramenti* largiore ſenſu accepit, præſertim cum libro ſuo titulum fecerit Victor, de pœnitentia publicani, quam nemo unquam judicavit eſſe ſacramentum propriè dictum: & illi propoſitum fuerit non ſacramentalem propriè dictam, ſed moralem vivendi regulam pœnitentibus, juxta ſcripturarum auctoritatem, ſtatuere;

& hoc vocabulum ſacramenti largiore ſenſu apud Patres frequenter inveniri, ſuperiùs docuerimus: Et aliis Patribus de pœnitentia diſſerentibus inuſitatum ſit quis enim credat Tertullianum in toto ſuo libro de pœnitentia, Cyprianum ſermone de lapſis, & tot ſuis epiſtolis de medicina pœnitentiæ ſcriptis, Ambroſium in ſuis duobus libris de pœnitentia, & ſex libris de ſacramentis, Hilarium, Hieronymum, Auguſtinum, Leonem, Gregorium, & alios omnes Latinos Patres, (excepto uno hoc Victore Cartennenſi) in tot tantiſque ſuis voluminibus, in quibus vocabulum *ſacramenti* de baptiſmo & cœna Domini frequentiſſimum eſt, temperaturos ſibi fuiſſe, quin alicubi pœnitentiam appellarent ſacramentum, ſi exiſtimâſſent eam revera eſſe ſacramentum propriè dictum; qualia ſunt baptiſmus & Euchariſtia?

Alii Patres de pœnitentia ſcribentes eã non vocant ſacramentũ.

18. A Victore Cartennenſi confeſtim delabitur Bellarminus, (loco ſuperiùs citato, §. 16.) ad teſtimoniam Eccleſiæ quæ ab annis quingentis floruit, ſumto initio probationis ex Petro Lombardo quem (inquit) Theologi omnes poſteriores ſequuti ſunt, 4. ſent. diſt. 14. adjicit decretum Lucii Papæ tertii, quod exſtat cap. Ad abolendam, Extra, de hæreticis, & definitionem Conciliorum Florentini & Tridentini, quibus adjungit reſponſionem Hieremiæ Epiſcopi Conſtantinopolitani ad Germanos, c. 7. atque ex his infert, pœnitentiam eſſe ſacramentum verè & propriè dictum. Proſpiciens autem teſtimonia iſta non perſuaſura reformatis, confugit ad conſuetum devictorum Papiſtarum clamorem, de veræ Eccleſiæ infallibilitate, quaſi verò Eccleſiæ veræ ſtabilitas cautionem illam à Domino nobis commendatam excluderet, de vitando fermento Phariſæorum, quamvis in ipſa Moſis cathedra ſedentium. Sed ad propoſitum.

Aliud Bellarmini argumentum, à teſtimoniis ſcholaſticorũ, & decretis Lucii Papæ, & Concilii Florent. & Tridentini & reſp. Hieremiæ Patriarchæ Cpol. ab Eccleſiæ infallibilitate.

Reſp. de Eccleſiæ infallibilitate.

19. Diſpiciamus, quid de ſacramento pœnitentiæ tradiderit P. Lombardus, & poſt eum alii, quorum auctoritate commentitium dogma de vero ac propriè dicto pœnitentiæ ſacramento ſuffultum ibat Bellarminus. quo perſpecto, facilior & clarior erit noſtra reſponſio. Lombardi doctrina eſt, pœnitentiam exteriorem eſſe ſacramentum; interiorem verò pœnitentiam eſſe virtutem mentis: & utramque eſſe cauſſam ſalutis & juſtificationis. 4. ſent. diſt. 14. In quam diſtinctionem Durandus quæſt. 3. Pœnitentia (inquit) accepta pro habitu vel actu, quo deteſtamur peccatum à nobis commiſſum, eſt virtus vel actus virtutis; nec eſt ſacramentum. alio modo accipitur pœnitentia pro actibus exterioribus, qui ſunt inter pœnitentem & abſolventem, qui actus ſunt confeſſio & abſolutio; Et pœnitentia ſic accepta eſt ſacramentum. Hoc ſacramentum magis propriè diceretur ſacramentum confeſſionis & abſolutionis, quàm pœnitentiæ: quia in confeſſione & abſolutione conſiſtit hoc ſacramentum tanquam in ſua materia & formâ. Pœnitentia autem ſi accipiatur pro habitu vel actu interiore, eſt ad hoc ſacramentum tanquam prævia diſpoſitio ſuſcipientis: ſi autem accipiatur pro executione pœnæ ſatisfactoris, ſic eſt conſequens ad hoc ſacramentum. Et ſic pœnitentia quocunque prædictorum modorum accepta, non eſt intrinſeca huic ſacramento. Hæc Durandus loco citato. Ait quidem P. Lombardus, in perfectione pœnitentiæ tria obſervanda eſſe, ſcilicet, compunctionem cordis, confeſſionem oris, ſatisfactionem operis. 4. ſent. diſt. 16. at horum trium quot concurrant ad conſtitutionem ſacramenti, non admonet, contentus dixiſſe, diſt. 14. interiorem pœnitentiam eſſe virtutem, & exteriorem eſſe ſacramentum. De clavibus etiam, earumque uſu, differit, diſt. 18. utrùm verò abſolutio per uſum clavium ſit ſacramentum, vel pars ſacramenti propriè dicti, non inquirit; nihil definit. Florebat Petrus Lombardus circa annum Domini 1150.

Reſponſio de Petro Lombardo & aliis, quorum auctoritate fretus Bellarminus non dubitavit pœnitentiam accenſere ſacramentis propriè dictis.

Pœnitentia non ſacramẽtum, neque intrinſeca ſacramento.

Durand.

20. Lucius Papa tertius Pontificatum ſuſcepit anno Domini milleſimo centeſimo octogeſimo primo, ſecundùm Onuphrium, & obiit anno 1185. Decreti ejus à Bellarmino allegati verba, de ſacramentis, hæc ſunt; Univerſos qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matrimonio, vel reliquis Eccleſiaſticis ſacramentis, aliter ſentire aut docere non metuunt, quàm Romana Eccleſia prædicat & obſervat, vinculo perpetui anathematis innodamus. Hæc Lucius. Satis quidem arroganter: ac ſi Romanæ Eccleſiæ prædicatio & obſervatio eſſet fidei Chriſtianæ divina & infallibilis regula. id quod ſcripturæ ſacræ præſidio deſtitutum, & experimento contrario ſæpe refutatum, & antiquorum Pontificum, aliorumq; Patrum ac Conciliorum judiciis jampridem exploſum eſt. Vide quæ diſſeruimus de Liberio, Anaſtaſio, Hormilda, Vigilio, Honorio, & aliis Rom. Pontificibus in hoc opere. Vide etiam interies, §. 28. Sed quid tandem ait Lucius Papa, quod ad præſentem de pœnitentia controverſiam ſpectet? nempe, peccatorum confeſſionem ponit in numero ſacramentorum Eccleſiaſticorum: at non aſſerit, de ſolis veris & propriè dictis ſacramentis ſe loqui; imò ſacramenta potiùs generaliore ſenſu hîc accipi, inde colligere eſt; quia quàm latè patet materia circa quam exercetur hæreſis in Chriſtianis dogmatibus, tam largâ acceptione dici videntur hîc ſacramenta, cum omnibus hæreticis anathema denuncians nullam aliam commemoret diſſenſionis materiam, niſi eccleſiaſtica ſacramenta, id eſt, dogmata. Deinde ſolius meminit confeſſionis peccatorum, quam tamen Scotiſtæ negant eſſe ſacramentum, aut partem ſacramenti; ut mox patebit. Vtrùm verò partes conſtitutivæ ſacramenti propriè dicti ſint contritio, abſolutio, & ſatisfactio, vel quemadmodum ad hoc ſacramentum confeſſionis reducantur, non docet Lucius.

D. Lucio 3. Papa Rom.

Cap. 9. Extra de hæreticis.

21. Alexander Alenſis ait pœnitentiam, ordinem, & matrimonium, eſſe quidem novæ legis, quia in illa ſunt approbata; ſed non eſſe in nova lege inſtituta hæc tria ſacramenta. part. 4. quæſt. 9. memb. 2. §. 1. licet poſtea aliter doceat de pœnitentia, quæſt. 14. memb. 1. artic. 2. §. 4. & art. 3.

Alexand. Alenſis.

22. Thomas 3. part. quæſt. 84. art. 1. ad 3. In pœnitentia (inquit) eſt aliquid, quod eſt ſacramentum tantũ; ſcilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem pœnitentem, quàm etiam per ſacerdotem abſolventem: res autem & ſacramentum, eſt pœnitentia interior peccatoris; res autem tantùm, & non ſacramentum, eſt remiſſio peccati. Idem ead. quæſt. art. 3. in corpore articuli. Ea (inquit) quæ ſunt ex parte pœnitentis, ſive fiant verba ſive facta, ſunt materia hujus ſacramenti; ea verò quæ ſunt ex parte ſacerdotis, ſe habent per modum formæ: nam hoc ſacramentum perficitur per ea quæ ſunt ex parte ſacerdotis. Hæc ibi. Idem etiam in 4. ſent. diſt. 14. qu. 1. art. 1.

Thomæ doctrina.

Digitized by Google

art. 1. ad 2. verba (inquit) ſacerdotis abſolventis ſunt forma hujus ſacramenti, quibus exprimitur abſolutionis actus. Et ibidem, ad 3. ait ſacerdotes exhibere hoc ſacramentum, quia abſolvunt confitentes & ſatisfactionem injungunt: requiri autem aliquod principium ex parte noſtra. Hæc Thomas.

Thomas à P. Lombardo, & à ſeipſo etiam diſſentiens docet. diſſentit etiã à Thoma Durandus.

23. Non ſatis convenit Thomæ cum magiſtro ſententiarum, dum interiorem pœnitentiam peccatoris vocat ſacramentum. Nec ſibi ipſi conſentanea dicit Thomas, dum materiam ſacramenti pœnitentiæ conſtituit in actibus exterioribus pœnitentis, & formam in verbis ſacerdotis exprimentibus abſolutionis actum; & tamen interiorem pœnitentiam & injunctionem ſatisfactionis ſacramento includit, quæ neque ſunt de materia neque forma hujus ſacramenti, adeoque huic ſacramento intrinſeca non ſunt. Nam pœnitentia interior non eſt actus exterior pœnitentis: injunctio ſatisfactionis non eſt verbum illud ſacerdotis, quo exprimitur abſolutionis actus. Et Thomas 3 parte, quæſt 84. art. 3. diſertè docet, convenientiſſimam hujus ſacramenti formam eſſe hæc verba, *Ego te abſolvo*. Thomæ autem & Durandi diſſentio ex ſuperioribus manifeſta eſt. ſupra, §. 19.

Bonavent. Confeſſio non eſt à chriſto inſtituta.

24. Bonaventura in 4. ſent. diſt. 17. part. 2. art. 1. quæſt. 3. ait confeſſionem, quantum eſt de ſe, eſſe opus humanum, eamque non à Chriſto inſtitutam, ſed à Domino tantum inſinuatam; ab Apoſtolis autem inſtitutam, & ab Epiſcopo Hieroſolymitano ſancto Iacobo promulgatam. *Iacob. 5. 16.* Iacob 5. illis verbis. *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Quæ verba de confeſſione mutuâ, non præbere patrocinium confeſſioni illi, quam Papiſtæ ſacramentalem vocant, ſuperiùs oſtendimus, §. 14.

Gloſſi Diverſa judicia de inſtitutione confeſſionis.

25. Quam fuerint libera & diverſa citerioribus ſeculis de confeſſione judicia, indicat auctor gloſſæ, de pœnitentia, diſt. 5. Dicunt (inquit) quidam, inſtitutam fuiſſe in Paradiſo ſtatim poſt peccatum. Alii dicunt, quòd ſub lege fuit primò inſtituta, quando Ioshua præcepit Achan crimen ſuum confiteri. Alii dicunt, quòd in novo Teſtamento à Iacobo, dicente. *Confitemini alterutrum peccata, &c.* ſed meliùs dicitur, eam inſtitutam fuiſſe à quadam univerſalis Eccleſiæ traditione, potius quàm ex novi vel veteris Teſtamenti auctoritate. Hæc ibi auctor gloſſæ. Idem tenet Panormitanus ſuper cap. Omnis utriuſque ſexûs. Extra, de pœnitentiis & remiſſionibus. Et dicit auctor gloſſæ, loco modo citato, confeſſionem apud Græcos non eſſe neceſſariam; quia non emanavit apud illos traditio talis.

Panorm.

De pœn. diſt. 5.

Scotus definis ſacramentũ pœnitentiæ.

26. Scotus in 4. ſent. diſt. 14. quæſt. 4. ſacramentum pœnitentiæ definit. *abſolutionem hominis pœnitentis, factam certis verbis cum debita intentione prolatis à ſacerdote, &c.* Et paulò pòſt ibidem, *Pœnitentia* (inquit) *eſt abſolutio, id eſt, quædam ſententia definitiva judicis ſecundarii, vel commiſſarii, abſolvens reum.* Et inferiùs ibidem, ait *confeſſionem eſſe diſpoſitionem prævíam ad ſacramentum pœnitentiæ.* Item; *Nihil pertinens ad ſacramentum pœnitentiæ poſſe à laico diſpenſari.* Hæc Scotus. Et hanc ſententiam tuentur hodieque illi qui Scotum ſequuntur, quos eo nomine reprehendit Bellarminus, libro 1. de pœnitentia, cap. 16. §. Atque hæc quidem. & ſeqq.

Scotiſtæ confeſſionem negãt pertinere ad ſacramentum pœnitentiæ.

Quando floruerint Bonaventu.

27. Floruerunt *Bonaventura* & *Thomas* circa annum Dom. milleſimum ducenteſimum ſexageſimum. *Scotus* florebat anno Dom. milleſimo trecenteſimo. *Durandus* circa annum Domini milleſimum trecenteſimum vigeſimum. *Nicolaus Panormitanus* florebat anno Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo nono. quo anno Eugenium quartum Papam Romanum, agentem interea Concilium Florentiæ, Patres Baſileenſes, (in quibus erat Nicolaus Panormitanus) aliquoties citatum, cum non compareret, Pontificatu indignum pronunciârunt, & in ejus locum elegerunt Amedeum, qui dictus eſt Felix quintus.

Thom. Scotus, Durandus, Nicolaus Panorm. & Eugen. 4. Papa Rom. ejusque oppoſitus Amedeus, qui Felix 5. dictus eſt.

Eugenii & Concilii Florentini doctrina de ſacramento pœnitentiæ.

28. Eugenius ille cum Concilio illo Florentino pœnitentiam accenſuit ſacramentis novæ legis. Quartum (inquit) ſacramentum eſt pœnitentia: cujus quaſi materia ſunt actus pœnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes. quarum prima eſt cordis contritio: ad quam pertinet, ut doleat de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Secunda eſt oris confeſſio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter. Tertia eſt ſatisfactio pro peccatis, ſecundùm arbitrium ſacerdotis: quæ quidem præcipue fit per orationem, jejunium, & eleemoſynam. Forma hujus ſacramenti eſt; Ego te abſolvo, &c. Miniſter hujus ſacramenti eſt ſacerdos, habens auctoritatem abſolvendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione ſuperioris. Effectus hujus ſacramenti eſt abſolutio à peccatis. Hæc Eugenius in Concilio Florentino, in inſtructione Armenorum.

De Eugenio 4. papa Romano, ejuſq; depoſitione, & electione Amedei narratio hiſtorica.

29. Nomen ejus ante Pontificatum erat Gabriel Condelmerius. ſuſcepto Pontificatu dictus eſt Eugenius quartus. Is anno Domini 1431. ſucceſſit Martino quinto, cujus Martini Papæ juſſu congregata eſt Synodus Baſileenſis, quæ etiam generalis dicitur, cui præſedit Martini ac ſedis Apoſtolicæ Legatus Iulianus S. R. E. titulo ſancti Angeli, diaconus cardinalis. quo in munere illum Eugenius Papa confirmavit, ut conſtat ex ejus literis ad Iulianum ſcriptis & inſertis ſeſſioni primæ illius Concilii, datis anno Dom. 1431. ſecundo Calend. Iunii, Pontificatus Eugenii anno primo. In hoc Concilio Baſileenſi declaratum eſt, Papam eſſe infra Concilium, ſeſſ. 2. Deinde ortâ inter Concilium & Papam Eugenium diſſenſione, Papa à Concilio depoſitus eſt, ſuffecto Amedeo, qui dictus eſt Felix quintus. Exſtat decretum illius depoſitionis in actis Concilii Baſileenſis, ſeſſione trigeſima quartâ, ubi Concilium in Gabrielem illum, dictum Eugenium Papam quartum, fert ſententiam definitivam, pronuncians, decernens, & declarans eum fuiſſe & eſſe (*verba ſunt decreti*) notorium & manifeſtũ contumacem, unitatis & pacis Eccleſiæ Dei perturbatorem notorium, univerſalis Eccleſiæ ſcandalizatorem, notorium Simoniacum, perjurum, incorrigibilem, ſchiſmaticum, à fide devium, pertinacem hæreticum, &c. ac propterea eum à Papatu & Romano Pontificio deponit. Huic ſynodali decreto non paruit Eugenius, ſed gliſcente inter Concilium & illum diſcordiâ, tranſtulit ſeu transferre ſe dicebat ſynodum in alium locum. Ipſe enim cum ſuis ſequacibus, licet reclamante Concilio Baſileenſi, conventiculum coëgit Ferrariam: ut patet ex Concilii Baſileenſis, ſeſſione 32. 35. 38 39. De electione verò Amedei Ducis Sabaudiæ quia poſtea Felix quintus dictus eſt, legere eſt in actis ejuſdem Concilii, ſeſſ. 39. & ſeſſ. 40. Poſtea Eugenius ſedem Concilii delegit Florentiam, ubi celebratũ eſt Concilium,

Eugenii crimina.

A fide devius, pertinax hæreticus &c.

Concil. Florent.

Digitized by Google

lium, prò unitione Græcorum cum Latina Ecclesia, sed absque optato eventu. Decreverat autem Synodus Basileensis celebrandum cum Græcis Concilium, non illo, sed alio in loco, ut patet ex sess. 25. & 32.

Concilium Basil.

30. Si tot Patres, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, aliique Doctores, in Basileensi Concilio sedentes audiantur, nullius habebitur auctoritatis, quicquid illo tempore decrevit aut promulgavit Eugenius. Et exstat adhuc Panormitani (qui Concilii Basileensis Eugenium abdicantis pars fuit) sententia de confessione, planè dissentanea ab Eugenii declaratione de sacramento pœnitentiæ, ut superiùs monebamus, §. 25.

Doctrinam Eugenii non recipit Panormitanus.

31. Et postea Ioannes Major, circa annum Dom. 1500. applaudente Sorbonâ, palàm defendit illam Scoti doctrinam de sacramento pœnitentiæ, superiùs memoratam; sic definiens pœnitentiam sacramẽtum: Pœnitentia est verba certa prolata à sacerdote jurisdictionem habente, cum intentione debita, significantia pœnitẽtem solvi à peccatis. Et hanc definitionem explicans, ait, verba poni loco generis, nam (inquit) omnis pœnitentia est verba: sed non è converso. Et paulò post: Dicitur (inquit) *certa*, quia non omnia verba sufficiunt: & sunt ista; *Absolvo te ab omnibus peccatis tuis.* [&] *Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.* Et paulò inferiùs; Ex ista (inquit) definitione sequitur, quòd sacramentum pœnitentiæ non componitur ex materia & formâ, nisi velis dicere quod voces sunt aër: sed loquor cum vulgo loquentibus, voces sunt accidentia in aëre. Nullum enim accidens componitur ex materia & formâ metaphysicè. Sensibile autem verbum est materia: & intentio Presbyteri, quæ est spiritualis, rationem formæ participat; non tamen cõponit unum hoc aliquid cum verbis. Quinto sequitur, quòd contritio non est pars pœnitentiæ integralis pœnitentiam componens. Contritio enim nihil aliud est, quàm pœnitentia virtus; quæ est accidens in anima: Pœnitentia autem sacramentum est accidens in aëre. Nec est pars subjectiva secundæ intentionaliter: sed est pars pœnitentiæ ad hunc sensum, quod pœnitentiæ præsupponitur ad hoc, ut pœnitentia sacramentum suum effectum causet, puta gratiam. *Et paucis interpositis*; Vetè pœnitens ante sacramentum pœnitentiæ acquirit remissionem suorum peccatorum: quamprimum enim aliquis habet displicẽtiam de suis peccatis, paratus facere emẽdam de eis propter Deum, remittuntur ei peccata sua, & infunditur gratia. Secunda conclusio; Virtute pœnitentiæ sacramenti, confitenti per verba sacramentalia confertur gratia pœnitentialis. Tertia conclusio: Sacramentum pœnitentiæ, nullo modo delet peccatũ. Probatur sic; vel transiens ad confessionem prius dolet quàm sacerdos applicet sacramentum, vel simul: utroque autem istorum dato peccata delentur per pœnitentiam virtutem. si enim non doleat de peccatis, pœnitentia sacramentum ea non delet. *Et paulò post*; Pœnitentia sacramentum non est secunda tabula post naufragium, quoad remissionem culpæ: sed benè quoad remissionem totalis pœnæ vel partis ejus, & ad collationem gratiæ virtute operis operati. Dixi, *sacramentum*, quia pœnitentia virtus est secunda tabula post naufragium, quoad remissionem culpæ. Hæc Ioannes Major in 4. sent. dist. 14 quæst. 2 Confidenter, & absque hæreseos aut pernicioſi erroris notâ, discedens ab illa sententia Eugenii, quam promulgavit Florentiæ; tum quoad definitionem, & partes sacramenti pœnitentiæ, tum quoad effectum ejusdem.

Ioannis Major defendit sententiã Scoti superius memoratam, §. 25.

Sacramentũ pœnitentiæ non componitur ex materia & forma.

Contritio non est pars sacramenti Pœnitentiæ, sed est prærequisita dispositio seu virtus in anima.

Vetè pœnitẽs ante sacramẽtum pœnitentiæ acquirit remissionẽ suorum peccatorum.

Sacramentũ pœnitentiæ nullo modo delet peccatũ.

Secunda tabula post naufragium.

32. Postea Synodus Tridentina, anno Dom. 1551. sess. 14. asseruit, sacramentum pœnitentiæ esse verè & propriè sacramentum, & à Domino tunc præcipuè institutum esse, cum à mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos dicens, *accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, &c.* Ioan. 20. quem locum ab ista parexegesi, posteà, Deo donante, vindicabimus, & docebimus, adstipulante etiam Catholicâ antiquitate, verba illa Domini ad auctoritatẽ publicę Ecclesiasticæ disciplinæ & publicum usum clavium, non autem ad aliquod verum & propriè dictũ pœnitentiæ sacramentum pertinere. Ait eadem Tridentina Synodus, eâdem sessione, Sacramenti pœnitentiæ formam in illis ministri verbis positam esse, *Ego te absolvo, &c.* Esse autem quasi materiam hujus sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe, contritionem, confessionem, & satisfactionem. qui (inquit) quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione, Pœnitentiæ partes dicuntur. Hæc Synodus Tridentina, sess. 14. ubi etiam contradicentibus anathema denunciat. Sed clave errante, & injusto furore.

Concilii Tridentini doctrina de sacramento pœnitentiæ.

Lib. 12. huius operis, c. 4.

33. Nam 1. institutio divina desideratur talis sacramenti. 2. Nusquam in scripturis legimus, vel Christum, vel Apostolorum quenquam, imperâsse vel audivisse privatas auriculares ejusmodi confessiones, quales hodie exigunt Papistæ; vel confitenti privatam istiusmodi absolutionem, quæ sacramenti pars formalis esset, impertivisse: vel satisfactionem injunxisse pœnalem præstandam post absolutionem. 3. Deest sacramento pœnitentiæ corporale visibile elementum. quod esse in omni sacramento novi fœderis propriè dicto necessarium, ostendimus suprà, cap. 1. in investigatione definitionis sacramenti.

Refutatio doctrinæ Concilii Tridentini, de sacramento pœnitentiæ.

34. Neque audiendus Durandus, qui ut hujus objectionis vim devitet, ait non omnia sacramẽta novæ legis consistere in verbis & rebus: Sacramenta enim pœnitentię & matrimonii, consistere in solis verbis, in 4. sent. dist. 1. q. 3. Hanc Durandi opinionem rejiciendam esse, ait Philippus Faber Faventinus in 4. sent. dist. 3. disputatione 9. ubi cum aliis multis Theologis docet, res & verba esse partes essentiales sacramenti, ita ut alterâ istarum partium ablatâ non sit sacramentum. Sed dum hoc axioma applicat ad pœnitentiam, pro re ponit actus pœnitentis, videlicet, contritionem, confessionem, satisfactionem: quos actus, tanquam materiam, ait subesse & ordinari ad verba formæ, à quibus perficiuntur & determinantur. At verò neque contritio est res sensibilis, neque confessio, exercita priùs per pœnitentem, & jam transacta, & non amplius sensibilis, potest esse idonea materia supervenienti formæ. Præterea confessio non est signum visibile, quale requiri ad materiam sacramenti ostendimus suprà in definitione sacramenti. quantum autem ad satisfactionẽ ea succedit introductioni formæ, ideo non est intrinseca sacramento: ut rectè argumentatus est Durandus. Quod autem attinet impositionem manuum, eam non requiri in sacramento pœnitentiæ, nec esse ejus partem, docent Thomas 3. part. quæst. 84. art. 4 & Melchior Canus, Relect. de pœnitent. part. 6. pag. 940. & Bellarm. lib. 1. de pœnitentia, cap. 15.

Error Durandi. Vide suprà cap. 1. §. 33.

Opinionem Durandi meritò rejicit Philippus Faber.

Error Fabri.

Satisfactio non est intrinseca sacramẽto.

De impositione manuum in absolutione.

4. Ista

Digitized by Google

De absolutione privata.

4. Iſta forma, *Ego te abſolvo*, non eſt à Chriſto inſtituta. Sin autem dicas, dediſſe Dominum diſcipulis poteſtatem judicialem remittêdi peccata, id eſt, abſolvendi. *Reſpondeo*; dedit quidem poteſtatem remittendi judicialiter, ſeu abſolvêdi per publicam reconciliationem, pœnitentes qui erant excommunicati: at non dedit poteſtatem remittendi judicialiter, non excommunicatis, per privatam ſacramenti cujuſdam propriè dicti adminiſtrationem; qualis hodie uſurpatur à ſacerdotibus Papiſticis. De hoc vide ſuprà §. decimum tertium: & §. decimum quartum, & infra, librum 12. hujus operis.

35. Cum igitur neque ex ſacris literis, neque ex antiquorum Patrum ſcriptis, neque ex citeriorum ſeculorũ conſenſu, neque ratione oſtendi poſſit, pœnitentiam eſſe novi Teſtamenti ſacramentum proprie dictum: imò non eſſe, argumenta ex omnibus iſtis locis ſuperiùs depromta manifeſtè evincant, concludimus, pœnitentiam non eſſe novi Teſtamenti verum ac proprie dictum ſacramentum.

CAPVT SEXTVM.

De Extrema unctione.

Eugenii 4. Papæ Romani & concilii Florentini doctrina de extremâ unctione.

EVgenius in Concilio Florentino ait, extremæ unctionis materiam eſſe oleum olivæ per Epiſcopum benedictum: & ſubdit; hoc Sacramentum niſi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debere: quem ungendum eſſe ait in oculis propter viſum; in auribus propter auditum; in naribus propter odoratum; in ore propter guſtum, vel loquutionem; in manibus propter tactum; in pedibus propter greſſum; in renibus propter dilectationem ibidem vigentem. Formam verò hujus ſacramenti hanc eſt; Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid peccaſti per viſum, &c. & ſimiliter in aliis membris. Effectum verò eſſe mentis ſanationem, in quantum autem expedit ipſius etiam corporis. De hoc ſacramento loquitur Jacobum Apoſtolum. Jacob. 5. 14, 15. Hoc ſacramentum Synodus Tridentina nuncupari ait ſacramentum exeuntium; quia illis infirmis præſertim adhibetur, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur. Iterari etiam poſſe hoc ſacramentum, ſi convaluerint, & in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint. Hoc eſſe verè & propriè ſacramentum novi Teſtamenti, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, & apud Marcum quidem inſinuatum; per Jacobum autem Apoſtolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Proprios autẽ hujus ſacramenti miniſtros eſſe Eccleſiæ Presbyteros, id eſt Epiſcopos aut ſacerdotes. Effectum verò eſſe abſterſionem delictorum, ſi quæ ſint expianda adhuc, ac reliquiarum peccati, & alleviationem atque confirmationem animę ægroti, & interdum etiam ſanitatem corporis, ubi ſaluti animæ expedierit. Materiam hujus ſacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. Hæc docet Synodus Tridentina de ſacramento extremę unctionis ſeſſione decima quarta. Similia docuit olim Petrus Lombardus, 4. ſentidiſt. 23. ubi ait; unctionem illam fieri non poſſe, niſi de oleo ab Epiſcopo conſecrato. ubi Scotus, Conſecratio, inquit, Epiſcopalis eſt neceſſaria ad hoc, ut ſit materia apta. Idipſum docet Thomas ibidem, quæſtione primâ, articulo tertio; & Bonaventura ibidem, quæſtione tertiâ; & Bellarminus conſecrationem & benedictionem Epiſcopalem in hoc ſacramento ait eſſe de eſſentia materiæ ſacramenti. lib. de extrema unctione, cap. 7.

Jacob 5. 14, 15. Doctrina Synodi Tridentinæ. Sacramentũ exeuntium.

Marc. 6. 13.

P. Lombardi & aliorum doctrina.

Scholaſticorũ diſſenſio de effectu extremæ unctionis.

2. De effectu inter ſe diſcrepant. Thomas ait, in 4. ſent. diſtinct. 23. quæſt. 1. art. 2. hoc ſacramentum inſtitutum eſſe ad ſanandum debilitatem & ineptitudinem, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali, vel originali; non autem contra ipſum peccatum originale, & mortale: & ideo principalem effectum hujus ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum, quod reliquias peccati, ſive mortalis, ſive venialis, etiam quantum ad culpam, ſi eam inveniat. Et rejicit contrariam ſententiam qui dicunt, ſacramentum hoc principaliter inſtitutum eſſe propter peccatum veniale. Hanc Thomæ opinionem ſequuntur Bellarminus libro de Extrema unctione, capite octavo; & Balthaſar Pacz. Commentario in epiſtolã Jacobi, 5. 15. at Bonaventura, in 4 loco diſtinct. 23. iſtam Thomæ doctrinam ex profeſſo oppugnat: & tuetur, ſacramentum hoc inſtitutum eſſe non contra peccatum originale, nec contra mortale; ſed principaliter contra peccatum veniale: & hanc eſſe ait communem opinionem. Idipſum docent ibidem Scotus, & Durandus, & Joannes Major. ſanitatem etiam corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, effectum eſſe ſacramenti extremæ unctionis, definiunt Concilia Florentinum & Tridentinum: quæ eſt (inquit Paes) communis ſententia cum Magiſtro in quarto, diſtinctione vigeſima tertia, ubi D. Thomas, Bonaventura, Richardus, Scotus, quæſtione primâ, articulo ſecundo, qui tamen in hac re nobis non placet, cùm putat, corporalem ſanitatem eſſe abſolutum & infallibile effectum hujus ſacramenti. Hæc Balthaſar Paes. Theologus Lufitanus Commentario in epiſtolam Jacobi. Vbi videſ etiam diſſenſionem de effectu unctionis, quantum ad ſanationem corporis. Et certè in verbis illis Jacobi Apoſtoli. [*Ejus oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.*] non minus abſoluta nec magis conditionata videtur promiſſio de ſanitate corporali, quam de remiſſione peccatorum. Et olim, cum adhuc vigerent in Eccleſia χαρίσματα ἰαμάτων, dona ſanationum, unctionem tunc uſitatam ſequebatur ſanitas corporalis, ſicut & ante Chriſti paſſionem fecerant Apoſtoli, qui *ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.* Marc. 6. 13. Paulus etiam ſo à prece & impoſitione manuum, ſanavit Patrem Publii in inſulâ Melitâ. Act. 28. 8 ubi unctionis nulla fit mentio. Miror (inquit Paes in caput 5 Jacobi, verſu 14. & 15.) Cajetanum hic dixiſſe, nec ex verbis, nec ex effectu verba hæc loqui de ſacramentali unctione, ſed magis de unctione, quam inſtituit Dominus Jeſus in Evangelio à diſcipulis exercendam in ægrotos. Hæc Paes.

Jacob. 5. 15.

Marc. 6. 13. Act. 28.

Diſſenſio de ipſo verborũ Apoſtoli.

Diſſenſio de inſtitutione Extremæ unctionis.

3. De hujus ſacramenti inſtitutione etiam variant ſententiæ. Thomas probabiliorem eſſe exiſtimat eam ſententiam, qua dicitur, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum per ſeipſum, & promulgandum reliquiſſe Iacobo Apoſtolo, in 4. ſent. diſtinct. 23. quæſt. 1. art. 1. Sic Synodus Tridentina, ſeſſione 14. à Chriſto apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem promulgatum. At Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 23. art. 1. quæſt. 2. hanc opinionem rejicit; quomodo enim probabile eſt, (inquit) ut omnes Evangeliſtæ ſic ſub ſilentio tam nobilia ſacramenta (Confeſſionis & unctionis) pertranſiſſent, ſi Chriſtus inſtituiſſet? & idcò probabilius alii dicunt, & Magiſter videtur hoc ſentire, imò aperte dicit, quod Spiritus Sanctus per Apoſtolos hoc ſacramentum inſtituit: ſicut ſupra dictum eſt de ſacramento confirmationis. Hæc Bonaventura. Petrus Lombardus ibidem; Hoc (inquit) ſacramentum unctionis infirmorum ab Apoſtolis inſtitutum legitur. air. enim Iacobus, *infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ; & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei.* Et Hugo de ſancto Victore dicit, à nobis hoc ſacramentum inſtitutum eſſe, libro ſecundo, de ſacramentis parte decima quinta, capite ſecundo. quæ verba Lombardi & Hugonis Thomas & Bellarminus debere intelligi ajunt de inſtitutione promulgatoria, non de propriè dicta inſtitutione. At Bonaventura hanc expoſitionem verborum Lombardi rejicit, & contendit, hoc ſacramentum unctionis Apoſtolos, id eſt, eorum ordinem in Apoſtolorum inſtitutione inſtituere propriè dicta; Iacobum autem promulgaſſe. Cajetanus (ut ſuperiore paragrapho vidimus) dicit, neque apud Marcum, neque apud Iacobum inveniri mandatum eſſe ſacramentalem unctionem.

Iacob. 5. 14. 15

Extrema unctio non eſt à Domino præcepta.

4. Balthaſar Paës, in ſuo Commentario in epiſtolam Iacobi, exponens verbum illud, *inducat presbyteros*, capite quinto verſiculo quarto, quod verbum (inquit) non intelligendum eſt in facere aliquam obligationem præcepti, ut reſolvit D. Thomas in 4. ſent. diſt. 23. quæſt. 1. Bonavent. diſt. 23. in expoſitione literæ, & eſt communis ſententia. Unde ſi finitus omittens hoc ſacramentum, non peccat, ſeclusò contemtu, & aliorum ſcandalo. Tria namque ſola ſacramenta, Baptiſmus, pœnitentia, & Euchariſtia, ſunt de præcepto divino. Hæc Paës. At quomodo poterit dici ſacramentum propriè dictum, quod non eſt à Domino præceptum, cum promiſſione gratiæ? Chriſtus inſtituit ſacramenta, non ſub conſilio, neque ut res indifferentes permiſſas noſtro arbitrio; ſed ut eſſent nobis gratiæ ipſius ſigna, quæ accipi à nobis voluit, & præcepit. Imò ſi non ſit à Domino præceptus eorum uſus, verendum eſt ne infructuoſus, aut etiam periculoſus ſit. Nam periculoſa res eſt ἐθελοθρησκεία. Et hoc, ut grave crimen exprobrat Deus Iſraëlitis, quod tanquam religioſum quendam cultum, illud ſibi faciendum exiſtimaverint, & fecerint, quod ipſe non præcepit, neque cogitavit in corde ſuo. Memoratus etiam Balthaſar Paës eorum rejicit ſententiam, qui exiſtimant, unctionem illam de qua Marcus meminit, capite ſexto, eſſe ſacramentalem; Neque enim (inquit) eorum nobis placet ſententia, qui dicunt, ſacramentum Extremæ unctionis ante paſſionem fuiſſe; quia unctio illa non erat ſacramentalis, ſed initium quoddam: dabatur enim etiam non baptizatis, & per Apoſtolos antequam eſſent initiati ſacerdotio. Hæc ille, in caput quintum Iacobi, verſu decimo quinto.

Jerem. 7. 31.

Diſſenſio de unctione ab Apoſtolis facta, quam commemorat Marcus Evangeliſta. cap. 6. 13.

Diſſenſio de miniſtro Extremæ unctionis.

5. De miniſtro etiam ſacramenti hujus diſcordia eſt. Thomas Waldenſis, libro ſecundo de ſacramentis, capite penultimo, ait, ubi nulla ſunt ſacerdotes, tunc licere etiam laïcis hoc ſacramentum miniſtrare. Huic opinioni contraria eſt communis ſententia, & canon ille Concilii Tridentini: *Si quis dixerit proprium Extremæ unctionis miniſtrum non eſſe ſolum ſacerdotem; Anathema ſit.* ſeſſione decima quarta. De Extrema unctione, canone quarto. Et Bellarminus aſſerit, hoc ſacramentum requirere eſſentialiter miniſtrum ſacerdotem. lib. de Extrema unctione. cap. 9.

Bellarmini gloriatio, de teſtimonio Innocentii I. Papæ Romani.

6. Quæ Bellarminus, libro de Extrema unctione, capite quarto, quædam veterum teſtimonia in primis autem gloriatur teſtimonio Innocentii primi Papæ Romani, quem majorem jactat non eſſe à Chemnitio nominatum, non quod eum Chemnitius ignoraverit, ſed quod hoc teſtimonium attingere non auſus fuerit. Innocentium enim expreſsè & clarè dicere hanc unctionem eſſe ſacramentum à Iacobo explicatum, & ideò non dari iis qui non ſunt capaces aliorum ſacramentorum, &c.

Reſtauratur & vindicatur verba Innocentii.

7. Innocentii verba ſunt, epiſtola prima ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, capite octavo. Sic quorum de hoc, inquit, de cæteris, conſulere voluit dilectio tua, adjecit etiam filius meus Cæleſtinus charissimus in epiſtola ſuâ, eſſe à tua dilectione poſitum illud, quod in beati Apoſtoli Iacobi epiſtola conſcriptum eſt; *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſalvabit infirmum, & ſuſcitabit illum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* quod non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui ſanctorum chrismatis perungi poſſunt, quo ab Epiſcopo conſecrato, non ſolum ſacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet in ſua aut ſuorum neceſſitate ungendo. Cæterum illud ſuperfluum videmus adjici etiam, ut de Epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam ideirco de Presbyteris dictum eſt; quia Epiſcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non poſſunt. Cæterum ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit, aliquem ſe viſitando, & benedicere & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non poteſt; quia genus eſt ſacramenti. Nam quibus reliqua ſacra ſunt cui negantur, quomodo unum genus putatur poſſe concedi? Hæc Innocentius. qui hanc unctionem genus vocat ſacramenti, eo ſenſu quo multis aliis cerimoniis appellationem ſacramenti à Patribus ſæpe tribui, ſuperius oſtendimus. quæ tamen non ſunt ſacramenta propriè dicta. Neque ait Innocentius, hoc eſſe ſacramentum à Chriſto inſtitutum, quod tamen in ſacramentis propriè dictis requiritur; ſed verba Iacobi de permiſſione potiùs & licentiâ interpretatur, quòd ſcilicet ſancto oleo perungi poſſint fideles ægrotantes, & eo Chriſtianis liceat uti in ſua aut ſuorum neceſſitate. Deinde cum morem illo ſeculo apud multos in deſuetudinem abiiſſe, (de ſi-

Iacob. 5. 14. 15

Nam pœnitentibus. Ita legitur tom. 1. Concil. edit. Pariſ. Gratianus autem legit. Nam non pœnitentibus. diſt. 95. can. Illud ſuperfluum.

Digitized by Google

(definentibus scilicet illis extraordinariis donis sanationum, aut non ita passim tunc vigentibus) patet ex dubitatione Decentii, & modestâ responsione Innocentii. Ad hæc de effectibus unctionis illius spiritualibus nihil scribit Innocentius. Ministros etiam non solos sacerdotes, sed etiam omnes Christianos admittit in suâ aut suorum necessitate, quod tamen à Romanensibus hodie non recipitur. Propterea Dominicus à Soto, distinct. 22. quæst. 7. intelligit Innocentium de usu olei sancti extra sacramentum ad curandos morbos. quomodo Martinum Episcopum Turonensem, oleo à se benedicto, sanâsse puellam paralyticam, narrat Sulpicius Severus, episcopus Bituricensis, in vita beati Martini, quæ expositio verbis Innocentii imprimis consentanea est. Ridicula autem est & manifestè violenta illa verborum Innocentii expositio, quam adfert Iansenius in caput sextum Marci; quam etiam sequitur Bellarminus, libro de Extrema unctione, capite nono, qui dicunt, Innocentium loqui non de ministro, sed de recipiente: ac velle dicere, licere omnibus Christianis uti sancto oleo in suis & suorum necessitatibus, nimirum advocando sacerdotes, & accipiendo unctionem illam sacram, non ministrando. Hæc, inquam, expositio ipsis Innocentii verbis repugnat, ex quibus constat non de ægrotante, sed de ministro dubitatum esse. quemlibet enim ægrotantem Christianum, cui adhiberi possit unctio, sive is laicus esset sive clericus, manifestè indicant Iacobi Apostoli verba; *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros, &c.* at manebat dubitatio, Num absentibus presbyteris inungere possent laici: & Innocentius affirmando respondet posse. Atque hanc esse mentem Innocentii, inde etiam patet, quia ait non solum sacerdotibus, sed omnibus Christianis uti licere hoc sancto oleo in sua aut suorum necessitate, inungendo. quomodo enim, quæso, uti poterit laicus hoc oleo in necessitate amici ægrotantis, inungendo, nisi unctionem ministrando seu peragendo super corpus ægrotantis amici? Non enim in suo corpore illud recipiendo proderit amico. Neque dicit Innocentius, non solis presbyteris licere uti hoc oleo advocando Presbyteros; sed disertè ait, non solum sacerdotibus licere eo uti inungendo in sua aut suorum necessitate, (ubi apertè loquitur de ministratione,) sed idem quoque licitum esse omnibus Christianis. Cùm igitur scholastici & Papistæ ministerium sacerdotale affirment esse de essentia hujus sacramenti extremæ unctionis; manifestum est, hoc sacramentum quod isti tuentur, non habere patrocinium in verbis Innocentii, de quibus tantopere, sed inani jactantiâ, gloriabatur Bellarminus.

8. Beda & Sigebertus eodem sensu acceperunt Innocentii verba, quo à nobis exposita sunt. Hoc (inquit Beda) & Apostolos fecisse in Euangelio legimus, & nunc Ecclesiæ consuetudo tenet, ut infirmi oleo consecrato ungantur à Presbyteris, & oratione comitante sanentur. Nec solùm Presbyteris, sed (ut Innocentius Papa scribit) etiam omnibus Christianis uti licet eodem oleo in sua aut suorum necessitate ungendo. Hæc Beda, in caput quintum Iacobi. Idem etiâ in caput sextum Euangelii Marci, unctioni illi à Marco commemoratæ applicat verba Iacobi Apostoli, quibus hæc sua verba subjungit. Unde patet (inquit) ab ipsis Apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, ut energumeni vel alii quilibet ægroti ungantur oleo, Pontificali benedictione consecrato. Hactenus Beda. Posteriora ista Bedæ verba, quæ scripsit in expositione Euangelii Marci, repetit ex Beda Amalarius, libro primo de Ecclesiasticis officiis, capite duodecimo. Vnde manifesta est novitas doctrinæ Romanensium de non danda ista unctione, nisi illis præsertim infirmis, de quibus præsumitur quod exeant de hac vitâ; ut scilicet sit eis sacramentum exeuntium. & præsidium morientibus. Hoc sacramentum (inquit Eugenius in Concilio Florentino) nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet. Et Synodus Tridentina ait; Redemtos nostèr, Extremæ unctionis sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio, munivit. Sessione decima quarta.

Amalarius.

9. Sigebertus Gemblacensis in suâ Chronographia, anno Domini 404. de Innocentio I. Papa Romano; Hic (inquit) decrevit, oleo ad vsus infirmorum ab Episcopo consecrato licere uti, non solùm Presbyteris, sed omnibus etiam Christianis in suam suorumque necessitatem vngendo. Hæc Sigebertus. Non recipiendam esse responsionem Thomæ Waldensis, contendit Bellarminus lib. de Extrema unctione, cap. 9. ubi ait; Respondet Thomas Waldensis, lib. 2. de sacramentis, cap. penult. verba Innocentii intelligenda esse de eo loco, & tempore, ubi nulli adsunt sacerdotes: tunc enim licere etiâ laicis hoc sacramentum ministrare. Sed hæc expositio ab omnibus refellitur; & meritò. Nullum enim est sacramentum, quod non requirat essentialiter ministrum sacerdotem, excepto baptismo, ob summam ejus necessitatem, & matrimonio, quia in contractu mutuo nubentium consistit. Hæc Bellarminus, qui etiam ibidem rejicit expositionem illam Dominici à Soto, superius memoratam: atque adeò ab expositione etiam Bedæ & Amalarii & Sigeberti, & ab ipsius mente Innocentii discedit, ad eam se recipiens manifestè absurdam Paretmentiam, quam superius refutavimus.

Sigebertus.

Thomas Waldensis.

10. Rationem reddere conatur Bellarminus, lib. de Extrema unctione, cap. 4. cur non extent de sacramento Extremæ unctionis multa antiqua & expressa testimonia; nempe hanc; quia videlicet non habuerunt occasionem de hac re scribendi. Sed hoc falsum, nam occasionem habuerunt Nicæni PP. quando prospexerunt exeuntibus de dando illis sacramento Euch. can. 13. Item Dionysius lib. de Eccles. Hierar. & Cyrillus Hierosol. in catechesibus Mystagogicis, & Ambrosius in suis libris de sacramentis, ubi exprofesso scribunt de Ecclesiæ sacramentis. Occasionem habuerunt Athanasius, Basilius, Greg. Naziane. Hieronymus, Ambrosius, Severus Paulinus, Possidius, & alii, in suis historiis & orationibus de sanctorum virorum & mulierum vitâ & exitu.

Bellarmini falsa assertio refutatur.

11. Prætendit etiam quædam Concilia; & alios Patres: nempe Nicæni Concilii ex Arabico in Latinum sermonem translati canonem 69. & Concil. Cabil. 2. can. 48. Concil. Wormat. can. 72. Meldense apud Burchardum lib. 4 can 75. Aquisgr. 2. tempore Ludovici Imp. can. 8. & Mogunt. sub Rabano Archiep. can. 26. Patres autem in duas classes distinguit: in quarum priore ponit illos quos ait non dicere quidem expressè hoc esse unum ex sacramentis, tamen expressè dicere verba Iacobi ad nos pertinere; & debere etiam

Argumentatio Bellarmini ex Conciliis & Patribus.

nunc & omni tempore presbyteros id facere, quod Iacobus scripsit. Ita dicere ait Origenem, homil. 2. in Levitic. Chrysost. lib. 3. de sacerdotio: Augustinum, in speculo, & serm. 215. de Tempore: & auctorem operis de visitatione infirmorum, quod habetur tom. 9. operum Augustini: & Bedam in cap. 6. Marci, & 5. Iacobi: & Theophylactũ in cap. 7. Marci: & Oecumenium in cap. 5. Iacobi. In posteriore classe collocat Bellarminus illos quos dicit, expressè inter sacramenta numerare hanc unctionem; videlicet, Alcuinum libro de divinis officiis, cap. de infirmis: Amalarium, libro de officiis Eccles. cap. 12. Petrum Damiani, serm. 1. de dedicatione templi: Hugonem, lib. 2. de sacram. epist. 15. cap. 2. & 3. Bernardum in vita S. Malachiæ. Denique Petrum Lombardum 4. sent. dist. 23.

Responsio.

12. Vt de istis omnibus respondeamus: observet lector in antecessum, de Conciliis & de priore classe nihil dici à Bellarmino, quod efficiat sacramentum propriè dictum; ac neque ex posteriore id demonstrari posse ex mero vocabulo *sacramenti*, quamvis Hugoni & Lombardo quid visum sit videatur incertum, & eorum ætas infra antiquitatem Catholicam, quam quærimus, longè subsidat. Canon ille Nicænus ex Arabico nuper acceptus, & Catholicis Græcis Latinisque Patribus incognitus, nec nisi Pii quarti Papæ Romani tempore post annum Dom. 1560. in occidente visus, interprete Baptista Romano Iesuita, admodum suspectæ fidei est. Edidit nuper Alphonsus Pisanus, Iesuita, quatuor libros de Nicæno Concilio, in cujus operis præfatione habetur ista narratio de Arabico Codice octoginta canonum Nicænorum per Baptistam Romanum Alexandria Romam allato, & ab eodem Latinè verso: & ejusdem operis lib. 3. ipsi illi canones exhibentur. Inseruit Binius illud Alphonsi Pisani opus tomo primo Conciliorum. Canonis autem illius (qui in ea editione est canon 68.) verba, quæ causæ suæ amica esse putavit Bellarminus, hæc sunt: *Debet sacerdos benedicere aquam & oleum, non sicut fit in baptismo, neque sicut benedicitur chrisma: sed sicut oleum infirmorum, & sicut aqua ad mundationem immunditiæ eorum qui comederunt morticinium. Et sic debet benedicere eis sacerdos, & aspergere eos aquâ istâ. Et ipse etiam, qui aspergitur, debet lugere, & mundabuntur ab immunditia sua, remittetur que eis peccatum, orando pro eis.* Hactenus verba canonis, de modo reconciliandi quosdam lapsos, de quibus ibi agitur. At fit (inquit Bellarminus) mentio olei infirmorum, & distinguitur à chrismate, & oleo catechumenorum, quid verò hoc ad propositam quæstionem de sacramento extremæ unctionis? sanabantur adhuc illo tempore quidam infirmi à morbis corporalibus, adhibitâ unctione cum precatione. Neque magis ex verbis istius canonis colligi potest, oleum illud fuisse sacramentum propriè dictum, quàm aquam illam fuisse sacramentum propriè dictum: quod tamen non dixerint Romanenses.

De canone Nicæno ex Arabico translato.

Responsio de canone Cabilonensi.

13. Celebratum est Concilium Cabilonense secundum anno Domini 813. In illius Concilii cap. 48. dicitur, infirmos oleo, quod ab Episcopis benedicitur à Presbyteris ungi debere, secundùm B. Apostoli Iacobi documentum: & interpositis Iacobi verbis de oratione & unctione, dicit illa synodus, non esse parvipendendam hujusce modi medicinam, quæ animæ corporisque medetur languoribus. At non ibi dicitur, unctionem istam esse sacramentum; aut medelam animæ provenire virtute sacramentali unctionis; quam Apostolus, ejusque verba recitans illa synodus, tribuit orationi fidei. Præterea spe convalescentiæ corporalis Patres Cabilonenses medicinam illam adhibendam censuerunt, ut ipsorum verba declarant; contra ac hodie fit à Papistis apud quos hæc unctio adhibetur (ut verbis utar Concilii Tridentini) illis præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & sacramentum exeuntium nuncupatur. Sessione 14. quantumcunque quis infirmetur, (inquit Bonaventura) non datur ei hoc sacramentum, nisi præsumatur, quod moriatur, vel quod sit in articulo mortis. Et si constaret nobis de aliquo, quod liberaretur ab infirmitate, non deberet dari ei hoc sacramentum, Hæc Bonaventura, in 4. sent. dist. 23. art. 1. quæst 1.

Responsio de canonibus Wormatiensi & Meldensi.

14. Canon Wormatiensis, & canon Meldensis, quos citat Bellarminus, non faciunt pro doctrina Papistarum de hoc sacramento. Nam canone Wormatiensi renovatur decretum illud Innocentii, quod hactenus vindicatum est. Meldensis autem jubet parochos ab Episcopo accipere ampullam olei sancti pro infirmis inungendis, juxta Apostolicam traditionem. Sed ex Apostolica cerimoniæ alicujus traditione non sequitur, eam esse sacramentum propriè dictum. quod autem ibi dicitur de feria quinta in cœna Domini, & de ampulla sancti olei ab Episcopo accipienda, apud Iacobum non reperitur, neque traditionis Apostolicæ pars est.

Responsio de canonibus Aquisgranens. & Mogunt.

15. Concilium Aquisgranense secundum, quod à Bellarmino citatur, celebratum est sub Ludovico Pio Imperatore, anno Domini 833. Ejus decreta in quatuor partes distributa sunt, & singulæ partes sua continent capitula seu canones. Citavit Bellarminus octavum canonem partis secundæ, quo inspecto, eique adjuncto tertiæ partis canone quinto, detegitur Bellarmini fraus vel ofcitantia. Aquisgranense (inquit) tempore Ludovici Imperatoris, canone octavo, monet ne hoc sacramentum negligatur; in quo salvatio infirmorum continetur. Similia habet Moguntinum sub Rabano Archiepiscopo, canone vigesimo sexto. Hæc Bellarminus, libro de Extrema unctione, capite quarto. Verba illius octavi canonis partis secundæ Concilii Aquisgranensis sunt; Statutum etiam est, ut semel in anno, id est, in quinta feria, quæ est in cœna Domini, unctio sancti olei, in quo salvatio infirmorum creditur, per omnes civitates ab Episcopis non negligatur, sicut nunc usque neglecta est; sed omni devotione, juxta traditionem Apostolicam ac statuta decretalium, in quo de eadem re præcipitur, peragatur. Hactenus canon ille octavus secundæ partis. Considera etiam hæc verba quinti canonis partis tertiæ; Si autem infirmitate depressus aliquis fuerit, ne confessione, atque oratione sacerdotali, nec non unctione sanctificati olei, per Presbyteri negligentiam careat. Denique si finem urgentem perspexerit, commendet animam Christianam Domino Deo suo more sacerdotali, cum acceptione sacræ communionis, corpusque sepulturæ, non ut mos est gentilium, sed sicut Christianorum. Ex his verbis quinti canonis partis tertiæ, collatis cum octavo canone partis secundæ, manifestum est, Patres Aquisgranenses salvationem infirmorum, canone illo octavo intellexisse corporalem, seu curationem morbi corporis, non autem

aſſtem ſacramentum & præſidium morientium; neque aliud dari voluiſſe ſacramentum exeuntibus, niſi ſolam Euchariſtiam. In Concilio autem illo Moguntino, quod ſub Rabano Archiepiſcopo celebratum eſt anno Dom. 847. can. 26. ſtatuitur, ut infirmi in mortis periculo poſiti, orationibus & conſolationibus eccleſiaſticis ſacrâ cum unctione Dei animati, ſecùdùm ſtatuta ſanctorum Patrum communione viatici reficiantur. Vbi ſit quidem unctionis mentio, ſed infirmorũ illorum animatio precibus cum unctione, ſpiritualis autem & ultima refectio communioni viatici tribuuntur. Vnctio autem illa neque ſacramentum, neque extrema, neque ſacramentum exeuntium nuncupatur. Hinc jam manifeſtum eſt, doctrinam Romanenſium de extrema unctione non inveniri in Conciliis illis quæ nominavit Bellarminus.

Vindicia Patrum. Vindicatur Origenes.

16. Accedo nunc ad Patres, quos pro ea doctrina adducit, ſicuti ſuperiùs indicatum eſt, §. 11. Origenes homil. 2. in Leviticum, enumerat ſeptem modos conſequendi remiſſionem peccatorum. 1. Baptiſmum. 2. martyrium. 3. eleëmoſynam. 4. Cum nos remittimus peccata fratribus. 5. Cum converterit quis peccatorem ab errore viæ ſuę. 6. Abundantiam charitatis. 7. Pœnitentiam. Eſt (inquit) adhuc & ſeptima, licet dura & laborioſa, per pœnitentiam remiſſio peccatorum, cùm lavat peccator in lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymæ ſuę panes die ac nocte; & cum non erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum ſuum, & quærere medicinam, ſecundùm eum qui ait; *Dixi, pronunciabo adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem cordis mei.* In quo impletur & illud, quod Apoſtolus dicit; *Si quis autem infirmatur, vocet Presbyteros Eccleſiæ, & imponant ei manus, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hæc ibi Origenes. quæ quantum diſtent à doctrina Romanenſium de ſacramento Extremæ unctionis, quilibet mediocris judicii lector facilè perſpicere poteſt. Nam nullius ſacramenti mentionem ibi facit Origenes, niſi baptiſmi, neque meminit exitus ex hac vita, neque dicit utẽdum eſſe unctione, ſed illud quod Iacobus ſcripſit, dicit impleri quando pœnitens flet, & confitetur ſuum peccatum, & obtinet remiſſionem.

Pſal. 31. 5.

Iacob. 5. 14, 15

Vindicatur Chryſoſtomus.

17. Chryſoſtomus, lib. 3. de ſacerdotio, cap. 6. ex hoc loco Iacobi oſtendit, ſacerdotes poteſtatem habere per preces adjuvandi [Ἀλλὰ καὶ βοηθεῖν] atque ita remittendi peccata; & recitat integram illam εὐχὴν, ex epiſtola Iacobi, cap. 5. verſib. 14. & 15. ſed nullam myſterii ſeu ſacramenti mentionem illic facit; neque de unctionis uſu diſſerit.

Vindicatur Auguſtinus.

18. Auguſtinus in ſpeculo, recitat hanc Iacobi ſententiam, *Infirmatur quis in vobis, &c.* tanquam unam ex eis, quæ (ut loquitur ipſe in præfatione) etiam nunc, id eſt, tempore Novi Teſtamenti, ad vitam piam exercendam moreſque pertineant. At hinc non colligit Auguſtinus unctionem illam corporis, de qua loquitur Iacobus, eſſe Novi Teſtamenti ſacramentum propriè dictum. In ſermone autem 215. de Tempore; quotiens (inquit) aliqua infirmitas ſupervenerit, corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat, & inde corpuſculum ſuum ungat, ut illud quod ſcriptum eſt impleatur in eo; *Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit, & corporis ſanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Cum ergo duplicia bona poſſint in Eccleſia inveniri, quare per præcantatores, per fontes & arbores & diabolica phylacteria, per characteres & aruſpices & divinos vel ſortilegos multiplicia ſibi mala miſeri homines conantur inferre? Hæc ibi. Vbi auctor ſermonis illius pollicetur per illam unctionem ſanitatem corporis, & hoc argumento dehortatur à remediis diabolicis. Animę autem ſanitatem, ſeu peccatorum indulgentiam, currenti quidem ad Eccleſiam pollicetur, ſed virtute unctionis obventuram non ſpondet. At Romanenſes per Extremam unctionem non ſperãt recuperationem valetudinis corporis. Datur (inquit Bonaventura) in ſtatu infirmitatis, non propter infirmitatem, ſed propter hoc quod appropinquat egreſſui; in quo poſſunt venialia perfectè curari, & quod illud ſit verum, patet: quia quantumcunque quis infirmetur, non datur ei hoc ſacramentum, niſi præſumatur quod moriatur, vel quod ſit in articulo mortis; & ſi conſtaret nobis de aliquo, quod liberaretur ab infirmitate, non deberet dari ei hoc ſacramentum. Hæc Bonaventura in 4. ſent. diſt. 23. art. 1. quæſt. 1. ad 1. & ideo Thomas & Durandus, & Bellarminus locis ſuperius citatis, & Synod. Trident. ſeſſ. 14. tantopere de prædicant hujus ſacramẽti utilitatem exeuntibus, quamvis inaniter etiam mentionem quandam faciant ſanitatis corporis: quæ ſi rediret, non eſſet illud tunc ſacramentum exeuntis, atque adeò nõ perfectè curaret peccatorũ reliquias; & propterea, ſi eam valetudinis recuperationem prævidiſſent Pontificii, ſacramentum illud non adminiſtrãſſent, quod eſt contra mentem Iacobi Apoſtoli, & veterum de hac unctione ſcribentium.

Reſponſio de opere de viſitatione infirmorum.

19. Opus de viſitatione infirmorum (quod exſtat tomo 9 operum Auguſtini) non eſſe Auguſtini, agnoſcit Bellarminus, lib. de Extrema unctione, cap. 4. Auctor illius operis ait ipſam olei ſacrati delibutionem, intelligi Spiritus Sancti typicalem unctionem. ait quidem, at non confirmat; neque enim id declarat Iacobus Apoſtolus. Continuò autem ibidem Auctor ille ſubjicit, ſuſcipiendum eſſe vivificum Dominici corporis ſupplementum, in viaticum ſaluberrimum. Hæc Auctor de viſitatione infirmorum, lib. 2. cap. 4. ubi ſumtionem Euchariſtiæ videtur facere unctione poſteriorem.

De Alcuino.

20. De Beda & de Amalario diximus ſuprà, § 8. Alcuinus autem, lib. de divinis officiis, cap. de infirmis, repetit & approbat verba Innocentii, quæ ſuperius vindicata ſunt, §. 7. Deinde ejuſdem libri capite ſequente, de his qui in extremis ſunt, repetit canonem 15. Concilii Nicæni primi, de danda illis communione. quamvis autem neque Innocentium nominet, neque Nicænum Concilium, ibi Alcuinus, ipſa tamen eorum verba profert.

Vindicatur Theophylactus.

21. Theophylactus hanc, de qua Iacobus loquitur, unctionem eandem facit cum illa unctione, qua uſos eſſe Apoſtolos in miraculoſa curatione ęgrotantium commemorat Marcus Evangeliſta, capite ſexto. Non autem eandem eſſe contendit Bellarminus, Ruardum & Lanſenium & Dominicum à Soto ſequutus, libro de Extrema unctione, capite ſecundo, in qua etiam ſen-

tentia omnes illi fuerunt, quos supra ostendimus institutionem hujus sacramenti retulisse ad Apostolos. & eadem videtur mens fuisse Eugenii, qui in Concilio Florentino citat pro hoc sacramento solius Iacobi testimonium, non omissurus Marcum, si eandem utrobique unctionem intelligendam judicaret. Vide suprà, §. 4.

Vindicatur Oecumenius.

28. Oecumenius etiam, Commentario in caput quintum Iacobi, explicans illa verba [ungentes oleo] hoc etiam (inquit) Domino inter homines adhuc conversante faciebant Apostoli, ungentes ægrotos oleo & sanantes. Hæc Oecumenius, nec plura illic de unctione. Vbi observa eandem Oecumenio esse unctionem apud Marcum & apud Iacobum, atque adeò non magis hanc esse nobis hoc tempore usurpandam, quàm illam. Deinde fructum unctionis non alium ab Oecumenio insinuari, nisi curationem ægroti: qualis præstabatur iis, quos Apostoli pro depulsione morbi corporalis miraculosa unxerunt oleo; sicut commemoravit Marcus in Euangelio.

Vindicatur Petrus Damiani.

23. Petri Damiani, sermone illo, qui Bellarmino allegatur, hæc sunt verba; Vt breviter intelligentiolæ nostræ propalemus indaginem, duodecim sacramenta sunt in Ecclesia, quæ unius fidei pietas contegit: circa quorum instantiâ reflectitur Christianæ religionis auctoritas. — Tertium est Vnctio infirmorum: Infirmantibus nobis & usque ad mortẽ mortali peccatorum febre languentibus, Spiritus pietatis assistit, & recordatus est quoniam pulvis sumus. Ait enim divus Iacobus; Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus: & si in peccatis est, dimittentur ei. Sollemnis unctio, liquor excellens, quo sanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Videsne qualiter sacerdotalis manus infirmantis corpus allevet, & illecebrosam sensuum motionem, sacratissimâ mitiget unctione? Vnde & sancti PP. hanc unctionem sacramentum esse sanxerũt. Hæc Petrus Damiani, Cardinalis, serm. 1. in dedicationem Eccl. ubi, in margine (edit. Colon. apud Laurent. Surium, tom. 7. pag. 1044 an. Dom. 1581.) ponitur hæc annotatio; 11. sunt sacramenta, largè vocem sacramenti accipiendo. quid agitur animi fuit Bellarm. hoc alleganti testimonium, pro sacramento propriè dicto. Pari certè jure hinc colligere potuit, in unctionem Regis, & Dedicationem Eccl. & ordines Monachorum, & Eremitarum, & sanctimonialium esse sacramenta propriè dicta. Hæc enim in suis duodecim sacramentis connumerat ibi P. Damiani; omisso sacramento Eucharistiæ. Præterea dicit, hoc sacramento alleviari corpus infirmantis. Florebat P. Damiani anno Domini 1060. & mortuus esse perhibetur anno Domini 1072.

11. Sacramenta.

Iacob. 5.

Corrigitur Bellarmini impostura.

Vindicatur Bernardus.

24. Bernardus, in vita S. Malachiæ Episcopi; Interea (inquit) jubet [Malachias] se sacro oleo ungi. Exeunte conventu fratrum ut sollemniter fieret, non sustinuit ut ad se adscenderent: ipse descendit ad eos. Iacebat siquidem in solario, domo superiori. Vngitur; & sumto viatico fratrum se orationibus commendat, & fratres commendans Deo, ad lectum revertitur. Alto de solio descendebat pedibus suis, & rursum nihilominus suis pedibus ascendebat & dicebat, mortem esse in januis. quis hunc hominem crederet moriturum? Solùm ipse & Deus id scire poterant. Non vultus pallidior, &c. In hac Bernardi narratione unctio illa non appellatur sacramentum, nedum propriè dictum sacramentum; neque pro extremo præsidio morientium habetur: nam post unctionem Malachias sumsit viaticum; quo vocabulo non unctio, sed communio seu Eucharistia apud scriptores Ecclesiasticos denotatur. Et Malachias, illis qui eum ungebant, non videbatur constitutus in exitu vitæ. Ex tam multiplici discrepantia manifestum est, hodiernam Romanensium de Extrema unctione doctrinam & praxin non habere præsidium in illa Bernardi narratione. De Hugone autem & Petro Lombardo sufficere possunt, quæ diximus supra, capite tertio hujus libri.

Vindicatur Cyrillus Alexandrinus.

25. His adjicit Balthasar Paës in suo superiùs memorato Commentario, Cyrillum Alexandrinum, oratione de exitu animæ, & libro secundo in Leviticum, & Augustinum libro de rectitudine Catholicæ conversationis. Id quam inconsideratè à Paësio factum sit, nostra ostendet responsio. Cyrilli verba, homilia de exitu animæ, in Latina editione, hæc sunt; Quam obliti sunt Domini & Dei & Servatoris nostri Iesu Christi peregrinationem, ac tot tamque impervestigata ejus beneficia, qui divinæ lotionis aquâ, sacroque Spiritu purificati, & lætitiæ unguento delibuti, ob parvam eamque odiosam & frivolam voluptatem, talia tantaque dona irrita fecerunt, & libidinum atque adulteriorum imperio paruerunt. Væ qui relictâ adoptione secuti sunt hujus vitæ voluptates. Hæc Cyrillus. Vbi non loquitur de Extrema unctione, sed de unctione baptizatorum, unguento lætitiæ. Opus autem illud in Leviticum, quod cum Cyrilli operibus circumfertur, est illud ipsum opus quod non Cyrilli, sed Origenis, esse docet Bellarminus, libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, in Origene, & in Cyrillo Alexandrino, neque opus fuit ut Paës unum idéque opus utrique adscriberet. Locum autem illum libri 2. in Levit. vindicavimus suprà, §. 16.

Vindicatur auctor tractatus de rectitudine catholica conversationis.

26. Auctor Tractatus de rectitudine Catholicæ conversationis, tom. 9. operum August. Quotiens (inquit) aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur incantatores, non divini, non sortilegi, non carcarii, neq; per fontes, aut arbores, aut bivia phylacteria exerceãtur, sed qui ægrotat in sola Dei misericordia cõfidat, & Eucharistiam cum fide & devotione accipiat, oleumque benedictum fideliter ab Ecclesia petat, unde corpus suum ungatur, & secundùm Apostolum, oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus: non solùm corporis, sed & animæ sanitatem accipiet, complebiturque in illo quod Dominus in Euangelio promisit dicẽs; *Omnia quæcunque petieritis Patrem in nomine meo, in oratione, credentes accipietis.* Hæc auctor ille. qui neque Extremæ unctionis, neque sacramenti mentionem facit: sed pro recuperatione valetudinis corporalis monet, non esse quærenda remedia diabolica, verùm confugiendum esse ad Dei misericordiam, & corporis animæque sanitatem promittit eis, qui cum fide & devotione Eucharistiam accipiunt, & oleum benedictum fideliter ab Ecclesia petunt, unde corpus ungatur, & in fide orant. Neque loquitur de exitu vitæ, sed ista dicit facienda esse, quotiens aliqua infirmitas occurrerit alicui.

Iacob. 5. 15.

Matth. 21. Ioan. 16. 23.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

De Sacramento Ordinis.

Ordinem Sacramentum vocat Auguſtinus, lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani cap. 13. Nulla (inquit) oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, jus dandi amittere poſſit. Vtrumque enim ſacramentum eſt, & quâdam conſecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur, illud cum ordinatur: ideóque in Catholica utrumque non licet iterari. Sic alii quidam Patres ſacramenti Ordinis mentionem faciunt: idque largo ſenſu. Neque enim inuſitatum eſt Patribus, de ſacramento propriè dicto & de aliò non propriè dicto, commune vocabulum ſacramenti uſurpare; ſicut exemplis demonſtravimus ſupra, capite 1. § 13. & cap. 5. §. 5.

2. Neque ratio quâ utitur Auguſtinus, aliud neceſſario importat. Non enim quicquid conſecratione datur, & inde ſacramentum Auguſtino dicitur, exiſtimandum eſt eſſe ſacramentum proprie dictum; nam panem ſanctificatum qui Catechumenis olim dabatur, hac ratione ſacramentum vocat Auguſtinus, lib. 2 de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 26. Conſecrantur apud Romanenſes Eccleſiæ altaria, eorumque lintea mitra, & vaſa ſacra, cæteraque inſtrumenta, & Eccleſiæ vel altaris ornamenta, item veſtimenta ſacerdotalia, & Levitica, & patena, & calix, & cruces, & capſæ recipiendis ſanctorum reliquiis, & ciborium, ſive, umbraculum altaris, & tintinnabula, & indumenta Monachalia & velamina virginum, & viduarum, hæc omnia conſecrari docet liber ille qui inſcribitur, *Ordo Romanus*. Conſecrantur etiam cerei paſchales, ut patet ex miſſa Sabbati ſancti. Conſecrantur à Romano Pontifice, ſolemni benedictionis ritu, multisque religioſis cerimoniis, formæ illæ cereæ, quas agnos Dei, à forma impreſſa vocant: ſicut declarat Carolus Borthomeus, Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, in ſuo quinto Provinciali Concilio Mediolanenſi anno Domini 1579. cap. Quæ ad ſacramentalia & ſacramenta generatim pertinent. Tom. 9. Concil. edit. Lut. Pariſ. pagina 614.

Multa conſecrantur, vel cum conſecratione dantur, quæ non ſunt ſacramenta.

3. Philippus Melanchthon, in Apologia confeſſionis Auguſtanæ, cap. de numero & uſu ſacramentorum: & Ioannes Calvinus lib. 4. Inſtitut. cap. 19. §. 28. & 31. Ordinem, de miniſterio verbi & vero presbyterii munere intellectum, ſacramentum eſſe concedunt, licet non commune apud omnes fideles, ſed ad certam functionem ſpeciale: neque nos contentionis funem ducimus, ſed concedimus impoſitionem manuum, per quam aliquis ad ſacrum miniſterium ex divina inſtitutione ordinatur, dici poſſe quodam ſenſu ſacramentum quoddam particulare certo cuidam hominum ordini. Etſi in animum inducere nondum potuimus, ut huic ſacramento veram & propriè dictam illam ſacramenti Evangelici rationem, quæ in baptiſmo & in Euchariſtia invenitur, convenire exiſtimemus: nam inprimis Divina per Chriſtum inſtitutio cum promiſſione fœderalis gratiæ deſideratur: mallemus igitur pro quodam ſacramentali ab Apoſtolis introducto, quàm pro vero ſacramento hanc manuum impoſitionem haberi: ſine qua Chriſtus ordines contulit; & quæ extra uſum ſacramenti propriè dicti adhiberi ſolita eſt tum à Domino, tum ab Apoſtolis. Vt nobis Auguſtinus vim ſenſumque hujus ritûs, ſive ille in reconciliatione, ſive in confirmatione, ſive in ordinatione adhibeatur, optimè expreſſiſſe videatur, quando dixit; *Quid eſt enim aliud manûs impoſitio, niſi oratio ſuper hominem?* lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 16. etiamſi de ordinatione ex profeſſo ibi non differat. ait autem eo loco, manûs impoſitionem repeti poſſe, quamvis ordo, ut docuit Auguſtinus loco ſuperius citato, repeti non poſſit, unde conſequi videtur, manûs impoſitionem non eſſe de eſſentia Ordinis. De qua quæſtione mox plura in medium adferemus. Gratianus ex eo quod manûs impoſitio iterari poſſit, (licet non ad iterandum ordinationem) colligit, eam non eſſe ſacramentum. Cauſ. 1. quæſt. 1. can. Arianos. Quocirca ea nobis ſententia tutior & verbo Dei congruentior videtur, qua Ordini ſacro, & impoſitioni manuum quæ in ordinis collatione adhibetur, locus inter ſacramenta Evangelica propriè dicta adjudicatur. Ritum tamen impoſitionis manuum utilem eſſe, & omnino utrumpandum concedimus: & ab Apoſtolo nobis injungi videtur, illis verbis, *Manus cito nemini impoſueris*, 1. Tim. 5. 22. Nempe quemadmodum ſuperiùs in eadem epiſtolâ, cap. 2. viris orantibus levationem manuum, & mulieribus decentem ornatum commendavit: quæ tamen ſacramenta non ſunt.

Sacramentale ſpeciale. De impoſitione manuum. Vide infrà, §. 7.

§. 7.

1. Tim. 5. 22.

4. Doctores Romanenſes de ſacramento Ordinis tanta opinionum diverſitate inter ſe diſſident, ut nihil fere certi hac de re apud eos invenias. Ordo, in hac diſputatione, ita diſtinguitur a ſcholaſticis, ut vel potestatem ſeu gradum eſſe ordinem ſignificet, vel id quod exterius ſenſibiliter geritur circa aliquem, ut in aliquo tali gradu conſtituatur: vel brevius, ſignificat vel poteſtatem ipſam, vel ordinationem qua datur poteſtas. Poteſtatem ipſam ſeu gradum Eccleſiaſticum eſſe ſacramentum Ordinis ſcribit Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 24. part. 1. art. 2. qu. 2. & Thomas ibidem, quæſt. 1. art. 1. ad quartum. at id ipſum negat ibidem Scotus, quæſt. unica, num. 8 & Durandus, quæſt. 1. §. 7. & Ioan. Major, quæſt. 1. Qui ordinationem faciunt ſacramentum. Lombardus, 4. ſent. diſt. 24. Ordinem ſacramentum definit, ſignaculum, id eſt, ſacrum quoddam, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato, & officium. Item, quod ſit character ſpiritualis, ubi ſit promotio poteſtatis. Vbi Thomas quæſt. 1. art. 1. ad ſecundam, & Durandus, quæſt. 1. § 5. Signaculum & character rem exponunt id quod exterius geritur, ſeu ordinationem exteriorem: at Bonaventura interiorem ac ſpiritualem characterem, in 4 ſentent. diſtinct. 24. parte ſecunda, artic. 1. quæſtione primâ. & ibidem in expoſitione textus magiſtralis, dubio 6. Quam expoſitione laudat etiam Thomas ibidem quæſt. 1. art. 1. ad ſecundam, ubi adjicit, quod ipſe character interior ſit eſſentialiter & principaliter ipſum ſacramentum Ordinis.

5. De numero Ordinum certant Theologi & Canoniſtæ. Theologi ajunt, ſeptem eſſe ordi-

nes,

nes, propter septiformem gratiam Spiritûs Sancti. 4. sent. dist. 24. seclûsus è numero ordinum tonsurâ & Episcopatu. At Canonistæ, istis etiam connumeratis, novem faciunt ordines, ad similitudinem cœlestis hierarchiæ, sequuti Isidorum & Gratianum dist. 21. can. Cleros. & dist. 25. can. Perlectis. Canonistis se adjungit Major, & quoad Episcopatum etiam Bellarminus, lib. de sacramento Ordinis, cap 5. De qua dissensione plura lector inveniet in Irenico nostro, lib. 2. cap. 11. ad propositionem duodecimam.

Controversia inter Theologos & Canonistas de numero Ordinis.

6. Verùm omnes ordines sint sacramenta; & utrùm, quot sunt ordines, tot sint sacramenta. Bonaventura in 4. sent. dist. 24. part. 1. art. 2. qu. 4. & Thomas ibidem quæst. 2. art. 1. ad secundum, ajunt, sacramentum ordinis unum esse, & multas habere partes, quæ non sunt partes integrantes, nec omnino partes subjectivæ, sed sunt partes potestativæ, quæ naturam habent quodâmodo partium subjectivarum. Totius autem potestativi hanc esse rationem; ut secundùm completam sui rationem sit in aliquo uno, in aliis autem sit quædam ejus participatio. Totam enim plenitudinem sacramenti Ordinis esse in uno ordine, scilicet sacerdotio: sed in aliis esse quandam ordinis participationem, propter quam partes illæ recipiunt prædicationem totius, ut unaquæque dicatur & sit Ordo, & sacramentum, quemadmodum quælibet pars numeri est numerus. Scotus autem in 4. sent. dist. 24. ait, Ordinem sacramentum unum esse unitate generis propinqui, sed in speciali, ulterius dividi: quia in illa primariâ divisione sacramenti in septem, Ordo, vel magis ordinatio, est quidem unum membrum, potest tamen ulterius dividi, in quæ jam specialia contenta sub ipso: quia illa prima divisio non est in species specialissimas, sed in quodammodo propinquiùs contenta sub ipso. Et ideo ait, plures esse characteres specie differentes. Durandus in 4. sent. dist. 24. quæst. 2. ait, Ordinem in generali acceptum non dividi in speciales ordines sicut in sacramenta, sed sicut in sacramentum & sacramentalia: ita ut solum sacerdotium sit ordo & sacramentum; cætera verò sint ordines, non tamen sacramenta, sed solùm quædam sacramentalia. Bellarminus lib. de sacramento Ordinis, cap. 6. ait, non esse certum ex fide, ordinationem Diaconorum esse sacramentum, licet id judicet valde probabile & omnino tenendum, propter communem Theologorum sententiam. Et capite 7 de subdiaconatu (inquit) non est tanta certitudo, quanta de Diaconatu: est tamen valde probabile etiam hunc ordinem esse sacramentum. Et cap. 8. De minoribus (inquit) ordinibus minus probabile est, quod sacramenta sint, quàm de subdiaconatu. Absolutè tamen probabilior (inquit) sententia est quę ordines omnes sacramēta esse docet: quia id asserunt omnes veteres scholastici, Durando excepto: & ex recentioribus Franciscus Victoria, & Petrus à Soto, & alii: & id videtur sensisse Concilium Florentinum: ubi enim dixit, sacramentum ordinis esse sextum sacramentum, & materiam hujus sacramenti esse id quod porrigitur in ordinatione: continuò ponit exempla de ordine sacerdotis, Diaconi, & subdiaconi, & addit, idem de aliis ordinibus intelligendum. Neque dissentit Concilium Tridentinum: nam sess. 23. cap. 2. septem ordines numerat; & postea capite. 3. absolutè ordinem sacramentum esse dicit. Et infrà eodem capite, una est (inquit) objectio in contrarium: quia si quot ordines sint, tot sacramenta ponamus; jam sacramenta non erunt septem, sed quatuordecim. Respondeo (ait) omnes ordines, licet sint per se singuli sacramenta, tamen unum sacramentum conferri: quia unum sunt, vel genere; vel quia ad unum finem omnes referuntur. Hæc ibi. Idem Bellarminus eodem lib. cap. 5. ait; Episcopatum esse ordinem unum cum presbyteratu, sed genere, non specie. Et paulò post; Characterem Episcopalem esse quid compositum ex duplici charactere: proinde etiam duo sacramenta requiri ad Episcopum constituendum, quia includitur etiam character sacerdotii. Hactenus Bellarminus, qui paulo superius, eodem capite, asserut Episcopatum esse Sacramentum à presbyteratu distinctum, at in Recognitione mutavit sententiam. Petrus autem Lombardus, 4. sentent. distinct. 24. enumeratis septem ordinibus, videlicet, Ostiariorum, lectorum Exorcistarum, Acoluthorum, subdiaconorum, Diaconorum, presbyterorum, subjicit hæc verba: & dicuntur hi ordines sacramenta: quia in eorum perceptione res sacra, id est, gratia confertur, quam figurant ea quæ ibi geruntur. Hæc Lombardus.

Controversia de numero sacramentorum.

Partes potestativæ.

Totum potestativum.

Vide supra, cap. 3.

7. Impositionem manûs Episcopi esse partem materiæ integrantem in ordinatione sacerdotali, tenet Scotus in 4. sent. dist. 24. num. 9. eamque ad essentiam sacramenti Ordinis pertinere contendit Bellarminus, lib. de sacramento ordinis cap. 9. Thomas concedit, in ea dari gratiam, in 4. sent. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad primum. dicit tamen ibidem, in ea non dari characterem sacerdotalis Ordinis. Ioannes Major in 4. sent. dist. 24. quæst. 1. ait, impositionem manus non esse de essentia istius sacramenti ad hoc ut conferatur: quia sine tali impositione quis ordinatur sacerdos; teste Gregorio 9. Extra, de sacramentis non iterandis, cap. presbyter. Quamvis ibi cōcedat Major, impositionem manus esse quiddam materiale in ordinatione sacerdotis. Angelus in Summa, verbo, Ordo, capite 1. art. 6. ait, manûs impositionem non esse de substantia formæ ordinationis: sic Dominicus à Soto, dist. 24. qu. 1. art. 4 & alii quidam (referente Bellarmino lib. de sacram. ord. cap. 9.) existimant, manus impositionem in ordinatione presbyteri esse accidentariam, & solam instrumentorum porrectionem esse essentialem. Hæc videtur fuisse mens Eugenii quarti, Papæ, in Concilio Florentino, ubi materiam sacramenti Ordinis non aliam tradit in presbyteratu, nisi calicem cum vino, & patenam cum pane, per quorum porrectionem ait hunc ordinem conferri: illud verò dicit esse sacramenti ordinis materiam, per cujus traditionem confertur ordo. Hæc etiam sententia videtur fuisse Bonaventuræ, qui ait; Omne sacramentum aliquod signum essentiale habet exterius: & in omni sacramento, in quo imprimitur character illud est essentiale sacramento, in quo, sive per quod character imprimitur. Et paulo post; In omissione principalis debet ordo iterari, quia præsumitur quod characterem nō receperit: sed in aliis consequentibus si fiat defectus, vel negligentia, debent suppleri. Hæc Bonaventura, in 4. sent. dist. 24. part. 2. art. 1. quæst. 4. his si conferas verba Gregorii noni ad Episcopum Londinensem, inde effici videtur, impositionem manûs in ordinatione presbyteri non esse essentialem. Certè eam non esse principale signum, nec per eam imprimi Characterem, unanimiter asserunt Thomas, Durandus, Eugenius, & alii. Verba

Controversia de impositione manuum. Vide infrà, §. 3.

Gregorii

Gregorii noni ſunt; Presbyter & Diaconus cum ordinãtur, manus impoſitionem tactu corporali (ritu ab Apoſtolis introducto) recipiunt. Quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandũ: ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi ordines conferendos cautè ſupplendum, quod per errorem exſtitit prætermiſſum. Extra. de ſacramentis non iterandis, cap. presbyter. In datione patenæ & calicis cum materia impoſita imprimitur character ſacerdotalis; inquit Durandus, in 4. ſent. diſt. 24. quæſt. 3. §. 8.

Forma ſacerdotii apud Romanenſes.

Sacræ Scripturæ perfectio.

Ordo non eſt ſacramentum propriè dictũ.

8. Ordinem autem non eſſe ſacramentum propriè dictum, prout tradunt Romanenſes, vel inde evincitur, quia principalis materia, per quã ajunt ordinem conferri, non eſt à Chriſto in Euangelio in ſacramentum adhibita vel inſtituta: atque adeò abſque divinæ ſcripturæ auctoritate ab hominibus inſtitutionem habet. Eugenius in Concilio Florentino ait; Sextum ſacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo: ſicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus verò per libri Euangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua ſuperpoſita traditionem. Et ſimiliter de aliis, per rerũ ad miniſteria ſua pertinẽtium aſſignationem. Forma ſacerdotii talis eſt: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis & mortuis in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti. Et ſic de aliorum ordinum formis. Hæc Eugenius. Quæ quia de ſcripturis non habent auctoritatem, eâdem facilitate contemnuntur qua probantur; ut loquitur Hieronymus in caput 23. Matthæi: & Auguſtinus anathema dicit annuncianti ſive de Chriſto, ſive de ejus Eccleſia, ſive de quacunque alia re quę pertinet ad fidem vitamque noſtram, præterquam quod in ſcripturis legalibus & Euangelicis accepimus, lib. 3. contra literas Petiliani capite ſexto; ubi id ipſum confirmat teſtimonio Apoſtoli Pauli ad Galatas 1. Nam ut rectè monuit Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 4. cap. de Spiritu Sancto, Περὶ τοῦ θείου καὶ ἁγίου βαπτίσματος μυστηρίου, μηδὲ τὸ τυχὸν εἰδέναι παραδίδομεν γεγραμμένον· μηδὲ ἁπλῶς πιστεύσαι καὶ λέγειν τὰ παραδοθέντα παρ' ἑτέρων, id eſt, Divinorum ſanctorumque fidei ſacramentorum: nihil ne minimum quidem abſque divinis ſcripturis tradi debet; neque ſimplici probabilitate, neque verborum ornatu traduci.

Eugenii & Concilii Florentini doctrina de Ordine, proponitur, & refellitur.

Sacræ Scripturæ perfectio.

CAPVT OCTAVVM.

De Sacramento Matrimonii.

Eugenii Papæ doctrina ipſam deſtruit. Vide infra, §. 35.

EVgenius in Concilio Florentino neque materiam neque formam neque miniſtrum indicat matrimonii: quorum ſi aliquid deſit, dicit non perfici ſacramentum. Et tamen matrimonium accenſet ſacramentis novæ legis.

De verbis Apoſtoli ad Epheſ. 5. 31.

2. Ante Eugenium, Petrus Lombardus ejuſque interpretes nonnulli, matrimonium probabant eſſe ſacramentum, ex verbis Apoſtoli ad Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt, &c. 4. ſent. diſt. 26. eodem teſtimonio utitur Synodus Tridentina, ſeſſione vigeſimâ quartâ, & Catechiſmus Romanus parte ſecundâ, capite octavo, quæſt. 15.

Doctrina Bellarmini.

3. Quia verò ridiculum eſſet ex ſola voce ſacramenti, hoc loco poſitâ, colligere matrimonium eſſe ſacramentum propriè dictum, cùm multis aliis ſcripturæ locis, in editione Latina, vox, ſacramentum, inveniatur; ubi tamen de ſacramento propriè dicto ſermo non eſt, ut ſupra demonſtravimus cap. 1. §. 8. Idcirco Bellarminus, libro de Matrimonii ſacramẽto, capite ſecundo, ait illos non ex hac ſola voce probare, Matrimonium integram habere ſacramenti rationem: ſed tantum hinc probare, Matrimonium eſſe ſignum ſeu ſymbolum aliquod ſacrum: non autem contractum merè civilem, & naturalem. Deinde quærens, cui rei accommodetur ab Apoſtolo illud, *Magnum ſacramentum*, utrum, videlicet, Conjunctioni Chriſti & Eccleſiæ, an conjugio humano viri & feminæ, adeoque utrum ſacramentum hoc loco accipi debeat pro ipſa re ſacra, an pro ſigno rei ſacræ, ait accommodari conjugio humano viri & feminæ, adeoque accipi debere pro ſigno rei ſacræ. Porrò explicandum proponit eodem cap. in quibus conjugiis conſtituatur ab Apoſtolo hoc magnum myſterium; Et reſpondens, Quamvis (inquit) ea verba Geneſeos de omni conjugio intelligi poſſint, tamen Apoſtolus non præcipit in eo ſacramentum, niſi ut ad conjugium Chriſtianorum refertur. In cujus aſſertionis confirmationem ait Auguſtinum libro de bono conjugali paſſim affirmare, Matrimonium non eſſe ſacramentum niſi in Eccleſia. Et Thomam in 4. ſent. diſtinct. 26. quæſt. 2. articulo ſecundo, dicere in ſolo Teſtamento novo Matrimonium repræſentare conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ: & idem dicere Ruardum; in explicatione art. 18. & alios. De Thomæ & Ruardi opinione non laboramus: vindicandus mox Auguſtinus.

An quibus conjugiis conſtituant ſacramentum Bellarminus, & quidam alii. Vide infra §. 29. & §. 25. & 26.

4. P. Lombardus 4 ſent. diſtinct. 26. explicans verba illa Apoſtoli, quæ leguntur in fine capitis quinti ad Epheſios; Vt enim (inquit) inter conjuges conjunctio eſt ſecundùm conſensum animorum, & ſecundùm permixtionem corporum; ſic Eccleſia Chriſto copulatur voluntate & naturâ, qua idem vult cum eo: & ipſe formam ſumſit de natura hominis. Copulata eſt ergo ſponſa ſponſo ſpiritualiter & corporaliter, id eſt, charitate ac conformitate naturæ. Hujus utriuſque copulæ figura eſt in conjugio. Conſenſus enim conjugum copulam ſpiritualem Chriſti & Eccleſiæ, quæ fit per charitatem, ſignificat. Commixtio verò ſexuum illam ſignificat, quæ fit per naturæ conformitatem. Hæc ibi P. Lombardus: qui inde colligit ibidem, Matrimonium quod ſolo conſtat conſenſum, abſque permixtione ſexuum, quamvis ſit verum conjugum, & typum in ſe habeat illius conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, qua Eccleſia Chriſto charitate unitur; non tamen illius conjunctionis figuram tenere, qua per ſuſceptionem carnis capiti membra uniuntur: ideoque tale conjugium non tenere expreſſam & plenam figuram conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ.

Rurſus de verbis Apoſtoli, ad Epheſ. 5. 31. Vide infra, § 11. & §. 17.

De conſenſu & de copula carnali, vide inferiùs, §. 13. & §. 32.

5. Bonaventura in eam diſtinct. articulo ſecundo, quæſtione prima, ait, verba & nutus & copulam carnalem eſſe ſignum exterius in hoc ſacramento. Signatum autem principale eſſe conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ: & quia iſta

De ſigno & ſignato.

Digitized by Google

conjunctio est dupliciter, nempe per charitatem, & per naturæ conformitatem, dupliciter eam in hoc sacramento significari; primam, per consensum animorum; secundam, per commixtionem sexuum. Et ibidem, quæst. 3. ait in conjunctione animorum, sine commixtione carnis, esse verum sacramentum Matrimonii, quantum ad esse necessitatis; at non quantum ad esse plenitudinis. Ibi esse matrimonium ratum, hic consummatum, ut Juristæ distinguunt.

De essentia & effectu sacramenti matrimonii.

6. Est etiam (inquit P. Lombardus eadem dist.) signum spiritualis conjunctionis & dilectionis animorum, qua inter se conjuges uniri debent. Unde Apostolus ait; Viri diligite uxores vestras, ut corpora vestra. Hæc ibi.

7. Thomas in eandem distinct. quæst. 2. art. 1. ad quartum, monet, in ea fuisse opinione P. Lombardum, sacramentum matrimonii, non habere rem aliquam significatam contentam, quam sacramentum matrimonii efficiat: sed tantum rem significatam non contentam, quam significet, non autem efficiat, puta unionem Christi ad Ecclesiam. Hanc magistri opinionem rejicit Thomas, quia eâ admissa, Matrimonium non esset sacramentum novæ legis, cum omne sacramentum novæ legis efficiat quod figurat. At auctor Glossæ in can. honorantur. Caus. 32. quæst. 2. disertè affirmat, in sacramento Matrimonii non conferri gratiam Spiritus Sancti. Et auctor Glossæ, extra, de Simonia, cap. 9. Cum in Ecclesiæ. ait; Licet Matrimonium sit sacramentum, per ipsum tamen gratia non confertur, Hæc ibi. Hoc idem Gaufredus & Hostiensis adstruunt, ut refert Johannes Major in 4. sent. distinct. 26. quæst. 1. §. Contra varias. Et ita communiter Canonistæ, ut monet Durandus in 4. sent. dist. 26. quæst. 3. §. 6. Quibus accedit ipse Durandus ibidem, §. 12.

8. Si quæras ex Thoma; quænam sit illa gratia quæ continetur & efficitur seu conferetur hoc sacramento? Respondet Thomas in 4 sent. dist. 26. quæst. 2. artic. 3. conferri hoc sacramento gratiam adjuvantem ad illa operanda quæ in matrimonio requirantur. Cum in matrimonio detur homini ex divina institutione facultas utendi suâ uxore ad procreationem prolis; dari etiam gratiam, sine qua id convenienter facere non posset. Et ibidem ad secundum: Actus (inquit) exteriores & verba exprimentia consensum directè faciunt nexum quendam, qui est sacramentum Matrimonii: & hujusmodi nexus ex virtute divinæ institutionis dispositivè operatur ad gratiam.

Thomæ dicis, nexum esse sacramentum matrimonij.

De institutione sacramenti Matrimonij.

9. De institutione hujus sacramenti si quæras; Respondet Thomas, in 4. sent. distinct. 26. quæst. 2. art. 2. Matrimonium secundùm quod ordinatur ad procreationem prolis, institutum fuit ante peccatum. At secundùm quod remedium præbet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum tempore legis naturæ. Secundùm autem determinationem personarũ, institutionem habuit in lege Mosis. Sed secundùm quod repræsentat mysterium conjunctionis Christi & Ecclesiæ, institutionem habuit in nova lege: & secundùm hoc est sacramentum novæ legis. Idem etiam eadem quæst. art. 1. ad primum. Verba (inquit) quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus sacramenti: non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale. Et ad secundum: sacramẽtum matrimonii perficitur per actum ejus, qui sacramento illo utitur. Et ideo non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt in loco materialis elementi. Hæc Thomas.

De formâ hujus sacramenti, ejusdemque materiâ, & de benedictione sacerdotali.

10. Alexander Alensis, præceptor Thomæ, ait, conjugium in sacramentum plenè institutum fuisse in Paradiso, part. 4. qu. 2. memb. 2. art. 1. §. 1. & exsertè negat, sacramentum hoc in nova lege institutum esse, eadem part. 4. qu. 9. memb. 2. §. 1.

Doctrina Alex. Alensis.

11. Si quæras ex eis qui Evangelicam ejus institutionem tuentur; ubi inveniatur sacramenti hujus institutio in lege Evangelica? Eugenius in Concilio Florentino, & Synodus Tridentina Sess. 24 monstrant tibi verba Apostoli ad Ephes. 5. 32. Scotus negat ibi inveniri; attamen à Christo institutum esse in Evangelio sacramentum matrimonii, docet hoc argumento; quia de sacramentis Ecclesiæ non est aliter sentiendum quàm sentit Ecclesia Romana. Extra, de hæreticis. Ad abolendam. Vbi autem, (inquit) non invenitur planiùs quàm Matth. 19. illis verbis. Quod Deus conjunxit, homo ne separet.

Doctrina Concil. Florent. & Tridenti.

Doctrina Scoti.

Matth. 19. 6.

12. Matrimonii benedictionem sacerdotalem esse ex sola hominum institutione, ait Johannes Major, in 4. sent. dist. 26. quæst. 1. §. ex dictis.

De benedictione sacerdotali.

13. Supra. §. 4. & §. 5. monebamus, copulam carnalem, secundum P. Lombardum & Bonaventuram, esse de integritate sacramenti Matrimonii quantum ad esse plenitudinis, licet non quantum ad esse necessitatis. & id ipsum docet Alexander Alensis, part. 4. qu. 2. memb. 2. art. 1. §. 2. ubi etiam monet, eandem fuisse sententiam Hugonis. at Gratianus ait, non esse Christi & Ecclesiæ sacramentum in eo Matrimonio, quod non est sexuum commixtione perfectum. caus. 27. qu. 2. can. Institutum. §. Iuxta hanc. Vbi in hũc sensum accipienda esse dicit illa verba Augustini, quę superius eadem quæstione recitaverat; Non est dubium illam mulierem non pertinere ad Matrimoniũ, cum qua commixtio sexus non docetur fuisse. can. Non est dubium. Et illa Leonis primi Papæ, epist. 92. ad Rusticum: Cum societas nuptiarum ita à principio sit instituta; ut præter commixtionem sexuum non habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum: non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium. Quæ Leonis verba recitavit Gratianus, caus. 27. qu. 2. can. Cum societas. ubi Glossa nuptiale mysterium interpretatur, carnis commercium. P. Lombardus eadem verba recitans, legit, nuptiale mysterium. 4. sent. dist. 26. ubi monet, non esse ita accipienda, ac si non esset Matrimonium absque carnali copula; sed quod talis mulier non pertineat ad matrimonium, quod expressam & plenam teneat figuram conjunctionis Christi & Ecclesiæ. ut superius ipsum explicantem introduximus. At Gratianus simpliciter ait, illam mulierem cum qua non fuit commixtio sexus, non pertinere ad Matrimonium perfectum; tale videlicet quod habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Et ita intelligenda est verba Augustini & Leonis.

Dissensus de copula carnali.

§. 4.

14. Durandus ait, Matrimonium non esse in eorum sacramentorum numero, quæ purè & præcisè sunt sacramenta novæ legis, in 4. sent. dist. 1. qu. 3. § 7 I lem alibi docet, Matrimonium non esse sacramentum strictè & propriè dictum, sicut alia sacramenta novæ legis; sed esse largo modo sacramentum, id est, sacræ rei signum. in 4. sent. dist. 26. quæst. 3.

Matrimonium non esse sacramentum propriè dictum.

15. His

Transitio ad sequentia.

15. His præmissis, ex quibus innotescit hac de re doctrina Romanensium; 1. Scripturas quibus abutuntur vindicabimus, si Deus voluerit: & Patres, quorum testimonia in patrocinium allegantur. Ostendemus discordias quasdam quæ de hac quæstione, inter doctores Romanenses, citerioribus seculis exstiterunt, jam inde à tempore P. Lombardi. 3. Rationes quasdam adferemus, quibus erronea Papistarum doctrina de sacramento Matrimonii convellatur.

Vindiciæ scripturarum, & Patrum.

Matth. 19. 6.

16. Illis verbis Domini, *quod Deus conjunxit, homo ne separet*, Matth. 19. 6. commemoratur conjunctio seu matrimonii institutio prima, facta à Deo in matrimonio Adami & Evæ: & inde infertur, divortia illa, Israëlitis à Moyse permissa seu tolerata, non habitura locum, si primam matrimonii institutionem retineamus, & stemus eo quod ἀπ' ἀρχῆς γέγονεν. Deus conjunxit, id est, nuptias instituit: & unam fecit carnem viri & feminæ: ergo, &c. sic hunc locum exponunt Augustinus, tractatu nono in Euang. Ioannis; & Chrysostomus, homil. 61. in Euang. Matthæi, ubi ait Dominum inseparabilitatem matrimonii confirmare lege antiquiore, quàm sit lex Moysis, quam olim ab initio tulit Deus, non autem primum introduxit Christus in Evangelio. Sic etiam Theophylactus Comment. in hunc locum Matth. ait, hic indicari legislationem Dei à principio de matrimonio. Hieronymus ait Comment. in caput decimum nonum. Matth. Deus conjunxit, unam faciendo carnem viri & feminæ: hanc homo non potest separare. Synodus etiam Tridentina, sessione vigesimâ quartâ, ait, Dominum firmitatem perpetuam indissolubilis nexus matrimonii, ab Adamo instinctu divini Spiritus olim pronunciatam, confirmasse his verbis, Quod ergo Deus conjunxit, homo ne separet. Et his patet, non institui novum aliquod sacramentum à Domino illis verbis, sed ad antiquam matrimonii atque adeò originalem institutionem homines revocari.

Ephes. 5. 32. Vide supra §. 2. & 3. & 4. & 11.

17. Verba Apostoli quod attinet, Ephes. 5. 32. non illis describi sacramentum novi Testamenti propriè dictum, tenent Scotus in 4. sentent. distinct. 26. quæst. 1. numero 12. & Durandus ibidem, quæst. 3. Augustinus sacramentum illud accipit pro ipsa re sacra, puta pro spirituali conjugio Christi & Ecclesiæ: Exsulta (inquit) exulta sponsa Ecclesia; quia te plurimum dilexit, mori voluit pro te. O magnum sacramentum hujus conjugii! O quam magnum mysterium hujus sponsi & hujus sponsæ! non explicabitur dignè humanis vocibus. De sponso sponsa nascitur, &c. libro secundo de symbolo ad Catechumenos, capite sexto. Idem alibi; Respondebit (inquit) connubii sacramentum; De me ante peccatum dictum est in Paradiso; Relinquet homo Patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quod magnum sacramentum dicit Apostolus in Christo & in Ecclesia. Quod ergo est in Christo & in Ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque viris atque vxoribus minimum, sed tamen conjunctionis inseparabile sacramentum. lib. 1. de nuptiis & concupiscentia, capite vigesimo primo. Item; Sacramentum hoc magnum est. Et ne quis istam magnitudinem sacramenti in singulis quibusque hominibus uxores habentibus intelligeret, Ego autem, inquit, dico in Christo & in Ecclesia, quod est hoc sacramentum magnum, erunt duo in carne vna. Augustinus tract. 9. in Evang. Ioannis.

Vindicatur Augustinus.

18. Fateor quidem Augustinum ponere etiam sacramentum quoddam in conjugiis populi Dei, (nempe significativum, non autem practicum) tum in polygamia sive in nuptiis multarum uxorum simul viventium, tum in monogamia sive conjugio unius viri & unius uxoris, juxta primigeniam institutionem: Sicut (inquit) plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias uni viro subditas Christo: ita noster antistes unius uxoris vir, significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro subditam Christo. Ergo sicut sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significavit futuram multitudinem Deo subjectam in terrenis omnibus gentibus; sic sacramentum nuptiarum singularium nostri temporis, significat unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in patria cœlesti civitate. libro de bono conjugali, capite decimo octavo. At magnum illud sacramentum, quod ab Apostolo prædicatur, Ephes. 5. Augustinus non ad humana conjugia, sed ad spirituale conjugium refert Christi & Ecclesiæ. In illis quidem est quoddam sacramentum, largiore seu lato accipiendo vocabulum sacramenti, quatenus figurant conjugium Christi & Ecclesiæ, de quo conjugio Christi & Ecclesiæ exclamat Apostolus: hoc magnum est sacramentum, eodem sensu quo alibi dicit; magnum est sacramentum pietatis, 1. Tim. 3. 16.

19. Propter indissolubilem matrimonii unius viri cum una femina nexum, jam inde à principio divinitus institutum, & propter figuram conjugii Christi & Ecclesiæ in illo nexu humanarum nuptiarum, Augustinus in conjugii humani bonis ponit sacramentum, (quamvis non rectè dixerit Augustinus, manere vinculum etiam post divortium, quod propter adulterium factum est:) quia autem primæ institutionis lex non observatur apud infideles, apud quos susque deque habetur conjugii nexus, ideo scripsit Augustinus, non nisi in civitate Dei nostri in monte sancto ejus, talem esse caulam cum uxore, libro de bono conjugali, capite septimo. At sacramentum Matrimonii non ad sola restringit conjugia Christianorum; sicut faciunt illi qui Matrimonium sacramentis novæ legis propriè dictis accensent. Semel autem initum (inquit) conjugium in civitate Dei nostri, ubi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest nisi alicujus eorum morte dissolvi. lib. de bono conjugali, cap. 15. Item; hæc omnia bona sunt; propter quæ nuptiæ bonæ sunt, proles, fides, sacramentum, eodem lib. cap. 24. hoc sacramentum fuisse in nuptiis Adami & Evæ, docet prolixè Augustinus tract. 9. in Euang. Ioannis; ubi illo primo conjugio figuratum esse magnum illud mysterium conjunctionis Christi & Ecclesiæ, probat Apostoli Pauli testimonio ad Ephesios. 5. Idem alibi de nuptiis loquens Ioſephi & beatæ Virginis Mariæ, Omne (inquit) nuptiarum bonum impletum est in illis Parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum divortium. li-

Vide supra §. 3.

Proles, fides, sacramentum.

Digitized by Google

bro primo de nuptiis & concupiscentia, c. 11. & continuò subjicit initio sequentis capitis, Solus ibi nuptialis concubitus non fuit. Vnde liquidò patet, nullum sacramentum defuisse nuptiis Adami & Evæ, quod in aliorum quorumcunque hominum nuptiis inveniatur, secundùm mentē Augustini; & solum defuisse concubitum in nuptiis Iosephi & beatæ Virginis. Ergo secundum Augustinum sacramentum matrimonii non est sacramentum novæ legis proprie dictum.

20. Ait quidem Augustinus, sacramentum singularium nuptiarum nostri temporis significare unitatem omnium nostrum subjectam Deo, lib. de bono conjugali, capite 18. [illegible] quo sensu id dicat, facile perspicitur ex ipsa serie verborum ipsius Augustini, illo loco; Sicut (inquit) sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis, &c. reliqua [illegible]nes paulo superius recitata, §. 18. ubi manifestè sacramentum sumit largiore sensu pro typo aliquo. Quemadmodum etiam Christus figuratus est in Noë, & in illa arca orbis terrarum: & quemadmodum Isaac unigenitus Abrahami, portans ligna ad sacrificium quo ipse immolandus ducebatur, typus erat Christi portantis crucem suam; sicut mentem suam hac de re prolixè & apertè explicat Augustinus, tract. 9. in Euang. Ioan. Vbi etiam ait; Quia illuminavit nos per Apostolum Dominus, ut ostenderet nobis quid ibi quæreremus in ipsa una sententia, erunt duo in carne una, sacramentum magnum in Christo & in Ecclesia: jam licet nobis ubique Christum quærere, & de omnibus hydriis vinum potare. Dormit Adam ut fiat Eva, moritur Christus ut fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eva de latere; mortuo Christo lancea percutitur latus, ut profluant sacramēta quibus formetur Ecclesia. Cui non apparet quia in illis tunc factis fusura figurata sunt? Christus etiam figuratus est in Noë; &c. Hæc Augustinus.

Augustinus de matrimonio vocatis sanctis & sacramenti sacramentum largiore sensu.

Pro sunt sacramenta Vide n. 9. §. 2.

21. Hieronymus, Comment. in caput 5. ad Ephes. magnum hoc sacramentum ad Christum & Ecclesiam refert, non ad humanas nuptias. præfiguratum verò ait hoc magnum mysterium in eis quæ de Adam & Eva in Genesi scripta sunt, illis verbis, Propter hoc relinquet homo Patrem suum, &c. quem Geneleos locum Gregorius Nazianzenus (referente ibidem Hieronymo) dicebat plenum esse ineffabilibus sacramentis, & divinum cor quærere interpretis. Nullam faciunt patres isti mentionem novæ alicujus institutionis sacramenti alicujus propriè dicti novæ legis, quod sacramentum matrimonii indigitetur: sed sacramentum seu mysterium sumentes pro ipsa re sacra, non unum tantum hujusmodi sacramentum, sed plura ineffabilia sacramenta talia in Christo & in Ecclesia dicunt significari mysticè illis verbis Adami, Propterea relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Primus enim homo (inquit Hieronymus) & primus vates Adam, hoc de Christo & Ecclesia prophetavit: Quod reliquerit Dominus noster atque Salvator Patrem suum Deum, & matrem suam cœlestem Hierusalem, & venerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam, & de suo eam latere fabricatus sit, & propter illam Verbum caro factum sit. Et quia non omnia æqualia sacramenta sunt, sed est aliud sacramentum majus, & aliud minus, propterea nunc dicit: Sacramentum hoc magnum est. Hæc Hieronymus.

Vindiciæ Hieronymi & Gregor. Naz.

Gen. 2. 24. Ephes. 5. 31. 32.

22. Augustinus autem matrem, quam Dominus noster reliquit, interpretatur Synagogā Iudæorum, de qua secundùm carnem natus est; & uxorem cui adhæsit, interpretatur Ecclesiam quam ex omnibus gentibus congregavit. tractatu nono in Euangelium Ioannis. ubi etiam explicat, quomodo reliquerit Patrem, nempe se exinaniendo & in servi forma apparendo, non autem deserendo aut recedendo à Patre. *Augustin.*

23. Leo etiam epist. 92. ad Rusticum, verbis superius recitatis, ait societatem nuptiarum ita à principio esse institutam, ut habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Ergo non ab aliqua nova institutione Euangelica illud habet, adeoque non est sacramentum Novi Testamenti propriè dictum, sed est typus quidam allegoricus à principio institutus. *Vindiciæ Leonis. Vide supra §. 13.*

24. Sic Ambrosius, libro secundo Commentariorum in Euang. Lucæ, in illa verba capitis 3. Factum est autem, cum baptizatus esset omnis populus, & Iesu baptizato & orante, apertum est cœlum. Subvenit (ait) Apostolus adjuvanti, & quod ego non intelligebam quid esset, caro de carne mea: &, hæc vocabitur mulier, quoniam de viro suo sumta est, Divino mihi Spiritu revelavit, dicens, Sacramentum hoc magnum est. Quod sacramentum? quia erunt duo in carne una. Et quia relinquet homo Patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & quoniam membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Quis est ille vir, propter quem mulier parentes relinquat? relinquit parentes Ecclesia, quæ de gentilibus populis congregata est: cui Propheticè dicitur; obliviscere populum tuum, & domum Patris tui. Hæc & plura illo loco Ambrosius, exponens allegoricè historiam Mosis de Adamo & Eva. *Vindiciæ Ambrosii. Luc. 3. 21.* *Gen. 2. 23.* *Ephes. 5. 30, 31, 32.* *Psal. 45. 11.*

25. Auctor etiam Comment. qui Ambrosio tribuitur, in caput 5. ad Ephes. in illa verba, Mysterium hoc magnum est: ego autem dico, in Christo & in Ecclesia. Mysterii (inquit) sacramentum grande in unitate viri ac feminæ esse significat. Nec hoc prodit, sed aliam causam quæ non discordet à memorato mysterio flagitat, quam scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est, Ecclesiæ & Salvatoris: ut sicut relictis parentibus homo uxori suæ adhæret, ita & relicto omni errore Ecclesia adhæreat & subjiciatur capite suo, quod est Christus. Hæc ille, ponens quidem mysterii sacramentum grande in ipsa unitate viri ac feminæ, sed non illa tantum unitate quæ sit inter Christianos, verùm in illa ab Adamo olim pronunciata, & quæ omnibus conjugibus communis est. Hæc exponens verba Adami & Apostoli immediatè præcedentia, [& erunt duo in carne una] ad unitatem (inquit) commendandā, unitatis dedit exemplum, ut sicut vir & mulier unum sunt per naturam, ita & Christus & Ecclesia unum intelligantur esse per fidem. Mysterium verò seu mysterii sacramentum accipit auctor ille hoc loco non pro sacramento proprie dicto, sed pro occulto quodam naturæ veluti miraculo, seu quotidiano quidem ac mirabili Dei opere, quo efficit ut conjuges relictis suis parentibus sibi invicem adhæreant. Et tale quidem mysterium naturale est in omnium nuptiis: at mysterium spirituale connubii, est in conjugio Christi & Ecclesiæ. Sacramentum autem propriè dictum nec in illis est nuptiis nec in hoc conjugio. *Vindicatur auctor Com. in epist. ad Ephes. qui Ambrosio tribuitur.* *Gen. 2. 24.* *Ephes. 5. 31.* *Fides vinculum unionis Christi & Ecclesiæ.*

26. Iohannes

Vindicatur Chrysostomus.

26. Iohannes Chrysostomus Comment. in caput quintum ad Ephesios, homilia vigesima, mysterium illud naturæ seu arcanum institutum explicans, qui invenitur in omni matrimonio, in quo primigenia retinetur institutio; verè (inquit) mysterium est, & magnum mysterium, quod satorem, genitorem, nutritorem, genitricem tam multas miserias perpessam, eos qui tanta ei bona contulerunt, cum quibus tam diuturna ei consuetudo fuit, relinquens, adhæreat illi quam antea non vidit, cum qua nihil ei commune fuit ● καὶ πάντα αὐτὴ ποιοῦσα, & omnibus ipsam anteponit. μυστήριον ὄντως ἐστί. Et parentes, quando hæc fiunt, non irascuntur, sed potius quando non fiunt. Et dum pecuniæ consumuntur, & sumtus fiunt, delectantur. ὄντως μέγα μυστήριον, ἀποῤῥητόν τινα σοφίαν ἔχον. vere magnum mysterium, ineffabilem quandam sapientiam continens. Hoc jam olim prophetans declaravit Moses, hoc & nunc Paulus clamat dicens, εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Hæc Chrysost. in verum ultimum illius capitis. Idem verò exponens verba illa Apostoli, Mysterium hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia. quid (inquit) est hoc? magnum mysterium hoc dicit, ὅτι μέγα τί ἐστι θαυμαστὸν τοῦτο ὁ μακάριος Μωσῆς, μᾶλλον δὲ ὁ Θεός. quia magnum quidpiam & mirabile magnificè indicavit beatus Moses, vel potiùs Deus. Nunc verò in Christo, inquit, dico, quia & ipse Patrem relinquens descendit, & venit ad sponsam, & factus est in spiritum unum. Nam qui adhæret Domino, unus spiritus est. Et pulchrè dixit magnum mysterium est: veluti si diceret; Verumtamen οὐχ ἡ ἀλληγορία ἀναιρεῖ τὸν ἀγαθόν, hæc allegoria non evertit dilectionem. Hæc ibi Chrysostomus: continuo subjiciens verba Apostolica proximè sequentia, vers. ult. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat.

1. Cor. 6. 17. Ephes. 5. 31.

Allegoriâ mysticæ. Galat. 4. 24.

27. Nempe nuptiæ illæ singulares primitus institutæ, sicut etiam postea plurales nuptiæ Abrahami cum Sara & Hagar, monente eodem Apostolo, figurabant allegoricè magna mysteria spiritualia: &, ut loquitur Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone, non ita longè ante finem dialogi, differens de Patriarcharum pluralibus nuptiis, ἀναμφίλεκτος τοῖς μεγάλων μυστηρίων ἐν τοῖς τοιούτοις γάμοις προξενήσασι πλάνη, id est, dispensationes quædam magnorum mysteriorum, in unoquoque ejus generis facto sunt celebratæ.

Dispensationes magnorum mysteriorum.

28. Pro eo quod dixit Chrysostomus, allegoriam non evertere dilectionem, Oecumenius eodem sensu scribit in eundem locum capitis quinti ad Ephesios. anagogen & spiritualem expositionem non evertere νόμον, id est, sensum proprium, quo dilectionis officium inter conjuges præcipitur.

Oecumen.

Ephes. 5. 32.

29. Iam autem ex ænigmate, vel allegoriâ, vel anagoge, non sequitur, rem aliquam esse sacramentum propriè dictum vel veteris vel novi Testamenti. Hæc sufficiant pro vindiciis scripturarum & Patrum.

Vindiciarum conclusio.

Dissensiones quædam, quæ de sacramento matrimonii exstiterunt inter Doctores Romanenses, jam inde à tempore P. Lombardi.

De institutione sacramenti matrimonii.

30. Petrus Lombardus ait, conjugium institutum fuisse ante peccatum, ad sacramentum & ad officium. 4. sentent. distinct. 2. Alexander Alensis in eandem sententiam recitat verba Hugonis, quem ipse sequitur, parte 4. quæstione 1. memb. 3. artic. 3. §. 1. Idem etiam Alensis alibi ait, Pœnitentiam, ordinem, & matrimonium, esse sacramenta novæ legis, quia in illa sunt approbata; non autem quia in illa instituta. Alensis parte 4. quæstione 9. memb. 2. artic. 1. §. 1. vide supra §. 9. Thomas & Scotus, & Concilia Florentinum ac Tridentinum, locis supra citatis, ajunt institutum esse ad sacramentum à Christo in Evangelio. Nihilominus Alphonsus à Castro, libro undecimo contra hæreses, verbo, nuptiæ, hæresi tertiâ; & Petrus à Soto, lectione secunda de matrimonio, & alii quidam Romanenses (referente Bellarmino, libro de matrimonii sacramento, capite quinto, §. Respondeo, non desunt.) ajunt, sacramentum matrimonii fuisse etiam in lege veteri, & à Christo non tam institutum quam confirmatum. Vide supra, §. 11.

Vide supra §. 11.

Verùm sit nova lex sacramentum propriè dictum.

31. Tridentina Synodus matrimonium ponit in sacramentis novæ legis propriè dictis. Id negavit Durandus sup. §. 14. & postea etiam Alphonsus à Castro, & Petrus à Soto, locis citatis, & alii.

De effectu sacramenti matrimonii.

Vide supra §. 7.

32. Petrus Lombardus, 4. sent. distinct. 2. ait matrimonii sacramentum in remedium tantum esse, at non conferre adjutricem gratiam. quam sententiam tuentur multi canonistæ, & Durandus locis à me superius citatis: qui docet, per matrimonii sacramentum non conferri gratiam. Et Bonaventura etiam aliquos scribit in ea fuisse sententia, quod matrimonii sacramentum nullam det gratiam. Alios autem dixisse, gratiam in sacramento matrimonii dignè & devotè accipientibus dari ratione superadditæ benedictionis sacerdotalis, in 4. sent. distinct. 26. artic. 2. quæst. 1. Ipse autem Bonaventura, ibidem, ambas istas opiniones rejicit, & asserit ratione sacramenti dari gratiam in matrimonio. Et Thomas in eandem distinct. quæst. 2. art. 3. rejectis quibusdam aliorum opinionibus, hanc ut probabilio. eam sequitur, quod matrimonium conferat gratiam. Et supra ibidem, articulo primo, ad quartum, respondens objectioni illi, omne sacramentum novæ legis efficit quod figurat, ait, Matrimonium habere etiam rem contentam quam efficit. In objectione autem illa, illud quod sacramento figurari & efficì dicitur, est gratia, ut patet ex 4 tomo dict. 1. Et Synodus Tridentina anathema dicit esse, si quis dixerit, matrimonium non conferre gratiam. sessione vigesima quarta, can. primo.

Vide supra §. 12.

De copulâ carnali. Vide supra §. 4. & §. 13.

33. Gratianus, can. 27. quæst. 2. can. Institutum. §. Iuxta hunc. & Gandulphus, ut ibidem refertur in glossâ; copulam carnalem putabant esse sacramentum matrimonii simpliciter atque essentialiter necessariam, & sine ea non esse sacramentum. Petrus Lombardus & Bonaventura, 4. sent. distinct. 26. ajebant, esse quidem verum sacramentum matrimonii absque copula quoad esse necessitatis, sed non quoad esse plenitudinis. quæ distinctio supra explicata est. Thomas autem in 4. sent. dist. 26. quæst. 2. art. 4 aliâ adhibita distinctione, integritatem quoad esse, ab

ea distinguit integritate, quæ attenditur secundùm perfectionem secundam, consistentem in operatione: & ait cõmixtionem carnalem esse de secunda integritate matrimonii, non de prima. Carnis commixtionem (inquit Canus) novæ legis propriè sacramentum dicere absurdum est. Spiritus quippe sanctus & sacramenti gratia per coïtum non datur. 32. quæst. 2. can. Connubia. Hæc Melchior Canus, libro 8. locorum Theolog. cap. 5.

Vide infrà, post §. 38. nat. 5.

Dissensio de matrimonio, & contractu matrimonii, & sacramento matrimonii.

34. Dico (inquit Scotus) quod aliud est matrimonium, & aliud contractus matrimonii, & aliud sacramentum matrimonii. in 4. sent. dist. 26. quæstione unica, num. 16. Et istorum trium diversas subjicit descriptiones, num. 17. ubi matrimonium ait esse vinculum indissolubile, &c. At Ioan. Major in eandem dist. qu. 1. § Quartò sequitur. Non opinaberis (inquit) multorum more inter hęc discrepantiam: sacramentum matrimonii, contractum matrimonii, & vinculum matrimonii. Et Thomas in eandem dist. qu. 2. art. 3. ad 2. ait, nexum esse sacramentum matrimonii. Idipsum docet Cathechismus Romanus, part. 2. cap. 8. qu. 3. & qu. 4 & qu. 15.

De materia & forma sacramenti matrimonii.

35. Thomas, in 4. sent. dist. 26. qu. 2. art. 1. ad 1. verba consensum matrimonialem exprimentia ait esse formam hujus sacramenti. Et ad secundum, materiam hujus sacramenti non aliam esse, nisi ipsos sensui subjectos actus illius qui sacramento utitur. Et Bonaventura in eandem dist. art. 2. quæst. 1. ait, verba & nutus & copulam carnalem esse signum exterius in hoc sacramento. quod perinde est ac si diceret, ista esse ipsum materiale sacramentum. Scotus autem sacramentũ matrimonii describit, quod sit expressio certorum verborum maris & fœminæ, &c. in eandem dist. quæst. unica, numero 17. Thomas ruïus, in eandem dist. quæst. 2. art. 3. ad 2. Actus (inquit) exteriores & verba exprimentia consensum directè faciunt nexum quendam, qui est sacramentum matrimonii. Ioannes Major in eandem dist. quæst. 1. ait, matrimonium esse sensibile signum, alioquin enim non fore sacramentum, & inde infert, consensum, etiam si ad matrimonium requiratur, non tamen esse sacramentum, cum non sit signum sensibile. Et paulò post ibidem ait, non esse hic quærendam formam nec materiam propriè dictam, cum accidens nullam talem habeat; Posse autem dici, quod consensus ob spiritualem rationem formæ participet: & signum sensibile de quo loquutus est, sit materia metaphoricè dicta. Hæc Major. At Eugenius Papa in Concilio Florentino, ait consensum mutuum per verba de præsenti expressum, esse regulariter causam efficiẽtem matrimonii Et Cathechismus Romanus, part. 2. cap. 8. quæst. 4. ait, consensum ipsum matrimonii causam efficientem esse, etenim obligationem & nexum oriri non posse, nisi ex consensu & pactione. In materia (inquit Canus) & forma hujus sacramenti [matrimonii] statuenda adeo sunt inconstantes & varii [Theologi] adeo incerti & ambigui, ut ineptus futurus sit, qui in tanta illorum varietate ac discrepantia rem aliquam certam, constantem, exploratam conetur efficere — Concilium certè Florentinum de materia, forma, ministro sacramenti matrimonii, præstitit nihil, id quod sine dubio faceret, si de eis rebus videret quippiam esse à Theologis in schola definitum. Hæc Melchior Canus, lib. 8. locorum Theolog. cap. 5.

Vide suprà, §. 1.

36. Thomas, in 4. sent. dist. 26. quæst. 2. art. 1. ad 1. ait benedictionem sacerdotalem non esse hujus sacramenti formam, sed esse quoddam sacramentale. Et Ioannes Major ibidem, quæstione prima, matrimonii benedictionem sacerdotalẽ dicit esse ex sola hominum institutione. Et communior Theologorum scholasticorum hæc est sententia, benedictionem hanc non esse de necessitate sacramenti, & ministros sacramenti hujus esse ipsos marem & fœminam contrahentes matrimonium. Pro hujus sententiæ defensione prolixè disputat Bellarminus, libro de matrimonio, capite sexto, & sequentibus. At Guilielmus Parisiensis, libro de sacramentis, tractatu de matrimonio, capite nono, quæstione prima, negat matrimonium veri nominis sacramẽtum esse, & sacramentalem virtutem habere, nisi sacerdotali ministerio consecratum fuerit. quem sequitur Melchior Canus, libro octavo de locis Theologicis, capite quinto. Cui opinioni subscribere ait jurisperitos propemodum universos, & in hoc probabilius loqui Canonistas quam Theologos. Tametsi (inquit) Theologi etiam quidam docti tamen & graves inventi sunt, quibus communis illa reliquorum sententia displiceret. Pro sua etiam sententia allegat Canus antiquos Patres Calixtum, Cyricium, Nicolaum, Hormisdam, Evaristum, Isidorum, & Concilium Carthaginense quartum, apud Gratianum 30. quæst. 5. & 31. quæst. 2. & Concilium Lugdunense, apud eundem, causa 35. quæst. 3. can. Nulli. & Concilium Lateranense, extra, de Simonia, cap. cum in Ecclesiæ corpore. Et Concilium Constantiense, in fine Concilii. Et Clementem, de privilegiis Religiosi. & Ambrosium, libro primo, epistola prima, ad Vigilium. Deinde de Evaristo ait: certè Evaristus matrimonium clandestinum sine sacerdote contractum, tantum abest, ut sacramentum Ecclesiæ fateatur, ut adulterium contubernium appellet. Hæc Canus. Referuntur Evaristi verba a Gratiano, caus. 30. quæst. 5. can. aliter.

Dissensio de benedictione sacerdotali.

37. Idcirco immeritò Bellarminus, libro de matrimonio, capite sexto, hanc Melchioris Cani vocat novam & singularem opinionem. Nam & ipse Bellarminus, eodem libro, capite 8. Cano relinquere cogitur Guilielmum Parisiensem, & nonnullos canonistas, nec inficiari potest illud ab Evaristo pronunciatum quod retulit Canus, quamvis idipsum distinctione quadam conetur Cano eripere: & testimonia aliorum veterum sic interpretetur, ut intelligenda esse asserat, benedictionem sacerdotalẽ in matrimonio adhiberi solere, vel debere: non autem eam esse de essentia sacramenti, aut matrimonium per verba de præsenti inter fideles contractum, absque benedictione sacerdotali non esse sacramentum. In Concilio autem Lateranensi benedictionem nubentium dici quidem sacramentum, sed largo sensu, quale sacramentum est officium sepulturæ &c.

Bellarmini adversus Cani opinionem disputatio.

38. Bellarminus etiam ait; si vera esset opinio Cani, non possemus ex scripturis & Conciliis ostendere conjugii sacramentum: neque immeritò dicerent hæretici, hoc sacramentum ab hominibus, idque recens, excogitatum fuisse. capite septimo ejusdem libri; ubi orthodoxos, per injustam calumniam, criminatur hæreticos. Canus autem verum matrimonium non negat ex consensu contrahentium, etiamsi non adsit benedictio sacerdotalis; sed negat esse sacramẽtum sine Ecclesiæ ministro. quæ pars sententiæ Cani veris-

Ostendi non potest matrimonium esse sacramentũ N. T. proprie dictum.

simæ

riſſima eſt: unde ſequitur, non poſſe ex ſcripturis & Conciliis oſtendi conjugii ſacramentum. Cæterùm autem ſententiam hanc in parte veram eſſe, patet tum ex ſuperioribus noſtris vindiciis ſcripturarum & Patrum, tum ex iſtis Romanenſium diſſenſionibus inter ſe; Denique ex eis rationibus, quas nunc ſubjiciemus; quibus palam fiet, nec ſine benedictione, nec cum benedictione ſacerdotali matrimonium eſſe ſacramentum propriè dictum novæ legis.

Rationes quædam, quibus evincitur, matrimonium non eſſe novi Teſtamenti Sacramentum propriè dictum.

Ratio 1. DEeſt inſtitutio divina per Chriſtum in novo Teſtamento, ut patet ex ſuperioribus vindiciis Scripturarum.

2. Inſtitutio matrimonii antiqua, quæ in novo Teſtamento à Chriſto confirmatur, fuit in officium naturæ, & in remedium peccati, non autem in ſacramentum propriè dictum, quod & ipſi fatentur adverſarii.

3. Ex allegorica matrimonii ſignificatione, non magis ſequitur, matrimonium eſſe ſacramentum novi Teſtamenti, quàm Saram aut Hagaram.

4. Non eſt hic ſignum reale corporale ac viſibile, quod in ſacramento propriè dicto neceſſarium eſſe oſtendimus, ſuprà in definitione ſacramenti. Si regeras cum nonnullis, quos laudat Bellarminus, libro de matrimonio, capite ſexto, ipſa corpora ſeu perſonas contrahentium eſſe materiam hujus ſacramenti; Reſpondeo, 1. Hoc gratis dicitur ſine fundamento in ſcripturis, aut antiquis Patribus. 2. Thomas Aquinas in quartum ſententiarum, diſtinctione vigeſima ſexta, quæſtione ſecundâ, articulo primo ad ſecundum, ait hoc ſacramentum non habere aliam materiam, niſi ipſos ſenſui ſubjectos actus eorum qui ſacramento utuntur. 3. Sacramentum à ſacramento non ſumitur: aut igitur duo erunt ſacramenta, nempe perſona maris unum ſacramentum, & perſona feminæ aliud ſacramentum, quo poſito, mas & femina non ſumunt idem ſacramentum; aut perſonæ contrahentium non poſſunt eſſe ſacramentum. Si dicas, copulam carnalem eſſe ſignum corporale ac viſibile; reſpondetur ab ipſis Pontificiis, copulam iſtam non eſſe de neceſſitate ſacramenti: denique ne illi quidem effugient, qui cum Gratiano copulam faciunt ſimpliciter neceſſariam, ut patebit ex proxima ratione.

5. Petrus Lombardus ait, quarto ſentent. diſt. vigeſima ſexta, inter Mariam & Ioſeph tanto fuiſſe ſanctius conjugium, atque perfectius, quanto à carnali copula immunius. Quomodo autem poteſt eſſe materia ſacramenti illud, à quo ſanctiùs abſtinetur. Vide ſupra, §. 33.

6. Matrimonium non confert gratiam ſalvificam vel juſtificantem.

7. Non eſt omnibus idoneis neceſſitate præcepti neceſſarium.

8. Non eſt federis divini ſigillum, aut religionis noſtræ coagulum. Harum rationum robur manifeſtum eſt ex definitione ſacramenti, ſuperius allata, cap. 1.

9. Solis verbi Dei miniſtris datum eſt ut ſint ordinarii diſpenſatores myſteriorum Dei. Matth. 28. 19. & 1. Corinth. 4. 1. at ordinarium matrimonii miniſterium Pontificii concedunt laicis, imò mulieribus (quibus docendi munus negatum eſt. 1. Corinth. 14. 34. & 1. Timoth. 2. 12.) Vnde patet, matrimonium non eſſe ſacramentum. Rectè enim Auguſtinus ait, Detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Hoc eſt verbum fidei quod prædicamus, &c. Tract. 80. in Euang. Ioan. Si dicas, Concilium Tridentinum; ſeſſione vigeſima quarta, in reformatione matrimonii, capite primo, irritos facere & annullare contractus omnes matrimoniales etiam per verba de præſenti factos, non præſente ſacerdote. Reſpondet Bellarminus, libro de matrimonio, capite ſeptimo, Concilium Tridentinum eodem loco declaraſſe, matrimonia clandeſtina vera & rata fuiſſe, adeoque ſacramenta fuiſſe, antequam ab Eccleſia irritarentur. Hæc ille. Præterea reſpondeo, Synodus Tridentina ſacerdotem, non conſtituit matrimonii miniſtrum, ſed neceſſarium teſtem.

10. Nexus ſeu vinculum matrimonii non eſt ſignum ſenſibile; ergo non eſt ſacramentum propriè dictum. atque adeo errat Catechiſmus Romanus id aſſerens, parte ſecunda, capite octavo, quæſtionibus 3. & 4. & 15. Conſequentia patet ex recepta definitione ſacramenti. Non reprehendimus quod dicitur in Catechiſmo, quæſtione tertiâ & quæſtione quartâ, vim & naturam ſeu rationem matrimonii conſiſtere propriè in obligatione illa & nexu ſeu vinculo, quod in definitione matrimonii, conjunctionis vocabulo ſignificatur. Sed quod additur, quæſtione decimâ quinta, conjunctionem iſtam ſeu vinculum eſſe verum Euangelicæ legis ſacramentum: quod etiam docuit Thomas in quartum ſententiarum, diſtinctione vigeſima ſexta, quæſtione ſecunda, articulo tertio, ad ſecundum: id falſum eſſe eodem evincitur argumento, quo Ioannes Major ſuperius oſtendebat, conſenſum non eſſe ſacramentum, cum non ſit ſignum ſenſibile. Supra §. 14.

CAPVT NONVM.

De numero Sacramentorum novi Teſtamenti propriè dictorum, doctrina orthodoxa.

SEcluſis igitur ex albo ſacramentorum propriè dictorum novi Teſtamenti, Confirmatione, Pœnitentiâ, Extrema unctione, Ordine, & Matrimonio, quæ ſcholaſtici & Pontificii ſacramentis accenſuerunt: item lotione pedum, quam Ambroſius, & Auctor operis de Cardinalibus Chriſti operibus quod Cypriano tribuitur, & Toletani Patres, & Bernardus, in ſacramentis poſuere; nec non martyrio, & crucis ſigno, & id genus aliis, quibus ſacramenti appellatio apud veteres quandoque attributa eſt: ſuperſunt ſacramenta novæ legis propriè dicta tantummodo duo, videlicet Baptiſmus & Euchariſtia.

2. De his Auguſtinus, lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 9. Hoc (inquit) tempore poſteaquam reſurrectione Domini noſtri Ieſu Chriſti manifeſtiſſimum indicium noſtræ libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorum quæ jam intelligimus, operatione gravi onerati ſumus: ſed quædam pauca pro multis, eademq; factu facillima, & intellectu auguſtiſſima, & obſervatione caſtiſſima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina: ſicuti eſt Baptiſmi ſacramentum, & celebratio corporis & ſanguinis Domini. quæ unuſquiſque cum percipit, quo referantur imbutus agnoſcit. Item lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos, cap. 6. Percuſſum eſt Chriſti latus, ut Evangelium loquitur, & ſtatim manavit ſanguis & aqua, quæ ſunt Eccleſiæ gemina ſacramenta.

3. Ambroſius opus ſuum de ſacramentis ſex libris complexus eſt: in quibus Baptiſmi tantummodo & Euchariſtiæ, tanquam ſacramentorum novi Teſtamenti mentionem facit. Scribit quidem, initio libri tertii, de lotione pedum faciendâ in myſterio, ſed eam ibi tractat tanquam Baptiſmi appendicem, & in Baptiſmate, erga recens baptizatos, exercendam. Neque eam Eccleſia Romana ſacramentis propriè dictis accenſet. Illorum autem ſacramentorum quæ tanquam proprie dicta ſacramenta Romanenſes Baptiſmo & Euchariſtiæ aſſociant, nulla vel leviſſima fit inſinuatio in illo opere, quod ſcripſit Ambroſius de ſacramentis.

4. Cyrillus Hieroſolymitanus, in ſuis catecheſibus Myſtagogicis, ex profeſſo diſſerens de ſacramentis, commemorat tantummodo Baptiſmum & Euchariſtiam, cum Chriſmate quo ungebantur baptizati. Et Dionyſius, libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, ſacramenta recenſens, eorumque Hierurgias, id eſt, ſacras celebrationes exponens, ſola illa tria ponit; nempe, Baptiſmum, ſynaxin, ſive communionem, & μυστικὸν μύρου, ſacramentum unguenti, quo poſt acceptum baptiſmum ungebantur fideles. Deinde, capite quinto, tranſit à ſacramentis ad ſacerdotales ordines, quos apertè diſcriminat à ſacramentis. Sic etiam Iſidorus Hiſpalenſis, libro ſexto originum ſive Etymologiarum, capite decimo nono, & Rabanus Maurus, libro primo de inſtitutione clericorum, capite vigeſimo quarto, ex profeſſo ſcribentes de ſacramentis quæ in Eccleſia celebrantur, hæc ſola recenſent, Baptiſmum, & chriſma quo ungebantur baptizati, & corpus & ſanguinem Chriſti. Et haud obſcurè prohtentur ſe non plura agnoſcere. Chriſma autem illud non eſſe ſacramentum propriè dictum, oſtendimus ſupra, cap. 4.

5. Alexander Alenſis, in ſua ſumma Theologiæ, parte quarta, quæſtione quintâ, membro tertio, articulo ſecundo, §. tertio, fatetur; Chriſtum per ſeipſum duo ſolùm ſacramenta inſtituiſſe ſecundum formam ſuam, videlicet Baptiſma, & Euchariſtiam, quæ vocat principalia ſacramenta: & in illis ait Dominum inſtitutionem formæ voluiſſe nobis dare per ſeipſum; quia iſta totum hominem uniunt in corpore Eccleſiæ, ſecundùm unitatem fidei & charitatis, cum dignè ſuſcipiuntur. Manifeſtum eſt (inquit Thomas) quod ſacramenta Eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per ſuſceptionem ſacramentorum. In cujus ſignum de latere Chriſti pendentis in cruce, fluxerunt aqua & ſanguis, quorum unum pertinet ad Baptiſmum, aliud ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſſima ſacramenta. Hæc Thomas, tertia parte, quæſtione ſexageſima ſecunda, articulo quinto. Etſi autem præter hæc duo, etiam alia agnoſcebant ſacramenta Alexander & Thomas, rationes tamen quibus inducti hæc duo vocabant principalia & potiſſima ſacramenta, adjunctis aliis, quæ à nobis allatæ ſunt, oſtendunt, ſola hæc duo eſſe novi Teſtamenti ſacramenta propriè dicta.

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER DECIMVS,

DE

BAPTISMO,

contra Donatistarum, & Pontificiorum, & aliorum quorundam errores.

CAPVT PRIMVM.

De Baptismi integritate, ubi de cerimoniis adventitiis; & de intentione ministri; & de eis qui fallaciter dant vel accipiunt; & de joculari baptisatione puerorum per puerum Athanasium; & de illis qui nolentes tinguntur.

Ad integritatem sacramenti baptismi non pertinent cerimoniæ illæ adventitiæ, quæ ad solam eius solemnitatem pertinere dicuntur.

IAm olim quædam introducta sunt, hodiéque multa adhibentur ad hujus sacramenti celebrationem accidentariæ cerimoniæ humanitus adinventæ, adeóque ad sacramenti integritatem minimè pertinentes. De quibus Magister sententiarum, libro quarto, distinctione tertiâ. In duobus (inquit) consistit sacramentum Baptismi, scilicet, in verbo & elemento. Ergo etsi alia desint, quæ ad decorem sacramenti instituta sunt, non ideo minus est verum sacramentum & sanctum, si verbum sit ibi & elementum. Nam & in hoc sacramento & in aliis quædam solent fieri ad decorem & honestatem sacramenti; quædam ad substantiam & causam sacramenti pertinentia: De substantia hujus sacramenti sunt verbum & elementum; cætera ad solemnitatem ejus perrinent. Vide de illis adventitiis, causam trigesimam, quæstione prima, canone, *Pervenit.* in glossa, ubi de septem donis baptismi. Et quartum sententiarum, distinctione sexta. & Walafridum Strab. lib. de rebus Eccl. capite vigesimo sexto, & Rabanum Maurum, libro primo de Institutione Clericorum, capite vigesimo septimo & vigesimo octavo, & Ivonem Carnotensem, sermone de sacramentis Neophytorum. Et Alcuinum, libro de officiis divinis, capite de sabbato sanctæ Paschæ. Vide etiam Tertullianum libro de Corona multis, capite tertio; & libro de baptismo, capite secundo & capite sexto. Invocatio Trinitatis (ait Petrus Lombardus, libro quarto sententiarum distinctione tertia,) verbum dicitur, quo baptisma consecratur: & hæc est forma verborum, sub qua traditur Baptismus. Vnde Bonifacio episcopo Zacharias Papa ait; Firmissimè præceptum est in Synodo Anglorum, ut quicunque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset, quod sacramentum regenerationis non haberet: quod omnino verum est: quod si mersus in fontem baptismi quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti fuerit baptizatus. Legitur tamen in actibus Apostolorum, Apostolos baptizasse in nomine Christi. Sed in hoc nomine (ut exponit Ambrosius) tota Trinitas intelligitur. Intelligitur enim, cum Christum dicis, & Patem à quo unctus est, & ipse, qui unctus est; & Spiritus Sanctus, per quem unctus est. —— qui ergo baptizat in nomine Christi, baptizat in nomine Trinitatis; quæ ibi intelligitur. Tutius est tamen, tres personas ibi nominare, ut dicatur; In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Non in nominibus, sed in nomine, id est, in invocatione, vel in confessione Patris & Filii & Spiritus Sancti. Invocatur enim ibi tota Trinitas; ut invisibiliter ibi operetur per se, sicut extra visibiliter per mysterium. Si autem dicatur, in nominibus, non est ibi sacramentum, quia non servatur forma baptismi. Hæc Lombardus, loco citato, ubi videre licet plura.

De consecratione, Dist. 4. cap. In synodo.

Baptismus in nomine Christi Amb. of. lib. 1 de Spiritu Sancto, cap. 3.

2. Ambrosius libro primo de fide, ad Gratianum, capite primo. Ipse dicit; Ite, baptizate in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. In nomine utique ait, non in nominibus; ut unitas essentiæ ostendatur: per tria verò quæ supposuit, tres esse personas declaravit. Hæc Ambrosius. Idem libro primo de Spiritu Sancto, capite tertio. Plenum autem est baptismaris sacramentum, si Patrem & Filium Spiritumque fatearis. Si unum neges, totum subruis. Et quemadmodum, si unum in sermone comprehendas, aut Patrem aut Filium, aut Spiritum Sanctum, fide autem nec Patrem nec Filium nec Spiritum abneges; plenum est fidei sacramentum: ita etiam quamvis & Patrem & Filium & Spiritum dicas, & aut Patris aut Filii aut Spiritus Sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium. Hæc Ambrosius.

In nomine, non in nominibus. Vide supra, lib. 1, cap. 17.

Digitized by Google

3. Augustinus autem ait; Prorsus fieri potest, ut aliqui verum habeant baptismum, & non habeant veram fidem. Hæc Augustinus, libro de unico baptismo, contra Petilianum, capite undecimo. cum qua sententiâ verba Ambrosii conciliabimus infra, capite quarto. Turbatus Ambrosii verbis magister sententiarum, sensum quendam eis affixit, ab Ambrosii mente alienum, ex qua parexegesi natus est error ille de intentione ministri, quem hodieque tuentur Romanenses. Ambrosii verba sic interpretatur Lombardus, assentientibus etiam scholasticis Theologis, quarto sententiarum, distinctione tertia. Quod verò ait, nominatis tribus, vacuum esse mysterium, si baptizans minuat, potestatem Patris, vel Filii vel Spiritus Sancti; id est, si malum sentiat de potentia alicujus horum, non credens unam potentiam trium intelligendum est hoc super eum, qui non intendit, nec credit baptizare: qui non tantùm caret fide, sed etiam intentionem baptizandi non habet. Hæc ibi. Docent autem scholastici intentionem ministri esse adeò necessariam, ut eâ deficiente non sit verum sacramentum, quamvis ritu Evangelico celebretur, in quartum sententiarum, distinctione sexta. Attamen non pendere ab occulta ministri intentione veritatem certitudinemque baptismi, jam docebimus.

Error de intentione ministri.

4. Augustinus ait; in Deum credentem non ex occultis hominum pendere volumus, sed in Domino gloriari de quo certus est, admonemus. Augustinus libro secundo, contra Cresconium Grammaticum Donatistam, capite trigesimo. Ergo non ex intentione baptisantis.

Non pendemus ex occultis hominum.

5. Et refellens illam erroneam Petiliani Donatistæ assertionem: Conscientia dantis [baptismum] attenditur, quæ abluat accipientis; Respondet Augustinus: Sæpe mihi ignota est humana conscientia: sed certus sum de Christi misericordia. Et paulò post; Non enim (inquit) in ministrum per quem baptizor credo, sed in eum qui justificat impium; ut detur mihi fides ad justitiam. libro primo contra literas Petiliani, capite septimo.

Petiliani Donatistæ erronea assertio refutatur.

6. Et alibi; Nascitur credens non ex ministri sterilitate, sed ex veritatis fecunditate. libro secundo contra literas Petiliani, capite quinto. Et libro tertio ejusdem operis, capite vigesimo septimo. Nunc verò cùm interrogatur [Petilianus,] unde percipiat fidem qui nesciens baptizatur a perfido? respondet, eum discutere debuisse baptistam: procul dubio miserum, nec ignorare permittit, non inveniendo unde fidem possit accipere, nisi spem suam in homine baptizando * posuerit. Et capite vigesimo octavo: Hoc est quod exhorremus in vobis; hoc est quod Divina damnat sententia, veracissimè & manifestissimè clamans: Maledictus omnis qui spem suam ponit in homine. Hoc est quod apertissimè prohibet sancta humilitas & charitas Apostolica, clamante Apostolo Paulo, Nemo glorietur in homine. Hoc est quod in nos manium calumniarum & acerrimorum maledictorum crebrescit impetus, ut quasi everso homine nulla spes remaneat eorum, quibus verbum Dei & sacramentum pro dispensatione nobis creditâ ministramus. Respondemus eis, quounque hoc apponitis super hominem? Respondet eis Catholica veneranda societas; Nonne Deo subjicietur anima mea; ab ipso enim salutare meum. Etenim ipse est Deus meus, susceptor meus: non emigrabo.

(* *Lege baptizanti.*)

Hierem. 17. 5.

1. Corinth. 3. 21.

Psal. 61. (sive 62.) vers. 7.

7. Idem ait; Quis enim nescit te alienum esse ab illius malo, si consensione peccato ejus non communicas? Augustinus, libro quarto contra Cresconium Grammaticum, capite vigesimo septimo.

Ab alterius peccato alienus est, qui nō communicat consentiendo.

8. Item; Illud autem quis ferat, quod sacrilega dicit (Petilianus) sacramenta; etiamsi verè, sicut calumniatur, à traditoribus haberentur, quæ id nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti ritu Evangelico celebrantur? Hic fortasse dicat, jam non esse Christi sacramentum quod à sacrilegis datur. Cur ergo non dicit, non esse etiam nomen Christi quod à sacrilegis dicitur? Augustinus lib. de unico baptismo, contra Petilianum, cap. 8.

Sacramenta ipsa non sunt sacrilega, etiamsi per sacrilegos administrentur.

9. Item; Si quis fortè me in eo Concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus talibus quorum sententias sequi mallem, urgeret ut dicerem quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem, quo eram cum ista dictarem, nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui ubicunque, & à quibuscunque illud verbis Evangelicis consecratum, sine sua simulatione & cum aliqua fide accepissent; quanquam eis ad salutem spiritalem non prodesset, si charitate caruissent, qua Catholicæ insererentur Ecclesiæ. Si enim habeam, inquit, fidem ut montes transferam, charitatem autem non habeam; nihil sum. Sicut jam præteritis majorum statutis, non dubito etiam illos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt; vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur: de quibus dictum est, Ex nobis exierunt, Augustinus, libro septimo de baptismo contra Donatistas, capite 53.

Qui in Ecclesia baptizantur, vel ubi putantur esse Ecclesia ab eo, in quorum societate id accipiunt, habent baptismum: etiam illi qui fallaciter accipiūt

1. Ioan. 2. 19.

10. Ex his jam liquet, juxta mentem Augustini unicere ad baptismi veritatem, si ritu Evangelico in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, celebratus accipiatur ubicunque, & à quibuscunque sine accipientis simulatione, & cum aliqua (saltem in fide; vel etiam quamvis fallaciter accipiatur, si tamen in Ecclesia accipiatur, aut ubi putatur esse Ecclesia ab eis in quorum societate accipitur. Neque ullo modo dependere veritatem aut certitudinem sacramenti ab occulta aliqua dispositione hominis ministrantis; sed sufficere ut potestatem habeat ministrandi, & extremo ritu Evangelico utatur. qui igitur integritatem & veritatem hujus sacramenti suspendunt ab intentione baptizantis, discedunt à sententia Augustini, & eo judice aberraut à veritate. quia sic docent, credentes in Deum pendere ab occultis hominum: & contaminari veracem acceptorem alieno peccato, (fallaciâ videlicet ministrantis,) cui nullo modo consentit & spem ponendam in homine, & conscientiam dantis attendi quę abluat accipientis, & everso homine, seu eversa ministrantis intentione, nullam relinqui spem accipienti. Hæc erāt Donatistarum dogmata, aut ex eorum dogmate consequentia, quæ sacrilegi erroris & detestandi furoris plena esse convincit Augustinus, in suis proluxis voluminibus, quæ scripsit contra Donatistas.

Quanam ex mente Augustini fiducia ad veritatem ipsius baptismi.

Non dependet veritas sacramenti ab occulta aliqua dispositione ministri, adeoque non ab ejus intentione.

11. Quid si in Ecclesia Catholica ita celebretur ritu Evangelico baptismus, ut ambo, tum dans,

Quæstio.

Digitized by Google

dans, tùm accipiens, fallaciter agant, nun credentes, sed animo simulato irridentes? Respondet Augustinus (libro septimo de baptismo cõtra Donatistas, capite quinquagesimo tertio) nihil interesse ad integritatem sacramenti in ipsa Catholica, utrùm id aliqui fallaciter an veraciter agant, cum tamen hoc idem utrique agant. Idem tenet Augustinus, ibidem de baptismo celebrato etiam extra Catholicam unitatem; ubi ab eis, in quorum societate baptismus accipitur, putatur esse Ecclesia.

Alia quæstio

12. Proponit eodem capite & hanc quæstionem; si neque in Ecclesia Catholica, neque in hæresi, ubi res seriò agi consuevit, sed tantum ludicrè & joculariter in mimo res agatur; atque si accipiens inter agendum repentinâ pietate moveatur, sit ne verus baptismus quem accipit? *Responsio.* Respondet Augustinus, suo quidem judicio verum videri baptismum, si verbis Euangelicis & ritu Euangelico celebratus sit, sine simulatione accipientis, & cum aliqua ejus fide.

De alia quadam quæstione opinio Augustini.

13. Ait etiam eodem capite: Vbi autem neque societas ulla esset ita credentium: neque ille qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicrè & mimicè & joculariter ageretur; utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur? divinum judicium per alicujus revelationis oraculum, concordi oratione & impensis supplici devotione gemitibus implorandum esse censerem, ita sanè ut post me dicturos sententias, ne quid jam exploratum & cognitum afferrent, humiliter exspectarem: quanto magis ergo nunc sine præjudicio diligentioris inquisitionis, vel majoris auctoritatis, istud dixisse accipiendus sum. Hæc Augustinus.

De ministri intentione judicium Augustiniani pugnans doctrinæ Romanensium.

14. Ex his autem patet, absurdum visum Augustino, veritatem ac integritatem sacramenti suspendere ab intentione tradentis. Concilium tamen Tridentinum non dubitavit anathema dicere omni dicenti, in ministris, dum sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia. Sessione septimâ, canone undecimo. Et nos quidem dicimus, requiri ex debito ministrãtis; at illi intelligunt requiri ex necessitate sacramenti. Omnia sacramenta (inquit Eugenius) tribus perficiuntur: videlicet rebus, tanquam materia; verbis, tanquam forma; & personâ ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum. Hæc Eugenius quartus Papa Romanus, cum Concilio Florentino, in decreto super unione Armeniorum.

Bellarminich Augustini discrepantes sententia.

15. Bellarminus doctrinæ isti adhærens, ait; qui intendit facere externum actum, sed non seriò, is non intendit facere quod facit Ecclesia, sed intendit simulare quod facit Ecclesia. Hæc Bellarminus lib. 1. de sacramentis, cap. 17 Attamen Augustinus sensit, etiam à tali ministrante verum baptismum accipi, si accipiens pietate moveatur, & sine sua simulatione & cum aliqua fide accipiat. Athanasius adhuc puer non intendebat nisi ludicram quãdam imitationem illius quod fieri videbat in Ecclesia, & tamen pueros ab illo per ludum jocumque puerilem ritu Ecclesiastico baptizatos Alexander Episcopus Alexandrinus; ex cleri sui consilio, pronunciavit verum accepisse baptismum, nec esse denuo baptizandos. ut legere est apud Russinum, libro decimo historiæ Ecclesiasticæ, capite decimo quarto, & Sozomenum, libro secundo, capite decimo sexto, & Nicephorum, lib. 8. cap. 44. Puerilis responsio est Bellarmini, Pueros illos seriò egisse rem ludicram, (li. 1. de sacramentis in genere, cap. 28. §. Dico igitur.) Neque enim seriò Athanasius putabat se esse Episcopum, aut seriò putabat esse verè baptizatos, aut verè Presbyteros, quos baptizaverat, aut ordinaverat, sed tantummodo παίζειν & μίμησιν quandam παιδικὴν intendebat, non id agere intendens quod agit Ecclesia, sed tantùm intendens id simulare, seu jocoso ludo repræsentare ac mimicè imitari, quod agit Ecclesia. Sive autem rectè, sive perperam judicaverit Alexander de illo baptismo, declarat tamen historia rei gestæ, cum & clericos ejus non cogitasse de ea necessitate intẽtionis, quam hodiè prædicant Romanenses, sed solum percõtatum esse pueros, quinam sermones & quæ actiones adhibitæ essent in illo ludo, cumque comperisset πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ab illis rite servatam, approbasse baptismum, cum consensu suorum clericorum. de quo Alexandri & clericorum ejus judicio qui nobis videatur, inferius indicabimus, hoc ipso capite, §. 31.

De pueris per ludum pueriliter ab Athanasio puero baptizatis.

16. Si ambo, tum tradens, tum accipiens baptismum, ritu Evangelico, fallaciter & irridendo rem eam egerint, simulatione palliati, in unitate Catholica, si postea prodatur, (inquit Augustinus) nemo repetit, sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur. lib. 7. de baptismo, cap. 53. *Si ambo irrisores.*

17. Ex edicto Imperatoris contra Donatistas citat hanc sententiam, cui nullam dari posse idoneam à Donatistis responsionem pertendit Augustinus. epist. 166. Attendite (inquit) quid habeant verba Principis; Nam si in eis qui primo initiari sunt, idcirco religio baptismatis judicatur infirma, quod ii à quibus accipitur peccatores putentur, totiens renovari necesse erit traditum sacramentum; quotiens indignus fuerit inventus collati baptismatis administrator, & fides nostra non ex nostræ voluntatis arbitrio, neque ex divini muneris gratia, sed ex meritis sacerdotũ & clericorum qualitate pendebit. Faciant mille Concilia Episcopi vestri, huic uni sententiæ respondeant, & ad quod volueritis consentimus vobis. Hæc Augustinus. *Ista sententia argumenta suppeditat etiam contra doctrinam Romanensium de intentione ministranti.*

18. Chrysostomus ait; Et quid sacerdotes dico? Neque Angelus, neque Archangelus quicquam in his quæ à Deo data sunt, efficere potest: sed Pater & Filius & Spiritus Sanctus omnia facit. Sacerdos & linguam & manus præbet. neque enim justum est, propter alterius malitiam ad salutem nostram accedentes offendi. Hęc ille, homilia octogesima quinta in Evang. Ioannis. Respondet Bellarminus, Chrysostomum loqui de probitate ministrorum. At, inquam, non exigua probitatis pars est sincera intentio; neque non nocebit accipienti malitia ministri, si ei noceat prava & malitiosa ejus intentio. *Sacerdos linguam & manus præbens baptizat.*

19. Perpendant & hoc argumentum, ex ipsorum Romanensium doctrina desumtum: De quibus ignorat vel dubitat Ecclesia, utrum sint baptizati, an non; illi sunt baptizandi, ne pereant. Conferendum eis videtur, quod coliatum esse nescitur; hoc enim officium postulat diligentia pietatis. quarto sententiarum, distinctione sexta. D. Et de cõsecratione, distinctione quarta, canone *Parvulos*. &, canone, *Si nulla*. Et extra, de baptismo, capite secundo. At posito, quod intentio *Argumentum ex Lombardo, & ex jure Canonico sumtum, contra doctrinam Romanensium de necessitate intentionis ministri.*

ministrantis requiratur ad perfectionem veritatemque sacramenti, sequetur de omnibus ignorare Ecclesiam, utrùm sint baptizati nec ne, nisi de quibus habet extraordinariam revelationem: Ergo positâ tali intentionis necessitate, debebit Ecclesia omnes, identidem baptizare, donec de eis consequatur extraordinariam revelationem, quod sint verè baptizati; adeoque extra illud pereundi periculum constituti, in quo sunt non baptizati, ex defectu baptismi. Neque responderi potest, sufficere Ecclesiæ, si testes habeat idoneos de celebrato externo ritu, nisi concedas externum ritum in forma evangelica externa, a ministro potestatem habente, celebratum sufficere ad veritatem certitudinemque sacramenti: quod certè verum est, & allegatorum canonum menti congruum. Neque enim ab interitu servat inane simulacrum baptismi, sed verus baptismus.

Loquimur hic de necessitate baptismi ex mente Romanensium. Nostram autem de ea sententiam infrà exhibemus, cap. 5. & 6. &c.

De intentione accipientis baptismum, vel offerentis baptizandũ.

20. Ac neque ipsius accipientis, aut baptizandum offerentis intentionem fieri Augustinus haberi necessariam pro perfectione sacramenti. Sicut jam (inquit) præteritis majorum statutis, non dubito etiam illos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur. libro septimo de baptismo, capite quinquagesimo tertio, seu penultimo. Et alibi de baptismo parvulorum loquens, etiam nescientibus (inquit) & fidem suam nondum habentibus prodest. epistola vigesima octava ad Hieronymum. Idem alibi scribens ad Bonifacium Episcopum; Nec illud te moveat (inquit) quod quidam non eâ fide ad baptismum percipiendũ parvulos ferunt, ut gratiâ spiritali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putant hoc remedio, temporalem retinere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur. Celebrantur enim per eos necessaria ministeria. epistolâ vigesima tertia. Certum est inquiens lamentes Eucharistiam, sumere sibi ipsis damnationem, nec pendere ab eorum intentione veritatem sacramenti, quamvis pia eorum intentio necessaria sit ad salubrem ejus sumtionem.

Necessaria ministeria.

Romanenses causam suam debilitans.

21. Sed quædam adhuc restant dicenda de intentione ministrantis; Ipsi sententiarii & Papistæ, quod eis semel excidit de necessitate intentionis ministri ad veritatem sacramenti, ita timidè & languidè defendunt, ut eos effati sui suppudere videatur.

Thomas.

22. Thomas ait, etiamsi ministrans in sacramento, non attendat ad ea quæ dicit vel facit, aliud cogitans, atque adeò non habeat actualem intentionem, sufficere tamen ad perfectionem sacramenti, si habeat habitualem intentionem, id est, si accedens ad baptizandum intendebat facere circa baptizandum quod facit ecclesia: Inde enim, etiamsi postea in ipso exercitio actûs, cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perfici sacramentum. parte 3. quæst. 64. art. 8. ad 3. Propius etiam accedit, eod. art. ad 2. ubi ait; Si desit ministri intentio, sufficere intentionem Ecclesiæ, nisi contrariam intentionem minister aut accipiens expressè profiteatur. Ministrum enim sacramenti agere in persona totius Ecclesiæ, cujus est minister. In verbis autem quæ profert, exprimi intentionem Ecclesiæ; & hanc sufficere ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis sacramentum. Hæc ille. Hoc jam planè est tollere necessitatem occultæ intentionis ministri, faciendi id quod facit Ecclesia, & acquiescere in ipsius Ecclesiæ intentione: universa autem Ecclesia nunquam simul destituitur hac intentione: vel si quis de ea re litem volet inaniter intendere; nemo certe in dubium vocare potest constantiam intentionis Christi, qui sacramentum instituit, nec suam institutionem deserit. Ait etiam Thomas, in quartum sententiarum, distinct. quinta, quæstione secundâ, articulo secundo; bonitatem ministri ideo non esse de substantia sacramenti, quia quandoque ignoratur; ea autem quæ sunt de substantia sacramenti oportet esse certa: ideo etiam subtracta bonitate ministri adhuc esse sacramentum. Hæc Thomas. quod argumentum accommodetur ad intentionem ministri, & tolletur ejus necessitas.

Ea quæ sunt de substantia sacramenti oportet esse certa.

Scotus.

23. Audiamus Scotum; Distinguitur (inquit) communiter de intentione actuali & habituali, quasi ista sufficienter intentionem dividant. Sed videtur quod rationabiliter posset apponi tertium membrum: & potest dici intentio virtualis. Ille enim dicitur actualiter intendere, qui habet actum elicitum respectu ejus quod intendit: Ille autem dicitur habitualiter intendere, qui habet habitum memnantem ipsum ad talem actum: Sed aliquis est minus perfectè intendens quàm primo modo, & perfectiùs quam secundo modo: ergo post medium inter ista duo membra. Et paullo post; Ad propositum dico; quod sola intentio habitualis non sufficit in baptismate. Nec requiritur in baptizante semper intentio actualis. Sufficit in baptizante intentio virtualis, hoc est, quod aliquando habuerit intentionem actualem, ex qua descendit nunc verè actus baptizandi, sive in illo actu habeat intentionem actualem, vel aliquam ex ea descendentem, sive non. Intelligo autem, quod descendit ille actus absque omni motu voluntatis contrario interveniente. Hæc Scotus; in quartum sententiarum, distinctione sexta, quæstione sexta.

Intentio actualis, vel habitualis, vel virtualis.

Dissensio inter Thomam & Scotum.

24. Thomas sufficere dicebat intentionem Ecclesiæ, si nihil contrarium, ex parte ministri vel recipientis, exterius exprimeretur. Scotus negare videtur sacramenti veritatem, si interveniat in ministro motus voluntatis contrarius, licet exteriùs non expressus. quamvis nõ requirat inter agendum actualem ministri intentionem, neque determinet, quàm brevi longove tempore actum baptizandi præcedere debeat illa actualis intentio, ex qua virtualiter descendat.

De objecto intentionis.

Scotus.

25. Si quæras cujus rei, ut objecti, intentio requiratur; Respondet Scotus, in 4. sententiarum, distinctione 6. quæstione 5. Dico (inquit) distinguendo de intentione quantum ad objectum, respectu cujus dicitur intentio, quod minister potest dici intendere, vel actum illum quem exercet, vel finem propter quem talis actus est exercendus. Oportet ministrũ habere intentionem primo modo, scilicet respectu actus quẽ exercet: ut sit actus humanus, non casualis vel fortuitus. Si autem loquamur de intentione secundo modo, scil. respectu finis, propter quem talis actus est exercendus; dicendum, quòd talis est duplex; scil. Principalis, & remotus, utpote, quod baptizatus fiat filius regni, qualis fieri non potest si non habeat gratiam, per quam est dignus vitâ:

alius eſt proximus & minus principalis, ut ſcilicet, baptizatus fiat Chriſtianus, ſive membrum Eccleſiæ militantis. Et utrumque finem poteſt aliquis intendere in univerſali, vel particulari. Dico igitur, quòd intentio finis ultimi nullo modo requiritur in baptizante: quia Paganus nullo modo intendit ordinare iſtum, quem baptizat, ad vitam æternam: requiritur tamen intentio reſpectu finis proximi & hoc vel in particulari, vel in generali: in particulari, ut ſi intendat iſtum intrare legem Chriſtianorum ſervandam: in generali, ſi intendit facere circa iſtum, quod Chriſtiani ſolent facere circa ſuos. Hæc Scotus, loco citato.

Thomas. 26. Thomas, 3. part. quæſtione 64. articulo 8. ad primum, ait requiri, ut miniſter intendat facere quod facit Chriſtus & Eccleſia. *Bonaventura*, in 4. ſentent. diſtinctione ſexta, parte ſecunda, articulo ſecundo, quæſtione prima, ait neceſſariam eſſe miniſtri intentionem, qua intendit ſaltem quod facit Eccleſia facere, vel ſaltem quod Chriſtus inſtituit diſpenſare. *Concilium Tridentinum* anathema denunciat dicenti, in miniſtris eccleſiæ, dum ſacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia. Seſſ. 7. can. 11. de ſacramentis in genere.

Concil. Trident.

Catharinus negat neceſſitatem intentionis miniſtri. 27. Ambroſius Catharinus Epiſcopus Minorienſis, pars illius Concilii, ſententiam ſuam in Concilio dicens palàm aſſeruit, Deum conſtituiſſe, ut illud ſit verum ſacramentum quod ritu ab ipſo inſtituto celebratur, etiamſi miniſtet aliam habeat internam intentionem. Et hanc ſuam aſſertionem confirmavit, refutando adverſam ſententiam, eamque abſurdis plurimis obruendo. Poſitâ enim illa intentionis neceſſitate; Si ſit ſacerdos curam gerens quatuor aut quinque millium animarum, intus in corde infidelis, ſed ſtrenuus hypocrita, qui in baptizando infantes, abſolvendo pœnitentes, conſecrando Euchariſtiam, intentionem habeat non faciendi quod facit eccleſia, dicere oportebit, damnati infantes illos, & non abſolvi pœnitentes, & omnes communionis manere expertes. Præterea perpetua injicitur hominũ conſcientiis trepidatio, ſintne ipſi, ſintne ipſorũ liberi baptizati, ſine quo tamen ſacramento infantibus nullam ſalutis ſpem ordinariè reliquit Eccleſia Romana. Si quis excipiat, rarò incidere hujuſmodi caſum: Reſpondet Catharinus, id quidem optandum, ſed his corruptis temporibus, deteriora metuenda, in re tanti momenti. Sed fac per paucos eſſe ita perfidos ſacerdotes, imò fac unum tantummodo eſſe, hic larvatus hoſtis infantem baptizat cum intentione non faciendi quod facit eccleſia; Puer in virilem poſtea provectus ætatem ſit Epiſcopus magnæ alicujus civitatis, multoſque annos eo Epiſcopatu fungitur, adeò ut maximam partem ſacerdotum illius diœceſeos ordinaverit; dicere oportebit, eum cùm baptizatus non ſit, nec fuiſſe ordinatum: quia ordinis capax non eſt, qui non eſt baptizatus; & per conſequens, neque ab illo promotos verè eſſe ordinatos; & in ea civitate neque euchariſtiam eſſe, neque Confeſſionem, quæ abſque ſacramento Ordinis eſſe nequeunt. Hanc ſuam opinionẽ, edito poſtea libro de intentione miniſtri ſacramentorum, Catharinus tueri non deſtitit, & quod magis mirere, ipſo adhuc ſedente Concilio Tridentino, librum illum emittens, palàm in eo affirmavit, in eadem cum illo opinione eſſe Concilium illud Tridentinum, & hanc eſſe genuinam mentem canonis ſynodici de hac re ab eo Concilio conditi. Hæc de Catharino habet hiſtoria Concilii Tridentini, libro ſecundo, in anno Domini 1547.

Argumenta Catharini.

Bellarminus reprehendit Catharinum, eiuſque opinionem rejicit ut, reipſa hæreticam.

28. Et quamvis ob hanc canonis Tridentini expoſitionem nullâ Catharinus afflatus ſit cenſura ſynodicâ, incurrit tamen offenſionem Bellarmini, qui libro primo, de ſacramentis in genere, capite vigeſimo ſeptimo, ſummatim recenſens ex illo Catharini opuſculo, opinionem ejus de intentione miniſtri ſacramentorum, ait eum diſtinguere duplicem intentionem; unâ faciendi ſimpliciter actum externum, quem facit Eccleſia: alteram faciendi actum externum, non ſimpliciter, ſed ut ſacramentalem, ſive animo celebrandi myſterium, quod Chriſtus inſtituit, & Eccleſia celebrat. Et quidem priorem intentionem requiri, ex mente Catharini, non poſteriorem. Hanc opinionem Bellarminus rejicit, ut eroneam, & re ipſa hæreticam.

Refutatur conjura Bellarminiana.

29. Si juſta ſit hæc Bellarmini cenſura, non immunis ab errore fuit Innocentius Papa Romanus, hujus nominis quartus, cujus de hac re ſententiam & ipſa verba refert Angelus de Clavaſio, in ſua Summa Angelica, verbo, Baptiſmus: diſtinctione quintâ: ubi poſtquam propoſuit Aureoli ſententiam de miniſtro baptiſmi, quod, inter alias conditiones in eo requiſitas, intendat in habitu facere quod facit Eccleſia; vel ſaltem quòd de eo præſumatur quod intendat paragrapho primo: hanc deſcriptionis partem poſtea explicans Angelus, paragrapho ſeptimo, refert hæc verba Innocentii, in caput primum, de baptiſmo. Non eſt neceſſe (inquit Innocentius) quoad effectum baptiſmi, quod ſciat quid ſit baptiſmus, ſcilicet, quod infundatur gratia, vel quod ſit ſacramentum. Nec etiam oportet quod credat hoc ipſum, imò ſi contrarium credit, & reputat truffam & deceptionem; baptiſmus tamen habet effectum ſuum: non requiritur tamen quod baptizans ſciat quid ſit Eccleſia, nec quod gerat in mente facere quod facit Eccleſia: imò ſi contrarium gereret in mente, id eſt, non facere quod facit Eccleſia; ſed tamen facit, quia formam ſervat, nihilominus baptizatur, dummodo baptizare intendat. Hæc Innocentius. Clauſula iſta, *dummodo baptizare intendat*, non importat intentionem conferendi ſacramenti: nullus enim intendit fieri, quod credit non poſſe fieri; ut rectè dixit Scotus, in 4. ſent. diſtinctione ſextâ, quæſtione quinta. Iſte autem miniſter ſupponitur credere baptiſmum non eſſe ſacramentum, ſed truffam & deceptionem; Ergo ultra exteriorem ritum ſupponitur intendere truffam & deceptionem, non ſacramentum. Nec importat intentionem faciendi quod facit Eccleſia; nam ſupponitur iſte contrarium gerere in mente. Nec importat intentionem ullam aliam, niſi eam quæ actu externo exprimitur, puta, ſervandi formam illam externam, quam ſervant alii baptizantes. Et hæc intentio in ipſo actu externo ſe prodit ſufficienter ad hoc, ut præſumatur baptizans internam habere intentionem faciendi quod facit Eccleſia, etiamſi contrarium mente gerat. Hæc externa expreſſio & inde nata de interna intentione præſumptio, ſufficit, ſecundùm Aureolum & Innocentium, quorum opinioni etiam accedit Angelus, loco citato.

Thomæ teſtimonium contra neceſſitatem intentionis miniſtri.

30. Sic Thomas Aquinas, in 4. ſentent. diſtinctione ſextâ, quæſtione primâ, articulo 2. eorum adſtipulatur ſententiæ, qui dicunt, non requiri in baptizante mentalem intentionem; ſed ſufficit (inquit) expreſſio intentionis per verba ab Eccleſia inſtituta. Et ideo ſi forma ſervatur, nec aliquid exterius dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus eſt. Hæc ibi. Bella verò Bellarmini pro Thoma apologia eſt, Thomam alias agnoſcere neceſſitatem intentionis miniſtri. Eſto, contradixerit ſibi Thomas, dum communem errorem ſequi intendit: ſed tamen in conflictu, videns ſe inevitabilis teli violentiam non poſſe aliter declinare, dat manus veritati.

Quid in hac controverſia tenendum ſit.

31. Sed quid tandem, inquies, in hac controverſia verum eſt, adeóque tenendum; Reſpondeo, ille haud dubiè verus eſt baptiſmus, qui juxta Chriſti inſtitutionem celebratur. Tunc autem ſervatur Chriſti inſtitutio, quando miniſtrans exterius profitetur, neque vulgarem ſe intendere lotionem, neque puerilem luſum, aut mimicam irriſionem, aut qualemcunque myſterii profanationem per jocularem & irriſoriam recitationem verborum: ſed ſeriam exſecutionem illius quod Chriſtus inſtituit, idque reipſa quoad externum actum ritu verbiſque præſcriptis exſequitur. Nec ad ſacramenti veritatem refert, quid intus apud ſe miniſter ſentiat, aut animo volvat. Veritas enim ſacramenti non ab intentione miniſtrantis, ſed ab intentione, promiſſione, veracitate, & potentiâ inſtituentis dependet. Quocirca neque Alexandri judicio accedimus de luſu Athanaſii, neque ullam jocularem aut irriſoriam lotionem pro vero baptiſmo recipimus; Quando ſcilicet ipſe miniſtrans palàm profitetur profanam iſtiuſmodi vanitatem, non veri baptiſmi celebrationem. Actionem Chriſtus inſtituit religioſam, quæ expreſſam iſtiuſmodi profanitatis profeſſionem externam prorſus excludit. Requirimus igitur, (cum Aureolo, in 4. ſentent. diſtinctione quintâ, & Angelo, verba Aureoli repetente & approbante, in ſumma Angelica, verbo, baptiſmus, diſtinctione quintâ, & Innocentio, apud Angelum, ibidem, & Thoma Aquinate, in 4. ſentent. diſtinctione ſextâ, quæſtione primâ, articulo ſecundo,) ut miniſter baptiſmi, quicquid mente gerat, profeſſione tamen vel ſpecie externâ intendat baptizare, adeò ut appareat ſeu ex lege charitatis præſumi poſſit, cum habere etiam intus eandem intentionem, licet eam revera non habeat: & verus erit baptiſmus, quia ſecundùm Chriſti inſtitutionem celebrantur neceſſaria miniſteria, actione religioſâ.

Dictum de miniſtro baptiſmi, capp. 12. & 13. & 14.

Refellitur Bellarmini objectio de pſittaco, lib. 1. de ſacramentis in genere, cap. 27.

32. Illa verò Bellarmini objectio, de pſittaco, prorſus à propoſito aliena eſt, & brutum ſapit ſtuporem, vel nimiam perverſitatem: Quis enim niſi inſanus poſſit unquam præſumere de bruto animanti, quòd internam forte habeat intentionem cóferendi ſacramentiſaut quod ſaltem exteriùs præ ſe ferre videatur propoſitum religioſæ actionis; aut quod dictum etiam ſit beſtiis, *Ite, docete, baptizate*, &c. ut per pſittaci miniſterium ſatisfieri poſſe videatur Dominicæ inſtitutioni?

De iis qui tingunnon nolentes.

33. De accipientis contrariâ expreſſione, obſerventur illa verba Optati Epiſcopi Milevitani, libro quinto, contra Parmenianum Donatiſtam. Iam illud (inquit) quam ridiculum eſt, quod quaſi ad gloriam veſtram à nobis ſemper auditur: Hoc munus baptiſmatis, eſt dantis, non accipientis & utinam hoc de Deo diceretis, qui hujus rei dator eſt. Sed quod ſtultum eſt, vos dicitis eſſe datores. Si ita eſt, & vos & nos teneamus ſingulos gentiles: vos, qui vos ſanctos dicitis, interrogate eum quem tenetis, an renunciet diabolo, & credat Domino: & ille dicat, *Nolo*. Contra, nos peccatores (ut vultis) interrogemus alterum gentilem, an renunciet diabolo & credat Deo, &c. & dicat, *Renuncio, & credo*. Cum vos tingatis nolentem; nos volentem: dicatur, quis eorum poſſit ad Dei gratiam pertinere. Vtique ſine dubio ille conſequitur qui credit; non ille, pro cujus voluntate (ut dicitis) ſanctitas veſtra ſuccedit. Operarios vos vel ſerò cognoſcite. Hæc ibi. Vide etiam Thomam, in 4. ſentent. diſtinctione ſextâ, quæſtione prima, articulo ſecundo, ad quæſtiunculam ultimam. ait ibi Thomas, Si ſit coactio ſufficiens, ſeu merè phyſica per illatam violentiam, ut cum quis reclamans immergitur violenter; tunc talis nec ſacramentum ſuſcipit, nec rem ſacramenti. Si autem ſit coactio inducens, ſicut minis aut flagellis, ſeu moralis; tunc ſuſcipit ſacramentum, ſed non rem ſacramenti. Idem docet Innocentius tertius Papa, extra de baptiſmo, cap. 3. De intentione hæc monuiſſe ſufficiat.

CAPVT SECUNDVM.

Plura de Baptiſmi integritate. ubi de fide & probitate baptizantis. Et de non iterando Baptiſmo in nomine Trinitatis adminiſtrato; contra errorem Novatianorum, & Donatiſtarum, & Arianorum, & Anabaptiſtarum. & de fide accipientis baptiſmum.

Agrippini & cypriani, & collegarii error.

AGitata olim ingenti contentione, & nuper ab Anabaptiſtis renovata eſt controverſia de fide & probitate baptizantis. In eo errore fuit Cyprianus, cum ſuis coëpiſcopis Afris, ut exiſtimarent non eſſe verum baptiſmum, qui ab hæreticis & ſchiſmaticis miniſtratur; ut patet ex Cypriani epiſtolis de ea quæſtione ſcriptis, ad Ianuarium, ad Quintum, ad Stephanum, ad Iubaianum, ad Pompeium, ad Magnum, & ex actis Concilii Carthaginenſis Cypriano præſide celebrati, quæ in operibus Cypriani adhuc exſtant. Ait autem Cyprianus, ſe ſententiam non novam promere, ſed jam pridem ab Anteceſſoribus ſuis ſtatutam. epiſt. 70. ad Ianuarium. ſeu libro primo, epiſt. 12. & alibi eadem de re loquens, ait; Quod quidem & Agrippinus bonæ memoriæ vir, cum cæteris coëpiſcopis ſuis, qui illo tempore in Provincia Africa & Numidia Eccleſiam Domini gubernabant, ſtatuit, & librato conſilii communis examine firmavit. epiſt. 71. ad Quintum. In epiſtola autem 73. ad Iubaianum, ait; Apud nos autem non nova, aut repentina

Digitized by Google

res est, ut baptizandos censeamus eos qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sunt, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro, convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerint. Et sub ejusdem Epistolæ initium, cómemorat Cyprianus, hoc idem denuo statutum esse in Concilio illo unius & septuaginta episcoporum, se præside, celebrato.

Firmiliani & Asiaticorum idem error.

2. Firmilianus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, & cum eo episcopi Galatiæ, & Ciliciæ, & proximarum regionum, Iconii, qui Phrygiæ locus est, congregati idem statuerunt, quod Cyprianus cum suis Coëpiscopis in Concilio Carthaginensi, teste ipso Firmiliano in sua ad Cyprianum epistolâ, quæ exstat in operibus Cypriani, epistola septuagesimâ quintâ, ubi etiam ait, eam fuisse apud Asiaticos antiquam consuetudinem, jam inde ab Apostolorum temporibus observatam.

In eodem errore fuit Novatianus hæreticus. De Novatiano autem vide plura, lib. 14. hujus operis, c. 2. & cap. 3.

3. In eodem errore fuit Novatianus hæreticus, Romæ pseudoëpiscopus, Cypriano contemporaneus, qui baptizatos à Catholicis (quos pro hæreticis habebat) rebaptizabat: ut legimus apud Cyprianum, epistola septuagesimâ tertiâ, ad Iubaianum, paulò post initium epistolæ. unde in erroribus ejusdem Novatiani ponit Dionysius Episcopus Alexandrinus, quod sanctum baptismatis lavacrum abrogaverit, [τὸ ἅγιον ἀπτοῶτι τὸ ἅγιον,] in epistola ad Dionysium Romanum, apud Eusebium, lib. 7. hist. Eccles. capite 7. ℵ

Ariani etiã rebaptizabãt eos qui à Catholicis erant baptizati.

4. Eodem errore laborabat Auxentius Arianus, rebaptizans eos qui fuerant à Catholicis baptizati: teste Ambrosio, Concione 1. de basilicis non tradendis, in fine concionis, ubi hanc ejus infamiam refutat. Id ipsum factitasse etiam reliquos Arianos, indicat octavus Canon Concilii Arelatensis primi, quod celebratum est tempore Constantini Magni Imperatoris, circa annum Domini 326. vide infrà, capite quarto, § 3.

Antiquior & verior sententia, de nõ rebaptizandis eis, qui fuerãt ab hæreticis baptizati in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.

5. Antiquiorem tamen fuisse, & magis receptam in Occidente, & in Africa, & in ipso etiam Oriente, consuetudinem recipiendi baptizatos ab hæreticis, sine nova tinctione, patet, partim ex disceptatione epistolari Stephani Episcopi Romani & Cypriani Episcopi Carthaginensis, in qua Stephanus perpetuam Ecclesiæ Catholicæ urget consuetudinem; Cyprianus autem consuetudinis auctoritatem defugit, inquiens, Non est autem de consuetudine præscribendum, sed ratione vincendum, epist. 71. ad Quintum. Nec altius suæ praxeos consuetudinem repetit, nisi à tempore prædecessoris quondam sui Agrippini, epist. 73. ad Iubaianum: sed contendit eam niti exploratâ & perspectâ veritate. epist. 74. ad Pompeium. Partim etiam ex historia Eusebii, libro septimo, capite secundo. Cornelio (inquit) Romanæ civitatis Episcopatu circiter triennium perfuncto, Lucius succedit: ille vix octo cõtinuis mensibus ministerium obiens, morte exstinctus, Stephano cleri tradit rectionem. Ad hunc Stephanum Dionysius primam ex illis epistolis de baptismate compositis scripsit. Propterea quòd erat id temporis non exigua quæstio & controversia congitata, εἰ δεῖ τοὺς ἐξ αἱρέσεως ἐπιόντας βαπτίζειν ἤδη, ἢ λουτρὸν κατέχειν, utrum oporteret eos qui ex quacunque hæresi ad Ecclesiam reverterentur, lavacro baptismatis repurgare. πολλῷ γὰρ τὸ μακροπλούτου ἔθους ἐπὶ τὸ πιστὸν μᾶλλον ἀφορᾶν καὶ τῇ ἀληθείᾳ χαίρειν ἐπιβάλλειν ἀρχῇ. Cum ex consuetudine ab antiquis obtinente temporibus, in ejusmodi hominibus in Ecclesiam recipiendis, solæ preces cum manuum impositione adhiberi solerent. Item, ejusdem libri, capite tertio, ait Stephanum, Cypriano in ea controversia resistentem, existimasse, μὴ δεῖν τι καινίζειν παρὰ τὸ κρατῆσαν ἀφ' ἑνὸς παραδόσεως ἀρχῆθεν ἐπιδοθὲν ἐπικρατοῦν, nihil novi aut alieni à traditione ex Apostolorum temporibus derivatâ moliendum.

Firmilianus & Asiatici errorem abjiciunt.

6. Ipse etiam Firmilianus aliique cum eo sentientes Episcopi Asiatici eandem consuetudinem, quia sacræ scripturæ veritate suffulta erat, illi suo & Novatiani errori tandem præferentes, ad pacem cum Stephano redierunt; colligere est ex Dionysii Alexandrini ea de re ad Stephanum epistola, apud Euseb. libro septimo, histor. capite quarto, §. 1. Ipse autem Dionysius etsi Stephani sententiam probabat, non tamen adversam opinionem damnare sustinuit, quia intellexit eam ab antiquorum Episcoporum quibusdam synodis decretam esse; ut ipse commemorat in epistola ad Philemonem, Presbyterum Romanum, apud Eusebium lib. 7. hist. cap. 6. §. Hinc colligimus, Dionysium, & ipsum quoque Cyprianum, si œcumenici Nicæni Concilii, à quo error ille explosus est, tempora vidissent, prorsus ituros fuisse in antiqui Concilii sententiam, manifestâ veritate fundatam.

De Dionysio Alexandrino & Cypriano Carthaginensi Episcopis.

7. De Cypriano Augustinus scribens adversus Donatistas, epist. 48. ait; Quod in eo ipso in quo aliter sapuit, cæteros diversa sentientes, nec judicandos, nec à jure communionis amovendos esse decrevit. Et paulò post, Porrò autem Cyprianus, aut hoc, quod eum sentisse recitatis, postea correxit in regula veritatis: aut hunc quasi nævum sui candidissimi pectoris cooperuit ubere charitatis, dum unitatem Ecclesiæ toto orbe crescentis, & copiosissimè defendit, & perseverantissimè retinuit vinculum pacis. Scriptum est enim; *Charitas cooperit multitudinem peccatorum.* Accessit huc etiam, quod tanquam sarmentum fructuosissimum, si quid in eo fuerat emendandum, purgavit Pater falce passionis. *Sarmentum autem,* ait Dominus, *quod in me facit fructum, purgat illud Pater meus, ut maiorem fructum afferat.* Vnde? nisi quia hærens in dilectione vitis, radicem non deseruit unitatis? Nam etsi traderet corpus suum, ita ut arderet, charitatem autem non haberet, nihil ei prodesset. Hæc ibi. Laudat quoque Cypriani modestiã & pacis studium Hieronymus, in dialogo adversus Luciferianos? Verùm (inquit) si voluerint ea proterre, quę beatus Cyprianus ob hæreticos baptizandos in epistolis suis reliquit: sciant, eum hæc non cum anathemate eorum qui se sequi noluerant edidisse. Siquidem, in communione eorum permansit, qui sententiæ suæ contraierant: sed hortatum potiùs fuisse propter Novatum, & alias tunc hæreses multas enascentes, ne quisquam ab eo fine damnatione erroris sui reciperetur. Hæc Hieronymus.

Cypriani charitas & pacis unitatisque Ecclesiasticæ constans studium & conservatio.

1. Pet. 4. ℵ

Ioan. 15. ℵ

1. Cor. 13. ℵ

Cypriani verba charitatem, humilitatem, & concordiam ac pacem spirantia.

8. Ipse de se Cyprianus testatur, se ea quę sentit de hac quæstione cum suis collegis promere, ita ut salvo inter collegas pacis & concordiæ vinculo, permittat aliis sua retinere; neque se ulli vim facere, aut legem dare: in fine epistolæ 72. ad Stephanum. Item in fine epistolæ 73. ad Iubaianum, ait; Hæc tibi breviter pro nostra medio-

mediocritate referipſimus, frater chariſſime, nemini præſcribentes aut præjudicantes, quo minus unuſquiſque ꝓpiſcoporum quod putat faciat. Nos, quantum in nobis eſt, propter hæreticos cum collegis & Coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus divinam concordiam & dominicam pacem tenemus: maximè cum & Apoſtolus dicat; Si quis autem putatur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei. Servatur à nobis patienter & firmiter charitas animi, collegii honor, vinculum fidei, & concordia ſacerdotii. Idem in Concilio Carthaginenſi, ſic alloquitur Coëpiſcopos; Supereſt, (inquit) ut de hac ipſa re ſinguli quid cenſeamus, proferamus; neminem judicantes, aut à jure communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, ámoventes, &c. De Epiſcopis illis ſcribens Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos, Illi ipſi (inquit) Epiſcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum Cypriano ſtatuerunt, ad antiquam conſuetudinem revoluti, novum emiſere decretum.

1. Cor. 11. 16.

Collega Cypriani mutavit ſententiam in medius.

Summa ſententiæ Cypriani.

9. Summam illius ſententiæ, quæ ab Agrippino accepta, Cypriano probabatur, complectitur Cyprianus his verbis, in fine epiſtolæ ſuæ 74. ad Pompeium; Obſervatur itaque à nobis & tenetur, frater chariſſime, exploratâ & perſpectâ veritate, ut omnes qui ex quacunque hæreſi ad Eccleſiam convertuntur, Eccleſiæ unico legitimo baptiſmo baptizentur, exceptis his qui baptizati in Eccleſia prius fuerant, & ſic ad hæreticos tranſierant: hos enim oportet, cum redeunt, actâ pœnitentiâ per manûs impoſitionem ſolam recipi, & in ovile unde erraverant à paſtore reſtitui.

Oppoſita Stephani ſententia.

10. Oppoſita Stephani ſententia in eadem epiſtola, ſub initium a Cypriano proponitur, his ipſius Stephani verbis; Si quis ergo à quacunque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam.

Nicæna deciſio controverſiæ, ubi ſit de baptiſmo, tum etiam de ordine decernitur, qui hæreticorũ miniſterio acceptus eſt.

11. Sequente ſeculo, in Concilio univerſali Niceno primo, deciſa eſt hæc controverſia: ut patet ex canone octavo illius Concilii, ubi dicitur; De his qui ſe Catharos nominant, ſi venerint aliquando ad Catholicam Eccleſiam, placuit ſanctæ & magno Concilio, ὅτι χειροθετηθέντες αὐτοὺς, μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ, ut impoſitionem manus accipientes, ſic in clero permaneant. Unde perſpicuum eſt, non ſolùm baptiſmum, ſed etiam ordinem clericalem, miniſterio hæreticorum acceptum, ratum habuiſſe illam magnam ſynodum. Excipiuntur quidem can. 19. Paulianiſtæ ſive Samoſateniani; de quibus ibi ſtatuitur, ut ad Catholicam Eccleſiam venientes baptizentur, ſeu, ut ſynodus loquitur, omnimodo rebaptizentur, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξ ἄκρου. Et ſi quis ex eis digni officio clericali reperiãtur, baptizentur ut dictum eſt, deinde ἀναβαπτίσεως χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ ἐκκλησίας ἐπισκόπου, baptizati ordinentur ab Epiſcopo Eccleſiæ Catholicæ. Sed hujus exceptionis ratio fuit, quia Pauliani ſic in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti minimè baptizabant: teſte *Innocentio* primo Papa Romano, epiſtolâ vigeſimâ ſecundâ, ad Epiſcopos Macedoniæ, capitulo quinto. Neque verò ad ſolos Novatianos reſtringendus eſt canon octavus, ut contendit Innocentius loco citato; Nam, teſte Hieronymo in dialogo adverſus Luciferianos, Synodus Nicæna omnes hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis. Et teſtatur ibidem Hieronymus, Eccleſiam Romanam ſemper recepiſſe baptizatos ab hæreticis Manichæis, Hebionitis, Cerinthianis, Praxeanis, Arianis, &c.

De Paulo Samoſateno, eiuſque hæreſi, vide ſupra lib. 1 c. 2. §. 4.

Ratio exceptionis Paulianiſtarum.

12. *Luciferi* Caralitani Epiſcopi error fuit, errare Eccleſiam, quæ ab Arianis recipiebat in ſuis ordinibus Epiſcopos: & *Hilarius*, qui ejus diaconus fuit, alium addidit errorem, ut ne baptizatos quidem reciperet ab Arianis. Utrumque confutat *Hieronymus* in dialogo adverſus Luciferianos, utens contra Luciferum hoc argumento: Laicum ab Arianis baptizatum recipis ad pœnitentiam; ergo recipi etiam poſſunt ab eiſdem Epiſcopi. Propterea infert, Luciferum verbis diſſentire, non rebus; ſiquidem recipiat, qui ab Arianis baptiſma conſecuti ſunt. (Vide plura de hujus argumentationis conſequentia in Irenico noſtro, libro ſecundo capite undecimo, in exegeſi propoſitionis 13. poſt dialogum de ordinatione Britannica.) Hilarius invalidum ſe ſentiens ad refellendam argumenti conſequentiam negavit antecedens, aſſerens non eſſe recipiendos baptizatos ab Arianis: ſic errorem errore cumulans. Hunc ejus errorem prolixe refutat ibi Hieronymus.

Luciferianorum errores. Vide infrà, cap. 12. §. 5. & c. 14. §. 5.

Conciliantur dicta Optati & Hieronymi.

13. Mireris verò, *Hieronymum* aſſerere, Eccleſiam recipere cõſueviſſe baptizatos a Praxeanis; cum è diverſo *Optatus* Milevitanus Donatiſtis concedat, aquam eſſe mendacem, ſeu non eſſe verum baptiſmi ſacramentum apud Praxeanos. Sed revera concordant hi Patres; nam uterque agnoſcit verum eſſe baptiſmum, qui in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, ritu Evangelico, à quocunque hæretico celebratur. Aqua igitur ſola & vera illa eſt, (inquit Optatus) quæ non de loco, non de perſona, ſed de Trinitate condita eſt. Et quia dixiſti, & aquam eſſe mendacem, etiam hoc dice, ubi etiam poteris invenire: Apud Praxeam Patripaſſianum, qui ex toto Filium negat, & Patrem paſſum eſſe contendit. Hæc Optatus, libro quinto, contra Parmenianum. Et poſtea eodem libro; In quo baptizantur gentes, a Salvatore mundatum eſt: per quem baptizantur, nullâ exceptione diſcretum eſt. Nõ dixit Apoſtolus, vos facite, alii ne faciant: Quiſquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti baptizaverit, Apoſtolorum opus implevit. Denique lectum eſt in Evangelio, Ioanne dicente; *Magiſter; vidimus quendam in nomine tuo expellentem dæmones: & prohibuimus, quia non ſequitur nobiſcum.* ſic Chriſtus ait; *Nolite prohibere, qui enim non eſt contra vos, pro vobis eſt.* Nam & ipſis mandatum eſt, ſic ut opus eſſet ipſorum, ſanctificatio Trinitatis, nec in nomine ſuo tingerent, ſed in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti; ergo nomen eſt quod ſanctificat, non opus. Intelligite vos ſerò operarios eſſe, non Dominos.—— totum baptiſmatis ſacramentum Dei eſt, & ſibi nihil vindicet operatius. Hæc Optatus. Unde pãret, quoidam Praxeanos non tinxiſſe in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti; ideoque tinctionem illam meritò eſſe rejectam, nec pro vero ſacramento agnitam à Catholicis. Quoſdam verò ejuſdem ſectæ Praxeanæ ſervâſſe in baptizando formam Evangelicam, & eos qui ſic eſſent ab illis tincti, receptos eſſe à Catholicis, ut verè baptizatos. De his ſcribit Hieronymus, de illis Optatus. Et ſecundùm hanc diſtinctionem extendendi ſunt Nicæni illi canones

Marc. 9. 38, 39. 40. Luc. 9. 49. 50.

Præxeanorũ diviſio.

Diſtinctio explicans ſenſum Canonis Nicæni.

canones ad omnes hæreticos. Propterea etiam Eunomianos, & Montaniſtas, & Sabellianos, ad eccleſiam venientes, baptizari jubet Concil. 2. œcum. can. 7. & Concil. quiniſext. can. 95.

De fide accipientis ſacramentum.

14. In hanc ſententiam Auguſtinus, lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 14. Nec intereſt (inquit) cum de ſacramentis integritate & ſanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille qui accipit ſacramentum. Intereſt quidem plurimum ad ſalutis viam, ſed ad ſacramenti quæſtionem nihil intereſt. Fieri enim poteſt, ut homo integrum habeat ſacramentum, & perverſam fidem: ſicut fieri poteſt, ut integra teneat verba ſymboli, & tamen non rectè credat, ſive de ipſa Trinitate, ſive de reſurrectione, vel aliquid aliud. Et infrà, eodem cap. Quapropter manifeſtum eſt fieri poſſe, ut hinc non integra integrum in quoquam maneat baptiſmi ſacramentum: & ideo illa quæ de diverſorum hæreticorum varietate dicuntur, ad iſtam quæſtionem non pertinent.

Integrum eſt baptiſmi ſacramentum, quod in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti conſecratur, unde ſi fallax hæreſis minſtranti vel accipienti, vel utrique.

1 Cor. 3. 7. 1 Cor. 3. 14.

15. Et cap. 15. Quamobrem (inquit) ſi Evangelicis verbis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum, quamvis ejus fides ſub eiſdem verbis aliud opinantis quam Catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabulioſis falſitatibus inquinata. Nam ſub eiſdem verbis, id eſt, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, non ſolum Marcion, aut Valentinus, aut Arius, aut Eunomius, ſed ipſi carnales parvuli Eccleſiæ, quibus dicebat Apoſtolus. Non potui loqui vobis, quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, ſi poſſent ſinguli diligenter interrogari, tot diverſitates opinionum fortaſſis, quot hominum numerarentur. Animalis enim homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Nunquid tamen ideo non integrum ſacramentum accipiunt? —— Sacramenta tamen ſi eadem ſunt, ubique integra ſunt, etiamſi pravè intelliguntur, & diſcordioſè tractantur: Sicut ſcriptura ipſius Evangelii, ſi eadem ipſa eſt, ubique integra eſt, etiamſi innumerabili falſarum opinionum varietate aſſeratur. Hæc Auguſtinus.

D. Photinianos ijdem vocat ſuprà lib. 3. c. 8. §. 4.

16. Idipſum aſſerit de Photinianis, lib. 4. de baptiſmo, cap. 16. Photinus autem doctrinam Pauli Samoſateni ſecutus, in omnibus ſimiliter prædicabat, teſte Philaſtrio Epiſcopo Brixienſi, lib. de hæreſibus. Unde manifeſtum eſt, ipſos Pauliniſtas non fuiſſe rebaptizandos, ſi formam ſervaſſent Evangelicam: nec ob atrocitatem hæreſeos illius præ aliis hæreſibus, ſed ob negletam formam Evangelicam decreviſſe Nicænum Concilium, ut Pauliniſtæ ad eccleſiam Catholicam venientes baptizarentur. Et quia inter non habentes verum baptiſmum non poterat vera eſſe ordinatio, ideo quorum baptiſma repudiârunt, eorum etiam ordinationes irritas pronunciârunt.

De Donatiſtis plura invenies lib. 4. hujus operis cap. 4.

17. Donatiſtæ tamen hæretici ſeceſſione à reliquis Chriſtianis factâ, & ſpretâ hac in parte auctoritate Nicænâ, non ſolum ab hæreticis & ſchiſmaticis, ſed etiam à Catholicis ad ſuam factionem venientes rebaptizabant, affirmantes periiſſe extra ſuam ſocietatem eccleſiam, ob ſcelera aut ſcelerum participationem per communionem cum ſceleratis; & afferentes eum, qui vel à perfidis vel ab impiis ſeu peccatoribus traditur, non eſſe verum baptiſmum, ſed ejus quandam picturam, & imaginem, cum lavacrum, aquam mendacem, falſum baptiſma, &c. Quibus oppoſuit Optatus Epiſcopus Milevitanus libros ſeptem, ſcriptos contra Parmenianum Donatiſtarum Epiſcopum. Et poſtea Auguſtinus contra eoſdem copioſè in multis locis ſuorum operum diſſeruit, præſertim verò in libris illis, qui in priore parte tomi ſeptimi exſtant. Ex quibus ſpecimen quoddam exhibebimus, nec inutile, nec injucundum.

CAPVT TERTIVM.

Specimen diſputationis de Baptiſmo, inter Donatiſtas & Auguſtinum Epiſcopum Catholicum.

Objiciunt.

PEtilianus Donatiſta dixit; Bis baptiſma nobis objicitur hi, qui ſub nomine baptiſmi animas ſuas reo lavacro polluerunt, quibus equidè obſcœnis ſordes cunctæ mundioros ſunt, quos perverſa munditia aqua ſua contigit inquinare.

Reſpondet.

Auguſtinus reſpondit; Nec aquâ noſtrâ inquinamur, nec veſtrâ mundamur: ſed aqua baptiſmi, In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, cum datur alicui, nec noſtra nec veſtra eſt, ſed illius de quo Ioanni dictum eſt, *ſuper quem videris Spiritum ſicut columbam deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto.* lib. 2. contra literas Petiliani, capite 2.

Ioan. 1. 33.

2. Obiect. Eph. 4. 5. 6.

2. Petilianus Donatiſta dixit; At enim dicit Apoſtolus Paulus, *Vnus Deus, una fides, unum baptiſma*: unum nos profitemur: Nam certum eſt, eos qui duo exiſtimant, inſanire.

Auguſtinus reſpondit; In nos iſta dicitis, ſed inſaniendo neſcitis. Illi enim dicunt duo baptiſmata, qui aliud exiſtimant habere juſtos, aliud iniquos, cum neque iſtorum, neque illorum ſit, ſed ſit Chriſti in utriſque unum, quamvis ipſi non ſint unum, ſed id quod eſt unum, iſti habeant ad ſalutem, illi ad perniciem. lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 27.

3. Obiect. De conſcientia dantis, vel accipientis.

3. Petilianus dixit; Conſcientia namque dantis attenditur, qui abluat accipientis.

Reſp. De conſcientia dantis.

Auguſtinus reſpondit; De conſcientia ergo Chriſti ſecuri ſumus: Nam ſi quemlibet hominem ponas, incerta erit accipientis mundatio; quia incerta conſcientia eſt abluentis. lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 3. Item; Cum ergo quæritimus, unde ablutus ſit quem in veſtra communione non rebaptizatis, etiam cum eum conſtiterit ab aliquo baptizatum, qui propter occultam nequitiam jam ſanctè dantis conſcientiam non habebat: & cum reſponderitis, à Deo vel ab Angelo eum ablui atque mundari, quoniam quid reſpondeatis aliud non habetis, ſiſequitur vos unde confundamini; dicetur enim vobis; ſi tunc abluit homo quando manifeſtus bonus eſt, cum autem occultus homo malus eſt, quoniam non habet conſcientiam ſanctè dantis, non jam ipſe, ſed Deus aut Angelus, abluit, ſanctius juſtificantur, qui baptizantur ab occultis malis, quam qui baptizantur à manifeſtis bonis. Quæ ſententia ſi vobis diſplicet, quoniam revera omnibus diſpli-

Digitized by Google

cere debet, illa tollite unde naſcitur, illa corrigite unde religatur: Illa enim non præcedant, & iſta non ſequitur. lib. 3. contra literas Petiliani, capite 48.] & capite 49. Hæc adjicit; Nolite itaque dicere, Conſcientia ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis, ne dicatur vobis, quando latet dantis conſcientia polluta, &c. Sed dicite quod dicit veritas & Catholica Eccleſia, quia non ſolum cum malus eſt miniſter baptiſmi, verum etiam cum ſanctus & bonus eſt, non eſt in homine ſpes ponenda, ſed in illo qui juſtificat impium, in quem credentibus fides ad juſtitiam deputatur. Cum enim dicimus, Chriſtus baptizat, non viſibili miniſterio dicimus, ſicut putat vel putari cupit nos dicere Petilianus, ſed occulta gratia, occulta potentia in Spiritu Sancto: ſicut dictum eſt de illo à Ioanne Baptiſta, Hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto. Nec, ſicut Petilianus dicit, jam baptizare ceſſavit, ſed adhuc id agit, non miniſterio corporis, ſed inviſibili opere majeſtatis. Hæc ibi,

Quomodo baptizet Chriſtus.

Ioan. 1. 33.

4. Obiect. 4. Creſconius Donatiſta ſic defendere conatus eſt Petilianum; Conſcientia dantis attenditur, non ſecundum ejus ſinceritatem quæ in illa videri non poteſt, ſed ſecundùm famam quæ de illa ſeu vera ſeu falſa eſt, quia videlicet ejus eſt hominis, qui etſi ſceleratus occultus ſit, ſufficit accipienti, quod bonæ ſit exiſtimationis, nondum cognitus, nondum judicatus, nondum ab Eccleſia ſeparatus. Hæc Creſconius (apud Auguſtinum, libro ſecundo, contra Creſconium grammaticum, cap 17.) aſſerens tamen hoc ſuæ ſectæ homines, non ſe dicere, ut paulo poſt monet Auguſtinus.

Reſp. Reſpondit Auguſtinus capite decimo octavo. Cum igitur maluloſa cjus conſcientia non valeat ad abluendum, & jam ſola fama, etſi falſa, attendatur, falſum erit quod dixit Petilianus, Conſcientia ſanctè dantis attenditur quæ abluat accipientis. Dic, rogo te, cum mala conſcientia eſt, vera eſt bona fama ejus, an falſa? Proculdubio utique falſa. Proinde cum bona non eſt & occulta dantis conſcientia, quomodolibet eam tibi videatis attendere, ſecundùm hanc ſententiam, non abluit accipientem, niſi dantis aut fama falſa, aut polluta conſcientia. Utrumque inſanum eſt; ſi te talia delectant, elige quid ſit inſanius. Et capite decimo nono; cum Iudas ſicut Apoſtolus baptizaret, quandoquidem malus erat; quia fur erat, & ea quæ mittebantur in commiſſos ſibi loculos, auferebat, non utique conſcientia ejus attendebatur, ſed Deus & Chriſtus in quem credebatur. Neque enim & ipſius mali hominis falsò bona fama credentes & accipientes abluebat, nec generabat in homine gratiam divinæ veritatis falſitas humanæ opinionis. Et capite vigeſimo: Dic ergo quod dicimus, quia hoc eſt verum, hoc eſt ſanum, hoc eſt catholicum, quod Chriſtus mundat accipientium conſcientias, ſive per bonos miniſtros baptiſmi ſui, ſive per malos. Item; poteſtatem Dominici baptiſmi nulli ſervo dedit Dominus, ſed ſibi retinens poteſtatem, ſervis conceſſit miniſterium, & bonis & malis. Non exhorreat columba miniſterium malorum, ſed reſpiciat Domini poteſtatem, tractatu 5. in Euangelium Ioan. ubi de hac quæſtione prolixè diſſerit.

Iudari

5. Obiect. 5. Creſconius dixit; Tu reſponde, quomodo baptizent quos damnavit Eccleſia?

Reſp. Reſpondeo (inquit Auguſtinus) ſic eos baptizare, quomodo baptizant quos damnavit Deus, antequam de illis quicquam judicaret Eccleſia. —— Baptizant ergo quantum ad viſibile miniſterium & boni & mali, inviſibiliter autem per eos baptizat, cujus eſt & viſibile baptiſma, & inviſibilis gratia. libro ſecundo, contra Creſconium grammaticum, capite vigeſimo primo. Idem etiam contra literas Petiliani, libro tertio, capite trigeſimo quarto. Cum ergo (inquit) baptiſmus Chriſti, ſive per iniquum, ſive per juſtum miniſtratus, nihil aliud ſit quàm baptiſmus Chriſti, ab homine cauto bono fideli iniquitas hominis eſt vitanda, non Dei ſacramenta damnanda.

6. Obiect. 6. Quærit Creſconius, Cum ſine miniſtro non poſſit homo baptizari, utrumne melius ſit juſtus ſit miniſter, an juſtus?

Reſp. Reſpondet Auguſtinus, melius eſſe ut ſit juſtus miniſter propter boni exempli utilitatem, ad imitationem hominis juſti, in ſervandis Dei mandatis, at nihil intereſſe ad hominem baptizandum vel ſanctificandum, ſed per miniſtros diſpares Dei munus eſſe æquale. libro tertio, contra Creſconium grammaticum, capite ſexto. Idem Auguſtinus, libro primo ejuldem operis, capite trigeſimo primo, ait; Circumciſionem certè præputii in figura futuri baptiſmi ab antiquis obſervatam eſſe negare, ut arbitror, non audetis. Numquid apud Samaritanos circumciſus, ſi fieri tunc vellet Iudæus, poſſet iterum circumcidi? nonne illius hominis error corrigeretur, ſignaculum autem fidei agnitum probaretur? Et nunc ſunt quidam hæretici qui ſe Nazarenos vocant, à nonnullis autem Symmachiani appellantur, & circumciſionem habent Iudæorum & baptiſmum Chriſtianorum: ac per hoc quemadmodum ſi quis eorum ad Iudæos venerit, nō poteſt iterum circumcidi, ſic cum ad nos venerit, non debet iterum baptizari. Adhuc dicturi eſtis, Aliud eſt circumciſio Iudæorum, aliud baptiſmus Chriſtianorum: ſed cum illa umbra fuerit hujus veritatis, cur illa circumciſio & apud hæreticos Iudæorum eſſe potuit, iſte autem baptiſmus apud hæreticos Chriſtianorum non poteſt eſſe?

Circumciſio figura baptiſmi.

Circumciſ. Samarit.

Nazareni hæretici.

7. Obiect. 7 Donatiſta; Sceleratus non debet uſurpare jus baptiſmatis.

Reſp. Auguſtinus: Et nos dicimus, non cuicunque licere, ſed ei pœnam eſſe qui ſanctum tractat illicitè, & eum eſſe corrigendum, non ſanctum quod illicitè tractavit reſcindendum, lib. 2. contra Creſconium, cap. 30.

8. Obiect. 8. Donatiſta: Qui baptizatur ab hæretico vel ſchiſmatico, nil ei prodeſt lavatio ejus.

Reſp. Auguſtinus; Fatemur nihil prodeſſe homini baptiſmum Chriſti, ſi apud hæreticos vel ſchiſmaticos baptizetur, eis ipſis tribuens baptiſmum, quo baptizatur, ſed tunc ei prodeſſe incipere, cum tranſit ad corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia Dei. Tunc enim ſub eodem baptiſmo, quod & foris Chriſti erat, ſed foris poſito nihil proderat, mundato, proderit ab eo cujus membris inſertus eſt. lib. 2. contra Creſconium, capite 28. Item; quæcunque ipſius Eccleſiæ habentur, extra Eccleſiam non valent ad ſalutem. Sed aliud eſt non habere, aliud non utiliter habere. Qui non habet, eſt baptizandus ut habeat; qui autem non utiliter habet, ut utiliter habeat, corrigendus.

Vide 4. ſent. diſt. 5.

dus. lib. 4. de baptiſmo contra Donatiſtas, capite 17. Item; Dei ſacramenta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt. In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, capite 1. Deinde, cap. 2. ejuſdem libri; Itaque (inquit) iſti in quibuſdam rebus nobiſcum ſunt, in quibuſdã verò à nobis exierunt. Proinde illa in quibus nobiſcum ſunt, eos agere non vetamus; In quibus autem nobiſcum non ſunt, ut veniendo accipiant, vel redeundo recipiant, adhortamur, & quibus modis poſſumus uti diligant emendati atque correcti, cum charitate flagitamus. Non eis itaque dicimus, Nolite dare: ſed, Nolite in ſchiſmate dare. Nec eis quos videtur baptizaturi, dicimus, Nolite accipere: ſed, nolite in ſchiſmate accipere. Nam ſi quem forte coëgerit extrema neceſſitas, ubi catholicum per quem accipiat non inveneri, & in animo pace catholica cuſtodita, per aliquem extra unitatem catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa catholica unitate acceptur us, ſi ſtatim etiam de hac vita migraverit, non eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cum ſe catholicæ congregationi etiam corporali preſentia reddiderit, unde nunquam corde diſceſſerat, non ſolum non improbamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime veriſſimèque laudamus, quia præſentem Deum credidit cordi ſuo ubi unitatem ſervabat, & ſine ſancti baptiſmi ſacramento, quod ubicunque invenit, non hominum ſed Dei eſſe cognovit, noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cum poſſit in ipſa catholica accipere, per aliquam mentis perverſitatem eligit in ſchiſmate baptizari, etiamſi poſtea venire ad catholicam cogitat; quia certus eſt ibi prodeſſe ſacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt, proculdubio perverſus & iniquus eſt, & tanto perniciofius quando ſcientius. Ita enim non dubitat rectè illic accipi, ſicut non dubitat illic prodeſſe etiam quod alibi acceperat. Et cap. 3. ejuſdem libri, Duo enim ſunt quæ dicimus; & eſſe in Eccleſia baptiſmum, & illic tantum rectè accipi: utrumque horum Donatiſtæ negant. Item alia duo dicimus; eſſe apud Donatiſtas baptiſmum, non autem illic rectè accipi.

Ex mente Auguſtini, In caſu neceſſitatis ſus baptiſmum accipere per miniſterium hæretici, aut ſchiſmatici, etiam notoria & ſic baptizato catholico accipit tum veritatē, tum etiam virtutem ſacramenti, ſeu ſacramentum & rem ſacramenti.

9. Donatiſta; Si baptiſmum noſtrum acceptatis, quid minus habemus, ut nobis de veſtra communione conſulendum putetis?

9 Obiectio. Ad confeſſione catholicorum. Reſp.

Auguſtinus; Illa quæ ſchiſmatici vel hæretici ſi non aliter habent, nec aliter agunt quàm vera Eccleſia, cum ad nos veniunt, non emendamus, ſed potius approbamus. In quibus enim non diſſentiunt à nobis, in eis non diſjunguntur à nobis. Sed tamen, quia eis nihil proſunt quamdiu hæretici vel ſchiſmatici ſunt, propter alia in quibus à veritate diſſentiunt, & propter ipſum ſeparationis immaniſſimum ſcelus, ut ad ſalutem pacis atque unitatis veniant adhortamur: non ſolum ut aliquid habeant quod non habebant, ſed ut eis etiam illud prodeſſe incipiat quod habebant. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 13. & pergit cap. 14. Fruſtra ergo nobis dicunt, ſi baptiſmum noſtrum acceptatis, quid minus habemus ut nobis de veſtra communione conſulendum putetis? Reſpondemus enim, Non baptiſmum veſtrum acceptamus, quia non eſt baptiſmus ille hæreticorum vel ſchiſmaticorum, ſed Dei & Eccleſiæ, ubicunque fuerit inventus & quocunque translatus. Veſtrum autem non eſt niſi quod pravè ſentitis, & ſacrilegè agitis, & impiè ſeparamini.

Separationis immaniſſimū ſcelus.

Cuius ſit baptiſma.

10. Donatiſta Petilianus dixit; Venite ergo ad Eccleſiam populi, & aufugite traditores, ſi cum hiſdem perire non vultis. Nam ut tactile cognoſcatis, quod cum ipſi ſint rei, de fide noſtra optimè judicent: ego illorum infectos baptizato, illi meos, (quod abſit) recipiunt baptizatos; quæ omnino non facerent, ſi in baptiſmo noſtro culpas aliquas agnoviſſent. Videte ergo quod damus quam ſit ſanctum, quod deſtruere metuit ſacrilegus inimicus.

10. Obiect.

Reſpondit Auguſtinus; Sic approbamus in hæreticis baptiſmum, non hæreticorum, ſed Chriſti, ſicut in fornicatoribus, immundis, luxurioſis, idololatris, veneficis, inimicitiarum retentoribus, contentioſis, æmulis, animoſis, diſſenſionum ſtudioſis, invidis, ebrioſis, comeſſatoribus, & his ſimilibus approbamus baptiſmum, nõ eorum, ſed Chriſti. Omnes enim iſti, inter quos & hæretici poſiti ſunt, ſicut dicit Apoſtolus, Regnum Dei non poſſidebunt, & ideo ad ſiniſtram partem, cum Diabolo pertinebunt. Nec ideo putandi ſunt eſſe in Chriſti corpore quod eſt Eccleſia, quia ſacramẽtorum ejus corporaliter participes ſiunt. Illa enim & in talibus ſancta ſunt, & eis indignè tractantibus & ſumentibus ad majus judicium valebunt. —— Non ergo veſtrum eſt quod deſtruere metuimus, ſed Chriſti: quod & in ſacrilegis per ſe ſanctũ eſt. Nam venientes à vobis recipere non poſſumus, niſi quod veſtrum eſt deſtruamus: deſtruimus enim perfidiam deſertoris, non deſtruimus characterem Imperatoris. Proinde tu ipſe conſidera & deſtrue quod dixiſti, Ego, inquis, infectos illorum baptizo; illi meos, quod abſit, recipiunt baptizatos, Tu enim non infectos baptizas, ſed ut tui erroris fraude inficias, rebaptizas. Nos autem non tuos recipimus baptizatos, ſed deſtruimus errorem tuum unde ſunt tui, & ſuſcipimus Chriſti baptiſmum unde ſunt baptizati. lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 108. ſeu ultimo.

Reſp.

Gal. 5. 21.

11. Item; Si Apoſtolus Cretenſis cujuſdam Prophetæ, qui inter Propheras Dei non computabatur, teſtimonio, quia verum comperit, etiam ipſe atteſtatus eſt: Cur nos apud quemlibet invenerimus quod Chriſti eſt, & verum eſt, etiamſi ille apud quem invenitur perverſus & fallax eſt, non diſcernimus vitiũ quod homo habet, & veritatẽ quam non ſuam ſed Dei habet, & dicimus, ſacramentum hoc verum eſt: ſicut ille ait, *teſtimonium hoc verum eſt*? Numquid ideo dicimus etiam ipſe homo verax eſt, quia dicimus, ſacramentum hoc verum eſt? Sicut & Apoſtolus, numquid ideo Propheram illum inter Prophetas Dei computavit, quia quod in eo verum invenit, verum eſſe firmavit? Similiter idem Apoſtolus cum apud Athenas eſſet inter aras, damoniũ, animadvertit aram quãdam, in qua ſcriptum erat, *Ignoto Deo.* et hoc teſtimoniũ ad illos in Chriſto ædificandos aſſumſit, ita ut hoc cõmemoraret in ſermone ſuo, atq; ſubjungeret; quem vos ignorãtes colitis, hunc vobis nos adnunciamus. Numquid quia vel inter idolorum aras vel à ſacrilegis erectam aram illam repetit, propterea quod in ea verum erat damnavit aut reſpuit aut propter verum quod in ea legerat, etiam ſacrileg a Paganorum ſectanda eſſe perſuaſit? Conſequeretur

Tit. 1. 12. 13.

Act. 17. 23.

etiam cum ipsum etiam Dominum illis ignotū, sibi autem notum, etiam illorum notitiæ, sicut congruere judicabat, insinuare vellet, aut inter cæte a; et quidem non longe positum ab unoquoque nostrum; In illo enim vivimus & movemur & sumus, sicut & quidam secundum vos dixerunt. Numquid etiam hic, quia invenit apud sacrilegos testimonia veritatis, aut propter ista illos adprobavit, aut propter illos ista damnavit? Vos autem nec esse est ut semper erretis, quamdiu propter hominum vitia, Dei sacramenta violatis; aut nos propter Dei sacramenta, quæ in vobis violare nolumus, etiam vestri schismatis sacrilegium assumere paratis. libro secundo, contra literas Petiliani, capite trigesimo.

Act.17.17, 28.

12. Item; Sed nos reperientes Apostolos in quibuslibet errantibus, vel qualibet impietate sacrilegis, si quid veri cognoverunt, confirmasse potius quam negasse, hominum autem errorem & impietatem, salvo quod in eis verum inventum est, emendasse sive damnasse; Hanc regulam etiam in baptismi veritate tenemus, ut apud quos eam invenerimus ita retentam atque servatam, sicut in Ecclesia Catholica retinetur atque servatur, non eam reprimamus neque destruamus, sed eā manente, quod vitiosum, quod pravum, quod falsum inveneri o que fuerit, euremus, corrigamus, emendemus: aut si non possumus, detestatam damnemusque, ve temus. Proinde cum eos suscipimus, non sic cipimus aliquid aliter eorum, qui se ab Ecclesia Christi dirimentes sacrilegā dissiliunt quā orbem Christianum, cui Deus per legem, per Prophetas per Evangelium, per Psalmos, per Apostolos, tam multa testimonia perhibet, calumniosis & maledicis criminationibus infectantur; Nec eum ipsorum errorem suscipimus quo baptismum Christi etiam apud hæreticos & extra Ecclesiasticā custoditum nolunt agnoscere, aut idem destruere, non dubitant iterare, quinetiam si quos invenerint, non solum laicos, sed & clericos, nec quoslibet clericos, verum & presbyteros & Episcopos, etsi in illis Ecclesiis baptizati fuisse quas Apostoli labore proprio fundaverunt, quos aliquo modo seductos ad se transferre potuerint, catechumenos faciunt. Hæc ob unam detestabilia mala nequaquam suscipiamus, quandoquidem nisi eis correctis ad nos transire non possunt. libro de unico baptismo contra Petilianum, capite undecimo.

13. Simillis est illa Donatistarum objectio, quæ apud Augustinum legitur tractatu sexto, in Evang. Joannis. Si ergo accepi baptismum, non est quod mihi deesse, securus sum, etiam testimonio tuo. Et ego quidem me dico accepisse, & tu me fateris accepisse, utriusque lingua securum me facit. Quid ergo mihi promittis? Quare me vis catholicum facere, quando non mihi fraudi dicturus es amplius, & me jam accepisse fateris. Quod te habere dicis? ego autem quando dixi vel ad me, dico quia non habes tu, qui fateris quia habeo. Quare dicis, veni ad me?

Donatistarū objectio simillima illi quæ proposita est. 6.10

Respondet illi Augustinus: Baptismum habes, sacramentum fidei, charitatem non habes qui divisus unitatem. Baptismum habes, sed sine charitate nihil tibi prodest. Veni ergo ad columbam, id est, ad Ecclesiam, ut prodesse tibi incipiat quod habes. Foris enim habebas baptisma ad perniciem: intus si habueris, incipit prodesse ad salutem. Non enim tantum tibi non proderat baptisma, & non etiam oberat: & sancta possunt obesse: in bonis enim sancta ad salutem insunt; in malis ad judicium. Certe enim, fratres, novimus quid accipiamus. & utique sanctum est quod accipimus, & nemo dicit, non est sanctum. Et quid ait Apostolus? qui autem manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit: non ait, quia mala res mala est, sed quia ille malus male accipiendo, ad judicium accipit bonum quod accipit. Non enim mala erat buccella, quę tradita est Judæ a Domino: ablit! Medicus non daret venenum: salutem medicus dedit, sed indigne accipiēdo ad perniciem accepit, quia non paratus accepit. Sic ergo & qui baptizatur, habeo, inquit mihi. Fateor habes: observa quod habes, eo ipso quo habes damnaberis. Quare? quia rem columbæ præter columbam habes. Si rem columbæ in columba habeas, securus habes. Puta te esse militarem, si characterem Imperatoris tui intus habeas, securus milites: si extra habeas, tunc non solum ad militiam non prodest character ille, sed etiam in crimine desertore puneris. Veni ergo, veni. —— Habeto humilitatem, charitatem, pacem: habeto bonum quod nondum habes, ut prosit tibi bonum quod habes. Nam quod habes, habuit & Simon Magus, &c. Hæc ibi. *1 Cor.11.19.*

14. Notentur ista diligenter etiam contra hujus temporis hæreticos & schismat cos, qui sæpe erroribus suis idem aut simile patrocinium quærunt.

15. Donatista: Scriptum est, Vnus Deus, una fides, unum baptisma, una ecclesia rupta & vera catholica Ecclesia, cui dictum est; una est columba mea, una est matris suæ appel atur etiam fons signatus, puteus aquæ vivæ, paradisus cum fructu pomorum, hortus conclusus. Præter ipsam ergo columbam baptisma non est qui non sunt in una Ecclesia, non possint habere unum baptisma: illic tantūmodo est verum baptisma, ubi est vera fides. Hæc Donatistæ apud Augustinum, lib. 1. contra Cresconium, cap. 28. & 31 & lib. de unico baptismo, contra Petilianum, cap. 11. & tract. sexto in Evang. Ioannis, & alibi. *II. Obiectio ab unitate Columbæ. cant. 6. 9. cant. 4. 12, 13, 14, 15.*

Resp.

Respondet Augustinus itidem locis, negando consequentiam istius argumentationis, nam ex illo antecedente, quod est irretractabiliter verū, non sequitur illud consequens. Sed quid ad rem (inquit Augustinus) cum omnia, sicut dixisti, ista concedamus? Verum quod ex iis conaris efficere non efficitur; videlicet, ut qui non sunt in una Ecclesia, non possint habere unum baptisma: quod omnino falsissimum est. —— —— ego autem dico posse, si non mutetur, si hoc idem observatur: nec ideo fieri ut non sit idem baptisma, quia est apud illos qui in una non sunt Ecclesia. Hoc autem probo ex iis quæ in eadem sententia posuisti de uno Deo, & una fide; invenimus enim eundem Deum extra Ecclesiam ab ignorantibus coli, & nec ideo fieri ut non ipse sit Deus & eadem quæ creditur, Christum esse Filiū Dei vivi, invenimus etiam eos, qui non pertinēt ad membra Ecclesiæ, confiteri, nec ideo fieri ut non sit una fides. Sic etiam cum invenimus eundem baptismum ab eis qui sunt extra Ecclesiam in baptizandis hominibus observari, non ideo non esse ipsum baptismum existimare debemus. lib. 4. contra Cresconium, cap. 8.

16. Item

Act. 17. 23. 16. Item; Beatus Paulus Apoſtolus, cum de Deo loqueretur, quia inſcriptum in ara invenerat, ignoto Deo; Quem vos, inquit, ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. quid eis prædicare cupiebat, niſi eúdem Deum quem præter Eccleſiam ignoranter atque inutiliter colebant, in Eccleſia ſapienter & ſalubriter colerent? Ita vobis & nos dicimus, quem baptiſmum vos ignorantes obſervatis, ejus poteſtatem vobis nos annunciamus, non ut cum ad nos veneritis alterum accipiatis, ſed ut eum qui jam apud vos erat, utiliter habeatis. De fide etiam Iacobus Apoſtolus cum loqueretur adverſus eos, qui ſibi quod crediderant ſufficere arbitrabantur, & bene operari nolebant, Tu credis, in-*Iac. 2. 19.* quit, quoniam unus Deus eſt, bene facis: & dæmones credant, & contremiſcunt. Nempe in unitate Eccleſiæ dæmones non ſunt, nec ideo tamen poſſumus dicere aliud eſſe quod credunt, *Matth. 8. 29.* cum & Domino Jeſu Chriſto dixerint; quid nobis & tibi eſt, Fili Dei? Unde Paulus Apoſtolus, *1. Corinth. 13. 2.* Si habeam, inquit, omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem non habeam; nihil ſum. Non autem exiſtimò quenquam ita deſipere, ut credat ad Eccleſiæ pertinere unitatem eum, qui non habet charitatem. Sicut ergo Deus unus colitur ignoranter etiam extra Eccleſiam, nec ideo non eſt ipſe; & fides una habetur ſine charitate etiam extra Eccleſiam, nec ideo non eſt ipſa. Unus enim Dominus, una fides, *Epheſ. 4. 4, 5, 6.* unum baptiſma, una incorrupta Catholica Eccleſia, non in qua ſolus unus Deus colitur, ſed in quâ ſolâ unus Deus pie colitur: nec in qua ſolâ una fides retinetur, ſed in qua ſolâ una fides cum charitate retinetur. Nec in qua ſola unus baptiſmus habetur, ſed in qua ſola unus baptiſmus ſalubriter habetur. libro primo contra Creſconium, capite vigeſimo nono.

17. Item; Et poteſt fieri, ut habeat aliquis baptiſmum præter columbam, ut proſit ei baptiſmus præter columbam, non poteſt. tractatu ſexto in Euangelium Ioannis. Item; Non eſt baptiſmus ille hæreticorum vel ſchiſmaticorum, ſed Dei & Eccleſiæ, ubicunque fuerit inventus & quocunque translatus. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 14.

18 Item; Quid eſt ergo quod dicit, illic eſſe verum baptiſma, ubi eſt vera fides? Prorſus fieri poteſt, ut aliqui verum habeant baptiſmum, & non habeant veram fidem: ſicut fieri poteſt, ut habeant verum Euangelium, quod non rectè intelligendo, falſi aliquid credant de Deo. Numquid propter ipſam fidei falſitatem etiam Euangelium, quod verum apud eos invenitur, deteſtandum aut emendandum putabimus? libro de unico baptiſmo contra Petilianum, cap. 11.

19. Item; Demonſtravi quam non ſit conſequens, ut ſi concedimus eſſe baptiſmum in parte Donati, ſimul etiam concedamus in eadem ſocietate quenquam baptizari oportere: quia ſicut bonam legem potuit habere reprobus populus Iudæorum: ſic bonum ſacramentum poteſt habere reproba ſocietas hæreticorum. quid autem propriè detur in Eccleſia, quod præter illam omnino non datur, ſuo loco ſine difficultate monſtrabitur. Neque enim rectè ageremus cum hæreticis, quos habere baptiſmum confitemur, ut omni modo ad Eccleſiam Catholicam veniant, niſi veniendo acciperent aliquid quod nec alibi poſſint accipere; & quod niſi acceperint, fruſtra & perniciosè habeant quæcunque alia, quamvis bona & ad legem Dei pertinentia, ubilibet accipere potuerint. Hoc enim quidquid eſt, quod ſecundùm ſcripturas certiſſimamque rationem inveniri potuerit, non niſi in ſancta Eccleſia vel dari vel accipi poſſe, hoc per- *Cant. 4. 15.* tinebit ad fontem ſignatum, puteum aquæ vivæ, Paradiſum cum fructu pomorum, cujus ut potuiſti meutionem feciſti. Sed quid illud ſit non te intellexiſſe oſtendiſti, quandoquidem hoc de viſibili baptiſmo dictum eſſe arbitraris: quod licet ſanctum ſit, neque ullo modo prætermittendum, quoniam ſacratiſſima ſignificatione præpollet; quàm multi eum tamen accipiant, non ſolùm boni qui ſecundum propoſitum vocati ſunt conformes, imagines Filii Dei, *Rom. 8.* ſed etiam hi qui regnum Dei non poſſidebunt, *29. 1. 19.* in quibus, ſicut dicit Apoſtolus, ebrioſi & avari *Gal. 5. 21.* numerantur, puto quod ſi pertinacia depoſita cogitaveris, verum me dicere tibi ipſe facile reſpondebis; ut non quæras fontem ſignatum, & puteum aquæ vivæ, niſi quo hi qui diſplicent Deo divinitus non permittuntur accedere. libro primo contra Creſconium, capite trigeſimo quarto ſeu ultimo.

20. Item; Non autem habet Dei charitatem, *Contra ſchiſ-* qui Eccleſiæ non diligit unitatem, ac per hoc *maticos.* rectè intelligitur dici, non accipi niſi in Catholica Spiritus Sanctus. —— Cum ergo ſit aliud *Diſt.* ſacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit; aliud operatio Spiritus quæ in malis hominibus etiam fieri ſolet, ſicut Saul habuit Prophetiam; aliud operatio ejuſdem Spiritus, quam niſi boni habere non poſſunt, ſicut eſt fi- *1. Tim. 1. 5.* nis præcepti charitas de corde puro & conſcientia bonâ & fide non fictâ: quodlibet hæretici & *1. Petr. 4. 8.* ſchiſmatici accipiant, charitas quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum eſt Catholicæ unitatis & pacis, nec eſt in omnibus, quia nec ejus ſunt omnes, ſicut ſuo loco videbimus. Præter ipſam tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua cætera, etiam ſi agnoſci & approbari poſſunt, prodeſſe tamen & liberare non poſſunt. Manus autem impoſitio non, ſicut *Manus im-* baptiſmus, repeti non poteſt, quid eſt enim aliud *poſitio.* niſi oratio ſuper hominem? lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas. cap. 16.

21. Alia Donatiſtarum objectio fuit, de re- *11. Obiectio.* generatione per ſacramentum baptiſmi, quod *De regenera-* eſt lavacrum regenerationis; Sed videntur (in- *tione, ſeu* quit Auguſtinus) ſibi argutiſſimè quærere, utrum *baptiſmali* generet filios baptiſmus Chriſti in parte Dona- *generatione.* ti, an non generet: ut ſi conſenſerimus quod generet, quam eſſe aſſeverant Eccleſiam matrem, quæ filios potuit de Chriſti baptiſmate generare, & quia unam oportet eſſe Eccleſiam, ex hoc jam noſtram non eſſe Eccleſiam criminentur. Si autem dixerimus, non generat; cur ergo ajunt, apud vos non renaſcuntur per baptiſmum, qui tranſeunt à nobis ad vos, cum apud nos fuerint baptizati, ſi nondum nati ſunt? Hæc eſt illorum objectio, apud Auguſtinum, libro primo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite decimo.

22. Reſpondet ibidem Auguſtinus; Quaſi ve- *Reſp.* rò ex hoc generet unde ſeparata eſt, & non ex hoc unde conjuncta eſt. Separata eſt enim à vinculo charitatis & pacis, ſed adjuncta eſt in

uno baptiſmate. Itaque una eſt Eccleſia, quæ ſola Catholica nominatur, & quicquid ſuum habet in communionibus diverſorum à ſua unitate ſeparatis, per hoc quod ſuum in eis habet, ipſa utique generat, non illæ. Neque enim ſeparatio eorum generat, ſed quod ſecum de iſta tenuerunt: quod ſi & hoc dimittant, omnino non generant. Hæc itaque in omnibus generat, cujus ſacramenta retinentur, unde poſſit tale aliquid ubicunque generari, quamvis non omnes quos generat ad ejus pertineant unitatem, quæ uſque in finem perſeverantes ſalvat. Neque enim hi ſoli ad eam non pertinent, qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiam illi qui in ejus unitate corporaliter mixti per vitam peſſimam ſeparantur. Etenim Simonē Magum per baptiſma ipſa pepererat: cui tamen dictum eſt, quod non haberet partem in hæreditate Chriſti. Numquid ei baptiſmus, numquid Evangelium, numquid ſacramenta defuerunt? Sed quia charitas defuit, fruſtra natus eſt, & ei expediebat forteſſe non naſci. Numquid non erant nati quibus Apoſtolus ait, Tanquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam: eos tamen à ſacrilegio ſchiſmatis revocat, in quod ideo irruebant, quia carnales erant. ——— Iſti ergo ſi in hac obſtinatione & perverſitate remanerent, certè quidem nati erant, nec tamen ad ipſam Eccleſiam de qua nati erant, per pacis atque unitatis vinculum pertinerent. Ergo ipſa generat, & per uterum ſuum, & per uteros ancillarum ex eiſdem ſacramentis, tanquam ex viri ſui ſemine. Non enim fruſtra dicit Apoſtolus, Omnia illa in figura eſſe geſta. Sed qui ſuperbiunt & legitimæ matri non adjunguntur, ſimiles ſunt Iſmaëli, de quo dictum eſt, Ejice ancillam & filium ejus; non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. qui autem pacifice diligunt legitimam Patris ſui conjugem, cujus legitimo jure generati ſunt, ſimiles ſunt filiis Iacob, quamvis de ancillis natis, ſed tamen eandem hæreditatem ſumentibus. qui autem de utero ipſius matris intus in unitate nati, negligunt gratiam quam acceperunt, ſimiles ſunt Eſau filio Iſaac, qui reprobatus eſt, Deo atteſtante & dicente, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: cum ambo ex uno concubitu concepti, ex uno utero nati ſint. Hæc Aug. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 10.

Act. 8. 21.

1. Cor. 3. 1. 2.

1. Cor. 10. 6.

Genes. 21. 10. Gal. 4. 30.

Genes. 25. 23. 33. 34. Act. 1. 1. 3. Rom. 9. 12. 13.

13. Donatiſtæ quærebant etiam, utrùm peccata dimitterentur in parte Donati; & hoc dilemmate pugnabant; Aut dimittuntur, aut non dimittuntur; ſi dimittuntur, ergo in parte Donati eſt Spiritus Sanctus operans dimiſſionem peccatorum; quia cum inſufflante Domino datus eſſet diſcipulis, tunc ſecutus eſt & ait, Baptizate gentes in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti: ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei; ſi cui tenueritis, tenebuntur. Et ſi ita eſt, inquiebant, communio noſtra eſt Eccleſia Chriſti, Non enim præter Eccleſiam dimiſſionem peccatorum Spiritus Sanctus operatur. Et ſi noſtra communio eſt Eccleſia Chriſti, non eſt Eccleſia Chriſti veſtra communio, Vna eſt enim quæcunque illa ſit, de qua dictum eſt, Vna eſt columba mea, una eſt matri ſuæ. Nec poſſunt Eccleſiæ tot eſſe, quot ſchiſmata. Si non dimittuntur peccata in parte Donati, ergo non eſt illic verus baptiſmus; & propterea quos à nobis ſuſcipitis, vos baptizare debetis: quod quia non facitis, in Eccleſia Chriſti vos non eſſe fatemini. Hæc eſt Donatiſtarum objectio, apud Auguſtinum, lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, capite undecimo.

13. Obiectio. De remiſſione peccatorum: Matt. 28. 19. Luc. 20. 22. 23.

Cant. 6. 9.

14. Reſpondet Auguſtinus ibidem, & capitibus duodecimo & decimo tertio. Non dimittitur neque tamen non eſſe illic verum baptiſmum. quemadmodum Simoni Mago & cuicunque ficto hypocritæ fallaciter intus in ipſa unitate Catholica baptiſmum accipienti, datur quidem verus baptiſmus, ſed manenti in ea fictione & amaritudine cordis non dimittuntur peccata. quæ tamen poſtea dimittētur, ſi fictionem ſuam corde concuſſo & vero dolore faſſus fuerit; nec erit denuo baptizandus, ſed baptiſma prius acceptum, incipiet tunc ei prodeſſe ad remiſſionem peccatorum. Sic etiam in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari, ubi Chriſti baptiſmus eâdem ſacramenti celebratione datur & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſſionem peccatorum, cum quis reconciliatus unitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo ejus peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur. Hæc prior reſponſio eſt. quam etiam confirmat teſtimonio Iohannis Apoſtoli, dicentis; Qui odit fratrem ſuum, in tenebris manet uſque adhuc. Peccata enim (inquit Auguſtinus) tenebræ animarum ſunt: Nulli autem ſchiſma facerent, ſi fraterno odio non excæcarentur. Et teſtimonio Petri Apoſtoli, dicentis Simoni Mago, non eum habere partem in ſorte ſanctorum. Sed quia regerebant Donatiſtæ, hoc eſſe dictum Simoni Mago, poſt baptiſmum in vera Eccleſia acceptum, quia poſtea peccavit, pecuniâ volens emere donum Dei: ideo circo & alia viâ illis occurrit Auguſtinus, capite duodecimo.

Reſponſio prior.

1. Ioan. 2. 9.

Omnis ſchiſmaticus odit fratrem.

Act. 8. 22.

15. Altera Auguſtini reſponſio: Quid ſi ad ipſum baptiſmum fictus acceſſit? dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? eligant, quod volunt, utrumlibet elegerint, ſufficiet nobis. Si non dimiſſa dixerint, ſtat reſponſio ſuperius data. Si dixerint dimiſſa; quomodo ergo Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum, ſi in ſto ficto remiſſionem operatus eſt peccatorum? Si autem dixerint, in illo qui fictus acceſſit, per ſanctam vim tanti ſacramenti dimiſſa quidem illi eſſe peccata in ipſo temporis puncto, ſed per fictionem ipſius rediiſſe continuò, ut Spiritus Sanctus & affuerit baptizato, ut peccata recederent, & perſeverantiam fictionis fugerit ut redirent. qui ergo hoc dixerint, hoc etiam in eis intelligant fieri, qui extra Eccleſiæ communionem, ſed tamen baptiſmate Eccleſiæ baptizantur; quod ubicunque fuerit, ſanctum eſt per ſeipſum. Nam redire dimiſſa peccata, ubi fraterna charitas non eſt, apertiſſimè docet in Evangelio de illo ſervo, quem cum inveniſſet debitorem decem millium talentorum, deprecanti omnia dimiſit. Ille autem conſervum ſuum, qui ei debebat centum denarios, cum miſeratus non fuiſſet, juſſit eum Dominus reddere, quę ei dimiſerat. Tempus ergo, quo accipitur indulgentia per baptiſmum, tanquam tempus eſt reddēdę rationis, ut omnia debita quæ inventa fuerint dimittantur. Nec tamen illud, quod nondum conſervo dimiſerat, impedivit Dominum ejus, quominus in illo tempore accipiendæ rationis dimitteret ei omnia quæ debebat. Sed quid profuit, quandoquidem in

Reſponſio poſterior. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 12.

Sap. 1. 5.

Matt. 18. 27. 34.

Renovabilia quædam remiſſio, ſive ſacramenti tenus. Vide cap. 16.

in caput ejus propter odiorum perſeverantiam rurſus omnia continuò replicata ſunt? Et capite decimo tertio ejuſdem libri primi de baptiſmo contra Donatiſtas; Sive ergo (inquit) dimittantur, ſive non dimittantur, neceſſaria eſt medicina poſtea, neque tamen ſi vixerit, atque id corrigendum eſſe didicerit atque correxerit, denuo baptizatur, ſive apud illos, ſive apud nos.

Peccata non diminuuntur fictis.

26. Vtramque reſponſionem repetit Auguſtinus, libro tertio de baptiſmo contra Donatiſtas, capite decimo tertio. Dimitti autem fictis peccata, non afferendo dixiſſe Auguſtinum, ſed quærendo & aliorum opiniones referendo, obſervavit Lombardus, 4. ſent. diſt. 4.

Irrevocabilis remiſſio. Vide cap 16 §. 5. & §. 9.

27. Idem Auguſtinus, libro tertio de baptiſmo, capite decimo ſeptimo. Sacramenti (inquit) integritas ubique cognoſcitur, ſed ad peccatorum illam irrevocabilem remiſſionem extra unitatem Eccleſiæ non valebit, nec in hæreſi aut ſchiſmate conſtituto, ſed nec ſanctorum orationes, id eſt, illius unicæ columbæ gemitus poterunt adjuvare: ſicut nec intus poſitum poſſunt, ſi adversùm ſe ipſe per vitam peſſimam teneat debita peccatorum, non ſolum ſi per accipitrem, ſed etiam ſi per ipſius columbæ pium miniſterium baptizentur. Hæc Auguſtinus, libro tertio de baptiſmo contra Donatiſtas, capite decimo ſeptimo.

Joan. 20. 21, 22, 23.

18. Et cap. 18. ejuſdem libri; Sicut miſit me, inquit, Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixiſſet, inſpiravit, & ait illis, Accipite Spiritum Sanctum, ſi cujus remiſeritis peccata, illi remittuntur: ſi cujus retinueritis, tenebuntur illi. Ergo ſi perſonam gerebant Eccleſiæ, & ſic eis hoc dictum eſt, tanquam ipſi Eccleſiæ diceretur, pax Eccleſiæ dimittit peccata, & ab Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata; non ſecundùm arbitrium hominum, ſed ſecundùm arbitrium Dei & orationes ſanctorum ſpiritalium, qui omnia dijudicant, ipſi autem à nemine judicantur. Petra enim tenet, Petra dimittit: columba tenet, columba dimittit: unitas tenet, unitas dimittit. Pax autem hujus unitatis in ſolis bonis eſt, vel jam ſpiritalibus, vel ad ſpiritalia concordi obedientiâ proficientibus: In malis autem non eſt, ſive foris tumultuentur, ſive intus cum gemitu tolerentur, & baptizent, & baptizentur.—— Remiſſam tamen peccatorum non dant, quæ, per orationes ſanctorum, id eſt, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, ſi ad ejus pacem illi pertinent quibus datur. Non enim raptoribus & fœneratoribus diceret Dominus, Si cui dimiſeritis peccata, remittuntur illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Foris quidem nec ligari aliquid poteſt nec ſolvi, ubi non ſit qui aut ligare poſſit aut ſolvere, ſed ſolvitur qui cum columba fecerit pacem, & ligatur qui cum columba non habet pacem, ſive apertè foris ſit, ſive intus eſſe videatur. Hæc ibi.

contra ſchiſma.

1. Cor. 1. 15.

Matth. 10. 13.

Nota, ſervis nihil ligari aut ſolvi, ex mente Auguſtini.

29. Præfert apertè Auguſtinus priorem ſuam reſponſionem, ut potiorem: quod ſcilicet in hæreſi aut ſchiſmate conſtituto, vel charitate fraterna deſtituto, non dimittantur in baptiſmo peccata, quæ reſponſio veriſſima & rutiſſima eſt. Altera autem non æquè tuta eſt: Nam ex ea ſequi videtur, fictum, qui in ipſo percepti baptiſmi momento exſpiraret, antequam redirent dimiſſa peccata, ſalvari ſine charitate, quod eſt prorſus abſurdum. Sin autem dicas, dimiſſa eſſe remiſſione non illa irrevocabili, quæ datur rectis corde, ſed quadam revocabili remiſſione, quæ non ſit accipienti profutura & irrevocabilis futura, niſi abjecto odio fraterno habuerit veram charitatem, priuſquam ex hac vita migraverit: & hunc eſſe ſenſum illius parabolæ Evangelicæ. Erit iſta revocabilis remiſſio non niſi conditionata, & ſacramento tenus, non autem abſoluta & per rem ſacramenti. Atque ita revolvimur ad priorem illam Auguſtini reſponſionem, quæ ſufficit: & parabolæ Evangelicæ ſatisfit per iſtam qualemcunque remiſſionem conditionatam & ſacramentalem: quamvis abſolutè & irrevocabiliter dimitti peccata fictorum non ſinat ipſorum perverſa & obſtinata malitia. Vide infra ad objectionem 16.

Remiſſio irrevocabilis.

Vide infra cap. 16. §. 9.

Remiſſio conditionata & ſacramentalis.

30. Si quæras, an non ſanentur per doctrinam & baptiſmum apud Donatiſtas, quos illi ab idolatria atque infidelitate venientes docent rectam fidem, & vero baptiſmo baptizant.

14. Obiectio.

Reſpondet Auguſtinus; Illi quos baptizant, ſanant vulnere idololatriæ vel infidelitatis, ſed gravius ferunt vulnere ſchiſmatis. Idololatras enim in populo Dei gradius interemit, ſchiſmaticos autem terræ hiatus abſorbuit. quid ergo prodeſt homini vel ſana fides, vel ſanum fortaſſe totum fidei ſacramentum, ubi lethali vulnere ſchiſmatis peremta eſt ſanitas charitatis, per cujus totius peremptionem etiam illa integra trajiciuntur ad mortem? ſicut ex uno gravi vulnere in aliqua neceſſaria corporis parte, licet cætera membra ſana ſint, moritur homo, niſi curetur. Nec ideo ſe putent ſanos eſſe quia dicimus eos habere aliquid ſanum; nec rurſus putent ideo curandum eſſe quod ſanum eſt, quia oſtendimus aliquid vulneratum. quæ nobiſcum eadem tacitum, non ſe in eis ſeparaverunt, & ex ea parte in texturæ compage detinentur, in cætera ſcilli ſunt. Proinde in quem ſociaverint ſibi, ex ea parte nectunt Eccleſiæ, in qua nec illi ſeparati ſunt. Et ideo ſi ad Eccleſiam venire voluerit, in eo ſanatur ubi laniatus errabat. Vbi verò ſanus connectebatur, non curatur ſed agnoſcitur. ne cum ſana curare volumus, potius vulneremus, lib. 1. de bapt. contra Donatiſtas, cap. 8.

Reſponſio.

Schiſma.

Texturæ compag.

15. Obiectio.

31. Ad illam objectionem ex Cypriano ſumptam; Eccleſiam & Spiritum & baptiſma, non poſſe ab invicem ſeparari: & ideo qui ab Eccleſia ſeparati ſunt, & ab Spiritu Sancto, etiam à baptiſmo ſeparatos eſſe.

Reſponſio.

Reſpondet Auguſtinus, libro quinto de baptiſmo contra Donatiſtas, capite vigeſimo tertio, quod ſi ita eſt, cum quiſque in Eccleſia Catholica baptiſmum acceperit, tamdiu in eo manet, quamdiu in eccleſia & ipſe manet: ſi autem inde diſceſſerit, diſceſſit a baptiſmo: quod non ita eſt, fatente ipſo Cypriano; nam ideo redeunti non redditur, quia cum diſcederet non amiſit. quemadmodum autem Spiritum Sanctum ſicut habent filii dilecti, non habent filii maligni; & tamen baptiſmum habent: ſic & Eccleſiam ſicut habent Catholici non habent hæretici, & tamen baptiſmum habent. Nam Spiritus Sanctus diſciplinæ fugiet fictum, nec tamen eum fugiet baptiſmus. Itaque ſicut poteſt baptiſma eſſe, unde ſe aufert Spiritus Sanctus: ita poteſt eſſe baptiſma, ubi non eſt Eccleſia. Hæc ibi. quæ ſic intelligenda ſunt; etiamſi Deus ſemper auſit ſacramentis ſuis, per qualeslibet adminiſtrentur, & ſacramenta Dei ubique recta & ſancta ſint, nō tamen ea proſunt hominibus perverſis, ut monet Auguſtinus,

Sap. 1. 5.

eodem

eodem libro, capite decimo nono.) Et quamvis fieri etiam possit, ut habeant ejusmodi homines Spiritum, sive quædam Spiritus Sancti dona, sicut Saül habuit Prophetiam: non tamen ad salutem habent, sed ad perniciem; neque habent charitatem, quod est maximum donum Spiritus Sancti, sine quo non valent ad salutem quæcunque alia sancta in homine fuerint. Adeoque fieri potest, ut aliquis habeat verum & sanctum baptismum, neque tamen sit templum Spiritus Sancti sicut avari, qui non sunt templum Dei: cum scriptum sit; quæ societas templo Dei cum idolis? ut avaritiam idololatriam esse testetur Apostolus. sic se explicat Augustinus, libro quinto de baptismo contra Donatistas, capitibus vigesimo tertio, & vigesimo quarto. Idem alibi; Sic ergo (inquit) in hæresi baptizatus, in nomine Sanctæ Trinitatis, tamen non fit templum Dei, si ab hæresi non recesserit: quomodo neque in avaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, si ab avaritia non recedat: etiamsi intus sit baptizatus apud Catholicos, libro quarto de baptismo contra Donatistas, capite quarto.

2. Corinth. 6. 16. Coloss. 3. 5.

16. Objectio. Gal. 3. 27.

32. Objiciebatur & illud dictum Apostoli: Quotquot in Christum baptizati estis, Christum induistis. Ex quo effici videtur, remitti eis peccata; ipsosque fieri templum Spiritus Sancti, quicunque verum baptismi sacramentum accipiunt: adeoque nihil superesse quod in Catholica unitate accipiant, qui in hæresi aut schismate baptizantur; neque opus esse, ut ad Catholicæ communionem associentur, si jam foris verum acceperint baptismum.

Resp.

Respondet Augustinus, libro quinto de baptismo contra Donatistas, capite vigesimo quarto: Induunt homines Christum aliquando usque ad sacramenti perceptionem, aliquando & usque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum & bonis & malis potest esse commune, hoc autem alterum proprium est bonorum & piorum. Hæc ibi. Nempe ista omnia sequuntur, si induatur Christus etiam usque ad vitæ sanctificationem; non autem, si tantùm ad sacramenti perceptionem.

Resp.

17. Objectio.

33. Tueri etiam se conabantur Donatistæ auctoritate beati Cypriani, qui venientes ab hæreticis censuit baptizandos: assentiente Concilio collegarum: quod & prius visum est Agrippino, ejusque Concilio.

Resp.

Ad hanc objectionem prolixè respondet Augustinus, libro 2. contra Cresconium, capitibus 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. & libro 3. capitibus 1. 2. 65. & libro 1. de baptismo contra Donatistas, capite 18. 19. & libro 2. capitibus 1. 2. 3. 4. 5. &c. & lib. 3. & lib. 4. & lib. 5. & lib. 6. & lib. 7. ejusdem operis, & lib. de unico baptismo contra Petilianum, capp. 13. 14. 15. quædam responsionis Augustinianæ capitula insigniora subjiciam.

Prima pars responsionis Augustini ad objectionem à Cypriano & Agrippini & Concilium ab illis celebratorum auctoritatis sumtâ.

34. Magna quidem est auctoritas Cypriani, sed non infallibilis, ut est auctoritas sacrarum scripturarum, secundùm quam decrevit plenarium Concilium Catholicum orbis terrarum, etiam in hæreticis inventum Christi baptismum non esse improbandum. Concilia autem posteriora prioribus, & universalia provincialibus præponuntur. libro 2. contra Cresconium, capite 32. & libro 2 de baptismo contra Donatistas, capitibus 3. 9. & libro 5. capite 4. & capite 17. & libro 6. capite 13. & libro 1. capite 7.

Pars secunda responsionis de Cypriano, &c.

35. Detestandus est error Donatistarum & omnium eorum, qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt. ac si quis Christum negans, aut gentes judaizare cogens, se Petri Apostoli exemplo defendat, cum hæreticis illis, qui se Christianos Nazarenos vocant. libro de unico baptismo contra Petilianum, capite 13. & libro 7. de baptismo contra Donatistas, cap. 1.

Nazareni hæretici.

Pars tertia.

36. Illis temporibus, nondum erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata; Nova enim tunc quæstio fuit, quemadmodum suscipiendi essent hæretici, quæ nonnullos fratres, hæreticam perniciem vehementer meritò detestantes, ipsa novitate turbavit, ut crederent hoc etiam esse in eis improbandum, quod malo suo tenebant bonum. libro primo de baptismo, capite septimo, & libro secundo de baptismo, capite septimo, & libro de unico baptismo, capite decimo tertio. Satis ostendit ipse Cyprianus, tanto excellentior, quanto humilior, facillimè se correcturum fuisse sententiam suam, si quis ei demonstraret, baptismum Christi sic dari posse ab eis, qui foras exeunt, quemadmodum anutti non potuit cum foras exirent, unde multa jam diximus, nec nos ipsi (verba sunt Augustini) tale aliquid auderemus asserere, nisi universæ Ecclesiæ concordissimâ auctoritate firmati, cui & ipse sine dubio cederet, si jam illo tempore quæstionis hujus veritas eliquata per plenarium Concilium solidaretur. Si enim Petrum laudat & prædicat, ab uno posteriore collegâ patienter concorditerque correctum, quanto citiùs ipse cum concilio provinciæ suæ universi orbis auctoritate patefactâ veritate cessisset? quia profectò & uni verum dicenti & demonstranti posset facillimè consentire tam sancta anima, tam pacata: & fortasse factum est; sed nescimus. Neque enim omnia, quæ in illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriæ literisque mandari potuerunt; aut omnia, quæ mandata sunt, novimus. quomodo enim potuit ista res tantis altercationum nebulis involuta, ad plenarii Concilii luculentam illustrationem confirmationemque perduci, nisi primò diutiùs per orbis terrarum regiones multis hinc atque hinc disputationibus & collationibus Episcoporum pertractata conflaret? libro secundo de baptismo contra Donatistas, capite quarto. Vir sanctus Cyprianus, non solùm doctus, sed etiam docilis, quod in laude Episcopi, quem designat Apostolus, sic intellexit ipse, ut diceret, etiam hoc in Episcopo esse diligendum, non solùm ut scienter doceat, sed etiam patienter discat: non dubito quin, si istam quæstionem in Ecclesia diu multumque versatam cum viris sanctissimis doctissimisque tractaret, per quos postea factum est, ut antiqua illa consuetudo etiam plenario concilio firmaretur, sine dubitatione demonstraret, non solum quàm doctus esset in his, quæ firmissimâ veritate perceperat, verum etiam docilis in his, quæ minus advertebat. libro quarto de baptismo contra Donatistas, capite quinto. at Donatistæ nec præteritâ Ecclesiæ consuetudine, quæ sola Cypriano objiciebatur, nec posteriore robore plenarii concilii, nec tot tantisque sanctarum scripturarum testimoniis, nec prolatis ex ipso Cypriano multis documentis, nec perspicuis rationibus veritatis, neque his omnibus jam simul concur-

Cyprian. epist. ad Quintum quæ in Pamelianæ editione est epist. 71.

1. Tim. 3. 2. Hoc in Episcopo diligendum est, non solùm ut scienter doceat, sed etiam patienter discat.

Donatistarum indocilis pertinacia.

concurrentibus, ſe erudiri & ab errore abduci ſinunt, ſed obſtinatâ præſumtione hæc omnia contemnunt, lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 4.

Quarta pars reſponſionis de Agrippino & Cypriano.

37. Baptizare hæreticos (quod Agrippinus & Cyprianus feciſſe dicuntur) tunc fuit humani erroris: baptizare autem Catholicos (quod adhuc iſti Donatiſtæ faciunt,) ſemper eſt diabolicæ præſumtionis. lib. de unico baptiſmo contra Petilianum, cap. 13.

Quinta pars reſponſionis de Cypriano.

38. Cyprianus cum collegis ſuis Epiſcopis diverſa de baptiſmo ſentientibus, magnam charitatis abundantiam vigilantiſſimè cuſtodiens, in communionis unitate permanſit. libro quarto de baptiſmo contra Donatiſtas, capitibus octavo & nono, & libro tertio, capite decimo nono. Inſani Donatiſtæ, quos ad pacem atque unitatem ſanctæ Eccleſiæ remeare, atque in ea ſanari cupimus atque optamus, quid ad hæc dicitis vos? Certè nobis objicere ſoletis Cypriani literas, Cypriani ſententiam, Cypriani concilium: Cur auctoritatem Cypriani pro veſtro ſchiſmate aſſumitis; & ejus exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis? libro ſecundo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite tertio. Hoc autem facit ſanitas pacis, ut, cum diutius aliqua obſcuriora quæruntur, & propter inveniendi difficultatem diverſas pariunt in fraterna diſceptatione ſententias, donec ad verum liquidum perveniatur, vinculum permaneat unitatis, ne in parte præciſa maneat inſanabile vulnus erroris. libro ſecundo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite quarto. Et pergit Auguſtinus, capite ſequente: Et ideo (inquit) plerumque doctioribus, minus aliquid revelatur, ut eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus major eſt, comprobetur, vel quomodo teneant unitatem, cùm in rebus obſcurioribus diverſa ſentiunt, vel quomodo accipiant veritatem; cum contra id, quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt. quorum duorum manifeſtatum tenemus unum in beato Cypriano: id eſt, quomodo tenuerit unitatem cum eis, à quibus diverſum ſentiebat. Ait enim, Neminem judicantes, aut à jure communionis aliquem ſi diverſum ſenſerit amoventes. Alterum autem, id eſt, quomodo accipere potuerit veritatem, contra id quod ſentiebat inventam, etſi literæ tacent, merita clamant; ſi epiſtola non invenitur, corona teſtatur; ſi concilium non indicat Epiſcoporum, conſortium indicat Angelorum. Non enim parvum documentum eſt pacatiſſimæ animæ in ea unitate martyrium meruiſſe, unde ſe diverſum ſentiens noluit ſeparare. Homines enim ſumus. Vnde aliquid aliter ſapere, quàm ſe res habet, humana tentatio eſt; nimis autem amando ſententiam ſuam, vel invidendo melioribus, uſque ad præcidendæ communionis & condendi ſchiſmatis vel hæreſis ſacrilegium pervenire, diabolica præſumtio eſt: In nullo autem aliter ſapere, quàm res ſe habet, Angelica perfectio eſt. quia itaque homines ſumus, ſed ſpe Angeli ſumus, quibus æquales in reſurrectione futuri ſumus; quamdiu perfectionem Angeli non habemus, præſumtionem Diaboli non habeamus. Ideo dicit Apoſtolus, *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* Humanum eſt ergo, aliquid, aliter quàm ſe res habet, ſapere. Propterea dicit alio loco, *Quotquot ergo perfecti hoc ſapimus, & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.* quibus autem revelat cum voluerit, ſive in hac vita ſive poſt hanc vitam, niſi ambulantibus in via pacis, & in nullam præciſionem deviantibus? Non quales iſti ſunt, qui viam pacis non cognoverunt, nec propter aliud unitatis vinculum diruperunt. Ideo Apoſtolus cum dixiſſet, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis Deus revelabit: ne putarent præter viam pacis, quod aliter ſapiebant ſibi poſſe revelari, continuò addidit; *Veruntamen in quod pervenimus, in eo ambulemus.* In quo ambulans Cyprianus, perſeverantiſſimâ tolerantiâ, fuſo ſanguine, ſed in unitate fuſo; quia, ſi traderet corpus ſuum ut arderet, & non haberet charitatem, nihil ei prodeſſet; per martyrii confeſſionem venit ad Angelicam lucem, ut ſi non antea, ibi certè revelatum agnoſceret, quod cùm aliter ſaperet, ſententiam diverſæ opinionis, vinculo non præpoſuit unitatis. Hæc Auguſtinus, libro ſecundo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite quinto. Similia his ſcribit, libro primo ejuſdem operis, capite decimo octavo, & capite decimo nono, & libro quinto, capite decimo ſeptimo, & alibi, in illo opere. & libro de unico baptiſmo, capitibus decimo quarto & decimo quinto, & libro ſecundo contra Creſconium, capite trigeſimo primo.

Philip. 3. 16.

1. Corinth. 13. 1.

Contra ſchiſmaticos.

Sexta pars reſponſionis de Cypriano.

39. Neque tamen propterea ſe, vel quenquam ſui temporis Epiſcopum, comparabat Auguſtinus, nedum anteponebat ſancto Epiſcopo & beato martyri Cypriano, etiamſi quod ille non vidit, nunc illis revelatum ſit. Audiamus ipſum Auguſtinum, de beato Cypriano perquam honorificè differentem, lib. 2. contra Creſconium, cap. 32. Verba (inquit) ejus ex epiſtola ad Iubajanum inſeruiſti literis, quibus ei placuiſſe monſtrares, baptizandos eſſe in Eccleſia Catholicâ, qui fuerint in hæreſi vel ſchiſmate baptizati. Ego hujus epiſtolæ auctoritate non teneor: quia literas Cypriani non ut canonicas habeo, ſed eas ex canonicis conſidero, & quod in eis divinarum ſcripturarum auctoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod autem non congruit, cum pace ejus reſpuo. Ac per hoc ſi ea, quæ commemoraſti, ab illo ad Iubajanum ſcripta, de aliquo Apoſtolorum vel Prophetarum canonico recitares, quod omnino contradicerem non haberem: Nunc verò, quoniam canonicum non eſt quod recitas, eâ libertate ad quam nos vocavit Dominus, ejus viri, cujus laudem conſequi non valeo, cujus multis literis mea ſcripta non comparo, cujus ingenium diligo, cujus ore delector, cujus charitatem miror, cujus martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit non accipio. Non accipio (inquam) quod de rebaptizandis hæreticis & ſchiſmaticis B. Cyprianus ſenſit; quia hoc Eccleſia non accipit, pro qua B. Cyprianus ſanguinem fudit.——quapropter ita hoc Cypriani non accipio, quamvis inferior incomparabiliter Cypriano; ſicut illud Apoſtoli Petri, quòd gentes judaizare cogebat, nec accipio, nec facio, quamvis inferior incomparabiliter Petro. Hæc lib. 2. contra Creſconium, cap. 32.

Cur plerumque viri doctiores minus aliquid revelatur.

Nota contra ſchiſmaticos.

1. Corinth. 10. 13.

Philip. 3. 15.

Nota 5. Scripturæ prærogativam.

Sic etiam lib. 2. de bapt. contra Donatiſtas, cap. 3.

Sic etiam lib. 5. de bapt. cap. 17.

40 Item; Vbi ſi minus ei (*Cypriano*) aliquid revelatum eſt, ut magnitudo charitatis ejus, quâ unitatem non deſeruit, probaretur, non ideo quiſquam tantis ejus firmamentis meritiſque virtutum, & tantæ copiæ gratiarum debet ſe audere præponere: quia univerſalis Concilii admonitus firmitate, videt aliquid quod ille non vidit, quia plenariùs de hac re Concilium nondum habebat Eccleſia. Sicut nec Petri Apoſtoli meritis quiſquam tam inſanus eſt, ut ſe præponat; quia Pauli

Apoſtoli edoctus literis, & ipſius jam Eccleſiæ conſuetudine roboratus, non cogit gentes judaizare quod Petrus aliquando coegerat. lib. 4. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 6.

Cypriani laus.

41. Item: Fieri autem poteſt, ut aliquis vigeat in radice charitatis, & , in quo Cyprianus aliter ſapuit, recte ſapiat: & tamen in Cypriano, quàm in iſto plura fecunda ſint, & in illo, quàm in Cypriano, plura purganda ſint. Non ſolum itaque malos Catholicos nullo modo comparamus, ſed nec bonos facile coæquamus B. Cypriano, quem inter raros & paucos excellentiſſimæ gratiæ viros numerat pia mater Eccleſia, quamvis illi & apud hæreticos cognoſcant baptiſmum Chriſti, illi autem aliter visum ſit. ut per eum minus aliquid videntem, & in unitate firmiſſime permanentem, manifeſtius demonſtraretur hæreticis, quam ſacrilego ſcelere rumperetur vinculũ pacis.------ quapropter reddens debitam reverentiam, dignumque honorem, quantum valeo perſolvens pacifico Epiſcopo & glorioſo martyri Cypriano; audeo tamẽ dicere, cum aliter ſenſiſſe de ſchiſmaticis vel hæreticis baptizandis, quam poſtea veritas prodidit, non ex mea, ſed ex univerſæ Eccleſiæ ſententiâ, plenarii Concilii auctoritate roboratâ atque firmatâ: ſicut venerans pro ſui merito Petrum primum Apoſtolorum & eminentiſſimum martyrem, audeo tamen dicere, non eum recte feciſſe ut gentes judaizare cogeret; etiam hoc enim dico, non ex mea, ſed ex Apoſtoli Pauli ſalutari doctrinâ, per Eccleſiam univerſam retenta atque ſervatâ. Diſputans ergo de ſententia Cypriani, multum infra merita poſſius Cypriani, dico ſacramentum baptiſmi & bonos & malos poſſe habere, poſſe dare, poſſe accipere, & bonos quidem utiliter ac ſalubriter, malos autem perniciosè ac pœnaliter: cum illud tamen in utrâque ſit æqualiter integrum, æqualiter ſanctum. Hæc Auguſtinus, lib. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 2.

42. Atque hæc in ſpecimen attuliſſe ſufficiat collectiones Auguſtini cum Donatiſtis de baptiſmo. antequam verò ulterius progrediamur, duæ ſe ingeruntquæſtiones ex ſuperiore ſpecimine emergentes, & tertia ex verbis Ambroſii & Auguſtini, quas breviter diſſolvemus.

CAPVT QVARTVM.

Reſpondetur ad tres quæſtiones, pertinentes ad controverſiam de integritate & veritate ſacramenti Baptiſmi.

1. Quæſtio.

PRima quæſtio ſit: Cùm concluſionis falſitas ex alicujus principii falſitate profluat, quæritur; quo præſertim principio falſo decepti fuerint ſancti illi Patres Agrippinus & Cyprianus, & alii quidam Catholici, qui cum eis de baptizandis hæreticis & ſchiſmaticis ſentiebant, ut hoc evitato ex ſuperſtructa erronea concluſio funditùs ſubvertatur?

Reſpondeat nobis Auguſtinus; Nec ob aliud (inquit) illis temporibus, quando iſta quæſtio contra utilem conſuetudinem diſputationibus, ſalvâ charitate atque unitate, altercantibus diſcutiebatur, viſum eſt quibuſdam etiam egregiis viris, inter quos præcipuus B. Cyprianus eminebat, non eſſe poſſe apud hæreticos vel ſchiſmaticos baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtinguebatur ſacramentum ab effectu vel uſu ſacramenti: & quia ejus effectus atque uſus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine, apud hæreticos non invenie batur; ipſum quoque ſacramentum non illic eſſe putabatur. Sed convertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem, &c. Hęc Auguſtinus, lib. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1.

2. Quæſtio.

2. Secunda quæſtio eſt; Quodnam intelligat Auguſtinus plenarium, ſeu univerſale orbis terrarum concilium, in quo deciſa ſit hæc controverſia?

Concil. Nican. 1. Supra, cap. 2. §. 11. & §. 12.

Reſpondeo: Intelligit Nicænum primum; Nam in eo factum hoc eſſe, demonſtravimus ſuprà, ex ipſius Concilii illius canonibus, & ex Hieronymi dialogo adverſus Luciferianos. Neque aliud celebratum eſt Catholicæ Eccleſiæ univerſale Concilium, in quo hæc quæſtio agitata ſit, ante natum Auguſtinum; hoc autem cujus auctoritatem toties inculcat, ait Auguſtinus, habitum eſſe antequam ipſe natus eſſet. Poſtea tamen, (inquit) dum inter multos ex utraque parte tractatur & quæritur, non ſolùm inventa eſt, ſed etiam ad plenarii Concilii auctoritatem roburque perducta, poſt Cypriani quidem paſſionem, ſed antequam nos nati eſſemus. lib. 2. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 9. Celebratum eſt Concilium Nicænum anno Dom. 325. poſtea natus eſt Auguſtinus anno Dom. 354. nam mortuus eſt anno Dom. 430. ut ex Proſpero & Liberato colligit Cardinalis Baronius, in eo anno; Poſſidonius autem in vita Auguſtini ſcribit, eum vixiſſe annis 76. Concilium ſecundum œcumenicum Conſtantinopoli celebratum eſt an. Domini 381. vel 382. Sardicenſe autem Catholicorum Concilium, quod anno Dom. 347. celebratum eſt, Auguſtino non fuit cognitum, qui nullum aliud cognovit Concilium Sardicenſe, niſi illud quod in ſuis ſcriptis convincit fuiſſe Arianorum Conciliũ, quippe in quo improbati ſint Epiſcopi Catholici Athanaſius Alexandrinus, & Iulius Romanus. Auguſt. epiſt. 163. & lib. 3. contra Creſconium, cap. 33. Neque in Concilio Sardicenſi Catholico quicquam actum eſt, quod ad hanc de baptiſmo controverſiam pertineret.

Duo concilia Sardicenſia.

Concil. Arelatenſe primum.

3. Celebratum eſt quidem etiam ante natum Auguſtinum, & ante ipſam magnam Nicænam Synodum, Concilium Arelatenſe primum, multorum Epiſcoporum, ab Imperatore Conſtantino Magno convocatum, tempore Silveſtri Papæ Romani, ut ex ejuſdem Concilii præfatione ad Silveſtrum intelligimus: de quo etiam Concilio meminit Auguſtinus, ſeu ejus clerici, epiſt 68. & in eo Concilio conditus eſt hic canon; De Arianis, qui propriâ lege ſua utuntur ut rebaptizentur, placuit, Si ad Eccleſiam aliqui de hac hæreſi venerint, interrogent eos noſtræ fidei ſacerdotes ſymbolum. Et ſi perviderint in Patre & Filio & Spiritu Sancto eos baptizatos, manus eis tantùm imponatur ut accipiant Spiritum Sanctum. quod ſi interrogati, non reſponderint hanc Trinitatem, baptizentur. Concil. Arelat. 1. can. 8. Non tamen fuit hoc univerſale totius orbis Concilium, ſed provinciale; licet admodum celebre,

Can. 8.

&

& magnæ auctoritatis: ad illud enim celebrandum Constantinus Augustus μάλιστα δὲ ἅπαντας ἐφ' ἑνὸς τόπου συνελθεῖν ἐπέτρεψεν, plurimos ex diversis ac innumerabilibus locis Episcopos convenire jussit, ut ipse testatur Constantinus in sua epistola ad Chrestum Syracusanorum Episcopum, apud Eusebium, lib. 10. histor. eccles. cap. 5. Neque auctoritatem suam dissimulat illius Concilii Patres, in præfatione ad Silvestrum Papam Romanum; Domino (inquiunt) & sanctissimo fratri Silvestro Episcopo, Marinus, vel cœtus Episcoporum, qui adunati fuerunt in oppido Arelatensi. Quæ decrevimus communi consilio charitativè significamus, ut omnes sciant quid in futurum observare debeant. Hæc ibi.

Nota obiter de Concilio & Papa Romano.

4. Observa hic in transcursu; 1. Non Papæ Romani, sed Imperatoris jussu congregatam esse hanc synodum. 2. Etiamsi ejusdem Augusti jussu miserit illuc Sylvester Papa Romanus suos legatos, Claudium & Avitum Presbyteros, Eugeniumque & Quiriacum diaconos; non tamen huic Concilio præfedisse Papæ Romani legatos, sed Episcopum civitatis in qua habitum est Concilium, nempe Marinum Episcopum Arelatensem: neque enim alius Marinus seu Maurinus in Concilii actis memoratur. 3. Patres Concilii decreta sua significare Sylvestro, non per subjectionem, sed charitative. 4. Nec eo fine, ut robur à Sylvestri approbatione accipiant, sed ut omnes (in quibus & ipse Sylvester) sciant, quid in futurum observare debeant, utpote tantæ synodi communi consilio decretum.

3. Quæstio.

5. Tertia quæstio est; quonam pacto cum hac Augustini & Concilii Nicæni & universalis Ecclesiæ doctrina, conciliari possint ea dicta Ambrosii & Augustini quæ jam exhibebo? Ambrosii verba superius citavimus sub initium hujus dissertationis de baptismo; Quamvis (inquit) & Patrem & Filium & Spiritum dicas, & aut Patris aut Filii aut Spiritus Sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium. Ambrosius, libro primo de Spiritu Sancto, capite tertio. Augustinus explicans illa verba Domini, *Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Detrahe (inquit) verbum, & quid est aqua nisi aqua. Et paulò post; Non quia dicitur, sed quia creditur. tractatu octogesimo in Evangelium Ioannis. Ambrosius etiam loco superius citato, & Augustinus epistola 23. baptismum vocant sacramentum fidei. Ex quibus effici videtur, non esse verum baptismum ubi non est recta fides: quod asserebant Donatistæ, Catholici autem negabant.

Ioan. 15. 3.

Triplex distinctio.

6. Respondeo; Præmissa triplici distinctione: Prima distinctio est illa ex Augustino superius proposita, inter baptismi veritatem, & ejusdem virtutem; sive inter ipsum sacramentum, & sacramenti effectum ac usum. Secunda distinctio est eorum qui baptizantur: vel enim adulti sunt, vel parvuli. Tertia distinctio est inter fidem ecclesiæ, & fidem particularis personæ.

7. Ad veritatem seu integritatem sacramenti, baptismi sive parvulis sive adultis ministrati, sufficit institutio divina ejusdèque observatio: dici etiam potest requiri fidem Ecclesiæ, non quod hinc sit sacramenti veritas, sed quia sacramenta data sunt Ecclesiæ, ideo si non esset Ecclesia, neque essent aliqua Ecclesiæ sacramenta vel intra vel extra Ecclesiam. Ad virtutem autem sacramenti hujus percipiendam, seu ut sit accipienti salutiferum; necessaria est in adultis recta fides ipsius particularis personæ baptizatæ. Dixit enim Dominus: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur; qui verò non crediderit, condemnabitur. Cui sententiæ Dominicæ in parvulis baptizatis satisfit, per fidem Ecclesiæ eos offerentis, benedicentis, tingentis, ut monet Augustinus locis citatis, epistola 23. & tractatu 80. in Evangelium Johannis. Accedit etiam occulta Spiritus Sancti gratia, quam latenter infundit & parvulis, ut monet Augustinus, libro primo de peccatorum meritis & remissione, cap. 9. Nam & hos necesse est ex Spiritu renasci, ut ingrediantur regnum Dei.

Marc. ult. vers. 16.

Ioan. 3. 5.

8. Neque ait Augustinus, tractatu 80. in Evangelium Iohannis, necessariam esse fidem ad integritatem sacramenti, sed ad hanc necessarium esse verbum; ad effectum verò seu virtutem sacramenti necessariam esse fidem verbi, seu verbum creditum. En ipsius verba; quare non ait, mundi estis propter baptismum, quo loti estis: sed ait, propter verbum quod loquutus sum vobis: nisi quia & in aqua verbum mundat: detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum: nam & hoc utique dixerat, quando pedes discipulis lavit: qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Vnde ista tanta virtus aquæ ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei quod prædicamus, ait Apostolus; quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Iesus, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris: corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vnde in actibus Apostolorum legimus; fide mundans corda eorum. Et in epistola sua beatus Petrus, Sic & vos, inquit, baptisma salvos facit; non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio, hoc est, verbum fidei quod prædicamus, quo sine dubio ut mundare possit consecratur & baptismus. Christus quippe nobiscum vitis, cum Patre Agricola, dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, & vide quid adjungat: Vt eam sanctificaret, inquit, mundans eam lavacro aquæ in verbo. Mundatio igitur nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, nisi adderetur, in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait; jam vos mundi estis propter verbum, quod loquutus sum vobis. Hæc Augustinus, tractatu octogesimo in Evangelium Johannis.

Accedit verbum ad elementum.

Ioan. 13. 10.

Rom. 10. 9. 10.

Act. 15. 9.

1. Petr. 3. 21.

Ioan. 15. 2.

Ephes. 5. 25, 26.

Ioan. 15. 3.

9. Augustinum sequutus Hugo de sancto Victore dicit; Omnia sacramenta virtutem habent ex fide. libro primo, parte nonâ, capite octavo. quod dictum explicans, & applicans baptismo, Bonaventura, ait, fidem quidem esse necessariam omnibus sacramentis, sed specialiter appropriari baptismo: quoniam baptismus est primum inter sacramenta. & janua sacramentorum: sicut fides janua virtutum. Attamen (inquit) sicut baptismus est sacramentum non singularis personæ, sed Ecclesiæ: sic efficaciam habet à fide ecclesiæ: & hoc per unitatem sponsæ & columbæ.

Omnia sacramenta virtutem habent ex fide.

Ianua.

Bonavent. in 4. sent. dist. 3. part. 1. art. 1. qu. 3. In resolutione.

10. Eodem sensu Thomas ait, ad accipiendum characterem baptismi non esse necessariam rectam fidem in baptizato vel baptizante, requiri tamen ex necessitate rectam fidem baptizati ad hoc, ut habet gratiam baptismi. In 3. parte, qu. 68. art. 8.

11. De infantibus autem plura inferius, si Deus voluerit. Hæc interea pro instituti nostri ratione in medium attulisse sufficiat, de veritate & integritate baptismi contra intentionarios, & contra errorem Novatianorum ac Donatistarum & Arianorum, quem jam olim explosum renovarunt nuper Anabaptistæ, quos Calvinus Catabaptistas vocat, libro quarto Institutionum capite decimo quinto, §. decimo sexto, ubi & hanc eorum insaniam refellit. Contra eosdem scripserunt multi alii superioris & hujus sæculi scriptores.

Donatistarum errorem de baptismo renoverunt Anabaptistæ.

CAPVT QVINTVM.

De baptismi necessitate contra errores Quintillianorum, & Manichæorum, & Massalianorum, & Pelagianorum, & Pontificiorum. Ubi etiam de baptismo infantium, & de loco & tempore administrationis & acceptionis baptismi, & de trina vel simpla mersione, & de aspersione, & de aqua, & lotione baptismali.

Argumentatio idonea contra Pelagianos.

AVgustinus, & alii quidam Catholici Patres, dum contra Pelagianos pugnant, pro ostensione originalis peccati, argumentum ducunt validum sanè atque invictum à necessitate regenerationis & baptismi, ipsis etiam parvulis conferendi in remissionem peccati originalis; sicut ostendimus suprà, lib 8. cap. 2 §. 19. at eos disputationis fervor & bonæ causæ fiducia ultra metas incautos abripuerunt, & in rigorem quendam, causæ non necessarium, impulerunt. Sufficit enim contra Pelagianos necessitas regenerationis spiritualis, & remissionis peccatorum; & non supervacua aut frustranea institutio sacramenti baptismi in hunc usum, ut esset sacramentum regenerationis & remissionis peccatorum: sicut & alia sacramenta suos habent spirituales usus; unde exsitit eorum accipiendorum necessitas; quia contemtus eorum exitialis est, neque ea impunè quisquam negligit, cui est à Deo mandata susceptio, seclusо tamen contemtu & profano neglectu, res sacramenti haberi potest interdum sine sacramento: quod cum de Eucharistia non negent illi, qui hodie simplicem baptismi necessitatem urgent; nulla ratio sinit, ut Patrum auctoritate abutantur, pro rigida illa necessitate baptismi; qua asseritur, absque hoc sacramento morientes omnes æternum damnari, nisi aut voto seu desiderio sacramenti baptismi, aut martyrio, defectus sacramenti suppleatur. Nam Augustinus, & alii illorum temporum Catholici Patres, non minorem urgebant necessitatem sacramenti Eucharistiæ, ex cap. 6. Evangelii Ioannis, quàm baptismi, ex ejusdem Evangelii cap. 3.

Abrepti fervore disputationis & bonæ causæ fiducia Augustinus, & alii de baptismi necessitate incaute loquuti sunt.

Pontificii negantes necessitatem Eucharistiæ, parem cum necessitate baptismi, discedunt à doctrina Augustini & veteris Eccl. Vide infra, cap. 10. §. 17.

2. Pelagiani peccatum originale negantes, parvulos non baptizatos excludebant è regno Dei, salutem tamen eis & vitam æternam tanquam innocentibus in loco aliquo exteriori promittebant: adeò ut respectu salutis vitæque æternæ, omnino superfluò baptizari infantes existimarent: teste Augustino, libro primo de peccatorum meritis & remissione, capite vigesimo, & libro tertio, capite decimo tertio, quibus sic resistit Augustinus; Terrentur autem (inquit) isti sententiâ Domini dicentis; *nisi quis natus fuerit denuo, non videbit regnum Dei.* quod cum exponeret, ait, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit in regnum Cœlorum.* Et propterea conantur parvulis non baptizatis, innocentiæ meritò salutem ac vitam æternam tribuere; sed quia baptizati non sunt, eos à regno Cœlorum facere alienos, novâ quadam & mirabili præsumtione, quasi salus ac æterna vita possit esse præter Christi hæreditatem, præter regnum cœlorum. Habent enim videlicet, quò confugiant, atque ubi delitescant: quia non ait Dominus, *Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non habebit vitam*; sed ait, *non intrabit regnum Dei.* Nam si illud dixisset, nulla hinc dubitatio posset oriri. Auferatur ergo jam dubitatio. Dominum audiamus: non suspiciones, conjecturasque mortalium: Dominum audiamus, inquam, non quidem hoc de sacramento lavacri dicentem, sed de sacramento sanctæ mensæ suæ, quo nemo rite nisi baptizatus accedit; *Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* quid ultra quærimus? quid ad hoc respondere poterunt, nisi pertinacia pugnaces nervos adversus constantiam perspicuæ veritatis intendat? An verò quisquam etiam hoc dicere audebit, quod ad parvulos hæc sententia non pertineat, &c. libro primo de peccatorum meritis & remissione, capite vigesimo. Idem docuit Innocentius Primus Papa Romanus; teste Augustino, libro primo contra Iulianum, capite secundo, ubi ait, utriusque partis terrarum, id est, Occidentis & Orientis, fidem istam unam esse. Idipsum tradit August. epist. 106. & epist. 107. idem habet Cyprianus, lib. de lapsis, & Dionysius, lib de Eccles. hierarchia, cap. 2. Et Gelasius, primus Papa Romanus, epistola quinta, ad omnes Episcopos per Picenum. tom. 3 Concil. edit. Paris. pag. 619.

Pelagianorum error.

Augustini responsio.

Ioan. 3. & vers. 5.

Par necessitas sacramenti sanctæ mensæ ac sacramenti baptismi ex sententia Augustini & Rom. Pontificum & Ecclesiarum Occidentis & Orientis illorum temporum. Vide infrà, cap. 10. §. 17. & suprà, lib. 8. cap. 10 §. 6.

Ioan. 6. 53.

3. Si dicas, eundem Augustinum alibi docuisse, sufficere homini ad salutem manducationem spiritalem; etiamsi, antequam illud sacramentum edat & bibat de hoc corpore in unitate corporis Christi constitutus abscedat: quia illius sacramenti beneficio non privatur, quando ille habere hoc, quod illud sacramentum signat, invenitur. Hæc Augustini verba citantur à Gratiano, de consecr. dist. 2 can. *quia passus est.* Et à Lombardo, 4. sent. dist 9. A. Libenter hanc regulam nos quoque suscipimus, quam etiam ipse Augustinus ad illos applicat qui rem baptismi absque sacramento baptismi consequuntur, lib 4. de baptismo contra Donatistas. cap. 22. ubi ait, sufficere fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandū mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest: cum mysterium baptismi non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Conversio enim cordis (ut postea eodem libro monet Augustinus, cap. 25.) potest quidem

Regula Non omnis qui sacramento caret, privatur beneficio sacramenti.

Sufficit fides conversioque cordis, ubi haberi non potest baptismus. Dilucid. Absit contemtus religionis.

Digitized by Google

Dist. 5. ffic: ſpiritualis ſumtio, ubi non eſt contemtus religionis.

quidem ineſſe non percepto baptiſmo, ſed contemto baptiſmo non poteſt. Quemadmodum de re ſacramenti ſine ipſo ſacramento Euchariſtiæ, ait Hugo à Sancto Victore; Spiritualis ſumtio, quæ verâ fide percipitur, ſine ſacramentali, ubi non eſt contemtus religionis, ſufficit. Hæc Hugo in Speculo de myſteriis Eccleſiæ, capite ſeptimo.

Ambroſ.

4. Idipſum, quoad baptiſmum, ante Auguſtinum docuit Ambroſius, concione funebri in obitu Valentiniani junioris Auguſti: qui ex Gallia in Italiam cogitans, miſſis jam ad Ambroſium nunciis, qui eum Viennam in occurſum Imperatori accerſerent, vehementer optanti ac deſideranti baptizari ab Ambroſio, ipſe morte præventus eſt, ſine baptiſmate decedēs. De quo tamen Ambroſius in concione illa funebri; Sæpe (inquit) me appellabat abſentem, & à me initiandum ſe ſacris myſteriis præferebat. —— Mora ei adventus mei prolixior videbatur.—— additur, ut properarem ociùs, ut ipſe baptizaretur in ipſo egreſſu. Jam ſuperabam Alpium juga: & ecce, nuncius amarus mihi, & omnibus, de ſāti morte Imperatoris. Reflexi, & iter fletibus meis lavi.——Quem in Evangelio eram generaturus, amiſi: ille non amiſit gratiam, quam poposcit.—Virâ jam fruitur æternâ. ——

Morte præventus Valentinianus Imp. & ſine ſacramento baptiſmi decedens, vitam ſtatim conſequutus eſt æternam.

qui habuit Spiritum tuum, ſancte Pater, quomodo non accepit gratiam tuam? Aut ſi, quia ſollemniter non ſunt celebrata myſteria, hoc movet: ergo nec martyres, ſi Catechumeni fuerint, coronentur. Non enim coronantur, ſi non initiantur. Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, & hunc ſua pietas abluit & voluntas. Hæc Ambroſius.

Martyres Catechumeni coronantur, non percepto ſacramento baptiſmi. Baptiſmus ſanguinis.

5. Cui etiam de martyribus concinit Auguſtinus; Nam (inquit) quicunque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerētur ſacro fonte baptiſmatis. lib. 13. de civitate Dei, cap. 7. Idem olim docuit Cyprianus, epiſt. 73. ad Iubaianum; ubi ait, martyres ſanguine ſuo baptizari, & divinæ pollicitationis gratiam conſequi: de ſanguinis baptiſmo dixiſſe Dominum, habere ſe aliud baptiſma baptizari. Luc. 12. 50.

Luc. 12. 50.

6. Hinc trita illa apud ſcholaſticos diſtinctio baptiſmi, in baptiſmum fluminis, & baptiſmum flaminis, & baptiſmum ſanguinis. Quamvis agnoſcant ſolum fluminis ſive aquæ baptiſmum eſſe ſacramentum; reliqua duo non ſacramenta, ſed ſacramenti vicem ſupplentia, ſeu ejus defectum compenſantia, hoc eſt, ejus effectum conferentia. 4. ſentent. diſtinct. 4. Hinc etiam illud eorundem axioma, ibidem; Deus ſuam potentiam ſacramentis non alligavit. Baptiſmus autem flaminis appellatur etiam *baptiſmus pœnitentiæ*, ibidem; & in Summa Thomæ, 3. part quæſt. 66. art. 11. item *baptiſmus ignis*. Hoc autem videtur obviare (inquit Petrus Lombardus) quod Dominus dicit; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt intrare in regnum Cœlorum* Quod ſi generaliter verum eſt, non videntur eſſe vera ſuperiùs poſita. Sed illud intelligendum eſt de illis, qui poſſunt & contemnunt baptizari. Vel ita intelligendum eſt; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, id eſt, ex ea regeneratione, quę fit per aquam & Spiritum Sanctum, *non ſalvabitur*. Illa autem regeneratio fit non tantum per baptiſmum, ſed etiam per pœnitentiam, & ſanguinem. Vnde auctoritas [nempe Gloſſa ordinaria in caput 6. ad Hebræos] dicit, Ideo Apoſtolum pluraliter dixiſſe fundamentum baptiſmatum; quia eſt baptiſmus in aqua, in ſanguine, in pœnitentia. Hoc autem non ideo dicit, quòd ſacramentum baptiſmi fiat niſi in aqua; ſed, quia ipſius virtus, id eſt, ſanctificatio, datur non modo per aquam, ſed per ſanguinem, vel pœnitentiam. interius, &c. Hæc Lombardus, lib. 4. ſentent. diſtinct. 4. E. Vide Summam Thomæ, 3. part. quæſt. 66. art. 11. & art. 12. Idem docet prolixè Bernardus, epiſt. 77. quam ſcripſit ad Hugonem de Sancto Victore.

Deus ſuam potentiam ſacramentis non alligavit.

Ioan. 3. 5.

7. In quo igitur (inquies) apparet Auguſtinianæ de baptiſmo doctrinæ immodicus rigor? In eo, quod parvulos non baptizatos, nec martyrio de vita hac ſublatos, adjudicet æternæ morti; hac, ſcilicet, ratione impulſus, quod neque fidem habeant, neque ejus vice ſacramentum fidei. Locum Auguſtini varia citavimus in differtatione noſtra contra Pelagianos. ſuprà, lib. 8. capite 2. controverſia decimâ ſeptimâ: ubi oſtendimus, idem etiam poſtea docuiſſe Gelaſium Papam Romanum; quos ſequutus Bernardus, epiſt. 77. Sanè (inquit) infantes, quia hanc prohibente ætate non poſſunt habere fidem, hoc eſt cordis ad Deum converſionem, conſequenter nec ſalutem, ſi abſque baptiſmi perceptione moriuntur. Hæc ille. Idem docent Lombardus & ejus diſcipuli, 4. ſent. dut. 4.

Auguſtini immodicus rigor ergo in infantes non baptizatos, nec martyrio ex hac vita ſublatos.

8. Qua libertate & reverentiâ nos docuit Auguſtinus, non accipere quod Cypriano visum eſt de baptizandis hæreticis; eādem neque hoc accipimus, quod ipſi lauctо Auguſtino aliiſque cum eo ſentientibus visum eſt de parvulis non baptizatis. Cui ſi veriorem & ſacris literis rectęque rationi congruentiorem ſententiam, ſalvâ charitatis & pacis compage, & ſervato debitæ reverentiæ officio, anteponamus; ipſe nos Auguſtinus omni temeritatis & arrogantiæ crimine liberat. Neque enim (inquit) quorumlibet diſputationes (quamvis Catholicorum & laudatorum hominum), velut ſcripturas canonicas habere debemus: ut nobis non liceat, ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi forte invenerimus, quòd aliter ſenſerint quàm veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ergo ſum in ſcriptis aliorum: tales volo eſſe intellectores meorum. Hæc beatus Auguſtinus, epiſt. centeſimâ undecimâ, quæ eſt, *de videndo Deo*. ad Fortunatianum, Epiſcopum Siccenſem.

Neceſſariâ diligentia ab illa rigida Auguſtini doctrina ſalva honorificentia quæ tanto viro debetur.

9. Si fas ſcholaſticis, de puerorum ſine baptiſmo defunctorum ſtatu à Patribus illis diſſentire, propter nimiam, ut ipſis videtur, doctrinæ illorum aſperitatem; nobis etiam nefas non ſit, ab eorundem Patrum immodico, ut nobis videtur, rigore aſſenſum cohibere, ſi oſtenderimus potioribus rationibus ſuffulcam eſſe oppoſitam ſententiam? Excogitarunt ſcholaſtici, carcerem quendam in inferno tenebroſum; in quo æternum detineantur pueri abſque baptiſmi ſacramento defuncti: ubi ſolam damni ſive carentiæ regni cœlorum ſeu viſionis Dei ſuſtineant pœnam, propter originale peccatum, nullâ prorſus afflicti pœnâ ſenſus, ſed ſtatu ſuo contenti: & hunc locum appellant *limbum puerorum*. in quartum ſentent. diſtinct. 4. & diſtinct. 45. Alia mens fuit Auguſtini, & aliorum quorundam Patrum, infantes non baptizatos cœlo excludentium;

De limbo puerorum. Scholaſtici ab Auguſtino & aliis Patribus cum illo ſenſu ſibi diſſentiunt de ſtatu puerorum ſine baptiſmi ſacramento defunctorum.

adjudicabant enim eos æternis tormentis. Etiamsi in ipsis tormentis inferni agnoscerent supplicíorum varios gradus, pro diversitate criminum; & ideo infantes damnatos in damnatione omnium levissimâ futuros, cum solum habeant originale peccatum, nec ullis propriis aggraventur. Augustinus lib. 5. contra Iulianum, capite octavo, & libro primo de peccatorum meritis & remissione, cap. 16. Attamen dicebant eos ignis æterni sempiterno supplicio puniendos: quia, etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt. Hoc firmissime tenendum, neque de eo ullatenus dubitandum, scribit Augustinus, seu potius Fulgentius, lib. de fide ad Petrum diaconum, capite 27. in operibus Augustini, tomo 3. Augustinus ait, eos secundæ mortis subire supplicium, libro primo, contra duas epistolas Pelagianorum, capite 22. adeóque esse in stagno illo ignis, quod dicitur *secunda mors*. Apocalyps. capite 20. vers. 14. Idem Pater ait, eos cruciari, lib. de prædestinatione sanctorum, capite 12. &, habere tormenta, tractatu 49. in Evang. Ioannis. Gelasius Papa Romanus eos accenset eis, qui in die judicii stabunt ad sinistram; epist. 7. ad omnes Episcopos per Picenum. Docent autem nos sacræ literæ, æterni ignis sempiterno supplicio adjudicari omnes qui stabunt a sinistris. Matth. 25. 41. Et ex hoc ipso loco Matthæi infert Augustinus; infantes non baptizatos, & sic morientes, ire cum reliquis damnatis in ambustionem æternam. libro tertio de peccatorum meritis & remissione, capite tertio, Nazianzenus tamen [orat. 40. numero 21. edit. Paris. Græcolat. anno Dom. 1630. pag. 653.] infantes, nec non & adultos, solâ impossibilitate à baptismi perceptione exclusos, &, quamvis sine contemtu aut neglectu, sacramento tamen baptismi non percepto, mortuos, etiamsi adulti serio voto cupiverint baptizari, neque eis aut infantibus illis consequendi sacramenti facultas concessa sit, putavit neque glorificari, neque puniri: ut qui signillo quidem signati non sint, improbitate tamen careant, atque hanc jacturam passi potius fuerint, quam fecerint. μήτε δεξαμένους, μήτε ἀπολαβόντας σφρᾶγῖδα τὴν ἁγίαν χρίτου, ὡς ἀσεβείας μὲν, κἀκίας δ' ἀλλ' οὐδετέρας μᾶλλον τὴν ζημίαν, ἢ ἐφάνησαν. Hæc Gregorii Nazianzeni opinio, ab Augustino, & aliis contra Pelagianos pugnantibus, non est recepta, sed prorsus rejecta. Quam etiam, quoad adultos, ipsi rejiciunt Romanenses. Tertium autem locum æternum hominibus nullum esse à Deo constitutum, sed tantummodo cœlum beatis, & supplicii locum damnatis, docuerunt Augustinus & Gelasius, & alii, in suis scriptis contra Pelagianos. Tametsi argumentum pro demonstratione originalis peccati, longè ùs quàm necesse erat, arcessiverint. Vt monuimus in principio hujus capitis.

Apoc. 20. 14.

Matth. 25. 41.

Nazianz. Opinio de iis qui sine baptismo mortui sunt quam a-tit Pater reprobans & quæ vera etiam ipsi humane hæc improbatur.

Vide supra, §. 1 & lib. 2. c. 1. §. 20. 21. 22.

10. Quod autem antiquiores Patres, & qui etiam sequuti sunt, ratiocinantur à necessitate baptismi, & necessariâ salutis æternæ curâ; quando, non obstante Ecclesiasticâ consuetudine de baptismo, statis anni temporibus, & in baptisterio publico, celebrando, jubent succurri infantibus & grabatariis, & aliis in vitæ discrimine constitutis: id, intra justos limites, commodo sensu ab eis dici poterat. Nam sensu satis commodo, atque idoneo, procedit & robur habet argumentatio, absq; opinione absolutæ istiusmodi necessitatis, ad quam multi veterum sine necessitate confugerunt. Docent veteres, baptismum esse divinitùs institutum gratiæ & salutis organum, seu medium, nulli certo tempori aut loco alligatum: & non patere regnum cœlorum eis, qui hoc sanctum Dei sigillum contemnunt aut negligunt: esse autem non solùm adultis, sed etiam infantibus fidelium, necessariò administrandum hoc sacramentum; ne divinæ institutionis incurioſi, & ingentes fructus sacramenti hujus vilipendere videamur. Atque huc congerunt, ex sacris literis collecta, multa præclara sancti baptismi elogia, & ut ad ejus expetitionem atque maturam susceptionem animos hominum permoveant, orationis vela pandunt, & eloquentiæ suæ copias explicant, propositis gratiæ Dei promissionibus, & interminationum divinarum fulminibus repræsentatis. Et ne quis existimet, non posse baptismum, ne de vita quidem periclitantibus, rite ac legitime, extra solemnia Paschatis & Pentecostes tempora, vel alio quàm publico loco, administrari; hanc dubitationem Patres anticipant, & dicunt: Dei esse omne tempus, & baptismo aptum esse omne tempus, & satius esse ut in carcere, vel intra domos, & in lecto etiam, baptizetur vinctus, vel ægrotus, quàm ut baptismus omittatur. Non esse eam Ecclesiasticæ consuetudinis vel constitutionis mentem, ut cuiquam fidelium infanti, vel adulto catechumeno, sacramentum hoc denegetur; sed omnem adhibendam esse curam ad petendum, & promtam diligentiam ad conferendum eis hoc sanctum Dei institutum, sine exceptione ætatis, vel sexus, vel loci, vel temporis; ubi alius locus non datur magis commodus, neque aliud tempus exspectari possit casus necessitatis, id est, personæ baptizandæ infirmitas, vel calamitas, & probabilis propinquitas mortis. Deo enim jubente, ut omnes credentes, & fidelium infantes baptizentur, non esse hominibus integrum id prohibere, vel negligere: Neque Ecclesiam velle, aut posse, divinam institutionem iniquis humanarum restrictionum spatiis circumscribere; nec propter hominum traditionem, irritum facere aut transgredi mandatum Dei; aut oblatũ à Deo sanctũ baptismi donum parvifacere. Providendum quidem ut, quod monet Apostolus, *omnia decenter & secundùm ordinem fiant*. Sed ut *fiant*, non autem ut, decorum & ordinem nimis angustis limitibus definientes, intercedamus ne fiant illa, quæ Deus fieri jussit; & ne sub iniquo prætextu accessorii, negligatur principale: non esse quidem Dei gratiam alligatam sacramentis; sed neque nobis fas esse in lege Dei, de sacramentis latâ, dispensare: nos divinis officii nostri legibus esse alligatos; neque tentandum esse Deum, ut nobis, aut aliis, gratiam & salutem pollicentes, contemnamus ut inania, vel tanquam superflua negligamus gratiæ organa, & salutis media à Deo instituta & imperata.

Matth. 15. 3. 6.

1. *Corinth.* 14. 40.

Vide lib. 7. c. 7. §. 9.

Doctrina veterum, quæ parte sana est, de necessitate baptismi.

11. Neque illud benignam & sanam interpretationem respuit, quod dicunt Patres, presbyterum, negato baptismo, reum esse amissi hominis: nam non absimiles in sacris literis reperiri videntur locutiones, quibus peccati atrocitas exaggeratur, etiamsi consequens illud non eveniat: reus dicitur corporis & sanguinis Domini, qui sacramentum indignè manducavit & bibit: & interitûs fratris reus dicitur, qui eum intrepidè scandalizavit, adeò ut per illum non steterit

1. *Cor.* 11. 27. 1. *Cor.* 8. 11. 12.

ſteterit quin frater periret, etiamſi ſubveniente Dei miſericordiâ ſalvus fiat. Profectò baptiſmum eſſe divinum ſalutis medium, docent nos verba illa Domini, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Non enim tanquam aliquid inane, vel exile, vel indifferens, vel parvipendendum, conjunxit cum fide baptiſmum, quamvis non ſit æqualis utriuſque neceſſitas: ſed ut pretiolum & efficax Dei donum: ut patet cum ex illa Domini ſententia, tum ex aliis etiam ſacræ Scripturæ teſtimoniis, quib. cœleſtis hujus myſterii ſublimis dignitas & ſalutaris utilitas magnifice prædicatur. Officii etiam neceſſitate, ab ipſo Domino impoſitâ, obligatos teneri miniſtros verbi, ut idoneis, id eſt, adultis credentibus, & fidelium infantibus, ſanctum hoc myſterium adminiſtrare non recuſent, perſpicuum eſt ex illa Dominica præceptione, *Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Qui autem denegat alicui ſalutis medium, quod Deus inſtituit, & quod ipſe ex officio Dei quem mandato conferre tenetur, is haud dubie graviter peccat: eumque vereres neglectæ ovis, vel amiſſi hominis crimine teneri aliorebant. Quicunque etiam baptiſmum ſuſcipere aut petere, vel ſibi, ſi adultus ſit catechumenus nondum baptizatus, vel infanti ſuo, contemſerit, vel neglexerit, cum contra animam ſuam peccare nemo Catholicus inficiatur.

Marc.16.16.

Matt.28.19.

Baptiſmus ægrotantium in lecto.

12. Vetuſta Eccleſiæ conſuetudine receptum eſſe ut in lecto baptizarentur, per aquæ affuſionem vel aſperſionem ii, qui tam gravitet laborabant, ut mors de propinquo eis imminere putaretur, teſtes ſunt *Cornelius*, hujus nominis primus, Epiſcopus Romanus, in ea ad Fabium Epiſcopum Antiochenum epiſtola, apud Euſebium, libro ſexto, hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite quadrageſimo tertio, in editione Græca, & *Cyprianus*, epiſtola ſeptuageſimâ ſeptimâ, (ſeu libro quarto, epiſtola ſeptima,) ad Magnum, ubi eam conſuetudinem Cyprianus ex profeſſo laudat, & *Concilium Neocæſareenſe*, (celebratum, circiter annum Domini 315.) can. 12. & *Concilium Laodicenum* (paulo pòſt celebratum) can. 47.

Vide §. 16. & §. 30. & §. 33.

Contra paraſynagogas & parabaptiſmata.

13. Quia autem hæretici quidam, vel ſchiſmatici, habere deprehendebantur quædam in privatis domibus illicita conventicula, & illegitima baptiſmata [ἀβρωμαγωγὰς καὶ ἀβαπτίσματα:] qualia erant illa, quæ ab Acepnalis fieri ſolita memoravimus, lib. 3. hujus operis, cap. 14. §. 5. cujuſmodi illiciti conventus erant etiam illi, quos olim Synodus Antiochena, (in Encæniis, anno Domini 341. celebrata) prohibuit, can. 2. decernens, non licere communicare cum excommunicatis, neque cum eis per domos convenire & ſimul orare. qui non orant cum Eccleſia. καὶ ἐξόντας κατοικεῖν πᾶς ἀκοινωνήτους, μηδὲ καθ' ἴδιαν συνιόντας σωβίζεσθαι τοῖς μὲν τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις. Quales etiam erant illæ paraſynagogæ, de quibus dicetur lib. 4. hujus operis, c. 1. Contra ittiuſmodi conventicula & parabaptiſmata, conſtitutum eſt in quinifexto Concilio, can 59 ut non in privatis oratoriis intra domos, ſed in Catholicis Eccleſiis ſacramentum baptiſmi adminiſtraretur. verba canonis ſunt, Μηδαμῶς ἐν ἀκατρίῳ ἴσως ἐνδον οἰκίας τυγχάνοντι βάπτισμα ὑποτελεῖσθω· εἰ μὴ ἐν μέλλοντος ἀξιοῦσθαι τὸ ἁγιάσαι φωτισμαλος ὑπὸ τῆς κατεπειγούσης περιστάσεως ἀναγκαίως, καὶ οὕτω ἑ διορίας ταύτης ὑπολαμβάνεσθαι. et ſubjungitur ſanctio in immorigeros,

Vide de quinifexto Concilio lib. 5 hujus operis, c. 5.

ut, ſi clericus ſit, deponatur: ſi autem laicus, ſegregetur, εἰ μὲν κληρικὸς ἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω. Proſpectum interea inhrmis, in eodem Concilio quinifexto, can. 31. cujus canonis hæc ſunt verba; τοὺς ἐν ἀκατείοις ἴσως ἐνδον οἰκίας τυγχάνοντας λειτουργοῦντας ἢ βαπτιζοντας κληρικοὺς, ὑπὸ γνώμης τοῦ προεστῶτος τῆς καθ' ἑκάστην παροικίαν ὁρίζομεν. ὥστε εἴ τις κληρικὸς μὴ τοῦτο ποιήσειε, καθαιρείσθω. Clericos, qui in oratoriis, quæ ſunt intra domos, ſacra faciunt, vel baptizant, hoc ut ex ſententia Epiſcopi illius loci faciant, decernimus. Quare ſi quis clericus hoc non ſic ſervaverit, deponatur. Hæc ibi. Hoc ipſum poſtea etiam decretum in Synodo prima & ſecunda, can. 12. de qua Synodo vide librum ſeptimum, hujus operis, capite 12. §. 11. Quocirca rectè obſervatum à Joanne Zonara, in ſuo commentario in can. 59. Quinifextæ Synodi, (quæ ibi Sexta nuncupatur,) cohatis inter ſe canonibus manifeſtum eſſe, quod ſacris operari & baptiſmum adminiſtrare in talibi oratoriis, intra domum, nec ſit omnino prohibitum, [οὐ πάντως κεκώλυται] neque cuilibet concedatur. [οὐ πᾶσιν ἐπιτέτραπται] ut quilibet id faciat ſuo arbitratu, ſeu proprio motu [ἐξ ἰδίας ἕξεως] ſed quod oporteat bene notos & approbatos eſſe Epiſcopi loci, qui ita faciant.

Proſpicitur infirmis.

14. In Conſtitutionibus quæ *Apoſtolica* dicuntur, & *Clementi* Romano tribuuntur, legimus hæc verba; ὁ ἐκ καταφρονήσεως μὴ βουλόμενος βαπτίζεσθαι, ὃς ἄπιστος καταχρίνεται, καὶ ὑπεύθυνος ἔσται ὡς ἀχάριστος καὶ ὀνείδους. λέγει γὰρ ὁ κύριος· ἐὰν μὴ τις βαπτισθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ πάλιν, ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθείς, σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας, καταφρονήσας· ὁ δὲ λέγων, ὅτι ὅταν τις βαπτισθῇ, βαπτίζομαι, ἵνα μὴ ἁμαρτάνω καὶ ζήσω τὴν ἁμαρτίαν ἔτι ποιῶν, οὗτος ἄγνοιαν ἴσχει θεοῦ, καὶ τὴν ἀκριβῆ φύσιν ὀλιγώρως τυγχάνει, καὶ ἀναβάλλων τὸ ὕδωρ μὴ ἐκ τοῦ κύριον· οὐ γὰρ οἶδας τί τίκτεται ἢ ὑπάρχει. βαπτίζεται ὁ ὑμῶν, καὶ τὰ νήπια· ἐν ἀκριβείᾳ ἐστὶ τὸ σπουδαῖα ἐν ὑπάρχειν θεοῦ φύσει, χαίρει φησὶ, τὰ παιδία ἐρχόμενα πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. id eſt, qui per contemtum recuſaverit baptizari, tanquam infidelis condemnabitur: & tanquam ingratus & inſipiens opprobrio afficitur. Ait enim Dominus; *Niſi quis baptizatus fuerit ex aqua & Spiritu, non ingredietur in regnum cœlorum.* Et rurſum; *qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur.* Qui verò dicit: Cum moriar, accipiam baptiſmum, ne peccem, & baptiſmum inquinem; hic Deum ignorat, & naturæ ſuæ immemor eſt: *Ne differas enim, converti ad Dominum; non enim ſcis, quid pariet poſterus dies.* Baptizare autem veſtros etiam infantes: & educate eos in diſciplina, & monitione Dei. Ait enim, *Sinite puerulos venire ad me; & ne prohibeſe eos.*

Clemens Rom. Apoſtolicis 6 capitis. Contra baptiſmi contemtores.

Contra dilationem baptiſmi.

Baptiſmus infantium.

Joan.3.5.

Marc.16.16

Matth.19.14

15. *Irenæus* ait; Omnes venit [Dominus Jeſus Chriſtus] per ſemetipſum ſalvare. Omnes, inquam, qui per eum renaſcuntur in Deum, infantes, & parvulos & pueros, & juvenes, & ſeniores. Ideo per omnem venit ætatem, & infantibus infans factus, ſanctificans infantes; in parvulis parvulus, &c. Hæc *Irenæus*, lib. 2. adverſus hæreſes, capite trigeſimo nono, ubi per renaſcentiam infantium, haud obſcure ſignificat etiam infantium baptiſmum, loquutione patribus familiari. *Juſtinus* Martyr, in ea Apologia

Irenæus. Baptiſmus infantium.

quæ

Digitized by Google

quæ ſecunda nuncupatur, deſcribens adminiſtrationem baptiſmi, *Deinde* (inquit) *eò adducuntur à nobis ubi aqua eſt, atque eo regenerationis modo, quo ipſi regenerati ſumus, regenerantur. Nam in nomine rerum cunctarum Parentis ac Domini Dei, & Servatoris noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritûs Sancti, in aqua tunc lavantur.* Ideo *Ambroſius* baptiſterium appellat *regenerationis ſacrarium.* libro de initiandis. capite ſecundo, & ſacramentum baptiſmi *Dionyſius* Areopagita vocat τὰ θεῖα & θεογονικὰ σύμβολα, *divina divinæ generationis ſymbola.* lib. de eccleſ. Hierarchia, capite ſecundo, parte prima. Item, τὸ & ἱερὸν τελετὴν θεογονίας, ἅτε τὸ συμβόλοις, *Sanctæ divinæ generationis ſacramentum, ut in ſymbolis.* Eodem cap. in Theoria, ſeu parte 3. in principio illius partis. et baptiſterium vocat τὸν μητρῷον & υἱοθεσίας, *matrem adoptionis.* in 2. parte ejuſdem capitis. Non tamen dicit *Irenæus*, neminem ſalvum fieri, qui non fuerit aquâ baptizatus. Nam tum de infantibus, tum de adultis loquitur: quibus conſtituta eſt etiam ſacramentalis renaſcentia, neceſſitate præcepti, licet non peremtoriâ neceſſitate medii; ut infrà demonſtrabimus.

Tertullian. 16. *Tertullianus* quidem ſuadet dilationem baptiſmi cum parvulorum, tum adultorum: at ſimul non obſcurè oſtendit, viguiſſe illo tempore in Eccleſia conſuetudinem baptizandi parvulos. Pro cujuſque (inquit) perſonæ conditione ac diſpoſitione, etiam ætate cunctatio baptiſmi utilior eſt. Præcipuè tamen circa parvulos. Quid enim neceſſe eſt, ſi non tam neceſſe ſponſores etiam periculo ingeri? qui & ipſi per mortalitatem deſtituere promiſſiones ſuas poſſunt, & proventu malæ indolis falli. Hæc *Tertullianus*, lib. de baptiſmo, capite 18. ex quibus Tertulliani verbis apertum eſt, in uſu tunc fuiſſe baptizationem parvulorum, & adhibitos etiam eſſe ſponſores: de quibus mox plura adferemus. *Pamelii* in hunc Tertulliani locum conjectura eſt; Fortaſſis loquitur [*Tertullianus*] de baptiſmo duntaxat illorum parvulorum differendo, quorum parentes infideles ſunt. Hoc enim per illud, quod de *ſponſorum periculo* ſubjicitur, videtur innuere. Vbi enim parentes Chriſtiani ſunt, non videntur *ſponſores periculo ingeri.* Hæc Iacobus Pamelius, in ſuis annotationibus in Tertulliani librum de baptiſmo, numero 126. Diſplicuiſſe veteri Catholicæ eccleſiæ dilationem baptiſmi, patet ex epiſtola illa Cornelii ad Fabium; cujus ſuperiùs facta mentio eſt, §. 12. & ex Concil. Neocæſar. can. 12. eandem etiam ſequentibus ſeculis improbatam eſſe, infernè oſtendemus, §. 30. & ſeq. Accedit illud, quod ex Conſtitutionibus nuncupatis Apoſtolicis modò recitatum eſt, §. 14. *Nazianzenus* quidem (orat. 40.) putavit, differri poſſe parvulorum baptiſmum circiter triennium; niſi mortis periculum eſſe videretur; dilationem tamen in adultis acriter reprehendit: & ſeriò etiam hortatur, ut infantes baptizentur: eadem Orat. 40. in ſanctum baptiſma. Differendum eſſe parvulorum baptiſmum, non judicavit vetus catholica Eccleſia, ſed omnes fidelium parvulos indiſcriminatim ſemper baptizabat.

Baptiſmus parvulorum. Sponſores. Vide §. 12.

De baptiſmi dilatione.

Origenes. 17. *Origenes* de parvulorum baptiſmo dicit; *Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiam parvulis baptiſmum dare. Sciebant enim illi, quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt divinorum, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & Spiritum ablui deberent.* Hæc *Origenes*, in cap. 6. epiſtolæ ad Romanos, verſ. 5. 6. 7. Interprete *Hieronymo.*

Fidi *dubitatio. An infantes ante octavum diem baptizandi.*

18. *Fidus* quidam Epiſcopus in Africa, non quidem de ipſa baptizatione infantium, ſed de ejus idoneo tempore dubitans, conſuluit *Cyprianum*: qui, habito Concilio ſexaginta ter Epiſcoporum, reſponſum reddidit ſynodale, ex unanimi omnium conſenſione: quod reſponſum exſtat in epiſtolis *Cypriani*, libro tertio, epiſtola octavâ, quæ in Pameliana editione eſt epiſtola 59. Putabat *Fidus*, infantem non ante octavum diem baptizandum eſſe, ſecundùm legem circumciſionis antiquæ. Longè aliud, in illo Concilio, *Cypriano* & omnibus, qui ibi aderant, collegis ejus viſum eſt; nimirum, infantes etiam à partu novos rectè baptizari, neque exſpectari oportere octavum diem. Quod autem in Iudaica circumciſione carnali octavus dies obſervabatur, ſacramentum eſſe in umbra atque imagine ante præmiſſum; ſed veniente Chriſto, veritate completum, quando die octavo, id eſt, poſt ſabbatum primo, Dominus reſurrexit, & nos vivificavit, & circumciſionem nobis ſpiritalem dedit: ceſſaviſſe illam imaginem, ſuperveniente veritate, & datâ nobis ſpiritali circumciſione: idcirco neminem à gratia conſequendâ impediendum eſſe illâ veteris circumciſionis lege, ſed ipſos etiam recens natos infantes ad baptiſmum & gratiam Chriſti admittendos eſſe.

Cypriani & *collegarũ reſponſio ſynodalis.*

cur baptiſmus dicatur gratia, vide §. 43.

Auguſtini de hac *Cypriani*, & collegarum ejus ſynodicâ determinatione judicium eſt; *Beatus Cyprianus non aliquod decretum condens novum, ſed Eccleſiæ fidem firmiſſimam ſervans, ad corrigendum eos, qui putabant, ante octavum diem nativitatis non eſſe parvulum baptizandum, — mox natum vite baptizari poſſe, cum ſuis quibuſdam coëpiſcopis cenſuit.* Hæc *Auguſtinus*, epiſt. 28. ad *Hieronymum.* Idem etiam *Cyprianus*, epiſt. 76. (ſeu lib. 4. epiſt. 7.) loquens de baptiſmo & gratia, quæ datur eis qui baptizantur, *hanc Chriſti indulgentiam & cæleſtem gratiam æqualiter omnibus dividi ſine ſexûs varietate, ſine annorum diſcrimine, ſine acceptione perſonæ, ſuper omnem Dei populum ſpiritalis gratiæ munus infundi.*

Auguſtini judicium de reſponſione cypriani & coll. ejus.

Aliud Cypriani teſtimonium pro baptiſmo infantium.

Gregor. Nazianz.

19. *Gregorius Nazianzenus*, Orat. 40. quæ eſt in ſanctum baptiſma; hortatur parentes, ut infantes ſuos curent baptizandos, atque adeò hoc ſigillo quantocius muniendos. νήπιον ἴσι ἐν μὴ λαλεῖν καιρὸν ἡ κακία. ἂν βρέφος ἀγιάσθητω, ἂν ὀνύχων ἁψαμένη τὸ πνεῦμα. *Infans tibi eſt? ne occaſionem improbitas arripiat: ab infantia ſanctificetur; ab ipſis unguiculis Spiritui conſecretur.* Hæc Gregor. Nazianz. orat. 40. num. 16. pag. 648. edit. Pariſ. Græcolat. an. Dom. 1630. ubi etiam plura in hanc ſententiam. Et num. 27. pag. 658. ait, baptizandos eſſe infantes, *ſi quod periculum urgeat,* ὅπερ τισὶ κινδυνος. Et pro baptizatione infantium, ducit argumentum ab antiquâ circumciſione infantium.

Hieronym.

20. *Hieronymus* (epiſt. ad *Lætam*, quæ incipit, *Apoſtolus.*) Eccleſiæ eos coarguit, qui Chriſtianorum infantibus baptiſma dare noluerint. et in fine libri tertii contra Pelagianos, adducto *Cypriani* teſtimonio, ex epiſtola illa ad *Fidum* Epiſcopum ſcriptâ de infantibus baptizandis, concludit baptizandos eſſe infantes, non ſolùm in regnum cœlorum, ut aſſerebant Pelagiani, ſed etiam in remiſſionem peccatorum, videlicet peccati originalis. Id quod etiam diſertè docuit Cyprianus cum ſuis 66. collegis, in memoratâ epiſtola 59. ad *Fidum.*

Concil. Mileviti. 2.

11. In Concilio Milevitano ſecundo, can. 2. *Placuit* (inquiunt Africani illi patres) *ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat; aut dicit, in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur,* [ſeu *mundetur*, ut dicitur eodem canone.] *unde fit conſequens, ut in eis forma baptiſmatis, in remiſſionem peccatorum, non vera, ſed falſa intelligatur: anathema ſit.* Concilii hujus, quod in Africanis vocatur univerſale, pars fuit *Auguſtinus* epiſcopus Hipponenſis: ut patet ex epiſtola ſynodali ad *Innocentium* Papam Romanum, apud *Auguſtinum*, epiſt. 92.

Dionyſ. Areop.

12. *Dionyſius* Areopagita, lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, cap. 7. ſub finem capitis, Diſſerit de parvulorum ſeu infantium baptizatione: &, ſolutis quibuſdam objectionibus, contendit, omnino baptizandos eſſe infantes, idque ab Apoſtolis traditum eſſe. Scribit etiam ibidem de

Sponſores.

ſponſoribus, quos ille appellat παιδαγωγοὺς pædagogos, & ἀναδόχους ſuſceptores, & καθηγεμόνας duces, puerorum illorum, quos, à naturalibus ipſorum puerorum parentibus ſibi traditos, offerunt baptizandos, eoſque abrenunciationem malorum & confeſſionem fidei facere dicunt: id eſt: (ut ibi exponit *Dionyſius*) promittunt pueris illis, cum intelligere ſacra per ætatem poterunt, ſuaſuros, ut & nuncium mittant adversariis, & divinam confeſſionem faciant, in eáque perſeverent. Sic ſponſorum reſponſionem interpretatur ibi *Dionyſius*. Qui eodem lib. cap. 2. etiam adultis baptiſmum accipientibus attribuit ἀναδόχους ſuſceptores, quos etiam vocat ἡγεμόνας Duces, & χειραγωγοὺς manuductores. Horum munus ibidem apud Dionyſium lector inveniet.

Concil. Arel. 4.

Qui Tertulliano *ſponſores* [ſup. §. 14.] & Dominio ἀναδόχαι dicuntur, eos Concilium Arelatenſe quartum appellat *patrinos & fideiuſſores*. c. 19. cujus capituli ſeu canonis hæc ſunt verba; *Ut parentes filios ſuos, & patrini eos quos de fonte ſuſcipiunt, erudire ſummopere ſtudeant: illi, quia eos genuerunt, & eis à Domino dati ſunt: iſti, quia pro eis fideiuſſores exiſtunt.* Celebratum eſt hoc Concilium anno Domini 813. ſub Carolo magno Imperatore.

Alium tamen, de baptizandis parvulis.

13. In tomis Conciliorum, edit. Pariſ. [an. 1636.] tom. 5. pag. 361. leguntur quidam canones, ſermone latino, qui ibi ſextæ Synodo œcumenicæ tribuuntur; quarum hic ſecundus eſt quem nunc recito: *Si parvulus ægrotans, ad quemlibet presbyterum baptiſmi gratia de cujuslibet parochia allatus fuerit; ei baptiſmi ſacramentum nullo modo denegetur. Si quis hoc munus petenti concedere detrectaverit, & ille parvulus abſque baptiſmi gratia mortuus fuerit; noverit ſe ille, qui eum non baptizavit, pro ejus anima rationem redditurum.* Hactenus verba illius canonis quo autem ſano ſenſu dici poſſit, *rationem eſſe reddendam*, monuimus ſupra, §. 11. & eſt phraſis Apoſtolica, ad Hebræos, 13. 17. Cur etiam baptiſmus dicatur *gratia*, vide inferiùs, §. 39.

14. Ex prolatis teſtimoniis cognoſcimus judicium catholicæ antiquitatis de baptizandis parvulis. Si objicias, hoc viſum patribus ex falſa hypotheſi peremtoriæ neceſſitatis baptiſmi; Reſpondeo: Non eſt propter unius aut plurium mediorum vitium rejicienda aut neganda illa concluſio, quæ aliis mediis idoneis, vel alio medio idoneo, evidenter & firmiter oſtenditur & conſtabilitur. Inſtantiam dedimus in principio hujus capitis. Accipe etiam alias inſtantias. 1. Baptizandi ſunt credentes adulti, qui nondum baptizati ſunt, debentque petere baptiſmum. 2. baptizandi ſunt fidelium infantes. 3. baptizati & actu credentes fide propriâ, qui ſe explorare poſſunt, debent accedere ad menſam Domini, & ſumere ſacramentum Euchariſtiæ, ſeu participes eſſe cœnæ Dominicæ. Has tres orthodoxas concluſiones probatum ibant patres his quatuor argumentis, ſumtis à neceſſitate divinitùs nobis impoſitâ: Ajebant enim ad illa omnia homines obligari quadruplici neceſſitate: videlicet, 1. neceſſitate præcepti. 2. neceſſitate vitandi contemtum & ingratitudinem, ne ingratis illis contemtoribus accenſeamur, qui ad Regale epulum invitati & vocati, neglexerunt & recuſarunt venire. 3. neceſſitate rei ſignificatæ, puta, regenerationis & refectionis ſpiritualis: cui rei obtinendæ, vel obſignandæ & confirmandæ, hæc ſunt media à Domino inſtituta & data; atque adeo non negligenda. 4. denique peremtoriâ neceſſitate ipſius ſacramenti, ſeu ſimplici neceſſitate medii. Hoc quartum argumentum nititur falſa hypotheſi, ſicuti proximè ſequentibus aliquot capitibus, σὺν Θεῷ, luculenter demonſtrabimus. At priora tria argumenta ſunt idonea & valida, ſumpta à triplici neceſſitate, quam nemo catholicus inficiatur: adeóque ſtat firma & manifeſtè vera atque irrefragabilis concluſio.

Multiplex neceſſitas accipiendi & dandi ſacramenta. Matth. 22. 3. Luc. 14. 18. &c Vide ſupra, § 10. & 5. 11.

15. Diem baptiſmo (inquit *Tertullianus*) ſollemniorem *Paſcha* præſtat, cum & paſſio Domini in qua tinguimur, adimpleta eſt. Nec incongruenter ad figuram interpretabitur, quod cum ultimum Pascha Dominus eſſet acturus, miſſis discipulis ad præparandum, *Invenietis*, inquit, *hominem aquam bajulantem.* Paschæ celebrandæ locum de ligno aquæ oſtendit. Exinde *Pentecoſte* ordinandis lavacris latiſſimum ſpatium eſt, quo & Domini reſurrectio inter diſcipulos frequentata eſt, & gratia Spiritus Sancti dedicata, & ipſes adventus Domini ſubſtitenia, quod tunc in cœlos recuperato eo, Angeli ad Apoſtolos dixerunt, ſic venturum quemadmodum & in cœlos conſcendit, utique in Pentecoſte. Sed enim Hieremias, cum dicit; *Et congregabo illos ab extremis terræ in die feſto*, Paschæ diem ſignificat & Pentecoſtes, qui eſt propriè dies feſtus. Cæterùm omnis dies Dominicus eſt, omnis hora, omne tempus habile baptiſmo: ſi de ſollemnitate interest, de gratia nihil refert. Hæc Tertullianus, lib. de baptiſmo, cap. 19.

De tempore adminiſtrationis baptiſmi. Tertullianus. Marc. 14. 13.

Act. 1. 11.

Hierem. 31. 8. καὶ συνάξω αὐτοὺς ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς ἐν ἑορτῇ φασέκ.

16. Concilii Laodiceni canon quadrageſimus ſeptimus eſt Ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ σφραγιζομένους τὸ φώτισμα τοῦ ὕδατος ἀναστάντας, ὑπομιμνήσκειν τὴν πίστιν, ἣν μεμαθήκασιν, ἵνα δικαίᾳ δωρεᾷ καταξιωθῶσιν. Quod oporteat eos, qui in morbo baptiſmum accipiunt, & deinde reſurgunt, fidem perdiſcere, & noſſe quod divinâ donatione dignati ſint.

Concil. Laodic. vide ſup. §. 12.

17. *Siricius* papa Romanus (qui Damaſo ſucceſſit anno Domini 385) Hoc ſibi (inquit) privilegium & apud nos, & apud omnes Eccleſias, Dominicum ſpecialiter cum *Pentecoſte* ſua *Paſcha* defendit. quibus ſolis per annum diebus, ad fidem confluentibus generalia baptiſmatis tradi convenit ſacramenta. —— Sicut ſacram ergo Paſchalem reverentiam in nullo diximus eſſe minuendam, ita infantibus,

Siricius pp. Rom. Excepto, dè infantibus, & his qui ſunt in quacunque neceſſitate vel diſcrimine.

ſantibus, qui necdum loqui poterunt per ætatem, vel his, quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacri undâ baptiſmatis, volumus celeritate ſuccurri; ne ad noſtrarum perniciem tendat animarum, ſi negato deſiderantibus fonte ſalutari, exiens unuſquiſque de ſeculo, & regnum perdat & vitam. Quicunque etiam diſcrimen naufragii, Hoſtilitatis incurſum, obſidionis ambiguum, vel cujuſlibet corporalis ægritudinis deſperationem inciderint, & ſibi unico credulitatis auxilio popoſcerint ſubveniri, eodem, quo poſcunt momento temporis, expetitæ regenerationis præmia conſequantur. Hæc *Siricius*, in ſua epiſtola ad *Himerium*, Tarraconenſem Epiſcopum. capitulo 2. Vbi verba illa [*Et regnum perdat & vitam*] non alio ſenſu accipienda ſunt, quam qui concordet cum perpetua doctrina Catholicæ eccleſiæ, quæ ſe ſuper docuit, neque regno Dei excludi, neque vita æterâ privari quempiam ſine baptiſmi ſacramento mortuum, qui, dum viveret, vere in Chriſtum credebat, & ſalutarem baptiſmatis fontem (ut Siricius loquitur) deſiderabat, & operam dabat ut divino hoc ſacramento potiretur: *Vide ſupra, §. 10 & §. 14.* nemo enim ad ſalutem pervenire per baptiſmum Flaminis, etiamſi natus non ſit baptiſmum fluminis. Quod igitur dicit *Siricius*, ſacerdotem qui deſideranti negat ſacramentum baptiſmi, perniciosè peccare contra animam ſuam, tanquam homicidam ſpiritualem hominis pereuntis, id ab illo dicitur ad exaggerandum crimen negantis, per quem non ſtetit quin homo ille periret, negato illi hoc vitali & ſalutari lavacro, quod Deus inſtituit, & dari atque accipi juſſit, ut organum gratiæ, & medium ſalutis æternæ. Quocirca neque adultis fidem confitentibus, & baptiſmi ſacramentum deſiderantibus, neque fidelium infantibus (quos eodem loco habet *Siricius* cum deſiderantibus adultis) denegandum eſt, etiamſi neque ad tempus reque in loco ordinariæ ſolemnitatis adeſſe queant.

Leo I. Papa Romanus. 28. *Leo*, hujus nominis primus, Epiſcopus Romanus; Quia (inquit) manifeſtum nè patet, baptizandis in Eccleſia electis hæc duo tempora [*Paſchatis & Pentecoſtes*] eſſe legitima; dilectionem veſtram monemus, ut nullos alios dies huic obſervantiæ miſceatis. Quia etſi ſunt alia quoque feſta, quibus multa in honorem Dei reverentia debeatur, principalis tamen, & maximi ſacramenti cuſtodienda nobis eſt myſticæ rationis exceptio: non interdicta licentia, qua in baptiſmo tribuendo quolibet tempore periclitantibus ſubvenitur. Ita enim ad has duas feſtivitates connexas, atque ſibimet cognatas incolumium, & in pacis ſecuritate degentium, libera vota differimus; ut in mortis periculo, in obſidionis diſcrimine, in perſecutionis anguſtiis, in timore naufragii, nullo tempore, hoc veræ ſalutis ſingulare remedium cuiquam denegamus. Hæc *Leo*, epiſtolâ quartâ ad univerſos Epiſcopos per Siciliam conſtitutos. Citat etiam *Gratianus* ex *Leone* Papa, hæc verba: *Si qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis & naufragii urgentur; omni tempore debent baptizari.* Diſt. 4. de Conſecratione. Can. *Si qui neceſſitate.*

In baptiſmo tribuendo, quolibet tempore periclitantibus ſubvenitur.

Conc. Antiſiod. 29. Concilii Antiſiodorenſis [anno Domino quingenteſimo nonageſimo,] canone decimo octavo, Non licet abſque Paſchæ ſolemnitate, ullo tempore baptizare, niſi illoquibus mors vicina eſt, quos grabatarios dicunt. Hæc ibi. Vbi intelligendum Paſcha cum ſua Pentecoſte, ſicut loquitur Siricius. Ejuſdem Paſchalis conſuetudinis meminit Ambroſius, libro de Myſterio Paſchæ, capite primo & capite quinto. Quo moſ antiquus (inquit *Rhenanus*, citante *Pamelio*, Annotation. in Tertulliani librum de baptiſmo, numero primo) etiam uſque ad tempora Caroli Magni & Ludovici Auguſti ſervatus eſt. Indicant hoc leges ab illis ſanctæ, quibus cavetur ne quenquam ſacerdotes baptizent, excepto mortis articulo, præterquam in Paſcha & Pentecoſte. Hæc ille. *Grabatarii.*

Quamdiu duraverit obſervatio illa dictorum temporum.

30. Inolevit apud quoſdam mala conſuetudo differendi baptiſmum: quam ut abolerent catholici patres, excludebant a clero eos qui non niſi metu mortis, baptizari conſenſiſſent. Hinc docet *Cornelius*, non ſine difficultate obtineri potuiſſe cleri & laicorum conſenſum, ut in clerum aſſumeretur *Novatianus*; qui in lecto, in quo decumbebat, cum jam ſe mori putaretur, aquâ circumfuſus, baptiſmum aſſequerat, quoniam nimirùm licebat, quæ quam in lecto propter morbum baptizatum, ſicut huic contigerat, in clerum aſſumi. Hæc *Cornelius* Epiſcopus Romanus, in ſua epiſtolâ ad *Fabium* Epiſcopum Antiochenum: apud *Euſebium*, libro ſexto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite quadrageſimo tertio, editionis Græcæ. Convenit ille duodecimus canon Concilii Neocæſarienſis, poſtea celebrati, anno Domini trecenteſimo decimo quarto, vel trecenteſimo decimo quinto. Ἐὰν τις ὑπὸ τῶν φρενιτικῶν, εἰς προβάτων ἀριθμὸν τὸ χωρίσας· Οὐκ ἂν προσφόρως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀναγκάζοντος αὐτοῦ, μὴ ἐκόντος ἢ τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτὸν σπουδάσαντος, καὶ πίστει, καὶ ἀφόβῳ ἐκδόντος. Si quis ægrotans fuerit illuminatus [id eſt, baptizatus,] non poteſt in presbyterum promoveri. Fides enim ejus non voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt. Niſi forte propter conſequentis ejus ſtudium, & fidem, & propter raritatem [ſeu penuriam] hominum. Exſtant etiam vehementes Patrum exhortationes, ad baptiſmum ſine dilatione ſuſcipiendum: quod ut hominibus perſuaderent, multa magnifica baptiſmi encomia accumularunt, ejuſque præſentiam & neceſſitatem, contemtique vel negligenti tanti doni pœnam æternam ob oculos ponebant. Hanc illud Ambroſii; *Credit catechumenus, ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritualis gratiæ munus hauriet.* Libro de initiandis. capite quarto. Quod non eſſe accipiendum de mera carentia hujus ſacramenti, patet ex ipſius doctrina *Ambroſii*, quam ſuperiùs commemoravimus. Contemtum igitur & neglectum hujus ſacramenti ut animis hominum excutiat, clamat eum eſſe exitialem. *Dilatio baptiſmi Parentibus improbata.* *Novatianus in lecto baptizatur.* *Vide ſupra, §. 11.* *Vide ſup. §. 14. ubi de multiplici neceſſitate. Ambroſ.* *Sup. §. 4. vide etiam §. 27.*

31. Et hoc ſenſu accipiendæ ſunt *Baſilij* & aliorum Patrum fulminationes contra eos, qui perperam moras ſibi nectebant, & baptiſmi ſuſceptionem differebant. Quamvis Nazianz. vehemens perſuadendi ardor aliquando ultra juſtos terminos provexerit, ut ſuperius monebamus, § 9. Rectè tamen hic Pater, cum aliis orthodoxis, clamat, omne tempus baptiſmo eſſe idoneum, & baptiſmum eſſe pretioſum Dei donum; ejuſque contemtoribus interitum denunciat. En ipſius Nazianz. verba; οὐχέτι τὸ φιλόψυχον, καταφρονεῖ *Baſil. Exhort. ad baptiſmum, quæ eſt homil. 13.* *Greg. Nazianz. Orat. 40. in ſanctum baptiſma.*

τῆ ἰδίᾳ τῆς ἀνοσίας. πᾶς σοι καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰσοῦ καὶ πᾶς ἡμέρα σωτηρίας. μετὰ Παύλου βοῶ σοι τῆς μεγάλης φωνῆς· ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας, οὐχὶ ἵνα καιρὸν, ἀλλὰ πᾶσα τὸν νῦν ὁρίζοντος. Gratuita proponitur Dei erga homines amica benignitas, contemnis promtam atque exporrectam bene ficentiam. Omne tibi tempus ad ablutionem idoneum est, quandoquidem nullum tempus mortis periculo vacat. Cum Paulo, adte magnâ voce clamo; *Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis!* Vbi particula, *nunc*, non certum aliquod tempus, sed tempus omne designat. ——Quin tibi quoque & belli, & pacis tempus sit, & matrimonii ineundi, & à matrimonii opere abstinendi, & amicitiæ, & dissidii, siquidem ita necesse sit, atque omnis denique rei, si Solomoni auscultandum est: auscultandum est autem, utile enim hortamentum proponit: At verò salutis tuæ negotium semper age, atque omne tempus ad baptismi susceptionem tibi certum ac definitum esse existima. [ἀεὶ δὲ τῶν σωτηρίων ἐχέτω, καὶ πᾶς ἔστω σοι καιρὸς, τῷ βαπτίσματος ὅρος.] Et ibidem dicit Nazianzenus, dilationem de die in diem proficisci à delusione Satanica, dicente Satana, *Da mihi præsens, futurum Deo: mihi juventam, Deo senectam: mihi voluptates, Deo corpus effœtum, nullisque usibus aptum.* Et hortatur catechumenum, ut hostem in consilium non adhibeat, neque fidelis fieri ac nominari parvi pendat.

2 Cor. 6. 2.

Eccles. 3. 1.

Omne tempus baptismo idoneum.

Satanæ tentatio oratio.

Cui non est auscultandum.

Obj. Elio: Responsio.

31. Objicientibus, Christum trigesimo ætatis suæ anno baptisatum: Respondet Nazianzenus; esse disparem rationem, nec utendum imitatione mala exempli boni. Multa enim de Christo legi quæ supra nos sunt, & quæ nobis ad præcisè imitandum non proponuntur: Has adfert instantias; Christus prius ante tentationem jejunavit: nos ante Paschæ. Ille totos quadraginta dies à cibo abstinuit: nos autem ad virium nostrarum modulum jejunium attemperavimus. Ille Paschatis mysterium tradit discipulis [μυσταγωγῶν τὸ πάσχα τοῖς μαθηταῖς] in superiore cœnaculo, & post cœnam, & unico ante passionem die: nos in orationis domibus, & ante cœnam, & post resurrectionem. Ille tertio die resurrexit: nos post multum tempus. Hæc Gregorius Nazianzenus, Oratione quadragesimâ, quæ est, in sanctum baptisma.

De imitatione Christi.

Basilius.

33. *Basilius* magnus, in Exhortatione ad baptismum, quæ est homilia 13. Tempus (inquit) aliud alii accommodatum: somni proprium; aliud vigiliæ: belli item, & pacis: baptismi verò tempus vita hominis tota [καιρὸς δὲ βαπτίσματος ἅπας ὁ τοῦ ἀνθρώπου βίος.] ——Omne igitur tempus opportunitatem habet ad salutem quæ per baptismum accipitur: sive noctem dixeris, sive diem, sive horam, sive temporis momentum etiam minutissimum. Hæc Basilius, non derogans consuetudini Paschali: nam ait, opportunius quidem esse tempus Paschatis; sed disputans contra differentes baptismum, monet, omne tempus huic rei esse opportunum. Atque ut eos à tanti sacramenti neglectu deterreat, addit hanc interminationem; *Nisi Israël mare transisset, nunquam à Pharaone discessisset: sic tu, nisi per aquam transieris, nequaquam à Diaboli sævâ tyrannide liberaberis.* Quo autem sensu dictum istud accipiendum sit, superiùs in antecessum monuimus, §. 31.

Omne tempus opportunum baptismo.

De baptismi errore Quintillianorum.

34. Ex animo autem detestamur atque anathematizatum impiam illam doctrinam *Quintillæ*, ejusque sequacium *Quintillianorum*, baptismum contemnentium & auferentium. Contrà quem errorem ex professo disputat Tertullianus, lib. de baptismo. Et similem illum furorem *Manichæorum*, quem commemorat Augustinus, hæresi 46. *Baptismum* (inquit) *in aqua nihil cuiquam perhibent salutis afferre, nec quenquam eorum quos decipiunt baptizandum putant.* Nec non inaniam *Massalianorum*, dicentium, Christianos nullam ex baptismo vel Eucharistiæ sacramento utilitatem percipere: ut monuimus suprà, libro secundo, capite octavo, paragrapho quarto. Et amentiam *Pelagianorum*, idem de infantium baptismo sentientium cum memoratis hæreticis, intuitu salutis vitæque æternæ: ut superiùs ostensum, §. 2.

Error Manichæorum.

Error Massalianorum.

Error Pelagianorum.

35. Refert *Tertullianus* quædam *Quintillianorum* argumenta. Vnum proponit, eidemque respondet cap. 13. libri sui de baptismo: Hit ergo (inquit) cœlestissimi illi provocant quæstiones. *Adeò* dicunt, *baptismus non est necessarius, quibus fides satis est: nam & Abraham nullius aquæ nisi fidei sacramento Deo placuit.* Huic argumento respondet Tertullianus; Legem tinguendi esse nunc à Domino impositam, & formam præscriptam; *Ite, docete nationes, tinguentes eas in nomen Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Et huic Legi collatam esse definitionem illam; *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum.* eâque obstringi fidem ad baptismi necessitatem. Itaque omnes exinde credentes tingui, & Paulum ubi credidit tinctum esse. Cave putes Tertullianum istâ responsione pugnare pro peremtoria necessitate baptismi; ac sic existimaret, regno Dei excludi credentes qui non fuerint aquâ baptizati, quamvis sine suo contemtu, aut neglectu, careant baptismi sacramento: nam diserte de talibus loquens, eodem lib. de baptismo, cap. 18. ait; *Fides integra secura est de salute.* Præcepti autem tuetur necessitatem, conjunctam cum eximia & neutiquam negligendâ, sed necessariò expetendâ ipsius sacramenti baptismi utilitate. Et sic accepta ejus responsio idonea est contra argumentum Quintillianorum. Accedit, quod Abraham, jam fide justificatus, inobsequens non fuit Deo imperanti circumcisionem, sed *signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei, quam habuit in præputio.*

Argumentum Quintillianorum.

Tertulliani responsio.

Matth. 28. 19.

Joan. 3. 5.

Act. 9. 18.

Quam necessitatem Tertullianus urgeat contra Quintillianos.

Alia ratio de Abrahamo.

Genes. 17. 23. & 24. & c.

Rom. 4. 11.

36. Aliud Quintillianorum argumentum commemorat Tertullianus, eodem lib. de baptismo, cap. 14. his verbis; Sed de ipso Apostolo revolvunt, quod dixerit, *Non enim me ad tinguendum Christus misit:* quasi hoc argumento baptismus adimatur. Huic argumento respondet ibidem Tertullianus; inquiens; Cur enim tinxit Cajum & Crispum & Stephanæ domum? quamquam fortasse non eum miserat Christus ad tinguendum, tamen aliis Apostolis præcepit tinguere. Verùm hæc pro conditione tunc temporis ad Corinthios scripta sunt, quoniam schismata & dissensiones inter illos movebantur, dum alius Paulo deputat, alius Apollo. Propter quod pacificus Apostolus, ne sibi omnia defendere videretur, *non ad tinguendum* ait se missum, *sed ad prædicandum.* Nam & prius est prædicare,

Aliud argumentum Quintill. ex verbis Apostoli. 1. Cor. 1. 17.

Tertulliani responsio, & expositio verborum Apostoli.

re, posteriùs tinguere. Si priùs prædicatum; puto autem licuit & tinguere, cui licuit prædicare. Hæc *Tertullianus*, lib. de baptismo, cap. 14.

chrysostomi expositio:

Eandem Apostoli sententiam exponens *Joannes Chrysostomus*, homil. 3. in priorem epistolam Pauli ad Corinthios, in cap. 1. vers. 17. dici majore opus esse donorum cœlestium mensura, & graviore labore, ad prædicandum Evangelium, quàm ad baptizandum: & ideo Apostolum, quamvis potestate etiam baptizandi à Domino instructum, qua & usus est in baptizando Crispum, & Gajum, & Stephanæ domum; se magis exercuisse in prædicando Evangelio, & dixisse, se *non ad baptizandum* missum esse, *sed ad Evangelizandum*. Nam Evangelium apte, perspicue, sapienter prædicare, majoris moris & molimînis opus esse, quàm sacramentum administrare: illud paucorum esse, hoc autem æqualiter fieri posse ab omnibus sacerdotalem ordinem habentibus. Et hoc discrimen *Chrysostomus* dicit suo etiam tempore observatum esse, ut ii presbyteri qui uberiore scientia & sapientiâ prædîti erant, magis operi prædicationes adhiberentur, & propter negotium eorum in hoc magis laboriosè exercitio laborem, exonerarentur magna ex parte administratione baptismi, quæ aliis presbyteris demandabatur. Et huc applicat illud ejusdem Apostoli dictum: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Sic etiam *Augustinus*, Perfectè (inquit) baptizare etiam minùs docti possunt, perfectè etiam Evangelizare multo difficilioris & rarioris est operis: idò doctor gentium, plurimis excellentior *Evangelizare* missus est, *non baptizare*: quoniam hoc per multos fieri poterat, illud per paucos inter quos eminebat. Hæc *Augustinus*, lib. 3. contra literas Petiliani, cap. 56. Non minuit ibi Apostolus baptismi dignitatem aut necessitatem, neque permittit ut eum quisquam secure omitti posse existimet; sed prædicationem Evangelii indicat esse laboriosiorem magisque difficilem, adeoque ipsi Apostolo in se magis suscipiendam, quàm administrationem baptismi, quæ non quidem omittebatur, sed magis per alios, Apostolo ita volente, fiebat.

1. Cor. 1. 14. & 16. ibid. vers 17.

1. Tim. 5. 17.

Augustini expositio.

Non est contemnenda sacramentorum externa simplicitas Joan 7. 4 Matth. 8. 19. Marc. 16 16.

37. Quintillianis aliisque baptismi aspernatoribus contemtui habebatur ipsa rei quæ gerebatur simplicitas, neque credebant intinctionem corporis in aquam posse cuiquam esse utilem ad mundationem animæ. Cui errori opponunt Patres doctrinam orthodoxam, ex sacris literis depromtam: videlicet; Non esse de divinis mysteriis judicandum κατ' ὄψιν, secundùm externam faciem, sed attollendas esse mentes in auctorem Deum omnipotentem & veracem, qui hoc lavacrum aquæ instituit, & administrari ac suscipi præcepit, adjectâ promissione spiritualis gratiæ. Deo autem præcipienti obediendum esse, & promittenti credendum, neque ex judicio carnis & sanguinis consilium capiendum, quando constat de Dei voluntate: quod stultum est Dei, sapientius esse hominibus: & quod infirmum est Dei, validius esse hominibus. Ac propterea, Judæis suscisitantibus quid eos facere oporteret, respondisse Apostolum Petrum; *Respicite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus Sancti.* Et Saulo jam converso (cui postea Paulo nomen fuit) Ananiam à Domino missum dixisse; *Et nunc quid cunctaris? exsurge, & baptizare, & ablue peccata tua.* [seu, abluere à peccatis tuis, ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου,] *invocato nomine Domini.* Et postea eundem Apostolum Paulum docuisse, *consepelimur nos cum Christo, per baptismum, in mortem: ut sicut Christus excitatus est ex mortuis per gloriam Patris; ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Et, *quicunque in Christo baptizati sunt, eos Christum induisse.* Item, *Christum dilexisse Ecclesiam, & semetipsum tradidisse pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo. Deum, secundum misericordiam suam, salvos nos fecisse per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti.* Et Petrum Apostolum scripsisse, quod aquæ veteris diluvii nunc correspondens *nos salvos faciat baptismus: non depositio sordium carnis, sed conscientiæ bona interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi.* Et hujus contonam esse illi ab Joannis Apostoli doctrinam; *Hic est qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Spiritus est veritas. Quoniam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres in unum sunt.*

Act. 22. 16. Rom. 6. 4. Gal. 3. 27. Ephes. 5. 26. Tit. 3. 5. 1. Petr 3. 21. 1. Joan. 5. 6, 7, 8. vide lib. 3. cap. 2. §. 1.

38 Percussum est Christi latus, ut Evangelium loquitur & statim manavit sanguis & aqua, quæ sunt Ecclesiæ gemina sacramenta. inquit *Augustinus*, lib 2. de symbolo ad catechumenos, cap. 6. ejusdem dictum est, quod, aqua corpus tangat, & cor abluat, faciente verbo dum creditur. Tract 80. in Evang. Joannis.

Joan. 19. 34. Augustinus. Vid. lib. 3. cap. 2. §. 2.

30. *Tertullianus* ait; Felix sacramentum aquæ nostræ, quia ablutis delictis pristinæ cæcitatis, in vitam æternam liberamur. lib. de baptismo, cap. 1. Deinde, eodem libro, cap. 2. redarguens insanum istum Quintilianorum errorem; Sed enim (inquit) quanta vis est perversitatis ad fidem labefactandam, vel in totum non recipiendam, ut ex his eam impugnet, ex quibus constat? Nihil adeo est quod obduret mentes hominum, quam simplicitas divinorum operum quæ actu videntur, & magnificentia quæ in effectu repromittitur: ut hic quoniam tanta simplicitate, sine pompa, sine apparatu novo aliquo, denique sine sumtu, homo in aqua demissus, & inter pauca verba tinctus, non multo vel nihilo mundior resurgit, eo incredibilis existimetur consecutio æternitatis. Mentior si non e contrario idolorum solennia vel arcana de suggestu & apparatu, deque sumptu, fidem & auctoritatem sibi exstruunt. Proh misera incredulitas, quæ denegatis Deo pro rietatis suas, simplicitatem & potestatem. Quid ergo? Nonne mirandum & lavacro dilui mortem? Atquin eo magis credendum, si, quia mirandum est, idcirco non creditur. Qualia enim decet esse opera divina, nisi super omnem admirationem? Nos quoque ipsi miramur sed quia credimus. Cæterum incredulitas miratur, non credit. Miratur enim simplicia, quasi vana; magnifica, quasi impossibilia. Et sit planè ut putas, satis ad utrumque divinæ prænunciatio præcucurrit. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientiam ejus: & prædicilia penes homines, facilia penes Deum. Nam si Deus & sapiens & potens, quod etiam præter-euntes eum non negant merito in adversariis sapientiæ ponerique, id est, in stultitiâ & impossibilitate materias operationis suæ instituit. Quoniam

Tertullianus

De simplicitate externi actûs in baptismo.

De apparatu in solemnibus idolorum.

De simplicitate & admirabili virtute baptismi: Matt. 21, 42.

1. Cor. 1. 27. Matth. 19. 26.

Digitized by Google

niam virtus omnis ex his causam accipit, à quibus provocatur. Hæc *Tertullianus*, lib. de baptismo, cap. 2. Et rursus, proinde (inquit) ut nos faceret aquâ vocatos, sanguine electos, hos duos baptismos de vulnere perfossi lateris emisit. Eodem lib. de baptismo, cap. 16. Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemtionis, & aqua baptismatis. inquit Leo. 1. Papa Rom. epist. 4. ad universos episcopos per Siciliam constitutos cap. 6.

Joan 19. 34.

Leo 1. Pp. Rom. ; ida §. 46.

Cyprianus.

40. Cum in tenebris (ait *Cyprianus*) atque in nocte cœcâ jacerem, cumque in salo jactantis sæculi mutabundus ac dubius vestigiis obscuris fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuo posset: utque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat exponeret: corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret.—Sed postquam undæ geniralis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit, postquam cœlitus spiritu hausto, in novum me hominem nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus cœpit mane se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare quod priùs difficile videbatur, geri posse quod impossibile putabatur; ut esset agnoscere terrenum fuisse quod priùs carnaliter natum delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse, quod Spiritus sanctus animaret. Scis ipse profectò & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidve contulerit mors ista trium, vita virtutum. Hæc Cyprianus, lib. 2. epist. 2. ad Donatum. quæ in Pameliana editione est epist. 1.

Baptismus in vi trium rum, vita virtutum.

41. *Basilius* Cæsariensis, in Exhortatione ad baptismum, sacramenti hujus præstantiam his prædicat elogiis; βάπτισμα αἰχμαλώτοις λύτρον, ὀφειλημάτων ἄφεσις, θανάτου ἀμαρτίας πάντα ἰσχυσάσα ψυχὴ, ἔνδυμα φωτεινὸν, σφραγὶς ἀπαραίτητος, ὄχημα εἰς οὐρανὸν, βασιλείας ἀρραβὼν, υἱοθεσίας χάρισμα. Baptismus est captivis liberatio, debitorum remissio, mors peccati, regeneratio animæ, indumentum lucidum, sigillum inviolabile, vehiculum ad cœlum, regni conciliatio, adoptionis gratia. His enumeratis baptismi elogiis, subjungit reprehensionem eorum qui voluptatibus suis addicti differebant susceptionem baptismi, τοσούτων ἀγαθῶν ἐν παιδιαῖς. ἄθλιε, φρονιμώτερον ἂν ἐς τὴν ἡδονήν: Tantis ac talibus bonis, miser, potiorem ducis voluptatem? Eadem baptismi encomia

Basilius magnus, Baptismi elogia.

Cyrill. Hierosolym.

eisdem fere verbis, leguntur in *Cyrilli Hierosolymitani* prologo in suas Catecheses.

42. Multa etiam magnifica accumulat de baptismi elogia *Gregorius Nazianzenus*, & varias ejus appellationes commemorat, Oratione 40. quæ est, in sanctum baptisma. ubi ait; τὸ σύζυγον λαμπρότητος τῆς ψυχῶν, δίοδος μεταβάσεως ἱκετεύσιμος ἐπὶ θεὸν συνειδήσεως. Baptismus splendor est animarum, vitæ mutatio, conscientiæ ad Deum interrogatio. τὸ φώτισμα, βοήθεια τῆς ἀσθενείας τῆς ἁμαρτίας. Baptismus, adminiculum nostræ infirmitatis. τὸ φώτισμα, ζωῆς διάθεσις, πολίτευμα ἀγγελοείδους, λόγου κοινωνία, πλάσματος ἀνανέωσις, κατακλυσμὸς ἁμαρτίας, φυτὸς μυστικὸς, σώτειρα συμφορά.

Gregorius Nazianz.

Baptismi encomia.

Baptismus is a veniculum, fulcrum fidei, mentis perfectio, clavis regni cœlorum, vitæ commutatio, servitutis depulsio, vinculorum solutio, compositionis in meliorem statum conversio.

43. Deinde, ibidem, nempe orat 40 subjicit *Nazianzenus* ejusdem sacramenti πολλὰς καὶ διαφόρους κλήσεις, multa ac diversa nomina: *diversa nomina.* λέγω χάρισμα, βάπτισμα, χρῖσμα, φώτισμα, ἀφθαρσίας ἔνδυμα, λουτρὸν παλιγγενεσίας, σφραγῖδα, πᾶν τὸ τιμιώτερον. Vocamus *donum, gratiam, baptismum, unctionem, illuminationem, incorruptionis indumentum, lavacrum regenerationis, sigillum*, ac denique *excellentissimo quovis nomine appellamus.* Adjicit etiam horum nominum exegesin; δῶρον μὲν, ὡς ἐμοὶ δοθὲν οὐδενὸς προτερήσαντος· δίδωμι γὰρ οὐδὲν· χάρισμα δὲ, ὡς ἐξ ὀφειλῆς βαπτισθεῖσι· χρῖσμα δὲ, ὡς ἱερατικὸν· φώτισμα δὲ, ὡς λαμπρότητα· ἔνδυμα δὲ, ὡς αἰσχύνης κάλυμμα· λουτρὸν δὲ ὡς ἔκπλυσιν· σφραγῖδα δὲ ὡς σωτήριον, καὶ φύλακα δεσποτείας πειστήριον. *Donum* quidem, quia eis qui nihil priùs contulerunt datur: *Gratiam* autem, quia etiam debentibus: *Baptismum*, quia peccatum in aqua sepelitur: *Unctionem*, quia sacrum quid & regale; hujusmodi enim ea erant quæ ungebantur: *Illuminationem* autem, quia splendor & hilaritas est: *Indumentum*, quia gloriæ nostræ velamen est: *Lavacrum*, quia ablutio est: *Sigillum* quia conservatio est, & dominationis significatio.

Eorundem nominum exegesis.

44. Interea eadem oratione quadragesimâ, (num. 8. edit. Paris. ann. Dom. 1630.) monet *Nazianzenus*, prudenter distinguendum esse inter baptismum corporalem, & spiritualem: visibilem, & invisibilem mysterium. Ejus verba sunt; διττὸν δ' ἐστὶν ἡμῖν, ὡς ψυχῇ λόγῳ καὶ σώματι· καὶ τὸ μὲν ὁρατὸν, τὸ δὲ ἀόρατον· τὸ μὲν ἐν ὕδατι, καὶ πυρὶ, καὶ Πνεύματι· τὸ δὲ οὐκέτι τούτοις ἐν ὕδατι μόνον, καὶ Πνεύματι· τὸ μὲν θεωρητικῶς τι καὶ σωματικῶς ἁγιάζοντος· τὸ δὲ καθαρτικῶς καὶ ἀθεωρήτως σωτηρίου· τοῦ μὲν τυπικοῦ, τοῦ δὲ ἀληθοῦς, καὶ τὰ ἅγια καθαγιάζοντος. Quandoquidem autem duabus partibus, animâ & corpore, constamus, quarum altera in aspectum cadit, altera naturæ est inaspectabilis; duplex quoque est purgatio, [*seu baptismus.*] per aquam, videlicet, & Spiritum: illa visibiliter & corporaliter acceptâ, hoc autem incorporaliter atque invisibiliter concurrente: Et illo quidem typico, hoc autem vero & profunda purgante.

De baptismo visibili, qui fit per aquam, prosit ad salutem concurrit baptismo invisibili qui fit per spiritum

45. *Ambrosius* in exam. Luc. cap. 3. vers. 16. in illa Joannis Baptistæ verba, *Ego quidem vos aquâ baptizo*, &c. Citò (inquit) probavit, non esse se Christum, qui visibili operetur officio. Nam cum ex duabus naturis homo, id est, ex anima subsistat & corpore; visibile per visibile, invisibile per invisibile mysterium consecratur. Aqua enim corpus abluitur, Spiritu animæ delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus: licet etiam in ipso fonte sanctificatio Divinitatis adspiret. Et lib. de initiandis, cap. 3. Aqua est, qua caro mergitur, ut omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. —— Marath fons amarissimus erat; misit in eum Moyses lignum, & dulcis est factus. Aqua enim sine prædicatione Dominicæ crucis ad nullos usus futuræ salutis est. —— *Naaman* Syro mandavit *Elizeus*, ut septies mergeret in Jordane;

Ambros.

Exod 15. 25

2. Reg 5. 10 vs 14

dane. Tunc ille ſecum tractare cœpit, quod meliores aquas haberet patria ſua, in quibus ſæpe merſiſſet, & nunquam à lepra eſſet mundatus: eóque revocatus non obediebat mandatis prophetæ, ſed admonitu & perſuaſionibus ſervulorum acquievit, ac merſit: mundatúſque illico intellixit, *non aquarum eſſe quod unuſquiſque mundatur, ſed gratia.* Et ejuſdem libri cap. 4. Tibi ante prædictum eſt, ut non hoc ſolum crederes quod videbas, ne forte & tu diceres; Hoc eſt illud magnum myſterium, quod *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit*, Aquas video, quas videbam quotidie: iſtæ me habent mundare, in quas ſæpe deſcendi, & nunquam mundatus ſum: Hinc cognoſce quod aqua non mundat ſine Spiritu. Ideóque legiſti quod tres teſtes in baptiſmate unum ſint, *Aqua, ſanguis, & Spiritus:* quia ſi unum horum detrahas, non ſtat baptiſmatis ſacramentum. Quid enim eſt aqua ſine cruce Chriſti; Elementum commune, ſine ullo ſacramenti effectu. Nec iterum ſine aqua regenerationis myſterium eſt. Hæc *Ambroſius*.

Non aquarum, ſed gratia.

1 Cor. 2. 9.

Non mundat aqua ſine Spiritu, nec ſine ſanguine Chriſti.

1. Ioan. 5. 8.

Conſideratio analogiæ congruentiæ aquæ in Baptiſmo.

46. Auctor commentarii in Epiſtolam ad Romanos, qui ſub Ambroſii nomine circumfertur, explicans analogicam congruentiam aquæ, Ideo (inquit) per aquam celebratur, ut ſicut aqua ſordes corporis abluit; & nos per baptiſmum ab omni peccato ſpiritualiter purgatos & innovatos credamus, ut quod incorporale eſt inviſibiliter abluatur. Hæc ille Comm. in epiſt. ad Rom. cap. 6. verſ. 4. Ad ſimplicem actum (ait *Tertullianus*) competit ſimilitudo, ut, quoniam vice ſordium delictis inquinamur, aquis abluamur, Hæc ille, lib. de baptiſmo cap. 4. Et *P. Lombardus* ait; Celebratur hoc ſacramentum tantum in aqua, non in alia liquore, ut ait Chriſtus, *Niſi quis renatus*, &c. Ideóque uniformiter id fieri in aqua præcipitur, ut intelligatur, quod ſicut aqua ſordes corporis ac veſtis abluit; ita baptiſmus maculas animæ ſordéſq; vitiorum emundando abſtergit. Vel ideo, ut nullum inopia excuſaret; quod póſſet fieri, ſi in vino vel oleo fieret: & ut communis materia baptizandi inveniretur apud omnes. Quod aqua ſignificavit, quæ de latere Chriſti manavit: ſicut ſanguis alterius ſacramenti ſignum fuit. Non ergo in alio liquore poteſt conſecrari baptiſmus niſi in aqua. Hæc P. *Lombardus*. 4 Sent. Diſt. 3. Cur autem in aqua, probatio non eſt alia (inquit *Scotus*, ibidem, qu. 3 num. 2.) niſi quia ſic inſtitutum eſt, ut patet Ioan. 3. & Matth. 3. Quare autem ſit ſic inſtitutum, ſunt apertæ congruentiæ, &c.

Ioan. 3. 5.

Ioan. 19. 34.

Idonea eſt qualibet naturalis aqua. Act. 8. 36. 38.

47 Nulla diſtinctio eſt, (inquit *Tertullianus*,) mari quis, an ſtagno; flumine, an fonte; lacu, an alveo dilnatur: nec quicquam refert inter eos quos Ioannes in Iordane, & quos Petrus in Tiberi tinxit. Niſi & ille ſpado, quem Philippus inter vias fortuita aqua tinxit; plus ſalutis aut minus retulit. Hæc *Tertullianus*, lib. de baptiſmo, cap. 4. Vide Scotum in 4. Sent. Diſt. 3. quæſt. 3. Vbi docet, materiam baptiſmi eſſe aquam naturalem, non artificialem; putam aquam, non humorem aliquem mixtum per mixtionem alteram à ſpecie: et quæſtionem claudit his verbis; Certum eſt, quod baptiſmus non poteſt fieri niſi in aqua uſuali, quia Chriſtus hoc inſtituit. Hæc ibi Scotus.

48. Sive autem in aqua merſio fiat trina ſive ſimpla, cum debita invocatione Trinitatis, verum eſt & integrum ſacramentum baptiſmi Trinæ merſionis memorat *Tertullianus*, lib. de corona militis, cap. 3. *Dehinc ter mergimur.* Et lib. adverſus Praxeam, cap. 26. *Nam nec ſemel, ſed ter, ad ſingula nomina in perſonas ſingulas tinguimur.* Hæc tres merſiones in canonibus, qui Apoſtolorum nuncupantur, can. 49 (ſeu, juxta aliam editionem, 50.) dicuntur τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως, tria baptiſmata unius myſterii, ſeu initiationis. Quam locutionem *Ioannes Zonaras*, in ſuo commentario in eundem canonem, interpretatur, τρεῖς καταδύσεις ἐν ἑνὶ βαπτίσματι, ὅτι τὸν βαπτιζόμενον ἐκάστῃ τῇ καταδύσει ἐν τῷ ἁγίᾳ Τριάδος ὀνόματι βαπτίζομεν. tres immerſiones ſimul uno baptiſmate, ita ut ad unamquamque immerſionem baptizans enunciet unum Sanctæ Trinitatis nomen. Τριὰν οὖν ἓις καταδύσεις (verba ſunt *Baſilii*,) καὶ ἐξ ἴσου τρεῖς ταῖς ἐπικλήσεσι, τὸ μέγα μυστήριον τοῦ βαπτίσματος πληροῦμεν. ἵνα καὶ ὁ τοῦ θανάτου τύπος ἐκτελεσθῇ, καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῆς θεότητος, τὰς ψυχὰς φωτισθῶσι τῶν βαπτιζομένων. Tribus igitur demerſionibus, ac totidem invocationibus, magnum baptiſmatis myſterium peragitur. Vt & mortis figura exprimatur, & per traditionem cognitionis Dei illuminentur animæ eorum qui baptizantur. Hæc *Baſilius* Cæſarienſis, lib. de Spiritu Sancto, cap. 15. *Dionyſius* etiam, qui Areopagita dicitur, ſcribens de Myſterio baptiſmi, trinam commemorat merſionem; Τὸν μὲν οὖν ὁ ἱεράρχης βαπτίζει, ταῖς τρισὶ τῶν πυρμάνων καταδύσεσι καὶ ἀναδύσεσι τὸν τρισσὸν τῆς θείας μακαριότητος ὑποστάσεων ὑποφαίνων, id eſt, Ter quidem illum Hierarcha demergit, in tribus illius, qui initiatur, demerſionibus emerſionibuſque, aperta voce enuncians tres Divinæ beatitudinis Hypoſtaſes. Hæc *Dionyſius Areopagita*, lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 2. part. 2.

De Trina vel ſimplici merſione in baptiſmo: Tertullianus.

Can. Apoſt.

Zonar.

Baſil.

Dionyſ. Areop.

Cyrill. Hieroſol.

49. *Cyrillus* Hieroſolymitanus triduanam ait ſignificari ſepulturam: μετὰ ταῦτα δύσητε εἰς τὸ τοῦ ἁγίου τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἐκφράγνυσθαι κολυμβήθραν· ὡς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ὑπὸ τὴν σορὸν ἐτέθη μνημεῖον. καὶ ἐρωτᾶται ἕκαστος, εἰ πιστεύει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ ὁμολογήσαντι τὴν σωτηρίαν ταύτην, καὶ καταδύσαντι τρεῖς εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ πάλιν ἀναδύσαντι. καὶ ὑποῦθα, ὀξὺ συμβάλλου, πῶς τριήμερον τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν τοφλῶν κατάτεμψ ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς γῆς ἐποίησεν, ὕπνῳ καὶ ὑμεῖς ἐν τῇ πρώτῃ ἀναδύσει τὴν πρώτην ἡμέραν μιμεῖσθε τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ γενομένῃ, ἐν τῇ καταδύσει τὴν νύκτα· ὥσπερ γὰρ ὁ ἐν νυκτὶ οὐ βλέπει, ὁ δὲ ἐν ἡμέρᾳ ἐν φωτὶ ἐστὶ περιπατεῖ, οὕτως ἐν τῇ καταδύσει ὡς ἐν νυκτὶ, κἀδὲν ὁρᾶτε, ἐν δὲ τῇ ἀναδύσει πάλιν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ γινόμενοι τυγχάνετε ὄντες ἐν τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἐφθάσατε ἐν τῷ σωτηρίῳ ἐκείνῳ τῷ ὕδατι, καὶ ἔθανεν ὑμῖν ἐφθάσε, καὶ μέντοι. Volt hæc deducebamini ad ſanctum divini baptiſmatis lavacrum, quemadmodum Chriſtus à cruce ad deſtinatum ſepulchrum: atque unuſquiſque interrogabatur, an crederet in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & confeſſi eſtis ſalutarem confeſſionem, & demerſi ter in aqua, rurſus emerſiſtis; atque ita, per ſymbolum, ſignificaſtis triduanam Chriſti ſepulturam: Nam ut Salvator noſter tribus diebus & tribus noctibus fuit in ventre terræ: ſic & vos primâ emerſione primum Chriſti in terra imitabamini diem, & demerſione noctem. Sicut enim qui verſatur in nocte, non jam videt, ſed qui eſt in die, degit in lumine, ita in demerſione, veluti in nocte, nihil videbatis: at in emerſione rurſus tanquam

in

in die eratis. In eodem & mortui eſtis & generati, & ſalutaris illa aqua vobis tum ſepulchrum, tum mater effecta eſt. Hæc *Cyrillus* Hieroſolymitanus, Catecheſi myſtagogica ſecundâ.

Ambroſ.

50. *Ambroſius*, ait: Interrogatus es; *Credis in Deum Patrem Omnipotentem?* Dixiſti, *credo*, & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterum interrogatus es; *Credis in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucem eius?* Dixiſti, *credo*, & merſiſti: ideo & Chriſto es ſepultus. Qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurgit. Rom. 6. 4. 5. Tertiò interrogatus es; *Credis & in Spiritum Sanctum?* Dixiſti, *credo*, tertiò merſiſti, ut multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolveret trina confeſſio. Hæc *Ambroſius*, lib. 2. de Sacramentis, cap. 7. ſeu ultimo.

Auguſtin.

51. *Auguſtinus*, apud *Gratianum*, De conſecratione, Diſt. 4. can. *Prima igitur.* In hoc (inquit) fonte antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus; *Credis in Deum Patrem Omnipotentem?* Reſpondiſtis, *credo.* Rurſus interrogavimus: *Credis & in Ieſum Chriſtum Filium eius, qui natus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine?* Reſpondiſti, ſinguli, *credo.* Item interrogavimus; *Credis & in Spiritum Sanctum?* Reſpondiſtis ſimiliter, *credo*, &c. Et canone, *Poſtquam vos.* eadem Diſtinctione. Poſtquam vos credere promiſiſtis, tertiò capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. qui ordo baptiſmatis duplici myſterii ſignificatione celebratur. Rectè enim tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine Sanctæ Trinitatis. Rectè tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti, qui etiam die tertiâ reſurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita demerſio typum Dominicæ exprimit ſepulturæ. Hæc *Auguſtinus.* Poſteriorem iſtam Auguſtini ſententiam, recitavit etiam P. *Lombardus* 4. Sent. Diſt. 3.

Vide verba Gregorii, §. 55

Eunomiani abluebantur unâ merſione.

cur habiti ſint pro non baptizatis.

52. *Eunomianis* hæreticis crimini datum, quod baptizarent in unam demerſionem, εἰς μίαν κατάδυσιν. Concil. 1. Oecumen. can. 7. ſeu ult. & Concil. Quinſext. can. 95. quos etiam non baptizaſſe in nomen Patris & Filii & Spiritus Sancti, atque adeò non verum baptiſmum adminiſtraſſe, inde fit manifeſtum; quia in memoratis canonibus Concil. 1. Oecum. & Conc. Quinſext. Eunomiani habentur pro non baptizatis, & qui ex eis ad Catholicam Eccleſiam ſe conferunt, jubentur baptizari. οἱ γὰρ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτῶν τῷ μὴ βαπτισθῆναι ἡμῖν βαπτίσεως, non enim baptizati ſunt, qui in ea quæ nobis tradita non ſunt, baptizati ſunt: inquit *Baſilius*, in prima ſua epiſtola canonicâ, ad Amphilochium Iconii epiſcopum, can. 1. loquens de hæreticis Pepuzenis, ſeu Montaniſtis, qui baptizabant in Patrem & Filium & Montanum vel Priſcillam. Neque illi baptizati ſunt, qui in ea quæ nobis tradita ſunt, non ſunt baptizati: cujuſmodi erant Paulianiſtæ ſeu Samoſateniani hæretici, ut ſupra oſtenſum cap. 2. hujus libri, §. 11. cujuſmodi etiam fuiſſe Eunomianos illos, facilè colligimus ex decretis illis Synodicis de eis baptizandis: non enim propter ſimplam merſionem, irritum habuiſſent baptiſmum adminiſtratum in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.

Ariani in Hiſpania abluebantur triná merſione.

53. Poſtea, in Hiſpania, Arianis merſiones numerantibus, ut Divinitatem dividerẽt. *Leander* Epiſcopus Hiſpalenſis de quæſtione trinæ vel ſimplæ merſionis conſuluit *Gregorium*, hujus nominis primum, Epiſcopum Romanum cujus ad *Leandrum* reſponſio exſtat in epiſtolarum Gregorii, lib. 1. epiſt. 41. Ex qua poſtea in Concilio Toletano quarto, can. 6. (vel in alia editione, can. 5.) hæc recitata ſunt *Gregorii* verba;

Gregorii I. Papæ R. m. iudicium de trina vel ſimplici merſione in baptiſmo.

De trina vero merſione baptiſmatis, nihil reſponderi verius poteſt, quàm ipſi ſenſiſtis; quia in una fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diverſa. Nos autem quod tertiò merginus, triduanæ ſepulturæ ſacramenta ſignamus, ut, dum tertio infans ab aquis educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quod ſi quis forte, etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione, exiſtimet fieri, neque ad hoc aliquid obſiſtit, baptizandum ſemel in aquis mergere: quia dum in tribus ſubſiſtentiis una ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate vel ter vel ſemel mergere, quando & in tribus merſionibus Perſonarum Trinitas, & in una poteſt Divinitatis ſingularitas deſignari. Sed ſi nunc uſque ab hæreticis tertiò mergebatur, faciendum apud vos eſſe non cenſeo: ne, dum merſionem numerant, Divinitatem dividant: dumque quod faciebant, faciunt, morem veſtrum ſe vicisſe glorientur. Conſiderato hoc Gregorii judicio, patres Toletani ibidem pronunciant, utrumque rectum eſſe & irreprehenſibile: attamen, pro tollendo ſchiſmate, quod inter catholicos in Hiſpania conſpiciebatur, quibuſdam ſacerdotibus trinam, quibuſdam autem ſimplam merſionem facientibus, & alios alios non baptizatos eſſe contendentibus; & ut Ariani dogmatis uſum vitarent, decernunt tenendam apud ipſos eſſe ſimplam merſionem. *Quapropter* (inquiunt) *quia de utroque ſacramento, quod ſit in ſancto Baptiſmate, à tanto viro reddita eſt ratio, quod utrumque rectum, utrumque irreprehenſibile in ſancta Dei Eccleſia habeatur: propter vitandum autem ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus baptiſmi merſionem: ne videantur apud nos, qui tertiò mergunt, hæreticorum probare aſſertionem, dum ſequuntur & morem. Et ne ſorte cuiquam ſit dubium huius ſimplæ myſterium Sacramenti, videat in eo mortem, & reſurrectionem Chriſti ſignificari: nam in aquis merſio, quaſi in infernum deſcenſio eſt: & rurſus ab aquis emerſio, reſurrectio eſt. Item videat in eo unitatem Divinitatis, & Trinitatem Perſonarum eſſendi: unitatem, dum ſemel immerginus: Trinitatem, dum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Baptizamur.* Hæc Patres Toletani, in Concilio Tolet. 4. can. 6. [v. 5.] Celebratum eſt hoc Concilium Tolet. 4. Æra 671. id eſt, anno Chriſti 633. præſidente *Iſidoro* Hiſpalenſi Epiſcopo, *Leandri* ſucceſſore.

Decernunt Catholici in Hiſpania tenendam eſſe ſimplam merſionem.

Scholaſticorum doctrina de trina vel ſimplici merſione in baptiſmo.

54. *Petrus Lombardus* & doctores ſcholaſtici, ad quæſtionem de immerſione in baptiſmo, quoties fieri debeat, reſpondent; *vel ſemel, vel ter*; pro vario more Eccleſiæ: & utrobique verum & integrum baptiſma accipi: unitatem enim vel multitudinem immerſionum non eſſe de ſubſtantia baptiſmi. 4. Sent. Diſt. 3. Vbi etiam monet *Bonaventura*, ſi in una merſione facta ſit invocatio Trinitatis, non eſſe amplius mergendum: conſummatum enim eſſe baptiſma: quando autem fit trina merſio, in primâ nominandum eſſe Patrem, in ſecunda Filium, in tertia Spiritum Sanctum: ita ut immerſio cum verbo incipiat, & cum verbo deſinat. *Bonaventura*, in 4. Sent. diſt. 3. part. 2. articul. 2. quæſt. 1.

De aſperſione in baptiſmo.

55. *Cypriani* tempore mota eſt quæſtio de baptiſmo per aſperſionem, ſeu perfuſionem, quomodo baptizabantur ii qui propter infirmitatem aut languorem immergi non poterant, an habendus eſſet pro vero baptiſmo. Reſpondet *Cyprianus*, epiſt. 76. (ſeu l. 1. epiſt. 6.) ad *Magnum* Quæſiti etiam, (inquit,) fili chariſſime, quid mihi de illis videatur, qui in infirmitate & languore gratiam Dei conſequuntur, an habendi ſint legitimi Chriſtiani, eo quod aqua ſalutari non loti ſint, ſed perfuſi. Qua in parte nemini verecundia & modeſtia noſtra præjudicat, quo minus unuſquiſque quod putat, ſentiat; & quod ſenſerit, faciat. Nos, quantum concipit mediocritas noſtra, exiſtimamus in nullo mutilari & debilitari poſſe beneficia divina, nec minus aliquid illic poſſe contingere, ubi plenâ & totâ fide & dantis & ſumentis accipitur, quod de divinis muneribus hauritur. Neque enim ſic in ſacramento ſalutari delictorum contagia, utin lavacro carnali & ſeculari ſordes cutis & corporis abluuntur, ut aphronitris, & cæteris quoque adjumentis, & ſolo & piſcinâ opus ſit, quibus ablui & mundari corpuſculum poſſit. Aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. In ſacramentis ſalutaribus, neceſſitate cogente, & Deo indulgentiam ſuam largiente, totum credentibus conferunt divina compendia. Nec quenquam movere debet, quod aſpergi vel perfundi videntur ægri, cum gratiam Dominicam conſequuntur: quando Scriptura S. per *Ezechielem* prophetam loquatur & dicat; *Et aſpergam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris, & ab omnibus ſimulacris veſtris emundabo vos: & dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum dabo in vobis.* Item in Numeris; *Et homo qui fuerit immundus uſque ad veſperam, hic purificabitur die tertio, & die ſeptimo: & mundus erit. Si autem non fuerit purificatus die tertio, & die ſeptimo, non erit mundus; & exterminabitur anima illa de Iſraël; quoniam aqua aſperſionis non eſt ſuper eum ſparſa.* Et iterum; *Et loquutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Accipe Levitas de medio filiorum Iſraël, & purificabis eos. Et ita facies eis purificationem: circumſparges eos aquâ purificationis.* Et iterum; *Aqua aſperſionis purificatio eſt.* Vnde apparet, aſperſionem quoque aquæ inſtar ſalutaris lavacri obtinere; & quando hæc in Eccleſia fiunt, ubi ſit & dantis & accipientis fides integra, ſtare omnia & conſummari ac perfici poſſe majeſtate Domini, & fidei veritate. Porrò autem quod quidam eos ſalutari aquâ & fide legitimâ Chriſti gratiam conſecutos, non Chriſtianos ſed *Clinicos* vocant, non invenio unde hoc nomen aſſumant; niſi forte qui plura & ſecretiora legerunt apud Hippocratem vel Soranum, κλινικοὺς iſtos deprehenderunt. Ego enim qui *Clinicum* de Evangelio novi, ſcio paralytico illi & debili per longa ætatis curricula in lecto jacenti nihil infirmitatem ſuam obfuiſſe, quo minus ad firmitatem cœleſtem pleniſſimè perveniret: nec tantùm indulgentiâ Dominica excitatum de grabato eſſe, ſed ipſum grabatum ſuum, reparatis & vegetatis viribus, ſuſtuliſſe. Hæc *Cyprianus*, in illa jam memorata epiſtola, ubi etiam plura adjicit in eandem ſententiam. quibus adde quæ in novo Teſtamento ſcripta ſunt de *ſanguine aſperſionis.* Hebr. 12. 24. & *aſperſione ſanguinis Ieſu Chriſti.* 1. Petr. 1, 2. Vide etiam Heb. 9. 13, 14. & c. 10. v. 22, 23.

Ezech. 36. 25, 26.

Num. 19. 19, 20.

Num. 8. 5, 6, 7.

Num. 19. XX.

ὕδωρ ῥαντισμοῦ ἁγνισμοῦ ἐστι.

Ioan. 5. 5, 6, 7, 8, 9.

Matth. 9. 2, 6, 7.

Luc. 5. 18. &c.

56. *Bonaventura*, in 4. Sent. diſt. 3. part. 2. art. 2. quæſt. 2. *Præſumitur*, (inquit) *quod Apoſtoli baptizaverunt aſpergendo. Et mos ille ſervatur adhuc in pluribus Eccleſiis, & maximè in Eccleſia Gallicana. Servari autem poteſt propter hoc, quod eſt ibi integri ratio ſacramenti: & ſervari debet, cum neceſſitas imminet.* Quamvis ibidem *Bonaventura* magis commendet immerſionem, vel totius corporis, ſi ſit ſatis aquæ; vel, quando aquæ parum eſt, capitis & pectoris, vel capitis tantum, vel faciei tantum: quia ibi ſunt omnes ſenſus, & ibi maximè viget operatio animæ, & ſecundùm faciem maximè attenditur ratio imaginis ſecundùm corpus; & quia ratione totalitatis ſenſuum, ſignat totalitatem mortis, & curationis. Rationem autem præſumtionis, quod Apoſtoli baptizaverint aſpergendo, hanc adfert; *Apoſtoli*, (inquit,) *baptizaverunt tria millia hominum unâ die: & conſtat, quod non mergendo, quia non haberent aquam: ergo aſpergendo: ſed aſpergi non poteſt totus homo: ergo. &c.* Hæc *Bonaventura*.

Bonavent. In aſperſione ratio integri ſacramenti.

Vnde præſumatur, Apoſtolos baptizaſſe aſpergendo.

Act. 2. 41.

57. Ad ſacramentum baptiſmi, quocunque modo adminiſtretur, conſentiunt tum veteres, tum qui ſequuti ſunt, non eſſe neceſſarium, ut fiat realis ablutio ſordium carnis, ſed ut fiat quædam communiter dicta lotio, per contactum ſeu applicationem aquæ ad corpus, per alium qui ſit miniſter idoneus; & eâ applicatione legitimè factâ repræſentari ſpiritualem contactum, ſeu applicationem, ſanguinis Chriſti ad eum qui baptizatur, quo ſpirituali contactu, ſeu applicatione, homo verè abluitur & mundatur à ſuis peccatis. Hunc illud Auguſtini; Tract. 80. in Evangelium Iohannis; *Vnde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Vide ſuprà §. 39. Nec oportet, (inquit Scotus) quod ſit ibi ablutio, prout diſtinguitur contra lotionem, & includit amotionem ſordium à corpore per contactum aquæ: ſed ſufficit lotio in communi dicta, corporis ab aqua, alio hoc agente; quod nihil aliud eſt, niſi quòd oportet iſtum contactum corporis ab aqua fieri, ab alio cauſante contactum iſtum. Scot. in 4. Sent. diſt. 3. qu. 3. Contactum autem iſtum faciendum eſſe cenſuit catholica antiquitas per immerſionem, vel per adſperſionem. Sed uſitatior merſio, etiam infantium, adhuc temporibus Gregorii, & Iſidori; ut patet ex §. 53. Poſtea apud Occidentales adſperſio pro immerſione, in conſuetudinem recepta eſt. Id qua ratione cœpiſſe exiſtimet, indicat Pamelius, inquiens; Quum propter ægritudinem immergi, ſive intingi, (quod propriè baptizari eſt) ægri non poſſent, aquâ ſalutari perfundebantur, ſive aſpergebantur. Eâdem ratione ab Eccleſia Occidentali primùm obſervari cœpiſſe conſuetudinem adſperſionis, quâ nunc utimur, exiſtimo; ob teneritudinem nempe infantium, quum jam rariſſimus eſſet adultorum baptiſmus. Hæc *Iacobus Pamelius*, in ſuis annotationibus, in Cypriani epiſtolam ſeptuageſimam ſextam, numero quadrageſimo quarto.

De lotione baptiſmali.

Aug.

Scot.

Apud Occidentales adſperſio recepta, loco immerſionis.

58. Sive autem per immerſionem, ſive per aſperſionem, celebretur baptiſmus, fatendum eſt, magnam eſſe divini hujus ſacramenti neceſſitatem, ad conſequendum ſalutem vitamque æternam: quam conſequi nemo poteſt extra regnum cœlorum. Eſt medium ſaluris, & organum gratiæ, à Chriſto inſtitutum, & præceptum. Sit cum Auguſtino dicimus, ſacramentum

De neceſſitate baptiſmi.

mentum hoc esse sanctum; neque ullo modo prætermittendum, quoniam sacratissimâ significatione præpollet. Sic ille lib. 1. contra Cresconium, capite ultimo. Vide multiplicem ejus necessitatem, superiùs §. 24. Est medium, & est necessarium: tametsi peremtoriâ necessitate medii non sit necessarium. Non est in eis mediis, quæ non nisi salubriter habentur, quale medium est *Charitas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*. Nec est ex eorum mediorum genere, sine quibus absolute impossibile est placere Deo, aut videre Deum; qualia media sunt *fides & sanctimonia*. Sed est ejusmodi medium, quod indignè, atque adeò ad perniciem indignè accipientis, accipi potest: & cujus contemtus est exitialis, propter divinam institutionem & præceptionem; non item defectus, seu mera carentia, si absit à carente contemtus vel neglectus; & in hoc casu sumitur loco spiritualis, neque sacramenti beneficio privatur, qui habet hoc quod sacramentum signat: ut loquitur *Augustinus, apud Lombardum*, 4. Sent. dist. 9. & apud *Gratianum*, De Consecr. dist. 2. can. *Quia passus est*.

1. Tim. 1. 5. *De finibus mediorum.* Hebr. 11. 6. & 12. 14.

59. Ii, quorum de infantibus doctrina asperior est, hoc sacramenti beneficium concedunt multis adultis, sed omnes inde excludunt infantes, ex lege communi, id est, nisi de aliquo infante per revelationem divinam extraordinariam patefiat, indultum ei esse privilegium speciale: talibus solis exceptis, reliquos omnes etiam fidelium infantes (non martyres) sive in utero, sive extra uterum maternum, sine visibili sacramento baptismi, morientes, patriâ cœlesti extorres pronunciant. Contra cujus sententiæ inclementiam sex proximè sequentia capita rationes totidem exhibebunt.

Opinio illorum, qui sine baptismi sacramento defunctos cœlo excludunt.

CAPVT SEXTVM.

Contra opinionem eorum qui omnes infantes, non martyres, & sine baptismi sacramento defunctos, cœlo excludunt, prima nostra ratio, sumta ab analogia Circumcisionis & Baptismi.

Prima ratio ab analogia circumcisionis & baptismi. Rom. 4. 11. Coloss. 2. 11, 12, 13.

PRima nostra ratio est; Olim in familia Abrahami & in populo Israelitico sacramentum circumcisionis idem conferebat remedium contra peccatum, quod nunc baptismus: sicut patet ex epistol. ad Rom. capite quarto, & ad Coloss. 2. Idipsum docent, & Patrum testimoniis confirmant scholastici doctores, 4 Sentent. dist. 1. Idem docet *Innocentius* tertius, Papa Rom. Extra, de baptismo & ejus effectu, capite tertio. Atqui Israelitarum infantes ante octavum diem sine circumcisione morientes, non ideò damnabantur quod hoc sacramento carerent, sed fide parentum salvabantur: ut docent, in quartum sententiarum distinctione primâ, Bonaventura & Thomas, & alij Sententiarii, magistrum Lombardum, aliter sentientem, hîc meritò deserentes.

2. Sam. 12. 18. *Ambros. Filiolum suũ sine circumcisione defunctum David sciebat esse cum Christo.*

2. Idipsum manifestum est ex sacris literis in historia pueri, qui *Davidi* ex *Bethsabe* natus obiit die septimo: unde sumsit argumentum *Ambrosius*, pro asserenda salutè *Valentiniani* junioris, qui sine baptismo decessit: de quo ait; Dolendum est, quòd nobis citò raptus sit: consolandum, quòd ad meliora transierit. Deniq; *David* moriturum filium flebat, mortuum nõ dolebat. Flebat, ne sibi eriperetur: sed flere desiuit ereptum: quem sciebat esse cum Christo. Et ut scias, verum esse quod affero, incestum Amnon filium flevit occisum, parricidam Absalon doluit interemtum: innocentem filium non putavit esse lugendum; quia illos sibi periisse sciebat, pro scelere, hunc pro innocentia credidit esse victurum. Hæc *Ambrosius*, concione in obitu Valentiniani. Probatio Ambrosiana ostendit, non fuisse illud speciale privilegium, de illo puero, præ aliis fidelium pueris, Davidi revelatum; sed à communi lege, quæ omnes credentium infantes in infantia morientes complectebatur, argumentum consolationis accepisse Davidem.

Vide infrà, c. 10. §. 20.

Innocentes.

3. Innocentes dicuntur hinc exire; quia remissum est eis peccatum originale, neque ullius facta est accessio culpæ propriæ: nec solum remissionem acceperunt peccatorum, sed etiam sanctificati sunt per Spiritum Sanctum; nam *sine sanctificatione nemo videbit Deum*. Hebr. 12. 14. Acceperunt etiam eam fidem quæ infanti necessaria est, ut placeat Deo.

Hebr. 12. 14.

4. Absurdum autem est dicere, aut sentire, cœlum jam clausum esse infantibus Christianorum, quod patuit infantibus veterum Israëlitarum, & intuperabili necessitate pereundi constringi multa millia infantium per legem novi Testamenti, qui, si nascerentur in veteri illo populo sub lege veteris Testamenti, salvarentur; Quamvis par utrorumque sit culpa, par innocentia.

CAPVT SEPTIMVM.

Contra eandem opinionem, secunda nostra ratio, sumta à virtute fidei.

Secunda ratio, à virtute fidei.

SEcunda nostra ratio est; Gregorius primus Papa Romanus, ait; Quod verò apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium Circumcisionis. Hæc Gregorius libro quarto, capite secundo, expositionis moralis in Iob, in illa verba Iob, *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem*. Quê sequutus Bernardus, epistolâ leptuagesima

Gregor. Sola fides. Iob. 3. 13.

Bernard.

septimâ. At verò (inquit) quis nescit, & alia præter baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem, & semini ejus, circumcisionis sacramentum in hoc ipsum divinitus traditum est. In nationibus verò, quotquot inventi fideles sunt, adultos quidem fide & sacrificiis credimus expiatos; parvulis autem etiam solam profuisse, imo & suffecisse parentum fidem. Hæc Bernardus, epist. 77. quam scripsit ad magistrum Hugonem de Sancto Victore.

Sola parentum fides.

P. Lomb. Idem docet magister Lombardus, eandemque doctrinam ad feminas porrigens, quæ fuerunt ante & post institutam circumcisionem, ait, illos qui de Abraham prodierunt, per circumcisionem fuisse justificatos; mulieres verò per fidem & operationem bonam, vel suam, si adultæ erant, vel parentum, si parvulæ: Eos verò, qui fuerunt ante circumcisionem, parvulos in fide parentum; parentes verò per virtutem sacrificiorum, scilicet quam intelligebant spiritualiter in illis sacramentis, justificatos. 4 sentent. distinctione primâ. Et ante Lombardum Hugo de S. Victore etiam adultorum justificationem & salutem soli fidei tribuit; cujus auctoritatem sequens Bonaventura sic argumentatur: Hugo de S. Victore dicit, quòd tempore legis naturæ non fuerunt aliqua sacramenta in præcepto; ergo sine omnibus poterat homo salvari. sed nullus poterat salvari sine remissione originalis: ergo remissio originalis poterat fieri sine aliquo sacramento exteriori, in sola fide. Hæc Bonaventura, qui in eadem se profitetur esse sententiâ, ideoque & aliud ejusdem Hugonis dictum laudat: quòd illa sacramenta primi temporis magis ad devotionem proposita fuerunt, quàm ad obtinendam salutem. Bonaventura, in 4. sentent. distinctione primâ, parte secundâ, articulo secundo, quæstione secundâ: & idipsum de sacrificiis tempore legis naturæ repetit, quæstione tertiâ, ejusdem articuli.

Hugo lib. 1. par. 11. cap. 3. Bonavent.

Sola fide.

Hugo lib. 1. par. 11. per totum.

2. Imò eo usque progreditur Bonaventura, in asserenda salute infantium sub lege naturæ defunctorum, ut sufficisse illis ad salutem dicat fidem parentum etiam informem, seu fidei professionem: etiamsi non fieret in charitate. eodem articulo, quæstione primâ. Idem docent Thomas, in 4. sentent. distinctione primâ, quæstione sextâ, & Richardus de mediâ villa, in 4. sentent. distinctione primâ, articulo quinto, quæstione secundâ. Parentis autem nomine Thomas, loco citato, & Bonaventura, articulo citato, quæstione secundâ, & Richardus, citato articulo, quæstione primâ, intelligi posse ajunt quemlibet, qui eam pueri alicujus curam gerebat, ut fidei suæ externam professionem ad puerum illum referret. Et Richardus ait, quòd sufficiebat interior motus fidei, per intentionem directus ad salutem parvuli, sine aliquo exteriori signo. Richardus citato articulo, quæstione tertiâ. Fateor equidem, omnes hos, quorum jam testimonia secundæ nostræ rationi adhibuimus, aliter sentire de necessitate baptismi; sed contra asperitatem hujus sententiæ ex concessis legitimè argumentabimur.

Sufficit parentum professio fidei. Vide § 9. & § 11.

3. Fides Christianorum sub Euangelio æquè est ad omnia bona spiritualia & beatificantia utilis & efficax, ac fuit olim fides veterum tempore legis naturæ, & gentilium fidelium tempore circumcisionis, & ipsorum Israëlitarum tempore circumcisionis. Regeneratio autem & salus parvulorum est bonum spirituale & beatificans; Hinc exsitit syllogismus: Ad quæcunque bona spiritualia & beatificantia utilis & efficax fuit fides veterum tempore legis naturæ, & gentilium tempore circumcisionis, & ipsorum Israëlitarum tempore circumcisionis; ad eadem bona utilis & efficax est fides Christianorum, tempore Euangelii: at veterum tempore legis naturæ, & gentilium fidelium tempore circumcisionis, utilis & efficax fuit fides ad regenerationem & salutem parvulorum morientium absque sacramento; & Israëlitarum fides fuit efficax ad regenerationem & salutem parvulorum, sine sacramento; nam puellæ non circumcidebantur: Ergo etiam Christianorum fides, tempore Euangelii, utilis & efficax est ad regenerationem & salutem parvulorum (quo vocabulo & puellas comprehendimus) sine sacramento morientium; fides, inquam, vel ipsorum Parentum, vel eorum qui puerorum curam gerunt, vel denique Ecclesiæ.

Syllogismus.

4. Minorem propositionem concedunt memorati doctores: major suâ luce clara est, & sic probatur: Quæcunque factæ sunt fidei veterum promissiones divinæ spiritualium ejusmodi bonorum, seu salutis ac æternæ beatitudinis; promissiones, inquam, toti Ecclesiæ omnibusque credentibus communes; eædem in sua latissimâ amplitudine factæ sunt fidei Christianorum, sub Euangelio degentium; ut patet ex his & similibus sacræ Scripturæ testimoniis: Ideo ex fide, ut secundùm gratiam, ut firma sit promissio omni semini, non solùm ei quod est ex lege, sed & ei quod est ex fide Abrahami, qui est Pater omnium nostrum, Romanos 4. 16 Et item Apostolus Paulus, postquam 2. Corinthios 6. magnificas commemorasset promissiones olim factas, in quibus & hanc; *Et ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios & filias: dicit Dominus omnipotens*, versiculo ultimo illius capitis, protinus subjungit in principio sequentis capitis; *Has igitur habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritûs.* Et scribens ad Galatas, ait; *Ut ad Gentes benedictio illa Abrahami perveniret in Christo Jesu, ut promissionem Spiritûs accipiamus per fidem.* Et in epistola ad Hebræos, adductâ nube fidelium veterum, tum ante tum etiam post legem per Mosem latam, concludit in fine capitis undecimi, *illos non accepisse promissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Et Apostolus Petrus, *Omnia* (inquit) *nobis divina potentia ejus donavit, quæ ad vitam & pietatem* [pertinent] *per agnitionem ejus qui vocavit nos per gloriam & virtutem. Per quæ maxima illa nobis ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Ex his & similibus sacræ Scripturæ testimoniis manifesta est assertionis nostræ veritas, quâ majorem syllogismi nostri propositionem confirmamus. ideo etiam hanc propositionem, tanquam inconcussum atque irrefragibile axioma, concedunt Bonaventura & Thomas, locis superiùs citatis. paragrapho secundo, agnoscentes fidem antiquis illis temporibus non fuisse majoris efficaciæ, quàm nunc

Minor propositio superius concessa est. Ita & confirmatur.

Rom. 4. 6. Vide etiam, Rom. 15. 4.

2. Cor. 6. 18.

2. Cor. 7. 1.

Gal. 3. 14.

Hebr. 11. 39, 40.

2. Petr. 1. 3. 4.

Majorem etiam concedunt Remonstrantes.

nunc eſt; nec fidem eſſe hoc tempore deterioratam.

Argumentatio ex confeſſi, contra Romaneſes.

5. At vide, obſecro; non ad omnia valet fides nunc, ad quæ olim, ſecundùm eorum inclementem de infantibus opinionem: ergo fides nunc minoris eſt efficaciæ. Negant conſequentiam. Sed deferendum erat potius antecedens, & concedendum ad eadem omnia ſpiritualia beatificãtia nunc valere; id quod à nobis jam apertiſſimo Scripturarum conſenſu demonſtratum eſt. At quis color (inquies) in negatione tam evidentis conſequentiæ? Accipe; Non eſt, inquiunt, deteriorata nũc fides, aut minoris efficacię, cum omnia ſacramenta ex fide efficaciam habeant; ſed eſt ei aliquid adjunctum, quod neceſſe eſt obſervari; jam enim inſtituta ſunt ſacramenta ſub præcepto. Et hanc tuam reſponſionem hoc illuſtrant exemplo: Lex moralis non minoris eſt efficaciæ in religioſo, quàm in ſeculari; quamvis obſervatio mandatorum ſufficiat ſeculari ad ſalutem, non autem ſufficiat religioſo, in quo etiam requiruntur conſilia, ad quæ ſe ex voto obligavit. Sic Bonavent. in 4. ſent. diſt. 1. art. 2. qu. 1. ad primum. & Thom. ibidem, quæſt. 6. art. 3. ad tertium.

Romaneſium reſponſum.

Admittur illius efficacia.

6. Reſpondeo; 1. Ineptum & falſum eſt exemplum. Ineptum; quia non quæritur nunc de voto aliquo liberè nuncupato à Chriſtianis, eorumve infantibus, ſed de lege fidei. Nam etiam antiquis temporibus vota æque obligabant ac nunc, non ſolùm monachos, ſed & ſeculares; ideque ex mandato Dei: eſt igitur à propoſito aliena illa ſimilitudo. Deinde etiam falſum eſt quod ajunt, non ſufficere religioſo ad ſalutem obſervationem mandatorum Dei: *Nam qui ſervat mandata eius; in illo manet, & ipſe in eo*, inquit beatus ille filius tonitru, 1. Ioan. 3. 24. Sicut eum ante docuerat ipſe Dominus, inquiens; *Qui habet mandata mea, & ſervat ea; ille eſt qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur a Patre meo; & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Ioan. 14. 21. Item; *Si mandata mea ſervaveritis, manebitis in charitate mea.* Ioan. 1. 5. 10. Neque ullius voti redditio Deo grata eſt, niſi quæ mandato ipſius Dei imperata oſtenditur. Deut. 23. 21. &c. Eccleſ. 5. 4. &c. Quam multa quotidie cernimus non ſolum in monaſtica, ſed etiam in ſeculari vita, quæ hodie liberas habent obſervationes, cras autem per interventum voti, vel juramenti, vel promiſſionis, vel ſponſionis matrimonialis, vel contractus venditionis aut emtionis, vel cujuſlibet obligationis licitæ ultrò ſuſceptæ, evadit obſervatio eorum etiam ad ſalutem neceſſaria, nõ neceſſitate ipſius rei, ſed neceſſitate veracitatis? Neque propter varietatem aut ampliationem materiæ, in qua exercenda eſt mandatorum Dei obſervatio, fas dicere, quicquam accedere ad ſalutem neceſſarium, ultra vel præter obſervationem mandatorum Dei. Præterea ſi exempli iſtius fiat legitima accommodatio, pro nobis facit: Sicut enim obedientia legi Dei præſtita, non fit minoris valoris apud Deum pro acquirenda mercede, propter pluralitatem rerum objectarum circa quas exercetur, ſed inde potius merces augeſcit, ita fidei efficacię nihil decedit, ſed potiùs fit acceſſio, ex pluralitate diſtinctorum articulorũ explicitè credendorũ & creditorum tempore Evangelii, quippe evidentius, quàm olim, revelatorum. Adhæc, aliter etiam nobis favet iſtud exemplum: Votum enim rei prorſus impoſſibilis, ubi ea impoſſibilitas non eſt per ullam voventis culpam cauſata, non obligat ad præſtationem voti, ſub pœna amittendę ſalutis æternæ, ut ſi quis hodie cœnans Aberdoniæ, voto promittat ſe cras pranſurum Mediolani: aut ſi promittat ſe Aberdoniæ pranſurum, & interea ſine ſua culpa violẽter in aliam civitatem abripiatur: ſic rei alicujus, præcepto alioqui divino imperatæ, obſervatio nemini ad ſalutem eſt ſimpliciter neceſſaria, cui eſt ea obſervatio prorſus impoſſibilis, neque per ullam ipſius culpam contigit ea impoſſibilitas, ſed eſt ab ipſo Deo in ordine naturæ, abſque peccati intuitu cõſtituta, adeò ut ille homo, de quo loquimur, non ſit ullo modo reprehenſibilis ob illam impoſſibilitatem; ſicut infanti, per imbecillitatẽ naturæ irreprehenſibilem, eſt prorſus impoſſibile petere, aut optare, baptiſmum.

Diſt.

Alitèr etiam nobis favet exemplum.

Aliter noſtra reſponſio.

7. Hæc eſt prior noſtra reſponſio quadripartita, de exemplo, quod attulerunt Thomas & Bonaventura: ſequatur nunc altera reſponſio, ad ipſam pertinens redditionem ſimilitudinis. ea ſic ſe habet: Si quid ſit adjunctum, quod ſit ita neceſſariũ neceſſitate medii, ut ſimpliciter abſque eo fides non proſit ad ſalutem, haud dubiè deterior facta eſt conditio fidei; ſi verò adjunctum ſit aliquid ut jam neceſſarium neceſſitate præcepti, fateor fidem nullum inde capere detrimentum. Et ab hac diſtinctione ſumemus tertiam noſtram rationem principalem, quam mox proponemus, expeditis prius quatuor quæſtiunculis, ex ſecunda ratione emergentibus.

Nihil ad ſalutem neceſſarium niſi obſervationẽ mandatorum Dei.
1. Ioan. 3. 24.
Ioan. 14. 21.
Ioan. 15. 10.
Votorum redditio mandata oſt.

Deut. 23. 21.
Eccleſ. 5. 4.

Quæſtio de fide aliena.

8. Prima quæſtiuncula eſt: Cùm ſcriptura dicat, *iuſtum ex fide ſua vivere*; quomodo dicunt doctores, ſuperis allegati, infantibus ad ſalutem ſufficere fidem alienam, puta parentum, aut eorum qui eis curam impendunt, aut denique Eccleſiæ?

Habak. 2. 4.

Reſp.

Reſpondent; Vt poſſit regenerari parvulus per officium voluntatis alienæ, cum effertur conſecrandus, facit hoc unus Spiritus, ex quo regeneratur oblatus. inquit Auguſtinus, epiſtola 23. Dignum eſt, (inquit Bernardus) & ad Dei ſpectat benignitatem, ut quibus fidem ætas denegat propriam gratia prodeſſe concedat alienam. Nec enim omnipotentis juſtitia propriam putat ab his exigendam fidem, quos novit propriam nullam habere culpam. Porrò alienâ opus eſt fide, cum ſine ſorde non naſcantur alienâ, quatenus nec à parvulis alienum ſit quod de omnibus generaliter dicitur, *Fide mundans corda eorum.* Nec dubium, quòd macula contracta ab aliis, aliorum quoque fide valeat, vel debeat, emundari. Hæc Bernardus, epiſt. 77. Sic Thomas, Dicendum (inquit) quòd, ſicut Auguſtinus ſcribens Bonifacio dicit; In Eccleſia Salvatoris parvuli per alios credunt, ſicut ex aliis, quæ in baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt. 3. part. quæſt. 68. art. 9. ad ſecundum. Iſta autem omnia hoc ſenſu accipienda ſunt; non quod parvuli ipſi in ſeipſis non regenerentur ex Spiritu Sancto; ſed quod jus habeant ad ſacramentum per fidem aliorum, & per eandem promiſſio fœderalis gratiæ ad eos pertinear, atque adeò, ſecundùm tenorem fœderis, conſequantur gratiam & gloriam.

Act. 15. 9.

Alia quæſtio de parentibus, & offerentibus.

9 Secunda quæſtiuncula eſt: Quid ſi parentes, aut qui offerunt parvulos ad percipiendum baptiſmum, non rectâ cordis intentione aut fide eos offerant, fintque ſimpliciter ignorantes, vel damnabiliter indigni?

Responsio. Respondet Augustinus, sufficere parvulo fidem Ecclesiæ, quando celebrantur necessaria ministeria in Catholica Ecclesia, epist. 23. Vide suprà, §. 2.

3. Quæstiuncula rursum de fide alienâ. 10. Tertia quæstiuncula est: Quæ ratio discriminis, quòd parvulis ad salutē prosit fides aliorum; & tamen eis non noceat aliorum ipsos dæmoniacis sacrilegiis obligantium impietas?

Resp. Respondet Augustinus; Quia cùm homo non jam in lumbis peccantis, sed in seipso est, ab eo qui genuit alter effectus, peccato alterius sine sua consensione non tenetur obnoxius; sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur. epistola 23. *Ezech. 18. 20.* quod autem traxit originale vitium ex Adamo, cum quo & in quo peccante unus erat, nondum propriâ animâ distinctus, solvitur in parvulis per alienam fidem, propter unitatem Spiritûs regenerantis, & unitatem matris Ecclesiæ, & peculiarem modum illius peccati: ut dictum est ad primam quæstiunculam, & propter meritum passionis Christi, quâ redemit etiam parvulos; ut mox clariùs dicetur ad postremam quæstiunculam.

4. Quæstio de fine. 11. Quarta quæstiuncula est: Cùm olim fides aliorum esset efficax, ad curandum parvulos ab originali peccato, sine sacramento; utrùm id faciebat illa fides ut erat actus personæ credentis, an alio aliquo respectu?

Resp. Fides infidelis ratione objecti. Respondet Thomas; Non ut erat actus personæ, sed ut respiciebat objectum suum, scilicet Christum, qui est naturæ nostræ corruptæ medicina; ideo nunquam poterat remitti originale peccatum alicui, nisi factâ relatione & quadam continuatione illius, qui curari debebat ad Christum: quod per fidem fiebat, in illis quidem qui usum liberi arbitrii habebant, propriam; in aliis, alienam. Hæc Thomas in 4. sentent. distinct. 1. quæst. 6. art. 1. Fides Parentum (inquit Richardus) parvulis subveniebat per cōparationem ad objectū, quod est salutis causa, non ex sui comparatione ad subjectum: Et ideo ad purgandum in parvulis originale peccatum fides informis Parentum sufficiebat. Hæc Richardus de media villa, in 4. sent. dist. 1. art. 5. quæst. 2. Alii etiam eodem sensu dicebant, quod fides Parētum erat remedium parvulo, non ratione actūs credendi principaliter, sed ratione ipsius creditī; à quo, in quantum creditum, fluit virtus, in omnia sacramenta. ita quidam referente Bonaventurâ, à quibus ipse immerito discedit: in quartum sententiarum, distinctione primâ, articulo secundo, quæstione prima, in resolutione.

CAPVT OCTAVVM.

Contra eandem opinionem, tertia nostra ratio, sumta à necessitate præcepti.

Tertia ratio à necessitate præcepti. Vide supra cap. 5. §. 11. TErtia nostra ratio principalis sumitur ab illa superius indicata distinctione necessitatis, in necessitatem medii, & necessitatem præcepti. Cujus sacramenti necessitas omnis est à præcepto divino positivo, & non naturali; illius carētia eis tantùm est exitialis, qui illud præceptum transgrediuntur: vel sic; quibuscunque est exitialis carentia illius, cujus habendi necessitas omnis est à præceptō Dei positivo, non naturali: illi præceptum illud trāgrediuntur: at quibuscunque est exitialis carētia baptismi; eis est exitialis carētia illius, cujus habendi necessitas omnis est à præcepto Dei positivo, seu factitio, non naturali: ergo, quibuscunque exitialis est carentia baptismi, illi præceptum illud transgrediuntur, quo scilicet, jubentur habere baptismum. Iam ista conclusio sit nobis propositio major, cui hanc subjicimus, minorem: at infantes præceptum illud non trāsgrediuntur; ergo infantibus carentia baptismi non est exitialis.

Syllogismus.

Alius syllogismus.

2. Prioris syllogismi propositio major suâ luce fulget: nam hîc quæstio est de necessitate finis, seu ad finem assequendum: quicquid autem pro consequutione alicujus finis necessarium est, illud necessitatem illam habet vel à præcepto naturali, etiamsi de eo positivè nihil præciperetur: hęc est necessitas medii, à qua nulla eximit ignorantiæ vel impossibilitatis causatio; qualis est necessitas sanctitatis ad vidēdum Deum: vel à præcepto positivo, qualis est omnis earum rerū necessitas, sine quibus finem consequeremur, nisi interveniret mandatum positivum: hujusmodi est necessitas baptismi, (ut diximus in minore) sine quo ante datum de eo præceptum, salutem homines consequebantur, & adhuc consequerētur, si tolleretur præcepti obligatio: vel ab utroque, ut sanctitas tum naturali, tum positivo præcepto necessaria est.

Obiect. 3. At, inquies, Deus sacramenta præcepto positivo instituit, ut sint salutis media. *Solut.* Respondeo: Sunt igitur media, non tamen φύσει, sed tantummodo κατὰ συνθήκην, id est, media non naturalia, sed positive imperata; ideoque solâ præcepti necessitate necessaria. sic circumcisio instituta fuit, ut esset medium salutis, & severè imperata; solâ tamē præcepti necessitate fuit necessaria. Genes. 17. 14. sic hodiè Eucharistia ex institutione divinâ est medium salutis; quod tamen sacramentum, non medii, sed solâ præcepti necessitate esse necessarium, fatentur scholastici & Papistæ: loquendo de necessitate propriè dictâ, non de congruitate & utilitate: quæ interdum dicitur necessitas, non simpliciter, sed secundùm quid.

Obiect. 4. 4. Si dicas, nullum aliud esse medium pro remissione obtinenda originalis peccati; ideóque hoc medio destitutos infantes perire, etsi non propter trāsgressionem præcepti, saltem propter reatum originalis peccati. Respondeo: Etsi durāte præcepto de baptismo, nullum sit aliud remedium sacramentale, seu regenerationis visibile sacramentum; non tamen sequitur, nullum aliud esse simpliciter: nam sacramenta nūquam fuerunt, neq; sunt vel sola, vel præcipua salutis humanæ media: præcipua media pro parvulorum salute sunt passio Christi, parentum fides vel Ecclesiæ, præcespriorum, sanctificatio ipsius parvuli per internam gratiam Spiritūs Sancti: Hæc sunt media perpetuæ efficacitatis, sive accedat visibile signum, sive non accedat.

Solut.

Obiect. 5. 5. Dices, media hæc spiritualia non applicari cuiquam ordinariè, nisi per sacramentum. Respondeo, Sacramentum neque est infallibile, neque præcipuum, neque simpliciter necessarium applicationis mediī: Nam omnia sacramenta ex fide efficaciam habēt; ut suprà monuerunt Hugo, & alii: nec sine fide prodest sacramentū. sed sine sacraméto olim profuit & semper profutura est fides, absit modò contemtus sacramenti: quanquam

Solut.

Vide suprà. cap. 4. §. 8. & §. 9.

Digitized by Google

Vide supra cap. 5. §. 3.

quam (ut ait Bernardus epist. 77. & fidem convincitur non habere perfectam, qui negligit. Vera enim & plena fides universa præcepta complectitur.

Obiect. 4.

6. Hoc, inquies, intelligendum est de fide propriâ, quâ salvantur adulti sine sacramento morientes, modò non contemserint, sed optaverint sacramentum sed non tantum valet fides aliena parvulo, quantum propria adulto: parvulis enim non sufficit fides Ecclesiæ sine sacramento; qui si absque baptismo fuerint defuncti, etiam cum deferuntur ad baptismum, damnabuntur. ita Lombardus, 4. sent. dist. 4. E. Respondeo; At cum olim

Solutio.

sufficerit parvulis fides Ecclesiæ sine sacramento, haud dubiè tantundem adhuc valet fides aliena parvulo, quantum olim tempore circumcisionis, & ante circumcisionem; sicut evidentissimis rationibus superiùs demonstravimus. Neque eo fine amota est circumcisio, eique substitutus baptismus, ut per eum deterior fieret conditio parvulorum tempore Evangelii, quàm olim erat tempore legis naturæ, aut circumcisionis; aut ut quicquam de pristina fidei utilitate ac efficacitate amputaretur per institutionem baptismi; sed tantùm, ut hoc illustriori signo virtus fidei magis clarescceret, & confirmaretur. Nam gratia novi Testamenti non est ulli non contemnenti causa exitii; sed est salutifera omnibus hominibus, σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις. Manifestata est nunc gratia Dei per illustrem adventum, ἐπιφάνειαν, Salvatoris nostri Iesu Christi: qui abolevit quidem mortem, in lucem autem produxit vitam & immortalitatem per Evangelium; ut docet Apostolus. At secundùm rigidam istorum de parvulis opinionem, Evangelium multis parvulis, alioqui victuris, vitam ademit, & attulit mortem sempiternam.

Tit. 2. 11.

2. Timoth. 1. 10.

Obiect. 5.

7. Si dicas, Non Evangelium aut legem Evangelicam de baptismo, esse illis causam perditionis, sed originale peccatum. Respondeo; Imò lex Evangelica de baptismo, absque cujus adventu foret, salvarentur infantes fidelium aliis efficacibus remediis: Lex igitur baptismi, si auferat illa remedia certò sanatura vulnus originale; vel, quod perinde est, si eis efficacitatem pristinam adimat, neque aliud infanti possibile substituat, erit illi causa interitus: sicut laucium occidit ille, qui aufert pharmacum, quo sine dubio curaretur, eoque ablato aut evacuato inevitabiliter moritur.

Solutio.

Obiect. 6.

8. At fidei Ecclesiæ (inquit Thomas) aggregatur parvulus per fidei sacramentum baptismum, 3. part. quæst. 68. art. 9. ad 3. Respondeo; Aggregatur quoad sacramentalem significationem & obsignationem; at quoad federalem fidei Ecclesiæ vel fidei fidelium participationem non aggregatur infans per baptismum, sed è contrario propter eam participationem, ut conditionem prærequisitam, admittitur parvulus ad susceptionem baptismi: alioqui baptizandi essent omnes infantes, quorumcunque Paganorum, aut Iudæorum, &c. etiam invitis parentibus; quod tamen haudquaquam esse faciendum, docet idem Thomas 2. 2. quæst. 10. articul. 12. &. 3. part. quæst. 68. art. 10. Et quamvis in hoc à Thoma dissentiat Scotus, in 4. sent. dist. 4. quæst. 9 Omnes tamen affirmant, infantes qui baptizantur, baptizari in fide Parentum, vel in fide Ecclesiæ; & hanc fidem alienam necessariam esse parvulo, ut dispositionem antecedaneam baptismo: sicut nemini adulto habenti usũ rationis datur baptismus, nisi profitenti; & nemini prodest, nisi verè habenti fidem propriam.

Solutio.

9. Bellarminus ait, parvulos non justificari fide illa alienâ, quæ præcedit eorum baptismum, sed suâ propria habituali fide, quam accipiunt in baptismo, lib. 1. de baptismo, cap. 11. §. *Est autem.* Respondeo; Accipiendo justificationem pro remissione peccatorũ, seu peccati originalis, sicut in hac quæstione accipitur, parvuli justificantur fide alienâ, sicuti docuimus suprà, cap. 7. non autem fide propriâ, hanc enim non habent; quia hæc fides est per auditum, & est assensus quidam. Ideo dixit Synodus Tridentina, sess. 7. canon. 13. parvulos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ. Accipiendo autem justificationem pro sanctificatione, fatemur, parvulos sanctificari per infusam gratiam. Neque est inter nos controversia; an detur parvulis interna gratia Spiritûs Sancti? eam utrique agnoscimus infundi ipsis parvulis quicunque salvantur: sed cõtroversia est de necessitate baptismi, pro consequenda ista gratia. Dicunt enim Romanenses, nõ dari parvulis istam gratiam, sine sacramento baptismi; nos autem dicimus, Baptismum quidem negligi non posse sine peccato eorum, quibus ejus adhibendi cura incumbit: infantes tamen Ecclesiæ sine sacramento morientes, asserimus gratiâ illa regenerationis spiritualis nõ destitui, propter meram carentiam externi sacramenti: neque illis fraudi esse aliorum culpam, qui pro officio eos non curarunt baptizari, antequam ex hac vita migrarent. Ad consequendam hanc gratiam parvulis olim utilis & efficax erat fides veterum, sine sacramento: neque debilitata nunc est fides sub Evangelio: sicut præcedente capite protè docuimus.

Obiect.

De regeneratione parvulorum.

10. Porrò Bellarminus, loco citato, dicit, neque justificari adultos per eam fidem propriam, quam adferunt ad baptismum, sed per eam, quæ in baptismo infunditur: attamen è contrario docent Ambrosius & Augustinus, & Bernardus, & universa schola, sufficere priorem illam fidem ad salutem credenti, etiamsi absque baptismo ex hac vita migret, modò celebrationem mysterii excludent articulus necessitatis, non contemtus religionis. Abraham fide justificatus est, quam habuit ante circumcisionem. Rom. 4. 10, 11. Et Eunuchus Æthiops eâ fide, quam habuit ante baptismum. Act. 8. 37. Cornelius etiam, ejusque socii, baptizati sunt Spiritu Sancto, antequam baptizarentur aquâ, Act. 11. 15. 16. 17. Sicut ergo (inquit Augustinus) in Abraham præcessit fidei justitia, & accessit circumcisio signaculum justitiæ fidei: ita in Cornelio præcessit sanctificatio spiritalis in dono Spiritûs Sancti, & accessit sacramentum regenerationis in lavacro baptismi. Hæc Augustinus, lib. 4. de baptismo contra Donatistas, cap. 24. Innocentius Papa tertius, ab Episcopo Cremonensi consultus: quid sentiendũ de Presbytero quodam defuncto, qui non acceperat sacramentum baptismi? Inquisitioni (inquit) tuæ respondeo: Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremũ diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Extra, *de Presbytero non baptisato*, cap. 2. *Apostolicam.*

Supra cap. 5.

De fide adultorum quam habuit nondum baptizati.

11. Atque ita, prolixè jam confirmatâ minore propositione prioris syllogismi, quem initio

Præceptum de baptismo eſt poſitivum, ſeu factitiũ, non autem naturale.

hujus capitis exhibuimus, manifeſtum eſt omnem habendi baptiſmi neceſſitatem eſſe à præcepto Dei poſitivo, ſeu factitio, non naturali; adeóque eſſe duntaxat præcepti, non autem medii neceſſitatem. Idem docuit & defendit Bernardus, qui de ſacramento baptiſmi differens, ut doceret, nullam fuiſſe ejus ſuſcipiendi neceſſitatem, ante legis de eo latæ promulgationem, hoc ipſo uſus eſt medio: Neque enim (inquit) eſt tale hoc, quod & abſque promulgatione naturalis lex ignorare non fineret, quale verbi gratiâ illud eſt; *quod tibi non vis fieri, alii ne feceris.* Factitium enim magis quodammodo eſt, & non naturale mandatum. Bern. epiſt. 77. Cui conſentiens Hugo de S. Victore dixit; tempore legis naturæ non fuiſſe aliqua ſacramenta in præcepto: unde infert Bonaventura; ergo ſine omnibus poterat homo ſalvari. in 4. ſent. diſt. 1. art. 2. quæſt. 2. Idem poſtea; Tempore legis naturæ (inquit) non fuit præceptum, niſi naturale: ſed ſacramenta non ſunt naturalia; ut ſuprà patuit: ergo nullum fuit ibi ſub præcepto: nullum fuit ergo neceſſitatis. Bonaventura in 4. ſententiarum, diſtinctione prima, articulo ſecundo, quæſt. 3.

Bernard.

Hugo lib. 1. par. 11. cap. 3. Bonavent.

Parvuli non baptizati non ſunt tranſgreſſores præcepti dati de baptiſmo.

12. Minor autem poſteriotis ſyllogiſmi in principio hujus capitis poſiti, ab omnibus conceditur: puerulis enim non fit præcepti intimatio, neque per naturam adhuc capaces ſunt obedientiæ, vel tranſgreſſionis actualis, quæ, ſine rationis & liberæ voluntatis uſu, locum non habet. Ergo eis carentia baptiſmi non eſt exitialis. Et pro hac concluſione facit illud dictum Bellarmini; Cum quis ex ignorantia invincibili, aut aliâ juſta de cauſa non implet præceptum, is nihil detrimenti accipiat ſi quis non accipiat medium neceſſarium, is magnum detrimentum capit; quia non aſſequitur finem, licet ex ignorantia invincibili id ei accidat. Bellarm. libr. 1. de ſacramentis in genere, cap. 22. § *quantum ad ſecundam.* Et paulò poſt; Nulla (inquit) ſacramenta habent abſolutam neceſſitatem, ſed omnis eorum neceſſitas pendet ex præcepto, & inſtitutione divina adjunctâ naturali congruentiâ. eod. cap. §. *Sit igitur.* Mox autem confundit Bellarminus neceſſitatem præcepti, & medii: aſſerens, baptiſmum eſſe omnibus neceſſarium, poſitâ inſtitutione divinâ, neceſſitate medii ſimpliciter, § *Tertia propoſitio.* Sed quæro, cum omnis baptismi neceſſitas pendeat ex præcepto poſitivo; utrùm eis noceat ejus carentia, qui præcepto illo non obligantur? Si concedat, non nocere, ſequitur, non nocere parvulis. ſi dicat, nocere; cum ipſa natura, cum Dei æquitate, cum communibus principiis apertè pugnat. quod autem regerit. Etiamſi parvuli ſine ſua culpa non baptizantur, non tamen ſine ſua culpâ perire, cum habeant originale peccatum: nec eſſe contra ipſum aliud remedium præter baptiſmum; Bellarminus, libro 1. de baptiſmo, capite 4. §. ult. Hoc ſuperiùs §. 7. jam exploſum eſt; & eſt manifeſta & puerilis petitio principii.

Obiect. 8.

13. Dices: eſſe in poteſtate illius, qui ex ſua liberalitate aut benignitate aliquid donat, præſcribere & exigere quamcunque voluerit conditionem, ſine qua non ſit daturus: ita autem ſe rem habere de remiſſione originalis peccati, quam Deus ex mera ſua benignitate donaturum ſe promittit, ſed ſolis baptizatis. Reſpondeo; Quod non naturali, ſed factitio mandato præſcribitur, nemini præſcribitur, cui invincibilis ignorantiæ & inſuperabilis atque inculpabilis impoſſibilitatis ſuppetit excuſatio. quocirca cum Deus

Solutio.

verè benignus ſit, non minus erga pueruloſ (nam talium eſt regnum Cœlorum) quàm erga adultos, nullam eis præſcripſit ejuſmodi neceſſitatem conditionis ſimpliciter impoſſibilis, nec naturaliter neceſſariæ. *Matth. 19. 14*

14. Currente circumciſione, (inquit Bonaventura) alia remedia non diſponebant parvulum, niſi cum hac conditione, quòd ipſe eſſet impoſſibilitatus ad implendum mandatum de circumciſione: & ita propter impoſſibilitatem abſolvebatur. in 4. ſentent. diſtinct. 1. articul. 3. quæſt. 2. Pari ratione parvuli, qui morte præventi non baptizantur, propter impoſſibilitatem abſolvuntur. at hanc conſequentiam negat ibidem Bonaventura; Dico (inquit) quòd non; quia baptiſmus propter ſuam generalitatem, & perfectionem, & temporis indeterminationem, alia remedia evacuaverat: non ſic autem circumciſio. Ineptà profectò & doctore Seraphico prorſus indigna reſponſio: nam quæſtio erat de impoſſibilitate; ille nobis reſpondet de generalitate, &c. At iſtis omnibus non obſtantibus, ſæpe contingit, ut parvulus impoſſibilitetur (ſicut ipſe loquitur) ad implendam mandatum de baptiſmo. Num impoſſibilitas rei minus generalis, minus perfectæ, & tempore minus indeterminatæ, à Deo imperatæ, exculat; & non exculat par & æque irreprehenſibilis impoſſibilitas rei magis generalis, magis perfectæ, magique tempore indeterminatæ, cujus tamen habendi neceſſitas omnis eſt à præcepto Dei poſitivo? Num etiam fidem parentum & Eccleſiæ & paſſionem Chriſti, & gratiam Spiritus Sancti; inquam, etiam hæc media evacuavit baptiſmus? Num veterum Iſraëlitarum pueros olim noluit, & Chriſtianorum pueros nunc vult Deus obligare ad impoſſibile ex ſuo præcepto? quis ita deſipiat, ut iſta vel aſſerere audeat, vel audire ſuſtineat? Rectiùs alibi idem doctor dicendum, (inquit) quòd baptiſmus flaminis, & baptiſmus fluminis, uterque eſt neceſſarius ad ſalutem: ſed primus eſt neceſſarius, non quia ſic in præceptis; ſed quia ſine illo nullus liberatur à peccato. Et quoniam omnes peccatores naſcimur, & nullus ſalvari poteſt niſi liberetur à peccato: ideo nullus ſine baptiſmo flaminis, neque parvus, neque magnus poteſt ſalvari. Baptiſmus autem fluminis, ſive aquæ, eſt neceſſarius, quia Deus inſtituit, & quia inſtituit ſub præcepto; & quoniam quæ præcepta ſunt, ſunt neceſſaria ad ſalutem: ideo talis baptiſmus eſt ad ſalutẽ neceſſarius. Sed quoniam Deus neminem obligat ad impoſſibile ex ſuo præcepto; ut dicit Hieronymus, &c. Hæc Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 4. part. 2. art. 1. quæſt. 1. in reſolutione. Hinc exſiſtit hoc argumentum; Neminem obligat Deus ad impoſſibile ex ſuo præcepto: ergo neque pueros Chriſtianorum. Huc tacit & illud Thomæ; quod ad miſericordiam eius, qui vult omnes homines ſalvos fieri, pertinet, ut in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, homo de facili remedium inveniat. 3. part. quæſt. 67 art. 3.

Bonavent.

Neceſſarium baptiſmus flaminis neceſſitate medii.

Baptiſm. fluminis neceſſitate præcepti.

Deus neminẽ obligat ad impoſſibile ex ſuo præcepto poſitivo.

15. Si cum eſdem excipias non damnari parvulos Chriſtianorum propter tranſgreſſionem præcepti, ſed propter culpam originalem, quæ remanet non deleta: erit inverecunda principii petitio, prolixè à nobis & luculenter ſuperiùs confutata. in ſolutione objectionis ſecundæ, & ſuccedentium aliquot objectionum.

Obiect. 9.

16. At inquies; Cum Deus pro æterno ſuo beneplacito miſereatur quorum vult miſereri, & quos vult induret; hoc externo ſigillo manifeſtum

ſtum facit æternæ ſuæ prædeſtinationis conſilium, erga illos ſaltem, qui abſque ſacramento baptiſmi moriuntur; ait enim: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt intrare in regnum Dei* quæ verba non ſonant præceptum, ſed medium; inquit Bellarminus, libro primo de baptiſmo, capite quarto. Reſpondeo; Iam oſtenſum eſt, & falſus eſt Bellarminus, neceſſitatem omnem baptiſmi eſſe à præcepto & inſtitutione divina: quis autem ſit ſenſus illius effati Dominici, nunc, inveſtigabimus, ſumto novo exordio: cùm enim hic unicus ſacræ Scripturæ locus pro ſimplice & peremtoria illa baptiſmi neceſſitate allegetur, ducemus ab hujus loci vindiciis quartam noſtram rationem principalem.

CAPVT NONVM.

Contra eandem opinionem, quarta noſtra ratio; quia non ſic inſtituit Deus. ubi vindicantur verba illa Domini; Niſi quis fuerit genitus ex aquâ & Spiritu, non poteſt introire in regnum Cœlorum. *Iohan.*3. 5.

4. Ratio principalis; quia non ſic inſtituit Deus.

QVarta noſtra ratio principalis eſt; Neque ex verbis Domini ad Nicodemum, neque ex ullo alio Sacræ Scripturæ teſtimonio, evinci poteſt ſimplex illa neceſſitas medii, quam affingunt baptiſmo: eâdem igitur facilitate negatur, quâ aſſeritur; imò temerè aſſeritur.

Reprehenditur Bellarminus.

2. Non ſatis dilucidè loquitur Bellarminus, quando ait; Baptiſmum eſſe omnibus neceſſarium, neceſſitate medii ſimpliciter, poſitâ inſtitutione divinâ, libro 1. de ſacramentis in genere, cap. 22. §. *Tertia propoſitio.* Nam ex divina inſtitutione baptiſmi non ſequitur, Deum inſtituiſſe, ut baptiſmus eſſet omnibus neceſſarius neceſſitate medii ſimpliciter. Si autem ludere voluit Bellarminus ambiguitate ſermonis, ineptus fuit in re ſeria. Certè quidlibet verum erit, poſita ejus inſtitutione divina: at hypothetica illius modi propoſitio ad controverſiam aliquam terminandam nihil habet roboris, niſi accedat evidentia inſtitutionis divinæ. Clariùs igitur & ſimpliciùs eſſet loquutus, ſi dixiſſet; Baptiſmum ex inſtitutione divina eſſe omnibus neceſſarium, neceſſitate medii ſimpliciter. quod nos negamus, & dicimus, nullâ ejuſmodi de baptiſmo invenirî inſtitutionem divinam; ne in illis quidem Domini verbis

Ioan.3.5.

ad Nicodemum, quæ ſola ut demonſtrativa arripiunt. In quibus, ut *aquæ* vocabulo ſacramentũ baptiſmi intelligatur, ut litem minimè neceſſariam non foveamus, dicimus tamen, & conſtanter affirmamus; non eo ſenſu conjuncta eſſe duo baptiſmata in illis verbis Domini, ac ſi utrumq; eſſet ejuſdem neceſſitatis, ſeu utrumque ad ſalutem conſequendam ſimpliciter neceſſarium, neceſſitate medii: ut contendit Bellarminus. lib. 1. de baptiſmo, cap. 4 §. *Petrus Martyr.* argumenta noſtra hæc ſunt.

Primum noſtrum argumentum.

3. Quorum altero abſente obtineri poteſt ſalus, eorum utrumque non eſt ad obtinendam ſalutem ſimpliciter neceſſarium, neceſſitate medii: at horum altero, nempe baptiſmo aquæ, abſente, obtineri poteſt ſalus: ergo. Major eſt ſatis perſpicua: nam illud eſt ad finem aliquem conſequendum ſimpliciter neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo non poteſt haberi finis; ut docet Thomas, tertiâ parte, quæſtione ſexageſimâ quintâ. articulo quarto. Minorem confirmat recepta & ſuperiùs tradita doctrina de baptiſmo flaminis, & de baptiſmo ſanguinis.

Supra, cap 7. §. 4. & §. 5. & §. 6.

Obiectio.

4. Dicunt (inquies,) cum qui cum baptiſmo flaminis aut ſanguinis moritur, & ſalvatur ſine baptiſmo aquæ, habere baptiſmum aquæ ſaltem in voto, etiamſi in re nõ habeat. Reſpondeo; Dominus loquitur de re ipſa: nam votum baptiſmi Spiritus non ſufficit ad ſalutem, niſi etiam habeatur in re: ſi igitur eadem ſit utriuſque neceſſitas, non ſufficit votũ baptiſmi aquæ, ſed neceſſe eſt habeatur in re. 2. Si ideo ſalvat baptiſmus flaminis abſque baptiſmo aquæ, quia baptiſmus flaminis includit votum baptiſmi aquæ, adeò ut per pietatem ſpiritaliter adſit; ut loquitur Auguſtinus, lib. 4. de baptiſmo, cap. 23. tunc non eſt vis facienda in illa copulativa, ex aqua ET Spiritu, ſed ſenſus erit disjunctivus, in hũc modum: *niſi ex aqua & Spiritu, vel ſaltem ex Spiritu quis renatus fuerit.* quæ expoſitio etiamſi vera ſit, non concordat tamen cum violentia Bellarmini contendentis, vim hîc faciendam eſſe in copulativa. lib. 1. de baptiſmo, cap. 4. §. Petrus. 3. Falſum eſt etiam quod aſſerunt Tridentini. Seſſ. 7. can. 4. de ſacramentis, eoſque ſequutus Bellarminus, lib. 1. de ſacramentis, cap. 12. §. *quantum ad ſecundum*: Non ſalvari hominem ſine ſacramento baptiſmi, niſi illud deſideret, ſeu habeat, in voto: Y intelligunt autem votum proprium, nõ alienum, nam infantes qui propter Chriſti nomen occiduntur, nondum accepto baptiſmi ſacramento, ſalvantur, ut ipſi fatentur ſcholaſtici & Papiſtæ; & tamen non acceperunt baptiſmum aquæ in re, neque eum deſideraverunt voto proprio.

Obiectio. *Solutio.*

5. Dicent; Suppleri baptiſmum aquæ per martyrium. Reſpondeo; at neque habetur ab infantibus martyribus baptiſmus aquæ in re, neque in voto: manet igitur falſum quod aſſerunt, Sacramentum baptiſmi, ſeu baptiſmum aquę, eſſe ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium in re, vel in voto, neceſſitate medii. Ex eo autem, quòd ſuppleri poſſit per aliud medium, ducemus ſecundum argumentũm, contra illorum expoſitionem dicti Dominici ad Nicodemum.

2. Noſtrum argumentum: Vide ſupra cap. 8 §. 4. & 5. & 6.

6. Secundum noſtrum argumentum eſt, Quod ſuppletur per aliud, non eſt ſimpliciter neceſſariũ neceſſitate medii: at ſacramentum baptiſmi ſeu baptiſmus aquæ ſuppletur per aliud: nempe per martyrium. ut docent Patres, eoſque ſequuti ſcholaſtici, 4. ſent. diſt. 4. Ergo.

Obiectio. *Solutio.*

7. Si dicas, in illis verbis Domini ad Nicodemum, per *aquam* intelligi baptiſmum aquæ, vel ejus ſupplementum in ſanguine. Reſpondeo; quicunque hoc dicit, is aperte contradicit Concilio Tridentino, clamanti, intelligendam hîc eſſe aquam veram & naturalem: & anathema denuncianti, ſi quis verba illa Domini ad metaphoram detorſerit. Seſſ. 7. can. 2. de baptiſmo.

3. Noſtrum argumentum:

8. Tertium noſtrum argumentum eſt: Perſpecto duorum argumentorum ſuperiùs propoſitorum robore, Petrus Lombardus fateri coactus eſt, dictum illud, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu*, &c. intelligendum eſſe de illis, qui poſſunt

possunt & contemnunt baptizari; quantum ad visibile sacramentum: quamvis absolutè intelligendum sit, quantum ad regenerationem spiritualem. 4. sent. dist. 4. E. et Bonaventura dictum illud Dominicum vocat mandatum Domini, & ait: intelligi in eo, qui facultatem habet, & non præpeditur necessitate: addit baptismum aquæ dici sacramentum necessitatis, non quia sine ipso non possit homo salvari; sed quia ad hoc tenetur, si potest, & hoc neglecto, non potest salvari. Bonavent. in 4. sent. dist. 4. part. 2. artic. 1. quæst. 1. Ergo, illis fatentibus, regeneratio ex aqua non proponitur a Christo, ut ejusdem necessitatis cum regeneratione ex Spiritu: sed hęc tota, ut necessaria, necessitate medii; ideo & hanc solam repetit Dominus, versibus 6. & 8. illa verò, ut necessaria, tantum necessitate præcepti. unde efficitur; carentiam baptismi aquæ in eis, qui non negligunt, non esse indicium reprobationis, aut damnationis.

Ioan. 3. 6, 8

9. Quod autem fatetur Bonaventura, loco citato, Parvulum, qui habet baptismum flaminis seu gratiam Spiritus Sancti absque baptismo aquæ, non damnari; id pro nobis facit. At dum asserit, Parvulum, quantum est de jure communi, non posse aliter disponi ad gratiam nisi per baptismum aquæ; ideoque sine baptismo aquæ morientem damnari, eo quod privatus baptismo aquæ, careat etiam gratiâ Spiritus Sancti: id merum est figmentum humanum, neque ex Domini verbis ad Nicodemum; vel ex alio ullo S. Scripturæ testimonio doceri potest: & superioribus nostris rationibus principalibus, earundemque vindiciis, clarissimè refutatum & explosum est. ostendimus enim, parvulos fidelium, morte interceptos, posse aliter accipere, & revera aliter habere gratiam, & sine baptismo aquæ salvari. Sed redeamus ad expositionem dicti illius Dominici ad Nicodemum, cujus non eam esse sententiam, quam refellendam suscepimus, tribus argumentis docuimus; plura sub, iciemus eandem παρρησίαν convincentia.

10. Quartum nostrum argumentum est; quod intellexit Dominus illis verbis ad Nicodemum, semper verum erat jam inde à prima verborum illorum prolatione: at, neminem sine baptismo aquæ salvari, seu baptismum aquæ esse ad salutem necessarium simpliciter necessitate medii; non semper verum erat, jam inde à prima verborum illorum prolatione: Ergo illis verbis ad Nicodemum Dominus illud non intellexi. Minorem affirmant ac tuentur Bernardus, epistola 77. & scholastici Theologi, in 4. sententiarum, cum tract. de sacram. ubi docent, non ante Christi mortem fuisse baptismi necessitatem, quam esset hæc lex Evangelica de baptismo aquæ plenè promulgata post mortem Christi. De majore dubitare insanum, imò blasphemum est. Christus est veritas; ejus verba semper vera sunt.

4. Nostrum argumentum.

Obiectio.

11. Si dicas, verba illa protulisse Christum de futuro tempore. Respondeo: 1. Ipse textus Evangelicus clarè docet, Christum loqui de eo, quod in præsenti illo tempore erat necessarium, Nicodemo jam seni, & omnibus aliis volentibus intrare regnum cœlorum. Nam necessaria tunc erat regeneratio spiritualis omnibus, necessitate medii; regeneratio etiam sacramentalis per baptismum aquæ erat necessitate præcepti necessaria illis, quibus illo tempore offerebatur, & quibus ejus acceptio præcipiebatur. Eadé utriusque necessitas adhuc durat invariata. 2. Admissâ illa omnitemporis gloss. de tempore futuro cum uno eodemque verbo utraque regeneratio comprehendatur & commendetur; periculum erit, ne ipsius etiam spiritualis atque invisibilis regenerationis necessitas etiam in futurum tempus suspensa videatur. 3. Si nondum poterat sine ritu sacramentum baptismi sub necessitate medii, ut docent scholastici, in 4. sent. dist. 3. & affirmat Bellarminus, lib. 1. de baptismo, cap. 5 §. *Tertia propositio.* & tamen postea ad fecit: Ostendendum est igitur Domini aliquod subsequens præceptum, ex quo id liqueret possit: at nullum ostendi potest, sed potius ex Christi verbis ad discipulos post resurrectionem, oppositum colligitur. Vide etiam (inquit Bernardus) ne forte ob hoc Salvator, cum diceret, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*; caute & vigilanter non repetierit, *qui verò baptizatus non fuerit* sed tantum, *qui verò*, inquit, *non crediderit, condemnabitur.* Nimirum invenis, solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsa sufficere nihil. Hæc Bernardus, epist. 77.

Marc. 16. 16

Sola fides.

12. Hujus argumenti videtur prospexisse firmitatem Fulgentius, errore illo de necessitate baptismi detentus, ideo aliud non videns effugium, exterrè asserat: Ex illo tempore, quo Salvator noster dixit, *Si quis renatus non fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei*: ab aquæ sacramento baptismatis, præter eos, qui in Ecclesia Catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cœlorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam. Hæc Fulgentius, libro de fide ad Petrum diaconum, cap. 3. qui liber tribui solet Augustino, & exstat in operibus Augustini tomo 3. Istam Fulgentii sententiam, ut falsam atque absurdam, refutat Bernardus, epistola 77. ad Hugonem de sancto Victore.

Ioan 3. 5.

13. Quintum nostrum argumentum est; Non possunt adversarii se tueri patrocinio antiquorum illorum Patrum, qui hæc Domini verba sic perperam interpretati sunt, nisi etiam eandé cum eisdem Patribus agnoscant necessitatem Eucharistiæ, ex cap. 6. s. evangelii Ioannis, & tempus necessitatis baptismi ab eodem cum eis inchoent principio: at hæc duo, ut absurda, rejiciunt. Cum igitur nec S. Scripturæ, nec antiquorum Patrum, nec idoneæ ratiocinationis præsidio muniatur ista interpretatio; eâdem facilitate rejici potest, quâ illæ Patrum opiniones de necessitate Eucharistiæ, & de tempore necessitatis baptismi, à scholasticis & Papistis rejiciuntur. Imò, quia Sacræ Scripturę & immotis Catholicę Ecclesiæ dogmatibus, & rectæ rationi repugnat, non solùm potest, sed etiam debet repudiari.

5. Nostrum argumentum. Vide supra cap. 5. §. 1. & §. 2.

14. Sextum nostrum argumentum sumimus ex illis verbis Domini ad Nicodemum, in eodem colloquio: *Tu es magister Israëlis, & hæc non nosti? ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι:* Iam autem sacramentum baptismi esse, vel futurum esse, ad salutem, ex institutione divina, simpliciter necessarium necessitate medii non tenebantur ratione sui muneris scire magistri illi Israëlis: nec mirum, si ex unica illa aquæ mentione, à Christo factâ, in illo colloquio eam sacramenti hujus necessitatem non conceperit Nicodemus: cùm aquæ & lotionis in veteri Testamento crebra fiat mentio, quando nulla talis erat hujus sacramenti necessitas. At perpetuam & simplicem necessitatem lotionis & regenerationis, seu renovationis spiritualis, à vete-

6. Nostrum argumentum Ioan. 3. 10.

Solutio.

à veteribus Prophetis prædicatam (Deut. 30. 6. & Pſal. 51. Ierem. 31. 39, 40. Ezech. 11. 19. & 36. 26. Zachar. 3. 1. & alibi) cognoviſſe debebant magiſtri Iſraëlis : non igitur ſimplicem neceſſitatem medii ſacramento baptiſmi, ſed lotioni ac renovationi ſpirituali attribuere voluit Dominus, in illa collatione cum Nicodemo.

Hæc pro vindicando hoc S. Scripturæ loco, in corroborationem quartæ noſtræ rationis principalis, attuliſſe ſufficiat.

CAPVT DECIMVM.

Contra eandem opinionem, quinta noſtra ratio, ſumta à fœdere & promiſſione Dei factâ Abrahamo.

Quinta ratio à fœdere & promiſſione Dei, factâ Abrahamo.

QVinta noſtra ratio principalis ſumitur à fœdere illo Dei ſempiterno, cum Abrahamo inito ; quo promiſit Deus, ſe futurum ipſius Deum & ſeminis ejus. Geneſ. 17. 7. quam promiſſionem, etiam nobis credẽtibus firmam eſſe, & ad nos pertinere, teſtatur Apoſtolus, ad Rom. 4. & 11. & ad Galat. 3. Vnde conſequitur ; credentium Chriſtianorũ pueros eo ipſo, quòd eorum ſint ſemen, jam eſſe in Dei fœdere ; ſicut olim filii Iſraëlitarum erant in fœdere. Ideo ſicut illis, quippe fœderatis, dabatur juſtitiæ fidei ſigillum circumciſio, ita noſtris parvulis eodem jure datur baptiſmus. Et ſicut Iſraëlitarum pueris ſine circumciſione decedentibus ſufficiebat, abſquẽ ſacramento, ad obtinendam gratiam & ſalutem, ex pacto illo Dei fœderali, fides parentum vel Eccleſiæ ; eodem privilegio nullatenus deminuto, vel anguſtiore facto, potiuntur Chriſtianorum pueri.

Gen. 17. 7.

Obiect.

2. Reſiſtit Bellarminus, lib. 1. de baptiſmo, cap. 4. & ait, promiſſionem illam Abrahæ factam, quatenus remiſſionem peccatorum, & vitam importat æternam, ad nos quidem per Chriſtum pertinere ; ſed ad nos deſcendere, non per carnalem generationem parentum, ſed per ſpiritualem regenerationem Chriſti : *illi enim*, docente Apoſtolo, *ſunt veri filij Abraham, non qui ſunt filii carnis, ſed qui ſunt filii fidei* ; parvuli autem non incipiunt eſſe fideles, niſi per baptiſmum. Hæc ille.

Gal. 3. 7.

Solutio.

3. Reſpondeo ; Non deſcendebat remiſſio peccatorum, & jus vitæ æternæ, per carnalem generationem ad illos pueros, ex Abrahami ſtirpe carnali naſcentes ; attamen ad illos deſcendebat, ex pacto fœderis Dei per Chriſtum Ieſum : qui eſt illud Abrahæ ſemen, in quo uno promiſſionum ſpiritualium Abrahamo factarum participes erant olim Iſraëlitæ, & nunc participes fiunt Chriſti. *Ieſus Chriſtus heri & hodie ; idem eſt etiam in ſecula.* Non dicimus per carnalem generationem tranſmitti gratiam Dei, ſed per Spiritum ſanctificantem ac regenerantem, ex Dei fœdere, participes fieri gratiæ Dei parvulos, qui ex fidelibus parentibus carnaliter generantur. Et quamvis parentes fideles non carnaliter ex Abrahamo oriundi ſint, eo ipſo tamen, quòd per fidem filii ſint Abrahami, omni gaudere ſpirituali fœderis beneficio non minus, quàm illos fideles, qui ab Abrahamo per generationem etiam carnalem deſcenderant. Hoc autem erat inſigne fœderis beneficium ſpirituale & conſolationis ubertate refertum, quod etiam fidelium pueris, morte præventis, dabatur ex fœdere remiſſio peccatorum & vita æterna : idem igitur beneficium ſempiterni fœderis omnibus fidelium pueris conſtanter confertur : durat enim fœdus illud in Eccleſia, quoad omnem benedictionem ſpiritualem. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nobis omni benedictione ſpirituali in Cœleſtibus, in Chriſto.*

Gal. 3. 16.

Hebr. 13. 8.

Ephſ. 1. 3.

Petrus Evangelium prædicans Iudæis, eoſque hortans ad pœnitentiam & ſuſceptionem baptiſmi, in remiſſionem peccatorum, & annuncians acepturos donum Spiritus Sancti ; doctrinam ſuam ita confirmat : *Vobis enim*, (inquit,) *facta eſt promiſſio, & liberis veſtris, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter.* At ſub Evangelio ; *οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλλην, Non eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſervus, neque liber ; non eſt maſculus, ac fœmina : Omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Ieſu. Si autem vos Chriſti ; ergo Abrahæ ſemen eſtis, & ſecundùm promiſſionem hæredes.* inquit Paulus ad Galatas, in fine capitis tertii. *Iudæo primum, tum & Græco ; Non enim eſt perſonarum acceptio apud Deum.* Rom. 2. 10. 11. *Non enim qui in manifeſto, Iudæus eſt ; neque quæ in manifeſto, in carne, circumciſio : Sed qui in abſcondito, Iudæus eſt ; & circumciſio cordis, in ſpiritu non litera : cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo.* verſibus 28. 29. *οὐ γὰρ ἔστι διαστολὴ, non enim eſt diſtinctio.* Rom. 3. 22. *an Iudæorum Deus ſolum ? annon & gentium ? verè & gentium, quoniam quidem unus eſt Deus, qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.* eodem cap. verſ. 29, 30. *Non propter Abrahamum ſolum, ſed etiam propter nos.* cap. 4. 23, 24. Ex quibus omnibus evidenter efficitur, in hæreditatem promiſſionis illius, qua Deus Abrahamo promiſit, ſe fore ei & ſemini ejus Deum, quatenus ſpiritualem aliquam benedictionem importat, uccciſſe non ſolum veteres Iſraëlitas, ſed omnes ſive ex Iudæis ſive ex gentibus credẽtes in Chriſtum, ac proinde, quicquid inde veteres Iſraëlitæ, in Deum credentes, ſibi de parvulis ſuis morte interceptis polliceri potuerint ; idem Chriſtianis fidelibus perſuaſum eſſe debere de ſuis etiam parvulis, morte præventis. At illi ſibi polliceri potuerunt, ſuos illos parvulos eſſe cum Chriſto ; ut ſuprà oſtenſum eſt : ergo & hi, ſuos etiam eſſe cum Chriſto, perſuaſum habere debent. Item ; Quicquid inde Iudæi, tempore Evangelii Chriſtianiſmum amplexi, vendicare ſibi potuerunt benedictionis ſpiritualis ; id ipſum æqualiter, ſine diſcrimine, convenit fidelibus ex gentibus ; ut patet ex teſtimoniis Apoſtolicis ſuperiùs citatis : at hoc ſibi vendicare potuerunt Iudæi Chriſtiani, quòd etiam ipſorum filii & filiæ, *τέκνα*, fœdere illo comprehenderentur ; teſte Petro Apoſtolo, act. 2. 39. Ergo & ex gentibus Chriſtiani hoc ipſum ſibi poſſunt vendicare.

Rom. 2. 10, 11, 28, 29.

Rom. 3. 22, 29, 30.

Rom. 4. 23, 24.

Supra cap. 8. §. 1. & §. 4.

Act. 2. 38.

4. Huc facit & illud Pauli dictum ad Corinthios, de ſanctitate prolis, vel ex altero parente fideli progenitæ ; *Alioquin* (inquit) *pignora veſtra, τέκνα ὑμῶν, immunda eſſent : nunc autem ſancta ſunt.* ea enim eſt Dei benignitas, & hæc promittentis menſuit, (interprete Apoſtolo) ut promiſſionem Abrahamo factam pertinere voluerit ad unius etiam parentis fidelis filios, aut filias ; etiamſi pars altera, ſive maritus, ſive uxor, eſſet

1. Cor. 7. 14.

esset infidelis; ideoque etiam tali prognati conjugio parvuli baptizantur: quod immundis amborum infidelium pueruli non cõceditur. Non, inquam, conceditur, sed negatur, ex intuitu parentum infidelium: si autem in manus fidelium devenerint, & susceptores fideles nascitcãtur, & hoc casu eis conferatur baptismus, eo intuitu id fit; quia susceptores fideles sunt illis quasi parentes, & parvuli sunt ipsis filiorum loco.

Objectio. 5. Abutebantur hoc Apostoli dicto Pelagiani, ut dicerent, infantes fidelium baptizari minimè debere; ut legimus apud Augustinum, lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, cap. 25. Respondet ibi Augustinus; Miror, (inquit) hoc dicere, qui negant, peccatum ex Adam originaliter trahi. Si enim hanc Apostoli sententiam sic accipiunt, ut credant de fidelibus sanctificatos filios nasci; cur eos etiam ipsi baptizari oportere non dubitant? Cur denique nolunt fateri, de parente peccatore aliquod peccatum originaliter trahi; si de sancto aliqua sanctitas trahitur? Vtrumque enim dixit, qui dixit; *Alioqui filii vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.*

Solutio.

Vide Gelas. 2. Pap. Rom. dicta adversus Pelagianam haresin. tom. 3. Concil. edit. Paris. pag. 617. August. & Papistarum dispar cõditio, sicut olim Cypriani & Donatistarum.

6. Fateor quidem, Augustinum, odio hæreseos Pelagianæ, ursisse simplicem baptismi necessitatem, non obstante hac sanctitate, de qua loquitur Apostolus: quod ut Augustino condonetur; non tamen ideo excusari debet, neque ullo pacto probari, Papistarum pertinacia, post tantam veritatis manifestationem.

Expositio textus 1. Cor. 7. 14.

7. Interim observa, eam dicti illius Apostolici expositionem unicè probari Augustino, quâ illic intelligitur sanctificatio, qua sanctificabatur vir vel mulier infidelis in conjuge fideli, & quâ sancti nascebantur filii fidelium: hunc sensum verba Apostoli magis videntur sonare, & quodammodo cogere, inquit Augustinus lib. 3. de peccatorum meritis & remissione, cap. 12. Hanc expositionem ibi præfert aliis expositionibus, quam & ipse Augustinus alibi. & Pelagius, cùm eandem ad Corinthos epistolã tractaret, attulerant, Quod, scilicet, exempla jam præcesserant & virorum, quos uxores; & fœminarum, quas mariti lucrifecerãt Christo; & parvulorum, ad quos faciendos Christianos voluntas Christiana etiam unius parentis evicerat. Huic, inquam, alteram illam anteponit, nec injuriâ. Nam etiam in oppositum exempla inveniuntur. Et argumentum est aliud, huic in textu Apostolico succedens, ab eventus boni spe, licet dubiâ, vers. 16. at de filiorum sanctitate, vers. 14. non tanquam de re dubia & incertâ, sed ut de re certâ, sine ulla hypothesi, absolutè pronunciat, *Nunc autem sancti sunt.* Ergo hic intelligitur quædam sanctitas, qua filii fidelium nascuntur haud dubiè sancti. Non autem eventus aliquis incertus postea forsitan sequuturus, qui etiam fortasse non sequetur.

Rejicitur expositio incongrua.

Alia expositio insufficiens.

8. Alia est quorundam expositio, sanctos dici filios, id est, legitimos, non spurios. At tales sunt etiam filii infidelium, legitimo toro nati. Non assequuntur Apostoli mentem, qui sic ejus verba exponunt: fatemur quidem eximi fideli conjugi scrupulum, ne suspicetur se jam pollui consortio infidelis: at verò ad hunc scrupulum perfectè tollendum, non solùm à metu contaminationis scortatoriæ, (à qua etiam conjuges infideles immunes sunt, dum servant leges conjugii) sed etiam à metu pollutionis idololatricæ, & non sancti conjugii, liberandæ erant Christianorum conscientiæ: ut scirent, liberos suos non solùm esse civiliter legitimos, quales essent, etiamsi neuter parentum esset Christianus; sed etiam ab idolorum inquinamentis immunes, & federaliter sanctos, quales sunt filii parentum fidelium: de quo maximè Corinthii dubii abant, metuentes ne non sancta esset eorum cum infidelibus necessitudo conjugalis, adeoque filii inde nascerentur immundi, quales infidelium. Et ideo hujusmodi aliquam sanctitatis aspersinem intelligendam censuit Augustinus, quæ amborum infidelium liberis non competat.

Alia insufficientes & violenta expositio.

9. Quod verò eodem cap. 12. lib. 3. de peccatorum meritis & remissione, commemorat August. de observatione legum matrimonialium quarum exemplum dat in abstinentia tempore menstrui, non sufficit pro obtinenda hac sanctitate, de qua loquitur Apostolus: nam & multi gentilium continenter & honestè usi sunt conjugio: & hodie defracti illi rami, infideles Iudæi, hanc legem custodiunt: ad quos in suis adversus Christum inimicitiis pertinere illud dictum Apostoli, [*Secundùm electionem autem dilecti propter Patres.*] Sed illud duntaxat, [*Secundum Evangelium quidem inimici propter vos:*] Et duo epitheta inter se contraria, videlicet inimici & dilecti, non in eosdem homines, sed in eandem gentem convenire Iudæorum, docet ipse Augustinus, lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 16. Propterea rebellium istorum Iudæorum parvulos non baptizamus.

Rom. 11. 28.

Expositio vera sed impugnata.

10. Huic igitur interpretationi dicti illius Apostolici ad Corinth. diffusè August. lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 12. *Sive, (inquit,) propter aliam quamlibet, quæ ibi apertè proposita non est, ex ipsa necessitudine conjugiorum atque filiorum sanctitatis aspersinem.* Hæc ibi. Et hoc quidem verum est, intelligendam illic esse quandam sanctificationem, seu sanctitatis aspersinem, quæ sit propria filiis fidelium, eisque omnibus communis. Aliquid hic, sed non totum dixit Augustinus; cui, adversus Pelagianos, peccatum originale negantes, dimicanti, durum & non satis tutum visum est, attribuere filiis fidelium aliquam ejusmodi sanctitatem, quâ ipsi vi fieri possent sine sacramento baptismi, ne ita peccati originalis exsortes nasci viderentur. Et tamen vidit hanc esse optimam, & verbis Apostoli congruentissimam expositionem, qua intelligitur sanctificatio, propter quandam ex ipsa necessitudine fidelis conjugis cum conjuge infideli, aspersinem sanctitatis in filiis, Vlcriùs haud dubiè perrecturus, & in nostram planè iturus sententiam, si ei concederetur, nasci omnes etiam fidelium pueros obnoxios originali peccato, ideoque in ejus remissionem baptizari: & tamen ostenderetur, eosdem nasci sanctos ex Dei fœdere, atque ideo ad baptismum admitti: & ex eodem fœdere salvari etiam absque sacramento baptismi, quando eo carent sine sua culpâ. Gratiæ Deo agendæ, quòd ejus dono tam multa viderit, & Ecclesiæ impertiverit beatus Augustinus; non ideo despiciendus Augustinus, quòd non omnia viderit, aut quòd alicubi humani aliquid passus sit: neque cum ullo errandum est.

Quid Augustinum impediverit à plenior expositione.

Expositio perfectior.

Objectio. Solutio.

Quomodo liberi fidelium pueri simul peccato originali obnoxii, & sancti.

11. At quomodo (inquies) ista consistunt: de peccato originali, & de sanctitate eorumdem puerorum, ab utero, vel etiam in utero. Respondeo: Distingue naturam & gratiam, & res expedita est: nam filii fidelium sunt naturâ filii iræ, adeoque rei culpæ originalis; at per gratiosum Dei fœdus sunt sancti. Peccatores

sunt,

Digitized by Google

ſunt, quatenus per carnalem generationem in concupiſcentiali lege peccati carnaliter naſcuntur: federati tamen ſunt, quatenus, ut ſint peccato inquinati, ſunt tamen fidelium parentum filii; quibus Deus promiſit ſe fore in Deum, ideóque eis ut ſuis federatis, adeóque federaliter ſanctis, concedit etiam viſibile ſignum federis: quod extraneis non conceditur.

Argumentum ad hominem.

12. Bellarminus, beatæ Virginis immaculatam conceptionem dum tueri ſatagit; Non negamus, inquit, B. Virginem naturâ fuiſſe filiam iræ; ſed addimus, gratiâ ſemper fuiſſe filiam miſericordiæ. lib. 4. de amiſſione gratiæ, & ſtatu peccati, cap. 16. §. Denique non negamus. Si nativitas, imò ſtatus perſonæ beatæ Virginis, jam inde à prima ejus animatione prorſus ab omni peccati labe immunis, (qualem ſomniavit cum Scotiſtis Bellarminus,) non obſtat, quo minus eadem beata Virgo naturâ fuerit filia iræ multo minùs obſtat ſanctitas illa federalis, qua filii fidelium ſancti ſunt, quin de eiſdem veraciter dicatur, quòd ſint naturâ filii iræ. Nam ex generatione naturali trahunt naturam vitiatam; & ſimul ex Dei federe habent ſanctitatem federalem.

13. Neque dicimus, quod nos dicere fingit Bellarminus (lib. de baptiſmo, cap. 4) infantes fidelium naſci liberos à reatu originalis peccati, in quo ſe conceptum eſſe fatetur ipſe David, Pſalm. 51. 7. Non enim mundiores concipiuntur, aut naſcuntur, quàm olim David: ideoque egent peccati illius remiſſione & regeneratione; abſque quâ non poſſunt intrare in regnum cœlorum. Sed hoc eſt quod dicimus; quemadmodum David natus eſt in federe Dei cum Abrahamo icto, & virtute illius federis accepiſſet remiſſionem peccati originalis & ſanctitatem regenerationis, vitamque æternam, ſi ante octavum ætatis ſuæ diem, abſque circumciſione, vitam cum morte commutâſſet; ſicut evenit filiolo ipſius Davidis, ex Bethſabe, quamvis per conjunctionem illicitam, concepto: nam infantibus in illo federe natis, ad bona illa ſpiritualia obtinenda ſufficiebat tunc fides parentum; quod ipſi fatentur ſcholaſtici, & Papiſtæ, & nos ſuprà oſtendimus: Sic etiam nunc fidelium infantes, quamvis ab ipſa etiam conceptione maculam trahant & reatum originalis peccati; comprehenduntur tamen ſempiterno illo federe, quo olim Iſraëlitarum filii, quantum ad promiſſiones ſpirituales remiſſionis peccatorum, & regenerationis, vitæque æternæ: ideoque, etiamſi ante acceptionem baptiſmi, morte intercipiantur; accipiunt tamen, virtute federis illius in Chriſto facti, hæc ſpiritualia bona. Non adferunt ſecum in mundum hæc ſpiritualia bona, ex generatione carnali; ſed adferunt peccatum & reatum: ſimul tamen ex Dei federe cum majoribus percuſſo adferunt ſecum jus federale, ad illa bona obtinenda. Et, reſpectu hujus juris federalis, dicuntur ſancti. Neque illis bonis privabuntur, propter irreprehenſibilem carentiam viſibilis ſacramenti; non enim hinc, ſed à ſtabilitate federis, & conſtantiâ promittentis, pendet eorum certitudo.

Pſal. 51. 7.

Diluciùs proponitur ſententia orthodoxa.

Obiect. 4. cum ſolutione. Finus, non naſcuntur, Chriſtiani. Tertullian. Apologet. cap. 18. Bellarm. lib. de baptiſmo. c. 4.

14. Ex quibus etiam liquidò patet, non adverſari nobis effatum illud Tertulliani, *fiunt: non naſcuntur, Chriſtiani.* quod nobis objicit Bellarminus, tanquam axioma apud patres receptum. Quamvis non de infantibus Chriſtianorum loquatur ibi Tertullianus, ſed de ſeipſo alliſque à paganiſmo ad Chriſtianiſmum converſis. Unde etiam Franciſcus Zephyrus, in ſua paraphraſi illius loci, Tertullianum introducit dicentem; *Non enim Chriſtianum dogma natura nobis conciliat: totum ab hæreſi noſtra eſt, quæ de certa poſterioris cognitione exoritur.* Ubi Zephyrus hæreſin, id eſt, electionem noſtram non opponit gratiæ, ſed naturæ. Hieronymus etiam idem dictum uſurpat, loquens de converſione à Paganiſmo ad Chriſtianiſmum. Epiſt. ad Lætam. quæ incipit; *Apoſtolus.* Attamen ſi extendatur illud dictum etiam ad infantes Chriſtianorum, nobis non repugnabit; qui non naturæ, ſed Dei gratiæ & federi gratiæ acceptam ferimus ſanctitatem illam federalem, cum quâ naſcuntur Chriſtianorum infantes.

Fidelium proles in utero moriens ſalvatur vide infra cap. 11. §. 4. & 8. & §. 6. Obj. 5.

15. Idem etiam dicendum de iis, qui in utero moriuntur; nam, antequam è corpore migrarent, erant in federe, & virtute federis regenerationem acceperunt per operationem Spiritus Sancti.

A prædeſtinatione. Rom. 9. 13. Solutio. Prima pars noſtræ reſponſionis ad quintam objectionem.

16. Objicitur inſtantia in Eſau, quem, fidelium licet parentum filium, nondum tamen natum, antequam aliquid egiſſet mali, Deus odiſſe dicitur. in Epiſtolâ ad Romanos capite 9. verſu 13. unde infert Bellarminus, filios ſanctorum non naſci ſanctos. libro de baptiſmo, capite quarto. Reſpondeo. 1. Quid ſi ex eodem loco ab inſtantia Iacobi quis ita argumentetur; Iacobum & multos alios adhuc in utero exiſtentes dilexit Deus: ergo non omnes naſcuntur filii iræ. quid reſpondebunt Papiſtæ? nempe, quamvis ſint naturâ filii iræ, eſſe tamen dilectos ex Dei miſericordiâ: & quidem eodem tempore, & eodem momento. Imperite igitur Bellarminus ut immane abſurdum exagitat, ſi dicatur, filios fidelium eodem momento incipere ſanctos eſſe, quo incipiunt eſſe filii fidelium, id eſt, quo incipiunt eſſe ſimpliciter. ac ſi non poſſent ſimul ſancti eſſe ſanctitate federali ex Dei gratia, & eodem momento rei eſſe originalis peccati ex natura corruptâ.

Bellarm. lib. 1. de baptiſ. cap. 4.

Secunda pars reſponſionis noſtræ ad quintam objectionem.

17. Ex eadem inſtantiâ Iacobi ad omnes electos porrectâ, ſi ita argumentemur; qui Deo dilecti naſcuntur, non damnabuntur, ſed ſalvabuntur; ſi ſacramento, ſine ſua culpâ, carentes ex hac vitâ decebant: at omnes electi naſcuntur dilecti Deo. Ergo electi, ſi ſacramento baptiſmi ſine ſua culpa carentes ex hac vita decedant, non damnabuntur, ſed ſalvabuntur. quid aliud reſpondebunt, niſi quod olim Auguſtinus, hoc errore de baptiſmi neceſſitate deceptus, reſpondit, libro quinto contra Iulianum, capite tertio, & libro tertio de originè animæ, capite decimo, Deum non permittere, ut aliquis prædeſtinatus ad vitam, ſine ſacramento Mediatoris, finiat hanc vitam: quos enim eligit ad vitam, eoſdem etiam prædeſtinâſſe ad baptiſmum; nec poſſe eos prædeſtinationi ejus eripi, & ante defungi, quàm in eis fuerit, quod omnipotens prædeſtinavit, impletum? Id ipſum etiam docuit Auguſtinus, de ſacramento Euchariſtiæ, Nullum ſcilicet electum abſque hoc ſacramento finire hanc vitam; neminem enim qui eo pravatus deceſſerit, habiturum vitam æternam. lib. 1. contra Iulianum, cap. 20. & epiſt. 106. & alibi. Papiſtæ autem, Auguſtini de euchariſtiæ neceſſitate ſententiam deſerentes, arripiunt, & ambabus ulnis amplectuntur, quod non minus inconſideratè & perperam ab illo

vide ſuprà cap. 5. §. 6. & §. 2.

dictum est de necessitate baptismi. Augustinus, & alii Patres, contra Pelagianam hæresin disputantes, ex necessitate Eucharistiæ, tanquam certiore magisque compertâ, inferunt necessitatem baptismi, ut ignotiorem magisque controversam. At Papistæ, eversis præmissis, non cessant affirmare conclusionem, quam sine ulla idoneâ probatione, identidem reponentes, inverecundè petunt principium.

18. Libenter quidem agnoscimus, Deum suis electis media ad salutem necessitate medii simpliciter necessaria efficacissimè providere. at, hujusmodi medium esse sacramentum baptismi, falsò asseritur, ut est à nobis plurimis invictis rationibus demonstratum. Nec est idonea illa Augustini argumentatio, quâ talem necessitatem conatur adstruere sacramento baptismi,

Marc. 16. 16. Marc. 16. 16 *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quis autem nesciat, credere esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari? lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 27. Non est, inquam, idonea ista Augustini ab illis Domini verbis argumentatio. Nam. 1. fides & baptismus toto genere differunt: & ita sunt disparata, (cùm fides sit invisibilis gratia, baptismus signum visibile; illa spiritualis, hoc corporale,) ut alterum de altero non possit in casu recto propriè prædicari. 2. sigillum justitiæ fidei baptismus non datur adulto, nisi prius habenti aut proficenti fidem propriam; nec infanti, nisi prius habenti fidem saltem alienam; & hæc ex Dei fœdere, & veraci benignitate, supplet vicem fidei propriæ, non baptismus, qui non res, sed signum est. 3. Locum illum Euangelii Marci Innocentius 3. Papa Rom. Extra, de baptismo, cap. 3. & Scotus, in 4. sent. dist. 4. qu. 1. dicunt, debere intelligi de adultis; per illud quod præcedit, *qui crediderit, & baptizatus fuerit.* Vel potest dici, (inquit Scotus,) quòd qui non crediderit nec actu, nec habitu, condemnabitur: quia secundùm Apostolum Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum.* Parvuli autem, etsi non possunt habere actum credendi, possunt tamen habere habitum. Hæc Scotus. Sed Innocentio Papæ magis probatur prior solutio, loco citato. Nec fas dicere, habitum infanti ad salutem necessarium non dari, nisi per sacramentum baptismi: nam Deus salutem hominis non alligavit sacramentis; & potest infans habere, multique infantes ex lege communi habent, omnem gratiam necessariam, absque sacramento; ut multis jam argumentis docuimus: quamvis contemtus sacramenti sit contemnenti exitialis, ejusque acceptio etiam infanti ex Divina institutione sit valde utilis. Hæc est secunda pars responsionis nostræ ad quintam objectionem, à prædestinatione sumtam. sequitur pars tertia.

Hebr. 11. 6.

Tertia pars resp. ad obiect. 5.

19. Ad infantiam, de Esau, quòd attinet, quæro; si Esau in ætate infantili ex hac vitâ decessisset, statim post acceptam circumcisionem: utrùm salvaretur, nec ne? Si salvum negent; falsum erit, omnes infantes, accepto regenerationis sacramento, in infantia morientes, certò salvari; quos tamen omnes certò salvari, non solùm Augustinus, seu universa tenuit Ecclesia, teste Augustino, lib. 4. de baptismo contra Donatistas, cap. 23. & 24. Si salutem ei concedant; quid fiet de illo divino odio, seu reprobatione, nondum nati? quid restat, nisi ut dicant, Deum non permittere, ut hæc duo in uno eodemque homine concurrant; videlicet, reprobatio, & obitus in ætate infantili, post acceptum signaculum justitiæ fidei?

20. Rursum de Esavo quæro; Si in ætate infantili ante acceptam circumcisionem mortuus esset; utrùm salvaretur, nec ne? idipsum etiam quæro de reprobis fidelium parentum filiis sub lege naturæ ante institutam circumcisionem, si in ætate infantili morerentur? utrùm salvarentur nec ne? si salutem eis abjudicent; contradicunt Ambrosio, & Gregorio primo Papæ Romano, & Bernardo, & scholasticis: qui omnibus infantibus veterum fidelium sub lege naturæ, in ætate infantili mortuis, & infantibus fidelium Abrahamidarum, circumcisione sine sua culpâ destitutis, & in ea ætate defunctis, justificationem tribuunt, vitamque æternam; sicut ostendimus superius, in duabus primis rationibus nostris principalibus contra peremtoriam necessitatem baptismi. Si verò eisdem salutem adjudicent; immensa sequetur absurditas, videlicet, reprobos salvari. Neque hîc aliud est effugium, nisi ut dicant, non potuisse in uno eodemque homine ista duo temporibus illis concurrere, ut, scilicet, & reprobus esset, & fidelium parentum filius in ætate infantili ex hac vitâ decedens. Pari jure idipsum asserendum & credendum esse de pueris fidelium parentum jam tempore Euangelii, manifestissimè docuimus suprà, capitibus 6. & 7. in exegesi & defensione duarum primarum rationum nostrarum principalium: & hæc quoque quinta ratio à Dei fœdere sumta idipsum evincit.

Supra cap 6. & cap. 7.

Quarta pars resp. ad obiect. 5.

21. Quamvis igitur reprobi fidelium parentum filii nascantur in Dei fœdere, adeóque sint federaliter sancti; non tamen in eodem fœdere usque ad hujus vitæ exitum manent, sed violato Dei fœdere, ab eodem per transgressionem propriam alienantur, in hac vita. Quod si non alienati defungerentur, non perirent, adeoque non essent reprobi, sive eis in ætate infantili mors contingeret, sive in adulta ætate crederent, & fœdus Dei perseveranter custodirent. Cur autem illos Deus noluerit ex hac vita, in ætate tenellâ, nondum fœdus transgressos, transferre, nec adultis dare perseverantem fœderis observationem, inscrutabilia sunt Dei judicia. Non enim ob præstita merita bona, vel mala, alium in utero elegit, cui istam gratiam daret, alium odit, seu decrevit ei istam gratiam non donare: sed, quia ipsi Deo ita visum est: cur autem ei sic visum sit, cum ambo pariter in eâdem peccati originalis contagione, & corruptæ naturæ massa essent; Deus ipse novit justissimas rationes, sed nobis inscrutabiles.

Quinta pars resp. ad obiect. 5.

22. Aliud est, nasci sanctum ex fœdere; aliud, renasci sanctum ex Spiritu. Illâ enim sanctitate sancti sunt omnes filii fidelium: hac soli electi. Possunt quidem sacramento tenus, & quoad quandam etiam Spiritus participationem renasci, & conditionatam quandam ac revocabilem accipere peccatorum remissionem, etiam reprobi; qualem servus ille debitor decem millium talentorum, Matth. 18. & Apostatæ illi, de quibus ad Hebr. 6. at radicatam fidem in corde puro, & absolutam atque irrevocabilem peccatorum remissionem consequuntur soli electi. Conditio utriusque proposita est, si à Deo non recesserint prævaricatione propriâ, saltem

Matth. 18. 27. 34. Hebr. 6. 4. 5. 6.

fina-

finaliter. Hebr. 3. 6, 14. Electis datur vel non omnino diſcedere, ut omnibus fidelium parvulis in infantia morientibus; vel reſipiſcentes mori, ut adultis: at reprobis fidelium parentum filiis neutrum datur. Non igitur pugnat ſanctitas federalis cum Divina prædeſtinatione. Docet enim ſacra Scriptura, evenire quandoque, ut filii regni, οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, ejiciantur in tenebras exteriores, Matth. 8. 12. quorum tamen ſunt adoptio & gloria & federa, & legiſlatio, & cultus & promiſſiones. Rom. 9. 4. ut οἱ κατὰ φύσιν κλάδοι, naturales rami quidam per incredulitatem defrangantur: quemadmodum ex altera parte evenire cernimus, ut qui non ex radice ſanctâ ſancti, ſed ex oleaſtro profani naſcuntur, inſerantur & conſortes fiant radicis ac pinguedinis oleæ. cap. 11. ad Romanos. ut qui extranei erant à pactis promiſſionis, aſſumantur per Dei gratiam in ſocietatem fœderis, Epheſ. 2. 12, 13. ut qui non Chriſtiani, ſed Pagani naſcuntur, fiant Chriſtiani: & qui cum federali ſanctitate nati ſunt ex parentibus Chriſtianis, Chriſtum deſerant & pereant. Poteſt igitur qui reprobatus eſt, naſci in fœdere & eſſe federaliter ſanctus: & poteſt qui electus eſt, naſci alienus à republica Iſraëlis, & extraneus à pactis promiſſionis.

Matth. 8. 12. Rom. 9. 4. Rom. 11. 17. Ephes. 2, 12, 13.

Sexta pars thes. ad objic. 5. Triplex ſanctitas.

13. Notanda eſt (ut alias interim diſtinctiones mittamus) triplex ſanctitas. I. Eſt ſanctitas federalis, generationem naturalem concomitans ex Dei fœdere. Qua ſanctitate ſancti dicuntur liberi fidelium. II. Eſt ſanctitas regenerationis ſacramentalis & viſibilis, quæ ſanctitas intelligitur, quando de apoſtatis ait Apoſtolus, *eos ſanguine fœderis ſanctificatos eſſe*, ad Hebr. 10. 29 id eſt, ſacramento baptiſmi initiatos, ut colligere eſt ex loco parallelo in eadem epiſtola, cap. 6 verſ. 4. *Impoſſibile eſt*, (inquit,) τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας &c. *ſemel illuminatos*, id eſt, baptizatos: Syrus interpres vertit, qui ſemel ad baptiſmum [למעבדותא *Lemagnamanditha.*] deſcenderunt. Hanc Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, capite 3. part. 1. dicit, quod baptiſmus homines primi Luminis participes faciat, πρώτου φωτὸς μεταδίδωσι. Et de eodem ſacramento ibidem ait, αὐτὸ τὸ πρώτως ἐν ἡμῖν ἱδρυόμενον φῶς. ipſum primò creatum mihi dedit. Et infert, ideo merito baptiſmum dictum eſſe φώτισμα, id eſt, illuminationem. Et Juſtinus martyr, apolog. ſecundâ pro Chriſtianis, diſſerens de baptiſmo, ait; καλεῖται τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμὸς, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων. Id eſt, vocatur autem lavacrum hoc *illuminatio*, quòd eorum qui hæc diſcunt, mentes illuminentur. Hinc & Cyrillus Hieroſolymitanus conciones ſuas Catecheticas de myſterio baptiſmi, appellavit catecheſes φωτιζομένων, illuminatorum. Et Clemens Alexandrinus, l. 1. pædagogi, cap. 6. ait, baptiſmum vocari χάρισμα καὶ φώτισμα, καὶ τέλειον, καὶ λουτρὸν, quæ nomina ibi prolixè exponit. Et Ambroſius ex hoc loco capiti ſexto ad Hebræos infert, non poſſe iterari baptiſmum: in Commentario in hunc locum. Idem in verba illa capitis decimi (qui Filium Dei conculcaverit, & ſanguinem Teſtamenti pollurum dixerit, in quo ſanctificatus eſt, &c. Quomodo (inquit) conculcat quis Filium Dei? quando eo indignè participatur per ſacramenta. —— factus eſt per gratiam corpus Chriſti, & ſe ipſum facit corpus diaboli: & ſanguinem Chriſti pollinit, in eo quod mundatus eſt, & ad vomitum revertitur priſtinum, &c. Hac baptiſmali regeneratione & ſanctitate regeneratus & ſanctus, ſeu federatus vel Chriſtianus factus eſt Simon magus, ut & multi alii reprobi. Unde ait Auguſtinus, lib. 4. de baptiſmo, cap. 10. homines ex parte diaboli, & ideo nequaquam ad columbam unicam pertinentes, poſſunt tamen accipere, & habere, & dare baptiſmi ſanctitatem, nullo modo ſuâ perverſitate violatam. Hæc ille. III. Eſt ſanctitas regenerationis ſpiritualis & inviſibilis, quæ, vel cum reliquis duabus ſpeciebus ſanctitatis, vel cum alterutra, vel etiamſi ſola ſit, eſt per ſe immediatè ſalutifera: at neque nativa illa federalis, neque ſacramentalis ſanctitas per ſe immediatè affert ſalutem, ſed tantùm per ſanctitatem ſpiritualem ſalvant. Ideo Auguſtinus ait; Quomodo ergo & Moyſes ſanctificat, & Dominus? non enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilibus ſacramentis per miniſterium ſuum: Dominus autem inviſibili gratiâ per Spiritum Sanctum, ubi eſt totus fructus etiam viſibilium ſacramentorum. Nam ſine ista ſanctificatione inviſibilis gratiæ, viſibilia ſacramenta quid proſunt? hæc Auguſtinus. quæſtione 84. ſuper Leviticum. Eis tamen, qui in illis ſanctitatibus, vel in earum alterutra, id eſt, in Dei fœdere, abſque perſonali, vel ſaltem abſque finali federis violatione, manent; data eſt haud dubiè etiam hæc ſanctificatio inviſibilis gratiæ. Quia Deus promiſit, ſe fore Deum fidelium, & ſeminis eorum, niſi ſemen illud Deum peccando deſeruerit.

Hebr. 10, 29. & cap. 6. verſ. 4.

Cur baptiſmus dicatur φώτισμα.

14. Quibus abſurdum videtur, eundem hominem eſſe Deo exoſum & reprobum, & tamen eſſe federaliter ſanctum, ac federatum Dei filium, ac Chriſtianum; reſpondeant quid ipſis videatur de Simone Mago, multiſque aliis reprobis, quos Eccleſia per lavacrum regenerationis ſacramentaliter generat Deo & ipſi Eccleſiæ filios, & fœderatos, atque adeò Chriſtianos? qui eodem tempore & Chriſtiani ſunt, & reprobi. Simul exoſi, & filii: ſive, ut loquitur Moſes, *filii non filii*, filii in quibus nulla eſt fides: generatio prava & perverſa. Deut. 32. verſibus 5, 19, 20. Ideo Auguſtinus, qui reprobis quibuſdam etiam rem ſacramenti ad tempus dari putabat, ſolâ eis negatâ in bono perſeverantiâ, dixit de eis; Iſti cum piè vivunt, dicuntur filii Dei; ſed quoniam victuri ſunt impiè, & eâdem impietate morituri, non eos dicit filios Dei præſcientia Dei. Sunt enim filii Dei, qui nondum ſunt nobis, & ſunt jam Deo: de quibus ait Evangeliſta Johannes, *quia Jeſus moriturus erat pro gente: nec tantùm pro gente, ſed etiam ut filios Dei diſperſos congregaret in unum*: quod utique credendo futuri erant per Evangelii prædicationem; & tamen, antequam eſſet factum, jam filii Dei erant in memoriali Patris ſui incōcuſsâ ſtabilitate conſcripti. Et ſunt rurſus quidam qui filii Dei, propter ſuſceptam vel temporalem gratiam, dicuntur à nobis; nec ſunt tamen Deo. ——*Si manſeritis in verbo meo*, ait Dominus, *verè diſcipuli mei eſtis*: quia ergo non habuerunt perſeverantiam, ſicut non verè diſcipuli Chriſti: ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando eſſe videbantur, & ita vocabantur. Hæc Auguſtinus, lib. de correptione & gratia, cap. 9 Similia ſcribit lib. 5. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 17.

Sexta pars, reſp. ad objectionem 5.

Dei filii quidam non filii Deut. 32. 5, 19, 20.

Joan. 11. 51, 52.

Joan. 8. 31.

15. Quod alibi idem Pater ſcripſit de parvulis

Octava pars resp. ad objectionem 5. Impiis nihil prodest baptismus, quem parvuli acceperunt.

vulis baptizatis, idem & nos dicimus de omnibus fidelium parvulis, etiam non baptizatis; quia omnes in fœdere generantur & sancti sunt. Cæterùm quis ignorat, (inquit Augustinus) quòd baptizatus parvulus, si ad rationales annos veniens non crediderit, nec se ab illicitis concupiscentiis abstinuerit, nihil ei prodiderit, quòd parvus accepit. Veruntamen, si perceptobaptismate de hac vita emigraverit, soluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum, justificatos præsentia Creatoris illuminat. libro primo de peccatorum meritis & remissione. capite vigesimo. Ratio Augustini erat; quia existimabat omnes infantes baptizatos justificari: de quo postea, si Deus voluerit, inquiremus, cum ventum fuerit ad effectum baptismi. Nostra autem ratio est; Quia quicunque in Dei fœdere gratioso semel est, neque unquam ab illo fœdere se avertit, ille haud dubiè bona spiritualia fœdere promissa, videlicet justificationem vitamque æternam consequitur: Quia Deus verax est; & certum est, illum hominem non esse reprobum, sed electum. Qui verò à Dei fœdere, propriâ transgressione, se avertit, & in ea aversione ex hac vita decedit, ille in peccatis suis moritur, æternumque perit, & est reprobus, non electus. Neque possibile est, ut reprobus sit qui moritur in Dei fœdere, quod nunquam suâ propria transgressione violavit: nam originalem culpam talium quod attinet, remissionis ejus promissio continetur illo Dei fœdere, *Ero Deus tibi, & semini tuo.* Nullum postea parvulus, de quo loquimur, admisit peccatum, adeóque non excidit jure & beneficio fœderis. Sicut impossibile est, ut reprobus sit quicunque adultus in vera fide virâque novitate perseverat. Est certè non solùm ineptum, sed & impium est, velle inter se committere Dei decretum, ejusdemque fœdus, aut alteri per alterum conari quippiam derogare. Nam Dei non minus immota est promittentis veracitas, quàm prædestinantis constantia. Ideo cuicunque se promisit fore Deum, nunquam eum deseret Deus, nisi deserentem.

Infrà, cap. 16.

Gen. 17. 7.

Nona pars resp. ad objectionem 5.

26. Etiamsi filium, aut filiam, esse parentum fidelium, & ante rationis usum ex hac vita transferri; etiamsi inquam, hæc duo simul concurrentia dent certum indicium electionis: non tamen hinc sequitur, omnes parêtum infidelium infantes in ætate infantili morientes esse reprobos. Nam, sicut quosdam infidelium liberos in adulta ætate adducit in societatem fœderis, donando eis fidem & reliqua fœderis bona; Qui quamvis extranei à pactis promissionis nati sint, semper tamen fuerunt in Dei præscientia filii Dei & quidem verè filii: Sic etiam piè credimus, Deum eâdem sua immensa indulgentiâ multos etiam infidelium parvulos per infusam latenter gratiam sanctificare, &, remissa originali noxâ, jam innocentes regno suo cœlesti inferre.

De parvulis infidelium.

Decima pars resp. ad obiect. 5.

27. Quando fideles parentes dicimus, non existimamus necessarium esse, ut proximi parentes sint vivâ fide præditi, aut prædestinati ad vitam æternam: sed sufficit, si sint in fœdere; ut sunt omnes Christiani, qui Christianis sacris initiati, fidem Catholicam in unitate catholicæ Ecclesiæ profitentur. Nec nocebit parvulo fœderato aliena hypocrisis; Et si quid amplius desideretur, suppletur per fidem Ecclesiæ, & per sanguinem fœderis, quem Christus in passione fudit etiam pro parvulis, certò valiturum ad salutem omnibus fœderatis, à fœdere nunquam discedentibus, vel illud non finaliter deserentibus.

Hypocritarum filii sunt in fœdere.

28. Neque ab hac fœderis gratioso societate excludimus filios hæreticorum & schismaticorum. Quamvis enim extra unitatem Ecclesiæ baptismus ad peccatorum illam irrevocabilem remissionem non valeat, in hæresi aut schismate constituto, ut monet Augustinus, libro tertio de baptismo contra Donatistas, capite decimo septimo: Tria sunt tamen Christianæ doctrinæ axiomata, quæ ab eodem Patre passim inculcantur, quibus moveor, ut dubitare non audeam de salute puerorum, qui hæreticis aut schismaticis parentibus geniti migrant ex hac vita, ante annos rationales: illos intelligo hæreticos & schismaticos, à quibus baptizatos suscipit Ecclesia, quorum idcirco parvulis jure fœderis debetur sacramentum baptismi, sicut olim Israëlitarum à Judæis avulsorum pueris debebatur circumcisio.

Undecima pars resp. ad object. 5. Hæreticorum & schismaticorum parvuli, in ætate infantili morientes, salvantur. Id quod sequentia tria axiomata doctrinæ Christianæ.

Primum axioma.

29. Primum axioma est; qui intus in Catholica societate flagitiosi sunt, licet habeant tanam fidem dogmaticam, & per ipsius columbæ ministerium baptizentur; per malam tamen vitam, aut hypocrisim suam, tenent ipsi adversum se debita peccatorum suorum irremissa, non minùs quam hæretici, aut schismatici: nec sanctorum preces, id est, illius unicæ columbæ gemitus poterunt adjuvare, donec ipsi resipiscant. Quamvis enim intus cum gemitu tolerentur, non tamen ad unitatem illius columbæ membra pertinêt, aut ad ejus unitatem, magis quàm hæretici, & schismatici. Hoc docet Augustinus, lib. 3. de baptismo contra Donatistas, cap. 17. & cap. 18. & lib. 5. cap. 3. & cap. 17. & alibi. Unde etiam passim infert, verum esse baptismum quem conferunt hæretici, aut schismatici, qui apertè foris sunt: Quia verum esse baptismum agnoscimus qui ministratur à sceleratis, qui unitatem intus præ se ferunt. *Manifesta* (inquit Apostolus) *sunt opera carnis, quæ sunt adulterium, fornicatio*, &c. inter quæ & divisiones ponit, & hæreses. At multi etiam intus (inquit Augustinus) secundùm opera mala carnis vivunt, quæ cum hæresibus damnat Apostolus, & tamen baptizant & baptizantur: Cur ergo soli hæretici dicuntur baptismum habere non posse, quem habent socii damnationis ipsorum? Augustinus, lib. 6. de baptismo contra Donatistas, cap. 11.

Gal. 5. 19, 20, 21.

Secundum axioma.

30. Secundum axioma est; In quibus hæretici, aut schismatici, cum Ecclesia Catholica consentiunt, in eis ab illa non disjunguntur, sed ex ea parte in texturæ compage detinentur. Proinde si quem sociaverint sibi, ex ea parte nectitur Ecclesiæ, in qua nec illi separati sunt. hoc docet Augustinus lib. 1. de baptismo contra Donatistas, capp. 1. 2. 8. unde infert, cap. 10. Itaque una est Ecclesia, quæ sola Catholica nominatur; & quicquid suum habet in communionibus diversorum à sua unitate separatis, per hoc quod suum in eis habet, ipsa utique generat, non illæ.

Tertium axioma.

31. Tertium axioma est; Omnes tum fidelium, tum infidelium infantes sunt per naturam pariter filii iræ *eramus* (inquit Apostolus) *naturâ filii iræ, οἱ καὶ ἡμεῖς, sicut & reliqui.* Et omnes infantes in eadem massa pares facit, in epistolâ ad Rom. cap. 9. unâ Adami transgressione omnes

Ephes. 2. 3. Rom. 9. 11, 12.

Digitized by Google

omnes peccavimus, omnes in condemnationem incidimus, Rom. 5. Omnis mali seminarium cum natura ipsâ acceperunt ab Adamo non minus immediati ejus filii, quàm qui nunc tot interpositis generationibus nascuntur. sicuti copiosiùs docuimus in expositione sanctionis, adjectæ secundo præcepto Decalogi. Nam natura primo illo lapsu ita est inquinata, ut nullius semen nequitiæ, quod per succedentium parentum lapsus adjiceretur, ei deesset. Fieri quidem potest, & evenire cernimus, ut pro parentum proximorum temperamento, & gentili quadam hujus magis quàm illius actualis peccati assuetudine, radicalis illa, sive originalis, perversitas ita interdum filiis communicetur, ut etiam filii ad hunc quàm ad illum amarum fructum paratiores sint: at quemadmodum diversitas colorum, & complexionum, & inclinationum naturalium irreprehensibilium, non addit, nec demit quicquam perfectioni humanæ naturæ, neque argueret in hominibus non lapsis disparitatem valetudinis: ita diversitas ista, qua ad hæc magis quàm ad illa particularia peccata quidam proclives sunt, & alii ad illa magis quàm ad hæc, non arguit disparem participationem communis radicalis corruptionis, quæ continet semen omnium scelerum, per quod omnes infantes ex virili semine concepti omnimodæ privitatis pariter rei sunt in origine. Ideo nullum inter infantes agnoscit discrimen Apostolus, quoad corruptionem & reatum originalem. Unde efficitur, filios non esse reos peccatorum illorum personalium, quibus interpositi inter eos & Adamum progenitores personas suas proprias magis contaminaverunt: non enim est eis magis sordidata natura quę communicatur filiis. Et hoc argumento passim utitur Augustinus, in suis scriptis contra Pelagianos, ut doceat à nullo discrimine personarum humanarum in seipsis, sed à solo Dei beneplacito pendere diversitatem prædestinationis aliorum ad vitam, aliorum ad interitum. Sicut ex amarulenti succi arbore licet amarissimis fructibus onustâ, genitus surculus non fructuum illorum arboripropriorum, sed solam communem toti speciei amaritudinem radicalem trahit: sic in propagine peccati.

Rom. 5. 18.

Argumentatio à primo axiomate.

32. Cum igitur Christianorum parentum infantibus non magis obsistat hæresis aut schisma parentum, quàm alia eorundem scelera; Non obstantibus autem aliis sceleribus, liberi eorum nascantur in fœdere, fœderaliter sancti, ideoque ad baptismum recipiantur: idem dicendum de liberis hæreticorum illorum & schismaticorum, de quibus loquimur.

A secundo axiomate.

33. Item; Qui modo superiùs memorato (§. 30.) conjuncti manent in compage texturæ Ecclesiæ Catholicæ, eorum infantes sunt fœderati; Qui autem sunt fœderati, seu in fœdere, neque ipsi inde discedunt, neque peccato aliquo proprio fœdus violant, illi haud dubiè poriuntur salvificis beneficiis fœdere promissis, ipsâque æterna salute: tales sunt hæreticorum illorum & schismaticorum pueri, ante rationis usum ex hac vita migrantes. Ergo.

A tertio axiomate.

34. Adhæc qui parentibus hæreticis aut schismaticis oriundi, participes sunt fœderis gratiæ & Catholicæ unitatis, non autem sunt participes aut rei hæreseos, aut schismaticæ separationis, qua parentes seipsos solos privant beneficiis fœderis & texturæ Catholicæ; neque unquam ab eodem fœdere & compage texturæ catholicæ per ullam transgressionem propriam separantur; illi, non obstante parentum suorum hæresi aut schismate, manent semper in Dei fœdere, & catholicæ texturæ compage; adeoque unicæ illius columbæ membra sunt, & permanent, certoque salvantur: at tales sunt liberi hæreticorum illorum & schismaticorum: ergo

35. Denique, cum ex dispari conjugio Christiani cum Paganâ, vel Christianæ cum Pagano, filii nascantur non immundi, sed sancti, teste Apostolo; non obstante alterius parentis idololatriâ, & absolutâ ac totali disjunctione à Catholica Ecclesiâ, & ab omni professione Christianismi; certè neque obstabit amborum Christianorum parentum, in compage texturæ catholicæ ita manentium, ut in eorum societate baptizatos recipiat Ecclesia Catholica; non obstabit, inquam, eorum error, aut impietas, quo minus eorum filii nascantur sancti. Certè quâ parte detinentur hæretici, aut schismatici, in compage texturæ Catholicæ, eâ ex parte fides eorum est orthodoxa & catholica: quos autem huic orthodoxæ & catholicæ fidei adnectunt errores, ii ad infantes non pertinent. Quamvis enim ex Dei fœdere prosit parentum fides ad inclusionem liberorum in fœdere: non tamen valet ad eos excludendos adjuncta fidei parentum prævaricatio. Cum fide autem parentum, qua parte ea orthodoxa est & catholica, concurrit etiam & infantibus succurrit fides Ecclesiæ Catholicæ, in cujus compage infantes isti nascuntur & sanguis fœderis quo certò salvantur omnes fœderati, qui fœdus nunquam deserunt.

A secundo & tertio. 1. Cor. 7. 14.

36. Sancti federaliter nascuntur omnes Christianorum parentum filii, non solùm qui ex legitimo conjugio, sed etiam qui ex stupro, ad ulterio, vel incesto nascuntur. Nam, ut suprà docuimus, post primum humanigeneris lapsum, peccata parentum actualia non imputantur filiis ad exclusionem eorum è regno Dei, quorum ipsi se non reddunt participes, ea actualiter imitando vel approbando. *Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem Patris.* In fœdere nati sunt Phares & Zara, quamvis ex incesto; & filiolus Davidis & Bethsabes, quamvis ex adulterio: quem septimo die, sine circumcisione, de sanctum Pater non putavit lugendum; quia cum pro innocentia credidit esse victurum: flebat, ne sibi eriperetur; sed flere desivit ereptum, quem sciebat esse cum Christo, inquit Ambrosius, concione funebri in obitum Valentiniani. Id quod puero illi non ex speciali aliquo privilegio, sed ex lege communi evenisse, ostendimus suprà, capite sexto, in Exegesi primæ nostræ rationis principalis contra rigidam illam & erroneam sententiam de necessitate baptismi. Idcirco etiam filios excommunicatorum, vel ex fornicatione natos, baptizat orthodoxa Ecclesia, etiamsi parentes impœnitentes sint. De quo vide, si placet, Irenicum nostrum, libro secundo, capite decimo quinto.

Duodecima pars resp. ad obiect. quintam. Vide notata & figura. Ezech. 18. 20.

De parvulis excommunicatorum & impœnitentium.

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

Contra eandem opinionem, Sexta noſtra ratio, ſumta à martyrio infantium.

6. Ratio principalis, à martyrio infantium.

SExta noſtra ratio principalis eſt; Chriſtianorum infantes non baptizati, ſi in infantia propter Chriſti nomen interficerentur, eſſent martyres, & ſalvarentur; ergo iidem, ſi communi morte in eadem ætate abſque baptiſmo, & abſque martyrio defungantur, ſalvantur. Ratio conſequentiæ eſt, quia ad verum martyrium tria concurrunt, videlicet, pœna, & cauſa, & fides. Martyrem non facit pœna, ſed cauſa: ait Auguſtinus, epiſt. 61. qui etiam alibi martyrem deſcribit, quod, quia credidit, paſſus ſit, lib. 4. de baptiſmo, cap. 22. Iam utar verbis Bernardi; Quapropter, (inquit,) etſi martyrium vicem baptiſmi poſſe implere conceditur, non planè hoc facit pœna, ſed ipſa fides. Nam abſque ipſa quid eſt martyrium, niſi pœna? quæ ergo martyrio præſtat, ut abſque ulla dubietate pro baptiſmate reputetur, ipſa ita infirma & imbecillis per ſe erit; ut quod dare alteri valet, ſola non valeat obtinere? Et prorſus ſanguinis pro Chriſto effuſio, magnæ cujuſdam fidei indubitata probatio, non Deo tamen, ſed hominibus. Sed quid ſi Deus, qui profectò ad probandum quod vult, nullis indiget experimentis, æquè magnam in corde cujuſdam in pace morientis inſpicit fidem, martyrio quidem non interrogatam, martyrio tamen idoneam? Hæc Bernardus epiſt. 77. ad Hugonem de S. Victore. Et Alexander Alenſis, u martyrium ſupplet vicem baptiſmi aquæ & Spiritûs, dicit requiri fidem cum pœna & cauſa, ut omnia concurrant. part. 4. quæſt. 8. membro 9 art. 4. § 4.

Ad verum martyrium tria concurrunt.

Syllogiſmi

2. Sic igitur argumentor; Qui in ſtatu ad martyrium idoneo moriuntur, ſalvantur: at omnes Chriſtianorum pueri, ante rationis uſum morientes, ſive ſacramentum baptiſmi acceperint, ſive non acceperint, moriuntur in ſtatu ad martyrium idoneo: ergo omnes Chriſtianorum pueri, ante rationis uſum morientes, ſive ſacramentum baptiſmi acceperint, ſive non acceperint, ſalvantur.

Confirmatio partium ſyllogiſmi.

3. Hujus ſyllogiſmi major ex prædictis manifeſta eſt. quod ſi excipias, non tantum valere fidem alienam, puta Eccleſiæ fidem parvulo, quantum valet propria adulto; eam nos exceptionem ſuprà explo am dedimus, cap. 8. in vindiciis rationis noſtræ tertiæ principalis, in ſolutione quartæ & aliquot ſequentium objectionum. Minor ab omnibus conceditur; nam ſi in eo ipſo ſtatu in quo tranquillam mortem obeunt iſti parvuli, interficerentur pro Chriſti nomine, eſſent martyres. Effuſio autem ſanguinis propter Chriſtum vicem gerit baptiſmatis; inquit Thomas, loquens de pueris Bethlemiticis, & aliis omnibus parvulis, qui pro Chriſto occiduntur. 2. 2. quæſt. 124. art. 1. ad 1. Baptiſmus ſanguinis, (inquit, Angelus de Clavaſio) eſt communis adultis & parvulis: quia ſi parvuli interficiantur pro Chriſto, puta in deteſtationem fidei Chriſti, quam tenent parentes, ejus ſunt martyres, ſecundùm Theo. & ſecundùm Petrum de Palude in 4. etiamſi eſſent in ventre, & in deſpectu Chriſti mater percuſſa abortum faceret, vel interficeretur. Hæc Angelus, in Summa, verbo, *Baptiſmus*, cap. 1.

De martyrio infantis in utero.

4. Idipſum de parvulis in utero materno pro Chriſto interfectis, ſcribit Richardus de media villa, cum aliis, quorum ipſe ſententiam refert & laudat, inquiens: Ideo eis piè & rationabiliter videtur dicendum ad argumentum, quòd quamvis puer in utero matris baptiſmo aquæ baptizari non poſſit; quia ibi ipſum ſenſibile ſacramentum ſuſcipere non poteſt, & quia ibi Eccl. militanti ignotus eſt: tamen, quia ad ipſum effuſio ſanguinis pertingere poteſt, & Deo notus eſt, qui principaliter baptizat. per effuſionem ſanguinis illatam pro fide, ab originali peccato purgari poteſt. Hæc Richard. in 4. ſent. diſt. 4. art. 2. qu. 3.

5. Scotus eandem tuetur ſententiam; quòd ſi (inquit,) quis perſequitur matrem gravidam, eadem de cauſa perſequitur parvulum in utero ejus: ergo ſi mater occiditur pro juſtitia, ſimiliter & parvulus. Si autem parvulus occideretur extra uterum, haberet baptiſmum ſanguinis, ſi pro juſtitia vel fide occideretur etiam non baptizatus: ergo eodem modo rationabile eſt, quod Deus non contemnet eum, pro ſimili cauſa in utero matris paſſum. Hæc Scotus, in 4. ſent. diſt. 4. quæſt. 3. num. 2.

Salvantur infantes in utero.

6. Et his efficitur, omnes Chriſtianorum parvulos & parvulas, in utero morientes, ſalvari: nam etiamſi non omnes pro Chriſto occidantur, omnes tamen in ſtatu ad martyrium idoneo moriuntur. Et virtute federis omnes, antequam morerentur, acceperunt baptiſmum flaminis, ut vocant, id eſt, regenerationem ſpiritualem, cum qua morientes in cœleſtem gloriam infallibiliter recipiuntur.

Vide ſupra, cap. 10. § 15.

CAPVT DVODECIMVM.

De miniſtro baptiſmi. Argumentatio Cypriani, & Firmiliani, & collegarum; item Donatiſtarum, & Hieronymi: contra miniſtrationem Laïcalem.

NOn hîc quæſtio vertitur de baptizantis hæreſi, aut ſchiſmate, aut qualitercunque flagitioſa ejus vitâ, aut occultâ intentione; num per aliquod horum impediatur ſacramenti baptiſmi veritas, ſeu integritas. Oſtenſum eſt, non impediri, ſuprà, initio hujus libri, ubi de integritate & veritate baptiſmi diſſeruimus, contra Donatiſtas, & Novatianos, & Arianos & intentionarios.

Cypriani, & aliorum argumentum: quem baptizavit.

2. Inter argumenta autem, quibus utebantur olim Cyprianus, & Firmilianus, eorumque collegæ, & poſtea Donatiani, contra veritatem baptiſmi ab hæreticis miniſtrati, hoc ipſis non poſtremæ notæ eſſe videbatur, quod hæretici non haberent jus dandi baptiſmum, id eſt, amiſſis jam ſacris ordinibus, non eſſent verè Epiſcopi aut Presbyteri, ideóque ab illis acceptus baptiſmus non alio numero habendus, quàm qui eſſet acceptus de manu Laïci.

Laïcus, is non accipit verum baptiſmum; quia Laïcus non habet jus dandi.

3. De Cypriano & Firmiliano, eorumque collegis, perſpicua ſunt Baſilii verba, ad Amphilochium, epiſtolâ canonicâ 1. canone 1. ubi eorum opinionem referens, de illis, qui ab Eccleſia ad hæreſin diſceſſerant, & rationem commemorans, qua impulſi baptiſmum ab eis miniſtratum

ſtratum repudiabant,ait; Οἱ ὑ ἀποβαπτισθέντες,λαϊκοὶ γινόμενοι, ὅτι τῷ βαπτίσματι, ὃ τὴν χειροτονίαν οὐκ εἶχεν τὸν ἐξιόντα——διὸ καὶ τοὺς παρὰ αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐρχομένους ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν, τῷ ἀληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαθαίρομεν. id eſt,qui autem abrupti ſunt,laici effecti,neque baptizandi neque ordinandi habebant poteſtatem.——idcirco eos, qui ab ipſis ad Eccleſiam veniebant, tanquam a laicis baptizatos, jubebant vero Eccleſiæ baptiſmo expurgari. Neque aliud reſpondet Baſilius, niſi; ἐπειδὴ ὅλως ἰδιάζει τι περὶ τὴν Ἀσίαν, ἀκριβείας ἕνεκα τῆς πολλῆς, διχῶς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, ἴσως δυνατὸν, id eſt, Sed quoniam nonnullis Aſiaticis omnino vitium eſt,propter multorum œconomiam & diſpenſationem,baptiſma eorum ſuſcipi,ſuſcipiatur. Hęc ille. Quinam illi Aſiatici fuerint, qui Catharos (nam de illis expreſsè & ſimilibus dixerit ibi Baſilius) ad Eccleſiam venientes non ſolùm ſine nova tinctione, ſed etiam in gradu ſuo clericali receperint, patet ex octavo canone magni Nicæni Concilii: ubi Catharis redeuntibus,& per ſolam manuum impoſitionem reconciliatis, abſque ulla novâ vel tinctione vel ordinatione conceditur ῥύσιν ἔτως ἐν τῇ κλήρῳ. quod decretum imitati Catholici in Africa, Epiſcopis & Presbyteris ex parte Donati venientibus permiſerunt, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, nec rurſus ordinabantur. teſte Auguſtino, libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimo tertio.

Eodem uſos eſſe argumento Donatiſtas, teſtis eſt Auguſtinus.

4. Idem argumentum, quo uſi fuerant Cyprianus & Firmilianus, uſurpârunt poſtea Donatiani, referente Auguſtino, libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimo tertio. Nam illud (inquit) quod quidam eorum, veritate convicti, dicere cœperant, baptiſmum quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed jus tamen dandi amittit: multis modis apparet fruſtra & inaniter dici. Primò, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, jus dandi amittere poſſit. Vtrumque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur; iſtud cum ordinatur: ideóque in Catholica utrumque non licet iterâri. Poſtea ſubjungit ibidem aliam reſponſionem Auguſtinus, ſed cunctantur & timidè, Quanquam (inquit) etſi laicus aliqua dederit pereuntis neceſſitate compulſus, quod cum ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio an piè quiſpiam dixerit eſſe repetendum. Nullâ enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris uſurpatio eſt: ſi autem neceſſitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum eſt. Tertiò ſubjicit; Et hæc quidem alia quæſtio eſt, utrùm & ab iis qui nunquam fuerunt Chriſtiani, poſſit baptiſmus dari: nec aliquid temerè inde affirmâdum eſt ſine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei ſufficit. His autem duabus poſterioribus reſponſionibus diffiſus, ad priorem ſe recipit, ſubjungens; De iis qui ab Eccleſiæ unitate ſeparati ſunt, nulla jam quæſtio eſt, quin & habeant & dare poſſint, & quin perniciosè habeant perniciosèque tradant extra vinculum pacis; hoc enim jam in ipſa totius orbis unitate diſcuſſum, conſideratum, perfectum atque firmatum eſt. Sed ſi nos malè facimus, ipſi explicent, quomodo ſacramentum baptizati non poſſit amitti, & ſacramẽtum ordinati poſſit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Eccleſia baptiſmum non amittit, jus dandi tamen amittit. Si enim utrumque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat; cur illud non amittitur, & illud amittitur; Neutri ſacramento injuria facienda eſt. Si ſancta malos fugiant, utrumque fugiat: Si ſancta in malis inviolabiliter manent, utrumq; maneat. Hæc Auguſt. lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 13.

De Luciferianis vide etiam ſupra l. 2. c. 22. §. 12. & infra lib. 11. cap. 10. §. 16.

5. Nec abſimilis illa Hieronymi argumentatio, in dialogo adverſus Luciferianos, qui ab Epiſcopis Arianis baptizatos recipiebãt, at ipſos Epiſcopos ad Eccleſiam Catholicam venientes non recipiebant in ſuo gradu ut Epiſcopos, ſed ut laicos. Cur (inquit) non recipiat clericos, qui recipit laicos pœnitentes? Item, quamobrem oro te, ut aut ſacrificandi ei licentiam tribuas, cujus baptiſma probas: aut reprobes ejus baptiſma, quem nõ exiſtimas ſacerdotem. Item; Arianus baptizat, ergo Epiſcopus eſt: non baptizat; tu refuta laicum, & ego non recipio ſacerdotem. Item; Novam rem aſſeris, ut Chriſtianus quiſquam fiat ſic ab eo, qui non fuit Chriſtianus. Item; Proba mihi, ab Arianis venientem laicum habere baptiſmum, & tunc ei pœnitentiam non negabo. Si verò Chriſtianus non eſt, ſi non habueris ſacerdotem qui eum faceret Chriſtianum; quomodo aget pœnitentiam homõ qui necdum credit? Subdit Luciferianus; Æquumne tibi videtur, ut Arianus Epiſcopus ſit? Reſpondet Hieronymus; Tu eum Epiſcopum probas, quia ab eo recipis baptizatum. Et poſtea, de ipſo Lucifero; Vnum eſt (inquit) quod etiam in præſenti conſtanter loquar, verbis eum à nobis diſſentire, non rebus; ſiquidem recipiat qui ab Arianis baptiſma conſequuti ſunt. Hæc ibi Hieronymus. quibus ſtantibus, corruat illud neceſſe eſt, quod in eodem dialogo, ex Tertulliano ſumtum, legimus, baptizare, ſi neceſſitas cogit, licere etiam laicis. Certè parùm attentus ad propoſitæ diſputationis molem & contoverſię cardinem fuit beatus Hieronymus, quando iſtud de baptiſmo laicali interjecit, vel potius excidere ſibi paſſus eſt, quod ſi arriperet adverſarius, hoc uno ariete reliquam omnem illius dialogi ſtructuram facilè proſterneret. quam enim in promtu, ſi baptizare licet etiam laicis, ratumque eſt quod à laico miniſtratur baptiſma, non eo Epiſcopum probo, quia ab eo recipio baptizatum?

Argumentatio Hieronymi, congruens cum argumentatione Cypriani & Firmiliani, &c.

Videinfra cap. 14. §. 5.

Hieronymus ſuum ipſius argumentum inconſtanter enervat.

6. Sed ut paulò diſtinctius diſſeramus, tres hic ſe offerunt quæſtiones. Prima eſt; quibus liceat baptizare? Altera; utrùm baptiſma per laicos, aut etiam per infideles aut mulieres, miniſtratum, ratum ſit ac verum baptiſma, ſive licitè ſive illicitè uſurpata ſit ejus miniſtratio; atque adeò, an qui à talibus tincti ſunt, ſint iterum tingendi, nec ne? Tertia quæſtio eſt; quid ſentiendum de eis, qui propter errorem invaleſcentem, quo cenſentur verum accepiſſe baptiſmum, non rurſum tinguntur, licet revera non acceperint verum ſacramentum baptiſmi?

Tres quæſtiones.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Quibus liceat baptizare.

IGnatius epistolâ ad Heronem diaconum; Nil sine Episcopis facito, sacerdotes enim sunt; tu vero sacerdotum minister, ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν, ἱερουργοῦσι, χειροθετοῦσι, χειροτονοῦσι, τὸ ὑπ' αὐτῶν θυόμενον, illi baptizant, sacrificant, ordinant, manus imponunt; tu verò illis ministras, ut sanctus ille Stephanus Iacobo & Presbyteris qui erant Hierosolymis.

2 Epiphanius, hæres. 79. quæ est Col'yrid. §. 4 ὅτι διάκονοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τάξει ὄντι βαπτίσαι μυστήριον οὐκ ἐπιτέλλει, ἀλλὰ μόνοι ἱερεῖς καὶ ἐπίσκοποι. id est, (Dionysio Petavio Interprete) Neque diaconis quidem ipsis ullum in Ecclesiastico ordine sacramentum perficere concedit; sed hoc duntaxat, ut eorum, quæ perficiuntur, ministri sint.

3. Gelasius Papa Romanus, hujus nominis primus, epist. 9 ad Episcopos Lucaniæ Diaconos quoque (inquit) propriam constituimus servare mensuram, ne ultra tenorem paternis canonibus deputatum, quippiam tentare permittimus: minui eorum penitus, suo merito applicare, quæ primis ordinibus propriè decrevit antiquitas. ab quo Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant, nisi, prædictis fortasse officiis longius constitutis, necessitas extrema competiat. quod & laicis Christianis facere plerunque conceditur. Hæc Gelasius.

4 Isidorus Hispalensis, libro 2. de officiis Ecclesiasticis, capite 24. Illud verò quod nec privatis nec clericis sine gradu baptizare liceat, nisi tantùm sacerdotibus, in Evangelio legimus. Apostolis tantùm permissum, Christo post resurrectionem dicente illis, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Et cum hoc dixisset, insufflavit, & ait eis; *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta erunt.* Et in alio loco; *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritûs Sancti.* Vnde constat, baptisma solis sacerdotibus esse traditum, cujusque mysterium nec ipsis diaconibus explere est licitum absque Episcopis vel Presbyteris, nisi illis procul ablentibus ultima languoris cogat necessitas. quod & laicis fidelibus plerunque permittitur, ne quisquam sine remedio salutari de seculo evocetur. Hæc Isidorus.

Joan. 20. 21, 22, 23.

Matt. 28. 19.

5. Thomas ait: Sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam: ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. 3. part. qu. 67. art. 2. item; Solus sacerdos potest baptizare ex officio. in 4. sent. dist. 7. qu. 3. art. 1. ad 3 Bellarminus solis sacerdotibus convenire, ait, jus baptizandi ex officio ordinario. lib. 1. de baptismo, cap. 7. & hanc dicit esse unanimem omnium Catholicorum sententiam.

Error Papistarum.

6. Nihilominus Scholasticos Doctores, & Florentinum Concilium an. D. 1439. celebrati, auctoritatem sequuti, permittit Pontificii non solùm diacono baptizare, absente vel jubente sacerdote, sed etiam laicis baptizatis, imò nô baptizatis, ipsisq; adeò Iudæis, & Paganis, imò etiam quibuscunq; mulieribus fas esse pronunciant baptizare sine sollemnibus cerimoniis, in casu necessitatis. Hoc servato ordine, ut mulier, si vir adsit qui ritum sciat, & hujus sacramenti conficiendi peritus sit, aut laicus præsente clerico, clericus coram sacerdote, non baptizet. Catechism. Trident. sive Roman. part. 2. cap. 2. quæst. 18. & qu. 19. quamvis ibidem qu. 18. solis Episcopis & sacerdotibus datũ esse, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant, confirmetur præcepto illo Dominico, *Euntes baptizate.* Matt. 28.

Prima refutatio erroris Papistarum.

7. Inprimis illud ridiculum, quod laicis & Paganis & mulieribus concedunt, quod in hac ministratione præcipuum est, & solum divino jure institutum, sonsq; injunctum sacerdotibus, puta baptizare; eisque accidentariatum cerimonarum introducto per homines apparatu, quasi per ludibrium, interdicunt. quasi verò in talibus assumentis humanis, ac non potiùs in ipso divinitus instituto baptismate sicum esset opus sacerdotale vel Apostolicum. Dicitur in jure canonico; Accessorium naturam sequi congruit principalis. De regulis juris, in Sexto reg. 42.

Secunda refutatio eiusdem erroris.

8. Deinde, quod est unicum hujus erroris fundamentũ, extrema illa necessitas quam somniant baptismi, nobis superiùs labefactata, & ovuta, penitusque subversa est. Nullâ autem cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est, inquit Augustinus lib. 2. contra epist. Parm. cap. 13. Laicus sacerdotale munus usurpans supplicio Oziæ afficietur, inquit Clemens, lib. 5. Constitutionum, cap. 10. ubi in operibus sacerdotalibus laico non faciendis ponit baptizare. Vnde efficitur, nunquam licere laico baptizare.

Tertia refutatio, cum accessione alterius.

9. Porrò nec illud animadvertunt Papistæ, se sua vincta nec opinantes cædere, dum sic argumentantur, licet ministerium verbi sit proprium Apostolorum & successorum, juxta illud, *Euntes docete.* Matth 20. omnes tamen tenentur in articulo necessitatis docere & instruere ignorantes; Ergo eodem modo, licet munus baptizandi sit proprium sacerdotum; tamen in necessitate licebit etiam laicis & feminis baptizare. sic Bellarminus, lib. 1. de baptismo, cap. 7. Nam hoc argumento non solùm publicæ privatæque institutionis, aut baptizationis discrimen evertunt, sed etiam arma illa sibi eripi videbunt, quibus pugnant contra reformatas Ecclesias, de vocatione ministrorum. Cõcedentne etiam laicis in extrema reformandæ Ecclesiæ necessitate, non solùm fas esse, sed etiam ex lege charitatis necesse esse usurpare quamlibet partem muneris Apostolici? Nam hujus argumenti præsidio poterunt licitè prædicare, baptizare, Eucharistiam consecrare, &c. imò ordinare, quamvis non ordinati: sicut asseritur, nõ baptizatos posse baptizare. Rectiùs Thomas, pastorale docendi munus sive publicè sive privatim usurpare nulli concedit, qui non sit ad hoc munus vocatus & ordinatus, 3. p. qu. 67. artic. 1. ad 1. fraternam institutionem & commonefactionem debemus alii aliis ex Dei mandato, Coloss. 3. 16. Hebr. 3. 13. & 10. 24. 25. Neque exspectandus articulus necessitatis, ut hunc Dei mandato pareamus. At nusquam in sacris literis comparet distinctio ministrationis baptismi in fraternam, & pastoralem, sed solis imperata est & concessa pastoribus. quibus etiam solis ea docẽdi convenit potestas, quam verbo illo [μαθητεύσατε] contulit Dominus. Matth. 28. 19.

10. Richardus de media villa, in 4. sent. dist. 5. art. 3. quæst. 2. hanc reddit rationem, cur baptismus non possit tradi ab Angelo malo, in specie hominis

Nullus potest baptizare, cui non est à Deo concessa potestas baptizandi.

hominis apparente; Quia (inquit) nullus baptizare potest. nisi sibi sit a Deo potestas baptizandi concessa. Hinc inferre licebit, non posse baptismum tradi ab aliquo homine qui non sit Presbyter; quia nulli alii concessa est à Deo potestas baptizandi. Nusquam enim in sacris literis invenitur, eam potestatem aliis esse concessam. De diaconis autē dicit Catechesis Romana, eis fine Episcopi aut sacerdotis concessu, non licere hoc sacramentum administrare. part. 2. cap. 2. qu. 18. Et Alexander Alensis ait, solis sacerdotibus baptizare licitum esse ex officio suscepto. Aliis autem ex divina dispensatione, interveniente statuto, cum urget periculum. part. 4 qu. 8. membro. 6. art. 1. Et Thomæ verba sunt; Non est diaconus proprius minister baptismi, nec alicujus sacramenti. in 4. sent. dist. 5. quæst. 2. art. 1. Casu necessitatis excepto, (inquit Richardus) non debet baptizare nisi sacerdos. Hæc Richardus de media vita, in 4. sentent. distinct. 5. artic. 4. quæst. 1 Eugenius quartus, Papa Romanus, in Concilio Florentino, in decreto super unione Armeniorum; Minister (inquit) hujus sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In casu autem necessitatis non solum sacerdos, vel diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam Paganus vel hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia. Hæc Eugenius. Hinc manifestum est, communem esse ipsorum Romanensium doctrinam, quod soli sacerdoti, seu presbyteralem ordinem habenti, competat ex officio baptizare, quod autem aliis etiam aliquando permittant baptizare, id eos facere ex concepta illa opinione simplicis necessitatis hujus sacramenti, quam opinionem erroneam & falsam esse suprà prolixè docuimus.

Vide §. 21.

Quarta refutatio, per exceptionem & vindicias exemplorum, quæ adferunt ex sacris literis.

11. Adferunt Pontificii ex sacris literis exempla quædam; Primum Sephoræ, quæ Mosis & suum filium circumcidit, Exod. 4. at circumcisio figura erat baptismi. Vnde inferunt, licere etiam mulieribus in casu necessitatis baptizare. Ad hoc argumentum respondent Calvinus, libro 4. Institut. cap. 15. §. 22. & Whitakerus, in suis prælectionibus de sacramentis, in cōtroversia de baptismo, quæst. 4. cap. 2. & Chamierus, Panstratiæ tomo 4. libro 5. capite 14. §. 10. & aliquot sequentibus paragraphis; & Ames. eius, in Bellarmino enervato, tomo 3. libro 2 capite 2. §. 2. & alii. Nos duo seligemus, quæ nobis videntur maximè apposita & inconcussa responsionis capita. 1. Præsente Mose, primario Prophetâ, hoc fecit Sephora: at Papistæ ajunt, non licere mulieri baptizare præsente viro etiam laico, nedum sacerdote. ergo aut relinquere oportebit hoc singulare & extraordinarium factum, nec ad imitationem erit trahendum; aut inde colligendum est, licere mulieribus etiam præsente sacerdote baptizare. à quo tamen ipsi etiam abhorrent Papistæ. Regerit Bellarminus, libro primo de baptismo, capite septimo. Mosen, si potuisset, fuisse circumcisurum filium suum, nec permissurum, ut eo præsente circumcideret mulier; sed ita fuisse ab Angelo tunc vexatum, ut quia ipse non poterat, significaret uxori, ut illa id faceret. Respondeo, qui vexabat negligentem, non vexasset, sed potiùs solatus esset, obedientem. Deinde, si jussu Prophetiæ id fecit, salva res est. Exspectant etiam nostræ mulieres Prophetæ alicujus jussionem. Hoc prius responsionis nostræ capitulum. Alterum est; Nulli certo

De Sephora circumcidente filium. Exod. 4. 25.

ministrorum ordini munus circumcidendi erat injunctum, adeóque non usurpavit Sephora alienum munus: secus se habet de baptismo. quemadmodum nihil legitur, quod impediret laicos mactare agnum paschalem, qui erat figura sacramenti Eucharistiæ; nec tamen inde sequitur, posse jam laicos in casu necessitatis consecrare Eucharistiam.

Exempla ex novo Testamento.

12. Exempla ex Novo Testamento à Papistis hæc adferuntur. Ipso die Pentecostes, antequam ulli ordinarentur Episcopi, aut Presbyteri, baptizata sunt tria hominum millia, Actor. 2. quod non poterat commodè fieri per solos Apostolos; oportuit igitur, ut etiam alii baptizarent, qui erant laici. Nam etiam septuaginta discipuli eo tempore laici erant. Item Ananias, qui erat planè laicus, Paulum baptizavit, Actor. 9. Petrus Cornelium, & ejus familiam, baptizari jussit à fratribus, qui secum venerāt; quos fratres probabilissimum est non fuisse Apostolos, nec diaconos, sed simplices discipulos, Act. 10. Philippus quoque diaconus baptizavit Samaritanos, & eunuchum Æthiopem, Act. 8.

Act. 2. 41.

Act. 9. 18.

Act. 10. 48.

Act. 8. 12. 38.

De tribus millibus die Pentecostes baptizatis.

13. Respondeo. De tribus millibus commodè responderi posse, quòd non fuerit impossibile tot illo die, ab ipsis Apostolis baptizari, ait Salmero Jesuita, tract. 11. decimo quinto in Acta. Nam, eodem Salmerone teste ibidem, unus Franciscus Xavius apud Indos uno die baptizavit quindecim millia. ita occurrit Chamierus. Vt taceam absurdum esse dicere, septuaginta discipulos eo tempore fuisse laicos, quos jam ante Christus ipse vocaverat ad ministerium Evangelii, quos constituerat publicos in messe operarios, quos miserat commissione publicâ instructos, quibus dixerat, *qui vos audit, me audit.* Luc. 10. & repugnat hoc commentum judicio veteris Ecclesiæ, quæ Presbyteros asserit esse successores septuaginta discipulorum; ut Episcopos Apostolorum, quod autem dicit Bellarminus, Dominum sacerdotes non ordinavisse, nisi in ultima cœnâ, ubi soli erant Apostoli: multis modis ineptum est. Nam nisi sacerdotes sumat pro Presbyteris, ludit insciè vel impudenter; si autem non ante fuerant Apostoli Presbyteri, quomodo baptizabant, ordinarie, ipso Christo præsente? Joan. 4. 2. Liceat igitur laicis etiam ordinariè baptizare, præsente Episcopo. Deinde quod de sacerdotum institutione in ultima cœna factâ finxerunt Romanenses, refutavimus prolixè in Irenico, in Exegesi propositionis decimæ tertiæ, prope finem, ubi de sacerdotibus & sacrificio. Denique ipsi Romanenses docent, necessitatem baptismi non cœpisse, antequam lex Evangelica de baptismo palàm promulgata est, post Christi mortem & resurrectionem; sicut monuimus ex Bernardo & sententiariis, suprà, capite 9. §. 10. & §. 11. Sic etiam Thomas in Summa, parte tertia, quæstione sexagesima sexta, articulo secundo. Porrò iidem docent, non esse licitum alicui, qui non est Presbyter, baptizare, extra casum necessitatis. At Apostoli ante ultimam cœnam licitè baptizabant, extra casum necessitatis: unde, ex ipsorum Romanensium principiis efficitur, Apostolos ante ultimam cœnam fuisse Presbyteros.

De 70. discipulis.

Luc. 10. 16.

Vtrum Apostoli sacerdotes fuerint ante ultimam cœnam, necne?

Joan. 4. 2.

14. De Anania sufficit dicere, habuisse eum immediatam à Christo revelationem & præceptionē, quâ destituuntur nostri laici, addimus jetiam, minus audacter dici à Bellarm. eum fuisse

De Anania, qui baptizavit Paulum.

duntaxat laicum, quum illic fuerit Ecclesia Christiana, quam non sineret Dominus, aut Apostoli, destitutam pastore. Sed nobis satis est, fuisse Prophetam cœlesti auctoratum oraculo.

De Philippo, & de baptizatione Cornelii, & eorum qui cum illo erant,

15. De Philippo; Eum sacra Scriptura testatur fuisse Euangelistam, & immediatis revelationibus ductum. Act. 8. 21. Cornelium ejusque familiam iussit Petrus baptizari, id est, iussit aquam adferri; ut in textu expresse legitur: & iussit eos ex ipsius Petri manu sacramẽtum suscipere; huic contrarium nihil ostendi potest. Sed fortasse (inquies) jussit eos baptizari per fratres, qui cum eo venerant. Respondeo, neque ullâ evidẽti ratione demõstrari potest, fratres illos fuisse merè laicos, neq; ab illis Cornelium ejusq; socios baptizatos. Lorinus in eum locum; nihil obstat (inquit) vel insignem Cornelii personam baptizare Petrum voluisse, vel reliquos quoque familiares ejusdem. Glossa quoque interlinearis ambiguum relinquit; à sociis suis, vel à seipso.

Quinta refutatio, qua eripitur Papistis auxilium Ecclesiasticæ antiquitatis,

16. Circumspectant denique à veteribus Patribus auxilium. Tertullianus ait, libro de baptismo, adversus Quintillam, cap. 17. Superest, ad concludendam materiolam, de observatione quoque dandi & accipiẽdi baptismum commonefacere. Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus. Dehinc Presbyteri & diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem, quo salvo, salva pax est. Alioquin etiam laicis jus est. quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari potest. Et paullò inferiùs; Petulantia autem mulierum quę usurpavit docere, utiq; non etiam tinguendi jus sibi patiet, nisi si quæ nova bestia evenerit similis priscillæ: ut quemadmodum illa baptismum auferebat, ita aliqua per se eum conferat. Hæc ibi. Idem libro de præscript. adversus hæreticos, cap. 41. Ipsæ (inquit) mulieres hæreticæ quàm procaces, quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere curationes repromittere, forsitan & tingere. Item lib. de virginibus velandis, cap. 9. Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, nec tinguere, nec offerre, nec ullius virilis muneris, nedum sacerdotalis officii sortem sibi vendicare.

Tertulliani error de pædobaptismo,

Hæc Tertullianus. qui etiam lib. de baptismo, cap. 18. alienum se ostendit à pædobaptismo; sumtis argumentis à sponsorum periculo, & ab infantilis ætatis innocentiâ, ignorantiâ, & indocilitate; & quòd non sit apta ea ætas, cui vel terrena substantia credatur.

Dispellitur parexegesis Romanensium.

17. Quæ autem scripsit Tertullianus, lib. de velandis virginibus, cap. 9 non esse mulieri permissa, exponunt Papistæ de publico duntaxat & sollemni earum rerum ministerio; quia dicit, non permitti mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, &c. ex qua perversa interpretatione sequetur, licere mulieri privatim etiam offerre, & sacerdotalis officii sortem sibi vendicare. quod non concedent Papistæ. Igitur circumstantia illa, in Ecclesia, ad loquutionem pertinet, juxta mandatum Apostoli 1. Corinth. 14 34. 35. docere etiam vetantur sine adjectione illius circumstantiæ: id est, Pastorale docendi munus usurpare, sive publicè sive privatim; sive viris, sive solis præsentibus mulieribus. sicut & auctoritatem sibi vendicare in virum, 1. Timoth. 2. 12. reliqua quæ adjungit Tertullianus, prorsus absolutè eis interdicuntur.

1. Cor. 14. 34. 35.

1. Tim. 2. 12.

Papistæ dissentiunt à Tertulliano,

18. Ratio etiam, quâ utitur Tertullianus pro baptismo laicali, repugnat doctrinæ Papistarum. Quod (inquit) ex æquo accipitur, ex æquo dari potest. Sic Tertullianum sequutus Hieronymus, in dialogo adversus Luciferianos; Si tamen (inquit) necessitas cogit, scimus etiam licere laicis. Vt enim accipit quis, ita & dare potest. Hæc Hieronymus. Secundùm hanc rationem solis baptizatis permittitur baptizare, quæcunq; urgeat necessitas. Alias adjicit restrictiones Concilium Elibertinum, can. 38. Peregrè navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum; ita ut, si supervixerit, ad Episcopum eum perducat, ut per manûs impositionem perfici possit. Hæc ibi. Ita Hispanis illis Episcopis tunc visum. At postea eo tandem devenit audax superstitio, ut jam neque baptismum, neque integritatis custodiam inbaptizante requirant, nec Paganos, aut Iudæos, aut mulieres, aut quenquam mortalium, qui externum ritum exequi sciat, nedum bigamos ab hoc munere arceant Romanenses.

& Hieronym. & Concilio Elibertino. quorum testimonio gloriantur.

Tertullianum & Hieronymum iterum opponunntur Papistis.

19. Aliter etiam inimica est eis ratio illa, quâ usi Tertull. & Hieron. Nam eâ stante, poterit quilibet sollemniter baptizatus, aut quælibet sollẽniter baptizata, non exspectato casu necessitatis, etiam præsentibus clericis, publicè & sollemniter baptizare. Item, poterit qui Eucharistiã accepit, eandem etiã dare. Presbyter ordinare Presbyterũ (quod Papistis displicet,) & diaconus poterit ordinare diaconum. quæ propiciens incommoda Bellarminus, facetur non esse bonum argumentum: *Hic habet baptismum; ergo potest dare.* lib. 1. de baptismo, cap. 7. Itaque ne prorsus excidisse videatur hoc præsidio antiquitatis, conatur alium sensum affingere Tertulliano, & Hieronymo, nempe: quia baptismus est sacramentum omnibus necessarium, ideo ab omnibus posse accipi, & similiter ab omnibus posse dari; non quòd oporteat eum, qui dat, priùs accepisse. At hanc violentiam evidenter respuunt, & refellunt, clarissima ipsorum Patrum verba; quod ex æquo accipitur, ex æquo dari potest. Vt enim accipit quis, ita & dare potest. Et expresse hãc conditionem ponunt Elibertini, ut sit fidelis, lavacrum suum integrum habens. quin & ista glossa Bellarminiana plus haberet incommodi. si enim quod quisque accipere potest, estque omnibus necessarium, id quilibet dare potest, quamvis ipse non acceperit; poterit quilibet aut quælibet fidelis dare Eucharistiam; quilibet fidelis ad sacri ordinis susceptionem non inidoneus, poterit sacrum ordinem dare, quamvis ipse non acceperit, præsertim in casu necessitatis. Sacramentum autem Eucharistiæ non minùs esse omnibus necessarium, quàm sacramentum baptismi, docebant veteres Patres, etiam Romani Pontifices: ut est à nobis demonstratum suprà, cap. 5. § 2. Et sacramentum ordinis non minùs esse necessarium Ecclesiæ, quàm baptismum singulari personæ, docet Thomas 3. part. quæst. 65. art. 4. Atque ita, in quascunq; formas se vertant, renunciare cogentur rationi illi, quâ moti Tertullianus & Hieronymus ministrationem baptismi laicis permittendam putabant. Altera ratio à necessitate sumta, superiùs discussa nobis & funditùs eversa est. Nec valet illa Tertulliani argumentatio à communicatione verbi ad baptismi ministrationem. Multis enim argumentationem istam urgeri incommodis, & absurdis obrui, paulò antè docuimus in tertia refutatione hujus erroris. Nondum igitur apud antiquos invenerunt Papistæ, ubi tutò pedem figant.

Refutatur violenta expositio Bellarmini.

Sup. §. 9.

20. Quod

20. Quod autem de Niceno Concilio incautè & nimis inverecundè asserit Bellarminus, inferiùs refutabitur. De Alexandri autem judicio diximus suprà, cap. 1. §. 16. & §. 31. quamvis alicubi diaconis concessum sit baptizare, interdum laici etiam baptizaverint, moti erroneis illis ratiunculis, quas modo refutavimus, praxis tamen hominum, fallo nixa fundamento, non potest, jam subruto fundamine, suâ se auctoritate fulcire. at ne is quidem extremæ necessitatis casus, quem solum memorant Elibertini Patres. In necessitate (inquiunt) infirmitatis positum catechumenum. Non hîc urget circumstantia periclitantis. nã catechumenus baptismo idoneus, si absit contemtus religionis, etiamsi ante baptismi acceptionem morte intercipiatur, salutem consequitur: ut docent veteres Patres. & ipsi scholastici, ac Papistæ: credit enim, & baptismum exoptat, & jam sufficit ei baptismus flaminis.

Vide supra cap. 5. § 3. & tribus seq.

21. Gelasius, qui sedem Romanam obtinuit anno Domini 492. epistolâ nona ad Episcopos Lucaniæ, unde ejus verba à Gratiano transscripta sunt. nonagesimâ tertia distinctione, canone *Diacones*. ubi leguntur ea verba, sub nomine Pelagii Papæ; Diacones (inquit) propriam constituimus observare mensuram. ——— Absque Episcopo, vel Presbytero, baptizare non audeat: nisi prædictis ordinibus fortassis longiùs constitutis, necessitas extrema compellat: quod etiam laicis Christianis plerunque conceditur. Hæc ille. Vides, hanc saltem conditionem adhuc adjici, ut sint Christiani.

Gelas. I. Papa Rom. vide supra, §. 10.

Postulat Gelasius, ut baptizans sit Christianus.

22. Nec aliter Isidorus Episcopus Hispalensis, qui florebat sub annum Domini 630. lib. 2. de officiis, cap. 14. Constat, (inquit) baptisma à solis sacerdotibus esse tractandum: ejusque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum, absque Episcopo vel Presbytero: nisi his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat: quod & laicis fidelibus plerunque permittitur. Inseruit hæc verba Decreto Gratianus, de Consecratione, dist. 4. can. *Constat*. Citavit etiam Lombardus, lib. 4. sent. dist. 6.

Sic etiam Isidorus.

23. His adde canonem illum, in Concilio Carthaginensi olim conditum ab illis ipsis Patribus, qui errore illo de absoluta baptismi necessitate detinebantur; nam ejus Concilii pars fuit sanctus Augustinus. canon est; *Mulier baptizare non præsumat*. Concil. Carthag. 4. can. 100. Ita in omnibus Conciliorum editionibus legitur. Lombardus autem, 4. sent. dist. 6. & Gratianus, de Consecrat. dist. 4. can. *Mulier*. de suo adjecerunt, quasi explicationis ergo, *nisi necessitate cogente*. quod additamentum suum ita artificiosè attexuerunt, ut incauto lectori videri possent, hæc ipsa esse etiam Concilii verba. Hîc deprehensi Bellarminus & Binius, coguntur ad Lombardi & Gratiani, hunc canonem sic citantium & exponentium, cõfugere auctoritatem: cui in hac causa nihil deferendum est, dum quærimus quid veteres dixerint; non quomodo eorum dicta Lombardus & Gratianus interpretati sint. Si casum aliquem necessitatis exceptum volebant; cur eum non enunciant, sicut de laicis fidelibus fecerant in suo canone Patres Elibertini? cur de solis decernunt mulieribus? Num igitur viris laicis concedunt absolutam baptizandi licentiam? Manifesta vis hæc est. Dubitabant illi Patres Afri, quid esset de viris laicis, quantumvis fidelibus, statuendum; ut colligere est ex Augustino, lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 13. & ex verbis illis, quæ Augustino tribuit Gratianus, can. *In necessitate*, De consecr. dist. 4. timebant casum illius, quam animo conceperant necessitatis; ideo quæstionem illam de viris, indeterminatam reliquerunt. At verò de mulieribus absolutè & intrepidè, absque ullius quantæcunque necessitatis exceptione, pronunciant; Mulier baptizare non præsumat.

Mulier baptizare non præsumat.

24. Novimus, Augustinum libros Epiphanii de hæresibus diligenter evolvisse. unde verisimile est, eum Epiphanii contra muliebrem baptizationem dissertationibus monitum ac motum persuasisse symmystis suis, ut hunc canonem conderent. collatis haud dubiè etiam aliorum Patrum ea de re judiciis.

Epiphanius hæres. 42. & hæres. 79.

25. Ex his manifestum est, Concilio Florentino, etiam mulieribus & quibusunque infidelibus hoc munus concedenti, non convenire cum Catholica antiquitate.

Conclusio de ista doctrinâ Concilii Florentini.

26. In opere Constitutionum Apostolicarum, quod Clementi Romano tribuitur, habetur hæc constitutio: Ὅτι οὐ χρὴ γυναῖκας βαπτίζειν· ἀπόβλητον γὰρ, φησὶ, καὶ ἀθέμιτον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ ἀποτέλεσμα. Quòd non oportet mulieres baptizare; esse enim impium, & à Christi doctrina alienum. Hic titulus noni capitis libri tertii illarum Constitutionum. Et in corpore capitis dicitur esse ἀθέμιτον καὶ ἄνομον, illegitimum & impium, ut mulieres baptizent. et hæc adduntur argumenta. 1. Caput mulieris est vir, & præterea naturam est ut mulier sacerdotali munere fungatur. 2. Non est mulieribus concessum munus docendi; ergo neque eis concessum est baptizare. 3. Atheismum istud resipit Gentilium, qui feminis deabus feminas constituebant sacerdotes. 4. Non convenit istud cum Christi institutione. 5. Si mulierum esset baptizare, Christus à sua matre baptizatus esset: non autem à Iohanne. 6. Christus mittens Apostolos ad baptizandum; non misit cum eis mulieres ad hoc etiam faciendum. Deinde ejusdem libri capite sequente, seu decimo, interdicitur laicis, ne baptizent aut ullum opus sacerdotale faciant: addiciis etiam quibusdam rationibus: Λαϊκοῖς οὐ θεμιτὸν ποιεῖν τι τῶν ἱερατικῶν ἔργων· οἷον θυσίαν, ἢ βάπτισμα, ἢ χειροθεσίαν, ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην· οὐχ ἑαυτῷ γὰρ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ ὁ βαπτίσων τὴν χεῖρα τῷ βαπτιστῷ δώσει, ἢ πλείονα ἀξίαν· ὁ δὲ μὴ ἔχων ἐλάττονα, ἀλλ' ἀπράξας αὐτῷ ἑαυτῷ, τὴν τιμωρίαν τοῦ Ὀζίου ὑποστήσεται. Sed neque laico permittimus facere opus aliquod sacerdotale, ut sacrificium, aut baptismum, aut manûs impositionem, aut benedictionem sive parvam sive magnam. *Nemo enim sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo*. Nam per impositionem manuum Episcopi datur hujusmodi dignitas. qui verò hãc nõ accepit sibi traditam, sed eam sibi rapuit, hic supplicio Oziæ afficietur. Et undecimo capite ejusdem libri, aliis clericis exclusis, administratio baptismi solis adjudicatur Episcopis & Presbyteris, [μόνοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις,] denunciata in alios, qui baptizare ausi fuerint, Coritarum pœna. Et in eodem opere, lib. 6. cap. 15 cur baptismus ab infãtibus hæreticis administratus habendus non sit pro vero baptismo, hæc adfertur ratio: διὰ δὲ οὖν ἐκείνους ἱερεῖς· ὅτε μὲν οἱ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτῶν μεμύηνται. Non enim sunt illi sacerdotes: quare qui ab ipsis sunt baptizati, non sunt baptismo initiati. Et ejusdem operis, lib. 8. ca. 46. ἕκαστον ἐμμένειν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους. Ut unusquisque in ordine sibi dato

Elibert. 4. 2. Paralip. 26. 19.

Vide cap. 14. hujus libri, § 3 & 6.

maneat. neque transgrediatur terminos, seu præscriptas regulas. ——οὔτε γὰρ διακόνῳ προσφέρειν θυσίαν ἐξὸν ἐστὶν, οὔτε βαπτίζειν, οὔτε εὐλογίαν μικρὰν, οὔτε μεγάλην ποιεῖσθαι. Neque enim diacono fas est offerre sacrificium, aut baptizare, aut benedictionem parvam vel magnam facere.

Cyprianus & Firmilianus, utrumque collega. Suprà c. 12. § 3. Concil. Nicen. 1. a. num. Vide c. 14. § 4.

27. Laicis etiam absolutè illicitam esse baptismi administrationem, judicarunt Cyprianus & Firmilianus, eorumque collegæ, Africani & Asiatici. ut suprà ostensum est ex Basilio. Neque eam assertionem quisquam Catholicorum illis vitio vertit. Magna œcumenica Nicæna Synodus; decrevit hæreticos Paulianistas (ob causam suprà, cap. 2. § 11. memoratam) rebaptizandos, & qui eos priùs tinxerant, illi, ejusdem Synodi judicio, reputabantur laïci, non verum habentes ordinem: quos etiam propterea jubet Synodus ab Episcopo Catholico ordinari. si ad gerendum officium clericale idonei invenirentur. can. 19. à Catharis autem hæreticis baptizatos recipiebant, quorum etiam clericos, absque novâ ordinatione, manere sinebât in suis ordinibus. can. 8. Gratis autem absque ulla instantiâ, dixit Bellarminus, Synodum Nicænam suscepisse baptizatos ab aliquibus hæreticis, apud quos judicabat non esse verum sacerdotium, lib. 1. de bapt. cap. 7. Illud Cypriani & Firmiliani argumentum converterunt orthodoxi contra Luciferianos, ut ostensum ex Hieronymo suprà cap. 12. §. 5. Sed hæc observatio contra assertionem Bellarmini magis ad secundam nostram quæstionem pertinet: de ea igitur ibi rursus dicemus.

Refellitur Bellarmini inanis assertio.

28. Omne, quòd non est ex fide, peccatum est. & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. inquit Innocentius 3. Papa Rom. Extra, de restitutione spoliatorum. cap. 13. *Literas.* Expendant Papistæ & hoc argumentum; Quæ sunt ordinis a episcopalis, ea non possunt Episcopi demandare vel delegare aliis, qui sunt inferioris gradûs. Extra, de consecratione Ecclesiæ, cap. 9. *Aqua.* Ergo cum baptizare sit ordinis sacerdotalis, non potest sacerdos munus hoc demandare diacono, aut ulli inferioris gradûs,

Rom. 14 23. Nihil faciendum contra conscientiam. Quæ sunt ordinis, non demandari possunt aliis, ordinem illum non habentibus.

CAPVT DECIMVM-QUARTVM.

Vtrùm baptisma, quod à non habente jus dandi administratum est, ratum sit verumque baptisma, nec ne: atque adeò utrùm à talibus tincti, iterum tingendi sunt, nec ne?

DOcent Scholastici, in 4. sent. dist. 5. eosque sequuti Pontificii, laicum præsente sacerdote, aut citra casum necessitatis, baptizãtem, peccare; etsi enim câ vice injustum alieni muneris usurpatorem: ratum tamen esse baptisma, quod ab illo in forma Ecclesiæ administratum est. Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent firmitatem; inquit Innocentius Papa 3. Extra, de regularibus & transeuntibus ad religionem, cap. 16. Ad Apostolicam. Loquitur ibi Innocentius de eis, quæ prohibita sunt legibus humanis. De quibus tamẽ Gregorius in registro, & apud Gratianum causa 25. quæst. 2. can. *Imperialis*, ait; Imperiali constitutum est sanctione apertè, ut ea quæ contra leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint. C. lib. 1. tit. de precibus Imperatori offerendis. Quam regulam de talibus intelligendam esse, ubi est perpetua causa prohibitionis: e.g. ne filius contrahat cum matre: monet auctor Glossæ, in can. *Videt*, dist. 10. Firmitas hîc accipienda est, non physica, sed moralis, seu valor ex lege. Equidem (inquit Melchior Canus, Papista) baptisma sacramentum esse scio; sed si formam sacram ministrumve non habeat, baptismus erit, sacramentum non erit. Hæc Canus Episcopus Canariensis, libr. 8. locorum, Theologicorum, capite 5.

Multa fieri prohibentur, quæ facta tenent firmitatem.

Ea quæ contra leges fiũt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sũt. Videlicet si pœna non sit prohibitionis. Infra, § 5.

1. Bellarminus ait; Verba practica non sunt efficacia, nisi dicantur ab eo qui habet potestatem, & voluntatem faciendi quod verba significant. Sed constat, verba sacramentorum esse verba practica: ergo requirũt potestatem, & voluntatem. Si quis objiciat, verba sacramentorum habere in se virtutem operativam ex Christi institutione: proinde non pendere eorum efficaciam ab intentione vel potestate ministri. Responderi debet, duas esse Theologorum sententias: Aliqui enim, ut Cajetanus 3. p. qu. 64. art. 1. & Sotus 4. dist. 1. quæst. 5. art. 1. & Ledesmius ibidem, volunt in ipso etiam ministro esse virtutem operativam efficienter & instrumentaliter, ut est in sacramento. Et secundùm hanc sententiam facilis est solutio. Nam in verbis sacramentalibus est virtus operativa, sed dependenter à ministro. Tunc enim solùm illa verba habent virtutem, dum conjunguntur cum virtute, quæ est in ministro. Alii tamen sentiunt, ministrum non habere in se vim ullam efficientem, sed solùm concurrere applicando sacramenta. Ita videtur quibusdam sentire S. Thomas, 3. part. quæst. 64 art. 1. ad primum. Et secundùm hanc sententiam respondendum est ad objectionem positam, verba sacramentalia non habere virtutem; & proinde non esse sacramentalia, nisi quãdo moventur à Deo, ut instrumenta: non autem moventur à Deo, ut instrumenta, nisi quando pronunciantur ab eo, cui ipse commisit. Quare semper aliquo modo pendent verba sacramentalis à ministri potestate, & voluntate. Quamvis igitur prior sententia probabilior videatur: tamen secundùm utramque rectè solvitur argumentum. Hæc Cardinalis Bellarminus, lib. 1. de sacramentis in genere, cap. 27. prope finem capitis. De intentione differuimus suprà, cap. 1. Quę autem hic affirmat & tuetur Bellarminus de potestate ministri, planè evertunt doctrinam Romanæ Ecclesiæ de veritate baptismi à laïco, vel etiam à Iudæo, aut Pagano, ministrati. Istis enim Deus non commisit hanc dispensationem; neque commissionis suæ tabulas proferre possunt: ut est superius à nobis demonstratum.

Verba practica nõ sunt efficacia, nisi dicantur ab eo qui habet potestatem. Vide suprà, c. 13. § 10.

3. Nec probandum illud Alexandri judicium de baptizatis ab Athanasio puero, ut ostendimus etiam suprà, cap. 1. § 31. Neque laudandi Nicolaus primus, & Vrbanus secundus, Pontifices Romani, quòd ille à Iudæo vel Pagano (de consecr. dist. 4. à *quodam.*) hic à femina datum baptismum (caus. 30. quæst. 3. *Super quibus.*) ratum habuerint. Sed rectiùs Gregorius secundus, ejusdem sedis antistes, scribens Bonifacio Episcopo; Quos (inquit) à Paganis baptizatos esse asseruisti; si ita habetur, ut denuo baptizes in nomi-

Alexandri Alexandrinus. Nicolaus I. & Vrbanus II. Pontifices Romani.

ne

ne Trinitatis, mandamus. De consecr. dist. 4. can. *Quos à Paganis.* Nec audiendus glossator, qui fingit causam esse, quòd non fuissent in forma Ecclesiæ baptizati. Non enim illam, sed hanc solam mandati sui dat rationem Gregorius, quod essent à Paganis baptizati: non omissurus veram causam, si hanc solam non sufficere judicaret. Sedebat Gregorius secundus, Rom. Pontifex anno Domini 720. Et postea Nicolaus primus, anno Domini 860. & Vrbanus secundus, anno Domini millesimo nonagesimo.

Gregorius & Nicolaus Pontifices Rom. in contrarias abiere sententias, & decreta inter se pugnantia condiderunt.

4. Cyprianus & Firmilianus ejusque collegæ sic argumentabantur, referente Basilio, epist. canonicâ ad Amphilochium, canone primo; Quos baptizavit laïcus, ii sunt denuo baptizandi: at quos baptizavit sacerdos hæreticus, eos baptizavit laïcus: ergo quos baptizavit sacerdos hæreticus, ii sunt denuo baptizandi. Controversia hæc variis doctorum exercitationibus agitata pervenit tandem ad cognitionem universalis Concilii Nicæni: quod Concilium propositionem minorem, adeòque conclusionem repudiavit, canone 8. Non autem negavit majorem. Tantæ auctoritati cedens Basilius, Firmiliani prædecessoris sui sententiæ renunciat, loco citato.

Quos baptizavit laïcus, ii sunt denuo baptizandi Vide supra, c. 12. §. 3.

Supra c. 13. §. 27.

5. Vique adeò autem apud orthodoxos, etiam post Nicænum Concilium, major illa propositio firmitatem obtinuit, ut ea, tanquam indubitato principio, errorem Luciferi confutaturi sic argumentantes: Quos baptizavit laïcus, ii sunt denuo baptizandi: At quos baptizavit sacerdos Arianus, ii non sunt denuo baptizandi: ergo quos baptizavit sacerdos Arianus, eos non baptizavit laïcus. Hoc uno ariete errorem illum quatit & dirnit disputator orthodoxus, apud Hieronymum, in dialogo adversus Luciferianos. Quod argumentum adeò conturbavit Hilarium diaconum, schismatis Luciferiani continuatorem, ut aliquam ex præmissis videret labefactandam esse ei, qui everam cuncret conclusionem, ut de perato omni alio effugio, errorem magistri alio adjecto errore cumulaverit, negans assumtionem, quàm Lucifer ipse concesserat, recipiendos scilicet absque novatione eos, qui essent ab Ariano baptizati. Assumtionem igitur Hieronymus confirmat auctoritate Nicani Concilii: & ipsam etiam conclusionem eâdem auctoritate corroborat.

Vide supra, c. 12. §. 1. Quos baptizavit laïcus, ii sunt denuo baptizandi.

Hilarium diaconum, errori Luciferiano adiicis errorem.

6. Cum postea argumentum illud Cypriani repeterent Donatistæ, resistens eis Augustinus, tentavit quidem propositionem majorem; Sed, eâ citò missâ, irruit magno impetu in minorem, eamque, advocato etiam in auxilium decreto œcumenico, profligavit. lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 13.

Augustin.

7. Fateor tamen, Augustino visum esse, non denuo esse baptizandum eum, qui esset à Laïco, quamvis hoc munus illicitè usurpante, baptizatus. eodem cap. Idipsum quoque plerisque posterioribus placuisse video. Sic enim statuebant; si verum non esset baptisma à laïco ministratum, tunc inutiliter baptizari à laïcis in extrema necessitate constitutos, adeòque multos homines perire sine baptismo, qui salvarentur si verum baptismatis sacramentum accepissent. Hæc igitur eis videbatur divinæ benignitati & hominum charitati magis consentanea opinio, ut verum ratumque haberetur baptisma, quod esset etiam à laïco ministratum. Deme illis metum necessitatis, & ab hac etiam opinione eosdem facilè dimoveris. Nos autem necessitatem illam, quam imaginabantur, temerè & falsò conceptam esse demonstravimus, suprà, capite 6. & aliquot sequentibus capitibus.

Opinio illa necessitatis, quam supra refellimus, impulit Augustinum & alios, ut pro vero baptismo haberent eum, quem minister laïcus

8. Chrysostomus, non obstante necessitate, ministerium baptismi solis vindicat sacerdotibus, non minus quàm ministerium Eucharistiæ; quam non nisi à sacerdote consecrari posse, omnes fatentur. Manifesta (inquit) dementia est, tantum despicere principatum, sine quo neque salutem neque promissa bona consequi possumus. Nam, si non potest quisquam ingredi in regnum cœlorum, nisi per aquam & Spiritum regenitus sit, & qui non comedit carnem Domini, sanguinemque ejus bibit, ejectus est foras à vita æternâ: Omnia autem hæc per neminem quidem alium, sed solùm per sanctas illas perficiuntur manus; manus, inquam, sacerdotis, [πάντα ὑπὲρ ταῦτα δι' ἑτέρου μὲν οὐδενὸς, μόνου δὲ ἀφ' ἡμῶν ἐκείνων ἐπιτελουμένου χειρῶν, τῶν ἱερέως λέγω,] quomodo absque his poterit aliquis vel gehennam effugere, vel repositas coronas adipisci? Hi enim sunt, quibus commissi sunt spirituales labores parturitionis, & quibus concessum est parere per baptismum; per hos induimus Christum [ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς τούτου, οἱ τὰς πνευματικὰς ταύτας ὠδῖνας ὠδίνουσι καὶ τίκτουσι, καὶ ἀφ' ἧς τῷ βαπτισματι ἐπιτροπεύουσι γενέσεως, πάντων ἀναγκαιότερον τοῦτον Χριστὸν,] coaptamur Filio Dei, membra simus beatæ illius carnis. Quocirca non solùm timendi nobis magis quam principes & reges, sed parentibus honore præferendi merito sunt. Nam parentes nostri ex sanguinibus & voluntate carnis genuerunt; hi autem nativitatis quæ ex Deo est sunt nobis causa. [ὁ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννήσας ἡμᾶς ἐστιν αἴτιος] beatæ nimis regenerationis, libertatis illius veræ, & gratuitæ adoptionis. Hæc Chrysostomus, lib. 3. de sacerdotio, cap 5.

Chrysostomus ministerium baptismi, non minus, quàm ministerium Eucharistiæ, solis tribuit sacerdotibus;

9. Augustinus libro 2. contra epistolam Parmeniani, capite 13. jus dandi baptismum & potestatem ordinis presbyteralis pro eodem sumit. Et ibidem ait; Si laïcus, nullâ cogente necessitate baptisma dederit, esse usurpationem alieni muneris. Repetit Augustini verba Gratianus, caus. 1. quæst. 1. can. *Quod quidam.* ubi auctor Glossæ: Hic (inquit) aperte colligitur, quòd laici non habent jus baptizandi: nisi largè dicatur jus vel potestas, id est, permissio. Hæc ille. At certè verum est illud, & in scholis receptum axioma; Nullum, ne Papam quidem, posse mutare ministrum alicujus quem Christus determinavit. Et summa est semper necessitas obediendi Deo, & servandi ejus institutionem. Non minus autem baptismi quàm Eucharistiæ ministros determinavit presbyteros doctores, quibus in Apostolis dictum est. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Matth. 28. 19.

Jus baptizandi ea solis concessum est, quibus datus est ordo presbyteralis,

Capreol. in 4 sent. dist. 25. art. 3. & Paludanus, apud Capreolum ibidem.

Matth. 28. 19.

10. Dices cum Augustino; lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 13. Sed etsi nullâ necessitate usurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit non potest dici non datum; quamvis rectè dici possit illicitè datum.

Obiicitur Quod datum est, non potest dici non datum.

Respondeo; Quod datum est, illud haud dubiè datum est: at à laïco non est datum sacramentum, quod non nisi à sacerdote datur, sed tantùm externa quædam lotio peracta est, cum quibusdam externis ritibus. Quemadmodum si laïcus ordinet, vel Eucharistiam consecret, eisdem ritibus. quibus ordinant & consecrant sacerdotes, non poterit dici datus esse ab illo verus ordo, aut dari ab eo verum sacramentum

Solutio: Laïcus baptizans, non dat sacramentum baptismi. Vide supra, §. 1.

in cha-

Eucharistiæ. Nec sustinet ipse Augustinus fidenter asserere, baptismum dari posse ab eis qui nunquam fuerunt Christiani, etiamsi eisdem verbis ritibusque utantur; ut ipse de se profitetur, eodem capite, & lib. 7. de baptismo contra Donatistas, capite 53. Et tamen inviolabiliter verum est, quod datum fuerit, non posse dici non datum.

Perpetua est prohibitionis causa.

11. Quod contra legem fit, inutile & pro infecto habetur, ubi est perpetua prohibitionis causa, ut suprà docuimus §. 1. Perpetua autem prohibitionis causa est lex Dei stans, non mutata ab ipso Deo, & in qua Deus ipse non dispensavit. Nam homo non potest dispensare in lege Dei. Extra de restitutione spoliatorum, cap. 13. *Literas.* Pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare. Extra, de jure Patronatus, cap. 5. *Quod autem.* Et, de consuetudine, capite quarto. *Quanto.* in Glossa. Rectè superius, (§. 2.) monuit Bellarminus, verba sacramentalia non habere virtutem, ac proinde non esse sacramentalia, nisi quando moventur à Deo ut instrumenta: non autem moveri à Deo, ut instrumenta, nisi quando pronunciantur ab eo, cui ipse commisit.

Pro non dato habetur, quod datur ab illo qui non potest de jure dare.

VVitthak.

12. Hæc omnia si accuratiùs pensitâsset Whittakerus noster, non adeò timuisset irritum statuere eum baptismum, quem ministrâssent homines vocatione destituti. in Controversia de baptismo, quæst. 3 cap. 1. At Chamierus fidenter asseverat, baptismum à tali collatum, non esse sacramentum, sed temerariam ludificationem, nullo modo tolerandam in Ecclesia. tom. 4. Panstratiæ, lib. 5. cap. 14 §. 8.

Chamier.

13. Nec dubium, quin denuò sint baptizandi qui prius inani duntaxat lotione, non vero baptismi sacramento tincti fuerunt. Etquamvis non tanta sit, quantam imaginantur Papistæ; magna est tamen (vt suprà docuimus) hujus sacramenti necessitas, cum insigni utilitate conjuncta; Quocirca ii sunt baptizandi, de quibus incertum est, an fuerint baptizati, nec ne: uti statutum est in Concilio Carthaginensi quinto, capite 6. & in Concilio Quinisexto, can. 84. In quibus quod non ostenditur gestum, nulla ratio sint ut iteratum videatur: inquit Leo primus Papa Romanus, epist. 92. ad Rusticum, cap. 15. & citatur 4. sent. dist. 6. D. &, De Consecratione, distinct. 4. can. *Si nulla.* Similia etiam de hac quæstione scripsit idem Leo, epist. 37. ad Leonem Ravennatem Episcopum. Idipsum postea secundùm Patrum traditiones observari jussit Gregorius quartus, cujus in eam sententiam verba citantur in Decreto, De consecratione, 4. dist. can. *Parvulos.* Quorum insistens vestigiis Alexander Papa tertius, De quibus (inquit) dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te rebaptizo; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Extra, de baptismo, cap. 2. *De quibus.* Scotus, laudatâ hac Alexandri sententiâ, occasionem sumit commendandi tres maximas; Et universaliter (inquit) in omnibus dubiis, quantum ad materiam, & formam, sunt tres maximæ. Prima est ista; *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda;* Secunda; *Si non adest possibilitas, via tutissima proxima est tenenda.* Tertia est ista; *Cessante impossibilitate, cautè est supplendum, quod impossibilitas prohibebat.* Hæc Scotus, in 4. Sent. dist. 3. quæst. 2. num. 10. edit. Antverp. anno Domini 1620.

Cap. 5. §. 10

Ii sunt baptizandi de quibus incertum est; an fuerint baptizati, nec ne.

Sedebat Alexander 3. Papa Rom. anno Domini 1160. & 1170 & 1180.

Tres maximæ, seu regulæ, in dubiis.

14. Ex eis autem quæ disseruimus, efficitur eos, quos baptizavit quilibet alius qui non sit presbyter, non accepisse verum baptismi sacramentum, neque viâ ordinariâ sciri certò posse, eos esse baptizatos; ergo tutissimum est, ut tales baptizet presbyter. Omnis Episcopus presbyter est.

De his qui à non presbytero baptizantur.

15. Ne quis autem discrepantiam aliquam suspicetur hujus doctrinæ, à doctrina superiùs traditâ de veritate baptismi etiam ab hæreticis collati in forma Ecclesiæ, meminisse oportet institutam fuisse illic comparationem hæretici cum Catholico, non laici cum clerico, aut cujuscunque alterius cum presbytero: quod hîc fit.

Consensio hujus doctrinæ cum doctrina capitis 2. & Cap. 3.

CAPVT DECIMVMQVINTVM

Quid sentiendum de eis, qui propter errorem invalescentem, quo verum censentur accepisse baptismi sacramentum, licet non acceperint, non baptizantur.

Cypriani responsio.

SImilem sibi opposuit quæstionem olim Cyprianus, qui baptizatos ab hæreticis pro non baptizatis habebat. Sed (inquit) dicit aliquis; Quid ergo fiet de his, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes, sine baptismo admissi sunt? Potens est Dominus misericordiâ suâ indulgentiam dare, & eos qui ad Ecclesiam simpliciter admissi, in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus non separare. Non tamen, quia aliquando erratum est, ideo semper errandum est: cum magis sapientibus & Deum timentibus congruat, patefactæ & perspectæ veritati libenter atque incunctanter obsequi, quàm pertinaciter atque obstinatè reluctari. Hæc beatus Cyprianus, epistola septuagesima tertiâ ad Iubaianum.

Non ideo semper errandum est, quia aliquando erratum est.

Augustinus laudat responsionem Cypriani.

2. Hanc Cypriani sententiam laudans Augustinus, eâque adversus Donatistas se muniens; Nos, (inquit) si ad Ecclesiam sine baptismo admittimus, in eo numero sumus, quibus Cyprianus propter unitatis custodiam ignosci posse præsumsit. Si autem, sicut jam, ut arbitror, ex his quæ in superioribus libris diximus, manifestum est, quod etiam in hæreticorum perversitate potest esse Christiani baptismi integritas, si qui temporibus illis rebaptizaverunt, nec tamen ab unitatis compagine recesserunt, eâdem dilectione, pacis potuerũt ad veniam pertinere, quâ Cyprianus etiam sine baptismo admissos ab Ecclesiæ muneribus non separari potuisse testatur. Hæc Augustinus lib. 5. de baptismo contra Donatistas, cap. 2.

De latrone, in paradisum recepto.

3. His adde, quæ idem Augustinus scripsit de latrone illo, cui Christus in cruce Paradisum promisit; In illo (inquit) latrone quod ex baptismi sacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas; quia non superbiâ vel contemtu, sed necessitate defuerat. libro quarto, de baptismo contra Donatistas, capite vigesimo quarto.

4. Nempe

Digitized by Google

Concluſio.

4. Nempe qui in orthodoxæ Eccleſiæ compage manentes non verum accipiunt baptiſmi ſacramentum, eo tamen quod illud accepiſſe cenſeantur, & adulti etiam ſeipſos exiſtiment illud accepiſſe per miniſterium diaconorum, aut laïcorum, aut mulierum, aut etiam infidelium; nullâ ſuperbiâ aut contemtu ſacramenti eo carent, ſed miſerandâ quadam ignorantiâ, quam error publicus fovet, & pacis Eccleſiaſticę neceſſitate, & præſumti reverentiâ ſacramenti, quod ſciunt non eſſe violandum, ſeu iterandum. Ideo non eſt dubitandum, quin in eis quod ex baptiſmi ſacramento deeſt, compleat omnipotentis benignitas. Nō tamen, quia aliquando erratum eſt, ideò ſemper errandum eſt.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

De effectu baptiſmi in parvulis.

Virùm omnes fidelium pueri in infantiâ baptizati, juſtificati ſint in baptiſmo, & ex Deo geniti, adeóque Dei reconciliati, peccatumque originale eis remiſſum ſit; nec ne.

Vide quæ de obice dicta ſunt ſuprà, lib. 9. cap 14. §. 14. In Sacramentis nihil eſt caſſum, nihil ludificatorium.

NOn obſtat obex privativus: quia nati ſunt in fœdere: neque adhuc per ætatem ponere poſſunt obicem poſitivum. Et (ut loquitur Concilium Valentinum, celebratum anno Domini 855.) in Eccleſiæ ſacramentis nihil eſt caſſum, nihil ludificatorium, ſed prorſus totum verum, & ipsâ ſui veritate ac ſinceritate ſubnixũ. Vnde ſequi videtur, eos omnes eſſe verè juſtificatos. Quod etiam viris quibuſdam Catholicis, non ſolùm veteribus, ſed etiam recẽtioribus placuiſſe comperio. Quibus quando à Pontificiis & Remonſtrantibus hæc objicitur inſtantia apoſtaſiæ juſtificatorum, ſeu fidelium, quia multi fidelium filii, in infantia baptizati, impiè poſtea vivunt & pereunt, adeóque ſunt reprobi: Reſpondent, controverſiam nòn eſſe de fide illa potentiali & inclinativâ infantium, neque de perſeverantia fidei infantum; eos enim nec perſeverare, nec deficere, propriè loquendo poſſe; ſed de perſeverantia fidei adultorum, quorum fides eſt habitualis & actualis fiducia promiſſionis Evangelii, nondum cadens in infantes: & perſeverare vel deficere eſſe propriè adultorum. Et inde ſtatuunt, omnes Eccleſiæ infantes per baptiſmum juſtificari, regenerari per Spiritum Sanctum, pro modulo ætatis ſuæ: ſalvo Dei conſilio, quod in adulta ætate ſe patefacere ſoiet. Ita beatæ memoriæ præceptor meus *D. Parens*, cõtra Bellarm. lib. 3. de juſtificatione, cap. 14. ad rationem ſecundam, pag. 883. & 884. quem ſequitur reverendus & doctiſſimus meus collega *D. Robertus Baronius*, diſputatione de originali peccato, ſect. 14.

Reſponſio Davidis Parei, & Roberti Baronii.

2. Certè verum eſt quod ajunt de controverſia perſeverantiæ, quatenus ea connectitur cum quæſtione de certitudine propriæ electionis & ſalutis, quam ex fide propriâ per dilectionem operante, & ex Dei promiſſionibus colligunt fideles adulti. De infantibus autem baptizatis, novit quidem Deus, quinam ejus ſint; at nondum ipſi eam habent actualem notitiam & fidem, ex qua ſuam colligere poſſint electionem & ſalutem. Sed quinam ex eis electi ſint, qui non electi, eventus declarat: nam ſi in fœdere nati, fœdus nunquam actualiter tranſgrediantur, ut qui in ætate infantili moriuntur; vel ſi fide propriâ per charitatem operante juſtificẽtur jam adulti, certum eſt eos eſſe electos: ſi horum neutrum eis contingat, neque unquam aliquo modo viſibili, vel inviſibili, in participationem fœderis aſſumantur, reprobi ſunt.

De controverſiâ perſeverantiæ.

Indicium electionis infantium.

3. Auguſtinus & Proſper omnes infantes baptizatos dicebant juſtificari, adeóque eis remitti peccatum originali in baptiſmo. Idem poſtea docuerunt Patres Valentini, in Concilio Valentino (anno Domini 855.) capite 5. At Auguſtinus remiſſionem tantùm revocabilem & infallibiliter revocandam concedebat infantibus reprobis. Proſper autem ajebat, eſſe irrevocabilem.

Reſponſio Auguſt. & Proſperi, & Concilii Valentini. Diſſenſio Auguſtini & Proſperi.

4 Redire dimiſſa peccata, ubi fraterna charitas non eſt, nec prodeſſe oſori fratris & in odio perſeverãti acceptam in baptiſmo remiſſionem peccatorum, ſed in caput ejus propter odiorum perſeverantiam rurſus omnia replicari Auguſtinus ait, apertiſſimè doceri in Euangelio de ſervo illo debitore decem millium talentorum. libro primo, de baptiſmo contra Donatiſtas, capite 12.

Auguſt. Redeunt dimiſſa peccata.

Matth 18. 27. 34.

5. Idem Pater, lib. 3. de baptiſmo cap. 17. ait, Sacramenti integritatem ubique cognoſci, ſed ad peccatorum illam irrevocabilem remiſſionem extra unitatem Eccleſiæ non valere, necin hæreſi aut ſchiſmate conſtituto, nec intus poſito, ſi adverſum ſe ipſe per vitam peſſimam teneat debita peccatorum, etiamſi per ipſius columbæ miniſterium baptizetur.

Remiſſio peccatorum irrevocabilis. Vide ſuprà c. 3. §. 23. & 9. 27.

6. Et alibi; Cæterùm (inquit) quis ignorat, quòd baptizatus parvulus, ſi ad rationales annos veniens non crediderit, nec ſe ab illicitis concupiſcentiis abſtinuerit, nihil ei proderit quod parvus accepit. Verumtamẽ ſi percepto baptiſmate de hac vita emigraverit, ſoluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum, juſtificatos præſentiâ Creatoris illuminat. Hæc Auguſt. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 20. Si nihil ei profit quod accepit; ergo jam neque ad originalis, neque ad alterius cujuſcunque peccati remiſſionem: imò cui nihil prodeſt, ei nocet accepiſſe Sacramentum, ſi ſuâ actuali ingratitudine, illud inutile ſibi faciat.

Adulto impio & impœnitenti nihil prodeſt baptiſmus, quem olim accepit cum eſſet parvulus.

7. Baſil. Comm. in cap. 1. Eſai. verſ. 14. ait, οὐδὲν ὄφελος ἀδικημάτων συγχωρουμένων τῷ ἔτι ἁμαρτάνοντι, καὶ ἀπολαυσμάτων ἀφιεμένων τῶν ἔτι ἀπολαυόντων, id eſt, ex iniquitatibus condonatis nihil accedit utilitatis ei, qui adhuc iniquè agit; neque ex remiſſis intemperantiæ ſugitivis ei, qui adhuc in eiſdem laſciviæ vitiis verſatur. Idem de peccatorum reditu, quoad reatum & debitam pœnam, docuerunt Ambroſius, & Gregorius & Beda, & Rabanus Maurus, quorum teſtimonia citantur à Lombardo, 4. ſent. diſtinct. 22. & à Gratiano, de pœnitentia, diſtinctione 4. Item Hilarius. &

Alii Patres idem cum Auguſtino ſentientes.

Chryſoſtomus, & Theophylactus, in cap. 18. Matthæi.

Diverſa ſententia Proſperi.

8. Aliter Proſper ad capitula Gallorum, capite ſecundo, ubi ait; Omnem hominem, qui credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in baptiſmo, tam à propriis peccatis, quæ malâ voluntate & actione contraxit, quàm ab originali, quod à Parentibus traxit, abſolvi. Si autem poſt baptiſmum recedat à Chriſto, & alienus à gratiâ fuiat hanc vitam, in perditionem cadere, adeóque nunquam fuiſſe electum à Deo, nunquam prædeſtinatum, nunquam ab æterna perditione diſcretum. Non tamen in peccatum quod remiſſum eſt, recidere, nec in originali peccato damnari: ſed propter poſtrema crimina eâ morte affici, quæ ei propter illa, quæ remiſſa ſunt, debebatur. Et cap. 3. de eiſdem deſertoribus loquens; Licet (inquit) fuerint renati, fuerint juſtificati, ab eo tamen qui illos tales præcivit, non ſunt prædeſtinati. Hæc Proſper.

Lombard.

9. Lombardus ait, utrique parti quæſtionis probatos favere doctores; ideo lectori liberum reliquit judicium. 4. ſentent. diſtinct. 22. at Gratianus eam de peccatorum reditu ſententiam eſſe favorabiliorem, eo quod pluribus roboretur auctoritatibus, & evidentiore ratione firmetur. de pœnitentia, diſtinctione quartâ, can. *qui recedit*, §. *verum illa*. Certum eſt autem, peccata abſolute dimiſſa non redire; quia hoc eſt donum Dei ſine pœnitentia, neque poteſt hominum incredulitas fidem Dei evacuare; ut recte argumentantur ſcholaſtici ſententiarii, contra dimiſſionis abſolutæ revocabilitatem, in 4. ſent. diſt. 22. Sed eſt dimiſſio quædam conditionalis, quæ conditione non præſtitâ ſit inutilis, & pro non datâ jure cenſetur. Hanc intelexerunt Auguſtinus, & alii Patres, quando dixerunt, redire peccata dimiſſa.

Gratian.

Remiſſio abſoluta.

Remiſſio conditionata. Vide ſupra cap. 3. §. 19.

Auguſtini ſententia prior.

10. Et ſanè illa Auguſtini, aliorumque, de peccatorum reditu ſententia magis concordat cum doctrina Apoſtoli de objecto prædeſtinationis ſeu electionis & reprobationis, quod exemplo (ſive proprio, ſive ſimili) declaravit illorum geminorum; *de quibus, nondum natis, cum neque boni quippiam feciſſent, neque mali, ut propoſitum Dei quod eſt ſecundum ipſius electionem, non ex operibus, ſed ex vocante, maneret, dictum eſt Rebeccæ eos in utero geſtanti*; Major ſerviet minori. *ſicut ſcriptum eſt*: Iacob dilexi; Eſau autem odio habui. Rom. 9. 11, 12, 13. & paulo poſt; *Annon habet poteſtatem figulus luti, ut ex eadem maſſa faciat, aliud quidem vas in honorem; aliud verò in contumeliam?* verſ. 21. in quæ verba Auguſtinus, epiſt. 105. Quia (inquit) univerſa illa maſſa meritò damnata eſt, contumeliam debitam reddit juſtitia; honorem donat indebitum gratia. Et infra; ſed ſi vaſa ſunt iræ, quæ perfecta ſunt ad perditionem, quæ illis debita redditur, hoc ſibi imputent; quia ex ea maſſa facta ſunt, quam propter unius peccatum, in quo omnes peccaverunt, merito Deus juſtéque damnavit. Si autem vaſa ſunt miſericordiæ, quibus ex eadem maſſa factis ſupplicium debitum reddere noluit, non ſe inflent, ſed ipſum glorificent, qui eis miſericordiam non debitam præſtitit. *Et poſtea*; Nec de inſcrutabilibus judiciis ejus audeant judicare, cur in una eademque cauſa, ſuper alium veniat miſericordia ejus, ſuper alium maneat ira ejus. Qui enim ſunt iſti qui reſpondeant Deo? *Et paulo poſt*; Quid enim diligebat in Iacob, antequam natus feciſſet aliquid boni, niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum? Et quid oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali, niſi originale peccatum? Nam neque in illo diligeret juſtitiam, quam nullam ipſe fecerat; neque in illo odiſſet naturam, quam bonam ipſe perfecerat. Mirum autem cum his coarctantur anguſtiis [Pelagiani,] in quanta ſe abrupta præcipitent, metuentes retia veritatis. Ideo (inquiunt) nondum natorum alium oderat, alium diligebat; quia eorum futura opera prævidebat. Quis iſtum acutiſſimum ſenſum defuiſſe Apoſtolo non miretur? Hoc quippe ille non vidit, quando ſibi velut adverſantis objectâ quæſtione, &c. Hæc Auguſtinus, epiſtola 105. ad Sixtum. Eandem doctrinam paſſim inculcat in ſuis ſcriptis contra Pelagianos. Quam & illorum temporum Romani Pontifices, & Concilia contra Pelagianam hæreſin ejuſque reliquias celebrata comprobarunt, & Eccleſia deinceps retinuit: ut fuſius demonſtravimus libro octavo, hujus operis, ubi exhibuimus hiſtoriam Pelagianam.

Rom. 9. 11, 12, 13, 21.

Iacobum dilexi, Eſaum autem odio habui. Rom. 9. 13.

11. Iam; ſi Eſavo in circumciſione, & Chriſtianorum infantibus reprobis in baptiſmo remiſſum ſit, remiſſione abſolutâ, originale peccatum, & ſint jam in ſanguine Chriſti juſtificati, & reconciliati Deo per mortem Filii ejus; tollitur objectum odii, & evacuatur decretum primæ diſcriminationis: cujus objectû non in ſubſequentibus operibus, ſed in communi originali maſſa quærendum eſt. Nec eſt mobile, aut ambulatorium, illud decretum; ſed fixum, atque immotum. Sunt autem quidam, qui filii Dei, propter ſuſceptam vel temporalem gratiam, dicuntur à nobis; nec ſunt tamen Deo, ut loquitur Auguſtinus, lib. de correptione & gratia, capite nono. Proclamat vates, & repetit Apoſtolus. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates*, Pſal. 32. Rom. 4. & idem Apoſtolus ait; *Commendat autem ſuam charitatem erga nos Deus, quòd cùm adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus ſit. Multò igitur magis nunc juſtificati in ſanguine ipſius ſalvabimur per ipſum ab ira. Nam ſi, cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus; multo magis reconciliati ſalvabimur in vita ejus. Neque id ſolum, verùm etiam gloriamur in Deo per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem accepimus*, Roman. 5. ubi hanc doctrinam etiam ad parvulos exportigit. Et poſtea in eadem epiſtola; *Quos autem juſtificavit, hos & glorificavit*. Rom. 8. 30. *Nam ſine pœnitentiâ* [ἀμεταμέλητα] *ſunt dona & vocatio Dei*. Rom. 11. 29. Ex his & ſimilibus oraculis efficitur, eos qui non ſalvantur ab ira, qui non glorificantur, qui non ſunt beati, non eſſe ex eorum numero, quos hoc nomine beatos ſcriptura pronunciat, quod eis remiſſæ ſint iniquitates, non eſſe juſtificatos in ſanguine Chriſti, non accepiſſe reconciliationem per eum. Iohannes Apoſtolus ait; *Ex nobis exierunt: ſed non erant ex nobis; nam, ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum. Sed ut manifeſti ſint, quoniam non ſunt omnes ex nobis.* 1. Ioan. 2. 19. Item, *Quiſquis natus eſt ex Deo, peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet: & non poteſt peccare; quoniam ex Deo natus eſt.* 1. Ioan. 3. 9. Qui igitur exierûr, & in peccatis ſuis moriuntur,

Reprobi non juſtificantur in baptiſmo.

Vide ſupra lib. 8. c. 11. & 12.

Pſal. 32. 1. Rom. 4. 7.

Rom. 5. verſib. 8, 9, 10, 11.

Rom. 8. 30.

Rom. 11. 29.

1. Ioan. 2. 19.

1. Ioan. 3. 9.

non

non fuerunt ex Deo nati, (seu ex Spiritu Sancto renati) non habuerunt illud spirituale semen, non fuerunt ex filiis Dei, qui verè ejus filii sunt.

Responsio ad quæstionem propositam in initio capitis.

12. His præmissis; ad propositam quæstionem, de effectu baptismi in parvulis, Respondeo: vocatio & justificatio bifariam considerantur, vel secundum propositum, & præscientiam, Dei; vel secundum tenorem fœderis Dei. Non pugnant ita inter se, sed variè distinguuntur; Nam propositum Dei occultum est; fœdus prædicatione Euangelii patefactum est: Propositum absolutum est, fœdus conditionatum: propositum est infallibiliter efficax, & effectum reddit quicquid proposuit; & præscientia, etsi non efficiat quæ præscit, falli tamen non potest: at fœdus per hominis illud respuentis ingratitudinem sæpe violatur, & res fœdere promissa non evenit.

Distinctiones, quibus propositum & fœdus inter se distinguuntur.

Sacramenta sunt sigilla fœderis.

Objectio. Jerem. 31. 33. & cap. 32. versib. 39 40. Hebr. 8. 10.

Responsio.

13. Sacramenta sunt instituta, non ut sint sigilla propositi vel præscientiæ Dei, sed ut sint sigilla fœderis Dei, & mediante fœdere nos etiam ducant ad propositum. Neque plus signant sacramenta, quam verbo fœderis promissum est. Si dicas, fœdus novum etiam absolutis promissionibus constare, prout apud Jeremiam proponitur, & in epistola ad Hebræos repetitur; ubi ipsa etiam conditionis præstatio promittitur, credituros scilicet & perseveraturos. Respondeo, promissiones illæ absolutæ ad solos pertinent electos, qui nobis in antecessum non innotescunt, ideo conditionata illa fœderis prædicatio ad totam vocatorum multitudinem utrpata est ab ipso Christo, ejusque discipulis, nobisque injuncta, *qui crediderit, salvus erit. Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit.* Huic præconio qui auscultant atque obediunt, illi ex absolutis illis promissionibus sciant, se non suis viribus sed speciali Dei munere obedire, & in solo Domino glorientur. Qui autem contemnunt, sciant, suo se vitio privari promissâ beatitudine.

Rom. 10. 9.

Matth 24. 13

Sacramenta salutifera sunt eis solis, in quibus existit conditio fœdere requisita.

14. Vbicunque igitur debito modo suscipitur verbum fœderis prædicatum, ibi ad salutem audientium exserit suam efficacitatem: at auditoribus obicem ponentibus, damnationem adauget. Sic sacramenta, seu sigilla fœderis, eis solis sunt salutifera, in quibus conditio fœdere requisita exsistit: sive illa conditio in præsenti adsit, sive postmodum sequutura sit. Nam tunc demum prodest sacramentum, quandoadest vel accessit conditio fœderis. Sunt enim hæc sigilla appensa præconio, seu diplomati, fœderis conditionati. Neque rem significatam pollicentur, aut exhibent, nisi sub conditione. Ideo non omnes, qui accipiunt sacramentum, potiuntur etiam re sacramenti. Sed quæ vox *fœderis* sub conditione prædicati, idem est sensus sacramenti; nempe si conditionem fœderis habeas, si in Dei fœdere exsistens nunquam illud tua personali prævaricatione deseras, vel saltem non finaliter deseras, hoc tibi certissimum pignus est irrevocabilis remissionis peccatorum, vitæque æternæ: alioqui si conditione fœderis destituaris, si Dei fœdus finaliter deseruerit, nihil tibi proderit hoc sacramentum, neque ad peccati ullius absolutam remissionem, neque ad æternam salutem, sed potiùs majori damnationi eris obnoxius, ex profano contemtu suscepti sacramenti.

Secundùm voluntatem fœderis se habent sacramenta.

Supra 5. §. 7.

15. Hanc conditionalem remissionem, non solùm memorati Patres, sed & alii postea celebres Theologi tenuerunt: & videtur communis fuisse multorum doctrina illo tempore, quo conditum est illud distichon, quod apud Bonaventuram in 4. sentent. distinct. 22. art. 1. quæst. 1. & Thomam, 3. part. quæst. 88. artic. 2. legitur:

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri,
Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

In hac etiam sententia apertè fuit *Prepositivus*, quem magnum clericum vocat *Bonaventura*, loco citato. Et *D. Paræus*, Commentario in Parabolam de servo debitore decem millium talentorum, ait: Hoc tantùm vult parabola, Deum eis qui fratribus non remittunt, non remissurum: & remissionem divinam habere annexam conditionem remissionis nostræ. Qui igitur non remittunt fratribus, revera remissionem nunquam acceptârunt; proinde nec habuerunt. Et *D. Robertus Baronius*, in sua disputatione Theologica, de vero discrimine peccati mortalis & venialis, parte 1. sectione 2. §. 5. & sect. 3. assertione 2. affirmat, omnia reproborum peccata esse mortalia, non tantùm ex merito, sed etiam ab eventu; quia videlicet æternâ morte actu puniuntur. Vnde efficitur, nullum reprobi hominis peccatum esse absolutâ remissione sublatum. Et ita se sentire, ipse charissimus collega mihi coràm professus est. Quocirca quæ de justificatione baptizatorum scripserunt hi doctores; ea cum hac interpretatione accipienda sunt.

Matth. 18. 24. &c.

16. Conditionatam & revocabilem certóque in Dei præscientia revocandam remissionem, accepit servus ille neqsuam debitor decem millium talentorum, id est, accepit sigillum regium, seu sacramentum, remissionis peccatorum. Matth. 18. & temporarii illi, qui semen verbi susceperunt in terra petrosa, vel senticosa. Matthæi 13. Absolutam & nunquam revocandam, atque adeò non solùm sacramentalem aut amissibilem, sed etiam realem & fixam peccatorum remissionem accipiunt omnes illi sanctificati, de quibus dixit Dominus, *Peccatorum & iniquitatum eorum non recordabor amplius*, Hebræos 10. 14, 17. Item, *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo; sed resuscitem illud in novissimo die.* Iohannis 6. 39. & quos Dominus in parabola seminantis assimilat terræ bonæ.

Servus nequam debitor decem millium talentorum.

Temporarii.

Matth. 13. 21.

Veri justificati.

Hebr. 10. 14, 17

Ioan. 6. 39. Matth 13. 23. & Luc. 8. 5.

Dei semen inamissibile.

1. Ioan. 3. 9.

17. Qui autem non acceperunt remissionem æternam, illi non acceperunt illud Dei semen inamissibile, de quo loquitur Apostolus 1. Ioannis 3. 9. qui semen illud permanens non acceperunt, non sunt ex Deo nati; nam, ut ibidem docet Ioannes, *Quicunque ex Deo nati sunt, in eis manet semen ejus, nec possunt peccare.* Non sinet eos Deus totaliter, aut finaliter, Christum deserere, vel in peccatis suis perire. Reprobi igitur, utcunque regenerentur & Christo incorporentur, quoad sacramenti susceptionem, vel quoad temporalem illam petrosis & spinosis cordibus communem gratiam: non tamen accipiunt cor molle, & mundum; nec sunt ex numero illorum sanctificatorum, quos Christus unâ oblatione consummavit in perpetuum, quorum peccata & iniquitates Deus non recordabitur amplius, Hebr. 10. 14, 17. Non sunt ex Deo nati. Quamvis per sanguinem fœderis sint sacramentaliter sanctificati, & quoad temporalem

Hebr. 10. 14. 17.

rium quendam guſtum participes facti ſint Spiritûs Sancti. Hebr. 6. 4, 5. & capite 10. verſ. 29. Vide ſuprà, cap. decim. paragraphum decimum nonum, & ſequent. uſque ad paragraphum vigeſimum ſextum, in vindiciis rationis quintæ, ad objectionem quintam, reſp. 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8.

Hebr. 6 4.5. & cap. 10. v. 29.

18. Dices: Si reprobi infantes in eodem ſtatu morerentur, in quo ſunt poſt baptiſmum, ſalvarentur. ergo ſunt poſt baptiſmum in ſtatu plenariæ juſtificationis, & requiſitæ ſanctificationis; cum abſque hoc ſtatu nemo ſalvetur.

Objiciunt.

Reſpondeo: Nego antecedens, de ſtatu intellectum: nam quicunque ſalvatur, eſt in ſtatu remiſſionis abſolutæ & irrevocabilis, & habet ſemen illud Dei manens in ſe, ſemperque manſurum: at in hoc ſtatu non ſunt infantes reprobi poſt baptiſmum. Antecedens autem ſupponit impoſſibile, ſi intelligatur de obitu infantium in ætate infantilli; ut dicetur ad ſequentem objectionem.

Solutio.

1. Joan. 3. 9.

19. Dices; Quicunque fidelium infans ſtatim poſt baptiſmum, ante uſum rationis moritur, ſalvatur; ergo ſi eorum infans reprobus ſtatim poſt baptiſmum moriatur, ante uſum rationis, ſalvatur.

Obiect. 2. Omnis fidelium infans accepto baptiſmo ſtatim moriens, ſalvatur.

Reſp. Conſequens ſupponit *ἀσύστατον*. Nam impoſſibile eſt, eundem eſſe reprobum, & eſſe fidelium parentum infantem baptizatum, morientem ante uſum rationis. Sicuti ſuprà prolixè oſtenſum eſt. Perinde ac ſi quis ita argumentetur: Quicunque adultus credit & perſeverat, ſalvatur; ergo, ſi adultus reprobus credat & perſeveret, ſalvatur. Vel ſic: Qui in Domino moriuntur, ſunt beati; ergo, ſi reprobus moriatur in Domino, eſt beatus. Conſequens hypothetice verum eſt. At hypotheſis abſurda eſt: datoque uno abſurdo, multa ſequuntur. Da mihi reprobum, qui fidelibus prognatus parentibus, & baptizatus, ſtatim in infantia decedat ex hac vita; vel qui adultus credat fide vivâ, & perſeveret; vel qui in Domino moriatur; & concedam, reprobum illum ſalvari, adeóque non eſſe reprobum. Quod equidem fateor eſſe abſurdum, ſed abſurdam præſupponit hypotheſin.

Reſp. Vide ſuprà, c. 10. § 17. & § 18. & § 19. & § 20. & § 21.

20. Neque fas hominibus litigare cum Deo quod verbum ſuum prædicari & ſacramenta adminiſtrari faciat hominibus reprobis, quos novit ſuâ ipſorum ingratitudine inutilia ſibi reddituros illa Dei munera. *Nam inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & imperveſtigabiles viæ ejus. Neque eſt ulla apud Deum iniquitas.*

Vide ſuprà c. 10. § 21. Rom. 11. 33. Pſal. 92. 16. Rom. 9. 14.

Digitized by Google

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER VNDECIMVS,

DE

EVCHARISTIA.

CAPVT PRIMVM.

De manducatione ſacramentali & ſpirituali.

De manducatione ſacramentali & ſpirituali.

TRita & apud omnes recepta eſt diſtinctio *manducationis ſacramentalis & ſpiritualis.* Sed eam aliter interpretantur Tranſſubſtãtiarij, & quidam alij; aliter veteres Patres, & noſtri doctores. Illi ajũt, ipſum Chriſti corpus & ſanguinem inviſibiliter quidem, attamen verè ac realiter propriè in ſeipſo ſumi ore corporeo, & in ventriculum tranſmitti, ab omnibus communicantibus, tum dignis tum indignis: & hanc vocant manducationem ſacramentalem; quam tamen ſine conjuncta ſpirituali manducatione inutilem & noxiam eſſe profitẽtur. Spiritualem verò manducationem ſolis bonis tribuunt: eamq; ſemper ſalutarem eſſe fatentur, ſive ſola ſit, ſive cum ſacramentali conjuncta ſpiritualis manducatio eſt ſecundùm eos, quâ Chriſto fide & charitate unimur, ore cordis Chriſtum recipimus. id quod fieri poteſt, vel ſeorſum extra uſum Euchariſtiæ, vel cum eſu ſacramentali. Sic docent Lombardus, ejuſque interpretes, libro quarto ſententiarum, diſtinctione nonâ, & canoniſtæ in gloſſa, de conſecratione, diſtinctione ſecundâ, canone *quid eſt.* & can. *Et ſancta.* & can. *quia paſſus.* Et Concilium Tridentinum, ſeſſ. 13. capite 8. & can. 8. & Chemnitius ibidem in Examine. *Spiritualis ſumtio (quæ verâ fide percipitur) ſine ſacramentali (ubi non eſt contemtus religionis) ſufficit.* inquit Hugo à S. Victore, in Speculo Eccleſiæ, cap. 7.

Vide infra cap. 6. §. 7. & cap. 12. § 41. & cap. 18. §. 28.

2. De ſpirituali quidem manducatione, ejuſque neceſſitate, conſentimus: at manducationem ſacramentalem longè alio ſenſu intellexit Auguſtinus, qui manducationem ſacramentalem opponit manducationi veræ ac reali, viſibilem inviſibili: ſolam autem manducationem ſpiritualem vocat inviſibilem, veram, realem: qui verò non manducant ſpiritualiter, ſed tantummodo ſacramentaliter, eos negat verè ac re ipſa manducare Chriſti carnem; ſed ait, eos ſacramento tenus, & quoad viſibile ſacramentum duntaxat manducare; ſicut illi, qui olim in deſerto manducaverunt manna. & mortui ſunt.

Qui non ſunt membra Chriſti, non manducant ejus corpus.

3. Nec iſti ergo (inquit) dicendi ſunt manducare corpus Chriſti; quoniam nec in membris computandi ſunt Chriſti. Auguſtinus, libro vigeſimo primo de Civitate Dei, capite vigeſimo quinto. Et ne cavillentur adverſarii, excludi illic malos non à reali, ſed à ſpirituali manducatione, loquatur ipſe Auguſtinus, verborum ſuorum optimus interpres, qui ibidem hæc ſubjungit; Denique ipſe dicens; *qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo;* oſtendit, quid ſit non ſacramento tenus, ſed revera, corpus Chriſti manducare, & ejus ſanguinem bibere. Hæc ibi.

Non ſacramento tenus, ſed revera.

4. Idem etiam, tractatu vigeſimo ſexto in Euangelium Iohannis; Manducaverunt manna ibi multi qui Domino placuerunt, & mortui non ſunt. quare? quia viſibilem cibum ſpiritaliter intellexerunt, ſpiritaliter eſurierunt, ſpiritaliter guſtaverunt, ut ſpiritaliter ſatiarentur. Nam & nos hodie accepimus viſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud virtus ſacramenti. ——Hunc panem ſignificavit Manna, hunc panem ſignificavit altare Dei. Sacramenta illa fuerunt in ſignis diverſa, ſed in re quæ ſignificatur paria ſunt. ——Omnes eandem eſcam ſpiritalem manducaverunt. Spiritalem utique eandem; nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud, ſpiritalem verò, quam nos. ——Petra autem erat Chriſtus. inde panis, inde potus. Petra Chriſtus in ſigno; verus Chriſtus in verbo & carne.——Vt, ſi quis manducaverit ex ipſo, non moriatur. Sed quod pertinet ad virtutem ſacramenti, non quod pertinet ad viſibile ſacramentum, qui manducat intus, nõ foris; qui manducat in corde, non qui premit dente.—— qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in illo. Hoc eſt ergo manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat ſpiritaliter carnem ejus, nec bibit ejus ſanguinem; licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti: ſed magis tantæ rei ſacramentum ad judicium ſibi manducat, & bibit; quia immundus præſumſit ad Chriſti accedere ſacramenta, quę aliquis non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt. Hæc ibi.

Viſibilem cibum ſpiritaliter intelligendum eſſe.

Aliud eſt ſacramentum; aliud virtus ſacramenti.

Petra Chriſtus in ſigno.

Manducare intus in corde.

Mali ſacramentum corporis Chriſti ſumunt ad ſuũ dicium ſibi.

5. Item, tractatu vigeſimo ſeptimo in idem Euangelium: Signum, quia manducavit & bibit, eſt, ſi manet & manetur, ſi habitat &

inhabitatur, ſi hæret & non deſeratur. — Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat, dilectiſſimi, ut carnem Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus tantùm in ſacramento, quod & multi mali; ſed uſque ad ſpiritûs participationem mâducemus & bibamus. Item tractatu quinquageſimo nono, in idem Euangelium; illi [*reliqui Apoſtoli*] manducabant panem Dominum; ille [*Iudas*] panem Domini contra Dominum; illi vitam, ille pœnam: *qui enim manducat indignè*, ait Apoſtolus, *iudicium ſibi manducat*. Et tractatu ſexageſimo ſecundo; jam omnibus eis diſtribuerat Dominus ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, ubi & ipſe Iudas erat. Item in ſermone ſecundo de verbis Apoſtoli. Tunc vita unicuique erit corpus & ſanguis Chriſti: ſi quod in ſacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſpiritaliter manducetur, ſpiritaliter bibatur. Hæc Auguſtinus.

Mali carnem Chriſti edũt tantum in ſacramento, ſeu ſacramẽto tenus: id eſt manducent panem Domini, ſed non manducant panem Dominum.

Non in ipſa veritate.

6. Indignos excludit Auguſtinus à manducatione Chriſti ſpirituali, & reali, & verâ, & inviſibili: à manducatione Chriſti in ſeipſo, in ipſa veritate à manducando panem Dominum: & eis ſolam relinquit manducationem ſacramẽti viſibilis, manducationem corporis Chriſti ſacramento tenus, manducare panem Domini; manducare Chriſti corpus in ſacramento, non in ſeipſo. Nam (inquit) ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in ſacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſollemnitates, ſed omni die populis immolatur: nec utique mentitur, qui interrogatus eum reſponderit immolari? Sicenim ſacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omnino ſacramenta non eſſent. Ex hac autem ſimilitudine plerunque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo ſecundùm quendam modum, ſacramentum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt; ſacramentum ſanguinis Chriſti ſanguis Chriſti eſt: ita ſacramentum fidei [*baptiſmus*] fides eſt. Auguſtinus epiſtola vigeſima tertiâ.

Sacramentũ fortitur nomẽ rei.

Secundùm quendam modum ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt.

7. Sic Rupertus Abbas Tuitienſis, libro ſecundo de divinis officiis, capite nono. Sed in illum, in quo fides non eſt, præter viſibiles ſpecies panis & vini, nihil de ſacrificio pervenit. Hæc Rupertus.

8. Rectè igitur Calvinus, in libello de optima inundæ concordiæ ratione. Conveniat (inquit) de hoc quoque capite: ſacramentaliter Chriſti corpus comedi ab impiis, non verè nec re ipſa, ſed ſigno tenus.

CAPVT SECVNDVM.

De Sacramento, & re.

Vide infra, cap. 9. § 4.

ABſtuntur etiam Tranſſubſtantiarii vocabulo *ſacramenti*: Et in Euchariſtia ſpecies panis & vini ajunt eſſe ſacramentum, & non rem. Carnem verò Chriſti propriam, & ejus ſanguinẽ, eſſe ſacramentum & rem: carnem verò ejus myſticam eſſe rem, & non ſacramentum. Sic Lombardus, cujuſque interpretes, libro quarto ſententiarũ diſtinctione octavâ. Ait autem ibi Richardus de media villa, loquens de corpore Chriſti myſtico; hoc autem corpus eſt res, & non ſacramentum; niſi velis dicere, quòd corpus Chriſti myſticum eccleſiæ militantis ſit ſacramentum corporis myſtici Eccleſiæ triumphantis. Hæc Richardus.

2. Idipſum, paullò ante Lombardum, docuit Hugo à S. Victore, in Speculo Eccleſiæ, ſive libro cruditionis Theologicæ in ſpeculum Eccleſiæ, cap. 7. ubi etiam monet, Sacramentum dupliciter dici, videlicet, vel ſacræ rei ſignum, vel ſacrum ſecretum, & ait, corpus & ſanguinem Domini in utroq; ſenſu eſſe ſacramentum: eſſe enim ſacrum ſecretum, quod per viſibilem ſpeciem ſignificatur; & eſſe etiam ſignum ſacræ rei, puta gratiæ ſpiritualis, quæ dicitur ſpiritalis caro Chriſti. Hæc Hugo. P. Lombardus dicit, corpus Chriſti proprium de virgine ſumtum, eſſe ſacramentum myſtici corporis Chriſti, quod eſt ſocietas fidelium. 4. ſent. diſt. 8.

3. Nos autem nullum ibi agnoſcimus ſacramentum, (id eſt, ſacræ rei ſignum, prout Euchariſtia & baptiſmus ſacramenta dicuntur,) niſi panem conſecratum & calicem conſecratum: Chriſti verò carnem propriam dicimus eſſe hujus ſacramenti rem principalem, ut ex verbis inſtitutionis liquet; ex câque emanare in animas manducantium eam, donum omne ſpirituale, quo in myſtico Chriſti corpore conſervantur & vegetantur. Et hæc ita dicimus eſſe inſeparabilia, ut omnis verè ac reipſa manducans carnem Chriſti propriam, fiat etiam fructuum inde proveniẽtium particeps in vitam æternam. Caro enim Chriſti vere cibus eſt omni eam revera manducanti, unde Auguſtinus immolationem Chriſti in ſeipſo, diſtinguit ab ejus immolatione in ſacramento. epiſt. 23. ipſum igitur corpus Chriſti non eſt ſacramentum.

Iohan 6. 55.

4. Sacramentis omnibus commune eſt, in rebus ſenſibilibus conſiſtere, gratiam inviſibilem ſignificantibus; ait, ex mente Richardi, Ludovicus Silveſtrius, apud Richardum in quart. ſententiarum, diſtinctione primâ, articulo primo, quæſtione primâ, in concluſione primâ. Vide ſuprà libri noni caput primum, ubi de ſacramenti definitione prolixè diſſeruimus. Vnde evidenter colligitur, corpus Chriſti proprium non eſſe in Euchariſtia ſacramentum. Nam, ex mente ipſorum Tranſſubſtantiariorum, corpus Chriſti in Euchariſtia ita latet ſub ſpeciebus panis & vini, ut nullo modo ſit ſenſibile. Exiſtentia corporis Chriſti videri non poteſt in ſacramento oculo corporali, naturali virtute, nec virtute gloriæ, nec etiam per miraculum: ait Richardus de media villa, in quarto ſententiarum, diſtinctione decimâ, articulo quinto, quæſtione ſecundâ. Vbi hanc reddit rationem: quia corpus Chriſti eſt in ſacramento ad ſimilitudinem ſpiritualis exiſtẽtiæ, quam impoſſibile eſt repræſentari expreſsè per quamcũque ſpeciem corporalem. Vnde Durandus in eandem diſtinctionem, quæſt. quartâ, numero quinto. Loquẽdo (inquit) de oculo corporali, dicendum eſt, quòd corpus Chriſti in hoc ſacramento non videtur ab oculo, nec ſuo, nec alieno. Hæc Durandus. Sic etiam docet, neque tactu, neque alio ſenſu ſenſibile eſſe.

Omne ſacramentum eſt ſignum ſenſibile.

Corpus Chriſti in Euchariſtia non eſt ſenſibile.

Vide infrà, cap. 11. § 12. & cap. 17. § 2.

5. Nos quidem fatemur, corpus Chriſti ſub ſpeciebus illis non eſſe ſenſibile ipſi Chriſto; non quia ſit alicubi corpus Chriſti, ubi illud ipſe non videat ſenſu corporeo, ſed quia ibi non eſt realiter,

Digitized by Google

Ergo corpus Christi in Eucharistia non est sacramentum. Id ipsum docet Biel.

ter, seu in seipso substantialiter: quod falsò à Doctoribus istis supponitur. Valet interim argumentum contra ipsos: corpus Christi in Eucharistia non est sensibile; ergo non est sacramentum.

6. Vim hujus argumenti percipiens Gabriel Biel, fatetur corpus Christi in Eucharistia non esse sacramentum: in quartum sententiarum, distinctione primâ, quæstione primâ, articulo primo, notabili primo, §. ad secundum dicitur. ubi pluribus argumentis probat, corpus Christi in Eucharistia non esse sacramentum. Idcirco eodem libro, distinctione octava, quæstione primâ, articulo primo. Eucharistiam sic definit: Eucharistia est species panis vel vini, corpus Christi & sanguinem virtute sacerdotalis consecrationis realiter continens. Et ibidem; Quòd (inquit) sit sacramentum, probatur ex definitione sacramenti; quia est signum sensibile ex institutione Divina efficacium gratuitum efficaciter significans. Sunt enim species panis, & vini, signum significans, &c. Magistrum autem excusat, quòd impropriè loquutus sit, vocans corpus Christi sacramentum. Ad magistrum (inquit) dicitur; Cum corpus Christi dicitur sacramentum & res sacramentum accipitur largè, pro signo sacræ rei, & non propriè. Hæc ille.

Lombardum excusat Biel.

Refellitur excusatio.

7. At non ista idonea excusatio. Nam. 1. Non debuit magister ludere æquivocatione. 2. Caro Christi sub speciebus panis & vini non est sacramentum, largè & impropriè sumtum pro signo rei sacræ; omne enim tale sacramentum, seu signum, est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire. sicut ex Augustini lib. secundo de doctrina Christiana, capite primo, monet ipse Lombardus, libro quarto sententiarum, distinctione prima: qualia fuerunt sacrificia carnalia, & observantiæ cerimoniales veteris legis; ut ibidem docet Lombardus & ante eum Augustinus, Sacrificiũ (inquit) visibile invisibilis sacrificii sacramentum; id est, sacrum signum est. lib. 10. de civitate Dei, cap. 5. Caro autem Christi in Eucharistia non objicitur sensui.

Concilii Tridentini error insuccusabilis.

8. Absurde igitur & dolosè Tridentini, Sessione decima tertia, de sacramento Eucharistiæ differentes, decernunt latriæ cultũ huic sanctissimo sacramento exhibendum: capite quinto cũ tamen fateantur, hoc esse tantissimę Eucharistiæ cumcæteris sacramentis commune, quòd sit invisibilis gratiæ forma visibilis. capite tertio. Neque eos excusat commentum realis præsentiæ; nam etiam eâ concessâ, non inde sequeretur carnem Christi invisibiliter in sacramento præsentem, esse ipsum sacramentum. Alia est quæstio de præsentia rei: alia verò de ipso sacramento, cujus res præsens dicitur. Dices, eos impropriè loquutos esse. at annon hic maximè opus erat terminis propriis. Præterea aliquid sensu improprio appellationem accipit sacramenti, vel qua sacrum signum præter speciem, quam sensibus ingerit, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire: vel per figuram illam, quâ rei significatæ inditur vocabulum *signi*. quomodo de Christo ait Apostolus, *Pascha nostrum pro nobis sacrificatum, est Christus.* 1. Corinth. 5. 7. Priore sensu caro Christi in Eucharistia non potest dici sacramentum: ut ex superioribus patet. Posteriorem sensum non intendunt Tridentini: nam & nos fatemur, Christo, qui est sacramenti hujus res & veritas, deberi cultum latriæ: sed volunt illi, adorari carnem substantialiter contentam sub specie panis: nos sedentem in Cœlo

1 - Cor. 5. 7.

Vindicatur Dionysius.

9. Posteriore sensu Dionysius Christum compellans, utitur nomine sacramenti, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite tertio, in parte tertiâ illius capitis. ubi postquam dixit, le penitiorem sacramenti Eucharistiæ contemplationem, Iesu duce, τὰ φανέντα ἴσιας, ingressurum, statim ad Iesum orationem dirigens exclamat, ὦ φίλη ἱερὰ πλατὴ, &c. Sed ô tu divinum sanctissimúmque sacramentum, &c. In quæ verba, Georgius Pachymeres, Dionysii Paraphrastes, ὡς ἐμψύχῳ γὰρ (inquit) ἀυτῇ [τῇ πλατῇ] ἐφαλίζει· πᾶ, καὶ εἰκότως, καθὰ ὁ Θεολόγος μέγας Γρηγόριος, ἀλλ' ὦ πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερὸν. τὸ ἡμέτερον γὰρ πάσχα καὶ ἡ πᾶσα ἱερὰ τελετὴ αὐτὸς ἔστιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃν ὁ ποιητὴς ἡ λόγος ὁ ἅγιος [Διονύσιος,] ἵνα ἀποκαλύψῃ. &c. id est; ipsum [*sacramentum*] alloquitur tanquam animatum, & juxtà: quemadmodum & magnus Gregorius Theologus *dixit*, Cæterùm ô Patena magnum & sacrum. Nostrum enim Pascha & hujusmodi sanctum sacramentum ipse est Dominus noster Iesus Christus, ad quem sermonem dirigit sanctus [*Dionysius,*] ut revelet, &c. Nempe veritatem compellat Dionysius vocabulo *symboli*. Sicut vice versâ solent, tropo quodam, res significantes rerum illarum sortiri vocabula, quas significant: ut monet ipse Lombardus, libro 4. sententiarum, distinctione decimâ: idque confirmat testimonio Augustini, dicentis, ita panem vocari corpus Christi, cum verè sit sacramentum corporis Christi, quod in cruce positum est; sicut ipsa immolatio, quæ fit manibus sacerdotis, vocatur Christi passio, non re veritate, sed significandi mysterio: & sicut sacramentum fidei dicitur fides. Hæc ibi. Dicitur etiam sacramentum, sacrum secretum, & sacrum signatum; de quo nunc non agitur. Vide suprà, libro nono, capite primo.

Gratiani & Lombardi argumentum, tanquam ex Augustino.

10. Gratianus, de consecratione, distinctione 2. can. *Hoc est quod dicimus.* citat, ex Prosperi libro sententiarum, hæc tanquam Augustini verba; Conficitur sacrificium Ecclesiæ ex duobus, id est, sacramento, & re sacramenti: id est, corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramenti, corpus Christi. Lombardus eadem citat, inserto pronomine *idem*, sic; Est ergo sacramentum & res sacramenti idem corpus Christi. Hinc ait, confirmari quod ipse suprà dixit, scilicet, corpus Christi esse sacramentum & rem. Respondeo. 1. Sententia ista non invenitur in libro Prosperi, quem apud me habeo, editionis Colonienſis, anno 1609. neque adhuc apud ipsum Augustinum comparuit. 2. In illis verbis, corpus Christi refertur tantũ modo ad rem sacramenti. Pronomen verò *idem*, per quod etiam ad sacramentum retraheretur, apud Lombardum, videtur esse adscititium. Neque enim legitur apud Gratianum; & verisimile est, esse ab aliquo interjectum verbis Lombardi; neque tutò recipitur sola ipsius Lombardi auctoritate. 3. Quod in eodem testimonio apud Gratianum & Lombardum dicitur; sacrificium Ecclesiæ constare sacramento & re sacramenti, sicut persona Christi constat ex Deo & homine; quod omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se contineat, ex quibus constat: Auctor glossæ in Decretum Gratiani, ait, loquutionem illam, de constitutione sacrificii, esse impropriam. Ex sacramento (inquit) & re

Responsio.

sacra-

ſacramenti nihil conficitur, ſed tenentur collectivè pro ipſo ſacramento & re Sacramenti, addit; probationem à ſimili de perſona Chriſti eſſe valde impropriam. Alio modo & magis appoſitè argumentantur Theodoretus & Gelaſius, à pane & vino ſacramentali, ad probandam conſtantem humanitatis Chriſti veritatem, ejuſque à Divinitate diſtinctionem. Eorum verba recitavimus in Irenico noſtro, lib. 2. cap. 16. numero 1. in vindiciis Theodoreti.

Vide infra cap. 15 §. 12. & 14. & 15.

CAPVT TERTIVM

De Specie.

Species pro verbaste accipitur. Luc. 3. 22.

LEgimus in Euangelio Lucæ, cap. 3. verſ. 22. deſcendiſſe Spiritum Sanctum corporali ſpecie [σωματικῷ εἴδει] ſicut columbam in Ieſum baptizatum. Hanc ſpeciem interpretantur verum corpus & veram columbam, Ambroſius, in Commentario in Euangelium Lucæ: & libro de initiandis, capite 4. & Auguſtinus, libro 4. de Trinitate, capite ult. & ſermone 38. de Tempore. Addit Ambroſius; Speciem autem pro veritate accipiendam legimus, & de Chriſto; *Et ſpecie inventus ut homo*, & de Patre Deo; *neque ſpeciem ejus vidiſtis.* Hæc Ambroſius, libro de initiandis, capite 4. Idem quoque eodem libro, cap. 9. ſeu ult. *Gravior eſt* (inquit) *ferri ſpecies, quam aquarum liquor.* id eſt, ferrum gravius eſt aquâ. Et rurſus ibidem. Ante benedictionem alia ſpecies nominatur; Poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur. Et Auguſtinus, tractatu vigeſimo ſexto in Evangelium Iohannis; *Omnes eundem potum ſpiritalem biberunt.* Aliud illi, aliud nos, ſed ſpecie viſibili quidem, tamen hoc idem ſignificante virtute ſpiritali. ſpeciem viſibilem vocat Auguſtinus veram aquam, verum vinum. Et hanc ſpeciem viſibilem ibidem vocat viſibile ſacramentum. Idem, lib. 4. de Trinitate, cap. 10. Corpus, ſeu rem materialem & corpoream, vocat eam ſpeciem, quæ non eſt quod Angelus. Huc pertinet illud Sedulii, libro 2. operis Paſchalis;

Philip. 2. 8. Iohan. 5. 37.

Ipſa etiam ut poſſent ſpecies oſtendere Chriſtum,
Aurea naſcenti fuderunt munera Regi,
Thura dedere Deo, myrrham tribuere ſepulcro.

2. Dionyſius libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 3. loquens de Chriſti incarnatione, ait; ὃς ἡμῶν εἰδοποιήθη, ex nobis ſpecie aſſumta. quæ verba Maximus Dionyſii Scholiaſtes ſic explicat τοῦτ' ἔστι, τὸ καθ' ἡμᾶς εἶδος· ἤγουν τὴν φύσιν λαβών, id eſt, ſpeciem noſtram ſive naturam cùm aſſumſiſſet. Hæc Maximus.

3. Bertramus, libro de corpore & ſanguine Domini, §. *Hinc etiam*, Ex his (inquit) omnibus quæ ſunt hactenus dicta, monſtratum eſt, quod corpus & ſanguis Chriſti, quæ fidelium ore in eccleſia percipiuntur, figuræ ſint ſecundùm ſpeciem viſibilem. At verò ſecundùm inviſibilem ſubſtantiam, id eſt, Divini potentiam verbi, corpus & ſanguis verè Chriſti exiſtunt. Vnde ſecundùm viſibilem creaturam corpus paſcunt; juxta verò potentioris virtutem ſubſtantiæ mentes fidelium & paſcunt, & ſanctificant. Item §. *Dicit ſanctus.* Nam ſecundùm creaturarum ſubſtantiam, quod fuerunt ante conſecrationem, hoc & poſtea conſiſtunt. Panis & vinum prius exſtitere, in qua etiam ſpecie, jam conſecrata, permanere videntur. —— Intellige, quòd non in ſpecie, ſed in virtute corpus & ſanguis Chriſti exiſtant quæ cernuntur. Item, §. *Subjungis.* Non eſt ſpecie caro, ſed ſacramento. ſiquidem in ſpecie panis, in ſacramento verum Chriſti corpus; ſicut ipſe clamat Dominus Ieſus, *Hoc eſt corpus meum.* Hæc Bertramus libro citato, quem ſcripſit juſſu Caroli Calvi Francorum Regis, quiregnabat anno Domini 850. Sic paſſim in Patrum diſſertationibus de ſacramentis, ubi ſpeciem viſibilem opponunt rei & virtuti ſacramenti & inviſibili ſubſtantiæ, ſpecies veritatem importat. e. g. ſpecies paniſeſt verus panis: & ſpecies vini, verum vinum.

Novum commentum Transſubſtantiariorum.

4. At Tranſſubſtantiarii longe alio ſenſu abutuntur hoc vocabulo, per *ſpecies* intelligentes mera accidentia in nullo ſubjecto exſiſtentia. quod portentum ipſi contra Patrum mentem excogitarunt. Patrumque verba in alienum ſenſum nequiter detorſerunt.

Obiectio.

5. Dices, ſpeciem interdum dici accidentaliter. Reſpondeo. Nunquam tamen apud idoneos auctores invenitur poſita hæc vox pro meris accidentibus, ſubſtantiali ſubjecto deſtitutis. Species accidentaliter intellecta. vel ſignificat verum aliquod accidens rei illius, cujus dicitur ſpecies. in ipſa re ut in ſubjecto exiſtens, quo pertinet ſignificatio illa à Porphyrio obſervata. cap. de ſpecie, quâ ſpecie ſignificatur externam rei alicujus formam.

Solutio.

Species accidentaliter intellecta.

Πρώτως μὲν εἶδος ἄξιον τοραννίδος.

vel ſignificat non verum ipſius rei accidens ipſi inhærens, ſed alterius rei verum accidens, in altera illa reverè. ut in ſubjecto. exiſtens; vel etiam ipſum ſubjectum cum accidentibus, quod propter ſimilitudinem quandam cum re illa, cujus ſpecies dicitur. hanc accipit appellationem: ſic imago rei dicitur ſpecies rei; item fallax ſimulatio rei, ſeu prætextus, dicitur ſpecies. ſi quis ſpecie amicitiæ aliquem circumveniat non habet ille veram qualitatem hominis amici, ſed fallacem ejus imitationem: ſic orichalcum præfert auri ſpeciem. At Tranſſubſtantiarii ſpeciem panis vocant vera accidentia panis, eadem numero quæ erant in pane, tanquam in ſuo ſubjecto; nunc autem ſubtracto ſubjecto, exiſtentia per ſe. qui certè inſolens & abſurdus eſt ſenſus, & nimis violentus vocabuli abuſus. Accidētia iſta ante conſecrationem fatentur eſſe in ſubjecto, in pane. quod verò eſt in ſubjecto, impoſſibile eſt illud ſine illo ſuo ſubjecto exiſtere, ἀδύνατον χωρὶς ὄντος τοῦ ἐν ᾧ ἐστιν. ut rectè monet Philoſophus ſub initium libri Categoriarum, in diviſione rerum. Tueri ſe conantur, objectâ Dei omnipotentiâ. Sed prius de ejus voluntate conſtare oportebat, quæ pro hoc commento nuſquam invenitur. Deinde non eſt ſacrilegè obtrudendum Divinæ omnipoteutiæ contradictionis adeòq; mendacii patrocinium. ut idem faciat eſſe ſimul accidens & non accidens; ut corpus Chriſti faciat ſimul eſſe corpus & non corpus; & ſimilia monſtra, quæ Tranſſubſtantiarii temerariâ præſumtione imaginantur. *Deus non poteſt facere, ut ſint contradictoria ſimul; quia eſt omnino infactibile.* (inquit) Henricus Gandavenſis, quodlibet. 15. quæſt. 1. Sic omnes ſcholaſtici.

Vide Hypomnema de Omnipotentia Dei. In judicio de pace Eccleſiarum. Infra lib. 14. cap. ult. §. 19.

CAPVT

CAPVT QVARTVM

De naturæ mutatione: & de conversione panis in substantiam corporis Christi & qualis fiat mutatio & conversio in Eucharistia.

Objectio de mutatione naturæ, & conversione panis in substantiam corporis Christi.

AMbrosius, lib. de initiandis, cap. 9. loquens de ea mutatione, quæ fit in Eucharistia, vocat mutationem naturæ. Et autor sermonis de Cœna Domini, qui Cypriano tribuitur, ait panem, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie sed naturâ mutatum, omnipotentiâ Verbi factum esse carnem. Auctor illius homiliæ de corpore sanguine Christi, quæ exstat in tomo quarto operum Hieronymi, & incipit, *Magnitudo cœlestium beneficiorum*; quam Eusebio Emisseno tribuunt Gratianus, de consecratione, dist. 2. *quia corpus*. Et Lombardus, lib. 4. sent. dist. 8. B. Alii Eucherio adscribunt Episcopo Lugdunensi. Auctor (inquam,) ille in ea homilia ait, visibiles creaturas converti in substantiam corporis & sanguinis Christi. His sententiis Transubstantiarii ad suffulciendum suam transsubstantiationem abutuntur.

Responsio de mutatione naturæ.

2. Respondeo; Non est necesse, loco moveri substantiam illius rei, quæ dicitur mutare naturam, seu naturâ mutari; seu cujus natura dicitur mutari. Tritum est enim, & frequentissimo in usu, ut mutatio accidentalis, manente eadem naturâ substantiali, dicatur mutatio naturæ. Ambrosius, eodem illo libro de initiandis, eoquemque capite nono. Postquam dixit, in Eucharistia, benedictione naturam ipsam mutari, id illustrat quibusdam exemplis, in quibus priore loco adfert quædam exempla mutationis naturæ essentialis, quæ etiam sensu percipi posset; videlicet, virgæ in serpentem, & aquæ in sanguinem in Ægypto, ut, argumento ducto à majori ad minus, inde evincat, possibilem esse hanc mutationem accidentalem, quæ fit in pane & vino; deinde subjungit exempla magis ad præsentem quæstionem quadrantia; nempe, mutationum illarum, quæ factæ sunt in mari rubro, & Iordane, quando eorum aquæ steterunt; de quibus Ambrosius, Nonne claret, (inquit,) naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluvialis cursus, esse mutatam? Et paulo post: Misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit. Misit etiam Elisæus lignum in aquam, & ferrum natavit. utique & hoc præter naturam factum esse cognoscimus.——— quod si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret; quid dicimus de ipsa consecratione divinâ, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. quod si tantum valuit sermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret; non valebit Christi sermo, ut species muret elementorum? De totius mundi operibus legisti; quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? Non enim minus est novas rebus dare, quàm mutare naturas,——quid hîc quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est, veræ ergo illius carnis sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus: *Hoc est corpus meum.* ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur; post consecrationem corpus Christi significatur. Hæc ibi. Ecce mutationem naturæ ait factam esse in pane: qualis olim facta in mari rubro, in Iordane, in aqua edulcata, in ferro natante; nempe accidentalem, quoad usum, officium, dignitatem, & efficacitatem: nam qui erat communis panis, accepit ex institutione divinâ, per consecrationem, ut sit jam corpus Christi, id est, ut sit veræ carnis Christi sacramentum, eamque jam sacramentaliter significet. sic liquor calicis post consecrationem est sanguis Christi. Hanc autem dignitatem, officium, & efficaciam elementis istis solus dare potest omnipotens Deus, qui solus & naturæ conditor, & gratiæ largitor, & sacramentorum auctor est. De virtute, seu efficaci significatione, sacramentorum vide suprà libro nono, capite secundo.

Vindicatur Ambrosius.

Psal. 33. 9.

3. Idem Ambrosius, lib. 4. de sacramentis, cap. 4. Vbi (inquit) accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione. ———Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu, ut inciperent esse quæ non erant; quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? eadem verba invenies citata à Gratiano, de Consecratione, dist. 2. *Panis est.* Adnectit autem ibidem Ambrosius eadem mutationum exempla, quæ contigerant in mari rubro, in aquis edulcatis, & in ferro natante: & exemplum nativitatis Christi de Virgine. quibus hoc insuper simile adjicit; Ergo, ut tibi respondeam, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem; dico tibi, quod jam corpus est Christi. Ipse dixit, & factum est; ipse mandavit & creatum est. Tu ipse eras, sed eras vetus creatura: postea quam consecratus es, nova creatura esse cœpisti. Accipe ergo quemadmodum sermo Christi creaturam omnem mutare consueverit, & mutat, quando vult, instituta naturæ. Hæc Ambrosius. Nempe sicut homo regeneratione mutat naturam: sic panis consecratione mutat naturam, mutatione non substantiali, sed accidentali. Ideo eodem libro cap. 5. quod appellat post consecrationem corpus Christi, idipsum vocat figuram corporis Christi.

De pane fit caro Christi. Vide infra, cap. 8. §. 1.

Natura mutatio accidentalis.

Responsio de conversione panis in substantiam corporis Christi.

Vindicatur Eusebius Emissenus, seu potius Eucherius Lugdunensis.

4. Eodem regenerati hominis exemplo utitur Eusebius Emissenus, seu potiùs Eucherius Lugdunensis, in homilia illa de corpore & sanguine Christi; ut hac similitudine doceat, quo sensu dicat creaturas visibiles in substantiam corporis & sanguinis Christi converti. Quanta itaque (inquit,) & quam celebranda vis divinæ benedictionis operetur; & quomodo tibi novum & impossibile videri non debeat, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia commutentur: te ipsum qui jam in Christo es regeneratus, interroga. Ducû alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis viâ intrinsecus mortuus

mortuus exſulabas: ſubitò initiatus Chriſti legibus, & ſalutaribus myſteriis innovatus, in corpus Eccleſiæ non videndo, ſed credendo tranſiſti: & de filio perditionis, adoptivus Dei fieri occulta puritate meruiſti: in menſura viſibili permanens, major factus es te ipſe viſibiliter*, ſine quantitatis augmento: cum ipſo atque idem eſſes, multo aliter fidei proceſſibus exſtitiſti. In exteriore nihil additum eſt, & totum in interiore mutatum eſt: ac ſic homo Chriſti filius effectus, & Chriſtus in hominis mente formatus eſt. Sicut ergo ſine corporali ſenſu præteritâ vilitate depoſitâ, ſubitò novâ indutus es dignitate; & ſicut hæc, quæ in te Deus læſa curavit, infecta diluit, maculata deterſit, non ſunt oculis nec ſenſibus tuis credita: ita cùm reverendo altari cœleſtibus cibis ſatiandus accedis, ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maximè hauſtu interiore aſſume. Et poſtea in eadem homilia: Nec (inquit,) dubitet quiſquam primarias creaturas, nutu Divinæ potentiæ, præſentia ſummæ majeſtatis, in Domini corporis tranſire poſſe naturam; cum ipſum hominem videat artificio cœleſtis miſericordiæ Chriſti corpus effectum. Sicut autem, quicunque ad fidem Chriſti veniens ante verba baptiſmi adhuc in vinculo eſt veteris debiti; his verò memoratis, mox exuitur omni fæce peccati: ita quando benedicendæ verbis cœleſtibus creaturæ ſacris altaribus imponuntur, &c.

* leg. invisibiliter.

Cordis manu ſuſcipe.

Abſurda doctrina Tranſubſtantiariorum.

5. Plura ibi hujuſmodi ſunt exempla: quorum tamen nullum ſimile eſt tranſubſtantiationi, neque ex eis evinci poteſt monſtri hujus poſſibilitas: ut ſcilicet unum idemque corpus ſit ſimul in cœlo circumſcriptivè, & in terrâ ſub ſpecie panis, & intra ambitum loci ſpeciei contineatur, ſit in multis diſtantibus & diſtinctis locis eodem momento; ſit in loco ſpeciei definitivè per modum ſpiritualis eſſentiæ, totum ſub tota ſpecie, & totum ſub ſingulis partibus ſpeciei, cum ſua propria quantitate, ſed indiviſibiliter, abſque poſitione partis extra partem, & reliqua hujus ſomnii abſurdiſſima figmenta. quid enim his ſimile vel in rerum creatione, vel in hominis lapſi reparatione, vel in mortuorum reſuſcitatione, vel in hominis exaltatione & glorificatione; hæc autem ſunt exempla, quibus utitur Euſebius Emiſſenus vel Eucherius, ſeu quiſquis homiliæ illius auctor eſt, ut probet, poſſibilem eſſe converſionem panis in corpus Chriſti. Vnde patet, ignotum ei fuiſſe Tranſubſtantiariorum commentum, & ſolam agnoviſſe converſionem accidentalem panis in corpus Chriſti: ſicut accidentali mutatione homo per regenerationem fit corpus Chriſti, & particeps divinæ naturæ; ut loquitur Petrus Apoſtolus, 2. Petr. 1. 4. Non enim putabat ſcriptor ille, fieri in euchariſtia creationem non entis, aut reparationem mortui; ſed iſta exempla adhibuit, ut inde inferret poſſibilitatem converſionis illius accidentalis, qua panis mirabiliter fit corpus Chriſti & pabulum animarum: ſicut homo mirabiliter ex filio iræ fit filius Dei, & particeps Divinæ naturæ, efficaci operatione omnipotentis Dei, cui omnia ſunt poſſibilia; quamvis non poſſit mentiri, aut ſeipſum negare, adeóque nec facere, ut contradictoria ſint ſimul.

Converſio accidentalis.

2. Pet. 1. 4.

6. Porrò, quid ſibi velit exemplum hominis regenerati, etſi cuilibet obvium eſſe videatur; non gravabor tamen Irenæi verbis explicare: Qui infructuoſi ſunt injuſtitiâ, & velut ſentibus obvoluti homines, ſi diligentiam percipiant, & velut inſertionem accipientes verbum Dei, in priſtinam veniunt hominis naturam eam, quâ ſecundùm imaginem & ſimilitudinem factus eſt Dei. Sed quemadmodum oleaſter inſerta, ſubſtantiam quidem ligni non amittit, qualitatem autem fructus immutat, & aliud percipit vocabulum, jam non oleaſter, ſed fructifica olea exiſtens & dicitur: ſic & homo per fidem inſertus, & aſſumens Spiritum Dei, ſubſtantiâ quidem carnis non amittit, qualitatem autem fructus operum immutat, & aliud accipit vocabulum, ſignificans illam quæ in melius eſt tranſmutationem, jam non cato & ſanguis, ſed homo ſpiritualis exiſtens & dicitur. Hæc Irenæus, libro quinto adverſus hæreſes, pagina 453. editionis Pariſienſis, anno Domini 1545. *Irenæus.*

Vindicatur auctor ſermonis de Cœna Domini, qui Cypriani tribuitur.

7. Auctor libri de cardinalibus operibus Chriſti, in ſermone de Cœna Domini, quando ait panem iſtum, quem diſcipulis Dominus porrigebat, non effigie, ſed naturâ mutatum, omnipotentiâ Verbi factum eſſe carnem, nihil aliud intelligit, niſi factam eſſe, haud quidem foris ſenſibilem, ſed interius intelligibilem mutationem naturæ panis, qualem oſtendimus intelligi ab Ambroſio, & Euſebio Emiſſeno, vel Eucherio: ut qui fuit communis panis, jam ſit corpus Chriſti, id eſt, ſacramentaliter ſignificet corpus Chriſti. hanc verè eſſe auctoris illius mentem, declarant ipſius verba; nam in eodem ſermone, de hoc ſacramento, ſeu corpore Chriſti in ſacramento, loquens, ait illud uſque hodie à Domino creari, & ſanctificari, & benedici, & piè ſumentibus dividi: uſque hodie (inquit,) hoc veraciſſimum & ſanctiſſimum corpus ſuum creat, & ſanctificat, & benedicit, & piè ſumentibus dividit. Hæc certè non conveniunt vero & proprio Chriſti corpori. ſacramentum autem appellat corpus Chriſti veraciſſimum, id eſt, ſignum non fallax & inane, ſed verax, & (ut loquitur Gelaſius) *veraciter repræſentans* verum corpus Chriſti, cujus eſt ſignum. Propterea accipit appellationem rei ſignificatæ. Poſtea etiam auctor libri illius de cardinalibus operibus Chriſti, in eodem ſermone de Cœna Domini, prope finem; Hæc (inquit,) quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſincerâ panem ſanctum frangimus, & partimur. Et in ſermone de unctione chriſmatis, idem auctor ait; Dedit itaque Dominus noſter in menſa, in qua ultimum cum Apoſtolis participavit convivium, propriis manibus panem & vinum; in cruce verò manibus militum corpus tradidit vulnerandum: ut in Apoſtolis ſecretiùs impreſſa ſincera veritas & vera ſinceritas exponeret gentibus, quomodo vinum & panis caro eſſet & ſanguis: & quibus rationibus cauſæ effectibus convenirent: & diverſa nomina, vel ſpecies, ad unam reducerentur eſſentiam, & ſignificantia & ſignificata eiſdem vocabulis cenſerentur. His gratiæ ſupernæ privilegiis, eſu ſanctificati panis refecti, &c. Ecce apertè diſtinguit panem ſanctificatum, quem frangimus & partimur, à corpore Chriſti, & ait, hæc duo ad unam reduci eſſentiam: idq; ſic explicat, quòd panis & vinum ſint ſignificantia corpus & ſanguinem Chriſti, *Gelaſ. lib. contra Eutych. & Neſtorium.*

Christi, & utraque eiſdem vocabulis cenſeantur. Nempe ſecundùm quendam modum ſacramentum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt, ſacramentum ſanguis Chriſti ſanguis Chriſti eſt, ut docet Auguſtinus epiſt. 23.

Gelaſius: In divinam tranſeunt ſubſtantiam, manet tamen ſubſtantia panis & vini.

8. Gelaſius, in opere ſuo contra Eutychen & Neſtorium, Sacramenta, (inquit,) quæ ſumimus corporis & ſanguinis Chriſti, divina res eſt, propter quod & per eadem divinæ efficimur conſortes naturæ: & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini. Et certè imago & ſimilitudo corporis & ſanguinis Chriſti in actione myſteriorum celebrantur. ——— in divinam tranſeunt, Sancto Spiritu perficiente, ſubſtantiam, permanentia tamen in ſuæ proprietate naturæ. Hæc Gelaſius.

Bertramus.

9. Eodem ſenſu Bertramus [qui & Ratrannus dicitur,] in ſuo libro de corpore & ſanguine Domini, ad Carolum Calvum Francorum regem, §. *Hic etiam.* ait, panem & vinum per myſterium in corporis & ſanguinis Chriſti converti ſubſtantiam, & à credentibus ſumi. Et tamen, paſſim in eo libro luculenter veritatem defendit, quod maneat ſubſtantia panis & vini, & quod ea quæ ore fidelium corporaliter ſumuntur, non ſint verum corpus Chriſti & verus ſanguis, nec in ea corporaliter convertantur, ſed tantùm ſint imago, figura, myſterium.

Convertuntur in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, manet tamen ſubſtantia & natura panis & vini.

10. Sic Florus Magiſter (qui ſub eodem Carolo Calvo floruit) in ſua exegeſi ſive expoſitione Miſſæ, in illa verba Miſſæ [*quam oblationem tu Deus in omnibus*, &c.] ait, de ſimplicibus terræ fugibus ſumta, divinæ benedictionis ineffabili potentiâ effici fidelibus corpus & ſanguinem unigeniti Filii Dei, ſicut ipſe teſtatur, *caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Deinde idipſum clariùs explicans; Hæc eſt (inquit Florus,) rationabilis hoſtia, plena videlicet rationis, plena myſterii. Hoc corpus & hic ſanguinis non in ſpicis & ſarmentis colligitur, ſed certâ conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Cum panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis ejus, ineffabili Spiritus ſanctificatione, tranſfertur, manducatur Chriſtus. Per partes enim manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Hæc Florus, in illa ſua exegeſi, quæ exſtat in bibliotheca Patrum, tomo ſexto, editionis quartæ. transferri ait panis & vini creaturam in ſacramentum carnis & ſanguinis Domini: & fidelibus effici corpus & ſanguinem ejus; quia videlicet fideles ſpiritualiter intelligentes ſacramentum, etiam rem ipſam certò accipiunt. Non ita infideles, qui ſolum accipiunt ſacramentum, non etiam rem.

Florus.

Circa annum Domini 855.

Joh. 6, 55.

Creatura tranſfertur in ſacramentum carnis & ſanguinis Chriſti.

CAPVT QVINTVM.

Quanam ſimilitudo ſit in ſacramentis.

Lombardus, Auguſtinum in hoc ſequutus, ait; Sacramentum ejus rei ſimilitudinem gerit, cujus ſignum eſt. Si enim ſacramenta non haberent ſimilitudinem rerum, quarum ſacramenta ſunt: proprie ſacramenta non dicerentur. libro quarto ſententiar. diſt. 1. quæ verba explicans Bonaventura ibidem, dubio literali vertio, monet ſimilitudinem hanc eſſe *proportionalitatis*, & eſſe in quatuor terminis: ſicut abluit carnem; ita gratia mundat animam. Aliam verò ſimilitudinem, quam *proportionis* vocat, quæ attenditur ſecundùm unius rationis proprietatem, ſive naturæ participationem, qualis invenitur in duobus ovis, dicit non requiri in ſacramentis. Hæc rectè monet Bonaventura. Eam autem proportionalitatis ſimilitudinem applicat ad Euchariſtiam Lombardus, quarto ſententiar. diſt. 8 D. vide ſuprà, libro 9. capite 1. §. 19 & hoc libro 11. capite 4. §. 8. & capite 10. §. 37.

CAPVT SEXTVM.

De præſentia; & de vocibus modum præſentiæ denotantibus, videlicet, realiter, ſubſtantialiter, corporaliter, localiter, *&c.*

Præſentia Chriſti in Euchariſtia intelligi poteſt bifariam, videlicet, vel ſecundùm Divinitatem & gratiam? quomodo Chriſtus Deus ſemper præſens eſt omnibus eum diligentibus, Ioan. 14. 23. vel ſecundùm humanitatem.

Ioan. 14. 23.

1. Hoc immotum eſt axioma: Quicquid manducatur, eo ipſo quod manducatur, evincitur eſſe præſens. Nam quod nullo modo præſens eſt, non poteſt dici ullo modo manducari. Pro duplici igitur manducatione carnis Chriſti, quam ab omnibus agnoſci docuimus ſuprà, capite primo, duplicem neceſſe eſt ſtatuamus ejuſdem carnis præſentiam, videlicet, *ſpiritualem*, & *ſacramentalem*. Et ſicut utraque manducatio realis eſt; ſic utraque præſentia. Ineptiſſimè igitur clamitant Tranſubſtantiarii, (ut & Conſubſtantiarii) non fore niſi imaginariam & fictitiam, haud veram, præſentiam carnis Chriſti in celebratione Euchariſtiæ, niſi ſit corporaliter & ſubſtantialiter in illo loco, ubi externum cernitur ſacramentum. Nos dicimus, Chriſtum ejuſque carnem eſſe realiter præſentem, in quantum eſt ſpiritualiter præſens. Illi doloſè, realiter & corporaliter tanquam æquipollentia confundunt.

Quod manducatur eſt præſens.

Pro duplici manducatione duplex eſt præſentia, & utraque realis.

Error Romanenſium & Lutheranorum.

3. Sacramentalem præſentiam utrique fatemur, ſicut ſacramentalem manducationem; ſed diverſo ſenſu. Præſentia ſacramentalis eſt præſentia in ſacramento, ſeu per ſacramentum, ſeu (ut Auguſtini verbis utar) ſacramento tenus. Romanenſes, excogitato commento, ipſam veram Chriſti carnem ajunt hic eſſe ſacramentum; nos eam dicimus rem eſſe ſacramenti, non ſacramentum. Hanc noſtram aſſertionem evidenter confirmatam dedimus, ſuprà, capite ſecundo. Rurſum igitur ut incautis fucum faciant, abutuntur dictione ſa-

Controverſia de ſacramentali præſentia.

Digitized by Google

cramentalis præſentiæ, quam perperam confundunt cum ſubſtantiali præſentia rei ſacramenti in ſeipſa. Res hujus ſacramenti eſt caro Chriſti propria; hæc in ſeipſa realiter præſens eſt in Cœlo; at in ſacramento ſacramentaliter eſt præſens hic in terra, quantum ad locum in quo celebratur hoc ſacramentum. Semel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in ſacramento omni die populis immolatur. inquit Auguſtinus epiſtolâ vigeſimâ tertiâ. Hæc quæ Auguſtinus bene diſtinguit, Tranſubſtantiarii malè confundunt: pro eodem accipientes præſentiam corporis Chriſti in ſeipſo, & ejuſdem præſentiam in ſacramento. Quamvis ultrò fateamur corpus Chriſti in ſeipſo præſens eſſe ſpiritualiter, id eſt, per vinculum Spiritus, quo fit ut fideliter ſumens ſacramentum, conjungatur cum ipſo Chriſti corpore ſubſtantiali, licet locis longè diſterminentur.

Verùm ſacramentalis præſentia dici poſſit realis.

4. Si quæras; utrùm præſentia Chriſti ſacramentalis dici poſſit realis, nec ne? Reſpondeo. Non poteſt eo ſenſu, quem intendunt Tranſubſtantiarii, & conſubſtantiarii; alio tamen ſano ſenſu dici poteſt realis, Res vel opponitur ſacramento ſignificanti illam rem; vel opponitur non enti & figmento. Priore modo conſideratur relativè, ut aliquid ſignificatum, naturaliter vel politicè; prout ſignorum alia ſunt naturalia, alia politica. Poſteriore modo Res conſideratur abſolutè & metaphyſicè. Et hoc poſteriore ſenſu non ſolùm res ſignificata, ſed etiam ipſum ſignum eſt res. Eſt enim ens reale, & ipſa ſignificatio quæ inter ſignum reale & ſignatum reale intercedit, eſt reſpectus quidam realis. At, juxta priorem ſenſum, ſacramentum eſt ſignum, ſeu ſymbolum & imago & figura; non res. Propterea Auguſtinus manducationem rei diſtinguit paſſim à manducatione ſacramenti, ſicut docuimus ſupra, capite primo, ubi oſtendimus eam ſolam carnis Chriſti manducationem ab Auguſtino veram agnoſci & realem quæ ſpiritualis eſt; alteram verò, quæ fit ſacramento tenus, non agnoſci ab eo pro vera & reali. quia ſcilicet eſt manducatio ſolius ſacramenti, non etiam rei ſacramenti. Hinc jam patet, quid reſpondendum ſit ad propoſitam quæſtionem, quâ quæritur, an præſentia ſacramentalis dici poſſit realis? Diſtinguo enim; ſenſu abſoluto & metaphyſico eſt realis, non fictitia: ſenſu autem politico non eſt realis, ſed tantùm ſymbolica. Nec tamen eſt falſa aut fallax iſta præſentia; nam ſunt iſta ſymbola in hunc finem ab ipſo Chriſto inſtituta, ut ejus corpus & ſanguinem veraciter *repræſentent*. ut verbo utar Hieronymiano, in Matth. 26.

Diſtinctio.

Pontificiæ doctrinæ deteſtatio.

5. At hujus orthodoxæ doctrinæ adverſarii, quando pro reali præſentia pugnant; utcunque ſophiſticè præ ſe ferant ſtudium excludendi tantummodo fictitiam præſentiam, revera tamen realem præſentiam intelligunt non metaphyſicè, ſed politicè, pro ſubſtantiali & corporali ipſius rei ſignificatæ præſentia in eo loco, ubi eſt rei illius ſacramentum. Hæc eſt illa realis præſentia, quam nos ſymbolis conceſſam negamus. Hanc præſentiam Tridentini ſic definiunt: In almo ſanctæ Euchariſtiæ ſacramento, poſt panis & vini conſecrationem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum atque hominem, verè, realiter, ac ſubſtantialiter, ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri. & quamvis ipſe Salvator noſter ſemper ad dextram Patris in cœlis aſſideat, juxta modum exiſtendi naturalem: multis nihilominus aliis in locis ſacramentaliter præſentem ſua ſubſtantia nobis adeſſe. Seſſione decima tertiâ, capite primo, & adhuc clarius eadem Seſſione, capite tertio, ſtatim poſt conſecrationem, verum Domini noſtri corpus, verumque ejus ſanguinem, ſub panis & vini ſpecie, unà cum ipſius anima & Divinitate exiſtere, &c.

Verba Concilii Tridentini, de reali præſentia.

Præſentia corporalis, quam intelligunt Romanenſes, quando certum de reali præſentia.

6. Hugo de Sancto Victore, in Speculo Eccleſiæ, capite ſeptimo, & Bonaventura in quartum ſententiar. diſt. 10. part. 1. qu. 1. & quæſt. 4. hanc vocant præſentiam corporalem, & adjunt, Chriſtum ibi eſſe corporaliter præſentem, id eſt, in carne: ut exponit Bonaventura, quæſtione 1. Rationem hujus præſentiæ reddit Hugo; Sicut enim, (inquit,) neceſſaria fuit illa nobis Chriſti præſentia in carne olim, quâ mori poſſet: ita neceſſaria eſt, uſque ad finem mundi, ejus præſentia eo modo, quo panis vivus, qui de cœlo deſcendit, manducari poſſit. Igitur, qui tunc ex ſola dilectione exhibuit ſe talem, ut lanceâ perforari poſſet; & nunc uſque ad finem ſeculi ſe talem exhibet, qui in ſacramento manducari poſſit. Hæc Hugo. At eodem capite idem Hugo affirmat promiſſionem illam Chriſti, *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* (Matth. 28.) intelligendam non de corporali, ſed de ſpirituali præſentiâ. Proferat nobis aliquis ſimilem promiſſionem de præſentia corporali. Nam ad hoc, ut ſalutariter manducetur panis ille vivus qui de cœlo deſcendit, non eſt neceſſaria præſentia corporalis; ſufficit enim ſpiritualis: ut ipſe Hugo ibidem fatetur; Spiritualis (inquit,) ſumtio, quæ verâ fide percipitur, ſine ſacramentali, ubi non eſt contemtus religionis, ſufficit. qui ergo manducat dignè, habet ſacramentum & rem ſacramenti. qui credit & diligit, etſi manducare ſub ſacramento non poſſit, rem tamen ſacramenti habet, & ſpiritualiter manducat, & veraciter Chriſto incorporatur. Hæc ille.

Hugonis error propugnatur & refutatur.

Matth. 28. 20.

Objectio.

7. At (inquies,) inſtituit Chriſtus etiam manducationem ſui ſacramentalem, quæ poſtulat præſentiam corporalem: ideo ait Hugo, eodem illo capite; quando in manibus tenes ejus ſacramentum, corporaliter tecum eſt. quando ore ſuſcipis, & quando ore manducas, corporaliter tecum eſt. Denique in viſu, in tactu, in ſapore corporaliter tecum eſt. Et quamdiu ſenſus tuus corporaliter afficitur, ejus præſentia non aufertur corporalis. Reſpondeo. Ipſe Hugo, ibidem, ait, corporalem iſtam præſentiam citò deſinere, nec eſſe per ſe utilem; ſolumque ejus uſum eſſe, ut excitet, & juvet ad inveniendum præſentiam ſpiritualem, quæ ſola permanet. Completâ autem ſacramenti manducatione præſentiam Chriſti corporalem non, niſi in cœlo, quærendam eſſe: ejus verba ſunt; Sed dicit forſàn cor tuum: ubi eſt corpus Domini, poſtquam ſumſi illud, & manducavi? Audi ergo: Corporalem præſentiam Chriſti quæris? in cœlo quære. Tecum per corporalem præſentiam ad tempus eſſe voluit, quando & quamdiu neceſſe fuit. Exhibuit ad tempus corporalem præſentiam, ut per illam ad ſpiritualem inveniendam excitaret, & juvaret. Ideo ad te corporaliter venit, ut per corporalem præ-

Reſponſio.

Chriſtus cum viatore non permanet corporaliter, ſed ſpiritualiter.

præsentiam spiritualis inveniatur, quæ non auferatur. Venit ad te corporaliter, non ut hîc tecum permaneat corporaliter, sed spiritualiter. ——— Quamdiu sensus tuus corporaliter afficitur, ejus præsentia non aufertur corporalis. Postquam autem sensus corporalis in perficiendo deficit, deinceps corporalis Christi præsentia non est quærenda, sed spiritualis retinenda. Dispensatio completa est. ------ Completâ ergo sacramentali dispensatione, si corporalem præsentiam Christi quæris, in Cœlo quare: ibi quære, ubi prius fuit, quàm per sacramentum corporaliter tecum esse inciperet; & unde non discessit, quando ad te venit. Hæc Hugo.

Quamdiu sensus præsentia corporalis, secundùm Hugonem.

Vide infra, cap. 12. §. 41. & c. 18. §. 28.

8. In eo erravit Hugo, quod veram Christi carnem dixerit esse & sacramentum & rem: quem errorem refutavimus suprà, cap. 2. unde sacramentalem sumtionem cum corporali perperam etiam confudit. Hunc etiam errorem profligavimus suprà, cap. 1. Iuxta sumtionis modum sic est præsentia. Corporalem imaginatus est Hugo præsentiam, ex falsa hypothesi transmutationis substantialis elementorum in corpus & sanguinem Christi, & corporalis manducationis.

Error Hugonis.

9. Certè panis ille vivus, qui de Cœlo descendit, manducatur sacramentaliter, sine corporali præsentia ipsius Christi: sufficit enim præsentia in sacramento, ut manducetur Christus sacramentaliter, id est, sufficit corporalis præsentia sacramenti, Christum ex Divina institutione veraciter repræsentantis, & exhibentis, ut manducetur sacramentum corporis & sanguinis Domini. Per quam corporalem sacramenti præsentiam & manducationem, tanquam per medium externum à Domino institutum, admonemur, & adjuvamur ad quærendum & inveniendum spiritualem præsentiam ipsius rei, id est, Christi, existentis corporaliter duntaxat in Cœlo, quo locali intervallo non obstante ipse Christus intimè & realiter præsens est dignis communicantibus; præsentiâ tamen non corporali, sed spirituali: & sic habitat per fidem in ipsorum cordibus, & ipsi ei incorporantur, suntque membra corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus. Quocirca quod de corporali præsentiâ tantummodo in cœlo post sacramentalem dispensationem quærenda, rectè dixit Hugo, id ipsum nos cũ sanctis Patribus monemus faciendum etiam tempore dispensationis sacramentalis, ut scilicet per Dei gratiam *sursum corda* attollamus ad Dominum in cœlo corporaliter præsentem, eumque manu cordis apprehendamus, & ore interioris hominis manducemus spiritualiter, adeóque salutariter.

Doctrina erudoxa de Christi præsentia in Eucharistia.

Ephes. 3. 17. & 5. 30.

Sursum corda vide c. 8 §. 19

10. Eusebius Emissenus, vel Eucherius Lugdunensis, in homilia de corpore & sanguine Christi; Sacrum (inquit) Dei tui corpus & sanguinem respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu susci pe, & maximè hausiu interiori assume.

Eucherius: Mente continge; manu cordis suscipe.

11. Basilius magnus, in Psal. 33. (seu 34) vers. 2. Est (inquit) quoddam intellectuale interni hominis os, [νοητὸν στόμα τῦ ἔσω ἀνθρώπου] quo pascitur recipiens verbum vitæ, qui est panis qui de cœlo descendit. Item in ejusdem Psalmi versum 9. Multis (inquit) in locis observavimus, quod animæ vires eisdem appellantur nomenclaturis, quibus membra externa vocãtur. Quoniam verò Dominus noster verus est panis, & ejus caro verus cibus; necesse est, ut voluptas lætitiæ panis, per gustum spiritualem [ἡδονὴ γνωστὴ] in nobis gignatur.

Basilius. νοητὸν στόμα

Gustate vestra.

12. Ambrosius, in cap. 24. Lucæ, ait; Non enim corporali tactu Christum, sed fide tangimus. Idem serm. 56. de tempore. Beatus Paulus nos docuit, quemadmodum Salvatorem in cœlestibus quæreremus, dicens; *quæ sursum sunt quarite, ubi Christus est in dextra Dei sedens.* Et, ut nos ab hac humili vel terrenâ inquisitione Mariæ [*Magdalenæ, Ioan. 20.*] penitus submoveret, addidit dicens; *quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Ergo jam non super terram nec in terra, nec secundùm carnem, debemus quærere Salvatorem, si volumus eum invenire atque contingere, &c. *Et paulò post*; Intelligite ergo, quanta devotionis est gloria. Maria, juxta Dominum constituta, eum tangere non meretur; Stephanus, in terris positus, Christum tangit in cœlo. Illa inter angelos præsentem non videt Salvatorem; Stephanus inter Iudæos Dominum cernit ablentem. Hæc *Ambrosius.* vide ibi plura. Observa ex Ambrosio, *Christum à nobis tam longe absentem corporaliter, quantum distat cœlum à terra; tangi nihilominus fide ab eis qui eum mentis devotione quærunt*, adeoque esse eis spiritualiter præsentem.

Ambros.

Coloss. 3. 1. 2.

Non super terram nec in terra.

Ioan 20. 17.

Act. 7. 55. Christum tangit in cœlo. cernit absentem vide infra, c. 12. §. 41.

13. Augustinus, tract. 50. in Evangelium Ioannis. Quomodo in cœlum manum mittam, ut ibi sedentem teneam? fidem mitte, & tenuisti. Parentes tui [*Iudæi qui Christum occiderunt*] tenuerunt carnem; tu tene corde. *Et paulò post, in eodem tractatu.* Habuit illum Ecclesia secundum præsentiam carnis paucis diebus, modò fide tenet, oculis non videt.

Augustin. fidem mitte, & tenuisti. Vide cap. 12. §. 15 & §. 16.

& §. 17.

14. Idcirco Chrysostomus in 1. Corinth. 10. serm. 24. ait eos, qui dignè volunt accedere ad hoc corpus Domini, oportere aquilis esse similes, & in ipsum cœlum subvolare. [δεῖ αἰετῶν ἐκείνων γενέσθαι καὶ ἀνω.] Nihil terrenum sapere, sed sursum perpetuò volare & ipsum justitiæ Solem intueri, & acutam oculorum mentis aciem habere [ὀξυδερκῆ τὸ ὄμμα τῆς διανοίας ἔχειν.] Quod autem ibidem subjungit Chrysostomus de præsentia corporis Christi super altare in terra, ubi ait illud a communicantibus conspici sicut a Magis olim cernebatur recubans in præsepi, & quod non modò conspiciatur, sed & tangatur: illud totum ad præsentiam pertinet sacramentalem & symbolicam, quâ per corporalem & sensibilem præsentiam symboli ab ipso Christo instituti, verum ipsius corpus (quod ipsi Transubstantiatio fatentur in sacramento nec sensu videri, nec tangi corporaliter) præsens est sacramentaliter sive symbolicè, id est, non in seipso corporaliter sed in signo relativè. Neque est hæc fallax aut fictitia præsentia; nam cum signo rem ipsam verè accipiunt, quicunque ritè dispositi accedunt. signum quidem corporaliter, rem verò accipiunt spiritualiter. Vt autem literam sequi, (ait Augustinus) & signa pro rebus, quæ eis significantur, accipere, servilis infirmitatis est: ita inutiliter signa interpretari, malè vagantis erroris est. lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 9.

Chrysostom. Oportet aquilis esse similes.

Vindicatur Chrysostomus.

Supra, cap. 2. §. 4. & infra, cap. 11. §. 12.

15. Dominus suæ institutioni nunquam deest, sed qui indignè accedit, ipse sibi deest, & seipsum fraudat re sacramenti; quia non attulit mentis oculum, cordis manum, intellectuale interioris hominis os, quibus cerneret, acciperet, manducaret ipsã rem sacramenti: sed sola attulit organa corporea, quibus accipi non potest res sacramenti, sed solum sacramentũ, quod indi-

gnus conviva ſibi manducat ad judicium, quia immundus præſumpſit ad Chriſti accedere ſacramenta. ut loquitur Auguſtinus, tract. 26. in Euangelium Iohannis.

De præſentia locali.

16. Quærunt etiam de præſentia Chriſti in ſacramento Altaris; Vtrùm ſit localis, ſtec ne? Dicendum, (inquit Bonaventura) quòd aliquid dicitur ibi eſſe *localiter*, aut quia eſt ſecundùm corporalem præſentiam, aut quia ſecundùm commenſurationem corpori debitam. Primo modo eſt ibi *localiter*; ſecundo modo non, imò tantùm in cœlo: unde Innocentius diſtinguit *eſſe localiter*, contra *eſſe ſacramentaliter*. Hæc Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 10. part. 1. quæſt. 4. in reſponſione ad tertium argumentum. Thom. *quaſi localiter*. in 4. ſent. diſt. 9. qu. 2. art. 1. ad 2. Nos præſentiam iſtam, quam tuentur Tranſſubſtantiarii & Conſubſtantiarii, vocamus *localem*, eodem ſenſu, quo explicat Bonaventura. Quamvis diſtinctionem iſtam repudiemus; nam ubicunque eſt aliquod corpus corporaliter, & quidem cum tota ſua quantitate dimenſivâ, ibi eſt dimenſivè, & ſecundùm cómenſurationem corpori debitam. Ajunt autem Tranſſubſtantiarii, corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento cum tota ſua propriâ quantitate dimenſivâ, & ibi cum corpore eſſe totam ejus propriam quantitatem dimenſivam, non tamen ſecundùm proprium modum quantitatis, non localiter, non quantitativè, non dimenſivè; ſed indiviſibiliter ſecundùm modum ſubſtantiæ, totam ſub tota ſpecie panis, & totam in qualibet parte. quemadmodum anima eſt in corpore, tota in toto, & tota in qualibet parte. *Thom.* in 4. ſent. diſt. 10. quæſt. 2. & qu. 3. & in Summa, part. 3. quæſt. 76. art. 3. & 4. *Bonaventura*, in 4. ſent. diſt. 10. part. 1. quæſt. 2. & quæſt. 4. & quæſt 5. *Richardus*, in eandem diſt. art. 1. qu. 2. *Durandus*, ibidem, qu. 2. *Biel*, ibidem, art. 2.

Localis præſentia, quam affirmant Tranſſubſtantiarii.

17. Oppono argumenta, quæ contra iſtam opinionem adfert Durandus, in 4. ſent. diſt. 10 quæſt. 2.

1. *Triplex argumentum ex Durando, contra localem iſtam præſentiam.*

Quantitas, cùm de ratione ſua intrinſecâ habeat partes poſitione diſtinctas, & per hoc ſit diviſibilis, nullo modo poteſt ei competere ratione cujuſcunque alterius [*puta ſubſtantiæ, in qua eſt*] indiviſibiliter ſe habere. Propter quod non poteſt comparari ad locum modo ſubſtantiæ, ut tota ſit ſub ſpeciebus, & ſub qualibet parte.

2.

Vbicunque eſt ſubſtantia in ſe realiter, ibidem eſt ſubſtantialiter. [*quocunque alio modo ibi ſit;*] Quia iſte modus eſt ab ea inſeparabilis. Ergo ſimiliter, ubicunque eſt quantitas in ſe realiter, ibi eſt quantitativè; quia iſte modus eſt ipſi eſſentialis, & inſeparabilis. Sed illud, quod eſt quantitativè alicubi, non poteſt comparari ad totum, vel ejus partem, conſimiliter: ergo idem quod prius.

3.

Nihil poteſt comparari ad aliud modo incompoſſibili ſuæ naturæ: ſed indiviſibilitas eſt modus incompoſſibilis naturæ quantitatis, cùm ipſa ſua natura intrinſeca ſit diviſibilis: Ergo quantitas non poteſt comparari ad aliquod aliud quantũ, niſi diviſibiliter: ergo non conſimiliter ſe habebit ad totum & ad partem. Et ſic, ſi quantitas corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non poterit totum corpus Chriſti eſſe aqualiter ſub ſpecie panis & ſub qualibet parte ſpecierum: cui ſic poſito (*inquit Durandus*) tenet Eccleſia. Has objectiones Durandus ait valde eſſe difficiles evitare.

18. Adde illud Bielis, in 4. ſent. diſt. 10. quæſtione unicâ, art. 4. Notabili 1. Omnes (inquit Gabriel Biel) loquentes de quantitate continuâ ſeu extenſivâ, in hoc conſentiunt, quòd quantitas eſt illud, per quod res aliqua diviſionis eſt extenſa, id eſt, habet partem extra partem localiter, ſeu deſcriptivè; ita, quòd una pars determinat ſibi aliquem præcium. locum & adæquatum, & alia alium: ita, quòd duæ partes extenſivè non ſint ſimul in eodem loco adæquato. Hæc. Biel.

Argumentum ex Gabriele contra eam.

19. Ne autem ſe tueantur miraculi obtentu, oppono fundamentum illud apud Bonaventuram; *Per miraculum nunquam ſeparatur definitio à definito.* in 4. ſent. diſt. 10. part. 1. quæſt. 4. cujus rationem reddit Thomas; *Quia ſeparare definitionem à definito, eſt ponere duo contradictoria eſſe ſimul.* Thom. in 4. ſent. diſt. 44. quæſt. 2. art. 2. quæſtiuncula 2. Evadere etiam conantur per diſtinctionem poſitionis partium, quam ibidem adfert Bonaventura; Sciendum (inquit) quod poſitio eſt ordinatio partium in toto, & ab hac non abſtrahitur corpus Chriſti in hoſtia; & partium in loco; & ab hac abſtrahitur, propter ſacramenti veritatem. Eadem diſtinctione utitur Scotus, in 4. ſent. diſt. 10. quæſt. 1. num. 14. & 15. Oppono illud Thomæ; Si duæ quantitates dimenſivæ juxta ſe ponantur, major extenditur ultra minorem, part. 3. quæſt. 76. art. 4. arg. 3. Non eſt quidem intrinſecè eſſentialiter neceſſarium uni quantitati, ut ponatur juxta aliam minorem; & ultra eam extendatur. Nihilominus ex intrinſeca extenſione neceſſariò ſequitur, ut aliam minorem excedat, poſitâ juxta eam aliâ minore. Inanis autem eſt illa Scoti argutia, quòd poſitio in loco ſit alterius categoriæ à poſitione illa partium in toto, quæ eſt differentia quantitatis, idcóque abſtrahi poſſit ab eâ quantitas. Nam, etiamſi extra omnem locum ambientem ſupponeres eſſe corpus quantum & ſolitarium, habens ſolam poſitionem partium in toto, neque magis minuſve extenſum alia quantitate; Exipſa tamen intrinſecâ poſitione partis extra partem in toto, ſequetur neceſſariò earundem partium poſitio in loco, ſi corpori illi circumponatur locus, vel ſi corpus illud ſtatuatur in aliquo loco: indidem etiam ſequetur, ſi juxta corpus illud quantum ponatur alia quantitas minor, extendi majorem quantitatem, in eo ſpacio, vel loco, ultra minorem. Neque evadit ipſe Thomas, dum ad argumentum à ſe propoſitum reſpondet, verum eſſe quidem de quantitate exiſtente alicubi ſecundùm modum ſuum, id eſt, quantitativè, quod major excedat minorem; at non eſſe verum de quantitate exiſtente alicubi non modo ſuo, ſed per modum ſubſtantiæ. Eâdem reſponſione eludere conatur & alterum illud axioma, quod ibidem ſibi objicit ex Ariſtotele, lib. 3. Metaphyſ. text 9. Impoſſibile duas quantitates dimenſivas eſſe ſimul, etiamſi una ſit ſeparata, & alia in corpore naturali. Ergo cum in ſacramento remaneat quantitas dimenſiva panis, impoſſibile eſt, ibi ſimul eſſe quantitatem dimenſivam Chriſti. Reſpondet per petitionem principii; Quantitatem corporis Chriſti ibi eſſe cum corpore Chriſti concomitanter, non ſecundùm proprium ſuum modum, ſed ſecundùm modum ſubſtantiæ, unde etiam infert, eam eſſe totam in toto, ſeu ſub tota hoſtiâ totam in qualibet parte; quamvis modus quantitatis proprius per ſe ei conveniens, ſit, ut ſit tota in toto, & ſingulæ partes in ſingulis

Per miraculum nunquam ſeparatur definitio à definito.

Vide infra, §. 10 & §. 38. & ſupra ſop. 3. §. 5.

Eripitur & aliud effugium.

Scoti argutia refellitur.

Thomæ inanis reſponſio.

Impoſſibile eſt duas quantitates dimenſivas eſſe ſimul. Thomæ petitio principium.

Digitized by Google

singulis partibus. Huic audaciſſimæ vanitati oppone argumenta illa Durandi, ſuperius à nobis allata; quæ Durandus meritò dixit eſſe evitatu difficilia: dixiſſet inſolubilia.

Sup. §. 17.

Aliud argumentum contra dogma Romanenſium de corporali, & locali, præſentia. Concil. Tridentinum eorum assertis qui dicunt, non eſſe per Divinam omnipotentiam poſſibile, ut unum corpus ſit ſimul in duobus locis localiter ſeu circumſcriptivè quam ſententiam tenent Bonaventura Thomas, Henricus, Durandus, Capreolus & alii.

20. Præterea ſic argumentor, Impoſſibile eſt corpus Chriſti eſſe in uno loco ſecundùm modum ſuæ naturæ, & ſimul in alio loco corporaliter ſecundùm modum non naturalem & naturali oppoſitum. Ergo corruit tota defenſio Thomæ. Tridentini quidem ajunt, hæc inter ſe non pugnare; Neque enim (inquiunt) hæc inter ſe pugnant, ut ipſe Salvator noſter ſemper ad dextram Patris in cœlis aſſideat, juxta modum exiſtendi naturalem; & ut multis nihilominus aliis in locis ſacramentaliter præſens ſua ſubſtantia nobis adſit, eâ exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per fidem illuſtratâ, aſſequi poſſumus, & conſtantiſſimè credere debemus. *Concilii Tridentini Seſſione decimâ tertiâ, capite primo.* Quibus verbis haud obſcurè innuunt, ſe pedibus ire in ſententiam eorum doctorum, qui ajunt, non eſſe per Divinam omnipotentiam poſſibile, ut unum corpus ſit ſimul in duobus locis localiter ſeu circumſcriptivè, qui eſt naturalis modus exiſtentiæ corporis in loco: & hoc tantummodo intendere, ut corpus, quod juxta modum exiſtendi naturalem non poteſt ſimul niſi uno duntaxat eſſe in loco, credatur poſſe eſſe ſimul in alio loco; imò multis aliis in locis, modo exiſtendi non naturali, nempe ſacramentaliter. Hoc tenent *Bonaventura*, in 4. ſent. diſt. 10. quæſt. 4. *Thomas*, quodlibet 3. art. 2. & in 4. ſent. diſt. 44. quæſt. 2. art. 2. quæſtiuncula ſecundâ; & *Henricus Gandavenſis*, quodlibet 9. quæſt. 32. & *Durandus*, in 4. ſent. diſt. 44. quæſt. 6. & *Ioannes Capreolus*, ibidem, quæſtione primâ, articulo tertio, & alii diſertè affirmantes, non poſſe per miraculum fieri, ut unum corpus ſit localiter, ſeu dimenſionaliter, ſeu circumſcriptivè ſimul in diverſis locis. Hoc enim includere contradictionem.

Oppoſitam tenens ſententiam Richardus, & Scotus, & Biel.

21. Quod etſi meritò ab eis dicatur: non defuerunt tamen, qui hoc veriſſimum eorum axioma convellere conati ſint; quos aſſerere non puduit, poſſibile eſſe ut unum corpus ſit circumſcriptivè in pluribus locis ſimul. ſic *Richardus de media villa*, in 4. ſent. diſt. 10. art. 2. quæſt. 2. *Scotus*, ibidem, quæſt. 2. & quæ 3. *Gabriel Biel*, ibidem, art. 2. concluſione ſeptimâ, vanſſimis nixi argutiis, niſi quòd uno utuntur argumento haud contemnendo, in quo non parum fiduciæ collocant. Hoc palmarium argumentum ſic format Scotus; Vbicunque poteſt Deus facere ſubſtantiam naturalem non ſub modo ſuo naturali, vel ſub modo ſibi oppoſito, poteſt eam facere ſub modo ſuo naturali ſeu convenienti ſuæ naturæ: Sed Deus poteſt facere corpus Chriſti ſacratum, & de facto facit ſacramentaliter, id eſt, non ſub modo ſuo naturali ſimul in diverſis locis: ergo poteſt idem facere in eiſdem ſub modo naturali ſcilicet localiter & dimenſivè. Minorem hujus ſyllogiſmi ſumit pro confeſſo. Majoris autem hanc adfert probationem; Non ſolùm æquè facile, ſed etiam facilius eſt facere, corpus eſſe in diverſis ſimul locis cũ ſuo modo naturali, quàm ſine eô: quia in faciendo, ut ſit ſine ſuo modo naturali, ſunt duo miracula, unum ſcilicet in cauſando præſentiam unius corporis ſimul in pluribus locis, & aliud in ſeparando ipſum à ſuo modo naturali; at in faciendo, ut ſit ibi cum ſuo modo naturali, eſt tantum unum miraculum, videlicet, in cauſando unius corporis præſentiam ſimul in pluribus locis. Ergo, ubicunque poteſt corpus eſſe non quantitative, vel non dimenſivè, non localiter non circumſcriptivè; ibi poteſt eſſe quantitativè, dimenſivè, localiter, circumſcriptive.

Scoti ſyllogiſmus in 4. ſent. diſt. 10. quæſt. 2. num. 3. & qu. 3. num. 3. & 4.

Proſyllogiſmus propoſitionis majoris

22. Majorem hanc ut certam & invictam, admittimus. ſed, antequam aſſentiamur concluſioni, poſtulamus probationem minoris. fides (inquiunt) hoc dicit. Nego: hoc inveniri in literis fidei. Vrgent verba Chriſti, *hoc eſt corpus meum*: quæ nos reverenter amplectimur, ſed pravam eorum gloſſam rejicimus. Rectè Durandus; Non oportet (inquit) difficultates fidei difficultatibus ſuperaddere, ſed potiùs juxta documentum ſcripturæ conandum eſt obſcuritates elucidare. Durandus, in 4. ſent. diſt. 11. quæſt. 3. Ponenda ſunt pauciora miracula, quantum poſſibile eſt. inquit Scotus, in 4. ſent. diſt. 11. qu. 3. num. 3. Nec ſunt verba arctanda ad intellectum difficilem, ſine neceſſitate; ut ibidem etiam docet Scotus, num. 4. & 15. Nulla autem neceſſitas cogit nos tam difficile dogma in verbis Domini quærere, quæ ſenſum faciliorem & veritati ſacramenti magis conſentaneum, & cum Sacræ Scripturæ documentis magis congruentem, & catholicis Patribus per multa ſecula jam inde ab ipſis Apoſtolis probatum, ſuppeditant. fatemur quidem, corpus Chriſti eſſe ſimul in multis locis ſacramentaliter, id eſt, ſacramento tenus; at iſti volunt, eſſe ibi in ſua propria ſubſtantia corporaliter, non tamen circumſcriptivè. Hic ſenſus eſt minoris illius propoſitionis. Et ex ea minore interunt concluſionem, quod corpus Chriſti poſſit eſſe circumſcriptivè in pluribus locis ſimul. Ex abſurda minore, abſurdam concluſionem.

Scoti propoſitio minor vera eſt, ſed minor falſa eſt.

Non ſunt multiplicanda difficultates, nec miracula.

23. Procedet autem argumentum negativè, ſi facias quandam tranſpoſitionem; ſic: *Vbicunque poteſt corpus Chriſti eſſe corporaliter, & non dimenſivè, ibi poteſt eſſe dimenſivè: At corpus Chriſti non poteſt eſſe ſimul in pluribus locis dimenſivè: Ergo non poteſt eſſe ſimul in pluribus locis corporaliter, non dimenſivè.* Item; *Ergo non poteſt ita eſſe ſubſtantialiter, ac corporaliter, in pluribus locis ſimul, ut ſit in uno loco dimenſivè, in altero non dimenſivè.* Idem argumentum ad propoſitum noſtrum clarius ſic formabit *Vbicunque poteſt corpus Chriſti eſſe ſubſtantialiter & corporaliter, ibi poteſt eſſe localiter, ſeu dimenſivè: at non poteſt per miraculum, eſſe in pluribus locis ſimul localiter, ſeu dimenſivè: ergo non poteſt per miraculum eſſe in pluribus ſimul locis ſubſtantialiter & corporaliter.*

Convertitur argumentum contra Dogma corporalis præſentiæ

Syllogiſmus noſter contrà commune dogma Romanenſium de præſentiæ corporali.

24. Majorem hujus ſyllogiſmi firmiſſimo argumento demonſtravit Scotus, ſuprà, paragrapho vigeſimo primo. Minorem invictis rationibus probant Bonaventura, & Thomas, & Henricus, & Durandus, & Capreolus, & alii. Impoſſibile eſt, (inquit Henricus) etiam per miraculum, idem corpus eſſe dimenſionaliter in diverſis locis. Nec ſuper hoc plus cadit potentia, quàm ſuper facere duo contradictoria ſimul. Et ſic *non poſſe hoc*, non eſt impotentiæ, ſed conditio naturæ. Hæc Henricus Gandavenſis, quodlibet nono, quæſtione trigeſin à ſecundâ. Sed reſiſtit Scotus, & ait, hoc non implicare. Quia plura ubi nihil aliud ſunt, niſi reſpectus quidam extrinſecùs advenientes, fundati in uno quanto ad aliud quantum: quemadmodum

Probatur major. Probatur minor.

Henricus.

Scotus.

admodum igitur ſuper eandem albedinem fundantur plures ſimilitudines; ita poterunt ſuper unius corporis eandem quãtitatem fundari plura ubi, ſeu reſpectus extrinſeci, ad plura circumſcribentia. in quartum ſententiarum, diſtinctione decimâ, quæſtione 2. numero undecimo.

Defenſio aſſertionis invicti, contra Scotum,

25. Reſpondeo. Non tenet ſimile. Nam. I. Poteſt eſſe quale ſine ſimilitudine ad aliud. At non poteſt eſſe corpus ſine certo loco aut ſpacio. Sunt enim cœli, (inquit Auguſtinus,) excelſa mundi corpora, ſed tamen corpora, quæ non poſſunt eſſe niſi in loco. lib. 2. de ſermone Domini in monte, in expoſitione orationis Dominicæ. Item; ſpacia locorum tolle corporibus, nuſquam erunt: & quia nuſquam erunt, non erunt, ait idem Auguſtinus, epiſt. 57. ad Dardanum. II. Poteſt unum corpus habere multas qualitates ſimul, videlicet, colorem, calorem, duritiem, &c. quæ omnes fundare poſſunt ſimilitudines: at uni corpori non competit niſi una magnitudo, eodem tempore, quæ fundat ubi. III. Similitudinum in una albedine pluralitas exiſtit ex pluralitate albedinum, in eadem ſpecie qualitatis exiſtentium in aliis ſubjectis: at locus, & locatum, non ſunt ejuſdem ſpiciei: neque ex eo, quòd in aliis corporibus exiſtant magnitudines ejuſdem ſpiciei cum hujus corporis magnitudine, ſequitur poſitio vel locatio, vel præſentia hujus corporis in quantitatibus illorum corporum. IV. *Similitudo* eſt relatio pertinens ad Categoriam relatorum; at *ubi* eſt in alia ſua Categoria. Nec valet conſequentia à relatione, ad ubi. V. Similitudo naturaliter advenit, ac recedit, ſine mutatione ſubjecti ſimilis: at ubi non accedit nec recedit ſine locali mutatione ſubjecti locati. VI. Ex ſolo ortu novæ albedinis ejuſdem gradus cum hac albedine, oritur nova in hac albedine ſimilitudo ad illam albedinem: at ex ſolo ortu novæ quantitatis, ejuſdem gradus ſeu extentionis cum hac quantitate, non oritur novum ubi hujus quantitatis, in vel cum illa quantitate. VII. Simile non continetur à ſuo conſimili, qua tali: at locatum continetur à loco. VIII. Una albedo non eſt terminus alterius albedinis; quamvis ſit terminus unius reſpectus intercurrentis inter has duas albedines: at locus eſt terminus locati. ita ut nihil locati ſit extra illum locum. Hoc enim eſt eſſe in loco circumſcriptivè vel definitive. Quamvis igitur hæc albedo non ſolum ſecundæ albedini, ſed etiam tertiæ, & quartæ ſit ſimul ſimilis; non inde ſequitur contradictio, quaſi per hoc eidem albedini eſſet ſimilis & ſimul non eſſet ſimilis. At ſecundum locum tribuendo uni locato, introducis contradictionem, ut unum locatum ſimul ſit extra hunc locum, & non ſit extra hunc locum: contineatur hoc loco, & ſimul non contineatur hoc loco. & quidem ſecundùm idem.

Capreoli idoma reſponſio.

26. Huc pertinet illa reſponſio *Iohannis Capreoli*, in quartum ſententiar. diſt. 10. quæſt. 1. art. 3. ubi ad hoc ipſum Scoti ſophiſma ex profeſſo reſpondens, ait; Cum dicimus idem corpus eſſe ſimul localiter in diverſis locis, non ſolum dicimus vel addimus ſupra corpus quendam reſpectum extrinſecus advenientem, fundatum in uno quanto ad aliud quantum circumſcribens ipſum; imò ultra illum reſpectum ponimus comprehenſionem quanti vel corporis circumſcripti à quanto vel corpore circumſcribente, & conſequenter negationem alterius circumſcriptionis à quocunque quanto vel corpore extrinſeco; & ita ponimus corpus locatum ſimul bis comprehendi, quia in duobus locis, & nullatenus comprehendi, cum totum ſit extra quemlibet ipſorum locorum, quod implicat manifeſtè non ſolùm unam, imò duas contradictiones. Sit enim unus illorum locorum A, & alius B; tunc prima contradictio eſt quod C corpus comprehenditur ab A, & idem C non comprehenditur ab A. Secunda eſt, quod C corpus comprehenditur à loco B, & idem non comprehenditur à loco B. Vel aliter; Prima contradictio eſt, quod nihil ipſius C eſt extra A. & ſimul cum hoc, quælibet pars C eſt extra A. Secunda verò contradictio eſt quod nihil ipſius C extra B, & ſimul cum hoc, quodlibet ipſius C, eſt extra B. Hæc *Capreolus.*

Aliud argumentum ex Capreolo, quo confirmatur ſyllogiſmi noſtri minor propoſitio, & Henricia aſſertio.

27. Reſpectum Vbi, (inquit idem *Capreolus*) pluraficari ſuper idem fundamentum ad diverſos terminos eſt æquè impoſſibile, ſicut duo contraria ineſſe ſimul eidem ſubjecto in actu, quia quilibet duo reſpectus de genere *ubi* ad diverſa loca ſunt contrarii: ſicut & quælibet duo loca, & ſicut albedo expellit nigredinem formaliter; ita unùm ubi expellit aliud vel reſiſtit alteri. Et quidem de contrarietate locorum expreſsè ponit Ariſtoteles, 10. Ethicorum capite quarto. Subjicit verba Ariſtotelis, & explicationem Thomæ, & inde infert, quod majorem incompoſſibilitatem habeant diverſi effectus [ſeu reſpectus] de genere *ubi* adeo exiſtendum eidem fundamẽto ad diverſos terminos. quàm diverſæ ſimilitudines in eodem albo ad diverſa coalba: quia duo ubi differunt ſpecie, & contrariantur ad invicem; non ſic duæ ſimilitudines in eodem fundamento fundatæ in ordine ad diverſos terminos. Hæc eſt ſecunda Capreoli reſponſio, loco citato.

Aliud argumentum ex Zuccolio, pro eadem propoſitione contra Scotum,

28. Locatum qua tale, eſt in loco, neque eſſe in loco eſt reſpectus extrinſecus locato, ſed eſt ei eſſentiale; & multiplicatis locis & ubi, multiplicantur etiam locata; ſicut multiplicatis formis eſſentialibus ejuſdem ſpeciei multiplicantur individua: impoſſibile eſt autem unum corpus eſſe plura locata: ergo impoſſibile eſt, unum corpus eſſe ſimul in pluribus locis, ſeu habere ſimul plura ubi. Sic ad iſtam Scoti argutiam reſpondet *Vitalis Zuccolius*, Commentator Henrici Gandavenſis, in commentario in Henrici quodlibet. 9 quæſtione 32. Corpus, (inquit.) quatenus eſt in loco, dicitur in loco quatenus locatum eſt. quod autem eſſe locatum in loco, ſit ponere extrinſecum reſpectum, negatur; ſiquidem locatum cum realiter referatur ad locum, totum eſſe locati conſiſtit in eſſe loci, & è contra: quod manifeſtè dicere videtur Philoſophus, in 4 Phyſ. Si ergo ponatur idem corpus eſſe in pluribus locis, quoniam non eſt in loco, niſi quia locatum, illud ſequitur oportet, ut unum ſit locatum idem corpus, vel plura. Hoc ſecundum videtur impoſſibile, quod plurificetur fundamentum, ſcilicet corpus. ſi primum, quoniam unius locati unus eſt locus, neceſſe eſt ut corpus non poſſit eſſe niſi in unico loco eodem tempore. Eſto igitur, quod ſit extrinſecus reſpectus corpori, ut corpus eſt; non eſt tamen quatenus locatum eſt, & in loco eſt: quia reſpectus reſpicit locatum, quod ad multiplicationem loci neceſſariò multiplicatur; quippe locati reſpectus intrinſecus eſt, non extrinſecus. Hæc *Zuccolius.*

29. Su-

Alia responsio Capreoli.

29. Superiores responsiones supponunt, veram esse hypothesim de duabus similitudinibus fundatis in una albedine. At aliter etiam respondet *Capreolus*, negando hanc Scoti hypothesin; & ait, idem subjectum albedinis per eandem relationem realem referri ad omnia alia alba. & pro hac sententia citat Thomam, in tertium sententiarum, distinctione 8. quæstione 1. articulo 5. & tertia parte, quæst. 35. art. 5. Sufficiunt autem superiores responsiones, etiamsi admittatur hypothesis.

Scotus.

30. Se tuetur *Scotus* hoc argumento; Quòd, plurificato posteriori, non necesse sit plurificari prius. Vbi autè est posterioribus corpore locato, & accidentaliter & contingenter adveniens. Respondet *Capreolus*; licet ad multiplicationem posterioris non necessariò sequatur multiplicatio prioris, quando posteriora taliter multiplicata respiciunt diversa susceptiva, & non idem; sicut diversi radii unius luminaris, vel effectus Solis; vel si respiciunt idem subjectum, nullam tamen habent contrarietatem ad invicem, nec incompossibilitatè simul inexistendi eidem subjecto; sicut duæ potentiæ animæ, puta intellectus & voluntas, aut duo habitus ejusdem potentiæ: tamen quando posterius recipitur in priori subjectivè, & quæcunque duo accepta sub tali posteriori habent ad invicem contrarietatè, vel incompossibilitatem simul inexistendi eidem, tunc oportet quod, multiplicato posteriori, realiter multiplicetur priùs secundùm rem: sicut; multiplicatis formis substantialibus, multiplicatur materia: & multiplicatis contrariis accidentibus, multiplicatur subjectum, & idem est de accidentibus solo numero differentibus ejusdem speciei. Sic autem est in proposito, quia diversi respectus de genere ubi, licet sint posteriores corpore locato, tamen quia recipiuntur in eo, & quilibet tales duo derelicti ex diversis locis habent contrarietatem & incompossibilitatem respectu ejusdem locati: ideo, multiplicatis talibus respectibus, multiplicantur eorum subjecta, nec possunt simul inesse eidem subjecto. Hæc *Capreolus*, in quartum sententiarum, distinctione decimâ, quæstione primâ, articulo tertio.

Capreolus. Vide infra, § 38.

Richardi & Scoti aliud argumentum. Duo corpora possunt simul esse in uno loco: ergo unum in duobus. Vide § 33. & 36.

31. Alio etiam argumentò utuntur *Richardus* & *Scotus*: Duo corpora possunt esse simul in eodem loco: ergo unum corpus potest esse in duobus locis. Antecedens probant tribus instantiis in Christo, qui natus clauso matris utero, manfit enim Virgo post partum: Ponitur etiam resurrexisse clauso sepulcro: & post resurrectionem intravit ad discipulos januis clausis. Iohan. 20. 19. 26.

Thomas & Henricus & Capreolus negant consequentiam.

32. Propter istas instantias, antecedens concedunt, *Thomas*, & *Henricus*, & *Capreolus*, & alii: sed negant consequentiam. quia (ut loquitur *Thomas*) esse in pluribus locis simul repugnat individuo, ratione ejus, quod est esse indivisum in se: sequeretur enim, quod esset distinctum in situ. Sed esse cum alio corpore in eodem loco repugnat ei quatenus ad hoc, quod est esse divisum ab alio. Ratio autem unius persistit in indivisione; ut patet in quarto Metaphysic. Sed divisio ab aliis est de consequentibus rationem unius. Vide, quòd idem corpus sit localiter simul in diversis locis, includit contradictionem; sicut, quòd homo careat ratione. Sed duo corpora esse in eodem loco, non includit contradictionem, & idem non est simile. Hæc *Thomas*, in 4. sent. dist. 44. quæst. 2. art. 2. quæstiunculâ 3. in solutione 4. ac si diceret, individuum est, quod indivisum est à seipso, ut non sint duo, & divisum à quolibet alio. Harum autem conditionum prior est essentialis individuo, & simpliciter inseparabilis; at posterior, nempe divisio ab aliis, sequitur essentiam individui; ideoque est separabilis per divinam potentiam. at unum corpus esse simul in duobus locis discontinuis, est contra priorem conditionem & essentiam individui, adeóque implicat contradictionem. duo autem corpora esse in eodem loco, est tantummodo contra posteriorem conditionem.

Explicatio responsionis Thomæ.

Scotistæ retorquent argumentum.

33. Retorquent argumentum Scotistæ, sic: Ratio propter quam unum corpus non potest esse in pluribus locis, secundùm Thomam & alios est, quia sequeretur corpus unum numero multiplicari numero, quod est contra rationem unius contrà; Si hoc consequens absurdum sequeretur ad positionem, quod unum corpus sit in pluribus locis; magis sequitur, vel æque sequitur, hoc idem consequens absurdum ad positionem nunc quòd duo corpora sint in eodem loco. Connexum istud prolixè probant *Scotus*, in 4. sentent. dist. 10. quæst. 2. num. 6. eumque defendens *Philippus Faber Faventinus*, ibidem, disputatione 37. capite 2. numero 12. Aliam etiam adjicit responsionem ibidem, numero 13. Præterea (inquit) ut alii etiam notarunt, illa D. Thomæ ratio, quod indivisio à seipso sit magis essentialis individuo, quàm divisio ab aliis, est falsa; quia æquè sunt essentiales. Nam sicut repugnat, quod idem numero sit duo; ita repugnat, quod duo ut duo sint unum. Verum est quidem, quod duo possint fieri unum, sed quòd duo manentia duo sint unum, est æquè contradictio, ac quòd unum sit duo: per illam autem proprietatem unius, quod sit divisum ab aliis sic, quòd duo non sint unum. Hæc *Philippus Faber Faventinus*, loco citato.

Thomæ responsio refutatur.

Æquè impossibile est, duo corpora esse simul in uno loco, ac unum corpus esse in duobus locis.

34. Æquè igitur impossibile est, duo corpora esse simul in uno loco, ac unum corpus esse simul in duobus locis. id quod etiam hoc argumento confirmant *Scotus*, & *Faventinus*; quia Philosophi dicerent, esse repugnantiam formalem inter duo quanta, respectu ejusdem ubi. sicut est repugnantia formalis inter album & nigrum, respectu ejusdem subjecti: sicut patet ex Aristotele, 4. Physic. capite de vacuo, textu septuagesimo sexto. Ergo, cum utrumque sit repugnantia formalis, unum videtur ita impossibile, sicut alterum. *Scotus* in quartum sententiarum, distinctione decimâ, quæstione secundâ, numero quinto. *Faber Faventinus* ibidem, disputatione trigesima septima, capite secundo, numero decimo. Adde illud *Boëthii*. In numero differentiam varietas accidentium facit. Nam tres homines neque genere, neque specie, sed suis accidentibus distant Nam, si vel animo cuncta ab his accidentia separemus, tamen locus est cunctis diversus, quem unum fingere nullo modo possumus: Duo enim corpora unum locum non obtinebunt: qui est accidens, atque ideo sunt numero plures: quoniam accidentibus plures fiunt. Hæc *Boëthius*, libro primo de Trinitate, capite primo. Item illud *Capreoli* Philosophi dicerent, quòd duo corpora, vel quanta, nō possunt habere idem ubi simul, ea ratione; quia impossibile est idem accidens esse in diversis subjectis. *Capreolus* in 4. sent. distinct. 10. quæst. 2. articulo 3. Stat igitur consequentia argumenti *Scoti* § 34; duo corpora possunt

Boëthius.

Stat consequentia argumenti. Scoti § 34.

sunt esse simul in uno loco: ergo unum corpus potest esse simul in duobus locis.

Sed negandum est antecedens. Nam duo corpora non possunt simul esse in uno loco. Durandi responsiones ad tres instantias superius propositas, § 31. 1. De clausa B. Virginis utero.

35. Sed negandum est antecedens, cum *Boëthio*, & cum *Durando*, in 4. sent. dist. 44. quæst 6. ubi tribus validis argumentis probat Durandus, duo corpora non posse esse simul in uno loco proprio. allatas etiam in oppositum sententias solvit. *Ad primam* enim respondet; Verissimum est, B. Virginem Mariam permansisse virginem in partu, & post partum, sicut ante: fuit enim virgo non solùm ex carentia experientiæ delectationis venereæ, per quam experientiam virginitas propriè amittitur; sed etiam propter integritatem membri corporalis: nec tamen propter hoc in nativitate Christi fuerunt duo corpora simul, scilicet corpus Christi cum corpore matris; quia est alius modus possibilis, scilicet, quòd virtute Divina facta fuerit dilatatio membrorum & meatuum naturalium sine interruptione, vel aliqua fractione; sicut secundùm *Augustinum* 14. de civitate Dei, hoc factum fuisset in omnibus mulieribus, si status innocentiæ durasset; quia tunc peperissent sine dolore. —— Et hanc opinionem videntur tenere *Gregorius*, & *Ambrosius*, super illo Lucæ 2. omne masculinum, &c. *Ad secundam* instantiam de resurrectione Christi clauso tumulo; dicēdum est, (inquit) quod nullo textu sacræ scripturæ habetur, quòd Christus resurrexit clauso tumulo: & ideo assertio contraria non præjudicat fidei, nec Scripturæ. quòd si ex dictis aliquorum sanctorum habeatur, quòd Christus resurrexerit clauso sepulcro, accipiendum est pro opinione. Et si hoc dictum esset approbatum per Ecclesiam, tunc respondendum est sicut in tertia solutione dicetur statim. *Ad tertiam*, cum dicitur, quòd Christus intravit ad discipulos post resurrectionem januis clausis, absolutè dicendum est, hoc esse verū, scilicet, quòd, cum fores clausæ essent, venit Iesus: sed non dicitur, quòd intravit per januas clausas. Cum enim corpus gloriosum possit moveri per aërem, sicut per terram; & Christus virtute Divinâ potuit corpus suum ostendere & occultare, prout voluit: potuit enim intrare ad discipulos per fenestram, vel per aliquem alium locum; & tunc primò se ostēdere, quando fuit coram discipulis: & sic verè venit clausis januis, sed non per januas clausas. Et si per januas intravit, potuerunt januæ perquam subitò aperiri, & subito claudi; ita ut apertio & clausio lateret discipulos: & quia res non dicitur fieri, quando non innotescit, ideo dicuntur fuisse clausæ; quia apertio earum nulli apparuit. & hoc modo posset dici surrexisse clauso sepulcro, si illud alicubi legeretur. Vel possit dici, quod Christus, ratione qua Deus, habuit in sua potestate corpus & figuram corporis sui, ita quod potuit figuram corporis mutare in angustam; & sic intrare per quamcunque rimam januarum, eis remanentibus clausis. Et quamvis aliqui dicant, hoc non fuisse conveniens; nullus tamen dicit, quin fuerit possibile Christo in quantum Deus est. Convenientius autem videtur ponere modum, qui ab omnibus conceditur possibilis, quàm ponere illum qui ab omnibus impossibilis reputatur. Beatus etiam Augustinus videtur hunc modum tenere. Hæc *Durandus*. Adde, quòd dici possit, cedisse corpus corporis per rarefactionem & emollitionem januæ, ut transiret corpus Christi, tanquam per auram vel aquam; sicut per aquæ consolidationem factum est, ut ei inambularent Christus, & Petrus; licet dubitante Petro aquæ, nutu Dei, cœperit remolliscere. Responsionem etiam, quam ad secundam instantiam adfert Durandus, accommodare poteris ad primam instantiam. Nam, etiamsi in Sacra Scriptura legamus, Mariam puerperam fuisse intactam à viro virginem: dicente tamen Filius ejus Dominus noster accensetur eis primogenitis, qui nascendo uterum matris aperiunt. Lucæ. 2. 23. quæ apertio haud dubie facta est, saltem per dilatationem & rarefactionem. Neque usquam in Scriptura legitur, mansisse clausum sine apertione meatum.

1. De clausa Christi sepulchro.

2. De clausis foribus. Lucæ. 20. 19. 26.

Aliæ etiam responsiones ad instantias.

Confirmatio primæ instantiæ.

36. Retorqueo igitur argumentum *Scoti*; æquè impossibile est, unum corpus esse simul in duobus locis propriis, ac duo corpora esse simul in uno loco proprio: sed duo corpora esse simul in uno loco proprio, est simpliciter impossibile & contradictorium: quia sic duo essent duo numero, & non essent duo numero, sed unum: & totum esset majus parte, & non esset majus parte: & pars quanti esset extra aliam quamlibet partem cujuscunque quanti, & non esset extrà, &c. unum quantum impleret hunc locum, & simul non impleret hunc locum: haberet locum proprium, & non haberet locum proprium. Ergo simpliciter impossibile & contradictorium est, unum corpus esse simul in pluribus locis localiter, id est, in unoquoque eorum, ut in loco suo proprio, dimensive & circumscriptivè.

Syllogismus confirmans minorem prioris nostri syllogismi sumptam § 23.

Confirmat minorem primi syllogismi nostri principalis, supra § 23.

37. Vnum corpus (inquit *Thomas*) esse localiter in duobus locis, implicat contradictionem: quia de ratione loci est, quòd sit terminus locati: terminus autem est, extra quem nihil est rei, unde nihil locati potest esse in loco exteriori: quia, si ponatur esse in duobus locis, sequitur, quòd sit extra suum locum: & ita sequitur, quòd sit locatum & non locatum. Hæc recte *Thomas*, quodlibet. 1. articulo vigesimo secundo.

Eandem minorem confirmat Thomas. quia oppositum implicat contradictionem.

38. Præterea, ut alibi argumentatur *Thomas*, impossibile est, individuum esse à seipso localiter discontinuum: nam corpus à corpore discontinuum localiter, necesse est esse discontinuum ab eo substantialiter: adeóque esse duo corpora, inter quæ interjecta sit alia substantia. Neque possibile est, corporis unius numero principia intrinseca discontinuari intervallo locali à se ipsis, quin multiplicentur & distrahantur quoad substantiam: & sic unum erit unum, & non unum. Quamvis autem locus, & ubi, sint posteriora corpore: non tamen inde sequitur, ea multiplicari posse, non multiplicato corpore locato. Nam unitas & dualitas, numerica sunt accidentia posteriora substantiis, & tamen eis respectu substantiæ multiplicatis, id est, multiplicato numero substantiarum, multiplicantur necessariò ipsæ substantiæ. Præterea locato competit ubi necessitate essentiali & intrinsecâ. Adhæc simpliciter est impossibile, esse in eodem subjecto simul duo quando temporis, fatente *Scoto*, in quartum sententiæ distinct. 10. quæst. 2. numero 9 ergo idem dicendum de duobus ubi. Vt non repetam alia argumenta pro hoc verissimo axiomate supernè allata. Qui plura optat, poterit legere apud ipsos à me citatos aliosque doctores, qui accurate & invictis argumentis demonstrant, unum corpus non posse esse localiter in pluribus locis simul. Hæc erat minor syllogismi nostri principalis, supra, § 23.

Impossibile est, individuum esse à seipso localiter discontinuum.

Vide supra § 30.

Minor syllogismi nostri principalis.

39. Non

Digitized by Google

Scoti argumentatio in valida ex falsa hypothesi.

19. Non immorabor in confutanda illa argumentatione *Scoti*, qua probare nititur, Angelum posse esse in pluribus locis definitivè; quia videlicet, panis potest converti in Angelum, sicut convertitur in corpus Christi. Nam hæc est vanissima hypothesis de substantiali conversione panis in corpus Christi; & inde ducere argumentum, est petere principium, & supponere impossibile. Rectè autem negant *Capreolus* & *Zuccolius*, unum Angelum posse esse definitive in pluribus locis simul; quia implicat contradictionem: quod enim definitivè est in aliquo loco, sic est ibi quod non alibi. *Capreolus* in quartum sententiarũ, distinctione decima, quæstione prima, articul. tertio. *Zuccol.* in comm. in *Henrici* quodlibet 9. quæst. 31.

Impossibile unum Angelum esse definitivè in pluribus locis simul.

Maior syllogismi nostri superius positi § 13.

20. Postquam minorem principalis nostri syllogismi abundè confirmavimus; ideo ad majorem, quam ex *Scoto* desumsimus, ea est; Quicunque potest eo pus esse substantialiter seu corporaliter, & non dimensivè, id est, non modo suo naturali; ibi potest esse dimensivè, seu modo congruenti suæ naturæ. Probat *Scotus*; quia in faciendo prius sunt duo miracula, unum, quo fit, ut unum corpus sit in pluribus locis simul, aliud quo separatur corpus à modo suo naturali. In faciendo autem postremus est tantum modo unum miracul. quo fit, ut unum corpus sit in pluribus locis simul: in quartum sententiarum distinctione decima, quæstione secundâ, numero nono, & quæstione tertiâ numero quarto.

Item probat Scotus.

Refellit Capreolum.

21. *Capreolus* ait, non valere istam probationem; quia ad faciendum substantiam esse simul in pluribus locis localiter requiritur potiqo impossibilium vel incompossibilium, scilicet, quod duo contradictoria sint simul vera. *Capreolus* in 4. sent. dist. 10. qu. 1. art. 3.

Capreoli responsio non convenit propositio.

22. At certe non est apta ista responsio, quæritur enim nunc de pari ratione istarum duarum positionum; unum corpus potest corporaliter esse simul in pluribus locis non localiter, & potest in eis esse localiter.

Maiorem propositionem non etiam Bañez & Major.

23. *Ita!* ait, non magis esse impossibile de existentia in diversis locis circumscriptivè seu localiter, quam sacramentaliter, aut definitive. Neque illo magis, quàm isto, includi contradictionem in 4. sentent. distinct. 10. artic. 2. conclusione 7. Ergo. si esse localiter includit contradictionem, etiam esse sacramentaliter. Idem docet *Johannes Major*, in 4. sentent. dist. 10. quæst. 4. arg. 6.

Eandem confirmat Philippus Faber Faventinus.

24. Hoc *Scoti*, & *Gabrielis* & *Maioris* effatum confirmat *Philippus Faber Faventinus*, in 4. sent. dist. 10. disp. 37. cap. 2. n. 18. quia (inquit) præsentia sacramentalis corporis Christi in sacramento est æquè præsentia realis, at vera; sicut præsencia naturalis ejusdem Christi in Cœlo, & ut erat ea, qua visibiliter in mundo conversatus est: ergo æquè est fundamentum propinquitatis & distantiæ localis, sicut naturalis; unde corpus Christi exsistens in hoc sacramento est æquè distans à loco, in quo non est sacramentaliter, sicut corpus exsistens in loco, naturaliter distat à loco, in quo non est naturaliter; & ita definitur, sive concluditur, in illo loco, sicut corpus quod esset ibi naturaliter, concluderetur eodem, si ibi adesset: ergo, si ad multiplicationem præsentiarum localium naturalium sequitur necessariò divisio vel multiplicatio numeralis corporis; sequitur etiam, quòd in multiplicatione præsentiarum sacramentalium multiplicetur idem corpus numero. Præterea, præsentia naturalis, & sacramentalis tolum in hoc differunt, quod naturalis habet modum quantitativum, sacramentalis nequaquam. Hæc autem differentia nihil facit ad hoc, quòd una possit multiplicari, non alia; quia ratio repugnantiæ, quòd duæ præsentiæ naturales non possint inesse eidem corpori, est, quia illæ præsentiæ sunt distinctæ & discretæ: unde non possunt multiplicari, secundùm adversarios, nisi corpus idem numero multiplicetur. Et per hæc impugnatur responsio Capreoli, qui dicit, non esse rationem de præsentia sacramentali, & naturali; ait enim implicare contradictionem, duas vel plures præsentias naturales inesse eidem corpori simul, non duas sacramentales; at ostensum est, in hoc eandem esse rationem de utraque. Vnde, si duæ præsentiæ naturales, respectu ejusdem corporis, essent formaliter oppositæ, neque præsentia sacramentalis & naturalis possent esse simul in eodem corpore: quia conveniunt in hoc, quod videtur esse causa repugnantiæ, scilicet, quia utraque præsentia definit & circumscribit corpus in uno determinato loco; corpus enim Christi in Eucharistia ita est suo illis accidentibus, quod extra illa nequaquam pereitur; ergo habet ibi determinatum locum ergo præsentia sacramentalis est æque determinata & definita, sicut naturalis: licet ergo differant in modo essendi, quia modus essendi in loco quantitative & naturalis differt à modo essendi loco sacramentali, quia ille extenditur ad partes loci, & commensuratur loco, iste non, hoc non facit, quod hæc præsencia sit immensa & illimitata, illa non; quia, ut jam dictum est etiam in præsentia sacramentali, corpus Christi est totùm in loco accidentium, non alibi, ubi non est sacramentum. Hæc *Faber Faventinus*.

25. Idem quoque eodem capite, numero vigesimo quarto. Aliquid esse in loco dupliciter definitivè contingere potest. Vno modo quod aliquid sit ita in uno loco, ut non possit simul esse in alio; quomodo unam creaturam, ut Angelum, dicimus esse in loco, secundo sententiarum in disputatione, an Angelus sit in loco per essentiam, vel per operationem; & in disputatione, an ratio essendi in loco ipti Angelo sit operatio in loco. Alio modo, quòd sit in loco determinato, ita quod extra illum non sit. In proposito cum dicimus, corpus Christi esse in sacramento definitivè, intelligimus hoc secundo modo. Hæc ille.

26. Atque ita jam evidentissimè, & efficacissimis rationibus, probata est utraque propositio nostri syllogismi: quem respicio: *Conclusio.*

Repetitio noti syllogismi superius positi, § 13.

Vbicunque, seu in quocunque loco, vel in quibuscunque locis potest, per miraculum, corpus Christi, vel quodcunque corpus, esse substantialiter seu corporaliter, & non localiter, seu non circumscriptivè; ibi potest, per miraculum, esse localiter, seu circumscriptivè: sed neque corpus Christi, neque ullum corpus unum idemque potest per miraculum esse simul in pluribus locis localiter, seu circumscriptivè: ergo neque corpus Christi neque ullum corpus unum idemque potest per miraculum esse in pluribus locis simul substantialiter seu corporaliter, & non localiter seu non circumscriptivè.

Alius;

Vel sic; *In quibuscunque locis simul potest corpus Christi per miraculum esse corporaliter, seu substantialiter, in eisdem locis simul potest*

Digitized by Google

per miraculum esse circumscriptivè : at corpus Christi non potest per miraculum esse simul in pluribus locis circumscriptivè : Ergo corpus Christi non potest per miraculum esse simul in pluribus locis corporaliter, seu substantialiter.

Propositionis maior ad foros.

47 Clarissimè & validissimè probant hujus syllogismi propositionem majorem, *Scotus*, & *Gabriel Biel*, & *Iohannes Major*, & *Philippus Faber Faventinus*, & alii Minorem verò non minus invictis rationibus confirmant *Bonaventura*, & *Thomas*, & *Henricus*, & *Durandus*, & *Capreolus*, & alii. Conclusio igitur verissima est & inevitabilis

Defensores Minoris.

Sic corruit transsubstantiatio, & præsentiæ corporalis.

Quicquid implicat contradictionem, est simpliciter impossibile. Vide sup. §. 29. & §. 30. & c. 35. §. & lib. 14. cap. 7. §. 30.

48. Observa autem, certitudinem minoris hoc immoto axiomate, ab omnibus concessoquicquid implicat contradictionem, est simpliciter impossibile nec est per Divinam omnipotentiam possibile. Neque tamen per hoc axioma quicquam derogatur Dei omnipotentiæ, ed ejus perfectio prædicatur, & immota naturæ conditio declaratur. Neque in hoc restitit rerum natura Deo, sed se habet secundùm ejus æternam immotamque legem.

CAPVT SEPTIMVM.

De objecto, cui præsens est corpus Christi in Eucharistia : & num Sacramentum hoc, sive elementum consecratum, obtineat rationem Sacramenti extra usum à Christo imperatum. Item, de asservatione Eucharistiæ : de consecratione : de eulogiis : de communione clinicorum, seu viatico

ἀπὸ ἰξηδευόντων.

cui præsens: Sententia Romanensium.

LEgas apud Transsubstantiarios, corpus Christi esse præsens speciebus panis. Faciunt quidem aliquandò mentionem præsentiæ, quâ communicantibus præsens est : at in controversia, quam contra nos fovent, pro eâ præsentia dimicant, quâ corpus Christi ajunt esse præsens speciebus, vel cum speciebus, id est, contineri sub speciebus *substantialiter*, *realiter*, *corporaliter*, & sensu superiùs memorato, *localiter*, etiâsi interea nulli homini præsens sit, puta quando in sacrario repositæ jacet hostia consecrata, digressis jam inde omnibus hominibus.

Extaliter vide cap. 6. §. 16

Sententia Catholicorum.

2. Nos præsentem *spiritualiter*, adeóque *realiter*, hominibus dignè communicantibus fatemur carnem Christi : at ejus præsentiam, qua externo symbolo præsens fit, nullam agnoscimus aliam, nisi *relativam* : qualis est præsentia signati & præsentati cum signo veraciter repræsentante, & secundùm quendam modum exhibente. quemadmodum aquæ baptismi, ut signo, præsens est sanguis Christi, relativè & correspondenter : ipsis autem baptizatis præsens est applicativè & realiter.

Adesse veram rationem & naturam sacramenti extra usum, orthodoxi negant; affirmant autem Transsubstantiarii.

3. Hinc emergit alia quæstio ; Adsitne vera ratio & natura sacramenti, extra usum divinitus institutum? Nos simpliciter respondemus, Non adesse; quia ex institutione divina dependet tota ratio & natura sacramenti. Transsubstantiarii distinguunt, & de reliquis quidem sacramentis nobiscum consentiunt ; solam verò excipiunt Eucharistiam. Omnia alia sacramenta (inquit *Scotus*) consistunt in usu, & in fieri, ita quod idem est ibi sacramentum, & perceptio sacramenti ; sicut baptismus est perceptio baptismi, nec permanet aliquid quod sit sacramentum, cessante usu tali, vel perceptione : sed hoc sacramentum videlicet eucharistia) est quoddam permanens, etiam ante usum. *Scot.* 4. sent. dist. 8. quæst. 1. num. 5. Sic *Biel*, Sacramenta (inquit) cætera consistunt in usu, seu quadam operatione : Eucharistia autem sola inter sacramenta habet esse permanens. in 4. sentent. dist. 8. quæst. 3. artic. 1. notabili 3.

Scotus & Biel.

4. *Scotus*, loco citato, eumque sequutus *Gabriel Biel*, eadem distinct. quæst. 1. art. 1. Excellentiam hujus sacramenti præ cæteris proponunt in quadruplici differentia, videlicet, in significando ; in significato ; in continendo ; & continendi modo. In *significando* ; quia certius significat aliis sacramentis ; alia enim (inquiunt) certè significant quantum est ex se ; tamen quandoque non habent effectum propter indispositionem suscipientis ; quia effectum non habent nisi in suscipiente : illud autem nunquam caret suo significato, scilicet præsentia corporis Christi ; nec potest impediri per malitiam consecrantis, nec per indispositionem suscipientis : quia habet effectum suum non solùm in suscipiente, sed extra in speciebus illis in pyxide reservatis. In *significato* ; quia alia significant gratiam accidentalem, & creatam inhærentem suscipienti, istud significat gratiam subsistentem substantialem increatam, scilicet, verum corpus Christi ibi existens, seu Christum fontem gratiarum. In *continendo* ; quia alia sacramenta non continent quod significant ; quia gratia non est formaliter in sacramentis cæteris, sed in suscipientibus sacramenta : istud autem in se realiter cõtinet gratiam substantialem, quam significat. In *modo continendi* ; quia cætera sacramenta non continent gratiam, nisi in usu ; sicut non sunt, nisi in usu : istud autem continet permanenter etiam ante usum. Hæc *Scotus*, & *Biel*.

Concil. Trid.

5. In eandem sententiam *Tridentini* ; Commune (inquiunt) hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem : verùm illud in ea excellens, & singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur : at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est ; nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum verè tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod præbebat, &c. Concil. Trident. sessione decima tertia, capite tertio. Item ; Si quis dixerit, peractâ consecratione, in admirabili Eucharistiæ sacramento non esse corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem antè, vel pòst ; & in hostiis, seu particulis consecratis, quæ post cummunionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum corpus Domini ; anathema sit. *Concil. Trid.* sess. 13. can. 4.

6. Nempe ex uno absurdo sequuntur plurima. falsa hypothesis transsubstantiationis huic

etiam

Digitized by Google

Refutatur error Romanensium. Et respondetur ad argumentum concilii Trid.

etiam commento aditum patefacit. Instantiam dare in solâ re controversâ, concessis reliquis omnibus inductionis partibus, est veluti negatio conclusionis, posit concessas præmissas, nisi ostendatur evidens ratio exceptionis. At nulla in hoc argumento dari potest. Non enim de quolibet pane, neque de pane ad quemlibet usum adhibito, dixit Christus, *hoc est corpus meum*; sed de illo duntaxat pane, qui in Cœna Dominica accipitur, benedicitur, frangitur, datur communicantibus, cum mandato accipiendi & edendi in Christi recordationem; adeoque qui secundùm illam Christi porrigentis præceptionem accipitur, & manducatur, in ejus recordationem; de illo (inquam) pane dicit Christus, *hoc est corpus meum*. Et notandum, Christum prius dedisse discipulis panem, & jussisse ut ederent, antequam pronunciaret, hoc est corpus suum; Sacramentum igitur Eucharistiæ verum non habetur absque legitima celebratione, juxta institutionem & mandatum Domini præcipientis, *hoc facite in* Luc. 22. 19. *meam recordationem. hoc*, (inquam) non quod sibi quisque faciendum finxerit, aut homines sine Dei verbo mandaverint; sed quod Dominus fecit, & faciendum esse præcepit. Hoc autem non fit, nisi panis acceptus ac benedictus distribuatur, & accipiatur, & manducetur; & poculum benedictum exhibeatur, & bibatur, in Domini recordationem. *Ego enim accepi à Domino*, (ait Apostolus, 1. Cor. 11.) *quod & tradidi vobis, quod* 1. Cor. 11. 23, & 24. 25, 26. *Dominus eâ nocte, quâ prodibat, accepit panem*, &c. Et paulò post exponens, quid sit hoc facere in Domini recordationem; *Quotiescunque enim* (inquit) *ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, usque quo venerit.* Necesse est comedatur *panis hic*, id est, acceptus benedictus, distributus communicantibus, & ab eis item acceptus: non autem quilibet, aut quolibet modo tractatus panis: & bibatur, non quodlibet sed *hoc poculum*: ac sic secundùm institutionem fit sacramenti celebratio, & Christi commemoratio. De pane autem hoc, qui sic accipitur, distribuitur, & manducatur; & de hoc poculo hoc, quod sic benedicitur, præbetur, & bibitur, pronunciat Dominus, quòd sint corpus ejus, & sanguis ejus. Subtrahe hunc usum accipiendi, benedicendi, distribuendi, manducandi, bibendi, deseris jam institutionem. Qua desertâ, quæ, obsecro, remanet certitudo, aut vera ratio, sacramenti?

Vide Cypriani epist. 63. ad Cæcilium.

Ignis crematis reliquiis in quibusdam locis. Vide infra, § 56.

7. Peractâ olim in Ecclesia celebratione Eucharistiæ, quæcunque remanebant inconsumta, ea igne cremari solita esse, refert *Isychius* Hierosolymitanus, lib. 2. in Leviticum. Claruisse autem *Isychium* hunc anno Domini 400. sub *Arcadio* & *Honorio* scribit *Trithemius*, lib. de ecclesiasticis scriptoribus. Quamvis non illo seculo, sed postea sub *Mauricio* Imperatore vixisse videatur, ex *Gregorii* primi, Papæ Romani, lib. 9. epist. 40. ad *Isychium* Episcopum Hierosolymorũ. Vbi ejus fidem, seu doctrinam de fide, *Gregorius* prædicat esse per omnia rectam, & se eadem cum illo sentire profitetur. Combustio illa evidenti argumento est, Patres illos, qui eam adhibebant, vel apud alios usitatam nõ reprehendebant, non credidisse, reliquias illas esse verum sacramentum, nedum ipsum naturale Christi corpus. Tribuunt Romanenses *Pio* Papæ Romano, hujus nominis primo, decretum quoddam, cujus hæc sunt verba: Vt de oblationibus, quæ offeruntur a populo, & consecrationibus quę super sunt, vel de panibus, quos deferunt fideles ad Ecclesiam, vel certè de suis, presbyter convenienter partes incisas habeat in vase nitido & convenienti, ut post Missarum sollemnia, qui communicare non fuerint parati, Eulogias omni die Dominico, & in diebus festis exinde accipiant, quæ cum benedictione prius faciat. Hactenus verba illius decreti; sicuti referuntur tom. 1. Concil. pag. 86. edit. Bin. Paris. Eulogiæ autem illæ non erant sacramentum Eucharistiæ; sicut infrius explicabitur, §. 16.

Pii primi Papæ Romani decretum.

Alibi, ratio quia de consecrationibus datur eis qui communicare parati non erant. Vide §. 36.

8. Objectio prima: Panis hic est corpus Christi per benedictionem & operationem Divinã, non autem per manducationem humanam; ergo ad veram rationem hujus sacramenti non est necessaria ejus manducatio, sed ante hunc usum est verum corpus Domini. Et quamvis non sequatur hic usus, permanet tamen corpus Domini.

Objectio prima.

9. Resp. 1. Retorqueo argumentum, de aquâ baptismali, quæ ita lavacrũ regenerationis, vimque accipit salvificam per benedictionẽ & operationem divinam, non autem per mersionem humanam: num igitur ad veram rationem sacramenti baptismi non est necessaria mersio vel asperso, sed ante hunc usum & sine hoc usu est lavacrum salutare, id est, sanguis Christi qui purgat nos ab omni peccato, & gratia Spiritus regenerantis? Item de petra in deserto, & de agno Paschali: Petra erat Christus; agnus erat Christus; seu verum sacramentum Christi per benedictionem operationemque divinam, non per participationem humanam: num igitur superflua aut non necessario erat participatio, ut in istis haberetur verum sacramentum? Atqui ista omnia sacramenta consistunt in usu, nec sunt sacramenta, nisi in usu. 2. Non per usum, sed in usu, exsistit verum sacramentum Eucharistiæ; non per usum, inquam, tanquam causam efficientem, sed in usu, tanquam actu ex Divina institutione necessario; sine quo non fit commemoratio illa mortis Domini, neque fit illud in ejus commemorationem, quod ipse præcepit, neque celebratur Cœna Dominica. Extra cœnam autem Dominicam Dominus nec instituit, nec promisit, præsentiam corporis sui cum speciebus panis. 3. Divina quidem benedictio & operatio est causa efficiens hujus sacramenti. Sed Deus noster Iesus Christus benedixit, & benedicendo sanctificavit parẽ in hunc usum, videlicet, ut distribueretur & sumeretur, quemadmodum distribuit, & sumere jussit; quod & à discipulis factum. Sumentibus dixit; *hoc esse corpus suum*: atque ita operatus est, ut fideliter sumentes illum panem, sumerent ipsum Christi corpus, sive, ut panis ille esset eis corpus Christi, secundùm quendam modum. Sicut in baptismo benedictio & operatio divina facit aquam esse lavacrũ regenerationis, eis duntaxat qui baptizantur. Sic de petra eremi, & agno Paschali. Frustra sibi promittit benedictionem & operationem Divinam ad efficiendum, seu (ut loquuntur,) ad conficiendum sacramentum Eucharistiæ, qui negligit ac deserit divinam sacramenti hujus institutionem. Nusquam legitur, Christum accepisse panem, & benedicendo fecisse corpus suum, sine intentione distributionis, & sine mandato sumendi. Nusquam legimus, Christum de pane aliquo quem non distribuebat communicantibus, dixisse, *hoc est corpus meum*. Ad hoc autem, ut certi simus Christum benedictionem operationem que suam

Ad istam objectionem responsio prima. Negatur consequentia.

Ad eandem responsio secunda. Non per usum, sed in usu.

Responsio tertia. Benedictio panis & institutio usus concurrebant.

Digitized by Google

divinam exferere in mutando pane in corpus suum, retinenda est prima institutio, ipso jubente, *hoc facite*. Non ait, pronunciate saltem super panem hæc verba, *hoc est enim corpus meum*, & verè ibi erit corpus meum; sed ait, *hoc facite in mei recordationem*: id est, hoc quod nos nunc facimus, ego quidem accipiendo, benedicendo, frangendo, dando vobis panem; vos autem eundem accipiendo, & manducando, cũ meditatione & fide mortis meæ pro vobis? *hoc*, inquam, facite in mei recordationem, & ne dubitate, *hoc est corpus meum*: hic ipse (inquam) panis, quem sic benedictum ac distributum accipitis & manducatis in mei recordationem. Hanc enim esse mentem Dominicæ illius præceptionis, patet ex narrationibus Euangelicis, & repetitione Apostolica. Quando hoc non fit, sed discerpitur ea actio, quam connexam esse & partibus suis cohærentem Dominus instituit; violatur institutio, nec facta est promissio desertoribus institutionis. Estque ad hanc celebrationem, adeóque ad veram rationem sacramenti Eucharistiæ, necessitate præcepti Dominici, non minus necessaria manducatio, quàm verborum illorum repetitio, *hoc est corpus meum*. Manducationem præcepit Dominus præcepto speciali, *manducate*; repetitio autem verborum colligitur ex præceptione illa generali, *hoc facite*. Quo generali mandato repetitur implicitè etiam præceptum, *manducate*; atque ita manducatio bis mandatur, videlicet specialiter & generaliter, explicitè & implicitè. Nec minus est necessitate institutionis præceptionisque Dominicæ necessaria distributio, quàm benedictio, utrumque enim à Christo tunc factum, & fieri à nobis unâ eâdemque præceptione generali Christus mandavit. 4. Apostolus, 1. ad Corinth. 10. calicem benedictionis, cui benedicimus, dicit esse communicationem sanguinis Christi; & panem, quem frangimus, esse communicationem, seu participationem, corporis Christi: quoniam unus panis, unum corpus multi sumus; omnes enim unius panis simus participes. versib. 16, 17. Et paullò pòst; Non potestis (inquit) poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. vers. 21. Benedictio igitur sine participatione non perficit, atque adeò non efficit cœnam Dominicam, seu sacramentum Eucharistiæ. Christus panem qui benedicitur, frangitur, &c. vocat corpus suum: Paulus eundem vocat κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ: perperam igitur divellere ista nituntur hominum quæ Deus conjunxit, & sublatâ communicatione, commentitiam quandam, à Domino non promissam, corporis Dominici præsentiam imaginantur. Neque hîc fucum faciant adversarii simplicioribus, obtentu manducationis spiritualis, sine corporali, nam Apostolus, loco citato, ita spiritualem manducationem non excludit, ut corporalem manducationem apertissimè includat, nec excludi ab hoc sacramento patiatur.

Hoc. 22. 19. Paraphrasis verborum Domini.

Quarta responsio. 1. Cor. 10. 16, 17, 21.

Benedictio, sine distributione non efficit cœnam Domini.

10. Objectio secunda: Augustinus ait, *accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* tractatu 80. in Euangelium Ioannis. Ergo, ut constet vera ratio hujus sacramenti, non est usus necessarius, sed sola sufficit pronunciatio illorum verborum super panem, *hoc est corpus meum*.

Secunda objectio. Accedit verbum ad elementum.

11. Resp. 1. Dicit illud Augustinus de sacramento baptismi; quod tamen non esse, nisi in usu, omnes utrinque consentimus. Ergo necessitas illa verbi, quam urget Augustinus, non excludit necessitatem usus. Etiamsi enim millies pronuncies verba super aquam, non erit sacramentum, nisi in usu; ut fatentur etiam adversarii. Et pari ratione, etiamsi pronuncies verba super panem, non erit sacramentum extra usum, à Christo institutum.

Resp. prima.

12. Iustinus martyr, prope finem secundæ Apologiæ, consecrationem docet fieri per precem & gratiarum actionem, & panem consecratum vocat εὐχαριστηθὲν ἄρτον. Augustinus ait, consecrationem fieri *prece mystica*: apud Gratianum, de consecratione, dist. 2. can. *Corpus & sanguinem.* & lib. 3. de Trin. cap. 4. Non tamen omittenda sunt in sacramenti celebratione verba illa εὐχαριστικὰ, *hoc est corpus meum*, &c. sed non sola hæc consecrationem faciunt, omissâ reliquâ institutione. Verba etiam Domini in cœnæ institutione, quæ & ab Apostolo Paulo Ecclesiæ commendatur, non sunt illa sola, *hoc est corpus meum*; sed, accepto pane, primùm gratias Deo egit, & benedixit, deinde panem fractum dans discipulis, ait; *accipite, manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei recordationem.* Hæc te ac. episse ait Apostolus à Domino, hæc à Domino accepta tradit Ecclesiæ cum reliqua institutione. Omne sacramentum irritum reputatur, si contra institutionem celebratur: ait *Hugo*, citante *Bonaventura*, in 4. sent. dist. 10. part. 2. art. 1. quæst. 4. in Resolutione. Refert *Gregorius*, non alia, nisi Dominicâ oratione, usos esse Apostolos in consecratione eucharistiæ. Orationem (inquit) Dominicam idcirco mox post precem dicimus; quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi inconveniens visum est, ut precem, quam scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam Redemtor noster compositit, non diceremus. Hæc *Gregorius* primus, Papa Romanus, lib. 7. epistolarum ex Registro, epist. 63.

Secunda Resp. ubi de consecratione Eucharistiæ. Vide infrà cap. 10. §. 6. & §. 10. & §. 25. & c. 15. § 5.

Omne sacramentum irritum reputatur, si contra institutionem celebratur.

Orationi Dominicæ Apostoli consecrabant Eucharistiam.

13. Ex falsis hypothesibus transubstantiationis, & veritatis sacramenti extra usum à Christo institutum, nata est illa communicandi infrequentia, & erronea persuasio; quâ autumant homines, se probè officio perfunctos esse, si templum ingrediantur, missificationem spectent, hostiam consecratam divinis honoribus colant: & sic spirituali manducatione se manducare putant corpus Christi, neglectâ interim manducatione sacramentali, quam Christus in sui recordationem omnibus imperavit. Peractâ consecratione (inquit Calixtus Papa) omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim etiam Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia. De cõsecratione dist. 2. *Peralia.* Sic in canonibus, qui Apostolorum dicuntur; Omnes fideles, qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt [μὴ παραμένοντας τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, velut inquietudines [ἀτάξιον] Ecclesiæ commoventes, segregari oportet. Can. Apost. can. 9. quem canonem repetit Gratianus, de consecratione, dist. 1. *Omnes fideles.* ubi glossator textum suo perverso glossemate depravat: non enim uno aut altero quotannis recurrente tempore deputato jubentur hîc fideles communionem percipere, sed quotiescunque Ecclesiam

3. Responsio. Vide de Missa sine communione, & de infrequentia communicandi. Vide Catech. Rom. part. 2. cap. 4. quæst. 42. Calixti.

Can. Apost.

Digitized by Google

fiam ingrediuntur,& lectionem S.Scripturarum audiunt,ubi Eucharistia celebratur; ut ex Græco canonis textu liquet,& ex verbis Calixti Papæ superius citatis. In eandem sententiam Iohannes Chrysostomus,in caput primum,epist.ad Ephesios,ferm.3.ait,eos esse in Deum contumeliosos, quicunque etiam laici adsunt, & spectant celebrationem Eucharistiæ,& non participant. Reprehendit pariter eos, qui indignè participant. Hortatur igitur omnes,ut dignè accedãt.O consuetudinem! (inquit)O verius temerariam præsumtionem! εἰκῆ θυσία καθαιρεῖται, εἰκῆ περιέστηκεν τὸ θυσιαστήριον, νῦν ἡ μετέχων Frustra est sacrificium quotidianum,si ultra assistimus altari, nemo est qui participet. Hæc idcirco dico, non ut quilibet modo[ἁπλῶς]participes sitis, sed ut dignè vos ipsos adornetis futurę communioni.Dignus non es sacrificio,neque participatione? igitur nec oratione ipsâ dignus es. Audis stantem & dicentem præconem, ὅσοι οὐ μετέχετε, ἀπέλθετε πάντες ,quicunque in pœnitentia constituti estis, abite omnes. Quisquis enim non communicat, in pœnitentia esse dignoscitur. —— Animum,quæso,hinc advertite; τράπεζα πάρεστι βασιλική, ἀγγέλοι λειτουργοῦσι τῷ ὄντι τῷ βασιλεῖ, δοῦλοι παρεῖσι ὁ βασιλεύς, καὶ σὺ ἑστηκας χασμώμενος, Mensa regia apparata est: mensæ ministri angeli administrant: denique ipse Rex adest:& tu tam adstas ostitanter? Sordibus squalent vestimenta tua,& non tibi curæ est? Sed munda sunt, inquies. Accumbe igitur,& participa,[ἀνάπεσον, καὶ μέτεχε.] ------ Omnis enim, qui non est sacramentorum particeps,impudens admodùm sit oportet; ut qui sic impudenter adstiterit, [πᾶς γὰρ ὁ μὴ μέτοχος τῶν μυστηρίων, ἀναίσχυντος, καὶ πανοῦργος ἔσται.] ------ Proinde ut nemo nisi initiatus esse desinat, qui non sit initiatus: ita neque eorum quemquam, qui in templum quidem, at immundi sunt. [ὥσπερ οὖν οὐκ ἂν εἴη τις ἀμύητος ἐνδιατρίβων τοῖς ἱεροῖς, ἐὰν μὴ καθαρὸς ᾖ καὶ ἁγνός· οὕτω δὲ οὐδὲ τῶν μυουμένων καὶ ἁγιαζομένων.] Dic mihi; si quis ad epulum invitatus, manus laverit,accumbat etiam, sequè accommodet mensæ,ac interim non illi mensæ participet; [εἶτα μὴ μέτοχος] numquid non is invitatorem suum gravatitur injuriâ? [οὐχ ὑβρίζει τὸν καλέσαντα;] an non præstitisse, talem non adhibere convivio? Sic sanè & tu advenisti; hymnum cum cæteris decinisti; confessus es te in eorum esse numero,qui digni sunt,ut non cogaris cum indignis secedere. Cur remansisti, & non participas mensæ? [τί; ὑμνεῖς, καὶ οὐ μετέχεις τραπέζης;] Indignus sum,inquies. Igitur & eâ indignus communione es,quæ in ipsis habetur orationibus. Hæc Chrysostomus.

Chrysost.

Mensa regia.

Nemo initiatus nisi initiatus: neque immundus.

14. Obiectio tertia: *Iustinus* martyr, in secunda apologia, testatur symbola Eucharistica distribui solita præsentibus, & ad absentes per diaconos mitti. *Irenæus* etiam,in epistola sua ad *Victorem*,Episcopum Romanum, narrat Episcopos Romanos olim,testandæ concordiæ,ad fratres ex aliis parœciis, de observatione paschatis diversum ab ipsis tenentes sententiam, misisse Eucharistiam: ἀνέπεμπεν μὲν πρῶτος ὁ τῶν ἐν Ῥώμῃ παροικιῶν ἐπίσκοπος, τῶν δὲν τῶν παροικιῶν πρότερον ἐπισκόπων ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸ τῆς εὐχαριστίας. apud Eusebium lib.5. histor. Eccles. capite 24. ex & *Dionysius* Episcopus Alexandrinus, in epistola ad *Fabium* Episcopum Antiochenum, commemorat de *Serapione* quodam pœnitente in extremis constituto, quod nepotem suum misisset,accersitum ad se unum è presbyteris;& quòd presbyter morbo laborans,cum ipse eâ noctis tempestate venire non posset,puero ad *Serapionem* deferendam dederit particulam Eucharistiæ, [βραχὺ τῆς παρακειμένης ἁγιάσματος ἐπιδοῦναι ,] præcipiens ut eam madefactam in os sensi Serapionis infunderet. Quod & factum. eo quod mandasset *Dionysius* Alexandrinus Episcopus,qui illa refert, ut ex hac vita migraturi,si peterent;& maximè si prius, quandò properâ erant valetudine,supplices facti essent, participes fierent sanctorum mysteriorum. apud *Eusebium*, libro 6.capite 36 *&c.*

3. Obiectio. Eucharistia missitata ad absentes.

Ex Iustino, & testimonio Dionysii Alexandrini, apud Eusebium.

15. Respondeo. Nihil ista faciunt pro vera ratione sacramenti, extra usum a Christo institutum. Nam illa à *Iustino* memorata missio ad absentes, fuit quædam datio ad manducandum. Quod autem scribit *Irenæus*, Episcopos Romanos Eucharistiam misisse ad fratres ex aliis provinciis, id intelligendum de fratribus aliarum provinciarum Romam venientibus, & Romæ pro tempore degentibus: ut patet ex ipsius *Irenæi* verbis ibidem; Presbyteri (inquit,ante *Soterem*,qui Ecclesiæ, cui tu nunc præes, præficiebantur, *Aniceti*um dico,*Pium*,*Hygînum*,*Telesphorum*, & *Sixtum*, licet neque ipsi hoc festum eo die,quo Episcopi Asiæ observarent, neque aliis post se id observare permittere essent; inde omnis tamen cum fratribus ex illis provinciis, in quibus observabatur, ad se accedentibus, ipsi non observantes coluerint pacem & concordiam; οὐκὶ μὴ πρότερ τε, πρεσβύτεροι πρὸ ἐμοῦ ἐπίσκοποι, οἷς ἐγὼ διαδέχομαι τὸν τόπον τοῦ προκαθῆσθαι, οὐκ εἰς ἐπιτήδευμα, ἐπιτηρήσαντες ἐκεῖνοι ἐποίησαν·] ac nunquam, propter ritum varium observandi festi modum, fuere ulli ab Ecclesia ejecti. Sed presbyteri illi,qui ante te fuerunt,ipsi non observantes, iis ex aliis provinciis, qui observarent, mittebant Eucharistiam [πῶς γὰρ τὸν παρόντα τῇ ἴσῃ ἐπιτηρήσει ἐκβάλλειν] Nempe servabant cum morem mittendi ad absentes, de quo meminit *Iustinus*: eoque libentiùs ad illos fratres, ut hoc certo pignore concordiam foverent, & se eos pro catholicis fratribus agnoscere & amplecti; non obstante Paschali discrepantiâ, palàm profiterentur. Quam ob causam cum *Polycarpus* Romam venisset, neque ei de observatione Paschatis cum *Aniceto* Romano tunc Episcopo convenire posset,pacem tamen ita inter se retinuerunt, ut non solùm communicaverint inter se mutuò,sed etiam Polycarpo Anicetus honoris causâ concesserit in Ecclesia Romanâ palam ritus obire sacros, & Eucharistiam administrare. sicut in eadem illa epistola commemorat Irenæus.

Respõ. Vindicantur Iustinus, & Irenæus.

De illa causa Dionysii narratione vide responsionem, infrà 23 & aliquot sequentibus paragraphis.

16 Antequam autem de Dionysii Alexandrini narratione de Serapione respondeam, postulare hic locus videtur, ut studiosos obiter commonefaciam de pœnis illis olim benedicti solitis,non in usum Eucharistiæ,sed qui darentur catechumenis,(ut monet Augustinus libro secundo,de meritis & remissione peccatorum, capite vigesimo sexto,) & qui post missarum solemnia, omni die Dominico,& in diebus festis, darentur eis qui communicare non essent parati; ut habetur in decreto illo superius memorato:quod Romanenses tribuunt Pio primo, Papæ Romano. De quibus Anastasius, in libro Pontificali, in vita Melchiadis Papæ; qui Romanæ Ecclesiæ gubernacula suscepit anno Christi 311. Hic (inquit)fecit, ut oblationes consecratæ per Ecclesias

De Eulogiis.

Supra § 7.

cleſias ex conſecratu Epiſcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum. Et in vita Siricii Papæ; qui ſedere cœpit anno Chriſti 385. hic (inquit) conſtituit, ut nullus presbyter miſſas celebraret, per omnem hebdomadam, niſi conſecratũ Epiſcopi locũ ſuſciperet: declaratum, quod nominatur, fermentum. Hæc ibi. unde conſtat, panes quoſdam fermentatos mitti ſolitos ab Epiſcopo per titulos, ſive Parochiales Eccleſias, & à ptesbyteris ſuſceptos eſſe, in ſymbolum Catholicæ unanimitatis & communionis; ita, ut non ſolùm ipſi presbyteri acciperent, ſed & aliis fidelibus curæ ſuæ creditis, qui ſacram Euchariſtiam non ſumſiſſent, certis temporibus impertirentur. Fiebant etiam de reliquis conſecrationis, poſt Euchariſtiæ celebrationem, atque adeò de non fermentato, Eulogiæ, benedicente presbytero: ut apparet ex decreto illo quod Pii primi eſſe dicunt.

17. Concilium Laodicenum (quod celebratum eſt paulò ante primam Synodum Nicænam œcumenicam,) ἀλογίας vocat, id eſt, panes benedictos, canone decimo quarto, ubi prohibet earum miſſionem ad alias Parochias, tempore feſtivitatis Paſchalis. Quamvis tum apud Apoſtolum, 1. Corinth. 10. 16. tum etiam apud orthodoxos Patres, aliquando vocabulum ἀλογίας ipſum denotet ſacramentum Euchariſtiæ, (exempla quædam ex Patribus invenies in exercitationibus Iſaaci Caſauboni, ad Annales Baronii, Exercit. decimâ ſextâ, capite trigeſimo tertio.) Quocirca canonem illum Concilii Laodiceni ita *Balſamon* & *Zonaras* interpretantur, ut prohibuerit mittere ſacratiſſimæ Euchariſtiæ particulas, ſeu buccellas, ad alias parœcias: ut etiam monet Henricus Spondanus in ſua Epitome Annalium Cardinalis Baronii, ad annum Chriſti 313. Verba Canonis ſunt; ὅτι τὸ, μὴ δεῖν ἐν λόγοις ἀλογιῶν ἐν τῇ ἑορτῇ τὰ πάσχα, ἐν ἑτέραις παροικίαις δῶ πέμπειν. Fit in eodem Laodiceno Concilio rurſus mentio Eulogiarum, can. 32. ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικὰς ἀλογίας λαμβάνειν, ἀτινὰς εἶναι ἀλογίαι μᾶλλον, ἢ ἀλογίαν. id eſt, quod non oporteat ab hæreticis Eulogias (ſeu benedictiones) ſumere, quæ ſunt maledictiones potiùs, quàm benedictiones.

18. *Innocentius* primus, Papa Romanus, in epiſtola prima, quam anno Chriſti 416. ſcripſit ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, capite quinto. De fermento verò, (inquit) quod per titulos mittimus, ſuperfluè nos conſuluiſti, cum omnes Eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſint conſtitutæ. Quarum presbyteri, quia die ipſâ, propter plebem ſibi creditam, nobiſcum convenire non poſſunt, idcircò fermentum, à nobis confectum, per acolythos accipiunt; ut ſe à noſtra communione, maxim è illa die, non judicent ſeparatos. Quod per parochias fieri debere, non puto; quia nec longè portanda ſunt ſacramenta: nec nos per cœmiteria diverſa conſtitutis presbyteris deſtinamus, & presbyteri eorum conficiendorum jus habeant, atque licentiam. Hæc Innocentius. ubi fermentum illud appellat ſacramentum, lato quodam ſignificatu. Quemadmodum & Auguſtinus, libro ſecundo, de peccatorum meritis & remiſſione, capite vigeſimo ſexto, Quod (inquit) accipiunt catechumeni, quamvis non ſit corpus Chriſti; ſanctum eſt tamen, & ſanctius quàm cibi, quibus alimur: quoniam ſacramentum eſt. Hæc Auguſtinus. Obſerva etiam regulam illam Innocentianam; Non ſunt longè portanda ſacramenta. Ne fermentum quidem illud; nedum Euchariſtia, quæ & verius & excellentius ſacramentum eſt.

Omnes Eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſunt conſtitutæ, ait Innocentius.

Sacramentũ latiùs ſumptum.

Regula de non longè portandis ſacramentis.

19. De Eulogiis meminit etiam Gregorius, Epiſcopus Turonenſis, qui floruit anno Chriſti 580. & 590. Nobis autem (inquit) Miſſas celebrantibus, in ſanctam Baſilicam, aperta reperiens oſtia, ingreſſus eſt, (*Merovæus Chilperici Francorum Regis filius.*) Poſt miſſas autem petiit, ut ei Eulogias dare deberemus. Erat autem tunc nobiſcum Ragnemodus, Pariſiacæ ſedis Epiſcopus; qui ſancto Germano ſucceſſerat. Quod cum refutaremus, ipſe clamare cœpit & dicere, quòd non rectè eum à communione ſine fratrum conniventia ſuſpenderemus: illo autem hæc dicente, cum conſenſu fratris qui præſens erat, conteſtatâ cauſa canonicâ, Eulogias à nobis accepit. Veritus autem tum, ne, dum unum à communione ſuſpendebam, in multos exſiſterem homicida. Minabatur enim aliquos de populo noſtro interficere, ſi communionem noſtram non meruiſſet. Hæc Gregorius Turonenſis, libro quinto hiſtoriæ Francorum, capite 14.

20. Ab Eulogiis iſtis, quas Innocentius dixit non longe eſſe portandas, diſtinguunt Baronius & Bunus eas, quæ inter amicos ultro citrò que etiam trans mare, ut eſſent Chriſtianæ inter eos concordiæ pignora, mittitabantur. Porrò (inquit Baronius) fuiſſe quoque alias privatas Eulogias, quas ſcilicet amici inter ſe ultro citroque dare atque accipere conſuevi ſſent; multa ſuppetunt antiqua exempla: & inter alia Paulini Nolani Epiſcopi ad Auguſtinum, Alypium, Romanianum, & Severum, è Campania in Africam & Gallias panes pro Eulogia mittentis, & pariter Auguſtini ad eundem Paulinum remittentis. Hæc Baronius, in Epitome Spondaniaca, anno Chriſti 313. num. 14. ſimilia habet Bunius in notis in 14. canonem Concilii Laodiceni.

21. Paulinus, Epiſcopus Nolanus, epiſtola prima, quæ ad Severum ſcripta eſt; Panem (inquit) Campanum de cellula noſtrâ tibi pro Eulogia miſimus, tantum meritis in Domino tuis freti, ut plenâ ad te perferendum ſui gratiâ crederemus: tu, licet uberioribus micis à Domini menſâ jam ſaturatus ſis, dignare, & à peccatoribus acceptum in nomine Domini panem in Eulogiam vertere. ac ne panis ſiligineus tibi modum noſtræ humilitatis excedere videretur, &c. Unde apparet, fuiſſe ſiligineum illum panem. Idem epiſtola quadrageſimâ primâ, ad Auguſtinum, quæ in tomo epiſtolarum Auguſtini numeratur epiſtola trigeſima prima. Panem unum, quem unanimitatis indicio miſimus charitati tuæ, rogamus accipiendo benedicas. Idem epiſtola quadrageſima quinta, ad Alypium, quæ apud Auguſtinum eſt 25. Panem unum ſanctitati tuæ unitatis gratiâ miſimus, in quo etiam Trinitatis ſoliditas continetur. Hunc panem Eulogiam eſſe, tu facies dignatione ſumendi. Idem Paulinus epiſt. 46. ad Romanianum. Ne vacuum fraternæ humanitatis officium videretur, de buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi pariter & filio noſtro Licentio miſimus. Non enim

potuimus

potuimus à benedictione secernere, quem cupimus eadem nobis gratiâ penitus annectere. Augustinus etiam, epist. 34. ad hunc ipsum Paulicium & Therasiam; Panis (inquit) quem misimus, uberior benedictio fiet, dilectione accipientis vestræ benignitatis.

22. Quamvis autem eulogias has Baronius & Binius privatas vocent, & ab alteris illis, quas publicas appellant, distinguant; neque nobis eâ de re contendere sit animus: nullum tamen formale discrimen ostendunt. Eulogiæ publicæ (inquit Binius) ad id consecrabuntur, & distribuebantur, ut essent communionis catholicæ signa & indicia. Idem certè usus earum, quas privatas vocat. Non est necesse pro diversitate personarum, quibus dantur Eulogiæ, multiplicare Eulogiarum genera. Alioquin aliæ erunt eulogiæ catechumenorum; aliæ fidelium, & in his, aliæ laïcorum; aliæ clericorum. Præterea verisimile est, Augustinum eulogias à Paulino missas etiam clericis aliisque fidelibus sub se constitutis impertivisse; eâque etiam intentione Paulinum eas misisse, idemque de eulogiis à Paulino ad alios, & ab aliis ad eum transmissis judicium. Atque hæc obiter de Eulogiis illis monuisse sufficiat.

Responsio de historia Dionysii Alexandrini, superiùs obiecta, §. 14. Confessio viatici pœnitentibus moribundis.

23. Accedo nunc ad historiam illam de Serapione, superiùs objectam ex eusebii lib. 6. hist. Eccles. cap. 36. *med.* In ea spectandum, quid Dionysius Episcopus fieri jusserit, quid Serapion experiverit, quid presbyter ille ægritudine corporis detentus egerit.

24. Pium & laudabile episcopi mandatum; ut pœnitentibus moribundis, & sic affectis, concederetur suave illud viaticum, ἵνα ἐλπίδος ἀπολλάττωνται. ut ibidem loquitur Dionysius: id est, ut bonæ spei pleni ex hac vitâ dimitterentur. Sic enim disciplinæ severitatem pietatis mansuetudine temperabant sancti Patres, ut quamvis in grave scelus lapsos fratres à communicatione orationis & conventus & omnis sancti commercii relegarent; ut scribit Tertullianus in Apologetico, cap. 39. & diuturna eis pœnitendi tempora admetirentur; ut patet ex Concilii Ancyrani (quod celebratum anno Christi 314.) capitulis 5, 6, 7, 8. & Concil. Nicæni 1. œcum. can. 11. & 12. solicitè tamen caverint, ne tales immodicæ mœstitudinis voragine absorberentur. Hinc antiqua illa in Ecclesia lex, quam repetivit ratamque habuit magna Nicæna Synodus, his verbis: περὶ δὲ τῶν ἐξόδου διόντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλάσσεται καὶ νῦν ὥστε εἴ τις ἐξόδου ἴοιτο, τὸ τελευταῖον καὶ ἀναγκαιότατον ἐφόδιον μὴ ἀποστερεῖσθαι &c. id est, De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur, ut si quis egreditur è corpore, ultimo & necessario viatico minimè privetur, &c. Concil. Nicæni 1. can. 13.

Vide lib. 12. cap. 6. & cap. 7. §. 3.

Vide lib. 12. cap. 7. §. 13. & §. 15.

25. Serapion à cœtu fidelium, propter lapsum in idololatriam, diu exsulans, atque à mensa Dominica abstentus, & longo tempore in pœnitentia constitutus, jamque in mortis limine animam agens, solatium catholicæ communionis haud illicitè, nec sine justa causa apperivit, & ideo presbyterum ad se accersivit, qui ultimum illud viaticum, prout Episcopus fieri jusserat, ipsi jam ἀναγκαῖον τι (Nicæno utor vocabulo) id est, quoad hujus vitæ retentionem desperato, præberet. Presbyter ille, in omnem noctis illius eventum, partem Eucharistici panis & vini & aquæ, super quibus eos ut videtur) die gratiæ actæ grant, apud se asservasse videtur: ut sic in promtu

Serapion; abstentus, & pœnitens, & in mortis limine, dari sibi postulavit sacramentum Eucharistiæ, quod ei jure debebatur.

haberet, quod moriturientibus, sacræ communionis solamen experentibus, statim sine morâ vel ipse manibus suis præberet; vel necessitate impeditus, per alium transmitteret. Noster enim panis, & calix, non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut Manichæi disipiebant, sed certâ consecratione mysticus fit nobis; non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis; non sacramentum religionis. ut monet Augustinus, lib. 20. contra Faustum, cap. 13.

Modus celebrationis Eucharistiæ, tempore Justini martyris anno Domini 150. Vide supra, lib. 1. cap. 3. §. 14.

26. Justinus martyr, prope finem illius apologiæ, quæ vulgò *secunda* nuncupatur, modum celebrationis Eucharistiæ, suo tempore usitatum sic describit: ὁ προεστὼς τῶν ἀδελφῶν ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κράματος. καὶ οὗτος λαβὼν αἶνον καὶ δόξαν τῷ πατρὶ τῶν ὅλων, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀναπέμπει ἐν ἐκχαριστίαν ἐπὶ τοῖς καὶ ἀξιοῖ τούτων παρ' αὐτοῦ τυγχάνειν· ἐπειδὰν τοῦ εὐχὰς καὶ τὴν ἐκχαριστίαν, πᾶς ὁ παρὼν λαὸς παρευφημεῖ λέγων, ἀμήν. τὸ δὲ ἀμήν, τῇ Ἑβραΐδι φωνῇ, τὸ γένοιτο σημαίνει. ἐκχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος, καὶ παρευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι δίδασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ ἐκχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι καὶ τῶν προκειμένων καλοῦσι παρ' ἡμῖν ἐκχαριστίαν. id est; ei qui fratribus præest, offertur panis & poculum aquæ & vini. Quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum universarum Patri, per nomen Filii, & per Spiritum Sanctum offert; & Eucharistiam sive gratiarum actionem, pro eo quod nos donis hisce suis dignatus sit, prolixè exsequitur. Atque ubi ille preces & gratiarum actionem absolvit, populus qui adest, omnis fausta approbatione acclamat, dicens, amen. *Amen* autem voce Ebraïcâ, fiat significat. Postquam verò præsidens gratiarum actionem perfecit, & populus omnis apprecatione lætâ eam comprobavit, qui apud nos vocantur diaconi, [sive ministri] distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt panem, & vinum & aquam: & ad absentes perferunt. Atque alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia. Hæc Justinus.

Ὁ προεστὼς

Preces & gratiarum actionem Amen

Eucharistia.

De admistione aquæ.

27. Quamvis autem orthodoxi Patres faciant mentionem aquæ; admistio tamen aquæ nonest de necessitate vel integritate hujus sacramenti: ut docet *Thomas*, part. 3. quæst. 74. articul. 7. & quæst. 83 articulo 6. ad 4. & in 4. sententiar. distinct. 11. quæst. 1. articulo 4 & *Bonaventura* in 4. sententiar. distinct. 11. part. 2. quæst. 3. *Justinus* dicit, alimentum hoc sic consecratum, distributum, participatum, appellari, apud Christianos Eucharistiam. *Dionysius* autem, apud Eusebium, ἐκχαριστίαν, vocat eam rem, quæ consecratione aptata erat & destinata usui; quamvis non nisi in usu esset verum plenumque sacramentum.

Vide cap. 14.

Plenior narratio de Serapione, & de communione moriturientibus concessa.

28. Cùm igitur Serapion, ob lapsum in idololatriam, tempore persecutionis, ab Ecclesiastica communione diu jam exclusus esset, neque ullis quantumvis crebris & vehementibus supplicationibus, ut in Ecclesiam denuo reciperetur, adhuc obtinuisset, (ea erat disciplinæ Ecclesiasticæ, per illa tempora, erga istiusmodi lapsos severitas,) incidit in gravem morbum, & triduo mutus ac sine sensu vixit; quarto demum die paululum relevatus, mittit puerum nepotem suum ad Presbyterum illum, qui morbo quidem vexatus ad eum ire non potest. ne

tamen Episcopi mandato de subveniendo talibus inobsequens, & præbendi afflictæ animulæ cum pectivi consolaminis incuriosus videatur, dat puero ad avum suum Serapionem deferendam ex quam partem Eucharistiæ, ἐρραψὲ τὸ ἐυχαριστήσιν, id est, panis εὐχαριστηθέν, & vini aquâ mixti etiam ἄλλο κεκιρνημένον, jubens, ut intinctum in calicem panem ori senis infundat: verba Dionysii sunt, ἀποβρέξαι αὐτὸν καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐκ τὸ στόματος ἐπενεγκεῖν.

Serapioni datur eft communio ſub utraque ſpecie.

29. Ex his Dionisii verbis, colligo, presbyterum illum puero non solum panis, sed etiam potûs consecrati partem tradidisse: Quia non est verisimile, permissurum fuisse, nedum jussurum, ut sacramentalem panem communi aliquo liquore humectaret. Citat enim Gratianus constitutionem nomine Clementis Papæ; ut qui reliqua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad accipiendos communes cibos conveniant: ne putent sanctæ portioni miscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum diffunditur. Distinctione secunda, de Consecratione, can. *Tribus gradibus.* et Augustinus ait, ab Apostolis ordinatum fuisse illum in Ecclesia morem, ut à jejunis acciperetur Eucharistia, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi. Ideo enim per universum orbem morem istum servari. Augustinus ad Ianuarium, epistolâ 118. cap. 6. 1. etè tamen monet auctor glossæ in canon. *Liquido.* distinctione secundâ, *de consecratione.* j junium non esse de substantia; ut patet ex prima celebratione hujus sacramenti, eâ nocte quâ Dominus traditus est. Quod autem legitur in libro illo de divinis officiis, qui inscribitur *Ordo Romanus*; columna 75. D. editionis Parisiensis, in folio, anno Domini 1614. *fanciscari vinum non consecratum per sanctificatum panem:* non solùm à Catholicæ Ecclesiæ priscâ doctrinâ & praxi dissonum est, sed etiam ipsi Dominicæ institutioni apertè repugnat, in quâ sit diserta & peculiaris mentio de benedictione poculi. Apostolus appellat *poculum benedictionis*, cui benedicimus 1. Corinth. 10. 16 & *poculum Domini*, eodem cap. vers. 21. de hoc solo poculo meminit, quando dicit: *Ego enim accepi à Domino; quod & tradidi vobis.* 1. Cor. 11. 23.

Cæteri communicabant.

Semper non erat de ſubſtantia.

Ordinis Romani locus.

1 Cor. 10. 16.

De celebratione Eucharistiæ.

30. Quid autem de illa Eucharistiæ in usum infirmorum asservatione statuendum sit, nos docebit circumstantiarum consideratio. Ostendimus in superioribus, catholicam antiquitatem in hanc perveterem & canonicam regulam unanimiter tandem consensisse, ut pœnitentibus moribundis, catholicæ communionis solatium expetentibus, statim præberetur. Exceptis quibusdam casibus pro tuenda disciplinæ severitate, ad aliquod tempus; de quibus legere est in Concilio Eliberitano, cap. 1. 2. 3. 6. 7. 8. 12. 17. 18. 42. &c ubi ob quædam scelera, nec in fine conceditur communio. Postea tamen mitiorem illam legem renovavit magna Synodus Nicæna, can. 13. ut si quis egrederetur è corpore, ultimo & necessario viatico minimè privetur [τὸν τελευταῖον καὶ ἀναγκαιότατον ἐφόδιον μὴ ἀποστερεῖσθαι.] Et hanc gemmam ad omnes Christianos extendens, mandavit, ut generaliter omni cuilibet in exitu posito [καὶ ὅλως ὁεῖ πάντως ἀπογραφὴν ἐξιόντας] & petenti participationem Eucharistiæ, Episcopus probatione habitâ [μετὰ δοκιμασίας] det. Innocentius primus, Papa Romanus, epistolâ tertiâ, ad Exuperium, capite secundo, sic ista conciliat: Et hoc (inquit) quæsitum est, quid de his observari oporteat, qui post baptismum omni tempore Incontinentiæ & voluptatibus dediti in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul & reconciliationem communionis expetunt. De his observatio prior, durior: Posterior, interveniente misericordiâ, inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cùm illis temporibus crebræ persequutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret à lapsu, negata meritò communio est, concessâ pœnitentiâ, ne totum penitùs negaretur: & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, jam depulso terrore, communionem dari abeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam, quasi viaticum profecturis; ne Novatiani hæretici, negatis veniam, alperitatem & duritiam subsequi videantur. Tribuetur ergo cum pœnitentia extrema communio, ut homines hujusmodi vel in suprernis suis, permittente Salvatore nostro, à perpetuo exitio vindicentur. Hæc Innocentius, in illa epistolâ, quam ad Exuperium Episcopum Tholosanum dedit, Stilicone tertio & Anthemio Consulibus, id est, anno Christi 405. Concilium autem illud Eliberitanum celebratum esse tempore persequutionis, anno Domini 305. docet Binius, in notis suis in idem Concilium, verbo *Concilium.* Magnam autem Nicænam Synodum celebratam esse anno Domini 325. scribunt Baronius, in Annalibus, & Calvisius, in opere Chronologico.

Eucharistia Innocentio, quatuor illorum ſæculorum ætatem ſenio bruqui, tot comprobat.

Quare de pace non congregationi publicæ reſerebatur. Eulogiæ ad eſſ.

31. Ad evitanda autem schismata, & hæreticorum contagia, & ad publicæ reconciliationis fidem pœnitentibus luculentiùs (ut videbatur) faciendam placuit partibus de illo ipso pane impertiri infirmis, qui publicè in cœtu fidelium palàm consecratus fuerat & de quo Ecclesiæ publicè participarat: quo spectat canon ille Concilii Laodicensis; ὅτι δεῖ τὰς τῶν φωτιζομένων εὐχὰς ἐπιτελεῖσθαι ἐν τῷ σύνεσιν. id est, quod non oporteat in domibus oblatione celebrari ab Episcopis, vel presbyteris. Concilii Laodicæni canone 58. quinquagesimo octavo. Concilium hoc Laodicenum, Eliberitano posterius ac Nicæno tempore anterius, celebratum esse circa annum Domini 314. scribunt Baronius & Binius. Non est quidem de necessitate sacramenti, aut legitimæ celebrationis, necessarium templum, aut basilica publica; nam absque ullius certi loci designatione, vel exceptione, promisit Christus præsentiam suam cum duobus, aut tribus, in ejus nomen congregatis, Matthæi 18. 20. Et Eucharistiam ipse instituit, ac celebravit, in privato hospitio, & conventu modico. Neque faciunt illi contra institutionem; imò magis institutioni inhærere videntur, qui, ubi danda & manducanda est Eucharistia, ibidem etiam reliquas celebrationis partes exsequuntur, modò adsit idoneus cœtus & numerus participantium. Sed canon iste Laodicenus ad cautelam illorum temporum pertinebat.

Matth. 18. 20.

Pars tertia ſui ſacrificii ſanctis ſuis ſacerdotibus ſuis.

Pro ſanctificatione ſui altaris, & ſanctificatione ſui templi.

Pro ſanctificatione ſui altaris, & ſanctificatione ſui templi, & ſanctificatione ſui ſacerdotii.

32. Sic autem stantibus canonibus; hinc quidem de danda communione infirmis, illinc verò de non celebranda oblatione in domibus, necessaria erat Eucharistiæ in cœtu publico consecratæ

Unde cauta aſſervatio Euchariſtiæ in uſum infirmorum.

sectratæ asservatio in usum infirmorum, ut legis violatio utrinque vitaretur. Lex autem illa de non negligendis infirmis, perpetuâ niti videtur æquitate. At canon Laodicænus ad illorum temporum conditionem erat accommodatus, neque omni tempori vel loco quadrat. Itaque infirmis, (ubi id Ecclesiæ consuetudo fert) sine asservatione, consuli potest, altero duorum modorum: vel enim, dum publicè celebratur Eucharistia, mitteretur è cœtu publico, & absque pompâ & apparatu â perferetur ad ægrotum pars illius panis & illius vini, quæ in cœtu publico consecrata sunt, & de quibus populus publicè participat; sicut fiebat Iustini seculo. Vel, quia nunc non æquè frequens in nostris Ecclesiis est sacramenti hujus celebratio, ac fuit apud veteres, si contingat ægrotum de vita periclitantem, vehementi desiderio postulare communionem, etiam quando nulla habetur publica Eucharistiæ celebratio, & non indignè sumturus videatur, ibit publicus & approbatus presbyter in cubiculum ubi decumbit infirmus; & ibi, præsente necessario fidelium & sacramentum sumturorum numero, & Christo in medio eorum, consecrabit & celebrabit Eucharistiam, nihil omittens eorum quæ Dominus in institutione præcepit. Neque de suo quicquam adjiciens, tanquam de necessitate vel integritate sacramenti.

Infirmis prospici potest sine asservatione sacramenti.

Petavius studiosissimus est Calvinus erat ea Mandelgardensi, quæ incipit Tametsi Nostro. Et epist. ad N. quæ incipit Quæ exquisitione. & epist. ad Oecumenium, quæ incipit, Etsi præsens. Et P. Martyr. Loc. comm. class 4. cap. 11. §. 21.

Epistin.

31. Si autem metus sit, ne morbi violentia moram respuat, & ne moriatur æger, priusquam apud eum ritè peragi possit sacramenti consecratio & celebratio; vel si casus timeatur similis illi in historia de Serapione: annon expediret (inquies) presbyterum Eucharistiam semper habere paratam, ut, quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet; ne sine communione moriatur? sicut habetur in canone illo, quem ex Concilio Guarmaciensi citat Gratianus, De consecratione Dist. 2. can. *Presbyter Eucharistiam.* Respondeo. Tametsi illam priscis Catholicis usurpatam sacramenti asservationem damnare necessarium nobis non esse videatur; fieri tamen posse, negandum non est, ut consuetudo Ecclesiastica pro tempore utilis, aut tolerabilis, imitanda posteris non sit, apud quos ea imitatio in errorum intolerabilium patrocinium & occasionem scelerum rapiatur: atque adeò præ tantis malis, utilitas jam ejus nulla esse comperiatur.

Resp. 1o.

Rationes contra asservationem Eucharistiæ hoc tempore.

Asservationem igitur Eucharistiæ hoc tempore hæ dissuadent rationes. 1. Qui hodie eam asservant, Papistæ, docent esse verum perfectumque sacramentum, etiam extra usum. 2. Substantiam quæ sub accidentibus panis asservatur, aiunt esse ipsum Christum propriè. 3. Hinc sequitur cultus latriæ, quem exhibent asservatæ hostiæ. 4. Hic absurditas illa & tentatio est, cui non credere aut cedere prohibuit Christus inquiens; *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut hic; ne credite. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut seducant (si fieri possit) etiam electos. Ecce, prædixi vobis! Itaque, si dixerint vobis; Ecce, in deserto est; ne egredimini: Ecce, in conclavibus, ne credite.* 5 Asservatio ista facit mysteria obnoxia opprobriis illis & contumeliis, quæ vel à profanis hominibus proficisci possunt. vel à brutis animalculis, vel à putredine, &c. Dequibus vide *Optat Milevit.* lib. 6. *Lombard.* lib. 4. sent. dist. 13. & *Bonavent.* ibidem, art. 2. qu. 1. *Alexand. Alens.* in sua Summa Theologica, part. 4. qu. 11. membro 2. art. 2. §. 1. *Thom.* 3. part. qu. 77. art. 5

Matth. 24. 23, 24. 25, 26.

Vide infra, cap. 28 §. 28.

Profectò, non ea est asservationis utilitas, aut morientibus sacramenti hujus necessitas, ut hoc tempore, inter tam immanes errores, tam horrenda flagitia, & detestanda ludibria, asservatio Eucharistiæ laudari queat; aut expediens ab æquis rerum æstimatoribus judicari posse videatur.

34. Atque ita jam ad tertiam objectionem prolixè respondimus. Vbi etiam, occasione datâ, de Eulogiis, de consecratione, & viatico morituriorum disseruimus.

4. Obiectio sive quæstio de asservatione quorundam panis Eucharistiæ olim permissa quibusdam etiam laicis.

35. Supererat alia objectio, sive quæstio, de asservatione illa panis Eucharistiæ, olim permissa quibusdam etiam laicis, qui tempore publicæ synaxeos bibebant de poculo, de pane etiam portionem manducabant; quasdam autem portiones etiã in futura tempora asportabant, quas ante omnem cibum sumerent, quibus se in persequutionum angustiis aliisque periculis solarentur. Moris hujus testes sunt *Tertullianus*, libro secundo ad uxorem, capite quinto. Nonne et (inquit) maritus [gentilis] quid secretò ante omnem cibum gustes? Et si sciverit, panem; non illum credit esse qui dicitur. et *Cyprianus*, libro de lapsis: Cum (inquit) quædam arcam suam, in qua Dominicum sanctum fuit, manibus indignis temerasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne audaret attingere. Hunc morem excusat etiam *Basilius*, in epistolâ 289. ad Cæsariam patriciam. *Ambrosius* etiam, libro de obitu Satyri fratris sui, aliquid tale commemorat.

Prima nostra responsio.

36. Respondeo. 1. Consuetudo quidem ista fuit, at non catholica, sive universalis. Citat Gratianus, ex Clemente Papa Romano, hunc canonem; Tanta in altario certè holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant: quod si remanserint, in crastinum non reserventur; sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur. De consecratione, dist. 2. can. *Tribus gradibus.* Hesychius presbyter Hierosolymitanus, lib. 1. in Leviticum, in cap. 8. vers. 32 Sed hoc (*inquit*) quod reliquum est, de carnibus & panibus, igne incendi præcepit. Quod nunc videmus etiam sensibiliter in ecclesia fieri, igique tradi quæcunque remanere contigerit incombusta. ex quibus Hesychii, sive Hychii, verbis liquet, quid de mensæ Dominicæ reliquiis, ejus seculo, sensibiliter fieri consueverit in ecclesia Orientis. Vnde etiam patet repugnare illius ecclesiæ judicio dogma Tridentinum, sessione decimâ tertiâ, canone quarto. Nam, si verum corpus Domini remanere in illis reliquiis credidisset olim ecclesia; non passa esset eas igni tradi. Nicephorus Callisti ait; Consuetudo à multo tempore imperanti urbi (*Constantinopoli*) fuit, ut quum plusculum de partibus immaculati divinique corporis Domini & Dei & Servatoris nostri Iesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros incorruptos ex eis qui ad præceptores in ludum literarium eunt, accerserent, qui jejuni reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque sæpenumero, quum puer admodum essem, & maximè à prima ætate in sacris ædibus versari studio haberem, contigit. Tale quiddam sub Menna quoque Patriarcha evenit. Cum pueris ad id electis puer quoque viri religione Iudæi, vitro conficiendo vitam tolerantis, aggregatus est, &c. Nicephorus libro decimo septimo historiæ ecclesiasticæ, capite vigesimo quinto.

Resp. 2o.

Hesychius.

Vide supra, 457.

Secunda noſtra reſponſio.

37. Deinde, non tam ſpectandum in re adeò ſeriâ, quid piæ quorundam devotioni indultum ſit, & quid nonnulli facere conſueverint; quàm quid Dominus fieri juſſerit, & quid ſanctorum Patrum Conciliis aut unanimi conſenſione, congruenter Dei verbo, conſtanter definitum ſit. *Johannes Iuellus* Epiſcopus Satisburienſis, articulo primo, contra *Hardingum*, ubi privatam Miſſam feliciter oppugnat, & evertit, ſect. 17. quod (inquit,) ad *Tertullianum* attinet, meminiſſe debemus, fideles eo tempore, metu tyrannorum, quorum erant imperiò obnoxii, ſeorſim ac ſeparatim precari coactos fuiſſe. Quocirca quotieſcunque ſecreta conventicula agere liceret, non modò partem omnes ſacramentum accipiebant, ſed quaſdam myſteriorum quoque portiones reſervabant: quibus domi potiri uterentur, ut aſſiduâ memoria facilius unius ſe Eccleſiæ membra eſſe retinerent. Hæc ille. Cujus charitatem & benignam interpretationem, piumque de fidelibus illis judicium animitus exoſculor. Nec tamen quod piè excuſatur, vel ad tempus toleratur, id omne protinus probandum, nedum pro neceſſario & perpetuo dogmate obtrudendum. Pulcra & plane invicta eſt illa *Cypriani* argumentatio contra aquarios, lib. 2. epiſt. 3. ad *Cæcilium*, quæ eſt epiſtola 63. in editione Pameliana. Monet ibi *Cyprianus*, in omni hujuſmodi quæſtione, recedendum eſſe ab humana & novella inſtitutione, & ad radicem atque originem traditionis Dominicæ revertendum. Et poſtea ait; Non eſt ergo, frater chariſſime, quod aliquis exiſtimet, ſequendam eſſe quorundam conſuetudinem, ſi qui in præteritum in calice Dominico aquam ſolam offerendam putaverint. quærendum eſt enim, ipſi quem ſint ſequuti. Nam ſi in ſacrificio, quod Chriſtus eſt, non niſi Chriſtus ſequendus eſt, utique id hos obaudire & facere oportet, quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandavit: cum ipſe in Evangelio ſuo dicat; *Si feceritis quod mando vobis, iam non dico vos ſervos, ſed amicos.* Et quod Chriſtus debeat ſolus audiri, Pater etiam de cœlo conteſtatur, dicens; *Hic eſt filius dilectiſſimus, in quo bene ſenſit: ipſum audite.* Quare, ſi ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit; ſed quid, qui ante omnes eſt, Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem: cum per Eſaiam Propheram Deus loquatur & dicat; *Sine cauſa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Et iterum Dominus in Evangelio hoc idem repetat, dicens; *Reſcitis mandatum Dei, ut traditionem veſtram ſtatuatis.* Sed & alio in loco ponit, & dicit; *qui ſolverit unum ex mandatis iſtis minimis, & ſic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Quod ſi nec minima de mandatis Dominicis licet ſolvere, quanto magis tam magna, tam grandia; tam ad ipſum Dominicæ paſſionis & noſtræ redemtionis ſacramentum pertinentia fas non eſt infringere, aut in aliud quàm quod Divinitus inſtitutum ſit, humanâ traditione mutare? ---------- Nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus. ---------- Id, quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus. Et ideo, frater chariſſime, ſi quis de anteceſſoribus noſtris, vel ignoranter, vel ſimpliciter, non hoc obſervavit & tenuit, quod nos Dominus facere exemplo & magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi; nobis verò non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus. ---------- Quare, ſi in lumine Chriſti ambulare volumus, à præceptis ejus & monitis non recedamus: agentes gratias, quod, dum inſtruit in futurum quid facere debeamus, de præterito ignoſcit quod ſimpliciter erravimus. Hæc ibi. Similia legere eſt in ejuſdem Cypriani epiſtolâ 73. ad *Iubajanum*, quæ incipit; *Scripſiſti mihi frater.* Proinde, (*inquit*,) fruſtra quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt; quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non fuerit in ſpiritualibus ſequendum, ſi melius fuerit à Sancto Spiritu revelatum. Ignoſci enim potuit ſimpliciter erranti, ſicut de ſe ipſo dicit Apoſt. Paulus: *qui primò*, (inquit) *fui blaſphemus, & perſequutor, & iniuriosus; ſed miſericordiam merui: quia ignorans feci.* Poſt inſpirationem verò & revelationem factam, qui, in eo quod erraverat, perſeverat, prudens & ſciens ſine venia ignorantiæ peccat: præſumtione enim atque obſtinatione ſuperatur. Et rurſus in epiſtola ad *Cæcilium*, ſuperiùs nobis citata itidem Cyprianus ait; Religioni igitur noſtræ congruit & timori, & ipſi loco atque officio ſacerdotii noſtri, frater chariſſime, in Dominico calice miſcendo & offerendo cuſtodire traditionis Dominicæ veritatem, & quod prius apud quoſdam videtur erratum, Domino monente corrigere, ut, cum in claritate ſua & majeſtate cœleſti venire cœperit, inveniat nos tenere quod monuit, obſervare quod docuit, facere quod fecit Hactenus *Cyprianus.*

Tamen monitis cavemus obtemperare. *Vide infra, lib. 1. cap. 5. §. 42.*

1. Tim. 1. 13.

Conſuetudinem illam ſequi nobis tutum non eſt.

Id nos facere oportet, quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandavit.

Ioan. 15. 14. 15.

Matth. 17. 5.

Eſai. 29. 13.

Marc. 7. 6. 7. 8. 9. Matth. 5. 19.

38. Hæc ſi ad præſentem noſtram quæſtionem accomodemus, & ad radicem atque originem traditionis Dominicæ penetremus; inveniemus Dominum juſſiſſe, ut ad menſam Dominicam panem Euchariſticum accipientes, manducemus in eius commemorationem; non autem, ut aſſervemus inde quidpiam: neque minus præſentaneam requiri panis manducationem, quàm vini bibitionem. Et cum obſequium Apoſtolorum, Domino jubenti obtemperantium, ſit certiſſimum mentis Domini præcipientis interpretamentum; quod illi tunc Domino jubente fecerunt, illud nobis etiam haud dubiè faciendum eſt. illi autem manducare & bibere juſſi ſtatim manducarunt & biberunt, antequam de menſa illâ ſurgerent. Neque uſquam legimus in ſacris oraculis manducationem panis è conſecrantis manu accepti differendam eſſe in futurum tempus, longo interjecto intervallo inter acceptionem & manducationem.

39. Obſerva etiam ex verbis illis *Cypriani* ſuperiùs allegatis, unum eundemque errorem ſimplicitati majorum ſæpe numero condonari, qui contumaci ac indocili poſteritati certiſſimi cauſſa exitii eſt. Deſinant igitur infelices iſti Papiſtæ, qui nunc ad clarum relucentis veritatis jubar oculos pertinaciter claudunt, & ſanctam Dei veritatem calumniis aç blaſphemiis petulanter impetunt: deſinant, inquam, ſuam perverſitatem cum majorum noſtrorum, qui ante reformationem vixerunt, ſimplicitate confundere; neque ex conceſſa eis venia impunitatem ſibi polliceantur.

Nota, quid de majoribus noſtris exiſtimandum, qui ante reformationem erraverunt, & quam diverſa ſit horum ignorantia, præſertim inter reformatos ſententiam Papiſtarum condite.

40. Tertia noſtra reſponſio eſt: Non ſolùm non univerſaliter uſurpata eſt ea laicalis aſſervationis conſuetudo, nec ullius Concilii auctoritate firmata, utcunque ad tempus tolerata;

Tertia noſtra reſponſio.

Servanda Divina inſtituta.

Quamvis anteceſſores ſimpliciter erraverint, non eo tenemur.

Digitized by Google

rata, ſed tandem etiam intolerabilis viſa, & decretis eccleſiaſticis olim abrogata, & ſub anathematis denunciatione ſeverè prohibita eſt. In Concilio Cæſarauguſtano, quod celebratum eſt anno Domini 381. *Euchariſtiæ gratiam ſi quis probatur acceptam in Eccleſia non ſumſiſſe, anathema ſit in perpetuum.* Concilio Cæſarauguſtano, can. 3. et in Concilio Toletano primo, quod celebratum eſt anno Domini 400. *Si quis autem acceptam à ſacerdote Euchariſtiam non ſumſerit, veluti ſacrilegus propellatur.* Concil. Toletan. 1. can. 14.

CAPVT OCTAVVM.

De loquutionibus quibuſdam in argumento Euchariſtico: ubi etiam de verbis illis Domini, hoc eſt corpus meum. *Item de Eccleſiaſtica illa excitatione,* Surſum corda.

Loquutiones quædam Transubſtantiarios improbata.

LOquutiones hæ, *Panis eſt corpus Chriſti: quod eſt panis, erit corpus Chriſti: quod fuit panis, eſt corpus Chriſti: panis fit, vel fiet, vel factus eſt corpus Chriſti: panis poteſt, vel potuit, vel poterit eſſe, vel fieri corpus Chriſti: panis mutatur in corpus Chriſti:* (iſtam rejicit Scotus.) item omnes loquutiones ſignantes (ut ajunt) innovationem circa corpus Chriſti, qualis eſt, *corpus Chriſti fit, creatur: de vel ex pane fit, fiet, factum eſt corpus Chriſti*; ſecundùm quod propoſitiones iſtæ denotant cauſalitatem, vel conſubſtantialitatem, & aliquid commune manere, ſeu communitatem ſubiecti (præpoſitio autem iſta *ex*, ſecundùm modum proprium accipiendi *ex*, aliquo modo denotat commune aliquid manere, inquit *Scotus*, in 4. ſent. diſt. 11. quæſt. 5. Et propoſitio *de*, ſecundùm modum ſuum proprium notat conſubſtantialitatem, ut monet *Thomas* in 4. ſent. diſt. 11. quæſt. 1. art. 4.) Omnes (inquam) iſtæ loquutiones rejiciuntur ab ipſis Transſubſtantiariis, tanquam impropriæ, & de rigore ſeu proprietate ſermonis falſæ. *Alex. Alenſ.* part. 4. quæſt. 10. memb. 4. art. 2. §. 3. *Thomas* in 4. ſent. diſt. 11. quæſt. 2. art. 4. *Bonaventura* in 4. ſent. diſt. 11. part. 1. quæſt. 6. *Scotus* ibidem, quæſt. 5. *Gabriel Biel*, ibidem quæſt. 1 art. 3. dub. 1. Vſurpari autem iſtiuſmodi formulas non immeritò prohibent Transſubſtantiarii; quia transſubſtantiationi inimicæ ſunt. ideo eos malè habet, quod tam frequenter apud patres inveniantur: & miſerè ſe torquent in confingendis interpretamentis, quæ propius inſpecta, menti patrum ex diametro repugnant: ut patebit ex argumentis, quæ inferius proferemus ex patribus contra transſubſtantiationem.

Vide cap. 18. b. 11. & 5. 22.

Impropria loquutio bifariam dicitur.

2. Impropria autem loquutio bifariam dicitur; vel enim figurata eſt, vel minus idonea. Memoratas de euchariſtia loquutiones fatemur eſſe impropias ſenſu priore: at perperam inde colligunt Transſubſtantiarii, eas eſſe fugiendas, vt falſas, aut ineptas. Conſuevit enim Spiritus Sanctus, quando de ſacramentis ſive myſteriis ſermo eſt loquutiones huiuſmodi figuratas adhibere, tanquam apprimè idoneas ad luculentam myſterii expreſſionem, & compendioſam analogiæ ſacramentalis intimationem: tribuens ſymbolo nomen rei, cuius eſt ſymbolum: & vice verſâ. ut liquet ex S. Scripturis, in quibus de circumciſione, de Paſchate, de petra in deſerto, de baptiſmo, & conſimiliter etiam de Cœna Dominica, loquutiones huiuſmodi paſſim inveniuntur. Dominus ait; *hoc eſt corpus meum; hic eſt ſanguis meus:* id eſt, hic panis, hoc poculum ſeu vinum, interprete Apoſtolo, 1. Cor. 10. 16. & 11. 26. quem ſequuntur Patres. at reclamant nimis inverecundè Transſubſtantiarii, quid facias audaci improbitati, quæ fallaci obtentu improprietatis, loquutiones aptiſſimas & veriſſimas ab ipſo Domino & Apoſtolis ſanctique patribus ad hujus myſterii expreſſionem delectas, damnare & tanquam falſas ac minimè concedendas reſpuere audentè quanta autem ſit apud Transſubſtantiarios de genuino verborum Dominicorum ſenſu fluctuatio, & quàm ridenda ſeu potiùs miſeranda digladiatio; inferiùs, Deo donante, monſtrabo. quam ineptas etiam gloſſas paternis loquutionibus, contra ipſorum Patrum apertiſſimam mentem, affingant, indicabo in vindiciis argumentorum, quæ paullò poſt allaturus ſum ex patribus contra Transſubſtantiationem.

Hoc eſt corpus meum Matth. 26. 20. id eſt, hic panis eſt corpus meum

3. Figuratam eſſe Domini loquutionem, docet Apoſtolus, exponens, *eſt corpus, eſt communio corporis*; item, *eſt ſanguis, eſt communio ſanguinis*, figuratam eſſe docent unanimiter orthodoxi Patres, ſicut ipſos ſuis verbis teſtificantes mox audiemus; & interpretationi Apoſtolicæ inhærentes concorditer omnes figuram in attributo, vel in attributione, monſtrant; exponentes, *hoc eſt corpus meum*, modò ſic, *hic panis eſt figura corporis mei*, (Tertullian. lib. 4. adverſus Marcionem, cap. 40.) modò ſic; *hic panis ſecundum quendam modum eſt corpus meum, eſt enim ſacramentum corporis mei.* atque adeò ſacramentaliter corpus meum. (Auguſt. lib. 20. contra Fauſtum cap. 13. & epiſt. 23.) modus enim iſte eſt ſacramentalis, quo ſacramenta ex ſimilitudine, quam habent earum rerum quarum ſacramenta ſunt, plerunque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. ut in eadem epiſtola 23. explicat Auguſtinus.

1. Cor. 10. 16.

Iſaiæ, cap. 61

4. Secundùm modum igitur illum ſacramentalem, monitu ipſius Auguſtini, accipere debemus illa ejuſdem Auguſtini verba in expoſitione præfationis, ſeu tituli Pſalmi 33. (ſeu 34.) ſerm. 1. ferebatur Chriſtus in manibus ſuis; quando commendans ipſum corpus ſuum, ait, *hoc eſt corpus meum.* ferebat enim illud corpus in manibus ſuis. Hæc ibi quæ etiam ſermone ſecundo ibidem, ipſe perſpicuè explicat; inquiēs Cum commendaret ipſum corpus ſuum & ſanguinem ſuum, accepit in manibus ſuis quod norunt fideles, & ipſe ſe portabat quodammodo, cum diceret, *hoc eſt corpus meum.* Hæc Auguſtinus. Nota, *quodammodo*, id eſt, *ſecundum quendam modum.* Eodem ſenſu Hieronymus dixit Dominum Ieſum ipſum eſſe convivam, & convivium; ipſum eſſe comedentem, & qui comeditur. quæſtione 2. ad Hedibiam. Quia ſcilicet ipſe eſt res ſignificata per illa myſtica ſymbola, quæ cum diſcipulis comedit & bibit: quæ etiam nos dignè ſumentes, verè ſaginamur ſpirituali participatione corporis & ſanguinis ipſius. Hanc eſſe genuinam mentem Patrum, intelligi poteſt ex ſuperioribus: ex eis autem,

Vindiciarum verbi Auguſtini, de Chriſti corpore ſe manducante. Pſ. 33. (ſeu 34.)

Vindicatæ Hieronymi, quæſt. 2. ad Hedibiam.

autem, quæ sequente disputatione contra Transsubstantiationem subjiciemus, clarissimè elucebit. Neque alio sensu suscipiendum est illud distichon, quod legitur in glossa, de Consecr. dist. 2. can. *Nec Moses*. Et apud Thomam part. 3. qu. 81. art. 1. ad 1.

Rex sedet in Cœna, turbâ cinctus duodenâ;
Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Nam in manibus tenebat, manducavit ac bibit corporis & sanguinis sui sacramentum. Glossa ordinaria in cap. 3. Ruth. ait, Christum comedisse & bibisse in Cœna, cùm corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit. citatur hæc glossa à Thoma, part. 3 quæstione 81. art. 1. in corpore articuli. sacramento corporis & sanguinis sui prægustato, significavit quod voluit: inquit Augustinus, libro 2. de doctrina Christiana, cap. 3. Sacramentum autem corporis Christi secundum quendam modum corpus Christi est; sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est: sicut sacramentum fidei, (id est baptismus,) fides est: & sicut dicitur ipse passionis Dominicæ dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis similis ejus; & dicitur illo die fieri, propter sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed jam olim factum est: ut monet Augustinus, epist. 23. Sacramentum ergo tantæ rei, ejusdem rei vocabulo nuncupatur. ut ibidem loquitur Augustinus.

In consecratione calicis aqua, cui tropica loquutio qua ratione de pane agnoscenda sit.

5. Fatetur etiam Bonaventura, sermonem esse translatum & improprium in consecratione calicis. sibique objicit, eiusmodi sermonem esse occasionem erroris & evagationis; idcòque ab hac materia debere esse alienum: & respondet; hoc quidem verum esse, quod transsumtio sive translatio, seu tropica loquutio sit occasio erroris & evagationis, ubi transsumtio est occulta, impropria, & inconsueta: sed hîc non esse. Bonaventura in 4. sent. dist. 8 part. 2. art. 1 quæst. 2. Eandem à nobis de pane responsionem sibi habeant Transsubstantiarii. Præterea, quod à Domino factum est, illud haud dubiè rectè ab eo factum est.

Augustinus.

2. Cor 3. 6.

6. Clamat Augustinus; in principio cavendum est, ne figuratam loquutionem ad literam accipias. Et ad hoc enim pertinet, quod ait Apostolus: *litera occidit; Spiritus autem vivificat.* Cùm enim figuratè dictum sic accipitur, tanquam propriè dictum sit, carnaliter sapitur. Neque ulla mors animæ congruentius appellatur, quam cum id etiam quod in ea bestiis antecellit, hoc est, intelligentia carni subjicitur sequendo literam: qui enim sequitur literam, translata verba sicut propria tenet: neque illud, quod proprio verbo significatur, refert ad aliam significationem. — — Ea demum est miserabilis animæ servitus, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream oculum mentis ad hauriendum æternum lumen levare non posse. lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 5. Et postea allatis exemplis ex vetere Testamento, subjungit etiam exempla è Novo Testamento, de baptismo, & Eucharistia; eodem libro, capite nono. Hoc vero (inquit) tempore, postquam resurrectione Domini nostri Iesu Christi manifestissimum judicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorum, quæ jam intelligimus, operatione gravi onerati sumus: sed quædam pauca pro multis; eademque factu facillima, & intellectu augustissima, & observatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini. Quæ unusquisque cum percipit, quo referantur imbutus agnoscit; ut ea non carnali servitute, sed spiritali potius libertate veneretur. Vt autem literam sequi, & signa pro rebus, quæ eis significantur, accipere, servilis infirmitatis est: ita inutiliter signa interpretari, malè vagantis erroris est. Deinde aliam addit admonitionem, & modum ostendit, quo loquutionem figuratam à propria discernere valeamus. cap. 10. Huic autem (inquit,) observationi, quâ cavemus figuratam loquutionem, id est, translatam quasi propriam sequi, adjungenda etiam illa est, ne propriam quasi figuratam velimus accipere. Demonstrandus est igitur priùs modus inveniendæ loquutionis, propria ne an figurata sit. Et iste omnino modus est, ut quicquid in sermone divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratum esse cognoscas. Hanc regulam explicat Augustinus, & illustrat exemplo mandatæ manducationis carnis & bibitionis sanguinis Christi; cap 16. Si (inquit,) præceptiva loquutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficentiam jubens; non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur jubere, aut utilitatem aut beneficentiam vetare; figurata est. *Nisi manducaveritis*, inquit, *carnem Filii hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Facinus, vel flagitium videtur jubere. Figura est ergo, præcipiens passioni Domini esse communicandum, & suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa & vulnerata sit. hæc ibi Augustinus. Quibus consona sunt ejusdem verba in Psalmum 98. ubi verba illa Domini, *Spiritus est, qui vivificat, caro autem nihil prodest: verba autem, quæ loquutus sum vobis, spiritus & vita sunt;* sic interpretatur. Spiritualiter intelligite quod loquutus sum; non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis; & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi; spiritualiter intellectum vivificabit vos. Etsi necesse est, illud visibiliter celebrari; oportet tamen invisibiliter intelligi. Hæc Augustinus.

Regula, per quam discernatur, propria an sit loquutio, an figurata.

Tom. 6. 53.

M. adducere in eam carnem.

Tom. 6. 65.

7. Athanasius, sermone in illud Evang. lii. [Matth. 12. 32] *Quicunque dixerit verbum contra Filium hominis*, &c. ait (inquit) Dominus, *Hoccine vos scandalizat? quid si igitur Filium hominis speclaveritis ascendentem, ubi prius erat. Spiritus est, qui vivificat; caro non prodest quicquam. Verba, quæ ego loquutus sum vobis, spiritus sunt & vita.* Spiritum à carne discriminavit, ut non solùm in eo quod oculis apparebat, sed naturam quoque invisibilem credentes, disceremus ea quæ loqueretur, nec carnalia esse, sed spiritualia. quot enim hominibus corpus ejus sufficisset ad cibum, ut universi mundi alimonia fieret? Sed propterea mentionem fecit ascensionis filii hominis in cœlum, ut eos à corporali intellectu abstraheret, ac deinde carnem suam, de qua loquutus erat, cibum è supernis cœlestem, & spiritualem alimoniam, quæ ab ipso donatur, intelligerent. *quæ enim loquutus sum vobis*, inquit, *spiritus sunt & vita.* Quod perinde est, ac si diceret, corpus meum, quod ostenditur & datur pro mundo, in cibum dabitur; ut spiritualiter unicuique

Athanasius Tom. 6. 63. 64.

Vide lib. 5. cap. 364.

tri-

tribuatur, & fiat ſingulis tutamen præſervatioque ad reſurrectionem vitæ æternæ. Hæc magnus ille Athanaſius, Epiſcopus Alexandrinus.

Transſubſtantiationem Scripturis & Patribus repugnare.

8. Non obſtante hac ſactarum Scripturarum, & orthodoxorum Patrum, luculentâ declaratione; exortum eſt, poſterioribus ſeculis, genus hominum, qui verborum proprietatem de pane, ſermoniſque Dominici ſimplicitatem, carnaliter jactantes, ipſi Domino & veteri Eccleſiæ palàm contradicerent. quod quam infeliciter eis ceſſerit, non ſolùm inde liquet; quia Scripturas & orthodoxos Patres habent adverſarios; ſed etiam ex eo, quod dum figuram omnem in attributo & attributione refugiunt, ſubjectum & attributionem neque propriè, neque ſimpliciter, ſed anfractuosè & diſcorditer interpretantur: ſeu potius miſerè torquent, diſtorquent, rapiunt, in diverſa trahunt. ita eorum jacent vel nutant omnia.

Pi ſtigmata ipſi inuſta.

De ſenſu pronominis Hoc in verbis Domini. Hoc eſt corpus meum. pugnantes inter ſe ſententia eorum, qui tranſubſtantiationem tuentur.

9. *Vincentius Bellovacenſis*, in ſpeculo hiſtoriali, libro 8. capite 31. De tempore (inquit,) tranſubſtantiationis dicimus, quod in finali inſtanti prolationis horum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, fit tranſubſtantiatio panis in corpus Chriſti, & hoc pronomen *Hoc*, vagum & ſimplicem demonſtrationem habet, ſicut *Tu*, cum quis dicit, Tu aperi, & neſcit quis ſit intus: vel demonſtrat corpus Chriſti ad intellectum, ſcilicet corpus Chriſti, quod non eſt ibi, ſed erit. Hæc *Vincentius Bellovacenſis*.

10. *Alexander Alenſis*, patt. 4. quæſt. 10. membro quarto, art. 2. §. 3. Cum (inquit,) dicitur demonſtrato pane, qui eſt ſignum corporis Chriſti; *Hoc eſt corpus meum*: hic eſt demonſtratio ſignati per ſignum; ſicut ſi diceretur, hæc petra eſt Chriſtus, Sed ratione qua intentio conſecrantis eſt, ut virtute verborum prolatorum panis mutetur in corpus Chriſti; cum dicitur; *Hoc eſt corpus meum*: ſenſus eſt; ſignatum hoc ſigno, quod eſt panis tranſubſtantiandus in corpus meum, eſt corpus meum. Cum igitur quæritur; quid demonſtratur per hoc pronomen, *Hoc?* Dicendum, quod ſignatum per panem tranſubſtantiandum in corpus Chriſti, demonſtratione ad intellectum ſignati per ſignum. Hæc *Alenſis*.

11. *Bonaventura*, in 4. ſent. diſt. 8. part. 2. art. 1. quæſt. 1. Dicendum, (*inquit,*) quod circa hoc multiplex fuit opinio. quidam enim dicunt, quod verba illa [*Hoc eſt corpus meum*,] dicit ſacerdos non ut ſua, ſed ut Chriſti; unde materialiter tenentur: nec tunc eſt quærere, quid ibi demonſtretur per pronomen [*Hoc*,] vel quid completur per verbum [*Eſt*,] Sed hoc non ſufficit dicere. Primò quidem; quia etſi verba in perſona alterius proferantur, non propter hoc omnino materialiter tenentur, ſed ſignificativè, cum recitentur in eo ſenſu, in quo ille dixit. Præterea ſimiliter poſſumus quærere, ſecundùm quod à Chriſto prolata ſunt. Alii dicunt, quòd verba tenentur ſignificativè, ſed oratio non habet veritatem pro tempore in quo profertur, ſed pro tempore in quo prolata eſt; ut hæc oratio, Ego bibo, non eſt vera pro tempore prolationis, ſed pro tempore ſibi conjuncto. Sed illud non ſolvit quia aut demonſtratur ibi panis, aut corpus Chriſti. Si panis, nullo tempore eſt oratio vera. Si corpus Chriſti; eſt omni tempore vera. Alii dicunt, quòd tenetur ſignificativè oratio, & vera eſt etiam pro tempore in quo profertur, ſed non demonſtratur ibi aliquid ad ſenſum, ſed ad intellectum; ſicut ſigna tum in ſigno: ut ſit ſenſus, *Hoc*, id eſt, ſignatum per hoc, eſt corpus meum. Et hæc ſignificatio orationis vera eſt, etiamſi nihil fieret. Sed rurſus, quia ſignationi vocis addita eſt ex inſtitutione divina virtus efficaciſſima, ulterius oratio illa, & ex Domini inſtitutione, & ex ſacerdotis intentione eſt converſiva, ut ſit ſenſus: ſignificatum per hoc, quod eſt convertendum in corpus meum, eſt corpus meum: & hæc opinio probabilior eſt prædictis. Adhuc tamen illud non plenè ſatisfacit. Si enim (ut dicit Auguſtinus,) verbum debet accedere ad elementum, ut fiat ſacramentum; & elementum non eſt ibi ſignatum, ſed magis illud quod in corpus convertitur, non demonſtratur ergo corpus Chriſti, ſed ſubſtantia panis ſub accidentibus, quæ poſſunt oculis conſpici. Et hoc quidem verum eſt maximè. ——— Sermo eſt operativus, & operatio eſt circa ſubſtantiam panis, ideò pronomen [*Hoc*] demonſtrat panis ſubſtantiam ſub accidentibus, quæ oculis conſpici poſſunt & tangitur illud, quod convertitur, per ſubjectum; ſicut illud in quod, per prædicatum. Hæc *Bonaventura*.

12. Similia fere leges apud *Thomam*, 3. part. quæſt. 78. art. 5. niſi quod illæ etiam expoſitiones quæ *Bonaventuræ* probantur, diſpliceant *Thomæ*; qui pronomine *Hoc* non vult intelligi ſubſtantiam panis, ſed illud, quod communiter ſe habet ad panem & ad corpus Chriſti, ſcilicet, ſubſtantiam in communi, abſque determinatione propriæ naturæ: ut ſit ſenſus, *Hoc*, id eſt, ſubſtantia ſub his accidentibus contenta, quæ ſcilicet primò fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti, quod licet non informetur his accidentibus, tamen ſub eis continetur: inquit *Thomas*.

13. Sed *Richardus de media villa* diſcedit ab utroque; in quartum ſententiarum diſt. 8. art. 3. quæſt. 1. ad 5. ubi de ſignificatione pronominis *Hoc*, in verbis illis Domini, *Hoc eſt corpus meum*, refert quatuor opiniones. Dicunt (inquit) aliqui, quia pronomen *Hoc* à ſacerdote pronunciatum nullam facit demonſtrationem; quia profert illa verba quaſi materialiter, non ſignificativè, quia recitat ea ſicut à Chriſto dicta. Chriſtus autem ea protulit ſignificativè, demonſtrans per illud pronomen ſuum corpus; quia antequam illa verba [*Hoc eſt corpus meum*] diceret, tranſubſtantiaverat panem in corpus ſuum: quamvis poſtea ſacerdotes per hæc verba demum conficiunt hoc ſacramentum. II. Alii dicunt, quòd pronomen demonſtrat ſignificatum per panem, ut ſit ſenſus, *Hoc*, id eſt, ſignificatum per hanc hoſtiam. III. Alii dicunt, quod pronomen demonſtrat corpus Chriſti, ut contentum ſub ſpecie: illud, quod eſt contentum ſub hac ſpecie, eſt corpus meum. IV. Alii dicunt, quòd illud pronomen demonſtrat non ſubſtantiam panis determinatè, nec corpus Chriſti determinatè: ſed illud, quod eſt commune manens in principio tranſmutationis & in fine; ut ſit ſenſus, contentum ſub hac ſpecie, non determinando corpus Chriſti, nec ſubſtantiam panis, eſt corpus meum.

Iſtas quatuor opiniones reſicit ac refutat

Richar-

Richardus. Deinde quinto loco suam subjicit opinionem; videlicet, quod hic sit sensus; *Hoc est corpus meum*, id est, aliquid sub hac specie præsens, vel de proquinquo futurum, est corpus meum. Et hoc (inquit) simpliciter verum est: quia quamvis hæc disjunctiva, ratione hujus partis, aliquid præsens sub hac specie, non sit vera; tamen ratione alterius partis disjunctivæ, ex vi loquutionis vera est. Hæc *Richardus*.

14. Hanc *Richardi* opinionem prolixè refellit *Scotus*, in eandem distinctionem, quæst. 2. numero 13. Et postea *Varronis* & suam promens opinionem, numero 17. conclusione 10. *Hoc* (inquit,) in proposito demonstrat singulare entis, & non per se singulare alicujus minùs universalis, quàm ens. Deinde, & de hac responsione subtimescens, numero 23. Breviter (inquit,) diceret Theologus, quod qualitercunque logicus salvet istam propositionem [*Hoc est corpus meum*] esse veram; saltem non est oratio sacramentalis, ut vera; sed ut tale signum sensibile, præcedens forte tempore, & ad minùs naturaliter, suam veritatem: sicut dispositio continua in tempore præcedit ultimum instans, & conditionem cujuscunque in ultimo instanti: causa etiam præcedit conditionem causati. Et si quæras tunc qualis, aut ut vera, aut ut falsa, est propositio conversiva? Dico, quod neque sic, neque sic: sed tantùm ut est propositio neutra, & prior naturaliter, & forte tempore, suâ veritate. Hæc *Scotus*.

15. At *Matthias Aquarius*, Thomista, in suis additionibus in *Capreolum*, in quartum sententiarum, distinctione decimâ, conclusione quintâ. Hoc (inquit,) signum demonstrativum non dicit individuum entis, sed substantiæ. Elicitur ex S. Thoma, 3. part. quæst. 78. art. 6. Et ratio est; quia demonstrando hanc substantiam, demonstratio est certissima; quoniam hæc substantia est corpus Christi: sed si diceret ens, potuisset etiam intelligi de accidente: ergo, &c. Vbi nota, quòd hæc conclusio est contra *Scotum*, volentem sensum propositionis esse istum, *Hoc est corpus meum*, id est, hoc ens est corpus meum. Divus *Bonaventura* ait, hic panis sit corpus meum, ita quòd ly *hoc* ostendit panem. *Marsilius* ait, sensum esse, id in quod convertitur panis, est corpus meum. *Ockam* verò ait, quòd sensus est, hoc erit corpus meum. *Iohannes Major* sequitur Innocentium, quòd hæc verba fuerunt dicta post consecrationem: priùs enim fuit consecratum, & deinde dictum fuit, *Hoc est*, &c. *Scotus* est dubius: aut enim se nescire, quis sit verus sensus propositionis hujus. *Cajetanus* tamen assertivè & sine timore affirmat, hunc esse germanum sensum, hæc substantia est corpus meum: & hæc opinio est sequenda; quia in tertia conclusione dimisimus, contentum sub speciebus panis est corpus meum, hoc autem est hæc substantia. igitur, [&c.] Adde quod ly *Hoc* est pronomen demonstrativum substantiæ, [&c.] Hæc *Matthias Aquarius*, loco citato.

Vide de consecratione, suprà, cap. 7. §. 12. & infrà, cap. 10. §. 20. & §. 2. & cap. 15. §. 3.

16. Opinionem illam quod in hac propositione, *Hoc est corpus meum*, à sacerdote prolata, *Hoc* nihil significet; tuetur auctor glossæ, dist. 2. *de consecratione*, can. *Timorem*. Solet (inquit) quæri, quid demonstretur per hoc pronomen *Hoc*: aut panis, aut corpus Christi? panis non: quia ille non est corpus Christi. item nec corpus: quia non videtur, quòd antè totius formæ prolationem fiat transsubstantiatio. Ad hæc dico, quòd per hanc dictionem *Hoc* nihil demonstratur. Nam ipsa materialiter ponitur ibi. —— Dominus utebatur significativè voce illâ: & nos materialiter. ——— ideo sacerdos ea non profert significativè; quia non posset ea verè proferre. mentiretur enim, si diceret, *Hoc est corpus meum*. Hæc ibi. Hujus sententiæ alios etiam non ignobiles patronos commemorat *Philippus Faber Faventinus*, Scotista, in 4. sententiar. dist. 8. quæst. 2. disp. 34. capite 1. num. 1. ubi de hac ipsa opinione ait; Hanc sententiam sequutus est *Innocentius*, libro quarto de mysterio Missæ, capite decimo septimo. *Durandus*, in 4. distinctione 8. quæstione secundâ, ad primum. *Ockam*, quolibet 2. quæstione 1. *Gorphretus*, *Gabriel*, lect. 48. in can. & alii. atque aliqui citant, *Scotum* hujus fuisse opinionis. ut *Scoto* in 4. dist. 11. qu. 1. art. 5. sed hoc est falsum; ut patebit nunc. Hæc *Faber*.

17. In principio autem illius capitis agnoscit idem *Faber* quæstionis hujus difficultatem. Res autem (inquit,) hæc est difficilis; sed scitu necessaria: tota difficultas autem est circa significationem illius pronominis, *Hoc*; demonstrat enim aliquid proculdubiò, ut patet ex communi usu. Et in eadem disputatione, capite 3. num. 17. Et hæc (inquit.) difficultas de demonstratione hujus pronominis, *Hoc*, augetur à Scoto: quia pronomen demonstrativum tunc, quando profertur, significat id, quod demonstrat; ergo cum pronomen Hoc profertur à sacerdote, demonstrat id, quod est demonstrabile per illud; at tunc nihil est ibi demonstrabile ad sensum, nisi species, sive accidentia: ad intellectum verò nihil est demonstrabile, nisi substantia panis; quia pro illo tunc, sub illis speciebus, non est nisi substantia panis. Hæc duo dubia sunt difficilia, quibus commodè satisfieri non potest ab opinione *Varronis*; unde aliter est dicendum; & proinde *Scotus* illis satisfecit aliter. Hactenus *Philippus Faber Faventinus*, in 4. sentent. dist. 8. quæst. 2. Disp. 34. capite 1. Aliam autem illam viam, quam tentavit *Scotus* pro difficultatis hujus solutione subjungit *Faber*, quarto capite illius disputationis, & nos eam paullò superiùs ex ipso *Scoto* monstrabamus, §. 14. ubi monuimus, Scotum de illa Varronis sententiâ subtimescentem, & de totâ circa eam disputatione, tanquam logicâ & subtili, eò confugere, ut dicat, non esse Theologo necessarium, tueri, eam propositionem esse veram, dum profertur; sed sufficere, ut habeatur pro tunc neutra, id est, nec vera, nec falsa. Hac ne effugiat *Scotus*, obsistunt animosè *Soto* & *Suarez*, quos à *Scoto* repellere pro virili conatur *Faber*, capite sexto allegatæ disputationis.

18. En tibi specimen apertæ scilicet simplicitatis, quam Transsubstantiatii tantopere crepant. Plura Cadmææ inter eos simultatis exempla hîc subjicerem, nisi in aciem properarem, & post istas velitationes ad robur inimici exercitûs propiùs adoriendum jam me res ipsa invitaret. Interea lectorem moneo, ut seriò coram Deo perpendat, quàm sint in hoc argumento Transsubstantiariorum omnia aliena, violenta, caliginosa, incerta, tortuosa, instabilia, perplexa, lubrica: nostra verò, quam

ex

ex Patribus, hoc ipso capite, superiùs adferebamus, verborum Dominicorum interpretatio. quàm sit idonea, & sacris Scripturis ac negotio quod tractamus congrua, sponte fluens & obvia, luculenta, certa, expedita, constans facilis, ac tuta.

Sursum corda. ἄνω χῶμεν τὰς καρδίας.

19. Aliquid etiam monebo de hortatione illa, *Sursum corda*: quæ officium nobis commendat, cùm in hoc conflictu, tum in ipsa mysteriorum celebratione, omnique Dei cultu, necessarium. Quare, *Sursum corda*, dicatur, audiamus Cyprianum, apud Gratianum, dist. 1. de Consecratione, can. *Quando autem*. Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectissimi, invigilare & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio carnalis hominis & secularis abscedat: nec quicquam tunc animus aliud, quàm id solum cogitet quod precatur. Ideo & sacerdos ante orationem, præfatione præmissâ, parat fratrum mentes, dicendo; *sursum corda*: ut dum respondet plebs, *habemus ad Dominum*; admoneatur, nihil se aliud quàm Dominum, cogitare debere. Claudatur contra adversarium pectus; & soli Deo pateat: nec ad se hostem Dei tempore orationis venire patiatur. Hæc ibi Cyprianus. Quæ omnia evidenter depromta sunt ex sacris literis, quæ passim hoc officium nobis inculcant. Sapienter autem & piè Augustinus, lib. de bono perseverantiæ, capite 13. Quod ergo (inquit) in sacramentis fidelium dicitur, ut sursum corda habeamus ad Dominum, munus est Domini: de quo muncre ipsi Domino Deo nostro gratias agere, &c. Vide ibi plura.

Habemus ad Dominum. ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.

CAPVT NONUM.

Primum argumentum ex Patribus contra transsubstantiationem. Quod accipiunt fideles, est proprii corporis Christi signum, sacramentum, symbolum, typus, figura, imago, memoria.

Syllogismi.

QVod est proprii corporis Christi signum, sacramentum, symbolum, typus, figura, imago, memoria; illud proprie non est ipsum proprium Christi corpus: Quamvis secundùm quendam modum dicatur & sit illud ipsum corpus, nempe, significative, sacramentaliter, symbolicè, typicè, figurativè, repræsentativè: & hæc quidem non inaniter, sed efficaciter, ex institutione divinâ. At illud, quod in celebratione Eucharistiæ post consecrationem datur fidelibus, & ab eisdem manu corporis accipitur, & ore corporis sumitur; est proprii corporis Christi signum, sacramentum, &c. Ergo non est propriè ipsum proprium Christi corpus.

De quo Christi corpore intelligenda sit hæc disputatio.

2. Dico proprium Christi corpus, illud scilicet quod assumsit ex Virgine Matre, quod pro nobis in cruce fractum, & in sepulcro positum, & tertio die resuscitatum est. Habet autem Christus & mysticum corpus, nempe Ecclesiam. Ephes. 1. vers. ult. Lombardus ejusque Commentatores docent speciem visibilem in Eucharistia esse sacramentum cùm proprii, tum etiam mystici corporis Christi, lib. 4. sent. dist. 8. sed transsubstantiationem fieri dicunt tantummodo in corpus proprium. De hoc igitur intelligenda erunt nostra argumenta.

Majoris propositionis confirmatio.

3. Argumenti hujus primi propositio major nititur immoto hoc axiomate; Nulla res una eademque secundùm idem, & ad idem, & eodem modo, est simul signum & res signi ficata: sacramentum & res sacramenti: symbolum, typus, figura, imago sui ipsius. Propterea rectè monet Augustinus, ne quis in signis attendat quod sunt, sed potiùs quod signa sunt, id est, quod significant. Signum est enim (inquit) res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire, lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 1. Et postea in eodem opere, lib. 3. cap. 9. loquens de sacramentis Novi Testamenti, videlicet, baptismo & Eucharistia; signa (inquit) pro rebus, quæ eis significantur, accipere servilis infirmitatis est. Et alibi; In sacramentis, (inquit) non quid sint, sed quid ostendant, semper attenditur: quoniam signa sunt rerum, aliud existentia, aliud significantia. lib. 3. adversus Maximinum, cap. 22. vocabula etiam illa symbolum, typus, figura, imago, relationem denotant: sicut igitur nullus filius est sui ipsius Pater, eâ paternitate, quæ illi filiationi respondet; nulla uxor est sui ipsius uxor, adeóque simul uxor & maritus: ita etiam neque ullum symbolum, typus, figura, imago, est sui ipsius symbolum, &c. Nullum sacramentum, est sui ipsius res, atque adeò ejusdem simul & res & sacramentum, & sic simul relatum suumque correlatum. Figura (inquit S. Gaudentius) non est veritas, sed imitatio veritatis: non & homo ad imaginem Dei factus est, nec tamen ideirco Deus est: tametsi eâ ratione, quâ imago Dei dicunt, * dicatur & Deus, quomodo natura unus Deus est, positione plures. Tract. 2. in Exodum.

* *Legendum puto*, qua imago Dei Deus dicatur & Deus.

Conveniunt scholastici.

4. Scio quidem, Lombardum ejusque discipulos dicere, corpus Christi proprium esse & rem & sacramentum. 4. sent. dist. 8. Sed hoc non intelligunt ad idem. Neque adhuc quisquam ullius inter doctos nominis inventus est, qui diceret, corpus Christi proprium esse sacramentum corporis Christi proprii; sed dicunt illi sententiarii, corpus Christi proprium esse sacramentum corporis Mystici. Quod quidem quàm inconsultè ab eis asseratur, suprà ostendimus; nunc autem de eo non quæritur: nam sive sit mystici corporis sacramentum, sive non sit; Certè corpus Christi proprium non est sui ipsius, id est, ejusdem corporis proprii sacramentum: sicut jam manifestum fecimus, & omnes agnoscunt.

Supra, c. 2.

Quo sensu hic accipiatur sacramentum.

5. *Sacramentum* hîc sumo, ut decet, pro sacro signo, quale est baptismus, vel Eucharistia; non autem pro ejusmodi mysterio, quod signum non sit, quale est mysterium SS. Trinitatis, misterium incarnationis, &c. ne quis ineptus æquivocator nobis inaniter obstrepat.

Minor confirmatur testimoniis adstructis.

6. Constabilitâ argumenti nostri propositione majore: Minorem confirmo inductione testimoniorum Paternorum; Ex multis pauca adferam, studio brevitatis. In hac argumentatione ab auctoritate paternâ idonea est probatio per Paterna testimonia.

Dionys. Areopag.

7. *Dionysius* ille, qui Areopagita videri vult, scribens de sacramentis Euangelicis in genere,

lib. de Eccleſiaſtica Hierarchiâ, c. 1. ait, Apoſtolos, prout à Deo acceperant, poſteris tradidiſſe, ἀδιστάτοις εἰκόσι τὰ ὑπερφάτια, καὶ ποικιλίᾳ καὶ πλήθει τὸ συνεπτυγμένον, καὶ ὡς ἀνθρωπίνοις πράγμασι θεῖα, καὶ ὑπὸ λόγοις τὰ ἄυλα καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ ὑπερκόσμια. Id eſt: Imaginibus ſub ſenſum cadentibus ſupercœleſtia; varietateque ac multitudine id, quod conjunctum connexumque eſt, & humanis divinas res: & ex materia conſtantibus res materiæ expertes. & eis quæ juxta nos ſunt ſuperſubſtantialia. Profanis hominibus nefas eſſe ait ipſa ſymbola contingere: πρὸς ἀνιερῶν οὐδὲ τῶν συμβόλων ἅπτεσθαι θεμιτόν. Quod Georgius Pachymeres, Dionyſii Paraphraſtes, ſic exprimit: οἱ ἀνίεροι οὐδὲ τῶν συμβόλων ψαῦειν ἐξιοῦνται. Rationem verò reddit hujus ſacramentalis, ſeu ſymbolicæ, diſpenſationis Dionyſius eodem capite; quia etiamſi Angelis aliter & interiore motu, ſplendore liquido materiæ expertæ, patefiat divina voluntas; nobis tamen externis adminiculis, puta divinis oraculis, & variis ſymbolis opus eſt. Propterea ſymbolica eſt hierarchia noſtra noſtro modulo proportionata, opus habens rebus ſenſibilibus, ad diviniorem noſtri ipſorum ex ipſis ad ea, quæ mente comprehenduntur, revocationem. συμβολικὴ τίς ἐστιν, ἀναλόγως ἡμῖν ἀνυπὸ, ἡ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία, διὰ τῶν αἰσθητῶν, εἰς τὰ νοητὰ ἐξ αὐτῶν ὁδὸν τὴν τοιαύτην ἡμῖν ἀναγομένη. S. Maximus, Dionyſii Scholiaſtes, iſta accommodat ad calicem benedictionis, & panem quem frangimus; ſicut loquitur Apoſtolus.

Imagines materiales.

Symbola.

Symbolica hierarchia

8. Idem Dionyſius, eodem lib. cap. 2. part. 1. baptiſmum vocat τὰ θεῖα τῆς θεογονίας σύμβολα. divina divinæ noſtræ generationis ſymbola, & part. 3. τὴν τῆς ἱερᾶς τελετῆς θεογονίαν, ſanctæ divinæque generationis ſacramentum. Et eadem parte tertia, proponit hoc de omnibus ſacramentis axioma generale: Sunt, (inquit) quemadmodum in tractatu de eis quæ ratione intelliguntur, & eis quæ ſub ſenſum cadunt, clarè dictum eſt, ea quidem ſacra quæ ſenſu percipiuntur, eorum quæ animo cernuntur imagines, & ad ea via & introductio: ea autem quæ ratione intelliguntur, eorum myſteriorum hierarchiæ noſtræ quæ ſub ſenſum cadunt, principium atque ſcientia. τὰ μὲν ἐν ἡμῖν ἱερὰ τῶν νοητῶν ἀπεικονίσματα, καὶ εἰσὶν αὐτῶν χειραγωγία καὶ ὁδός. τὰ δὲ νοητὰ τῶν κατ' αἴσθησιν ἱεραρχικῶν ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμη.

Dionyſii axioma generale de omnibus ſacramentis

9. Idem, ejuſdem operis cap. 3. ubi ſpecialiter de Euchariſtia diſſerit. Euchariſtiam vocat τελετῶν τελετὴν, ſacramentum ſacramentorum, item κοινωνίαν, σύναξιν. in prima parte ejuſdem capitis Idem, poſtquam in ſecunda parte ejuſdem capitis deſcripſit externos ritus celebrationis Euchariſtiæ; ſubjungit in tertia parte theoriam ſacramenti Euchariſtiæ & rituum ejuſdem: ad quam accedens, ait: Δεῦρο δὴ καὶ τὰς ὑμνάσας, ὁ θεῖος καὶ ἱερὸς ὄντως ἐν τοῖς τῶν ἀρχετύπων ἀληθείαν. id eſt; Adeſdum igitur, poſt imagines, [ſic vocat ſacramentum Euchariſtiæ] ordine & ſanctè ad divinam primigeniorum exemplarium veritatem. [id eſt, ad rem ſacramenti.] Ibidem etiam, externa in hoc ſacramento ſigna, quæ vocavit ὑμνάσας imagines, vocat Dionyſius etiam σύμβολα. Maximus autem in ſcholiis de eiſdem loquens, ait, ὅτι σύμβολα τοῦτα, καὶ οὐκ ἀλήθεια, ſymbola enim hæc ſunt, & non veritas.

Sacramentum ſacramentorum.

Diſtinguuntur imagines à veritate archetyporum.

Symbola diſtinguuntur à veritate. Dionyſius ipſe non fuit de quo ſcripſit Lucas, Act 27. 14. ἀπὸ δὲ οὐ πολὺ ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός.

10. Facit ibidem Dionyſius mentionem templi Chriſtianorum; & in ſecunda parte capitis fecit mentionem altaris, & ſuffitûs, & ſacerdotum, unde rectè colligitur, ſcriptorem hunc non fuiſſe Apoſtolis coævum. Quamvis eum antiquis Patribus accenſeamus, cum Gregorio, homilia trigeſimâ quartâ, in Euangelia.

Videsup 20. §. 19.

11. In eadem tertiâ parte capitis tertii; Proponitur (inquit Dionyſius) in altari à diaconis & ſacerdotibus ὁ θεῖος ἄρτος, καὶ τὸ τῆς ἁλοιᾶς ποτήριον. Sic vocat ſymbola nondum à Pontifice conſecrata. Et ibidem, etiam ante conſecrationem: ἐπιτίθεται τῷ θείῳ συναγωγίῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, ἐν οἷς ὁ χριστὸς σημαίνεται καὶ μετέχεται id eſt; poſitis in divino altari veneratione dignis ſymbolis, per quæ Chriſtus ſignificatur & percipitur. Et paulò poſt: τούτων δὲ καθ' ὃν ἔφημεν θεσμὸν ἱερουργηθέντων, ἐστὰς ὑπεσθεν τῶν ἀγιωτάτων συμβόλων, ὕδατι τὰς χεῖρας ὁ ἱεράρχης νίπτεται, μετὰ τῶν σημοῦ τῶν ἱερῶν τελεσμάτων. id eſt, his autem eo ritu, quem diximus, perfectis: ſtans Pontifex coram ſanctiſſimis ſignis, (quæ propoſita ſunt,) manus cum venerando ſacerdotum ordine abluit. (ablutionem manuum eſſe conſecrationi anteriorem, monet Bellarminus, lib. 2. de Miſſa, capite 15 § Secunda eſt lotio manuum. Et citat hunc ipſum locum Dionyſii.) Hanc lotionem Dionyſius ait fieri coram ſanctiſſimis ſignis, quaſi coram Chriſto ſpectante omnes occultiſſimas noſtras cogitationes, ἀποτίψις ἐπιφανῶν γίνεται τῶν ἀμιάντων συμβόλων, ὡς ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ πάσης ἐφορῶντος ἡμῶν τὰς κρυφιωτάτας ἐννοίας.

Venerandа ſymbola per quæ Chriſtus ſignificatur & percipitur.

Ablutio manuum ante conſecrationem.

12. Mox ſubjungit, de conſecratione: Ita (inquit) divinis rebus Pontifex conjungitur, ſanctiſque Dei operibus laudatis, ea, quæ maximè ſunt divina, perficit, & quæ laudavit, oculis ſubjicit & oſtendit, ἱερουργεῖ τὰ θειότατα, καὶ ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ ὑμνημένα. Hanc celebrationis partem ſic explicat: Divina imitatio quonam modo aliter in nobis imprimeretur, niſi ſanctiſſimorum Dei operum memoria renoveretur ſemper Pontificiis & laudibus, & operationibus factis? ἡ ἱερατικῶν θεουργιῶν μνήμας ἀνανεουμένη ἀεὶ ταῖς ἱεραρχικαῖς ἱερολογίαις τε καὶ ἱερουργίαις; Hoc igitur facimus, ut ſcripta divina loquuntur, in ejus commemorationem. Hinc Dei Pontifex [ὁ θεῖος ἱεράρχης] ad Dei altare conſiſtens, laudat ſancta divinaque Ieſu quæ diximus opera, [ὑμνεῖ τὰς ἱερωτάτας ἱερὰς θεουργίας Ἰησοῦ.] Divinæ noſtri providentiæ, quæ ſalutis generis noſtri cauſa, voluntate ſanctiſſimi Patris, in Spiritu Sancto, ut loquuntur divina ſcripta, perfecit. Poſtea verò quàm ea ornavit laudibus, & venerandam ipſorum ſperitalemque contemplationem mentis oculis aſpexit [νοητῶν θεωρίαν τοιαῖς ὀφθαλμοῖς ἐποπτεύσας:] ad ſymbolicam eorundem ſacram celebrationem ſeu adminiſtrationem venit. (ἔρχεται τὴν συμβολικὴν αὐτῶν ἱερουργίαν ἱέρχεται.] in quæ verba Pachymeres ait, τοῦτ' ἐστὶ ἡ ἄρτου καὶ τὸ ποτήριον. Pergit autem Dionyſius:) Atque id, quo à Deo traditum eſt, modo. (καὶ τὸν θεοπαράδοτον.] Itaque religioſè ſimul, & ut Pontificem decet, poſt ſacras divinorum operum laudes, de ſacra adminiſtratione, quæ ſupra ipſum eſt, ſeu quæ ipſius dignitatem ſuperat, ſe purgat, ſeu apologiam dicit, (ὑπὲρ ἃ ὑπὲρ αὐτὸν ἱερουργίας ἀπολογεῖται,) dum primò ad eum (πρὸς αὐτὸν) clamat: Tu dixiſti, hoc facite in meam commemorationem. Deinde cum rogavit, ut hac quæ Deum imitarut, ſacrâ operatione dignus ſit (ἵνα τῆς θεομιμήτου τούτης ἱερουργίας

Memoria.

Symbolica hierurgia.

Luc. 22. 19.

Hierurgia expositio.

ἱερουργίας ἄξιος αὐτὸς γένηται, id est, ut in paraphrasi explicat Pachymeres, εἰτα αὐτὸς ἄξιος γένηται καὶ τῆς καινοτέρας καὶ τῆς μεταδόσεως] ac ipsius Christi imitatione divina perficiat, & caste distribuat, [καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν Χριστὸν ἀφομοιώσει τὰ θεῖα τελέσει καὶ ἁγνῶς αὐτὰ ἀναλώσει,]& ii qui sacramentis (seu sactis) participaturi sunt, digne participent (καὶ τοὺς τῶν ἱερῶν μεθέξοντας ἱεροπρεπῶς, μεταλαβεῖν,) perficit ea quæ maximè divina sunt, laudataque (seu, & ea quæ laudavit) oculis subjicit per signa tanctè proposita,] seu coràm sita) ἱερουργεῖ τὰ θειότατα καὶ ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ ὑμνηθέντα δι' ἐκείνων ἱερῶν συνθημάτων συμβόλων.)Panem enim, qui opertus erat & integer, aperto atque in multas partes fracto, & unico calice divito inter omnes, symbolicè unitatem, seu id quod unum est, multiplicat, & distribuit: atque in his sanctissimam sacramenti administrationem perficit. (τὸν γὰρ ἐγκεκαλυμμένον καὶ ἀδιαίρετον ἄρτον ἀνακαλύπτας, καὶ εἰς πολλὰ διαλύων, καὶ τὸ ἑνιαῖον τοῦ ποτηρίου πᾶσι καταμερίσας, συμβολικῶς τὴν ἑνότητα σημαίνει, καὶ ἀξιάγνῳ, φησὶν, οἰκονομίᾳ τὰ τῶν μυστηρίων ἱερουργίαν τελεῖ. Quod enim in Iesu Divino verbo unum est, &c. Posteà subjungit: Sumtâ autem datâque aliis Divina communione, in sacrâ gratiarum actione (Pontifex) cum sancta Ecclesiæ plenitudine finem facit. Hæc ibi Dionysius.

Pa is fractio & unius calicis divisio inter omnes.

Gratiarum actio in fine.

Ubique symbolica Hierarchiæ, & sancta dona symbola eorum, quæ sursum & veriora sunt

13. *Maximus*, in scholiis in hoc ipsum caput, in illa Dionysii verba, ὑλικῶς δὲ καὶ) ait: συμφώνως δὲ ὅτι παντοχοῦ συμβολικὴν λέγει τὴν θείαν ἱερουργίαν, καὶ τὰ ἄχρι δῶρα σύμβολα τῶν ἄνω ἐν ἀληθείᾳ ὄντων. id est Nota verò, quod ubique symbolicam vocat divinam administrationem, & sancta dona symbola eorum, quæ sursum & veriora sunt.

De vocabulis ἱερουργία, & τελεσιουργία

14. Non solùm celebrationem Eucharistiæ, sed etiam ritum circa unguentum Dionysius vocat ἱερουργίαν, (id est, ritum, interprete Petro Lanselio Iesuita) eodem libro, capite quarto, parte tertia, ubi etiam unguenti mysterium vocat τὴν πάνσεπτον τούτου ἱερουργίαν, id est, sanctum hoc unguenti mysterium: eodem Lanselio interprete, quæ si conjuncta conferas cum verbis Dionysii, superiùs citatis ex capite tertio, invenies ἱερουργίαν Dionysio esse sacrum & mysticum ritum; & ἱερουργεῖν, ritum talem obire seu perficere, sacramenti autem cujuslibet celebrationem vocat τελεσιουργίαν, capite quarto, parte primâ. Tot sunt (inquit) tam præclara sanctissimæ synaxeos spiritalia spectacula. Est autem ei finitimum alterum sacramentum, quod præceptores nostri unguenti mysterium nuncupant. ἀλλ' ἔστι τούτῳ ὁμοζυγὲς ἑτέρα τελεσιουργία· μύρου τελετὴν αὐτὴν οἱ καθηγήσαντες ἡμῶν ὀνομάζουσι. Hæc ibi.

Sed progrediot in confirmatione Minoris nostræ propositionis.

Tertullian. Hierem. 11. 19.

15. *Tertullianus* libro tertio adversus Marcionem, capite decimo nono. Hoc lignum (crucis) & Hieremias tibi insinuat (Hierem. 11. 19.) dicturis prædicans Iudæis, *venite mittamus lignum in panem ejus.* utique, in corpus. Sic enim Deus in Euangelio quoque vestro (id est Lucæ Euangelium quod solum recipiebat Marcion) revelavit, panem corpus suum appellans, ut & inde iam eum intelligas corporis sui figuram panem edidisse, cujus retro corpus in panem Prophetes figuravit: ipso Domino hoc sacramentum posteà interpretaturo. Item, lib. 4. adversus Marcionem, cap. 40. Christus acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit hoc est corpus meum, dicendo, id est, figura corporis mei. Hæc Tertullianus.

Figurâ.

Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei.

Eusebius Cæsariensis.

16. *Eusebius* Episcopus Cæsariensis, lib. 1. demonstrationis Euangelicæ, cap. ult. loquens de sacramento hoc corporis & sanguinis Domini, ait; μνήμην καὶ ἡμῖν παρέδωκε ἀντὶ θυσίας τῷ Θεῷ δοτικὰς προσφέρειν. id est, & nobis tradidit memoriam loco sacrificii Deo jugiter offerendam. Et paullò pòst; τούτου δήτα τοῦ θυσιαστηρίου τὴν μνήμην ἐπὶ τραπέζης ἀκτιλεῖν, ἅμα συμβόλων τούτων σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου αἵματος, ᾗ διαμοιβὰς τῆς καινῆς ἁγιάσεως παρειληφότες. id est, Hujus certè sacrificii memoriam in mensâ celebrare, per symbola tum corporis ejus, tum salutaris sanguinis, secundùm leges Novi Testamenti cum acceperimus. Idem, ejusdem operis lib. 8. cap. 1. in fine capitis: αὐτὸς τὰ σύμβολα τῆς ἀθέου οἰκονομίας τοῖς ἑαυτοῦ παραδίδου μαθηταῖς· τὴν εἰκόνα τοῦ ἰδίου σώματος ποιεῖσθαι παρακελεύόμενος. id est; Ipse (Dominus Iesus Christus) symbola divinæ dispensationis discipulis suis tradidit, imaginem proprii sui corporis facere jubens. Idem ibidem; ἄρτου δὲ χρῆσιν συμβόλου τοῦ ἰδίου σώματος παρέδωκε. id est, pane autem uti symbolo proprii corporis tradidit.

Memoria loco sacrificii.

Sacrificii memoria in mensa celebratur per symbola corporis & sanguinis Domini.

Figurâ.

Basilius Cæsariensis. Hypomnema.

17. *Basilius* magnus, in liturgia, in precatione sacerdotis jamjam pronunciaturi super panem & vinum verba Dominicæ institutionis, ait; καὶ τίθησιν ὁ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου ἡμῶν πάθους, ταῦτα ἃ ἐπετελέσαμεν καὶ τὰς ἁγίας ἀθλάς. id est Reliquit autem nobis salutaris suæ passionis monumenta, hæc quæ ex ejus mandatis proposuimus. Et quæ priùs vocavit ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου πάθους, eadem post pronunciationem verborum Dominicæ institutionis, vocat τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, typos, seu antitypa, sancti corporis & sanguinis Christi, quo etiam vocabulo usus est auctor Constitutionum Apostolicarum, (quæ Clementi Romano tribuuntur,) lib. 5. cap. 11. παραδοὺς ἡμῖν τὰ ἀντίτυπα μυστήρια τοῦ ἁγίου σώματος αὐτοῦ καὶ αἵματος, ἃ οὐκ ἦν μὲν συμπαρόντος ἡμῖν. Cum autem tradidisset nobis antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis sui, absente Iuda.

Antitypa.

Constit. Apost.

18. *Gregorius Nazianzenus*, in oratione prima apologetica; Hæc igitur cum ego nossem, illudque insuper, neminem magno & Deo & sacrificio & Pontifice dignum esse; nisi qui prius seipsum Deo hostiam viventem sanctam exhibuerit, ac rationabile obsequium gratum atque acceptum ostenderit, Deoque sacrificium laudis, ac spiritum contritum obtulerit, quod solum sacrificium (θυσίαν) is qui omnia dedit à nobis exposcit: quo tandem modo externum illud sacrificium, illud magnorum mysteriorum antitypum, ipsi offerre auderem; πῶς ἐμελλον θεῖναι προσφέρειν αὐτὸ τὸν ἔξωθεν, τὸν τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀντίτυπον aut quomodo sacerdotis habitum & nomen subirem? priusquam sanctis operibus manus sanctificassem, &c. Idem in oratione 11. quam fecit funebrem in laudem defunctæ sororis suæ Gorgoniæ: Haud ita multò ante finem illius orationis: καὶ εἰ τοῦ τι τῶν ἀντιτύπων τοῦ τιμίου σώματος καὶ τοῦ αἵματος ἐν τοῖς ἀθεμίτοις ἐνταῦθα. arque si quid usquam antityporum pretiosi corporis aut sanguinis manus recondiderat, quibus in locis manifestum est post consecrationem vocari ἀντίτυπα. jam autem antitypum rei non est illa ipsa res, propriè, cujus est antitypum.

Gregor. Nazianz.

Antitypa.

Antitypa pretiosi corporis & sanguinis.

19. *Ambrosius*, Episcopus Mediolanensis, libro de initiandis, capite nono. Et hoc quod conficimus corpus, ex Virgine est, quid hic

Ambrosius.

Digitized by Google

quæris naturæ ordinem in Christi corpore; cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine: vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est, veræ ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus; *Hoc est corpus meum.* Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum, ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur; Et tu dicis, Amen: hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat. His igitur sacramentis pascit Ecclesiam suam Christus, quibus animæ firmatur substantia. Ecce Ambrosius ait, confici à nobis verum Christi corpus, quia illius sacramentum conficimus, quo significatur corpus Christi: ideoque (ut monet etiam Augustinus,) corpus Christi nuncupatur, & secundum quendam modum est, nempe sacramentaliter, significativè: sacramentum autem corporis Christi, non est propriè, sed modo jam dicto corpus Christi. & non modo animam pascit: nempe, sicut baptismus regenerat & salvat. Idem Ambrosius, lib. 4. de sacramentis, cap. 5 Dicit (inquit sacerdos: fac nobis hanc oblationem adscriptam, rationabilem, acceptibilem quod sit in figuram corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Quæ Ambrosii vel sacerdotis verba respiciunt totam celebrationem Eucharistiæ, inclusâ etiam ipsa consecratione, quâ usurus est. Non patet, panem non dici figuram corporis Christi nisi intuitu consecrationis sive jam peractæ, sive peragendæ, & cogitatione præsumtæ. Hanc autem esse genuinam Ambrosii mentem, neque recedere, secundùm eum, panis substantiam, patet ex ejusdem verbis, quæ citavimus supra, capite quarto hujus libri, de ea mutatione & conversione quæ fit in Eucharistia.

Vera carnis sacramentum.

Corpus Christi significatur sanguis nuncupatur.

Sacramento anima pascitur

Fit in figuram.

20 *Gaudentius*, Episcopus Brixiensis, Tract. 2. in Exodum: Vnus (inquit) pro omnibus mortuus est: & idem per singulas Ecclesiarum domos in mysterio panis ac vini reficit immolatus, vivificat credentes, consecrantes sanctificat consecratus. Hæc agni caro; hic sanguis est. Panis enim qui de cœlo descendit, ait, *Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro seculi vita.* Rectè etiam vini specie tum sanguis ejus exprimitur; quia cum ipse in Euangelio dicit: *Ego sum vitis vera*: satis declarat sanguinem suum esse omne vinum, quod in figura passionis ejus offertur. Vnde beatissimus Patriarcha Iacob de Christo prophetaverat dicens. *Lavabit in vino stolam suam; & in sanguine uvæ amictum suum.* Stolam quippe, nostri corporis indumentum, suo proprio erat sanguine abluturus. Ipse igitur naturarum Creator & Dominus, qui producit de terra panem: de pane rursus (quia & potest. & promisit) efficit proprium corpus: & qui de aqua vinum fecit, & de vino sanguinem suum. ——— Quod autem sacramenta corporis sui & sanguinis in specie panis & vini offerenda constituit, duplex ratio est. Primùm ut immaculatus Dei agnus hostiam mundam mundato populo traderet celebrandam sine ustione, sine sanguine, sine brodio, id est jure carnium, & quæ omnibus ad offerendum promta esset ac facilis. Deinde, quomodo panem de multis seminibus granis in pollinem redactis per aquam conficit, & per ignem necesse est consummari: rationabiliter in eo figura accipitur corporis Christi, cui novimus ex multitudine totius humani generis unum esse corpus effectum, per ignem Sancti Spiritûs consummatum. ——— Similiter & sanguis ejus vinum ex plurimis acinis. id est, uvis vineæ ab ipso plantatæ collectum, in torculari crucis exprimitur & per capacia vasa fideli corde tumentium propriâ virtute fervescit. Hæc ibi. Idem etiam, serm. 19. seu Responsione ad Paulum diaconum, de eo quod Dominus Iesus dixit Apostolis, *quia Pater major me est.* Labores (inquit) passionis Christi, in figura corporis ejus at sanguinis, pro salubritate vitæ communis afferimus: & ingustam dulcedinem mysteriorum, confessio ore tentamus: *Gaudete & videte quàm suavis est Dominus!* Hactenus Gaudentius. In cujus verbis observa. 1. Christum dicit per singulas Ecclesiarum domos immolari in mysterio panis & vini. 2. Dicit vinum esse sanguinem Christi. 3. Vini specie sanguinem ejus exprimi. 4. Vinum offerri in figura passionis ejus. 5. Dominum de pane efficere corpus suum, & de vino facere sanguinem suum. 6. Dominum sacramenta corporis sui & sanguinis, in specie panis & vini offerenda constituisse. 7. in pane figuram accipi corporis Christi. 8. Mysteria esse figuram corporis & sanguinis Domini Ex his patet, speciem panis & vini à Gaudentio accipi pro vero pane & vero vino: sicut etiam alios Patres loqui solere, docuimus suprà capite tertio. Quòd autem dicit, vinum esse sanguinem Christi, & de pane Christum efficere suum corpus & de vino facere suum sanguinem: sicuti de terra fecit panem, & de aqua vinum; Hoc ipso indicat, manere substantiam panis & vini: ideo istas loquutiones Transubstantiatii rejiciunt, ut monuimus initio præcedentis capitis. qualis autem fiat conversio panis in corpus Christi, ostensum est, capite quarto. Immolari in mysterio quid sit, docent illa verba Augustini epistola vigesima tertiâ, semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in sacramento, omni die populis immolatur. Denique quod dicit Gaudentius, in pane figuram accipi corporis Christi, & mysteria vocet figuram corporis & sanguinis Domini; id confirmat præiens nostrum argumentum contra transsubstantiationem. Vide plura de Gaudentio cap. 10. §. 20. & sequentibus.

Gaudentius. *Vide infra, cap. 10 & aliquot sequentib. paragraphis. Joan. 51. Joan 15 1.* *Genes. 49. 11*

21. *Iohannes Chrysostomus*, hom. 82 in Euangelium Matthæi, in cap 26 εἰ γὰρ μὴ ἀπέθανεν ὁ Ἰησοῦς, τίνος σύμβολα ἐστὶ τὰ τελούμενα: id est, si enim non mortuus est Iesus, cujus symbola sunt ea, quæ celebramus? Idem serm. 17. in epist. ad Heb πῶς οὖν ἐστιν οὗτος ὁ θυσιαζόμενος; id est, hoc [quod nos offerimus] ergo quis est seu figura illius (sacrificii in passione γὰρ ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἅπαξ τοῦτο ἐποίησε, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπῆλθε· τοῦτο δὲ τοιοῦμεν μᾶλλον δὲ ἀναμιμνήσκομεν ἐργαζόμενοι τὴν θυσίαν. Non aliud ergo sacrificium, seu idem jugiter facimus, vel potiùs commemorationem sacrificii operamur.

Chrysostom. *Symbola.* *Typus.* *Commemoratio sacrificii.*

22. *Augustinus*, epist. 23. Ex hac autem similitudine sacramenta plerunque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secundùm quendam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est: sacramentum sanguinis Christi sanguis Christi est: ita sacramentum fidei (baptismus fides est. Sacramentum ergo tantæ rei non nisi ejusdem rei vocabulo nuncupavit. Item, in argumento seu præfatione in Psalm. 3. Miranda [inquit] Domini potentia; quod eum (Iudam proditorem) tam diu pertulit tanquam bonum: cùm eius cogitationes non ignoraret: cùm adhibuit ad convivium, in quo corporis & sanguinis

Augustinus. *Sacramentum.* *Ioan 14. 28.* *Psal 33. (Psal 34.) vers 9.*

Digitized by Google

Figura.

Signum.

sanguinis sui figuram discipulis commendavit & tradidit. Et libro contra Adimantum Manichæi discipulum, cap. 12. Non enim Dominus dubitavit dicere, *Hoc est corpus meum*: cum signum daret corporis sui. Idem etiam, lib. 19. contra Faustum Manichæum, cap. 14. *Si ergo* (inquit) antiqui justi pro illis prænunciativis sacramentis, & rerum nondum impletarum figuris, omnia dura perpeti parati fuerunt, & plerique perpessi sunt, quanto magis nunc pro baptismo Christi, pro Eucharistia Christi, pro signo Christi, ad omnia perferenda paratior debet esse Christianus: cum illæ fuerint promissiones rerum complendarum; hæc sint indicia completarum? Et cap. 16. adversus calumniosam imperitiam Fausti demonstrare sufficerit, quanto errore delirent, qui putant signis sacramentisque mutatis, etiam res ipsas esse diversas, quas ritus Propheticus prænunciavit promissas, & quas ritus Evangelicus annunciavit impletas: aut qui censent, cum res eædem sint, non eas aliis sacramentis annunciari debuisse completas, quàm iis, quibus adhuc implendæ prænunciabantur. Si enim soni verborum, quibus loquimur, pro tempore commutantur, eademque res aliter enunciatur facienda, aliter facta, sicut ista ipsa duo verba, quæ dixi, facienda & facta, nec paribus moratum intervallis, nec iisdem vel totidem literis syllabisve sonuerunt: quid mirum, si aliis mysteriorum signaculis passio & resurrectio Christi futura promissa est, aliis jam facta annunciatur, quid enim suat aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quædam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, verumtamen mutabilia & temporalia? Et lib. 20. contra eundem Faustum, cap. 18. Christiani, peracti ejusdem sacrificii memoriam celebrant, sacrosanctâ oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi, & ejusdem libri, cap. 21. Hujus (inquit) sacrificii caro & sanguis ante adventum Christi per victimas similitudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum Christi per sacramentum memoriæ celebratur.

Mysteriorum signacula & corporalia sacramenta verba visibilia.

Sacrificii memoria.

Sacramentum memoriæ.

23. *Theodoretus*, Cyri Episcopus, in dialogo primo, qui inscribitur, Ἄτρεπτος, immutabilis, fol. 8. editionis Græcæ, quæ Romæ impressa est. In Latina autem Coloniensi editione, tom. 1. pag. 218 introducit orthodoxum dicentem ex mente Ecclesiæ Catholicæ: In mysteriorum traditione, Dominus panem appellavit corpus, & sanguinem id, quod in calicem infusum & commixtum est. [σῶμα τὸν ἄρτον ἐκάλεσεν, καὶ αἷμα τὸν κρᾶμα.] Item. Servator quidem certè noster nomina commutavit, & corpori quidem id, quod erat symboli, nomen imposuit; symbolo autem id, quod erat corporis. Ita cùm se vitem nominavisset, sanguinem id, quod erat symbolum, appellavit. Ὁ γὰρ Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος ἀλλαξε τὰ ὀνόματα. καὶ τῷ μὲν σώματι, τὸ τοῦ συμβόλου τοῦ σώματος ὄνομα τῷ δὲ συμβόλῳ τὸ τοῦ σώματος. ὕτως ἄμπελον ἑαυτὸν ὠνόμασε, αἷμα τὸ συμβολον ἐφθέγξατο. Item symbola quæ videntur, appellatione corporis & sanguinis honoravit. Item: cujus symbolum & figuram esse existimas alimentum sanctissimum? τίνος ἡγῇ σύμβολον εἶναι καὶ τύπον τὸν παράγον ἄρτον; Item in dialogo secundo, qui inscribitur, ἀσύγχυτος inconfusus. Sacramentum Eucharistiæ vocat εἰκόνα imaginem: corpus autem & sanguinem Domini imaginis hujus ἀρχέτυπον. Et postea ait: παράδος μοι τὸν ἀρχέτυπον, τὴν εἰκόνα, ἵνα ἴδω τὴν ὁμοιότητα. Χρὴ γὰρ ἐοικέναι τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον. id est; Confer ergo imaginem cum exemplari archetypo; & videbis similitudinem. Oportet enim figuram esse veritati similem.

Theodoretus.

Symbolum.

Figura.

Imago.

24. *Gelasius*, in suo opere contra Eutychen & Nestorium: Certè (inquit) imago & similitudo corporis & sanguinis Christi, in actione mysteriorum celebrantur.

Gelasius. Imago & similitudo.

25. *Synodus Constantinopolitana*, contra imagines sub Imperatore Constantino quinto celebrata, trecentorum & triginta octo Episcoporũ, quæ à Patribus illis septima œcumenica dicta est, cujus acta, tomis quibusdam distincta, recitantur in sexta actione Nicænæ secundæ Synodi. In fine autem tomi tertii, sectione ultimâ. Synodus illa Constantinopolitana ait, Eucharistiam esse solam legitimam Christi imaginem. Et ibidem hoc sacramentum vocat τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα veram Christi imaginem, quam ipse, sacratissimus immolator ὁ ἱερουργὸς & Deus noster secundùm tempus propriæ passionis, in typum & commemorationem evidentissimam, ministris suis tradidit (εἰς τύπον καὶ ἀνάμνησιν ἑαυτοῦ παρέδωκε τοῖς ἰδίοις μύσταις σχεδιάσας.) Et paulò pòst: τὴν εἰκόνα ὕλῃ ἐξάρτων, ἤγουν ἄρτῳ καὶ οἴνῳ προσφέρει προσφορὰν. id est, imaginem, materiam præcipuam, nempe panis substantiam præcepit offerri. Item, ἰδοὺ ὑμῖν εἰκὼν τοῦ ζωοποιοῦ σώματος αὐτοῦ, ἣν ἀτίμως καὶ ἀτιμωρήτως προσεφέρομεν. En igitur imago vivifici corporis ejus, pretiosè ac honorificè facta. Item, sicut corpus Christi, quod est secundùm naturam, sanctum est; utpote divinitùs sanctificatum: sic & imago ejus sancta est, utpote per quandam sanctificationẽ gratiæ sanctificata. Item, τὸν τῆς ἀχαείσιας ἄρτον, ὡς ἁγιασθὲν εἰκόνα τῆς ὑποστάσης σαρκὸς, ἧς τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐπιφοιτήσαν ἁγιάζομεν, ὅπερ οὖν καὶ ἁγίασται γέγονε, id est; Eucharistiæ panem, ut non falsam imaginem naturalis carnis, per adventum Sancti Spiritus sanctificatum, divinum corpus fieri voluit. Hoc Patres illi illustrant similitudine: sic enim fieri hoc dicunt; sicut caro Christi personaliter assumta, per ipsam unionem sanctificata deificatur. Postea panem Eucharisticum vocant, Συμπάθειαν εἰκόνα τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, divinitus traditam imaginem carnis ejus. Celebrata est hæc magna Synodus trecentorum & triginta octo Episcoporum, sub Constantino Copronymo, anno Christi 754.

Synodus Constantinopolitana œcumenica.

Imago.

In figuram & commemorationem.

Panis substantia.

Eucharistiæ panis imago carnis naturalis.

26. Vide verò impudentiam, vel præcipitem inscitiam, pseudosyllogi illius Nicæni, sub Irene Imperatrice habiti anno Christi 787. Inscitè enim, & inverecundè (loco citato) asserit neminem illustrium Patrum consecratam Eucharistiam appellasse imaginem, aut typum seu antitypum corporis Christi: sed hanc loquutionem à Constantinopolitana illa sub Constantino Copronymo celebratâ Synodo esse primùm introductam, quæ Nicænorum assertio ex testimoniis Patrum superiùs citatis falsitatis evidenter convincitur.

Error Nicæna secundæ Synodi. Vide infra cap. 15. §. 18.

27. *Bertramus*, seu *Ratramnus*, libro de corpore & sanguine Domini, quem jussu Caroli Calvi Francorum Regis scripsit: Panis ille, vinumque, figuratè Christi corpus & sanguis exsistit. ——— Confitentur & corpus & sanguinem Christi esse, nec hoc esse potuisse, nisi factâ in melius commutatione; neque ista commutatio corporaliter, sed spiritualiter facta sit, necesse est, ut jam figuratè facta esse dicatur. ——— Cernimus, quod doctor iste (Sanctus Augustinus) mysteria corporis & sanguinis Christi sub figura

Figuratè.

dicit à fidelibus celebrari: nam carnem illius sanguinemque ejus sumere carnaliter, non religionis dicit esse, sed facinoris.

Bernardus Claravall.

28. *Bernardus*, sermone in cœna Domini. Sacramentum dicitur sacrum signum, sive sacrum secretum. Multa siquidem sunt propter se tantum; alia verò propter alia designanda: & ipsa dicuntur signa, & sunt. Vt enim de usualibus sumamus exemplum: Datur annulus absolutè propter annulum, & nulla est significatio: datur ad investiendum de hæreditate aliqua, & signum est: ita ut jam dicere possit qui accipit, annulus non valet quicquam; sed hæreditas est, quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua investiri curavit suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia sacramenta: ad hæc Eucharistiæ participatio: ad hæc pedum ablutio: ad hæc denique ipse baptismus [Et paullò pòst:] Sicut enim in exterioribus diversa sunt signa, ut cœpto immoremur exemplo variæ sunt investituræ secundùm ea, de quibus investimur: verbi gratiâ, investitur canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & annulum: simili ratione, inquam, in hujusmodi rebus est: sic & divisiones gratiarum diversis sunt temporibus sacramentis. Hæc Bernardus, serm. in cœna Domini, de baptismo, &c. qui incipit: Hi sunt dies.

P. Lombardus. Bonaventura.

29. Petrus Lombardus, libro quarto sententiarum, distinctione primâ, sacramentum describit ex Augustino, quòd sit sacræ rei signum. Item, quòd sit invisibilis gratiæ visibilis forma. Bonaventura in eandem distinctionem, dubio literali secundo, explicans & defendens illam à Lombardo positam sacramenti definitionem: forma (inquit) uno modo dicitur perfectio rei: alio modo paradigma, sive exemplar; tertio modo dicitur forma quasi foris manens, id est, aliqua similitudo exterius repræsentans; & sic accipitur in proposito. Scotus ibidem, quæst. 2. num. 10. quòd (inquit) ponitur forma, debet intelligi pro signo sensibili, eo modo, quo imago Herculis dicitur forma Herculis.

Scotus.

Concil. Trid. sess. 13. cap. 3. & 4.

30. Tridentini fatentur, commune hoc esse sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris sacramentis, quòd sit symbolum rei sacræ, & invisibilis gratiæ formâ visibilis. Et tamen, neglectâ ratione talis formæ, signum in rem ipsam ineptè transformant; atque ita pro re ipsa, quæ eo significatur, servili quadam infirmitate, accipiunt, quo commento sacramenta tolluntur, & correlata absurdè confunduntur.

31. Vt hujus primi nostri argumenti impetum declinent Transsubstantiarii, quæ leguntur apud veteres de sacramento, signo, symbolo, figura, typo, imagine, in Eucharistia consecrata, ea omnia referunt ad sola accidentia panis & vini, quæ post consecrationem remanent. Sed novitium istud & ridiculum commentum protinus evanescet, si ostendero, ea quæ in celebratione Eucharistiæ post consecrationem, Patribus dicuntur symbola, antitypa, sacramentum, signum, memoria, imago corporis & sanguinis Christi, non esse accidentia sine subjecto, aut esse verum panem & vinum, id quod nunc ex Patribus ostendimus.

CAPVT DECIMVM.

Secundum nostrum argumentum, ex Patribus, contra transsubstantiationem.

Eucharistia sacramentum est panis & vinum.

Syllogismus.

PAnis & vinum non sunt corpus & sanguis Christi: (non sunt, inquam, per subſtantiam, licet sint per significationem: sed Eucharistia post consecrationem est panis & vinum: ergo Eucharistia post consecrationem non est corpus & sanguis Domini, videlicet sensu proprio: quamvis secundùm quendam modum, nempe, sacramentaliter, ipsa hæc symbola dicantur & sint corpus & sanguis Domini. Ita enim solet scriptura loqui: ut res significantes tanquam illas quæ significantur, appellet: ut monet *Augustinus*, tract. 63. in Evang. Johannis, & epist. 102. & in quæstionibus in Leviticum, cap. 57. quo loco in Leviticum quædam hujus observationis subjicit exempla. Sic (inquit) res quæ significat, ejus rei nomine quam significat, nuncupari: sicut scriptum est. *Septem spicæ, septem anni sunt*: non enim dixit, septem anni significant. *Et septem boves, septem anni sunt*: & multa hujusmodi. Hinc est, quod dictum est. *Petra erat Christus*. Non enim dixit, Petra significat Christum, sed tanquam hoc esset, quod utique per subſtantiam non hoc erat, sed per significationem. Hæc ibi. Eandem observationem alibi illustrat exemplo Eucharistiæ, sive sacramenti corporis & sanguinis Domini, epistola 23.

August.

Genes. 41. 26. 1. Cor. 10. 4.

Confirmatur major.

2. Syllogismi nostri propositio major probatione opus non habet. Nam tyronibus notum, non posse disparatum de disparato in casu recto prædicari, sensu proprio, idcirco majorem hanc nostram propositionem veram esse, affirmant uno ore ipsi Transsubstantiarii: ut docuimus suprà, cap. 8. §. 1.

Confirmatur minor.

3. Minorem verò confirmant tum verba Domini Iesu de genimine vitis, post consecrationem: & Apostoli Pauli, panem etiam post consecrationem appellantis: tum etiam testimonia Patrum, eodem nobiscum sensu verba Domini sacra & Apostolica accipientium.

Matth. 26. 29.

4. Ait Dominus; *Dico autem vobis non bibam ab hoc tempore* (ἀπ' ἄρτι) ex hoc fructu seu genimine vitis (ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου,) *usque in diem illum, cum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Matth. 26. 29. Tunc igitur bibebat, & post resurrectionem bibiturus cum discipulis erat, de fructu vitis, id est, vinum. Apostolus ait: 1. Corinth. 10. 16. *Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? Panis, quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?* Et cap. 11. *quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis; mortem Domini annunciatis, usquequo veneris. Itaque quisquis ederit panem hunc* (τὸν ἄρτον τοῦτον,) *aut biberit hoc poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Exploret autem homo seipsum; & sic de pane illo edat;*

1. Cor. 10. 16.

1. Cor. 11. 26. 27. 28.

1. Cor. 11. 28. 29.

bibat, & de poculo illo bibat: *Hunc panem*: nempe de quo prius loquebatur, dicens, Dominum in ea nocte, qua proditus est, accepisse panem, & gratias actis fregisse, &c. ibi autem intelligitur verus ac propriè dictus panis: ergo & hîc. Nam, non obstante benedictionis interventu, Apostolus eundem panem adhuc demonstrat, dicens, ὁ ἄρτον τοῦτον, neque alia panis mentio in eo textu præcessit. Eundem autem quoad substantiam manere panem, etiam inde liquet, quòd panis hic, de quo loquitur Apostolus, comedatur etiam ab indignis. Indigni autem non manducant panem Dominum, sed tantummodo panem Domini: sicut de Iuda proditore scribens, monet *Augustinus*, tractatu 19. in Evangelium Iohannis. Vide quæ suprà, admonebamus de manducatione sacramentali & spirituali, cap. 1. item, de sacramento & re sacramenti, cap. 2.

Vide cap. 13.

Dionysius Areop.

5. *Dionysius*, lib de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 3. part. 3. loquens de Eucharistiæ jam consecratæ distributione; Pane (inquit) qui opertus erat & integer, aperto, atque in multas partes fracto, & unico calice divito inter omnes, symbolicè unitatem, seu id quod unum est, multiplicat, & distribuit.

Liturgia S. Marci.

6. In Liturgia illa, cui sancti *Marci* Evangelistæ nomen præfixerunt, in bibliotheca Patrum, tomo secundo Græcolatino; sacerdos post sollemnem & novissimam pronunciationem verborum Dominicæ institutionis. [*Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Hic est sanguis meus Novi Testamenti*, &c.] Post verborum, inquam illorum pronunciationem, sacerdos Deum sic orat; Emitte super nos, & super panes istos, & super calices istos [καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους, καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα] Spiritum Sanctum tuum, vt eos sanctificet & consecret, seu perficiat [ἵνα αὐτὰ ἁγιάσῃ καὶ τελειώσῃ] tanquam Deus omnipotens; & faciat, panem quidem corpus, [καὶ ποιῇ τὸν μὲν ἄρτον σῶμα] calicem autem sanguinem [τὸ δὲ ποτήριον αἷμα] Novi Testamenti ipsius Domini & Dei & Servatoris & Summi Regis nostri Iesu Christi. Vt fiant omnibus nobis, qui ex eis participamus, in fidem, in sobrietatem, in medelam, &c. Observa hîc, 1. Post verba illa Dominica, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, dicit adhuc panem: & vt scias, intelligi panem illum ex polline factum, audis in plurali numero τοὺς ἄρτους τούτους, hos panes. 2. Orat adhuc sacerdos, vt sanctificentur isti panes, post prolationem verborum Dominicæ institutionis. 3. Indicat panem sanctificatione Spiritûs Sancti fieri corpus Domini Iesu Christi, & poculum fieri ejus sanguinem, atque adeò nobis fieri in fidem, in sobrietatem, in medelam, &c. omnia ista rejiciunt Transsubstantiarii. Ex tertio autem sic argumento; Panis fit corpus Christi, non per substantiam, neque propriè; vt concedunt Transsubstantiarii, hanc loquutionem propterea repudiantes: sicut docuimus suprà, cap. 8. ergo impropriè & symbolicè, id est: fit sacramentum, symbolum, imago, figura corporis Christi, fit igitur in pane mutatio tantùm accidentalis, manente eadem panis substantiâ.

Vide suprà, cap. 8. § 1.

Observatio utilis de quibusdam loquutionibus.

7. Hortor Lectorem, vt in mentem revocet ea, quæ docuimus suprà, ca. 8. initio illius capitis: vbi inveniet transsubstantiationi inimicas esse has loquutiones, *Panis fit corpus Christi, Panis est corpus Christi, corpus Christi creatur aut fit*, & alias quas illic commemoravi, quocirca, quotiescunque occurrit istiusmodi aliqua apud Patres loquutio, toties nobis telum suggeritur contrà transsubstantiationem, & argumentum suppeditatur pro illa interpretatione pronominis in verbis Domini, *Hoc*, id est, *hic panis*, est corpus meum. Apertè etiam ostendunt hæ loquutiones, ipsum, qui ante consecrationem propositus est, panem esse adhuc per substantiam eundem panem: quamvis per sanctificationem, operante Spiritu Sancto, factus sit secundùm quendam modum, & fit, meritóque dicatur corpus Christi. Vnde prorsus ruit commentum transsubstantiationis.

Ignatius.

8. *Ignatius*, in epistola ad Philadelphienses; Scribo (inquit) ad vos, moneoque, vt unâ fide, & unâ prædicatione, & unâ Eucharistiâ [μιᾷ εὐχαριστίᾳ] utamini. Vna enim est caro Domini nostri Iesu Christi; unus illius sanguis, qui pro nobis effusus est: unus item panis [εἷς ὁ ἄρτος] omnibus confractus, & unus calix omnibus distributurus est. Vbi manifestè Ignatius distinguit panem à Domini carne; calicem à sanguine: nempe signum, à re significatâ.

Panis est qui frangitur.

Iustinus.

9. *Iustinus*, propè finem secundæ apologiæ, describens celebrationem Eucharistiæ; Ei (inquit) qui fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ & vini. ——— Postquam verò præsidens gratiarum actionem absolvit [εὐχαριστήσαντος τοῦ προεστῶτος], & populus universus lætâ apprecatione [*Amen*] acclamavit, qui apud nos vocantur diaconi, sive ministri, [διάκονοι] distribuunt unicuique præsentium, vt participet eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem & vinum & aquam διδόασιν ἑκάστῳ παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος. Idem in dialogo cum Tryphone Iudæo (pag. 254. & 260. editionis Parisiensis Græcolatinæ, in folio, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo quinto.) Sanè quidem (inquit) similæ quoque oblatio, pro eis qui à lepra purgabantur, vt offerretur tradita, typus erat panis Eucharistiæ [τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας] quem in recordationem passionis, quam pro his sustinuit homin. bus, qui ab omni purificantur pravitate Iesus Christus Dominus noster facere præcepit, vt gratias agetemus Deo. —— De nostris verò gentium, quæ in omni loco offeruntur sacrificiis, hoc est, pane Eucharistiæ, & poculo similiter Eucharistiæ dicit, τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου ὁμοίως τῆς εὐχαριστίας] jam tum loquutus [Propheta Malachias] prædixit.

Panis Eucharistiæ.

Malach. 1. 10. 11.

De sacrificio Eucharistiæ.

Vide cap. 13. § 10.

10. Nota 1. Sacrificium Christianorum in celebratione hujus sacramenti esse panem & vinum, etiam postquam super ea gratiæ actæ sunt, in ipsa distributione [& participatione]. 2. Sacrificium hoc non esse institutum in propitiationem, sed in commemorationem passionis Christi pro nobis propitiatoriæ ἵνα εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ vt gratias ageremus Deo: Est igitur hoc sacrificium non ἱλαστικὸν, sed εὐχαριστικόν. Vnde etiam appellationem accepit, vt dicatur panis Eucharistiæ, & poculum similiter Eucharistiæ, de quibus idem *Iustinus*, in apologia 2. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο παρ' ἡμῖν εὐχαριστία. Et alimentum hoc appellatur apud nos *Eucharistia*. Est unici illius viri ac propriè sacrificii propitiatorii, à Christo in passione semel oblati, μνήμη ἀντὶ θυσίας, *Eusebius* lib. 1. demonstrationis Evang. cap. ult. Vbi etiam vocat μνήμαλον τοῦ μεγάλου θύματος. Est ejus figura sic ostensum præcedente capite. Est ejus ἀνάμνησις, *Chrysostomus*, νῦν ἀντὶ ἀεὶ ποιοῦμεν, μέλλοντες ἀναμνήσεις ἐργάζεσθαι θυσίας, serm. 17.

Eucharistia.

Memoria pro sacrificio.

Recitatio sacrificii.

in

Symbolicum sacrificium.

in epistolam ad Hebræos in cap. decim. Est non verum & reale propitiatorium sacrificium, sed prout res ipsa vera est, exemplo, res autem opponuntur umbræ, non vero sed symbolicum sacrificium, seu ministerium, *Dionysius* de Ecclesiastica Hierarchia capite tertio. Est sacramentum memoriæ: *Augustinus* hanc sacrificii caro & sanguis, ante adventum Christi, per victimas similitudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum Christi, per sacramentum memoriæ celebratur, libro vigesimo contra Faustum, capite vigesimo primo; est immolatio Christi, non in ipso, sed in sacramento: *Augustin.* Nonne semel immolatus est Christus in seipso; & tamen in sacramento non solùm per omnes Paschæ sollemnitates, sed omni die populo immolatur: nec utique mentitur, qui interrogatus eum responderit immolari? si enim sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent, omnino sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. epist. 23. quo circa non incongruenter dici potest *sacrificium sacramentale*, quod in ipsa Eucharistiæ & poculo similiter Eucharistiæ celebratur, Deo quidem in gratiarum actionem; nobis autem in fidem, in medelam, &c.

Sacramenti memoria

Immolatio Christi, non in se ipso, sed in sacramento.

Irenæus.

11. *Irenæus*, libro quarto adversus hæreses, capite trigesimo secundo. Sed (inquit) & suis discipulis dans consilium, primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, cum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit, dicens, *Hoc est corpus meum.* Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & Novi Testamenti novam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo, ei qui alimenta præstat, primitias suorum munerum in Novo Testamento: de quo in 12. Prophetis Malachias sic præsignificavit: *Non est mihi voluntas*, &c. Item, capite trigesimo quarto ejusdem libri. Oportet enim nos oblationem Deo facere, & in omnibus gratos inveniri fabricatori Deo, in sententia pura, & fide sine hypocrisi, in spe firmâ, in dilectione ferventi, primitias earum, quæ sunt ejus creaturarum offerentes. Et hanc oblationem Ecclesia sola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura ejus.

Malach. 1. 10. 11.

Tertullianus

12. *Tertullianus*, libro tertio adversus Marcionem, capite decimo nono. Panem (inquit), suum corpus appellans, ut & hinc jam eum intelligas corporis sui figuram pani dedisse, cujus retro corpus in panem Prophetes figuravit. Et ejusdem operis libro quarto, capite quadragesimo, Christus acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit, *hoc est corpus meum*, dicendo, id est, figura corporis mei.--- Panem corpus suum appellat.--- corpus suum vocans panem.--- sanguinem suum in vino consecravit.

De Hydroparastatis, & Encratitis, vinum non bibentibus. Vide etiam §. 17.

13. De Tatiano hæretico, ejusque sectatoribus Hydroparastatis & Encratitis scribens *Theodoretus* libro primo hæreticarum fabularum: Figmenti (inquit) sui materiam Tatianus emendicavit à Valentino quidem cœnum productiones, à Saturnilo autem & Marcione abhorrere nuptias, & animantium & vini usum. Hunc habent ducem, qui dicuntur Hydroparastatæ, & Encratitæ. Nominantur autem Hydroparastatæ ὑδροπαραστάται, quòd aquam pro vino offerant. Encratitæ autem, ἐγκρατεῖται, quod neque vinum bibant, nec animantis vescantur. Ab his autem abstinent, ea tanquam rem malam abhorrentes. Hæc *Theodoretus*. Contra hos hæreticos scribens *Clemens Alexandrinus*, libro 2. pædagogi. cap. 2. opponit eis exemplum Domini nostri Jesu Christi, qui vinum bibit tum absàs, tum in celebratione Eucharistiæ: Ἀλλ' ἴσως, μετέλαβεν ὕσπερ καὶ αὐτὸς; καὶ ὁ ἄνθρωπος ἦν ἐν ὕλῃ. καὶ Ἀλλ' ἴσως γε τὸν οἶνον. ὕστατον, λαβὲτε, πίετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ αἷμα, αἷμα τῆς ἀμπέλου. τὸν λόγον, τὸν αὐτὸν πολλαχοῦ ὄντα μίσει εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, ὑγροποιοῦντες ἀγνὸν αἷμα. καὶ ὅτι μὴ πυρροειδῆ τὸν πότον δεῖ, δῆλον ἐκ τῶν θυμιαμάτων ἐκ τοῦ ἐναντίου σαφῶς· ἡ γὰρ μέθυσον ἐλάλησεν. ὅτι δ' οἶνος ἐν τῷ θείῳ ποτηρίῳ, παιδεύει ἡμᾶς τοὺς μαθητὰς λέγων· τί μοι πίνω ἐκ τῆς ἀμπέλου ταύτης, μέχρις ὅτε πίω αὐτὸ μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. id est; Bene enim scitore, ipse quoque vino est usus: nam ipse quoque homo. Et vinum benedixit, quum dixit; *accipite, bibite, hic est sanguis meus, sanguis uvæ.* Verbum, quod *pro multis effunditur in remissionem peccatorum*, sanctum lætitiæ fluentum allegoricè significat. Et quod sobrium quidem, ac moderatum, esse oporteat eum qui bibit, per ea, quæ in convivis docuit, aperte ostendit, neque enim ebrius docuit, quod autem vinum esset, quod benedictum est ostendit rursus, dicens discipulis, *Non bibam ex fructu vitis hujus, donec bibero ipsum vobiscum in regno Patris mei.* Idem *Clemens*, libro primo Stromatum, (pagina centesima quarta, editionis Florentinæ Græcæ, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo) ἐοικὼς ἄρτον λαβὼν εὐχαριστήσας ἐκλάσει καὶ εὐχαριστήσας· ἵνα τὸ φαγόμενον λογικῶς. id est; Servator quum accepisset panem, loquutus est primum & gratias egit deinde, quum panem eum fregisset, apposuit, ut certè rationabiliter comedamus.

Clemens Alexandrinus opponit eis exemplum Domini bibentis vinum in celebratione Eucharistiæ.

Matthæi 26. v. 28.

Matth. 26. 29.

14. Nota 1. Dominum in Eucharistia bibendum discipulis dedisse benedictum vinum. & postea etiam ab ipso Domino dici fructum vitis hujus: & id esse verum vinum terrenæ vitis fructum. 2. Nihil egissent sancti illi Patres contra hæreticos Tatianistas, & Marcionitas, Dei Creatoris blasphematores, & in ejus contumeliam à potu vini abstinentes; nihil, inquam, contra eos profuisset argumentum ab Eucharistia sumtum, nisi verum vinum post benedictionem maneret. Alioquin hæreticorum potiùs sententiæ faveret inanis umbra & apparens species vini. Sicut enim negabant iidem hæretici veram in Christo carnem, ajebant autem, visum esse hominem, cùm nihil humanum in se haberet, & visum esse pati, cum nequaquam passus esset: sic facilè admisissent, Christum in Eucharistia dedisse discipulis non quidem verum vinum, sed inanem vini speciem, relegatâ in Utopiam vini materia & substantiâ. 3. *Clemens* eundem panem monstrat, adhuc post consecrationem, τὸν ἄρτον: neque ullum comparet apud eum effugati Panis vestigium, aut qualecunque indicium; sed constanter panem inculcat.

Annotatio ad verba Clementis Alexandrini.

15. *Cyprianus*, libro 1. epistola 6. ad *Magnum*, quæ in alia editione est epistola 76. differens de unitate atque unanimitate Ecclesiæ contra schisma Novatiani: Denique (inquit) unanimitatem Christianam firmâ sibi atque inseparabili charitate connexam, etiam ipsa Dominica sacrificia decla-

Cyprianus.

declarant. Nam, quando Dominus corpus ſuum panem vocat, de multorum granorum adunatione congeſtum; populum noſtrum, quem portabat, indicat adunatum. Et, quando ſanguinem ſuum vinum appellat, de botris atque acinis plurimis expreſſum, atque in vinum coactum; gregem item noſtrum ſignificat, commixtione adunatæ multitudinis copulatum. Hæc ibi Cyprianus.

Verborum Domini interpretatio juxta ex verbis Cypriani.

16. Ecce, ſi Cyprianum interpretem admittimus, quando Dominus accepto pane, & gratiis actis, fractum dedit diſcipulis, cum mandato accipiendi & comedendi, & adjiciens dixit, *hoc eſt corpus meum*: ſenſus erat; hic panis, de multorum granorum adunatione congeſtus, eſt corpus meum. Et quando de poculo dixit, *hic eſt ſanguis meus*: ſenſus erat; hoc vinum, de botris atque acinis plurimis expreſſum, atque in vinum coactum, eſt ſanguis meus. Quo nihil dici poteſt transſubſtantiationi infeſtius. Nam ſecundùm hunc ſenſum manet poſt conſecrationem verus panis de tertæ granis congeſtus, & verum vinum de uvis terrenæ vitis expreſſum: & hæc ipſa, panis & vinum, dicuntur, adeòque ſecundùm quendam modum ſunt, corpus & ſanguis Domini; non utique per ſubſtantiam, (ut ſuprà docuimus,) ſed per ſignificationem & ſimilitudinem ſacramentalem; ſicut ex Auguſtino, & aliis, ſuprà etiam monebamus. Et ideo hunc panem de granis terreſtribus confectum, atque hoc vinum de vite arbore natum, Cyprianus vocat Dominica ſacrificia.

Sup. §. 1.

Aquarii.

17. Hæretici *Hydroparaſtatæ*, (ut ſuprà §. 13. ex Theodoreto monui) aquam pro vino offerebant. Auguſtinus *Aquarios* vocat, *Aquarii* (inquit) ex hoc appellati ſunt, quòd aquam offerunt in poculo ſacramenti; non illud, quod omnis Eccleſia. lib. de hæreſibus ad Quodvultdeum, hæreſi 64. Contra horum errorem ſcribens *Cyprianus*, lib. 2. epiſt. 3. ad Cæcilium. (quæ in alia editione eſt epiſt. 63.) Nec poteſt (inquit,) videri ſanguis eius, quo redemti & vivificati ſumus, eſſe in calice, quando vinum deſit calici, quo Chriſti ſanguis oſtenditur. Ex his Cypriani verbis ſic argumentor: Quando vinum deeſt calici, non eſt ibi ſanguis Chriſti; at ex dogmate transſubſtantiationis ſequitur, vinum deeſſe calici poſt conſecrationem; ergo indidem ſequitur, tunc etiam deeſſe calici ſanguinem Chriſti. Idem Cyprianus ibidem; Dominus noſter Ieſus Chriſtus obtulit hoc idem, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem. ——— Vt ergo in Geneſi per Melchiſedech ſacerdotem benedictio circa Abraham poſſe rite celebrari, præcedit ante imago ſacrificii Chriſti, in pane & vino ſcilicet conſtituta, quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem miſtum vino obtulit. ———In benedictione quoque Iudæ hoc idem ſignificatur, ——— *Lavabit in vino ſtolam ſuam; & in ſanguine uvæ amictum ſuum.* Quando autem ſanguis uvæ dicitur, quid aliud quàm vinum calicis Dominici ſanguinis oſtenditur? ——— Calicem ſub die paſſionis accipiens, benedixit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens; *bibite ex hoc omnes: hoc eſt enim ſanguis Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Dico vobis; non bibam à modo ex iſta creatura vitis, uſque in diem illum, quo vobiſcum bibam novum vinum in regno Patris mei.* Qua in parte invenimus calicem miſtum fuiſſe, quem Dominus obtulit; & vinum fuiſſe, quod ſanguinem ſuum dixit. Vnde apparet ſanguinem Chriſti non offerri, ſi deſit vinum calici. ——— Quomodo autem de creatura vitis novum vinum cum Chriſto in regno Patris bibemus ſi in ſacrificio Dei Patris & Chriſti vinum non offerimus? —— Mitor ſatis, unde hoc uſurpatum ſit, ut contra Evangelicam & Apoſtolicam diſciplinam quibuſdam in locis aqua offeratur in Dominico calice, quæ ſola Chriſti ſanguinem non poſſit expprimere. ——— Sic verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur; quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit & copulatum. Hæc *Cyprianus*.

Geneſ. 14.18.

Geneſ. 49.11.

Matth. 26. 27.28.29.

De aqua miſtionis vide infra §. 19. & c. 14. §. 4.

Auctor operis de cardinalibus Chriſti operibus.

18. Auctor ſermonis de unctione Chriſmatis, & aliis ſacramentis, qui Cypriano tribuitur; Dedit itaque Dominus noſter in menſa, in qua ultimum cum Apoſtolis participavit convivium, propriis manibus panem & vinum: in cruce verò manibus militum corpus tradidit vulnerandum. ut in Apoſtolis ſecretius impreſſa ſincera veritas, & vera ſinceritas, exponeret gentibus; quomodo vinum & panis caro eſſet & ſanguis, & quibus rationibus cauſæ effectibus reſponderent, & diverſa nomina vel ſpecies ad unam reducerentur eſſentiam, & ſignificantia & ſignificata eiſdem vocabulis continerentur. Hæc ibi. In quibus verbis obſerva: I. Dominum dediſſe Apoſtolis panem & vinum. II. Panem eſſe carnem Chriſti, & vinum ſanguinem. III. Hoc quomodo ſit, ut diverſa nomina, vel ſpecies, id eſt, naturæ panis ſcilicet & carnis, item vini & ſanguinis, ad unam reducantur eſſentiam: id eſt, panis dicatur & ſit caro, & vinum dicatur & ſit ſanguis Chriſti, (quod in ſermonis proprietate non eſt,) ait Apoſtolos gentibus expoſuiſſe; nempe quod ſignificantia & ſignificata eiſdem vocabulis contineantur. Eodem modo hanc rem explicat Auguſtinus, epiſt. 23.

Euſebius Epiſcopus Cæſariensis.

19. *Euſebius*, lib. 3. demonſtrationis evang. cap. 1. prope finem capitis. ἄρτου δὲ καὶ οἴνου συμβολικῶς τὰς σώματος καὶ αἵματος. id eſt, pane autem uti ſymbolo proprii corporis tradidit. Ibidem etiam vinum euchariſticum conſecratum, vocat μυστικὸν οἶνον, myſticum vinum: intelligit autem verum vinum, etiam poſtquam jam prece myſticâ conſecratum eſt; ut facile eſt colligere ex aliis ejuſdem Euſebii verbis ibidem; veram enim Chriſti paſſionem vocat τὸ μυστικὸν πάθος ἐκεῖνο, myſticam ipſius paſſionem.

Gaudentius Vide ſupra cap. 9. §. 10.

20. *Gaudentius*, Epiſcopus Brixienſis, tract. 2. in Exodum. Cum ipſe in Evangelio dicit, *Ego ſum vitis vera*: ſatis declarat, ſanguinem ſuum eſſe omne vinum, quod in figura paſſionis ejus offertur——— Ipſe igitur naturarum Creator & Dominus, qui producit de terra panem; de pane rurſus (quia & poteſt, & promiſit) efficit proprium corpus. Et qui de aqua vinum fecit, & de vino ſanguinem ſuum. Qualiter autem manducari debeat agnus iſte, ex ipſa lectione debemus attendere; *Non edetis quid ab eo crudum, neque coctum in aqua, ſed aſſatum igni.* ——— Omne corpus Divinæ ſcripturæ, tam Veteris quàm Novi Teſtamenti, Filium Dei continet: vel venturum promittens in hominem, vel jam veriſſe declarans. ——— Has igitur immaculati agni carnes, id eſt, doctrinæ ejus viſcera, neque cruda ſine interpretatione ſumi oportet, neque

Ioan. 15.1.

Exod. 12.9.

que cocta in aqua, id est, eorum differtione dissoluta, qui velut aqua deorsum fluunt, nihil supernum sentientes; sed assata, (inquit) igni, id est, Spiritu divino solidata atque tosta. Quod accipis corpus est illius panis cœlestis, & sanguis est illius sacræ vitis. Nam cum panem consecratum & vinum discipulis suis porrigeret, sic ait: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* Credamus quæso, cui credidimus. Nescit mendacium Veritas. —— Verè istud est hæreditarium munus Testamenti ejus novi, quod vobis eâ nocte quâ tradebatur crucifigendus, tanquam pignus suæ præsentiæ dereliquit. Hoc illud est viaticum nostri itineris, quo in hac via vitæ alimur ac nutrimur, donec ad ipsum pergimus de hoc sæculo recedentes: unde dicebat idem Dominus, *Nisi manducaveritis meam carnem, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis ipsis.* voluit enim beneficia sua permanere apud nos; voluit animas pretioso sanguine suo semper sanctificari per imaginem propriæ passionis. —— Quo & ipsi sacerdotes & omnes pariter fidelium populi exemplar passionis Christi ante oculos habentes quoditie & gerentes in manibus, ore etiam sumentes ac pectore redemtionis nostræ indelebilem memoriam teneamus. —— Quod autem sacramenta corporis sui & sanguinis in specie panis & vini offerenda constituit, duplex ratio est. Primum ut immaculatus Dei agnus hostiam mundam mundato populo traderet celebrandam, sine sanguine, sine brodio, id est, jure carniam, & quæ omnibus ad offerendum promta esset, ac facilis. Deinde, quomodo panem de multis tritici granis in pollinem redactis per aquam confici, & per ignem necesse est consumari; rationabiliter in eo figura accipitur corporis Christi. Hæc *Gaudentius.*

Viaticum noster itineris.

Ioan. 6. 55.

Vide supra cap. 9. §. 20.

21. Nota, quòd speciem panis interpretetur panem, verum (inquam) panem ex tritici granis confectum; dicit enim, in specie panis sacramentum corporis Christi offerri, in pane figuram corporis Christi accipi. Idem sacramentum vocat imaginem passionis Christi, exemplar passionis Christi, figuram corporis & sanguinis Christi: & sicut verbis ultimo citatis speciem panis & panem pro eodem dixit; ita etiam paullò antè de specie vini & vino tantundem invenies; Rectè, inquit, vini specie sanguis ejus exprimitur, satis declarat sanguinem suum esse omne vinum, quod in figura passionis ejus offertur.

Bellarmini vana gloriatio.

22. Audi verò inanem Bellarmini jactantiam, & præcipitem vanitatem, lib. 2. de Sacramento Eucharistiæ, cap. 21. objicit nobis quasdam Gaudentii sententias, ex hoc ipso tractatu 2. in Exodum. eisque hoc suum subjicit theatricum epiphonema: ad hæc (inquit,) loca adversarii non respondebunt, nec respondere possunt.

1. Obiectio Bellarmini ex Gaudentio.

23. Quatuor Gaudentii dicta citat Bellarminus: primum est; Ipse naturarum Creator & Dominus, qui produxit de terra panem, de pane rursus (quia & potest, & promisit) efficit proprium corpus: & qui de aqua vinum fecit, & de vino sanguinem suum. Respondeo. Similium fines istæ non sunt præter Gaudentii mentem premendæ; nec, si premantur, favebunt Transubstantiariis: nam I. Manet communis materia tritici & panis; item aquæ & vini. II. Factæ sunt innovationes & novæ productiones panis de terra, & vini de aqua; & producta hæc nunc sunt à Deo tanquam naturarum Creatore & Domino. III. Loquutionem istam, De pane fit corpus Christi, de vino fit sanguis Christi: secundùm quod præpositio ista, *de*, denotat consubstantialitatem seu aliquid commune manere, (prout in istis similitudinibus necessariò accipienda est) rejicitur ab ipsis Transubstantiariis; ut docuimus, suprà capite 8. Mens igitur Gaudentii est, Deum de pane efficere corpus suum, & de vino sanguinem suum, non eo modo, quo de terra fit panis, & de aqua factum est vinum, sed eâdem potestate & potentiâ operattice. (Vide inferiùs verba Augustini, quæ in hujus secundi nostri argumenti confirmationem adducimus.) de operę & re gestâ consentimus; de modo controversia est: quem existis Gaudentii verbis non facilè elicueris, nisi factâ cum eis collatione aliorum ejusdem verborum, de hoc ipso sacramento. Audi igitur ipsum Gaudentium, suorum verborum interpretem; Deus de pane efficit corpus suum, de vino sanguinem suum: id est; efficit ut panis, quem dat, sit caro ejus, sit corpus ejus, in pane accipiatur figura corporis ejus, ut panis sit figura corporis ejus; ut vinum, quod in figura passionis ejus offertur, sit sanguis ejus, ut vini specie sanguis exprimatur, ut pretioso ejus sanguine sanctificentur animæ per imaginem passionis, ut in mysterio panis & vini Christus, reficiat immolatus, vivificet creditus; ut labores passionis Christi in figura corporis ejus ac sanguinis offerantur; ut exemplar passionis Christi ante oculos habeamus, geramus in manibus, ore sumamus ac pectore; in redemtionis nostræ memoriam; ut sacramenta corporis eius & sanguinis, in specie panis & vini offerantur. Hanc esse ipsius Gaudentii interpretationem, patet ex eius verbis modò citatis, & suprà etiam cap. 9 § 20. Hac autem interpretatione, quam ipsissimis Gaudentii verbis proposuimus, prorsus convellitur commentum transubstantiationis.

suprà, cap. 8. §. 1.

infrà, §. 34.

2. Obiectio Bellarmini ex Gaudentio.

24. Secundum Gaudentii dictum, quod à Bellarmino arripitur est: O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, Pascha est Domini, hoc est, transitus Domini. Ne terrenum putes quod cœleste effectum est, per eum, qui transit in illud, & fecit illud suum corpus & sanguinem. Respondeo: I. Transubstantiarii, rejectis multis aliis loquutionibus, hanc ut propriam & dogmati suo convenientem probant, panis transit in corpus Christi; sicut diserte docet Scotus, in 4. sent. dist. 11. part. 1. quæst. 6. Hujus autem loquutionis secundùm eos sensus est, quod recedente omni substantiâ panis, jam sub panis accidentibus exsistat substantia corporis Christi. Applica ista ad verba Gaudentii; dicentis Christum transire in agnum Paschalem, vel in panem vinumque Eucharistiæ, & secundùm ipsorum transubstantiationem normam loquendi, sensus erit, recedente substantiâ Christi iam sub speciebus, sive accidentibus, corporis & sanguinis Christi exsistit substantia agni, vel substantia panis & vini. Quem absurdissimum sensum & ipsi refugient, neque quisquam sanæ mentis tribuet S. Gaudentio. II. Altera pars huius dicti, qua mentem suam explicat Gaudentius, videlicet, feci, illud suum corpus & sanguinem; adversatur transubstantiationi: æquipollet enim huic loquutioni, panis fit corpus Chri-

Respon. 1.

Respon. 2.

2.

sti

sti; quam sibi incommodam animadverterunt Transsubstantiarii, ideoque eam rejecerunt. sicut octavo capite ostendimus. III. Vera dicti hujus Gaudentiani interpretatio petenda est ex ipso Gaudentio; hæc autem apud eum invenitur: Christus transit in illud: id est, fecit illud suum corpus & sanguinem; id est, fecit illud sacramentum, figuram corporis sui & sanguinis. Et planè idem est hujus dicti sensus, qui superioris illius, Deus de pane efficit corpus suum, de vino sanguinem suum.

3. Obiectio Bellarmini ex Gaudentio.

25. Tertium Gaudentii dictum, quo se jactat Bellarminus, est; quod annunciatum est credas, quia quod accipis, corpus est illius panis cœlestis, & sanguis est illius sacræ vitis. Nam cum panem consecratum & vinum discipulis suis porrigeret, sic ait; *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* Credamus cui credidimus; nescit mendacium Veritas. Respondeo. I. Nos credimus, non credunt Transsubstantiarii: Nam quod porrexit Christus, hoc discipuli acceperunt, porrexit autem illis panem consecratum, & vinum: ergo acceperunt panem consecratum & vinum. Hæc non credunt Transsubstantiarii; at nos credimus. II Quod discipuli accipiunt, est corpus & sanguis Domini: accipiunt autem panem & vinum; seu, panis consecratus & vinum sunt id, quod discipuli à Domino porrigente accipiunt: ergo panis consecratus & vinum sunt corpus & sanguis Domini. Hoc nos credimus; negant adversarii. Convenit illud Augustini; Christus cœnam manibus suis consecratam discipulis dedit. serm. 33. de verbis Domini.

Resp. 1.

2.

4. Obiectio.

26. Quartum Gaudentii dictum, quo abutitur Bellarminus, est; Non infringentes os ipsius illud solidissimum, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, si quid autem superfuerit etiam nunc in uniuscujusque sensu, quod expositione ista non ceperit, ardore fidei concremetur. Resp. Pauca interponit Gaudentius inter tertium & hoc dictum, quæ utrique lucem adferunt: Credamus (inquit) quæso, cui credidimus. Nescit mendacium Veritas. Ideo cum de corpore suo manducando, & sanguine suo bibendo, turbis loqueretur stupentibus ac mussitantibus; *Durus est hic sermo! & quis eum potest audire?* ut abstergeret per ignem cœlestem eas cogitationes, quas vitandas esse prædixi, sic adjecit; *Spiritus est qui vivificat; nam caro nihil prodest. Verba quæ ego loquutus sum vobis, Spiritus & vita sunt.* Et idcirco caput Divinitatis ejus cum pedibus incorporationis, & interioribus simul jubemur manducare mysteriis: ut pariter universa quemadmodum tradita sunt, credamus, non infringentes os ipsius illud solidissimum, &c. Quæ nam autem sint eæ cogitationes cœlesti igne abstergendæ, ardore fidei concremandæ, quas vitandas esse Gaudentius prædixit, elucet ex ipsius verbis præcedentibus in eodem illo tractatu. Ne terrenum (inquit) putes quod cœleste effectum est, per eum qui transit in illud, & fecit illud suum corpus & sanguinem. Nam quod supra generaliter exposuimus edenda de carne agni, specialiter in degustandis servandum iisdem mysteriis Dominicæ passionis: ut neque crudam carnem, crudumque sanguinem, sicut Iudæus, esse putes, & respuas dicens; *quomodo potest iste dare carnem suam manducare?* neque in olla cordis carnei, humoribus per naturam semper obnoxii, ipsum decoquas sacramentum commune illud ac terrenum esse existimans; sed ut per ignem Divini Spiritus id effectum, quod annunciatum est, credas: quia quod accipis, corpus est illius panis cœlestis, &c. Et superius; Neque cruda sine interpretatione sumi oportet, & reliqua, quæ suprà citavimus. Effatum igitur illud Dominicum ex sacris Scripturis interpretari, nec illud carnaliter sine interpretatione sumere, non est os agni infringere; sed Deo parere præcipienti, ut non edamus quid de eo crudum, neque in degustandis Dominicæ passionis mysteriis, crudam carnem, crudumque sanguinem, sicut Iudæi, esse putemus. Hoc est, monente Augustino, ut figuratam illam loquutionem non accipiamus carnaliter atque serviliter tanquam propriam. Monet etiam ex altera parte Gaudentius, ut in ollâ cordis carnei non decoquamus sacramentum, id est, ut non existimemus commune illud ac terrenum esse, sed ut per ignem Divini Spiritûs id effectum, quod annunciatum est, credamus. Nam (monente Augustino) sicut literam sequi, & signa pro rebus quæ eis significantur accipere, servilis infirmitatis est: ita signa inutiliter interpretari, malè vagantis erroris est. Inutiliter enim interpretari, quid aliud est quàm fidem derogare verbis illis Domini, dicentis, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, adeoque os illud ipsius solidissimum infringere? Credimus igitur quod annunciatum est, neque illud inutiliter interpretamur: ita tamen, ut à cruditate caveamus: id est, ut non sine utili interpretatione illud sumamus. quænam autem sit verborum illorum utilis interpretatio, & verus sensus, si quæras ex Gaudentio, accipe responsionem ex ipsius verbis suprà citatis: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: id est; hic panis consecratus est corpus meum: hoc vinum est sanguis meus: hic panis est sacramentum corporis mei: hoc vinum est sacramentum sanguinis mei: hic panis est figura corporis mei: hoc vinum est figura sanguinis mei. Non igitur existimamus commune illud ac terrenum esse, quod cœleste effectum est per eum, qui fecit illud suum corpus & sanguinem, id est, sacramentum sui corporis ac sanguinis. Sic Gaudentius baptismum etiam vocat cœlestem, tractatu primo in Exodum Quæ (scilicet, accedente verbo ad elementum, factum est sacramentum, ut docet Augustinus, tract 80. in Evang. Iohannis. Nec tamen fit in baptismo transubstantiario. Sic Irenæus; qui est (inquit) à terra panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans terrenâ & cœlesti libro 4. adversus hæreses, capite 34. Quamvis enim adhuc per substantiam sit terrenus, per significationem tamen sacramentalem jam cœlestis est. nam sacramentum est corporis Christi.

Resp.

Ioan. 6. 60, 63

Gaudentii explicatio verborum illorum Domini, Hoc est corpum meum, hic est sanguis meus.

Cœleste.

Irenæus, non iam communis panis.

27. Iam, vindicato *Gaudentio*, progredior in confirmatione minoris propositionis argumenti nostri secundi, quod, nimirum, consecrata Eucharistia seu sacramentum corporis & sanguinis Domini, sit verus panis & verum vinum.

28. *Iohannes Chrysostomus*, homil. 82. in Evang. Matthæi. in cap 26. vers. 29. exponens verba illa Domini, *Non bibam ex fructu vitis huius, usque in diem illum, quando ipsum bibam novum vobiscum, in regno Patris mei*; ait, Dominum discipulis prædicere his verbis resurrectionem suam, quam intelligit per regnum Patris sui. Et subjicit tres quæstiones,

Chrysostomus Matth. 26. 29

Tres quæstiones.

Ioan. 6. 52.

ex his Domini verbis exorientes, cum responsionibus. Prima quæstio est; Cur bibit Dominus post resurrectionem? Respondet; ὑ διὰ χρείαν μᾶλλον τοῦ ἀναστῆναι ἔφαγε καὶ ἔπιεν [οὐδὲ γὰρ ἐδέετο τοῦ σώματος τούτου,] ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων πληροφορίαν. id est, non indigentiæ causa post resurrectionem comedit & bibit; (non enim egebat ampliùs corpus hisce) sed in confirmationem resurrectionis. Secunda Chrysostomi quæstio, petita ex verbis illis Domini, in Cœna ultima prædicentis, sed bibiturum cum discipulis vinum novum in regno Patris sui, id est, post suam resurrectionem, est de novitate; τί δὲ καινόν; quid est, novum? Respondet; καινὸν, τοῦτ' ἔστι, ξένον. Novè, id est, peregrino seu insueto modo: idque sic explicat, quòd Christus post resurrectionem habens jam corpus incorruptibile, καὶ γεγευμένον βρώσεως, comederit & biberit, non propter corporis sui aliquam indigentiam, sed ad pleniorem resurrectionis suæ fidem faciendam. Tertia quæstio est; διὰ τίνος ἔπιεν ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον: quare autem quum resurrexisset, non aquam bibit, sed vinum? Respondet: ἄλλην αἵρεσιν παλαιὰν ἐπεξέρχεται ἐκκόπτων αὐτὴν ἐνταῦθα· ἐπειδὴ γὰρ ἔνιοι καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι ἐχρήσαντο, διὰ τοῦτο καὶ ὅτε τὰ μυστήρια παρέδωκε, οἶνον παρέθηκε, καὶ οἶνον ἀναστὰς ἔφαγε μυστήρια δὲ οὐκ ἐποίησεν ἐνταῦθα, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐκ ἐκ τῆς φύσεως τοῦτο ἔφη, ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκονομίας. ἐκείνην τὴν αἵρεσιν ἐκκόπτων, τὴν τῶν ὑδροπαραστατῶν. id est; aliam improbam hæresin radicitus extirpans. Quoniam enim nonnulli aquâ in mysteriis usi sunt, ostendens quod & quando mysteria tradidit, & quando, postquam resurrexisset, absque mysteriis nudam mensam apposuit, usus est vino, ex genimine (inquit) vitis: vitis autem vinum, non aquam, generat.

1. Quæstio. Responsio.

2. Quæstio.

Responsio.

3. Quæstio.

Responsio contra Aquarios hydroparastatas.

29. In his Chrysostomi verbis habes eandem verborum Domini interpretationem, quam posuimus initio confirmationis hujus nostri secundi argumenti. Nempe Dominum, ejusque discipulos, in mysteriis cœnæ bibisse verum vinum, de uvis terrenæ vitis expressum. Quæ mysteria opponit Chrysostomus nudæ mensæ, ut scias vinum, quod traditur & bibitur, in mysteriis, non jam esse commune & nudum vinum, sed esse Eucharistiam, nihilominus tamen esse adhuc quoad substantiam verum vinum terrenæ vitis fructum; sicut erat illud, quod in nuda mensa, post resurrectionem bibit Dominus cum discipulis.

Observatio ex verbis Chrysostomi.

30. Abusi autem sunt postea hoc Chrysostomi loco Armenii, inde colligentes, nefas esse in poculo Eucharistico miscere aquam vino, & necessarium esse in Eucharistia usum meri vini sine aquâ. Quem eorum errorem redarguit quinisexta Synodus, can. 32. ostendens, Chrysostomum illa scripsisse contra hæresin Hydroparastatarum, τῶν ὑδροπαραστατῶν, qui pro vino solâ aquâ in proprio sacrificio usi sunt. non autem improbâsse aquæ cum vino mistionem.

Armenios & hydroparastatas pugnantes inter se errores.

31. Citat ibidem quinisexta Synodus pro ea mistione trigesimum secundum canonem Concilii Carthaginensis tertii, inquiens; et qui Carthagine convenerunt sancti Patres, sic disertis verbis mentionem fecerunt; ut in sanctis nihil plus, quàm corpus & sanguis Domini offeratur, ut ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquâ mixtum. ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μόνον μηδὲν ἄλλο καθ' ὅλου καὶ τὰ ἅγιατα τοῦ κυρίου προτείνεσθαι ἀκούσωσιν ἀκέραιον παράδοσιν, τοῦτ' ἔστιν, ἄρτον καὶ οἶνον ὕδατι μεμιγμένον. Canonem illum Carthaginensem recitat Gratianus, in hæc verba; In sacramento corporis & sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm quod ipse Dominus tradidit; hoc est, panis & vinum aquâ mixtum. Nec ampliùs in sacrificiis offeratur, quàm de uvis & frumentis. De consecr. dist. 2. *In sacramento*. Hæc etiam pro nostra faciunt propositione, de pane & vino; quòd nimirum sacrificium Eucharistiæ sit per substantiam panis & vinum, quamvis modo quodam sacramentali sit interim corpus & sanguis Domini. Aquæ autem modicæ admistio res quædam media est; atque adeo in se neque necessaria, neque illicita. Vide capitis decimi quarti § 4.

De admistione aquæ.

32. Simile est illud *Iulii* primi, episcopi Romani, apud Gratianum dist. 2. de Consecratione, can. *Cum omne*. Cum (inquit) magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, nulli lac, sed panem tantùm & calicem sub hoc sacramento cognoscimus dedisse: legitur enim in Evangelica veritate; *Accepit Iesus panem & calicem; & benedicens dedit discipulis suis*. Cesset ergo lac in sacrificando offerri: qui manifestum est, & evidens exemplum veritatis Evangelicæ illuxit, quod præter panem & vinum aliud offerri non liceat. ---- Et ideo nulli deinceps erit licitum aliud in sacrificiis divinis offerre, nisi, juxtá antiquorum sententiam Conciliorum, panem tantùm & calicem vino & aquâ permixtum. De cætero aliter quàm cœptum est faciens; tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitimâ pœnitentiæ satisfactione correctus ad gradus sui officium redeat, quod amisit.

Iulius Papa Romanus.

33. *Ambrosius*, lib. 4. de sacramentis, cap. 4. Tu fortè dicis: meus panis est usitatus. Sed panis iste panis est ante verba sacramentorũ: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur adstruamus. quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione. —— Ergo didicistis, quòd ex pane corpus fiat Christi, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis, consecratione verbi cœlestis. Hæc ille. Ecce, secundùm doctrinam Ambrosii, panis; usitatus (inquam,) iste panis, est corpus Christi, & vinum quod in calicem missum est fit sanguis Christi. Ergo quod in Eucharistiæ celebratione appellatur & est corpus Christi, est verus panis, idem ille usitatus panis quem accepit sacerdos ante consecrationem: & quod appellatur & est sanguis Christi, est vinum illud quod ante consecrationem in calicem missum est. Quamvis ante consecrationem non fuerit panis iste corpus Christi, nec vinum istud sanguis Christi; fit enim hoc consecratione, ut qui erat nudus panis, jam fit corpus Christi, & vinum sit sanguis Christi. Accedente enim verbo consecrationis factum est sacramentum. Ostendimus autem suprà, initio octavi capitis, inimicissimas transsubstantiationi esse istas loquutiones. panis est corpus Christi, de pane fit corpus Christi, ex pane fit corpus Christi, vinum fit sanguis Christi. Nam loquutiones hæ conservant panis substantiam, & mutationem tantùm important accidentalem. quam solam agnovit Ambrosius: ut patet tum ex istis loquutionibus, tum ex adjunctis similitudinibus, quas ibidem illustrandæ huic rei adhibet. Vide suprà, capite 4. ubi de ea mutatione & conversione, quæ fit in Eucharistia.

Ambrosius.

Supra, cap. 8. § 1.

14. *Augustus*

Augustinus.

34. *Augustinus*, tract. 26. in Evangelium Iohannis. Iesus Christus corpus & sanguinem suum in eis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis. Namque aliud in unum ex multis granis conficitur, & constat: aliud in unum ex multis acinis confluit. Idem lib. 3. de Trinitate cap. 10. differens de signis, quæ quamvis ex materia corporali, ad aliquid tamen divinitus annunciandum nostris sensibus admoventur, in eis ponit panem Eucharistiæ; sicut (inquit,) panis ad hoc factus in accipiendo sacramento consumitur. —— Sicut infantes non noverunt quod in altari ponitur, & peractâ pietatis celebratione consumitur, unde vel quomodo conficiatur, unde in usum religionis assumatur. Ergo ex mente Augustini, signum seu sacramentum corporis Christi panis est, & in accipiendo sacramento, peractâ pietatis celebratione, consumitur panis ille corporalis ex multis granis factus, qui ante consecrationem in altari positus est, & in usum religionis assumtus. Qui igitur accipit ac consumit sacramentum corporis Christi; in accipiendo & consumendo sacramenta, accipit ac consumit panem corporalem ex multis granis factum. Idem etiam Augustinus, apud Gratianum dist. 2. de consecratione. can. *qui manducant*. quod videtur panis est, & calix. quod etiam oculi renunciant: quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. Et can. *Corpus & sanguinem*. Corpus (inquit,) & sanguinem Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mysticâ consecratum, rectè sumimus ad salutem, in memoriam Dominicæ passionis: quod cum per manus hominis ad illam visibilem speciem perducatur; non sanctificatur ut fit tam magnum sacramentum, nisi operante invisibiliter Spiritu Dei: cum per hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur. Et can. *Non omnis*. Non omnis panis, sed accipiens benedictionem, Christi fit corpus. Hæc Augustinus. qui tantum abest, ut cum Transubstantiariis existimet, in hoc sacramento oculos falli inani panis specie, ut è contrario ad oculorum judicium provocet; ut inde evincat, panem esse id quod videtur: panem, inquam, ex fructibus terræ acceptum. Et hunc panem ait prece mysticâ consecrari, & acceptâ benedictione panem hunc jam esse corpus Christi, jam esse sacramentum corporis Christi. Speciem etiam visibilem vocat ipsum verum panem; ait enim, ex fructibus terræ acceptum, & per manus hominis ad illam visibilem speciem perductum esse, antequam sanctificetur, ut fit tam magnum sacramentum. at verò ante sanctificationem fatentur ipsi adversarii esse verum panem. Neque certè accepterunt homines ex terræ fructibus vacua accidentia, sed substantialem & corporalem panem. Ineptissimè igitur glossator panem interpretatur speciem panis: intelligens per speciem mera accidentia, seu fallacem larvam. Et verba illa Augustini, panis est corpus Christi, ridiculâ metamorphosi nequiter transformat, id est, (inquit,) sub specie panis latet corpus Christi. Hac tam inverecunda licentiâ quidlibet ex quolibet effeceris, eamque facilè in favorem erroris sui arripient hæretici illi, qui dicunt, corpus Christi intelligendum esse phantasma & simulacrum corporis, non substantiale corpus. Sed istam depravationem ac-

Quod etiam oculi renunciant.

Vide supra, §. 23.

Vide infra, §. 39. & 40.

Glossatoris parexegesis. Vide supra lib. 2, cap. 1.

ertissimè respuunt ac refellunt clarissima ipsius Augustini verba, jam citata. Quibus ait, sumi ad salutem à nobis panem ex fructibus terræ acceptum, & prece mysticâ consecratum, factumque jam corpus Christi. His verbis evidentissimè docet, esse verum substantialem panem, qui consecratur & fit corpus Christi, & acceptâ benedictione est corpus Christi. nempe, ut alibi monet idem Pater, sacramentum corporis Christi secundùm quendam modum corpus Christi est. epist. 23.

35. *Cyrillus* Alexandrinus, lib. 4. in Evang. Ioannis, cap. 14. ait, Christum credentibus discipulis fragmenta panis dedisse, dicentem, *accipite & manducate; hoc est corpus meum.*

Cyrill. Alexandr. fragmenta panis.

36. *Fulgentius*, lib. de fide, ad Petrum Diaconum cap. 19. Cui [unigenito Deo Verbo] nunc, id est, tempore Novi Testamenti, cum Patre & Spiritu Sancto, cum quibus illi est una Divinitas, sacrificium panis & vini, in fide & charitate, sancta Ecclesia Catholica per universum orbem terræ offerre non cessat. ----- In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit; & sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. In his Fulgentii verbis habes sacrificium panis & vini Eucharisticum, & veri illius propitiatorii sacrificii carnis & sanguinis Christi, à Christo in passione pro nobis semel oblati, commemorativum. Exstat hic Fulgentii liber etiam in operibus Augustini, tom. 3.

Fulgentius.

Sacrificium panis & vini.

37. *Gennadius*, Episcopus Massilienſis, lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 75. Vinum fuit in redemtionis nostræ mysterio, cum dixit, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis.*

Gennadius. Vinum Matth. 26 29

38. *Isidorus*, Hispalensis episcopus, lib. 1. de Ecclesiasticis officiis, capite 18. Panis enim, quem frangimus, corpus Christi est, qui dicit; *Ego sum panis vivus*, &c. vinum autem sanguis ejus est: & hoc est quod scriptum est; *Ego sum vitis vera*. Sed panis, quia confirmat corpus, ideò corpus Christi nuncupatur; vinum autem, quia sanguinem operatur in carne, ideo ad sanguinem Christi refertur. Hæc autem duo sunt visibilia; sanctificata tamen per Spiritum Sanctum. in sacramentum divini corporis transeunt. Hæc Isidorus. Quæ propositionem nostram tam evidenter confirmant, ut exegesi non indigeant.

Isidorus Hispal.

39. *Albinus Flaccus Alcuinus*, libro de officiis divinis, capite de celebratione Missæ, & ejus significatione. Oratur Deus, ut oblationem suis altaribus impositam, & tantis precibus commendatam, ipse per virtutem Spiritus Sancti in perfectam Eucharistiam accipiat, ut in omnibus sit benedicta. ----- Sit quoque rationabilis, ut quamvis de simplicibus terræ frugibus sumta, benedictionis potentiâ efficiatur corpus & sanguis Filii Dei. ---------. Hoc corpus, hic sanguis, non in spicis, sed in sacramentis colligitur: & consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Et ille quidem panis, & illud vinum per se irrationabile est: sed orat sacerdos, ut ille rationabiliter tractatus, & ab omnipotente Deo consecratus, rationabilis fiat, transeundo in corpus Filii ejus. --------- Mysterium est, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Sed cum mysterium sit unde corpus & sanguis Christi dicitur? Consulens omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui non habemus usum com-

Alcuinus.

Digitized by Google

edere carnem crudam, & sanguinem bibere, facit ut in pristina remaneant formâ illa duo munera, & est in veritate corpus Christi & sanguis, sicut ipse dicit. In his Alcuini verbis veritas non opponitur mysterio, aut sacramento, sed in eo asseritur: opponitur autem mendacio & falsitati. Quemadmodum suprà Gaudentius, Nescit (inquit) mendacium Veritas, credamus cui credidimus. Et Augustinus epist. 23. Nonne (inquit) semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in sacramento, omni die populis immolatur, nec utique mentitur, qui interrogatus eum respondent immolari. Verè igitur dictum ab Alcuino, mysterium hoc in veritate esse corpus & sanguinem Domini; quia hoc ipse dicit Dominus mentiri nescius. Est (inquam) corpus illud de Virgine natum, sed veritate mysticâ, figuratâ, & sacramentali, non veritate sermonis proprii, & identitatis substantialis. hujusmodi enim veritas de rebus disparatis, quales sunt panis & caro, vinum & sanguis, est impossibilis. Et hunc esse genuinum sensum verborum Alcuini; patet: ait enim panem & vinum de frugibus terræ sumta, benedictionis potentiâ effici corpus & sanguinem Domini. Hoc in sermonis proprietate absurdum est, ipsis fatentibus Transubstantiariis; ut docuimus, suprà, cap 8. ait, hoc corpus, hunc sanguinem, non in spicis, sed in sacramentis colligi; consecratione enim mysticum fieri nobis, non nasci: quæ verba contra Manichæos dicuntur; desumta enim sunt ex Augustini lib. 20. contra Faustum Manichæum, cap. 13. ubi ostendit Augustinus discrimen inter blasphemam fabulam Manichæorum, & sacramentum catholicorum: Manichæi enim nugabantur, in omnibus escis, etiam non consecratis, Christum ligatum apponi. Nostet autem panis (inquit Augustinus) & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certâ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis. Hæc ibi Augustinus. Idem ergo panis & calix, qui nascitur nobis alimentum refectionis, consecratione mysticus fit nobis, id est, fit nobis sacramentum religionis. At certè proprium Christi corpus semel natum est nobis, non consecratione fit. Non fit (inquam) in seipso, sed in sacramento, id est, panis fit sacramentum corporis Christi; sicut quotidie immolatur non in seipso, sed in sacramento, quod sacramentum appellationem accipit corporis Christi, & secundùm quendam modum est corpus Christi, ut docet Augustinus epist. 23. Hanc autem loquutionem, corpus Christi fit, rejiciunt in hoc negotio ipsi Transubstantiarii, tanquam in sermonis proprietate falsam, ut ostensum suprà cap. 8. Ait Alcuinus, panem illum, qui per se irrationabilis est, fieri rationabilem, transeundo in corpus Filii Dei. Non igitur transit amissione suæ substantiæ, ut somniant Transubstantiarii; sed rationabilitatis acceptione, per sui consecrationem: hoc est, quod erat alimentum duntaxat refectionis corporalis, transit in sacramentum religionis & escam spiritualem: seu, ut loquitur Isidorus, transit in sacramentum divini corporis. Atque ita (ut monet ex Augustino Alcuinus) aliud in hoc mysterio videtur, aliud intelligitur: & quamvis quod videtur, speciem habeat corporalem, id est, (ipso monente Augustino ibidem) sit panis, quod etiam oculi renunciant, quod intelligitur, tamen fructum habet spiritualem. Hæc ex Augustino depromta sunt. vide ipsius verba Augustini, apud Bertramum, libro de corpore & sanguine Domini, & apud Gratianum, distinctione secunda, de Consecratione, canone, *qui manducant*. Quod videtur (ait ibi Augustinus) panis est, & calix: quod etiam oculi renunciant. quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi: calix sanguis. Ista ideo dicuntur sacramenta; quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Hæc Augustinus.

Non in spicis, &c.

Vide suprà, §. 34.

40. Non ajunt Augustinus & Alcuinus speciem præ se fert corporis, sed ajunt, speciem habet corporalem: speciem pro vero pane dicunt; ut docuimus suprà, capite tertio. Neque dici potest species corporalis nisi sit substantia corporalis. Quod autem intelligitur & significatur, est res sacramenti, quam qui manducant & bibunt, spiritu inebriantur: ut docet Ambrosius, libro quinto, de sacramentis, capite tertio qui visibilem cibum spiritaliter intelligunt, spiritaliter estimant, spiritaliter gustant, ii spiritaliter satiantur, ut monet Augustinus, tractatu vigesimo sexto, in Evangelium Ioannis. Ita autem transeunt panis & vinum in corpus & sanguinem Christi, ut in pristina remaneant formâ, id est, eandem retineant speciem corporalem, nec ab ea recedant: remanent ergo ibi adhuc panis & vinum, quæ munera sunt etiam corpus & sanguis Domini: sicut ipse dixit, non quod ibi sit cruda caro comedenda loco panis & sanguis bibendus loco vini; horret enim ista nostra infirmitas: sed quia per usitata ista & jam sanctificata munera, infirmitatem nostram perducere vult Deus ad rem sacramenti, non dente premendam, sed fide amplectendam, quæ non ventris, sed mentis cibus est. Ex pane (inquit Ambrosius) corpus fit Christi, & vinum fit sanguis consecratione verbi cœlestis. sed forte dicis: speciem sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumsisti; ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, & pretium tamen operetur redemtionis. Didicisti ergo, quia quod accipis, corpus est Christi. Hæc Ambrosius, libro quarto, de sacramentis, capite quarto. Nempe, ut monet Augustinus, epistolâ vigesimâ tertiâ) si sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent; omnino sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerunque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Hæc Augustinus. Observa etiam in verbis Ambrosii, modò recitatis, fideles ore corporis bibere non ipsum proprium Christi sanguinem, sed ejus similitudinem: sicut non sumunt ore corporeo ipsam mortem, vel corpus mortuum; sed ejus similitudinem.

Quod videtur, speciem habet corporalem.

Quod intelligitur, fructum habet spiritualem.

De transitu panis & vini in corpus & sanguinem Christi vide suprà, cap. 4. §. 8.

De similitudine vide etiam supra, cap. 4. §. 8. & cap. 5. & lib. 2. cap. 1. §. 19.

41. Sic autem accipienda esse Alcuini verba, quemadmodum ea exposuimus; liquet ex eis quæ statim subjicit, loco jam citato; Sciendum verò (inquit Alcuinus) quod eundem calicem Dominici sanguinis nisi mixtum aquâ offerre non licet; quia vinum fuit in redemtionis nostræ mysterio, cum ait, *non bibam amodo de hoc genimine vitis*. Ecce Alcuinus post consecrationem ait esse adhuc vinum. Remanent igitur illa duo munera in pristina forma, id est, in pristina naturâ

Matth. 26. 29

remanent

Quomodo transeant panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti.

remanent panis & vinum. Quomodo igitur tranſeunt in corpus & ſanguinem Chriſti? Reſpondeo, ipſius Alcuini verbis, quæ aliquanto poſt ſubjangit; Creata (inquit) & ſuis conſpectibus oblata ſanctificat Deus, ut quæ erant ſimplex creatura, fiant ſacramenta. Vivificat, ut ſint myſteria vitæ. Benedicitque omni benedictione cœleſti, & gratiâ accumulat. Hæc Alcuinus. Conveniunt hæc cum verbis illis Theodoreti, dialogo primo; ſymbola quæ videntur, appellatione corporis & ſanguinis honoravit; non naturam mutans, ſed gratiam naturæ adjiciens. Quod igitur ait Alcuinus; vivificati panem & vinum, non ita intelligendum eſt, ac ſi ex inanimatis fierent res animatæ; ſed vivificantur, ut ſint myſteria vitæ, id eſt, ut ſint myſtica & efficacia, ſeu vivifica inſtrumenta gratiæ in vitam æternam eis, qui dignè communicant. ſic ſermo Dei dicitur vivus, & efficax. Hebr. 4. 12. Quamvis infideles nullam inde vitam percipiant.

Hebr. 4. 12.

Rupertus Abbas Tuitienſis.

42. Et omnino rectè illud dictum eſt à *Ruperto*, Abbate Tuitienſi; lib. 2. de divinis officiis, cap. 9. Cum (inquit) ſacrificium in ore fidelium, ſacerdos diſtribuit, panis & vinum abſumitur & tranſit; partus autem Virginis cum unito ſibi Verbo Patris, & in cœlo & in hominibus integer permanet, & conſumtus. Sed in illum, in quo fides non eſt præter viſibiles ſpecies panis & vini, nihil de ſacrificio pervenit. Quemadmodum Aſinus adlyram, cum irrationales aures artigit, ſonum quidem audit; ſed modum cantilenæ non percipit. Et paullò pòſt, ait, eos qui ſine fide manducant, comedere quidem viſibilem panem ſacrificii, qui de terra crevit; inviſibilem verò panem, qui de cœlo deſcendi, à corde tuo, non credendo, repellere: & hos Chriſtum occidere, quia vitam à vivificato ſejungunt. & dentibus ſuis mortuum laniant corpus ſacrificii, atque per hoc reos eſſe corporis & ſanguinis Domini. Poſtea addit; non eſſe requirendam in Euchariſtiæ ſacrificio vitam Chriſti animalem, ſeu carnalem, quæ quinque ſenſibus fingitur, viſu, auditu, guſtu, odoratu, & tactu: Dominum enim dixiſſe, *carnem non prodeſſe quicquam*. Non igitur in hoc ſacrificio carnem Chriſti, quam crucifixerunt Judæi, vel concidi & devorari; ſicut olim fiebat de carne agni Paſchalis: nec integram vivamque abſorberi, ſicut cetus maris viventem abſorbuit Ionam. Nihil enim profuturam, ſed ſacrilegam fore, iſtiuſmodi commeſtionem. Deinde de vita ſpirituali ſubjungit hæc verba: Solam ergo vitam ſpiritualem in ſacrificio nobis adminiſtrare ſapientiam eius decebat; & noſtræ neceſſitati expediebat: quæ eſt ſanctificatio & benedictio, miſericordia & veritas, juſtitia & pax. Hæc autem eius vita ſpiritualis, ſic eſt in corpore ſacrificii abſque eius vita animali; quomodo lux Solis, abſque calore eius, in corpore lunæ nobis repræſentatur. Hæc Rupertus Tuitienſis, loco citato.

In illum, in quo fides non eſt præter viſibiles ſpecies panis & vini, nihil de ſacrificio pervenit

Joan. 6. 63.

Cardinalis Baronii indicium de Ruperto Tuitienſi.

43. Cardinalis Baronius ad annum Domini milleſimum centeſimum, undecimum numero nono, Epitomes Spondanianæ, fatetur quidem Rupertum hunc ſuo ſeculo famâ celebrem, viriſque piis ac doctis charum; unum tamen in eo errorem reprehendit, quod aſſeruerit, in Euchariſtia ita ineſſe verè ipſum integrum corpus & ſanguinem Chriſti, ut tamen ſubſtantia panis & vini etiam integra remaneret. At ob hanc de panis vinique ſubſtantia aſſertionem laudandus potiùs Rupertus. Nam aſſertio eſt catholica, eamque ante Rupertum aſſeruerunt jam inde ab Apoſtolorum temporibus antiqui orthodoxi Patres: ut liquet ex eorum teſtimoniis ſuperiùs citatis, & inferiùs citandis: & ante illos Patres eadem fuit aſſertio Apoſtoli Pauli; *Quotieſcunque enim comederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis*, &c. 1. Corinth. 11. 26. 27, 28. & ante Apoſtolum id ipſum aſſeruit Chriſtus, *non bibam amodo de hoc genimine vitis*. Matth. 26. 29. Prior verò pars aſſertionis de præſentia Chriſti in Euchariſtia, quam ut ſanam & orthodoxam amplectitur Baronius, non eſt accipienda tanquam Ruperti, in ſenſu Baroniano: nunquam enim Rupertus concedebat corporalem & localem proprii corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam, ſub vel cum ſpeciebus panis & vini; qualem imaginantur Tranſubſtantiatii, vel qualem Vbiquetarii. Ait quidem, huic ſacramento ineſſe veritatem carnis & ſanguinis, valentè nos efficere concorporales unigenito Filio Dei. libro ſecundo, de Sapientia, cap. te vigeſimo quarto, citante Illyrico in catalogo teſtium veritatis, libro decimo quarto. Sed hoc myſticè, non propriè intelligendum eſſe, patet ex eo quod dicat, non eſſe in corpore huius ſacrificii vitam Chriſti animalem, ſed ſolam ſpiritualem: nec hanc quidem inhæſivè, ſed repræſentativè, quemadmodum lux Solis abſque calore eius in corpore Lunæ nobis repræſentatur. libro ſecundo, de divinis officiis, capite nono. Et prius eodem libro, capite ſecundo. Vnum (inquit) idemque Verbum, unus idemque Deus ſurſum eſt in carne, hic in pane. idcirco rurſum ejuſdem libri capite nono, ait; in illum, in quo fides non eſt, præter viſibiles ſpecies panis & vini, nihil de ſacrificio pervenit. Partum autem Virginis cum unito ſibi Verbo Patris, & in Cœlo & in hominibus fidelibus integrum permanere, & inconſumtum. Nempè in cœlo corporaliter & localiter videri poſſit, in hominibus autem fidelibus habitat per fidem. Illud de corporis & ſanguinis Chriſti integritate, etiam ſophiſticè à Baronio proponitur. Nam Rupertus intelligit, non diſcerpi, comminui, & conſumi in celebratione Euchariſtiæ ipſum Chriſtum; ſicut conſumuntur panis & vinum. At præter hanc inveſtigatam aliud inſuper intendit Cardinalis Baronius, nempe ut Chriſtum præbat communicantibus, quamvis indignis, etiam ſub unâ ſpecie, carnaliter deglutiendum: ſicut cetus maris viventem abſorbuit Ionam. Quod quam à Ruperti mente alienum ſit, declarant ipſius verba ſuperiùs citata.

1. Cor. 11. 26. 27, 28.

Matth. 26. 29.

Extenſio integritatis.

Chriſtus eſt in ſacramento ſymbolicè & repræſentativè, quatenus pro nobis paſſus & mortuus eſt.

44. Obſerva etiam hanc diſtinctionem; Chriſtus qui jam integer eſt, & glorioſus, eſt in ſacramento, ſymbolicè & repræſentativè: non tamen quà integer, & glorioſus, repræſentatur nobis in ſacramento; ſed qua olim fractus corpore, & effuſo ſanguine moriens pro nobis in paſſione. *Hoc eſt* (inquit) *corpus meum, quod pro nobis frangitur; hic eſt ſanguis meus, qui pro nobis effunditur.* Et hanc celebrationem nobis imperavit in recordationem ipſius, id eſt, interprete Apoſtolo Paulo, cum commemoratione ſeu annunciatione mortis ipſius. Propterea etiam diſcreta ſunt corporis & ſanguinis ſymbola; ſicut olim in Chriſti paſſione ſanguis à corpore per effuſionem diſjunctus fuit. Hinc ipſa Euchariſtia ſacrificium dicitur, licet incruentum: quia eſt μίμημα ἀντὶ θυσίας, eſt ἀνάμνησις

Diffuſio Ruperti.

Suprà cap. 9. §. 16. & 20. & 21.

μνήμας θυσίας, est sacramentum memoriæ, est immolatio Christi non in seipso, sed in sacramento: ut loquuntur Eusebius & Chrysostomus & Augustinus. ideo Rupertus Tuitiensis vocat quotidianas Salvatoris nostri exsequias, libro secundo de divinis officiis, capite decimo. Hæc observatio ostendit, quam ineptè Transsubstantiatii, obtentu concomitantiæ, calicem populo putaverint adimi posse. Vbiquitatis etiam, omnisque corporalis manducationis carnis Christi, detegit vanitatem. Nam in rei proprietate, non nunc, sed olim in passione, sanguis Christi fusus exsistebat seorsum à corpore, ex quo emanavit; talis autem in Eucharistia à nobis bibitur, fide ad passionem recurrente. Non ut rursum Christus immoletur in seipso, sed ut in sacramento crebra fiat unicæ illius propitiatoriæ oblationis symbolica repræsentatio, & renovata commemoratio, & fructuosa fideliter communicantibus applicatio. Sic defensa est nobis illa Ruperti assertio de substantia panis & vini, adversus accusationem Baronianam.

Hæc observatio facit contra mutilationem sacramenti, & contra ubiquitatem & corporalem manducationem.

Bellarminus Rupertum insimulat erroris, ac si Deũ impanatum, seu panem à se Verbo hypostatice assumi docuisset.

45 In lementiùs eidem Ruperto jam mortuo barbam vellicat Cardinalis Bellarminus; qui odio illius assertionis, aliam adversus Rupertum, & quidem atrocem, criminationem intendit. libro tertio de Eucharistia, capite undecimo, & capite decimo quinto, & libro de scriptoribus Ecclesiasticis, ubi virum hunc & vitæ sanctimoniâ & sacrarum literarum peritiâ præclarum, (hoc enim ornatur elogio in frontispicio operis sui de divinis officiis, in editione Parisiensi Hieronymiani auctarii, bibliotheca Patrum) neque unquam in ullo Concilio erroris notatum, odiosâ fœdi erroris ac detestandæ hæreseos aspergine maculare satagit; ac si Rupertus existimasset, panem hypostatice assumi à Deo Verbo, non secus atque assumta est humana natura, ut non solùm Deus incarnatus sed æquè propriè etiam impanatus dici possit. Idcirco illos Ruperti libros de divinis officiis censet proscribendos.

Ruperti vindicia contra Bellarmini criminationem.

46. At certè iniquo odio assertionis illius, de substantiâ panis & vini post consecrationem manente, in hanc præcipitem calumniam abreptus est Bellarminus. quid enim huic errori affine dixit Rupertus, quod non eisdem, aut similibus, verbis ab aliis orthodoxis dictum est? Citat ipse Bellarminus, libro tertio de Eucharistia, capite decimo quinto, Cyprianum, Remigium Remensem, Theodoretum, Gelasium, Haymonem, Damascenum. Ex quorum tamen verbis non minùs duris, quàm sunt Ruperti, ait errorem hunc non posse deduci. Fas etiam sit Ruperto, coram æquis judicibus verba sua interpretari. Objicit ei Bellarminus, quod existimaverit panem, dum conficitur Eucharistia, non converti in corpus Christi, sed à Deo Verbo personaliter assumi; ut jam habeat Christus duo corpora Deitati & inter se hypostaticè unita, nempe carneum, & panaceum. At hæc mens Ruperti non fuit. Ait quidem Rupertus, similiter unum Deum & olim carnem de Maria Virgine sumsisse, & nunc de altari salutarem hostiam accipere: libro secundo de divinis officiis, capite secundo. Et hac quidem similitudine utuntur multi orthodoxi Patres: qui tamen mentem sibi sanam esse demonstrant. Audiamus igitur, quo sensu utatur hac similitudine Rupertus, eodem capite: De sancto, (inquit,) altari Christus Dominus panem ipsum & vinum, in corpus & sanguinem suum transferendo suscipit, eâdem virtute, eâdem potentiâ vel gratiâ, quâ nostram de Maria Virgine carnem suscipere potuit, quomodo voluit. Hæc ibi. Non igitur hypostaticè suscipit panem, sicut olim carnem; sed tantum eâdem virtute, potentiâ, vel gratiâ seu constanti hominum dilectione, panem mysticè transfert in corpus suum, & vinum in sanguinem suum, & sic transferendo suscipit: non autem eodem planè modo vel gradu susceptionis, quo olim carnem suscepit, quam in suam Deitatem non transtulit. Quamvis utrobique modus hic servetur, quòd sicut Deus Verbum assumsit humanitatem non destruendo eam, sed Deitati suæ eam hypostaticè uniendo: sic in Eucharistia idem Deus panem assumit mysticè in sacramentum corporis sui, & vinum in sacramentum sanguinis sui, non destruendo panem & vinum; sed ea sanctificando, & cum corpore & sanguine suo mysticè conjungendo, ut signum cum re significatâ.

47. Hanc panis cum carne Christi, & vini cum sanguine mysticam & sacramentalem, seu symbolicam, conjunctionem illustrat Rupertus haud inconcinnâ similitudine, lib. 2. de divinis officiis, cap 9. Panem (inquit,) cum sua carne, vinum cum suo conjungebat sanguine. Quemadmodum in corporeis sensibus mentis & corpulento aëri media lingua intervenit, & utrumque conjugens unum sermonem efficit; quo in aures dimisso, id quod audibile est, citò absumitur & transit: sensus autem sermonis & in dicente & in eo qui audit, integer permanet & inconsumptus: Sic Verbum Patris carni & sanguini, quem de utero Virginis assumserat, & pani ac vino, quod de altari assumsit, medium interveniens, unum sacrificium efficit. quod cùm in ora fidelium sacerdos distribuit, panis & vinum absumitur & transit; partus autem Virginis cum unico illi Verbo Patris, & in cœlo & in hominibus integer permanet, & inconsumptus. Sed in illum, in quo fides non est, &c. reliqua habes superiùs citata, §. 39. Considera nunc partes hujus similitudinis; Deus Verbum ut causa efficiens assimilatur linguæ; caro & sanguis Christi, conceptui mentis; panis & vinum corpulento aëri. Eucharistiæ sacrificium, sermoni aut vocabulo, conferuntur. Et quemadmodum sermo bifariam auditur, vel quoad sonum aut vocem, nempe à non intelligentibus, vel etiam quoad sensum sive mentis conceptum illum, cui significando ascribitus est, quomodo auditur ab intelligentibus; & priore modo auditur solâ corporis aure, posteriore autem modo auditur etiam aure animi: sic Eucharistiæ sacrificium sumitur à non credentibus solo ore corporis, & in hos nihil de sacrificio ingreditur præter visibiles species panis & vini; à credentibus autem sumitur etiam ore cordis, id est, fide: & hi comedunt etiam rem sacramenti, nempe ipsum Christi corpus pro ei fractum, & eius sanguinem bibunt pro eis fusum. Aristoteles, libro de interpretatione, capite 1. ait, ἐστὶ δὲ ἃ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, id est, quæ sunt in voce symbola passionum quæ sunt in anima. & ex eadem vocat παθήματα conceptus animæ. Et paulò pòst sequentibus, nomen verbum, orationem definit per hoc commune genus

Similis.

genus, quod unumquodque horum sit φωνὴ συμαντικὴ καὶ συμβολικὴ, vox significans ex instituto. Non enim esse nomen aliquod, aut verbum, aut sermonem φύσει, naturâ, ἀλλ' ὅταν γένηται σύμβολον, sed quando fit symbolum. sic etiam sacramenta: non enim quilibet panis, sed benedictionem accipiens fit, corpus Christi: atque ut benedictione fiat corpus Christi, id est, sacramentum corporis Christi, ipse Christus Deus libere instituit, & potenter perficit. quemadmodum etiam sermo est symbolum, sive signum noëmatis: sic panis Eucharistiæ est symbolum, sive signum, corporis Christi; & vinum Eucharistiæ est symbolum, sive signum, sanguinis Christi. Et quemadmodum sermonis vocalis cum mentis conceptu conjunctio non est ὑποστατικὴ, vel, ut ita dicam, suppositalis; sed συμβολικὴ, συμαντικὴ, symbolica, & significativa: sic etiam coniunctio panis & vini Eucharistiæ cum carne & sanguine Christi, quam etiam aliâ, superius memoratâ, similitudine, sumtâ à Sole & Lunâ, illustrat Rupertus.

Suprà, §. 39.

Bellarmini obiectio contra Rupertum.

48. Denique ut clarè cernas, quam incautè Rupertum erroris illius insimulet Bellarminus, de assumtione panis hypostaticâ; audi, quid idem Rupertus dicat de Ecclesia: quæ est corpus Christi, non hypostaticè, sed mysticè unitum Christo capiti. Objicit adversus Rupertum Bellarminus, quod dicat (libro secundo de divinis officiis, capite secundo) panem & carnem Christi, quæ sunt duo corpora, esse unum, propter unitatem Verbi assumentis. Respondeo. 1. disserit Rupertus de unitate sacrificii: unitas (inquit) Verbi unitatem effecit sacrificii. Et ait, unum corpus esse quod in cruce pependit, & quod in sancto altari oblatum, quotidie nobis ipsam innovat passionem Domini. nempe unitate mysticâ, per conjunctionem illam mysticam & relativam signi ac rei significatæ. 2. Audi verò, quid ibidem dicat de Ecclesia; Cum autem (inquit) Ecclesia quoque corpus sit Christi, propter ejusdem Verbi vel Spiritûs unitatem; nam eundem Spiritum Christi idemque in se manens habet Verbum Dei, quòd univit se carni de carne Virginis Mariæ. Num hinc colliget Bellarminus, tam stupidum fuisse Rupertum, ut somniaverit conjunctionem hypostaticam (propriè dictam) Christi & Ecclesiæ? Ait etiam Rupertus (libro secundo de divinis officiis, capite duodecimo.) Panis & vini substantiam Christo sedenti ad dextram Patris veraciter esse concorporatam. nempè mysticè: ut signum conjungitur rei significatæ; sicut ex ipso Ruperto suprà docuimus. Idem verò scribit de Ecclesia, capite undecimo ejusdem libri, quòd sit cum suo capite Christo una persona, quòd Christus atque Ecclesia in personæ convenerint unitatem. Et tamen, si quis ad calumniam proclivis, hinc colligeret Ruperto, vitium esse, assumi à Deo Verbo Ecclesiam unione hypostatica, propriè dictâ, quomodo assumta ab eo est caro de utero Virginis, facilè ex ipso Ruperto refelleretur.

Responsio pro Ruperto.

De officio æqui lectoris.

49. Non est prudentis & ingenui lectoris, ex emphaticis aut impropriis scriptoris alicujus dictis sensum aliquem absurdum exsculpere, menti scribentis repugnantem; quando verba admittunt æquiorem interpretationem & saniorem sensum. Libros autem illos de divinis officiis, quos obelo confodiendos judicat Bellarminus, dedicavit Rupertus Cunoni, tunc temporis Episcopo Ratisponensi, qui, cum Friderico Archiepiscopo Coloniensi, magno semper in pretio habuit Ruperti opera; eaque tanquàm orthodoxa utrique probata sunt: ut legere est in epistola Ruperti ad Cunonem, quæ præmittitur operi de divinis officiis. quamvis non supecperimus præstanda omnia, quæ ab illius seculi scriptoribus tradita sunt; nobis tamen impræsentiarum satis est, Rupertum à crassi illius erroris labe, quam eum iniquè gravat Bellarminus, vindicasse, tum ratione, tum auctoritate tantorum virorum: quibus in hoc argumento plus tribuendum, quàm Bellarmino, utpote non solùm antiquioribus, sed etiam ab iniquo partium studio remotioribus.

Cunó Episc. Ratisponensis Fridericus Episcopus Coloniensis.

50. *Walafridus Strabo*, Ruperto antiquior) libro de rebus Ecclesiasticis, capite decimo sexto. Christus corporis & sanguinis sui sacramenta in panis & vini substantiâ discipulis tradidit. & ea in commemorationem sanctissimæ suæ passionis celebrare perdocuit. Et ibidem; Congruum genus sacrificii Dominus noster, sacerdos verus, in corporis & sanguinis sui mysterium providere dignatus est; ut videlicet, sicut Melchisedech ante circumcisionem & legis cerimonias, vivens ex fide, panem & vinum legitur obtulisse: ita ipse Dominus, Pontifex factus secundùm ordinem, non Aaron, sed Melchisedech, justus, & justificans eum qui ex fide est, post expletionem legis, eadem specie sacrificii fidelibus suis tradidit. Nec dubitemus nos, sine operibus legis, justificari per fidem: dum illos imitamur libertate fidei & devotionis, quos sine servitute legis coactivâ, Deo cognoscimus placuisse per fidem. Observa, Walafrido eadem species esse eandem specie substantiam panis & vini, licet non eandem numero. Cogit me effrons adversariorum insicitia, vel projecta impudentia, hoc sæpius lectori inculcare de speciebus; ne propter novitios sensus, qui sub antiquis vocabulis inverecundè à vanis sophistis obtruduntur, eripi sibi ejusmodi veterum testimonia pueriliter patiatur. Idem Walafridus, eodem libro capite decimo septimo. Igitur (inquit) cum ipse Filius Dei dicat; *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: ita intelligendum est, eadem redemtionis nostræ mysteria, & verè esse corpus & sanguinem Domini, ut illius unitatis perfectæ, quam cum capite nostro, jam spe, postea re, tenebimus, pignora credere debemus. Inde & sacramenta, à sanctificatione vel secreta virtute, dicuntur. In his verbis habes agnitionem veritatis effati illius Dominici *hoc est corpus meum; hic est sanguis meus*, cum hac interpretatione: hæc sunt pignora unitatis illius perfectæ, quam mecum, jam spe, posteare, tenebitis: hæc sunt sacramenta corporis & sanguinis mei, et nota, Walafridum interpretationem sumere à natura sacramentorum, quæ communis est omnibus sacramentis. Idem auctor, cap 18. ejusdem libri; vino, sanguinis Dominici mysterium celebratur. Hæc Walafridus Strabo.

Walafridus Strabo.

Ioan. 6. 55.

Species.

Pignora Sacramenta.

51. *Florus magister* (qui tempore Caroli Calvi floruit) in sua exegesi, sive expositione Missæ in illa verba [*qui pridie quam pateretur*, &c.] quod autem (inquit) de pane ait, *accipite & manducate.* —— Totum ergo, quod in hac oblatione Dominici corporis & sanguinis agitur, mysterium est: Aliud enim videtur, aliud intelligitur. quod videtur, speciem habet corporalem, quod intelligitur, fructum habet spiritualem. —— vinum fuit redemtionis nostræ mysterium, cum

Florus.

ait; *Non bibam amodo de hoc genimine vitis.* ------ Apostolus ait; *quoties enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis; mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Illius ergo panis & calicis oblatio, mortis Christi est commemoratio & annunciatio: mortis enim Christi commemoratio, est charitatis ejus commendatio; qua tantum dilexit nos, ut moreretur pro nobis. Hæc Florus.

52. Atque ita jam copiosè & luculenter confirmata est minor propositio secundi nostri argumenti: nempe, sacramentum Eucharistiæ post consecrationem, esse adhuc verum panem & verum vinum, non minus quàm erat ante consecrationem.

53. In his deprehensi angustiis Transsubstantiarii, pro se quique diverticula trepidè circumspectant, & delitoriæ flexibus inconstantiæ elabi conantur. sed frustra sunt cum suis ludis & dolis: facilè enim omne illis effugium intercluditur. Eucharistiam Patres appellant figuram, symbolum, imaginem, sacramentum proprii corporis & sanguinis Domini. Occinùt illi, de meris panis vinique accidentibus, subjecto post consecrationem destitutis, hæc esse intelligenda.

Ipsi ergo ad duo prima argumenta nostra.

Monstramus, etiam post consecrationem, panem & vinum. Hic cõsilii inopes diversos tentãt exitus, &

Scinditur incertum studia in contraria vulgus:

aliis panem & vinum interpretantibus ipsam Christi carnem ipsumque ejus sanguinem; aliis ad accidentia recurrentibus. Conjunge duo nostra superiùs proposita argumenta; & utrumque effugium eis protinus eripies. Nam, panis & vinum, quæ sunt figura, imago, sacramentum proprii corporis & sanguinis Christi, non sunt ipsum proprium Christi corpus, & proprius ejus sanguis. Et rursum; figura illa & imago, quæ est verus panis & verum vinum; terreni, inquam, fructus, cujusmodi obtulit Melchisedek, & cujusmodi comedit ac bibit Christus, in mensa nuda sine mysteriis imò quæ est substantia panis & vini, neque est ipsum proprium Christi corpus, neque merum accidens, aut meorum accidentium congeries, quamvis autem hæc duo argumenta contra transubstantiationem, ex Patribus hactenus allata, monstrum hoc validè prosternant; non abs re tamen erit, jam prostratum aliis insuper argumentis proterere.

CAPVT VNDECIMVM.

Tertium argumentum ex Patribus, contra transsubstantiationem.

Sacramentum Eucharistiæ est cibus visibilis, nutriens nostra corpora.

Syllogismus. Cibus visibilis qui nutrit nostra corpora, & transit in corporis nostri substantiam, non est ipsum proprium Christi corpus: at sacramentum Eucharistiæ post consecrationem, est cibus visibilis qui nutrit nostra corpora, & in corporis nostri transit substantiam: ergo.

Major pro positione confirmatur. 2. Probatur major. Proprium corpus Christi non est corruptibilis cibus ventris: at cibus visibilis nutriens corpora nostra, &c. est corruptibilis cibus ventris: ergo cibus visibilis nutriens corpora &c. non est proprium Christi corpus. Item, cibus hujusmodi visibilis corporaliter miscetur nostræ substantiæ: at corpus Christi non miscetur corporaliter nostræ substantiæ. ergo. Item, corpus Christi non amittit per manducationem communi cantium propriam formam; at cibus istiusmodi amittit propriam formam Ergo. Item, corpus Christi non animatur animabus nostris: at cibus talis animatur animabus nostris; transit enim in substantiam animatorum corporum nostrorum Ergo. Item, cibus visibilis cernitur à nobis oculis corporeis; at Christi corpus nõ cernitur à nobis oculis corporeis, nempe quãdiu hic peregrinamur, absentes jam à Domino.

3. *Cyprianus*, serm. de cœna Domini. Vt ad veritatem, cujus corpus sacramenta sunt, sinceriot pateret accessus, usque ad participationem Spiritûs. Non quod usque ad consubstantialitatem Christi, sed usque ad societatem germanissimam ejus hæc unitas perveniret. Solus quippe Filius Patri consubstantialis est, nec divisibilis, nec partibilis substantia Trinitatis. Nostra verò & ipsius conjunctio, nec miscet personas, nec unit substantias, sed affectus consociat, & confederat voluntates.

4. *Augustinus*, tract. 50 in Evang. Iohan. Habuit illum Ecclesia secundùm præsentiam carnis paucis diebus: modò fide tenet, oculis non videt

Item, serm. 28 de verbis Domini. Non iste panis qui vadit in corpus; sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Et serm. 33. de verbis Domini. Nolite parare fauces; sed cor. ------ Non quod videtur; sed quod creditur, pascit.

5. Argumentum nostrum procedit etiam contra figmentum de meris accidentibus: non enim sunt cibus visibilis, nutriens nostra corpora, & transiens in corporis nostri substantiam.

Confirmatur minor. 6. Accedo nunc ad confirmationem minoris propositionis; quòd nimirum, sacramentum Eucharistiæ, post consecrationem sit hujusmodi cibus. Hanc minorem propositionem confirmabimus testimoniis Catholicorum Patrum.

Iustinus Martyr. 7. *Iustinus* Martyr, prope finem secundæ Apologiæ: Non enim ut communem panem, neque communem potum [οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα] ista sumimus: sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Iesus Christus Servator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit; sic & eam, in qua per precationem verbi ab ipso profecti gratiæ actæ sunt, alimoniam, unde sanguis & carnes nostræ per mutationem nutriuntur, [τοῦτ' ἔστι διὰ λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθέντα τροφὴν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατ' μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν] incarnati illius Iesu carnem & sanguinem esse, edocti sumus. Et paullò superiùs: distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem, & vinum, & aquam. [μεταλαμβάνει ἕκαστος τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος.] Iustinus post consecrationem vocat panem, & vinum, & aquam, & ne suspiceris eum somniare mera accidentia; aut quicquam aliud præter verum substantialem panem, de granis frumenti confectum, verumque vinum & aquam: subjicit, mutari ista in carnem & sanguinem nostrum, per modum alimoniæ; atque ita hac alimoniâ nutriri nostras carnes, nostrumque

strumque sanguinem. Et tamen hoc ipsum alimentum edocti sumus esse corpus & sanguinem Christi ipse enim Christus hoc dixit, sacramento tribuens appellationem rei significatæ.

Bellarmini cavillatio.

8. Quamvis adeò perspicua sint Iustini verba, ut nullum cavillo locum relinquant; audet tamen Bellarminus, pro sua impudentia, invereundè tricari libro 2. de sacramento Eucharistiæ, cap. 4. ubi hujus argumenti violentiam declinare bifariam satagit. 1. ait illa Iustini verba [ex quo carnes nostræ per mutationem aluntur esse periphrasin panis, ex quo conficitur Eucharistia, ut sit sensus: Cibus ille, ex quo carnes nostræ ali solent, cùm prece mystica consecratur, efficitur corpus Christi Neque obstat, (inquit) quod Iustinus prius meminerit consecrationis, quàm dicat ex eo cibo ali carnes nostras: nam non dicit ipse, ex pane consecrato ali carnes nostras, ut adversarius contendit, sed dicit, per consecrationem cibum illum, ex quo carnes nostræ aluntur, fieri corpus Christi. Hæc est prior Bellarmini responsio. qua concedit, nutritionem intelligi corporalem mortalis substantiæ corporis nostri; sed fingit, eam à Iustino non tribui pani consecrato. Ita ei placuit in aperta luce oculos claudere. Certe Iustinus, postquam dixisset, distribui singulis participanda consecratum panem & vinum & aquam [δὲ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος,] ait, hoc alimentum appellari Eucharistiam, [καὶ ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν εὐχαριστία.] quod (inquit) nulli alii participare licitum est [οὐκ ἐξὸν οὐδενὶ ἄλλῳ μεταλαμβάνειν] quam veram esse doctrinam nostram credenti, & lavacro propter remissionem peccatorum atque in regenerationem abluto, & ita viventi ut Christus tradidit. Non enim ut communem panem, neque communem potum, ista sumimus: [οὐ γὰρ κοινὸν ἄρτον οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα λαμβάνομεν:] sed quemadmodum, &c. Hoc est alimentum, quod intelligit Iustinus, nempe panis & vinum εὐχαριστηθέντα, & uno vocabulo, Eucharistia: cujus participationem non cuivis concedi ait; propterea quod hoc consecratum alimentum [εὐχαριστηθεῖσα τροφὴ] ex quo sanguis & carnes nostræ aluntur, sint caro & sanguis Christi, ubi apertissimè profitetur Iustinus alimento hoc cõsecrato, quod Eucharistia appellatur quodque extraneis, quia caro & sanguis Christi est, negatur, ali sanguinem & carnes nostras.

Eadem refutatio.

Detegitur ac refellitur alia fraus Bellarmini.

9. Deinde observa aliam Bellarmini fraudem, licet inutilem. fingit Iustinum dicere, per consecrationem, cibum illum ex quo carnes nostræ aluntur, fieri corpus Christi. Certè hoc si dixisset Iustinus, infesta tamen esset ea oratio transsubstantiationi, cui inimica est hæc loquutio; Panis fit corpus Christi: ut docuimus suprà, capite octavo. Iustinus autem ait, consecratum illud alimentum, ex quo sanguis & carnes nostræ aluntur, esse [εἶναι] carnem & sanguinem Christi. quo quid transsubstantiationi inimicius dici potuit? propterea cane pejus & angue oderunt Transsubstantiarii hanc loquutionem; panis est corpus Christi, vinum est sanguis Christi. Clariùs Iustinus ait, alimentum consecratum, quo sanguis & carnes nostræ nutriuntur, esse carnem & sanguinem Christi. Certè propriè non est, ergo impropriè, sacramentum tantæ rei, ipsius rei vocabulo nuncupatur. ut docet Augustinus, epist. 23.

Vide supra, cap. 8. §. 1.

Aliud Bellarmini effugium.

10. Hac non successit Bellarmino, aliâ igitur viâ rem aggreditur: & dicit, non esse novum apud veteres, ut Eucharistia dicatur alere corpora nostra. Sed non intelligere Patres nutritionem mortalis substantiæ corporis nostri: sic enim (inquit, facerent Eucharistiam cibum ventris, non mentis, quo nihil absurdius fingi potest. ait igitur, eos intelligere, per Eucharistiam ali corpora nostra ad immortalitatem, id est, suscipere ex contactu carnis Christi vim quandam, seu dispositionem, ad gloriosam resurrectionem, & vitam immortalem. Et huc allegat verba Domini, Iohan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in novissimo die.* *Ioan. 6. 55.*

Eripitur Bellarmino istud effugium.

11. Hic verò magno nisu strenuè nugas agit, & multis se implicat absurditatibus. Nam. 1. Ostium qua exeat non inveniens, contradictionis ligone parietem perfodere conatur: prius enim fallus. intelligi nutritionem corporalem mortalis nostræ carnis; nunc repente idipsum negat. ita inops animi est, & exsors consilii; in hoc tam perpleto rerum suarum statu. 2. Postquam seipsum flagellavit, sanctos etiam Patres illiberali gravat calumniâ, ac si Eucharistiam facerent cibum ventris, non mentis, si intellexerint, Eucharistia ali mortalem substantiam corporis nostri. at inepta est illatio ista Bellarminiana; Eucharistia pascit corpus corporaliter: ergo non est spiritualis esca animæ. Perinde ac si diceres; baptismus corpus exterius tangit & abluit: ergo cor & animam interius non abluit. Eucharistia sumitur ore corporis corporaliter: ergo non sumitur ore animæ spiritualiter. quanto rectiùs Augustinus? accedit (inquit) verbum ad elementum, & fit sacramentum. etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam & hoc utique dixerat, quando pedes discipulis lavit; *qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.* Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur; sed, quia creditur. tractatu octogesimo in Evangelium Iohannis. Et tractatu vigesimo sexto distinguit in Eucharistia, cibum visibilem, corporalem, à cibo invisibili spirituali: sacramentum à virtute & à re sacramenti. visibile sacramentum ait manducari foris, premidente, escam esse corporalem; rem autem sacramenti, escam esse spiritualem, quæ manducatur intus, in corde, per fidem: credere enim in Christum, esse manducare panem vivum. Et propter virtutem spiritualem, ac similitudinem sacramentalem, idem Pater alt, sacramenta accipere appellationem earum rerum, quarum sacramenta sunt. epist. 23, unde illa Apostoli Pauli verba, *Petra autem erat Christus*, sic exponit: Petra Christus in signo; verus Christus in Verbo & carne tractatu 26. in Evangelium Iohannis. ideo visibilem cibum, ut profit ad vitam spiritualem, monet esse spirituoliter intelligendum, spiritualiter gustandum, Idem dicit serm. 33. de verbis Domini. Nolite parare fauces; sed cor. Num dicemus eum contradicere Domino, jubenti comedere, & bibere, utique faucibus corporis? absit! Sed interpretatur verba Domini; ita videlicet esse manducandum cibum istum visibilem corporaliter, ut eum simul intelligas, esurias, gustes spiritualiter, quantum ad sacramenti virtutem spiritualem & rem sacramento significatam. Alioquin (ut loquitur idem Augustinus, tractatu vigesimo sexto in Evang. Iohan.) proculdubio nec manducas spiritaliter carnem Christi, nec bibis ejus sanguinem; licet carnaliter, & visibiliter, premas dentibus

Secunda pars nostra responsionis contra istud cavillum Bellarmini.

Augustinus.

Ioan. 13. 10.

1. Cor. 10. 4.

ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti: ſed magis tantæ rei ſacramentum ad judicium tibi ipſi manducas, & bibis; quia immundus præſumſiſti ad Chriſti accedere ſacramenta, quæ aliquis non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt. Tunc autem (inquit idem Pater, ſerm. 2. de verbis Apoſtoli) vita unicuique erit corpus & ſanguis Chriſti, ſi, quodin ſacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſpiritaliter manducetur, ſpiritaliter bibatur. Nempe, ſicut loquutus eſt de petra; ſic etiam, Euchariſtia Chriſtus in ſacramento verus Chriſtus in Verbo & in carne. Viſibiliter & corporaliter ſumitur ac nutrit ſacramentum, cujus veritas Chriſtus non niſi ſpiritualiter ſumitur, ac nutrit. Et reſpectu hujus veritatis ſacramentum ſerviens ei, appellatur non ventris, ſed mentis cibus: ſicut de talvifico baptiſmo dicit Apoſtolus Petrus, quod *ſit non depoſitio ſordium carnis, ſed conſcientiæ bona interrogatio ad Deum*. 1. Petr. 3. 21. Nempe non propter ſe fit ea corporis ablutio; ſed ut, operante Deo, aqua corpus tingat, & cor abluat ſic non propter ventrem, & vitam caducam, inſtitutus eſt uſus cibi terreni & viſibilis ſacramenti Euchariſtiæ; ſed ut per iſta corporalia admoneatur, & elevetur, animus ad participationẽ ſpiritualem cibi cœleſtis & inviſibilis. Sicut autem ſtolidiſſimè inſaniret, qui ex verbis illis Petri inferret, non eſſe baptiſmo lavandum corpus: ſic non minus ineptus eſt Bellarminus contendens, non nutriri ſacramento Euchariſtiæ mortalem ſubſtantiam corporis noſtri, quia dicitur non ventris, ſed mentis, cibus. Et iniquiſſimè gravare nititur ſanctos Patres hac abſurditate, quod euchariſtiam fecerint non mentis ſed ventris cibum, ſi exiſtimaverint eâ ali mortalem ſubſtantiam corporis noſtri. Neutiquamenim ſequitur. imò tantum abeſt ut ſumtio ac nutritio corporalis excludat ſpiritualem, ut ex oppoſitio ſacramentum hoc non proſit cuiquam, ad pabulum mentis, niſi ſimenti ore carnis. Etſi enim res ſacramenti habetur etiam abſque uſu ſacramenti; nullus tamen ſacramento alitur, niſi eo utens, ſicut Dominus mandavit. quin & celebriores ſcholaſtici doctores fatentur, communicantes nutriri corporaliter; licet de nutrimento illo inter ſe diſceptent: ut poſtea videbimus.

1. Petr. 3. 21.

Vide infrà §. 25. & ſeqq.

Tertia pars reſponſionis noſtræ contra errorem Bellarmini.

11. Tertiò, inverecundus in ſanctos Patres, ſcholaſticis etiam debet Bellarminus ludibrium: dum ait, corpora noſtra ex contactu carnis Chriſti in Euchariſtia ſuſcipere vim quandam, &c. Patres enim & Scholaſtici docent, carnem Chriſti in Euchariſtia non tangi tactu corporeo, ſed ſolo fidei tactu: qui tactus eſt ſpiritualis, non corporalis; mente, non carne. neque ullo corporeo ſenſu eam à nobis percipi. Auguſtinus ait: Nos nihil ab iſtis exterioribus ſenſibus in Domino carpſimus. ſerm. 33. de verbis Domini. Et alibi; quid eſt, tetegit [Chriſtum,] niſi credidit? tract. 26. in Evangelium Iohannis. Item; ſic in ſe credi voluit Ieſus, hoc eſt, ſic ſe ſpiritaliter tangi.------ Aliter non rectè tangitur, id eſt, aliter non rectè in eum creditur. tractatu 121. in Evangelium Iohannis. Non enim corporali tactu Chriſtum, ſed fide tangimus. inquit Ambroſius in Commentario in cap. 24. Lucæ. Item; Stephanus in terris poſitus, Chriſtum tangit in Cœlo. Ambroſius ſerm. 56. Corpus Chriſti (inquit Thomas) ſecundùm modum eſſendi, quem habet in hoc ſacramento, neque ſenſu, neque imaginatione percepti bile eſt; ſed ſolo intellectu, qui dicitur oculus ſpiritualis. 3. parte, quæſt. 76. artic. 7. idem docet Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 10. part. 2. art. 2. qu. 2. & alii.

Auguſtinus.

Ambroſius.

Scholaſtici. Vide ſupra. cap. 2. §. 4. & inf. c. 27. §. 1. & §. 3.

13. Quarto, non contentus Bellarminus ſuâ contumeliâ, & Patrum injuſtâ criminatione, & ſcholaſticorum inimicitiâ, audet tandem impiâ temeritate abuti ſacroſanctis Domini verbis, quę 6. cap. Iohannis protulit, non de manducatione ſacramenti, aut ſacramentali, ſed de ſpirituali manducatione rei ipſius, cujus ſacramentum eſt. ut rectè interpretatur Auguſt. tract. 26. in Evang. Iohannis. ubi verba illa à Bellarmino citata exponens: qui ergo (inquit) non manducat ejus carnem, nec bibit ejus ſanguinem, non habet in ſe vitam: & qui manducat ejus carnem, & bibit ejus ſanguinem, habet vitam æternam.------ Hujus rei ſacramentum, id eſt unitatis corporis & ſanguinis Chriſti, alicubi quotidie alicubi certis intervallis dierum, in Dominica menſa præparatur, & de menſa Dominica ſumitur, quibuſdam ad vitam; quibuſdam ad exitium. Res verò ipſa, cujus & ſacramentum eſt, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque eius particeps fuerit. Hæc ibi. Intelligitur ergo manducatio ſpiritualis, ſive cum uſu ſacramenti, ſive extra eius uſum: at Patres, quando dicunt euchariſtiam eſſe cibum viſibilem, qui nutrit noſtra corpora, & in corporis tranſit ſubſtantiam loquuntur de ſacramento, quod corporaliter manducatur.

Quarta pars reſponſionis noſtræ contra errorem Bellarmini.

Iohan. 6. 54.

Auguſtinus.

Menſa Dominica.

Quinta pars reſponſionis noſtræ contra parexegeſin Bellarmini.

14. Denique, etſi fatendum eſt, ſacramentum corporis Chriſti dici, & ſecundùm quendam modum eſſe corpus Chriſti; (ut docet Auguſtinus, epiſt. 23.) adeòque eſſe panem vivum, eſcam ſpiritualem, vivificatricem totius hominis in reſurrectionem & vitam æternam; qui enim ſacramentum dignè ſumit, is ſimul accipit inviſibiliter rem ſacramenti, quam quicunque manducat, habet vitam æternam: quando tamen ſacramento vel appellatio rei ipſius, vel ejuſdem operatio, tribuitur; ſicut cum baptiſmus appellatur lavacrum regenerationis, & ſalvare dicitur; & Euchariſtia panis cœleſtis appellatur, & conferre dicitur immortalitatem; id totum non niſi ſymbolicè & organicè intelligendum eſt de ſacramento; propriè autem de re ſacramenti. ſic Evangelium dicitur *potentia Dei ad ſalutem omni credenti*: quia eſt ſonans ſignum & organum efficax ex Dei inſtitutione & benedictione: propriè autem potentia Dei ad ſalutem credenti eſt Chriſtus Ieſus, Evangelio annunciatus: ut docet Apoſtolus, 1. Corinth. 1. 24. quemadmodum etiam in ſacramentis res quæ eſt ſignum, puta panis, pignus eſt rei ſignificatæ, puta corporis Chriſti: ita conjunctio fidelium corporalis cum ſigno, ſignificat conjunctionem eorundem ſpiritualem cum re ſignificata. Ideo rectè *Walafridus Strabo*, ſacramentum in uſu, ut oportet, intuens, panem & vinum Euchariſtiæ quæ ſumimus, appellat pignora illius unitatis perfectæ, quam cum capite noſtro, jam ſpe, poſtea re, tenebimus. lib. de rebus eccleſiaſticis, cap. 17. atque adeò ipſa corporalis perceptio ſigni, ac temporalis nutritio carnis ex perceptione ſigni, ſignificat fidelibus perceptionem ſpiritualem rei ac nutritionẽ ſpiritualem ex re ſignificata, in beatam immortalitatem. Ideo fidelibus communicantibus rectè dicimus; hic panis eſt ecca illa vivifica, cujus virtute vitam haberis æternam, & reſurgent ultimo die corpora veſtra ad beatam immortalitatẽ Nam hæc præſtat corpus Chriſti, cujus hic panis eſt ſacramentum. quod inſtitutum eſt non propter effectum temporalem, quem naturaliter exſcrit in corporibus etiam indignorum, ſed

1. Cor. 1. 24.

propter

Auctor operis de cardinalibus operibus Christi, quod Cypriano tribuitur.

propter effectum ſpiritualem & permanentem, quem (ut loquitur Cyprianus) virtus divina fortiùs operatur. Et adeſt veritas ſigno, & Spiritus ſacramento, ut & ipſis rerum efficientiis gratiæ dignitas pateat. ſerm. de unctione Chriſmatis, & aliis ſacramentis. ait ibi de ea unctione; Non hæc mendendis corporibus eſt unctio inſtituta: quia ſanctificatis elementis jam non propria natura præbet effectum, ſed virtus Divina potentiùs operatur, ſed adeſt veritas ſigno, &c. id ipſum intelligi vult de aliis ſacramentis. ait tamen ſcimus, oleum illud non amittere naturam ſuam, aut naturalem operationem. dicit hoc igitur reſpectu rei ſignificatæ & finis propter quem inſtituta ſunt ſacramenta, qui eſt ſpiritualis. quem in-

Irenæus.

tuens Irenæus, à corporali nutritione carnis noſtræ ex Euchariſtia ſumit argumentum contra Gnoſticos, pro reſurrectione & immortalitate carnis noſtræ; quomodo autem (inquit) dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? lib. 4. cap. 34. nempe alitur Euchariſtiâ, quæ ſacramentaliter eſt corpus & ſanguis Domini; unde nobis pignus eſt immortalitatis. Eodem

Chryſoſtom.

ſenſu dixit Chryſoſtomus, communicantes ἅψασθαι δι' γλώσσης τῶν σαρκῶν αὐτοῦ. Linguâ tangere ſeu manducare carnes ipſius, nempe Chriſti. in 1. ad Corinth. cap. 11. prope finem ſermonis 27. Nam panis Euchariſtiæ eſt ſecundùm quendam modum caro Chriſti.

Nutritionis ſpiritualis perfectio non eſt eſtimanda ex quantitate ſeu mole externi ſymboli.

15. Notandum autem, perfectionem nutritionis ſpiritualis non eſſe æſtimandam ex quantitate, ſeu mole, cibi corporalis & viſibilis, ſed ex perfecta virtute cibi ipſius cœleſtis, cujus ſacramentum eſt cibus viſibilis, licet exiguus. Non enim in magnitudine, ſed in natura ſigni, ejuſdemque ſignificatione ex inſtitutione divina, cernitur analogia ſacramentalis; neque requiritur inter ſacramentum & rem ſacramenti paritas dimenſiva, aut æqualitas operationum, ſed ſimilitudo proportionalitatis; de qua monebamus ſuprà, cap. 5. Si quis autem corporalem famem ac ſitim juſto epulo pellere avet, eum Apoſtolus in privatas ædes amandat, ad comedendum & bibendum. 1. Corinth. 11. 22. Propterea Auguſtinus; Nolite (ait) parare fauces, ſed cor. Inde commendata eſt iſta cœna. Ecce credimus in Chriſtum, cum fide accipimus. In accipiendo novimus quid cogitemus. Modicum accipimus, & in corde ſaginamur. Non ergo quod videtur, ſed quod creditur, paſcit. ſermone 33. de verbis Domini.

1. Cor. 11. 22.

16. Subjiciam nunc alia Patrum teſtimonia, propoſitionem minorem tertii hujus argumenti noſtri corroborantia; quòd, nimirum, ſacramentum euchariſtiæ ſit cibus viſibilis, nutriens noſtra corpora, & in corporis noſtri ſubſtantiam tranſiens.

Irenæus.

17. *Irenæus*, lib. 4. adverſus hæreſes, cap. 34. Quomodo autem conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſunt, corpus eſſe Domini ſui, & calicem ſanguinis ejus; ſi non ipſum fabricatoris mundi Filium dicant? ——— quomodo autem rurſus dicunt, carnem in corruptionem deveni re, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? ergo aut ſententiam mutent, aut abſtineant offerendo, quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. offerimus enim ei, quæ ſunt ejus, congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis & ſpiritûs. quemadmodum enim qui eſt à terra panis, percipiens vocationem Dei, jam non eſt communis panis, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrenâ & cœleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, jam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. 2. lib. 5. non multò poſt initium libri, pag. 439. editionis Pariſienſis apud Vivantium Gualtherot, anno Domini 1545. Et quoniam membra eius ſumus, & per creaturam nutrimur; Creaturam autem ipſe nobis præſtat, ſolem ſuum oriri faciens, & pluens, quemadmodum vult. Eum calicem qui eſt creatura, ſuum corpus confirmavit, ex quo noſtra auget corpora: quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti; ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. quomodo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna; quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eius eſt. ——— quæ de calice, qui eſt ſanguis eius, nutritur, & de pane, qui eſt corpus eius, augetur. Hæc Irenæus. qui manifeſtiſſimè docet, mortalem hanc ſubſtantiam corporum noſtrorum nutriri & augeri de calice & pane Euchariſtiæ, id eſt; de creatura illa, quam Deus ex terra per Solem & pluviam produxit; quæ quoniam per Dei benedictionem jam eſt Euchariſtia & communicatio corporis & ſanguinis Chriſti, atque adeò ſecundùm quendam modum eſt corpus & ſanguis Chriſti, ideo nobis certum pignus eſt reſurrectionis corporum noſtrorum in vitam æternam.

Euchariſtia ex duabus rebus conſtans; terrena & cœleſti.

Obſervanda ex verbis Irenæi.

Auctor operis de cardinalibus operibus Chriſti.

18. *Cyprianus*, ſerm. de cœn. Dom. Potus & eſus ad eandem pertinent rationem, quibus ſicut corporea nutritur ſubſtantia, & vivit, & incolumis perſeverat; ita vita ſpiritus hoc proprio alimento nutritur, & quod eſt eſca carni, hoc animæ eſt fides: quod cibus corpori, hoc verbum ſpiritui; excellentiori virtute perageus æternaliter quod agunt alimenta carnalia temporaliter & finaliter.

Auguſtinus.

19 *Auguſtinus*, tractatu 26 in Evangelium Iohannis. Manducavit manna & Moyſes, manducavit manna & Aaron, manducavit manna & Phinees, manducaverunt ibi multi qui Domino placuerunt, & mortui non ſunt. quare? quia viſibilem cibum ſpiritaliter intellexerunt, ſpiritaliter eſurierunt, ſpiritaliter guſtaverunt, ut ſpiritaliter ſaziarentur. Nam & nos hodie accepimus viſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud eſt virtus ſacramenti. ——— Omnes eandem eſcam ſpiritalem manducaverunt. Spiritalem utique eandem, nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud: ſpiritalem verò, quam nos His verbis Auguſtinus agnoſcit, panem & calicem Euchariſtiæ eſſe cibum viſibilem & corporalem, ſicut erat manna,

Viſibilem cibum ſpiritaliter guſtavêrunt.

Corporalium alterum.

20. *Iſidorus* Hiſpalenſis, lib. 1. de Eccleſiaſticis officiis, cap. 18. Panis quem frangimus, corpus Chriſti eſt, qui dicit, *Ego ſum panis vivus*, &c. Vinum autem ſanguis eius eſt: Et hoc eſt quod ſcriptum eſt, *Ego ſum vitis vera*. Sed panis quia confirmat corpus, ideo corpus Chriſti nuncupatur: vinum autem, quia ſanguinem operatur in carne, ideo ad ſanguinem Chriſti refertur. Hæc autem duo ſunt viſibilia: ſanctificata tamen per Spiritum Sanctum, in ſacramentum divini corporis tranſeunt. Hæc Iſidorus.

Iſidorus Hiſpal. Panis Euchariſticus confirmat corpus, & vinum ſanguinem operatur in carne.

21. *Rabanus Maurus*, libro 1 de inſtitutione Clericorum, cap. 31. Aliud eſt ſacramentum, aliud

Rabanus Maurus.

virtus sacramenti. Sacramentum enim ore percipitur, virtute sacramenti interior homo satiatur. Sacramentum in alimentum corporis redigitur, virtute autem sacramenti æterna vita adipiscitur — — Sicut ergo in nos id convertitur, cum id manducamus & bibimus: sic & nos in corpus Christi convertimur, dum obedienter & piè vivimus. ——— Iste panis cor hominis confirmat: iste quidem de terra naturæ nostræ productus est. Illudque vinum lætificat cor hominis, quod ex vite vera processit. Nec enim aliud ex vite, quàm vinum, nasci potest Ergo quia panis corpus confirmat, ideo ille corpus Christi congruenter nuncupatur. Vinum autem sanguinem operatur in carne, ideo ad sanguinem Christi refertur. Hæc autem duo sunt visibilia; sanctificata tamen per Spiritum Sanctum in sacramentum divini corporis transeunt. Hæc Rabanus

Sacramentū in alimentum corporis redigitur, & in nos convertitur.

Bertram. 22. *Bertramus*, lib. de corpore & sanguine. §. *Hinc etiam* Ex his (inquit) omnibus, quæ sunt hactenus dicta, monstratum est, quòd corpus & sanguis Christi, quæ fidelium ore in Ecclesia percipiuntur, figuræ sint secundùm speciem visibilem: at verò secundùm invisibilem substantiam, id est, divini potentiam Verbi, corpus & sanguis verè Christi existunt. Vnde secundùm visibilem creaturam corpus pascunt; juxta verò potentioris virtutem substantiæ mentes fidelium & pascunt, & sanctificant. Et §. *Iam nunc.* Iste panis secundùm hoc quod videtur, quod corporaliter sumitur, quod dente premitur, quod fauce glutitur, quod receptaculo ventris suscipitur: carnem pascit morituram. nec aliquam subministrat incorruptionem, neque dici verè potest, ut quicunque hunc manducaverit, non morietur in æternum. Et hoc enim, quod sumit corpus corruptibile est, nec ipsi corpori potest præstare, ne moriatur in æternum. Hæc ibi.

Secundùm visibilem creaturam corpus pascūt

Rupertus. 23. *Rupertus* Abbas Tuitiensis, lib 2. de divinis officiis, cap. 9 Igitur his pariter ex rebus sacrificium nobis construit Pontifex summus, quibus totus homo vegetatur, id est, ex verbo Dei, in quo vivit homo, & ex terræ fructibus, quibus tolùm vivit corpus, his duntaxat qui omnium primi sunt. Panis enim eorum, quæ ad esum, vinum eorum, quæ ad potum pertinent, primum est.

Dissentiunt inter se Trās substantiarii. 24. His auctoritatibus dissipantur omnes transubstantiariorum versutiæ. Miserabili autem conflictatione inter se hac de re disceptant. Vnâ enim falsa hypothesi admissâ, error errorem trahit, & diversis ambagibus palantes ludit

1. Opinio. 25. Quidam dixerunt, sacramentum hoc non verè nutrire corpus, & converti in substantiam corporis humani, sed tantùm refocillare quadam sensuum immutatione: sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini Hanc opinionem referunt, atque ut falsam rejiciunt, ac refellunt, Thomas 3. part. quæst. 77. art 6. in corpore articuli. Et Bonaventura, in 4 sent. dist. 12. part. 1. art. 2. quæst. 1. talis enim refectio non diu sufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem restauratione indiget: & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratum sumeret in magna quantitate. unde constat, hæc converti in substantiam nutriti, adeóque verè (nutrire. Præterea per eandem rationem possunt converti in corpus humanum, per quam possunt in aliam substantiam quæ ex eis generatur: Ad sensum autem conspici potest, species acramentales, in ignem projectas, comburi & converti in cinerem, & converti in vermes, si putrefiant; vel in pulveres, si conterantur. Quibus argumentis etiam evertitur illud Bellarmini commentum, quod paulò superiùs in vindiciis Iustini à nobis explosum est, §. 10. & §. 11.

Eius refutatio.

2. Opinio refutatur à Thoma. 26 Alii dixerunt, ea quæ generantur, non fieri ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. Quam positionem Thomas aliquot argumentis confodit 3. part. q. 77. art. 5. in corpore articuli.

3 etiam opinionem refellit Thomas. 27. Quidam alii dixerunt, species sacramentales nutrire, propter formam substantialem panis & vini, quæ remanet. Hanc opinionem refellit Thomas, 3. part. q. 77. art. 6. tum quia non remanet, (inquit Thomas:) tum quia non est actus formæ nutrire; sed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente formâ nutrimenti Et citat Aristotelem, lib. 2. de anima, textu 45.

4 Opinio. 28 Aliorum opinio est, quòd, peracto sacramenti officio, redeat substantia panis & vini in ipsa corruptione specierum; & sic ex substantia panis & vini redeunte generentur cineres, aut vermes, aut substantia nutriti, aut aliquid hujusmodi. Et ista quidem fuit opinio Innocentii tertii Papæ Romani, lib. 3. de Ecclesiasticis officiis, sive de officio missæ, cap. de fractione. Quam opinionem ex Innocentio refert Scotus, eandemque rejicit, in 4. sent. dist. 12. q. 6. num. 3. Eandem ex eodem Innocentio refert, ac ut probabilem in medio relinquit Bonaventura, in 4. sent. dist. 12. part. 1. art. 2. q. 1. Thomas, suppresso auctoris nomine, hanc opinionem commemorat, ac refellit, 3. part. q. 77. art 5 Quia inde sequeretur, corpus & sanguinem Christi converti iterum in substantiam panis & vini; quod est impossibile. Item, quia non est dare (inquit Thomas) quando substantia panis redeat. Manentibus enim speciebus panis & vini, manet corpus & sanguis Christi; quæ non sunt simul cum substantia panis & vini in hoc sacramento. Vnde substantia panis & vini non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis cessantibns; quia jam substantia panis & vini esset sine propriis accidentibus: quod est impossibile. Hæc Thomas. Scotus etiam argumentatur à tempore, ut ostendat reditus hujus impossibilitatem Loco citato.

Hanc refutant Thomas & Scotus.

Thomas ait impossibile esse ut substātia panis & vini sit sine propriis accidentibus.

Opinio quinta & sexta. 29. Alia est opinio, quod in ipso ultimo instanti corruptionis specierum redeat non quidem substantia panis & vini; (quia illud idem instans est, in quo habent esse substantiæ generatæ ex speciebus) sed materia panis & vini: non quòd eadem numero redeat, sed quod de novo creetur alia materia ejusdem rationis; ita ut, quantum fuit de materia conversum in corpus Christi, tantum redeat hic, vel creetur. Hujus autem opinionis fautores à se invicem in duas factiones divelluntur, dum de causa efficiente reditus, seu adventus materiæ hujus inter se disceptant. Aliis eam miraculosè à Deo reduci, vel produci, asserentibus; aliis hanc reductionem seu productionem contendentibus fieri, non immediatè à Deo, sed per actionem agentis naturalis. Priorem opinionem probabilem judicat Thomas, in 4 sent. dist. 12. in art. 2. in responsione ad quartam quæstiunculam: eandemque, ut veram, tenet Gabriel Biel, in 4 sent. dist. 12. q. 1. art. 3.

Digitized by Google

art. 3. dubio 3. Quandocunque (inquit) desinit corpus Christi esse sub illis speciebus, semper creatur de novo materia aliqua, vel panis quæ fuit, vel alia numero, & per illam materiam à Deo miraculosè productam, & reliquæ carni sumentis agglutinatam, fit nutritio naturalis, conversione illius materiæ in substantiam manducantis. Hæc Biel. Posteriorem opinionem tuetur Richardus de media villa, in 4. sent. dist. 12. art. 4. qu. 2. Vtramque refutat Scotus, in eandem distinctionem, quæst. 6. Priorem, num. 5. Posteriorem, num. 10.

6. Opinio. Vtramque refutat Scotus. Vide infra §. 38.

7. Opinio.

30. Thomas, relictâ memoratâ opinione, hanc ut tutissimam reliquis omnibus anteponit, quod speciebus ipsis miraculosè datum sit habere actum & vim substantiæ, adeò ut ex illis accidentibus generetur quicquid ex pane & vino non consecratis generaretur, eodemque modo nutriant, & convertantur in substantiam nutriti. in 4. sentent. distinct. 12. art. 2. ad quæstiunculas quartam & quintam, & 3. part. quæst. 77. art. 5 & art. 6. hanc opinionem Bonaventura proponit, ut satis probabilem, non tamen antepondendam illi opinioni Innocentii, quam superiùs retulimus, § 28, monet interim cavendum esse, ne quisquam alterutram harum opinionum pertinaciter asserat. in 4. sentent. distinct. 12. part. 1. artic. 2. quæst. 1. Cum Thoma sentit Henricus Gandavensis, quolibet 4. quæst. 36. & quolibet 8. quæst. 36. Hanc tamen opinionem acutè refellit Scotus, in 4. sentent. distinct. 12. quæst. 6. num. 7. confer etiam ea, quæ differit in eandem distinctionem, quæst. 3. numeris 4. & 5.

Hanc opinionem refellit Scotus.

Rationes contra septimam opinionem.

31. Facit etiam contra hanc septimam opinionem positio illa, quòd non possint converti invicem, nisi ea quæ communicant in materia: & quod una natura non possit fieri alia, ne per divinam quidem omnipotentiam: quia id implicat contradictionem, quam positionem tuetur Durandus, in 4. sentent. distinct. 11. quæst. 2. Proponit etiam contra eandem opinionem Bonaventura hoc argumentum, loco superius citato; Si convertuntur accidentia illa in substantiam; quot sunt ibi accidentia, tot debent generari substantiæ. Si tu dicas, quantitatem converti in substantiam, quæ est aliorum fundamentum; ergo si convertitur in substantiam, desinit esse quantitas; ergo desinit esse quantum; sed omne alimentum auget per naturam quanti: ergo illud alimentum non poterit augere: illud etiam alimentum generatum carebit quantitate; quod est impossibile. Hæc ille. ait eos respondere, Primum accidentium converti in substantiam, non quia de quantitate fiat substantia tantùm, sed quia fit substantia quanta. Contra materia non producitur per generationem: ergo agens naturale, qualis in animali est facultas vegetativa, non potest ex quantitate generare materiam. Hoc argumento utitur Scotus, contra opinionem Richardi. Quod huc etiam quadrat. Nam & hujus opinionis defensores, etiamsi potentiam passivam in accidente, ut in substantiam convertatur, dicant esse supra naturam; potentiam tamen activam conversivam ajunt esse naturalem; id quod etiam confirmat ipsa experientia in specierum combustione, & incineratione, &c. ut explicat Bonaventura, in quartum sententiar. distinctione duodecimâ, parte primâ, articulo secundo, quæstione primâ. Præterea quantitas interminata intelligitur in materia ante adventum formæ substantialis, & manet eadem numero in generato; quæ fuit in eo, ex quo facta est generatio: ut ex Commentatore docet Thomas, in quartum sententiar. distinctione duodecimâ, articulo secundo; in responsione ad quartam quæstiunculam. Idem verò alibi differens de ea quæstione, utrùm in Eucharistia remaneat substantia panis & vini, post consecrationem. 3. part. quæstione 75. articulo 2. Contendit non remanere: hoc argumento, in corpore articuli; Quia panis convertitur in corpus Christi; quod autem convertitur in aliquid, factâ conversione non manet. unde colligit, substantiam panis & vini non remanere. Sic etiam Bonaventura, in quartum sententiar. distinctione undecimâ, parte primâ, articulo primo, quæstione secundâ, & quæstione tertiâ. & Henricus Gandavensis, quolibet 9, quæstione 9. retorqueamus hoc argumentum. Quantitas convertitur in substantiam; ergo non manet id, quod erat prius, non manet quantitas. Item; aut tota speciei quantitas convertitur in substantiam; aut pars in substantiam convertitur, & pars manet quantitas: si prius, nihil de quantitate manet. Non posterius; quia videmus, pares esse dimensiones ejus quod ex consecrata hostia generatur, & ejus quod ex ejusdem molis pane non consecrato generatur. ergo manet pariter utrobique indiminuta quantitas: neque potest pars quantitatis excrescere absque additione novæ quantitatis, quæ hic nulla invenitur.

Eadem diversis.

32. Si dicas; quantitatem non converti in substantiam, sed retinere naturam propriam, & accipere miraculosè vim & proprietatem substantiæ, ut suppleat vicem materiæ; atque ita subsit formæ substantiali rei generatæ, per modum materiæ: Strenuè obsistit Scotus; multis argumentis, in quartum sententiar. distinctione duodecimâ, quæstione sextâ: ubi probat 1. dimensionem non posse habere vicem materiæ, respectu formæ substantialis; nec posse cum ea constituere unum per se. Deinde, non posse quicquam, per se, unum generari ex dimensione & forma substantiali: & ad multa deducit absurda, in quibus est & hoc, quòd puer nutritus ex speciebus usque ad finem vitæ suæ, non resurgeret, nisi homo compositus ex dimensione, & formâ substantiali unâ vel pluribus; nec esset ejus caro univocè caro cum carne aliorum hominum.

Eadem diversis.

7. Opinionem refellit etiam Biel.

33. Istam etiam opinionem de nutritione ex speciebus rejicit Gabriel Biel; Sumens (inquit) Eucharistiam nutritur: non tamen nutritur per species illas panis & vini. in 4. sentent. distinct. 12. quæst. 1. artic. 4. dubio 3. Quænam autem Bieli magis arriserit opinio, superiùs indicatum est, §. 29.

8. Opinio.

34. Scoti opinio est; manente quidem Eucharistiâ, nullam substantiam de facto redire: at verò si vel per alterationem, vel per motum in quantitate, corrumpatur Eucharistia, redire de facto substantiam compositam, quæ potest novis illis accidentibus affici, eamque eis de facto affici: & hoc in instanti corruptionis, & per miraculum immediatè à Deo. in 4. sentent. dist. 12. quæst. 6.

Argumenta contra Octavam opinionem.

35. Contra hanc Scoti opinionem sic argumentor. 1. inde sequetur, eum qui Eucharistiam sumit, non nutriri; sed novam in eo carnem miraculosè à Deo creari: & sic non solùm scho-

ſcholaſticis fere omnibus, ſed etiam antiquis Patribus contradicitur, docentibus, corporaliter nutriri ſumentes Euchariſtiam: ut ipſorum verba, ſuperiùs recitata, declarant. 2. Poſito caſu quod puer uſque in finem vitæ non aliud comederet, aut biberet, niſi Euchariſtiam, (quem caſum ponit ipſe Scotus, contra nutritionem ex ſpeciebus, loco citato, num. 9.) ſequetur, eum ſine nutrimento tam multos annos vixiſſe & creviſſe. At hoc cum nulli Prophetarum nec ipſi Chriſto contigerit, nec primævis Paradiſi incolis conceſſum ſit: non videtur concedendum, quod ſit in ſacerdotis cujuſlibet poteſtate hoc cuilibet ſuo arbitratu conferre. 3. Facit contra hanc opinionem argumentum illud, quo utitur ipſe Scotus contra tranſſubſtantiationem, & pro ea opinione, quòd panis maneat, poſt conſecrationem. in 4. ſentent. diſtinct. 11. quæſtione 3. num. 3. Sicut (inquit) in naturalibus non ſunt plura ponenda, quàm ratio naturalis neceſſariò convincit; quia pluralitas eſt ſuperflua: ita in credibilibus non ſunt ponenda plura quàm convinci poſſit ex veritate creditorum: ſed veritas Euchariſtiæ ſalvari poteſt ſine iſta tranſſubſtantiatione. ergo, &c. Minor probatur; quod, ad veritatem Euchariſtiæ requiritur ſignum & ſignatum, realiter contentum: ſubſtantia panis cum ſuis accidentibus æquè poteſt eſſe ſignum, ſicut ſola accidentia; imò magis: quia ſubſtantia panis ſub ſpeciebus magis eſt nutrimentum quàm accidentia: ergo magis repræſentat corpus Chriſti in ratione nutrimenti ſpiritualis. Res etiam contenta, ſcilicet verum corpus Chriſti, æquè poteſt ſalvari cum ſubſtantia panis ſicut cum accidentibus; quia non magis repugnat ſubſtantiæ eſſe ſimul cum ſubſtantia, quàm cum quantitate illius ſubſtantiæ. Et confirmatur hæc ratio; quia ponenda ſunt pauciora miracula, quantum poſſibile eſt: ſed ponendo, panem manere cum ſuis accidentibus, & corpus Chriſti ibi eſſe verè, pauciora ponuntur miracula, quàm ponendo, panem ibi non eſſe. Num nunc non ponerentur aliquod accidens ſine ſubjecto. Hæc ibi Scotus. Quod argumentum ſic accommodo præſenti negotio: ponendo, ſumentes Euchariſtiam nutriri ex ſubſtantia panis manente, & in ſubſtantiam nutriti naturaliter converſa, non ponuntur tot miracula, quot ponuntur tenendo iſtam Scoti opinionem, quam commemoravi. Et tamen ſtare poteſt veritas Euchariſtiæ, & magis repræſentatur corpus Chriſti in ratione nutrimenti ſpiritualis, manente pane, & ſumentem nutriente. Ergo hoc tenendum; neque admitti debet illa opinio Scoti. Idem argumentum valet contra corporalem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in euchariſtiis; quam perperam tuetur Scotus, & alii: quorum opiniones recitat Scotus, in quartum ſententiar. diſtinctione undecimâ, quæſtione tertiâ, numero tertio. Nam ſine tali præſentia ſalvatur ratio & veritas Euchariſtiæ; & vitantur ſuperflua miracula quæ per ejuſmodi præſentiæ poſitionem ponuntur: videlicet, quod unum corpus ſit in pluribus locis ſimul, quod ibi ſit quantitas corporis Chriſti non quantitativè, quòd ſine mutatione loci, aut ullâ ſui mutatione, corpus Chriſti incipiat eſſe, ubi antea non fuit; & rurſum deſinat eſſe, ubi antea fuit: quòd idem corpus Chriſti ſit ſimul viſibile in uno loco, & inviſibile in multis aliis locis, adeò ut in eis ne ipſius quidem Chriſti oculis conſpiciatur, &c.

Scoti argumentum contra tranſſubſtantiationem.

Contra corporalem præſentiam.

36. Si quæras; quid pro tranſſubſtantiatione reſpondeat Scotus, eadem reſponſione etiam opinionem ſuam de nutritione muniturus? inveniet lector apud ipſum Scotum, in 4. ſentent. diſtinct. 11. quæſt. 3. num. 13. & 14. & 15. Principalis defenſio auctoritate nititur præſentis ac nuperæ Romanæ Eccleſiæ. Principaliter (inquit) videtur movere, quod de ſacramentis tenendum eſt; ſicut tenet S. Romana Eccleſia. Sicut habetur, extra, *de hæreticis: ad abolendum.* Nunc autem ipſa tenet panem tranſſubſtantiari in corpus & vinum in ſanguinem: ſicut manifeſtè habetur, extra, *de Summa Trinitate & fide Catholicâ*, capite, *Firmiter credimus* §. *Una vero.* Hæc ibi Scotus, numero 13. Poſtea verò num. 15. dicendum (inquit) quod Eccleſia declaravit illum intellectum eſſe de veritate fidei, in illo ſymbolo edito ſub Innocentio tertio, in Concilio Lateranenſi. Firmiter credimus, &c. Sicut allegatum eſt ſuperiùs, ubi explicitè ponitur veritas aliquorum credendorum magis explicitè, quàm habebatur in ſymbolo Apoſtolorum, vel Athanaſii, vel Nicæni. Et breviter: Quicquid ibi dicitur eſſe credendum, tenendum eſt eſſe de ſubſtantia fidei: & hoc poſt illam declarationem ſollemnem factam ab Eccleſia. Hæc Scotus. At nos multò rectiùs cum Auguſtino & antiqua Catholica Eccleſia, dicimus; Sive de Chriſto, ſive de ejus eccleſia, ſive de quacumque aliâ re, quæ pertinet ad fidem vitamque noſtram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit, licet ſi nos, ſed omnino quod ſecutus adjecit: ſi Angelus de cœlo vobis annunciaverit, præterquam quod in ſcripturis legalibus & Evangelicis accepiſtis; anathema ſit. Auguſt. lib. 4. contra literas Petiliani, capite 6. Auctor illius Capituli, *ad abolendum.* Extra *de hæreticis.* Fuit Lucius tertius Papa Romanus, qui Alexandro tertio ſucceſſit anno Domini 1181. Qua tempeſtate Pontifices Romani, intolerabili faſtu, Imperatorum etiam & Regum cervicibus inſultabant. Tota hiſtoria de rebus geſtis Alexandri Papæ, contra Friderium Barbaroſſam Imperatorem, & contra Henricum Angliæ Regem. Articulum illum de tranſſubſtantiatione promulgavit Innocentius, anno Domini 1215. Non ſunt contra ſacratum ſcripturarum, & antiquæ Catholicæ Eccleſiæ, doctrinam audiendi recentiores iſti Pontifices, à majorum orthodoxia & pietate degeneres.

Scoti ad ſuum argumentum reſponſio, ſicuti ab auctoritate Romanæ Eccleſiæ.

Reſponſionis illius refutatio, Gal. 1.

37. Durandi opinio eſt; quòd, corruptâ formâ panis, materia ejus maneat poſt conſecrationem & ſit ſub forma corporis Chriſti. in quartum ſententiar. diſtinctione undecimâ, quæſtione tertia. Poſtea tamen, hujus ſuæ aſſertionis immemor, accedit eorum ſententiæ, qui fingunt introduci de novo materiam virtute divinâ, ut fiat nutritio. Cum (inquit) nutritio fiat per hoc, quod materia alimenti ſit ſub forma nutriti; & ſub ſpecibus ſacramentalibus nulla eſt materia; ſed oporteat quòd de novo ibi fiat materia virtute divina, ad hoc ut fiat nutritio. in quartum ſententiar. diſtinctione 11. quæſtione 2. Hanc partem de introductione materiæ, refellit Scotus; ut monuimus ſuprà, § 29. Priorem partem de panis materia manente ſub forma corporis Chriſti, tenebant quidem Durando antiquiores, (in quibus fuiſſe videtur Ioannes Damaſcenus, lib. 4. de orthodoxa fide, capite 14.) eamque refutat Henricus Gandavenſis, Quia (inquit tunc ſequeretur, quòd Chriſtus, materia panis adveniente nutri-

9. Opinio.

Nova opinionis refutatio.

Digitized by Google

buttiretur; aut saltem augeretur, aut aliquid haberet virtute sacramenti de substantia suâ, quod priùs non habuit; & esset in ipso plus de materia, quàm priùs; & sic semper toto tempore, quo sacramentum hoc conficitur, materia Christi esset habens plus & plùs in substantia, vel aliquid quod prius non habuit; & esset mutatio realis ex hoc sacramento circa Christum, quod (ut credo) hæreticum est dicere. Hæc Henricus, quolibet nono, quæstione 9. adde quod inde sequeretur etiam, consumto sacramento Christum amittere de sua substantia, eamque transire in substantiam mortalis carnis, vel cineris, &c.

Vide supra §. 29.

38. Posteriorem partem, de introductione materiæ, ut veram tenent etiam Biel, in 4. sent. dist. 12. quæst. 1. art. 3. dub. 3. sicut monuimus suprà §. 29. & Bellarminus, lib. 3. de sacramento Eucharistiæ, cap. ult. §. *Respondeo*, *Tractantur* Quamvis in hoc dissentiat à Biele Bellarminus, quòd asserat Biel, materiam illam à Deo miraculosè produci? Bellarminus verò hoc fieri dicat sine miraculo. Hanc opinionem refellit Scotus, in 4. sent. dist. 12. qu. 6. num. 5. Contra hanc (inquit) opinionem, arguo sic: quæro enim, quando redit materia? aut in ultimo instanti, quando generatur ibi nova substantia: aut ante ultimum instans, &c. probat subtiliter ibi Scotus, neutrum rectè dici posse.

Decima opinio.

39. Bonaventura, propositis quibusdam opinionibus, discedit incertus, & concludit, nihil esse hic pertinaciter asserendum: nos enim nescire, utrùm Deus sic vel sic faciat. in 4. sent. dist. 12 part. 1. art. 2. qu. 1.

Refutatio istius decimæ opinionis.

40. Nempe, si istos magistros consulas, abibis incertior quàm dudum. Quid enim contra veritatem certum esse potest? aut quænam in errore tuta statio? Si autem (inquit Thomas) substantia panis aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia, facile esset assignare, quòd ex eis generatur illud sensibile quod succedit; ut quidam posuerunt: sed hoc est falsum. Hæc Thomas, 3. part. quæst. 77. art. 5. in corpore articuli. Scotus etiam docet, faciliorem esse intellectum, si ponatur manere substantiam panis; & cum hac positione consistere posse hoc sacramentum: ideoque sequendam eam sententiam, nisi principaliter obstaret auctoritas Ecclesiæ Romanæ citeriorum temporum, quæ declaravit panem transubstantiari in corpus Christi; quamvis hic intellectus sit supra modum difficilis, & ad eum sequantur multa inconvenientia. in 4. sent. dist. 11. quæst. 3. Similiter Durandus, Corpus (inquit) Christi esse in hoc sacramento sine conversione substantiæ panis in ipsum, non plus implicat contradictionem, quàm ipsum esse in sacramento facta conversione; ergo sicut unum est possibile, ita & reliquum. - - - - Si autem iste modus esset verus de facto [quod post consecrationem remaneret substantia panis & vini,] multæ dubitationes, quæ occurrunt circa hoc sacramentum, (tenendo quod substantia panis non remaneat,) essent solutæ. Dubitatur enim, qualiter ex hoc sacramento potest aliquid nutriri: & quomodo species possunt corrumpi, & ex eis aliquid generari. Quæ omnia salvarentur naturaliter, eo modo, sicut salvarentur, si naturæ panis & vini non assumerentur ad naturam sacramenti: ponuntur enim manere post consecrationem, sicut antè. Sed hic modus non debet teneri de facto, cum Ecclesia determinaverit oppositum, quæ non præsumitur errare in talibus. Hæc Durandus, in 4. sent. dist. 11. quæst. 1. & citat cap. *Firmiter credimus.* Extra, *de Summa Trinitate & fide Catholicâ.* Initio autem ejusdem quæstionis, ait: ponendo, quòd substantiæ panis & vini remaneant; sequi unam difficultatem, quòd duo corpora sint simul: ponendo autem, quòd non remaneant, sequi multas difficultates: unde argumentatur, prius potiùs eligendum: quia illud, ad quod sequuntur pauciores difficultates, est magis eligendum. Hoc tamen argumentum dimittit, territus auctoritate illius symboli Lateranensis. Cujus tamen apud æquos rerum æstimatores nulla esse poterit auctoritas contra doctrinam sacrarum literarum, & priscæ universalis Ecclesiæ. Quin & prius illud eodem argumento rejiciendum est; nam datur tertia via expeditior, à qua abest etiam illa difficultas de duobus corporibus simul: nempe, si tollas præsentiam istam corporalem, contentus sacramentali & spirituali, cum orthodoxis Patribus. Fatentur omnia fore faciliora, si ponatur manere substantiam panis: sed eos, Romano Pontifici in os contradicere formidantes, obstupefecit symboli illius Lateranensis auctoritas; quam rationi ipsique anteponunt veritati, iniquissimo præjudicio. Eadem infelicitate pro fundamento inviolabili perperam sumunt crassum illud figmentum corporalis præsentiæ Christi in Eucharistia. Nos auctoritati Innocentii & Concilii Lateranensis opponimus auctoritatem divinarum Scripturarum, & doctrinam antiquioris & purioris Ecclesiæ: quæ docuit, manere substantiam panis & vini post consecrationem; & Christum esse in Eucharistia præsentem non corporaliter in seipso, sed sacramentaliter in signo: sicut in superioribus ostensum, & infrà etiam cumulatiùs demonstrabitur.

CAPVT DUODECIMVM.

Quartum argumentum ex Patribus, contra Transsubstantiationem.

Christus non est corporaliter præsens in Sacramento Eucharistiæ.

Enthymema.

CHristus non est præsens corporaliter in Eucharistia: ergo panis non transsubstantiatur in corpus Christi.

Consequentiæ concedunt Transsubstantiarii.

Consequentiam concedunt ipsi Transsubstantiarii: nam, posità transsubstantiatione, necesse est ponere corporalem istam præsentiam; quam si tollas, & ipsa evanesceret transsubstantiatio. Hinc tantopere certant Lombardus, (ejusque discipuli, pro reali (ut vocant) præsentiâ corporis Christi in Eucharistia, 4. sentent. distinct. 10. & Thomas etiam in Summa, 3. part. quæst. 75. art. 1. & Henricus Gand. quolibet 9 quæst. 9. et sunt in hoc errore tam in verecundi, ut eum pro articulo fidei, & constanti Catholicæ Ecclesiæ doctrinâ, venditare non erubescant. Oppositam autem veritatem, tanquam miseram quandam à Berengario Archidiacono Andegavensi, circa annum Domini 30. supra 1000. excogitatam hæresin,

Digitized by Google

odiosè traducant, & petulanter contemnant. Probandum igitur est argumenti nostri antecedens, ut adversus incursantium furorem veritas invicta demonstretur. De vocibus autem *praesentia realis, corporalis, localis* &c. legi poterunt, quae tradidimus suprà, cap. 6.

Repetitur & confirmatur Antecedens. Prima confirmatio Antecedentis Syllogismus.

2. Argumenti nostri antecedens est; Christus non est corporaliter praesens in Eucharistiâ: seu; corpus Christi non est ibi praetens in seipso. quod sic ostendo. Thomas ait; verum corpus Christi & sanguinem esse in hoc sacramento, neque sensu, neque intellectu deprehendi potest; sed solâ fide, quae auctoritati Divinae innititur. 3. part quaest. 75. art. 1. in corpore articuli, unde sic argumentor. Quod propter Divini verbi auctoritatem credendum est, aliquo Dei verbo nobis est intimatum: at ista corporalis praesentia nullo Dei verbo nobis est intimata: ergo non est credenda.

De verbis Domini, Hoc est corpus meum: Matth. 26 utrum proprie an figurativè intelligenda sint. Transubstantiarii pugnàt pro sensu proprio.

3. Ingerunt verba Domini; *Hoc est corpus meum*: quae non figurativè, sed propriè intelligenda esse probare conantur, tum ex ipso loco, tum ex convenientia petitâ à discrimine V. & N. Testamenti. Scotus priorem probationem proponit, in 4. sent. dist. 10. quaest. 1. num. 3. Si (inquit) haeretici vellent ista exponere, dicendo quòd sint figurativè dicta, sicut illud quod ait Ioan. 15. *Ego sum vitis vera.* Et illud, 1. Corinth. 10. *Petra autem erat Christus*: illud omnino est contra intentionem Salvatoris: quod patet ex Augustino 83. quaestionum, quaest. 69. Solet (inquit Augustinus) circumstantia Scripturarum illuminare sententiam. Universaliter (*pergit Scotus*) intellectus verborum Christi an loquatur figurativè, an non; colligi potest ex praecedentibus, vel consequentibus ibidem, vel ex aliis Scripturae locis. Unde cum Christus ait; *Ego sum vitis vera*, subjunxit: *& vos palmites.* Constat autem, quod discipuli non erant palmites naturales, sed tantum figurales. Sed cum dixit Lucae 22. *hoc est corpus meum*, subdit, *quod pro vobis tradetur.* Cum etiam dixisset, *hic est calix sanguinis mei*, subdit, *qui pro vobis fundetur.* Hoc etiam manifestè patet ex alio loco Scripturae, scilicet Ioan. 6. ubi est diffusa praedicatio de illo sacramento. Haec Scotus. idem argumentum repetunt Durandus, in 4. sent. dist. 10. qu. 1. & Ioannes Major, ibidem.

Ioan. 15. 1. 5.

Luc. 22. 19. 20.

Orthodoxi tuentur sensum figurativum. Luc 22. 19.

4. Respondeo. Nos cum ex ipsa contextus serie, tum ex aliis scripturae locis, nec non ex Paternis testimoniis, loquutionem hanc figurativè esse intelligendam, demonstravimus suprà, capitib. 8. 9. 10, 11. Neque adversarios juvant illa Domini verba, *quod pro vobis traditur.* Ultro enim profitemur, illud ipsum corpus intelligi, quod de beata Virgine Maria natum, & pro nobis cruci affixum est. sed hoc corpus de consecrato pane praedicari dicimus, non propriè, puta disparatum de disparato, sed figurativè. nempe secundùm quendam modum sacramentum corporis Christi corpus Christi est; ut monet Aug. epist. 23. non utique per substantiam, sed per significationem, ut alibi docet idem Augustinus, in quaestionibus in Leviticum lib. 3. cap. 57. vide suprà in principio capitis decimi. Significatur autem ipsum verum Christi corpus, ejusdemque sanguis. Huc spectant illa Tertulliani verba; acceptum panem & distributum discipulis corpus suum illum fecit, *hoc est corpus meum*, dicendo, id est, figura corporis mei. figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Caeterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset. Aut si propterea panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Haec Tertullianus, lib. 4. adversus Marcionem, cap. 40. ubi ex figura in sacramento, veritatem corporis adstruit in ipso Christo. Eodem argumento utitur Irenaeus, lib. 5. haud multo post initium libri, & Leo 1. papa Romanus, epist. 10 ad clerum & plebem Constantinopolitanam. Et serm. 6. de jejunio septimi mensis. et Theodoretus dialogo secundo, qui inscribitur ἀσύγχυτος, inconfusus. Quamvis autem ambae illae Domini loquutiones [*Ego sum vitis vera*: *hoc est corpus meum*:] sint figurativae, non tamen eadem utriusque est ratio: nam Christus assimilatur viti, sed ipse non est sacramentum, aut figura, cujusquam arboris: at consecratus panis est figura, sacramentum, symbolum corporis Christi. In illa loquutione intelligitur simplex quaedam similitudo, & minus cogitanda; In hac autem similitudo atque connexio sacramentalis. Nec tamen ex cohaerentia sacramentali sequitur rei ipsius cum sacramento praesentia corporalis. ut patet in sacramento baptismi: & ex ea etiam loquutione, *Petra autem erat Christus*; de qua nihil respondet Scotus.

Ioan. 15. 1. & Matth. 26. 26

1. Cor. 10. 4.

Altera argumentatio Transubstantiatorum, pro sensu proprio dictis illius, Hoc est corpus meū. Hebr. 10. 1.

5. Altera probatio quam adhibent, ut probent verba illa [*hoc est corpus meum*] esse propriè intelligenda, sumitur à discrimine V. & N. Testamenti. Hoc convenienter est (inquit Thomas) perfectioni novae legis. Sacrificia enim veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solum in figura; secundùm illud Hebr. 10. *umbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem.* Et ideo oportuit, ut aliquid plus haberet sacrificium Novae legis à Christo institutum: ut scilicet contineret ipsum Christum passum, non solum in significatione vel figurâ, sed etiam in rei veritate. Haec Thomas, 3 part. qu. 75. art. 1. in corpore articuli.

Vindicatur locus ad Hebr. 10 1 Vbi de discrimine veteris & Novi Testamenti.

6. Vindicabimus prius verba sacri textûs ad Hebraeos, quibus alienum sensum affingit Thomas; deinde respondebimus ad argumentum, quod sumunt à perfectione novae legis supra veterem. Apostolus ad Hebraeos loco citato, umbram tribuit legi veteri; imaginem Evangelio, seu Novo Testamento, eorundem bonorum quae in lege promittebantur, & tempore Evangelii tandem exhibita sunt. Bona autem sunt (interprete *Chrysostomo*) ἢ ἔσται, ἢ ἄφεσις. id est, Christi incarnati pro nobis in passione oblatio semel peracta, non iteranda: unica enim illa sufficit in aeternum pro reconciliatione & sanctificatione perfecta aeternâque salute credentium; Atque ipsa redemtio & beatitas aeterna, nobis Christi morte acquisita. ideo *Theodoretus & Oecumenius* res interpretantur vitam futuram. umbra horum bonorum in lege fuit typica praefiguratio, seu rudior delineatio, sumta à pictoribus metaphora; imago eorundem in Novo Testamento est ipsa redditio seu exhibitio seu promissionis impletio, & lineamentorum sub lege obscurius ductorum illustratio, per adjectionem colorum. Hacà pictoribus sumtâ similitudine uti hoc loco Apostolum observant, in hujus loci commentariis, *Ambros.* & *Chrysost.* & *Theodoret.* & *Oecumen.* Imaginem autem *Ambros.* & *Chrysostomus* appellant veritatem, id est, expressam veritatis exhibitionem & illustrem manifestationem; ut patet ex similitudine picturae, quam explicant. Eodem sensu

Theodoretus

Theodoretus imaginem interpretatur Evangelicam institutionem: & umbram vetus Testamentum. Sic (*Chrysostomus* baptismum evangelicum appellat veritatem, respectu umbrarum legalium. com. in 1. ad Cor. 10. 2. Non instituit autem Apostolus, loco citato ad Hebræos, collationem signorum V. & N. Testamenti, nisi ex consequenti, quatenus rem exhibitam hæc clarius significant & repræsentant; sicut & ipsa doctrina Evangelii. Neque de sacramentis sermonem instituit, sed de sacrificiis; & unicum illud cruentum Domini nostri sacrificium ejusque unicam oblationem in passione semel peractam, omnibus legalibus sacrificiis & frequentibus oblationibus anteponit, ut veritatem umbris. Vetus Testamentum (inquit *Augustinus*) secretum regni cœlorum tempore opportuno aperiendum promissionibus terrenis operuit, & quodammodo umbrosius opacavit. Vbi autem venit plenitudo temporis, ut novum Testamentum revelaretur, quod figuris veteris velabatur, evidenti testificatione jam demonstrandum erat. lib. 22. contra Faustum, cap. 76. Item; In Veteri Testamento novi gratia velabatur: in Novo, Veteris obscuritas revelabatur, eodem lib. cap. 77. Item: Prima sacramenta quæ observabantur & celebrabantur ex lege, prænunciativa erant Christi venturi. lib. 19. contra Faustum, cap. 13. illæ fuerunt promissiones rerum complendarum, hæc sunt indicia completarum. Eodem lib. cap. 14. Item: hujus sacrificii caro & sanguis ante adventum Christi per victimas similitudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum Christi per sacramentum memoriæ celebratur. lib. 20. contra Faustum, cap. 21. Ex his patet, locum illum ad Hebræos nihil facere pro corporali præsentia Christi in Eucharistia. Non enim illic de Eucharistia agitur, sed de cruenta ipsius Christi oblatione, semel factâ. Cujus etiamsi Eucharistia sit commemoratio, non tamen est iteratio. Baptismus Chrysostomo veritas dicitur, respectu umbrarum legalium; nec tamen inde sequitur, Christum esse in hoc sacramento corporaliter præsentem. Doctrina evangelica habet ipsam rerum imaginem, præ legali adumbratione, nec tamen Christum sistit auditoribus corporaliter præsentem.

Hebr. 10. 1.

Respondetur ad argumentum superius propositum, §. 5.

7. Iam ad argumentum: oportet quidem, ut sacrificium Christi plus habeat quàm sacrificia Aaronica, quibus omnibus unicum Christi, sacrificium præstantius est: ut fusè docet Apostolus ad Hebræos: Non tamen inde sequitur, Christum sacramento novæ legis esse corporaliter præsentem. Et quamvis tum doctrina tum sacramenta Evangelica gratiam, olim obscurius adumbratam, declarent illustrius ac luculentius; non tamen hinc efficitur, Christum esse in his corporaliter præsentem. sacramenta novæ legis *Augustinus* vocat virtute majora, utilitate meliora. lib. 19. contra Faustum, cap. 13. significatione præstantissima, epistolâ 118. capite primo: intellectu augustissima. libro retio. de doctrina Christiana, capite nono: sed ibidem docet, non soli Eucharistiæ, sed etiam baptismo hoc competere. sicuti (inquit) est baptismi sacramentum, & celebratio corporis ac sanguinis Domini. Christus tamen non est in baptismo corporaliter præsens. Neque igitur in Eucharistia præsentiam talem important ista utrique sacramento communia elogia.

Sacramentorum novi Testamenti elogia quædam Augustiniana.

8. Verba illa Apostoli, *Petra autem erat Christus*: sic interpretatur Bellarminus, ut neget petram illam materialem in deserto fuisse sacramentum Christi: neget etiam Paulum de ea loqui. 1. ad Cor. 10. 4 sed de alia invisibili, quæ revera erat Christus, ut Deus: ut sensus sit, bibebant de spirituali consequente eos petra, id est, bibebant de Christo, ut Deo. *Bellarm.* lib. 1. de Eucharistia, cap. 9. §. *Iam quod attinet.*

De verbis Apostoli, Petra autem erat Christus, 1. Cor. 10. 4. interpretatio Bellarmini.

9. Quid verò *Augustinus?* Sacramenta (inquit) illa fuerunt, in signis diversa sunt, in re quæ significatur paria sunt. Apostolum audi. *Nolo enim vos*, inquit, *ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes per Mosen baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt.* Spiritalem utique eandem, nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud: spiritalem verò quam nos, sed patres nostri, non patres illorum, quibus nos similes sumus, non quibus illi similes fuerunt. Et adjungit; *Omnes eundem potum spiritalem biberunt.* aliud illi, aliud nos, sed specie visibili quidem, tamen hoc idem significante virtute spirituali. Quomodo enim eundem potum? *Bibebant*, inquit, *de spirituali, sequente petra: petra autem erat Christus.* Inde panis, inde potus. Petra Christus in signo, verus Christus in Verbo & in carne. tractatu vigesimo sexto, in Evangelium Ioannis. Item alibi; In signis (inquit) diversis eadem fides, sic in signis diversis quomodo in verbis diversis. —— utique credebant: sed illi ventura esse, nos autem venisse: ideo & sic ait; Eundem potum spiritalem biberunt: si spiritalem, eundem; nam corporalem non eundem. Quid enim illi bibebant? *Bibebant de spiritali sequente petra: petra autem erat Christus.* Videte ergo, fide manente, signa variata. Ibi petra Christus, nobis Christus quod in altari Dei ponitur: & illi pro magno sacramento ejusdem Christi biberunt aquam profluentem de petra, nos quid bibamus, norunt fideles. Si speciem visibilem intendas, aliud est: si intelligibilem significationem, eundem potum spiritalem biberunt. Hæc Augustinus, tractatu quadragesimo quinto. in Evangelium Ioannis. Idem libro quæstion. in Leviticum, cap. 57. Solet res quæ significat, ejus rei nomine quam significat nuncupari. Sicut scriptum est: *septem spicæ septem anni sunt.* Non enim dixit, septem annos significant. & septem boves, septem anni sunt: & multa hujusmodi. Hinc est quod dictum est, *Petra erat Christus.* Non enim dixit, petra significat Christum, sed tanquam hoc esset, quod utique per substantiam non hoc erat, sed per significationem. Idem alibi; Deliramus, qui putant signis sacramentisque mutatis, etiam res ipsas esse diversas, quas ritus Propheticus prænunciavit promissas, & quas ritus Evangelicus annunciavit impletas. ——— aliis mysteriorum signaculis passio & resurrectio Christi futura promissa est, aliis jam facta annunciatur. lib. 19. contra Faustum, cap. 16. Hactenus Augustinus. ex his liquidò patet, petram illam ex mente Augustini, & aquam ex Petra illa materiali profluentem, fuisse sacramentum Christi, significatione intelligibili idem cum Evangelico sacramento Eucharistiæ; licet aliud specie visibili. Et Patres illos credentes comedisse & bibisse eandem sacramenti rem, quam nos; adeóque veram Christi carnem & sanguinem.

Interpretatio Augustini, opposita interpretationi Bellarmini. 1. Cor. 10. 1, 2, 3.

Ibid. vers. 4.

Fides manens, signa variata.

Solet res quæ significat, ejus rei nomine quam significat nuncupari.

Gen. 41. 26.

1. Cor. 10. 4. non per substantiam, sed per significationem.

Mysteriorum signacula.

Interpretatio Chryſoſtomi oppoſita interpretationi Bellarmini.

10. In eandem ſententiam *Chryſoſtomus*, in Comm. in 1. Corinth. 10. ſerm. 23. κἀκεῖνοι γὰρ οὐ τὸ σῶμα ἐσθίουσι τὸ πνευματικὸν, ἵνα μὴ ὕδωρ τὸ αἷμα πίνωσι, ἵνα ἐκεῖνοι ὕδωρ ἐκ πέτρας. εἰ γὰρ καὶ αἰσθητὰ ἦν τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πνευματικῶς παρεῖχε, καὶ φύσεως ἀκολουθίαν, ἀλλὰ καὶ δωρεᾶς χάριν, ἐν μὲν τῷ σώματι καὶ πίνειν ψυχικὸν ἔτρεφε δὲ καὶ πίστιν ἐκάλυπτε. id eſt; Quemadmodum enim tu corpus edis Dominicum, ita illi manna: & ſicut tu ſanguinem bibis, ſic illi aquam ex petra. Etſi enim ſenſibilia erant quæ fiebant, tamen ſpiritualiter exhibebantur, non ſecundùm naturæ conſequentiam, ſed ſecundùm donationis gratiam, & cum corpore etiam animam nutriebant, ad fidem inducentia.——— ἐπὶ δὲ τοῦ ποτοῦ &c. De potu verò, quoniam modus duntaxat ſuppeditationis erat mirabilis, [ὑποδοχῆς] & confirmatione indigebat, ideirco poſtquam dixit, quod eundem potum ſpiritualem biberunt, ſubjecit, *biberunt enim ex ſpirituali ſequente petrâ* & addidit, *Petra autem erat Chriſtus.* τί δὲ ἡ πέτρα ἦν ἐκείνη τὸ ὕδωρ ἐφίει, φησὶν (τὸ γὰρ ἀεὶ τοῦτο ἀναβλύζειν) ἀλλ' ἑτέρα τις ἦν πρὸ αὐτῆς ἀναβλύζουσα τοῦ πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, τυπικῶς, ὁ Χριστὸς, ὁ παρὼν πανταχοῦ καὶ πάντα θαυμαστουργῶν. Non enim petræ illius natura aquam illam emiſit, inquit, (nam & ante illud ſcaturiviſſet) ſed alia quædam petra ſpiritualis omne illud operabatur, hoc eſt, Chriſtus, qui ubique illis præſens aderat, & omnia patrabat miracula. Hæc Chryſoſtomus. Ex cujus mente, manna & aqua illa fuerunt ſigna viſibilia inviſibilis gratiæ, non ſolum corpus carnaliter, ſed etiam animam ſpiritualiter, nutrientia: ex gratia Chriſti inſtituentis & hæc omnia mirabiliter operantis. Loquitur autem Apoſtolus de utraque petrâ, ſecundùm Chryſoſtomum, tum de materiali illa ex qua aqua manavit, tum de Chriſto cujus virtute id effectum eſt. cujus typus fuit petra illa ſaxea: ſicut manna, corporis Dominici, & aqua ſanguinis. Quod autem eodem loco *Chryſoſtomus* noſtra ſacramenta, videlicet, baptiſmum & Euchariſtiam, vocat veritatem, & vetera illa, typos; id tantummodo ad diverſos ſignificandi modos referendum eſt: quia eundem Chriſtum quem vetera illa venturum obſcurius adumbrabant, noſtra jam exhibitum luculentius monſtrant. Neque tamen propterea aut vetera illa verè ſacramenta non fuerunt, aut noſtra quicquam ſunt aliud in ſermonis proprietate, nili ſacramenta. ſicut etiam doctrina Novi Teſtamenti illuſtrior eſt doctrina veteri, & tamen utraque eſt verè cœleſtis doctrina. licet hæc clarior ſit atque uberior, inſtar ſplendoris ſolaris præ ſplendore Luciferi; & inſtar maris præ rivulo. Neque ex hac communi prærogativa inferri poteſt præſentia Chriſti corporalis in euchariſtia, cum deſit baptiſmo, ut ſuprà etiam monebamus, § 6. & § 7.

Petra autem erat Chriſtus.

Ex textu ſacro refutatur Bellarmini interpretatio 1. Cor. 10. §.

11. Loquutionem verò illam Apoſtoli eſſe ſacramentalem, & petram ſignificantem rei ſignificatæ vocabulo nuncupari, etiam ex ipſa textûs ſerie ſit manifeſtum; nam ex eis qui de ſpirituali illa petra biberunt, ait pleroſque Deo acceptos non fuiſſe, atque adeò in deſerto proſtratos eſſe. Nempe qui ſacramentum ſumſerunt, ſed non ſunt facti participes rei ſacramenti. Aquam de petra illâ ſaxeâ manantem biberunt, quæ petra erat Chriſtus in ſigno, ut interpretatur *Auguſtinus*: ſed non biberunt aquam vitæ promanantem ex Chriſto petra ſalutis noſtræ. ſi enim hanc bibiſſent, Deo accepti eſſent, & in Chriſto manerent.

Theodoritus.

12. *Theodoretus* in hunc locum, ait petram imitatam eſſe latus Domini, emittendo præter ſpem fluenta aquarum.

De verbis Domini Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi. *Matt. 28. 13.*

13. Abuntur etiam Tranſſubſtantiarii illis Domini verbis apud Matthæum cap. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* quæ de corporali Chriſti præſentia in ſacramento Euchariſtiæ intelligenda eſſe ajunt Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 10. part. 1. art. 1. qu. 1. & Henricus, quolibet 9. qu. 9. At longè feliciùs *Auguſtinus*, tract. 50. in Evang. Iohan. Secundùm majeſtatem ſuam, ſecundùm providentiam, ſecundùm ineffabilem & inviſibilem gratiam, impletur quod ab eo dictum eſt, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.* Secundùm carnem verò quam verbum aſſumpſit, ſecundùm id quòd de Virgine natus eſt, ſecundùm id quòd à Iudæis comprehenſus eſt, quòd ligno confixus, quòd de cruce depoſitus, quòd linteis involutus, quòd in ſepulcro conditus, quòd in reſurrectione manifeſtatus, *non ſemper habebitis me vobiſcum*, Quare? quoniam converſatus eſt ſecundùm corporis præſentiam quadraginta diebus cum diſcipulis ſuis, & eis deducentibus videndo, non ſequendo, aſcendit in cœlum, & non eſt hic; ibi enim ſedet ad dextram Patris: & hic eſt; non enim recedit præſentia majeſtatis. Hæc *Auguſtinus*. Sic ſe habuit prima confirmatio antecedentis quarti noſtri argumenti quod initio hujus capitis propoſitum eſt.

Matt. 26. 11.

vide infrà num. §. 17.

1. Confirmatio antecedentis argumenti noſtri, initio hujus capitis propoſiti.

14. *Auguſtinus* in Pſal. 98. verba illa Domini *ſpiritus eſt qui vivificat: caro autem nihil prodeſt verba autem quæ loquutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt*: ſic interpretatur: Spiritualiter intelligite quod loquutus ſum: non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi: ſpiritualiter intellectum vivificat vos. Hoc & alia quædam *Auguſtini* teſtimonia contra ſeipſos profitentur *Lombard.* ejuſque interpretes, 4. ſent. diſt. 10. & *Thomas* etiam in Summâ, 3. part. qu. 75. art. 1. & *Henricus*, quolibet. 9. qu. 9. & ab hac claritate ſe occultare conantur ſub inutili diſtinctionis cujuſdam, Auguſtino incognitæ, operimento. Ajunt, his teſtimoniis non negari præſentiam Chriſti corporalem in Euchariſtia, ejuſdemque ſumtionem ore corporali: ſed tantùm doceri, quòd non ſit ibi futura caro Chriſti viſibiliter in forma humanâ, ſed inviſibiliter ſub forma panis & vini. & quod non ſit in partes diſcerpendum & manducantium dentibus laniandum corpus Chriſti, ſicut putabant illi Iudæi qui retro ierunt: ſed quòd integrum ſumendum ſit.

Ioan. 6. 63.

Tranſſubſtantiariorum vitioſa & falſa expoſitio.

Falſa illius expoſitionis refutatio.

15. Contra inanem iſtam argutiam, ſic inſto: Auguſtinus ab Euchariſtia, quæ in Eccleſia celebratur, præſentiam Chriſti corporalem ſimpliciter excludit, abſque ulla reſtrictione; ergo inanis eſt diſtinctio. Item; Auguſtinus omnem Chriſti corporalem præſentiam hinc excludit: ergo falſa eſt diſtinctio. Auguſtinus, in Pſal. 98 Durum (inquit) illis viſum eſt, quod ait; *Niſi quis manducaverit carnem meam, non habebit vitam æternam.* Acceperunt illud ſtultè; carnaliter illud cogitaverunt; & putaverunt, quod præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis.——— Ille autem inſtruxit eos, & ait illis; *Spiritus eſt qui vivificat*, &c. Spiritualiter intelligite quod loquutus ſum, &c. Hinc ſumſerunt Tranſſubſtantiarii

Auguſtin.

Ioan. 6. 53.

Ibidem, verſ. 63.

ſtantiarii occaſionem comminiſcendi illam ſuam diſtinctionem, quæ tamen apud Auguſtinum nuſquam comparet. Audi eundem, tract. 27. in Evang. Ioann. Illi (inquit,) putabant eum erogaturum corpus ſuum; ille autem dixit, ſe aſcenſurum in cœlum: utique integrum. Cum videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius; certè vel tunc videbitis, quia non eo modo quo putatis erogat corpus ſuum; certè vel tunc intelligetis, quia gratia ejus non conſumitur morſibus. Hæc ibi. Non reſervat Auguſtinus præſentiam corporalem in terris inviſibilem, neque integri corporis deglutitionem corporalem opponit manducationi illi, quam imaginati ſunt illi increduli; ſed argumentatur ab aſcenſione in cœlum, ut omnem tollat corporalis præſentiæ & manducationis ſpem. Non agnoſcens aliam humanam tam magni corporis manducationem corporalem, niſi quam Iudæi illi cogitarunt, Ideo commendari nobis ait ſacramentum, carnaliter quidem manducandum, non tamen carnaliter, ſed ſpiritualiter, intelligendum. quid ſit autem ſpiritualiter ſacramentum intelligere, declarat alibi idem Pater: nempe ut figuratam loquutionem non accipiamus tanquam propriè dictam, neque ſigna pro rebus quæ eis ſignificantur. libro 3. de doctrina Chriſtiana, capite 9. & cap. 16 Vide ſupra, cap. 8. Auguſtinus eodem ſenſu ait; ſacramentum quod viſibiliter celebratur, intelligendum eſſe inviſibiliter, in Pſal. 98. Hæc enim duo adverbia apud eum in hoc argumento eundem habent ſenſum, *ſpiritualiter, inviſibiliter*. ſicut ex altera parte & illa duo, *carnaliter & viſibiliter*. Et *præſentiam carnis* nuſquam opponit *præſentiæ carnis*, ſed eam opponit *præſentiæ Maieſtatis*, id eſt Deitatis & gratiæ. Secundum præſentiam maieſtatis (inquit,) ſemper habemus Chriſtum; ſecundùm præſentiam carnis, rectè dictum eſt diſcipulis, *Me autem ſemper non habebitis*. Habuit enim illû Eccleſia ſecundùm præſentiam carnis paucis diebus: modò fide tenet, oculis non videt, Tract. 50. in Evang. Ioann. Non ait, nos corpore tenere inviſibiliter; ſed ait, nos fide tenere, ſine præſentia carnis. cautam ſuperius ibidem aſſignaverat; quoniam (inquit,) converſatus eſt ſecundùm corporis præſentiam 40. diebus cum diſcipulis, & eis deducentibus videndo, non ſequendo, aſcendit in cœlum; & non eſt hîc; ibi enim ſedet ad dextram Patris: & hîc eſt; non enim receſſit præſentia maieſtatis. Ecce! *Auguſtinus* ſimpliciter à terris auferet præſentiam carnis Chriſti, relictâ ſolâ præſentiâ majeſtatis. Idem Aug. tract. 1. in 1. epiſtolam Ioannis. Et Dominus (inquit,) conſolans nos, qui ipſum jam in cœlo ſedentem manu contrectare non poſſumus, ſed fide contingere; ait illi, *quia vidiſti, & credidiſti; beati qui non viderunt & credunt*. Nos deſcripti ſumus: Et tract. 2. in eandem epiſt. In quo palpemus, nos non habemus. ---------- Iam Chriſtus aſcendit in cœlum, non eſt venturus niſi in fine ut judicet de vivis & mortuis.

16. Rationem ſi quæras, cur à nobis nunc in terris non videatur, neque tangatur Chriſtus ſenſu corporeo: Reſpondent Tranſubſtantiarii; quia etiamſi hîc in terris præſens ſit præſentia carnis, non tamen viſibiliter aut palpabiliter præſens eſt. Hujus commenti neſcius Auguſtinus, longè aliam reddit rationem; nempe; quia ſecundùm præſentiam carnis jam hic non eſt, ſedet in cœlo, neque inde venturus niſi in fine, quamvis non receſſerit præſentia majeſtatis.

17. Alibi ait Auguſtinus; Non itaque rectè intelliguntur de quibus dixerit, *Cum eſſem cum eis, ego ſervabam illos*: niſi hi quos in te ipſo tentes ſervare jam cœperat præſentiâ corporali, & quos relicturus fuerat abſens à corporali, ut eos cum Patre ſervaret præſentiâ ſpirituali. Poſt verò adjungit & cæteros ſuos, ubi dicit, *Non pro his autem rogo tantum*, &c. tract. 106. in Evang. Iohannis. Item; commendat ergo eos Patri, quos corporali abſentiâ relicturus eſt. —— —Et quando ab eis abſtulit Filius præſentiam corporalem, tenuit cum Patre cuſtodiam ſpiritualem. tract. 107. *in* Evang. Iohannis. Idem etiam tractatu 50. in illud Evang. Nos (inquit,) indicemus modò Iudæis, ubi ſit Chriſtus. ——— reſurrexit, à diſcipulis agnitus; ante oculos eorum aſcendit in cœlum: ibi ſedet ad dextram Patris: qui judicaturus eſt, venturus eſt judex. Audiant, & teneant. Reſpondent; quem tenebo? abſentem? quomodo in cœlum manum mittam, ut ibi ſedentem teneam? Fidem mitte, & tenuiſti. Patentes cui tenuerunt carne, tu tene corde; quoniam Chriſtus abſens etiam præſens eſt: niſi præſens eſſet, à nobis ipſis teneri non poſſet: ſed quoniam verum eſt quod ait, *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi*: & abiit, & hic eſt & rediit, & nos non deſeruit: corpus eum ſuum intulit cœlo; majeſtatem non abſtulit mundo. Hæc ibi Auguſtinus. Eodem ſenſu *Eligius* Noviomenſis Epiſcopus, homil. 4. Et quoniam (inquit,) ipſe quidem corporalem præſentiam ab eis abſcondebat, quibus ſecundum Divinitatem dignatus erat polliceri, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi*. Hæc Eligius. [in bibl. Patr. tom. 2. edit. 4]

18. Ita paſſim Auguſtinus corporalem nunc à terris abſentiam Chriſti inculcat: neque aliam hic niſi majeſtatis præſentiam agnoſcit: non niſi cœlo tribuens præſentiam corporalem, uſque in finem ſeculi. Idcirco neque in converſione Sauli agnoſcit Chriſtum cœlo exciſſile: Dixit (inquit,) ubi eſſent membra ejus. Aſcenſurus enim dixit verba noviſſima; poſt ipſa verba non eſt loquutus in terra. Aſcenſurum caput in cœlum, commendavit membra in terra, & diſceſſit. Iam non invenis loqui Chriſtum in terra. Invenis illum loqui, ſed in cœlo, & de ipſo cœlo. Quare? quia membra calcabantur in terra. Perſecutori enim Sauli dixit deſuper, *Saule, Saule! quid me perſequeris?* aſcendi in cœlum, ſed adhuc in terra jaceo. Hic ad dextram Patris ſedeo: ibi adhuc eſurio, ſitio, peregrinus ſum. tract. 10. in epiſt. Iohannis, paulò ante finem illius tractatûs.

19. Iam tertiam ſubjicio confirmationem antecedentis argumenti noſtri quarti contra transubſtantiationem. Corpus Chriſti non eſt ſubſtantialiter ſeu corporaliter in pluribus locis ſimul: ergo non eſt ſubſtantialiter ſeu corporaliter præſens in Euchariſtia. Conſequentia evidens eſt, nec in hoc asunt ipſi Tranſubſtantiarii. In antecedente autem omnem modum corporalis præſentiæin pluribus locis ſimul excludimus: ut adverſariis præſidium illud eripiamus, quod ponunt in commentitia ſibi diſtinctione, concedentes non eſſe in pluribus locis ſimul localiter & circumſcriptivè; eſſe tamen ſubſtantialiter ſeu corporaliter. Quam eorum vanitatem evidenter & prolixè refutavimus ſuprà, cap. 6. Non repeto quæ illic dicta ſunt.

Gratia Dei non conſumitur morſibus.

Spiritualiter, inviſibiliter, Carnaliter, viſibiliter.

Secundum præſentiam maieſtatis. Secundum præſentiam carnis Matth 26. 11.

Modò fide tenet, oculis non videt.

Iam in cœlo ſedentem fide contingimus. Ioan. 20. 29

Doctrina Auguſtini, & doctrina Tranſubſtantiariorum manifeſta diſcrepantia & repugnantia.

Iohan 17 12. Ab initio corporalis.

Præſentia ſpiritualis.

Vbi ſit Chriſtus.

Fidem mitte & tenuiſti.

Matth. 28. 20.

Eligius

Matth 28. 20.

Chriſti à terris abſentia corporalis uſque ad finem ſeculi.

Chriſtus in cœlo & ne cœlo loquutus eſt Sauló A. 9. 4.

Tertia confirmatio antecedentis propoſiti contra hunc capitis.

Augustin. ubi supra § 1, & § 17.

20. Accedat illa *Augustini* superius commemorata argumentatio; Christus secundùm carnem jam est in cœlo; ergo non est hic secundùm carnem; ergo à nobis corporaliter jam absens est: ergo nobiscum in terra jam non est præsens, nisi præsentiâ majestatis & gratiæ.

Ambros.

21. Eodem modo argumentatur *Ambrosius*, serm. 56 de Tempore. Quilquis (inquit,) vult contingere Dominum Salvatorem, priùs eum debet fide suâ ad dextram Divinitatis imponere, & credulitate cordis collocare in cœlestibus. —— Ergo jam non super terram, nec in terra, nec secundùm carnem debemus quærere Salvatorem, si volumus eum invenire atque contingere, sed secundùm Divinæ majestatis gloriam ut dicamus cum Apostolo Paulo; *Nunc autem secundum carnem non novimus Christum.* Igitur & Stephanus beatus fide suâ non super terram quæsivit Christum, sed stantem illum ad Dei dextram recognovit: ubi illum reperit, ibi mentis devotione quæsivit. Hæc Ambrosius. vide supra, cap 6. §. 12.

Non sic per terram, nec in terra, nec secundùm carnem sed secundùm Divinitatis gloriam.

2 Cor 5.16. Act. 7.55, 56.

Cyrillus Alexandr. Impossibile est Christum corporaliter & in eodem esse in duobus locis simul.

22. Sic etiam *Cyrillus* Alexandrinus, libro 10. in Johan. cap. 58. Nullus (inquit) ambigit, quum ad cœlos ascenderit, quamvis virtute se uper adfuerit, præsentiâ tamen carnis ipsum abfuisse. Et lib. 11. cap. 3. In cœlum ascendens Spiritum immisit: non enim convertari cum Apostolis carne poterat, cum ad Patrem ascenderit. ------ Etsi abesset corpore, Patri pro nobis apparens, ac à dextris ejus sedens, habitat tamen in sanctis per Spiritum: neque patitur (ut dixit) illos orphanos esse. Et eodem lib. 11. cap. 21 Putabant discipuli abs entiam Christi, ut hominis dico (Deus enim ubique adest) multorum eis incommodorum causam futuram: quum non adesset, qui ab omnibus eos possit malis eruere. Sed oportebat (dicam enim, etiamsi laminaria orbis postea facti sint) non solùm in carnem Christi, verumetiam in Deitatem respicere: quæ quamvis oculis non cernatur, adest tamen semper summa cum potestate. Nec quicquam est quod prohibere possit, quin omnia repleat, & quod velit peragat: non enim loco aut dimensionibus circumscriptibilis natura Divina est. Quare quum Deus & homo Christus verè sit, oportuit eos intellexisse, ineffabili Deitatis potestate unà cum eis semper futurum, etiamsi carne abesset. Idcirco enim ipse quoque in superioribus dicebat: *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi.* Apertè significans Deitatis ratione, non carnis præsentiâ eos posse servari. ------ Desolationis ergo formidinem pellens, idem per eadem verba sæpius revolvit: salutem illis non corporali carnis præsentiâ, sed Deitatis potestate futuram ostendens. Et capite 22. Deum igitur atque hominem verè seipsum esse ostendens; discipulis hinc intelligendum reliquit, non minus se absentem quàm præsentem salutem eis allaturum, & quâ ratione, quum adesset ut homo, eâ etiam absentem servare posse: non enim circumscribitur loco Deus, nec à re aliquâ unquam abest. Sed omnia implens, & omnia penetrans, in omnibus & extra omnia est. ------ Ex quibus omnibus & illud subtilius emergit, quod etiam quum ut homo adesset, non hac ratione, sed Deitatis virtute ac gloria illos conservabat. Nihil ergo mali accidere vobis potest, ait, si carne abfuero: quum Deitatis meæ potestas, quæ vos hucusque servavit, in posterum etiam servatura sit. Hæc non ideo dicimus, quia Domini corpus non magni æstimemus: sed quia mirabiles hos effectus, gloriæ Deitatis attribuendos putamus. Nam ipsum etiam Domini corpus conjuncti virtute Verbi sanctificatur, & ad benedictionem mysticam adeò activum fit, ut possit sanctificationem nobis suam immittere. Unde ipse quoque Salvator, quum ad Iudæos multa de carne suâ differeret, ac vivificum verè panem eam appellaret; *Panis enim, inquit, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro Mundi vitâ.* Stupentibus illis, & quomodo id fieri posset dubitantibus, dicebat; *Spiritus est qui vivificat; caro nihil prodest, Verba quæ ego loquutus sum vobis, spiritus sunt & vita.* Apertè namque, hîc ad sanctificandum, vivificandumque nihil prodesse carnem ostendit, in quantum scilicet naturæ humanæ caro est. Quum igitur Deitati servatio attribuatur, non debetis, inquit, carnis præsentiam propter hoc desiderare. Hæc ibi. Quibus conjunge & ista ex capite vigesimo primo. Apertè (inquit,) significans Deitatis ratione, non carnis præsentiâ eos posse servari. Quippe ipsa etiam caro non à se sancta fuit, sed conjunctione Verbi ad Verbi virtutem quodammodo reformata, salutis atque sanctificationis participantibus causa est. Non ergo carni ut caro est, operationis Divinæ virtutem, sed naturæ Verbi attribuimus. Hæc *Cyrillus*, Episcopus Alexandrinus.

Iohan. 14.18.

Iohan. 17. 11.

Lib. 6.51.

Iob. 6.64.

23. In verbis modò recitatis observa has quatuor *Cyrilli* assertiones:

Quatuor assertiones Cyrilli Alexandrini.

1. Caro Christi participantibus in Eucharistia est vivifica. (nam indignè accedentes non manducant carnem Christi.)

2. Hoc fit non virtute carnis, ut caro est; sed virtute Deitatis, cui caro hæc hypostatì è unita est. Et servatio nostri ac mirabilia effecta ad eam pertinentia, attribuenda sunt gloriæ Deitatis.

3 Ad hæc efficienda non requiritur, neque expetenda est, corporalis præsentia carnis.

4 Hæc potestate suæ Deitatis efficit Christus, carne jam à nobis absens, sed ineffabili Deitatis potestate nobiscum præsens.

Carne abest

Exegesi.

Sup. §. 17.

24. Nempe efficit Deitatis potestas, ut & nos absentem teneamus, imittendo fidem in cœlum, absentem manducemus, credendo, ut docet *Augustinus*: & ille absens carne nos eâdem illâ suâ carne spiritualiter nutriat, & sit ejus caro nobis panis vivificus, ut hîc docet *Cyrillus*. Nam hæc spiritualis nutritio fit operatione Deitatis, estque non postrema pars illius servationis, & mirabilium illorum effectorum, quæ *Cyrillus* ait attribuenda esse non corporali carnis præsentiæ, sed gloriæ Deitatis. Ideo alibi idem *Cyrillus*; quemadmodum (inquit,) radix qualitatem suam palmitibus immittit: sic unigenitus Dei Filius, Patris & suæ naturæ affinitatem (ut ita dicam) Spiritu dato sanctis largitur, per fidem & sanctitatem ei conjunctis, ad pietatem & ad omne virtutis genus ipsos nutriens. Agricolam autem Patrem appellat, ne à solo Filio fieri hoc videatur, quod totius Trinitatis mirabile opus est. —— Pater igitur nos ad pietatem & fidem per Filium in Spiritu nutrit; & agricolæ opera facit, aspiciens & fovens, & omni ad virtutem redigens cia per Filium similiter in Spiritu. Sic enim

Totius Trinitatis opus. Vide supra lib. 1. c. 8.

Digitized by Google

meo judicio rectiùs hoc intelligimus. ——— Nec illud à Patre, nec hoc à Filio, nec utrumque à Spiritu separandum. Omnia enim à Patre per Filium in Spiritu sunt. ------ Nec Pater ab alendis nobis separabitur, nec Filius erit à cultura alienus. ------ Vitis igitur locum Christus tenet, nos verò palmitum: qui ab eo pendentes, virtutem & gratiam Spiritûs in alimoniam nostram, & ad fructum trahimus spiritalem. Hæc Cyrillus, libro 10. in Evangelium Iohannis, capite 13. Nempe, ut loquitur Dominus apud Iohannem, capite 6. *Spiritus est qui vivificat, caro nihil prodest quicquam.* Non est vivifica Christi caro ex se, sed virtute Deitatis in ea habitantis corporaliter. Quæ substantialiter vita est, & ex se vivifica; deditque corpori, in quo habitat, vivificandi virtutem non confusione duarum in Christo naturarum, aut proprietatum operationum ve naturalium, sed hypostaticâ naturarum conjunctione; adeò ut caro Verbi vivifica sit, quoniam Dei caro est. notque huic carni vinculo spirituali conjuncti conjungamur Deo, atque adeò ipsi vitæ jam conjuncti, infallibiliter vivificemur: ut fusè docet Cyrillus, libro 4. in Evang. Iohannis. cap. 14. & sequentibus, usque ad finem cap. 25. & lib. 11. cap. 11. Estque tam potens Deitatis operatio, ut nos carni huæ conjungat absenti, ea nos nutriat, ex eius plenitudine nos haurire faciat. Propterea ad salutatem carnis Christi manducationem non requiritur eius præsentia corporalis cum manducante: ut paulò superiùs ex eodem Cyrillo docuimus.

Iohan. 5. 2.

Iohan 6. 63.

Cyrilli verba dicta contra Bellarminū.

25. Imperitè autem, vel improbè, Bellarminus (lib. 2 de Eucha. cap. 25.) abutitur quibusdam Cyrilli verbis, affingens eis sensum ab ipsius mente Cyrilli alienissimum, ac si transubstantiationi, scilicet, & corporali manducationi carnis Christi faverent. Citat primo verba quædam ex epistola Cyrilli ad Nestorium. Quibus tamen nihil aliud intendit Cyrillus, nisi carnem Christi, cuius in mysteriis participes simus, non esse carnem communem, meri hominis aut viri sanctificati, (ut delirabat Nestorius;) sed ipsius Verbi propriam carnem. Legatur illa Cyrilli epistola, quæ duodecim anathematismos continet: & nihil ibi aliud invenies, ne in iis ipsis quidem verbis quæ inde excerpsit Bellarminus. Qui huic loco diffidus, pollicetur nobis alia Cyrilli loca clariora. & profert quædam ex libris Cyrilli in Evang. Iohannis, ex quibus tria elicit argumenta.

Primum argumentum Bellarmini ex opere Cyrilli Alexādrini in Evang. Iohan.

26. Primum Bellarmini argumentum ex illo Cyrilli opere sumtum, his verbis ab ipso proponitur. Cyrillus libro 4. in Iohannem, capite 13. explicans illud; *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Firmam (inquit) fidem mysteriis adhibentes, nunquam in tam sublimibus rebus, illud (*quomodo?*) aut cogitemus, aut proferamus. Hæc ille. Deinde ostendit, Deo nihil esse impossibile, & probat potuisse nobis dare carnem suam ad manducandum; quia multa alia mirabilia fecit, ut cùm virgam in serpentem, & aquas in sanguinem mutavit; cùm divisit mare, cùm ex petra scaturire fecit aquas, &c. quæ omnia ineptissimè dicerentur, si nihil esset Eucharistia nisi signum corporis Domini. Hæc Bellarminus. Hoc argumentum gemino comprehendi potest syllogismo, pro duabus argumenti partibus. Prior syllogismus sic se habebit; Quod firmâ fide credendum est, de eo non est illud Iudæorum [*quomodo?*] aut cogitandum, aut proferendum: at Christum posse carnem suam nobis dare ad manducandum, firmâ fide credendum est: ergo

Prior pars argumenti.

Responsio nostra, ad priorem partem argumenti. Quomodo dicitur vox sobriæ investigationis, vel est vox superbæ incredulitatis.

27. Nos certe hunc syllogismum ultrò concedimus, & comprobamus: illud enim Iudæorum *quomodo*, non sobriæ investigationis vox fuit, sed superbæ incredulitatis ut docet Cyrillus, loco citato; ubi etiam Iudæos compellans; quare (inquit) credidisse Christo potiùs vos oportuit, & si quid arduum videbatur, ab eo humiliter petere, quàm veluti temulentos exclamare; *quomodo potest hic nobis suam carnem dare?* nonne videtis, quia cum hæc dicatis, statim cum ista voce arrogantia magna significatur. Hæc ibi.

Altera pars argumenti Bellarmini.

28. Alter syllogismus est; Quod æquè possibile Deo est, ac mirabilia illa opera quæ patravit in Ægypto, & in mari rubro, & in deserto, illud firmâ fide credendum est esse Deo possibile: at Deo æquè est possibile carnem suam nobis dare ad manducandum, ac partare illa opera in Ægypto, &c. Ergo corpus Christi in eucharistia est, non tantum ut in signo, sed etiam substantialiter, corporaliter, & localiter præsens.

Responsio nostra ad posteriorem partē argumenti.

29. His certè sunt quinque termini; & aliud colligitur in conclusione, quàm fuit in præmissis. Neque tamen aliud medium pro inferenda ista Bellarmini conclusione, exculpi potest ex verbis Cyrilli; qui ducto argumento ab operibus illis tam mirabilibus, quæ Deo esse possibilia effectu comprobatum est, infert eidem omnipotenti Deo possibile esse carnem suam nobis præbere manducandum. Nisi fortè argumentari velit Bellarminus in hunc modum: Ubi mirabiliter datur caro Christi ad manducandum, ibi Christus est corporaliter præsens; at in Eucharistia miserabiliter datur, &c. ergo quamvis istud medium non emergat ex verbis Cyrilli; Respondeo tamen, negando majorem. Nam mirabile est Dei opus, quod carnem Christi, corporaliter absentem, præbeat nobis manducandam spiritualiter; Cujus admirandi operis organa adhibet verbum & sacramentum, quæ ita corpus afficiunt, ut mirabiliter etiam ad animam penetrent. Sicut in baptismo facit Deus, ut aqua corpus tangat, & cor abluat.

Responsio illustratur & confirmatur ex ipso cyrillo Alex.

30. Probus auditor ac sapiens, (inquit Cyrillus, eodem illo capite decimo tertio, libri quarti in Evang. Iohannis,) quæ intellexit, nullâ intelligentiâ remoratus, mentis ea thesauro statim commendavit; si qua verò ardua videntur, sæpe ac multum investigans atque interrogans; tandem assequitur. Hæc ibi. Si quæras igitur modum hujus mysterii, quomodo det Christus in Eucharistia carnem suam ad manducandum; respondet Cyrillus capite sequente; Credentibus (inquit,) discipulis fragmenta panis dedit, dicens, *accipite & manducate, hoc est corpus meum.* Calicem etiam similiter circumtulit dicens, *bibite ex hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Perspicis, quia sine fide quærentibus, mysterii modum nequaquam explanavit, credentibus autem etiam non quærentibus exposuit. Hæc ille. Nempe Christus visibiliter & corporaliter dat benedictum panem, qui est sacramentum seu visibile signum corporis Christi, quod datur invisibiliter & spiritualiter. Ideo Cyrillus eodem lib. 4. in Evang. Iohannis cap. 16. Propterea (inquit,) corpus & membra Christi sumus; quia per hanc benedictionem mysterii, ipsum Filium Dei suscipimus. Hæc Cyrillus; loquens

De modo hujus mysterii. Fragmenta panis dedit. Calicem etiam similiter circumtulit.

loquens de susceptione spirituali, sine qua non sufficit sacramentalis, ut simus corpus & membra Christi. *Nam qui manducat indignè, judicium sibi manducat.*

1. Cor. 11. 29.

2. Argumentum Bellarmini, excepere Cyrilli Alexandr. in Evang. Iohannis.

31. Secundum Bellarmini argumentum, quod sumit ex libris illis Cyrilli Alexandrini in Evangelium Iohannis, sic se habet: Eodem (inquit,) libro 4. cap. 14. docet Cyrillus, non solum animam per Spiritum Sanctum in beatam vitam ascendere, sed etiam corpus nostrum corruptibile per contactum & manducationem carnis Christi incorruptibilis, immortale fieri. Et cap. 15. idipsum repetit atque illustrat similitudine insigni: Sicut enim scintilla ignis in fœnum aut paleam immissa totum inflammat; sic Verbum Dei, per Eucharistiam naturæ nostræ corruptibili conjunctum, totam resurgere faciet immortalem & gloriosam. Et cap 16. dicit, nos membra Christi esse, quia per Eucharistiam ipsum Dei Filium suscipimus. Et cap. 17. dicit, rem istam esse arduam, & solâ fide comprehensam: & rursum illustrat aliâ similitudine, de cera liquefactâ & alteri ceræ admixtâ. Hæc Bellarminus.

32. Vt Bellarmini in citandis Cyrilli verbis malam fidem, cuilibet loca illa Cyrilli consulenti manifestam, studio brevitatis, præteream: vis argumenti hæc est; per cujus carnis contactum, & manducationem, & susceptionem, & nobiscum conjunctionem in Eucharistia, corpora nostra fiunt immortalia, & ad vitam æternam reluscitabuntur in novissimo die; illa caro est in Eucharistia corporaliter præsens: at per carnis Christi contactum, &c. ergo.

Vis Argumenti Bellarmini.

33. Respondeo breviter; corpora nostra immortalitatem consequuntur per carnis Christi contactum, & manducationem, & susceptionem, ejusque nobiscum conjunctionem, non corporalem, sed spiritualem: ipsis hoc fatentibus Transubstantiariis; ut docuimus suprà cap. 1. hujus libri, & alibi. Christi corpus in Eucharistia secundùm eos, non percipitur ullo sensu corporali; ut ostensum suprà, cap. 2. § 4. & promissiones illæ immortalitatis, vitæ æternæ, & beatæ resurrectionis, quæ carnem Christi manducantibus fiunt, respiciunt manducationem spiritualem; non autem corporalem, aut sacramentalem. De spirituali hac manducatione loquens Cyrillus, libro 4. in Evangel. Iohannis, capite 17. Quoniam (inquit) res ardua est, & fide magis quàm alio modo recipitur: ideo multis atque variis modis mirabilem ejus utilitatem Dominus exponit, fundamentum & basin fidem esse confirmans. *Qui manducat*, inquit, *carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo.* Sicuti enim, si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat; necesse est, si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita conjungatur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inveniatur. Hæc ille. Nempe qui manducat intus, non foris; qui manducat in corde, non qui premit dente. Multi enim carnaliter & visibiliter præmunt dentibus sacramentum corporis & sanguinis Christi, qui tamen in Christo non inveniuntur; quia non manducaverunt spiritualiter ipsam Christi carnem, nec sanguinem ejus biberunt. ut docet Augustinus, tract. 26. in Evang. Iohannis. Neque per manducationem corporalem fit corporis Christi cum & in nostris corporibus commixtio & mansio corporalis. Hoc cogitare, esset cum Capernaitis carnaliter sapere, & absurdissimè insanire. Sed per manducationem spiritualem Christo conjungimur vinculo spirituali, & simus corpus & membra ejus, & ipse in nobis, nosque in illo manemus. Altera similitudo, quâ Cyrillus utitur, libro 4. in Euang. Iohan. cap. 15. de scintilla ignis, eodem quidem tendit, ipsam tamen Verbi ὑποστατικὴν altiùs repetit. Verbum (inquit,) humanitati conjunctum, totam in seipsum ita reduxit, ut indigentia vitæ possit vivificare: sic interitum ab humana naturâ expulit. —— Non enim potest natura nostra vitæ conjuncta non vivificari. Et quemadmodum, si quis scintillam ignis in fœno aut palea occultaverit, totum inde ignitum necessariò fiet: sic Verbum Dei tanquam scintilla in naturam nostram immissum, totam inde inflammavit, atque ad vitam, interitu penitus destructo, reduxit. Hæc Cyrillus. In nostram naturam immissum, id est, humanæ naturæ in Christo hypostaticè unitum, totam inde inflammavit, nempe quæ Christo spiritualiter conjuncta est; non enim omnes, sed soli electi, hoc igne inflammantur: qui manducant intus, non foris.

De similitudine scintillæ ignis.

Cyrillus.

Iohan 6. 56.

De similitudine ceræ liquefactæ.

34. Tertium suum argumentum ex Cyrillo petitum, proponit Bellarminus his verbis; Idem Cyrillus, libro decimo, in Iohannem, cap. decimo tertio. Non negamus, (inquit,) rectâ nos fide, charitateque sincerâ Christo spiritualiter conjungi, sed nullam nobis conjunctionis rationem secundùm carnem cum illo esse, id profectò pernegamus, idque à divinis scripturis omninò alienum dicimus. Et quia negatur Petrus Martyr, loqui Cyrillum de conjunctione corporali, quæ nobis est cum Christo, per incarnationem, quia natura nostra in Christo est: audi, quomodo Cyrillus ipse se exponat: is enim paullò infrà exponens, quæ sit ista conjunctio, sic ait: An fortassis putat ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse? quæ cum in nobis sit, nonne corporaliter quoque facit communicatio carnis Christi Christum in nobis habitare. Et infrà: Vnde considerandum est, non habitudine solùm, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verumetiam participatione naturali. Et infrà: Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur, non credis mihi hæc dicenti, Christo, obsecro te, fidem præbe. Similia fusè repetit libro undecimo, capite vigesimo sexto. Hæc Bellarminus.

Tertium argumentum Bellarmini ex verbis Cyrilli.

35. Argumentum in forma, sic se habebit; Si cum Christo nobis secundùm carnem conjunctio sit, illius caro in Eucharistia corporaliter præsens est: at cum Christo nobis &c. ergo. Item; Si Christus in nobis mysticæ benedictionis virtute corporaliter habitat, si in nobis est participatione naturali, si corpus ejus corruptibili corporis nostri naturæ conjungitur; ipse in Eucharistia sub speciebus panis & vini corporaliter præsens est: at Christus in nobis, mysticæ benedictionis virtute, &c. ergo.

Vis argumenti Bellarmini. Vide infra, § 43.

36. Respondeo. Cum Christo secundùm carnem nobis conjunctio est duplex; Vna per Filii Dei incarnationem; quia enim pueri participes erant carnis & sanguinis, & ipse similiter eorum particeps esse voluit, absque peccato. Credimus igitur (inquit Cyrillus, libro nono,

Responsio nostra. Hebr. 2. 14.

in

in Evangelium Iohannis capite ultimo) hominem factum esse, ut universo generi nostro, in suo corpore, tanquam in primitiis, supremum bonum acquireret. Et infra ibidem; Reducere ad primum statum naturam humanam Deus voluit. Quomodo autem reduxit, nunc consequenter inscipiamus. Non erat possibile aliter corruptibilem secundùm naturam hominem mortem effugere, nisi primam adeptus gratiam, rursus particeps Dei fieret; quia omnia per Filium in Spiritu vivificat. Carni ergo & sanguini communicavit id est, qui secundùm naturam Vita est unigenitus Dei Patris Filius, homo factus est, mediator Dei atque hominum, ut scribitur, natura Deo conjunctus, ex quo est, & hominibus rursus ut homo. Habet enim in se patrem, & ipse rursus in Patre est character & fulgor substantiæ ejus. Nos autem etiam in seipso habet, quoniam naturam nostram assumpsit, & corpus nostrum corpus Verbi factum est. Hæc ibi. Similia habet de identitate naturæ vitis & palmitum, lib. 10. cap. 13 non igitur nugatur Petrus Martyr, sed hallucinatur Bellarminus. Altera conjunctio, quam cum Christo secundùm carnem habemus, accedat necesse est, ut per Christum fiamus divinæ particeps naturæ: neque enim sufficit prior illa sola, quâ Christus nos in seipso habet, per assumptionem naturæ nostræ; sed necessarium nobis etiam est, ut nos Christum incarnatum habeamus in nobis habitantem & carni ejus conjuncti, Vitæ in ea habitantis seu Divinæ naturæ participes fiamus. De hac posteriore cum Christo secundùm carnem conjunctione loquitur Cyrillus in locis illis, quæ Martyri opponit Bellarminus; & alibi.

Quo sensu dicat Cyrillus Christum habitare in nobis corporaliter.

37. Dicitur autem hac conjunctione Christus in nobis habitare corporaliter, non quoad conjunctionis modum, nisi realem corporis communionem modum interpreteris, licet spiritualis sit ea communio: sed quoad terminum, secundùm quem Christo conjungimur, nempe carnem Christi quam verè manducamus, & cui concorpores fimus: ita ut unum cum Christo, & inter nos in ipso, corpus simus, veluti si liquefactæ ceræ alia liquefacta cera ita misceatur, ut unum quid ex utrisque factum videatur. Qua similitudine hanc rem illustrat Cyrillus, lib. 10. in Iohannem cap. 13. Hanc unionem nostri cum Christo Cyrillus vocat corporalem, à termino; & naturalem, ab identitate naturæ humanæ in Christo & in nobis, qui Christo conjungimur. Eamque distinguit ab ea unione, quâ conjungimur Deitati, quam vocat spiritualem, etiam à termino, libro 11. in Evang. Iohan. cap. 26. modus autem utriusque spiritualis est. Spiritus Sanctus divinâ suâ operatione nos carni Christi & Deitati conjungit, & utrique conjungimur spiritualiter, ita ut per carnem seu Mediatorem hominem accessus nobis detur ad Deum. Ideo ait Apostolus; *Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Græci, sive servi, sive liberi: & omnes in unum Spiritum potionem accepimus* [εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν.] 1. Cor. 12. 13. Item; *Qui verò adglutinatur Domino, unus Spiritus est.* 1. Cor. 6. 17. Item; *Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. unum corpus & unus Spiritus: sicut & vocati estis in una spe vocationis vestræ.* Ephes. 4. 3, 4. & Dominus Iudæos admonens de vera carnis ipsius manducatione; *Spiritus est* (inquit) *qui vivificavit*, &c. Ioan. 6. 63.

1. Tim. 2. 5.

1. Cor. 12. 13.

1. Cor. 6. 17. Ephes. 4. 3. 4.

38. *Origenes*, lib. 7. in Leviticum. Agnoscite (inquit) quia figuræ sunt in divinis voluminibus quæ scripta sunt: & ideo tanquam spiritales, & non tanquam carnales examinate, & intelligite, quæ dicuntur. Si enim quasi carnales ista suscipitis; lædunt vos, non alunt. Est enim & in Evangeliis litera, quæ occidit. Nec solùm in Veteri Testamento occidens litera deprehenditur: est & in Novo Testamento litera quæ occidit eum; qui non spiritualiter ea quæ dicuntur adverterit. Si enim secundùm literam sequaris hoc ipsum quod dictum est, *Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum*: occidit hæc litera. Et Cyrillus ait, lib. 11. in Evang. Iohan. cap. 26. Conjungi verò Deo nemo aliter quàm sancti Spiritus participatione potest, propriam nobis sanctificationem immittentis, & ad vitam suam interitui nõ subjectam naturam hominum reformantis. Et in fine ejusdem capitis recapitulans diversas uniones, quibus Christiani unum in Domino sumus; Ergo (inquit) in Patre, Filio, & Spiritu omnes sumus unum. Vnum autem dico, habitudine atque affectu, ut incipientes dicebamus; unum pietatis consensu: unum sanctæ Christi carnis communione, unum unius sancti Spiritus participatione. Hæc ille intelligit autem eam carnis Christi communionem, quæ cum sancti Spiritus participatione inseparabiliter conjuncta est; hæc autem est communio non per manducationem corporalem, sed spiritualem: ut in superioribus sæpe ostensum est. Quamvis hanc communionem, ab objecto seu termino & reali, licet spirituali & mystica, acceptione illius objecti, vocet corporalem, & substantialem. eod. lib. cap. 27.

Regula ex Origine, de locutionibus figuratis, non accipiendis secundùm literam, sed ju proprio.

Ioan 6. 58. Conjungi Deo nemo aliter quàm Sancti Spiritus participatione potest.

Ea demum communione carnis conjungimur Deo, quæ cum Sancti Spiritus participatione conjuncta est.

Hæc corporalis & naturalis unione omnes fideles cum Christo & inter se conjunctos esse dicit Cyrillus. Ephes. 3. 6.

39. Hac corporali ac naturali unione omnes fideles, qui sunt membra corporis Christi, ait cum capite Christo & inter se esse unitos. Quamvis corporibus simul & animabus adeo diseparati simus, ut unusquisque seorsum & subsistat & circumscribatur. Ecclesiam enim esse corpus ex singulis hominibus tanquam membris compositum, ejusque caput esse Christum, adeò ut omnes jam cohæredes simus & concorpores & comparticipes promissionis in Christo. Ephes. 3. 6. Hæc docet Cyrillus; citans hunc ipsum Apostoli locum, cum aliis similibus, lib. 11. in Evang. Iohan. c. 26. Vnde manifestum est, Cyrillum ad corporalem nostri cum Christo conjunctionem non requirere, ut in eodem loco simul sit corpus Christi cum nostris corporibus; nam huic mystici corporis unioni non officit distantia loci & absentia corporum à se invicem, ac separata subsistentia. Sufficit autem (ut ex Apostolo monet Cyrillus) quod unius panis illius cœlestis omnes participes facti unum omnes corpus efficimur in Christo, & in unum Spiritum potionem potavimus. At verò multi sacramentum manducant, qui corporis hujus membra non sunt, nec habent hanc unionem. ut docet August. tract 3. in epistolam B. Iohannis. & tract. 26. in Evang. Iohannis. ubi neminem agnoscit in corpore Christi, nisi qui vivit de Spiritu Christi. Inde est (inquit) quod exponens nobis Apostolus Paulus hunc locum, *Vnus panis*, inquit, *unum corpus multi sumus*. O sacramentum pietatis, ô signum unitatis, ô vinculum charitatis! qui vult vicere, habet ubi vivat; habet unde vivat; accedat, credat, incorporetur ut vivificetur. Et infrà ibidem, hanc corporis & membrorum Christi ex unius cibi participatione

1. Cor. 10. 17.

1. Cor. 12. 13.

Aug.

1. Cor. 10. 17.

societatem, ait esse sanctam Ecclesiam in prædestinatis, & vocatis, & justificatis, & glorificatis, & fidelibus ejus, Conjunctio igitur illa corporalis, quam nobis esse cum Christo per benedictionem mysticam dicit Cyrillus, propria est electis, qui Christi carnem spiritualiter manducant, & Christo mysticè ac spiritualiter incorporantur.

Coniunctio ipsa corporalis solis concessa electis.

Manducationem carnis Christi spiritualem quæ fidelibus propria est in textu Cyrilli. Id quod ex ipsius Cyrilli verbis ostenditur.

40. Hanc autem spiritualem carnis Christi manducationem fidelibus propriam, non illam corporalem, quam Transsubstantiarii statuunt etiam impiis & reprobis communem, intelligi à Cyrillo, clarissimè docet etiam ille ipse locus Cyrilli, ex quo contra hanc veritatem arma deprimere conatus est Bellarminus, more hæreticorum, truncatas proferens sententias, suppressis eis quæ ejus fraudem detegerent. Ipsa igitur verba Cyrilli integra proponemus; prout exstant lib. 10. in Evang. Iohannis, capite 13. si prius occasionem eorum indicaverimus. Verba illa Domini de vite & agricola & palmitibus, [Ioan. 15. 1] Cyrillus ita exponit, ut Christum vitem interpretetur secundùm divinam naturam, quæ una est Patris & Filii & Spiritus Sancti. Quia verò Arianus quidam hac similitudine impiè abutens, inferebat, Filium Patri non esse consubstantialem, quia vitis & agricola unius naturæ non sunt. Vitem verò dicijebat Filii Deitatem: nec posse rationabiliter ad ejus humanitatem id conferri: corpora enim nostra non dependere à carne Christi, ut palmites à vite: nec sanctorum fructum corporeum esse sed potius spiritalem: Cyrillus gemina occurrit responsione: primò tuetur interpretationem vitis de Deitate, & negat inde id sequi, quod perperam colligit Arianus, non enim extendendas esse similitudines ultra intentionem loquentis, quæ hoc loco longè alia fuit, quàm hæretici isti imaginantur. Deinde illud oppugnat quod ab adversario dictum est, non posse hoc ullo modo conferri ad Christi humanitatem, ut secundùm eam Christus vitis dicatur, & nos palmites.

Ioan. 15. 1. Occasio verborum Cyrilli. Arianus obiicit.

Cyrilli gemina responsio 1.

2.

Cyrilli verba, in Evang. Ioan. lib. 10. c. 13.

41. Verùm (inquit *Cyrillus*) quoniam nullâ nos ratione humanitati Christi posse ista attribuere arbitratur; quoniam fide atque dilectione, non carne illi conjungimur, age pauca de hoc dicamus, ac perverse ab eo sacrarum literarum sensum exponi ostendamus. Non tamen negamus, rectâ nos fide, charitateque sincerâ Christo spiritaliter conjungi. Sed nullam nobis conjunctionis rationem secundùm carnem cum illo esse, id profectò pernegamus, idque à divinis Scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim dubitavit Christum etiam sic vitem esse, nos verò palmites, qui vitam inde nobis acquirimus? Audi Paulum dicentem; *Quia omnes unum corpus sumus in Christo. Quia etsi multi sumus, unum tamen in eo sumus: omnes enim uno pane participamus.* An forsassis putat ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse? quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare? Cur enim membra fidelium, membra Christi sunt? *Nescitis* (inquit,) *quia membra vestra membra sunt Christi? membra igitur Christi meretricis faciam membra? absit.* Salvator etiam; *qui manducat carnem meam* (ait,) *& bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.* Vnde considerandum est, non habitudine solùm, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verumetiam & participatione naturali. Nam quemadmodum si quis igne liquefactam ceram alii ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unum quid ex utriusque factum videatur; sic communicatione corporis & sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso. Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci; nisi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur. Non credis mihi hæc dicenti: Christo (te obsecro) fidem præbe, *Amen, Amen,* (inquit.) *dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam, & ego suscitabo eum in novissimo die.* Audis apertè clamantem, non habituros vitam, nisi sanguinem ejus biberimus, & carnem manducaverimus. Hæc Cyrillus.

Ioan. 6. 53. 54.

Distrimen doctrinæ Transsubstantiariorum, & doctrinæ Cyrilli Alexandrini, de communicatione corporali. Vide supra cap. 6. § 7. & infra c. 18. §. 28.

42. Transsubstantiarii corporalem quandam somniant carnis Christi manducationem, etiam indignis communem, per quam Christus per fauces deglutitus transmittatur in ventriculum hominis reprobi, ita tamen, ut confestim alteratis eousque speciebus panis, ut sub illis non consisteret amplius verus panis, desinat esse ibi corpus Christi, neque maneat in eo homine Christus, nec ille in Christo, neque sit membrum Christi aut ei incorporetur, neque habeat vitam æternam, &c. Cyrillus autem non de istiusmodi manducatione aut communicatione, sed de alia loquitur, quæ nunquam destituitur beato fructu perseverantiæ in Christo & vitæ æternæ. Et sine qua nemo habet vitam in semetipso, nemo ad incorruptibilitatem unquam traductus est, nemo ad beatam immortalitatem suscitabitur ultimo die. Verditissimæ igitur frontis sunt sophistæ isti, dum audent abundissimo Romanensium figmento sancti hujus Patris auctoritatem prætexere. Confer & ea, quæ scribit Cyrillus libro 9. in Evangelium Iohannis capite quadragesimo septimo, prope finem capitis & libri. Nos autem (inquit) etiam in seipso habet, quoniam naturam nostram assumpsit, & corpus nostrum corpus Verbi factum est: propterea divinæ naturæ facti participes sumus, & filii jam nominamur: ipsum Patrem in nobis per Filium habentes, &c.

Compendiaria responsio ad syllogismos superius propositos §. 35.

43. Ex his facilis emergit responsio ad syllogismos illos, superiùs [§ 35.] ex adversarii persona, propositos: Neganda est enim utriusque propositio Major, si intelligatur illa conjunctio secundùm carnem, habitatio corporalis, participatio naturalis, conjunctio corporis Christi cum corruptibili naturâ corporis nostri, quam intelligit Cyrillus, sicut ejus jam mentem luculenter patefecimus. At verò si intelligatur conjunctio, &c. quam fingunt Transsubstantiarii, neganda est utriusque syllogismi minor, neque eis probatio suppetit ex Cyrillo, qui fictitiam istam conjunctionem non agnovit, ut patet ex superioribus vindiciis.

Manichæorum delirium.

44. Insani Manichæi fingebant Christum, qua Dei virtutem, habitare in Sole; qua Sapientiam verò, habitare in Luna. Patibilem etiam Iesum vitam salutemque hominum, omni esse suspensum ex ligno, ut patet ex verbis Fausti Manichæi, apud *Augustinum*, libro vigesimo, contra Faustum, capite secundo. Hunc errorem strenuè oppugnans *Augustinus*, eodem libro,

cap. 11.

Idem refutat Augustinus.

cap. 11. Postremò (inquit) dicite nobis, quot Christos esse dicatis. Alius ne est quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit, omni non solum suspensus ex ligno, sed etiam jacens in herba: & ille alius, quem Iudæi crucifixerunt sub Pontio Pilato: & tertius ille per Solem Lunamque distentus? An unus atque idem, ex quadam sui parte ligatus in arboribus, ex quadam verò parte liber, eidem ligatæ captæque subveniens? Quod si ita est, ille quem sub Pontio Pilato passum esse conceditis, cum eum sine carne fuisse narretis, nondum dico quemadmodum talem mortem sine carne perpeti potuerit; sed quæro, cui naves illas reliquerit, ut inde descendens talia patereturque, qualia sine quocunque corpore fieri non possent. Secundùm præsentiam quippe spiritalem nullo modo illa pati posset: secundùm præsentiam verò corporalem sit mul & in Sole, & in Luna, & in cruce esse non posset. Hæc ibi. Conveniunt & illa ejusdem Patris, tractatu 30. in Euang. Ioannis. At donec seculum finiatur, sursum est Dominus; sed etiam hîc est Veritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo resurrexit, uno loco esse potest; veritas ejus ubique diffusa est. Hæc *Augustinus.*

Asserit Augustinum impossibile esse ut Christus secundùm præsentiam corporalem sit simul in sole & Luna & in cruce.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Quintum argumentum ex Patribus, contra transsubstantiationem.

Etiam à malis sumitur, neque suapte natura sanctificat utentem.

PAnis Domini ejusdemque Typicum symbolicumque corpus, quod non suapte natura sanctificat utentem; quod juxta id, quod habet materiale, in ventrem abit, & in secessum ejicitur; quod etiam à malis comeditur: non est ipsum proprium Domini corpus, non est verbum caro factum: sed ejus tantum typus & symbolum, nec est inanium acervus accidentium, sed materialis panis: at quod in Eucharistia post consecrationem comeditur à communicantibus, est panis Domini, ejusdem typicum, &c. Ergo.

2. Major patet. Nam 1. Verbum caro factum suapte naturâ, & infallibiliter, sanctificat edentem, neq; à malis in malitia perseverantibus comeditur. 2. Nihil est typus sui ipsius. 3. Corpus Domini proprium non in ventrem abit, nec in secessum ejicitur. Sicut cibi illi, de quibus loquitur Dominus Matth. 15. 17. corpus & sanguis Christi nec consumitur, nec corrumpitur, nec in secessum abit, avertat hoc Deus!) inquit Iohannes Damascenus lib. 4. de orthodoxa fide cap. 14. Denique, typicum & materiale corpus non est accidens sine subjecto, aut meroum accidentium congeries.

Origenes.

3. Minorem affirmat *Origenes*, in Commentario in cap. 15. Matthæi. Quod (inquit) sanctificatur per verbum Dei & obtectationem, non suapte naturâ sanctificat utentem. Nam si id esset, sanctificaret etiam illum qui comedit indignè Domino. —— Proinde etiam in pane Domini tum utilitas est Vescenti, quum impolluta mente puraque conscientia, particeps est panis illius. —— Quod si quicquid ingreditur in os, in ventrem abit, & in secessum ejicitur: & ille cibus, qui sanctificatur per verbum Dei perque ob ectationem juxta id quod habet materiale, in ventrem abit, & in secessum ejicitur) cæterum juxta precationem quæ illi accessit proportione fidei fit utilis, efficiens ut perspicax fiat animus, pectus ad id quod utile est. Nec materia panis, sed ruper illum dictus terminus est, qui prodest non indigne Domino comedenti. Illuminet hæc quidem de typico symbolicoque corpore. Multa porrò & de ipso Verbo dici possent, quod factum est caro, verusque cibus, quem qui comederit omnino vivet in æternum, quem nullus malus potest edere. Etenim si fieri posset, ut qui malus adhuc perseveret, edat Verbum factum carnem, quum sit Verbum & panis vivus, nequaquam scriptum fuisset, quisquis ederit panem hunc, vivet in æternum. Hæc *Origenes.* Damnati quidem sunt in ejus operibus multi errores, & ipse hæreticus pronunciatus in quinta synodo: non tamen id circo fas tibi erit, alia non damnata contemnere. Imò ista de sacramento Eucharistiæ protulit ex mente Catholicæ Ecclesiæ: sicut evidenter patet ex contensu aliorum Patrum, quorum in superioribus argumentis, & in eis quæ subjiciam, manifesta sunt testimonia. Confer interim ea, quæ edducta sunt in confirmatione tertii nostri argumenti ex Patribus contra Transsubstantiationem supra cap. 11. & ea, quæ initio hujus libri nobis disputata sunt de manducatione sacramentali & spirituali. Item, de sacramento & re. Quibus hujus argumenti Minor roboratur.

Ioan. 6 51.

De auctoritate Origenis.

CAPVT DECIMVM QUARTVM.

Sextum argumentum ex Patribus contra Transsubstantiationem.

Panis & aqua non transsubstantiantur in populum.

PAnis & aqua non transsubstantiantur in populum: ergo nec panis & vinum in Christi corpus & sanguinem.

2. Probatur consequentia. *Cyprianus* disputans contra Aquarios, lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium: quæ in alia editione est epist. 63. videmus (inquit) in aqua populum intelligi, in vino ostendi sanguinem Christi. Quando autem in calice vino aquâ miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & jungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, ut commistio illa non possit ab invicem separari. Unde Ecclesiam, id est, plebem in ecclesia constituram fideliter & firmiter in eo, quod credidit, perseverantem, nulla res separare poterit à Christo quo minus hæreat semper & maneat indissolubilis dilectio. Sic autem in sanctificando calice Domini

offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis. Si verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. quando autem utrumque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi invicem copulatur, tunc ſacramentum ſpirituale & cœleſte perficitur. Sic verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur; quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage ſolidatum. quo & ipſo ſacramento populus noſter oſtenditur adunatus: ut, quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commiſta, panem unum faciunt; ſic in Chriſto, qui eſt panis cœleſtis, unum ſciamus eſſe corpus, cui conjunctus ſit noſter numerus & adunatus. Hæc *Cyprianus*. Similia habentur in decreto illo *Iulii* primi Papæ Romani, apud Gratianum, diſt. 2. de conſecratione. can. 7. *Cum omne*.

3. Hinc *Bertramus*, Gratiano antiquior, in ſuo libro de corpore & ſanguine Domini, quem ſcripſit juſſu Caroli Calvi Francorum Regis, circa medium noni ſeculi; ſic argumentatur: Conſiderandum quoque (inquit) quod in pane illo non ſolum corpus Chriſti, verum corpus etiam in eum credentis populi figuretur, unde multis frumenti granis conficitur; quia corpus populi credentis multis per verbum Chriſti fidelibus coagmentatur. qua de re ſicut in myſterio panis ille Chriſti corpus accipitur, ſic etiam in myſterio membra populi credentis in Chriſtum intimantur. Et ſicut non corporaliter, ſed ſpiritualiter, panis ille credentium corpus dicitur: ſic quoque Chriſti corpus non corporaliter, ſed ſpiritualiter neceſſe eſt intelligatur. Sic & in vino, qui ſanguis Chriſti dicitur, aqua miſceri jubetur, nec unum ſine altero permittitur offerri. quia nec populus ſine Chriſto, nec Chriſtus ſine populo, ſicut nec caput ſine corpore, vel corpus ſine capite valet exiſtere. Aqua denique in ſacramento, populi geſtat imaginem: igitur ſi vinum illud ſanctificatum per miniſtrorum officium in Chriſti ſanguinem corporaliter convertitur, aqua quoque quæ pariter admixta eſt, in ſanguinem populi credentis neceſſe eſt corporaliter convertatur. Vbi namque una ſanctificatio eſt, una conſequenter operatio, & ubi par ratio, par quoque conſequitur myſterium. At videmus in aqua ſecundùm corpus nihil eſſe converſum, conſequenter ergo & in vino nihil corporaliter oſtenſum. Accipitur ſpiritualiter quicquid in aqua de populi corpore ſignificatur. Accipiatur ergo neceſſe eſt ſpiritualiter quicquid in vino de Chriſti ſanguine intimatur. Hæc *Bertramus*.

4. Quamvis admiſtio aquæ non ſit de neceſſitate hujus ſacramenti, ut aliàs docuimus, ido neum tamen eſt hoc argumentum apud eos, qui hanc admiſtionem urgent, tanquam neceſſariam; vel aquam admiſcentes admittunt myſticam illam Cypriani & Iulii interpretationem. Sicut inde rectè argumentatur *Bertramus*. Vide autem (ut hoc obiter moneam) diverſas opiniones de admiſtione aquæ, in gloſſa, diſtinctione ſecunda, de Conſecratione. canone ſecundo. *Sicut in*. & apud Sententiarios in quartum ſententiarum, diſtinctione undecima. *De admiſtione aquæ. Vide ſupra cap. 7. §. 171*

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

Septimum argumentum ex Patribus contra Tranſſubſtantiationem.

Panis & vini manet poſt conſecrationem eadem natura & ſubſtantia, quæ fuit ante conſecrationem.

Syllogiſmus. QVorum manet poſt conſecrationem eadem natura & ſubſtantia, quæ fuit ante conſecrationem illa non ſunt tranſſubſtantiata in corpus & ſanguinem Chriſti: at panis vinique manet poſt conſecrationem eadem natura, &c. Ergo.

Maior eſt in Confeſſo. 2. Majorem concedunt adverſarii. *Alexander Alenſis* part. 4 quæſt. 10 art. 3. & *Thomas* 3. part. quæſt. 75. art. 2. in corpore articuli, & *Bonavent.* in 4. ſent. diſtinct. 11. part. 1. art. 1. qu. 2. & qu. 3. & *Henricus Gandav.* quolib. 9. quæſt. 9.

Minor confirmatur teſtimoniis Patrum. Gregorius Nyſſenus. 3. *Gregorius Nyſſenus* oratione de ſancto Chriſti baptiſmate. Corpus (inquit) quod baptizatur, & aquam quæ baptizat, benedicit Spiritus. quare ne contemnas divinum lavacrum, neque id tanquam commune propter uſum aquæ parvi facias, & levi momento ducas. Nam id, quod operatur, magnum eſt, & ab illo mirabiles exiſtunt effectus. Nam & altare hoc ſanctum, cui aſſimilimus, lapis eſt natura communis [λίθος ἐστὶ κατὰ τὴν φύσιν κοινὸς, οὐδὲν διαφέρων τῶν ἄλλων] nihil differens ab aliis crudis lapideis ex quibus parietes noſtri exſtruuntur, & pavimenta ornantur. ſed quoniam Dei cultui conſecratum eſt, ac benedictionem accepit, menſa ſancta, altare immaculatum eſt, quod non amplius ad omnibus, ſed à ſolis ſacerdotibus, eiſque religioſè timentibus [τοῖς τούτων ἁλαφροῖς] contrectatur. Panis item panis eſt initio communis: ſed ubi eum myſterium ſacrificii venit ſeu conſecraverit, [ἱερουργήσῃ] 14. corpus Chriſti dicitur & fit. Sic myſticum oleum, ſic vinum: cum ſint res exigui pretii ante benedictionem, poſt ſanctificationem, quæ à Spiritu procedit, utrumque eorum excellenter operatur. Eadem autem verbi vis etiam ſacerdotem auguſtum & honorandum facit, novitate benedictionis à vulgi communitate ſegregatum. quum enim heri ac tempore ſuperiori unus è multitudine ac plebe eſſet, repentè redditur præceptor, præſes, doctor pietatis, myſteriorum latentium præſul: & hæc facit, cum nihil vel corpore mutatus [μηδὲν τῷ σώματι ἀπὸ τῆς προτέρας ἀμφιέσεως.] &c. ex mente igitur hujus Patris non ſecus manet in pane vinoque conſecratis natura priſtina, ac in aqua baptiſmatis, in altari benedicto, in ſacerdote conſecrato. & mutatio omnis eſt accidentalis, quoad uſum, ſcilicet, & officium & fructum, & dignitatem. Præterea dum ait, Panem corpus Chriſti dici & fieri, tranſſubſtantiationem evertit: ut ſupra docuimus, initio octavi capitis. *Vide cap. 6 §*

4. *Iohannes Chryſoſtomus*, epiſtola ad Cæſarium monachum, tempore ſecundi ſui exſilii, contra Apollinarem & alios, qui divinitatem & humanitatem in Chriſto confundebant. Antequam (inquit) ſanctificetur panis, panem nomi- *Chryſoſtomus*

namus;

namus, Divina autem illum sanctificante gratia, mediante sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus est Dominici corporis appellatione; etiamsi natura panis in ipso permansit, & non duo corpora, sed ipsum Filii corpus prædicatur. Hæc *Chrysostomus*. extabat hæc, ut ita manuscripta, in bibliotheca florentina, tempore Petri Martyris, ut legere est apud ipsum in locis communibus, classe quarta, cap. 10. §. 31. ubi hæc & alia quædam inde depromta Chrysostomi verba recitantur.

Cyrillus Hierosol. Notabiter consecrationem fieri per invocationem Sanctiss. Trinitatis. Vide sup. c. 7. §. 11. & cap. 8 §. 15. & c. 10. §. 10. & §. 15.

5. *Cyrillus* Episcopus Hierosolymitanus, *catechesi mystagogica prima*: Tum verò (inquit) & illa, quæ in idolorum sollemnitatibus suspendi solent, & carnes & panes & alia ejusmodi sordidissimorum dæmonum invocatione contaminata, pompæ diaboli adscribuntur. quemadmodum enim [ὥσπερ γὰρ] panis & vinum Eucharistiæ, ante sactam invocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: seu commune [ἄρτος ψιλὸς καὶ οἶνος ὑδρίας:] verecta verò invocatione, panis quidem fit corpus Christi, vinum autem sanguis Christi: [ὁ μὲν ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ ἅγιον, ὁ οἶνος αἷμα Χριστοῦ] Sic & [τὰν αὐτὰν δὴ τέχνην,] ubi ejusmodi pompæ Satanæ, cum suapte quidem natura mundi seu communes sint, invocatione dæmonum immundi seu profani & abominandi efficiuntur. [τῇ ἰδίᾳ φύσει λιτὰ ὄντα, τῇ ἐπικλήσει τῶν δαιμόνων βέβηλα γίνεται] *Item; Catechesi mystagogica tertia: de Chrismate*; Cæterum (inquit) vide ne illud esse putes unguentum nudum, [μὴ ὑπονοήσῃς ἁπλοῦν τὸ μύρον ψιλὸν εἶναι:] quemadmodum enim panis Eucharistiæ, [ὁ ἄρτος τῆς εὐχαριστίας] post S. Spiritus invocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: [οὐκέτι ἔστιν ἄρτος λιτὸς, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ:] sic & [οὕτω καὶ] sanctum hoc unguentum, non amplius est unguentum nudum, neque, si quis ita appellare malit, commune οὐκέτι ἐστὶ ψιλὸν, οὐδ' ὡς ἂν τις εἴποι τὸ κοινὸν] post invocationem, sed est Christi charisma & Spiritus Sancti, quod Divinitatis ejus præsentiam efficit. *Et catechesi mystag.* 4. Cum igitur Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, [τοῦτό τὸ ἄρτος,] hoc est corpus meum: quis deinceps audeat dubitare? —— Panis cœlestis, & poculum salutis, animam & corpus sanctificant: sicut enim panis corpori, sic & verbum animæ conuenit. Ne ergo panem hunc & vinum non tanquam nuda considera: [μὴ τοίνυν ὡς γυμνὰ θεώρει τὰ ἄρτον καὶ τὸν οἶνον.] corpus enim & sanguis Christi sunt: secundum ipsius Domini verba. quamvis enim sensus hoc tibi suggerat, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem judices, quin potius habeas ex fide pro certissimo, esse tibi donata corpus & sanguinem —— Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hunc qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum quod à nobis conspicitur, tametsi sensui gustus vinum esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi.

Vide supra cap 8. §. 1.

Plura ex Cyrill. Hierosolymitano.

Ista locutio (ut panem faciat corpus Christi, & vinum faciat sanguinem Christi) inimica est transsubstantiationi, ut docuimus supra, cap. 8 initio capitis. Antitypon. Psal. 34. 9.

Ὁ φανὸν τοῦ ἄρτου, sicut visibile hoc me appellavit τὸ φαινόμενον μέρον catech. mystag 3.

Exstat ille Bertrami liber integer, in catalogo testium veritatis, initio libri decimi.

Ἀντίτυπον

6. Ad hæc *Cyrilli* verba inanem tollunt vociferationem adversarii, clamitantes sensus nostros falli circa Eucharistiam, neque esse illis obtemperandum. At hoc non dicit *Cyrillus*, qui tantummodo, cum aliis orthodoxis Patribus, docet imperfectum esse de hoc sacramento judicium sensuum, qui tantum percipiunt externa ista & terrena, panem & vinum, neque altiùs penetrat eorum judicium: ideirco monet in hoc sensuum judicio non esse sistendum, sed fide assurgendum ad contemplationem & participationem rei significatæ, puta corporis & sanguinis Christi, quæ licet sensus non assequatur, fides tamen credit, infallibili Dei verbo nixa, cujus certitudine persuasum habemus symbola hæc post consecrationem, utcunque sint adhuc secundùm naturam panis & vinum, id quod etiam sensus renunciant, non tamen jam esse amplius nudum, merum, communem panem, & nudum, merum, commune vinum, (sicut oleum sanctificatum non est amplius nudum seu commune unguentum, & panis dæmonibus dicatus non est amplius nudus [λιτὸς] panis, sed est impurus panis ad pompam Diaboli pertinens;) sed esse corpus & sanguinem Christi. qui autem dicit panem esse corpus Christi, seu de pane dicit quod sit corpus Christi, is ponit manere substantiam panis, & prorsus evertit transsubstantiationem, neque hujus enunciationis, disparati de disparato, ullus verus sensus inveniri potest nisi tropicus: ut sæpius in superioribus ostensum, & ipsi fatentur adversarii. Ait autem *Cyrillus Hierosolymi* apud, Dominum affirmasse & dixisse de pane, περὶ τοῦ ἄρτου *hoc est corpus meum*. sensus ergo, secundùm Cyrillum est, *hic panis est corpus meum*. Hoc Domino affirmanti nos credere jubet Cyrillus: non credimus; credere recusant Transsubstantiarii.

Objectio Transsubstantiariorum & responsio.

7. Idem *Cyrillus*, in eandem sententiam; *catechesi mystagogica quinta*; Deum (inquit) benignissimum oramus, ut super illa proposita emittat Spiritum Sanctum, ut panem quidem faciat corpus Christi, vinum verò sanguinem Christi, [ἵνα ποιήσῃ, τὸ μὲν ἄρτον, σῶμα Χριστοῦ τὸν ὄντα, αἷμα Χριστοῦ.] Omnino enim quod attigerit Spiritus Sanctus, hoc sanctificatur & transmutatur. *Et infra*; Audistis ad sacrorum mysteriorum communionem vos adhortantem, Gustate & videte, quod suavis est Dominus. Num hoc corporeo palato ut illud dijudicetis, vobis præcipitur? nequaquam, sed certâ & inconcussâ fide. Gustantes enim, non panem aut vinum jubentur gustare, sed antitypum corporis & sanguinis Christi, οὐκ ἄρτου καὶ οἴνου ψιλοῦ πειρᾶσθαι, ἀλλὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου καὶ αἱμάτος τοῦ Χριστοῦ. Hæc (*Cyrillus*) rationem reddens cur non sit sensui corporeo committendum judicium de suavitate Domini, quia nempe palato corporeo percipitur tantum in hoc sacramento panis & vinum; at fides est quæ ea considerat tanquam antitypum seu sacramentum corporis & sanguinis Domini, & ad rem ipsam sacramenti assurgens gustat suavitatem Domini palato quodam spirituali. Similia sunt illa *Augustini* verba apud *Bertrammum*. lib. de corpore & sanguine Domini: & apud *Gratianum*, dist. 2. de Consecr. can. *qui manducat*. quod videtur (inquit) panis est, & calix, quod etiam oculi renunciant; quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. Multa hujusmodi Patrum testimonia invenies apud *Bertrammum*, libro citato. quid verò antitypi vocabulo intelligat Cyrillus, optimè discès ex ipsius verbis, *catechesi mystagogicâ* 2. ubi baptismi sacramentum vocat τὸ τοῦ Χριστοῦ παράδειγμα ἀντίτυπον.

Ἀντίτυπον

Bellarmini objectio ex Cyrillo Hierosolymitano.

8. Objicit nobis ex *Cyrilli* catechesi mystagogica quarta, *Bellarminus*, libro 2. de Eucharistia, capite 13. ea verba, quibus, paullò post initium illius catecheseos, Cyrillus ait, Dominum qui in nuptiis corporalibus aquam mutavit in vinum, potuisse in eucharistia mutare vinum in sanguinem, & cum id ipse affirmet, haud dubiè donasse fruitionem [ἀπόλαυσιν] corporis sui & sanguinis, videlicet,

Χριστοφόρος, id eſt, *Chriſtum ferentes.*

videlicet, ὁ πάντα ἄρτος, τὸ σῶμα· καὶ ὁ πάντα οἶνος τὸ αἷμα. Sic nos fieri Chriſtophoros, dum corpus ejus & ſanguinem in noſtra membra recipimus: Sic nos, ut dicit beatus Petrus, divinæ fieri conſortes naturæ. Hoc loco, ſe inſolenter jactat *Bellarminus*. Sed modum huic lætitiæ ponent hæc ipſius (*Cyrilli* verba immediatè ſequentia; olim Chriſtus cum Judæis diſſerens dicebat, *Niſi manducaveritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis*, Illi ea quæ dicebantur non audientes ſpiritualiter [μὴ ἀκούσαντες πνευματικῶς,] ſcandalizati, abierunt retro, eo quod exiſtimarent ſe ad humanæ carnis eſum [ἐπὶ ἀνθρωφαγίαν] invitari.——Cum homo dicit Deo, *Paraſti in conſpectu meo menſam*: quid aliud ſignificat, niſi myſticam illam & ſpiritualẽ menſam [τὴν μυστικὴν καὶ πνευματικὴν τράπεζαν,] quam Deus nobis paravit? His conjunge ſuperius citata Cyrilli teſtimonia, quibus excludit corporale palatum à guſtu Dominicæ ſuavitatis, ſoli fidei hoc relinquens officium qui igitur in nuptiis corporalibus [ὡς γάμῳ σωματικῷ] aquam mutavit in vinum, mutatione corporali; ille in menſa myſtica & ſpirituali vinum mutavit in ſanguinem, non corporaliter ſed myſticè & ſpiritualiter. Præterea hæc Chriſti in noſtra membra receptio, de qua hic loquitur *Cyrillus*, non eſt corporalis illa, etiam reprobis communis, ſed ſpiritualis, ſine qua nemo habet in ſe vitam: eſt illa Divinæ naturæ participatio, ſolis ſpiritualiter manducantibus propria, de qua loquitur Petrus Apoſtolus, 2. Petr. 1. 4. Ineptam verò de humanæ carnis vario eſu arguriam, qua ſe fruſtra munire tentant adverſarii, refutavimus ſuprà, in ſecunda confirmatione antecedentis argumenti noſtri quarti contra Tranſſubſtantiationem: capite 12. § 14. & § 15.

Ioan. 6. 53.

Pſalm. 23. 5.

2. Petr. 1. 4.

Ambroſius.

9. *Ambroſius*, libro quarto de ſacramentis, capite 4. & apud Gratianum, diſt. 2. de Conſecratione, can. *Panis eſt*, quanto magis operatorius eſt ſermo Domini, ut fiant quæ erant, & in aliud commutentur?] Sunt quæ erant: erant autem panis & vinum: ſunt igitur adhuc panis & vinum: quamvis conſecrata in ſacramentum corporis & ſanguinis Domini.

Auguſtinus. Sublato corpore, non remanent eius qualitates.

10. *Auguſtinus*, epiſt. 57. ad Dardanum; Nam ſpacia locorum tolle corporibus, nuſquam erunt: & quia nuſquam erunt, nec erunt. Tolle ipſa corpora, qualitatibus corporum, non erit ubi ſint: & ideo neceſſe eſt, ut non ſint.——Si moles ipſa corporis, quantacunque vel quantulacunque ſit, penitus auferatur, qualitates ejus non erit ubi ſint. Hæc *Auguſtinus*.

Cyrillus Alexandrinus.

11. *Cyrillus Alexandrinus*, lib. 4. in Evangelium Iohannis, cap. 14. Credentibus (inquit) diſcipulis fragmenta panis dedit, dicens, accipite & manducate. hoc eſt corpus meum.

Theodoretus.

12. *Theodoretus*, dialogo 1. contra Eutychianos, qui inſcribitur, ἀτρεπτος immutabilis. in editione Græca, Romæ impreſſa, folio octavo, & in editione Latina Colonienſi, tomo 2. pag. 218. In myſteriorum traditione, Dominus panem appellavit corpus [σῶμα τὸν ἄρτον ὀνόμασεν] & ſanguinem id quod in calice infuſum & commixtum eſt [καὶ αἷμα τὸ κρᾶμα.] ——τὰ εἰκόμενα σύμβολα τῆς τοῦ σώματος καὶ αἵματος θεσπεσίας τιμῆσαι, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προσθεὶς εἰκότως. id eſt; Symbola, quæ videntur, appellatione corporis & ſanguinis honoravit; non naturam mutans, ſed gratiam naturæ adjiciens. Item, dialog. 2. qui inſcribitur, ἀσύγχυτος, inconfuſus, in Græca editione, fol. 38. & in editione Latina, pag. 136. Οὐδὲ γὰρ μεταβὰς εἰς ἀγαμὸν τὴν μυστικὴν σύμβολα τὰ ὀνόματα ἐξίστησι φύσεως. Μένει γὰρ ἔτι καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ εἶδος καὶ ἔστι ἕν ἅπερ ἐστὶ καὶ πρότερον ἦν. id eſt; Neque enim ſigna myſtica poſt ſanctificationem recedunt à ſua natura. Manent enim in priori ſubſtantia, & figura, & forma, & videri & tangi poſſunt, ſicut & prius νοεῖται γὰρ ἅπερ ἐγένετο. &c. intelliguntur autem eſſe ea quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur (id eſt, cum adoratione Dei, ſeu ab adorantibus Deum, ſumuntur, ut docuimus in Irenico) ut quæ illa ſint quæ creduntur. Confer ergo imaginem cum exemplari &c.

Symbola & nomen rei accipiunt manentia in ſua prior e natura & ſubſtantia.

Irenic. lib. 2. cap. 16. propoſitum primæ partis capitis.

13. Ne verò imperitus quiſpiam Papiſta auctoritatem huic *Theodoreti* operi derogari audeat, propter ſententiam quintæ Synodi latam contra ea; quæ ſcripſit Theodoretus contra *Cyrillum*; audiamus *Pelagii* Papæ Romani, hujus nominis ſecundi, ea de re judicium: Ille in epiſtola ſeu libro, quem pro quinta Synodo ſcripſit ad Iliam Aquilejenſem, & univerſos Iſtriæ Epiſcopos, cap. 10 Neque enim (inquit) Theodoreti omnia ſcripta damnamus, ſed ſola, quæ contra duodecim Cyrilli capitula, ſola quæ contra rectam fidem aliquando ſcripſiſſe monſtratur. quæ tamen & ipſe damnaſſe cognoſcitur, qui in ſancta Chalcedonenſi Synodo vera confeſſus inventus.—— Et cum Synodo Theodoretum profitentem recta veneramur. Alia verò ſcripta illius non ſolùm recipimus, ſed eis etiam contra adverſarios utimur. Hæc ille. Exſtat liber ille *Pelagii*, in fragmentis quintæ Synodi, in editione Binii.

Vide ſupra lib. 1. cap. 28. §. 15.

Gelaſius Papa Rom. Vide infra cap. 16. Non deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini.

14. *Gelaſius* epiſc. Rom. hujus nominis primus, in ſuo opere contra Eutychen & Neſtorium: Certa (inquit) ſacramenta quæ ſumimus corporis & ſanguinis Chriſti, divina res eſt, propter quod & per eadem Divinæ efficimur conſortes naturæ: & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini.——in Divinam tranſeunt, Sancto Spiritu perficiente, ſubſtantiam; permanent tamen in ſuæ proprietate naturæ. Hæc *Gelaſius*. Obſerva etiam ex iſtis Gelaſii verbis, loquutionem iſtam, *Panis tranſit in corpus Chriſti*, non denotare tranſubſtantiationem; ſed mutationem quandam manente panis ſubſtantiâ: contra ac autumat Scotus, in 4. ſent. diſt. 11. qu. 5.

De iſta loquutione, panis tranſit in corpus Chriſti.

Bellarmin exceptio.

15. Excipit *Bellarminus*, libro 2. de ſacramento Euchariſtiæ cap. 27. *Theodoretum* & *Gelaſium* non loqui de ſubſtantia, quæ diſtinguitur contra accidentia, & quam in prima categoria poſuit *Ariſtoteles*, ſed de eſſentia & natura accidentium. Reſpondeo: quamvis vocabula naturæ & ſubſtantiæ interdum etiam accidentibus tribuantur, quando de accidentis alicujus ratione formali diſſeritur; nuſquam tamen apud idoneos auctores natura & ſubſtantia alicujus categoricæ ſubſtantiæ remanere dicitur, remanentibus ſolis accidentibus. Et ſicut ſubſtantia accidentis ſignificat accidens, ita etiam ſubſtantia ſubſtantiæ (ut eſt panis, & vinum) ſignificat ſubſtantiam categoricam, quam in prima categoria poſuit *Ariſtoteles*. Porrò apertè dicunt *Theodoretus* & *Gelaſius* manere naturam & ſubſtantiam panis & vini, eandem quæ erat ante conſecrationem, non ſecus ac manet vera humana natura ſubſtantialis in Mediatore, poſt unionem hypoſtaticam duarum in uno Emmanuele naturarum. Atque à ſacramento Euchariſtiæ ſumunt Patres illi argumentum contra Eutychianos: Nempe; Sicut poſt conſecrationem manet ſubſtantia panis & vini, ita poſt hypoſtaticam

Riuſdem refutatio.

Digitized by Google

ſtaticam aſſumtionem manet in perſona Chriſti vera humana natura, diſtincta à divina. Cum è contrario hæretici Euthychiani, ex falſa hypotheſi abolitionis naturæ & ſubſtantiæ panis & vini poſt conſecrationem, inferrent abolitionem humanæ naturæ, vel ejus mutationem in Divinitatem, vel confuſionem cum natura Divina, poſt hypoſtaticam aſſumtionem.

Ephræmius Antiochenus.

16. *Ephræmius* Patriarcha Antiochenus (qui in cathedra Antiochena ſedebat anno Domini 545.) eodem uſus eſt argumento contra ejuſdem ſectæ homines: adjectâ etiam ſimili ratione ſacramenti baptiſmatis, lib. 1. de ſactis Antiochiæ legibus. in bibliotheca Photii, codice 219. Quare (inquit) Chriſtus unus in palpabili & impalpabili ſubſtantia —— ὕστερον καὶ τὸ ἀπτὸν τῶν πεζῶν λαμβανόμενος σῶμα χερσὶ καὶ ὁ ἀθανάτων τόπων ἐξέστησε καὶ τῶν τοιούτων ἀλλοίωσιν ἰδίᾳ χάριτι καὶ τὸ βάπτισμα ἀναβλαστάνειν ἔλεον ἐφιέμενος καὶ ἐν ὕσατι χεῖ τὸ ἴδιον πνεῦμα, τὸ θεῖον λέγω δέξασθαι, καὶ ὁ χάριτι ἀπόλυτον. id eſt; Sic & quod à fidelibus ſumitur Chriſti corpus, & à ſenſibili ſubſtantia nō recedit, & à gratia intelligibili manet indiviſum. Spirituale etiam baptiſma, totum factum unumquæ exiſtens, & quod ſuum eſt ſenſibilis ſubſtantiæ, aquæ inquam, retinet, & quod factum eſt non amittit. Hæc ille, quæ tam perſpicua ſunt, ut ulterioris exegeſeos non indeant.

Iohannes Damaſcenus.

17. *Iohannes Damaſcenus*, in deſcribendo quidem modo quo manet poſt conſecrationem ſubſtantia panis & vini titubat, manere tamen docet; ait enim, lib. 4. de orthodoxa fide, cap. 14. Dominus fractum panem porrexit eis, dicens, accipite & manducate, hoc eſt corpus meum quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum. Conſimilique modo acceptum calicem, ex vino & aqua conſtantem, impertivit eis, dicens, bibite ex hoc omnes, hic eſt ſanguis meus. —— quæritis, quomodo panis corpus Chriſti, & vinum cum aqua conjunctum ſanguis Chriſti fiat. Tibi item reſpondeo: Spiritus Sanctus ſupervenit, eaque effecit, quæ orationis facultatem & mentis intelligentiam excedunt. —— quoniam in hominum moræ poſitum eſt, ut aqua laventur & oleo unguantur, idcirco in baptiſmo gratiam Spiritus cum oleo & aqua copulavit, feciſque illud lavacrum regenerationis: Eodem modo, quoniam ita fert hominum uſus atque conſuetudo ut panem edant, vinumque & aquam bibant, idcirco Divinitatem ſuam cum ipſis conjunxit, eaque corpus & ſanguinem ſuum fecit, ut per uſitata naturæque conſentanea, ad ea quæ ſupra naturam ſunt, aſſurgimus. Hæc *Damaſcenus* tranſubſtantiationi in feſtas: ex his enim conſequitur, manere ſubſtantiam panis & vini poſt conſecrationem. Eadem cum Damaſceno mens ſecundæ Nicænæ Synodi.

Error Damaſceni & 2 Nicænæ Synodi.

18. Quoniam verò inſano imaginum zelo abreptus *Iohannes Damaſcenus*, negandum ſibi ſtatuit, panem Euchariſtiæ eſſe typum ſeu figuram corporis Chriſti, quod etiam omnes imaginum adoratores ſibi negandum propoſuerunt, ut patet ex ſecunda Nicæna Synodo pſeudoſeptima œcumenica, actione ſexta, in refutatione ſynodi Conſtantinopolitanæ, tomo 3 ſectione ultima: Nec verò panis & vinum (inquit *Damaſcenus*) corporis Chriſti figura ſunt, abſit enim hoc, verum ipſummet Domini corpus Divinitate affectum. Idem omnes uno ore dixerunt Nicæni illi Patres, in ſynodo ſecunda Nicæna, quamvis alibi Damaſcenus, loquens de baptiſmo, & legalibus

Vide inf. cap. 18. §. 1.

per aquam purgationibus, dicat res in oculorum aſpectum cadentes, earum ſigna eſſe quæ ratione atque animo intelliguntur. lib. 4. de orthodoxa fide, cap. 10. quoniam tamen (ut ſupra etiam monui in confirmatione primi argumenti) imaginum Patroni negandum eſſe decreverunt, panem Euchariſtiæ eſſe corporis Chriſti figuram aût imaginem: idcirco Damaſcenus dum modum oſtendere tentat quo panis & vinum ſunt ipſummet Domini corpus Divinitate affectum, lib. 4. de orthod. fide cap. 14 adeo perplexè & obſcurè loquitur, ut quibuſdam in errorem hypoſtaticæ aſſumtionis panis, altis autem in errorem de materia panis manente ſub forma corporis Chriſti, incidiſſe viſus ſit: ut patet ex Durando, in quartum ſentent. diſtinct. 10. quæſt. 1. & diſtinct. 11. quæſt. 3.

Supra cap. 9. §. 26.

19. *Walafridus Strabo*, lib. de rebus Eccleſiaſticis, cap. 16. Chriſtus corporis & ſanguinis ſui ſacramenti in panis & vini ſubſtantiâ diſcipulis tradidit, & ea in commemorationem ſanctiſſimæ ſuæ paſſionis celebrare perdocuit,

Walafridus Strabo.

20. *Bertramus*, libro de corpore & ſanguine Domini: Secundùm creaturarum ſubſtantiam, quod fuerunt ante conſecrationem, hoc & poſtea conſiſtunt. Panis & vinum prius exſtitere, in qua etiam ſpecie, jam conſecrata, permanere videntur.

Bertramus.

21. *Henricus Cardinalis Oſtienſis, & Gaufridus, & Bernardus*, ſuper decretalibus, *Firmiter credimus. & cum Martha. & Bartholomæus*, de Cō ſecratione, diſtinct. 2. *In ſacramentorum.* inter opiniones ſuæ ætate haudquaquam pro erroneis habitas, commemorant eam quæ ponit, ſubſtantiam panis manere poſt conſecrationem, & eſſe cum corpore Chriſti. & pro hac opinione citant confeſſionem illam *Berengarii*, in Concilio Romano per *Nicolaum* Papam ſecundum, & centum ac tredecim Epiſcopos factam & approbatam, anno Domini 1059. Cujus verba recitantur, De conſecratione, diſt. 2. *Ego Berengarius*. Refert hæc *Durandus*, in 4. ſent. diſtinct. 10. quæſt. 1. & addit; Ecce quod panis ſubſtantiam remanere, dicunt eſſe opinionem, nec reprobatam dicunt, imò potius referunt ad confeſſionem Berengarii, quæ fuit per Concilium approbata. Hæc ibi *Durandus*.

Henricus Oſtienſis, & Gaufridus. & Bernardus Parmenſis, & Bartholomæus Brixianus.

22. *Henrici Oſtienſis & Bartholomæi Brixiani* honorificam facit mentionem *Platina*, in vita Alexandri quarti Papæ Romani; Viris (inquit) doctis ita favit (Alexander Papa 4.) ut eos ad Cardinalatum uſque provexerit: maximè verò Henricum Cardinalem Oſtienſem, virum divini humanique juris peritiſſimum. Vſus eſt & magna liberalitate erga Bartholomæum Brixianum, qui multa in Decretales edidit, quibus ex rebus præter doctrinam ſingularem & ſanctitatem, magnam [Alexander Papa] conſequutus eſt laudem. Hæc *Platina*. De *Bernardo* etiam *Parmenſi* ſcribit idem Platina in vita Innocentii Papæ quarti cui in ſede Romana immediatè ſucceſſit Alexander quartus: Edidere (inquit) & libros ſuo tempore in Decretales, quos apparatum vocarunt, *Bernardus Parmenſis & Compoſtellanus* viri doctiſſimi, ad hanc laudem diligentia & benignitate Innocentii excitati.

23. Hinc colligo, non eſſe hos contemnendos interpretes, qui ajunt hanc fuiſſe Nicolai Papæ ſecundi & cum eo totius Romani Concilii centum & tredecim Epiſcoporum mentem, quod poſt conſecrationem maneat ſubſtantia panis.

quamvis,

quamvis autem Innocentii tertii & Lateranenſis Concilii ſub eo habiti auctoritate permoti tranſſubſtantiationem approbent, nondum tamen eoſque in hominum animis inſederat ea opinio, quin alteratn illam viri ea ætate doctrinæ laude celeberrimi, etiam poſt decretum illud Lateranenſe Innocentii tertii, quod pro tranſſubſtantiatione conditum eſt anno Domini 1215.) liberè adhuc & palam, ſub ipſorum patrocinio Pontificum Romanorum, proponerent, ſaltem ut tolerabilem, imò ut ipſiſſimam *Nicolai* ejuſque Concilii mentem. Mortuus eſt autem *Innocentius* quartus anno Domini 1254. ejuſque ſucceſſor Alexander quartus obiit anno Domini 1261 ut ſcribit Onuphrius in Chronico Pontificum Romanorum.

Supra cap. 11.

Infra cap. 21.

Scotus & Durandus ins.

14. *Scotus*, in quartum ſenten. diſtinct. 11. quæſt. 3 & *Durandus* ibidem, quæſt 1. ajunt facilioremfore intellectum, & à multis quæ tranſſubſtantiationem premunt difficultatibus liberum, ſi ponatur manere poſt conſecrationem ſubſtantiam panis: atideo hanc viam tenendam eſſe niſi obſtaret decreti illius Lateranenſis auctoritatis. Vide ſuprà, cap. 11. §. 35. & 36. & 0.

Epilogus. de argumentis contra Tranſſubſtantiationem.

16. Plura invenit ſedulus antiquitatis indagator teſtimonia & argumenta contra neophyton hoc monſtrum. Sed nobis hæc, quæ in medium bona fide, ex ipſis veterum monumentis comportavimus, manifeſta obvia, irrefragabilia teſtimonia, indeque ſurgentia invicta argumenta impræſentiarum ſufficiant. Septem autem argumenta, ex antiquitate Catholica nobis ſuperius depromta, his tribus verſiculis juvandæ memoriæ exhibentur;

Oppoſitio contra errorem de corporali præſentia.

25. Quamvis autem *Nicolaus* ejuſque collegæ, & quos jam nominavi, canonitæ & ſententiarii, cum hac veritate, de ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem manente, conjungant errorem ſuum de corporali Chriſti præſentia in Altari, (quem refutavimus ſuprà, argumento quarto; plura etiam contra eundem errorem, Deo donante, dicturi, ubi ventura fuerit ad ubiquetarios.) non tamen labefactatur noſtra argumentatio, ſed firmiſſimè graditur ad everſionem tranſſubſtantiationis quæ ſtare nequit, manente panis & vini ſubſtantia poſt conſecrationem, ſive cum ea corporaliter adſit caro Chriſti, ſive abſit. ut docent *Thomas* 3. part. quæſt. 75. art. 2. & *Bonaventura* in 4. ſent. diſt. 11. part. 1. quæſt. 2. & *Scotus* ibidem quæſt. 1.

1. Eſt corpus: 2. eſt panis: 3 nutrit quoque corpora: 4 non eſt
Præſens carne: 5. mali ſumunt: 6. non panis & unda (eſt.
In populum: 7. vini & panis ſubſtantia priſca

CAPVT DECIMVM-SEXTUM.

De Gelaſio, auctore libri de duabus naturis in Chriſto, adverſus Eutychen & Neſtorium de quo, præcedente cap. §. 14.

GElaſius primus, Papa Romanus, ſedebat anno Domini 494 ſub nomine hujus Gelaſii Papæ Romani lectus hucuſque eſt & etiamnum editur liber ille de duabus naturis in Chriſto, adverſus Eutychen & Neſtorium: quem Cardinalis Baronius & Bellarminus abjudicare conantur Gelaſio Papæ, tribuentes eum antiquiori & orthodoxo auctori Gelaſio Cyziceno, qui vixit circa annum Domini 476. eſſe autem librum illum per omnia orthodoxum, nondum auſi ſunt inficiari nec audebunt, cum eum in orthodoxum citet Iohannes ſecundus, Papa Romanus, epiſtola ad Avienum Senatorem, contra hæreticos Acœnetas, quod nobis contra eos diſputantibus ſufficere poſſet, quantum ad teſtimonii auctoritatem. Sed præterea dicimus non poſſe jure negari opus illud eſſe ipſius Gelaſii Papæ, cujus nomen ei prænotatum eſt, Nam prope finem libri haud obſcurè ſe prodit ſtylus Romani Pontificis, ſedem ſuam Apoſtolicam commendantis. ſcripſiſſe autem Gelaſium Papam contra Eutychen & Neſtorium teſtes ſunt Anaſtaſius bibliothecarius in vita Gelaſii, & Gennadius lib. de viris illuſtribus.

1. Obiectio.

Reſponſio Vide §. 6.

2. At Gennadius, inquiunt, illud Gelaſii opus vocat grande volumen, & Anaſtaſius quinque libros, hic autem non niſi unus eſt exiguæ molis liber. Reſpondeo. Non adeo exiguus eſt hic liber quin reſpectu brevium epiſtolarum quæ Pontificum nomine prodeunt, grande & præclarum volumen meritò dici poſſit. unus videtur ex illis libris, quorum mentionem facit Anaſtaſius. Certè levicula eſt iſta objectio, in tam crebris experimentis amiſſarum partium operum Paternorum.

3. Secundò ait Anaſtaſius, libros illos Gelaſii Papæ in bibliotheca, & archivo Eccleſiæ aſſervari & nunc inde proferturhic liber. imo *Iohannes* ſecundus, Papa Romanus, non niſi unius libri mentionem facit. ſic citans hunc ipſum librum quem nunc habeamus; *Gelaſius ex libro adverſus Neſtorium & Eutychen. Propterea*, &c. Hæc *Iohannes*, epiſt. 3. ad Avienum. Sedebat Iohannes anno Domini 532. Non eſt veriſimile eum omiſſo prædeceſſore ſuo alium obſcuriorem Gelaſium hominem Græcum citaturum, præſertim cum abſolutè Gelaſium nominet. Annon, ſi alium quempiam Gelaſium intellexiſſet, adjeciſſet notam diſcretivam, & Gelaſium Cyzicenum aut ſimile quid dixiſſet, tam recenti adhuc Gelaſii Papæ memoria, & celebri operis ejus contra Neſtorium & Eutychen famâ? Objicit Cardinalis Baronius, in annalibus, Gelaſium hunc, Catholicorum Patrum teſtimonia pollicitum, Græcorum duntaxat auctoritate nitivix duobus Latinis ex plurimis in teſtimonium adductis, & inde colligit ſcriptorem hunc Græcum eſſe, non Latinum. Reſpondeo. Admiſſa iſta conſequentiâ, quid fiet de collectione illa Paternorum teſtimoniorum contra Monorhelitas, in Synodo *Martini* primi Papæ Romani, ſecretario quinto: ubi tantum quatuor adducuntur Latini, Græci autem ſeptemdecim? numquid propterea ſynodum illam Græcorum fuiſſe dices, non Larinorum Epiſcoporum? Pari etiam jure *Agathonis* Papæ ſuggeſtiones contra Monorhelitas dixeris eſſe ſcriptoris cujuſdam Græci: nam teſtes veritatis ibi citat *Agatho* Latinos non niſi quatuor, Græcos autem quam plurimos.

2. Obiectio.

3. Obiectio.

4. Tertiò, objicit Bellarminus, omiſſos eſſe ab

eo

eo *Hieronymum, Augustinum, Leonem*, Respondeo; Omisit etiam *Flavianum, Proclum, Cyrillum*, Græcos Patres à Synodo Chalcedonensi contra Eutychetem adductos. Cur etiam omisit *Dionysium, Iustinum, Epiphanium*, & alios qui ab aliis in eodem argumento citantur? Nempe non erat illi propositum omnia proferre, ut ipse testatur. *Hieronymum* etiam omiserunt *Martinus* & *Agatho*. Augustinum quidem citant & Leonem, de quibus nihil apud Gelasium. At rursum Gelasius prædecessorem suum *Damasum* citat, de quo apud Martinum & Agathonem altum silentium. Quis non videt jam inanes esse & apertas nugas, quas sophistæ isti pro appertis venditant conjecturis.

Quarta objectio.

5. Sed nondum cessant: 4. Objicit Bellarminus; Non esse (inquit) hunc librum Gelasii Papæ, videtur manifestum; quia in hoc libro citatur tanquam unus ex catholicis & sanctis Patribus *Eusebius* Cæsariensis, quem tamen hæreticum Arianum fuisse, & Origenis accerrimum defensorem; notum erat *S. Gelasio*, qui hac de causa reprobavit opera Eusebii Cæsariensis, in decreto de libris Apochryphis. Hæc *Bellarminus* lib. de scriptoribus Ecclesiasticis, in Gelasio Papa. Respondeo. 1. Hoc argumento evincam librum de clericis, qui Bellarmini dicitur, non esse opus Bellarmini; nam in eo libro, pollicitus catholicorum Patrum testimonia, citat cap. 27. historiam Theclæ, autoritate nixus Ambrosii, quamvis sciverit eam narrationem post Ambrosii tempora proscriptam esse ut Apochryphum, decreto Gelasii Papæ. Citat etiam eodem capite, & cap. 31. Tertulliani librum de monogamia, quem sciebat scriptum esse contra Ecclesiam à Tertuliano jam tum hæretico, ut ipse ex Hieronymo monet, lib. de scriptoribus Eccl. in Tertulliano. 2. Hieronymus Rufino respondit se sine crimine Origenem in quibusdam laudare, quamvis eum in aliis culpet. In illa Apologia adversus Ruffinum quæ incipit; *Ledi tuas literas*. et hoc Hieronymi de Origene judicium approbat Gelasius in illo decreto, quod exstat apud Gratianum, dist. 15. *Sancta Romana*. ubi etiam idem Patuit de Eusebio Cæsariensi. Et apertè falsum est quod asserit Bellarminus, *Gelasium reprobasse opera Eusebii tanquam hæretici Ariani*. Historiam quidem Eusebii posuit in libris Apochryphis. At neque hanc prorsus rejicit, Chronicam (inquit) Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro repuerit, & in laudibus atque excusatione Origenis schismatici unum conscripsit librum; propter rerum tamen singularem notitiam, quæ ad institutionem pertinet, usquequaque non dicimus renuendos. Hæc *Gelasius* qui ibidem quid primo historiæ Eusebianæ libro ei displiceat indicat, quando epistolam Iesu ad Abgarum accenset Apocryphis. Hanc historiæ suæ inseruit Eusebius, lib. 1, cap. ultimo. At Arianismi Eusebiani apud Gelasium nulla prorsus mentio. Deinde & illud dolosum est, *reprobasse Gelasium opera Eusebii*: ac si quisquam diceret, Quintam Synodum damnasse opera Theodoreti. quod falsum esse testatur *Pelagius* secundus, Papa Rom. epist. ad Eliam Aquileiensem: damnatis enim eis quæ contra duodecim Cyrilli capitula scripsit; Alia verò (inquit *Pelagius*) scripta illius non solùm recipimus, sed etiam eis contra adversarios utimur. Sic *Gelasius* non omnia *Eusebii* opera, sed ejus historiam, neque eam totam, sed ea præsertim, quæ de *Abgaro* & in laudem atque excusationem *Origenis* in ea historia leguntur rejicit: alia verò ejus scripta non solùm recipit, sed eis etiam contra adversarios utitur. Non citat autem in illo opere adversus Eutychen & Nestorium quicquam ex Eusebii scriptis ipsi improbatis, sed tantum ex ejus expositione Psalmi 17. & Evangelica præparatione, lib. 7.

De historia Ecclesiastica Eusebii Episcopi Cæsariensis.

Respondeo.

6. Porro Cardinalis Baronius etiam ex phrasi latina seu stylo hujus libri infert, librum hunc è græco esse conversum. At è contrario, phrasis latina *Gelasium* Papam auctorem resipit. Confer ejusdem argumenti epistolas *Gelasii* Papæ, nempe secundam, & Laurentium de Lignido Episcopum; & tertiam, ad Episcopos Dardaniæ. Videbis eundem in illis atque in hoc libro dictionis characterem, persimiles & sæpe easdem phrases, eadem argumenta modo non absimili utrobique proposita. Discrimen est in brevitate epistolarum, & prolixitate hujus libri. Qui certè dividi posset in quinque prolixiores partes, quam sit ulla earum epistolarum, in quibus profitetur se ad Ecclesias formam fidei suæ, & Antidotum adversus pestes hæreticas mittere: Quod argumento est (ut superius etiam monebamus) hunc librum esse illud ipsum grande & præclarum Gelasii Papæ volumen, Gennadio memoratum. Nam præ epistolarum illarum brevitate grande dici potest volumen: argumentis efficacissimis ex sacris scripturis, ex ratione, denique ex sanctorum Patrum monimentis copiosum. liber scilicet ille Gelasii, à Iohanne Papa secundo allegatus.

Quinta objectio.

Responsio.

Suprà, §. 4.

7. Anastasius quidem bibliothecarius (qui vivebat circa annum Domini 870.) scribens de Gelasio Papa, ait; Hic fecit 5. libros adversus Nestorium & Eutychem, qui hodie in bibliotheca & archivo Ecclesiæ continentur. Hæc ille, in vita Gelasii. Nempe connumeratis illis duabus epistolis, seu fidei libellis, sunt 3. libri, & facilis est lapsus, ut pro nota numeri ternarii irrepat nota Quinarii, nisi & alios duos ejusdem argumenti scripserit libellos, qui interciderint. Quis autem æquum esse concesserit, superstitem librū auctori abjudicare, propter aliorum quorundam ejusdem auctoris librorum amissionem? Cui iniquæ legi si locus detur, quotusquisque Patrum inveniatur, cujus opus aliquod jam agnoscas?

8. Ejusdem farinæ est illud, quo suas de libri hujus autore conjecturas coronat Baronius; Annotationes quasdam Pelagiano errore respersas in epistolas Pauli existimarunt multi, earum subtilitate adducti, conscriptas esse à Gelasio, quod falsum esse deprehendit Cassiodorus, de divinis lectionibus, cap. 8. Quid hinc inferet Baronius. Num hunc etiam librum esse hæreticum, aut adulterinum? quam hoc insulsum? pari jure inteleris, quodlibet aliud cujuscunque auctoris germanissimum & salubertimum opus, esse adulterinum, aut hæreseos venena continere: modo illius scriptoris autoritatem aliquando ementita sit spuria aliqua scriptio. Et quid tunc fiet de aliorum ferè omnium Patrum monimentis? quid de ipsis Apostolorum scriptis? Fuerint certè notæ illæ adulterinæ, imo hæreticæ. At libet hic *Gelasii* Papæ contra *Eutychen* & *Nestorium* neque adulterinus est, neque hæreticus, sed est orthodoxus, ut est in confesso. Esse etiam germanum opus Gelasii Papæ cur inficientur, nulla eis suppetit justa ratio.

Sexta objectio.

Responsio.

Digitized by Google

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

De emphaticis quibuſdam apud Patres loquutionibus, & rhetoricis exaggerationibus.

REperiuntur apud Chryſoſtomum, & alios Patres, loquutiones quædam, de Euchariſtia, ad emphaſin μαλακῶς γενικῶς comparatæ, quibus tanti ſacramenti dignitas amplificatur, & contemptus abigitur. Quibus quando abutuntur Tranſſubſtantiarii in patrocinium ſui erroris, nimiam produnt incogitantiam. Docent enim uno ore ſententiarii, corpus Chriſti, ut eſt in Euchariſtia, nullo percipi ſenſu corporeo, ideſt, nec videri, nec auditi, nec olfieri, nec guſtari, nec tangi; imo ne intellectu quidem humano percipi, ut humanus eſt: ſed ſola fide ſeu intellectu per fidei lumen colluſtrato & elevato. in 4. ſent. diſt. 10. Conveniunt & illa Thomæ verba in Summa, Verum (inquit) corpus Chriſti & ſanguinem eſſe in hoc ſacramento, neque ſenſu, neque intellectu deprehendi poteſt, ſed ſola fide quæ auctoritati divinæ innititur. 3. part. qu. 75. art. 1. in corpore articuli. idem docet eadem parte, qu. 76 art. 7. Docent etiam omnes, corpus Chriſti in Euchariſtia non frangi, neque ullam læſionem pati, neque ſanguinem ejus extra venas egredi. 4 ſent. diſt. 12. Nihil igitur Tranſſubſtantiationi cauſam juvant demegoricæ illæ Patrum declamationes, quibus ad excutiendum auditoribus ſuis ſacramenti contemtum, & ad inflammandos inque cœleſtes meditationes attollendos eorum animos, omnes eloquentiæ ſuæ copias, pio ſtudio & admirabili facundia magnificè explicantes, ajunt, fideles communicantes videre & tangere Chriſtum, & dentes carni ejus infigere, ſanguinem ejus lugere, eoque linguas eorum rubricari, &c.

Vide ſupra cap. 2. §. 4. & cap. 11. §. 12.

Autor operis de cardinalibus operibus Chriſti.

2. Sic autor ſermonis illius de cœna Domini, qui Cypriano tribuitur; *Cruci* (inquit) *haremus ſanguinem fuginus, & intra ipſa Redemtoris noſtri vulnera figimus linguam: que interius exteriuſque rubricati, à ſapientibus huius ſeculi judicamur amentes.* Quæ omnia ſpiritualiter eſſe intelligenda idem autor verbis ibidem præcedentibus & ſubſequentibus luculenter docet.

Chryſoſtom.

3. Et *Chryſoſtomus* homilia 82. in Evangelium Matthæi. αὐτὸν ὁρᾷς, αὐτοῦ ἅπτῃ, αὐτὸν ἐσθίεις, ipſum vides, ipſum tangis, ipſum comedis. —— αὐτὸς ἑαυτὸν δίδωσι, καὶ ἰδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅπτεσθαι, καὶ φαγεῖν ἐνδίδωσιν. ipſe autem ſeipſum tibi dat, non ſolùm conſpiciendum, ſed etiam tangendum, & comedendum, & ſumendum intus. —— ἀναφύρει ἑαυτὸν ἡμῖν καὶ τῇ πίστει μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ πράγματι σῶμα αὑτοῦ ἡμᾶς κατασκευάζει. commiſcet ſeipſum nobis: & non ſolùm fide, ſed etiam re ipſa corpus ſuum nos efficit. Mox etiam ait, ſacerdotis manum diſecare hanc carnem. διατέμνει ταύτῃ τὴν σάρκα. & os communicantium impleri igne ſpirituali. πλησθῆναι πυρὸς πνευματικοῦ: eorundemq; linguam φοινιχθῆναι αἵματι φρικωδεστάτῳ, purpurati ſanguine ſummè tremendo. Et nos corpore Chriſti, quod Angeli contueri non audent abſque timore, Nos, inquam, eo nutriri, eidemque commiſceri ἀναφύρεσθαι, & fieri nos Chriſti corpus unum, & carnem unam. Et paulò poſt; αὐτὸς ἡμᾶς τρέφει ἰδίῳ σώματι, καὶ ὅλους πάντας ἡμᾶς ἑαυτῷ συμπλέκει. ipſe nos nutrit proprio corpore, & per omnia nos ſibi ipſi innectit. idque ſtatim explicans, dicit, hoc non omnibus contingere, ſed ſolis fidelibus, ἵνα γὰρ ἐκείνῳ τὴν πίστιν ἀναμίγνυσιν ἑαυτὸν διὰ τοῦ μυστηρίου καὶ οὐκ ἐγέννησεν, ἀπαρίζει δι' ἑαυτοῦ. unicuique enim fidelium commiſcet ſeipſum per myſterium: & quos generavit, enutrit per ſeipſum. Et aliquanto ſuperius; ἐπειδὴ ὁ λόγος φησὶ, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ πιστεύομεν, καὶ πεπείσμεθα, καὶ νοητῶς ὡς βλεπομένῳ ἐφαπτόμεθα. ὁρᾷς δὲ αὐτὸν παρέχοντα ἡμῖν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' οὐκ ὄψεσι μὲ ἁφάσθαι, πίστει δὲ νόητα. Quia igitur Verbum dicit, hoc eſt corpus meum, & pertuaſi ſimus, & credamus, & intellectualibus ipſum conſpiciamus oculis: nihil enim ſenſibile tradidit nobis Chriſtus. ſed per res quidem ſenſibiles, omnia autem intelligibilia. idque illuſtrat à ſimili in baptiſmo (ubi certè nulla fit tranſſubſtantiatio.) ὥσπερ καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι, δι' αἰσθητῶν μὲν τὰ πολλὰ μᾶλλον γίνεται, τὰ ἴδια τὸ δῶρον· τοιοῦτον δὲ τὸ γέννημα καὶ ἡ ἀνακαίνωσις. Sic etiam in baptiſmate, per rem quidem ſenſibilem, nempe aquam, confertur donum: quod autem perficitur eſt intelligibile, nempe generatio & renovatio. Et diſpentationis hujus rationem aperiens; ſic enim (inquit) eſſes incorporeus, ἀσώματος, nuda tibi ipſa incorporea ἀσώματα traderet dona: quoniam verò corpori implexa eſt anima, in rebus ſenſibilibus intelligibilia tibi tradit. ἐπειδὴ δὲ σώματι συμπέπλεκται ψυχὴ, ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητὰ σοι παραδίδωσι.

Non ſolùm fide ſed etiam re ipſa. Vide Calv. inſtit. lib. 4 cap. 17. §. 6. vide etiam infra §. 7.

Nihil ſenſibile tradidit nobis Chriſtus, ſed per res quidem ſenſibiles, omnia autem intelligibilia.

Diſpenſationis huius ratio.

4. Idem Pater homilia 24. in priorem epiſt. ad Corinthios. ait Chriſtum, quod in cruce non eſt paſſus, pati in Euchariſtia: nam in cruce non eſt ullum os ejus confractum, frangi verò eum in Euchariſtia propter nos, ut omnes ſaturet. Et infra, citans illa Domini verba, *ubi cadaver, ibi & aquile*: eaque ad Euchariſtiam accommodans; *cadaver* (inquit) vocat corpus, propter mortem. Niſi enim ille cecidiſſet, nos non ſurrexiſſemus. ἀετὸς δὲ ἐκεῖ, διὰ τοῦτο ὅτι ἐξ ὕψους ἐστὶ καὶ δεῖ τὸ ὀξὺ πόῤῥω τοῦ σώματος τούτου, καὶ μηδὲν ἐοικὸς τοῦ γῆ καὶ κονιορτὸν ἔχειν, μηδὲ κάτω σύρεσθαι ἐξ ἕρπυσι, ἀλλ' ἄνω πτεροῦσθαι διὰ παντός, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ἅλιον τὸ δίκαιον ἐπιφαίνεσθαι ἐξ ἀνατολῆς τὸ ὄμμα τὸ δεξιὸν ἔχων. αἰετὸς γὰρ, οὐ κολοιὸς, οὐδὲ ἡ πρόνοια. Aquilas autem vocat, oſtendens etiam ſublimem eſſe oportere accedentem ad hoc corpus, & nihil cum terra commune habere, neque deorſum trahi & repere, ſed ſurſum perpetim volare, & Solem juſtitiæ intueri, & acutum mentis oculum habere. Aquilarum enim, non graculorum, eſt hæc menſa. Et paulo ſuperius; ait, nos hoc tremendo ſacrificio admoneri, ut aquilæ ſimus, hinc in ipſum cœlum ſubvolantes, ἐκεῖς αὐτὸν ἐπάνω ἀναβαίνοντες. Et infra, Aperi cœli portas & inſpice: vel potius non cœli, ſed cœli cœlorum: & tunc videbis quod dicitur. Omnium enim quæ ibi ſunt pretioſiſſimum, hoc tibi in terra poſitum (χείρωνι) monſtrabo, ipſum regis corpus. hoc tibi nunc licet in terra videre. ———— Neque vides ſolum, ſed & tangis: neque tangis ſolum, ſed & comedis: eoque rurſum domum remeas. Munda igitur animam & præpara mentem ad horum myſteriorum ſuſceptionem. καθάρισον τὴν ψυχὴν καὶ παρασκεύασον τὸν νοῦν εἰς ὑποδοχὴν τῶν μυστηρίων ταύτων.

Nonne ſic ſomniis.

Munda animam, præpara mentem.

5. Cernis

Πάντα νοητῶς.

5. Et cernis ut omnia Chrysostomum, quæ de visione loquitur, referat ad *νοητὸν ὄμμα πίστεως*, in solis aquilis in cœlum subvolantibus. ita etiam de tactu, & comestione, & incorporatione, & commistione, &c. vidi suprà, cap. 2. §. 4. & cap. 11. §. 12.

Molin.

6. Similes in aliis quibusdam Patribus observatas devotionis & eloquentiæ *ὁμοιότητας* invenies apud *Petrum Molinæum*, in Apologia pro sancta cœna, cap. 20. pag. 413. & 414. editionis Gallicæ, Genevæ anno Domini 1610 & apud *Richardum Crakanthorpium*, in defensione Ecclesiæ Anglicanæ, contra Spalatensem, cap. 73 §. 30.

Crakanth.

Non solum fide, sed etiam reipsa nos suum corpus facit supra, §. 3.

7. At quid (inquies) sibi volunt illa *Chrysostomi* verba, homil. 82. in Matth. quibus ait Christum se nobis commiscere, & non solùm fide, sed etiam reipsa nos corpus suum facere? Respondeo hoc corporali carnis Christi manducationi non esse tribuendum, ex ipsius Chrysostomi verbis indidem superius citatis manifestum est, quibus docet hoc non omnibus, sed solis fidelibus convenire: cum tamen corporalis sacramenti manducatio contingat etiam impiis. Et fatentur Transubstantiarii, nos non fieri corpus Christi nisi manducatione spirituali, sicut docuimus suprà, cap. 1. & cap. 12. corporaliter autem Christum nobis commisceri, somnium fuit Capernaïtarum, ab ipsis etiam Transubstantiariis repudiatum, qui docent corpus Christi, consumtis speciebus sacramentalibus, desinere esse corporaliter in eis qui communicarunt, nec nostræ substantiæ commisceri, quamvis ii qui fideliter communicarunt, non desinant esse reipsa corpus Christi, seu membra corporis ejus. Hæc igitur fiunt *νοητῶς*, & *πνευματικῶς*, ut non obscurè monent Chrysostomus. *Crede & manducasti*: inquit Augustinus. hujus autem per fidem manducationis effectum est realis coalitio in unum corpus, id est, spirituali per fidem participatione carnis Christi efficitur illa realis nostri cum Christo unio, ut Christus per fidem illam habitet in cordibus nostris, simulque *σύνοικοι καὶ συμπολῖται*, sicut loquitur Apostolus cap. 3. ad Ephesios. non ut alius salutiferæ hujus participationis denotetur modus, ex parte nostra, nisi per fidem haud inanimem, sed ut declaretur fructus uberrimus inde proveniens. ad hunc autem spiritualem modum excitamur atque attollimur per verbum & sacramenta: tanquam media atque organa divinitus hunc in finem instituta, nostræque infirmitati attemperata. Pertinet huc illud Chrysostomi, *οὐ γὰρ τῷ μετέχειν μόνον καὶ μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἑνώσει τοιοῦτοι γινόμεθα. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἑαυτοῦ ἡμῖν ἕνωσιν τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτὸ δίδομεν τὸ ἄρτου τύπου ἐπιτελοῦντες.* Non enim participatione tantum, sed etiam unitione communicamus. Nam sicut illud corpus unitum est Christo, ita etiam nos per panem hunc ipsi unimur homil. 24. in 1. ad Cor. cap. 10. vers. 16.

Ephes. 3.

Suprà, cap. 6. §. 7. & infra cap. 18. §. 28.

Augustinus tract. 25. in Evang. Joannis.

8. Eodem sensu dixit *Cyrillus* Alexandrinus, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam participatione naturali. Cyrillus, lib. 10. in Evangelium Ioan. cap. 13. ubi loquitur Cyrillus de illa participatione, semper salutifera, quæ solis fidelibus & veris Christi membris convenit, sicut docuimus suprà, cap. 12. Qualis non est illa quæ à Transubstantiariis somniatur corporalis Christi manducatio, quam ipsi concedunt etiam infidelibus & reprobis.

Cyrill. Alexandr. non habitudine solum, verum etiam participatione naturali.

9. Vide in eandem sententiam egregiam *Ioannis Calvini* dissertationem, in eaque verborum Chrysostomi explicationem, lib. 4. Institut. cap. 17. in prima parte capitis, quæ undecim complectitur sectiones.

Calvinus.

10. Idem *Chrysostomus*, homil 28. in Matth. ait Christum bibisse suum sanguinem. mox autem subjicit hæc verba [in 3. vers. cap. 26.] *διὰ τοῦτο τὰ μυστήρια παρέδωκεν, ὅπως ἐπιδῶμεν.* id est; quando tradidit mysteria, vinum tradidit.

Chrysostomus, Christus bibit suum sanguinem. nam bibit vinum, ante typum sui sanguinis.

CAPVT DECIMVM-OCTAVUM.

De origine, progressu, & instabilitate erroris de Transsubstantiatione. Et rursum de seculo infelici.

Ioan. Damascenus.

PRimos errores hujus fundatores invenio adoratores imaginum, seculo octavo, quo tempore *Ioannes Damascenus*, imaginum cultor, clarius in Oriente habebatur, circa annum Domini 740. Hic, ut imaginum oppugnatoribus, solam eucharistiam pro legitima Christi imagine agnoscentibus, se opponeret, infano imaginum zelo & contentionis ardore eò devectus est, ut etiam sanctis patribus incautus contradiceret, neque erubesceret scripto publico hæc palàm profiteri; Nec verò (inquit) panis & vinum corporis & sanguinis Christi figura sunt, (absit enim hoc!) verum ipsummet Domini corpus Divinitate affectum: quippe cum Dominus ipse dixerit, hoc est non corporis signum, sed corpus, nec sanguinis signum, sed sanguis. Hæc ille, libro quarto. de orthodoxa fide, capite decimo quarto, cum sequutus *Epiphanium* quidam diaconus, in secunda Nicæna Synodo (seu potius ipsa secunda Nicæna Synodus) affirmat consecratum panem & vinum à nullo probabilium Patrum dici typum aut antitypa corporis & sanguinis Domini. Quam incautam atque inverecundam assertionem universa illa pro imaginum religioso cultu habita Synodus Nicæna secunda (anno Domini septingentesimo octogesimo septimo,) comprobavit, ut patet ex ejusdem pseudosynodi actione sexta, tomo tertio, sectione ultima. Quod quam inconsideratè ac temere ab eis assertum sit, declarant illa antiquiorum Patrum testimonia, quæ à nobis suprà, capite nono, adducta sunt in confirmationem primi nostri argumenti contra transubstantiationem. Magis igitur dexteri verborum Domini interpretes fuerunt illi trecenti triginta octo Episcopi, qui in Concilio Constantinopolitano nuncupato œcumenico septimo, anno Domini septingentesimo quinquagesimo quarto, asseruerunt cum sanctis patribus, Eucharistiam etiam consecratam, esse corporis Christi imaginem & typum. Quantum nihilominus abfuerint Damasceni & Nicænorum illorum placita à postmodum adinventa transubstantiatione ostendimus suprà, capite decimo quinto, paragrapho decimo septimo, & paragrapho decimo octavo.

Secunda Nicæna Synodus.

vide suprà lib. 7. cap. 10. §. 1.

Digitized by Google

Paſchaſius Ratberius

2. Sequenti, id eſt, nono ſeculo, agitari cœpit in Occidente quæſtio de Euchariſtia *Paſchaſio Ratberto* Abbate Corbeienſi (quem Bellarminus lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, ait primum fuiſſe qui ſeriò & copiosè ſcripſit de veritate corporis & ſanguinis Domini contra Bertramum) & *Amalario* Epiſcopo Trevirenſi, vel (ut monet *Iacobus Vſſerius* in confutatione Ieſuitæ, cap. de reali præſentia) Metenſi ac deinde Lugdunenſi, ſubſtantialem quandam converſionem & præſentiam introducentibus. Cui errori ſe oppoſuerunt *Rabanus Maurus* Archiepiſcopus Moguntinus, & *Bertramus* preſbyter & monachus in eodem Corbienſi monaſterio, cui præerat Paſchaſius.

Amalarius.

Rabanus. Maurus. Bertramus.

Amalarius.

3. Certè *Amalarius.* libro tertio de Eccleſiaſticis officiis, capite vigeſimo quarto, profitetur ſe credere *naturam ſimplicem panis & vini mixti veris in naturam rationabilem, ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti.* Quæ Amalarii verba etſi duriuſcula, benignam tamen interpretationem recipere poſſent, niſi obſtaret tota illorum qui ejus doctrinæ de euchariſtia reſtiterunt, tum etiam Eccleſiæ Lugdunenſis, eodem illo nono ſeculo de alia quadam controverſia differentis, authoritas, in qua controverſia Amalarii hujus teſtimonium, pro adverſa opinione allatum, Eccleſia Lugdunenſis hæc excipit cenſura; Quod autem (inquit) inter cæteros, qui de tanta quæſtione, divinæ ſcilicet, præſcientiæ & prædeſtinationis apud eos ſcripſiſſe memorantur, etiam *Amalarius* ponitur, & ſanctus *Iohannes* ab eis ad ſcribendum compulſus eſſe refertur: multum moleſtè & dolenter accepimus, ut Eccleſiaſtici & prudentes viri tantam injuriam ſibimetipſis fecerint, ut Amalarium de fidei ratione conſulerent, qui & verbis & literis ſuis, mendaciis & erroribus, & fantaſticis atque hæreticis diſputationibus plenis, omnes pene apud Franciam Eccleſias, & nonnullas etiam aliarum regionum, quantum in ſe fuit, infecit, atque corrupit: ut non tam ipſe de fide interrogari, quam omnia ſcripta ejus ſaltem poſt mortem ipſius debuerint igne conſumi, ne ſimpliciores quique qui eos multum diligere, & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur, & perniciosè fallerentur, ac deciperentur. Hæc de *Amalario*, Eccleſia Lugdunenſis, lib. de tribus epiſtolis, aliquanto ante finem lib. Tomo 4. bibliothecæ patrum, edit. 4 part. 2. col. 191. D.

Hic fuit Iohannes Scotus Virgina. Eccleſiæ Lugdunenſis, iudicium de Amalario.

Bertramus.

4. Fervente ea controverſia, ſcripſit, Caroli Calvi hortatu, *Bertramus* inſignem illum librum de corpore & ſanguine Domini, in quo veterum Patrum doctrinam perſpicuè declarat, & novitium Paſchaſii errorem valide refellit.

Wallafridus Strabo & ejus ætas.

His ſe adjunxerunt *Walafridus Strabo*, Abbas Augiæ, & *Heribaldus* Altiſſiodorenſis Epiſcopus: quem etiam *Carolo* Calvo regi charum fuiſſe & intimum refert in Chronologia ſua *Robertus* Altiſſiodorenſis monachus, ut obſervat *Iacobus Vſſerius* lib. de Chriſtianarum eccleſiarum ſucceſſione & ſtatu, cap. 2. Poſtea autem longo interjecto ſeculorum intervallo, *Thomas Waldenſis*, transſubſtantiationi jam addictus, dum enumerat varios in variis exortos gentibus hæreticos, non ſolùm *Berengarium* in eo ordine ponit, ſed etiam *Heribaldum* & *Rabanum*. Priſcillianiſtarum (inquit) contagio in Hiſpaniis exorſa, nec ſtatim extincta deſævit in orbem. Gallíaquoque Petrum Abelardum, & Berengarium propugnavit, Germania Heribaldum & Rabanum. Hæc *Thomas Waldenſis.* tom. 1. Doctrinalis fidei, in prologo ad *Martinum* quintum, Papam Romanum. Qui etiam opus illud Pontificali reſcripto approbavit. Vide etiam ejuſdem operis *Thomæ Wald.* tom 2. cap. 19. & 61. et *Iacobi Vſſerii* librum, de Chriſtianarum Eccleſiarum ſucceſſione & ſtatu, cap. 2. Vbi quandam detegit impoſturam, inquiens; Pontificii ſublata hac, quæ cum ipſorum de ſacramento Euchariſtiæ abſurdo dogmate conciliari nullo modo poterat, ad *Helgimonem* data [*Rabani*] epiſtola, ipſum Paſchaſii Ratberti à Rabano in ea epiſtola refutatum opuſculum ementito Rabani titulo venditarunt. [Raban. de ſacramento altaris. in multis codicibus MSS. & editione impreſſa Coloniæ, anno 1551. ex bibliotheca Cuthberti Tunſtalli. Vide Thomam Waldenſem tom. 2. de ſacramentis, cap. 61. Hæc *Iacobus Vſſerius.*

Florus.

5. Idem cum *Rabano* & *Heribaldo* & *Bertramo* (ſive *Ratranno*, docuit ejuſdem noni ſeculi ſcriptor *Florus* magiſter, qui etiam tempore Caroli Calvi floruit: Exſtat ejus exegeſis ſive expoſitio miſſæ, in bibliotheca Patrum, tomo ſexto editionis quartæ. In ea exegeſi, in illa verba [*quam oblationem tu Deus in omnibus*, &c.] ait panem & vinum, quamvis de ſimplicibus terræ frugibus ſumta, Divinæ benedictionis ineffabili potentia effici fidelibus corpus & ſanguinem unigeniti Filii Dei. Hanc eſſe rationabilem hoſtiam, plenam videlicet rationis, plenam myſterii, idque ſtatim clarius explicans; Cum (inquit,) panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis ejus ineffabili Spiritus ſanctificatione transfertur, manducatur Chriſtus. Per partes enim manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Et infra, in illa verba [*qui pridie quam pateretur*, &c.] Confitere (inquit, *id eſt conſecrare ſacramentum corporis & ſanguinis Domini.* —— De pane ait accipite & manducate. ——— Totum ergo quod in hac oblatione Dominici corporis agitur, myſterium eſt: aliud enim videtur, aliud intelligitur: quod videtur ſpeciem habet corporalem, quod intelligitur fructum habet ſpiritualem. —— Vinum fuit redemtionis myſterium, cum ait; Non bibam amodo de hoc genimine vitis. ——Illius ergo panis & calicis oblatio, mortis Chriſti eſt commemoratio. Item in illa verba [*Supplices te rogamus*, &c.] Chriſtus Eccleſiæ eſt cibus. Chriſtus eſt potus, caro Dei cibus, & Dei ſanguis eſt potus, Chriſtus nobis quotidie miniſtratur. Cibus iſte non corpus impinguat, ſed confirmat cor hominis. Hic eſt panis vitæ, qui ergo vitam manducat, mori non poteſt. Hæc *Florus.* In quibus obſerva; quæ de terræ frugibus ſumta ſunt, fieri corpus & ſanguinem Domini. quod propriè eſt impoſſibile, ſit igitur myſticè, ut ipſe interpretatur Florus, ita ut fidelibus fiant Domini corpus & ſanguis, id eſt, non maneant intra limites priſtinæ efficacitatis, ſed in ſacramentum carnis & ſanguinis ejus ineffabili Spiritus ſanctificatione ita transferantur, ut fideles ea ſumentes Chriſtum manducent, & in corde eorum ipſe maneat, nec jam mori poſſint. Quamvis interea ante beneficii myſterium externum panis ſit & vinum. Non igitur infideles ſumunt carnem & ſanguinem Domini, ſed ſolum panem & vinum.

Florus.

Panis & vini creatura transfertur in ſacramentum carnis & ſanguinis Chriſti.

Matth. 26. 29.

Tiemar Waldenſis.

6. Eodem

Iohannes Erigena Scotus, de quo etiam vide supra, lib. 8. cap. 3. §. 19.

6. Eodem ſeculo clarus in Gallia vivebat popularis noſter Ioannes *Erigena* Scotus quem magni nominis virum vocat Cardinalis Baronius in Annalibus, anno Domini 883. ille etiam Paſchaſii errorem oppugnavit, ſcripto libro de ſacramento Euchariſtiæ. Et quanquam nonnulla quæ de aliis quibuſdam quæſtionibus ſcripſit, ſtatim haut immeritò improbata ſint, nulla tamen vivo de euchariſtia mota lis eſt, ipſe etiam toto vitæ ſuæ tempore apud Eccleſias & reges Galliæ & Angliæ in ſummo honore egit, & mortuus (anno Domini 883.) in catalogum Chriſti martyrum, auctoritate Romani Pontificis relatus eſt. teſte Iohanne *Leſlæo*, Epiſcopo Roſſenſi, homine Pontificio. libro quinto de rebus geſtis Scotorum, in *Donaldo* hujus nominis ſexto, Scotorum rege ſeptuageſimo quarto.

7. Liber ille Iohannis Scoti multis poſtea annis tanto fuit in pretio, ut contrarius error nondum publico aliquo decreto ſuſceptus ſit, aut veritas reprobata: donec elapſis tandem ab ipſius Iohannis Scoti obitu annis centum & ſexaginta ſeptem, latius jam ſerpente erroris gangræna, ipſumque publici judicii locum palam occupante, liber Iohannis Scoti, decreto Papali ac Synodico *Leonis* noni Papæ Romani & Concilii *Vercellenſis*, damnatus eſt, & doctrina eo comprehenſa, cum ejuſdem tunc defenſore *Berengario*, patria Turonenſi, diacono Andegavenſi, etiam proſcripta: & Paſchaſii Ratberti doctrina palàm ſuſcepta & approbata eſt: anno Domini ſupra milleſimum quinquageſimo. ut ſcribit *Lanfrancus*, Paſchaſianæ doctrinæ ſectator & defenſor, libro de Euchariſtiæ ſacramento contra Berengarium. in bibliotheca Patrum, tomo ſexto, editionis quartæ.

Leo 9. Papa Romi & Concil Vercell.

1050. Lanfrancus

Infelix ſeculum. de quo vide etiam ſupra, lib. 7. cap. 12. §. 16. & §. 17.

8. Nec mirum, eo tunc vecordiæ prolapſam eſſe Romanam Eccleſiam, ejuſque admiratores; nam non ſolum religioſa imaginum adoratione, (quæ hanc ſubſtantialem in Euchariſtia converſionem & corporalem præſentiam peperit) & Angelorum hominumque defunctorum invocatione Roma jam ταπεινὴ & facta erat, ſed &, inter mortem Iohannis Scoti, & tempus prolatæ contra ejuſdem de Euchariſtia librum ſententiæ, immane quantum iniquitas abundavit, & ſpiſſa caligo orbem ac præcipuè urbem Romam involvit, adeo ut dormientibus hominibus zizania ἀκροδρυϊστὶ ſparſa paulatim radices egerint, ſenſimque adoleverint. Qui etiam illis temporibus ſedere Pontifices Romani ſedem illam malis ut plurimum artibus adepti ſunt, homines flagitioſiſſimi, & malè acquiſitam malèque adminiſtratam dignitatem tragico ſæpe & inglorio exitu reliquerunt. *VVernerus Rolivingus* Carthuſianus, auctor *Faſciculi temporum*, de illis temporibus ſcribere incipiens, *Charitas* (inquit) *refriguit valde circa iſta tempora, & iniquitas plus ſolito cœpit abundare.* Et mox in hanc erumpit querimoniam; *Heu, heu, heu, Domine Deus, quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus? o tempus peſſimum, in quo defecit ſanctus, & diminutæ ſunt veritates à filiis hominum! ——— Eia quis conventus, quæ congregatio, quis homo iam ſecurus erit, ſi ſic defecit ſanctitas primitiva?* Deinde ſcribens de Bonifacio ſexto, & Stephano ſeptimo, & aliquod ſequentibus Pontificibus (Formoſi ſucceſſoribus,) *Non niſi ſcandaloſa*, (inquit,) *de his reperi propter inauditas in ſancta ſede Apoſtolica contentiones: unus contra alium, & ſimul contra ſe mutuo.* Item de Iohanne 12. *Iſte Iohannes*, (inquit,) *fuit venator & totus lubricus, feminas publicè tenebat, quapropter depoſitus fuit per Ottonem. Sed non curavit. Tandem cum uxore cujuſdam ſe oblectans, à diabolo in tempore percutitur: & ſine pœnitentia ſubitò moritur. Eia Deus æterne, quam diſpares ſunt iſti prioribus, O abyſſus judiciorum Dei! quis inveſtigabis ea*; Et de Benedicto quinto. *Sanctitas* (inquit) *Papas dimiſit, & ad Imperatores acceſſit hoc tempore, ut apparet.* Et de Bonifacio ſeptimo, qui oculis prius effoſſis ſubito extinctus eſt; *Notate* (inquit,) *quod hi occiduntur, ſicut in primitiva Eccleſia, ſed non ſunt martyres ſicut illi. Par pœna, ſed diſpar cauſa.* Et de Silveſtro ſecundo, ait; *Iſte Silveſter ſecundus factus eſt Papa auxilio diaboli, cui homagium fecit.* Et de Benedicto nono. *Hic notat Ptolemæus, quod faſtus ſummorum Pontificum habuit ſemper malum exitum; & fuit occaſio & eſt cauſa multorum ſchiſmatum. Notabile eſt.* Hæc omnia & plura inveniet lector in Faſciculo temporum. *Sabellicus*, ſcribens de Leone quinto, & Chriſtophoro, libro primo, Enneadis nonæ, ait dignitatem Papalem, eo priorum Pontificum culpa venille, ut jam ludibrio eſſet ſordidiſſimo cuique, id eſt, à ſordidiſſimis pro libidine occuparetur. Idem ejuſdem enneadis libro ſecundo, ſcribens de Bonifacio ſeptimo & aliis per ea tempora Pontificibus Romanis; Mirum dictu eſt, (inquit,) quantum per id tempus degeneratum ſit à veterum Pontificum pietate: illi ſuo ſanguine Pontificium decus auxerunt; hi auctum, cædibus & rapinis profanarunt: donariis illi templa ditarunt; hi ſacrilegiis exuerunt: hi malis artibus rem bonam ambire; illi oblatam cunctanter & verecunde adire: ut difficile ſit judicare, plus moderationis & innocentiæ in illis fuerit, an in iis qui poſtea ſequuti ſunt, impudentiæ & temeritatis. Sed utinam hæc mala una ætas vidiſſet! Hactenus *Sabellicus*.

VVernerus Rolivingus in faſciculo temporum.

Tempus peſſimum.

Sabellicus.

14. Hæc non eo à nobis commemorantur, ut, perverſo quorundam diſputare neſcientium more, vitia hominum trahamus in opprobrium dogmatum: ſed ut inde divini æquitatem judicii obſervemus: homines enim jam antea obſtinatè, tum praxi tum dogmate, idololatras, neglectâque jam pietate in omnem impietatem diſſolutos, Deo ingratos, amorem veritatis non recipientes, juſtum apud Deum eſt & uſitatum, tradere in mentem judicii expertem, ejuſque mittere efficacitatem deceptionis, ut credant mendacio; & evaneſcant in ratiocinationibus ſuis & obtenebretur deſipiens cor ipſorum, & cum ſe ſapientes profiteantur, ſtulti fiant, & faciant ea quæ non conveniunt: oppleti omni injuſtitia, ſcortatione, improbitate, avaritia, malitia, &c. ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed acquieverunt in injuſtitia. Vt nos docet Apoſtolus ad Romanos 1. & 2. ad Theſſalonicenſes 2. His temporibus matureſcebat illa ἀποστασία, quam prædixit idem Apoſtolus, citato capite ad Theſſalonicenſes. Apoſtaſiam comitantibus Antichriſtiano illo faſtu & tyrannica feritate, de

Hominum vita non ſunt trahenda in opprobrium dogmatum ruſtra tamen Dei judicio mittuntur impiis & ingratis efficacitas erroris ut credant mendacio.

Rom. 1. 21. 22. 28. 29. 2. Theſſ. 2. 8. 9. 10. 11. 12.

quibus ſcripſerunt, idem Apoſtolus ibidem, & Iohannes in Apocalypſi, capite 11. & capite 13. ut nulli tandem libertas eſſet commercii niſi habenti characterum, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus: & occiderentur quicunque beſtiæ contradicerent. Hinc illa *Alexandri* tertii, Papæ Romani, in Concilio Turonenſi, conſtitutio contra Albigenſes (quos hæreticos vocat) facta anno Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo tertio. *Ne receptaculum quiſquam eis in terra ſua præbere, aut præſidium impertire præſumat. Sed nec in vendítione, aut emtione aliqua, cum eis omnino commercium habeatur: ut ſolatio ſaltem humanitatis amiſſo, ab errore viæ ſuæ reſipiſcere compellantur; Quiſquis autem contra hæc venire tentaverit; tanquam particeps iniquitatis eorum, anathemate feriatur. Illi verò ſi deprehenſi fuerint per Catholicos Principes cuſtodiæ mancipati, omnium bonorum amiſſione mulctentur.* Hæc Alexander tertius Papa Romanus, cum Concilio illo Turonenſi, quod generale vocat, cui ipſe præſidebat, & interfuerunt cum eo Cardinales ſeptemdecim, Epiſcopi 124. Abbates 414. & aliorum tam clericorum, quàm laïcorum maxima multitudo. In Tomis Conciliorum tom. 7. part. 2. edit. Pariſ. Eſtque hoc quartum capitulum, inter nova capitula quæ in eo Concilio promulgata ſunt.

Apocal. 11 7,8. Apocal. 13. 7. 17.

Albigenſes humano commercio excluduntur. Conſer Apocalyp. 13.17

10. Hinc illa regula, quam velut ægidem *Berengario* objectat *Lanfrancus*; libro de Euchariſtiæ ſacramento: *hæreticum eſſe omnem hominem, qui à Romana & univerſali Eccleſiâ in fidei doctrina diſcordat.* Ineptè ſanè, & ſophiſticè, univerſalem cum Romana conglutinat, quaſi ſcilicet univerſalis Eccleſiæ ideo hoſtis aliquis habendus ſit, quia à præſenti Romana diſſentit, quamvis veterem univerſalem Eccleſiam ſequatur. Idem etiam teſtis eſt, *Berengarium*, timore mortis, non auſum eſſe defendere ſuam ſententiam coram Concilio, ſed conſtitutum eſſe ſe cum illis credere. idque bis accidiſſe Berengario, nempe in Concilio turonenſi, tempore *Victoris* Papæ ſecundi (qui Leoni nono immediatè ſucceſſit) celebrato, & poſtea in Concilio Romano, cui præſidebat *Nicolaus* ſecundus Papa Romanus. Turonenſi illi Concilio præſediſſe *Hildebrandum* tunc Romanæ ſedis Archidiaconum, ſcribit *Guitmundus*, Lanfranci diſcipulus, libro tertio de corporis & ſanguinis Chriſti veritate in Euchariſtia. Romano autem illi Concilio interfuiſſe cum Nicolao centum & tredecim Epiſcopos, refert *Algerus*, libro primo de ſacramentis corporis & ſanguinis Domini, capite decimo nono. ubi etiam confeſſionem in eo Concilio præſcriptam Berengario, & ab eodem ſubſcriptionem ſuſceptam recipit. Quam & antea *Lanfrancus* libro ſuo contra Berengarium ſcripto retulerat. Eandemque poſtea *Gratianus* inſernit juri Canonico, diſtinctione ſecundâ de conſecratione, can. *Ego Berengarius*. Negotium ejus componendæ datum eſt *Humberto* epiſcopo Cardinali, quam ille Nicolao totique Concilio probatam (teſte Lanfranco) tradidit Berengario. unde infert Lanfrancus, ſcriptum illud non ſolùm Humberto, ſed etiam Nicolao Papæ ejuſque Concilio tribuendum. Celebratum eſt Turonenſe illud Concilium anno Domini 1055. Romanum autem illud ſub Nicolao, anno Domini 1059. ut notat Cardinalis Boronius in Annalibus. Poſtea tamen *Berengarius*, abnegatæ veritatis pœnitentiâ ductus, librum ſcripſit contra erroneam illam confeſſionem & contra Romanam illius temporis Eccleſiam, & illud Nicolai Concilium. Revera (inquit *Berengarius*) non ſanctam Romanam Eccleſiam experta eſt veritas ipſa, ſed Eccleſiam malignantium, Concilium vanitatis; nec Apoſtolicam, ſed ſedem Satanæ. Hæc ex *Berengarii* libro refert *Lanfrancus*. Fateor *Beregarium* debuiſſe potius vitam honeſtâ morte finire, quam perjurium facere, perfidiam jurare, fidem abjurare, quod ei objicit *Lanfrancus*. Sed ſimul fatendum eſt, *Petrum* Apoſtolum, etiamſi triplici peccaverit abnegatione, & perjurio, metu perculſus, non tamen peccaſſe reſipiſcendo. Formidabilis illo tempore Romanorum Pontificum potentiâ, & immanis priſciſque ſemper Chriſtianis improbata crudelitas, nomini paventi, necdum ad ſuſtinendum martyrium confirmato, debitam conſtantiam pro tempore expectorarunt. miſerando quidem, & non imitando exemplo. Nec, ſi in luto illo hæſillet Berengarius, cauſa quam prius tuebatur, inde eſſet deterior, licet ille infelicior. Leguntur in Colonienſi editione Biniana Conciliorum, in ſecunda parte tomi tertii, pagina 401. & in editione Pariſienſi, in priore parte tomi ſeptimi, pagina 408. acta Concilii cujuſdam Romani, quaſi ſub *Georgio* ſeptimo Papa (is ille eſt *Hildebrandus*, de quo ſuperius memini) celebrati anno Domini 1079. ubi rurſum *Berengarius* in converſionem ſubſtantialem conſenſiſſe legitur.

Verba Berengarii, referente Lanfranco.

Concil. Rom. ſub Gregor. 7.

2. Scribit auctor faſciculi temporum, diſcipulos *Berengarii* non eſſe converſos, adeo ut ea hæreſis longo tempore afflixerit Eccleſiam. Ita ille, temporis ſui errore adductus, hæreſin vocat eam doctrinam quam ſine hæreſeos inſimulatione palàm profeſſi ſunt orthodoxi Patres per integra decem ſecula, adeò ut etiam ſeculo illo, quod Leonis noni Papæ tempora proximè præceſſit. (de quo *Bellarminus* in ſua Chronologia: Vide, inquit, ſeculum infelix, in quo nulli ſcriptores illuſtres, nulla Concilia, Pontifices parum ſolliciti de republica. Sed Divina providentia fecit, ut nullæ ſurgerent hæreſes novæ. Hæc ille.) Adeo ut, inquam, etiam infelici illo ſeculo decimo hanc doctrinam palàm propoſuerint ac defenderint adhuc viri docti, ſine ulla hæreſeos infamiâ *Herigerus* Abbas Lobienſis, literali ſcientiâ clarus, congeſſit contra *Ratbertum* multa catholicorum Patrum ſcripta de corpore & ſanguine Domini: inquit *Sigebertus* monachus Gemblacenſis, lib. de viris illuſtribus, cap. 138. (ita legitur in ipſo manuſcripto codice Gemblacenſi, multiſque aliis codicibus, teſte *Suffrido Petro*, operis editione anno Domini 1580.) Adnotatur in margine, *Herigerum* hunc floruiſſe anno Domini 990.

Zephiſma regula. Vide cauſ. 9 qu. 3 Can. Nemo ex Iſſa.

De Berengario.

Concil. Turon.

Concil. Roman.

Guitmund.

Algerus.

De confeſſione præſcripta Berengario. Vide §. 14.

Humbert. Epiſcop. Card.

Tur. anno 1055. Rom. anno 1059.

Herigerus.

12. Eandem *Rabani*, & *Bertrami*, & *Iohannis Scoti*, & antiquorum Patrum doctrinam, eodem decimo ſeculo, palàm profitebatur, abſque ulla hæreſeos aſpergine, *Ælfricus* Abbas Malmesburienſis, & cum eo Epiſcopi ac univerſa Eccleſia Anglicana: ſicut ex ejuſdem Ælfrici homilia Paſcali, aliiſque ſcriptis docet *Iacobus Uſſerius*, in refutatione Ieſuitæ. capite de reali præſentia: prope finem capitis. eodem etiam ſeculo *Batherius* ſcripſit librum de corpore

Ælfricus.

Batherius

pore & ſanguine Domini, teſte *Sigeberto*, libro de viris illuſtribus, capite centeſimo vigeſimo octavo, incertum nobis in quam ſententiam. Hunc autem idem Sigebertus in Chronico ad annum Domini nongenteſimum trigeſimum ſecundum, vocat *Raherium*, aitque eum multa ſcripſiſſe legentibus utilia. Quod noto, quia *Suffridus Petrus* putat Herigerum ſcripſiſſe contra hunc, quem vocat *Ratherinm*; annotatione in caput centeſimum trigeſimum octavum Sigeberti de viris illuſtribus.

13. Seculo demum undecimo antiqua veritas infamata eſt vocabulo hæreſeos, & contrarius error pro veritate, palam ſuſceptus eſt. Hinc nata eſt illa confeſſio præſcripta *Berengario* à *Nicolao* 2. Papa Romano ejuſque concilio 113. Epiſcoporum, quam ex *Algeri* libro primo de ſacramento, capite decimo nono, exhibeo lectori.

Confeſſio Berengarii ſeu Nicolai 2. Papæ Romani Vide §. 10.

14. Ego *Berengarius*, in ſignus Eccleſiæ ſanctí Mauritii Andegavenſis diaconus, cognoſcens veram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, Anathematizo omnem hæreſin, præcipuè eam de qua hactenus infamatus ſum: quæ aſtruere conatur panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodo ſacramentum & non verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe: nec poſſe ſenſualiter niſi in ſacramento ſolo, manibus ſacerdotum tractari, vel frangi, vel fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & Apoſtolicæ ſedi, & ore & corde profiteor de ſacramentis Dominicæ menſæ eandem me fidem tenere, quam dominus & venerabilis Papa *Nicolaus* & hæc ſancta Synodus authoritate Euangelica & Apoſtolica tenendam tradidit, mihique firmavit: Scilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolum ſacramentum, ſed etiam verum corpus & verum ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolum in ſacramento, ſed & in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. jurans per ſanctam homouſion Trinitatem, & per hæc ſacroſancta Chriſti Euangelia, &c.

Doctrina Nicolai 2. Papæ Rom. & Concilii Romani de ſacramento Euchariſtiæ.

Algerus.

15. Hujus confeſſionis auctoritate probat *Algerus*, libro primo, capite decimo nono, ipſum Chriſtum ſeu ipſum ejus corpus, quod olim pro nobis crucifixum eſt, nunc in celebratione euchariſtiæ manibus frangi, & dentibus atteri, licet ſimul etiam integer permaneat. Ac ſi diceret, Chriſtum ſecundum idem, ad idem, eodemque fractionis & attritionis modo, eodemque tempore, frangi, & non frangi, atteri, & non atteri. Quam contradictionem ut effugerent poſteriores Tranſſubſtantiarii, dixerunt fractionem referendam eſſe ad ſolum ſacramentum, ſeu ſacramentales ſpecies panis & vini, integritatem autem ipſi Chriſti corpori: in 4. ſententiarum diſtinctione duodecima, & canone. *Ego Berengarius.* diſtinctione ſecunda, de conſecratione, in gloſſa. At iſta oppoſitio in os contradicit *Nicolao* Papæ, ejuſque Concilio, qui ex ſerte affirmant, non ſolum ſacramentum, ſed etiam verum corpus Domini noſtri, ſenſualiter non ſolum in ſacramento, ſed & in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Quæ verba de ipſo ſubſtantiali Chriſti corpore, quod ipſum in veritate ſeu in ſeipſo, frangatur & atteratur, id eſt, preſſius tangatur, fortius prematur, verè dividatur, & per partes diſtribuatur, rectè intelligi poſſe contendunt *Lanfrancus*, libro de Euchariſtiæ ſacramento, & *Guitmundus*, libro primo, de corporis & ſanguinis Chriſti veritate in Euchariſtia. Hinc autem opinioni timens *Guitmundus*, aliam ſubjungit; nempe hoſtiam non frangi, nec dividi, ſed ſacramenta ſanctæ menſæ manere indiviſa & indiſeparabilia, nec fieri illic veram fractionem aut attritionem aut diviſionem, ſicut videtur; ſed tantum deceptis noſtris oculis carnalibus, videri fieri fractionem & attritionem. His duabus opinionibus propoſitis, profitetur ſe non habere quo ulterius progrediatur, &, ita tamen inter utramque trepidat, ut lectoris opinioni relinquat alterutram eligere. Veramque rejicit *Petrus Lombardus*, quarto ſententiarum, diſtinctione duodecima, & utraque ab hodiernis Tranſſubſtantiariis refellitur.

Lanfrancus, Guitmundus.

Guitmundi ſuffuſatio.

15. Idem *Guitmundus*, initio libri ſecundi, ſacramentales ſpecies panis & vini negat corrumpi aut putrefieri, vel à muribus poſſe corrodi, aut ab aliis animantibus devorari, &c. idemque tenet *Algerus*, libro ſecundo, capite primo. Hoc etiam à ſcholaſticis & hodiernis Tranſſubſtantiariis rejicitur. Ideirco in margine ad locum illum *Guitmundi* jam citatum adnotatur, illud non ſatis cum placitis ſinceræ Theologiæ conſonare. Et illi *Algeri* loco præmittitur ad lectorem admonitio, attentè & cum judicio legendum eſſe illud caput; ex vera enim Theologia compertum eſſe ſacramentales Euchariſtiæ ſpecies veré frangi, conſumi, corrumpi, nutriri, alterari, poſſe quoque combuſti, à muribus corrodi, ab animantibus devorari: nec id tantum apparenter, ſed reipſa fieri. Et amandatur lector ad *Thomam*, tertiæ partis queſtione ſeptuageſimâ ſeptimâ, articulo 3. 4. 5. 6. 7. ejuſque interpretes, & cæteros Theologos Scholaſ. & ad *Bellarminum*, libro tertio, de Euchariſtia, capite decimo, & regredi etiam jubetur ad notam illam oppoſitam ad librum ſecundum *Guitmundi*.

De ſpecierum corruptione, & brutis commeſtione Vide infra §. 18.

In biblioth. Patr. edit 4. tom. 6. col. 130. & col. 310.

17. Ait etiam *Guitmundus*, libro ſecundo, in milla non credentium virtutem verbi Dominici (id eſt, ſecundum eum, non credentium fieri verbi illius virtute ſubſtantialem converſionem panis & vini in corpus & ſanguinem Domini) corpus Domini non eſſe, vel inviſibiliter auferri, eisque alium panem ſenſibus congruum ſubjici. At verè ibi eſſe ipſum corpus Domini & ab eis corporaliter ſumi, prolixa diſſertatione contendit *Algerus*, libro tertio. Imo ipſe *Guitmundus* effati ſui immemor, ſibi ipſe videtur contradicere in fine libri tertii. *Petrus Lombardus* contendit, hæreticos & Simoniacos & excommunicatos ſacramentum Euchariſtiæ non conficere ſeu conſecrare. quarto ſententiarum, diſtinctione decimâ tertiâ, ſed magiſtro contradicunt *Bonaventura* & *Thomas*, & alii commentatores in eum locum. Hæc etiam *Guitmundi* verba ſunt, libro ſecundo. Falſum eſt dicere, quod nulla figura ſit id cujus eſt figura. Et inde infert, ſine fidei periculo concedi poſſe, Chriſtum ejuſque corpus proprium de Virgine ſumtum, ſuiipſius, id eſt, ejuſdem Chriſti, ejuſdem corporis proprii ſacramentum eſſe ſeu ſacrum ſignum. Oppoſitum docent *Hugo de Sancto Victore*, in Speculo Eccleſiæ, & *Petrus Lombardus*, quarto ſententiarum, diſtinctione octava, ejuſque interpretes.

Alia contradictio in doctrina Romanenſium.

Contradictio.

Alia.

Alia contradictio Romanenſium interſe.

18. Hi

Digitized by Google

Petri Cluniacensis iudicium de Lanfranco, & Guitmundo, & Algero.

18 Hi sunt, scilicet, eximii illi doctores, tantopere à *Petro Cluniacensi* laudati, cujus de eis judicium etiam *Bellarminus* inseruit libro suo de scriptoribus ecclesiasticis, in *Algero*: videlicet *Lanfrancum* scripsisse de sacramento Eucharistiæ, benè, plenè, perfectè: *Guitmundum*, melius, plenius, perfectius: *Algerum*, optimè, plenissimè, perfectissimè.

19. Præterea, quid sibi volunt illa *Guitmundi* verba? libro secundo: bruta animalia eotenus ad Christi corpus posse accedere, quousque potest humanus visus aspicere. Deinde aut mox invisibiliter angelorum sibi semper assistentium ministerio, vel suapte virtute raptum iri, in cœlitque constitui. Hæc ille. Certè hinc necessario sequitur, aut aliquam Christi substantiam cœlo recens inferri, vel saltem, (sicut de Deo immutabili loquimur) eandem Christi carnem, quæ prius in cœlo erat, incipere jam ibi esse novo præsentiæ modo. Neutrum concedunt scholastici, hodiernique Transubstantiarii.

Qualis mutatio.

20. Mutationem panis in corpus Christi Lanfrancus vocat materialem, Guitmundus (in fine libri tertii) substantialem. At Petrus Lombardus, Si quæritur (inquit) qualis sit illa conversio, an formalis, an substantialis; vel alterius generis: definire non sufficio. Formalem tamen non esse cognosco, quia species rerum, quæ ante fuerant, remanent & sapor, & pondus. Quibusdam esse videtur substantialis: 4. sent. dist. 11.

Nicolai 2. Papæ & Concilii Rom. doctrinam non recipiunt scholastici Transubstantiarii.

21. Redeo ad illam Nicolai secundi Papæ catholicam fidem & confessionem, quæ Berengario proposita est. In ea asseritur, corpus & sanguinem Christi in Eucharistia sensualiter tractari; unde sequitur, ea ibi esse sensibilia & sensu percipi. Ibidem etiam asseritur, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem esse verum corpus & verum sanguinem Domini. utrumque negant scholastici Transubstantiarii, sicuti supra docuimus, capite octavo, & capite decimo quinto. Animadverterunt enim inevitabilem atque insolubilem vim illius argumenti, quo usus est contra eam confessionis partem Berengarius; Sicut qui dicit, Christus est summus angularis lapis, Christum non aufert, sed Christum esse omnino constituit: ita qui dicit, panis qui ponitur in altari, est (post consecrationem) verum Christi corpus, panem esse confirmat in mensa Dominica. Non enim stare poterit affirmatio, parte subtracta, pura sublato pane, propositionis istius subjecto, pane, inquam, illo qui ante consecrationem in altari ponitur: de hoc enim dicitur, quod post consecrationem sit corpus Christi. qua observatione subruitur utraque Lanfranci responsio. I. ait panem dici, eo loquutionis modo, quo res effecta materiali solet nomine appellari, sicut crystallum nix, & homo terra appellatur. II. *ait, Similitudo quam de Domino Iesu Christo & lapide angulari posuisti, te impedit, nos expedit. Sicut enim qui dicit, Christus est lapis angularis, non revera Christum lapidem esse constituit, sed propter aliquam similitudinem, quam ad se invicem gerunt, tale ei nomen imponit.* [Siste jam hic gradum, *Lanfrance*, & audi legitimam illationem: eodem modo cum Christus dicit de pane, hoc est corpus meum, non revera panem corpus suum esse constituit, sed propter aliquam similitudinem quam ad se invicem jam gerunt, tale ei nomen imponit. Item, sicut, qui dicit, Christus est lapis angularis, Christum non aufert, sed Christum esse, &c. Sed tu præposterè invertis redditionem, dum ais;] *eodem modo cum divina pagina corpus Domini panem vocat, sacrata ac mystica loquutione id agit, seu quoniam ex pane conficitur; eiusque nonnullas retinet qualitates, seu quia animam incomprehensibiliter pascendo satiat, eique aterna vitæ substantiam subministrat: vel quod corpus est Filii Dei, qui est panis Angelorum.* Hæc Lanfrancus, quem sequitur Guitmundus, prope finem libri secundi. At absurdam esse patet priorem responsionem, de appellatione materiali, cum non ex pane, sed ex sanguine Mariæ Virginis factum sit corpus Domini. Et utraque responsio est manifestè à proposito aliena, adeoque ineptè data de eo de quo non quærebatur, præterito eo quod erat in quæstione. Non enim quærebatur ratio, cur corpus Christi dicatur quandoque panis; ad quam certè quæstionem rectè respondetur, dicitur propter mysticam quandam similitudinem: sed examinabatur ea in Nicolai confessione propositio, in qua subjectum est panis qui in altari ponitur, qui certè verè terrenus panis est, cui attribuitur quod sit corpus Christi. unde rectè infert Berengarius, panem ibi esse, & eos sibi contradicere qui hanc tuentes propositionem, negant remanere substantiam panis.

Argumentatio Berengarii.

Lanfranci responsio. verba Lanfranci, contra Berengarium.

Interponitur objectio pro Berengario contra Lanfrancum.

Rursum verba Lanfranci.

Refutatio utriusque responsionis Lanfranci

22. Decies fortasse, in illa affirmatione Dominica, *Panis quem ego dabo, caro mea est:* (Iohan. 6. 51.) panis est subjectum, & tamen non intelligitur terrenus panis. Respondeo. Intelligitur ibi constanter idem panis de quo prius loquebatur, nempe panis ille vivus qui de cœlo descendit, id est, ipse Christus, qui se nempe carnem suam, daturus erat pro Mundi vita. Et dicitur panis metaphoricè. Sic in propositione illa Berengariana intelligi debet constanter panis ille qui in altari ponitur, (ante consecrationem,) & conflat adhuc argumento Berengarii vis sua: Nam sicut qui dicit, panis ille vivus qui de cœlo descendit, quem daturus erat Christus, est ea-so Christi, is panem illum vivum qui de cœlo descendit, quem Christus daturus erat, non aufert; sed eum esse omnino constituit: ita qui dicit, panis qui ponitur in altari est post consecrationem corpus Christi, is panem in altari positum non aufert, sed panem eum esse omnino constituit: Et panis ille qui in altari ponitur, dicitur panis, propriè; idemque panis dicitur corpus Christi tropicè, eo loquendi modo, quo res significans solet ejus rei quam significat nomine appellari. Propriè enim intelligi est impossibile. idcirco, ut monui, hanc loquutionem refugiunt Transubstantiarii, ut dogmati suo inimicam.

Obiectio Iohan. 6. 51. Responsio.

Supra, cap. 8. §. 1.

23. Nihilominus ea confessio, quæ Berengario præscripta est à Nicolao ejusque Concilio, diu postea habita est pro declaratione authentica veræ catholicæ & Apostolicæ fidei, quam tenebat omnibusque tenendam tradebat Ecclesia Romana: præteritis, quasi nullius præ illa auctoritatis, aliis quibuscunque contra Berengarium factis fidei expositionibus. Idcirco non solum Lanfrancus Nicolao contemporaneus, sed etiam ejus discipulus Guitmundus

Quàm apud Romanenses auctoritas confessionis illius quam Berengario præscripserunt Nicolaus 2. Papa, & Conc. Rom. anno Domini 1059.

qui.

Digitized by Google

Gregorius 7. Papa consecratus est anno Domini 1073. & obiit anno 1085.

qui, Papatum obtinente Gregorio septimo, opus tuum de hoc sacramento scribebat, ut ipse testatur prope finem libri tertii; & postea seculo duodecimo Algerus, lib. 1. cap. 19. & Gratianus de consecratione dist. 2. can. *Ego Berengarius*. & Petrus Lombardus, quarto sententiarum, distinctione duodecimâ, illam solam Berengarii confessionem commemorant.

Judicium auctoris glossæ, & Bonaventuræ, de verbis illius confessionis.

24. Quæ tamen adeò perplexa & aspera deprehenta est, ut exclamet auctor glossæ, in can. *Ego Berengarius*. distinct. 2. de consecratione. *Nisi sanè intelligas verba Berengarii, in maiorem incides hæresin quam ipse habuit.* Hæc ille. De eadem etiam confessione loquens Bonaventura, ait modum istum loquendi, qui in ea confessione adhibetur, non esse tenendum in quartum sententiarum, distinctione duodecimâ, parte primâ, articulo tertio, quæstione primâ. Itaque post resolutionem. Idcirco Doctor subtilis Iohannes Duns Scotus palàm profitetur non nisi post decretum illud Lateranense, sub Innocentio Papa tertio conditum, anno Domini 1215. necessarium fuisse credere substantialem illam conversionem sive transubstantiationem: veritatem enim Eucharistiæ salvari posse, manente pane, & sine transubstantiatione: neque reperiri ullam Sacræ Scripturæ sententiam, aut ullam, aut Lateranense illud Concilium, determinationem Ecclesiasticam, quæ vel expressè doceat, vel ex qua evidenter inferri possit non manere in Eucharistia post consecrationem substantiam panis. Scotus in 4. sent. distinct. 11. quæst. 3. numero 3, 5, 13, 14, 15.

Scotus.

Nota, non posse ex verbis Scripturæ evidenter deduci transubstantiationem.

Concil. Lateran. sub Innocentio 3.

25. Exstat decretum seu symbolum illud Lateranense in ipsis actis Concilii illius, præsidente Innocentio tertio, anno Domini 1215. celebrati. cap. 1. & in decretalibus Gregorii noni, titulo, de Summa Trinitate & fide Catholica, cap. 1. *Firmiter*. §. *Una verò*. ubi asseritur, corpus & sanguinem Iesu Christi, in sacramento altaris, sub speciebus panis & vini veraciter contineri, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina quod *transsubstantiationis* vocabulum, in nullo prius Concilio usurpatum, neque apud Lanfrancum, aut Guitmundum, aut Algerum, ullumve alium scriptorem, Concilio illo antiquiorem reperio; nisi apud Stephanum quendam Eduensem episcopum, qui in suo tractatu de sacramento Altaris, capite decimo tertio. Oramus (inquit) ut cibus hominum fiat cibus Angelorum, scilicet, ut oblatio panis & vini transubstantietur in corpus & sanguinem Iesu Christi. Hæc ille. Exstat iste tractatus in biblioth. Patrum, tomo sexto, edit. quartæ ubi prænotatur, floruisse hunc Stephanum circa annum Domini 950.

Transubstantiatio.

Stephanus Eduensis.

Dogma de transsubstantiatione multis Christiani non recipere.

26. Attamen non solùm *Waldenses* & *Albigenses*, ipsius Innocentii tertii tempore, decreto illi Lateranensi palàm contradixerunt, & in hunc usque diem constanter illud rejiciunt: & proximo post Innocentium seculo illud oppugnavit *Iohannes Wiclef*; & postea *Bohemi* doctrinam Wiclefi, usque ad magnæ illius, per Lutheri aliorumque ministerium divinitus donatæ reformationis tempora, constanter professi sunt. Non solùm (inquam) hi tot tantique Christiani decretum illud Lateranense antiquæ veritati postposuerunt: quos propterea Romana Ecclesia proscripsit, & ferro flammaque crudelissimè persequuta est: sed etiam alii in Romanæ Ecclesiæ communione viventes, doctrinæque laude in ea Ecclesia celebres, non tantum detulerunt Innocentii & concilii illius placitis, ut aliter sentientes hæreticis accenserentur; sicut docuimus supra, cap. 15. §. 21. & §. 22. & §. 23. Dum etiam mentem Concilii investigant doctores, in varias abeunt opiniones, & miserè se torquent, dum in tantis tenebris dimicant, nec audent Romanæ Ecclesiæ in os contradicere: unde factum, ut unaquæque opinio auctoritatem illius Ecclesiæ pro se alleget, aut saltem sibi eam nequaquam repugnare contendat.

Vide sub cap. 15. §. 21. 22. 23.

Interpretes decreti illius de Transsubstantiatione in varias abeunt opiniones.

27. Si quæras quid fiat de substantia panis, quando fit transubstantiatio; Respondet *Scotus*, panem annihilari, in quartum sententiarum, distinctione undecima, quæstione quarta, numero decimo quarto. idemque tenent *Albertus*, & *Gabriel*. & *Maior*, & *Occam*, & alii quos citat *Hugo Cavellus* Scotista, in scholio in illum locum Scoti. ubi etiam monet, hanc esse opinionem omnium Scotistarum. Alii, etsi fateantur nihil de pane manere, negant tamen eum annihilari: quam opinionem tuentur *Bonaventura* in 4. sentent. distinct. 11. part. 1. quæst. 3. & *Thomas*, part. 3. quæst. 75. artic 3. sibi ait, admissa annihilatione panis, non dari substantialem corporis Christi præsentiam in Eucharistia.] Et *Henricus Gandavensis*, quolibet 9. quæst. 9. Alii panem contendunt manere, sumto argumento ab auctoritate *Nicolai* secundi Papæ ejusque Concilii contra *Berengarium* celebrati. sicut docuimus supra cap. 15. §. 21. *Durandus* ab his omnibus discedit; Salvo (inquit) meliori judicio, potest æstimari, quod si in illo sacramento fiat conversio substantiæ panis in corpus Christi, quod ipsa fit per hoc, quod corrupta forma panis, materia ejus sit sub forma corporis Christi subitò & virtute divina, sicut materia alimenti fit sub forma nutriti virtute naturæ. Hæc *Durandus*, in quartum sententiarum, distinctione undecimâ, quæstione tertiâ, ubi hanc opinionem (quæ certè valde absurda est) contendit non esse magis reprobatam aut minus approbatam per Ecclesiam, quam communiorem illam, quæ tenet totum panem converti in totum Christi corpus, ita ut nec materia nec forma panis maneat, neque tamen annihiletur, quia conversionis hujus terminus ad quem positivus est, nempe corpus Christi. Contra quam opinionem sic argumentatur *Durandus*; Quod convertitur, manet aliquo modo in eo in quod convertitur: ergo non totum convertitur in totum. Et nisi maneat, verè annihilatur, non convertitur: quia illud quod prius fuit aliquid, & postea est nihil, verè est annihilatum. Hæc ille.

Quid fiat de substantia panis.

Pugna.

28. Si quæras num corpus Christi trajiciatur in ventrem bestiæ. Respondet *Alexander Alensis*, corpus Christi contineri in illis speciebus inseparabiliter, quamdiu salva est forma panis: & ubicunque ponuntur species, sive in loco mundo, sive immundo, sive in ventrem muris, ibi esse corpus Christi. Atque, si canis vel porcus degluriat hostiam consecratam integram, corpus Domini una cum specie trajici in ventrem canis vel porci *Alensis*, parte quartâ, quæstione undecimâ, membro secundo, articulo secundo paragrapho primo. Respondet etiam *Thomas*, manere Christum sub speciebus sacramentalibus, donec talis & tanta mutatio contingat speciebus, per quam corrupta fuisset & esset sub eis defuisset substantia panis & vini, si non facta esset transubstantiatio. 3. p. q. 77. art. 4. Idem docet *Gabriel Biel*,

Num corpus Christi trajiciatur in ventrem muris.

Digitized by Google

in 4. sentent. distinct. 12. quæst. 1. artic. 3. In ventrem trajectio (inquit *Bonaventura*) est non solum specierum, sed etiam corporis Christi veri, quod ibi est quamdiu est species panis, *Bonaventura* in 4. sentent. distinct. 12. part. 1. art. 3. quæst. 1. Hinc sequitur, corpus Christi deferri in ventrem bestiæ Eucharistiam devorantis, ibique manere donec talis fiat mutatio accidentium. Hanc tamen opinionem *Bonaventura*, quantumcunque muniatur, rejiciendam putat, ut intolerabilem piis auribus, quæ non sustinent audire, quod in ventre muris vel in cloaca sit corpus Christi, & ait opinionem negantem esse honestiorem, & communiorem. in 4. sentent. distinct. 13. artic. 2. quæst. 1. Si queras, quamdiu maneat Christus sub speciebus sacramẽcalibus, quas sumit homb. Respondet *Hugo de sancto Victore*, tamdiu Christum communicanti esse corporaliter præsentem, quamdiu manducantis sensus corporaliter afficitur: non ulterius. in Speculo ecclesiæ capite septimo. *Thomas* & *Gabriel* (locis modo citatis) descendere in stomachum ibique manere donec eousque alterentur species, ut non subsisteret amplius sub illis natura panis & vini, non facta transsubstantiatione. Alii dicunt, Christum descendere in ventrem hominis, ibiq; morari quousque refectionis operatio compleatur. Alii Christum ad ventrem pervenire quousque incipiant species consumi, & amplius non morari. His quatuor opinionibus commemoratis, *Bonaventura* ait difficile esse judicare, quid in tanta diversitate tenendum sit in 4. sentent. distinct. 13. artic. 2. quæst. 2. Glossa autem in can. *Tribus gradibus*. distinct. 2. *de Consecratione*, negat ipsas species sacramentales in stomachum descendere. sed subjicitur ibi statim correctio, concedens eas descendere in stomachum: De Christi autem corpore id glossa illa negat; Certum est (inquit) quod species quam citò dentibus teruntur, tam cito in cœlum rapitur corpus Christi. *Rossensis* autem, libro tertio contra Oecolampadium, capite decimo tertio. *Sin* (inquit) eandem carnem quæ pro nobis in cruce fuerat immolata, neges in os nostrum sumi realiter, & edi, atque transglutiri, sicut est in sacramento citra transformationem in corpus nostrum, perperam cogitas, & sentis, & planè contra ipsius Christi verba, qui dixit; Accipite & edite, hoc est corpus meum. Hæc *Iohannes Fisherus*, episcopus Rossensi, loco citato.

Vide supra §. 12.

Pugna.

De mora Christi sub speciebus.

Vide supra cap. 6 §. 7.

Pugna.

29. Si quæstio sit de significatione pronominis *hoc*, in verbis illis Dominicis, *hoc est corpus meum*, multiplicem opinionum discrepantiam invenies à nobis supra observatam, cap. 8. §. 9. & sequentibus.

Pugna de pronomine Hoc. Et alia conflictatio nes Romanensium inter se.

30. De nutritione corporali per Eucharistiam, multiplicem judiciorum dissonantiam, lectori exhibuimus supra, capite 11. §. 15. & sequentibus.

31. Corpus Christi in consecratione Eucharistiæ mutari mutatione locali, affirmat *Gabriel Biel*, in 4. sentent. distinct. 10. attic. 2. conclusione 8. negat *Richardus de media villa*, ibidem art. 1. quæst. 1.

32. Si quæras, utrum in hoc sacramento, & in loco quem occupabat panis, corpus Christi sit diffinitivè: *Thomas*, part. 3. quæst. 76. art. 5. ad 1. & *Bonaventura*, in 4. sent. dist. 10 part. 1. quæst. 3 & *Durandus*, ibidem, quæstione 2. negant. *Gabriel Biel* affirmat, in 4. sent. distinct. 10. quæst. unica, art. 2.

33. Acerrimè etiam inter se disceptant de pari impossibilitate exsistentiæ corporis Christi in pluribus simul locis, modo illo quo esse ipsum fingunt, & modo dimensivo seu circumscriptivè sicuti supra docuimus, c. 6. Sunt etiam aliæ non leves dissensiones, quas brevitatis studio prætermitto.

34. Iure optimo in Cadmæos istos magistros retorquemus verba illa *Guitmundi*; In primis (inquit) ad argumentum videndæ salutatis suæ ipsa hæresium scissura satis esse debuerat. —— Fides namque Apostolica, quæ sola vera est, in affirmationem & negationem non scindi tur. Apostolus namque dixit; *Unus Dominus, una fides, unum baptisma.* Apostolica igitur fides una est tantum. Istorum autem vana credulitas, dum quod in una opinione tenet, in altera non tenere convincitur, in affirmationem & negationem scissa, non est una. Istorum ergo credulitas non est Apostolica fides, atque ideo neque vera fides. —— Contingerque illis quod Salvator ait; *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur.* Hæc ille.

Guitmundus lib. 2.

Ephes. 4. 5.

Matth. 12. 25.

35. Quamvis autem suam interposuerit de hoc Testamento sententiam Synodus Tridentina, sessione decima tertia sub *Iulio* tertio, Pontifice Romano, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo & sessionibus vigesimâ prima & vigesimâ secundâ sub *Pio* quarto, Pontifice Romano, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo; nondum tamen compressa contentio, sed quæ commemoravimus, ea maximam partem durant adhuc & gliscunt litigia, magnaque inter dissidentes animositate agitantur. dum suis quique magistris (Thomistæ Thomæ, Scotistæ Scoto, alii aliis) obstinatè addicti, in tenebris dimicant, & sine fine rixantur.

CAPVT DECIMVM-NONVM.

De tribus malis fructibus transsubstantiationis, videlicet, adoratione & mutilatione sacramenti Eucharistiæ, & propitiatorio sacrificio Missæ.

PRotulit hæc pestifera arbor tetros fructus; videlicet, 1. Religiosam sacramenti adorationem. 2. Audacem institutionis Dominicæ truncationem. 3. Propiciatorii sacrificii Missæ sacrilegam opinionem.

Articulus primus. De adoratione Eucharistiæ.

Adorationem Eucharistiæ ex opinione substantialis conversionis panis & vini in corpus & sanguinem Christi prognatam esse, testis est Algerus, libro secundo, capite tertio in fine capitis; Hæc

Hac fide (inquit) ipſum ſacramentum, quaſi divinum quiddam adoramus, quaſi vivum quid & rationabile alloquimur & rogamus; Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis: quia non quod videtur, ſed quod verè eſt, Chriſtum ibi eſſe credimus. Hæc Algerus. Eodem fundamento nititur decretum ea de re factum ab Honorio tertio Papa Romano, Innocentii tertii immediato ſucceſſore; quod exſtat in decretalibus Gregorii noni, titulo de celebratione miſſarum, capite decimo. *Sane cum.* ubi gloſſa hanc ſuggerit Euchariſtiæ adorationibus orationem, quam flexis genibus dicant, ſic Euchariſtiam alloquentes;

Honorius Papa III conſecratus eſt anno Domini 1216. & mortuus anno 1227. ut notat Onophrius in Chronico.

Salve lux mundi, Verbum Patris, hoſtia vera,
Viva caro, Deitas integra, verus homo.

Atque ita, quæ Chriſto conveniunt ea attribuunt ſacramento, quod & divino proſequuntur honore, ex falſa hypotheſi tranſſubſtantiationis, quo argumento etiam, pro exhibendo latriæ cultu huic ſacramento utitur, Synodus Tridentina, Seſſion. 13. cap. 5 quæ certè abominanda eſt idololatria, fictitio fundamento temerè ſuperſtructa. Nullam enim fieri iſtiuſmodi tranſſubſtantiationem, ſed meram eſſe creaturam, quæ ab illis pro Creatore adoratur, prolixè in ſuperioribus ac perſpicuè demonſtravimus. Neque eos liberat error hypotheſeos, ſicut oſtendimus, lib. 7. hujus operis, cap. 2. §. 39. & 40. & 41. & 42. & in Irenico noſtro, libro 2. cap. 16. part. 4. num. 1. ubi contra ſacramenti adorationem, & idololatricum illud feſtum corporis Chriſti, plura lector inveniet.

Articulus 2. De mutilatione Euchariſtiæ.

2. Ex eadem radice nata eſt illa ſacrilega inſtitutionis Dominicæ truncatio, qua poculum laicis negant; quæ audacia mox in uſu eſſe cœpit poſt promulgatum ab Innocentio tertio dogma tranſſubſtantiationis, anno Domini 1215. ut conſtat ex Thoma & Bonaventura, qui poſt eodem illo ſeculo floruerunt: ſcribunt enim ſuo jam tempore, in multis Eccleſiis uſu receptum fuiſſe, ut populo communicanti daretur ſacramentum tantummodo in ſpecie panis, ſive (ut loquitur Thomas) daretur eis corpus Chriſti ſumendum, non autem ſanguis. Thomas 3. parte, quæſtione 80. articulo 12. Bonaventura in 4. ſententiarum, diſtinctione 11. parte 2. articulo 1. quæſtione 2. ubi & hanc conſuetudinem laudant: Nec oportet (inquit Bonaventura) quod ipſi recipiant, propter periculum effuſionis; & propter periculum erroris, quia non crederent ſimplices in altera ſpecie totum Chriſtum recipere. Hæc ille. Ambo tamen fatentur, de integritate & perfectione hujus ſacramenti eſſe, ut ſumatur ſub utraque ſpecie, idcirco neceſſarium ſtatuunt, ut in utraque ſpecie ſumatur à ſacerdote conficiente, quaſi verò ſolis ſacerdotibus conficientibus, ſeu conſecrantibus, & non omnibus fidelibus, Chriſtus integrum & perfectum inſtituiſſet ſacramentum: Nulla iſtiuſmodi diſtinctio reperiri poteſt in inſtitutione, dicente Domino omnibus communicantibus, bibite ex eo omnes. Matth. 26. addita ratione, quia ipſius ſanguis eſt pro multis fuſus in remiſſionem peccatorum. Neque ſuſtinebant ibi diſcipuli perſonam ſacerdotis conficientis ſeu conſecrantis & adminiſtrantis, ſed populi communicantis, alioqui neque panis populo dandus eſſet. Chriſtus ipſe calicem dedit omnibus, &, ut deinceps idem fieret, inſtituit ac mandavit.

Matth. 26. 27. 28.

3. Hinc tamen Dominicam inſtitutionem, ne fatiâ quadam audaciâ ſpernit Synodus Conſtantienſis, perinde ac ſi non magis ad inſtituti ſacramenti immutabilem ſubſtantiam pertineret datio illa poculi omnibus, cum mandato ut omnes ex eo bibant, quàm circumſtantiæ illæ temporis veſpertini, & alterius cœnæ prius ſumtæ. quia abſurditate ſemel admiſſa, ne ſacerdoti quidem neceſſaria erit ſumtio ſanguinis. Et quid obſecro in tota illa inſtitutione certum, quid neceſſarium, quid ſubſtantiale relinquetur: cum alius, pari intemperie agitatus, facile idem de pane illaturus ſit, quod inſani iſti de poculo inferunt? fatentur Chriſtum inſtituiſſe & diſcipulis ſuis adminiſtraſſe hoc ſacramentum in utraque ſpecie: fatentur etiam ſervatam eſſe in primitiva Eccleſia Dominicam inſtitutionem in miniſtratione poculi omnibus fidelibus: nec tamen erubeſcunt novellam præferre Tranſſubſtantiatiorum conſuetudinem, qua laicis tantummodo in ſpecie panis ſumendum datur hoc ſacramentum: quam conſuetudinem vim legis habere decernunt, petitâ ratione à doctrina Tranſſubſtantiatiorum; Cum (inquiunt) firmiſſimè credendum ſit, & nullatenus dubitandum, integrum Chriſti corpus & ſanguinem tam ſub ſpecie panis, quam ſub ſpecie vini veraciter contineri. Neque ſacrilegam iſtam conſuetudinem laudaſſe & in legem confirmaſſe contenti, decernunt inſuper puniendos eſſe eos Presbyteros, qui populo ſub utraque ſpecie communionem adminiſtraverint. & niſi de hac culpa, ſcilicet, pœnitentiam agere conſenſerint, coërcendos eſſe, ut hæreticos. Hæc ſunt decreta in Concilio Conſtantienſi, ſeſſione decimâ tertiâ, anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo quinto, qui fuit annus ducenteſimus à condito decreto de tranſſubſtantiatione in Concilio Lateranenſi, præſidente Innocentio tertio.

Error Concilii Conſtantienſis.

4. Decretum Conſtantienſe pari impietate & impudentiâ ſuſcepit & renovavit, eadem etiam reddita ratione, & evibrato in contradicentes anathemate, Synodus Tridentina, ſeſſione vigeſimâ primâ, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, ſub Pio quarto Pontifice Romano. *Adamum* etiam quendam presbyterum, *Creſtai* Epiſcopi Vuladislavienſis procuratione, exuſtum, propterea quod ſpeciem utramque ſacramenti laicis dederit, refert *Andreas Fricius*, in ſua Defenſione Cœnæ Domini integrè à populo ſumendæ, quam ſcripſit anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo. Vbi ait, adhuc illo tempore in vivis fuiſſe qui factum illud meminerunt.

Error Concilii Tridentini.

Exemplum ſævitiæ Romanæ.

5. Atque ita infelices iſti Doctores, ut ſuam ſtabilirent traditionem, irritum fecerunt mandatum Domini, & regulam illam Paulinam contemnunt; ego enim (inquit) accepi à Domino, quod & tradidi vobis. 1. Corinthios 11. verſu 23. ac ſi diceret; quæ Dominus fecit & fieri præcepit, in ſacramenti hujus inſtitutio-

Error Iſtius refutatio.

1. Corinth. 11. 23.

ne & celebratione, eadem ego vobis facienda tradidi. ut exponit Cyprianus, epist. 63. seu lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium. ubi contra Aquarios disputans, ad Dominicam institutionem identidem provocat, & circumstantias illas temporis vespertini, & alterius prius sumti cibi, à necessaria panis vinique oblatione & sumtione sapienter discriminat. Prætendunt Transsubstantiarii, gravibus de causis, ad evitandum videlicet aliqua pericula & scandala, populo se calicem ademisse. At num esse potest ullum gravius periculum aut scandalum, quam est manifesta transgressio institutionis præceptionisque Dominicæ? fasne cuiquam facere mala, ut eveniant bona? Ad radicem atque originem traditionis Dominicæ revertamur. Nam si in sacrificio quod Christus obtulit, (inquit Cyprianus) non nisi Christus sequendus est; utique id nos obaudire & facere oportet, quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit. Hæc Cyprianus epistola modo citata, ubi invenies plurima in hanc sententiam, quæ non tolùm contra veteres Aquarios, sed etiam contra novos istos sacramenti truncatores valida sunt. quod si nec minima (utor jam Cypriani verbis ibidem,) de mandatis Dominicis licet solvere; quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis & nostræ redemtionis sacramentum pertinentia, fas non est infringere, aut in aliud, quàm quod Divinitus institutum sit, humana traditione mutare? Et paulò post; quomodo autem possumus propter Christum sanguinem fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere? Et infra; Nihil aliud nisi quod ille fecit, facere debemus. Item; quare si in lumine Christi ambulare volumus, à præceptis & monitis ejus non recedamus. Hæc Cyprianus, epistola 63 Idem etiam alibi, Nam quomodo (inquit) docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? aut quo modo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos priùs ad bibendum in Ecclesia poculum Domini jure communicationis admittimus? Hæc cum collegis in synodali epistola Cyprianus, epistola quinquagesima quarta ad Cornelium Episcopum Romanum. Alibi etiam ad Thibaritanos scribens Cyprianus: Gravior (inquit) nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta, & virtute robusta parare se debent milites Christi; considerantes idcirco se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, ut possint & ipsi propter Christum sanguinem fundere. epistola 56. seu lib. 4. epist. 6.

Cyprianus epist. 63. seu lib. 2. epist. 3.

Cyprianus epist. 54. seu lib. 1. epist. 2.

Cyprianus epist. 56. seu lib. 4. epist. 6.

Iulius I. Papa Romanus.

6. Iulius, hujus nominis primus, Episcopus Romanus, in epist. ad Episcopos per Ægyptum, inter alios errores & abusus irreptitios, hunc etiam reprehendit; quod quidam intinctam eucharistiam populis pro complemento communionis porrigerent. quem abusum sic redarguit; Illud verò (inquit) quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis; nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium receperunt, ubi Apostolis corpus suum commendavit & sanguinem: seorsum enim panis & seorsum calicis commendatio memoratur. Hæc Iulius, apud Gratianum, de consecratione, distinctione secunda, canone, *Cum omne.* ubi nota. 1. Quicquid Christus in prima celebratione & institutione Eucharistiæ porrexit Apostolis, id omne nunc porrigendum esse populis. eodemque ordine, videlicet, 1. Panem, deinde seorsum calicem. 2. Non licet intinctum panem dare populis pro complemento communionis, ergò multo magis illicitum est dare solum panem, poculo prorsus negato.

Gelasius I. Papa Romanus.

7. Comperimus (inquit Gelasius primus, Papa Romanus) quod quidam, sumta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstineant. qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire. Hæc Gelasius. distinctione secundâ de consecratione canone, *Comperimus.* Vbi glossator, contra mentem Gelasii, integrorum sacramentorum perceptionem ineptè restringit ad sacerdotem conficientem seu consecrantem. Nec aliter respondet Thomas, tertia parte, quæstione octogesimâ, articulo duodecimo, ad primum. Sed cum verba Gelasii æqualiter & evidenter quoslibet spectent, gratis & ridiculè excogitatum est illud pro responsione figmentum. Ad aliam igitur Papistæ responsionem confugiunt (ut est apud Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 26 §. altera solutio.) nempe Gelasium reprehendere illos duntaxat, qui ex errore Manichæorum, à calice abstinebant respondeo: Manichæi quidem vinum non bibebant, dicentes fel esse principum tenebrarum, teste Augustino, libro ad Quodvultdeum, hæresi 46. & Manichæos quosdam, tempore Gelasii, in urbe esse inventos, eoque jubente in exilium pulsos esse, eorumque libros publicè combustos, scribunt Anastasius & Platina in vita Gelasii. At correptionem eadem de divisione mysterii, vel ad solos Manichæos, vel omnino ad Manichæos referendam esse, vel in Ecclesia Catholica ad solos pertinere sacerdotes, nulla prodit historia, & verba ipsa Gelasii repugnant: nam Manichæos neque ad divisa neque ad integra admitteret sacramenta. Absolutè etiam Gelasius affirmat non posse sine superstitione, & grandi sacrilegio, dividi illud mysterium: & hinc infert, non esse percipienda, neque impertienda nisi integra sacramenta. Neque inde quicquam lucrantur Papistici diversores hujus mysterii, quod ejusdem sacrilegii Patriarchas habeant Manichæos, & utrique diversis itineribus in eandem sacrilegæ audaciæ voraginem conveniant. Gelasii autem sententiâ universalem esse docet etiam Micrologus, libro de Ecclesiasticis observationibus, capite decimo nono, ubi ex Iulio & Gelasio probat nemini de populo fas esse, sumto corpore Dominico, à calicis participatione se abstinere: hujusmodi enim sacramentorum divisionem sine grandi sacrilegio provenire non posse. Vixit autem hic scriptor tempore Gregorii septimi Papæ Romani, & post ejusdem Gregorii mortem, ut colligere est ex ipsius Micrologi verbis, capite decimo septimo illius libri.

Vindicatur Gelasius.

De tempore istius Gregorii vide sup. cap. 1. §. 23. in margine.

Hugo & P. Lombardus.

8. Hugo de sancto Victore, in Speculo, de mysteriis Ecclesiæ, capite septimo, & Petrus Lombardus quarto sententiarum, distinctione undecimâ, dicunt sub utraque specie sacramentum hoc sumendum esse à fidelibus, non obstante illa hypothesi quod in qualibet earum idem Christus & totus, sumatur ore corporis. quæ oralis sumtionis hypothesis nititur alia falsa hypothesi conversionis materialis, seu substantialis, panis & vini in corpus & sanguinem Domini. qua etiam concessâ, negant tamen Hugo & Lombardus inde licitam esse istam sacramenti mutilatio-

lationem. Rationem hanc reddit Hugo; quia sumtio in utraque specie, simul redemtionem corporis & animæ sumentis significat. Quod non significaretur, si in una tantùm specie sumeretur. Quod licet in utraque specie utrumque sumatur, non tamen in utraque utrumque significatur. Eandem adhibet rationem Lombardus, pro utriusque speciei necessaria sumtione, repetitam ex Commentario, qui Ambrosio tribuitur, in caput undecimum epistolæ prioris ad Corinthios. Nota diligenter in verbis Hugonis vocabulum [*sumentis*] Quo refellitur illa Thomæ & Bonaventuræ & aliorum, divisionem mysterii defendere conantium, vana argutia. Sufficere dicunt ad perfectionem & significationem hujus sacramenti quoad fideles, quod utramque speciem sumat sacerdos in eorum præsentia, etiamsi ipsi solam panis speciem sumant. At contrarium docet Hugo, non enim spectantis, sed sumentis significatur redemtio.

Refellitur argumentum Romanensium, quod pro sacramenti transactione sumunt ab hypothesi transubstantiationis.

9. Adversarii ex hypothesi transubstantiationis colligunt jus divisionis mysterii. At istius argumentationis neganda primùm est ipsa consequentia: quia divisioni mysterii repugnat divina sacramenti hujus institutio, & exemplaris celebratio, & præceptum illud Dominicum, omnes sanctæ hujus mensæ convivas seu omnes communicantes perpetuo obligans, *bibite ex eo, omnes.* Matth. 26. 27. & Apostolica institutionis inculcatio, 1. Corinth. 11. ubi signanter commemorat Christum ad dationem poculi, repetiisse illud præceptum, *hoc facite*, & peculiariter sumtione poculi aptasse. Accedit præceptio illa Apostolica, *Probet autem seipsum homo, & ita de pane illo edat, & de calice bibat*, vers. 28. Non finit abstinere propter terrorem, sed cum necessaria sit participatio, ideo examen sui unicuique imperat, addito mandato edendi & bibendi. Omnis igitur homo, qui se probare idoneus est an sit in fine, & qui habita probatione se comperierit fideliter ac devotè dispositum, jubetur de pane illo edere, nec minus de calice bibere. Accedit argumentum illud quod proposuimus, capite 10. §. 44. Consentit etiam constans universalis Ecclesiæ doctrina, & praxis, jam inde à prima institutione, totus mille & circiter ducentos annos ante introductam à Transubstantiariis audacem istam novationem. Deinde argumentationis illius, per quam ex hypothesi transubstantiationis inferunt licere sumere sacramentum sub unica specie, & hanc sumtionem sufficere, negandum est etiam antecedens seu ipsum fundamentum: nam falsa est hypothesis transubstantiationis, sicuti in superioribus prolixè demonstravimus. Matth 26. 27. 1 Cor. 11. 23. 28.

Articulus tertius, De propitiatorio sacrificio Missæ.

10. Transubstantiationi etiam innititur sacrilegio opinio propitiatorii sacrificii Missæ, ut patet ex verbis illis Concilii Tridentini, sess. 22. cap. 2. Quoniam in divino hoc sacrificio quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruentè obtulit, docet sancta Synodus, sacrificium istud verè propitiatorium, esse per ipsumque fieri, &c. adjiciunt ipsum ritè offerri non solùm pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis. Et postea, can. 1. Anathema denunciant eis qui dixerint, in missa non offerri verum & proprium sacrificium. Cum tamen Sacra Scriptura unicum nobis inculcet verum ac proprium verè ac propriè propitiatorium sacrificium: nempe cruentum illud semel ab unico illo, ad hoc ministerium idoneo, magno sacerdote nostro Iesu Christo oblatum, nunquam postea pro peccatorum remissione à quoquam offerendum. Sicuti prolixius ostendimus in Irenico, libro secundo, capite undecimo, prope finem exegeseos propositionis decimæ tertiæ, ubi doctrinam Tridentinam de sacrificio Missæ octodecim argumentis refutavimus, & Patrum mentem de Eucharistiæ sacrificio dilucidè patefecimus. Eam dissertationem recognoscere, & hoc loco repetere, non absre fore existimavimus.

Vide cap 10. §. 10.

CAPVT VIGESIMVM.

Dissertatio de sacrificio Missæ, atque adeò de vocatione sacerdotum Romanensium, ad offerendum sacrificium Missæ.

MAteriam & formam sacramenti Ordinis, in ordinatione presbyteri, describens *Eugenius* quartus, Papa Romanus, in Concilio Florentino, in decreto super unione Armeniorum, Materia (inquit) est illud per cujus traditionem confertur ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. ——— Forma sacerdotii talis est; *Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti* Hæc Eugenius. Iure autem postulamus, ut hujus sui sacerdotii sacrificatorii pro vivis & mortuis authenticas proferant tabulas, divina auctoritate munitas: & per eas ostendant nobis ordinem sui sacerdotii, utrum sint sacerdotes secundùm ordinem *Aaron*, an secundùm ordinem *Melchisedec*. Neutrum autem rectè dici potest. Videntur quidem *Tridentini* sacerdotium suum, quod appellant sacerdotium novi Testamenti, referre ad ordinem *Melchisedec*. Concil. Trident. sess. 22. cui errori sequentia opponimus argumenta. 1. Sacerdotium Romanense convenit pluribus: at sacerdotium Novi Testamenti secundùm ordinem *Melchisedec*, non convenit pluribus, sed uni *Christo*: & per hoc differt à Sacerdotio Aaronico. Hebr. 2. 23. 24. Vide argumentum 16.

Primum argumentum, contra sacerdotium Romanensium & eorundem de trinam de sacrificio Missæ.

2. Unus ille Sacerdos secundùm ordinem *Melchisedec*, nempe Christus, nullos in hoc Sacerdotio habet successores: nam ipse in æternum habet sacerdotium intransitivum, ἀπαράβατον Hebræor. 7 24.

2. Argumentum.

3. Nulli peccatori, aut infirmo, convenire potest hoc sacerdotium. Hebr. 7. 26, 27, 28.

3 Argumentum.

4. In sacerdotio secundùm ordinem *Melchisedec*, est unum tantummodo sacrificium, non

4. Argumentum.

Digitized by Google

plura. Hebr. 10. 12. Illud singulare sacrificium, in quo Mediator est immolatus. ut loquitur Augustinus in Enchiridio, cap. 62. Dicunt quidem Romanenses, se in sacrificio Missæ immolare eundem illum Christum, qui in cruce semel seipsum cruentè obtulit. *Concil. Trident.* sess. 22. in doctrina de sacrificio Missæ, cap. 2. Sed hoc falsò dicunt, ex falsa hypothesi transsubstantiationis.

5. Argum. 5. Sacrificium est ipse Sacerdos, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum Deo, oblationem & victimam Deo, in odorem bonæ fragantiæ. Hebr. 7. 27. & cap. 9. vers. 14, 26. Ephes. 5. 2.

6. Argum. 6. Hoc sacrificium non *quotidie*, neque *sæpe* [οὐ καθ' ἡμέραν, οὐδὲ πολλάκις] offert, sed illud semel [ἅπαξ ἐφάπαξ] obtulit, nunquam postea offerendum. Hebr. 7. 27. & cap. 9. vers. 12, 25, 26, 28. & cap. 10. vers. 10, 11, 12.

7. Argum. 7. Post illam unicam oblationem semel peractam, nullus relictus est locus ulli novæ sive hujus ipsius sive alterius cujuscunque sacrificii oblationi pro peccatis, Hebr. 10. 12, 14, 18 est μία θυσία, unica victima sive hostia, vers. 12. μία προσφορά, ἐφάπαξ unica oblatio semel facta, vers. 10, 24. οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας, non est amplius oblatio pro peccato. vers. 18. Id est, neque alia res est, quæ in propitiationem offeratur, neque est alius actus oblationis propitiatoriæ. *Tridentini* ajunt, CHRISTUM in cœna novissima corpus & sanguinem suum, sub speciebus panis & vini, DEO Patri obtulisse; & Apostolos ibidem constituisse Novi Testamenti Sacerdotes, eisque & eorum successoribus, ut offerrent, præcepisse, per hæc verba, *hoc facite in meam commemorationem.* Concil. Trid. sess. 22, cap 1. At credendum potius sacræ Scripturæ, quæ dicit eum non sæpe [πολλάκις,] sed semel [ἐφάπαξ] se obtulisse. Et ibi unica oblatione, semel facta, æternam redemtionem nactum esse, aboleviſſe peccatum, nos sanctificasse, & in æternum consummasse [seu consecrasse, τετελείωκεν] eos qui sanctificantur. Et huic unicæ oblationi semel peractæ subjungit sacra Scriptura. τὸ λοιπὸν, *de cætero*, seu *id quod superest*, & ἐκ δεύτερου *secundo loco*, exspectationem complementi illius promissionis de subjectione inimicorum ejus, ut fiant scabellum pedum ejus; & ultimum ejus adventum in gloria, in die judicii, Hebr. 10, 13. & capite 9. vers. 28.

8. Argum. 8. Quotiescunque CHRISTUS offertur in remissionem peccatorum, toties moritur; non enim impetrat remissionem, nisi qua Mediator Novi Testamenti; ubi autem Testamentum est, mors intercedat necesse est Testatoris, & quotiescunque seipsum offert ad tollenda peccata, necesse est ipsum pati, Hebr. 9. 15, 16, 25. Inanissimum igitur est commentum Sacrificii propitiatorii incruenti.

9. Argum. 9. In tota cœnæ institutione & celebratione, nulla prorsus vel levissima fit mentio Sacrificii, aut Oblationis, aut Sacerdotii, nisi in illis verbis, *quod pro vobis frangitur*, &, *qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Quæ verba ipsam CHRISTI in Cruce passionem & mortem significant: in Missæ autem Sacrificio negant Papistæ CHRISTVM in se quicquam verè pati, aut mori, aut Corpus ejus verè frangi, aut Sanguinem ejus verè effundi. Vide de consecratione, dist. 2. can. *Ego Berengarius*, in Glossa: & Concil. Trid. sess. 22. cap. 3.

10 Argum. 10. In ipsa cœnæ celebratione Dominus Oblationem *pro nobis*, & *in remissionem peccatorum*, nullam aliam commemorat, nisi eam qua Corpus ejus fractum est, & Sanguis ejus effusus, & ipse mortuus est. Et hanc Oblationem, hanc mortem nobis commendat in Eucharistia commemorandam, non iterandam. Impiè igitur faciunt, qui absque DEI Verbo remissionem peccatorum, & salutem, ex alia quacunque Oblatione, tanquam verè propitiatoria, exspectant. Vtimur Sacramento tanquam instrumento gratiæ, & symbolicâ commemoratione mortis Christi, verique illius & proprii Sacrificii propitiatorii pro nobis semel oblati: sicut DOMINUS præcepit. At non tanquam *vero & proprio Sacrificio propitiatorio*, sicut ipsum vocant Trid. sess. 22. can. 1. & can. 3. affirmantes, de Sacramento propriè, quod proprium est rei, & non nisi symbolicè & sacramentaliter competit Sacramento.

11. Argum. 11. Cum illa verba sacrificatoria, saltem mactationem significantia. *frangitur, effunditur*, intelligant Papistæ non proprie, sed metonymicè, ut fractionem & effusionem in Sacramento Eucharistiæ ad solas referant species; illæso Christi corpore & sanguine, de consecratione, distinct. 2. *Ego Berengarius*, in Glossa: & Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. Cur tantopere urgent sensum proprium vocabuli, *Corpus?* cum etiam *Testamentum* necesse est tropicè interpretentur. Si nullum admittunt in Domini verbis tropum, omnia propriè interpretentur: sin alicubi tropum esse contendant, cur tantopere aversantur tropicam expositionem vocabulorum, *Corpus, sanguis*, in subjectis earum propositionum, quarum attributa, *frangitur, effunditur*, ipsi tropicè exponunt?

12. Argum. 12. Cum solarum specierum fractio & effusio non possit esse pro nobis propitiatoria, seu meritoria remissionis peccatorum, & salutis æternæ; fractio autem & effusio illa, de qua in cœnæ institutione loquitur Dominus, sit *pro nobis* propitiatoria, & meritoria *remissionis peccatorum*, & salutis æternæ; certum est intelligi illam ipsam *fractionem & effusionem*, quæ facta est in illa unica oblatione, qua se Christus tradidit pro nobis in oblationem & victimam Deo, in odorem bonæ fragantiæ, Ephes. 5, 2. Animam suam ponens pro ovibus, Iohan. 10, 15. Quemadmodum igitur fractio, quæ fit in celebratione Eucharistiæ, est ea ipsa fractio qua fractum est corpus Christi morientis in Cruce; ad eundem etiam modum illud, quod in Eucharistia corpus Christi appellatur, est illud ipsum verum Christi corpus, quod ex Virgine sumtum; & in Cruce pro nobis verè fractum est. Ipse quidem Christus in ea celebratione immolatur, non tamen in *seipso* sed *in Sacramento.* (Hæc duo inter se opponit August. epist. 23.) Ita etiam quod nobis sub specie panis datur in cœna, est ipsissimum Christi corpus, non *in seipso*, sed *in Sacramento*; hoc est, est ipsissimi illius corporis Sacramentum.

13. Argum. 13. Quod dicunt *Tridentini*, sess. 22. *Oblationis illius cruentæ fructus per hanc incruentam uberrimè percipi; tantum abesse, ut illi per hanc quovis modo derogetur: salutarem enim illius cruentæ oblationis virtutem, in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum, per hanc incruentam oblationem applicari.* Hoc, inquam, nullarum est vitium ad suffulciendum eorum placita de *vero, & proprio, & propitiatorio Sacrificio.* Nam talis Sacrificii est meteri;

Digitized by Google

mereri; applicatio autem fieri potest sine novo merito, sive nova oblatione propitiatoria. Christus illa sua unica oblatione meritus est, & impetravit peccatorum remissionem, ejusque applicationem omnibus illis quos ea oblatione sanctificat, & consummavit in æternum: neque est amplius ulli oblationi pro peccato locus relictus, Hebr. 10. 10. 14, 18. Applicatur quidem illius oblationis salvifica virtus per Sacramenta, ut per media applicativa, sed non ut per sacrificia meritoriè impetrativa. Fide applicatur nobis fructus passionis Christi, sed fides nostra non est sacrificium propitiatorium. Sic de Baptismo. Certè aliud est applicare gratiam impetratam; ejúsve applicationem, prece supplice, ex Dei reconciliati misericordia impetrare: aliud verò meritoriè & expiatoriè impetrare gratiam applicandam, aut ipsam applicationem. Hoc perfectè factum est per unicam illam unici illius verè propitiatorii sacrificii oblationem cruentam, à Christo peractam: illa verò fiunt per Verbum & Sacramenta, & per fidem, & per supplicationes, sine ulla nova oblatione propitiatoria, nam prima illa sufficit. Neque quicquam relictum est, quod per aliam aut alterius modi oblationem meritoriè impetretur. Deus enim quoad λύτρον & meritum, perfectè propitiatus est nobis, per primam illam oblationem. Neque opus est alia Oblatione propitiatoriâ, neque ei locus esse potest: nisi (quod cogitatu blasphemum est,) dicatur Christum illa sui unica oblatione non ob inutile æternam redemtionem credentibus, non abolevisse eorum peccata, non sanctificasse eos, non consummasse in perpetuum: nos non habere perfectam redemtionem & peccatorum remissionem per Sanguinem ipsius, id est, per cruentam illam oblationem. Eucharistia igitur Sacramentum quidem est applicativum salutaris virturis veri illius & propitii Sacrificii propitiatorii, semel à Christo, cruenta immolatione, oblati; sed ipsa non est verè & propriè Sacrificium propitiatorium.

14. Argum. 14. *Bellarminus*, lib. 1. de Missa, cap. 2. §. ult. affirmat *ad verum Sacrificium requiri, ut id, quod offertur Deo in Sacrificium, planè destruatur, id est, mutetur, & desinat esse id, quod antè erat: & in hoc maximè differre sacrificium à simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico elevabatur coram Deo, sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur.* Et ideò requiri in Sacrificio, *ut non solum usus rei Deo offeratur, sed ipsa etiam substantia: & ideò non solum usus, sed substantia consumatur.* Hæc *Bellarminus*. Hinc infero, Christum in cœna non verè sacrificari, quia non ita destruitur, ut quoad substantiam desinat esse id quod antè erat, sicut factum est in Cruce per separationem animæ à corpore. Audi lepidam responsionem ipsius *Bellarmini*, eodem lib. cap. 27. §. *Tertiò per.* Quamvis *corpus Christi nullam in se læsionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia; tamen, amittit esse sacramentale. & proinde desinit realiter esse in altari, desinit esse cibus sensibilis.* Hæc ille. Perinde ac si diceret; satis ad rationem veri Sacrificii fuisset, si Christus vestem suam, ex lana aut lino aut etiam ex solis accidentibus confectam, tradidisset cruci affigendam, modò ille tamdiu lateret sub illa veste aut illis accidentibus, tacitus spectator ridiculi dramatis, donec crucifixio illa perageretur; ipso interim illæso, nullâque tristitiâ affecto, aut doloris sensum experiente. Certè hoc est impia Gnosticorum & Aphthartodocitarum deliramenta ex orco arcessere: sicut ostendemus argumento 17. Videamus quam sacrilegium ludibrium sit Missa Papistica. Observa obiter Papistarum futilitatem, qua. o legunt apud *Gratianum* illa *Ambrosii* verba de consecratione Eucharistiæ; *Operatorius est sermo Domini, ut sint quod erant, & in aliud commutentur.* 2. dist. de consecratione, can. *Panis est*, statim exclamant. perire substantiam panis, & in aliam converti substantiam. at tamen in defensione Sacrificii Missæ illa verba, *Desinit esse id, quod antè erat*, exponunt de accidentali duntaxat mutatione. *Ambrosius* ait, elementa eucharistica *esse quod erant: Bellarminus* ait, victimam in vero Sacrificio *desinere esse id quod erat*, & quidem *per consumtionem substantiæ.* Hoc obiter.

15. Argum. 15. Scriptura dicit, castigationem pacis nostræ Christo esse impositam; & nos vibice ejus sanatos esse, Esai. 53. 5. et Deum proposuisse Christum propitiationem, [ἱλαστήριον] per fidem, in ipsius sanguine, Rom. 3, 25. Et sanguinem Iesu Christi purgare nos ab omni peccato, 1. Iohannis 1, 7. Et absque sanguinis effusione non fieri remissionem, Hebr. 9, 22. *Petrus* Apostolus ait, Christum pertulisse peccata nostra in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: ejusque vibice nos sanatos esse, 1. Petr. 2, 24. Neque enim parvo constitit peccatorum remissio, Esai 53. Matth. 20, 28. Luc. 22, 44. Rom 5. & 1. Petr. 1, 19. Certè, sicut argumentatur Apostolus de lege; *Si per legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est*, Galat. 1, 21. Sic etiam de commentitia ista incruenta propitiatione dicere possumus: Si per oblationem incruentam propitiatoriè obtineri potest *misericordia & gratia, & donum pœnitentiæ, & criminum, ac peccatorum etiam ingentium dimissio*: ut asserunt *Tridentini*, sess. 22, cap. 2 frustra Christus tanta ac talia passus & mortuus est. Neque dici potest, necessariam fuisse oblationem illam cruentam, ut virtutem daret propitiatoriam huic incruentæ. Nulla enim oblatio dici potest verè ac propriè propitiatoria, nisi quæ non aliunde indiga, per se & ex sua virtute propria, non alterius cujusquam oblationis virtute, reconciliat: quæ est per se verum ἀντίλυτρον, 1. Tim. 2, 6. Præterea peccata, quorum remissionem promeritus est Christus sua illa unica oblatione cruenta, ita plenè remittit Deus propter unicam illam oblationem, & ita penitus obliviscitur, ut nullus locus relictus sit ulli novæ oblationi pro peccatis, Hebr. 10. 10, 14, 15, 16, 17, 18.

Vide argum. 17.

16. Argum. 16. Omne Sacrificium est aliquid complexum, & coagmentatum & materiali & formali; materia sacrificii est res ea quæ offertur; forma est ipse oblationis actus. Hæc forma non exsistit sine determinata materia: Et quemadmodum de Sacramento dicitur; *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*: ita etiam de Sacrificio, accedit oblatio ad materiam sive rem offerendam, & fit Sacrificium. Materia quidem Sacrificii potest esse sine forma; sed non est Sacrificium donec accedat forma. Idcirco *Bellarminus* Sacrificii propriè dicti genus ponit *oblationem*. Et sic explicat; *Dicimus esse oblationem, ut genus Sacrificii indicaremus: hoc enim loco Sacrificium accipimus pro actione sacrificandi: non pro ipsa victima, quæ sacrificatur; tametsi ipsa etiam*

August tract. 80 in Evangelium Iohannis.

Sacri-

Sacrificium dici solet. Sacrificium igitur pro allione acceptum, species est oblationis: id enim est Sacrificium, quod propriè & per se ad allionem Sacerdotis pertinet. Hæc *Bellarm.* lib. 1. de Missa, cap. 2. §. *Primo igitur.* at hoc sensu contendit Missam esse Sacrificium propitiatorium; eodem lib. cap. 5. & seqq. & lib. 2. de Missa, cap. 1. & sequentibus. Actus autem oblationis tunc facit verum Deóq; acceptũ Sacrificium, quando fit secundum Legem rei, & ut placeamus Deo. Vnde *Samuel* collatione instituta inter materiam victimarum umbratilium, & obedientiam, ait; *obedire melius est quam Sacrificiũ; & auscultare, quàm adeps arietum.* 1. Sam. 15. 22. Christus homo erat, antequam sacrificaretur; tunc autem evasit sacrificium, quando obedienter, juxtą mandatum Dei, seipsum obtulit victimam Deo in odorem bonæ fragrantiæ. Ipse fuit sacrificii materia, obedientia ejus in actu offerendi, fuit forma sacrificii: & hæc duo faciunt unum sacrificium propitiatorium. Quamvis enim huic materiæ nihil desit ad infinitum valorem, in ratione materiæ, ad rationem tamen perfecti sacrificii necessarius est actus oblationis & obedientiæ. Vnde virtus propitiatoria illius sacrificii in sacris literis tribuitur interdum obedientiæ, non exclusa materia, sed cum ejus connotatione. Rom. 5. Philip. 2. interdum verò materiæ, non excluso actu obedientiæ in offerendo, ut quando dicimur redemtionem habere in sanguine Christi, & redemti esse pretio & ejus sanguine. Coloss. 1. 14. & 1. Petr. 1, 19. Propitiatio igitur, & reconciliatio fit, valore quidem rei, sed obedienter oblatæ; & sic, merito quidem obedientiæ, sed præstitæ in oblatione illius rei. Et sive dicas rem esse Sacrificium, cum connotatione actus obedientiæ; sive dicas actum obedientiæ esse Sacrificium, cum connotatione rei obedienter oblatæ: sive dicas rem oblatam, vel oblationem rei esse Sacrificium propitiatorium; verum dicis, & congruenter sacris Scripturis. Hæc certa sunt, & indubitata. Hæc quæ Deus conjunxit, homo ne separet. Hinc sic argumentor; qui verè offert Deo sacrificium pro hominibus verè ac propriè propitiatorium; illius in offerendo obedientia est verè & propriè propitiatoria, adeoque merito sui actus sive obedientiæ propitiat Deum hominibus: at solus Christi obedientia in offerendo est verè & propriè propitiatoria, solus Christus merito sui actus seu obedientiæ propitiat Deum hominibus; & hoc nulli alteri, præter Christum, vel post Christum, vel cum Christo, vel sub Christo, vel ante Christum, vel quolibet alio modo convenit. ergo solus Christus verè offert Deo sacrificium pro hominibus, verè ac propriè propitiatorium. Major est manifesta, ex fundamento posito de natura sacrificii. Minorem tradit Apostolus, in epist. ad Rom. cap. 5. vers. 16, 17, 18, 19 ubi docet, per unius Christi obedientiam redundanter accipere gratiam, & donum justitiæ, & justificari in vitam, justosque constitui omnes eos qui peccatorum remissionem consequuntur. Per obedientiam (inquam) à Christo quondam viatore præstitam. Nunc autem Christum non esse ampliùs in statu merendi, postquam viator esse desiit, docet *Alexander Alensis*, part. 3. q. 20. membro 2. art 1. & *Thomas*, part. 3. q. 19. art. 3. ad primum. Vide eundem, 2. 2. qu. 13. art. 4. ad 2. Nullus meretur nisi in hac vita. August. Enchirid. cap. 11. Lomb. 4. sent. dist. 50.

17. *Argumentum.* 17. Qui asserunt Sacrificium Missæ esse verum & proprium Sacrificium propitiatorium; illi præbent patrocinium abominandis illis hæreticis, Saturninianis, Marcionitis, & Manichæis, qui impiè dicebant Christum non verè, sed putativè, & in phantasmate passum esse: sicut de eis scripserunt *Tertullianus*, lib. de præscript. cap. 46. & cap. 51. & August. hæresi 46. quid enim opus fuit eum verè pati, cum offerre potuerit *Sacrificium inruentum, divinum, vere ac propriè propitiatorium, & per illam inruentam oblationem Deum placare,* & obtinere hominibus *misericordiam, & gratiam in auxilio opportuno, & donum pœnitentiæ, & criminum ac peccatorum etiam ingentium dimissionem?* sicut quotidie fieri per eam oblationem, quæ *Sacerdotum ministerio* peragitur, affirmant Tridentini, sess. 22. cap. 2. Quanto magis id effecretur per eam oblationem inruentam, quæ ab ipso Christo, nullius alterius mediante sacerdotali operâ, perageretur. *Vide supra arg. 13.*

18. *Argumentum.* 18. *Nemo sibi ipsi sumit honorem* Sacerdotii, *sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.* Ita Christus non sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex; sed is, qui dixerat ei, *Filius meus es tu, Ego hodie genui te. Sicut alibi dicit, Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.* Heb 5. 4 5, 6. *Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, ut rursus sumam eam. —— Hoc mandatum accepi à Patre meo* inquit Dominus, apud Iohannem, cap. 10. vers 17. 18. Legimus autem in sacris Literis, Christum constituisse in Ecclesia sua Pastores & Doctores, Oeconomos, Episcopos, presbyteros, Diaconos; ac de institutione Sacerdotum, qui Christum imm olent nihil prorsus invenitur in sacris literis. Quid ad hoc Tridentini? furiati bruta jactant fulmina; & sonitus imitantur olympi, instar *Salmonei* illius.

Qui, demens, nimbos, & non imitabile fulmen *Æris, & cornipedum cursu est imitatus equorum.* *Æneid. 6.*

Si quis (inquiunt,) *dixerit, illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum: Anathema sit.* Concil. Trident. sess. 22. can. 2. Quid igitur? Num eo sensu accipiunt hoc loco verbum facite, quo à *Virgilio* dictum est, *Cana faciam vitula?* Quemadmodum etiam, dicente Virgilium, in ipsis divinis Scripturis, *facere* interdum significat *sacrificare*, Num. 6. 16, 17. Psal. 66. 15. at verba illa dicuntur Apostolis, etiam ut convivis [1. Corinth. 11. 25. 26.] Et illo præcepto tenentur fideles accipere & comedere in commemorationem Domini, sicut tunc fecerunt Apostoli; quemadmodum Pastores tenentur panem accipere, & gratias agere; panemque frangere, & distribuere, &c. Sicut tunc fecit Dominus. Vt taceam *Hoc* in latina versione esse accusativi casus. ineptum quoque esse interpretari verbum *facere* sensu sacrificatorio, ubi nulla in tota reliqua narratione, fit sacrificii aut oblationis mentio. Sed *Catholici non tam ineptè argumentantur*, inquit *Bellarminus*, loquens de Papistis, lib. 1. de Missa, cap. 11. §. *Sed errant.* Quomodo igitur argumentantur? Respondet eodem capite *Bellarminus*, Dominum jussisse Apostolos hoc facere, quod ipse Dominus fecit in cœna. Ipsum autem Dominum in cœna obtulisse corpus suum in sacrificium. Idque

que probat ex verbis Domini, *datur, frangitur, effunditur*, quæ verba ſunt præſentis temporis, & præſentem ſignificant *dationem ac fractionem corporis Chriſti, & effuſionem ſanguinis ejus*, idque, *pro vobis, pro multis*; id eſt, *Deo* in ſacrificium pro multis. Poſtea tamen eodem cap. *Bellarm.* ait, ſanguinem Chriſti in cœna non egredi reipſa de corpore. Reſpondeo: Quis ſit verus ſenſus illorum verborum Domini, *quod pro vobis datur, frangitur, quis pro vobis effunditur*, docuimus ſupra Arg. 12. Inſpice autem epiſt. 23. Auguſtini, & animadvertes tropum in ipſa attributione, ſeu prædicatione diſparati de diſparato, atque adeo in verbo *eſt*, tertii adjacentis, in hujuſmodi enunciatione ſacramentali, *Hoc*, id eſt, hic panis, *eſt*, id eſt, ſecundùm quendam modum eſt, *Corpus meum*, id eſt, ipſiſſimum naturale Chriſti corpus. Hæc eſt Auguſtini doctrina. Vide infrà ſect. 20. ubi ipſa Auguſtini verba recitantur. Deinde cum illa verba proferret *Dominus*, jam dederat, vel ſaltem dabat, diſcipulis panem fractum & calicem cum vino effuſo: neque ipſe tunc frangebat, aut effundebat.

Quæro etiam, utrum *Chriſtus* obtulerit in cœna Corpus ſuum *Deo* in ſacrificium ſub ſpeciebus panis & vini, ante prolationem illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*: an poſt: an ipſa prolatione, quam conſecrationem vocant. Non ante; quia nondum erat ejus corpus ſub iis ſpeciebus, ut ipſi docent: non ipſa prolatione eorum verborum, nam verba illa non ſunt ſacrificatoria, neque oblationem ſignificant: *Corpus* quidem ſignificat materiam ſacrificii; ſed verbum *eſt*, non ſignificat oblationem ſeu immolationem, ac ſi ſenſus eſſet, *Hoc eſt*, id eſt, *hoc immolatur*. Qui exponendi licentia introductâ non ſolum relinquetur ſanctificatio propria, quam tantis clamoribus urgent; ſed etiam infinitas in ſacris Scripturis inveniemus factas immolationes. Neque poſt prolationem illorum verborum: quia, ut dixi, tam dederat panem diſcipulis, aut ſaltem dabat, & illi accipiebant; & interdum pronunciabat hæc verba, *Accipite, edite, Hoc eſt Corpus meum*, &c. Neque poſtea recepiſſe ab eis legitur, ut offerret Deo in ſacrificium: neque poſt prolata illa verba, *Hoc eſt Corpus meum; Hic eſt Sanguis meus*, iterato fregiſſe panem, aut effuſiſſe vinum: ſed tantum verbis illis expoſuiſſe quid præcedenti illa Fractione ante Dationem facta & vino, jam in poculo extra uvas, potabili, ſignificare voluerit. Nec per ipſiſſimam illam cruentam ſui oblationem pro multis, tunc quidem factam, nunc autem præteritam, *in ſeipſa*, in omni tamen ſacræ cœnæ celebratione præſentem *in Sacramento*. Rectè Auguſtinus, *in Sacramentis, non quid ſint, ſed quid oſtendant, ſemper attendimus: quoniam ſigna ſunt rerum, aliud exiſtentia, aliud ſignificantia.* Auguſt. lib. 3. advers. *Maximinum* cap. 22. Neque hic Bellarmino convenit cum veteri vulgata verſione latina, quæ habet, *quod pro vobis tradetur*, 1. Cor. 11. 24. *Qui pro multis effundetur*. Matth. 26. 28. Marc. 14. 24. *Qui pro vobis fundetur*. Luc. 22. 20. Sic etiam Hieronymus & Ambroſius legunt. Hilarius, de peracto loquens myſterio cœnæ, ait, Fundendum in remiſſionem peccatorum corporis ſui ſanguinem conſecraverat. Hilar. can. 30. in Matthæum. Cum igitur ſacrificatores iſti non poſſint vocationis ſuæ tabulas oſtendere; cogitent æqui rerum æſtimatores, quo recidat illud *Tridentinorum*, temerariâ impietate & impia temeritate eructatum, anathema *Sicut paſſeri eſt vagari, & ut hirundini eſt volare: ſic maledictio ſine cauſa prolata non venit*, ait Salomon, Prov. 26. 2. Interea timeant Sacrificatores iſti Apoſtolicam illam anathematis denunciationem, in eos, qui nobis evangelizant, præterquam quod in Scripturis legalibus, & Evangelicis accepimus, Gal. 1. 8, 9. Auguſt. lib. 3 contra literas Petiliani, cap. 6.

Obiectio. 19. Num igitur damnamus illam Patrum loquutionem, qua paſtores appellabant Sacerdotes, & Euchariſtiæ celebrationem ſacrificium.

Reſp. Reſpondeo 1. Non damnamus. Attamen *ab initio non ſic fuiſſe monet Bellarminus*, Dico, inquit, *Primos Chriſtianos, propter recentem memoriam Sacerdotii Aaronici, abſtinuiſſe non ſolum à vocabulo templi, ſed etiam Sacerdotii, ne viderentur adhuc durare Iudaica cærimonia. Itaque Apoſtoli in ſuis Epiſtolis pro Sacerdotibus Epiſcopos, & Presbyteros, pro Templis Eccleſias dicunt: Et ſimiliter loquuntur Iuſtinus, Ignatius, & cæteri antiquiſſimi Patres.* Hæc *Bellarm.* lib. de cultu Sanct. cap. 4. §. *Ad Teſtimonia Patrum.*

Prof. etò non diſſimularunt Apoſtoli doctrinæ veritatem, ſed abdicantes obtegumenta dedecoris non ambulantes in aſtutia, neque doloſè tractantes verbum Dei ſeipſos manifeſtatione veritatis commendarunt apud omnem conſcientiam hominum coram Deo. 2 Cor. 4. 2. Neque abſtinuerunt à voce Sacerdotii, aut ſacrificii, ubi verum, ſive extremum, ſive ſpirituale Sacerdotium, aut ſacrificium agnoverunt, Hebr. 2. 17. & 4. 14. & alibi paſſim in illa Epiſtola. Epheſ. 5. 2. Rom. 12. 1. Philippenſ. 2. 17. & 4. 18. Hebr. 13. 15. 16. 1. Petr. 2. 5.

Reſp. Deinde ex ſolo vocabuli ſono poſtea ab hominibus introducto non poteſt ſumi validum Argumentum, pro confirmatione alicujus dogmatis, cujus veritas, quoad ſenſum, non poteſt ex ipſis Scripturis demonſtrari. Quemadmodum demonſtrarunt Patres veritatem ſignificatam vocabulis ἐμψύχου, ὁμοουσίου, Θεοτόκου, &c.

Reſp. 20. Antiqui Patres, qui in hoc argumento uſi ſunt vocabulis ſacrificii, ſacerdotii, altaris oblationis & Miſſæ procul erant ab errore iſtorum miſſificorum, qui, blaſphemantes, jactant ſe propriè & verè offerre Deo ipſum Chriſtum, ſpeciebus panis & vini incluſum, in ſacrificium verè propitiatorium. Nihil hujuſmodi invenitur apud Patres.

Quo ſenſu veteres Euchariſtiam appellarint ſacrificium. 21. Vt omittam oblationem elementorum à populo factam, & quod res à populo oblatas acceperint ex offerentium manibus Paſtores, eaſque in menſa Dominica collocarint, & prece ſupplice eas Deo obtulerint ſanctificandas & conſecrandas in ſacramentum ſalutare populo. (Vide diſtinct. 2. de Conſecratione, can. *Non oportet aliud*, & tribus ſequentibus Canonibus.) Vt etiam omittam euchariſticum ſacrificium laudis, quod pii, in illa commemoratione mortis *Domini*, *Domino* offerebant. Gemino adhuc ſenſu veteres celebrationem cœnæ *Dominicæ*, appellabant Sacrificium: 1. Impropriè & metonymicè, ex intuitu veri illius & propriiſacrificii, quod *Chriſtus* in paſſione pro nobis obtulit: cujus memoria & grata commemoratio celebratur in Euchariſtia; quæ propriè & verè eſt Sacramentum commemorativum illius Sacrificii: impropriè autem, & per metonymiam ſignati pro ſigno, dicitur

citur Sacrificium. at hoc ſenſu dici poteſt etiam propitiatorium. Quia ſymbolicè & commemorativè eſt illud ipſum Sacrificium verè propitiatorium, quod *Chriſtus* in paſſione pro nobis obtulit: eſt enim ſacramentalis commemoratio illius Sacrificii. Προσφέρομεν μὲν, ἀλλ' ἀνάμνησιν ποιούμενοι, τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Id eſt. Offerimus quidem, ſed commemorationem facientes mortis ejus.——Τοῦτο ἐκείνης τύπος ἐστὶ, καὶ ἡμεῖς ἐκείνην. Id eſt; *Hoc* [Sacrificium] *exemplum ſeu typus eſt illius* [Sacrificii *Chriſti* in paſſione] *& idem cum illo.* Ἐκείνην προσφέρομεν, καὶ πάλιν, τὴν τότε προσενεχθεῖσαν, τὴν ἀναλωτὸν. Τῶν εἰς ἀνάμνησιν γίνεται, τοῦ τότε γενομένου. τοῦτο γὰρ ποιεῖτε, φησὶν, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. οὐκ ἄλλην θυσίαν, καθάπερ ὁ ἀρχιερεὺς τότε, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀεὶ ποιοῦμεν. μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας. Id eſt, *Illud* [Sacrificium] *& nunc offerimus, quod tunc oblatum eſt. quod non conſumitur. Hoc in commemorationem fit illius quod tunc factum eſt. Hoc enim facite,* inquit, *in meam recordationem. Non aliud ſacrificium, ſicut Pontifex olim, ſed eandem ſemper facimus*: Vel potius commemorationem Sacrificii *operamur*, inquit Iohannes Chryſoſtomus, ſerm. 17. in Epiſt. ad Hebr. in c. 10. In eandem ſententiam Auguſtinus; *Huius*, inquit, *ſacrificii caro & ſanguis ante adventum Chriſti per victimas ſimilitudinum promittebatur: in paſſione Chriſti per ipſam veritatem reddebatur: poſt aſcenſum Chriſti per Sacramentum memoriæ celebratur.* lib. 20. contra Fauſtum Manichæum, cap. 21. Idem alibi; *Nempe ſæpe ita loquimur, ut paſcha propinquante dicamus, craſtinam vel perendinam eſſe Domini paſſionem, cum ille ante tam multos annos paſſus ſit: nec omninò niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus; Hodie Dominus reſurrexit, cum ex quo reſurrexit, tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loquentes arguat eſſe mentitos, niſi quia iſtos dies ſecundùm illorum, quibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus; ut dicatur ipſe dies, qui non eſt ipſe ſed revolutione temporis ſimilis eius: & dicatur illo die fieri, propter Sacramenti celebrationem, quod non illo die, ſed iam olim factum eſt. Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſcha ſolennitates, ſed omni die populis immolatur: nec utique mentitur, qui interrogatus eum reſponderit immolari? Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omnino Sacramenta non eſſent. Ex hac autem ſimilitudine plerunque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo ſecundum quendam modum Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt: Sacramentum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt: ita Sacramentum fidei, [Baptiſmus] fides eſt.* Auguſt epiſt. 23. Item alibi, loquens de *Baptiſmi Sacramento, & celebratione corporis & ſanguinis Domini, ut*, inquit, *literam ſequi & ſigna pro rebus, quæ eis ſignificantur, accipere, ſervilis infirmitatis eſt, ita inutiliter ſigna interpretari, malè vagantis erroris eſt.* lib. 3. de doctrina Chriſtiana. c. 9.

Chriſtus immolatus eſt ſemel in ſeipſo: ſæpe autem immolatur in ſacramento.

21. Alio etiam ſenſu Patres euchariſtiæ celebrationem appellabant Sacrificium; (non tamen Propitiatorium) Nempe, ſenſu ſpirituali; idque trifariam: 1. Ex conſideratione ipſius actionis, quatenus eſt pars cultus illius ſoli Deo debiti: quo ſenſu dixit Auguſtinus, lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21. *Sacrificare Deo in memoriis Martyrum, quod frequentiſſimè facimus, illo dumtaxat ritu quo ſibi ſacrificari Novi Teſtamenti manifeſtatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ Latria dicitur, & uni Deo debetur. Sed quid agam, & tanta cæcitati iſtorum hæreticorum quando demonſtrabo, quam vim habeat, quod in Pſalmo canitur, Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via eſt, ubi oſtendam illi ſalutare meum? Huius Sacrificii caro & ſanguis*, &c. Reliqua ſuperius jam citavimus, in explicatione ſenſus metonymici. Ad hunc primum modum Sacrificii ſpiritualis pertinet illa ſacrificii definitio, quam tradit Auguſtinus, libro decimo, de Civitate Dei, capite 6. *Verum Sacrificium eſt omne opus quod agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo: relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus, Vnde & ipſa miſericordia, qua homini ſubvenitur, ſi propter Deum non fit, non eſt Sacrificium.* Hæc ibi. Hæc definitio etiam comprehendit ſequentes ſpeciales modos ſpiritualis oblationis.

Definitio ſacrificii ſpiritualis.

23. Secundus modus invenitur in Sacrificio invocationis Domini ex contrito corde, & ſincera fide. Cujus Sacrificii & oblationis duæ ſunt partes. 1. Humilis & ſincera peccatorum confeſſio, cum pia cordis contritione. *Sacrificia Domini ſpiritus confractus, cor confractum & contritum, Deus, non deſpicies.* Pſal. 51. 19. Altera hujus ſpiritualis oblationis pars, eſt ſupplex, ſeria & fidelis imploratio miſericordiæ Dei. De hac parte ait Dominus, *Invoca me in die anguſtiæ, eruam te, & honorificabis me.* Pſal. 50. 15. & *David, Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo, elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Pſal. 141. 2. *Oratio purè directa de corde fideli, tanquam de ara ſancta ſurgit, incenſum*, inquit *Auguſtinus*, in expoſitione illius Pſalmi. Prior pars eſt exomologetica; altera, euctica. Vtramque partem complexus eſt *Iohannes Chryſoſtomus* his verbis; ἐπὶ τῆς θυσιαστηρίου, ἵνα ἀναφέρωμεν, θυσίας εὐχὴν καὶ ἐξομολόγησιν ἁμαρτημάτων, λέγοντες, εἴτε ἐκόντες, εἴτε ἄκοντες ἡμάρτομεν, συγχώρησον. τοιαύτης μεμνήμεθα ἀνθ' ὧν πρόσθεν, καὶ τότε τὴν συγχώρησιν αἰτοῦμεν. id eſt: *in oblatione, quam offerimus offerimus etiam peccata, dicentes, ſive volentes ſive nolentes peccaverimus, condona. Hoc eſt meminimus* [ſeu mentionem facimus] *eorum prius, & tunc veniam petimus.* Hæc Chryſoſt. ſerm. 17. in Epiſt. ad Hebr. cap. 9. in fine capitis. Priorem partem vocat *Oblationem peccatorum*: alteram verò partem, *Petitionem venia.*

Vide Euſeb. lib. 1. *Demonſtrationis Evangelicæ, cap. ultimo, in fine capitis, ubi iſta ſacrificia vocat* ἀναφορὰς, λειτουργίας ἀνυτὰς τῷ [Deo] εὐχὰς, ἀναιμάκτους καὶ νοεὰς θυσίας.

24. Et hanc Oblationem opportunè facimus, in celebratione Corporis & Sanguinis Domini, qua commemoramus ejus mortem, & eam commemorationem non nobis ipſis ſolùm facimus: *Suaviter atque utiliter recondendo in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata ſit*: ut loquitur Auguſtinus, lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 16. Sed etiam aliis nos intuentibus, realem quandam fidei noſtræ, de Chriſti pro nobis paſſione, profeſſionem palàm edimus: eoſque noſtro exemplo, ad ejuſdem officii fidelem præſtationem, cohortamur. Eandem etiam commemorationem Deo facimus; gratias ei agentes, quod nos ſuo ſanguine redemerit, eique peccata noſtra confitentes, & eorum veniam ſuppliciter petentes in nomine Mediatoris pro nobis crucifixi. Orantes cum fiducia, ut apud Deum conſequamur miſericordiam & gratiam inveniamus, ad opportunum auxilium, Hebr. 4. 16.

25. Atque ita proponentes Deo paſſionem Filii, quam pro nobis ſuſtinuit, dici poſſumus quodam-

Digitized by Google

Quo ſano ſenſu dicamur offerre Deo Chriſtum in celebratione ſacra cœnæ.

quodammodo offerre Deo Chriſtum pro nobis in paſſione immolatum; ſeu ipſam ejus obedientiam cruentamque immolationem. Quam offerimus Deo, non ſacrificando Chriſtum, aut de novo immolando, ſed unicam illam pro nobis in paſſione ſemel factam Chriſti immolationem commemorando, Deum ſuppliciter orantes, ut, eam intuens, nobis peccatoribus ſit propitius: non propter hanc noſtram commemorationem, ſed propter cruentam illam verè & propriè ſacrificatoriam, & propitiatoriam Oblationem: quam commemoramus, Deoque offerimus, Oblatione non ſacrificatoria, ſed commemorativa: non propitiatoria, aut meritoria, ſed ſupplicatoria, & Euchariſtica. Oramus quidem, ut nos Deus miſericordiam & gratiam faciat invenire per hanc Oblationem commemorativam, tanquam medium à Deo inſtitutum, per cujus congruum uſum bona nobis promiſſa à Deo conſequamur, qualia media ſunt etiam baptiſmus, auditio Verbi, precatio, &c. At non petimus, ut propter meritum, aut dignitatem, aut vim aliquam propitiatricem in hac noſtra Oblatione; ſed tantùm ut propter dignitatem, & meritum, ac vim illam propitiatricem, quæ æterna eſt, illius unicæ oblationis ſacrificatoriæ & propitiatoriæ in Domini paſſione peractæ, Deus nobis miſericordiam & gratiam largiatur.

26. Cujus unicæ Oblationis ſempiterno vigore magnus ille noſter Sacerdos, apparet nunc in conſpectu Dei pro nobis, Hebr. 9. 24. Vna illa pro peccatis ſemel oblata victima, in perpetuum ſedet ad dextram Dei, interpellans pro nobis, Hebr. 10. 12. Rom. 8. 34. Perpetuum & intranſitivum habens Sacerdotium, eo quod maneat in æternum: unde & ſervare perfectè, & in perpetuum poteſt eos qui per ipſum accedunt ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro eis; Hebr. 7. 24, 25. Non enim in eo conſiſtit perpetuitas Sacerdotii Chriſti, ut ſemper fiat ejus vera immolatio, per Sacerdotes, ac ſi neceſſe eſſet Sacerdotium ejus per mortem exſtingui, niſi fierent iſtæ iteratæ ſacrificationes in Miſſis: ut impiè, & contra Scripturas, tradiderunt Tridentini, ſeſſ. 22. Sed conſiſtit in perpetuo vigore illius unicæ immolationis in paſſione ſemel factæ, & perpetua interceſſione pro nobis, ad dextram Patris, ſicut docent ſacræ literæ, locis à me hìc citatis, & ſuperiùs in argumentis contra Sacrificium Miſſæ. Vnde Chryſoſtomus, Serm 17. in epiſt. ad Hebr. in cap. 10. cum Apoſtolo loquens de Sacrificiis Aaronicis, & Sacrificio Chriſti, τὸ ἀεὶ, ἔλεγχος ἀσθενείας, διὰ τοῦτο πάντοτε ἄπαξ προσφέρω, καὶ εἰς τὸ ἀεὶ ἤγαγον. Id eſt, *Semper* offerri, *argumentum eſt imbecillitatis:* (ſic imbecillia erant ſacrificia Aaronica) *in Chriſto autem; è contrario* eſt; *ſemel oblatus eſt, & in ſempiternum ſuffecit.*

27. Tertia conſideratio Sacrificii, & Oblationis ſpiritualis in Euchariſtia, occurrit in ea Oblatione, qua fideles, nó ſolum ſymbola conſecranda, ſed etiam ſeipſos, Deo offerunt: accedendo ad Menſam Dominicam, ſequeque Domini ſanguine redemtos, & redemtionis jure ſervos Domini profitendo, & fidele ſervitium vovendo Apoſtolus hortatur, ut exhibeamus corpora noſtra hoſtiam vivam, ſanctam, acceptam Deo: & ut transformemur per renovationem mentis noſtræ: Rom. 12. 1, 2. *Hoc*, inquit *Auguſtinus, eſt Sacrificium Chriſtianorum, multi unum corpus ſumus in Chriſto: quod etiam Sacramento Altaris fidelibus notо frequentas Eccleſia; ubi ei demonſtratur, quod in ea oblatione, quam offert, ipſa offeratur.* Auguſt. lib. 10. de civitate Dei, cap. 6. Omnes hi tres modi Sacrificii ſpiritualis reduci poſſunt ad illud Sacrificium laudis, quod exigit Dominus, Pſalm. 50. ubi vide *Auguſtinum*. Non excluſa illa diſtinctionis ratione, quam indicavimus. Huc pertinent verba illa Euſebii Cæſarienſis. ἐκεῖνο καὶ δίκαιόν καὶ ὁσιώτατον, τότε μὲν τῷ μεγάλῳ τοῦ μεγάλου θύματος, καὶ τὰ ἐκεῖθεν αὖθις ἐκδιδόντα μυστήρια ἐπιτελοῦντες, ἐν τῷ ἱερῷ σωτηρίας ἡμῶν ἀγαλλίασιν ἀναδιδόντες ὕμνων τε καὶ ἀγώνων τῷ Θεῷ προσαναπέμποντες, τότε δὴ σφαλεροὺς ἴλεως καθιστῶντες αὖπαλ καὶ τοῦτο ἀληθεῖ αὖπαλ λόγῳ, αὖπαλ σώματι καὶ ψυχῇ ἀναχεόμενοι. Euſeb. lib. 1. demonſtr. Euang. cap. ult. in fine capitis.

28. Apud Iſraëlitas, (quorum Eccleſia, & ipſa etiam Republica, typus erat Eccleſiæ Chriſtianæ) ſacrorum myſtæ & antiſtites publici dicebantur, & verè ac propriè erant ſacerdotes: inde propter quandam publicæ præfecturæ & curæ Eccleſiaſticæ ſimilitudinem, patres, in Eccleſia Chriſtiana, nomen ſacerdotum paſtoribus Eccleſiaſticis indiderunt. per metaphoram. Eodem ſenſu metaphorico Diaconi appellari ſunt Levitæ: & Epiſcopi, ſummi ſacerdotes. Præterea etiamſi quantum ad oblationes ſpirituales, quicunque fideles ſumus, ſimus ſacerdotium ſanctum, ad offerendum ſpirituales hoſtias acceptas Deo per Ieſum Chriſtum; [1. Petr. 2. 5.] & hunc habeant communem honorem. *Sacerdotes.*

Matres atque Viri, pueri, innuptæque puellæ:
Quia tamen Paſtores ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, & publicas pro cæteris precationes concipiunt, aliaſque publici cultus partes ex officio obeunt, idcirco Paſtoribus ſive præſidentibus, τοῖς προεστῶσι, diſpenſatoribus myſteriorum Dei, convenire poteſt per quandam excellentiam, in ſenſu hoc ſpirituali, appellatio Sacerdotum. Propriè autem & verè, à vera & propria Chriſti immolatione, Sacerdos nemo dici poteſt niſi ipſe Dominus Ieſus Chriſtus, Sacerdos in perpetuum ſecundùm ordinem *Melchiſedec*. Habens intranſitivum [ἀπαράβατον] Sacerdotium.

29. Introductis appellationibus Sacrificii, Oblationis, Sacerdotii, Sacerdotum; etiam Menſa Domini cœpit dici Altare. Senſu metaphorico, propterea quod ſymbola Sacramentalia collocarentur & conſecrarentur ſuper Menſam: & ſuper eandem ponerent Paſtores dona, quæ populus offerebat. Ad Menſam etiam ſtantes Paſtores preces offerebant, eaſque oblationes faciebant, quas ſupra commemoravimus. Licet propriè menſa ſit, (ſicut appellatur, in ſacris literis, & frequenter in antiquorum Patrum ſcriptis) non autem Altare. Altare noſtrum Chriſtus eſt, ſanctificans noſtras Oblationes. Vide Matth. 23. 19. Ioann. 17. 19. Hebr. 13. 10. 1. Petr. 2. 5. Apoc. 8. 3. De vocabulo Miſſæ, vide lib. 12. hujus operis. cap. 1. §. 6. & 7.

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

Contra præſentiam corporalem & ubiquetatem, quam affirmant Lutherani.

TAmetſi Tranſſubſtantiationem negent fratres *Lutherani*, & memoratos ſuperiore capite ejus fructus nobiſcum rejiciant; non tamen diſcedunt ab opinione corporalis præſentiæ Chriſti in ſacramento cœnæ, eique ſufflaminandæ excogitata eſt carnis Chriſti *ubiquetas*. Quem errorem ut illis eximamus, quamvis ſufficere poſſe videantur ea quæ ſupra allata ſunt contra corporalem præſentiam, veritatis tamen & pacis ſtudio, adjiciam hæc ſequentia Catholicorum Patrum teſtimonia.

Supra cap. 6. & cap. 12.

Athanaſius. 2. *Athanaſius*, Epiſcopus Alexandrinus, in ſuo ſermone adverſus eos qui humanæ in Chriſto Domino naturæ confeſſores ſpem ſuam in homine defigere dicunt, ſcribit, humanitem in Chriſto eſſe non nudam, [ἀ ψιλὼι,] ſed ineffabiliter & inſeparabiliter unitam Deitati, ita ut idem & infans puerulúſque faſciis circumſcriptus, conſpiciatur, [ἀ περιχόμενος ἀχωρήτως.] & Deus agnoſcatur habens διαφόρως ἀδιάστατον. Tom. 2. operum *Athanaſii*, pag. 304. editionis Græcolatinæ Pariſienſis anno Dom. 1627.

Gregor. Nyſſ. Ioan. 20. 17. & *Gregorius Nyſſenus*, orat. undecima, contra Eunomium, paulo poſt initium; exponens verba illa Domini ad Mariam [Ioan. 20. Vado ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum; ait, ὁ εἶπὼν, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν καὶ θεὸν μεταβασιν, id eſt, qui dixit, Vado localem ſignificat profectionem.

Baſil. Seleuc. 3. *Baſilius Seleucenſis*, orat. 32. ſcribit Chriſtum, ſecundùm humanitatem περιγράφεσθαι τόπῳ, ἐνείχεσθαι χώρᾳ, circumſcribi loco, regione contineri.

Ambroſius. 4. *Ambroſius*, ſerm. 56. de tempore. Quisqu's igitur vult contingere Dominum Salvatorem, priùs illum debet fide ſua ad dextram Divinitatis imponere, & credulitate cordis collocare in cœleſtibus. —— —Nos quoque docuit beatus Paulus, quemadmodum Salvatorem in cœleſtibus quæreremus, dicens, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens. —— ergo non ſuper terram, nec in terra nec ſecundùm carnem debemus quærere Salvatorem, ſi volumus eum invenire atque contingere, ſed ſecundùm divinitatis gloriam, ut dicamus cum Apoſtolo Paulo; Nunc autem ſecundùm carnem non novimus Chriſtum. Igitur & Stephanus beatus fide ſua non ſuper terram quæſivit Chriſtum, ſed ſtantem illum ad Dei dexteram recognovit: ibi illum reperit, ubi mentis devotione quæſivit. Non ſolùm autem Stephanus in cœlo videt Chriſtum, ſed eum & martyrio ſuo tangit. Tangit enim Dominum, cum pro inimicis ſuis orans, velut fide ſua tenens illum, dicit: *Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Intelligite ergo quanta devotionis eſt gloria. Maria [Magdalena] juxta Dominum conſtituta eum tangere non meretur, Stephanus in terris poſitus Chriſtum tangit in cœlo. Illa inter Angelos præſentem non videt Salvatorem; Stephanus inter Iudæos, Dominum cernit abſentem. Hæc ibi. Idem Ambroſius in tractatu in ſymbolum Apoſtolorum: capite 6. Licet (inquit) eum unius loci ſpacio contineri ratione corporis pro noſtra ſalute ſuſcepti putemus, non tamen circumſcriptam divinitatis & incorporalitatis ſuæ naturam. Diverſitate enim locorum divinitas non poteſt ſeparari. Et cap. 22. Hæc enim vera reſurrectio, quæ ſic gloriam tribuit carni, ut non auferat veritatem. Hæc *Ambroſius*.

Coloſſ. 3. 1. *1. Cor. 5. 16.* *Actor. 7. 55. 56.* *Actor. 7. 60.* *Ioan. 20. 17.*

5. *Auguſtinus*, epiſt. 6. ad Italicam viduam: *Auguſt.* Omne (inquit) quod oculis corporis conſpici poteſt, in loco aliquo ſit neceſſe eſt, nec ubique ſit totum, ſed minore ſui parte minorem locum occupet, & majore majorem. Hæc ibi. Item epiſt. 57. ad Dardanum. Secundùm hominem namque in terra erat, non in cœlo ubi nunc eſt, quando dicebat, *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo*: Quamvis ſecundùm id quod filius Dei erat eſſet in cœlo, ſecundùm id verò quod filius hominis erat adhuc eſſet in terra, nondumque aſcendiſſet in cœlum. —— ——Noli itaque dubitare ibi nunc eſſe hominem Chriſtum Ieſum, unde venturus eſt memoriterque recole & fideliter tene Chriſtianorum confeſſionem, quoniam reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlum, ſedet ad dextram Patris, nec aliunde quam inde venturus eſt ad vivos mortuoſque judicandos. Et ſic venturus eſt, illa Angelica voce teſtante, quemadmodum ire viſus eſt in cœlum, id eſt, in eadem carnis forma, atque ſubſtantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abſtulit. Secundùm hanc formam non eſt putandus ubique diffuſus. Cavendum eſt enim, ne ita Divinitatem aſtruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non eſt autem conſequens, ut quod in Deo eſt, ita ſit ubique ut Deus. —— Vnus Chriſtus Ieſus, ubique per id quod Deus eſt, in cœlo autem per id quod homo. —— Nam ſpacia locorum tolle corporibus, nuſquam erunt: & quia nuſquam erunt, nec erunt. Hæc ibi Auguſtinus. Idem etiam libro vigeſimo, contra Fauſtum, capite undecimo. Secundùm præſentiam verò corporalem ſimul & in Sole & in Luna & in cruce eſſe non poſſet. Item tractatu trigeſimo in Euang. Iohannis; Surſum eſt Dominus, ſed etiam hîc eſt veritas Domini. Corpus enim Domini, in quo reſurrexit, uno loco eſſe poteſt, veritas ejus ubique diffuſa eſt. Et tractatu quinquageſimo, in Euangelium Iohannis. Secundùm carnem, quam Verbum aſſumſit, aſcendit in cœlum, & non eſt hîc; ibi enim ſedet ad dextram Patris. Et tractatu ſeptuageſimo octavo, in diem Euangelium; à quibus homo abſcedebat, Deus non recedebat, & idem ipſe Chriſtus homo & Deus. Ergo & ibat per id quod homo erat, & manebat per id quod Deus erat: ibat per id quod uno loco erat, manebat per id quod ubique erat. Hæc omnia *Auguſtinus*.

Actor. 1. 11.

Cyrill. Alex. 6. *Cyrillus Alexandrinus*, in dialogis de Trinitate, libro ſecundo, Nam (inquit) ſi verè ſectionem & partitionem Divina natura, ut illi dicunt, reciperet intelligeretur & corpus. Si autem hoc, & in loco omnino, & in magnitudine & quantitate: & ſi quanta facta eſſet, non effugeret circumſcriptionem: ſequereturque ad-

hæc

hæc etiam aliarum cogitationum noſtrarum turbario. Hæc Cyrillus.

Euſebius Emiſſenus, vel Eucherius.

7. *Euſebius Emiſſenus*, vel *Eucherius*, homilia de corpore & ſanguine Chriſti, (quæ invenitur in tomo 4 operum Hieronymi.) Quia (inquit) corpus aſſumtum ablaturus erat ab oculis noſtris, & ſideribus illaturus, neceſſarium erat, ut nobis in hac die ſacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret.

Gelaſius.

Luc. 24. 39.

8. *Gelaſius* libro adverſus Eutychen & Neſtorium haud longè poſt initium libri; ait (inquit) ipſe Salvator; Palpate & videte, quia ſpiritus oſſa & carnem non habet, ſicut me videtis habentem. Et certè hoc poſt reſurrectionem dixit, talis jam dixit, qualis cum diſcipulis per quadraginta dies converſatus eſt, conveſcens, & cohabitans cum eis: talis dixit, qualis aſcendit in cœlos: talis dixit, qualis promiſſus eſt inde eſſe venturus. Aut legant ipſi ubi, poſteaquam de ſe illa profeſſus eſt, fuerit immutatus, & aliter quam ſe diſcipulis patefecit, aſcenderit levatus in cœlum, Aut nos rectius ea ſequimur, quæ divinis voluminibus aſtruuntur, non delirantium ſomnia & Phantaſmata vana ſectamur. Hæc & plura ibidem in hanc ſententiam *Gelaſius* diſputans contra Eutychianos.

9. Eodem argumento concidit ubiquetas ſeu omnipræſentia corporis Chriſti. Nam ibi diſcipulis corpus ſuum Chriſtus, ante aſcenſionem, oſtendit palpabile & viſibile certâ carnis oſſiumque compage definitum, & loco circumſcriptum, & ubitatæ ſtaturæ, ſolâ innocentiâ & gloria noſtris diſpar corporibus. Et quamvis in unitate perſonæ unitum ſit Deitati, quod noſtris corporibus non contingit; non tamen propterea eſt ubique; ut rectè argumentatur Auguſtinus, epiſtola quinquageſima ſeptima. Nam compages & moles & circumſcriptio corporis inveniunt corpori per naturam corpoream, neque à perſonalitate dependent. Ideo etiamſi abſque iſtis ſint quædam perſonæ, ut Angeli, & perſonæ Divinæ quoad Deitatem; nullius tamen perſonæ corpus iſta eſſe gic. Vnde infert *Cyrillus*, in dialogis de Trinitate, lib. 2. Deitatem ipſam, ſi corpus eſſet, & quantam fore, neque à circumſcriptione fore liberam.

Leo I Papa Romanus.

10. Appoſitè huc accommodabimus verba illa *Leonis* magni, Salva igitur proprietate utriuſquæ naturæ, & in unam coëunte perſonam ſuſcepta eſt à majeſtate humilitas: & tenet ſine defectu proprietatem ſuam utraque natura: & ſicut formam ſervi Dei forma non adimit: ita formam Dei, ſervi forma non minuit. Inviſibilis in ſuis, viſibilis factus eſt in nobis. Incomprehenſibilis voluit comprehendi. Et ſicut Verbum ab æqualitate Paternæ gloriæ non receſſit; ita caro naturam noſtri generis non reliquit. Hæc *Leo I.* Epiſcopus Romanus in epiſtola Encyclica ad *Flavianum*.

Vigilius.

Matth. 28. 20.

Luc. 17. 22.

11. *Vigilius*. libro primo contra Eutychen. Hoc erat ire ad Patrem, & recedere à nobis, auferre de hoc mundo naturam quam ſuſceperat ex nobis.——Dei Filius ſecundùm humanitatem ſuam receſſit à nobis; ſecundùm Divinitatem ſuam ait nobis; Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi. Si nobiſcum eſt quomodo ait? Venient dies, quando deſideretis diem unum filii hominis, & non videbitis. Sed & nobiſcum eſt, & non eſt nobiſcum. quia quos reliquit & à quibus diceſſit humanitate ſua, non reliquit nec deſeruit Divinitate ſua. per formam enim ſervi, quam abſtulit à nobis in cœlum, abſens eſt nobis; per formam Dei, quæ non recedit à nobis in terris, præſens eſt nobis: tamen & præſens & abſens ipſe unus idemq; eſt nobis. Idem lib. 2. diſſerens de Chriſti carne, ubinam illa fuerit, tempore ſepulturæ; Caro (inquit) ipſo die non fuit in Paradiſo, nec in inferno, ſed ex animis jacuit in ſepulcro. Et eodem libro argumentatur contra Eutychianos, ab accretione corporis Dominici, ab infantia ad virilem uſque ſtaturam. quo etiam argumento conteritur ubiquetas. Nam quod ubique eſt, non recipit quantitatis augmentum.

12. Neque aliam eſſe, quoad dimenſionem & localem circumſcriptionem, rationem corporis Dominici jam glorificati, perpicuè docet *Vigilius*, lib. 4. ejuſdem operis; Deinde (inquit) ſi Verbi & carnis una natura eſt quomodo, cum Verbum ubique ſit non ubique inveniatur & caro? namque quando in terra fuit, non erat utique in cœlo: & nunc quia in cœlo eſt, non eſt utique in terra: & in tantum non eſt, ut ſecundùm ipſam Chriſtum exſpectemus venturum de cœlo, quem ſecundùm Verbum nobiſcum eſſe credimus in terra. Igitur ſecundùm vos [Eutychianos] aut Verbum cum carne ſua loco continetur, aut caro cum Verbo ubique eſt, quomodo una natura contrarium quid & diverſum non recipit in ſeipſa. Diverſum eſt autem & longè diſſimile circumſcribi loco, & ubique eſſe, ut quia Verbum ubique eſt: caro autem ejus ubique non eſt, appareret cum unum eundemque Chriſtum utriuſque eſſe naturæ; & eſſe quidem ubique ſecundùm naturam Divinitatis ſuæ, & loco contineri ſecundùm naturam humanitatis ſuæ: creatum eſſe, initium non habere, morti ſubjacere, mori non poſſe: quorum unum illi eſt ex natura Verbi, qua Deus eſt, aliud ex natura carnis, qua idem Deus homo eſt. Igitur unus Dei Filius, idemque hominis factus filius, habet initium ex natura carnis ſuæ, & non habet initium ex natura Divinitatis ſuæ: creatus eſt per naturam carnis ſuæ, & non creatus per naturam Divinitatis ſuæ: circumſcribitur loco per naturam carnis ſuæ, & loco non capitur per naturam Divinitatis ſuæ: minor eſt etiam Angelis per naturam carnis ſuæ, & æqualis eſt Patri ſecundùm naturam Divinitatis ſuæ: mortuus eſt natura carnis ſuæ, & non eſt mortuus natura Divinitatis ſuæ. Hæc eſt fides & confeſſio Catholica, quam Apoſtoli tradiderunt, martyres roboraverunt, & fideles nunc uſque cuſtodiunt. Hæc *Vigilius*.

13. Argumentatur etiam *Vigilius*, ſicut & alii Patres, à morte Chriſti, ut inde evincant duas in eo eſſe diſtincta naturas, cum ſecundùm Deitatem mori non poſſet. Eadem Chriſti mors argumentum ſuppediat contra ubiquetatem carnis Chriſti; nam ſi ubique fuiſſet corpus Chriſti, anima, ab eo per mortem divulſa nunquam eſſet, aut ſi anima ubique, corpus ea privatum, nuſquam eſſet: & cum nuſquam eſſet, non eſſet.

14. Sic autem pro carnis Chriſti ubiquetate, qui eam defendunt, argumentantur ab hypoſtatica naturarum unione, ut, ſi ſalvam velint ſuam argumentationem, affirmare neceſſe habeant carnem Chriſti jam inde à primo hypoſtaticæ unionis, in utero concipientis Virginis, momento, fuiſſe ubique. Vide fundamenta doctrinæ

ctrinæ de SS. Cœna, (edita cum locis *Chemnitii*) post caput 12. pagina 127. & sequentibus, in editione VVittebergensi, anno Domini 1615. Frustra autem metuunt, ne dissolvatur duarum in Christo naturarum, divinæ ac humanæ, hypostatica unio, si alicubi sit Christus secundum Deitatem, ubi non sit secundùm humanitatem. Neque simile est quod objiciunt de corpore Planetæ affixo unico maximi circuli loco, aut gemma in pala annuli. Nam Deitatis immensitas non est quantitativa, sed supra quantitatem eminens, ita ut ubique sit Deitas tota indivisa, nulli rei coëxtensa, neque à se neque ab humanitate sua ullâ loci intercapedine separata, non habens partem extra partem, sed simpliciter impartibilis; adeo ut ubicunq; sit Christi humanitas uno loco circumscripta, licet nulli certò loco immobiliter affixa sit, maneat tamen personaliter unita Deitati, & quidem (ut ita loquar) toti Deitati, & ei tota Deitas, in persona Verbi, quamvis ejus humanitas non sit immensa & illimitata ut Deitas. Certè si alicubi esset Filius Dei, ubi non esset Filius Virginis; tolleretur hypostatica unio substitutis duabus personis. At non tollitur per hoc quod unus idemque Christus, Deus homo, sit secundùm suam Deitatem ubique, ac secundùm suam humanitatem uno loco circumscriptus. Ita enim intelligenda est unitas personæ, ut illibata maneat cujusque naturæ proprietas, sicut semper docuit, congruenter sacris literis, Catholica antiquitas.

Fulgentius. 15. *Fulgentius*, libro secundo ad Trasimundum regem, prope finem libri; Filius ergo Dei, tam auctoritate divina, quam sanctorum Patrum fideli veracique sententia, secundùm Divinam naturam infinitus immensusque probatur, ubique præsens, omnia replens, testis nunc cogitationum & operum, futurus judex retributorque cunctorum. quia verò idem Filius Dei verus Deus natus de Deo Patre, verus homo factus est pro nobis ex homine; factus est enim ex semine David secundùm carnem, Divinæ humanæque naturæ in se continens veritatem; quæ fuerunt veræ Divinitatis non amisit, & quæ sunt veræ humanitatis accepit: unus idemque secundùm carnem de matre temporaliter natus, qui secundùm Divinitatem de Patre permanet sempiternus: unus idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex Patre: unus idemque secundùm humanam substantiam absens Cœlo tum esset in terra, & derelinquens terram cum ascendisset in Cœlum; secundùm Divinam vero immensamque substantiam nec cœlum dimittens cum de cœlo descendit, nec terram deserens cum ad cœlum ascendit, quod ipsius Domini certissimo potest cognosci sermone, qui ut localem ostenderet humanitatem suam, dicit discipulis suis: Ascendo ad Patrem meum & ad Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. De Lazaro quoque cum dixisset, Lazarus mortuus est: adjunxit, dicens: Et gaudeo propter vos ut credatis, quoniam non eram ibi. Immensitatem verò suæ Divinitatis ostendens discipulis dicit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. quomodo autem ascendit in cœlum, nisi quia localis & verus est homo? aut quomodo adest fidelibus suis, nisi quia idem immensus & verus est Deus? — ait; Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo. Non quia humana Christi substantia fuisset ubique diffusa, sed quoniam unus idemque Dei Filius atque hominis filius, verus Deus ex Patre, sicut homo verus ex homine, licet secundùm veram humanitatem suam localiter tunc esset in terra, secundùm Divinitatem tamen (quæ loco nullatenus continetur) cœlum totus impleret & terram. Istam Christi veram humanitatem, quæ localis est, ut veram Divinitatem, quæ immensa semper est, Apostolica quoque doctrina cernimus intimari. Nam ut Christi veri hominis corpus localiter contineri Paulus monstraret Apostolus, ait ad Thessalonicenses; quo conversi estis ad Deum à simulacris, servire Deo vivo & vero, & exspectare filium ejus de cœlis, quem suscitavit à mortuis Iesum. ipsum utique monstrans corporaliter de cœlo venturum, quem corporaliter à mortuis noverat suscitatum. Propterea rursus ait; Nostra autem conversatio in cœlis est. unde etiam Salvatorem exspectamus Dominum Iesum Christum. quod si verum est corpus Christi, loco potest utique contineri. —— Cum ergo caro Christi localis absque dubitatione monstraretur (Actor. 2.) Divinitas tamen ejus ubique semper esse, Paulo testante, cognoscitur, qui fidelibus dicit; an experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur, Christi? quomodo autem in eo loqui potuit, si in illo non fuit? vel quomodo corporaliter ascendit in cœlum, & in suis fidelibus esse predicatur in terra, si non est in illo Divinitatis immensitas, quæ cœlum implere possit & terram? Nam Corinthius Paulus dicit; Annon cognoscitis vos ipsos? quia Iesus Christus in vobis est. Et ad Ephesios ait, in interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Est itaque Filius in cœlo, & habitat in nobis in terra, scilicet illa suæ immensitatis præsentia, qua in nobis Pater Spiritusque sanctus habitat. Hæc *Fulgentius*. Idem quoque libro tertio ad *Trasimundum* regem, prope finem libri; Christus, secundùm totum hominem, quem accepit, terram localiter deserens, ad cœlum ascendit. Hæc ille.

1. Thess. 1. 9. 10.

Philip 3. 20.

1 Corinth. 13. 5.

2. Corinth. 13. 5.

Ephes 3. 17.

Ferrandus. 16. *Ferrandus*, diaconus Carthaginensis, *Fulgentio σύγχρονος*, prope finem suæ epistolæ ad *Severum* scholasticum Constantinopolitanum, [tomo tertio bibliothecæ Patrum, editionis quartæ, columna trecentesimâ quadragesimâ] docet, Christi carnem non esse ubique, neque humanam ejus animam esse ubique, atque adeo quod totum Christus non sit ubique, etiamsi totus Christus sit ubique secundùm Divinitatem. Et istam distinctionem explicans, ait; Totus ubique diffusus, sed non totum. Hic verò si requiras, quid est totum Christus? respondeo, Verbum Dei, anima rationalis, & caro. Sive enim Verbum dicas, totus est Christus, sed non totum, nisi adhibeas animam rationalem, & corpus. Sive animam rationalem dicas, totus est Christus, sed non totum, nisi adhibeas Verbum & carnem. Sive carnem dicas, totus est Christus, sed non totum, nisi adhibeas Verbum & animam rationalem. Totus ergo Christus ubique est secundùm Verbum, sed non totum ubique est, quia non est ubique anima rationalis & caro, cum quibus est totum totus Christus. Apud inferos fuit secundùm animam rationalem, sed non totum, quia caro non fuit, cum qua totum est. Totus Christus in sepulcro

Diff. Totum Christus, & totus Christus.

Totus Christus ubique est secundùm Verbum, sed non totum ubique est; quia non est ubique anima rationalis & caro, cum quibus est totum totus Christus.

Ioan. 20. 17.

Ioan. 11. 15.

Matth. 28. 20.

Ioan. 3. 13.

pulcro fuit ſecundùm carnem, ſed non totum; quia anima rationabilis ibi non fuit, cum qua eſt totum. Verbum tamen Dei & cum anima ſua apud inferos, & cum carne ſua in ſepulcro fuit, quia naturaliter ubique diffuſum, nec animæ ſuæ, nec carni ſuæ aliquando defuit. Sive igitur Verbum, ſive anima rationalis, ſive caro ſignificetur, totus Chriſtus ſignificatur, ſed non totum. Neque enim erit totum, niſi ſimul Verbum, anima rationalis, & caro. quare autem Verbum totus Chriſtus, & anima rationalis totus Chriſtus, & caro totus Chriſtus, niſi quia una eſt Verbi, animæ rationalis, & carnis perſona? quare iterum Verbum ſine anima rationali & carne non totum Chriſtus, aut anima rationalis & caro ſine Verbo non totum Chriſtus, niſi quia alia eſt Verbi, alia rationalis animæ carnisque natura? illa divina, iſta humana? Hæc *Ferrandus*.

Martinus I. Papa Rom. Vide ſupra lib. 5. cap. 2.

17. *Martinus* primus, Papa Romanus, & cum illo Concilium Lateranenſe centum & quinque Epiſcoporum (celebratum contra Monothelitas, anno Domini 649. ſecretario quinto illius Concilii, anathematiſmo quarto, condemnationem denunciant contra eos, qui unum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum non confitentur circumſcriptum corpore, incircumſcriptum Deitate.

Sophronius Hieroſolymitanus.

18. *Sophronius*, Patriarcha Hieroſolymitanus, in ſuis ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum ſynodicis literis, quæ exſtant in actis ſextæ œcumenicæ Synodi, actione undecima, loquens de incarnationis myſterio, ait Deum Verbum, quia verè homo factus eſt, & circumſcriptionem ſuſcepiſſe corporis & figuram nobis competentem geſſiſſe: ὅτι ὁ Χριστὸς ἀληθῶς γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ φύσει τῷ ἡμῶν ἴσχει ὁμοίωσιν, καὶ περιγραφὴν ὑπέχει σωματος, καὶ χώραν οὐ τὴν ἡμῶν ἀμοίζων πεπόρηκε. Hæc Sophronius, in illis ſuis ſynodicis literis, [tom. 5. Concil. edit. Pariſ. pag. 171. D.]

19. Majeſtas Chriſti, & præſentia Majeſtatis, diſtinguitur à carne & conditione carnis & præſentia carnis, & ad Divinitatem refertur. in ea diſtinctione, apud Ambroſium, in ſymbolum Apoſtolorum, capite undecimo, & libro ſecundo de fide, capite quarto, initio capitis & lib. 3. de fide, capite 7. & libro 5. de fide, capite 2. & capite 5. et apud Auguſtinum, libro contra Felicianum Arianum, capite 15. & capite 16. Item in Euangelium Iohannis, tract. 5. & tract 50. & apud Leonem Magnum, ſermone ſeptimo in ſolemnitate nativitatis Domini. et ſermone decimo ſeptimo de paſſione Domini feria quinta. Et ſermone decimo octavo de paſſione Domini.

Majeſtas Divinitatis.

20. Ad cauſam Lutheranam ſpectantia plura lector inveniet infra, libro decimo quarto, capite ultimo, in judicio de pace & concordia Eccleſiarum euangelicarum.

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

Compendium doctrinæ Iohannis Calvini *de ſacramento Euchariſtiæ.*

QVoniam eximio Theologo piæ memoriæ *Iohanni Calvino* injuſtiſſimam litem quidam intendunt de neſcio qua imaginaria & phantaſtica perceptione corporis Chriſti, & de nudis ſymbolis, & quod humanæ rationi divina myſteria ſubjiciat, operæ pretium duxi prolatis, in medium ipſius *Calvini* verbis, iſtas criminationes diſpellere. ait igitur *Iohannes Calvinus*, lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 5. Chriſtus docet vera ſui participatione nos vivificari: quam manducandi etiam ac bibendi verbis ideo deſignavit, ne quam ab ipſo vitam percipimus, ſimplici cognitione percipi quiſquam putaret. —— Interim verò hanc non aliam eſſe, quam fidei manducationem fatemur: ut nulla alia fingi poteſt. —— Eamque manducationem fructum effectumque eſſe fidei dico. Aut ſi clarius velis, illis manducatio eſt fides mihi ex fide potius conſequi videtur.

Vera participatio.

2. Et ibidem, §. 6. Neque alio ſenſu Auguſtinus credendo nos manducare ſcripſit. —— Atque idipſum eſt quod alicubi ſcribit *Chriſoſtomus*, (homilia 60. & 61. ad populum Antiochenum) Chriſtum non fide tantum, ſed reipſa nos ſuum efficere corpus. Neque enim aliunde quàm à fide tale bonum conſequi intelligit: ſed hoc tantum vult excludere, ne quis, dum fidem nominari audit, nudam imaginationem concipiat.

3. Item §. 7. Neque illi mihi ſatisfaciunt, qui nos Spiritus modo participes faciunt, præterita carnis & ſanguinis mentione. —— Erit mihi longior cum Hyperbolicis doctoribus diſputatio, qui dum pro ſua craſſitie abſurdum edendi & bibendi modum fabricantur, Chriſtum quoque carne ſua exutum in phantaſma transfigurant.

4. Item §. 10. Quod ergo mens noſtra non comprehendit, concipiat fides, Spiritum verè unire quæ locis disjuncta ſunt. jam ſacram illam carnis & ſanguinis ſui communicationem, qua vitam ſuam in nos transfundit Chriſtus, non ſecus ac ſi in oſſa & medullas penetraret, in cœna etiam teſtatur & obſignat: & quidem non objecto inani & vacuo ſigno, ſed efficaciam Spiritus ſui illic proferens, quâ impleat quod promittit.

5. Item §. 11. Porrò tametſi fidem hæc omnia reſpiciunt; nullum tamen locum relinquo huic cavillo, quaſi dum fide percipi Chriſtum dico, intelligentia duntaxat ac imaginatione velim concipi. —— Dico igitur, in cœnæ myſterio per ſymbola panis & vini Chriſtum verè nobis exhiberi, adeóque corpus & ſanguinem ejus, in quibus omnem obedientiam pro comparanda nobis juſtitia adimplevit: quo ſcilicet primùm in unum corpus cum ipſo coaleſcamus; deinde participes ſubſtantiæ ejus facti, in bonorum omnium communicatione virtutem quoque ſentiamus.

Participes ſubſtantiæ ejus.

6. Item §. 12. Vt finitum eſſe Chriſti corpus, pro perpetua corporis humani ratione, minimè ambigimus, cœloque contineri, quo ſemel receptum eſt donec ad judicium redeat: ita ſub hæc corruptibilia elementa, retrahere ipſum, aut ubique præſens imaginari, prorſus ducimus nefas eſſe. Neque id ſanè opus eſt, quo ipſius participatione fruamur: quando hoc beneficii per Spiritum ſuum nobis Dominus largitur, ut unum corpore, ſpiritu & animâ ſecum ſimus. Vinculum ergo iſtius conjunctionis eſt ſpiritus Chriſti, cujus nexu copulamur: & quidem veluti canalis, per quem quicquid Chriſtus ipſe & eſt & habet, ad nos deſivatur.

7. Item

abitudinis præſentia.

7. Item §. 13. At ſic continetur in ſacramento, ut in Cœlo maneat, inquiunt; nec aliam quam habitudinis præſentiam ſtatuimus. Verum quæcunque faciendo fuco vocabula obtendant, hic omnium finis eſt, per conſecrationem Chriſtum fieri qui antea panis erat: ut deinde ſub illo panis colore lateat Chriſtus. Item §. 14. Hinc prodiit fictitia illa tranſſubſtantiatio.

Tranſſubſtantiatio.

Ore corp.

8. Item §. 15. Nec verò Satanæ præſtigiis tam fœdè unquam deluſi fuiſſent, niſi quia jam fascinati erant illo errore, corpus Chriſti ſub pane incluſum ore corporeo in ventrem tranſmitti. ——Hoc igitur fixum maneat, non verè nec aptè promitti nobis in Cœna carnem Chriſti verè eſſe in cibum, niſi vera externi ſymboli ſubſtantia reſpondeat.

Manet ſubſtantia ſymboli.

Vera & ſubſtantialis communicatio.

9. Item §. 19. Cæterum his abſurditatibus ſublatis, quicquid ad exprimendam veram ſubſtantialemque corporis ac ſanguinis Domini communicationem, quæ ſub ſacris cœnæ ſymbolis fideliter exhibetur, facere poteſt, libenter recipio: atque ita ut non imaginatione duntaxat aut mentis intelligentia percipere, ſed & re ipſa frui in alimentum vitæ æternæ intelligantur. Et §. 20. Intolerabilis autem blaſphemia eſt, ſine figura prædicari de elemento caduco & corruptibili, quod ſit Chriſtus.

Reipſa.

Obiectio.

Reſponſio

10. Item §. 22. Odioſè jactant, humanum ſenſum nobis obſtare, quo minus credamus quod Chriſtus ſacro ſuo ore protulit: ſed quam improbè hanc ignominiam nobis imtant, magna ex parte jam planum feci, & clarius deinde liqueſcet. Nihil ergo nos impedit, quo minus loquenti Chriſto credamus, & ſimul ac hoc vel illud annuerit, acquieſcamus. Tantum hoc agitur, an nefas ſit de genuino ſenſu ſciſcitari.

11. Item §. 24. Nos etiam rationi humanæ ita addictos eſſe jactant, ut nihil plus tribuamus Dei potentiæ, quàm naturæ ordo patitur, & dictat communis ratio. A tam improbis calumniis provoco ad ipſam doctrinam quam tradidi: quæ ſatis dilucidè oſtendit, me hoc myſterium minimè rationis humanæ modo metiri, vel naturæ legibus ſubjicere. ——Lectores iterum admonitos cupio; ut quid ferat noſtra doctrina, diligenter æſtiment, pendeatne à ſenſu communi, an verò fidei: is ſuperato mundo tranſcendat in cœlos. Dicimus Chriſtum tam externo ſymbolo, quam Spiritu ſuo ad nos deſcendere, ut verè ſubſtantia carnis ſuæ & ſanguinis ſui animas noſtras vivificet. In his paucis verbis, qui non ſentit, multa ſubeſſe miracula, pluſquam ſtupidus eſt ——— Non hic quæritur quid Deus potuerit, ſed quid voluerit. Affirmamus autem, id factum eſſe quod illi placitum erat. Placuit autem, Chriſtum fratribus per omnia ſimilem fieri, excepto peccato, qualis eſt noſtra caro? nonne quæ certa ſua dimenſione conſtat, quæ loco continetur, quæ tangitur, quæ videtur? Et cur (inquiunt) non faciat Deus, ut caro eadem plura diverſaque loca occupet, ut nullo loco contineatur, ut modo & ſpecie careat? Inſane, quid à Dei potentia poſtulas, ut carnem faciat ſimul eſſe, & non eſſe carnem?

Chriſtus verè ſubſtantia carnis ſuæ & ſanguinis ſui animas noſtras vivificat.

Vide ſupra cap. 6. §. 19. & §. 20. & §. 42.

Ac ſi diceret Calvinus, quicquid contradictionem includit, vel ex quo ſequitur contradictio, illud non cadit ſub Dei potentiam, nec eſt Deo poſſibile. Et hanc maximam omnes agnoſcunt ſcholaſtici doctores. Deus enim mentiri non poteſt aut contradictionis auctor eſſe. Sed audiamus porro Calvinum.

12. Eodem capite, §. 30. In cœna ſpeciali modo præſentem ſe exhibet Mediator noſter, ſic tamen ut totus abſit, non totum quia ut dictum eſt, in carne ſua cœlo comprehenditur donec in judicium appareat. Item §. 31. Ergo tantum de modo quæſtio eſt.

Vide ſup. cap. 20 §. 16.

13. Item §. 33. Falſo jactant, quicquid docemus de ſpirituali manducatione, veræ & realis (ut loquuntur) opponi: quandoquidem non niſi ad modum reſpicimus: qui apud eos carnalis eſt, dum Chriſtum pane includunt; nobis ſpiritualis, quia vis arcana Spiritus noſtræ cum Chriſto conjunctionis vinculum eſt. Nihilo verior eſt altera objectio, nos fructum vel effectum duntaxat, quem ex eſu Chriſti capiunt fideles, attingere. Diximus enim antea Chriſtum ipſum cœnæ eſſe materiam: inde verò ſequi effectum, quod ſacrificio mortis ejus expiamur à peccatis, ſanguine abluimur, reſurrectione erigimur in ſpem cœleſtis vitæ. ——— quod inter carnem Chriſti diſtinguit. [Lombardus, lib. 4. ſentent. diſt. 8] & alendi efficaciam, qua prædita eſt, aſſentior: quod autem ſacramentum eſſe fingit, & quidem ſub pane contentum, error eſt non ferendus. Hinc nata eſt ſacramentalis manducationis falſa interpretatio: qua putarunt impios quoque & ſceleratos edere Chriſti corpus, qua libet ſint abeo alieni. Atqui ipſa Chriſti caro in myſterio cœnæ non minus ſpiritualis res eſt, quàm æterna ſalus. Vnde colligimus quicunque vacui ſunt Chriſti Spiritu, carnem Chriſti nihilo magis poſſe edere, quàm vinum bibere cui non ſit conjunctus ſapor Hæc ibi.

Spiritualis manducatio realis eſt.

Non ſolum fructum vel efficium accipimus, ſed prius Chriſtum ipſum.

Sacramentalis manducationis falſa interpretatio.

14. Idem in ſua cum Tigurinis conſenſione in re ſacramentaria, cap. 21. Tollenda eſt quælibet localis præſentiæ imaginatio, ——— Perverſa & impia eſt ſuperſtitio ipſum ſub elementis hujus mundi includere.

Negatur localis præſentia.

15. Item, in expoſitione capitum ejuſdem conſenſionis, §. *quæritur, quænam* Iam ſi quæritur, qualis iſta ſit communicatio, ſic paulò ante à nobis erat deſcripta, ut fictitia & umbratilis dici nequeat.

Non eſt umbratilis communicatio.

16. Item §. *Venio nunc.* Communicari nobis Chriſti corpus & ſanguinem, nullus noſtrum negat. qualis autem ſit corporis & ſanguinis Domini communicatio, quæritur. Carnalem illi palàm & ſimpliciter aſſerere quomodo audeant, miror. Spiritualem cum dicimus, fremunt, quaſi hac voce realem, ut vulgo loquuntur, tollamus. Nos verò ſi reale pro vero accipiant, & fallaci vel imaginario opponant, barbarè loqui mallemus, quam pugnis materiam præbere. —— Placidis & moderatis hoc teſtatum volo, ita ſecundùm nos ſpiritualem eſſe communionis modum, ut reipſa Chriſto fruamur.

Communicatio Carnalis. ſpiritualis; Realis.

Reipſa.

17. Idem in ſecunda defenſione contra Weſtphalum, §. *quia dico Chriſtum.* quod inter opiniones rejectitias alicubi poſui, Chriſti corpus realiter & ſubſtantialiter adeſſe in cœna, minimè cum vera & reali communicatione pugnat, quæ & noſtro in cœlum aſcenſu conſtat, nec alium Chriſti ad nos deſcenſum requirit, quam ſpiritualis gratiæ. —— Manducationis rationem hanc tradimus, ut vim carnis ſuæ vivificam Spiritus ſui gratia in nos tranſfundat.

Realiter & ſubſtantialiter.

Manducandi ratio.

18. Et ibidem, §. *Tertium caput eſt.* Vbicunque cœna peragitur, præſens eſſe ejus corpus, modo præſentiæ modum quem expoſui amplectatur, non diſſentio. —— Palam in defenſione

conſenſus

Efficax organum.

consensus assero, efficaciter hoc organo (*S. cœna*) Christum uti, ut in nobis habitet.

Substantialiter pasci nos Christi carne & sanguine.

19. Idem in libro de vera participatione carnis & sanguinis Christi in sacra cœna. §. *Venio nunc ad Gallum.* Plus centies occurrit in scriptis meis, adeò me non rejicere substantiæ nomen, ut ingenuè & libenter profitear, spiritualem vitam incomprehensibili Spiritus virtute ex carnis Christi substantia in nos diffundi. Vbique etiam admitto, substantialiter nos pasci Christi carne & sanguine: modo facessat crassum de locali permixtione commentum.

Distinctio rationis.

20. Item §. *Hic tumultuosè.* Nobis ingenita est naturaliter ratio, quæ sine Dei injuria damnari non potest. A cœlestibus mysteriis facessat vitiosa ratio. —— Tertia autem ratio est, quam & Spiritus Dei & Scriptura nobis dictat.

21. Idem in libello de optima ineundæ concordiæ ratione, §. *Porro frustra.* Quæcunque definitione positæ repugnant, commenta procul facessant: qualia sunt de corporis ubiquetate, vel de occulta sub panis symbolo inclusione, vel de substantiali in terris præsentia.

Plura ibidem, & in aliis libris superius à me citatis, invenier lector, quem hoc compendio nolumus ab ipsius *Calvini* lectione avocari, sed potius ad eam exstimulari.

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM LIBER DVODECIMVS, DE POENITENTIA, & connexis quibusdam quæstionibus. Contra errores Gnosticorum, & Felicissimi, & Libertinorum, & Novatianorum, & Papistarum, &c.

CAPVT PRIMVM.

De catechumenis, & competentibus, & fidelibus, & lapsis, ubi etiam de Missa catechumenorum, & Missa fidelium. Item, de traditoribus.

Augustinus.

QVibusdam *Augustini* seculo, videbatur, indiscretè admittendos esse ad sacramenti baptismi perceptionem omnes ejusdem cupidos, nec differendos esse donec per prævium catechizationem discerent, quem admodum credere & vivere debeat Christianus, quem errorem antiquæ atque à sanctis scripturis acceptæ Ecclesiæ Catholicæ consuetudini repugnantem, refutat ex professo *Augustinus*, libro de fide & operibus. Et docet, accedentibus ad Ecclesiam ab infidelitate, manendum esse in gradu catechumenorum, donec credenda agendaque Christiano, cum aliquo convenienti profectu audierint: ut sic instructi nomina sua inter competentes profiteantur, & salutare lavacrum percipiant. Si verò intermedio tempore extremum mortis periculum adesse videatur, & paucis verbis propositam fidem confiteantur, tingendos esse ante præstitutam temporis metam.

Accedentis ad Ecclesiam ab infidelitate, docendi sunt, & fidei confessio ab eis exigenda est, antequam baptizentur.

Catechumeni.

Competentes.

2. An usque adeo (inquit) dissimulamus à sensibus nostris, ut vel nos ipsos non recordemur quàm fuerimus attenti atque solliciti, quid nobis præciperent à quibus catechizabamur, cũ fontis illius sacramenta peteremus, atque ob hoc competentes etiam vocaremur? —— quid autem aliud agit totum tempus quo catechumenorum locum & nomen tenent, nisi ut audiant, quæ fides & qualis vita debeat esse Christiani. —— quod autem fit per omne tempus, quod in Ecclesia salubriter constitutum est, ut ad nomen Christi accedentes catechumenorum gradus accipiant; hoc fit multo diligentius & instantius his diebus, quibus competentes vocantur, cum ad percipiendum baptismum sua nomina jam dederunt. Hæc *Augustinus*, libro de fide & operibus, capite sexto. Idem alibi ait: Pascha jam appropinquabat, dedit nomen inter alios competentes. libro de cura pro mortuis, cap. 11.

Competentes unde dicti.

Catechumeni.

Catechumeni.

Competentes.

Tempora baptizandi competentes.

3. Duo erant anniversaria tempora, quibus solis celebratur & dabatur sacramentum baptismi competentibus, nempe Pascha & Pentecoste. nisi catechumeni periclitantis infirmitas suaderet quovis tempore cum baptizare. qua de re aliquot antiquos canones recitat *Gratianus* De consecratione, 4 dist. can. *Non ratione.* & sequentibus aliquot canonibus. ubi hujus observationis rationem reddit *Leo* Papa, can. *Proprie.*

Vide lib. 10. cap. 5.

Ambrosius.

4. *Ambrosius* ait; Sequenti die (erat autem Dominica) post lectiones atque tractatum dimissis catechumenis, Symbolum aliquibus competentibus in baptisterii tradebam basilica. libro 2. epist. 14. ad Marcellinam sororem.

Tertullianus.

5. Qui Græco vocabulo κατηχούμενοι, ii *Tertullianus* non solum catechumeni (libro de præscriptionibus adversus hæreticos, capite quadragesimo primo) retentâ appellatione Græcanica. sed etiam Latina voce dicuntur audientes, & auditores libro de Pœnitentia, capite sexto. Nemo ergo (inquit) sibi adulatur, quia inter auditorum tyrocinia deputatur, quasi eo etiam nunc sibi delinquere liceat. —— quid autem te à perfecto Dei servo separat? an alius est intinctis Deus, alius audientibus? —— audientes optare intinctionem, non præsumere oportet. Hæc ibi *Tertullianus.* Et eodem sensu beatus *Cyprianus*: Audientibus etiam, si qui fuerint periculo præventi, & in exitu constituti, vigilantia vestra non desit. libro tertio, epistola decima septimâ, quæ est in alia editione epistola decima tertia. Item; Optatum inter lectores doctorem audientium constituimus. lib. 3. epist. 22. quæ est in alia editione, epist. 24.

Audientes, sive auditores.

Cyprianus.

Optatus inter lectores constitutus doctor audientium, seu catechumenorum.

Catechumeni audiebant etiam concionem pastorum.

6. Non tamen excludebantur, catechumeni a b audiendis concionibus Episcoporum, sed suum tantùm servare jubebantur designatum locum, & finito sermone, ac peracta oratione pro catechumenis, cum ventum esset ad celebrationem Eucharistiæ & orationes eo pertinentes, dimittebantur ac recedere jubebantur catechumeni, clamante diacono (ut est in liturgiis *Basilii* & *Chrysostomi*) ὅσοι κατηχούμενοι προέλθατε. οἱ κατηχούμενοι προέλθατε. μή τις τῶν κατηχουμένων. Post sermonem fit missa catechumenis, manebunt fideles, inquit Augustinus, sermone 237. de Tempore fit missa, id est, fit missio catechumenis, dimittuntur catechumeni. Conditus est canon in Concilio Carthaginensi quarto, in hæc verba; Ut Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, sive gentilem, sive hæreticum, sive Iudæorum, usque ad missam catechumenorum. Concil. Carthaginens. quart. canone octogesimo quarto. Celebratum est hoc Concilium, Augusto Honorio IV. & Eutychiano Consulibus anno Domini trecentesimo nonagesimo octavo. Usque ad missam catechumenorum, id est, missionem seu dimissionem catechumenorum. Hujus disceptationis neglectum exprobrat hæreticis Gnosticis Tertullianus; Non omittam (inquit) ipsius etiam conversationis hæreticæ descriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana sit, sine gravitate, sine auctoritate, sine disciplina, ut fidei suæ congruens. In primis, quis catechumenus, quis fidelis, incertum est, pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant. libro de præscription. adversus hæreticos, capite 41. fuit olim & aliud genus audientium, in pœnitentibus post baptismum, de quo inferius, cap. 6. hujus libri.

Dimissio seu missa catechumenorum.

Nullus prohibeatur ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, usque ad missam catechumenorum.

Aliud genus audientium.

Fideles.

7. *Fideles* dicebantur omnes baptizati, sive (ut Tertullianus loquitur) intincti, quos etiam ibidem perfectos Dei servos vocat. & Hieronymus, Christianos; dialogo adversus Luciferianos. Clementi Alexandrino dicuntur φωτισθέντες illuminati, & τελειωθέντες perfecti, libro primo pædagogi, capite sexto. Post missam factam catechumenis, id est, post dimissos catechumenos, manebant fideles: deinde peractis Eucharistiæ mysteriis, fiebat etiam missa fidelibus, id est, dimittebantur fideles. Finitis omnibus (inquit *Alcuinus*,) adstanti & observanti populo absolutio datur, inclamante diacono; Ite, Missa est. Missa ergo nihil aliud intelligitur, quam dimissio, id est, absolutio, quam celebratis omnibus, tunc diaconus esse pronunciat, cum populus à solemni observatione dimittitur. Unde & Missam catechumenorum canones dicunt, quoniam post Euangelii lectionem incipiunt celebrari sacra mysteria, quibus nullum nisi baptizatum interesse licet: tunc enim clamante diacono, iidem catechumeni mittebantur foras. Missa ergo catechumenorum fiebat ante actionem sacramentorum: Missa fidelium post confectionem & participationem eorundem sacramentorum. Hæc *Alcuinus*, libro de divinis officiis, capite de celebratione Missæ, & ejus significatione, in fine illius capitis. Et *Honorius Augustodunensis*, in Gemma animæ lib. 1. cap. 90. Hæc verba, *Ite missa est*, interpretatur, licentiam abeundi. Olim post celebrata mysteria *Isidis*, dicebat Scriba, λαοῖς ἄφετε, ut refert *Appuleius*, libro undecimo Metamorphoseon, sive de asino aureo. Inde mutuatos esse hunc morem Christianos Latinos, ut dicerent, *Ite Missa est*, ait *Polydorus Vergilius*, libro quinto de rerum inventoribus, capite duodecimo. *Remissam peccatorum*, dixerunt *Tertullianus*, libro quarto adversus Marcionem, capite decimo octavo; & *Cyprianus*, epistola decima, & epistola quinquagesima nonâ, in editione Pamelii. & libro de bono Patientiæ. & *Augustinus*, libro tertio de baptismo, contra Donatistas: capite decimo octavo. id est, remissionem peccatorum.

Missa seu dimissio fidelium.

Ite, missa est.

8. Nec adulti solùm, sed etiam parvuli baptizati fidelibus accensebantur. Parvulum (inquit *Augustinus*) etsi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit. fidelis vocatur, non rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo. Aug. epist. 23 ad Bonifacium Episcopum. Accepto baptismo admittebantur ad Eucharistiæ participationem etiam infantes tempore *Cypriani*, ut patet ex ejus libro de lapsis. quæ consuetudo passim vigebat adhuc *Augustini* seculo, ipso teste *Augustino*, lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 20 & lib. 1. contra Iulianum, cap. 2.

Parvuli baptizati accensentur fidelibus.

Vide sup. lib. 10. cap. 5. §. 1 & 5. 2. Eucharistia datur infantibus baptizatis.

Lapsi.

9. Quod si fidelium quispiam in grave aliquod atque notorium crimen lapsus esset, abstinebatur à communicatione, donec peractâ pœnitentiâ secundùm Ecclesiæ disciplinam reconciliaretur. Ex eis autem lapsis, qui premente gentili persequutione in Christi confessione non steterant, alii dicti sunt thurificati & sacrificati, qui scilicet idolis immolaverant; alii Libellatici, qui libellis conscientiam suam maculaverant, ut loquitur Cyprianus, libro quarto, epistola secundâ, ad Antonianum. quæ in alia editione est epistola quinquagesima secunda, ubi etiam ait; Nec tu exiltimes, frater charissime, sicut quibusdâ videtur, Libellaticos cum sacrificatis æquari oportere: quando inter ipsos etiâ qui sacrificaverint, & con-

Thurificati, Sacrificati, Libellatici.

Dissentibus turpis dissensus conjurat.

Digitized by Google

& conditio frequenter & causa diversa sit. —— quæ inclementia est, & quam acerba duritia, Libellaticos cum iis, qui sacrificaverint, jungere? quando is cui libellus acceptus est, dicat; Ego prius legeram, & episcopo tractante cognoveram, non sacrificandum idolis, nec simulacra servum Dei adorare debere: & idcirco ne hoc facerem, quod non licebat (cum occasio libelli fuisset oblata quem nec ipsum acciperem, nisi ostensa fuisset occasio) ad magistratum vel veni, vel alio eunte mandavi; Christianum me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non posse, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciam. Nunc tamen etiam iste, qui libello maculatus est, postcaquam nobis admonentibus didici, ne hoc se facere debuisse, etsi manus pura sit, & eos ejus feralis cibi contagia nulla polluerint, conscientiam tamen ejus esse pollutam; fiet auditis nobis, & lamentatur, & quod deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine, quàm errore deceptus, quod jam de cætero instructus, & paratus sit contestatur. Hæc *Cyprianus*, epist. 51. (seu libro 4. epist. 2.) ad Antonianum.

Libellaticorum duo genera.

10. Presbyteri & diaconi Romani in sua epistola ad Cyprianum (quæ apud Cyprianum est epist. 31. seu in alia editione, lib. 2. epist. 7.) Sententiam (inquiunt) nostram dilucida expositione protulimus adversus eos, qui scriptos infideles illicitâ nefariorum libellorum professione prodiderant, quasi evasuri intercludentes illos Diaboli laqueos viderentur, quo non minus quam si ad nefarias aras accessissent, hoc ipso quo ipsum contestati fuerant, tenerentur. Sed etiam adversus illos qui acta [*id est, qui libellos*] fecissent, licet præsentes cum fierent non assuissent, cum præsentiam suam, utique ut fic scriberentur mandando, fecissent. Non enim est immunis à scelere, qui ut fieret imperavit: nec est alienus à crimine, cujus consensu licet non à se admissum crimen, tamen publicè legitur. Et cum totum fidei sacramentum in confessione Christi nominis intelligatur esse digestum, qui fallaces in excusatione præstigias quærit, negavit: & qui vult videri proposititis adversus Euangelium vel edictis vel legibus satisfeciffe, hoc ipso jam paruit, quod videri parvisse se voluit. Nec non etiam contra illos, qui illicitis sacrificiis manus suas atque ora polluerant, &c. Hæc ibi Presbyteri & diaconi Romani.

Qui fallaces in excusatione præstigias quærit, negavit.

Qui videri vult negasse, negavit.

Sacrificati.

11. Apostolorum precatio est; *Da servis tuis μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, cum omni libertate loqui sermonem tuum.* Actor 4. 29. In quarta persequutione, sub imperatoribus *Marco Aurelio Antonino Philosopho. & Lucio Ælio Vero*, cum multi in Gallia Christiani coronam martyrii consequuti essent, scripserunt de eorum passionibus Ecclesiæ Lugdunensis & Viennensis epistolam ad Ecclesias Asiæ & Phrygiæ, referente *Eusebio*, libro quinto historiæ Ecclesiasticæ, capite primo. Vbi scribitur, *Vettium* martyrem confessum esse λαμπρᾷ φωνῇ, clarissima voce, esse se Christianum. Et hoc martyribus in ore fuisse, Christianus sum, vel (si femina esset) Christiana sum. In hanc sententiam etiam alii orthodoxi Patres. *Basilius* Magnus moralium regula sexta. ὅτι δεῖ ἀφόβως καὶ ἀνεπαισχύντως παῤῥησιάζεσθαι ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ. quod intrepidè & sine pudefactione liberè agere oporteat in confessione Domini nostri Iesu Christi, & sermonum ejus

Ἀπαρρησίαστος φωνή.

Christianus sum. Christiana sum.

Intrepidè & sine pudefactione.

Nec satis est (inquit *Ambrosius*) involuta respon- *Non satis est in omnia responsio confitentis latium, sed aperta confessio.*
sio confitentis latium, sed aperta confessio quid prodest verba involvere, si videri vis denegasse? Hæc *Ambrosius*, commentario in caput vigesimum secundum Lucæ ubi de negatione Petri. *Augustinus*, Quisquis, metu alicujus potestatis veritatem occultat, iram Dei superse provocat, quia magis timet homines, quàm Deum. Hæc *Augustinus*, epistola octogesima sextâ ad Catulanum. *Fulgentius* libro primo ad Trasimundum, capite primo, ait, Hæc idem esse, fidem nolle asserere, quod negare. Sic *Gregorius* ait, illum fugere qui se sub silentio abscondit, qui tacet cum resistere deberet. *Gregorius*, homilia 14. in Euangelia. *Vitiosum silentium.*

12. Nec sibi (inquit *Cyprianus*) quo minus agant pœnitentiam, blandiantur, qui etsi nefandis sacrificiis manus non contaminaverunt, libellis tamen conscientiam polluerunt. Et illa professio denegantis, contestatio est Christiani, quod fuerat, abnuentis, fecisse se dixit, quicquid alius facienda commisit. Cumque scriptum sit, Non poteftis duobus Dominis servire; servivit seculari Domino, obtemperavit ejus edictis magis obaudivit humano imperio, quàm Deo. Viderit an minore vel dedecore, vel crimine, apud homines publicaverit quod admisit: Deum tamen judicem subterfugere & vitare non poterit. Hæc *Cyprianus*, libro de lapsis. *Rursum de libellaticis.* *Matth. 6. 24.*

13. Auctor libri de duplici martyrio, qui Cypriano tribuitur, Merito (inquit) fidelium aures abominantur apostatæ vocabulum: verum hoc non ibi tantum exsecrandum est, cum in censo thusculo, aut scripto libello renunciatur professioni nominis Christi; sed ubicunque contemtis Christi legibus obtemperatur Satanæ. Nec enim refert quid tonet lingua, quæ si sonet Christum, cum animus sit deditus criminibus, non est professio, sed hypocrisis, abnegatura Christum si metus urgeat, qui premit thurificatos aut libellatos. —— —— fingamus tyrannum loqui Christiano; Incende thus Iovi, nihil addentem nec exigentem, ut Christum abneget: si adoleverit, nonne cunctis manifestum erit, illum hoc ipso Christum abnegasse, quod Iovi fecerit thymiama, etiamsi nihil proferat impium in Christum. Hæc ibi. *Apostata est quicunque contemtis Christi legibus, obtemperat Satanæ, etiamsi Christo voce non abneget.*

14. *Plinius Secundus* junior, libro decimo, epistola nonagesima septimâ ad *Traianum* Imperatorem. Propositus est (inquit) libellus sine auctore, multorum nomina continens, qui negarent se esse Christianos, aut fuisse, quum præeunte me Deos appellarent, & imagini tuæ, quam propter hoc jusseram cum simulacris numinum afferri, thure ac vino supplicarent: præterea maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt revera Christiani: ergo dimittendos putavi. Alii ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, & mox negaverunt: fuisse quidem, sed desisse, imaginem tuam, deorumque simulacra venerati sunt: ii & Christo maledixerunt. Hæc ille. Rescribit epistolâ sequente *Traianus*; Conquirendi non sunt: si deferantur & arguantur, puniendi sunt: ita tamen, ut qui negaverit se Christianum esse, idque reipsa manifestum fecerit, id est, supplicando diis nostris, quamvis suspectus in præteritum fuerit, Veniam ex pœnitentia impetret. Hæc *Traianus*. De quo *Traiani* rescripto, *Tertullianus*, O sententiam (inquit) necessitate confusam. Negat inquirendos, ut innocentes: & man- *Plin. l. 1. scribit ad Traianum Imp. de quibusdam negantibus se esse Christianos.* *Traiani rescripti, tum de Christianis.* *Tertulliani censura.*

dat puniendos, ut nocentes. Parcit & sævit, dissimulat & animadvertit, &c. *Tertullian.* Apologet. cap. 2.

Episcopi quidam lapsi.

15. Nefandis idololatriæ libellis contaminati dicuntur Basilides & Martialis, Episcopi, & Basilides adhuc insuper præter libelli maculam, in Deum blasphemasse; & Martialis obtemperasse idololatriæ, & Christum negasse Apud Cyprianum, lib. 1. epist. 4. quæ in alia editione est epistola 68.

Sacrificati

16. Ex his constat, quosdam promulgato edicto ne caperentur vel in facultatibus terrenis jacturam facerent, confestim suæ negationis libellum præsidi ultro obtulisse, & obtemperasse idololatriæ, & maledixisse Christo. Hi non tantum libellatici erant, sed insuper sacrificati: seu potius non tam libellatici quam sacrificari dicendi sunt. Alios libello addidisse blasphemiam, ut fecit Basilides, etiamsi non cogerentur sacrificare. Et hi pejores erant libellaticis. Denique alios fuisse qui ad magistratum accederent, vel alio eunte mandarent, Christianos se esse, sanctificare sibi non licere: sed dare ob hoc præmium, ne quod non licet faceremus: atque ita à præfectorum avaritia, numerata pecuniæ summa, obtinerent, ut neque Christum abjuraremus, neque idolis sacrificaremus qui tamen *Cypriano* dicuntur libello maculati, & conscientiam polluisse, epist. 52. hi propriè libellatici.

Blasphemi.

Libellatici.

17. Quæres, cur isti postremi tantopere culpentur, cum scribat Petrus Episcopus Alexandrinus, can. 12. non posse crimen intendi iis, qui pecuniam dederunt, ut ab omni molestia liberi essent. Respondeo: eo reprehendi quod hac sua negotiatione speciem negantium haberent, dum, etiamsi latenter præfecto per se vel per alios significarent se esse Christianos, nec posse idolis sacrificare, & pecunia obtinerent ut neque ad abnegationem Christi neque ad immolandum idolis adigerentur, permitterent tamen judici, pro ejus

Objectio, de libellaticis.

Responsio.

apud Imperatorem excusatione, & ut ulteriorem inquisitionem ipsi effugerent, palàm dicere eos non esse Christianos, neque vel ei vel aliis hoc de eis asserentibus ea qua Christianos oportuit animi constantia resistere. Hanc eorum dissimulationem redarguunt Cyprianus, & Presbyteri & diaconi Romani, verbis superius recitatis. ideo dicuntur libellum accepisse, quia nomen suum vel à judice vel à familiari aliquo apud judicem pro ipsis intercedente inseri libello seu albo apostatarum, & inter eos palam recitari consenserunt, modo ipsis actualis nefandi operis exsecutio remitteretur. Quemadmodum & illi prævaricatri ce silentio negatores habiti sunt, qui tempore *Diocletiani* persequutoris, gentilibus eos sacrificasse affirmantibus, atque ita dimittentibus, quamvis non sacrificassent, abierunt laxiti ferentes eam contumeliam. At verò qui constanter Christum confessi sunt, vociferabantur se esse Christianos, neque se immolasse, neque unquam immolaturos. ut refert *Eusebius*, scribens de decima persequutione, sub Imperatore Diocletiano, lib. 8. histor. Ecclesiasticæ, cap. 2. quod in Latina versione est, cap. 3. *Caldonius*, apud *Cyprianum* epist. 19. refert melierem quandam nomine *Bonam*, cujus manus tenentes impii sacrificabant, dixisse contra, *Non feci, vos fecistis.* quam ipsius meritus ad sacrificandum traxerat. de talibus etiam legimus in tertio capite Concilii Ancyrani, quod celebratum est anno Domini 314.

Prævaricatrix silentio negatores.

Confessa confessio.

Bona.

Traditores Vide lib. 14. cap. 4 § 2.

18. Fervente hac persequutione sub *Diocletiano* Imperatore, adeo fuerunt instabiles qui dam Episcopi, ut jubentibus Ethnicis divinas scripturas exusserint, vel comburendas tradiderint. unde *Traditores* appellati sunt, ut scribit *Optatus* Episcopus Milevitanus, lib. 1. adversus Parmenianum. de quo lapsorum genere crebra fit mentio in Augustini disputationibus contra Donatistas.

CAPVT SECVNDVM.

De multiplici martyrio.

PRæcones Evangelii Apostoli dicuntur μάρτυρες id est, testes, Actor. 1. 8, 22. & cap. 22. vers. 15. Obtinuit autem consuetudo, præeunte etiam sacra scriptura, ut ii martyrum appellationem peculiariter acciperent, qui ob Christi confessionem occisi sunt. Hoc sensu *Stephanus*, Act. 22. 20 & *Antipas*, Apocal. 2. 13. dicuntur martyres Christi. quippe, ut postea in Apocalypsi, de talibus dicitur) ἐσφαγμένοι διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, id est, interfecti propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant. Apocal 6. 9. Et ipsi vicerunt Draconem, per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui, & non dilexerunt animam suam usq; ad mortem. Apocal. 12. 11. Meretricem Babylonicam in visione conspexit Iohannes ebriam sanguine sanctorum & sanguine martyrum Iesu. Apocal. 17. 6.

2. Martyrum etiam albo inscribuntur, quicunque propter justitiam aut propter Christum occiduntur: ut Abel, & pueri Bethlehemitici. de quibus ait *Cyprianus*; Imitemur, fratres dilectissimi, Abel justum, qui initiavit martyria, dum propter justitiam primus occiditur: —— Nonne qui justi occiduntur propter justitiam, mori nos quoque docuerunt? Christi nativitas à martyriis infantium statim cœpit, ut ob nomen ejus, à bimatu & infra qui fuerant, necarentur. Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea exstitit ad coronam; ut appareret innocentes esse, qui propter Christum necantur, infantia innocens ob nomen ejus occisa est. Ostensum est, neminem esse à periculo persequutionis immunem, quando & tales martyria fecerint. Hæc *Cyprianus*, epistola 56. seu libro 4. epistola 6. ad Thibaritanos.

Abel.

Pueri Bethlehemitici.

3. Martyres etiam sunt, qui ob nomen Christi in carcere moriuntur, vel in fuga aut in solitudine à latronibus, aut à bestiis occiduntur, vel præ rerum necessariarum inopiâ intereunt, vel quacunque correpti ægritudine exstinguuntur. Corporibus etiam omnium (inquit *Cyprianus*) qui etsi torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt, impertiatur & vigilantia, & cura propensior. Neque enim virtus eorum aut honor minor est, quo minus ipsi quoque inter beatos martyres aggregentur, ——— Cum voluntati & confessioni nostræ in carcere & vinculis accedit & moriendi terminus, consummata martyrii gloria est. Hæc *Cyprianus*

Cyprianus.

Digitized by Google

prianus epist. 37. seu lib. 3. epist. 6. Non moveatur (ait idem *Cyprianus*, epist. 56. ad Thibaritanos) ad fugæ illius horrorem, nec recedens & latens deserti loci solitudine terreatur. Solus non est, cui Christus in fuga comes est. Solus non est, qui templum Dei servans, ubicunque fuerit, sine Deo non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fera invaserit, fames aut sitis aut frigus afflixerit, vel per maria præcipiti navigatione properantem tempestas, ac procella submerserit. Spectat militem suum Christus ubicunque pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in persecutione promisit. Nec minor est martyrii gloria, non publicè & inter multos periisse; cùm perendi causa sit propter Christum perire. Sufficit ad testimonium martyris sui, testis ille qui probat Martyras & coronat. Hæc *Cyprianus*, loco citato.

4. Martyribus accensebantur etiam illi, qui propter veram pietatem, aut Christi nomen, ea subierunt supplicia, per quæ mori eos necesse erat, nisi divino miraculo conservarentur, etiamsi, divinâ eos providentia miraculosè protegente, non morerentur. hoc sensu *Athanasius*, in Synopsi sacræ Scripturæ, dicit Danielem narrare de martyrio [ὡσὶ τῦ μαρτυρεῖν] Sedrach, Misach, & Abednego. Et de eisdem loquens, orat. 3, contra Arianos; Martyres (inquit) illi Babylonii [ἐκεῖ Βαβυλῶνι γενόμενοι μάρτυρες] Ananias, Azarias, Misaël. Huc spectant verba illa Martyrologii Romani, die 6. Maji, de sancto Johanne Apostolo in oleum fervens misso; Romæ (inquit) sancti Johannis ante portam Latinam, qui ab Epheso jussu Domitiani vinctus Romam perductus, & judicante Senatu, ante eandem portam in olei ferventis dolium missus, purior & vegetior inde exiit, quàm intravit. Hactenus verba Martyrologii. Eandem historiam narrans *Tertullianus*, lib. de præscriptionibus adversus hæreticos, capite 36. Vbi (inquit) Apostolus Johannes posteaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in Insulam relegatur.

5. Honorabantur etiam martyrum vocabulo olim Confessores illi, qui tempore persecutionis, propter Christi nomen tormenta perpessi erant, mori parati, etsi postea superstites manerent: ut patet ex Cypriani epistola nona, ad martyres & Confessores. & ex Concilio Carthaginensi, quod *Cypriano* præsidente celebratum est, ubi quidam martyres adfuerunt & suffragia dixerunt.

6. *Dionysius* Alexandrinus, (apud Eusebium libro septimo, capite vigesimo secundo, edit. græcæ.) aliud commemorat genus martyrium. Nam morbo pestifero ac lethali per Ægyptum grassante, Christiani quidam eximia charitate flagrantes & non parcentes vitæ suæ, fratres ægrotos visitabant, eisque propter Christi amorem, amanter & sedulò atque intrepidè ministrabant, & in eo pietatis ac charitatis officio ipsi contagione infecti, mortem oppetiverunt, lætantes de tam beato exitu. Quorum aliqui erant presbyteri, aliqui diaconi, & aliqui de populo. De horum morte ait *Dionysius*, eam videri nihil distare à splendore martyrii.

7. Quicunque ob justitiam persecutionem aut afflictionem aliquam patitur, si sit orthodoxus & pacificus Christianus, eum martyrem esse dicit *Augustinus*: Nemo dicat, fratres charissimi, quod in istis temporibus martyres non sint, quotidie martyres fiunt. Martyr enim testis interpretatur. Quicunque ergo pro veritate testimonium dederit, & omnes cautas cum justitia judicaverit, quicquid pro testimonio veritatis vel justitiæ pertulerit, totum ei Dominus pro martyrio computabit. Ac sic & ille qui obtectari restitit; si cum Dei adjutorio perseverare voluerit, & pro ipsa ille aliquas pertulerit tribulationes, omnia ei Dominus ad martyrii gloriam reputabit. Hæc *Augustinus*, serm. 252. de Tempore.

Augustinus. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* *Matth. 5. 10.*

8. Martyrii quoddam genus censetur etiam rectæ fidei confessio, sanctitas vitæ, pia pœnitentia, patientia Christiana, & constans charitas; unde dixit *Clemens* Alexandrinus, εἰ ἔστιν ὁ ὄντως ὁμολογία μαρτυρία ἐστί, πᾶσα ἡ καθαρῶς πολιτευομένη ψυχὴ μετ' ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἡ τὰς ἐντολὰς ἐπακολουθοῦσα, μάρτυς ἐστὶ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ, ὅπως πεπὶ τοῦ σώματος ἀπομαρτύρηται. ὅταν ἐμμείνῃ τῇ πίστει ἀνὰ τὸν βίον ἅπασι, φησὶ ἡ γραφὴ ἐξιέναι, φησὶν ἐξ. id est; Si igitur quæ est apud Deum confessio testimonium est, quæcunque anima puræ & sinceræ se gessit cum Dei agnitione, & quæ præceptis auscultavit, martyr [seu testis] est tum vita tum sermone, quomodocunque à corpore liberetur: idem tanquam sanguinem, per totam vitam atque etiam in exitu, profundens. Hæc Clemens Alexand. libro quarto Stromatum: non longè post initium libri. Et posteà eodem libro ait; ὅθεν ἡ τοιαύτη ὁσιότης τοῦ Σωτῆρος ἐντολῶν, καθ' ἑκάστην πρᾶξιν μαρτυρούσα. id est; Quicunque autem Servatoris mandata exequuntur, in unaquaque actione sunt martyres, [seu testes.]

Clemens Alex.

8. Auctor libri de duplici martyrio, qui sub Cypriani nomine circumfertur; Iam tempus est (inquit) ut de altero martyrii genere differamus charitati tuæ, de quo etiam acuratiùs est disputandum, quod occultum sit & omnium temporum commune, neque enim tempore sæviunt Nerones, Diocletiani, Decii, ac Maximini: nunquam tamen cessat Diabolus exercere Christi militiam professos. Et fortassis erunt posthac donante Christo tempora, quibus nullæ tyrannorum persecutiones affligent Ecclesiam, nunquam tamen defutura sunt certamina, nunquam martyria, quibus homines pii glorificent Deum. Ecclesia quidem adhuc in hoc exilio militans, peculiaribus gaudiis applaudit ils, qui in professione nominis Iesu animas suas fideliter deposuerunt, & ad horum memorias magna cum alacritate concurritur: sed cœleste theatrum, Angelorum myriades & justorum cum Christo regnantium innumerabilis populus applaudunt omnibus, qui sinceram fidem, & charitatem invictam, quam habent erga Dominum Iesum, integritate & innocentiâ vitæ testificantur. Nec solum professione fidei, quæ, juxta Paulum, *Ore fit ad salutem*, glorificatur Deus: verum etiam confessione commissorum. ——— Beatus Apostolus prædixit, nulli piè vivere volenti in Christo Iesu defuturam persecutionem. Si deest tyrannus, si tortor, si spoliator; non deerit concupiscentia, martyrii materiam quotidianam nobis exhibens. Postremò hæc ipsa mala quæ secum defert vita mortalium, quæque piis cum impiis communia sunt, martyrii coronam nobis parabunt; si placidè, si cum gratiarum actione pertulerimus. Neque privati sunt martyrii

Cyprianus vel auctor libri de duplici martyrio.

Pro Diocletiani lege, Valeriani.

Athanas. *Ioan. Apost.* *Dionysius Alex.* *Eximia eius ægrotantium.* *Rom. 10. 10.* *2. Tim. 3. 12.*

tyrii gloriâ, quicunque violentâ morte conſummati non ſunt. ——— Hic ſi quis roget, quo pacto quis poſſit eſſe martyr ſine ſanguinis effuſione? Quiſquis hoc animo ſequitur juſtitiam, ut mortem citius admittatur ſit, quàm velit à juſtitia deflectere; huic prompta voluntas pro martyrio dubitabitur. Deus enim non æſtimat quenquam ex eventu rerum, ſed ex affectu. Hæc ibi.

Ambroſ. 10. *Ambroſius*, in Pſal. 118. [ſeu 119.] in octonarium vigeſimum, Reſp. verſ. 157. Verum (inquit) ut multæ proſecutiones, ita multa martyria. Tentatus es ſpiritu fornicationis, ſed veritus Chriſti futurum judicium, temerandam mentis & corporis caſtimoniam non putâſti: martyres Chriſti. Tentatus es ſpiritu avaritiæ, ut poſſeſſionem minoris invaderes, indefenſæ viduæ jura temerares: & tamen contemplatione cœleſtium præceptorum opem magis ferendam, quam inferendam injuriam judicaſti: teſtis es Chriſti. Hæc *Ambroſius*, loco citato; ubi etiam plura ſubjicientur in eandem ſententiam.

Hieronym. 11. *Hieronymus*, in Epitaphio Paulæ, prope finem; Non ſolum (inquit) effuſio ſanguinis in confeſſione reputatur, ſed devotæ quoque mentis ſervitus immaculata quotidianum martyrium eſt.

Gregor. 12. *Gregorius* ait; Si enim adjuvante nos Domino virtutem patientiæ ſervare contendimus, & in pace Eccleſiæ vivimus: & tamen martyrii palmam tenemus. Deo quippe ſunt martyrum genera: unum in mente, aliud in mente ſimul & actione. Itaque eſſe martyres poſſumus, etiamſi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à perſequente, martyrium in aperto opere eſt. Ferre vero contumelias, odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione. Hæc *Gregorius*, homilia 35. in euangelia.

Iſidor. 13. *Iſidorus* Hiſpalenſis libro, ſeptimo Originum, ſive etymologiarum, capite undecimo. Duo (inquit) ſunt martyrii genera, unum in aperta paſſione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hoſtis inſidias tolerantes, & cunctis carnalibus deſideriis reſiſtentes, per hoc quod ſe Omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore martyres facti ſunt, qui etiam ſi perſecutionis tempus exſiſteret, martyres eſſe potuerunt. Hæc *Iſidorus*.

CAPVT TERTIVM.

De Confeſſoribus, & ſtantibus, & de cenſura lapſorum, & excommunicationis appellationibus & ſpeciebus, & anathematis gradibus.

ETſi martyrum appellatio etiam ad Confeſſores aliquando in veterum ſcriptis extendatur. ſicuti præcedente capite oſtenſum eſt; attamen (ut verbis utar auctoris libri de duplici martyrio, qui Cypriano tribuitur) Eccleſiæ

Martyres. uſus diſcernit illos cognominibus, martyres appellans eos, qui violentâ morte deceſſerunt; Confeſſores qui conſtanter in cruciatibus, ac minis mortis profeſſi ſunt nomen Domini Ieſu, parati mortem oppetere, vel potius martyrii ſupremam coronam ambiantes. Hæc ille auctor. Vbi duo denotantur confeſſorum genera: nam alii tormenta patiuntur. alii etiamſi torti non ſint, in minis tamen mortis confeſſi ſunt Dominum Ieſum, parati etiam ſubire tormenta, & mori potius, quam Chriſtum negare. Reliqui Chriſtiani, qui nullo modo Chriſtum in perſecutione negaverant, communi vocabulo Stantes dicebantur. Sed qui aliquo modo negaverant, eis lapſorum competebat appellatio, de quibus primo capite monebamus. Tranſacto autem perſecutionis agone, & reddità Eccleſiis pace, quicunque perſeverantes ſupererant in hac adhuc Eccleſiæ militia, neque ullo modo Chriſtum negaverant, ii omnes vel confeſſorum vel ſtantium nomine cenſebantur; ut patet ex initio libri Cypriani de lapſis. Inter confeſſores autem numerandi ſunt etiam illi, qui bonorum ſuorum direptionem vel amiſſionem, vel exſilium, vel contumelias, vel quamcunque perſequutionem propter Chriſtum, placidè tolerant, & in quibuſcunque calamitatibus aut minis ſervant verbum patientiæ Chriſti, Matth. 19. 29. Hebræor 10. 32, 33, 34. & capite 11. verſ. 36, 37, 38. Apocal. 3. 10. Qui pacifica & bona, & juſta ſecundùm præceptum Chriſti loquitur, Chriſtum quotidie confitetur inquit Cyprianus, epiſtola ſeptimâ, ſeu libro primo, epiſtola quintâ. Lapſi omnes extorres ab Eccleſia habebantur, donec pacem peterent, eamque per canonicæ pœnitentiæ ſatisfactionem impetrarent: ut patet ex epiſtolis Cypriani, & ex diſciplina erga lapſos, tum ibi tum etiam in al is veterum monumentis commemorata, de qua inferius plura dicemus.

Lapſi extorres ab Eccleſia, donec pœnitentiam agerent.

2. Cenſura in lapſos in idololatriam, vel adulterium, vel hæreſin, vel ſchiſma, vel aliud grave notorium peccatum, erat excommunicatio: quæ ſic deſcribitur apud *Cyprianum*; à communione noſtra arceatur, [epiſtola vigeſimâ octavâ,] ſe abſtentem à nobis ſciat: Soiat ſe in Eccleſia nobiſcum non eſſe communicaturum. [epiſtola trigeſimâ octavâ.] Abſtinuimus communicatione *Feliciſſimum & Augendum*. [epiſtola trigeſimâ nonâ,] à communicatione eos noſtra ſtatim cohibendos cenſuimus, [epiſtola quadrageſimâ prima.] Si quis verò ante conſilium noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, lapſis temerè communicare voluiſſet, ipſe à communicatione abſtineretur. epiſtola quinquageſimâ ſecundâ ad *Antonianum*] Significaſti, *Feliciſſimum* hoſtem Chriſti, non novum, ſed jam pridem ob crimina ſua plurima & graviſſima abſtentum, & non tantum meâ, ſed plurimorum Coepiſcoporum ſententiâ condemnatum, rejectum à te illic eſſe, & vigore pleno, quo Epiſcopos agere oportet, pulſum de Eccleſia eſſe: ait (*Cyprianus*, epiſtola quinquageſimâ quintâ, ad *Cornelium* epiſcopum Romanum. Idem alibi, hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne, qui in Chriſto ſumus, & euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur.

Excommunicationis deſcriptio ex Cypriano.

Stantes; Lapſi.

Confeſſores.

mur.——Timendum est & orandum, ne, dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute. Hæc *Cyprianus*, lib. de oratione Dominica.

Et Ambrosio 1. Cor. 5. 5.

3. *Ambrosius*, respiciens verba Apostoli ad Corinth. Postremo (inquit) condemnatio rei, ut tolleretur à consortio communionis, & traderetur advertatio, non ad interitum animæ, sed carnis. Ambrosius, libro primo, de Pœnitentia, capite 12. Item à communione sacra convictum removit. Et benè dicitur tradi Satanæ, qui separatur à Christi corpore.——Eum quem antea sequestraverat, postea sacramentis reddidit. Nam & sequestrari oportet graviter lapsum, ne modicum fermentum totam massam corrumpat. eodem libro, capite 14. Et postea eodem libro, capite 17. interitum carnis, in verbis Apostoli, de incestuoso homine tradendo Satanæ in interitum carnis, 1. Cor. 5. 5. in illis, inquam, Apostoli verbis, interitum carnis interpretatur Ambrosius, non consummatam absumtionem carnis, sed castigationem.

Tradi Satanæ.

Interitus carnis 1. Cor. 5. 5.

Theodoretus infiè excommunicatos invadit diabolus.

4. *Theodoretus*, commentario in 1. ad Corinth. capite 5. Ex hoc (inquit) loco docemur, quod eos qui segregantur & ab Ecclesiastico corpore separantur, invadit diabolus, eos gratia destitutos inveniens. Hæc *Theodoretus*. Eos ille quidem invadit eo animo, ut in impietate magis obfirmet, vel in desperationem si possit adigat; at Deus electis suis eam tentationem convertit in medicinam, & incitamentum ad petendam tandemque obtinendam pacem, quam eis relipiscentibus dari præcepit. Si cui quid donastis, (ait Apostolus) & ego: nam & ego propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur à Satana. Nec enim versutias ejus ignoramus. Circumvenimur enim ab eo (inquit Ambrosius) si per nimiam tristitiam pereat, qui potest liberari per indulgentiam. libro primo, de pœnitentia, capite ultimo.

2. Cor. 2. 10. 11.

Vide c. 7. §. 19.

5. Eadem excommunicationis sententia etiam anathema appellatur, in plurimis Conciliis, ex ultimo capite prioris ad Corinthios. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, maranatha. id est, exponente Theodoreto in commentario, sit alienus à communi corpore ecclesiæ. Et ex capite primo ad Galatas; Si quis vobis euangelizaverit, præter id quod accepistis, anathema sit. Porro ἀνάθεμα (inquit Hieronymus, commentario in hunc locum) verbum propriè Iudæorum est, & positum tam in Iesu Nave, quam in Numeris: quando omnia quæ erant Hiericho & Madianitarum, detestationi & anathemati habenda Dominus imperavit. Hæc Hieronymus.

Anathema Maranatha. 1 Cor. 16. 22. Gal 1. 8, 9.

מרנא

ἀνάθεμα. Iosue 6. 18. & 7. 1, 11, 12, 13.

6. Post abdicatum Nestorium, gravis tumultus in Ecclesia Constantinopolitana excitatus fuit: quippe populus propter inanem & stultam Nestorii doctrinam divisus. Clerici autem communibus suffragiis illi anathema (sit enim nos Christiani sententiam contra alicujus blasphemiæ auctorem pronunciatam solemus appellare, quando eam perinde notam omnibus facimus, ac si in columella incisa in loco publico collocaretur) palàm denunciarunt. ἀναθεματίσαι, ὅτω γὰρ οἱ Χριστιανοὶ καλοῦσι τὸν ἀναθεματίζειν τὸν κατὰ βλασφήμου φωνὴν, ἵνα αὐτὸν ὡσπερ ἐν στήλῃ ἀναγράψαντες φανερὸν πᾶσι καθιστῶσιν. ait Socrates, libro septimo, histor. ecclesiasticæ, capite 33.

ἀναθεματίζειν.

7. מרן אתא Maran atha, Syriacè significat Dominus venit. juxta illud Enochi, apud Iudam Apostolum, vers. 14. Ecce, venit Dominus, &c.

Maranatha.

8. Neque verò spem omnem veniæ præcidit anathematismus: ut patet ex conversione multorum hæreticorum, eorundemque solutione ab injecto prius anathematis vinculo. Persequente ecclesiam Diocletiano Imp. *Marcellinus*, episcopus Romanus, ad sacrificium ductus est, ut thurificaret, quod & fecit. teste Auctore libri Pontificalis. Legimus etiam in actis Concilii Sinuessani, (tom. 1. Concil. edit. Bin.) eundem *Marcellinum*, urbis Romæ Episcopum, thurificatum, ore suo justè condemnatum esse & suscepisse anathema maranatha, subscribentibus, in hanc ejus damnationem, eumque damnantibus trecentis Episcopis. Subscribente etiam suo anathemati ipso Marcellino: si genuina sunt ea acta. Post paucos tamen dies idem *Marcellinus* certaminis redditus, & martyrio coronatus est, ut in ejus vita scripsit auctor libri Pontificalis. Terribilis ista sententia, *anathema maran atha*, hanc conditionem includit, quam diserè enunciant Patres Concilii Lateranensis, contra Monothelitas olim præside *Martino* primo celebrati, anathematismo ultimo; Si quis (inquiunt) secundùm scelerotos hæreticos &c. & ulque in finem sine pœnitentia permanet hæc impiè agens; hujusmodi in secula seculorum condemnatus sit, & dicat omnis populus, fiat, fiat. Hæc ibi. Certè fieri potest, ut à Christi odio homo convertatur ad diligendum Christum; & tunc non erit anathema maran atha, licet ante fuerit.

Anathema Maranatha non tollit omnem spem veniæ. Marcellinus Episcopus Rom. lapsus, & postea martyr.

Anno Dom. 649.

9 Adjiciemus etiam aliunde quædam ejusdem censuræ vocabula, seu quasdam descriptiones. Excommunicari, August. epist. 108] à sacramentis altaris visibilibus censura Ecclesiæ removeri, August. libro 11. de genesi ad literam, capite 40;] anathematizari, anathematis sententia ferirì, August. epist. 75.] à Christi corpore separari, August. Enchirid. capite 65.] Dominus ait; *Beati estis, cum vos odio habuerint, & cum separaverint vos*, ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, &c. Luc. 6. 22. unde veteres hoc verbo frequenter usi sunt, excommunicationem vocabulo separationis denotantes. ἀφορίζειν, can. Apost. 10.] & postea abstentus dicitur ἀποσυνάγωγος & abstentio ἀφορισμὸς, can. 12. Nec est aliud verbum græcis scriptoribus usitatius in hoc argumento, quàm ἀφορίζειν, id est, separari. Quod verbum etiam Latinis eodem significatu familiare est. ut ostensum est ex Cypriano & Ambrosio & Augustino. à communione separari, Concil. 1. Arel can. 4. & can. 16.] ἀκοινώνητος & κοινωνίας παντελῶς, à communione omnino abscindi, can. Apostol. 28.] ἐκβάλλεσθαι & ἐκκλησίας, projici ex ecclesia, Concil. Laodicen. can. 56.] Εἰ δέ τις μὴ πείθοιτο τοῖς λεχθεῖσι, ὡς αἱρετικὸν αὐτὸν ἀναθεματίζωσι, καὶ εἶναι ἀκοινώνητον καὶ ἀποκεκομμένον & ἐκκλησίας. inquiunt Patres Concilii Gangrensis, in epistola ad Episcopos Armeniæ, quæ tomo 1. Conciliorum exstat præmissa canonibus illius Concilii. item; ἐκτὸς αὐτοὺς εἶναι & ἐκκλησίας, eadem epistola. Vigenti autem canonibus illius Concilii adjicitur hæc sanctio, ἀναθεματίσω.

Alia descriptiones ejusdem censuræ.

Luc. 6. 22.

10. Locis omnibus à me citatis, unam eandemque censuram significant excommunicatio, abstentio, ἀφορισμὸς, ἀναθεματισμὸς, anathe-

Excommunicationis multa indigitamenta.

ma

ma maran atha, traditio Sathanæ, projectio ex Ecclesia, &c. Invenitur tamen apud veteres etiam alia minus severa abstentio, quæ non importat anathema & projectionem ex Ecclesia traditionemque diabolo. Docendi causa priorem illam vocemus excommunicationem sive abstentionem majorem, alteram minorem. Major adhibebatur adversus notoriam hæresin, & contra schisma, in synodis passim, & in epistolis Cypriani, item contra fraudes & rapinas, Cyprianus, epistola trigesima octavâ, seu libro primo, epistola septimâ: adversus idololatriam, & negationem libellaticam, apud Cyprianum passim, & in Conciliis, & apud Augustinum, lib. de fide & operibus, capite 19. contra adulterium, & contra homicidium, Augustinus, ibidem. Contra incestum, Concil. Elibert. can. 66. Sodomiam, can. 71. Lenocinium, can. 12. & 70. & quolibet grave notorium delictum, Cyprianus, lib. de orat. Dominica. Quale est contumacia in quolibet notorio delicto aut scandalo, adversus monitionem Ecclesiæ, de qua Dominus dixit; Si *autem Ecclesiam non audierit, sit tibi ersi sicut Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo* Matth. 18. 17, 18.

Abstent o major.

Matth. 18. 17. 18.

11. Minore abstentione abstinebantur ad aliquod tempus à communicatione quidam ob culpam non usque adeo gravem ut projectionem ex Ecclesia mereri videretur, nec tamen sine correptione publica prætereundam; e. g. Si quis in civitate positus per tres dominicas Ecclesiam non accesserit paulo tempore abstineat, ut correptus esse videatur. Concil. Elibert. can. 21. Item; Si quis fidelis alea, id est, tabula luserit nummos, placuit eum abstineri: & si emendatus cessaverit, post annum petrit reconciliari communioni. Eodem Concil Elibert. can. 79. Vel etiam sine culpa quidam ex reverentia mysteriorum propter certum vitæ statum; ut trigami, Basil. epistola canonica ad Amphilochium, can. 4 ubi jubentur ad quinquennium abstineri. Et bellatores, ad triennium, eod epist. can. 13. sed talibus non injungitur pœnitentiæ illa pars quæ ὑπόπτωσις dicitur, ut ibidem patet. nempe non sunt ista peccata; nec laudare possumus hac in parte periculosam illam austeritatem.

Abstentio minor.

Excommunicatio minor.

22. Scotus Mairii in 4. sentent. distinct. 8. & Alex Alensis parte 4. quæstione 22. membro 1. articulo 2. excommunicationem minorem vocant eam, qua aliquis excluditur à participatione sacramentorum, præcipuè sacramenti altaris; non tamen à communione fidelium, quoad actus illos legitimos conversationis exterioris, quibus gantur excommunicatis excommunicatione majore, seu anathemate. quæ sola major excommunicatio, est simpliciter excommunicatio, inquit Scotus in 4. sentent. distinct. 19. quæst. unica, numero 16. De altera autem minore Thomas ait; Minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis. sed aliquid ejus participat. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 2. art. 1. ad quartum. Ajunt minorem excommunicationem incurri ab illo qui communicat cum excommunicato excommunicatione majore, in actibus illis veritis, licet alioqui legitimis, qui prohibentur caus. 11. quæst. 3. can. *Excommunicatos*. Quos actus his versibus complectuntur.

Excommunicatio major. Concil. Carthag 4. (anno Dom. 398. can. 71. Qui communicaverit, valoraverit, cum excommunicato, sive clericus, sive laicus, excommunicetur.

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, id est, ne detur osculum, *Orare*, ne cum excommunicatis oremus. *Vale*, ne salutentur. *Communio*, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet. *Mensa negatur*, ne aliquis cum eis comedat. Signanter dicitur (inquit *Maior*) excommunicato majore excommunicatione: quia colloquens cum excommunicato minore excommunicatione, non excommunicatur: & excommunicatio non transit in tertiam personam. Hæc *Iohannes Maior*, in 4. sent. dist. 18. quæst. 3. conclus. 2.

13. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus licitum est communicare cum excommunicato excommunicatione majore; non quidem in criminibus, sed in actibus licitis exterioris conversationis. 1. Cum quis loquitur de pertinentibus ad eorum salutem; licet alia etiam verba incidenter interponat, ut magis apud eos proficiat, ut habetur, extra, de sentent. Excommunicationis, capite 54. *Cum voluntate*. 2. Personæ quædam licitè possunt cũ excommunicatis loqui & participare in actibus illis, dummodo non participent cum illis in criminibus: (addit Durandus, nec in divinis, in 4. sent dist. 8. quæst. 5. num. 9.) Personæ illæ describuntur, caus. 11. quæst 3. can. *Quoniam multos*. Videlicet, uxores, filii, servi, ancillæ, nec non rustici & servientes, nec non & omnes alii qui non adeo cutiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur. Per idem intelligo (inquit Durandus, loco citato) quod domini & superiores possunt participare cum inferioribus excommunicatis; sicut è converso, in his in quibus mutuo sunt adstricti. (At Alexander Alensis hoc negat de maritis, Parentibus, & dominis quod possint excommunicatis uxoribus, filiis, subditis communicare. parte 4. q. 22. m. 1. art. 6.) 3. Tertius casus est, quando ignoratur excommunicatio, & aliquis ignoranter cum excommunicato communicat. Censetur autem ignorare, nisi excommunicatio sit à judice specialiter & expresè publicata in parochia excommunicati. ut docet Iohannes Major, in 4. sentent. dist. 18. quæst 3. Vltimus est casus necessitatis, ut quando aliquis transit per terram excommunicatorum, potest ab eis emere vel accipere necessaria; hinc ille versus de his casibus:

Exceptiones.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vt *utile* referatur ad primum casum; *lex* ad matrimonium; *humile* ad filios, vasallos, servientes, &c.

14. Tres apud Hebræos excommunicationis species ex Rabbinorum scriptis recensent & explicant *Iohannes Drusius*, in quæstionibus 2. braicis libro primo, quæstione nonâ. & *Iohannes Buxtorfius*, in Institutione epistolari Hebraica, capite sexto. Primam & leviſſimam appellant נדוי *niddui*, separationem seu remotionem. Secundam חרם *cherem*, anathema. Tertiam שמתא *Shammata*, id est, ibi mors, vel desolatio erit. vel *Shamatha*, sumendo *Shem*, aut Chald. *Shama* nomen, pro *hashem*, id est, Dominus, & *atha* venit. ut ei respondeat Apostolicum *Maran atha*. *Iacobus Capellus*, vir in Hebræorum scriptis exercitatissimus, hanc enumerationem reprehendit, in prælectione publica Theologica, quam me audiente habuit Sedani, anno Domini 1616. mense octobri. Eosdem tres censuræ gradus, quos ex *Drusio* & *Buxtorfio* retulimus, dixit

Excommunicationis species apud Hebræos.

Digitized by Google

dixit recenseri à *Cornelio Bertramo*, lib. de politia Iudaïca; sed perperam; nam *cherem Shammatha* unum duntaxat gradum constituere; idque ex Talmud constare. Primum autem gradum, dictum esse *Nesipha*. Quo arcebatur quispiam ad dies septem, exemplo Mariæ, Num. 12. 14, 15. Secundum *Niddui*, quæ vox significat menstruatum aliquid, aut immundum. adeoque separandum. & hoc gradu arcebantur ad mensem: dies minimum triginta. Tertium denique gradum, dictum *cherem* vel *Shammatha*, quo arcebantur à communione reliquorum, omnique prorsus commercio humano eis interdicebatur, veluti excisis, donec resipiscerent: Cum notati duobus primis gradibus finerentur conventibus sactis & precibus interesse, doceri, & discipulos docere, &c. Monet autem *Buxtorfius*, dies [*Niddui*] separationis pœnitentia & deprecatione decurtari solitos, qui autem non resipisceret, aut separationem eam contemneret; pœnam ei adauctam esse post evolutos separationis dies, eandem censuram de novo infligendo; quod si hos etiam dies, sine pœnitentia transegisset, tum excommunicatum esse excommunicatione illa solenni & publicâ, cum maledictionibus ac diris horrendis, ex lege Mosis excerptis, quæ *cherem* dicitur.

Num. 12. 14; 15.

Vide supra, § 10 & *seqq.* & *infra*, 17.

15. Sive autem eandem denotent censuram *cherem* & *Shammatha*, sive diversas; distinctionem tamen illam, quam excogitarunt quidam, in excommunicatione Christiana, inter anathema & Maranatha, tanquam duos diversos gradus, ignorasse videtur Catholica antiquitas: Ideoque eam non facilè recipimus. Neque quod legitur in Synodo Turonica 2. capite 25. anno Domini 570.) *Vt non solùm excommunicatus, sed etiam anathematizatus moriatur*: neque, inquam istud anterioribus seculis, aut alicubi memini usitatum: neque talem sententiam in quemquam pronunciasse leguntur Patres illi Turonenses: quamvis, ut homines à sacrilega & pertinaci bonorum Ecclesiasticorum direptione ac detentione deterreant, istiusmodi maledictionem comminentur. Quæ comminatio qua ratione defendi, & ab inconcessæ potestatis vendicatione secerni possit, non video. Non aliam agnoscebat Catholica antiquitas Ecclesiasticam anathematizationem in hac vita degentium, præter excommunicationem, quæ neminem irrevocabiliter & peremptoriè atque absolutè immedicabili devovet exitio. Duas autem illas superius declaratas excommunicationis sive abstentionis species agnoscimus, & quod neutra cœlo excludat resipiscentes. Augustinus ait; Simul Græco & Syro utitur verbo Apostolus: Si quis (inquit) non amat Dominum, sit anathema, Maranatha. Anathema, Græco sermone dixit condemnatus; Maranatha, donec Dominus redeat. Hæc August. epist. 178.

16. Non præteribo quorundam eruditorum pulchram conjecturam: Hebræos quando illud excommunicationis genus, quod *Shammatha* vocabatur, stringebant, usurpasse illa Enochi verba quæ recitat Apostolus Iudas, versibus 15. 16, Ecce venit Dominus, &c. Qua formulâ reos commonefaciebant terribilis illius adventus Domini ad judicium contra rebelles: & eo respexisse Apostolum Paulum, quando Christum non diligentibus denunciavit Anathema Maranatha.

Iud. 15, 16.

Animadv.

1 *Cor.* 16, 22.

17. Hoc anathema intelligimus in omni excommunicatione majore; existimamus enim idem in Christiana disciplina esse anathema & anathema Maranatha: sive vera sive falsa sit illa Capelli asseveratio de identitate *cherem* & *shamatha*. Quamvis in una eademque censura specie, pro discrimine peccatorum, major minorve severitas locum habeat, unde quidam anathematis veluti gradus diversi apud veteres inveniuntur.

18. In quolibet delicto contumaces censura premebat perpetua, &, contumaciâ durante, irrevocabilis. Quorundam autem criminum faciebat atrocitas, ut etiam pœnitentibus diu censura incumberet, & pro scelerum vario pondere aggravaretur etiam disciplinæ severitas. Aliis post triennalem pœnitentiam dabatur communio, *Cyprian.* epist. 53. seu lib. 3. epist. 23. Aliis post biennium, aliis post quinquennium, aliis post septennium, aliis post decennium, ut legimus in Concilio Elibertino. Aliis post triginta annorum pœnitentiam, *Basilius* epistola canonica ad *Amphilochium*, can. 7. Aliis non nisi in fine vitæ, Concil. Elibert. can. 13 & quibusdam aliis ejusdem Concilii canonibus. Aliis denique nec in fine, quamvis petentibus dabatur communio, absque præjudicio tamen immensæ & imperscrutabilis misericordiæ Dei: sed in exemplum disciplinæ dimittebantur divino judicio, absque reconciliatione Ecclesiastica. ut patet ex multis canonibus Concilii Elibertini, quod celebratum est anno Domini 305.

Censura diversitas pro diversitate peccati.

Concil. Elibert.

19. Istum tamen rigorem postea sustulit œcumenica Synodus Nicæna, his verbis; καλῶς ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος ἔκρινε τοὺς ἐπὶ καθόδῳ προσιόντας καὶ μετανοοῦντας ἀκριβείας, ἵνα καὶ τοῦτο μὴ δοκιμασίαν ὑπομένωσι. id est, Vniversaliter autem & omni cuicunque in exitu posito, & participationem communionis petenti, Episcopus cum exploratione det. Concil. Nicæn. can. 13.

Synodi Nicænæ constitutio.

20. Nihilominus postea in quibusdam Ecclesiis nonnulli eam retinuerunt asperam consuetudinem, qua hominibus post peractam solennem pœnitentiam reconciliatis, si in eadem aut in alia gravia peccata postmodum laberentur, locum publicæ pœnitentiæ negabant. de qua consuetudine legi possunt, *Tertullianus*, libro de pœnitentia, capitibus septimo & nono. *Ambrosius*, libro secundo de pœnitentia, capite decimo. *Augustinus*, epist. 54. ad Macedonium. Et *Gratianus* de pœnitentia dist. 3. can. Nihil prodest. §. Ex persona; & aliquot sequentibus canonibus. & *Lombardus*, 4. sentent. dist. 14. cum Commentariis.

Aliorum quorundam asperitas.

CAPVT QVARTVM.

Proponuntur & confirmantur decem assertiones Catholica, de potestate clavium, eiusque exercitio.

Prima assertio.

Vide, Intra de pœnitentiis & remissionibus, cap. 10.

Nova.

Claves.

Explicatio.

CLavium nomine etsi comprehenditur potestas ex officio prædicandi Euangelium, & sacramenta administrandi, & disciplinam Ecclesiasticam exercendi; specialiter tamen appropriatur hæc nomenclatura potestati disciplina, sive censuræ publicæ, & comprehendit omnem publicam censuram Ecclesiasticam. Nam pro qualitate delicti adhibenda est correptio & censura: & omnis scandali publici coërcitio Ecclesiastica concessa est Ecclesiæ. Matth. 18.17.

2. Claves regni cœlorum sunt, quibus pastores aperiunt regnum cœlorum, & adversus indignos illud claudunt. Prædicatione autem verbi, & administratione sacramentorum, & disciplinæ Ecclesiasticæ exercitio, pastores aperiunt regnum cœlorum, & adversus indignos illud claudunt: ergo prædicatio verbi, & administratio sacramentorum, & disciplinæ ecclesiasticæ exercitium sunt claves regni cœlorum. Prædicationem intellige ex officio pastorali: nam sermo nunc est de clavibus, quæ datæ sunt Petro aliisque pastoribus. Speciatim autem de potestate censuræ publicæ dicitur. Matth. 18.18. *Quæcunque ligaveritis*, &c.

Clavis disciplina.

Confirmatio. Matth. 16.19.

3. Assertionem hanc sic explicatam confirmant ista Scripturæ testimonia. Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris super terram: erit ligatum in cœlis: & quicquid solveris super terram, erit solutum in cœlis. Matth. 16.19.] Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta in cœlo Matth. 18 17, 18.] et dixit eis profecti in mundum universum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur. Marc. 16.15,16.] Væ nobis legis interpretibus, quia sustulistis clavem scientiæ: ipsi non intrastis, & eos qui introibant prohibuistis. Luc. 11 51.] Dixit igitur eis Iesus iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos. et quum hæc dixisset, afflavit, & dixit eis, accipite Spiritum Sanctum. Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt. Iohan. 20, 21, 22, 23.] Ex his locis utraque pars assertionis nostræ elucescit.

Matth 18 17,18.

Marc. 16 15, 16.

Luc 11.52.

Clavis scientiæ Iohan. 20. 21,22, 23.

Claves sunt spirituales.

Distinctio clavis scientiæ & clavis potentiæ. Vide lib 1 6. cap. 1, §. 3.

4. Claves istæ (inquit magister sententiarum) non sunt corporales, sed spirituales, scilicet discernendi scientia, & potentia judicandi, id est, ligandi & solvendi, qua dignos recipere, & indignos debet excludere ecclesiasticus Iudex: qui sicut habet jus ligandi, ita & solvendi 4. sent. dist. 18. Hinc illa distinctio, in clavem scientiæ, & clavem potentiæ: apud auctorem sermonis 17. de sanctis, qui Augustino tribuitur, & apud Petrum Lombardum, ejusque interpretes, 4. sent. dist. 18. & apud Alexandrum Alensem, part. 4. quæst. 20. membro 2. & membro 3.

Clavis potentia.

Error de foro pœnitentiæ.

Vide supra lib 3 cap 5. §. 14 & infra hoc lib. 11. cap 5. & 36. & lib 10. cap. 3 propos. 4.

5. Clavem potentiæ vocant doctores scholastici potestatem ligandi & solvendi judiciariam. Duplex autem constituunt forum: nempe forum pœnitentiale, & forum judiciale. Illud vocant etiam forum pœnitentiæ, hoc forum causæ. Sed falluntur, dum hominibus jus tribuunt in hominum conscientias. Catechismus Romanus, part. 2. cap. 5. qu. 15. loquens de privata absolutione in foro pœnitentiali; Neque enim (inquit,) ut olim in veteri lege Sacerdotes testimonio suo aliquem à lepra liberatum esse duntaxat renunciabant, ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas sacerdotibus facta est, ut aliquem peccatis esse absolutum declarent: sed verè tanquam Dei ministri absolvunt. Et quæst. 16. In sacerdote autem, qui in eum [confitentem] legitimus judex sedet, Christi Domini personam & potestatem veneratur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis; ita in pœnitentiæ sacramento administrando, Christi munus exsequitur, Hæc ibi.

Potestas ordinis. & iurisdictionis.

6. *Bellarminus*, libro primo de Romano Pontifice, capite duodecimo. Istam vocat potestatem ordinis: eamque distinguit à potestate jurisdictionis, in foro externo. fateor equidem, potestatem ordinis unicuique ordinato convenire: at nego, dari ulli meræ creaturæ eam potestatem remittendi peccata, quam Romanenses tribuunt sacerdotibus. Quod ut clariùs intelligatur, Sciendum est, hominem dupliciter ligari: vel enim ligatur suo peccato, vel ligatur injecto censuræ vinculo, e. g. quando excommunicatur. Prius vinculum non injicit ecclesia, sed ipse peccator seipsum in hoc vinculum conjecit: neque inde solvi, aut liberari potest judicialiter aut effectivè, aut absolutè, nisi à solo Deo, qui solus justificat impium. Pastores autem non nisi declarativè & conditionaliter, ex Dei verbo, annunciant pœnitenti remissionem peccatorum, si verè resipiscat. utrum autem ille qui pœnitentiam profitetur, verè resipiscat, nec ne, non ipsis, sed soli Deo absolutè cognitum est, & eis quibus Deus voluerit revelare. Vinculum autem censuræ ecclesiasticæ, à pastoribus injectum, possunt ipsi demere, & eum quem ligaverant solvere, seu ab illa censura Ecclesiastica, puta ab excommunicatione, absolvere absolutè, pro potestate clavium ipsis concessa, adeò ut homo ille jam simpliciter agnoscatur pro membro Ecclesiæ militantis, & habeatur in numero fidelium, & ad mensam Dominicam admittatur. Et hæc sola est judiciaria potestas Ecclesiæ data. Hominem autem nulla vinctum censura Ecclesiastica absolvere à peccato, absolutione judiciaria, vel absolutâ, jus est solius Dei: neque communicatur creaturis.

Duplex vinculum quo homo ligatur.

Rom. 4 5.

Vide infra. § 46 & lib. 16. cap. 2. & cap 3.

Iudiciaria potestas data Ecclesiæ.

7. Vnde *Hugo de sancto Victore*, investigans idoneum sensum, quo intelligendum est sacerdotes peccata dimittere, adfert quidem eam expositionem, qua dicuntur peccata dimittere, quia sacramenta ministrant: sed cum minister baptismi non det Spiritum Sanctum, neque justificet aut regeneret baptizatum, (quam

vis miniſter verbi auditores ſuos ſervare ſeu ſalvos facere aliquo modo dicatur, 1. Tim. 4. 16. Iacob. 5. 20.) ad aliam ſe recipit interpretationem, nempe hanc, qua dimiſſio iſta refertur ad abſolutionem à vinculo excommunicationis: & retentio peccati, ad excommunicationem. Verba Hugonis ſunt; Solus Deus peccata dimittit. Habent tamen auctoritates, quod ſacerdotes peccata dimittunt, & quod Deus per eos ea dimittit. Sed ſacerdotes peccata dimittere dicuntur, quia ſacramenta miniſtrant, in quibus & per quæ peccata auctoritate divinâ dimittuntur. Vel ideo ſacerdotes peccata dimittere dicuntur; quia eum, qui pro peccatis ſuis excommunicationis vinculo ligatus fuerat, abſolvunt. In quo, ſuo modo, peccata dimittunt, quia eum propter præcedentia peccata non ampliùs debere vitari oſtendunt. Retinent autem peccata iterum & iterum, ut magis evitentur excommunicando. Domino utrumque approbante, ſicut dictum eſt Apoſtolis; *Quorum dimiſeritis peccata, dimittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Non ergo de omnibus peccatis intelligendum videtur ſecundùm hunc modum remiſſionis vel retentionis, quod ſacerdotes ea dimittant, vel retineant, ſed de eis tantum, propter quæ lata eſt ſententia excommunicationis. Secundum priorem modum de omnibus poteſt intelligi. Hæc Hugo de ſancto Victore, in ſuo opere de cærimoniis, ſacramentis, officiis, & obſervationibus Eccleſiaſticis, libro primo, capite vigeſimo quinto.

Hugo de ſancto Victore.

Iohan. 20 23.

P. Lombard.

8. Idcirco etiam dixit *Petrus Lombardus*; Solus Deus dimittit peccata & retinet: & tamen Eccleſiæ contulit poteſtatem ligandi & ſolvendi: ſed aliter ipſe ſolvit vel ligat, & aliter Eccleſia. Ipſe enim per ſe tantum dimittit peccatum: qui & animam mundat ab interiori macula, & à debito æternæ mortis ſolvit. Non autem hoc ſacerdotibus conceſſit, quibus tamen tribuit poteſtatem ſolvendi & ligandi, id eſt, oſtendendi homines ligatos, vel ſolutos. Vnde Dominus leproſum tantum prius per ſe reſtituit, deinde ad ſacerdotes miſit, quorum judicio oſtenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum jam vivificatum obtulit diſcipulis ſolvendum. Quia etſi aliquis apud Deum ſit ſolutus, non tamen in facie Eccleſiæ ſolutus habetur, niſi per judicium ſacerdotis. In ſolvendis ergo culpis vel retinendis ita operatur ſacerdos Evangelicus, & judicat, ſicut olim legalis in illis, qui contaminati erant leprâ, quæ peccatum ſignat. Hæc Petrus Lombardus, 4. ſententiarum. diſtinctione 18. Quia autem abſque extraordinaria revelatione non poſſunt paſtores Evangelici certò ſcire, an homo intus coram Deo ſanatus ſit in corde, ſicut olim ſacerdotes Levitici certò ſcire poterant hominem ab externa corporis leprâ ſanatum eſſe; & inde quandoque evenit, ut indignum ſolvat Eccleſia, & immerentem ligat: ideo ſubjicit Lombardus ibidem hæc verba, Non ſemper ſequitur Deus Eccleſiæ judicium, quæ per ſurreptionem & ignorantiam nonnullum judicat. Deus autem ſemper judicat ſecundùm veritatem. Hactenus Petrus Lombardus. Docent etiam Alexander Alenſis, part. quartâ, quæſtione vigeſimâ primâ, membro primo & Bonaventura, in quartum ſent. diſt. 18. part. 1. art. 2. quæſtione primâ. poteſtatem clavium quæ Eccleſiæ data eſt, non extendi in culpam, niſi per modum deprecantis, & impetrantis. Idipſum etiam docent de pœnæ æternæ, Alenſ. part. 4. quæſt. 21. memb. 2. art. 2. & Bonaventura in 4 ſent. diſt. 18. part. 1. art. 2. quæſt. 2.

Matth. 8. 3. 4.

Ioh. 11. 43. 44

Vide infra aſſert. 8. aliquando iudicat Eccleſia claves errare

Poteſtas clavium data Eccleſiæ, non extenditur in culpam, neque in pœnam æternam niſi per modum deprecantis, & impetrantis.

Secunda aſſertio.

9. Poteſtas ligandi & ſolvendi non ſoli Petro, ſed Eccleſiæ data eſt.

10. Ait enim Dominus, nempe Eccleſiæ. Si in autem etiam Eccleſiam audire contemſerit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus. *Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo; & quæcunque ſolveritis in terra, erunt ſoluta in cœlo.* Matth. 18. 17, 18.

Matth. 18. 17, 18.

11. Ideo dicit *Auguſtinus*; Si in Petro non eſſet Eccleſiæ ſacramentum, non ei diceret Dominus: *Tibi dabo claves regni cœlorum: quæcunque ſolveris in terra, ſoluta erunt & in cœlo: & quæcunque ligaveris in terra, ligata erunt & in cœlo.* Si hoc Petro tantum dictum eſt, non facit hoc Eccleſia: ſi autem & in eccleſia fit, ut quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, & quæ ſolvuntur in terra, ſolvantur in cœlo; quia cum excommunicat Eccleſia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliatur ab Eccleſia, in cœlo ſolvitur reconciliatus. Si hoc ergo in Eccleſia fit, Petrus quando claves accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificavit. Hæc Auguſtinus tractatu quinquageſimo in Euangelium Iohannis. Item: Vbi remiſſio peccatorum, [ibi] Eccleſia eſt. quomodo Eccleſia? Illi enim dictum eſt, Tibi dabo claves regni cœlorum; & quæ ſolveris in terra, ſoluta erunt & in cœlis: & quæ ligaveris in terra, ligata erunt & in cœlis. Quæ diffunditur iſta remiſſio peccatorum? inter omnes gentes, incipientes ab Hieruſalem. Ecce crede Chriſto. Auguſtinus in fine tractatus 10. in epiſt. Iohan. Obſerva etiam hic, non dici, Incipientes à ſede Apoſtolica Romanâ: ſed incipientes ab Hieruſalem.

Auguſt. Matth. 16. 19

Vide lib 16. cap. 5. 6.

Incipientes ab Hieruſalem, Luc. 24. 47.

12. Idem Pater alibi; Has igitur claves dedit Eccleſiæ ſuæ, ut quæ ſolveret in terra, ſoluta eſſent in cœlo: quæ ligaret in terra, ligata eſſent in cœlo: ſcilicet ut quiſquis in Eccleſia ejus dimitti ſibi peccata non crederet, non ei dimitterentur: quiſquis autem crederet, ſeque ab his correctus averteret, in ejuſdem eccleſiæ gremio conſtituerus, eadem fide atque correctione ſanaretur. libro primo de doctrina Chriſtiana, cap. 18.

13. *Fulgentius*, libro de fide ad Petrum diaconum, capite tertio. (in operibus Auguſtini, tomo 3.) Pœnitentia (inquit,) peccatori tunc prodeſt, ſi eam in eccleſia Catholica gerat. Cui Deus in perſona beati Petri ligandi ſolvendique tribuit poteſtatem, dicens; Quæ alligaveris ſuper terram, &c.

Fulgent.

Tertia aſſertio.

Matth. 18 18

14. *Eccleſia nomine, in illis Domini verbis,* Die Eccleſiæ: Si non audierit Eccleſiam. Matth. 18. 17. *non univerſus fidelium cœtus, non plebs credentium ſed ſoli paſtores Eccleſiaſtici intelliguntur.*

Die Eccleſiæ. Vide infra, aſſert. 6. Eccleſia in dicitur, vel ἐλικῶς, vel μυστικῶς.

15. Eccleſia ἐλικῶς dicta, comprehendit tum gubernantes, tum gubernatos; ſimul paſtores & gregem. ut in ſymbolo. Et epiſtola ad Epheſ.

Ephes. 1. 22. & cap. 5. versibus 23, 24, 25. Dicitur autem etiam μέρος, non tolùm de particulari aliqua Ecclesia, sed etiam de parte alicujus particularis Ecclesiæ, aut plurimum ecclesiarum. Pars gubernata appellatur ecclesia, act. 20. 28. ubi Apostolus Paulus monet Presbyteros Ephesinos, ut pascant ecclesiam Dei. Ibidem etiam appellatur grex, vers. 27. & 1. Petr. 5. 2. dicitur etiam familia Christi, Matth. 24. 45. Parti autem gubernatrici, sive pastoribus, tribuitur nomen *Ecclesiæ*, Matth. 18. 17. Nam eam ibi Christus intelligit *Ecclesiam*, cui data est potestas clavium, per quam remittat vel retineat hominum peccata: hæc autem potestas non data est nisi evangelii ministris, quos ad prædicandum evangelium & exercendam clavium disciplinam misit Christus, sicut ipse à Patre missus est, Matth. 16. 19. Iohan. 20. 21. 22. 23. Præterea ea illic intelligitur ecclesia, cui subjecti sunt spiritus Prophetarum; spiritus autem Prophetarum subjecti sunt Prophetis, 1. Cor. 14. 32. In quem locum *Sedulius*, Spiritus (inquit,) humilitatis & charitatis, qui est in Prophetis, id est, prædicatoribus, debet subjectus esse aliis Prophetis, id est, prædicatoribus. Hæc *Sedulius*. et in eundem Apostoli locum *Theodoretus*; Spiritus (inquit,) dona vocantur. Ita Iesus subjiciebatur Mosi, ita Helizæus alii: ita ipsi Helizæo multitudo Prophetarum: ita ipsi Apostolo Timotheus, & Titus, & reliqui. Hæc *Theodoretus*. Nusquam autem in Scripturis legimus, spiritus Prophetarum subjectos esse plebejis aut laïcis. Porro ea intelligitur ibi ecclesia, cui obedire & subjici oportet. Scriptura autem non populo, sed tantum pastoribus τοῖς ἡγουμένοις Ecclesiasticam deberi docet obedientiam & subjectionem, Hebr. 13. 17. Et pastorum collegio subjectus est quilibet de collegio. Idcirco enim (*verba sunt Cypriani*) copiosum corpus est sacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant cæteri, & quasi pastores utiles & miseri cordes, oves Dominicas in gregem colligant. —— Nam etsi pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, colligere & fovere debemus; nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superbâ quorundam præsumtione calcari. Hæc *Cyprianus*, epist. 67. seu lib. 4. epist. 13. ad *Stephanum* Episcopum Romanum. Pastores igitur, quorum est ex proprio officio gregem pascere & gubernare, intelligûtur illic nomine Ecclesiæ, ubi dicit Dominus, *Dic Ecclesiæ*. Matth. 18. 17. id est, τοῖς προεστῶσιν, præsidentibus, ut exponit Chrysostomus, homil. 60. in Euang. Matthæi.

Pars gubernata dicitur Ecclesia.

Pars gubernatrix dicitur Ecclesia. Matth. 18. 17.

Matth 16. 19. Iohan. 20. 21. 22, 23.

Spiritus prophetarum subjecti sunt prophetis. 1. Cor. 14. 32. Sedulius. Theodoret.

Hebr. 13. 17

Cyprian.

Nota contra errorem impœnitentiæ.

Chrysost.

16. *Cyprianus*, lib. de unitate Ecclesiæ, explicans verba Domini quibus se Petro daturum dixit claves regni cœlorum: eam potestatem ait traditam esse Apostolis & Episcopis, qui Ecclesiæ præsident.

Cyprian.

17. *Hilarius*, Comment. in illum locum, Matth. 18. Ad terrorem (inquit,) metus maximi, quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicæ judicium præmisit, ut quos in terris ligaverint, id est peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos solverint, confessione videlicet veniæ receperint in

Hilarius. Pictav.

salutem, hi Apostolicæ conditione sententiæ in cœlis quoque aut soluti sint aut ligati. Hæc ille: potestatem hanc judiciariam approprians Apostolis, adeoque eorum successoribus, pastoribus Ecclesiæ.

Ambros.

18. Laudat *Ambrosius* Valentinianum seniorem Imperatorem, quod legibus suis sanxerit: In causa fidei vel Ecclesiastici alicujus ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis. Hoc est, ut sacerdotes de sacerdotibus judicent. Ambros. lib. 2. epist. 13. ad Valentinianum juniorem Imper. Idem etiam alibi loquens de potestate ligandi per excommunicationem, & solvendi per dationem publicæ pœnitentiæ & absolutionem publicam: Ius hoc (inquit,) solis permissum sacerdotibus est. Ambros. lib. 1. de pœnitentia, cap. 2.

Gregor. Nazianz.

19. *Gregorius Nazianzenus*, orat. 26. prolixè docet, necessarium esse, pro vitandis vel amoliendis hæresibus aut schismatibus, ut custodiatur τάξις illa, quam Dominus in sua Ecclesia constituit; ut nimirum alii pastores sint, alii sint oves; & illi regant, isti autem regantur.

Hieronym.

20. *Hieronymus* Comment. in Matth. 16. illa Domini verba ad Petrum, Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque, &c. exponit de potestate ligandi & solvendi Episcopis & Presbyteris à Christo concessa.

Chrysost.

21. *Iohannes Chrysostomus*, lib. 3. de sacerdotio, cap. 5. differens de dignitate sacerdotum; Terram (inquit) incolentibus & in ea commorantibus permissa est cœlestium administratio, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον, & potestatem acceperunt, quam neque Angelis neque Archangelis dedit Deus. Non enim ad illos dictum est, Quæcunque ligaveris in terra, erunt ligata & in cœlo; & quæcunque solveris in terra, erunt soluta in cœlo. Habent quidem & illi qui rerum potiuntur [οἱ κρατοῦντες] in terra potestatem vinculi, sed quo sola vinciuntur corpora: hoc autem vinculum ipsam tangit animam, & transcendit cœlos. καὶ ἅπερ ἂν ἐνταῦθα κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ Θεὸς ἄνω κυρεῖ, καὶ τῶν δούλων γνώμην ὁ δεσπότης βεβαιοῖ. Et quæcunque fecerint inferiùs sacerdotes, ea Deus in supernis rata habet, & servorum suorum sententiam Dominus confirmat, καὶ τὸ γὰρ ἄνω ὁ πάντα αὐτοῖς τῶν ὑφ' ἡμῶν ἔδωκεν ἐξουσίαν ἔλαβον· οὐ γὰρ δὴ θεὸν ἄρτι τὰς ἁμαρτίας ἀφιοῦσι, καὶ ὧν ἂν κρατῶσι, κεκράτηται. τὸ δὲ ἡμῖν ταύτης ἐξουσίας μεῖζον; et quid enim nisi omnem ipsis cœlestem dedit potestatem? quorum enim (inquit) remiseritis peccata, remissa sunt, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quænam esse potest hac major potestas? Omne judicium dedit Pater filio. ὁρῶ δὲ πᾶσαν αὐτὴν πᾶσιν ἐξηκριβωμένην ὑπὸ τοῦ υἱοῦ· videoautem eam omnem his esse traditam à Filio. Hæc ibi, & in eandem sententiam plura. Capitis illius argumentum initio libri præfixum hoc est; ὅτι πολλῆς τῶν ἱερέων ἡ ἐξουσία καὶ τιμή. Quod ampla sit sacerdotum potestas & dignitas.

Iohan. 20. 23.

Matth. 16. 19.

Augustin. Apocalyp. 4.

22. *Augustinus*, lib. 20. de civitate Dei, cap. 9. exponens verba illa Apocalypseos; Et vidi sedes, & sedentes super eas; & judicium datum est. Apocal. 20. Non hoc putandum est (inquit,) de judicio ultimo dici: sed sedes præpositorum, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est; quæ ligaveritis

Matth. 18. 18.

in

in terra, ligata erunt & in cœlo: & quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo. Hæc ibi. Idem alibi; Corripiantur (inquit,) a præpoſitis ſuis ſubditi fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diverſitate diverſis, vel minoribus vel amplioribus. —— Paſtoralis neceſſitas habet, ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab ovibus ſanis morbidam, ab illo cui nihil eſt impoſſibile, ipſa fortitan ſeparatione ſanandam. Hæc Auguſtinus, lib. de correptione & gratia, cap. 15.

Theophylactus. Matth. 16. 19.

23. *Theophylactus*, Comment. in Matth. 16. in illa verba, Dabo tibi claves, &c. Claves autem (inquit) intelligas, quæ ligant & ſolvunt, hoc eſt, delictorum vel indulgentias vel pœnas: Habent enim poteſtatem remittendi, & ligandi, qui, ſicut Petrus, Epiſcopatus gratiam aſſequuti ſunt. Quamvis autem Petro ſoli dictum ſit, dabo tibi, omnibus tamen & Apoſtolis conceſſæ ſunt. Quando quidem dixit, quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur. Etenim quum dixit, dabo, futurum tempus ſignat, hoc eſt, poſt reſurrectionem. Hæc *Theophylactus*.

Vide lib. 16. cap. 1. §. 16. Johan. 20. 23.

Vide etiam *Danæum*, Comment. in 1. Tim. 5. 1. & *Chamier.* Tom. 2. Panſtratiæ lib. 10. cap. 4.

Quarta aſſertio.

Apoſtoli pares.

24. *Petro dictum eſt*, Tibi dabo claves, *gerenti perſonam reliquorum, non ut capiti aut monarchæ reliquorum Apoſtolorum, ac ſi illi præ aliis poteſtatis clavium prærogativa daretur, ſed ut uni ex multis Apoſtolis, compari honore ſociatis, quorum uni facta promiſſio ad univerſam ſocietatem Apoſtolorum æqualiter facta eſt: & poſtea omnibus æqualiter præſtita. Et ab omnibus æqualiter ad ſuccedentes paſtores divinâ ordinatione tranſmiſſa eſt.*

25. Hanc aſſertionem luculenter confirmant allata ad ſuperiorem aſſertionem teſtimonia, quibus oſtenſum eſt, poteſtatem maximam, qua nulla in creaturis major invenitur, conceſſam eſſe omnibus Apoſtolis & ſacerdotibus Iohan. 20. 23. eandem videlicet poteſtatem, quæ Petro promiſſa eſt Matth. 16. 19. & omnibus Matth. 18. 18.

Cyprianus.

26. Accedant illa verba beati *Cypriani*, lib. de unitate Eccleſiæ: ubi præmiſſis illis Domini verbis ad Petrum Matth. 16. 19. & Iohan. 21. 16. Quamvis (inquit) Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat

Iohan. 20. 21. 22, 23.

& dicat: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum. Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi; ſi cui tenueritis, tenebuntur. Tamen ut unitatem monſtraret, unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſua authoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis. ——— Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Hæc ibi. Inveniet lector claram hujus loci explicationem, & ejuſdem à Papiſtarum corruptelis perverſiſque gloſſematis, vindicationem, in Irenico noſtro, libro ſecundo capite undecimo, in exegeſi propoſitionis 15. ubi etiam plura congeſſimus teſtimonia, & inde argumenta evidentia efformavimus, quibus hujus aſſertionis veritas illuſtratur & corroboratur.

Athanaſ.

27. *Athanaſius*, in illud, *Profecti in pagum ui ex adverſo eſt*, &c. verba Domini, Matth. 18. 18. & Iohan. 20. 23. de una eademque poteſtate diſcipulis conceſſa interpretatur. Nam cenſuræ publicæ poteſtas omnibus Apoſtolis ex æquo conceſſa intelligitur in utroque loco. Quemadmodum quicquid Petro qua homini convenit, id omni & cuilibet homini æqualiter commune eſt, e. g. eſſe rationalem & riſibilem: ita quicquid ei attribuitur ut Apoſtolo, illud æqualiter convenit omni & cuilibet Apoſtolo. at poteſtas clavium ei attribuitur, ut Apoſtolo, ſicut monent Patres locis citatis: ergo. Diſſeremus autem prolixius, ſi Deus voluerit, de primatu Petri, libro decimo quinto hujus operis, & de figmento diſparis ſucceſſionis, lib. 16.

Una eademque poteſtas Matth. 18. & Iohan. 20. 23. vide infra, §. 44. & lib. 16. cap. 3. propoſ. 5.

Quinta aſſertio.

28. *Poteſtas excommunicandi, & ab excommunicatione abſolvendi, non data eſt ſingulis Presbyteris, donatione abſoluta, quomodo donata eſt Epiſcopo & Presbyterio. Nec abſque Epiſcopi aut Presbyteri authoritate valida eſt excommunicatio aut abſolutio excommunicati, facta per ſimplicem Presbyterum: quamvis ſingulis Presbyteris competat vi ſui ordinis prædicatio verbi, adeóque poteſtas docendi, hortandi, corripiendi, conſolandi, &c.*

Contra figmentum indipendentiæ. vide 4. ſent. diſt. 20.

29. Confirmatur iſta aſſertio ex aſſertione tertia. Nam cum eccleſiæ vocabulo Matth. 18. 19. ſoli intelligantur paſtores Eccleſiaſtici, ut unus paſtor non ſit eccleſia; ſequitur excommunicationis poteſtatem non eſſe conceſſam ſingulis Presbyteris, ſed Presbyterio, atque adeò Epiſcopo præſidi Presbyterii.

Vide lib. 16. cap. 2. §. 11.

30. Iſta tamen aſſertio intelligenda eſt, extra caſum extraordinariæ neceſſitatis, qualem unum aut alterum poſuimus in Irenico, libro 2. capite 11. ad propoſitionem 13 pag. 201. & 205. Nam in caſu ejuſmodi ſimplex Presbyter non habens quem conſulere poſſit, orthodoxum Epiſcopum aut compresbyterum, ſuprema jurisdictionis ipſo jure & facto pro tempore compos eſt, & adhibere interim in conſilium poterit prudentiores de grege. At extra talem caſum, locum habet iſta aſſertio.

31. Vide, ſi placet, eidem aſſertioni aſtipulantia Calvini & Zanchii teſtimonia, in Irenico noſtro, lib. 2. cap. 12.

Sexta aſſertio.

32. *Quando Apoſtolus jubet ſententiam excommunicationis in congregatione pronunciari,* 1. ad Corinth. 5. 4, 5. *non tribuit aut impertit plebi poteſtatem clavium: ſient ei non concedit poteſtatem conſecrandi & dandi Euchariſtiam, quando docet, quomodo in congregatione hoc ſacramentum celebrari debeat.* 1. Cor. 11. *ſed facilis eſt expoſitio ex eiuſdem Apoſtoli verbis.* 1. Tim. 5. 20. Peccantes, coram omnibus argue, ut reliqui timeant.

1. Cor. 5. 4. 5. Vide ſupra aſſert. 3.

1. Tim. 5. 20.

Septima aſſertio.

33. *Non ſolum à Catholicis, ſed etiam ab hæreticis aut ſchiſmaticis, propter notorium flagitium lege Dei prohibitum excommunicatus, ligatur in cœlo.*

34. Videri poſſit, nullam eſſe poteſtatem clavium, adeóque nullum earum validum exercitium

apud hæreticos aut ſchiſmaticos, cum foris ſint hæretici & ſchiſmatici, extra eccleſiam conſtituti: & *Auguſtinus* dicat; Foris quidem nec ligari aliquid poteſt nec ſolvi, ubi non ſit qui aut ligare poſſit aut ſolvere. lib. 3. de baptiſmo, cap. 18. Et conſtet, claves non niſi eccleſiæ eſſe datas, dic eccleſiæ: ſi non audierit Eccleſiam, &c. Et *Ambroſius* jus ligandi & ſolvendi ſoli vendicans Eccleſiæ: illud hæreſi dilectè neget eſſe permiſſum. Ambroſ. lib. 1. de pœnitentia, cap. 2. Attamen alibi Auguſtinus docet, hæreticos jus dandi baptiſmum retinere, quod cum ordinarentur, in Eccleſia acceperunt, & alios etiam in hæreſi aut ſchiſmate validè ordinare. lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 13. et inde gloſſator *Gratiani* ſic argumentatur: Argumentum (inquit) quod ſententia hæretici valeat, & ligatio, & ſolutio, cum jus ligandi, judicandi, atque ſolvendi à tempore conſecrationis acceperit. cauſ. 1. quæſt. 1. can. *quod quidam*. Et Auguſtinus eos qui à Donatiſtis propter perditos mores rejecti eſſent, ait non recipi à catholicis niſi primo in humiliationem pœnitentiæ. Etenim ergo (inquit) ſi Domino placet, iſtum modum ſervo, ut quiquis apud eos propter diſciplinam degradatus, ad catholicam tranſire voluerit, in humiliationem pœnitentiæ recipiatur, quo & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet. Hæc Aug. epiſt. 169. ad Euſebium.

Vide ſuprà, lib. 10 cap. 3 § 28. & infra lib 16. cap. 5. §. 2.

Vide ſupra lib. 10. cap. 3 § 9 11. & cap. 10. §. 30.

35. Pro hujus igitur nodi ſolutione, meminiſſe oportet, quod in diſputationibus ſuis de baptiſmo contra Donatiſtas *Auguſtinus* paſſim inculcat; hæreticos, apud quos baptiſmi veritas manet, non eſſe in omnibus ab Eccleſia ſeparatos, ſed in quibuſdam conjunctos manere & hærere in compage texturæ catholicæ, Proinde (inquit) illa in quibus nobiſcum ſunt, eos agere non vetamus, lib. 1. de baptiſmo, cap. 2. & interrogatus, an generet Deo filios de Chriſti baptiſmate pars Donati; reſpondet Auguſtinus; Una eſt Eccleſia, quæ ſola catholica nominatur, & quicquid ſuum habet in communionibus diverſorum à ſua unitate ſeparatis, per hoc quod ſuum in eis habet, ipſa utique generat, non illa! Neque enim ſeparatio eorum generat, ſed quod ſecum de iſta tenuerunt. Ipſa Eccleſia generat & per uterum ſuum, & per uteros ancillarum ex eiſdem ſacramentis tanquam ex viri ſui ſemine. lib. 1. de baptiſmo cap. 10.

36. Hinc infero, quando hæretici aut ſchiſmatici, veritatem baptiſmi & ordinis habentes, aliquem excommunicari merentem excommunicant ob notorium Deoque exoſum crimen, talem eſſe ab ipſa Eccleſia catholica, miniſterio hæreticorum aut ſchiſmaticorum, verè excommunicatum. et quando reſipiſcentem recipiunt hæretici vel ſchiſmatici, ſolvi eum ab injecto prius per eos vinculo, licet, nondum ſit Deo aut Eccleſiæ reconciliatus, quia manet adhuc in vitio hæreſeos aut ſchiſmatis. Solvi eum dicimus quoad diſciplinam eccleſiaſticam, adeo ut, ſi ad eccleſiam catholicam ab hæreſi aut ſchiſmate poſtea venerit, nõ ſit ei de illo crimine, àquo apud hæreticos ſecundùm ordinem & formam eccleſiæ abſolutus eſt, nova pœnitentia injungenda; ſed ſublato hæreſeos aut ſchiſmatis malo, jam ad ſalutem in eccleſiæ unitate profit accepta apud hæreticos abſolutio, & ad communionem admittendus ſit. Sin autem ab excommunicatione illa, qua ob crimen notorium eum hæretici excommunicarunt, nondum apud illos interveniente pœnitentia abſolutus ſit, & ſic innodatus veniat ad Eccleſiam catholicam, quamvis hæreſin & ſchiſma abjuret, non tamen eſt recipiendus, donec etiam de illo alio crimine canonicæ ſe ſubjecerit pœnitentiæ, & Eccleſiæ ſatisfaciens ab excommunicationis illius vinculo, ei apud hæreticos injecto, abſolutus fuerit jam in eccleſiæ unitate.

Octava aſſertio.

De iniuſtæ vel errantis ſententia.

37. *Quod ſi vel catholici vel hæretici immerentem ligaverint in terra, vel eum qui ſolvi non debet ſolverint: nec ille in cœlo ligatur, nec iſte ſolvitur. Tunc enim duntaxat ratam habet Dominus ſervorum ſententiam, quando iuſta eſt, ſeu, ut loquuntur ſcholaſtici, quando clave non errante lata eſt. Si quis autem impiâ ſimulatione Eccleſiam ſefelleris, & abſolutionem obtinuerit, valebit ei illa abſolutio ad externam Eccleſiæ communicationem, & hominum conſortium, non ad internam pacem cum Deo. Neque ei quem homines iniquè damnarunt, nocebit apud Deum iniuſta hominum ſententia.*

Vide infra. lib 16 cap. 5. propoſ 1. 2 3. & in exegeſi propoſ 6.

Dionyſius Areopag.

38. *Dionyſius*, lib. 1. de eccleſiaſtica hierarchia, cap. 7. ſeu ult. in tertia parte capitis; Τὸ ἀφοριστικὸν ἔχουσι οἱ ἱεραρχαι δυναμις, ὡς ἐπιτροπευειν τῶν θείων διακριμάτων, οὐχ ὡς τοῖς ἀπὸν ἀπόρροιας ἱερατικὰς ἡ πανσοφὸς διαρχίας ἀφορμὰς εἶναι, ὑπαρίστησι ἐπιτρέπουσα. id eſt, ſeparandi poteſtatem habent Pontifices, ut præcones divinorum judiciorum: non quod eorum irrationabilibus cupiditatibus ſapientiſſima Divinitas, ut honeſto utar vocabulo, quaſi miniſtra ſubſequatur. et ibidem dicit Dionyſius, Petrum Apoſtolum, omnemque ei ſimilem pontificem, per acceptam à Domino ligandi ſolvendique poteſtatem, pios admittere, & impios excludere, ἀφοριστὰς ἢ ἱεροκήρυκας, id eſt, ut præconem, & portitorem, [ſeu nuncium.]

Cyprianus.

39. *Cyprianus*, lib. de lapſis, circa medium; Nemo (inquit) ſe fallat, nemo ſe decipiat: ſolus Dominus miſereri poteſt. Veniam peccatis, quæ in ipſum commiſſa ſunt, ſolus poteſt ille largiri, qui peccata noſtra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis noſtris. Homo Deo eſſe non poteſt major nec remittere aut donare indulgentia ſua ſervus poteſt, quod in Dominum delicto graviore commiſſum eſt, ne adhuc lapſo & hoc accedat crimen ſi neſciat eſſe prædictum; Maledictus homo qui ſpem habet in homine. Dominus orandus eſt, Dominus noſtrâ ſatisfactione placandus eſt, qui negantem negare ſe dixit, qui omne judicium de Patre ſolus accepit. Hæc ibi. Idem etiam Cyprianus alibi ait: Neque enim præjudicamus Domino judicaturo, quo minus ſi pœnitentiam plenam & juſtam peccatoris invenerit, tunc ratum faciat quod à nobis fuerit hic ſtatutum. Si verò nos aliquis pœnitentiæ ſimulatione deluſerit: Deus qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his quæ nos minus perſpeximus, judicet, & ſervorum ſententiam Dominus emendet. *Cyprian.* epiſt. 52. ad Antonianum, ſeu lib. 4. epiſt. 2.

Hieron. in 17 5.

Hieronymus. Matth. 16. 19.

40. *Hieronymus*, comm. in Matth. 16. in illa verba: verſ. 19. Et dabo tibi claves regni cœlorum. & quodcunque, &c.] Illum (inquit) locum Epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio: ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur: cum apud Deum non ſententiâ ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico

Digitized by Google

Levit. 13 3. Levitico de leprosis; ubi jubentur ut ostendant se sacerdotibus; & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quo sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quo habeant notitiam leprosi, & non leprosi: & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit; sic & hic alligat vel solvit episcopus & Presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus. Hæc ibi *Hieronymus*. Idem apud *Gratianum*; Si quis (inquit) non recto judicio eorum qui præsunt Ecclesiæ depellatur, & foras mittatur; si ipse antea non exiit; hoc est, si non ita egit, ut mereretur exire; nihil lædituri in eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, ut interdum ille qui foras mittitur, intus sit: & ille foris, qui intus videtur retineri. caus. 24. quæst. 3. can. *Si quis non.*

Augustin. Quid agere debeat verum bonum, qui iniustè excommunicatus est, & expulsus de congregatione Christiana, è turbulentis quibusdam hominibus, fidei professionibus orthodoxam.

41. *Augustinus*, lib. de vera religione, cap. 6. Sæpe etiam (inquit) fiunt divina providentia per nonnullas rimium turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam vel injuriam suam cum patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint, neque ullas novitates vel schismatis vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines, quàm vero affectu, & quanta sinceritate charitatis Deo serviendum sit. Talium ergo virorum propositum est, aut sedatis temerè turbinibus, aut sic id non finantur, vel eadem tempestate perseverante, vel ne suo reditu talis aut lævior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis, quorum motibus perturbationibusque cesserunt, sine ulla conventiculorum segregatione usque ad mortem defendentes & testimonio juvantes eam fidem, quam in Ecclesia catholica prædicari sciunt. Hos coronat in occulto Pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt: imo plura sunt quàm credi potest. Hæc ibi. Idem etiam lib. 4. de baptismo contra Donatistas, cap. 17. Spirituales (inquit) sive ad hoc ipsum pio studio proficientes, nunquam erunt foras: quia & cum aliqua vel pervertitate vel necessitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quàm si intus permaneant, cum adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida unitatis petra fortissimo charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet, quod in illo Abrahæ sacrificio dicitur, *Aves autem non divisit.* Hactenus *Augustinus.*

Genes. 15 10.

42. Ex eodem *Augustino* recitat *Gratianus* hæc verba; Illud planè non temerè dixerim; quod si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injustè, potius ei oberit qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. caus. 11. quæst. 3. can. *Illud plane.*

Gelasius I. Papa Rom. Apud Deum & eius Ecclesiam neminem potest gravare iniqua sententia.

43. *Gelasius* primus, Papa Romanus, apud Gratianum; Cui (inquit) illata est sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si injusta est, tanto curare eam non debet, quando apud Deum & ejus Ecclesiam neminem potest gravare iniqua sententia. Ita ergo ea se non absolvi desideret, quia se nullatenus perspicit obligatum. caus. 1. quæst. 3. *Cui est.* Plura in hanc sententiam in ea quæstione congerit *Gratianus.*

Gregor. I. Papa Rom.

44. *Gregorius* primus, Papa Romanus, homil. 26. in Evangelia, exponens verba illa Domini ad discipulos, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ecce (inquit) etiam alienæ obligationis potestatem relaxationis accipiunt. —— Horum profectò nunc in Ecclesia episcopi locum tenent ligandi atque solvendi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honoris sed grave pondus istius est honoris. Durum quippe, est ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex fiat vitæ alienæ. Et plerunque contingit, ut hic judicii locum teneat, qui ad locum vita minimè concordat. Ac proinde sæpe agitur, ut vel damnet immeritos: vel alios ipse ligatus solvat. Sæpe in solvendis ac ligandis subditis sua voluntatis motus, non autem causarum merita sequuntur. Unde hic ut ipsa hac ligandi & solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subjectorum moribus exercet. Sæpe fit, ut erga quemlibet proximum odio vel gratia moveatur Pastor. Judicare autem de subditis dignè nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Unde rectè per Prophetam dicitur; *Mortificabant animas quæ non moriuntur: & vivificabant animas quæ non vivunt.* Non motientem quippe mortificat, qui justum damnat. Et non victarum vivificare nititur, qui reum à supplicio absolvere conatur. Cautæ ergo prorsus sunt: & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Hæc *Gregorius.* Qui adhibet ibi similitudinem Lazari a Domino prius vivificati, & deinde à discipulis soluti.

Ioan. 20. 23. *Vide lib 16. cap. 1 §. 16.*

Ezech. 13. 19.

Quatenus timenda, & quatenus non timenda iniusta sententia.

45. Quamvis autem dicat ibidem *Gregorius*, timendam esse etiam injustam sententiam, ne is qui injustè ligatus est, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa, puta ex superbia, meretur, non tamen existimavit Gregorius injusta hominum sententia immerentes gravari apud Deum. sed tantummodo hortatur ad patientiam & pacificam mansuetudinem. Quam etiam commendavit Augustinus superius, §. 41. Timere quidem debet ille, in quem lata est iniqua sententia, ne se indecorè gerat, & Deum offendat: at sententiam ipsam injustam tantum abest ut timere debeat, ut è contrario inde habeat de quo sibi magnopere gratuletur, & gaudeat quod dignus habitus sit, qui pro nomine Jesu contumeliâ afficeretur. Dominus noster ait; Beati eritis quum vos oderint homines, & quum separaverint vos, & exprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis. Gaudete illo die, & exsultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo: secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum. Unde meritò *Basilius* Cæsariensis, scribens de obtrectatoribus illis qui in illum ob defensionem orthodoxæ doctrinæ convitia congerebant, quorum convitia (inquit) tantum abest ut indignè feram, ut nisi nos ipsorum calamitas dolore perpetuoque cruciatu afficeret, propemodum dicerem, me de maledictis eorum eis gratiam habere, tanquam conciliatoribus beatitudinis, ὡς μακαριότητος προξένοις. Beati enim (inquit) estis, quum probris vos impetiverint homines, & omne verbum malum in vos dixerint mentientes, propter me. Hæc *Basilius*, libro de Spiritu Sancto, capite sexto. Ab hæreticis depositos vel excommunicatos, eo quod recusaverint eorum hæresi consentire, haberi pro depositis vel condemnatis, severè prohibet synodus

Basilius.

Martini

Matth. 5. 11. Vide supra Lib. 6. cap. 3.

Martini, 1. Papæ Romani, secret. 5. anath. 18. Cum ergo (inquit *Gratianus*,) subditi excommunicantur ideo, quia ad malum cogi non possunt, tunc sententiæ non est obediendum. Quia, juxta illud Gelasii, nec apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus quenquam gravat iniqua sententia caus. 11. quæst. 3. can. *Si is qui præst.* Denique ob quamcunque causam lata sit adversus innocuum injusta sententia, consoletur se his & similibus oraculis; *Sicut passeris est vagari, & ut hirundinis est volare : sic maledictio sine causa* [prolata] *non veniet.* Item; *Maledicent illi, & tu benedices.* Item; *Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis molestias, iniustè afflictus.* Quicunque autem injustam sententiam decernit vel pronunciat, & excommunicat immerentem, metuat illud quod dicitur in Psalmo; *Dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Et quod Deus dixit Abrahamo; *Et ei qui tibi maledixerit, maledicam.* Et tertium præceptum, ejusque sanctionem; *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Quia non insontem habebit Dominus eum, qui assumserit nomen eius in vanum.*

Prov. 26. 2.
Psal. 109. 28.
2. Petr 2. 19.
Psal. 109. 7.
Genes 12. vide etiam Gene 27. 29. & Num. 24. 9.
Exod 20 7.

46. *Innocentius* 3. Papa Romanus, rescribit Abbati sancti Andreæ; Iudicium Dei veritati quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur; quam & fallere sæpe contingit & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur relaxatur: quod in suscitatione Lazari sermo evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodum solvere suscitatum. Hæc *Innocentius*. Extra, de sententia excommunicationis, cap. 28. A nobis.

Innocentius 3 Papa Rom. Vide lib 10. cap 3 §. 1.
Vide supra 6. 6.

47. *Hugo de sancto Victore*, in suo opere de cæremoniis, sacramentis, officiis, & observationibus Ecclesiasticis, lib. 1. cap. 16. Hæc tria (inquit,) in sententia excommunicationis pensanda sunt, animus judiciis, ordo, & causa: quorum si unum pervertatur, dicitur injusta, modò ex animo, modò ex ordine, modò ex causa. Cum autem prædicta tria ad sententiæ justitiam exigantur, videlicet, ut animo correctionis detur, non odii, & ordine canonico, & pro causa talem promerente sententiam: causa præ omnibus judicium obtinere videtur, ut si causa non præcesserit, excommunicatio vera non sit, nec apud Deum teneatur ligatus, qui sine culpa sua fuerit excommunicatus. Quomodo enim sine culpa potest quis ligatus esse apud Deum, qui merita causarum sine fallacia solus examinat? ——De eo, qui ordine judiciario ligatus est pro causa tamen injusta, dicimus, quod non est ligatus apud Deum, nisi contumax inveniatur: —— atsi apud homines tenet sententia, apud Deum non tenet, & ideo irrirari meretur. Si post appellationem ad majorem audientiam fuerit excommunicatum, non tenet sententia, sed ipso jure habetur irrita. Hæc *Hugo de S. Victore*.

Hugo de S. Victore
Extra de sententia excommunicationis, cap. 40
Per tuas literas. 5
Nos igitur.

48. In martyrologio Romano, 6. Calendas Decembris, seu die 26. Novembris, leguntur hæc verba; *In Armenia sancti Nicetæ monachi.* Hunc Margarinus dela Bigne, in suo indice chronologico in Bibliotheca Patrum, collocat inter scriptores qui septimo seculo floruerunt. Et hujus *Niceræ* suspicatur esse illam epistolam ad *Enclusium*, cujus extat fragmentum, in Bibliotheca Patrum, tom. 3 col. 149. editionis quartæ: ubi ait; Scias autem, Pater, quod divinæ Scripturæ cum divinis canonibus definiunt, quod injustæ quæ imponuntur punitiones apud Deum non ligant; etiamsi Pontifex eas imposuerit: quanto magis si inferior? sicut docet sanctus Dionysius. Qui itaque consideratâ sententiâ & intemperante animo aliquem à fidelibus separavit, eum non solum non attingit; sed in eius etiam caput recurrit, sicut sanctæ quoque Synodi pronunciant. ——Deus eum, qui injustè alligatus est, defendit & ulciscitur. Hæc *Nicet.* Qui etiam plura ibidem adfert in eandem sententiam.

Nicet. epist. ad Enclusium.

49. Illud planè certissimum est, eum, qui bonam possidet conscientiam, non separari à dilectione Dei, quocunque facto alieno, adeoque nec iniqua hominum sententia contra innocentem lata. *Deus est qui justificat; quis est qui condemnat?* Hinc illa Apostoli Pauli triumphalis conclusio, contra omnia adversa, omnesque adversarios, in fine octavi capitis ejusdem ad Romanos. 1. Apostolus Petrus ait; καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην μακάριοι. *Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris. Parati semper ad respondendum cum modestia & timore omni poscenti à vobis rationem eius, quæ in vobis est spei: conscientiam habentes bonam.* καλὴν ἔχοντες συνείδησιν. Hæc verba Apostolica ostendunt, non esse quamcunque hominum sententiam pertimescendam habenti bonam conscientiam. Sed ei convenire illud quod in Psalmo dicitur; *In Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.* Et in alio Psalmo, *Dominus lux mea & salus mea; à quo timebo? Dominus robur vitæ meæ: à quo pavebo?*

Rom. 8 33 34. &c.
1. Petr 3 13. 14. 15.
Psal 56. 12. al 27 1.

50. *Origenes*, lib. 8. contra Celsum, laudat dictum illud *Socratis* Philosophi, de *Anyto* & *Melito*, accusatoribus ipsius Socratis; Me verò (inquit *Socrates*) *Anytus* & *Melitus* interficere possunt; lædere non possunt. Præstantiorem enim ab inferiori lædi fas non est. Et *Cicero*, lib. 1. Tusculanarum quæstionum, refert ex *Platone*, Socratem apud judices, jam morte mulctatum, seu capite damnatum, dixisse: non posse cuiquam bono quidquam mali evenire, nec vivo, nec mortuo. *Iustinus Martyr*, paulo post initium Apologiæ illius quæ secunda nuncupatur, his verbis alloquitur Imperatores, & Senatum, populumque Romanum; ἡμεῖς μὲν γὰρ σοὶ· νόσους πίστεώς τι καὶ δικαιοσύνης ἐλεγχόμενοι, ὧν μὴ καμεῖν ἐφάμεν ἐλεγχόμενοι, ἢ πονηροὶ δικηγορούμενοι ὑμεῖς δ' ἀποκτεῖναι μὲν δύνασθε, βλάψαι δ' οὔ. id est; Nos quidem [Christiani] ratione statuimus, nos non posse à quoquam pati quidpiam mali, si non malefici coarguamur, aut pravi esse compariamur: vos autem interficere quidem potestis, non autem lædere. In operum *Chrysostomi* editione græca Savilianâ, tom. 7. in titulo orat. 2. pag. 36. Ponit *Chrysostomus* hanc thesin; ὅτι ὁ ἑαυτὸν μὴ ἀδικῶν οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται. quod, qui seipsum injuriâ non afficiat, à nemine lædi possit. Hanc thesin ibi

Origenes Socrat.
Iustin. Mart.
Chrysost.

& aliquot ſequentibus paginis. *Chryſoſtomus* prolixè confirmat.

Alex. Alenſ.

51. *Alexander Alenſis*, differens de injuſta excommunicatione, part. 4. quæſtione 22. membro 2. articulo 1. in reſolutione. Injuſtè (inquit) excommunicatus ſeparatus eſt à communione fidelium corporali, & ab illis, quæ exhibentur corporaliter ab illis: ſed non à communione ſpiritualium, quæ ſunt per ſe à Deo. Vnde ſecundùm veritatem, & ſimpliciter loquendo, excommunicatio injuſta non eſt excommunicatio. Hæc *Alenſis*.

Injuſta excommunicatio non eſt excommunicatio.

Nona aſſertio.

πτωχὸς ἐγὼ φρόνημα & Matth. 24. 45.

52. *Cavendum paſtoribus, ne dum fideles ſe oſtendere ſatagunt, importunâ ſeveritate parum prudentes deprehendantur, zizania ante tempus præcipiti feſtinatione, cum ipſius frumenti pernicie, eradicantes, & Eccleſiam ſcindentes. Et ex altera parte etiam advigilandum, ne nimia prudentia, ſeu falſa prudentiæ ſpecie, neceſſariam diſciplinam negligant, adeoque Dominici gregis incuriosi, & infidi inveniantur.*

53. Hujus aſſertionis prolixam exegeſin & confirmationem ex ſacris literis inveniet lector apud *Auguſtinum*, libro tertio, contra epiſtolam Parmeniani. & libro de fide & operibus. & epiſtola ſexageſimâ quartâ, ad Aurelium Epiſcopum Carthaginenſem. & apud *Proſperum*, libro ſecundo, de vita contemplativa, capite quinto; & apud *Gregorium*, in reſponſione ad ſeptimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis. & apud *Gratianum*, cauſ. 23. quæſt. 4. canone, *Non poteſt*. Summa huc redit; peccatum multitudinis, vel ejus qui multitudinem habet ſociam, ei ſi ſeparetur adhæſuram, non aſperè corrigendum eſt, ſed gemendum, & prudenti inſtructione tendandum. Quando verò, ſalva eccleſiæ pace, adhiberi ſeveritas poteſt, diſciplina exerceatur, uſque ad ipſam etiam anathematis ſententiam, ſi qualitas delicti poſtulet.

54. Non ergo aſperè quantum exiſtimo (inquit Auguſtinus) neque duriter, non modo imperioſo iſta rolluntur, magis docendo, quam jubendo; magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium. Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Auguſt. epiſt. 64. Hinc ille verſus in gloſſa, extra, de clerico excommunicato, capite 4. Latores.

Ob populum multum crimen pertranſit in altum.

In hoc enim tempore (ait Gregor.) ſancta Eccleſia quædam per fervorem corrigit, quædam per manſuetudinem tolerat, quædam per conſiderationem diſſimulat atque portat, ut ſæpe malum quod averſatur, portando & diſſimulando compeſcat. Gregorius ad ſeptimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis.

55. Donatiani præpoſterâ ſeveritate eccleſiam lacerarunt: contra quam intemperiem ſcribit Auguſtinus, libro 3. contra epiſtolam Parmeniani: duobus primis capitibus. Alii falſa pacis imagine decepti, omnem prorſus diſciplinam Eccleſiaſticam volebant ſepultam: contra quos diſputat *Auguſtinus*, lib. de fide & operibus; primis quinque capitibus.

Decima aſſertio.

56. *Ab eodem Epiſcopo, à quo aliquis fuit excommunicatus, eiuſve ſucceſſore, aut ſaltem non ſine eius aut ſucceſſoris conſenſione, recipiendus eſt.*

57. Concil. Elibert. Placuit cunctis, ut ab eo epiſcopo quis recipiat communionem, à quo abſtentus in crimine aliquo fuerit. Quod ſi aliquis Epiſcopus præſumſerit eum admittere, illo adhuc minimè ſciente vel conſentiente, à quo fuerat communione privatus, ſciat ſe hujuſmodi cauſas inter fratres eſſe cum ſtatus ſui periculo præſtiturum. Concil. Elibert. can. 53.

58. Hunc canonem poſtea Nicæna Synodus cum hac expoſitione confirmavit. [περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων, De his qui communione privantur, ſive ex clero, ſive ex laïco ordine [ὁ λαϊκὸς τάγμα] ab Epiſcopis per unamquamque Provinciam [ἐπαρχίαν,] ſententia regularis obtineat [κρατείτω γνώμη τῆς κατὰ,] ut hi qui abjiciuntur, non ab aliis recipiantur [τοὺς ὑπ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑπ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι.] Inquiratur autem, ne puſillanimitate aut contentione, aut alio ejuſmodi Epiſcopi vitio, ſint à congregatione ſecluſi [ἀπαναγκάζωσι γινόμενοι.] Vt hoc ergo decentiùs inquiratur, bene placuit, annis ſingulis per unamquamque provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus Provinciæ Epiſcopis congregatis diſcutiantur hujuſmodi quæſtiones. Et ſic qui ſuo peccaverint evidenter Epiſcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æſtimentur, uſque quo communi Epiſcoporum judicio placeat humaniorem pro talibus ferre ſententiam. Concil. Nicæn. can. 5. Idem, poſtea ſtatutum eſt etiam in Concilio Antiocheno, can. 6. anno Domini 341. Citat Gratianus ex Concilio Eupanenſi hunc canonem; *Si Epiſcopus ante damnati abſolutionem obitu rapiatur, correctum aut pœnitentem ſucceſſori licebit abſolvere.* cauſ. 11. quæſt. 3. *Si Epiſcopus.*

59. Plura huc ſpectantia invenies in Irenico noſtro, libro ſecundo, capite undecimo, in Exegeſi propoſitionis 16. ubi de controverſia olim agitatâ inter Epiſcopos Africanos & *Zoſimum*, *Bonifacium*, *Cæleſtinum*, Epiſcopos Romanos.

60. Aliam prudentiæ regulam, de indulgentia rogantibus, & ſeveritate pertinacibus exhibenda, ſuggerit *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia, cap. ultimo. de qua etiam inferius monebimus, ubi de publicæ pœnitentiæ gradibus, & de abſolutione ac indulgentia. *Infra lib. cap. 6. & cap. 7.*

Vide infra, libro 16. capite 3. Vbi plura de clavibus.

Martini, 1. Papæ Romani, secret. 5. anath. 18. Cum ergo (inquit *Gratianus*,) subditi excommunicantur ideo, quia ad malum cogi non possunt, tunc sententiæ non est obediendum. Quia, juxta illud Gelasii, nec apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus quenquam gravat iniqua sententia caus. 11. quæst. 3. can. *Si is qui præst.* Denique ob quamcunque causam lata sit adversus innocuum injusta sententia, consoletur se his & similibus oraculis; *Sicut passeris est vagari, & ut hirundinis est volare : sic maledictio sine causa* [prolata] *non veniet.* Item; *Maledicent illi, & tu benedices.* Item; *Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis molestias, iniustè afflictus.* Quicunque autem injustam sententiam decernit vel pronunciat, & excommunicat immerentem, metuat illud quod dicitur in Psalmo; *Dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Et quod Deus dixit Abrahamo; *Et ei qui tibi maledixerit, maledicam.* Et tertium præceptum, ejusque sanctionem; *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Quia non insontem habebit Dominus eum, qui assumserit nomen eius in vanum.*

Prov. 26. 2. Psal. 109. 28. 1. Petr 3. 13. Psal. 109. 17. Genes. 12. vide etiam Gene. 27. 29. & Num. 24. 9. Exod 20 7.

46. *Innocentius* 3. Papa Romanus, rescribit Abbati sancti Andreæ; Judicium Dei veritati quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur; quam & fallere sæpe contingit & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud autem quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur relaxatur: quod in suscitatione Lazari sermo evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodum solvere suscitatum. Hæc *Innocentius*. Extra, de sententia excommunicationis, cap. 18. A nobis.

Innocentius 3 Papa Rom. Vide lib 10. cap 3 §. 1.

Vide supra §. 6.

47. *Hugo de sancto Victore*, in suo opere de cæremoniis, sacramentis, officiis, & observationibus Ecclesiasticis, lib. 1. cap. 26. Hæc tria (inquit,) in sententia excommunicationis pensanda sunt, animus judiciis, ordo, & causa: quorum si unum perverteratur, dicitur injusta, modò ex animo, modò ex ordine, modò ex causa. Cum autem prædicta tria ad sententiæ justitiam exigantur, videlicet, ut animo correctionis detur, non odii, & ordine canonico, & pro causa talem promerente sententiam: causa præ omnibus judicium obtinere videtur, ut si causa non præcesserit, excommunicatio vera non sit, nec apud Deum teneatur ligatus, qui sine culpa sua fuerit excommunicatus. Quomodo enim sine culpa potest quis ligatus esse apud Deum, qui merita causarum sine fallacia solus examinat? ——De eo, qui ordine judiciario ligatus est pro causa tamen injusta, dicimus, quod non est ligatus apud Deum, nisi contumax inveniatur: —— etsi apud homines tenet sententia, apud Deum non tenet, & ideo irritari meretur. Si post appellationem ad majorem audientiam fuerit excommunicatum, non tenet sententia, sed ipso jure habetur irrita. Hæc *Hugo de S. Victore*.

Hugo de S. Victore

Extra de sententia excommunicationis, cap. 40

Per tuas literas. §

Nos igitur.

48. In martyrologio Romano, 6. Calendas Decembris, seu die 26. Novembris, leguntur hæc verba; *In Armenia sancti Nicetæ monachi.* Hunc Margarinus dela Bigne, in suo indice chronologico in Bibliotheca Patrum, collocat inter scriptores qui septimo seculo floruerunt. Et hujus *Nicetæ* suspicatur esse illam epistolam ad *Eneclistum*, cujus exstat fragmentum, in Bibliotheca Patrum, tom. 3 col. 149. editionis quartæ: ubi ait; Scias autem, Pater, quod divinæ Scripturæ cum divinis canonibus definiunt, quod injustæ quæ imponuntur punitiones apud Deum non ligant; etiamsi Pontifex eas imposuerit: quanto magis si inferior? sicut docet sanctus Dionysius. Qui itaque consideratâ sententiâ & intemperante animo aliquem à fidelibus separavit, eum non solum non attingit; sed in eius etiam caput recurrit, sicut sanctæ quoque Synodi pronunciant. ——Deus eum, qui injustè alligatus est, defendit & ulciscitur. Hæc *Nicet.* Qui etiam plura ibidem adfert in eandem sententiam.

Nicet. epist. ad Eneclistum.

49. Illud planè certissimum est, eum, qui bonam possidet conscientiam, non separari à dilectione Dei, quocunque facto alieno, adeoque nec iniqua hominum sententia contra innocentem lata. *Deus est qui justificat; quis est qui condemnat?* Hinc illa Apostoli Pauli triumphalis conclusio, contra omnia adversa, omnesque adversarios, in fine octavi capitis ejus epistolæ ad Romanos. Et Apostolus Petrus ait; καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην μακάριοι. *Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris. Parati semper ad respondendum cum modestia & timore omni poscenti à vobis rationem eius, quæ in vobis est spei: conscientiam habentes bonam.* συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν. Hæc verba Apostolica ostendunt, non esse quamcunque hominum sententiam pertimescendam habenti bonam conscientiam. Sed ei convenire illud quod in Psalmo dicitur; *In Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.* Et in alio Psalmo, *Dominus lux mea & salus mea; à quo timebo? Dominus robur vitæ meæ: à quo pavebo?*

Rom. 8 33 34. &c. 1. Petr 3 13. 14 15. Psal 56. 12. & al 27 1.

50. *Origenes*, lib. 8. contra Celsum, laudat dictum illud *Socratis* Philosophi, de *Anyto* & *Melito*, accusatoribus ipsius Socratis; Me verò (inquit *Socrates*) *Anytus* & *Melitus* interficere possunt; lædere non possunt. Præstantiorem enim ab inferiori lædi fas non est. Et *Cicero*, lib. 1. Tusculanarum quæstionum, refert ex *Platone*, Socratem apud judices, jam morte mulctatum, seu capite damnatum, dixisse: non posse cuiquam bono quidquam mali evenire, nec vivo, nec mortuo. *Justinus Martyr*, paulo post initium Apologiæ illius quæ secunda nuncupatur, his verbis alloquitur Imperatores, & Senatum, populumque Romanum; ἡμεῖς μὲν δὴ σὺ: οὐδενὸς πιστεύσαντες κακὸν δικαίως ἐλεγόμεθα, εἰ μὴ καὶ πράξαντες ἐφάνημεν ἁλισκόμενοι, ἢ ποιηταὶ δυνάμεθα ὑμεῖς δὲ ἀποκτεῖναι μὲν δύνασθε, βλάψαι δὲ οὔ. id est; Nos quidem [Christiani] ratione statuimus, nos non posse à quoquam pati quidpiam mali, si non malefici coarguamur, aut pravi esse compariamur: vos autem interficere quidem potestis, non autem lædere. In operum *Chrysostomi* editione græca Savilianâ, tom. 7. in titulo orat. 2. pag. 36. Ponit *Chrysostomus* hanc thesin; ὅτι ὁ ἑαυτὸν μὴ ἀδικῶν οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται. quod, qui seipsum injuriâ non afficiat, à nemine lædi possit. Hanc thesin ibi

Origenes Socrat.

Justin. Mart.

Chrysost.

& aliquot ſequentibus paginis. *Chryſoſtomus* prolixè confirmat.

Alex. Alenſ.

51. *Alexander Alenſis*, differens de injuſta excommunicatione, part. 4 quæſtione 22. membro 2. articulo 1. in reſolutione. Injuſtè (inquit) excommunicatus ſeparatus eſt à communione fidelium corporali, & ab illis, quæ exhibentur corporaliter ab illis: ſed non à communione ſpiritualium, quæ ſunt per ſe à Deo. Vnde ſecundùm veritatem, & ſimpliciter loquendo, excommunicatio injuſta non eſt excommunicatio. Hæc *Alenſis*.

Injuſta excommunicatio non eſt excommunicatio.

Nona aſſertio.

μηδὲ τοῖς ἐξ ὑφόρνης & Matth. 24. 45.

52. *Cavendum paſtoribus, ne dum fideles ſe oſtendere ſatagunt, importunâ ſeveritate parum prudentes deprehendantur, zizania ante tempus præcipiti feſtinatione, cum ipſius frumenti pernicie, eradicantes, & Eccleſiam ſcindentes. Et ex altera parte etiam advigilandum, ne nimia prudentia, ſeu falſa prudentia ſpecie, neceſſariam diſciplinam negligant, adeoque Dominici gregis incurioſi, & infidi inveniantur.*

53. Hujus aſſertionis prolixam exegeſin & confirmationem ex ſacris literis inveniet lector apud *Auguſtinum*, libro tertio, contra epiſtolam Parmeniani. & libro de fide & operibus. & epiſtola ſexageſimâ quartâ, ad Aurelium Epiſcopum Carthaginenſem. & apud *Proſperum*, libro ſecundo, de vita contemplativa, capite quinto; & apud *Gregorium*, in reſponſione ad ſeptimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis. & apud *Gratianum*, cauſ. 23. quæſt. 4. canone, *Non poteſt*. Summa huc redit; peccatum multitudinis, vel ejus qui multitudinem habet ſociam, ei ſi ſeparetur adhæſuram, non aſperè corrigendum eſt, ſed gemendum, & prudenti inſtructione tendandum. Quando verò, ſalva Eccleſiæ pace, adhiberi ſeveritas poteſt, diſciplina exerceatur, uſque ad ipſam etiam anathematis ſententiam, ſi qualitas delicti poſtulet.

54. Non ergo aſperè quantum exiſtimo (inquit Auguſtinus) neque duriter, non modo imperioſo iſta rolluntur, magis docendo, quam jubendo; magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium. Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Auguſt. epiſt. 64. Hinc ille verſus in gloſſa, extra, de clerico excommunicato, capite 4. Latores.

Ob populum multum crimen pertranſit inultum.

In hoc enim tempore (ait Gregor.) ſancta Eccleſia quædam per fervorem corrigit, quædam per conſuetudinem tolerat, quædam per conſiderationem diſſimulat atque portat, ut ſæpe malum quod averſatur, portando & diſſimulando compeſcat. Gregorius ad ſeptimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis.

55. Donatiani præpoſterâ ſeveritate Eccleſiam lacerarunt: contra quam intemperiem ſcribit Auguſtinus, libro 3. contra epiſtolam Parmeniani: duobus primis capitibus. Alii falſa pacis imagine decepti, omnem prorſus diſciplinam Eccleſiaſticam volebant ſepultam: contra quos diſputat *Auguſtinus*, lib. de fide & operibus; primis quinque capitibus.

Decima aſſertio.

56. *Ab eodem Epiſcopo, à quo aliquis fuit excommunicatus, eiuſve ſucceſſore, aut ſaltem non ſine eius aut ſucceſſoris conſenſione, recipiendus eſt.*

57. Concil. Elibert. Placuit cunctis, ut ab eo epiſcopo quis recipiat communionem, à quo abſtentus in crimine aliquo fuerit. Quod ſi aliquis Epiſcopus præſumſerit eum admittere, illo adhuc minimè ſciente vel conſentiente, à quo fuerat communione privatus, ſciat ſe hujuſmodi cauſas inter fratres eſſe cum ſtatus ſui periculo præſtiturum. Concil. Elibert. can. 53.

58. Hunc canonem poſtea Nicæna Synodus cum hac expoſitione confirmavit. περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων, De his qui communione privantur, ſive ex clero, ſive ex laïco ordine [ὁ λαϊκὸς τάγμα] ab Epiſcopis per unamquamque Provinciam [ἐπαρχίαν,] ſententia regularis obtineat [κρατούσης γνώμης καὶ τοῦτο,] ut hi qui abjiciuntur, non ab aliis recipiantur [τοὺς ὑπ' ἄλλων ἀποβαλλομένους, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι.] Inquiratur autem, ne puſillanimitate aut contentione, aut alio ejuſmodi Epiſcopi vitio, ſint à congregatione ſecluſi [ἀπαναγκάζοι κωλύεσθαι.] Vt hoc ergo decentiùs inquiratur, bene placuit, annis ſingulis per unamquamque provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus Provinciæ Epiſcopis congregatis diſcutiantur hujuſmodi quæſtiones. Et ſic qui ſuo peccaverint evidenter Epiſcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æſtimentur, uſque quo communi Epiſcoporum judicio placeat humaniorem pro talibus ferre ſententiam. Concil. Nicæn. can. 5. Idem, poſtea ſtatutum eſt etiam in Concilio Antiocheno, can. 6. anno Domini 341. Citat Gratianus ex Concilio Eupanenſi hunc canonem; *Si Epiſcopus ante damnati abſolutionem obiturapiatur, correctum aut pœnitentem ſucceſſori licebit abſolvere.* cauſ. 11. quæſt. 3. *Si Epiſcopus.*

59. Plura huc ſpectantia invenies in Irenico noſtro, libro ſecundo, capite undecimo, in Exegeſi propoſitionis 16. ubi de controverſia olim agitatâ inter Epiſcopos Africanos & *Zoſimum*, *Bonifacium*, *Cæleſtinum*, Epiſcopos Romanos.

60. Aliam prudentiæ regulam, de indulgentia rogantibus, & ſeveritate pertinacibus exhibenda, ſuggerit *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia, cap. ultimo. de qua etiam inferius monebimus, ubi de publicæ pœnitentiæ gradibus, & de abſolutione ac indulgentia. *Infra lib. cap. 6. & cap. 7.*

Vide infra, libro 16. capite 3. Vbi plura de clavibus.

Digitized by Google

CAPVT QVINTVM.

De pœnitentiæ natura, ſpeciebus & partibus: ubi de contritione, confeſſione, & ſatisfactione.

Pœnitentia quid.

PŒnitentiam *Tertullianus* (libro de pœnitentia, capite 1.) definit, paſſionem quandam animi, quæ veniat de offenſa ſententiæ prioris.

Juſta pœnitentia.

2. Ea non de bonis factis, ſed de malis adhibenda eſt, ſi juſtam ac debitam pœnitentiam quærimus.

Diſtinctio peccatorum

3. De hac ait *Tertullianus*, lib. de pœnitentia, capite 4. Omnibus ergo delictis, ſeu carne ſeu ſpiritu, ſeu facto ſeu voluntate commiſſis, qui pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per pœnitentiam ſpopondit, dicens ad populum, Pœnitere & ſalvum faciam te. Et iterum; *Ezech 18 21. & cap 33. v. 11.* Vivo, inquit Dominus, & pœnitentiam malo quàm mortem. Ergo pœnitentia vita eſt, quum præponitur morti. Eam tu peccator, mei ſimilis (imò me minor; ego enim præſtantiam in delictis meam agnoſco) ita invade, ita amplexare, ut naufragus alicujus tabulæ fidem. Hæc te peccatorum fluctibus merſum perlevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Hæc ibi.

Tabula poſt naufragium.

Pœnitentiæ paſſio dolor, ex timore timor.

4 Pœnitentiæ paſſio dolor eſt, metum autem inſtrumentum pœnitentiæ vocat Tertullianus, lib. de pœnitentia cap. 6. Et autem dolor alius atque adeo pœnitentia & metus exitialis, ita nempe crucians ut morte cruciabili perimat ac perdat, ut ſcorpius ut inimicus, ut carnifex ſolet; talis fuit dolor, talis metus, talis pœnitentia Judæ proditoris, Matth. 27. 3. de hujuſmodi luctu ait Virgilius, Æneidos 6.

Dolor timor, pœnitentia exitialis Matth. 27. 3.

Veſtibulum ante ipſum primiſque in faucibus Orci.
Luctus & ultrices poſuere cubilia curæ.

Et Cicero, paradoxo 2. Te conſcientiæ ſtimulant maleficiorum tuorum: te metus exanimat judiciorum atque legum: quocunque aſpexiſti, ut finiæ, ſic tuæ tibi occurrunt injuriæ, quæ te reſpirare non ſinunt. In infirmo eſt lamentatio & pœnitentia ſine ullo remedio, ait *Auguſtinus*, ſerm. 252 de tempore. Sterilis pœnitentia, lib. 21. de Civitate, cap. 9. Quia etſi erit tibi ſtimulus pœnitudinis, nulla tamen ibi erit correctio voluntatis. inquit *Fulgentius*, lib. de fide, ad Petrum Diaconum, cap. 3. & repetit P. Lombardus 4. Sent. diſt 50. Alius eſt dolor, metus, pœnitentia ſalutaris; quæ cruciat quidem, ſed ſimul etiam ſanat & ſolamen affert: ut magiſter, ut amicus, ut medicus ſolet. Talis fuit pœnitentia *Davidis*, & *Petri*. & omnium eorum, ſuper quorum uno reſipiſcente gaudium eſt coram Angelis Dei, Luc. 15. 10 beati qui fletis nunc, quia ridebitis, Luc. 6. 21. Verumque diſtinctionis hujus membrum complexus eſt Apoſtolus his verbis, Quæ enim ſecundùm Deum triſtitia eſt, reſipiſcentiam efficit ad ſalutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi triſtitia mortem efficit 2. Corinth. 7. 10.

Dolor, timor, pœnitentia ſalutaris.

Luc 15. 10. Luc 6. 21.

Duplex triſtitia 2. Cor. 7. 10.

Salutaris pœnitentia.

5. Pœnitentia ſalutaris pœnitentem emendat, unde non ſolum à ſalubri dolore, ſed etiam à peccati odio & confeſſione à relabendi timore, & à vitæ novitate & fructibus ſeu bonis operibus pœnitentia dignis deſcribitur. Hinc in ſacris literis confeſſione & abjectione peccati, & converſione ad Deum, & digna fructificatione cenſetur pœnitentiæ veritas.

6. Pœniteat errorum, repertâ veritate: pœniteat amaſſe quæ Deus non amat: quando ne nos quidem ipſi ſervulis noſtris ea quibus offendimur, non odiſſe permittimus. Obſequii enim ratio in ſimilitudine animorum conſtituta eſt. inquit Tertullianus, lib. de pœnitentia, capite quarto. *Tertullian.*

7. Δόκησις μετανοίας, ἡ μετάνοια, τὸ πολλάκις αἰτεῖσθαι συγγνώμην, ἐφ' οἷς σφαλεὶς πολλάκις. Simulacrum pœnitentiæ eſt, non pœnitentia, ſæpe petere veniam, & in eiidem ſæpe peccare, Clem. Alex. 2. Strom. *Clem Alex.*

8. Ea demum eſt pœnitentia, ne amplius eadem faciamus. Nam qui ad peccata revertitur, ſimilis eſt cani ad vomitum redeunti. Oportet igitur & opere & animo deſiſtere ab eis quæ committebamus: & vulneribus contrariam afferre medicinam. Verbi gratia; Rapuiſti & deſraudaſti? pone modum rapinæ, & ejus vulneri eleemoſyna mediaris. Scoratus es? recede à ſcorratione, & hic ulceri caſtitatis imponatur medicina. Fratrem calumniatus es, & læſiſti? ceſſa à maledictis. & adhibe benevolentiam, φιλοφροσύνην. Et ita per ſingula faciamus, quæ perperam commiſimus, neque ſimpliciter prætercurramus peccata. Ἐμὶ σφόδρα χρεία ἀπλῶς τοῦ ἁμαρτάνειν. inquit Chryſoſtomus, homil. 34. in Euang. Iohannis edit. Græc. Savil. *Chryſoſtom. 2. ad 1. Cor. 12.*

9. Sed videte (inquit Auguſtinus) qualis debet eſſe pœnitentia quia multi aſſiduè ſe dicunt eſſe peccatores. & tamen adhuc illos delectat peccare. Profeſſio eſt, non emendatio. Accuſatur anima, non ſanatur. Pronunciatur offenſa, non tollitur. Pœnitentiam certam non faciat, niſi odium peccati & amor Dei. Quando ſic pœnites, ut tibi amarum ſapiat in animo, quodante dulce fuit in vita, &c. Et paulo poſt, iſta eſt vera pœnitentia, quando ſic convertitur quis ut non revertatur, quando ſic pœnitet ut non repetat. Auguſt. ſerm. 7. de tempore. *Auguſt.* *Pœnitentia certa & vera.*

10. Pœnitentia vera eſt, pœnitenda non admittere, & admiſſa deflere. ait Gennadius Maſſilienſis, lib. de eccleſiaſticis dogmatibus, capite 54. *Genad.*

11. Pœnitentiam agere eſt & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. inquit Gregorius primus, Papa Romanus, homil. 34. in Euangelia. *Gregor.*

12. Mitiſſimus Pater prodigum filium revocat, & pœnitentem libens ſuſcipit. Is ergo te filium ſuum, etſi acceptum ab eo prodegeris, etſi nudus redieris, recipiet, quia rediſti: magiſque de regreſſu tuo, quàm de alterius ſobrietate lætabitur. Sed ſi pœniteas ex animo, ſi famem tuam cum ſaturitate mercenariorum compares, ſi porcos immundum relinquas pecus, ſi patrem repetas vel offenſum; deliqui, dicens, Pater, nec dignus ego jam vocari filius tuus. Tantum relevat confeſſio delictorum, quantum diſſimulatio exaggerat. Confeſſio enim *Tertul.* *Luc. 15. 21.*

enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ. Tertullian. lib. de pœnitentia, capite 8.

Contritio, Confessio, satisfactio.

13. Hinc nata est illa partitio pœnitentiæ, in contritionem cordis, & confessionem oris & satisfactionem operis. Quamvis pœnitentia strictè sumta, ut est virtus animi, externos effectus non comprehendat formaliter, sed producat efficienter. Internam Deo confessionem & satisfactionem, seu emendationis sinceram propositum omnis pœnitentia salutaris importat.

Satisfactio Deo.

14. Quando satisfactionem, sive internam, sive externam, Deo præstari dicunt veteres Patres, non intelligunt ejusmodi ex parte pœnitentis compensationem, quæ divinam amicitiam aut culpæ vel pœnæ alicujus remissionem, dignitate pretii mereatur: talis enim est illa sola pro omnibus nostris peccatis à solo Christo præstita satisfactio: sed intelligunt humilem subjectionem divino mandato, quo quid à lapsis postulet declaravit, & cui obsequentibus misericordiam promisit. Quo pertinent illa Ambrosii verba; Ergo & agendam pœnitentiam & tribuendam veniam credere nos convenit: ut veniam tamen tanquam ex fide speremus, non tanquam ex debito. Aliud est enim mereri, aliud præsumere. Tanquam ex syngrapha fides impetrat. Ambrosius, lib. 2. de pœnitentia, capite octavo. Mereri hic Ambrosio est per fidem ex Dei gratuita promissione impetrare. Quemadmodum alibi ait, prodigum reversum cito veniam meruisse. lib. 2. de pœnitentia, capite tertio. Et hoc sensu accipienda sunt illa quæ superius dixerat eodem libro, capite 5. diluit pœnitentis lacrymis peccatum, & emendationibus factis operiri ac tegi delicta superiora, ut non ei imputetur peccatum. Et illud Augustini. Non enim sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Hæc August. homil. 50. Quæ sensu jam memorato accipienda sunt. Et quæ his similia in Patrum lucubrationibus inveniuntur. Deo satisfacere dicitur, qui Deo supplicat: ut docet Ambrosius, libro secundo, de pœnitentia, capite 10. sicut homini offenso satisfacere, qui veniam precatur. ut idem monet ibidem.

Ambros. Ex fide, non ex debito.

Mereri. Vide supra, lib. 8. cap. 9.

Augus.

Ambro.

15. Pœnitentia mea (inquit Bernardus) non sufficit ad satisfactionem, sed certum est, quod misericordia tua delet omnem offensionem. Bernard. lib. 1. de conscientia, cap. Ecce me. Nam promisit Deus, si impius derelinquat viam suam malam, & ad Deum conversus imperata faciat cœlestia, se non recordaturum delictorum ejus superiorum, sed ea condonaturum & ab omnibus eum mundaturum; Levit. 26. 40, 41. 42. Deut. 4. 29. 30, 31. Esai. 1. 16, 17, 18, & 55. 7 Ezech. 18. 27, 28, 30, 31, 32. Hujus tantæ indulgentiæ si causa quæritur, Respondet Moses, Deuter. 4. 31. Quia Deus misericors est Dominus Deus tuus: non derelinquet te, neque disperdet te, neque oblivisceetur pacti Patrum tuorum de quo juravit illis. & Levit. 26. 42. Tunc recordabor pacti mei cũ Iacob, &c. respondet & Esaias, quia Deus multus est ad remittendum, Esai 55. & superius eodem capite revocat nos ad pactũ Dei sempiternum, ad misericordias Davidis fideles. Nempe; quia misericors est Deus & verax, remittit pœnitenti peccata, & ab eis eum abluit. Si de pretio & lavacro inquiris, audi Iohannem Apostolum, sanguis Iesu Christi filii ejus purgat nos ab omni peccato. Si dixerimus, nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & purget nos ab omni iniquitate. 1. Ioan. 1. 7, 8, 9. In eandem sententiam Apostolus Paulus ait; Iustificati gratis, gratia ipsius, per redemtionem quæ est in Christo Iesu. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ, &c. Rom. 3. 24, 25. Ab omni peccato cum nos purget Christi sanguis: ab omni (inquam) quantulocunque peccato, quale fuit in ipso sancto Iohanne Apostolo ista scribente; Hic Christi proprius honor non est aliorsum transferendus. In illo solo Pater sibi complacuit, ut propter illum nos reciperet in gratiam.

Bernard.

Deut. 4. 31. Levit. 26. 42.

Esai. 55. 7. Ibid. v. 3.

1 Ioan. 1. 7, 8, 9.

Rom 3. 24. 25.

16. In hanc sententiam dixit Gennadius, Satisfactio pœnitentiæ est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 54. Quem librum scholastici tribuunt Augustino. & illam quasi ex Augustino proponunt satisfactionis definitionem, 4. sentent. distinct. 15. Anselmus, citante Bonaventura in 4. sent. dist. 15. part. 2. art. 1. quæst. 1. sic definit; Satisfacere est honorem debitum Deo impendere. Nempe Deo gloriam damus, quando nostra agnoscentes peccata, justitiam punientis vel interminantis Dei prædicamus, & ad ejus misericordiam in Christo pœnitentibus propositam supplices confugimus, vota novæ obedientiæ nuncupamus, & reddimus. Sic revertentem prodigum clementiæ ulnis benignè amplectitur. Tunc miserebitur ejus, & dicet, Redime illum, ne descendat in corruptionem: inveni propitiationem. Iob. 33. 24. Sola vera propriè dicta propitiatio pro peccatis nostris est ille apud Patrem advocatus noster Iesus Christus justus. 1. Ioan. 2. 1, 2. & remittuntur nobis peccata propter nomen ejus, ibidem vers. 12. in illo autem acceptat Deus nostra obsequia, & inde per ea dicimur quodam modo Deum placare, iramque ejus averrere. Quia per Christum accedentes ad thronum gratiæ, misericordiam consequimur, & gratiam invenimus ad opportunum auxilium, Hebr. 4. 16. offerimus spirituales hostias acceptas Deo per Iesum Christum. 1. Petr. 2. 5. Et quæ Deus nobis imperavit Pœnitentiæ obsequia, sunt ita necessaria, ut ea præstare recusantibus Deus veniam deneget: præstantibus autem placabilem & indulgentem se præbeat. Prov. 28. 13. Esai. 1. 19. 20. Zachar. 1. 3. Luc. 13. 3. Ideo dixit Cyprianus, libro de lapsis: Dominus orandus est Dominus noster satisfactione placandus est, qui negantem negare se dixit.

Satisfactio pœnitentiæ quid sit.

Hier. 13. 16.

Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebret, et conficiat. Vide infra, c. 11. §. 3.

Luc. 15. 20.

Iob 33. 24.

Hebr. 4. 16.

1. Petr. 2. 5.

Matth. 10. 32.

17. Non solum in vera ad Deum conversione vitæque emendatione, sed etiam in publica pœnitentiæ disciplina quædam præstanda est satisfactio. Dum publica agitur pœnitentia, Augustenus ait, fieri satis ecclesiæ, Enchiridii cap. sexagesimo quinto. Tertullianus etiam Domino offenso satisfieri lib. de pœnitentia, capite 10. nimirum hoc Dei mandatum est, ut pro tollendo scandalo satisfiat ecclesiæ, & qui non audierit Ecclesiam, eum haberi jubet pro ethnico & Publicano, promittens se in cœlo ratam habiturum Ecclesiæ sententiam, justam scilicet, ut supra docuimus.

Disciplinaris satisfactio.

Matth. 18. 17. 18.

tyrii gloriâ, quicunque violentâ morte conſummati non ſunt.——Hic ſi quis roget, quo pacto quis poſſit eſſe martyr ſine ſanguinis effuſione? Quiſquis hoc animo ſequitur juſtitiam, ut mortem citius admittatur ſit, quàm velit à juſtitia deflectere; huic prompta voluntas pro martyrio dubitabitur. Deus enim non æſtimat quenquam ex eventu rerum, ſed ex affectu. Hæc ibi.

Ambroſ. 10. *Ambroſius*, in Pſal. 118. [ſeu 119.] in octonarium vigeſimum, Reſp. verſ. 157. Verum (inquit) ut multæ perſecutiones, ita multa martyria. Tentatus es ſpiritu fornicationis, ſed veritus Chriſti futurum judicium, temerandam mentis & corporis caſtimoniam non putâſti: martyres Chriſti. Tentatus es ſpiritu avaritiæ, ut poſſeſſionem minoris invaderes, indefenſæ viduæ jura temerares: & tamen contemplatione cœleſtium præceptorum opem magis ferendam, quam inferendam injuriam judicaſti: teſtis es Chriſti. Hæc *Ambroſius*, loco citato; ubi etiam plura ſubjicientur in eandem ſententiam.

Hieronym. 11. *Hieronymus*, in Epitaphio Paulæ, prope finem; Non ſolum (inquit) effuſio ſanguinis in confeſſione reputatur, ſed devotæ quoque mentis ſervitus immaculata quotidianum martyrum eſt.

Gregor. 12. *Gregorius* ait; Si enim adjuvante nos Domino virtutem patientiæ ſervare contendimus, & in pace Eccleſiæ vivimus: & tamen martyrii palmam tenemus. Deo quippe ſunt martyrum genera: unum in mente, aliud in mente ſimul & actione. Itaque eſſe martyres poſſumus, etiamſi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à perſequente, martyrium in aperto opere eſt. Ferre vero contumelias, odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione. Hæc *Gregorius*, homilia 35. in euangelia.

Iſidor. 13. *Iſidorus* Hiſpalenſis libro, ſeptimo Originum, ſive etymologiarum, capite undecimo. Duo (inquit) ſunt martyrii genera, unum in aperta paſſione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hoſtis inſidias tolerentes, & cunctis carnalibus deſideriis reſiſtentes, per hoc quod ſe Omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore martyres facti ſunt, qui etiam ſi perſecutionis tempus exſiſteret, martyres eſſe potuerunt. Hæc *Iſidorus*.

CAPVT TERTIVM.

De Confeſſoribus, & ſtantibus, & de cenſura lapſorum, & excommunicationis appellationibus & ſpeciebus, & anathematis gradibus.

ETſi martyrum appellatio etiam ad Confeſſores aliquando in veterum ſcriptis extendatur. ſicuti præcedente capite oſtenſum eſt; attamen (ut verbis utar auctoris libri de duplici martyrio, qui Cypriano tribuitur) Eccleſiæ uſus diſcernit illos cognominibus, martyres appellans eos, qui violentâ morte deceſſerunt; Confeſſores qui conſtanter in cruciatibus, ac minis mortis profeſſi ſunt nomen Domini Ieſu, parati mortem oppetere, vel potius martyrii ſupremam coronam ambiantes. Hæc ille auctor. Vbi duo denotantur confeſſorum genera: nam alii tormenta patiuntur. alii etiamſi torti non ſint, in minis tamen mortis confeſſi ſunt Dominum Ieſum, parati etiam ſubire tormenta, & mori potius, quam Chriſtum negare. Reliqui Chriſtiani, qui nullo modo Chriſtum in perſecutione negaverant, communi vocabulo Stantes dicebantur. Sed qui aliquo modo negaverant, eis lapſorum competebat appellatio, de quibus primo capite monebamus. Tranſacto autem perſecutionis agone, & reddità Eccleſiis pace, quicunque perſeverantes ſuperarant in hac adhuc Eccleſiæ militia, neque ullo modo Chriſtum negaverant, ii omnes vel confeſſorum vel ſtantium nomine cenſebantur; ut patet ex initio libri Cypriani de lapſis. Inter confeſſores autem numerandi ſunt etiam illi, qui bonorum ſuorum direptionem vel amiſſionem, vel exſilium, vel contumelias, vel quamcunque perſequutionem propter Chriſtum, placidè tolerant, & in quibuſcunque calamitatibus aut minis ſervant verbum patientiæ Chriſti, Matth. 19. 29. Hebræor 10. 32, 33, 34. & capite 11. verſ. 36, 37, 38. Apocal. 3. 10. Qui pacifica & bona, & juſta ſecundùm præceptum Chriſti loquitur, Chriſtum quotidie confitetur inquit Cyprianus, epiſtola ſeptimâ, ſeu libro primo, epiſtola quintâ. Lapſi omnes extorres ab Eccleſia habebantur, donec pacem peterent, eamque per canonicæ pœnitentiæ ſatisfactionem impetrarent: ut patet ex epiſtolis Cypriani, & ex diſciplina erga lapſos, tum ibi tum etiam in alis veterum monumentis commemorata, de qua inferius plura dicemus.

Martyres. *Confeſſores.* *Stantes. Lapſi.* *Confeſſores.* *Lapſi extorres ab Eccleſia, donec pœnitentiam agerent.*

2. Cenſura in lapſos in idololatriam, vel adulterium, vel hæreſin, vel ſchiſma, vel aliud grave notorium peccatum, erat excommunicatio: quæ ſic deſcribitur apud *Cyprianum*; à communione noſtra arceatur, [epiſtola vigeſimâ octavâ,] ſe abſtentem à nobis ſciat: Soiat ſe in Eccleſia nobiſcum non eſſe communicaturum, [epiſtola trigeſimâ octavâ.] Abſtinuimus communicatione *Feliciſſimum & Augendum*. [epiſtola trigeſimâ nonâ,] à communicatione eos noſtra ſtatim cohibendos cenſuimus, [epiſtola quadrageſimâ prima.] Si quis verò ante conſilium noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, lapſis temerè communicare voluiſſet, ipſe à communicatione abſtineretur. epiſtola quinquageſimâ ſecundâ ad *Antonianum*] Significaſti, *Feliciſſimum* hoſtem Chriſti, non novum, ſed jam pridem ob crimina ſua plurima & graviſſima abſtentum, & non tantum meâ, ſed plurimorum Coëpiſcoporum ſententiâ condemnatum, rejectum à te illic eſſe, & vigore pleno, quo Epiſcopos agere oportet, pulſum de Eccleſia eſſe: ait (*Cyprianus*, epiſtola quinquageſimâ quintâ, ad *Cornelium* epiſcopum Romanum. Idem alibi, hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne, qui in Chriſto ſumus, & euchariſtiam quotidie ad cibum ſaluris accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur.

Excommunicationis deſcriptio ex Cypriano.

mur.——Timendum est & orandum, ne, dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute. Hæc *Cyprianus*, lib. de oratione Dominica.

Ex Ambrosio 1. Cor. 5. 5.

3. *Ambrosius*, respiciens verba Apostoli ad Corinth. Postremo (inquit) condemnatio rei, ut tolleretur à consortio communionis, & traderetur adversario, non ad interitum animæ, sed carnis. Ambrosius, libro primo, de Pœnitentia, capite 12. Item à communione sacra convictum removit. Et benè dicitur tradi Satanæ, qui separatur à Christi corpore. ——— Eum quem antea sequestraverat, postea sacramentis reddidit. Nam & sequestrari oportet graviter lapsum, ne modicum fermentum totam massam corrumpat. eodem libro, capite 14. Et postea eodem libro, capite 17. interitum carnis, in verbis Apostoli, de incestuoso homine tradendo Satanæ in interitum carnis, 1. Cor. 5. 5. in illis, inquam, Apostoli verbis, interitum carnis interpretatur Ambrosius, non consummatam absumtionem carnis, sed castigationem.

Tradi Satanæ.

Interitus carnis 1. Cor. 5. 5.

Theodoretus ait excommunicatos invadit diabolus.

4. *Theodoretus*, commentario in 1. ad Corinth. capite 5. Ex hoc (inquit) loco docemur, quod eos qui segregantur & ab Ecclesiastico corpore separantur, invadit diabolus, eos gratia destitutos inveniens. Hæc *Theodoretus*. Eos ille quidem invadit eo animo, ut in impietate magis obfirmet, vel in desperationem si possit adigat; at Deus electis suis eam tentationem convertit in medicinam, & incitamentum ad petendam tandemque obtinendam pacem, quam eis resipiscentibus dari præcepit. Si cui quid donastis, (ait Apostolus) & ego: nam & ego propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur à Satana. Nec enim versutias ejus ignoramus. Circumvenimur enim ab eo (inquit Ambrosius) si per nimiam tristitiam pereat, qui potest liberari per indulgentiam. libro primo, de pœnitentia, capite ultimo.

2. Cor. 2. 10. 11.

Vide c. 7. §. 19.

5. Eadem excommunicationis sententia etiam anathema appellatur, in plurimis Conciliis, ex ultimo capite prioris ad Corinthios, Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, maranatha. id est, exponente Theodoreto in commentario, sit alienus à communi corpore ecclesiæ. Et ex capite primo ad Galatas; Si quis vobis euangelizaverit, præter id quod accepistis, anathema sit. Porro ἀνάθεμα (inquit Hieronymus, commentario in hunc locum) verbum propriè Iudæorum est, & positum tam in Iesu Nave, quam in Numeris: quando omnia quæ erant Hiericho & Madianitarum, detestationi & anathemati habenda Dominus imperavit. Hæc Hieronymus.

Anathema Maranatha. 1 Cor. 16. 22. Gal 1. 8, 9.

מרם

ἀνάθεμα. Iosua 6. 18. & 7. 1. 11, 12. 13.

6. Post abdicatum Nestorium, gravis tumultus in Ecclesia Constantinopolitana excitatus fuit: quippe populus propter inanem & stultam Nestorii doctrinam divisus. Clerici autem communibus suffragiis illi anathema (sit enim nos Christiani sententiam contra alicujus blasphemiæ auctorem pronunciatam solemus appellare, quando eam perinde notam omnibus facimus, ac si in columella incisa in loco publico collocaretur) palàm denunciarunt. ἀναθεματίσαι, ἵνα τὸ οἱ Χριστιανοὶ καλεῖν ἀνάθεμα τὸν κατὰ βλασφημίας ψηφον, ἵνα αὐτὸν ὅσπερ ἐν στήλῃ ἀναστήσαντες φανεὶ ἀπὸ πᾶσι καθυφηνισμένον. ait Socrates, libro septimo, histor. ecclesiasticæ, capite 33.

ἀναθεματίζειν.

7. מרן אתא Maran atha, Syriacè significat Dominus venit. juxta illud Enochi, apud Iudam Apostolum, vers. 14. Ecce, venit Dominus, &c.

Maran-atha.

Anathema Maranatha non tollit omnem spem venia. Marcellinus Episcopus Rom. lapsus, & postea martyr.

8. Neque verò spem omnem veniæ præcidit anathematismus: ut patet ex conversione multorum hæreticorum, eorundemque solutione ab injecto prius anathematis vinculo. Persequente ecclesiam Diocletiano Imp. *Marcellinus*, episcopus Romanus, ad sacrificium ductus est, ut thurificaret, quod & fecit. teste Auctore libri Pontificalis. Legimus etiam in actis Concilii Sinuessani, (tom. 1. Concil. edit. Bin.) eundem *Marcellinum*, urbis Romæ Episcopum, thurificatum, ore suo justè condemnatum esse, & suscepisse anathema maranatha, subscribentibus, in hanc ejus damnationem, eumque damnantibus trecentis Episcopis. Subscribente etiam suo anathemati ipso Marcellino: si genuina sunt ea acta. Post paucos tamen dies idem *Marcellinus* certamini redditus, & martyrio coronatus est, ut in ejus vita scripsit auctor libri Pontificalis. Terribilis ista sententia, *anathema maran atha*, hanc conditionem includit, quam diserte enunciant Patres Concilii Lateranensis, contra Monothelitas olim præside *Martino* primo celebrati, anathematismo ultimo; Si quis (inquiunt) secundùm scelerotos hæreticos &c. & atque in finem sine pœnitentia permanet hæc impiè agens; hujusmodi in secula seculorum condemnatus sit, & dicat omnis populus, fiat, fiat. Hæc ibi. Certè fieri potest, ut à Christo odio homo convertatur ad diligendum Christum; & tunc non erit anathema maran atha, licet ante fuerit.

Anno Dom. 649.

Alia descriptiones eiusdem censuræ.

9. Adjiciemus etiam aliunde quædam ejusdem censuræ vocabula, seu quasdam descriptiones. Excommunicari, August. epist. 108] à sacramentis altaris visibilibus censura Ecclesiæ removeri, August. libro 11. de genesi ad literam, capite 40;] anathematizari, anathematis sententia feriri, August. epist. 75.] à Christi corpore separari, August. Enchirid. capite 65.] Dominus ait; *Beati estis, cum vos odio habuerint, & cum separaverint vos*, ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, &c. Luc. 6. 22. unde veteres hoc verbo frequenter usi sunt, excommunicationem vocabulo separationis denotantes. ἀφορίζεσθαι, can. Apost. 10.] & postea abstentus dicitur ἀφορισθεὶς & abstentio ἀφορισμὸς, can. 11. Nec est aliud verbum græcis scriptoribus usitatius in hoc argumento, quàm ἀφορίζεσθαι, id est, separari. Quod verbum etiam Latinis eodem significatu familiare est. ut ostensum est ex Cypriano & Ambrosio & Augustino. à communione separari, Concil. 1. Arel can. 4. & can. 16.] ἀκοινώνητος τῆς κοινωνίας παντελῶς, à communione omnino abscindi, can. Apostol. 28.] ἐκβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, projici ex ecclesia, Concil. Laodicen. can. 36.] Εἰ δέ τις μὴ πιθοῖτο τοῖς λεχθεῖσι, ὡς ἀφιστάμενον αὐτὸν ἀναθεματίζειν, καὶ ἕνα ἀκοινώνητον καὶ ἀλλότριον τῆς ἐκκλησίας. inquiunt Patres Concilii Gangrensis, in epistola ad Episcopos Armeniæ, quæ tomo 1. Conciliorum exstat præmissa canonibus illius Concilii. item; οὗτος αὐτὸς ἀλλότριος τῆς ἐκκλησίας, eadem epistola. Viginti autem canonibus illius Concilii adjicitur hæc sanctio, ἀνάθεμα ἔστω.

Luc. 6. 22.

Excommunicationis multa indagationes.

10. Locis omnibus à me citatis, unam eandemque censuram significant excommunicatio, abstentio, ἀφορισμὸς, ἀναθεματισμὸς, anathe-

ma

ma maran atha, traditio Sathanæ, projectio ex Ecclesia, &c. Invenitur tamen apud veteres etiam alia minus severa abstentio, quæ non importat anathema & projectionem ex Ecclesia traditionemque diabolo. Docendi causa priorem illam vocemus excommunicationem sive abstentionem majorem, alteram minorem. Major adhibebatur adversus notoriam hæresin, & contra schisma, in synodis passim, & in epistolis Cypriani, item contra fraudes & rapinas, Cyprianus, epistola trigesima octavâ, seu libro primo, epistola septimâ: adversus idololatriam, & negationem libellaticam, apud Cyprianum passim, & in Conciliis, & apud Augustinum, lib. de fide & operibus, capite 19. contra adulterium, & contra homicidium, Augustinus, ibidem. Contra incestum, Concil. Elibert. can. 66. Sodomiam, can. 71. Lenocinium, can. 12. & 70. & quolibet grave notorium delictum, Cyprianus, lib. de orat. Dominica. Quale est contumacia in quolibet notorio delicto aut scandalo, adversus monitionem Ecclesiæ, de qua Dominus dixit; *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cælo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cælo.* Matth. 18. 17, 18.

Absint o minor.

Matth. 18. 17. 18.

11 Minore abstentione abstinebantur ad aliquod tempus à communicatione quidam ob culpam non usque adeo gravem ut projectionem ex Ecclesia mereri videretur, nec tamen sine correptione publica prætereundam; e. g. Si quis in civitate positus per tres dominicas Ecclesiam non accesserit pauco tempore abstineat, ut correptus esse videatur. Concil. Elibert. can. 21. Item; Si quis fidelis alea, id est, tabula luserit nummos, placuit eum abstineri: & si emendatus cessaverit, post annum potest reconciliari communioni. Eodem Concil Elibert. can. 79. Vel etiam sine culpa quidam ex reverentia mysteriorum propter certum vitæ statum? ut trigami, Basil. epistola canonica ad Amphilochium, can. 4. ubi jubentur ad quinquennium abstinere. Et bellatores, ad triennium, eadem epist. can. 13. sed talibus non injungitur pœnitentiæ illa pars quæ ἐυχὴν dicitur, ut ibidem patet. nempe non sunt ista peccata; nec laudare possumus hac in parte periculosam illam austeritatem.

Abstentio minor.

Excommunicatio minor.

22. Sentent iarii in 4. sentent. distinct. 8. & Alex Alensis parte 4. quæstione 22. membro 1. articulo 2. excommunicationem minorem vocant eam, qua aliquis excluditur à participatione sacramentorum, præcipuè sacramenti altaris; non tamen à communione fidelium, quoad actus illos legitimos conversationis exterioris, qui negantur excommunicatis excommunicatione majore, seu anathemate. quæ sola major excommunicatio, est simpliciter excommunicatio, inquit Scotus in 4. sentent. distinct. 19. quæst. unica, numero 16. De altera autem minore Thomas ait; Minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis. sed aliquid ejus participat. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 2. art. 1. ad quartum. Ajunt minorem excommunicationem incurri ab illo qui communicat cum excommunicato excommunicatione majore, in actibus illis vetitis, licet alioqui legitimis, qui prohibentur cauf. 11. quæst. 3. can. *Excommunicatos.* Quos actus his versibus complectuntur.

Excommunicatio major. Concil. Carthag 4. (anno Dom. 398. can. 78. Qui communicaverit, veloraverit, cum excommunicato, sive clericus, sive laicus, excommunicetur.

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, id est, ne detur osculum, *Orare*, ne cum excommunicatis oremus. *Vale*, ne salutentur. *Communio*, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet. *Mensa negatur*, ne aliquis cum eis comedat. Signanter dicitur (inquit *Maior*) excommunicato majore excommunicatione: quia colloquens cum excommunicato minore excommunicatione, non excommunicatur: & excommunicatio non transit in tertiam personam. Hæc *Iohannes Maior*, in 4. sent. dist. 18. quæst. 3. conclus. 2.

13. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus licitum est communicare cum excommunicato excommunicatione majore; non quidem in criminibus, sed in actibus licitis exterioris conversationis. 1. Cum quis loquitur de pertinentibus ad eorum salutem; licet alia etiam verba incidenter interponat, ut magis apud eos proficiat, ut habetur, extra, de sentent. Excommunicationis, capite 54. *Cum voluntate.* 2. Personæ quædam licitè possunt cũ excommunicatis loqui & participare in actibus illis, dummodo non participent cum illis in criminibus: (addit Durandus, nec in divinis, in 4. sent dist. 8. quæst. 5. num. 9.) Personæ illæ describuntur, cauf. 11. quæst 3. can. *Quoniam multos.* Videlicet, uxores, filii, servi, ancillæ, nec non rustici & servientes, nec non & omnes alii qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur. Per idem intelligo (inquit Durandus, loco citato) quod domini & superiores possunt participare cum inferioribus excommunicatis; sicut è converso, in his in quibus mutuo sunt adstricti. (At Alexander Alensis hoc negat de maritis, Parentibus, & dominis quod possint excommunicatis uxoribus, filiis, subditis communicare. parte 4. q. 22. m. 1. art. 6.) 3. Tertius casus est, quando ignoratur excommunicatio, & al quis ignoranter cum excommunicato communicat. Censetur autem ignorare, nisi excommunicatio sit à judice specialiter & expresè publicata in parochia excommunicati. ut docet Iohannes Major, in 4. sentent. dist. 18. quæst 3. Ultimus est casus necessitatis, ut quando aliquis transit per terram excommunicatorum, potest ab eis emere vel accipere necessaria; hinc ille versus de his casibus:

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vt *utile* referatur ad primum casum; *lex* ad matrimonium; *humile* ad filios, vasallos, servientes, &c.

Excipiuntur.

14. Tres apud Hebræos excommunicationis species ex Rabbinorum scriptis recensent & explicant *Iohannes Drusius*, in quæstionibus Hebraicis libro primo, quæstione nonâ. & *Iohannes Buxtorfius*, in Institutione epistolari Hebraica, capite sexto. Primam & levissimam appellant נדוי *niddui*, separationem seu remotionem. Secundam חרם *cherem*, anathema. Tertiam שמתא *Shammata*, id est, ibi mors, vel desolatio erit. vel *Shamatha*, sumendo *Shem*, aut Chald. *Shma* nomen, pro *hasvem*, id est, Dominus, & *atha* venit. ut ei respondeat Apostolicum *Maran atha*. *Iacobus Capellus*, vir in Hebræorum scriptis exercitatissimus, hanc enumerationem reprehendit, in prælectione publica Theologica, quam me audiente habuit Sedani, anno Domini 1616. mense octobri. Eosdem tres censuræ gradus, quos ex *Drusio* & *Buxtorfio* retulimus, dixit

Excommunicationis species apud Hebræos.

Digitized by Google

dixit recenſeri à *Cornelio Bertramo*, lib. de politia Iudaïca; ſed perperam; nam *cherem Shammatha* unum duntaxat gradum conſtituere; idque ex Talmud conſtare. Primum autem gradum, dictum eſſe *Neſipha*. Quo arcebatur quiſpiam ad dies ſeptem, exemplo Mariæ, Num. 12. 14, 15. Secundum *Niddui*, quæ vox ſignificat menſtruatum aliquid, aut immundum, adeoque ſeparandum. & hoc gradu arcebantur ad menſem: dies minimum triginta. Tertium denique gradum, dictum *cherem* vel *Shammatha*, quo arcebantur à communione reliquorum, omnique prorſus commercio humano eis interdicebatur, veluti excisis, donec reſipiſcerent: Cum notati duobus primis gradibus ſinerentur conventibus ſacris & precibus intereſſe, doceri, & diſcipulos docere, &c. Monet autem *Buxtorfius*, dies [*Niddui*] ſeparationis pœnitentia & deprecatione decurtari ſolitos, qui autem non reſipiſceret, aut ſeparationem eam contemneret; pœnam ei adauctam eſſe poſt evolutos ſeparationis dies, eandem cenſuram de novo infligendo; quod ſi hos etiam dies, ſine pœnitentia tranſegiſſet, tum excommunicatum eſſe excommunicatione illa ſolenni & publicâ, cum maledictionibus ac diris horrendis, ex lege Moſis excerptis, quæ *cherem* dicitur. Num. 11. 14; 15.

Vide ſupra, §. 10 & ſeqq. & infra, §. 17.

15. Sive autem eandem denotent cenſuram *cherem* & *Shammatha*, ſive diverſas; diſtinctionem tamen illam, quam excogitarunt quidam, in excommunicatione Chriſtiana, inter anathema & Maranatha, tanquam duos diverſos gradus, ignoraſſe videtur Catholica antiquitas: Ideoque eam non facilè recipimus. Neque quod legitur in Synodo Turonica 2. capite 15. anno Domini 570.) *Vt non ſolùm excommunicatus, ſed etiam anathematizatus moriatur*: neque, inquam iſtud anterioribus ſeculis, aut alicubi memini uſitatum: neque talem ſententiam in quemquam pronunciaſſe leguntur Patres illi Turonenſes: quamvis, ut homines à ſacrilega & pertinaci bonorum Eccleſiaſticorum direptione ac detentione deterreant, iſtiuſmodi maledictionem comminentur. Quæ comminatio qua ratione defendi, & ab inconceſſæ poteſtatis vendicatione ſecerni poſſit, non video. Non aliam agnoſcebat Catholica antiquitas Eccleſiaſticam anathematizationem in hac vita degentium, præter excommunicationem, quæ neminem irrevocabiliter & peremptoriè atque abſolutè immedicabili devovet exitio. Duas autem illas ſuperius declaratas excommunicationis ſive abſtentionis ſpecies agnoſcimus, & quod neutra cœlo excludat reſipiſcentes. Auguſtinus ait, Simul Græco & Syro utitur verbo Apoſtolus: Si quis (inquit) non amat Dominum, ſit anathema, Maranatha. Anathema, Græco ſermone dixit condemnatus; Maranatha, donec Dominus redeat. Hæc Auguſt. epiſt. 178.

16. Non præteribo quorundam eruditorum pulchram conjecturam: Hebræos quando illud excommunicationis genus, quod *Shammatha* vocabatur, ſtringebant, uſurpaſſe illa nochi verba quæ recitat Apoſtolus Iudas, verſibus 15. 16, Ecce venit Dominus, &c. Qua formulâ reos commonefaciebant terribilis illius adventus Domini ad judicium contra rebelles: & eo reſpexiſſe Apoſtolum Paulum, quando Chriſtum non diligentibus denunciavit Anathema Maranatha. *Mirum ubi.* Iud. 15, 16. 1 Cor. 16, 22.

17. Hoc anathema intelligimus in omni excommunicatione majore; exiſtimamus enim idem in Chriſtiana diſcipli a eſſe anathema & anathema Maranatha: ſive vera ſive falſa ſit illa Capelli aſſeveratio de identitate *cherem* & *ſhamatha*. Quamvis in una eademque cenſura ſpecie, pro diſcrimine peccatorum, major minorve ſeveritas locum habeat, unde quidam anathematis veluti gradus diverſi apud veteres inveniuntur.

18. In quolibet delicto contumaces cenſura premebat perpetua, &, contumaciâ durante, irrevocabilis. Quorundam autem criminum faciebat atrocitas, ut etiam pœnitentibus diu cenſura incumberet, & pro ſcelerum vario pondere aggravaretur etiam diſcipl næ ſeveritas. Aliis poſt triennalem pœnitentiam dabatur communio, *Cyprian.* epiſt. 53. ſeu lib. 3. epiſt. 23. Aliis poſt biennium, aliis poſt quinquennium, aliis poſt ſeptennium, aliis poſt decennium, ut legimus in Concilio Elibertino. Aliis poſt triginta annorum pœnitentiam, *Baſilius* epiſtola canonica ad *Amphilochium*, can. 7. Aliis non niſi in fine vitæ, Concil. Elibert. can. 13. & quibuſdam aliis ejuſdem Concilii canonibus. Aliis denique nec in fine, quamvis petentibus dabatur communio, abſque præjudicio tamen immenſæ & imperſcrutabilis miſericordiæ Dei: ſed in exemplum diſciplinæ dimittebantur divino judicio, abſque reconciliatione Eccleſiaſtica. ut patet ex multis canonibus Concilii Elibertini, quod celebratum eſt anno Domini 305. *Cenſuræ diverſitas pro diverſitate peccati.* *Concil. Elibert.*

19. Iſtum tamen rigorem poſtea ſuſtulit œcumenica Synodus Nicæna, his verbis; κωλύει ἡ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ὅτι ἐξ ὑπάρχοντος, ἀναίτιος τῆς μετοχῆς ἀφαιρεῖσθαι, ἐπιτιμίου μέλλει ἀναιρεῖσθαι ὅρισμα. id eſt, Vniverſaliter autem & omni cuicunque in exitu poſito, & participationem communionis petenti, Epiſcopus cum exploratione det. Concil. Nicæn. can. 13. *Synodi Nicænæ clementia.*

20. Nihilominus poſtea in quibuſdam Eccleſiis nonnulli eam retinuerunt aſperam conſuetudinem, qua hominibus poſt peractam ſolennem pœnitentiam reconciliatis, ſi in eadem aut in alia gravia peccata poſtmodum laberentur, locum publicæ pœnitentiæ negabant. de qua conſuetudine legi poſſunt, *Tertullianus*, libro de pœnitentia, capitibus ſeptimo & nono. *Ambroſius*, libro ſecundo de pœnitentia, capite decimo. *Auguſtinus*, epiſt. 54. ad Macedonium. Et *Gratianus* de pœnitentia diſt. 3. can. Nihil prodeſt. §. Ex perſona; & aliquot ſequentibus canonibus. & *Lombardus*, 4. ſentent. diſt. 14. cum Commentatiis. *Aliorum quorundam aſperitas.*

CAPVT QVARTVM.

Proponuntur & confirmantur decem assertiones Catholicæ, de potestate clavium, eiusque exercitio.

Prima assertio.

Vide, Extra de pœnitentiis & remissionibus, cap. 10.

Nova.

clavis.

Explicatio.

CLavium nomine etsi comprehenditur potestas ex officio prædicandi Euangelium, & sacramenta administrandi, & disciplinam Ecclesiasticam exercendi; specialiter tamen appropriatur hæc nomenclatura potestati disciplinæ, sive censuræ publicæ, & comprehendit omnem publicam censuram Ecclesiasticam. Nam pro qualitate delicti adhibenda est correptio & censura: & omnis scandali publici coërcitio Ecclesiastica concessa est Ecclesiæ. Matth. 18.17.

2. Claves regni cœlorum sunt, quibus pastores aperiunt regnum cœlorum, & adversus indignos illud claudunt. Prædicatione autem verbi, & administratione sacramentorum, & disciplinæ Ecclesiasticæ exercitio, pastores aperiunt regnum cœlorum, & adversus indignos illud claudunt: ergo prædicatio verbi, & administratio sacramentorum, & disciplinæ Ecclesiasticæ exercitium sunt claves regni cœlorum. Prædicationem intellige ex officio pastorali: nam sermo nunc est de clavibus, quæ datæ sunt Petro aliisque pastoribus. Specialiter autem de potestate censuræ publicæ dicitur. Matth. 18.18. *Quæcunque ligaveritis*, &c.

Clavis disciplina.

Confirmatio. Matth. 16.19.

3. Assertionem hanc sic explicatam confirmant ista Scripturæ testimonia. Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris super terram: erit ligatum in cœlis: & quicquid solveris super terram, erit solutum in cœlis. Matth. 16.19.] Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta in cœlo Matth. 18 17, 18.] et dixit eis profecti in mundum universum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur. Marc. 16.15,16.] Væ nobis legis interpretibus, quia sustulistis clavem scientiæ ipsi non intrastis, & eos qui introibant prohibuistis. Luc. 11 52.] Dixit igitur eis Iesus iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos. et quum hæc dixisset, afflavit, & dixit eis, accipite Spiritum Sanctum. Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt. Iohan. 20, 21, 22, 23.] Ex his locis utraque pars assertionis nostræ elucescit.

Matth 18 17,18.

Marc. 16 15, 16.

Luc 11.52.

Clavis scientiæ Iohan. 20. 21,22, 23.

Clavis sunt spirituales.

4. Claves istæ (inquit magister sententiarum) non sunt corporales, sed spirituales, scilicet discernendi scientia, & potentia judicandi, id est, ligandi & solvendi, qua dignos recipere, & indignos debet excludere ecclesiasticus judex: qui sicut habet jus ligandi, ita & solvendi 4. sent. dist. 18. Hinc illa distinctio, in clavem scientiæ, & clavem potentiæ: apud auctorem sermonis 27. de sanctis, qui Augustino tribuitur, & apud Petrum Lombardum, ejusque interpretes, 4. sent. dist. 18. & apud Alexandrum Alensem, part. 4. quæst. 20. membro 2. & membro 3.

Distinctio clavis scientiæ & clavis potentiæ. Vide lib 16. cap. 2. § 3.

5. Clavem potentiæ vocant doctores scholastici potestatem ligandi & solvendi judiciariam. Duplex autem constituunt forum: nempe forum pœnitentiale, & forum judiciale. Illud vocant etiam forum pœnitentiæ, hoc forum causæ. Sed falluntur, dum hominibus jus tribuunt in hominum conscientias. Catechismus Romanus, part. 2. cap. 5. qu. 15. loquens de privata absolutione in foro pœnitentiali; Neque enim (inquit,) ut olim in veteri lege Sacerdotes testimonio suo aliquem à lepra liberatum esse duntaxat renunciabant, ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas sacerdotibus facta est, ut aliquem peccatis esse absolutum declarent: sed verè tanquam Dei ministri absolvunt. Et quæst. 16. In sacerdote autem, qui in eum [confitentem] legitimus judex sedet, Christi Domini personam & potestatem veneratur. Sacerdos enim, quemadmodem in aliis; ita in pœnitentiæ sacramento administrando, Christi munus exsequitur, Hæc ibi.

Clavis potentia.

Error de foro pœnitentiæ.

Vide supra lib 9 cap 5. § 14 & infra hoc lib. 12. cap 5. § 36. & lib 20. cap. 3 propos. 4.

6. *Bellarminus*, libro primo de Romano Pontifice, capite duodecimo. istam vocat potestatem ordinis: eamque distinguit à potestate jurisdictionis, in foro externo. fateor equidem, potestatem ordinis unicuique ordinato convenire: at nego, dari ulli meræ creaturæ eam potestatem remittendi peccata, quam Romanenses tribuunt sacerdotibus. Quod ut clariùs intelligatur, Sciendum est, hominem dupliciter ligari: vel enim ligatur suo peccato, vel ligatur injecto censuræ vinculo, e. g. quando excommunicatur. Prius vinculum non injicit ecclesia, sed ipse peccator seipsum in hoc vinculum conjecit: neque inde solvi, aut liberari potest judicialiter aut effectivè, aut absolutè, nisi à solo Deo, qui solus justificat impium. Pastores autem non nisi declarativè & conditionaliter, ex Dei verbo, annunciant pœnitenti remissionem peccatorum, si verè resipiscat. utrum autem ille qui pœnitentiam profitetur, verè resipiscat, nec ne, non ipsis, sed soli Deo absolutè cognitum est, & eis quibus Deus voluerit revelare. Vinculum autem censuræ ecclesiasticæ, à pastoribus injectum, possunt ipsi demere, & eum quem ligaverant solvere, seu ab illa censura Ecclesiastica, puta ab excommunicatione, absolvere absolutè, pro potestate clavium ipsis concessa, adeò ut homo ille jam simpliciter agnoscatur pro membro Ecclesiæ militantis, & habeatur in numero fidelium, & ad mensam Dominicam admittatur. Et hæc sola est judiciaria potestas Ecclesiæ data. Hominem autem nulla vinctum censura Ecclesiastica absolvere à peccato, absolutione judiciaria, vel absolutâ, jus est solius Dei: neque communicatur creaturis.

Potestas ordinis & jurisdictionis.

Duplex vinculum quo homo ligatur.

Rom. 4 5.

Vide infra § 46 & lib. 16. cap. 2. & cap 3.

Judiciaria potestas data Ecclesiæ.

7. Vnde *Hugo de sancto Victore*, investigans idoneum sensum, quo intelligendum est sacerdotes peccata dimittere, adfert quidem eam expositionem, qua dicuntur peccata dimittere, quia sacramenta ministrant: sed cum minister baptismi non det Spiritum Sanctum, neque justificet aut regeneret baptizatum, (quam

Digitized by Google

vis minister verbi auditores suos servare seu salvos facere aliquo modo dicatur, 1. Tim. 4. 16. Iacob. 5. 20.) ad aliam se recipit interpretationem, nempe hanc, qua dimissio ista refertur ad absolutionem à vinculo excommunicationis: & retentio peccati, ad excommunicationem. Verba Hugonis sunt; Solus Deus peccata dimittit. Habent tamen auctoritates, quod sacerdotes peccata dimittunt, & quod Deus per eos ea dimittit. Sed sacerdotes peccata dimittere dicuntur, quia sacramenta ministrant, in quibus & per quæ peccata auctoritate divinâ dimittuntur. Vel ideo sacerdotes peccata dimittere dicuntur; quia eum, qui pro peccatis suis excommunicationis vinculo ligatus fuerat, absolvunt. In quo, suo modo, peccata dimittunt, quia eum propter præcedentia peccata non ampliùs debere vitari ostendunt. Retinent autem peccata iterum & iterum, ut magis evitentur excommunicando. Domino utrumque approbante, sicut dictum est Apostolis; *Quorum dimiseritis peccata, dimittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Non ergo de omnibus peccatis intelligendum videtur secundùm hunc modum remissionis vel retentionis, quod sacerdotes ea dimittant, vel retineant, sed de eis tantum, propter quæ lata est sententia excommunicationis. Secundùm priorem modum de omnibus potest intelligi. Hæc Hugo de sancto Victore, in suo opere de cærimoniis, sacramentis, officiis, & observationibus Ecclesiasticis, libro primo, capite vigesimo quinto.

Hugo de sancto Victore.

Iohan 20 23.

P. Lombard.

8. Idcirco etiam dixit *Petrus Lombardus*; Solus Deus dimittit peccata & retinet: & tamen Ecclesiæ contulit potestatem ligandi & solvendi: sed aliter ipse solvit vel ligat, & aliter Ecclesia. Ipse enim per se tantum dimittit peccatum: qui & animam mundat ab interiori macula, & à debito æternæ mortis solvit. Non autem hoc sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit potestatem solvendi & ligandi, id est, ostendendi homines ligatos, vel solutos. Vnde Dominus leprosum tantùm prius per se restituit, deinde ad sacerdotes misit, quorum judicio ostenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum jam vivificatum obtulit discipulis solvendum. Quia etsi aliquis apud Deum sit solutus, non tamen in facie Ecclesiæ solutus habetur, nisi per judicium sacerdotis. In solvendis ergo culpis vel retinendis ita operatur sacerdos Evangelicus, & judicat, sicut olim legalis in illis, qui contaminati erant leprâ, quæ peccatum figurat. Hæc Petrus Lombardus, 4. sententiarum. distinctione 18. Quia autem absque extraordinaria revelatione non possunt pastores Evangelici certò scire, an homo intus coram Deo sanatus sit in corde, sicut olim sacerdotes Levitici certò scire poterant hominem ab externa corporis leprâ sanatum esse; & inde quandoque evenit, ut indignum solvat Ecclesia, & immerentem liget: ideo subjicit Lombardus ibidem hæc verba; Non semper sequitur Deus Ecclesiæ judicium, quæ per surreptionem & ignorantiam interdum judicat. Deus autem semper judicat secundùm veritatem. Hactenus Petrus Lombardus. Docent etiam Alexander Alensis, part. quartâ, quæstione vigesimâ primâ, membro primo, & Bonaventura, in quartum sent. dist. 18. part. 1. art. 2. quæstione primâ, potestatem clavium quæ Ecclesiæ data est, non extendi in culpam, nisi per modum deprecantis, & impetrantis. Idipsum etiam docent de pœna æterna, Alens. part. 4. quæst. 21. memb. 2. art. 2. & Bonaventura in 4 sent. dist. 18. part. 1. art. 2. quæst. 2.

Matth. 8. 1 4.

Ioh. 11. 43. 44

Videinfra assert 8. *aliquando iudicat Ecclesia claves errare*

Potestas clavium data Ecclesiæ, non extenditur in culpam, nisi per modum deprecantis.

Secunda assertio.

9. Potestas ligandi & solvendi non soli Petro, sed Ecclesiæ data est.

10. Ait enim Dominus, die Ecclesiæ. Si autem etiam Ecclesiam audire contempserit, sit tibi velut ethnicus & publicanus. *Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo; & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo.* Matth. 18. 17, 18.

Matth. 18. 17, 18.

11. Ideo dicit *Augustinus*; Si in Petro non esset Ecclesiæ sacramentum, non ei diceret Dominus, Tibi dabo claves regni cœlorum: quæcunque solveris in terra, soluta erunt & in cœlo: & quæcunque ligaveris in terra, ligata erunt & in cœlo. Si hoc Petro tantùmdictum est, non facit hoc Ecclesia: si autem & in ecclesia fit, ut quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, & quæ solvuntur in terra, solvantur in cœlo; quia cum excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliatur ab Ecclesia, in cœlo solvitur reconciliatus. Si hoc ergo in Ecclesia fit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. Hæc Augustinus tractatu quinquagesimo in euangelium Iohannis. Item, Vbi remissio peccatorum, [ibi] Ecclesia est. quomodo Ecclesia? Illi enim dictum est, Tibi dabo claves regni cœlorum; & quæ solveris in terra, soluta erunt & in cœlis: & quæ ligaveris in terra, ligata erunt & in cœlis. Qui diffunditur ista remissio peccatorum? inter omnes gentes, incipientes ab Hierusalem. Ecce crede Christo. Augustinus in fine tractatus 10. in epist. Iohan. Observa etiam hic, non dici, Incipientes à sede Apostolica Romanâ: sed incipientes ab Hierusalem.

August.

Matth. 16, 19

Vide lib 16. *cap.* 3. § 6.

Incipiunt ab Hierusalem, Luc. 24. 47.

12. Idem Pater alibi; Has igitur claves dedit Ecclesiæ suæ, ut quæ solveret in terra, soluta essent in cœlo: quæ ligaret in terra, ligata essent in cœlo: scilicet ut quisquis in Ecclesia ejus dimitti sibi peccata non crederet, non ei dimitterentur: quisquis autem crederet, seque ab his correctus averteret, in ejusdem ecclesiæ gremio constituerus, eâdem fide atque correctione sanaretur. libro primo de doctrina Christiana, cap. 18.

13. *Fulgentius*, libro de fide ad Petrum diaconum, capite tertio. (in operibus Augustini, tomo 3.) Pœnitentia (inquit,) peccatori tunc prodest, si eam in ecclesia Catholica gerat. Cui Deus in persona beati Petri ligandi solvendique tribuit potestatem, dicens; Quæ alligaveris super terram, &c.

Fulgent.

Tertia assertio.

Matth. 18 18

14. *Ecclesia nomine, in illis Domini verbis,* Die Ecclesiæ: Si non audierit Ecclesiam. Matth. 18. 17. *non universus fidelium cœtus, non plebs credentium, sed soli pastores Ecclesiastici intelliguntur.*

Die Ecclesiæ] Vide infra, assert 6. *Ecclesia dicitur, vel ἐκλικῶς, vel μετωνυμ.*

15. Ecclesia ἐκλικῶς dicta, comprehendit tum gubernantes, tum gubernatos; simul pastores & gregem. ut in symbolo. Et epistola ad

Ephes. 1. 22. & cap. 5. versibus 23, 24, 25. Dicitur autem etiam μερικῶς, non solùm de particulari aliqua Ecclesia, sed etiam de parte alicujus particularis Ecclesiæ, aut plurimum ecclesiarum. Pars gubernata appellatur ecclesia, act. 20. 28. ubi Apostolus Paulus monet Presbyteros Ephesinos, ut pascant ecclesiam Dei. Ibidem etiam appellatur grex, vers. 27. & 1. Petr. 5. 2. dicitur etiam familia Christi, Matth. 24. 45. Parti autem gubernatrici, sive pastoribus, tribuitur nomen *Ecclesiæ*, Matth. 18. 17. Nam eam ibi Christus intelligit *Ecclesiam*, cui data est potestas clavium, per quam remittat vel retineat hominum peccata: hæc autem potestas non data est nisi evangelii ministris, quos ad prædicandum evangelium & exercendam clavium disciplinam misit Christus, sicut ipse à Patre missus est, Matth. 16. 19. Iohan. 20. 21. 22. 23. Præterea ea illic intelligitur ecclesia, cui subjecti sunt spiritus Prophetarum; spiritus autem Prophetarum subjecti sunt Prophetis, 1. Cor. 14. 32. In quem locum *Sedulius*, Spiritus (inquit,) humilitatis & charitatis, qui est in Prophetis, id est, prædicatoribus, debet subjectus esse aliis Prophetis, id est, prædicatoribus. Hæc *Sedulius*. at in eundem Apostoli locum *Theodoretus*; Spiritus (inquit,) dona vocantur. Ita Iesus subjiciebatur Mosi, ita Helisæus Eliæ: ita ipsi Helisæo multitudo Prophetarum: ita ipsi Apostolo Timotheus, & Titus, & reliqui. Hæc *Theodoretus*. Nusquam autem in Scripturis legimus, spiritus Prophetarum subjectos esse plebejis aut laïcis. Porro ea intelligitur ibi ecclesia, cui obedire & subjici oportet. Scriptura autem non populo, sed tantum pastoribus τοῖς ἡγουμένοις Ecclesiasticam deberi docet obedientiam & subjectionem, Hebr. 13. 17. Et pastorum collegio subjectus est quilibet de collegio. Idcirco enim (*verba sunt Cypriani*) copiosum corpus est sacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant cæteri, & quasi pastores utiles & misericordes, oves Dominicas in gregem colligant. —— Nam etsi pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, colligere & fovere debemus; nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superbâ quorundam præsumtione calcari. Hæc *Cyprianus*, epist. 67. seu lib. 4. epist. 13. ad *Stephanum* Episcopum Romanum. Pastores igitur, quorum est ex proprio officio gregem pascere & gubernare, intelligûtur illic nomine Ecclesiæ, ubi dicit Dominus, *Dic Ecclesiæ*. Matth. 18. 17. id est, τοῖς προεστῶσιν, præsidentibus, ut exponit Chrysostomus, homil. 60. in *Euang.* Matthæi.

16. *Cyprianus*, lib. de unitate Ecclesiæ, explicans verba Domini quibus se Petro daturum dixit claves regni cœlorum: eam potestatem ait traditam esse Apostolis & Episcopis, qui Ecclesiæ præsident.

17. *Hilarius*, Comment. in illum locum, Matth. 18. Ad terrorem (inquit,) metus maximi, quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicæ judicium præmisit, ut quos in terris ligaverint, id est peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos solverint, confessione videlicet veniæ receperint in salutem, hi Apostolicæ conditione sententiæ in cœlis quoque aut soluti sint aut ligati. Hæc ille: potestatem hanc judiciariam approprians Apostolis, adeoque eorum successoribus, pastoribus Ecclesiæ.

18. Laudat *Ambrosius* Valentinianum seniorem Imperatorem, quod legibus suis sanxerit: In causa fidei vel Ecclesiastici alicujus ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis. Hoc est, ut sacerdotes de sacerdotibus judicent. Ambros. lib. 2. epist. 13. ad Valentinianum juniorem Imper. Idem etiam alibi loquens de potestate ligandi per excommunicationem, & solvendi per dationem publicæ pœnitentiæ & absolutionem publicam: Ius hoc (inquit,) solis permissum sacerdotibus est. Ambros. lib. 1. de pœnitentia, cap. 2.

19. *Gregorius Nazianzenus*, orat. 26. prolixè docet, necessarium esse, pro vitandis vel amoliendis hæresibus aut schismatibus, ut custodiatur ἀταξία illa, quam Dominus in sua Ecclesia constituit; ut nimirum alii pastores sint, alii sint oves, & illi regant, isti autem regantur.

20. *Hieronymus* Comment. in Matth. 16. illa Domini verba ad Petrum, Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque, &c. exponit de potestate ligandi & solvendi Episcopis & Presbyteris à Christo concessa.

21. *Iohannes Chrysostomus*, lib. 3. de sacerdotio, cap. 5. differens de dignitate sacerdotum; Terram (inquit) incolentibus & in ea commorantibus permissa est cœlestium administratio, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον, & potestatem acceperunt, quam neque Angelis neque Archangelis dedit Deus. Non enim ad illos dictum est, Quæcunque ligaveris in terra, erunt ligata & in cœlo; & quæcunque solveris in terra, erunt soluta in cœlo. Habent quidem & illi qui rerum potiuntur [οἱ κρατοῦντες] in terra potestatem vinculi, sed quo sola vinciuntur corpora: hoc autem vinculum ipsam tangit animam, & transcendit cœlos. καὶ ἅπερ ἂν ἐνταῦθα ποιήσωσι κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ Θεὸς ἄνω κυρεῖ, καὶ τῶν δούλων κρίνει ὁ δεσπότης βεβαιοῖ. Et quæcunque fecerint inferiùs sacerdotes, ea Deus in supernis rata habet, & servorum suorum sententiam Dominus confirmat. καὶ τί γὰρ ἂν ἔδωκε πᾶσιν αὐτοῖς τῶν ἐπὶ γῆς ὁ Θεὸς ἐξουσίαν; εἰ γὰρ δὲ φησὶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφέωνται, καὶ ὧν ἂν κρατῆτε, κεκράτηνται. τίς ἂν ἔδωκε ταύτης ἐξουσίας μείζω; Et quid enim nisi omnem ipsis cœlestem dedit potestatem? quorum enim (inquit) remiseritis peccata, remissa sunt, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quænam esse potest hac major potestas? Omne judicium dedit Pater filio. ὁρῶ δὲ πᾶσαν αὐτῷ πᾶσαν ἐχειροτονημένην ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, video autem eam omnem his esse traditam à Filio. Hæc ibi, & in eandem sententiam plura. Capitis illius argumentum initio libri præfixum hoc est; ὅτι πολλὴ τῶν ἱερέων ἡ ἐξουσία καὶ τιμή. Quod ampla sit sacerdotum potestas & dignitas.

22. *Augustinus*, lib. 20. de civitate Dei, cap. 9. exponens verba illa Apocalypseos; Et vidi sedes, & sedentes super eas; & judicium datum est. Apocal. 20. Non hoc putandum est (inquit,) de judicio ultimo dici: sed sedes præpositorum, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est; quæ ligaveritis in

Pars gubernata dicitur Ecclesia.

Pars gubernatrix dicitur Ecclesia. Matth. 18. 17.

Matth. 16. 19. Iohan. 20. 21. 22, 23.

Spiritus prophetarum subjecti sunt prophetis. 1. Cor. 14. 32. Sedulius. Theodoret.

Hebr. 13. 17. Cyprian.

Nota contra errorem ius depœnitentia.

Chrysost.

Cyprian.

Hilarius. Hilar.

Ambros.

Gregor. Nazianz.

Hieronym.

Chrysost.

Matth. 16. 19.

Iohan. 20. 21.

Augustin. Apocalyp. 20.

Matth. 18. 18.

in terra, ligata erunt & in cœlo: & quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cælo. Hæc ibi. Idem alibi; Corripiantur (inquit,) à præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diversitate diversis, vel minoribus vel amplioribus. —— Pastoralis necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa fortitan separatione tamandam. Hæc Augustinus, lib. de correptione & gratia, cap. 15.

Theophylact. Matth. 16. 19.

23. *Theophylactus*, Comment. in Matth. 16. in illa verba, Dabo tibi claves, &c. Claves autem (inquit) intelligas, quæ ligant & solvunt, hoc est, delictorum vel indulgentias vel pœnas: Habent enim potestatem remittendi, & ligandi, qui, sicut Petrus, Episcopatus gratiam assequuti sunt, Quamvis autem Petro soli dictum sit, dabo tibi, omnibus tamen & Apostolis concessa sunt. Quando? quum dixit, quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur. Etenim quum dixit, dabo, futurum tempus signat, hoc est, post resurrectionem. Hæc *Theophylactus*.

Vide lib. 16. cap. 1. §. 16. Johan. 20. 23.

Vide etiam *Danæum*, Comment. in 1. Tim. 5. 1. & *Chamier*. Tom. 2. Panstratiæ lib. 10. cap. 4.

Quarta assertio.

Apostoli pares.

24. *Petro dictum est*, Tibi dabo claves, *gerenti personam reliquorum, non ut capiti aut monarchæ reliquorum Apostolorum, ac si illi præ aliis potestatis clavium prærogativa daretur, sed ut uni ex multis Apostolis, compari honore sociatis, quorum uni facta promissio ad universam societatem Apostolorum æqualiter facta est: & postea omnibus æqualiter præstita. Et ab omnibus æqualiter ad succedentes pastores divinâ ordinatione transmissa est.*

25. Hanc assertionem luculenter confirmant allata ad superiorem assertionem testimonia, quibus ostensum est, potestatem maximam, qua nulla in creaturis major invenitur, concessam esse omnibus Apostolis & sacerdotibus Iohan. 20. 23. eandem videlicet potestatem, quæ Petro promissa est Matth. 16. 19. & omnibus Matth. 18. 18.

Cyprianus.

26. Accedant illa verba beati *Cypriani*, lib. de unitate Ecclesiæ: ubi præmissis illis Domini verbis ad Petrum Matth. 16. 19. & Iohan. 21. 16. Quamvis (inquit) Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat & dicat; Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum. Si cui remiseritis peccata, remittentur illi; si cui tenueritis, tenebuntur. Tamen ut unitatem monstraret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua authoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis. ——— Episcopatus unus est, cujus à singulis in solidum pars tenetur. Hæc ibi. Inveniet lector claram hujus loci explicationem, & ejusdem à Papistarum corruptelis perversisque glossematis, vindicationem, in Irenico nostro, libro secundo capite undecimo, in exegesi propositionis 15. ubi etiam plura congessimus testimonia, & inde argumenta evidentia efformavimus, quibus hujus assertionis veritas illustratur & corroboratur.

Johan. 20. 21. 22, 23.

Athanas.

27. *Athanasius*, in illud, *Profecti in pagum ubi ex adverso est*, &c. verba Domini, Matth. 18. 18. & Iohan. 20. 23. de una eademque potestate discipulis concessa interpretatur. Nam censuræ publicæ potestas omnibus Apostolis ex æquo concessa intelligitur in utroque loco. Quemadmodum quicquid Petro qua homini convenit, id omni & cuilibet homini æqualiter commune est, e. g. esse rationalem & risibilem: ita quicquid ei attribuitur ut Apostolo, illud æqualiter convenit omni & cuilibet Apostolo. at potestas clavium ei attribuitur, ut Apostolo, sicut monent Patres locis citatis: ergo. Differemus autem prolixius, si Deus voluerit, de primatu Petri, libro decimo quinto hujus operis, & de figmento disparis successionis, lib. 16.

Una eademque potestas Matth. 18. & Iohan. 20. 23. vide infra, §. 44. & lib 16. cap. 5. propol. 5.

Quinta assertio.

Contra figmentum independentes. vide 4. sent. dist. 20.

28. *Potestas excommunicandi, & ab excommunicatione absolvendi, non data est singulis Presbyteris, donatione absoluta, quomodo donata est Episcopo & Presbyterio. Nec absque Episcopi aut Presbyterii authoritate valida est excommunicatio aut absolutio excommunicati, facta per simplicem Presbyterum: quamvis singulis Presbyteris competat visus ordinis prædicatio verbi, adeóque potestas docendi, hortandi, corripiendi, consolandi, &c.*

29. Confirmatur ista assertio ex assertione tertia. Nam cum Ecclesiæ vocabulo Matth. 18. 19. soli intelligantur pastores Ecclesiastici, ut unus pastor non sit Ecclesia; sequitur excommunicationis potestatem non esse concessam singulis Presbyteris, sed Presbyterio, atque adeò Episcopo præsidi Presbyterii.

Vide lib. 16. cap. 2. §. 11.

30. Illa tamen assertio intelligenda est, extra casum extraordinariæ necessitatis, qualem unum aut alterum posuimus in Irenico, libro 2. capite 11. ad propositionem 13 pag. 201. & 205. Nam in casu ejusmodi simplex Presbyter non habens quem consulere possit, orthodoxum Episcopum aut compresbyterum, supremæ jurisdictionis ipso jure & facto pro tempore compos est, & adhibere interim in consilium poterit prudentiores de grege. At extra talem casum, locum habet ista assertio.

31. Vide, si placet, eidem assertioni astipulantia Calvini & Zanchii testimonia, in Irenico nostro, lib. 2. cap. 12.

Sexta assertio.

1. Cor. 5. 4. 5. Vide supra assert. 3.

32. *Quando Apostolus iubet sententiam excommunicationis in congregatione pronunciari,* 1. ad Corinth. 5. 4. 5. *non tribuit aut imperitis plebi potestatem clavium: sicut ei non concedit potestatem consecrandi & dandi Eucharistiam, quando docet, quomodo in congregatione hoc sacramentum celebrari debeat.* 1. Cor. 11. *sed facilis est expositio ex eiusdem Apostoli verbis.* 1. Tim. 5. 20. Peccantes, coram omnibus argue, ut reliqui timeant.

1. Tim. 5. 20.

Septima assertio.

33. *Non solum à Catholicis, sed etiam ab hæreticis aut schismaticis, propter notorium flagitium lege Dei prohibitum excommunicatus, ligatur in cœlo.*

34. Videri possit, nullam esse potestatem clavium, adeóq; nullum earum validum exercitium

apud hæreticos aut ſchiſmaticos, cum foris ſint hæretici & ſchiſmatici, extra eccleſiam conſtituti: & *Auguſtinus* dicat; Foris quidem nec ligari aliquid poteſt nec ſolvi, ubi non ſit qui aut ligare poſſit aut ſolvere. lib. 3. de baptiſmo, cap. 18. Et conſtet, claves non niſi eccleſiæ eſſe datas, dic eccleſiæ: ſi non audierit Eccleſiam, &c. Et *Ambroſius* jus ligandi & ſolvendi ſoli vendicans Eccleſiæ illud hæreſi diſertè neget eſſe permiſſum. Ambroſ. lib. 1. de pœnitentia, cap. 2 Attamen alibi Auguſtinus docet, hæreticos jus dandi baptiſmum retinere, quod cum ordinarentur, in Eccleſia acceperunt, & alios etiam in hæreſi aut ſchiſmate validè ordinare. lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 13. ut inde gloſſator *Gratiani* ſic argumentatur: Argumentum (inquit) quod ſententia hæretici valeat, & ligatio, & ſolutio, cum jus ligandi, judicandi, atque ſolvendi à tempore conſecrationis acceperit. cauſ. 1. quæſt. 1. can. *quod quidam*. Et Auguſtinus eos qui à Donatiſtis propter perditos mores rejecti eſſent, ait non recipi à catholicis niſi primo in humiliationem pœnitentiæ. Etenim ergo (inquit) ſi Domino placet, iſtum modum ſervo, ut quiſquis apud eos propter diſciplinam degradatus, ad catholicam tranſire voluerit, in humiliationem pœnitentiæ recipiatur, quo & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet. Hæc Aug. epiſt. 169. ad Euſebium.

Vide ſupra lib. 10 cap. 3 § 28. & infra lib 16. cap. 5. § 2.

Vide ſupra lib. 10. cap. 3 § 9. 11. & cap. 10. § 30.

35. Pro hujus igitur nodi ſolutione, meminiſſe oportet, quod in diſputationibus ſuis de baptiſmo contra Donatiſtas *Auguſtinus* paſſim inculcat; hæreticos, apud quos baptiſmi veritas manet, non eſſe in omnibus ab Eccleſia ſeparatos, ſed in quibuſdam conjunctos manere & hærere in compage texturæ catholicæ. Proinde (inquit) illa in quibus nobiſcum ſunt, eos agere non vetamus, lib. 1. de baptiſmo, cap. 2. & interrogatus, an generet Deo filios de Chriſti baptiſmate pars Donati; reſpondet Auguſtinus; Vna eſt Eccleſia, quæ ſola catholica nominatur, & quicquid ſuum habet in communionibus diverſorum à ſua unitate ſeparatis, per hoc quod ſuum in eis habet, ipſa utique generat, non illa! Neque enim ſeparatio eorum generat, ſed quod ſecum de iſta tenuerunt. Ipſa Eccleſia generat & per uterum ſuum, & per uteros ancillarum ex eiſdem ſacramentis tanquam ex viri ſui ſemine. lib. 1. de baptiſmo cap. 10.

36. Hinc infero, quando hæretici aut ſchiſmatici, veritatem baptiſmi & ordinis habentes, aliquem excommunicari merentem excommunicant ob notorium Deoque exoſum crimen, talem eſſe ab ipſa Eccleſia catholica, miniſterio hæreticorum aut ſchiſmaticorum, verè excommunicatum. ut quando reſipiſcentem recipiunt hæretici vel ſchiſmatici, ſolvi eum ab injecto prius per eos vinculo, licet, nondum ſit Deo aut Eccleſiæ reconciliatus, quia manet adhuc in vitio hæreſeos aut ſchiſmatis. Solvi eum dicimus quoad diſciplinam eccleſiaſticam, adeo ut, ſi ad eccleſiam catholicam ab hæreſi aut ſchiſmate poſtea venerit, nõ ſit ei de illo crimine, à quo apud hæreticos ſecundùm ordinem & formam eccleſiæ abſolutus eſt, nova pœnitentia injungenda; ſed ſublato hæreſeos aut ſchiſmatis malo, jam ad ſalutem in eccleſiæ unitate profit accepta apud hæreticos abſolutio, & ad communionem admittendus ſit. Sin autem ab excommunicatione illa, qua ob crimen notorium eum hæretici excommunicarunt, nondum apud illos interveniente pœnitentia abſolutus ſit, & ſic innodatus veniat ad Eccleſiam catholicam, quamvis hæreſin & ſchiſma abjuret, non tamen eſt recipiendus, donec etiam de illo alio crimine canonicæ ſe ſubjecerit pœnitentiæ & Eccleſiæ ſatisfaciens ab excommunicationis illius vinculo, ei apud hæreticos injecto, abſolutus fuerit jam in eccleſiæ unitate.

Octava aſſertio.

De iniuſta vel erronea ſententia.

37. *Quod ſi vel catholici vel hæretici immerentem ligaverint in terra, vel eum qui ſolvi non debet ſolverint: nec ille in cœlo ligatur, nec iſte ſolvitur. Tunc enim dumtaxat ratam habet Dominus ſervorum ſententiam, quando iuſta eſt, ſeu, ut loquuntur ſcholaſtici, quando clave non errante lata eſt.*

Vide infra. lib 16 cap. 3. propoſ 1. 2. 3. & in exegeſi propoſ 6.

Si quis autem impiâ ſimulatione Eccleſiam fefellerit, & abſolutionem obtinuerit, valebit ea illa abſolutio ad externam Eccleſiæ communicationem, & hominum conſortium, non ad internam pacem cum Deo. Neque ei quem homines iniquè damnarunt, nocebit apud Deum iniuſta hominum ſententia.

Dionyſium Areopag.

38. *Dionyſius*, lib. 1. de eccleſiaſtica hierarchia, cap. 7. ſeu ult. in tertia parte capitis; Τὰς ἀποφατικὰς ἔχουσι τὴς ἱεραρχίας δυνάμεις, ὡς ἐκφαντορικὰς τῶν θείων διακοσμήσεων, οὐχ ὡς τῶν ἐκεῖθεν ἀπόρρητα ὁρμὰς καὶ πατρὸς θεαρχίας ἀφικνουμένων ἑαυτοῖς, ἀνεμποδίστως ἐπορθύνειν. id eſt, ſeparandi poteſtatem habent Pontifices, ut præcones divinorum judiciorum: non quod eorum irrationabilibus cupiditatibus ſapientiſſima Divinitas, ut honeſto utar vocabulo, quaſi miniſtra ſubſequatur. et ibidem dicit Dionyſius, Petrum Apoſtolum, omnemque ei ſimilem pontificem, per acceptam à Domino ligandi ſolvendique poteſtatem, pios admittere, & impios excludere, ἀφοριστικὸς καὶ ἀφοριστορθοδοτικὸς, id eſt, ut præconem, & portitorem, [ſeu nuncium.]

Cyprianus.

39. *Cyprianus*, lib. de lapſis, circa medium; Nemo (inquit) ſe fallat, nemo ſe decipiat: ſolus Dominus miſereri poteſt. Veniam peccatis, quæ in ipſum commiſſa ſunt, ſolus poteſt ille largiri, qui peccata noſtra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis noſtris. Homo Deo eſſe non poteſt major: nec remittere aut donare indulgentia ſua ſervus poteſt, quod in Dominum delicto graviore commiſſum eſt, ne adhuc lapſo & hoc accedat crimen ſi neſciat eſſe prædictum; Maledictus homo qui ſpem habet in homine. Dominus orandus eſt, Dominus noſtrâ ſatisfactione placandus eſt, qui negantem negare ſe dixit, qui omne judicium de Patre ſolus accepit. Hæc ibi. Idem etiam Cyprianus alibi ait: Neque enim præjudicamus Domino judicaturo, quo minus ſi pœnitentiam plenam & juſtam peccatoris invenerit, tunc ratum faciat quod à nobis fuerit hic ſtatutum. Si verò nos aliquis pœnitentiæ ſimulatione deluſerit: Deus qui non decidetur, & qui cor hominis inſpicitur, de his quæ nos minus perſpeximus, judicet, & ſervorum ſententiam Dominus emendet. *Cyprian.* epiſt. 52. ad Antonianum, ſeu lib. 4. epiſt. 2.

Hieronymus. Matth. 16. 19.

40. *Hieronymus*, comm. in Matth. 16. in illa verba: verſ. 19. Et dabo tibi claves regni cœlorum. & quodcunque, &c.] Illum (inquit) locum Epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio: ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur: cum apud Deum non ſententiâ ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico

Hierem. 17 5.

Levit. 13 3. Levitico de leprosis; ubi jubentur ut ostendant se sacerdotibus; & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quo sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quo habeant notitiam leprosi, & non leprosi: & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit; sic & hic alligat vel solvit episcopus & Presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus. Hæc ibi *Hieronymus*. Idem apud *Gratianum*; Si quis (inquit) non recto judicio eorum qui præsunt Ecclesiæ depellatur, & foras mittatur; si ipse antea non exiit; hoc est, si non ita egit, ut mereretur exire; nihil lædetur in eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, ut interdum ille qui foras mittitur, intus sit: & ille foris, qui intus videtur retineri. cauſ. 24. quæſt. 3. can. *Si quis non*.

Augustin. Quid agere doceat virum bonum, qui iniuste excommunicatus est, & expulsus de congregatione Christiana, à turbulentis quibusdam hominibus, fidei profitentibus orthodoxam.

41. *Augustinus*, lib. de vera religione, cap. 6. Sæpe etiam (inquit) sinit divina providentia per nonnullas animum tumbentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam vel injuriam suam cum patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint, neque ullas novitates vel schismatis vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines, quàm vero affectu, & quanta sinceritate charitatis Deo serviendum sit. Talium ergo virorum propositum est, aut tedatis remeare turbinibus, aut si id non sinantur, vel eadem tempestate perseverante, vel ne suo reditu talis aut lævior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis, quorum motibus perturbationique cesserunt, sine ulla conventiculorum segregatione usque ad mortem defendentes & testimonio juvantes eam fidem, quam in Ecclesia catholica prædicari sciunt. Hos coronat in occulto Pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt: imo plura sunt quàm credi potest. Hæc ibi. Idem etiam lib. 1. de baptismo contra Donatistas, cap. 17. Spirituales (inquit) sive ad hoc ipsum pio studio proficientes, nunquam erunt foras: quia & cum aliqua vel pervertitate vel necessitate hominum videntur expulsi, ibi magis probantur, quàm si intus permaneant, cum adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida unitatis petra fortissimo charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet, quod in illo Abrahæ sacrificio dicitur, *Aves autem non divisit*. Hactenus *Augustinus*.

Genes. 15 10.

42. Ex eodem *Augustino* recitat *Gratianus* hæc verba; Illud planè non temerè dixerim; quod si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injustè, potius ei oberit qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. cauſ. 11. quæſt. 3. can. *Illud plane*.

Gelasius I. Papa Rom. Apud Deum & eius Ecclesiam nemini potest gravare iniqua sententia.

43. *Gelasius* primus, Papa Romanus, apud Gratianum, Cui (inquit) illata est sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si injusta est, tanto curare eam non debet, quando apud Deum & ejus Ecclesiam neminem potest gravare iniqua sententia. Ita ergo ea se non absolvi desideret, quia se nullatenus perspicit obligatum. cauſ. 1. quæſt. 3. *Cui est*. Plura in hanc sententiam in ea quæstione congerit *Gratianus*.

Gregor. I. Papa Rom.

44. *Gregorius* primus, Papa Romanus, homil. 26. in Evangelia, exponens verba illa Domini ad discipulos, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*. Ecce (inquit) etiam alienæ obligationis potestatem relaxationis accipiunt. —— Horum profectò nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent ligandi atque solvendi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed grave pondus istius est honoris. Durum quippe, est ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex fiat vitæ alienæ. Et plerunque contingit, ut hic judicii locum teneat, qui ad locum vita minimè concordat. Ac proinde sæpe agitur, ut vel damnet immeritos: vel alios ipse ligatus solvat. Sæpe in solvendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur. Unde fit, ut ipsa hac ligandi & solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subjectorum moribus exercet. Sæpe fit, ut erga quemlibet proximum odio vel gratia moveatur Pastor. Judicare autem de subditis dignè nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratias sequuntur. Unde rectè per Prophetam dicitur; *Mortificabant animas quæ non moriuntur: & vivificabant animas quæ non vivunt*. Non morientem quippe mortificat, qui justum damnat. Et non victurum vivificare nititur, qui reum à supplicio absolvere conatur. Cautæ ergo pensandæ sunt: & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Hæc *Gregorius*. Qui adhibet ibi similitudinem Lazari a Domino prius vivificati, & deinde à discipulis soluti. *Ioan. 20. 23. Vide lib. 16. cap. 1. §. 16. Ezech. 13. 19.*

Quatenus timenda, & quatenus non timenda iniusta sententia.

45. Quamvis autem dicat ibidem *Gregorius*, timendam esse etiam injustam sententiam, ne is qui injustè ligatus est, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa, puta ex superbia, meretur, non tamen existimavit Gregorius injusta hominum sententia immerentes gravari apud Deum. sed tantummodo hortatur ad patientiam & pacificam mansuetudinem. Quam etiam commendavit Augustinus superius, §. 41. Timere quidem debet ille, in quem lata est iniqua sententia, ne se indecorè gerat, & Deum offendat: at sententiam ipsam injustam tantum abest ut timere debeat, ut è contrario inde habeat de quo sibi magnopere gratuletur, & gaudeat quod dignus habitus sit, qui pro nomine Iesu contumeliâ afficeretur. Dominus noster ait; Beati eritis quum vos oderint homines, & quum separaverint vos, & exprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis. Gaudete illo die, & exsultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo: secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum. Unde merito ò *Basilius* Cæsariensis, scribens de obtrectatoribus illis qui in illum ob defensionem orthodoxæ doctrinæ convitia congerebant, quorum convitia (inquit) tantum abest ut indignè feram, ut nisi nos ipsorum calamitas dolore perpetuoque cruciatu afficeret, propemodum dicerem, me de maledictis eorum eis gratiam habere, tanquam conciliatoribus beatitudinis, ὡς μακαρίαν αἰτίοις. Beati enim, (inquit) estis, quum probris vos impetiverint homines, & omne verbum malum in vos dixerint mentientes, propter me. Hæc *Basilius*, libro de Spiritu Sancto, capite sexto. Ab hæreticis depositos vel excommunicatos, eo quod recusaverint eorum hæresi consentire, haberi pro depositis vel condemnatis, severè prohibet synodus *Act. 5. 41. Luc. 6. 22. Basilius. Matth. 5. 11. Vide supra Lib. 6. cap. 2.*

Martini

Martini, 1. Papæ Romani, secret. 5. anath. 18. Cum ergo (inquit *Gratianus*,) subditi excommunicantur ideo, quia ad malum cogi non possunt, tunc sententiæ non est obediendum. Quia, juxta illud Gelasii, nec apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus quenquam gravat iniqua sententia caus. 11. quæst. 3. can. *Si is qui præst.* Denique ob quamcunque causam lata sit adversus innocuum injusta sententia, consolentur se his & similibus oraculis; *Sicut passeris est vagari, & ut hirundinis est volare: sic maledictio sine*

Prov. 26 2. *causa* [prolata] *non veniet.* Item; *Maledicent illi, & tu benedices.* Item; *Hæc est enim gratia, si*

Psal. 109. 28. *propter Dei conscientiam sustinet quis molestias, iniustè afflictus.* Quicunque autem injustam sententiam decernit vel pronunciat, & excommunicat immerentem, metuat illud quod dicitur in

1. *Petr.* 2. 19. *Psalmo; Dilexit maledictionem, & veniet ei; & nolnit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Et

Psal. 108. 17. quod Deus dixit Abrahamo; *Et ei qui tibi maledixerit, maledicam.* Et tertium præceptum, ejusque sanctionem; *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Quia non insontem habebit Dominus eum, qui assumserit nomen eius in*

Genes. 12. *vide etiam Gen.* 27. 29. *& Num.* 24. 9. *Exod.* 20 7. *vanum.*

Innocentius 3 Papa Rom. Vide lib 10. *cap* 3 §. 2. 46. *Innocentius* 3. Papa Romanus, rescribit Abbati sancti Andreæ; Iudicium Dei veritati quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur; quam & fallere sæpe contingit & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud autem quo ligatus

Vide supra §. 6. est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur relaxatur: quod in suscitatione Lazari sermo evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodum solvere suscitatum. Hæc *Innocentius*. Extra, de sententia excommunicationis, cap. 18. A nobis.

Hugo de S. Victore 47. *Hugo de sancto Victore*, in suo opere de cæremoniis, sacramentis, officiis, & observationibus Ecclesiasticis, lib. 1. cap. 26. Hæc tria (inquit,) in sententia excommunicationis pensanda sunt, animus judiciis, ordo, & causa: quorum si unum pervertatur, dicitur injusta, modò ex animo, modò ex ordine, modò ex causa. Cum autem prædicta tria ad sententiæ justitiam exigantur, videlicet, ut animo correctionis detur, non odii, & ordine canonico, & pro causa talem promerente sententiam: causa præ omnibus judicium obtinere videtur, ut si causa non præcesserit, excommunicatio vera non sit, nec apud Deum teneatur ligatus, qui sine culpa sua fuerit excommunicatus. Quomodo enim sine culpa potest quis ligatus esse apud Deum, qui merita causarum sine fallacia solus examinat? ——De eo, qui ordine judiciario ligatus est pro causa tamen injusta, dicimus, quod non est ligatus apud Deum, nisi contumax inveniatur: —— etsi apud homines tenet sententia, apud

Extra de sententia excommunicationis, cap. 40 Deum non tenet, & ideo irritari meretur. Si post appellationem ad majorem audientiam fuerit excommunicatus, non tenet sententia, sed ipso jure habetur irrita. Hæc *Hugo de S. Victore*.

Per totas literas. 48. In martyrologio Romano, 6. Calendas Decembris, seu die 26. Novembris, leguntur hæc verba; *In Armenia sancti Nicetæ monachi.* Hunc Margarinus de la Bigne, in suo indice chronologico in Bibliotheca Patrum, collocat inter scriptores qui septimo seculo floruerunt. Et hujus *Nicetæ* suspicatur esse illam epistolam ad *Eneistium*, cujus extat fragmentum, in Bibliotheca Patrum, tom. 3 col. 149. editionis quartæ: ubi ait; Scias autem, Pater, quod divinæ Scripturæ cum divinis canonibus definiunt, quod injustæ quæ imponuntur punitiones apud Deum non ligant; etiamsi Pontifex eas imposuerit: quanto magis si inferior? sicut docet sanctus Dionysius. Qui itaque consideratâ sententiâ & intemperante animo aliquem à fidelibus separavit, eum non solum non attingit; sed in eius etiam caput recurrit, sicut sanctæ quoque Synodi pronunciant. ——Deus eum, qui injustè alligatus est, defendit & ulciscitur. Hæc *Nicet.* Qui etiam plura ibidem adfert in eandem sententiam.

Nicetæ epist. ad Eneistium.

49. Illud planè certissimum est, eum, qui bonam possidet conscientiam, non separari à dilectione Dei, quocunque facto alieno, adeoque nec iniqua hominum sententia contra innocentem latâ. *Deus est qui iustificat; quis est qui condemnat?* Hinc illa Apostoli Pauli triumphalis conclusio, contra omnia adversa, omnesque adversarios, in fine octavi capitis ejus epistolæ ad Romanos. 1. Apostolus Petrus ait; καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην μακάριοι. *Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris. Parati semper ad respondendum cum modestia & timore omni poscenti à vobis rationem eius, quæ in vobis est spei: conscientiam habentes bonam.* συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν. Hæc verba Apostolica ostendunt, non esse quamcunque hominum sententiam pertimescendam habenti bonam conscientiam. Sed ei convenire illud quod in Psalmo dicitur; *In Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.* Et in alio Psalmo, *Dominus lux mea & salus mea: à quo timebo? Dominus robur vitæ meæ: à quo pavebo?*

Rom. 8 33 34. *&c.*

1. *Petr.* 3 13. 14. 15.

Psal. 56 12. *Psal.* 27 1.

Origenes Secund.

50. *Origenes*, lib. 8. contra Cellum, laudat dictum illud *Socratis* Philosophi, de *Anyto* & *Melito*, accusatoribus ipsius Socratis; Me verò (inquit *Socrates*) *Anytus* & *Melitus* interficere possunt; lædere non possunt. Præstantiorem enim ab inferiori lædi fas non est. Et *Cicero*, lib. 1. Tusculanarum quæstionum, refert ex *Platone*, Socratem apud judices, jam morte mulctatum, seu capite damnatum, dixisse: non posse cuiquam bono quidquam mali evenire, nec vivo, nec mortuo. *Iustinus Martyr*, paulo post initium Apologiæ illius quæ secunda nuncupatur, his verbis alloquitur Imperatores, & Senatum, populumque Romanum; ἡμεῖς μὲν θεὸν νόσους τισὶν καὶ ἀδικίαν πολεμίους, διὰ μὲν καιρὸν ἐρῶμεν ἐκλύσιμα, ἃ ποιοῦσι δυνάμενοι· ὑμεῖς δὲ ἀπαιτήσαι μὲν δύνασθε, βλάψαι δὲ οὔ. id est; Nos quidem [Christiani] ratione statuimus, nos non posse à quoquam pati quidpiam mali, si non malefici coarguamur, aut pravi esse compariamur: vos autem interficere quidem potestis, non autem lædere. In operum *Chrysostomi* editione græca Savilianâ, tom. 7. in titulo orat. 2. pag. 36. Ponit *Chrysostomus* hanc thesin; ὅτι ὁ ἑαυτὸν μὴ ἀδικῶν οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται. quod, qui seipsum injuriâ non afficiat, à nemine lædi possit. Hanc thesin ibi & alig

Iustin. Mart.

Chrysost.

& aliquot ſequentibus paginis. *Chryſoſtomus* prolixè confirmat.

Alex. Alen. 51. *Alexander Alenſis*, differens de injuſta excommunicatione, part. 4. quæſtione 22. membro 2. articulo 1. in reſolutione. Injuſtè (inquit) excommunicatus ſeparatus eſt à communione fidelium corporali, & ab illis, quæ exhibentur corporaliter ab illis: ſed non à communione ſpiritualium, quæ ſunt per ſe à Deo. Vnde ſecundùm veritatem, & ſimpliciter loquendo, excommunicatio injuſta non eſt excommunicatio. Hæc *Alenſis*.

Injuſta excommunicatio non eſt excommunicatio.

Nona aſſertio.

52. *Cavendum paſtoribus, ne dum fideles ſe oſtendere ſatagunt, importunâ ſeveritate parum prudentes deprehendantur, zizania ante tempus præcipiti feſtinatione, cum ipſius frumenti pernicie, eradicantes, & Eccleſiam ſcindentes. Et ex altera parte etiam advigilandum, ne nimia prudentia, ſeu falſa prudentiæ ſpecie, neceſſariam diſciplinam negligant, adeoque Dominici gregis inſtiosi, & infidi inveniantur.*

τοῖς τῆς ἐπιστροφῆς Act. 26. 20.

53. Hujus aſſertionis prolixam exegeſin & confirmationem ex ſacris literis inveniet lector apud *Auguſtinum*, libro tertio, contra epiſtolam Parmeniani. & libro de fide & operibus. & epiſtola ſexageſimâ quartâ, ad Aurelium Epiſcopum Carthaginenſem. & apud *Proſperum*, libro ſecundo, de vita contemplativa, capite quinto; & apud *Gregorium*, in reſponſione ad ſeptimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis. & apud *Gratianum*, cauſ. 23. quæſt. 4. canone, *Non poteſt*. Summa huc redit; peccatum multitudinis, vel ejus qui multitudinem habet ſociam, ei ſi ſeparetur adhæſuram, non aſperè corrigendum eſt, ſed gemendum, & prudenti inſtructione tendandum. Quando verò, ſalva eccleſiæ pace, adhiberi ſeveritas poteſt, diſciplina exerceatur, uſque ad ipſam etiam anathematis ſententiam, ſi qualitas delicti poſtulet.

54. Non ergo aſperè quantum exiſtimo (inquit Auguſtinus) neque duriter, non modo imperioſo iſta rolluntur, magis docendo, quam jubendo; magis monendo, quam minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium. Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Auguſt. epiſt. 64. Hinc ille verſus in gloſſa, extra, de clerico excommunicato, capite 4. Latores.

Ob populum multum crimen pertranſit inultum.

In hoc enim tempore (ait Gregor.) ſancta Eccleſia quædam per fervorem corrigit, quædam per conſuetudinem tolerat, quædam per conſiderationem diſſimulat atque portat, ut ſæpe malum quod averſatur, portando & diſſimulando compeſcat. Gregorius ad ſeptimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis.

55. Donatiani præpoſterâ ſeveritate eccleſiam laceraruut: contra quam intemperiem ſcribit Auguſtinus, libro 3. contra epiſtolam Parmeniani: duobus primis capitibus. Alii falſa pacis imagine decepti, omnem prorſus diſciplinam Eccleſiaſticam volebant ſepultam: contra quos diſputat *Auguſtinus*, lib. de fide & operibus; primis quinque capitibus.

Decima aſſertio.

56. Ab eodem Epiſcopo, à quo aliquis fuit excommunicatus, eiuſve ſucceſſore, aut ſaltem non ſine eius aut ſucceſſoris conſenſione, recipiendus eſt.

57. Concil. Elibert. Placuit cunctis ut ab eo epiſcopo quis recipiat communionem, à quo abſtentus in crimine aliquo fuerit. Quod ſi aliquis Epiſcopus præſumſerit eum admittere, illo adhuc minimè ſciente vel conſentiente, à quo fuerat communione privatus, ſciat ſe hujuſmodi cauſas inter fratres eſſe cum ſtatus ſui periculo præſtiturum. Concil. Elibert. can. 53.

58. Hunc canonem poſtea Nicæna Synodus cum hac expoſitione confirmavit. περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων, De his qui communione privantur, ſive ex clero, ſive ex laïco ordine [ἐν λαϊκῷ τάγματι] ab Epiſcopis per unamquamque Provinciam [ἐπαρχίαν,] ſententia regularis obtineat [κρατείτω γνώμη καθ' ἑκάστην,] ut hi qui abjiciuntur non ab aliis recipiantur [τὸν ὑπ' ἄλλων ἀποβαλλόμενον, ὑπ' ἄλλων μὴ προσδεχέσθω.] Inquiratur autem, ne puſillanimitate aut contentione, aut alio ejuſmodi Epiſcopi vitio, ſint à congregatione ſecluſi [διὰ φιλονεικίαν τινὰ ἢ τοιαύτην τινὰ κακίαν τῶν ἐπισκόπων.] Vt hoc ergo decentiùs inquiratur, bene placuit, annis ſingulis per unamquamque provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus Provinciæ Epiſcopis congregatis diſcutiantur hujuſmodi quæſtiones. Et ſic qui ſuo peccaverint evidenter Epiſcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æſtimentur, uſque quo communi Epiſcoporum judicio placeat humaniorem pro talibus ferre ſententiam. Concil. Nicæn. can. 5. Idem, poſtea ſtatutum eſt etiam in Concilio Antiocheno, can. 6. anno Domini 341. Citat Gratianus ex Concilio Eupanenſi hunc canonem; *Si Epiſcopus* ante damnati abſolutionem obiturapiatur, correctum aut pœnitentem ſucceſſori licebit abſolvere. cauſ. 11. quæſt. 3. *Si Epiſcopus*.

59. Plura huc ſpectantia invenies in Irenico noſtro, libro ſecundo, capite undecimo, in Exegeſi propoſitionis 16. ubi de controverſia olim agitatâ inter Epiſcopos Africanos & *Zoſimum*, *Bonifacium*, *Cæleſtinum*, Epiſcopos Romanos.

60. Aliam prudentiæ regulam, de indulgentia rogantibus, & ſeveritate pertinacibus exhibenda, ſuggerit *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia. cap. ultimo. de qua etiam inferius monebimus, ubi de publicæ pœnitentiæ gradibus, & de abſolutione ac indulgentia.

Vide infra, libro 16. capite 3. Vbi plura de clavibus.

Digitized by Google

enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ. Tertullian. lib. de pœnitentia, capite 8.

Contritio, Confessio, Satisfactio.

13. Hinc nata est illa partitio pœnitentiæ, in contritionem cordis, & confessionem oris & satisfactionem operis. Quamvis pœnitentia strictè sumta, ut est virtus animi, externos effectus non comprehendat formaliter, sed prodeat efficienter. Internam Deo confessionem & satisfactionem, seu emendationis sinceram propositum omnis pœnitentia salutaris importat.

Satisfactio Deo.

14. Quando satisfactionem, sive internam, sive externam, Deo præstari dicunt veteres Patres, non intelligunt ejusmodi ex parte pœnitentis compensationem, quæ divinam amicitiam aut culpæ vel pœnæ alicujus remissionem, dignitate pretii mereatur: talis enim est illa sola pro omnibus nostris peccatis à solo Christo præstita satisfactio: sed intelligunt humilem subjectionem divino mandato, quo quid à lapsis postulet declaravit, & cui obsequentibus misericordiam promisit. Quo pertinent illa Ambrosii verba; Ergo & agendam pœnitentiam & tribuendam veniam credere nos convenit: ut veniam tamen tanquam ex fide speremus, non tanquam ex debito. Aliud est enim mereri, aliud præsumere. Tanquam ex syngrapha fides impetrat. Ambrosius, lib. 2. de pœnitentia, capite octavo. Mereri hic Ambrosio est per fidem ex Dei gratuita promissione imperrare. Quemadmodum alibi ait, prodigum reversum cito veniam meruisse. lib. 2. de pœnitentia, capite tertio. Et hoc sensu accipienda sunt illa quæ superius dixerat eodem libro, capite 5. dilui pœnitentis lacrymis peccatum, & emendationibus factis operiri ac tegi delicta superiora, ut non ei imputetur peccatum. Et illud Augustini. Non enim sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Hæc August. homil. 50. Quæ sensu jam memorato accipienda sunt. Et quæ his similia in Patrum lucubrationibus inveniuntur. Deo satisfacere dicitur, qui Deo supplicat: ut docet Ambrosius, libro secundo, de pœnitentia, capite 10. sicut homini offenso satisfacere, qui veniam precatur. ut idem monet ibidem.

Ambrosius. Ex fide, non ex debito.

Mereri. Vide supra, lib. 8. cap. 9.

Augustinus.

Ambrosius.

15. Pœnitentia mea (inquit Bernardus) non sufficit ad satisfactionem, sed certum est, quod misericordia tua delet omnem offensionem. Bernard. lib. 1. de conscientia, cap. ... ripe me. Nam promisit Deus, si impius derelinquat viam suam malam, & ad Deum conversus imperata faciat cœlestia, se non recordaturum delictorum ejus superiorum, sed ea condonaturum & ab omnibus eum mundaturum; Levit. 26. 40, 41. 42. Deut. 4. 29. 30, 31. Esai. 1. 16, 17, 18, & 55. 7 Ezech. 18. 27, 28, 30, 31, 32. Hujus tantæ indulgentiæ si causa quæritur, Respondet Moses, Deuter. 4. 31. Quia Deus misericors est Dominus Deus tuus: non derelinquet te, neque disperdet te, neque obliviscetur pacti Patrum tuorum de quo juravit illis. & Levit. 26. 42. Tunc recordabor pacti mei cū Iacob, &c. respondet & Esaias, quia Deus multus est ad remittendum, Esai 55. & superius eodem capite revocat nos ad pactū Dei sempiternum, ad misericordias Davidis fideles. Nempe; quia misericors est Deus & verax, remittit pœnitenti peccata, & ab eis eum abluit.

Bernardus.

Deut. 4. 31. Levit. 26. 42.

Esai. 55. 7. ibid. v. 3.

Si de pretio & lavacro inquiris, audi Iohannem Apostolum, sanguis Iesu Christi filii ejus purgat nos ab omni peccato. Si dixerimus, nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & purget nos ab omni iniquitate. 1. Ioan. 1. 7, 8, 9. In eandem sententiam Apostolus Paulus ait; Iustificati gratis, gratia ipsius, per redemtionem quæ est in Christo Iesu. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ, &c. Rom. 3. 24, 25. Ab omni peccato cum nos purget Christi sanguis: ab omni (inquam) quantolocunque peccato, quale fuit in ipso sancto Iohanne Apostolo ista scribente; Hic Christi proprius honor non est aliorsum transferendus. In illo solo Pater sibi complacuit, ut propter illum nos reciperet in gratiam.

1 Ioan. 1. 7, 8, 9.

Rom 3. 24. 25.

16. In hanc sententiam dixit Gennadius, Satisfactio pœnitentiæ est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 54. Quem librum scholastici tribuunt Augustino. & iitam quasi ex Augustino proponunt satisfactionis definitionem, 4. sentent. distinct. 15. Anselmus, citante Bonaventura in 4. sent. dist. 15. part. 2. art. 1. quæst. 1. sic definit; Satisfacere est honorem debitum Deo impendere. Nempe Deo gloriam damus, quando nostra agnoscentes peccata justitiam punientis vel interminantis Dei prædicamus, & ad ejus misericordiam in Christo pœnitentibus propositam supplices confugimus, vota novæ obedientiæ nuncupamus, & reddimus. Sic revertentem prodigum clementiæ ulnis benignè amplectitur. Tunc miserebitur ejus, & dicet, Redime illum, ne descendat in corruptionem: inveni propitiationem. Iob. 33. 24. Sola vera propriè dicta propitiatio pro peccatis nostris est ille apud Patrem advocatus noster Iesus Christus justus. 1. Ioan. 2. 1, 2. & remittuntur nobis peccata propter nomen ejus, ibidem vers. 12. in illo autem accepit Deus nostra obsequia, & inde per ea dicimur quodam modo Deum placare, iramque ejus avertere. Quia per Christum accedentes ad thronum gratiæ, misericordiam consequimur, & gratiam invenimus ad opportunum auxilium, Hebr. 4. 16. offerimus spirituales hostias acceptas Deo per Iesum Christum. 1. Petr. 2. 5. Et quæ Deus nobis imperavit Pœnitentiæ obsequia, sunt ita necessaria, ut ea præstare recusantibus Deus veniam deneget: præstantibus autem placabilem & indulgentem se præbeat. Prov. 28. 13. Esai. 1. 19. 20. Zachar. 1. 3. Luc. 13. 3. Ideo dixit Cyprianus, libro de lapsis; Dominus orandus est Dominus nostrà satisfactione placandus est, qui negantem negare se dixit.

Satisfactio pœnitentiæ quid sit.

Hier. 15. 16.

Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescere faciat. Vide infra, c. 11. §. 3.

Luc. 15. 10.

Iob 33. 24.

Hebr. 4. 16.

1. Petr. 2. 5.

Matth. 10. 33.

17. Non solum in vera ad Deum conversione vitæque emendatione, sed etiam in publica pœnitentiæ disciplina quædam præstanda est satisfactio. Dum publica agitur pœnitentia, Augustinus ait, fieri satis ecclesiæ, Enchiridii cap. sexagesimo quinto. Tertullianus etiam Domino offensio satisfieri lib. de pœnitentia, capite 10. nimirum hoc Dei mandatum est, ut prolendo scandalo satisfiat ecclesiæ, & qui non audierit Ecclesiam, eum haberi jubet pro ethnico & Publicano, promittens se in cœlo ratam habiturum Ecclesiæ sententiam, justam scilicet, ut supra docuimus.

Disciplinaris satisfactio.

Matth. 18. 17. 18.

Digitized by Google

ομολόγησις. Exomologesis

18. Hinc Tertullianus, lib de pœnit. cap. 9. de ea pœnitentia loquens, quæ post baptismum agitur, ait eam non sola conscientia præferendam, sed aliquo etiam actu administrandam. Is (inquit) actus qui magis græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentiâ Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conversationem injungens misericordiæ illicem. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit tristi tractatione mutare: cæterum, pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa: plerunque verò jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, & presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere. Hæc omnia exomologesis, ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna supplicia, non dicam frustretur, sed expungat. Hæc ille.

Exomologesis duo. Quid sit.

19. Strictiore significatu exomologesis Cypriano dicitur ea externæ pœnitentiæ seu actus externi pars, quæ in confessione oris consistit, qua peccatum suum lapsus confitetur. Sic enim ordinem disciplinæ publicæ describit Cyprianus; Agunt pœnitentiam justo tempore, & secundùm disciplinæ ordinem ad exomologesin veniunt, & per manus impositionem Episcopi & cleri jus communionis accipiunt. epistola decimâ, seu libro tertio, epistola decima quartâ, & mox ibidem queritur ad communicationem quosdam lapsos perperam admitti, nondum pœnitentiâ actâ, nondum exomologesi facta, nondum manu eis ab Episcopo & clero impositâ. Et alibi, necessarium fuisse contendit, ut in Ecclesia exomologesin criminum facerent. epistola quinquagesimâ quintâ, seu libro primo, epistola tertiâ.

Ordo publicæ disciplinæ circa lapsos.

Confessio peccati.

20. Non solum notoria crimina olim confitebantur in Ecclesia, sed etiam interna tanti criminis, puta abnegationis Christi, cogitationem, ad obtinendum conscientiæ levamen confitebantur sacerdotibus, & re per sacerdotes, quando expedire videbatur, publicata, peractaque à peccatoribus illis publica pœnitentia, palam absolvebantur & communioni restituebantur. Hanc Cyprianus vocat exomologesin conscientiæ, libro de lapsis. Idipsum in aliis occultis flagitiis fieri consuevisse, colligere est ex Tertulliani libro de pœnitentia, capite decimo; ubi ea suadet confiteri non solum sacerdotibus, sed & aliis fratribus, ut palàm obtineatur absolutio in Ecclesia. Et quosdam, hoc opus, ut publicationem sui, præpostera quadam verecundia suffugientes, sic increpat; Videlicet, si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde & Deum cælabimus? adeóne existimario hominum & Dei conscientia comparantur? an melius est damnatum latere, quàm palàm absolvi? Hæc ibi Tertullianus. Ejusmodi ἐξομολόγησιν & satisfactionem, per combustionem nefariorum librorum à multis credentibus, id est, Paganismo relicto Christianismum amplectentibus, factam esse Ephesi ἐπὶ πολλῶν πίστευσάντων refert Lucas, Actor. 19. 18, 19. Neque fuit illa privata auricularis confessio, ut finxit Cardinalius Baronius, in Annal. anno 56.

Exomologesis conscientiæ.

Actor. 19. 18, 19.

21. Ne autem petulantibus derisorum linguis temerè exponerentur fratres, vitium est permittere sacerdotis judicio, an ea culpa quam ei secretò quispiam esset confessus, publicari deberet, ad accipiendam publicam medelam, & ad cæterorum ædificationem, teste *Origene* homil. 2. in Psalm. 37. *Ambrosius*, tractatu de Virginis lapsu, capite octavo, corruptam illam sic alloquitur; Non est dubium levius esse crimen, ubi peccatum suum ultro homo confitetur, & pœnitet. At ubi celat mala sua, invitus detegitur, & nolens publicatur; hoc gravius scelus est: quod tibi utique provenisse negare non potes. Et ideo fortius est dolendum, quia peccatum est fortius. Hæc *Ambrosius*. Quibus confessionem ultroneam occulti hujusmodi flagitii veluti necessariam urget, non tamen auricularem illam & sigillo silentii sacerdotalis obsignandam, quæ postea invaluit, sed quæ publicæ pœnitentiæ & absolutioni publicæ aditum patefaceret. Ideo autem tantopere eam urgebant Episcopi, præsertim occidentales, non quod eam in se necessariam esse de jure divino existimarent, neque enim ex sacris literis talis necessitas sufficienter ostendi potest, sed in adjutorium pœnitentiæ: Confessio enim (ait *Tertullianus*) satisfactionis consilium est; dissimulatio contumaciæ. Præsertim si oborta sit apud fratres suspicio, & taciturnitas offendiculum pariat, usque adeo ut necessaria jam fit confessio, etiam publica, pro amolitione scandali. Quo pertinet illud *Tertulliani*; melius esse palàm absolvi, quam damnatum latere. Nam qui in malo perseverat, vel cum publico scandalo latet, is damnatus latet. Ad extra hoc casus, qui soli Deo peccata sua, seriò pœnitens, confitetur, non amplius subjacet damnationi, sed redit justificatus, cum David, Psalm. 31. 5. & Publicano. Luc. 18. 13, 14. & Petro abnegationem suam amarè flente. De quo *Ambrosius*, Comment. in Evangel. Lucæ, Non invenio (inquit) quid dixerit, invenio quod flevérit. Lachrymas ejus lego: satisfactionem non lego. Sed quod defendi non potest; ablui potest. Lavant lachrymæ delictum quod voce pudor est confiteri. Hæc *Ambrosius*, Comment. in caput vigesimum secundum Evangelii Lucæ, ubi de negatione Petri. Idem alibi ait; Veniabilis culpa, quam sequitur professio delictorum. Ideo non desperata mulier, [Eva] quæ non reticuit Deo, sed magis confessa peccatum est, quam medicinalis secuta sententia est. *Ambrosius*, libro de Paradiso, capite decimo quarto.

Tertulliani lib. de pœnitentia, cap. 10.

Psal. 31. 5. Luc 18 13, 14. Luc 22. 62. Ambros. Lacrymas legimus. Peccatum confitentis fit venabilis cum pœna, quæ aliàs letalis.

22. Contemporaneus Ambrosii, *Nectarius* Episcopus Constantinopolitanus privatam confessionem, sacerdoti pœnitentiario [τῷ τὰς μυστικὰς προσβυτέρῳ] fieri solitam, abrogavit, eumque secuti sunt omnes fere Episcopi Orientis: testibus Socrate, libro quinto, historiæ Ecclesiasticæ capite decimo nono, & Sozomeno libro septimo, capite decimo sexto, & suo adhuc tempore in Oriente constitutioni illi Nectarii obtemperatum esse, testis est Nicephorus Callisti, libro duodecimo, historiæ Eccles. capite vigesimo octavo, qui annis plus quam nongentis posterior fuit Nectario. Hoc certè neque fecissent

Nectarius abrogavit consuetudinem confitendi peccata pœnitentiario presbytero. Nectarius factus est Constantinopolitanus Episcopus in secundo œcumenico Concilio, anno Dom. 381.

fecissent Orientales, neque tam patienter spectassent Occidentales, si confessionem ejusmodi divini juris esse, & simpliciter necessariam credidissent.

Origo institutionis pœnitentiarii Presbyteri.

23. Et qui illud Nestarii factum improbant historici memorati, origi nem instituti pœnitentiari Presbyteri, confessionisque ei faciendæ, ad Episcopos illos referunt, qui post Decianam persequutionem (anno Domini 251. concitatam) vivebant qui τοῖσιν τὸν μεσοδμίλιον, ut loquitur Socrates, id est hoc additamentum veteri canoni seu regulæ adjiciendum pro tempore censuerunt, quo lapsos in ea persequutione facilius averterent à scho mate Novatianorum, apud quos publicæ pœnitentiæ nullus erat usus: qui etiam propterea institutionem illam pœnitentiarii recipere recusarunt.

Quo fine introducta sit olim consuetudo confitendi peccata pœnitentiario.

24. Hujus instituti utilitatem commendantes Sozomenus & Nicephorus, locis citatis; ajunt inde factum esse, ut illis temporibus minora essent delicta, tum ob verecundiam eorum, qui sua ipsi peccata enunciabant, tum ob accuratam curam [τοῦ ἀκριβοῦς] vel severitatem eorum qui super hac re judices constituti erant. Socrates etiam & Nicephorus hoc queruntur ex ejusdem abrogatione sequutum esse incommodum, ut deinceps alter alterius peccata non arguat, neq; illud Apostoli servetur, *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite*. Ex his, ut & ex historia confessionis illius de stuprata muliere, à diacono Ecclesiæ, & inde nato publico opprobrio, cujus occasione Nectarius institutum illud abolevit, ex his, inquam, omnibus manifestum est, eo olim sine introductam esse hanc consuetudinem, ut confitentes adducerentur ad publicam pœnitentiam, & disciplinæ hujus exemplo alii similia admittere verecundarentur. quod verò ait Apostolus, non esse communi. andum infructuosis operibus tenebrarum, sed ea magis redarguenda: non importat necessitatem illiusmodi confessionis pœnitentiario faciendæ. Abstinenim, ut bonos, malorum, quos vel prudentes toleran', nedum quos bonos esse putant, consortio & communicatione pellui, adeoque infructuosis tenebrarum operibus propterea communicare exitimemus. Hunc quæso Catharis & Donatianis errorem relinquamus. Neque necesse est ad observationem mandati illius de fraternæ correptionis officio, ut omnia fratrum noscamus latentia crimina, satis est nota reprehendere, & reliquis omnibus peccatis generalem reprehensionem inferre. Neque pendet ab alterius, sua fortè peccata tegentis arbitrio, ut me etiam nescium nec volentem faciat imperati mihi officii transgressorem.

1 Ioh. 5. 11.

Videlic. 14. cap. 5

Levit. 19. 17.

Socratis & Sozomeni & Nicephori argumenta non favent confessioni auricularis, quæ nunc apud Romanenses in usu est.

25. Nolunt hodie Romanenses istis argumentis defendere hanc, quam nunc usurpant, auricularem confessionem ex qua fructus isti non percipiuntur, sed potius impediuntur: dum unius hominis conscientiam peccator non usque adeo reformidat, nec Dei tribunal adeo metuit, pollicens sibi virtute sacramenti, ut docent, à sacerdote veniam, susceptis quibusdam frivolis satisfactiunculis, quibus Deum quodammodo emere sibi multi videntur, ut talibus crepundiis delinitus ad flagitiosam eorum conversationem veluti conniveat: Pœnitentiæ veritatem aliunde quam oportet, id est, quam sincero odio peccati, & salubri dolore & confessione quæ fit Deo, & casto timore Dei, vitæque emendatione, pensantes. ex quibus manifestum fit, longè dissidere hodiernã Romanæ Ecclesiæ doctrinam & praxin ab illo veterum institu.o.

Vide cap 8. S. 22.

Consuetudo confitendi pœnitentiario peccata occulta, non est perpetuæ necessitatis aut convenientiæ.

26. Quod institutum ut illo tempore utile fuisse contra Novatianos adminiculum pœnitentiæ, & unitatis largiamur: attamen non esse perpetuæ necessitatis aut convenientiæ judicarunt cum Nectario sanctissimi illi, &, (ut eorum lectissima, & celebrata per eos contra hæreticos testantur Concilia) orthodoxæ fidei retinentissimi Orientis Episcopi. In quibus *Nectarii* proximus successor *Iohannes Chrysostomus*, prædecessoris sui & symmystarum judicium prolixè comprobat & defendit. Chrysost. homil. 4. in Lazarum, τίνος γὰρ ἕνεκεν αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς, εἰπέμοι, ἃ ἁμαρτάνεις εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ ὁμολογεῖς; μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ σου ἐξομολογεῖ; ἵνα ἐκεῖνος σε ὀνειδίσῃ, τὸν φιλάνθρωπον, τὸν συμπαθῆ, τὸν τὰ κρύφια εἰδότα, τὸ τραῦμα ἐπιδεικνύεις μοι χαίρων, καὶ οὐ μὰ εἰπεῖν ἐλάττους εἰσὶν, ὅταν καὶ πρὸ τοσούτων χιλιάδων ταῦτα εἴπῃς. ἐν ἐκείνῃ οὐ λέγεις μοι τὸ ὀκνῶ τῇ σῇ συμπαρεῖναι θεραπείᾳ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας τὸ ἁμάρτημα, καὶ πρωΐτερον μοῦ ἤκουσας καὶ φθάσας. καὶ ἵνα τοῦτο μάθῃς σαφέστερον, ἐρῶ σοι καὶ ἕτερον παράδοξον, ἀλλ' ἵνα συνχωρήσῃς τοῦτο ἵνα σωθῇς καὶ τὸ ἁμάρτημα. (πῶς γάρ, ὁ σοφώτατε;) ἀλλ' ἵνα σου καὶ ἐκεῖνος τὴν συνχωρήσῃ. βούλομαι δέ σε μαθεῖν τὸν χαρίεντος τὸ μέγεθος. ἵνα ἀκριβῶς ὧν ἔχῃς, ἵνα ἐκ πρώτης ἔρχῃς ἐπὶ ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ δράσῃς εἰς ἀρετήν. ἂν μὴ εἴπῃς τὸ χρῆμα τὸ μέγεθος καὶ ἐπιγνῶσαι τῆς χάριτος τὸν ὑπερβολήν. ἵνα σοι τοῦτο, φησίν, εἰς μέσον ἐλθὸν σε διαχέσῃ. καὶ μάρτυρας ἔχειν θέλει πολλούς, ἵνα τὸ ἁμάρτημα εἰπὴ μόνῳ κατ' ἰδίαν, ἵνα δράσῃ τὸ ἕλκος, καὶ ἀπαλλαγῇς τῆς ἰδίας ἐκείνου τὸ συνειδὸς ἡμῖν ἐγκαλεῖν, καὶ πρὸς φιλοσοφώτερον. id est, Cur (inquit) erubescis dicere peccata tua? Num homini dicis, ut tibi opprobret? num quia tenim conservo confiteris, ut in publicum proferat? sed ei qui Dominus est, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus est, ei qui medicus est, ostendis vulnera. Num enim ignorat, etiamsi tu non dixeris, qui scribat etiam antequam perpetrates? quid igitur est causæ, quo minus dicas? Nisi enim ex tua accusatione ut grav us peccatum? imò mitius, ac levius fit. Et ob hoc Deus vult te dicere, non ut puniat, sed ut condonatõ ut ipse discat peccatum tuum. Cur enim ni poscit, cum jam (inquit) eo tu ut dicis, quamtum ob debitum remittat? eò verò vult te dicere, ut benefi.ii magnitudinem ut perpetuo gratias agas, ut segnior sis ad peccandum, ut ad virtutem promptior. si non confessus fueri. debiti m agnitudinem non agnoscis gratiæ affluentiam. Non (inquit) cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere testes: mihi soli dic peccatum priva im [ἰδίᾳ μόνῳ κατ' ἰδίαν] ut sanem ulcus: teque dolore liberabo. ideo nobis infevit conscientiam, idque quovis patre amantius. Hæc *Chrysost.* homil. 4. in Lazarum.

Utilitas confessionis, quæ peccata nobis confitemur usu.

Deo soli privatim.

Ambrosius.

27. Nec aliud important verba illa *Ambrosii*, lib. de Paradiso, cap. 14. Et dixit mulier, Serpens decepit me, & manducavi. Veniabilis culpa, quã sequitur professio delictorum. ideo non despirata mulier, quæ non reticuit Deo, sed magis confessa peccatum est, quam medicinalis secuta sententia est, &c. Vide ibi plura.

Theophilus Alexandrinus.

28 *Theophilus Alexandrinus*, initio tertii libri Paschalis interprete *Hieronymo*; Peccata (inquit) nostra Deo, qui sanare potest, simpliciter confitentes, verum conscientiæ judicium formidemus, ut cum David voce ferentes atque dicentes; Peccata adolescentiæ meæ & ignorantiæ ne memineris, secundùm misericordiam tuam me-

mor est mei; Terrore ignis æterni crescentia vitia consummemus.

Consuetudo qua in Oriente abrogata est mansit in Occidente.

29. Manfit tamen, salvâ fidei & charitatis compage, ea consuetudo in ecclesiis Occidentis, ut gravioris alicujus criminis sibi conscii id confiteruntur presbytero pœnitentiario, (vel, ut loquitur Augustinus, antistitibus Ecclesiæ) eoque procurante, si candali gravitas aut Ecclesiæ utilitas id postulare videretur, ad agendam publicam pœnitentiam admissi, locum pœnitentibus assignatum in ecclesia occuparent, ibique ritus imperatos, qui à Sozomeno & Nicephoro describuntur, obirent, donec palam absolverentur. *August* homil 50. *Leo*, epist. 69. & 78. *Sozom.* lib. 7. capite 16. *Niceph. Callist.* lib. 12. capite 28.

Veteri consuetudini derogatum apud Romanos.

30. Postea verò, exolescente disciplina publica, interdicta prorsus est pœnitentiario patefactio auditæ confessionis, ut neque pro aliquo tali dato jam fas est revelare de pœnit. dist. 6. *Sacerdos.* Adeoque quam consuetudinem Græci vitando opprobrio publico obsoleverunt eam Latini retinentes, remedium silentii adhibuerunt; quo tamen publica illa negligitur utilitas, propter quam veteres eam consuetudinem primò introduxerunt.

De confessione constituto Innocentii 3. Papæ Romani discordans à veterum consuetudine.

31. Quamvis autem disertè distinguat *Augustinus* peccata atrociora, excommunicationem merentia, à quotidianis; & illa sola Antistiti confitenda scribat. homil. 50. & epist. 108. absque ulla tamen distinctione *Innocentius* tertius, præcipit fieri ab omnibus confessionem omnium peccatorum cum omnibus circumstantiis. Omnis (inquit) utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti. ——— Sit autem sacerdos discretus & cautus, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati. ——— Caveat autem omnino, ne verbo vel signo vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem. Addatur sanctio depositionis à sacerdotali officio, & perpetuæ pœnitentiæ in arcto monasterio. Concil. Lateran. sub *Innocentio* tertio, capite vigesimo primo, anno Domini 1215. Succinunt Tridentini. Sess. 14. de sanctissimo pœnitentiæ sacramento, can. 8. constitutionem istam Lateranensem allegantes. Ajunt quidem tractatores Pontificii, intelligendum esse Innocentii decretum de omnibus mortalibus peccatis. At ne sic quidem concordant cum Catholica antiquitate, quæ severæ istius necessitatis jus divinum non agnovit imò nullum esse haud obscurè insinuavit, tum Orientis, ut patet ex abrogatione, tum Occidentis, ut declarat Occidentalium fraterna cum Orientalibus communicatio; absque verborum commutatione, aut quantulacunque expostulatione, ob mutatam illam consuetudinem.

Extra de pœnitentiis & remissionibus cap. 12. omnis.

Vide supra, §. 22.

Eugen. 4. in Concil. Florent.

32. In Concilio tamen Florentino *Eugenius* Papa Romanus [anno Domini 1439.] constituit partem materiæ sacramenti in eo, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. in decreto Concilii Florentini super unione Armeniorum *Martinus Crusius*, Professor Tubingensis, libro primo Turcograeciæ, epistolam inseruit, quam ad ipsum *Crusium* scripsit *Theodosius Zygomalas*, protonotarius Constantinopolitanus, anno Dominicæ incarnationis 1581. ubi inter alia *Zygomalas* scribit de *Michaële* Patriarcha Antiocheno, qui paullò ante scriptionem illius epistolæ venerat Constantinopolim: ὁ δ. μιλῶν ἡμῖν ἐστὶν ἡμῶν ὅμοτεχνίτης Ἀντιοχείας μιχαὴλ, ἀνὴρ γηραιὸς, ἐτῶν ὡσεὶ ρκ. ὃς τὰς γράμματα ἀρίστων, εὖ οἶδα, ἐπίσταται, καὶ ἄλλων μυρίων. ὃν καὶ ὑπογραφὴν πρώτην ἐδεξάμην ἐγγράψαι μοι ἄνωθεν. id est, interprete *Crusio*; Ante quatuor menses venit huc Antiochiæ Patriarcha *Michael*, senex annorum circiter CXX. Linguæ Arabicæ & Syriacæ peritus, & Græcæ mediocriter: cujus subscriptionem tibi mitto in ea, quam mihi scripsit, benedictione. Hæc *Theodosius Zygomalas*, de *Michaële* Patriarcha Antiocheno, à quo accepit pastoralem benedictionem per absolutoriam epistolam, quæ ibidem subjungitur in fine libri primi Turcograeciæ. Vbi cum dixisset *Michael*, Ex horum omnium [peccatorum reatu] & vinculis liberum ipsum [Theodosium] habemus, & absolutum [ἐλεύθερον ἐκεῖνον αὐτὸν καὶ πανάγιον] omnipotente potestate & gratia divini & adorandi Spiritus: subdit hæc verba; ὅθεν ἐγὼ δέξομαι λέγειν, ἃ δὲ, ἐπιλεξομένου ἕκαστα, κρύψει τις ἐπιχωρήσει αὐτῷ ὁ ἐλεήμων Θεὸς, ὁ ἐπ' ἀλλήλοις, εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ εὐλογητὸς, ἀμήν. id est; quæcunque etiam per oblivionem, aut pudorem, non est confessus, & illa ei condonet misericors Deus, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Posteriora ista *Michaëlis* verba reprehendit *Antonius Possevinus*, Iesuita, in sua apparatu sacro, in *Martino Crusio*; Hæc (inquit *Possevinus*) omnino subdenda non erant. Omissa enim per pudorem non remittuntur, neque adeò reliqua; cum integra non sit confessio ejus, qui reticet ea, quæ recordatur. Hæc *Possevinus*.

Michaël Patriarcha Antioch. anno Domini 1580.

Etiam quæ aliquis recordatur occulta impeccata apud Græcos non reticeri ob remissionem confessi homini

Id reprehendit Possevinus Iesuita.

De jure confessionis in specie, dissentiunt Romanenses inter se.

33. *Sixtus* quartus, Papa Romanus, *Alfonsi Carilli* Archiepiscopi Toletani, & Concilii Complutensis præsidente *Carillo* celebrati, confirmavit sententiam, prolatam anno Domini 1479. contra assertionem illam *Petri Exoniensis*, Professoris facilè Theologiæ in academia Salmanticensi, quod confessio de peccatis in specie fuerit ex aliquo statuto universalis Ecclesiæ, non de jure divino. Hanc assertionem damnarunt ut hæreticam. Synodus etiam Tridentina negantibus confessionis istius jus divinum, denunciat anathema. sessione decimâ quartâ; de pœnitentia, canone septimo. At auctor glossæ, de Pœnitentia distinctione quinta, in principio, de peccatorum occultorum confessione sacerdoti fieri solita loquens; Sed melius (inquit) dicitur eam institutam fuisse à quadam universali Ecclesiæ traditione, potius quam ex Novi vel veteris Testamenti auctoritate. Et traditio Ecclesiæ obligatoria est, ut præceptum. argum. 11. distinct. *In his rebus.* Ergo necessaria est confessio in mortalibus apud nos: apud Græcos non, quia non emanavit apud illos traditio talis. Hæc ibi. In eadem sententia est Panormitanus, in caput, *Omnis utriusque sexus*, extra, de pœnitentiis & remissionibus. Bonaventura, in quartum sententiar. distinctione decimâ septimâ, parte secundâ, articulo primo, quæstione tertiâ, ait, Christum non instituisse confessionem peccati sacerdoti faciendam, sed utcunque insinuaverit, reliquisse tamen hoc in voluntate ægrotantium. At postea confessionem esse ab Apostolis institutam, & ab Episcopo Hierosolymitano S. Iacobo promulgatam, illis verbis, Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacob. 5. 16.

Vide supra lib. 9. c. 5. §. 25.

Iacob 5. 16.

34. Porrò non esse mortale peccatum, sine con-

Non esse mortale peccatum, sine confessione ad Eucharistiæ accedere, tenent celebres quidam de Doctores Romanenses.

confessione ad Eucharistiam accedere, si homo aliàs contritus sit, tenuerunt (referente *Cano*, parte sexta Relectionis de pœnitentia) *Richardus*, in 4. sentent. distinct. 17. art. 5. quæst. 6. & *Petrus Paludanus*, eadem dist. quæst. 2. & *Adrianus*, quæst. 3. de Confessione & *Abbas Panorm.* in caput, de homine. extra, de celebratione missarum. & *Cardinalis Cajetanus*, 3. part. quæstione 80. artic. 4. & in Summa, in verbo, *Communio*, & in 1. Cor. 11. in illa Apostoli verba, *Probet autem seipsum homo.*

1. Cor 11. 28. Dicitur de necessitate confessionis, eiusque integritate.

35. *Melchior Canus*, parte 6. relictionis de pœnitentia, hanc tenet conclusionem. Non tenetur quis omnem operam, quam potest, dare, ut omnia peccata quæ fecerit, in memoria conservet: videlicet, ut postea tempore confessionis nullum intermittatur. Idem eadem parte, ait magnam esse inter doctores scholasticos dissensionem, an, cum jactura sequitur vel propria, vel aliena, à præcepto confessionis, & ipsius integritate liberemur. Ipse autem ea de re has sibi defendendas suscipit propositiones 1. Si ex confessione alicujus peccati sequitur scandalum meum; vel Confessoris, ego possum tacere tale peccatum, reliqua confitendo. 2. Si ex confessione mea sequatur aut mors, aut infamia vel mea vel aliena, excusor ab obligatione confitendi tale peccatum. Hunc de morte, aut infamia, esse ait communem Theologorum sententiam. Excipit tamen casum in articulo mortis, in quo, non obstante infamiâ, putat confitendum. Plura de ista concertatione ibi lector inveniet.

Confitendi non confitendis pœnitentiario, Ecclesiæ reformatæ merito non ratum.

Ex falsa hypothesi divinæ obligationis ad faciendam talem sacerdoti confessionem nata sunt ista infructuosa certamina.

36. Sicut consuetudinem confitendi pœnitentiario, utpote humanitus institutam, abrogare potuit olim *Nectarius*, vitando opprobrio; ita ecclesiis nunc reformatis vitio verti æquum non est, si propter intolerabilem postea introductam in hominum conscientias tyrannidem, & doctrinalem de jure ejus divino errorem, in tanta asserendæ libertatis necessitate, eidem consuetudini nuncium miserunt. Duo sunt errores, quibus homines decepti in istam carnificinam abduci se patiuntur. Eis detectis & abjectis, libertatem Christianam non patientur hoc commercio sibi eripi. Errores hi sunt de potestate & usu clavium. 1. Cum sit publicum ecclesiæ judicium, & sententia solemnis in publica congregatione in nomine Domini pronuncianda, si Dominicam institutionem spectes, Matth. 18. & 1. Corinth. 5. (Nam quod uni Petro dictum est Matth. 16. id non singulis presbyteris privatim agentibus, sed Ecclesiæ dictum esse intelligendum est: ut ostendimus supra, capite 4.) Cum. inquam, sit hoc judicium publicum & jurisdictio Ecclesiæ exercenda publicè, in scandalis publicis, ea homines incessit erronea opinio, ut judicialiter in foro quodam pœnitentiali ligare & solvere posse existimarent quemlibet presbyterum seorsim privatimque, sine assessore, sine teste, respondentem. Alter error est, *Quia dictum est Ecclesiæ: Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; & quæ solveritis in terra, erunt soluta & in cœlo*, id est, censuram publicam & sententiam Ecclesiæ in publico scandalo aut notorio crimine judiciariam Deus in cœlo ratam habebit: in eum se induerunt erroris ac superstitionis laqueum quidam etiam viri magni, non satis attendentes scripturas, ut hinc perperam colligerent, nullum mortale peccatum, licet occultum, remitti à Deo nisi prius remittatur ab Ecclesia, hoc est, (ut illi alio errore exponunt,) ab aliquo saltem sacerdote privatim solo cum solo rem hanc transigente. At certè potestas clavium est publica & jurisdictionalis de criminibus aut scandalis publicis, non autem de privatis aut occultis: ut supra docuimus, capite quarto. De occultis autem non judicat Ecclesia; nec habent hæretica peccata vindictam Ecclesiasticam, 32. distinct. *Eravesicans* Et cau. 33. quæstione 5. *Christiana*. Hæc sufficit Deo confiteri, & ingemere. Psal. 32. & 1. Ioan. 1.

Vide sup. l. 4. § 5 & lib. 9. c. 5 §. 14. & lib. 10 c. 3 propos. 4.

Matth. 18. 18.

De occultis non judicat Ecclesia.

37. Quantum ad verba *Iacobi* Apostoli de confessione mutua consultrice, vel reconciliatoria inter fratres offensos, pro unanimi ad Deum precatione, ea huic quæ à Papistis exigitur auriculari, seu, ut vocant, sacramentali ad sacerdotem confessioni non præbere patrocinium, jampridem ostenderunt viri eruditione præstantes, & inter ipsos quoque Romanenses quidam magis ingenui idipsum confitentur, & ipse contextus facile clamat. Apostoli verba sunt Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. Confitemini alterutrum [seu, alii alius] peccata vestra, & orate pro invicem [seu, alii pro aliis.] *Balthasar Pars*, doctor Lusitanus, homo Pontificius, in suo commentario in epistolam B. *Iacobi* Apostoli, in caput 5. vers. 16. ait Apostolum hoc loco exhortari Christianos ad mutuas preces. Iam autem ad eosdem pertinet exhortatio de confessione, ad quos pertinet exhortatio de oratione: nam ad eosdem, uno tenore, eodemque locutionis modo, utraque exhortatio simul dirigitur: unde efficitur, etiam exhortationem de confessione intelligendam esse de confessione mutua Christianorum inter se. Recitat ibidem *Paesius* in eundem *Iacobi* locum hæc verba *Cardinalis Cajetani*, hic termo est de confessione qua mutuò fatemur nos peccatores, ut oretur pro nobis. & de confessione hinc & inde errorum pro mutua placatione & reconciliatione. Hæc ille. Deinde eadem etiam Iacobi Apostoli verbis *Confitemini alterutrum peccata*, &c.] dicit doctor subtilis, Iacobum Apostolum nec præceptum dare de confessione sacerdoti facienda, nec præceptum à Christo promulgare. *Scot.* in 4 sentent. distinct. 17. quæstione unica, num. 15. Deinde hujus suæ sententiæ confirmationem ex ipso textu Apostolico subjicit, ibidem, num. 16. ubi ait; Utrumque etiam membrum simul probatur per illa verba annexa: dicendo enim *Confitemini alterutrum*, non magis dicit confessionem faciendam esse sacerdoti, quàm alii: subdit enim, *et orate pro invicem, ut salvemini.* ubi nullus diceret, ipsum instituisse, nec promulgasse præceptum divinum: sed intellectus ejus est, sicut in illo verbo, *Confitemini alterutrum*, persuasio ad humilitatem, ut scilicet, generaliter nos confiteamur apud proximos peccatores, juxta illud; *Si dixerimus quia peccatum non habemus nos metipsos seducimus*, &c. Ita per secundum persuadet ad charitatem fraternam, ut scilicet, per charitatem fraternam subveniamus nobis invicem. Hæc *Scotus*, loco citato. Vbi ejus scholiastes *Hugo Cavellus*, in suo scholio ait, Præceptum con-

Vindicatur locus Iac. 16. Vide supra, lib. 9. c. 5. §. 14.

Balthasar Pars.

Caietanus.

Scotus. Vide lib. 9. c. 5 § 26.

1. Iohan. 1. 8.

Cavellus.

Digitized by Google

confessionis non haberi ex illo *Iacob. 5. Confitemini alterutrum*, &c. *Suarez*, 4. tom. disp. 35. sect. 1. *Vasquez*. quæstione 9. articulo 1. dubio 1. testantur locum illum non cogere, licet multi eum afferant ad propositum. Hæc *Cavellus*.

Suarez. Vasquez.

38. Hæc de confessione peccatorum, pro instituti nostri ratione, breviter hoc loco monuisse sufficiat; quibus sedulò ac sincerè pensitatis, liberabuntur Christianorum conscientiæ ab intolerabili illa carnificina, qua eas distorquere aussa est humana præsumtio: & inextricabiles illos interminabilium conflictationum effugient Labyrinthos, quibus se miserè implicuit cœca & anxia superstitio, quos lector conspiciet apud scholasticos in 4. sent. dist. 17. & apud Melchiorem Canum, in Relectione de pœnitentia. & alios.

Epilogus dissertationis de confessione peccatorum. Vide supra, lib. 9. cap 5.

39. *Tertullianus*, lib. de pœnitentia, distinguit pœnitentiam in eam, quæ in audientibus seu catechumenis adultis requiritur, (cap. 6) & eam, quæ à fidelibus de peccatis post baptismum admissis agitur. Hanc vocat secundam pœnitentiam. cap. 7. & 9.

Pœnitentia distinctionis. Tertull.

40. *Augustinus* homil. 50. ait, tres esse actiones pœnitentiæ. Vnam, quæ novum hominem parturit ante baptismum. Ab hac (inquit) pœnitentia cum baptizantur soli parvuli sunt immunes. Hæc prima pœnitentia (verba adhuc sunt *Augustini*) præcipitur Iudæis, dicente Apostolo Petro, pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi. Talis ab ipso Domino imperabatur, cum diceret, pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum. De hac etiam Iohannes Baptista. facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Altera pœnitentia Augustino quotidiana dicitur, quæ post baptismum agitur de peccatis quotidianis, quæ justissimis quibusque obrepunt, & quorum remissionem veraciter petunt, dicentes, dimitte nobis debita nostra. Tertia actio pœnitentiæ est, quæ de enormibus post baptismum criminibus agitur: ut de idololatria, de homicidio, de adulterio, &c. Hæc est illa, quæ *Tertulliano* pœnitentia secunda dicitur, nempe si sit publica.

Aug. — *Act. 2. 38.* — *Matth. 4. 17.* — *Matth. 3. 8.* — *De oratione Dominica quotidie dicenda, vide Concil. Tolet. 4. can. 10. Vide etiam Ironicum nostrum lib. 2. cap. 21.* — *Prima pœnitentia.*

41. De eisdem pœnitentiæ actionibus seu triplici pœnitentia scribens Augustinus, epist. 108. ad Seleucianam. Agunt (inquit) homines ante baptismum pœnitentiam de suis prioribus peccatis ita tamen ut baptizentur. Agunt etiam homines pœnitentiam, si post baptismum ita peccaverint, ut excommunicari & postea reconciliari mereantur. Sicut agunt in omnibus ecclesiis illi, qui propriè pœnitentes appellantur. Est etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundimus dicentes, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa utique quæ humanæ fragilitati, quamvis parva, tamen crebra subrepunt. Quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos premunt, gravabunt & oppriment, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinâ, & per negligentiam derelicta atque contempta implear navem atque submergat? Propter hæc, jejunia & eleemosynæ & orationes invigilant in quibus cum dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, manifestamus habere nos quod nobis dimittatur, atque in iis verbis humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodo agere pœnitentiam non cessamus. Hæc ibi *Augustinus*.

Secunda pœnitentia. — *Quotidiana pœnitentia. Matth. 6. 12.* — *Multa parva peccata æquipollent uni grandi, ad damnandum peccatorum.*

42. Porro alia est pœnitentia specialis & explicita, de eis peccatis nostris quæ novimus esse à nobis patrata, & esse peccata: Alia est generalis & implicita, quam agimus de illis nostris peccatis, non solum levioribus, sed etiam in se gravioribus. quæ vel non meminimus esse à nobis admissa, aut errore quodam decepti putamus non esse peccata. Hujusmodi errore Æthiopes religiosam suam seu potius superstitiosam à cibis, lege Mosaïca veritis, abstinentiam existimant non pugnare cum veritate doctrinæ Christianæ, quam profitentur: Et multi alii simplices Christiani invereratis quibusdam erroribus decipiuntur, non habentes opportunitatem discendi meliora: Et ideo ligna, fœnum, stipulam suscipiunt tanquam aurum, argentum, lapides pretiosos: fundamento tamen inhærent, & non cognoverunt profunditates Satanæ. Talium errorum veniam piæ & dociles animæ. & verè in Christum credentes, & veritati manifestatæ paratæ toto pectore obsecundare, semperque solicitè inquirentes ac vigilantes, & ne Deum ulla in re scientes vel forte nescientes offendant, trepidantes, & cum Davide sedulò ad Deum clamantes, errores quis intelligat? ab occultis munda me. Psal. 19. 13. Nec in eam condemnationem pertinaciter ruentes, ut luce veniente tenebras magis diligant quàm lucem; Tales, inquam, animæ talium remissionem peccatorum, ex Dei misericordia in Christo, in quem credunt, impetrant, per pœnitentiam generalem & implicitam, qua se Deo humiliter prosternentes, petunt suppliciter remissionem omnium suorum peccatorum, etiam eorum quæ ipsos fugiunt, sive factum obliti sint, sive jus ignorent. Nec illis inutile fit aurum fidei, propter adjunctam erroris non obstinati paleam. Generali confessione utitur ut plurimum Ecclesia in supplicationibus publicis: usus est & ille publicanus, Luc. 18. 13. & quotidie unusquisque nostrum, quando dicimus, *Dimitte nobis debita nostra*.

Pœnitentia specialis & explicita. Pœnitentia generalis & implicita. — *Psal. 19. 13.* — *Iohan 3. 19. Vide supra, l. 11. c. 7. & 8.*

43. Pœnitentia igitur quæ post baptismum agitur, vel est specialis, vel generalis. Item vel est ordinaria seu quotidiana, vel extraordinaria. Et hæc rursus vel privata est coram solo Deo, aut etiam paucis quibusdam conscîis hominibus, vel est publica. Rursus publicam pœnitentiâ distinguunt Canonistæ in solennem, quæ scilicet solenniter agitur, cum consuetis cerimoniis, puta cilicio pulvere, nudis pedibus, &c. & per grades canonicos 28. dist. can. *Presbyter.* in glossa. & 50. dist. can. *Pœnitentes.* & can. *In capite.* & non solennem, quæ absque istis cærimoniis publicè agitur, qualis fuit Theodosii Imperatoris de cæde Thessalonicensium, publica quidem, at non solennis pœnitentia. apud Theodoretum, libro quinto historiæ Ecclesiasticæ, capite decimo septimo.

Distinctiones pœnitentiæ. — *Pœnitentia solennis.* — *Pœnitentia non solennis, etiam si publica.*

44. Respectu primæ pœnitentiæ ante baptismum actæ, ea quæ post baptismum agitur, dicta est veteribus secunda pœnitentia. Tertullianus, libro de pœnitentia, capite septimo, & capite nono. & respectu baptismi in quo dimissa sunt priora peccata, pœnitentia de subsequentibus peccatis

2. Pœnitentia.

Digitized by Google

peccatis appellata est δεύτερος καθαρμὸς, secunda purgatio, Sozomen. libro primo, historiæ Ecclesiasticæ, capite tertio, & secunda post naufragium tabula, Hieronymus commentario in Isaiam cap. tertio, versu nono & epistola ad Pammachium & Oceanum, quæ incipit; Schedulæ quas misistis. Quia post baptismum peccanti propositum est pœnitentiæ solatium, & impœnitentem certa manet atque æterna perditio. Idcirco Cyprianus dixit, per lapsum gravem amitti gratiam, quæ de baptismatis sanctificatione percipitur; & subvenire pœnitentiam, per quam culpa curatur. epistolâ quinquagesima quinta, seu libro primo, epistolâ tertia. amitti gratiam, id est, veniam in baptismo acceptam reddi inutilem per peccatum, nisi resipiscas. Quæ omnia vera sunt non solum de publica, sed etiam de omni vera post baptismum resipiscentia seu salutari pœnitentia. Nam non semper necessaria est actio publica pœnitentiæ; cum de occultis suis criminibus non sit semper necessarium peccatori hominem facere certiorem, ut supra ostensum est.

Secunda Purgatio 2. Post naufragium tabula vide supra, §. 3.

Cyprian Amissio gratiæ baptismi.

45. De publica ipœnitentia, quæ publicè agi solebat, loquens Tertullianus, libro de pœnitentia, capite duodecimo. Cum (inquit) scias adversus gehennam, post prima illa intinctionis Dominicæ monimenta, esse adhuc in Exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? hæc ille.

Secunda Subsidia.

46. De eadem loquens Augustinus; In actione (inquit) pœnitentiæ, ubi tale crimen commissum est, ut is qui commisit à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mentura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Verum quia plerunque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcunque alia signa procedit, cum sit coram illo cui dicitur, Gemitus meus à te non est absconditus; rectè constituuntur ab iis qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Augustinus, Enchiridii capite sexagesimo quinto.

Non tam consideranda est mensuratemporis, quam doloris. Vide cap. 7 §. 24. Psal 51. 19. Satisfactio Ecclesiæ. Psal. 38. 10.

CAPVT SEXTVM.

De publicæ pœnitentiæ gradibus adeóque de variis pœnitentium locis & ordinibus.

Vide c. 7. § 3.

DIversa tempora pro criminum diversitate [κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων] præscribi solita fuisse, monebamus supra, capite tertio, paragrapho decimo octavo. Nunc pauca restant dicenda de publicæ pœnitentiæ gradibus, adeoque de variis pœnitentium ordinibus, ac locis, seu de satisfactione canonica, qua fiebat satis Ecclesiæ.

Gregorius Thaumaturgus.

2. Gregor. Neocæs. Ponti quondam episcopus, Thaumaturgus dictus, cui antea nomen Theodoro fuerat, teste Hieronymo in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, cap. septuagesimo quinto, floruit sub annum Dom. ducentesimum trigesimum tertium. Is in sua epistolâ canonica, canone undecimo, seu ultimo, describit πάντα τὸν τῶν μετανοούντων: ut loquitur Theodorus Balsamon Patriarcha Antiochenus, in expositione illius canonis. Verba Gregorii Neocæsariensis hæc sunt;

Quatuor gradus publicæ pœnitentiæ.
1. Προσκλαυσις.
2. Ἀκρόασις.
3. Ὑπόπτωσις.
4. Σύστασις.

Ἡ προσκλαυσις ἔξω τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, ἵνα ἐξομολογῆται ἃ ἐπραξάμενος, καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς πίστεως, ἐν ᾗ ἐστιν ἐλπὶς ἰάσεως. Ἡ ἀκρόασις, ἐνδὸν τῆς πύλης ἐν τῷ ναρθηκι, ἵνα ἰσταμένος καὶ ἁμαρτυρῶν ἴσως τὴν παρουσίαν, ἐξέρχηται, ἀκούων δὲ, φησὶ, τὴν προφορὰν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐκβαλλέσθω, ἐν μὲν ἀξιούσθω τῆς εὐχῆς. Ἡ δὲ ὑπόπτωσις, ἵνα ἐπιθεὶς τὴν πύλης τοῦ ναοῦ ἱσάμενος, μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται. Ἡ σύστασις, ἵνα συνίστηται τοῖς πιστοῖς, ἐν μὲν ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων, τελειοῦται δὲ μέθεξις τῶν ἁγιασμάτων. id est.

Fletus, seu adploratio, est extra portam oratorii: ubi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, ut pro se precentur. Auditio est intra portam in porticu, [in loco quem ναρθηκα vocant,] ubi oportet, cum qui peccavit, stare, usque ad catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim (inquit) scripturas, & doctrinam ejiciatur, & precatione indignus censeatur, Prostratio autem est, ut intra templi portam stans cum catechumenis egrediatur. Congregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, & cum catechumenis non egrediatur. Postremò est participatio sacramentorum.

Ἀκρόασις.
Προσκλαυσις.
Ὑπόπτωσις.
Σύστασις.
Et per alia pœnitentiæ concedebatur tandem μέθεξις.

3. Similia scripit Basilius magnus, in sua epistola canonica ad Amphilochium, ubi etiam varia in singulis locis tempora, productiora vel contractiora, præscripta commemorat, pro diversitate criminum. E. g. canone vigesimo secundo. In quatuor annis præfinitum est fornicatoribus supplicium, ἀ ἱστόμενος. Oportet autem eos anno primo à precibus expelli, & ipsos deflere ad fores Ecclesiæ. Secundo autem, ad auditionem admitti. Tertio, admitti ad pœnitentiam. Quarto ad congregationem, seu ad consistendum, cum populo, abstinentes ab oblatione. Deinde eis concedi communionem boni, καὶ ἤδη τῷ τρίτῳ ἐνβάλλειν τὴν προσευχήν, τῷ δὲ τετάρτῳ συνιστᾶν τοῦ λόγου ἐκκλησίας, τῷ δὲ ἑβδόμῳ καὶ ἐκβάλλειν εἰς ἀκρόασιν. τῷ δὲ τετάρτῳ εἰς μετάνοιαν. τῷ δὲ τελείῳ εἰς σύστασιν καὶ τοῦ λαοῦ, ἀπεχομένους δὲ προσφορᾶς, εἶτα οὕτως ἀξιοῦσθαι τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγιάσματος.

Basil. magnus.
Pœnarum canonicarum tempora vel breviora vel longiora, pro diversitate criminum.
Sacramentum Eucharistiæ appellatur Τὸ ἁγίασμα.

4. Canone quinquagesimo sexto. Qui ἑαυτοῦ sua sponte interfecit, & postea pœnitentiâ ductus est, [καὶ μετὰ ταῦτα μετανοήσας,] viginti annis sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensabuntur, ἀκροασόμενος. Debet quatuor annis deflere [προσκλαίων] stans extra fores oratorii, & fideles ingredientes rogans ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuncians. Post quatuor autem annos inter auditores (εἰς τὴν ἀκρόασιν) recipietur, & quinque annis cum ipsis egredietur. Septem autem annis cum eis qui in prostratione sunt, orans (μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων προσευχόμενος) egredietur. In quatuor annis stabit solum cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps (συστήσεται μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται.) His autem expletis, Τὰ ἁγιάσματα erit sacramentorum particeps (μεθέξει τῶν ἁγιασμάτων.

Τὰ ἁγιάσματα.

5. Can. 57. Ὁ ἑαυτὸν φονεύσας, decem annis sacramentis non communicabit. Decem au-

tem anni ſic in eo diſpenſabuntur; duos quidem annos deflebit [προσκλαύσει.] tres autem inter auditores perſeverabit [ὁ ἀκροωμένοις ἐμπλήσει.] in quatuor ſubſtratus [ὑποπεσὼν.] & anno ſolum conſiſtet [συνστήσεται.] & deinceps ad ſacra admittetur, ἐν τῷ ἐξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχθήσεται.

Τὰ ἅγια.

6. Canone quinquageſimo octavo, ὁ μοιχεύσας, qui adulteravit, in quindecim annis ſacramentis non communicabit [ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων.] Quatuor quidem erit deflens [προσκλαύσει ἔτη.] Quinque audiens, ἀκροώμενος.] Qua tuor ſubſtratus, ὑποπεσὼν] in duobus conſiſtens ſine communione. συνίστησι δὲ δυσὶν ἔτεσι.

7. Canone quinquageſimo nono, ὁ πόρνος, fornicator ſeptem annis non communicabit ſacramentis duobus deflens, & duobus audiens, duobus ſubſtratus, uno ſolo conſiſtens. Octavo autem ad communionem admittetur, δεχθήσεται εἰς τὴν κοινωνίαν.

8. Canone ſeptuageſimo quinto. Qui cum proptia vel ex patre vel ex matre ſorore pollutus eſt, in domum orationis [εἰς οἶκον προσευχῆς] ne permittatur accedere, donec ab iniqua & nefaria actione deſiſtat. Poſtquam autem in horrendi peccati ſenſum & animadverſionem venerit, triennio defleat, ſtans propter fores domus oratoriæ, [πρώτιον προσκλαύσει τῇ θύρᾳ τοῦ ἀκτηρίου ἑστὼς παρισταμένος, καὶ δεόμενος τοῦ λαοῦ εἰσιόντος, ἵνα τὴν προσευχὴν, ὅτι ἱκανὸν αὐτὴ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ κτήσεται ποιεῖσθαι πρὸς τὸν κύριον τῶν ὅλων.] Poſtea autem alio triennio ad auditionem tantum recipiatur, (μετὰ τοῦτο; ἄλλοις τρισὶν ἔτεσιν εἰς ἀκρόασιν μόνον προσδεχέσθω ἐν ἀκοαῖς τῶν γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας, ὅπου λαλεῖται. καὶ μὴ καθεξέσθω προσδεχόμενος.) Deinde, ſiquidem illam cum lacrymis exquiſivit, & Domino cum cordis contritione & valida humiliatione ſupplex procubuerit ei ſubſtratio in aliis tribus annis, [δεδόσθω αὐτῷ ὑποπεσεῖν ἐν ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι.] Et ſi, poſtquam pœnitentiæ fructus dignos oſtenderit, decimo anno in fidelium orationes ſuſcipiatur ſine oblatione, [πεπλήρωται ἔτη εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθῆναι, χωρὶς προσφορᾶς.] Et cum duobus annis una cum fidelibus ad orationem ſubſtiterit (καὶ δύο ἔτη συνστὰς εἰς τὴν εὐχὴν τῶν πιστῶν, ὅπου λοιπὸν καθεξέσθω τῆς ἁγιωσύνης.) ſic demum dignus habeatur boni communione.

Matth. 3. 8.

Hæc *Baſilius*, qui florebat anno Domini 370.

Concil. Ancyranum.

9. Quod illis patribus eſt συνίστασθαι, id Concilio Ancyrano (celebrato anno Domini 314] appellatur, κοινωνῆσαι χωρὶς προσφορᾶς, ſine oblatione communicare. Concil. Ancyr. can. 6. & κοινωνίας τυγχάνειν τῆς εἰς τὴν προσευχήν, ad communionem orationis admitti can. 16. & quod illis eſt μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, id huic Concilio eſt λαβεῖν ὅπου πρέπει. can. 6. & πρόσευξιν δεχθῆναι, perfectè ſuſcipi. can. 8 & τῆς προσφορᾶς ἐφάπτεσθαι, can. 16. τυγχάνειν τῆς εἰς εὐχὴν, ibidem. Ejuſdem Ancyran Concilii canon 20. eſt: ſi cujus uxor adulterata fuerit, vel ſi quis adulterium commiſerit, εἰ ἐπὶ ἔτεσιν δεκὰ αὐτὸν τὸ πλεῖστον τυχεῖν ἐν τοῖς βαθμοῖς τοὺς προείρηται. id eſt, ſeptem annis in pœnitentia completis ſecundùm gradus qui eo deducunt, placuit eum perfectionem ſeu quod perfectum eſt conſequi.

Τὸ πλεῖστον.

Ἡ προσφορά.

10. Hinc manifeſtum eſt, non eadem temporis ſpatia ſemper & ubique olim fuiſſe præſcripta. Quod etiam aliis plurimis veterum teſtimoniis confirmare promptum eſt. Et facerem, niſi res eſſet obvia legentibus ac de re antiquitatis catholicæ monumenta. ἔθνη εἰ πατέρες τὰ ὑπὸ τιμία ἔθεσι τοῖς ἰδίοις καιροῖς, inquit Balſamon in can. 73. Baſilii, id eſt, patres ſtatuerunt pœnas ſuis temporibus convenientes.

Concil. Nic. can. 1.

11. Concil. Nicæn. 1. (celebratum anno Domini 325.) can. 11. De iis qui præter neceſſitatem prævaricati ſunt, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid hujuſmodi (quod factum eſt ſub tyrannide Licinii) placuit Synodo, quamvis humanitate ſint indigni, tamen benevolentiam iis commodari. Quicunque igitur veraciter pœnitudinem gerunt (ὅσοι γὰρ γνήσιοι μεταμέλονται, πρέπει ἐπὶ τὸν ἀκροωμένων ποιεῖσθαι τοὺς τρόπους. καὶ ἱκανὸν ὑποπεσεῖν αὐτοὺς, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσαι τῷ λαῷ τῆς εὐχῆς.) tribus annis [ſi fideles ſint] inter audientes ſint: & ſeptem annis ſe deiiciant: duobus autem annis ſine oblatione populo in oratione communicent. Nulla hic mentio προσκλαύσεως.

Concilium Quiniſext.

12. Concil. Quiniſextum (celebratum anno Domini 691.) can. 87. Is qui legitimè ſibi datam uxorem reliquit, & aliam ducit, è Domini ſententia eſt adulterii judicio obnoxius. A patribus autem noſtris ſtatutum eſt, ut qui ſunt ejuſmodi, annum defleant (ἐνιαυτὸν προσκλαίειν.) biennio audiant. (δυσὶν ἀκροᾶσθαι.) triennio ſubſternantur, (τρισὶν ὑποπεσεῖν,) & ſeptimo cum fidelibus conſiſtant. (καὶ τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς.) Et ſic oblatione digni habeantur, (καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι.) Hæc ibi. unde colligere poſſumus, nondum prorſus exoleviſſe illo ſeculo diſciplinam veterem.

Quatuor gradus pœnarum canonicarum.

13. Ex his omnibus perſpicimus, quatuor fuiſſe gradus & loca τῶν ὑπὸ τιμίων: ut loquitur *Balſamon* in can. 75. & 76. *Baſilii*, ubi pœnas illas canonicas vocat τὰ ὑπὸ τιμία. Quibus expletis ſuccedebat reconciliatio & μέθεξις: quæ in partibus pœnitentiæ cenſenda non eſt: ſed eſt fructus pœnitentiæ, ut loquitur *Cyprianus*, epiſtolâ quinquageſimâ ſecundâ, ſeu libro quarto, epiſtolâ ſecunda, ad *Antonianum*. ubi etiam appellatur pax, venia, indulgentia, medicina, & Baſilio ἡ κοινωνία τοῦ ἁγιάσματος, can. 22. Primum autem diſciplinæ pœnitentialis gradum προσκλαυσιν, *Iſaacus Caſaubonus* putat legendum προύλαυσιν exercitatione 16. ad Annales *Baronii*, num. 43. verum non opus eſt iſta conjectura: nam ut προσκλαυσις fletum pro foribus; ita προύλαυσις fletum propter fores, ſeu ad limina Eccleſiæ, & quaſi pulſationem ad fores denotat. Cæteri tres gradus ſunt ἀκρόασις, ὑπόπτωσις, σύστασις. Hic quartus gradus pœnalis eſt propter negatam participationem ſacramenti, & eſt reconciliationis introductio proxima, ac veluti reconciliatio inchoata, ducens immediatè ad perfectam reconciliationem. Tertium gradum, qui ὑπόπτωσις dicitur, *Baſilius* vocat etiam μετάνοιαν, Secundo (inquit) ad auditionem [ἀκρόασιν] admitti. τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν. τῷ τετάρτῳ εἰς σύστασιν, &c. canone vigeſimo ſecundo, forte quia in tertio gradu maximè ſe exſerit pœnitentia per proſtrationem & ſupplicationem pœnitentis in cœtu publico.

Remiſſio & conceſſio ſacramenti euchariſtiæ. *Vide ſupra, cap. 5. §. 19. & lib. 9. cap. 5. §. 9. & §. 10. &c.*

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

De iis qui ad publicam exomologesin admittebantur: & de indulgentiis severitatem disciplinæ mittigantibus.

De suo ipsius peccato quisque agat pœnitentiam.

DVæ conditiones erant necessariæ in eo, cui concedebatur publicam agere pœnitentiã. Vna erat, ut de suo ipsius peccato pœnitentiam quisque ageret. Nam si alio peccante, alium pœnitet, non est ista prudens sed insana pœnitentia; inquit *Augustinus* lib. 2. de actis cum *Felice* Manichæo, cap. 8. Non igitur prudens, sed insana est illa *Innocentii* tertii Papæ Romani constitutio, ut hæredes satisfaciant pro delicto defuncti, si satisfactio pœnitentialis intelligatur. Extra, de sententia excommunicationis, cap. 28. *Anobis.* ut

Insana doctrina Romanensium.

insana est doctrina *Alexandri Alens.* part. 4. qu. 2. memb. 1. art. 2. & *Bonaventura* & *Thomæ* in 4. sent. dist. 20. Quod unus merus homo possit pro alio satisfacere divinæ justitiæ, quantum ad solutionem pretii, seu pœnæ cujusdam satisfactoriæ. Insana etiam est illa *Bellarmini* assertio; Merebitur (inquit) apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando, vel jejunando, vel eleemosynas tribuendo, pro aliorum peccatis nititur satisfacere. *Bellarm.* lib. 1. de indulgentiis, cap. 2. in explicatione primæ propositionis. Item illa; Potest unusquisque communicare aliis opera sua bona, quod attinet ad satisfactionem pro reatu pœnæ, vel ad gaudium quod inde percipitur. Ibidem, ad propositionem secundam. Item in ejusdem secundæ propositionis confirmatione ait; Potest autem unus ita pro alio pœnam compensare. vel debitum solvere, ut ille satisfecisse merito dici possit. Hæc *Bellarminus.*

Vide cap. 8.

Non nisi relinquentes peccatum admittebantur ad publicam pœnitentiam.

2. Altera conditio erat, ut à peccato illo desisteret, & sincerum ejus odium & dolorem professus pacem peteret. Nam eorum qui graviter lapsi essent, alii in impietate securi jacebant, pacem & reconciliationem vel non petentes, vel impudenter peccatum retinentes quod sibi remitti poscebant: alii verò, relicto peccato, pœnitentiam & pacem humiliter petebant. His non illis, concedebatur actio pœnitentiæ publicæ, ejusdemque tandem fructus, nempe publica absolutio & sacramenti participatio.

Concilium Laodic.

3. Concil. Laodicen. can. 1. Eos qui divertorum peccatorum lapsus incurrunt, ἐν ἐσχατηριάζοντι τῇ προσευχῇ ἐξομολογήσεως, καὶ μετανοίας, ἐν τῷ τόπῳ τῶν κλαιόντων τελείας ποιεῖσθαι, καὶ τὴν ἀποκλησιν τὴν πλείονος καιροῦ μετανοίας διδόντες ἵνα, τοῦτο ἐξ ὧν τὴν ὀκτιμίαν ἐν πᾶσι ἀκαδόκητα τῷ Θεῷ προσαγάγωσι τὴν κατανυξιν. id est, & perseverantes in oratione confessionis ac pœnitentiæ, seque à malis perfectè avertentes, tempore pœnitentiæ talibus pro delicti proportione dato, propter Dei miserationes & bonitatem adduci ad communionem.

Basilius.

4. *Basilius*, epistolâ canonica ad Amphilochium, can. 75. Qui cum propria ex parte vel ex matre sorore pollutus est, οἱ οὖν τοιοῦτοι μὴ ὅπως πάθωμεν παρέναι, ἵνα ἂν δόξωμεν καὶ ἀδιάλειπτοι φαίνεσθαι. μᾶλλον δὲ ἐλθόντες εἰς συναίσθησιν τῶν φοβερῶν ἁμαρτιῶν, φρατίον ἐσεσταλμένον, τὴν θύραν τοῦ ναοῦ εἶναι παρεσκευάσθαι. &c. id est, in domum orationis ne permittatur accedere donec ab iniqua & nefaria actione desistat. Postquam autem in horrendi peccati sensum venerit, triennio de fleat: stans propter fores domus oratoriæ, & rogans populum ingredientem ad orationem, ut unu quisque cum compassione [μετὰ συμπαθείας] intensas pro ipso ad Dominum fundat preces. Postea autem alio triennio ad solam auditionem [εἰς ἀκρόασιν μόνων] admittatur, &c.

Balsamon.

5. *Theodorus Balsamon*, scholio in hunc Basilii canonem; Et nota (inquit) quod iis qui desistunt, non iis qui perseverant in peccato, dantur pœnæ canonicæ. His enim nihil quod sit fidelium penitus communicatur. καὶ σημείωσαι, ὅτι τοῖς ἀποστατοῦσι, οὐχὶ τοῖς ἐπιμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ δίδονται οἱ κανονικοὶ. τούτοις γὰρ ἀκοινώνητα παντελῶς εἶναι τὰ πιστῶν.

Basilius.

6. Imò admissi rejiciebantur denuo, si peccatis suis inhærerent. Basilius can. 84. Hæc (inquit) omnia scribimus, ut pœnitentiæ eorum fructus probetur. Non enim hoc omnino tempore judicamus, sed modum pœnitentiæ attendimus [τὸν τρόπον τῆς μετανοίας σκοπούμεθα] Quod si qui à propriis moribus non facilè avellantur, & carnis voluptatibus potiùs quàm Domino servire voluerint, vitamque ex Evangelio instituram non admittant, nulla est nobis cum illis communis ratio [οὐδεὶς ἡμῖν μετὰ αὐτῶν κοινὸς λόγος.] Nos enim in inobediente & contradicente populo audire docti sumus, Servans serva animam tuam.

Eccles. 3. 19. 1. Tim. 4. 22. Balsamon.

7. Balsamon in hunc canonem Hic (inquit) dicit à pœna non absolvendos [δεῖ τῆς ἐπιτιμίας μὴ λύεσθαι] qui pœnis negligenter serviunt. Statuitur enim, ut in eos pœnæ aggraventur. Eorum verò, qui à malo non desistunt post confessionem, sed in eo perseverant, jubet nullam haberi rationem. Audimus enim, inquit, ex Scriptura, servans serva animam tuam. Vide scilicet ne re ipsum perdas, communicans cum incorrigibilibus [συλλειτουργῶν τοῖς ἀνιάτοις.] Nota ergo duo pulcherrima ex præsenti canone; 1. Quod quemadmodum pœnæ iis minuuntur, qui confessioni [τῇ ἐξομολογήσει] diligenter serviunt, ita etiam, negligentibus intenduntur. 2. Quod illi puniuntur qui à malo desistunt [καὶ ὅτι οἱ μὴ ἐπιμένοντες ἐπιτιμῶνται, οἱ ἀφιστάμενοι τοῦ κακοῦ.] Qui enim in suis cupiditatibus permanent, absoluta excommunicatione condemnantur [οἱ δὲ ἐπιμένοντες ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν, ἀκοινωνήτως παντελῶς καθαιρέονται.]

Basilius.

8. Quomodo porrò erga ejusmodi incorrigibiles gerere se pastores debeant, monet Basilius, sequenti canone octogesimo quinto. Ne itaque (inquit) cum eis perire in animum inducamus, sed grave judicium formidantes, & terribilem Domini retributionis diem præ oculis habentes, ne velimus una cum alienis peccatis perire. ———Quæ est nobis communis cum his ratio? Sed & noctu & interdiu, & publicè & privatim ipsis testificari [διαμαρτύρεσθαι αὐτοῖς] debemus: cum eorum autem improbitatibus abire nolimus, συναπολέσθαι αὐτοῖς ταῖς πονηρίαις μὴ καταδεχώμεθα,] precantes maximè ut eos quidem lucrari & à mali laqueo possint eripere. Sin autem hoc non possumus, studeamus nostras animas ab æterna damnatione servare.

Balſamon.

9. Balſamon in hunc canonem; Hæc (inquit,) verba hortatoria ſunt ad antiſtites & omnes qui poteſtatem habent ligandi & ſolvendi. Hortatur enim ipſos, ne peccatoribus conſentiant [μὴ συναιρῶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι,] nec eorum communionem ſuſtineant qui in peccatis perſeverant, & ideo cum illis pereant. Sed eos perpetuo admoneant [διλωνότι νουθετεῖν] ut à malo deſiſtant; & orent pro eorum ſalute. Sin autem (inquit) eos corrigere non poſſitis, ſtudete vos ab eis alienare (ἐκ τούτων ἀπίστασθαι.) & ſic ab æterno ſupplicio ſervemini. Hæc ibi.

Luſtitiæ inimica bonitas.

10. Eſt illa juſtitiæ inimica bonitas palpare criminoſos, & vulnera eorum uſque in diem judicii incurata ſervare. 50. diſt. can. *Si quis diaconus* § Ecce manifeſtè.

De indulgentiis, apud veteres.

11. Dicamus nunc de indulgentiis, per quas olim de rigore diſciplinæ aliquid remittebatur, κατ' ἐπανορθωτικὴν ἐξήγησιν, ſecundùm Epiſcoporum diſcretionem. Vide §. 22.

Cauſæ, propter quas cum quibuſdam pœnitentibus clementius agebatur.

12. Plurimæ erant cauſæ propter quas diſpenſare poterant Epiſcopi cum pœnitentibus, ut lenius cum eis ageretur, & citiùs reconciliarentur.

1. Si tempore exomologeſeos gravi morbo correptus pœnitens videretur de vita periclitari: dabatur ei communio.

2. Si inſtaret perſequutio ob fidem Chriſti, pœnitentibus gratia fiebat, & communione ad prælium armabantur.

3. Si cum multitudine negotium eſſet, aut cum eo qui haberet ſociam multitudinem, & periculum eſſet ne eorum ſevera dilatio in pernitiotum ſchiſma erumperet, aut illi ad gentiles vel ad hæreticos tranſirent, tunc pacis Eccleſiæ & lucrandorum fratrum neceſſaria cura ſuadebat leniorem cum eis agendi rationem.

4. Habebatur ratio perſonæ pœnitentis, cujus recipiebatur dignitas, ætas, infirmitas, & vita anteacta: Obſequioſa etiam pœnitentis humilitas, & doloris magnitudo & manifeſta converſio, impetrabant cenſuræ mitigationem, & reconciliationis acceleracionem.

Hæc omnia ex eis quæ ſubjiciam teſtimoniis & canonibus erunt perſpicua.

1. De infirmis mortis vicinis.

13. Conſenſerunt Cyprianus & clerus Romanus, & omnes per totum mundum eccleſiæ, ut lapſis infirmis & in exitu conſtitutis pax daretur. teſte Cypriano epiſt. 52. ſive lib 4. epiſt. 2. ad Antonianum. Idipſum poſtea decreverunt Patres Nicæni, in magno concilio Nicæno primo œcumenico; can. 13. περὶ τῶν ἐξιόντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται ἐν τούτῳ ὅτε ἐάν τις ἐξιὸν ᾖ, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ κοινωνίας. Εἰ δὲ πάλιν νοσήσας καὶ κοινωνίας πάλιν τύχοι, πρόσευξάσθω μετὰ τῶν λαϊκῶν, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ τάξει ὑπηρετείτω ἐπὶ μόνῃ ἐπιτροπῇ id eſt; de his qui in exitu conſtituti ſunt, lex antiqua & regularis etiam nunc ſervabitur, ut ſi quis ſit in exitu conſtitutus ultimo & neceſſario viatico minime privetur. Quod ſi deſperatus, & communionem rurſus conſecutus, iterum convaluerit, ſit inter eos quibus orationis tantum communio conceditur.

Vide lib. 11 cap 7. §. 24 & §. 30.

2. De imminente perſequutione.

14 Ob imminentem perſequutionem accelerata eſt reconciliatio.

Cyprianus, epiſt. 52. [ſeu lib. 4. epiſt. 2.] ad Antonianum, Secundùm quod tamen (inquit,) antea fuerat deſtinatum, perſequutione ſopita, cum data eſſet facultas in unum conveniendi, copiotus Epiſcoporum numerus, quos integros & incolumes fides ſua & Domini tutela protexit, in unum convenimus, & ſcripturis diu ex utraque parte prolatis, temporum tum ſalubri moderatione libravimus, ut nec in totum ipſis communicationis & pacis lapſis denegaretur ne plus deſperatione deficerent, & eo quod ſibi eccleſia clauderetur, ſecuti ſeculum gentiliter viverent: nec tamen rurſus cenſura Euangelica ſolveretur, ut ad communicationem temere proſilirent; ſed traheretur diu Pœnitentia, & rogaretur dolenter paterna clementia, & examinarentur cauſæ & voluntates & neceſſitates ſingulorum. Ac ſi minus ſufficiens Epiſcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam ſuper hac re ſcripſimus ad Cornelium collegam noſtrum, qui & ipſe cum plurimis coëpiſcopis habito Concilio, in eandem nobiſcum ſententiam pari gravitate & ſalubri moderatione conſenſit. Hæc ibi.

Nota de ſcripturis & de Concilio.

Vide infra §. 19. & §. 31.

15. At poſtea habitâ alia Synodo, imminente jam nova perſequutione, Cyprianus, Liberalis, Caldonius, Nicomedes, Cæcilius, aliique Epiſcopi Africæ, in Synodo illa Africana poſteriore congregati, ſcripſerunt rurſus ad Cornelium in hæc verba: Statueramus quidem jampridem, frater chariſſime, participato invicem nobiſcum concilio, ut qui in perſequutionis infeſtatione ſupplantati & lapſi fuiſſent, & ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam, & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Sed enim cum videamus diem rurſus alterius infeſtationis appropinquare cœpiſſe, & crebris atque aſſiduis oſtenſionibus admoneamur, ut ad certamen quod nobis hoſtis indixit, armati & parati ſimus; plebem etiam nobis de divina dignatione commiſſam exhortationibus noſtris paremus, & omnes omnino milites Chriſti qui arma deſiderant, & prælium flagitant, intra caſtra Domini colligamus: neceſſitate cogente, cenſuimus, eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed pœnitentiam agere & lamentari, ac Dominum deprecari à primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe: & eos ad prælium, quod imminet, armari & inſtrui oportere. Obtemperandum eſt, namque oſtenſionibus atque admonitionibus juſtis, ut à paſtoribus oves in periculo non deſerantur, ſed grex omnis in unum congregetur, & exercitus Domini ad certamen militiæ cœleſtis armetur. Meritò enim trahebatur dolentium pœnitentia tempore longiore, ut infirmis in exitu ſubveniretur, quamdiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu plangentium lachrymas, & ſubvenire ſerò morientibus in infirmitate pareretur. At verò nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt: nec morientibus, ſed viventibus communicatio a nobis danda eſt, ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, ſed protectione ſanguinis & corporis Chriſti muniamus: & cum ad hoc fiat Euchariſtia, ut poſſit accipientibus eſſe tutela, quos turos eſſe contra adverſarium volumus, munimento Dominicæ ſaturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confeſſione nominis ſanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis Chriſti ſanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, ſi non eos priùs ad bibendum in Eccleſia poculum Domini jure communicationis admittimus? Intereſſe debet, frater chariſſime, inter

Vide lib. 11. cap 7. §. 24. & §. 30.

Nota obiter de poculo plebi dando. Vide lib 11. cap 19. art. 2. Diſt.

eos

eos qui vel apoſtataverunt, & ad ſeculum, cui renunciaverunt, reverſi gentiliter vivunt, vel ad hæreticos transfugæ facti, contra Eccleſiam parricidialia quotidie arma ſuſcipiunt: & inter eos, qui ab Eccleſiæ limine non recedentes & implorantes jugiter ac dolenter divina & paterna ſolaria, nunc ſe ad pugnam paratos eſſe, & pro Domini ſui nomine, ac pro ſua ſalute ſtare fortiter & pugnare profitentur. Hoc in tempore pacem nos non dormientibus, ſed vigilantibus damus: pacem non deliciis, ſed armis damus pacem non ad quietem, ſed ad aciem damus. Hæc Patres illi, apud Cyprianum epiſt. 54 [ſeu lib. 1. epiſt. 2.] ad Cornelium.

3. *Ob pacem Eccleſiæ, & ſalutem periclitantium.*

16. Ob pacem Eccleſiæ, & ſalutem periclitantium, dabatur indulgentia. Cyprianus, epiſt. 52. ad Antonianum; ut (inquit) ſcias me nihil leviter egiſſe, & nemini quidem ex lapſis prius communicaſſe, quando adhuc erat, unde non tantum indulgentiam, ſed & coronam lapſus acciperet. [*id eſt, quando fervebat adhuc perſequutio, & erat eis opportunitas accipiendæ coronæ martyrii,*] Poſtea tamen, (inquit) ſicut collegii concordia, & colligendæ fraternitatis, ac medendi vulneris utilitas exigebat, neceſſitati temporum ſuccubuiſſe, & ſaluti multorum providendum putaſſe. —— Sicut anteceſſores noſtri ſæpe fecerunt, colligendis fratribus noſtris chariſſimus frater noſter Cornelius neceſſitati ſuccubuit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente, & fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate & ſatisfactione revocante, auditæ ſunt eis preces, & in Eccleſiam Domini non tam Trophimus, quam maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admiſſus eſt: qui omnes regreſſuri ad Eccleſiam non eſſent, niſi cum Trophimo comitante veniſſent. Tractatu ergo illic cum collegis plurimis habito ſuſceptus eſt Trophimus; pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus. Sic tamen admiſſus eſt Trophimus, ut laïcus communicet, non quaſi locum ſacerdotis uſurpet. Hæc ibi.

17. Idem Cyprianus, epiſt. 55 [ſeu lib. 1. epiſt. 3.] ad Cornelium; Patientia (inquit) & facilitas & humanitas noſtra venientibus præſto eſt. Opto omnes in Eccleſiam regredi, opto univerſos commilitones noſtros intra Chriſti caſtra & Dei Patris domicilia concludi: remitto omnia, multa diſſimulo, ſtudio & voto colligendæ fraternitatis, etiam quæ in Deum commiſſa ſunt, non pleno judicio religionis examino, delictis pluſquam oportet remittendis pæne ipſe delinquo: amplector promta & plena dilectione cum pœnitentia revertentes, peccatum ſuum ſatisfactione humili & ſimplici confitentes. Hæc Cyprianus.

Vide ſupra lib. 10. cap. 22. §. 3. & 4. & 5 & infra, hoc lib. 12. cap. 20. §. 20.

18. Hieronymus, dialogo adverſus Luciferianos; Tu (inquit) in eo quod recipis laïcum, unam animam recipiendo ſalvas: & ego in recipiendo Epiſcopum non dicam unius civitatis populos, ſed univerſam cui præeſt provinciam Eccleſiæ ſocio, quem ſi repellam, multos ſecum in ruinam trahet. Hæc Hieronymus, pro Epiſcopi ad Eccleſiam ab hæreſi venientis receptione etiam in ſuo gradu Epiſcopali, id eſt, ita ut ſinatur manere Epiſcopus, qua de re vide etiam Gregorium libro quarto epiſtolarum ex regiſtro capite 61. ſeu epiſt. 17. & in decreto Gratiani, 50. diſt.

19. *Auguſtinus*, lib. 3. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 1. exponens illa Apoſtoli verba, *Ut non poſſideamur à Satana, non enim ignoramus mentes ejus.* 2. Corinth. 2. Ipſe eſt enim, (inquit,) qui per imaginem quaſi juſtæ ſeveritatis crudelem ſævitiam perſuader, nihil aliud appetens venenoſiſſima verſutiâ ſua, niſi ut corrumpat atque dirumpat vinculum pacis & charitatis; quo conſervato inter Chriſtianos, vires ejus omnes invalidæ fiunt ad nocendum, & muſcipulæ inſidiarum comminuuntur, & conſilia everſionis evaneſcunt. Hæc *Auguſtinus*. 2. Cor 2. 11. *Vide cap 3. §. 4.*

4. *Ob perſonæ dignitatem, ætatem & ob ingentem dolorem, &c.*

20. Ob pœnitentis dignitatem, vel ætatem, infirmitatem, vitam antea laudabiliter actam, humilitatem, ingentem dolorem, manifeſta ſinceræ ad Deum converſionis documenta, poterat cum eo Epiſcopus mitiùs & indulgentiùs agere: non ſolùm tempus contrahendo, ſed etiam pœnarum gradus ſingulos minuendo, aut quoſdam etiam prorſus remittendo.

Concil. Ancyran.

21. Concil. Ancyranum (celebratum anno Domini 314.) can. 5. περὶ δὲ τῶν ἐκπιπτόντων ἔχειν, τὸν τρόπον ἐν ὑπερορίᾳ διαμείναντα, φιλανθρωπεύσθαι, ἢ πλείονα χρόνον δεῖ πάντως ὃν ἡ ἀναλόγως βίος, ἐξετάζεσθαι τούτους ἐπιτρέπομεν, ἐν ὅσῳ ἡ φιλανθρωπία δημιουργεῖ. id eſt, Statuimus autem, ut epiſcopi, modo converſionis examinato, poteſtatem habeant utendi clementiâ vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ conſecuta eſt, examinetur, & ſic clementia diſpenſetur, ſeu congruenter impertiatur.

Balſamon.

22. Balſamon in hunc canonem; De præſenti (inquit,) canone tractavimus in interpretatione quarti canonis, & ne quid amplius quære. Accipe igitur ex Balſamonis interpretatione quarti canonis Concilii illius Ancyrani, ταῦτα ἐν πάντα εἰς ὑποκοπτικὸν ἐξήκριται· ἀνέθηκε δὲ πατήρ, ὡς αἱ ἀφῆς τὸν ὑπερορίαν τῶ ἁμαρτικότος ἐν τῇ μακαρίᾳ, ἢ ἀφεστάναι τὸ ὑπόκριμα, ἢ ἀκοινώνητον. ἐξετάζεται ἐν ἡ προτέρα βίου ἀναγραφὴ, ὡς ἂν ἡ φιλανθρωπίας ἡ αὐξήσεως πάλιν. id eſt; Hæc autem omnia Epiſcopali diſcretioni Patres reliquerunt, ut juxta illius qui peccavit converſionem vel ſocordiam, vel augeantur pœnæ vel diminuantur. examinatur autem etiam prior eorum converſatio, ut vel indulgentiam vel ſeveritatem conſequantur. Hæc ibi Balſamon.

Concil. Nicæn. 1.

23. Patres Nicæni in magno Concilio œcumenico primo, dum gradus pœnitentiales præſcribunt can. 11. & 12. nullam faciunt mentionem προσκλαυσιμων, ſed ſolos tres poſteriores gradus injungunt, puta, ὑποπτωσεως, ὑποστασεως, σύστασεως, quæ illis dicitur κοινωνία τῆ εὐχῆ, προσευχῆ, χωρὶς προσφορᾶς. Unde colligimus, à Patribus illis permiſſum eſſe cuilibet Epiſcopo, ut, prout ipſe expedire judicaret, προσκλαυσιν illam vel exigeret, vel omitti ſineret. Præterea iidem Nicæni Patres, can. 12. diſertè decernunt, quibuſdam pœnitent. condonandam eſſe ὑπόπτωσιν, ut auditione expleta, ad communionem precum, omiſſo ſubſtrationis gradu, ſtatim promoveantur. et concedunt Epiſcopo poteſtatem etiam ulterioris exhibendæ clementiæ. ὁ δὲ ἄξιος ἐξετάζειν τῶ προέδρου, καὶ ὁ εἶδος ἡ μετανοίας. ὅσοι γὰρ καὶ φόβῳ ἡ δάκρυσι ἢ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίᾳ, τῶ ὑπερτέρω ἰδίᾳ ἡ ἐν χειροτονίᾳ ὑπολείπονται. ὅτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῆς εὐχῆς κοινωνοῦσι.

ζυν· μετὰ τῶ ἐξόντος τῷ θείσαντι ἐν φιλανθρωπότερόν τι ἐπιδεῖξαι βουλόμενος. id est; In his autem omnibus, propositum & speciem pœnitentiæ convenit explorare. Quotquot enim timore & lachrimis atque patientia & bonis operibus, conversionem suam opere & non simulatione demonstrant, hi ubi definitum tempus auditionis impleverint, meritò in orationibus communicent. Simul etiam licebit episcopo etiam humanius quid de ipsis cogitare, [vel consultare.]

Cadsura clerici in crimine deprehensi.

24. Ad indulgentiam refero & illum Basilii, ad Amphylochium, canonem 32. Qui (inquit) peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu quidem dejiciuntur, [τῶ βαθμοῦ μὲν καθίστανται] à communione autem laïcorum non arcentur [τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργονται.] Non enim vindicabis bis in idipsum, οὐδὲ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. Similis canon reperitur in canonibus Apostolorum, can. 25. & apud Gratian. 81. dist. Presbyter.

Nahum 1. 9 Gen. LXX.

Balsamon.

25. Balsamon in canonem citatum Basilii, ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον, hoc quidem loco, interpretatur, εἶναι ἁμάρτημα ἐπάξιον κεφαλικῆς τιμωρίας οἷον φόνον τῷ ἁμαρτάνοντι. id est, crimen legibus capitale: & adfert pro exemplo, cædem, & similia majora crimina. (nominantur in illo Apostolorum canone, fornicatio, perjurium, furtum. additur autem hæc conditio; non tamen communione privetur, si paruerit sententiæ. Ergò si non paruerit, etiam communione privandus est.) Subjicit deinde Balsamon, excipiendos esse τοὺς ἤδη δογματικὰς ὑποθέσεις καταγεγραμμένους, id est, eos qui propter dogmaticas hypotheses condemnantur; nam hæresium scelera esse majori animadversione digna, τῶν αἱρετῶν ἀσεβήματα εἶναι μείζονος ἐκδικήσεως ἄξια. Hæc ibi Balsamon. Hæretici quidem Synodicis decretis passim anathemate feriuntur. At sexta Synodus œcumenica, in fine sententiæ Synodicæ, clericis novarum & perniciosarum vocum inventoribus solam denunciat depositionem, & solis monachis ac laïcis ejusdem culpæ reis anathema. Sic de Simoniacis. Concil. Calced. can. 2. Clericos tamen Simoniacos non solum deponendos, sed etiam excommunicandos esse seu anathemate feriendos, aliis quibusdam canonibus constitutum est, quos lector inveniet in tractatu nostro de Simonia, cap. 11. Presbyterum etiam qui fornicatus fuerit vel adulterium commiserit, statuit Synodus Neocæsarienſis extra ecclesiam abjici, & ad pœnitentiam inter laïcos redigi. can. 1. Quem canonem repetit Gratianus, 28. dist. *Presbyter.* Opinio Cardinalis Baronii est, celebratam esse hanc Synodum Neocæsarienſem anno Domini 314. Ejus canones confirmavit Synodus quinisexta, can. 2.

Peccatum ad mortem alio sensu accipitur, 1. Johan. 5. 16.

Hæreses pœna major.

Concilium Neocæsar.

26. Aurelianensis prima Synodus, sub *Clodoveo* Francorum rege habita (anno Domini 507.) can 5. (quem recitat Gratianus 81. dist. can. Si diaconus.) decrevit diaconum aut Presbyterum qui crimen capitale commiserit, simul & ab officio & à communione pellendum.

Concil. Aurel. 1.

27. *Syricius* Papa pœnitentiam agere nulli concedit clericorum, neque cuiquam laïco post pœnitudinem ac reconciliationem adipisci honorem clericatus. 50. distinct. *Illud quoque* In eandem sententiam eadem dist. adferuntur alii canones; videlicet, ex quinto Carthaginensi Concilio, can. *Confirmandum.* ut ex Leone Papa, can. *Alienum est.* ut ex primo Concilio Toletano, can. *Placuit.* At *Martinus* primus Papa Romanus, cum suo Lateranensi Concilio, concessit etiam Presbyteris & diaconis, Publicam pœnitentiam. 30. dist. *Si quis Presbyter.* ubi auctor glossæ, Publicam (inquit,) facere potest sacerdos, sed non solemnem. Solemnis pœnitentia est, ut supra monuimus, quæ non solum publicè geritur, sed etiam cum solemnibus illis ritibus pœnitentialibus, puta facco, nudis pedibus, &c. Qui describuntur 50. dist. can. *In capite.* & alibi. Cœlestinus etiam concessit sacerdoti publicam pœnitentiam, 30. quæst. 1. *Si quis sacerdos.* ubi non solum publicam, sed etiam solemnem intelligendam esse, annotatur in glossa. Similiter Gregorius, de pœnit. dist. 6. *Sacerdos.* in glossis autem istorum duorum canonum dicitur, posse sacerdotem depositum agere publicam etiam solemnem pœnitentiam, si sit depositus sine spe restitutionis. Et certè Synodus Carthaginensis, canone superius allegato, pœnitentiam clericis interdicens, loquitur dicertè de eis clericis, quos propter culpam à ministerio necesse sit removeri ad tempus. 50. dist. *Confirmandum.*

Supra cap. 8. §. 43.

28. Rectè igitur auctor glossæ, 28. dist. *Presbyter.* & 50. dist. *Confirmandum.* & aliis locis quos indicavi, monet, secundùm canones, sacerdoti lapso, si deponatur absque spe restitutionis, agendam esse de peccato publico pœnitentiam publicam & solemnem, sicut agit laïcus. Remoto autem tantum ad tempus, publicam quidem de culpa publica; sed non solemnem injungendam esse pœnitentiam. At si crimen occultum sit, neque publicam esse debere pœnitentiam, sed privatam.

29. Sed pergamus dicere de indulgentiis. *Basilius* magnus, Cæsariæ Cappadociæ Episcopus, ad Amphilochium Iconii Episcopum, can. 74. Sin autem (inquit) unusquisque eorum, qui in prædictis peccatis fuere, bonus evaserit, confitens seu pœnitens [καὶ ἄξιος γένηται ἐξομολογούμενος,] is cui à Dei benignitate ligandi & solvendi credita est potestas, si fiat clementior seu indulgentior [εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο,] videns vehementiam exomologeseos [τὸ σφοδρὸν τῆς ἐξομολογήσεως] illius qui peccavit, ad diminuendum pœnarum tempus, non erit damnatione dignus: cum quæ est in scripturis historia nobis significet; quod qui majori cum labore exomologesin agunt, Dei indulgentiam citò aprehendant: ὃν μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους, ταχέως τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καταλαμβάνειν.

Basilius.

30. *Balsamon* in hunc canonem, has rationes seu causas commemorat, propter quas possit Episcopus pœnas canonicas [τὰ ἐπιτίμια] augere vel minuere; τήν τε ποιότητα τῶ ἐπιτιμίου ποσοῦτου, καὶ τὴν διαμονὴν τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κατάνυξιν τῆς μετανοίας. id est, personæ cui pœna imponitur qualitatem, & confessionis ejus fervorem, & studium pœnitentiæ.

Balsamon.

31. *Gregorius* Episcopus Nyssæ, epistola canonica ad Letoium, Episcopum Melitines, can. 3. ἵνα ἡ τῶν συνδιατριβόντων κηδεμόνιον τῆ ἐπιστροφῆ, καὶ τὸ βίῳ δακτύλιον τὴν ἀφορὰν ἐπιδείξῃ, ἕξεσι τῆ ἐπιτομωτάτῃ ἀφῆς τὸ συμβῆναι τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἐπιτομίᾳ συμπεσεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως, ἢ τάχος εἰς ἐπιστροφὴν σπουδῆς ἢ πάλιν ἢ πῶν συντιμῆν ἢ χρόνου, καὶ τάχος δόσεως τῆ χειροτονίᾳ. id est, in eis autem qui diligentiore

Gregorius Nyssenus.

utuntur

utuntur converſione, & virâ ipſa oſtendunt reditum ad bonum, licet ei qui diſpenſat, pro Eccleſiaſticæ æconomiæ utilitate, tempus auditionis contrahere, & celeriùs ad converſionem deducere, & turſus hoc quoque tempus contrahere, & celerius communioni reſtituere. Hæc Gregorius Nyſſenus. Qui ibidem hanc tribuendæ indulgentiæ adfert rationem; quemadmodum enim (inquit) porcis margaritas projicere eſt vetitum: ita & pretioſa margarita privare eum, qui jam per alienationem à vitio & purgationem homo factus eſt, abſurdum eſt. Hæc ille. *Matth. 7. 6.*

Nota indulgentiam, indulgens. Vide eadem ſenſu indulgere. 50. diſt. can. Si quis diu tamen § Quod ſi ea. Vide ſupra. §. 14. & §. 19.

32. *Ambroſius*, Circumvenimur (inquit,) à Satana, ſi per nimiam triſtitiam pereat, qui poteſt liberari per indulgentiam, libro primo de pœnitentia, capite decimo ſeptimo, ſeu ultimo. Et ibidem laudans Apoſtoli prudentiam; quam (inquit) ſeverus pertinacibus, quam indulgens rogantibus? adverſum illos Chriſti armatur injuria, his Chriſti invocatio ſuffragatur. Hæc Ambroſius. Vide prudentiæ hujuſmodi paſtoralis inſigne exemplum in ipſo Ambroſio, Theodoſium Auguſtum, peccati ac pœnitentiæ immemorem repellente; rogantem verò, ſtatim primo publicæ exomologeſeos die, abſolvente, & communioni reſtituente: in hiſtoria Eccleſ. Theodoreti, lib. 5. cap. 17.

Non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris. Vide ſupra §. 19. & §. 44.

33. Non tam conſideranda eſt menſura temporis quàm doloris: cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit, inquit *Auguſtinus*, Enchirid. cap. 65.

34. Pœnitentiæ ſatisfactio, (inquit *Leo* primus Papa Romanus) non tam temporis longitudine, quàm cordis compunctione penſanda eſt, ——— Temporis pœnitudinis habitâ moderatione, tuo conſtituente judicio, prout converſorum animos perſpexeris eſſe devotos: pariter etiam habens ſenilis ætatis intuitum, & periculorum quorumcunque aut ægritudinis reſpiciens neceſſitates, in quibus ita graviter urgeatur, ut, dum adhuc pœnitet, de ſalute ipſius deſperetur, oportet ei per ſacerdotalem ſollicitudinem communionis gratia ſubveniri. Hæc Leo, epiſtola 69. ad Nicetam epiſcopum Aquilejenſem. quæ epiſtola ſic incipit; Regreſſus ad nos.

Sacerdos ob lapſum depoſitus ſi præſumat ſacerdotale munus exſequi, excommunicetur ad ſenem uſque vita: attamen citius ei indulgentia dari poteſt, pro qualitate pœnitentiæ.

35. *Gregorius* primus, Papa Romanus, libro quarto epiſtolarum ex regiſtro, epiſtola 5. ſeu capite 49. ſcribens ad Venantium Epiſcopum Lunenſem; Accedens (inquit) ad Gorgonam illulam fraternitas veſtra diſcutiat id, quod ad nos de Saturnino Presbytero eſt perlatum. Pervenit namque ad nos, quia, poſtquam pro crimine lapſus ſui à ſacerdotii ordine eſt dejectus, ad explendum miniſterium ſacerdotii præſumſit accedere, & omnipotenti Deo hoſtias immolare. Quod ſi ita factum fraternitas veſtra repererit, cum ſacri corporis & ſanguinis dominici participatione privatum, in pœnitentiam redigat: ita ut uſque ad diem obitus ſui in eadem excommunicatione permaneat & viaticum tantummodo exitûs ſui tempore percipiat. Sin autem eum fraternitas tua talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei juſtè ad recipiendam inter laicos communionem & ante exitum debeat miſereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus poteſtate. Hæc *Gregorius*.

Has ſolas agnovit catholica antiquitas indulgentias.

CAPVT OCTAVVM.

De indulgentiis Papalibus, & iubileo Romano.

CIterioribus & deterioribus ſeculis introductum eſt novum, veteribuſque inauditum indulgentiarum genus: dum Epiſcopis, imò ſolis ferè Pontificibus Romano, poteſtas fingitur diſpenſandi fidelibus jam reconciliatis & ad communionem admiſſis quaſdam ex Eccleſiæ quem vocant, theſauro, (ſeu ex ſuperabundantia paſſionum Chriſti, & redundantia ſupervacaneorum ſatisfactionum beatæ Mariæ Virginis aliorumque ſanctorum) apud Papam depoſito, indulgentias ſeu relaxationes, quibus expiari atque adeo auferi dicunt reatum pœnæ reſiduæ, quam ajunt poſt contritionem & confeſſionem & abſolutionem ſolvendam eſſe adhuc Dei juſtitiæ, in peccati vindictam, vel in hac vita, vel in Purgatorio: expiari, inquam, dicunt iſtam pœnam vel totam, vel ejus partem, pro arbitrio Papæ Romani diſpenſantis iſtas indulgentias, ſive hic viventibus, ſive degentibus in Purgatorio. Indulgentia (inquit Bellarminus) eſt abſolutio judicialis à reatu pœnæ debitæ in foro pœnitentiario, extra ſacramentum data per applicationem ſatisfactionum, quæ theſauro Eccleſiæ continentur. Quod ſi quis definitionem extendere velit ad indulgentias, quæ pro defunctis accipiuntur, quæ ſunt indulgentiæ per modum ſuffragii, non ſimpliciter & abſolutè; mutare poterit illud initium, eſt abſolutio judicialis à reatu, &c. & dicere, eſt remiſſio pœnæ, &c. Hæc Bellarminus, lib. 1. de indulgentiis, cap. 8. *Indulgentiæ Papales deſinitio Bellarminiana.*

Ratio, cur etiam non ſacerdotes indulgentias facere poſſint. In arbitrio Papæ eſt quantitas indulgentiæ.

2. Clavis juriſdictionis, (inquit Thomas) non eſt quid ſacramentale, & effectus ejus judicio hominis ſubjacet: & hujuſmodi clavis effectus eſt remiſſio, quæ eſt per indulgentias, cum non pertineat ad diſpenſationem ſacramentorum talis remiſſio, ſed ad diſpenſationem bonorum communium Eccleſiæ, & ideo etiam legati non ſacerdotes indulgentias facere poſſunt. Vnde in arbitrio dandis indulgentiam eſt, taxare quantum per indulgentiam de pœna remittatur. Si tamen inordinatè remittat, ita quod homines quaſi pro nihilo ab operibus pœnitentiæ revocentur, peccat faciens tales indulgentias, nihilominus quis plenam indulgentiam conſequitur. Hæc Thomas, in ſupplemento tertiæ partis Summæ, quæſt. 25. art. 2. ad 1. Dixit autem idem Thomas, eadem quæſt. art. 1. indulgentias valere & quantum ad forum Eccleſiæ, & quantum ad judicium Dei, ad remiſſionem pœnæ reſiduæ poſt contritionem, & confeſſionem & abſolutionem, ſive ſit injuncta, ſive non. Idipſum docet Bonaventura, in 4. ſent. diſt. 20. part. 2. art. 1. quæſt. 2. & Iohannes Laziardus, in vita Gregorii primi Papæ Romani. Hinc ſic argumentor; Qui cum Deo remittente remittit, ille non inordinatè remittit, adeoque remittendo non peccat, ſed è contrario potius

Oſtenditur, Papam contra legem charitatis peccare, non dando omnibus pleniſſimas indulgentias, ſi de re poſſit.

potius peccat non remittendo fratribus, quibus Deus remitteret ſi ipſe vellet remittere: Cum igitur, ſecundùm Romanenſes, in arbitrio Papæ ſit remittere quibus vult omnia peccata, quantum ad debitum pœnæ illius reſiduæ, & valeat eis ea remiſſio etiam in foro cœleſti, non jam diſcretio, ſed crudelitas & charitatis defectus erit in Papa, ſi non diſpenſet omnibus pleniſſimas indulgentias. Et in omnem eventum, non contemnendum videtur illud quod dicitur in gloſſa, tutius eſſe credere rationem de miſericordia, quam de crudelitate. Extra, de pœnitentiis & remiſſionibus, cap. 12. *Omnis utriuſque ſexus.* Præterea dicit Thomas, illum qui aliis diſpenſat indulgentias, poſſe eiſdem indulgentiis uti, & eas accipere ſibi ipſi, ſicut ſacerdos ſibi euchariſtiam accipit, quam aliis dat. Supplem. 3. part quæſt. 27. art. 3. & hanc communem & veriſſimam eſſe ſententiam aſſerit Bellarminus, lib. 1. de indulgentiis cap. 6. quid opus igitur ſuffragiis pro animabus defunctorum Pontificum Romanorum? peccatum autem eſſe quomodo poteſt liberatio animæ à pœnis, ſolvendo divinæ juſtitiæ idoneum & ſufficiens Deoque acceptum pretium, compenſationem, & ſatisfactionem? id quod fieri dicunt per indulgentias, Alenſis, part. 4. quæſt. 23. memb. 1. art. 1. Bonaventura, in 4. ſent. diſtinct. 20. part. 2. art. 1. quæſt. 2. Bellarminus, libro 1. de indulgentiis cap. 5.

Theſaurus ſpiritualis Eccleſiæ.

3. Alexander Alenſis, loquens de theſauro, ejuſque diſpenſatoribus, ait; Indulgentiæ & relaxationes fiunt de meritis ſupererogationis membrorum Chriſti, & maximè de ſupererogationibus meritorum Chriſti, quæ ſunt theſaurus ſpiritualis Eccleſiæ. ——ſolis Epiſcopis competit ille theſaurus diſpenſandus, qui ſunt ſponſi Eccleſiæ. Inter hos ſummus Pontifex præcipuè, qui eſt totius univerſalis Eccleſiæ ſponſus & rector ipſi competit totius ſpiritualis theſauri diſpenſatio. Hæc Alenſis, part 4. quæſt. 23. memb. 3. Idipſum eiſdemque verbis repetit Bonaventura in 4. ſent. diſt. 20. part. 2. art. 1. quæſt. 3. Dicendum (inquit Thomas) quod Papa habet plenitudinem pontificalis poteſtatis, quaſi rex in regno. Sed Epiſcopi aſſumuntur in partem ſollicitudinis, quaſi judices ſingulis civitatibus præpoſiti: propter quod eos ſolos in ſuis litteris Papa fratres vocat, reliquos autem omnes vocat filios. Et ideo poteſtas faciendi indulgentias plenè reſidet in Papa, quia poteſt facere prout vult, cauſa tamen exiſtente legitimâ. ſed in epiſcopis eſt taxata ſecundùm ordinationem Papæ, & ideo poſſunt facere ſecundùm quod eſt eis taxatum, & non amplius. Hæc Thomas in Supplemento tertiæ partis Summæ, qu. 26. art. 3. Porro Bellarminus ait; Poterit Pontifex maximus, vel Epiſcopus, indulgentias concedere, etſamſi nondum ſit ſactis ordinibus inſignitus Hæc ille, lib. 1. de indulgentiis, cap. 11.

Diſcrimen inter Papam & Epiſcopos, quoad poteſtatem dandi indulgentias.

Indulgentias concedere poteſt Papa, vel Epiſcopus, nondum ſactis ordinibus inſignitus.

4. Præſidebat *Innocentius tertius* Papa Romanus, generali Lateranenſi Concilio, anno Domini 1215. In eo Concilio, cap. 62. hoc conditum eſt decretum; Quia per indiſcretas, & ſuperfluas indulgentias, quas quidem Eccleſiarum prælati facere non verentur, & claves Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia ultra annum, ſive ab uno ſolo, ſive à pluribus Epiſcopis dedicetur ac deinde in anniverſario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat. Hæc ibi. quæ etiam inſerta ſunt volumini decretalium Gregorii noni, lib. 5. tit. 38. de pœnitentiis & remiſſionibus, cap. 14. *Cum ex eo*, § *Ad hæc.* Poſtea *Bonifacius* Papa, hujus nominis octavus, Indulgentiæ (inquit) quæ ab uno vel pluribus Epiſcopis, in Eccleſiarum dedicationibus, vel aliis quibuſcunque caſibus, conceduntur, vires non obtinent ſi ſtatutum exceſſerint Concilii generalis. Hæc *Bonifacius*, in Sexto, De pœnitentiis & remiſſionibus. cap. 3. *Indulgentiæ.* Sedebat autem hic pontifex anno Domini milleſimo trecenteſimo, ut ipſe etiam teſtatur in ſua bulla inſtitutionis anni jubilæi.

Innocentii Papæ tertii & concilii Lateranenſis decretum de indulgentiis Epiſcopalibus.

De eiſdem decretum Bonifacii Papæ octavi.

5. Annum Jubilæum vocant Romanenſes, in quo omnibus, baſilicas Petri & Pauli beatorum Apoſtolorum, Romæ conſtitutas, devotè viſitantibus, liberaliter aperitur ſpiritualis theſaurus Eccleſiæ, ſeu Papæ, & pleniſſimæ indulgentiæ largiter diſpenſantur. Hujus rei auctor *Bonifacius octavus* inſtituit indulgentias Jubilæi ſeculares, id eſt, ut 100. quoque anno aperiretur hunc in modum theſaurus, & eſſet annus ille Jubilæus. Nos (inquit) de omnipotentis Dei miſericordia, & eorundem Apoſtolorum ejus meritis, & auctoritate conſilii, de fratrum noſtrorum concilio, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, omnibus in præſenti anno milleſimo trecenteſimo, à feſto nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centeſimo ſecuturo, ad baſilicas ipſas accedentibus reverenter, verè pœnitentibus & confeſſis, vel qui verè pœnitebunt & confitebuntur in hujuſmodi præſenti & quolibet centeſimo ſecuturo annis, non ſolùm plenam & largiorem, imò pleniſſimam omnium ſuorum concedemus, & concedimus veniam peccatorum. Statuentes, ut qui voluerint hujuſmodi indulgentiæ à nobis conceſſæ fieri participes; ſi fuerint Romani, ad minus triginta diebus continuis, ſeu interpolatis, & ſaltem ſemel in die: ſi verò peregrini fuerint, aut forenſes, ſimili modo diebus quindecim ad baſilicas easdem accedant. Vnuſquiſque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius conſequetur, qui baſilicas ipſas ampliùs & devotiùs frequentabit. Hæc Bonifacius Papa octavus, in ſua illa bulla, quæ incipit, *Antiquorum.* & exſtat in Extravagantibus communibus. lib. 5. Tit. 9. De pœnitentiis & remiſſionibus, cap. 1.

Annus iubilæus Romanenſium.

Eius prima inſtitutio, à Bonifacio Papa octavo, ut centeſimus quiſque annus eſſet iubilæus.

6. *Bonifacio octavo* ſucceſſit in Pontificatu Romano *Benedictus undecimus*, quem Onuphrius *nonum* vocat hunc excepit *Clemens* Papa *quintus* poſt quem ſedet *Iohannes* Papa qui Onuphrio 21. Platinæ autem vigeſimus tertius dicitur, quo mortuo, ſedem illam obtinuit *Benedictus*, quem Platina duodecimum vocat hujus nominis. Onuphrius decimum. poſt quem *Clemens ſextus* Pontifex creatus eſt anno Domini 1342. hiſconſtituit ut quinquageſimus annus eſſet Jubilæus, ut in ſua bulla quam ea de re condidit, theſauri illius meminit, ex quo Pontifices depromunt indulgentias. Sui ipſius (inquit) agni incontaminati & immaculati pretioſo ſanguine unigenitus Dei filius nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus non guttam ſanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemtione totius humani generis ſuffeciſſet, ſed copioſè velut quoddam profluvium noſcitur effudiſſe, ita ut à planta pedis uſq; ad verticem capitis nulla ſanitas inveniretur in

Verba Clementis ſexti Papæ Romani, in bulla, Vnigenitus, de theſauro eiuſque diſpenſatione, & de anno Iubilæo, ut annus quinquageſimus ſit Iubilæus.

ipſo,

ipso. Quantum ergo exinde, ut nec supervacua, inanis, aut superflua tantæ effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius pater? ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiæ participes facti sunt effecti. Quem quidem thesaurum non in sudario repositum, non in agro absconditum, sed per beatum Petrum cœli clavigerum, ejusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum: & propriis, & rationalibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quàm specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent) verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Ad cujus quidem thesauri cumulū beatæ Dei genetricis, omniumque electorum à primo justo usque ad ultimum, merita adminiculum præstare noscuntur: de cujus consumtione seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi (ut prædictum est) merita, quam pro eo, quod quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quod felicis recordationis Bonifacius Papa octavus, prædecessor noster, piè (sicut indubiè credimus) considerans, & attentâ meditatione revolvens, quantum apud homines glorioſi principes terræ Petrus & Paulus, in speciali veneratione haberi debeant, & debita honorificentiâ venerari; pro ipsorum memoria recolenda crebriùs, & reverentia à cunctis Christi fidelibus eis devotiùs adhibenda, ipsorumque patrocinio favorabilius assequendo, inconsumtibilem thesaurum hujusmodi pro excitanda & remuneranda devotione fidelium voluit aperire: decernens de fratrum suorum consilio, ut omnes qui in anno à nativitate Domini millesimo trecentesimo, & quolibet anno 100. ex tunc secuturo, ad dictorum Apostolorum basilicas de urbe accederent reverenter, ipsasque si Romani ad minus 30. si verò peregrini aut forenses fuerint, quindecim diebus continuis vel interpolatis, saltem semel in die, dum tamen verè pœnitentes, & confessi existerent, personaliter visitarent; suorum omnium obtinerent plenissimam veniam peccatorum. Nos autem attendentes, quod annus quinquagesimus in lege Mosaïca (quam non venit Dominus solvere, sed spiritualiter adimplere) Iubilæus remissionis & gaudii sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, centebatur: quodque ipse quinquagenarius numerus in Testamentis, veteri quidem ex legis datione, novo ex visibili Spiritûs Sancti in discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur: quodq; huic plura & grandia divinarum adaptantur mysteria Scripturarum: & clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis, ac nos adinstar Moysi & Aaron per proprias & sollemnes nuncios, ad hoc destinatos specialiter oraxes pro toto Christiano populo, & dicentis; Domine, aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ; desiderantes benignius exaudire, non quidem ut sicut illius Israëlitici populi indurati cesset murmurario, sed ut istius prædilecti populi, & cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat. Volentesq; quamplurimos hujusmodi indulgentiæ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire: de fratrum nostrorum consilio prædictam concessionem indulgentiæ, ex suprascriptis & aliis justis causis, ad annum quinquagesimum duximus reducendam. Statuentes de fratrum consilio prædictorum, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ut universi fideles, qui verè pœnitentes & confessi in anno à nativitate ejusdem millesimo trecentesimo quinquagesimo proximè futuro, & deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta annis, prædictas eorum Petri & Pauli Apostolorum basilicas, & Lateranensem Ecclesiam, causa devotionis, modo prædicto visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum veniam consequantur. Ita videlicet, ut quicunque voluerint indulgentiam hujusmodi assequi, si Romani ad minus 30. si verò peregrini aut forenses, modo simili 15. diebus ad prædictas basilicas, & Ecclesiam accedere teneantur. Adjicientes, ut etiam qui pro ea consequenda ad easdem basilicas, & Ecclesiam accedent, post iter arreptum impediti legitimè, quo minus ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via vel dierum prætaxato numero non completo in dicta urbe decesserint, verè pœnitentes (ut præmittitur) & confessi, eandem indulgentiam consequantur. Hæc Clemens Papa, hujus nominis sextus, in sua bulla, quæ incipit, *Unigenitus*. Quæ exstat in Extravagantibus communibus, lib. 5. tit. 9. de pœnitentiis & remissionibus, cap. 2.

7. Post Clementem sextum: Pontificatu potiti sunt *Innocentius 6. Urbanus quintus, Gregorius undecimus*, cui successit *Urbanus sextus*, anno Domini 1378. de hoc Papa verba Onuphrii sunt; Iubilæi annum ex quinquagesimo ad trigesimum tertium reducens, eum anno 1390. tertiò celebrari curavit. Obiit Romæ anno 1389. Hæc ex Onuphrio adjecta sunt ad vitam ejusdem Vrbani sexti, à Platina scriptam. Indictum autem ab Vrbano sexto Iubilæum successor ejus *Bonifacius nonus* celebravit anno Domini 1390. & rursum more veteri, idem Pontifex Bonifacius 9. Iubilæum quartò celebravit anno Domini 1400. eodem teste Onuphrio, in ejus vita, post vitam ejusdem Bonifacii à Platina scriptam. Sequuti sunt Romani Pontifices, *Innocentius 7. Gregorius 12. Alexander 5. & Iohannes*, qui Onuphrio 21. Platinæ autem 24. & in Concilio Constantiensi vigesimus tertius dicitur, deinde *Martinus 5.* in Concilio Constantiensi factus Papa, de quo ait Onuphrius in Chronico; Hic Pontifex annum Iubilæum quintò celebravit. Et ibidem scribit Onuphrius Pontificem hunc obiisse anno Domini 1431. Successit *Eugenius quartus*, & huic *Nicolaus quintus*, qui (teste Onuphrio) annum Iubilæum textò celebravit. Mortuus est anno Domini 1455. Sedem Pontificalem deinde obtinuerunt *Callistus 3. Pius 2. Paulus 2.* creatus Pontifex anno Domini 1464. Hic annum Iubilæum ad annum vigesimum quintum restrinxit, ut testatur ejus proximus successor *Sixtus quartus*, in bulla, *Quemadmodum*. Data anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio.

Vrbanus Papa sextus, annum Iubilæum reduxit ad annum 33.

Paulus secundus Papa Rom. annum Iubilæum restrinxit ad annum 25.

8. Exstat illa bulla *Sixti* Papæ, hujus nominis quarti, in extravagantibus communibus, lib. 5. tit. 9. De pœnitentiis & remissionibus, cap. 4.

Id ipsum approbat & statuit eum successor Sixtus quartus.

ubi ait; Olim felicis recordationis Paulus Papa secundus, prædecessor noster, rationabilibus causis tunc expressis inductus, de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum, de quorum numero tunc eramus, consilio, annum jubilæum ad brevius tempus providâ moderatione reducens, illum ad annum vigesimum quintum Apostolicâ auctoritate restrinxit, ac voluit, statuit, & decrevit ex causis prædictis, quod singulis viginti quinque annis Iubilæus annus prædictus celebrari deberet: quodque anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, proximè futuro, videlicet à vigilia nativitatis Domini nostri Iesu Christi, idem annus Iubilæus inciperet, & ut sequitur, finiretur: ac universi & singuli utriusque sexûs fideles, qui beatorum Apostolorum Petri & Pauli basilicas, Lateranensem quoque, & sanctæ Mariæ majoris almæ urbis Ecclesias statutis diebus devotè visitarent, omnes & singulas indulgentias, & peccatorum remissionem consequerentur, quas idem Pontifex suique prædecessores anno Iubilæo hujusmodi basilicas & Ecclesias prædictas visitantibus devotè concesserant, per quasdam primò, & deinde nos, qui (dicto prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio) fuimus, divinâ disponente clementia ad apicem summi Apostolatus assumti, & per alias nostras litteras ejusdem Pauli prædecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia & singula in eisdem suis litteris contenta, de fratrum eorundem consilio approbantes: Similiter statuimus & ordinamus, quod annus Iubilæus prædictus, cum eisdem indulgentiis & remissionibus plenariis peccatorum, anno proximè futuro à vigilia nativitatis ejusdem incipere, & ut sequitur, continuari deberet: prout in singulis literis prædictis (quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis) plenius continetur. Hæc *Sixtus* Papa quartus, in bulla, *Quemadmodum*, data anno Domini 1473. Hic Pontifex annum Iubilæum septimo celebravit, inquit Onuphrius in Chronico Pontificum Romanorum. Non solis autem basilicis illis & templis superius memoratis, sed aliis etiam Ecclesiis & monasteriis & piis locis, per diversas gentes, concessæ sunt à Romanis Pontificibus diversæ indulgentiæ, quas anno Iubilæo suspensas esse declarat Sixtus Papa quartus, in bulla illa, *Quemadmodum*. Ne propter illas (ut ibidem dicitur) populorum concursus ad basilicas & Ecclesias antedictas retardetur, aut ipsius anni Iubilæi celebritas minuatur, vel intermittatur.

9. Mortuo Sixto Papa quarto, sedem Romanam obtinuerunt *Innocentius octavus*, *Alexander* 6. Qui (teste Onuphrio in Chronico) annum Iubilæum octavò celebravit, de quo hæc scribit Polydorus Vergilius; Secundùm hæc Alexander sextus, cujus Pontificatus incidit in annum humanæ salutis M. D. Sixti secutus institutum, cœpit Iubilæum non modo Romæ, sed etiam in longinquis provinciis, ac stationes ubique gentium prope vicatim instituere, idque tam sui quàm populi Christiani commodi causa, ut ajebat, fecit, quo eum labore petendæ urbis levaret. Quare fit, ut Romæ terrarum regina etiam nunc minus ædeatur. Hæc Polydorus Verg. lib. 8. de inventoribus rerum. cap. 1. Mortuo Alexandro anno Domini 1503. successit *Pius tertius*. Eoque intra mensem defuncto, Pontificatum adeptus est *Iulius secundus*; post cujus obitum Pontifex creatus est *Leo decimus*, anno Dominicæ incarnationis 1513. & obiit anno 1521. Hujus tempore *Martinus Lutherus* disputavit contra Papales indulgentias.

Alexander Papa sextus Iubilæum ac stationes etiam in longinquas provincias instituit.

Leo Papa decimus.

Martinus Lutherus.

10. Non solum visitantibus loca sacra, aut certas preces certo numero dicentibus, vel præsentibus quando monstratur Veronica, aut aliæ sacræ reliquiæ; sed etiam militantibus in bello aliquo sacro, vel ad pios usus pecunias conferentibus, seu (ut loquitur Sixtus Papa quartus, in alia sua bulla, quæ incipit, *Etsi dominici*, & extat in Extravagantibus communibus, libro 5. tit. 9. de pœnitentiis & remissionibus. capite quinto,) manus porrigentibus adjutrices, Papa Romanus quolibet tempore indulgentias pro arbitrio dilargitur. Et regiones obeunt ii, quos Sixtus Papa quartus (in bulla, *Quemadmodum*) appellat quæstores, ex indulgentiis quæstum facientes. Platina in vita Bonifacii Papæ noni; Huic (inquit) Pontifici ad summam gloriam nil certè defuisset, nisi affinium & cognatorum affinitatibus obtemperans, aliquam notam contraxisset. Multa enim crimina per Simoniacam pravitatem committebantur, petentibus contra jus fasque omnia tum fratribus, tum cognatis: quorum magna multitudo quæstus gratiâ Romam venerat. Indulgentiæ verò & quidem plenariæ ita passim vendebantur, ut jam vilescere et clavium & literarum Apostolicarum auctoritas. Hæc Platina.

Quas ob causas concedi soleant indulgentiæ.

Quæstores indulgentiarii.

D. Bonifacio nono vide supra, §. 7.

Turpis nundinatio.

11. *Iohannes Sleidanus*, primum librum commentariorum suorum de statu Religionis & Reipublicæ, Carolo quinto Cæsare, sic orditur; *Leo* decimus, Pontifex Romanus, ex familia Medicea, Florentinus, pro sua quam in omnes Christiani nominis Ecclesias habere se putabat, quâdam usurpatione majorum, potestate, missis per omnia regna literis atque diplomatis, omnium delictorum expiationem ac salutem æternam pollicebatur, interventu pecuniæ, quam quisque daret, ad eamque rem qui mittrebantur quæstores, ac hujus tanti beneficii præcones, ærarii passim per omnes provincias constituerant: nec id modò, verum etiam editis libellis dogmata sua defendebant, in Germania præsertim. Hanc verò condonationem peccatorum, suo quodam vocabulo, jam olim recepto, nominabant *Indulgentias*. Ad hæc ovis, lacte, caseo, carne vescendi facultatem diebus vetitis, pretio vendebant. Erat tum Witembergæ, quod est ad Albim, oppidum Saxoniæ, *Martinus Lutherus* Theologus, Augustinianus: is concionibus illis & quæstorum libellis excitatus, cum videret vulgò credi quod illi jactabant, cœpit monere homines, agerent prudenter, neque merces illas tanti compararent: quod enim his rebus impenderent, multo posse collocari melius. Fuit hoc anno salutis humanæ supra millesimum quingentesimum, decimo septimo. Hæc *Sleidanus*, qui deinde historiam reformationis, hac occasione cœptæ, prolixè narrat.

Iohannis Sleidani narratio de occasione & initio certaminis inter Martinum Lutherum, & Indulgentiarios.

12. De eadem re scribens *Iacobus Augustus Thuanus*, libro primo historiarum; peccatum (inquit,) tunc in factis muneribus dispensandis admissum *Leo* Pontifex mox longè graviore cumulavit. Nam cum alioqui ad omnem licentiam sponte suâ ferretur, *Laurentii Puccii* Cardinalis hominis turbidi, cui nihilum tribuebat, impulsu, ut pecuniam ad immensos sumtus undique corrogaret, missis per omnia Christiani

De eadem narratio Iacobi Augusti Thuani.

Digitized by Google

ſtiani orbis regna diplomatis omnium delictorum expiationem ac vitam æternam pollicitus eſt, conſtituto pretio, quod quiſque pro peccati gravitate, dependeret: in eamque rem per provincias quæſtores & ærariа ordinavit, additique præcones, qui tanti beneficii magnitudinem apud populum commendarent, & orationibus artificioſè compoſitis, propoſititq; palam libellis rei efficaciam immoderatè extolierent. Quod licentioſè nimis à Pontificiis miniſtris paſſim atque in Germania præcipuè fiebat, vbi qui redimendam pecuniam Romæ à Pontifice conduxerant, per luſtra & popinas cottidie ſine pudore in aleæ luſum uſuſque turpiſſimos poteſtatem extrahendi animas functorum ex igne expiatorio profundebant. Tunc exortus Martinus Lutherus, Auguſtinianus, Vitembergæ in Saxonia Theologiam profeſſus, qui refutatis primum, mox damnatis præconum concionibus, eo poſtremò devenit, ut ipſam Pontificis poteſtatem, quam ſibi per illa diplomata arrogabat, in dubium revocaret, ac tandem ad doctrinæ examen, quam ſucceſſu temporis labefactatam dicebat, creſcentibus per contentionem animis deſcenderet. Hæc *Thuanus*.

Num à Gregorio primo Papa Rom. inſtituta ſint indulgentia in ſtationibus Romæ.

13. Thomas Aquinas, in Supplemento. quæſt. 25. art. 2. dicit, beatum Gregorium in ſtationibus Romæ inſtituiſſe hujuſmodi indulgentias. Idipſum dici etiam à Gulielmo Altiſiodorenſi ſcribit Bellarmin. lib. 2. de Indulgentiis, cap. 20. ſeu ultimo. Floruerunt iſti duo ſcriptores ſeculo 13. poſt annos pluſquam 600. ab obitu Gregorii: id quod agnoſcit Bellarminus, lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, & res nota eſt. Nulla autem hujuſcemodi indulgentiarum mentio invenitur in operibus ipſius Gregorii primi, Papæ Romani, neque quiſquam invenitur vel contemporaneus Gregorio, vel per totos 600. & amplius annos poſt obitum Gregorii, qui teſtetur à Gregorio inſtitutas aut conceſſas eſſe aliquas iſtiuſmodi indulgentias. Quid ad hoc Bellarminus? Ad probandum (inquit) à ſancto Gregorio indulgentias ſtationibus adjunctas fuiſſe, multò amplius valere debet S. Thomæ, & Gulielmi Altiſiodorenſis graviſſimorum virorum affirmatio, quam ſilentium omnium aliorum. Hæc Bellarminus, lib. 2. de indulgentiis, cap. 20. Periculi plena & falſa eſt iſta defenſio à Bellarmino adhibita. Nam falſum eſt, hiſtoriam rei geſtæ, in negotio tanti momenti, tutò ſuſcipi & credi poſſe propter affirmationem poſteriorum quorumlibet ſcriptorum, nulla revelatione divina, neque ullo antiquiore teſtimonio inſtructorum, poſt altum ſilentium pluſquam ſexcentorum annorum ab illo tempore, quo res illa geſta eſſe perhibetur: quamvis florentibus doctis ſcriptoribus, illo tempore, & poſt illud tempus. Quam autem periculoſum ſit, tam iniquæ legi aditum patefacere, nullus dubito quin omnes mecum juxta agnoſcant æqui & prudentes rerum æſtimatores. Porrò, quando quæritur de ea re teſtimonium alicujus veteris ſcriptoris, neceſſe eſt fateantur, ſe nullum habere teſtem antiquiorem Thoma Aquinate & Gulielmo Altiſiodorenſi.

De Stationibus.

14. *Statio* autem: Græcè σάσις, χειροτονία, apud veteres dicebatur devotum Deo obſequium publico jejunio & ſupplicatione: nomen hoc accipiens de militari exemplo, ut indicat Tertullianus, lib. de oratione, cap. 14. ſeu ultimo. & lib. 2. ad Vxorem, cap. 4. Stationem etiam dici conſueviſſe conventum illum, ſive cœtum Eccleſiaſticum, qui fiebat die Dominico, quo die Deum ſtantes precabantur; annotat Iacobus Pamelius, in Cypriani epiſt. 41. num. 10. Vide etiam ejuſdem Pamelii annotationes in loca illa Tertulliani modò commemorata. Qui autem plura cupit de ſtationibus, inveniet apud Chryſoſtomum, tom. 5. edit. græc. Savil. homil. 21. pag. 127. lin. 41. & ſequentibus. Iſidor. Hiſpal. lib. 6. Originum ſive Erymologiarum, cap. 19. §. *Jejunium*. Raban. Maur. lib. 2. de Inſtitutione clericorum, cap. 18. & apud auctorem libri illius, qui inſcribitur *Ordo Romanus*. ſtatim in ipſo libri illius principio, & apud Onuphrium, in libello quem ſcripſit de ſtationibus urbis Romæ. Qui libellus adjectus eſt Platinæ de vitis Pontificum. Item apud Gabrielem Albaſpinæum, Obſervationum lib. 1. Obſervatione 16. Bellarminum, lib. 2. de bonis operibus in particulari, cap. 22. & lib. 2. de Indulgentiis, capite 20. & Dionyſium Petavium, in animadverſionibus in Epiphanii Expoſitionem fidei, pag. 356. 357. 358. edit. Pariſ. anno Dom. 1622. Hæc de Stationibus obiter monuiſſe ſufficiat. Redeo ad Indulgentias, & ſpiritualem illum theſaurum.

Durandus paſſionas ſanctorum excludit è theſauro.

15. Durandus de S. Porciano, merita & fructum paſſionum ſanctorum non poſſe nobis applicari per indulgentiam, contendit his duobus argumentis. I. Non fuit hæc ipſorum ſanctorum intentio. II. Quicquid pœnæ ſuſtinuerunt ſancti martyres ultra quam peccata ipſorum meruerat, eſt eis plenè remuneratum, vel reſumto corpore remunerabitur plenè. Hinc infert, ſanctorum paſſiones non poſſe nobis cedere ad ſatisfactionem: unde rurſum colligit, pœnas quas ſuſtinuerunt ſancti non pertinere ad theſaurum Eccleſiæ. Durand. in 4. ſent. diſt. 20. qu. 3. §. 7. Bellarminus autem ut probet paſſiones ſanctorum, quas ipſe vocat ſupervacaneas, applicari poſſe aliis, qui rei ſunt luendæ pœnæ temporalis, adfert verba Apoſtoli Pauli, 2. Cor. 12. 15. *Ego libentiſſimè impendam, & ſuper impendar ipſe pro vobis.* & 2. Tim. 2. 10. *Omnia ſuſtineo propter electos.* & Coloſſ. 1. 24. *Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia.* Hæc tamen ipſa verba fatetur poſſe ita exponi, ut ſignificent, Apoſtolum paſſim eſſe multa propter electos, & propter Eccleſiam, quia non potuit Evangelium prædicare, niſi ſe multis periculis expoueret, & multos labores ſubiret: & rurſum, paſſim eſſe propter electos, & propter Eccleſiam, ut exemplo ſuo infirmos confirmaret, & ad bravium ſupernæ vocationis accenderet. Bellarminus, libro primo de indulgentiis, capite tertio, in confirmatione propoſitionis primæ. Subjungit autem ibidem Bellarminus, negari tamen non poſſe, quin poſſint etiam rectè exponi de communicatione ſatisfactionum. Id verò nos rectè omninò negamus. Quis enim merus homo vel pro ſeipſo vel pro aliis ſatisfacere poteſt juſtitiæ Dei, & ſolutione ſufficiētis pretii ſeipſum aut alium quempiam debitis pœnis eximere? Vide Auguſtini & Leonis verba, nobis recitata, libro ſeptimo hujus operis, capite ſecundo. §. 7. 8. 9. Falſum etiam & ludificatorium eſt, quod aſſerit Bellarminus, poſſe unius meri hominis opus bonum applicari alii homini qua ſatisfactorium, etiamſi non

2. Cor. 12. 15.

2. Tim. 2. 10. Coloſſ. 1. 24.

Solus Chriſtus pro nobis ſatisfecit ineſtimabili Dei, pro omnibus noſtris culpis & omnibus pœnis.

possit alii applicari, qua parte meritorium est. Bellarminus libro primo de indulgentiis, capite secundo, propos.2. Nam neque est verè & propriè meritorium, neque satisfactorium cujuspiam meri hominis opus in foro justitiæ divinæ. Vide quæ scripsimus supra, cap. 5.§. 14. & §. 15. & lib. 8. cap. 7.

Durandi sententia de incertitudine indulgentiarum. Vide infra, § 30 31 32.

16. De indulgentiis (inquit Durandus) pauca dici possunt per certitudinem, quia nec scriptura expresse de eis loquitur. Sancti etiam Ambrosius, Hilarius, Augustinus, Hieronymus minimè loquuntur de Indulgentiis. Hæc Durandus, in 4. sent. dist. 20. quæst. 3. §. 4.

Summa doctrinæ Romanensium de indulgentiis.

17. Peccantibus post baptismum, & verè pœnitentibus ajunt dimitti omnem reatum culpæ & pœnæ sempiternæ, & partem etiam pœnæ temporalis; per sacramentum pœnitentiæ: & post absolutionem à reatu culpæ & pœnæ sempiternæ, & partis etiam pœnæ temporalis, superesse partem pœnæ temporalis adhuc luendam, vel in hac vita, vel in Purgatorio, & hanc pœnam residuam Deum exigere in vindictam peccati: succurrere autem Papam Romanum per indulgentiam, solvendo justum pretium & compensationem divinæ justitiæ, ex thesauro Ecclesiæ: atque ita debitorem illum à debito illo pœnæ liberando. Sic docet Bellarminus, libro primo de Indulgentiis, capite tertio, & lib. 2. cap. 6. & cap. 13. Post culpæ autem remissionem Deum fidelibus infligere pœnas temporales in vindictam peccati, probare conatur exemplo Davidis, qui post remissum peccatum punitus est morte filioli ex Bethsabe nati. Et ne istiusmodi pœnæ existimentur tantummodo ad institutionem, probationem, & exercitium fidei & patientiæ, aliarumque virtutum, paternamque castigationem pertinere, non autem ad ultionem judiciariam, hoc etiam utitur argumento; Præterea (inquit) non rarò flagellum Dei pro peccato commisso est mors corporalis ejus, qui flagellatur. Mors autem corporalis ejusmodi flagellum est, ut non possit infligi ad mortificationem carnis, admonitionem ad cavenda peccata, exercitia patientiæ, & similia, quæ post mortem cessant, sed solum ad ultionem peccati commissi. Hæc Bellarminus, libro secundo de Indulgentiis, capite decimo tertio. Et adducit ibidem verba Psalmi 98. (seu 99.) vers.8. Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum. Quæ verba exponit Bellarminus de Mose & Aarone morte corporali punitis propter eorum peccatum commissum ad petram, de quo legimus Numer. 20.12. & 27 13.14. Alibi autem, nempe libro quarto de pœnitentia, cap.1. Bellarminus, cum Cajetano, dicit pœnam illam, quæ luenda restat post culpæ remissionem, esse illam ipsam pœnam sensus, quam in gehenna pati debuisset peccator, remotâ solum æternitate. Et ejusdem libri capite tertio, ait pœnas illas temporales alterius vitæ, quæ in Purgatorio luendæ essent, redimi posse jejuniis, precibus, eleemosynis, aliisque piis ac laboriosis operibus hujus vitæ, & capite 7. ac sequentibus, contendit hominem per ista opera verè Deo satisfacere pro reatu pœnæ temporalis.

Falsa hypothesis, qua nititur Romanensium doctrina de Indulgentiis: videlicet, post remissionem culpæ & pœnæ æternæ, Deum à justificatis exigere in foro vindicativæ justitiæ, ad hunc pœnas aliquas temporales in vindictam peccati. Synod Trident. sess 6 can 30 & sess 14. de pœnitentia, c.8 & can 9 & Catechis Rom part 2. cap.5.qu 54.

Psal.98. (seu 99) vers.8.

Refellitur memorata hypothesis & argumenta pro ea allata dissolvuntur

18. Observetur in primis hæc distinctio: post culpam remissam affliguntur justificati *quia peccaverunt*, non autem in peccati commissi vindictam & compensationem satisfactoriam. Dicit Nathan Davidi; quia blasphemare fecisti inimicos Domini, in hoc negotio, etiam filius qui natus est tibi morietur. 2.Sam.12.14. Et dixit Dominus Mosi & Aaroni; quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis congregationem istam in terram, quam dedi illis. Num.20.12. Non tamen in vindictam & compensationem satisfactoriam. Certè Pater castigat filium, quia peccavit: & medicus asperam medicinam adhibet ægrotanti, quia eo laborat morbo qui asperam medicinam postulat: neuter tamen de vindicta quicquam cogitat, aut judiciaria satisfactione. *Tertullianus* in suo Apologetico pro Christianis adversus gentes, capite quadragesimo primo. Et sequitur (inquit) ut omnes seculi plagæ nobis si forte in admonitionem, vobis (profanis) in castigationem à Deo obveniant. Multis suorum operum locis *Augustinus* hanc quæstionem expedit: Sic ille libro secundo, de peccatorum meritis & remissione, capite trigesimo primo. Quod (inquit) nimorem mortis fideles vincunt, ad agonem ipsius fidei pertinet, qui profecto defuisset, si mox esset credentes immortalitas consequuta. Et capite trigesimo tertio, ait esse quasdam res, quarum reatum, ne post hanc vitam obtint, Deus solvit, tamen eas ad certamen fidei finit manere, ut per illas eruditantur & exerceantur proficientes in agone justitiæ. Sicut illud quod propter peccatum dixit Deus homini; *In sudore vultus tui edes panem tuum, & spinas & tribulos pariet tibi terra.* Item quod dictum est mulieri; *In gemitu paries.* Et capite trigesimo quarto. Ante remissionem, (inquit) sunt supplicia peccatorum, post remissionem autem certamina exercitationesque justorum. Ita & illis quos de morte corporis similiter movet, respondere debemus, ut eam & peccato accidisse fateamur, & post peccatorum remissionem, ut magnus timor ejus à proficientibus superetur, ad certamen nobis relictum esse non dedignemur. Si enim parva virtus esset fidei, quæ per dilectionem operatur, mortis merum vincere, non esset tanta Martyrum gloria: nec Dominus diceret, Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. ——— Mortis magna est multumque dura molestia. Cujus timorem qui vincit ex fide, magnam ipsius fidei comparat gloriam, justamque mercedem. Vnde mirandum non est, & mortem corporis non fuisse eventuram homini, nisi præcessisset peccatum, cujus etiam talis pœna consequeretur, & post remissionem peccatorum eam fidelibus evenire, ut in ejus timore vincendo exerceretur fortitudo justitiæ. —— Tale aliquid nobis insinuatum est de Patriarcha David, in libro regnorum, ad quem Propheta cum missus esset, eique propter peccatum quod commiserat, eventura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit, respondente Propheta, quod illud ei flagitium facinusque remissum sit, & tamen consequuta sunt quæ Deus fuerat comminatus, ut sic humiliaretur à filio. Quare & hic non dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimisso peccato quod erat minatus implevit, nisi quia rectissimè, si sic dictum fuerit, respondebitur, remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna; sublequutum verò illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate

2.Sam.12.14.

Num.20.12.

Tertullian. In admonitionem.

Augustin. Ad agonem fidei.

Ad certamen fidei ad eruditionem & exercitium. Genes 3 18. 19 & vers. 16 dist. ante remissionem sunt supplicia peccatorum; post remissionem autem certamina, exercitationesque justorum. Sic etiam respondendum de morte corporis. Iohan.15.13.

Vt in eius timore vincendo exerceretur fortitudo justitiæ. Sic Davidi post peccati remissionem denunciata mala evenerunt, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur.

litate

Mors corporis propter exercendam iuſtitiam non ademta.

tate exerceretur atque probaretur? Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & poſt peccatorum remiſſionem propter exercendam juſtitiam non ademit. Hæc Auguſtinus, l.b.2. de peccatorum meritis & remiſſione, capp.31.33.34.

Vindicatur locus Pſalmi 98 (ſeu 99.) verſ.8.

19. Antequam plura hac de re adjiciam teſtimonia, vindicandus eſt ille locus Pſalmi 98. (ſeu 99.), verſ.8. de quo ſuperius monebamus, in fine §. 17. *Domine Deus noſter, tu exaudiebas eos: Deus, tu propitius fuiſti eis, & ulciſcens in omnes adinventiones eorum.* Hujus loci duas interpretationes affert alibi ipſe Bellarminus, quarum priorem dicit eſſe Auguſtini, alteram Theodoreti. Et de utraque ſuum interponens judicium; Utraque (inquit) expoſitio probabilis eſt, ſed prior videtur ſimplicior, & facilior. Hæc Bellarminus in ſua explanatione in Pſalmos. At Theodoretus ultionem refert non ad Moſen & Aaronem, ſed ad Core, & Dathan & Abiram, & ſimiles, quos partim ignis exſtinxit, partim terra abſorpſit, & partim aliis plagis affixerunt. ut alii inde diſcerent non rebellare. Quæ expoſitio ſi probabilis ſit, non habebunt Romanenſes argumentum conſtringens ex hoc loco, pro ſuo dogmate de pœnis ſatisfactoriis poſt remiſſam culpam. Gloſſæ illi Bellarminianæ ſuperius memoratæ, §. 17. repugnat etiam expoſitio Auguſtini; qui in ſuo Commentario in hunc locum Pſalmi, Non ſolùm (inquit) donans peccata, ſed etiam vindicans propitius fuiſti. Videte fratres mei, quid hic commendavit advertite. Illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat: nam cui verè propitius eſt, non ſolùm donat peccata, ne noceant ad futurum ſeculum; ſed etiam caſtigat, ne ſemper peccare delecter. ——— Noverat ibi (*in Moſe, Aarone, & Samuele*,) fortè Deus aliquid quod purgaret. His verbis Auguſtinus non ſatisfactoriam pœnam, ſed admonitricem caſtigationem à Deo propitio inflictam inſinuat. Deinde quæſtionem movet, num verè pœna fuerit Moſi mori ſine ingreſſu in terram Canaan: & reſpondet, non fuiſſe pœnam ipſi Moſi, ſed figuram. Moyſen (inquit) voluit geſtare figuram eorum, qui ſub lege erant, quia per Moyſen data eſt lex: & oſtendit eos, qui ſub lege eſſe vellent, & ſub gratia eſſe nollent, non intraturos in terram promiſſionis. Ergo illud quod dictum eſt Moyſi, figura erat, non pœna.) Denique vindictam Auguſtinus interpretatur dolorem, quem concipiebant ſancti illi viri de peccatis aliorum, inter quos vivebant. Et huc accommodat verba Apoſtoli Pauli de ſua ſollicitudine omnium Eccleſiarum. 2. Corinth. 11. 28. 29. Et de dato illi ſtimulo carnis, Angelo Satanæ, qui eum colaphizaret, ne in magnitudine revelationum extolleretur, de quo Dominum ter rogavit, ut auferretur ab illo: ſed reſponſum accepit, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus mea in infirmitate perficitur. 2. Corinth. 12.7.8.9. Quam Domini reſponſionem ſic exponit Auguſtinus, Ego novi quem curo: non mihi det qui ægrotat conſilium: tanquam emplaſtrum mordax urit te, ſed ſanat te. Hæc Auguſtinus, in Pſalm.98. ubi illum ſtimulum carnis dicit fuiſſe aliquem fortè dolorem corporis. Recentiores quidam eruditi interpretes, verba illa, (*Deus, tu propitius fuiſti eis, & ulciſcens in omnes adinventiones eorum,*) referunt ad benignitatem Dei erga populum Iſraeliticum, pro quo oraverunt Moſes, & Aaron, & Samuel, & ad tremenda judicia quæ in rebelles exercuit. Quæ expoſitio convenit cum Theodoreti expoſitione. Nulla harum interpretationum favet commento Romanenſium de pœna reſidua & ſatisfactionibus poſt remiſſam culpam.

Illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat.

2. Cor. 11 28. 29.

Stimulus carnis 2 Cor. 12.7. Iohan. Calvinus. Fran. Iunius Hen. Mollerus.

20. Porro ad id de quo agitur, non pertinent iſta exempla flagellorum à Deo immiſſorum, & mortis corporis. Agnoſcit enim Bellarminus, flagella à Deo immiſſa non poſſe per indulgentias repelli. lib.2. de Indulgentiis, cap.13. Idem etiam lib. 4. de pœnitentia, cap.3. Aliquando (inquit) ita pœnam aliquam conſtituit Deus, ut nullam pro ea redemtionem accipere velit. Talis imprimis pœna mors eſt, quam nullus quantumvis juſtus ullo pio opere avertere potuit. Talis fuit pœna illa Davidis. 2. Reg. 12. *Quia blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.* Tametſi enim jejunaverit, & humi proſtratus oraverit, non tamen mortem illam filii ſui redimere potuit. Talis etiam fuit pœna illa Moyſis, ne intraret in terram promiſſionis, ob peccatum, quod ad petram Oreb commiſerat: rogavit enim Moyſes (ut ipſe teſtatur, Deut. 3.) Deum, ut pœnam illam ſibi condonaret, & exauditus non eſt. Hæc ibi. Item lib.1. de indulgentiis, cap.7. Indulgentia (inquit) ſupplet locum ſatisfactionis pœnitentialis. Et lib.2. de indulg. cap.1. Per indulgentias ea tantum pœnæ remittuntur, quarum ſumus rei in foro pœnitentiario: non autem eæ, quas debemus in foro externo. Porro pœnæ, quarum fit mentio in Pſalmo 88. & in epiſtolis ad Cor. & ad Hebræos, ad forum externum pertinent. Infliguntur enim à Deo tanquam judice in externo, & criminali foro. Nam ſi non poteſt indulgentia tollere pœnam, qua prætor aliquem mulctavit ob furtum, vel homicidium, quanto minus tollere poterit eam, quam Deus ipſe alicui decrevit? quam igitur (inquies) pœnam tollit indulgentia? Illam, quæ in foro pœnitentiario infligitur, quæ voluntariè adimpletur, ad quam implendam non cogimur, niſi timore Dei, & ſtimulo conſcientiæ. Hæc enim eſt, per quam Domino ſatisfacimus, & cui ſuccedit, niſi in præſenti Domino ſatisfiat, Purgatorii pœna. Quamvis illud etiam negari non debeat, ſatisfieri quoque Deo per flagella ab ipſo immiſſa, quando libenti animo tolerantur: ſicut etiam interdum per pœnam ſponte ſuſceptam prævenimus manum Dei, & flagella ejus avertimus, ut exemplum Ninivitarum docet, quod habetur apud Ionam Prophetam, capite poſtremo. Hæc Bellarminus.

Exempla à Bellarmini allata, aliena ſunt à controverſia de Indulgentiis.

Bellarmini verba, de pœnis, quæ remittuntur per indulgentias.

Vide infra, § 24. & §. 30.

21. Non ſine cauſa igitur *Andreas Rivetus*, inſignis Theologus, in doctoribus Romanenſibus candorem deſiderat, inquiens; Ieſuitæ illudunt orbi terrarum, dum negant afflictiones naturales, aliaſque nobis à Deo immiſſas, per indulgentias eſſe remiſſibiles; eas tamen in hac materia, ut homines alliciant, recenſent. Hæc Andreas Riverus, in Catholico orthodoxo, Tractatu tertio, qu.13.§.11.

Andreas Rivetus.

22. Ninivitæ per pœnitentiam & ſupplicationem invenerunt miſericordiam apud Deum, converſi à via ſua malâ, ut eſt apud Ionam, cap. 3. verſ.10. Quia (ut ibidem dicitur, cap.4. verſ. 2) Deus eſt clemens & miſericors, longanimis, & multæ miſerationis, & pœnitens ſuper malo. Non autem quod pœnam aliquam ſatisfactoriam

De Ninivitis. Refutantur errores Bellarmini. de Ninivitis, & de patientia in flagellis Dei.

enim Deum diligere ex toto corde noſtro, & ex
Marc.12.30. Matth 5 48. tota anima noſtra, & ex tota mente noſtra, & ex totis viribus noſtris. Et perfecti eſſe, ut Pater noſter, qui eſt in cœlis, perfectus eſt. Et ſecundùm quantitatem charitatis, quæ nimia aut indebita eſſe non poteſt, æſtimatur boni operis præſtantia, etiamſi contingat ut operis præſtantioris materia minor ſit: ut patet exemplo pauperculæ illius viduæ, quæ in gazophylacium
Marc.12.41. Luc.21.1. immiſit duo minuta, de qua legimus apud Marcum, cap.12. & Luc. 21. Quamvis illam proportionem quantitatis materiæ non ſemper requirat lex charitatis, ut unuſquiſque in eleemoſynam det ἕκαστα ϛ βίου ὧν ἔχει; omnem victum
Luc.21.4. ſuum quem habet, ſicut fecit illa vidua, vel ſicut
Luc.18.22. præcepto peculiari atque extraordinario facere jubebatur opulentus ille juvenis, Matth.19. 21. Marc. 10. 21. Luc. 18. 22. Non enim ut a-
Matth.19 21 2. Cor.8.13. liis relaxatio, vobis autem afflictio, inquit Apoſtolus, 2. Cor. 8. 13. Non eſt arithmeticè à Deo præſcripta nobis quantitas materiæ, ſed relicta eſt arbitrio hilaris datoris, geometricè (ut ita
1.Cor.9 7. loquar) proportionanda, κατὰ τὸ εὐπρόσδετον τῆ καρδίᾳ, ſicut eligit in corde ſuo, conſideratis ſuis facultat bus, & proximi indigentia. Sic etiam in jejunio & oratione & ſimilibus piis exercitiis materia aliquando minor majori comitata charitate eſt: & hinc operis excellentia major minorve judicatur, prout eſt quantitas charitatis, abſque qua etiam omnium facultatum erogatio in alimoniam pauperum nihil prodeſt erogranti, neque abſque charitate quicquam prodeſt proprii etiam corporis traditio ut comburatur. Nihil igitur facit aut patitur quiſquam
1.Cor.13. Vide ſupra, § 22. ſanctorum, quod poſſit eſſe indebitum & ſupererogatorium, quatenus bonum ex & remu-
Pſal. 30 3 4. & Pſa.143.2 nerabile in conſpectu Dei: neque ſatisfactorium eſt Dei juſtitiæ quicquid patitur aliquis ſanctorum, ipſi cum opus habentem ſericordiâ, ut non intret Deus cum eis in judicium.

Doctrina Romanenſium arenoſo ſuperſtructa fundamento

26. Aſſerit Bellarminus, Non paucos homines ſanctos multò pluta propter Deum, & juſtitiam eſſe perpeſſos, quam exigeret reatus pœnæ temporalis, cui fuerunt obnoxii propter culpas ab ipſis commiſſas, ideoque ingentem omnino cumulum paſſionum eis ſuperfuiſſe quibus ad expianda propria peccata non eguerunt, eaſque paſſiones, ipſis ſupervacaneas, pertinere ad theſaurum illum Eccleſiæ. libro primo, de indulgentiis, capite ſecundo. Pœnalitates (inquit Bonaventura) quæ ſunt in Eccleſia, & quæ ſunt ſupererogationis, pro eo cui fit relaxatio, ſubveniunt, vt Deus reputet ſibi ſatisfactum. Et ille dicitur dignos fructus pœnitentiæ facere, qui non ſolum per ſeipſum, ſed etiam per ſuffragium alienum habet ſufficiens pretium ad ſolvendum debitum, in quartum ſententiarum, diſtinctione vigeſima, parte ſecunda, quæſtione ſecunda. Ideo Bellarminus ait, ſanctos poſſe
Redemtores aliquo modo dici redemtores noſtros, quatenus liberant nos à debito illo pœnæ temporalis, interventu ſolutionis pretii. libro primo de Indulgent. capite quarto. eorumque paſſiones, ut ſatisfactorias, ſine fructu futuras, ſi neque illis ipſi egeant, neque aliis applicentur: quamvis alioqui multis aliis nominibus, glorioſas Deo, honorificas ipſis, & utiles Eccleſiæ fuiſſe non dubium ſit. libro ſecundo, de Indulgent. capite quinto. & uni eidemque bono operi hominis juſti poſſe duplicem mercedem deberi: unam ex juſtitia diſtributiva, & ſecundùm modum etiam ex juſtitia commutativa, quatenus opus illud eſt meritorium: alteram ex juſtitia commutativa, quatenus opus illud eſt ſatisfactorium; operi enim ſatisfactorio deberi remiſſionem pœnæ, ex juſtitia commutativa. Et opus bonum, poſſe alii applicari, qua ſatisfactorium eſt. libro primo, de Indulgent. capite ſecundo. Omnia iſta nituntur falſa illa hypotheſi, de pœna temporali ſatisfactoria, poſt remiſſionem culpæ: quam hypotheſin ſupra refutavimus, paragrapho de-
Falſa hypotheſis, ſupra refutata. § 18. & ſeqq. cimo octavo, & aliquot ſequentibus. Quo illis ſubtracto arenoſo fundamento, tota protinus ſtructura corruit. Nam ſi pœnæ juſtorum non ſint ſatisfactoriæ, ut ibi oſtenſum, non habent locum in theſauro illo ſatisfactionum, quem fingunt eſſe in Eccleſia, in poteſtate Papæ Romani.

Chriſti paſſionibus non accedit adminiculum.

27. Exſtat (inquit Bellarminus) theſaurus ſatisfactionum ex Chriſti paſſionibus infinitis, qui nunquam exhauriri potetit. libro primo, de Indulgent. capite ſecundo, propoſ. tertia. Ad hujus theſauri cumulum beatæ Dei genetricis, omniumque electorum merita adminiculum præſtare, dicit Clemens ſextus, Papa Romanus, in bulla, *Vnigenitus*. verbis ſuperius recitatis, §. 6. At certè quod infinitum eſt, illud nullam admittit acceſſionem, nullo eget adminiculo.

Refutatur Clementis Papæ argumentum, ſumtum à valore guttæ ſanguinis Chriſti.

28. Idem Clemens, ibidem, quicquid ultra modicam ſanguinis ſui guttam, à Chriſto effuſum eſt, refert ad Eccleſiæ theſaurum ſuperfluentium ſatisfactionum. Etuditè autem reſpondet Daniel Chamierus, unâ eademque ſolida Chriſti paſſione redemtos eſſe homines, (quicunque redemti ſunt,) tum omnes, tum ſingulos. Quomodo uno eodemque ſolido Solis lumine tum unuſquiſque hominum illuſtratur, tum univerſus terrarum orbis: quomodo una eademque Dei omnipotentia creavit hunc mundum, & mille mundos creare potuiſſet. Neque in particulas ſecari redemtionem, ut alia particula paſſionum Chriſti huic homini redimendo, alia alteri redimendo impendatur, & alia culpam deleat, alia pœnam. Quæ Chamieri ſolida & gravis reſponſio eſt. Nam temerarium & audax facinus eſt diſſecare illud redemtionis noſtræ pretium, quod Deus ſolidum eſſe voluit atque indiviſum.

Dan. Chamier. tom.3. lib.14. cap.3. §.8.

Ratio, qua Clemens Papa utitur, invalida, abſurda, & impia oſt. Supra §.6.

29. Ratio autem, qua utitur Clemens Papa ſextus, pro conſtitutione theſauri, ex reliquis Chriſti paſſionibus ultra unius modicæ guttæ effuſionem, prorſus abſurda eſt: Vt (inquit) nec ſupervacua, inanis, aut ſuperflua tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum militanti Eccleſiæ acquiſivit. Quæro enim, an non modica illa gutta ſufficere potuiſſet etiam pro expiatione reatûs pœnarû temporalium, quas tolli dicunt per indulgentias ex theſauro depromtas? Nam ſi una modica gutta ſuffeciſſet pro redemtione totius humani generis, non eſt autem redemtum totum humanum genus; an non quod ſuffeciſſet pro omnibus omnium culpis & æternis pœnis, ſufficit pro omnibus culpis & pœnis tum æternis, tum etiam temporalibus minoris partis humani generis? nam pauci electi. Præterea, ſi una gutta ſuffeciſſet pro omnibus
Matth.22.14 omnium culpis & pœnis æternis; annon altera ſaltem gutta ſuffeciſſet pro omnibus reſiduis pœnis temporalibus? Quid igitur fiet de reliqua Chriſti paſſione? Erit ne ſupervacua, inanis, aut ſuperflua? Abſit, ut dicamus Chriſtum gratis ſeu fruſtra (ἀωρεὰν) mortuum eſſe: quod ut prorſus abſurdum, rejicit Apoſtolus, ad Galat. 2.
Gal 2 21. 21. Et

21. Et cùm fateantur Romanenſes, paſſiones Chriſti eſſe infiniti valoris, numquid ſupervacua, inanis aut ſuperflua redderut tantæ effuſionis miſeratio, quia non infiniti mundi, ſed puſillus grex ex uno mundo electus redimitur? Prorſus igitur abſurda, & blaſphema eſt ratio illa à Clemente ſexto Papa Romano adducta, pro theſauro quem fingunt commiſſum poteſtati Papæ Romani.

Luc.12.32.

30. De novitiis iſtis Papalibus indulgentiis ſeu remiſſionibus, quæritur quid valeant? in gloſſa, in capitulum 4. *Quod autem.* Extra, De pœnitentiis & remiſſionibus. Et reſpondetur ibidem; Verus eſt querela, adhuc tamen ſatis dubia. Alia etiam proponitur quæſtio in eadem gloſſa; Numquid ille, cui per indulgentiam remiſſum eſt jejunium, ultra jejunare teneatur. Reſponderur (inquit auctor gloſſæ) ſi in veritate ſatisfecerit Eccleſiæ, non tenetur ex neceſſitate jejunare, ſed ex honeſtate. Et ſi contemnat, peccat mortaliter pro contemtu; debet enim ſemper dolere de peccato. Hæc ibi. Atqui, ſecundùm ipſorum placita, jejunium ſolum ſuffeciſet, abſque indulgentia, neque aliud tollit indulgentia, niſi iſtiuſmodi pœnas, quæ in foro pœnitentiæ infliguntur. Quid igitur opus indulgentiis, pro pœnis in hac vita, ſi etiam acceptis indulgentiis, ſuſtinendæ adhuc ſunt illæ pœnæ? Errorem autem de pœnis expiatis riis poſt culpæ remiſſionem, refutavimus ſupra, §. 18. & ſequentibus. Error etiam de foro pœnitentiæ, exploſus eſt ſupra, capite quarto. §.5. & ſequentibus. & libro nono, capite quinto. §.14. & infra libro decimo ſexto, capite tertio, propoſ.4.

Nihil valent Papalis indulgentia. Vide lib. 13. cap.1.§.7.

Vide ſupra §.20 & §.24

31. Polydorus Vergilius, originem inveſtigans iſtarum indulgentiarum; In re (inquit) parum perſpicuâ utar teſtimonio Iohannis Roſenſis Epiſcopi, qui in eo opere, quod nuper in Lutherum ſcripſit, ſic de ejuſmodi ventarum initio prodit. Multos fortaſſe movet indulgentiis iſtis non uſque adeò fidere, quod earum uſus in Eccleſia videatur recentior; & admodum ſerò apud Chriſtianos repertus: quibus ego reſpondeo, non certò conſtare, à quo primùm tradi cœperint: fuit tamen nonnullus earum uſus, ut aiunt, apud Romanos veruſtiſſimus, quod ex ſtationibus intelligi poteſt. Et ſubjicit: Nemo certò dubitat orthodoxus, an Purgatorium ſit, de quo tamen apud priſcos nulla vel quàm rariſſima fiebat mentio: ſed & Græcis ad hunc uſque diem non eſt creditum eſſe: quamdiu enim nulla fuerat de Purgatorio cura, nemo quæſivit Indulgentias: nam ex illo pendet omnis indulgentiarum exiſtimatio. Si tollas Purgatorium, quorſum indulgentiis opus erit? Cœperunt igitur Indulgentiæ, poſtquam ad Purgatorii cruciatus aliquamdiu trepidatum eſt. Hæc ille. Hactenus Polydorus Vergilius, lib.8. de Inventoribus rerum, cap. 1. Sublato, certè Purgatorio, inanes erunt omnes indulgentiæ quæ impenduntur eximendis animabus, ne intrent in Purgatorium, vel liberandis animabus ex Purgatorio: Nos autem, ſi Deus voluerit, manifeſtum faciemus, lib.13. hujus operis, non eſſe aliquod ejuſmodi Purgatorium: inanes igitur ſunt iſtæ indulgentiæ.

Verba Iohannis Fiſheri Epiſcopi Roffenſis, de origine indulgentiarum. Vide ſupra §.13. & §.14.

Sublato Purgatorio vana ſunt indulgentia.

32. Alphonſus de Caſtro, libro octavo adverſus hæreſes, ait, pro indulgentiarum approbatione ſacræ Scripturæ teſtimonium apertum deeſſe: & earum uſum in Eccleſia videri ſerò receptum.

Alphonſ. de Caſtro. Vide ſupra §.16.

CAPVT NONVM.

Prima claſſis hæreticorum tollentium pœnitentiam: eos comprehendens qui pœnitentiam tollebant, inficiando peccatum: quos impeccabiles *appellare licebit, eo quod ſe tales eſſe, licet falsò, jactarent. Hi erant Gnoſtici, eoſque ſequuti Priſcillianiſtæ, & Libertini.*

Simon. Magus.

A Simone Mago originem omnium Gnoſticorum (licet variè à diverſis errorum magiſtris indigitarentur) deducit Irenæus lib.1. adverſus hæreſes, & repetit in præfatione lib.2. Seipſos appellabant Gnoſticos, & ſpirituales, & perfectos, à falſa ſuæ præ aliis ſcientiæ & ſpiritualis perfectionis opinione, qua ipſis quoque Apoſtolis quidam eorum ſe anteponebant, & qua inflati, Chriſtianos orthodoxos præ ſe contemnebant ut idiotas & nihil ſcientes, eoſq; per contemtum appellabant Pſychicos, & de ſeculo: ut idem ſcribit Irenæus lib.1.cap.1.& cap.9.& cap.42. orthodoxi autem nonnulli eos Borboritas appellabant, quaſi cœnoſos, propter nimiam turpitudinem quam in ſuis myſteriis exercere dicebantur. Aug. hæreſi ſexta. Eorum autem myſteria, (*inquit Theodoretus*) quis eſt adeò infelix, ut vel lingua proferat. Omnem enim improbam ratiocinationem, omnem denique exſecrabilem cogitationem ſuperant, quæ ab illis tanquam divina peraguntur. Sufficit autem vel cognomen ad ſceleratiſſimam eorum audaciam utcunque ſignificandam, Borboriani ea de cauſa cognominari ſunt. Hæc Theodor. lib.1.hæret.fabularum, cap.de Barbelioris ſeu Borborianis.

Gnoſtici hæretici. Vide ſupra. lib.1. cap.17. §.1 & lib.4. cap.8.

Borborita, ſeu Borboriani.

Vide ſupra lib.1. cap.37.

Scelerata eorum inſania

1. Inter alia autem furoris plena & planè diabolica eorum figmenta, hoc etiam Irenæus commemorat, quod intimoratè omnia quæ in ſacris literis vetantur, ii qui erant eorum perfecti operarentur: dicentes impoſſibile eſſe eos inde corruptelam ſuſcipere. lib.1. cap.1. in narratione omnis argumenti Valentini diſcipulorum.] Quod liberè omnia agerent, nullum in ullo timorem habentes, eod.lib. cap.9. ubi de eis quæ à Marco mago fiebant, ejuſque diſcipulis.) dictitantes, ſe liberos eſſe agere quæ velint: Nec enim eſſe naturaliter operationes juſtas, ſed ex accidenti, eod. lib. cap.20. ubi de Simonis Samaritæ doctrina.) Omnia quæcunque ſunt irreligioſa & impia poteſtatem ſe habere operandi: ſola enim humana opinione negotia eſſe mala & bona. Ieſum in myſterio diſcipulis ſuis & Apoſtolis ſeorſum loquutum, & illos expoſtulaſſe ut dignis & aſſentientibus ſeorſum hæc traderent: per fidem enim & charitatem ſervari, reliqua verò indifferentia cum ſint, ſecundùm opinionem hominum quædam quidem bona, quædam autem mala vocari, cum nihil naturâ malum ſit cap.24. ejuſdem libri, ubi de Carpocratis doctrina & operationibus.) Et hoc eſſe ſcientiam perfectam, ſine timore in tales abire operationes, quas nobis Chriſtianis ne nominare quidem fas eſt, cap.35. ſeu ultimo ejuſdem libri primi adverſus hæreſes, ubi de Ophitis & Cainis.)

3. Certè

3. Certè operosa tam insani furoris refutatione opus non est. Rectè idem Pater Irenæus, lib. 1. cap. ultimo. Adversus eos (inquit) victoria est sententiæ eorum manifestatio. Et rursum, lib. 2. cap. 57. in fine capitis; Et siquidem (inquit) nihil esse mali aut rursus boni, opinione autem sola humana, quædam quidem injusta, quædam autem justa putarentur, non utique dixisset Dominus dogmatizans, id est, docens, Justi autem fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorum: injustos autem & qui non faciunt opera justitiæ, mittit in ignem æternum, ubi vermis eorum non morietur, & ignis non exstinguetur. Hæc Irenæus.

Matth. 13. 43 Ibidem. 7. vers. 23. & Marc 9. 44.

4. Apud furentia illa monstra cum nullus esset peccati sensus, nulla agnitio, neque ullus esse potuit pœnitentiæ locus, quamdiu diabolici illius dogmatis stygiâ compede tenerentur.

5. Infamem hanc Gnosticorum hæresin postea, sub Gratiano Imperatore, anno Domini 381. amplexi sunt in Hispaniis Priscillianus, ejusque sectatores Priscillianistæ, de quibus prolixè scripsit ejusdem ætatis scriptor Sulpicius Severus Bituricensis Episcopus, in fine libri secundi historiæ sacræ. Hi etiam verbum perfectionis & scientiæ sibi temerè vendicabant: ut loquitur de eis Hieronymus, epist. ad Ctesiphontem.

De Priscillianistis vide supra, lib. 2. cap. 37. §. 9. & §. 10. & lib. 4. cap. 5. §. 11.

6. Eandem nefariam hæresin, & insanissimam blasphemiam, nuper, instigante Diabolo, seculo superiore, renovarunt ex Anabaptistis hæreticis sceleratissimi illi, qui se spirituales vocabant, & vulgo Libertini dicebantur: qui, Diabolo fascinante, omne boni & mali discrimen tollebant, & adimentes homini proprium spiritum seu animam creatam, omnium quantumcunque atrocium flagitiorum Demiauctorem & patratorem mentiebantur: & hominem regeneratū ab omni peccato ita immunem esse fingebant, ut jam delinquere aut labi non possit: nihil omnino Christiano homini vetitum esse, ideoque neminem torqueri debere, si qua in re scrupulus aliquis se ingerat, suo quemque arbitratu debere vivere, & quicquid libuerit agendum esse intrepidè, hoc enim esse sinere se à Deo regi. Has multasque alias eorum exsecrabiles blasphemias prolixè refert ac luculenter confutat Iohannes Calvinus, peculiari libro cui titulus est, Adversus fanaticam & furiosam sectam Libertinorum, qui se spirituales vocant, Instructio.

De Libertinis, vide sup. lib. 2. cap. 37. §. 8.

Vide cap. 10. §. 21. ubi de Messalianis.

7. Lubet hic adversus sceleratā illa furiarum portenta usurpare verba Hieronymi, scribentis contra Pelagianos ad Ctesiphontem; Sententias vestras prodidisse, superasse est. Patet primâ fronte blasphemia. Non necesse habet convinci, quod sua statim professione blasphemum est. Quædam nefariæ hujus sectæ reliquiæ adhuc esse dicuntur in quibusdam locis, apud sceleratos quosdam homines qui charitatis familiam se appellant.

Vide etiam August. lib. 1. de actis cum Felice Manichæo, cap. 8.

CAPVT DECIMVM.

Secunda classis, eos hæreticos exhibens qui peccatum agnoscentes, ejusque irremißibilitatem crudeliter exaggerantes, pacem Ecclesiasticam pœnitentibus negabant. Hi dicantur, implacabiles.

In hac classe fuerunt Montanistæ, & Novatiani, & Meletiani, & Apostolici, & quoad Episcopos & clericos lapsos etiam Luciferiani.

VErgente secundo seculo Christiano, in Ardaban pago, in Mysia Phrygiæ, quidam τῶν νεοπίστων, id est, eorum qui nuper ad fidem venerant, nomine *Montanus*, cum insatiabili φιλοπρωτίας cupiditate aditum adversario ad se patefecisset, spiritu quodam maligno abripi, & nefarias voces jactare cœpit, cui adjunxit postea idem seductor spiritus duas eodem furore correptas mulieres *Priscillam* & *Maximillam*, & Montanum quidem Paracletum, mulieres autem illas Prophetissas Montani appellabant: ut memorant Eusebius, libro 5. histor. Eccles. capp. 14. & 16. Græc. & Theodoretus, libro 3. hæreticarum fabularum, cap. 2. Sectatores hujus hæreseos à Montano *Montanistæ*, à provincia Phrygia *Cataphryges*, à Pepuza Phrygiæ civitate *Pepuziani* dicti sunt. teste Theodoreto, libro 3. hæreticar. fabular. cap. 2.

Montanus hæresiarcha.

Priscilla & Maximilla.

Montanistæ hæretici, qui & Cataphryges & Pepuziani dicti sunt.

2. Tertullianus hos blasphemis hæreticis accensuit, libro de præscriptionibus, cap. 52. postea tamen eorum laqueis miserabiliter implicitus, contra orthodoxam Ecclesiæ de pœnitentia doctrinam, à seipso prius defensam, scripsit librum de pudicitia, ubi ex Montani schola promit ac tuendum sibi suscipit crudele hoc dogma; Non posse Ecclesiam baptizatis & post baptismum in mœchiam aut fornicationem, homicidium, idololatriam, aut negationem fidei, aut simile crimen lapsis, etiamsi postea pœnitentiam egerint, veniam & pacem concedere. Erit igitur (inquit cap. 1. illius libri) & hic adversus psychicos titulus, & adversus meæ quoque sententiæ retro penes illos societatem. —— Nos [*Montani sectatores*] digamos foris sistimus, eundem limitem liminis mœchis quoque & fornicatoribus figimus, jejunas pacis lacrymas profuturis, nec amplius ab Ecclesia quam publicationem dedecoris relaturis. Hæc ibi. Oppositam autem Catholicorum sententiam criminatur ibidem esse pudicitiæ inimicam, & libidinis patronam. Adjungit cap. 5. idololatriam & homicidium; & cap. ult. culpam negatoris, & illius quem in prælio confessionis tormentis colluctatum sævitia dejecit. talia delicta cap. 2. & cap. 3. vocat irremissibilia, & ait, eorum non dari pœnitenti veniam; nisi à solo Deo. Salva tamen (inquit cap. 18.) illa pœnitentiæ specie post fidem, quæ aut levioribus delictis veniam ab Episcopo consequi poterit, aut majoribus & irremissibilibus à solo Deo. Hæc ille, libro de pudicitia.

Tertulliani lapsus, & doctrina Montanistarum hæretica.

Orthodoxus Tertullianus, iam Montanistis contumeliosè vocat Psychicos, id est, animales: abutens Apostoli à illa distinctione. 1. Cor. 2. 14. 15.

3. Rectius olim idem Tertullianus, adhuc Catholicus, lib. de pœnitentia, cap. 7. Post baptismum lapsis Deum collocasse ait in vestibulo pœnitentiam secundam, quę ignoscentię januam pulsan-

Tertulliani quondam Catholici doctrina sana.

pulsantibus patefaciat. Et ibidem; Absit (inquit) ut aliquis ita interpretetur, quasi eo sibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum: & redundantia clementiæ cœlestis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior sit, quia Deus melior est: toties delinquendo, quoties ignoscitur. Et cap. 8. loquens de Ephesiis & Thyatirenis, Apoca. 2. Non comminaretur autem non pœnitenti, si non ignosceret pœnitenti. Hæc Tertullianus.

Apocal. 2. 5. 21.

Montanistarum inclementia, Catholicorum clementia. Ezech. 18 32. & 33. 11. Hierem. 8. 4. Hierem. 3. 22

4. Hieronymus, epistola ad Marcellam, advertens Montanum, quæ incipit; *Testimonia.* loquens de Montanistis, eisque opponens Catholicos, ait; Illi ad omne pœne delictum Ecclesiæ obserant fores, nos quotidie legimus, Malo pœnitentiam peccatoris quam mortem. Et Nunquid qui cadit, non resurget? Dicit Dominus. Et, Convertimini ad me filii convertentes, & ego curabo contritiones vestras. Rigidi autem sunt, non quo & ipsi pejora non peccent: sed hoc inter nos & illos interest, quod illi erubescunt confiteri peccata quasi justi: nos dum pœnitentiam agimus, facilius veniam promeremur. Hæc ibi.

Hieronymus Tertullianum redarguet.

5. Idem Hieronymus, epistola ad Damasum, de parabola duorum filiorum; quæ incipit; *Beatitudinis tuæ interrogatio.* Vehementer (inquit) admiror Tertullianum in eo libro, quem de pudicitia adversum pœnitentiam scripsit, & sententiam veterem nova opinione dissolvit, hoc voluisse sentire, quod Publicani & peccatores, qui cum Domino vescebantur, ethnici fuerint. quasi verò & Matthæus non ex circumcisione fuerit Publicanus, & ille qui cum Phariseo in templo orans, &c. Et paulò post de Tertulliano iterum loquens ait; Ille autem qui juxta insanas & blasphemas feminas suas id dogmatis defendebat, quo Christianos nollet recipere pœnitentes, frustra argumentatus est Publicanos Iudæos nō fuisse, &c.

Novatiani hæretici. de quibus vide plura, lib. 14. hujus operis, capitib. 2. 3. 5.

6. Eundem detestandum errorem arripuerunt postea latiùsque sparserunt Novatiani hæretici, auctoribus *Novato* Africanæ, & *Novatiano* Romanæ Ecclesiarum Presbyteris, qui lapsos in persequutione Deciana (quæ anno Domini ducentesimo quinquagesimo tertio concitata est, & desiit mortuo Decio, anno proxime sequente) non admittebant ad pœnitentiam, nec pœnitentes ad pacem & communionem: sicut testantur Cyprianus, ejusdem temporis scriptor, epistola 49. & epist. 52. & alibi. Et Dionysius Episcopus Alexandrinus, eisdem etiam contemporaneus, apud Eusebium, libro 7. hist. Eccles. cap. 8. & ipse Eusebius, lib. 6. cap. 43. Dicebant Novatiani, non esse fideli post baptismum locum aliquem pœnitentiæ, sicut de eis scribit Philastrius, lib. de hæresibus, cap. de Novatianis. Prolixiorem autem narrationem de Novato, & de Novatiano quem scriptores Græci Novatum quoque plerunque appellant, eorumque impio schismate differemus in tractatum illum quem, si Deus voluerit, mox dabimus in hoc ipso opere peculiarem de schismate. Impræsentiarum sufficiat, si hunc eorum errorem contra pœnitentiam dexterimus & exterminaverimus.

Lib. 14.

7. Cyprianus hæreticorum illorum implacabilium superbam crudelitatem prolixè refellit epist. 52. seu lib. 4. epist. 2. ad Antonianum. Vbi etiam refert, quosdam olim Episcopos, etiam in Ecclesiæ Catholicæ unitate manentes, deceptos fuisse illo errore quoad mœchos, quem ex Montani lacunis hausisse diximus Tertullianum. Et

1. 4. 5. 2.

quidem (inquit Cyprianus) apud antecessores nostros quidam de Episcopis, illic in provincia nostra, dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt; non tamen à cœpiscoporum suorum collegio recesserunt. deinde describens errorem Novati & Novatiani; eundemque confutans, ait; Miror autem quosdā sic obstinatos esse, ut dandam non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment veniam denegandam, cum scriptum sit; Memento unde ceciderit, & age pœnitentiam, & fac priora opera. — Alio item loco, pœnitentiæ tempus datur, & pœnitentiam non agenti Dominus comminatur; Habeo (inquit) adversus te multa, quod uxorem tuam Iezabel, quæ se dicit Prophetam, finis docere & seducere servos meos fornicari & manducare de sacrificiis, & dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, & pœnitere non vult à fornicatione. Ecce mitto eam in lectum, & qui cum ea fornicati sunt, in maximam tribulationem, nisi pœnitentiam gesserint ab operibus suis. Quos utique ad pœnitentiam Dominus non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Et postea in eadem epistola prope finem; Neminem putamus à fructu satisfactionis & spe pacis arcendū; cum sciamus, juxta scripturarum divinarum fidem, auctore & hortatore ipso Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam pœnitentibus non denegari. Atque ô frustrandæ fraternitatis irrisio, ô miserorum lamentantium caduca deceptio, ô hæreticæ institutionis inefficax & vana traditio, hortari ad satisfactionis pœnitentiam, & subtrahere de satisfactione medicinam; dicere fratribus nostris, plange & lachrymas funde, & diebus ac noctibus ingemisce, & pro abluendo & purgando delicto tuo, largiter & frequenter operare, sed extra Ecclesiam post omnia ista morieris: quæcunque ad pacem pertinent, facies, sed nullam pacem, quam quæris, accipies, quis non statim pereat? quis non ipsa disperatione deficiat? quis non animum suum à proposito lamentationis avertat? Operari tu putas rusticum posse, si dixeris; agrum peritia omni. —— Præcludere est atque abscindere iter doloris, & pœnitendi viam, ut cum in Scripturis Dominus Deus revertentibus ad se & pœnitentibus blandiatur; nostra duritiâ & crudelitate, dum fructus pœnitentiæ intercipitur pœnitentia ipsa tollatur. Quod si invenimus à pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus atque exorantibus Domini misericordiam, secundùm quod ille misericors & plus est, per sacerdotes ejus pacem posse concedi; admittendus est plangentium gemitus, & pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos confessio non est, nec exomologesis illic fieri potest; qui ex toto corde pœnituerint & rogaverint, in Ecclesiam debent interim suscipi, & in ipsa Domino reservari, qui ad Ecclesiam suam venturus, de illis utique, quos in ea intus invenerit, judicabit. Apostatæ verò & desertores, vel adversarii & hostes, & Christi Ecclesiam dissipantes, nec si occisi pro nomine foris fuerint, admitti secundùm Apostolum possunt ad Ecclesiæ pacem, quando nec spiritus nec Ecclesiæ tenuerunt unitatem. Hęc Cyprianus, in illa epist. 52. ad Antonianum. ubi etiam plurima alia eaq, efficacissima congerit argumenta contra perniciosam illam Novatianorum crudelitatē, & odiosæ eorum criminationi

Cypriani dissertatio contra crudelitatem Novatianorum.

Apocal. 2. 5.

Apocal. 2. 20 21. 22.

Psal. 6 6.

respondet

respondet, non hinc virtutem fratrum minui, aut martyria deficere, quod lapsis laxata sit pœnitentia, & quod pœnitentibus spes pacis oblata.

Adversus Novatianorum sævitiæ dissertatio Dionysii Alexandrini.

8. Adversus eandem sævitiam scripsit eodem tempore Dionysius Alexand. Episcopus, ex cujus epist. ad Fabium Antiochiæ Episcopum, de certaminibus & dimicationibus eorum, qui Alexandriæ sub Decii imperio martyrium pertulerunt; hęc recitat ejus verba Eusebius, lib. 6. hist. Eccl. cap. 42. edit. Græcæ; Illi igitur divini martyres, dum erant apud nos, nonnullos è fratribus, criminis sacrificandi idolis reos, μετελάβοντο, ad se admiserunt, cum conversionem ac pœnitentiam eorum perspicerent: eamque acceptam fore illi qui omnino non vult mortem peccatoris, sicut ejus pœnitentiam, exploratum habentes, ἐπεδέξαντο, καὶ συνήγαγον, καὶ συνέτρεχον, καὶ μετ' αὐτῶν ἔπινον καὶ ἐσθίοντες ἐχαιρόμεθα, id est, receperunt in Ecclesiam, & conventus cum illis celebrabant, & cum illis stabant, precumque & epulatum communione cum eis utebantur. Quid igitur consilii nobis, fratres, datis? quid nobis agendum est? erimus ne cum illis σύμψηφοι καὶ ὁμογνώμονες, ejusdem suffragii & sententiæ, & sequentes eorum judicium benignitatem tenebimus? an cõtra, eorum judicium inane & irritum faciemus? & eorum sententiæ nos ipsos constituemus animadversores? Καὶ τῶν χρηστότητα λοιπὸν μιμησόμεθα; id est, clementiam contristabimus? refringemus institutum ordinem? Deum denique ad iram provocabimus? Hæc ibi Dionysius.

Eusebii narratio historica, de Novatiano, ejusq; hæresi.

9. Subjicit ibidem, & capite sequente, Eusebius, hæc merito scripsisse Dionysium, propter errorem Novati, sic ille appellat Novatianũ, de cujus hęreseos exortu & damnatione hęc narrat: Hæc non sine causa Dionysius de eis, qui infirmitate lapsi erant in persequutione; quandoquidem superbiâ quadam contra hos elatus Novatus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, ὡς μηκέτ' ἔσεσθαι αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα, μηδὲ οἱ πάντα τὰ εἰς ἐπιστροφὴν γνησίαν καὶ καθαρὰν ἐξομολόγησιν ἐπιτελοῦντες, id est, ac si non esset amplius ulla spes salutis eis, quãtumvis omnia ad veram conversionem & puram exomologesin pertinentia peragerent, ἰδίας αἱρέσεως τῶν τῷ λογισμῷ φυσίωσιν καθαρὸς ἑαυτὸς ἀποφαίνων ἐξήρχησε καθίστασθαι, id est, propriæ cujusdam sectæ eorum qui inflatâ quadam mentis insolentiâ seipsos mundos seu puros asseverant, auctor & dux exstitit. Ob quam rem synodus maxima Romæ coacta, sexaginta Episcoporum, totidemque aut etiam plurium Presbyterorum & diaconorũ: & separatim etiam per reliquas provincias pastoribus locorum, quid ea de re agendum esset, deliberantibus, δόγμα παρίσασι τοῖς πᾶσι, ab omnibus decernitur; Novatum eademque cum eo superbia elatos, & quotquot illius inhumanissimæ & à fraterna charitate alienissimæ opinioni [τῷ μισαδέλφῳ καὶ ἀπανθρωποτάτῃ γνώμῃ] assentirentur, ὡς ἀλλοτρίους τῆς ἐκκλησίας ἡγεῖσθαι, in eorum habendos esse numero, qui erant ab Ecclesia exclusi. Fratres autem qui casu infelici prolapsi fuissent, ἰᾶσθαι καὶ θεραπεύειν τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις, id est, curandos esse & ad sanitatem restituendos medicamentis pœnitentiæ. Hæc Eusebius, lib. 6. hist. Eccles. cap. 43. editionis Græcæ.

Seipsos appellabant Catharos, id est, puros seu mundos.

Synodi contra Novatianos.

Damnatur hæresis Novatiana.

Dionysius Alex. contra hæresin Novatianam.

10. Idem ille Dyonisius Episcopus Alexandrinus, in alia epistola ad Dionysium Romæ tunc quidem Presbyterum, postea verò Episcopum, apud Eusebium, lib. 7. hist. Eccles. cap. 8. editionis Græcæ, ait se justas inimicitias gerere adversus Novatianum, eo quod Ecclesiam discideret, & fratres quosdam ad impietatem & blasphemiam attraxerit, & invexerit κακὰ θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀποστατοῦντα de Deo doctrinam scelestissimam, & benignissimum Dominum nostrum Iesum Christum, tanquam inclementem, [ὡς ἄπονον] falsò calumniatus sit, &c.

Concil. Nicæn. 1.

11. Hanc hęresin Catharorum damnavit post-ea magna œcumenica prima Synodus Nicæna, ut patet ex canone 8. illius synodi.

Vincentius Lirinensis.

12. Vincentius Lirinensis in Commonitorio adversus hæreticorum profanas novitates, cap. 34. immemor Montani, primam profani hujus dogmatis auctoritatem tribuit Novatiano, Quis (inquit) ante crudelissimum Novatianum, crudelem Deum dixit, eo quod mallet mortem morientis, quàm ut reverteretur & vivat?

Hieronymus

13. Rectè Hieronym. epist. ad Pammachium, adversus errores Iohannis Hierosolymitani, quę incipit; *Si juxta Paulum.* Facessat itaq; Novatus, errantibus manus non porrigens; Montanus cum insanis feminis prosternatur, jacentes in barathrum pręcipitans, ne leventur. Hęc ibi. Idem alibi; Secunda (inquit) post naufragium tabula pœnitentia est. Hieronym. Comm. in cap. 3. Etaiæ. Eodem sensu pœnitentiam post bap.ismum veteres illi Catholici Episcopi, qui Constantinum Magnum Imp. docuerunt, appellarunt δεύτερον καθαρμὸν, secundam purgationem, ut refert Sozomenus, lib. 1. histor. Eccles. cap. 3.

Secunda tabula.

Secunda purgatio.

Omni tempore Dei gratia suscipit pœnitentes.

14. Auctor sermonis de cœna Domini, quæ sub Cypriani nomine circumfertur, verè ait; Velit nolit Novatus hæreticus, omni tempore Dei gratia suscipit pœnitentes, & subjicit exemplum furis in cruce. Ne quis tamen inde præsumere & pœnitentiam differre audeat, respiciat alterum latronem in impœnitentia derelictum; & peccare timeat, nec pœnitentiam differat. Ne tardes converti ad Dominum, nec differas de die in diem, ait Siracides, quia nescitis; inquit Aug.) quę superventura pariat dies. O homo quare differs de die in diem, fortè hodie habiturus ultimum diem? August. serm. 102. de tempore. Agenda est pœnitentia non solum sollicitè, sed etiam matutè, inquit Ambrosius, libræ secundo de pœnitentia, cap. 1.

Periculosum est differre pœnitentiam.

Eccl. 5. 8.

Maturè agenda est pœnitentia.

Nemo desperet.

15. Sed forte cogitat aliquis (ait August. serm. 58. de tempore) tam gravia se admisisse peccata, ut jam Dei misericordiam promereri non possit. Absit hoc à sensibus omnium peccatorum. O homo quicunque illam peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam cœlestis medici non attendis? Cum enim Deus velit misereri quia bonus est, & possit quia omnipotens est; ipse contra se divinę pietatis januam claudit, qui Deum sibi misereri aut non velle, aut non posse credit: eumque aut bonum aut omnipotentem esse diffidit. Nemo ergo nec post centum peccata, nec post mille crimina de misericordia divina desperet. Sic tamen non desperet, ut sine ulla mora Deum sibi repropitiari festinet, ne forte, si consuetudinem peccandi fecerit, etiamsi vellit de Diabolis laqueis liberari, non possit. Hæc Augustinus. Vide ejusdem homiliam quinquagesimam, & sermon. 181. de tempore, paulò ante finem; in explicatione articuli de remissione peccatorum, ubi contra Novatianorum errorem, pœnitentiam prolixè adstruit.

Alii scriptores Catholici contra errorem Novatianorum.

16. Contra eundem errorem accuratè & copiosè scripserunt Epiphanius, hæresi 59. contra Catharos, & Ambrosius duobus libris contra

Novatianos, & Philastrius lib. de hæresibus in catalogo hæreseon quæ sub Apostolis exstiterunt, hæresi 34. & Innocentius primus Papa Romanus, epist. 3, ad Exuperium: & Theodoretus in epitome divinorum decretorum seu dogmatum, cap. penultimo, quod est de pœnitentia.

Meletiani.

17. Eundem errorem sequuti sunt (teste Augustino) Meletiani, qui auctore Meletio Episcopo quodam Ægyptio turbabant Ecclesiam eo tempore, quo Arius; ut patet ex epistola Concilii Nicæni apud Socratem, lib. 1. hist. Eccles. cap. 6. & ex Theodoreto, lib. 4. hæreticarum fabularum. Meletiani (inquit Augustinus) à Melitio nuncupati, nolentes orare cum conversis, id est, eis qui in persequutione ceciderunt, vel schisma fecerunt. Nunc autem dicuntur Arianis esse conjuncti. Hæc Augustinus, hæres. 48. Quamvis Epiphanius Meletium excusare videatur, quasi tempore persequutionis à Diocletiano concitatæ differre tantummodo in longum tempus concessionem pœnitentiæ, non autem penitus negare voluerit lapsis pœnitentiam, & tandem reconciliationem saltem ad laïcam communionem, hæres. 68. De Meletio isto, ejusque schismate & sectatoribus, eorumque conspiratione cum Arianis, plura lector inveniet apud Socratem lib. 1. histor. Eccles. capite 3. & cap. 6. & Epiphanium hæres. 68. & Theodoretum lib. 1. histor. Eccles. cap. 9.

Apostolici.

18. Illi quoque hæretici, qui se Apostolicos arrogantissimè vocabant, avulsio quædam Encratitarum & Novatianorum, eundem sequuti sunt errorem implacabilitatis adversus lapsos, elapsi à benignitate Dei: Neque enim lapsi alicujus amplius susceptio apud ipsos fuit: sicut de eis scripsit Epiphanius hæres. 61. ubi ait, eos etiam dici voluisse Apotacticos, à renunciatione, quia nolebant quicquam proprium possidere. Augustinus ait, Apotacticas hinc appellatos, hæres. 40. Plura de eis qui cupit, legat apud Epiphanium & Augustinum, locis citatis.

Apotactici. Apotactita. vide Luc. 14. 33. ὃς οὐκ ἀποτάσσεται, &c.

Cyprianı insignis sententia, de moderamine disciplinæ Ecclesiasticæ.

19. Piè & sapienter beatus Cyprianus; Pietatem (inquit) & clementiam Christi cogitantes, non acerbi adeo nec duri, nec in fovendis fratribus inhumani esse debemus: sed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere, & eos quantum possumus auxilio & solatio nostræ dilectionis erigere: nec adeò immites & pertinaces ad eorum pœnitentiam retundendam: nec iterum soluti & faciles ad communicationem temere laxandam. Hæc Cyprianus, epistola 52. ad Antonianum.

Lucifer, à quo Luciferiani.

20. Lucifer, Caralitanus in Sardinia insula Episcopus, quia noluit subscribere damnationi Athanasii, adeoque sub nomine Athanasii Nicænam damnare fidem, in Palestinam, jussu Constantii Imperatoris, relegatus est, teste Hieronymo, in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 105. Locum autem exilii, jussu ejusdem Imperatoris, mutasse videtur. Nam Luciferum hùc, una cum Eusebio Vercellensi Episcopo, exulasse in superiore Thebaide, Ægypto finitima, scribunt in suis historiis Ecclesiasticis, Socrates, lib. 3. cap. 4. xιφ. l. Theodoretus, lib. 3. cap. 4. & Sozomenus, lib. 5. cap. 11. quos sequitur Nicephorus Callist. lib. 10. cap. 14. Et ab illo exilio liberatos esse, reditumque eis ad suas Ecclesias concessum, edicto Iuliani Imperatoris, testantur iidem scriptores, locis citatis, suarum historiarum. Hic Lucifer existimavit, non esse in suis gradibus recipiendos, sed tantum ad laïcalem communionem admittendos, Episcopos & clericos illos qui Arianæ hæresi consenserant, & postea ea abjecta fidem orthodoxam profiterentur, sicut patet ex Hieronymi dialogo adversus Luciferianos. Qui abstinebant à conventibus & communione eorum, qui tales Episcopos & clericos pœnitentes ita recipiebant, ut eos sinerent permanere Episcopos, & retinere pristinum gradum in clero. Plura de Lucifero & Luciferanis vide supra, lib. 10 cap. 2. §. 12. & cap 12. §. 5. & cap. 14 §. 5. & apud scriptores illos quos modo nominavimus. & apud Augustinum, hæres. 81. Scribit Hieronymus in catalogo, Luciferum hunc fuisse miræ constantiæ & præparati animi ad martyrium. Exstant ejusdé Luciferi opera, pro Athanasio, & catholica veritate, contra hæresin Arianã, & Constantium Imperatorem, scripta, in Bibliotheca Patrum, tom. 9. edit. 4. In schisma autem, per nimiam iracundiam & animi impatientiam, incidisse videtur, iratus scilicet, quod Paulini ordinationem, quem (vivente Meletio. viro orthodoxo, Ecclesiæ Antiochenæ Episcopo) ipse Lucifer ordinaverat Antiochiæ Episcopum, Eusebius Vercellensis non probaret, ut referunt in suis historiis Ecclesiasticis, Socrates, lib 3. cap. 7. xιφ. δ. Theodoretus, lib. 3. cap. 5. Sozomenus, lib. 5. cap. 12. & Nicephorus Callisti filius, lib. 10. cap. 17. Quamvis eam in Lucifero animi offensionem benignâ quadam interpretatione extenuare videatur Hieronymus, in gratiam illius Luciferiani quem alloquitur, & quem habere cupit benevolum & docilem, inquiens; Ventum est ad asperrimum locum, in quo adversum voluntatem & propositum meum cogor de beato Lucifero, secus quicquam, quam & illius meritum, & mea humanitas poscit, existimare. Sed quid faciam? veritas os referat, & invitam linguam conscium ad eloquendum pectus impellit. In tali articulo Ecclesiæ, in tanta rabie luporum, segregatis paucis ovibus, reliquum gregem deseruit. Bonus quidem ipse pastor, sed multam prædam bestiis relinquens. Prætereo illa, quæ quidam ex maledicis, quasi satis firma defendunt: hoc illum non amore gloriæ, & nominis in posteros transmittendi fecisse, nec non & prosimultate, quam adversus Eusebium propter Antiochenam dissensionem susceperat. Nihil istorum de tali viro credo: unum est quod etiam in præsenti constanter loquar, verbis eum à nobis dissentire, non rebus: siquidem recipiat, qui ab Arianis baptisma consequuti sunt. Hæc Hieronymus, in dialogo adversus Luciferianos.

Vide supra lib. 10. c. 2. §. 12.

Plura de Massalianis. Vide lib. 2. c. 8.

21. Massaliani se ab omni corruptione liberatos, & à Spiritu Sancto ita se gubernari jactabant, ut nec jejunio nec doctrina ipsis opus deinceps esset, teste Iohanne Damasceno, lib. de hæresibus.

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

Tertia claſsis, continens illos hæreticos, qui quamvis peccatum agnoſcerent, dicebant tamen lapſos recipiendos eſſe, & ad communionem admittendos, ſine actione pœnitentiæ. Hos pœnitentiæ inimicos impœnitentes *vocamus.*

In hac Claſſe, tempore *Cypriani*, erant *Privatus* & *Felicisſimus*, & alii eis copulati.

Felicisſimus infelix. Cyprian. Epiſt.38. ſeu lib.3. epiſt 7. Item epiſt.39 ſeu lib.3. epiſt 16. Et epiſt 40. ſeu lib.1. epiſt.8.

Felicisſimum iſtum, ducem factionis & ſeditionis principem, *Cyprianus* per literas communicatione abſtinuit, alioſque ei adjunctos quinque preſbyteros, epiſt.38. & 39. & 40. Errorem autem hunc eorum deſcribens & oppugnans, epiſt.40. ad plebem: ait; Ac ne parum fuiſſet corrupiſſe quorundam confeſſorum mentes, & contra ſacerdotium Dei portionem ruptæ fraternitatis armare voluiſſe; nunc ſe ad lapſorum perniciem venenata ſua deceptione verterunt, ut ægros, & ſaucios, & ad capienda fortiora conſilia per calamitatem ruinæ ſuæ minus idoneos, & minus ſolidos, à medela vulneris ſui avocent, & intermiſſis precibus & orationibus, quibus Dominus longa & continua ſatisfactione placandus eſt, ad extioſam temeritatem mendacio captioſæ pacis invitent. Sed oro vos, fratres, vigilate contra inſidias diaboli, & pro veſtra ſalute ſolliciti contra mortiferam fallaciam diligentius excubate. Perſecutio eſt hæc alia & alia tentatio. —— eadem rurſus evorſio per quinq; preſbyteros *Felicisſimo* copulatos, ad ruinam ſalutis inducitur, ut non rogetur Deus, nec qui negavit Chriſtum, eundem Chriſtum quem negaverat, deprecetur, poſt culpam criminis tollatur & pœnitentia, nec per Epiſcopos & ſacerdotes Domino ſatisfiat, ſed relictis Domini ſacerdotibus, contra Euangelicam diſciplinam nova traditio ſacrilegæ inſtitutionis exſurgat. —— Ne ætas vos eorum, nec auctoritas fallat. ——— Procul ab hujuſmodi hominum contagione diſcedite. Intercedunt precibus veſtris, quas nobiſcum diebus ac noctibus Deo funditis, ut eum juſta ſatisfactione placetis: intercedunt lacrymis veſtris, quibus commiſſi delicti crimen abluitis: intercedunt paci, quam verè & fideliter de Domini miſericordia poſtulatis, —— Sufficiat lapſis ruina una, nemo volentes ſurgere ſua circumventione præcipiter. ——— Vitate linguam diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax ſemper & mendax mentitur, ut fallat; blanditur, ut noceat; bona promittit, ut malum tribuat; vitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoque verba ejus, & venena manifeſta ſunt: pacem pollicetur, ne perveniri poſſit ad pacem: ſalutem promittit, ne qui deliquit, veniat ad ſalutem: Eccleſiam ſpondet, quando id agit, ut qui illi credit, in totum ab Eccleſia pereat. Hæc ibi.

Ne ætas vos eorum, nec auctoritas fallat.

Diabolus blanditur, ut noceat.

2. Idem *Cyprianus*, epiſt.55. ad *Cornelium* Epiſcopum Romanum, qui eundem *Felicisſimum*, cum Romani veniſſet, rejecit & pepulit de Eccleſia; laudat hoc nomine *Cornelium*; & fœda *Felicisſimi* congerit crimina, quod ſit hoſtis Chriſti, ſchiſmatis & diſſidii auctor, pecuniæ commiſſæ ſibi fraudator, ſtuprator virginum, & matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor. Poſtea, paulo ante medium epiſtolæ, hæc de *Privato* ſcribit; per *Felicianum* autem ſignificavi tibi, frater, veniſſe Carthaginem *Privatum* veterem hæreticum, in Lambeſitana Colonia, ante multos ferè annos ob multa & gravia delicta, nonaginta Epiſcoporum ſententiâ condemnatum.

Felicisſimi crimina.

Privatus hæreticus.

3. Indicat ibi Cyprianus, *Privatum* iſtum Epiſcopum fuiſſe, eique alios adſociatos ibi recenſet homines nefandis pollutos criminibus, tandemque ad hunc eorum de pœnitentia errorem defendendum, ait; Taceo itaque de fraudibus Eccleſiæ factis, conjurationes, adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud (in quo non mea, nec hominum, ſed Dei cauſa eſt) de eorum facinore, non puto eſſe reticendum; quod à primo ſtatim perſequutionis die cum recentia delinquentium facinora fervorent, & ſacrificiis nefandis, non tantum diaboli altaria, ſed adhuc manus ipſæ lapſorum atque ora fumarent, communicare cum lapſis & pœnitentiæ agendæ intercedere non deſtiterunt. Clamat Deus; *ſacrificans dus eradicabitur, niſi Domino ſoli.* Et Dominus in Euangelio dicit? *Qui me negaverit, negabo illum.* Et alio loco indignatio & ira divina non tacet, dicens, *Illis fudylia libamina, & illis impoſuiſtis ſacrificia: ſuper hac non indignabor? dicit Dominus.* Et intercedunt ne rogetur Deus, qui indignari ſe ipſe teſtatur. Intercedunt, ne exoretur precibus & ſatisfactionibus Chriſtus, qui negantem ſe negare profitetur. Nos in ipſo perſecutionis tempore de hoc literas miſimus, nec audiri ſumus. Concilio frequenter acto, non contentione tantùm noſtrâ, ſed & communicatione decrevimus, ut pœnitentiam fratres agerent, ut pœnitentiam non agentibus nemo temere pacem daret. Et illi contra Deum ſacrilegi, contra ſacerdotes Dei impio furore temerarii, de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parricidialia arma tollentes, elaborant (ut opus ſuum diaboli malitia conſummet) ne vulneratos divina clementia in Eccleſia ſua curet: miſerorum pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti ſatisfiat; ne Chriſtum Dominum ſuum, qui Chriſtianus eſſe vel erubuit ante, vel timuit, poſtmodum quærat; ne ad Eccleſiam, qui de Eccleſia receſſerat, redeat. Datur opera, ne ſatisfactionibus & lamentationibus juſtis delicta redimantur, ne vulnera lacrymis abluantur. Pax vera falſæ pacis mendacio tollitur, ſalutaris ſimus matris noverca intercedente præcluditur, ne de pectore atque ore lapſorum fletus, & gemitus audiatur. ——— Primus felicitatis gradus eſt, non delinquere: ſecundus, delicta cognoſcere. Illic currit innocentia integra & illibata quæ ſervet; hic ſuccedit medela, quæ ſanet: quod utrumque iſti offendo Deo perdiderunt, & ut amiſſa ſit gratia, quæ de baptiſmatis ſanctificatione percipitur, & non ſub veniat pœnitentia, per quam culpa curatur. An *Exod.22 20. Matth.10 33 Eſai.57.6.*

Matth.10 33

Privati crimina.

Primus felicitatis gradus eſt non delinquere: ſecundus delicta cognoſcere.

Illa ignoparas, frater, levia eſſe adverſus Deum facinora, ſcere.

parva & modica delicta, quod per illos non rogatur majestas indignantis Dei? quod non timetur ira & ignis & dies Domini? —— Honor ergo datur Deo, quando sic Dei majestas & censura contemnitur, ut cum se ille indignari & irasci sacrificantibus dicat, & cum pœnas æternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur à sacrilegis atque dicatur, ne ira cogitetur Dei, ne timeatur judicium Domini, ne pulletur ad Ecclesiam Christi: sed sublata pœnitentiâ, nec ulla exomologesi criminis factâ, despectis Episcopis atque calcatis, pax à presbyteris verbis fallacibus prædicetur: & ne lapsi surgant, aut foris positi ad Ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam non satis fuit ab Euangelio recessisse, spem lapsis satisfactionis & pœnitentiæ sustulisse, fraudibus involutos, & adulteriis commaculatos, vel sacrificiorum funesta contagione pollutos, ne Deum rogarent, ne in Ecclesia exomologesin criminum facerent, ab omni & sensu & fructu pœnitentiæ removisse, nisi foris sibi extra Ecclesiam & contra Ecclesiam constituissent conventiculum perditæ factionis, &c. Hæc *Cyprianus* epistola 55. (seu libro primo, epistola tertiâ) ad *Cornelium*.

Homer dandus est Deo. Vide supra, cap. 5 §. 16.

Schisma.

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER DECIMVS-TERTIVS,

DE PVRGATORIO,

& Suffragiis pro defunctis.

CAPVT PRIMVM.

Hodiernæ Romanæ Ecclesiæ Doctrina.

Eugenii Papæ 4. definitio Papalis & synodica, de Purgatorio & suffragiis pro defunctis.

EUGENIVS quartus, Papa Romanus, approbante Concilio Florentino, anno Domini 1439. in definitione illius Concilii, seu decreto unionis cum Græcis, definivit; Si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis Purgatoriis post mortem purgari: & ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia. Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundùm Ecclesiæ institutа. Hæc Eugenius. Synodus autem Tridentina intonat; Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendus vel in hoc seculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit; anathema sit. Synod. Trident. sess. 6. can. 30. Et postea eadem Synodus, Sess. 25. in decreto de Purgatorio, asserit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragiis juvari. Suffragia verò eadem enumerat, quæ prius enumeraverat Eugenius in Concilio Florentino. Refutationem autem erroris de reatu pœnæ post remissionem culpæ dedimus supra, lib. 12. cap. 8, §. 18. & aliquot sequentibus paragraphis.

De eisdem decretis Concilii Tridentini.

Vide supra, lib. 12. c. 8. §. 18.

2. Quid autem, aut ubi sit Purgatorium, nec Florentina nec Tridentina Synodus determinat, ut neque an omnino fiat ibi culpæ alicujus remissio quoad maculam, neque de Papalium indulgentiarum virtute liberatrice, per quam animæ è Purgatorio extrahantur. Tridentini autem indulgentias laudant, & Romano Pontifici jus tribuunt statuendi de indulgentiarum dispensatione, quod ille universali Ecclesiæ judicaverit expedire. Sess. 25. in decreto de Indulgentiis: quid autem ille judicet & statuat, manifestum est ex quotidiana ejus praxi, in dandis bullis indulgentiarum, quibus centum aut mille aut multorum millium annorum indulgentiam, aut etiam dimidiæ partis peccatorum, aut omnium peccatorum plenariam remissionem largitur venientibus Romam tempore Iubilæi, vel orantibus in hac vel illa privilegiata Ecclesia, vel oblationes facientibus huic vel illi privilegiato altari, &c.

Vide dissertationem de indulgentiis supra, libro cap. 8.

3. Cum locum modumque pœnarum Purgatorii tanquam vulgo nota supponant istæ Synodi. Purgatorii etiam definitionem, & alia quæ consultò prætererunt, haud obscurè lectorem ablegant ad receptam in scholis Romanensibus doctrinam de Purgatorio, quam generali approbatione synodica confirmare videntur.

4. Eam

Digitized by Google

4. Eam autem invenire eſt tum in Lombardo ejuſq; interpretibus, qui ſynodos illas vel earum alteruttam præceſſerunt, 4. ſent. diſt. 20. & diſt. 21. tum in ſcriptis eorum Theologorum Romanenſium, qui poſtea ſynodorum illarum mentem cum approbatione publica explicarunt. ut Coſter. Enchirid. cap. 11. Bellarm. libris de Purgatorio, & libris de indulgentiis. Guiliel. Bailius, in ſup Catechiſmo, &c.

Summa doctrinæ Romanenſium de Purgatorio.

5. Summa eſt; Purgatorium eſſe carcere ſubterraneum, inferno damnatorum proximum, ubi electorum animæ à corporibus ſeparatæ, ob peccata venialia quibus pollutæ hinc exeunt, vel ad ſatisfactionem Deo perſolvendam temporalis pœnæ debitæ & in hac vita non expletæ pro peccato mortali remiſſo, quoad culpam & quoad reatum pœnæ æternæ, & quoad partem etiam pœnæ temporalis, cruciantur & purgantur igne internali, antequam in Paradiſum cœleſtē tranſferantur. Et *Thomas* ait, eundem eſſe ignem qui damnatos cruciat in inferno, & qui juſtos in Purgatorio purgat; & quod pœna Purgatorii minima excedat maximam pœnam hujus vitæ. in 4. ſentent. diſt. 21. quæſt. 1. art. 1. Theologi ferè omnes docent (ait *Bellarminus*) eodem in loco eſſe, & eadem igne torqueri damnatos, & animas Purgatorii. lib. 2. de Purgatorio. cap. 6. §. Deinde.

6. Quia verò ſcripſit *Gregorius*, lib. 4. dialogorum, cap. 40. & cap. 55. animabus quibuſdam aſſignatas eſſe pœnas ſuas purgatorias in balneis: propterea deſtinguit *Thomas*, loco citato, (& ſcholaſtici communiter) inter locum Purgatorii ſecundùm legem communem, quem ajunt eſſe locum infernalem, inferno damnatorum conjunctum, & locum Purgatorii ſecundùm diſpenſationem, ſecundùm quam poſſe ajunt in diverſis locis animas puniri, vel ad vivorum inſtructionem, vel ad mortuorum ſubventionem, ut viventibus eorum pœna innoteſcens, per ſuffragia Eccleſiæ mitigetur.

7. *Bellarminus*, lib. 1. de indulgentiis, cap. 14. quæſt. ultima, dicit *Paſchalem* primum Papam Romanum, Indulgentiam ita conceſſiſſe, ut qui pro anima Patris, vel alterius particularis perſonæ defunctæ, tot miſſas celebraverit in Capella S. Zenonis, quæ eſt in Eccleſia S. Praxedis, animas illas de Purgatorii pœnis eripiat. Idem autem *Bellarminus*, eodem lib. 1. de Indulgentiis. capite 7. Propoſ. 1. docet, Per indulgentias neminem abſolvi nec ſolvi à reatu culpæ ullius, neque mortalis, neque venialis, ſed tantum à reatu pœnæ temporalis quæ remanet, culpâ demiſſâ. Porro idem *Bellarminus*, lib. 1. de Purgatorio, capite 3. & capite 4. ſcribit, peccata quæ ſint venialia, non remiſſa in hac vita, remitti in Purgatorio & quoad culpam, & quoad pœnam. Et eodem libro, cap. 1. dicit Purgatorium eſſe locum quendam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non plenè purgatæ fuerunt, ut nimirum ſic purgatæ in cœlum ingredi valeant, quò nihil intrabit coinquinatum. Et lib. 2. de Indulgentiis, cap. 3. hanc ponit diſtinctionem inter culpam & pœnam, quod culpa maculam propriè gignat; pœna autem debitorem quidem, at non ſordidum faciat. Et ait non ablutionem culpæ, ſed ſolutionem pro debito pœnæ Indulgentiis tribui. Hinc ſic argumentor; Anima è corpore excedens aut habet remiſſionem omnis culpæ, adeo ut nulla maneat culpa ei non remiſſa in hac vita, aut non habet remiſſionem omnis culpæ, ſed manent adhuc non remiſſa quoad culpam quædam peccata venialia. Si prius, tunc non purgatur illa anima in Purgatorio, quia jam libera eſt à culpa, quæ ſola facit maculam & ſordes: Si poſterius, tunc non poteſt anima illa de Purgatorii pœnis eripi per Indulgentias Papales, quantum vis plenillimas, quamdiu manet aliqua macula aut reatus culpæ, quia per Indulgentias nemo ſolvitur à reatu ullius culpæ, ſed tantum à reatu pœnæ temporalis quæ remanet, remiſſa culpæ. De indulgentiis autem ſuperius diſſerimus, lib. 12. cap. 8.

Vide lib. 12. cap. 8. §. 20. & §. 24. & §. 30.

Dilemma.

CAPVT SECVNDVM.

De doctrinæ hujus origine.

APud Moſen & Prophetas nulla mentio hujus Purgatorii, ac ne in illis quidem Apocryphis libris, quos Veteri Teſtamento adjunctos hodierna Roma ut canonicos ſuſcipit. Locus ille quem maximè jactant 2. Maccab. 12. orationem habet pro mortuis, & eorum reconciliationem, & reſurrectionem, at pœnarum purgatoriarum nulla ibi fit mentio. Vt taceam factum Judæ, oblationem mittentis Hieroſolymam, non neceſſariò importare ſupplicationem pro mortuis, ſed pro congregatione ſuperſtite, ne ulterius, propter peccatum occiſorum, divina prorumperet indignatio. Interpretationem illam de cura pro mortuis hiſtoricus ille de ſuo addidit. Quem non eſſe auctorem canonicum ſeu theopneuſton, aliàs demonſtravimus. Et *Gregorius* primus, Papa Romanus, libros *Maccabæorum* diſertè appellat non canonicos. lib. 19. Moral. in Iob. cap 17. Neque tamen auctor ille non canonicus quicquam ſuggerit de Purgatorio ob reliquias pœne tēporalis debitas pro peccato mortali remiſſo, vel ob peccata venialia; neque de liberatione animarum ex Purgatorio ante diem reſurrectionis.

2. Maccab. 12. 43.

In prælectionibus noſtris de verbo Dei.

2. Iſraëlitis incognitum, gentiles hoc Purgatorium excogitarunt, eique commentum hoc acceptum referendum eſt. Bellarminus lib. 1. de Purgatorio. cap. 11. Ethnicos Purgatorium hoc agnoſcentes ad partes imprudenter advocat. De Ethnicis (inquit) pater ex Platone in Gorgia & Phædone: ex Cicerone in Somnio Scipionis in fine: & Virgil. 6. Æneid.

Ethnici doctrinam de Purgatorio primi auctores.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt.

Et ex Claudiano, lib. 2, in Ruffinum circa finem,

Quos ubi per varios omnes, per mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine. &c.

Quamvis autem *Virgilius*, de Tartari pœnis & incolis loquens, dixerit, Tityi jecur immortale in pœnas renaſci, æternumque ibi ſeſſurum infelicem Theſea, attamen Poëtam cum Platonicis in ea fuiſſe opinione ſcripſit *Auguſtinus*, ut nullas pœnas niſi Purgatorias exiſtimarent eſſe poſt

transire fluvium illum ignis, sine Lasione: reliquos in eo detineri donec purgentur ab immunditie: & pro qualitate vulneris peccati, etiam medendi spacia unicuique propagari, aliis citius, aliis autem tardius inde emergentibus. homil. 3. in Psal. 36. & homil. 8 in lib. Numerorum, lib. 2. de principiis, capitib. 10. & 11. & homil. 13. in Hieremiam.

1. *Purgatio & salus omnium hominum & dæmonum. Vide lib. 3. cap. 26.*

Hoc igne purgatorio omnes homines quantumcunque facinorosos, atque ipsos etiam Dæmonas purgandos esse, ut tandem omnes homines & omnes Dæmones, licet non subitò, sed paulatim, infinitis & immensis labentibus seculis, cum sensim & per singulos emendatio fuerit & correctio progressa, præcurrentibus aliis, & aliis postea per multos & innumeros ordines insequentibus, Deo reconcilientur & salutem consequantur. lib. 2. de principiis, capite 6. & lib. 3. cap. 6. & Tom. 18. in Evang. Iohannis. & homil. 8. in Leviticum. hoc ipsum accommodat ad illum peccatorem, cujus peccatum tale est, quod non remittatur neque in præsenti seculo, neque in futuro: talem ait unam & aliam septimanam, (id est, hoc seculum, & quod inter diem mortis & diem ultimi judicii futurum est) transiturum in immunditia sua, & tertia demum incipiente oboriri septimana, purgari ab immunditia. Vide & homil. 8. in Iosua.

Matth. 12 32

Vnamquamque rationabilem naturam posse ab uno in alterum ordinem transire, & per singulos in omnes, & ab omnibus in singulos pervenire. lib. 1. de Principiis cap. 6. 4.

Naturam rationabilem non posse absque corpore vitam degere. lib. 4. de principiis, in Anacephalæosi. 5.

In ipsis cœlestibus locis, in quos sancti transferentur, in fine mundi, præparari à Domino civitatem refugii, in qua ad tempus habitare debeât, qui non voluntaria peccata commiserunt, seu qui ignoranter peccaverunt: si tamen mundi inveniantur, & alieni ab iis peccatis quæ voluntate commissa sunt. homil. 28. in lib. Numer. ubi *Genebrardus* adjecit in margine notam admodum inoptam, videlicet; Purgatorium significatum per civitates refugii. cum *Origenes* loquatur de loco cœlesti quibusdam assignando in fine mundi. 6. *Civitas refugii in locis cœlestibus.* *Genebrardi paræmonia.*

6. Romanenses in suo dogmate de Purgatorio, parum ab *Origene*, plura à *Montano*, plurima verò à Gentilibus mutuati sunt, id quod quilibet facta collatione protinus deprehendet.

CAPVT TERTIVM.

Opinio quorundam Patrum, de exploratorio & purgatorio quodam igne in die ultimi judicii.

OPinionem Origenis de exploratorio & purgatorio quodam igne, per quem omnibus sit eundum, in die judicii, sequuti sunt Lactantius. Hilarius, Basilius, Ambrosius, & quidam alii Patres. Inter quos Gregorius Nyssenus etiam de reconciliatione tandem omnium hominum & dæmonum consentit cum Origene. *Vide c. 6. § 20.*

Lactant. 2. *Lactantius*, lib. 7. divinarum Institutionum, cap. 21. Sed (inquit) & justos cum judicaverit, etiam igne eos examinabit. Tum quorum peccata vel pondere, vel numero prævaluerint, perstringentur igne, atque amburentur; quos autem plena justitia, & maturitas virtutis incoxerit, ignem illum non sentient; habent enim aliquid inde, quod vim flammæ repellat ac respuat. Tanta enim virtus est innocentiæ, ut ab ea ignis ille refugiat innoxius, qui accepit à Deo hanc potestatem, ut impios urat, justis obtemperet. Nec tamen quisquam putet, animas post mortem protinus judicari. Omnes in una communique custodiâ detinentur, donec tempus adveniat, quo maximus Iudex meritorum faciat examen. Hæc Lactantius.

Hilarius. Psal. 119. 20. 3. *Hilarius* Pictaviensis, in Psal. 118. (seu 119.) in Gimel. in illa verba, *Concupivit anima mea, ut desiderem judicia tua in omni tempore.* Arduum (inquit) & naturæ humanæ periculosissimum Dei desiderare judicia. Cum enim nemo vivens in conspectu ipsius mundus sit; quomodo desiderabile ejus potest esse judicium? An, cum ex omni otioso verbo rationem simus præstituri, diem judicii concupiscimus, in quo nobis est ille indefessus ignis obeundus, in quo subeunda sunt gravia illa expiandæ à peccatis animæ supplicia? Beatæ MARIÆ animam gladius pertransivit, ut revelarentur multorum cordium cogitationes. Si in judicii severitatem capax ipsa Dei virgo ventura est, desiderare quis audebit à Deo judicari? Hæc Hilarius.

Luc. 2. 35.

Ambrosius. Ps. 37. 15. 4. *Ambrosius*, in Psal. 36. (seu 37.) in illa verba, *Framea peccatorum intret in corda ipsorum.* Omnes (inquit) igne examinabimur. Igne purgabuntur filii Levi, igne *Ezechiel*, igne *Daniel*. Sed hi, etsi per ignem examinabuntur, dicent tamen, *Transivimus per ignem & aquam.* Alii in igne remanebunt. Hæc ibi. ubi etiam adducit similitudinem matis rubri, per quod transiverunt Israëlitæ, sed demersi sunt Ægyptii. Idem etiam Ambrosius, in Psal. 118. (seu 119. *in Resh.* in illa verba, *Vide humilitatem meam, & erue me.* Omnes oportet per ignem probari, quicunque ad Paradisum redire desiderant. Non enim otiosè scriptum, quòd, ejectis Adam & Eva de Paradisi sede, posuit Deus in exitu Paradisi gladium igneũ versatilem. Omnes oportet transire per flammas, sive ille *Iohannes* Evangelista sit, sive sit *Petrus*. Sed ille examinabitur ut argentum, ego examinabor ut plumbum: donec plumbum tabescat, ardebo. Si nihil argenti in me inventum fuerit, heu me, in ultima inferni detrudar, aut ut stipula totus exurar. Si quid inventum in me fuerit auri vel argenti, non per meos actus, sed per misericordiam & gratiam Christi, per ministerium sacerdotii, dicam fortasse ego; Etenim qui sperant in te, non confundentur. Illo igitur igneo gladio iniquitas exuretur, quæ sedet super talentum plumbeum. Ideo unus ignem illum sentire non potuit, qui est justitia Dei Christus, quia peccatum non fecit. Nihil enim ignis in eo quod exurere posset, invenit. — Teneamus hîc positi humilitatem, ut cum unusquisque nostrûm venerit ad judicium Dei, ad illos ignes quos transituri sumus, dicat; *Vide humilitatem meam, & erue me.* Hæc *Ambrosius*. *Ps. 37. 15.*

Hieronym. *Hieronymus*, in ſuo Commentario, in cap. 66. Eſaiæ, poſtrema illius capitis verba exponit de ultimo judicio, & ait; Sicut diaboli & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo; Non eſt Deus, credimus æterna tormenta: Sic peccatorum atque impiorum & tamen Chriſtianorum, quorum opera in igne probanda ſunt atque purganda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ ſententiam judicis. Hæc ibi, dum reſpondet eis qui, cum *Origene*, volunt ſupplicia aliquando finiri. Idem etiam, in ſuo Commentario in Daniel. 7. 9, 10. in illa verba; *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit*, &c. *Thronus* (inquit) *ejus flamma ignis*, ut peccatores tormentorum magnitudinem pertimeſcant: & juſti ſalventur: ſic tamen quaſi per ignem. *Rota ejus ignis accenſus*, ſive currus ejus. Et in *Ezechiel*, quadrigæ ſedens inducitur Deus, & omnia Dei flammea ſunt. De quo & alibi dicitur; *Deus ignis conſumens eſt.* ut lignum, fœnum, ſtipulam, aſſura in die judicii noverimus. Et in Pſalmis legimus; *Ignis ante eum præcedet, & inflammabit in circuitu omnes inimicos ejus. Fluvius igneus rapidusque egredi batur à facie ejus*, ut peccatores traheret in gehennam. Hæc *Hieronymus*.

Pſal. 13. (ſeu 14) 1.

Dan. 7. 9, 10.

Ezech. 1. 26. 27. *Dan.* 7. 24. 1. *Cor.* 3. 12, 15 *Pſal.* 96. (ſeu 97) 3 *Dan.* 7. 10.

Auct. Append. Auguſt. 3. *tom.*

6. *Auguſtinus*, lib. 20. de Civitate Dei, capite 25. Judicium (inquit) noviſſimum prophetavit Propheta *Malachias*, dicens; Ecce venit dicit Dominus omnipotens. Et quis ſuſtinebit diem introitus ejus, aut quis ferre poterit ut aſpiciat eum? quia ipſe ingredietur quaſi ignis conflatorii, & quaſi herba lavantium; & ſedebit conflans, & mundans ſicut aurum, & ſicut argentum, & emundabit filios Levi, &c. Ex his quæ dicta ſunt, videtur evidentius apparere in illo judicio quaſdam quorundam purgatorias pœnas futuras. —— Filios autem Levi & Iuda & Hieruſalem, ipſam Dei Eccleſiam debemus accipere, non ex Hebræis tantum, ſed ex aliis etiam gentibus congregatam, nec talem, qualis nunc eſt. ubi ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, ſed qualis tunc erit velut area per ventilationem, ita per judicium purgata noviſſimum, eis quoque igne mundatis, quibus talis mundatio neceſſaria eſt, ita ut nullus omnino ſit, qui offerat ſacrificium pro peccatis ſuis. Et capite 26. ejuſdem libri; Nunquid (inquit) dicturus eſt quiſpiam hoc fidei tempus illi fini eſſe coæquandum, quando igne judicii noviſſimi mundabuntur, qui offerunt hoſtias in juſtitia. Ac poſt talem mundationem nullam peccatum juſtos habituros eſſe credendum eſt. —— Deinde propter eos, qui non mundatione, ſed damnatione ſunt digni, Et accedam, inquit, ad vos in judicium, & ero teſtis velox ſuper maleficos & ſuper adulteros, & cætera. Hæc Auguſtinus.

1. Ioan. 1. 8.

Malach. 3. 5.

7. Et in eandem ſententiam, auctor homiliæ 16. quæ Auguſtino tribuitur, in libro quinquaginta homiliarum; Reſurrectio (inquit) & glorificatio Domini noſtri Ieſu Chriſti oſtendit nobis vitam, quam accepturi ſumus cum venerit retribuere digna dignis, mala malis, bona bonis. —— Hæc pœna illos manebit, qui amiſſo & non reparato per pœnitentiam baptiſmo, in æternum peribunt. Ad quos dicitur, Paleas autem comburet igne inextinguibili. Hi verò qui temporalibus pœnis digna geſſerunt, de quibus

Matt. 3. 12.

1. Cor. 3. 15.

Apoſtolus dicit, Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem: per fluvium igneum, de quo propheticus ſermo commemorat, & fluvius igneus currebat ante eum: per fluvium igneum & vada ferventibus globis horrenda tranſibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranſeundi mora. Quantum exegerit culpa, tantum ſibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis diſciplina. Et quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiens pœna detæviet. Et quia ſermo divinus, quodam loco, æneæ ollæ animam peccatricem comparat, dicens, Pone illam ſuper prunas vacuam, donec concaleſcat æs ejus, & omne ſtannum ejus defluat: illic ſermones otioſi & cogitationes iniquæ vel ſordidæ, illic multitudo levium peccatorum, quæ puritatem nobilis naturæ infecerant, exundabunt: illic ſtannum vel plumbum diverſorum ſubrepentium dilectorum, quę divinam imaginem obſcuraverant, conſumentur: quæ omnia hic ab anima ſeparari per eleemoſynas & lacrymas, compendioſa tractatione, potuiſſent. Hæc auctor illius homiliæ, quam in Poſſidii indiculo operū Auguſtini ſe non inveniſſe ſcribit Poſſevinus. De homiliis (inquit) quinquaginta, ſolùm quæ ſubjiciuntur, inveni & Indiculo Poſſidii. 10. 11. 28. 32. 34. 45. & 50. De reliquis ambiguum eſt: tametſi credibile eſt, vel omnes, vel majorem partem eſſe Auguſtini. Hæc Antonius Poſſevinus, in apparatu ſacro. Verba autem illa, modo recitata, de tranſitu per fluvium igneum & vada ferventibus globis horrenda, Bellarminus, libro primo de Purgatorio, capite decimo, tribuit Euſebio Emiſſeno, homil. 3. de Epiphania. eaque perperam applicat ad purgatorias pœnas animarum ſeparatarum, cum ab auctore manifeſtè referantur ad ignem diei judicii.

Dan. 7. 10.

Ezech. 24. 11.

De 50 homiliis, quæ Auguſtino tribuntur.

Euſeb Emiſſenus.

8. *Sedulius* & *Primaſius*, in ſuis Commentariis in 1. Corinth. caput 3. exponentes verba illa Apoſtoli, *Et uniuſcujuſque opus quale ſit ignis probabit.* per ignem intelligi ajunt examinationem judicii, vel præſentem tribulationem.

Sedul. & Primaſ. 1. Cor. 3. 13.

9. *Baſilius* magnus, lib. de Spiritu Sancto, capite decimo quinto, exponens verba illa Johannis Baptiſtæ, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne:* Ignis baptiſmum (inquit) vocans explorationem, quæ fiet in judicio [τὸν ἐν τῇ κρίσει ἔκκαυσιν,] quemadmodum ait Apoſtolus, *Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit.* Et rurſum, *Dies enim manifeſtabit, quia in igne revelatur.* Similia ſunt quæ legimus apud eundem Baſilium de igne expurgante, in caput quartum Eſaiæ: ex quo loco verba Baſilii inferius exhibebimus. Et apud Gregorium Nyſſenum, oratione de mortuis. Et orat. de anima & reſurrectione. Nec diſſimile eſt, quod de igne illo in ultimo die futuro ſcripſit Gregorius Nazianzenus, ſub initium orationis 26. δηλώσει σαφῶς ἡ τοῦ ἀποκαλύψεως ἡμέρα, ἢ τὸ πᾶν λαμπὸν πῦρ, ᾧ πάντα κρίνεται, ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα. id eſt; perſpicuè declarabit dies revelationis, ignisque ille poſtremus, quo noſtra omnia dijudicantur aut purgantur. Et quod ſcripſit Iohannes Chryſoſtomus, prope finem homiliæ quartæ in Evangelium Matthæi; ſanctos in die judicii ambulaturos per fluvium ignis [διὰ τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρὸς] illæſos: at ignem abſorpturum impios. Et quæ de acri & vehementi examine per ignem futuro in die judicii, ſcripſit Theodoretus, in 1. Corinthios 3.

Baſil. Cæſarienſis. Matth 3. 11.

1. Cor 3. 13. *Ibidem.*

Infra, c. 8. § 11. & 12. *Gregor. Nyſſen. Vide c.* 8. § 10. *Gregor. Nazianz.*

Chryſoſt.

Theodoret. 13. 14, 15.

10. Pe-

Impostura Romanensium.

10. Per hæc detegitur impostura Romanensium, talia veterum loca allegantium pro Purgatorio illo, quo Romanenses imaginantur animas à corporibus separatas torqueri, ante diem judicii.

11. Hujusmodi autem Purgatorii, quale tuentur Romanenses, suspicio quædam incessit quorundam animis, paulo post annum Domini 400. ut patet ex *Augustino*, qui in suis operibus modò illud admittere, modò de eodem ambigere, aliquando verò illud veluti ex professo evertere videtur.

Annotatio, de Purgatorio, de quo certant Romanenses. vide c. 7. §. 1. & §. 12.

CAPVT QVARTVM.

Sententiæ Augustini, quibus putatur asserere Purgatorium illud, de quo certant Romanenses: cum earundem sententiarum vindiciis.

TEmporarias (inquit) pœnas alii in hac vita tantùm, alii post mortem, alii & nunc & tunc, verumtamen ante judicium illud severissimum novissimumque patiuntur. Non autem omnes veniunt in sempiternas pœnas, quæ post illud judicium his sunt futuræ, qui post mortem sustinent temporales. Nam quibusdam quod in isto non remittitur, remittitur in futuro seculo, id est, ne futuri seculi æterno supplicio puniantur. August. lib. 21. de Civitate Dei, cap. 13. Huic sententiæ non congruit doctrina Romanensis de Purgatorio, in quo eam tantummodo culpam remitti, vel pœnam pendi ajunt, cujus reatus supplicium æternum non erat allaturus. Præterea Augustinus pœnas temporales vocat illas, quas post mortem & ante diem judicii, & usque ad diem judicii, patiuntur animæ, habentes reatum peccati mortalis, & supplicii æterni. Et his solis attribuit pœnas post mortem temporales eisdemque futuras dicit post judicium pœnas sempiternas. Quamvis nonnullis remitti existimet in futuro seculo, id est, in die judicii, reatũ aliquem peccati mortalis & supplicii æterni, nondum ante illud tempus remissum. Futurum autem seculum, loco citato, ex mente Augustini, esse diem novissimi judicii, patet ex ipsius Augustini verbis, cap. 24. ejusdem libri; Facta (inquit, resurrectione mortuorum, non deerunt quibus post pœnas, quas patiuntur spiritus mortuorum, imperiatur misericordia, ut in ignem non mittantur æternum. Neque enim de quibusdam veraciter diceretur, quod non eis remittatur neque in hoc seculo neque in futuro, nisi essent quibus etsi non in isto, tamen remitteretur in futuro. Hæc ibi. Aliena hæc sunt à Pontificiorum doctrina de Purgatorio.

Futurum seculum.

Matt. 12. 32.

2. Adferri solent & hæc verba ex eodem opere, Tales constat ante judicii diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, receptis corporibus æterni ignis supplicijs non tradendos. August. lib. 21. de Civitate Dei, cap. 24. Ludovicus Vives, in Commentario in hunc locum, annotat, non legi verba ista in antiquis libris Brugensibus & Colonienſibus, neque in exemplaribus Friburgi excusis: & in margine ejusdem Commentarii (edit. Paris. anno Domini 1531.) adjicitur hæc nota, *Caret eis & Parisiense exemplar*. Quamvis autem essent ipsius hæc verba Augustini, non tamen haberent in eis Romanenses idoneum doctrinæ suæ præsidium; cum neque ignis purgatorii fiat mentio, neque liberationem ex pœnis illis temporalibus, quæcunque tandem illæ forent, intellexerit Augustinus ante diem ultimi judicii, sicut ejus verba ex eodem capite modò recitata declarant.

3. Scribit etiam Augustinus, lib. 21. de Civitate Dei, capite 16. Infantes & pueros, accepto baptismo hanc vitam finientes, non solùm pœnis non præparati æternis, sed ne ulla quidem post mortem Purgatoria tormenta pati. Et postea, eodem capite, sic hortatur adultos; Quisquis igitur cupit pœnas evadere sempiternas, non solum baptizetur, verumetiam justificetur in Christo; ac si verè transeat à diabolo ad Christum. Purgatorias autem pœnas nullas futuras opinetur, nisi ante illud ultimum tremendumq; judicium. His verbis Augustinus de pœnis purgatoriis dũas proponit assertiones negativas. 1. Infantes & pueri ante usum rationis, accepto baptismo, vitam hanc finientes non sentient post hanc vitam ulla tormenta purgatoria. 2. Purgatoriæ pœnæ nullæ futuræ sunt, nisi ante ultimum judicium. Sed non affirmat futuras post mortem. Negat parvulos baptizatos, eas pati post mortem; & ideo negat, quia quibusdam illo tempore incipiebant esse formidini, eo quod suspicarentur futuras istiusmodi pœnas post mortem: hanc ille formidinem fidenter pellit de parvulis baptizatis. De adultis autem nihil determinat, præterquam quod non sint futuræ pœnæ ullę purgatoriæ, nisi ante judicium. (contra opinionem Origenis, quam tamen alibi ipse Augustinus non aversatur, sicut ostendimus præcedente capite, §. 6. Et fortasse particula *nisi* hoc loco, est suppositiua.) Sed non ait futuras post mortem, ante ultimum judicium. Nam ipsæ pœnæ purgatoriæ, quas in hac vita patimur, & ipsa mors corporis, sunt ante judicium. Nos verò (inquit Augustinus, libro vigesimo primo de Civitate Dei, cap. decimo tertio.) etiam in hac quidem mortali vita esse quasdam pœnas purgatorias, confitemur, non quibus affliguntur, quorum vita vel non inde fit melior, vel potius inde fit pejor, sed illis sunt purgatoriæ, qui eis coërciti corriguntur. Et ejusdem libri capite vigesimo sexto. Potest (inquit) ad istam tribulationem pertinere etiam ipsa mors carnis, quæ de peccati primi perpetratione concepta est, & secundùm cujusque ædificium tempore suo ab unoquoque suscepta. Possunt & persecutiones Ecclesiæ, quibus martyres coronati sunt, & quas patiuntur quicunque Christiani, probant utraque ædificia vel ut ignis, &c.

Pœna purgatoria in hac vita.

4. Adferunt etiam Papistæ, pro suo Purgatorio, hæc sequentia Augustini testimonia. De Genesi contra Manichæos, libro 2. capite 20. Qui fortè (inquit) agrum non coluerit, & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis, & post hanc vitam habebit vel ignem purgationis, vel pœnam æternam. Et in Psal. 37. ad initium Psalmi, scribit Augustinus, In hac vita purges me, & talem me reddas, cui jam emendatorio igne non opus sit: propter illos qui salvi erunt; sic tamen quasi per ignem. Quare? nisi quia hic ædificant supra fundamentum ligna,

fœnum, ſtipulam; ædificarent autem aurum, argentum, lapides pretioſos: & de utroque igne ſecuri eſſent: non ſolùm de illo æterno, qui in æternum cruciaturus eſt impios; ſed etiam de illo, qui emẽdabit eos qui per ignem ſalvi erunt. 1.Cor.3.15. Dicitur enim; Ipſe autem ſalvus erit: ſic tamen quaſi per ignem. Et quia dicitur, ſalvus erit, contemnitur ille ignis. Ita planè, quamvis ſalvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quicquid poteſt homo pati in hac vita. Hæc ibi. At iſtis locis intelligit Auguſtinus fluvium illum igneum, per quem omnes in die ultimi judicii tranſituros eſſe exiſtimabant multi veteres, & ipſe Auguſtinus, ſicuti præcedente capite oſtenſum eſt. Non intelligi autem, iſtis locis, ignem illum Purgatorium, in quem ingredi ſtatim poſt mortem, non eorum animas qui ædificarunt aurum, argentum, lapides pretioſos; ſed, ſolas animas eorum qui ædificarunt ligna, fœnum, ſtipulam, ſupra fundamentum, tradunt Romanenſes; patet ex ipſius verbis Auguſtini, Enchiridii capite 68. ubi ait; Ignis, de quo loquutus eſt eo loco Apoſtolus Paulus, talis debet intelligi, ut ambo per eum tranſeant, id eſt, & qui ædificat ſupra hoc fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos; & qui ædificat ligna, fœnum, ſtipulam. Et lib.21.de Civitate Dei, cap.26. de eodem igne dicit; Illo quippe igne utrique probandi ſunt, Hæc Auguſtinus.

5. Recitant ex homilia 16. in libro 50. homiliarum, qui Auguſtino tribuitur, hæc verba; qui temporalibus pœnis digna geſſerunt, per ignem quendam purgatorium tranſibunt, de quo Apoſtolus inquit, Salvus erit: ſic tamen quaſi per ignem. Hęc Bellarminus adducit in patrocinium doctrinæ Romanenſium, lib. 1. de Purgatorio, cap.10. Sed iniquè egit Bellarminus, cum loquatur auctor illius homiliæ, non de igne illo purgatorio, de quo certant Romanenſes; ſed de fluvio illo igneo in die ultimi judicii, ut patet ex ipſius verbis, quæ ex eadem homilia recitavimus præcedente capite, §.7.

CAPVT QVINTVM.

Ejuſdem Auguſtini una ſententia, qua ſe profitetur dubitare, num defunctorum ſpiritus, qui igni æterno tradendi non ſunt, ſentiant interim, ante diem ultimi judicii, pœnas temporales in igne aliquo purgatorio. Et alia ejuſdem ſententia, qua dubitare ſe profitetur de igne aliquo purgatorio poſt hanc vitam.

AVguſtinus, lib. 21.de Civitate Dei, cap.26. Poſt iſtius (inquit) corporis mortem, donec ad illum veniatur, qui poſt reſurrectionem corporũ futurus eſt damnationis & remunerationis ultimus dies, ſi hoc temporis intervallo ſpiritus defunctorum ejuſmodi ignem dicuntur perpeti, quem non ſentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in hujus corporis vita, ut eorum ligna, & fœnum, & ſtipula conſumatur: alii verò ſentiunt, qui ejuſmodi ſecum ædificia portaverunt, ſive ibi tantùm, ſive & hìc & ibi, ſecularia quamvis à damnatione venialia concremantem ignem tranſitoriæ tribulationis inveniant, non redarguo, quia forſitan verum eſt. Poteſt quippe ad iſtam tribulationem pertinere etiam ipſa mors carnis, poſſunt & perſecutiones Eccleſiæ. Hæc ibi. Ac ſi diceret, neque vehementer reſiſto, neque fidenter affirmo, quia forſitan verum eſt, forſitan falſum eſt. ſeu (ut ipſe Auguſtinus de quadam alia quæſtione loquitur, eodem libro vigeſimo primo, de Civitate Dei, capite vigeſimo quarto.) non ideo confirmo, quoniam non reſiſto. Aliam autem expoſitionem verborum Apoſtoli magis probat Auguſtinus ibidem, & Enchiridii capite ſexageſimo octavo, & alibi paſſim, nempe ut per ignem intelligatur vel examen ultimi judicii, vel afflictio in hac vita. 1.Cor.3.13. 15.

2. Idem Auguſtinus, in Enchiridio ad Laurentium, poſtquam capite 68. verba Apoſtoli, dicentis ædificatores lignorum, fœni, ſtipulæ, ſuper fundamentum, ſalvos futuros, ſic tamen quaſi per ignem, accipienda eſſe monuit de tentatione tribulationis in hac vita, quæ homines eorumque opera velut ignis explorat: ſubjungit ſequente capite, videlicet capite 69. hæc verba; Tale aliquid etiam poſt hanc vitam fieri incredibile non eſt, & utrum ita ſit, quæri poteſt. Et aut inveniri aut latere nonnullos fideles per ignem quendam Purgatorium, quanto magis minuſve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardiùs citiuſque ſalvari: non tamen tales, de quibus dictum eſt, quod regnum Dei non poſſidebunt, niſi convenienter pœnitentibus eadem crimina remittantur. Hæc ipſa verba repetit Auguſtinus, lib. de octo Dulcitii quæſtionibus, quæſt.1. 1.Cor.3.15.

3. His verbis dubitare ſe profitetur, utrum fideles experiantur aliquem ignem Purgatorium poſt hanc vitam. Si autem quæras, de quo igne poſt hanc vitam illi ſermo ſit, utrum de igne aliquo quem ſentiant defunctorũ ſpiritus ante reſurrectionem corporum, an de igne illo ultimi judicii: Reſpondeo; veriſimilius eſt eum loqui de igne illo ultimi judicii, per quem omnibus eundum eſſe exiſtimabant quidam veteres. Nam cap.68. dixit, ignem de quo loquutus eſt Apoſtolus, talem debere intelligi, ut ambo per eum tranſeant, id eſt, & qui ædificat ſupra fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos, & qui ædificat ligna, fœnum, ſtipulam: & non unius eorum, ſed utriuſque opus hoc igne probari. Deinde, cap.69. dicit, tale aliquid etiam poſt hanc vitam fieri incredibile non eſſe, & utrum ita ſit, quæri poſſe.

4. Enchiridion ad Laurentium, & librum de octo quæſtionibus ad Dulcitium, ſcripſit Auguſtinus jam ſenex, poſtquam abſolviſſet opus de Civitate Dei, ut ipſe teſtatur Auguſtinus, lib.2. Retractationum, capitibus 43, 63. 65.

Detegitur ac refutatur error, vel impoſtura Bellarmini.

5. Fallitur autem, vel lectorem vult fallere Bellarminus, lib.1. de Purgatorio, cap.10. quando ait, Auguſtinum lib.21. de Civitate Dei, cap.26. & in Enchiridio, capite 69. non dubitare de pœna animarum in Purgatorio, poſt hanc vitam, ſed de modo, & qualitate: Et in priore quidem loco ſolùm dubitare, an ignis purgatorius ſit idem in ſubſtantia cum igne Gehennæ, de quo dicitur, Matth. 25. Ite in ignẽ æternum. In poſteriore autem dubitare, an poſt hanc vitam urentur animæ igne illo doloris de amiſſione Matth.25. 41.

tempo-

Digitized by Google

temporalium, quo hic uti ſolent, cum rebus valde dilectis carere coguntur. Hæc non eſt dubitatio Auguſtini, ſed hallucinatio vel impoſtura Bellarmini: nam ipſa Auguſtini verba, modò recitata, apertè clamant Auguſtinum in utroque loco dubitare de pœna animarum poſt hanc vitam: & priore quidem loco dubitare, an ſolùm in hac vita, vel etiam poſt hanc vitam ignem tranſitoriæ tribulationis quidem inveniant: & poſteriore loco dubitare, num per ignem quendam Purgatorium fideles probentur poſt hanc vitam, & quanto magis minuſve bona pereuntia dilexerunt, tantò tardiùs citiùſque ſalventur.

CAPVT SEXTVM.

Sententia quædam Auguſtini contra Purgatorium.

IN requie (inquit) ſunt animæ piorum à corpore ſeparatæ: impiorum autem pœnas luunt: donec iſtarum ad æternam vitam, illarum verò ad æternam mortem, quæ ſecunda dicitur, corpora reviviſcant. Auguſtinus, lib. 13. de Civitate Dei, cap. 8. Et ſtatim hanc quæſtionem ſubjicit, cap. 9. Sed id tempus, quo animæ à corpore ſeparatæ, aut in bonis ſunt, aut in malis, utrum poſt mortem potiùs, aut in morte dicendum eſt? Vnde patet, animas illas in requie, eſſe in bonis, ſecundùm Auguſtinum, id eſt, in eo ſtatu in quo eſt Lazarus ille? de quo dicitur in Evangelio Lu-
Luc. 16. 25. cæ, cap 16. verſ. 25. quod in vita ſua receperit mala, nunc autem ſolamen recipiat: cum è contrario impius ille dives in vita ſua receperit bona, nunc autem crucietur. Vide §. 6.

2. Idem Auguſtinus, libro 1. de Civitate Dei, cap. 13. & lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 3. Cum deſunt (inquit) ea quæ curandis funeribus condendiſque corporibus defunctorum adhiberi ſolent, non efficiunt miſeros, in occultis piorum ſedibus jam quietos.

3. Et lib. 12. de Civitate Dei, cap. 9. Pars quæ conjungenda immortalibus Angelis ex mortalibus hominibus congregatur, & nunc mortaliter peregrinatur in terris: vel in eis qui morte obierunt, ſecretis animarum receptaculis ſedibuſque requieſcit. In hæc Auguſtini verba Ludovicus Vives in Commentario ait; Non dubitat de earum gloria etiam ante judicium, ſed de loco gloriæ. Nam ubique poſſunt beatæ eſſe, cum ubique ſit Deus, cujus fruitione ſunt beatæ. Hæc Vives, exponens hæc Auguſtini verba, *ſecretis animarum receptaculis*. Hunc autem eſſe ſtatum omnium defunctorum, qui æternâ beatitudine fruentur, aſſerit Auguſtinus.

Chriſtus purgatorium.

4. Idem, lib 10. de Civitate Dei, cap. 24. Chriſtum dicit eſſe principium, cujus incarnatione purgamur. Et ibidem eum vocat Purgatorium.

5. Idem Auguſtinus, Tractatu 26. in Evange-
Ioan. 6. 54. lium Iohannis in illa verba Domini, *qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Promiſſionem iſtam reſuſcitationis exponens, ait; Vt habeat interim ſecundùm ſpiritum vitam æternam in requie, quæ ſanctorum ſpiritus ſuſcipit: quod autem ad corpus attinet, nec caro ejus vita æterna fraudetur, ſed in reſurrectione mortuorum, &c. Ergo, ſecundùm Auguſtinum, omnium fidelium defunctorum ſpiritus habent vitam æternam in requie ſanctorum.

Refellitur figmentum Bellarmini, de requie ſanctorum aruminoſa poſt hanc vitam.

6. Eſt autem illa palàm violenta & prorſus abſurda interpretatio Bellarmini, lib. 1. de Purgatorio, cap. 13. qua requiem & gaudium ſanctorum, poſt mortem corporis, interpretatur certitudinem ſuæ æternæ ſalutis, quam dicit in quibuſdam conjunctam eſſe cum admixtione temporalis pœnæ & doloris. Falſa, inquam, eſt iſta gloſſa, & planè commentitia: nihil enim iſtjuſmodi apud Auguſtinũ invenitur; & Auguſtini verbis repugnat: nam Auguſtinus iſta duo pœnam & requiem, tanquam *ἀντιπεπονθότα* inter ſe opponit, & requiem exponit ſtatum in bonis, pœnam verò in malis. Neque Bellarminum adjuvat diſtinctio inter pœnas tẽporales & æternas, nam Auguſtinus loquitur de ſtatu, in quo poſt corporis mortem ante diem judicii, interim ſunt defunctorum animæ, donec iſtarum ad æternam vitam, illarum verò ad æternam mortem corpora reviviſcant. loquitur igitur de ambarum ſtatu temporali, & piis temporalẽ requiem. & gaudium, impiis autem temporales tribuit pœnas & tormenta. *Sudra, §. 4.*

7. Auguſtinus, tractatu 49. in Evangelium Iohannis, Diverſæ (inquit) cuſtodiæ mortuorum, & diverſa merita reſurgentium: receptus eſt pauper: receptus eſt dives: ſed ille in ſinu Abrahæ: ille ubi ſitiret, & guttam non inveniret. Habent ergo omnes animæ, ut ex hac occaſione inſtruam charitatem veſtram; habent omnes animæ, cum de ſeculo exierint, diverſas receptiones ſuas: habent gaudium boni, & mali tormenta. Sed cum facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta graviora, quando cum corpore torquebuntur. Recepti ſunt in pace ſancti Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi ſunt quod promiſit Deus: promiſſa enim eſt reſurrectio etiam carnis, mortis conſumtio, vita æterna cum Angelis: hoc omnes ſimul accepturi ſumus: Nam requiem quæ continuò poſt mortem datur, ſi ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cum moritur. Priores acceperunt Patriarchæ, videte ex quo requieſcunt: poſteriores Prophetæ, recentius Apoſtoli, multo recentiores ſancti martyres, quotidie boni fideles: & alii in iſta requie tamdiù ſunt, alii non tamdiu; alii paucioribus annis, alii recenti tempore. Cum verò ab hoc ſomno evigilabunt, ſimul omnes quod promiſſum eſt accepturi ſunt. Ex his Auguſtini verbis liquidò conſtat, eum ſenſiſſe, omnium qui in ultima reſurrectione vitam æternam cum Angelis accepturi ſunt, atque adeò omnium electorum animas, continuò poſt mortem corporis, recipi in illã requiem, in qua nunc ſunt animæ Patriarcharum, & Prophetarum, & Apoſtolorum, & Martyrum, gaudentes. omniſque tormenti expertes.

Recepti ſunt in pace ſancti Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, boni fideles.

Requies continuò poſt mortem datur.

Somnus pacis. Vide cap. 11. §. 2.

8. Idem tractatu 84. in Evangelium Iohannis. Adipſam menſam Domini non ſic martyres commemoramus; quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, ut etiam pro eis oremus. Ergo ſecundùm Auguſtinum, etiam illorum fidelium defunctorum ſpiritus, pro quibus orationes fiebant, requieſcebant in pace. Non igitur pro liberatione è Purgatorio, neque pro mitigatione alicujus

Requieſcunt in pace.

De orationibus pro defunctis, vide inferius, cap. 9 & cap. 10.

cujus præsentis pœnæ, orationes pro defunctis fieri volebat Augustinus, aut hanc ex illis orationibus utilitatem intelligebat, quando eas mortuis prodesse dicebat: sed orandum esse putabat pro mortuis, ut misericordiam apud Dominum invenirent in die ultimi judicii, & in ignem non mitterentur æternum. Vide supra, cap. 4. §. 1. & infra, cap. 9. & cap. 10.

9. In Libro quinquaginta homiliarum, qui Augustino tribuitur, homil. 5. Cum finita fuerit via, non erit alia ubi cum adversario concordetis. Iudex restat, minister, & carcer. Et paulò post: faciamus amicitias cum adversario nostro, dum sumus in via cum illo; hoc est, consentiamus verbo Dei dum adhuc sumus in hac vita: quia postea, cum de hoc seculo transierimus, nulla compunctio vel satisfactio remanebit. His verbis auctor illius homiliæ, omnem animæ post hanc vitam reconciliationem, compunctionem, & satisfactionem adimit. Carceris autem nomine intelligit Augustinus infernum damnatorum: ut patet ex ejus libro ad Dulcitium, quæst. 1. & lib. 1. de sermone Domini in monte. Et eodem modo exponitur carcer ille, in quæstionibus ex veteri & novo Testamento, (quæ Augustino tribuuntur, Tom. 4. operum Augustini) quæst. 70. & lib. de salutaribus documentis (qui eodem tomo eidem tribuitur) cap. 64. In quibus omnibus locis ille carcer de quo loquitur Dominus, Matth. 5. unde non exitur ante solutionem novissimi quadrantis, exponitur gehenna & tenebræ exteriores.

Nulla post hanc vitam satisfactio. Vide cap. 8. § 4 & §. 26. & § 32.

Carcer. Matth. 5. 25. 26. Vide cap. 12. hujus libri.

10. Augustinus, epist. 80. ad Hesychium: In quo quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet Mundi novissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo judicabitur. —— Cur itaque omnibus dicit, vigilate, nisi quia eo modo ad omnes pertinet, quomodo dixit? tunc enim unicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies. Hæc ibi Augustinus. Iam autem eum, qui culpæ alicujus reatu vel pœnæ debito constrictus moritur, inficiari nemo potest imparatum esse ad ingressum regni Cœlorum, in quo nulli prorsus culpæ vel pœnæ locus ullus est.

Hanc epistolam scripsit Aug. anno Dom. 420 ut ipse in eadem commemorat, qui erat annus ætatis eius 66.

Marc. 13. 37.

11. Concordat & illud ejusdem Patris dictum ad Petrum Presbyterum, lib. 2. de anima & ejus origine, cap. 4. Nam illud quod rectissimè & valde salubriter credit, judicari animas cum de corporibus exierint; antequam veniant ad illud judicium, quo eas oportet jam redditis corporibus judicari, atque in ipsa qua hic vixerunt carne torqueri, sive glorificari, hoc ita tandem ipse nesciebas? Quis adversus Euangelium tantâ obstinatione mentis obsurduit, & in illo paupere qui post mortem oblatus est in sinum Abrahæ, & in illo divite cujus infernus cruciatus exponitur, ista non audiat, vel audita non credat? Quibus verbis Augustinus omnium animas, cum de corporibus exierint, adjudicari docet vel sinui Abrahæ cum Lazaro, vel cruciatui infernali gehennæ cum illo divite epulone. Et quemadmodum apud Lucam cap. 16. Abrahamus diviti in inferno exsistenti ait: nunc hic consolationem percipit, tu autem cruciaris; ita Augustinus, sacram scripturam sequutus, sinum Abrahæ & cruciatum à se invicem distinguit, ut *ἀνάπαυσιν* & *ἀνάπαυστα*, ut qui est in sinu Abrahæ, is non crucietur; & qui cruciatur, is non sit in sinu Abrahæ. Alter enim istorum duorum locorum est locus consolationis, non autem cruciatus; alter verò est locus cruciatus, non autem consolationis. In altero recipiuntur bona; non autem mala; in altero verò recipiuntur mala, non autem bona: *Memento* (inquit Abraham) *quod tu receperis bona tua in vita tuâ, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolationem accipit, tu autem cruciaris:* unde constat, omnes Lazari cruciatus præteriisse, & finem cum vita mortali accepisse: sicut præterierunt epulonis illius bona, sive solatia & oblectamenta. Ideo Chrysost. serm. 3. de Lazaro, scribit, utrumque hinc decessisse nudum, Lazarum quidem peccatis, epulonem autem operibus justitiæ: & propterea Lazarum habere jam *καθαρὰν τὴν παράκλησιν*, meram consolationem; epulonem verò sustinere *ἀναπαμβήτην τὴν τιμωρίαν*, inconsolabile supplicium.

Hunc librum eodem fere tempore scripsit.

Luc. 16. 22. 2

Vide cap. 12. §. 17.

Luc. 16. 25

12. Sic tractatu decimo in epistolam beati Iohannis, Augustinus ait, Corpus illius qui vixit & mortuus est, poni in terra; animam autem ad alia loca rapi. Et hoc explicans, aut (inquit) in sinu Abrahæ gaudet, aut in igne æterno aquæ modicum desiderat. Tertium Augustinus nullum commemorat locum, vel statum animæ separatæ, sed tanquam perfectâ enumeratione factâ, orationis suæ gradum sistit.

Requies & cruciatus sunt ἀνάπαυσις.

13. Hæc illa sunt receptacula, de quibus scripsit idem Pater, Enchiridio cap. 109. & lib. ad Dulcitium, quæst. 2. inquiens; Tempus autem quod inter hominis mortem & ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet: sicut unaquæque digna est vel requie, vel ærumnâ, pro eo quod sortita est in carne dum viveret.

Vide cap. 12. arg. 4.

14. Idem, sermone trigesimo septimo de verbis Domini; Christus suscipiendo pœnam, & non suscipiendo culpam, & culpam delevit & pœnam. Hæc Augustinus.

CAPVT SEPTIMVM.

De somniis, & revelationibus per mortuos.

Deut. 18. 11. Isai. 8. 19.

NOndum igitur in Ecclesia locum inter dogmata fidei Christianæ, tempore Augustini, invenerat doctrina de Purgatorio illo igne, quæ postmodum invecta est, & confirmata per quasdam revelationes per mortuos, quibus statuminandis sacræ etiam Scripturæ vis illata est, cum tamen Deus responsa à mortuis petere disertè prohibuerit.

2. Auctor quæstionum ad Antiochum (quæ Athanasio tribuuntur,) quæst. 35. hanc proponit quæstionem: Numquid ergo scire possumus, quare non permiserit Deus, animam alicujus eorum qui è vivis decesserunt, ad nos redire & enarrare, qualisnam rerum apud inferos status [πῶς ἔστι τὰ πράγματα ἐν τῷ ἅδῃ,] & qualis ibi sit necessitas? Ad hanc quæstionem respondet his verbis, πολλὴ ἐστὶν ἡ πλάνη ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐμπεσεῖν· πολλοὶ γὰρ ἤδη δαιμόνων ἐν χάσμασιν ἀβύσσων ὄντες μετ-

μετασχήματίζεσθαι τῶν κοιμηθέντων, καὶ ἔσεσθαι ἐν πολλοῖς ἐμπόδιον αὐτοῖς λέγειν, καὶ πολλὰ ψεύδη πράγματα καὶ δόγματα εἰς ἑαυτοὺς ἔχειν ἡμᾶς ἐγκατασκευάζειν, ἐπὶ τῷ ἡμῶν πλάνῃ καὶ ἀπωλείᾳ. id est; multa inde deceptio in hac vita oriretur, multi enim ex dæmonibus transformari possent in formas hominum defunctorum, & dicerent se à mortuis resurrexisse, & multas ementitas res ac falsa dogmata, de eis quæ ibi fiunt, possent inter nos spargere ad nostri seductionem & perditionem.

3. Gregorius Nyssenus, oratione de mortuis, Non ea (inquit) jam est ipsorum natura, ut oculis conspici, aut per se monere mortales queant. [οὐ θνητὴ φύσις ἐκ ἔχουσιν, οὐδὲ παιδεύειν δι' ἑαυτῶν τοὺς ἀνθρώπους.]

4. Abraham à divite in cruciatibus exsistente rogatus ut mitteret Lazarum, qui nunciaret superstitibus de statu defunctorum, non misit Lazarum, sed Mosen & Prophetas hic eos habere respondit, quos audire deberent, ut ad illa supplicia non venirent.

5. Visiones illas & adumbrationes & repræsentationes sanctorum defunctorum, quæ ad eorum memorias aliquando conspiciuntur, auctor quæstionum ad Antiochum, quæst. 16. fieri ait, non per animas sanctorum, sed per sanctos Angelos transfiguratos in speciem sanctorum, quia non possunt sancti in multis diversis locis esse eodem tempore, in quibus simul cernuntur illæ apparitiones. Nec dissentit Augustinus, lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 16. nec tamen de animabus in Purgatorio, sed beatis sanctorum animabus loquuntur.

6. Apparitiones autem illæ defunctorum se dicentium esse vel fuisse in Purgatorio, adeoque nova dogmata spargentium, non fiunt per bonos Angelos: tum quia spectra illa mentiendo dicũt se esse has vel illas hominum animas, quod non dicerent veraces Angeli. sed mendaces, tum quia, contra sacram scripturam, homines pro addiscendis novis fidei dogmatibus abducunt ad novas revelationes Necromanticas.

7. Augustinus, libro de cura pro mortuis gerenda, cap. 11. scribit, fallacibus aliquando somniis homines quosdam, qui sibi videntur monita accipere & revelationes à mortuis, in magnos mitti errores. Et cap. 12. Similia (inquit) sunt somniis nonnulla etiam visa vigilantium, qui turbatos habent sensus, &c. Et paullò post; Huic rei simile est etiam illud, cum homines altius quàm si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus, & occupantur talibus visis. Et his enim apparent imagines vivorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunque mortuos vidisse se dixerint verè cum eis fuisse creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, similiter ab eis absentium atque nescientium quorundam etiam imagines vitas esse vivorum. Hæc ille.

8. Gregorius primus, Papa Romanus (qui Romanæ Ecclesiæ præsidebat anno Domini sexcentesimo) interrogatus à Petro diacono suo, si post mortem purgatorius ignis esset, Respondit; de quibusdam levibus culpis esse ante judicium purgatorium ignem credendum. lib. 4. dialogorum, cap. 39. Et postquam huc detorsit (ibidem) duo scripturæ testimonia (Matth. 12. 32. & 1. Corinth. 3. 13, 14. 15.) quæ postea vindicabimus, subjicit quasdam revelationes, quas scribit acceptas esse à mortuis, suffragia viventium implorantibus: unam ab anima Pascasii diaconi, lib. 4. dialog. cap. 40. aliam ab anima laïci cujusdam, eodem libro, cap. 55. quibus tamen locis nihil de igne purgatorio retulisse dicuntur illæ animæ, seu spectra illa, quæ se hominum illorum animas esse dicebant, sed in thermis, seu balneis calidis, in quibus se homines viventes lavabant, temporales suas pœnas habuisse dicuntur. *Vide cap. 11. 475, 20. & cap. 12. § 12. & § 22.*

9. Simile est somnium illud, sive deliramentum, quod Beda inseruit historiæ suæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, lib. 5. cap. 13. cujusdam se revixisse dicentis, & de igne purgatorio, tanquam à se conspecto, multa narrantis. Instar illius Heri Armenii, genere Pamphilii, quem mortuum revixisse duodecimo die, & de animarum separatarum vario statu, pœnis, & gaudiis, multa quæ viderat narrasse fabulabantur olim Ethnici, teste Platone, lib. 10. de Republica.

10. Meritò Melchior Canus, Episcopus Canariensis, lib. 11. de locis Theologicis, cap. 6. Gregorium in dialogis, & Bedam in historia Anglorum fatetur aliquando dormitasse, & quamvis viros alioqui gravissimos in describendis tamen prodigiis quibusdam ac miraculis, curam in eligendo non eam quam oportuit adhibuisse. Et hoc quidem magis quandoque viris contigisse, ut in suis relationibus plus indulsisse videantur vulgo fidelium, sparsos rumores libenter excipienti, de ejusmodi prodigiis, quàm proprio judicio tribuisse.

11. Gregorium autem, ex proprio judicio scribentem, docuisse contraria purgatorio; patebit ex fine sequentis capitis. *Cap. 8. § 45.*

12. Postea Theologorum scholasticorum disputationibus, ignis iste in flammam erupit: ac tandem, decreto Eugenii quarti, Papæ Romani & Concilii Florentini, inter dogmata Christianæ fidei locum immeritò obtinuit, anno Domini 1439. Locum, inquam, obtinuit in Romana Ecclesia, quamvis eam constanter hodiéque negent Græcæ aliæque celebres Ecclesiæ. *Annotatio Chronologica de purgatorio.*

CAPVT OCTAVVM.

Contra Purgatorium Romanense testimonia veterum Patrum, qui primis sexcentis annis floruerunt.

Irenæus.

IRenæus, libro secundo adversus hæreses, capite sexagesimo quarto, colligit ex narratione illa de divite & Lazaro, apud Lucam cap. 16. cujus fecerat Irenæus mentionem in fine 63. capitis illius libri; colligit, inquam, animas defunctorum perseverare, & dignam habitationẽ unamquamque gentem percipere, etiam ante judicium. In illa autem dominica narratione duarum tantummodo habitationum fit mentio: nempe sinus Abrahæ, & inferni damnatorum. Idem Pater, in fine libri quinti ejusdem operis, scribit, discipulorum Christi, propter quos Christus mortuus est & resurrexit, animas abire in invisibilem locum definitum eis à Deo, & ibi usq; ad resurrectionẽ commoraturas, & tunc receptis corporibus venturas ad conspectũ Dei. Hæc *Irenæus*, qui

Luc. 16. de divite & Lazaro.

quamvis

quamvis existimaverit defunctorum animas ad Dei conspectum non admitti ante resurrectionem corporum ; ignem tamen purgatorium, quem Posteri excogitarunt purgandis quibusdam animabus à corpore separatis, penitus ignoravit : imò manifestè negavit, quando omnes fidelium animas ad unum locum invisibilem ablegavit, usque ad diem resurrectionis ibi commoraturas.

Auctor quæstionum ad orthodoxos, quæ Iustino Martyri tribuuntur.

2. Auctor quæstionum & responsionum ad orthodoxos, quæ *Iustino* martyri tribuuntur, proposità quæst 75. Num anima à corpore separata subdita sit quæstioni [τῇ ἐξετάσει] utique ad resurrectionem? respondet; Post exitum animarum è corpore, illico [ἀμέσως] justi ab injustis segregantur, abducuntur enim ab Angelis ad condigna sibi loca. Ac justorum quidem animæ in Paradisum, ubi consuetudine & adspectu fruuntur Angelorum & Archangelorum ; per visionem autem [κατ' ἐπιστολὴν δὲ] & ipsius Servatoris Christi, pro eo atque dictum est, peregrè absumus à corpore, & præsentes adsumus apud Dominum. Injustorum autem animæ in ipsius orci loca, [εἰς τὰς ἐν τῷ ἅδῃ κόλπους,] pro eo atque dictum est de Nabuchodonozore rege Babylonis; Infernus subter exacerbatus est in occursum adventus tui, &c. & asservantur quæque in locis se dignis, usque ad resurrectionis & compensationis diem. Hæc ille.

2 Cor. 5 8.

Esai 14 9.

Clemens Alexandrinus.

3. *Clemens Alexandrinus*, lib. 4. Stromatum, prope finem libri; Sed electus (inquit) vitam agit tanquam hospes, curam quidem gerens etiam rerum mundanarum loci in quo diversatur, habitationem autem & possessionem sicut & usum ἀνυποπτάτως reliquens : promto & alacri animo eum sequens qui è vita abducit: nullâ occasione se retro convertens, de incolatu quidem agens gratias, benedicens autem propter exitum cœlestem amplectens mansionem [ἀλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ, τῷ μονῇ ἀπαζόμενος τῷ ἐν ἀρετῇ.] scimus enim, quod si terrena nostra habitatio tabernaculi dissoluta fuerit, ædificium à Deo habemus, domum non manufactam æternam in Cœlis. Etenim in hoc ingemiscimus, &c. ἄγαμαι τὸν Ἐπίχαρμον, admiror, sive amo ac laudo Epicharmum apertè dicentem; si fueris mente pius, nihil mali patieris mortuus: superiùs manet in cœlo spiritus. Et paullò superius eodem libro ait idem Clemens, Iustos ex hac vita discedere nudos à vitio & peccato, & ab informi simulacro, quod eos consequitur qui injustè vixerunt. quod autem Clemens Alexandrinus quibusdam visus sit pœnitentiam extendere etiam ad animas separatas, aliquanto post initium illius libri 4. Stromatum ; id iis contigit, ex verborum Clementis minus idoneâ & incongrua expositione : non enim pœnitentiam, sed pœnitentibus consolationem obventuram promittit vel in hac vita vel in futura; sicut rectè locum illum interpretatus est in Commentario Gentianus Hervetus.

2 Cor. 5. 1. 2.

Fideles hinc exeunt nudi à peccato.

Vindicatur Clemens Alexandrinus.

Cyprianus.

4. *Cyprianus* plurima accumulat, lib. de mortalitate, testimonia & argumenta, quibus contendit atq; demonstrat omnes fidelium animas, omnes hominum animas quæ gehennæ ignibus non mancipantur, ibiq; æternis pœnis torquentur, quæcunque ad secundam mortem non transeunt, eas omnes moriente corpore, ad Christum ire, cum Christo incipere regnare, pacem & liberam ac tranquillam quietem tunc consequi, sedis & securitatis æternæ portum petere, ad immortalitatem venire, & fidam tranquillitatem, stabilemque & firmam ac perpetuam securitatem, ad lætitiam salutis æternæ proficisci; ad refrigerium vocari, non amitti, sed præmitti : ad Dominum venire, Paradiso restitui & regno cœlesti, in patriam regredi; ibique apud Deum vivere, in summa & perpetua felicitate esse, cum Apostolis & Prophetis, & martyribus. Vnde colligit, cum chari, quos diligimus, de seculo exeunt, gaudendum potius quam dolendum; desiderari eos debere, non plangi, nec accipiendas esse hic atras vestes, quando illi ibi indumenta alba jam sumserint: & cum accersitionis propriæ dies venerit, nos debere incunctanter & libenter ad Dominum ipso vocante venire, amplecti diem qui nos Paradiso restituit & regno cœlesti. Idem etiam libro ad Demetrianum; Quando (inquit) istinc excessum fuerit, nullus jam pœnitentiæ locus est, nullus satisfactionis effectus, hic vita aut amittitur aut tenetur. Et paullò post ibidem; Venia confitenti datur, & credenti indulgentia salutaris de divina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur.

Nulla post hanc vitam satisfactio. vide cap 6. §. 9.

Macarius Ægyptius.

5. *Macarius Ægyptius*, homilia vigesima secundâ. Cum decesserit è corpore anima hominis, magnum quoddam mysterium ibi peragitur. Nam si sit rea in peccatis [ἐὰν γὰρ ᾖ ἐν ἁμαρτίαις, ἔρχονται χόρεσι δαιμόνων] veniunt chori dæmonum & Angeli sinistri, & potestates tenebrarum apprehendunt animam illam, & eam dominio suo subjectam pertrahunt in suam ipsorum partem [εἰς τὸ ἴδιον μέρος,] & detinetur ac possidetur ab illis [κατέχεται ἢ κρατεῖται ὑπ' αὐτῶν.] Sancti autem servi Dei cum exierint è corpore, chori Angelorum assumunt eorum animas in suam ipsorum partem, in seculum purũ, & sic adducunt eos ad Dominum. [ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, οἱ χόροι τῶν ἀγγέλων παραλαμβάνουσιν αὐτῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ ἴδιον μέρος, εἰς τὸ καθαρὸν αἰῶνα, καὶ ὕπως αὐτοὺς συστήσωσι τῷ κυρίῳ.] Hæc Macarius, de statu omnium animarum corporibus exutarum.

Tom 3. oper. Ephræm pag. 775. edit. Lat. Colon. an Domini 1616.

6. *Ephræm Syrus*, initio sermonis, in eos qui in Christo obdormierunt; ait eos ad Christum ex nobis antea esse vocatos, & nos in carne reliquisse, glorificare Deum in cœlis cum Angelis, choroisque cum supernis illis choris hilares agere, deliciis Paradisi satiari, & ibi omni consolatione plenos esse, benè sanctéq; ad Dominum profectos esse, ad propriam patriam abiisse; reliquisse corruptionem, & ad immortalitatem concessisse : Mundo occubuisse, & apud Christum exortos esse. E terra exiisse, & jam supernam Hierusalem inhabitare : vitæ præsentis vanitatem reliquisse, & ad supernam beatitudinem pervenisse : inanes seculi tumultus dimisisse, & ad loca tranquilla perrexisse : Ex mundi hujus procellis ac fluctibus excessisse, & ad tranquillissimos portus appulisse. Caliginosam istius vitæ umbram deseruisse, & ad Solem justitiæ sursum cucurrisse : immaculatos avolasse.

Auctor quæstionum & responsionum ad Antiochum, in operibus Athanasii.

Luc 23 43.

7. Auctor quæstionum & responsionum ad Antiochum, quæ sancto Athanasio tribuuntur, ad quæstionem decimam nonam, ubinam recipiantur hominum defunctorum animæ, sic respondet; Ex scripturis discimus, quod peccatorum animæ in inferno sunt, inferius omni terra & mari, *in* terra tenebrarum æternarum, &c. Iustorum autem animæ post Christi adventum, id quod de latrone in cruce discimus, in Paradiso sunt. Non enim propter solam latronis animam

animam Christus Deus noster paradisum aperuit, sed etiam ob reliquas omnes sanctorum animas [ἀλλὰ καὶ διὰ πάσας λοιπὰς τὰς ἁγίων ψυχάς.] Et rursum in oratione ad sequentem quæstionem vigesimum addit, animas sanctorum habere gaudium, & μετανοίαν ἀπολυτον, quemadmodum peccatores habent tristitiam & μετανοιαν κόλασιν, in carcere clausi, usque dum veniat Iudex.

Basilius. Psal.14. (seu 15.) 8. *Basilius magnus*, in Psal.14. in illa verba Psalmi, *Domine, quis incolet tabernaculum tuum?* Sanct. (inquit) viri est, hanc vitam more hospitis tranſire, ac ad alteram properare. Ideo & David de ſeipſo loquitur, Incola ego ſum & peregrinus, ſicut omnes Patres mei. Incola quippe fuit Abraham, qui ne terræ quidem veſtigium propriæ poſſedit; ſed ubi opus ei ſepulcro fuit, id argento mercatus fuit. Ex quo ſcriptura demonſtrat, quod viventem quidem in carne incolam eſſe conveniat, migrantem autem ex hac vita in locis propriis requieſcere [δυκνύοντας τὸ λόγιον, ὅτι ζῶντα μὲν ἐν τῇ σαρκὶ πάροικον εἶναι προσήκει, μετοικοῦντα δὲ ἀπὸ τοῦ ζῆν τοῖς ἰδίοις τόποις ἐναναπαύεσθαι.] Hæc ibi Basilius. Quænam autem intellexerit ſanctorum hinc migrantium loca propria, patet ex Apoſtoli verbis ad Hebr. cap.11. ubi de Patriarchis ſcribens ſe peregrinos in hac vita agnoſcentibus, ait eos quæſiviſſe Patriam cœleſtem, exſpectaſſe civitatem fundamentum habentem. Et ex verbis ipſius Basilii paulo inferius in eundem Pſal.14. ille qui carnem incoluit, in monte ſancto tuo requieſcet. Mons ille locum cœleſtem, [τὸν ὑπερφάνιον χάραν.] illuſtrem atque ſplendiflua luce conſpicuum ſignificat: de quo Apoſtolus ait: Appropinquaſtis ad montem Sion, Civitatem Dei viventis, Hieruſalem cœleſtem, &c.

Psal.18. (seu 19.) 13.

Genes.23.

Hebr.11.10, 14,16.

Hebr.12.22.

9. Idem in fine expoſitionis Pſal. 33. Iſtorum animas Domino ut ſerviant, pretioſo ſuo redimit ſanguine. Propterea, eorum qui in ipſum ſperant, nemo in iniquitate ſua punietur ſeu cruciatui ſubjicietur. διὸ, φησὶν ἐν παραμελείᾳ ἐξετασθήσεται ὁ ἐλπίζοντων ἐπ' αὐτόν.] Paulò autem ſuperius ibidem, Mors (inquit) peccatorum [ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν] mala. Excipit enim illos ſupplicium διαδέχεται γὰρ αὐτοὺς κόλασις] quemadmodum divitem illum, qui induebatur purpurâ & byſſo.

10. Idem Baſilius homil. *Quod Deus non ſit autor malorum.* Non malum omnino mors eſt, niſi quis dixerit peccatoris mortem: διὸν ὁ ἐν ἀδιαλείπτοις ἀσχημονοῦσιν ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐντεῦθεν, id eſt, quia liberatio eorum ex hoc ſeculo fit iis ſuppliciorum in inferno inchoatio, ſive initium.

Ergo ſecundùm Baſilium, nemo fidelium per mortem tranſit ad aliqua tormenta vel ſupplicia; ſed ſoli peccatores, quorum æterna damnatio eſt.

Vindicatur Basilius ab iniqua interpretatione Romanenſium.

11. Vt Baſilio patrocinium Purgatorii ſui obtrudant Romanenſes, allegant ejus verba in caput nonum Eſaiæ, ubi ait: Si igitur per exomologeſin detexerimus peccatum, jam ſuccreſcens gramen arefecimus, dignum planè quod depaſcatur ac devoret purgatorius ignis, κατὰ κατακαῆναι τοῦτο.—— Peccatum igitur noſtrum niſi exſiccetur ritu graminis, & areſcat, non devorabitur ab igne, neque incendio abſumetur. Et in illa verba Prophetæ, verſu decimo nono. Quia propter indignationem iræ Domini ſuccenſa eſt terra omnis.] Declarat (inquit) quod in gratiam & beneficium animæ, terrena tradantur igni, punitivo [τῷ πυρὶ τῷ κολαστικῷ] quemadmodum & ipſe Dominus ſubindicat, dicens; Ignem veni mittere in terram: ecquid volui, niſi ut accendatur? Et mox ibidem, in illa Prophetæ verba; Et erit populus ſicut ab igne deuſtus.] Non omnimodam (inquit) internecionem & exterminium comminatur, ſed innuit expurgationem [οὐ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλὰ τὴν κάθαρσιν ὑποφαίνει] juxta Apoſtoli ſententiam, quia ſi cujus opus exarſerit, damnum patietur: ipſe autem ſalvus fiet, ſic tamen quaſi per ignem. Hæc Baſilius. At in iſtis Baſilii verbis doctrina Romanenſis de Purgatorio nihil invenit præſidii. Non enim ignem illum Purgatorii, quem Romanenſes in inferno eſſe ſomniant, ut in terram mitteret, venit Chriſtus. De hoc autem igne, quem Chriſtus in terram miſſurus venit, loquitur Baſilius: quem vocat & καθαρτικὸν, & κολαστικὸν, cui tradi ait τὰ γήϊνα terrena, ἐπὶ διορθώσει τῆς ψυχῆς, in beneficium animæ, juxta dictum Apoſtoli, ſi cujus opus exarſerit, &c. At hic ignis in hac vita à Spiritu Sancto accenditur, per verbum Dei, per tribulationes temporales, & per dolorem pœnitentiæ, quibus quod in affectibus noſtris terrenum eſt velut igne devoratur, & anima proficit in melius. Præterea Baſilius putavit examen futurum per ignem in die judicii, & peccatorum quandam expurgationem, & illi examini reſervari expurganda graviora peccata, in caput quartum Eſaiæ. Nullum enim agnovit Baſilius aliud peccati genus niſi quod ex ſe mereatur iram & mortem, tale enim eſſe omne peccatum, docuit lib.2. de baptiſmo. quæſt.5. Vbi ſcribit etiam ſe id ipſum copioſiùs docuiſſe in epiſtola de ſymphonia; ὅτι παντὸς ῥήματος ἢ ἀπειθείας ἄξια ὀργῆς καὶ θανάτου. Quod cujuſque verbi [Dei] inobedientia iram & mortem mereatur. Sed ex ipſo Baſilio confirmemus etiam quæ diximus de igne.

Basilii dictum. Prima eſt, omne peccatum ex ſe mereri iram & mortem.

Matth.3.11.

12. Baſilius in caput quartum Eſaiæ, verſu quarto, exponens illa Prophetæ verba; quia abluet Dominus ſordem filiorum & filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem expurgabit de medio ejus; in ſpiritu judicij, & ſpiritu ardoris.] Perſpicuè (inquit) ea ipſa hic ſermo deſignat, quæ Johannes aliquando de Domino dixit; quia ipſe eſt qui vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne: de ſe ipſo autem, Ego quidem vos baptizo in aqua ad pœnitentiam. Quando igitur utraque conjunxit Dominus, illud, Ex aqua in pœnitentiam, & illud, Ex ſpiritu in regenerationem, & utrumque baptiſma ſcriptura deſignat. Num fortè tres ſunt baptiſmatis acceptiones, videlicet, ſordium expurgatio, & quæ per ſpiritum fit regeneratio, & examen ſeu tormentum in igne judicii? (ἢ τὸ πνεῦμα τὸ κρίσεως βάσανος) ut illud, *abluet*, pro depoſitione peccati accipiatur, quæ in hac vita fit; hoc autem; *In ſpiritu judicii & ſpiritu ardoris*, ad eam referatur probationem, ſive examen quod per ignem fiet in ſeculo futuro τῷ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν.] Equidem peccata per ignorantiam admiſſa, utique cum ſint veluti ſordes quæ jam, quæ animæ ſplendorem exterminant, & nativo ejus decori officiunt, egent purgatione per lotionem. At verò ad mortem peccata eorum; qui voluntariè peccant poſt acceptam cognitionem [οἱ δὲ κατὰ θάνατον ἁμαρτίαι τῶν ἑκουσίως ἐξαμαρτανόντων μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν] ſanguis vocantur. Et hæc quidem indigent ardore, ſeu exactuatione judicii [τοῦ ἐν τῷ κάμινῳ κρίσεως.] Itaque quisquis confiretur, ſeque ablui petit &

Ignis Spiritus.

Ignis diei judicii.

purgari [πλυθῆναι ἢ καθαισθῆναι,] ſuam quidem iniquitatem fatetur egere ablutione, & peccatum [ἁμαρτίαν] purgatione ſeu
Pſal.51.4 emundatione, dum dicit; Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Illi quidem qui rudes illuc prorſus & inſcii divinorum dogmatum, qui priuſquam didiciſſent Dei verbum, peccarunt; tanquam eluvie quadam inquinati, opus habent aſperginе aquæ ut eluantur. [τῷ δὴ τοῦ ὕδατος δεῖται καθαισιοῦ.] Hic Baſilius ſpiritum judicii & ſpiritum ardoris referri poſſe exiſtimat vel ad ſpiritum regenerantem in hac vita, vel ad examen quoddam per ignem in die judicii, quo igne expurganda purgat craſſiora peccata.

13. Idem Pater ignem materiales affectiones conſumentem, & nos illuminantem, nec non afflictionibus urentem, & illuminatione ſanctificantem, ac uſtione purgantem, & materiam peccatorum veluti gramen devorantem, interpretatur Deum noſtrum, qui dicitur ignis conſumens, & memoratam illuminationem atque uſtionem, ſeu afflictionem & dolorem ſalubrem infert hominibus in hac vita: in cap. 10. Eſaiæ verſ. 16.

Deus eſt ignis. Hebr.12.29

Ignis pœnitentiæ. Vide §.20.

14. Idem ibidem, in verſ. decimum octavum, & decimum nonum, ait ſcribi in libro viventium [τοὺς πῶ διὰ τὴν μετανοίας κάθαρσιν, οἱόνει πῦρ ἀναλωτικὸν τὴν ἐνυπαρχούσης ὕλης τῇ κακίᾳ, διῳκμένους] eos qui pœnitentiæ purgationem, quaſi ignem materiæ malorum in ipſis exiſtentis conſumtivum ultrò ſuſcipiunt. Quibus verbis purgationem pœnitentialem vocat ignem conſumtivum peccati.

Dei verbum eſt ignis purgatorius. Eſai.6.6,7.

15. Idem in cap. ſextum Eſaiæ, verſu ſexto, & ſeptimo, carbonem ignis de altari ſumtum, qui labiis Prophetæ admotus abſtulit iniquitates ejus, & peccata purgavit peccata ejus, interpretatur verbum ſeu eloquium Dei, quod appellat τὸ καθάρσιον πῦρ, purgatorium ignem: quia verbum Dei ad collendum è medio mendacium, & auferendum quæ peccando iniquè geſſimus, ſerver ignis inſtar, & ad revincendum inſtructum eſt. ut ibidem monet Baſilius. Et addit quædam exempla; Tali (inquit) igne cor Cleopæ & Simonis ardeſcebat. Domino eis adapericnte ſcripturas. Conſimili igne incaleſcit cor ſpiritu ferventium. Ejuſmodi ignem accepit & Hieremias, quare dicebat; Factus eſt ignis in viſceribus meis.

Vide cap.12. §.7.

Luc.24.18.

Ier.20.9.

Gregorius Nazianz.

16. *Gregorius Nazianzenus*, oratione decimâ, quæ eſt funebris in laudem Cæſarii ſtatis, medici & quæſtoris regii; At tu (inquit) divinum & ſacrum caput, utinam cœlos peneties, atque in Abrahæ ſinu, quicunque tandem ille eſt, conquieſcas, & Angelorum choream; ac beatorum virorum gloriam & ſplendorem ſpectes [ἐποπτεύοις,] vel potius unà tripudies & exſultes, omnia quæ hic ſunt ex alto deridens, magno illi Regi aſtans, atque illinc emicante lumine impletus.

17. Iſtis verbis Gregorius Nazianzenus, pio & fervente affectu optat fratri ſuo ſtatum animarum earum, quæ in Dei favore & ſalvifica gratiâ ex corporibus migrarunt. Hunc enim eſſe omnium fidelium animarum ſtatum, poſtquam hinc exceſſerint, declarat poſtea in eadem oratione, his verbis: πείθομαι σοφῶν λόγοις, ὅτι ψυχὴ πᾶσα καλή τε καὶ θεοφιλὴς, ὑπεδέξατο τὸ σωτήριον ἀπὸ τοῦ σώματος λύσιν ἀναπαλαι, ἀλλ' ἐν φωτὶ ἁγίῳ καὶ θεοείῳ τοῦ ἡδίστου καὶ πᾶσι καλοῦ ἡμῶν,

Eudoſus, protimus.

μοῦ, &c. ideſt, Sapientum verbis adductor ut credam, pulchram omnem animam & Deo charam, poſteaquam corporis vinculis ſoluta, hinc exceſſerit, protinus bonum, quod eam manet perſentientem & contemplantem (utpote eo, quod tenebras offundebat, vel purgato, vel depoſito, vel quo verbo ea res appellanda ſit, neſcio) mirabili quadam voluptate affici, & exſultare, atque hac vitâ, tanquam gravi quodam ergaſtulo, liberatam, compeditoque illis, quibus mentis alæ deprimebantur, ſolutam, ſummâ cum hilaritate ad Dominum ſuum tendere, ac reconditam beatitudinem jam verè per imaginem & ſimulacrum percipere. Poſt etiam aliquanto, cum cognatam carnem à terra, quæ & dederat, & in fidem acceperat, receperit; (quod quomodo fiet, is novit, qui ea inter ſe conjunxit atq; diſſolvit) tum demum eam quoque ad gloriæ cœleſtis hæreditatem ſecum admiſſuram, & quemadmodum ob naturæ conjunctionem ærumnarum ipſius particeps fuerit, ſic etiam jucunditates ſuas cum ipſa communicaturam. —— Apoſtolus etiam diſceſſum à corpore, præſentiam apud Deum eſſe affirmat: *2 Cor.5 8.* vitam autem corpoream, ut peregrinationem deplorat: atque ideo quamprimum emigrare *Philip 1.23.* cupit. Hæc ibi Nazianzenus: hac ſe fiduciâ conſolans contra obitum fratris ſui, quem jam cum reliquis fidelium defunctorum animabus in ſito felici ſtatu eſſe credit, hoc argumento; quia omnis pulchra & Deo grata anima, ubi hinc exceſſerit, protinus jucundum illum ſtatum obtinet.

Perſimilem gratiam, de qua vide, cap.11.§.3. & cap.12. §.12.

18. Idem Nazianzenus, oratione undecima, Gorgoniam ſororem ſuam defunctam laudens, eâdem ſe confidentiâ ſolatur, inquiens (prope finem illius orationis) κείνου μὲν οὖν ἕνεκα ἧς μακρῷ πλείονα τὰ παρόντα σοι νῦν, ἢ χρὴ τὰ ὁρώμενα, &c. id eſt, Equidem non dubito, quin ea, quæ oculis cernuntur, multò præſtantiora ſint ea, quibus nunc frueris, nempe ſonus epulantium [feſtivitatem celebrantium, ἑορταζόντων.] Angelorum chorea, cœleſtis ordo, gloriæ contemplatio, cùm alius, [ἢ τι ἄλλο,] tum ſupremæ Trinitatis purior & perfectior illumi- *Viſio beatifica.* natio, non jam vinctam mentem ac per ſenſus diffuſam ſuffugientis, ſed totam ſeſe toti menti contemplandam & tenendam præbentis, totoque Divinitatis lumine animabus noſtris affulgentis. Omnino his frueris, quorum adhuc dum in terra eſſes, ob ſinceram ad ea mentis erectionem, fivulos habebas. Hæc ibi.

19. Idem, prope finem orationis 10. Propter omnia (inquit) tam dextra, quàm ſiniſtra, hoc eſt, tam læta quàm triſtia, gratias agentes (quandoquidem hæc quoque perſæpe ſalutis arma eſſe ratio novit) noſtras, & eorum, qui tanquam in communi via paulatim res, ad hoſpitium prius pervenerunt, [πάντες τῇ κοινῇ τῆς ἱστορίας ὁδῷ κοινῇ τῇ ἱστορίᾳ πόνων, ὥσπερ ἐν] animis ipſi commendantes. Deinde ærarium, quem in ſtatu beato eſſe credebat, comendat Deo, ut enim Deus *Oratio pro defunctis. Vide infra, cap 9. & cap.10.* ſuſcipiat, νῦν δὲ δίκαιος κατάσχοι, nunc qui ſeni Cæſarium ſuſcipe, diſceſſus noſtri primitias: Nos verò poſt quoque opportuno tempore ſuſcipe. Unde conſtat, orationem pro mortuis, apud veteres, non fuiſſe fundatam in opinione Purgatorii Romanenſis.

20. Idem Pater, oratione 40. in ſanctum baptiſma poſt medium: de igne differens.

Vnum (inquit) illud lumen fugiamus quod ex ſævo igne [τοῦ πικροῦ πυρὸς] naſcitur. No in ignis

noſtri

Digitized by Google

*Esai.*50.11. *Luc* 12.49. *Isai.*6.6. nostri lumine ambulemus, & in flamma quam accendimus. Ignem purgantem [τῶν καθαρτικῶν] novi ad quem mittendum Christus in terram venit, qui & ipse per anagogen ignis appellatur. Hujus porrò ignis ea vis est, ut crassiorem materiam vitiosumque habitum absumat; eumque proinde celerrimè Christus accendi vult. Cupit enim nos quam primùm beneficio afficere: utpote qui nobis quoque ignis carbones auxilii causâ porrigat. Novi & ignem non purgantem, sed punientem [οἶδα καὶ πῦρ οὐ καθαρτήριον, ἀλλὰ κολαστήριον] sive Sodomiticum, quem sulphure & procellâ permixtum Deus in peccatores omnes fundit: sive illum, qui Diabolo ejusque Angelis paratus est: sive illum, qui ante faciem Domini procedit, & in circuitu inimicos ejus inflammat: sive quod his adhuc formidabilius est, illum ignem, qui cum insomni illo verme conjunctus est. nec unquam exstinguitur, verùm in sceleratorum hominum pœnam perennis est & sempiternus. Hæc Gregor. Nazianz. ignem purgatorium à puniente igne distinguens, & emendationem pœnitentiæ ignis purgatorii appellatione indigitans.

Purgatorius ignis pœnitentia. vide supra, §.11. & §.14.

Gregorius Nyssen. vide cap.3.§.1. 21. *Gregorius Nyssenus*, prolixè in oratione de anima & resurrectione, nec non in oratione de mortuis, differit de igne quodam purgatorio post hanc vitam, quo hominum etiam sceleratissimorũ & omnis rationalis naturæ peccata tandem expurgentur, & omnes Deo reconcilientur cum homines, tum dæmones: sicut olim opinabatur Origenes. At de statu eorum post mortem, qui in vera fide & statu justificationis hinc excesserunt, passim docet, eum protinus esse beatum: & hoc argumento reprehendit quosdam Christianos, Christianorum mortem immodicè deflentes. Ideóque alibi de fidelium morte, eorumque statu post mortem differens ait; Neque enim aliud quicquam est hominibus mors, nisi vitiositatis expurgatio [εἰ μὴ κακίας καθάρσιον.] Prope finem orationis consolatoriæ in funere Pulcheriæ. Et paulo post ibidem; Bona res mors, ut quæ initium ac via mutationis in melius nobis existit. Proinde ex animo ejiciamus, fratres, tristitiam de dormientibus, quam soli sustinent qui spem non habent: spes autem est Christus.

Mors est vitiositatis expurgatio. vide cap. 1. §. 3. & cap. 12. §. 12.

22. Idem in oratione funebri de Placilla Imperatrice; Salvum, fratres, est bonum quod quærimus; salvum est, & non periit. Non modo salvum, verumetiam in sublimioribus est quàm prius. Imperatricem quæris? in palatio degit [ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ διαιωνίου ἔχει.] at oculo hoc cognoscere desideras? Non licet tibi supervacuam operam sumere in hoc, ut Reginam spectes. Tunc videbis, cum & ipse è corpore eminens prospexeris: non enim aliter intra adyta atque penetralia regni pervenire licet, nisi carnis velo diducto. Apostolus resolvi & esse cum Christo, longè melius esse dicit. Quid magnus ille David, qui tanto principatu florebat, an non custodiam nominat hanc vitam? an non clamat ad Dominum: *Educ è custodia animam meam?* an non productione vitæ contristatur, *Hei mihi* dicens, *quoniam inquilinatus meus prolongatus est?* an non noverant sancti discernere bonum à malo? & idcirco animæ præstabiliorem esse, putabant exitum è corpore. Et paulo post in eadẽ oratione; Quid igitur molestum & acerbum est, si à vitæ hujus malis beata ista segregata est, & veluti lemâ quadam, corporis sordibus abjectis, purâ animâ ad immortalem & incorruptam vitam transit: [καθαρᾷ τῇ ψυχῇ πρὸς τὸν ἀεὶ, καὶ ζωὴν μετανίσταται,] in qua trans non exercetur. Aufugit illinc, ut inquit Propheta, dolor & molestia & gemitus: pro his verò quid? Impatibilitas, beatitudo, & mali omnis vacuitas, Angelorum consuetudo, invisibilium contemplatio, societas cum Deo, lætitia finem non habens. Nunquid igitur mœrere convenit de Regina edoctos, quæ cum quibus commutaverit? τοῖα ἀντ' ἀὐτῶν ἠλλάξατο. Reliquit regnum terrestre, at cœleste assequuta est: deposuit coronam lapillis ornatam, at gloriæ coronâ circumdata est: exuit vestem purpuream, at Christum induit. Et inferius ibidem, Vnam Deitatem adorabat, quæ in Patre & Filio & Spiritu Sancto glorificatur. In hac fide credidit, in hac viguit, in hac spiritum deposuit: ab hac adducta est ad sinum Patris fidei Abrahami juxta fontem Paradisi: cujus gutta ad infideles non manat, sub umbra ligni vitæ &c. *Esai.*35.10. *Sinus Abrahami. vide §.37. & 38. & 47. & cap.11. §.17.*

23. Idem in oratione de laudibus sancti Ephraim Syri; Ad tranquillum (inquit) æterni regni portum feliciter emigravit, sanctaque ac Deo gratâ accessione, numerum beatorum, qui ab initio fuerant seculi, cumulavit. Nam in cœlestibus anima, ipsius concedit tabernaculis, ubi Angelorum sunt ordines, ubi Patriarcharum populi, ubi Prophetarum chori, ubi Apostolorum throni, ubi gaudium martyrum, ubi piorum [ὅσιων] lætitia, ubi doctorum splendor, ubi primogenitorum panegyris, ubi puræ exultantium voces: ad illa bona quæ Angeli prospicere cupiunt. In sanctum illum locum felicissima beati clarique Patris Ephraim anima pervenit. Et paulò post, ne quisquam speciali privilegio hanc beatitatem attribuat, ostendit eandem esse omnium sanctorum sortem, & propterea eorum mortem non esse lugendam: ὅτι δὲ γῆ τὰ ἄλλων ἀνθρώπων, ὁ θάνατος αἰτιᾶται δάκρυα τοῖς θέλουσι μόνοις γνωρίζεται ὅτι δὲ τὰ ἁγίων, ἀφροσύνης ἂν παντὸς παιδίσκαι σοφίσαιτο. ὅτι μὴ θάνατος ὁ ποιητὴς, ἀλλὰ μετάστασις μᾶλλον, καὶ πρὸς τὰ κρείττω μεταβασις. id est, aliorum quidem hominum mors illis qui relinquuntur, lacrymandi præbet causam: sanctorum autem mors lætitiam celebritatemque conciliat. Quare ista non dicenda mors, sed transmigratio potius, & ad meliora transitus.

24. Idem Paret hoc ipso argumento utitur ad omnes Christianos, ne amicos suos & familiares in fide defunctos lacrymis prosequantur; in oratione illa de mortuis, quam inscripsit: πρὸς τοὺς πιστεύοντας ὅτι τοῖς ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου πρὸς τὸν ἀίδιον μεθισταμένοις, id est, ad eos qui lugent translatos à præsenti vitâ ad æternam vitam. In illa oratione ait, Ad verum illud bonum anima humana à corporea vitâ proficiscitur, & à præsenti diversum vitæ statum assequitur. Illa autem vita nec inedia laborat, nec crudilitate, nec frigore, caloreve aut alias aëris injurias sentit. Miseriâ vacui tranquillam ac quietam agemus vitam in qua naturam animi pro hoc aëreo spiritu, vero illo sanctoque Spiritu frui non ambigimus [ἐν ἀμεταλλοκότῳ.] ideoque beata est illa vita atq; immortalis. [μακαρία καὶ ἀτελὴς ἡ ζωὴ ἐκείνη ἡ ἀθάνατος.] Quid igitur est in ipsa re mali, cur amicorum & familiarium [τῶν οἰκείων] obitum doleamus? nisi quis doleat lum exisse, quod a vitam perturbationum ac miseriarum experten proficiscuntur [πρὸς τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀπερίσπαστον βίον ὡς τοῖς ἐκ μετάστασιν γινομένοις:] in qua plagarum dolore.

Philip. 1.23. *Psal.*141. (*sec* 142.) 8.

*Psal.*119. (*sec* 120.) 5.

Non metuunt ignis minas.

dolores non metuunt, non ignis minas [οὐ πυρὸς ἀπειλὰς] non ferri vulnera, &c. Et paulo post, Cur igitur mœrent, qui obeuntes lamentationibus prosequuntur? certe si fieri posset, ut qui istius vitæ carcere liberati sunt, dolendo lacrymandoque suam erga calamitosos misericordiam ostenderent, videntur mihi commiserari conditionem illorum, qui in istius vitæ molestiis ac doloribus detinentur, quod res illas pulcherrimas & à materiâ remotissimas, quæ supra mundū hunc sunt [τὰ ὑπερκόσμια τε καὶ αὐλα καλλη] non conspiciant, nempe, Thronos, principatus, potestates, dominationes, & exercitus Angelicos, & Ecclesias, & civitatem illam supernam, & supercœlestem illam eorum qui descripti sunt panegyrin seu conventum. Nam illa, quæ his omnibus præstat, pulchritudo, quam ab iis qui mundo cotde sunt, conspici asserit. Verum mendacii genium, major est quam ulla ipse conjectura vel concipi valeat. Cæterum nec lacrymandi vis, nec ulla ejusmodi affectio adest iis, qui ex hac vita migrarunt. Non ea jam est ipsorum natura, ut oculis conspici, aut per se monere mortales queant, quo à falsa quam de rebus habent, opinione desistant. [ὡφέλιμα φύσαν οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ νουθετῆσαι δὲ ἑαυτῶν τοὺς ἀνθρώπους] Et infra in eadem oratione; Bello per mortem confecto, animus relicto demicationis campo, pace utitur, & extra acies instructas egressus, viribusque suis, quæ complexu corporis alti ctæ laborabant, per otium recuperatis, secum ipse vivit. Et inferius: Mortem abstertrici, & exitum ex hac vita contra egressum nascentis exutero: unde cum lacrymis exitus in hanc lucem. sed conspecta luce qui natus est vehementer delectatur. Et enumeratis sanctarum animarum gaudiis quibusdam, hanc subjicit reprehensionem: Si igitur hæc & alia ejusmodi post mortis partum hominibus reposita sunt: quid sibi vult luctus, & mœror, & squalor? Hæc Gregorius Nyssenus; cujus argumenta consolatoria, contra mortem, & hortatoria ad migrationis ex hac vita desiderium, cum Purgatorio Romanensi non constituit.

Matth. 5 3.

Mortui non monent superstites.

simile.

25. Sic etiam *Gregorius Nazianzenus*, oratione 10. superius citatâ, docet, non de morte dolendum esse, sed potius de vitæ hujus prolongatione: An non (inquit) si quid etiam mœroris concipiendum est, idcirco potius mœrorem suscipiemus, quod incolatus noster prolongetur, (Davidis instar, tabernacula tenebrarum, & locum afflictionis, & profundi limum, & mortis umbram, res hujus vitæ appellantis) quod in tepuleris iis, quæ circumferimus, diutius hæreamus, &c. Hæc Greg. Nazianz. At propositio igne purgatorio, haud facile cuiquam viatori persuaderis, ut ex hac vita migrare cupiat: præsertim si aliud dogma Romanenses adjicias de incertitudine propriæ justificationis & salutis. Nam etiamsi peccemus hic quandiu vivimus, quis tamen est qui nolit potius hic pœnitentiæ tempus sibi concedi, quam in ignem illum ad luendas pœnas conjici? cum etiam doceant adventu dies judicii ultimi, purgatoriis pœnis nullum amplius esse locum: adeo ut præstabilius sit inventi illo die in hac peregrinatione pœnitentem, quam in illis Purgatorii cruciatibus ardentem.

Nazianzenus.

26. *Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus*, Catechesi 18. verba illa Psalmi 115. vers. 17. *Mortui non laudabunt Dominum*] sic exponit, Τότο δηλοῖ, ὅτι τὸ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως ἐν τῷ ζωῇ ταύτῃ μόνον τὸ προσδιαιτᾶν ἔχουσιν, ἐφ' ἧς καὶ ἀπολαύσεις τις αὐτοῖς ἐστι, καὶη μὴ θάνατον λοιπὸν τοὺς ἐν ἁμαρτίαις πλανήσαντας ὀδυνᾶσθαι· ἔστι γὰρ ἀνὴρ μὲν, ὃς δικαιοσυνῶν· ὁ δὲ μασιζόμενος· ὁ μὲν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν· ὁ δὲ ἐλεήσας τὸν ἁμαρτίας, καιρὸν λοιπὸν ἐξομολογήσεως οὐκ ἔχουσι. id est; Hoc declarat, quod quum pœnitentiæ & remissionis peccatorum in hac vita tantùm præscriptum tempus habeamus, in quo & ii qui remissione fruuntur, laudabunt te [*Domine.*] Non amplius post mortem possunt ii qui in peccatis mortui sunt, tanquam beneficio aliquo affecti, Deum laudare, sed lamentari: laus enim est gratias agentium: lamentatio autem eorum est, qui flagellantur. Justi igitur tunc laudant Dominum: in peccatis autem mortui de cætero tempus exomologeteos seu agendæ pœnitentiæ non habent. Hæc ibi. Quibus Romanensium doctrina de Purgatorio manifestè convellitur, Nam tum pœnitentiæ omnem actionem, tum etiam peccatorum remissionem hujus vitæ terminis circumscribit: & justis defunctis flagella, & in peccatis defunctis διηχεῖσθαι. id est, beneficium omne abjudicat.

Vide § 4. & § 32. & cap. 6. § 9.

27. Alius autem est ejusdem scriptoris locus, in Catechesi mystagogica quinta quem pro Purgatorio allegant Pontificii, ubi ait, Orationem quæ funditur pro defunctis sanctis patribus, & Episcopis, utique qui obdormierunt, maximum afferre juvamen animabus eorum, pro quibus offertur, etiam eis qui cum peccatis decesserunt ex hoc mundo, Sed nullam ibi facit mentionem ignis purgatorii, neque distinguit inter peccata venialia & mortalia, neque dicit, remisso peccati mortalis reatu & pœna æterna, manere luendam in Purgatorio pœnam aliquam temporalem, (ista enim ignorabat) neque pœnas defunctorum purgatorias asserit: sed cum aliis quibusdam patribus sperabat ex immensa Dei misericordia futurum esse, ut in die ultimi judicii aliquibus remitterentur quædam mortifera peccata, quorum in hac vita remissionem non acceperant, quod ut eis divina indulgentia concederetur, existimarunt Deo supplicare pro eis utile esse. Præterea defunctis sanctis prodesse ait oblationem pro eis, quos tamen non putabat esse in aliquibus tormentis. Hanc fuisse mentem veterum illorum Patrum, pro defunctis orantium, prolixius ostendemus cap. 9. hujus libri.

Romanenses in Catechesi mystagogica Cyrillo Hierosolym. falsò obtrudunt.

Refutatio.

Oratio pro defunctis. Vide cap. 9. & cap. 12.

28. Dices, Cyrillum, catechesi 18. φαντζόμενον, remissionem peccati in hac vita tantum agnoscere, unde videtur iste posteriore loco sibi contradicere. Respondeo; Tradidit priore loco constantem Ecclesiæ doctrinam, ex sacra scriptura depromtam: posteriore autem loco accedit conjecturæ humanæ quorundam Patrum de operatione quadam misericordiæ Dei (ultra legem illam communem, priore loco memoratam) erga nonnullos etiam in peccato mortali defunctos, exercenda in die judicii. Quæ conjectura non nobis tantum, sed Romanensibus etiam meritò improbatur, salvâ ea honorificentiâ, quæ tantis Patribus debetur.

Obiect.

Resp.

29. Sic alii quidam Patres (in quibus fuit & Augustinus,) quamvis rectè crederent & docerent nullam esse post hanc vitam remissionem alicujus peccati, secundùm legem communem in sacris scripturis revelatam: attamen humano quodam

De remissione peccati, in seculo futuro Vide cap. 12. § 12.

Cyrillus Hierosol. Psal. 115. 17.

Digitized by Google

quodam affectu erga defunctos, abducti sunt in eam conjecturam, ex humana quadam consideratione immensę Dei misericordiæ, ut sperarent, ultra ordinem legis communis, in scriptura revelatum, eam extendi posse erga quosdam in peccato mortali defunctos, ut in die ultimi judicii Deus cum illis misericordiùs ageret, quàm eorum peccata mererentur, ut eos in æternum ignem non conjiceret, peccata eis illo die ultimi judicii remitteret etiam non prius remissa in hoc seculo; Peccata, inquam, ex se mortifera, quibus scilicet merebantur abjici in æternos cruciatus. Præterea etiam illa peccata quæ credebant remissa esse per justificationem in hoc seculo, petebant remitti per publicam sententiam ultimi judicii in futuro seculo. Vide 2. Tim. 1. 18. Hæc observatio aufert illud ἐσωτερικὸν quod in Patrum illorum testimoniis prima fronte se offert.

Dies vel futurum appellationem accipit τῶ αἰῶνος. Luc. 20. 35.

Iohannes Chrysostomus.

30. *Iohannes Chrysostomus*, sermone 3. de Lazaro, circa medium; omnes homines qui peccaverunt, distinguit in tres ordines respectu pœnarum quibus subjiciuntur: τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν ἐνταῦθα τιμωρῶνται μόνον, οἱ δὲ ἐνταῦθα μὲν ὑδὲν πάσχει δεινὸν, πᾶσαν δὲ ἐκεῖ τὴν τιμωρίαν ἀπολαμβάνουσιν· οἱ δὲ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ κολάζονται. id est, nam ex hominibus alii quidem hic duntaxat puniuntur, alii rursus nihil hic tale patiuntur, sed omne supplicium illic recipiunt: alii verò tum hic, tum illic puniuntur. Eorum qui hic duntaxat puniuntur, & puri à peccatis ex hac vita ad pura gaudia & meram consolationem proficiscuntur, neq; post hanc vitam ulli pœnæ vel molestiæ subjiciuntur; dat exempla in eis, quos Apostolus ait nunc judicari & corripi à Domino, ne cum mundo condemnentur. 1. Cor. 11. 32. & in illo incestuoso, quem Apostolus tradi jubet Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini nostri Iesu Christi. 1. Cor. 5. 5. & in Lazaro, quem Abraham ait recepisse mala sua in hac vita, nunc autem consolationem accipere. Luc. 16. 25. Eorum autem qui non hic puniuntur, sed omnem pœnam subeunt post hanc vitam, exemplum adducit in epulone, cui bona sua jam in hac vita consequuto, & post hanc vitam cruciatus sustinenti, negata est aquæ guttula. Eorum denique qui tum hic tum illic puniuntur, exemplum adfert in Sodomitis, quibus Dominus ait tolerabilius fore in die judicii quàm contemtoribus Evangelii: *Tolerabilius*, inquit, *erit*, id est, punientur quidem, sed levius, quandoquidem & hic dederunt pœnas. Ideo autem eos adhuc illic puniendos, quia hic non receperunt supplicium pro magnitudine peccatorum suorum sufficiens. Omnem igitur pœnam post hanc vitam, omnem cruciatum solis reprobis tribuit, electis autem omnibus prorsus abjudicat Chrysostomus: secundum quem soli reprobi, quales sunt Sodomitæ illi quos puniendos ait in die judicii, & miser ille epulo, cruciantur post hanc vitam, licet alii levius, alii gravius.

1. Cor. 11. 32. 1. Cor. 5. 5.

Luc. 16. 25.

Matth. 11. 24.

Puri à peccatis.

31. Idem Pater, homil. 5. in Genesin, ait fideles illuc ire καθαροὺς τῶν ἁμαρτιῶν, puros à peccatis: non enim possibile esse ut inveniat illic consolationem aliquam, qui in præsenti vita non fuerit ablutus à peccatis. Hoc esse agonis & luctæ tempus; illud coronarum & retributionum & præmiorum.

Epiphanius.

32. *Epiphanius*, in opere Panario contra hæreses hæresi 59. ubi disputat contra Catharos, ait confugiendum esse ad benignitatem Christi, ad misericordiam Dei, per pœnitentiam, quamdiu sumus in hac vita: nam post excessum ex hac vita. [μὴ τῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῶν τῆς θανάτου] non amplius aperiri pulsantibus clausas fores. ἐν γὰρ τῷ μέλλοντι αἰῶνι μὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπαλλαγὴν, ἢ νηστείας πόσεσιν, ἢ μετανοίας κλῆσιν, ἢ ἐλεημοσύνης ἔνδειξιν, id est, Nam in futuro seculo post hominis liberationem ex hac vita, non est jejunii lucrum aliquod, neque pœnitentiæ vocatio, non eleemosynæ ostensio. Et paullo post, ὅτε μὲν πόσεσιν δικαιοσύνης, ὅτε μετανοίας, οὐ ἔφθω, μὴ θάνατον. ὁ γὰρ Λάζαρος ἀπῆλθεν πρὸς τὸν πλούσιον ἐκεῖ, &c. Neque quæstus quidem pietatis, neque pœnitentiæ, sicut dixi, post mortem est. Non enim Lazarus abit ad divitem ibi, neque dives ad Lazarum, neque Abraham mittit pauperem, aut ei laborem indicit, ut postea diriscat: neque dives dona consequitur quæ petit, quamvis suppliciter hortatus misericordem Abrahamum. ἐσφραγίσθη γὰρ τὰ τάμια, καὶ πεπλήρωται ὁ χρόνος, καὶ ὁ ἀγὼν ἐτελέσθη, καὶ ἐκενώθη τὸ σκάμμα, καὶ ὁ στέφανος ἐδόθησαν, καὶ ἀγωνισάμενοι ἀνεπαύσαν, καὶ οἱ μὴ φθάσαντες ἐξῆκαν, καὶ μὴ ἀγωνισάμενοι ἐκκέκριται δικαίως· καὶ ἐν τῷ σκάμματι ἱππεύοντες ἐβλήθησαν, καὶ τὰ πάντα σαφῶς τετελείωται, μὴ τῶν ἐντεῦθεν ἐλπίδων. ἔτι γὰρ ὄντων ἐν τῷ ἀγῶνι πάντων καὶ μὴ στῶσιν ἐν αἱρέσεσι, ἔτι ἐλπὶς, ἔτι θεραπεία, ἔτι ὁμολογία. id est, obsignata sunt granaria, & impletum est tempus, & certamen finitum est, & evacuatum est stadium, & coronæ datæ sunt, & qui certarunt quieverunt, & qui non prævenerunt excesserunt, & qui non certarunt non amplius possunt, & qui in stadio victi sunt ejecti sunt. & omnia clarè finita sunt ac consummata, post excessum ex hac vita. Adhuc autem exsistentibus omnibus in certamine, & post lapsum datur resurrectio, adhuc spes, adhuc sanatio, seu medicina, adhuc confessio. Hæc Epiphanius. Quæ autem idem Pater hæresi 75. & in epitome, ad finem totius operis Panarii, scribit de orationibus pro defunctis, tum justis tum peccatoribus, nihil adjuvant cautam Purgatorii Romanensis: ut neque illa quæ apud Chrysostomum de orationibus & oblationibus pro defunctis leguntur, ullum præbent patrocinium doctrinæ Romanensi: sicut inferius, cum bono Deo, demonstrabimus.

Futuro seculo. Nulla pœnitentia utilis post hanc vitam. Vide supra § 4. & 26 & cap. 6. § 9.

Luc. 16. de divite & Lazaro.

Orat. pro defunctis. Vide cap. 9.

Cyrillus Alexandrinus.

33. *Cyrillus Alexandrinus*, in Evangelium Iohannis, libro duodecimo, capite trigesimo sexto. Credere namque debemus, cum à corporibus sanctorum animæ abierint, tanquam in manus charissimi Patris, bonitati divinæ commendari: nec, ut quidam infidelium crediderunt, in terris conservari quousque sepulturæ honoribus affectæ: nec, ut peccatorum animæ, ad immensi cruciatus locum, id est, ad inferos deferri: itinere hoc nobis à Christo primum præparato: sed in manus potius Patris evolare. Tradidit enim animam suam manibus Genitoris, ut ab illa & per illam facto initio, certam hujus rei spem habeamus, firmiter credentes in manibus Dei nos post mortem futuros, vitamque multo meliorem ac perpetuò cum Christo victuros: ideo enim Paulus desideravit resolvi, & esse cum Christo. Hæc Cyrillus Alexandrinus, Georgio Trapezuntio interprete.

Luc. 23. 46.

Philip. 1. 23.

Dionysius Areopagita.

34. *Dionysius Areopagita*, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite ultimo. ab omni spe bona exclusis impiis, sive illi impii Christiani-

ſmum profeſſi, ſive à Chriſtianæ fidei profeſſione averſi fuerint & alieni, Chriſtianos omnes pios, omnes Chriſtianos quibus beata erit reſurrectio ad vitam, ait mortem obire cum firma & vera ſpe in lætitia divina, mortemque amplecti tanquam finem ſanctorum certaminum, cum lætitia & inconcuſſa ſpe tanquam certaminum terminum, & viam ad incorruptibilitatem, laudantes Deum de ſuis donis; divinâ impleri lætitiâ, ſcientes quæ poſſident pulcra ſe firmiter æternumque habituros. Non miſerè nec invitos hinc abripi, ſed ad finem venientes impleri lætitia ſanctâ; & cum voluptate multâ viam ingredi ſanctæ σωληγωγείας, & beatiſſimis ſedibus recipi. Beatos jam eſſe, ut qui ad victorioſum finem peroptatò pervenerint, ideoque meritò à propinquis eorum offerri Deo victoriæ auctori χαριστήρια ὠδὰς, id eſt, gratias cum cantu, eoſdemque propinquos ſeriis precibus ſibi ipſis à Deo petere, ut ipſis detur pervenire ad ſimilem quietem. Omnes Chriſtianos, qui piè vixerunt, quibus beata erit reſurrectio, beatum conſequi vitæ finem, & finita hac vitâ conſtitui in ſinubus beatorum Patriarcharum & reliquorum omnium ſanctorum: ſinus autem, (inquit,) beatorum Patriarcharum & reliquorum omnium ſanctorum ſunt, ut exiſtimo, αἱ δοκοῦσαι ἐμοὶ μακάριαι λήξεις, αἱ τῶν θεοφιλῶν ὑποδεχόμεναι πάντας εἰς τὸν ἐν αὐταῖς ἀγῶνα καὶ μακαριωτάτην πολιτείαν. id eſt, divinæ beatiſſimæque requietis ſedes, quæ omnes Dei imitatores ſuſcipiunt, ad perfectionem in eis ſenii expertem & beatiſſimam. Hanc autem non ſeneſcentem beatitudinem, quæ in ſinubus Patriarcharum omnes pios excipit, paullo ſuperius ibidem vocat Dionyſius τὴν παντελῆ ἄλυπον καὶ φωτοειδῆ ἀθανασίαν, id eſt, omni dolore liberam & illuminantem immortalitatem. Quæ autem eodem capite ſcripſit Dionyſius de oratione pro mortuis, illa non adjuvant, ſed jugulant cauſam Romanenſium de purgatorio: ſicut inferius, cum bono Deo, manifeſtum faciemus cap. 9.

Sinus Patriarcharum.

Hilarius Pictavienſis. Luc 16. de divite & Lazaro.

35. *Hilarius Pictavienſis*, in fine Commentarii in Pſal. 2. Teſtes nobis ſunt Evangelii Dives & Pauper: quorum unum angeli in ſedibus beatorum, & in Abrahæ ſinu locaverunt, alium ſtatim pœnæ regio ſuſcepit. Adeò autem ſtatim pœna mortuum excepit, ut etiam fratres ejus in ſupernis manerent. Nihil illîc dilationis aut moræ eſt. Iudicii enim dies, vel beatitudinis retributio eſt æterna vel pœnæ. Tempus verò mortis habet interim unumquemque ſuis legibus, dum ad judicium unumquemque aut Abraham reſervat, aut pœna. Hæc Hilarius Pictavienſis.

Philaſtrius.

36. *Philaſtrius*, in catalogo hæreſeon, quæ ſub Apoſtolus exſtiterunt, hæreſi 73. Anima (inquit) hominis cum exierit de ſeculo, ſive bona ſive mala, id eſt, pia atque impia, ab Angelo ducitur in locum ſtatutum, ut in futurum percipiat juxta quod geſſit in hoc ſeculo conſtituta. Hæc Philaſtrius, locum animabus piis ſtatutum intelligens (ut colligere eſt ex aliis illius ſeculi patribus) ſinum Abrahæ, & locum quietis ac felicitatis.

Ambroſius. Pſal. 39. 13.

37. *Ambroſius*, libri de bono mortis, capite ſecundo, feſtinabat ſanctus David de hoc loco peregrinationis exire, dicens; Advena ego ſum apud te in terra & peregrinus, ſicut omnes Patres mei. Et ideo tanquam peregrinus ad illam ſanctorum communem omnium patriam feſtinabat, petens pro hujus commorationis inquinamento remitti ſibi peccata, priuſquam diſcederet è vita. Qui enim hic non acceperit remiſſionem peccatorum, illic non erit. Non erit autem, qui ad vitam æternam non potuerit pervenire; quia vita æterna remiſſio peccatorum eſt. ideoque dicit; Remitte mihi, ut refrigeret priuſquam eam. Idem Ambroſius capite tertio, ejuſdem lib. Solutio autem iſta quid aliud agit, niſi ut corpus reſolvatur & quieſcat; anima autem convertatur in requiem ſuam, & ſit libera? quæ ſi pia eſt, cum Chriſto futura ſit. Et capite quarto. Mors qualem in ſingulis ſtatum invenerit, talem judicio futuro reſervat. Et cap. 4. Iuſtis mors quietis eſt portus. — Anima abſolvitur, corpus reſolvitur: quæ abſolvitur, gaudet; quod reſolvitur, nihil ſentit. —— Non eſt autem mala ſolutio, quia diſſolvi & eſſe cum Chriſto, multo melius. Non igitur mala mors. Denique mors peccatorum peſſima. Non utique mors peſſima generaliter, ſed peſſima ſpecialiter peccatorum. Denique pretioſa juſtorum. Vnde liquet, acerbitatem non mortis eſſe, ſed culpæ. Et capite nono. Quis igitur dubitet de bono mortis, cum id quod inquietum, &c. Et emortua compago viſcerum in terram reſolvatur: id autem quod familiare virtutibus, amicum diſciplinis, ſtudioſum gloriæ, ſequax boni, Deo ſubditum eſt, ad illud ſublime evolet, & cum illo puro & perpetuo bono atque immortali maneat, ipſi adhæreat, & cum ipſo ſit. —— Vnde dicit David, placebo Domino in regione vivorum. Illa eſt enim vivorum regio. Denique illam animarum requiem, dicit terram eſſe viventium, quo peccata non penetrant, ubi virtutum vivit gloria: Et alibi ait; anima ejus in bonis demorabitur. hoc eſt, anima timentis Deum habitat in bonis, ut ſemper in eis ſit, & poſſideat ea. Et capite decimo. Anima noſtra non tenetur buſto, ſed quiete piâ fungitur. Et ibidem ait Ambroſius, animarum ſuperiora eſſe habitacula; hæc autem eſſe manſiones illas multas, quas Dominus dicit eſſe apud Patrem ſuum. Et capite undecimo. Iuſtæ animæ in habitaculis ſuis cum magna tranquillitate requieſcent, ſtipatæ præſidiis Angelorum. Et capite duodecimo ejuſdem libri; His igitur freti, intrepidè pergamus ad redemtorem noſtrum Ieſum, intrepidè ad Patriarchatum concilium, intrepidè ad Patrem noſtrum Abraham, cum dies advenerit, proficiſcamur: intrepidè pergamus ad illum ſanctorum cœtum, juſtorumque conventum. Ibimus enim ad Patres noſtros; ibimus ad illos noſtræ fidei præceptores, ut, etiamſi opera deſint, fides opituletur, defendat hæreditas. Ibimus & ubi ſinum ſuum Pater Abraham expandit, ut ſuſcipiat pauperes; ſicut ſuſcepit & Lazarum. Ibimus ad eos, qui recumbunt in regno Dei cum Abraham Iſaac & Iacob, qui rogati ad cœnam non excuſaverunt. Ibimus eò, ubi Paradiſus eſt jucunditatis. Ibimus eò, ubi ſervulis ſuis Dominus Ieſus manſiones paravit: ut ubi ille eſt, & nos ſimus. ſic enim voluit. Hæc Ambroſius.

Ibidem. verſ. 9.

Ibidem verſ. 14.

Nota de die mortis, & de die judicii.

Philip. 1. 23. Pſal. 30. (ſeu 31.) verſ. 22. Pſal. 115. (ſeu 116.) verſ. 15.

Pſal. 26. 13. Pſal. 27. 13. Pſal. 35. 13.

Quies animæ. Ioban. 14. 2.

Requies.

Sinus Abrahami. Ioban. 14. 2. Ioban. 17. 24.

38. Has autem dulciſſimas promiſſiones omnibus juſtis, omnibus credentibus applicat ibi Ambroſius, ſolis excluſis peccatoribus illis, quorum mortem vocat peſſimam, quibus mors eſt naufragium, qui ad exteriores æternaſque

tenebras

tenebras amandabuntur, neque unquam recumbent in regno Dei, in illa regione viventium, in domo Patris cœlestis cum Abraham Isaac & Iacob. Vnde constat, Purgatorium Romanense sancto Ambrosio fuisse prorsus incognitum, neque cum veritate, in sacris scripturis revelatâ, posse istud Purgatorium consistere, ex mente Ambrosii. Qui etiam similia scripsit in fine libri de fide resurrectionis. Cum autem præcedente paragrapho mentem intellexerimus Ambrosii de sinu Abrahami, haud alienum erit adjicere hanc etiam ejusdem Ambrosii sententiam; Illi (inquit) sunt Angeli, qui Lazarum, in agone paupertatis simul & infirmitatis probatum, in sinum ac requiem sustulerunt Abrahæ, quod est perennis beatorum gloria: ad quam nos Angeli sancti perducant, ubi Christus cum Patre & Spiritu Sancto regnat in æternum. Amen. Hæc Ambrosius, in fine Tractatus in Symbolum Apostolorum.

sinus Abrahami, vide §. 11. & 47 & cap. 12. § 17.

Hieronymus.

39. *Hyeronimus*, Commentario in caput nonum Ecclesiast. Mortui nihil valent ad id adjicere quod semel secum tulere de vita: & oblivione obvoluta sunt omnia. Et in caput undecimum ejusdem libri; Mortis tempestate subversus, ubicunque ceciderit, ibi jugiter permanebis: sive te rigidum & trucem, sive clementem & misericordem. ultimum invenerit tempus. Et paulo pòst; Lignum igitur quod in hac vita corruerit, & conditione mortalitatis fuerit incisum, aut peccavit ante dum staret; Et in Boreæ parte postea ponitur: aut si dignos Austro fructus attulerit, in plaga jacebit australi. Nec est aliquod lignum, quod aut ad aquilonem non sit, aut ad austrum. Hæc ibi. Idem Pater Comment. in caput sexagesimum quintum Esaiæ, vers. 3. Qui enim dum in hoc vivit corpore, veniam peccatorum non fuerit consequutus; & sic de vita excesserit, Deo perit, & esse desistit. Licet sibi subsistat in pœnis. Idem in caput secundum Ioël, Diem autem Domini, diem intellige judicii, sive diem exitûs unjuscujusque de corpore. Quod enim in die judicii futurum est omnibus, hoc in singulis die mortis impletur. Idem etiam Hieronymus in Epitaphio Nepotiani ad Heliodorum, quod incipit; *Grandes materias.* Scimus quidem, (inquit,) Nepotianum nostrum esse cum Christo, & sanctorum mixtum choris, quod hic nobiscum eminus rimabatur in terris, & æstimatione quærebat, ibi videntem cominus dicere; Sicut audivimus, sic & vidimus, in civitate Domini virtuum, in civitate Dei nostri. Hæc Hieronymus. qui etiam in caput nonum Amos, ait, nullum ante resurrectionis diem ab inferis retrahi.

Eccles. 11. 3. Nota de die mortis & die judicii. Vide cap. 6. §. 10.

Hic accipitur remissio peccatorum.

Psal. 47 (sive 48) vers. 9.

Salonius. Eccles. 11. 3.

40. *Salonius*, Episcopus Viennensis, in sua mystica in Salomonis Ecclesiastem expositione (quæ exstat Biblioth. Patr. tom. 1.) exponens illa Salomonis verba, capite undecimo: *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem; in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Hæc (inquit) sententia spiritualiter intelligi debet. Nam per lignum homo designatur: per Austrum, requies Paradisi; per aquilonem, infernum supplicium, Et est sensus; Vbicunque sibi homo locum ad futuram sedem præparaverit, sive ad Austrum, cum ceciderit, (id est, mortuus fuerit) in requie Paradisi & gloriâ regni cœlestis permanebit in æternum. Si verò malè vivendo sibi locum præparaverit ad Boream: Inferni pœnas luet in secula seculorum. Hæc Salonius.

41. Similiter eundem locum interpretatur *Olympiodorus*, (scriptor Græcus, de cujus ætate nihil certi invenio) qui in suo commentatio in Ecclesiasten [in Biblioth. Patr. tom. 2. græcol.] Ligna (inquit,) in Scripturis dicuntur tum sancti, tum peccatores, Auster autem accipitur pro loco lucido, & pro ipsa vera luce Domino nostro Iesu Christo. Boreas autem pro caliginoso, & tenebrarum pleno Diabolo. In quo cunq; igitur loco, sive lucis, sive tenebrarum, sive in opere malitiæ, sive in opere virtutis, deprehensus fuerit homo quando finit hanc vitam, in illo manet gradu & ordine: vel in luce, cum justis & universorum Rege Christo; vel in tenebris, cum injustis & mundi principe. Hæc Olympiodorus.

Olympiodorus. Eccles. 11. 3.

42. *Augustini* testimonia contra Purgatorium Romanense adduximus supra, cap. 6. hujus libri.

Augustinus.

43. *Prosper Aquitanicus*, Augustini discipulus, libro primo de vita contemplativa, capite primo. Tota humana vita tentatio est super terram. Tunc est tentatio finienda, quando finitur & pugna: & tunc est finienda pugna, quando post hanc vitam succedit pugnæ secura victoria: ut omnes milites Christi, qui usque in finem vitæ præsentis divinitus adjuti suis hostibus infatigabiliter restiterunt, laboriosâ jam peregrinatione transactâ, regnent felices in patria. Hæc Prosper, Scimus autem, ex sacris literis, neminem salvum fore, nisi qui perseveraverit & fidelis fuerit usque in finem vitæ præsentis; ergo, secundùm Prosperum, Quicunque salvus erit, idem laboriosâ hac peregrinatione transactâ regnabit felix in patria. Qui autem regnat felix in patria, non subjicitur ulli cruciatui, nedum ut igne ardeat infernali in Romanensi Purgatorio.

Prosper. Iob 7. 1. πειρασμὸς ἐστὶ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς.

44. *Fulgentius*, etiam Augustini discipulus, epistolâ septimâ ad Venantiam, Propheta sanctissimus Esaias dicit: Convertatur ad Dominum, quia multus est ad ignoscendum. In hoc *multo* nihil deest, in quo est omnipotens misericordia, & omnipotentia misericors est. Tanta est autem & benignitas omnipotentiæ, & omnipotentia benignitatis in Deo, ut nihil sit quod nolit aut non possit relaxare conversò. Et posteà ibidem; Tempus omne præsentis vitæ conversioni nostræ cognoscitur deputasse. In quacunque igitur quis ætate vocatus, si benignitatem vocantis Domini non spernat, necesse est denarium vitæ perennis accipiat. Et infra: Vt autem noverimus illos, qui gaudiis temporalibus oblectantur, & justa divina contemnunt, æternis ignibus concremandos, illos verò, qui mala temporalia cum timore Dei patienter tolerant, æternâ quiete potituros. Attendamus Divitem purpuratum, & pauperem Lazarum: illum post epulas fiam mis perennibus traditum, istum post æumnas in æterna sinûs Abrahæ quiete securum. Hæc ibi. In his Fulgentii verbis observa. 1. Nihil esse quod Deus non relaxet converso: nec peccata igitur venialia, nec mortalium aliqua supplicia post mortem imputanda, vel infligenda reservat: quamvis tribulationibus in hac vita Deus filios suos exerceat, ut peccatis abstinere discant, dum adhuc in via sunt, ut

Fulgentius. Esa. 55. 7. Nota (nihil) ergo nec pœnam reservat, nec culpam. Vide infra, cap. 11. arg. 4. & lib. 12. cap. 8. §. 18. & seq.

Lucas 16. de divite & Lazaro.

Piorum afflictiones in hac vita.

ut in eadem epistola monet Fulgentius. II. Qui in hac vita conversus perseveraverit, ille finito hujus vitæ labore, denarium vitæ perennis accipiet. III. Omnes homines viatores in duas classes distribuit Fulgentius, videlicet in contemnentes jussa divina, & Deum timentes. Illos ait flammis perennibus tradi, istos autem post hujus vitæ ærumnas in æterna sinus Abrahæ quiete securos esse, demonstrat ex verbis Domini de Divite purpurato & paupere Lazaro. Quibus positionibus Purgatorium Romanense prorsus excludit è rerum natura.

45. Idem lib. 1. de remissione peccatorum, ad Euthymium, cap. 6. Nec enim latet, (inquit) in præsenti tantum seculo remissionem omnium peccatorum conversis posse concedi: ubi omnem reatum aut solvit conversio, aut insolubilem facit, seu vanæ spei neglectio nutrita, sive desperatione roborata, & usque in finem retenta cordis obdurati nequitia. Et lib. 2. ejusdem operis, cap. 20. Nunc est necessaria conversio peccatoris, qua potest, beneficio divinæ remissionis, reatu totius carere peccati.——Hoc ipse præordinavit hominum Salvator & Iudex, ut quibus peccata dimittit, in hac terra dimittat. —— Vt homines agnoscerent tempus remissionis & retributionis divinâ incommutabiliter constitutione discretum. Et ejusdem libri cap. 21. Præsentis namque seculi tempus misericors Dominus & justus solum remissionis beneficio deputavit: futurum verò justæ retributioni servat: quo unusquisque pro qualitate credulitatis & operis condigna, sed non finienda recipiat. Et cap. 22. Hoc tempore mutet iniquus vitam, & non inveniet pœnam. Fugiat culpam, & accipiet veniam. ——In quali enim fide & opere unumquemque hominum vitæ hujus invenerit finis; talis ei retributio dabitur, cujus non erit finis. Hæc Fulgentius. Vbi observa. I. In præsenti tantum seculo remitti peccatum; & quidem totum, ita ut qui in hac vita remissionem peccatorum acceperunt, eis post hanc vitam non superfit aliqua vel culpa remittenda, vel pœna luenda. II. Retributionem omnem quæ post hanc vitam datur, esse æternam. Quibus nihil dici potuit magis inimicum doctrinæ Romanensium de purgatorio.

Gennadius. 46. *Gennadius Massilienſis*, lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 79. Post ascensionem Domini in cœlos, omnium sanctorum animæ cum Christo sunt, & exeuntes de corpore ad Christum vadunt, exspectantes resurrectionem corporis sui, ut ad integram & perpetuam beatitudinem cum ipso pariter immutentur: sicut & peccatorum animæ in Inferno sub timore positæ, exspectant resurrectionem sui corporis, ut cum ipso ad pœnam detrudantur æternam. Hæc Gennadius: qui floruit in fine quinti seculi, sub annum Domini 490.

Petrus Chrysologus. 47. *Petrus Chrysologus*, sermone 66. Locum piarum animarum, seu sinum Abrahæ, ante adventum Domini in carne, fuisse dicit apud Inferos; postquam verò Dominus à mortuis resurgens patefecit cœlos, dedisse eum sanctis Paradisi intrare requiem, ad cœli gloriam pervenire. Quis autem fuerit animarum status in Abrahæ sinu etiam ante adventum Domini, declarari ait verbis Abrahami ad epulonem, de Lazaro jam recipiente bona, id est, (ut exponit Chrysologus loco citato) requiem, gloriam, honorem, gratiam, immortalitatem, præmia, refrigerii fontem, cœlestis mensæ delicias sempiternas, in sinu divinæ consolationis. Quantam igitur existimavit Chrysologus, & quam puram percipere lætitiam pia animas in sinu Abrahæ jam post Domini resurrectionem, Paradisi cœlestis gaudiis potientes? Idem Pater paulo post eodem sermone, ait, Insipienter ergo Dives putat apud inferos mutari loca, quando hic agendo homo bene vel malè ibi sibi terminum aut pœnæ aut quietis indicit. Et serm. 123. Agnoscite fratres, lætamini fratres, post triumphum Christi, sanctorum custodiam dissolutam, & in sanctos ultra inferno nil deberis quando Christus ut justos, non injustos absolveret, ad inferos usque penetravit. Hæc Chrysologus. Quod autem de illis Abrahæ verbis differens, quibus ex inferno damnatorum ad piorum sedes, & à piorum sedibus ad gehennam transmeatio denegatur, eodem sermone 124. Chrysologus aliquid tribuit orationibus Ecclesiæ, quas fundit pro defunctis, illud ex communi illorum temporum errore de quibusdam à reatu peccati mortalis, cum quo ex hac vita decesserant, & de supplicio gehennæ liberandis in die judicii, promanavit. De quo errore superius etiam aliquoties monuimus. Floruit Petrus Chrysologus, Ravennæ Archiepiscopus, vergente quinto seculo: prope annum Domini 500, ut ipse declarat in fine sermonis 145.

Orationes pro defunctis. Vide cap. 9.

48. *Aurelius Cassiodorus*, lib. de animâ, cap. 19. Cum (inquit) fuerimus hac luce, imperio Creatoris, exuti, in animæ nostræ naturâ jugiter perseverantes, nihil boni malique faciemus, sed usque ad tempus judicii, aut de præteritorum actuum pravitate mœremus, aut de operationis nostræ probitate lætamur. Tunc autem recipiemus factorum omnium plenissimum fructum, quando voce Domini aut repudiati fuerimus, aut ad regnum perennitatis admissi. Hæc Cassiodorus. Qui floruit sub Theodorico ejusque aliquot successoribus, Gothicis in Italia regibus, ut patet ex ipsius Cassiodori opere *Variarum*.

Cassiodorus.

Vide supra lib. 3. cap. 1 §. 16.

49. *Gregorius magnus*, lib. 13. cap. 20. expositionis moralis in Iob: Ecce (inquit) quia authoris nostri gratiâ redemti sumus, hoc jam cœlestis muneris habemus, ut, cum carnis nostræ inhabitatione subtrahimur, mox ad cœlestia præmia ducamur: quia dum Conditor ac Redemtor noster claustra interni penetrans, electorum exinde animas reduxit, nos illo ire non patitur, unde jam alios descendendo liberavit. Hæc Gregorius, de omnibus electis qui ex hac vita decedunt post Christi resurrectionem. Idem libro quarto dialogorum, in fine capitis ultimi. Audentèr (inquit) dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus. Hæc ille. Quæ magis consonant cum eis quæ docuerat libro decimo tertio Moralium, capite vigesimo, quàm illa quæ eodem libro quarto, dialogor. capite 39. & aliquot sequentibus capitibus, nimium indulgens vulgi opinionibus, scripsit de purgatorio igne. vel in thermis, post hanc vitam & de petitione quarundam animarum corporibus solutarum, ut pro eis offerretur hostia victimæ salutaris. Quarum ipse nugarum pertæsus videtur, quando, olidioris suæ doctrinæ memor, opus illud dialogorum assertione ista catholica & valde

Gregorius Magnus.

Nota Max.

Vide sup. cap. 7 §. 8. 10. 11.

Sinus Abrahæ.

Luc. 16. de Lazaro & divite.

consо-

consolatoria fidenter clausit: salutari hostiâ post mortem non indigebimus (id est, mox ad cœlestia gaudia ducemur) si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus. At omnes electi, quibus viventibus hostia salutaris ad salutem profuit, ante mortem Deo ipsi hostia fuerunt, ut docet Gregorius eodem libro quarto dialogorum, capite quinquagesimo nono. Tunc ergo (inquit) verè pro nobis hostia erit Deo, cum nos ipsos hostiam fecerimus.

CAPVT NONVM.

Orationes, eleemosynas & oblationes, quas ante Gregorii Magni tempora faciebant veteres pro mortuis, non præbere patrocinium purgatorio Romanensi.

Eorum propositionum veritas manifestas est ex subsequentibus veterum testimoniis.

Officia, quæ pro mortuis peragebant, non pro animabus duntaxat imperfectè justis aut imperfectè puris, quales collocant Papistæ in purgatorio, sed 1. Pro omnibus faciebant in Christiana communione defunctis. 2. Pro eis quos credebant sub exitum è corpore, statim in Paradisum & in requiem cœlestem transferri, & associari Angelis & Patriarchis & Martyribus 3. Denique pro eis quos existimabant cum mortalis peccati reatu, in hac vita non remisso, defunctos esse.

2. Officia autem illa erant partim operis, ut eleemosynæ, oblationes, sacrificia: partim oris, ut. 1. Commemoratio ad altare. 2. Gratiarum actio. 3. Precatio, &c.

3. Commemoratione, aliisque officiis, testabantur fidem suam de immortalitate animarum, & de beato statu defunctorum fidelium, & de futura resurrectione corporum: & spem suam de suo etiam felici aliquando exitu, æternâque beatitudine fovebant: Et sese mutuo ad sanctam defunctorum fidelium imitationem excitabant.

4. Cum hac commemoratione, & officiis illis operis, concurrebant quatuor illa oris officia, quæ Apostolus pro omnibus hominibus in hac vita degentibus fieri voluit, quæ veteres etiam pro defunctis publica agitabant. Ea erant 1. Gratiarum actio. 2. Προσευχαὶ, orationes. 3. Ἐντεύξεις, sive ἱκετηρίαι, interpellationes sive supplices propitiationes. 4. Δεήσεις, deprecationes. Et hæc omnia pro omnibus in Christiana communione defunctis, & speciatim pro eis faciebant, quos à morte statim in cœlestem requiem perduci credebant.

1. Tim. 2. 1.

5. Hæc autem officia vel ante corporis sepulturam præstabantur, vel die obitûs quotannis recurrente, vel etiam aliis temporibus.

Orabant pro peccatoribus in peccato mortali defunctis.

6. Pro peccatoribus autem, quos in mortali peccato irremissos, seu cum reatu culpæ mortalis mortuos esse existimabant, precabantur & eleemosynas dabant: quia putabant hæc officia defunctis illis, si non essent valde mali; ad hoc prodesse, ut eis vel sit plena remissio, vel tolerabilior fiat ipsa damnatio; adeóque eis impetrari per hæc officia vel veniam plenariam, vel saltem aliquod levamentum, ἄνεσιν πρὸς καιρὸν, τινὰ βοήθειαν. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mystagogica quintâ. Epiphanius hæresi septuagesimâ quintâ. Chrysostomus prope finem homiliæ vigesimæ primæ in Acta Apostolorum & prope finem homiliæ quadragesimæ primæ in priorem epistolam ad Corinthios, & prope finem homiliæ tertiæ in epistolam ad Philippenses. Paulin. Nolanus, epistola vigesimâ ad Amandum. Chrysologus, sermone centesimo vigesimo tertio. Augustinus Enchiridio, capite centesimo decimo. In eadem opinione fuit auctor quæstionum & responsionum ad Antiochum, quæ Athanasio tribuuntur, quæstione trigesima quartâ. Et auctor orationis de defunctis, quæ Iohanni Damasceno tribuitur, ubi audacter asserit, fidelium precibus quosdam etiam Ethnicos ex inferno liberatos esse, nempe, Falconillam precibus Theclæ, & Trajanum precibus Gregorii primi, Episcopi Romani; alios autem in inferno detentos solatium aliquod ex viatorum fidelium precibus sentire. Proinde etiam canonistæ, ut patet ex glossâ in canonem *Tempus*, causa decima tertiâ, quæstione secundâ, dixerunt viventes utiliter orare pro illis, qui decesserunt in peccato mortali; eis enim prodesse eas orationes, ut minus puniantur, etiamsi nunquam liberentur. quosdam etiam magni nominis Theologos, Romanenses, videlicet, Præpositivum, & Altisiodorensem, & Porretanos, asseruisse, viatorum suffragia prodesse damnatis in inferno; testatur Thomas in 3. sententiarum, distinctione 45. quæst. 2. art. 2.

Orabant pro sanctis defunctis, quos essentiredebant in tranquilla requie in beatissimis Patriarcharum sinubus.

7. Orationibus illis, quas olim in funere fundebant superstites, seipsos pro obtinendo simili beato exitu ac victoriâ & quiete, qualem fidelis ille defunctus obtinuit, Deo commendabant. Testis est Dionysius, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite ultimo, parte primâ. Et pro defuncto orabant. ut testatur Dionysius, eodem capite, parte secundâ, & parte tertiâ, & Augustinus lib. nono Confessionum, capite duodecimo, & Possidonius, libro de vita Augustini, capite trigesimo primo, ut scribit. Pro commendanda corporis Augustini depositione sacrificium Deo oblatum esse. Hæc fiebant, antequam defuncti corpus sepeliretur, sive (ut loquitur Augustinus, loco citato) juxta tepulcrum posito cadavere, priusquam deponeretur Dionysius autem (capite citato) scribit, corpus defuncti sacerdotis, dum officium hoc peragereturr, poni à sacerdote solitum ante sanctum altare; corpus autem monachi aut fidelis laici, juxta chorum, ante sacerdotum introitum: & hoc officium præstari solitum fuisse pro omnibus piis, ex hac vita egressis, de quorum beato exitu & tranquillâ post mortem requie in beatissimis Patriarcharum sinubus gratias Deo læti agebant; similem sibi ipsis & vitæ hujus finem, & requiem post hanc vitam exoptantes. Et hoc funebre officium intellexisse videtur Cyprianus, quando scripsit, Episcoporum Antecessorum suorum decreto constitutum esse, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam, clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur proeo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Cyprianus, epistolâ sexagesima sexta, vel in alia editione, libro primo, epistola nonâ, ubi etiam de frequenti deprecatione

Cyprianum p. 66.

in Ecclesia nomine defunctorum, & eorum apud altare Dei nominatione in sacerdotum præce, mentionem facit. Vide inferius, paragr. vigesimum quartum.

8. Pro defunctis fidelibus orantes [προσεύχοντες,] petebant concedi eis. 1. Promissam à Deo susceptionem in patriam. 2. Ibi requiem & refrigerium & pacem & gaudium & gloriæ incrementum. 3. Maturam & beatam resurrectionem.

9. Interpellationibus [ἐντεύξεσι] Deum rogabant. 1. Vt omnia eis peccata propitius condonaret. 2. Vt in judicio ultimo misericordiam judicis experirentur.

10. Deprecationibus [δεήσεσι] supplicabant Deo pro defunctis, ut non intraret Deus cum iis in judicium; ut non abjicerentur à protectione Dei, in potestatem Satanæ, & in æternos cruciatus, quos eorum peccata meruerunt.

Non orabant pro animarum liberatione è purgatorio.

11. Hæc φιλοστοργίας officia pro illis impendebant veteres Patres, quos, in fide defunctos, Paradiso statim recipi credebant, ut ex subjectis testimoniis patebit. At verò pro animarum liberatione è purgatorio, aut ex ærumnabili aliquo carcere ante diem judicii, nullæ veterum Patrum precationes inveniuntur ante tempora Gregorii Turonensis, & Gregorii primi Papæ Romani, qui in fine sexti seculi floruerunt.

Dionysius Areopagita.

12 Dionysius, libro primo de Ecclesiastica Hierarchia, capite septimo seu ultimo, scribit, omnibus hæc præstita officia qui sanctè dormierunt, & æterna bona sub exitum ex hac vita consequuntur, iam beato optabilique ac victorioso fine potiti. Pro talibus ait sacerdotem cum populo precari, ut Deus eis remittat omnia per humanam infirmitatem admissa peccata, eosque deducat in lucem ac regionem viventium, in sinum Abrahæ, Isaac & Iacob, in locum à quo fugit dolor & tristitia & gemitus. Deinde proposità tibi objectione, contra hanc pro mortuis precandi consuetudinem, cum defunctus præmia statim cõsequatur anteactę vitę convenientia; respondet his verbis; Didicit antistes ex divinis scriptis, clarissimam divinamque vitam, iis qui piè vixerunt, pro dignitate justissimis lancibus retribui, oculos avertente [παραγούσης] Divina bonitate & philanthropia à maculis, quas in eis contraxit humana fragilitas: quandoquidem nemo, ut scripta divina loquuntur, mundus est à sorde. Hæc igitur Antistes scit promissa esse à scriptis divinis, quæ vera sunt; petit autem ut ea eveniant, & dentur iis qui sanctè vixerunt sancta præmia. Petit divinus antistes ea quæ à Deo promissa sunt, eique grata sunt, & planè concedenda: in quo & animi sui constitutionem, quæ bonitatis divinæ speciem præ se ferat, Deo, cui boni chari sunt, declarat: & iis qui adsunt, ut interpres, munera & bona quæ sanctis eventura sunt exponit. Hæc Dionysius, de oratione quam pro defunctis Antistes cum populo faciebat, ante humationem corporum. Summa est, 1. Dari quidem à Deo defunctis fidelibus cœlestia præmia, ex promissione Dei, qui etiam peccata omnia eis condonat, & hac Dei promissione ac benignitate confisum sacerdotem precari, ut illa defuncto concedat Deus, quæ omnino concessurus est, atque adeò precationem hanc esse secundùm Dei voluntatem. 2. Testari hac precatione sacerdotem charitatem suam & pium affectum erga defunctos, qui affectus Deo gratus est. 3. Hac etiam precatione instrui audientes, ut sciant quæ futura sanctis sint munera,

Vide supra cap. 8. §. 36.

Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου. Iob. 14. 4. LXX.

Vide lib. 14. cap. 2. §. 5. in margine.

Vide infra.

13. Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi mystagogica quintâ, orationem suo tempore fieri solitam pro defunctis, in celebratione Eucharistiæ, refert his verbis; Δεόμεθα ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐκείνῳ ὄντων, ὅτι μνησθέντες πάντων, καὶ τῶν προκεκοιμημένων πρῶτον πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὅπως ὁ Θεὸς εὐχαῖς αὐτῶν καὶ πρεσβείαις προσδέξηται ἡμῶν τὴν δέησιν. ἔπειτα καὶ ὑπὲρ τῶν προκεκοιμημένων ἁγίων πατέρων, καὶ ἐπισκόπων, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἐφ' ἡμῶν προκεκοιμημένων. μεγίστην ὄντως ἡγοῦμαι τοῖς ψυχαῖς, ὑφ' ὧν ἡ δέησις ἀναφέρεται τῆς ἁγίας καὶ φοβερωτάτης προκειμένης θυσίας. id est, Rogamus te nos omnes, & hoc sacrificium tibi offerimus, ut meminerimus etiam eorum qui ante nos obdormierunt, primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deinde pro defunctis sanctis Patribus, & Episcopis, & omnino pro omnibus, qui inter nos vitâ sancti sunt: maximum juvamen credentes futurum animabus, pro quibus offertur precatio sancti & tremendi, quod ante nos positum est, sacrificii. Hæc ille. qui, exceptis (fortasse) Patriarchis & Propheris & Apostolis & Martyribus, ait maximam reliquis omnibus defunctis esse utilitatem ex precatione pro eis: at certè reliquos omnes sanctos Patres & Episcopos non credebat esse in aliquo infernali carcere aut cruciatu. Ergo ex eo, quod dixerint veteres utilitatem & adjumentum accedere defunctis ex precibus viventium, non sequitur, eos credidisse animas defunctorum cruciari in purgatorio. Vt taceam etiam pro Apostolis & martyribus, &c. offerri δέησιν, precationem sancti sacrificii, adeò ut ad ipsos etiam videatur Cyrillus asserere redire hinc maximam utilitatem. Observandum etiam, quando Veteres dicebant se commemorare Patriarchas, Prophetas, Apostolos, & Martyres, ut Deus eorum orationibus susciperet preces viatorum; hanc commemorationem non fuisse conjunctam cum aliqua invocatione ipsorum defunctorum, sed factam tantummodo eorum mentionem in illa sacerdotis prece, qua solùm Deum invocabat, eidemque sacrificium offerebat: unde illa precatio in qua commemorabantur, appellabatur Cyrillo Hierosolymitano precatio sancti illius & tremendi sacrificii, quod autem subjicit ibidem Cyrillus, orari etiam utiliter pro defunctis peccatoribus, id superius explicavimus, in testimoniis veterum allatis contra purgatorium.

Cyrillus Hierosolymitanus.

Vide cap 8 §. 26.

Orabant pro defunctis, quos non existimabant esse in purgatorio.

Commemorabant, sed non invocabant Patriarchas, Apostolos, & martyres. Vide infra, §. 14.

Cap 8. §. 17.

14. Epiphanius, hæresi septuagesima quintâ, quæ fuit Aërii; de commemoratione nominum defunctorum & precatione pro iis differens, ait hanc ejus esse utilitatem, quod sit fidei quædam professio, & spei de defunctis fratribus, & quod pro peccatoribus precantes misericordiam Dei intueamur, etiamsi omnia eorum crimina precatio ista non abscindat; pro justis autem hoc faciamus, ut eos à Christo Domino secernamus. Si quæras, quam fidem & spem ostendant ista pro mortuis officia; respondet, fidem qua credunt superstites, ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες ζῶσι, καὶ οὐκ ἀνυπαξίᾳ εἰσὶν ἐκεῖ, ἀλλ' εἰσὶ καὶ ζῶσι παρὰ τῷ Δεσπότῃ, id est, vivere eos qui excesserunt, & non esse in non existentibus, sed esse & vivere apud Dominum. Spem autem, qua bene speramus de fratribus quasi peregrè absentibus, sive, veluti

Epiphanius.

in

in peregrinatione existentibus, ὡς ἐλπὶς ἐστὶν ὑπὲρ ἀδελφῶν ἀπελθόντων, ὡς ἐν ἀποδημίᾳ παγχαίτων. ubi ἀποδημία Epiphanio dicitur illa ἐκδήμησις ἐκ τοῦ σώματος, de qua loquitur Apostolus 2. Corinth. 5. 8.

15. Sed Bellarminus (libro primo de purgatorio, capite nono) scribit, Epiphanium nusquam dicere, in Ecclesia orari pro sanctis; sed dicere memoriam fieri omnium defunctorum fidelium, tam peccatorum, quam justorum. At ista Bellarmini assertio falsitatis convincitur, per ipsius verba Epiphanii, tum in objectione quam sub Aërii persona proponit Epiphanius, hæres. 75. tum in responsione qua ibidem occurrit eidem objectioni. Objiciebat Aërius, referente Epiphanio; qua ratione post mortem nominatis [ὀνομάζειν] nomina mortuorum? orat enim [εὔχεται γὰρ] vivens, aut dispensationem [οἰκονομίαν] facit; quid utilitatis inde accipiet mortuus? Vel si omnino oratio eorum, qui hic sunt [εἰ χρὴ τῶν ἐντεῦθεν] adjuvat eos qui ibi sunt, nemo igitur ipse sit pius, &c. Huic objectioni respondet Epiphanius, ut non neget nominationem illam cum oratione pro eis, qui nominantur esse conjunctam, sed hujus nominationis & orationis contendat esse magnam utilitatem: & inter alias utilitates hanc ponit, quod hoc officio declaretur, quod spes sit orantibus pro fratribus ὑπὲρ ἀδελφῶν εὐχομένοις. Et subjicit, commemorationem fieri, tum pro peccatoribus, pro implorandâ eis misericordia Dei, tum pro justis [ὑπὲρ δικαίων] & Patribus & Patriarchis & Prophetis & Apostolis, & Evangelistis, & Martyribus, & Confessoribus, & Episcopis, & Anachoretis; & omni ordine; ut Dominum Jesum Christum separemus ab hominum ordine, per honorem & cultum quem ipsi exhibemus, considerantes nullum hominum æqualem esse Domino, quantacunque abunder justitiâ. Idem Pater, in fine totius illius operis Panarii, in epitome de fide & ritibus Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, hunc ritum seu, ut vocat, διαμόν commemorans, absque personarum discrimine eam unâ communi descriptione his verbis proponit; ἐπὶ δὲ τῶν τελευτησάντων, ἐξ ὀνόματος τὰς μνήμας ποιοῦνται, προσευχάς τελοῦντες καὶ λατρείας καὶ οἰκονομίας. id est, super defunctis autem, nominatim memorias [seu commemorationes] faciunt, orationes perficientes, & divinos cultus & dispensationes. Ex his patet, falsum esse quod asseruit Bellarminus, Epiphanium nusquam dicere in Ecclesia orari pro sanctis. Basilii dictum est, τὸ ἀόριστον πᾶσιν ἴσως ἐστὶ συμπληκτικόν. id est, Indefinitum universa comprehendit, seu æquipollet universali, libro secundo de baptismo, quæstione quintâ.

Objectio Bellarmini. *Responsio.* *Indefinitum æquipollet universali.*

16. Commemorationem illam cum oratione conjunctam fuisse scripsit etiam Augustinus, sermone trigesimo secundo de verbis Apostoli. Hoc (inquit) à Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium suo loco commemorantur, oretur, ac pro eis quoque id offerri commemoretur. Hæc ibi Augustinus. Quod autem alibi scripsit Augustinus de martyrum commemoratione, ita ut pro eis non oretur; de eo inferius mox videbimus, postquam plures antiquiorum Patrum sententias huc spectantes in medium attulerimus.

Augustinus. *Vide infra § 42. & § 43.*

17. Gregorius Nazianzenus, oratione decimâ, quæ funebris est in Cæsarium; Gratias (inquit) agentes propter omnia, nostras & eorum qui tanquam in communi via paratiores ad hospitium prius pervenerunt, animas Deo commendemus. Deinde unum nominatim ex eorum numero, nempe fratrem suum defunctum Cæsarium, quem in beato statu esse credebat, commendat Deo, ut eum Deus suscipiat. At de ejus liberatione à pœna, vel ex aliquo carcere, nihil loquitur; quippe persuasus eum nullis jam pœnis subjici, nullo animam ejus carcere claudi.

Vide cap. 8. §§ 17, 18, 19. *Nazianz.*

18. In Liturgia Chrysostomi, Sacerdos ἱστάμενος, orat; Porrò offerimus tibi rationalem hanc latriam pro requiescentibus in fide [ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυομένων] majoribus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Præconibus, Evangelistis, Martyribus, confessoribus, continentibus, & pro omni spiritu in fide consummato [καὶ παντὸς πνεύματος ἐν πίστει τετελειωμένου.] Præcipuè pro sanctissima [ἐξαιρέτως τῆς παναγίας] immaculata, benedicta, gloriosa domina nostrâ, Deipara & semper virgine Maria. Pro sancto Iohanne Propheta præcursore & baptista, sanctis & celebribus Apostolis, & hoc sancto, cujus & memoriam celebramus, & omnibus sanctis tuis, quorum supplicationibus [ταῖς ἱκεσίαις] visita nos Deus, & memento omnium qui ante obdormierunt in spe resurrectionis vitæ æternæ. Item; ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἀφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου, [ὁδε τοῦ δεῖνος] pro requie & remissione animæ servi tui N. O Deus noster, Fac eam requiescere [ἀνάπαυσον αὐτὴν] in loco lucido, à quo exsulat tristitia & gemitus; fac eam requiescere ubi visitat lumen vultûs tui.

Liturgia Chrysostomi.

19. In his Liturgiæ istius verbis, observa. 1. Etiamsi postquam pro sanctis oravit sacerdos, subjungat etiam orationculam pro se ipso & iis, qui cum eo adsunt, ut sanctorum supplicationibus eos visitet Deus, prius tamen pro ipsis sanctis manifestè oravit & cultum Deo obtulit. 2. Una eademque oratione sacerdos Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, complectitur cum omni spiritu in fide consummato, id est, in fide egresso ex hac vita, id enim significat Græca phrasis, ἐν πίστει τετελειωμένου. Sic apud Dionysium Areopagitam, libro de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 7. seu ultimo, parte secunda: Antistes cum sanctis, qui dormierunt, prædicat eum quoque qui modò excessit ex hac vita, τὸν ἄρτι τελειωθέντα, & hortatur omnes, ut beatum in Christo finem petant, τέλος ἐν Χριστῷ μακαρίαν τελείωσιν. Et parte tertia, ait Dionysius, μακαρίαν ἀληθῶς εἶναι τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν, id est, beatam revera esse mortem, quæ in Christo oppetitur. Et Apostolus, ad Hebræos scribens, spiritus justorum defunctorum vocat, πνεύματα δικαίων τετελειωμένων. At verò pro spiritibus aliorum in fide defunctorum verè orasse sacerdotem, in confesso est; ergo etiam verè oravit pro Patriarchis, Prophetis, &c. quos autem prius vocavit ἐν πίστει τετελειωμένους, eosdem postea appellat προκεκοιμημένους ἐν ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου, quos iterum Deo commendans ait, *Et memento* [μνήσθητι] omnium qui prius obdormierunt in spe resurrectionis vitæ æternæ. 3. Requiem & remissionem eodem sensu orat defunctorum animabus sacerdos in hac Liturgia, quo apud Dionys. puta requiem in beatissimis sedibus & remissionem peccatorum. Sciendum autem Chrysost. putasse fidelium defunctorum animas, etiam latronis illius

Tres observationes ex verbis Liturgiæ Chrysostomi. *Orat. pro sanctis.* *2. Orat. pro Patriarchis, &c.* *Ἐν πίστει τετελειωμένοι. qui in fide obdormierunt hanc vitam.* *Hebr. 12. 23.* *3. Quo sensu petierit vel quem defunctis.*

Nota contra Purgatorium Romanenſe.

nus. Neque uſquam apud Cyprianum invenitur facta oblatio vel oratio pro aliquo defuncto, quem exiſtimarent fideles ſuperſtites migraſſe ex hoc mundo cum alicujus culpæ irremiſſæ, aut pœnæ poſt obitum perſolvendæ, reatu.

Hieronym.

25. Hieronymus in epiſtola ad Pammachium, ſuper obitu Paulinæ uxoris, quæ epiſtola incipit, *Sanato vulneri.* Laudat Pammachium his verbis; cæteri mariti ſuper tumulos conjugum ſpargunt violas, roſas, lilia, floreſque purpureos: & dolorem pectoris, his officiis conſolantur. Pammachius noſter ſanctam favillam oſſaque veneranda, eleemoſinæ balſamis rigat. His pigmentis atque odoribus fovet cineres, quieſcentes, ſciens ſcriptum; Sicut aqua exſtinguit ignem, ita eleemoſyna peccatum. Attamen hæc ſcribens, non in igne aliquo purgatorio cruciari, ſed in cœlo jam cum Domino gaudere Paulinam, credebat Hieronymus: quâ, dum viveret, nihil ait fuiſſe temperantius: & cujus defunctæ ſanctam vocat favillam, oſſaque veneranda. Et epiſtolam illam ſic claudit; In calce epiſtolæ recordatus ſum quadrigæ veſtiæ, & propoſito quintam deeſſe Bleſillam, pæne oblitus de ea loqui, quæ prima de vobis præceſſerit ad Dominum. Verè nunc quinque in treis, ac duas videmus eſſe diviſas: illa cum ſorore Paulina dulci ſomno fruitur; tu duarum medius, ad Chriſtum levius ſubvolabis. Quibus verbis Hieronymus Paulinam in eodem jam loco ac ſtatu eſſe affirmat cum ſorore Bleſilla: ubi utraque apud Dominum dulci ſomno fruitur, id eſt, ut latius explicat Hieronymus in epiſtola ad Paulam ſuper obitu hujus Bleſillæ, (quæ incipit; *quis dabit capiti meo.*) Sarcina carnis abjecta, ad ſuum anima revolavit auctorem, & in antiquam poſſeſſionem diu peregrinata conſcendit. Ieſum nunc ſequitur, Angelorum conſortio fruitur, cum Chriſto jam regnat, eſt cum Maria matre Domini, cum Chriſto vivit in cœlis. Hæc omnia de Bleſilla defunctâ diſertis verbis aſſeverat Hieronymus, quam cum ſorore Paulina ait dulci ſomno frui.

Eleemoſyna pro anima jam beata cum Domino Vide §. 31. Eccl. 3. 33.

Dulci ſomno fruitur.

Paulinus.

26. Paulinus Epiſcopus Nolanus, epiſt. 37. eundem Pammachium ſuper ejuſdem Paulinæ obitu conſolatur, eumque de officio erga defunctam conjugem præſtito laudat, quam tamen ex hac vita ad cœleſtem pacem & beatitudinem tranſatam eſſe credebat. Vt evocationem (inquit) ad Deum ſanctæ ſororis meæ, ita devotionem pietatis in Chriſto tuæ patiter audivi: iſto etiam patrefamiliàs, per quem ſcripſi, indicante prudentiam & ſanctitatem veræ in conjugem charitatis tuæ: quam non vacuam fletibus (ut maxima pars mortalium) neque vano (ut ſpei noſtræ expertes ſolent) pomparum inanium honore comitatus es: ſed remediis ſalutaribus & vivis opibus, hoc eſt, eleemoſinis proſequutus, debito ordine primum charo funeri juſta perſolvens, piis lacrymis & largo charitatis rore perfuſus, religioſius exſequias honoraſti. —— Verum illa, ut fuit ſemper, ita & erit in perpetuum corona viro ſuo, & non exſtinguetur lucerna ejus: extendit enim (ut ſcriptum eſt) brachia ſua ad opera utilia, os ſuum aperuit prudenter, operata eſt viro ſuo bona, gloriâ & honore coronavit te, ut jucundaretur tecum in diebus noviſſimis: & ob hoc fletu magis digna quàm luctu; & deſideranda potius pertinaciter quàm lugenda eſt. Nam ipſa meritorum illius reputatio, ut acerbum imperat mœrorem ſuperſtiti, quia juſtus defunctus relinquet pœnitentiam; ita & conſolationem uberem præſtat fideli, quin immortalitas in memoria juſti. Neque tibi, ſancte frater, hinc acrior doloris ſtimulus ingeratur, quod primæva deceſſit; quoniam huic ipſi caſui ſolatium præbet ſermo divinus; juſtus enim (inquit) ſi morte præventus fuerit, in refrigerio erit. —— Quare gratulemur juſto ejus accitui & fini maturo; quæ etſi adhuc flore annorum virebat, tamen morum ſanctitate canuerat, & ætatem puellæ ſtipendiis ſenectutis ornabat. Vnde & tibi ipſæ, quæ acerbant vulnus animi, cauſæ, ſolatium majus afferre poſſunt, quod tam ſanctam fœminam, etſi non habes, habueris tamen. Commune enim tibi cum omnibus, amiſiſſe mortalem; paucis verò tecum, meruiſſe optimam. Quo minus miror illam in hoc ſeculo non moratam, & ad Chriſtum citius accitam. Placita enim erat Deo anima ejus; & idcirco (ut ſcriptum eſt) properavit eam de medio iniquitatis educere.

Sap. 4. 13. Pſ. 111. 6.

Sap. 4. 7.

Sap. 4. 10.

27. Idem Pater epiſt. 33. quam ad Alethium ſcripſit conſolatoriam ſuper obitu Rufinæ conjugis Alethii, qui defunctâ conjuge epulum præbuit omnibus Romæ pauperibus, in S. Petri baſilica: quod officium ab illo præſtitum laudat Paulinus. Sua (inquit) cuique parti debita perſolviſti, lacrymas corpori fundens, eleemoſynam animæ infundens. Verè conſcius veritatis, & filius lucis; ubi mortem ſciebas eſſe, flevisti; ubi vitam credis, operatus es: vacuis inania, vivis viva dependens. Poſtea autem, ſub finem ejuſdem epiſtolæ, defunctam illam Ruffinam ait benedictam eſſe in cœleſtibus cum Chriſto, & omnium ſenſuum voluptate divitem, & verè precioſam eſſe Domino animam ejus.

Ambroſ. Orat pro animabus illu, quas dicit tam in cœlis eſſe beatas.

28. Ambroſius, libro de obitu fratris ſui Satyri: Deduximus, fratres dilectiſſimi, hoſtiam meam, hoſtiam incontaminatam, hoſtiam Deo placentem, Dominum & fratrem meum Satyrum. —— Habeo tumulum quem corpore tegam, habeo ſepulcrum ſuper quod jaceam: & commendabiliorem Deo futurum eſſe me credam, quod ſupra ſancti corporis oſſa requieſcam. —— Atque utinam illam animi tui puritatem (*fratrem alloquitur defunctum*) atque innocentiam noſter ſpiraſſet affectus. —— Suſcepit Chriſtus commendatam ſpiritum: Divinæ poteſtatis auctoritate à cruciatibus mortis, & nequitiæ ſpiritalis incurſionibus Satyri animam liberavit. Requievit in Chriſto. Ea quæ ſupra nos ſunt cernit, & quæ potiora ſunt nobis jam ſe videre lætatur. —— Intravit in regnum cœlorum, quoniam credidit Dei verbo. —— Intemerata ſacra baptiſmatis dona ſervavit, mundus corpore, purior corde. —— Erat pauper ſpiritu, de iſtius beatitudine nequaquam utique dubitare debemus. —— Talibus igitur perfunctum virtutibus, ereptum periculis, deſiderio magis quàm amiſſione flebo. —— Non enim amitti, ſed præmitti videntur, quos non abſumtura Mors, ſed æternitas receptura eſt. —— Tibi nunc, omnipotens Deus, innoxiam commendo animam, tibi hoſtiam meam offero: cape propitius ac ſerenus fraternum munus, ſacrificium ſacerdotis: hæc mei jam liba præmitto, in hoc ad te pignore venio. Quibus verbis Ambroſius orat pro defuncto fratre Satyro, de cujus beatitudine profeſſus eſt ſe non dubitare.

Requieſcere in Chriſto.

Deo commendat innoxiã animam.

29. Sic etiam pro Valentiniano & pro Theodoſio, Imperatoribus defunctis, quos jam in cœlo cum Chriſto beatos eſſe affirmat, preces Deo fundit.

Prov. 31 10.

Digitized by Google

In concione de obitu Valentiniani, ait Valentinianum vitâ jam frui æternâ: & paulo post, eum prece commendat Deo. Deinde ait; Et huic adhuc intercessionem adscisco, cui remunerationem præstamo? Date manibus sancta mysteria, pio requiem ei poscamus affectu. Date sacramenta cœlestia, animam piam nostris oblationibus prosequamur. —— propicis nos sancta anima (*Valentiniani animam alloquitur*) de loco superiore, tanquam inferiora respiciens. Existi de tenebris istius seculi, & ut Luna resplendes, ut Sol refulges. Et nunc lumen a Sole justitiæ mutuata clarum diem ducis. —— Nec nos quidem dubitemus de meritis Valentiniani. Credamus, quia ascendit à deserto, hoc est, ex hoc arido & inculto loco ad illas florulentas delectationes, ubi cum fratre Gratiano conjunctus æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo, si quid meæ orationes valebunt: Nulla dies vos silentio præteribit, nulla inhonoratos vos mea transibit oratio, nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione transcurret. Omnibus vos oblationibus frequentabo. Quis prohibebit innoxios nominare? Quis vetabit commendationis prosequutione coprehendi? Tandem concionem istam Ambrosius claudit his verbis; Te quæso, summe Deus, ut charissimos juvenes maturâ resurrectione suscites: & immaturum hunc vitæ istius cursum maturâ resurrectione compenses.

Poscit requiem animæ Valentiniani, jam fruenti vitâ æternâ.

Oratio pro maturâ resurrectione.

30. Item in concione funebri in obitu Theodosii Imperatoris, ait idem Ambrosius, in requiem destinavit intrare Theodosius, atque ingredi civitatem Hierusalem. Ibi est vera gloria, quæ ibi fruitur. Absolutus dubio certamine fruitur. nunc Augustæ memoriæ Theodosius luce perpetuâ, tranquillitate diuturnâ, & pro his quæ in hoc gessit corpore, remunerationis divinæ fructibus gratulatur. Et paulo post. sic orat pro eo: Tu Domine, da requiem perfectam servo tuo Theodosio, requiem illam quam præparasti sanctis tuis. Et mox subjicit hæc verba, Dilexi, & ideo prosequor eum usque ad regionem vivorum, nec deteram, donec fletu & precibus inducam virum, quo sua merita vocant, in montem Domini sanctum, ubi perennis vita, ubi corruptelæ nulla contagio, nullus gemitus, nullus dolor, nulla consortia mortuorum; vera regio viventium: ubi mortale hoc induit immortalitatem, & corruptibile hoc induit incorruptionem. Quibus verbis Ambrosius promittere videtur, se perpetuo oraturum pro matura & beata resurrectione Theodosii, quemadmodum oravit pro Gratiano & Valentiniano. Animam autem Theodosii verbis superius citatis Deo commendaverat dilectione ei exprimente precationem, licet superveniam. Paulo inferius autem præsentem animæ Theodosii beatitatem prædicit, his verbis: Manet ergo in lumine Theodosius, & sanctorũ cœtibus gloriatur. Illic nunc complectitur Gratianum. Transivit pius de calligine seculari ad lumen æternum. Nunc se Augustæ memoriæ Theodosius regnare cognoscit, quando in regno Domini Iesu est, & considerat templum ejus. ------ Gratianus & Theodosius amictum induti gloriæ, pietatis suæ recordatione mulcentur, qui nunc luce fruuntur candida: longè meliora illi quàm hic possidebant, habitacula consequuti. Deinde ad urbem Constantini, sive Constantinopolin, quo Theodosii reliquiæ sepeliendæ deferebantur. converso sermone. orationem illam funebrem sic claudit. Beata planè quæ Paradisi incolam suscipis, & habitatorem supernæ illius civitatis Augusto tepulti corporis tenebis hospitio. Hæc Ambrosius.

Pro Theodosio, eum in cœlo requiem habente, orat, ut Deus ei det requiem.

Ambrosii vehemens affectus, quo Theodosium diligebat, extorsit ei precationem pro gloriosa anima, quæ iam precationis auxilio non egebat.

Paradisi incola.

31. Augustinus, lib. 9. confessionum cap. 11. de morte Monicæ matris suæ scribens; Ergo (inquit) die nono ægritudinis suæ, anima illa religiosa corpore soluta est. Et cap. 12. neque decere arbitramur funus illud querelis lacrymosis gemitibusque celebrare: quia his plerumque solet deplorari quædam miseria morientiũ, aut quasi omnimoda exstinctio. At illa nec miserè moriebatur, nec omnino moriebatur: hoc & documentis morum ejus, & fide non ficta, rationibusque certis tenebamus. Et c. 13. postquam Deum oravit pro matre sua defuncta, ut dimitteret Deus illi debita, & non intraret cum ea in judicium. Subjicit per correctionem hæc verba. Et credo jam feceris quod te rogo, sed voluntaria oris mei approba Domine. Nam illa, imminente die resolutionis suæ, memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione servierat. Et rursus ad orationem conversus ait; ad pretii nostri sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi nec infidiis Leo & draco: neque enim respondebit illa nihil te debere, ne convincatur & obtineatur ab accusatore callido: sed respondebit, dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, cui servivit fructum tibi afferens cum tolerantiâ, ut eum quoque lucraretur tibi. Hæc ibi. Non orat pro mitigatione alicujus pœnæ temporalis, aut pro liberatione ex carcere Purgatorii, sed pro immanitate in divino judicio, à sententia damnationis æternæ, ut in illo die iteretur ei illa peccatorum remissio, quam ait matrem suam jam ante accepisse.

Oratio pro matre sua defuncta.

Correctio.

Oratio.

Quid oraverit Augustinus de defuncta matre sua.

32. Idem, lib. de decem chordis, cap. ultimo, hortatur Patrem defuncti filii, ut eleemosynas faciat pro ejus anima jam in cœlo exsistente. Redde illi quod suum est, redde quod ille servabas. Mortuus est, inquit, sed præcessit ad Deum. pars ipsius debetur pauperibus. Illi debetur ad quem perrexit. Christo debetur, ad ipsum enim porrexi. Et ille dixit, qui uni ex minimis istis fecit, mihi fecit. ------ Quicquid dicas, mortuo debes quod vivo servabas. Si pro illo Christus mortuus non est, mortuus est ipse: si autem in te fides est, vivit filius tuus, vivit prorsus, non decessit, sed præcessit. Qua fronte venturus es ad filium tuum qui præcessit, cui præcedenti non mittis partem suam in cœlum? An non potest mitti in cœlum? potest prorsus. Audi ipsum Dominum dicentem, Thesaurizate vobis thesauros in cœlo.

Eleemosyna pro anima iam in cœlo beatâ.

Matth 25. 40.

Matth. 6. 20.

33. Alibi autem pro defunctis valde bonis ait non requiri ista orationum, oblationum & eleemosynarum officia: sed quando pro talibus præstantur, esse gratiarum actiones: pro non valde malis autem esse propitiationes: & pro valde malis, etsi nulla sunt adjumenta mortuorum, esse tamen qualescunque vivorum consolationes: quibus autem prosunt, aut ad hoc prodesse, ut sit plena remissio, aut certè ut tolerabilior fiat ipsa damnatio. Enchiridii capite 110.

Vide supra, § 6.

34. Et quamvis in Liturgiis aliisque veterum monumentis, superius citatis, reperiantur factæ obla-

oblationes & orationes pro Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus & omnibus ſanctis; Auguſtinus tamen ait, non eſſe orandum pro Martyribus, quos ait ad ipſam menſam Domini non ſic commemorari, quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, ut etiam pro eis oremus; ſed magis ut orent ipſi pro nobis, ut eorum veſtigiis adhæreamus, quia impleverunt ipſi charitatem, quâ Dominus dixit non poſſe eſſe majorem. Tract. 84. in Evang. Iohannis. Attamen ſolos videtur excipere Martyres, quando ait, loco jam citato, alios qui in pace requieſcunt, ita ad menſam Domini commemorari, ut etiam pro eis oremus. Et ſerm. 17. de verbis Apoſtoli. Perfectio tamen (inquit) in hac vita nonnulla eſt, ad quam ſancti martyres pervenerunt. Ideoque habet Eccleſiaſtica diſciplina, quod fideles noverunt, cùm martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipſis oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur. Injuria eſt enim pro martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari: certavit enim contra peccatum uſque ad ſanguinem. Hæc ibi. Vbi obſerva, quando ait commemorari ſeu recitari martyres ad altare Dei, ut ipſi pro nobis orent, ſeu nos eorum precibus commendemur, non intelligi aliquam invocationem Martyrum, ſed ſolius Dei, ſicut ſuprà docuimus, ad teſtimonium Cyrilli Hieroſol. Præterea obſerva ideo etiam commemoratos eſſe martyres ad menſam Domini, ut commonerentur ſuperſtites adhærere Martyrum veſtigiis. Alius etiam adhuc finis erat, ut Deus laudaretur de eorum victoriis, ut monet Auguſtinus libro octavo, de civitate Dei, capite 27.

In pace requieſcere.

Vide ſupra, §. 15.

Commemorantur, at non invocantur martyres. Vide ſupra §. 13.

35. Quocirca quod poſtea Innocentius tertius Papa Romanus, iſtam martyribus attributam ab Auguſtino honoris prærogativam, extendit ad ſanctos alios, alienum videtur à doctrina Auguſtini. Et ex ipſis Innocentii verbis patet, oratum eſſe pro aliis ſanctis poſt tempora Auguſtini. Fraternitas (inquit) tua requiſivit, quare fuerit muratum quod in ſecreta beati Leonis ſecundùm antiquiores codices continetur; videlicet; Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio: cum in modernis ſacramentariis habeatur. Annue nobis quæ ſumus Domine, ut interceſſione beati Leonis hæc nobis proſit oblatio? ſuper quo reſpondemus; Quod cum ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas, quod injuriam facit Martyri qui orat pro Martyre. Idem eſt ratione conſimili de ſanctis aliis ſentiendum: quia orationibus noſtris non indigent, pro eo, quod cum ſint perfectè beati, omnia eis ad vota ſuccedunt. Sed nos potius orationibus eorum indigemus: quos, cum miſeri ſimus, undique mala noſtra perturbant: unde quod in pleriſque orationibus continetur; proſit vel proficiat huic ſancto, vel illi, talis oblatio ad gloriam & honorem; ita debet intelligi, ut ad hoc proſit quod magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, ſanctorum gloriam uſque ad judicium augmentari: & ideo Eccleſiam interim ſanè poſſe augmentum glorificationis eorum optare. Hæc Innocentius, Extra, De celebratione Miſſarum, cap. 6. Cum Marthæ. §. *Tertio loco.* Ad hæc verba Innocentii Bellarminus libro ſecundo, de Purgatorio, capite decimo octavo. Adde (inquit) tertiò, fortaſſe peti gloriam corporis, quam habebunt in die reſurrectionis. Cum ergo Auguſtinus dicit ſerm. 17. de verbis Apoſtoli, injuriam facere Martyri, qui orat pro Martyre intelligitur de illis, qui Martyri precantur remiſſionem peccati, vel gloriam eſſentialem, quaſi illâ careret. Hæc Bellarminus. Cum negare non poſſet, aliquo ſenſu etiam proprio, oratum eſſe pro ipſis martyribus.

Oratum pro animâ Leonis, quam credebant tum eſſe in cœlo beatum.

Oratium pro martyribus.

36. In Liturgia ſancti Gregorii legitur hæc oratio; Memento, Domine, famulorum tuorum cunctorum & cunctarum, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis. Ipſis, Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus, locum refrigerii, lucis & pacis ut indulgeas deprecamur. Eadem oratio hodieque retinetur in Miſſali Romano. At abſurdum eſt dicere, quenquam in Chriſto quieſcentem, nedum omnes in Chriſto quieſcentes, torqueri cruciatibus Purgatorii. Imò oratio iſta teſtatur, eos dormire in ſomno pacis. Vnde conſtat, nondum inter Eccleſiaſtica dogmata in Eccleſia receptum fuiſſe, quod nunc docent Romanenſes de purgatorio, & de ſuffragiis viventium pro animarum ex illo carcere & cruciatu liberatione, quando hæc Liturgiæ forma inſtituta eſt. An non hæc eſt juſtorum defunctorum & cum Chriſto in Paradiſo gaudentium beatitas, quod intraverint in gaudium & requiem Domini ſui, ut loquuntur Scripturæ, & patres: & quod dulci ſomno fruantur, ſicut de Bleſilla & Paulina loquitur Hieronymus epiſt. ad Pammachium, ſuperius citatâ; Quid eſt autem quieſcere in Chriſto, & dormire in ſomno pacis, niſi eſſe in illo gaudio, illâ requie Domini ſui, & illo dulci ſomno frui? vel ſi dicant, quieſcere in Chriſto idem eſſe quod mortuum eſſe in Chriſto; audiant vocem è cœlo pronunciantem, beatos mortuos qui in Domino moriuntur, ut requieſcant à laboribus ſuis. Apocal. 14. 13. Franciſcus Coſterus Ieſuita, in ſuo Enchiridio, cap. 11. quod eſt de Purgatorio, in ſolutione ſecundæ objectionis, mortem in Domino, hoc in loco Apocalypſeos, interpretatur mortem cujuſcunque hominis verè Chriſtiani; & beatitudinem ac requiem à laboribus interpretatur æternam cum Chriſto felicitatem, ſtatim poſt mortem corporis. Sed ineptè reſtringit hoc oraculum ad illos qui morientur ſub tempus ultimi judicii. Omnes in gratia defuncti appellantur οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ, 1. Theſſ. 4. 16. οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ 1. Corinth. 15. 18. unde Dionyſius ſcribit, μακαρίαν ἀληθῶς εἶναι τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν, verè beatam eſſe conſummationem, ſeu vitæ hujus finem in Chriſto. lib. de Eccleſ. Hierarchia, capite 7. ſeu ult. Scimus felices eſſe qui in Domino moriuntur: ait Auguſtinus, loquens de omnibus in gratia morientibus, epiſt. 107. Martyres quidem etiam pro Domino moriuntur, eoque majore ornantur gloriâ: attamen omnes moriuntur in Domino, quicunque in gratiâ moriuntur, & omnes pronunciantur beati. Ideo dixit Bernardus Clarævallenſis; Etſi beati qui in Domino moriuntur; num multo magis qui pro Domino moriuntur? Hæc Bernardus, ſermone ad milites Templi, capite primo. Remiſſa ſunt peccata omnia morientibus in Domino, neque eſt eis ulla condemnatio, & in judicium non venient, ſed tranſierunt de morte in vitam. Nemo poteſt ſimul in Domino mori, & in peccatis mori, vel in aliquo culpæ alicujus aut pœnæ reatu. Quos enim Filius liberavit, verè liberi ſunt. Ideo confidenti animo amant magis, abeſſe ex cor-

Gregorii Liturgia.

Miſſale Romanum. In Chriſto quieſcunt, dormiunt in ſomno pacis.

Matth. 25. 21. ſupra §. 24.

Apoc. 14. 13. Beati mortui, qui in Domino moriuntur.

Martyres etiam pro Domino moriuntur.

1. Ioan. 1. 7. Rom. 8. 1. Ioan. 5. 24.

Ioan. 8. 36. 2. Cor. 3. 8.

Digitized by Google

Phil. 1. 23. corpore; certi se statim futuros cum Christo.

37. Beda, lib. 4. historiæ Eccles. gentis Anglorum, capite vigesimo tertio, Hildæ Abbatissæ ex hac vita migrationem sic describit; Læta mortem vidit, imò (& verbis Domini loquar) de morte transivit ad vitam, migravit de seculo, & eadem hora cum luce immensa, ducibus Angelis ad supernorum consortia civium ascendit, cum Angelis ad cœlum ivit, introivit in perpetuam animarum vitam. Et hanc ejus in cœlum cum Angelis ad æternæ limina lucis adscensionem scribit divinitus revelatam esse, ipsa horâ exitûs, cuidam sanctimoniali feminæ, nomine Begu, in alio longius monasterio; & ea de re illius monasterii abbatissam, cui nomen erat Frigit, à sanctimoniali Begu cottiorem redditam, suscitasse cunctas sorores, & in Ecclesiam convocatas, orationibus, ac Psalmis, pro anima Hildæ omnes religiosè noctis illius tempore diligenter operam dedisse. Et eadem nocte, in ipso quoque monasterio ubi præfata Hilda obiit, cuidam Virginum revelatum esse, quod Hilda cum Angelis ad cœlum iret, idque eam sociis suis narrasse, easque ad orandum pro anima ejus excitasse. Ecce, teste Beda, orabant pro anima Hildæ, cujus introitum in perpetuam animarum vitam cognitum habebant. Ineptè igitur & prorsus ἀναχρονίστως ex illa veterum consuetudine orandi pro defunctis inferunt Papistæ creditum veteribus, animas illorum defunctorum torqueri in purgatorio. Hanc Hildam abbatissam scribit ibi Beda, initio illius capitis, post multa quæ fecit in terris opera cœlestia, ad percipienda præmia vitæ cœlestis de terris ablatam transivisse, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimo, & ad Christi visionem pervenisse. Monasterium cui Hilda præerat, dicebatur Streaneshalh.

Oratum pro anima Hildæ Abbatissæ, quam sibi persuadebant iam esse in cœlo beatam.

Refellitur inepta Papistarum argumentatio.

Ann. Dom. 680.

CAPVT DECIMVM.

Vtrùm probanda, vel imitanda sit, nec ne, illa veterum consuetudo orandi, & offerendi, & eleemosynas faciendi pro mortuis.

DE opinione Apocryphi illius scriptoris 2. Macc. 12. suprà diximus capite 2. §. 1. In scripturis autem canonicis nusquam apud Israëlitas, aut Christianos, vel lege aliquâ imperatam, vel approbatione commendatam, vel actu exercitam legimus precationem pro defunctis.

2. Eam Tertullianus, lib. de corona militis, cap. 3. & Epiphan. hæresi 75. & Augustin. serm. 32. de verbis Apostoli, & Dionysius lib. de Eccles. hierarchia, cap. ult. ad traditionem Patrum retulerunt, destituti canonicæ Scripturæ testimonio.

3. Neque ejus ante Tertullianum mentio apud patres. Nam quæ ea de re scripta tribuuntur Clementi Romano & Dionysio Areopagitæ, ea posterius nata esse constat. Quamvis etiam quæ ex illis scriptis adferuntur, non adjuvent, sed jugulent assertionem Romanensium de Purgatorio. De testimonio Dionysii diximus præcedente capite, §. 12. Tametsi scriptorem illum non fuisse Pauli Apostoli discipulum illum, de quo scripsit Lucas in actis Apostolorum, capite 17. vers. 34. prolixè & perspicuè docuit clarissimus Theologus Andreas Rivetus, in suo Critico sacro, lib. 1. capitibus 9. 10. 11. Clementis autem constitutiones (quas etiam pro prece pro mortuis allegat Bellarminus, lib. 1. de Purgatorio, cap. 10) rejicit ipse Bellarminus, tanquam multis in locis à veritate alienas, adeóque suppositias vel depravatas, lib. de Scriptoribus Eccles. in S. Clemente Romano.

Vide supra, lib. 11. c. 9 §. 10.

4. Orandi pro mortuis consuetudo cœpisse videtur ab Ethnicis, quos sic alloquitur Tertullianus lib. de Testimonio animæ, capite 4. Quid quod ut sentienti maledicis, cujus memoriam cum alicujus offensæ morsu facis: Terram gravem imprecaris, & cineri penes inferos tormentum. Æquè ex bona parte, cui gratiam debes, ossibus & cineribus ejus refrigerium comprecaris, &, ut bene requiescat apud inferos, cupis.

De origine consuetudinis orandi pro mortuis.

5. Hanc consuetudinem postea ipse Tertullianus, jam factus hæreticus Montanista, approbat; ut Christianis etiam necessariò usurpandam, lib. de Monogamia, capite decimo, ubi hoc officium viduæ commendat erga defunctum maritum; Enimverò (inquit) & pro anima ejus orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert annuis diebus dormitionis ejus. Nam hæc nisi fecerit, verè repudiavit quantum in ipsa est. Hæc ibi.

6. Commemorat idem, lib. de corona militis, cap. 3. inter consuetudines Ecclesiasticas illius temporis, quod oblationes pro defunctis, pro natalitiis annuâ die fierent. Nam, ut postea exposuit Cyprianus epist. 37. (seu lib. 3. epist. 6.) celebrabantur oblationes & sacrificia ob commemorationem martyrum. Et (eodem Cypriano teste, epist. 66. seu lib. 1. epist. 3.) pro aliorum etiam sanctorum in Ecclesiæ communione defunctorum dormitione fiebat oblatio. Nempe gratias Deo agebant de victoria martyrum, & beato exitu aliorum fidelium defunctorum, & eis maturam resurrectionem, (ut Ambrosius Valentiniano & Gratiano;) sibi-ipsis autem orabant similem viæ exitum & quietem: ut monet Dionysius. Cœptum etiam postea orari, ut Deus cum eis in die judicii clementer ageret, ut patet ex testimoniis Patrum præcedente capite citatis: imitari fortasse volebant Apostolum orantem pro Onesiphoro nondum defuncto, Det illi Dominus invenire misericordiam apud Dominum in illo die, 2. Tim. 1. 18. Additum etiam in Liturgiis, pro eorum requie.

2. Tim. 1. 18.

7. Hæc utcumque in veteribus excuset humana erga defunctos benevolentia, & pia fidem spemque suam testificandi, & superstites ad honestam optimorum imitationem exstimulandi intentio: attamen, quantum ad precationem pro eorum requie & remissione, non est nobis tutum veteres imitari, cum hac in parte verbo Dei destituamur, sine quo haberi nequit ἡ ἐκ πίστεως, precatio illa fidei. Quæ certam requirit ex Dei verbo scientiam, quis, quid, & pro quibus orandus.

Non est tutum imitari veteres orantes pro mortuis Iacob 5. 15.

8. Si dicas, ex fide constare nobis, Deum fidelibus defunctis maturam resurrectionem, & misericordiam in illo die, æternamque requiem daturum.

Digitized by Google

daturum. Reſpondeo; At non eſt revelatum, orandum eſſe pro defunctis.

Occupatio obiectionis, de Chriſti viatoris oratione pro ſeipſo.

9. Chriſtus quidem ſemper comprehenſor pro ſe ipſo oravit, ut in ſtatu viæ adhuc, atque adeò in multis calamitatibus & ſponte ſuſceptis naturæ mortalis infirmitatibus exiſtente. Non quod de eventu dubitaret, (neque verò nos pro nobis orantes dubitare debemus) ſed quia via orationis eſt pars illius viæ, quâ viatoribus eundum eſt, & hoc officium pro viatoribus inſtitutum eſt.

Orationis duæ cauſæ impulſivæ.

Iacob.1.5.

10. Orandi cauſas duas commemorat Apoſtolus Iacobus, nempe 1. εἴ τις λείπεται σοφίας, &c. Si quis bono aliquo deficitur, cap.1.verſ.5. deinde ſi quis κακοπαθεῖ, malo aliquo afficitur ſeu affligitur. Iacob. 5. 13. At beatis in patria adeſt, ſecretis omnibus malis, cumulata bonorum complexio. Nemo ibi fert votis non potiora ſuis. Idcirco eis jam intuitu fui ſtatûs convenit officium illud, quod Iacobus viatoribus lætantibus commendat, nempe ut laudibus Deum celebrent, ἀδυμεῖτε; ψαλλέτω. cap.5.

Iacob.5.13.

Deſcriptio Angeli. Hebr.12.23.

verſ.13. à quo Angelico officio & exercitio auctor quæſtionum ad Antiochum (quæ S. Athanaſio tribuuntur) quæſt. 30. Angelum definit ζῶον λογικὸν ὑμνολογικὸν ἀΐδιατον. Angelis autem conſociat Apoſtolus πνεύματα δικαίων τετελειωμένων, ſpiritus juſtorum perfectorum ſeu defunctorum. Hebr.12.23.

Apocal.6,10. Occupatio.

11. Oratio autem illa animarum martyrum ſub altari, Apoc.6.10. & noſtræ orationes quibus Dei regni adventum, & honorificam defunctorum apud ſuperſtites commemorationem precamur, viatorum neceſſitates atque utilitates reſpiciunt.

Quæſtio de corporum reſurrectione gloriosa.

12. At ſpiritibus (inquies) martyrum aliorumque ſanctorum conſummatorum nondum reſtituta ſunt ſua corpora, & in cœleſtis gloriæ participationem admiſſa. Hoc igitur bono cum adhuc careant, & illud vehementer ſibi ipſis exoptent, Annon & viatores laudabiliter eorum votis ſua conjungent, ut Deus eis maturam reſurrectionem & totius hominis perennem gloriam largiatur? Reſpondeo. Beatæ animæ ita cupiunt atque exſpectant redemptionem corporum ſuorum, ut neque dubitatio illis aliqua obrepat, neque mora moleſta ſit. Nos autem quando Deum oramus generaliter, ut ſecundum illum Servatoris noſtri adventum exhibeat, ut exſpectatum & promiſſum finem omnibus militantis Eccleſiæ conflictationibus & laboribus maturè imponat, & omnia quæ promiſit perficiat; orationem fundimus conſonam ſacris ſcripturis, Matth. 6. 10. Luc. 21. 28. 2. Petr. 3. 12. Apocal. 22. 17. 20. Ex quibus conſtat, iſtam orationem fundamento niti idoneo in ſacris ſcripturis revelato. Sed ut ſpecialem pro unius vel plurium defunctorum beata reſurrectione orationem Deo offeramus, non eſt ita evidenter revelatum.

Reſponſio.

Ex veterum ſupplicationibus pro defunctis, non eſt idoneum Romanenſibus argumentum pro purgatorio.

13. Papiſtæ, ut ignem foveant purgatorii, ſuffragia laudant olim facta pro mortuis; at hunc finem antiquis illis Patribus non fuiſſe propoſitum, ſed aliâ mente adhibitas eſſe ab illis ſupplicationes pro defunctis, prolixè demonſtravimus præcedente capite. Hac autem ſublatâ hypotheſi purgatorii, quam Patrum illorum doctrina ſuperiùs tradita evidenter explodit, non ita vehemens eſſet inter nos & Papiſtas altercatio de ſuffragiis pro defunctis, imò forſitan ultrò in noſtram concederent ſententiam.

Tranſitio ad ſequentem diſſertationem.

14. Viderint interea, qua ratione cum hodierna Romanæ Eccleſiæ de purgatorio & ſuffragiis pro defunctis doctrinâ conciliari poſſit illud Innocentii tertii Papæ Romani reſcriptum ad Epiſcopum Cremonenſem, *Extra*, de Preſbytero non baptizato, capite ſecundo. *Apoſtolicam.* Et oratio illa pro defunctis in Liturgia Gregorii, & in hodierno Miſſali Romano; Et alia quæ ex ſcholaſticis & canoniſtis jam prolatum imus.

CAPVT VNDECIMVM.

Decem argumenta contra purgatorium, depromta ex Patribus, & ſcholaſticis Theologis, & jure Canonico, & Conciliis Florentino & Tridentino, & aliis apud Papiſtas receptis ſcriptis.

Primum argumentum contra purgatorium.

FIdeles quando moriuntur, ad meliora transeunt, & animæ eorum à corporibus ſeparatæ ſtatim adipiſcuntur καθαρὰν παράκλησιν. Iohannes Chryſoſtomus, ſermone 3. de Lazaro. Auguſtinus, libro decimo tertio de civitate Dei, capite octavo. Et lib. de decem chordis, capite ultimo, & ſerm.32. de verbis Apoſtoli. Et Cyprianus, Dionyſius, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyſſenus, Baſilius, Chryſoſtomus, Ambroſius & alii Patres, locis ſupra citatis capite octavo. Sic Innocentius tertius. Papa Romanus, Epiſcopo Cremonenſi reſcribens de Preſbytero non baptiſato; Preſbyterum (inquit) quem ſine unda baptiſmatis extremum diem clauſiſſe ſignificaſti; quia in ſanctæ matris Eccleſiæ fide & Chriſti nominis confeſſione perſeveraverit, ab originali peccato ſolutum, & cœleſtis patriæ gaudium eſſe adeptum, aſſerimus incunctanter. *Extra*, de Preſbytero non baptiſato, cap. *Apoſtolicam.* Neque obſtat, quòd mox jubeat pro illo Preſbytero preces hoſtiaſque Deo offerri. Nam id etiam faciebant veteres (quos ibidem citat) pro eis, quos credebant cœlo jam receptos & miſeriâ omni vacuos eſſe: ſicut oſtenſum eſt cap.9.

Argumentum vide de cap. 6. & cap. 8. §. 15. & 18. & 36.

2. Animæ fidelium fruuntur dulci ſomno, dormiunt ſomnium pacis. Liturg. Gregor. & Miſſal. Roman. & Hieronym. ſuper obitu Bleſillæ, & ſuper obitu Paulinæ. Auguſtinus Tractatu 84. in Euangelium Iohannis. Idem Pater hos duos animarum ſtatus ſibi invicem opponit; eſſe in requie, & eſſe in doloribus, aut pœnis, libro duodecimo de geneſi ad literam, capite trigeſimo tertio, & libro decimo tertio, de civitate Dei cap.8.

Argumentum.

3. Gregorius magnus non niſi propter quaſdam leves culpas, ſeu peccata venialia, concedit purgatorium, libro quarto dialog. cap. 39. [de pœnis autem peccatorum gravium aliquibus in purgatorio luendis altum ſilentium apud Gregorium:] at venialia omnia condonari in inſtanti mortis, vel in ultimo inſtanti hujus vitæ, vel initio alterius, docent Scotus in quartum ſent. diſtinct. 21. quæſt. 1. Num. 9. &

Digitized by Google

Durandus, in 4. sent. dist. 45. quæst. 1. unde colligit Durandus, quantum ad dimissionem culpæ cujuscunque, sive mortalis sive venialis, non posse suffragia vivorum prodesse defunctis. Ait etiam Bonaventura in 4. sent. distinct. 21. part. 1. artic. 2. quæst. 1. aliquorum magistrorum & bene intelligentium opinionem fuisse, quod nullum peccatum post mortem dimittatur, sed quod venialia omnino remittantur, aut per pœnitentiam, aut per finalem gratiam, si non adsit locus pœnitentiæ, si fortè morte præoccupatus homo justus moriatur. Gratiam autem finalem dominari ex perfecta conformitate omnium virium animæ ad ipsam gratiam. Cum enim ipsa separatur à carne, jã pronitates & perturbationes, quæ inerant animæ ex carne, recedere, & potentias animæ tranquillari, & gratiæ subjici: ac per hoc venialia deleri, sive sint in parte animæ rationali, sive in parte animæ sensibili: & ita nullum veniale demitti post hanc vitam, sed expelli in puncto illo, in quo potest dici, hæc est finalis gratia, quæ dominium sibi vendicat, & omnem expellit culpam. Nec dissimulat Bonaventura, videri sibi opinionem istam esse multum rationi consonam: licet, pro tuendo aliorum, quos ipse sequitur, errore, aliam opinionem huic præferat. Citat etiam pro ea opinione verba satis perspicua glossæ in illud Iohannis Apostoli dictum, *Est peccatum ad mortem.* 1. Iohan. 5. 16. *Quod in hac vita non corrigitur, frustrà post mortem venia ejus postulatur.* Ad quæ verba dat responsionem enervem, ita ut opinionem à qua recedere velle videtur, magis confirmet. Dicendum) inquit) quod illud intelligitur de mortali. Huic responsioni diffusus, aliam subjicit; Vel si (inquit) fiat vis in hoc, quod dicit, quod in hac vita non corrigitur, verum est, vel in se, vel in merito. Quamvis autem veniale aliquod cum quo quis transit, non corrigitur in se, meruit tamen corrigi, nempe per charitatem, qui in ea decedit, meruit emundari etiam post hanc vitam ab his quæ retardant præmium charitatis. Hæc Bonaventura. At certè, auctor illius glossæ correctionem culpæ ejusdemque veniam eodem sensu sumit, ut venia sit in se, atque adeò correctio in se. Correctio autem in merito ipsius delinquentis, manente culpâ incorrecta in seipsa, non potest dici propriè correctio culpæ. Vt taceam à Christiano dogmate alienum esse, remissionem culpæ cujuscunque adscribere humano merito. Eam sententiam, de remissione venialium omnium per finalem gratiam, sequutus videtur Eugenius quartus, Papa Romanus, in Concilio Florentino, ubi cautam purgationis animarum in purgatorio non aliam assignat, nisi nondum expletam pœnitentialem satisfactionem, de Commissis & omissis; nullâ culpæ alicujus in purgatorio remittendæ factâ mentione. Pro venialibus autem non deberi pœnam satisfactoriam taxatam, sed ad eorum deletionem sufficere contritionem, docet Thomas in 4. sentent. dist. 16. quæstione 2. artic. 3. In hoc autem seculo multis aliis modis existimant Romanenses dimitti peccata venialia, præter pœnitentiam; videlicet, per orationem Dominicam, per Eucharistiam, per unctionem, per aquam benedictam, per benedictionem Episcopalem, &c. Bonavent. in 4. sent. dist. 21. part. 1. art. 1. qu. 2. Et, Extra, de pœnitentiâ & remiss. cap. 12. Omnis, in glossa.

Finalis gratia. Vide cap. 12. § 12. Vide etiam supra cap. 8. § 17.

1. Iohan. 5. 16.

4. Plenariam culpæ & pœnæ remissionem consequutæ sunt fidelium animæ in hac vita, vel in exitu, neque eis remanet quicquam irremissum: Neque post mortem servire possunt afflictiones ad certamina exercitationesque justorum, qui est earum usus in hac vita, post remissionem omnis reatus; quamvis non sint post remissionem supplicia peccatorum, ut prolixè docuit Augustinus, & Davidis exemplo (quo abutuntur Papistæ) luculenter illustravit, libro secundo de peccatorum meritis & remissione, capitibus 31. 33. & 34. verba ipsius Augustini lector inveniet supra libro duodecimo hujus operis, capite octavo, §. 18. Plenariam autem fidelibus à Domino dari peccatorum remissionem, tum quoad culpam, tum quoad pœnam absque ullius vel culpæ vel pœnæ reservatione, pœnæ inquam, quæ sit peccati supplicium; docet Augustinus non solum loco citato, sed etiam aliis locis operum suorum. Sic enim scribit idem Pater in Psalm. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: non in quibus non sunt inventa peccata; sed quorum tecta sunt peccata. Cooperta sunt peccata, & tecta sunt, abolita sunt. Si texit peccata Deus, noluit advertere: si noluit advertere, noluit animadvertere: si noluit animadvertere, noluit punire: noluit agnoscere: maluit ignoscere. Beati sunt quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Ne sic intelligatis quod dixit, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivant. Tecta ergo peccata quare dixit? ut non viderentur. Quid enim erat Dei videre peccata, nisi punire peccata? ut noveris quia hoc est Dei videre peccata, quod punire peccata, quid ei dicitur, averte faciem tuam à peccatis meis? peccata ergo tua non videat, ut te videat. Hæc ibi. Idem quoque serm. 37. de verbis Domini, de Christo mediatore loquens; Manens (inquit) justus, factus est mortalis. Suscipiendo pœnam & non suscipiendo culpam, & culpam delevit & pœnam. Hæc August. nullam agnoscens vel culpæ vel pœnæ alicujus irremissæ reservationem.

4. Argumentum.

Noluit punire.

Psal. 31. 1.

Et culpam delevit, & pœnam.

5. Huc pertinet illud commune & receptum apud veteres Christianos axioma, quod legitur apud Tertullianum, lib. de baptismo, cap. 5. *Exemto reatu, eximitur & pœna.*

Exemto reatu, eximitur & pœna.

6. Sic Cyprianus, in fine libri ad Demetrianum: In isto adhuc mundo manenti pœnitentia nulla sera est. Venia confitenti datur, & credenti indulgentia salutaris de Divina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Hæc Cyprianus: absque aliqua immensæ Dei erga fideles & pœnitentes misericordiæ decurtatione, aut ultrice restrictione, aut supplicii reservatione.

Ad immortalitatem sub ipsa morte transitur.

7. Sic etiam Iohannes Chrysostomus, homil. 41. in Euang. Matth. scribens de afflictionibus Prophetarum, & sancti Iob, ait, eas non fuisse supplicia, sed certamina & luctas, οὐ γὰρ δὴ κολάσεως ἦν ἄπερ ἔπαθεν, ἀλλ' ἀγῶνος καὶ παλαισμάτων.

Vide supra, lib. 12. cap. 8. § 18. & seq.

8. Haud aliter Fulgentius, epistola septimâ, ad Venantium: Ipsa (inquit) justitia Dei talis est, ut aversos damnet, conversos salvet. Propter quod dicit, Convertimini ad me, & salvabo vos. Convertatur impius ad Dominum, quia multus est ad ignoscendum. In hoc multo nihil deest, in quo est omnipotens misericordia, & omnipotentia misericors est. Tanta est autem & benigni-

Hierem 3. 22. Esai 55. 7.

Nihil eſt quod Deus nolit, aut non poſſit, relaxare converſo.

benignitas omnipotentiæ & omnipotentia benignitatis in Deo, ut nihil ſit quod nolit, aut non poſſit relaxare converſo. Hæc Fulgentius. Qui ibidem de afflictionibus loquens, quibus corripimur in hac vita, docet tantum abeſſe ut per eas remiſſioni illi plenariæ quicquam detrogetur, ut è contrario, eas ipſi huic omnipotenti Dei benignitati acceptas referat, eo quòd nos affligat; non ut puniat, ſed ut ad pœnitentiam adducat, ut paternam dilectionem nobis his exercitiis confirmet, & per anguſtæ viæ tribulationes, quibus exercemur in hac vitâ, nos ducat in regnum Dei & ad vitam æternam: adeò ut in ipſis tribulationibus gratias Domino agamus.

9. Concordant verba Innocentii tertii, Papæ Romani, quæ legimus in decretalibus Gregorii noni, lib. 3. tit. 42. de baptiſmo & ejus effectu. cap. 3. *Majores. §. Sed adhuc.* Dominus qui totum hominem ſalvum fecit in ſabbato, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit. Ad quæ Innocentii verba dicit auctor gloſſæ, ibidem; Impietas eſt ab eo, qui juſtus eſt dimidiam ſperare veniam: unde verſus,

Extra de baptiſmo. cap 3. Majores.

Larga Dei pietas veniam non dimidiabit:
Nam nihil aut totum, te lacrymante, dabit:

Hæc ibi. Plura, hoc argumentum illuſtrantia & confirmantia vide ſuprà, cap. 8. §. 44. & lib. 12. cap. 8. §. 18. & aliquot ſequentibus paragraphis.

5. Argumentum.

10. Culpa actualis non dimittitur ſine contritione, ut docet Thomas in 4. ſent. diſt. 16. quæſt. 2. At poſt hanc vitam non eſt contritio: quia (inquit Thomas) contritio eſt actus meritorius; poſt hanc vitam autem non erit meritum neque demeritum. Hanc objectionem ſibi opponit Thomas, in 4. ſent. diſt. 21. quæſt. 1. art. 3. & reſpondet ibidem; Poſſe eſſe in purgatorio actum meritorium, quantum ad remiſſionem culpæ venialis, etiamſi nemo poſt hanc vitam mereri poſſit præmium eſſentiale; poſſe tamen mereri præmium accidentale, quia in purgatorio exiſtens manet adhuc in ſtatu viæ aliquo modo. Hanc ſententiam à Thoma, poſtea relictam eſſe, & diſertè docuiſſe Thomam, quæſt. 7. de malo, artic. 11. in purgatorio nullum eſſe poſſe meritum nec eſſentialis, nec accidentalis, præmii: & hoc ipſum docere Bonaventuram, & Scotum, & Durandum, & alios; monet Bellarminus libro ſecundo de purgatorio, in fine capitis tertii. Ideo alibi doctrinam illam Thomæ ſic emollit; Eſt ergo (inquit) opinio vera B. Thomæ, in 4. ſentent. diſtiſtinct. 21. quæſt. 1. artic. 2. Dimitti in purgatorio culpas veniales, per actum dilectionis & patientiæ: illa enim acceptatio pœnæ à Deo inflictæ cum ex caritate prodeat, dici poteſt virtualis quædam pœnitentia, licet non ſit propriè meritoria; quia non meretur gloriæ vel gratiæ augmentum, tamen eſt remiſſoria peccat.. Hæc Bellarminus lib. 1. de purgatorio, cap. decimo quarto, §. *Eſt ergo.* Et mox addit; Etiamſi poſt hanc vitam non ſit pœnitentia de mortalibus, tamen in animabus purgatorii bene poſſe eſſe diſplicentiam peccati, eamque ex caritate, & proinde utilem. At certè, ſi virtualis illa pœnitentia in purgatorio ſit remiſſoria peccati, vel eſt remiſſoria per meritum, vel per modum diſpoſitionis contrariæ tollentis ſuum contrarium, vel per alium quendam modum. Alium non indicant: meritum fugiunt: diſpoſitionem autem negat Scotus congruere rationi Theologicæ. Quamvis motus ille contritionis, abſque quo ait Thomas non dimitti veniale, & actus ille dilectionis ac diſplicentiæ & patientiæ, quem requirit Bellarminus, cogitari non poſſit extra rationem alicujus ſaltem diſpoſitionis neceſſariæ pro remiſſione venialis. At motum aliquem bonum, (inquit Scotus) per quem tanquam per diſpoſitionem, vel meritum de congruo vel condigno, deleatur veniale, ponere in anima poſt mortem, non videtur doctrinæ Theologicæ conſonum, quæ ponit ſtatum illum ab iſtis immunem. Hæc Scotus, in quartum ſententiarum, diſtinctione vigeſimâ primâ, quæſtione primâ, numero decimo.

Refellitur Bellarminianum figmentum virtualis pœnitentiæ in purgatorio

Vide ſupra cap. 6 §. 9. & cap. 8 §. 4. & §. 32.

11. Satisfactio illa quam fieri ab hominibus dicunt in purgatorio, eſt pars ſacramenti pœnitentiæ: ut docet Bellarminus, libro primo de purgatorio, capite decimo quarto. At poſt hanc vitam nullus pœnitentiæ locus eſt, nullus ſatisfactionis effectus: ut monet Cyprianus prope finem libri ad Demetrianum. Cum de hoc ſæculo tranſierimus, nulla compunctio vel ſatisfactio remanebit, inquit Auguſtinus, lib. 50. homiliarum, homil. 5. Neque habent ſacramenta locum, niſi in hac vita: neque inſtituta ſunt animabus ſeparatis, ſed toti homini.

6. Argumentum Vide ſupra cap. 8. §. 31.

12. Illa in purgatorio ſatisfactio, vel ex Chriſti meritis valet ad remiſſionem conſequendam, vel ſine meritis Chriſti. At non ex meritis Chriſti, ut docet Hugo Cavellus Scholiaſtes Scoti, in 4. ſentent. diſtinct. 21. quæſtione primâ, ad numerum 6. Si petas, (inquit) an illa pœna remittitur ex meritis Chriſti? videtur quòd non, quia eſt ſatiſpaſſio temporalis. Hæc ille. At Synodus Tridentina ait, ſatisfactionem quam in hac vita homines pro peccatis ſuis exſolvunt, eſſe per Ieſum Chriſtum. Seſſione 14. de pœnitentia, cap. 8. unde ſentire videtur, & illam in purgatorio ex cacem eſſe per meritum Chriſti. Et Bellarminus, ſatisfactione illâ, quæ fit in purgatorio, ait applicari meritum Chriſti, libro primo, de purgatorio cap. 14. Et certè teſtantur ſacræ literæ, ſanguinem Chriſti purgare nos ab omni peccato, & abſque ſanguinis effuſione non fieri remiſſionem. Stat tamen invicta Cavelli argumentatio, Nam quemadmodum, teſte Apoſtolo, ſi per legem juſtitia; igitur Chriſtus gratis ſeu fruſtra mortuus eſt. Sic fas dicere, ſi per noſtram ſatiſpaſſionem exſolvimus, quod juſtitiæ Dei debetur, ſupplicium aliquod pro aliquibus peccatis noſtris; non opus igitur eſſe Chriſti merito aut Dei miſericordia pro remiſſione illius peccati, quouſque ſaltem ſe exporrigit noſtra ſatiſpaſſio: non enim exigit ſolutionem Deus bis pro eodem debito. Docet Scotus, loco citato, peccato veniali non deberi ex Dei juſtitia niſi pœnam temporalem, ſive hîc, ſive in inferno, ſive alibi; nec per ſe, nec per accidens: ideoque etiam pœnam damnatorum, quam in Gehenna ſuſtinent, quoad peccata venialia, & quoad reliquias pœnitentiæ pro peccato mortali remiſſio, temporalem eſſe & finiti. Licet pro peccato mortali irremiſſo, de quo ſcilicet non egerunt in hac vita pœnitentiam, æterno ſupplicio puniantur. Vnde colligit Cavellus, pœnam etiam illam in purgatorio exſolutam remitti tandem vi ſuæ ſatiſpaſſionis, & non ex Chriſti meritis. Quæ ſententia, cum abſurditatem mani-

7. Argumentum.

1. Johan. 1 7. Hebr. 9. 22. Galat. 2. 21.

festam à Christiano dogmate alienissimam includat, & tamen ex Romanensi hypothesi de pœnis in Purgatorio, inevitabiliter contequatur: hypothesin istam falsam esse necesse est.

8. Argumentum. 13. Animæ omnium justorum, corporibus exutæ, nudæ sunt ab omni vitio, & puræ à peccato; ergo non est eis cruciatus purgatorius, quo à peccatis aliquibus aut ab aliqua immunditie purgantur. Consequentiæ ratio clara est, & propter eam concedunt Papistæ, animas martyrum, & recens baptizatorum, & aliorum multorum sanctorum, statim cœlo recipi. Antecedens est Clementis Alexandrini, lib. 4. Stromatum, Et *Sup. cap. 8. §. 3 & 31.* Gregorii Nysseni prope finem orationis consolatoriæ in funere Pulcheriæ. Et Ioannis Chrysostomi, homil. 5. in Genesin. Eorum verba lector inveniet superius à nobis inserta testimoniis Patrum, adductis contra Purgatorium, cap. 8.

9. Argumentum. 14. Qui circa tempus ultimi judicii morientur justi, non subjicientur ullis pœnis purgatoriis, ut scribit Franciscus Costerus Iesuita, in suo Enchiridio, cap. de Purgatorio: in solutione secundæ objectionis. Atqui ratio nulla reddi potest, ob quam credendum sit, Deum cum justis ante illud tempus morientibus agere inclementiùs, quàm cum illis, quorum exitus ex hac vita erit sub tempus consummationis seculi. Imò commentitium istud discrimen apertè refellit illa veterum Christianorum consuetudo orandi pro mora finis; de qua legimus apud Tertullianum in Apologetico adversus gentes. *Tertullian. apol. cap 32.* Est alia (inquit) major necessitas nobis orandi pro imperatoribus, etiam pro omni statu Imperii, rebusque Romanis, quod vim maximam universo orbi imminentem, ipsamque clausulam seculi acerbitates horrendas comminantem, Romani Imperii commeatu scimus retardari. Itaque nolumus experiri, & dum precamur differri, Romanæ diuturnitati favemus. Et postea; Oramus *Cap. 39. Pro mora finis.* etiam (inquit) pro Imperatoribus, pro ministris eorum & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis. Hæc Tertullianus. Ecquis autem est qui non multo malit quascunque gravissimas hujus brevis vitæ ærumnas experiri, (quarum metu dilationem finis petebant veteres) quàm horrendos Purgatorii diuturnosque post hanc vitam subire cruciatus? Haud dubiè, si veteres Christiani ignem istum purgatorium credidissent, ejus rei metus longè major omnem illum metum, quo impulsi orabant pro mora finis, non secus ac Mosis baculus jam colubri factus, Magorum colubros penitus absorbuisset: & illa potius sibi exoptassent tempora, quibus nullæ defunctos quoscunque justos excepturæ erant pœnæ purgatoriæ, sed idem doloris omnis & pœnæ, qui corporalis & caducæ vitæ hujus terminus ac finis futurus.

10. Argumentum. 15. Qui cum aliquo culpæ aut pœnæ reatu aut peccati rubigine sistetur coram judice in ultimo die; ille imparatus invenietur ad ingressum in regnum cœlorum, adeóque excluderur: at justorum nemo imparatus invenietur, nemo excludetur: ergo justorum nemo cum aliquo culpæ aut pœnæ reatu aut peccati rubigine sistetur coram judice in ultimo die. Qualis autem sistetur illo ultimo die, talis etiam ex hac vita exit die *Vide futura cap 6. §. 10. & cap 8 §. 37. 39 &c.* mortis suæ unusquisque: ut apertè ex sacris literis docuerunt Hieronymus, comm. in cap. 9. Ecclesiastæ, & in cap. 2. loel. vers. 11. Et Ambrosius, lib. de bono mortis, cap. 4. Et Augustinus, epist. 80. ad Hesychium; & alii, quorum verba recitavimus cap. 8. hujus libri. Accedit Gregorius lib. 4. dialagorum, cap. 39. ubi tamen sententiam subjicit cum priore dogmate planè ἀσύμφωνον, & antiquiorum illorum Patrum doctrinæ repugnantem, de igne Purgatorio, fabulis quibusdam & fallacibus visionibus deceptus; & ne sine firmiore fundamento ædificare videretur, adducit pro ea sententia duo sacræ Scripturæ dicta: attulerat autem pro illo catholico dogmate multa sacrarum literarum testimonia, unde illud sic infert; Ex quibus nimirum sententiis constat, quia qualis hinc quisque egreditur, talis in judicio præsentatur. Huic autem dogmati è vestigio ibidem contradicit; sed tamen (inquit) de quibusdam levibus culpis esse ante judicium purgatorius ignis credendus est, pro eo quod veritas dicit: Qui si quis in sancto spiritu blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet; quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis, minimisque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt: aut in non gravibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam cum Paulus dicat, Christum esse fundamentum; at subjungat: Si quis superædificaverit super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit: si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet: si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Quamvis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi; tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicitè est: quia illum per ignem dixit posse salvari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata majora, & idcirco duriora, atque tunc jam insolubilia: sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minuta atque levissima, quæ ignis facile consumat. Hæc Gregorius. *Gregorius. Matth 12. 32.* *Vide inferius, cap. 12. §. 12.* *1. Cor. 3. 11. 12. &c.*

16. Istam expositionem locorum illorum S. Scripturæ, salvâ honorificentiâ, quæ tanto patri debetur, fas nobis repudiare, si ostenderimus ex ipsis sacris literis, & antiquioribus patribus, & ex justo examine argumentationis Gregorianæ, nihil certi ex illis Sacræ Scripturæ locis colligi posse pro Purgatorio: neque enim res tanti momenti committenda est lubricis conjecturis, ut earum autoritate credamus nobis novum aliquem fidei articulum, nusquam apertè in sacris literis, neque disertis verbis, neque per bonam consequentiam, revelatum. Quanto magis, si longè alium esse scripturarum illarum sensum liquidò demonstraverimus? id quod sequente capite, adjectis etiam aliorum locorum vindiciis, cum bono Deo, præstabimus. *Vide cap. 12. §. 12.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT DVODECIMVM.

Vindiciæ Scripturarum, quæ in Purgatorii patrocinium allegantur.

Testimonia, quæ ex sacris scripturis usurpant Romanenses pro suo Purgatorio.

BErnardus Abbas fontis calidi, tractatum contra Valdenses scripsit, post obitum Lucii Papæ, ut ipse monet in præfatione, Lucium tertium intellige, qui Pontificatum iniit anno Christi, millesimo centesimo octogesimo primo, ut ibidem annotatur in margine, Tomo 4. Bibliothecæ Patrum, part. 1. pagina 1195. edit. 4. Paris. obiit autem ille Lucius Papa tertius anno Domini 1185. testibus Onuphrio & Cardinale Baronio. Abbas ille, capite decimo illius Tractatûs, probare nititur ignem Purgatorium post hanc vitam, his tribus scripturæ testimoniis (nec plura ex scripturis profert.) Primum est 1. Corinth. 3. de igne comburente fœnum, &c. id est, minima peccata atque levissima, ut ille exponit. II. est Matth. 3. Ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igne. Purgat (inquit) quippe Dominus peccata in baptismate, & igne tribulationis temporis, seu ignis purgationis. III. est Ezechiël 24. 11. Pone ollam super prunas vacuam, donec incalescat & liquescat æs, & consumatur rubigo. Olla (inquit) est quævis anima fidelis, nunc plena virtutibus & operationibus bonis; nunc vacua, id est, imperfecta. Et quia in sanctis desideriis & operibus perfecta plenè non est, sed peccatorum venialium rubigine est fœdata; & ideo super prunas ignis Purgatorii poni jubetur, quousque crucietur ignis ardore, & sordes peccatorum levium in igne consumantur. Tanta enim erit mora permanendi in igne, quanta erit rubigo peccati. Hæc ille Abbas fontis calidi. Quibus adjice locum à Gregorio allatum, ex capite duodecimo Matth. de peccato quod non remittetur in hoc sæculo, neque in futuro. Franciscus Costerus Iesuita, in suo Enchiridio, capite undecimo, propositione quartâ, ait Prophetam Zachariam loquutum esse de Purgatorio, illis verbis; Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Zachariæ 9. 11. Et asserit per lacum, in quo non erat aqua, non posse intelligi limbum Patrum; sed intelligendum esse locum Purgatorii carentem aquâ consolationis. Huc etiam accommodat, ibidem, quædam ex Novo Testamento, Actorum 2. 24. solutis doloribus inferni. Et ad Philippenses 2. 10. ut flectatur omne genu, etiam infernorum. Et Apocalypseos 5. ubi creaturæ quæ sub terra sunt, dicuntur laudare Deum. Et Matthæi 5. de carcere & novissimo quadrante. Et 1. Corinth. 15. 29. baptizantur pro mortuis ubi baptizari exponit affligi: orationibus, jejuniis, & id genus aliis modis. Bellarminus libro primo, de Purgatorio testimoniis memoratis adjicit locum ex capite 5. 22. Matth. qui irascitur fratri suo, reus erit judicio: qui dixerit fratri suo, Racha, reus erit Concilio: qui dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Et verba Domini apud Lucam 16. 9. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Et verba Latronis in cruce Luc. 23. Memento mei dum veneris in regnum tuum.

Sup. cap. 11. §. 15.

De loco 2. Maccab. 12. vide supra, cap. 2. §. 1.

2. Idem Bellarminus multa accumulat ex vetere Testamento, sed præter illud ex secundi Macchabeor, capite duodecimo, quod est à nobis supra expositum & vindicatum, reliqua omnia loca quæ in defensionem Purgatorii adferuntur ex vetere Testamento, ait, solum probabiliter suadere. libro primo, de Purgatorio, capite tertio, paragrapho, Ad septimum, Locum verò illum Ezechielis de olla vacuâ, à Bernardo fontis calidi citatum, Bellarminus silentio prætermittit; ut appareat, eum ne probabilibus quidem accensendum judicasse argumentum. quod ex eo loco sumitur. Et quamvis illâ Bellarmini declaratione contenti, supersedere possimus ulteriore vindicatione locorum veteris Testamenti (de hoc tamen Ezechielis, & de illo Zachariæ testimonio, quod à Costero usurpatum est, haud inutile nec injucundum fuerit pauca lectori suggerere. Reliquis autem omnibus, quæ ab eis adducuntur, locis, per ignem, tenebras, & id genus alia, veteres Catholici vel explorationem & purgationem intelligebant futuram in die ultimi judicii, vel afflictionem temporalem in hac mortali vitâ, vel igneam Spiritûs regenerantis operationem, vel dolorem pœnitentiæ in hac vita: ut liquidò patet tum ex eis quæ supra à nobis allata sunt ex Origigene, Lactantio, Hilario, Ambrosio, Augustino, Basilio, Gregoriis Nazianzeno & Nysseno, & aliis; tum ex eis ipsis Patrum locis, quæ pro accommodandis illis veteris Testamenti verbis ad Purgatorium temerè & inverecundè allegat Bellarminus.

De locis Veteris Testamenti, Bellarmini confessio.

Responsio, de locis illis Veteris Testamenti, in quibus fit mentio ignis, tenebrarum & c. quibus abusus est Bellarminus, lib. 1. de Purgatorio, cap. 11.

3. De illo autem Ezechielis loco, quo abusus est Abbas fontis calidi, sufficiet lectio ipsius textûs Prophetici, ubi differtè olla illa exponitur civitas illa sanguinum, nempe Hierusalem, quam erant Chaldæi igne combusturi; Hieronymus in commentario, ea ipsa exponens verba, quæ ab Abbate usurpata sunt, id est (inquit) civitate incendio concremata, malitia cum urbe dispereat. Et postea; Potest (inquit) hæc eadem Prophetia & ad tempus pertinere Dominicæ passionis: propter quam exercitu circumdata est Hierusalem, & interfecti filii ejus: & obsidente Tito filio. Vespasiani, ad salutem nullus evasit: Templumque subversum est: & post quinquaginta annos, sub Hadriano, civitas æterno igne consumta est. Deinde aliam quorundam adjiciens expositionem: Sunt (inquit) qui juxta tropologiam, totum locum istum ad consummationem mundi transferant. Mundus ergo, qui in maligno positus est, die judicii divino igne succenditur, & civitas sanguinum ponitur super carbones ignis. Hæc Hieronymus. In cujus verbis, & tergeminâ expositione, nihil prorsus invenit præsidii conjectura illa Abbatis fontis calidi. Sanguinem Hieronymus rectè interpretatur peccata lethifera, propter quæ civitas Hierusalem obsessa, expugnata, & incendio concremata est, & propter quæ mundus qui in maligno positus est, die judicii divino igne succenderur.

Vindicatur locus, Ezechiel. 24. 11. de olla super primas posita Hieron.

Vide supra cap. 3. §. 6.

4. Eundem Ezechielis locum Theodoretus in suo commentario exponit de Hierusalem à Chaldæis, justo Dei judicio, eversa, & incendio absumtâ, propter nefaria facinora, & obstinatam incorrigibilitatem. Nec aliter Gregorius, in cura

Theodoretus.

Gregorius.

Digitized by Google

in cura Paſtorali, part.3. cap.14. Similitudinem illam ad theſin transferens; Ignem quippe (inquit) nobis tribulationis admover, ut in nobis rubiginem vitiorum purget, ſed nec per ignem rubiginem amittimus, quando & inter flagella vitio non caremus, remanemus incorrecti.

Vindicatur locus Zachar. 9,11. de lacu ſine aqua. Hieronym.

5. Zachariæ Prophetæ verba, de lacu ſine aqua, Hieronymus in Comm. interpretatur de lacu illo inferni, in quo morabatur dives ille, quondam purpuratus, ſine ullis aquarum refrigeriis. Et lacum ſine aqua exponit lacum inferni, in quo non eſt ulla miſericordia. Quæ expoſitio aliena eſt à Romanenſi purgatorio, in quo diviti illi locum negant, & in quo quotidie propter vivorum ſuffragia exerceri ajunt, & exſeri miſericordiam Dei erga animas defunctorum.

Auguſtin.

6. Clariùs & ſimpliciùs illa Prophetæ verba interpretatus eſt Auguſtinus lib. 18. de civitate Dei, cap. 35. Ad ipſum (inquit) Chriſtum in ſpiritu prophetiæ Zacharias loquens de remiſſione peccatorum per ejus ſanguinem: Tu quoque, inquit, in ſanguine Teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Quid per hunc lacum velit intelligi, poſſunt diverſa ſentiri, etiam ſecundùm rectam fidem. Mihi tamen videtur non eo ſignificari melius, niſi humanæ miſeriæ ſiccam profunditatem quodammodo, & ſterilem: ubi non ſunt fluenta juſtitiæ, ſed iniquitatis lutum. De hoc quippe lacu etiam in Pſalmo dicitur; Et eduxit me de lacu miſeriæ, *Pſal.40.3.* & de luto limi. Hæc Auguſtinus.

Theodoretus.

7. Scitè etiam Theodoretus, Comm. in illum locum Zachariæ; Et tu in ſanguine teſtamenti emiſiſti vinctos tuos de lacu, qui non habet aquam. Quos, inquit, tuo pretioſo ſanguine redemiſti, & liberaſti, hos cum ſalutaribus teſtamenti tui tabulis emiſiſti, ut omnibus hominibus libertatem teſtarentur ac declararent. Liberaſti eos à lacu non habente aquam. Hunc autem lacum, ſive de morte æternâ, ſive de errore idolorum velit quis intelligere, non à veritate aberrabit. Sic etiam per Hieremiam ait Deus: Duo mala fecit populus meus: me de- *Hierem.2.13.* relinquunt, fontem aquæ vitæ: & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas. Sic autem vanum & laborioſum idolorum cultum prædixit. Nam miſerè deſudantes, & elaborantes in idolis colendis, nullos ex his fructus ceperunt: ſed potiùs veram vitam incommodis magnis affecerunt. Cum in hoc lacu vincti eſſent homines, Dominus Chriſtus ſolvit & abſtraxit, & precioſo ſanguine eis libertatem donavit, & ad viam vitæ emiſit, cùm novum Teſtamentum eis dedit. Hæc Theodoretus.

De loco Tobiæ, 4.18.

8. De loco autem quem adferunt Romanenſes ex Tobiæ cap. 4. verſ. 18. Panes tuos effunde in ſepulcrum juſtorum, nec ſceleratis aliquid dederis.] Non eſt quod ſimus ſolliciti. Nam I. Li- *Bellarm lib.1 de purgatorio, cap.3.* ber non eſt canonicus. II. Neque amplius poſtulat Bellarminus de hoc loco, quàm ut in numerum probabiliter ſolum ſuadentium, referatur. III. Ac nè id quidem præſtat, cum multo rectiùs intelligatur de officiis charitatis præſtandis erga juſtos, tum in ſuſtentationem viventium, tum in eorumdem ſepulturam cùm ex hac vita migraverint. Quod officium ſepulturæ Tobias ſenior ſibi & uxori ſuæ poſtulat à filio, eodem capite.

9. Reſtant vindicanda Novi Teſtamenti loca.

Primus eſt Matth. 3.11. Baptizabit vos Spiritu Sancto, & igne. Hunc ignem de Romanenſi Purgatorio nemo ex antiquis patribus interpretatus eſt. Nonnulli quidem ad ignem referunt ultimi judicii, ut Hilarius, in Commentario hujus loci; & Baſilius, in cap. 4. Eſaiæ. Nec repugnat Hieronymus in Commentario in hunc locum Matthæi. Qui tamen ibidem, & Commentario in cap.4. Eſaiæ, alteram illam apud orthodoxos Patres communiter receptam præfert expoſitionem, quâ per ignem hoc loco exegeticè intelligebant ſpiritum ſanctum, ejuſque illapſum igneum in Apoſtolos die Pentecoſtes; vel Spiritûs Sancti gratiam, quæ omnibus fidelibus in hac vita datur. Sic Chryſoſtomus, & Theophylactus, in hunc locum Matthæi. Et rurſum Chryſoſtomus, homiliâ prima in acta Apoſtolorum. Et Athanaſius, ſermone de humana natura ſuſceptâ à Deo Verbo, contra Arianos & Apollinarium, poſt medium illius ſermonis. Et Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi 17. Et Ambroſius lib. de Iſaac & anima, capite ultimo. Et lib.1. de Spiritu Sancto, cap.16. Per ignem etiam verbum doctrinæ intelligit Baſilius, lib. 1. de baptiſmo, cap. 2. ubi eadem Iohannis Baptiſtæ de Salvatore noſtro verba exponens, baptizatum in igne interpretatur baptizatum in verbo doctrinæ: ὁ βαπτίζων ἐν πνεῦ, τουτέστιν, ἐν τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας. adeò ut omnino fatendum ſit, verba illa Iohannis baptiſtæ nimis inconſideratè ab Abbate fontis calidi, prorſuſque ineptè detorta eſſe ad defenſionem purgatorii Romanenſis. *Vindicantur loca novi Teſtamenti Matth.3.11. de baptiſmo ignis.*

10. Secundus locus eſt Matth. 5.22. Qui iraſciur fratri ſuo temerè, reus erit judicio: qui dixerit fratri ſuo, Raca, reus erit Concilio: qui dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.] Tertullianus & Cyprianus indifferenter hic accipiunt judicium, & Concilium, & gehennam lam nec verbo quidem laceſſere, nec fatue quidem dicere, ſine judicii periculo licet: inquit Tertullianus, libro de patientia, capite ſexto. Nam cum ſcriptum ſit, (inquit Cyprianus) *1.Cor.6.10.* neque maledici regnum Dei conſequentur: & iterum Dominus in Euangelio ſuo dicat; qui dixerit fratri ſuo, fatue; & qui dixerit, Racha, reus erit in gehenna ignis; quomodo poſſunt cenſuram Domini ultoris evadere, qui talia ingerunt? Cyprianus epiſtolâ quinquageſimâ quintâ, ſive libro primo, epiſtola tertiâ. Nec aliter Hilarius, Commentario in Matth. can.4. Lex (inquit) vetuit occidere, reatum homicidii ſeveritate judicii expiatura, ſed malè in alterum commotæ mentis affectio idem in Euangeliis habet pœnæ, & ex præcepto fidei non minus rea ira eſt ſine ratione ſuſcepta, quàm in operibus legis homicidium. Hæc ille. Chryſoſtomus priora duo, nempe judicium & Concilium, ad hanc vitam refert, homil.16. in Euangel. Matth. Auguſtinus, lib. 1. de ſermone Domini in monte, gradus futurarum agnoſcit pœnarum, pro meritis animarum, ſed inexplicabiles; quamvis certum ſit, eſſe quoſdam gradus, juxta doctrinam Domini Matth. 10. 15. Hieronymus lib.1. adverſus Pelagianos, & Commenr. in Euang. Matth. omnes tres gradus, & Theophylactus, Concilium, referunt ad ultimum judicium. Gloſſa ordinaria in hunc locum Matthæi, dicit per iſta tria, ſcilicet, judicium, Concilium, & gehennam, diverſas manſiones in æterna damnatione pro modo peccati, ſignanter *Matth.5.22. Qui iraſcitur fratri, &c.*

expri-

exprimi. Cui consentit Thomas 2. 2. quæst. 158. art. 3. ad 2.

Matth. 5 26. de carcere & solutione ultimi quadrantis. Vide supra cap. 6. §. 9.

11. Tertius locus est Matth. 5. 26. ubi de carcere, & solutione ultimi quadrantis. Bellarmin. lib. 1. de purgatorio cap. 7. hunc locum de purgatorio Romanensi exponi ait à Tertulliano, lib. de anima, cap. 17. & Cypriano, lib. 4. epist. 2. & Origene, homil. 35. in Lucam. & Eusebio Emisseno homil. 3. de Epiphania. & Ambrosio, in cap. 12. Lucæ. & Hieronymo in cap. 5. Matth. Tertulliani quis fuerit error, supra docuimus, cap 2. §. 4. & cap. 9. §. 22. Quæ autem fuerit doctrina Origenis, ostensum etiam cap. 2. Eusebium Emissenum, seu potius Eucherium, loqui de fluvio igneo in die judicii monuimus supra, cap. 3. §. 6. Cyprianus loquitur de dolore pœnitentium in hac vita, quo tanquam igne cruciantur & purgantur, atque emendantur lapsi pœnitentes, quos ibi distinguit à martyribus qui peccata omnia passione purgarunt. Hanc esse Cypriani mentem facile fit manifestum æquo lectori, consideranti verba Cypriani antecedentia ibidem, & id quod ibi à Cypriano agitur, & constantem ejus doctrinam de statu animarum à corporibus separatarum, quam nobis ipse exhibet Cyprianus, libro de mortalitate, & libro ad Demetrianum: ubi prolixè docet & contendit, omnes ex hac vita migrantes hominum animas, quæcunque æternos Gehennæ effugiunt cruciatus, atque adeò omnes electorum animas, moriente corpore, ad Christum ire, cum Christo incipere regnare, pacem & liberam ac tranquillam quietem consequi Paradiso restitui & regno cœlesti, in Patriam regredi, ipso die exitus è corpore, ibique apud Deum vivere, in summa & perpetuâ felicitate esse, cum Apostolis, & prophetis, & Martyribus. Ambrosius loco citato, carcerem interpretatur tenebras illas exteriores & caminum ignis, in quem impii conjicientur in consummatione seculi. Et Hieronymus in cap. 5. Matthæi carcerem exponit, in quo & anima & caro pariter recludenda sint. Quæ cum ita se habeant, sæpe mihi subit mirari, quid Bellarmino & aliis quibusdam viris doctis animi fuerit, quando tam negligenter agebant rem maximè seriam, & tam præcipiti incogitantiâ abutebantur Patrum nominibus, vim manifestam verbis eorum inferentes, eaque in alienum trahentes sensum, ab ipsorum Patrum mente palam discrepantem. Locum autem illum Matth. 5. 26. & Luc. 12. 58. nemo antiquorum Catholicorum Patrum interpretatus est de Purgatorio hoc animarum separatarum, pro quo pugnant Papistæ. Iohannes Chrysostomus in Commentario hujus loci totum quod hic dicitur de carcere & solutione ultimi quadrantis, refert ad præsentem hanc vitam. Carcerem autem illum, unde non exitur ante solutionem ultimi quadrantis, exponunt gehennam, cum Ambrosio & Hieronymo, Augustinus lib. ad Dulcitium quæst. 1. & lib 1. de sermone Domini in monte; & Auctor quæstionum ex veteri & Novo Testamento, quæst. 70. & auctor libri de salutaribus documentis cap. 64. Tom. 4. operum Augustini. & Fulgentius, lib. 2. de remissione peccatorum, cap. 4.

Vide infrà §. 22.

Vide supra cap. 8. §. 4. & §. 22.

Reprehenditur Pontificiorum temeritas & ineptia in allegandis perperam testimoniis Patrum.

12. Quartus locus novi Testamenti est Matth. 12. 32. Neque in hoc seculo, neque in futuro. Hoc quidem loco usum esse Gregorium, supra monuimus. at lectori Bellarminus fucum facit, quando hic Augustinum etiam auctoritatem jactat, lib. 1. de purgatorio cap. 4. Nam illis locis quæ à Bellarmino citantur, videlicet, lib 1. de Civitate Dei, cap. 24. & lib. 6. contra Iulianum cap. 5. apertissimè Augustinus seculum futurum interpretatur diem resurrectionis & novissimi judicii. Sic etiam Basilius in cap. 4. Esai. & Dionysius, de Ecclesiastica hierarchia cap. ult. part. 3. paulo post initium illius partis. Imò ipse Dominus seculum illud venturum exposuit diem resurrectionis & judicii, cum futura æternitate, ut patet ex collatione locorum Matth. 12. 36. 37. & cap. 25. vers. ult. & Luc. 14. 14. & cap. 18. vers. 30. & cap. 20. versib. 34. 35. Initium autem futuri seculi quamvis constituas statim post mortem uniuscujusque, nihil inde lucrabuntur Purgatoriani. Expendamus enim argumentum Gregorii: De quibusdam (inquit) levibus culpis esse ante judicium purgatorius ignis credendus est, pro eo quod Veritas dicit, quia si quis in Sancto Spiritu blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententiâ datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Hæc ille. Respondeo: Concesso quasdam culpas in futuro seculo posse laxari; non tamen inde sequitur purgatorium illum ignem credendum esse. Non enim habent ista duò necessariam connexionem. Nam I. Parva illa & levia peccata, quæ in futuro seculo remitti dixit Gregorius, remittuntur. secundùm Scotum, & Durandum, in instanti mortis, seu in primo instanti, quo anima morientis in charitate separata està corpore, quando scilicet definit homo ille esse viator. Scotus, in 4. sentent. distinct. 21. quæstione primâ, numero nono, & Durand. in quartum sententiarum, distinctione quadragesimâ quintâ, quæstione primâ, & quinto. Deinde est & alia remissio seu laxatio peccatorum in futuro seculo; per judiciariam absolutionem in die ultimi judicii. De qua remissione hæc Domini verba interpretatus est Augustinus, libro sexto contra Iulianum, capite quinto. Peccata quidem (inquit) nulla remittuntur in regno. Sed si nulla remitterentur in judicio illo novissimo, puto quod Dominus non dixisset de quodam peccato, non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro: quando sibi remitti sperabat latro ille, qui dicebat, Memento mei cum veneris in regnum tuum. Sic alibi Augustinus ait, factâ resurrectione mortuorum, impertiendam quibusdam esse misericordiam in futuro seculo, ut in ignem non mittantur æternum. libro vigesimo primo de Civitate Dei, capite 24. ubi remissionem peccati in futuro seculo refert ad diem resurrectionis & ultimi judicii. Quamvis illic loquatur de remissione quorundam peccatorum mortalium, in die judicii, quorum putabat remissionem non factam esse in hac vita. Dominus autem omnes fideles ait illo die justificandos esse, & impios condemnandos. Matth. 12. 36. 37. Illam autem piorum justificationem in die judicii Paulus Apostolus vocat donationem misericordiæ in illo die: *Det illi Dominus, ut inveniat misericordiam apud Dominum in illo die.* 2. Timoth. 1. 18. & Iudas Apostolus nos jubet exspectare misericordiâ Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam. vers. vigesimo primo. Nam quæ hic occultè donata fuerat peccatorum remissio, illic palam in

Matth. 12. 32. Neque in hoc seculo, neque in futuro.

Seculum illud venturum.

Gregorii argumentatio. Sup. cap. 12. §. 15.

Responsio.

De finali gratia vide supra, cap 11. §. 3. & 13. & cap. 8 §. 22. & §. 31.

Luc. 23. 42. Vide supra cap 4 §. 1. & cap. 8. §. 29.

Matth. 12. 36. 37. 2. Tim 1. 18. Iud. vers 21. De misericordia in die judicii vide Aug lib. de corrept. & gratia cap. 13 in medio capitis.

Digitized by Google

in publico judicio pronunciabitur ac promulgabitur. 3. Sicut Augustinus dixit, Dei videre peccata, esse punire peccata: & non videre seu tegere peccata, esse nolle advertere, nolle animadvertere, nolle punire. Augustinus in Psal. 31. (seu 32.) ita Chrysostomus homil. 41. in Evangelium Matthæi, & Theophylactus commentario in idem Evangelium, verba Domini exponentes de blasphemia non remittendâ in hoc seculo neque in futuro, remissionem non accipere neque in hoc seculo neque in futuro, interpretantur; non esse à supplicio immunem neque in hoc seculo neque in futuro, sed & hic & illic puniri. Etenim (ut ibidem monent) hominum alii hîc tantum puniuntur, ut Lazarus, & ille qui fornicatus est apud Corinthios, quem mandavit Apostolus tradi Satanæ ad interitum carnis, ut spiritus servaretur in die Domini Iesu. alii illic tantum. ut dives ille epulo. Alii & hîc & illic, ut Sodomitæ, & hi qui in Spiritum Sanctum blasphemant. Alii neque hic puniuntur neque illic; ut Prophetæ & Apostoli, Iob., & Iohannes baptista, οὐ γὰρ δεῖ κολάστως ἐν ἀιῶνι ἔσεσθαι, ἀλλ' ἀγώνων ἕνεκα στεφανιτῶν, ut loquitur Chrysostomus. Secundùm hanc expositionem dicuntur iis remitti peccata in futuro seculo, qui propter peccata non puniuntur in futuro seculo, sicut Lazarus, & ille pœnitens qui fornicatus fuerat apud Corinthios: Et iis non remitti neque in hoc seculo neque in futuro, qui & hîc & illic puniuntur. Domini verba, apud Marcum sunt; Qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. quibus interseve illam distributionem à Matthæo commemoratam, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι. Et sensus erit; secundùm hanc expositionem Chrysostomi & Theophylacti; Qui blasphemaverit in Spiritum Sanctum. is neque evadet supplicia hujus seculi; temporaria, neque supplicia effugiet futuri seculi æterna, sed in utroque seculo pœnas luet, hîc quidem temporarias, illic autem æternas.

Supra cap 11. § 4.

Vide supra cap. 8 §. 30.

Marc. 3. 29.

Matth. 12. 32.

13. Quintus locus est Lucæ. 16. 9. Facite vobis amicos dè mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.] Bellarminus libro primo, de Purgatorio, capite octavo, affirmat, Augustinum ex hoc Evangelii loco Purgatorium demonstrare, libro vigesimo primo, de civitate Dei, capite vigesimo septimo: sed id Bellarmini nimis inconsideratè excidit. Nam Purgatorii nullam ibi facit mentionem Augustinus, neque liberationem, quæ amicorum intercessionibus conceditur, dicit esse liberationem ex pœna aliqua temporali, aut ex igne Purgatorio, sed exemtionem à damnatione, ne in ignem conjiciantur æternum. En ipsius Augustini verba, loco citato; Verùm ista liberatio, quæ sit sive suis quibusque orationibus, sive intercedentibus sanctis, id agit, ut in ignem quisque non mittatur æternum: non ut cum fuerit missus, post quantumcunque tempus inde eruatur. Hæc ille. Gregorius Nazianzenus, oratione quadragesimâ secundâ, fructum beneficentiæ hoc loco promissum ait percipi in die judicii, Amicos (inquit) nobis de mammona iniquitatis comparemus, ut cum defecerimus, in judicii tempore recipiamus, αἰπλάβωμεν ἐν καιρῷ κρίσεως. Ambrosius, Commentario in Evangelium Lucæ, amicos interpretatur Angelos cæterosque sanctos. Et sermone sexagesimo quarto; de tempore, fructum illum explicans, nullam facit mentionem Purgatorii, aut liberationis animæ ex ejus cruciatu: sed fructum largitionis illius ait esse orationes pauperum, intercessionemque sanctorum, & adeptionem regni cœlorum & coronæ justitiæ, sedente Deo judice, laudantibus ac prædicantibus sanctis, & faventibus atque acclamantibus Angelis.

Luc. 16. 9. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c. Bellarmini fallacia.

Augustin.

Gregorius Nazianz.

Ambros.

14. Sextus locus Novi Testamenti est Luc. 23. 42. Memento mei, quum veneris in regnum tuum.] Nequeo satis mirari Bellarmini vel incogitantiam, vel impudentiam, lib. 1. de Purgatorio, cap. 8. ubi, ut ex hoc loco probet Purgatorium, Augustinum nominat tanquam suffragatorem, lib. 6. contra Iulianum cap. 5. Cum tamen Augustinus ibi disertè asserat, in judicio illo novissimo remitti sibi speraſſe latronem illum, qui dicebat, Memento mei cum veneris in regnum tuum. Certè non erant levia illa latronis peccata quorum veniam postulabat, neque temporale aliquod supplicium deprecabatur; sed à peccatis maximis justificari, & à Tartaro perebat liberari, & in regum cœleste recipi: ut rectè observarunt Ambrosius, serm. 49. de tempore, & auctor sermonis de cœna Domini, qui Cypriano tribuitur, & Augustinus, serm. 120. de tempore, & Prosper, libro contra Collatorem, cap. 14. & Gregorius. homil. 20. in Evangelia.

Luc. 23. 42. Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum, Bellarmini incogitantia, vel impudentia.

15. Septimus locus est Actorum 2. 24. Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri eum ab illis.] De ista solutione dolorum inferni, sive mortis, ut in græcis codicibus legitur, [λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου] in venio quinque diversas veterum Patrum sententias.

Act. 2. 24. Solutis doloribus inferni, seu mortis.

16. Prima opinio seu expositio est; Christi animam sedem Tartari penetrasse, venisse usque ad inferos peccatorum, ad ea loca in quibus peccatores cruciantur, ad inferni carcerem, in quo non est ulla misericordia, in quo Dives ille quondam purpuratus morabatur ac torquebatur; venisse illuc Christum, ut ex illis, qui vincti in illo carcere tenebantur, eos solveret à tormentis, & à vinculis inferni liberaret, quos esse solvendos occulta nobis sua justitia judicabat. Sic docent Hieronymus, Commentario in caput 9. Zachariæ, in vers. 11. & Augustinus serm. 120. de tempore. Et lib. 12. de Genesi ad literam cap. 33. & epistolâ 57. ad Dardanum. Idem Pater alibi ait; Sed utrum omnes à doloribus inferni salvos fecerit, quos in eis invenit, an quosdam quos illo beneficio dignos judicavit, adhuc requiro. fuisse tamen eum apud inferos, & in eorum doloribus constitutis hoc beneficium præstitisse, non dubito. Augustinus epistolâ 99. ad Euodium.

Prima opinio de sensu hujus loci.

17. Hanc opinionem refellit Gregorius homil. 22. in Evangelia, & lib. 6. epistolarum ex registro, cap. 179. seu epist. 15. ubi etiam docet, Christum ad inferos descendentem, eos solos inde liberasse, qui eum & venturum esse credidérunt, & præcepta ejus vivendo tenuerunt. In hac sententiâ fuerunt & alii multi Patres, videlicet, Epiphanius, hæresi 46. quæ fuit Tatianorum, in fine libri primi. Et Cyrillus Hierosolymitanus, cateches. 4. capite de sepulchro. & cateches. 14. Et Petrus Chrysologus serm. 66. & serm. 123. & Hieronymus Comment. in caput 4. ad Ephesios. Et Autor sermonis 181. de tempore, qui Augustino tribuitur: & Gennadius Massilienſis lib.

Refellitur prima opinio. Et proponitur secunda opinio.

Digitized by Google

lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 78. ubi docent hi Patres, Christum, quando ad inferos descendit, solvisse à vinculis peccati, & de captivitate inferni & servili conditione liberasse Adamum protoplastum, & Patriarchas, & Prophetas, omnesque sanctos ante Christi passionem defunctos. Sed hanc opinionem de antiquis sanctis rejicit ac refellit Augustinus, epist. 99. ad Euodium, ubi loquens de solutione dolorum inferni, concedit quidem de primo homine Patre generis humani, quod eum Christus ibidem solverit, idque propter Ecclesiæ ferè totius (ut ille ait) consentium: de reliquis autem sanctis idipsum negat. Addunt (inquit) quidam hoc beneficium antiquis etiam sanctis fuisse concessum, Abel, Seth, Noë, & domui ejus, Abraham, Isaac, & Iacob, aliisque Patriarchis & Prophetis, ut cum Dominus in infernum venisset, illis doloribus solverentur. Sed quonam modo intelligatur Abraham, in cujus sinum pius etiam pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus, ego quidē non video. —— Non utique sinus ille Abrahæ, id est, secretæ cujusdam quietis habitatio, aliqua pars inferorum credenda est. —— Vnde illis justis qui in sinu Abrahæ erant, cum ille in infernum descenderet, nondum quid contulisset inveni, à quibus eum secundum beatificam præsentiam suæ Divinitatis nunquam video recessisse. Hæc ibi Augustinus. Vbi etiam dicit, quinam isti sint, quos à doloribus inferni solvit; utrum omnes, an aliqui, vel quinam isti aliqui, temerarium esse definire. Quamvis Adamum non recte reparet Augustinus ab antiquis sanctis, quem Epiphanus, loco citato, vocat ὁ ἅγιος Ἀδάμ, sanctum Adamum, & quem eodem in loco & statu collocant memorati Patres, cum reliquis antiquis sanctis, adeò ut non sulciatur consensu Ecclesiastico detrusio ista Adami in infernum peccatorum. Istis igitur duabus opinionibus meritò repudiatis, accedamus ad reliquas tres expositiones, quæ & saniores & simpliciores & firmiores sunt,

Reiicitur secunda opinio

Sinus Abrahæ non est aliqua pars inferorum. Vide c. 8.

De Adamo protoplasto, §. 12. & 17. & 38. & 47.

18. Tertia igitur expositio est; Christum, devicta morte & inferno, nos omnes quicunque in eum vivâ fide credimus, ab inferni doloribus liberasse. Sic exponit Fulgentius, lib. 3. ad Trasimundum, paulò ante finem libri, ubi ait; Pontifex ergo ille, qui semetipsum pro nobis obtulit (sicut Apostolus dicit) oblationem & hostiam, Deo in odorem suavitatis, sicut mortuus pro nobis, omnes nos sibi commori fecit, sic solutis doloribus inferni, omnes fideles ab iisdem doloribus liberavit: sicut B. Petrus testificatur. Huic expositioni accedit Thomas, part. 3. quæst. 52. art. 2. ad secundum. ubi ait, Christum solvisse dolores pœnarum infernalium, præservando ab eis, sicut medicus dicitur solvere morbum, à quo præservat per medicinam. Hæc Thomas. Monet autem Fulgentius, loco citato, Christum secundùm animam suam in inferno sine doloribus fuisse, & secundùm carnem suam in sepulcro sine corruptione jacuisse.

Tertia expositio.

Ephes. 5. 2

19. Quarta expositio est Iohannis Chrysostomi, & Oecumenii, in Commentariis in acta Apostolorum. Permisisse Christum se a morte comprehendi, sed mortem veluti dolore quodam puerperii [δίσιν] dum eum teneret, quasi afflictam fuisse, neque potuisse eum detineri à morte. Sic etiam Chrysostomus, homil. 24. in 1. Corinth. 10.

Quarta expositio. Vide Chrysost. homil. 24. in 1. Cor. 10 tom 3. Savil pag. 400

20. Quinta expositio est; Christum sic solvisse dolores inferni, quibus ipse illigatus non fuit, quemadmodum solvi possunt laqueo venantium, ne teneant; non quia tenuerunt. Hanc expositionem, cum hac similitudine, adfert Augustinus eamque aliis haud obscurè præferre videtur, inquiens, quod scriptum est in morte Christi factum solutis doloribus inferni, ad ipsum posse intelligi pertinere, quod eos hactenus solverit, hoc est, irritos fecerit, ne ab eis ipse teneretur: præsertim quia sequitur; quibus impossibile erat teneri eum. Hæc Augustinus, epist. 99. ad Euodium.

Quinta expositio.

21. Hæ tres postremæ expositiones non pugnant inter se, ideo simul jungi possunt, & ex eis exsurget una plena & plana expositio solutionis dolorum inferni. At de Purgatorio Romanensi nemini ex tot antiquis Patribus in mentem venit, dum solutionis dolorum mortis vel inferni sensum investigarent. Ait quidem Augustinus, non posse intelligi de Patriarchis & Prophetis, ergo (inferunt Papistæ) intelligendum est de animabus in Purgatorio, non autem de animabus in inferno damnatorum. At diversum intulit Augustinus, ut jam vidimus. Et ait eos qui liberati sunt, occulta quadam nobisque ignotâ Dei justitiâ liberatos esse, ideoque temerarium esse definire quinam illi fuerint. Et Hieronymus ait, in suo Commentario in caput 4. ad Ephes. vers. 10. Descendit in inferiora terræ, & ascendit super omnes cœlos Filius Dei: ut non tantùm legem Prophetasque compleret, sed & alias quasdam occultas dispensationes, quas solus ipse novit cum Patre. Neque enim scire possumus, quomodo & Angelis, & his qui in inferno erant, sanguis Christi profuerit: & tamen quin profuerit nescire non possumus. Hæc Hieronymus. At certe de justorum salute non est nobis occulta, sed revelata Dei justitia: atque si esset purgatorium quale credunt Papistæ, non esset temerarium definire, quosnam Christus è tormentis inferni eduxerit. Contra mentem igitur Augustini & aliorum Patrum faciunt Papistæ, dum hunc S. Scripturæ locum trahunt ad defensionem purgatorii. Neque ullum pro hac sua parexegesi inveniunt in Catholica antiquitate præsidium.

Ista tres expositiones simul sumtæ efficiunt unam expositionem.

Refellitur Romanensium parexegesis. Sup. §. 17.

22. Octavus locus est, 2. Cor. 3. 15. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Gregorius lib. 4. dialogorum, capite 39. agnoscit non suppetere ex hoc loco idoneum pro purgatorio argumentum: quod enim hic dicitur, ait id posse intelligi de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito. Sic locum hunc exposuit etiam Augustinus lib. de fide & operibus, capite 16. & lib. 21. de Civitate Dei, capite 26. & Enchirid. capite 68. & lib. ad Dulcitium quæst. 1. & Cyprianus ad hunc locum respiciens, longum illum dolorem, quo post lapsum pœnitentes emundabantur, assimilat igneæ purgationi. epist. 52. seu lib. 4. epist. 2. ad Antonianum. Hieronymus etiam in cap. 4. Amos in vers. 11. ignem hunc per quem salvantur homines, interpretatur medicinales castigationes, quibus Deus peccatores à flagitiis suis ad se revocat. Et Basilius in cap. decimū Esaiæ, in vers. 18. & 19. pœnitentiæ purgationem in hac vita susceptam, ait esse veluti ignem consumtivum inexistentis materiæ malorum. Bernhardus Clarævallensis abbas, sermone de ligno, fœno, & stipulâ, ignem per quem eorum ædificator salvus fit, interpretatur mentis amaritudinem, & oris confessionem, & pœnitentiæ tribulationem.

1. Cor. 3. 15. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Vide supra, c. 11. §. 15. Ignis pœnitentiæ, vide sup. hoc ipso cap. §. 11.

Ignis tribulationis in hac vita.

Ignis pœnitentiæ, Vide c. 8. §. 14. & §. 20

Digitized by Google

Ignis in die Iudicy.

23. Quidam interpretantur, ignem in die judicii. Et hi lignum, fœnum, ſtipulam, exponunt peccata gravia & exitialia, quæ Patres quidam purganda exiſtimabant igne illo, ita ut in die judicii in ignem miſſi liberentur inde, alii tardiùs, alii citiùs, pro delictorum diverſitate. Sic ſenſiſſe Origenem & Ambroſium & Baſilium & Gregorium Nyſſenum, & alios veteres, ſupra oſtendimus, cap. 3. Sedulius & Primaſius in 1. Cor. 3. dicunt, per ignem ibi intelligi examinationem judicii, vel præſentem tribulationem.

Ignis gehennæ.

24. Nonnulli ex iis, qui per ligna, fœnum, ſtipulam, peccata intelligunt mortifera, ignem interpretantur æternum illum gehennæ ignem, in quo, qui iniquitatem fecerint, inſtar ligni, fœni, & ſtipulæ comburentur, & conſervabuntur in pabulum æterni ignis. Sic Hieronymus prope finem Commentarii in cap. ultimum Eſaiæ. Et Chryſoſtomus, ac Theodoretus, & Oecumenius, in ſuis Commentariis in hunc locum Apoſtoli, & Photius apud Oecumenium ibidem.

Ignis intelligendus eſt, per quem ambo tranſeunt.

25. Ignis de quo loquutus eſt eo loco Apoſtolus Paulus, talis debet intelligi, ut ambo per eum tranſeant, id eſt, & qui ædificat ſupra hoc fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos; & qui ædificat ligna, fœnum, ſtipulam, inquit Auguſtinus Enchirid. cap. 68. Nec tamen inde ſequitur omnes, qui ſalvantur, ſalvari quaſi per ignem, ut cavillatur Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 5 §. *Quinta & ultima difficultas.* Nam etſi utrique per ignem tranſeunt, tamen illi ſolùm dicuntur ſalvari quaſi per ignem, qui in tranſitu illo detrimentum patiuntur, ut docet Apoſtolus. Vnde manifeſtè conſtat, non inveniri poſſe in verbis Apoſtoli ignem purgatorii.

Gennadii Scholarii commentum refutatur.

26. Sed ab iſto argumento alia viâ evadere conatus eſt, licet irrito conatu, Gennadius Scholarius Patriarcha Conſtantinopolitanus, in ſua expoſitione pro Concilio Florentino, contra diſſentientes Græcos, purgatorium ignem negantes; cap. de purgatorio, ſect. 7. [Tom. 4. Bibliothecæ Patrum, part. 1. edit. 4.] quod ſi (inquit) & hoc modo dixeris, non multum aberraveris: quod cujus opus manſerit, id eſt, qui hinc migraverit peccatis mortalibus detentus, manebit opus tanquam grave inſtar ferri vel lapidis, quæ quidem non facilè abſumit ignis; hic operis ſui mercedem recipiet, ſempiternam damnationem. Cujus verò opus cõburetur, ipſe ſalvabitur quaſi per ignem. Hæc ille; novo & abſurdo Commento, contra manifeſtam Apoſtoli mentem, & contra unanimem univerſæ Catholicæ antiquitatis conſenſum. Non enim dicit Apoſtolus de ſuperædificatoribus ferri aut vulgarium lapidum; quòd eorum opus maneat, mercedemque accipiant: ſed de ſuperædificatoribus auri, argenti, & lapidum pretioſorum, quæ omnes Theologi, ſecundùm notiſſimam ſacræ Scripturæ conſuetudinem in hujuſmodi comparationibus & ſimilitudinibus, in meliorem partem interpretantur. Præterea Apoſtolus hoc loco, mercedem accipere, & detrimentum pati, inter ſe opponit ut ἀντίθετα, ut mercedem accipere non ſit pati detrimentum vel pœnam luere.

Simplex & facilis expoſitio Vide c. 8 § 15.

27. Baſilius magnus, in caput 6. Eſaiæ, Carbonem ignis de altari ſumtum, interpretatur verbum ſeu eloquium Dei, quia verbum Dei fervet ignis inſtar, & ad revincendum idoneus eſt, & tollendum è medio mendacium. Ignem igitur hunc exploratorium, de quo loquitur Apoſtolus, dicere poſſumus eſſe examen divinum per tentationem tribulationis in hac vita, & per verbum Dei, de quo dixit Eſaias; Ad legem & ad teſtimonium, ſi non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Et Hieremias verbum Domini ait eſſe tanquam ignem, & veluti malleum qui conterit petram. Et Apoſtolus Paulus ait Dominum judicaturum occulta hominum, ſecundùm Euangelium. De ignea autem tentatione tribulationis ſcripſit Apoſtolus Petrus, 1. Petri 1. 6. 7. & cap. 4. vers. 12. & ſequentibus. Dies verò intelligendus eſt præcipuè dies ultimi judicii, in quo ſecundùm Dei verbum judicium ferretur de hominum doctrinis & operibus. Rom. 2. 16. 1. Cor. 4. 5. Rom. 14. 10. 12.

Eſai. 8. 10. Ierem. 23. 29.

Rom. 2. 16. Vide ſupra cap. 8. §. 15.

28. Nonus locus eſt Philip. 2. 10. Vt in nomine Ieſu flectatur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.] Coſterus in Enchiridio ait, beatum Apoſtolum Paulum hoc loco, & B. Iohannem Apocal. 5. Quando ſcribit de honore Deo exhibito à creaturis ſub terra, loqui de loco Purgatorii Romanenſis: & teſtem citat B. Auguſtinum lib. 12. de geneſi ad literam, capite 33. Sed nimis incautè atque inverecundè. Nam neque de Apocalypſi quicquam ibi invenitur apud Auguſtinum: neque ait Auguſtinus, Apoſtolum Paulum verbis illis ad Philippenſes loqui de loco purgatorii: imò cum loqui exiſtimat de inferno peccatorum ubi torquentur infideles. Propterea adducto hoc Auguſtini loco, verbiſque Apoſtoli, Bellarminus ait, per illud *Infernorum*, non improbabiliter accipi dæmones, lib. 1. de Purgatorio, cap. 8.

Philip. 2. 10. Vt in nomine Ieſu flectatur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. (ſeu ſubterraneorum, καταχθονίων.)

Coſteri Ieſuita error.

29. In Paternis in hunc locum Commentariis, illud, καταχθονίων. Oecumenius interpretatur dæmones Theodoretus, homines mortuos, Cœleſtium nomine iidem poteſtates intelligunt inviſibiles, ſive Angelos. Chryſoſtomus autem geminam hujus loci adfert expoſitionem: Prior eſt qua cœleſtia, terreſtria, & inferna interpretatur mundum omnem & Angelos, & homines, & dæmones. Poſterior eſt, qua intelligit juſtos, & viventes, & peccatores. Cui expoſitioni congruit illud quod legimus in illo ſententiarum libro, qui Bernardo Clarævallenſi tribuitur; Tria ſunt loca, cœlum, terra, infernus: & habent ſingula inhabitatores ſuos: Cœlum ſolos bonos, terra mixtos, infernus ſolos malos. Hæc ibi. Sedulius in cap. 2. epiſt. ad Philip. *Cœleſtium*, (inquit) id eſt, Angelorum. *Terreſtrium*, hominum. *Infernorum*, Angelorum qui præſunt infernalibus locis. Ambroſius appellationibus cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, intelligit omnia quę ſunt; alia enim (inquit) non ſunt.

καταχθονίων, ſubterraneorum.

30. Decimus locus eſt, 1. Cor. 15. 29. *Qui baptizantur pro mortuis*, ubi baptizari interpretantur affligi orationibus, jejuniis, &c. Coſter. Enchiri. l. cap. 11. & Bellarm. lib. 1. de Purgatorio, cap. 6.

1 Cor. 15 29. Qui baptizantur pro mortuis [οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν.]

Reſpondeo. I. Etiamſi largiremur eis hanc interpretationem, non aſſequerentur quod intendunt. Nam Apoſtolus hinc ſumit argumentum pro corporum reſurrectione. Quid facient (inquit) qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Quid etiam baptizantur pro mortuis? De animarum autem ſeparatarum ex aliquibus pœnis liberatione ante diem reſurrectionis corporum nihil invenitur apud Apoſtolum. Præterea, ex oratione pro mortuis non poſſe per idoneam conſequentiam inferri dogma Romanenſe de purgatorio, prolixè docuimus, capite nono, hujus libri.

II. Hunc

11. Hunc locum aliter, & quidem ſimpliciùs, atque concruentiùs interpretari ſunt Catholici patres. Epiphanius hæreſi 28. contra Cerinthianos: hanc ab aliis Catholicis allatam probat & ſequitur expoſitionem quod catechumeni, morti vicini, baptizabantur, in ſpe reſurrectionis. Ioan. Chryſoſt. homil. 40. in 1. ad Corinth. baptizantur in fide reſurrectionis mortuorum, quicunque baptizantur. Sic etiam Theodoretus & Oecumenius in hunc locum, & Photius apud Oecumenium.

Apoc. 5. 3. 4. Neque ſub terra, ὑποκάτω τῆς.

31. Vndecimus locus eſt Apoc. 5. 3. 4. ubi dicitur, Neminem dignum inventum eſſe in cœlo, neque in terra, neq; ſub terra, qui aperiret librũ. Hoc teſtimonium Bellarm. lib. 1. de Purgat. c. 8.) ait non videri multum urgere; probabile enim eſſe per eos, qui ſunt infra terram, intelligi Patres qui erant in limbo. Id quod licet ſufficiat contra Papiſtas, quia tamen Auguſtini magis probatur nobis aſſertio, ſinum Abrahæ, ſeu ſedem animarum antiquorum ſanctorum, non aliquam inferorum partem credendam eſſe; Aliam adferimus meliorem expoſitionem, & potioribus ſuffultam ſuffragiis. Hæc enim verba veteres Commentatores ita exponunt; Nemo dignus inventus eſt, neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram: nullus namque Angelus cœlum inhabitans, nullus juſtus in terra conſiſtens, nullus etiam ex eis qui mortis debitum ſolverãt. Sic auctor Commentarii in Apocalypſin, qui Ambroſio tribuitur. Et eodem ſenſu auctor Commentarii, qui Auguſtino tribuitur; Nemo neque in cœlo, neque in terra, neque ſub terra. id eſt, (inquit) neque Angelus, neque in terris vivens, neque mortuus. Sic etiã Arethas in hunc locum, Nemo dignus inventus eſt, ὅτι τῶν ἀσάρκων τις, ὅτι τῶν ἐν σαρκὶ ὄντων, ὅτι τῶν ἐκ σαρκὸς ἀποδεδημηκότων. Ibidem autem docet, ſe per ἀσάρκους intelligere Angelos? per eos autem qui carnem moriendo reliquerunt, homines defunctos. Dicuntur ſub terra, non quòd eorum animæ ſint in aliquo loco ſubterraneo; ſed quia, ſoluto mortis debito, & pulvere ad pulverem reverſo, eorum corpora in terra requieſcunt: ut explicat auctor Commentarii Ambroſio adſcripti.

Sup §. 27.

31. Duodecimus locus Novi Teſtamenti, qui pro Purgatorio adducitur à Romanenſibus, eſt Apocal. 5. verſ. 13, Et omnem creaturam, quæ in cœlo eſt & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eis ſunt omnia, audivi dicentes. Et qui ſedet in throno, & agno, benedictio & honor & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.] De hoc teſtimonio Bellarminus (lib. 1. de purgatorio, cap. 8.) quod (inquit) affertur ex hoc eodem capite 5. Apoc. ubi dicuntur creaturæ, quæ ſunt in cœlo, & in terra, & quæ ſubtus terram, dediſſe laudem Deo, non convincit: nam poſſunt hîc per creaturas intelligi res inanimæ, ut ignis, grando, &c. quæ in Pſalmo 148. ad Deum laudandum invitantur, præſertim cum Iohannes addat etiam ea quæ ſunt in mari. Hæc Bellarminus.

Apocal. 5. 13. Et ſub terra, καὶ ὑποκάτω τῆς.

33. Arethas, in Commentario in hunc locum, omnem creaturam, &c. interpretatur ἅπαντα, τὰ νοητὰ, καὶ αἰσθητὰ, τὰ τὴ ζῶντα, τὰ τὴ ἁπλῶς ὅτι φυσικοῖς λόγοις, id eſt, omnia, intellectualia, & ſenſibilia, tam viventia, quàm ſimpliciter eſſe habentia per naturales rationes: à quibus omnibus Deus glorificatur, ut omnium auctor, ὡς πάντων γενεσιάρχης. Pater & Filius & Spiritus Sanctus: cui Trinuni ſoli vero Deo ſit benedictio & honor & gloria, & imperium, in ſecula ſeculorum. Amen.

Epilogus.

34. Hæc pro inſtituti noſtri ratione impræſentiarum diſſeruiſſe de purgatorio ſufficiat. Argumenta autem quædam contra purgatorium, ex ſacris Scripturis depromta, nobis non commemorata, lector inveniet, apud Martinum Chemnit. 3. part. examinis Concilii Tridentini, & Iohannem Ivellum, in defenſione Apologiæ Eccleſiæ Anglicanæ, cap. 16. diviſ. 1. & Antonium Sadeelem contra Monachos Burdegal. art. 46. & Andream Rivetum, in Summa Controverſiarum, Tractatu 2. quæſt. 43. ſect. 16. & Danielem Chamierum, tomo tertio Panſtratiæ Catholicæ, lib. 26. cap. ultimo. & alios.

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER DECIMVS-QVARTVS,

DE

ECCLESIÆ VNITATE,

& Schiſmate.

CAPVT PRIMVM.

Diſcrimen Eccleſiæ Catholicæ, & Hæreſeos, & Schiſmatis.

PLurima unitatem Catholicæ Eccleſiæ commendantia ſacrarum literarum teſtimonia accumularunt in ſuis ſcriptis Cyprianus & Auguſtinus, ex quibus depromta quædam lector inveniet in Irenico noſtro, lib. 2. cap. 19. Charitatem diſcipulorum ſuorum γνήσιον eſſe pronunciat Dominus noſter. Et pro omnibus in ſe creditu-

Ioan. 13. 35. & 17. 21.

ris oravit Patrem, ἵνα πάντες ἓν ὦσι. Antequam Chriſtus in Cœlum aſcenderet, Chriſtianis nobis omnibus (inquit Optatus Milevitanus) ſuam per Apoſtolos pacem dereliquit. quæ

Ioan. 14. 27.

pax, ſi, ut data erat, ſic integra inviolataque manſiſſet, nec ab auctoribus ſchiſmatis turbaretur; inter nos & fratres noſtros hodie non eſſet ulla diſſenſio: nec illi inconſolabiles Deo lacrymas facerent. Et paullò poſt idem Pater ait; Catholicam Eccleſiam facit ſimplex & verus intellectus, & unitas animorum. Schiſma verò ſparſo coagulo, pacis diſſipatis ſenſibus generatur, livore nutritur, æmulatione & litibus roboratur, ut deſertâ matre Catholica, impii filii dum foras exeunt, & ſe ſeparant à radice matris Eccleſiæ, invidiæ falcibus amputati, errando rebelles abſcedant. Hæretici verò, veritatis exules, ſani & veriſſimi ſymboli deſertores, &c. Hæc Optatus, lib. 1. de ſchiſmate Donatiſtarum, adverſus Parmenianum. Et inferius eodem libro, ſciſma ſummum malum eſſe, & homicidio atque idolatriâ atrocius eſſe contendit, adducto exemplo punitionis Dathan & Abiron & Core, qui populos Dei primitus auſi ſunt ſcindere: & ait, ſchiſmaticos eſſe Antichriſtos.

Quid faciat Catholicam Eccleſiam. quid faciat ſchiſma.

Hæretici.

Schiſma ſummum malum.

Schiſmatici Antechriſti, Vide § 9.

2. Et lib. 2. ejuſdem operis, Eccleſia una eſt (inquit) cujus ſanctitas de ſacramentis colligitur: non de ſuperbia perſonarum ponderatur. Ergo hãc unam columbam & dilectam ſponſam ſuam Chriſtus appellat. Hæc apud omnes hæreticos & ſchiſmaticos eſſe non poteſt. Hæc Optatus, qui paullò poſt ibidem, inde ait dictam eſſe Catholicam, quòd ſit rationabilis & ubique diffuſa, cujus membra (inquit) & nos inter alios ſumus.

Vnde colligatur Eccleſia ſanctitas.

Catholica.

Eccleſiauna.

3. Deus unus eſt (inquit Cyprianus) & Chriſtus unus, & una Eccleſia ejus, & fides una, & plebs in ſolidam corporis unitatem concordiæ glutino copulata. Scindi unitas non poteſt, nec corpus unum, diſcidio compaginis ſeparari, aut divulſis laceratione viſceribus, in fruſta diſcerpi. Hæc Cyprianus, lib. de unitate Eccleſiæ, ubi pro unitate, & contra ſchiſmaticam diviſionem, prolixè diſſerit.

4. Eandem eſſe Eccleſiam ab initio, quæ Abel peperit & quę in finem mundi duratura eſt; eamque in iſtius vitæ peregrinatione habere in aliis hominibus animalem portionem, tanquam paleam, ut in *Cain, Cham, Eſau, Core, Dathan*, & pſeudoapoſtolis & pſeudochriſtianis in affectione animali pertinaciter obduratis; in aliis autem portionem ſpiritualem docet Auguſtinus, lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, capitibus 15. 16. 17.

Ab initio ad finem mundi.

5. Optatus loquens de parte Donati: Parte veſtra (inquit) quaſi Eccleſia eſt, ſed Catholica non eſt, lib. 3. contra Parmenianum. Eoſdem lib. 2. vocat filios impios, ramos fractos ab arbore, abſciſſos palmites à vite, rivum cõciſum à fonte.

Donati pars quaſi Eccleſia.

6. Hæretici ſunt, (monente Auguſtino) qui pravum aliquod & mortiferum dogma contra fidem Catholicam pertinaci animoſitate defendunt. Auguſtinus, lib. de vera religione, cap. 5. & lib. 18. de Civitate Dei, cap. 51. Hos ait excludi à Catholica communione. De ſchiſmaticis autem ſubjungit, loco citato, lib. de vera religione, De iis qui ſchiſmata fecerunt, alia quæſtio eſt. Poſſet enim eos area Dominica uſque ad tempus ultimæ ventilationis velut paleas ſuſtinere, niſi vento ſuperbiæ nimiâ levitate ceſſiſſent. & ſeſe à nobis ultro ſeparaſſent.

Hæretici.

Schiſmatici.

7. Quamvis autem idem Pater in quæſtionibus Euangelicis ſecundùm Matthæum, cap 11. diſtantiam ſchiſmaticorum ab hæreticis eſſe ſcribat, quòd ſchiſmaticos non fides diverſa faciat, ſed communionis dirupta ſocietas, quia tamen ſchiſma malè perſeverando fit hæreſis, ſeu tranſit in hæreſin, ut idem monet, epiſt. 164. Neque ullum ſchiſma eſt, niſi ſibi aliquam hæreſin confingat, ut rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur: ut monet Hieronymus apud Gratianum, cauſ. 24. quæſt. 3. can. *Inter*. Propterea alibi Auguſtinus ſcribit, ſe inter ſchiſma & hæreſin magis eam diſtinctionem approbare, qua dicitur (inquit) ſchiſma eſſe recès congregationis ex aliqua ſententia-

Diſcrimen hæreſeos & ſchiſmatis.

tentiarum diversitate dissensio: neque enim scissio vel schisma fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur qui faciunt: hæresis autem schisma inveteratum. Hæc Augustinus, lib. 2. contra Cresconium, cap. 7.

Distinctio inter hæreses, & schismata, & parasynagogas.

8. Basilius Magnus, epist. 1. canonica ad Amphilochium, cap. 1. ait antiquos Patres distinctionem tradidisse inter hæreses, & schismata, & παρασυναγωγάς, id est, illegitimos conventus. Et hæreses quidem esse, quando homines prorsus abrumpuntur & secundùm ipsam fidem abalienati sunt. Schisma verò, quando propter causas quasdam Ecclesiasticas, καὶ ζητήματα ἰάσιμα, id est quæstiones medicabiles, dissensio est. Parasynagogam autem esse conventum rebellium Presbyterorum aut Episcoporum, & ab imperitis laicis factum. [Παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς ἀπὸ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων καὶ ἀπὸ τῶν ἀπείρων τῶν λαϊκῶν γινομένας.] Hujusmodi conventus exemplum dat Basilius, ut si quis peccavisse convictus, à sacra obeundi ministerio prohibitus sit, & is canonibus se non submisit, sed sibi præsumptum & sacrum ministerium vindicavit, [πρεσβεῖαν καὶ τὴν λειτουργίαν,] & quidam una cum eo recesserunt, relicta Ecclesia Catholica. Schismatis exemplum dat in Novatianis seu Catharis, de pœnitentia dissentientibus ab iis qui sunt in Ecclesia. Hæreseon exempla adfert, Manichæos, & valentinianos, & Marcionitas, & Pepuzenos, de ipsa in Deum fide dissentientes.

Quæstiones medicabiles. Vide §. 10.

Schismatis duæ species.

9. Cum igitur Parasynagoga sit species quædam schismatis, sed sine hæresi: omne autem schisma contumaciam habeat, distinguendum est schisma meræ rebellionis, à schismate etiam dogmatico: ut schismaticorum alii sint simpliciter schismatici, alii autem schismatico hæretici. Quamvis etiam illud rebellionis schisma malè perseverando evadat tandem etiam in hæresin, & aliquam sibi hæresin confingat, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur. Imò illas parasynagogas τῶν ἀνυπὸ τάκτων, quas vocat Basilius, pestilenti laborare morbo docet Ignatius martyr, Episcopus Antiochenus, epistola ad Trallianos. Et Synodus œcumenica secunda, Constantinopoli celebrata, anno Domini 382. can. 5. hæreticis accenset etiam eos, qui se sanam quidem fidem confiteri præ se ferunt; avulsi autem sunt, & abscissi, & adversus Canonicos Episcopos congregationē faciunt. Nulli autem schisma facerent, si fraterno odio non excæcarentur, inquit Augustinus, lib. 1. de baptismo contra Donatistas, cap. 11. qui etiam alibi asserit, hæreticos & schismaticos non posse habere spiritum Dei, & omnem schismaticum, qui dividit Ecclesiam per schisma, & dilaniat corpus Christi, esse Antichristum. Tract. 6. & 7. in epistolam beati Iohannis. Idem alibi; Hujus (inquit) fraternæ charitatis inimici, sive apertè foris sint, sive intus esse videantur, pseudochristiani sunt & Antichristi. lib. 4. de baptismo contra Donatistas cap. 19. Nemo qui charitatem habet, potest esse vel schismaticus vel hæreticus, ait idem Pater, lib. 2. contra Cresconium, cap. 13. Nec dubitarunt Africani Patres, in quibus fuit Augustinus) hunc canonem condere, in Concilio Carthaginensi secundo, can. 8. Si quis Presbyter contra Episcopum suum inflatus schisma fecerit, anathema sit, quid prodest homini (inquit Augustinus) vel sana fides, vel sanum forsasse solum fidei sacramentum, ubi lethali vulnere schismatis peremta est sanitas charitatis, per cujus solius peremtionem etiam illa integra trahuntur ad mortem. lib. 1. de baptismo contra Donatistas, cap. 8. Non interest (inquit Ennodius) quibus itineribus ad mundi principem currat, qui à sancta unitate discordat. Pingues hostias litat Diabolo, qui contristat Ecclesiam. Hæc Ennodius, lib. pro Synodis Symmachi Papæ. Exstat tom. 3. Conciliorum, editionis Parisi. anno Domini 1636. floruit autem Ennodius circa annum Domini 500.

Ennodius.

Quàm magnum malum sit schisma. Vide §. 2.

Discrimen inter hæreticos & Schismaticos hæreticos. Vide §. 6.

10. Ab aliis autem simpliciter hæreticis distant Schismatico-hæretici, quod alii hæretici, etiamsi sæpe nolint, ejiciuntur atque excluduntur ab Ecclesiæ Catholicę communione, propter errorem sui dogmatis nefarium & intolerabilem: præsertim si ita defendant falsitatem sententiæ suæ, ut intentam faciant multitudinem: ut monet Augustinus. lib. de vera religione, cap. 5. & lib. quæstionum Evangelicarum secundùm Matthæum, cap. 11. at Schismatico hæretici, nisi sua sponte discederent ab Ecclesia, & unitatem ultro dirumperent, & pacificè in Ecclesia ac tranquillè vivere si vellent, tolerari in Ecclesia possent tanquam infirmi fratres, vel paleæ, in aliquo errantes, salvo tamen veritatis fundamentalis & pacis & concordiæ vinculo: cum talium hæresis in eo maximè deprehendatur, quod unitatem abrumpendam, & societatem divellendam existiment propter eas sive doctrinas sive praxes, ob quas tale discidium non est faciendum. Et ideo cœleste judicium eis denunciat Irenæus - his verbis; Iudicabit autem & eos qui schismata operantur, qui sunt immanes non habentes Dei dilectionem: suam utilitatem potius considerantes, quam unitatem Ecclesiæ: propter modicas & quaslibet causas magnum & glorioſum corpus Christi conscindunt & dividunt, & quantum in ipsis est interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes; verè liquantes culicem, & camelum transglutientes. Nulla enim ab eis tanta potest fieri correptio, quanta est schismatis pernicies. Hæc Irenæus, lib. 4. adversus hæreses, cap. 62. Ruptâ autem unitate in pejus proficiunt, novos accumulando errores, & calumniosis criminationibus adversus Catholicos in unitate manentes, quos superbo oderunt fastidio aures atque animos obsident simplicium, ut eos ab unitate avellant, & in eundem secum perniciosę separationis gurgitem præcipites trahant: sicut de veteribus schismaticis Novatianis (qui se Catharos appellabant) scripserunt Cyprianus & Epiphanius; & de Donatianis Optatus & Augustinus. Pluta de schismatis malo legi possunt in Irenico nostro, lib. 2. cap. 19.

Irenæus.

Schismatis pernicies.

CAPVT SECVNDVM.

De variis Hæreticorum & Schiſmaticorum generibus, puritatem & perfectionem ſuam jactantium, cum aliorum contemtu.

GNoſtici, nequiſſimi & ſpurciſſimi hæretici, Chriſtianos Catholicos arguebant quaſi idiotas, & nihil ſcientes, & Pſychicos vocabant, & de ſeculo eſſe dicebant: ſemetipſos autem extollebant, ſpirituales & perfectos vocantes, & femina electionis, ſicut de iis ſcripſit Irenæus, libro 1. cap. 1. *Priſcillianiſtæ* Gnoſticorum dogmata & infamem praxin ſequuti, etiam verbum perfectionis & ſcientiæ ſibi temerè vendicabant, ut monet Hieronymus, epiſtolâ ad Creſiphontem. Tales etiam eſſe feruntur hoc ſeculo, qui indigitantur *familia amoris*. De Gnoſticis autem, & Priſcillianiſtis, plura invenies, lib. 1. hujus operis, cap. 37. & lib. 12. cap. 9. *Vide 1 Cor. 2. 14, 15.*

2. Manichæorum ſecta in tres partes diſtinguebatur; videlicet in *Cathariſtas*, & *Mattarios*, & ſpecialiter *Manichæos*. Teſte Auguſtino, hæreſi 46. *Mattarii* appellati ſunt, quia in mattis dormiebant: eodem referente, lib. 5. contra Fauſtum, cap. 5. *Cathariſtæ* autem, id eſt, mundatores, vel purgatores, dicti ſunt à quodam turpiſſimo ſcelere, quod ab Auguſtino commemoratur, lib. de hæreſibus, loco ſuperiùs citato. Ab his Catharistis deſcenderunt *Manichæi* illi, quos in Germania *Catharos* dictos eſſe, ſuo ſeculo ſcripſit Eckbertus Monachus Schonaugienſis, qui floruit anno Domini 1160. Quos (inquit) nunc Catharos vocant, ipſi originem habuerunt à quibuſdam diſcipulis Manichæi, qui olim Catharistæ dicebantur. —— Ipſi verò, qui Catharistæ dicebantur, omnibus cæteris turpiores habebantur, propter quaſdam ſecretas ſpurcities, quas ſpecialiter ipſi exercebant, quorum doctrinam & vitam indubitanter ſectantur iſti, de quibus nunc ſermo eſt nobis. Hæc Eckbertus, ſerm. 1. adverſus Catharos, in bibliotheca Patrum, tom. 4. part. 2. col. 82. edit. 4. De his Catharis prolixè diſſerit reverendiſſimus Iacobus Viſſerius, Archiepiſcopus Armachanus, lib. de Chriſtianarum Eccleſiarum ſucceſſione, & ſtatu, cap. 8. §. 16. & aliquot ſequentibus. Exſtat contra eoſdem canon Concilii Lateranenſis tertii ſub Alexandro, Papa tertio, can. ult. quod Concilium celebratum eſt anno Domini 1170.

3. De Montaniſtis etiam ſcribit Hieronymus, quòd ſibi munditiam tribuerint: ejus verba ſunt; Montanus, & qui Novati ſchiſma ſectantur, nomen ſibi munditiæ præſumpſere. Hieronymus Comm. in epiſtola ad Tit. cap. 1. De Novatianis mox ſeorſum dicemus.

Vide cap. 5. §. 2.

4. Donatiſtæ etiam perfectam jactabant juſtitiam, teſtibus Optato Milevitano, lib. 2. contra Parmenianum, & Auguſtino, lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, capitibus 7. 8. 9. 10.

Vide ſupra, lib. 12. cap. 10. §. 9. & infra in hoc lib. 14. cap. 5.

5. De Novatianis autem, quòd ſeipſos nominaverint καθαρούς, id eſt, mundos, ſive puros, teſtatur etiam Synodus prima œcumenica Nicæna, can. 8. & multi alii Patres: Euſebius, lib. 6. hiſt. Eccleſ. cap. 43. Epiphanius, hæreſi 59. contra Catharos, ubi eos de hac arrogantia reprehendens; Ipſe (inquit) Dominus, ſolus eſt καθαρὸς, purus; hi autem ſeipſos dicentes καθαροὺς, puros, eo ipſo ſeipſos ἀκαθάρτους impuros conſtituunt: quicunque enim ſeipſum vocat καθαρὸν, purum, ille ſeipſum ἀκάθαρτον impurum perfectè condemnat. Et Ambroſius, lib. 1. de pœnitentia, cap. 7. Sed hoc (inquit) inſolentis arrogantiæ, non ſancti timoris eſt, ut faſtidio vobis ſint, qui volunt agere pœnitentiam. Perpeti videlicet flentium lacrymas non poteſtis. Non ferunt oculi veſtri vilia veſtimentorum, illuviem ſordidatorum, ſuperbo oculo & tumido corde delicati mei, arroganti voce dicentes ſinguli, *Noli me tangere; quia mundus ſum.* Dixit quidem Dominus ad Mariam Magdalenam, *Noli me tangere*: ſed non dixit, *quia mundus ſum*, qui mundus erat: Tu audes, Novatiane, mundum te dicere, qui etſi operibus mundus eſſes, hoc ſolo verbo fieres immundus. Iſaias dicit; *O miſer ego, & compunctus corde: quia cum ſim homo, & immunda labia habeam, in medio quoque populi immunda labia habentis habitem.* Et tu dicis, mundus ſum, cum mundus non ſit, ut ſcriptum eſt, nec unius diei infans? tu mundus, cùm tam injuſtus ſis, ut non miſereariſ, ut feſtucam in oculo fratris tui videas, trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non conſideres? —— Vos quis ferat, qui putatis, vobis non opus eſſe mundari per pœnitentiam; quia mundatos vos dicitis per gratiam, quaſi jam peccare vobis impoſſibile ſit? Hæc Ambroſius, lib. 1. de pœnitentia, cap. 7. Huc pertinet hiſtoria illa de Aceſio, Novatianorum Epiſcopo, apud Socratem, lib. 1. cap. 7. & Sozomenum, lib. 1. cap. 21. ubi Aceſium dogmati ſectæ ſuæ adhæreſcentem ſic alloquutus fertur Imperator Conſtantinus Magnus; Erigito tibi ſcalam, Aceſi, & ſolus in cœlum aſcendito, quæ quidem arbitror (inquit Sozomenus) Imperatorem Aceſio dixiſſe, non quo eum laudaret: ſed quòd homines cum eſſent, exiſtimarent ſe ἀναμαρτήτους, à peccati labe vacuos eſſe. Et Auguſtinus de eiſdem ſcribens; Cathari (inquit) qui ſeipſos iſto nomine, quaſi propter munditiam ſuperbiſſimè atque odioſiſſimè nominant, ſecundas nuptias non admittunt, pœnitentiam denegant: Novatum ſectantes hæreticum: unde etiam Novatiani appellantur. Hæc Auguſtinus, hæreſ. 38. Theodoretus etiam lib. 3. hæreticarum fabularum, ſcribens de Novatiano Romanæ Eccleſiæ Preſbytero (quem ille Novatum vocat:) Qui ſuæ (inquit) ſectæ aſſeclæ erant, eos non ſolum Novatianos, ſed etiam καθαροὺς (hoc eſt, mundos) appellavit: & nec Domini Dei accuſationem veritus eſt, quam fecit adverſus nonnullos, dicens; qui dicunt; mundus ſum, ne me tangas, & ſubjunxit, Ipſe fumus iræ meæ, ignis ardet in ipſo omnibus diebus. Dominus enim ſuperbis reſiſtit. Hæc Theodoretus. Et in eandem ſententiam Iſidorus Hiſpalenſis; Cathari (inquit) pro munditia ita ſe nominaverunt: gloriantes enim de ſuis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum, viduas ſi nupſerint, tanquam adulteras damnant: mundiores ſe cæteris prædicant, qui nomen ſuum ſi cognoſcere vellent, Mundanos ſe potiùs, quàm mundos, vocarent. Hæc Iſidorus, lib. 1. etymologiarum, cap. 5. & apud Gratianum, cauſâ 24. qu. 3. can. *quidam autem*.

Eſai. 65. 5. Ioan. 20. 17.

Eſai. 6. 5.

Iob. 14. 4. Græc. LXX.

Tίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ' οὐδὲ ἐὰν ἡ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἦ ἐπὶ γῆς.

Erigito tibi ſcalam, Aceſi.

Eſai. 65. 5. Petr. 5. 5. & Prov. 3. 34. Græc. LXX.

6. *Audianos*, qui & *Anthropomorphitæ* dicti ſunt, Epiphanius in Ancorato, §. 14. ſchiſma feciſſe

Digitized by Google

faciſſe ſcribit, propter affectatam quandam juſtitiæ perfectionem ὑπερβολὴν δικαιοσύνης, quòd cum Epiſcopis & Presbyteris aurum argentumque poſſidentibus communionem non haberent, &c. Vide plura de Audianis, ſuprà, lib. 1. hujus operis, cap. 36. Plures etiam claſſes hujuſmodi arrogantium ſectariorum invenies ſupiâ, lib. 12. cap. 10.

CAPVT TERTIVM.

Hiſtorica narratio de novato & Novatiano, eorumque Schiſmate.

Vide lib. 12. cap. 10. §. 6. & aliquot ſequentibus paragraphis.

IN perſecutione illa crudeliſſimâ adverſus Chriſtianos juſſu *Decii* Imperatoris concitatâ anno Domini 253. *Fabianus* Epiſcopus Romanus, multique alii conſtantes Chriſti milites, martyro coronati ſunt: & multi etiam tormentis victi, aut terroribus expavefacti, lapſi ſunt. Hos cum lacrymis ad Eccleſiam redeuntes, & peccata ſua ſuppliciter confitentes, & pœnitentiæ ac veniæ locum humiliter obſecrantes; ſuſcepit miſericorditer atque unanimiter in omnibus orbis partibus Catholica Eccleſia; concedens lapſis pœnitentiam, & reconciliationem impertiens, Hujus laudandæ ac debitæ clementiæ occaſione. *Novatus*, Preſbyter Carthaginienſis, ſchiſmatis in Africa auctor exſtitit, negans lapſos eſſe ad pœnitentiam & pacem recipiendos, & ſeipſum ſuoſque ſectatores ab Eccleſiæ Catholicæ unitate avellens. Nec turbas in Africa concitaſſe contentus. Romam etiam navigavit, ibique *Novatianum*, Preſbyterum Romanum, ſibi conſentientem nactus, aliiſque in eundem errorẽ pellectis, effecit, ut à paucis per fraudem ſeductis Epiſcopis *Novatianus* Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus ordinaretur, ſublato manifeſti ſchiſmatis & publicæ diſcordiæ vexillo contra *Cornelium* tunc temporis Romanæ Eccleſiæ verum ac legitimum Epiſcopum, legitimè prius electum & ordinatum, Arrepto Epiſcopi nomine, *Novatianus* literas & legatos (pro ut Epiſcopis in more poſitum erat) miſit ad aliarum Eccleſiarum Epiſcopos: ad *Cyprianum* autem miſi ſunt à Novatiano *Maximus* Preſbyter & *Augendus* diaconus, & alii quidam, quos *Cyprianus*, illicitæ & contra Eccleſiam Catholicam factæ ordinationis pravitate commotus, à communicatione ſuâ ſtatim cohibuit; refutaris interim ac retuſis, quæ obſtinatè ac pertinaciter aſſerere tentabant: ut ipſe loquitur *Cyprianus*, epiſt. 41. ſive lib. 2. epiſt. 11. ſed eo fattu atque amentiâ ferebantur qui Novatiano ſchiſmati in Africa ſe adjunxerunt, ut illic pars Novatiani *Maximum* illum Preſbyterum, nuper ad Cyprianum à Novatiano legatum miſſum, atque à Cypriani communicatione rejectum, ſibi fecerint pſeudoëpiſcopum, neglectâ & contemtâ communicatione Cypriani & Eccleſiæ Catholicæ, ut patet ex Cypriani epiſt. 55. ſeu lib. 1. epiſt 3. Idemque in aliis civitatibus à Novatianis factum eſſe, conſtat ex Cypriani epiſt. 52. ſeu lib. 4. epiſtola 2. ad Antonianum, & ex hiſtoria Eccleſiaſtica, in qua legimus, præter Catholicos Epiſcopos in multis civitatibus fuiſſe Novatianæ etiam ſectæ Epiſcopos.

Vide lib. 3. cap. 16. §. 4. & lib. 5. cap. 6. §. 9. & 3. 10.

2. Hiſtoricæ hujus narrationis ſummam complexus eſt *Hieronymus* breviter, his verbis; *Novatianus*, Romanæ urbis Preſbyter, adverſus *Cornelium* cathedram ſacerdotalem conatus invadere Novatianorum, quod Græcè dicitur καθαρὸν, dogma conſtituit, noliens apoſtatas ſuſcipere pœnitentes: hujus auctor *Novatus* Cypriani Preſbyter fuit. Hæc *Hieronymus*, in Cathalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 80.

Novati ſchiſmatici deſcriptio.

3. De *Novato* illo Afro ſcribens *Cyprianus*, Epiſcopus Carthaginienſis, ad *Cornelium* Epiſcopum Romanum, epiſt. 49. ſive lib. 2. epiſt. 8, Nam de *Novato* (inquit) nihil inde ad nos fuerat nunciandum, cum magis per nos debeat Novatus oſtendi, rerum novarum ſemper cupidus, avaritiæ inexplebili rapacitate furibundus, arrogantia & ſtupore ſuperbus, tumore inflatus, ſemper iſtic Epiſcopis malè cognitus, quaſi hæreticus ſemper & perfidus omnium ſacerdorum voce damnatus: curioſus ſemper ut prodat, ad hoc adulator ut fallat, nunquam fidelis ut diligat; fax & ignis ad conſtanda ſeditionis incendia, turbo & tempeſtas ad fidei facienda naufragia, hoſtis quietis, tranquillitatis adverſarius, pacis inimicus. Denique *Novato* illinc à vobis recedente, id eſt, procellâ & turbine recedente; ex parte illic quies facta eſſe & glorioſi ac boni confeſſores, quia Eccleſia illo incitante diſceſſerant, poſteaquam ab urbe ille diſceſſit, ad Eccleſiam reverterunt. Idem eſt *Novatus*, qui apud nos primum diſcordiæ & ſchiſmatis incendium ſeminavit, qui quoſdã iſtic ex fratribus ab Epiſcopo ſegregavit, qui in ipſa perſecutione ad evertendas fratrũ mentes alia quedam perſecutio noſtris fuit. Ipſe eſt, qui *Felicisſimum* ſatellitem ſuum diaconum, nec permittente me, nec ſciente, ſuâ fectione & ambitione conſtituit: & cum ſuâ tempeſtate Romam quoque ad evertendam Eccleſiam navigans, ſimilia illic & paria molitus eſt, à clero portionem plebis avellens, fraternitatis bene ſibi cohærentis, & ſe invicem diligentis, concordiã ſcindens. Planè, quoniam pro magnitudine ſua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majorà & graviora commiſit. qui iſtic adverſus Eccleſiam diaconum fecerat, illic Epiſcopum fecit. Nec hoc quiſquam miretur in talibus. Feruntur ſemper mali ſuo furore dementes, & poſt ea quam ſcelera fecerint, conſcientiâ ipſa ſceleratæ mentis agitantur. Nec remanere in Eccleſia Dei poſſunt, qui Deificam & Eccleſiaſticam diſciplinam nec actûs ſui converſatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliari ab illo pupilli, fraudatæ viduæ, pecuniæ quoque Eccleſiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas, quas in ejus furore conſpicimus. Pater etiam ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte poſtmodum nec ſepultus. Uterus uxoris, calce percuſſus, & abortione properante in parricidium partus expreſſus. Et damnare nunc audet ſacrificantium manus? cum ſit ipſe nocentior pedibus, quibus filius, qui naſcebatur, occiſus eſt: Hunc conſcientiam criminum jampridem timebat, propter hoc ſe non de Preſbyterio excitari tantùm, ſed & communicatione prohiberi pro certo tenebat: & urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos cauſa ejus ageretur, niſi perſecutio antè veniſſet. Quã iſte voto quodam evadendæ, & lucrandæ damnationis excipiens, hæc omnia commiſit & miſcuit, ut qui ejici de Eccleſia, & excludi habebat, judiciũ ſacerdotum voluntariâ diſceſſione præcederet: quaſi evaſiſſe ſit pœnam,

Ex hac Felicisſimi ordinatione Novatum fuiſſe Epiſcopum, colligit Cardinalis Baronius anno 254.

Sacerdotis uxor.

prævenisse sententiam. Circa cæteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circumventos dolemus, ut veteratoris pernicioſum tatus fugiant. ut lethales laqueos ſollicitantis evadant, ut de qua ille pelli divinitus meruit, Eccleſiam repetant. quos quidem, Domino adjuvante, per ejus miſericordiam regredi poſſe confidimus. Hæc *Cyprianus*, de moribus & ingenio *Novati* auctoris ſchiſmatis.

De Cornelio, & Novatiano.

4. Idem de *Cornelio*, ejuſque electione & virtutibus, & de *Novatiani* injuſta Epiſcopatûs alieni uſurpatione, ſcribens ad *Antonianum*, epiſt. 52. ſeu. lib. 4. epiſt. 2. Venio (inquit) jam nunc, frater chariſſime, ad perſonam *Cornelii* collegæ noſtri, ut *Cornelium* nobiſcum veriùs noveris, non de malignorum & detrahentium mendacio, ſed de Domini Dei judicio, qui Epiſcopum fecit, & coëpiſcoporum teſtimonio, quorum numerus univerſus per totum mundum concordi unanimitate conſenſit. Nam, quod *Cornelium* cariſſimum noſtrum Deo & Chriſto & Eccleſiæ ejus, item conſacerdotibus cunctis, laudabili prædicatione commendat; non iſte ad Epiſcopatû ſubitò pervenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in divinis adminiſtrationibus Dominum ſæpe promeritus, ad ſacerdotii ſublime faſtigium cunctis religionis gradibus adſcendit. Tum deinde Epiſcopatum ipſum nec poſtulavit nec voluit, nec ut cæteri, quos arrogantiæ & ſuperbiæ ſuæ tumor inflat, invaſit; ſed quietus & modeſtus, & quales eſſe conſueverunt qui ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis conſcientiæ ſuæ, & pro humilitate ingenitæ ſibi & cuſtoditæ verecundiæ, non (ut quidam,) vim fecit, ut Epiſcopus fieret; ſed ipſe vim paſſus eſt, ut Epiſcopatum coactus exciperet. Et factus eſt Epiſcopus à plurimis collegis noſtris, qui tunc in urbe Roma aderant, qui ad nos literas honorificas & laudabiles, & teſtimonio ſuæ prædicationis illuſtres, de ejus ordinatione miſerunt. Factus eſt autem *Cornelius* Epiſcopus de Dei & Chriſti ejus judicio, de clericorum penè omniû teſtimonio, de plebis quæ tunc affuit ſuffragio, & de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; cum nemo ante ſe factus eſſet, cum *Fabiani* locus, id eſt, cum locus *Petri* & gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrorum conſenſione firmato; quiſquis jam Epiſcopus fieri voluerit, foris fieri neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet unitatem, quiſquis ille fuerit, multum de ſe licet jactans, & ſibi plurimum vendicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cum poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt unum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, jam ſecundus ille, ſed nullus eſt, ------- Quod verò ad *Novatiani* perſonam pertinet, frater chariſſime, de quo deſideratis tibi ſcribi, quam hæreſim introduxiſſe, ſcias nos primo in loco nec curioſos eſſe debere quid ille doceat, cum foris doceat. quiſquis ille eſt. & qualiſcunque eſt, Chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia non eſt. jactet ſe licet, & Philoſophiam, vel eloquentiam ſuam, ſuperbis vocibus prædicet; qui nec fraternitatem, nec Eccleſiaſticam unitatem tenuit, etiam quod prius fuerat amiſit. Niſi ſi Epiſcopus tibi videtur, qui, Epiſcopo in Eccleſia à ſedecim coëpiſcopis facto, adulter, atque extraneus Epiſcopus fieri à deſertoribus per ambitum nititur: & cum ſit à Chriſto una Eccleſia per totum mundum in multa membra diviſa, item Epiſcopatus unus, Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus: ille poſt Dei traditionem, poſt connexam & ubique conjunctam Catholicæ Eccleſiæ unitatem, humanam conetur Eccleſiam facere, & per plurimas civitates novos Apoſtolos ſuos mittat, ut quædam recentia inſtitutionis ſuæ fundamenta conſtituat, cumque jam pridem per omnes provincias, & per urbes ſingulas ordinati ſint Epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura probati, in perſecutione proſcripti; ille ſuper eos creare alios pſeudoëpiſcopos audeat. Hæc, & plura, in eandê ſententiam *Cyprianus*, epiſt. 52. ad *Antonianum*: ubi etiam commemorat, ac refutat, arrogantem & crudelem *Novatiani* hæreſin, de lapſis pœnitentibus, & purgatione aræ Dominicæ. Et in alia quadam epiſtola ad *Cornelium* Papam Romanum ſcripta, poſtquam laudavit Cyprianus Chriſtianam fortitudinem, & conſtantiam Cornelij & fratrum, in libera Chriſti confeſſione coram perſequutoribus, hæc ſubjungit de *Novatiano*; Quid ad hæc *Novatianus*, frater chariſſime? utrumne jam deponit errorem? an verò (qui dementium mos eſt; ipſis bonis & proſperis noſtris plus adactus eſt ad furorem? & quo magis ac magis dilectionis ac fidei creſcit hic gloria, illic diſſenſionis & zeli recrudeſcit inſania: nec vulnus ſuû miſer curat. ſed adhuc gravius & ſe, & ſuos, vulnerat: in perniciem fratrum linguâ ſuâ perſtrepens, & facundiæ venenatæ jacula contorquens, magis durus ſecularis Philoſophiæ pravitate, quàm Philoſophiæ Dominicæ lenitate pacificus, deſertor Eccleſiæ, miſericordiæ hoſtis, interfector pœnitentiæ, doctor ſuperbiæ, veritatis corruptor, perditor charitatis. Hæc *Cyprianus*, epiſtola 57. ſeu libro 1. epiſtola 1. ad *Cornelium*.

Acceſſus ad Epiſcopatum laudabilis.

Novatiani quædam elogia.

5. De eodem *Novatiano*, ejuſque illegitimâ ordinatione, ſcripſit *Cornelius* Romanus (contra quem uſurpaverat Epiſcopatum) ad *Fabium*, Epiſcopum Eccleſiæ Antiochenæ. Ex illa autem Cornelii ad Fabium epiſtolâ, multa recitavit Euſebius, inſerens ipſius Cornelii verba hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ, lib. 6. cap. 43. edit. Græc. ubi pro *Novatiano*, legitur *Novari* nomen: quo etiam vocabulo Novatianum plerique Greci deſignant. Inter alia autem hæc ibi leguntur *Cornelii* verba de *Novatiani* Epiſcopatu, Etenim (inquit) iſte novæ ſectæ inventor, & doctrinæ Eccleſiaſticæ propugnator, quando Epiſcopatum, à Deo certè minimè ei donatum, ſibi vi arripere, & ex hominum manibus quodam modo extorquere nitebatur, duos ſibi ſocios, de ſua ipſorum ſalute prope deſperatos aſſcivit, ut eos in exiguam aliquam partem, & minimum quaſi Italiæ angulum mitteret: indeque Epiſcopos tres, homines agreſtes, rudes, & ſimplices, ſimulatione quadam veteratoria in fraudem inductos abduceret, aſſerens, & conſtanter affirmans, eos quàm celerrimè debere Romam venire, ut videlicet omnis lis & diſcordia per ſententiam illorum, aliorumque Epiſcoporum interpoſitam, dirimeretur. Epiſcopi igitur quoniam (ut ſuprà diximus) homines ſimpliciores erant, & in perditorum fallaciis doliſque diſcernendis minùs perſpicaces, Romam adventant. Iſte tum per quoſdam ſui ſimiles ad eam rem comparatos, eos in unum locum concludendos curavit. Ac cum circiter horam decimam ebrios & crapulâ oppreſſos cerneret, vi coëgit, imaginariâ quadam & vanâ manuum impoſitione Epiſcopatum ipſi tribuere, quem dignitatis

gradum

gradum parum ſibi accommodatum, ad hunc modum per fraudem & aſtutiam acquiſivit. Ex quibus Epiſcopis unus non longè poſt peccatum flebiliter lamentatus, & idem apertè confeſſus, ad Eccleſiam revenit: quem, populo univerſo pro eo rogante, tandem vt laicum in communionem recepimus. *Et paulò poſt*; Cum feciſſet [*Novatianus*] oblationes, & ſingulis partem ſacramenti diſtribuiſſet, porrexiſſetque, miſeros homines & infelices pro benedictione & gratiarum actione jusjurandum dare coëgit. Atque ſuis utriſq; manibus manus accipientis prehendens, non priùs dimiſit, quàm hoc jurejurando eum obſtrinxiſſet (illius enim verbis utar,) Jura mihi per corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, te nunquam nec me deſerturum, nec ad *Cornelium* reverſurum. Atque miſer homo non antè deguſtavit, quàm ita ſe illi devoviſſet. Et qui illum panem acceperat, pro Amen, quod dicere debuerat, hoc dixit, Non deinde ad Cornelium revertar. Hæc *Cornelius*, in epiſtola ad *Fabium*, referente *Euſebio*. Illam autem jurisjurandi exactionem Euſebius vocat facinus omnium peſſimum.

6. Commemorat etiam *Euſebius*, eodem lib. 6. hiſtor. Eccleſ. cap. 45. edit. Græcæ. *Dionyſium* Epiſcopum Alexandrinum per epiſtolam hortatum eſſe *Novatianum*, vt depoſito illo Epiſcopatu, conſuleret pacti Eccleſiæ: omnia enim incommoda potius ſubeunda, quàm diſcindendam Eccleſiæ Dei concordiam: atque illud martyrium, quod quis perpetitur, ne divinatus Eccleſiæ Conſenſio, non minus, immò plus habere commendationis, quàm illud quod ad Idolum patitur, ne idolis immoletur. Nam in hoc pro una animâ ferri martyrium, in illo autem pro tota Eccleſiâ. Hæc ex *Dionyſii* epiſtolâ ad *Novatianum* refert *Euſebius*, loco citato.

Dionyſii Alexandrini conſilium ad Novatianum Cellario ſchismatis & novitatis.

CAPUT QUARTUM.

Narratio hiſtorica de Schiſmate Donatiſtarum.

FErvente atrociſſimâ perſecutione ſub *Diocletiano* & *Maximiano* Imperatoribus circa annum Domini 304. Nonnulli in Africa, etiam Epiſcopi, divinas ſcripturas perſecutoribus comburendas tradiderunt. In horum traditorum numero quidam fuerunt Epiſcopi in Numidia, quorum nomina commemorantur ab *Optato* Mileſitano, libro primo contra *Parmenianum*. Et tamen traditores illi, adjuncto *Secundo Tigiſitano* Numidiæ primate, & *Donato à caſis nigris* Epiſcopo in Numidia ſeditionis præcipuo flabello, inſtigantibus etiam *Lucilla* feminâ factiola & pecuniosa, correptione Eccleſiaſticâ *Cæciliano* diaconi quondam offenſâ; & *Botro* ac *Celeſio*, qui apud Carthaginem ordinari cupientes, ſpe ſuâ fruſtati erant, & ſenioribus quibuſdam Eccleſiæ Carthaginenſis, qui commendatam ipſorum cuſtodiæ à *Menſurio* Carthaginenſi Epiſcopo auream atque argenteam Eccleſiæ ſuppellectilem avaritiæ faucibus abſorbuerunt, (quæ à memorato *Cæciliano* jam *Menſurii* ſucceſſore repoſcebatur,) habito Carthagine conventu *Cæcilianum* traditionis damnarunt abſentem & innocentem, & in ejus locum *Majorinum*, qui lector in diaconio *Cæciliani* fuerat, domeſticum *Lucillæ*, ipsâ ſuffragante, Epiſcopum ordinarunt Carthaginienſem (à quo etiam ſeditioſa ei adhærens multitudo pars *Majorini* dicta eſt. Auguſtinus epiſtola 68. & epiſtola 141.) Et quia à *Felice* Aptungitano Epiſcopo manus imponente ordinatus fuerat *Cæcilianus*, turbatores illi crimen traditionis *Felici* objecerunt etiam immerenti. Sic tribus convenientibus cauſis & perſonis, factum eſt, vt malignitas haberet effectum. Schiſma igitur illo tempore confuſæ mulieris iracundia peperit, ambitus nutrivit, avaritia roboravit: vt ſcribit *Optatus*, libro citato. Vbi etiam commemorat, compellatum eſſe in hac cauſa ab Epiſcopis partis Donati *Conſtantinum* Imperatorem, & ejus juſſu cauſam hanc primum Romæ à novemdecim Epiſcopis, præſidente *Miltiade* urbis Romæ Epiſcopo, examinatam fuiſſe, & *Cæcilianum* omnium ſententiis innocentem eſſe pronunciatum. Victi autem Donatiani, & in accuſationem judicum converſi, aliam impetrarunt Synodum, quæ, *Conſtantino* Imperatore jubente, celebrata eſt in oppido Arelatenſi in Gallia: in qua etiam ſynodo victi Donatiani, rejecto Epiſcoporum judicio, ad ipſum Imperatorem provocaverunt. Ipſe igitur Imperator cauſam eam inter partes cognovit, & *Cæcilianum* innocentem pronunciavit. Nec ſic toties victi quievernnt Donatiſtæ, ſed de judicibus Eccleſiaſticis ipſoque Imperatore criminoſa murmura ſparſerunt, et de *Felice* Aptungitano, per quem *Cæcilianus* fuerat ordinatus, quotidianis interpellationibus ipſi Imperatori tædium fecerunt, dicentes eum eſſe traditorem: & ideo *Cæcilianum* Epiſcopum eſſe non poſſe, quod à traditore fuerit ordinatus: donec & ipſe *Felix*, juſſu Imperatoris, cauſa cognitâ ab *Heliano* Proconſule Africæ, innocens probaretur. Tunc *Conſtantinus* contra partem Donati ſeveram legem dedit, cumque imitati ſunt ſucceſſores Chriſtiani Imperatores. Solus autem *Julianus* Apoſtata, unitati Eccleſiæ invidens, conceſſit libertatem parti *Donati*. Hæc omnia prolixè commemorantur ab *Optato*, libro primo & ſecundo contra Parmenianum, & ab *Auguſtino*, epiſtola 162. & 165. & 166. & libro primo contra epiſtolam Parmeniani, capitibus 3. & 5. & 6. & libro tertio contra Creſconium, capitibus 27. 28. 29. 47. 61. 62. Et exſtant ea de re epiſtolæ *Conſtantini* Imperatoris apud Euſebium, libro decimo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite quinto, & exſtant cum *Optati* Milevitani operibus Geſta purgationis *Cæciliani* & *Felicis*.

Traditores. Vide lib. 12. cap. 1. §. 18.

Pars Majorini, quæ poſtea dicta eſt pars Donati.

2. Donatiani vel Donatiſtæ ſunt (inquit *Auguſtinus*) qui primum propter *Cæcilianum* contra ſuâ voluntatem ordinatum Eccleſiæ Carthaginienſis Epiſcopum, ſchiſma fecerunt, objicientes ei crimina non probata, & maximè quod à traditoribus divinarum Scripturarum fuerit ordinatus. Sed poſt cauſam cum eo dictam atq; finitam, falſitatis rei deprehenſi, pertinaci diſſenſione firmata, in hæreſim ſchiſma verterunt: tanquam Eccleſia Chriſti propter crimina *Cæciliani*, ſeu vera, ſeu, quod magis judicibus apparuit, falſa, de toto terrarum orbe petierit, vbi tutura promiſſa eſt, atque in Africa in *Donati* parte remanſerit, in aliis terrarum partibus quaſi contagione communionis exſtincta. Audent etiam rebaptizare Catholicos. Hujus hæreſis principem accepimus fuiſſe *Donatum*, qui de Numidia veniens, & contra *Cæcilianum* Chriſtianam dividens plebem,

In hæreſim ſchiſma verterunt.

Duo Donatiſchiſmatis ductores.

adjunctis ſibi ejuſdem factionis Epiſcopis, *Majorinum* apud Carthaginem ordinavit Epiſcopum. Cui Majorino *Donatus* alius in eâdem diviſione ſucceſſit, qui eloquentiâ ſuâ ſic confirmavit hanc hæreſin, vt multi exiſtiment propter ipſum potiùs eos Donatiſtas vocari. Hæc *Auguſtinus*, hæreſi 69. In hâc opinione de vocabulo Donatiſtarum, à Donati Carthaginenſis nomine potiùs deducto, ante Auguſtinum fuit *Optatus* Epiſcopus Milevitanus, libro tertio contra Parmenianum. *Donatum* autem illum, quem de Numidia veniſſe ait Auguſtinus, alibi vocat *Donatum à caſis nigris*: quia (inquit) per *Donatum* non tantùm Carthaginis, qui hanc hæreſim maximè roboräſſe perhibetur; ſed etiam majorem *Donatum à caſis nigris*, qui altare contra altare in eadem civitate primus erexit, magnum ſcandalum factum eſt; ita fortaſſis à Donato Donatiſtas, ut ab ſcandalo *Scandaliſtas* voluit appellare, qui primus flexit hoc nomen. Hæc *Auguſtinus*, lib. 2. contra *Creſconium*, cap. 1.

Montenſes. qui & Montaniſtæ, & Cuzupitæ, & Rupitani dicti ſunt.

3. Afri quidam partis *Donati* in urbe Roma commorantes, petierunt à Donatiſtis in Africa degentibus, ut ad eos Epiſcopum aliquem mitterent, qui illos colligeret. Miſſus igitur eſt ad illos *Victor Garbienſis*. Speluncam autem quandam foris à civitate gradibus ſepſerunt, ut ibi conventiculum habere poſſent: unde *Montenſes* appellati ſunt. In eo autem Pſeudo epiſcopatu ſucceſſit Victori *Bonifacius* Ballitanus, Bonifacio *Encolpius*, Encolpio *Macrobius*, Macrobio *Lucianus*, Luciano *Claudianus*, Afri omnes. Hæc de Montenſibus illis commemorat *Optatus* Milevitanus, libro ſecundo contra Parmenianum. Eoſdem *Montaniſtas* vocat *Philaſtrius*, hæreſi trigeſima quintâ. *Auguſtinus* etiam *Cuzupitas* dictos eſſe eoſdem, qui & *Montenſes* dicti ſunt, ſcripſit epiſt. 165 & alibi eoſdem vocat *Rupitanos*, lib. de unitate Eccleſiæ. cap. 3.

Circumcelliones, qui etiam dicti ſunt Circuitores.

4. Ad hanc Donatiſtarum hæreſin in Africa & illi pertinent, (inquit *Auguſtinus*) qui appellantur *Circumcelliones*, genus hominum agreſte & famoſiſſimæ audaciæ, non ſolùm in alios immania facinora perpetrando, ſed nec ſibi eâdem inſanâ feritate parcendo. Nam per mortes varias, maximè præcipitiorum & aquarum & ignium, ſeipſos necare conſueverunt, & in iſtum furorem alios, quos potuerunt, ſexus utriuſque ſeducere, aliquando ut occidantur ab aliis, mortem niſi fecerint comminantes. Verumtamen pleriſque Donatiſtarum diſplicent tales, nec eorum communione contaminari ſe putant, qui Chriſtiano orbi terrarum dementes objiciunt ignotorum crimen Afrorum. Multa & inter ipſos Donatiſtas facta ſunt ſchiſmata, & ab eis ſe diverſi cœtibus alii atque alii ſeparârunt. Hæc Auguſtinus, hæreſi ſexageſimâ nonâ. *Circumcelliones* illos Philaſtrius *Circuitores* vocat, hæreſi trigeſima ſeptimâ. In Africa (inquit) ſunt, qui Circuitores dicuntur, hi circumeunt terras, & quos inveniunt in via, cogunt eos ut interficiantur ab illis: dicentes, ſe deſiderare pati martyrium: & ſub cauſa hac multi latrocinantur interdum. quidam autem ex iis biothanati moriûntur, ſeſe dantes ad præcipitium, diverſumque ſubeunt calamitatis interitû. Hæc *Philaſtrius*. De eiſdem Circumcellionibus ſcribens *Optatus* Milevitanus; Ex ipſo genere fuerunt (inquit) qui ſibi percuſſores ſub cupiditate falſi martyrii in ſuam perniciem conducebant: inde etiam illi, qui ex altorum montium cacuminibus viles animas projicientes, ſe præcipites dabant. Hæc *Optatus*, libro tertio contra Parmenianum. *Theodoretus* etiam de eiſdem ſcribens; Novum (inquit) inſaniæ genus excogitâ unt in Africa Donatiſtæ: violentam enim mortem martyrium nominant. Et qui hanc appellationem aſſequi volunt, id longo ante tempore iis qui idem ſecum ſentiunt ſignificant. Illi autem eos omni genere officii obſervant, eiſque inſerviunt, & omne ciborum genus afferunt, veluti quædam ſacrificio deſtinata animalia præpaſcentes, & pinguefacientes. Cum diuturno autem tempore in his deliciis lautè & opiparè vixerint, cogunt eos, quos in vias invenerint, lethalia eis vulnera enſe afferre, & nonnulli quidem inſtitutum aſſequuntur; alii verò ab eo excidunt. quis enim ſanæ mentis in ſe cædis manifeſtæ crimen ſuſceperit? Inſtar Corybantum itaque furentes, & debacchantes, ſe ex alto è præcipitiis deorſum præcipitant. Eis verò hanc phrenſin immiſit malus Dæmon. Hæc *Theodoretus*, libro quarto hæreticarum fabularum, capite de Donatiſtis. ubi etiam plura de eiſdem legi poſſunt.

Biothanati, id eſt, violentam mortem ſibi conſciſcentes.

CAPVT QVINTVM.

Novatianorum & Donatianorum communes, vel potiùs conſimiles errores, ſeu hæreſes, proponuntur; & teſtimoniis atque argumentis ſanctorum Patrum convelluntur.

Lib. 10. cap. 2.

DE rebaptizatione utriſque uſurpatâ, diximus ſuprà in diſſertatione de baptiſmo, quantum inſtituti noſtri ratio poſtulare videbatur. Errorem quendam Catharorum commemorat *Epiphanius*, hæreſ. 59. §. 3. quod ad communionem non reciperent eum, qui poſt baptiſmum duxerat ſecundam uxorem. contra quem errorem vide etiam Concil. Nicæn. 1. can. 8.

Tres hoc loco errores utriſque communes, vel potius conſimiles, occurrunt diſcutiendi.

2. Primus error fuit, arrogans profeſſio *perfectæ juſtitiæ, cum ſuperbo aliorum faſtidio*. In quo errore fuiſſe Novatianos, luculenter oſtendimus ſuperiùs, cap. 2. ubi etiam adverſus eundem errorem adducta ſunt orthodoxorum Patrum, contra Novatianos diſſerentium, teſtimonia & argumenta. Eundem etiam fuiſſe Donatiſtarum de ſeipſis errorem, teſtantur *Optatus* Milevitanus, lib. 2. contra Parmenianum, & *Auguſtinus*, lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, capitibus 7. 8. 9. 10. Catholicos autem Donatiſtæ pollutos vocabant, teſte *Optato*, libro 6.

3. Secundus error erat, quòd *in juſtorum conſortio pollui credebant juſtos, ita ut nullam ibi eſſe Eccleſiam dicerent, ubi tolerarentur iniqui*. Hunc errorem Novatianis (qui lapſis pœnitentiam & reconciliationem negabant) tribuit *Cyprianus*, epiſtolâ quinquageſima ſecundâ ad Antonianum, ſive lib. 4. epiſt. 2. prope finem illius epiſtolæ. Et eodem errore abreptos fuiſſe Donatianos, patet ex *Auguſtino*, libro 1. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 3. & lib. 2. capitib. 6, 7, 8, 9, 10, 11. & initio

initio libri tertij contra eandem epistolam, & libro 2. contra Cresconium, cap. 36. 37.

4. Tertius error fuit, quòd Novatiani *apud se solos* dicerent *esse Christi Ecclesiam*. Hoc enim ex ipsa nominis arrogantiâ; quâ se solos mundos appellabant, & ex ipso schismate & rebaptizatione, manifestum est. Idipsum de Donatistis diserte scripserunt *Optatus* Milevitanus, libro secundo contra Parmenianum, & *Augustinus*, hæresi sexagesimâ nonâ, & libro secundo contra Cresconium, caput 37. & libro 1. contra epistolam Parmeniani cap. 2.

Distinctio. Vide lib. 8. cap. 2. §. 3. & 28. & 29.

Gal. 5. 17.

1. Ioan. 3. 9.

1. Ioan. 1. 8.

Contra primum errorem, de perfectione.

5. Contra errorem de sua perfectione disputat *Optatus*, & reprehendit Donatistas, his verbis; Vos ipsi (inquit) qui sancti & innocentes videri ab hominibus vultis, dicite; unde est ista sanctitas, quam vobis licentiùs usurpatis? quam Iohannes Apostolus profiteri non audet, qui ait; *Si dixerimus, quia peccatum non habemus; nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est.* Hoc, qui dixit, sapienter se ad Dei gratiam reservavit. ------ Et utique dicitis: *Pater noster qui es in Cœlis, dimitte nobis debita & peccata nostra.* Quid vocaris, dum peccata confiteris tua, si sanctus es, cum dimittis aliena? hoc modo & vos ipsos decipitis, & veritas in vobis non est. Sed vt appareat, hoc vobis dictat nutrix vestra superbia, quam Christus in Euangelio testificatur: qui etsi nomina vestra non dixit, per similitudinem tamen vestros mores ostendit. Sic enim scriptum est: *Dicebat Iesus hanc similitudinem propter eos qui se sanctos putant, & contemnunt cæteros.* Hoc de vobis dictum esse, ipsa res evidenter ostendit: dum vos quasi sanctos extollitis, & nos manifestè apertèque contemnitis. *Duo* (inquit) *ascenderunt in templum adorare: unus Pharisæus, & alter Publicanus.* Pharisæus tumidus, superbus, inflatus, talis quales & vos videmus: non humiliato corpore, non inclinatâ cervice: sed erectâ facie, & tumenti pectore, *Gratias tibi* (inquit) *ago Deus, quia nihil peccavi.* Hoc est dicere Deo, *Non habeo quod ignoscas.* O insanus furor, ho punienda & damnanda superbia! Deus paratus est ignoscere, & reus festinat indulgentiam recusare. Publicanus humilis, hominem se esse cognoscens, sic rogavit dicens; *Propitius esto mihi peccatori.* Sic justificari meruit. Sic superbia in Pharisæo, magistro vestro, de templo, damnata descendit. Meliora inventa sunt peccata, cum humilitate, quàm innocentia cum superbia. Deinde cum vobis traditionis & schismatis gravia peccata non desint, insuper & superbos esse gratulamini. Hæc *Optatus* Milevitanus, lib. 2. contra Parmenianum Donatistarum Episcopum.

1. Ioan. 1. 8.

Matth. 6. 9. 12. Luc. 11. 2. 4.

Luc. 18. 9.

Ibidem, vers. 10.

Ibidem, vers. 11.

Ibidem, vers. 13.

Augustinus

6. In eandem sententiam *Augustinus*, libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite septimo, scribens de hoc Donatistarum errore; Omitto (inquit) dicere quàm scelerată superbiâ dicant, neminem esse inter collegas suos, vel seipsos cum aliqua macula vel vitio, non membrorum, sed (quod pejus est) morum. ------ Tanto isti amore hominum cæci sunt, & corde impudico adulteros mentis suæ, uni legitimo viro coæquare non dubitant, vt quod de solo Domino Iesu Christo dici potuit, etiam in Donato perfectum fuisse contendant. Quis dabit oculis meis fontem lacrymarum? quis congruus huic sceleri gemitus concusso pectore exprimetur? --- qui autem rectissimè sapiunt, intelligunt quemlibet hominem, quamvis jam pro consortio sanctæ humanæ non absurdè dici possit justissimè vivere, non tamen posse esse sine aliquo vitio, quamdiu caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Et qui natus est ex Deo, non peccat; &, si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmet-ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, quamvis enim, in quantum ex Deo nati sumus, non peccemus; ineit tamen adhuc etiam quod ex Adam nati sumus; quia *nondum absorpta est mors in victoria, &c.*

1. Cor. 15. 54

Donatistarum objectio.

7. Proponit ibidem Augustinus hanc Donatistarum argumentationem. In Exodo (inquiebant Donatistæ) scriptum est, *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur.* Et in Levitico, *Homo qui habuerit maculam & vitium, non accedat dona offerre Deo.* Et respondet, in sacerdotibus illius temporis, cum corporalia vitia virabantur, illum prefigurari, qui cum esset Deus, factus est propter nos homo, solus verò agnus immaculatus, & sacerdos sine vitio. Plures eorundem objectiones dissolvit sequentibus aliquot capitibus libri 1. b. i.

Exod. 28. 41. Levit. 21. 17.

Augustini responsio.

Contra secundum errorem, quo existimabant, injustorum consortio pollui justos.

8. Secundum errorem Novatiano, ejusque asseclis, damnat ac retellit *Cyprianus* his verbis; Quantus arrogantiæ tumor, & quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiæ suæ quanta jactatio, vt quis aut audeat aut facere se posse credat, quod nec Apostolis concessit. Dominus, vt zizania à frumento puret se posse discernere, aut quasi ipsi [*Novatiani*] palam ferre & aream purgare concessum sit, paleas conetur à tritico separare? --- Nec sibi in hoc novi hæretici blandiatur, quod se dicant idololatris non communicare; quando sint apud illos & adulteri & fraudatores, qui teneantur idololatriæ crimine secundùm Apostolum: quisquis adulterio templum Dei violat, Deum violat; & qui in peccatis committendis voluntatē Diabolī facit, dæmoniis & idolis servit. Ita fit, vt si peccato alterius inquinari alterum dicunt, & idololatriam delinquentis ad non delinquentem transire suâ allevcratione contendunt; excusari secundùm suam vocem non possint ab idololatriæ crimine, cum constet de Apostolica probatione, mœchos & fraudatores, quibus illi communicant, idololatras esse. Nobis autem secundùm fidem nostram, & divinæ prædicationis datam formam, competit ratio veritatis, unumquemque in peccato suo ipsum teneri, nec posse alterum pro altero reum fieri, cum Dominus præmoneat & dicat. *Justitia justi super eum erit & scelus scelerati super eum erit.* Et iterum: *non morientur Patres pro filiis, & filii non morientur pro Patribus unusquisque in peccato suo morietur.* Hæc Cyprianus, epist. 52. (sive lib. 4. epist. 2.) ad Antonianum, propter finem illius epistolæ.

Ephes. 5. 5. Coloss. 3. 5. Ioan. 8. 34. 44.

Ezech. 18. 20.

9. Idem epist. 51. (sive lib. 3. epist. 3.) ad Confessores Romanos ex schismate reversos: Nam etsi videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas nostra, vt quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus. Nobis tantummodo laborandum est, vt frumentum esse possimus, vt cum cœperit frumentum Dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro & labore capiamus. ------ Dum dominium sibi semper quidam, plusquam mitis justitia deposcit, assumunt, de Ecclesia pereunt. Et dum se quidam insolenter extollunt, ipso suo tumore cæcati, veritatis lumē amittunt. Propter quod & nos temperamentum tenentes, & libram Domini contēplantes, & Dei

Digitized by Google

Patris pietatem ac miſericordiam cogitantes, diu multúmque tractatu inter nos habito, juſtâ moderatione agenda libravimus.----Vbi lapſis nec cenſura deeſt, quæ increpet; nec medicina, quæ ſanet. Hæc *Cypriani* verba, de non relinquenda Eccleſia, propter zizania, oppoſuit poſtea Donatiſtis *Auguſtinus*, lib. 2. contra Creſconium, capitibus 34.35.36.37.38.

Auguſtinus

Donatiſtarum faſtus & furor, ſub prætextu ſanctitatis & pii zeli.

10. Vſque adeò autem ſuperbo furore inſaniebant Donatiſtæ (teſte *Optato*,) vt altaria, in quibus Catholici (quos polluto & muſcas morituras vocabant) ſacramentum corporis & ſanguinis Domini obtuliſſent, frangerent, vel raderent, vel removerent: & calices ſacros à Catholicis in peragendis myſteriis uſurpatos frangerent, & in maſſas redigerent, & Paganis ementibus venderent: Et in multis locis etiam parietes (intra quos ſacra à Catholicis celebrata eſſent) exorcizarent & lavarent, & incluſa ſpatia falsâ aquâ ſpargerent: nec in cœmeteriis ſepeliri permitterent corpora Catholicorum defunctorum: quin & conſecratam à Catholicis Euchariſtiam canibus projicerent: & ſacerdotum à Catholicis ad eorum ſectam venientium capita raderent, tanquam à ſacerdotibus Catholicis conſpurcata: perverſiſſimè abutentes verbis illis Prophetæ Aggæi, *qua tetigerit polluta polluta ſunt.* Hæc & plura de illis commemorat *Optatus* Milevitanus, libro 2. & libro 6. contra Parmenianum. Et non ſolùm cibum cum Catholicis ſumere recuſabant, eorumque fratres dici nolebant, & ſalutationis officium eis denegabant, vt refert Optatus, libro 1. & libro 4. ſed etiam eorum colloquia vitabant, quaſi fugientes cum peccatoribus loqui, ac ne de ipſis quidem circa fidem aut religionem controverſiis, loqui cum Catholicis ſuſtinebant, teſtibus *Optato*, libro 1. & *Auguſtino*, epiſtolâ 166. & epiſtola 171. & libro 1. contra epiſtolam Parmeniani, capite 7. alibi etiam queritur Auguſtinus de *Proculiano*, Epiſcopo Donatiſta, quòd literas ejus noluerit accipere, epiſtolâ 169. Et in Collatione Carthaginienſi recuſârunt Epiſcopi Donatiſtæ ſedere cum Epiſcopis Catholicis. Inde factum eſt, vt ſtarent omnes utriuſque partis Epiſcopi, & ipſe etiam ſtaret Iudex *Marcellinus* Tribunus, uti teſtantur geſta ſecundæ Collationis, ſub initium.

Agg. 2. 14.

Optatus Milevitanus.

11. Adverſus inſanum hunc Donatiſtarum typhum differens *Optatus* Milevitanus; Non licuit (inquit) Apoſtolis de tritico zizania ſeparare; quia ſeparatio ſine exterminio fieri non poteſt; ne, dum evellitur quod opus non eſt, conculcetur quod opus eſt. Pariter juſſit Chriſtus in agro ſuo per totum orbem terrarum, in quo eſt una Eccleſia, & ſemina ſua creſcere, & aliena; Poſt crementa communia, venturus eſt judicii dies. qui meſſis eſt animarum, ſedebit Iudex Filius Dei, qui agnoſcit quid eſt ſuum, & quid alienum, Illius erit eligere, quid condat, in horreo, & quid tradat incendio.---Bono pacis cæteri Apoſtoli per charitatem noluerunt à communione Petri recedere, ejus ſcilicet qui negaverat Chriſtum, qui promiſerat negaturum ſe eſſe apud Patrem, eum qui ſe coram hominibus denegâſſet. ----Cæteris nec ſemel negantibus, ter ſolus negavit, & tamen bono unitatis de numero Apoſtolorum ſeparari non meruit. Hæc *Optatus*, lib. 7. contra Parmenianum.

Bonum pacis. Matth. 10. 33.

Bonum unitatis.

12. Adverſus eandem Donatiſtarum inſaniam in multis ſuis operibus diſputat *Auguſtinus*: Iſti (inquit) ſunt infelices, qui ſe ab omni malorum congregatione, tanquam tritico à paleis, purgatum eſſe præſumunt. Per iſtam enim vanitatem præjudicaverunt ſibi, vt in populis, quibus præſunt, iniquiſſimas & flagitioſiſſimas turbas non audeant corripere, vt corrigantur; ne per hoc cogantur confiteri quia mali ſunt, & dicatur eis, certè tritico purgato loquimini; Cur per has voces tantam commixturam eſſe fatemini? libro 3. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 5. Ejuſdem *Auguſtini* dictum eſt; Diſciplina exerceatur, judicium non præcipietur, libro de ovibus, capite 5. Quiſquis (inquit alibi *Auguſtinus*) vel quod poteſt, arguendo corrigit; vel quod corrigere non poteſt, ſalvo pacis vinculo excludit; vel quod ſalvo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic eſt pacificus, & ab iſto maledicto immunis quod ſcriptura dicit, *Væ his qui dicunt, quod nequam eſt bonum, & quod bonum eſt nequam: qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem; qui ponunt quod amarum eſt dulce, & quod dulce eſt amarum*: omnino liber, prorſus ſecurus, penitùs alienus, libro 2. contra epiſtolam Parmeniani, caput 1. Et poſtea eodem libro, capite 6. Sacrificia (inquit) impiorum eis ipſis oberunt, qui offerunt impie. Nam unum atque idem ſacrificium propter nomen Domini quod invocatur, & ſemper ſanctum eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum acceſſerit, *qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.* Hæc ibi.

Diſciplina exerceatur judicium non præcipietur.

Pacificus.

Iſai. 5. 20.

1. Cor. 11. 29

13. Alibi etiam *Auguſtinus* reſpondens objectioni, quam formabant Donatiſtæ ex verbis Apoſtoli prohibentis cibum ſumere cum flagitioſis: Non aliquid novum (inquit) aut inſolitum dicam, ſed quod ſanitas obſervat Eccleſiæ; vt cum quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt, atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi præcipit dicens, vt inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripit vt fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum, quod ſibi non agnoverit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam voluntatem ab Eccleſiæ unitate dirimetur. Nam & ipſe Dominus cum ſervis volentibus zizania colligere, dixit; *Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem*; præmiſit cauſam dicens, *Ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum.* Vbi ſatis oſtendit, cum metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certâ ſtabilitate certa ſecuritas manet, id eſt, quando ita cujuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, non dormitat ſeveritas diſciplinæ, in qua tanto eſt efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior confirmatio charitatis.---Miſericorditer igitur corripiat homo quod poteſt: quod autem non poteſt, patienter ferat, & cum dilectione gemat atque lugeat.----Hoc qui diligenter cogitet, nec in conſervatione unitatis negligit diſciplinæ ſeveritatem, nec immoderatione coërcitionis dirumpit vinculum ſocietatis.-----Domino in Evangelio dicenti in illo obtemperare debemus, ubi ait; *Si neque Eccleſiam audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus*: & in illo vbi prohibuit colligi zizania, ne ſimul eradicetur & triticum. Poteſt enim utrumq; cuſtodiri

1. Cor. 5. 11.

2. Theſſ. 3. 15

Matth. 13. 30. Ibid. verſ. 29.

Matth. 18. 17.

Matth. 13. 29.

Auguſtinus

ab

ab eis, quibus dictum eſt, *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Hæc *Auguſtinus.* lib. 3. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 2.

· *Matt. 5. 9.*

Donatiſtarum error.

14. Idem ad Petilianum Donatiſtam; Sententiâ (inquit) vincimini, non verâ, ſed veſtrâ, quâ contenditis in eadem communione ſacramentorum, alios altorum perire criminibus. lib. 1. contra literas Petiliani, cap. 39.

Ejus refutatio.

15. Idem contra Creſconium grammaticum Donatiſtam lib. 2. cap. 35. Cum pro Eccleſiæ pace etiam cognita zizania tolerantur, frumenta non maculant: quod veritas etiam per Cyprianum docet. Et cap. 36. Cæcilianum & ſocios ejus, contra quos tunc Secundus Tigiſitanus contraxit condiditque Concilium, neceſſe tibi eſt accuſare, mihi non eſt neceſſe defendere. Accuſa eos, quantis viribus potes. Si innocentes fuerint, nihil eis tanquam frumentis oberit ventoſitas tua. Si nocentes fuerint, non debuerunt propter illam zizaniam frumenta deſeri, quibus nihil obfuerunt. Accuſa quantum potes, vinco ſi non probas, vinco ſi probas: vinco, (inquam,) ſi non probas, judice te ipſo; vinco ſi probas, teſte Cypriano. Et lib. 3. cap. 55. Si nec illi fuerunt traditores, majores mei ſunt. Si fuerunt quod ego non ſum; non ſunt majores mei. Eccleſiam teneo plenâ tritico & paleâ. Non dico ſi alios, qui ſuam ſarcinam portant; ſed ſi meipſum in ea mihi oſtenderes traditorem, ubi mihi licet in melius commutari, non mihi opus eſt inde ſeparari. Si quos tales ſacramentorum ejus communione cognovero, verbo & diſciplinâ Domini emendo quos poſſum, tolero quos emendare non poſſum. fugio paleam, ne hoc ſim; non aream, ne nihil ſim. Et cap. 36. Non enim qui ſe caſtum ſervat, communicat peccatis alienis: quamvis non eorum peccata, ſed illa quæ ad judicium ſibi ſumunt, Dei ſacramenta communicet cum eis, à quibus ſe caſtum ſervando fecit alienum. Hæc ibi.

Dilemma.

Fugere paleam, non aream.

16. Idem epiſt. 171. Ille communicat malis, qui conſentit factis malorum, non qui tolerat in agro Dominico zizania uſque ad meſſem, vel paleam uſque ad ultimam ventilationem. Si malos odiſtis, vos ipſi mutamini ab ſcelere ſchiſmatis. Hæc ibi.

Quis communicat malis.

17. Contra tertium errorem (quo ſchiſmatici illi apud ſe ſolos eſſe Eccleſiam, & in reliquo orbe terrarum contagione communionis cum lapſis periiſſe Eccleſiam, invereundè jactabant) prolixè diſſeruerunt *Cyprianus*, lib. de unitate Eccleſiæ: & *Optatus* Milevitanus, lib. 2. & lib. 6. contra Parmenianum. & *Auguſtinus*, epiſt. 167. & lib. 1. contra epiſtolam Parmeniani, capitib. 2. 3. 4. 5. 6. & lib. 3. contra literas Petiliani, capitib. 58. 59. & lib. 2. contra Creſconium, cap 37. & lib. 4. contra eundem Creſconium, capitib. 26. 27. & lib. de unitate Eccleſiæ. Et in breviculo collationum cum Donatiſtis. Et lib. contra Donatiſtas poſt collationem. Et alibi. Vbi his præſertim argumentis pugnant Catholici illi Patres:

Contra tertium errorem quo ajebant apud ſe ſolos eſſe Eccleſiam.

I. *Quatuor argumenta Catholicorum Patrum contra tertium iſtum errorem.*

Deus promiſit Chriſto gentes & terminos terræ, & dominium à mari uſque ad mare, ab ortu Solis uſque ad occaſum: unde ſecundùm antiqua vaticinia jam complementum accipientia, Eccleſia dicitur Catholica, id eſt, toto orbe diffuſa, una Chriſti ſponſa, una omnium fidelium mater, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur, adeò ut propter congregationes fraternas per loca, quamvis multæ dicantur Eccleſiæ, unitatis tamen & pacis vinculo, cohærentes unum Chriſti corpus conſtituant, & unam Eccleſiam Catholicam, extra quam nemini ſalus contingit: ut ſemper exitialis ſit ab ea diſceſſio, ſeu ſchiſmatica ſeparatio. hanc hæreditatis Chriſti amplitudinem indicantes Apoſtoli ad diverſarum gentium cœtus divina ſcripſerunt eloquia. Ergo in hac Affrorũ diviſione, ea pars eſt verè Chriſtiana, cum qua totus orbis commercio formatarum in una communionis ſocietate concordat. Pars autem altera, quæ orbem terrarum fide orthodoxâ in Chriſtum credentem damnat, & in angulum, quem ipſa occupat, angulum coarctans Chriſti hæreditatem, univerſas ei gentes ſubducit, & ut concedatur unciam, totam libram auferre conatur; pars (inquam) iſta ſchiſma eſt, foris eſt, ab Eccleſia aliena eſt.

De commercio formatarum, vide lib. 3. cap. 16. §. 4. & lib. 5. c. 9. §. 9. & §. 10

2. In illa quæſtione facti, de crimine traditionis, quod Cæciliano ejuſque ſociis impingebant Donatiſtæ & à quo per judices Eccleſiaſticos ipſumque Imperatorem abſoluti fuerunt, Eccleſiæ in aliis orbis partibus agentes, judicibus potiùs quàm victis litigatoribus credere debuerunt. Auguſt. epiſt. 167. & lib. 1. contra epiſtol. Parmeniani cap. 6. & lib. 3. contra literas Petiliani, capite 59.

3. Quicquid interim ſit de re ipſa, ſive nocentes, ſive innocentes revera fuerint, Cæcilianus ejuſque ſocii, non licet tamen cuiquam Eccleſiam relinquere, pacem rumpere, & ſchiſmaticam diviſionem introducere propter quædam zizania, quæ in Eccleſia eſſe videntur: dum enim crimina ipſis objecta non approbant, neque imitantur, eis non contaminantur aut gravantur boni, qui illos qui zizania eſſe videntur bono pacis tolerant, & cum illis eadem participant ſacramenta, in vinculo pacis & ſpiritu manſuetudinis. Neque tamen malos pro muneris ſui ratione, & prout patitur pax Eccleſiæ, monere & corrigere & arguere interea negligunt. Nec cauſa cauſæ, nec perſona præjudicat perſonæ. Quod verum dictum, de cauſis & perſonis, etiam Donatiſtis expreſſit in collatione anguſtia diſputationis: ut commemorat Auguſtinus lib. contra Donatiſtas poſt collationem, cap. 3 & cap. 4. & cap. 11.

Non cauſa cauſæ, nec perſona præjudicat perſonæ.

4. In hac quæſtione, *ubi ſit Eccleſia*, auferenda ſunt de medio illa, quę partes diſſentientes adverſus ſe invicem, non ex divinis Canonicis libris, ſed aliunde recitant. Non enim humanis documentis, ſed divinis oraculis ſancta Eccleſia demonſtranda eſt: ut loquitur Auguſtinus, lib. de unitate Eccleſiæ cap. 3. Hoc argumento Donatiſtas acriter urget, ac vehementer premit toto illo libro Auguſtinus, & libro ſecundo, contra literas Petiliani, capite 85. & lib. 3. ejuſdem operis, capite 6. & lib. de Paſtoribus, capite 14. & alibi.

Cujuſmodi argumentis oſtendere oporteat ubi ſit Eccleſia.

CAPVT SEXTVM.

Quòd argumenta, quæ contra antiqua ſchiſmata ſumſerunt olim Catholici Patres ab Eccleſiæ univerſalitate atque unitate, & ab Eccleſia per ſolas divinas Scripturas demonſtratione, aptiſsimè adhibeantur contra hodiernum Schiſma Romanenſium. Cum admonitione de argumento à multorum conſenſu.

Collatio Donatiſtarum & Papiſtarum.

QVemadmodum damnato orbe terrarum veteres illi ſchiſmatici coarctârunt Chriſti hęreditatem ad quendam angulum Africę, quem ipſi occupabant, eaſque congregationes quę ipſis adhæreſcerent: ſuamque cauſam humanis potiùs documentis quàm divinis Oraculis fulcire ſatagebant, licet quædam obſcura, vel ambigua Scripturæ dicta in erroris ſui patrocinium, propriâ nixi auctoritate, detorquerent. Sic etiam hodierni Romanenſes, damnato orbe terrarum, coarctant Chriſti hæreditatem ad quendam angulum Italiæ nempe Romam, & congregationes Romanenſes ſeu Romanæ Eccleſiæ adhæreſcentes; ſuamque cauſam humanis potiùs documentis, quàm divinis oraculis fulcire ſatagunt, licet quædam obſcura vel ambigua Scripturæ dicta in erroris ſui patrocinium, ſuâ ipſorum ſeu Eccleſiæ Romanæ auctoritate nixi, detorqueant. Ergo argumenta in Catholicis olim uſurpata contra antiqua ſchiſmata, quæ ſumſerunt Patres ab Eccleſiæ univerſitate atque unitate, ejuſque per ſolas Scripturas demonſtratione, aptiſſimè adhibentur contra hodiernum ſchiſma Romanenſium.

2. Cum impudenter dicant, Chriſtiani ſumus, audent dicere; Nos ſoli ſumus. Auguſtinus, lib. 1. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 2.

De concordia cum Romana Eccleſia, aliiſque Apoſtolicis Eccleſiis.

3. Gloriatur quidem Optatus Milevitanus lib. 2. concordiam Afris Catholicis eſſe cum cathedra Petri & cum ſucceſſore Petri Epiſcopo Romano, quem ait eſſe Afrorum Catholicorum ſocium. Ita tamen, ut, ibidem, hanc concordiam & ſocietatem non cum ſola Romana Eccleſia, ſed cum toto orbe jactet, nec minus neceſſariam eſſe doceat concordiam & ſocietatem cum aliis Eccleſiis, ad quas datæ ſunt ſacræ Scripturæ, & in quibus Apoſtoli virique Apoſtolici prędicarunt. Quâvis enim cathedram Romę Petro Apoſtolo tribuat, ut in illa una cathedra tanquam uno ex Eccleſiæ ornamẽtis & dotibus, unitas ab omnibus ſervaretur, & ſchiſmata cæverentur, eum tamen honorem ideo libenter concedit Sedi Romanæ; quia tunc temporis Eccleſia Romana in fide & cõmunione concordabat cum reliquis totius orbis Apoſtolicis Eccleſiis, cum quibus Optatus neceſſariam eſſe ſtatuit concordiã ad hoc, ut cœtus aliquis pars Eccleſiæ Catholicę habeatur: quia Catholica Eccleſia non eſt uni alicui angulo incluſa, ſed ubique diffuſa; adeò ut Optati argumenta militent contra hodiernum ſchiſma Romanenſium. Quãdo autem Romana Eccleſia cum omnibus Eccleſiis orthodoxis concordabat, neceſſaria erat concordia cum Romana Eccleſia. Eccleſiæ autem Romãnæ erranti non concederet eum honorem Optatus, qui eodem libro ſecundo, docet ex fide potiùs & ſacramentis, quàm ex ornamentis diſcernendam eſſe Eccleſiam: cum dotes ad ſponſam, non autem ſponſa ad dotes pertineat. ut ibi loquitur.

Vnde diſcernenda Eccleſia.

Donatiſtarum ſuperbia.

4. Eccleſiam (inquit Optatus) tu frater Parmeniane, apud vos ſolos eſſe dixiſti; niſi fortè quia vobis ſpecialem ſanctitatem de ſuperbia vindicare contenditis, ut ubi vultis, ibi ſit Eccleſia: & non ſit, ubi non vultis. Ergo ut in particula Africæ, in angulo parvæ regionis, apud vos eſſe poſſit: apud nos in alia parte Africæ non erit. In Hiſpania, in Italia, in Gallia, ubi vos non eſtis, non erit. Si apud vos tantummodo eſſe vultis, in tribus Pannoniis, in Dacia, Myſia, Thracia, Achaia, Macedoniâ, & in tota Græcia, ubi vos non eſtis, nõ erit. Vt apud vos eſſe poſſit, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Pamphilia, Phrygia, Ciliciâ, & in tribus Syriis, & in duabus Armeniis, & in tota Ægypto, & in Meſopotamia, ubi vos non eſtis, non erit. Et per tot innumerabiles inſulas, & cæteras provincias, quæ numerari vix poſſunt, ubi vos non eſtis, nõ erit. Vbi ergo erit proprietas Catholici nominis; cũ inde dicta ſit Catholica, quod ſit rationabilis & ubique diffuſa? Nam ſi ſic pro voluntate veſtrâ in anguſtum coarctatis Eccleſiam: ſi univerſas ſubducitis gentes: ubi erit illud, quod Filius Dei meruit? ubi erit, quod libenter ei largius eſt Pater, in ſecundo Pſalmo docens, *Dabo tibi gentes in hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ?* ——Igitur cum manifeſtum ſit, & ipſa luce ſit clarius, nos cum tot innumerabilibus populis eſſe, & tot provincias nobiſcum; jam videtis vos in parte unius regionis poſitos, & ab Eccleſia veſtris erroribus eſſe ſeparatos, fruſtra vobis ſolis hoc nomen Eccleſiæ cum ſuis dotibus vindicare: quæ magis apud nos ſunt.——De dotibus ſuprà dictis cathedra eſt (ut ſuprà diximus) prima, quam probavimus per Petrum noſtrum eſſe, qui ducit ad ſe angulum. Niſi fortè eum vobis vindicantes, habetis in loculis clauſum. Mittite illum ſi poteſtis, excludat ſeptem Angelos, qui ſunt apud ſocios noſtros in Aſia, ad quorum Eccleſias ſcribit Apoſtolus Iohannes: cum quibus Eccleſiis nullum communionis probamini habere conſortium. Extra ſeptem Eccleſias, quicquid foris eſt, alienum eſt.——Quod ſi unicuique veſtrûm dicat Deus, quid offers pro tota, qui non es in tota? ſi nos vobis diſplicemus. quid vobis fecit Antiochia civitas? quid Arabia provincia? Hæc Optatus lib. 2. contra Parmenianum.

Vide §. 23.

Vnde dicta Catholica.

Pſal. 2. 8.

Apoc. 1. 20. Neceſſitas concordiæ cum ſeptem Eccleſiis Aſiaticis.

Encomia Orientalium.

5. Idem etiam lib. 6. ejuſdem operis; Vnde eſt (inquit) quod Catholicos quaſi pollutos appellas? an quia voluntatem & juſſionem Dei ſequuti ſumus amãdo pacem, communicando toti orbi terrarum, ſociati Orientalibus: ubi ſecundùm hominem ſuum natus eſt Chriſtus: ubi ejus ſancta impreſſa ſunt veſtigia, ubi ambulaverunt adorandi pedes; ubi ab ipſo factæ ſunt tot & tantæ virtutes: ubi eum ſunt tot Apoſtoli comitati: ubi eſt ſeptiformis Eccleſia: à qua vos conciſos eſſe non ſolum non doletis, ſed quodammodo gratulamini? quia unitatem Deo placitam amavimus, pollutos vocas, quia Corinthiis, Galatis, Theſſalonicenſibus aſſenſum accommodavimus, communionemque conjunximus. Pollu-

tos

tos vocas, quia furtivas vobiſcum non legimus lectiones: aut negate, vos alienas lectiones legere, ſi poteſtis. Vt quid audetis epiſtolas ad Corinthios ſcriptas legere, qui Corinthiis communicare noluiſtis? ut quid ad Galatas, ad Theſſalonicenſes ſcripta recitatis, in quorum communione non eſtis? Cum hæc omnia ita eſſe conſtet, intelligite vos ab Eccleſia ſancta eſſe conciſos, & nos non eſſe pollutos. Hæc ibi. Et rurſus lib. 2. Eccleſiam Paradiſum eſſe dixiſti: quæ res ſine dubio vera eſt. In quo horto Deus plantat arbuſculas: Et tamen Deo divitias ſuas denegatis, cujus hortum in anguſtias cogitis, dum vobis ſolis immeritò omnia vindicatis. Hæc Optatus Milevitanus.

Vna Eccleſia, Epiſcopatus unus.

6. Cyprianus epiſt. 52. ad Antonianum; Vna eſt Eccleſia per totum mundum in multa membra diviſa: item Epiſcopatus unus, Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus. Plura in eandem ſententiam ſcripſit idem Pater libro de unitate Eccleſiæ. Ex quo libro quæ de cathedra Petri à Papiſtis arripiuntur, diſcuſſimus & vindicavimus in Irenico noſtro lib. 2. cap. 11. ad propoſitionem 15. & lib. 16. hujus operis, capite 1. & convenit etiam ea reſponſio atque explicatio, quam ſupra propoſuimus ex Optato Milevitano.

Sup. §. 3.

Cur vocetur Catholica.

7. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 18. exponens verba illa ſymboli, *Et in unam ſanctam Catholicam Eccleſiam*, Catholica (inquit) vocatur, quia per univerſum ſit orbem terrarum diffuſa, à finibus terræ uſque ad extrema. Et quia docet Catholicè, hoc eſt, univerſaliter, & ſine ullo defectu omnia dogmata quæ debent venire in hominum cognitionem, de rebus viſibilibus & inviſibilibus, cœleſtibus & terreſtribus. Et quòd omne genus hominum piè ſubjugat, principes & privatos, prudentes & idiotas. Et quia in univerſum curat omne genus peccatorum, & quæ per animam & quæ per corpus patrantur. Habeturque in illa omne genus virtutis, in factis & dictis & omnigenis ſpiritualibus chariſmatibus.

Gregor. Eccleſia univerſalis.

Hieronymus & Auguſtinus Catholicæ Eccleſiam opponunt Romanæ Eccleſiæ, ut totum parti.

8. Hanc Catholicam Eccleſiam Gregorius magnus univerſam & univerſalem vocat lib. 4. epiſt. ex regiſtro, epiſt. 32. ſeu cap. 76. Hanc non ſolùm parti Donati opponit in ſuis diſputationibus paſſim Auguſtinus, ſed etiam ipſi Eccleſiæ Romanæ, ut totum parti; in diſſertatione de jejunio ſabbati, adverſus Vibicum, conſuetudine Romanæ Eccleſiæ fretum, & jejunii illius neceſſitatem prædicantem. Quod utinam (inquit) ſic quæreret, aut ſic affirmaret, ut toto terrarum orbe diffuſam, exceptis Romanis, & adhuc paucis Occidentalibus, apertiſſimè non blaſphemaret Eccleſiam. epiſt. 86. ad Caſulanum. Et poſtea in eadem epiſtola; Non tibi perſuadeat urbem Chriſtianam ſic laudare ſabbato jejunantem, ut cogaris orbem Chriſtianum damnare prandentem. Hæc Auguſtinus. Sic etiam Hieronymus; Si (inquit) auctoritas quæritur, orbis major eſt urbe. epiſt. ad Euagrium, quæ incipit, *Legimus in Eſaia.*

Orbis major eſt urbe. Catholici Patres liberè rejiciebant judicium Romanæ Eccleſiæ, quando errare videbatur: neque eam credebant non poſſe errare.

9. Ita in honore habitam olim eſſe ab aliis Eccleſiis Eccleſiam Romanam, ut tamen ab ejus doctrina & conſuetudine diſcedere fas eſſe exiſtimarent, & liberè ab ea diſcreparent, ſi quando eam errare judicarent, neque eam extra erroris aleam crederent eſſe collocatam; Manifeſtè liquet ex epiſtolis Polycratis & Irenæi ad Victorem Epiſcopum Romanum, apud Euſebium lib. 5. hiſt. Eccleſ. capitib. 24. 25. 26. Et ex epiſtolis Cypriani ad Iubaianum, & ad Pompeium, & epiſt. Firmiliani ad Cyprianum, in epiſtolis Cypriani epiſt. 73. 74. 75. & ex Concilio Carthaginenſi, præſide Cypriano, cujus acta exſtant in operibus Cypriani. Et ex locis citatis Hieronymi & Auguſtini. Et ex Ambroſ. lib. 3. de ſacramentis cap. 1. ubi diſſerens de lotione pedum, de qua aliter docebat, quàm Eccleſia Romana; In omnibus (inquit) cupio ſequi Eccleſiam Romanam, ſed tamen & nos homines ſenſum habemus, ideo quod alibi rectius ſervatur, & nos rectè cuſtodimus. Ipſum ſequimur Apoſtolum Petrum, ipſius inhæremus devotioni. Ad hoc Eccleſia Romana quid reſpondet? Hæc & plura ibi Ambroſius.

Vide ſupra lib. 3. cap. 30. §. 7.

10. Eandem de Romana Eccleſia fuiſſe mentem veteris Eccleſiæ Scoticanæ, uſque ad annum Dominicæ incarnationis ſeptingeteſimum decimum ſextum, patet ex Bedæ hiſtoria Eccleſiaſtica gentis Anglorum lib. 3 tertio, capite quarto. Sic etiam de matrimonio clericorum, conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ reprehendit, & corrigi mandavit, Quinixa ſynodus canone decimo tertio. Nec aliud de Romana Eccleſia judicium fuit quintæ œcumenicæ Synodi, quæ contra mentem Vigilii Papæ Romani & clericorum ei adhærescentium, decretum condidit ſynodicum de tribus capitulis. Idem de ea Eccleſia ſenſerunt Eccleſiæ illæ Occidentales quæ, propter ſuſceptum poſtea ab Eccleſia Romana decretũ illud Synodicum de tribus capitulis, communionem cum Eccleſia Romana, tanquam gravi errore, ut eis videbatur, fœdata, cuſtodire renuerũt, nempe Eccleſia Aquileienſis, cum Venetis & Iſtriis, & Eccleſia Mediolanenſis cum aliis Inſubrum Eccleſiis, & Eccleſiæ quædam aliæ in Occidente: ut patet ex epiſtolis Pelagii primi Papæ Romani, & ex Gregor. lib. 2. ex regiſtro, epiſt. 36. & lib. 3. epiſt. 35. & epiſt. 37. Nec aliter de Romana Eccleſia ſenſerunt Synodi illæ olim Conſtantinopoli & Francofurti, & Pariſiis habitę contra cultum imaginum, quem rubatur Eccleſia Romana. Gregorius etiam, reſpondens ad tertiam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis, Romanam Eccleſiam aliis orthodoxis Eccleſiis ut unam ex multis, accenſet, & ejus conſuetudini præferendam eſſe judicat alterius cujuſcunque Eccleſiæ conſuetudinem, omnipotenti Deo magis placentem: & hujus ſui judicii reddens rationem, Non enim (inquit) pro locis res, ſed pro bonis rebus loca amanda ſunt. Quæ Gregorii regula generalis non ſolum in ritibus, ſed multo etiam magis in doctrina fidei obſervanda eſt. Quæ tantum abeſt ut à locis aut perſonis dependeat, ut præter illud quod accepimus Euangelizanti non modò ſedes Apoſtolica, ſed ne cœlum quidem ipſum, neque perſona Apoſtolica vel Angelica, nedum Papalis, auctoritatem conciliare debeat, vel immunitatem conferre poſſit ab illo formidando anathemate, quod per Apoſtolum Paulum ad Galatas ſcribentem Dominus pronũciavit. Vt rectè omnino dixerit Tertullianus, non ex perſonis fidem, ſed ex fide probandas eſſe perſonas; fidem autem ipſam probandam eſſe ex regula ſeu literis fidei, id eſt, divinis ſcripturis. Quænam autem ſint genuinæ ſcripturæ, dignoſci poſſe ait ex conſenſu antiquo Apoſtolicarum Eccleſiarum, apud quas (inquit, de ſui ſeculi Eccleſiis loquens) ipſæ adhuc cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſidẽtur, & apud quas ipſæ

Vide lib. 3. cap. 24. & cap. 29.

Regula de rebus & locis, nec non de perſonis.

Gal. 1. 8. 9.

ipſæ authenticæ literæ eorum recitantur ; puta Eccleſiarum Corinthiacæ, Philippenſis, & Aſiaticarum,& Romanæ,&c. Tertullian. lib.de præſcript. cap.3. & capitib. 32.33. & 36. 37. 38. Vide, ſi placet, plura de Eccleſia Romana ex Tertulliano, & aliis, in Irenico noſtro, libro ſecundo, capite undecimo ; ad propoſitionem decimamſextam. Certè ſi auctoritas quæritur, orbis major eſt urbe, ut ſupra monuimus ex Hieronymo, & hodie in Europa, & Aſia, & Africa, major pars Chriſtianorum, Romanæ *Eccleſiæ* non communicat.

Monela de argumento à conſenſu orbis terrarum.

11. Sed de hoc argumento, quod ab Eccleſiæ Catholicę toto orbe diffuſæ conſenſu ſumebant Patres in ſuis contra ſchiſmaticos diſputationibus, & quod hodieque rectè adhibetur contra ſchiſma Romanenſium, obſervandæ ſunt duæ neceſſariæ cautiones,ſicuti ſapientiſſimè monuit & accuratiſſimè docuit beatæ memoriæ Pater meus *Patricius Forbeſius* à Corſe ; Epiſcopus Aberdonienſis, in illuſtri ſuo in Apocalypſin Commentario, cap.14. ſect.8. & inſigni Tractatu de vocatione miniſtrorum, §.13. & ſequentib. & §.21.22. Præſertim verò in egregio illo dialogo de notis Eccleſiæ, qui *Eubulus* inſcribitur, cap. 3. num. 3. eaſdem cautiones nobis ſuggeſſerunt etiam veteres Patres.

Prior cautio. Diſtingue tempora.

12. Prior cautio eſt, ut tempora & diverſos Eccleſiæ ſtatus prudenter diſtinguamus, nam(ut loquitur Auguſtinus) Eccleſia Catholica aliquando tranquillitate temporis quieta & libera apparet : aliquando autem tribulationum & tentationum fluctibus operitur atq; turbatur. Tale tunc erat tēpus, de quo ſcripſit Hilarius, & tunc illi qui fidemiſſimi fuerunt, & verba hæreticorum inſidioſa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione cæterorum,ſed tamen etiam ipſi quidam pro fide fortiter exſultabant;quidam toto orbe latitabant. Ac ſic Eccleſia, quæ per omnes gentes creſcit, in frumentis Dominicis conſervata eſt, & uſque in finem donec omnino gentes omnes etiam barbares teneat, conſervabitur.Hæc Auguſtinus, epiſt.48. ad Vincentium. De illo tempore ſcripſit Hieronymus;Ingemuit totus orbis,& Arianum ſe eſſe miratus eſt ; dialogo adverſus Luciferianos. Et alibi, Totum(inquit) Orientem, excepto Athanaſio & Paulino, Arianorum hæreſis poſſidebat. Contra errores Ioan. Hieroſ. Imò verò (inquit Baldinus l. C. in delibatione hiſtoriæ Africanæ) & Occidentem pervaſerat, & ipſum Epiſcopum Romanum infregerat. Et Baſilius epiſt.60. ſcribit ſe cogitaſſe principia eſſe illius Apoſtaſiæ, cujus meminit Paulus 2. ad Theſſ.2. Et illo tempore pro Chriſto exul Hilarius ſcribens de Arianis qui tunc palàm rerum potiebantur, & templorum ædificia poſſidebant ; Immineatis (inquit) Antichriſti prævii miniſtri pace ſuâ,id eſt, impietatis ſuæ unitate ſe jactant. lib. contra Auxentiū Et poſtea eodem libro ; Vnum(inquit)moneo,cavete Antichriſtum:malè enim vos parietū amor cœpit, malè Eccleſiam Dei in tectis ædificiiſq; veneramini, malè ſub his pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum eſt, in his Antichriſtum eſſe ſeſſurum ? Montes mihi,& ſilvæ,& lacus,& carceres, & voragines ſunt tutiores.In his enim Prophetæ aut manentes , aut dimerſi, Dei ſpiritu prophetabant. Abſiſtite ab Auxentio Satanæ Angelo, hoſte Chriſti, fidei negatore : Congreget nunc ille quas volet in me Synodos, & hæreticum,ut ſæpè jam fecit , publico titulo proſcribat, & quantam volet iram in me potentium moliatur; mihi certè ille nunquam aliud quam diabolus erit, quia Arianus eſt. Neque pax aliquorum unquam optabitur, niſi eorum, qui ſecundùm Patrum noſtrorum apud Nicæam tractatum, anathematizatis Arianis,Chriſtum Deum verum prædicabunt. Hæc Hilarius. Vide etiam quæ ab eodem ſcripta ſunt initio libri 6. de Trinitate.

Ariana ſecteſtas.

13. Illo tempore conſenſum orbis terrarum pro ſuo dogmate jactabant Ariani ; & reſpondebant orthodoxi, non eo deteriorem eſſe cauſam veritatis, quæ hoſtium multitudine non terretur. Conſtantius,Imperator,Arianus,totius orbis terrarum ſuffragium, contra Athanaſium allegavit in ſuo colloquio cum Liberio, Epiſcopo Romano adhuc orthodoxo, eumque increpans dixit;Quantula tu orbis terræ pars es,vt tu ſolus homini impio ſubſidio venire,& pacem orbis ac mundi totius dirimere audeas ? cui reſpondit Liberius,[ὅτι διὰ τὸ εἶναι με μόνον, ὁ τῆ πίστει ὑλαττῶται λογῶ.] Non ideo quòd ego ſolus ſim, cauſa fidei ſit inferior. Nam olim tres ſolùm erant reperti, qui Regis mandato reſiſterent. Hæc de Conſtantio & Liberio commemorat Theodoretus, lib. 2. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16.

Conſtantii Imperatoris objectio. Liberii reſponſio. Dan.3. 18.

14. Similis eſt illa reſponſio Artici Catholici ad Critobulum Pelagianum,apudHieronymum, prope finē libri tertii adverſus Pelagianos : Quicunq; te defenderit(inquit)& perverſa credētem bene ſentire dixerit, non hoc agit ut te infamiâ liberet, ſed ut ſe infamet perfidiæ.Multitudo ſociorum nequaquam te Catholicum, vel hæreticum eſſe demonſtrabit. Proinde aut defende quod credis ; aut relinque quod defendere non potes.Quemcunque in defenſionem ſui adduxeris,non patronum, ſed ſocium, nominabis. Hæc ibi. Idem Pater alibi ; Veritas (inquit) claudi & ligari poteſt ; vinci non poteſt : quæ & ſuorum paucitate contenta eſt, & multitudine hoſtium non terretur. Hæc Hieronymus, in procœmio in quintum librum Commentar. in Hieremiam. Peccantium multitudo non parit errori patrocinium, inquit idem Hieronymus, epiſt. ad Ruffinum. Quæ incipit, *Din te Romæ.*

Hyeronym.

Veritas multitudine hoſtium non terretur.

15. Tale futurum tempus prædicitur Antichriſti, quem tota terra ſequutura eſt, paucis exceptis, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ agni : Poteſtas autem publici commercii interdicenda prædicitur omnibus characterem beſtię non habentibus, vel nomen beſtiæ, vel numerum nominis ejus. Apocal. 13. 17.

Tempus Antichriſti.

Antichriſtus ſedebit in templo Dei.

16. Altera cautio eſt, ut argumenti ab univerſali conſenſu petiti vim prudenter expendamus, cum antiquis illis Patribus, qui eo argumento uſi ſunt. Nam ſola multitudo non ſufficit,niſi concurrat doctrinæ veritas. Et quamvis pro invenienda veritate non contemnendum motivum ſit, & opportunum quærendi exordium multorum conſenſus credentium ; ſi tamen veritas per ſacras literas manifeſtè elucens opinioni multitudinis repugnet, anteponenda eſt veritas, relictà multitudine. Vt rectè omnino judicaverit Gratianus,ſententiam unius presbyteri, ſacræ Scripturæ auctoritate munitam, præferendam eſſe decreti Conciliorum. Cauſa 36. quæſt. 2. canone, *Placuit.* Vide plura huc ſpectantia, 8. diſt. canone, *Veritate.* & aliquot ſequentibus Canonibus.

Vide Athanaſium adverſus eos, qui de veritate judicant ex ſola multitudine. Tom.2. oper. Athanaſii, pag. 293. edit. gracol. Pariſ. an. Dom. 1627.

Apoc. 13.17. Altera cautio. Expende vim argumenti à conſenſu univerſali.

17. In hanc ſententiam Auguſtinus, lib. contra epiſto-

Digitized by Google

Manifesta veritas præponenda est consensioni populorum & successioni sacerdotii.

epistolam Manichæi, quam vocabant fundamenti, capite 4. enumeratis plurimis motivis, quibus in Catholicæ Ecclesiæ communione tenebatur, in quibus ponit consensionem populorum atque gentium, & successionem sacerdotum; convertens sermonem ad Manichæos; Apud vos autem (inquit) ubi nihil horum est; quod me invitet ac teneat, sola personat vestra pollicitatio; quæ quidem si tam manifesta monstratur, ut in dubium venire non possit, præponenda est omnibus illis rebus, quibus in Catholica teneor. Si autem tantum modo promittitur, & non exhibetur; nemo me movebit ab eâ fide, quæ animum meum tot & tantis nexibus Christianæ religioni adstringit. Hæc ibi.

Usus argumenti quod sumitur à multorum consensu.

18. Quando igitur de veritate doctrinæ controversia agitatur, non est omni tempore idoneum, quod ab universali & publico multitudinis consensu ducitur argumentum: ut patet ex temporibus Arianorum, & Antichristi, & ex sententiis Patrum superius propositis. Consensus tamen universalis seculi Apostolici, & proximè succedentium seculorum, adversus omnes Novatores argumentum suppeditat idoneum. Sublatâ autem antiquitate, universalitas consensus parum habet, vel potiùs nihil ponderis; imò potiùs signum est Antichristiani erroris. Quâ de re luculenter disseruit Vincentius Lirinensis, in suo Commonitorio adversus profanas novationes, capite 3. ubi id verè propriéque Catholicum esse dicit. *Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus, vel pene omnibus, creditum est.* Concurrentibus *universitate, antiquitate, consensione.*

Antiqua in honore habenda sunt, cum veritatem habent. inquit Zacharias Mitylenensis, in sua disputatione de opificio mundi. At doctrina à sacris scripturis discordans recipienda non est propter ejus antiquitatem.

19. Illud Dominicum & verum, quod priùs traditum: id autem extraneum & falsum, quod posteriùs immissum est; ut rectè monuit Tertullianus lib. de præscript. capite trigesimo primo. Cæterum (inquit idem scriptor) si quæ hæreses audent interserere se ætati Apostolicæ, ut ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: possumus dicere; Edant ergo origines Ecclesiarum suarum; evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt. Sicut Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Iohanne conlocatum refert: sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit; proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum cõstitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Quid enim illis post blasphemiam inhibitum est? sed etsi confinxerint, nihil promovebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolicâ comparata, ex diversitate & contrarietate suâ pronunciabit, neque Apostoli alicujus auctoris esse, neque Apostolici; quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent; ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis deciverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Ecclesiis, quas licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis, auctorem ullum proferant, ut multo posteriores, quæ tamquam quotidie instituuntur; tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ reputentur pro consanguinitate doctrinæ. Hæc Tertullianus, lib. de præscriptionibus adversus hæreticos, capite 32. quo facto fundamento, adhibet ipsarum doctrinarum recognitionem, capite 33. ubi multorum hæreticorum errores per Scripturas Apostolicas confutat.

Nota Ecclesia sive character Christianismi, est sana fides, quæ creditur. Vide lib. 10. c. 9. §. 2. & seq.

20. Idem Tertullianus, lib. de prescript. capite 3. monet, non esse ex personis probandam fidem, sed ex fide personas. Cui consonum est illud Basilii magni, apud Gregorium Nazianzenum, orat. 20. ὁ πεπεῖσθαι ἐν χριστιανισμῷ, ἀλλὰ οὐκ ἐκ χαρακτῆρος. non personarum dignitate, sed fide Christianismum insigniri. Adde, neque multitudine; sed fide. Quando autem fidem dicunt Patres characterem esse Christianismi, & ex fide probandas esse personas; non intelligunt internum fidei habitum, seu hoc quâ creditur, quæ non est communis omnium, sed sua unicuique credenti propria, neque aliis hominibus in se conspicua est: sed intelligunt fidem quæ creditur, sive doctrinam illam fidei, quam externè profitentur illi qui se dicunt esse Christianos, & se dicunt esse orthodoxam Ecclesiam. Nam notam notificato oportet esse nobis notiorem. De hac fide loquitur sacra Scriptura, quando dicit; *Vnus Dominus, una fides, unum baptisma.* Ephes. 4. 5. eamque vocat *Communem fidem*, Tit. 1. 3. & *semel traditam sanctis fidem.* Iud. 3. *Doctrinam Christi*, 2. Ioan. v. 9. Ex hujus confessione vel negatione, dignoscuntur Catholici, vel hæretici. 1. Ioan. 4. 1. 2. 3. Hanc Athanasius in suo Symbolo, vocat fidem Catholicam.

Ephes. 4. 5. Tit. 1. 3. Iudæ 3. 2. Ioan. 9. 1. Ioan. 4. 1. 2. 3.

Ecclesia non jungitur, qui ab Euangelio separatur.

21. Nec Ecclesiæ jungitur, qui ab Euangelio separatur, inquit Cyprianus lib. de lapsis, prope medium libri. Totus Christus (inquit Augustinus) caput & corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus in Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne unâ. Quicunque de ipso capite ab scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicunque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia. ..... Quapropter, quia cum Donatistis quæstio nobis est, non de capite, sed de corpore, id est, non de ipso Salvatore Iesu Christo, sed de ejus Ecclesia; ipsum caput de quo consentimus, ostendit nobis corpus suum de quo dissentimus, ut per ejus verba jam dissentire desinamus. Hæc Augustinus, lib. de unitate Ecclesiæ, capite 4. Haud obscurè innuens, universalitatem per orbem terrarum non esse allegandam in quæstione fidei Christianæ, contra traditam in sacris Scripturis doctrinam: at inter quos de fidei dogmatibus consensus est, & schisma ortum est propter quasdam modicas causas, propter quas corpus Christi dividi non debuit; tunc partem illam quæ à reliquo corpore se absque justâ causâ separavit, meritò redargui argumento ducto à Catholico populorum & gentium consensu, & huc appositè adhiberi illa Scripturarum testimonia, quibus regni Christi per orbem terrarum amplitudo prædicatur.

Quando utile sit argumentum, petitum ab universali consensu.

22. Ad corroborandum igitur argumentum, ab Ecclesiæ universalitate sumtum, necessaria est ipsius doctrinæ Ecclesiæ demonstratio per divinas Scripturas, in quibus didicimus Christum & Ecclesiam. Proinde (inquit Augustinus) sive de Christo, sive de ejus Ecclesia, sive de quacunque aliâ re, quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, non dicam nos, nequaquam comparandi

Ecclesia ostendenda est per Scripturas.

Digitized by Google

ei qui dixit, *Licet si nos*, sed omnino quod sequutus adjecit, *si Angelus de cœlo vobis annunciaverit, præterquam quod* in Scripturis legatis & Evangelicis *accepistis, anathema sit.* lib. 3. contra literas Petiliani, capite 6. Idem Pater alibi ait; Sed, utrum ipsi Ecclesiam teneant, non nisi divinarum scripturarum Canonicis libris ostendunt.——Hæc sunt causæ nostræ documenta; hæc fundamenta.——Sed aliquid proferte, quod non egeat interprete, nec unde convincamini, quod de alia re dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorquere conemini. Hæc Augustinus, lib. de unitate Ecclesiæ, capite 16.

Gal. 1. 8. 9.

Nota istud. Non nisi.

23. Quæ aptissimè adhibentur contra hodiernum tantum Romanensium, apud quos invaluit illa à Ticonio commemorata, & ab Augustino repetita insanientium Donatistarum regula; *Quod volumus sanctum est.* Et quod de Donatistis scripsit olim Optatus, lib. 2. contra Parmenianum, id ipsum in Romanensibus palàm conspicimus, specialem sibi sanctitatem de superbia vindicare contendentibus, ut ibi volunt, ibi sit Ecclesia: & non sit, ubi non volunt: Quin & Papa Romanus hunc sibi unt arrogat honorem divinum, & ab adulatoribus eidem d fertur hæc specialis sanctitas, ut ubi vult ibi sit Ecclesia, & non sit ubi non vult.

Aug. lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 13.

Romanensium & Romani Pontificis typhus Donatisticus & Antichristianus. Vide §. 4.

24. Et qualis hodie est Papa Romanus; talis olim fuisse describitur ab Optato Milevitano Donatus Carthaginensis: de quo Optati verba sunt; Cum super Imperatorem non sit nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem, dum se Donatus super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserat metas, ut se ut Deum, non hominem æstimaret, non verendo eum, qui post Deum ab hominibus timebatur. Denique eum per Ezechielem increpat Spiritus Sanctus, dum ad Principem Tyri, id est, Principem Carthaginis, per Prophetam his loquitur verbis; *Fili hominis, dic adversus Principem Tyri, hæc dicit Dominus Deus; quia exaltatum est cor tuum, & dixisti, ego sum Deus.*——Dum Deus ad principem Tyri loquitur, non adversus secularem aliquem regem dicit esse loquendum, nec ad multos, sed ad unum, hoc est, ad Donatum Episcopum. Neque enim fas erat Prophetam Ezechielem, quem proximè nominavi, nisi Episcopo eum comparare, qui sibi (ut diximus) principatum Carthaginis vindicabat: qui exaltavit cor suum, & ab hominibus sibi superior videbatur: & sub se omnes etiam socios suos habere voluisset. Quibus in ipsa societate hanc injuriam faciebat, ut solus secretò nescio quid ageret, & postea cæteris perfunctoriè misceretur. Hoc modo exaltatum est cor ejus, ut sibi jam non homo, sed Deus fuisse videretur. Et meritò Princeps Tyri, id est, Carthaginis, appellari & increpari meruit; quia primus Episcoporum, quasi plus esset quàm cæteri: & dum nihil humanum voluit habere, exaltavit cor suum; non sicut hominis, sed sicut cor Dei: dum à cæteris hominibus aliquid plus esse cupiebat. Ad quem Deus sequitur dicens, *Dixisti, ego sum Deus.* Ideo, quamvis non sit usus hac voce, tamen aut fecit; aut passus est, quod defectum hujus vocis impleret. Extulit cor suum, ut nullum hominem sibi comparandum arbitraretur: & de tumore mentis suæ altior sibi visus est esse: quia quicquid est supra homines, jam quasi Deus est. Deinde cum Episcopi Deo debeant famulari, tantum sibi de Episcopis exigit, ut eum non minori metu omnes venerarentur, quàm Deum. hoc est, quod sibi Deus visus est.——Et dum Episcopus inter Coëpiscopos suos non fuit, nec homo inter homines esse voluit, constat, quod extulit cor suum, & Deus sibi fuisse videbatur. Hæc de Donato illo Optatus Milevitanus, lib. 3. adversus Parmenianum. Quæ descriptio accuratè & perspicuè competit Papæ Romano, qui hodie in templo Dei sedens, exaltavit cor suum, non sicut hominis, sed sicut cor Dei. Imò ab adulatoribus suis sibi exhibitam admittit appellationem Dei. Vt illud etiam (modicâ mutatione factâ) nunc quadret in Papam Romanum, quod ibidem de Donato scripsit Optatus, his verbis; Et cum per solum Deum soleant homines jurare, passus est homines per se sic jurare, tanquam per Deum, in quo si unusquisque hominum erraverit, ipse [Donatus] prohibere debuerat: cum non prohibuit, Deus sibi visus est. Hæc ibi.

Collatio Donati Carthaginensis & hodierni Papæ Romani.

Ezech. 28. 2.

25. Iam passim (inquit Spalatensis) à suis parasitis, publicis etiam scriptis, in Romanâ Ecclesiâ maximè plausibilibus, Papa vocatur Vice-Deus, & Deus in terris: imò & Deus absolutè, in glossa, in Extravag. *Cum inter.* de verb. sign. in fine. Et non habent meritò occasionem hostes Pontificii hinc suspicari, eum jam ad divinos verè & propriè aspirare honores? Spalat. libro secundo, de republica Ecclesiasticâ, capite 6. num 15. *Spalat.*

26. *Bonifacius*, hujus nominis octavus, Papa Romanus, in Extravagantibus cõmunibus, titulo, De majoritate & obedientia. cap. 1. *Vnam Sanctam Ecclesiam.* Vtrum gladium dicit esse in potestate Ecclesiæ, spiritualem scilicet gladiũ, & materialem: & hunc Regum quidem & militum manu exercendum, sed ad nutum & patientiam sacerdotis. Et Romanum Pontificem omni humano eximit judicio, tanquam qui à solo Deo, non ab homine, possit judicari. *Porrò* (inquit) *subesse Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis.* In hanc Decretalem *Bonifacii*, Papæ octavi, *Petrus Bertrandi* in sua additione ad glossam, ex eo quod Iesus Christus Filius Dei, jure naturali dominium habeat in Imperatores & Reges, & potestatem ferendi in eos sententias depositionis, damnationis, & quascunque alias; inferre debere Pontificem Romanum, ut Petri successorem, adeòque Christi Vicarium, dominari omni creaturæ humanæ, & tales ferre posse sententias, in Imperatorem & quoscunque alios. Et ne dubites, Christum instituisse talem sibi Vicarium, tam amplâ instructum potestate, id blasphemâ hac audaciloquentiâ confirmat; *Nam* (inquit) *non videretur Dominus discretus fuisse (ut cum reverentia eius loquar) nisi unicum post se talem Vicarium reliquisset, qui hæc omnia posset. Fuit autem iste Vicarius ejus Petrus*, Matth. 16. *& idem dicendum est de successoribus Petri, cum eadem absurditas sequeretur, si post mortem Petri humanam naturam à se creatam sine regimine unius personæ reliquisset.* Arg. ad hoc extra, *Qui filii sint legitimi.* Per venerabilem. *ultra medium. De hoc not. Innocent. extra, De foro competenti. cap.* Licet. *& ideo Dominus Bonifacius octavus dixit & definivit, Subesse Romano Pontifici*, &c. Hoc etiam argumento utitur ibi Petrus Bertrandi; *Christus commisit summo* Pontifici vices suas, & regni sui & sacerdotii principatum perpetuum. Matth. 16. & c. 24. q. 1. *Quo-*

Quædam specimina typhi Papalis.

Quocunque. & lib. 6. De homicidio. C. *pro humani.* & extra, qui filii ſint legitimi. *Per venerabilem.* §. *Rationibus.* Sed Chriſto data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra, Matth. 28. Ergo ſummus Pontifex, qui eſt ejus Vicarius, habebit hanc poteſtatem. Extra, *De tranſlatione Epiſcopi.* cap. *Quarto.* Et de tali dominio divino dico, (inquit) quòd omnis temporalis poteſtas eſt ſubjecta ſpirituali; & debet poteſtas ſpiritalis poteſtati temporali dominari. Hæc *Petrus Bertrandi.* Concordat gloſſa in cap. *Novit.* Extra, *De judiciis.*

17. Si audiantur porrò Canoniſtæ, Papa omnes judicat, ſed nulli hominum in terris judicio ſubjacet. 40. diſt. *Si Papa.* & cauſ. 9 quæſt. 3. *Aliorum.* Neque ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à Regibus, neque à populo judicabitur. 9. q. 3. *Nemo.* Vnde (inquit auctor gloſſæ ibidem) ſi totus mundus ſententiaret in aliquo negotio contra Papam, videtur quod ſententiæ Papæ ſtandum eſſet. Subjicit autem idem gloſſator argamentum in contrarium; quia o bis major eſt urbe. Nulla eſt eccleſia, quę non ſit Romanæ Sedis ditioni ſubjecta. 24. quæſt. 1. *Rogamus.* Papæ ſtatutum ſervandum eſt ab omnibus, & ſic reputandum, tanquam ex ore B. Petri Apoſtoli, inſpiratione divinâ, eſſet prolatum. 19. diſt. *Sic omnes.* Non licet alicui de ipſius judicio diſputare. cauſ. 17. quæſt. 4. can. *Si quis ſuadente.* Papa ſic voluit; ergo ſic ſervandum eſt, licet durum. gloſſ. in cap. 16. *Olim.* Extra, De verborum ſignificatione. Quia in his quæ vult Papa, ei eſt pro ratione voluntas. Nec eſt qui ei dicat, cur ita facis? Ipſe enim poteſt ſupra jus diſpenſare. Idem de injuſtitia poteſt facere juſtitiam, corrigendo jura & mutando. Et plenitudinem obtinet poteſtatis. Gloſſ. in cap. 3. *Quanto.* Extra, De tranſlatione Epiſcopi. Papa non ſubjicitur legibus. Gloſſ. in cap. 4. *Quanto.* Extra, De conſuetudine.

ὁ ἀνομος. 2. *Theſſ.* 2. 4.

28. In Concilio Lateranenſi (anno Domini 1512.) *Julius* ſecundus Papa Romanus, præſens audit & ſinit, ſe dici *Eccleſiæ ſponſum*: [tom. 9. Conciliorum, editionis Pariſiensis, pag. 12. col. 1. E. & pag. 53. col. 2. F.] *Caput & dominum:* pag. 25. col. 1. D. & col. 2. *Cujus Chriſtiani omnes membra & ſubditi*: Ibidem, col. 2. *D. Unum tantum principem in Eccleſia militante cui omnes obedire debent:* pag. 36. col. 1. D. E. *Alterum Deum in terris.* pag. 54. col. 1. B. & Chriſti Eccleſiam dici *ſponſam Papæ*: ibidem, A. B. & Chriſtianam Rempublicam dici *Rempublicam Papæ.* Ibidem B. & ſe Papam dici *optimum maximumque Principem.* pag. 51. col. 1. D. Et in eodem Concilio, ſeſſione nona, anno Domini 1514. tertio nonas Maij, *Antonius Puccius* in oratione publica *Leonem* decimum, Papam Romanum, ibi tunc præſentem ſic alloquitur: *Licet enim divinæ majeſtatis tuæ conſpectus, rutilantis cujus fulgore imbecilles oculi mei caligant* Pag. 114. col. 1. B *quaſi in te uno vero atque legitimo Chriſti & Dei Vicario Prophetiçum illud debuerit rurſus impleri; Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſervient ei.* Pag. 116 col. 1. E. F. *Jam univerſum Eccleſiæ corpus uni capiti, hoc eſt, ſibi ſubditum eſſe eſſe conſpicitur.* Ibidem col. 2. B. Et poſtea in eadem ſuâ oratione introducit divinam illam Sponſam, Hieruſalem ſupernam, ad Pontificis Romani pedes provolutam, ac dicentem *Leoni* Pontifici Romano; *Suaviſſime ſponſe, jucundiſſime ſponſe. ..... Accurre Pater, ſuccurre fili, occurre ſponſe: Ego enim te ut Dei Vicarium Patrem colo, ut hominem filium diligo, ut Eccleſia univerſa præpoſitum ſponſum amplector.* Pag. 118. col. 1. C. D. E. Et poſtea, in eadem oratione Leoni Pontifici ait idem Puccius; *Concitare atque exſurge, Sion matrem noſtram ſponſamque tuam circumda, ipſam complectere.* Pag. 119. col. 1. A. B. Hæc ibi. En tibi Papam Romanum in Templo Dei ſedentem, & ſe oſtendentem, tanquam ſit Deus. 2. Theſſ. 2. 4.

Pſ. 72. 11.

2. *Theſſ.* 2. 4.

CAPVT SEPTIMVM.

Judicium facultatis Theologicæ, Academiæ Aberdonienſis, De pace & concordiâ Eccleſiarum Evangelicarum.

Ad Reverendiſſimum in Chriſto Patrem, D. Ioannem Spotſvvodum, Archiepiſcopum Sanct-Andreanum, totius Scotiæ Primatem, magnum Regni Scotiæ Cancellarium, Dominum à Darſie, &c.

Datum Aberdoniæ, die 20. *Februarij, anno Dom.* 1637.

QVantus Principum, ac Theologorum, aliorumque præſtantiſſimorum virorum, in omnibus per univerſam Europam Eccleſiis reformatis, redintegrandæ fraternitatis, & ſinceræ ac ſolidæ inter Evangelicos concordiæ, paciſque Eccleſiaſticæ conſtabilendæ ardor, Cœleſti afflatu, omnium animis hoc tempore inceſſerit, ut reformatæ Eccleſiæ veritas, & Evangelici Sacramenti unitas, quæ ab omnibus tenetur, publicâ amicitiæ conteſtatione luculentiùs eniteſcat; & quàm laudabili atque indefeſſâ induſtriâ in hoc negotio reverendus & clariſſimus popularis noſter *Iohannes Duraus*, non ſine dulcibus ſperati ſucceſſus primitiis, deſudaverit; ex veſtris (antiſtes ſapientiſſime) adjunctiſque *Iohannis Durai* literis evidenter, cum ingenti animorum lætitiâ gratabundi perſpeximus. Deoque veritatis & pacis de tanto tamque inopinato gaudio χαριστήρια ἀδόντες, cum humili ex optatiſſimi eventûs efflagitatione, ſtanter ac reverenter obtulimus. Et ne tam pio operi vel noſtro officio deeſſe videremur, ad injunctum à pietate tuâ munus confeſtim nos, divino freti præſidio, haud illibenter accinximus. In quo obeundo, fratres illos qui Auguſtanæ Confeſſioni & formulæ concordiæ addicti ſunt, quo tandem nomine, ſine cujuſquam injuriâ aut offenſione, ab aliis omnibus Chriſtianis atque Evangelicis diſcriminaremus, diu multumque anxiè cogitantibus, commodum nobis obvius factus ſcriptor inter illos eminentioris notæ *Leonhartius Hutterus*, fidem nobis fecit, non ingratum fore à beati Lutheri

nomine deductum cognomentum, ut eos vocemus *Lutheranos*, quo certè epitheto abstinere decreveramus, veriti ne illud per contumeliam obtrudi sibi suspicarentur: sed hoc nos metu liberavit memoratus Doctor, inquiens; *B. Lutheri nomen subinde in ore & calamo ferimus: à B. Luthero nos, nostrasque Ecclasias, nostramque doctrinam, Lutheranam indigitamus.* Rogamus igitur enixè, ut hanc indignationem, ipsis haud improbatam, & solâ vocum penuria absque felle & sarcasmo, à nobis tanti Doctoris fidem sequutis, in animorum nostrorum simplicitate, animo planè benevolo usurpatam, in sequiorem partem haudquaquam interpretentur, neque importunam hac de re suspicionem aliquam pacificationi huic fraudi esse patiantur.

Hutter. Irenic. cap. 12.

2. Differunt autem Consensio & Concordia: hæc enim charitate, pace, & sacrorum communione constat: illa opinionum consonantiâ. Quę si perfecta & numeris omnibus absoluta inveniatur, nullus discordiæ aditus patet, nisi Consensione prius labefactatâ. Perfecta autem Theologorum aut Ecclesiarum in omnibus consensio optanda potiùs, quàm speranda in hac vita, in qua ex parte tantùm cognoscimus, & ex parte prophetamus. Attamen etiam cum imperfecta judiciorum consensione potest esse vera, & pro hujus vitæ modulo plena ac perfecta concordia; qualem imperat Deus per Apostolum ad Romanos scribentem & Philippenses. Neque ad plenam charitatis & societatis Christianæ concordiam necessaria est plena opinionum de dogmatibus aut ritibus religionis Consensio: sed cum aliqua in hisce dissensione, iniri jure potest, ac honestè foveri inter dissidentes Ecclesiastica pax & fraterna consociatio. Quænam autem illa dissensio sit, quæ fraternam societatem & Christianam amicitiam non excludit, non incommodè, quantum ad thesin, explicavit in sua Philosophia sobriam *Balthasar Meisnerus*, Theologus Lutheranus; licet, ubi ad hypothesin de hac Euangelicorum pace ventum est, arma in immerentes expediat.

Differunt Consensio & concordia.

1. Cor. 13. 9.

Rom. 14. Philip. 3. 15. 16.

3. Notandum (inquit) quod dissensio alia sit fundamentalis, in ipsa fide; alia minùs principalis, circa fidem. Et hæc posterior, quia duntaxat consistit vel in diversa certorum rituum observatione, vel in diversa Textuum difficiliorum interpretatione, vel in diversa controversia. rum scholasticarum & minus principalium decisione, ipsos autem fidei principales articulos non attingit; ideo amicitiam & fraternitatem spiritualem non rumpit. Quare licet etiamnum orthodoxi in nonnullis quæstionibus dissentiant, tamen si in fundamento conveniant, nec publicè turbas moveant, amici & fratres in Christo verè appellari queunt. Et alibi, Potest (inquit) Ecclesia ratione doctrinæ, seu religionis, una manere, propter unicum quod ab omnibus tenetur fundamentum; licet non omnes in omnibus quæstionibus & dogmatibus secundariis idem statuant, sed multi ex imbecillitate judicii errent. Et mox ibidem eos schismatis reos peragit, qui fratres in fundamento, consentientes contemnunt, & hæreseos arguunt propter dissensionem in dogmate secundario; & pro minus principali articulo & quæstione secundariâ pugnant, tanquam pro articulo principali aut quæstione primariâ, nec suam sententiam Ecclesiæ totius judicio subjectam volunt.

Meisner. in Philosophia sobriâ sect. 2. c. 3. art. 4. Dissensio alia est fundamentalis, alia minus principalis.

Idem in prælectionibus de Ecclesia, sect. 4. c. 1. q. 3.

4. *Iohannes Gerhardus*, earundem partium Theologus, in loco de Ecclesia, affirmat electos in erroribus non fundamentalibus (quos Apostolus vocat fœnum & stipulas. 1. Cor. 3. 12.) non solùm ad tempus, sed etiam finaliter involvi posse. Et postea in eodem opere, differens de illa verę Ecclesiæ notâ, quam vocamus puram verbi prædicationem, aut puritatis illius esse certos quosdam gradus; Nec statim (inquit) desinit esse Ecclesia, si vel maximè in quibusdam religionis capitibus non purè doceat. Et inferiùs, unitatem fidei & doctrinæ in Ecclesia in hac vita negat esse perfectam, & numeris omnibus absolutam. Distinguendum igitur (inquit) inter unitatem absolutam, perfectam, & dissensionis omnis expertem, quæ in Ecclesia triumphante demum habebit locum; Et inter unitatem fundamentalem, quæ in consensione principalium articulorum consistit, licet de nonnullis fidei capitibus minùs principalibus, vel de cæremoniis adiaphoris, vel etiam de interpretatione quorundam Scripturæ locorum controversiæ incidant: ac talis est illa unitas, quæ in Ecclesia militante locum habet; in ea enim nunquam reperitur tanta concordia, quin dissensionibus quibusdam sit permixta. *Ex parte enim in hac vita cognoscimus, ex parte prophetamus.* 1. Cor. 13. 9. Hæc *Gerhardus.*

Gerhardus loc. Communem. tom. 5. de Ecclesia. num. 104. & num. 126. §. 7. & num. 231. §. 7.

5. Qui etiam superiùs in illo opere de Ecclesia, num. 104. errores fundamentales à non fundamentalibus hac differentiâ disterminavit, quòd fundamentales ipsum fidei fundamentum evertant, & in erroribus fundamentalibus electi finaliter non perseverent.

Error fundamentalis.

6. Nempe unicum esse fundamentum, & huic nitentes fundamento, etiamsi fœnum, stipulam, & ligna superædificent, omnes tamen, si fundamento perseveranter hæreant, salvari docet Apostolus, 1. Corinth. 3. unde manifestum est, quicunque perit, eum fundamentali aliquo errore, vel theorico vel practico, separatum fuisse à fundamento.

1. Cor. 3. 15.

7. Cujusmodi autem error in fide fundamentum evertat, delarat *Leonhartus Hutterus*, in Irenico, initio cap. 13. his verbis; Statuimus (inquit) non quemvis statim errorem facere hæreticum, & fundamentum fidei evertere: sed eum tantùm, qui directè in articulum aliquem fidei impingit: & pertinaciter defenditur. Directè autem dicitur error impingere in fundamentum. 1. Quando non in circumstantiam saltem aliquam, sed in ipsam substantiam articuli fidei. 2. Quando non reductivè per consequentiam, sed ἀθρόως, immediatè, & verbis, & sensu, in articulum fidei & salutis impingit. Hæc ille.

Leonhart. Hutter.

8. Non solùm autem theorico, sed etiam practico, errore fundamentali salus amittitur, de quo erroris fundamentalis genere loquitur Dominus, Matth. 5. 19. Apocal. 2. 20. ubi de errore dogmatis practici, & Matth. 7. 26. & Apostolus Paulus, 1. Corinth. 13. 2. ubi de ipsius praxeos errore mortifero. Vt erroris fundamentalis in religione hæc nobis idonea definitio videatur.

Error fundamentalis vel theoricus est, vel practicus.

9. Error in religione fundamentalis est, qui Catholicæ & salvificæ fidei articulo alicui fundamentali & primario, in aliquo doctrinæ capite universis & singulis adultis, jam inde à promulgato per Apostolos Evangelio, ad salutem æternam consequendam cognitu credituque necessario, vel officio charitatis Deo proximove debitæ sub æternæ mortis interminatione

Erroris fundamentalis definitio.

natione neceſſario, directè & immediatè repugnat.

Doctrina fundamentalis cognitio neceſſaria, quæ ſit.

10. Miſſis autem pro tempore practicis, quia de eis non tanta concertatio eſt: neceſſariam capitis doctrinæ fundamentalis cognitionem intelligimus non perfectam, neque in omnibus æqualem, ſed μέχρι τοῦ, id eſt, talem ac tantam, quæ quamvis perexigua ſit & confuſa, tamen quoad doctrinæ ſubſtantiam fundamentum teneat. Neque par fidei menſura in omnibus poſtulatur: ſufficit fides vera & ἀνυπόκριτος, licet eam habens accenſendus ſit puſillis & infirmis in fide. Chriſtus enim arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.

Matth. 12. 20.

Non eſt nunc anguſtior via, quoad fundamentalia, quàm olim in primitiva Eccleſia.

11. Neque anguſtior nobis hoc ſeculo eſt ſalutis via quoad fundamentalia fidei dogmata, quàm fuit olim primitivis Eccleſiæ Chriſtianæ ſeculis. Nulla enim, poſt Apoſtolos, vel ſchismatum certamina, vel doctorum placita, vel Eccleſiarum decreta efficere poſſunt, vt dogma aliquod poſteris evadat fundamentale, quod prius per doctrinam Apoſtolicam non fuit revera quoad ſubſtantiam dogmatis fundamentale. Ideo cujuſcunque dogmatis cognitione & fide caruerunt veteres ſancti & martyres, de quorum æterna ſalute haudquaquam eſt ambigendum, non poteſt illius dogmatis cognitio & fides à noſtri ſeculi Chriſtianis poſtulari vt fundamentaliter ad ſalutem neceſſaria, hoc eſt, vt ſine qua ſalus nemini contingat. Meminiſſe oportet jugum à Chriſto ipſo facile & onus leve delaſſatis animabus & fatiſcentibus conſcientiis eſſe impoſitum: neque fas eſſe hominibus jugum illud ſuâ moroſitate aſperare, aut onus illud ſuâ crudelitate aggravare.

Matth. 11. 29.

Diſtinguendum inter primaria doctrinæ Chriſtianæ capita, & ſecundaria quæſtiones.

12. Solent Theologi diſſertationes & diſputationes ſuas de articulis fundamentalibus, puta, de Deo, de myſterio incarnationis, de creatione, de lapſu, de gratia Dei, de ſacramentis, & aliis primariis doctrinæ Chriſtianæ capitibus inſtitutas, quæſtionibus quibuſdam ſecundariis locupletare: quarum eas quæ vel ob rei ipſius de qua quæritur futilitatem, vel ob præpoſteram & audacem, de rebus arduis atque incompertis nulloque Dei verbo evidenter revelatis, curioſitatem, ſtultæ ſunt & inerudítæ, fugiendas monet Apoſtolus; quia magis ad contentionem quam ad ædificationem ſunt comparatæ quarundam autè utilis eſt deciſio ac determinatio, verbo Dei congruens; quippe conducibilis vel ad amplificationem ſcientiæ Theologicæ, vel etiam ad morum hortamenta, & ſolamen conſcientiarum: quamvis ad ſalutem adipiſcendam non habeant fundamentalem neceſſitatem: ſed abſque ſalutis diſpendio (licet non ſine aliquo periculo & detrimento) non ſolum neſciantur, ſed etiam negentur, atque oppugnentur, dummodo fundamentum teneatur, & funeſtum ſchiſmatis malũ vitetur. Quis enim inficias eas magno ad augendam rerum Theologicarum ſcientiam, fovendamque charitatem, & ad animorum conſolationem adjumento eſſe opulentam illam decoram & ſtabilem, fulgente rutilantis auri ſplendore conſpicuam, & candido nitentis argenti lumine radiantem, ac ſideriis gemmarum intermicantium facibus coruſcantem ſtructuram, ſuper unicum verum fundamentum pulcherrimè ſurgentem: cujus operariis tam ampla atque immortalia præmia decernuntur? ac è diverſo vilem illam ſordidam & fragilem fœni, ſtipulæ & lignorum ſtruem, eidem pretioſiſſimo fundamento inconditè ſuperaggeſtam, quis neget non modo nullum caſſi laboris fructum allaturam, ſed etiam ædificatori periculoſam eſſe ac detrimentoſam? detrimenti enim diſcrimen fit mentio in textu Apoſtolico; periculum verò facilè animadvertes, ſi errorum iſtiuſmodi non fundamentalium reductivam quandam cum errore aliquo fundamentali affinitatem Logico inevitabilium conſequentiarum tramite inveſtiges, quamvis enim articulum ipſum fundamentalem explicitè confiteatur, ad óque fundamentum retineat, qui errorem iſtiuſmodi ſecundarium erat; periculum tamen eſt, ne ſi impotenti opinionem ſuam amore depereat, ab articulo illo veritatis fundamentali, quam ſentent æ adeò infeſtum & inimicum experitur, affectu paulatim alienato, in fundamentalem tandem hæreſin prolabatur: vel, ſi turbulento ſitu genio, turbas in Eccleſia conciet. Attamen & his ignorum, fœni, ſtipulæ, ſuperædificationibus ſuper fundamentum, ſi fundamento, in unitate Catholica, conſtans e ad æ eſcant, ſalutem. Dominus per Apoſtolum pollicetur, quos igitur Chriſtus pro fratribus agnoſcit, fas nobis denegare eiſdem dare ſocietatis.

Ibid. ver. 15

Ibidem.

Deterior eſt error fundamentalis errore theorico vel practico non fundamentali. 1. Cor. 13. 2.

13. Cum autem injuſti ſchiſmatis auctores & defenſores pertinaces errore fundamentali practico in Chriſtum peccent, à fundamento avulſi, neque eis hiſum ad ſalutem proſit quantacunque ſcientia aut fides charitate deſtitutis; vt monet beatus Apoſtolus: opinionum autem ſtipulæ de capitibus doctrinæ ſecundariis homines cætera orthodoxos & pacideditos à fundamento non deturbent; certum eſt longè deteriorem & incomparabiliter ſi biliorem eſſe conditionem illius Eccleſiæ, quæ aureæ ſuæ ſuperædificationis ſplendore (nedum inani fortaſſis imagine veri & fallaci propriæ opinionis ſpecioſitate) ita inflatur, intumeſcit, effertur, vt charitate neglectâ, æquanimitate, depoſitâ, calcatâ Chriſti lege, vicinas Chriſti Eccleſias in fundamento orthodoxas, & pacem cum ea colere violentes, propter quaſdam falſarum opinionum fundamento ſuperædificatas ſtipulas, faſtuoſè contemnat, hæreſeos inſimulet, faſtidioſè rejiciat, & audaciter orco adjudicet; quam illarum Eccleſiarum quæ fundamentum retinentes, licet ſcientiâ inferiores & in fide infirmæ ſint, charitate tamen invicta pollent, & beati *Cypriani* laudatiſſimum imitantur exemplum, qui (vt loquitur de eo *Auguſtinus*) in eo ipſo in quo aliter ſapuit, collegas diverſa ſentientes, nec judicandos, nec à jure communionis amovendos eſſe decrevit. Et illum quaſi nævum ſui candidiſſimi pectoris cooperuit ubere charitatis, dum unitatem Eccleſiæ toto orbe creſcentis & copioſiſſimè defendit, & perſeverantiſſimè retinuit vinculum pacis. Et huic tanto viro illud in quo errabat, propterea Dominum non aperuiſſe ſcribit alibi *Auguſtinus*, vt ejus pia humilitas & charitas in cuſtodienda ſalubriter Eccleſiæ pace pateſceret, & non ſolum illius temporis Chriſtianis, ſed etiam poſteris ad medicinalem notitiam ſignaretur.

Auguſtinus epiſt. 48.

Aug. lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 18.

14. Conſenſum in fidei Catholicæ & ſalviſicæ fundamento definit *Leonhartus Hutterus*, in ſuo Ireniço, Conſenſum revera in iis doctrinæ Chriſtianæ capitibus, quæ univerſis & ſingulis fidelibus ad ſalutem æternam in Chriſto

Hutter. Irenic. cap. 12. in ſine cap. 13.

Digitized by Google

consequendam, scitu creditуque sunt necessaria, & absque quorum fide nemo servabitur. Inter quos hujusmodi est Consensus, quamvis in secundariis dissentiant, eos *Hutterus* in Irenico, initio capitis 13. & *Meisnerus*, ac *Gerhardus*, locis superius citatis, agnoscunt debere colere inter se pacem Ecclesiasticam.

Consensus in fidei fundamento.

Est hujusmodi consensus inter Lutheranas, aliasq; Evangelicas Ecclesias.

15. Atqui hujusmodi est Consensus inter Lutheranas, aliasq; Evangelicas Ecclesias. Id quod, tametsi illi ἄγαν φορτικῶς inficiantur; nobis tamen à feralis illius & infausti certaminis tumultu ac pulvere longè dissitis, & in hoc tranquillo recessu (quem nobis clementissimus veritatis & pacis Deus noster, sub felicissimo religiosissimi & sapientissimi Regis nostri *Caroli* regimine, benignè indulsit) utriusque partis doctrinam & argumenta, per eam gratiam quæ nobis data est, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, sedulò ac serio, piè & sincerè, in conspectu Dei, intuentibus ac perpendentibus, atque ad Dominicam stateram examinantibus, persuasissimum est. Nec aliter legitimam sive Ecclesiæ universalis, sive omnium reformatarum Ecclesiarum, Synodum (cui nostram sententiam subjectam volumus) pronunciaturam confidimus. Idem fuisse majorum nostrorum Ecclesiæ Scoticanæ Pastorum ac Doctorum constans judicium, declaravit piæ recordationis popularis noster *Thomas Smetonius*, sacrarum literarum in Academia Glasguensi quondam Professor, in responsione ad *Archibaldi Hamiltonii* apostatæ dialogum, quæ auctoritate publicâ in lucem typis evulgata est, Edimburgi, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono: quo in opere paginâ centesima sextâ; Accedunt (inquit) Germani; unam si excipias de Domini cœna disceptationem. Et paginâ centesima septimâ; Non satis adhuc nobis cum Germanis convenit de præsentia corporis Christi in sacra cœna. Sed minor tamen est isthæc contentio, quàm vt Ecclesiarum nostrarum unitatem, & in præcipuis fidei capitibus consensum dissolvat. Hæc *Smetonius*, ad objectionem Papisticam de Ecclesiarum reformatarum odio & dissensione.

Thomas Smetonius.

16. Nec aliter olim *Lutherus*, *Melanchthon*, *Jonas*, *Osiander*, *Brentius*, *Agricola*, *Oecolampadius*, *Zuinglius*, *Bucerus*, & *Hedio*, in conventu Marpurgensi, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo nono. Et quanquam (inquiunt) in eo (an verum corpus & sanguis Christi corporaliter sit in pane & vino) hoc tempore nondum consensimus: tamen utraque pars, quantum omnino ferre potest cujusque conscientia, charitatem mutuam præstare debet. Vtraque etiam pars Deum omnipotentem sedulò invocare debet, vt per Spiritum suum nos in vera sententiâ confirmare velit. Amen.

Conventus Marpurgensis.

17. Et *Philippus Melanchthon*, epistola ad *Iohannem Agricolam Islebiensem*, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto, scribés de controversia sacramentaria; Mihi quidem (inquit) re ipsa videntur non discrepare à nostra sententiâ. Et epistola ad *Iohannem Brentium*, 21. Ianuarii eodem anno; Video (inquit) multa veterum scriptorum testimonia esse, quæ absque ulla verborum ambiguitate explicant mysteriũ cœnæ Dominicæ σφὶ τύπῳ ἀμφοτέρους, contrariæ autem sententiæ sunt ἢ πάτερος, ἢ υἱόν. Et suadet ζηλῶ τὴν ἀλήθειαν ἐκκλησίαν, vt hac via fiat concordia sine ulla sophisticâ. Et in epistola ad *Vitum Theodorum*, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo. Ego (inquit) ne longius recederem à veteribus, posui in usu sacramentalem præsentiam; & dixi, datis his rebus, Christum verè adesse & efficacem esse. Id profectò satis est.

Philippus in consiliis à Christophoro Pezelio editis, anno Domini 1600. part. 1. pag. 249. & pag. 247. & 248. pag. 326.

18. Atque huic nostro judicio constare insuper rationem justam stabilem & evidentem, ex ipsarum controversiarum debitâ consideratione desumtam, omnibus æquis rerum æstimatoribus, ipsisque adeò Lutheranis, quotquot inter eos humili & sincero veritatis & pacis amore ducuntur, ita ipsa, vt speramus, fidem faciet. Accedente veterum Catholicorum consensu manifesto, de quorum salute æternâ neutra pars dubitat; quibus tamen præter corporalem visibilem sacramenti visibilis, & spiritualem invisibilem rei sacramenti sive corporis & sanguinis Christi præsentiam & manducationem, nulla tertia cognita vel credita fuit. Propter istarum autem duarum manducationum combinationem in convivis dignis, orthodoxi Patres dixerunt & visibile sacramentum spiritualiter intelligi, spiritualiter manducari, & rem invisibilem, nempe corpus Christi (quod nunc visibus nostris non patet) manducari visibiliter, non quidem in ipso, sed in sacramento. Neque in sacris scripturis ulla reperitur mentio alicujus tertii generis præsentiæ & manducationis in sacra cœna Domini, quamvis indignè sumentes, sive baptismum, sive Eucharistiam, non communem accipiant aquam, neque communem cibum, sed verum sacramentum, & condemnationem sibi accersant: quia indignè præsumserunt ad Christi accedere sacramenta. Tales autem visibiliter quidem in sacramento, & sacramento tenus; non autem revera corpus Christi in ipsa veritate manducare, & ejus sanguinem bibere, scripsit Augustinus: & manducare panem Domini, non autem panem Dominum. Cujus aliorumque Patrum insistens vestigiis Rupertus Abbas Tuitiensis ait, in illum, in quo fides non est, præter visibiles species panis & vini nihil de sacrificio pervenire, qui tamen fateri non recusat, panis & vini substantiam Christo sedenti ad dexteram Patris veraciter esse concorporatam. Separatim verò tradi corpus & sanguinem, novum esse prorsus & inauditum universæ veteri Ecclesiæ, scripsit *Melanchthon* ad *Vitum Theodorum*.

Augustinus tract. 26. in Euang. Iohan. & serm. 2. de verbis Apostoli.

August. tract. 26. in Euang. Ioh. Aug. lib. 21. de civ. Dei, c. 25. & tract. 26. & 59. in Euang. Ioha. serm. 28. & 33. de verbis Domini, serm. 2. de verbis Apostoli. Rupert. lib. 2. de diuinis officiis, cap. 9. & eodem lib. cap. 2. Philip. in Consiliis, part. 1. pag. 327.

19. Quin & *Augustinus* disertè affirmat, Christum secundum præsentiam corporalem simul & in Sole, & in Luna, & in cruce esse non potuisse. Numquid propterea sanctum illum Patrem cœlo censebimus exclusum, tanquam fundamentali quodam errore à fundamento vulsum? absit.

Aug. lib. 20 contra Faustum, cap. 11 Vide infrà, hypomnema de Omnipotentia Dei, §. 30.

20. In verbis Dominicis institutionis sacræ cœnæ, nulla fit mentio præsentiæ corporalis corporis Domini in eodem planè loco cum pane, seu localis (hoc enim sensu *localem* dici permittit *Gerhardus*,) neque manducationis ejusdem oralis & corporalis ore corporis, quæ sit etiam indignis communis; sed tantummodo jubentur discipuli accipere & edere panem illum εὐχαριστηθέντα, quem ille vocat corpus suum; idque facere in Domini recordationem, quæ verba Domini reverenter amplectimur, neque de eorum veritate, aut Christi loquentis veracitate, vel ejusdem omnipotentiâ,

Gerhardus, loco de S. cœnâ. num. 106.

Digitized by Google

tia, ullam patimur a quoquam litem moveri: hoc enim eſſet directe in fundamentum impingere: at verò quam adferunt fratres Lutherani eorum verborum interpretationem, eam articulis fidei fundamentalibus non accenſemus; tum ne ſine literis fidei fidem nobis condere, tam ne veteres orthodoxos Chriſtianos, quibus vel incognita vel improbata eſt iſta expoſitio, temerariâ præſumtione damnare, & à Deo non occiſos occidere videamur. Nec audemus graviora onera conſcientiis Chriſtianorum injicere, quàm ſunt à Chriſto manifeſtè impoſita. Neque quod rem cœleſtem, ſacramento viſibili ſignificatam, faciunt ſacramenti propriè dicti partem eſſentialem, & quidem cum ſigno viſibili localiter (licet non circumſcriptivè, ſeu dimenſivè) conjunctam, capitibus doctrinæ Chriſtianæ fundamentalibus annumerandum concedimus; iſdem adducti rationibus. Sacramentum deſinientes, ſemper & ubique omnes doctores Chriſtiani, ipſique adò Lutherani, illud in ſignorum ſenſibilium ordine collocârunt. Sacramentum (inquit *Rabanus Maurus*) ore percipitur; virtute ſacramenti interior homo ſatiatur; Sacramentum in alimentum corporis redigitur; virtute autem ſacramenti æterna vita adipiſcitur.

Rabanus lib. 1. de inſtitutione clericorum, cap. 31.

Conſenſiones de Euchariſtia.

21. Certè ad retinendum in doctrina de cœna Dominica fundamentum, abundè ſufficiunt ea, de quibus inter nos convenit. Nam de Euchariſtia omnes Eccleſiæ Evangelicæ conſentiunt.

1 Eſſe ſacramentum, non autem ſacrificium propitiatorium. *Confeſſ. Auguſtan. Confeſſ. Saxon. & lib. Concord.*

2 Sacramenta non tantùm eſſe notas profeſſionis noſtræ inter homines; ſed multò magis eſſe ſigna gratiæ & teſtimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam & confirmandam fidem, in his qui utuntur, propoſita. *Confeſſ. Auguſtan. art. 13.*

3 Celebrandam eſſe Euchariſtiam in aliquo cœtu piorum eam ſumentium; neque faciendas eſſe privatas Miſſas. *Confeſſ. Auguſtan. de Miſſa. Confeſſ. Saxon. cap. 15. Conf. ſſ. VVirtemberg. cap. 6. de Euchariſtia.*

4 Manere poſt conſecrationem ſubſtantiam panis, & ſubſtantiam vini; neque fieri tranſſubſtantiationem. *Artic. Smalcald. 6. & Confeſſ. VVirtemb. cap. de Euchariſtia.*

5 Omnibus & ſingulis etiam laicis adultis fidelibus, crebrò utendum eſſe hoc ſacramento, eiſque dandum in utrâque ſpecie. *Confeſſ. Aug. cap de utrâque ſpecie. Art. Smalc 6. Luther. in Cathechiſmo majore, cap de ſacramento altaris. lib. Concord. in epitome, cap. 7.*

6 In verbis Domini ſacramentum inſtituentis, & verbis Apoſtoli Pauli eandem inſtitutionem reperentis & interpretantis, de pane cœnæ corpus Chriſti, & de poculo ſanguinem Chriſti prædicari. *Chemnitius in Fundamentis SS. Cœna, cap. 4.*

7 Panem & vinum in cœna eſſe verum corpus & ſanguinem Chriſti: art. Smal. 6. ſacramentum altaris eſſe non imaginarium, ſed verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti; & panem ac vinum, accedente ad illa Dei verbo, eſſe hoc ſacramentum. *Lutherus in Catechiſmo majore.*

8 Panem intelligi verum panem manentem quoad ſuam ſubſtantiam, & corpus Chriſti intelligendum eſſe verum illud ſubſtantiale corpus, quod ex virgine aſſumſit & in cruce pro nobis obtulit. Et verbum *eſt*, quo de pane prædicatur Chriſti corpus, accipiendum eſſe non falſante aut eluſorio, ſed veraci & ſimpliciſſimo ſenſu; quoad enunciationis hujus partium naturam, quòd una ſubſtantia de alia ſubſtantia diſparata prædicatur in caſu recto. Atque adeò neceſſe eſſe, ut ſecundùm quendam modum ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti ſit; ut loquitur *Auguſtinus*, epiſt. 23. ad *Bonifacium. Chemnit. fundam cap. 4.*

9 Propter ſacramentalem quandam unionem, panem & vinum eſſe verè, nempe ſacramentaliter, corpus & ſanguinem Chriſti. *Concord. in epitome articulorum controverſorum, cap. 7. Hutter. loc. com. art. 19. quæſt. 5.*

10. Hanc unionem ſacramentalem non eſſe tranſſubſtantiationem, neque conſubſtantiationem, ſive impanationem, vel commixtionem ſubſtantiarum, neque contactum, neque parvi cujuſdam corpuſculi ſub pane delitescentis inclusionem, neque unitatem unius maſſæ, neque ad panem aut vinum extraneum cœnæ localem aut durabilem affixionem aut copulationem; neque eſſe panis & corporis Chriſti unionem perſonalem. *Hutter. loc. comm. art. 19. cap. 1. quæſt. 4. Conrad. Dieteric. Inſtitut. Catechet.*

11. Eſſe aliquam veram & myſticam panis ſacramentalis & corporis Chriſti, in hujus ſacramenti legitimo uſu, conjunctionem ſeu unionem ſacramentalem, qualem intercedere convenit inter ſignum verax practicum efficax a Deo inſtitutum & rem ſignatam: adeò ut viſibile ſacramentum ſeu panem viſibiliter ſumentes, & ſpiritualiter intelligentes, eo vivificentur; ut loquitur *Auguſtinus**: Si quis autem hac ſpirituali refectione deſtitutus maneat, id vitio vertendum ſit illi ipſi homini, οὐχ ὑμφυσικῶς μετέχων τῶν ἱερῶν: ut verbis utamur *Dionyſii*, ſive ut loquitur *Clemens*, ὁ φάγων λογικῶς τὸν ἄρτον ὃν κλάσας ἐφοδήκεν ὁ σωτὴρ. Recte enim monet *Dionyſius*, inſtituta ac tradita nobis eſſe à Domino ſymbola hæc ſenſibilia, εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ διαστέμεν ἡμῶν ἀναγωγίαν. Vnde illa hortatio in liturgiis, *ſurſum corda*; & reſponſio, *habemus ad Dominum*. De hac unione inter omnes Eccleſias convenit, quod autem ulterius Lutherani de quadam panis & corporis Chriſti ſubſtantiali, & locali, & eſſentiali conjunctione philoſophantur, per quam fiat ut etiam indigni convivæ non ſolum ſymbola, ſed etiam ipſum Chriſti corpus & ſanguinem corporaliter ſumant; id, ut neque in ſacris literis revelatum, neque Catholicæ antiquitati cognitum, negant reliquæ Eccleſiæ in dogmatum fundamentalium numero habendum eſſe: nec immeritò, ſive illud verum ſit quod docent Lutherani, ſive à veritate alienum. Conſcientiæ ſatis eſt (inquit *Philippus Melanchthon*) quod in uſu, datis his rebus pane & vino, detur corpus & ſanguis Domini, atque ita Chriſtus verè adſit in nobis & ſit efficax. Hæc conjunctio eſt ſacramentalis Hæc *Philippus*, in Conſiliis à *Pezelio* editis, parte ſecundâ, pagina centeſima quinquageſima ſecundâ.

* *Aug. in Pſal. 98.*

Dionyſius Areopag. lib. de Eccleſ. Hier. cap. 3. Clemens Alexand. lib. 1. Stromatum. Dionyſius cap. 1. de Eccleſ. Hierar.

12. Conſentiunt etiam Chriſtum διαθέσει in celebratione ſuæ cœnæ non quidem phyſicè ſeu geometricè, neque localiter ac dimenſivè, neque per inclusionem in pane & vino, neque per conſuſionem aut per mixtionem cum pane & vino, neque per tranſſubſtantiationem; verè tamen ac

12. *Conſenſio.*

ac realiter adeſſe, nec inſtitutioni ſuæ deeſſe, ſed verè dare fidelibus convivis non ſolum viſibile ſacramentum, ore corporis ſumendum; ſed etiam rem ſacramenti, id eſt, verum ſuum ſubſtantiale ac naturale corpus & ſanguinem, verè manducandum ac bibendum. *Chemnitius in examine Concil. Trident. parte ſecunda, & in Fundamentis, cap. 4.*

Hypomnema de ſpirituali manducatione Chriſti.

23. Non enim acceptione effectorum tantùm ex noſtra cum Chriſto conjunctione promanantium, ut remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ, perficitur ſpiritualis manducatio, ſicut nonnulli ex Lutheranis ſtatuere videntur; ſed præcedit (ut natura ſaltem prior) ipſius ſubſtantiæ Chriſti (verbo nobis & ſacramento per omnipotentem Spiritûs Sancti adſiſtentiam, & efficaciter operantem virtutem revera exhibitæ) realis ſumtio & manducatio ore cordis, ſeu fide, quam Baſilius vocat τοῦτον σῶμα τὸ ἔνδον ἀνθρώπου. Hæc autem ſpiritualis manducatio, quâ ſubſtantia ſubſtantiam fide manducat, ita ut caro Chriſti manducanti fit verè cibus, & Chriſtus per fidem habitet in corde credentis, non eſt nuda conceptio mentis, quomodo fas nobis cogitare ſeu mente concipere ipſum Diabolum, quem tamen non manducamus: neque eſt ſola imaginis conſideratio, ſeu rei conſpectio in imagine, quomodo abſentis hominis, aut crocodili, vel hydræ imaginem intuentes cogitamus etiam rem ipſam, cujus eſt ea imago: neque ſolo conſtat affectu, quomodo cor eſt ubi ejus theſaurus eſt, & amantes, licet locis diſſiti, adiunt ſibi invicem, & conjuncti manent dilectione: neque eſt effectorum ſeu fructuum (ut jam diximus) ex noſtra cum Chriſto concorporatione in nos promanantium acceptio; hæc enim non manducatio, ſed manducationis effectum eſt vel fructus, ſicut corporis refectio & corroboratio effectum & fructus eſt manducationis corporalis. Sed eſt vera realis & ſubſtantialis apprehenſio & applicatio ipſius Chriſti, per quam verè realiter ſubſtantialiter, ſpirituali & ſupernaturali modo (quem novit & adhibet omnipotens Deus) ipſum Chriſtum recipimus, eoque veſcimur, eidemque verè realiter ſubſtantialiter concorporamur: & inde ſaluberrimos illos fructus ubertim percipimus, ut maneat ipſe in nobis & nos in illo, & juſtitiam pacem gaudium vitamque æternam in illo, & ex illa cum illo conjunctione obtineamus.

Baſilius in Pſal. 33.
Ioan. 6. 55.
Epheſ. 3. 17.

Matth. 6. 21.

Ioan. 6. 56.

24. Sic in publicis ſuis Confeſſionibus docent noſtræ Eccleſiæ, literarum ſacrarum auctoritate ſuffultæ.

Verba Confeſſionis Helveticæ, de ſpirituali manducatione Chriſti.

Sicut oportet cibum in noſmet-ipſos edendo recipere, ut operetur in nobis, ſuamque in nobis efficaciam exſerat, cum extra nos poſitus, nihil nobis proſit; ita neceſſe eſt nos fide Chriſtum recipere, ut noſter fiat, vivatque in nobis, & nos in ipſo. Dicit enim, Ego ſum panis vitæ. qui venit ad me, non eſuriet; & qui credit in me, non ſitiet unquam. *Item,* qui ederit me, vivet & ipſe propter me: ac manet in me, & ego in ipſo. *Ex quibus omnibus claret, nos, per ſpiritualem cibum, minimè intelligere imaginarium, neſcio quem cibum, ſed ipſum Domini corpus pro nobis traditum, quod tamen percipiatur à fidelibus, non corporaliter, ſed ſpiritualiter per fidem. In qua re ſequimur per omnia doctrinam ipſius Salvatoris Chriſti Domini, apud Johannem in capite ſexto. Et hic eſus carnis & potus ſanguinis Domini, ita eſt neceſſarius ad ſalutem, ut ſine ipſo, nullus ſervari poſſit. Eſt autem hic eſus & potus ſpiritualis, etiam extra Domini cœnam, & quoties, aut ubicunque homo in Chriſtum crediderit.* Confeſſ. Helvetic. cap. 21.

Ioan. 6. 35, 56, 57.

25. *Dominus noſter Ieſus Chriſtus verè nos paſcit & nutrit carne ſuâ, & ſanguine, ut unum cum ipſo facti, vitam cum ipſo communem habeamus. quamvis enim nunc ſit in Cœlis, ibidem etiam manſurus, donec veniat mundum judicaturus; credimus tamen, eum arcanâ & incomprehenſibili Spiritus ſui virtute nos nutrire & vivificare ſui corporis & ſanguinis ſubſtantiâ per fidem apprehenſâ. Dicimus autem hoc ſpiritualiter fieri, non ut efficacia & veritatis loco, imaginationem aut cogitationem ſupponamus: ſed potius, quoniam hoc myſterium noſtræ cum Chriſto coalitionis tam ſublime eſt, ut omnes noſtros ſenſus totumque adeò ordinem naturæ ſuperet: denique quoniam, cum ſit divinum, ac cœleſte, non niſi fide percipi & apprehendi poteſt.* Confeſſ. Gallic. artic. 36.

Verba Confeſſionis Gallicanæ.

Verba Confeſſionis Anglicanæ.

26. *Pro certiſſimo habeamus, id eſſe animis noſtris alendis corpus & ſanguinem Chriſti, quod alendis corporibus eſt panis & vinum. Panem & vinum dicimus eſſe ſacra & cœleſtia myſteria corporis & ſanguinis Chriſti: & illis Chriſtum ipſum, verum panem æternæ vitæ, ſic nobis præſentem exhiberi, ut eius corpus ſanguinemque per fidem verè ſumamus. Chriſtum aſſerimus, verè ſeſe præſentem exhibere in ſacramentis ſuis. In baptiſmo, ut eum inamamus. In cœna, ut eum fide & ſpiritu comedamus, & de ejus carne & ſanguine habeamus vitam æternam: idque dicimus non perfunctoriè & frigidè, ſed reipſa & verè fieri. Etſi enim Chriſti corpus dentibus & faucibus non attingimus; eum tamen fide, mente, ſpiritu, tenemus & premimus. Neque verò vana ea fides eſt, qua Chriſtum complectitur, nec frigidè percipitur, quod mente, fide, & ſpiritu percipitur. Ita enim nobis in illis myſteriis Chriſtus ipſe totus, quantus quantus eſt, offertur & traditur; ut verè ſciamus, eſſe nos jam carnem de eius carne, & os de oſſibus eius, & Chriſtum in nobis manere, & nos in illo.* Confeſſione Anglicanâ.

Aug. quomodo in cœlum manum mittam, ut ibi ſedentem teneam? fidem mitte, & tenuiſti: Parentes tui Iudæi tenuerunt carnem, tu tene cor: quoniam Chriſtus abſens etiâ præſens eſt, niſi præſens eſſet, à malis teneri non poſſet. Hæc Auguſt. tract. 50. in Euang. Iohan.

Corpus Chriſti datur, accipitur & manducatur in cœna, tantùm cœleſti & ſpirituali ratione. Medium autem, quo corpus Chriſti accipitur & manducatur in cœna, fides eſt. inquit eadem Eccleſia Anglicana, in ſuis articulis, qui Confeſſioni adnectuntur, in ſyntagmate Confeſſionum, articulo 28.

Verba Confeſſionis Scoticanæ.

27. *Certò credimus, in cœna Domini ritè uſurpatâ, Chriſtum ita nobis conjungi, ut ſit ipſiſſimum animarum noſtrarum nutrimentum & pabulum. Vnio hæc & conjunctio, quam habemus cum corpore & ſanguine Ieſu Chriſti in rectò ſacramenti uſu, operatione Spiritûs ſancti efficitur, qui nos verâ fide, ſupra omnia quæ videntur, quæque carnalia & terreſtria ſunt, vehit, & ut veſcamur corpore & ſanguine Ieſu Chriſti ſimel pro nobis fracto & effuſo efficit, quodque nunc eſt in cœlo, & in præſentia Patris pro nobis apparet. Et quamvis magna ſit loci diſtantia inter corpus ipſius nunc in cœlis glorificatum, & nos nunc in his terris mortales; nihilominus tamen firmiter credimus, panem quem frangimus,* 1. Cor. 10. 16. *eſſe communionem corporis; & poculum cui benedicimus, eſſe communionem ſanguinis eius: adeò ut fideles in rectò uſu cœnæ Dominicæ ita edere corpus, & bibere ſanguinem Ieſu Chriſti conſiteamur, & certò credamus, quod ipſe in illis, &*

illis

Joan 6.56. Ephes 5.30. Joan 6.57.

illi in ipso maneant, imò ita fiant caro de carne, & os de ossibus ejus: ut sicut æterna Deitas carni Iesu Christi vitam & immortalitatem tribuit; ita etiam caro & sanguis ejus, dum à nobis editur & bibitur, easdem nobis prærogativas conferat. Fideles in recto usu cœnæ Dominicæ, talem habere conjunctionem cum Christo Iesu, qualem naturalis homo non potest apprehendere, affirmamus. Confess. Scotic. art. 21.

Verba Confess. Belgic.

28. *Iesus Christus, panis ille vivificus qui è Cœlo descendit, nutrit & sustentat vitam fidelium spiritualem, si comedatur, id est, applicetur, & recipiatur spiritu per fidem. Quàm verò autem accipimus, & tenemus manibus nostris hoc sacramentum, illudque ore comedimus (unde & postmodum vita hæc nostra sustentatur) tam verè etiam nos fide (quæ animæ nostræ est instar & manus & oris) recipere verum corpus & verum sanguinem Christi unici Servatoris nostri in animis nostris, ad vitam spiritualem in nobis fovendam, testificatur. Perficit in nobis revera, quæcunque ipse nobis his sacris signis repræsentat: quamvis modus ipse ingenii nostri captum superet, nec percipi à quoquam possit: quod videlicet omnes Spiritûs Sancti operationes occultæ sint & incomprehensibiles. Caterum nequaquam erraverimus dicentes, id quod comeditur, esse ipsissimum Christi corpus naturale, & id quod bibitur, verum ipsius sanguinem. At instrumentum, seu medium, quo hæc comedimus & bibimus, non est ex corporeum, sed spiritus ipse noster; idque per fidem. Christus itaque semper ad dextram Patris in Cœlo residet, nec ideo minus se nobis per fidem communicat. Perrò hæc cœna mensa est spiritualis, in qua Christus nobis seipsum cum omnibus bonis suis participandum offert: efficitque, ut in illa, tam illo ipso, quàm passionis mortisque ipsius merito fruamur. Animam enim nostram miseram, & afflictam, omnique consolatione destitutam carnis suæ esu ipsemet nutrit, corroborat, & consolatur: sanguinis item sui potu eam sustentat, ac recreat.* Confess. Belgic. art. 35.

In Confessu Scudomutiensi Ecclesiæ illæ olo nica referuntur, omnes uno ore consentiunt, in usu institutio in hac communione verè & substantialiter adesse Christum, & verè exhiberi sumentibus corpus & sanguinem Christi.

A Domino omnipotente effectum redditur hoc opus, & est mirabile in oculis nostris. Progrediamur autem in recensendis Consensionibus.

13. Consensio. 29. Consentiunt corporis & sanguinis Christi manducationem & bibitionem effectu ipso salutiferam esse omnibus & solis verè credentibus. *Concord. in epitome. cap. 7. & Luther. in Catechismis minore & maiore.*

14. Instituram esse cœnam Domini, ut eâ utentes, recordatione beneficii Christi erigant & confirment suam fidem, & consolentur conscientias perterrefactas, & gratias agant, & in charitate proficiant, spèque roborentur. *Confessio Augustana, cap. de Missa. Confessio Saxonica, articul. 15. Lutherus in Catechismo majore. Philip. Melanchth. in locis Theologicis, loco de cœna Domini.*

15. Thesaurum remissionis peccatorum, justitiæ & vitæ æternæ, qui nobis in Eucharistia offertur, fide accipi, & applicari, nec posse aliter quàm per fidem percipi. *Confess. Aug. art. 13. Confess. VVirtemb. cap de Eucharistia. Luther. in Catechis. maiore, cap. de sacramento Altaris.*

Supra §. 12. Attamen, ut superiùs monebamus, ista thesauri hujus in Christo nobis reconciliati acceptio & applicatio, non est ipsa spiritualis manducatio carnis Christi, sed ex Christo fluens vitæ spiritualiter per fidem manducato vivifica refectio: non enim beneficia ista manducamus, sed Christum manducamus, eidemque incorporamur, & beneficia hæc in ipso invenimus & percipimus, *qui est factus nobis à Deo sapientia, & justitia, & sanctificatio, & redemtio, qui manducat* (inquit) *carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo, qui manducat me, vivet ipse propter me. Vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio eius est, qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, non habet vitam. Is autem habet Filium & in eo vitam, qui credit in nomen Filii Dei.* Joan 6.57. 1. Cor. 1.30. 1. Joan. 5. 11, 12. Joan. 6.47.

16. Nemini hoc sacramentum prodesse per alienum opus: adeòque inanem esse ejus oblationem pro peccatis vivorum & mortuorum, quæ apud Papistas in usu est, (quamvis precatio in hac celebratione facta pro vivis, etiam pro tempore sacramentum non sumentibus, non sit inutilis,) neque ipsi sumenti prodesse sumtionem Eucharistiæ ex opere operato, sine fide & pœnitentiâ sumentis, Neque etiam credenti prodesse sumtionem aut celebrationem ad remissionem peccatorum, per modum meriti; sed gratuitam in Christo remissionem accipi per fidem utentis dignè hoc sacramento. *Confess. Aug. art. 13. & cap. de Missa. Confess. Saxon. art. 15. Philip. in locis. Concord. in epitom. cap. 7.*

17. Vnumquemque debere priùs seipsum explorare antequam accedat, & monendum esse populum hujus officij à Pastoribus, & dandam Pastori operam per prævium explorationem, ut sint benè præparati; & arcendos esse ab hac sancta mensâ notoriè impœnitentes. *Confess. Aug. cap. de Missa. Confess. Sax. art. 15. Luther. in Catechis. maiore.*

18. In ipsa etiam celebratione servandam esse institutionem Dominicam, cum prudenti discretione actionum ac circumstantiarum necessariarum à non necessariis: Et utrisque placet illud dictum *Hugonis*, quod citat *Bonaventura* in 4. sent. dist. 10. part. 2. artic. 1. quæst. 4. *Omne sacramentum irritum reputatur, si contra institutionem celebratur.*

19. Sacramentum hoc Christum instituisse, non ut adoretur, reponatur, circumgesterur; sed ut edatur, ac bibatur, in recordationem Domini. Sacramenti autem hujus adorationem esse idololatriam, seu artolatriam, ejusdemq; circumgestationem Pontificiis usitatam manifestam esse profanationem. *Confess. Saxon. articul. 15. Confess. VVirtemb. cap. de Eucharistia. Luther. in Catechis. majore, cap. de sacramento altaris. Concord. in epitom. cap. 7. Chemnit. in examine Concil. Trident. part. 2. ubi de veneratione sacramenti cœnæ.*

20. Sacramenta habere rationem sacramenti, seu sacramenta esse tantummodo in usu divinitus instituto: extra usum autem divinitus institutum non habere rationem sacramenti. *Confess. Saxon. artic. 15. Philip. Melanchr. in Consiliis à Christophoro Pezelio editis Neustadii, anno Domini 1600. part. 2. pag. 163. Chemnit exam. part. 2. ubi de excellentia sacramenti cœnæ. & lib. fundam. cap 3.*

21. Perperam fieri à Papistis, quando verba institutionis tacitè recitant. Necessariam autem esse publicam recitationem verborum cœnæ Dominicæ, ut Ecclesia ex Domini verbis intelligat, quid in Eucharistia [illegible] & quid ipsi sumendum

mendum offeratur, & ut fidem suam confirmet. *Confess. VVirtemb. cap. de Eucharistia.*

22. Non fictitiam aut umbratilem, fallacem aut imaginariam, sed veram substantialemque corporis ac sanguinis Domini communicationem, sub sacris cœnæ symbolis fideliter exhiberi: neque imaginatione duntaxat, aut mentis intelligentiâ corpus & sanguinem Christi percipere fideles convivas, sed re ipsa eo frui in alimentum vitæ æternæ. *Calvin. lib. 4. Institut. cap. 17. §. 19. & in consensione cum Tigurinis, cap. 11.*] Christum vim carnis suæ vivificam Spiritûs sui gratia in nos transfundere, *Calvin. in secunda defensione contra VVestphalum.*] In cœnæ mysterio, per symbola panis & vini Christum nobis verè exhiberi, adeóq; corpus & sanguinem ejus, in quibus omnem obedientiam pro comparanda nobis justitiâ adimplevit: quo scilicet primum in unum corpus cum ipso coalescamus; deinde participes substantiæ ejus facti, in bonorum omnium communicatione virtutem quoque sentiamus. *Calvinus, lib. 4. Institut. cap. 17. §. 11.*] Spiritualem vitam incomprehensibili Spiritûs virtute ex carnis Christi substantiâ in nos diffundi. Substantialiter nos pasci Christi carne & sanguine. *Calvin. lib. de vera participatione carnis & sanguinis Christi in sacra cœna. §. venio nunc ad Gallum.*] Et hanc esse communem Ecclesiarum nostrarum doctrinam, ostendimus superiùs in hypomnemate ad Contensionem 12.

23. Mandationem sacramentalem & corporalem (qualiscunque & cujuscunque rei illa sit) dignis pariter indignisque communem, nisi accedat manducatio spiritualis, non modò inutilem esse, sed etiam exitiosam: & solis dignis eam prodesse per manducationem spiritualem. Manducationem verò spiritualem solis bonis competere, semperque esse salutarem, sive sola sit, sive cum orali, seu cum sacramentali conjuncta. *Luther. in Catech. majore, cap. de sacramento altaris. Concord. in epit. cap. 7. Chemnit. in fundam. cap. 3.*

24. Solam spiritualem manducationem cum sacramenti contemtu non posse consistere. *Luther. in Catechisi. majore, Philip. loco de cœna Domini.* Rectè *Hugo*, Spiritualis (inquit) manducatio, quæ verâ fide percipitur, sine sacramentali, ubi non est contemtus religionis, sufficit.

Hugo de S. Victore in Speculo Ecclesiæ, cap. 7.

25. Nullam illis convivis deesse manducationem in cœna à Christo institutam, vel ad salutem necessariam, vel ad legitimam sacramenti celebrationem pertinentem, qui ritum à Christo institutum servant διανεμόμενοι, sumentes & manducantes ore corporis panem Eucharisticum, & spiritualiter ore interioris hominis manducant corpus Christi. Nam corporalem illam corporis Christi manducationem, dignis pariter indignisque communem, (si qua sit) haberi infallibiliter per visibilem illam manducationem panis. *Concord. in epit. cap. 7. Chemnit. in fundam. cap. 3. Hutter. Irenic. cap. 13. & locor. comm. art. 19. cap. 1. quæst. 4.*

26. Eum qui corporaliter manducat sacramentum, & habet fidem in illa Domini verba, *Pro vobis datur, & effunditur in remissionem peccatorum*, illum verè dignum esse, ac probè paratum, & uti hoc sacramento dignè. *Luther in Catech. minore.* Nullum fidelium, qui sua peccata cum pœnitentia agnoscit, & vivâ fide in Christum credit, sacram Domini cœnam ad judicium sumere, quantacunque fidei imbecillitate laboret. *Concord. epit. cap. 7.* quod tamen ita intelligendum est, ut non sentiatur dignus, qui ulli effato Dominico fidem existimet derogandam: quamvis de interpretatione effati illius in diversas abire possint sententias, absque errore fundamentali, homines digni, adeóque de Christi loquentis veracitate neutiquam dubitantes.

27. Manducationem, communionem & præsentiam corporis Christi spiritualem & salutiferam non impediri locorum intervallis. *Hutter. in Irenic. cap. 13.* [Vide consent. 31.]

28. Corporis Christi in S. cœna manducationem veram realem ac substantialem nullam esse, quæ fiat per commolitionem, deglutitionem, digestionem, aut aliquo naturali vel terreno modo (qualis est manducatio symbolorum & aliorum ciborum;) sed omnem veram realem substantialem corporis Christi manducationem exerceri mystico, supernaturali & cœlesti modo. *Concord. in epitome articulorum controversorum, cap. 4. Chemnit. in fundam. cap. 3. Hutter. in locis, & Irenic. cap. 13.*

29. Spiritualem manducationem corporis Christi esse atque adeò jure dici veram ac realem; quia verè ac realiter in cœna corpus & sanguis Christi à fidelibus convivis non tantùm sacramentaliter, sed etiam spiritualiter, manducatur & bibitur. *Chemn. fundam. cap. 3.*

30. Spiritualem Christi in cœna manducationem esse dignitate superiorem, & effectuum realium nobilissimorum reali productione efficaciorem omni alia manducatione: & Christum in sua ipsius substantiâ nobis arctiùs uniri per accedentem manducationem spiritualem, quam per manducationem corporalem in seipsa spectatam, sive ea sola sit, sive cum spirituali conjuncta. Hæc contensio ex superioribus aliquot consensionibus manifesta est.

31. Quæstionem non esse, quid Dei potentiâ fieri possit, sed quid verbis illis Testamenti sui in SS. cœnæ institutione Dominus discipulis intimarum voluerit. *Chemnit. fundam cap. 3. Calvin. lib. 4. Institut. cap. 17. §. 24.* Et mirabile esse divinæ omnipotentiæ opus spirituale illam nostri cum Christo conjunctionem, quæ neque solâ cogitatione aut mentis intelligentiâ perficitur, neque corporalem in eodem nobiscum loco Christi præsentiam postulat, neque ullis loci rum intervallis impeditur. *Chemnit. cap. 3 fundam.*

Hypomnema de omnipotentia Dei. Vide lib. 11. cap. 7.

30. Næ ille humanitatis jura palàm violat, & officii Christiani desertor manifestarius est, quicunque fratres, omnipotentiam divinam diserte atque apertè, toto pectore ac pleno ore confitentes, non verecundatur detestandæ hæreseos, tanquam divinæ omnipotentiæ negatores ideò arcessere, quòd ipsius placitum aliquod evidenti verbi Dei testimonio destitutum, inevitabilem existiment includere contradictionem, atque adeò quod illo dogmate credendum proponitur, prorsus esse impossibile: cum interim de omnipotentia Dei nulli dubitent: adeò ut si alicujus hac in parte culpæ affines sint, ea non omnipotentiæ divinæ inficiatio sit, sed injusta fortasse dogmatis illius rejectio, ex falsa hypothesi, quâ illud contradictoria simul conglomerare autumant. Meritò sanè fatetur *Balthasar Mentzerus*, Theologus Lutheranus, Deum nec velle, nec posse quicquam suæ naturæ contrarium. Et *Hutterus* concedit, Deum

Mentzerus in exegesi Augustanæ Confessionis, art. 1. sect. 4.

Deum non posse facere aut velle contradictoria simul; hoc enim non esse potentiæ, sed impotentiæ. Nempe testantur sacræ literæ. Deum omnipotentem (cui omnia possibilia sunt, cui nihil impossibile est) non posse abnegare seipsum. Non posse mentiri. Deus lux est, in eo nullæ sunt tenebræ. Nullum mendacium est ex veritate. quicquid uni attributo Dei essentiali repugnat, illud Deus velle aut facere non potest: Contradictoria autem esse simul vera, repugnat entitati & veracitati Dei, à quo promanat & in quo exsistit omnis, quæ rebus creatis competit, entitas & veritas. Deus ἐστὶν, & ἡ ἀληθεια, non est ναὶ καὶ οὔ, sed ναὶ ἀμὴν. quamvis igitur omnia possit τὸ ἀνήκεστα ἐν ἀνθρωπίνῳ καταλῦσαι (ut verbis utamur beati *Athanasii*;) tamen (ut loquitur *Henricus Gandavensis*) non potest Deus facere, ut sint contradictoria simul vera. Sic omnes Scholastici. Hinc illud dictum *Bonaventuræ*; Per miraculum nunquam separatur definitio à definito. Cujus communis axiomatis rationem hanc reddit *Thomas*; quia separare definitionem à definito, est ponere duo contradictoria esse simul. Huc pertinent illa *Augustini* verba; Deus omnipotens est; & cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest, &, quod ait Apostolus, negare seipsum non potest; quam multa non potest, & omnipotens est. Et ideo omnipotens est, quia illa non potest: nam si mori posset; non esset omnipotens: si mentiri, si falli, si fallere, si iniquè agere, non esset omnipotens: quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus qui esset omnipotens. Quocirca (ut sapienter monet beatus *Athanasius*) non debemus τὰ ὐκ ἐφαρμόζοντα τῇ θείᾳ φύσει φάσκειν γίγνεσθαι. Neque τὸ δυνατὸν τοῦ Θεοῦ σὺν κατασκλῶ ἀφρενῶν ὀνόμασι λαμβάνειν. Non licet τὰ ἀπρεπῆ παρ' ἀνθρώποις καινοτομούμενα βεβαιοῦν τῷ λόγῳ, ὅτι πάντα δύναται ὁ Θεός. Sicut è diverso nefas est, ἐπὶ μὲν ἀφαιρέσεως τοῦ Θεοῦ μὴ σωτῆρα μὴ θεοπρεπῆ μὴ φιλάνθρωπα, μὴ σὺν τῆς ἁγίας γραφῆς δοθεῖσι κηρύγμασι, ταῦτα σὺν τὸ ἀδύνατον μεταφέρειν. Præsentiam & manducationem spiritualem corporis Christi, tum in usu S. cœnæ, tum extra ejus usum, non solum veram & realem, sed etiam substantialem esse, non obstante locorum intervallo, docent nostri Theologi, nixi Dei verbo & omnipotentiâ. Carnis autem Christi omnipræsentia vel multipræsentia corporalis in pluribus locis simul, quam Lutherani tuentur, nostris Theologis (cum *Augustino*) videtur impossibilis. Non quod negent Dei omnipotentiam; de qua perspicua & plena inter utrosque consensio est, & à quo pars utraque pro sua doctrinâ argumentum sumit, ut controversia fundamentalis aut divinæ omnipotentiæ negatio hîc nulla inveniatur: sed quod dogma illud quod negant, putent inevitabili laborare contradictione, seu, ut vulgo loquuntur, implicare contradictionem; neque ullo S. Scripturæ evidenti testimonio ab hac absurditate liberari. De hac secundaria controversia Synodus generalis pronunciet, vel amicis inter Theologos colloquiis transigatur. At in fundamento consensum interea agnoscamus, & seruemus unitatem Spiritûs in vinculo pacis.

Hutterus Irenico cap. 24. 2. Timot. 2. 13. Tit. 1. 2. Heb. 6 18. 2. Ioh. 1, 5. 2. Ioh. 2 21.

Henricus Gandav. quolibet. 23. qu. 1. Bonav. in 4. sent. dist. 10. parte 1. qu. 4. Thom. in 4. sent. dist. 44. qu. 2. art. 2. Aug. lib. 1. de symbolo ad Catechumenes, cap. 1.

Athanas. adversus eos, qui naturæ carnis Confessorem loco Trinitatis quaternitatem dicunt dicere. Tom. 2 oper. Athanas. pag. 301. edit. Paris. Græcol. infol. anno Domini 1627.

Aug. lib. 20. contra Faustum cap. 11. supr. §. 19. vide etiam Aug. epist. 6. & epist. 57.

Ephes. 4 3.

31. In recentendis autem Ecclesiarum Evangelicarum de SS. cœnæ Dominicæ mysterio consensionibus, non ea mens nobis, ut omnia illa in quibus consentiunt, pro fundamentalibus doctrinæ Christianæ capitibus habeantur: sed id solum nobis propositum fuit, ut omnibus æquis judicibus manifestum fieret, posse hominem Christianum ea sola tenentem de hoc sacramento, de quibus inter omnes Evangelicas Ecclesias convenit, dignè & fructuosè accedere ad mensam Domini, & sacramentum sumere ad salutem suam æternam: quamvis quæcunque aliæ circa hoc mysterium quæstiones agitantur, aut assertiones proponuntur, de corporali præsentiâ & manducatione etiam indignis communi, vel nesciat, vel non credat: atque adeò eas quæstiones & assertiones non esse fundamentales, in quibus à reliquis Evangelicis Lutherani dissentiunt de hoc mysterio. In quibus tamen *Leonhartus Hutterus* primarium collocat erroris dogma eorum, quos inde nominat Sacramentarios.

Hutterus Irenici cap 3.

Nostrorum candor.

32. Quia autem queri solent de flexuosa, lubricâ & insidiosâ, ut ipsis videtur, nostrorum hominum tractatione & professione consensus: nos, ut viros gravissimos & ab omni fraude alienissimos hoc levemus opprobrio, & scrupulum hunc ac suspicionem paci inimicam alterius partis piis & pacificis fratribus eximamus; age paucis ostendamus, nullam esse justam hac in parte causam diffidentiæ. Nam qui ajunt, se credere, dignis in celebratione cœnæ convivis Christum præsentem esse; dari ac sumi verè, realiter, substantialiter, & mox addunt, spiritualiter, illi non simulant consensum cum Lutheranis de Christi præsentiâ corporali in eodem loco cum symbolis, ejusdemque manducatione corporali etiam ab indignis; sed palàm profitentur, non obstante ista dissensione, sufficere ad retentionem fundamenti eam doctrinam, quam pars utraque confitetur: & præsentiam ac manducationem illam spiritualem ajunt veram esse & realem ac substantialem; neque id jure negari posse. Adeò ut de reali & verâ ac substantiali manducatione & præsentiâ non sit inter eos realis, sed tantùm nominalis controversia sive λογομαχία.

33. Licitiam atque adeò expedientem & prorsus necessariam esse hanc, quæ intenditur ac speratur, Ecclesiarum omnium Evangelicarum sinceram amicitiam, Christianam concordiam, pacem Ecclesiasticam, & sacrorum communionem, pari diligentiâ in reliquis, quæ obtenduntur, vel etiam revera supersunt, quæstionibus controversis demonstrare animus nobis erat; sed ne in immensam dissertatio hæc nostra molem excrescat, hæc pauca Colophonis loco subjiciemus.

De Domini nostri Iesu Christi persona & naturis, &c.

34. De persona & naturis Domini nostri Iesu Christi, & proprietatibus ac operationibus, ad retinendum fundamentum sufficere judicamus ea, quæ in sacris literis expresè leguntur, cum conclusionibus illis Catholicis, quas ex eisdem per consequentias evidentes, contra Samosatenianos, Sabellianos, Arianos, Macedonianos, Apollinaristas, Nestorianos, Eutychianos, Tritheitas, Theopaschitas, Acephalos, Manichæos, Marcionitas, Monothelitas, Felicianos, aliosque id genus hæreticos, deduxerunt ac determinârunt veteres orthodoxi Patres in sex primis œcumenicis, & Constantinopolitano sub *Menna* Patriarchâ, & Lateranensi sub *Martino* Episcopo Romano hujus nominis primo, & Francofurtensi, aliisque ante *Caroli* Magni tempora celebratis Catholicorum Conciliis.

Digitized by Google

De prædestinatione, & gratia, & libero arbitrio.

35. De prædestinatione & gratiâ, de lapsu & libero arbitrio, aliisque ad eam controversiam spectantibus quæstionibus, si post sacras Scripturas, judicio Conciliorum Africanorum & Gallicanorum, in quibus hæresis Pelagiana ejusque reliquiæ olim abdicatæ sunt; & *Augustini*, *Prosperi*, *ac Fulgentii*, eisque consentientium Romanorum illorum Pontificum, qui *Augustini* ejusque discipulorum seculo floruerunt, & *Augustinum* sequuti beati *Lutheri*; si horum omnium judicio & consensu stetur, exsors erit Ecclesia erroris fundamentalis. Scimus, Lutheranis quibusdam Doctoribus improbari quædam de hoc argumento capita doctrinæ Augustinianæ, & ipsum quoque *Lutheram* videri duriusculè quædam loquutum: fruantur illi sanè per nos suo judicio, dummodo *Augustinum*, & *Lutherum*, aliosque illis consentientes Christianos ab errore fundamentali immunes esse fateantur: & tranquillè ac pacificè moderentur quod sentiunt.

Hutter. loc. comm. art. 11 controversia specialis 8. qu. 2. & Irenic. cap 13.

Amemus unitatem & pacem.

36. Utrique meminerimus, non oportere difficultates fidei difficultatibus superaddere, nec multiplicanda esse peccata, aut miracula sine necessitate: nec verba Dei sine necessitate arctanda esse ad intellectum difficilem, ut rectè monuerunt *Durandus* & *Scotus*. Et Apostoli monitu, in eo ad quod pervenimus, eâdem incedamus regulâ, idem sentiamus. quod si quid aliter sentitis, (inquit) hoc quoque vobis Deus revelabit, quibus autem revelat, nisi ambulantibus in via pacis, & in nullam præcisionem deviantibus? Inquit *Augustinus*, lib. 2. de baptismo, cap. 5. *Dico vobis* (ait Dominus noster Iesus Christus) *si duo ex vobis consenserint in terra, de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in Cœlis est.* Vnanimitatem prius posuit; concordiam pacis antè præmisit, ut optata nobis omnia contingant. *Ecce quàm bonum est, & quàm jucundum, fratres habitare in unum.* Paulus Apostolus sacramentum unitatis ostendit, quando unum prædicat corpus, & unam fidem, unum baptisma, unum Spiritum, unam spem vocationis nostræ, unum Dominum, unum Deum. Ecclesiæ unitatem qui non tenet, teneri ab eo fidem negat beatus *Cyprianus*. Et *Ambrosius* negat exhiberi Christo fidem ab his, qui corpus ejus distrahunt. Non habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem; inquit *Augustinus*. qui etiam alibi ait, in nullo aliter sapere, quàm res se habet, Angelicam esse perfectionem, quæ nobis in hac vita non obtingit. Sacramentum autem Eucharistiæ, de quo (proh dolor! inter Evangelicos tam atrox bellum geritur, vocat *sacramentum pietatis*, *signum unitatis*, *vinculum charitatis*,

Durand in 4 sent. dist 11 qu 3 & Scotus ibid. qu. 3 Num. 3. 4 15. & alibi. Phil sp 3 15. 16 Matth 18. 19.

Psal. 133. 1.

1. Cor. 12. 12. Ephe. 4. 4. 5. 6 Cyprian. de unitate Ecclesiæ. Ambros. libro de obitu Satyri. Aug. lib. 3. de baptismo, cap 16. & lib. 2. cap. 5. Tract. 26. in Euang. Iohannis.

37. Atque hæc nobis de hac concordiâ impræsentiarum dixisse sufficiat, ut, depositio fratrum odio, amotis malis suspicionibus, & pulso schismate, unitatem amemus, injurias omnes & quascunque ultro citroque illatas contumelias utrique condonemus, & veritatis simul ac pacis sincero constantique amore, tanquam celeri alarum columbæ cœlestium remigio subvecti, in mutuos amplexus, & ad sancta charitatis oscula grataanter, amanter, unanimiter, properiter convolemus. Quod nobis benignè largiatur omnipotens & Clementissimus noster Deus pacis & veritatis, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui dixit, *Beati pacifici; quoniam ipsi filii Dei vocabuntur.* Ipsi sit Gloria in secula seculorum. Amen.

Epilogus.

Matth. 5. 9.

Ita nos unanimiter sentire SS. Theologiæ Professores, aliique facultatis ejusdem in Academiâ Aberdonensi Doctores; manuum nostrarum subscriptione testamur:

Iohannes Forbesius, *à Corse.*
Robertus Baronius.
Alexander Scrogie.
Guilielmus Lesæus.
Iacobus Sibbaldus.
Alexander Ross.

Mantissa.

Dogmatis Lutheranismi in certum, & evidens, fundamentum inventum in verbis Domini. Dilemma. Lutheranorum incertitudo, & opinionum dissonantia de corporali, & spirituali manducatione corporis Christi.

38. Quando ad verba Christi recurritur, invenimus quidem imperatam manducationem panis in recordationem Christi, id est, sacramenti visibilis manducationem corporalem visibilem, una cum rei significatæ manducatione spirituali: at aliam aliquam manducationem imperati, aut corporalem, & localem corporis Christi præsentiam promitti; quibus tandem Domini verbis demonstrabitur? Aut enim illa, quam Lutherani prædicant, manducatio corporis Christi corporalis una eademq; est cum manducatione illâ, quâ jubentur manducare panem; & sic erit visibilis & carnalis; id quod ipsi negant, Lutherani: aut erit diversa, & sic in verbis Christi sensu proprio ac simplici acceptis nusquam comparet. Et hîc tanta est inter eos incertitudo & explicationis difficultas, ut alii unam eandemque esse profiteantur, in qua sententia fuisse videtur *Chemnitius*, cap. 3. fundamentorum. Et disertè *Conradus Dieterici*, in suis Institutionibus Catecheticis, affirmat unâ manducatione sacramentali cum pane edi verum corpus Christi: alii constituant duas manducationes, specie diversas; ut *Hutterus*, in locis comm. art. 19. cap. 3. & in Ireni. cap. 13. & *Iohannes Gisenius*, in suo Calvinismo, disp. 18. Thesi 49. Negat interim *Hutterus*, corpus Christi per se ac propriè manducari, loc. com. art. 19. cap. 1. q. 4. *Hieremias Nicolai* scribit in sua Lucerna Theologica, Dominum uno eodemq; præcepto corpus suum, pani unitum, simul & junctim, ore corporeo edere jubere. Et hâc esse corporis Christi manducationem propriè dictam, Lucern. lib. 5. cap. 17. §. 3. & §. 14. Et *Balthasar Mentzerus* in sua exegesi August. Conf. in explicatione definitionis sacræ cœnæ, n. 14. ait, corpus & sanguinẽ Christi, propriè loquendo, seu in Grammatica significatione propriâ loquẽdo, edi & bibi.

39. Hæc

39. Hæc non eo à nobis in medium proferuntur, ut contentionis funem ducamus, aut oleum igni addamus, aut fratres in certamen vocemus; sed ut certaminibus & funesto schismati ansam omnem recidamus, ne posthac propter quæstiones istas secundarias, perplexas, & nullo evidenti Dei verbo suffultas, aut in eam partem, quam veram autumant, perspicuè determinatas, detestandæ hujus scissuræ fundamentalem aquam credant esse necessitatem.

Ipse Princeps pacis, Deus benedictus in secula, det Ecclesiæ suæ pacem! Amen.

Iohannis Duræi, τοῦ εἰρηνοδιωκτοῦ, Epistola.

Gratiam & Pacem.

40. Dici non potest, doctissime Forbesi, quanto beneficio, non me, sed Ecclesias Evangelicas affeceris scripto illo, quod mihi publico facultatis S. Theologicæ nomine non ita pridem fuit redditum. Hic jam peregrinationis quondam tuæ fructus, in eximiis ingenii judiciique tui dotibus ad maturitatem perductus, multos pascet & saturabit veritatis deliciis, quos concinnus ferculorum ordo & sapidum perspicui sermonis condimentum ad epulas invitabit: ita nimirum decet Scribas, in regno cœlorum edoctos, ad instar Patrum familiâs è thesauris suis proferre vetera atque nova. Ingratus essem, si tanti muneris præstantiam non agnoscerem. Sed agnosco insuper specialem divinæ Providentiæ concursum in re dirigenda; ita, ut eo tempore mihi tuum offerretur scriptum, quo id fieri convenientissimum erat. Habitus fuerat Cleri hoc in loco conventus: in Conventu creatus Archiepiscopus Vpsaliensis & Episcopus Lincopensis; multaq; alia ad Ecclesiæ, Academiæ & Scholarum reformationem instituta; interque alia meum quoque concordiæ procurandæ institutum publico colloquio ventilatum fuit, jussu supremi Magistratûs. Postquam igitur me audivissent, ad ea, quæ singuli petebant super hac re, respondentem; nihil nobis deesse visum est præter confessionem fundamentalem fidei, ex qua salutaris partium in capitibus hactenus controversis consensio elucesceret, promittebat enim in responso mihi publico nomine concesso, sub finem colloquii, Archiepiscopus Vpsaliensis, qui actioni præsidebat, fore ut non grauatè suam hujus Ecclesiæ Theologi sententiam de confessione (si quæ ipsis perpendenda offerretur) fundamentali, proferrent: sed tamen opus esse, ut ab exteris Ecclesiis eadem illa confessio approbetur: & interea se cum reliquis (donec idipsum fieri possit) cogitare de re tota velle, promiserunt. Cum itaque in eo essem, ut vel ex harmonia Confessionum, vel ex collectis singulorum suffragiis, vel ex ipsa S. Scripturâ specimen aliquod fundamentalis concordiæ ipsis exhiberem: Ecce advenit facultatis vestræ judicium, adeò ad rem ipsam & justo tempore, appositè; ut nihil suprà, illud ergo, Reverendissimi Archiepiscopi nostri Sancti Andreani & vestro nomine, illis obtuli perpendendum. Nunc dubius sum, an hîc diutiùs manendum sit; an verò in Daniam procedendum: nam antequam hoc vestrum de concordia scriptum omnium manus pervolitare, & judicia experiri poterit, (solutus quippe conventus est,) forsan hiems hæc elabetur, quam ego Danicis Theologis non sine fructu impendere potero. Vtinam & reliqua duo capita quæ summatim attigistis, eâdem accuratione pertractâssetis: spero vos publico tantum beneficium non denegaturos, qui tam feliciter hoc primum in concordiæ studio pensum absolvistis, ut meo judicio nihil diligentius, nihil elimatius fieri possit. Ergo, si quis meis hac in parte precibus locus esse possit: ne, quam admovistis huic aratro, manum retrahatis, enixè contendo multa afferri possunt, quæ hoc suadeant; sed ego non utar argumentis apud vos, quos novi vestrâ sponte hisce curis addictos. Videtis discordiarum, in rebus sive Fidei, sive Theologicæ scientiæ, incommoda: hæc tolli vix unquam poterunt in Ecclesiis, nisi fundamentalia à non fundamentalibus, si non exactè, saltem aliquo modo, evidenter distinguantur. Videtis Ecclesiarum necessitatem penè omnimodam, internè, externè, circumquaque, vexatarum, obsessarum, distractarum, dissidiis, disputationibus, hostibus. Videtis vota omnium piorum; suspiria infirmorum; suffragia doctorum; studia consiliaque eminentiorum: agnoscitis denique Dei optimi Max. mandatum de quærenda sectandâque Pace omnibus traditum atque iniunctum, & jam perspicitis, quàm opportunè Deus talenti vobis concessi vsum fructumque applicare velit, ad aliorum ædificationem, nihil addam præter vota, quibus contendam quotidie; ut hunc in vobis Spiritum atque affectum, quo publico prodesse studetis, divina benignitas confirmare dignetur: vosque omnibus aliis spiritûs sui donis auctos, reddat in vinea suâ utilissimos & vobis & aliis operarios. Valete ab eo, qui est

Ista duo capita prolixè explicata sunt in hoc opere, libris 2. 3. 5. ubi de duabus unius Christi naturis, earumque proprietatibus & operationibus: & lib. 8 ubi de prædestinatione & gratiâ Vide etiam lib. 11. cap. 21.

Vestræ pietatis, atque eruditionis.

Saluta quæso meis verbis omnes in hoc opere collegas tuos.

Cultor in Christo observantissimus,

Dabam Holmiæ Suecorum, 16. Kal. Octob. 1637.

IOHANNES DVRÆUS.

Digitized by Google

INSTRVCTIONVM

HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER DECIMVS-QVINTVS,

DE

PRIMATV PETRI

Apoſtoli.

CAPVT PRIMVM.

Quis Primatus conceſſus ſit Petro.

SACRA Scriptura non ſolùm in recenſendis nominibus incipit à *Petro*, ſed etiam eum diſertè vocat πρῶτον, *Primum*, Matth. 10. 2. & alibi Apoſtolorum chorus ſic deſcribitur, *Simon & qui cum eo*, Marc. 1. 36. Ipſe ſæpe pro omnibus loquitur; ut Matth. 16. Iohan. 6. &c. & poſt Chriſti adſcenſionem in medio diſcipulorum Moderatorem agit pro electione *Matthiæ*. Act. 1. Et in die Pentecoſtes dicitur ſtetiſſe *Petrus* cum undecim, & loquutus eſſe pro omnibus, Act. 2. 14. Vnde neceſſe eſt, primum quendam inter Apoſtolos agnoſcamus conceſſum eſſe *Petro* Apoſtolo. Primatum, inquam, ordinis, (qui in omni ſocietate neceſſarius eſt) & cujuſdam præſidentiæ, atque ætatis & reverentiæ. Cujus Primatus intuitu Dionyſio Areopagitæ Petrus appellatur, ὁ κορυφαῖος καὶ πρωτοστάτης τῶν θειοτάτων ἀποστόλων, lib. de Divinis nominibus, cap. 3. (ubi etiam Paulum Apoſtolum magnis laudibus anteponit aliis Apoſtolis.) Et Baſilio Seleucienſi, orat. 17. Πέτρῳ τῷ ἀποστόλων ἀκορυφαίῳ, ὁ τῶν χειρῶν μαθητῶν πρωτοστάτης. Et Epiphanio, κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων, hæreſ. 59. contra Catharos, capite 7. & Hieronymo, *Caput*, lib. 1. contra Iovinianum. Et *Princeps Apoſtolorum*, in Catalogo ſcriptor. Eccleſ. cap. 1. quod vocabulum græcus Hieronymi interpres Sophronius vertit, ἀρχηγὸς τῶν ἀποστόλων. Et eodem ſenſu Synodus Conſtantinopolitana ſub Menna Patriarchâ, actione 4. loquens de Petro Apoſtolo ait, τῷ πρώτῳ τῶν ἀποστόλων, & in Latina editione, *Principis Apoſtolorum*, ut *princeps*, in iſta locutione, idem ſit ac *primus*. Quo ſenſu frequens eſt uſus hujus vocabuli apud ſcriptores Latinos. *Cicero*, libro de optimo genere Oratorum; *Græcorum* (inquit) *oratorum præſtantiſſimi ſunt ii qui fuerunt Athenis: eorum autem princeps facilè Demoſthenes.* Hæc ibi. Demoſtheni adverſarius fuit Æſchines orator, & hos duos *Cicero*, eodem lib. vocat ſummos oratores. *Cæſar*, de bello Gallico, lib. 6. *Et tum ſtatu res erat, ut longè principes haberentur Hedui, ſecundum locum dignitatis Rhemi obtinerent.* Et de bello civili, lib. 1. *Quibus literis nunciiſque Romam perlatis, multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiſcebantur, alii ut Principes talem nuncium attuliſſe; alii ne eventum belli exſpectaſſe, aut ex omnibus noviſſimi veniſſe viderentur.* Et eodem libro; *princepſque decima legio gratias egit.* Eodem ſignificatu *Velleius Paterculus*, lib. 1. iuæ hiſtoriæ; *Aſſyrii principes omnium gentium rerum potiti ſunt: deinde Medi, poſtea Perſæ; deinde Macedones, exinde ſumma imperii ad populum Romanum pervenit.* Hæc Paterculus. Et de ordine rogandi ſententias in Romano Senatu ſcribens *A. Gellius*, lib. 4. Noctium Atticarum, cap. 10. *Ante legem*, (inquit) *quæ nunc de Senatu habendo obſervatur, ordo rogandi ſententias varius fuit. Aliàs primus rogabatur, qui à CENSORE princeps in Senatu lectus fuerat: aliàs qui deſignati Conſules erant. —— C. Cæſar in conſulatu, quem cum M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiam dicitur. Ex eis quatuor principem rogabat M. Craſſum, ſed poſtquam filiam C. Pompejo deſponderat, primum cœperat Pompejum interrogare.* Hæc *Gellius*. Hoc ſenſu *Petrus* Apoſtolorum *princeps*, id eſt, *primus*, Patribus quibuſdam Latinè ſcribentibus dicitur. Nullum tamen habuit *Petrus* ſupra Coapoſtolos aut ſupra Eccleſiam principatum Monarchicum, qualem illi tribuunt Papiſtæ, *Bellarminus* & *Greſerus*, lib. 1. de Pontifice, cap. 10. & *Baronius*, in Annalibus, anno Dom. 33. & alii. Summa enim ſub Chriſto data homini poteſtas Eccleſiaſtica eſt poteſtas Apoſtolica. Poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, πρώτους ἀποστόλους, ſecundò Prophetas, &c. 1. Cor. 12. 28. ideo non immeritò fatetur *Bellarminus*, præeunte *Cyrillo*, in Apoſtolica autoritate contineri omnem poteſtatem Eccleſiaſticam, *Bellarm.* lib. 4. de Romano Pontifice cap. 23. Et ibidem agnoſcit, præeuntibus *Cypriano* & aliis Patribus, Apoſtolis omnibus dari per illa verba, *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*; quod Petro fuerat promiſſum per illud, *Tibi dabo claves*; & poſtea exhibitum per illud; *paſce oves meas.* Atque adeò omnibus datam eſſe juriſdictionem plenìſſimam, etiam exteriorem, immediatè à Domino. Et Apoſtolicam dignitatem, quæ omnibus data eſt, eſſe primam & ſupremam dignitatem in Eccleſia. Vide Irenicum noſtrum, libro ſecundo, capite undecimo, propoſitione 15.

Matth. 10. 2. Marc. 1. 36.

Act. 2. 14. Petri Primatus.

Petrus Apoſtolorum Coryphæus, Præſes, caput, Princeps, id eſt, primus. Vide c. 4. §. 13

Princeps quidem, id eſt, primus, non tamen Monarcha fuit Petrus.

Apoſtolica dignitate, quæ omnibus Apoſtolis æqualiter data eſt, nulla ſub Chriſto ſuperior eſt in Eccleſia, vide cap. 4. §. 6

Ioan. 20. 21. Matth. 16. 19. Ioan. 21. 16. 17.

Vide Irenic. noſtr. Lib. 2. Tract. 2. Quæſtionem diſputat. Primo.

2. Con-

Bellarmini & Gretseri doctrina de Monarchia Petri.

2. Contendit tamen Bellarmi us, hæc non obstare monarchiæ Petri. Omnes enim (inquit) fuerunt capita, rectores, & pastores Ecclesiæ universæ; sed non eodem modo, quo Petrus. Illi enim habuerunt summam atque amplissimam potestatem ut Apostoli, seu legati? Petrus autem ut Pastor ordinarius. Deinde ita habuerunt plenitudinem potestatis, ut tamen Petrus esset caput eorum, & ab illo penderent; non è contrario. Atque hoc est quod promittitur Petro, Matth. 16. cum ei soli coram aliis dicitur; *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Bellarm. lib. 1. de Romano Pontifice cap. 11. prope finem capitis. Idipsum repetit cap. 12. §. *Dices si non.* & §. *Vt autem.* In cujus loci defensione Gretserus, Petrum (inquit) vocat Bellarminus præfectum & pastorem ordinarium; quia ei in plenitudine clavium hoc est, potestatis, successum est, & succederetur usque ad finem mundi. Reliquos Apostolos nominat legatos, & quasi extraordinarios Pastores; quia potestatis illius, quam post Petrum plenam acceperant, nullum successorem reliquerunt. Hæc Gretserus in defensione Bellarmini, lib. 1. de Romano Pontifice, cap. 12. col. 562. D. Verba Bellarmini loco posterius citato, hæc sunt; Vt autem intelligeremus hanc summam potestatem collatam Apostolis omnibus, ut legatis, non ut Pastoribus ordinariis, & cum quadam subjectione ad petrum, soli petro dicitur, Ioan. 21. *Pasce oves meas*: quemadmodum soli illi dictum erat, *Tibi dabo claves.* Claves enim Regni, ut principalis & ordinarius præfectus, tunc solum accepit, cum audivit; *Pasce oves meas.* Tunc enim etiam Apostolorum fratrum suorum cura ei commissa est. Hæc Bellarminus, lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 12. §. *Vt autem.* At certè, si sibi constare volunt Doctores isti Pontificii, cum fateantur, cum Catholica antiquitate, eandem plenissimam potestatem datam esse omnibus Apostolis, quæ Petro data est quando ei dictum est, *Pasce oves meas*, necesse est fateantur, non minus reliquis Apostolis & eorum unicuique demandatam esse curam Petri aliorumque Apostolorum, quàm Petro demandata sit cura aliorum Apostolorum. Pastores sunt omnes; (inquit Cyprianus) sed grex unus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus unanimi contensione pascatur. Cyprian. lib. de unitate Ecclesiæ.

Matth. 16. 18.

Eiusdem doctrina refutatio.

Cyprian.

Hilar. Pictav.

3. *Hilarius*, lib. 6. de Trinitate, sic per Apostrophen compellat Apostolos? Vos ô sancti & beati viri, ob fidei vestræ meritum claves Regni cœlorum sortiti, & ligandi atque solvendi in cœlo & in terra jus adepti. Hęc Hilarius, unde constat, ex mente Hilarii, quæ promittuntur Petro Matth. 16. intelligenda esse promitti omnibus Apostolis, & omnibus data esse.

Baronii doctrina de Monarchia Petri.

4. Bellarminus, lib. 1. de Romano Pontifice cap. 11. contendit petram illam, super quam Dominus ait se ædificaturum Ecclesiam suam Matth. 16. esse Petrum Apostolum. Baronius pro hac interpretatione allegat multorum veterum auctoritatem, in Annalibus, anno Dom. 33. ubi etiam ex illis Domini verbis elicit principatum quendam ac Monarchiam, quam ait Dominum contulisse Petro, ac in ejus successores propagasse. Interim fatetur, Christum ipsum esse Basin, ac totius structuræ fundamentum, juxta illud Pauli; *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus:* 1. Corinth. 3. & subjungit hæc verba; Sicut nemo potest fundamentum aliud ponere præter id quod positum est, quod est Christus: ita nemo revellere aut convellere unquam poterit Ecclesiæ fundamentum à Christo positum atque firmatum, quod est Petrus & qui ei legitimè succedunt. Hæc Baronius. Hanc distinctionem adhibet Gretserus: Christum esse primarium fundamentum; Petrum & successores secundarium fundamentum. In defensione Bellarmini, lib. 1. de Romano Pontifice, cap. 10.

1. Cor. 3. 11.

Apostoli omnes ex æquo fundamenta.

5. Respondens autem Bellarminus ad objectionem illam ex sacris scripturis & Patribus sumptam, (lib. 1. de Romano Pontifice, cap. 11.) quà dicitur, omnes Apostolos esse fundamenta Ecclesiæ non secus ac Petrus est, & æquè super omnes fundari Ecclesiam: Respondeo, (inquit,) tribus modis Apostolos omnes fuisse Ecclesiæ fundamenta, sine ullo tamen Petri præjudicio. *Uno* modo, quia ipsi primi Ecclesias ubique fundarunt: nec enim Petrus convertit ad fidem totum orbem terrarum, sed alias regiones Petrus, alias Iacobus, alias cæteri ad Christum adduxerunt, Quare beatus Paulus Rom. 15. *Sic*, inquit, *prædicavi, non ubi nominatus Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem.* Et 1. Cor. 3. *Vt sapiens architectus fundamentum posui; alius autem superædificavit.* Atque hoc modo ex æquo sunt Apostoli fundamenta. Id quod significatum credimus, Apocal. 21. *Altero* modo dicuntur fundamenta Ecclesiæ Apostoli & Prophetæ, ratione doctrinæ à Deo revelatæ. Siquidem fides Ecclesiæ nititur revelatione, quam habuerunt à Deo Apostoli, & Prophetæ. Nec enim semper revelantur Ecclesiæ novi articuli, sed in ea doctrinâ Ecclesia acquiescit, quam Apostoli & Prophetæ à Domino didicerunt, & prædicatione, vel literis, ad posteros mandaverunt. Atque hac ratione *superædificamur*, ut Apostolus ait ad Ephes. 2. *super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* Nec in his duobus major est Petrus cæteris, sed (ut Hieronymus ait,) super omnes ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidatur. *Tertio* modo dicuntur fundamenta omnes Apostoli, ratione gubernationis. Omnes enim fuerunt capita, rectores & pastores Ecclesiæ universæ, sed non eodem modo, quo Petrus. Illi enim habuerunt summam atque amplissimam potestatem ut Apostoli, seu legati, &c. ut supra. Hæc Bellarminus, lib. 1. de Romano Pontifice, capite 11. Iam si ex eis quæras, fuerintne Apostoli reliqui fundamenta primaria, an secundaria? in has redigentur angustias, ut neutrum concedere possint, salvâ eâ prærogativâ, quam Petro tribuunt. Nam primarium fundamentum est Dominus noster Jesus Christus: secundarium autem fundamentum & petram fundamentalem regentem & sustentantem totum ædificium, & quidem singulariter ac jure proprio, ajunt esse Petrum Apostolum, ejusque successores, Romanos Pontifices. Unde sequitur, reliquos Apostolos non nisi in tertio quodam ordine esse fundamenta, & ipsos Apostolos super Petrum ejusque successores Romanos Pontifices, Apostolis aliquibus contemporales, tanquam super fundamentum nobilius, ædificatos esse, & cum quadam subjectione pependisse à Petro, Petrique successore Episcopo Romano, tanquam à capite & monarchâ totius Ecclesiæ, ipsorumque adeò Apostolorum. Quod absurdum est commentum, & gratis nuper excogitatum, sine auctoritate S. Literarum & contra mentem orthodoxæ antiquitatis. Interim contradictionis laqueum

Hieronym. lib. 1. contra Iovinianum.

Bellarmini exceptio.

Eiusdem refutatio.

Digitized by Google

laqueum induere videtur Bellarminus, capite citato, dum asserit, Petro esse commissum regimen totius Ecclesiæ, præcipué circa fidem: Et postea concedit, ratione doctrinæ non esse Petrum majorem cæteris, sed super omnes ex æquo Ecclesiæ fortitudinem solidari. Non evitabit contradictionem, nisi concesserit, regimen Ecclesiæ circa fidem concessum esse Petro cum reliquis Apostolis communiter; id quod Catholica docuit antiquitas: non autem soli Petro, ut Monarchæ singulariter; quod nuper commenta est Papistica novitas.

Bellarminus sibi contradicit.

6. Figmentum disparis successionis discutietur opportunius sequente libro. Interea de primatu ordinis, & honoris, quem secundùm sacram scripturam, cum Catholica antiquitate, concedimus Petro, notanda temporis circumstantia, & ordinis atque honoris significatio, nominum etiam, quibus Petrum orthodoxi Patres ornarunt, sensus investigandus est.

CAPVT SECVNDVM.

De circumstantia temporis, quo competebat Petro primatus ordinis, & honoris.

PRimatus Petro datus est, antequam confessionem illam ederet, Matth. 16 *Tu es Christus, Filius Dei viventis*, atque adeò antequam audiret, *Tu es Petrus, & super hanc petram. Tibi dabo claves. Pasce oves meas.* Nam jam ante diserte dicitur πρῶτος, *primus*, Matth. 10. 2. & chorus Apostolorum sic describitur, *Petrus & qui cum eo.* Marc 1. 36. Neque quia solus loquutus est, Matth. 16. ideo factus est primus, seu Princeps, & os Apostolorum; sed quia jam erat Princeps, seu primus & os Apostolorum, & virtute, ac fervore alios anteibat: ideo solus pro omnibus respondit, dicens, *Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes; & nos credimus, & novimus, te esse Christum illum Filium Dei viventis.* Ioan. 6. 68. 69. Et postea alio tempore; *Tu es Christus Filius Dei viventis*, Matt. 16. 16. Hinc *Ambrosius.* Cum (inquit) diceretur vulgi sententia, *Petrus* tacebat. Taces ergo *Simon*, & respondentibus aliis adhuc taces, cum ipse sis primus, qui etiam non interrogatus interrogas? —— ubi audivit, *vos autem quid me dicitis?* statim loci non immemor sui primatum egit. Primatum confessionis utique non honoris: primatum fidei; non ordinis. —— Hic est ergo *Petrus* qui respondit præ cæteris, imò pro cæteris; & ideo fundamentum dicitur; quia novit non solum proprium, sed etiam commune servare. *Ambros.* lib. de incarnationis mysterio, cap. 4. Et *Eusebius* scribit, contra Simonis Magi præstigias, Romam; Deo ducente, venisse Petrum fortem & magnum inter Apostolos, & ob virtutem reliquorum omnium præloquutorem, ὁ καρτερὸς μέγας τῶν ἀποστόλων, ὁ ἀρετῆς ἕνεκα τῶν λοιπῶν ἀπάντων προήγορος Πέτρος. *Euseb.* lib. 2. histor. Eccles. κεφ. ιδ'. cap. 13. & *Chrysostomus* ait in Matth. 16. 15. Τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος, ὁ πανταχοῦ δημώδης, ὁ τῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος, πάντων ἐρωτηθέντων, αὐτὸς ἀποκρίνεται. id est, os Apostolorum Petrus, semper fervidus, chori Apostolorum coryphæus, cunctis interrogatis, ipse respondet.

Ioan. 6. 68. 69. Matth. 16. 16.

Matth. 16. 15. 16.

Vide c. 3. §. 3.

CAPVT TERTIVM.

De significatione ordinis, & honoris.

ORdo vel significat eam rerum dispositionem, quæ confusionem excludit: hunc ordinem commendat Apostolus, dicens, *Omnia decenter & ordine fiant.* 1. Cor. 14. ult. vel gradum & officium sacrum, ut Hebr. 7. 11. *Secundum ordinem Melchisedec: secundum ordinem Aaron.* Primatus ordinis Petro datus est inter Apostolos, priore illâ significatione ordinis, secundùm quam significationem Petrus primus fuit inter pares: sicut inter pares Franciæ primus olim fuit Burgundus. Posteriore autem sensu si accipiatur ordo, omnes Apostoli fuerunt primi, juxta illud, πρῶτον ἀποστόλους 1. Cor. 12. 28.

1. Cor. 14. 40. Hebr. 7. 11.

2. Honor alicui exhibetur, vel intuitu gradûs & officii, in quo collocatus est; vel intuitu primatûs ordinis in eodem cum aliis officio & gradu; vel propter virtutem personalem. Petro, in secunda & tertia acceptione honoris, primatus honoris datus est: at in prima acceptione honoris, hoc erant utique & cæteri Apostoli quod fuit Petrus, pari contortio prædíti & honoris & potestatis; ut loquitur Cyprianus, lib. de unitate Ecclesiæ. Per has distinctiones facile est perspicere, quo sensu Ambrosius, lib. de incarnat. mysterio, c. 4. Primatum Petri vocaverit primatum confessionis; non honoris: primatum fidei; non ordinis.

Supra, c. 2.

CAPVT QVARTVM.

Explicatio nominum & locutionum encomiasticarum, quibus Petrum Apostolum ornarunt Catholici Patres.

NOminum, quæ Petro tribuuntur in veterum scriptis & encomiasticarum de Petro loquutionem, tria sunt genera. 1. Quædam primatum illum, quem Petro concessum ostendimus, vel eximias quasdam in Petro virtutes respiciunt. 2. Quædam excellentiam & onus indicant muneris Apostoli, quod erat omnium Apostolorum commune officium, ejusque jura omnia omnibus ex æquo concessa. 3. Quædam mixti generis sunt, & primatum illum, vel virtutem Petri personalem, cum dignitate ac potestate Apostolica junctim comprehendunt.

2. Primi generis sunt hæ & hujusmodi aliæ indigitationes, & loquutiones, quibus Petrus dicitur primus, & apud Hieron. in catalogo, eodem sensu, princeps Apostolorum (id est, primus Apostolorum, ut docet Isaacus Casaub. exerc. 15. diatrib.

Vide supra, cap. 1 §. 1.

diatrib. 12. pag. 377. edit. Londin. ann. 1614.) & caput, coryphæus, os Apostolorum, ob virtutem præloquutor omnium, ὁ πανταχοῦ θεσπέσιος ἀνὴρ καὶ ἔξαρχος, ἀείχηρος, ἀστόμαστος, &c. quæ ordinis vocabula sunt, non dominationis: ut rectè monet Ilaacus Casaubonus, Exercit. 15. contra Baron. num. 12. Secundi generis loquutiones sunt illæ, quibus Petrus vocatur fundamentum Ecclesiæ, petra, ἄκρον, columna, firmamentum, pastor universæ Ecclesiæ, cui ovium Christi cura demandata est, ὑπὲρ τῆς ὅλης οἰκουμένης ἀπάσης φροντίζων, &c. totius orbis curam gerens, &c. Hæc enim ex æquo omnibus conveniunt Apostolis, Tertii generis loquutio de Petro est illa Chrysostomi, in Act. cap. 1. vers. 15. ἡ μὲν θεμελίος ἡ μία ἐστὶ καὶ ἐπὶ ταύτης ἅπαντες οἰκοδομοῦνται· ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ χοροῦ πάντων ἐστὶν ὁ δὲ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων μόνων. Et ut fervidius, & ut cui a Christo concreditus est grex, & ut chori primus. Item prolixior illa ab eodem Chrysostomo laudatio Petri, in sermonibus sive homiliis in diversas sacrarum scripturarum ἀποκοπὰς, serm. 32. in parabolam debitoris decem millium talentorum. Tom. 5. edit. Savil. Πέτρος ὁ τοῦ Χριστοῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος, τὸ στόμα τῶν μαθητῶν, ὁ σύλλογος τῆς ἐκκλησίας, τὸ στήριγμα τῶν πιστῶν, ὁ τῆς οἰκουμένης θεμέλιος, ὁ τῆς οἰκουμένης οἰακοστρόφος, ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἐθνῶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνων, ὁ παντοῦ θερμὸς καὶ παρρησίας γέμων, αὐλὸς δὲ ἁγίου πνεύματος. Petrus chori Apostolorum coryphæus, os discipulorum, columna Ecclesiæ, firmamentum fidei, confessionis fundamentum, piscator orbis, qui genus nostrum a profundo erroris ad cœlum reduxit, qui ubique fervens & libertatis plenus, pleniori autem dilectionis, quam libertatis. Hæc Petri descriptio continet quædam primi, & quædam secundi generis nomina, illud verò ὁ τῆς ὁμολογίας θεμέλιος, *confessionis fundamentum*, ut cumque genus insinuat, tum quod ut reliquorum Apostolorum os & princeps aliis fidentibus eos omnes confessione anteverterit, tu etiam quod sic fundamentum, id est, sapiens architectus ponens fundamentum, qui honor est illi communis cum reliquis Apostolis.

3. Nomina autem & attributa secundi generis convenire ex æquo omnibus Apostolis, imò etiam quædam primi generis, aliis etiam Apostolis & Pastoribus tribui, partim patet ex eis quæ superius monebamus, & apertius etiam patebit ex eis quæ nunc subjiciam.

4. *Hesychius*, presbyter Hierosolymitanus, in Encomio in beatum *Thomam*, [in Bibliotheca *Photii*, codice 269.] loquens de beato *Andrea* Apostolo, σάλπιγξ (inquit) ἠχηρὰ Ἀνδρέας, ὁ τοῦ Χριστοῦ θεσπέσιος κῆρυξ, ὁ ἀστόμαστος τῆς οἰκουμένης σύλλος, ὁ πρὸ Πέτρου Πέτρος, ὁ τοῦ θείου μυστηρίου ἐκλεκτὸς, ὁ τῆς ἀρχῆς ἀπάρχη. quæ verba Andreas Schottus Iesuita, Photii Latinus interpres, sic reddidit; Sacra illa tuba Andreas, primus Apostolorum fortis, prima Ecclesiæ columna, ante Petrum petra, fundamenti fundamentum, initii primitiæ. Idem Hesychius in Iacobum fratrem Domini [in Bibliotheca Photii, codice ducentesimo septuagesimo quinto.] Quomodo (inquit) prædicabo [ἐγκωμιάσω] Christi servum & fratrem, ἢ τῆς γῆς περιβολὴν ἀρχιερέα ἅγιον, ἢ τὸν ἱερὸν ἡγούμενον, ἢ ἀπόστολον ἐξαίρετον, ἢ ἐν κεφαλαίοις κορυφαῖον, ἢ ἐν λύχνοις ὑπερλάμποντα, ἢ ἐν ἀσκοῖς ὑπερφυσήσαντα. Πίστεως δημηγορεῖ, ἀλλ' Ἰακώβου νομοθετεῖ, &c. id est, (interprete Schotto) novæ Hierusalem summum ducem, sacerdotum principem, Apostolorum caput, in capitibus verticem, in Lampadibus superfulgentem, & inter alia maximè illustrem. Petrus prædicat, Iacobus decernit, &c. Certè ipsa divina Scriptura in collegio Apostolorum honore & potestate parium, Iacobum hunc & Cephas & Ioannem ait videri columnas, Galat. 2. 9. Et Paulus Apostolus plures in eo collegio agnoscit eminentissimos, & his septum æquat, λοιπὸν γὰρ, μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Existimo enim, me nihilo inferiorem fuisse summis Apostolis. 2. Corinth. 11. 5.

Galat. 2. 9.

2. Cor. 11. 5.

5. Prærogativas quasdam personales à Christo, cum illis adhuc familiariter ac re obitum suum degente, quibusdam præ aliis concessas esse cernimus: solis Petro & Zebedæi filiis nova indita sunt nomina, hi tres soli admissi sunt ad αὐτόψιαν illustris illius metamorphoseos Domini in monte, Matthæi 17. & gravissimi angoris ejus in horto Gethsemane, Matth. 26. 37. Petro dixit, da eis pro me & te, Matthæi 17. ubi nominato Christo, intelligi videtur etiam totus discipulorum ejus chorus. Additur autem nomen Petri, quia erant tunc in domo Petri, da eis pro me & te, id est, pro me meoque comitatu; & pro te etiam dabis id quod debes qua possessor hujus domus, & pater tuæ familiæ. Iohannes tamen Christo propior in mensa, & interioris quod immodo admissionis, adeo ut Petrus innuat ei, ut scisciteur quemnam Dominus intelligat traditorem. Iohannes autem incumbens in pectus Iesu, dixerit ei; Domine, qui est hic jusque voto Dominus benignè respondens satisfaciat. Iohannis 13. 23. 24. &c. Et post Domini ascensionem Iacobus alter annumeratur columnis, & primò nominatur, Galat. 2. 9. de quo Iacobo scribens Epiphanius, hæresi septuagesimâ octavâ, paragrapho septimo, ait; ἡ πρώτη ἕδρα τῶν ἁγίων τῆς ἐπισκοπῆς, ὧν πεπίστευκε κύριος ἡ ὄψιν αὐτοῦ ὅλη τῆς γῆς πρώτη, ὃς ἦν ἐκλεκτὸς ἀδελφὸς τοῦ κυρίου. Id est, (interprete Dionysio Petavio Iesuita.) Idem ille primus Episcopalem cathedram cepit, cum ei ante cæteros omnes suum in terris thronum Dominus tradidisset, qui quidem Domini frater est vulgo nominatus. Hæc, quæ commemoravimus, diversitatem quandam indicant donorum atque ornamentorum personalium inter Apostolos; at non important dominationem, imperium, aut sublimiorem potestatem Ecclesiasticam ex officio, ad eos qui columnæ videbantur pertinentem supra cæteros Apostolos: omnes enim ex æquo acceperant plenitudinem Apostolicæ potestatis, in qua omnis potestas Ecclesiastica continetur.

Matt. 17. 27

6. *Chrysostomus*, homilia de utilitate lectionis scripturarum, &c. Tom 8. edition. Savilianæ, pagina centesimâ decimâ quartâ, docens quid nomen Apostolorum continet, ait; οὐ φιλόν ἐστι τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς ἐστι σεμνηγορία τὸ χῆς μεγίστης, ἀρχῆς τῆς ἀνθρωποκτόνου, ἀρχῆς τῆς ἄνω. καθάπερ γὰρ οἱ τῶν βιωτικῶν πράγματα ἴσοι ἀλλήλοις καὶ πολλοί, οὐ πάντες δὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας, ἀλλ' αἱ μὲν μείζονες, αἱ δὲ ἐλάττους, ——— ὕπου γὰρ τὰ τοιαῦτα πολλοὶ ἄρχουσι, οὐ πάντες δὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας, ἀλλ' οἱ μὲν πασῶν διαφέρουσιν ἡ τῆς ἀπορροῆς ἀξία. ——— ὁ μὲν ἐφῆς ἄρχων ὅτι παρ' ἡμῖν ὁ δάσκαλος ἐξελαύνει ἄρχων ὅτι παρ' ἡμῖν ὁ ποιμὴν καὶ διδάσκαλος, ἄρχων ὅτι πάμμακαρ ἀλλὰ τούτων ἁπάντων μείζων ἐστὶν ἀρχὴ ἡ ἀποστολική. ——— αὐτῷ τῷ Παύλῳ ἀκούσωμεν ἀριθμοῦντος τὰς ἀρχάς, καὶ ὅτι πολυπλοκώτερόν ἐστι τὸ

Apostolico officio, quod omnibus Apostolis ex æquo datum est, nullum à Christo constitutum est in Ecclesia sublimius. Vide cap. 1. §. 1.

2 Cor. 11. 28. τῶν ἀποστολικῶν καθίζοντος. τί οὖν ὅτος φησὶν Ο ὺς μὲν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, εἶτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων. εἶδες κορυφὴν ἀρχῶν, εἶδες ὕψηλον καθήμενον ἀπόστολον, καὶ οὐσίαν οὐ ἐπίνου οὔτε. ὕπτι αἴσθησαι, —— οὐκ ἀρχὴ δὲ μόνον ἐστὶν ὁ ἀπόστολος τῶν ἀλλων ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπόθεσις καὶ οὖζα, id est. Non est hoc nudum nomen, sed à principio est appellatio principatus maximi, principatus spiritualis, principatus superni. Quemadmodũ enim in hujus vitæ negotiis multi sunt principatus; non tamen omnes ejusdem dignitatis, sed alii majoris, alii minoris. —— sic etiam spiritualium multi quidem principatus, non omnes tamen ejusdem dignitatis, omnium autem maxima est Apostolatus dignitas. ——— Propheta princeps est; apud nos qui dæmonas expellit princeps est: apud nos pastor & doctor princeps est spiritualis: at omnibus istis major est principatus Apostolicus. —— Ipsum Paulum audiamus enumerantem principatus, & in sublimiori loco collocantem Apostolicum principatum.) Quid igitur hic dicit? Et quosdam quidem posuit in Ecclesia, primùm Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores & pastores: deinde dona sanationum. Vidistine verticem principatuum? vidistine sublimem sedentem Apostolum, & neminem illo priorem, neque superiorem. —— Apostolatus autem non tantùm est principatuum aliorum principatus, sed etiam basis & radix. Et in eadem homilia, pag. 115. ait de Paulo Apostolo, ὅτι ἡ οἰκουμένη ἀντιλαμβάνεται πάσης, καὶ διακυβέρνα τὰς ἐκκλησίας. quod orbem susceperit universum, & gubernaverit Ecclesias. Et ibidem loquens de omnibus Apostolis, ait; ἄρχοντες γὰρ εἰσὶ τοῦ θεοῦ χειροτονηθέντες οἱ ἀπόστολοι ἀρχοντες, οὐκ ἔθνη καὶ πόλεις διαφόρους καμβάνοντες, ἀλλὰ πάντες κοινὴ τὴν οἰκουμένην ἐπιτραπέντες. Principes enim à Deo ordinati sunt Apostoli: principes, non accipientes gentes & urbes diversas, sed omnibus in communi concreditus est orbis terrarum. Et homil. 33. in Act. Apostol. cap. 15. Iacobum laudat, quod Petrum & Paulum passus sit prius loqui in Concilio Hierosolymitano, cum ipse Iacobus fuerit τὴν ἀρχὴν ἐγκεχειρισμένος, in principatu constitutus. Et quod duriorem sermonem Petro concesserit, ipse verò Iacobus mitiore oratione usus sit, id enim decere eos qui sunt ἐν μεγάλῃ δυνάμει, in magna potestate, ut duriora aliis dicenda relinquant, ipsi verò mitiora loquantur. Idem in prologo (quæ in editione Savilianâ est homilia prima,) in Evangelium Ioannis, de Iohanne Apostolo, ait, quod sit ὁ σύλος τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν, ὁ τὰς κλεῖς ἔχων τῆς σοφίας, columna omnium toto orbe Ecclesiarum, claves habens cœlorum. Tomo secundo, pagina quingentesima quinquagesimâ quintâ, lin. ultimâ, editionis Savilianæ.

1 Cor. 3. 2.

7. Idem Chrysostomus, homilia contra hæreticos, & in petitionem matris filiorum Zebedæi, Tom. 5. homil. 33. pag. 209. edit. Savil. ait de Paulo Apostolo, quod sit ἁπάντων ἀληθῶς ἄμεινον, ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, ὁ τυμφανὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ τῆς ἐκκλησίας φυτουργὸς, ὁ σίος ἀρχιτέκτων, τῶν ἀποστόλων μείζων, omnibus hominibus præstantior, orbis terrarum doctor, adductor sponsæ ad Christum sponsum, Ecclesiæ plantator, sapiens architectus, Apostolis major. majorem autem dicit, propter majorem laborem, adeóque majorem gloriam, quia unusquisque propriam mercedem accipiet secundùm propriũ laborẽ. Et homiliâ priore in illa verba, *Salutate Priscillam & Aquilam*, quæ est homilia quadragesima septima, ejusdem tomi quinti, de eodem Apostolo Paulo scribit, ὅτι πᾶν οἰκουμένην ἅπασαν ἐγκεχειρισμένος, quod totius orbis ei cura commissa sit. Παύλου λαμπρότερον οὐδὲν ὦ, Paulo illustrius nihil fuit. Et ibidem eundem Apostolum vocat, πᾶν γλῶτταν τῆς οἰκουμένης, καὶ τὸ φῶς τῆς ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ σημεῖον τῆς πίστεως, καὶ τὸν σύλον καὶ τὸ ἔδραίωμα τῆς ἀληθείας (al. ἐκκλησίας,) linguam orbis, lucem Ecclesiarum, fundamentum fidei, columnam & firmamentum veritatis. [al. Ecclesiæ.] Et eodem tomo, homiliâ centesimâ sexagesimâ septimâ, (cujuscunque auctoris illa sit) quæ est in coryphæos Apostolorum Petrum & Paulum, τί γὰρ Πέτρου μεῖζον; τί δὲ Παύλου ἴσον; quid enim Petro majus? quid autem Paulo æquale? Et eâdem homiliâ de ambobus dicitur; τοῦτο μὲν ἄνω τὰς κλεῖς εἰληφότες, τοῦτο δὲ κάτω λύειν καὶ δεσμοῦν τὰς ἁμαρτίας ἐξουσίαν ἔχοντες, qui eorum quidem quæ supra sunt, acceperunt claves; eorum autem quæ infra sunt, solvendi & ligandi peccata potestatem habentes. Item, ὡς σύλοι τῆς ἐκκλησίας, οἱ μεγάλοι τῆς οἰκουμένης φωστῆρες, columnæ Ecclesiæ, magna orbis luminaria. Et homiliâ centesimâ sexagesimâ octavâ, (quæ etiam in ἀμφισκελλομένοις censetur) de duodecim Apostolis dicitur, quod sint ὑρθοδοξίας ἀμεταθέτοι σύλοι, τῆς ἐκκλησίας πίτρα, τῆς βασιλείας σκῆπτρα, τοῦ κοσμικοῦ σεσεισμένου, rectæ doctrinæ columnæ immotæ, petra Ecclesiæ, regni sceptra, gregis præfecti. Et Petrus ac Paulus dicuntur ibidem coryphæi Apostolorum, & Paulus ὁ ἐξ ἐσχάτου στρώτος, expostremis primus. Chrysostomus, eodem tomo quinto, homiliâ quadragesimâ octavâ, paginâ trecentesimâ vigesimâ septimâ, lin. decimâ sextâ, Pastores Ecclesiarum vocat τοὺς ἄρχοντας, principes, seu præfectos.

Quid Petro æquale? quid Paulo æquale?

8. Πέτρος τε καὶ Ἰωάννης ἰσότιμοι ἀλλήλοις, Petrus & Ioannes inter se honore æquales, inquit Cyrillus Alexandrinus, cum Synodo Alexand. epistolâ ad Nestorium, in prima parte Concilii Ephesini œcumenici, paginâ 209. Tomo 2. Conciliorum, edit. Parisiensis, anno 1636. Iohannes Damascenus Petrum & Iacobum & Iohannem vocat Apostolorum coryphæos, τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, oratione de Christi transfiguratione in monte. Idem Damascenus, in sua epistolâ de ter-sancto hymno, Iordanem cœnobiarcham (ad quem scribit) vocat columnam & firmamentum veritatis, paginâ 729. C. editionis Latinæ Billii, Parisiis, anno 1619. Antiquæ illæ Ecclesiæ, Lugdunensis & Viennensis, in sua epistolâ de martyribus, apud Eusebium, libro quinto, histor. Ecclesiast. capite primo, Attalum dicunt fuisse semper columnam & stabilimentum [σύλον καὶ ἑδραίωμα] Christianorum illic degentium.

Petrus & Ioannes inter se honore pares.

9. *Gregorius Nazianzenus*, oratione 18. ait *Cyprianum* præsedisse non solum Carthaginensi Ecclesiæ, neque soli Africæ, sed etiam toti Occidenti, & ferè etiam ipsi Orientali atque Australi & Septentrionali oræ. Idem Nazianzenus, initio orationis 19. Basilium magnum vocat σύλον, καὶ ἑδραίωμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ πίστεως ἔρεισμα, columnam & firmamentum Ecclesiæ, fidei fulcrum. Et, oratione 20. Ecclesiam Cæsariensem in Cappadocia, cui Basilius præerat, appellat τὸν ἔσοπτρον καὶ ἀντηρίσασον τοῦ ἐκκλησιοῦ μητέρα. Et Basilium, σφετὸν τῆς τῆς ἐκκλησίας. Et superiùs Hierusalem

Digitized by Google

rusalem verè metropoliten, ἔξαρχον, ἱσταμενὸν τ̃ δι' πίστεως σωζομένων. Et orat. 21. ait Athanasium universo terrarum orbi præfectum fuisse, eundemque vocat cornu salutis, lapidem angularem, τ̃ κύλον τ̃ σωτηρίας. Idem Nazianzenus, epistolâ 29. al. 74. Eusebium Episcopum Samosatenem, vocat, κύλον κ) ἰδρύσαντα τ̃ σωτηρίας, κανόνα πίστεως. & epist. 38. al. 28. ad Simpliciam, scribens de Basilio magno, eum vocat τὸ τ̃ πίστεως ἔρεισμα, τ̃ τ̃ ἀληθείας κανόνα, κ) χαρακτῆρα τ̃ σωτηρίας. Gregorius Episcopus Alexandrinus, scripsit vitam Ioannis Chrysostomi, & paulo post principium, eum vocat τ̃ οἰκουμένης ἁπάσης διδάσκαλον κ) φωστῆρα. Tom. 8. oper. Chrysostomi, paginâ 158. editionis Savilianæ, lin. 22. Et postea commemorat, eum dictum esse ab Angelo, ἄλλοτε ἀποστολον, pagina 176. lin. 20. Et in inscriptione illius operis, Iohannes Chrysostomus appellatur οἰκουμενικὸς διδάσκαλος. Et in inscriptione vitæ ejusdem Iohannis Chrysostomi, à Leone Imperatore scriptæ, appellatur κοινὸς τ̃ οἰκουμένης λιμὴν, communis orbis portus. Et in ejusdem vita ab anonymo scripta, idem Ioannes Chrysostomus dicitur ὁ κοινὸς τ̃ οἰκουμένης σκηνοδιδάσκαλος κ) φωστήρ. Tomo octavo, oper. Chrysostomi, pag. 337. lin. 35.

10. *Basilius* magnus, epistolâ quinquagesimâ secundâ, *Athanasium* percelebrem illum Alexandriæ Episcopum compellans, Accommodatissimum (inquit) rebus istis initium fore arbitrati sumus, si veluti ad omnium nostrorum verticem [ὥσπερ ἐπὶ κορυφὴν τ̃ ὅλου] ad tuam integritatem [πληρότητα] refugiamus. Idem Basilius epistolâ quinquagesimâ tertiâ, alium *Athanasium*, Ancyræ Episcopum, vocat ἔρεισμα ὀρθότητος, fulcimentum rectitudinis. Idem *Basilius* epistolâ sexagesimâ secundâ, ad Ecclesiam Neocæsariensem, prædecessorem suum *Eusebium* Cæsariæ Cappadociæ Episcopum, vocat κύλον κ) ἰδρύσαντα τ̃ ἀληθείας, στήριγμα τ̃ εἰς Χριστὸν πίστεως. Idem epistolâ sexagesimâ septima, ad Ecclesiam Ancyræ, obitum Episcopi Ecclesiæ illius deplorans, ait; πίστωνες αὐτὴν, κύλον τ̃ ὄντα κ) ἰδρύσαντα τ̃ εὐκλησίας.

11. Theodoretus lib. 4. histor. Eccles. cap. 17. Basilium magnum Cæsariæ Cappadociæ Episcopum, vocat τ̃ τῆς οἰκουμένης φωστῆρα, τ̃ διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης. Idem Theodoretus, lib. 3. in S. Ioannem Chrysostomum, [in Bibliotheca Photii, codice 273.] Chrysostomum vocat τὸ τῆς ἐκκλησίας κύμα, ἀνεμπόδιστον ἀφθαλμὸν. Athanasius Alexandrinus, epistolâ ad solitariam vitam agentes, Hosium, Episcopum Cordubensem, vocat patrem Episcoporum, πατέρα τ̃ ἐπισκόπων. Tom. 1. oper. Athanas. pag. 837. edit. Paris. an. 1627.

12. Paulus Episcopus Emisenus, in homilia quam habuit in magna Alexandriæ Ecclesia, præsente Cyrillo, (Tom. 2. Concil. pag. 593. F. editionis Paris. anno 1636) Athanasium & Theophilum Episcopos Alexandrinos vocat τῶν κύλων τῆς ὀρθοδοξίας. Autor libri de septem ordinibus Ecclesiæ, qui Hieronymo tribuitur, cap. de quinto gradu, dicit diaconos esse *columnam & fundamentum veritatis.*

Petrus & Andreas dicuntur Apostolorum principes. Vide cap. 1. § 1.

13. Hieronymus in Psal. 67. Petrum & Andream vocat Apostolorum principes. Idem libro primo adversus Iovinianum, circa medium, loquens de omnibus Apostolis, eos vocat principes disciplinæ nostræ, & Christiani dogmatis duces. Et paulò post ibidem; At dicis (inquit) super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regni cœlorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim, unus eligitur; ut capite constituto, schismatis tollatur occasio. Sed cur non Iohannes electus est virgo? ætati delatum est, quia Petrus senior erat; ne adhuc adolescens ac penè puer, progressæ ætatis hominibus præteretur: & magister bonus, qui occasionem jurgii debuerat auferre discipulis, & quia dixerat eis, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis; Et, qui voluerit inter vos major esse, minimus omnium sit, in adolescentem quem dilexerat, causam præbere videretur invidiæ. His verbis docet Hieronymus, tum ex æquo super Apostolos Ecclesiæ fortitudinem solidari; tum etiam inter æquales primatum quendam ordinis & honoris Petro datum esse pro illo duntaxat tempore, ut indicant rationes adjectæ, secundùm quas, mortuo Petro, aliisque Apostolis senioribus, Iohanni grandævo honor ille capitis inter alios pastores competebat, adeò ut illa Petri prærogativa non manaverit ad aliquam certam successorum seriem in aliqua una sede, sed cum Petro cessaverit, exempli manente perpetuâ ratione, ut inter æquales ætati honor deferatur.

Ex æquo super omnes.

Ætati delatum est.

Ioan 14. 27. Matth 20. 27.

Petri primatus non manavit ad Romanos Pontifices.

14. Idem Hieronymus in Amos capitis sexti vers. duodecimum. In petris equi persequi non valent. petra Christus est, qui donavit Apostolis suis, ut ipsi quoque petræ vocentur: Tu es Petrus; & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Qui in istis petris fuerit, adversariæ potestates, quæ appellantur equi, persequi eum non poterunt, cursibus præpeditis, & per singulas petras corruentibus. Hieronymi igitur mens fuit, Petro quidem a Christo petra donatum esse, ut & ipse petra vocaretur, sed id ipsum ex æquo donatum esse omnibus Apostolis.

Matt. 16. 18.

15. Eadem Basilii magni mens, quando ait; Quamvis Petrus etiam petra sit, non tamen petra erat ut Christus. Vt Petrus petra erat; nam Christus verè est immobilis petra: Petrus verò propter Petram. Dignitates enim suas Christus largitur aliis, non se spolians, sed habens quæ dat. Lux est: vos estis lux mundi. sacerdos est: facit sacerdotes. Ovis est: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Petra est; petram facit: & quæ sua sunt largitur servis. Basilius homilia vigesima octavâ, de pœnitentia. Similia his lector inveniet apud Paulinum Nolanum, epistolâ quarta, ad Severum, prope finem: & in Ambrosii in Evangelium Lucæ libro sexto, Commentario penultimo, vide inferius, capite septimo, paragrapho octavo.

16. Ibi etiam monet Ambrosius, licet cæteri Apostoli scirent, Petrum tamen respondisse præ cæteris. Et libro de incarnationis mysterio, capite quarto, ait Petrum respondisse præ cæteris Apostolis, imò pro cæteris. Et Chrysostomus in Evangelium Matthæi capite decimo sexto, versu decimo quinto, Petrum respondentem vocat os Apostolorum, τὸ στόμα τ̃ ἀποστόλων. Hieronymus Commentario in Matthæi 16. Petrus ex persona omnium Apostolorum profitetur. Tu es Christus Filius Dei vivi. Hæc Hieronymus.

17. Certè jam antea (ut testantur harmoniæ Evang. veteres & recentiores) suo coapostolorum nomine, dixerat, Nos credimus, & cognovimus,

vimus, quoniam tu es Christus Filius Dei vivi.
Iohan. 6.69. Ioh.6.69.unus pro omnibus loquens,& Ecclesiæ voce respondens;ut monet Cyprianus epist.55.ad Cornelium. Dominus autem sciens Iudæ proditoris perfidiam, eum excipit, atque eximit è
Ibidem vers. 70. choro credentium, subjiciens, Nonne ego vos duodecim elegi,& unus ex vobis diabolus est: ut observat Chrysost. homil. 47. in Euang. Iohan. Exceptio autem firmat regulam in non exceptis.

16. Adrianus Papa Romanus, hujus nominis primus, epist. ad Episcopos Galliciæ & Hispaniarum, quæ exstat in actis Concilii Francofurtensis; Cum (inquit) rerutatis quorundam opinionibus, quid in discipulorum animis fides operaretur, cunctorum cognitor exploraret, solus B. Petrus, pro se & pro omnibus, & pro unitate, unius testimonium fidei perhibuit, dicens, Tu es Christus Filius Dei vivi.

CAPVT QVINTVM.

Cur unus Petrus prò omnibus respondérit, Tu es Christus, &c. & uni pro omnibus dictum sit, Beatus es Simon Barjonah, &c. Matth.16.

Ratio moralis. HVjus rei duæ à veteribus rationes adferuntur, una moralis, altera mystica. Ratio moralis est, decorum erat ut non omnes confusè loquerentur, sed unus potius nomine omnium, & præ omnibus ille qui erat præcipuus & σεμνότερος Apostolorum. Plurima hanc rationem illustrantia & confirmantia peti possunt ex superiore dissertatione. Altera ratio est significatio
Ratio mystica. mystica Ecclesiæ & Ecclesiasticæ unitatis, ejusdemque commendatio. Petrus gerebat typum Ecclesiæ, & in uno pro omnibus respondente unitas Ecclesiæ figurabatur, & unanimitas credentium significabatur. Huc pertinent illa Cypriani verba, quæ cum eorundem vindiciis contra Pamelium, in notis in Irenic. nostro, lib.2. cap.1. in Exegesi propositionis 15. & lib.16.hujus operis, cap.1. §.3.

Iohan.19.23. 2. Augustinus Tract. 118. in Evang. Iohannis, Merito (inquit) vestis quâ charitas significatur, desuper contexta perhibetur. Inconsutilis autem, ne aliquando dissuatur, & ad unum pervenit, quia in unum omnes colligit: sicut in Apostolis cum esset etiam ipse numerus duodenarius, id est, quadripartitus in ternos, & omnes essent interrogati, solus Petrus respondit; Tu es Christus Filius Dei vivi; & ei dici-
Matt.16.19 tur; Tibi dabo claves regni cœlorum: tanquam ligandi & solvendi solus acceperit potestatem: cum & illud unus pro omnibus dixerit, & hoc cum omnibus, tanquam personam gerens ipsius unitatis, acceperit. Ideo unus pro omnibus, quia unitas est in omnibus. Idem Tractat. 124. in Evang. Iohan. Ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatûs sui primatum gerebat figurata generalitate personam. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, naturâ unus homo erat, gratiâ unus Christianus; abundantiore gratiâ unus idemque primus Apostolus: sed quando ei di-
Matt. 16.19. ctum est; Tibi dabo claves Regni cœlorum: & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis: universam significabat Ecclesiam. Et tract.50. in illud Evang. Iohan. Nam si in Petro non esset Ecclesiæ sacramentum, non ei diceret Dominus, Tibi dabo claves Regni cœlorum: quæcunque solveris in terra, soluta erunt & in cœlo: & quæcunque ligaveris in terra, ligata erunt & in cœlo. Si hoc Petro tantum dictum est, non facit hoc Ecclesia: si autem & in Ecclesia fit, ut quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, & quæ solvuntur in terra, solvantur in cœlo: quia cum excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliatur ab Ecclesia, in cœlo solvitur reconciliatus. Si hoc ergo in Ecclesia fit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. Et lib.3. de baptismo, contra Donatistas, cap.17. In typo unitatis Petro Dominus dedit potestatem, ut id solveretur in terris quod ille solvisset. *In typo unitatis.*

3. Tertiam rationem confinxerunt Papistæ, videlicet, quia Petrus constitutus est monarcha Ecclesiæ, & in ejus successoribus Episcopis Romanis ea potestas monarchica supra Ecclesiam universam erat perpetuò duratura. Et quod Regi datur, id regno dari dicitur, præsertim si id quod Regi ipsi datur cedat in publicam utilitatem; ideo soli Petro dictum esse, Tibi dabo claves: soli enim Petro, ut pastori ordinario, datam esse immediatè à Christo plenitudinem clavium, & independentiam à quocunque alio homine in hac militante Ecclesia, Ita Bellarminus & Gretserus lib. 1. de Romano Pontifice, capite 12. Sed istam, in gratiam Romani Pontificis gratis excogitatam Petri monarchiam, profanis novitatibus meritò accensemus, cum ea neque in sacris scripturis usquam reperiatur, neque Catholicæ antiquitati in mentem venerit, sed & illis & huic manifestè repugnet: ut jam ex superiore dissertatione nostra patet, & ex eis quæ sequentur porrò elucebit. *Papistarum paregoges, repugnans sacræ scripturæ, & catholicæ antiquitati. Vide suprà, cap.1.§.2.*

CAPVT SEXTVM.

De petra, super quam Christus promisit se ædificaturum Ecclesiam suam, Matth.16.18. Tres hallucinationes Pontificiorum.

IN disputationibus Papistarum de hac petra, tres occurrunt insigniores hallucinationes & erroneæ assertiones, quas lector inveniet apud Bellarminum & ejus defensorem Gretserum, lib. 1. de Romano Pontifice, cap. 10. & apud Baronium in annalibus anno Christi, 33.

1. Prima hallucinatio & erronea assertio est, omnes Patres, & quotquot extiterunt Ecclesiastici scriptores orthodoxi, omnesque Synodos, quotquot in Spiritu Sancto legitimè congregatæ sunt, constanter docuisse hanc petram esse Apostolum Petrum. Nam præterquam quod ex eis qui Petrum intelligi scripserunt, plerique aliam adjecerunt interpretationem, ab hodierna Romanensium doctrinâ alienam; quidam celebres Patres loci hujus non hanc, quam ut solam

veram

Digitized by Google

verata arripiunt Pontificii, ſed aliam expoſitionem tradiderunt. Auguſtinus lectori optionem quidem relinquit, at non obſcurè huic quæ Pontificiis placet, aliam anteponit: Denique Catholicis illis patribus, qui Petrum petram & fundamentum Eccleſiæ dixerunt, non ea mens fuit, quæ nunc Papiſtis, videlicet, ſolum Petrum eſſe petram & fundamentum Eccleſiæ, ejuſque ſucceſſores, ita ut quicunque ſit Romanæ ſedis Epiſcopus quocunque ſeculo, ille ſit inconcuſſa illa fundamentalis petra univerſæ Eccleſiæ, & ſolus Paſtor œcumenicus, univerſæ per orbem diffuſæ Eccleſiæ monarcha, cui omnes alii Paſtores & Chriſtiani ſubjectionem & obedientiam debeant ſub pœna æternæ damnationis, & cujus placitis de rebus fidei adhærere neceſſe ſit tanquam indubitatis Dei oraculis.

2. Altera Papiſtarum, locis citatis, hallucinatio eſt, verba illa, *ſuper hanc petram*, non poſſe referri ad Chriſtum, nec alium denotare quàm Apoſtolum Petrum. Quæ aſſertio multis celeberrimis Patribus in os contradicit, ut inferius palam fiet.

3. Tertia hallucinatio eſt, eos Patres qui hanc petram interpretantur fidem, intelligere indefectibilem eſſe fidem Petri, & non ſolum Petri, ſed omnis etiam Romanæ ſedis Epiſcopi, utique ad finem mundi, nec aliter fidem eſſe fundamentum Eccleſiæ, niſi cum relatione ad Petrum, ejuſque pro tempore ſucceſſorem Epiſcopum Romanum, qui ratione fidei ſuæ indefectibilis petra eſt firmiſſima, totam Eccleſiam ſuſtentans. Hæc gloſſa à Patrum illorum mente longè diſtat. Has noſtras reſponſiones, tribus eorum erroneis aſſertionibus oppoſitas, jam ipſis Patrum teſtimoniis confirmabimus.

CAPVT SEPTIMVM.

Confirmatio reſponſionis noſtræ adverſus primam Pontificiorum hallucinationem, de Petro petrâ.

Supra cap. 4 §. 14. 15.

EX diſſertationis hujus capite quarto peti poſſunt quædam reſponſionis hujus fundamenta. Ibi enim oſtenſum eſt, Patres nomen Petræ & fundamenti ad omnes Apoſtolos pariter retuliſſe, ſoli Petro nil niſi primatum illum ordinis & honoris, ætati ejus & virtuti delatum, tribuentes.

2. Hanc Petram fidem vel confeſſionem vel doctrinam de Chriſto Filio Dei viventis interpretantur Hilarius Pictavienſis libro 2. & libro 6. de Trinitate: Ambroſius lib. de incarnationis myſterio, cap. 5. & lib 6. in Evang. Lucæ, Commentario penultimo. & in cap. 2. epiſt. ad Epheſ. Comment. ult. Chryſoſtomus, homil. 54. in Evang. Matth. & homil. 1. in Pentecosten tom. 5. homil. 163. pag. 979. edit. græc. Savil. & apud Gennadium Scholarium, in expoſitione pro Concilio Florentino, cap. 5. ſect 18. in Biblioth. Patrum, Tom. 4. part. 1. edit. 4. Baſilius Seleucienſis, orat. 25. ubi hæc Evang. verba exponit Epiphanius, contra Catharos, hæreſ. 59. ſect. 7. & ſect. 9. Gregorius Nyſſenus, contra Iudæos, cap. ult. Iſidorus Peluſiota, lib. 1. epiſt. 235. Auguſt. lib de fide & operibus cap. 16. & Tract. 10. in 1. epiſt. Iohan. Apoſtoli. Victor Antiochenus in cap. 3. Evang. Marc: Paulus Epiſcopus Emiſenus, homiliâ quam habuit in magna Alexandriæ Eccleſia, præſente Cyrillo, quæ exſtat in tertia parte Concilii Epheſini, Tom. 2. Conciliorum, pag. 590. edit. Pariſ. an. 1636. Theodoret. lib. 2. in Cantica Canticorum, in expoſitione cap. 2. verſ. 14. Iohannes Damaſcenus orat. de Domini metamorphoſi in monte. Theophylactus in cap. 16. Evang. Matth. Germanus Epiſcopus Conſtantinop. epiſt. ad Thomam Epiſcopum Claudiopoleos, quæ exſtat in quarta actione Synodi Nicænæ ſecundæ, Tom. 5. Concil. pag. 671. A. edit. Pariſ. an. 1636. Et ex ipſis Romanis Epiſcopis Felix tertius, epiſt. 5. ad Zenonem Imperat. Tom. 3. Concil., edit. Pariſ. pag. 603. Leo primus ſerm. 2. & 3. in annivertario die aſſumptionis ejus ad ſummi Pontificis munus. & epiſt. 97. ad Leonem Auguſtum, initio cap. 3. ex Hilario. & ſerm. 2. in natali Apoſtolorum Petri & Pauli. (quamvis hic Leo Papa Romanus ſedi ſuæ plus juſto arrogaverit, contra œcumenici Concilii Chalcedonenſis judicium.) Adrianus Papa primus, epiſt. ad Epiſcopos Galliciæ & Hiſpaniarum, quæ exſtat in actis Concilii Francofurtenſis.

3. Ex his eam, quæ hodie Papiſtis ſola vera perhibetur, & omnibus Patribus Conciliiſque orthodoxis falsò tribuitur, Petræ expoſitionem non attulerunt; ſed tantummodo aliam tradiderunt, Baſilius Seleucienſis, Gregorius Nyſſenus, Iſidorus Peluſiota, Victor Antiochenus, Paulus Emiſenus, Theodoretus, Iohannes Damaſcenus, Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Felix tertius & Adrianus primus Pontifices Romani: quibus accedit author gloſſæ, diſt. 19. can. *Ita Dominus*. Et Ludovicus Vives, in lib. 8. Auguſtin. de civitate Dei, cap. 23.

4. Auguſtinus autem, etſi ſemel ſcripſerit, in Petro tanquam in petra fundatam eſſe Eccleſiam, hanc tamen expoſitionem retractavit lib. 1. Retract. cap. 21. quamvis eam non damnet, ſed in arbitrio lectoris relinquat, propter auctoritatem verſuum illorum beatiſſimi Ambroſii, qui canebantur ore multorum, ubi de gallo gallinaceo ait; hoc ipſâ petra Eccleſiæ canente, culpam diluit. Monet autem ibidem Auguſt. ſe poſtea ſæpiſſimè aliter expoſuiſſe; Sed ſcio (inquit) ne poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe quod à Domino dictum eſt; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabò Eccleſiam meam, ut ſuper hanc intelligeretur quem confeſſus eſt Petrus, dicens, tu es Chriſtus Filius Dei vivi, &c. Hanc expoſitionem, in multis Auguſtini libris occurrentem, Auguſtinus nuſquam revocat, ſed alteri illi haud obſcurè anteponit, & argumentis ex ſacra Scriptura petitis eam prolixè confirmat, tractat. ult. in Evangel. Iohan. & ſerm. 13. de verbis Domini. Ad Auguſtinum dico (inquit Bellarminus) in primis eum non reprobare noſtram ſententiam, ſed tantum anteponere aliam. Bellarm. lib. 1. de Romano Pontifice, cap. 10.

Auguſtin.

Matt. 16. 18.

Matt. 16. 16.

5. Orthodoxi Patres illi qui Petram illam ſuper quam ædificatur Eccleſia, exponunt Petrum Apoſtolum: id gemina conſideratione tribuunt Petro, non tamen ut proprium Petro, ſed eitrei commune cum aliis. Conſiderant enim Petrum, vel ut credentem, vel ut docentem. Prior conſideratio Petrum reſpicit ut fidelem Chriſtianum, quæ conſideratio extenditur ad omnes fideles

Gemina conſideratione quidam Patres Petrum hanc interpretantur Petrum,

Christianos idipsum credentes, & fideliter confitentes quod credidit & confessus est Petrus. Altera consideratio Petrum spectat ut sapientem architectum domus Dei, & extenditur ad omnes sapientes architectos Ecclesiæ. (Neque Petro hic quidpiam proprium præter primatum illum ordinis & honoris, & virtutis personalis.) Cum igitur rationes, qua nixi Patres illi Petrum appellarunt petram, ad alios etiam pertineant, ideo & vocabulum petræ ad alios extenderunt.

Prior consideratio.

6. A Christo Petra Apostolus dictus est Petrus & petra; quia firmiter credidit, & fideliter ac devotè confessus est: eoque etiam beatus pronunciatus est, quod Patre revelante credideri t & confessus sit Christum Filium Dei vivi. *1. Petr. 2. 5.* Hæc beatitas omnibus contingit, quibus Patre revelante datur firmiter credere & fideliter confiteri Christum filium Dei vivi, omnisque fidelis credendo fit petra & lapis vivus atque immotus.

Origenes.

7. Origenes Tract. 1. in Matth. docet, omnem fidelem Christi imitatorem esse petram, super quam ædificatur Ecclesia: in talibus enim perfectis consistere Ecclesiam, adversus quam portæ non prevalent interorum. Vbi esse petras, super quas ædificetur Ecclesia, Origeni idem est, ac esse vivos lapides seu perfectos in quibus consistit Ecclesia. Rectè igitur adversus Bellarmini inanem technam responsum à Chamiero nostro, hunc Origenis locum explicante, Panstrat. Tomo secundo, libro undecimo, capite sexto, paragrapho decimo tertio. „Hoc sensu Ecclesiam dici fundari super omnes fideles, ut in eis solis doceatur consistere. Et adjungit hæc Lyrani verba in Matth. 16. Ex quo patet, quod Ecclesia non consistit in hominibus ratione potestatis, vel dignitatis Ecclesiasticæ, vel secularis: quia multi principes, & summi pontifices, & alii inferiores inventi sunt apostatasse à fide: propter quod Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia vera, & confessio fidei & veritatis. Hæc Lyranus.

Ambros.

8. Ambrosius in Evang. Lucæ, lib. 6. Comm. penult. Crede igitur sic, quemadmodum Petrus credidit, ut & tu beatus sis; ut & tu audire mereatis; *Quoniam non caro & sanguis tibi revelavit, sed Pater meus qui in cœlis est.* Caro enim & sanguis non queunt nisi quæ terrena sunt revelare. At verò qui Spiritu loquitur mysteria, non carnis & sanguinis magisterio, sed divinâ inspiratione fundatur. —— Qui enim carnem vicerit, Ecclesiæ fundamentum est: & si æquari Petro non potest, imitari potest. Magna sunt enim Dei munera, qui non solum nobis quæ nostra fuerant reparavit, verum etiam quæ sunt propria concessit. —— Magna autem Christi gratia, qui omnia prope vocabula sua discipulis ipsis donavit. *Ego sum*, inquit, *lux mundi*: & id tamen quo ipse gloriatur, discipulis nomen indulsit, dicens, *Vos estis lux mundi. Ego sum panis vivus*: Et, *Nos omnes unus panis sumus. Ego sum vitis vera*: & tibi dicit, *Plantavi te vitem fructuosam omnem veram.* Petra est Christus *(bibebant enim de spirituali sequenti petra: petra autem erat Christus.)* Etiam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, ut & ipse sit Petrus, quod de petra habeat solicitatem constantiæ, fidei firmitatem. Enitere ergo, ut & tu petra sis. Itaque non extra te, sed intra te petram require: petra tua actus est, petra tua mens est, supra hanc petram ædificetur domus tua, ut nullis possit nequitiæ spiritalis everberari procellis. Petra tua fides est; fundamentum Ecclesiæ fides est. Si petra fueris, in Ecclesia eris, quia Ecclesia supra petram est. Si in Ecclesia fueris, portæ inferi non prævalebunt tibi. Idem in concionibus pro actionibus variis, sermone sexto. Rectè igitur, quia petra Christus, Simon nuncupatus est Petrus, ut qui cum Domino fidei societatem habebat, cum Domino haberet & nominis Dominici unitatem: ut sicut à Christo Christianus dicitur, ita & à petra Christo Petrus Apostolus vocaretur, Hæc Ambrosius.

Vide supra vim cap. 4. § 15.
Ioan. 8. 12.
Matth. 5. 14.
Ioan. 6. 51.
1. Cor. 10. 17.
Ioan. 15. 1.
Hier. 2. 21.
2. Cor. 10. 4.

Altera consideratio.

9. Ad secundam considerationem pertinent illa ejusdem Ambrosii verba, serm. 2. de Sanctis, qui est super verbis Evangelii, *Tues Petrus, & super hanc petram*, &c. Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat; Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, & pro virtute Dominus nuncupatur, sicut ait Apostolus; Bibebant enim de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus. Rectè consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis. In eadem enim domo Petrus fundamentum posuit, Petrus plantat; Dominus incrementum dat; Dominus irriguum subministrat. In his Ambrosii verbis, præterquam quod in eodem opere ponendi in gentibus fundamenta fidei primus tempore fuerit Petrus, nihil invenies quod non omnibus Apostolis ex æquo conveniat, & excellenter Apostolo Paulo doctori gentium, qui plus omnibus laboravit, & ut sapiens architectus potuit illud unicum fundamentum, præter quod aliud ponere nemo potest, nempe Christum Iesum, & quidem ibi ubi non nominabatur Christus, adeoque non ædificans super alienum fundamentum.

Ambros. Hic sermo tribuitur Augustino, serm. 16. de sanctis, tom. 10. oper. Augustin.
1. Cor. 10. 4.
1 Tim. 2. 7.
1. Cor. 15. 10.
1. Cor. 3. 11.
Rom. 15. 20.

Tertullian.

10. Sic Tertullianus, libro de præscriptionibus, capite vigesimo secundo. Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, claves regni cœlorum consecutum, & solvendi & alligandi in cœlis & in terris potestatem? His Tertulliani verbis describitur Petri munus Apostolicum & pastorale, omnibus Apostolis ex æquo commune: ex quo rectè colliges, neque eorum quenquam aliquid latuisse in rebus fidei, omnes enim fuerunt fundamentales petræ, claves regni cœlorum omnes consecuti sunt, & solvendi alligandique in cœlis & in terris potestatem, pari consortio honoris & potestatis cum Petro, & super omnes ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidatur. Cur autem uni Petro dictum sit, quod ad omnes pari jure pertinebat, invenies supra, cap. 5.

Hilarius Pictaviensis.

11. Hilarius Pictaviensis, Commentario, in Matth. 16. O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolveret! O beatus cœli janitor, cujus arbitrio claves æterni aditus traduntur, cujus terrestre judicium præjudicata autoritas sit in cœlo, ut quæ in terris aut ligata sint, aut soluta, statuti ejusdem conditionem obtineant & in cœlo. In his Hilarii verbis, præter personalem nominis mutationem, (cujus tamen sensus ad omnes fideles extenditur, qui cœlesti Patre revelante eandem fideliter edunt confessionem) reliqua omnia sunt communia omnibus Apostolis, quos alibi per apostrophen alloquens idem Hilarius, Vos (inquit) o sancti & beati viri

ob

ob fidei veſtræ meritum claves regni cœlorum ſortiti, & ligandi atque ſolvendi in cœlo & in terra jus adepti. Hilarius libro ſexto, de Trinitate. Quamvis autem paulò poſt, eodem libro, ſcribat Petrum ſupereminentem beatæ fidei ſuę confeſſione locum promeruiſſe; ea tamen ſupereminentia nihil aliud ſignificat nisi vel officium Apoſtolicum, quod eſt in Eccleſiaſticis eminentiſſimum, & officii illius poteſtatem, omnibus Apoſtolis pariter communem, vel primatum illum ordinis & honoris inter collegas, quem Petro ſupra aſſerebamus. Et hic eſt ſenſus ſimilium teſtimoniorum Catholicæ antiquitatis, de Petro Apoſtolo, quem laudant patres vel ut fidelem Chriſtianum, vel ut ſapientem fundatorem paſtoremque Eccleſiæ, vel denique ut Apoſtolorum principem, id eſt, primum ac præcipuum.

11. Epiphanius, hæreſi 59. quæ Catharorum eſt, §. 7. ait de Apoſtolo Petro, *χίγνυ πεῖν ἀλη-θῶς πέτρα πίστεως ὁμολογίας τῶν πίστει τοῦ κυρίου, ἐφ' ᾗ ᾠκοδόμητο ἡ ἐκκλησία.* Sic etiam reliqui Apoſtoli firmæ petræ fuerunt fundantes eam fidem, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia. Et hoc ex illis ipſis Dominis verbis [*Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c.] colligit Hieronymus in Amos, capite ſexto, verſu duodecimo. Et Author homiliæ de duodecim Apoſtolis [Tom. 5. oper. Chryſoſtomi, homil. 168. edit. Savil.] eos vocat τὰς ἐκκλησίας πέτρας, Eccleſiæ petram.

Epiphan.

Vide ſupra, cap. 6. §. 7. & 14. Hieronym. Et annotationibus quæ tribui Chryſ.

CAPVT OCTAVVM.

Confirmatio reſponſionis noſtræ adverſus ſecundam Pontificiorum hallucinationem, de Chriſto petra.

Matth. 16. 18 Aiunt Pontificii verba illa, *ſuper hanc petram*, non poſſe referri ad Chriſtum. Quæ aſſertio multis celeberrimis patribus aliiſque ſcriptoribus Eccleſiaſticis in os contradicit, qui hanc petram interpretantur Chriſtum.

Hilarius. Matth. 16. 16 2. Hilarius Pictav. lib. 2. de Trinitate, poſt medium; Vnum igitur hoc eſt immobile fundamentum: una hæc eſt felix fidei petra, Petri ore confeſſa; Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.

Gregorius Nyſſenus. Matth. 16. 18 3. Gregorius Nyſſenus, libro contra Iudæos, cap. ult. Dominus eſt petra fidei tanquam fundamentum, ut ipſe Dominus ait ad principem Apoſtolorum, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; ſuper confeſſionem videlicet Chriſti; quia dixerat, Tu es Chriſtus Filius Dei viventis.

Hieronym. 4. Hieronymus in cap. 7. Matth. Super hanc petram Dominus fundavit Eccleſiam: ab hac petra Apoſtolus Petrus ſortitus eſt nomen. Hæc Hieronymus. Certè non ſeipſum, ſed Chriſtum Petrus confeſſus eſt, dicens, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Non à ſeipſo, ſed à Chriſto novum nomen ſortitus eſt: petra autem hæc ſuper quam Chriſtus ait ſe ædificaturum Eccleſiam ſuam, eſt petra Petri ore confeſſa, à qua Petrus ſortitus eſt nomen; ergo eſt Chriſtus.

Ambroſ. 5. Ambroſius in concionibus pro variis actionibus, ſerm. 6. [Tom. 5. oper. Ambroſii, edit. Colon. an. 1616. pag. 62. col. 2.] Gradus quidam ſunt fidei: & qui devotiùs credit, religioſiùs confitetur. Pro hac devotione dicitur Petro; Beatus es tu Simon Barjona; quoniam caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cœlis. Et ego dico tibi; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Cum vocaretur ergo Simon, per hanc devotionem vocatus eſt Petrus. Legimus, dicente *Matth. 16. 17 18.* Apoſtolo de ipſo Domino; Bibebant de ſpirituali conſequente eos petrâ: petra autem erat Chriſtus. Rectè igitur quia petra Chriſtus, Simon nuncupatus eſt Petrus; ut qui cum Domino fidei ſocietatem habebat, cum Domino haberet & nominis Dominici unitatem: ut ſicut à Chriſto Chriſtianus dicitur, ita & à Petra Chriſto Petrus Apoſtolus vocaretur. Hæc Ambroſius.

1. Cor. 10. 4.

Auguſtin. 6. Auguſtinus Tract. 124. ſeu ult. in Evang. Iohannis, Eccleſia in hoc ſeculo diverſis tentationibus, velut imbribus, fluminibus, tempeſtatibuſq; quatitur, & non cadit; quoniam fundata eſt ſuper petram, unde & Petrus nomen accepit: non enim à Petro petra, ſed Petrus à petra: ſicut non Chriſtus à Chriſtiano, ſed Chriſtianus à Chriſto vocatur: ideo quippe ait Dominus, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; quia dixerat Petrus, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Super hanc ergo (inquit,) petram quam confeſſus es, ædificabo Eccleſiam meam. Petra enim erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum etiam ipſe ædificatus eſt Petrus. Fundamentum quippe aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Item, ſerm. 13. de verbis Domini. Hoc autem nomen ei ut Petrus appellaretur, à Domino impoſitũ eſt, & hoc ut ea figura ſignificaret Eccleſiam. Quia enim Chriſtus petra, Petrus populus Chriſtianus. Petra enim principale nomẽ eſt, ideo Petrus à petra, non petra à Petro; quomodo non à chriſtiano Chriſtus, ſed à Chriſto chriſtianus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus: & ſuper hanc petram quam cõfeſſus es, ſuper hanc petram quam cognoviſti, dicens, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, ædificabo Eccleſiam meam: id eſt, ſuper me ipſum Filium Dei vivi, ædificabo Eccleſiam meam. Super me ædificabo te; non me ſuper te. Nam volentes homines ædificari ſuper homines, dicebant, *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cepha, ipſe* eſt Petrus. Et alii, qui nolebant ædificare ſuper Petrum, ſed ſuper petram, *Ego autem ſum Chriſti.* Apoſtolus autem Paulus, ubi cognovit ſe eligi, & Chriſtum contemni, *Diviſus eſt* (inquit) *Chriſtus? Numquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* quomodo non in Pauli, ſic nec in Petri, ſed in nomine Chriſti; ut Petrus ædificaretur ſupra petram, & non petra ſuper Petrum. Hæc Auguſtinus.

Matth. 16. 18 *1. Cor. 3. 12.* *Ibid. verſ. 13*

Theodoret. 1. Cor. 3. 11. 7. Theodoretus in 1. Corinth. 3. 11. exponens illa Apoſtoli verba; *Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere*, &c. Oportet (inquit) ædificare, non fundamenta deſtruere. Neque enim aliud poteſt jacere fundamentum, qui vult ſapienter ædificare. Hoc fundamentum jecit beatus Petrus, vel potiùs ipſe Dominus. Cum enim dixiſſet Petrus, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, dixit Dominus, *ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ne vos ergo denominate ab hominibus. Chriſtus enim eſt fundamentum. Hæc Theodoretus.

S. Gregorius

Gregorius Nullum alium nisi ipse Dominum.

8. Gregorius primus, Papa Romanus, Moral. in Iob, lib. 28. cap. 5. Cum verò (inquit) in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur. Et lib. 31. capite 6. In sacro eloquio cum singulari numero petra nominatur, quis alius quàm Christus accipitur? Hæc Gregorius.

Modestus.

9. Modestus Archiepiscopus Hierosolymitanus, in unguenta ferentes mulieres, in Bibliotheca Photii, codice ducentesimo septuagesimo quinto, ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἀποστόλων Πέτρος ἀνομάσθη διὰ τὴν ἀσάλευτον πίστιν, ἣν εἶχεν εἰς τὸν Πέτραν. Primitiæ Apostolorum Petrus nominatus est propter inconcussam fidem, quam habebat in Christum petram.

CAPVT NONVM.

Confirmatio responsionis nostræ adversus Pontificiorum hallucinationem, de fide petrâ. Cum hypomnemate de fide, & de diversarum expositionum paternarum concordiâ.

TErtia Papistarum hallucinatio est; Eos Patres, qui hanc petram interpretantur fidem, intelligere indefectibilem esse fidem Petri, & non solùm Petri, sed omnis etiam Romanæ sedis Episcopi, usque ad finem mundi; nec aliter fidem esse fundamentum Ecclesiæ, nisi cum relatione ad Petrum, ejusque pro tempore successorem Episcopum Romanum, qui ratione fidei suæ indefectibilis petra est firmissima, totam Ecclesiam sustentans. Hanc glossam à Patrum illorum mente longè distare dicimus, idque ipsum nunc ipsorum testimoniis confirmatum imus.

Vide lib. 11. cap. 6 § 10.

2. Meminisse autem convenit (id quod ecclè monuit P. Lombardus 3. sent. dist. 23.) fidem quandoque accipi pro virtute illa Theologicâ in homine credente, à qua fidelis denominatur, & de cujus actu in corde & fructu in ore hominis, ait Apostolus, *Corde credi ad justitiam; ore autem confessionem fieri ad salutem.* Rom. 10. 10. Quandoq; accipi pro eo quod creditur, seu pro doctrina ipsa salutis, quæ credenda proponitur, & quæ credita ducit ad salutem: si accipitur fides, Gal. 1. vers. penult. *Nunc evangelizat fidem, quam aliquando vastabat.* Et in symbolo Athanasii, Fides Catholica hæc est, quam nisi quisque firmiter, &c. Et hoc sensu Hilarius lib. ad Constantium Augustum, quem Constantio ipse tradidit; Miserabile est (inquit) tot nunc fides exsistere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores. —— Annuas atque menstruas de Deo fides decernimus.

Rom. 10 10 Fides pro eo quod creditur, vel quæ creditur.

3. Fides autem illa qua creditur, & fides hæc quæ creditur, conveniunt ut habitus seu actus, & objectum illius actûs seu habitûs. Objectum autem est res per doctrinam tradita, seu doctrina de rebus credendis, adeò ut sive doctrinam ipsam, sive rem, de qua est doctrina, voces objectum fidei, & consequenter, per metonymiam, fidem, idem sensus sit.

Unitas fidei.

4. Fides in corde omnibus fidelibus una est, non numero, (nam unusquisque suam propriam habet) sed genere; propter similitudinem tamen & nullam diversitatem, magis unam dicimus esse quàm multas. Ex una enim doctrinâ imprimitur fides credentium cordibus singulorum; ut monet Augustinus lib. 13. de Trinitate, cap. 2. ubi etiam ait; aliud sunt ea quæ creduntur, aliud fides quâ creduntur: illa quippe in rebus sunt, quæ vel esse, vel fuisse, vel futuræ esse dicuntur; hæc autem in animo credentis est, ei tantum conspicua cujus est, quamvis sit & in aliis non ipsa, sed similis. —— qui dicit, *ô mulier, magna est fides tua:* & alteri, *modica fidei quare dubitasti?* fuam cuique esse significat. Sed ita dicitur eadem credentium fides una, quemadmodum eadem volentium voluntas una: cum & in ipsis qui hoc idem volunt, sua voluntas sit cuique conspicua? alterius autem lateat, quamvis idem velit. Hæc ibi Augustinus. Legimus etiam in sacris scripturis, *Justus autem in fide suâ* [באמונתו beemunatho] *vivet*, Habac. 2. 4. *fides tua te salvam fecit*, Luc. 7. 50. *Secundum fidem vestram fiat vobis*, Matth. 9. 22. 29. *Ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis; & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.* Iacob. 2. 18. *Opus autem suum probet unusquisque; & tunc in semetipso gloriationem habebit, & non in altero. Nam unusquisque suum onus portabit.* Galat. 6. 4. 5. Idem Apostolus in eadem epistolâ ait; *Sed etiamsi nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis præter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut ante diximus, etiam nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit, præter id quod accepistis; anathema sit.* Galat. 1. 8. 9. Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? inquit Tertullianus lib. de præscriptionibus, cap. 3.

Habac. 2. 4. Luc. 7. 50. Matth. 9. 22. 29.

5. Hinc patet, nullum alium Christianum alterius fide, quâ credit, posse salvari; sed suâ tantum, quæ sit similis fidei alterius qui rectè credit. Fidem autem alterius quæ creditur, id est, sanam fidei doctrinam, tunc suam facit unusquisque, quando eandem credit & confitetur. Hæc est illa communis fides, quæ quoad rem creditam est numero una omnium fidelium, nempe Iesum esse Christum Filium Dei vivi, traditum propter delicta nostra, & suscitatum ad nostri justificationem. Hoc quicunque fideliter confitetur, salvabitur, etiamsi Petri nesciat primatum, etiamsi de Episcopo Romano nihil unquam fando ad aures ejus pervenerit.

Κοινὴ πίστις. Tit. 1. 3.

6. Super Petri fidem quâ credidit, solus ædificatus est Petrus; & super suam, Petri fidei similem, adeóque genere unam eandemque, ædificatur unusquisque alius Christianus. At super fidem, quam credidit Petrus unam eandemque numero, id est, super Christum doctrinâ Evangelicâ prædicatum, ædificatur credendo omnis Christianus, ita ut soliditas omnis debeatur objecto credito, non autem fidei seu credulitati Petri, aut cujusquam credentis. Solus Petrus beatus fuit illâ fide, quâ credidit: at illâ fide quam credidit, beatus est omnis quicunque eandem credit. Patres qui petram interpretantur fidem, modò loquuntur de fide, quâ credidit Petrus, & eandem, id est, similem à nobis postulant, ut bene fundati inveniamur; modò autem de fide quam credidit, & hanc commendant ut commune Ecclesiæ fundamentum: *quia aliud fundamentum nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus, neque est in alio*

Sanctissima vestra fide superædificantes vos ipsos. Iud. vers. 20

1. Cor. 11.

Matth. 15. 28. Matt. 14 31.

Act.4.12. *alio ullo salus. Neque enim aliud est nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvari.*

Patrum opositionum consensio.

7. Sive igitur super Petrum, omnesque Apostolos, tanquam prædicatores & architectos; sive super fidem qua creditur, tanquam virtutem fundamentalem seu instrumentum ex parte nostra, quo adhæremus Christo; sive super fidem quæ creditur, id est, vel famam de Christo doctrinam, tanquam instrumentum ex parte Dei & ministrorum Evangelii, ex cujus auditu fides, vel Christum doctrinâ illâ prædicatum, ut doctrinæ materiam; sive denique super Christum, tanquam unicum reipsa ædificii fundamentum, dicunt ædificari Ecclesiam, & unumquemque fidelem, eodem res redit, uniformis est orthodoxorum Patrum mens: nempe Christum esse unicum fundamentum reale, Evangelium fundamentum doctrinale, fidem fundamentum instrumentale, Petrum aliosque Apostolos fundamenta esse ministerialia, id est, architectos, fundatores, quorum doctrinæ auscultandum & adhærendum, ut fundamento doctrinali de Christo unico fundamento reali.

Distinctio, de fundamento.

Irenæus.

8. Non per alios (inquit Irenæus) dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Hæc Irenæus, lib. 3. adversus hæreses, cap. 1.

Ambros.

9. Fides ergo (inquit Ambrosius) est Ecclesiæ fundamentum. Non enim de carne Petri, sed de fide dictum est, quia portæ mortis ei non prævalebunt: sed confessio vincit infernum. Et hæc confessio non unam hæresin excludit. Nam cum Ecclesia multis tanquam bona navis fluctibus sæpe tundatur, adversus omnes hæreses debet valere Ecclesiæ fundamentum. Dies me citiùs defecerit, quàm nomina hæreticorum diversarumque sectarum. Adversus omnes tamen generalis ista est fides; quia Christus est Dei Filius, & sempiternus ex Patre, & natus ex Virgine. Ambrosius lib. de Incarnationis Dominicæ mysterio, cap. 5.

10. Auctor Commentariorum quæ Ambrosio tribuuntur, in epist. ad Ephes. in finem cap.

Ephes. 2.20. 2. *Superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Hoc est, supra novum & vetus Testamentum collocati: Quod enim Apostoli prædicaverunt, Prophetæ futurum dixerunt —— Hic disputat de fundamento Ecclesiæ. Prophetæ enim disposuerunt; nam Apostoli fundamenta jecerunt. Unde dicit Dominus ad Petrum. *Super*

Matth.16.18 *istam petram ædificabo Ecclesiam meam*, hoc est, in hac Catholicæ fidei confessione statuam fideles ad vitam. Nam & David disposuit domum Dei, & significavit locum ubi fieret. Salomon verò fundavit eam. *In quo omnis structura compacta crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.* Hic sensus est, unde Dominus ait; *Super istam petram ædificabo Ecclesiam meam.* Duos enim populos in se suscepit Salvator, & fecit unum in Domino: sicut & lapis angularis duos parietes continet in unitate domûs firmatos. Hæc ille.

Ephes. 2.21 22.

Hilarius.

11. Hilarius Pictav. lib. 2. de Trinitate. Unum igitur hoc est immobile fundamentum, una hæc est felix fidei petra, Petri ore confessa; *Tu es Filius Dei vivi.* Et lib. 6. de Trinitate; Super hanc igitur confessionis petram Ecclesiæ ædificatio est. Sed sensus carnis & sanguinis confessionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc est divinæ revelationis sacramentum, Christum Dei Filium non solùm nuncupare, sed credere. —— Hæc fides, Ecclesiæ est fundamentum, per hanc fidem inferorum portæ adversus eam sunt. Hæc fides regni cœlestis habet claves, &c.

12. Gregorius Nyssenus, contra Iudæos, cap. ultimo, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, super confessionem videlicet Christi, quia dixerat, Tu es Christus. *Gregorius Nyssenus.*

13. Chrysostomus, homil. 1. in pentecosten, [tom. 5. edit. græc. Savil. homil. 163. pag. 979.] Super hanc petram non dixit, super Petrum; non enim super hominem, sed super fidem sibi ipsius [ἐπὶ τῇ πίστει ἑαυτοῦ] Ecclesiam suam ædificavit. Quid autem erat fides? Tu es Christus Filius Dei vivi. *Chrysost.*

14. Epiphanius hæresi 59 §. 7. Qui quidem [Petrus] extitit nobis verè firma petra fundans fidem Domini [θεμελιοῦσα τὴν πίστιν τοῦ κυρίου,] supra quam ædificata est Ecclesia omni modo. Primum quidem quia confessus est [ὅτι ὡμολόγησε] Christum Filium Dei viventis, & audivit, quod super petram hanc solidæ fidei [ἐπὶ τῇ πίστει ταύτῃ τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει] ædificabo Ecclesiam meam. Quoniam dilecte (ταῦτα) illum confessus est verum Filium. Cum enim dixit Filium Dei vivi, ostendit Filium germanum (γνήσιον) esse, cum adjectione vivi. Et mox ibidem, § 8. Petrus dicitur σωτὴρ πέτρα ἱστοδομῶν, ἢ θεμελιοῦσα ἅπαν Θεοῦ. In his Epiphanii verbis Petrus petra dicitur & fundamentum metonymicè, tanquam sapiens architectus locans fundamentum seu fundans fidem Domini (quod & aliis convenit Apostolis.) Petra autem, super quam Christus ædificat Ecclesiam suam. Epiphanio est solida hæc fides, seu doctrina fide, Iesum esse Christum Filium Dei viventis. *Epiphan.*

15. Hoc quicunque fideliter confitetur, salvabitur per Christum, super quem ædificatur, etiamsi nullam ad Petrum relationē noverit, in hoc negotio, propriam Petro & Papæ Romano, qualem affirmant Pontificii. Subjicit ibidem Epiphanius, §. 9. verba posita in Cantico Canticorum, 2. 14. Columba mea, in tegmine petræ, [ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας,] & tegmen petræ interpretatur Christi benignitatem, misericordiamque Domini, hoc esse tegmen petræ, tegmen spei & fidei, & veritatis. [ἐν σκέπῃ πέτρας, ἐν σκέπῃ ἐλπίδος Χριστοῦ, καὶ ἐν σκέπῃ ἀγάπης, τοῦτο σκέπη πίστεως, σκέπη ἀληθείας, καὶ σκέπη, καὶ ἐλπίδος] Ubi Epiphanius disserte in expositione petræ, Christum ipsum, & fidem Christi indifferenter commemorat. Sciens, videlicet, fidem non esse nobis pertam, nisi quatenus nos unit Christo, qui est petra salutis nostræ; neque nos ædificari super Christum petram, aut sub ejus tegmine habitare, nisi interveniente fide quæ est ex auditu veritatis prædicatæ. Unde etiam aliis orthodoxis Patribus super fidem, vel super confessionem Christi, & super Christum ædificari, idem est. *Cant. 2. 14.* *vide supra, § 7.*

16. Basilius Seleucienſis, homil. 25. exponens hunc rexrum Evangelii secundùm Matth. Tu es Christus Filius Dei vivi. Tu es Petrus, & super hanc petram, in fine illius homiliæ ait; πάντων τῶν ὁμολογίαν πίστεως καλέσας ὁ Χριστὸς, Πίστεως ἐπικέιζει ἐπὶ τούτοις ὁμολογήσαντα χάρισμα τῆς ὁμολογίας τῶν οὐρανίων ἀμοιβῶν, αὐτὸ δὲ ἀληθῶς τὸ ἀσάλευτον πέτρα, αὐτὸ τὸ σωτήριον ἡ χρηστικὸν τοῦτο τῆς πίστεως τὸ τεῖχος οὗτος ὁ τῆς ἀληθείας ὑμνήσας ὁμιλητὴς *Basilius Seleuc. Matth. 16. 16. 18.*

Διαλεκτος δὲ ἑλλην ἐστὶν ἡ ἀφωνος φωνὴ ἐν τῷ τοπῳ τοῦτο, ὃ δεῖ ἐκφωνεῖσθαι, id est, Hanc confessionem Christus petram cum vocasset, Petrum nominat eum qui primò hanc confessus est. Confessionis indicem appellationem donans. Hæc enim verè est pet a pietatis: hæc salutis basis: hic fidei mu-
1. Cor. 3. 11. rus: hoc veritatis fundamentum. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. In his Basilii verbis ratio redditur, cur Christi Filii Dei vivi confessio dicatur petra & fundamentum, nempe quia Christus, qui hac confessione prædicatur, est unicum illud fundamentum præter quod nemo aliud ponere potest.

Augustin. 17. Augustinus, libro de fide & operibus, capite decimo sexto. Fundamentum Christus est in structura architecti sapientis. Hoc expositio-
1. Cor. 3. 11. ne non indiget: aperte enim dictum est; Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus:
Ephes. 3. 17. Si autem Christus, procul dubio fides Christi per fidem quippe habitat Christus in cordibus nostris, sicut idem Apostolus dicit. Porro fides Christi illa utique, quam defluxit Apostolus,
Galat. 5. 6. quæ operatur per charitatem. —— Fides itaque Christi, fides gratiæ Christianæ, id est, ea fides quæ per dilectionem operatur, posita in fundamento; neminem perire permittit. Et
Matth. 16. 18. Tr. 78. in 10. in epistolam Iohannis; Quid est, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam? Super hanc fidem, super id quod dictum est, Tu es Christus Filius Dei vivi, super hanc petram, inquit, ædificabo Ecclesiam meam. Hæc Augustinus, quibus adde ea quæ superius citavimus ex
Supra, cap. 4. §. 6. ejusdem Augustini Tract. 11. in Evang. Ioan. & sermone 13 de verbis Domini in Evang. Matth. ubi petram interpretatur Christum.

Gregorius primus Epist. Rom. 18. Gregorius primus Episcopus Romanus, lib. 35. Moral. cap. 6. In petra Moles ponitur, ut Dei speciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, divinam præsentiam non
Matth. 16. 18 cognoscet. Ipse quia soliditate Dominus dicit; Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. In his Gregorii verbis petra exponitur soliditas fidei, non ea Petri mentio, sed Moles, qui in eadem fidei petra positus speciem Dei contemplatus est. Confer & illa ejusdem Gregorii verba quæ superius allata sunt ex lib. 28. Moral. cap. 9. &
Supra, cap. 8. §. 6. lib. 31. cap. 34.

Adrianus primus Papa Rom. 19. Adrianus primus, Episcopus Romanus, epist. ad Episcopos Galliciæ & Hispaniarum, de errore Elipandi, [quæ extat in 6to Concilii Francofurtensis.] Quid enim (inquit) præstabilius, quidve clarius, & omni religione devotius, quàm beati Petri primi pastoris Ecclesiæ felici confessione prolatæ fidei tenere fundamentum? fundamentum, inquit, magister gentium,
1. Cor. 3. 11. aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Hujus nimirum fundamenti immobilis soliditatem B. Petrus, non carne & sanguine, sed Patre revelante de cœlo, confitendum declaravit: cum, refutatis quorundam opinionibus, quid in discipulorum animis fides operaretur, cunctorum cognitor exploraret, solus pro se & pro omnibus & pro unitate unus testimonium fidei perhibuit,
Matth. 16. 16. dicens; *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Qui mox confessionis præmium, nulla interveniente mora, adeptus, & cœli janitor, & ligandi solvendiq; arbitrii factus est animarum. Statimque Dominus; Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, &
Ibid. vers. 18 super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super hanc, inquit, petram quam confessus es, & à quo vocabulo sortitus es dignitatem, super hanc soliditatem fidei Ecclesiam meam ædificabo, & idcirco portæ inferi, id est, hæretici, non prævalebunt adversus eam: per quos aditus mortis panditur, ut ad inferni claustra, eorum errores sequendo, descendant, qui se à beati Petri fidei communione disiociant: relicta, heu miseri, inviolabilis petræ inconcussa firmitate, super lubrica & arenosa ruralia perfidiæ domum ædificare festinant. Inundatione autem, juxta Dei beatificam vocem, factâ, illisum est limen do-
Matth. 7. 27. mus, & cecidit, quia non erat fundata super petram. O quam bene, fidei ejus immobiliter persistente muro, omnium hæreticorum fluxa sunt machinamenta destructa. Num quidnam dixit Petrus, qui propter nos factus es filius hominis, & per adoptionem factus es filius Dei? absit. Hoc nec Petrus confessus est, nec sancta Ecclesia super firmam fundata petram, id est, fidei fundamentum, quod Christus est, confitetur: quam Christus protegit & defendit, & Petrus Christi auxilio fultus gubernat: sed unâ voce cum Petro Christum Dei Filium confiteturi quia unus est Christus, Dei hominisque Filius, non per gratiam adoptionis, sed propriâ Filii dignitate. Hæc Adrianus.

20. In his Adriani Papæ verbis, præmium illud Petro datum, puta potestas clavium, ex quo datum esse omnibus Apostolis, ex ipsa Adriani patet assertione, qua ait, quid in discipulorum animis fides operaretur, explorante cunctorum cognitore, solum pro se & pro omnibus & pro unitate unum Petrum testimonium fidei perhibuisse. Vos ô sancti & beati viri (inquit Hilarius, compellans per apostrophen Apostolos, lib. 6. de Trinitate) ob fidei vestræ meritum claves regni cœlorum sortiti, & ligandi atque solvendi in cœlo & in terra jus adepti. Quod autem dicit Adrianus Petrum Christi auxilio fultum gubernare Ecclesiam, id vel intelligendum est de gubernatione per doctrinam, quam is eo scripto consignavit, ut etiam post ipsius Petri exitum, eam retinerent Christiani. 2. Petr. 1. 15. 2. Pet. 1. 13. Quod & omnes sacri textus scriptores præstiterunt: vel de perpetuis etiamnum in cœlo precibus pro Ecclesia militante, quas Petro tribuit Ioannes Damascenus, orat. de Domini transfiguratione: & hoc etiam omnibus Apostolis commune est. Vel si contendat quispiam Adrianum eximiam quandam gubernandæ universæ Ecclesiæ potestatem sedi suæ Romanæ affixam innuere, & si minus videri non debet si Papa Romanus sedis suæ auctoritati amplificandæ addictus competiatur, attamen ex his verbis Domini ad Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, monarchia Petri & Episcopi Romani (pro qua nunc pugnant Papistæ) felici non potest, servatâ interpretatione Adriani, qui petram, non Petrum, sed fidei soliditatem, & fidei fundamentum, Christum interpretatur. Quæ interpretatio manifestè repugnat tertiæ illi Pontificiorum hallucinationi, quam nunc refutamus.

Theophylact. 21. Theophylactus in Matth. cap. 16. Remunerat Petrum Dominus, mercedem illi dans magnam, quod super eum ædificavit Ecclesiam. Quia enim cõfessus erat eum Dei Filium Petrus, dixit, quod hæc confessio quam confessus est, fundamentum erit futurum credentium, ita ut omnis

omnis homo exſtructurus fidei domum, hoc jacturus ſit fundamentum. Nam licet innumeras condamus virtutes, non habeamus autem fundamentum rectam confeſſionem, inutiliter ædificamus. Poſtquâ Theophylactus ſuper Petrum dixit ædificari Eccleſiam, ſtatim quid ſentiat exponens, tranſit ad rectam confeſſionem quam Petrus confeſſus eſt, quam rectam confeſſionem vocat fundamentum credentium. At fundamenti hujus ſoliditatem petendam eſſe ab Epiſcopo Romano, & non alibi niſi in ejus infallibili judicio atque indefectibili fide certò inveniri, non exiſtimavit Theophylactus, quippe qui Romanæ Eccleſiæ judicium de proceſſione Spiritûs Sancti ex profeſſo (licet immerito) oppugnavit atque rejecit, Comment. in Evang. Ioan. cap. 3. prope finem. Et in eadem opinione fuiſſe Ioannem Damaſcenum, conſtat ex ejus opere de orthodoxa fide, lib. 1. cap. 11. Qui alibi petram, ſuper quam Dominus dixit ſe ædificaturum Eccleſiam ſuam, interpretatur hanc firmam & immotam fidem. orat. de Domini transfiguratione. Oecumenius in 1. Cor. 3. 11. Ne igitur illis attendatis, ait, qui vos dividunt, quum aliud non ſit fundamentum præter Chriſtum, quem annunciavi. Hunc habeamus, huic adhæreamus tanquam fundamento.

Ioan. Damaſcen.

Oecumen.

Alii ſex patres.

22. His adiunge & alios patres, quos, in confirmatione reſponſionis noſtræ adverſus primam Pontificiorum hallucinationem, § 3. monebamus, hanc Petram (Matth. 16.) fidem vel confeſſionem aut doctrinam interpretari, nec ullam facere mentionem illius interpretationis quæ ſola hodie Papiſtis adlubeſcit, videlicet, Iſidorum Peluſiotam, lib. 1. epiſt. 235. Victorem Antiochenum, in cap. 3. Evang. Marci, Paulum Epiſcopum Emiſenum, homil. quam habuit in magna Alexandriæ Eccleſia, præſente Cyrillo, quæ exſtat in tertia parte Concilii Epheſini cap. 31. Theodoretum lib. 2. in Cantica Canticorum, in expoſitione cap. 2. verſ. 14. Fœlicem tertium Papam Romanum, epiſt. 3. ad Zenonem Imperatorem. Germanum Patriarcham Conſt. epiſt. ad Thomam Epiſcopum Claudiopoleos, quæ exſtat in quarta actione ſynodi Nicænæ ſecundæ.

vide ſupra cap. 7. § 3.

23. Veteribus his accedunt gloſſator Gratiani & Ludovicus Vives. Verba illa, *Et ſuper hanc petram*, exponens autor gloſſæ; Per hanc (inquit) dictionem non credo Dominum aliud demonſtraſſe, quàm hæc verba quæ Petrus reſpondit Domino, cum dixit, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Quia ſuper illo articulo fidei fundata eſt Eccleſia. Ergo ſuper ſeipſo fundavit Deus Eccleſiam. Hæc author gloſſæ, in diſtinct. 19. can. *Ita Dominus*. Vbi plane excludit eam interpretationem, quæ hodie Romanenſibus cantopere arridet. Hæc eſt (inquit Vives) præcipua profeſſio, hic primus & firmiſſimus Eccleſiæ nunquam cuſpidæ lapis, credere ac profiteri *Ieſum eſſe Chriſtum Filium Dei vivi*. Ludovicus Vives Comment. in lib. 8. Auguſtini de Civitate Dei, cap. 23.

Author gloſſa in Gratian.

Ludovic. Vives.

CAPVT DECIMVM.

De verbis Domini in Evangelio Lucæ, cap. 22. verſ. 31. 32. **(Simon, Simon, ecce! Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.)**

Proponuntur quinque quæſtiones. Et reſpondetur ad primam quæſtionem; Cur ad Petrum ſermonem dirigat Dominus.

QVinque præſertim quæſtiones in his verbis breviter enodandæ ſunt. 1. Cur ad Petrum ſermonem dirigat Dominus. 2. Vtrùm pro ſolo Petro oraverit Dominus, an etiam pro omnibus Apoſtolis. 3. Quid verba illa ſignificent, *Vt non deficiat fides tua*. 4. Quæ converſio intelligatur, illis verbis, *Et tu aliquando converſus*. 5. Quis ſenſus præcepti illius Dominici, *Confirma fratres tuos*.

Titus Boſtrenſis.

2. Ad primam quæſtionem reſpondet Titus Boſtrenſis, in hunc locum Euangelii, ideo cæteris omnibus miſſis, ſoli Simoni Petro dictum eſſe, Simon, Simon, ecce Satanas expetivit, &c. [ἵνα πασῶν ἄρα αὐτὸν, μὴ ἑαυτῷ διαφέρῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ χειρίσασι συμπάθειαν. Vt hic moneatur, ne viribus ſuis nimium fidat, verùm ex ſolius Dei gratiâ laudem quærat. Ita vertit Latinus interpres, Tomo ſecundo, græcolatino, Bibliothecæ Patrum, paginâ 819. editionis Pariſienſis ann. 1624.

Ambroſ.

3. Ambroſius Comm. in hunc locum Evang. Lucæ; Petrus autem etſi ſpiritu promtus, corporis tamen adhuc infirmus affectu, denunciatur Dominum negaturus.

Baſilius Caſarienſis.

4. Baſilius magnus, homil. 22. quæ eſt, de humilitate; Vſque adeò Chriſtum Petrus dilexit, ut & mori pro eo voluerit. Verùm quoniam arrogantiùs dixerat [ὅτι μεγαλορρησίσεται ἐν ἐμοὶ πάντες, λέγων] etiamſi omnes ſcandalum patiantur in te, ego tamen nunquam ſcandalum patiar, humanæ traditus eſt puſillanimitati, & prolapſus eſt in negationem [παραδοὺς τὸ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ, καὶ πτώσεως εἰς ἄρνησιν,] lapſu inſtitutus ad pietatem, & edoctus etiam aliis inſi mis parcere, ubi ſuam ipſius cognovit imbecillitatem, & conſpicuè didicit, quod, quemadmodum cum in pelago mergeretur, dexterâ Chriſti relevatus eſt [ἀνενεύσαν τῇ τοῦ Χριστοῦ δεξιᾷ] ita & in ſcandalorum fluctibus, dum periculum ipſi perditionis per incredulitatem immineret, Chriſti virtute ſervatus ſit, [ὥστε τὸ κλύδωνι τοῦ σκανδάλου κινδυνῶδες ἀπολέσαι δι' ἀπιστίας, ἰσχυρᾷ δυνάμει Χριστοῦ] qui etiam ipſi quod eventurum erat prædixerat, [ὃς καὶ προεῖπεν αὐτῷ τὸ συμβησόμενον,] dicens, Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret inſtar tritici? & ego pro te oravi, ne deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma fratres tuos. Petrus quidem ad hunc modum reprehenſus merito opem Domini adeptus eſt, ut arrogantiam rejicere & infirmis parcere doceretur. [Πέτρος μὲ οὕτως ἐλεγχθεὶς δικαίως ἐπεύθυνον, παρὰ Κυρίου ἐπικουρίαν, καὶ φειδὼ τῶν ἀσθενούντων ἐκπαιδεύεται.]

Διειλὰν ἀνθρωπίνην.

5. Theoph. Comm. in hunc locum Evang. Luc. Ad Petrum autem hæc verba dirigit, quia & audacior reliquis erat, & probabile eſt ipſum animo elarum fuiſſe ob ea quæ Chriſtus promiſerat. Idcirco reprimens eum, dicit; Satanæ quidem fuit multum ſtudium contra vos; ego autem oravi pro te. Hæc *Theophylactus*.

Theophylact.

Digitized by Google

CAPVT VNDECIMVM.

Ad secundam quæstionem, ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. Vtrùm pro solo Petro oraverit Dominus, an etiam pro omnibus Apostolis.

CErtum est Dominum nostrum Iesum Christum pro omnibus undecim Apostolis oràsse. Ioh. 17. 17. dicens autem Petro, Ego autem oravi pro te, Luc. 22. 32. indicat Petrum præ omnibus in maximo futurum κλυδωνισμῷ σκανδαλίσμου, ut loquitur Basilius. Quippe solum cum perjurio dirertè negaturum, atque adeò ipsi in primis opus esse adjumento intercessionis Christi pro eo, quamvis ipse se constantiorem aliis in confessione Christi futurum jactaret. Dicit ei Dominus, Ego pro te oravi, &c. δηλῶν ὅτι τὸ πτῶμα αὐτοῦ τῶν ἄλλων χαλεπώτερον ἔσται καὶ μείζονος δεόμενον βοηθείας, ostendens futurum ejus lapsum aliis graviorem, & majoris indigum auxilii, ait Chrysostomus homil. 82. in Evang. Matth. Vide infra ad quæstionem 5. cap. 14.

Chrysostomus.

2. Ignatius epist. ad Smyrnenses; ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ δυθεὶς μὴ ἐκλειφθῆναι τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων. Dominus Iesus Christus, qui rogavit ne deficeret fides Apostolorum.

Ignatius.

3. Macarius Ægyptius homil. 5 verba Domini intellexit de oratione facta pro omnibus Apostolis, adeò ut verba illa non dubitaverit ad hunc modum recitare, inquiens; Dominus Apostolis nequam illum adversùs eos insurrecturum prædixit: expetivit Satanas cribrare vos sicut triticum; sed ego rogavi Patrem meum, ne deficiat fides vestra, ἀλλ' ἐγὼ ἐδεήθην τοῦ πατρὸς μοῦ ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις ὑμῶν.

Macarius Ægyptius.

4. Theophylactus Comment. in Evang. Luc. cap. 22. Quia proditori væ adjudicatum est; illorum autem qui permanserunt in amore erga illum, tantum prædixit fore honorem; ut ne extollantur, quasi magnum quiddam fecissent, & permansissent in charitate, ac non prodidissent: Satanas vos, inquit, petivit cribrare, hoc est, turbare, nocere, tentare: sed ego rogavi. Ne existimetis, inquit, quod vestrum sit totum hoc opus bonum. Hæc Theophylactus, apertè monens, oràsse Dominum pro omnibus Apostolis, qui in charitate permanserunt, non propriâ ipsorum virtute, sed per Dei gratiam, quam Christus suâ oratione illis impetravit.

Theophylactus.

5. Cyprianus orationem illam Domini ad omnes fideles extendit; epist. 8. (seu libro quarto, epistola quartâ.) Adeò autem pro nobis ille [*Dominus noster*] deprecabatur, ut legamus alio loco; Dixit autem Dominus ad Petrum, Ecce Satanas postulavit, ut vos vexaret quomodo triticum; ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Quod si pro nobis & pro delictis nostris ille laborat & vigilat & precatur, quantò nos magis insistere precibus & orare, &c. Hæc Cyprianus. Ac si diceret, scriptum est hoc non propter solum Petrum, neque propter solos Apostolos, quod pro eis Dominus oraverit: sicut neque illa Domini verba ad latronem in cruce, hodie mecum eris in Paradiso, Luc. 23. 43. scripta sunt propter solum latronem, sed etiam propter nos, qui, si verè sumus discipuli Christi, eadem nobis solatia accommodate fidenter possumus.

Cyprianus.

CAPVT DVODECIMVM.

Ad tertiam, quæstionem ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. Quid verba illa significent, Vt non deficiat fides tua.

FIdem necesse est hic intelligere eam quâ Petrus credebat, & sic de singulis Apostolis, singulisque Christianis. Nam fidem quam credebat Petrus cæterique Apostoli, pronunciaverat Dominus esse petram illam inconcussam, nullis inferni machinationibus incursibusve expugnabilem. Matth. 16. 18. Periculum non erat, ne hæc fides deficeret. Fides autem, quæ non defectura prædicitur, Luc. 22. 32. opponitur infidelitati & desperationi, ad quam Petrum adigere satagebat Satanas. Cujus vehementi impressione effectum est, permittente Domino, ut quateretur & vacillaret fides Petri; non tamen defecit ejus fides; Dominus enim oravit ut non deficeret ejus fides, adeóque ut non periret per infidelitatem; sicut exponit Basilius loco supra citato, capite decimo, §. quarto. ὥστε μὴ τέλειον ἀπόλεσθαι ut exponit Chrysostomus, homil. 82. in Matth. sed ut haberet donum perseverantiæ, ut interpretatur Augustinus lib. de corrept. & gratia, cap. 8. ut mens ejus non vinceretur, ut loquitur Leo primus Papa Rom. serm. 3. in anniversario die assumtionis suæ, ubi cautè legendæ quæ scribit Leo in favorem suæ sedis, pugnantia cum canone 28. Concilii œcumenici Chalcedonensis.

De qua fide hic sermo sit

Basilius.

Chrysostomus.

Augustinus.

Leo I Papa Rom.

2. Theophylactus in hunc locum Evang. Luc. Rogavi igitur, dicit, ut non deficiat fides tua: quamvis enim brevi tempore concutiendus sis: sed habes recondita semina fidei; etiamsi folia abjecerit spiritus invadentis, radix tamen vivet, & non deficiet fides tua. Hæc Theophylactus.

Theophylactus.

3. Hæc autem divina gratia nec solis datur Episcopis Romanis, nec omnibus illius sedis Episcopis, nisi dicas omnes esse electos ad æternam vitam, id quod non affirmant assertores infallibilitatis Papalis. Imò diserte negat Bellarm. lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 3. §. *altera expositio.* Est donum hoc solis & omnibus electis concessum.

Num omnes Romani Pontifices salventur.

4. Nec prætereundum, quod hæc Christi promissio, quatenus Petrum spectat, non excludat externum lapsum à fide, & externam ad tempus negationem Christi coram hominibus; sed tantummodo internam fidei eradicationem, & impœnitentiam: ad reliquos autem Apostolos relata, illum etiam ruinæ gradum excludat, quo lapsus est Petrus: Nam ab eo gradu conservati sunt, Christo pro illis orante. Unde efficitur, si de successorum stabilitate & confessione ac professione fidei externa (quæ sola aliis hominibus innotescit) judicandum sit ex

Christi promissio, quod Petri fides non defecturа sit, non excludit externam abnegationem, sed internam apostasiam, & in externo lapsu perseverantiam.

ex eis, quæ anteceſſoribus Apoſtolis, efficacitate hujus precationis Dominicæ, donata ſunt, tutius eſſe hominibus, ſe adjungere cujuſlibet alterius Apoſtoli ſucceſſoribus, in externa profeſſione religionis & confeſſione Chriſti, quam ſucceſſoribus Petri. Nam ſi ſucceſſoribus Petri contingat Chriſtum negare & abjurare coram hominibus, idipſum Petro prius contigit: in quo rerum ſtatu perniciosum eſt eis conſociari. Nec illâ fidei indefectibilitate Petro promiſſa excluſus eſt ille lapſus externus.

Gretſeri Ieſuitæ ſyllogiſmus.

5. Viderint jam Papiſtæ de illo ſyllogiſmo Gretſeri, Pro quo Dominus peculiariter oravit, ut fides ejus nunquam deficiat; is eſt, vel certè futurus erat Eccleſiæ Monarcha: at pro Petro Dominus peculiariter oravit, &c. ergo Petrus eſt, vel certè futurus erat, Eccleſiæ Monarcha. Hæc Gretſerus: in defenſione Bellarmini, libro primo de Romano Pontifice, capite vigeſimo. Certè hujus ſyllogiſmi Gretſeriani multi ſunt defectus; Nam I. In majore aliter accipitur indefectibilitas fidei, atque in minore; & ita tunt quatuor termini: aut minor manifeſtè falſa eſt, ſi in ea intelligatur perpetua indefectibilitas externæ profeſſionis fidei. II. Ma-

Eiuſdem ſyllogiſmi refutatio.

jor etiam falſa eſt: nam Dei donum alicui conceſſum ut nunquam deficiat ejus fides, non importat monarchiam in Eccleſiam: hoc enim donum omnibus Apoſtolis datum eſt, & excellenter, etiam quod externæ confeſſionis conſtantiam, beatæ Mariæ Virgini, & Mariæ Magdalenæ, & innumeris martyribus; quibus tamen Eccleſiæ monarchia data non eſt. III. Nec peculiaris illa Petri ratio habita, in oratione Chriſti, importat dationem monarchiæ Petro, ſed præcipuè reſpicit ſingulare periculum & peculiarem lapſum Petri. Cui reſpectui accedere etiam potuit quidam intuitus Collegii Apoſtolici, cujus pars quædam primaria erat Petrus, ſine monarchica poteſtate. *Supra, cap. 11 §. 1.*

Dionyſ. Areopag. Cæteri Apoſtoli pares Petro.

6. Dionyſius Areopagita, libro de Eccleſiaſticâ hierarchia, capite quinto, ait; αὐτὸς τῶν μαθητῶν κορυφαῖος, μετὰ τῆς ὁμοταγοῦς αὐτῷ καὶ ἰσαρχικῆς δέκαδος, ipſe diſcipulorum coryphæus cum decem ipſi paribus & pontificibus, cum ad ſupplendum perficiendumque duodecim Apoſtolorum numerum, &c. loquitur ibi de aſſumptione Matthiæ in locum Judæ proditoris, Act. 1.

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

Ad quartam quæſtionem, ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. Quæ converſio intelligatur, illis verbis, Et tu aliquando converſus.

Bellarmini abſurda interpretatio.

HVic quæſtioni occaſionem præbet nova illa, & violenta parexegeſis Bellarmini, lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 3. *ad ſecundum dico.* Dico (inquit) non eſſe abſurdum, ſi dicamus, illud, *Converſus*, non referri ad pœnitentiam Petri, ſed ad tentationes aliorum, ut non ſit ſenſus: Tu à peccato ad pœnitentiam converſus, confirma fratres; ſed, tu, cujus fides non poteſt deficere, quando videris aliquos nutantes & vacillantes, ad eos converſus illos confirma. Hæc Bellarminus. Hujus gloſſematis defenſionem non ſuſcepit Gretſerus, Bellarmini hyperaſpiſtes: manifeſtam haud dubiè interpretamenti hujus violentiam perſpexit.

Eiuſdem refutatio.

2. Ambroſius, in Pſalm. 43. in illa verba Pſalmi; *Et inter gentes diſperſiſti nos*, hanc Apoſtoli Petri converſionem exponit converſionem ad bonam frugem. Theophylactus in hunc locum Evang. Lucæ, Petri pœnitentiam. Quomodo intellexerunt & alii illi Patres, qui lapſum Petro hic prædictum obſervant. Sic etiam Salmero & Maldonatus Ieſuitæ, quorum verba citat Daniel Chamierus, Tom. 2. Panſtratiæ, lib. 11. cap. 17. §. 15. Nec aliter Rhemenſes in hunc locum Evangelii.

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

Ad quintam quæſtionem, ex verbis Domini ad Petrum, Luc. 22. 31. 32. Quis ſenſus præcepti illius Dominici, Confirma fratres tuos.

Gretſeri argumentatio.

GRetſerus, in defenſione Bellarmini, libro primo, de Romano Pontifice, capite vigeſimo, ex his Domini verbis, ſic argumentatur: Qui non quomodocunque, ſed peculiari modo jubetur omnes univerſim fratres, nemine excepto, confirmare, paſcendo, regendo, præſidendo, docendo; ille eſt monarcha Eccleſiæ: Petrus eſt talis: ergo, &c. Hæc Gretſerus.

Noſtra reſponſio.

2. At fratrum nomine, tametſi tum Apoſtolicum reliqui fideles intelligi poſſint, & confirmare omnes Petrus jubeatur; non tamen inde ſequitur, eandem erga collegas coapoſtolos, atque erga alios Chriſtianos dari Petro auctoritatem. Nam Petrus omnibus ſcandalo fuit, dans eis occaſionem ruinæ, niſi maturo converſionis ſeu pœnitentiæ exemplo ſcandalum hoc eſſet amolitus. Ita quos lapſu ſuo & averſione infirmaverat, eos ſurgens ſuâ converſione confirmavit; ne ejus lapſus eis eſſet in poſterum occaſio ruinæ. Et hoc quidem confirmationis officium tum verbo, tum exemplo, præſtare tenebatur Petrus, erga coapoſtolos quidem ut frater & collega, & erga alios Chriſtianos, tum ut frater erga fratres; ut in hoc textu Lucæ manifeſtum eſt: tum ut paſtor erga gregem; ut patet ex verbis Domini confirmantis Petrum in munere Apoſtolico, Iohan. 21. *Paſce oves meas.* Et ex his etiam verbis apud Lucam, quibus mandat Petro, ut aliquando converſus confirmet fratres ſuos; haud obſcurè promittens, manſurum illi munus Apoſtolicum, neque adimendum Petro, ſicut Judæ proditori. Neque præcepto confirmandi fratres, quicquam peculiare Petro demandatur, quod non omnibus Apoſtolis ex æquo incũbat, niſi ſola amolitio magni illius ſcandali, quod

Digitized by Google

negatione suâ daturus erat Petrus, tantam pollicitus constantiam. Et hæc quidem pars officii Christiani, ab omni postulatur Christiano lapso, qui peccato suo fratribus scandalum dedit, sive sit Pastor, sive de plebe. Syllogismi igitur Gretseriani Minor falsa est: nam sive fraternam, sive Pastoralem intelligamus confirmationem, illa omnibus fratribus Christianis, præsertim lapsis, communis est; hæc omnibus Apostolis ex æquo conveniebat. Quamvis in utraque præstanda Petrus, ut eximius Christianus, ut Apostolus, & unus ex eis qui columnæ videbantur, & Apostolorum primus, pro magnitudine dati scandali, & pro tantæ personæ eminentiâ, congruo & præclaro exemplo aliis prælucere debuerit, & præluxerit.

Titus Bostrensis. 3. Titus Bostrensis, Comment. in Evang. Luc. cap. 22. *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hoc addit, (inquit) ne animum prorsus despondeat, quin bonam potiùs spem habeat. Nam illud, *Conversus confirma fratres tuos*, hunc habet sensum; γένοιτο σκέπασμα καὶ διδάσκαλος τῶν διὰ πίστεως προσιόντων ἐμοί· ἵνα μὴ δὴ ἀποστερηθῶσι, φησὶν, ἀγνοοῦντες μὲ, τοῦ ἀποστολικοῦ χαρίσματος· id est, Esto firmamentum & doctor eorum, qui mihi per fidem adjungentur. Nam cùm me negaveris, non privaberis (inquit,) gratia Apostolicâ. Hæc Titus Bostrens. in Bibl. Patr. Tom. 2. græcol. Hæc gratia Apostolica Petro conservata, data est singulis Apostolis, quorum unusquisque, pari cum Petro consortio honoris & potestatis accepit χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Rom. 1. 5. Paulus & Barnabas reversi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiam, confirmantes [ἐπιστηρίζοντες] animas discipulorum, Act. 14 22. Estque pars etiam ordinaria Prophetici ac Pastoralis muneris, fratres confirmare, act. 15. 32. Rom. 1. 11. 1. Thess. 3. 2. Apocal. 3. 2.

Rom. 1. 5.

Ambrosius. 4. Ambrosius, in Psal. 43. in illa verba Psalmi; *Et inter gentes dispersisti nos.*] Cogitur autem (inquit) & adversarius sanctos Domini ad sua damna tentare: dum enim tentat, meliores reddit; ut qui tentatur, possit alios instituere, qui sibi ipse invalidus videbatur. Denique Petrus Ecclesiæ præponitur, postquam tentatus à diabolo est. Ideoque ante significat Dominus, quid sit illud quod postea eum pastorem elegit Dominici gregis: Nam huic dixit; *Tu autem conversus, confirma fratres tuos.* Conversus est ergo sanctus Apostolus Petrus ad bonam frugem, & ventilatus est sicut triticum, ut esset ipse cum sanctis Domini unus panis, qui nobis esset alimentum. Dum enim Petri actus legimus, Petri præcepta cognoscimus; fit nobis vitæ æternæ & salutis alimentum. Hæc Ambrosius. Vbi cernere est, ambas illas confirmationis species quas memoravimus; unam fraternam, quam fratribus suis præstant omnes sancti tentati, alteram Pastoralem, & quidem Apostolicam, quam exemplo & doctrinâ præstitit Petrus gregi Dominico: id quod fecerunt reliqui Apostoli. Scandalum illud à Petro datum solus quidem Petrus, conversione suâ ab illo suo peccato, amoliri potuit ac debuit, sicut quilibet lapsus; at doctrinâ & conversationis exemplo, contra illud ipsum scandalum, non solus Petrus, sed omnes Apostoli confirmarunt fratres suos, nec minus illi Petrum, quàm illos Petrus. Vide Act. 15. 13. Gal. 2. 6. 11. 12. 13. 14. &c.

5. Iubet Apostolus Paulus eos qui spirituales sunt, lapsum fratrem reconciliare, cum spiritu lenitatis, Gal. 6. 1. Et idem Apostolus ait de Pastore, *Servum Domini oportere ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, mansuetum erga omnes, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, cum lenitate erudientem eos, qui contrario animo sunt affecti.* 2. Timoth. 2. 24. 25. Et sacerdotem ait propriæ infirmitatis conscientiâ moveri ad miserationem erga ignorantes & laborantes, *μετριοπαθεῖν δυνάμενον τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν.* Hebr. 5. 2. Et hanc adferunt causam Basilius, & Chrysostomus, & Augustinus, cur Petrum Dominus paululum subdeseruerit, ut scilicet disceret lapsorum misereri, absque quo miserendi affectu non posset aptè pascere & regere populorum multitudinem ipsius curæ commissam; & ut ejus exemplum intuentes omnes Pastores mansuetè recolligerent lapsos fratres. Basilius, homil. de humilitate; Augustin. sermon. 124. de tempore. Chrysostom. apud Damascenum lib. 2. parall. cap. 86.

Gal. 6. 1.

2. Tim. 2. 24. 25. Hebr. 5. 2.

Cur Petrum Dominus paululum subdeseruerit.

Basilius. Chrysostomus. Augustinus.

6. At, (inquies,) omnibus Apostolis ex æquo commissa est populorum multitudo, Matth. 28. 19. 20. Iohan. 20. 21. 22. 23. Cur non igitur omnes pariter lapsi permissi sunt, ut mansuetudinem discerent & miserationem adhibere erga lapsos & infirmos? Respondeo; Nemo non expertus est suam infirmitatem; omnes enim nocte illâ scandalizati sunt in Christo, Matth. 26. 31. Quamvis cum Petro omnes constantiam promiserint, vers. 35. omnes autem non opus fuit in eam tentationem incidere, ut Christum dissertè abnegarent & abjurarent. Vnius lapsu tam gravi omnes eruditebantur. ἵνα δὲ λοιποὶ δι' ἑαυτῶν ἐπιγνῶσιν ἀπὸ τῆς ἀρίστου τοῦ αὐτοῦ, τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν κατανοήσαντες, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν· Chrysost. homilia 82. in Matth. capite vigesimo sexto, versu trigesimo tertio.

Obiectio.

Responsio.

7. Sed cur Petrus potiùs, quàm alius quispiam, huic tentationi traditus est? Triplex ratio assignatur. I. Quia Petrus fuit unus ex præcipuis Apostolis, & Apostolorum primus, nec honore inter fratres, nec charitate erga Dominum ulli secundus: hujus columnæ concussio timorem atque humilitatem reliquis facilius persuadere poterat. Quod si ne hoc quidem intelligis (inquit Basilius) quod gratiam consequutus sis, sed Dei gratiam, nimiâ stupiditate, reputas propriam tuam virtutem, non es honoratior beato Apostolo Petro. Neque enim Christum plus potes diligere quàm ille, qui usque adeò eum dilexit, ut & mori pro eo voluerit. Verùm quoniam arrogantius dixerat, &c. humanæ traditus est pusillanimitati. Basil. homil. 22. de humilitate.

Cur huic tentationi traditus sit Petrus, potius quàm alius. Ratio prima.

8. Iam eruditus est (inquit Augustinus) & edoctus in Petro, quemadmodum eum Dominus tui causâ patitur circumscribi delicto, quemadmodum illum fidei pietatisque signiferum, & generis humani columnam, permiserit metu dominante quassari; ut populorum doctoribus & magistris esset exemplum, à Deo sibi non peccandi gratiam minimè condonatam; sicut dicit Apostolus Paulus, *considerans te, ne & tu tenteris.* Cum fortè quis fuerit in Ecclesiâ delicto præventus, non statim abjiciat, non condemnet; sed compatiatur ac lugeat, consoletur & revocet, commodet facienti affectum, porrigat

Augustinus.

Gal. 6. 1.

Digitized by Google

portigat manum, erigat lapsum, spem ei divinæ clementiæ repromittens, sub qua etiam serpire exemplo tantorum comprobat magistrorum. Augustin. serm. 124. de tempore.

Censura Libri quæstionum Veteris & N. Testamenti.

9. Tribuitur quidem Augustino liber quæstionum veteris & novi Testamenti; ubi in quæst. ex novo Testamento cap. 75. expositio quædam legitur Papistis faventior. Sed librum illum non esse Augustini, sed alicujus hæretici, tum ipsa operis lectio demonstrat, tum ipsi diserte fatentur Bellarminus, lib. de scriptoribus Eccles. & Possevinus, in apparatu sacro.

Theophylactus.

10. Theophylactus in cap. 22. Lucæ, Tu enim Petre conversus, bonum exemplum pœnitentiæ eris omnibus, ut nullus credentium in te respiciens, desperet: qui cum Apostolus fueris, & negaveris, iterumque receperis primatum omnium, & præfecturam orbis per pœnitentiam. Hæc Theophylactus.

2. Ratio.

11. Secunda ratio, quæ adfertur, cur hoc soli Petro contigerit, permissu divino, ut eo usque diciderer, est Petri arrogantia, quâ non solùm cum cæteris confidentiam promittebat; sed etiam seipsum cæteris anteponebat, inquiens, *Matt. 26. 34.* *etiamsi omnes scandalizati fuerint in te; ego nunquam scandalizabor.* Matth. 26. 34.

Basilius Cæsariens.

12. Basilius magnus, homil. de humilitate; Verùm quoniam arrogantius loquutus erat [μεγαλορρήμων ἐφθέγξατο] dicens, *etiamsi omnes scandalizati fuerint in te, ego tamen nunquam scandalum patiar*; humanæ traditus est pusillanimitati [παραδίδωσι τῇ ἀνθρωπίνῃ δειλίᾳ] & prolapsus est in negationem; lapsu instituens ad pietatem [seu timorem] σωφρονίζων τὸ φρόνημα, πρὸς ἀλάζονα.]

Τῇ ἀνθρωπίνῃ δειλίᾳ.

Augustinus.

13. Augustinus, serm. 124. de tempore. Quid enim homo sine Dei gratiâ possit, timor beati Petri Apostoli evidenter ostendit. Per solum enim liberum arbitrium, non addito etiam Dei adjutorio, promiserat se pro Domino moriturum. Sed quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum, & nisi quod ait Propheta, *Isai. 40 6.* *Omnis caro fœnum?* Et ideo beatum Petrum paululum Dominus subdereliquit, ut in illo totum humanum genus posset agnoscere, nihil se sine Dei gratiâ prævalere. Hæc Augustinus.

Victor Antiochenus.

14. Victor Antiochenus, Commentario in Evang. Marci, cap. 14. vers. 29. Cum Petrum, cæteros que omnes precari & dicere oportuisset; Adjuva nos Domine, ne abs te avellamur; sibi tuique viribus nimium confisi, ea temerè promisere, quæ non præstiterere. Siquidem Dominus nimiam illam, quam præ se ferebant, audaciam, animique fiduciam nonnihil comprimere & castigare volens, Petrum quidem in trinam negationem prolabi; cæteros verò omnes per fugam dispergi passus est. Hæc Victor, apud quem plura sequuntur de Petri jactantiâ ante lapsum ejusdemque post lapsum modestiâ, se exserente in ejus verbis, Act. 3. 12.

Chrysostom.

15. Chrysostomus, homilia 82. in Evang. Matth. in cap. 26. vers. 35. Διὸ καὶ δικαίως ἡμῖν εἴρηται, βούλεσθαι ἡμᾶς ὧδε μὴ ἀποχωρῆσαι σου· ὁ γὰρ ἑαυτὸν θαρρῶν, φησὶν, κἂν πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε· κἂν πάντες ταῦτα πάθωσι, φησὶ, ἐγὼ οὐ πείσομαι. ὅταν εἰς κενοδοξίαν [arrogantiam] αὐτὸν ἴδῃ τις μικρὸν τοῦτο τοίνυν κατασείλαι [reprimere] βουλόμενος ὁ Χριστὸς συγχώρησιν αὐτῷ ἄρησιν· ——— ἵνα γὰρ διὰ τοῦτο συγχώρησιν, ἵνα τοῦτο ἐν αὐτῷ κατορθώσῃ, quod enim propterea permiserit, ut hoc in illo corrigeret, audi quid dicat; *Ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Hoc enim dixit perstringens eum vehementer [σφόδρα αὐτὸν καθαπτόμενος,] & ostendens graviorem fore eius lapsum, quàm aliorum, & pluris indigum auxilii. Duorum enim criminum reus erat, tum quod contradixit [*Christo*;] tum quod seipsum aliis anteposuit [ἢ ὅτι τῶν ἄλλων ἑαυτὸν προύδηκε,] amplius autem & tertii, quod sibi ipsi totum tribuit [ὅτι τὸ πᾶν ἑαυτῷ ἀπέδωκε·] His igitur medelam adhibens permisit lapsum, τοῦτο γὰρ ἰάσεως ἦν τὸ πτῶμα.] Et propter hoc etiam missis aliis, ad ipsum dirigit sermonem suum [ἀφ' ἑνὸς τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἅπτεται, πρὸς αὐτὸν ἀποτείνων.) Ait enim, *Luc. 22. 31.* *Simon, Simon, Ecce Satanas petivit vos cribrare, sicut triticum, hoc est, turbare, vexare, & tentare:* [σπιλῶσαι, ὡς τὸν σῖτον, τουτέστι, θορυβῆσαι, ταράξαι, καὶ πεῖσαι·] *Ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Et liquidem omnes Satanas expetivit, quare non dixit de omnibus, rogavi? Annon manifestum est hoc quod supra dixi, quod perstringens illum, & ostendens graviorem [seu curatu difficilio.em] fore ejus lapsum quam aliorum, ad ipsum convertit sermonem; [ἀφ' ἑνὸς δὲ τί, εἰ πάντας ὁ Σατανᾶς ἐξήτησατο, ἀλλ' οὐ πάντων εἶπεν, ἐδηλώθη; ἢ γὰρ δῆλον ὅτι τοῦτο ἦν ἀπὸ τοῦ ἔμπροσθεν εἰπεῖν, ὅτι καθαπτόμενος αὐτοῦ· ἢ διὰ τὸ ὅτι χαλεπώτερον τὸ ἄλλων αὐτοῦ τὸ πτῶμα, πρὸς αὐτὸν τρέπει τὸν λόγον;] ——— Immodicus erat timor ejus, quoniam valde suo eum Deus denudavit auxilio, denudavit autem valde, quoniam valdè in eo locum obtinebat passio arrogantiæ & contradictionis. Hanc igitur radicitus ut evelleret, propterea sivit illum ita succumbere in certamine· [ἅμαρτες δὲ ἠγάπησε [φόβος,] ἵνα δείξῃ σφόδρα αὐτὸν ἐγκύψαντα ὁ Θεὸς τῇ ἰδιᾳ ῥοπῇ· ἐγκύψας δὲ σείσθη, ἵνα δείξῃ ἀφ' ὅσον ἐν αὐτῷ τὸ πάθος ἦν τῆς ἀυθαδείας καὶ τῆς ἀντιρρήσεως. ἵνα ἐν περίφρονι αἱρέσει τοῦτο διὰ τοῦτο ἐάσειν ὧν κατισχύσῃ αὐτὸν τῶν ἀγώνων]

3. Ratio.

16. Tertia ratio, quam Patres adferunt, cur Petrus potiùs quam alius ex undecim Apostolis negare permissus sit, sumitur ab auctore & severo Petri ingenio: cum Patronem deceat esse manuetum, & clementem.

Chrysostom.

17. Chrysostomus: erat porrò Petrus actis ac severi animi. Quod si hoc præterea habuisset, ut peccatum in eum non caderet, quis tandem ipsius discipulis apud eum veniæ locus fuisset? Quocirca divina gratia hoc effecit, ut Ipse ad breve tempus ab eo abcederet, atque in peccatum laberetur, ut per ea quæ passus fuerat, faciliorem humanioremque se aliis exhiberet. Hæc Chrysostomus, apud Damascenum, libro secundo parallelorum, cap. 86. Iacobo Billio interprete.

Augustinus.

18. Augustin. Erat enim revera hic Petrus paulò durior atque severior, sicut ejus austeritatem truncata ob Christi injuriam servi principis sacerdotum declarat auricula. Hic igitur tam durus tamque severus, si donum non peccandi à Domino fuisset indeptus, quæ venia commissis populis donaretur; Sed idcirco divinæ providentiæ secretum ita temperavit, atque permisit, ut primus ipse laberetur ac rueret in peccatum, quo erga peccantes duriorem sententiam propriì casus intuitu temperaret. Hæc Augustinus, sermone 124. de tempore.

Iohan. 18. 10.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

De verbis Domini ad Petrum, in Evangelio Iohan. cap. ult. Pasce oves meas.

βόσκε τὰ ἀρνία μου· ποίμαινε τὰ πρόβατά μου· βόσκε τὰ πρόβατά μου·
Iohan. 21. 15. 16. 17.

Occurritur Bellarmino & Greſſero.

BEllarminus, ejuſque defenſor Greſerus, ſe & lectores fruſtra fatigarunt, lib. 1. de Rom. Pontifice, capitibus 14. 15. 16. ut oſtenderent hæc verba, *Paſce oves meas*, dicta eſſe ſoli Petro, & his verbis ſummam poteſtatem attribui Petro, idque erga omnes Chriſti oves. Nam fatemur ultrò, ſoli Petro, Apoſtolici chori coriphæo, quia ſolus ter negaverat, loqui hic Chriſtum, eique confirmare Apoſtolicam poteſtatem, quæ ſumma eſt & univerſaliſſima ſub Chriſto poteſtas Eccleſiaſtica, erga omnes gentes, omnemque creaturam, Matth. 28. 19. Marc. 16. 15 Rom. 1. 5. Coloſſ. 1. 28. Paſtores ſunt omnes; ſed grex unus oſtenditur. qui ab Apoſtolis omnibus unanimi conſenſione paſcatur. *Cyprianus.* inquit Cyprianus, lib. de unitate Eccleſiæ. Et quæcunque poteſtas his verbis, *Paſce oves meas*, & illis, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c. data vel promiſſa eſt Petro, eandem reliquis Apoſtolis datam eſſe per illa verba; *Ego mitto vos*, &c. Iohan. 20. 21. &c docet Cyprianus, libro de unitate Eccleſiæ, & diſerte fatetur Bellarminus, lib. 4. de Rom. Pontifice, cap. 23. Siquidem & cæteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt; inquit Iſidorus Hiſpal. lib. 2. de officiis Eccleſiaſticis, cap 5. Vide, quæ huc ſpectantia ſuggeſſimus ſuprà, cap. 1. & cap. 4. hujus libri, & in Irenico, lib. 2. cap. 11. in exegeſi propoſitionis 15. pag. 261. & ſeq. Vide etiam verba Baſilii, in fine hujus capitis.

Refellitur diſtinctio allata à Bellarmino & Greſero.

2. Duas excogitarunt diſtinctiones, quibus tueantur monarchiam Petri, lib. 1. de Roman. Pontifice, capitibus 11. & 12. Prior eſt; Ita omnes Apoſtolos ſummam auctoritatem Eccleſiaſticam à Chriſto immediatè accepiſſe, & hoc fuiſſe utique & cæteros Apoſtolos, quod fuit Petrus, pari conſortio præditos & honoris & poteſtatis: ut loquitur Cyprianus lib. de unitate Eccleſiæ; ut tamen Petrus eſſet caput eorum, & ab illo penderent; non è contrario. Iſtam diſtinctionem diſcuſſimus, ſupra, in quatuor primis capitibus hujus libri.

Alia eorundem diſtinctio.

3. Altera diſtinctio eſt, ſoli Petro, non autem reliquis Apoſtolis, ſucceſſum eſſe in ea plenitudine poteſtatis, adeoque eam manſiſſe in ſolis Romanæ ſedis Epiſcopis, qui ſoli in hac ſumma poteſtate ſucceſſores ſunt Petri. De hac diſtinctione videbimus libro ſequente, poſtquam hoc capite, Catholicæ antiquitatis mentem, de hoc loco Evangelii Iohannis, & trinâ interrogatione Dominicâ, ac trinâ reſponſione Petri, & mandato Domini triplicato, de paſcendo grege, indicavero, adductis illuſtrium quorundam Patrum teſtimoniis. Præmiſsâ hac quæſtione; Vtrum, hoc mandato, *Paſce oves meas*, aliquam novam Petro poteſtatem dederit Dominus, quam nondum acceperat Petrus. Reſpondeo, non dari Petro novam aliquam poteſtatem. Nam huic quæ hîc intelligitur parem poteſtatem, per quam hoc erant utique & cæteri Apoſtoli quod fuit Petrus, jam ante contulerat Dominus omnibus Apoſtolis, in quibus erat & Petrus, Iohan. 20. ut docet Cyprianus, lib. de unitate Eccleſiæ. Sed poteſtatis acceptæ ſedulum ei commendat exercitium in paſcendo grege, quo ſuam erga Dominum teſtatam faceret dilectionem, quam eum trinâ confeſſione profiteri voluit, & triplicato mandato eum hujus officii commonefecit, trinam reſpiciens negationem, à qua Petrus jam converſus confirmaturus erat fratres ſuos, gregi Dominico operam Paſtoralem diligenter impendendo: quamvis ea cura gregis univerſi cæteris etiam Apoſtolis incumberet, pari cum Petro honoris conſortio & poteſtatis. Ait quidem *Cyrillus Alexand.* Cyrillus Alexandr. in hunc locum Evang. Iohan. renovatam eſſe Petro dignitatem Apoſtolatûs; ne propter negationem, quæ humanâ infirmitate accidit, labefactata videretur. Cyrillus Alexandr. in Evang. Iohan. lib. 12. cap. 64. Sed hoc quod dicit Cyrillus, intelligendum eſt de ſpeciali confirmatione Petri in hoc munere prius accepto cum aliis; quia ob graviorem Petri lapſum opus habebat Petrus etiam peculiari conſolatione, ἵνα χαλαστώσῃ τὸ ἄλλων αὐτοῦ τὸ στῆμα. Sicut de ejus lapſu loquitur Chryſoſtomus. homil. 82. in Evang. Matth. Præterea non ait Cyrillus collatam hic Petro aliquam poteſtatem, quam antea non acceperat.

Petri animoſitas ex multa charitate.

4. Antea Petrum multa charitas, [πολλὴ ἀγάπη] animoſum reddidit, ut ſe aliis omnibus præferret, & polliceretur quæ poſtea non præſtitit: ut obſervant Chryſoſtom. homil. 82. in Evang. Matth. & Victor Antiochenus, in cap. 14. Evang. Marci. Et Theophylactus, in cap. 22. Evang. Lucæ. Nunc autem poſt reſurrectionem interroganti Domino, an eum diligeret plus quam reliqui, (nam qui majorem clementiam in ſe Domini fuit expertus, majore amore allici iuſe debebat: ut ſcribit in hunc locum *Eiuſdem humilitas.* Cyrillus Alex. lib. 12. in Evang. Iohan. cap. 64.) reſpondet humiliter, non ſibi tribuens majorem dilectionem, quàm haberent reliqui, ſed abſolutè tantùm dilectionem ſuam profiteatur, & ſinceri affectûs ſui Chriſtum ipſum teſtem appellat, conſcius ſcilicet gratiæ ſibi collatæ. Fructum autem ſinceræ charitatis poſtulat Dominus, non inanem jactantiam, ſed gregis paſtionem; *Simon fili Iona, amas me? Paſce* Ioh. 21. 16. *oves meas.* Ter autem interrogat, & ter idem præcipit, ut demonſtret, quanti ovium ſuarum curam faciat, & quod hoc maximum ſit amoris erga ipſum argumentum, *Paſcere gregem indicium & fructus eſt dilectionis erga Dominum.* τέτρτον ἢ αὐτὸν ἐρωτᾷ, καὶ τέτρτον ὀνειδίζει τὸ αὐτό, δεικνὺς ὅσου ποιεῖται τὸν περὶ αὐτὸν ἔρωτα ὁ διπλοῦν φιλῶν ἑαυτόν, καὶ ὅτι τοῦτο μάλιστα τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης σημεῖον· inquit Chryſoſtomus, homil. ult. in Evang. Iohannis.

Dominus illis verbis, Paſce oves meas, non dat Petro novam aliquam poteſtatem.

Pro trina negationis confeſſio trina. Gregorius Nazianz.

5. Trinæ autem interrogationis & trinæ confeſſionis multi illuſtres Patres rationem aſſignant ab intuitu trinæ negationis.

Gregorius Nazianzenus, orat. 39. in ſancta lumina, paulò ante finem; Petrum qui circa Salvatoris paſſionem humani aliquid perpeſſus eſt, Ieſus ſuſcepit, ac per triplicem interrogationem, & confeſſionem, triplicem abnegationem ſanavit. ἢ τὸ τρὶς τῷ ἐρωτᾶσθαι, ἢ τῷ ὁμολογεῖν, τὸ τρὶς τὸν ἀρνησάμενον ἰάσατο.

6. Epi-

Epiphan.

6. Epiphanius, hæres. 59. §. 1. disputans contra eandem Catharorum hæresin, ait; καὶ Πέτρον ἀνακαλεῖται ὁ κύριος μετὰ τὸ ἀρνήσασθαι, καὶ ἀντὶ τῶν τριῶν ἀρνήσεων, τρὶς αὐτὸν προσκαλεῖται εἰς ὁμολογίαν, ἀγαπᾶς με Πέτρε, καὶ φησὶ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Et Petrum post negationem revocat Dominus, & pro tribus negationibus ter ipsum ad confessionem invitat. *Amas me Petre*; item dicit; *Pasce oves meas.*

Isidorus Pelusiota.

7. Isidorus Pelusiota, lib. 1. epist. 103. Triplex Domini ad Petrum de dilectione interrogatio, nullum est ignorantiæ Domini indicium. Nemo sic desipiat. Sed triplicem negationem triplici assensione bonus medicus eliminavit· ἀλλὰ τὸ τριπλοῦν τῆς ἀρνήσεως τῷ τριπλῷ τῆς καταθέσεως ὁ ἀγαθὸς ἰατρὸς ἐξωστράκισε. Et de eadem materia, epist. 156. ejusdem libri; quam abjurationem triplici rursum pœnitentiali agnitione sanavit; conforme vulneri nactus remedium. ἣν τριπλῇ πάλιν μετὰ γνώσει ἰάσατο, ἀνάλογον τῷ τραύματι πορισάμενος καὶ τὸ φαρμακόν.

Cyrillus Alex.

8. Cyrillus Alexandrinus, in Euang. Iohan. lib. 12. cap. 64. *Quoniam cum aliis Apostolatus nomine Petrus ab ipso Christo decoratus, ter in tempore passionis negavit, jure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, ut terna negatio æquali confessionis numero compensetur.*

Ambrosius. Vide lib. 16. cap. 3 § 22.

9. Ambrosius, prooemio in lib. 5. de fide. *Petrus pascendo bene cibo fidei gregem Christi, culpam lapsus prioris abolevit. Et ideò tertio admonetur ut pascat, tertiò utrùm Dominum diligat interrogatur, ut quem tertiò ante crucem negaverat, tertiò fateretur.* Et lib. 2. de sacramentis, c. 7. *S. Apostolus Petrus, postquam in passione Domini lapsus videtur infirmitate conditionis humanæ: quia ter negaverat, postea ut illum lapsum aboleret & solveret, tertiò interrogatus à Christo si Christum amaret, tunc ille dicit*; Tu nosti Domine, quia amo te. *Tertio dixit, ut tertiò absolveretur.* Hæc Ambrosius.

Hieronymus.

10. Hieronymus, epist. ad Marcellam, quæ incipit; *Brevis est quæstiuncula. Petrus Apostolus trinam negationem trinâ postea confessione delevit.*

Augustinus.

11. Augustinus, Tractatu 123. in Evangelium Iohannis: *Redditur negationi trinæ trina confessio, ne minus amori lingua serviat quàm timori, & plus vocis elicuisse videatur mors imminens quàm vita præsens. Sit amoris officium, pascere Dominicum gregem; si fuit timoris indicium, negare pastorem.* Et Tract. 5. in epist. Iohannis; *Ter negavit timor, ter confessus est amor.* Si quæras quid significet verbum *Pasce*, in illo Domini mandato, *Pasce oves meas*, respondet Augustinus, Tract. 123. in Evang. Iohannis; *Quibus* (inquit) *oves ipsas pascendas, hoc est, docendas regendasque committit.*

Pascere est docere ac regere.

Basilius.

12. Basilius magnus scribit, Christum his verbis [*Pasce oves meas*] constituisse Petrum post se pastorem Ecclesiæ suæ, & omnibus deinceps pastoribus & doctoribus tribuisse parem potestatem, ejusque rei signum esse quod omnes similiter atque ille ligent & solvant. Et hoc argumento utitur ad Monachos, ut obediant suo antistiti; quia nimirum Antistes personam Christi gerit, & sequester est inter Deum & homines, ἱερουργῶν τῷ Θεῷ τὴν τῶν πειθομένων αὐτῷ σωτηρίαν· καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παιδευόμεθα, Πετρὸν ποιμένα μεθ' ἑαυτὸν τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοῦ καθιστῶντος. Πέτρε γὰρ, φησὶ, φιλεῖς μεπλέον τούτων; ποίμαινε τὰ πρόβατά μου· καὶ πᾶσι δὲ τοῖς ἐφεξῆς ποιμέσι καὶ διδασκάλοις, τὴν ἴσην παρέχοντος ἐξουσίαν· καὶ τοῦτο σημεῖον, τὸ δεσμεῖν ἅπαντας ὁμοίως, καὶ λύειν ὥσπερ ἐκεῖνος. Hæc Basilius, in ἀσκητικαῖς διατάξεσιν, in monasticis constitutionibus, cap. 22.

Vide lib. 16. cap. 1 § 2.

INSTRVCTIONVM HISTORICO-THEOLOGICARVM

LIBER DECIMVS-SEXTVS,

DE

SUCCESSORIBUS PETRI,

& Aliorum Apostolorum.

CAPVT PRIMVM.

De figmento disparis successionis, cum hypomnemate de presbyterio.

Papistarum commentum præcedente libro refutatum.

QVANDO Papistas veritas cogit fateri, hoc fuisse utique & cæteros Apostolos quod fuit Petrus, pari consortio præditos & honoris & potestatis: duo adhibent adminicula, quibus labantem Papæ monarchiam sufflaminent. Vnum est, Apostolos reliquos ita habuisse plenitudinem potestatis, ut tamen Petrus esset caput eorum, & ab illo penderent; non è contrario. De hoc inutili perfugio satis prolixè pro instituti nostri ratione disservimus superiore libro. Alterum (quod etiam commemoravimus superiore libro, capite 15. §. 3.) est disparitas successionis: aiunt enim, Petrum habuisse summam atque amplissimam potestatem, ut præfectum & pastorem ordinarium; quia ei in plenitudine clavium, hoc est, potestatis, successum est, & succedetur usque ad finem mundi: reliquos autem Apostolos habuisse summam atque amplissimam potestatem, ut Apostolos seu legatos, & quasi extraordinarios pastores; quia potestatis illius, quam post Petrum plenam acceperant, nullum successorem reliquerunt. Ita *Bellarm.* lib. 1. de Rom. Pontifice, cap. 11. prope finem capitis, & cap. 12 §. *Dices si non.* & §. *Ut autem.* Et ibidem *Gretserus*, in Defensione. Et *Iohannes Driedo*, lib. 4. de dogmatibus variis, cap. 3. part. 3. & *Franciscus Costerus*, Enchiridii controversiarum cap. 3.

Aliud eorundem inane figmentum de dispari successione.

Eiusdem refutatio.

2. Cum potestas Apostolica sit potestatum spiritualium, quæ à Christo datæ sunt mortalibus, omnium maxima, ut suprà docuimus, lib. 15. cap. 4. Haud dubiè illa summa potestas pastoralis in Petro non fuit alia nisi Apostolica, quæ omnibus aliis supereminet, & cui nulla alia æqualis est. Hanc habuerunt omnes & singuli Apostoli parem. Neq; ulla ratio idonea, vel divina auctoritas adferri potest pro figmento isto disparis successionis. Sunt in Apostolico munere omnes etiam inferiores ordines sacri comprehensi, sive extraordinarii fuerint & ad tempus instituti, ut Prophetæ, Evangelistæ, dona sanationum, &c. sive sint ordinarii, ut pastores & doctores, &c. Quod in Apostolorum ministerio extraordinarium fuit & temporarium, penes ipsos aliosque extraordinarios & temporarios ministros mansit, & cum ipsis desiit. Quod autem fuit ordinarium & perpetuò duraturum, illud eis commune fuit cum ordinariis & duraturis Ecclesiæ ministris. Et sicut omnibus ex æquo potestas Apostolica data est; ita potestatem ordinariam & in Ecclesia duraturam transmiserunt ad successores pari auctoritate: ut non minor in Ecclesia sit potestas ejus, qui succedit Apostolo Iohanni, aut Paulo, quàm ejus qui succedit Petro. Omnibus pariter facta est promissio perpetuæ præsentiæ Christi. Matth. 28. vers. ult. Neque ulla locorum personarumve decedentium, vel succedentium diversitas discriminat potestatem. Sed, ut scribit Hieronymus, ubicunque fuerit Episcopus, sive Romę, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii; sive Alexandriæ, sive Tanis; ejusdem meriti, ejusdem est sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit. Cæterùm omnes Apostolorum successores sunt. Hæc Hieronymus, epist. ad Euagrium, quæ incipit, *Legimus in Esaia.*

Apostoli potestate pares.

Et par potestas successorum, ἴση ἐξουσία. Vide lib. 15. c. 15. §. 12.

Matth. 28. 20.

Hieronym.

3. Cum sit (inquit *Cyprianus*) à Christo una Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa; item Episcopatus unus, Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus. Epist. 52. (seu lib. 4. epist. 2.) ad Antonianum. Item; etsi Pastores multi sumus; unum tamen gregem pascimus, & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, colligere & fovere debemus. Cyprian. epist 67. (seu lib. 3. epist. 13.) ad Stephanum Episc. Rom. Idem alibi; Pastores sunt omnes; sed grex unus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus unanimi consensione pascatur. ——— Quam unitatem firmiter tenere & vindicare debemus; maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum atque indivisum probemus,

Cyprianus. Vna Ecclesia, unus Episcopatus. Episcoporum multorum numerositate diffusus.

Digitized by Google

bemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfidâ prævaricatione corrumpat. Episcopatus unus est, cujus à singulis in solidum pars tenetur, Ecclesia quoque una est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur. Hæc Cyprianus, lib. de unitate Ecclesiæ. Quæ autem ibi in editione Pamelianâ, inserta leguntur, de Cathedra Petri non deferendâ, ea vel ad Novatiani separationem referenda sunt, qui, contra Cornelium Romæ Episcopum schisma faciens, ordinari se fecit Romæ Episcopum: vel ad significationem mysticam unitatis Ecclesiæ, (vide epist. 70.) vel denique sunt haud dubiè suppositicia, ut annotarunt Possevinus Iesuita, in Apparatu sacro; & Marcus Antonius de dominis Archiepisc. Spalatensis, lib. 1. de repub. Eccles. capite 7. numero 18. & Andreas Rivetus, in Critico sacro, lib. 2. capite 14. qui omnes scriptores admonent, ista esse suppositicia. Et certè eo sensu, quo à Papistis accipiuntur, neutiquam concordant cum sequentibus ibidem Cypriani verbis, quæ jam recitavimus, neque cum ipsa doctrina & praxi Cypriani; ut constat ex ejus Concilio Carthaginiensi 85. Episcoporum, ejusdemque Cypriani epistolâ 74. ad Pompeium, & epistolâ Firmiliani ad Cyprianum, quæ in editione Pamelianâ epistolarum Cypriani est epist. 75.

Cuius à singulis in solidum pars tenetur.

Vindicatur Cyprianus. Vide Irenic. lib. 2. cap. 11. Propos. 15. pag. 263.

4. Ne ninem judicantes (inquit) *Cyprianus* in Concilio illo Carthaginiensi) aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit: quando habeat omnis Episcopus, pro licentia libertatis & potestatis suæ, arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non possit, quàm nec ipse potest alterum judicare. Sed exspectemus universi judicium Domini nostri Iesu Christi, qui unus & solus habet potestatem, & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judicandi. Hæc ille in Concilio 85. Episcoporum.

Cyprianus cum Concilio Carthag. 85 Episcoporum, profitetur se non posse judicari à Stephano Episcopo Romano.

5. Nec aliter loquuntur *Cyprianus*, ejusque collegæ, in sua epistolâ synodali ad *Stephanum* Episcopum Romanum, quæ in editione Pamelianâ epist. Cypriani, est epist. 72. & in alia editione, lib. 2. epist. 1. Hæc (inquiunt) ad conscientiam tuam, frater charissime, & pro honore communi, & pro simplici dilectione, petulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere, quæ & religiosa pariter & vera sunt. Cæterùm scimus quosdam, quod semel imbiberint; nolle deponere, nec propositum suum facilè mutare, sed salvo inter collegas pacis & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere. Quæ in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cum habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque præpositus, rationem actûs sui Domino redditurus. Hæc ibi.

Epistola synod. Episcoporum 71. ad Stephanum Episcopum Rom. scripta pro honore communi, & pro simplici dilectione.

6. Sciendum autem, epistolam hanc scriptam esse ex alio priore Concilio Africanorum Episcoporum septuaginta unius, de rebaptizandis hæreticis. Et post acceptas responsorias à Stephano literas, de non rebaptizandis hæreticis, celebratum esse posterius illud Concilium octoginta quinque Episcoporum, ex quo verba illa *Cypriani* modò recitavimus. In quo etiam Concilio, rejecta *Stephani* sententia, decretum est, rebaptizandos esse hæreticos. Hoc ordine habita esse illa Concilia, monent etiam Cardin. *Baron.* anno Domini 258. & *Binius*, Tom. 1. Concil. & *Pamelius* in præfatione in Concilium Carthaginense 85. Episcoporum; in operibus *Cypriani*. Quemadmodum & in illis Cypriani ad Pompejum, & Firmiliani ad Cyprianum literis, sententia illa Stephani rejicitur, & vehementer oppugnatur.

Observatio historica.

Cyprianus ejusque collegæ reyciunt Stephani sententiam.

7. Ex his liquidò patet, figmentum istud Papisticum disparis successionis fuisse *Cypriano* ejusque collegis Africanis, ut & *Firmiliano* ejusque collegis Asianis, prorsus incognitum. *Cypriani* verba ilia ad *Stephanum* scripta recitat etiam ex eadem epistolâ *Hieronymus*, dialogo adversus Luciferianos, paulò ante finem. Quem etiam non agnovisse istam Papisticam successionis disparitatem, verba ipsius superiùs allata luculenter testantur. Et illa *Cypriani* verba in Concilio Carthaginiensi 85. Episcoporum prolata, recitat & laudat, vocatque *verissimum sermonem*, *Augustinus*, libro tertio, de baptismo contra Donatistas, capite tertio.

Cypriano & Firmiliano, eorumque collegis incognita fuit ista successionis disparitas.

Nec non Hieronymo, & Augustino.

8. *Epiphanius*, scribens de Iacobo fratre Domini, primo Hierosolymorum Episcopo, ait ab illo & ab omnibus Apostolis constitutas esse successiones Episcoporum & presbyterorum in domo Dei. Epiphan. hæres. 79. §. 5. ἐξ ὧν ἦν ὁ Ἰακωβος ὁ τὴν πρωτοθρονίαν ἀποστόλων καθεσάμενος διαδοχὰς ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ.

Successiones constitutæ ab Apostolis.

9. Cum igitur omnes Episcopi dignitate & potestate pares sint; ut docent *Cyprianus* ejusque collegæ, & *Iulius* Episcopus Romanus epist. ad Eusebianos, apud Athanasium, in Apologia, ubi hanc paritatem *Iulius* agnoscit [Tom. 1. operum Athanasii, pag. 744. edit. græcolat. Paris. ann. 1627. Eosque sequuti *Hieronymus* & *Augustinus*; & cùm in perpetua Ecclesiæ politiâ Episcopatus sit summus gradus, ut concorditer profitetur Catholica antiquitas. Hinc evidenter elicitur, nullum Episcopum, neque Romanum, neque Constantinopolitanum, neque quenquam alium, successisse Petro in aliquo Principatu, qui præferendus sit Episcopatui illi, quem omnes & singuli Episcopi obtinent pari consortio honoris & potestatis.

Omnes Episcopi dignitate & potestate pares.

Episcopatus est summus gradus: neque successum est Petro in ullo alio gradu.

10. *Ignatius*, epist. ad Trallianos, τὸ δὲ ἐστιν ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἡ πᾶσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ὑπέρτερον κράτος, ὡς ὅστις τις ἀνθρώπου κράτος, μιμητὴς γενόμενος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐ τελειότερον, ἀλλ' ἢ σύσσιτος ἱερεῦσι, σύνδουλος δὲ καὶ σωλήτης τοῦ ὑπερτάτου; πῶς δὲ διάκονος, ἀλλ' ἢ μιμητὴς τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων; λειτουργοῦντος αὐτῷ λειτουργίαν καθαρὰν καὶ ἄμωμον, ὃν Στέφανος ὁ ἅγιος ἐκόσμησε τῷ μακαρίῳ· id est; Quid enim aliud est Episcopus quàm is, qui ultra omnem principatum & potestatem omnibus excellentior est, quousque homini excellere concessum est, pro viribus imitator Christi Dei factus? Quid verò presbyterium aliud est, quàm sacer cœtus, consiliarii & assessores Episcopi? Quid autem diaconi, quàm imitatores angelicarum virtutum? exhibentes ei ministerium purum & immaculatum, ut sanctus Stephanus beato Iacobo. Presbyterium hoc loco vocat *Ignatius* collegium vel consessum presbyterorum cum suo Episcopo, quæ est hujus vocabuli usitata significatio: quamvis aliquando apud veteres ipse ordo presbyteralis, seu presbyteratûs, dicatur presbyterium

Ignatium.

rium, ut apud *Eusebium*, lib. 6. hist. Eccles. cap. 13. κεφ. μγ. & cap. 17. τιφ. κγ. & apud *Hieronymum*, prope finem epistolæ ad Pammachium, adversus errores Iohannis Hierosolymitani, quæ incipit, *Si juxta Paulum.*

Dionysius Areopagita.

11. *Dionysius* Areopagita, libro de Eccles. Hierarchia, cap. 5. ἡ θεία τῆς ἱεραρχῶν τάξις, πρώτη μὲν ὅση τῆς θεαρχικῆς τάξεως· ἐσχάτη δὲ ἡ ἐχάτη ἡ αὐτὴ· καὶ γὰρ εἰς αὐτὸν ἀποτελεῖται καὶ ἀποτελεσθῆναι πᾶσα τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας διακόσμησις· ὡς γὰρ ἄκρασαν ἱεραρχίαν ὁρῶμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποτεφαιουμένην, ὕπως ἑκάστω εἰς τὸν οἰκεῖον ἴχθυν ἱεραρχῶ. id est; Divinus Pontificum [seu Episcoporum] ordo primus quidem est eorum ordinum, qui Deum vident. Summus autem, & postremus, rursum idem est: in eo enim & absolvitur & expletur omnis Hierarchiæ nostræ distinctio. Vt enim Hierarchiam omnem videmus in Iesum desinere; sic unamquamque in suum proprium divinum Episcopum. Hæc *Dionysius*: nullum agnoscens in Ecclesiastica Hierarchiâ superiorem Episcopo cujuscunque civitatis, & solum prædicans omnibus Episcopis superiorem Dominum nostrum Iesum Christum: quem, eodem capite, in theoria, vocat τὸν θειαρχικὸν ἡμῶν καὶ πρῶτον ἱεροτελεστῶ· id est, divinum ac primum nostrum Pontificem.

Hypomnema de presbyterio.

12. Quando autem supremum in Hierarchia Ecclesiasticâ locum Episcopis vendicamus, contra injustam usurpationem Romani Pontificis, non excludimus presbyteros ab Ecclesiæ gubernatione, neque Episcopo in sua diœcesi potestatem tribuimus αὐτοκρατορικὸν, neque auctoritatem δεσποτικὸν, vel absolutam aliquam concedimus Monarchiam. Nam (sicut in Irenico pleniùs explicavimus,) accedimus judicio Catholicæ antiquitatis, quæ cum Episcopo in regenda Ecclesia conjungit presbyterium, seu collegium presbyterorum, qui (ut de eis loquitur *Cyprianus*) cum Episcopo sacerdotali honore conjuncti sunt, qui etiam in sactis literis dicuntur *Episcopi*, Act. 20. 28. Tit. 1. 7. οἱ πρεσβύτεροι, 1. Thess. 5. 12. οἱ ἡγούμενοι. Hebr. 13. 17. quibus jus fasque est ex officio verbum prædicare, & baptizare, & Eucharistiæ sacramentum conficere, seu consecrare, & cum præsidente suo, (qui pervetustâ sermonis Ecclesiastici consuetudine, veluti per quandam appropriationem, Episcopus nuncupatur,) communi consilio Ecclesiam regere. Vt docet *Hieronymus*, epist. ad *Euagrium*, quæ incipit, *Legimus in Esaia.* Καὶ γὰρ ἡ ἀντὶ διδασκαλίαν εἰσὶν ἀναδιδόμενοι, ἡ πρεσβεῖαν ἢ ἐκκλησίας. id est, nam & ipsi docendi munus acceperunt, & gubernandi Ecclesiam: ait de Presbyteris, *Iohannes Chrysostomus*, homil. 11. in 1. Tim. 3 8. ubi etiam dicit, solâ ordinatione [χειροτονίᾳ μόνῃ] Episcopos presbyteris antecellere. Cui congruit illud *Hieronymi*, in memorata epistolâ ad Euagrium, *Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat?*

Cyprianus epist. 58. seu lib. 3 epist. 1. ad Lucium Episcopum Romanum.

13. Hæc tamen non ita accipienda sunt; ac si à faciendis ordinationibus prorsus excluderentur presbyteri. Apostolus enim ad *Timotheum* scribens, ait; *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.* 1. Tim. 4. 14. Vbi tametsi *Chrysostomus*, in suo commentario, dicat Apostolum loqui non de presbyteris, sed de Episcopis; non enim à presbyteris ordinatum esse Episcopum. [οὐ δεῖ προσωπεῖον φησὶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ δεῖ ἐπισκόπου· οὐ γὰρ δὴ πρεσβύτερος τὸν ὁμότιμον ἐχειροτόνησεν.] *Hieronymus* tamen, in sua epistolâ ad *Euagrium*, verba ista Apostoli, de *impositione manuum presbyterii*, recitat in favorem presbyterorum illorum, quorum causam ibi agit contra quendam, diaconos eis anteferentem. Nec aliter *Ignatius*, & alii antiqui Patres, usurpant vocabulum presbyterii, quando illud adhibent ad significandum collegium aliquod ministrorum Euangelicorum. *Ignatii* verba, satis perspicua in hanc sententiam, paulò superiùs jam exhibuimus, §. 10. Sic *Cornelius*, Episcopus Romanus; *Omni* (inquit) *actu ad me perlato, placuit contrahi presbyterium. Aderant etiam Episcopi quinque, qui & hodie præsentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personam eorum* [à Novatiani schismate redeuntium] *observari deberet, consensu omnium statueretur.* ——— *His ita gestis, in presbyterium venerunt, summis precibus desiderantes, ut ea quæ ante fuerant gesta, in oblivionem cederent.* Hæc *Cornelius*, in sua epistolâ ad *Cyprianum*, quæ in epistolis *Cypriani* est epistola 46. seu libro 3. epistola 11. *Cyprianus* etiam scribens ad eundem *Cornelium*, *Quanquam* (inquit) *sciam, frater charissime, pro mutua dilectione, quam debemus, & exhibemus invicem nobis, florentissimo illic clero tecum præsidenti & sanctissimæ atque amplissimæ plebi legere te semper literas nostras.* Hæc *Cyprianus*, epistola 55. Romanum illud presbyterium conventus fuit *Cornelii* Episcopi & presbyterorum cum illo præsidentium illi Ecclesiæ.

Presbyterium Romanum.

14. Quod autem *Cyprianus* etiam aliis clericis, adeóque diaconis tribuere videtur quandam cum Episcopo præsidentiam verbis proximè citatis ex *Cypriani* epistolâ 55. seu libro 1. epistolâ 3. id intelligi potest de cujusque officio clericali, secundùm quod præsidet etiam diaconus in rebus sibi ab Episcopo & presbyterio demandatis. Atque adeò omnes clerici quodam modo præsidebant plebi in suis ministeriis. Etsi soli presbyteri erant ex officio cõsiliarii & assessores Episcopi, & soli cũ suo Episcopo constituebant presbyterium; à quo *Ignatius* apertè discriminat diaconos, verbis modò recitatis, §. 10. quamvis in suis epistolis passim hortetur populum Christianum, ut etiam diaconis sint obsequentes: nempe in eis quæ ad officium pertinent diaconorum. Quo sensu queritur *Cyprianus*, quosdam impiè & insolenter vivere, nec à diaconis aut presbyteris regi posse, epist. 6. seu lib. 3. epist. 10. Quamvis enim neq; consecrandi Eucharistiam, neque decreta Ecclesiastica cum Episcopo condendi jus esset diaconis, sed tantùm presbyteris; diaconi tamen, ex Episcopi, vel presbyteri mandato, Eucharistiam fidelibus aliquando erogabant, ut patet ex ea *Iustini* Apologia, quæ secunda dici solet, ex qua ejus verba hoc ipsum testantia descripsimus, lib. 11. hujus operis, cap. 10. §. 9. & ex quarto Concilio Carthaginiensi. can. 38. *Vt diaconus, præsente presbytero, Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget.* Hactenus verba illius canonis. Demandabatur etiam diaconis, (ut est apud *Chrysostomum* sub finem homil. 82. in Euang. Matt.) ut diaconi mensâ prohiberent notoriè indignos, neque eis sacra dona impertirentur. Quâ occasione concitatam esse *Lucillam* contra *Cæcilianum* diaconum, refert *Optatus Milevitanus*, libro 1. de schismate Donatistarum, adversus *Parmenianum*. Per *Lucillam* (inquit) nescio quam feminam factiosam, quæ cum correptionem Archidiaconi

Præsidentia clericalis.

De diaconis.

Chrysost. homil 13. in 1. Tim. 4. 14.

Cæciliani

Vide supr. lib.14.cap.4. §.4.

Cæciliani ferre non posset, quæ ante spiritalem cibum & potum, os nescio cujus martyris, si tamen martyris, libare dicebatur, & cum præponeret calice salutari os nescio cujus hominis mortui, etsi martyris, sed necdum vindicati, correpta, cum confusione, irata discessit. Iratscenti & dolenti ne disciplinę succumberet, occurrit sub ità persecutionis enata tempestas. Hæc *Optatus*. Hanc diaconalem etiam præsidentiam repexisse videtur Tertullianus, quando scripsit; *Nec de aliorum manu* [Eucharistiæ sacramentum] *quam præsidentis sumimus*. lib. de corona militis, cap. 3.

15. *Cyprianus*, epist. 6. seu lib. 3. epist. 10. ad presbyteros & diaconos Carthaginienses, scribit de seipso, quod ita se in Episcopatu gesserit, ut statuerit nihil sine ipsorum consilio, & sine consensu plebis suæ privata sententia gerere. In quam epistolam *Iacobus Pamelius*, in suis annotationibus, rectè quidem colligit, viguisse adhuc Carthagini, ætate *Cypriani*, illam consuetudinem, ut communi presbyterii consilio administrarentur omnia ab Episcopis; in eo tamen ipsi non assentior, quòd presbyterium interpretetur presbyterorum & diaconorum collegium. Nam presbyterium est presbyterorum collegium, & conventus, in quem recipiuntur diaconi, non ut ex officio assessores & judices, sed ut ministri Episcopi & presbyterorum, quibus non assidere, sed adstare in conciliis, atque adeò in presbyterio (quod est concilium diœcesanũ) solebant diaconi, jussis tamen permitebatur sedere, & in quibusdam conciliis subscripsisse inveniuntur: quod factum esse videtur, propter excellentem doctrinam quorundam diaconorum, ut cernere est in *Athanasio*, *Gregorio*, *Ferrando*, & aliis.

Presbyterium Carthaginense.

16. *Tertullianus* in Apologetico, cap. 39. postquam de publica verbi administratione, & usu clavium in centuriis Ecclesiasticis, ipsaque adeo excommunicatione, disseruisset, dum ostendere vult, quibus a Domino data sit hæc potestas verbum publicè ex officio prædicandi & Ecclesiam gubernandi; *Præsident* (inquit) *probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.* Hos seniores *Zephyrus* in paraphrasi interpretatur eos, qui à Græcis *Presbyteri* dicuntur. *Pamelius* autem in sua annotatione, non presbyteros duntaxat, sed etiam Episcopos. Certè ipse *Tertullianus*, libro de baptismo cap. 17. loquens de ministro baptismi; *Dandi* (inquit) *habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus. De hinc Presbyteri & diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem. Quo salvo, salva pax est.* Unde perspicuum fit, præsidentes illos seniores; de quibus loquutus est *Tertullianus*, Apolog. cap. 39. esse, ex mente Tertulliani, in unaquaque civitate Episcopum & presbyteros, habentes potestatem docendi & baptizandi & censuras exercendi: non autem diaconos; quibus ex officio non competit hæc potestas. De eo autem, quod etiam diaconis jus baptizandi tribuit *Tertullianus*, vide lib. 10. hujus operis, cap. 13. §. 16. & seqq. Non nego præsidentibus accenseri à *Tertulliano* diaconos, lib. de corona militis, cap. 3. eodémque sensu *Hieronymum* in cap. 3. *Michææ*, diaconos connumerare judicibus Ecclesiæ, licet eosdem in sua ad *Euagrium* epistolà moneat, ut sciant quare diaconi constituti sint: legant Acta Apostolorum, recordentur conditionis suæ, cogitent se esse mensarum & viduarum ministros; nec supra presbyteros se tumidi efferant, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur. At in seniorum illorum præsidentium numero (apolog. cap. 39.) non esse ex mente *Tertulliani* censendos diaconos, suadet ipsius *Tertulliani* proximè ibidem antegressa dissertatio de publico verbi ministerio, & disciplinæ ipsiúsque adeò excommunicationis exercitio. Neque seniorum aut presbyterorum vocabulo in Patrum scriptis denotari solent diaconi.

Vide cap 5. §.12.

17. *Theodorus Beza*, in suis notis in Act. 14. 23. & *Gersom Bucerus*, in sua Dissertatione de gubernatione Ecclesiæ, in principio τῆς δεκάδος decimæ quintæ, scribunt, vocabulo πρεσβύτερος, aliquando in sacra Scriptura comprehendi etiam diaconos. Ex qua hypothesi nata est illa expositio verborum Apostoli, 1. Tim. 5. 17. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime ii, qui laborant in verbo & doctrinâ.* qua nonnulli existimant, loqui ibi Apostolum tum de presbyteris proprie seu strictè dictis, tum etiam de diaconis. Sed fortasse non satis firma est hypothesis. Simpliciori videtur illa *Chrysostomi* expositio, quam supra commemoravimus, lib. 10. hujus operis, cap. 5. §. 26. Non enim diaconis, sed presbyteris, seu pastoribus (qui in veterum scriptis sacerdotes nuncupantur, & quorum ministri esse dicuntur diaconi) potestas clavium & gubernatio Ecclesiæ data esse invenitur. Legimus quidem apud veteres, de alio quodam genere seniorum in quibusdam Ecclesiis, qui tamen presbyteris illis bene præsidentibus (de quibus, 1. Tim. 5. 17.) nusquam accensentur. Neque presbyteri dicuntur, & in Græca versione non πρεσβύτεροι, sed γερόντες appellantur in Codice canonum Ecclesiæ Africanæ, canone centesimo. Neq; præponuntur, sed postponuntur diaconis, & à clero secernuntur, tanquam laici; neque usquam in aliquo concilio aut presbyterio sedisse, aut suffragii jure potiti esse inveniuntur. Sed cum haberentur fideles & prudentiores de plebe, res quædam Ecclesiasticæ illorum fidei committebantur, & eorum consilio atque auxilio pastores utebantur, prout ipsis commodum videbatur. *Apud omnes utique gentes* (inquit auctor commentarii, qui *Ambrosio* tribuitur, in 1. Tim. 5. 1.) *honorabilis est senectus. Unde & Synagoga, & postea Ecclesia, seniores habuit; quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia. Quod quâ negligentiâ obsoleverit, nescio, nisi forte doctorum desidiâ, aut magis superbiâ, dum soli volunt aliquid videri.* Hæc ille. Refert *Optatus Milevitanus*, lib. 1. *Mensurium* Episcopum Carthaginiensem, ad Imperatoris patrium edicto Imperiali vocatum, quæ alienabat Ecclesiæ ornamenta, quasi fidelibus, Senioribus commendasse. Et in Gestis purgationis *Cæciliani* & *Felicis*, sub *Constantino* Magno Imperatore, sit crebra mentio hujusmodi seniorum; *Vos Episcopi, presbyteri, diaconi, seniores, scitis de quadringentis follibus Lucillæ.* Et paulò post, *Adhibete conclericos & seniores plebis Ecclesiasticos viros, & inquirant diligenter, quæ sunt istæ dissensiones.* Et paucis interpositis; *Clericis & Senioribus Cirthensium in Domino æternam salutem.* Et aliquanto inferiùs; *Fratribus, & filiis, clero & senioribus, Fortis in Domino æternam salutem.* Hæc omnia habentur in Gestis purgationis *Cæciliani* & *Felicis*, haud multo post initium illorum Gestorum, quæ exstant cum operibus *Optati Milevitani*, in editione Parisiensi, anno Domini 1631. De ejusmodi senioribus scripsit etiam

1. Tim. 5. 17.

De senioribus quibusdam laicis.

Auguſtinus, lib.3. contra *Creſconium*, cap.56. & epiſt.137.

Presbyterium Alexandrinum.

18. *Epiphanius*, hæreſi 69. §.3. [edit. Græcol. Pariſ. anno Domini 1622.] ſcribit, *Alexandrum*, Epiſcopum Alexandrinum, auditâ *Arii* pravâ confeſſione, convocaſſe presbyterium, & alios quoſdam Epiſcopos, qui aderant. Συγκαλεῖται τοίνυν τὸ πρεσβυτέριον ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἄλλους πάνυ ἐπισκόπους παρόντας. Vbi presbyterii vocabulo, presbyterorum cum ſuo Epiſcopo conventus manifeſtè denotatur, cui presbyterio alii illi Epiſcopi, qui aderant, acceſſerunt ſive adjuncti ſunt.

Diœceſanum Concilium ſeu presbyterium.

19. Concilium Antiſiodorenſe, præſidente *Aunachario* Epiſcopo Antiſiodorenſi, celebratum anno Domini 590. conventus fuit presbyterorum illius diœceſeos, cum ſuo Epiſcopo, adeóque fuit presbyterium ſeu ſynodus diœceſana. Nullus ibi interfuit alius Epiſcopus, ſubſcripſerunt cum Epiſcopo & presbyteris, tres diaconi: quorum unus teſtatur ſe pro alio ſubſcripſiſſe, & poſt ſubſcriptiones aſſeritur tres illos diaconos vice presbyterorum ſubſcripſiſſe. Et in eodem concilio conſtitutum eſt; *Vt in medio Majo omnes presbyteri ad ſynodum in civitatem veniant.* can.7. & in Concilio Vernenſi, ſub *Pipino* Francorum Rege, anno Domini 756. *Vt omnes presbyteri ad Concilium Epiſcopi ſui conveniant.* cap.8. Vide 38. diſt. can. *Quando.* in gloſſa. ubi auctor gloſſæ oſtendit, conventum quem habet Epiſcopus cum ſuis clericis, dici Concilium. Hoc eſt illud, de quo loquimur, presbyterium, quod eſt presbyterorum: non autem Epiſcoporum: ut expoſuit *Chryſoſtomus*, ſuprà §.13.

Reſpondetur ad argumentum Chryſoſtomi, quod ipſius verbis propoſitum eſt, §.13.

20. Ad argumentum, quo ſuam interpretationem munit *Chryſoſtomus*, reſpondeo; In verbis illis Apoſtoli, *cum impoſitione manuum presbyterii.* 1. Tim. 4. 14. vocabulo presbyterii connotari etiam ordinarium atque adeò perpetuum collegii presbyterorum præſidem, colligitur ex ejuſdem Apoſtoli verbis, 2. Tim. 1. 6. *per impoſitionem manuum mearum.* & 1. Tim. 5. 22. *Manus citò nemini imponas.* (ubi vide notas *Theodori Bezæ*, & in verſum 17. & in verſum 19. ejuſdem capitis.) Additis ejuſdem Apoſtoli verbis, 1. Tim. 6. 13. 14. *Præcipio tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Chriſto Jeſu, qui teſtatam fecit coram Pontio Pilato bonam confeſſionem; Vt ſerves mandatum, ſine maculâ, & irreprehenſibilis, uſque ad illuſtrem illum adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Vnde manifeſtum eſt, præcepta illa quæ ibi *Timotheo* dantur, eſſe perpetui vigoris, & ordinem in illa epiſtolâ præſcribi, qui in Eccleſia militante ſervari debeat omnibus ſeculis uſque ad vltimum mundi diem. Iam autem cum Epiſcopo poſſe presbyteros manus imponere, non ſolùm in ordinatione Presbyteri, ſed etiam aliquando in ordinatione Epiſcopi, patet ex ordinatione *Pelagii* I. Papæ Rom. de qua ſuprà, lib.3. hujus operis, cap.23. §.7. Et aliquando in Romanenſi Eccleſiâ, ex diſpenſatione Papali, ordinatur Epiſcopus ab uno Epiſcopo & duobus Abbatibus infulatis, qui vicem Epiſcoporum gerunt. teſte *Bellarm.* lib. de notis Eccleſiæ, cap.8. § *Quantum ad.* Non ſunt autem idonei Abbates iſti, ad utendum iſtâ diſpenſatione, niſi ſint preſbyteri: alioqui ſi Epiſcopi non ſunt, & pluſquam presbyteri eſſe ambiunt, introducere nituntur novum quendam ordinem clericalem, qui neque ſit Epiſcopatus, neq; presbyteratus, neq; inferior presbyteratu: quod eſt prorſus abſurdum. Imò verò poſſe quandoque Epiſcopum conſtitui etiam à ſolis presbyteris, inſinuare videtur illa *Hieronymi* narratio; *Alexandriæ* (inquit) *à Marco Evangeliſta uſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, presbyteri ſemper unum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant: quomodo ſi exercitus imperatorem faciat; aut diaconi eligant de ſe, quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent;* Hæc *Hieronymus*, epiſt. ad *Euagrium*, quæ incipit, *Legimus in Eſaia.* Quamvis igitur *Chryſoſtomo* concedatur, loqui ibi Apoſtolum de ordinatione *Timothei* in Epiſcopum; non tamen inde evincitur, presbyterium illud non eſſe presbyteros, ſed ſolos Epiſcopos. Sin autem loquatur ibi Apoſtolus de *Timothei* ordinatione in presbyterium, cum immediatè præmiſerit hortationem ad id faciendum, quod facere tenetur omnis presbyter, atque adeo quod ipſi etiam Epiſcopo, tanquam presbytero, conſtanter incumbit: ait enim; *Dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.* 1. Tim. 4. 13. 14. Res nota eſt, conſuevisſe presbyteros cum Epiſcopo manus imponere, in ordinatione presbyteri. Hinc ille canon Concilii Carthaginienſis; *Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant.* Concil. 4. Carthag. can.3. Hujus Concilii, præſidente *Aurelio* Epiſcopo Carthaginienſi celebrati anno Domini 398. pars fuit *Auguſtinus* Epiſcopus Hipponenſis; ut patet ex ſubſcriptionibus. *Concilium Carthag. 4.*

21. Ejuſdem quarti Carthaginienſis Concilii ſunt hi ſequentes canones:

Can.4. *Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat: quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.*

Can.22. *Vt Epiſcopus ſine conſilio clericorum ſuorum, clericos non ordinet; ita ut civium conniventiam & teſtimonium quærat.*

Can.23. *Vt Epiſcopus nullius cauſam audiat, abſque præſentia clericorum ſuorum: alioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi clericorum præſentia confirmetur.*

Can.32. *Irrita erit donatio Epiſcoporum, vel venditio, vel commutatio rei Eccleſiaſtica, abſque conniventia & ſubſcriptione clericorum.*

Can.34. *Vt Epiſcopus quolibet loco ſedens, ſtare presbyterum non patiatur.*

Can.35. *Vt Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu presbyterorum, ſublimior ſedeat: Intra domum verò, collegam ſe presbyterorum eſſe cognoſcat.*

Can.37. *Vt Diaconus ita ſe presbyteri, ut Epiſcopi, miniſtrum noverit.*

Can.39. *Vt Diaconus quolibet loco, jubente presbytero, ſedeat.*

Can.40. *Vt Diaconus in conventu presbyterorum, interrogatus loquatur.*

Hos quarti Concilii Carthaginienſis canones propterea hoc loco recitavimus, quòd faciant ad illuſtrationem & confirmationem præcedentis diſſertationis.

22. In exordio, ſeu inſcriptione, Concilii Eliberitani leguntur hæc verba; *cum convenisſent Epiſcopi, reſidentibus etiam presbyteris, adſtantibus diaconis & omni plebe.* Celebratum eſt hoc Concilium anno Domini 305. In primo Oecumenico

menico Concilio Nicæno, jubentur diaconi intra ſuam ſe continere menſuram ἐμμένωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, τοῦτ' ἔστι τοῦ μὴ ὑπηρετεῖν τοῖς πρεσβυτέροις ἐλάττους τυγχάνοντες —— ἀλλὰ μὴ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἔξεστι τοῖς διακόνοις· ἀλλ' κατὰ τὸ ἑξῆς ἀλλ' τάξιν ὄντι τὸ γνώριμον· id eſt, *in ſuis diaconi menſuris permaneant, ſcientes, ſe Epiſcopi eſſe miniſtros, & presbyteris eſſe inferiores.* —— *Sed nec ſedere in medio presbyterorum liceat diaconis: quia ſi hoc fiat, eſt præter regulam & præter ordinem.* Et in exordio Concilii Toletani primi, quod celebratum eſt Æ à 438. id eſt, anno Domini 400. leguntur hæc verba: *Convenientibus Epiſcopis in Eccleſia Toleto, conſidentibus presbyteris, adſtantibus diaconis, & cæteris qui intererant Concilio congregatis.* Et in Concilio Milevitano ſecundo; anno Domini 416. *Cum Aurelius Eccleſiæ Carthaginis in Concilio univerſali conſediſſet, adſtantibus diaconis.* Et in Concilio quarto Toletano, *Poſt ingreſſum omnium Epiſcoporum, atque conſeſſum, vocentur deinde presbyteri, quos cauſa probaverit introire. Nullus ſe inter eos ingerat diaconorum. Poſt hos ingrediantur diacones probabiles, quos ordo poposcerit intereſſe. Et coronâ factâ de ſedibus Epiſcoporum, presbyteri à tergo eorum reſideant; diaconi in conſpectu Epiſc. ſtent. Deinde ingrediantur laici, qui electione Concilii intereſſe meruerint. Ingrediantur quoque & notarii, quos ad recitandum vel excipiendum ordo requirit.* Concil. 4. Tolet. can. 3. ſeu, in *Garſiæ Loaiſæ* editione, can. 4. anno Domini 633. ſub *Siſenando* rege.

Vide lib. 8. cap. 16. §. Concilium Valentinum.

23. Celebratum erat Concilium tertium Toletanum, ſub *Reccaredo* rege, anno Domini 589. in cujus Concilii canone 18. leguntur hæc verba; *Judices verò locorum, vel uſſores fiſcalium patrimoniorum, ex decreto glorioſiſſimi Domini noſtri,* [Reccaredi regis,] *ſimul cum ſacerdotali Concilio, autumnali tempore, die Calendarum Novembrium, in unum conveniant: ut diſcant, quàm piè & juſtè cum populis agere debeant, ne in angariis, aut in operationibus ſuperfluis, ſive privatum onerent, ſive fiſcalem gravent.* Concil. 3. Toler. can. 18 Hi ſunt fortaſſe laici illi, de quibus poſtea in quarto Toletano Concilio, canone memorato, dicitur; *Deinde ingrediantur laici,* &c.

24. Hoc de presbyterio hypomnemate interpoſito, progrediar in oppugnando figmento illo diſparis ſucceſſionis, ut oſtendam, a Romanenſibus Papæ Romano addictioribus falsò aſſeri; Papam Romanum, de jure divino, in aliqua ſublimiori ſucceſſiſſe poteſtate paſtorali, præ cæteris Epiſcopis.

Nullus ordinarius in Eccleſiaſtica eutaxiâ gradus à Domino, vel ab Apoſtolis in Ecclesia eſt alter Epiſcopatus. Vide cap. 5.

25. De hac quæſtione diſſeruimus in Irenico, lib. 2. cap. 11. in exegeſi propoſitionis 13. pag. 197. & 198. editionis Aberdonienſis, anno Domini 1629. & eodem capite, in exegeſi propoſitionis 15. ubi Catholicorum Patrum & Conciliorum teſtimoniis, & inde ductis argumentis, oſtendimus, nullum in Hierarchia ſive eutaxia Eccleſiaſtica gradum divinitus inſtitutum eſſe ſuperiorem Epiſcopatu: & Papam Rom. nihil aliud eſſe nisi Epiſcopum, ſi divinam & Apoſtolicam inſtitutionem intueamur: & omnes Epiſcopos eſſe inter ſe pares, honore & poteſtate, ordine & juriſdictione. Neque hanc veritatis officere humanam illam œconomiam, conſtitutione vel conſuetudine Eccleſiaſticâ introductam, quâ Metropolitanis & Patriarchis honor quidam exhibitus eſt, ſalvâ ſemper omni Epiſcopo ſummi Pontificatûs poteſtate & dignitate, quâ nulla altior in ordinaria & perpetua Eccleſiæ politiâ cuiquam mortalium competit de jure divino.

26. Neque altiùs aſcendunt in recenſendis vel deſcribendis Eccleſiaſticis ordinibus, qui de eis olim ſcripſerunt; *Ignatius*, & *Dionyſius*, locis jam citatis. *Tertullianus*. lib. de baptiſmo, cap. 17. *Cyprianus*, epiſt. 55. (ſeu lib. 1. epiſt. 3.) ad Cornelium Epiſcopum Romanum, & aliis locis ſuperiùs memoratis. *Cornelius*, Epiſcopus Romanus, epiſt. ad Fabium Epiſcopum Antiochenum apud Euſebium, lib. 7. hiſt. Eccleſ. cap. 43. Epiphanius, in expoſitione fidei Catholicæ, cap. 21. *Hieronymus*, epiſtola ad Marcellam, quæ incipit, *Teſtimonia* & epiſtola ad Euagrium, quæ incipit, *Legimus in Eſaia*. Et auctor libri de ſeptem ordinibus Eccleſiæ, qui Hieronymo perperam tribuitur. Et *Damaſus*, Epiſcopus Romanus, epiſtola 5. ad Proſperum. *Iſidorus* Hiſpalenſis, lib. 7. originum, ſive etymologiarum, cap. 12. ubi Patriarcharum & Metropolitanorum mentione facta, Omnes autem (inquit) ſuperiùs deſignati, ordine uno eodemque vocabulo Epiſcopi nominantur: ſed ideo privato nomine quidam utuntur, propter diſtinctionem poteſtatum, quam ſingulariter acceperunt. Hæc ille, quam, videlicet, acceperunt quad unEcclesiaſtica conſuetudine, & humana œconomiâ. At intuitu Dominicę diſpoſitionis. Iſidorus in ſupremo ordine Eccleſiaſtico collocat Epiſcopum; quemlibet, inquam, Epiſcopum: quem etiam (eodem capite) vocat ſummum ſacerdotem, & Pontificem maximum, & Antiſtitem, & primum in ordine Eccleſiæ, ac ſupra ſe nullum habentem. Et Epiſcopatum appellat Pontificatûs apicem. Idem etiam, lib. 2. de officiis Eccleſiaſticis, cap. 5. Epiſcopum, ſeu Superintendentem vocat ſummum ſacerdotem, ſicut fuit Aaron: & loquens de Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus, ait; Cæteri (inquit) Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in totâ orbe diſperſi, Evangelium prædicaverunt, quibuſque decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum. Hæc *Iſidorus* Hiſpalenſis.

Conſenſus veterum. Ignatius, Dionyſius, Tertullianus, Cyprianus, Cornelius.

Epiphanius; Hieronymus. Auct. de 7. ordinibus. Damaſus. Iſidorus Hiſpalenſis.

Cæteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, eſſque ſucceſſerunt Epiſcopi.

27. *Baſilius* Cæſariensis, epiſtola 55. ad *Ambroſium* Epiſcopum Mediolanenſem, ait, *Ambroſium* accepiſſe gubernacula magni & præclari navigii, Eccleſiæ Dei. Et paulò poſt, ibidem. ὥσπερ οὖν ἐκ νέφους ἀπὸ τῶν κεκτῶν τῆς γῆς, ὅθεν πλείστη ἀσφάλεια τῶν ἀποστόλων μετέδωκεν. Ipſe te Dominus, è medio judicum terræ deſumtum, ad præſidentiam Apoſtolorum tranſtulit.

Baſilius Magnus, gubernatio & præſidentia Apoſtolica. Accedunt teſtimonia Epiſcoporum quorundam Gallorum, ex quibus manifeſtum eſt, non ſolum Epiſcopum Romæ nuncupatiſ olim eſſe Apoſtolicum, beatiſſimum papam, Patrem, &c. Vide etiam Irenic. lib. 2. cap. 11. propoſ. 16. pag. 271 & ſeq.

28. Veterum quorundam Epiſcoporum Gallorum, qui ſub finem quinti ſeculi claruerunt, leguntur quædam epiſtolæ, tom. 3. Bibl. Patr. edit. 4 cum his inſcriptionibus.

Domino ſancto ac beatiſſimo, & Apoſtolicâ reverentiâ ſuſcipiendo Papæ, *Ruricio*, *Sedatus*. [inter epiſtolas *Fauſti*, epiſt. 14. & epiſt. 19.]

Domino ſancto, meritis beatiſſimo Papæ, honoris cultu ſuſcipiendo, atque Apoſtolico Patri, Domino *Ruricio*, Epiſcopo, *Eufraſius*. [ibidem, epiſt. 15.]

Domino ſancto & Apoſtolico, & mihi præcipuo, in Chriſto Domino cultu affectuque peculiariùs excolendo Patrono & Papæ *Æmio*, *Ruricius* Epiſcopus. [in epiſtolis *Ruricii*, libro 2. epiſt. 8.] ubi etiam in corpore epiſtolæ, Fratri (inquit)

Digitized by Google

(inquit) & Compresbytero noſtro, *Poſſeſſori*, ad Apoſtolatum veſtrum commendatitias poſtulanti libenter indulſi.

Fideli Paſtoris auctoritatem demere non debet urbis humilitas.

Domino ſancto & Apoſtolico, omnique à me honore & amore ſpecialiùs ſtatui *Cæſario* Epiſcopo *Kuricius*. [Ibidem, epiſt. 32.] quam epiſtolam ſic claudit, Si aliis nomen urbium præſtat auctoritas, nobis auctoritatem demere non debet urbis humilitas. Siquidem multo melius multoque eminentius eſt, civitatem de ſacerdote, quam ſacerdotem de civitate notcere. [fuit hic *Kuricius* Epiſcopus Lemovicenus.]

Domino ſancto & Apoſtolico, multique in Chriſto Domino ſpeciali cultu, affectuque cæteris præferendo Patri *Sedat*. Epiſcopo, *Kuricius* Epiſcopus. [Ibidem epiſt. 33.]

Domino ſancto, & Apoſtolico, &c. Victorino Epiſcopo Ruricius Epiſc. [Ibidem epiſt. 39.] Sancto ac præferendo Apoſtolico Patri, *Draconi* Papæ, *Deſiderius* ſervus ſervorum Dei. [in epiſtolis *Deſiderii*, urbis Cadurcæ Epiſcopi, epiſt. 10.]

Idem *Deſiderius* ad *Cæſarium* Epiſcopum ſcribit; Agat Apoſtolica dignatio veſtra, &c. [Ibid. epiſt. 13.]

Sancto Patriarchæ *Sulpitio*, *Deſiderius* ſervus ſervorum Dei. [Ibidem epiſt. 12.] & in fine ejuſdem epiſtolæ, Memento (inquit) mei, Papa beatiſſime, & cultoris tui merita orationibus juve.

Domino ſemper proprio atque Apoſtolicâ ſede colendo, Domino *Deſiderio* Cadurcæ urbis Pontifici, *Sulpitius* Bituricæ urbis Epiſcopus, [In epiſtolis ad *Deſiderium* Epiſcopum Cadurcenſem, epiſt. 1.]

Domino ſancto, & Apoſtolicâ ſede digniſſimo Domino & Patri. *Deſiderio* Papæ, *Annulfus* peccator. [Ibidem, ep. 3.]

Domino ſemper nobis proprio, & poſt Deum peculiari Patrono, *Deſiderio* Papæ, *Conſtantius* & *Dado* Epiſcopi [Ibidem, epiſt. 4.] quam epiſtolam finiunt his verbis; annis multis vobis ſervire mereamur, beatiſſime Papa.

Domino ſancto, & Apoſtolica ſede colendo, fratri *Vero*, Rutenæ urbis Epiſcopo, *Sulpitius* peccator. (Ibidem, epiſt. 5.)

Domino ſemper ſuo, atque Apoſtolico Patri, *Deſiderio* Papæ, *Elegius* ſervus ſervorum Dei. [Ibidem, epiſt. 6.]

Domino ſemper ſuo, atque Apoſtolico Præſuli, *Deſiderio* Epiſcopo, *Auuracius* peccator. Ibidem, epiſt. 7.] Cujus epiſtolæ initium eſt, Cum humillimo ſalutationis officio commendo Apoſtolatui veſtro ſervulos veſtros Nummulum Presbyterum, & Gatimundum, ejuſdemque epiſtolæ verba ultima hæc ſunt, Orate pro nobis, Domine, ſemper peculiaris atque Apoſtolice Papa.

Domino ſemper proprio, *Deſiderio* Apoſtolico Papæ, *Conſtantius* peccator. [Ibidem, epiſt. 15.] Et in corpore illius epiſtolæ; Si (inquit) evenit, quod nativitatem Domini in territorio Algenſi celebrare deliberetis, ſic vos mereat, in Apoſtolatu videre, &c.

Domino ſemper præferendo, & cum omni veneratione nominando, beatiſſimo Patri *Deſiderio* Papæ, *Felix* peccator. Ibidem, epiſt. 21.]

Regum teſtimonia.

29. Similes his ſunt inſcriptiones duarum epiſtolarum *Sigeberti* Regis ad eundem *Deſiderium*, ibidem epiſt. 9. & epiſt. 17. ubi eum Sigebertus vocat Apoſtolicum in Chriſto Patrem, Apoſtolicâ ſede digniſſimum, Papam Deſiderium. Et *Clodoveus* Franciæ rex epiſtolam ſuam ad Epiſcopos, quos ad Concilium Aurelianenſe venire juſſerat, ſic inſcribit; Dominis ſanctis & Apoſtolicâ ſede digniſſimis Epiſcopis, Clodoveus rex. Eandemque ſic claudit; Orate pro me Domini ſancti, & Apoſtolicâ ſede Papæ digniſſimi. Et in reſcripto ſynodali ad Clodoveum regem illi 33. Epiſcopi ajunt; Cùm, auctore Deo, in Aurelianenſi urbe ſuiſſet Concilium ſummorum Antiſtitum congregatum, communi omnium collatione placuit, &c. ubi omnes Epiſcopos vocant *ſummos Antiſtites*. Celebratum eſt hoc Concilium, anno Domini 507.

Gregorius; Iob. 20 23. Vide lib 1. cap. 4. § 23. & § 44.

30. *Gregorius* primus, Epiſcopus Romanus, homil. 26. in Evangelia; exponens illa Domini verba ad Apoſtolos, *quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; *& quorum retinueritis, retenta ſunt*. Libet (inquit) intueri, illi diſcipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ ſint perducti. Ecce non ſolùm de ſemetipſis ſecuri ſiunt, ſed etiam alienæ obligationis poteſtatem relaxationis accipiunt: principatumque ſuperni judicii ſortiuntur: ut vice Dei, quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent. Sic ſic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo contemnerent humiliati. Ecce qui diſtrictum Dei judicium metuunt, animarum judices fiunt: & alios damnant vel liberant, qui ſemetipſos damnari metuebant. Horum protectò nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent. Ligandi atque ſolvendi auctoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Hæc *Gregorius*, quibus verbis attribuit omnibus Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis, ſuperni judicii principatum, & Dei vicem in regenda Eccleſia & uti clavium in foro externo. De hoc autem externo foro jurisdictionis Eccleſiaſticæ loqui ibi *Gregorium*, declarant ipſius verba, quæ ex eodem loco prolixiùs recitavimus, lib. 12. hujus operis, cap. 4. § 44.

Principatus ſuperni judicii.

Vicarii Dei.

Rabanus Maurus.

31. *Rabanus Maurus* ait; Cæteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi, Evangelium prædicaverunt: quibus decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum. Hæc *Rabanus*, lib. 1. de Inſtitutione clericorum, cap. 4. ubi eiſdem utitur verbis, quibus antea uſus erat *Iſidorus* Hiſpalenſis.

Vide ſupra, § 12.

Alexander Alenſis.

32. *Alexander Alenſis*, in ſua Summa Theologiæ, part. 4. quæſt. 20. membro 3. art. 2. in Reſolutione. Poteſtas (inquit) ſolvendi & ligandi clavis eſt, tradita primo beato Petro, & poſt aliis Apoſtolis, & per eos vicariis eorum. Hæc *Alenſis*, ubi poteſtatem jurisdictionis datam Apoſtolis, dicit ad eorum vicarios, ſeu ſucceſſores, tranſmiſſam eſſe.

33. Ex his jam manifeſtum eſt, inane eſſe commentum illud diſparis ſucceſſionis, pro quo hodie pugnant iiti Monarchici.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

De diſtinctione ordinis & juriſdictionis, doctrina Romanenſium.

SCiendum eſt (inquit *Bellarminus*) triplicem eſſe in Pontifice aliiſque Epiſcopis poteſtatem: unam ordinis, alteram juriſdictionis interioris, tertiam juriſdictionis exterioris. quarum prima refertur ad ſacramenta conficienda & miniſtranda: altera ad populum Chriſtianum regendum in foro interiori conſcientiæ: tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. Et ſolum de hac tertia contendit *Bellarminus*, quod ſit quoad eam diſparitas ſucceſſionis, lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 22.

Diſparitatem ſucceſſionis dicunt eſſe quoad juriſdictionem exteriorem.

2. Iuriſdictionem interiorem vocant, quâ ſacerdos poteſt peccatorem confeſſum à peccatis abſolvere, & ſatisfactionem injungere: exteriorem autem, quâ ligant delinquentes vinculo anathematis, aliaſque publicas cenſuras infligunt, & ab eiſdem abſolvunt. Vtramque aiunt pertinere ad claves Eccleſiæ datas. Idcirco *Bellarminus*, quia dixerat, lib. 4. de Pontific. cap. 22. Poteſtatem ordinis & poteſtatem juriſdictionis internæ pertinere ad materiam de clavibus Eccleſiæ; & eam materiam eo loco non diſputari: id in Recognitione ſic exponit; Non volui (inquit) ſignificare poteſtatem juriſdictionis exterioris, de qua eo loco diſputabatur, non pertinere ad claves Eccleſiæ. Hæc ibi. Illam interiorem vocant juriſdictionem ſacerdotalem, hanc exteriorem vocant juriſdictionem Epiſcopalem. *Durandus* interiorem illam vocat poteſtatem clavium ordinis, in foro conſcientiæ vel pœnitentiæ: hanc autem exteriorem vocat poteſtatem clavium juriſdictionis, in foro contentioſo, in ligando per excommunicationem, vel abſolvendo ab ea, in 4. ſent. diſt. 19. quæſt. 2. Illam *Thomas* vocat clavem ordinis; hanc, clavem juriſdictionis, in 4. ſent. diſt. 19. qu. 1. art. 1. ubi vocabulum juriſdictionis appropriatur poteſtati judiciali exteriori. Sic etiam apud *Bonaventuram*, in 4. ſent. diſt. 18 part. 2. qu. 3.

De iuriſdictione interiori, & iuriſdictione exteriori.

Durandus.

Thomas.

3. Quemadmodum in alia diſtinctione clavium, in clavem ſcientiæ ſive diſcretionis, & clavem potentiæ ſive poteſtatis, nomen poteſtatis, quod alioqui commune eſt, appropriant ſcholaſtici poteſtati judicandi, ſeu ſententiam pronunciandi, ſic eam diſtinguentes à poteſtate cognoſcendi & diſcernendi, ante ſententiæ lationem, in 4 ſent. diſt 18. & diſt. 19. Hanc utramque clavem aiunt eſſe neceſſariam in utroque foro, tum in foro conſcientiæ, ubi ſortiuntur nomen clavium ordinis; tum etiam in foro cauſæ, ubi dicuntur claves juriſdictionis, quia ad quodlibet judicium rectum (inquit *Scotus*) requiritur cognitio in cauſa illa, & ſententiatio. in 4. ſentent. diſtinct. 19. quæſt. unica, num. 15. Sciendum eſt autem, Scholaſticos indifferenter claves & clavem dicere; quia hæ duæ claves, nempe, clavis ſcientiæ, & clavis poteſtatis non diſtinguuntur in eſſentia auctoritatis, quâ utrûque ex officio eidem competit, ſed in comparatione ad actus, quorum unus alium præſupponit: ut monet *Thomas*, in 4. ſententiarum, diſtinctione 18. quæſtione 1. articulo 1. quod repetitur in ſupplemento tertiæ partis Summæ, quæſtione 17. articulo 3. Et de eiſdem duabus clavibus loquens *Iohannes Major*, ait; diſtinctionem earum non eſſe in re, ſed ſolùm in ratione: quemadmodum unum officium aliud præſupponit ad hoc, ut dignè fiat. *Major* in 4. ſententiarum, diſtinctione 19. quæſtione 1. Loquitur autem ibi *Maior* de his clavibus, prout pertinent ad forum interius, & ait eas fundari in charactere ſacerdotali, tanquam illum præſupponentes tempore vel naturâ. Et *Scotus* dicit, characterem ſacerdotalem eſſe diſpoſitionem ad iſtas claves, ſaltem collationem unius non ſeparari à collatione alterius, in 4. ſententiarum, diſtinctione 19. quæſt. unicâ, articulo 3. *Thomas* autem ait; character & poteſtas conficiendi & poteſtas clavium eſt unum & idem per eſſentiam: ſed differunt ratione. *Thom.* in 4. ſententiarum, diſtinctione 18. quæ t. 1. articulo 1. Et ſubjicit ibidem hæc verba, Omnis poteſtas ſpiritualis datur cum aliqua conſecratione; & ideò clavis cum ordine datur: ſed exſecutio clavis indiget materiâ debitâ, quæ eſt plebs ſubjecta per juriſdictionem: & ideo antequam juriſdictionem habeat, habet claves, ſed non habet actum clavium. Hæc *Thomas*.

Scotus.

Thomas.

Maior.

4. *Bonaventura* expoſitionem ſecundæ partis, diſtinctionis 18. libr. 4. ſententiarum, ſic inchoat; Supra egit magiſter de uſu & poteſtate clavium in foro pœnitentiali, quæ quidem eſt per abſolutionem & ligationem in foro illo. Hic ſecundò agit de abſolutione & ligatione in foro judiciali; quæ quidem eſt per excommunicationem. Hæc ille. Poſtquam autem de uſu & poteſtate clavium in utroque foro diſſeruit *Petrus Lombardus*, diſtinctione 18. quærit deinde, diſtinctione 19. quando & quibus dentur iſtæ claves; poſtquam oſtenſum eſt (inquit) quæ ſint claves Apoſtolicæ, & quis earum uſus, ſupereſt inveſtigare, quando iſtæ claves dentur, & quibus. Dantur hæ claves per miniſterium Epiſcopi alicui in promotione ſacerdotii. Cum enim recipit ordinem ſacerdotalem, ſimul & has claves recipit. Hæc *Lombardus*, 4. ſententiarum, diſtinctione 19. Clavis (inquit *Bonaventura*) poteſtas ſpiritualis eſt, quæ eſt aliquid datum animæ; in ſigillatione, qua ſigillatur charactere ſacerdotali. in 4. ſententiarum, diſtinctione 19. articulo 1. quæſtione 1. In ordine ſacerdotali clavium poteſtas confertur: hujus autem ratio eſt inſtitutio divina, ait idem *Bonaventura*, ibidem, art. 2. quæſt. 1.

Forum pœnitentiale.

Forum indiciale.

Quando & quibus dentur claves, ſecundùm ſcholaſticos.

Bonaventura.

5. *Alexander Alenſis* diſcrimen illud inter clavem diſcretionis, & clavem poteſtatis, agnoſcit, & aſſerit has eſſe duas claves, & tantum has duas eſſe in Eccleſia. part. 4. Summ. Theologiç, quæſtione 20. membro 4. Et poteſtatem clavium datam eſſe Eccleſiæ à Chriſto, primò Apoſtolis, & per Apoſtolos aliis. eadem quæſt. memb. 6. art. 3. at unam docet eſſe poteſtatem ligandi & ſolvendi in foro pœnitentiæ, & in foro cauſæ: licet ſint unius ejuſdemque poteſtatis actus diverſi; & hanc poteſtatem annexam eſſe ordini ſacerdotali: parte 4. quæſtione vigeſima primâ, membro quarto. Et hanc poteſtatem clavium, quæ in utroque foro una eſt, vocat unam clavem, ibidem. quamvis enim agnoſcat plures, nempe duas claves, reſpectu diſcretionis & poteſtatis; non tamen patitur plures cenſeri claves, ſeu poteſtates, ex diverſitate fori. ſed

Alenſis.

Forum pœnitentiæ, quod etiam vocant forum conſcientiæ, & interius.

Forum actuum cauſæ vocant etiam forum judiciale, & exterius.

Digitized by Google

clavium discretionis & potestatis unam eandemq; docet esse potestatem, qua ligatur & solvitur in foro pœnitentiali, & quâ in foro judiciali. Hanc potestatem clavium, quæ una est, ait esse quandam partem potestatis collatæ in ordine; Conferri enim in ordine characterem, & potestatem spiritualem, quę est habitualis potestas sequens ordinem sacerdotii, in omni sacerdote. parte 4. quæstione 20. membro 7. articulo 1. Et clavem hanc, quatenus est habitualis potestas, non esse separabilem ab ordine, licet vsus sit separabilis, parte 4. quæstione 20. membro 8. articulo 2. Et Christum hanc potestatem clavium, contulisse ordini sacerdoti, solitque sacerdotibus. Eodem membro, articulo 1. & ipsam potestatem clavium, cum actu ejus uno, nempe, cum actu ligandi & solvendi in foro pœnitentiali, dari in consecratione sacerdotali. Quando autem consecratur Episcopus, non conferri aliam clavem, sed extendi usum illius primæ clavis, quæ data est cum ordini sacerdotali: unam enim eandemque potestatem clavium, quæ sacerdoti in cõsecratione sacerdotali prius data est ad unum usum, nunc in consecratione Episcopi extendi ad alium vsum, nempe ad actum ligandi & soluendi in foro judiciali: nec differre in specie clavem, quâ utitur in hoc foro, & quâ in alio. quæst. 21. memb. 4. quia Episcopus non dicit novum ordinem; nec in consecratione Episcopi datur novus ordo, sed tantùm ampliatur potestas. quæst. 20. memb. 8. art. 1. unde dicitur accipere baculum, id est, ampliorem potestatem: amplior enim est illa potestas, quâ potest separare à communione fidelium, & à loco orationum, quàm illa, qua solum solvit & ligat in foro pœnitentiæ: unde non sequitur, est alia potestas; ergo est alia clavis. qu. 21. memb. 4. Hæc *Alensis*.

Distinctio potestatis & usûs.

6. Sic etiam *Bonaventura*; Nisi (inquit) accipiatur potestas clavium secundùm plenitudinem, secundùm quem modum dicitur esse in Episcopis, qui quando promoventur à sacerdotio in Episcopatum, non recipiunt novam clavem, sed clavis potestatis in eis ampliatur. in 4. sent. dist. 18. part. 2. quæst. 3.

Bonaventura.

7. Non leve autem scholasticis doctoribus negotium facessivit consuetudo illa, quam in Ecclesia Romana conspiciebant, Catholicæ quidem antiquitati incognita, at citerioribus ac deteriotibus seculis introducta: quam apertè damnare, cùm eam Papæ probari cernerent, in animum non inducebant; neque, quomodo cum doctrina de clavibus conciliari commodè posset, inveniebant. Consuetudo autem est illa, quæ hodiéque apud Romanenses conspicitur; ut multi non sacerdotes, puta, legati, & electi, acceptâ confirmatione suæ electionis ad Episcopatum, antequam ordinentur presbyteri, & archidiaconi, & officiales, excommunicent, adeóque eam potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ exerceant, quæ ad claves pertinet.

Cum docuit Scholastici, claves non esse sacerdotibus datas, quæritur quo jure excommunicent quidam non sacerdotes; ut legati, archidiaconi, officiales, & electi.

8. *Alexander Alensis*; Ad illud, (inquit) quod objicitur de Archidiaconis & legatis, Dicendũ, quòd clavis datur ministris Ecclesiæ habentibus ordinem, & habentibus dignitatem —— Notandum etiam, quòd potestas dicitur dupliciter; vel ut clavis, vel non ut clavis. Dico ergo, quod inferiores prælati non habent potestatem, prout est sub ratione clavis; licet vocentur in partem sollicitudinis, scilicet ad determinandum jurgia, sive causas; nisi nomine clavis extenso: ratio autem clavis, secundùm quod est in foro causarum, dignitas est, & confertur Episcopo. Potestas autem potest descendere ad alios, scilicet inferiores Prælatos, sed non sub ratione clavis. parte quartâ, quæstione vigesimâ, membro octavo articulo primo. Item; actus essentialis clavis est solvere, & ligare, in foro pœnitentiæ: alius autem actus est minus essentialis, scilicet ligare & solvere in foro judiciali; quia non est ita immediatus clavi. Et nota, quòd una potestas sequitur ordinem; alia dignitatem cum clave: in quantum est clavis, sequitur ordinem cum clave quodammodo, vel ratione demandantis, vel exsequentis. quæst. 21. memb. 4. Hæc *Alensis*.

Alexandri Alensis responsio, pugnans cum ipsius doctrina superiùs tradita, § 5.

9. Inter ipsos Iuristas (inquit *Bonaventura*) de hac quæstione est controuersia. Quidam dixerunt, quòd potestas excommunicandi solùm est in Episcopis. Alij dixerunt, quòd non solùm est in Episcopis, sed etiam in Archipresbyteris, Archidiaconis & Abbatibus, & aliis Prælatis. Tertii dixerunt, quòd hoc competit his & etiam sacerdotibus parochialibus.

Pugna Canonistarum inter se.

10. Summa autem illius sententiæ, quam tenet ipse *Bonaventura*, huc redit: 1. Soli sacerdotes habent claves. 2. Omnes sacerdotes habent claves. 3. Simplices sacerdotes, licet habeant claves, non tamen habent jurisdictionem in foro judiciali. ideo non possunt excommunicare nisi per commissionem, vel nisi in casibus determinatis; vt in furto, & rapinis. 4. Iurisdictionem habent non solùm habentes claves, sed etiam non habentes: habent, inquam, vel ex jure, vel ex consuetudine, sicut Archidiaconi & aliqua capitula; ideo possunt excommunicare. 5. Potestas excommunicandi non sequitur præcisè potestatem clavium. 6. Ad illud quod objicitur, quod solvere & ligare sunt actus clavium; dicendum, quod verum est in foro pœnitentiali: sed in foro judiciali non sunt clavium, nisi accipiatur potestas clavium secundùm plenitudinem, secundùm quem modum dicitur esse in Episcopis, qui quando promoventur à sacerdotio in Episcopatum, non accipiunt novam clavem, sed clavis potestatis in eis ampliatur. 7. Sollemnem excommunicationem, quę fit, cùm candelis prius accensis, & deinde extinctis, & pulsatis campanis, oportet à solis Episcopis fieri; licet aliæ possint ab aliis fieri. Hæc *Bonaventura*, in 4. sententiarum, distinctione 18. parte 2. quæstione 3.

Bonaventuræ doctrina, cum responsione ad quæstionem superiùs propositam, § 7. Sed responsio repugnat doctrinæ.

De isto modo excommunicationis. vide can. 11. qu. 3 can. Debent.

11. *Thomas* ait; 1. Per excommunicationem homo à communione fidelium separatur, ideò excommunicatio ad forum exterius pertinet; & illi soli possunt excommunicare, qui habent jurisdictionem in foro judiciali. 2. Et propter hoc soli Episcopi propriâ auctoritate & majores Prælati, secundùm communiorem opinionem, possunt excommunicare. 3. Sed Presbyteri Parochiales non nisi ex commissione eis factâ; vel in certis casibus, sicut in furto & rapinâ, & hujusmodi: in quibus est eis à jure concessum, quòd excommunicare possint. 4. Alii autem dixerunt, quòd etiam sacerdotes Parochiales possunt excommunicare: sed prædicta opinio est rationabilior. 5. Excommunicatio non est actus clavis directè, sed magis respectu exterioris judicii. 6. Sed sententia excommunicationis, quamvis in exteriori judicio promulgetur, quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, secundùm quod

Thomæ doctrina, & responsio ad quæstionem superiùs propositam, § 7.

Digitized by Google

quod Eccleſia militans eſt via ad triumphantem; ideo etiam & talis juriſdictio, per quam homo excommunicare poteſt, clavis poteſt dici: nempe clavis juriſdictionis in foro judiciali. 7. Sacerdotes Parochiales habent quidem juriſdictionem in ſubditos ſuos, quantum ad forum conſcientiæ; ſed non quantum ad forum judiciale. 8. Etiam non ſacerdotes, dummodo juriſdictionem habeant in foro contentioſo, poſſunt excommunicare. 9. Ad illud quod objicitur, quod excommunicatio eſt actus clavium: ſed non ſacerdotes non habent claves: ergo non poſſunt excommunicare: dicendum, quod quamvis non habeant clavem ordinis, habent tamen clavem juriſdictionis. Hæc *Thomas*, in 4. ſent. diſt. 18. quæſt. 2. art. 2.

Iſta reſponſio contraria eſt doctrinæ ſuperius tradit. n. 5. 3. & §. 4. & § 5.

Scoti reſponſio, pugnans etiam cum doctrina ſuperius tradita.

12. *Scotus*; Iſtæ (inquit) auctoritates pertinentes ad forum publicum, poſſunt dici claves. 2. Iſtæ claves non ſunt eædem cum prioribus clavibus; quia iſtæ ſeparantur ab illis, utpote in habentibus juriſdictionem ſecundùm ordinationem Eccleſiæ ſine ſacerdotio, ut in Archidiacono, & quibuſdam aliis habentibus juriſdictionē ſecundùm ordinationem Eccleſiæ ſine ordine ſacerdotali, & è converſo, ut eſt in quibuſdam, ſcilicet communibus ſacerdotibus, quibus non eſt data hæc poteſtas excludendi ab Eccleſia, vel reconciliandi. 3. Non ordinatus poteſt habere claves alias pertinentes ad forum extrinſecum, & ordinatus non habere; tamen ad hoc, quòd ſit Hierarcha Eccleſiæ, id eſt, in principatu eminente, oportet quod habeat illas claves exteriores: & cum hoc præſupponitur, quòd habeat interiores. Vnde nullus ordinatur Epiſcopus, niſi priùs in ſacerdotem fuerit ordinatus. Hæc *Scotus* in 4. ſent. diſt. 19. quæſt. unicâ, nu. 15. & 20.

Quæſtio reſpiciens per modum objectionis.

13. *Durandus* objectionem illam proponit his verbis; Excommunicare & abſolvere videtur pertinere ad poteſtatem clavium; ſed multi non ſacerdotes excommunicant & abſolvunt, ut electi confirmati, officiales, Archidiaconi; ergo multi non ſacerdotes habent claves. Reſpondet *Durandus*; 1. Alii à ſacerdotibus in Novo Teſtamento non habent claves. Cujus ratio eſt: quia illud, quod datur per conſecrationem, non habetur niſi à conſecratis; ſed poteſtas clavium datur per conſecrationem ſacerdotibus ergo iſta poteſtas non eſt niſi in habentibus conſecrationem ſacerdotalem. 2. Ligare vel ſolvere à ſententia excommunicationis non eſt per ſe & directè actus clavium: ſed ſolùm ligare & ſolvere in foro pœnitentiæ: antecedit tamen & diſponit ad uſum clavium. Ejus ratio eſt, quia mediante Eccleſia militante intratur in Eccleſiam triumphantem, & ideo actus quo aliquis excluditur per ſententiam excommunicationis ab Eccleſia militante, vel ad eam recipitur per abſolutionem ab excommunicatione, prævius eſt & diſponit ad actum clavium, quo aliquis abſolvitur à culpa, & ſic ei aperitur regnum cœlorum. 3. Excommunicare & abſolvere competere poteſt aliis quam ſacerdotibus, cum non ſit directè actus clavis ſacerdotalis: quia tamen ad eam præparat & diſponit, non decet quod alii eâ utantur, quam illi qui poſſunt ad ſacerdotium promoveri. Hæc *Durandus*, in 4. ſent. diſt. 19. qu. 1. nu. 6. & 9.

Durandi reſponſio, quæ in hoc cum aliorum reſponſionibus convenit, quod, cum aliis modo commemoratis doctoribus, dicat, neſſum excommunicandi & à ſententia excommunicationis abſolvendi, non eſſe vim ſui & directè actui clavium, quia aſſertio prorſus abſurda eſt. Vide cap. 3. §. 4.

14. Idipſum docet *Iohannes Maior*, in 4. ſent. diſt. 19. qu. 1. ubi ait, Iuriſdictio in foro exteriore, non ita propriè vocatur clavis; cum characterem ſacerdotalem non præſupponat. Non ſacerdotes enim, ut officialis, Archidiaconus, & cæteri, excommunicant & abſolvunt, & diſponunt ad uſum clavium: cum mediante Eccleſiâ militante ad triumphantem perveniatur. Abſolutio namque ab excommunicatione eſt prævia ad hoc, ut quis abſolvatur à culpâ. Et quia ad eam diſponit, non decet ut perſona, quæ non poteſt promoveri ad ordines, excommunicet & abſolvat. Hæc ibi.

Maioris reſponſio, ſimilis prioribus.

15. Verùm de his, quo ajunt habere juriſdictionem ſine ordine, quæritur; unde habeant hanc juriſdictionem Eccleſiaſticam? Reſpondet *Thomas*, 2. 2. quæſt. 39. art. 3. Poteſtatem ordinis conferri per conſecrationem; poteſtatem autem juriſdict onalem conferri ex ſimplici injunctione hominis. Poteſtatem autem, quæ datur per conſecrationem, ajunt conferri à ſolo Deo immediatè; at juriſdictionem requirere ſolùm ſuperioris voluntatem; ideoque dari quidem à Deo mediatè, ſed ab homine immediatè. Sic *Bellarm.* lib. 4. de Rom. Pontifice, cap. 25. ſeu ult. Multifariam autem (inquit *Maior*) quis conſequitur juriſdictionem in alium: quandoque ex communi juris diſpoſitione, ut ordinarii in ſuos ſubditos: quandoque ex ſpeciali commiſſione, ut legati & commiſſarii: nonnunquam ex conſuetudine, ut ſacerdotes Parochiales in furto & rapinis excommunicant. *Maior*, in 4. ſent. diſt. 18. quæſt. 2.

Vnde habeant juriſdictionem ſine ordine. Nempe, ut ſuperius inſinuabatur Scotus, § 12. habent facilem ordinationem Eccleſiæ. vel (ut hic loquitur Thomas) à voluntate ſuperioris, ſed ordinationis & voluntatis iſtius poteſt plus oſtendenda erat ex ſacris literis

16. Porrò cum quibuſdam Pontificiis hodie controverſia eſt, unde habeant Epiſcopi ſuam juriſdictionem Epiſcopalem, utrùm à Deo immediatè, an verò à Papa Romano immediatè, ut contendit Bellarminus cum quibuſdam aliis. Quibuſdam, inquam, aliis, nam non deſunt Pontificii, qui priorem ſententiam præferunt, & antiquiores etiam ſcholaſtici, & canoniſtæ, ut in progreſſu patebit. Cæterùm, antequam ad hujus controverſiæ diſcuſſionem veniamus, plura adhuc præcognitu utilia adjiciemus.

Quæſtio de juriſdictione Epiſcopali. Vide cap. 5. prop. 5. & cap. 4.

CAPVT TERTIVM.

Auctarium, cum examine memoratæ doctrinæ de clavibus & juriſdictione Eccleſiaſtica.

Prima propoſitio.

Trimembris diſtinctio clavium.

Clavium poteſtas data Eccleſiæ non eſt unius generis, ſed miniſterialis eſt.

Ecclеſia data eſt clavis miniſterii.

Exegeſis. Alexander Alenſis, part. 4. quæſt. 20. membro 1. & membro 5. & Thomas in 4. ſentent. diſtinct. 18. quæſt. 1. art. 1. & Bonaventura ibidem, parte 1. articulo 1. quæſtione 1. & Durandus ibidem, quæſtione 1. poteſtatem clavium, ſeu clavem, diſtinguunt, in clavem auctoritatis, & clavem excellentiæ, & clavem miniſterii. Primam ſoli Deo individuæ Trinitati, ſecundam ſoli Mediatori Chriſto Ieſu, tertiam tribuunt Eccleſiæ. Per primam ajunt

remitti peccatum, delendo debitum æterni ſupplicii, & maculam peccati: Per ſecundam dicunt expiari peccatum ſolutione pretii. Et quia peccatum remittere poteſt ſolus Deus; expiare ſolutione juſti pretii ſolus Chriſtus; ideò ſolus Deus dicitur habere clavem auctoritatis, Chriſtus clavem excellentiæ. De clave autem miniſterii ait Ambroſius; homines in remiſſionem peccatorum miniſterium ſuum exhibent, non jus alicujus poteſtatis exercent. Neque enim in ſuo, ſed in Patris & Filii & Spiritûs Sancti nomine peccata dimittuntur: iſti rogant, Divinitas donat; humanum enim obſequium, ſed munificentia ſupernæ eſt poteſtatis. Hæc Ambroſius, lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 19. rectè etiam gloſſator, miniſtros nullius poteſtatis vim exercere quoad Eccleſiam triumphantem, ſed tantum oſtendere ligatum eſſe vel ſolutum: ligare tamen quoad Eccleſiam militantem, cauſ. 24. qu. 1. *Quocunque*. Nam (ut loquitur Scotus) clauditur Eccleſia, ſcilicet communio fidelium, per excommunicationem, & aperitur per abſolutionem ab excommunicatione, ſeu reconciliationem, in 4. ſent. diſtinct. 19. num. 15. Plura de hac clave inferius, propoſitionibus quarta & quinta.

Secunda propoſitio.

2. *Poteſtas clavium data Eccleſiæ eſt particularis, & infirma.*

Exegeſis. Auctoritas judiciaria (inquit Scotus) ſententiandi cœlum huic aperiendum vel apertum eſſe, poteſt intelligi tripliciter. Vno modo, auctoritas ſimpliciter principalis. Secundo modo, non principalis, ſed præcellens. Tertio modo, non principalis, nec præcellens, ſed particularis. Prima ſoli Deo convenit, proter duo. Primò, quia ipſe ſolus ex ſe eſt juſtus imò ipſa juſtitia: primum autem judicium non poteſt competere niſi primo juſto, quia judicium non eſt perfectum, niſi ſit juſtum, juxta illud Pſal. *Feci judicium, & juſtitiam.* Siquidem judicare eſt jus vel juſtum dictare. Primum autem juſtum oportet eſſe perfectiſſimum, & ita juſtiſſimum; igitur primi juſti. Secundò, quia judicare eſt præſidentis, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 14. *Tu qui es, qui judicas alienum ſervum?* Primus autem præſidens non poteſt eſſe niſi Deus ſolus. Vnde ſicut non poteſt alii communicare Divinitatem, ſic nec primam poteſtatem judicandi, nec per conſequens clavem ſimpliciter principalem, aperiendi cœlum. Secunda clavis, ſcilicet, non principalis, tamen præcellens, poteſt intelligi quantum ad duplicem præeminentiam, unam quidem in univerſalitate cauſarum judicandarum; aliam in firmitate ſententiæ definitivæ. Et utraque præeminentia poteſt convenire illi qui omnia merita, & demerita novit, quæ ſunt cauſæ propter quas cœlum eſt aperiendum vel claudendum; & cum hoc habet voluntatem inſeparabiliter conformem juſtitiæ divinæ. Propter primum, poteſt in omnibus cauſis ſententiare, quia omnes novit. Propter ſecundum, poteſt ejus ſententia ſimpliciter eſſe firma, & irrevocabilis; quia ſemper juſta. Hæc clavis cum utraque præeminentia propriè eſt Chriſti, qui novit omnia merita & demerita judicandorum, & ſemper juſtitiæ divinæ conformiter judicat. Nec iſta poteſt eſſe in Eccleſia militante, ſaltem congruè non poteſt, quia nullus in Eccleſia novit omnes cauſas judiciarias, nec habet voluntatem immutabiliter juſtam. Tertia clavis, ſcilicet particularis, quantum ad cauſas cognoſcendas, & infirma, quantum ad ſententiam ferendam, puta quod ſit aliquando revocabilis, poteſt conferri alicui in Eccleſia militante, qui poteſt in illa cauſa noſſe, & in illa ſecundùm legem divinam rectè judicare: & ſi quandoque præter illam, ſententia ejus non erit firma, ſed ſi ſecundùm illam erit firma. Hæc Scotus, in 4. ſent. diſt. 19. qu. unica. num. 4. & 5.

Pſal. 119. Aim. verſ. 121

Rom. 14. 4.

Clavis præcellens.

Clavis particularis.

Vide lib. 12. cap. 4. §. 45.

Tertia propoſitio.

3. *Promiſſio ratihabitionis in cœlo reſpicit tantum ſententiam juſtam.*

Exegeſis. Magiſter & Commentatores 4. ſent. diſt. 18. Hanc propoſitionem prolixè confirmant; tunc enim ſententia Eccleſiæ rata habetur in cœlo, quando in terra judicatum eſt clave non errante: ut loquuntur ſcholaſtici. Cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur, inquit Hieronymus in cap. 16. Matth. Vide Auguſtinum, lib. de vera religione, cap. 6. & apud Gratianum, cauſ. 11. qu. 3. can. *Illud planè.* & can. *Cui eſt.* & can. *Si is qui præeſt.* & cauſ. 24. quæſt. 3. & extra, de ſententia excommunicationis, cap. 28. *A nobis.* & cap. 40. *Per tuas.* Vide ſuprà, libro 12. capite 4. aſſert. 8.

Quarta propoſitio.

4. *Juriſdictio illa interior in foro conſcientiæ, quam, ut magis propriam magiſque eſſentialem clavibus, deſcribunt ſcholaſtici, non eſt data Eccleſiæ, neque eſt ulla pars illius poteſtatis clavium quam Chriſtus contulit Eccleſiæ. Omnis autem poteſtas clavium juriſdictionalis à Chriſto data Eccleſiæ pertinet ad forum exterius.*

Exegeſis. Confeſſionem peccatorum fieri licitè poſſe cuilibet fratri, præſertim Paſtori, non inficiamur; & poſſe ac debere Paſtorem peccatori privatim delicta ſua confitenti præbere ſolatium inſtructionis & exhortationis, & ſubſidium orationis, libenter agnoſcimus; at forum hîc judiciarium ſtatuere, in quo ſacerdos loco Dei juriſdictionem exerceat in conſcientias hominum, dicimus eſſe audacem inconceſſæ poteſtatis uſurpationem, & tyrannicam in conſcientias dominationem: nullo Dei verbo, ſed violentâ verbi Dei parexegeſi ſubnixam, quam perverſam interpretationem duobus freti fallacibus fulcris in Eccleſiam introduxerunt. Vnum fulcrum eſt, pœnitentiam eſſe ſacramentum N. T. propriè dictum. Alterum eſt, poſt remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ, manere luendas adhuc in

ſh Purgatorio pœnas temporales, quas ſacerdos poteſt remittere, abſolvendo & injungendo ſatisfactionem in hac vita. Ex hoc poſteriore fulcro argumentum ſumit pro hac poteſtate juriſdictionis ſacerdotalis in foro conſcientiæ, Alexander Alenſis, part. 4. qu. 20. memb. 5. Et à priore illo fulcro pro eadem poteſtate argumentantur Thom. in 4. ſent. diſt. 18. qu. 1. art. 1. & Durandus, ibidem, quæſt. 1. ubi hanc poteſtatem vocant clavem illam miniſterii datam Eccleſiæ, ſed perperam. Vtrumque autem hoc fulcrum evertimus ſupra in hoc opere, lib. 9. capite 5. & lib. 13. Cum igitur nulla remaneat juriſdictio Eccleſiaſtica niſi exterior, neceſſe eſt eam ſolam juriſdictionem datam eſſe Eccleſiæ: & excommunicationem eſſe actum eſſentialem clavium directè & propriè. Neque ulla eſt alia Eccleſiaſtica poteſtas, cujus hic actus ſit eſſentialis, & ad quam directè ac propriè pertineat, niſi poteſtas clavium, contra commentum iſtud juriſdictionis interioris diſſeruimus etiam ſupra, lib. 9. cap. 5. §. 13. & §. 14. & lib. 12. cap. 4. & cap. 5.

Quinta propoſitio.

Matth. 16. 19 5. *Verbis illis Domini, apud Matth. cap. 16.* Tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra erit ligatum in cœlis, & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis. *Et illis verbis,* Matth. 18. Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quęcunque ſolveritis in terra, erunt ſoluta in cœlo. *Et verbis illis apud Johannem,* capite 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos accipite Spiritum Sanctum. Si quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: ſi quorum retinueritis, retenta ſunt. *Par poteſtas promittitur & datur omnibus Apoſtolis; eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis datur eadem poteſtas æqualiter inter ſe, eamque ſinguli alii Epiſcopi accipiunt non minus immediatè à Chriſto, quàm Epiſcopus Romanus. Ea autem poteſtas eſt poteſtas clavium in plenitudine, adeoque poteſtas etiam excommunicandi in foro judiciali, & ab ea excommunicatione abſolvendi. Neque Petro, illis verbis,* Paſce oves meas, Iohan. 21. *data eſt major poteſtas, quàm data eſt reliquis Apoſtolis: neque* Petri *ſucceſſoribus major quàm ſucceſſoribus reliquorum Apoſtolorum.*

Matt. 18. 18.

Ioan. 20. 22. 23.

Ioan. 21. 16.

Exegeſis. Veritatem hujus propoſitionis, quoad ipſos Apoſtolos, demonſtravimus ſupra lib. 15. etiam quoad omnes Epiſcopos ſucceſſores Apoſtolorum res ſatis manifeſta eſt per ea quæ diximus in capite primo hujus libri, plura tamen hic adjiciemus propter inverecundum adverſariorum & cavillatorium obtentum diſparitatis ſaltem quoad juriſdictionem, licet non quoad ordinem.

Matt. 16. 19 Chryſoſtom. Hieronym. Ambroſius.

6. Ex loco illo Matth. 16. Poteſtatem excommunicandi, & ab excommunicatione ſolvendi, datam eſſe omnibus ſacerdotibus probat Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio, capite 5. Epiſcopis & preſbyteris. Hieronym. Comment. in 16. Matthæi. Ambroſius quod hic Petro dicitur, ait Apoſtolis dici, & ideo eam poteſtatem exercere Epiſcopos imperio Chriſti. Ambroſ. in Pſal. 38. verſ. ult. Et idem alibi ait, claves illas regni cœlorum in beato Petro cuncti ſuſcepimus ſacerdotes, lib. de dignitate ſacerdotali, ſive de honore & ſublimitate Epiſcopali, cap. 1. Cyprianus ex eodem loco Matth. 16. 18. 19. adſtruit poteſtatem omnium Epiſcoporum, divina lege fundatam epiſt. 27. ſeu lib. 5. epiſt. 6 ad lapſos. Auguſtinus quod dictum eſt Petro, Tibi dabo claves regni cœlorum, & quæcunque ſolveris in terra, erunt ſoluta & in cœlo, &c. ait non Petro tantum dictum eſſe, ſed Eccleſiæ, quam Petrus myſticè ſignificavit. tract. 50. in Evang. Iohan. & alibi de Eccleſia toto orbe diffuſa loquens, Illi enim (inquit) dictum eſt, Tibi dabo claves regni cœlorum, & quæ ſolveris in terra, &c. Tract. ult. in epiſt. Iohan. in fine illius Tractatus, ubi nullam Petri facit mentionem, ſed tantum Eccleſiæ.

Cyprianus.

Auguſtin. Vide lib. 12. cap. 4. § 11. & §. 26. 27.

7. Excipit *Bellarminus*; ita Eccleſiæ figuram geſſiſſe Petrum, quando claves accepit, ut ipſe eas hiſtoricè acceperit, non parabolicè, lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 12. At nemo negat Petrum hiſtoricè accepiſſe claves, quas etiam hiſtoricè acceperunt omnes Apoſtoli, & omnes Epiſcopi. Petrus autem non tantum hiſtoricè claves accepit cum aliis, ſed etiam parabolicè, ut typus Eccleſiæ, propter quod ipſi uni dictum eſt, Tibi dabo claves, &c. uni inquam non hiſtoricè, ſed parabolicè conſiderato. Nam ſi in Petro non eſſet Eccleſiæ ſacramentum, non ei diceret Dominus, Tibi dabo claves, &c. inquit *Aug.* Tract. 50. in Evang. Iohan. nempe non ei ſeorſim hoc diceret, ſed cum reliquis. Inſtat *Bellarminus*, & ait Petrum geſſiſſe perſonam Eccleſiæ, ut Principem Eccleſiæ, ſicut rex gerit perſonam regni: & adducit verba Auguſtini ſcribentis, Petrum; propter Apoſtolatus ſui primatum, geſſiſſe figuratã generalitate perſonam Eccleſiæ. Tract. ult. in Evang. Iohan. ſimilia citat ex Auguſt. in Pſal. 108. & ſerm. 13. de verbis Domini. At certè hanc gloſſam Bellarminianam verba Auguſtini manifeſtè reſpuunt. Principatus enim ſeu primatus Petri non fuit figuralis, ſed hiſtoricus, quamvis propter hunc hiſtoricum principatum voluerit Dominus in eo conſtituere figuram ſuæ Eccleſiæ, cujus perſonam gereret, non ut ejus Monarcha, ſed ut ejus ſacramentalis ſeu myſtica figura, abſque quo ſacramento foret, non diceret ei propter ejus primatum, Tibi dabo claves, &c. Neque erat ille primatus Petri Monarchica poteſtas in Eccleſiam, ſed quidam ordinis primatus inter Coapoſtolos pari conſortio prædictos honoris & poteſtatis: primatus, inquam, ipſi Petro competens, non ſucceſſione tranſiens. Quemadmodum Iudas propter ſceleroſiſſimam ſuam malitiam geſſiſſe dicitur perſonam omnium malorum, non ut eorum rex aut princeps, ſed ut unus præcipuus ex malis, & idoneus qui omnium typum gereret.

Bellarmini exceptio. Ad eandem reſponſio.

Aliud effugium Bellarmini.

Noſtra reſponſio. Vide lib. 15. cap. 1.

8. Ipſum audiamus Auguſtinum; Iudas malus corpus malorum ſignificat, quomodo Petrus corpus bonorum, corpus Eccleſiæ imò corpus Eccleſiæ, ſed in bonis: Nam ſi in Petro non eſſet Eccleſiæ ſacramentum, non ei diceret Dominum, Tibi dabo claves, &c. Tract. 50. in Evang. Iohan. Item; Cujus Eccleſiæ Petrus Apoſtolus propter Apoſtolatus ſui primatum gerebat figurata generalitate perſonam. Quod enim ad ipſum propriè pertinet, naturâ unus homo erat, gratiâ unus Chriſtianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum eſt, *Tibi dabo claves regni cœlorum: & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis*; univerſam ſignificabat

Auguſtinus.

Ecclesiam. Hæc *Augustinus*, Tract.124. seu ultimo in Evang. Iohannis.

De causa Apiarii vide Irenic. lib 2. c. 11. prop. 16. pag 181. & seq.

9. Est profectò non exigua verecundiæ incuria, omnium istud Monarchale affingere Augustino, acerrimo Romanensis arrogantiæ oppugnatori in causa Apiarii; & laudatori verborum Cypriani, quibus ille in potestate jurisdictionis exterioris, seu in potestate judicandi in foro causæ, & excommunicandi, contendit omnes Episcopos esse æquales jure divino. Cyprian. in Concil. Carthagin. 85. Episcoporum. August. lib. 3. de baptismo contra Donatistas, capite tertio, verba Cypriani, quæ ab Augustino laudantur, exhibuimus suprà, capite primo, hujus libri, §. 4.

10. Potestatem quæ verbis illis Domini apud Matthæum cap. 16. data est Petro, datam esse pariter & reliquis Apostolis, eisque successisse Episcopos, scripserunt etiam *Isidorus Hispalensis* lib. 2. de officiis Ecclesiasticis capite 5. & *Rabanus Maurus* lib. 1. de Instit. Cler. capite 4. eorum verba superius recitavimus capite 1. §. 26. & §. 31.

Matt. 18. 18. Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo; & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo. Dic Ecclesiæ, vers. 17. Chrysost. Hieronymus Hilarius. Pictav.

11. Verbis autem Domini, cap. 18. Matth. *Quæcunque ligaveritis in terra*, &c. intelligi potestatem excommunicationis publicæ, & absolutionis ab eadem, adeò perspicuum est, & supra omnem sophistices nisum in luce clarissimâ collocatum, ut id Pontificii nobiscum agnoscant. Nec minus in propatulò est, & irretragabile, condi illic legem perpetuam disciplinæ Ecclesiasticæ, quamdiu futura in mundo Ecclesia, & scandala exoritura. Tertiò æquè irrefragabile est, potestatem illam summam seu plenitudinem clavium dari illic multis, qui appellantur Ecclesia, non autem soli *Petro*, aut soli Pontifici Romano. *Chrysostomus* in hunc locum, πολλοὺς vocat, & *Hieronymus* ibidem, *multos*. & hos multos *Hieronymus* interpretatur Apostolos: Chrysostomus *nos omnes Dominos*, præsidentes. *Hilarius* in eundem locum; Immobile (inquit) severitatis Apostolicæ judicium præmisit, ut quos in terris ligaverint, &c. Et ex hoc loco potestatem clavium, in foro publico, datam Ecclesiæ probant *Bonaventura*, in 4. sentent. distinctione 18. part. 2. art. 1. quæst. 1. & *Maior*, ibidem, quæstione 2. & Scotus in 4. sentent. distinct 19. quæstione unica, num. 15. & *Durandus*, ibidem, quæstione 2. numero 5. ubi etiam ait Durandus, sententiam excommunicationis habere ortum ex illo verbo, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.*

Bonavent. Maior. Durand.

Matth. 18 17

Ioan 20. 22. 23. Bellarmini parexegesis.

12. De verbis Domini apud Iohannem, capite 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*: Bellarminus ait, certum esse, non dari illa verba omnem potestatem clavium, quæ promissa est Matth. 16. sed tantum potestatem ordinis ad remittenda peccata. Et Patres disertè asserere, dari hic potestatem remittendi peccata per sacramenta baptismi & pœnitentiæ. Et mittit lectorem ad *Chrysostomum* & *Cyrillum* in hunc locum, & *Hieronymum* in epist. ad Hedibiam, qu. 9. hæc *Bellarm.* lib. 1. de Rom. Pontifice, cap. 12. Nos autem de sacramento quidem baptismi litem nullam movemus; sed asserimus, hoc loco Evangelii Iohannis dari Apostolis omnibus eorumque successoribus eam potestatis clavium plenitudinem, quæ promissa est Matt. 16. adeoque potestatem ligandi per excommunicationem publicam, & ab ea solvendi.

Expositio Catholica. Quam subtilia Patrum exhibent testimonia.

Neque Patrum quempiam exponere hunc locum de sacramento illo pœnitentiæ, quod fuxerunt Romanenses ministrari per sacerdotes in privato foro; sed vel de sacramento baptismi, vel de potestate clavium publicâ excommunicandi, & ab excommunicatione absolvendi, vel de utraque potestate tum baptizandi, tum excommunicandi vel absolvendi, non excluſa potestate docendi, quam cum utraque illa potestate conjunxit Dominus, Matth. 18. & 28. De qua etiam *Ambrosius*, Væ jam mihi est, si minimè prædicavero. —— & clavstra humanæ impetitiæ per claves illas regni cœlorum, quas in beato Petro Apostolo cuncti suscepimus sacerdotes, minimè reseravero. Hæc *Ambrosius* lib. de dignitate sacerdotali, cap. 1.

Vindicatur Hieronym.

13. *Hieronymus* ad Hedibiam, quæstione citatâ, exponit locum illum Evang. Iohan. 20. de potestate remittendi peccata per sacramentum baptismi, nullam prorsus faciens mentionem pœnitentiæ. Sic etiam Isidorus Hispal. libro secundo, de officiis Eccles. capite vigesimo quarto.

Vindicatur Chrysost.

14. Neque pœnitentiam memorat *Chrysostomus* in hunc locum, sed sacri textus verba repetens ait dari hîc Apostolis potestatem remittendi peccata. Quam potestatem assimilat potestati illi, quam rex dat præfectis, conjiciendi in carcerem, & inde dimittendi. Alibi autem idem Pater adducit hunc locum Iohan. 20 ut correspondentem illi loco Matth. 16. &, hæc Domini verba, Iohan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt, interpretatur de omni cœlesti potestate, etiam illa, de qua dixit Dominus Matt. 16. Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata in cœlis, &c. Et adhibet eandem similitudinem potestatis conjiciendi in carcerem, & inde liberandi. *Chrysostomus* libro tertio, de sacerdotio, capite quinto, ubi etiam in sacerdotibus potestatem baptizandi magnis effert encomiis.

Vindicatur Cyrillus Alexandrinus.

15. *Cyrilli Alexandrini* in hunc locum Evang. Iohan. capite 20. verba hæc sunt, (*Georgio Trapezuntio* interprete;) Spiritu igitur Sancto discipulis dato; quorum, inquit, remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum verò retinueritis, retenta sunt. Et certè solius veri Dei est, ut possit à peccatis homines solvere. Cui enim alii prævaricatores legis liberare à peccato licet, nisi legis ipsius auctori, Sic enim etiam in rebus humanis fieri conspicimus. Quippe nemo leges regum impunè reprobat, nisi reges ipsi, in quibus prævaricationis crimen locum non habet. Prudenter enim dictum est, impium esse qui Regi dixerit, iniquè agis. Qua igitur ratione divinæ naturæ dignitatem ac potestatem discipulis Salvator largitus est? quia certè absurdum non est, peccata remitti posse ab illis, qui Spiritum Sanctum in seipsis habeant. Nam cum ipsi remittunt aut detinent, Spiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, ut arbitror, modis: primum baptismo, deinde pœnitentiâ. Nam aut credentes & vitæ sanctimoniâ probatos homines ad baptismum inducunt, & indignos inde diligenter expellunt, aut Ecclesiæ filiis peccatoribus quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent: sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, ut spiritus ejus salvaretur; recepitque rursus, ne majore submergeretur

Iob 34. 18. Eccles. 8 4. Prov. 16. 12.

1. Cor. 5 5. 2. Cor. 2. 7. 8.

retur dolore. Hæc *Cyrillus*, in caput 20. Evang. Iohannis. ubi facit quidem mentionem pœnitentiæ, ſed publicæ; quam ſequitur abſolutio publica à ſententia excommunicationis contra peccatorem latâ in foro Eccleſiæ judiciali externo; qualia erant excõmunicatio, pœnitentia, & receptio ſeu abſolutio illius inceſtuoſi apud Corinthios. At de privato aliquo foro, & jurisdictione interiore, & ſacramento pœnitentiæ illic adminiſtrando, quod ſit ſacramentum judiciale; de his, inquam, recentioribus commentis hominum, alxum eſt apud Patres ſilentium.

Vide ſupra, lib. 12. *c.* 5 §. 21. & § 26.

16. Præterea hujuſmodi ſacramenti opinionem tribuere velle *Chryſoſtomo* & *Cyrillo*, eſt nimiam prodere hiſtoriæ Eccleſiaſticæ oblivionem, neque enim credibile eſt, neſciſſe Bellarminum abrogationem officii ſacerdotis pœnitentiarii à *Nectario* prius factam eſſe, nec in uſu fuiſſe privatas confeſſiones apud Orientales temporibus *Chryſoſtomi* & *Cyrilli*: ſed vehementi ſtudio cauſæ mens adeò obnubilata caligavit in meridiana luce, ut hujus hiſtoriæ immemor *Bellarminus* Patrum illorum nominibus abutus ſit. Neque inſtitutum illud, à *Nectario* abolitum, habitum eſt priùs in numero ſacramentorum, aut tanquam à Chriſto vel ab Apoſtolis Eccleſiæ traditum, alioquin illud non tam facile abolere potuiſſet Nectarius, contentientibus Orientalibus, nec litem ei moventibus Occidentalibus. De quo prolixiùs diſſeremus, lib. 12. hujus Operis, cap. 5.

Cyprianus. Matth 16. 18 19.

17. *Cyprianus*, lib. de unitate Eccleſiæ; Loquitur (inquit) Dominus ad Petrum, *Ego tibi dico*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quæ ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Et iterum eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit; *Paſce oves meas.* Super illum unum ædificat Eccleſiam ſuam, & illi paſcendas mandat oves ſuas. Et quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat, *Sicut miſit me Pater & ego mitto vos, Accipite Spiritum Sanctum. Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi; ſi cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifeſtaret*, &c. Ecce *Cyprianus* docet, dari his verbis, Iohan. 20. eandem poteſtatem, quæ intelligitur Matth. 16. & Iohan. 21. adeoque omnem poteſtatem clavium. Et ad hanc poteſtatem ſignificandam adducit non ſolum prima illa verba, *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, ſed etiam ſequentia, *Accipite Spiritum Sanctum. Si qui remiſeritis peccata*, &c. qua obſervatione retellitur inanis illa disjunctio Bellarminiana, lib. 1. de Rom. Pontifice, capite duodecimo, §. *Dices ſi non ſunt.*

Iohan. 21. 16.

Iohan 20. 21. 22 23.

Athanaſ.

18. *Athanaſius*, ſerm. in illud, *Profectiin Pagum.* Quod ſi (inquit) nondum ſolutæ ſint vincula tua, tradas te ipſum diſcipulis Ieſu: adſunt enim qui ſolvunt nos, poteſt tem hanc adepti à Salvatore, quia *quodcunque ligaveritis ſuper terram, erit ligatum in cœlis, & quodcunque ſolveritis ſuper terram, erit ſolutum in cœlis.* Et rurſum, [ὃ πάλιν] *Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Vbi *Athanaſius* unam eandemque poteſtatem indicat eſſe diſcipulis traditam, Matth. 18. illis verbis, *Quodcunque ligaveritis*, &c. & Iohan. 20. his verbis, *Si quorum remiſeritis peccata*, &c. *Matth.* 18. 18 *Iohan.* 20. 23.

19. *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia contra Novatianos, diſſerens de praxi Eccleſiæ Catholicæ, peccatores excommunicantis ac Satanæ tradentis, & pœnitentes ſolventis eique communionem reddentis, hoc ab Eccleſia fieri imperio Chriſti, & Eccleſiam hac ejus illoslevitate, erga hos autem indulgentia utendo obtemperare Chriſti mandatis, oſtendit ex his Domini verbis, quæ capite ſecundo, illius libri, ad hoc ipſum demonſtrandum adducit, *accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum detinueritis, detenta erunt.* *Ambroſius* *Iohan.* 20. 22. 23.

20. *Theophylactus*, in cap. 16. Matth. Claves (inquit) intelligas, quæ ligant & ſolvunt, hoc eſt, delictorum vel indulgentias vel pœnas. Habent enim poteſtatem remittendi & ligandi, qui, ſicut Petrus, Epiſcoporum gratiam aſſequuti ſunt. Quamvis autem Petro ſoli dictum ſit, *Dabo tibi* omnibus tamen & Apoſtolis conceſſe ſunt. Quando quum dixit; *Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur.* Etenim quum dixit; *Dabo*: futurum tempus ſignat, hoc eſt, poſt reſurrectionem. Hæc *Theophylactus.* *Theophyl.* *Matt.* 16 19. *Iohan.* 20 23

21. *Eutychianus* Papa Romanus, epiſt. 2. ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos, Dominus in Evangelio, poteſtatem Apoſtolorum, eorumq; ſucceſſorum annuncians, ait; *Quorum dimiſeritis peccata, dimittuntur eis: & quorum aligaveritis, aligata erunt*, id eſt, quibus Eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis & juxta regni cœleſtis claudi erit. Hæc autem illius epiſtolæ (Tom. 1. Conciliorum) declarans intelligendam eſſe in illis Domini verbis poteſtatem excommunicandi, ſeu excludendi à communione Eccleſiæ. *Eutychianus.* *Iohan.* 20 23. *Matt.* 18. 18

22. De verbis Domini ad Petrum, Iohan 21. 15 16 17. *Paſce oves meas*, ſcribit *Ambroſius*, ea non ad ſolum Petrum pertinere, ſed etiam ad ipſum *Ambroſium*, omneſque alios Paſtores. Certè (inquit) à Domino ad beatum Petrum dicitur, *Petre amas me?* & ille? *Tu ſcis Domine, quia amo te.* Et cum tertiò fuiſſet interrogatus, & trina reſponſione fuiſſet ſubſequutus, repetitum eſt à Domino tertiò; *Paſce oves meas.* Quas oves, & quem gregem non ſolùm tunc beatus ſuſcepit *Petrus*, ſed & cum eo nos ſuſcepimus omnes. Vnde regendæ ſacerdotibus conſtituuntur. Hæc *Ambroſius*, lib. de dignitate ſacerdotali, capite 2. Vide ſupra, capite 1. & lib. 15. capite 15. § 9. *Iohan* 21. 15. 16 17. *Paſce oves meas.*

Sexta propoſitio.

23. *Non eſt eo aliquis poteſtate majore præditus, quàm ſit ea quæ alteri collata eſt, neque poteſtatis alteri datæ propterea auctor ſeu dator cenſendus eſt, quod ritualia vel inſtrumentalia media applicet vel exhibeat, ſine quibus ordinariò poteſtas illa non datur, vel ad quæ ordinariè datur. Sed, his non cloſtantibus, utraque poteſtas, tum ordinis, tum juriſdictionis Eccleſiaſtica exterioris, datur à Deo immediatè.*

Exegeſis. Epiſcopus ordinans preſbyterum, non eſt auctor poteſtatis ordinis, dari enim hanc poteſtatem immediatè à Deo, ut & omnem poteſtatem quæ conſecratione divinitus inſtituta confertur, docent ſcholaſtici, & hodierni etiam

etiam Pontificii. Idemque docent poteſtatem ordinis æqualiter competere ordinato & ordinanti. ita ut preſbyter ordinatus poteſtatem ordinis preſbyteralis habeat æqualem cum ea poteſtate preſbyterali, quam habet ille qui eum ordinavit: & Epiſcopus ab Archiepiſcopo vel à Romano Pontifice conſecratus, habeat poteſtatem ordinis Epiſcopalis æqualiter cum ordinante, & æquè immediatè à Deo.

Concedunt poteſtatem Ordinis dari immediatè à Deo.

24. De poteſtate ordinis (inquit Bellarminus) certum eſt apud omnes illam æquè immediatè habere à Deo Epiſcopos, ac ipſum ſummum Pontificem. Confertur enim per quandam conſecrationem, quæ æquè operatur in uno atque in alio. Bellarm. lib. 4. de Rom. Pontifice, capite 22. Item, Ordo Epiſcopatus confertur à Deo immediatè: quia poteſtas ordinis requirit character, & gratiam, quam ſolus Deus efficere poteſt. Eodem lib. cap. ultimo. Certè poteſtas juriſdictionis requirit etiam gratiam, quam ſolus Deus efficere poteſt. Effectus ſacramenti ordinis dicitur, in Concilio Florentino, eſſe augmentum gratiæ, ut quis ſit idoneus miniſter. Hujuſmodi gratiam & augmentum gratiæ ut quis ſit idoneus miniſter in uſu clavium in foro exteriore, & ſe gerat in hac poteſtate exercenda in domo Dei, ſicut oportet, nempe diſcretionem Paſtoralem, & zelum Dei ſecundùm cognitionem, & ſinceram dilectionem proximi, & piam juſtitiam, &c. (quæ omnia ſolus Deus efficere poteſt) quicunque requiri negat cum poteſtate juriſdictionis paſtoralis in foro Eccleſiaſtico exteriore, ille hanc poteſtatem non ſeriò agnoſcit eſſe ſupernaturalem, & à ſolo Deo inſtitutam. Præterea actus poteſtatis ordinis erga indignum exercitus obtinet valorem, nam ſacerdos baptizans impium, vel ordinans manifeſtè indignum, validè baptizat, vel ordinat quoad veritatem ſacramenti baptiſmi, & veritatem ordinis; at abſolvens noxium, vel excommunicans immerentem, propter conſtantiam in profitenda Catholica veritate, vel aliam ſimilem ob cauſam, manifeſtè injuſtam, nihil agit. Quia (ut habetur in gloſſa, extra, de ſententia excomm. cap. 40. *Per tuas.*) *ſententia continens intolerabilem errorem, nulla eſt, & non ligat.* Huc pertinet etiam dictum illud Gelaſii Papæ; *Apud Deum & ejus Eccleſiam neminem poteſt gravare iniqua ſententia: ita ergo ea ſe non abſolvi deſideret, quia ſe nullatenus perſpicit obligatum.* Cauſal. 11. quæſt. 3. can. *Cui eſt.* in qua quæſtione multa in hunc ſenſum leguntur, & Cauſ. 24. quæſt. 3. Et in Concilio Lateran. cui præſedit *Martinus* primus, canon. 18. & apud Scholaſticos Theologos, quarto ſententiarum, diſtinctione decima octavâ, ubi *Bonaventura* adnotat, paucioribus concedi ulum gladii excommunicationis; idque vitando periculo, quia pauci ſunt qui ſciant hoc enſe percutere: & ideo propter periculum, paucorum manibus tradi debere. Ergo magis, aut certè non minus requiritur gratia, ut quis ſit idoneus miniſter in executione poteſtatis juriſdictionis exterioris, quam ut quis ſit idoneus miniſter executionis poteſtatis ordinis. Vnde efficitur, utramque poteſtatem immediatè conferri à Deo. Ipſum etiam officium, ſeu dignitas & poteſtas Epiſcopalis dicitur gratia Epiſcopalis, apud *Ambroſium*, lib. de dignitate ſacerdotali, capite quinto: quia eſt ſolius Dei donum gratuitum. Quis dat (inquit) Epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio; Deus: ſed tamen per hominem dat Deus; homo imponit manus, Deus largitur gratiam: ſacerdos imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dexterâ: Epiſcopus initiat ordinem, & Deus tribuit dignitatem. Hæc *Ambroſius*, lib. de dignitate ſacerdot. capite quinto, oſtendens à ſolo Deo dari ordinem, honorem, dignitatem Epiſcopalem, quæ, ut docent ſcholaſtici, importat poteſtatem clavium in plenitudine, etiam quoad actum ligandi & ſolvendi in foro judiciali exteriore.

Idipſum oſtenditur etiam de poteſtate juriſdictionis in foro Eccleſiaſtico exteriore.

25. Poteſtas ſacerdotalis ac Pontificalis (inquit *Driedo*) neque eſt per adinventionem humanam facta, neque per ſolum conſenſum communitatis hominum ſuborta, ſed per Chriſtum Spiritu Sancto inſtituta, & Eccleſiæ in Apoſtolis data. Hujuſcemodi nempe poteſtatis officia, ſunt Spiritûs Sancti opera, & ſupra humanæ naturæ vires. Hæc *Iohannes Driedo*, Theologus Pontificius, & Profeſſor quondam Lovanienſis, lib. 4 de dogmatibus variis, cap. 3. part. 1. ubi legi poſſunt plura in eandem ſententiam. *Driedo.*

26. Iurisdictio (inquit *Bellarminus*) datur quidem Pontifici à Deo, ſed hominum operâ concurrente, ut patet: quia ab hominibus habet iſte homo, qui antea non erat Papa, ut incipiat eſſe Papa. lib. 2. de Romano Pontifice, capite 30. quod etiam noſtram propoſitionem bellè armat, & confirmat.

Vide lib. 12. cap. 4. aſſert. 8.

Septima propoſitio.

27. *Non eſt ideo homo poteſtatis auctor, quia materiam miniſtrat, vel ſubtrahit. Sed nihilominus fieri poteſt, ut Deus ſit auctor immediatus poteſtatis, quam habet quiſpiam in illam materiam.*

Exageſis. Pater aliquis dat filio ſuo uxorem, vel puellæ Pater dat eam viro in uxorem, & puella vel vidua eligit virum eique ſponte nubit, & ſic viro illi miniſtrant hanc materiam, nempe uxorem hanc, in quam jam habet poteſtatem maritalem, quam poteſtatem ſine hac aliavè ſimili materiâ habere non poſſet, quam etiam, ſubtracta materiâ, amittit: & tamen hanc poteſtatem mariti erga hanc ſuam uxorem non accepit maritus ab homine, materiam miniſtrante, ſed à ſolo Deo immediatè, dum contrahitur matrimonium; ubi licet conſenſus Parentum & partium contrahentium requiratur, vinculi tamen hujus matrimonialis, quo hæ duæ perſonæ conjunguntur, & poteſtatis maritalis auctor eſt ſolus Deus, Matth. 19. 6. 1. Tim. 2. 11. 12.

28. Epiſcopus ſubtractâ per hoſtilem perſequutionem materiâ, retinere poteſt poteſtatem juriſdictionis exterioris, quoad eſſentiam, licet eam pro tempore amittat quoad exſecutionem; materiam tamen miniſtrans vel adimens non eo eſt dator poteſtatis in illam materiam.

29. Non ſolùm poteſtas ipſa Paſtoralis; ſed etiam diſtinctio ſtationum, in quibus unicuique opus proprium incumbit, de jure divino eſt. Chriſtus dat ſervis ſuis τὸ ἐξουσίαν, poteſtatem, & unicuique opus ſuum, ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἴδιον ἔργον αὐτοῦ. Marc. 13. 34. Apoſtoli & Apoſtolici viri ordinarunt preſbyteros in ſingulis Eccleſiis, κατ' ἐκκλησίαν, Act. 14. 23. oppidatim, κατὰ πόλιν, Tit. 1. 5. Deum tamen prædicant auctorem tum *Diſtinctio ſtationum.* *Marc.* 13 34. *Act.* 14 23. *Tit.* 1 5.

Digitized by Google

Act. 20. 28. tum potestatis, tum stationis, unde Apostolus Paulus monet presbyteros Ecclesiæ Ephesinæ, ut attendant sibi ipsis & toti gregi, in quo eos Spiritus Sanctus posuit Episcopos. Actor. 20. 28. Sic septem Angelorum unicuique commendatur illius Ecclesiæ cura, cui præfectus est. Apocalyps. 2. & 3. Vbi clarissimè cernere est, non solum ordinem & potestatem pastoralem, esse à Deo, sed etiam distinctionis diversarum stationum in ministerio Ecclesiastico, & cujusque peculiaris muneris pastoralis auctorem esse Spiritum Sanctum. Quamvis ad assequendam potestatem & stationem pastoralem nemini fas sit se temerè ingerere, neglectis decori & ordinis regulis à Domino constitutis. Nemo sibi ipsi sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron, Hebr. 5. 4. ordinariæ autem vocationis viam posuit Dominus in electione, & ordinatione per homines; ordinatione, inquam, ad certam stationem: solus tamen ipse Dominus author est & propriè dator potestatis pastoralis erga hunc gregem peculiarem, cujus præfecturam via Ecclesiastica aliquis assequutus est.

Hebr. 5. 4.

Contra confusionem, & solutam ordinationem.

30. Hanc sacræ Scripturæ doctrinam sequuta Catholica antiquitas multis Conciliorum constitutionibus cavit; ne quisquam suas metas transgrederetur, & alienæ curæ se ingereret, Concil. Nicæn. œcum. 1. canon. 16. Concilium Constantinopolitan. œcum. 2. can. 2. Concil. Carthaginiens. 1. canon. 10. & Concil. Carthaginiens. 2. can. 11. Concil. Carthaginiens. 3. canon. 20. & canone 21. & can. 46. Concil. Sardicens. canone 15. Concil. Arelat. 2. canone 13. Neque fierent ordinationes absolutè sine certo titulo seu stratione, μηδένα ἁπλῶς χειροτονεῖσθαι, sed ἰδικὴν, Concil. Chalcedonens. œcum. 4. canon. 6. Huc etiam accommodari possunt canones, qui conditi olim sunt contra transitionem [μετάβασιν] ad aliam Ecclesiam, sponte relictâ illa Ecclesia, cujus primo curam quisque accepit. Qua de re prolixè disservimus, in Tractatu de cura & residentia pastorali.

Contra ultroneam transitionem

31. Quibus canonibus consona sunt, quæ ad Orientales Episcopos Eusebianos scripsit *Iulius* hujus nominis primus Episcopus Romanus, referente *Athanasio* in sua secunda Apologia, Si igitur verè patrem eundemque honore in omnibus Episcopis ceteris esse, δεῖ δὲ ἀλλήλοις ἴσον ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἡγεῖσθαι πάντα τὸν ἐπίσκοπον, neque magnitudine civitatum (ut scribitis, ἐν μεγέθει) de Episcopis judicatis, oportuit eum cui cõcredita est parva civitas, in ea quæ credita est, permanere, & nequaquam relicta concredita, ad eam, quæ concredita non est, transvolare (μετεβάινειν) ne eam quæ à Deo data aspernari, illam verò quæ hominum ambitu concessa est, magnificare videatur, ἵνα τὰ ἐκ θεοῦ δοθέντα καταφρονεῖσθαι μὴ δόξῃ, τὰ δὲ ἀνθρώπινα κατὰ φύσιν μεγαλύνειν δόξαν.) Vbi videtis, Iulium Deo tribuere auctoritatem ipsius particularis stationis, quam Episcopus aliquis per ordinationem Ecclesiasticam consecutus est, ut ad Ecclesiam solum pertineat ministerium, & solius Dei sit datio potestatis in hunc particularem gregem

Iulius Epist. ad Orientales.

Vide supra cap. 1.

32. Illam autem Eusebianorum affectionem de æquali honore omnium Episcoporum, qui unquam disparibus urbibus præsidentium, non refellit *Iulius* tanquam futilem & procacem, ut impudenter scribit Severinus Binius in suis notis in hanc epistolam, Tom. 1. Conciliorum, sed recipitur veram & ideo eam, ex eaque argumentum ducit, antiquitati Catholicæ usitatum, contra transitionem spontaneam ab una sede ad aliam. Eandem assertionem tuetur Hieronymus, epist. ad Euagrium, & alii orthodoxi Patres, ut suprà ostendimus, cap. 1. hujus libri.

Æqualis honor omnium Episcoporum.

33. De translatione autem pastorum Ecclesiasticorum, quatenus ea fieri quandoque sine culpa possit, & quod oporteat verè esse μετάθεσιν, non autem μετάβασιν, docuimus in Tractatu de cura & residentia pastorali.

De translatione pastorum.

Octava propositio.

34. *Amplitudo potestatis, sive ordinis, sive jurisdictionis, vel consideretur intensivè, quoad actus illius potestatis; vel extensivè, quoad objectam materiam, in quam exercentur illi actus.*

Exegesis. Prior amplitudo est intrinseca & essentialis, altera extrinseca & accidentialis. Priore consideratione omnes illi sunt potestate pares, qui habent eandem specie potestatem, pari plenitudine quoad eosdem actus; Et sic in omnibus presbyteris porochialibus par est potestas, tam in eo cujus curæ commissæ sunt tantum ducentæ animæ, quam in eo qui curam gerit sexcentarum animarum, omnes enim actus potestatis sacerdotalis potest ille ex officio exercere in suas ducentas, quos potest ille in suas sexcentas. Atque, si forte morbo aliquo Epidemico aut alia aliqua calamitate minuatur grex ille, & supersint tantum centum, aut quinquaginta, quibus curam pastoralem impendat ille qui præsidebat sexcentis, non tamen ideo quicquam decedit potestati ejus pastorali, quoad intrinsecam & essentialem ejus amplitudinem. Sic quoad actus potestatis omnes supremi & liberi reges sunt potestate pares, licet non omnes pari numero imperent subditorum, neque patria terrarum spacia possideant; sic de magistris docentibus & regentibus paucos multosve discipulos; de patre habente pauciores, plureſve filios; de domino habente pauciores plureſve servos: utrobique par est potestas magistralis, patria, herilis. Secundùm priorem considerationem omnes Episcopi potestate ordinis & jurisdictionis pares sunt; nam eandem potestatem Episcopalem, quoad omnes actus ordinis & jurisdictionis Episcopalis, æquè plenè habet Episcopus Capoccianus erga suos quingentos subditos, ac Episcopus Parisiensis erga sua quingenta millia subditorum, (hanc inter istorum Episcoporum subditos distantiam numeri refert Scriptor historiæ Concilii Tridentini, libro sexto, ante medium.) Quo pertinet celebre illud dictum Hieronymi, epistola ad Euagrium, de æqualitate omnium Episcoporum, sive Romæ, sive Eugubii, &c. Aucto autem grege non ampliatur pastoris potestas pastoralis: sed ampliatur ejus onus & cura: & diminuto grege, levius quidem ei incumbit onus, & pauciorum cura premit, sed eandem retinet potestatem pastoralem erga oves residuas, quas utebatur erga plures.

Vide supra cap. 5. 5.

Nona propoſitio.

35. *Plenitudinem poteſtatis clavium, adeòque juriſdictionem in foro exteriore, quoad omnes actus, habent pariter omnes Epiſcopi; at plenitudo quoad univerſalitatem materiæ, quam Papiſtæ nonnulli falsò tribuunt Romano Pontifici in univerſam Eccleſiam toto orbe diffuſam, nulli uni mortalium, poſt tempora Apoſtolica, competit ex officio proprio.*

Exegeſis. Bonaventura, in quartum ſententiarum, diſtinctione decimâ octavâ, quæſtione tertiâ, ad 1. Solvere & ligare ſunt actus clavium in foro pœnitentiali; ſed in foro judiciali non ſunt clavium, niſi accipiatur poteſtas clavium ſecundùm plenitudinem, ſecundùm quem modum dicitur eſſe in Epiſcopis. Hæc *Bonaventura*, tribuens Epiſcopis plenitudinem poteſtatis clavium, etiam quoad juriſdictionem in foro exteriore. Eodem ſenſu *Thomas* ait Epiſcopos poſſe excommunicare propriâ auctoritate, in quartum ſententiarum, diſtinctione decimâoctavâ, quæſtione ſecundâ, articulo ſecundo. Et *Scotus*, ad hoc (inquit) quod ſit hierarcha Eccleſiæ, id eſt, in principatu eminente, oportet quod habeat claves illas exteriores: & cum hoc præſupponitur quod habeat interiores. Vnde nullus ordinatur Epiſcopus, niſi prius in ſacerdotem fuerit ordinatus. Hæc *Scotus*, in quartum ſententiarum, diſtinct. 19. numero vigeſimo Hanc juriſdictionis Epiſcopalis plenitudinem *Cyprianus* vocat vigorem plenum quo Epiſcopos agere oportet, Epiſcopatus vigorem, Eccleſiæ gubernandæ ſublimem & divinam poteſtatem, qua Epiſcopus in Eccleſia judex vice Chriſti cogitatur, epiſtola quinquageſima q uinta, (ſeu libro primo, epiſtolâ tertiâ,) ad *Cornelium*. Item cathedræ auctoritatem, Epiſcopatus vigorem, poteſtatem honoris Epiſcopalis, epiſtola ſexageſima quinta, (ſeu libro tertio, epiſtola nona.) Vnde ibi & alibi paſſim Epiſcopum vocat Eccleſiæ præpoſitum. Et Epiſcopos ait in Eccleſia præſidere, libro de unitate Eccleſiæ. Et *Auguſtinus*, apud *Gratianum*, Corripiantur (inquit) à præpoſitis ſuis ſubditi correctionibus de charitate venientibus, pro culparum diverſitate diverſis vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipſa quæ damnatio nominatur, quam facit Epiſcopale judicium, qua pœna in Eccleſia nulla major eſt, poteſt (ſi Deus voluerit) in correctionem ſalubertimam cedere atque proficere, cauſa vigeſimâ quartâ, quæſtione tertiâ, canone *Corripiantur*. Vbi auctor gloſſæ infert, excommunicationem ſpectare tantum ad officium Epiſcopale. Adjecto etiam alio argumento, nempe, quia excommunicatio mucro Epiſcopi dicitur, cauſa 16. quæſtione ſecundâ, *Viſis*. Idem etiam, in alia gloſſa, ſcribit, ſimplicem ſacerdotem habere poteſtatem excommunicandi, & poſſe excommunicare, ubi conſuetudo eſt, ut ſimplex ſacerdos excommunicet, in cauſa ſecunda, quæſtione primâ, canone, *Nemo Epiſcopus*. Ex his manifeſtum eſt poteſtatem excommunicandi & plenitudinem poteſtatis clavium, ſecundùm receptam in ſcholis doctrinam, eſſe parem in omni Epiſcopo: quamvis ſpaciis diſpares diœceſes ſortiantur Epiſcopi, neque æquali numero ovium ſinguli præſideant. Et ideo Granatenſis, Segovienſis, & Conimbricenſis, cum multis aliis Epiſcopis in Concilio Tridentino palàm conſtanterque profeſſi ſunt juriſdictionem hanc exteriorem, atque adeò poteſtatem excommunicandi, eſſe Epiſcopatui eſſentialem, & eam dari Epiſcopis ab ipſo Chriſto immediatè: ut legimus in hiſtoria illius Concilii, lib. 7. & lib. 8.

Vide cap. 1 §. 12.

Vide cap. 1 §. 12.

36. Plenitudinem autem juriſdictionis Epiſcopalis quoad univerſalitatem materiæ, id eſt, erga omnes Chriſtianos, nulli uni mortalium, poſt tempora Apoſtolica, jure divino competere ex officio proprio, hinc patet, quia cum omnes Epiſcopi inter ſe ſint juriſdictione pares, quoad actus, ſeu poteſtatem actuum, & cum divina ſit inſtitutio ut ſint diſtinctæ ſtationes, ut oſtenſum eſt; neque quiſquam legatur ab Apoſtolis, vel ab aliquo Apoſtolo ordinatus Epiſcopus ordinarius, niſi alicujus civitatis, aut particularis Eccleſiæ, & quamvis ſpiritus Prophetarum ſubjecti ſint propheris, & rectè dixerit *Iſidorus Peluſiota* libro quarto, epiſtolâ ducenteſimâ decimâ nonâ. Epiſcopatum eſſe μὴ κατ' ἐξουσίαν ἐξουσίας, ἀλλ' ὑπὲρ ἔξουσιν λειτουργίας, non poteſtatem nullis reddendis rationibus obnoxiam, ſed reddendis rationibus obnoxium miniſterium: cum tamen nemo ſit Epiſcopus Epiſcoporum, neque uni Epiſcopo alium Epiſcopum lex divina ſubjiciat, ſed Epiſcopatus unus ſit, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur; ut docent *Cyprianus*, ejuſque collegæ, & alii patres, locis ſuperius citatis, capite primo, hujus libri: Et cum nemo, ſalvâ pietate & Chriſtianæ Eccleſiæ eutaxiâ, dici poſſit univerſalis Epiſcopus, ut docet Gregorius, libro quarto, epiſtolarum ex regiſtro, capitibus 76. 78 80. 82. 83. & libro ſexto; capitibus 169. 188. 192. perſpicuum eſt nemini competere iſtiuſmodi juriſdictionem univerſalem ex officio proprio.

1. *Cor. 14. 32. Iſidorus Peluſiota lib. 4 epiſt. 219.*

Vide cap. 7.

Diſtincta officii proprii & officii communis.

37. Attamen ex officio communi omnes Epiſcopi ſunt Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopi. Quo pertinet illud Cypriani, epiſtolâ ſexageſima ſeptima, (ſeu libro tertio, epiſtolâ decima tertia,) ad Stephanum Epiſcopum Romanum. Nam etſi paſtores multi ſumus, unum tamen gregem paſcimus, & oves univerſas, quas Chriſtus ſanguine ſuo & paſſione quæſivit, colligere & fovere debemus; nec pati ſupplices & dolentes fratres noſtros crudeliter deſpici, & ſuperbâ quorundam præſumtione calcari. Et paulò ſuperius, ibidem; Iccirco etenim, frater chariſſime, copioſum corpus eſt ſacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut ſi quis ex collegio noſtro hæreſim facere, & gregem Chriſti lacerare & vaſtare tentaverit, ſubveniant cæteri, & quaſi paſtores utiles ac miſericordes, oves Dominicas in gregem colligant. Hæc ibi Cyprianus. Sic Paulo Samoſateno Antiochiæ Epiſcopo nefariam Artemonis hæreſin amplexo, οἱ λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας ποιμένες, ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἢ ἐπὶ κυπρίων ἢ τοῦ Χριστοῦ ποίμνης συνῆκαν, πάντες δὴ τὸν αἱρετικὸν καὶ ἐξώλεστον, cæteri Eccleſiarum paſtores, alius aliunde, tanquam contra peſtem ac perniciem gregis Chriſti, omnes Antiochiam celeriter proficiſcentes, in unum convenerunt, eoque damnato, alium, nempe Domnum, conſtituerunt Antiochiæ Epiſcopum, quem, in ſua epiſtola ad alios Epiſcopos, ajunt ſe, abdicato Paulo, alium pro eo Catholicæ Eccleſiæ conſtituiſſe Epiſcopum,

Epiſcopus Catholicæ Eccleſiæ

Digitized by Google

ἐστιν ἐπ' αὐτῷ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καταστῆσαι ἐπίσκοπον. ut refert Eulebius lib.7. hiſt. Eccleſ. κεφαλ. κζ. & κεφ. κη.& κεφ. ϛ.δ. & κιθ.λ. Quo ſenſu cujuſcunque civitatis Epiſcopum orthodoxum magna prima Nicæna Synodus ornat elogio τῆ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπισκόπου, can. 8. & can. 19.

Catholica Eccleſia presbyter.

ſic etiam de presbytero orthodoxo loquitur, vocans Catholicæ Eccleſiæ preſbyterum, can. 8. Et hoc ſenſu in Concilio Martini primi, Martinus Papa Romanus paſſim indigitatur Epiſcopus S. Dei Eccleſiæ Catholicæ atque Apoſtolicæ urbis Romæ. Et in epiſtola illius Synodi ad omnes Chriſti fideles, ſic mentio tanctarum Dei Catholicarum Eccleſiarum.

Singulis paſtoribus portio, non à Papa, ſed à Chriſto.

38. Nemo tamen unus Epiſcopus habet in univerſam Eccleſiam authoritatem ſingularem, vel juriſdictionem paſtoralem, ſed (ut monet *Cyprianus*) ſingulis paſtoribus portio gregis adſcripta eſt, quam regat unuſquiſque & gubernet, rationem ſui actus Domino redditurus. Cyprianus, epiſt. 55. (ſeu lib.1. epiſt. 3.) ad Cornelium Epiſcopum Romanum.

Omnes Epiſcopi fratres & collegæ.

39. Non ſolùm Epiſcopus Romanus alios Epiſcopos fratres, ſed etiam illum alii Epiſcopi fratrem vocant & collegam ſuum. Sic Cyprianus in omnibus epiſtolis ſuis quas ad Epiſcopos Romanos ſcripſit. Cyprianus Cornelio fratri ſalutem, epiſt. 55. Cyprianus cum collegis Lucio fratri ſalutem, epiſt. 58. Cyprianus & cæteri Stephano fratri ſalutem, epiſt.72. & ſic paſſim. Et in corpore cujuſque epiſtolæ, una conſtans compellatio eſt, frater chariſſime. Et ad Antonianum ſcribens de Cornelio Epiſcopo Rom. ait; Cum Cornelio coëpiſcopo noſtro. Item; Ad Cornelium collegam noſtrum. Cypr. epiſt. 52. (ſeu lib.4 epiſt. 2.) Ambroſius ejuſque collegæ, epiſtolâ ſuâ ad Syricium Papam Romanum, hunc præfcribunt titulum; Domino dilectiſſimo fratri Syricio Papæ, Ambroſius Epiſcopus, Baſianus & cæteri Epiſcopi. Et in corpore epiſtolæ, ſic eum compellant; domine frater, nobis dilectiſſime. Eamque epiſtolam ſic ſcandunt; Incolumem te & florentiſſimum Deus noſter tueatur omnipotens, domine dilectiſſime frater, lib.1. epiſtolarum Ambroſii, epiſtolâ 7. Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis ejuſque collegæ Africani in Concilio Carthaginenſi tertio, capitulo 48. Eundem Syricium & Ambroſii ſucceſſorem Simplicianum vocant fratres & conſacerdotes ſuos.

Refutatur Pamelii & Binii argumentatio.

40. Quod autem confeſſores illi Romani, relicto ſchiſmatico pſeudo-epiſcopo *Novatiano*, ad *Cornelium* unum verum Rom. Eccleſiæ tunc temporis Epiſcopũ revertentes, dicunt, ſe ſcire Cornelium Epiſcopum ſanctiſſimæ Catholicæ Eccleſiæ, electum a Deo omnipotente & Chriſto Domino noſtro; & ſe errorem ſuum confiteri, quod perfidiâ & loquacitate capitolâ circumventi communicationem quandam cum ſchiſmatico & hæretico homine habuerint; ſe non ignorare, *unum Epiſcopum in Catholica Eccleſia eſſe debere*. ut refert Cornelius epiſtolâ ad Cyprianum, quæ in epiſtolis Cypriani ponitur epiſtolâ 46. ſeu lib. 3. epiſtolâ 11. & repetitur à Binio, Tomo primo Conciliorum. Hoc neutiquam favet errori eorum qui hodie monarchicam tribuunt poteſtatem Papæ Romano in univerſam Eccleſiam. Et planè ineptè atque in verecundè errori iſti patrocinium hinc aucupantur, *Pamelius* in hanc epiſtolam, & *Binius* in epiſtolam Cornelii ad Fabium Antiochen. Tomo primo Concil. Non enim aliud dicere intendunt illi confeſſores, niſi hanc eſſe legem Catholicæ Eccleſiæ, ut in una civitate non ſit niſi unus Epiſcopus. Veteres, phraſi ſeculis illis familiari, Eccleſiam quamlibet particularem orthodoxam vocabant Eccleſiam Catholicam, ejuſque Epiſcopum indigitabant Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopum, ut exempla ſuperius allata & alia multa declarant.

Quo ſenſu dixerint veteres, unum Epiſcopum in Eccleſia Catholica eſſe debere.

Vide cap. 7. §. 24.

Supra § 37.

41. Neque excludere volunt confeſſores illam multitudinem Epiſcoporum ab Eccleſia univerſali, ſed tantummodo à particulari Eccleſia cujuſque diœceſeos. Agnoſcentes ſcilicet atque intelligentes, (ut rem explicat *Cyprianus*, contra illud ipſum ſchiſma differens) eſſe non poſſe uno in loco, aut multos paſtores, aut plures greges, libro de unitate Eccleſiæ. Atque Epiſcopo ſemel facto, & collegarum ac plebis teſtimonio & judicio comprobato, alium conſtitui nullo modo poſſe, epiſtolâ quadrageſimâ primâ, (ſeu libro ſecundo, epiſtolâ undecimâ,) ubi etiam ſcribit, quoſdam à *Novatiani* miſſos Carthaginem, ibi quoque Catholicæ Eccleſiæ corpus unum ſcindere ac laniare conatos eſſe. Et de eodem ſcribens ad *Antonianum*; Quod verò (inquit) ad *Novatiani* perſonam pertinet, frater chariſſime, qui nec fraternam charitatẽ, nec Eccleſiaſticam unitatem tenuit, etiam quod prius fuerat amiſit. Niſi ſi Epiſcopus tibi videtur, qui Epiſcopo in Eccleſia à ſedecim coëpiſcopis facto, adulter, atq; extraneus Epiſcopus fieri à deteſtoribus per ambitũ nititur: & cum ſit à Chriſto una Eccleſia per totum mundum in multa membra diviſa, item Epiſcopatus unus Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus, ille poſt Dei traditionem, & poſt connexã & ubique conjunctam Catholicæ Eccleſiæ unitatem, humanam conetur Eccleſiam facere, & per plurimas civitates novos Apoſtolos ſuos mittat, ut quæ nã recencia inſtitutionis ſuę fundamenta conſtituat: cumque jampridem per omnes provincias, & per urbes ſingulas ordinati ſint Epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura probati, in perſecutione proſcripti; ille ſuper eos creare alios pſeudo-epiſcopos audeat. epiſt. 52. (ſeu lib.4 epiſt.2.) ad *Antonianum*. Et in eandem ſententiã alibi ſcribens de ſeipſo *Cyprianus* ait; Inde enim ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, dum Epiſcopus qui unus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur. &c. epiſt. 69. (ſeu lib.4. epiſt. 10.) ad *Florentium Pupianum*.

42. *Cornelius* Epiſcopus Romanus, epiſtolâ ad *Fabium* Epiſcopum Antiochenum, ſcribens de eorundem confeſſorum reditu à *Novatiano* ad Eccleſiam; & Novatiani errorem atq; audaciam, Epiſcopatum, ſedente Cornelio, inutiliter preſtantis, exaggerans; Illum igitur (inquit) Evangelii patronum [Novatianum] præteriit, unum ſolum Epiſcopum oportere eſſe in Catholica Eccleſia, in qua non ignorabat (quomodo enim poterat?) preſbyteros eſſe quadraginta ſex, [ἵνα ἐπίσκοπον δεῖ εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ καὶ ἠγνόει, πῶς γε; πρεσβυτέρους δὲ τεσσαράκοντα ἓξ,] diaconos ſeptem, ſubdiaconos ſeptem, acoluthos quadraginta duos, exorciſtas autẽ & lectores una cum oſtiariis quinquaginta duos, viduas cum aliis perſonis afflictis plus quam mille & quingentas. Hæc *Cornelius* epiſtolâ ad *Fabium*, referente *Euſebio*, libro textu, hiſt. Eccleſiaſt. κεφαλ. μ. ubi habes perſpicuam

Digitized by Google

expoſitionem illorum verborum, quibus uſi ſunt Confeſſores illi ad Cornelium, dicentes ſe non ignorare *unum Epiſcopum in Catholica Eccleſia eſſe debere*. Nempe in ea Eccleſia Catholica, quæ Romæ erat. Et ſic de aliarum urbium Eccleſiis catholicis. Et eodem ſenſu eandem aſſertionem repetit *Cornelius*, epiſt. ad *Fabium*. Profectò lippum & planè hebetem eſſe oportet, aut nimis præcipitem, quicunque ſeriò putat hîc intelligendam eſſe univerſalem toto orbe diffuſam Eccleſiam, & in ea ſolum unum Epiſcopum eſſe debere. Quis enim non perſpicit eam hîc intelligi Eccleſiam Catholicam, in qua fuerunt preſbyteri 46. & aliorum ille numerus à Cornelio commemoratus? Senſus igitur eſt, in unius civitatis catholica Eccleſiâ unum eſſe debere Epiſcopum.

43. Hac etiam ratione moti Nicæni Patres, de Epiſcopis Nouatianorum venientibus ad Eccleſiam catholicam decreverunt, ut ubicunque ipſi ſoli reperirentur, permanerent in eodem habitu, ſeu ordine; ubi autem exſiſteret Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus, honor Epiſcopi maneret penes Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopum (niſi ei placeret nominis honorem alteri communicare) & ipſe alteri provideret locum vel chorepiſcopi vel preſbyteri, ut in clero prorſus eſſe videatur: ne in una civitate duo ſint Epiſcopi, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν. Concil. Nicæn. 1. œcumen. can. 8.

44. Hoc etiam argumento uſum eſſe *Iohannem Chryſoſtomum*, Epiſcopum Conſtantinopolitanum, contra *Siſinnium* Novatianorum in ea urbe Epiſcopum, ἐπὶ ᾧ Νοβατιανῶν ἐν τῇ πόλει δύο ἐπισκόπους εἶχεν, refert *Socrates*, lib. 6. hiſt. Eccleſ. κεφαλ. κζ.

45. *Pacianus* Barcelonenſis Epiſcopus, epiſt. 3. ad *Sympronianum*, de injuſta *Novatiani* uſurpatione ait; Ille, cedente jam Romæ Epiſcopo, adverſum fas ſacerdotii ſingularis, alterius Epiſcopi ſibi nomen aſſumit. Hæc *Pacianus* [Tom. 3. Bibl. Patr. edit 4.]

46. Atque ita demonſtratum eſt, plenitudinem juriſdictionis Epiſcopalis, quoad omnes actus in foro exteriore, adeóque quoad actum etiam excommunicationis, dari omnibus Epiſcopis immediatè à Chriſto, non autem à Papa Romano; plenitudinem autem juriſdictionis Epiſcopalis, quoad univerſalitatem materiæ, id eſt, erga omnes Chriſtianos, nulli uni mortalium, poſt tempora Apoſtolica, jure divino competere ex officio proprio. Adeóque Papicolas illos, qui hanc poteſtatem Romano Pontifici autumant à Chriſto datam eſſe, miſerè decipi. Quem errorem doctor ſubtilis animadvertens, non auſus eſt apertè reprehendere, ſed eum veluti digito indicaſſe contentus, aliis diſcutiendum ac refellendum reliquit. Oporteret (inquit) quærere, unde primo à principio Eccleſiæ habuit quilibet talis, qui modo communiter excommunicat in Eccleſia, auctoritatem ſuper omnes Chriſtianos, ut tenerentur ſibi obedire, cavendo iſtum excommunicatum ab eo, propter ejus præceptum ut ejus. Et tunc quomodo fuiſſent auctoritates inferiorum limitatiores, quantum ad numerum ſubditorum, ſaltem quantum ad iſtius præcepti obſervantiam. Et quare non ita iſtorum, ſicut & aliorum? Quærat qui vult: Hæc Scotus, in 4. ſent. diſt. 19. quæſt. unica, num. 17. Vide hujus libri caput ſeptimum, ubi de Papæ Romani univerſali Epiſcopatu plura invenies.

CAPVT QVARTVM.

Oſtenditur, ſucceſſionis diſparis aſſertores fruſtra quærere perfugium in diſtinctione ordinis & juriſdictionis.

Ieſuitarum doctrina de Monarchia Papæ Romani.

FAtentur Ieſuitæ, Epiſcopos omnes pares eſſe ratione ordinis: dicunt autem, non eſſe pares ratione juriſdictionis. Et concedunt, Romanum Pontificem non habere dignitatem vel ordinationem Epiſcopali majorem; aſſerunt tamen, eum habere Epiſcopalem juriſdictionem (illam exteriorem in foro cauſæ) amplitſimam, ita ut omnibus præſit, nulli ſubjectus ſit: ſoluſque immediatè à Chriſto accipiat juriſdictionem Epiſcopalem; cæteri autem Epiſcopi eam accipiant non à Chriſto niſi mediatè, immediatè autem à Romano Pontifice, ut univerſalis Eccleſiæ monarcha de jure divino. Ita *Laineſius*, Ieſuitarum Generalis, in ſua diatriba, quam de hoc argumento habuit coram Patribus Concilii Tridentini, anno Domini 1562. die 20. Octobris, cujus diſſertationis ſumma capita recenſet ſcriptor hiſtoriæ illius Concilii, lib. 7. ubi etiam ſcribit, alios ejuſdem ſocietatis Thologos conſilia ſua & auxilia ad ſtatuminandam hanc doctrinam contuliſſe. Eandem doctrinam repetit & ſequitur, ac tueri conatur Bellarminus, lib. 2. de Rom. Pontifice, cap. 27. & lib. 4. ejuſdem operis, capitibus 22. & 24. & 25.

Vide cap. 7.

Oppoſitam ſententiam tenent multi celebres doctores Romanenſes.

2. Oppoſitam ſententiam (referente Bellarmino lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 22.) tenent duo celebres Theologi Pontificii, *Franciſcus Victoria*, in relect. 2. de poteſtate Eccleſiæ, quæſt. 2. & *Alphonſus à Caſtro*, libro ſecundo, capite vigeſimo quarto, de juſta hæreticorum punitione. Vbi docent, tum Apoſtolos, tum cæteros Epiſcopos immediatè à Deo accepiſſe & accipere juriſdictionem. (nempe hanc exteriorem, de qua agitur.) His adjunge ex hiſtoria Concilii Tridentini, libro ſeptimo, *Antonium de monte Alcino*, Theologum Franciſcanum; *Michaëlem Oroncuſpem*, Theologum Pompejopolitanum, *Iohannem Fonſecam*, Theologum Granatenſem; *Iohannem Groſſetum*, Theologum Dominicanum; & *Petrum Soto*, ejuſdem ordinis Theologum; & Hiſpanicæ aliarumque gentium in illo Concilio Epiſcopos quinquaginta novem; ante adventum Epiſcoporum Gallorum, qui numerum auxerunt, id ipſum tenentes; Vetere & recepto apud Gallos axiomate, quod Concilium ſit ſupra Papam, habentibus ſcilicet Epiſcopis juriſdictionalem poteſtatem immediatè à Chriſto, non autem à Papa, aut dependenter ab illo. Hoc etiam argumento, Tridenti, cum aliis uſus eſt *Georgius Sinuntius*, Minorita, Epiſcopus Segnenſis: Concilium habet authoritatem juriſdictionalem immediatè à Deo; ideo neceſſe eſt, ſingulos Epiſcopos, ex quibus conſtat Concilium, habere authoritatem juriſdictionalem immediatè

diatè à Deo; alioqui dici non poſſet, quod Synodus eam habet immediatè à Deo, ſed tantum immediatè ab homine, nempe Romano Pontifice, quod ut abſurdum rejicit; ut refert *Paulus*, ſcriptor hiſtoriæ Concilii Tridentini, lib. 7.

Et Concilia veterum. Chalced. Conſtantinopol. African. Francofurt.

3. Eadem mens omnium eorum qui ſentiunt, Concilium eſſe ſupra Papam Romanum, & authoritatem à Deo immediatè habere procedendi juriſdictionaliter, etiam contradicente vel invito Papa Romano; vel etiam ipſum Papam judicandi. In qua ſententia fuerunt ſexcenti illi & triginta Epiſcopi in magno Chalcedonenſi œcumenico Concilio, qui Epiſcopum Conſtantinopolitanum Alexandrino præpoſuerunt, & æquarunt Romano, fruſtra reclamante *Leone*, Romæ Epiſcopo. Et illi centum ſexaginta quinque Epiſcopi, qui celebrarunt Concilium quintum œcumenicum, anno Domini 553. *Vigilio* Papa Romano fruſtra contradicente. Et illi ducenti ſeptemdecim Patres Africani, qui Pontificibus Romanis ſe oppoſuerunt in cauſa *Apiarii*, & canonem condiderunt contra appellationes ad tranſmarina, in Concilio Africano, can. 92. anno Domini 423. in quibus fuit beatus *Auguſtinus*. Item illi trecenti Epiſcopi, qui adorationem imaginum damnarunt, & Synodum Nicænam ſecundam exploſerunt, in Concilio Francofurtenſi, anno Domini 794. renitente inceſſum *Adriano* primo, Papa Romano.

Et Concilia quædam recentiora.

4. In eadem ſententiâ fuerunt illi Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Abbates, cum copioſa illa multitudine magiſtrorum in Theologia ſacra, atque utriuſque juris Doctorum, qui omnes in generali Concilio Piſano *Gregorium* 12. (quem legitimis Pontificibus accenſent hodie Romanenſes) invitum deponendum cenſuerunt: quod etiam decreto illius Concilii effectum eſt, ſeſſione decimâ quartâ, anno Domini 1409. Interfuiſſe huic Concilio Cardinales 23. Patriarchas tres, Archiepiſcopos & Epiſcopos 30. Monaſteriorum præfectos 280. Et Theologos & legatos principum Europæ. Refert ex Azorio Binius in notis in hoc Concilium. Magiſtrorum autem in Theologia ſacra, atque utriuſque juris Doctorum fuiſſe copioſam multitudinem, omneſque in hanc ſententiam unanimiter concordaſſe, teſtantur acta ipſius Concilii Piſani, ſeſſione decimâ quartâ, in ſententia definitivâ contrà memoratum *Gregorium*, & ſimul contra antipapam *Benedictum* 13. Eadem mens Concilii Conſtantienſis, quod anno Domini 1414. celebrari cœpit Conſtantiæ, quò ex univerſo orbe Chriſtiano infinita multitudo confluxit, inquit *Onuphrius* in appendice ad vitam *Johannis* 24. à *Platina* ſcriptam. Bellarminus ait, hoc Concilium Conſtantienſe fuiſſe Patrum fere mille, ex quibus Epiſcopi amplius 300. libro primo, de Conciliis, capite ſeptimo. Hoc Concilium ratam habuit Concilii Piſani ſententiam. Decernens etiam ac declarans, Concilium generale univerſalem Eccleſiam repræſentare, & poteſtatem à Chriſto immediatè habere; & Papam teneri obedire Concilio, in eis quæ pertinent ad fidem, & exſtirpationem ſchiſmatis, & reformationem Eccleſiæ: atque ſi Papa mandatis, ſtatutis, ſeu ordinationibus, aut præceptis cujuſcunque Concilii generalis legitimè congregati, ſuper præmiſſis, ſeu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contemſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubjiciendum, & debitè puniendum eſſe. Omneſque cenſuras Eccleſiaſticas, quas invito Concilio Papa fulminaverit, decernit irritas eſſe & inanes. Seſſione quartâ, & ſeſſione quintâ, & ſeſſione quadrageſimâ quintâ. Papam autem *Johannem* 23. etiam invitum ab omni adminiſtratione Papali ſuſpendunt, & contra eum decernunt procedi debere, ad finem ejiciendi eum à Papatu, ſeſſione decimâ, anno Domini 1415. Et à Concilio electus Papa *Martinus* quintus profitetur, ſe omnia & ſingula determinata, concluſa & decreta in materiis fidei per præſens Conſtantienſe Concilium, conciliariter, tenere, & inviolabiliter obſervare velle, & nunquam contraire quoquo modo. Seſſione quadrageſimâ quintâ, ſeu ultimâ, Concilii Conſtantienſis, anno Domini 1417. Unde liquidò patet, eum adhæſiſſe ſententiæ Concilii de Concilii poteſtate. Quam etiam diſertè tradit tenendam omnibus, in bulla damnationis errorum *Johannis Wiclef*, & *Johannis Huſſ*, in interrogationibus qui articulorum enumerationi ſubjiciuntur. Quæ bulla exſtat ſub finem Actorum Concilii Conſtantienſis. Eſt autem hæc doctrina in materia fidei, pertinens ad articulum de Eccleſia. Eandem doctrinam, de Concilii poteſtate, tenendam decernit Generalis Synodus Baſilienſis, ſeſſione 2. & ſeſſione 3. & ſeſſione 8. anno Domini 1432. & ſeſſione 11. anno Domini 1433. & poſtea etiam in toto proceſſu contra *Eugenium* quartum, Papam Romanum. Et in decreto ſuſpenſionis ejuſdem *Eugenii* ab adminiſtratione Papatus, ſeſſione trigeſimâ primâ, anno Domini 1439. ac in ſententia depoſitionis à Papatu contra eundem latâ, ſeſſione trigeſimâ quartâ, eodem anno. Atque hanc docent eſſe veritatem catholicæ fidei, cui pertinaciter repugnans cenſendus hæreticus, ſeſſione trigeſimâ tertiâ. Ubi repetitis decretis illis de Concilii poteſtate; Et licet (inquiunt) has eſſe veritates fidei Catholicæ, ſatis conſtet ex plurimis declarationibus præcedentibus, tam in præfato Conſtantienſi Concilio, quam in hoc Baſilienſi factis, ad majorem tamen ſoliditatem & firmitatem omnium Catholicorum in unanimi profeſſione veritatum ipſarum, hæc ſancta Synodus definit, declarat, prout ſequitur: Veritas de poteſtate Concilii generalis univerſalem Eccleſiam repræſentantis, ſupra Papam & quemlibet alterum, declarata per Conſtantienſe & hoc Baſileenſe generalia Concilia, eſt veritas fidei Catholicæ. Veritas hæc; quod Papa Concilium generale univerſalem Eccleſiam repræſentans, actu legitimè congregatum, ſuper declaratis in præfata veritate, aut aliquo eorum, ſine ejus conſenſu nullatenus authoritativè poteſt diſſolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, eſt veritas fidei catholicæ. Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans, eſt cenſendus hæreticus. Datum in ſeſſione noſtra publicâ, in majori Eccleſia Baſileenſi ſolenniter celebratâ, 13. Calendas Junii. anno à nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo nono. Hoc decretum ſuum rurſus commendant, oppoſitoſque errores rejiciunt, eodem anno, in decreto quinque Concluſionum, quod legitur poſt acta ſeſſionis ultimæ Concilii Baſileenſis.

Piſanum.

Conſtantienſe.

Baſileenſe.

5. Hic ſeſe addenſent acies Cardinalium, & Epiſcoporum, & Theologorum, & Canoniſtarum, multarumque celeberrimarum Academiarum, hanc doctrinam unanimiter tuentium. Accedunt gloſſatores, in 40. diſt. *Si Papa.* & cauſ. 1. qu. 1. can. *Quod quidam.* Et de renunciatione. in Sexto, cap. 1. in deſcriptione caſus, §. *Nota inſuper.* Concilium eſſe ſupra Pontificem Romanum, aſſerunt (i quit Bellarminus, lib. 2. de Conciliis, cap. 14.) Cardinalis Cameracenſis, Iohannes Gerſon, Iacobus Almainus, & alii nonnulli, in ſuis tractatibus de poteſtate Eccleſiæ. Item Nicolaus Cuſanus, in tractatu de Concordantia canonica, lib. 2. cap. ultimo. Panormitanus, in cap. *Significaſti.* Extra, de electione. Et ibidem magiſter ejus Cardinalis Florentinus. Item Abulenſis, in cap. 18. Matthæi, quæſt. 108. & in defenſorio trium Concluſionum. & quidam alii. Hæc ille. at dicere potuit ac debuit & multos, imò plurimos alios, & in his *Alexandrum* quintum, à Concilio Piſano, & *Martinum* quintum à Conſtantienſi Concilio electos & conſtituros Romanos Pontifices ita ſentire: & hanc fuiſſe ſententiam communem Chriſtiani orbis; ante *Eugenium* Papam hujus nominis quartum, contra cujus errores & apertam (ut vocant) rebellionem, Patres Baſileenſes definiverunt ac declararunt hanc veritatem de poteſtate Concilii generalis ſupra Papam, (Concilii, inquam, ſine Papa) eſſe veritatem fidei Catholicæ. Cui etiam veritati adhæſit *Felix* Papa quintus, ab eodem Concilio electus.

Aperta rebellio.

In decreto quinque concluſionum.

6. Non ſoli igitur *Franciſcus Victoria* & *Alphonſus à Caſtro*, ſed numeroſa Paſtorum ac Doctorum agmina, ipſique Romani Pontifices, cum Conciliis generalibus, hanc tuentur ſententiam, quod Epiſcopi non à Papa Romano, ſed immediatè à Chriſto accipiant poteſtatem juriſdictionis Epiſcopalis. Vnde elicitur, omnes Epiſcopos eſſe æquales hac poteſtate, ſicut ſunt æquales poteſtate ordinis. Et Epiſcopo Romano parem eſſe, de jure divino, quemlibet alium verum Epiſcopum, quoad utramque hanc, atque adeò quoad omnem poteſtatem Epiſcopalem. Quam ſententiam comprobant etiam ſequentia hæc argumenta, quæ proximo capite exhibentur.

CAPVT QVINTVM.

Novem argumenta, quibus evincitur, Papæ Romano quemlibet alium verum Epiſcopum, parem eſſe ratione juriſdictionis Epiſcopalis, quæ exercetur in foro exteriori.

1. Argumentum. POteſtatem Epiſcopatui eſſentialem habent æqualiter & æquè immediatè à Chriſto omnes Epiſcopi, at poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis, in foro exteriori, eſt poteſtas Epiſcopatui eſſentialis. Ergo. Minor patet ex cap. 3. propoſitione 8. & propoſitione 9. Maior eſt extra controverſiam: & ei confirmandæ ſervit exegeſis propoſitionis ſextæ, cap. 3. & propoſitionis octavæ, ibidem.

2. Argumentum. 2. Poteſtas, quæ datur per conſecrationem, ſive in ordinatione, vel ad ordinationem, ex inſtitutione divinâ, ea omnibus ordinatione vâ ordinatis datur æqualiter & æquè immediatè à Deo: at poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis datur per conſecrationem, &c. ergo. Majorem concedit *Bellarminus*, lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 22. & communiter tenetur. Minor probata eſt cap. 3. propoſitione 6. & propoſitione 9. Eandem confirmant verba *Alenſis* part. 4. quæſt. 20. & quæſt. 21. & *Bonaventuræ*, in 4. ſentent. diſtinct. 18 part. 2. quæſt. 3. ſuperius recitata, cap. 2. Accedit author gloſſæ, qui inde colligit valere hæretici ſententiam, & ligationem & ſolutionem, quod vim ligandi, judicandi, atque ſolvendi à tempore conſecrationis acceperit, cauſ. 1. quæſt. 1. can. *Quod quidam.* Fatetur etiam Bellarminus, Papam Romanum non habere dignitatem vel ordinationem Epiſcopali majorem, lib 2. de Rom. Pontifice, cap. 27. §. *Reſpondeo primum.* Neque concedent, opinor, Papam Romanum accipere poteſtatem juriſdictionis Epiſcopalis ab aliquo mortali homine, aut cœtu ſuperiore, ſed immediatè à Chriſto; hominum tamen operâ concurrente, ut monet Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 30. Cum igitur juriſdictionis Epiſcopalis poteſtas Epiſcopo Romano detur per conſecrationem Epiſcopalem, quæ omnibus Epiſcopis communis eſt; palàm eſt eandem poteſtatem dari omnibus Epiſcopis per conſecrationem Epiſcopalem. Si autem tranſlatio de una ſede ad aliam fiat, non datur nova poteſtas; ſed tantummodo fit mutatio quoad materiam: manet autem eadem poteſtas, accepta ſemel per conſecrationem.

De tranſlatione.

De ſententia ab hæretico pronunciata, vide ſupra, lib. 2. cap. 4. aſſert.

3. Argumentum. 3. *Dionyſius*, lib. do Eccleſ. Hierarchia, cap. 5. dicit, Epiſcoporum Hierarchiam immediatè terminari in Ieſum: ergo Epiſcopi omnem ſuam poteſtatem Epiſcopalem accipiunt immediatè à Domino Ieſu Chriſto.

Bellarmini reſponſio. 4. Ad hoc argumentum reſpondet *Bellarminus* (libro quarto de Romano Pontifice cap. ultimo.) Dionyſium loqui de ordine Epiſcoporum non de juriſdictione. At hæc inverecunda *Eiuſdem refutatio.* eſt, non tam reſponſio, quàm petitio illius de quo quæritur. Certè ſimpliciter, abſque ulla reſervatione, loquitur *Dionyſius*: pollicitus, initio illius capitis, ſe expoſiturum αὐτὰς πὰς ἱερατικὰς τάξεις τε καὶ ἀπαρχὰς, δωρήματά τε αὐτῶν καὶ τελετώσεις, &c. Quin ipſe alibi *Bellarminus* hoc ipſo *Dionyſii* teſtimonio probat, Epiſcopos eſſe preſbyteris majores, quantum ad poteſtatem juriſdictionis, lib. de Clericis, capite decimo quarto. Eadem mens *Ignatii*, epiſt. ad Trallenſes, verbis ſuprà recitatis, capite primo, §. nono. Ideo in aliis etiam ſuis epiſtolis Ignatius Epiſcopum collocat primum in omni Eccleſiaſtica etiam juriſdictionali poteſtate & regimine: hortatur Magneſios, ut omnia ſtudeant agere ἐν ὁμονοίᾳ Θεοῦ, in unanimitate Dei, Epiſcopo præſidente loco Dei [προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τύπον Θεοῦ,] & preſbyteris, loco ſynedrii Apoſtolorum. Et Philadelphenſes monet, ut ſine Epiſcopo nihil faciant: id eſt, nihil eorum, quæ ad Eccleſiam ſpectant, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ut loquitur epiſtolâ ad Smyrnenſes. Eodem etiam ſenſu *Cyprianus* Epiſcopum cujuſcunque Eccleſiæ vocat judicem vice Chriſti, & in eo numero *Cornelium* & ſe ipſum ponit. Epiſtolâ quinquageſimâ quintâ.

(ſeu

(seu libro 1. epistola 3.) ad *Cornelium* Episcopum Romanum. Et postea etiam in eadem epistolâ, apertè tribuit singulis Episcopis summam sub Christo auctoritatem ac potestatem jurisdictionalem regendi & gubernandi portionem gregis sibi commissam. Sic etiam epist. 67. (seu lib. 3. epist. 13.) & lib. de unitate Ecclesiæ, & alibi. quam doctrinam constanter retinuerunt Patres; Africani tempore *Aurelii* & *Augustini*; ut patet ex eorum decretis & rebus gestis in causa *Apiarii*, & contra appellationes ad transmarina.

Vide supra cap. 3. §. 37.

Quartum argumentum.

5. Qui pares sunt potestate ordinis Episcopalis, ii pares sunt potestate jurisdictionis Episcopalis, (pares, inquam, quoad essentiam potestatis :) at omnes Episcopi sunt pares potestate ordinis Episcopalis : ergo. Minorem propositionem concedunt adversarii. Major ideò certa est, quia ordo Episcopalis jurisdictionem Episcopalem importat, estque hic ordo intrinsecè jurisdictionalis : id quod prolixè illustravimus, & confirmavimus, in Irenico, lib. 2. cap. 11. in Exegesi propositionis 13. pag. 190. 191. & aliquot sequentibus. Præterea ex argumento primo elucescit veritas hujus propositionis.

Quintum argumentum.

6. Qui potestate clavium regni cœlorum Petro promissarum Matth. 16. pares sunt; ii potestate jurisdictionis Episcopalis pares sunt : at omnes Episcopi potestate harum clavium pares sunt : ergo. Majorem concedunt adversarij: docent enim omnem Ecclesiasticam potestatem, etiam jurisdictionalem summam, contineri potestate harum clavium. *Bellarm.* & *Gretser.* lib. 1. de Romano Pontifice, capitibus 12. & 13. Omnes autem Episcopos esse pares potestate harum clavium (quod asseritur in minore) docet *Cyprianus*, lib. de unitate Ecclesiæ, & in præfatione Concilii Carthag. & epist. 67. & aliis locis superiùs citatis. Et Concilium Nicæn. can. 5. cujus canonis authoritate ac tenore obligari etiam Episcopum Romanum monent Patres Africani (in quibus erat *Augustinus*) epist. ad *Cœlestinum* Episcopum Romanum, quam scripserunt super causa Apiarii. quæ exstat Tom. 1. Concil. edit. Bin. Paris. pag. 928. Eandem minorem confirmant ea, quæ superiùs dicta sunt capite 3. propos. 5. & propos. 8. & propos. 9.

Sextum argumentum.

7. Apostoli acceperunt à Christo immediatè suam auctoritatem (id quod cum *Cajetano*, & *Dominico à Soto*, & aliis, docet etiam *Bellarminus*, lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 23.) Ergo Episcopi accipiunt etiam à Christo immediatè suam jurisdictionem, non autem à Papa Romano, sed æquè immediatè à Christo, ac suam accipit vel olim accepit jurisdictionem à Christo Episcopus Romanus. Ratio sequelæ hæc est; Successor ab eo habet suam jurisdictionem, à quo habuit prædecessor, alioqui non verè succedit, sed instituitur alio ordine: Episcopi autem Apostolis succedunt, sicut Pontifex Romanus Petro. Vnde *Augustinus* in Psal. 44. exponens illa verba, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, Patres, inquit, missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt, constituti sunt Episcopi. Hinc etiam Concilium Florentinum, in instructione Armenorum, & Concilium Tridentinum, sessione vigesimâ tertiâ, capite quarto. Episcopos in Apostolorum locum successisse docent.

Psal. 44. (seu 45) 17.

8. Ad hoc argumentum respondet *Bellarminus* (lib. 4. de Rom. Pontifice cap. 25. seu ultimo) Papam quidem Romanum propriè succedere Petro, non ut Apostolo, sed ut pastori ordinario; & ideo ab illo habere Romanum Pontificem jurisdictionem, à quo habuit Petrus: Episcopos autem non succedere propriè Apostolis, eo modo quo unus Episcopus alteri, & unus rex alteri : Apostolos enim non fuisse ordinarios, sed extraordinarios, & quasi delegatos pastores, quibus non succeditur.

Bellarminâ responsio.

9. At nuperum istud commentum abundè refutavimus supra; & ostendimus, I. Apostolicam potestatem esse summam, qua nulla unquam sub Christo fuit major aut sublimior in Ecclesia Christiana. II. In Apostolica comprehendi omnem inferiorum ordinum etiam ordinariorum potestatem. III. Hanc ampliſſimam potestatem Apostolicam omnibus Apostolis fuisse communem, pari consortio honoris & potestatis. IV. Quod in Apostolico munere fuit ordinarium, illud ad eorum successores, dominicâ dispositione, per ordinationem legitimam esse transmissum: & æquè propriè successum esse reliquis Apostolis, ac *Petro*.

Eiusdem rei futatio. lib. 13. cap. 41

Supra cap. 2.

10. Habemus (inquit *Irenæus*) annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos; quibus etiam ipsas Ecclesias committebant : quos & successores relinquebant, suum ipsorum locum magisterii tradentes. Hæc Irenæus libro 3. advertus hæreses, capite tertio, docens non minùs propriè, in officio ac potestate Episcopali successisse Apostolis Episcopos ab eis constitutos, quos & successores relinquebant, quàm illis Episcopis alios postea Episcopos.

Refutatio corroboratur testimonio Patrum Irenæi.

11. *Sic Tertullianus*; Edant ergo (inquit) origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit auctorem & antecessorem. *Tertullianus* libro de præscriptionibus, capite trigesimo secundo. Ecce antecessores Apostolos & successores Episcopos.

Tertullian.

12. Meminisse autem diaconi debent, (inquit *Cyprianus*) quoniam Apostolos, id est, Episcopos & præpositos Dominus elegit: diaconos autem post ascensum Domini in cœlos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit; possunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt, epistola sexagesimâ quintâ. (seu libro tertio, epistola nona.) ad *Rogatianum* Episcopum, de superbo diacono. Vbi vides, Cypriano ipsos Apostolos esse primos Episcopos, nec minus propriè succedere Apostolis Episcopos alios, quàm primis diaconis posteriores diaconos. *Iacobus Pamelius*, adnotatione decimâ tertiâ, in hanc *Cypriani* epistolam sexagesimam quintam. Apostolorum (inquit) successores rectè Episcopos nuncupat tum alibi, tum hîc *Cyprianus*. Et annotat. 8 in ejusdem *Cypriani* epistolam 55. Divina (inquit) Apostolorum & successorum Episcoporum potestas comprobatur.

Cypriā. epist 65. de superbo diacono.

13. *Gregorius* hujus nominis primus, Papa Romanus; Ecce (inquit) animarum judices fiunt, [Apostoli.] Horum profectò nunc in Eccle-

Gregorius.

Eccleſia Epiſcopi locum tenent. Ligandi atque ſolvendi autoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Hæc *Gregorius*, homil. 26. in Euangelia.

Isidor. Hiſp. ſupra cap 1. §. 12. Baſil. ſup cap. 1. §. 13 Eutych in ſupra, cap 3. §. 21.

14. Huc pertinent etiam illa *Iſidori Hiſpalenſis* verba, ſuperiùs allata ex ejus libro primo, de officiis Eccleſ. cap. 5. Et *Baſilii* verba de *Ambroſio*, ibidem nobis recitata. Et verba Eutychiani Papæ, ſupra, cap. 3. ad finem exegeſeos propoſitionis quintæ.

Accedunt te ſimonia quorundam Romanenſium.

Alenſis.

15. *Alenſis* ait; Poteſtas ſolvendi & ligandi clavis eſt, tradita primò beato Petro, & poſt aliis Apoſtolis, & per eos vicariis eorum part. 4. quæſtione 20. memb. 3. art. 2. Item; poteſtas clavium data eſt Eccleſiæ à Chriſto primo Apoſtolis, & per Apoſtolos aliis eadem quæſtione, membro 6. art. 3.

Driedo.

16. Et *Driedo*, Conſtituerunt (inquit) Apoſtoli diaconos, preſbyteros, & Epiſcopos per loca & civitates; nec non inſtituerunt poteſtatem ſacerdotalem, ac pontificalem, quam ſolus Chriſtus inſtituit, largiens deſuper Spiritum Sanctum, donanſque illam Eccleſiæ in Petro cæteriſque Apoſtolis, uſque ad conſummationem ſeculi, eandem tribuens his, qui ordinati ſunt ab Apoſtolis, vel ab illorum ſucceſſoribus. Item, Toi Epiſcopatus ab unitate proficiſcitur, ubi Epiſcopi legitimâ ſibi ordinatione ſuccedunt à Chriſto per Apoſtolos, & ab Apoſtolis ad ſucceſſiones uſque ad nos. Hæc *Ioannes Driedo*, libro quarto, de dogmatibus variis, capite tertio, part. 1.

Ergo omnibus Apoſtolis propriè ſuccediturin poteſtate paſtorali ordinaria, uſque ad conſummationem ſeculi.

Bellarmin.

17. Quin alibi, parum memor, *Bellarminus* certat pro ſucceſſione Epiſcoporum ab Apoſtolis, lib. de notis Eccleſiæ, cap. 8. & lib. de clericis cap. 14. ſucceſſionem inquam, etiam in poteſtate jurisdictionis Epiſcopalis: uti contendit loco illo, de clericis.

Hinc naſcitur & hoc argumentum;

Septimum Argumentum.

18. Qui inter ſe pares ſunt in ſucceſſione ab Apoſtolis, ii poteſtate jurisdictionis paſtoralis pares ſunt inter ſe: ſed omnes Epiſcopi (ſive Romæ, ſive Eugubii, &c.) inter ſe ſunt pares in ſucceſſione ab Apoſtolis: ergo. Vtraque propoſitio ex ſuperioribus manifeſta eſt.

Octavum argumentum. Reſponſio Bellarmin.

19. Ad ordinem Epiſcopatus exercendum neceſſaria eſt jurisdictio: ergo Deus, qui confert ordinem, confert etiam jurisdictionem. Ad hoc argumentum reſpondet Bellarminus, lib. 4. de Rom. Pontifice, cap. ultimo, utrumque à Deo conferri; ſed unum mediatè, alterum immediatè, Quia unum, id eſt, poteſtas ordinis requirit characterem, & gratiam, quam ſolus Deus efficere poteſt; alterum, id eſt, jurisdictio ſolùm requirit ſuperioris voluntatem. Hæc ille. Hinc reſponſionem ſuperiùs in antecedens refutavimus, capite tertio, in exegeſi propoſitionis textus. & propoſitione ſeptima. De charactere autem quod injicit, à communi Theologorum ſcholaſticorum judicio diſcrepat. Quod hic obiter monuiſſe ſufficiat. [vide Irenic. lib. 2. cap. 11. ad propoſitionem duodecimam.] Diſtinctionem quod attinet, ea perperam à Bellarmino uſurpatur. Quinvis enim, ſi externum ritum reſpicias, dici poſſit utraque poteſtas, tum ordinis tum jurisdictionis Epiſcopalis, dari mediatè, in curſu vocationis ordinariæ, per miniſterium hominum, attamen ſi ſpirituale charisma, ipſamque adeò ſpiritualem poteſtatem intueamur, utraque poteſtas datur à ſolo Deo immediatè, ſicut oſtenſum fuſius cap. 3. propoſ. 6. & propoſ. 7.

Nonum argumentum.

20. Si debent omnes Epiſcopi à Pontifice accipere jurisdictionem; ergo plurimi Epiſcopi non fuerunt veri Epiſcopi. Nec enim omnes Epiſcopos, præſertim in Aſia & Africa, creavit Romanus Pontifex. Hoc Argumentum totidem verbis ſibi objicit Bellarminus, lib. 4. de Rom. Pontifice, cap. ultimo, in hæc capitis, ubi hanc ſubjicit reſponſionem; Reſpondeo (inquit) non eſſe opus, ut Pontifex immediatè creet Epiſcopos; ſed ſatis eſſe, ſi mediatè, id eſt, per Patriarchas & Archiepiſcopos. Itaque initio *Petrus* conſtituit Patriarcham Alexandrinum, & Antiochenum, qui à Pontifice auctoritate acceptâ toti fere Aſiæ & Africæ præerant, & Archiepiſcopos creare poterant, qui poſtea crearent Epiſcopos. Hæc ibi Bellarminus. At certè hunc in modum reſpondere eſt non obſcurè argumentum propoſitum concedere de Timotheo & Oneſimo, eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis Epheſinis, (de quibus in œcum. ſynodo Chalcedonenſi, ſub finem actionis undecimæ, Leontius Magneſiæ Epiſcopus dixit; Χρὴ δὲ καὶ Τιμοθέῳ μὲν ἕπεσθαι τοῖς ἐκ τῶν ἱερῶν ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἑδρίσαντα, πάντα δὲ τὰ ἐφ' ἑαυτοῦ ἐπιτελέσαντα.] Oneſimum autem Timotheo defuncto ſucceſſiſſe in Epiſcopatu Epheſino, conſtat ex Ignatii epiſtola ad Epheſios.) item de Polycarpo Smyrnenſi, ejuſque ſucceſſoribus, aliiſque Eccleſiarum Epiſcopis, quos alii Apoſtoli aut viri Apoſtolici Eccleſiis præfecerunt. Vt taceam gratis & inverecundè dici, Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum auctoritatem accepiſſe à Romano Pontifice. Palàm hoc pugnat cum judicio Catholicæ antiquitatis de paritate omnium Epiſcoporum; ut oſtenſum: & cum decretis Nicæni & Conſtantinopolitani, & Calcedonenſis œcumenicorum Conciliorum de harum ſedium privilegiis: & cum judicio quinti Concilii œcumenici, in quo patriarchæ Orientales cum adjunctis ſibi Epiſcopis, negotia ſynodica tractarunt ac definiverunt, Vigilio Papâ Romano fruſtra reclamante: quemadmodum Leonis Papæ Romani contradictionem contra decretum de honore ſedis Conſtantinopolitanæ conditum Chalcedonenſes patres & ſequentes etiam Synodi inſuper habuerunt. Nec alia poſteriorum ſeculorum mens: videſis Irenicum noſtrum, libro ſecundo, capite undecimo, ad propoſitiones 15. & 16.

Reſponſio Bellarmini.

Bellarminis da reſponſionem refutatio.

Quilibet verum Epiſcopus, qua talis, major eſt Papa Romano, qua Papa.

21. Atque ita jam prolixè & perſpicuè demonſtravimus paritatem omnium Epiſcoporum inter ſe, atque adeò æqualitatem cujuſlibet alterius civitatis Epiſcopi cum Epiſcopo Romano, in ſucceſſione Apoſtolicâ, & poteſtate ordinis ac poteſtate jurisdictionis Epiſcopalis: atque adeò inane eſſe figmentum illud diſparis ſucceſſionis, quo Romanus Pontifex tantopere tutgeſcit, & ſe effert ſupra alios.

22. Imò verò quemlibet verum Epiſcopum qua talem, quoad omnem Epiſcopalem poteſtatem, eſſe majorem Papâ quâ Papa eſt, hoc evincitur argumento; Papa ut Papa, non eſt Epiſcopus. Nam omnis Epiſcopus eſt preſbyter; at Papa eſſe poteſt qui non ſit preſbyter: teſtibus Auguſtino Triumpho Anconitano, lib. de Eccleſiaſtica poteſtate, quæſtione 4. artic. 2. & Henrico Kalteiſen Dominicano, ſic æ Theologiæ Profeſſore Colonienſi, in ſua oratione quam

Digitized by Google

quam (anno Dom. 1433.) habuit in Concilio Basileensi, contra tertium articulum Bohemorum. Tom. 8. Conciliorum, edit. Paris. anno Domin. 1636. pag. 441. col. 1. ubi Anconitanum pro sua sententiâ adducit Henricus Kalteisen. vide etiam suprà, libri duodecimi cap. 8. §. 3. & infrà, caput septimum hujus libri, paragrapho ultimo.

CAPVT SEXTVM.

De successione verè Ecclesiasticâ & Pastorali, quâ veri Apostolorum successores dignoscuntur.

Assertio prima.

Assertio prima. *Tria sunt, in quibus Pastorum Ecclesiasticorum ab Apostolis successio commendari solet. 1. Locus. 2. Officium. 3. Doctrina.*

Explicatio. *Explicatio assertionis primæ. Successionem in loco* voco eam, quâ in ejusdem civitatis Episcopatu, in ejusdem particularis Ecclesiæ præfecturâ succeditur. Quomodo Episcopi Hierosolymitani dicuntur succedere in sede Iacobi, & Episcopi Alexandrini tenere sedem Marci, & Episcopi Romani sedem Petri, & Episcopi Ephesini sedem Timothei, & Episcopi Smyrnenses sedem Polycarpi, &c. *Successio in officio* est, quâ per legitimam ordinationem, seu ordinariam Ecclesiasticæ ordinationis viam, (de hac enim loquimur) omnis pastor Ecclesiasticus, cujuscunque sit loci, est Apostolorum successor in officio Pastorali. *Successio in doctrina, seu veritate fidei*, est quâ Pastor Ecclesiasticus ejusdem veræ doctrinæ tenax est & fidelis prædicator, quam Apostoli prædicarunt, & constanter prædicandam posteris in sacris Scripturis tradiderunt. Non per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, (inquit *Irenæus*,) quàm per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Hæc *Irenæus*, lib. 3. adversus hæreses, cap. 1.

Assertio secunda.

Assert. 2. 2. *Successio in loco, quandoque utilis est; sed non est necessaria: & aliquando inutilis est, & fallax.*

Explicatio. Tria hic asseruntur de successione in loco 1. Quòd sit quandoque utilis. 2. Quòd non sit necessaria. 3. Quòd aliquando inutilis sit & fallax. Hæc tria membra confirmabimus.

Confirmatio. Utilitas successionis in loco. 3. Utilis olim fuit contra Scripturarum aut doctrinæ adulteratores hæreticos, quando adhuc ipsa Scripturarum Apostolicarum autographa asservabantur in iis Ecclesiis, ad quas Scripturæ illæ missæ, vel apud quas depositæ erant. Utilis etiam erat contra novorum dogmatum fabricatores, quamdiu palàm in illis Ecclesiis illibata permansit doctrinæ ab Apostolis acceptæ prædicatio & professio. Atque hæc utilitas hodieque durat, intuitu primorum illorum seculorum, quorum doctrina & successio utiliter opponuntur citeriorum temporum novitatibus. Habemus (inquit Irenæus) annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos; qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his delitatur. Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli, quæ seorsim, & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maximè traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant. Hęc Irenæus, lib. 3. adversus hæreses, cap. 3. *Irenæus.*

Tertull. 4. Similiter Tertullianus; Percurre (inquit) Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, apud quas authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem, & repræsentantes faciem uniuscujusque. Proximè est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non longè es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjacet, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præstò est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur; ubi Paulus Iohannis exitu coronatur; ubi Apostolus Iohannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesiis contesserarit. Vnum Deum novit Creatorem universitatis; & Christum Iesum ex Virgine Mariâ Filium Dei Creatoris, & carnis resurrectionem: Legem & Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis literis miscet, & inde potat fidem eam: aquâ signat, Spiritu Sancto vestit, Eucharistiâ pascit, martyrio exhortatur, & ita adversus hanc institutionem neminem recipit. Hæc Tertullianus, lib. de præscription. cap. 36. Similia his scripsit libro quarto, adversus Marcionem, capite quinto.

5. Servit etiam successio orthodoxorum Episcoporum in loco, adversus schismaticos alieni muneris usurpatores, erigentes altare contra altare. Quales erant olim Romæ Novatianus, sectæ Catharorum primus in ea urbe Episcopus, ejusque successores; & Victor Garbiensis, sectæ Donatianæ primus in eadem urbe Episcopus, ejusque successores. Sic etiam ab illarum sectarum hominibus factum est in quibusdam aliis civitatibus.

6. Vnde Cyprianus de Novatiano ejusque sociis ait; Hi sunt, qui se ultro apud temeratios convenas sinè divinâ dispositione præficiunt, qui se præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen assumunt. —— Inobtequens servus, filius impius, frater inimicus, contemtis Episcopis, & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare. lib. de unitate Ecclesiæ. Et alibi; Nisi (inquit) si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesia a sedecim Coëpiscopis facto, adulter, atque extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: —— Cumque jampridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui in fide integri, in pressura probati, in persequutione proscripti; ille super eos creare alios pseudoëpiscopos audeat. epistol. 52. (seu lib. 4. epist. 2.) ad Antonianum. De eodem Novatiano scribens Pacian. Ille (inquit) sedente jam Romæ *Cyprian.* *Pacianus.*

remitti peccatum, delendo debitum æterni ſupplicii, & maculam peccati: Per ſecundam dicunt expiari peccatum ſolutione pretii. Et quia peccatum remittere poteſt ſolus Deus; expiare ſolutione juſti pretii ſolus Chriſtus; ideò ſolus Deus dicitur habere clavem auctoritatis, Chriſtus clavem excellentiæ. De clave autem miniſterii ait Ambroſius; homines in remiſſionem peccatorum miniſterium ſuum exhibent, non jus alicujus poteſtatis exercent. Neque enim in ſuo, ſed in Patris & Filii & Spiritûs Sancti nomine peccata dimittuntur: iſti rogant, Divinitas donat; humanum enim obſequium, ſed munificentia ſuperna eſt poteſtatis. Hæc Ambroſius, lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 19. rectè etiam gloſſator, miniſtros nullius poteſtatis vim exercere quoad Eccleſiam triumphantem, ſed tantum oſtendere ligatum eſſe vel ſolutum: ligare tamen quoad Eccleſiam militantem, cauſ. 24. qu. 1. *Quecunque*. Nam (ut loquitur Scotus) clauditur Eccleſia, ſcilicet communio fidelium, per excommunicationem, & aperitur per abſolutionem ab excommunicatione, ſeu reconciliationem, in 4. ſent. diſtinct. 19. num. 15. Plura de hac clave inferius, propoſitionibus quarta & quinta.

Secunda propoſitio.

2. *Poteſtas clavium data Eccleſiæ eſt particularis, & infirma.*

Exegeſis. Auctoritas judiciaria (inquit Scotus) ſententiandi cœlum huic aperiendum vel apertum eſſe, poteſt intelligi tripliciter. Vno modo, auctoritas ſimpliciter principalis. Secundo modo, non principalis, ſed præcellens. Tertio modo, non principalis, nec præcellens, ſed particularis. Prima ſoli Deo convenit, propter duo. Primò, quia ipſe ſolus ex ſe eſt juſtus imò ipſa juſtitia: primum autem judicium non poteſt competere niſi primo juſto, quia judicium non eſt perfectum, niſi ſit juſtum, juxta illud Pſal. *Feci judicium, & juſtitiam.* Siquidem judicare eſt jus vel juſtum dictare. Primum autem juſtum oportet eſſe perfectiſſimum, & ita juſtiſſimum; igitur primi juſti. Secundò, quia judicare eſt præſidentis, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 14. *Tu qui es, qui judicas alienum ſervum?* Primus autem præſidens non poteſt eſſe niſi Deus ſolus. Vnde ſicut non poteſt alii communicare Divinitatem, ſic nec primam poteſtatem judicandi, nec per conſequens clavem ſimpliciter principalem, aperiendi cœlum. Secunda clavis, ſcilicet, non principalis, tamen præcellens, poteſt intelligi quantum ad duplicem præeminentiam, unam quidem in univerſalitate cauſarum judicandarum; aliam in firmitate ſententiæ definitivæ. Et utraque præeminentia poteſt convenire illi qui omnia merita, & demerita novit, quæ ſunt cauſæ propter quas cœlum eſt aperiendum vel claudendum; & cum hoc habet voluntatem inſeparabiliter conformem juſtitiæ divinæ. Propter primum, poteſt in omnibus cauſis ſententiare, quia omnes novit. Propter ſecundum, poteſt ejus ſententia ſimpliciter eſſe firma, & irrevocabilis; quia ſemper juſta. Hæc clavis cum utraque præeminentia propriè eſt Chriſti, qui novit omnia merita & demerita judicandorum, & ſemper juſtitiæ divinæ conformiter judicat. Nec iſta poteſt eſſe in Eccleſia militante, ſaltem congruè non poteſt, quia nullus in Eccleſia novit omnes cauſas judiciarias, nec habet voluntatem immutabiliter juſtam. Tertia clavis, ſcilicet particularis, quantum ad cauſas cognoſcendas, & infirma, quantum ad ſententiam ferendam, puta quod ſit aliquando revocabilis, poteſt conferri alicui in Eccleſia militante, qui poteſt in illa cauſa noſſe, & in illa ſecundùm legem divinam rectè judicare: & ſi quandoque præter illam, ſententia ejus non erit firma, ſed ſi ſecundùm illam erit firma. Hæc Scotus, in 4. ſent. diſt. 19. qu. unica. num. 4. & 5.

Pſal 119. Aim. verſ 121

Rom. 14. 4.

Clavis præcellens.

Clavis particularis.

Vide lib 1. cap 4. § 45.

Tertia propoſitio.

3. *Promiſſio ratihabitionis in cœlo reſpicit tantum ſententiam juſtam.*

Exegeſis. Magiſter & Commentatores 4. ſent. diſt. 18. Hanc propoſitionem prolixè confirmant; tunc enim ſententia Eccleſiæ rata habetur in cœlo, quando in terra judicatum eſt clave non errante: ut loquuntur ſcholaſtici. Cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur, inquit Hieronymus in cap. 16. Matth. Vide Auguſtinum, lib. de vera religione, cap. 6. & apud Gratianum, cauſ. 11. qu. 3. can. *Illud planè.* & can. *Cui eſt.* & can. *Sic qui præeſt.* & cauſ. 24. quæſt. 3. & extra, de ſententia excommunicationis, cap. 28. *A nobis.* & cap. 40. *Per tuas.* Vide ſuprà, libro 12. capite 4. aſſert. 8.

Quarta propoſitio.

4. *Juriſdictio illa interior in foro conſcientiæ, quam, ut magis propriam magiſque eſſentialem clavibus, deſcribunt ſcholaſtici, non eſt data Eccleſiæ, neque eſt ulla pars illius poteſtatis clavium quam Chriſtus contulit Eccleſiæ. Omnis autem poteſtas clavium juriſdictionalis à Chriſto data Eccleſiæ pertinet ad forum exterius.*

Exegeſis. Confeſſionem peccatorum fieri licitè poſſe cuilibet fratri, præſertim Paſtori, non infiziamur; & poſſe ac debere Paſtorem peccatori privatim delicta ſua confitenti præbere ſolatium inſtructionis & exhortationis, & ſubſidium orationis, libenter agnoſcimus; at forum hîc judiciarium ſtatuere, in quo ſacerdos loco Dei juriſdictionem exerceat in conſcientias hominum, dicimus eſſe audacem inconceſſæ poteſtatis uſurpationem, & tyrannicam in conſcientias dominationem: nullo Dei verbo, ſed violentâ verbi Dei parexegeſi ſubnixam, quam perverſam interpretationem duobus fieti fallacibus fulcris in Eccleſiam introduxerunt. Vnum fulcrum eſt, pœnitentiam eſſe ſacramentum N. T. propriè dictum. Alterum eſt, poſt remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ, manere luendas adhuc in

Digitized by Google

in Purgatorio pœnas temporales, quas ſacerdos poteſt remittere, abſolvendo & injungendo ſatisfactionem in hac vita. Ex hoc poſteriore fulcro argumentum ſumit pro hac poteſtate juriſdictionis ſacerdotalis in foro conſcientiæ, Alexander Alenſis, part. 4. qu. 20. memb. 5. Et à priore illo fulcro pro eadem poteſtate argumentantur Thom. in 4. ſent. diſt. 18. qu. 1. art. 1. & Durandus, ibidem, quæſt. 1. ubi hanc poteſtatem vocant clavem illam miniſterii datam Eccleſiæ, ſed perperam. Verumque autem hoc fulcrum evertimus ſupra in hoc opere, lib. 9. capite 5. & lib. 13. Cum igitur nulla remaneat juriſdictio Eccleſiaſtica niſi exterior, neceſſe eſt eam ſolam juriſdictionem datam eſſe Eccleſiæ: & excommunicationem eſſe actum eſſentialem clavium directè & propriè. Neque ulla eſt alia Eccleſiaſtica poteſtas, cujus hic actus ſit eſſentialis, & ad quam directè ac propriè pertineat, niſi poteſtas clavium, contra commentum iſtud juriſdictionis interioris diſſeruimus etiam ſupra, lib. 9. cap. 5. §. 13. & §. 14. & lib. 12. cap. 4. & cap. 5.

Quinta propoſitio.

Matth. 16. 19 5. *Verbis illis Domini, apud Matth. cap. 16.* Tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra erit ligatum in cœlis, & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis. *Et illis verbis,* Matth. 18. Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quęcunque ſolveritis in terra, erunt ſoluta in cœlo. *Et verbis illis apud Iohannem,* capite 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos accipite Spiritum Sanctum. Si quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: ſi quorum tenueritis, retenta ſunt. *Par poteſtas promittitur & datur omnibus Apoſtolis; eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis datur eadem poteſtas æqualiter inter ſe, eamque ſinguli alii Epiſcopi accipiunt non minus immediatè à Chriſto, quàm Epiſcopus Romanus. Ea autem poteſtas eſt poteſtas clavium in plenitudine, adeoque poteſtas etiam excommunicandi in foro judiciali, & ab ea excommunicatione abſolvendi. Neque Petro, illis verbis,* Paſce oves meas, Iohan. 21. *data eſt major poteſtas, quàm data eſt reliquis Apoſtolis: neque* Petri *ſucceſſoribus major quàm ſucceſſoribus reliquorum Apoſtolorum.*

Matt. 18. 18.

Ioan. 20. 22. 23.

Ioan. 21. 16.

Exegeſis. Veritatem hujus propoſitionis, quoad ipſos Apoſtolos, demonſtravimus ſupra lib. 15. etiam quoad omnes Epiſcopos ſucceſſores Apoſtolorum res ſatis manifeſta eſt per ea quæ diximus in capite primo hujus libri, plura tamen hic adjiciemus propter inverecundum adverſariorum & cavillatorium obtentum diſparitatis ſaltem quoad juriſdictionem, licet non quoad ordinem.

Matt. 16. 19 6. Ex loco illo Matth. 16. Poteſtatem excommunicandi, & ab excommunicatione ſolvendi, datam eſſe omnibus ſacerdotibus probat Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio, capite 5. Epiſcopis & preſbyteris. Hieronymus. Comment. in 16. Matthæi. Ambroſius quod hic Petro dicitur, ait Apoſtolis dici, & ideo eam poteſtatem exercere Epiſcopos imperio Chriſti. Ambroſ. in Pſal. 38. verſ. ult. Et idem alibi ait, claves illas regni cœlorum in beato Petro cuncti ſuſcepimus ſacerdotes, lib. de dignitate ſacerdotali, ſive de honore & ſublimitate Epiſcopali, cap. 1. Cyprianus ex eodem loco Matth. 16. 18. 19. adſtruit poteſtatem omnium Epiſcoporum, divina lege fundatam epiſt. 27. ſeu lib. 5. epiſt. 6. ad lapſos. Auguſtinus quod dictum eſt Petro, Tibi dabo claves regni cœlorum, & quæcunque ſolveris in terra, erunt ſoluta & in cœlo, &c. ait non Petro tantum dictum eſſe, ſed Eccleſiæ, quam Petrus myſticè ſignificavit. tract. 50. in Evang. Iohan. & alibi de Eccleſia toto orbe diffuſa loquens, Illi enim (inquit) dictum eſt, Tibi dabo claves regni cœlorum, & quæ ſolveris in terra, &c. Tract. ult. in epiſt. Iohan. in fine illius Tractatus, ubi nullam Petri facit mentionem, ſed tantum Eccleſiæ.

Matt. 16. 19
Chryſoſtom.
Hieronym.
Ambroſius.
Cyprianus.
Auguſtin.
Vide lib. 12. cap. 4. § 11. & § 16. 27.

7. Excipit *Bellarminus*; ita Eccleſiæ figuram geſſiſſe Petrum, quando claves accepit, ut ipſe eas hiſtoricè acceperit, non parabolicè, lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 12. At nemo negat Petrum hiſtoricè accepiſſe claves, quas etiam hiſtoricè acceperunt omnes Apoſtoli, & omnes Epiſcopi. Petrus autem non tantum hiſtoricè claves accepit cum aliis, ſed etiam parabolicè, ut typus Eccleſiæ, propter quod ipſi uni dictum eſt, Tibi dabo claves, &c. uni inquam non hiſtoricè, ſed parabolicè conſiderato. Nam ſi in Petro non eſſet Eccleſiæ ſacramentum, non ei diceret Dominus, Tibi dabo claves, &c. inquit *Aug.* Tract. 50. in Evang. Iohan. nempe non ei ſeorſim hoc diceret, ſed cum reliquis. Inſtat *Bellarminus*, & ait Petrum geſſiſſe perſonam Eccleſiæ, ut Principem Eccleſiæ, ſicut rex gerit perſonam regni: & adducit verba Auguſtini ſcribentis, Petrum; propter Apoſtolatus ſui primatum, geſſiſſe figuratã generalitate perſonam Eccleſiæ. Tract. ult. in Evang. Iohan. ſimilia citat ex Auguſt. in Pſal. 108. & ſerm. 13. de verbis Domini At certè hanc gloſſam Bellarminianam verba Auguſtini manifeſtè reſpuunt. Principatus enim ſeu primatus Petri non fuit figuralis, ſed hiſtoricus, quamvis propter hunc hiſtoricum principatum voluerit Dominus in eo conſtituere figuram ſuæ Eccleſiæ, cujus perſonam gereret, non ut ejus Monarcha, ſed ut ejus ſacramentalis ſeu myſtica figura, abſque quo ſacramento foret, non diceret ei propter ejus primatum, Tibi dabo claves, &c. Neque erat ille primatus Petri Monarchica poteſtas in Eccleſiam, ſed quidam ordinis primatus inter Coapoſtolos pari conſortio prædictos honoris & poteſtatis: primatus, inquam, ipſi Petro competens, non ſucceſſione tranſiens. Quemadmodum Iudas propter ſceleroſiſſimam ſuam malitiam geſſiſſe dicitur perſonam omnium malorum, non ut eorum rex aut princeps, ſed ut unus præcipuus ex malis, & idoneus qui omnium typum gereret.

Bellarmini exceptio. Ad eandem reſponſio.

Aliud effugium Bellarmini.

Noſtra reſponſio. Vide lib. 15. cap. 1.

8. Ipſum audiamus Auguſtinum; Iudas malus corpus malorum ſignificat, quomodo Petrus corpus bonorum, corpus Eccleſiæ imò corpus Eccleſiæ, ſed in bonis: Nam ſi in Petro non eſſet Eccleſiæ ſacramentum, non ei diceret Dominum, Tibi dabo claves, &c. Tract. 50. in Evang. Iohan. Item; Cujus Eccleſiæ Petrus Apoſtolus propter Apoſtolatus ſui primatum gerebat figurata generalitate perſonam. Quod enim ad ipſum propriè pertinet, naturâ unus homo erat, gratiâ unus Chriſtianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum eſt, *Tibi dabo claves regni cœlorum: & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis*; univerſam ſignificabat

Auguſtinus.

Digitized by Google

Eccleſiam. Hæc *Auguſtinus*, Tract.124. ſeu ultimo in Evang. Iohannis.

De cauſa Apiarii vide Ironic. lib 2. c 11. pag 181. & ſeq.

9. Eſt profectò non exigua verecundiæ incuria, tomnium iſtud Monarchale affingere Auguſtino, acerrimo Romanenſis arrogantiæ oppugnatori in cauſa Apiarii; & laudatori verborum Cypriani, quibus ille in poteſtate juriſdictionis exterioris, ſeu in poteſtate judicandi in foro cauſæ, & excommunicandi, contendit omnes Epiſcopos eſſe æquales jure divino. Cyprian. in Concil. Carthagin. 85. Epiſcoporum. Auguſt. lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, capite tertio, verba Cypriani, quæ ab Auguſtino laudantur, exhibuimus ſuprà, capite primo, hujus libri, § 4.

10. Poteſtatem quæ verbis illis Domini apud Matthæum cap. 16. data eſt Petro, datam eſſe pariter & reliquis Apoſtolis, eiſque ſucceſſiſſe Epiſcopos, ſcripſerunt etiam *Iſidorus Hiſpalenſis* lib. 2. de officiis Eccleſiaſticis capite 5. & *Rabanus Maurus* lib. 1. de Inſtit. Cler. capite 4. eorum verba ſuperius recitavimus capite 1. §. 26. & §. 31.

Matt 18.18. Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo, & quæcunque ſolveritis in terra, erunt ſolutа in cœlo. De Eccleſia, verſ. 17. Chryſoſt. Hieronymus Hilarius. Pictav.

11. Verbis autem Domini, cap. 18. Matth. *Quæcunque ligaveritis in terra*, &c. intelligi poteſtatem excommunicationis publicæ, & abſolutionis ab eadem, adeò perſpicuum eſt, & ſupra omnem ſophiſtices nitum in luce clariſſimâ collocatum, ut id Pontificii nobiſcum agnoſcant. Nec minus in propatulò eſt, & irrefragabile, condi illic legem perpetuam diſciplinæ Eccleſiaſticæ, quamdiu futura in mundo Eccleſia, & ſcandala exoritura. Tertiò æquè irrefragabile eſt, poteſtatem illam ſummam ſeu plenitudinem clavium dari illic multis, qui appellantur Eccleſia, non autem ſoli *Petro*, aut ſoli Pontifici Romano. *Chryſoſtomus* in hunc locum, κοινῷ vocat, & *Hieronymus* ibidem, *multos*. & hos multos *Hieronymus* interpretatur Apoſtolos: Chryſoſtomus τοὺς ἀρχιερέας, præſidentes. *Hilarius* in eundem locum; Immobile (inquit) ſeveritatis Apoſtolicæ judicium præmiſit, ut quos in terris ligaverint, &c. Et ex hoc loco poteſtatem clavium, in foro publico, datam Eccleſiæ probant *Bonaventura*, in 4. ſentent. diſtinctione 18. part. 2. art. 1. quæſt. 1. & *Maior*, ibidem, quæſtione 2. & Scotus in 4. ſentent. diſtinct 19. quæſtione unica, num. 15. & *Durandus*, ibidem, quæſtione 2. numero 5. ubi etiam ait Durandus, ſententiam excommunicationis habere ortum ex illo verbo, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.*

Bonavent. Maior. Durand.

Matth. 18 17

12. De verbis Domini apud Iohannem, capite 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*: Bellarminus ait, certum eſſe, non dari illa verba omnem poteſtatem clavium, quæ promiſſa eſt Matth. 16. ſed tantum poteſtatem ordinis ad remittenda peccata. Et Patres diſertè aſſerere, dari hic poteſtatem remittendi peccata per ſacramenta baptiſmi & pœnitentiæ. Et mittit lectorem ad *Chryſoſtomum* & *Cyrillum* in hunc locum, & *Hieronymum* in epiſt. ad Hedibiam, qu. 9. hæc *Bellarm.* lib. 1. de Rom. Pontifice, cap. 12. Nos autem de ſacramento quidem baptiſmi litem nullam movemus; ſed aſſerimus, hoc loco Evangelii Iohannis dari Apoſtolis omnibus eorumque ſucceſſoribus eam poteſtatis clavium plenitudinem, quæ promiſſa eſt Matt. 16. adeoque poteſtatem ligandi per excommunicationem publicam, & ab ea ſolvendi.

Ioan 20. 22. 23. Bellarmini patrocinia.

Expoſitio Catholica. Quam ſubinde Patrum exhibent teſtimonia.

Neque Patrum quempiam exponere hunc locum de ſacramento illo pœnitentiæ, quod finxerunt Romanenſes miniſtrari per ſacerdotes in privato foro; ſed vel de ſacramento baptiſmi, vel de poteſtate clavium publicâ excommunicandi, & ab excommunicatione abſolvendi, vel de utraque poteſtate tum baptizandi, tum excommunicandi vel abſolvendi, non excluſa poteſtate docendi, quam cum utraque illa poteſtate conjunxit Dominus, Matth. 18. & 28. De qua etiam *Ambroſius*, Væ jam mihi eſt, ſi minimè prædicavero. —— & clauſtra humanæ imperitiæ per claves illas regni cœlorum, quas in beato Petro Apoſtolo cuncti ſuſcepimus ſacerdotes, minimè reſeravero. Hæc *Ambroſius* lib. de dignitate ſacerdotali, cap. 1.

Vindicatus Hieronym.

13. *Hieronymus* ad Hedibiam, quæſtione citatâ, exponit locum illum Evang. Iohan. 20. de poteſtate remittendi peccata per ſacramentum baptiſmi, nullam prorſus facienus mentionem pœnitentiæ. Sic etiam Iſidorus Hiſpal. libro ſecundo, de officiis Eccleſ. capite vigeſimo quarto.

Vindicatus Chryſoſt.

14. Neque pœnitentiam memorat *Chryſoſtomus* in hunc locum, ſed ſacri textus verba repetens ait dari hic Apoſtolis poteſtatem remittendi peccata. Quam poteſtatem aſſimilat poteſtati illi, quam rex dat præfectis, conjiciendi in carcerem, & inde dimittendi. Alibi autem idem Pater adducit hunc locum Iohan. 20 ut correſpondentem illi loco Matth. 16. &, hæc Domini verba, Iohan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt, interpretatur de omni cœleſti poteſtate, etiam illa, de qua dixit Dominus Matt. 16. Quæcunque ligaveris ſuper terram, erunt ligata in cœlis, &c. Et adhibet eandem ſimilitudinem poteſtatis conjiciendi in carcerem, & inde liberandi. *Chryſoſtomus* libro tertio, de ſacerdotio, capite quinto, ubi etiam in ſacerdotibus poteſtatem baptizandi magnis effert encomiis.

Vindicatus Cyrilli Alexandrini.

15. *Cyrilli Alexandrini* in hunc locum Evang. Iohan. capite 20. verba hæc ſunt, (*Georgio Trapezuntio* interprete;) Spiritu igitur Sancto diſcipulis dato; quorum, inquit, remiſeritis peccata, remittuntur eis; quorum verò retinueritis, retenta ſunt. Et certè ſolius veri Dei eſt, ut poſſit à peccatis homines ſolvere. Cui enim alii prævaricatores legis liberare à peccato licet, niſi legis ipſius auctori, Sic enim etiam in rebus humanis fieri conſpicimus. Quippe nemo leges regum impunè reprobat, niſi reges ipſi, in quibus prævaricationis crimen locum non habet. Prudenter enim dictum eſt; impium eſſe qui Regi dixerit, iniquè agis. Quia igitur ratione divinæ naturæ dignitatem ac poteſtatem diſcipulis Salvator largitus eſt? quia certè abſurdum non eſt, peccata remitti poſſe ab illis, qui Spiritum Sanctum in ſeipſis habeant. Nam cum ipſi remittunt aut detinent, Spiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, ut arbitror, modis: primum baptiſſimo, deinde pœnitentiâ. Nam aut credentes & vitæ ſanctimoniâ probatos homines ad baptiſmum inducunt, & indignos inde diligenter expellunt, aut Eccleſiæ filiis peccatoribus quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent: ſicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in pernicium carnis tradebat, ut ſpiritus ejus ſalvaretur, recepitque rurſus, ne majore ſubmergeretur

Iob 34.18. Eccleſ. 8.4. Prov. 16.14

1. Cor. 5. 2. Cor. 2. 7. 8.

retur

retur dolore. Hæc *Cyrillus*, in caput 20. Evang. Iohannis. ubi facit quidem mentionem pœnitentiæ, ſed publicæ, quam ſequitur abſolutio publica à ſententia excommunicationis contra peccatorem latâ in foro Eccleſiæ judiciali externo; qualia erant excõmunicatio, pœnitentia, & receptio ſeu abſolutio illius inceſtuoſi apud Corinthios. At de privato aliquo foro & juriſdictione interiore, & ſacramento pœnitentiæ iſtic adminiſtrando, quod ſit ſacramentum judiciale; de his, inquam, recentioribus commentis hominum, altum eſt apud Patres ſilentium.

Vide ſupra, lib. 12. c. 5 §. 21. & § 26.

16. Præterea hujuſmodi ſacramenti opinionem tribuere velle *Chryſoſtomo* & *Cyrillo*, eſt ſimiam prodere hiſtoriæ Eccleſiaſticæ oblivionem, neque enim credibile eſt, neſciſſe Bellarminum abrogationem officii ſacerdotis pœnitentiarii à *Nectario* prius factam eſſe, nec in uſu fuiſſe privatas confeſſiones apud Orientales temporibus *Chryſoſtomi* & *Cyrilli*: ſed vehementi ſtudio cauſæ mens adeò obnubilata caligavit in meridiana luce, ut hujus hiſtoriæ immemor *Bellarminus* Patrum illorum nominibus abuſus ſit. Neque inſtitutum illud, à *Nectario* abolitum, habitum eſt priùs in numero ſacramentorum, aut tanquam à Chriſto vel ab Apoſtolis Eccleſiæ traditum, alioquin illud non tam facile abolere potuiſſet Nectarius, contientibus Orientalibus, nec litem ei moventibus Occidentalibus. De quo prolixiùs diſſeruimus, lib. 12. hujus Operis, cap. 5.

Cyprianus. Matth 16. 18 19.

17. *Cyprianus*, lib. de unitate Eccleſiæ; Loquitur (inquit) Dominus ad Petrum, *Ego tibi dico*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quæ ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Et iterum eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit; *Paſce oves meas.* Super illum unum ædificat Eccleſiam ſuam, & illi paſcendas mandat oves ſuas. Et quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat; *Sicut miſit me Pater & ego mitto vos, Accipite Spiritum Sanctum. Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi; ſi cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifeſtaret*, &c. Ecce *Cyprianus* docet, dari his verbis, Iohan. 20. eandem poteſtatem, quæ intelligitur Matth. 16. & Iohan. 21. adeóque omnem poteſtatem clavium. Et ad hanc poteſtatem ſignificandam adducit non ſolum prima illa verba, *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, ſed etiam ſequentia, *Accipite Spiritum Sanctum. Si quibus remiſeritis peccata*, &c. qua obſervatione refellitur inanis illa disjunctio Bellarminiana, lib. 1. de Rom. Pontifice, capite duodecimo, §. *Dices ſi non ſunt.*

Iohan. 21. 16.

Ioan 20. 21. 22 23.

Athanaſ.

18. *Athanaſius*, ſerm. in illud, *Præfecit in Pagum.* Quod ſi (inquit) nondum ſoluta ſint vincula tua, tradas te ipſum diſcipulis Ieſu: adſunt enim qui ſolvunt nos, poteſtatem hanc adepti à Salvatore, quia *quodcunque ligaveritis ſuper terram, erit ligatum in cœlis, & quodcunque ſolveritis ſuper terram, erit ſolutum in cœlis.* Et rurſum, [ἐν ἄλλῳ] *Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Vbi *Athanaſius* unam eandemque poteſtatem indicat eſſe diſcipulis traditam, Matth. 18. illis verbis, *Quodcunque ligaveritis*, &c. & Iohan. 20. his verbis, *Si quorum remiſeritis peccata*, &c.

Matth. 18. 18

Ioan. 20. 23.

19. *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia contra Novatianos, diſſerens de praxi Eccleſiæ Catholicæ, peccatores excommunicantis ac Satanæ tradentis, & pœnitentes ſolventis eſſique communionem reddentis, hoc ab Eccleſia fieri imperio Chriſti, & Eccleſiam hac ejus illos ſeveritate, erga hos autem indulgentia utendo obtemperare Chriſti mandatis, oſtendit ex his Domini verbis, quæ capite ſecundo, illius libri, ad hoc ipſum demonſtrandum adducit, *accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum detinueritis, detenta erunt.*

Ambroſius

Ioan. 20. 22. 23.

20. *Theophylactus*, in cap. 16. Matth. Claves (inquit) intelligas, quæ ligant & ſolvunt, hoc eſt, delictorum vel indulgentias vel pœnas. Habent enim poteſtatem remittendi & ligandi, qui, ſicut Petrus, Epiſcopatus gratiam aſſequuti ſunt. Quamvis autem Petro ſoli dictum ſit, *Dabo tibi*: omnibus tamen & Apoſtolis conceſſæ ſunt. Quando? quum dixit; *Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur.* Etenim quum dixit; *Dabo*: futurum tempus ſignat, hoc eſt, poſt reſurrectionem. Hæc *Theophylactus.*

Theophyl.

Matt. 16. 19.

Ioan. 20 23

21. *Eutychianus* Papa Romanus, epiſt. 2. ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos; Dominus in Evangelio, poteſtatem Apoſtolorum, eorumq; ſucceſſorum annuncians, ait; *Quorum dimiſeritis peccata, dimittuntur eis: & quorum alligaveritis, alligata erunt*, id eſt, quibus Eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis & janua regni cœleſtis clauſa erit. Hæc auctor illius epiſtolæ (Tom. 1. Conciliorum) declarans intelligendam eſſe in illis Domini verbis poteſtatem excommunicandi, ſeu excludendi à communione Eccleſiæ.

Eutychian.

Ioan. 20 23. Matt. 18. 18

22. De verbis Domini ad Petrum, Iohan. 21. 15 16 17. *Paſce oves meas*, ſcribit *Ambroſius*, ea non ad ſolum Petrum pertinere, ſed etiam ad ipſum *Ambroſium*, omneſque alios Paſtores. Certè (inquit) à Domino ad beatum Petrum dicitur, *Petre, amas me?* & ille? *Tu ſcis Domine, quia amo te.* Et cum tertiò fuiſſet interrogatus, & triná reſponſione fuiſſet ſubſequutus, repetitum eſt à Domino tertiò; *Paſce oves meas.* Quas oves, & quem gregem non ſolùm tunc beatus ſuſcepit *Petrus*, ſed & cum eo nos ſuſcepimus omnes. Vnde regendæ ſacerdotibus contraduntur. Hæc *Ambroſius*, lib. de dignitate ſacerdotali, capite 2. Vide ſupra, capite 1. & lib. 15. capite 15. § 9.

Ioan. 21. 15. 16. 17. Paſce oves meas.

Sexta propoſitio.

23. *Non eſt ea aliquis poteſtate majore præditus, quàm ſit ea quæ alteri collata eſt, neque poteſtatis alteri datæ propterea auctor ſeu dator cenſendus eſt, quod ritualia vel inſtrumentalia media applicet vel exhibeat, ſine quibus ordinariè poteſtas illa non datur, vel ad quæ ordinariè datur. Sed, his non obſtantibus, utraque poteſtas, tum ordinis, tum juriſdictionis Eccleſiaſticæ exterioris, datur à Deo immediatè.*

Exegeſis. Epiſcopus ordinans preſbyterum, non eſt auctor poteſtatis ordinis, dari enim hanc poteſtatem immediatè à Deo, ut & omnem poteſtatem quæ conſecratione divinitus inſtituta confertur, docent ſcholaſtici, & hodierni etiam

etiam Pontificii. Iidemque docent poteſtatem ordinis æqualiter competere ordinato & ordinanti. ita ut preſbyter ordinatus poteſtatem ordinis preſbyteralis habeat æqualem cum ea poteſtate preſbyterali, quam habet ille qui eum ordinavit: & Epiſcopus ab Archiepiſcopo vel à Romano Pontifice conſecratus, habeat poteſtatem ordinis Epiſcopalis æqualiter cum ordinante, & æquè immediatè à Deo.

Concedunt poteſtatem Ordinis dari immediatè à Deo.

24. De poteſtate ordinis (inquit Bellarminus) certum eſt apud omnes illam æquè immediatè habere à Deo Epiſcopos, ac ipſum ſummum Pontificem. Confertur enim per quandam conſecrationem, quæ æquè operatur in uno atque in alio. Bellarm. lib. 4. de Rom. Pontifice, capite 22. Item, Ordo Epiſcopatus confertur à Deo immediatè: quia poteſtas ordinis requirit character, & gratiam, quam ſolus Deus efficere poteſt. Eodem lib. cap. ultimo. Certè poteſtas juriſdictionis requirit etiam gratiam, quam ſolus Deus efficere poteſt. Effectus ſacramenti ordinis dicitur, in Concilio Florentino, eſſe augmentum gratiæ, ut quis ſit idoneus miniſter. Hujuſmodi gratiam & augmentum gratiæ ut quis ſit idoneus miniſter in uſu clavium in foro exteriore, & ſe gerat in hac poteſtate exercenda in domo Dei, ſicut oportet, nempe diſcretionem Paſtoralem, & zelum Dei ſecundùm cognitionem, & ſinceram dilectionem proximi, & piam juſtitiam, &c. (quæ omnia ſolus Deus efficere poteſt) quicunque requiri negat cum poteſtate juriſdictionis paſtoralis in foro Eccleſiaſtico exteriore, ille hanc poteſtatem non ſeriò agnoſcit eſſe ſupernaturalem, & à ſolo Deo inſtitutam. Præterea actus poteſtatis ordinis erga indignum exercitus obtinet valorem, nam ſacerdos baptizans impium, vel ordinans manifeſtè indignum, validè baptizat, vel ordinat quoad veritatem ſacramenti baptiſmi, & veritatem ordinis; at abſolvens noxium, vel excommunicans immerentem, propter conſtantiam in profitenda Catholica veritate, vel aliam ſimilem ob cauſam, manifeſtè injuſtam, nihil agit. Quia (ut habetur in gloſſâ, extra, de ſententia excomm. cap. 40. *Per tuas.*) *ſententia continens intolerabilem errorem, nulla eſt, & non ligat.* Huc pertinet etiam dictum illud Gelaſii Papæ; *Apud Deum & ejus Eccleſiam neminem poteſt gravare iniqua ſententia: ita ergo ea ſe non abſolvi deſideret, quia ſe nullatenus perſpicit obligatum.* Cauſal. 11. quæſt. 3. can. *Cui eſt.* in qua quæſtione multa in hunc ſenſum leguntur; & Cauſ. 24. quæſt. 3. Et in Concilio Lateran. cui præſedit *Martinus* primus, canon. 18. & apud Scholaſticos Theologos, quarto ſententiarum, diſtinctione decima octava, ubi *Bonaventura* adnotat, paucioribus concedi uſum gladii excommunicationis; idque vitando periculo, quia pauci ſunt qui ſciant hoc enſe percutere: & ideo propter periculum, paucorum manibus tradi debere. Ergo magis, aut certè non minus requiritur gratia, ut quis ſit idoneus miniſter in exiecutione poteſtatis juriſdictionis exterioris, quam ut quis ſit idoneus miniſter executionis poteſtatis ordinis. Unde efficitur, utramque poteſtatem immediatè conferri à Deo. Ipſum etiam officium, ſeu dignitas & poteſtas Epiſcopalis dicitur gratia Epiſcopalis, apud *Ambroſium*, lib. de dignitate ſacerdotali, capite quinto: quia eſt ſolius Dei donum gratuitum. Quis dat (inquit) Epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio; Deus: ſed tamen per hominem dat Deus; homo imponit manus, Deus largitur gratiam: ſacerdos imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dexterâ: Epiſcopus initiat ordinem, & Deus tribuit dignitatem. Hæc *Ambroſius*, lib. de dignitate ſacerdot. capite quinto, oſtendens à ſolo Deo dari ordinem, honorem, dignitatem Epiſcopalem, quæ, ut docent ſcholaſtici, importat poteſtatem clavium in plenitudine, etiam quoad actum ligandi & ſolvendi in foro judiciali exteriore.

Idipſum oſtenditur etiam de poteſtate juriſdictionis in foro Eccleſiaſtico exteriore.

Vide lib. 11. cap. 4. affert. 8.

25. Poteſtas ſacerdotalis ac Pontificalis (inquit *Driedo*) neque eſt per adinventionem humanam facta, neque per ſolum conſenſum communitatis hominum ſuborta, ſed per Chriſtum Spiritu Sancto inſtituta, & Eccleſiæ in Apoſtolis data. Hujuſcemodi nempe poteſtatis officia, ſunt Spiritûs Sancti opera, & ſupra humanæ naturæ vires. Hæc *Iohannes Driedo*, Theologus Pontificius, & Profeſſor quondam Lovanienſis, lib. 4 de dogmatibus variis, cap. 3. part. 1. ubi legi poſſunt plura in eandem ſententiam. *Driedo.*

26. Iuſtificatio (inquit *Bellarminus*) datur quidem Pontifici à Deo, ſed hominum operâ concurrente, ut patet: quia ab hominibus habet iſte homo, qui antea non erat Papa, ut incipiat eſſe Papa. lib. 2. de Romano Pontifice, capite 30. quod etiam noſtram propoſitionem bellè armat, & confirmat.

Septima propoſitio.

27. ***Non eſt ideo homo poteſtatis auctor, quia materiam miniſtrat, vel ſubtrahit. Sed nihilominus fieri poteſt, ut Deus ſit auctor immediatus poteſtatis, quam habet quiſpiam in illam materiam.***

Exageſis. Pater aliquis dat filio ſuo uxorem, vel puellæ Pater dat eam viro in uxorem, & puella vel vidua eligit virum eique ſponte nubit, & ſic viro illi miniſtrant hanc materiam, nempe uxorem hanc, in quam jam habet poteſtatem maritalem, quam poteſtatem ſine hac aliave ſimili materiâ habere non poſſet, quam etiam, ſubtracta materiâ, amittit: & tamen hanc poteſtatem mariti erga hanc ſuam uxorem non accepit maritus ab homine, materiam miniſtrante, ſed à ſolo Deo immediatè, dum contrahitur matrimonium; ubi licet conſenſus Parentum & partium contrahentium requiratur, vinculi tamen hujus matrimonialis, quo hæ duæ perſonæ conjunguntur, & poteſtatis maritalis auctor eſt ſolus Deus, Matth. 19. 6. 1. Tim. 2. 11. 12.

28. Epiſcopus ſubtractâ per hoſtilem perſequùtionem materiâ, retinere poteſt poteſtatem juriſdictionis exterioris, quoad eſſentiam, licet eam pro tempore amittat quoad exſecutionem; materiam tamen miniſtrans vel adimens non eo eſt dator poteſtatis in illam materiam.

29. Non ſolùm poteſtas ipſa Paſtoralis; ſed etiam diſtinctio ſtationum, in quibus unicuique opus proprium incumbit, de jure divino eſt. Chriſtus dat ſervis ſuis τὸ ἐξουσίαν, poteſtatem, & unicuique opus ſuum, ᾧ ἰδίᾳ τὸ ἴδιον ἔργον αὐτοῦ. Marc. 13. 34. Apoſtoli & Apoſtolici viri ordinarunt preſbyteros in ſingulis Eccleſiis, κατ' ἐκκλησίαν, Act. 14. 23. oppidatim, κατὰ πόλιν, Tit. 1. 5. Deum tamen prædicant auctorem *Diſtinctio ſtationum.* *Marc. 13. 34. Act. 14. 23. Tit. 1. 5.*

tum

Act.20.28. tum potestatis, tum stationis, unde Apostolus Paulus monet presbyteros Ecclesiæ Ephesinæ, ut attendant sibi ipsis & toti gregi, in quo eos Spiritus Sanctus posuit Episcopos. Actor. 20. 28. Sic septem Angelorum unicuique commendatur illius Ecclesiæ cura, cui præfectus est. Apocalyps.2.& 3. Vbi clarissimè cernere est, non solum ordinem & potestatem pastoralem, esse à Deo, sed etiam distinctionis diversarum stationum in ministerio Ecclesiastico, & cujusque peculiaris muneris pastoralis auctorem esse Spiritum Sanctum. Quamvis ad assequendam potestatem & stationem pastoralem nemini fas sit se temerè ingerere, neglectis decori & ordinis regulis à Domino constitutis. Nemo sibi ipsi sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron, Hebr. 5. 4. ordinariæ autem vocationis viam posuit Dominus in electione, & ordinatione per homines; ordinatione, inquam, ad certam stationem: solus tamen ipse Dominus author est & proprie dator potestatis pastoralis erga hunc gregem peculiarem, cujus præfecturam via Ecclesiastica aliquis assequutus est.

Hebr.5.4.

Contra confusionem, & solutam ordinationem.

30. Hanc sacræ Scripturæ doctrinam sequuta Catholica antiquitas multis Conciliorum constitutionibus cavit, ne quilquam suas metas transgrederetur, & alienæ curæ se ingereret, Concil. Nicæn. œcum.1. canon. 16. Concilium Constantinopolitan. œcum. 2. can. 2. Concil. Carthaginiens. 1. canon. 10. & Concil. Carthaginiens. 2. can. 11. Concil. Carthaginiens. 3. canon. 20. & canone 21. & can. 46. Concil. Sardicens. canone 15. Concil. Arelat. 2. canone 13. Neque fierent ordinationes absolutè sine certo titulo seu stratione, *μηδένα ἁπλῶς χειροτονεῖσθαι*, sed *ἐπὶ τόπου*, Concil. Chalcedonens. œcum. 4. canon. 6. Huc etiam accommodari possunt canones, qui conditi olim sunt contra

Contra ultroneam transitionem

transitionem [*μετάβασιν*] ad aliam Ecclesiam, sponte relictâ illa Ecclesia, cujus primo curam quisque accepit. Qua de re prolixè disservimus, in Tractatu de cura & residentia pastorali.

31. Quibus canonibus consona sunt, quæ ad Orientales Episcopos Eusebianos scripsit *Iulius* hujus nominis primus Episcopus Romanus, referente *Athanasio* in sua secunda Apologia; Si igitur verè patem eundemque honorem in omnibus Episcopis censetis esse, *εἰ γὰρ ἀληθῶς ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἡγεῖσθε πάντα τὰ ἐπισκόπων* neque magnitudine civitatum (ut scribitis, *ἀπὸ μεγέθους*) de Episcopis judicaris, oportuit enim cui côcredita est parva civitas, in ea quæ credita est, permanere, & nequaquam relicta concredita, ad eam, quæ concredita non est, transvolare (*μετενεχθῆναι*.) ne eam quæ à Deo data alispernari, illam verò quæ hominum ambitu concessa est, magnificare videatur, *ἵνα τὰ ἀπὸ θεοῦ δοθέντα κατισχύσῃ, τὰ δὲ ἀνθρώπων κενοδοξίᾳ μὴ φανῇ.*) Vbi videtis, Iulium Deo tribuere auctoritatem ipsius particularis stationis, quam Episcopus aliquis per ordinationem Ecclesiasticam consecutus est; ut ad Ecclesiam solum pertineat ministerium, & solius Dei sit datio potestatis in hunc particularem gregem

Iulius Epist. Rom. epist. ad Orientales.

32. Illam autem Eusebianorum affectionem de æquali honore omnium Episcoporum, qui unvis dispariibus urbibus præsidentium, non refellit *Iulius* tanquam futilem & procacem, ut impudenter scribit Severinus Binius in suis notis in hanc epistolam, Tom.1. Conciliorum, sed recipit ut veram & ideo eam, ex eaque argumentum ducit, antiquitati Catholicæ usitatum, contra transitionem spontaneam ab una sede ad aliam. Eandem assertionem tuetur Hieronymus, epist. ad Euagrium, & alii orthodoxi Patres, ut suprà ostendimus, cap.1. hujus libri.

Æqualitas horum omnium Episcoporum.

Vide supra cap.1.

33. De translatione autem pastorum Ecclesiasticorum, quatenus ea fieri quandoque sine culpa possit, & quod oporteat verè esse *μετάθεσιν*, non autem *μετάβασιν*, docuimus in Tractatu de cura & residentia pastorali.

De translatione pastorum.

Octava propositio.

34. *Amplitudo potestatis, sive ordinis, sive jurisdictionis, vel consideratur intensivè, quoad actus illius potestatis; vel extensivè, quoad objectam materiam, in quam exercentur illi actus.*

Exegesis. Prior amplitudo est intrinseca & essentialis, altera extrinseca & accidentialis. Priore consideratione omnes illi sunt potestate pares, qui habent eandem specie potestatem, pari plenitudine quoad eosdem actus; Et sic in omnibus presbyteris porochialibus par est potestas, tam in eo cujus curæ commissæ sunt tantum ducentæ animæ, quam in eo qui curam gerit sexcentarum animarum, omnes enim actus potestatis sacerdotalis potest ille ex officio exercere in suas ducentas, quos potest iste in suas sexcentas. Atque, si forte morbo aliquo Epidemico aut alia aliqua calamitate minuatur grex ille, & supersint tantum centum, aut quinquaginta, quibus curam pastoralem impendat ille qui præsidebat sexcentis, non tamen ideo quicquam decedit potestati ejus pastorali, quoad intrinsecam & essentialem ejus amplitudinem. Sic quoad actus potestatis omnes supremi & liberi reges sunt potestate pares, licet non omnes pari numero imperent subditorum, neque patria terrarum spacia possideant; sic de magistris docentibus & regentibus paucos multosve discipulos; de patre habente pauciores, pluresve filios; de domino habente pauciores pluresve servos: utrobique par est potestas magistralis, patria, herilis. Secundùm priorem considerationem omnes Episcopi potestate ordinis & jurisdictionis pares sunt; nam eandem potestatem Episcopalem, quoad omnes actus ordinis & jurisdictionis Episcopalis, æquè plenè habet Episcopus Capoccianus erga suos quingentos subditos, ac Episcopus Parisiensis erga sua quingenta millia subditorum, (hanc inter istorum Episcoporum subditos distantiam numeri refert Scriptor historiæ Concilii Tridentini, libro sexto, ante medium.) Quo pertinet celebre illud dictum Hieronymi, epistola ad Euagrium, de æqualitate omnium Episcoporum, sive Romæ, sive Eugubii, &c. Aucto autem grege non ampliatur pastoris potestas pastoralis: sed ampliatur ejus onus & cura: & diminuto grege, levius quidem ei incumbit onus, & pauciorum cura premit, sed eandem retinet potestatem pastoralem erga oves residuas, quas antebatur erga plures.

Vide supra cap.5.

Nona propositio.

35. *Plenitudinem potestatis clavium, adeòque jurisdictionem in foro exteriore, quoad omnes actus, habent pariter omnes Episcopi; at plenitudo quoad universalitatem materiæ, quam Papistæ nonnulli falsò tribuunt Romano Pontifici in universam Ecclesiam toto orbe diffusam, nulli uni mortalium, post tempora Apostolica, competit ex officio proprio.*

Exegesis. Bonaventura, in quartum sententiarum, distinctione decimâ octavâ, quæstione tertiâ, ad 1. Solvere & ligare sunt actus clavium in foro pœnitentiali; sed in foro judiciali non sunt clavium, nisi accipiatur potestas clavium secundùm plenitudinem, secundùm quem modum dicitur esse in Episcopis. Hæc *Bonaventurà*, tribuens Episcopis plenitudinem potestatis clavium, etiam quoad jurisdictionem in foro exteriore. Eodem sensu *Thomas* ait Episcopos posse excommunicare propriâ auctoritate, in quartum sententiarum, distinctione decimâoctavâ, quæstione secundâ, articulo secundo. Et *Scotus*, ad hoc (inquit) quod sit hierarcha Ecclesiæ, id est, in principatu eminente, oportet quod habeat claves illas exteriores: & cum hoc præsupponitur quod habeat interiores. Vnde nullus ordinatur Episcopus, nisi prius in sacerdotem fuerit ordinatus. Hæc *Scotus*, in quartum sententiarum, distinct. 19. numero vigesimo Hanc jurisdictionis Episcopalis plenitudinem *Cyprianus* vocat vigorem plenum quo Episcopos agere oportet, Episcopatus vigorem, Ecclesiæ gubernandæ sublimem & divinam potestatem, qua Episcopus in Ecclesia judex vice Christi cogitatur, epistola quinquagesima quinta, (seu libro primo, epistolâ tertiâ,) ad *Cornelium*. Item cathedræ auctoritatem, Episcopatus vigorem, potestatem honoris Episcopalis, epistola sexagesima quinta, (seu libro tertio, epistola nona.) Vnde ibi & alibi passim Episcopum vocat Ecclesiæ præpositum. Et Episcopos ait in Ecclesia præsidere, libro de unitate Ecclesiæ. Et *Augustinus*, apud *Gratianum*, Corripiantur (inquit) à præpositis suis subditi correctionibus de charitate venientibus, pro culparum diversitate diversis vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium, qua pœna in Ecclesia nulla major est, potest (si Deus voluerit) in correctionem salubertimam cedere atque proficere, causa vigesimâ quartâ, quæstione tertiâ, canone *Corripiantur*. Vbi auctor glossæ infert, excommunicationem spectare tantum ad officium Episcopale. Adjecto etiam alio argumento, nempe, quia excommunicatio mucro Episcopi dicitur, causa 16. quæstione secundâ, *Visis*. Idem etiam, in alia glossa, scribit, simplicem sacerdotem habere potestatem excommunicandi, & posse excommunicare, ubi consuetudo est, ut simplex sacerdos excommunicet, in causa secunda, quæstione primâ, canone, *Nemo Episcopus*. Ex his manifestum est potestatem excommunicandi & plenitudinem potestatis clavium, secundùm receptam in scholis doctrinam, esse parem in omni Episcopo: quamvis spatiis dispares diœceses sortiantur Episcopi, neque æquali numero ovium singuli præsideant. Et ideo Granatensis, Segoviensis, & Conimbricensis, cum multis aliis Episcopis in Concilio Tridentino palàm constanterque professi sunt jurisdictionem hanc exteriorem, atque adeò potestatem excommunicandi, esse Episcopatui essentialem, & eam dari Episcopis ab ipso Christo immediatè: ut legimus in historia illius Concilii, lib. 7. & lib. 8.

Vide cap. 1 §. 18.

Vide cap. 1 §. 11.

36. Plenitudinem autem jurisdictionis Episcopalis quoad universalitatem materiæ, id est, erga omnes Christianos, nulli uni mortalium, post tempora Apostolica, jure divino competere ex officio proprio, hinc patet; quia cum omnes Episcopi inter se sint jurisdictione pares, quoad actus, seu potestatem actuum, & cum divina sit institutio ut sint distinctæ stationes, ut ostensum est; neque quisquam legatur ab Apostolis, vel ab aliquo Apostolo ordinatus Episcopus ordinarius, nisi alicujus civitatis, aut particularis Ecclesiæ, & quamvis spiritus Prophetarum subjecti sint prophetis, & rectè dixerit *Isidorus Pelusiota* libro quarto, epistolâ ducentesimâ decimâ nonâ. Episcopatum esse μὴ ἐξ ἐξουσίαν ἐξουσίας, ἀλλ' ὑπ' ἐξουσίαν λειτουργίας, non potestatem nullis reddendis rationibus obnoxiam, sed reddendis rationibus obnoxium ministerium: cum tamen nemo sit Episcopus Episcoporum, neque uni Episcopo alium Episcopum lex divina subjiciat, sed Episcopatus unus sit, cujus à singulis in solidum pars tenetur; ut docent *Cyprianus*, ejusque collegæ, & alii patres, locis superius citatis, capite primo, hujus libri: Et cum nemo, salvâ pietate & Christianæ Ecclesiæ eutaxiâ, dici possit universalis Episcopus, ut docet Gregorius, libro quarto, epistolarum ex registro, capitibus 76. 78 80. 82. 83. & libro sexto; capitibus 169. 188. 192. perspicuum est nemini competere istiusmodi jurisdictionem universalem ex officio proprio.

1. *Cor.* 14. 32. *Isidorus Pelusiota lib. 4. epist. 219.*

Vide cap. 7.

Distinctio officii propriè & officii communis.

37. Attamen ex officio communi omnes Episcopi sunt Catholicæ Ecclesiæ Episcopi. Quo pertinet illud Cypriani, epistolâ sexagesima septima, (seu libro tertio, epistolâ decima tertia,) ad Stephanum Episcopum Romanum. Nam etsi pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, colligere & fovere debemus; nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superbâ quorundam præsumtione calcari. Et paulò superius, ibidem; Iccirco etenim, frater charissime, copiosum corpus est sacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant cæteri, & quasi pastores utiles ac misericordes, oves Dominicas in gregem colligant. Hæc ibi Cyprianus. Sic Paulo Samosateno Antiochiæ Episcopo nefariam Artemonis hæresin amplexo, ὡς λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας ποιμένες, ἄλλοι ἄλλοθεν ἐκ δὴ λυμεῶνα καὶ τοῦ Χριστοῦ ποίμνης σωτῆρα, σύροντες δὴ τὸν ἀντίχριστον ἐπιδιώκοντες, cæteri Ecclesiarum pastores, alius aliunde, tanquam contra pestem ac perniciem gregis Christi, omnes Antiochiam celeriter proficiscentes, in unum convenerunt, eoque damnato, alium, nempe Domnum, constituerunt Antiochiæ Episcopum, quem, in sua epistola ad alios Episcopos, ajunt se, abdicato Paulo, alium pro eo Catholicæ Ecclesiæ constituisse Episcopum,

Episcopus Catholicæ Ecclesiæ

ἵνα τὸν

ἐπιχειρεῖ αὐτῇ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καταξιοῦσθαι ἐπίσκοπον. ut refert Eusebius lib. 7. hist. Eccles. κεφαλ. ιζ'. & κεφ. κη'. & κεφ. ο'. & κεφ. λ. Quo sensu cujuscunque civitatis Episcopum orthodoxum magna prima Nicæna Synodus ornat elogio τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου. can. 8. & can. 19. sic etiam de presbytero orthodoxo loquitur, vocans Catholicæ Ecclesiæ presbyterum, can. 8. Et hoc sensu in Concilio Martini primi, Martinus Papa Romanus passim indigitatur Episcopus S. Dei Ecclesiæ Catholicæ atque Apostolicæ urbis Romæ. Et in epistola illius Synodi ad omnes Christi fideles, sic mentio sanctarum Dei Catholicarum Ecclesiarum.

Catholica Ecclesia presbyter.

38. Nemo tamen unus Episcopus habet in universam Ecclesiam authoritatem singularem, vel jurisdictionem pastoralem, sed (ut monet *Cyprianus*) singulis pastoribus portio gregis adscripta est, quam regat unusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus. Cyprianus, epist. 55. (seu lib. 1. epist. 3.) ad Cornelium Episcopum Romanum.

Singulis pastoribus portio, non à Papa, sed à Christo.

39. Non solùm Episcopus Romanus alios Episcopos fratres, sed etiam illum alii Episcopi fratrem vocant & collegam suum. Sic Cyprianus in omnibus epistolis suis quas ad Episcopos Romanos scripsit. Cyprianus Cornelio fratri salutem, epist. 55. Cyprianus cum collegis Lucio fratri salutem, epist. 58. Cyprianus & cæteri Stephano fratri salutem, epist. 72. & sic passim. Et in corpore cujusque epistolæ, una constans compellatio est, frater charissime. Et ad Antonianum scribens de Cornelio Episcopo Rom. ait; Cum Cornelio coëpiscopo nostro. Item; Ad Cornelium collegam nostrum. Cypr. epist. 52. (seu lib. 4 epist. 2.) Ambrosius ejusque collegæ, epistolæ suæ ad Syricium Papam Romanum, hunc præfectum titulum; Domino dilectissimo fratri Syricio Papæ, Ambrosius Episcopus, Bassianus & cæteri Episcopi. Et in corpore epistolæ; sic eum compellant; domine frater, nobis dilectissime. Eamque epistolam sic leguntur; Incolumem te & florentissimum Deus noster tueatur omnipotens, domine dilectissime frater, lib. 1. epistolarum Ambrosii, epistolâ 7. Aurelius Episcopus Carthaginensis ejusque collegæ Africani in Concilio Carthaginensi tertio, capitulo 48. Eundem Syricium & Ambrosii successorem Simplicianum vocant fratres & consacerdotes suos.

Omnes Episcopi fratres & collegæ.

40. Quod autem confessores illi Romani, relicto schismatico pseudoepiscopo *Novatiano*, ad *Cornelium* unum verum Rom. Ecclesiæ tunc temporis Episcopum revertentes, dicunt, se scire Cornelium Episcopum sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ, electum à Deo omnipotente & Christo Domino nostro; & se errorem suum confiteri, quod perfidiâ & loquacitate captiosâ circumventi communicationem quondam cum schismatico & hæretico homine habuerint; se non ignorare, *unum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere.* ut refert Cornelius epistolâ ad Cyprianum, quæ in epistolis Cypriani ponitur epistolâ 46. seu lib. 3. epistolâ 11. & repetitur à Binio, Tomo primo Conciliorum. Hoc neutiquam favet errori eorum qui hodie monarchicam tribuunt potestatem Papæ Romano in universam Ecclesiam. Et plane ineptè atque in verecundè errori isti patrocinium hinc aucupantur, *Pamelius* in hanc epistolam, & *Binius* in epistolam Cornelii ad Fabium Antiochen. Tomo primo Concil. Non enim aliud dicere intendunt illi confessores, nisi hanc esse legem Catholicæ Ecclesiæ, ut in una civitate non sit nisi unus Episcopus. Veteres, phrasi seculis illis familiari, Ecclesiam quamliber particularem orthodoxam vocabant Ecclesiam Catholicam, ejusque Episcopum indigitabant Catholicæ Ecclesiæ Episcopum, ut exempla superius allata & alia multa declarant.

Refutatur Pamelii & Binii argumentatio.

Quo sensu dixerint veteres, unum Episcopum in Ecclesia Catholica esse debere.

Vide cap. 7. §. 24.

Supra § 371

41. Neque excludere volunt Confessores illimam multitudinem Episcoporum ab Ecclesia universali, sed tantummodo à particulari Ecclesia cujusque diœceseos. Agnoscentes scilicet atque intelligentes, (ut rem explicat *Cyprianus*, contra illud ipsum schisma differens) esse non posse uno in loco, aut multos pastores, aut plures greges, libro de unitate Ecclesiæ. Atque Episcopo semel facto, & collegarum ac plebis testimonio & judicio comprobato, alium constitui nullo modo posse, epistolâ quadragesimâ primâ, (seu libro secundo, epistolâ undecimâ,) ubi etiam scribit, quosdam à *Novatiani* missos Carthaginem, ibi quoque Catholicæ Ecclesiæ corpus unum scindere ac laniare conatos esse. Et de eodem scribens ad *Antonianum*; Quod verò (inquit) ad *Novatiani* personam pertinet, frater charissime, qui nec fraternam charitatẽ, nec Ecclesiasticam unitatem tenuit, etiam quod prius fuerat amisit. Nisi si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesiâ à sedecim coëpiscopis facto, adulter, atq; extraneus Episcopus fieri à detestoribus per ambitiũ nititur: & cum sit à Christo una Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa, item Episcopatus unus Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus, ille post Dei traditionem, & post connexã & ubique conjunctam Catholicæ Ecclesiç unitatem, humanam conetur Ecclesiam facere, & per plurimas civitates novos Apostolos suos mittat, ut quædã recentia institutionis suç fundamenta constituat: cumque jampridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in prælusta probati, in persecutione proscripti; ille super eos creare alios pseudoepiscopos audeat. epist. 52. (seu lib. 4 epist. 2.) ad *Antonianum*. Et in eandem sententiã alibi scribens de seipso *Cyprianus* ait; Inde enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui unus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur. &c. epist. 69. (seu lib. 4. epist. 10.) ad *Florentium Pupianum*.

42. *Cornelius* Episcopus Romanus, epistolâ ad *Fabium* Episcopum Antiochenum, scribens de eorundem confessorum reditu à *Novatiano* ad Ecclesiam; & Novatiani errorem atq; audaciam, Episcopatum, sedente Cornelio, inutiliter prensantis, exaggerans; Illum igitur (inquit) Evangelii patronum [Novatianum] præteriit, unum solum Episcopum oportere esse in Catholica Ecclesia, in qua non ignorabat (quomodo enim poterat?) presbyteros esse quadraginta sex, [ἐν ᾗ ἐπίστασθαι δεῖ εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ τὸν ἱερέα, πεῖσαι τὸ πρεσβυτέριον ἐν πρεσβυτέροις ἑξ,] diaconos septem, subdiaconos septem, acoluthos quadraginta duos, exorcistas autẽ & lectores una cum ostiariis quinquaginta duos, viduas cum aliis personis afflictis plus quam mille & quingentas. Hæc *Cornelius* epistolâ ad *Fabium*, referente *Eusebio*, libro sexto, hist. Ecclesiast. κεφαλ. μη'. ubi habes perspicuam

Digitized by Google

expositionem illorum verborum, quibus usi sunt Confessores illi ad Cornelium, dicentes se non ignorare *unum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere*. Nempe in ea Ecclesia Catholica, quæ Romæ erat. Et sic de aliarum urbium Ecclesiis catholicis. Et eodem sensu eandem assertionem repetit *Cornelius*, epist. ad *Fabium*. Profectò lippum & planè hebetem esse oportet, aut nimis præcipitem, quicunque seriò putat hic intelligendam esse universalem toto orbe diffusam Ecclesiam, & in ea solum unum Episcopum esse debere. Quis enim non perspicit eam hic intelligi Ecclesiam Catholicam, in qua fuerunt presbyteri 46. & aliorum ille numerus à Cornelio commemoratus? Sensus igitur est, in unius civitatis catholica Ecclesiâ unum esse debere Episcopum.

43. Hac etiam ratione moti Nicæni Patres, de Episcopis Novatianorum venientibus ad Ecclesiam catholicam decreverunt, ut ubicunque ipsi soli reperirentur, permanerent in eodem habitu, seu ordine; ubi autem exsisteret Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, honor Episcopi maneret penes Catholicæ Ecclesiæ Episcopum (nisi ei placeret nominis honorem alteri communicare) & ipse alteri provideret locum vel chorepiscopi vel presbyteri, ut in clero prorsus esse videatur: ne in una civitate duo sint Episcopi, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν. Concil. Nicæn. 1. œcumen. can. 8.

44. Hoc etiam argumento usum esse *Iohannem Chrysostomum*, Episcopum Constantinopolitanum, contra *Sisinnium* Novatianorum in ea urbe Episcopum, ὅτι οὐ δύναται ἡ πόλις δύο ἐπισκόπους ἔχειν, refert *Socrates*, lib. 6. hist. Eccles. κεφαλ. κϛ.

45. *Pacianus* Barcelonensis Episcopus, epist. 3. ad *Sympronianum*, de injusta *Novatiani* ordinatione ait; Ille, recedente jam Romæ Episcopo, adversùm fas sacerdotii singularis, alterius Episcopi sibi nomen assumit. Hæc *Pacianus* [Tom. 3. Bibl. Patr. edit 4.]

46. Atque ita demonstratum est, plenitudinem jurisdictionis Episcopalis, quoad omnes actus in foro exteriore, adeóque quoad actum etiam excommunicationis, dari omnibus Episcopis immediatè à Christo, non autem à Papa Romano; plenitudinem autem jurisdictionis Episcopalis, quoad universalitatem materiæ, id est, erga omnes Christianos, nulli uni mortalium, post tempora Apostolica, jure divino competere ex officio proprio. Adeóque Papicolas illos, qui hanc potestatem Romano Pontifici autumant à Christo datam esse, miserè decipi. Quem errorem doctor subtilis animadvertens, non ausus est apertè reprehendere, sed eum veluti digito indicasse contentus, aliis discutiendum ac refellendum reliquit. Oporteret (inquit) quærere, unde primo à principio Ecclesiæ habuit quilibet talis, qui modo communiter excommunicat in Ecclesia, auctoritatem super omnes Christianos, ut tenerentur sibi obedire, cavendo istum excommunicatum ab eo, propter ejus præceptum ut ejus. Et tunc quomodo fuissent auctoritates inferiorum limitatiores, quantum ad numerum subditorum, saltem quantum ad istius præcepti observantiam. Et quare non ita istorum, sicut & aliorum? Quærat qui vult: Hæc Scotus, in 4. sent. dist. 19. quæst. unica, num. 17. Vide hujus libri caput septimum, ubi de Papæ Romani universali Episcopatu plura invenies.

CAPVT QVARTVM.

Ostenditur, successionis disparis assertores frustra quærere perfugium in distinctione ordinis & jurisdictionis.

Iesuitarum doctrina de Monarchia Papa Romani.

FAtentur Iesuitæ, Episcopos omnes pares esse ratione ordinis: dicunt autem, non esse pares ratione jurisdictionis. Et concedunt, Romanum Pontificem non habere dignitatem vel ordinationem Episcopali majorem; asserunt tamen, eum habere Episcopalem jurisdictionem (illam exteriorem in foro causæ) amplissimam, ita ut omnibus præsit, nulli subjectus sit: solúsque immediatè à Christo accipiat jurisdictionem Episcopalem; cæteri autem Episcopi eam accipiant non à Christo nisi mediatè, immediatè autem à Romano Pontifice, ut universalis Ecclesiæ monarcha de jure divino. Ita *Vide cap. 7.* *Lainesius*, Iesuitarum Generalis, in sua diatriba, quam de hoc argumento habuit coram Patribus Concilii Tridentini, anno Domini 1562. die 20. Octobris, cujus dissertationis summa capita recenset scriptor historiæ illius Concilii, lib. 7. ubi etiam scribit, alios ejusdem societatis Thologos consilia sua & auxilia ad staturninandam hanc doctrinam contulisse. Eandem doctrinam repetit & sequitur, ac tueri conatur Bellarminus, lib. 2. de Rom. Pontifice, cap. 27. & lib. 4. ejusdem operis, capitibus 22. & 24. & 25.

Oppositam sententiam tenent multi celebres doctores Romanenses.

2. Oppositam sententiam (referente Bellarmino lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 22.) tenent duo celebres Theologi Pontificii, *Franciscus Victoria*, in relect. 2. de potestate Ecclesiæ, quæst. 2. & *Alphonsus à Castro*, libro secundo, capite vigesimo quarto, de justa hæreticorum punitione. Vbi docent, tum Apostolos, tum cæteros Episcopos immediatè à Deo accepisse & accipere jurisdictionem. (nempe hanc exteriorem, de qua agitur.) His adjunge ex historia Concilii Tridentini, libro septimo, *Antonium de monte Alcino*, Theologum Franciscanum; *Michaëlem Oroncuspem*, Theologum Pompejopolitanum, *Iohannem Fonsecam*, Theologum Granatensem; *Iohannem Grossetum*, Theologum Dominicanum; & *Petrum Soto*, ejusdem ordinis Theologum; & Hispanicæ aliarumque gentium in illo Concilio Episcopos quinquaginta novem; ante adventum Episcoporum Gallorum, qui numerum auxerunt, id ipsum tenentes; Vetere & recepto apud Gallos axiomate, quod Concilium sit supra Papam, habentibus scilicet Episcopis jurisdictionalem potestatem immediatè à Christo, non autem à Papa, aut dependenter ab illo. Hoc etiam argumento, Tridenti, cum aliis usus est *Georgius Sincerus*, Minorita, Episcopus Segnensis: Concilium habet authoritatem jurisdictionalem immediatè à Deo; ideo necesse est, singulos Episcopos, ex quibus constat Concilium, habere authoritatem jurisdictionalem immediatè

diatè à Deo; alioqui dici non poſſet, quod Synodus eam habet immediatè à Deo, ſed tantum immediatè ab homine, nempe Romano Pontifice, quod ut abſurdum rejicit; ut refert *Paulus*, ſcriptor hiſtoriæ Concilii Tridentini, lib. 7.

Et Concilia veterum. Chalced. Conſtantinopol. African. Francofurt.

3. Eadem mens omnium eorum qui ſentiunt, Concilium eſſe ſupra Papam Romanum, & authoritatem à Deo immediatè habere procedendi juriſdictionaliter, etiam contradicente vel invito Papa Romano; vel etiam ipſum Papam judicandi. In qua ſententia fuerunt ſexcenti illi & triginta Epiſcopi in magno Chalcedonenſi œcumenico Concilio, qui Epiſcopum Conſtantinopolitanum Alexandrino præpoſuerunt, & æquarunt Romano, fruſtra reclamante *Leone*, Romæ Epiſcopo. Et illi centum ſexaginta quinque Epiſcopi, qui celebrarunt Concilium quintum œcumenicum, anno Domini 553. *Vigilio* Papa Romano fruſtra contradicente. Et illi ducenti ſeptemdecim Patres Africani, qui Pontificibus Romanis ſe oppoſuerunt in cauſa *Apiarii*, & canonem condiderunt contra appellationes ad tranſmarina, in Concilio Africano, can. 92. anno Domini 423. in quibus fuit beatus *Auguſtinus*. Item illi trecenti Epiſcopi, qui adorationem imaginum damnarunt, & Synodum Nicænam ſecundam exploſerunt, in Concilio Francofurtenſi, anno Domini 794. renitente inceſſum *Adriano* primo, Papa Romano.

Et Concilia quædam particularia.

4. In eadem ſententiâ fuerunt illi Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Abbates, cum copioſa illa multitudine magiſtrorum in Theologia ſacra, atque utriuſque juris Doctorum, qui omnes in generali Concilio Piſano *Gregorium* 12. (quem legitimis Pontificibus accenſent hodie Romanenſes) invitum deponendum cenſuerunt: quod etiam decreto illius Concilii effectum eſt, ſeſſione decimâ quartâ, anno Domini 1409. Interfuiſſe huic Concilio Cardinales 23. Patriarchas tres, Archiepiſcopos & Epiſcopos 30. Monaſteriorum præfectos 280. Et Theologos & legatos principum Europæ. Refert ex Azorio Binius in notis in hoc Concilium. Magiſtrorum autem in Theologia ſacra, atque utriuſque juris Doctorum fuiſſe copioſam multitudinem, omneſque in hanc ſententiam unanimiter concordaſſe, teſtantur acta ipſius Concilii Piſani, ſeſſione decimâ quartâ, in ſententia definitivâ contra memoratum *Gregorium*, & ſimul contra antipapam *Benedictum* 13. Eadem mens Concilii Conſtantienſis, quod anno Domini 1414. celebrari cœpit Conſtantiæ, quò ex univerſo orbe Chriſtiano infinita multitudo confluxit, inquit *Onuphrius* in appendice ad vitam *Iohannis* 24. à *Platina* ſcriptam. Bellarminus ait, hoc Concilium Conſtantienſe fuiſſe Patrum fere mille, ex quibus Epiſcopi amplius 300. libro primo, de Conciliis, capite ſeptimo. Hoc Concilium ratam habuit Concilii Piſani ſententiam. Decernens etiam ac declarans, Concilium generale univerſalem Eccleſiam repræſentare, & poteſtatem à Chriſto immediatè habere; & Papam teneri obedire Concilio, in eis quæ pertinent ad fidem, & exſtirpationem ſchiſmatis, & reformationem Eccleſiæ: atque ſi Papa mandatis, ſtatutis, ſeu ordinationibus, aut præceptis cujuſcunque Concilii generalis legitimè congregati, ſuper præmiſſis, ſeu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contemſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubjiciendum, & debitè puniendum eſſe. Omneſque cenſuras Eccleſiaſticas, quas invito Concilio Papa fulminaverit, decernit irritas eſſe & inanes. Seſſione quartâ, & ſeſſione quintâ, & ſeſſione quadrageſimâ quintâ. Papam autem *Iohannem* 23. etiam invitum ab omni adminiſtratione Papali ſuſpendunt, & contra eum decernunt procedi debere, ad finem ejiciendi eum à Papatu, ſeſſione decimâ, anno Domini 1415. Et à Concilio electus Papa *Martinus* quintus profitetur, ſe omnia & ſingula determinata, concluſa & decreta in materiis fidei per præſens Conſtantienſe Concilium, concilia.iter, tenere, & inviolabiliter obſervare velle, & nunquam contraire quoquo modo. Seſſione quadrageſimâ quintâ, ſeu ultimâ, Concilii Conſtantienſis, anno Domini 1417. Vnde liquidò patet, eum adhærere ſententiæ Concilii de Concilii poteſtate. Quam etiam diſertè tradit tenendam omnibus, in bulla damnationis errorum *Iohannis Wiclef*, & *Iohannis Huſſ*, in interrogationibus qui articulorum enumerationi ſubjiciuntur. Quæ bulla exſtat ſub finem Actorum Concilii Conſtantienſis. Eſt autem hæc doctrina in materia fidei, pertinens ad articulum de Eccleſia. Eandem doctrinam, de Concilii poteſtate, tenendam decernit Generalis Synodus Baſilienſis, ſeſſione 2. & ſeſſione 3. & ſeſſione 8. anno Domini 1432. & ſeſſione 11. anno Domini 1433. & poſtea etiam in toto proceſſu contra *Eugenium* quartum, Papam Romanum. Et in decreto ſuſpenſionis ejuſdem *Eugenii* ab adminiſtratione Papatus, ſeſſione trigeſimâ primâ, anno Domini 1439. ac in ſententia depoſitionis à Papatu contra eundem latâ, ſeſſione trigeſimâ quartâ, eodem anno. Atque hanc docent eſſe veritatem catholicæ fidei, cui pertinaciter repugnans cenſendus hæreticus, ſeſſione trigeſimâ tertiâ. Vbi reperitis decretis illis de Concilii poteſtate; Et licet (inquiunt) has eſſe veritates fidei Catholicæ, ſatis conſtet ex plurib. declarationibus præcedentibus, tam in præfato Conſtantienſi Concilio, quam in hoc Baſileenſi factis, ad majorem tamen ſoliditatem & firmitatem omnium Catholicorum in unanimi profeſſione veritatum ipſarum, hæc ſancta Synodus definit, declarat, prout ſequitur: Veritas de poteſtate Concilii generalis univerſalem Eccleſiam repræſentantis, ſupra Papam & quemlibet alterum, declarata per Conſtantienſe & hoc Baſileenſe generalia Concilia, eſt veritas fidei Catholicæ. Veritas hæc; quod Papa Concilium generale univerſalem Eccleſiam repræſentans, actu legitimè congregatum, ſuper declaratis in præfata veritate, aut aliquo eorum, ſine ejus conſenſu nullatenus authoritativè poteſt diſſolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, eſt veritas fidei catholicæ. Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans, eſt cenſendus hæreticus. Datum in ſeſſione noſtra publicâ, in majori Eccleſia Baſileenſi ſolenniter celebratâ, 13. Calendas Iunii. anno à nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo nono. Hoc decretum ſuum rurſus commendant, oppoſitoſque errores rejiciunt, eodem anno, in decreto quinque Concluſionum, quod legitur poſt acta ſeſſionis ultimæ Concilii Baſileenſis.

Pisanum.

Constantiense.

Basilienſe.

5. Hic ſeſe addenſent acies Cardinalium, & Epiſcoporum, & Theologorum, & Canoniſtarum, multarumque celebertimarum Academiarum, hinc doctrinam unanimiter tuentium. Accedunt gloſſatores, in 40. diſt. *Si Papa.* & cauſ. 1. qu. 1. can. *Quod quidam.* Et de renunciatione. in Sexto, cap. 1. in deſcriptione caſus, §. *Nota inſuper.* Concilium eſſe ſupra Pontificem Romanum, aſſerunt (i quit Bellarminus, lib. 2. de Conciliis, cap. 14.) Cardinalis Cameracenſis, Iohannes Gerſon, Iacobus Almainus, & alii nonnulli, in ſuis tractatibus de poteſtate Eccleſiæ. Item Nicolaus Cuſanus, in tractatu de Concordantia canonica, lib. 2. cap. ultimo. Panormitanus, in cap. *Significaſti.* Extra, de electione. Et ibidem magiſter ejus Cardinalis Florentinus. Item Abulenſis, in cap. 18. Matthæi, quæſt. 108. & in defenſorio trium Concluſionum. & quidam alii. Hæc ille. ac dicere potuit ac debuit & multos, imò plurimos alios, & in his *Alexandrum* quintum, à Concilio Piſano, & *Martinum* quintum à Conſtantienſi Concilio electos & conſtitutos Romanos Pontifices ita ſentire: & hanc fuiſſe ſententiam communem Chriſtiani orbis; ante *Eugenium* Papam hujus nominis quartum, contra cujus errores & apertam (ut vocant) rebellionem, Patres Baſileenſes definiverunt ac declararunt hanc veritatem de poteſtate Concilii generalis ſupra Papam, (Concilii, inquam, ſine Papa) eſſe veritatem fidei Catholicæ. Cui etiam veritati adhæſit *Felix* Papa quintus, ab eodem Concilio electus. *Aperta rebellio.* *In decreto quinque concluſionum.*

6. Non ſoli igitur *Franciſcus Victoria* & *Alphonſus à Caſtro*, ſed numeroſa Paſtorum ac Doctorum agmina, ipſique Romani Pontifices, cum Conciliis generalibus, hanc tuentur ſententiam, quod Epiſcopi non à Papa Romano, ſed immediatè à Chriſto accipiant poteſtatem juriſdictionis Epiſcopalis. Vnde efficitur, omnes Epiſcopos eſſe æquales hac poteſtate, ſicut ſunt æquales poteſtate ordinis. Et Epiſcopo Romano parem eſſe, de jure divino, quemlibet alium verum Epiſcopum, quoad utramque hanc, atque adeò quoad omnem poteſtatem Epiſcopalem. Quam ſententiam comprobant etiam ſequentia hæc argumenta, quæ proximo capite exhibentur.

CAPVT QVINTVM.

Novem argumenta, quibus evincitur, Papæ Romano quemlibet alium verum Epiſcopum, parem eſſe ratione juriſdictionis Epiſcopalis, quæ exercetur in foro exteriori.

1. Argumentum. POteſtatem Epiſcopatui eſſentialem habent æqualiter & æquè immediatè à Chriſto omnes Epiſcopi, at poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis, in foro exteriori, eſt poteſtas Epiſcopatui eſſentialis. Ergo. Minor patet ex cap. 3. propoſitione 8. & propoſitione 9. Maior eſt extra controverſiam: & ei confirmandæ ſervit exegeſis propoſitionis ſextæ, cap. 3. & propoſitionis octavæ, ibidem.

2. Argumentum. 2. Poteſtas, quæ datur per conſecrationem, ſive in ordinatione, vel ad ordinationem, ex inſtitutione divinâ, ea omnibus ordinatione vâ ordinatis datur æqualiter & æquè immediatè à Deo: at poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis datur per conſecrationem, &c. ergo. Majorem concedit *Bellarminus*, lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 22. & communiter tenetur. Minor probata eſt cap. 3. propoſitione 6. & propoſitione 9. Eandem confirmant verba *Alenſis* part. 4. quæſt. 20. & quæſt. 21. & *Bonaventuræ*, in 4. ſentent. diſtinct. 18 part 2. quæſt. 3. ſuperius recitata, cap. 2. Accedit author gloſſæ, qui inde colligit valere hæretici ſententiam, & ligationem & ſolutionem, quod vim ligandi, judicandi, atque ſolvendi à tempore conſecrationis acceperit, cauſ. 1. quæſt. 1. can. *Quod quidam.* Fatetur etiam Bellarminus, Papam Romanum non habere dignitatem vel ordinationem Epiſcopali majorem, lib 2. de Rom. Pontifice, cap. 27. §. *Reſpondeo primum.* Neque concedent, opinor, Papam Romanum accipere poteſtatem juriſdictionis Epiſcopalis ab aliquo mortali homine, aut cœtu ſuperiore, ſed immediatè à Chriſto; hominum tamen operâ concurrente, ut monet Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 30. Cum igitur juriſdictionis Epiſcopalis poteſtas Epiſcopo Romano detur per conſecrationem Epiſcopalem, quæ omnibus Epiſcopis communis eſt; palàm eſt eandem poteſtatem dari omnibus Epiſcopis per conſecrationem Epiſcopalem. *Si* autem tranſlatio de una ſede ad aliam fiat, non datur nova poteſtas; ſed tantummodo fit mutatio quoad materiam: manet autem eadem poteſtas, accepta ſemel per conſecrationem. *De tranſlatione.*

De ſententia ab hæretico pronunciata, vide ſupra, lib. 11. cap. 4. aſſert. 7.

3. *Dionyſius*, lib. do Eccleſ. Hierarchia, cap. 5. dicit, Epiſcoporum Hierarchiam immediatè terminari in Ieſum: ergo Epiſcopi omnem ſuam poteſtatem Epiſcopalem accipiunt immediatè à Domino Ieſu Chriſto. *3. Argumentum.*

Bellarmini reſponſio. 4. Ad hoc argumentum reſpondet *Bellarminus* (libro quarto de Romano Pontifice cap. ultimo.) Dionyſium loqui de ordine Epiſcoporum non de juriſdictione. At hæc inverecunda *Eiuſdem refutatio.* eſt, non tam reſponſio, quàm petitio illius de quo quæritur. Certè ſimpliciter, abſque ulla reſervatione, loquitur *Dionyſius*: pollicitus, initio illius cap tis, ſe expoſiturum αὐτὰς τὰς ἱερατικὰς τάξεις τε καὶ ἀναπληρώσεις, διωρίσμενα τε αὐτῶν καὶ τελειώσεις, &c. Quin ipſe alibi *Bellarminus* hoc ipſo *Dionyſii* teſtimonio probat, Epiſcopos eſſe preſbyteris majores, quantum ad poteſtatem juriſdictionis, lib. de Clericis, capite decimo quarto. Eadem mens *Ignatii*, epiſt. ad Trallenſes, verbis ſuprà recitatis, capite primo, §. nono. Ideo in aliis etiam ſuis epiſtolis Ignatius Epiſcopum collocat primum in omni Eccleſiaſtica etiam juriſdictionali poteſtate & regimine: hortatur Magneſios, ut omnia ſtudeant agere ἐν ὁμονοίᾳ Θεοῦ, in unanimitate Dei, Epiſcopo præſidente loco Dei [προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεοῦ,] & preſbyteris, loco ſynedrii Apoſtolorum. Et Phyladelphenſes monet, ut ſine Epiſcopo nihil faciant: id eſt, nihil eorum, quæ ad Eccleſiam ſpectant, ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου εἰς πᾶν ἐκκλησίαν, ut loquitur epiſtolâ ad Smyrnenſes. Eodem etiam ſenſu *Cyprianus* Epiſcopum cujuſcunque Eccleſiæ vocat judicem vice Chriſti, & in eo numero *Cornelium* & ſe ipſum ponit. Epiſtolâ quinquageſimâ quintâ.

(ſeu

(ſeu libro 1. epiſtola 3.) ad *Cornelium* Epiſcopum Romanum. Et poſtea etiam in eadem epiſtolâ, apertè tribuit ſingulis Epiſcopis ſummam ſub Chriſto auctoritatem ac poteſtatem juriſdictionalem regendi & gubernandi portionem gregis ſibi commiſſam. Sic etiam epiſt. 67. (ſeu lib. 3. epiſt. 13.) & lib. de unitate Eccleſiæ, & alibi. quam doctrinam conſtanter retinuerunt Patres Africani tempore *Aurelii* & *Auguſtini*; ut patet ex eorum decretis & rebus geſtis in cauſa *Apiarii*, & contra appellationes ad tranſmarina.

Vide ſupra cap. 3. §. 37.

5. Qui pares ſunt poteſtate ordinis Epiſcopalis, ſi pares ſunt poteſtate juriſdictionis Epiſcopalis, (pares, inquam, quoad eſſentiam poteſtatis :) at omnes Epiſcopi ſunt pares poteſtate ordinis Epiſcopalis : ergo. Minorem propoſitionem concedunt adverſarii. Major ideò certa eſt, quia ordo Epiſcopalis juriſdictionem Epiſcopalem importat, eſtque hic ordo intrinſecè juriſdictionalis : id quod prolixè illuſtravimus, & confirmavimus, in Irenico, lib. 2. cap. 11. in Exegeſi propoſitionis 13. pag. 190. 191. & aliquot ſequentibus. Præterea ex argumento primo eluceſcit veritas hujus propoſitionis.

Quartum argumentum.

6. Qui poteſtate clavium regni cœlorum Petro promiſſarum Matth. 16. pares ſunt; ii poteſtate juriſdictionis Epiſcopalis pares ſunt : at omnes Epiſcopi poteſtate harum clavium pares ſunt : ergo. Majorem concedunt adverſarij: docent enim omnem Eccleſiaſticam poteſtatem, etiam juriſdictionalem ſummam, contineri poteſtate harum clavium. *Bellarm.* & *Greſſer.* lib. 1. de Romano Pontifice, capitibus 12. & 13. Omnes autem Epiſcopos eſſe pares poteſtate harum clavium (quod aſſeritur in minore) docet *Cyprianus*, lib. de unitate Eccleſiæ, & in præfatione Concilii Carthag. & epiſt. 67. & aliis locis ſuperiùs citatis. Et Concilium Nicæn. can. 5. cujus canonis authoritate ac tenore obligari etiam Epiſcopum Romanum monent Patres Africani (in quibus erat *Auguſtinus*) epiſt. ad *Cœleſtinum* Epiſcopum Romanum, quam ſcripſerunt ſuper cauſa Apiarii. quæ exſtat Tom. 1. Concil. edit. Bin. Pariſ. pag. 928. Eandem minorem confirmant ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt capite 3. propoſ. 5. & propoſ. 8. & propoſ. 9.

Quintum argumentum.

7. Apoſtoli acceperunt à Chriſto immediatè ſuam auctoritatem (id quod cum *Cajetano*, & *Dominico à Soto*, & aliis, docet etiam *Bellarminus*, lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 23.) Ergo Epiſcopi accipiunt etiam à Chriſto immediatè ſuam juriſdictionem, non autem à Papa Romano, ſed æquè immediatè à Chriſto, ac ſuam accipit vel olim accepit juriſdictionem à Chriſto Epiſcopus Romanus. Ratio ſequelæ hæc eſt; Succeſſor ab eo habet ſuam juriſdictionem, à quo habuit prædeceſſor, alioqui non verè ſuccedit, ſed inſtituitur alio ordine: Epiſcopi autem Apoſtolis ſuccedunt, ſicut Pontifex Romanus Petro. Vnde *Auguſtinus* in Pſal. 44. exponens illa verba, *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii*, Patres, inquit, miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filii nati ſunt, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hinc etiam Concilium Florentinum, in inſtructione Armenorum, & Concilium Trideutinum, ſeſſione vigeſimâ tertiâ, capite quarto, Epiſcopos in Apoſtolorum locum ſucceſſiſſe docent.

Sextum argumentum.

Pſal. 44. (ſeu 45) 17.

8. Ad hoc argumentum reſpondet *Bellarminus* (lib. 4. de Rom. Pontifice cap. 25. ſeu ultimo) Papam quidem Romanum propriè ſuccedere Petro, non ut Apoſtolo, ſed ut paſtori ordinario; & ideo ab illo habere Romanum Pontificem juriſdictionem, à quo habuit Petrus: Epiſcopos autem non ſuccedere propriè Apoſtolis, eò modo quo unus Epiſcopus alteri, & unus rex alteri : Apoſtolos enim non fuiſſe ordinarios, ſed extraordinarios, & quaſi delegatos paſtores, quibus non ſucceditur.

Bellarmini reſponſio.

9. At nuperum iſtud commentum abundè refutavimus ſupra; & oſtendimus, I. Apoſtolicam poteſtatem eſſe ſummam, qua nulla unquam ſub Chriſto fuit major aut ſublimior in Eccleſia Chriſtiana. II. In Apoſtolica comprehendi omnem inferiorum ordinum etiam ordinariorum poteſtatem. III. Hanc ampliſſimam poteſtatem Apoſtolicam omnibus Apoſtolis fuiſſe communem, pari conſortio honoris & poteſtatis. IV. Quod in Apoſtolico munere fuit ordinarium, illud ad eorum ſucceſſores, dominicâ diſpoſitione, per ordinationem legitimam eſſe tranſmiſſum: & æquè propriè ſucceſſum eſſe reliquis Apoſtolis, ac *Petro*.

Rivſdem rei futatio. lib. 15. cap. 4.

Supra cap. 2.

10. Habemus (inquit *Irenæus*) annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & ſucceſſores eorum uſque ad nos; qui bus etiam ipſas Eccleſias committebant : quos & ſucceſſores relinquebant, ſuum ipſorum locum magiſterii tradentes. Hæc Irenæus libro 3. adverſus hæreſes, capite tertio, docens non minùs propriè, in officio ac poteſtate Epiſcopali ſucceſſiſſe Apoſtolis Epiſcopos ab eis conſtitutos, quos & ſucceſſores relinquebant, quàm illis Epiſcopis alios poſtea Epiſcopos.

Refutatio corroboratur teſtimonio Patrum Irenæi.

11. Sic *Tertullianus*; Edant ergo (inquit) origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit auctorem & anteceſſorem. *Tertullianus* libro de præſcriptionibus, capite trigeſimo ſecundo. Ecce anteceſſores Apoſtolos & ſucceſſores Epiſcopos.

Tertullian.

12. Meminiſſe autem diaconi debent, (inquit *Cyprianus*) quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & præpoſitos Dominus elegit: diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cœlos Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcoparus ſui & Eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere contra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit; poſſunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt, epiſtola ſexageſimâ quintâ. (ſeu libro tertio, epiſtola nona.) ad *Rogatianum* Epiſcopum, de ſuperbo diacono. Vbi vides, Cypriano ipſos Apoſtolos eſſe primos Epiſcopos, nec minus propriè ſuccedere Apoſtolis Epiſcopos alios, quàm primis diaconis poſteriores diaconos. *Iacobus Pamelius*, adnotatione decimâ tertiâ, in hanc *Cypriani* epiſtolam ſexageſimam quintam. Apoſtolorum (inquit) ſucceſſores rectè Epiſcopos nuncupat tum alibi, tum hîc *Cyprianus*. Et annotat. 8 in ejuſdem *Cypriani* epiſtolam 55. Divina (inquit) Apoſtolorum & ſucceſſorum Epiſcoporum poteſtas comprobatur.

Cypriã. epiſt. 65. de ſuperbo diacono.

13. *Gregorius* hujus hominis primus, Papa Romanus; Ecce (inquit) animarum judices fiunt, [Apoſtoli.] Horum profectò nunc in

Gregorius.

Eccle-

quam (anno Dom. 1433.) habuit in Concilio Basileensi, contra tertium articulum Bohemorum. Tom. 8. Conciliorum, edit. Paris. anno Domin. 1636. pag. 441. col. 1. ubi Anconitanum pro sua sententiâ adducit Henricus Kalteisen. vide etiam suprà, libri duodecimi cap. 8. §. 3. & infrà, caput septimum hujus libri, paragrapho ultimo.

CAPVT SEXTVM.

De successione verè Ecclesiasticâ & Pastorali, quâ veri Apostolorum successores dignoscuntur.

Assertio prima.

Assertio prima. *Tria sunt, in quibus Pastorum Ecclesiasticorum ab Apostolis successio commendari solet. 1. Locus. 2. Officium. 3. Doctrina.*

Explicatio. *Explicatio assertionis primæ. Successionem in loco* voco eam, quâ in ejusdem civitatis Episcopatu, in ejusdem particularis Ecclesiæ præfecturâ succeditur. Quomodo Episcopi Hierosolymitani dicuntur succedere in sede Iacobi, & Episcopi Alexandrini tenere sedem Marci, & Episcopi Romani sedem Petri, & Episcopi Ephesini sedem Timothei, & Episcopi Smyrnenses sedem Polycarpi, &c. *Successio in officio* est, quâ per legitimam ordinationem, seu ordinariam Ecclesiasticæ ordinationis viam, (de hac enim loquimur) omnis pastor Ecclesiasticus, cujuscunque sit loci, est Apostolorum successor in officio Pastorali. *Successio in doctrina, seu veritate fidei*, est quâ Pastor Ecclesiasticus ejusdem veræ doctrinæ tenax est & fidelis prædicator, quam Apostoli prædicarunt, & constanter prædicandam posteris in sacris Scripturis tradiderunt. Non per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, (inquit *Irenæus*,) quàm per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Hæc *Irenæus*, lib. 3. adversus hæreses, cap. 1.

Assertio secunda.

Assert. 2. 2. *Successio in loco, quandoque utilis est; sed non est necessaria: & aliquando inutilis est, & fallax.*

Explicatio. Tria hic asseruntur de successione in loco 1. Quòd sit quandoque utilis. 2. Quòd non sit necessaria. 3. Quòd aliquando inutilis sit & fallax. Hæc tria membra confirmabimus.

Confirmatio. Vtilitas successionis in loco. 3. Vtilis olim fuit contra Scripturarum aut doctrinæ adulteratores hæreticos, quando ad-huc ipsâ Scripturarum Apostolicarum autographa asservabantur in iis Ecclesiis, ad quas Scripturæ illæ missæ, vel apud quas depositæ erant. Vtilis etiam erat contra novorum dogmatum fabricatores, quamdiu palàm in illis Ecclesiis illibata permansit doctrinæ ab Apostolis acceptæ prædicatio & professio. Atque hæc utilitas hodieque durat, intuitu primorum illorum seculorum, quorum doctrina & successio utiliter opponuntur citeriorum temporum novitatibus. Habemus (inquit Irenæus) annumerare eos, qui ab *Irenæus.* Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos; qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his delitatur. Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli, quæ seorsim, & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maximè traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant. Hęc Irenæus, lib. 3. adversus hæreses, cap. 3.

Tertull. 4. Similiter Tertullianus; Percurre (inquit) Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, apud quas authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem, & repræsentantes faciem uniuscujusque. Proximè est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non longè es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur; ubi Paulus Iohannis exitu coronatur; ubi Apostolus Iohannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesiis contesserarit. Vnum Deum novit Creatorem universitatis; & Christum Iesum ex Virgine Mariâ Filium Dei Creatoris, & carnis resurrectionem: Legem & Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis literis miscet, & inde potat fidem eam: aquâ signat, Spiritu Sancto vestit, Eucharistiâ pascit, martyrio exhortatur, & ita adversus hanc institutionem neminem recipit. Hæc Tertullianus, lib. de præscription. cap. 36. Similia his scripsit libro quarto, adversus Marcionem, capite quinto.

5. Servit etiam successio orthodoxorum Episcoporum in loco, adversus schismaticos alieni muneris usurpatores, erigentes altare contra altare. Quales erant olim Romæ Novatianus, sectæ Catharorum primus in ea urbe Episcopus, ejusque successores; & Victor Garbiensis, sectæ Donatianæ primus in eadem urbe Episcopus, ejusque successores. Sic etiam ab illarum sectarum hominibus factum est in quibusdam aliis civitatibus.

Cyprian. 6. Vnde Cyprianus de Novatiano ejusque sociis ait; Hi sunt, qui se ultro apud temeratios convenas sinè divinâ dispositione præficiunt, qui se præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcoporum dante, Episcopi sibi nomen assumunt. —— Inobtequens servus, filius impius, frater inimicus, contemtis Episcopis, & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare. lib. de unitate Ecclesiæ. Et alibi; Nisi (inquit) si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesia à sedecim Coëpiscopis facto, adulter, atque extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: —— Cumque jampridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui in fide integri, in pressura probati, in persequutione proscripti; ille super eos creare alios pseudoëpiscopos audeat. epistol. 52. (seu lib. 4. epist. 2.) ad Antonianum. De eodem Novatiano *Pacianus.* scribens Pacian. Ille (inquit) sedente jam Romæ

Neceſſitas vocationis ordinatæ. 1. Cor. 14 33. 40.

15. Vocatio autem cùm alia ſit extraordinaria, qualis illa Prophetarum & Apoſtolorum; alia ordinaria, qualis eorum qui in Eccleſia per ordinationem legitimam ſuccedunt Apoſtolis aut viris Apoſtolicis, in officio Paſtorali; hanc dicimus eſſe pro perpetuâ Eccleſiæ conſervatione neceſſariam, inſtituente Domino, qui non eſt confuſionis auctor, ſed pacis; & omnia in ſua domo decenter ac ordine fieri mandavit. Nihil hinc lucrari Pontificios in lite, quam movent de vocatione eorum, quorum miniſterio, ſeculo ſuperiori, reformata eſt religio; Validum autem hinc nobis ſuppeditari argumentum contra officium & uſurpationem ſacerdotum Romanenſium; docuimus prolixè in Irenico, libro ſecundo, capite undecimo, ad propoſitionem decimam tertiam. Vide etiam inferiùs, ad aſſertionem quintam.

Aſſertio quarta.

16. *Succeſſio in officiò, ſola, vel cum ſucceſſione in loco, non ſufficit ad oſtendendum veros Apoſtolorum aut virorum Apoſtolicorum ſucceſſores, quibus tutum ſit auſcultare & adhærere.*

Confirmatio. Apoſtolus Paulus ait; *Sed licet nos, aut Angelus de cœlo Euangelizet vobis, præterquam quod Euangelizavimus vobis, anathema ſit.* Galat. 1. 8. Et alius Apoſtolus monet; *Quoniam multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur. Ieſum Chriſtum veniſſe in carne. Hic ille eſt ſeductor, & Antichriſtus. Videte vos ipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed ut mercedem plenam accipiatis. Quiſquis tranſgreditur, & non permanet in doctrina Chriſti. Deum non habet: qui permanet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dicite. Qui enim dicit, ei ave, communicat operibus ejus malis.* 2 Iohan. 7. 8. 9. 10 11. Ovium Chriſti eſt vocem Chriſti audire, eumque ſequi; alienum autem nequaquam ſequi, ſed fugere ab eo, quia non noverunt vocem ejus, ejus. Ioha. 10. Etiamſi Apoſtolus, aut Angelus de cœlo ſit, quantâcunque fulgeat dignitate, ſi doctrinam Chriſti non adfert, ſed aliud nobis Euangelizat, fugiendus eſt.

Gal. 1. 8.

2. Iohan. 7. 8. 9. 10, 11.

Iohan. 10. 4. 5. 27.

17. *Tertullianus*; Solent quidem (inquit) iſti mittiones etiam de quibuſdam perſonis ab hæreſi capitis, ædificari in ruinam. — Quid ergo ſi Epiſcopus, ſi diaconus, ſi vidua, ſi virgo, ſi doctor, ſi etiam martyr lapſus à regula fuerit, ideò hæreſes veritatem videbuntur obtinere? Ex perſonis probamus fidem, an ex fide perſonas? — Ipſe traditor Chriſti de Apoſtolis fuit. lib. de præſcriptionibus adverſus hæreticos, cap. 3.

Tertullian.

Probare de bonum non ex perſonis fidem, ſed ex fide perſonas.

18. Idem poſtea eodem libro, cap 32. Cæterùm (inquit) ſi quæ [hæreſes] audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideò videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt: poſſumus dicere: Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit auctorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum: ab Iohanne conlocatum refert: ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingunt tale aliquid hæretici. Quid enim illis poſt blaſphemiam inlicitum eſt? ſed etſi conixerint, nihil promovebunt. Ipſa enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata, ex diverſitate & contrarietate ſuâ, pronunciabit, neque Apoſtoli alicujus auctoris eſſe, neque Apoſtolici: quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent; ita & Apoſtolici non contraria Apoſtolis edidiſſent, niſi illi qui ab Apoſtolis de ſuiverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Eccleſiis, quæ licet nullum ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis auctorem ſuum proferant, ut multo poſteriores, quæ denique quotidie inſtituuntur; tamen in eadem fide conſpirantes, non minus Apoſtolicæ deputantur pro conſanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreſes ad utramque formam à noſtris Eccleſiis provocatæ, probent ſe quaquæ poſſunt, Apoſtolicas. Sed adeò nec ſunt nec poſſunt probare quod non ſunt; nec recipiuntur in pacem & in communicationem ab Eccleſiis quoquo modo Apoſtolicis: ſcilicet ob diverſitatem ſacramenti, nullo modo Apoſtolicæ. Hæc *Tertullianus*.

Collatio doctrinarum.

Conſanguinitas doctrinæ.

Diverſitas ſacramenti. Ambroſius.

19. Non habent Petri hæreditatem, qui Petri fidem non habent, inquit *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia, cap. 6.

20. Eccleſiæ illæ Patriarchales habuerunt per longa tempora Epiſcopos manifeſtos hæreticos, & proinde interrupta eſt veterum Paſtorum ſucceſſio. inquit *Bellarminus*. lib. de notis Eccleſiæ, cap. 8. §. *Adde ultimo*. Sine veritate doctrinæ ſucceſſio Paſtorum exigui eſt ponderis, ait *Greſerus*, in defenſione *Bellarmini*, lib. 4. de verbo Dei cap. 9. §. *Subjungit*. Colum. 1720.

Bellarmin.

Aſſertio quinta.

21. *Succeſſio in doctrina eſt potiſſima pars ſucceſſionis Apoſtolicæ.*

Confirmatio. Quamvis ſucceſſio in officio ſit neceſſaria; magis tamen neceſſaria eſt ſucceſſio in doctrina. Nam propter hanc inſtituta eſt illa; non autem è converſo. Et quamvis inutilis ſit ſucceſſio in officio abſque ſucceſſione in doctrina; & tutò ac laudabiliter parvipendatur iſtiuſmodi ſucceſſio in officio, quæ ſeparata eſt à veritate doctrinæ; non tamen inutilis eſt, nec impunè aut irreprehenſibiliter negligi poteſt veritas doctrinæ, etiam à laïco vel à muliere propoſita. Vis enim verbi Dei, ex cujus auditu eſt fides, non pendet ab ordine prædicantis: etiamſi prædicare nemo poſſit ſine aliqua miſſione, ut monet Apoſtolus, capite decimo, ad Romanos. Evenire autem poteſt, Deo ita diſponente, ut perſona ordinis clericalis exſors impertiat alicui doctrinam ſanam, &, benedicente Deo, ſit inſtrumentum converſionis illius auditoris ad ſalutarem fidem. Multi Samaritanorum crediderunt in Chriſtum propter ſermonem mu-

Vtilis eſt vera doctrina, etiam ſine ordine officii clericalis.

Digitized by Google

lieris, Iohan.4.39. Et fieri poſſe, ut uxor fidelis virum infidelem ſalvum faciat, id eſt, ad fidem convertat; & ut vir fidelis uxorem infidelem ſalvam faciat, teſtatur Apoſtolus, 1.Cor.7.16. Ad generandam in animo audientis fidem, neceſſaria eſt veritas doctrinæ, neceſſitate medii. Non ita ordo clericalis, cujus neceſſitas videtur eſſe præcepti tantùm: unde contemni non poteſt ſine peccato. Mulier captiva Regem & Reginam Iberorum ad fidem Chriſtianam convertit: & ab eâ edocti Rex & Regina, aliis Iberis eandem doctrinam prædicârunt, & ad fidem Chriſtianam eos adduxerunt. Et exſtructo in Chriſti honorem templo, miſerunt legatos ad magnum Conſtantinum Romanorum Imperatorem, ut de cætero fœdera cum Romanis jungerent, atque Epiſcopum ſacrumque clerum acciperent, in Chriſtum ſincerè & ex animo ſe credere affirmantes, ut legimus apud *Socratem*, lib.1 hiſtor. Eccleſ. cap.20. & *Theodoret.* lib.1. hiſtor. Eccleſ. cap. 24. & *Sozom.* lib.2. cap.6. & *Niceph. Calliſt.* lib.8. cap.34. Iam ſi qui ex illis credentibus, ante adventum Epiſcopi & cleri, ex hac vitâ, cum pio baptiſmi voto, migrârunt, ſalutem æternam conſequutos eſſe in confeſſo eſt.

1.Cor.7.16. *Diſtinctio neceſſitatis.*

De converſione Iberorum per mulierem captivam.

22. Cum *Origenes* Cæſareæ Paleſtinæ degeret, nondum adeptus gradum preſbyterii, publicè tamen in communi Eccleſiæ congregatione verbum Dei prædicavit, hortatu Epiſcoporum qui ibi erant. Et cum *Demetrio* Alexandriæ Epiſcopo videretur iſtud eſſe inuſitatum, ut præſentibus Epiſcopis laïci concionarentur, (πάνυ γὰρ ἀήθη τοῖς παλαιοῖς ἐφαίνετο,) Scripſerunt ad Demetrium *Alexander* Hieroſolymorum Epiſcopus, & *Theoctiſtus* Epiſcopus Cæſareæ, non eſſe inuſitatum. Nam (inquiunt) ubi idonei & habiles reperiuntur, qui fratribus in verbo Dei adjumento ſint, à ſanctis Epiſcopis rogantur, ut populum in verbo inſtituant. (ὅπου γοῦν δυνάμενοι ὠφελῆσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων παρακαλοῦνται.) ſicut Larandis ὑπὸ Λυκάονος Euelpis à Neone, Iconii Paulinus à Celſo, & apud Synados, Theodorus ab Attico, beatis fratribus. Ac veriſimile eſt in aliis etiam locis hoc fieri, licet nobis non ſit cognitum. Hæc illi, apud *Euſebium* lib.6. hiſtor. Eccleſ. cap.13. κεφ. ιγ.

Origenes, adhuc laïcus concionabatur, hortatu Epiſcoporum: quod etiam à quibuſdam aliis factum eſt.

23. *Gregorius Nazianzenus*; Totius (inquit) populi ſuffragiis, non autem ſecundùm pravum exemplum, quod poſtea inolevit, neque per vim & cædem, ſed Apoſtolico & ſpirituali modo (οὐ δι' φονικῆς τινὸς καὶ τυραννικῆς, ἀλλ' ἀποστολικῶς τε καὶ πνευματικῶς) ad Marci thronum evehitur (*Athanaſius,*) non minus pietatis, quàm præſidentiæ ſucceſſor, οὐχ ἧττον τῆς ὁσιότητος ἢ τῆς προεδρίας διάδοχος. Vt enim, ſi hanc ſpectes, remotiſſimus ab eo futurus eſt; ita ſi illius rationem habeas, ſtatim illi proximus invenietur. Quæ quidem propriè ſucceſſio exiſtimanda eſt (ἣν δὴ καὶ κυρίως διαδοχὴν ἀποκαλοῦσι διάδοχὴν,) Nam qui eandem fidei doctrinam profitetur, ejuſdem quoque throni ſocius eſt: qui autem contrariam ſententiam tuetur, adverſarius quoque quoad thronum cenſeri debet. Atque hęc quidem nomen, illa verò rem ipſam & veritatem habet ſucceſſionis (τὸ μὲν ὁμώνυμον ἐμφαῖνον, τὸ δὲ ἀληθὲς ἐνδεικνύμενον καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχον διαδοχῆς.) Non enim qui per vim irrupit, ſucceſſor habendus eſt, ſed qui vim perpeſſus eſt: nec qui leges violavit, ſed qui modo legibus conſentaneo electus eſt: neque qui contraria dogmata tenet, ſed qui ejuſdem eſt fidei. (οὐδὲ ὁ τυραννήσας δοξάζων, ἀλλ' ὁ τῆς αὐτῆς πίστεως.) Niſi quis ita ſucceſſorem dicat, quemadmodum morbum ſanitati, & tenebras luci, & tempeſtatem tranquillitati, & mentis alienationem prudentiæ ſuccedere dicimus. Hæc *Nazianzenus*, orationi 21. quæ eſt in laudem magni *Athanaſii*, Epiſcopi Alexandrini.

Gregor. Nazianz.

Duplex ſucceſſio.

Succeſſio in doctrina fidei eſt vera ſucceſſio, ſine qua nemo quidem eſſe poteſt, ſed non veritas ſucceſſionis: niſi qui ſucceſſionem dicat, quemadmodum ſanitati morbus, luci tenebræ ſuccedere dicuntur.

Aſſertio ſexta.

24. *Legitima verorum paſtorum ſucceſſio interrumpitur etiam per Simoniam,* & Papa Romanus
" ſimoniacè Papatum conſequutus, & quilibet pa-
" ſtor Eccleſiaſticus ſimoniacè promotus, non ha-
" bet partem neque ſortem in ſermone hoc, ſed eſt
" in ſui radice vitiatus, eſt irregularis, eſt leproſus
" in oculis Dei, eſt ipſo jure à ſacerdotio alienus,
" eſt Antichriſtus, invaſor, Apoſtaticus, prædo, ipſo
" jure ab exſecutione officii ſuſpenſus, & depoſi-
" tus; atque anathematis opprobrio condemna-
" tus, & ab omnibus Chriſtianis fugiendus ac re-
" linquendus eſt.

Confirmatio. Aſſertionem hanc prolixè confirmavimus in Tractatu noſtro de Simoniâ, capitibus 6. & 11. & 12. Vbi etiam adjuncta exempla non pauca criminis ſimoniæ in Romanis Pontificibus, lector inveniet, cap.13. In quibus ad illa quæ de ambitione & fraude *Bonifacii octavi* ibi commemoravimus ex Platina, adjici poteſt illud, quod de eorum *Bonifacio* ſcripſerunt *Wernerus Rolsvingus* in faſciculo temporum, & *Paulus Langius* in Chronico Citizenſi, ad ann. Dom. 1295. & *Bartholomæus Caranza* in Summa Conciliorum; *intravit ut vulpes, vixit ut Leo, mortuus eſt ut canis.* Vide plura de fraudulento ejus ingreſſu, apud *Paulum Langium* in Chronico Citizenſi, ad annum Dom. 1294. ubi etiam de fiſtula per parietem miſſâ, quâ decepit *Cæleſtinum.* Alia hoc deteſtando exemplo non minus fœda, & quædam etiam atrociora flagitioſæ ſimoniæ exempla, monſtrat lectori Tractatus noſter de Simonia. Atque huc non ineptè accommodari poteſt metrici cujuſdam diſtichon illud, quod alibi in illo Chronico Citizenſi, (paulò poſt initium operis) uſurpat *Langius*, ſcribens de ſimonia & ignaviâ ſui ſeculi.

De introitu, vitâ, & mort. Bonifacii octavi Papæ Romani.

Dum factor rerum privaret Flamine clerum.
Ad Satanæ votum ſucceſſit turba nepotum.

Huc pertinent etiam verba *Nazianzeni*, ſuperius recitata ex oratione vigeſimâ primâ, quibus violentam & illegitimam uſurpationem damnat.

Aſſertio ſeptima.

25. *Succeſſio paſtorum, quæ plena eſt, & in omni conſtituta Eccleſia poſt tempora Apoſtolica requiritur, ſucceſſionem in doctrina cum ſucceſſione legitimâ in officio conjunctam exhibet, ſeu ſucceſſionem legitimam in officio paſtorali cum veritate doctrinæ connectit. Diſciplinam autem & mores palàm probatos ad doctrinam referimus.*

Confir-

Digitized by Google

Irenæus. *Confirmatio.* Quapropter (*inquit Irenæus*, lib. 4. adversus hæreses, cap. 43.) eis qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum, secundùm placitum Patris acceperunt. Et cap. 44. ejusdem libri, ait; Dixit Dominus. *Si autem dixerit malus servus in corde suo,* *Luc.* 12. 45. 46. *Tardat Dominus meus; & incipiat cædere servos & ancillas, & manducare, & bibere, & inebriari; veniet Dominus servi illius in die, quâ nescit, & horâ quam non sperat, & dividet eum, & partem ejus cum infidelibus ponet.* Ab omnibus igitur talibus absistere oportet; adhærere verò his, qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinam custodiunt, & cum presbyterii ordine sermonem sanum, & conversationem sine offensa præstant ad informationem & correctionem reliquorum. Et cap. 45. ejusdem libri; Vbi igitur 2. Cor. 12. 28. tales inveniat aliquis, Paulus docens ait; *Posuit Deus primò in Ecclesia Apostolos, secundò Prophetas, tertiò doctores.* Vbi igitur charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea, quæ est ab Apostolis, Ecclesiæ successio, & id quod est sanum, & irreprobabile sermonis constat. His similia scribit idem Irenæus, cap. 63. ejusdem libri, Agnitio (inquit) vera est Apostolorum doctrina, & antiquus Ecclesiæ status, &c.

Tertullianus. 26. Vide *Tertulliani* verba, superiùs, ad assertionem quartam, §. 18. recitata ex libro de præscriptionibus, cap. trigesimo secundo. Idem *Tertullianus*, ejusdem libri de præscriptionibus, capite quadragesimo tertio. Adeò (inquit) & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: doctrinæ index disciplina est. Negant Deum timendum. Itaque libera sunt illis *Doctrina index disciplina.* omnia, & soluta. Hæc *Tertullianus*. Ideò etiam *Irenæus* eum sermone sano conversationem sine offensa conjungit. Non quod externa morum probitas apud hæreticos quosdam non reperiatur, vel conversationis vitiis prorsus careant Catholici: nam aliquando hominem fide orthodoxum homo hæreticus externâ vitæ honestate anteverterit, sed disciplinam, quæ doctrinæ index *Matth.* 5. 19 est, reperire est in ipsa doctrinâ. Non enim quia in multis peccant, ideo hæretici censendi sunt; sed si peccare doceant, vel peccata non fugienda esse dictitent, aut libera relinquant, & perversæ istiusmodi doctrinæ pertinaciam jungant, sunt hæretici, ab istiusmodi fructibus cognoscuntur Pseudoprophetæ, quales sunt omnes illi qui ir- *Matth.* 7. 16. *Matth.* 15. 6. ritum faciunt præceptum Dei propter traditionem suam, Matth. 15. 6. & illi qui attendunt spiritibus deceptoribus ac doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi falsiloquorum, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui norunt veritatem. 1. Tim. 4. 1, 2, 3. Et illi qui superba 1. *Tim.* 4. 1. vanitatis loquentes inescant per carnis cupiditates & lascivias alios, qui verè effugerant eos qui 2, 3. in errore veriantur: libertatem eis pollicendo, 2. *Petr.* 2. 18, cum ipsi servi sint corruptelæ. 2. Petr. 2. 18, 19. 19. Tales erant Simoniani, & Marcitæ, & Carpocratiani, qui discipulos suos docebât liberè age- *Vide lib* 12. re quæ vellent, intrepidè, sine discrimine, ut re- *cap.* 9 §. 2. fert *Irenæus*, libro 1. adversus hæreses, capitibus 9. & 20. & 24. Idcirco etiam servos, qui sub jugo sunt, monet Apostolus, ut Dominos suos omni 1. *Tim.* 6. 1. honore dignos judicent, ne nomen Dei & doctrina blasphemetur, 1. Tim. 6. 1. id est, ne infideles existiment, dogma Christianum favere inobedientiæ servorum adversus suos Dominos; ut rectè locum interpretatur Chrysostomus. Ne videatur servus per religionem in deterius profecisse: inquit in eundem locum Sedulius. Ne videaris contra per religionem deteriùs defecisse, ait ibidem Primasius. Et Titum idem Apostolus *Tit.* 2. 9. 10. jubet hortari servos ad exhibitionem placidi & fidelis obsequii Dominis suis, ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus. *Vincentius Lirinensis*, fructus illos, ex quibus dignoscuntur Pseudoprophetæ, interpretatur hæreticorum pravos sensus, quibus sacras Scripturas perniciosè detorquent. Vt (inquit) fallicius incautis ovibus obrepant, manente luporum ferociâ deponunt luporum speciem, & sese divinæ legis sententiis, velut quibusdam velleribus obvolvunt, ut cum quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Salvator? *A fructibus eorum cognoscetis eos.* *Matth.* 7. 16. Id est, cum cœperint divinas illas voces non jam proferre tantùm, sed etiam exponere, nec adhuc jactare solùm, sed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur, tunc primùm scindi sepem videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Hæc *Vincentius Lirinensis*, in suo Commonitorio primo, adversus profanas hæreticorum novitates. cap. 36. Quæ expositio non pugnat cum eâ, quam modò adferebamus, sed eam suo ambitu comprehendit.

CAPVT SEPTIMVM.

Rursum de Papæ Romani Hierarchicâ Monarchiâ, seu universali Episcopatu.

MVlta enumerant canonistæ privilegia Romani Pontificis, quæ omnia ab hac Monarchali prærogativa seu universali Episcopatu dependent, in eóque fundata sunt: adeò ut, subruto isto fundamento, corruat simul necesse est superstructa moles privilegiorum Papalium, quæ Canonistis *reservata* dicuntur, & *casus Papales*, in glossa, ad cap. 8. *Sicut unire.* Extra, De excessibus Prælatorum. Vbi auctor glossæ quædam enumerat ex istis Papæ reservatis, inquiens; Quædam sibi in tantùm Sedes Apostolica reservavit, quæ ab aliis impunè præsumi non possunt. Hinc solus Papa restituit depositos Episcopos. Deponit eosdem. Dividit Episcopatum in duos. Vnit duos in unum. Eximit Episcopos & Abbates. Probat scripta aliorum, & Concilia. Articulos fidei solvit, [*id est, dubia solvit, & articulos determinat.*] Synodum facit generalem. Transfert sedem Episcopalem de loco ad locum. Mutat Episcopos. Appellat nullus ab ipso. Vnde versus;

Restituit Papa solus, deponit & ipse:
Dividit, ac unit, eximit, atque probat.
Articulos solvit, synodumque facit generalem.
Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso.

Et ibi notat canones juris Pontificii pro singulis hisce privilegiis.

1. Eadem recenſentur in alia gloſſa, ad cap. 4. *Quod tranſlationem.* Extra, De officio legati, ubi adnumerantur quædam alia: nempe, quædam vota ſolus Papa commutat. Item, ſolus diſpenſat in majoribus criminibus: & cum filiis preſbyterorum, & cæteris illegitimè natis, ut promoveantur ad dignitates. Item, ad ipſum ſolum omiſſis mediis appellatur. Item, ſubdiaconos facere poteſt diebus Dominicis. Item, primam vacantem dare. Item, abſolvere excommunicatos à Papa, vel à delegato. Adjiciuntur ibi firmamenta ex jure canonico. Et additur ratio, cur iſta omnia, quæ ſibi ſpecialiter ſedes Apoſtolica reſervavit, generali demandatione non tranſferantur, nempe; quia iſta ſunt quaſi meri imperii. Et in gloſſa in cap. 3. *Niſi peculiaris.* eodem titulo. *Hæc enim* (inquit) *generali mandato non tranſferuntur: quia ſunt meri imperii, & ſpecialiter ſedi Apoſtolicæ reſervata.*

Vide lib. 14. cap. 6 § 26 27. 28.

3. His adde, quòd Papa leges condere poſſit, de rebus mediis obligantes in conſcientia, etiam citra contemtum & ſcandalum: & quòd faciendum ſit quod Papa præcipit, quamvis durum ſit; & reputandum ſit Papæ ſtatutum, tanquam ex ore Dei vel beati Petri Apoſtoli eſſet prolatum: neque fas alicui de illius judicio diſputare, cauſ. 17. quæſt. 4. *Si quis ſuadente.* 19. Diſt. *Sic omnes.* Et extra, de tranſlatione Epiſcopi. cap. 3. *Quanto.* in gloſſa. *Bellarminus*, lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 16. *Nicolaus Baldellus* Ieſuita, in Theologia morali, lib. 5. diſp. 24. §. 2. Item, quod Papa non ſubjiciatur legibus: in gloſſa Extra, de conſuetudine, cap. *Quanto.* Neque ulli hominum in terris judicio ſubjaceat. 40. diſtinct. *ſi Papa.* Et cauſ. 9. quæſt. 3. *Aliorum* & can. *Conqueſtus*, & can. *Nemo.* A ſolo Deo, non ab homine poterit judicari. Extravag. commun. De majoritate & obedientiâ. cap. *Unam ſanctam.* Eſt Epiſcopus totius orbis, *in Sexto.* de pœnis. cap. 5. in gloſſa. Et omnes illi ſubeſſe eſt de neceſſitate ſalutis. *Extravag. comm.* De majoritate & obedientia. cap. 1. *Unam ſanctam.*

4. Iſta omnia ad hæc octo privilegia reduci poſſunt.

Primum privilegium Papæ Romani, eſt Monarchia in univerſam Eccleſiam, quâ ſolus eſt totius mundi Epiſcopus univerſalis, & omnes judicat, & ab aliorum Epiſcoporum juriſdictione eximit quos vult, cui omnes ſubeſſe oportet. Huc pertinent illa; *Reſtituit, deponit, dividit, unit, eximit, tranſfert, mutat*, nempe ut totius orbis Epiſcopus, cui uni omnes ſubjici neceſſe habent.

Secundum privilegium ejuſdem, eſt poteſtas convocandi generalia Concilia.

Tertium privilegium, eſt, poteſtas determinandi de rebus fidei; & confirmandi vel infirmandi decreta Conciliorum.

Quartum privilegium eſt poteſtas recipiendarum appellationum, quia ad illum à quocunque alio judice (ſaltem Eccleſiaſtico, vel de rebus Eccleſiaſticis, de quibus ſolis nunc diſſerimus) appellare fas.

Quintum privilegium eſt; quòd nulla ſit ab illius ſententia appellatio.

Sextum privilegium eſt, poteſtas ferendi leges de rebus mediis ſeu indifferentibus obligantes conſcientiam, etiam extra caſum contemtus aut ſcandali; & quòd faciendum ſit illud quod mandat Papa, etiamſi durum ſit.

Septimum privilegium eſt poteſtas diſpenſandi in legibus, & votis, & criminibus.

Octavum privilegium eſt; Papa Romanus à nullo homine, vel concilio, in terris judicari poteſt. *Vid. Aug. ep. 174. initio epiſtolæ.*

Hæc privilegia comprehenduntur his verſiculis;

1. *Papa Oecumenicus Paſtor:* 2. *Synodos generales*
Convocat: 3. *Articulos determinat, abſque firmat:*
4. *Appellans omnes ad Papam:* 5. *Nullus ab illo:*
6. *Et fert de mediis divino robore leges:*
7. *In diſpenſando ſolus ſupereminet omnes:*
8. *Judicio in terras hominum non ſubjacet ulli.*

Labefactatâ autem atque explosâ commentitiâ illâ Monarchiâ, ſeu univerſali Epiſcopatu, reliqua omnia iſta privilegia protinus evaneſcunt.

5. Tametſi commenti hujus manifeſta vanitas, cuilibet æquo rerum æſtimatori, ex eis evidenter pateat quæ de hoc argumento ſuprà paſſim diſputata ſunt, præſertim ex eis, quæ dicta ſunt cap. 3. hujus libri, §. 35. & ſeqq. in exegeſi propoſitionis nonæ, ſeu ultimæ, ubi ex profeſſo tractata quæſtio, & perſpicuè demonſtratum eſt, plenitudinem juriſdictionis Epiſcopalis, quoad univerſalitatem materiæ, id eſt, erga omnes Chriſtianos, nulli uni mortalium, poſt tempora Apoſtolica, jure divino competere ex officio proprio: quamvis ex officio communi omnes Epiſcopi ſint Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopi: Et quamvis hoc ipſum figmentum monarchale jam diſſipatum ac proſligatum ſit per everſionem figmenti diſparis ſucceſſionis; Pauca tamen hîc adjicere nec inutile, nec à propoſito erit alienum, quibus veritas illuſtrior exhibeatur. Et diſſertationem hanc ad duo reducemus argumenta.

6. Papam Romanum non eſſe monarchicum paſtorem, & univerſalem Epiſcopum totius orbis, hæc duo quæ nunc adducemus, argumenta evincent. 1. Nemo mortalium nunc eſt univerſalis Epiſcopus totius orbis. 2. Papa Romanus, qua Papa, non eſt Epiſcopus.

7. Prius argumentum ſic erit in forma. Quod nulli mortalium, poſt tempora Apoſtolica, convenit, illud non convenit Papæ Romano: vel eodem ſenſu; quod convenit Papæ Romano: illud alicui mortalium convenit, poſt tempora Apoſtolica: at eſſe monarchicum paſtorem & univerſalem Epiſcopum totius orbis nulli mortalium, poſt tempora Apoſtolica, convenit: ergo eſſe monarchicum paſtorem & univerſalem Epiſcopum totius orbis non convenit Papæ Romano. Dicimus autem, poſt tempora Apoſtolica; nam etſi nullus unquam, ſub Chriſto Domino, fuerit monarcha, ſeu univerſalis & monarchicus paſtor totius orbis, ſeu univerſæ Eccleſiæ toto orbe diffuſæ; fatendum eſt tamen, omnes & ſingulos Apoſtolos fuiſſe paſtores immediate Eccleſiæ, quibus dictum eſt, ut irent in univerſum orbem, & docerent omnes gentes, prædicarent Euangelium omni creaturæ. Matth. 28. Marc. 16. Act. 1. Etiamſi nemo aptonomaticè dictus ſit univerſalis, ut monet Gregorius, libro 4. epiſtolarum ex regiſtro, caput 8. ſeu epiſtola 38. *1. Arg.*

8. Major propoſitio ſyllogiſmi noſtri negari non

non poteſt ab illis, qui fatentur Papam Romanum eſſe hominem mortalem.

Minorem negant Papani, & dant inſtantiam in eo ſolo, de quo lis eſt, nempe in Romano Pontifice, quem ajunt eſſe monarchicum, paſtorem & univerſalem Epiſcopum totius orbis. At confirmatâ univerſali noſtra propoſitione minore, evaneſcet iſta inſtantia. Minorem igitur probo.

Minoris propoſitionis probatio prima.

9. Epiſcopatus eſt ſummus gradus honoris Eccleſiaſtici, & poteſtate Epiſcopali tum quoad ordinem, tum quoad juriſdictionem, omnes Epiſcopi inter ſe pares ſunt. Ergo nemo unus reliquos hac prærogativâ ſupereminet, ut ſit totius Eccleſiæ monarcha & univerſalis Epiſcopus totius orbis. Conſequentia manifeſta eſt. Antecedentis autem veritas prolixè ac perſpicuè demonſtrata eſt, cap. 5. hujus libri.

Eiuſdem alia probatio.

10. Cum ſit à Chriſto una Eccleſia per totum mundum in multa membra diviſa; item Epiſcopatus unus, Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus; ut loquitur *Cyprianus*, epiſtola 52. ad *Antonianum*; nemo unus Epiſcopus eſt monarcha totius Eccleſiæ. Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur, ait idem *Cyprianus*, lib. de unitate Eccleſiæ, id eſt; ſingulis paſtoribus portio gregis adſcripta eſt, quam regat, rationem ſui actûs Domino redditurus, ut exponit ipſe *Cyprianus*, epiſtola 55. (ſeu libro 1. epiſtola 3.) ad *Cornelium*. Idem Cyprianus alibi, hortans *Stephanum* Epiſcopum Romanum, ad ſcribendum Epiſcopis Gallis, ut Martianum Epiſcopum Arelatenſem, Novatiani partes ſequutum, è collegio Epiſcoporum ejiciant, non omitteret commemorationem monarchicæ poteſtatis Epiſcopi Romani, ſi eam ipſe agnoſceret, neque à collegiali Epiſcoporum officio omnem vim hortationis ſuæ arceſſeret, inquiens; Idcirco enim, frater chariſſime, copioſum corpus eſt ſacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut ſi quis ex collegio noſtro hæreſim facere, & gregem Chriſti lacerare, & vaſtare tentaverit, ſubveniant cæteri, & quaſi paſtores utiles & miſericordes, oves Dominicas in gregem colligant. —— Nam etſi paſtores multi ſumus, unum tamen gregem paſcimus, & oves univerſas, quas Chriſtus ſanguine ſuo & paſſione quæſivit, colligere & fovere debemus; nec pati ſupplices & dolentes fratres noſtros crudeliter deſpici, & ſuperba quorundam præſumtione calcari. *Cyprianus*, Epiſtola 67. (ſive libro 3. epiſtola 13.) ad *Stephanum*. Vbi fratres, quos à Martiano crudeliter deſpici queritur, intelligit pœnitentes; ut ipſe ibi explicat. Nota etiam illa verba, *ut ſi quis ex collegio noſtro hæreſim facere, &c.* nullum epiſcopum, ne Romanum quidem, eximit ab hac cenſurâ, in caſu hæreſeos vel ſchiſmatis. Hinc alia naſcitur probatio.

Probatio tertia.

11. Qui aliquibus ſubjectus eſt, non eſt monarchicè prælatus omnibus: at omnis Epiſcopus, etiam Romanus, eſt aliquibus ſubjectus; ergo nullus Epiſcopus, neque Romanus, neque quiſquam alius, eſt monarchicè prælatus omnibus. Majorem ſuâ luce conſpicuam confirmat *Bellarminus*, inquiens, Involvit contradictionem, eundem omnibus prælatum eſſe, & tamen aliquibus ſubjici. *Bellarminus*, libro 2. de Romano Pontifice, capite 14. §. *Tertio reſpondet.* ſeu §. penult. Minor eſt *Cypriani*, verbis proximè citatis, imò idapertè docet ſacra Scriptura, ſpiritus Prophetarum ſubjiciens Prophetis. 1. Corinth. 12. 32. Ideò rectè *Iſidorus Peluſiota*, libro 4. epiſtola 219. ait, Epiſcopatum eſſe μὴ ἀξίωμα ἐξουσίας, ἀλλ' ὑπεύθυνον λειτουργίαν, non poteſtatem nullis reddendis rationibus obnoxiam, ſed reddendis rationibus obnoxium miniſterium. Plura minorem hanc confirmantia invenies in cenſuris & ſententiis contra Romanos Pontifices latis, ut contra *Vigilium*, *Honorium*, & alios. Vidè ſuprà, cap. 4. & lib. 3. cap. 29. & lib. 5. & lib. 9. cap. 5. §. 29.

Quarta probatio.

12. Monarchicus paſtor & univerſalis Epiſcopus totius orbis, eſt Epiſcopus Epiſcoporum: at nullus Epiſcopus eſt Epiſcopus Epiſcoporum: Ergo. Majorem concedunt adverſarii, dum contendunt omnes Chriſtianos, etiam Epiſcopos, univerſali Epiſcopo tanquam oves ſubjici. *Bellarminus* & *Greiſerus*, libro 1. de Romano Pontifice, capite 16. Et *Bellarminus* in recognitione libri 2. de Romano Pontifice, capite 31. vendicat hunc titulum Romano Pontifici, ut dicatur *Epiſcopus Epiſcoporum*, quod & facit *Binius* in notis in Concil. Carthag. ſub *Cypriano*. Minor propoſitio patet ex *Cypriani* verbis in illo Concilio Carthaginienſi octoginta quinque Epiſcoporum, Neque enim (inquit) quiſquam noſtrûm Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit; quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ, arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non poſſit, quàm nec ipſe poteſt alium judicare. Sed exſpectemus univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi. Hæc ibi *Cyprianus*, contentientibus collegis. Vbi ſugillari *Stephanum* Epiſcopum Romanum adnotat *Binius*. Et verba ipſa titulum iſtum ac poteſtatem in collegas omni Epiſcopo, etiam Romano, evidenter abjudicant. Eadem *Cypriani* verba recitat *Auguſtinus*, libro 3. de baptiſmo contra Donatiſtas capite 3. & vocat *mitiſſimum & veraciſſimum ſermonem*.

13. Ad illam autem partem, ubi *Cyprianus* ait, *quando habeat omnis Epiſcopus, pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ, arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non poſſit, quàm nec ipſe poteſt alium judicare.* ad iſta, inquam, Cypriani verba Auguſtinus ait, *Opinor utique in his quæſtionibus, quæ nondum eliquatiſſimâ perſpectione diſcuſſæ ſunt. Noverat enim* [Cyprianus] *quantam ſacramenti profunditatem tunc omnis Eccleſia variâ diſputatione verſabat, liberúmque faciebat quærendi arbitrium, ut examinata veritas panderetur.* Hæc ibi *Auguſtinus*. Vbi per diſcuſſionem quæſtionis eliquatiſſimâ perſpectione quid intelligat Auguſtinus, perſpicuè ſlucet ex ipſius verbis, lib. 2. ejuſdem operis, cap. 4. Vbi de illa quæſtione de baptiſmo differens, & Cyprianus excuſans, ait; *Nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi univerſa Eccleſiæ concordiſſimâ auctoritate firmati, cui & ipſe* [Cyprianus] *ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium ſolidaretur.* Videantur etiam ejuſdem Auguſtini verba, libro 3. illius operis, cap. 4. *Et profectò* (inquit) *iſſem in eandem ſententiam, niſi me ad diligentiorem conſiderationem*, &c. Non igitur Romani Pontificis auctoritate abduceretur à ſententiâ Cypriani. Neque

uſquam

uſquam Cypriano vitio vertit, quòd in ardua illâ quæſtione, Stephani Epiſcopi Romani judicium & auctoritatem rationibus, quibus movebatur, & collegarum ſuorum conſenſui, poſthabuerit.

Quinta probatio.

14. Aliam etiam rationem ſuppeditant nobis illa Cypriani verba, Auguſtino laudata. Sic igitur argumentamur: Quam poteſtatem unus & ſolus habet Chriſtus, eam nullus habet mortalium; atque adeò neque Papa Romanus: at poteſtatem monarchici paſtoris ſeu Epiſcopi Epiſcoporum, præponendi omnes Epiſcopos in Eccleſiæ gubernatione, & de actu eorum judicandi, unus & ſolus habet Chriſtus. Ergo. Minor eſt Cypriani, & Auguſtini, locis modo citatis. §. 12. & 13.

Monarchicorum argumentum.

15. Sed *Bellarminus* in recognitione lib. 2. de Rom. Pontifice, cap. 31. & Cardinalis *Baronius* in annalibus, anno Domini 216. & *Binius* in notis in Concil. Carthag. ſub Cypriano. Et *Pamelius* in ſuis annotationibus in *Tertulliani* lib. de pudicitiâ, cap. 1. num. 5. arripiunt verba Tertulliani iſto loco, *Pontifex ſcilicet maximus, Epiſcopus Epiſcoporum dicit.* Et hinc colligunt, hanc fuiſſe receptam tunc Romani Epiſcopi appellationem. Quam verò paupertina iſta eſt probatio, ex unius nominis jam hæretici, & Catholicorum odio furentis, ſe nimmate exſculpere dogma, ejuſque tanquam tam & Catholici defenſionem ſuſcipere, quod apud veteres Catholicos in monumentis eorum genuinis non invenitur, imò verò a Cypriano ejuſque collegis, ab *Auguſtino*, a *Pelagio* & *Gregorio* Romanis Pontificibus apertè damnatur? Nam titulum Epiſcopi Epiſcoporum negant cuiquam concedendum eſſe mortalium *Cyprianus* ejuſque collegæ, & *Auguſtinus*, locis citatis. Et æquipollens Nomen *univerſalis Epiſcopi* tum à ſeipſis, tum ab omni alio Epiſcopo, ſummovent *Pelagius* I. & *Gregorius* I. Epiſcopi Romani, 99. Diſt. can. *Nullus* & can. *Ecce.* Atque hinc alia exoritur confirmatio noſtræ propoſitionis minoris.

Reſponſio ad iſtam monarchicorum argumentum.

Sexta probatio.

16. Nomen novum ac profanum, temerarium, ſuperſtitioſum, ſtultum, pomparicum, ſuperbum, nefandum, peſtiferum, ſceleſtum, & blaſphemiæ vocabulum uſurpare, diabolica uſurpatio eſt: At uſurpare vocabulum univerſalis Epiſcopi eſt uſurpare nomen novum ac profanum, temerarium, &c. Ergo uſurpare nomen univerſalis Epiſcopi eſt diabolica uſurpatio. Nempe ſicut qui Deum ſe vocat, cum ſit merus homo, uſurpat nomen profanum, & vocabulum blaſphemiæ: ita quicunque ex Epiſcopis hunc inconceſſum honorem ſibi vendicat, ut univerſalis appelletur.

Syllogiſmus, quem formavimus, eſt *Gregorii* primi Papæ Romani; qui iſtius nominis uſurpationem vocat uſurpationem diabolicam, lib. 4. epiſtolarum ex Regiſtro, cap. 80. ſeu epiſt. 36. ad *Eulogium.* Et nomen ipſum [*univerſalis Epiſcopi*] dicit eſſe novum ac profanum, temerarium, ſuperſtitioſum, ſtultum, pomparicum, ſuperbum, nefandum, peſtiferum, ſceleſtum, blaſphemiæ vocabulum, lib. 4. epiſt. ex regiſtro, capitibus 76. 78. 80. 82. 83. & lib. 6. capitib. 169. 188. 192. 194. 195. & lib. 7. cap. 69. Et ad *Anianum* diaconum Conſtantinopolitanum ſcribens, In iſto (inquit) ſceleſto vocabulo conſentire, nihil eſt aliud quàm fidem perdere. lib. 4. epiſt. 59. ſeu cap. 83. Et ne quis exiſtimet, excipi Epiſcopum Romanum; ac ſi in alio aliquo Epiſcopo iſtud nomen eſſet illicitum, à Romano autem Epiſcopo fas eſſet iſtud nomen uſurpare; *Gregorius* occurrit & clamat; Nullus unquam prædeceſſorum meorum hoc tamen profano vocabulo uti conſenſit. —— Sanctitas veſtra in ſuis epiſtolis neminem unquam univerſalem nominet lib. 4. cap. 80. ſeu epiſt. 36. ad *Eulogium* Epiſcopum Alexandrinum, & alibi ait; Ego autem fidenter dico, quia quiſquis ſe univerſalem ſacerdotem vocat, vel vocari deſiderat, in elatione ſuâ Antichriſtum præcurrit: quia ſuperbiendo ſe cæteris præponit. Nec diſpari ſuperbiâ ad errorem ducitur, &c. lib. 6. cap. 194. ſeu epiſt. 30. ad *Mauricium* Auguſtum. Viterius etiam in ea diſputatione ſtilum porrigens, ipſos etiam Apoſtolos & omnes ſanctos ab hoc titulo excludit. Certè (inquit) *Petrus* Apoſtolus primum membrum ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ eſt. *Paulus, Andreas, Iohannes*, quid aliud quàm ſingularium ſunt plebium capita? Et tamen ſub uno capite omnes membra ſunt Eccleſiæ. Atque ut cuncta brevi cingulo locutionis adſtringam, ſancti ante legem, ſancti ſub lege, ſancti ſub gratiâ, omnes hi perficientes corpus Domini, in membris ſunt Eccleſiæ conſtituti, & nemo ſe unquam univerſalem vocare voluit. Veſtra autem ſanctitas agnoſcat quantum apud ſe tumeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præſumſit, qui veraciter ſanctus fuit. Hæc *Gregorius*, lib. 4. epiſtolarum ex Regiſtro, cap. 82. ſeu epiſt. 38. ad *Iohannem* Epiſcopum Conſtantinopolitanum, qui ſe *univerſalem* vocabat.

Papanorum defenſio.

17. Miteris, quâ hic defenſione ſe adverſarij tueantur. Nempe hac diſtinctione, quam adfert *Bellarminus*, lib. 2. de Romano Pontifice, cap. 31. ſeu ultimo; Nomen *univerſalis Epiſcopi* poſſe intelligi duobus modis. *Uno modo*, ut ille, qui *univerſalis* dicitur, intelligatur eſſe ſolus Epiſcopus omnium urbium Chriſtianarum, ita ut cæteri non ſint Epiſcopi, ſed vicarii tantùm illius, qui dicitur *Epiſcopus univerſalis*; & hoc modo nomen hoc eſſe verè profanum, ſacrilegum, & Antichriſtianum; & de hac ſignificatione loqui *Gregorium*; idque patere ex ratione quam reddit *Gregorius*, qui ait, lib. 4. epiſt. 34. ad *Conſtantiam*; Triſte valde eſt, ut patienter feratur; quatenus deſpectis omnibus, prædictus frater & Coëpiſcopus meus ſolus conetur appellari Epiſcopus. Et lib. 4. epiſt. 36. ad *Eulogium*; Si unus *Patriarcha univerſalis* dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Et lib. 7. epiſt. 69. ad Euſebium; Si unus *univerſalis* eſt, reſtat ut vos Epiſcopi non ſitis. *Altero modo* dici poſſe *Epiſcopum univerſalem*, qui habet curam totius Eccleſiæ, ſed generalem: ita ut non excludat particulares Epiſcopos. Et hoc modo, nomen hoc poſſe tribui Romano Pontifici, ex mente *Gregorii*, probare nititur *Bellarminus* his tribus rationibus: Primò, quia fatetur *Gregorius*, lib. 4. epiſt. 32. tributum nomen *univerſalis Epiſcopi* Romano Pontifici à Concilio Chalcedonenſi, quod ſanctum & Catholicum fuiſſe idem *Gregorius* paſſim docet: exiſtimâſſe igitur *Gregorium* in aliquo ſenſu hoc nomen Romano Pontifici convenire. Secundò, quia idem *Gregorius*, lib. 4. epiſt. 32. aſſerit, *Petro* totius Eccleſiæ curam eſſe commiſſam à Domino: & hoc eſſe idem, ac ſi diceret, Petrum *Epiſcopum univerſalem* eſſe à Chriſto conſtitutum. Tertiò, quia etſi Romani Pontifices, ut Gregorius rectè dicit, non ſe vocaverunt unquam *univerſales Epiſcopos*; tamen ſæpe eos ſe vocarunt

Epiſcopos

Digitized by Google

Episcopos Ecclesiæ universalis, epist. 2. *Sixti* primi, & epist. 1. *Victoris* I. & epist. 2. *Pontiani*, & epist. 2. *Stephani* primi. & 54. 62. 65. *Leonis* I. Atque hæc testimonia sine dubio Gregorium legisse: nec ignorasse, idem esse quoad sensum, Episcopum Ecclesiæ universalis, & Episcopum universalem. Fatetur tamen sibi Bellarminus, *Gregorium* simpliciter & absolutè pronunciasse, esse nomen hoc superbum, sacrilegum, profanum, & absolutè vetasse usum illius. Verùm duabus de causis factum hoc ait, à Gregorio; 1. ad cautelam, sicut etiam nomen, Christotocos, bonum sensum habet, & tamen Patres veruerunt usum illius nominis; ne videlicet sub illo nomine lateret hæresis Nestorii, qui Mariam Christi matrem, sed non Dei matrem appellabat. 2. quia quæstio tunc erat, an *Iohanni* Constantinopolitano Episcopo hoc nomen concedi posset; non autem, an concedi posset Romano Pontifici? quoniam igitur *Iohanni* illi in nullo sensu conveniebat nomen *universalis*, & tamen illud sibi usurpabat, ideò simpliciter & absolutè Gregorium pronunciasse, hoc nomen esse profanum, & sacrilegum, nimirum quatenus tribuitur Episcopo Constantinopolitano, & nihilominus etiam ipsum Gregorium illud recusasse, quamvis sibi in aliquo sensu conveniret, ad melius & facilius comprimendam superbiam Episcopi Constantinopolitani. Hæc illa sunt qualiacunque effugia, quibus declinare nititur *Bellarminus* argumenti ex Gregorio sumti molestum violentiam: sed improspero successu: id quod modò ostensum imus. Imbecillę autem hujus defensionis Bellarminianæ, qua etiam utitur Cardinalis *Baronius*, anno 595, examen aliquot constabit antithesibus ei oppositis.

Eiusdem refutatio. Prima Antithesis.

18. *Antithesis* prima; Episcopus Constantinopolitanus dici voluit *œcumenicus*, seu *universalis*, non eo modo, quo Cardin. Bellarminus ait, nomen universalis Episcopi esse verè profanum sacrilegum, & Antichristianum. Non enim *Iohannes* ille, ejusve successor *Cyriacus*, dicebat de solo esse Episcopum omnium urbium Christianarum, ita ut cæteros haberet non pro Episcopis; sed pro vicariis tantùm illius, qui dicebatur *universalis Episcopus*. Neque istum sensum agnovit ullus unquam Episcopus Constantinopolitanus, qui se *œcumenicum* dixit, licet hoc nomen etiam qui hodie Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopatu fungitur, palàm retineat, eidemque ab Episcopis Orientalibus tribuatur: quos ille veros esse Episcopos agnoscit. Sicut etiam ante *Iohannem* illum jejunatorem, ejusque successorem *Cyriacum*, Gregorii contemporaneos, alius *Iohannes Cappadox*, & *Epiphanius*, & *Menna*, Patriarchæ Constantinopolitani, comministros honorabant ut veros Episcopos & fratres in eodem Episcopali honore; quamvis interea Constantinopolitanis istis nomen *œcumenici*, & *universalis*, palàm, nemine contradicente, tum in conciliis, tum in rescriptis principum tribueretur. Vt patet ex actis Concilii Constantinopolitani sub *Menna* celebrati, actione 2. & actione 4. & act 5. & ex legibus & Constitutionibus *Iustiniani* senioris Imp. lege 7. Cod. de Summa Trinitate, & leg. 34. Cod. De Episcopali audientiâ. Novella 3. & Novell. 5. & Novell. 7. & 16. & 42. & 79. & in præfatione Novellæ 83. Eadem mens eorum qui post *Cyriacum* Ecclesiam illam rexerunt, & *œcumenici* sive *universalis Patriarchæ* vocabulo indigitati sunt: sicut legimus de *Tarasio*, in actis Concilii Nicæni secundi; & de *Stephano*, in constitutionibus *Leonis* Imperatoris.

Secunda Antithesis.

19. *Antithesis* secunda: Gregorii verba, quæ à Bellarmino adferuntur ex lib. 4. epist. 34. & epist. 36. & lib. 7. epist. 69. non id important, quod dicit Bellarminus: neq. enim absolutè, sed comparatè accipienda esse, patet ex ejusdem Gregorii dissertationibus tum illic, tum in aliis epistolis; ubi ostendit, hoc superbiæ vocabulo Episcopum Constantinopolitanum imitari diabolum, qui spretis in sociali gaudio angelorum legionibus ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut loquitur *Gregor.* lib. 4. epist. 34. seu cap. 68. ad Constantiam. Propterea (ait idem *Eulogio*) sanctitas vestra in suis epistolis neminem unquam universalem nominet, ne sibi debitum detrahat, cum alteri honorem offert indebitum. —— tractantiam sumsit [*Iohannes Constantinopolit.*] ita ut universa sibi tentet adscribere, & omnia quæ soli uni capiti cohærent, videlicet Christo, per elationem pomparici sermonis ejusdem Christi sibi studeat membra subjugare, lib. 4. Epist. 36. seu cap. 80. ad *Eulogium*, Episcopum Alexandrinum] Item; Nullus eorum [*Romanorum Pontificum*] unquam hoc singularitatis vocabulum assumit, nec uti contentus: ne dum privatum aliquid daretur uni, honore debito sacerdotes privarentur universi. lib. 4 epist. 32. seu cap. 76 ad *Mauricium* Augustum] Et ad ipsum scribens *Iohannem*; Ad hoc (inquit) quandoque perductus es, ut despectis fratribus, Episcopus appetas solus vocari. —— Perpende rogo, quia in hac præsumtione temerariâ pax totius turbetur Ecclesiæ, & gratiæ contradicitur communiter omnibus effusæ. — Certè *Paulus* Apostolus, cum audiret quosdam dicere, *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ*; hanc dilacerationem corporis dominici, per quam membra ejus aliis quodammodo se capitibus sociabant, vehementissimè perhorrescens, exclamavit, dicens; *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Si ergo ille membra Dominici corporis, certis extra Christum quasi capitibus, & quidem Apostolis subjici particulariter evitavit; tu quid Christo, universalis scilicet Ecclesiæ capiti, in extremi judicii es dictatus examine, qui cuncta ejus membra tibimet conatis *universalis* appellatione supponere? Quis, rogo, in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille, ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere: ut & nulli subesse, & solus omnibus præesse videretur? Qui etiam dixit, *In cœlum conscendam: super astra cœli exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium: similis ero Altissimo.* Quid enim fratres tui omnes universalis Ecclesiæ Episcopi, nisi astra cœli sunt? Quorum vita simul & lingua inter peccata errorésque hominum quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis temeriptum vocabulo elationis præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi *in cœlum conscendam; super astra cœli exaltabo solium meum?* An non universi Episcopi nubes sunt, qui & verbis prædicationis pluunt, & bonorum operum luce coruscant? Quos dum vestra fraternitas despiciens, sub se premere conatur; quid aliud dicit, nisi hoc quod ab antiquo hoste dicitur; *Ascendam super altitudinem nubium?* —— Vestra autem sancti-

1. Cor. 1. 12.

1. Cor. 1. 13.

Isai. 14. 13, 14.

Vide § 26.

Nota, tui comparatione.

5. Hic ſeſe addenſent acies Cardinalium, & Epiſcoporum, & Theologorum, & Canoniſtarum, multarumque celeberrimarum Academiarum, hanc doctrinam unanimiter tuentium. Accedunt gloſſatores, in 40. diſt. *Si Papa.* & cauſ. 1. qu. 1. can. *Quod quidam.* Et de renunciatione. in Sexto, cap. 1. in deſcriptione calus, §. *Nota inſuper.* Concilium eſſe ſupra Pontificem Romanum, aſſerunt (i quit Bellarminus, lib. 2. de Conciliis, cap. 14.) Cardinalis Cameracenſis, Iohannes Gerſon, Iacobus Almainus, & alii nonnulli, in ſuis tractatibus de poteſtate Eccleſiæ. Item Nicolaus Cuſanus, in tractatu de Concordantia canonica, lib. 2. cap. ultimo. Panormitanus, in cap. *Significaſti.* Extra, de electione. Et ibidem magiſter ejus Cardinalis Florentinus. Item Abulenſis, in cap. 18. Matthæi, quæſt. 108. & in defenſorio trium Concluſionum. & quidam alii. Hæc ille. at dicere potuit ac debuit & multos, imò plurimos alios, & in his *Alexandrum* quintum, à Concilio Piſano, & *Martinum* quintum à Conſtantienſi Concilio electos & conſtituros Romanos Pontifices ita ſentire: & hanc fuiſſe ſententiam communem Chriſtiani orbis; ante *Eugenium* Papam hujus nominis quartum, contra cujus errores & apertam (ut vocant) rebellionem, Patres Baſileenſes definiverunt ac declararunt hanc veritatem de poteſtate Concilii generalis ſupra Papam, (Concilii, inquam, ſine Papa) eſſe veritatem fidei Catholicæ. Cui etiam veritati adhæſit *Felix* Papa quintus, ab eodem Concilio electus.

Aperta rebellio.

In decreto quinque concluſionum.

6. Non ſoli igitur *Franciſcus Victoria* & *Alphonſus à Caſtro*, ſed numerosa Patrorum ac Doctorum agmina, ipſique Romani Pontifices, cum Conciliis generalibus, hanc tuentur ſententiam, quod Epiſcopi non à Papa Romano, ſed immediatè à Chriſto accipiant poteſtatem juriſdictionis Epiſcopalis. Vnde elicitur, omnes Epiſcopos eſſe æquales hac poteſtate, ſicut ſunt æquales poteſtate ordinis. Et Epiſcopo Romano parem eſſe, de jure divino, quemlibet alium verum Epiſcopum, quoad utramque hanc, atque adeò quoad omnem poteſtatem Epiſcopalem. Quam ſententiam comprobant etiam ſequentia hæc argumenta, quæ proximo capite exhibentur.

CAPVT QVINTVM.

Novem argumenta, quibus evincitur, Papæ Romano quemlibet alium verum Epiſcopum, parem eſſe ratione juriſdictionis Epiſcopalis, quæ exercetur in foro exteriori.

1. Argumentum.

POteſtatem Epiſcopatui eſſentialem habent æqualiter & æquè immediatè à Chriſto omnes Epiſcopi, at poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis, in foro exterioti, eſt poteſtas Epiſcopatui eſſentialis. Ergo. Minor patet ex cap. 3. propoſitione 8. & propoſitione 9. Maior eſt extra controverſiam: & ei confirmandæ ſervit exegeſis propoſitionis ſextæ, cap. 3. & propoſitionis octavæ, ibidem.

2. Argumentum.

2. Poteſtas, quæ datur per conſecrationem, ſive in ordinatione, vel ad ordinationem, ex inſtitutione divinâ, ea omnibus ordinatione vâ ordinatis datur æqualiter & æquè immediatè à Deo: at poteſtas juriſdictionis Epiſcopalis datur per conſecrationem, &c. ergo. Majorem concedit *Bellarminus*, lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 22. & communiter tenetur. Minor probata eſt cap. 3. propoſitione 6. & propoſitione 9. Eandem confirmant verba *Alenſis* part. 4. quæſt. 20. & quæſt. 21. & *Bonaventuræ*, in 4. ſentent. diſtinct. 18 part. 2. quæſt. 3. ſuperius recitata, cap. 2. Accedit author gloſſæ, qui inde colligit valere hæretici ſententiam, & ligationem & ſolutionem, quod vim ligandi, judicandi, atque ſolvendi à tempore conſecrationis acceperit, cauſ. 1. quæſt. 1. can. *Quod quidam.* Fatetur etiam Bellarminus, Papam Romanum non habere dignitatem vel ordinationem Epiſcopali majorem, lib 2. de Rom. Pontifice, cap. 27. §. *Reſpondeo primum.* Neque concedent, opinor, Papam Romanum accipere poteſtatem juriſdictionis Epiſcopalis ab aliquo mortali homine, aut cœtu ſuperiore, ſed immediatè à Chriſto; hominum tamen operâ concurrente, ut monet Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 30. Cum igitur juriſdictionis Epiſcopalis poteſtas Epiſcopo Romano detur per conſecrationem Epiſcopalem, quæ omnibus Epiſcopis communis eſt; palàm eſt eandem poteſtatem dari omnibus Epiſcopis per conſecrationem Epiſcopalem. Si autem tranſlatio de una ſede ad aliam fiat, non datur nova poteſtas; ſed tantummodo fit mutatio quoad materiam: manet autem eadem poteſtas, accepta ſemel per conſecrationem.

De tranſlatione.

De ſententia ab hæretico pronunciata, vide ſupra, lib. 11. cap. 4. aſſert. 7.

3. Argumentum.

3. *Dionyſius*, lib. do Eccleſ. Hierarchia, cap. 5. dicit, Epiſcoporum Hierarchiam immediatè terminari in Ieſum: ergo Epiſcopi omnem ſuam poteſtatem Epiſcopalem accipiunt immediatè à Domino Ieſu Chriſto.

Bellarmini reſponſio.

4. Ad hoc argumentum reſpondet *Bellarminus* (libro quarto de Romano Pontifice cap. ultimo.) Dionyſium loqui de ordine Epiſcoporum non de juriſdictione. At hæc inverecunda *Eiuſdem refutatio.* eſt, non tam reſponſio, quàm petitio illius de quo quæritur. Certè ſimpliciter, abſque ulla reſervatione, loquitur *Dionyſius*: pollicitus, initio illius capitis, ſe expoſiturum αὐτὰς τὰς ἱερατικὰς τάξεις τῆ ἐξ ἀπαλληρώσεις, δυνάμεις τε αὐτῶν ἐξ τελειώσεις, &c. Quin ipſe alibi *Bellarminus* hoc ipſo *Dionyſii* teſtimonio probat, Epiſcopos eſſe preſbyteris majores, quantum ad poteſtatem juriſdictionis, lib. de Clericis, capite decimo quarto. Eadem mens *Ignatii*, epiſt. ad Trallenſes, verbis ſuprà recitatis, capite primo, §. nono. Ideo in aliis etiam ſuis epiſtolis Ignatius Epiſcopum collocat primum in omni Eccleſiaſtica etiam juriſdictionali poteſtate & regimine: hortatur Magneſios, ut omnia ſtudeant agere ἐν ὁμονοίᾳ Θεοῦ, in unanimitate Dei, Epiſcopo præſidente loco Dei [προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τύπον Θεοῦ,] & preſbyteris, loco ſynedrii Apoſtolorum. Et Philadelphenſes monet, ut ſine Epiſcopo nihil faciant: id eſt, nihil eorum, quæ ad Eccleſiam ſpectant, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ut loquitur epiſtolâ ad Smyrnenſes. Eodem etiam ſenſu *Cyprianus* Epiſcopum cujuſcunque Eccleſiæ vocat judicem vice Chriſti, & in eo numero *Cornelium* & ſe ipſum ponit. Epiſtolâ quinquageſimâ quintâ.

(ſeu

(seu libro 1. epistola 3.) ad *Cornelium* Episcopum Romanum. Et postea etiam in eadem epistolâ, apertè tribuit singulis Episcopis summam sub Christo auctoritatem ac potestatem jurisdictionalem regendi & gubernandi portionem gregis sibi commissam. Sic etiam epist. 67. (seu lib. 3. epist. 13.) & lib. de unitate Ecclesiæ, & alibi. quam doctrinam constanter retinuerunt Patres; Africani tempore *Aurelii* & *Augustini*; ut patet ex eorum decretis & rebus gestis in causa *Apiarii*, & contra appellationes ad transmarina.

Vide supra cap. 3. §. 37.

5. Qui pares sunt potestate ordinis Episcopalis, si pares sunt potestate jurisdictionis Episcopalis, (pares, inquam, quoad essentiam potestatis :) at omnes Episcopi sunt pares potestate ordinis Episcopalis : ergo. Minorem propositionem concedunt adversarii. Major ideò certa est ; quia ordo Episcopalis jurisdictionem Episcopalem importat, estque hic ordo intrinsecè jurisdictionalis : id quod prolixè illustravimus, & confirmavimus, in Irenico, lib. 2. cap. 11. in Exegesi propositionis 13. pag. 190. 191. & aliquot sequentibus. Præterea ex argumento primo elucescit veritas hujus propositionis.

Quartum argumentum.

6. Qui potestate clavium regni cœlorum Petro promissarum Matth. 16. pares sunt ; ii potestate jurisdictionis Episcopalis pares sunt : at omnes Episcopi potestate harum clavium pares sunt : ergo. Majorem concedunt adversarij: docent enim omnem Ecclesiasticam potestatem, etiam jurisdictionalem summam, contineri potestate harum clavium. *Bellarm.* & *Greiser.* lib. 1. de Romano Pontifice, capitibus 12. & 13. Omnes autem Episcopos esse pares potestate harum clavium (quod asseritur in minore) docet *Cyprianus*, lib. de unitate Ecclesiæ, & in præfatione Concilii Carthag. & epist. 67. & aliis locis superiùs citatis. Et Concilium Nicæn. can. 5. cujus canonis authoritate ac tenore obligari etiam Episcopum Romanum monent Patres Africani (in quibus erat *Augustinus*) epist. ad *Cœlestinum* Episcopum Romanum, quam scripserunt super causa Apiarii, quæ exstat Tom. 1. Concil. edit. Bin. Paris. pag. 918. Eandem minorem confirmant ea, quæ superiùs dicta sunt capite 3. propos. 5. & propos. 8. & propos. 9.

Quintum argumentum.

7. Apostoli acceperunt à Christo immediatè suam auctoritatem (id quod cum *Cajetano*, & *Dominico à Soto*, & aliis, docet etiam *Bellarminus*, lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 23.) Ergo Episcopi accipiunt etiam à Christo immediatè suam jurisdictionem, non autem à Papa Romano, sed æquè immediatè à Christo, ac suam accipit vel olim accepit jurisdictionem à Christo Episcopus Romanus. Ratio sequelæ hæc est; Successor ab eo habet suam jurisdictionem, à quo habuit prædecessor, alioqui non verè succedit, sed instituitur alio ordine: Episcopi autem Apostolis succedunt, sicut Pontifex Romanus Petro. Vnde *Augustinus* in Psal. 44. exponens illa verba, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, Patres, inquit, missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt, constituti sunt Episcopi. Hinc etiam Concilium Florentinum, in instructione Armenorum, & Concilium Tridentinum, sessione vigesimâ tertiâ, capite quarto. Episcopos in Apostolorum locum successisse docent.

Sextum argumentum.

Psal. 44. (seu 45) 17.

8. Ad hoc argumentum respondet *Bellarminus* (lib. 4. de Rom. Pontifice cap. 25. seu ultimo) Papam quidem Romanum propriè succedere Petro, non ut Apostolo, sed ut pastori ordinario; & ideo ab illo habere Romanum Pontificem jurisdictionem, à quo habuit Petrus: Episcopos autem non succedere propriè Apostolis, eo modo quo unus Episcopus alteri, & unus rex alteri : Apostolos enim non fuisse ordinarios, sed extraordinarios, & quasi delegatos pastores, quibus non succeditur.

Bellarmini responsio.

9. At nuperum istud commentum abundè refutavimus supra; & ostendimus, I. Apostolicam potestatem esse summam, qua nulla unquam sub Christo fuit major aut sublimior in Ecclesia Christiana. II. In Apostolica comprehendi omnem inferiorum ordinum etiam ordinariorum potestatem. III. Hanc amplissimam potestatem Apostolicam omnibus Apostolis fuisse communem, pari consortio honoris & potestatis. IV. Quod in Apostolico munere fuit ordinarium, illud ad eorum successores, dominicâ dispositione, per ordinationem legitimam esse transmissum: & æquè propriè successum esse reliquis Apostolis, ac *Petro*.

Eiusdem refutatio. lib. 15. cap. 41.

Supra cap. 1.

10. Habemus (inquit *Irenæus*) annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos; quibus etiam ipsas Ecclesias committebant : quos & successores relinquebant, suum ipsorum locum magistros tradentes. Hæc Irenæus libro 3. adversus hæreses, capite tertio, docens non minùs propriè, in officio ac potestate Episcopali successisse Apostolis Episcopos ab eis constitutos, quos & successores relinquebant, quàm illis Episcopis alios postea Episcopos.

Refutatio corroboratur testimonio Patrum Irenæi.

11. Sic *Tertullianus*; Edant ergo (inquit) origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit auctorem & antecessorem. *Tertullianus* libro de præscriptionibus, capite trigesimo secundo. Ecce antecessores Apostolos & successores Episcopos.

Tertullian.

12. Meminisse autem diaconi debent, (inquit *Cyprianus*) quoniam Apostolos, id est, Episcopos & præpositos Dominus elegit: diaconos autem post ascensum Domini in cœlos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit ; possunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt, epistola sexagesimâ quintâ. (seu libro tertio, epistola nona.) ad *Rogatianum* Episcopum, de superbo diacono. Vbi vides, Cypriano ipsos Apostolos esse primos Episcopos, nec minus propriè succedere Apostolis Episcopos alios, quàm primis diaconis posteriores diaconos. *Iacobus Pamelius*, adnotatione decimâ tertiâ, in hanc *Cypriani* epistolam sexagesimam quintam. Apostolorum (inquit) successores rectè Episcopos nuncupat tum alibi, tum hic *Cyprianus*. Et annotat. 8 in ejusdem *Cypriani* epistolam 55. Divina (inquit) Apostolorum & successorum Episcoporum potestas comprobatur.

Cyprian. epist. 65. de superbo diacono.

13. *Gregorius* hujus nominis primus, Papa Romanus; Ecce (inquit) animarum judices fiunt, [Apostoli.] Horum profectò nunc in Eccle-

Gregorius.

Digitized by Google

quam (anno Dom. 1433.) habuit in Concilio Basileensi, contra tertium articulum Bohemorum. Tom. 8. Conciliorum, edit. Paris. anno Domin. 1636. pag. 441. col. 1. ubi Anconitanum pro sua sententiâ adducit Henricus Kalteisen. vide etiam suprà, libri duodecimi cap. 8. §. 3. & infrà, caput septimum hujus libri, paragrapho ultimo.

CAPVT SEXTVM.

De successione verè Ecclesiasticâ & Pastorali, quâ veri Apostolorum successores dignoscuntur.

Assertio prima.

Assertio prima. *Tria sunt, in quibus Pastorum Ecclesiasticorum ab Apostolis successio commendari solet. 1. Locus. 2. Officium. 3. Doctrina.*

Explicatio. *Explicatio assertionis primæ. Successionem in loco* voco eam, quâ in ejusdem civitatis Episcopatu, in ejusdem particularis Ecclesiæ præfecturâ succeditur. Quomodo Episcopi Hierosolymitani dicuntur succedere in sede Iacobi, & Episcopi Alexandrini tenere sedem Marci, & Episcopi Romani sedem Petri, & Episcopi Ephesini sedem Timothei, & Episcopi Smyrnenses sedem Polycarpi, &c. *Successio in officio* est, quâ per legitimam ordinationem, seu ordinariam Ecclesiasticæ ordinationis viam, (de hac enim loquimur) omnis pastor Ecclesiasticus, cujuscunque sit loci, est Apostolorum successor in officio Pastorali. *Successio in doctrina, seu veritate fidei*, est quâ Pastor Ecclesiasticus ejusdem veræ doctrinæ tenax est & fidelis prædicator, quam Apostoli prædicarunt, & constanter prædicandam posteris in sacris Scripturis tradiderunt. Non per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, (inquit *Irenæus*,) quàm per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Hæc *Irenæus*, lib. 3. adversus hæreses, cap. 1.

Assertio secunda.

Assert. 2. 2. *Successio in loco, quandoque utilis est; sed non est necessaria: & aliquando inutilis est, & fallax.*

Explicatio. Tria hic asseruntur de successione in loco 1. Quòd sit quandoque utilis. 2. Quòd non sit necessaria. 3. Quòd aliquando inutilis sit & fallax. Hæc tria membra confirmabimus.

Confirmatio. Utilitas successionis in loco. 3. Utilis olim fuit contra Scripturarum aut doctrinæ adulteratores hæreticos, quando ad huc ipsa Scripturarum Apostolicarum autographa asservabantur in iis Ecclesiis, ad quas Scripturæ illæ missæ, vel apud quas depositæ erant. Utilis etiam erat contra novorum dogmatum fabricatores, quamdiu palàm in illis Ecclesiis illibata permansit doctrinæ ab Apostolis acceptæ prædicatio & professio. Atque hæc utilitas hodieque durat, intuitu primorum illorum seculorum, quorum doctrina & successio utiliter opponuntur citeriorum temporum novitatibus. Habemus (inquit Irenæus) annumerare eos, qui ab *Irenæus.* Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos; qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his delitatur. Etenim si recondita mysteria scirent Apostoli, quæ seorsim, & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maximè traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant. Hęc Irenæus, lib. 3. adversus hæreses, cap. 3.

Tertull. 4. Similiter Tertullianus; Percurre (inquit) Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, apud quas authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem, & repræsentantes faciem uniuscujusque. Proximè est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non longè es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si pores in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præstò est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur; ubi Paulus Iohannis exitu coronatur; ubi Apostolus Iohannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesiis contesserit. Vnum Deum novit Creatorem universitatis; & Christum Iesum ex Virgine Mariâ Filium Dei Creatoris, & carnis restitutionem: Legem & Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis literis miscet, & inde potat fidem eam: aquâ signat, Spiritu Sancto vestit, Eucharistiâ pascit, martyrio exhortatur, & ita adversus hanc institutionem neminem recipit. Hæc Tertullianus, lib. de præscription. cap. 36. Similia his scripsit libro quarto, adversus Marcionem, capite quinto.

5. Servit etiam successio orthodoxorum Episcoporum in loco, adversus schismaticos alieni muneris usurpatores, erigentes altare contra altare. Quales erant olim Romæ Novatianus, sectæ Catharorum primus in ea urbe Episcopus, ejusque successores; & Victor Garbiensis, sectæ Donatianæ primus in eadem urbe Episcopus, ejusque successores. Sic etiam ab illarum sectarum hominibus factum est in quibusdam aliis civitatibus.

6. Vnde Cyprianus de Novatiano ejusque so- *Cyprian.* ciis ait; Hi sunt, qui se ultro apud temerarios convenas sine divinâ dispositione præficiunt, qui se præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen assumunt. —— Inobsequens servus, filius impius, frater inimicus, contemtis Episcopis, & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare. lib. de unitate Ecclesiæ. Et alibi; Nisi (inquit) si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesia a sedecim Coëpiscopis facto, adulter, atque extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: —— Cumque jampridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui in fide integri, in pressura probati, in persequutione proscripti; ille super eos creare alios pseudoëpiscopos audeat. epistol. 52. (seu lib. 4. epist. 2.) ad Antonianum. De eodem Novatiano *Pacianus.* scribens Pacian. Ille (inquit) sedente jam Romæ

Neceſſitas vocationis ordinaria. 1. Cor. 14 33. 40.

15. Vocatio autem cùm alia ſit extraordinaria, qualis illa Prophetarum & Apoſtolorum; alia ordinaria, qualis eorum qui in Eccleſia per ordinationem legitimam ſuccedunt Apoſtolis aut viris Apoſtolicis, in officio Paſtorali; hanc dicimus eſſe p.o perpetuâ Eccleſiæ conſervatione neceſſariam, inſtituente Domino, qui non eſt confuſionis auctor, ſed pacis; & omnia in ſua domo decenter ac ordine fieri mandavit. Nihil hinc lucrari Pontificios in lite, quam movent de vocatione eorum, quorum miniſterio, ſeculo ſuperiori, reformata eſt religio; Validum autem hinc nobis ſuppeditari argumentum contra officium & uſurpationem ſacerdotum Romanenſium; docuimus prolixè in Irenico, libro ſecundo, capite undecimo, ad propoſitionem decimam tertiam. Vide etiam inferiùs, ad aſſertionem quintam.

Aſſertio quarta.

16. *Succeſſio in officiò, ſola, vel cum ſucceſſione in loco, non ſufficit ad oſtendendum veros Apoſtolorum aut virorum Apoſtolicorum ſucceſſores, quibus tutum ſit auſcultare & adhærere.*

Confirmatio. Apoſtolus Paulus ait; *Sed licet nos, aut Angelus de cœlo Euangelizet vobis, præterquam quod Euangelizavimus vobis, anathema ſit.* Galat. 1. 8. Et alius Apoſtolus monet; *Quoniam multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur. Ieſum Chriſtum veniſſe in carne. Hic ille eſt ſeductor, & Antichriſtus. Videte vos ipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed ut mercedem plenam accipiatis. Quiſquis tranſgreditur, & non permanet in doctrina Chriſti. Deum non habet: qui permanet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dicite. Qui enim dicit, ei ave, communicat operibus ejus malis.* 2 Iohan. 7. 8. 9. 10 11. Ovium Chriſti eſt vocem Chriſti audire, eumque ſequi; alienum autem nequaquam ſequi, ſed fugere ab eo, quia non noverunt vocem ejus, ejus. Ioha. 10. Etiamſi Apoſtolus, aut Angelus de cœlo ſit, quantâcunque fulgeat dignitate, ſi doctrinam Chriſti non adfert, ſed aliud nobis Euangelizat, fugiendus eſt.

Gal. 1. 8. — 2. Iohan. 7. 8. 9. 10, 11. — Iohan. 10. 4. 5. 27.

17. *Tertullianus*; Solent quidem (inquit) iſti miſſiones etiam de quibuſdam perſonis ab hæreſi capitis, ædificari in ruinam. — Quid ergo ſi Epiſcopus, ſi diaconus, ſi vidua, ſi virgo, ſi doctor, ſi etiam martyr lapſus à regula fuerit, ideò hæreſes veritatem videbuntur obtinere? Ex perſonis probamus fidem, an ex fide perſonas? — Ipſe traditor Chriſti de Apoſtolis fuit. lib. de præſcriptionibus adverſus hæreticos, cap. 3.

Tertullian. — *Probare debemus non ex perſonis fidem, ſed ex fide perſonas.*

18. Idem poſtea eodem libro, cap 32. Cæterùm (inquit) ſi quæ [hæreſes] audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideò videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt: poſſumus dicere: Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit auctorem & antecеſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum: ab Iohanne conlocatum refert: ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traditores habeant. Confingunt tale aliquid hæretici. Quid enim illis poſt b. aſphemiam inlicitum eſt? ſed etſi confixerint, nihil promovebunt. Ipſâ enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata, ex diverſitate & contrarietate ſuâ, pronunciabit, neque Apoſtoli alicujus auctoris eſſe, neque Apoſtolici: quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent; ita & Apoſtolici non contraria Apoſtolis edidiſſent, niſi illi qui ab Apoſtolis de ſciverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Eccleſiis, quæ licet nullum ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis auctorem ſuum proferant, ut multo poſteriores, quæ denique quotidie inſtituuntur; tamen in eadem fide conſpirantes, non minus Apoſtolicæ deputantur pro conſanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreſes ad utramque formam à noſtris Eccleſiis provocatæ, probent ſe, quaqua poſſunt, Apoſtolicas. Sed adeò nec ſunt, nec poſſunt probare quod non ſunt; nec recipiuntur in pacem & in communicationem ab Eccleſiis quoquo modo Apoſtolicis: ſcilicet ob diverſitatem ſacramenti, nullo modo Apoſtolicæ. Hæc *Tertullianus.*

Collatio doctrinarum. — *Conſanguinitas doctrinæ.* — *Diverſitas ſacramenti.*

19. Non habent Petri hæreditatem, qui Petri fidem non habent, inquit *Ambroſius*, lib. 1. de pœnitentia, cap. 6. — *Ambroſius.*

20. Eccleſiæ illæ Patriarchales habuerunt per longa tempora Epiſcopos manifeſtos hæreticos, & proinde interrupta eſt veterum Paſtorum ſucceſſio. inquit *Bellarminus.* lib. de notis Eccleſiæ, cap. 8. §. *Adde ultimo.* Sine veritate doctrinæ ſucceſſio Paſtorum exigui eſt ponderis, ait *Greſerus*, in defenſione *Bellarmini*, lib. 4. de verbo Dei cap. 9. §. *Subjungit.* Colum. 1720. — *Bellarmin.*

Aſſertio quinta.

21. *Succeſſio in doctrina eſt potiſſima pars ſucceſſionis Apoſtolicæ.*

Confirmatio. Quamvis ſucceſſio in officio ſit neceſſaria, magis tamen neceſſaria eſt ſucceſſio in doctrina. Nam propter hanc inſtituta eſt illa; non autem è converſo. Et quamvis inutilis ſit ſucceſſio in officio abſque ſucceſſione in doctrina, & tutò ac laudabiliter parvipendatur iſtiuſmodi ſucceſſio in officio, quæ ſeparata eſt à veritate doctrinæ; non tamen inutilis eſt, nec impunè aut irreprehenſibiliter negligi poteſt veritas doctrinæ, etiam à laico vel à muliere propoſita. Vis enim verbi Dei, ex cujus auditu eſt fides, non pendet ab ordine prædicantis: etiamſi prædicare nemo poſſit ſine aliqua miſſione, ut monet Apoſtolus, capite decimo, ad Romanos. Evenire autem poteſt, Deo ita diſponente, ut perſona ordinis clericalis exſors impertiat alicui doctrinam ſanam, &, benedicente Deo, ſit inſtrumentum converſionis illius auditoris ad ſalutarem fidem. Multi Samaritanorum crediderunt in Chriſtum propter ſermonem mu-

Vtilis eſt vera doctrina, etiam ſine ordine officii clericalis.

lieris, Iohan.4.39. Et fieri poſſe, ut uxor fidelis virum infidelem ſalvum faciat, id eſt, ad fidem convertat; & ut vir fidelis uxorem infidelem ſalvam faciat, teſtatur Apoſtolus, 1.Cor.7.16. Ad generandam in animo audientis fidem, neceſſaria eſt veritas doctrinæ, neceſſitate medii. Non ita ordo clericalis, cujus neceſſitas videtur eſſe præcepti tantùm: unde contemni non poteſt ſine peccato. Mulier captiva Regem & Reginam Iberorum ad fidem Chriſtianam convertit: & ab eâ edocti Rex & Regina, aliis Iberis eandem doctrinam prædicârunt, & ad fidem Chriſtianam eos adduxerunt. Et exſtructo in Chriſti honorem templo, miſerunt legatos ad magnum Conſtantinum Romanorum Imperatorem, ut de cætero fœdera cum Romanis jungerent, atque Epiſcopum ſacrumque clerum acciperent, in Chriſtum ſincerè & ex animo ſe credere affirmantes, ut legimus apud *Socratem*, lib.1. hiſtor. Eccleſ. καφ.κ. & *Theodoret.* lib.1. hiſtor. Eccleſ. cap. 24. & *Sozom.* lib.2. cap.6. & *Niceph. Calliſt.* lib.8. cap.34. Iam ſi qui ex illis credentibus, ante adventum Epiſcopi & cleri, ex hac vitâ, cum pio baptiſmi voto, migrârunt, ſalutem æternam conſequutos eſſe in confeſſo eſt.

1.Cor.7.16. *Diſtinctio neceſſitatis.*

De converſione Iberorum per mulierem captivam.

22. Cum *Origenes* Cæſareæ Paleſtinæ degeret, nondum adeptus gradum preſbyterii, publicè tamen in communi Eccleſiæ congregatione verbum Dei prædicavit, hortatu Epiſcoporum qui ibi erant. Et cum *Demetrio* Alexandriæ Epiſcopo videretur iſtud eſſe inuſitatum, ut præſentibus Epiſcopis laïci concionarentur, (πάρεισι γὰρ ἐπισκόπων λαϊκοὺς ὁμιλεῖν,) Scripſerunt ad Demetrium *Alexander*, Hieroſolymorum Epiſcopus, & *Theoctiſtus* Epiſcopus Cæſareæ, non eſſe inuſitatum. Nam (inquiunt) ubi idonei & habiles reperiuntur, qui fratribus in verbo Dei adjumento ſint, à ſanctis Epiſcopis rogantur, ut populum in verbo inſtituant. (ὅπου γοῦν δύνανται ἐπιδήμοι ὄντες τὸ ὠφελοῦν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ὠφελοῦντας τὸν λαὸν παρακαλοῦνται ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων.) ſicut Larandis ὁ λαράνδις Euelpis à Neone, Iconii Paulinus à Celſo, & apud Synados, Theodorus ab Attico, beatis fratribus. Ac veriſimile eſt in aliis etiam locis hoc fieri, licet nobis non ſit cognitum. Hæc illi, apud *Euſebium* lib.6. hiſtor. Eccleſ. cap.13. καφ.κ.

Origenes, adhuc laïcus concionabatur, hortatu Epiſcoporum: id quod etiam à quibuſdam aliis factum eſt.

23. *Gregorius Nazianzenus*; Totius (inquit) populi ſuffragiis, non autem ſecundùm pravum exemplum, quod poſtea inolevit, neque per vim & cædem, ſed Apoſtolico & ſpirituali modo (οὐδὲ φονικῶς τι καὶ πραπτικῶς, ἀλλ' ἀποστολικῶς τι καὶ πνευματικῶς) ad Marci thronum evehitur (*Athanaſius*,) non minus pietatis, quàm præſidentiæ ſucceſſor, (οὐχ ἧττον τῆς εὐσεβείας ἢ τῆς προεδρείας διάδοχος.) Vt enim, ſi hanc ſpectes, remotiſſimus ab eo futurus eſt; ita ſi illius rationem habeas, ſtatim illi proximus invenietur. Quæ quidem propriè ſucceſſio exiſtimanda eſt (ἣν δὴ καὶ κυρίως διαδοχὴν διαδοχῶν,) Nam qui eandem fidei doctrinam profitetur, ejuſdem quoque throni ſocius eſt: qui autem contrariam ſententiam tuetur, adverſarius quoque quoad thronum cenſeri debet. Atque hęc quidem nomen, illa verò rem ipſam & veritatem habet ſucceſſionis (τὸ μὲν γὰρ ὁμόγνωμον καὶ ὁμόθρονον, τὸ δὲ ἀντιδόξου καὶ ἀντιθρόνου καὶ ἡ μὲν σχηματισμὸς, ἡ δὲ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς.) Non enim qui per vim irrupit, ſucceſſor habendus eſt, ſed qui vim perpeſſus eſt: nec qui leges violavit, ſed qui modo legibus conſentaneo electus eſt: neque qui contraria dogmata tenet, ſed qui ejuſdem eſt fidei. (οὐδὲ ὁ τυραννὶς δοξάζων, ἀλλ' ὁ τῆς αὐτῆς πίστεως.) Niſi quis ita ſucceſſorem dicat, quemadmodum morbum ſanitati, & tenebras luci, & tempeſtatem tranquillitati, & mentis alienationem prudentiæ ſuccedere dicimus. Hæc *Nazianzenus*, orationi 21. quæ eſt in laudem magni *Athanaſii*, Epiſcopi Alexandrini.

Gregor. Nazianz.

Duplex ſucceſſio.

Succeſſio in doctrina fidei eſt vera ſucceſſio, ſine qua nomen quidem eſſe poteſt, ſed non veritas ſucceſſionis: niſi qui ſucceſſionem dicas, quemadmodum ſanitati morbus, luci tenebræ ſuccedere dicuntur.

Aſſertio ſexta.

24. *Legitima verorum paſtorum ſucceſſio interrumpitur etiam per Simoniam*, & Papa Romanus ſimoniacè Papatum conſequutus, & quilibet paſtor Eccleſiaſticus ſimoniacè promotus, non habet partem neque ſortem in ſermone hoc, ſed eſt in ſui radice vitiatus, eſt irregularis, eſt leproſus in oculis Dei, eſt ipſo iure à ſacerdotio alienus, eſt Antichriſtus, invaſor, Apoſtaticus, prædo, ipſo jure ab exſecutione officii ſuſpenſus, & depoſitus; atque anathematis opprobrio condemnatus, & ab omnibus Chriſtianis fugiendus ac relinquendus eſt.

Confirmatio. Aſſertionem hanc prolixè confirmavimus in Tractatu noſtro de Simoniâ, capitibus 6. & 11. & 12. Vbi etiam adjuncta exempla non pauca criminis ſimoniæ in Romanis Pontificibus, lector inveniet, cap.13. In quibus ad illa quæ de ambitione & fraude *Bonifacii octavi* ibi commemoravimus ex Platina, adjici poteſt illud, quod de eorum *Bonifacio* ſcripſerunt *Wernerus Rolivingus* in faſciculo temporum, & *Paulus Langius* in Chronico Citizenſi, ad ann. Dom. 1295. & *Bartholomeus Caranza* in Summa Conciliorum; *intravit ut vulpes, vixit ut Leo, mortuus eſt ut canis.* Vide plura de fraudulento ejus ingreſſu, apud *Paulum Langium* in Chronico Citizenſi, ad annum Dom. 1294. ubi etiam de fiſtula per parietem miſsâ, quâ decepit *Cæleſtinum.* Alia hoc deteſtando exemplo non minus fœda, & quædam etiam atrociora flagitioſæ ſimoniæ exempla, monſtrat lectori Tractatus noſter de Simonia. Atque huc non ineptè accommodari poteſt metrici cujuſdam diſtichon illud, quod alibi in illo Chronico Citizenſi, (paulò poſt initium operis) uſurpat *Langius*, ſcribens de ſimonia & ignaviâ ſui ſeculi.

De introitu, vitâ, & mortu Bonifacii octavi Papæ Romani.

Dum factor rerum privaret Flamine clerum.
Ad Satanæ votum ſucceſſit turba nepotum.

Huc pertinent etiam verba *Nazianzeni*, ſuperius recitata ex oratione vigeſimâ primâ, quibus violentam & illegitimam uſurpationem damnat.

Aſſertio ſeptima.

25. *Succeſſio paſtorum, qua plena eſt, & in omni conſtituta Eccleſia poſt tempora Apoſtolica requiritur, ſucceſſionem in doctrina cum ſucceſſione legitimâ in officio conjunctam exhibet, ſeu ſucceſſionem legitimam in officio paſtorali cum veritate doctrinæ connectit. Diſciplinam autem & mores palàm probatos ad doctrinam referimus.*

Confir-

Irenæus. *Confirmatio.* Quapropter (inquit *Irenæus*, lib. 4. adversus hæreses, cap. 43.) eis qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum, secundùm placitum Patris acceperunt. Et cap. 44. ejusdem libri, ait; Dixit Dominus. *Si autem dixerit malus servus in corde suo, Tardat Dominus meus; & incipiat cædere servos & ancillas, & manducare, & bibere, & inebriari; veniet Dominus servi illius in die, quâ non sperat, & horâ quâ non sperat, & dividet eum, & partem ejus cum infidelibus ponet.* Ab omnibus igitur talibus absistere oportet; adhærere verò his, qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinam custodiunt, & cum presbyterii ordine sermonem sanum, & conversationem sine offensa præstant ad informationem & correctionem reliquorum. Et cap. 45. ejusdem libri; Vbi igitur tales inveniat aliquis, Paulus docens ait; *Posuit Deus primò in Ecclesia Apostolos, secundò Prophetas, tertiò doctores.* Vbi igitur charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea, quæ est ab Apostolis, Ecclesiæ successio, & id quod est sanum, & irreprobabile sermonis constat. His similia scribit idem Irenæus, cap. 63. ejusdem libri, Agnitio (inquit) vera est Apostolorum doctrina, & antiquus Ecclesiæ status, &c.

Luc. 12 45. 46.

1. *Cor.* 12. 28.

Tertullianus. 26. Vide *Tertulliani* verba, superiùs, ad assertionem quartam, §. 18. recitata ex libro de præscriptionibus, cap. trigesimo secundo. Idem *Tertullianus*, ejusdem libri de præscriptionibus, capite quadragesimo tertio. Adeò (inquit) & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: doctrinæ index disciplina est. Negant Deum timendum. Itaque libera sunt illis omnia, & soluta. Hæc *Tertullianus.* Ideò etiam *Irenæus* eum sermone sano conversationem sine offensa conjungit. Non quod externa morum probitas apud hæreticos quosdam non reperiatur, vel conversationis vitiis prorsus careant Catholici: nam aliquando hominem fide orthodoxum homo hæreticus externâ vitæ honestate antevertit, sed disciplinam, quæ doctrinæ index est, repetire est in ipsâ doctrinâ. Non enim quia in multis peccant, ideò hæretici censendi sunt; sed si peccare doceant, vel peccata non fugienda esse dictitent, aut libera relinquant, & pervertæ istiusmodi doctrinæ pertinaciam jungant, sunt hæretici, ab istiusmodi fructibus cognoscuntur Pseudoprophetæ, quales sunt omnes illi qui irritum faciunt præceptum Dei propter traditionem suam, Matth. 15. 6. & illi qui attendunt spiritibus deceptoribus ac doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi falsiloquorum, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui norunt veritatem. 1. Tim. 4. 1, 2, 3. Et illi qui superba vanitatis loquentes inescant per carnis cupiditates & lascivias alios, qui verè effugerant eos qui in errore versantur: libertatem eis pollicendo, cum ipsi servi sint corruptelæ. 2. Petr. 2. 18, 19. Tales erant Simoniani, & Marcitæ, & Carpocratiani, qui discipulos suos docebãt liberè agere quæ vellent, intrepidè, sine discrimine, ut refert *Irenæus*, libro 1. adversus hæreses, capitibus 9. & 20. & 24. Idcirco etiam servos, qui sub jugo sunt, monet Apostolus, ut Dominos suos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrina blasphemetur, 1. Tim. 6. 1. id est, ne infideles existiment, dogma Christianum favere inobedientiæ servorum adversus suos Dominos; ut rectè locum interpretatur Chrysostomus. Ne videatur servus per religionem in deterius profecisse: inquit in eundem locum Sedulius. Ne videaris contra per religionem deteriùs defecisse, ait ibidem Primasius. Et Titum idem Apostolus jubet hortari servos ad exhibitionem placidi & fidelis obsequii Dominis suis, ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus. *Vincentius Lirinensis*, fructus illos, ex quibus dignoscuntur Pseudoprophetæ, interpretatur hæreticorum pravos sensus, quibus sacras Scripturas perniciosè detorquent. Vt (inquit) fallicijs incautis ovibus obrepant, manente luporum ferociâ deponunt luporum speciem, & sese divinæ legis sententijs, velut quibusdam velleribus obvolvunt, ut cum quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium perrimescat. Sed quid ait Salvator? *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Id est, cum cœperint divinas illas voces non jam proferre tantùm, sed etiam exponere, nec adhuc jactare solùm, sed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur, tunc primùm scindi sepem videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Hæc *Vincentius Lirinensis*, in suo Commonitorio primo, adversus profanas hæreticorum novitates. cap. 36. Quæ expositio non pugnat cum eâ, quam modò adferebamus, sed eam suo ambitu comprehendit.

Tit. 2. 10.

Matth. 7. 16.

Matth. 5. 19

Matth. 7. 16. *Matth.* 15. 6.

CAPVT SEPTIMVM.

Rursum de Papæ Romani Hierarchicâ Monarchiâ, seu universali Episcopatu.

MVlta enumerant canonistæ privilegia Romani Pontificis, quæ omnia ab hac Monarchali prærogativa seu universali Episcopatu dependent, in eóque fundata sunt: adeò ut, subruto isto fundamento, corruat simul necesse est superstructa moles privilegiorum Papalium, quæ Canonistis *reservata* dicuntur, & *casus Papales*, in glossa, ad cap. 8. *Sicut unire.* Extra, De excessibus Prælatorum. Vbi auctor glossæ quædam enumerat ex istis Papæ reservatis, inquiens; Quædam sibi in tantùm Sedes Apostolica reservavit, quæ ab aliis impunè præsumi non possunt. Hinc solus Papa restituit depositos Episcopos. Deponit eosdem. Dividit Episcopatum in duos. Vnit duos in unum. Eximit Episcopos & Abbates. Probat scripta aliorum, & Concilia. Articulos fidei solvit, [*id est, dubia solvit, & articulos determinat.*] Synodum facit generalem. Transfert sedem Episcopalem de loco ad locum. Mutat Episcopos. Appellat nullus ab ipso. Vnde versus;

Restituit Papa solus, deponit & ipse:
Dividit, ac unit, eximit, atque probat.
Articulos solvit, synodumque facit generalem.
Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso.

Digitized by Google

Et ibi notat canones juris Pontificii pro singulis hisce privilegiis.

2. Eidem recenſentur in alia gloſſa, ad cap. 4. *Quod tranſlationem.* Extra, De officio legati, ubi adnumerantur quædam alia: nempe, quædam vota ſolus Papa commutat. Item, ſolus diſpenſat in majoribus criminibus: & cum filiis preſbyterorum, & cæteris illegitimè natis, ut promoveantur ad dignitates. Item, ad ipſum ſolum omiſſis mediis appellatur. Item, ſubdiaconos facere poteſt diebus Dominicis. Item, primam vacantem dare. Item, abſolvere excommunicatos à Papa, vel à delegato. Adjiciuntur ibi firmamenta ex jure canonico. Et additur ratio, cur iſta omnia, quæ ſibi ſpecialiter ſedes Apoſtolica reſervavit, generali demandatione non tranſferantur, nempe; quia iſta ſunt quaſi meri imperii. Et in gloſſa in cap. 3. *Niſi ſpecialis.* eodem titulo. *Hæc enim* (inquit) *generali mandato non tranſferuntur: quia ſunt meri imperii, & ſpecialiter ſedi Apoſtolicæ reſervata.*

Vide lib. 14. cap 6 § 26 27. 28.

3. His adde, quòd Papa leges condere poſſit, de rebus mediis obligantes in conſcientia, etiam citra contemtum & ſcandalum: & quòd faciendum ſit quod Papa præcipit, quamvis durum ſit; & reputandum ſit Papæ ſtatutum, tanquam ex ore Dei vel beati Petri Apoſtoli eſſet prolatum: neque ſas alicui de illius judicio diſputare, cauſ. 17. quæſt. 4 *Si quis ſuadente.* 19. Diſt. *Sic omnes.* Et extra, de tranſlatione Epiſcopi. cap. 3. *Quanto.* in gloſſa *Bellarminus*, lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 16. *Nicolaus Baldellus* Ieſuita, in Theologia morali, lib. 5. diſp. 24. §. 2. Item, quod Papa non ſubjiciatur legibus: in gloſſa Extra, de conſuetudine, cap. *Quanto.* Neque ulli hominum in rebus judicio ſubjaceat. 40. diſtinct. *ſi Papa.* Et cauſ. 9. quæſt. 3. *Aliorum* & can. *Conqueſtus*, & can. *Nemo.* A ſolo Deo, non ab homine poterit judicari. Extravag. commun. De majoritate & obedientia. cap. *Unam ſanctam.* Eſt Epiſcopus totius orbis, in *Sexto.* de pœnis. cap. 5. in gloſſa. Et omnes illi ſubeſſe eſt de neceſſitate ſalutis. *Extravag. comm.* De majoritate & obedientia. cap. 1. *Unam ſanctam.*

4. Iſta omnia ad hæc octo privilegia reduci poſſunt.

Primum privilegium Papæ Romani, eſt Monarchia in univerſam Eccleſiam, quâ ſolus eſt totius mundi Epiſcopus univerſalis, & omnes judicat, & ab aliorum Epiſcoporum juriſdictione eximit quos vult, cui omnes ſubeſſe oportet. Huc pertinent illa; *Reſtituit, deponit, diviſat, unit, eximit, tranſfert, mutat*, nempe ut totius orbis Epiſcopus, cui uni omnes ſubjici neceſſe habent.

Secundum privilegium ejuſdem; eſt poteſtas convocandi generalia Concilia.

Tertium privilegium, eſt, poteſtas determinandi de rebus fidei; & confirmandi vel infirmandi decreta Conciliorum.

Quartum privilegium eſt poteſtas recipiendarum appellationum, quia ad illum à quocunque alio judice (ſaltem Eccleſiaſtico, vel de rebus Eccleſiaſticis, de quibus ſolis nunc diſſerimus) appellare fas.

Quintum privilegium eſt; quòd nulla ſit ab illius ſententia appellatio.

Sextum privilegium eſt, poteſtas ferendi leges de rebus mediis ſeu indifferentibus obligantes conſcientiam, etiam extra caſum contemtus aut ſcandali; & quòd faciendum ſit illud quod mandat Papa, etiamſi durum ſit.

Septimum privilegium eſt poteſtas diſpenſandi in legibus, & votis, & criminibus.

Octavum privilegium eſt; Papa Romanus à nullo homine, vel concilio, in terris judicari poteſt. *Vid. Aug. ep. 174. initio epiſtolæ.*

Hæc privilegia comprehenduntur his verſiculis;

1. *Papa Oecumenicus Paſtor:* 2. *Synodos generales*
Convocat: 3. *Articulos determinat, actuque firmat:*
4. *Appellant omnes ad Papam:* 5. *Nullus ab illo:*
6. *Et fert de mediis divino robore leges:*
7. *In diſpenſando ſolus ſupereminet omnes:*
8. *Judicio in terras hominum non ſubjacet ulli.*

Labefactatâ autem atque explosâ commentitiâ illâ Monarchiâ, ſeu univerſali Epiſcopatu, reliqua omnia iſta privilegia protinus evanelcunt.

5. Tametſi commenti hujus manifeſta vanitas, cuilibet æquo rerum æſtimatori, ex eis evidenter pateat, quæ de hoc argumento ſuprà paſſim diſputata ſunt, præſertim ex eis, quæ dicta ſunt cap. 3. hujus libri, §. 35. & ſeqq. in exegeſi propoſitionis nonæ, ſeu ultimæ, ubi ex profeſſo tractata quæſtio, & perſpicuè demonſtratum eſt, plenitudinem juriſdictionis Epiſcopalis, quoad univerſalitatem materiæ, id eſt, erga omnes Chriſtianos, nulli uni mortalium, poſt tempora Apoſtolica, jure divino competere ex officio proprio: quamvis ex officio communi omnes Epiſcopi ſint Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopi: Et quamvis hoc ipſum figmentum monarchale jam diſſipatum ac profligatum ſit per everſionem figmenti diſparis ſucceſſionis; Panca tamen hic adjicere nec inutile, nec à propoſito erit alienum, quibus veritas illuſtrior exhibeatur. Et diſſertationem hanc ad duo reducemus argumenta.

6. Papam Romanum non eſſe monarchicum paſtorem, & univerſalem Epiſcopum totius orbis, hæc duo quæ nunc adducemus, argumenta evincent. 1. Nemo mortalium nunc eſt univerſalis Epiſcopus totius orbis. 2. Papa Romanus, qua Papa, non eſt Epiſcopus.

7. Prius argumentum ſic erit in forma. Quod nulli mortalium, poſt tempora Apoſtolica, convenit, illud non convenit Papæ Romano: vel eodem ſenſu; quod convenit Papæ Romano: illud alicui mortalium convenit, poſt tempora Apoſtolica: at eſſe monarchicum paſtorem & univerſalem Epiſcopum totius orbis nulli mortalium, poſt tempora Apoſtolica, convenit: ergo eſſe monarchicum paſtorem & univerſalem Epiſcopum totius orbis non convenit Papæ Romano. Dicimus autem, poſt tempora Apoſtolica; nam ſi nullus unquam, ſub Chriſto Domino, fuerit monarcha, ſeu univerſalis & monarchicus paſtor totius orbis, ſeu univerſæ Eccleſiæ toto orbe diffuſæ; fatendum eſt primum omnes & ſingulos Apoſtolos fuiſſe paſtores univerſæ Eccleſiæ, quibus dictum eſt, ut irent in univerſum orbem, & docerent omnes gentes, prædicarent Evangelium omni creaturæ. Matth. 28. Marc. 16. Act. 1. Etiamſi nemo autonomaſticè dictus ſit univerſalis, ut monet Gregorius, libro 4. epiſtolarum ex regiſtro, caput 32. ſeu epiſtola 38. *1. Arg.*

8. Major propoſitio ſyllogiſmi noſtri negari non

non poteſt ab illis, qui fatentur Papam Romanum eſſe hominem mortalem.

Minorem negant Papani, & dant inſtantiam in eo ſolo, de quo lis eſt, nempe in Romano Pontifice, quem ajunt eſſe monarchicum, paſtorem & univerſalem Epiſcopum totius orbis. At confirmatâ univerſali noſtra propoſitione minore, evaneſcet iſta inſtantia. Minorem igitur probo.

Minoris propoſitio probatur prima.

9. Epiſcopatus eſt ſummus gradus honoris Eccleſiaſtici, & poteſtate Epiſcopali tum quoad ordinem, tum quoad juriſdictionem, omnes Epiſcopi inter ſe pares ſunt. Ergo nemo unus reliquos hac prærogativâ ſupereminet, ut ſit totius Eccleſiæ monarcha & univerſalis Epiſcopus totius orbis. Conſequentia manifeſta eſt. Antecedentis autem veritas prolixè ac perſpicuè demonſtrata eſt, cap. 5. hujus libri.

Eiuſdem alia probatio.

10. Cum ſit â Chriſto una Eccleſia per totum mundum in multa membra diviſa; item Epiſcopatus unus, Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus; ut loquitur *Cyprianus*, epiſtola 52. ad *Antonianum*; nemo unus Epiſcopus eſt monarcha totius Eccleſiæ. Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur, ait idem *Cyprianus*, lib. de unitate Eccleſiæ, id eſt; ſingulis paſtoribus portio gregis adſcripta eſt, quam regat, rationem ſui actûs Domino redditurus, ut exponit ipſe *Cyprianus*, epiſtola 55. (ſeu libro 1. epiſtola 3.) ad *Cornelium*. Idem Cyprianus alibi, hortans *Stephanum* Epiſcopum Romanum, ad ſcribendum Epiſcopis Gallis, ut Martianum Epiſcopum Arelatenſem, Novatiani partes ſequutum, è collegio Epiſcoporum ejiciant, non omitteret commemorationem monarchicæ poteſtatis Epiſcopi Romani, ſi eam ipſe agnoſceret, neque à collegiali Epiſcoporum officio omnem vim hortationis ſuæ arceſſeret, inquiens; Idcirco enim, frater chariſſime, copioſum corpus eſt ſacerdotum, concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut ſi quis ex collegio noſtro hæreſim facere, & gregem Chriſti lacerare, & vaſtare tentaverit, ſubveniant cæteri, & quaſi paſtores utiles & miſericordes, oves Dominicas in gregem colligant. —— Nam etſi paſtores multi ſumus, unum tamen gregem paſcimus, & oves univerſas, quas Chriſtus ſanguine ſuo & paſſione quæſivit, colligere & fovere debemus; nec pati ſupplices & dolentes fratres noſtros crudeliter deſpici, & ſuperba quorundam præſumtione calcari. *Cyprianus*, Epiſtola 67. (ſive libro 3. epiſtola 13.) ad *Stephanum*. Vbi fratres, quos à Martiano crudeliter deſpici queritur, intelligit pœnitentes; ut ipſe ibi explicat. Nota etiam illa verba, *ut ſi quis ex collegio noſtro hæreſim facere, &c.* nullum epiſcopum, ne Romanum quidem, eximit ab hac cenſurâ, in caſu hæreſeos vel ſchiſmatis. Hinc alia naſcitur probatio.

Probatio tertia.

11. Qui aliquibus ſubjectus eſt, non eſt monarchicè prælatus omnibus: at omnis Epiſcopus, etiam Romanus, eſt aliquibus ſubjectus; ergo nullus Epiſcopus, neque Romanus, neque quiſquam alius, eſt monarchicè prælatus omnibus. Majorem ſuâ luce conſpicuam confirmat *Bellarminus*, inquiens, Involvit contradictionem, eundem omnibus prælatum eſſe, & tamen aliquibus ſubjici. *Bellarminus*, libro 2. de Romano Pontifice, capite 14. §. *Tertio reſpondet.* ſeu §. penult. Minor eſt *Cypriani*, verbis proximè citatis, imò id apertè docet ſacra Scriptura, ſpiritus Prophetarum ſubjiciens Propheris. 1. Corinth. 12. 32. Ideò rectè *Iſidorus Peluſiota*, libro 4. epiſtola 219. ait, Epiſcoporum eſſe μὴ ἀδέσποτον ἐξουσίαν, ἀλλ' ὑπεύθυνον λειτουργίαν, non poteſtatem nullis reddendis rationibus obnoxiam, ſed reddendis rationibus obnoxium miniſterium. Plura minorem hanc confirmantia invenies in cenſuris & ſententiis contra Romanos Pontifices latis, ut contra *Vigilium*, *Honorium*, & alios. Vide ſuprà, cap. 4. & lib. 3. cap. 29. & lib. 5. & lib. 9. cap. 5. §. 29.

Quarta probatio.

12. Monarchicus paſtor & univerſalis Epiſcopus totius orbis, eſt Epiſcopus Epiſcoporum: at nullus Epiſcopus eſt Epiſcopus Epiſcoporum: Ergo. Majorem concedunt adverſarii, dum contendunt omnes Chriſtianos, etiam Epiſcopos, univerſali Epiſcopo tanquam oves ſubjici. *Bellarminus* & *Gretſerus*, libro 1. de Romano Pontifice, capite 16. Et *Bellarminus* in recognitione libri 2. de Romano Pontifice, capite 31. vendicat hunc titulum Romano Pontifici, ut dicatur *Epiſcopus Epiſcoporum*, quod & facit *Binius* in notis in Concil. Carthag. ſub *Cypriano*. Minor propoſitio patet ex *Cypriani* verbis in illo Concilio Carthaginienſi octoginta quinque Epiſcoporum, Neque enim (inquit) quiſquam noſtrûm Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit; quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ, arbitrium proprium, ramque judicari ab alio non poſſit, quàm nec ipſe poteſt alium judicare. Sed exſpectemus univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi. Hæc ibi *Cyprianus*, contentientibus collegis. Vbi ſugillari *Stephanum* Epiſcopum Romanum adnotat *Binius*. Et verba ipſa titulum iſtum ac poteſtatem in collegas omni Epiſcopo, etiam Romano, evidenter abjudicant. Eadem *Cypriani* verba recitat *Auguſtinus*, libro 3. de baptiſmo contra Donatiſtas capite 3. & vocat *mitiſſimum & veraciſſimum ſermonem*.

13. Ad illam autem partem, ubi *Cyprianus* ait, *quando habeat omnis Epiſcopus, pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ, arbitrium proprium, ramque judicari ab alio non poſſit, quàm nec ipſe poteſt alium judicare.* ad iſta, inquam, Cypriani verba Auguſtinus ait, *Opinor utique in his quæſtionibus, quæ nondum eliquatiſſimâ perſpectione diſcuſſæ ſunt. Noverat enim* [Cyprianus] *quantam ſacramenti profunditatem tunc omnis Eccleſia variâ diſputatione verſabat, liberúmque faciebat quærendi arbitrium, ut examinata veritas panderetur.* Hæc ibi *Auguſtinus*. Vbi per diſcuſſionem quæſtionis eliquatiſſimâ perſpectione quid intelligat Auguſtinus, perſpicuè elucet ex ipſius verbis, lib. 2. ejuſdem operis, cap. 4. Vbi de illa quæſtione de baptiſmo differens, & Cyprianus excuſans, ait; *Nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi univerſa Eccleſia concordiſſimâ auctoritate firmati, cui & ipſe* [Cyprianus] *ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium ſolidaretur.* Videantur etiam ejuſdem Auguſtini verba, libro 3. illius operis, cap. 4. *Et profectò* (inquit) *iſſem in eandem ſententiam, niſi me ad diligentiorem conſiderationem*, &c. Non igitur Romani Pontificis auctoritate abduceretur à ſententiâ Cypriani. Neque uſquam

Episcopos Ecclesiæ universalis, epist. 2. *Sixti* primi, & epist. 1. *Victoris* I. & epist. 2. *Pontiani*, & epist. 2. *Stephani* primi. & 54. 62. 65. *Leonis* I. Atque hæc testimonia sine dubio Gregorium legisse: nec ignorasse, idem esse quoad sensum, Episcopum Ecclesiæ universalis, & Episcopum universalem. Fatetur tamen ibi Bellarminus, *Gregorium* simpliciter & absolutè pronunciasse, esse nomen hoc superbum, sacrilegum, profanum, & absolutè vetasse usum illius. Verùm duabus de causis factum hoc ait, à Gregorio; 1. ad cautelam, sicut etiam nomen, Christotocos, bonum sensum habet, & tamen Patres vetuerunt usum illius nominis; ne videlicet sub illo nomine lateret hæresis Nestorii, qui Mariam Christi matrem, sed non Dei matrem appellabat. 2. quia quæstio tunc erat, an *Iohanni* Constantinopolitano Episcopo hoc nomen concedi posset; non autem, an concedi posset Romano Pontifici? quoniam igitur *Iohanni* illi in nullo sensu conveniebat nomen *universalis*, & tamen illud sibi usurpabat, ideò simpliciter & absolutè Gregorium pronunciasse, hoc nomen esse profanum, & sacrilegum, nimirum quatenus tribuitur Episcopo Constantinopolitano, & nihilominus etiam ipsum Gregorium illud recusasse, quamvis sibi in aliquo sensu conveniret, ad melius & facilius comprimendam superbiam Episcopi Constantinopolitani. Hæc illa sunt qualiacunque effugia, quibus declinare nititur *Bellarminus* argumenti ex Gregorio sumti molestam violentiam: sed improspero successu: id quod modò ostensum imus. Imbecillę autem hujus defensionis Bellarminianæ, qua etiam utitur Cardinalis *Baronius*, anno 595, examen aliquot constabit antithesibus ei oppositis.

Eiusdem refutatio. Prima Antithesis.

18. *Antithesis* prima; Episcopus Constantinopolitanus dici voluit *œcumenicus*, seu *universalis*, non eo modo, quo Cardin. Bellarminus ait, nomen universalis Episcopi esse verè profanum sacrilegum, & Antichristianum. Non enim *Iohannes* ille, ejusve successor *Cyriacus*, dicebat de solo esse Episcopum omnium urbium Christianarum, ita ut cæteros haberet non pro Episcopis; sed pro vicariis tantùm illius, qui dicebatur *universalis Episcopus*. Neque istum sensum agnovit ullus unquam Episcopus Constantinopolitanus, qui se *œcumenicum* dixit, licet hoc nomen etiam qui hodie Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopatu fungitur, palàm retineat, eidemque ab Episcopis Orientalibus tribuatur: quos ille veros esse Episcopos agnoscit. Sicut etiam ante *Iohannem* illum jejunatorem, ejusque successorem *Cyriacum*, Gregorii contemporaneos, alius *Iohannes Cappadox*, & *Epiphanius*, & *Mennas*, Patriarchæ Constantinopolitani, comministros honorabant ut veros Episcopos & fratres in eodem Episcopali honore; quamvis interea Constantinopolitanis istis nomen *œcumenici*, & *universalis*, palàm, nemine contradicente, tum in conciliis, tum in rescriptis principum tribueretur. Vt patet ex actis Concilii Constantinopolitani sub *Menna* celebrati, actione 2. & actione 4. & act 5. & ex legibus & Constitutionibus *Iustiniani* senioris Imp. lege 7. Cod. de Summa Trinitate, & leg. 34. Cod. De Episcopali audientiâ. Novella 3. & Novell. 5. & Novell. 7. & 16. & 42. & 79. & in præfatione Novellæ 83. Eadem mens eorum qui post *Cyriacum* Ecclesiam illam rexerunt, & *œcumenici* sive *universalis Patriarchæ* vocabulo indigitati sunt: sicut legimus de *Tarasio*, in actis Concilii Nicæni secundi; & de *Stephano*, in constitutionibus *Leonis* Imperatoris.

Secunda Antithesis.

19. *Antithesis* secunda: Gregorii verba, quæ à Bellarmino adferuntur ex lib. 4. epist. 34. & epist. 36. & lib. 7. epist. 69. non id important, quod dicit Bellarminus: neq, enim absolutè, sed comparatè accipienda esse, patet ex ejusdem Gregorii dissertationibus tum illic, tum in aliis epistolis; ubi ostendit, hoc superbiæ vocabulo Episcopum Constantinopolitanum imitari diabolum, qui spretis in sociali gaudio angelorum legionibus ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut loquitur *Gregor.* lib. 4. epist. 34. seu cap. 68. ad Constantiam. Propterea (ait idem *Eulogio*) sanctitas vestra in suis epistolis neminem unquam universalem nominet, ne sibi debitum detrahat, cum alteri honorem offert indebitum. —— Iactantiam sumsit [*Iohannes Constantinopolit.*] ita ut universa sibi tentet adtribere, & omnia quæ soli uni capiti cohærent, videlicet Christo, per elationem pomparici sermonis ejusdem Christi sibi studeat membra subjugare, lib. 4. Epist. 36. seu cap. 80. ad *Eulogium*, Episcopum Alexandrinum] Item; Nullus eorum [*Romanorum Pontificum*] unquam hoc singularitatis vocabulum assumsit, nec uti consensit: ne dum privatum aliquid daretur uni, honore debito sacerdotes privarentur universi. lib. 4 epist. 32. seu cap. 76 ad *Mauricium* Augustum] Et ad ipsum scribens *Iohannem*; Ad hoc (inquit) quousque perductus es, ut despectis fratribus, Episcopus appetas totus vocari. —— Perpende rogo, quia in hac præsumtione temerariâ pax totius turbetur Ecclesiæ, & gratiæ contradicitur communiter omnibus effusæ. — Certè *Paulus* Apostolus, cum audiret quosdam dicere, *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ*; hanc dilacerationem corporis dominici, per quam membra ejus aliis quodammodo se capitibus sociabant, vehementissimè perhorrescens, exclamavit, dicens; *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Si ergo ille membra Dominici corporis, certis extra Christum quasi capitibus, & quidem Apostolis subjici particulariter evitavit; tu quid Christo, universalis scilicet Ecclesiæ capiti, in extremi judicii es dicturus examine, qui cuncta ejus membra tibimet conaris *universalis* appellatione supponere? Quis, rogo, in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille, ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere: ut & nulli subesse, & solus omnibus præesse videretur? Qui etiam dixit, *In cœlum conscendam: super astra cœli exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium: similis ero Altissimo.* Quid enim fratres tui omnes universalis Ecclesiæ Episcopi, nisi astra cœli sunt? Quorum vita simul & lingua inter peccata errorique hominum quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis temeriptum vocabulo elationis præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare; quid aliud dicis, nisi *in cœlum conscendam; super astra cœli exaltabo solium meum?* An non universi Episcopi nubes sunt, qui & verbis prædicationis pluunt, & bonorum operum luce coruscant? Quos dum vestra fraternitas despiciens, sub se premere conatur; quid aliud dicit, nisi hoc quod ab antiquo hoste dicitur; *Ascendam super altitudinem nubium?* —— Vestra autem sancti-

1. Cor. 1. 12.

1. Cor. 1. 13.

Isai. 14. 13, 14.

Vide § 26.

Nota, tui comparatione.

tas agnoscat, quantum apud se tumeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præsumsit, qui veraciter sanctus fuit. Nunquid nam, sicut vestra sanctitas novit, per venerandum Chalcedonense Concilium, hujus Apostolicæ sedis antistites, cui Deo disponente deservio, *universales* oblato honore vocati sunt? Sed tamen nullus unquam tali vocabulo appellari voluit: nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit; ne, si sibi in Pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur. —— Dominus dicit; *& Patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim Pater vester.* Quid ergo, frater charissime, in illo terribili examine venientis judicis dicturus es, qui non solum pater, sed etiam generalis Pater in mundo vocari appetis? Hæc *Gregor.* lib. 4. cap. 82. seu epist. 38. ad *Iohannem* Episcopum Constantinopolitanum.

Matth. 23. 6.

Tertia Antithesis. 20. *Antithesis* tertia est; Nomen *universalis Episcopi*, eo modo acceptum, quo *Bellarminus* illud probat & tribuit Pontifici Romano, est, ex mente *Gregorii*, profanum, temerarium, superbum, scelestum, &c. ut patet ex verbis Gregorii superiùs recitatis. Nam hoc nomen, ut illud hodie Papa Romanus arrogat, denotat culmen singularitatis, & omnia quæ soli uni capiti cohærent, videlicet Christo, per elationem pompatici sermonis, ejusdem Christi membra subjugat Papæ Romano? & Papam cæteris omnibus præponit, & privatum aliquid dat uni, per quod honore debito cæteri Patriarchæ & Episcopi privantur, & gratiæ contradicitur communiter omnibus effusæ, & certo extra Christum quasi capiti membra dominici corporis particulariter subjiciuntur, & cuncta Christi membra Pontifici Romano *universalis* appellatione supponuntur: & Romanus Pontifex spreto sociali gaudio, ad culmen singularitatis erumpit, & sibi hanc gloriam singularitatis arripit, ut nulli subesse, & solus omnibus præesse videatur, & aliorum omnium Episcoporum nomen sui comparatione calcat, & seipsum illis vocabulo elationis præponit; atque ita se exhibet imitatorem diaboli, qui dixit, *super astra cœli exaltabo solium meum: ascendam super altitudinem nubium:* & generalis Pater in mundo vocari appetit.

Quarta Antithesis. 21. Accipe quartam *Antithesin:* Non solùm ad cautelam, neque cum discrimine personarum, sed simpliciter à quolibet Episcopo, sive Romano, sive alio quocunque, nomen *universalis* abjudicat *Gregorius*, ut scelestum, antichristianum, diabolicum; ut ex superioribus liquet. Et hæreticum: nam ad *Arianum* scribens, ait, In isto enim scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quàm fidem perdere, lib. 4. epist. 39. seu cap. 83.

Quinta Antithesis. 22. Quinta *Antithesis*; Nomen *universalis* Romano Pontifici tribuunt Iesuitæ, & quidam alii, eo ipso sensu revera, quo nomen hoc Cardinalis *Bellarminus* dicit esse verè profanum, sacrilegum, & Antichristianum: dum contendunt, omnem jurisdictionem Episcopalem immediatè à Christo dari soli Romano Pontifici, ut Principi & Monarchæ totius Ecclesiæ; idque in omnes Christianos, etiam Episcopos & Patriarchas; & omnem ordinariam aliorum Episcoporum jurisdictionem à Papa Romano immediatè descendere; nec eos à Christo immediatè illam accipere, sed à Pontifice Romano; ut cum Cajetano & aliis quibusdam docet *Bellarminus*, lib. 4. de Rom. Pontifice capitib. 22. 24. 25. Quod dogma & *Lainesius*, Iesuiticæ Societatis generalis, in Concilio Tridentino defendendum suscepit, non sine multorum Episcoporum offensione; ut refert *Paulus Soave* in historia Concilii Tridentini, lib. 7. Nos autem absurdum istud dogma superiùs refutavimus, cap. 3. 4. 5. hujus libri. Quod tamen dogma Romæ, ante natos Iesuitas receptum esse, judicio est illa synodalis constitutio innocentii tertii, Papæ Romani, in Concilio suo Lateranensi, capite 5. Antiqua (inquit) Patriarchalium sedium privilegia renovantes, sacrâ universali Synodo approbante sancimus, ut post Romanam Ecclesiam, quæ, disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium, & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, servatâ cuilibet propriâ dignitate, ita quod postquam earum antistites à Romano Pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Dominicæ verò crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romanâ, & ubicunque summus Pontifex præsens exstiterit, vel ejus legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorum jurisdictioni subjectis, ad eos, cum necesse fuerit, provocetur: salvis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum. Hæc Innocentius tertius, Papa Romanus, approbante Lateranensi illo Concilio, anno Domini 1215.

Concil. Lateran. sub Innocentio 3. anno Domini 1215.

23. *Bernardus Zana*, Archiep. Spalatensis, in oratione quam habuit in prima sessione Concilii Lateranensis, præsente *Iulio* secundo, Pontifice Romano, anno Dom. 1512. Firmissimè (inquit) tenet S. T. Pater beatissime, tanquam caput & Dominus, &c. *Et paulò post*; Sicut enim humanum corpus ex capite, multisque membris conficitur ad diversa naturæ munera obeunda, ita & Ecclesia militans ex te sanctissimo Pontifice tanquam capite, cæterisque Christicolis tanquam membris integratur. —— Hujus autem corporis & Ecclesiæ sub Christi vexillo militantis potestas, libera ampliss imaque jurisdictio & habenæ, T. S. sacratissime Pontifex, sunt demandatæ. —— *Pasce oves meas.* Sed quis pastus suavior à tua sanctitate, sacratissime Pontifex, in membra & subditos tuos potest provenire, quàm unitas in credendo, &c. *Hæc ille.* Et in eodem Concilio Lateranensi, sessione secundâ, orationem præsente eodem *Iulio* Pontifice habuit *Thomas de Vio*, *Cajetanus*, ordinis prædicatorum generalis, ac postea Cardinalis; In qua oratione ait; Illius namque exemplo, quæ in cœlis est, Reipubl. beatissimæ, hujus, quæ in terris est, regimen constituit Deus, ut illud non penes omnes aut multos, sed penes unum Christi Vicarium & Dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa, quæ in cœlis est, matre nostrâ unus tantum Dominus est Iesus Christus; ita in hac Hierusalem illius filiâ, quę Christi sanguine irrigata, & matris est illustrata splendoribus, unus tantum princeps est, Vicarius Christi & Pontifex Maximus, cui omnes descendentis [de cœlo] *Apoc.* 21.

Vide lib. 14. cap. 6. § 26. 27, 28.

Hie-

Digitized by Google

Hieruſalem cives & incolæ, non ſolùm ut ſeparatim ſinguli, ſed etiam ut ſimul univerſi obedire debent: quemadmodum qui in ſuperna ſunt Hieruſalem ſancti, cum ſingulatim, tum univerſè, diviſimque ac ſimul omnes, uni omnium creatori ſubſunt, parent, obtemperant. *Et poſtea in eâdem oratione, Iulium Pontificem his affatur verbis*; Atque ut in primis potentiam imiteris, accingere, Pater ſancte, gladio tuo, inquam, accingere: binos enim habes, unum tibi, reliquiſq; hujus mundi principibus communem; alterum tibi proprium, atque ita tuum, ut illum alius nemo miſi à te habere poſſit. Hoc itaque gladio tuo, qui Eccleſiaſticæ poteſtatis eſt, accingere potentiſſimè, & accingere ſuper femur tuum, id eſt, ſuper univerſas humani generis poteſtates. Hæc *Cajetanus*. Et in eodem Concilio, ſeſſ. 4. *Chriſtophorus Marcellus* orationem habens, præſentem ſic alloquitur Papam *Iulium*, Tibi optimo maximóque Principi læto interviat animo——Sub tuo tibi cumulatiſſimè contingant Imperio.—— Ad tuos ſanctiſſimos devoluta pedes Eccleſia, in hunc modum opem humiliter implorare videtur. Ad te, *Iuli*, Pontifex beatiſſime, ſupplex tanquam ad verum principem, protectorem, Patrē, & ſponſum accedo. Cura, Pater beatiſſime, ut ſponſæ tuæ forma decorque redeat. Tu enim paſtor, tu medicus, tu gubernator, tu cultor, tu denique alter Deus in terris. *Hæc ibi.*

24. *Pamelius* etiam in ſuis annotationibus in epiſtolam illam Cornelii ad Cyprianum, quæ inter Cypriani epiſtolas numeratur 46. & *Binius* in ſuis notis in ejuſdem Cornelii epiſtolam ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, tom. 1. Conciliorum; verba illa confeſſorū, & Cornelii, dicentium, *oportere eſſe unum ſolum Epiſcopum in Eccleſia Catholica*, nempe, particulari cujuſque civitatis, ut oſtendimus ſuprà cap. 3. in exegeſi propoſitionis nonæ) Verba (inquam) illa perverſiſſimè atque impudentiſſimè detorquent ac violenter invitis auctoribus trahunt in ſubſidium *univerſalis Epiſcopatūs* Papæ Romani. Hîc unum Epiſcopum ſimpliciter pro Romano Epiſcopo acceptum vides, ait *Pamelius*. In Eccleſia Catholica (inquit *Binius*) unum Epiſcopum ac Pontificem maximum, qui oves ſimul & agnos; clericos & laïcos omnes regat & gubernet, eſſe oportet. Quiſquis ergo huic uni paſtori debitâ obedientiâ, in moribus & fide ſe non ſubjecerit, ſchiſmaticus eſt. Hæc ibi *Binius*. Profanus hîc ſacrilegæ elationis rumor ſe palàm etiam exſerit in verbis *Bonifacii* octavi Papæ Romani; Porrò (inquit) ſubeſſe Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ, declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino eſſe de neceſſitate ſalutis. Extravag. commun. Titul. de majoritate & obedientiâ cap. 1. *Vnam ſanctam*. Ebullit idem rumor in illa *Iulii* ſecundi, Papæ Rom. bullâ prorogationis Concilii Lateran. quæ incipit, *Inſcrutabilis*. Divinæ (inquit) providentiæ altitudo ad hoc nos, maximè poteſtatis deſuper plenitudine tradità, ſuper univerſum gregem Dominicum præſulem conſtituit, &c. Item in illa bulla *Leonis* Papæ decimi contra *Lutherum*, quæ incipit, *Exſurge Domine*. tom. 9. Concil. edit. Pariſ. ubi ut erroneam damnat *Leo* hanc aſſertionem, *Romanus Pontifex Petri ſucceſſor, non eſt Chriſti Vicarius ſuper omnes totius mundi Eccleſias ab ipſo Chriſto in B. Petro inſtitutus*. Cujus tamen aſſertionis veritas nobis prolixè jam demonſtrata eſt: ejus autem damnatio typhum oſtendit Antichriſtianum in Rom. Pontifice, per elationem pompatici ſermonis, modeſtię ac menſurę ſuę terminos excedēte.

Vide c. 3. lib. 5 libri, § 40. & ſeq.

Vide lib. 14. cap. 4. §. 26.

25. *Sexta Antitheſis, Petro* totius Eccleſiæ curam commiſſam eſſe à Domino, ait *Gregorius*, lib. 4. epiſt. 32. ſed hoc non idem eſt, ac ſi diceret, Petrum *Epiſcopum univerſalem* eſſe à Chriſto conſtitutum. Cura (inquit) ei totius Eccleſiæ, & principatus committitur, & tamen univerſalis Apoſtolus non vocatur. Hæc Gregorius, loco citato. Nempe Petro cura totius Eccleſiæ committitur, ut Apoſtolo; & omnibus ac ſingulis Apoſtolis eadem cura commiſſa eſt, pari conſortio honoris & poteſtatis. Curam totius Eccleſię non ſibi ſoli *Petrus* ſingulariter uſurpávit. Etſi principatum accepit, ut eſſet primum membrum Eccleſiæ & univerſalis Eccleſiæ: ut exponit Gregorius, lib. 4. epiſt. 38. *Sexta Antitheſis.*

26. *Septima Antitheſis.* Gregorius non agnovit idem eſſe quoad ſenſum, *Epiſcopum Eccleſiæ univerſalis*, & *Epiſcopum univerſalem*. Omnes enim Epiſcopos vocat *univerſalis Eccleſiæ Epiſcopos*; neminem dici patitur *Epiſcopum univerſalem*, lib. 4. epiſt. 38. ſeu cap. 82. ad Iohannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum. *Septima Antitheſis.* *Supra, § 19.*

27. *Octava Antitheſis*: Quamvis in paucorum ſupplicantium, puta, Theodori & Iſchyrionis diaconorum Eccleſiæ Alexandrinæ, & Athanaſii ejuſdem Eccleſiæ preſbyteri, & Sophronii laïci libellis, contra Dioſcorum oblatis, (Act. 3. concilii Chalced.) inſcriptio repetatur, *Vniverſali Archiepiſcopo & Patriarchæ magnæ Romæ, Leoni*: Concilium tamen Chalcedonenſe nihil de hoc vocabulo, *univerſalis*, decreviſſe, faretur Bellarminus, lib. 2. de Rom. Pontifice, cap. ultimo. §. *Tertium eſt Calvini*. Quod autem ibidem addit Bellarminus, nomen hoc tribui Romano Pontifici, non diſplicuiſſe Concilio, cum nemo in Concilio hanc appellationem reprehenderit, dilutum eſt & valde infirmum. Non audet dicere placuiſſe Concilio; nam ſi id diceret, convinceretur falſi, ex ejuſdem Concilii canone 28. de æqualibus privilegiis Epiſcopi Conſtantinopolitani cum Epiſcopo Romano. Et hinc patet, appellationem univerſalis, Monarchico iſto modo, quo hodie eam uſurpat Papa Romanus, eſſe contra mentem Concilii Chalcedonenſis. *Octava Antitheſis.* τὸ ἴσα πρεσβεῖα

28. Quanto hîc potior cauſa Epiſcopi Conſtantinopolitani? quem in conciliis & ab Epiſcopis, & ab ipſo concilio, legimus palàm dictum eſſe *œcumenicum Patriarcham*, teſtantur acta Concilii Conſtantinopolitani ſub *Menna* celebrati, & alterius Concilii Conſtantinopol. ſub *Iohanne Cappadoce* Patriarcha Conſtantinopolitano habiti geſta, inſerta quintæ actioni concilii ſub *Menna* Patriarcha celebrati. Et geſta Synodi Nicænæ ſecundæ, quæ imaginum cultoribus ſeptima œcumenica dicitur, actionibus ſecundâ & tertiâ. Eodemq; titulo inſignitum invenimus, in conſtitutionibus Imperatorum, ſupra citatis, antitheſi primâ. Cum quibus conſtitutionibus non concordant illæ epiſtolę, quæ ſub nominibus *Iohannis* Epiſcopi urbis Romæ, & *Iuſtiniani* Imperatoris, leguntur in codice Iuſtiniani, lib. 1. Titul. 1. *De ſumma Trinitate*. Has epiſtolas falſas eſſe & ſuppoſititias, præſtantium Theologorum ac Iureconſultorum ſcripta perſpicuis argumentis & rationibus jampridem convicíſſe, monet *Iacobus Lectius*, Iureconſultus, lib. 1. præſcriptionum Theologicarum c. 1. & lib. 2. nota 5. Imperatoris autem *Iuſtiniani* vox eſt, *Conſtantinopolitana Eccleſia omnium aliarum eſt caput*. Cod. de Epiſ- *Supr. §. 18.* *Admonitio de epiſtolis in Cod. Iuſtiniani, lib. 1. Tit. 1.*

Digitized by Google

ſcopis & clericis. leg. 24. Quamvis alibi, ſecundùm Conciliorum generalium definitiones, Epiſcopo Conſtantinopolitano in ordine ſedendi ſecundum locũ inter Patriarchas aſſignet, nempe poſt Romæ ſenioris Epiſcopum. *Novell.* 131. cap. 2. ſed ordo iſte ſedendi non derogat æqualitati privilegiorum, utriuſque ſedis, ut patet ex can. 28. Concilii Chalcedonenſis. Et *Iuſtinianus* aliquando videtur prætuliſſe ſedem Conſtantinopolitanam: ut colligi poſſe videtur ex Cod. de Epiſcopis, leg. 24. & Novell. 3. & 42.

29. Concilii autem Conſtantinopolitani, ſub Menna Patriarcha habiti, editiones omnes in ſuſpicionem falſi veniunt æquum non eſt, propter inanes cavillationes Cardinalis *Baronii*, anno 518. & *Severini Binii*, in notis in illud Concilium. Certè ambignum eſt quod dicit Baronius, Pelagium & Gregorium, Romanos Pontifices Iohanni Conſtantinopolitano reſiſtentes, aſſeruiſſe nihil ejuſmodi ab ejus prædeceſſoribus Conſtantinopolitanis Epiſcopis aliquando præſumtum fuiſſe. Aſſerit quidem Pelagius (epiſt. 8.) Iohannem ejuſque prædeceſſores per literas proteſtatos eſſe, ſe nihil unquam protervè contra Apoſtolicam ſedem agere, nec de illius aut aliorum Epiſcoporum privilegiis quicquam uſurpare. At neque Pelagius neque Gregorius aſſerit, titulum univerſalis Epiſcopi à nullo Iohannis prædeceſſore uſurpatum eſſe, &c. Quamvis nomen hoc Gregorius appellet novum, non negat tamen, imò affirmat, longè priùs auditum eſſe, videlicet tempore Concilii Chalcedonenſis. Invenitur etiam in conſtitutionibus *Iuſtiniani* Imperatoris. Quod autem objicit Binius; Si Patriarcha Conſtantinopolitanus titulo œcumenici Patriarchæ, citra contradictionem orthodoxorum Epiſcoporum, in legitimo eorundem conventu condecoratus fuiſſet, haud dubiè auctoritate illius concilii Antiſtites Conſtantinopolitanos contra Pelagium & Gregorium ſe defenſuros fuiſſe: prorſus inane eſt, niſi oſtendat eos hac defenſione non eſſe uſos; quod oſtendere non poteſt. Atque ſi ex eventu judicemus, videntur hanc defenſionem non omiſiſſe. Certè admonitiones Pelagii & Gregorii neglexerunt, perſiſtentes in ſua ſententiâ *Iohannes* quartus, qui jejunator dictus eſt, & *Cyriacus*, teſte *Gregorio*, lib. 7. epiſt. 69. quos imitati ſunt eorum ſucceſſores, retinentes vocabulum *œcumenici Patriarchæ*.

30. Hujus autem vocabuli anguſtiorem quandam expoſitionem memorat *Anaſtaſius* bibliothecarius. præfatione in ſeptimam Synodum, ad *Iohannem* 8. Pontif. Rom. In eo ſanè (*inquit*) quo frequenter * *univerſalem* in hac Synodo Græci Patriarcham ſuum inconvenienter appellant, Apoſtolatus veſter adulationi veniam det, ſæpe prælatis ſuis non ſine reprehenſione placere ſtudentium. Verùm, cùm apud Conſtantinopolin poſitus frequenter Græcos ſuper hoc vocabulo reprehenderem, & faſtûs vel arrogantiæ redarguerem: aſſerebant, quod non ideo *œcumenicum*, quem multi *univerſalem* interpretati ſunt, dicerent Patriarcham, quod univerſi orbis teneat præſulatum, ſed quod cuidam parti præſit orbis; quæ à Chriſtianis inhabitatur. Nam quod Græci œcumenen vocant, à Latinis non ſolùm orbis, à cujus univerſitate univerſalis appellatur; verùm etiam habitatio vel locus habitabilis nuncupatur. Hæc ibi *Anaſtaſius*. Certè hodie titulum *univerſalis Epiſcopi*, uſurpat Papa Romanus fluoſo illo & arroganti ſenſu, univerſi orbis ſibi uni arrogans præſulatum. Vide ſuprà, in explicatione quintæ antitheſeos.

* Oecumenicum,

οἰκουμένην.

31. Iam repeto argumentum noſtrum initio propoſitum; Quod Papæ Romano convenit, illud alicui mortalium convenit: at *univerſalis Epiſcopatus*, eo ſenſu, quo nunc tribuitur Papæ Romano, nulli mortalium convenit: ergo non convenit Papæ Romano. Minorem propoſitionem ſex rationibus confirmavimus. Quibus adjiciemus hanc ſeptimam ejuſdem Minoris confirmationem. *Repetitur primum argumentum.*

32. Vniverſalis Epiſcopus totius orbis (ſenſu memorato) eſt Pater Patrum, & quidem unus ac ſolus inter omnes paſtores Eccleſiaſticos: at nullus mortalium eſt hoc modo Pater Patrum: ergo nullus mortalium eſt univerſalis Epiſcopus totius orbis. (ſenſu memorato.) Majorem concedunt adverſarii: & negant minorem: aſſerunt enim, Papam Romanum eſſe *Patrem Patrum*; & quidem unum, & ſolum. Nec ulli alteri unquam hoc nomen communicatum legimus, inquit *Bellarminus*, lib. 2. de Rom. Pontifice, capite 31. §. *Secundum nomen*. Quam Bellarmini inconſideratam aſſeverationem Gretſerus pari incogitantiâ (an impudentiâ?) ſuſcipit defendendam, in ejuſdem capitis defenſione. Certè ut non legerint Ieſuitæ iſti, ſi tamen legiſſent acta Synodi Conſtantinopolitanæ ſub *Iohanne* Patriarcha, hujus nominis ſecundo, celebratæ, inſertæ quintæ actioni Synodi ſub *Menna* habitæ, occurriſſet eis hoc nomen tributum *Iohanni* Patriarchæ Conſtantinopolitano, tum ab ipſa Synodo Conſtantinopolitana, in relatione ſynodi, ſeu epiſtolâ ſynodali ad *Iohannem* Patriarcham; tum ab Epiſcopis ſecundæ Syriæ in ſua epiſtolâ ad eundem *Iohannem*. Synodi verba ſunt; τῷ δεσπότῃ ἡμῶν, τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ πατρὶ πατέρων, ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Ἰωάννῃ, ἐν τῷ θεοφιλεστάτῃ καὶ τῷ φιλοχρίστῳ πόλει, τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, σωτῆρι, ἐν κυρίῳ χαίρειν. id eſt; Domino noſtro ſanctiſſimo ac beatiſſimo Patri Patrum, Archiepiſcopo & œcumenico Patriarchæ Iohanni, Synodus in hac Chriſti amante & Imperiali civitate congregata, in Domino ſalutem. Epiſcoporum autem ſecundæ Syriæ verba hæc ſunt; Δεσπότῃ ἡμῶν, τῷ πάντα ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ, πατρὶ πατέρων, ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, Ἰωάννῃ, ἐν τῷ θεῷ τῷ βασιλίδι τῶν πόλεων, εὐσημοτάτῃ ἁγίᾳ καὶ διαπρεπεῖ σωτῆρι, οἱ ἐλάχιστοι ἐπίσκοποι Συρίας δ' πέρας, id eſt; Domino noſtro per omnia ſanctiſſimo & beatiſſimo Patri Patrum, Archiepiſcopo & œcumenico Patriarchæ Iohanni, ac ſanctæ & in Deo venerabili (*ſeu à Deo honoratæ*,) Synodo in Regia civitatum urbe congregatæ, minimi Epiſcopi ſecundæ Syriæ. Celebrata eſt *hæc* Synodus ſub *Iohanne* Cappadoce, hujus nominis ſecundo, regnante *Iuſtino* Imperatore, anno Domini 518. altera ſub *Menna* habita eſt, imperium obtinente *Iuſtiniano* ſeniore, anno Domini 536. Senſu autem Monarchico, quo Papa Romanus hodie dici vult *Pater Patrum*, nulli mortalium hoc nomen convenit; nam hoc ſenſu idem eſt *Pater Patrum*, quod *generalis Pater in mundo*: quod nomen *Gregorius* nulli mortalium concedendum eſſe docet, lib. 4. epiſt. 38. ſeu cap. 82. Attamen *Leo* decimus, in Concilio Lateranenſi, ſeſſ. 9. Romanum Pontificem ait eſſe communem omnium Chriſti fidelium Patrem. *Probatio, ſeu confirmatio ſeptima.*

33. Atque ita, conſtabilito primo argomento noſtro contra Monarchiam, ſeu univerſalem Epiſco- *Tranſitio.*

Episcopatum Papæ Romani; nempe, hanc dignitatem nulli convenire mortalium, atque adeò neque Papæ Romano; supersedere possemus ulteriore labore. Aliud tamen argumentum, quod promisimus, veluti mantissæ loco adjiciemus.

Aliud argumentum.

34. Papa Romanus, ut Papa, non est Episcopus: ergo ut Papa non est universalis Episcopus. Sensus antecedentis est, non necessarium esse Papæ; ut Papæ, habere ordinem Episcopalem, sed posse esse Papam, qui non sit Episcopus Antecedens, sic explicatum probatur; Omnis Episcopus presbyter est, inquit auctor Comm. qui Ambrosio tribuitur, in 1. Tim. 3. Ad hoc quod aliquis sit hierarcha Ecclesiæ, oportet quod habeat claves illas exteriores: & cum hoc præsupponitur, quòd habeat interiores: Vnde nullus ordinatur Episcopus, nisi priùs in sacerdotem fuerit ordinatus, ait Scotus in 4. sentent. distinctione 19. At Papa, ut Papa, potest esse sine presbyteratu seu gradu sacerdotii; unde efficitur, posse esse Papam, qui non sit Episcopus: & per consequens posse esse Papam, qui non sit universalis Episcopus: adeóque Papam, ut Papam, non esse universalem Episcopum. Posse autem esse Papam sine gradu sacerdotii, jampridem ante annos plusquam trecentos, docuit *Augustinus Triumphus Anconitanus*: ut refert *Henricus Kalteisen*, Dominicanus, sacræ Theologiæ quondam in Academia Colonienſi professor, eandem *Anconitani* doctrinam tenens, in sua Oratione, quam habuit in Concilio Basileensi, contra tertium articulum Bohemorum, anno Domini 1433. & extat tomo octavo Conciliorum, edit. Paris. ubi pro auctoritate Papæ Romani differens, ait, Papa non est nomen ordinis, sed tantùm jurisdictionis, & officii: patet, quia Papa potest cedere Papatui, ita quòd non sit amplius Papa; non tamen potest cedere sacro ordini, quin semper sit ordinatus, postquàm est ordinatus. Secundò, quia Papa, ut Papa, non habet potestatem conficiendi corpus Christi verum, nisi consecretur in presbyterum, quamvis possit gubernare corpus Christi mysticum, etiamsi non habeat sacerdotii gradum, ut deducit venerabilis magister *Augustinus de Ancona*, in lib. de Ecclesiastica potestate, quæstione 4. art. 2. Hæc *Henricus Kalteisen*, tom. 8. Concil. edit. Paris. pag. 441. col. 1. in actu primi diei. nam per triduum habuit illam orationem.

Vide lib. 18. 5.

LIBRI DECIMI-SEXTI

FINIS.

Soli sapienti Deo, Salvatori nostro, Gloria in Ecclesia per Christum Iesum, in omnia secula. Amen.

Digitized by Google

INDEX

LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, EORVM

potissimùm, quæ vel explicantur, vel vindicantur, vel aliâ notabili occasione citantur.

TESTAMENTI VETERIS.

GENESEOS.

Cap.	Vers.	Operis lib. cap. & sectio.
I.	26.1.13.2. & 3. & 9. & 16.1.35.30.	
	28.	1,37,5
	31.	1,38,3
II	24.	9.8.21
XII.	3.	12,4,45
XIV	18.	11.10.17
XVII	7.	10,10,25
XVIII	2.	1,14,1
XIX	2.	1,14,3
XX	13.	1,35.30
XXI	12.	3,20.25.& 30. & 32
XXVII	22,27.	8.24.8
XXXII	26.	7,5,1
XXXV	7.	1,35.30
XLI	26.	11,10,1,11,12,9.
XLVI	34.	7,7,2
XLVIII	15,16.	1.32.9
		7,3.17
	16.	7,2.20. & 22
XLIX	11.	11,9,17.& 20

EXODI.

IV	25.	10,13,11
XII	9.	11,10,20
XXVIII	41.	14,5,7
XXXII	13.	7,2,6

LEVITICI.

XIII	3.	12,4,40
XXI	17.	14,5,7

NUMERORUM.

VIII	5,6,7.	10,5,55
XII	14,15.	12,3,14
XV	19,20.	10,5,55
XIX	9.	10,5,55
XX	12.	11,8,18
XXII	31.	7,5,3

DEUTERONOMII.

IV	24.	13,3,5
V	26.	1,35,30
VI	4.	1,15,1,1,35.30
XIII	3.	3,20,30 & 32
XVIII	11.	13,7,1
XXXI	30.	7,11,15

IOSVÆ.

V	13,14.	7,4,7,7,5,4
VI	18.	12,3,5
VII	1,11,12,13.	12,3,5
XXIV	19.	1,35,30

SAMUELIS I.

XV	22.	11,20,16
XXVIII	14.	7,5,6

SAMUELIS II.

VII	23.	1,35.30
XII	13.	9,5,8
	14.	12,8,18

PARALIPOMENON I.

XXIX	20.	7,1,11

NEHEMIÆ.

VIII	12.	1,37,12

IOBI.

V	1.	7,5,5
VII	1.	12,8,23,13,8,43
XIV	4.	14,2,5

PSALMORVM.

II	8.	14,6,4
IV	7.	7,1,8
V	5,6,7.	8,18,11
VII	2.	7,1,17
XV	1.	13,8,8
XIX	13.	12,5,42
XXIII	5.	11,15,8
XXVII	1.	12,4,49
	8.	7,11,8
	13.	13,8,37
XXXII	1.	10,16,11,12
		8,23,13,11,4
XXXIII	9.	1,13,3
XXXIV	16.	7,5,20
XXXVII	15.	13,3,4
XL	3.	13,12,5
	8	7,11,15
XLV	7.	1,35,30
	17.	16,5,7
L	15.	11,20,23
LI	19.	11,20,23
LVI	12.	12,4,49
	14.	13,8,37
LVIII	ult.	1,35,30
LXIII	2.	1,35,30
	7.	1,37,13
LXVI	12.	13,3,4
LXXII	11.	14,6,28
LXXXIX	50.	7,2,6
XCVII	3.	13,3,5
	7.	6,2,1
XCVIII	5.	7,3,19
	8.	12,8,18 & 19
XCIX	5.	7,3,7
CIX	17,28.	12,4,45
CXV	17.	13,8,26
CXIX	20.	13,3,3
	62.	1,37,13
CXXI	1,2.	7,4,24
CXXXII	7.	7,1,12
CXXXIII	1.	14,7,36
CXLI	2.	11,20,23
CXLIII	9.	8,7,11 & 17
	2.	8,24,16
CXLIX	2.	1,35,30

PROVERBIORUM.

III	34.	14,2,5
VIII	22.	3.19,3
XXVI	2.	12,4,45
XXX	5,6.	4,4,26

ECCLESIASTÆ.

XI	8.	13,8,39 & 40 & 41

CANT. CANTIC.

I	14.	9,1,13
II	2.	8,21,7
	14.	3,20,32,15,9,15
IV	12.	10,3,19

ISAIÆ.

IV	1.	7,1,22
IV.	4.	13,8,13
V	20.	14,5,12
VI	1.	1,32,3
	1,5.	1,36,6
	3.	1,16,1
	5.	14,8,5
VII	14.	6,2,1
VIII	9.	13,7,1
	21.	4,4,26
IX	19.	13,8,11
XIV	13,14.	16,7,19
XXVI	9.	1,37,15
	13.	1,17,14
XXIX	13.	11,7,37
XLII	1.	6,5,11
XLV	5 & seqq.	1,15,1
	6.	1,34,22
	7.	1,38,2 & 5
XLVIII	16.	1,26,6
LIII	8.	1,6.5
LV	7.	13,8,44
		13,11,8
LXI	1.	1,25,1 & 5
		1,26,6
LXV	5.	14,2,5

IEREMIÆ.

II	13.	13,12,7
III	22.	12,10,4
		13,11,8
VI	16.	4,4,22
VIII	4.	12,10,4
X	10.	1,35.30
XXXI	8.	10,5,25
	33.	10,16,13
XXXIII	36	1,35,30

EZECHIELIS.

I	26,27.	13,3,5
XIII	19.	12,4,44
XVIII	20.	10,10,36
		14.5,8
	32.	14,10,4
XXIV	11	13,3,7
		13,12,3 & 4
XXVIII	2.	14,6,24
XXXIII	11.	12,10,4
XXXVI	25,26.	10,5,55

DANIELIS.

VII	9,10.	13,3,5

HOSEÆ.

VII	13.	3,25,8
XIV	9.	3,27,1
	ult.	3,25,13

AMOS.

III	6.	1,38,2

JONÆ.

INDEX S. SCRIPTVRÆ

Ionæ.

III. 10. 12.8,22

Habacuc.

II. 4. 15,9,4
15. 3,25,8

Zachariæ.

IX. 11. 13,12,5

Malachiæ.

I. 10.11. 11,10,9 & 11
II. 13.12.5

Apocryphorvm.

Sapientiæ.

IV. 7. 3,30,3

Tobiæ.

IV. 18 13,12,8

Maccab. II.

XII. 43. 13,2,1

TESTAMENTI NOVI.

Matthæi.

III. 8. 12.5,40
11. 13,3.9,13,8,12 13,12,9
12. 13,3.7
14. 1,8.4
IV. 10. 1,15,1,7,1,11 & 16
17. 12.5,40
V. 9. 14,5,13,14,7,36
10. 12.2,7
11. 12.4.45
19. 11,7,37,14,7,8
22. 13.11,10
25.26. 13.6.9
26. 13.12,11
48. 12.8.25
VI. 8. 8.13.44
13. 8,16.20 12,8,23
VII. 1. 1,7,10
16. 16,6,26
23. 3,10,30 8,22,10
26. 14,7,8
27. 15,9,19
VIII. 2, 7,4,7
3,4. 12,4.8
12. 10,10,22
IX. 2. 8,25,5
X. 23. 16,6,8
32,33. 5,30,8
XI. 24. 13,8,30
27. 3,19,3
29. 14,7,11
43,44. 12,4,8
XII. 20. 14,7,10
28. 1,8,9,1,9,3,
32, 13,4,1,13,11 15,13,12,12
36,37. 13,12,12
XIII. 20. 8,16,6
29,30, 14,5,11, & 13
XV. 6, 16,6,26
6,9. 11,7.37
17. 11,13,1
XVI. 13. 6,2,1
16.17. 15,5,1 15,9,16
18. 3,25,17,15,1,2 15,4,14,15,6 15,7,4,15,8,6
19. 12,4,3 & 11, & 15. & 21. &.23 15.1,1,15,5,22 16,3,5. & 6
XVII. 5. 11,7,37
XVIII. 17. 14,5,13
17,18, 12,3.10 12,4,1, & 3. & 10. & 17
18. 16,3,5,& 11
19. 14,7,36
20. 11,7.31,16,6,8
24. 10,16,15, & 16
27. 10,3,25
XIX. 6. 9.8,16
17. 1,15,1
21. 12,8.25
XXI. 8,15,5
4. 3,17,10
XXII. 21. 7.4.2
XXIII. 9. 16.7,19
37. 8,17,18
XXIV. 13. 10,16,13
23,-26. 11,7,33
25. 4,4,24
28. 11,17,4
51. 8,22,2
XXV. 12. 3,20,30
41. 13,5,5
XXVI. 11. 11,12,13
26, 11,8,2,11,12, 3.& 4
27,28. 11,10,13 11,19.2. & 9
27,28,29, 11,10,17 & 28 & 37. & 40 & 43
29. 11,10,4
39, 5.29,9.& 10
51. 1,3,1
XXVII. 54. 6,5,3
XXVIII. 19. 1,17,1. & 14 1,23,3
20. 11.3,6,11,11,12 13. & 17,11.21 11.& 15.16,1.2

Marci.

III. 29. 23,12,12
VI. 13. 9.6.4
VII. 24. 5,29,14
X. 44. 7,1,19
XII. 30. 12,8,25
41. 12,8.25
XIII. 32, 3,19,1,& 3,3 20,12.& 41
34. 16,3,29
37, 13,6,10
XIV. 13. 10,5,25
36. 5,29,10.& 11 22,13,14.&c.
XVI. 15,16. 12,4,3
16. 10,4,7,10,5, 12.10,9,11 10,10,18

Lucæ.

I. 31. 6,1,11
II. 23. 11,6,35
40. 3.19,10
52. 5.19.1, &c. 3,20,11
III. 8. 12.8 24
16. 10,5.45
22. 1.10.11.11.5.1
VI. 22.23. 14.4.45
VII. 37,38. 8.14.1
48. 9.5.8.
48.50. 8.25.5
X. 13. 8,17.14
16. 10,13.13
XI. 1.2. 7.4.5
42. 8.18.17
XII. 45,46. 16,6,25
48. 8.7.19.13 8.11
40. 13.8 20
50. 10.5.5
XIII. 27. 5.20.36
XVI. 9. 13,12,13
22-25. 13.6.11.13 8.1.& 35.& 44. & 47
XVII. 22. 11.21.11
VVIII. 9.10. 14.5.5
XX. 35 36. 4,11.4
XXI. 2,4. 12.8.25
37,38. 1.37.12.& 13.21.7.6 & 9.11.9. 12.
XXII. 19. 11.12.4
31.32. 15.10. 1. & seqq.
XXIII. 42. 13.12.14
43. 8.24.5
46. 13.8.33
XXIV. 19. 11.21.8
45 7,11,15
47. 12,4,11

Johannis.

I. 1. 4,6.10
14. 1.30.15.& 17 2.13.17.5.21 19.3.21.41
33 16,3,3.
II. 4. 3,19.16
24,25. 3,20,24
III. 3,5. 10.5.2.& 6
5. 10.9.1. & seqq.
10. 10,9.14
13. 2.1,9,11,21.5.
14,15. 8.16.1
16. 8,16,1
IV. 2, 10,13.13.
20.24. 4.21,13
21.24. 16.6.8
23.24. 1.23 5.
39. 16.6.25
V. 19. 1,8,1,& 7.1.8 7.& 9.1.9 3. 1.10.7.1.25.7. 21.

Digitized by Google

	21.	5,29,14
	22.	1,25,7
	23.	4,5,1
	26.	1,13,7,1,25,7
	27.	1,8,8
	37.	11,5,1
	43.	1,17,10
VI.	27.	2,8,4
	29.	8,23,4
	45.	8,17,9
	47.	8,25,4
	51.	11,9,20,11,12
		22,11,18,22
	52.	11,10,26
	53.	8,20,6,11,8,6.
		11,10,20,11
		12,15
	54.	11,11,13
		13,6,5
	55,56.	14,7,23
		& 24
	56,	11,12,33
		& 41
	60,63.	11,10,26.
		& 42
	61,62,63,	11,8,7
	63.	11,8,6,11,12,14
		& 22. & 24
	64,65.	8,10,6
	65.	8,13,43
	69.	15,4,17
VIII.	31.	10,10,24
	34.	8,26,4
IX.	3.	11,8,23
X.	1.	16,6,16
	4,5,27.	16,6,16
	14.	8,15,6
	18,	1,13,7
	30.	1,8,2,1,25,3,&
		7. & 9,1,33,18
		& 20,3,19,3,6
		21,7,3,8,& 14.
		& 28
	37.	1,13,6
XI.	15.	11,21,15
	22.	7,3,2
	34.	3,19,1,& 10.
		& 15
	51,52.	10,10,24
XII.	49.50.	1,13,6. & 7
XIII.	3.	3,20,25
	10.	10,4,8
		11,11,11
	35.	14,1,1
XIV.	2,	13,8,37
	9.	1,25,9
	9,10.	1.33,17
		3,19,3
	10,11.	1,8,1
	11.	1,27,2
	13.	1,23.4
	18.	11,11,22
	21.	1,7.3
	25.	1,18,8 1,27,2
	25.	1.6.5
	26.	1.17.10
	27.	14.1.1
	28.	1.25.3.& seqq.
XV.	1.	11.12.14 & 40
	1.5.	11. 10.20
		11.12.3.& 4
	3.	10.4.5.
	5.16.	8.19.3
	14.15.	11.7.37
	26.	8.6.1.& 5
XVI.	12.13.	4.4.10
	13.15.	1.6.1.13.6
	15.	1.11.4
	27.	1.21.5
XVII.	1	6.5.5.
	3.	1.7.3.1.15.1
		1.32.10.& 12.
		4.5.1
	11.	11.12.22
	11.17.	1.12.5.
	12.	1.12.17
	21.	14.1.1
	23.26.	8.30.2
	24.	12.8.37
XIX.	34.	10.5.38
XX.	8.	6.2.1
	17.	1.29.6.1.30.4. &
		6.& 18.11.21.2
		& 4 & 15.14.2.5
	19.26.	11.6.35
	21.	10 3.28.15.1.1
	21.22.23.	12,4.3.&
		7. & 15.
		16.3.5. &
		12.& 17
	22.	1.6.5.9.5.32
	23.	16.1.30
XXI.	15.17	15.1.1.15.15
	16.	16.3.5

Actorum.

I.	11.	11.21.5.& 15
II.	24.	13.12.15
	38.	12.5.40
	38.39.	10.10.5
	41.	10.5.56
		10.13.12
	46.	1.37.12
IV.	12.	2.13.12
		15.9.6
V.	41.	12.4.45
VII.	41.	7,6.5
	55.56.60.	11.21.4
IX.	4.	11.12.18
X.	26.	7.4.22
XII.	12.	1.37.12
XIV.	18.	7.4.22. & 23
	23.	16.3.29
XVI.	3.	3.25.13
XVII.	23.	10.3.16
XIX.	4.	1.8.4
XX.	28.	3.12.4.16.3.19

Ad Romanos.

I.	4.	6.5.5
	7.	1.23.9.8.24.15
	16.	11.11.14
II.	10 11.	10.10.3
	28.29.	10.10.3
III.	24.	8 14.9
	28.	8.24.2
IV.	5.	8.24.9.12.4.6
	6.9.	12.8.23
V.	18.	8.18.21
VI.	23.	8.7.10
VIII.	13.	8.10.8.
	17.	4.11.4
	18.	8.7.9.& 10
	26.	8.2.10.
	28.30.	8.17.6
	29.	1.30.13. &
		15.&17
	30.	8.23.5
	32.	8.25.10
	33.&c.	12,4.42
IX.	4.	10.10.22
	5.	6.2.1
	11,21.	8.2.4
		10.10.31
	11,12.15.	8.13.17
	16,	8,2.7.8.13.30
		8.17.14
	20.	8.13.37
X.	9.	10,16.13
	10.	8,25.1.
	13.14.	7.2.20
XI.	2.	8,14.3,8.26.15,
		8.28.15
	8,	10.10 9
	14.	7.2.4
	17.	10.10.22
	25,26.	4,23.7
XII.	1,2.	11.20.27
	3.	3.20.42.& 43
	5.	11.12.41
XIV.	11.	1.15.1
	23.	10.13.28
XV,	30.	1,28,4

Ad Corinth, I.

I.	9.	1,28,4
	12.13.	16.7.19
	17.	10,5.36
II.	8.	3.12.4
III.	8.	8.7.12
	11.	15.1.4.15.9.6. &
		16. & 17. & 19
	11.12.13	13.11
		15.15
		8.6. & 7
	12,15	13.3.5.& 7.
		13.4.4.13.
		5.1. & 2.15.
		8.11.14.7
		12
	13.15.	13.3.8.& 9
	15.	13.12.22
V.	4.5.	12.4.32
	5.	12.3.3.13.8.30
	7.	11.2.8
	11.	14.5.13
VI.	8.	1.12.6
	11.	1.27.2
	15.	11.12.41
	17.	11.12.37
	19.	7.1.4
VII.	2.6.	4.11.5
	14.	10.10.4.& 7
	16.	16.6.21
VIII.	6.	1.32.7
IX.	22.	7.1.4.
X.	1.3.	11.12.9
	4.	11.10.1.11.11.11
		11.12.8. & 10.
		15,8.5
	16.	11.8.2. & 3.11
		7.17.11.10.4
	16.17.21.	11.7.9. & 29
	17.	11.12.39. & 40
XI.	23.	11.7.6. & 29
		11.19.5
		23.28

23,28. 11,10,4
25,28. 11,19,9
26. 11,8,2
26,28. 11,10,45
28. 12.5.34
29. 10,3,13
32. 13.8.30
XII. 4,5,6. 1,27,2
12. 14,7,36
13. 11,12,37
28. 15,4,6.16,6,25
32. 16,7,11
XIII. 2. 14,7,8.& 13
9. 14,7,2. & 4
XIV. 32. 12,4,15
XV. 18. 13,9,36
24. 1,18,8
28. 6,5,8
29. 13,12,30
42,44. 4,11,4
XVI. 22. 12,3,5.& 17
47. 2,1,9

AD CORINTH. II.

I. 3. 1,31,1
21,22. 8,22,4
II. 10,11. 12. 3, 4
12,7,19
III. 6. 11, 8, 6
IV. 13. 8, 2, 12
V. 1,2. 13,8,3
16. 11,12,21
11,21,4
18,19. 1,19,2
1,20,4
19. 1,24,1
VI. 2. 10, 5 31
VII. 10. 12,5,4
VIII. 9. 3,21,39
XI. 5. 15,4.4
XII. 7,9. 12,8,19
15. 12,8,15
XIII. 5. 11,21, 15
ult. 1,28,1

AD GALATAS.

I. 8. 16,6,16
8,9. 12 3,5
II. 2. 5, 9,8
9. 15, 4,4
21. 13, 11, 12
III. 27. 1,30,20
10,3,32
28,29. 10, 10,3
IV. 5. 1,30, 19
8. 7,1,16
24. 9,8,27
30. 10,3,22
V. 6. 8,23,3
13. 7, 1, 18
17. 14,5,6
19,20,21. 10,10,29
VI. 1. 15,14,5. & 8
14. 8,24,1

AD EPHESIOS.

I. 2. 1,32,1
3. 1,31,1. 10,10,3
4. 8,17,14
11. 3,20, 42
14. 8,22,5
17. 1,31,1
II. 3. 10,10, 31
20,22. 14,9, 10
III. 14. 1,31,1
16. 1,31,8
16,17. 1,27,2.& 10
17. 11,21,15
14,7,23
IV. 3,4. 21,12,37
4.6. 10,3.15.& 16.
24,7,36
5. 1,17,17. 11,18.
34,14,6,20
V. 11. 12,5,24
25. 4, 12,2
25,26. 10,4,8
31. 9,8,2. & 17
33. 4,12, 4
VI. 23. 1,32,1

AD PHILIPPENSES.

I. 23. 13,8,33
II. 6. 1,25,3.& 4.& 7.
6, 5, 7
6,7. 2,7,2.2,13,12.
3,21,39
8. 5,29,17.11,3,1
10. 13,12,28
10,11. 7,3,8
13. 8,13,43
23. 8, 2, 8
III. 8,9. 8,24,6
15.16. 14,7,36
20. 11,21,15
21. 4,11, 4
IV. 6. 3,20,32

AD COLOSSENSES.

I. 12. 8,7,10
20. 1,24,1
24. 12,8,15
II. 9. 7,3,7
III. 1. 11,21,4

AD THESSALONICENSES I.

I. 9,10. 11,21,15
III. 11. 1,32,9
IV. 16. 13,9,36

AD THESSALONICENSES II.

II. 4. 14,6,12.& 28
8. 14,6,27
16. 1.32.2
III. 2. 8,17,15
15. 14,5,13

AD TIMOTHEVM I.

I. 4. 14.7.12
13. 8,9.2
17. 1,15,1
II. 1. 8,18,5.13.9.4
4. 8,18,1.& 11
5. 1,19,1.& 2. 2, 13,
12,7,2,7. 8,16,8
8. 4,21,13
IV. 1. 4,8.4
1-3. 16,6,26
10. 8, 18,8
13,14. 16,1,20
14. 16,1,13.& 20
16. 12.4,7
V. 17. 16,1,17
20. 12,4,32
22. 9.7.3.16.1.20
VI. 1. 16,6,26
15,16. 1,15,1

AD TIMOTHEUM II.

I. 2. 1,32,1.&8
6. 16,1,20
8,9,18. 8,26,20
18. 13,8,29. 13,10.
6. 13,12,12
II. 10. 12,8,15
16. 14,7,12
24,25. 15,14,5
III. 16. 7,11,15
16,17. 4,4,28
IV. 8. 8,8,3

AD TITUM.

I. 3. 14,6,20. 15,9,5
5. 16,3,29
II. 9,10. 16,6,28
13,14. 6,2,1
III. 10,11. 1,7,8.& 9

AD PHILEMONEM.

5. 7,2,23

PETRI PRIOR.

II. 5. 15,7,6
19. 12,4,45
III. 6,7. 4,12,4
13,14,15. 12,4,49
15. 3,29. obser.12
21. 11,11,11

PETRI POSTERIOR.

I. 16. 4,4,24
II. 1. 8,16,6
18,19. 16,6,26
III. 17,18. 4,4,24

IOHANNIS PRIMÆ.

I. 7 13,11,12
7-9. 12,5,15
8. 14,5, 5.& 6
II. 1. 2,7.5. 7,2,8
9. 10, 3,24
19. 8,22,1. 10,16,11
23. 4,5,1
III. 2. 4,11, 4
9. 10,16,11.& 17.
14,5,6
24. 1,27,1
IV. 1. 4,15,3
1,2,3. 14, 6,20
2,3. 2.11.5
3 6,1,11
13. 1,27, 1
V. 7. 1,8,1.& 2. 1,33,21
8. 10,5,45
12. 4,5,1
16. 12,7,25. 13,11,3
21. 7,6,5,& 6

IOHANNIS SECVNDÆ.

3. 1. 32,8
7-11. 16,6,16
9. 4,5,1. 14,6,20

AD EBRÆOS.

I. 3. 1,11,4.1,13, 9.
2,7,2
4. 6,4,10
6. 7,3,6.
II. 7. 3,19,10
9. 1,25, 4
III. 6,14. 10,10,22
IV. 12. 11,10,41
V. 2. 15,14,5
4. 10,13,26. 16,3
29. 16,6,14
VI. 1. 10,5,6
4. 10,10,23
VII. 3. 6,7,1
26. 2,7,2

Digitized by Google

INDEX S. SCRIPTVRÆ, PERSONARVM

	27.	11.20.5.& 6		11.	14.15.	8.25.1	IV	8.	1,16.1
	12.25.				24.	8.24.22	V.	3.4.	13.12,3
	26.28.	11. 20. 6		V.	13.	13.10.10		13.	1,32,33.13,32.33 2
					15.	9.6.2.& 3	VI.	10.	13,10,18
	14.	11.20.5			16.	9.5.24.12.5	IX.	11.	14,21,15,& 18
	15.16 25.	11.20.8				33 & 37		14,15.	4.15,6
	22.	13.11.12			20.	12.4.7			4,16 3
X.	1.	11.12.5			IVDÆ.		XI.	7,8.	11,18,9
	10.12.	11.20.6			3.	14.6.20	XIII.	7,17.	11,18,9
	12.14.18.	11.20.7			15.16.	12.3.17		17.	14,6,15
	14.17.	10.16.17			20.	15.9.6	XIV.	13.	13,2 3,6
	29.	10.10.23			21.	13.12.12	XVI.		4,23.7
XI.	6.	10.10.18			APOCALYPSEOS.		XIX.	10.	7,4,23
	10.14.16.	14.8.8					XX.	4.	12,4,22
XII.	23.	13.10.10	2.	20,		14.6.4	XXII.	3.	1,32,4
XIII.	17.	12.4.15	II.	5,7.		16.6,8		4.	1,17,21
	IACOBI.			5.20.		12.10,3.& 7		9.	7,4,23.& 24
I.	17.	1.12.1		20.		14.7.8		12.	8,7,8

INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM ATQVE memorabilium totius Operis.

In quo numerus primus Librum; secundus, Caput; tertius, ut & qui copulam & sequitur, Sectionem, sive §. significat.

A.

ABaddon, *seu* Apollyon, *Papa Romanus*, 4,21,15.& 17

Abbas Vrspergensis quando vixerit? 5,10,22.7,12,22

Adballa Maham adjutor. 4,3,1

Aberdonensis Academiæ, facultatis Theologicæ judicium de pace & concordiâ Ecclesiarum Evangelicarum. 14,7

Ablutio manuum *ante consecrationem.* 11,9,11

Abnegationis *diversi modi.* 12,1,9.& 10

Abrahamo tres illi hospitio excepti, qui fuerint? 1,14,1

Abstenti. 12,1,9.12 3,9

Abstentio 12.3.9. major, *in quos exercita?* 10. minor, *in quos?* 11

Abubecher Mahammedis successor. 4,17,1

Absolutio publica *non est sacramentum.* 9.5,15

privata *figmentum humanum, & nuperum.* 9, 5,14

Acacius Episcop. Constantinopolitanus. 3, 11, 1 *Episcopis Asiæ odio est*, ibid. *manet constans in fide orthodoxâ.* 3, 11, 2. *à Felice* III. *Papâ Rom. damnatur.* 3, 11, 8. *laudatur ac defenditur*, 3, 11, 10. *impietatem Petri Gnaphei redarguit.* 3, 12, 5 *eius apud Occidentales odiosa memoria.* 3, 13,1

Acacius, Acaciani, hæretici. 1,2,7.3,1,5

Acceptio personarum *quid sit?* 8,2,25

Acephali hæretici. 2,4,2. *cur ita dicti?* 3,14,2. & 4. *qui sic dicti?* 3,14,4. *quorum sequaces?* 3. 14,4,& 5

Acephalorum insanissima doctrina, ex Nestorianissimo & Eutychianissimo constata. 3,14.5,4.5,3. *illegitima conventicula, & illegitimæ baptizationes*, 3,14,5

Acesius Novatianorum Episc. cuius sastus à Constantino M. notatus. 14,2.5

Accessorium *naturam principalis sequitur.* 10, 13,7

Accidentium *varietas in numero differentiam facit.* 11,6,14

Acœmetæ monachi. 3.21,28

Acti *gratiâ Dei agimus.* 8,2,8

Actio nostra *non habet rationem meriti.* 8,8,4

Adamus an moriturus, si non peccasset? 8,2,11

Adam ubi sepultus? 7,11,12

Adamus à sanctis beatis non separandus. 13. 12. 17

Adamitæ hæretici. 1,37.4

Adami Conzen Iesuita ἀποξήνησις de nescientia Christi refellitur. 3,20,40

Adelphius & Saba Massalianitæ. 3,13,31

Adjutorium gratiæ. 8,17.9

Ado Vennensis. 7, 10,9.7,12, 19. *Gennadium reprehendit.* 8,3,11. *quemnam per Iohannem intelligat?* ibid.

Adoptati *qui?* 6,4,1

Adoptati *semel, certò salvantur.* 8,25,10

Adoptionarii hæretici. 2,3, 4. *Christum filium Dei adoptivum, non proprium statuerunt.* 6,3,1.7. *statuebant in Christo duas personas.* 6,3, 9.& 13 *contra eos summa doctrinæ Orthodoxæ.* 6, 3, 14 *Orthodoxorum argumenta ex scriptura.* 6,2, *confessu Patrum*, 6,3. *ex ratione.* 6,4

Adoptionariorum malitia & industria. 6,1,7. *hæresis.* 6,1,8

Adoptivi *nos; non Christus.* 1,30,8.&c.1,30,21

Adorare *sensu impropr. o quid Patribus?* 7,1.12

Adorari *una persona non potest, quin simul tota Trinitas.* 1,25,1

Adorandus *solus Deus.* 7,1.12

Adorans creaturam *anathematizatur.* 7,12,8

Adoratio Deitatis *argumentum.* 7,3,16.& 17.& 7 4,17. *quod invocatio sanctorum Papistica convellit.* ibid.

Adoratio Patris & Filii & Spiritûs *Sancta.* 1,17,17 1.23 1.1,23,8.&c.

Adoratio unius, *trium personarum est adoratio.* 1, 25,10,& 31

Adoratio *non sic dividenda, ut in Deorum multitudinem distrahamur.* 1,11,2

Adoratio *interna & externum ejus signum uni objecto exhibenda.* 7.2.44

Adoratio *alia* civilis, *alia* religiosa. 7,1, 11 civilis.

civilis. 7. 4. 2. religiosa, *est reliquiarum, & imaginum, adoratio Papistica.* 7.2.26
Adorationis *distinctio.* 7.11.10
Adorationis *Eucharistiæ fundamentum.* 11.19.1
Adorationis *modus* insidenes *qui?* 1.23.2. *perpetuum objectum, sancta & individua Trinitas.* 1. 23. 19. Adoratione *unâ utraque Christi natura includenda.* 7.3.4.5. & 10. & 7.4.5
Adoratores *veri qui?* 16.6.11
Adrianus I. Papa secundam Nicænum Synodum. probat. 7.14.4. *in negotio imaginum erravit.* 7.11.33. *idem & Nicæna Synodus antiquorum Patrum corruptores.* 7.11.31. *causam Imaginum frigide & inepte egit.* 7. 11.31
Adriani I. cautio in suscipienda Synodo. 5. 5.8. *judicium de sexta Synodo.* 5.5.9. *Epistola ad Tarasium.* 7.11. 22. *data decretales Epistolæ à Synodo Parisiensi damnatæ.* 7.12.4. *liber ad Carolum pro imaginibus.* 7.11.29. *lenonina spurcities.* 7.11.33. *de sex Synodis professio.* 5.5.6. *inepta responsio ad reprehensionem Synodi Francofurtanæ.* 7.11.32
Adriano quare tantus honos à Synodo Francof. habitus. 7.11.28
Adrianus II. Photium damnat, 7. 12. 12. *damnationem Honorij comprobat.* 5. 10. 14. *quomodo fateatur condemnationem Honorij* 5. 16. 5.5.17.3
Adrianus III. Papa. 7.12 16
Adventus Dei *duplex*: visibilis, & invisibilis. 1.26.5
Adulteris *ad pœnitentiam quot anni olim definiti.* 12.6.6
Adulti *etiam ante baptismum possunt fidem habere.* 10.8.10
Anastasius non negavit condemnationem Honorij. 5.17.12 *non purgavit Honorium.* 5.17.12
Ædificare *alios non possunt, quæ se impugnando destruunt.* 3.28.13
Ægrotos *in contagione visitare.* 12.2.6
Ægyptij hæretici. 3.14.5
Ægyptii hibridas & Ichneumonas colebant. 7.6.10
Ægyptiorum Idololatria. 7.2.44. *statua.* 7.2.39
Ægyptiorum quorundam mos, Eucharistiam accipiendi, ratione temporis. 1.37.14
Ælfricus, Abbas Malmesburiensis. 11.18.12
Æquivocatio, *ars mentiendi diabolica & variis modis noxia.* 3.20.37. *Æquivocatio Christo à Bellarmino afficta, refutatur.* 3.20.17
Æterna *felicitas; misericordia, non meritum est.* 8.7.11
Æternam vitam *nullis meritis possumus promereri.* 8.7.20
Æternitas *Dei.* 1.34.11
Ætius Atheus. 1.2.7
Æthiopum error historicus de Concilio Chalcedonensi. 1.16.11
Æthiopica hymni trishagij recitatio. 1.16.11
Afflictiones *nihil derogent remissioni plenariæ.* 13. 11. 8. *Afflictionum justificatorum causa quæ?* 12.8.18. & 22
Agapetus Papa Rom. 3.22.2
Agapeti Episcopi Rom. ad Justinianum Imp. legatio & παῤῥησια. 3.25.2
Agatho Papa orthodoxè sensit de duabus voluntatibus Christi. 5.8.2. 5.9.5. *laudatus à Synodo sextâ Oecumenicâ.* 5.10. 2. *doctrina Patrum pedissequus.* 5.10.8. *quanam Patrum testimonia contra Monotheletas attulerit?* 5.14.4. *quando obierit?* 5.18.11. & 12. *quamdiu post eum Sedes Romana vacaverit?* ibid.
Agathonis Papæ ambitio. 5.14.8.9. *Legati Honorium condemnarunt.* 5.15.1.2. *condemnationem Honorij Romam ferunt.* 5.13.18. *eadem Legati & Leo Papa vindicantur.* 5.22.1.2
Agathonis verba non important Papæ Romani infallibilitatem. 5.14.10.11
Τὸ Ἁγιασθὲν *sacram. Eucharistiæ.* 12.6.5
Τὰ Ἀγιάσματα 11.6 4. & 2
Agnoëta. 2.4.4
Agnoëtarum hæresis, ejusque origo. 3.10 14. *eorum dogma.* 3.10.15. & 18. &c.
Agobardus contra imagines scripsit. 7.12.18
Agobardi liber de picturis & imaginibus. 7.13.8
Agrippinus & Cyprianus quomodo ad errorem de rebaptizandis hæreticis delapsi? 10.4.1
Aladinum Sultanorum Iconiensium regnum 4 22.2
Alba Græca captâ à Solemano. 4.22.14
Albertus Abbas Stadiensis quando vixerit? 5. 10.22
Albigenses, qui & Waldenses. 4.21.16. *decreto Lateranensi de transubstant. palam contradicunt.* 11.18.26. *à Papa Rom. humano commercio excluduntur.* 12.18.9
Alcoran *liber Muhammedis, unde dicatur?* 4. 3. 3. *unde profectum dicant?* 4. *ejus post mortem Muhamedis varia mutatio.* 6. *absurda confusio.* 8. *versio latina* 9. *divisio in capita.* 10. *totum fabulis refertum.* 4.13.3
Alcuinus contra imagines. 7.12. 2. *vindicatus.* 9. 6.20
Alcuini doctrina de Eucharistia. 11.10.19
Alexander Alensis sibi contrarius. 16.2.8. *ejus auctoritas.* 9. 4. 4. *rationes pro una adoratione trium personarum in Trinitate.* 1.23 35. *sententia de objecto Orationis Dominicæ.* 1. 18. 11. *Summa.* 7.14.6
Alexander Episc. Alexandrinus Judicium Athanasii pueri baptismum pro vero judicavit. 10, 1, 15. *in quo tamen erravit.* 10, 1, 31, 10, 14 3
Alexander Imp. in Lavario suo imagines Christi & Abrahæ habuit. 7.8.13
Alexander III. Papa. quomodo illos baptizarit, de quorum baptismo dubitabatur. 10.14.13
Alexandri III. Papæ Rom. contra Albigenses constitutio. 11.18.9
Alexandri Episcopi Constantinop. memorabile factum. 1.2.6
Alexandriæ Episcoporum *à tempore Concilii Chalcedon. usque ad tempora Heraclij Imp. series.* 3.4
Alfurcan (*alias Alcoran*) *unde dictum?* 4.3.3
Algeri contradictoria assertio, 11.18.15
Alij qui? 4.15 14.4.17.4
Aliud *non est Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus; sed* alius. 1. 13.16
Alius, *atque* alius, *in Trinitate: in Christo* aliud, *atque* aliud. 1. 33. 13
Alla *magnum Turcarum.* 4. 15 10
Allegoricus sensus *non evertit proprium.* 9 8. 26. & 28
Allegatio falsa *nihil probat.* 7. 5.19
Altare *pro Mensa Domini, sensu metaphorico.* 11. 20.29
Alterum, *non diversum, genuit Pater.* 1. 33. 21
Amalarius Episc. Trevirensis. 9.6.8. 11.18.2. *de eo Ecclesia Lugdunensis judicium.* 2
Ambrosius, de meritis. 8. 7. 9. *pœnitentiam lationi significatu sacramentum vocat.* 9. 5. 7. *vindicatus.* 7.13. 3. *ab Hardingo vindicatus,*

9,5,8,9. *ſibi contrarius in adoratione Sanctorum.* 7,5,13

Ambroſii doctrina de neſcientia & profectu Chriſti. 3,13,8.*de Trinitate.*1,5,6.*opinio de igne examinatorio in die extremo.* 13,13,4.*verba de Petri primatu.* 15,2. *teſtimonia de proceſſione Spiritûs S.* 1,6,4

Ambroſio Opuſcula quædam falsò adſcripta. 7, 5, 13. *ex illis de eius doctrina non eſt judicandum.* Ibid.

Amedeus V. dictus Felix. 9,5,27

Amir, *ſeu* Emir. 4,15,22

Amphilochius Iconii Epiſcopus quis fuerit ? 7,9,9. *pugnat contra imagines.* 7,9,9

Anabaptiſmus *Arianorum.* 10, 2, 4. *Donatiſtarum* 14,4,2. *Novatianorum.* 14,5,1

Anabaptiſtæ *Acephalorum.* 3,14,5

Analogia ſacramentalis *in qua re conſtet ?* 11, 11,15

Ananias quare baptizarit ? 10,13,14

Anaſtaſius bibliothecarius quando vixerit ? 7, 9, 6, 1, 16, 7. *qui fuerit & quanta ejus authoritas ?* 7, 9, 6. *acta Synodi Quiniſextæ in Latinum vertit.* 5, 10, 14. *ſeptimam Synodum in Latinum vertit.* 5, 13, 16. *interpres Theophanis.* 5, 17, 7. *adulatur Adriano II.* 7, 12, 12 *ejus argumentatio contra Gallos.* 7, 12, 7. *narrationes erroneæ.* 5, 17, 10. *auctoritas nulla.* 5, 17, 11

Anaſtaſius Imp. paci Eccleſiæ malè conſulens. 3,13,4

Anaſtaſii II. Papæ Rom. ſiniſtra mentio apud Scriptores ; & quæ de cauſa ? 3,13,1,&c.

Anaſtaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus. 7, 10,4

*Anaſtaſius Sinaita Epiſc. Antiochenus.*3, 5. *veritatem contra Aphthardocitas maſculè defendit.* 3, 18,5

Ἀνάτημα & ἀναθεματίζειν. 12,5 5.& 6

Anathema Maran-atha *non tollit omnem ſpem veniæ.* 12,3,8. & 15. *Anathema & Maran-atha diſtinctionem non admittunt.*12,13,15.& 17. *Anathematis vox.* 2,7,7

Anathematiſmi *V. Concilii de tribus capitulis,* 3,25 17.*de erroribus Origenis.* 3,26

*Andreæ Riveti Apologia pro Maria.*7,2,18. *cenſura de Jeſuitis.* 12,8,21

Angelus increatus *à Balaamo adoratus.*7,5,3.*item à Jacobo.* 7,5,2

Angelus *Filius Dei cur vocetur ?* 1,32,9

Angelus magni conſilii *Chriſtus.* 3,14 3

Angelus *unus non poteſt eſſe in duobus locis ſimul.* 11,6,39

Angelus de Clavaſio. 10,1,29

Angeli *deſcriptio.* 13,10,10

Angeli *diu culti in Phrygidia & Piſidia.*7,4,11.*quomodo honorandi ?* 7, 4,14. *Angeli & Sancti honorandi, non adorandi.*7,5,8.*colendi ſunt dilectione, non ſervitute.* 7,5,9

Angeli *Mahummedici* Arot & Marot. 4,1 4.*Angeli ſpiritibus defunctorum nihil nunciant.* 7,1,21. *Angelorum & Sanctorum defunctorum non ſervi ſed conſervi ſumus.* 7,1,17

Angelos *invocare, Idololatria eſt.* 7,4,11.& 14

*Angelici hæretici.*7,2,16.& 7,4,11. *coluerunt non malos, ſed bonos Angelos cultu dulia.* 7,4,12

Anglorum in Britanniam adventus, & converſio. 3, 30,6

Anicius Olybrius *Imp.* 3,1,12

Animam hominis *eſſe portionem ſubſtantiæ Dei, quinam hæretici docuerint ?* 4,5,12

Animæ fidelium *defunctorum ſtatim in requiem cœleſtem aſſumuntur.*13,11,1.*dulci fruuntur ſomno.* 2. *plenariam culpæ & pœnæ remiſſionem in hac vitâ conſequuntur.* 4. & 13. *veterum piorum ante Chriſti mortem in limbo, juxta Papiſtas.* 7,2, 25

Animarum defunctorum *quæ ſit conditio ſecundùm Platonicos, octo aphoriſmis declaratur.*13,2,3. *earundem ſtatus & locus uſque ad diem judicii ſecundùm Patres.* 13,8,1.&c.

Animas *circa tumulos & corporum ſuorum reliquias oberrare, vulgi error.* 7,8,21

Annus Jubilæus *Romanenſium, ejuſque prima inſtitutio & periodus ſecularis.* 12, 8,5. *reductio ad* 1. *annum.*6. *ad annum* xxxiij. 7.*ad annum* xxv. Ibid. *etiam in longinquis poſtmodum provinciis inſtitutio.* 2

Anni Hagiræ ſeu Muhammedani. 4,2 1

Anomœi *Ariani.* 1,2,7

Anteculani *Chriſtianorum conventus.* 1,37,13

Anthemius Imperator. 3,1,11

*Anthimi, Eutychiani, illegitima Sedis Conſtantinop. occupatio.*3,15,1.*dejectio.* 3,15,2

Antichriſtus *quando natus.*4,21,12.*in templo Dei ſedens cavendus.* 14,6,12.16,6,10

Antichriſti *tempus quale?* 14,6. 15. *Antichriſti Romani propria ſpecimina.* 4,21,2.& 3.& 12

Antidicomarianitæ. 4,8 4

Antiochiæ urbs quâ occaſione Theopolis dicta. 3, 5. *à Chriſtianis capitur.* 4,10,5

Antiochiæ ruina ex terræ motu. 3,5

Antiochia *Syriæ* Epiſcoporum, *à tempore Concilii Chalced. uſque ad tempora Heraclii Imperatoris ſeries.* 3,5

Antiquitas *veritatis veneranda.* 14,6,12

Antiſtes Eccleſiæ *perſonam Chriſti gerit, & ſequeſter eſt inter Deum & homines.* 15,15,12

Antiſthenes Cynicus. 7,8,19

Antitypa *precioſi corporis & ſanguinis Chriſti* 1,11,9 17.& 1

Anthropolatræ Neſtorius. 3,12,4.7,3,12

*Anthropomorphitæ.*7,34.4,7,9,14.*eorum errores.*1,36,1 *refutantur.* 1,36,8

Apelles, Apelleciani. 2,1,3

Apertum *non eſt negandum, quia occultum comprehendi non poteſt.* 8,13,43

Apollinaris, Apollinariſtæ, *eorúmque hæreſis.* 2, 1,6. &c. *fluctuatio.* 2,1,12

Apollinaris & Arius *propter vocem unius voluntatis in Chriſto anathematizati.* 5,29,2

Apollinaris *damnatus à Synodo ſextâ.* 5,20. 6. *eius præclara dona.* 2,1,13

Apollinariſtæ. 1,2,10.1,2,11

Apologia Sophiſtarum *pro Epiſtolis Honorii & Sergii.* 5,28. *refutatur undecim propoſitionibus.* 5, 28,4.& ſeqq.

Ἀπόρροια τοῦ Θεοῦ. 1,3,11

Aphthartodocitæ. 2 4,3.*unde dicti ?* 3,18,1. *eorum hæreſis.*3,18,6.*eidem oppoſita doctrina Orthodoxorum.* Ibid.*eáque tribus diſtinctionibus comprehenſa.* 3, 18,7

Apoſtaſia *Eccleſiæ Rom. matureſcens.* 11,18,8. & 9. *Sedis Romanæ duplex.* 7,10. 5.*illius ingentis principium.* 14,6,12

Apoſtoli *honore & poteſtate omnes pares.* 12, 4, 24, 15. 1. 1. 15. 4. 4. 16. 1. 2. *omnes ex æquo fundamenta.* 15. 1. 5. *cæteri omnes cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, eiſque ſucceſſerunt Epiſcopi.* 16, 1. 26. & 31. *alii aliis in quibuſdam, quæ communi munus non concernebant, à Chriſto prælati.* 15,4,5. *oratione Dominicâ conſecrabant Euchariſtiam.* 11,7

Digitized by Google

1. 7. 22. *fuerunt primi Episcopi quibus alii successerunt.* 16. 5. 12. *utrum sacerdotes fuerint ante ultimam cœnam, an non?* 10. 13. 15

Apostolorum *coryphæus, Petrus.* 15. 1. 1. *coryphæi Petrus & Paulus.* 15. 4. 7. Petrus, Iacobus & Iohannes. 8

Apostolorum *divina & infallibilis auctoritas asseritur.* 4. 4. 10. & 11. ἰσοτιμία *inter se.* 3. 21. 20. *potestas ad successores eorum pari auctoritate transmissa.* 16. 1. 2

Apostolis *quâ de causâ fides adhiberi omnium tutissimè possit?* 4. 4. 16

Apostolis *in quibus Pastores verè succedere dignoscantur?* 16. 6. 1

Apostolos *ipsos inscitiæ vel infidelitatis arguere hæresiarchæ quidam ausi sunt.* 4. 4. 9. & 10

Apostolos *unâ die* 3000 *baptizasse, non est impossibile.* 10. 13. 13

Apostolici *officii, Apostolis omnibus ex æquo dati, eminentia & sublimitas.* 15. 4. 6

Apostolici *vocabulum non soli Episcopo Romano, sed & aliis olim Episcopis tributum.* 16. 1. 28

Apostolici, hæretici. 12. 10. 18

Apostrophæ *Patrum Rhetoricæ & anthropopatheia non sunt imitandæ.* 7. 2. 4

Apostrophe *Rhetorica non est propriè dicta invocatio.* 7. 5. 10

Apostatici, seu Apostaticæ hæretici. 12. 10. 18

Apparitiones *Dei,* 1. 36. 6. *defunctorum per bonosne, an per malos Angelos fiant.* 13. 7. 5. & 6

Appropriatio *in divinis.* 1. 25. 27. *donorum fit interdum mutato ordine.* 1. 28. 4

Aqua *cur in baptismo adhibeatur?* 10. 5. 46. *naturalis qualibet ad baptismum idonea.* 10. 5. 47. *non mundat sine Spiritu.* 10. 5. 45

Aquæ *analogia in baptismo.* 10. 5. 46

Aquæ *baptismatis evanescentis* θεῦμα. 3. 3

Aquæ *mistio cum vino in Eucharistia quid significet?* 11. 14. 2. & 3. *non est de necessitate vel integritate sacramenti.* 11. 7. 27. *est res media.* 11. 10. 3. 11 14. 4

Aquarii, hæretici. 16. 10. 17

Aquilejensis conventus Synodum V. œcumenicam rejecit. 3. 28. 1

Aquilis *similes sunt veri Christiani.* 11. 6. 14

Ara Mariæ *in Monte Serrato.* 7. 2. 17. *Aram Mariæ erigere, Idololatria est.* 7. 2. 17

Arbitrium *nostrum captivum, & sub potestate tenebrarum* 8. 26. 1. *servum peccati.* 8. 26. 2. *mortuum* 8. 26. 2. *mortifera servitute captivum.* 8. 26. 3 *liberum sine Deo.* 8. 26. 3. *servaliter liberum.* 8. 26. 3

Arbitrium *nostrum Christus liberat à potestate diaboli.* 8. 26. 1

Archontici hæretici. 4. 13. 1

Arcus *janua templi Nolani triplex quid significavit.* 7. 9. 13

Argumenta *ex Patribus contra Transsubstantiationem,* primum. 11. 9. 1. secundum. 11. 10. 1 tertium. 11. 11. 1. quartum. 11. 12. 1. quintum. 11. 13. 1. sextum. 11. 14. 1. septimum. 11. 15. 1

Argumentari *contra præcepta Dei non licet.* 8. 11. 42

Arius, Ariani. 1. 2. 6

Arius ex doctrina baptismi refutatur. 1. 17. 6

Ariani in diversas sententias & factiones divisi 1. 2. 7. *rebaptizabant.* 10. 2. 4. *in Hispania abusi trinâ mersione.* 10. 5. 53

Arianorum conventicula & decreta. 1. 2. 7. *fraudulenta formula.* 1. 2. 7. ἡ παρὰ δύο ἴσους. 1. 3. 33 4. & 12. *idololatria.* 3. 25. 11

Arianum se esse totus Orbis ingemuit, & miratus est. 1. 2. 17

Ariani baptismatis formula blasphema. 3. 3

Ariana hæreseos inundatio. 14. 6. 12. & 13

Arianismus. 3. 19. 1. *refutatus.* 3. 19. 3

Armeniorum secta, multarum hæresium sentina. 17. 2. 5

Armeniorum & Hydroparastatarum pugnantes inter se errores, 11. 10. 30

Armis Antichristianis *non orthodoxi, sed Sociniani causam suam defendunt.* 1. 17. 5

Artemon hæreticus. 1. 2. 3. 4. 6. 3. 5

Artifice *suo nihil majus.* 7. 8. 21

Artifices *non debent victûs ergò Idola construere.* 7. 8. 18

Asiatici Catharos recipientes quinam? 10. 12. 3

Aspersio, *seu perfusio, an verus baptismus?* 10. 5. 55. 56

Aspersionem *in baptismo Occidentales recepere quando & quare?* 10. 5. 57

Asservatio Eucharistiæ *in veteri Ecclesiâ.* 11. 7. 30 *unde cœpta? 32. absque ea consuli posse infirmis.* Ibid. *eam quæ hodie rationes dissuadeant?* 33

Athalaricus Italiæ rex. 3. 1. 16

Athanasius *non est author libri de passione imaginis Jesu Christi.* 7. 5. 18. *nec sermonis de annunciatione Mariæ.* ibid.

Athanasii *Diacono Alexandrini, in Concilio Nicæno res gestæ.* 1. 2. 6. *Episc. Alexandrini Symbolum.* 1. 4. 7. *alia confessio.* 1. 4. 8. *doctrina de modis* ὑπάρξεως *Filii ac Spiritus Sancti.* 1. 16. 2. *doctrina de nescientia & profectu Christi.* 3. 19. 3. *&c. encomion.* 15. 4. 9. & 10. & 12

Athanasii *duo laudati.* 15. 4. 10

Athenagoræ *doctrina de Deo.* 1. 3. 10. *legatio pro Christianis.* 1. 3. 15

Attali *Episc. laus.* 15. 4. 8

Atticus *Episcopus Constantinopolitanus Pelagianos persequitur.* 8. 1. 8

Attributa Dei essentialia *neque ab essentia divinâ, neque inter se realiter distingui.* 1. 34. 7

Attributa divina incommunicabilia *creaturis quæ?* 1. 34. 3. *&c.* communicabilia *quæ?* 1. 34. 13. *&c.*

Attributa divina *etiam in plurali numero in sacris literis reperiuntur.* 1. 35. 30

Audiani *Anthropomorphitæ.* 1. 36. 2. *eorum* ἐξαλεκτὸς δικαιοσύνης. 14. 2. 6

Audientes, *sive* auditores, *iidem qui Catechumeni.* 12. 1. 5

Augustinus quare laici baptismum pro vero agnoverit. 10. 14. 7

Augustinus, & alii, *parvulis Eucharistiam quoque necessariam putabant.* 10. 5. 2. *parem necessitatem baptismi & Eucharistiæ statuebant.* 10. 5. 1. & 2. *in fervore disputationis incautius de necessitate baptismi locuti sunt.* 10. 5. 1. *Augustinus contra cultores sepulcrorum & imaginum.* 7. 9. 14. *contra duas Pelagianorum Epistolas.* 8. 1. 4. *de matrimonio loquens sumit vocabulum* sacramenti *largiore sensu.* 9. 8. 20. *manducationem sacramentalem opponit veræ ac reali.* 11. 1. 2. & 3. *nihil novi excogitavit in doctrina prædestinationis.* 8. 28. 11. & 12. *non est author operis de visitatione infirmorum.* 9. 6. 19. *non patrocinatur merito condigni.* 8. 7. 6. *pœnitentiam non vocavit Sacramentum.* 9. 5. 4. *religiosum cultum imaginum ab Eccl. Cathol. removet.* 7. 9. 13. *securim locutus de justificationis certitudine.*

dine. 8,25,16. & ſeipſum alibi refutat. ibid. ſolâ gratiâ Dei docuit hominem poſſe ſalvari. 8,29,6. ſibi in doctrina de perſeverantia Sanctorum contrarius. 8,21,2. veritus eſt liberis fidelium tribuere ſanctitatem ſalutarem. 10,10,10. vindicatur. 7. 6,9,13,12, 21. 16,3,7. &c. quando mortuus ſit? 10. 4,2

Auguſtinum, & alios multos Afros, extra communionem Eccleſiæ Romanæ mortuos eſſe evincitur. 3,22,4

Auguſtini argumenta contra ſimulacra. 7, 9, 15. *monitum de loquutione figuratâ.* 11,8,6. *dictum*: Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, *explicatur.* 11,7,10,11,9,1,33. *doctrina de analogia cibi corporalis & ſpiritualis in ſacramento.* 11, 11,11. *doctrina de Euchariſtiæ ſacramento.* 11, 10, 34. *doctrina de ſecundo articulo Pelagianorum.* 8, 2, 3. *doctrina de prædeſtinatione & gratiâ Dei cum perpetua Catholicæ Eccleſiæ doctrinâ conſenſus.* 8, 28, 1. *dubitatio duplex, de pœnis piarum animarum ante judicium, & de igne aliquo purgatorio poſt hanc vitam.* 13, 5, 1. & 2. *error, infantes non baptizatos nec martyrio coronatos, damnantis.* 10, 5, 7. & 9. *error*; vinculum conjugii manere etiam *poſt divortium* propter adulterium. 9, 8, 19. *laus.* 8, 3, 1. *libri de prædeſtinatione Sanctorum & bono perſeverantiæ.* 8, 3, 6. *locus de filio Abrahami vindicatur ab ineptiis Adriani.* 7. 11, 31. *loca contra perfectionem Pelagianam.* 8, 2, 3. *prædeſtin.* 8, 20, 2. *opinio de igne novißimi judicij omnibus tranſeundo.* 13, 3, 6. *ejus & Papiſtarum in neceſſitate baptiſmi diſpar conditio.* 10, 10, 5 παραξήγησις *refutatur.* 3, 20, 27, & 29. *retractationes.* 8, 20, 2. *ſententia, quibus putatur aſſerere* Purgatorium, *earúmque vindiciæ.* 13, 4 per tot. *ſententia quædam contra Purgatorium.* 13, 6. per tot. *ſyllogiſmata.* 8, 20, 6, & 7 *teſtimonia de proceſſione Spiritûs S.* 1, 6, 5. *teſtimonia pro perſeverantia Sanctorum.* 8, 21, 10. & ſeqq. *de Trinitate doctrina.* 1, 5, 6. *verba de Chriſto* ferente ſe manibus ſuis, *vindicantur.* 11, 8, 4

Auguſtino in doctrina Liberi arbitrij conſentiunt omnes Catholici Patres per univerſum orbem. 8, 28, 16

Auguſtino de miniſtri intentione repugnat Concilium Tridentinum. 10, 5, 14. *eidem par neceſſitas Euchariſtiæ & Baptiſmi.* 10, 10, 18

Auguſtus Turcorum primus. 4, 22, 10

Auguſtini Thuani narratio de occaſione & initio certaminis inter Luth. & Indulgentiarios. 12, 8, 12

Author libri de viduis. 7, 5, 14. *ex eo de doctrina Ambroſij judicandum non eſt.* 7, 5, 16

Authoritas *Synodorum quanta?* 5, 5, 14. *imprimis Synodi Quini-ſexta.* ibid.

Authoritas veterum prudenter dijudicanda. 8, 20, 2

Αὐτεπάτως. 1, 23, 19

Auxilium gratiæ *deſiderare, initium gratiæ eſt.* 8, 10 6

Axioma *Theologicum contra operationem Trinitatis ſeparabilem.* 1, 12, 10

Axiomata *tria doctrinæ Chriſtianæ.* 10, 10, 29

B.

Bagded urbs, *Saracenorum regia.* 4, 17, 15. 4, 18. 5

Bajaſites *in ferreâ caveâ.* 4, 22, 7

Balduinus Flander Imp. Conſtantinopolitanus. 4, 21, 5 *ejus exitus.* 8

Balthaſar Meiſnerus. 14, 7, 2

Balthaſar Paës. 9, 7, 204

Baptiſma *hæreticorum quomodo regeneret?* 10, 3, 21. & 22.

Baptiſmus *quando adminiſtrandus?* 10, 5, 25. 27, 28 *ad Eccleſiam accedentibus quâ cautione impertiendus.* 12, 13, 1. *adulto impio nihil prodeſt.* 10, 16, 6. *ægrotantibus in lecto adminiſtratus.* 10, 5, 12. *Chriſti*; *non hæreticorum, approbatur.* 10, 3, 10. *corporalis, ſpiritualis; viſibilis, inviſibilis.* 10, 5, 44. *quibus conducat.* 8, 21, 7. & 8. *ſolius Eccleſiæ & Dei eſt.* 10, 3, 9. & 17. *extra Eccleſiam non prodeſt.* 10, 3, 13. *non prodeſt impiis, quem parvuli acceperunt.* 10, 10, 25

Baptiſmus *fluminis, flaminis, ſanguinis.* 10, 5, 6. flaminis *neceſſarius neceſſitate medij.* fluminis, *neceſſitate præcepti.* 10, 8, 14. ſanguinis. 10, 5, 4. *ſanguinis infantum.* 10, 11, 4

Baptiſmus *divinum ſalutis medium.* 10, 5, 11. *janua Sacramentorum.* 10, 4, 2. 10. *efficaciam habet à fide Eccleſiæ.* ibid. *eſt mors criminum, vita virtutum.* 10, 5, 40. *eſt illegitimus, ſi & tradens & accipiens irriſores.* 10, 1, 2. 16. *quis legitimus ſit?* 10, 1, 31. *localis an verus?* 10, 1, 12. *in nomine Chriſti eſt in nomen Trinitatis.* 10, 1, 1. *in Trinitatis nomen eſt legitimus, non obſtante hæreſi vel miniſtrantis, vel accipientis, vel utriuſque.* 10, 2, 15

Baptiſmus *apud hæreticos eſt, ſed non prodeſt.* 10, 3, 8 & 17. *hæreticorum prodeſt tranſeunti ad veram Eccleſiam.* 10, 3, 8

Baptiſmus *infantum.* 10, 5, 14. & 19. & 16. & ſeq. *infantum à patribus cur aſſertus?* 10, 5, 24. *quare infantibus adminiſtretur?* 8, 2, 19. privatus *prohibitus.* 10, 5, 13. mulierum *refutatur.* 10, 13, 26

Baptiſmus *neceſſarius neceſſitate præcepti.* 10, 5, 35. 10, 8, 1. *nihil caſſum, nihil ſuperfluum habet.* 10, 16, 1. *cur quæſ. quæ dictus?* 10, 10, 23

Baptiſmus *in voto.* 10, 9, 4

Baptiſmi *contemtus.* 10, 5, 14. *dilatio.* ibid. & 10, 5, 16. *dilatio improbata.* 10, 5, 30. & 31. *dilatio exemplo Chriſti malè excuſatur.* 1, 27, 14 *doctrina unitatem eſſentiæ divinæ in Trinitate perſonarum oſtendit.* 1, 17, 1. &c. *elogia,* 10, 5, 41, 42. & 43. *miniſter.* 10, 12, 1. *miniſtratio non dividitur in fraternam & paſtoralem.* 10, 13, 9

Baptiſmi *quanta neceſſitas.* 10, 5, 10. & 58. *requiſita ſecundùm Auguſtinum quæ?* 10, 1, 10. *ſimplicitas & mirabilis virtus.* 10, 5, 39

Baptiſmi *quoad tempus non eadem, quæ circumciſionis ratio.* 10, 5, 28. *trina an ſimplex merſio præferenda?* 10, 5, 48. & 49. & 50, 51. & 53, 54. *veritas non pendet ab occulta intentione miniſtri.* 10, 1, 3, 4, 10

Baptiſmo *adhibita cerimoniæ humano non pertinent ad ejus integritatem.* 10, 1, 1. *aptum omne tempus, & omnis locus.* 10, 5, 30. & 32. & 33

Baptiſmum *accipiens an neceſſariò credere debeat?* 10, 2, 14. *ab hæretico accipere licitum Auguſtino in caſu neceſſitatis.* 10, 3, 8

Baptiſmum *habent etiam illi, qui fallaciter eum accipiunt.* 10, 1, 9. *verum poſſunt habere non habentes veram fidem.* 10, 3, 18. *unum poſſunt habere qui non ſunt in una Eccleſia.* 10, 3, 15

Baptiſmo *abſente, fides & converſio ſufficit.* 10, 5, 3

Baptiſmo *per errorem carentes non damnandi.* 10, 15, 4

Baptiſterii

Baptiſterii *elogia.* 10.5.15

Baptizandi *de quibus incertum, an baptizati fuerint,* 10. 14. 13. *Competentes in Eccleſia veteri tempora,* 12.1.3. *Ius ſolis presbyteri habent,* 10.14.9 *Priſcus modus.* 10.5.50.& 51

Baptizandum in nomine; non in nominibus, 10. 1.1

Baptizant *boni & mali.* 10.5.5.& 41

Baptizare hæreticos, *humanus error; Catholicos, Diabolicus eſt.* 10.3.37

Baptizare *quibus liceat,* 10. 13. *ſolis licuit Epiſcopis.* 10.13. 1. & 2 *& ſacerdotibus.* ibid. 5. 4. 5. & 10. *Baptizare non vocato ad id munus non licet.* 10.13 10

Baptizari per miniſtrum juſtum, vel injuſtum utrum melius? 10.3.6

Baptizari pro mortuis, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν *quid?* 13. 12.30

Baptizatur tutius in nomen Trinitatis, quàm Chriſti. 10.1.1

Baptizatus in lecto an in Clerum aſſumi poſſit? 10.5.30

Baptizati *ab hæreticis non rebaptizandi.* 10. 2.5. *à non vocato, rebaptizandi.* 10.14.13

Baptizati nolentes non accipiunt ſacramentum, 10.1 13

Barbelita hæretici. 1.37.4

Baronius falsò negat, Synodo quiniſexta interfuiſſe Patriarchas. 5.5.10

Baronius & Binius ſibi contradicunt. 5.19.3

Baronii conjectura de Iohanne Papiſſa. 7.12. 14. *doctrina de Monarchia Petri.* 15. 1. 4. *de Ruperto Abbate Tuitienſi judicium, cui opponitur.* 11. 10.43

Baronii & Bellarmini efficia contra Synodum Francofurtenſem. 7.1.18.& 19

Baronii & Bini Apologia Pontificum repugnantia decernentium refutatur. 3 21.31.&c.

Barthol. Brixiani de ſymbolis Euchar. ſententia. 11.15.21

Baſilica & Templum *quid differant Bellarmino?* 7.2.14

Baſilicæ Martyrum & Angelorum *quo ſenſu dici & tolerari poſſint?* 7.2.15 *quis honor eis exhibendus?* 7.11.1. *ſanctis eas tribuit Bellarminus.* 7.2.14

Baſilidis Epiſcop lapſus in idololatriam. 12.1.15

Baſilides hæreticus. 1.3 1 2.1.2. *eius hæreſis.* 4.7 1. *Propheta.* 4 19.1

Baſilidiani hæretici. 1.37.2

Baſilius Macedo Imp. 7. 12. 11. *contra Theodorum Critoninum.* 7.13.9

Baſilius & Ambroſius quo ſenſu dicant. Imaginis honorem ad primitivum tranſire. 7.13.4

Baſilius à juſtificatione excludit operum juſtitiam, etiam quæ in ipſis fidelibus eſt. 8.24.5. *ab iniquâ interpretatione Romanenſium vindicatur.* 13.8.11. 7.13 2

Baſilii Menologium 15.4 9.& 11. *ſententia de igne expurgante in noviſſimo die.* 13. 3. 9. 13 8.12

Baſiliſcus Imperii tyrannus & hæreticus. 3.1.2

Beatitudo vera *in quibus conſiſtat.* 4.11.7

Beda an ſcripſerit Honorium hæreſeos condemnatum? 5. 17. 20. *an eum ut ſanctum laudarit?* 5 17.21

Beda & Sigebertus verba Innocentii I. de extrema unctione exponunt. 9.6.8

Belegradum à Soleimano captum. 4.22.14

Bellarminus & Greiſerus ab Auguſtini mente diſcedunt, & Gregorio I. Papa contradicunt, 3.20. 26. *Cyrilli authoritate abutens refutatur,* 11.12.25. &c. 11. 12.40. *doctrinam ſuam de baptiſmo laici, Iudæi pagani, ipſe evertit,* 10.14.2. *ſeipſum refutat.* 16.5 4. *cum Scholaſticis committitur,* 11. 11.12, *evertit auctoritatem Pontificiam.* 5. 22.4

Bellarmini & Durandi diſſenſus. 12.8 15

Bellarmini & Greiſeri doctrina de Monarchia Petri, eiuſque refutatio. 15.1.1. *diſtinctio duplex pro Monarchia Petri refellitur.* 15.15.2.16.1.1.

Bellarmini cavillatio in verbis Iuſtini Mart. refutatur. 11.11.8. &c. *commentum de diverſitate ſucceſſionis Papæ & Epiſcoporum, refellitur,* 16. 5. 8. & 9. *confeſſio de locis V. T. pro Purgatorio allegatis.* 13, 12, 2. *contradictio.* 15. 1. 5. *corruptela de petra Chriſto refutatur.* 11. 12. 8. &c. *criminatio in Rupertum Tuitienſem retunditur.* 11.10 45. & 46. *diſſertatio de ſimulacro;* 7, 6, 7. *error de Agnoëtis,* 3 19, 24. *error de Idolis,* 7, 6. 6. *error, vel impoſtura, in adducendo Auguſtino pro Purgatorio refutatur.* 13, 5. 5 *fallacia notatur.* 13, 12, 13. *incogitantia item, vel impudentia.* ibid. 14. *pro primatu Petri monarchico exceptio refutatur.* 16. 3 7. *figmentum virtualis pœnitentiæ in purgatorio, refellitur,* 13, 11, 10. *figmentum de requie Sanctorum arumnoſa poſt hanc vitam rejicitur,* 13, 6. 6. *mala fides,* 7. 9 3. *fraus & impudentia in citandis Patribus detegitur,* 3, 20, 20. &c. 3. 20, 23. & 26. *alia fraus & impudentia,* 7, 2, 25. *vana gloriatio,* 11. 10, 22. *gloriatio contra Chemnitium,* 9, 6, 6, *inanis reſponſio* 7. 9. 14. *objectio ex Cyrillo refutatur.* 11, 15 8, *efficia de juſtificatione refelluntur.* 8, 24, 3. *parexegeſis refutatur;* 16, 3, 12. *alia de converſione Petri refutatur,* 15, 13, 1. *item alia de neſcientia Filii refutatur* 3, 20, 17. *verba de pœnis, quæ remittuntur per indulgentias,* 11, 8, 20. & 24. *miſera vox in extremis anguſtiis deſperatæ cauſæ* 5 22 3

Bellum *Gratum* 4, 2. 5, *eius hiſtoria rat' intimum* 5 7

Bellum *Pontificium inter Guelphos & Gibellinos.* 4.21.1

Belli ſacri *occaſio.* 4. 20. 2. *primæ expeditionis duces,* 3. *militum numerus.* 4 *ducibus ditiones tributæ,* 7. *expeditionis ſecundæ duces, aliarum* 9. *exitus infelix.* 4.20 11.& 12

Belli ſacri *ſcriptores.* 4 18.8

Bellum ſacrum *in Waldenſes converſum.* 4. 21. 16

Bellorum *ſanctiſſimorum in Oriente & Occidente cauſa qua?* 4 21.12

Benedictio *panis & inſtitutio uſus concurrebant.* 11.7.9

Benedictio *ſine diſtributione non efficit cœnam Domini.* 11.7.9

Benedicti I. I. Papæ Epiſtola ad Petrum notarium, 5.18.16

Benedictus I. V. 7.12.16.7.12.17

Berengarius Archidiaconus Andegavenſis. 11.12 1. 11.18. 7. *eius timiditas & abnegatio.* 11.18. 10. *palinodia ei præſcripta.* 11.18. 14. *argumentatio contra tranſſubſtantiationem Lanfranci.* 11. 18. 21. *Confeſſionis ei Papa Nicol. I. I. præſcripta auctoritas apud Romanenſes quanta.* 11. 18.23

Bernhardus Abbas fontis calidi, quibus Scripturis Purgatorium probare ſatagat. 13.12.1

Bernhardus Parmenſis. 11.15.21

Bernhardus Abbas Clarevallenſis. 8.7.20

Bernhardus vindicatur. 9.6.24

Digitized by Google

Bernh. Abbatis Claravallensis explicatio quæstionis de Christi etiam secundum humanitatem scientiâ, aut nescientiâ. 3,20,2. *etas.* ibid. *de Eucharistia doctrina.* 11,9,28. *de Dei debito.* 8,8,3. *impium dictum.* 7,2, 11. *locus de Sacramentis explicatur.* 9,2,10,11

Bertramus, qui & Ratramnus, presbyter & Monachus. 11,4.9.11,18,2. & 4. *ejus de S. Cœna doctrina.* 11. 9 27. 11,11,22. *liber de corpore & sanguine Domini.* 11,3,3

Bertulphi vita non Bedæ, sed Ionæ est opus. 5,17, 22

Biel excusat Lombardum. 11,2,6.7

Binius Nicæna II. Synodo & Adriano Papæ contrarius. 5,5,2

Βιβλάρατοι *Donatistæ.* 14,4,4

Bissextum *quid?* 4,2,3

Blondi Flavii incogitantia & auctoritas. 5,17, 24

Boëthius. 8,7.4

Boëthii senat. Rom. mors. 3,2

Bona opera *fidelium quo sensu merita patribus Orthodoxis.* 8,7,2

Bona, mulieris constantia. 12.1.17

Boni & mali operis *non est par ratio, quoad meritum.* 8,7,8

Bonaventura. 8,8,5

Bonaventura & Thomas quando floruerint? 9.5, 27

Bonaventura de loquutione tropicâ. 11,8,5. *fatetur confessionem non esse à Christo institutam.* 9.5.24. *favet virtuti assistenti in sacramentis.* 9,2,7 8. *secum pugnat.* 16,2,10. *ejus inepta solutio.* 10,8 14

Bonifacius I. Papa auxilio legum Imperialium contra Pelagianos utitur. 8,1,4

Bonifacius II. Papa Rom. 3,22,1. *ejus crimina.* ibid. & §. 2. *Epistola ad Eulalium, in præjudicium Ecclesiæ Romanæ.* 3,22,3

Bonifacii III. primatus. 3,2,3.3

Bonifacius VI. 7.12,16

Bonifacii VIII. fraudulentus ad Papatum ingressus. 16,6,24. *error ex cathedra.* 3,30,12. *decretum de indulgentiis Episcopalibus.* 12,8,4. *annus Iubilæus.* 5. *profanus sacrilegæ elationis tumor.* 16,7,24

Bonitas *generalis, & specialis.* 8.18,8

Bonosiani hæretici Adoptiani. 6,1,1

Borboriani hæretici. 1,37,4.4,8,2.4,13,1

Borborita, seu Borboriani, Gnostici cur dicti. 12,9, 1. *eorum scelesta insania.* 2

Βρίτη *quid?* 7,7,2

Britannorum in gentem Saxonum sive Anglorum malitia. 3,30,6

Britannorum veterum ad fidem Christianam conversio per quos. 3,30,13

Britannicarum Ecclesiarum judicium de adoratione imaginum. 7,12,2

Bruta *salutare jubet Muhammed.* 4,13,3

Buda capta à Soleimano. 4,22,15.& 17

C

CÆcilianus *à Donatistis immerito accusatus.* 14,4,1 & 2

Cælestinus I. Cælestium Italiâ pellit. 8,1,4. *defendit Augustinum, Prosperum, Hilarium.* 8,3, 2. *ejus testimonium de Augustino.* 8,1,7

Cæsarius Arelatensis contra Faustum. 8,3,15

Cajetanus quando obierit? 9.4, 12

Cains hæretici. 1,37,2

Caliçis *sacrilegium unde?* 11,19,2

Caligine *densa res divinas involutas esse negatur.* 1,7,2

Calipha, el Chalipha. 4,15,26.4,18,4

Caliphatûs *divisio.* 4,18,5

Calvinus vindicatur à calumniis. 1,7,7

Calumniæ *Paganorum de adoratione capitis asinini, & Onychite, & de infanticidio.* 7,8,12

Canon *Synodi Toletanæ à Baronio vindicatur.* 5, 20.6

Canones *Synodi Quinisextæ quinam à Papistis reprehendantur?* 5,5,13

Canonistarum inter se pugna. 16,2,9

Canus à Bellarmino rejectus. 9.8.37

Capitula *tria in Concilio V. œcumenico examinata quæ?* 3,24,3.3,25,7. & 14. *eorum anathematizatio.* 3,25,16

Capitulare *Caroli M.* 7,10,9. *est opus publicum, Synodicum, regium.* 7,11 30

Capreolus Scotum refutat. 11,6,26.27

Caro Christi, *est res sacramenti.* 11,2,3. *est præsens spiritualiter & realiter dignè communicantibus.* 11,7,2. *externo symbolo relativè tantùm præsens est.* ibid.

Caro & *sanguis Christi cordis manu suscipitur.* 11. 4,4.

Caro Christi *quomodo vivificat?* 11.12.22.& 23

Carnis *impalpabilis resurrectio erroneè credita.* 3,3

Carnem Christi *edunt mali tantùm Sacramento tenus, panem Domini, non Dominum.* 11.1.5

Carnem *suam quomodo Christus det ad manducandum.* 11. 12. 30

Carolus Borrhomæus Cardinalis & Archiepiscopus Mediolanensis. 9.7.2

Carolus Magnus, Francorum rex, & Imperator Occidentis. 3,1,19. *contra Synodum Nicænam scribit.* 7,11,1. *statuit, crucem non esse adorandam.* 7.12.8

Caroli Martelli victoria de Saracenis. 4.17.12

Carpocratis secta Satanica. 1,7,4. *hæresis.* 1.37. 2. 2.2.1

Carpocratiani, sive Gnostici. 7,8,15. *eorum scortatoria justitia & fœda conventicula.* 1,37,3. *errores nefandi.* 1,37,5. *impietas Christianis imputata à Paganis.* 1,37,7. & 8. *scelera.* 4,8,2. 4.11 1

Carranza Synodum Aranjicanam I. & II. confundit. 8.3.15

Cassiani erronea doctrina. 8,6,3. 8,26,13. *assertio impia.* 8.6.7

Cassiodorus quando floruerit. 13.8.48

Catus *Papales.* 16.7.1

Catabaptistæ *iidem qui Anabaptistæ.* 10.4.13

Cataphryges Montani discipuli. 1.2.1. 10.1

Catechismus Romanus *laudat doctrinam Iohan. Damasceni.* 7,2,1. *consentit Sacramentis significari & conferri gratiam gratum facientem.* 9.1.29

Catechumeni. 12.1.1. *&c. ad audiendas conciones admissi: ante celebrationem Eucharistiæ dimissi.* 12.1.6

Cathari à veteribus Catharistis Manichæis originem trahentes. 14.2.2. *eorum hypocrisis.* 5

Catharos *Novatiani se vocabant.* 12.10.9

Catharinus negat necessitatem intentionis ministri. 10.1.27. *ejus opinio rejicitur à Bellarmino ut hæretica.* 10.1.28

Catholica *cur Ecclesia dicta.* 14.1.2.14. 6.4.& 7

Catholicæ Ecclesiæ *in doctrina prædestinationis consensus.* 8.28.10

Catholicæ Ecclesiæ *Episc. vel Presbyter, quilibet Episcopus vel Presbyter, quo sensu?* 16.3.37

Catholicum *verè ac propriè quid?* 14.6.18

Catholici

Catholici & Ariani quomodo disireparint in recitatione glorificationis. 1.2.4. & 5

Cavelli excepto de Scoto refellitur. 8.25.18

Causa causæ non præiudicat nec persona personæ. 14. 5.17

Celsus objecit Christianis, quòd aras, simulacra delubra defugerent. 7.8.20

Centuriæ *diversitas pro diversitate peccati.* 11. 3. 18

Cerdon 2.1.2. *ejus impia hæresis.* 4.5.7. & 12

Cerimonialis legis *opera non tantum excluduntur à justificatione.* 8.24.9

Cerinthus hæreticus. 2.2.1. *ejus hæresis de Christo.* 4 6.3

Cerinthiani. 1.2.3

Chaganus Avarum rex. 3.1.8

Chalcedonense decretum ratum. 7.11.33

Chalipharum sectes & successio. 4.17.1.&c.

Chalipharus Babylonis periodus. 4.21.19

Chamier laudatus. 10.14.12.

Χάρις προλαβοῦσα *apud Basilium quid?* 8.11.2

Charitas, *discipulorum Christi symbolum.* 14.31.

Charitas *quæ desiri potest, nunquam vera fuit.* 8.21. 10.

Charitatis familia. 12.9.7

Chazinzarii, hæretici Armenii. 3.17.7

Cherubim non ad adorandum conditi. 7.11.16

Christus *unigenitus & primogenitus Dei filius quo respectu?* 1. 30. 10. &c. *Filius Dei non gratiâ adoptionis, sed naturâ.* 1. 30. 8. *in utraque naturâ Filius Dei naturalis & proprius.* 1. 29. 2. 6. 7. 2. *Deum habet Trinitatem* 2. 29. 1. *an sui ipsius sit Deus.* 1. 29. 2. *quo sensu secundum quod homo, dici possit filius Dei* 2. 6. 7. 1. *quomodo minor Patre?* 1. 25. 1. &c. *est sui ipsius visione beatus.* 3. 20. 42. *est ὁ αὐτόθεος* &c. *flamentibus Concilii Antiocheni Patribus* 3. 21. 3. *est una persona composita.* 3. 21. 43. *compositus an & quomodo recte dicatur?* 3. 21. 35. & 43. *secundum utramque naturam una adoratione adorandus.* 3. 3. 4. & 5. & 6. *quomodo in cordibus nostris habitare per fidem petatur?* 1. 27. 10. *est etiam in carne omniscius; quamvis non ex carne, neque per carnem.* 1. 19. 16. & 17. *quomodo diem judicii ignorare se dicat?* 3. 19. 1. &c & 3. 20. 19. *quomodo professerit sapientiæ,* &c. 3. 19. 4. &c. 3. 20. 11. *quomodo frater noster?* 1. 30. 1. &c. *homo à cæteris hominibus quid differat?* 1. 19. 3. *Mediator noster apud quem?* 1. 19. 1. &c. *non est infidelium mediator.* 2. 16. 8. *solus est mediator & intercessor per merita propria.* 7. 2. 6. *solus est mediator & redemptionis & intercessionis* 7. 2. 9. *pro quibus mortuus?* 3. 15. 1. *pro solis electis mortuus.* 8. 15. 4. &c. *pro solis electis primariò & simpliciter; pro temporariis secundariò & secundum quid mortuus.* 8. 16. 2. *est sacerdos & sacrificium, Deus & templum.* 1. 19. 4. *pro quibus est mortuus & interpellat, ij certò salvantur.* 2. 15. 10. *solus justitia Dei pro nobis plenariè satisfecit.* 12. 8. 15. *pro nobis Patri perfectè obediens, & suam nobis impertiens obedientiam, nos justificavit in semetipso.* 8. 24. 18. *meritus est non potentiam tantum ad salutem, sed ipsam salutem cum conditione certâ.* 8. 16. 12. *non ignoravit exitum & effectum suæ passionis.* 8. 16. 10. *nobis suam victoriam tribuit.* 8. 24. 19. *& suam nobis justitiam assignat.* 8. 24. 20. *non resurrexit clauso sepulcro.* 21. 6. 35. *nec per januas clausas intravit ad discipulos.* Ibid. *quomodo baptizet?* 10. 4. 3. *quomodo Spiritum sanctum det & ipse accipiat?* 1. 26. 6. *oblatus est semel in semetipso. sæpe autem immolatur in sacramento.* 11. 20. 21. *quomodo id?* 11. 20. 25. *ipse, & in ipso gratia, per sacramenta accipitur.* 9. 1. 35. *est in Sacramento sacramentaliter præsens in terra.* 11. 6. 3. *est in Sacramento symbolicè & repræsentative, quatenus pro nobis passus & mortuus est.* 11. 10. 44. *cum viatore non permanet corporaliter, sed spiritualiter.* 11. 6. 7. *quamdiu sub speciebus sacramentalibus, quas sumis homo, manet; dissentiunt.* 11. 18. 28. *non* corporaliter, *sed fide tangitur.* 11. 6. 12. *in cœlo est.* Ibid. *panem edere jussit, antequam pronunciaret hoc esse corpus suum.* 11. 7. 6. *vere substantiâ carnis suæ & sanguinis sui animas nostras vivificat.* 11. 22. 11. *quando prædicatur?* 8. 10. 7. *quo sensu prædestinatus?* 6. 5. 5. *quo sensu servus dicatur?* 6. 5. 11. *non est filius Trinitatis.* 6. 5. 13. *prædestinatus est sponsus suæ Ecclesiæ.* 8. 30. 2. *est Ecclesiæ fundamentum.* 8. 30. 3. *omnia ferè vocabula sua discipulis ipsis donavit.* 15. 4. 15. 15 7. 8. *discipulis potestatem remittendi peccata quomodo dederit?* 9. 5. 14. *dum se pro Petro orasse dicit, reliquos Apostolos non excludit.* 15. 11. 1. *rogando Patrem, eadem oratione simul & se parabiliter supplicat sibi ipsi & Spiritui sancto.* 1. 24. 1. *pro mundo perennitum non orat, qui salvi fiunt.* 8. 15. 10. *non est fundamentum ipsius decreti.* 8. 30. 3. *convertere Hierosolymitanos voluit ut homo.* 8. 17. 18. *ab ipso lex nobis postrema & sempiterna data.* 4.4.21

Christus, *non errantium consuetudo, in omnibus sequendus.* 11.7.37. *nobis non in omnibus imitandus* 10.5.32.

Christi *à terris absentia corporalis usque ad finem seculi.* 11.12.18

Christi caro *in sacramento realiter præsens; quia spiritualiter.* 11.6.2.3

Christi humanitatis *naturam & veritatem impugnantes hæretici.* 2.1.2.&c.

Christi naturæ humanæ *originem falsò deducentes hæretici.* 2.2.1.&c.

Christi merito *an reddatur debitum præmium?* 8.8. 7. mors *quomodo non sit inanis* 2.8.16.10. passiones & aff. *quomodo quales secundum Orthodoxos?* 3.18.6. & 7. *passionibus administrulum ad ungunt Romanenses.* 12.8.27

Christi *personam incurrentes hæreses.* 2.3.1.&c.

Christi *prærogativa præ Angelis* 3.20.42. *præsentiam corporalem à S. Cœnâ excludunt veteres Patres.* 4.7.18. *profectus fuit verus ac propriè dictus profectus secundum humanitatem.* 3.19.12.3. 20.11. *profectus distinctio.* 3.20.14

de Christi *scientia & nescientiâ & profectu secundum humanitatem, in diebus ejus infirmitatis, Dissertatio scholastica.* 3.20.per tot.

Christi *unâne an duplex operatio sit.* 5.8.1. *voluntas sine hypostaticâ & gnomonica, an naturalis.* 5. 26.1

Christo *maledicendi techna diabolica.* 12.1.14

Christum *an personam compositam rectè dixerint veteres.* 1.14.5.& 6

Christum *per imaginem adorari, vesania est dicere.* 7.11.5

Christum *quomodo induant homines.* 10.3.32

Christum *verè mortuum esse, verèque resurrexisse, quinam hæretici cum Muhammede negarint.* 4.7. 3. *etiam pro perseverantes impios esse mortuum, quomodo tolerari possit.* 8.16 13. *non esse corporaliter præsentem in sacramento Eucharistiæ, probatur.* 11.12.1.&c.

Χριστιανοὶ. 1.3.1

Χριστιάχοι. 1.2.9

Christianæ religionis *veritas contra infideles ex scriptis V.T. irrefragabiliter demonstrari potest.* 4. 4.14. &c.

Christianus *qui vult esse, debet gratiam vocationis fateri.* 8.17.7

Christiani *Nazareni.* 10.3.35

Christiani *fiunt, non nascuntur.* 10.10.14 *filii Christi & Spiritûs sancti.* 1. 12. 3. *quibus calumniis à Paganis olim onerati, & qua occasione?* 4.8.2. *tribus accusationibus à Paganis infamati.* 1.3.14. *Paganis ob spurcitiem hæreticorum infames.* 1. 37.7

Christianorum *Latinorum in Syria Imperium.* 4. 20.7. *priscorum abstinentia à simulacrorum usu.* 7. 8.18

Christianorum *filii etiam ex stupro & incesto nati, federaliter sancti.* 10.10.36

Christianos *quomodo appellent Turci.* 4.15.13

Christianismi *character, fides.* 14.6.20

Chrismatis *consecratio per Episcopum, an sacerdotem fieri debeat?* 9.4.12

Chronicon *Eusebii.* 7.9.8

Chronicum sphalma *non tanti est, cæteris rectè habentibus.* 5.18.4

Chrysostomus ministerium baptismi non minus quam Eucharistiæ vindicat solis sacerdotibus. 10. 14.8. *vindicatur.* 16. 3.14. *cum opinio de animalibus in Paradiso terrestri.* 13.9.19

Cilicium *palàm præ se ferre, à Catholica Ecclesiâ est alienum.* 2.8.6

Circumcelliones, qui & Circuitores, eorúmque crudelitas in se & alios. 14.4.4

Circumcisio *demum octavo die administrata.* 10.5. 18 *figura baptismi.* 10.3.6. *etiam ante Mahammedem apud Saracenos in usu.* 4.14.1

Circumcisionem *quinam hæretici observarint?* 4. 14.1

Circumincessio *scholasticis quid?* 1.8.5

Clades *Varnensis.* 4.22.9

Clari Bonarscii Iesuita impietas de miscendo lacte Matris cum Christo sanguine. 7.2.18

Claudius Episcopus Altissiodorensis. 1.30.19

Claudius Taurinensis Episcopus imagines frangi vult. 7. 12. 9. *contra Theodemirum Abbatem.* 12. 13.6

Clavis *distinctio trimembris.* 16.4.1

Clavis errans *non rata habetur in cœlis.* 16.3.3

Clavis *ordinis, &* clavis *jurisdictionis.* 16.2.2. *disciplina.* 12.4 3. *potentia quid?* 12.4.5

Clavis *scientiæ.* 4.3. *scientia & clavis potentiæ distinctio.* 12.4.4. 16.2.3

Clave *aliquando errante, judicat Ecclesia.* 12. 4.8

Claves regni cœlorum *quid?* 12.4. 1. & 2. *omnibus Apostolis & eorum successoribus ex æquo data sunt.* 19.3.5

Claves quando & quibus dentur, secundùm scholasticos. 16. 2. 4. *cum, secundùm scholasticos, non nisi sacerdotibus dentur, quæritur quo jure excommunicent quidam non sacerdotes, ut Legati, &c. & quid respondeant Romanenses.* 16. 2. 7. & seqq.

Clavium potestas, *de qua proponuntur & confirmantur decem assertiones Catholicæ.* 12. 4. 1. & seq.

Clavium potestas *Ecclesiæ, data non est αὐτοκρατορικὴ sed ministerialis.* 16. 3.1. *particularis & infirma.* Ibid. 2

Clemens Alexandrinus. 7.6.5 *vindicatur.* 3.9.3

Clementis Alexandrini dissertatio contra cultum imaginum. 7.8.19. *eiusdem interpres.* 7.6.8

Clementis libri recognitionum apocryphi. 7.8.31

Clementis VI. Papæ Bulla de Ecclesiæ thesauro, eiúsque dispensatione, & de anno Jubilæo ad 1. annum contrahendo. 12.8.6

Clerici *in crimine deprehensi censura.* 12. 7. 24. & 35

Clinici qui dicti? 10.5.55

Cœnæ Domini *materia, ipse Christus.* 11,22.13. vide plura *Eucharistia & Eulogia.*

Cognitio abstractiva *actualis, & habitualis.* 3. 20.6

Cohibentia sacerdotum quid sit? 7.11.1

Colarbasus hæreticus. 2.1.2

Colluthus, & Colluthiani hæretici. 1. 34. 21. 1. 38. 1. &c.

Collyridiani Mariæ cultores. 7.3.20

Collyridianorum impietas. 4. 8. 4. *nomen unde?* Ibid.

Colmanni Episc. Scoti defensio observationis Paschalis Scotis usitatæ 3.30.9

Columba *quale sacramentum.* 9.1.31

Coma mœnebris *Massalianorum.* 2.8.7

Communicandi *in frequentia apud Papistas unde orta.* 11.7.13

Communicatio *corporis & sanguinis Christi non est carnalis, sed spiritualis.* 11.22.16

Communio *sub utràque specie in veteri viguit Ecclesiâ.* 11.7.29.

Communio *pœnitentibus moribundis in veteri Ecclesiâ dabatur.* 11.7.24. 11.7.30

Compersonalis & consubstantialis *distinctio.* 3. 14.6

Compositio *omnis removetur à Deo.* 1.34.4

Compositio de Christo *quomodo orthodoxè, quomodo hæreticè dicatur.* 3.21.35. & 43

Compositionis *vocabulum pro* unione, *cur tantopere urserint Patres Catholici.* 3.21.37

Competentes *in prisca Ecclesia qui dicerentur.* 12.1.2

Compræ destinatio *Christi.* 8.30.1

Conceptus *ex Spiritu sancto Christus quomodo?* 1. 19.3

Concilium *Africanum.* 16. 4. 3. *Alexandrinum contra Arium.* 1. 2. 6. *Ancyranum.* 12. 6. 9. 12. 7. 21. *Antiochenum contra Paulum Samosatenum.* 1. 2. 4. *Antiocheni Patrum confessio de Christi persona.* 3.21.3. *Antissiodorense.* 10. 5. 29. *Antissiodorense Diœcesanum.* 16. 1. 19. *Aquilejense.* 1. 37. 16. *Aquisgranense secundum.* 9. 6. 15. *Arelatense primum.* 10. 4. 3. *congregatum non Papa, sed Imperatoris iussu.* 10. 4. 4. *Præses eius non Papa, sed Marinus.* Ibid. *Ariminense.* 1. 2. 7. *Aulicnense.* 12. 7. 26. 16. 1. 29. *Basileense.* 2. 5. 29. *Cabilonense secundum.* 9. 6. 13. *Cæsaraugustanum.* 11. 7. 40. *Carthaginense interdicit baptismum mulierum.* 10. 13. 23. *Carthaginense & Milevitanum, Pelagium & Cælestinum damnant.* 8. 1. 2. *Carthaginense aliud Pelagium damnat.* 8. 1. 3. *Carthagin. IV. Canon, de quibusois ad audiendas conciones admittendis, usque ad missam Catechumenorum.* 12. 1. 6. *ejusdem canones de ordinatione presbyteri.* &c. 16. 1. 20. & 21. *Chalcedonense* quartum œcumenicum *contra Eutychem & Dioscorum.* 2. 4. 1. 2. 9. 6. *Chalcedonensis œcumenici quarti Patrum expositio fidei, contra hæresim Eutychetis & Dioscori.* 2.12. 1. *Claromontanum.* 4.20. 2. *Constantiense.* 16. 4. 4. *Constantiensis perfidiosa constitutio.* 7.14. 3. *eiusdem error sacrilegus.* 11. 19. 2

Constan-

Constantinopolitanum Oecumenicum I. 1. 2. 10. 10. 4. 2. *eius Symbolum.* 1. 4. 4. *sententia de una essentia Trinitatis.* 1. 17. 4. *eiusdem Patrum Epistola ad Episcopos Romæ convocatos.* 1. 4. 6. Constantinop. *contra Acephalos, præsidente Menna* 3. 14. 3. 3. 15. 4. Constantinopolitanum Oecumenicum V. 3. 13. 6. 16. 4. 3. *eius ætas & occasio.* 2. 3 3. 3. 24. 1. *rerum in eo gestarum narratio historica.* 3. 24. 2. &c. *eiusdem sententia Synodica de tribus capitulis* 3. 25. per tot. Oecumenici V. *anathematismi tricesimi capitulorum.* 3. 25. 17. *errorum Origenis* 3. 26. Constantinopolitanum œcumenicum sextum. 2. 4. 5. Constantinopolitanum *sub Constantino* V. *contra imagines.* 7. 10. 1. *à Cypriano habitum.* 10. 5. 18. Elibertinum *quando celebratum.* 11. 7 30. 12. 3. 18. 16. 1. 22. Elibertinum *imagines prohibet.* 7. 8. 26. Elibertinum *tantùm prohibere imagines in parietibus depictas & perfectionis causâ, falsum est.* 7. 8. 27. Elibertinum *contra Bellarminum defenditur.* 7. 8. 28. *vindicatur à corruptelâ Bellarmini.* 10. 13. 19 Ephesinum, œcumenicum tertium, *contra Nestorium.* 2. 3. 2. 2. 6. 1. & *Massalianos.* 2. 2. 3. Ephesinum *latrocinale.* 2. 2. 4. Florentinum, 2. 3. 3. Florentinum *approbat Eugenii dictum de Sacramentis.* 2. 1. 20. *idem de materiâ, formâ, ministro Sacramenti contagii nihil detraxit.* 2. 8. 35. *idem ab antiquitate Catholicâ discors.* 12. 13. 25. *eiusdem doctrina de ordine refellitur* 2. 7. 8. Francofurtense 16. 4. 3. Francofurtense *contra Adopcianos* 2. 3. 4. Francofurtense *contra Imagines.* 7. 9. 9. Laodicenum *quando celebratum.* 11. 7. 31. *eius canon de communi, ne non dandâ in domibus privatis.* ibid. Laodicenum *de Exorcistis.* 11. 7. 17. Lateranense *contra Monothelitas* 2. 4. 5. Lateranense *Romæ sub Martino I. celebratum contra Monothelitas.* 5. 1. 12. *eiusdem Synodica confessio & determinatio.* 5. 2. 11. Lateranense *sub Innocentio III.* 11. 18. 25. Lateranense III. *sub Papa Alexandro III.* 14. 2. 2. Lateranense *sub Innocentio I. I.* 16. 7. 22. *sub Iulio II.* 16. 7. 23. Meldense, 9. 4. 4. Meldense *nihil pro extremâ unctione,* 9. 6. 14. Milevitanum *secundum.* 8. 23. 9. 16. 1. 22. *eius Canones.* 8. 23. 9. Milevitanum II. *pro baptismo infantum.* 10. 5. 21. Mogun inum. 9. 6. 15. Neocæsariense. 12. 7. 25. Nicænum *œcumenicum primum.* 1. 2. 4. 12. 16. 11. Nicænum I. *universale & plenarium.* 10. 4. 2. *quando celebratum* ibid. Nicænum *contra Arium.* 1. 2. 6. Nicænum & *Augustini doctrina de baptismo hæreticorum an conciliari possit cum Ambrosio, & aliis locis Augustini?* 10. 4. 5. Nicænum *ex Arabico translatum suspecta fidei.* 9. 6. 12. Nicæni *decretum de ultimo viatico pœnitentibus moribundis non negando.* 11. 7. 30. Pisanum. 16. 4. 3. Quinisextum. 12. 6. 12. Quinisextum *contra privata conventicula & baptismum privatum.* 10. 5. 13. Romanum *contra Arianos & Pneumatomachos.* 1. 2. 11. Romanum *generale sub Innocentio III. Papa.* 4. 21. 9. aliud *Romæ sub Iohanne II. Papa habitum contra Acœmetas* 3. 21. 28. aliud *Romæ habitum sub Agathone Papâ contra Monothelitas.* 5. 1. 14. *eius sententia, & confessio* 5. 2. 1. Romanum *sub Adriano I.* 5. 10, 14. Romanum *sub Nicolao II. Papa.* 11. 18. 1. Sabinense. 1. 37. 16. Sardicense. 10. 4. 2. Toletanum I. 11. 7. 40. 16. 1. 22. Toletanum III. 16. 1. 23. Toletanum IV. 1. 22. 9. 16. 1. 22. Tridentinum *de septem Sacramentis.* 9. 1. 4 *eius iniquitas & refutatio.* 9. 3. 5. *idem de Sacramento pœnitentiæ.* 9. 5. 32. *eius refutatio.* 9. 5. 33. Tridentinum *in Deum, contumeliosum.* 8. 2. 5. 6. *eius doctrina de extremâ unctione.* 9. 6. 1. *eiusdem error inexcusabilis.* 1. 2 8 *error idolatricus.* 11. 19. 1. *sacrilegus.* 11. 19. 4. *sacrilegum decretum de Missâ sacrificio propitiatorio.* 11. 19. 10. Turonense. 11. 18 9. & 10. Valentinum *vindicatum contra Binii criminationes.* 8. 29. 8. Valentinum *judicium de universalitate meriti Christi.* 8 16 13 Valentinum *canon de hymno glorificationis servando.* 1. 22. 8. Veronense. 16. 1. 19. Wormatiense *nihil pro extremâ unctione.* 9. 6. 14

Concilium *supra Papam esse, docent multi celebres Doctores Pontificii.* 16. 4. 2. *multaque Concilia.* ibid. 3. & 4

Concilia *posteriora prioribus; universalia provincialibus præferenda.* 10. 3. 34

Conciliorum *decretis sententiam unius presbyteri sacræ Scripturæ auctoritate munitam præferendam esse, affirmat Gratianus.* 14. 6. 16

Conciliis universalibus *etiam Papa Romanus obedire debet.* 5. 16. 3

Concordia & consensio *differunt.* 14. 7. 2

Concordia *inter Ecclesias Evangelicas prorsus necessaria, & expediens.* 14. 7. 33

Conscientia *erronea.* 12. 1. 17

Confessio *quid?* 12. 5. 18. *peccati* 19. *conscientiæ.* 20. *privata.* 21. *privata à Nectario & Orientalibus abrogata.* 12. 5. 22. *auricularis Patrum sententia damnatur.* 12. 5. 25. *de ea constitutio Innocentii III. Papæ Rom.* 12. 5. 31 *Eugenii IV. in Concilio Florentino.* 32

Confessio peccatorum omnium in specie *cuius juris sit, dissentiunt inter se Romanenses.* 12. 5. 31. *de eius item necessitate, atque integritate.* 12. 5. 35

Confessiones Ecclesiarum reformatarum *de manducatione spirituali in Sacramento.* 14. 7. 24. & seqq.

Confessores *qui?* 12. 3. 1

Confessores, *martyres.* 12. 2. 5

Confitenda *Deo peccata nostra, non Dei, sed nostrâ causâ.* 12. 5. 26

Confiteri *censetur, qui se purgare negligit.* 5. 17. 12

Confiteri veritatem *pietatis magnalia, intrepidè & aperte oportet.* 12. 1. 11

Confirmationis *Sacramentum ab Hominibus institutum.* 9. 4. 4. *num olim, an balsamum sit de eius essentia?* 9. 4. 5

Confirmationis *ritus apud Æthiopes.* 1. 7. 8

Confirmationem *esse Sacramentum, quo modo probet Bellarminus?* 9. 4. 1. *refutatur.* ibid. 2. & seq.

Confitendi *pœnitentiario presbytero consuetudo quando orta?* 12. 6. 33 *quo fine introducta?* 24. *non est perpetua necessitatis, aut consentaneæ.* 26. *à Nectario Episc. Constantinop. in Oriente abolita.* 12. 5. 22. *aut?* 24 *manet in Occidente sed corrupta.* 30. *eam consuetudinem Eccl. sia reformata meritò non reprobat.* 12. 5. 36

Conjugium *quando institutum?* 9. 8. 30 *sit ne novæ legis Sacramentum proprie dictum?* 9 8. 31. *an conferat adjutricem gratiam?* 8. 32. *an copula carnalis sit absolutè necessaria?* 9. 8. 33. *an forma eius sit consensus.* 9. 8. 35. *an benedictio sacerdotalis sit de necessitate Sacramenti?* 9. 8. 36

Conjugium Adami & Evæ *allegoricè exp situm.* 9. 8. 10. 21. 22. 23. 24. & seqq.

Digitized by Google

Conjugium *an in sola Ecclesia sacramentum sit?* 9. 8.3

Conjugium dispar *Christiani cum Pagana, filios sanctos habet.* 10,10,35

Conjunctio *nostri cum Christo per manducationem carnis eius.* 11,12,35. &c.

Conjunctio secundùm carnem *nobis cum Christo duplex.* 11,12,36

Conscientia *libera.* 10,13,28

Conscientia dantis baptismum *qualis?* 10, 3,3

Conradi III. expeditio in Asiam. 4.20.9

Consecrantur *multa, quæ non sunt sacramenta.* 9. 7,2

Consecratio in Eucharistia *non mutat symbolorum substantiam.* 11,15,1

Consecrationem *fieri per invocationem sanctissimæ Trinitatis.* 1,15,5

Consecrationes *Romanensium.* 9,7,2

Consensio perfecta *in religione optanda potius, quàm speranda in hac vita.* 14,7,2

Consensus *in fidei fundamento.* 14, 7, 14. *talis inter Lutheranos aliásque Ecclesias Evangelicas* 15

Consensus universalis *cum duplici cautione contra Schismaticos in argumentum adduci debet.* 14. 6,11

Constans *Imp. & eius mors.* 5,1,6. *eius edictum* Typus *vocatum.* 5.1,11.& 12

Constantinus *M.* 7,9,1. *nullam imaginem coluit, vel colendum proposuit.* 7,9,5. *non adoravit vexillum illud.* 7,9,2

Constantini *M. privatæ preces.* 7,9,5

Constantinum *M. imagines Salvatoris & Apostolorum in Ecclesia Lateranensi collocasse falsum est.* 7,9,6

Constantinus *III. Imperator.* 5,1,5

Constantinus *IV. Imp.* Pogonatus *dictus.* 5,1,7. & 8. *Leonis II. Papæ electionem ratam habet.* 5, 18,7. *Synodo sextæ subscribit.* 5,13,15. *damnationem Honorii confirmat.* 5,10,7

Constantini Pogonati *orthodoxia.* 5,13,23

Constantinus Copronymus. 7,10,6

Constantinus Presbyter *Monothelita anathematizatur.* 5,13,12

Constantinus *Patriarcha Constantinopolitanus.* 7, 10,7

Constantinopolis *à Saracenis septennium obsessa, nec tum capita.* 4,17,5. *à Latinis capita.* 4, 21,5. & 7. *recuperata à Græcis.* 5.10.& 11

Constantinopoli *potiuntur Turci.* 4,22,10

Constantinopolitanorum Episcoporum *& à tempore Concilii Chalcedonensis usque ad temp. Heraclii Imperatoris series.* 3,3

Constitutiones *Apostolicæ contra baptismum mulierum.* 10,13,26

Consuetudo *non debet prævalere veritati.* 11,7,37

Contemtus *Sacramentorum exitialis.* 10,5,1

Contebhabdita *hæretici.* 3,17,1

Contradictionem *implicans simpliciter etiam Deo impossibile.* 11,6,48

Contradictoria *simul facere & velle Deum, negatur.* 14,7,30

Contritio *non est pars sacramenti.* 9,5,31

Conventus *Marpurgensis.* 14,7,16

Conversio accidentalis *in sacramento.* 11,4,5

Conversio omnium gentium *futura est.* 4,23,7

Conversio *nihil est quod Deus nolit, aut non possit, relaxare.* 13,11,8

Copula carnalis *est de integritate sacramenti matrimonii.* 9,8,13

Corpus *à Bellarmino reprehensus.* 7.11,17

Coranum *lex Muhammedana impia.* 4,15,7

Cornelius *Episc. Rom. à Novato illegitimè invasus.* 14, 3, 1. *ad Episcopatum per omnia Ecclesiastica officia promotus.* 4. *eius verba de Novatiano.* 5

Corporalis *Christi præsentia sive* Vbiquetas *refutatur.* 11,21,1.&c.

Corporaliter adesse, *est dimensivè adesse.* 11, 6, 16

Corpus idem *non est localiter in multis locis.* 11, 6, 25,26

Corpus unum *esse localiter in duobus locis, implicat contradictionem.* 11, 6, 37. *non potest esse sine certo loco & spatio.* 11,6,25

Corpus Christi *proprium est, & mysticum.* 11, 9,2

Corpus Christi *sit de pane.* 11,42 3. *num trajiciatur in ventrem muris.* 11,18,28. *non manducant qui non sunt membra eius.* 11,1,3. *in Eucharistia non est sensibile.* 11,2,4. *non est sacramentum.* 11,2,5,6. & 8. *simul est in multis locis sacramentaliter.* 11, 6, 22. *cui præsens, secundùm Romanenses?* 11, 7, 1. *quomodo iis cum speciebus præsens sit?* 11, 7, 1

Corporis Christi *proprii signum, sacramentum, symbolum,* &c. *non est ipsum proprium Christi corpus.* 11,9,1

Corporis Christi *in sacramento horrenda & absurda accidentia, juxta Romanenses.* 11, 18, 14. & seqq.

Corpore *sublato, non remanent qualitates.* 11, 15, 10

Corpora *duo esse uno in loco, aquè impossibile, ac unum corpus esse simul in duobus locis.* 11, 6, 34. & 35

Corruptibile, & incorruptibile, *quo discrimine corpus Domini statuant Orthodoxi.* 3, 18,7

Corrupticola, Φθαρτολάτραι. 3.18,1

Cosrhoes *Persarum Rex cum Phoca belligerat.* 3,6

Costeri *Iesuitæ error.* 13,12,28

Creatio nominis, *commune est trium personarum opus; & cur?* 1,13,1.&c.

Creatura *non est productiva gratiæ.* 9, 2, 4. *mera non est adoranda.* 7, 3, 13. & 17. *transfertur in sacramentum carnis & sanguinis Christi.* 11, 4, 10

Credentes *applicant sibi ipsis promissiones,* 8, 25, 4. *omnes justificantur uno modo.* 8,24,2. *in Christum solâ fide accipiunt remissionem peccatorum.* 8,24,10 *omnes succedunt in hæreditatem promissionis Abrahamo factæ.* 10,10,3

Credere vere *quid?* 8,21,6

Credere in aliquem *quid?* 7,2,24. *quinque ejus expositiones.* 7, 2, 24

Credere Deo, & in Deum, *differunt.* 8,2,35

Crescens Cynicus, Iustini accusator. 1,3,14

Cresconius quomodo defenderit Petilianum? 10, 3, 4. *refutatur ab Augustino.* 10,3,4

Criminationes gentilium *non sunt impingendæ Christianis tanquam veræ.* 7,5,17

Crux *non est de essentia sacramenti.* 9,4,10. *non habet divinam institutionem.* 9,4,11

Crux *quomodo adorata à veteribus?* 7,10,2. *cultu latriæ adoratur à Papistis.* 7,2,5

Crux *ex lana rubrâ.* 4.20,12

Crux Constantini *M.* 7,9,4. *quare inserta vexillo à Con-*

à Conſtantino M. 7.9.2

Crux *quomodo colenda ſecundùm Vaſqueſium?* 7.2.36. *locutiones de ea religioſæ admodum impiæ & periculoſæ ſunt.* 7.2.36.37

Crucis *cultus.* 7.5 11. *eam adorare gentilis error eſt.* 7.5.11 *eius nulla adoratio uſque ad Conſtantinum M.* 7.8.29

Crucis Dominicæ *lignum* 3.6 *ſignum impermanens ante Conſtantinum M.* 7.8.30

Crucis ſigno *quomodo uſi veteres?* 7.8.30

Crucem *ab Helena inventam Euſebius non tradit.* 7.9.8

Culpa actualis *non dimittitur ſine contritione* 13.1 1. 10

Culpæ remiſſio *adjunctam ſimul habet omnium pœnarum remiſſionem.* 12.8.23

Culpa *duplex eorum, qui ſecundâ Nicanâ Synodo imagines eſſe adorandas decreverunt.* 7.11.11

Cultus divinus *in N.T. nulli loco alligatus eſt.* 4.21. 13

Cultus *Trinitatis indiviſus.* 1.35.28. *uni perſonæ Deitatis exhibitus, toti Trinitati indiviſim fit.* 1. 23.1

Cultus *eſt vel* religionis, *vel* dil. & onis. 7.1.10

Cultus *cauſaliter* religioſus, *formaliter* civilis. 7.1. 20. religioſus *divino minor, humano major quis?* 7.2.2

Cultus, *alienis Diis præſtitus, Dæmoniis exhibetur.* 7.8.24

Cultus Sanctorum *ſententiâ Vaſqueſii religioſus dici poteſt.* 7.2.14

Cultui imaginum *ſemper palàm contradictum eſt.* 7 4.6

Curopalates Juſtinus unde dictus. 3 1.7

Cuzupitæ Donatiſtæ. 14.4.3

Cyprianus cum collegis contra Stephanum Epiſcopum Romanum hæreticos rebaptizandos cenſet. 16 1.6. *maxima auctoritatis Auguſtino* 10.3.39. & 41. *non tamen canonica.* ibid. *quare baptiſmum hæreticorum repudiaris?* 10. 12 3. *non ſolvit unitatem Eccleſiæ.* 10.3.38 *vindicatur.* 16 14

Cypriani auctoritas fallibilis. 10. 3. 34. *eius collega mutârunt ſententiam de rebaptizando in melius.* 10.2.8. *einſdem eminentia.* 15.4.9. *error de baptiſmo hæreticorum.* 10.2.1. *quàm latè patuerit ille in Africa & Aſiâ?* 10. 2.2.3

Cypriani laus & defenſio apud Auguſtinum. 10.2.7. *humilitas, & concordiæ ſtudium.* 10.2.7.8. *Martyrium.* 10.3.38

Cypriani & Auguſtini loca de ſacramento confirmationis expenduntur. 9.4.7

Cypriani ſententia de rebaptizando ſumma. 10. 2. 9. *eius tempore quæſtio de baptiſmo nondum erat plenè pertractata.* 10. 3. 36. *emendaſſes opinionem ſuam ſi diutius vixiſſet* 10.3.36. *incertum, an mutârit ſententiam.* Ibid. & 38

Cypriano tribuitur Opus de cardinalibus operibus Chriſti. 11.11.14.

Cyprum inſulam Venetis adimit Selimus 1 1. 4 22.19

Cyrillus Alexandrinus Neſtorianos & Pelagianos damnat. 8.1.9. *contra Bellarminum vindicatur.* 11. 12 25. & c. 11.15.8.16.3.15

Cyrillus quo ſenſu dicat, Chriſtum habitare in nobis corporaliter. 11. 12. 37. *eius verba integra.* 40. & c.

Cyrilli Alexand. aſſertiones de carne Chriſti vivificâ. 11.12.22. & 23. *dictum,* Chriſtum Immanuelem non eſſe ſui ipſius Deum, *quomodo intelligendum?* 1.19. 2. *doctrina de filiatione Chriſti, & noſtrâ.* 1.30.9. &c. *doctrina de neſcientiâ & profectu Chriſti.* 3.19.9 &c. *de unione naturali doctrina.* 3.21.20. *duodecim capitula, ſeu Anathematiſmi, in Neſtorium à Synodo tertiâ œcumenicâ Epheſinâ approbati.* 2.6. *eorundem nonnulli explicati.* 2. 7.1. &c.

Cyrilli Hieroſolymitani verba de conſecratione ſacramenti. 11.15.5

Cyrus Papa Alexandriæ Monothelita. 5.13. 8. *Monothelitarum Princeps.* 3.4. *anathematizatur.* 5. 3.12. *non eſt relegatus.* 5.17.25

Cyri Patriarchæ Alexandrini controverſia cum Sophronio de una an duplici operatione Chriſti. 5. 8.1

D.

Damaſcenus & Adrianus Papa abuſi auctoritate Baſilii. 7.13.2

Damaſceni audax effatum de quibuſdam Ethnicis ex inferno liberatis fidelium precibus. 13. 9.6. *auctoritas qua?* 8.8.2. *Sententia de hymno Triſagio.* 1.16.10. & 12. *de unione naturarum in Chriſto doctrina.* 3.21.22

Damaſcus Saracenorum regia. 4.17.5.4 18.5

Damaſus non eſt author libri de vitis Pontificum ſed Anaſtaſius. 7.9.6

Damnatis *in inferno prodeſſe fidelium preces, qui aſſeverint?* 13. 9 6. *virorum preces & ſuffragia non proſunt.* 5.5 15

Daniel Stylites animoſus veritatis aſſertor. 3.11.2

Datum *non poteſt dici non datum.* 10. 4.10

David Pareus. 8.24.6

Davidis filius ante circumciſionem mortuus. 10. 10. 36

Debitum *aliud* ex commiſſo, *aliud* ex promiſſo. 8.8.5

Decretum Dei *& einſdem fœdus inter ſe committere, impium.* 10.10.25

Decretales *Epiſtolæ quanam?* 5.31.10

Definitivè in loco eſſe *dupliciter contingere poteſt.* 1. 6.45

Deſcenſus Chriſti ad inferos, *de eo quinque diverſæ Patrum ſententiæ.* 13.12 15 & ſeqq.

Deſperandum *de nemine vivo.* 8.18.9

Deus *trinunus.* 1.5.1 *unus & ſolus adorandus.* 4.8.6. 7.4.5.7.9.23

Deus Trinitas *ſemper inſeparabiliter adoratur.* 1. 23. 22. *quomodo ubique in rebus omnibus.* 1. 26.1

Deus *ſolus religioſè colendus.* 7. 8. 23. *colendus eſt ex ipſius præſcripto, non ſecundum mandata hominum.* 7. 6. 5. *idem extra Eccleſiam colitur ab ignorantibus, qui & in Eccleſia.* 10.3. 16. *dat ſeipſum.* 1. 27. 8. *neminem damnat immerentem.* 8. 2. 11. *neminem ſine peccato damnat.* 8. 2. 26. *non ſit injuſtus, ſi aliquos non habentes peccatum damnaret.* 8.2. 26. *ex dono ſuo gratuito non obligatur ad dandum amplius.* 8. 7. 21. *ſe quaſi debitorem conſtituit, non noſtris meritis, ſed ſuâ gratuitâ promiſſione.* 8. 8. 1. 2. *improprie debitor dicitur.* 8. 8. 6. *an ſit perſonarum acceptor.* 8. 2. 25. *eligendo hominem efficit dignum.* 8. 17. 6. *quos dignatur vocat, & quem vult religioſum vocat.* 8. 28. 17. & 18. *cur illum potius quam illum liberet, nobis non eſt revelatum.* 8. 2. 26. *efficit in nobis etiam bonas voluntates.* 8. 2. 8. *facere volenti non impeditur ab hominis voluntate.* 8. 17. 17. *ex invito volentem facit.* 8. 26. 10. *facit, ut nos faciamus ea, quæ*

ipſe jubet. 8.10. 8. non eſt in imaginibus quærendus. 7.11.5. non in ſaxo, ſed in ſpiritu, agnoſcitur. 7.6.2. non ſinit eos deſci de fide, in quorum cordibus dedit arrhabonem Spiritus ſancti. 8.22.4. eſt diverſo reſpectu Pater & Deus Chriſti. 1.19.2. & 4. & 6. & c. Pater Chriſti, & noſter Pater diverſimodè. 1.30.1. &c. neminem obligat ad impoſſibile ex ſuo præcepto poſitivo. 10.8.14. ſuam potentiam ſacramentis non alligavit. 10.5.6. poteſt inſtituere ſacramentum 9.1.18. rogatur, ut det quod jubet. 8.10.8. per Muhammedis doctrinam author peccati conſtituitur. 4.5.10

Dei adventus *qualis?* 1.26.2. adventus *alius* viſibilis, *alius* inviſibilis. 1.26.3

Dei *ad Deum alloquium illud.* Faciamus hominem &c. *quale?* 1.13.1. amor erga electos. 1. 34.33. odium erga reliquos. 1.34.34. apparitiones. 1.26.6. attributa incommunicabilia *creaturis.* 1.34.3. &c. communicabilia. 1.34.13. &c. deſcriptiones variæ 1.33.7. miſericordia, non noſtra opera valent. 8.7.17. naturam *quomodo nobis declaret Scriptura.* 1.34.2. effi. acciſſima vires. 8.17.20. omnipotentiſſima poteſtas. 8.17.21

Deo *aliquid* συμβεβηκὸς fuiſſe quid ſit ἀτοπώτατον nefas eſt dicere. 4.5.10

Deum *nemo poteſt diſcere ex imagine.* 7.8.19

Deum *unum omnes fere dicunt hæreſes, ſed per ſententiam malam immutant; ſicque idololatriam admittunt.* 4.5.6.

Deitas *individua.* 1.5.6

Dei virilis *Chriſti operatio duplex.* 1.9.1

Diabolum *unde creatum dicat Muhammed.* 4.5.10

Diaconi *Epiſcoporum & presbyterorum miniſtri.* 16. 1. 21. & 22. *à quibus muneribus removeantur.* 16.1.16

Diaconorum *auctoritas, & munus.* 16.1.14

Diaconis *non licuit baptizare.* 10.13.1.2.3

Dialogi *Gregorii Magni.* 5.13.44

Diei Veneris *obſervatio apud Muhammedanos unde orta?* 4.1.2.& 4

Diem ultimum *cur diſcipulos ſuos celare voluerit Chriſtus?* 3.20.20

Dierum *apud Turcos nomina.* 4.2.5

Διαίρεσιν *à Trinitate ſubmovent Orthodoxi Patres.* 1.33.4

Διάκρισις *in Trinitate.* 1.33.5

Differentiæ *in Trinitate negatio an pluralitatem perſonarum tollat?* 1.33.23

Difficultates *& miracula non multiplicanda.* 11.6.22

Dignitas *noſtra ex gratia & prædeſtinatione divinâ.* 8.10.7

Diligens *novit ſuam dilectionem.* 8.25.14

Dimittere nobis debita noſtra *non ſolùm humiliter, ſed & veraciter dicendum.* 8.2.3

Διμοιρῖται *hæretici.* 2.1.6

Dionyſius Alexandriæ Epiſcopus. 10.2.6. *eius conſilium datum Novatiano.* 14.3.6

Dionyſius Areopagita 11. 9.7. & 9. *non fuit ille Pauli Apoſtoli diſcipulus, de quo in Actis Apoſtolorum.* 13. 10. 3. *eius præcautio.* 1. 23. 27

Dionyſius vindicatur. 16.5.4

Dionyſii loca de Sacramento Confirmationis expenduntur. 9.4.6

Dionyſius Exiguus. 3.21.26

Dioſcorus, Dioſcorita, qui & Eutychiani. 2.4.1. *eius hæreſis, & homicidium.* 2.9.4.& 6

Dioſcoriazenorum hæreticorum truculenta feritas. 3.7.3

Dioſcorus Papa à ſucceſſore ſuo Bonifacio I. I. anathematis ſententiâ condemnatus. 3.22.1

Diſciplina Eccleſiaſtica *quomodo moderanda?* 12.4.52

Diſciplina *exerceatur; judicium non præcipitetur:* dictum Auguſtini. 14.5.12

Diſciplina *index doctrinæ.* 16.6.26

Diſciplinæ Eccleſiaſticæ *ſeveritas erga graviter lapſos in vetri Eccleſia Chriſtianâ.* 11.7.28. & 30. *publica ordo circa lapſos.* 12.5.19. *ſeveritatem erga pœnitentes quibus de cauſis mitigare poſſent olim Epiſcopi.* 12.7.12.& 30

Diſcordiæ *aliarum gentium ſunt occaſio Muhammedanis regni ſui amplificandi.* 4.15.6

Diſcretionis *cauſa latet.* 8.18.7.11. *in cœlo nobis revelabitur.* 8.13.34

Diſcriminationis *cauſa inſcrutabile judicium Dei.* 8.10.7.8.17.15

Diſpenſatio Epiſcoporum *per indulgentiam ſeverioris diſciplinæ erga lapſos pœnitentes.* 12.7.11

Diſpenſationis *vocabuli abuſus.* 4.20.35

Diſputatio *Auguſtini & Donatiſtarum de Baptiſmo.* 10.3

Diſputationis *inter Hermiſdam & Menachos Scythas* de uno ex Trinitate crucifixo *ſpecimen.* 3.21.9.&c.

Diſputationem *de Lege ſuâ prohibet Muhammed.* 4.15.2

Diſſenſio *in religione quænam fraternam ſocietatem non excludat.* 14.7.3

Diſtinctio: ſine crimine, ſed non ſine peccato. 8.2.3

Diſtinctio realis abſoluta, *ut nec* formalis, *nulla datur in Divinis.* 1.35.20

Diverſitas *in Trinitate nulla.* 1.33. 17. & 18. & 23

Diverſitatis *ratio inſcrutabilis.* 8. 17. 13. & 22

Divinus *modus docendi.* 8.17.9

Divinitas Chriſti *per naturam humanam adoratur.* 7.3.9

Divinitatis unitas *probatur, & explicatur.* 1. 15. 1. &c.

Δοκησία *apud Baſilium quid.* 8.22.2

Docendi munus *paſtorale ſoli vocato convenit.* 10. 13.9

Doctis viris *cur plerumque minus aliquid revelatur?* 10.3.38

Doctores Eccleſiæ *ex novis quæſtionibus proficiunt.* 8.20.5.8.28.13

Doctrinâ fundamentalis *de perſonâ & naturis Chriſti quæ?* 14.7.34. *de prædeſtinatione, & gratiâ, & libero arbitrio.* 35

Doctrina Patris *ſemper efficax; & quicunque docetur, diſcit.* 8.17.8

Doctrinæ Chriſtianæ *axiomata tria.* 10.10.20. *primaria capita diſtinguenda à quæſtionibus ſecundariis.* 14.7.12

Doctrinæ fundamentalis *cognitio neceſſaria quæ?* 14.7.10

Doctrinæ veritas *non eſt alligata ordini clericali.* 16.6.21

Dolor *alius* exitialis, *alius* ſalutaris. 12.5.4

Doloſitas *Auguſtino quid?* 3.20.37

Doloſitatem *docentes hæretici veteres qui?* 3.20.38

Dominicus

Dominicus à Soto exponit verba Innocentij L. de extrema unctione. 9,6,7

Dominicus Monach. fax belli in Waldenſes. 4, 21,16

Domûs Dei *decor non imaginibus ſed in virtutibus ſpiritualibus refulget.* 7,11,4

Donum precandi *unde?* 8, 2,10. ſanationum *in Eccleſia priſcâ.* 9,6,2

Donagratiæ, *licet per modum appropriationis à diſtinctis perſonis petantur; ſunt tamen individuæ Trinitatis.* 1,28,1

Donatus à Caſis nigris, Epiſcopus in Numidia ſchiſmaticus. 14,42,1

Donati pars, quaſi Eccleſia, ſed non Catholica. 14, 1,5

Donati Carthaginenſis & Papæ Romani collatio. 14, 6,24

Donati duo. ſchiſmatis duces. 14,42

Donatiſtæ Cyprani argumento contra baptiſmum uſi. 10, 12, 4. *quos & quare rebaptizarint?* 10, 2, 17. *perfectam juſtitiam jactabant.* 14, 2, 4, 14, 5, 2. *ſchiſma ſuum in hæreſin verterunt.* 14, 42,

Donatiſtarum errorem de baptiſmo renovarunt Anabaptiſtæ 10,4,11. *errores de intentione miniſtri* 10 1,10. *furioſa martyrii falſi cupiditas.* 14, 4, 4. *factus & furor, ſub prætextu ſanctitatis & zeli.* 14,5,10. *indocilis pertinacia.* 10, 3, 36. *inſanientium regula:* Quod volumus ſanctum eſt. 14,6, 23 *intentio miniſtri firmiter refutata.* 10, 1, 17. & 19 *rebaptizandi intemperies.* 10,3,12. *ſuperbia revincitur.* 14,6,4

Donatiſtarum ſchiſma, de eo narratio hiſtorica 14,4, per tot. *eorum & Novatianorum conſimiles hæreſes proponuntur & refutantur.* 14,5. per tot. *eorundem & Papiſtarum collatio.* 14,6,1

Doxologia *hymnis ac Pſalmis addita, & in Eccleſia retenta cur?* 1,22 1. & 2. & 7

Doxologiæ Apoſtolicæ *totam Trinitatem comemnunt.* 1,31 1. &c.

Doxologiæ *priſcorum Patrum.* 1,21,31

Doxologiæ *formula Ariana.* 1,22,2. & 4

Dubitationes *in animis fidelium non fovendæ, ſed reprimendæ ſunt.* 8,25 7

Ductia *de cultu divino.* 7,1,16

Durandus quando vixerit. 9,5, 27. *contra meritum condigni.* 8,7,22. *merita & paſſiones ſanctorum excludit e theſauro.* 12,8,15. *eius abſurda aſſertio.* 16, 2,13. *error.* 9,5,34. (*eum rejcit Philippus Faber.* 9,5,34.) *duræ quædam locutiones non imitandæ.* 6,6,6 *ſententia de incertitudine indulgentiarum.* 12,8,16

Dyagenda Thebani lex prohibens ſacra nocturna. 1, 37,15. & 17

E.

Ebion hæreſiarcha quando vixerit? 4, 14, 1. *eius hæreſis de Chriſto.* 4,6,3

Ebionæi, ſive Ebionitæ, hæretici. 1,2,3,4,14,1

Eccleſia *unde diſcernenda?* 14,6,3. *vel ὀπικῶς, vel μυϛικῶς, dicitur.* 12,4,15. Catholica *cur dicta.* 14, 1, 2, 14, 6,4. & 7. *una eſt* 3. *eadem ab initio ad finem mundi.* 4. *etiam à Papa diſſentiens poteſt eſſe Catholica.* 3,19. obſer. 7. *non æſtimanda ex loco, vel externo ſplendore, ac ſucceſſu.* 14,6,12. *electa eſt in Chriſto ſponſo compræ deſtinato.* 8,30,2. *una eſt, unus Epiſcopatus, Epiſcoporum multorum unamoroſitas diffuſus.* 14,6,6. 16,1,3. N.T. *nulli particulari civitati, aut regioni, aut genti alligata eſt.* 16,6,8. *ubi ſit, cujuſmodi argumentis demonſtrandum?* 14, 5, 17. *oſtendenda eſt per Scripturas,* 14, 6, 22. *ſalvandorum ſola juſtificatur.* 1, 21,4. *quinto & ſexto ſeculo in quibus certaminibus occupata?* 7,9,22. *quando in judicio erret, vel non erret.* 1,7,15. *propter zizania non relinquenda.* 14, 5,9

Eccleſiam Catholicam *quidnam faciat?* 14,1,1. Catholicam *Eccleſia Romana, ut totum parti, opponunt Hieronymus & Auguſtinus.* 14,6,8

Eccleſiam *penes ſe ſolos eſſe, Donatiſtæ jactabant.* 14, 5,4. *vindicarunt.* 17

Eccleſiam Romanam *errare non poſſe, non credebant Catholici Patres, & judicium eius, quando errare videbatur, libere rejiciebant.* 14, 6, 9. &c.

Eccleſiæ Catholicæ *& Schiſmatis atque Hæreſeos diſcrimen,* 14,1,1. &c.

Eccleſiæ *nomine in illis verbis Domini,* Dic Eccleſiæ, &c. *qui intelligantur?* 12,4,14

Eccleſiæ Lugdunenſis *teſtimonium de Fulgentio.* 8, 3,12. *teſtimonium de Prædeſtinatione.* 8,13,57 *ſeptem regulæ de præſcientia & prædeſtinatione Dei.* 8,14

Eccleſiæ Romanæ *elogia à Bevergario ei tributa.* 11,18, 10. Romanæ *infallibilitatem non agnovere veteres Eccleſiæ Scotica, Pictica, & Britannica.* 3, 30, 12. Romanæ *primatûs origo.* 3, 2, 3

Eccleſiæ ſanctitas *unde colligatur.* 14,1,2

Eccleſiæ unitati *communicare quanti.* 14,6,21

Eccleſiæ *par ius ligandi & ſolvendi conceſſum.* 9, 5,13

Eccleſiæ *non iungi qui ab Evangelio ſeparantur.* 14, 6. 21. Romanæ *cum concordia erat cum aliis Eccleſiis Apoſtolicis.* 14,6,3

Eccleſiarum Evangelicarum *conſenſiones de Euchariſtia.* 14,7,21. &c. *pax & concordia ſuadetur, & expedita oſtenditur.* 14,7,1. &c.

Eccleſiarum *judicia diverſa de confeſſione.* 9,5,25. Orientis *decreta contra Pelagium.* 8,3,13

Eckbertus Monachus Schonangienſis quando floruerit? 14,2,2

Eclipſis Lunæ *tempore Leonis ſecundi.* 5,18,18

Ecthеſis *Monotheletica Sergii ſub nomine Heraclii.* 5,1,2. 5,29,35. *damnatur.* 5,1,9

Electi *omnes ſalvantur.* 8,18,4. *iidem perire; reprobi ſalvari, nequeunt.* 8,14,7

Electorum *numerus certus.* 8,13,4 *quædam ſpecialis univerſitas.* 8,15,9

Electis *quare Deus admiſcuerit quoſdam non perſeveraturos?* 8,16,10

Electio *duplex.* 8,17,12. *infantium unde cognoſcatur,* 10, 16, 2. *mediorum ad ſalutem nihil pro Remonſtrantibus, & Voſſio.* 8,28,6

Eleemoſynæ *pro defunctis.* 13,9,25. & 32

Eligius Noviomenſis Epiſcopus. 11,12,17

Elipandus Neſtorianus hæreſiarcha. 2,3,4,6,1,2

Elli Magiſtri erga Zenonem perfidia. 5, 9,2

Eloah. 1,35,30

Elohim. 1,34,1. 1,35,30

Elxai hæreticus Iudæus. 4,5,14

Emendatio *loci ex homilia Eucherii Lugdunenſis.* 11,4,4

Emir Elmuminim. 4,15,23

Encomium *Hieronymi, & Auguſtini.* 8,1,11

Encratita. 11,10,13

Encyclicæ *Leonis Epiſtola.* 3,8,3

Encyclicæ *litteræ Baſiliſci Tyranni, hæreſim aſſerentes & earum ſubſcriptiones impiæ.* 3,11,1

Engilbertus Abbas 7,10,9

Ennodius quando floruerit. 14,1,9

Digitized by Google

Ἐνοειδὲς in divinis. 1,35,16.& 18
Enthusiastæ. 2,8,1.& 4
Ἐνυπόστατον. 1,2,8
Ἐνυπόστατος, P.F.& S.S. 1,16,3
Ἕνωσις φυσικὴ in Christo. 3,21,4.& 19.8.21.41
Ἑνωτικὸν Zenonis Imperatoris. 3,10,3,11,4
Epiphanius contra Gynæco baptismum. 10, 13, 24. ad Iohannem, Hierosolymitanum Episcopum, contra imagines. 7,9, 9. imaginem Christi, vel alterius sancti, in templo repertam, scindit. 7,9,9. Hieronymo laudatus. 7,9,9
Epiphanii dissertatio de beatâ Virgine Mariâ. 4,8,4 contra adorationem mortuorum, & imaginum. Ibid. 5.& 6. doctrina de Monarchia Trinitatis. 1, 33,14. doctrina de processione Spiritus sancti à Patre & Filio. 1,6,3. Epistola ad Iohannem Hierosol. non est suppositicia. 7,5,18. factum de velo dississo. 7, 12, 9. lenitas erga Anthropomorphitas. 1, 36. 2. ejusdem idonea argumentatio ab omnipotentiâ Dei. Ibid. παραλλαγὴ de visionibus Dei. 1,36. 6.& 7
Ephræmii Antiocheni sententia de symbolis Sacramentorum. 11,15,16
Episcopus debet esse & doctus, & docilis. 10,3,36
Episcopus omnis, presbyter. 10,14,14 presbyteris solâ ordinatione antecellit. 16,1,12
Episcopus Episcoporum, nemo. 16,3,36 16.7,12. nemo unus habet in universam Ecclesiam auctoritatem singularem, vel jurisdictionem pastoralem. 16,3,35. & 38. universalis totius orbis nemo mortalium unus est, adeóque nec Papa Rom. 16, 7,7 quilibet verus, quâ Episcopus, major est Papâ Romano, quâ Papa. 16,5,22. Romanus hæreticos damnari potest. 5 14,11
Episcopi Alexandrini electio. 3,9,1. Romani infallibilitatem commenticiam & nullam esse, Vigilii aliorumque Paparum exempla clarè docent. 3, 29 observ. 11
Episcopi universalis nomen usurpare, Antichristianum & diabolicum est; teste Gregorio I. 16, 7,16
Episcopum quandoque etiam constit à solis presbyteris. 16,1, 20. unum in Ecclesiâ Catholicâ esse debere, quo sensu dixerint veteres. 16,3,40.& seqq. 16,7,24
Episcopi Apostolorum successores. 16, 5, 12. duo in una civitate ne sint. 16, 3, 43. & 44, electi fidei confessionem edebant. 5, 9 8. omnes dignitate & potestate pares. 16, 1, 9. omnes fratres & collegæ. 16, 3, 39. omnes quomodo pares, vel dispares, secundùm Iesuitas. 16, 4, 1. suam jurisdictionem immediatè à Christo, non à Papâ, accipiunt. 16, 5, 7. unde jurisdictionem suam Episcopalem habeant, Pontificis ipsis controversum est. 16, 2,16
Episcoporum Alexandriæ, à tempore Concilii Chalcedonensis usque ad tempora Heraclii Imperatoris series. 3, 4. Antiochiæ Syriæ à tempore Concilii Chalcedonensis usque ad tempora Heraclii Imperatoris series. 3, 5. Asiæ impia adulatio, furórque hæreticus in orthodoxos. 3. 11, 1. pœnitentia, & palinodia. 3. 11, 4. Constantinopolitanorum à tempore Concilii Chalcedonensis, usque ad tempora Heraclii Imperatoris series. 3, 5. Constantinopolitanorum quorundam series à tempore Heraclii Imperatoris. 5, 1, 9, & 13. Hierosolymitanorum, à tempore Concilii Chalcedonensis, usque ad tempora Heraclii Imperatoris series. 3, 6. omnium æqualis honor. 16, 3, 32. æqualis potestas, quoad intrinsecam & essentialem ejus amplitudinem. 34. & 36. potestas non est αὐτοκρατορικὴ, neque στρατιωτικὴ minùs μεταχειρικὴ 16, 1, 12. quorundam, fervente persecutione sub Diocletiano, inhabilitas. 12,1,18. quorundam Romanorum successio à tempore Heraclii Imperatoris. 5,1,9,& 14
Episcopos non à Papâ, sed immediatè à Christo accipere potestatem jurisdictionis Episcopalis, multi celebres Pontificii Doctores, multæque Concilia, docent. 16,4,2.& seqq.
Episcopalis character. 9,7,6
Episcopatûs ad dignitatem accessus olim per gradus officiorum Ecclesiasticorum. 14,3,4
Episcopatus est summus gradus, neque successum est Petro in altiore aliquo gradu. 16, 1, 9. & 25. est Pontificatûs apex. 16,1,26
Episcopatus unus Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus. 16,3,41.16,7,10
Epistola Agathonis ad Constantinum quando scripta? 5,18,12,13. Benedicti ad Petrum Notarium. 5, 20,11. Constantini ad Leonem II. defenditur. 5,19. Leonis ad Constantinum non est corrupta à Monothelitis. 5, 21,12. Leonis ad Episcopos Hispaniæ & Ervigium Regem. 5, 20,1,2. Synodica Cypriani & LXX. collegarum ad Stephanum, Episcopum Romanum. 16,1,5
Epistolæ Honorii dogmaticæ Papales & decretales fuerunt. 5,31,10. Honorii ad Sergium an confictæ? 5,11,2. Leonis genuinæ sunt. 5,20, 8,9. quarum alteram ad Ervigium Regem Benedictus redimegravit. 5, 20, 9. quæ sub nominibus Iohannis Episcopi urbis Romæ, & Iustiniani Imperatoris leguntur in codice Iustiniani, falsæ & suppositiæ sunt. 16, 7, 28. Pontificum priscorum corruptæ. 5, 13, 42, 43. nec tamen exinde concludendum, omnes quoque Synodos corruptas. 5, 13, 43, 44. Sergii, & Honorii, multa continent erronea. 5,29,1,2. 3,4. argumenta Monothelitarum. 5, 29, 3, 5, 6,7. unam Christi voluntatem, nempe divinam. 5,29,5. ἐνδιάθετος 5, 29, 7. negant naturalem voluntatem Christi. 5,29, 8. Scripturam detorquent, 5,29,9.
Τὸ Ἐπιτίμιον 12,6,13
Erasmus Irenæo falsam sententiam adscribit. 6, 6,4
Errani ex simplicitate venia danda: error non sequendus, 11,7,37
Errare humanum. 10,3,38
Error, & ignorantia an peccatum? 8,2,23
Error citiùs perniciosior ad suscipiendum, quàm citiùs ad fallendum verisimilitudinis colore versutior. 8, 1,10
Error fundamentalis quinam? 14,7,7. & 9. est vel theoricus, vel practicus. 14,7,8. practicus fundamentalis deterior est errore theorico, vel practico non fundamentali. 14,7,13
Erroris genuinum indicium; posteritas, & contrarietas, respectu S. Scripturæ. 4,4,22. utrumque in doctrina Muhammedis, omniumque hæreticorum invenitur. Ibid. 25
Erroris magistri exsistunt, qui veritatis discipuli esse nolunt. 2,11,1
Erroris pertinacia an excommunicatione hodiéque coërcenda? 1,7,6
Errore simplice deterior in errore contumacia. 1, 7,8
Errores anathematizandi; non errantes. 5,27,7,8 duo possunt esse inter se contrarii, & ambo contrarii veritati. 4, 5, 2. fundamentales à non fundamentalibus discernendi. 4, 7, 5. Patrum excusandi, non in confirmationem dogmatis arripiendi. 7, 5,22

Digitized by Google

Errori paucorum, *vniuersorum in veritate consensus* prælerendus est. 1 5,12

Esau & Iacob prædestinationis exemplo. 1 — 1 3, 1 5

Esseni in Ægypto. 3,14,3

Essentiæ diuinæ communicatio inter personas. 1, 35,13

Essentiæ vox. 1,2,8 1 5,2

Essentialia in Deo non triplicantur. 1 17,15

Ethnici eadem quæ nos pro Idololatria sua usi, quâ maxime Papistæ. 7,3 14

Ethnicos quosdam præcipuos fidelium ex inferno liberatos esse, asserit Damascenus. 1,9,3

Ethnicum & Arianum est, creaturam adorare. 7,3,4

Evagrius Ponticus hæreticus. 3,24,12

Evangelium non admittit fidutiam; sed affert. 10, 8,6

Eubœara, qui & Abdecher, Muhammedis successor. 4 17 1

Eucharitus Montanenses hæretici. 3,17,6

Eucharistia. 1, 7, 8 — 37. ex duabus rebus constat, terrena, & cœlestibus. 11, 11, 17 an ideo cibus ventrem, non manducata, quod corpora nostra alere dicatur? 11, 6 — 11. de pane mensæ fidelium publico primum conjectatio defœcabatur ad usus — quare. 11, 7, 31. non per usum sed in usu consistit 11, 7, 9. mensa veterum diversis accipiebatur. 11, 7, 13. Missa ad Liturgiæ missa 11, 7, 14. quare? 11, 7, 15. etiam parvulis & infantibus baptizatis tempore Cyprianus dabatur. 8, 10, 6. 12, 1, 8

Eucharistiæ accipiendæ tempus. 1, 33 12. celebrationis modus tempore Justini Martyris. 11, 7 26. celebratio a Justino descripta. 11, 7 9. adoratio religiosa est accidentium? 11, 19 1 8. quid adorandum de ea statuerit? 11, 19 1. in ea nihil mundi — 2. observatio qualis in veteri Ecclesia usitata 11, 7 31. ex unde cœpta 11, 7 32. excellentia & cæteris sacramentis in quibus, juxta S. Augustinum & alios explicat 11, 7, 4. & 5. reliqua ejus circa ea, & cæteri quæ in veteri Ecclesia quæ per consuetudinem. 11, 7 36. Sacramentum post consecrationem est panis & vinum 11, 16 1. Sacramentum est res visibilis, materiens nostra corpora; ergo non est ipsum verum corpus. 11, 11, 1

Eucharistiam indigne participantes reprehenduntur. 11, 7, 13

Eucharistiam spectare & non participare, consuetudinem in Deum. 11, 7, 13

in Eucharistia quid fideles accipiunt, quibus nominibus id asserant S. Patres. 11, 9, 7. &c. per to.

Eucheta. 2, 8, 1 &c.

Eudoxiani. 1, 2, 7

Eugenius IV. Papa, septennarium numerum Sacramentorum confirmat. 9, 3, 1 a fide devium, per maxima crimina 9, 5, 19 a Concilio Basiliensi depositus. 9, 5, 2 — 19, 4 — 6 fomentis fidei dubitat 9, 8, 1 errat de Sacramentis 9, 8, 2 errat de extrema unctione 9, 8, 3 de Sacramentis 9, 5, 2 & 3. decimas exigere vult. 9, 5, 8

Eulogiæ Laici Papæ Sacramentum vocantur. 11, 1, 7

Eulogiæ ex placito pacis. 11, 7 21. non in usum Eucharistiæ, sed pro Catechumenis oblatæ 11, 7, 16. quædam inter amicos missa corporis missæ in concordiæ pignus. 11, 7, 9 — 26. ad Synodum unionis missa. 11, 7, 16

Eunig æ post Christum. 11, 1, 7

Eunomianorum publicarum & privatarum, usi discrepantia, eadem dissensio. 11, 7, 22

Eunomius, Episcopus Alexandrinus. 3, 9, 15 eunomius hæresis. 1, 2, 7

Eunuchi unius missionis 10, 5 52. non administrare Sacramenta baptismum. 10, 5, 52. rebaptizati. Ibid.

Eutactus quid Montanistis? 7, 1, 2

Eutyches Episcopus Constantinopolitanus Eutychetis sectam opponit. 1, 9, 2 — 11 12. 3, 9, 6

Eutychius Episcopus Constantinopolitanus encomium. 15, 4, 2

Eutychii Constantinopolitani historia Ecclesiastica, quid de ea statuendum 1, 13, 2. narratio de diversis inter Armenos & Christianos, apocrypha. 8, 8, 3

Eutychius Patriarcha Constantinop. Concilii Oecumenici I. profess. 3, 24, 5

Eutychis error de carne impalpabili: à quo revocatus. 3, 8

Eutychis error. 5, 9, 4

Eutychetis hæreseos causa. 3, 11, 1

Eutychianæ hæreseos relatio historica. 2, 9, per totum.

Eutychium. 2, 4 1. quâ assertione in hæresim Nestorianam relabitur. 3, 21, 38. phantasmatica Christi. 2, 15, 11

Exarchorum Ravennatium catalogus. 3 1, 18

Ex optimis — 1 — 1 — minor. 12, 1, 22. 1, 3 1 8 — natalium — 12, 4, 17. N 42 — 45

Excommunicationis formæ descriptio. 12, 3, 2. injusta sententia quatenus timenda; & quatenus non. 12, 4, 45

Excommunicationis multæ indignationes & descriptiones. 12, 3, 3. & 12. species apud Ebrios. 12, 3, 14

Excommunicatus juste, etiam à falsimatticis aut hæreticis, ligatur in cœlo. 12, 4, 33 a quo recipiendus. 12 4, 56

Excommunicatus vir bonus injustè ab Ecclesia orthodoxâ quomodo se gerere debeat. 12, 4, 41

Excommunicatorum consortium quatenus, & in quibus rebus evitandum 12, 3, 22. in quibus licitum? 23

Excommunicatorum & impœnitentium filii baptizandi. 10, 10, 36

Excommunicatos juste, invadit diabolus. 12, 3, 4

Excubiarum arcanum symbolum Libertinorum. 1, 37, 11

Exoco hanc quid? 12 5, 8

Expositio morbis in Iobum à Gregorio Magno compositum. 3, 30, 4

Extremæ unctio à quo administranda? 9, 6, 5

Exuentium. 1, 2, 7

Exzenias quare serpentem destruxerit? 7, 2, 3

F.

Fabianus, Episc. Romanus, Martyr. 14, 3, 1

Fabula Muhammedis ac stellæ matutinæ origine. 4, 1, 4

Fabularum Muhammedicarum portenta. 4, 1, 3 &c.

Facite, pro sacrificate, ineptè intelligit Concilium Trullanum. 11, 25, 18

Factiosæ leges infectæ sunt. 10, 14, 1

Faustini abusus. 14, 2, 1

Factum orthodoxi à Pelagianis obiectum. 8, 2, 24

Faustus Semipelagianus. 8.3.10. doctrinam *Augustini* vocat haresim. 8.29.1. *ab Avito & Maxentio refutatus,* 8.3.11. *eius* erronea doctrina. 8.6.4. calumnia *in orthodoxos.* 8.6.6

Felix Aptungitanus Episc. *à Donatistis immeritò accusatus.* 14.4.1

Felix Vrgelitanus & Elipandus *Tolosanus , haretici Nestoriani.* 2. 3. 4. 6. 1. 6. *damnatur.* 7. 10. 9

Felix haresin *verbis , non animo , abiuravit.* 6. 1. 6. *eius liber contra Paulinum.* 6. 1. 9. *errores.* 6 1.12

Felicis I I I. Papæ Romani damnatoria litera contra Acacium Episcop. *Constantinopolitanum.* 3.11. 8.3.12.1

Felix IV. Papa scripsit contra errores Pelagianorum. 8.3.15

Felicissimus, haereticus, & eius crimina. 12.11.1.& 2. *Novati satelles.* 14.3.3. *cur excommunicatus?* 12. 3.2

Ferrandus, Diac. Carthaginensis. 3.21. 26. & 27. *eius doctrina de carnis Christi circumscriptione.* 11.21.16

Fesse & Marochi rex. 4.23.3

Fides Christianorum *aquè utilis & efficax, ac fides veterum.* 10.7.3.& 4

Fides *Dei donum.* 8.10.3. *donum Dei speciale.* 8. 10.7. *non est omnium.* 8.17.14. *vel est quâ creditur ; vel qua creditur.* 15.9.2. quæ creditur, *Christianismi est character.* 14.6. 20. *est vel* Ecclesiæ , *vel* particularis personæ. 10.4.5. Communis *qua?* 15.9.5. Catholica *una.* 2.13.3. *quomodo in omnibus fidelibus una.* 15.9.4. sua *quemque salvat.* 15.9.5. aliena *quomodo salvet?* 10.7.8.& 10.8.9. Ecclesiæ *ad salutem infantum sufficit.* 10. 7.9. parentum *sufficit ad salutem infantum.* 10. 7.2. justificans. 8.22. 3. sola *justificationis instrumentum.* 8. 24. 2. justificans *est fiducialis assensus.* 8.25. 1. & 3. *in omni credente per dilectionem operatur.* 8. 25.2. *quo sensu dicatur imputari ad justitiam.* 8. 23. 2. *cur sine peccata ut actus credentis, an ratione obiecti?* 10.8.10. *non ex personis ; sed persona ex fide probanda.* 16.6.17. *cùm sit in corde hominis , quomodo videatur?* 8. 25. 17. *est fundamentum virtutum,* 8.23. 4. Petri *& reliquorum Apostolorum ut inexpugnabilis?* 15.12.1.& 4

Fides & baptismus *disparata.* 10.10.18

Fides *non* Martyrium, *salvat.* 10.11.1

Fides *non ad integritatem, sed virtutem Sacramenti, necessaria.* 10. 4. 8. & 10. *vinculum unionis* Christi *& Ecclesiæ.* 9.8.25. vera *non mutatur diversitate temporum.* 5.30.16

Fides *etiam hosti servanda.* 4.22.9

Fidei causa *non fit inferior ob defensorum paucitatem.* 14.6.13

Fidei *certitudo supernaturalis.* 8.25.19. *ei non potest subesse falsum.* ibid. habitualis *ac mortua calumnia Ecclesiis orthodoxis malitiosè impacta.* 1. 7.2. rectæ *radix semper manet.* 8.22.7. solius *justificatio sufficit.* 8.24. 1. sobriæ *&* vigilantis *efficacia.* 8.28.18

Fidei *an nunc adiuncta præcepta ?* 10.7.5

Fidem habens *videt eam in corde suo.* 8.25.15

Fidem solam, *sed non solitariam, justificare ; ex Patribus ostenditur.* 8.24.1

Fide *Christus tenetur.* 11.6.13

Fideles *in Ecclesia veteri qui dicti.* 12.1.7. *iis & parvulis baptizati accensebantur.* 8

Fideles *hinc exeunt nudi à peccati.* 13.8.3

Fidelem *fide divinâ credere se habere fidem, Theologi Romanenses celebres dicunt.* 8.25.18

Fidelium proles *in utero moriens salvatur.* 10. 10. 15

Fidelium *spiritualia certamina, & certa victoria.* 8. 25. 5

Figura *corporis Christi, panis.* 11.9.15.11.10.12

Figura, *quam facit homo, ut eam adores, Idolum est.* 7.6.5

Figurata locutio *non accipienda propriè.* 11.8.6 *in Sacramentis defenditur.* 11.12.4

Filiatio *sine una tantum in Christo, an duplex.* 6.7. 3.& 4

Filiatio *dupliciter accipitur.* 6.7.5

Filius Dei naturalis *solus Christus ; nos* adoptivi. 1 30.9

Filius Dei *primogenitus & unigenitus Christus quomodo?* 1.30.10.&c. *Patri per omnia* ἀπαράλλακτος, *& in eodem* ἀδιαίρετος. 1.33.8. *Patri* ὁμοούσιος, *non* συνούσιος. 1.5.2. *Patri* ὁμοίως *quomodo?* 1.20. 5. *quomodo in Patre , & Pater in Filio ?* 1. 8. 5. *quomodo audiat , & mandata accipiat à Patre ?* 1.13.6.&7. *quo sensu dicatur nescire diem ultimum.* 1.20.28.41

Filii Dei *persona.* 1.35.7

Filium *non operari successivè.* 1.10.6

Filii *quidam Dei non filii.* 10.10.24

Filios Dei naturaliter *etiam nos aliquo modo esse, quo sensu dixerit* Cyrillus? 1.30 9

Finis *facit bonum opus.* 8.2.14

Firmilianus, & Asiatici, errorem de baptismo haereticorum abjiciunt. 10.2.6

Flagellorum *à Deo suis immissorum ratio & causa.* 12.8.18.&c.

Flagitiosi *sunt in Ecclesia Catholicâ , licet habeant sanam fidem dogmaticam.* 10.10.29

Flavianus Episc. Antiochia orthodoxus ejicitur. 3.16. 1. *eius pium factum.* 1.22.5.& 7

Flavianus Episc. *Constantinop. Eutycheti se opponit.* 2.9.2. *ob id multis iniuriis affectus, martyrio coronatur.* 2. 9. 4. *eius expositio fidei , &c.* 2. 10.1

Floriacense monumentum fabulosum. 5.18.11.12

Florinus, Polycarpi auditor. eius haresis. 1.37.1.&c. 1. 37.4. & 6

Floriani, haretici. 1.34.16. *eorum nefandi errores.* 1. 37.5

Florus magister, Diaconus Lugdunensis. 8.3.20. *quando floruerit?* 11.4.10.11.18.5. *eius liber adversus capitula Iohannis Scoti.* 8.3. 20. *doctrina de Sacramento Eucharistiæ.* 11.10.51.11.18.5

Fluentii de nato Antichristo effatum. 4.21.12

Fœdus Dei *cum Abrahamo.* 10.10.1.3

Fœminarum *promiscuum usum exercentes haretici.* 4.8.2

Foris *nihil ligatur, aut solvitur.* 10.3.28

Forma *quot modis accipiatur ?* 11.9.29

Forma imaginis *causa impietatis.* 7.9.17

Formula orationis *qua?* 7.4.5

Formosus Papa. 7.12.16

Fornicatorum *immanes quot anni præfiniti olim.* 12.6.3. & 7

Fortuitum *nihil est.* 8.14.2

Forum conscientiæ & forum causæ. 16. 2.3. illud *etiam vocant pœnitentiale & interius ;* hoc *iudiciale & exterius.* 16.2.4.& 5. *an rectè duplex statuatur,* pœnitentiæ & causæ. 12.4.5

Franciscus Turrianus Photium commendat. 5. 10. 18

Franciscus Xavier unâ *die* 15000. *baptizavit.* 10. 13.13

Franciscus

Franciscus Zephyrus in Tertullianum. 10.10.14
Francisci de Mendoza impietas Mariolatrica. 7.2. 18
Fraternitas *nostra cum Christo.* 1.30 1.8.5.
Frederici Barbarossæ expeditio in Asiam. 4.20. 9.7. 12.22. *obitus lacte pius.* 13.3 *laus.* Ibid.
Friderici Palatini contra Turcam fortitudo & successus. 4.22.16
Fructus pœnitentiæ dignos *quos vocet Synodus Tridentina?* 12. 8. 24. *eos per indulgentias tolli posse, asserit Bellarminus.* 10.d. *refutatur.* 25
Fucus Sanctæ *usitatus, quo hæreticum monstra hominibus insinuat.* 4.5.1
Fugere *paleam, non aream.* 14.5.15
Fulconis regis Hierosolymorum pietas & obitus infelix. 3.30.3
Fulgentius contra Faustum. 8.3.12. *Prosperum laudat.* 8.3.8. *reticgatus in Sardiniam.* 8.3.13. *eius doctrina de cultu Trinitatis etiam in una persona.* 1.23.33
Fulgentii & collegarum eius responsum ad Monachos Scythas. 8.3.14
Fullonianæ hæretici. 1.16.9
Fundamentum *Ecclesiæ, Fides.* 15.2.9
Fundamenti *distinctio secundum diversa subjecta.* 15.2.7
Funebre officium *sanctis quomodo peregerint veteres?* 13.2.7

G.

Gabrielis *in doctrina Sacramentorum error.* 9.13.3
Galli constanter rejecerunt adorationem imaginum. 7.12.18. *se Synodo Constantinopol. opponunt.* 7.12.11
Gallia & Germania orthodoxiæ retinentes. 6.2.7
Garsias Navarra. 5.18.16
Gauducii doctrina de Sacramento Eucharistiæ. 11.10.5. & 6. *vindicatio contra Bellarm.* 22
Gauri diuturni Turcis Christianicur. 4.15.13
Gelasius I. Papa Rom. quâ ætate. 1.16.1. *ei liber ortodoxus de duabus in Christo naturis, adversus Eutychen & Nestor. scriptus, asseritur.* Ibid. *reprobat Cassiani & Fausti scripta.* 8.3.10 *postulat, ut baptizati. fatcantur Christianos.* 10.13.21. *integrum Sacramentum sumi vult, cujus de ea re verba vindicantur.* 11.19.7 *eius ad Honorium Dalmatiæ Episcopum epistola.* 8.3.10. *sententia de censuris in mortuos.* 3.27.8. *sententia de pane & vino remanentibus in sua natura & substantia, vindicatur contra Bellarminum* 11.15.15 *judicium de inventione crucis, & capitis Iohannis Baptistæ.* 7.8.10. 7.9.8
A Gellius de voce simulacri. 7.6.8
Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus. 13.12.26
Gennadius Massiliensis quando floruerit. 13 8.46 *fautor Semipelagianorum.* 8.3.1. *Prædestinatianos vocat Augustinum & qui cum eo sentiunt in doctrina Prædestinationis.* 8.2.9.1
Gentilium: excusatio de adoratione simulacrorum, ejusdemque refutatio. 7.8.11
Georgius Acropolites Chymeres Dionysii paraphrastes. 11.2.9
Gregorius Patriarcha Constantinopolitanus moderatio à Synodo rejecta. 5.25.7
Georgiani vel Curcigini, qui olim Iberes. 4.19.4
Gerardus Cornelius Augustini doctrinam novitatis insimulat. 8.28.1. *eius errores à Remonstrantibus asseruntur, at non bene dicta.* 8.28.2. *sibi contrarius est.* 8.28.3.4
Gerebertus Episcopus Limnensis. 7.13.21
Germani & Alemanni constanter rejecerunt imaginum adorationem. 7.12.21
Germanus Patriarcha Constantinopolitanus Iconolatra. 7.10.4
Giafirs Turcis qui? 4.15.13
Gibaltarfadum ex Gebel Tarich. 4.17.9
Gilberta Anglica Papissa. 7.2.35
Gladium *utrumque, spiritualem & materialem, sibi arrogat Papa.* 14.6.26
Glicerius Imperator. 3.1.13
Gnosis *non in quo consistat?* 8. 24. 8. & 8. 25.10
Gloss *secretarii super epistola Honorii.* 5.25 3.4. *insufficiens pro Honorio.* 5. 25.4.5. *Synodis & Patribus non præferenda.* 5.25.6
Hugo Victorinus in divinis. 1.35.16. & 18
Gnostici hæretici. 1.2.1.1 37 2. & 4 2.1.4. *unde dicti?* 12. 9. 1. *eorum secretæ insaniæ.* 2. *in spurcitia sua superbi.* 14.12.1
Gnosticorum in S. Scripturas blasphemia. 4. 4.2. *calumnia in Christianos.* 4.4.7 *flagitia.* 4.8.2.4. 11.1
Godefridus Rex Hierosolymorum. 4.20.6
Gothici reges Arianæ Arianæ. 3.1.16
Gotteschalcus in Gallia. 8 3.17
Gotteschalci & ejus hæreseos insimulatus à Rabano & Hincmaro 3.18 *defensus à Remigio & Synodo Lugdunensi.* 8.3.19
Gotteschalci & Ecclesiæ Lugdunensis doctrina de Prædestinatione. 8.4.3. *eius prædicatio quare culpata.* 8.13.57
Græci Ecclesiæ Romanæ subjiciuntur. 4. 21. 7. & 9. *ab eadem refellitur.* 10. *non recipiunt dogma de Purgatorio.* 12.8.31.13.9.21
Græci & Romani diu fine simulacris. 7.7.2
Græci hodierni non urgent confessionem peccatorum omnium. 12.5.82
Græcorum sententia de processione Spiritus S. à solo Patre constanter 1.6. explicatur. 1.6.6
Græcos fer. semper codices corrupisse, calumnia Gretseri & Bellarmini. 5.13.25
Gratia *distinguitur à lege, & à natura.* 8.10.4 *de ea tres definitiones orthodoxæ.* 8.18.8
Gratia *non est fatum* 8.2 24. *est remissio peccatorum.* 8.24. 15. *quo ordine à tota Trinitate nobis conferatur.* 1.28.2.
Gratia Dei *adultis ad singulos actus datur.* 8. 2. 5 *etiam justificatis datur sine merito operum.* 8.7. 7 *est gratuita.* 8.2.2. *non datur secundum merita.* 8.13.38. *datur misericorditer, gloria misericordius.* 8.7.11
Gratia salutifera *Scholasticis gratia gratum faciens.* 9.1.29.Operatiua & cooperans, præveniens & comitans, & subsequens. 8.2. 1.000 2. *mortalis, communis, universalis Semipelagianorum refellitur.* 8.10.4. præveniens *quid Semipelagianis.* 10.28 5. *finalis.* 13.11.3
Gratia Dei *necessaria ad vitandum peccatum, & juste vivendum.* 8.2.18 *sola à peccato liberat.* 8.17. 15 *sola discernit.* 8.13 17. *est omnipotens & certò efficax.* 8.17.24 *justificatio, quas fecit Deus, ut velimus, & faciamus.* 8.17.20
Gratiæ *distinctio in generalem & specialem.* 8.1.8. *necessitas simplex.* 8.2.7. *usus & efficacia quæ?* 8. 2 8
Gratiæ Dei *opus est, accedere ad Deum, & ab eo non discedere.* 8.19.5
Gratiæ divinæ *neminem esse certum, immanis error est.* 8.25.6

Gratiæ *diversa mensura.* 8.25.8
Gratiæ *virtus sibi quos vult, subdit.* 8.18.7
Gratiam *suam Deus an, & quomodo, omnibus impertiatur?* 8.18.4
Gratianus. 7.9.8. *eius ætas.* 3.19.21
Gregorij Nazianzeni doctrina de adoratione indivisa Trinitatis. 1.23.10
Gregorij Thaumaturgi ætas. 11.6.2. *ejusdem verba de gradibus pœnitentiæ.* ibid.
Gregorij Theologi gnome. 7.3.2
Gregorius Turonensis de Eulogiis. 11.7.19
Gregorius Magnus. 3.30.1. *Pelagij II. ἀναθεματισμὸς Constantinopoli, ubi impulsu Leandri composuit Opus morale in Iobum.* ibid. & 5.14. *eius sententia celebris de laudibus scripturæ sacræ.* ibid. *subjicit se Conciliis œcumenicis.* 5.16.3. *Purgatorium propter venialia tantum peccata concessit* 13.11.3. *eius pro Synodo V. testimonia.* 3.28.18.&c. *Epistola ad Theodelindam Longobard. reginam* 3.28.22. *professio fidei.* 2.13.15. *temeraria assertio de falsatione quarta Synodi.* 5.13.27.28.29. *de imaginibus doctrinæ brevis consideratio* 7.9.24. *argumentatio pro purgatorio refutatur.* 13.12.12. *contradictiones de purgatorio.* 13.11.15. *pronunciatum,* nomen universalis Episcopi esse superbum, sacrilegum, profanum, &c. 16.7.16. *quomodo limitetur à Bellarmino.* 17. *vindicatur contra Bellarminum otio Antichesibus.* 18. & seqq. *doctrina de ignorantia Christi.* 3.19.16 *sententia de meritis.* 8.7.18
Gregorius II. Papa Iconolatra, spretâ auctoritate Imp. Constantinop. fœdus cum Francis init. 7.10.5
Gregorius II. Papa, Nicolao contrarius. 10.14.3
Gregorius XII. Papa Roman. à Patribus Concilij Pisani depositus. 16.4.4
Gretserus Bellarmini defensor refellitur. 3.20.26.&c. *eius calumnia de fide solitaria.* 8.24.20. *error de Agnetis* 3.19.24. *impudentia.* 5.13.29. *Syllogismus, quo concludit Petrum Ecclesiæ Monarcham fuisse, refutatur.* 15.12.5. *alius item.* 15.13.1
Guajanita Aphthartodocita. 3.18.2. *eorum doctrina.* 3.18.6. & 9
Guelphi & Gibellini. 4.21.1
Guimundus Lanfranci discipulus. 11.18.10. *eius de Sacramento fluctuatio.* 11.18.15. *absurda verba.* 11.18.19

H.

HAbitudinis *præsentia.* 11.22.7
Hadrianus I. *Pont. Rom. Iconolatra.* 7.8.8. *contra Pelagianos Hispania.* 8.3.16
Hæresis *nefandissima quæque præ se fert oppugnationem alicuius manifesti erroris, ut ipsa incautis se insinuet.* 4 5.1.& 7
Hæreseos & schismatis *discrimen.* 14.1.7.& 8
Hæreseos *pœna.* 11.7.25
Hæreses *sopitæ non sunt denuo excitandæ.* 5.8.2
Hæreseon *dijudicandarum regula.* 11.18.34
Hæretici *sententia ad ligandum, vel solvendum, an, & cur valeat?* 16.5.2
Hæretici *negantes Trinitatem personarum & confundentes personas.* 1. 2. 5. *negantes Christum esse Deum.* 1. 2. 3. *negantes filium Patri esse consubstantialem & æqualem.* 1. 2. 6. *Christum laudantes, & tamen Deitatem eius negantes.* 4. 6.3
Hæretici *trium generum negantes, Christum secundum divinam naturam scire diem ultimum.* 3. 20.19. *negantes Deitatem Spiritûs Sancti.* 1.2.9. *veteres dolositatem docentes.* 3.20.38. impeccabiles, *h.e. peccatum infitiantes.* 12.9.1. &c. implacabiles. 12.10. impœnitentes. 12.11. per tot. *cum ex scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum scripturarum.* 4.4.9. *baptismum habent; charitatem non habent.* 10.3.13. *Ecclesiam veram & Spiritum S. non habent; & tamen baptismum habent.* 10.3.31. *excellentibus sæpe ingenii dotibus pollent.* 2.1.13. *an rebaptizandi sint, controvertunt inter se Cyprianus & Stephanus Episcop. Rom.* 16. 1. 6. *etiam post mortem anathematizantur.* 3. 25.10. 3. 27. 1. *post mortem damnari, non semper resipiscere, & cremati.* 5.18.9. *laici Cypriano.* 10.12.3
Hæretici & schismatici *ab Ecclesia Catholica non disjunguntur in iis, in quibus cum ea consentiunt.* 10.10.30
Hæreticorum veterum *sanam de Deo doctrinam impugnantium syllabus.* 1.2.1.&c.
Hæreticorum Χριστιανῶν *genera summa quatuor.* Primum genus, *de natura & veritate humanitatis Christi errantium.* 2. 1. 1. Secundum, *de naturæ humanæ Christi origine errantium.* 2. 2. 1. Tertium, *de persona Christi errantium.* 2.3.1. Quartum *de naturarum in personâ Christi unione, & proprietatibus errantium.* 2.4.1.&c.
Hæreticorum *descriptio.* 14. 1. 1. & 5. *dolositas.* 8.27.6. *dolosa vafricies & fallendi artificium.* 1.37.11. *nos malè usurpandi ea, quæ à sanctis Patribus bene sunt dicta.* 3.25.13. *privata conventicula.* 10. 5.13. *veterum errores de regulâ fidei ab orthodoxis Patribus confutati.* 4.4.1. & 2. *spurcitiem Pagani iniquè adscribebant religioni Christianæ.* 1. 37. 7. *damnatorum nomina non semper in Synodis exprimuntur.* 5.13.31. & 5. 17.9
Hæreticorum & schismaticorum *parvulos infantiâ morientes salvantur.* 10.10.28
Hæreticorum & schismaticorum, *puritatem & perfectionem suam jactantium, cum aliorum contentu, varia genera.* 14.2. per tot.
Hæreticos *inter & schismatico hæreticos discrimen.* 14. 1. 10
Hæsitantes *qui dicti?* 3.14.4
Hagitæ, *i.e. ara Muhammedica, origo.* 4.1.2
Hali patruelis & gener Muhammedis. 4.3.5
Hardinus probare conatur, pœnitentiam Patribus Sacramentum fuisse. 9.5.2
Hebion hæreticus. 2.2.1
Helcesaïtæ hæretici. 3.20.38
Helpidius Rhetor hæreticus. 1.37.9
Henricus Kalteisen, Dominicanus. 16.5. 22. 16. 7.34
Henrici Cardinal. Ostiensis sententia de symbolis Eucharistiæ. 11.15.28
Heracleon hæreticus. 2.1.4
Heraclitus Ephesius contra imagines. 7.7.7
Heraclius Imp. 5.1 10. *quomodo Monothelita factus.* 5.1.1 *eius Ecthesis Monothelitica.* 5.1.2.3.3. *morbus in virga virili propter incestum.* 5. 1. 4. *obitus.* 5.1.5
Heribaldus Episc. Autissiodorensis 11.18.4
Herigerus Abbas Lobiensis. 11.18.11
Hermes de origine Idolorum. 7.7.6
Herminigildus Visigothorum rex Catholicus, crudelitate patris sui fit martyr. 3.30.5
Hermogenis hæresis. 4.5.7
Hermogeniani. 1.2.5
Hesychius,

Hesychius presbyter Hierosolymitanus. 15,4.4
Hieronymus Augustino laudatus. 5,2.4. *quare dubitari, an vox hypostaseos de episcopat. 5,30.2. suum ipsius argumentum meantis enervat.* 10,12, 5. *de Idolis vindicatur.* 7,10,9. *iterum vindicatur.* 16, 3,13
Hieronymi argumentatio congruens cum Cypriano. 10,12,5 *Epistola ad Damasum Episcop. Romanum* 1,22,7. *opinio de igne ex locutorio.* 13,3,5. *verba dicentis, Dominum ipsum esse convivam & convivium, vindicantur.* 11,8,4
Hieronymi & Augustini consensus contra Pelagianos. 8,1,6
Hieronymus Pragensis. 7.14 3
Hieronymi Wo phs levitas. 5,17,16
Hierosolyma Saracenis subdita. 3,6. *capitur à Christianis.* 4,20,6.
Hierosolymitana Ecclesia Episcoporum, *à temp. Concilij Chalcedon. usque ad tempora Heraclij Imperatoris series.* 3,6
Hilarius Diaconus errorem errore cumulat 10.2,12. 10,14,5
Hilarius presbyt. 8.3,6. *eius locus corrigitur.* 6.6,1.2
Hilarii Pictaviensis opinio de igne expiatorio ultimi judicii. 13,3,3
Hilda Abbatissa. 13,9,17
Hincmarus Rhemensis. 7. 12, 6. *contra Gotteschalcum.* 8,3, 17. *eius verba de Praedestinatione.* 8, 29.2
Hispaniis qua occasione potiti Saraceni? 4,17.9
Historia inventionis crucis *multis fabulis contaminata. fatente Baronio.* 7.9.8
Homil x *de corpore & sanguine Christi quis auctor?* 11,3,1.& 5
Homicidarum *varietates quot anni Alim praesunt?* 12.6,4.& 5
Homo *cur sublimis creatus?* 7,8. 21. *cur ad imaginem Trinitatis factus?* 1,13,18. *cum sit simulacrum Dei non debet colere simulacrum hominis.* 7,8,22. *non Idola, sed cultum tuteri debet.* 7,8.21. *potest esse absque xaxia sed non ἀναίσθητος.* 8,2,3. *innocens est in solo Christo.* 8,24,19
Hominum curvari, *ut adoret imagines, nefas est.* 7, 8,23
Homines *non judicabuntur de peccatis, quae perpetraturi erant si diutius viverent.* 8.17,14
Honor *charitatis, vel servitutis.* 7,1,13
Honor *quo intuitu exhibeatur.* 15,3,2
Honorare & adorare, *quid differant?* 7,4,3
Honorari *quotupliciter aliquid possit.* 7.2,35
Honorius I. Papa, Monothelita haereticus. 3,2,4.4,3. 5,1,2.& 9.5,10.11. & 22. & 23. *publicè haeresin est professus.* 5,31,11. *non solum vocem prohibuit duarum substantiarum, & operationum, sed etiam rem ipsam.* 5,30,1. *Sergio in doctrina haereticâ consensit.* 5,30,3. *Heraclio non diffamsit Monothelitismum.* 5, 31, 25. *haeresin Monothelitarum negligendo confovit.* 5,30.2. *Apostolicae traditionis regulam maculari consensit.* ibid.3. *Sergii haeresin suâ scriptione roboravit.* 5, 30 13. *non excusatur circumstantia temporis* 5,30.15 & 16. *huic dissimillimus exemplis Sophronii, Hieronymi.* ibid.18. & 17. *scripsit jugnantia.* 22. *perseveravit in errore.* 5, 30, 30. & 41. *haereticus fuit qua Papa.* 5, 30, 16. *damnatus à Synodo VI. Oecumenica.* 5,16, 6. & 9. 5, 17. 7. & 11. & 12. *item à Quinisexta.* 5, 30, 16. 17. *à Nicaena II.* 5, 19, 12. *non est insigne condemnatus.* 5, 24, 1. *eius damnationi subscripsit Joannes V. Papa & Conon.* 5, 23, 2. & *alii.* 5,23,10
Honorii error an privatus? 5,31.2,3. 4.9.10, 11. *Epistola ad Cyrum columnae.* 5, 8, 2. *ea ipsi adjudicatur.* 5, 19, 4. *Epistola ad Edwinum R. Anglorum, & Scotos.* 5, 19, 11. *opera manu pro sanctitate* 5,17, 27. *Secretum geminum error ac Sergio* 5, 2, 30. 31
Honorium jure *damnatum esse haereseos, quomodo Papistae negent?* 5,11,1. & seq.
Honorij LLL. Papae decretum de adoratione Eucharistiae. 11,19,1
Hormisdae Papae Rom. 5, 21, 2. *haereseos insimulatur à Maxentio.* 5, 21, 12. *damnat locutionem orthodoxam, qui Christus dicitur unus ex Trinitate.* 5, 21, 4. *universam Ecclesiam sibi habet adversam.* 5, 21, 26. *eius temeritas dein merosa Ecclesiae* 5, 21,28
Hormisdam inter & Monachos Scythas contentio de hac locutione. unus ex Trinitate crucifixus est. 5,21,7. &c.
Hormisdae rejicit scripta Faustii. & Augustinum laudat 8.3,11
Hosius Cordub. Episc. Concilij Nicani praes. 1, 2,6.
Episcoporum pater. 15,4,11
Humana substantia, *non persona, Deo accessit.* 5, 21,39
Humanitas Christi *cum Verbo non coadoratur, sed una adoratur.* 7.5, 2,11. *idque propter unionem hypostaticam.* 7,5,1.& 25
Hugo de S. Victore primus numeravit septem Sacramenta. 9 33.1. *praeumque specie Sacram. stat.* 11, 19,8
Hugonis magni expeditio in Asiam infelix. 4,20,8
Humbertus Episc. Cardinalis Palinodia Berengariana auctor. 11.18,10.
Hungaria à Soleimano vastata. 4.22,16. *eius magna pars Turcico Imperio vindicatur.* 17
Hungaria in electione regis discordia viam per id regnum Soleimano aperuit. 4.22,15
Hy insulae Monasterium. 3,30,27
Hydroparastatae haeretici Tatiani. 11,16,13.& 17
Hymnus Gloria in excelsis *cur cautionibus ac Psalmis ad antiquis additus?* 1,22,1. *cur in Ecclesia diligenter retentus?* 1,22,2.& 7. *quibus auctoribus?* 1,22,7
Hymnus Trisagius *explicatus.* 1,16,1.&c.
Hymno Trisagio *additio haeretica.* 1.16.9
Hymnum *quo pervestrandi novus modus Ecclesiae receptus, & quae occasione, vel causa, id institutum.* 1,16,8
Hymnum trisagion *recitandi modus apud Alexiopas.* 1.16,11
Hypocritarum filii *in federe.* 10,10,27
Hypomnemata *passionis Christi.* 11.9.17
Hyperbolae poëtarum *non sunt trahendae in confirmationem doctrinae sanctis Patribus improbatae* 7, 5, 11
Hyperdulia *ignota Epiphanio.* 4,18, 6. *ignorata & Augustino & veteribus.* 7,1,15. *commentum est vetustate incognitum.* 7,3,24

I.

Iacobus Visserius, Archiepisc. Armachanus, laudatus 7, 12. 2. *eius de Gotteschalco historia.* 8,29 1
Iacobus Zanzalas haereticus 1 *à quo* Iacobitae 1,17, 2.& 5
Ianissari. 4.15,19
Ianseninus corrumpit sensum Innocentij I. 9.6,7
Ibas haereticus. 3,24,3. 4,25,14.& 15.& 17,3,27.3

Digitized by Google

Iberorum conversio per mulierem captivam. 16.6.21
Iconomachi, Iconoclastæ, Iconolatræ. 7.10.3
Iconomachos *inter & Iconolatras controversia cardo.* 7.1 .4
Iconomania *Pontificis Romani.*. 7.10.4
Idemitas *operationis identitatem naturæ ostendit.* 1. 8.6.1.8.9
Idolum *in secundo præcepto quid?* 7.6.10
Idolum *etiam id, quod vero Deo fabricatur.* 7. 6.5
Idolum *etiam similitudo rerum existentium si adoretur.* 7.6.6
Idola *Dæmonibus inveniendi causa impulsiva quæ?* 7.7.5.7.8.24
Idola *an ante diluvium.* 7. 7. 2. *Ægyptiorum.* 7 7.2.
Idola colere *Christianis apertè vetitum.* 7.8.19. *quomodo refutentur in Scriptura?* 7.6.3. *cur vanitas, Nihil?* 7.6.2 3 *cur dæmonia?* 7.6.4
Idolorum auctores *malè dæmones, & ab eis edocti homines.* 7.7.4. *cultum quæ causa persuaserit hominibus.* 7.7.6. *origo à Chaldæis.* 7.7.2. *origo & usus ante Christum.* 7.7. *Synonyma.* 7.6.1. *vanitas.* 7.8.19
Idololatria *quid?* 7.1.9.7.4.13. *est non formatio, sed religio imaginis.* 7.9.20. *est, creaturas religiosè colere.* 7.9.20. *crucem, imaginem, Mariam adorare.* 7.1 23
Idololatria *Pontificiorum.* 7.6. 10. *Romanensium prorsus inexcusabilis.* 7.4.12
Idololatrarum *quorumlibet defensor Vasquestius.* 7. 2.43
Jejuni *quod veteres communicabant, id non erat de substantiâ Sacramenti.* 11.7.29
Jejunium *hæreticorum Armeniorum,* Arziburi *dictum, unde?* 3.17.7
Jejunia *Muhammedana.* 4. 9.2.4.11.8
Jesu, *an Mariæ nomen implorare utilius sit?* 7.2.18
Jesuitarum doctrina de Monarchia Papæ Rom. 16.4. 1. *aliis Pontificis oppositam sententiam tenentibus.* 2
Jezidei inter Turcas qui dicantur? 4.15.14. *eius appellationis origo.* ibid.
Ignatius Antiochenus Johannis Apostoli auditor. 1.3. 13. *martyrio coronatus.* ibid.
Ignatii doctrina de Deo & mysterio incarnationis. 1. 3.1.&c.
Ignatius quomodo exauctoratus? 7.12.12. *restitutus in Patriarchatum Constantinop.* 7.12.12
Ignis exploratorius, *de quo Apostolus cap. III. prioris Epist. ad Corinth. variè exponitur.* 13.12.22.&c. *eius vera expositio.* 27
Ignis Græci *inventum.* 4.17.5
Ignem *quendam* exploratorium *& purgatorium, per quem omnibus sit eundem in die judicii, quinam Patres cum Origene statuant.* 13. 3.1
Ignorantia *negativè & privativè, dicitur.* 3.20.28. *utra secundum humanitatem cadat in Christum?* ibid.
Imago Christi *ad Abgarum fabulosa.* 8.8. 2. *apud Paneadem* 7.8.5.8. *Veronica tradita apud Pamelium* [illegible] 7.8.8. *Iuliano Apostata detrimbata.* 7.8.6
Imago *Citharœdæ Lucianis.* 7.7.2. *Constantini M.* 7. 9.2
Imago Dei *in homine in quo præcipuè consistat?* 1. 13.17. Imago *Dei manufacta, semper suspecta est.* 7.8.21. *Diana.* 7.7.2
Imago *Sacramentum Eucharistiæ.* 11.9.23.& .5
Imago *solitaria Deo non posita, sed similitudines symbolorum.* 7. 9.13
Imago Trinitatis *una est, ad quam factus homo.* 1. 11.11. &c.
Imaginis *cuiuscunque* adoratio *religiosa confutatur inconcusso argumento.* 7.9.20
Imaginis honorem *ad primitivum transire fundamentum Pseudosynodi Nicænæ.* 7.13.1
Imagini *suam vicem Christus nusquam commisit.* 7. 2.35
Imaginem adorare, *non Deum, vel Angelos; sed simulacra venerari est.* 7.11.18. *adorandam cultu latriæ, quo & Deus adoratur, quinam in Ecclesiâ Rom. docuerint?* 7.14.5
Imaginem veri Dei *verè honorare quid sit?* 7.8.31. Christi *cultu latriæ adorandam esse volunt Romanenses.* 7. 2. 5. Christi *à Nicodemo factam, & à Judæis crucifixam, falsum.* 7. 8.7. & 8
de Imagine Christi, *quam dicunt à Luca depictam* 7.8.9
Imagines adorare *nefas; sed in templis utiliter haberi posse, usque ad quinisextam Synodum creditum.* 7.9.25
Imagines *Christo & Apostolis olim locata? sanctitatis.* 7.8.6
Imagines *an eodem cultu cum exemplari adorandæ?* 7.2. 26. *eadem cultu latriæ adorare, Idololatria Bellarmino.* 7.2.27
Imagines *à veritate archetyporum distinguuntur* 11. 9.9. *quas volunt Romanenses, eisdem obnoxiæ incommodis, & argumentis, quibus simulacra gentilium.* 7.8.22
Imagines *quales Romæ collocarit Constantinus M.* 7.9.7
Imagines *seculo quarto in quibusdam locis introducta.* 7.9.9. *quæ occasione irrepserint in templa?* 7.9.22. *non acbent dies sanctos.* 7.11. 3. *non sunt libri à Deo instituti.* 7. 11. 15. *impediunt conversionem Judæorum & Muhammedanorum.* 7. 14.5. *scandalum infirmis præbentes, non sunt erigenda.* 7.12.9
Imagines Imperatorum *cultu civili adorata.* 7. 9.20
Imagines Mariæ *à Luca depictas, fabulosum.* 7.8 10. *sanctorum, non Deus fieri jussit, sed humanus sensus excogitavit.* 7.12.18
Imagines materiales *in Eucharistia.* 11.9.7
Imagines & cruces *non sunt Sacramentales.* 9.1.26. & 29
Imagines *vasis divino cultui dicatis non æquiparandæ.* 7.11.16
Imagines *virtutum saliaces atque evanescentes.* 8.22.9
Imaginum auctor *Cecrops Mosis tempore.* 7.11.15
Imaginum *in Eccles. usque ad Constantinum M. nullus usus.* 1.8.29. *adoratio nova & à Christiana Religione aliena.* 7. 11. 7. *cultus & adoratio circa A.C. 700.* 7.12.3. *origo in Ecclesia Christiana an ab ipso Christo?* 8. 1. *inter Christianos primi auctores quinam?* 7. 8. 14. *cultus nititur sola traditione non scriptâ.* 7.2.29 *cultores acriter à Carolo M. reprehensi.* 7.11.15
Imaginum adoratio *vel osculatio, rejicitur.* 7. 1.7. *adoratio & salutatio eorum.* 7.11.15. *de ea Observationes V. ex Augustino.* 7 9.18
Imaginum religiosa adoratio, *Transubstantiationis mater.* 11.18.8. *in templis collocatio periculosa & noxia.* 7 9.21
Imaginum historia *à Constantino M. usque ad Iustinianum II.* 7.9 *historia à tempore quinisextæ Synodi*

Synodi usque ad Synodum Francofurtensem. 7, 10. *cum scripturis divinis iniqua comparatio.* 7,11, 14. *usus à gentilium traditionibus.* 7,11,15. *quarundam usus politicus & historicus adhibitorum.* 7,9 21. *usus historicus in Ecclesia exstitit offensionis salebra.* 7,9,14. *usus historicus defenditur à Gregorio I.* 7, 9,23. *usus in Eccles. Christianâ primis 300. annis veritus.* 7,8, 27. *earum usus & cultus non est necessarius de jure divino.* 7,8,27. *usus in sacro cultu inextricabilis contentionum laqueus.* 7 , 2, 29

Imaginibus carere *nullum fidei Catholicæ præjudicium affert.* 7,11,9

Emamia secta inter Turcas. 4,15,14

Immensitas Dei. 1,14,12

Immersio, *an asperso præferenda?* 10,5,55,56,57

Immolatio Christi *non in se ipso , sed in Sacramento.* 11,10,10

Immortalitatis *initium ipsa mors.* 13,11,6

Immunis *est ab alterius peccato qui non consentit.* 10,1,7

Immutabilitas Dei. 1,14,10

Imperator *Turcorum quis primus appellatus?* 4, 22, 10

Imperatores Græci *Nicæa residentes*: Latini *Constantinopoli.* 4 21,11

Imperatorum Romanorum *in Oriente, à tempore Concilij Chalcedonensis usque ad Imperium Heraclij series, &c.* 3,1,1. *&c. in Occidente.* 3,1,11

Imperatorum Romanorum *series & successio à tempore Heraclij.* 5,1,4. &c.

Imperium *Saracenicum.* vide *Sarac.*

Imperii Othomanici *Turcorum origo , & incrementum.* 4, 22. per tot.

Impositio manuum *non fuit Sacramentum.* 9,4,2. *legitima est, non verò Sacramentum.* 9, 4, 8. *est erat. super hominem.* 9, 4, 8. *an sit episcopi pars materiæ integrans in ordinatione sacerdotali?* 9, 7,7

Impositio manuum *in absolutione.* 9,5 34

Imputatio *justitiæ Christi.* 8,24,14

Incarnationis mysterium *orthodoxè explicatur.* 3, 21,39

Incestuosorum *disciplina veteri quot anni præfinita?* 12,6,8. 12,7,4

Incredulî *ad condemnationem destinati.* 8,16,7

Independentiæ *error notatur.* 12,4,15. & 28

Indictio *quid?* 5,5,12. & 5,20,5

Indifferentia *ad bonum & malum , ne in merente quidem libero arbitrio necessaria.* 8,26,11

Indignus *quare seipsum fraudet re Sacramenti?* 11, 6,15

Indigni *quid manducent in cœna?* 11,1,6

Individuum *esse à seipso localiter discontinuum, impossibile est* 11,6,38

Indulgentiæ Papalis *definitio Bellarminiana.* 12,8,1. *quantitas in arbitrio Papæ.* 12,8,2

Indulgentiæ *quas ob causas concedi soleant.* 12, 8,10. *num in stationibus Romæ institutæ sint à Gregorio I. Papa* Rom. 12,8,13. *Durandi incerta.* 12,8,16. *à Luthero oppugnatæ.* 12,8,9. *quâ occasione.* 11. *sublato Purgatorio vanæ.* 12,8 31

Indulgentiæ *severitatem disciplinæ erga pœnitentes mitigantes, & earum causa.* 12,7,11 &c.

Indulgentiarum *valor quis?* 12,8,30

Indulgentiis *Papæ nulla Dei pœna , vel afflictiones, averti possunt.* 12,8,20

Indulgentias *concedere potest Papa , vel Episcopus, nondum sacris ordinibus insignitus.* 12, 8, 4. *dandi potestas Papæ & Episcoporum non est par.* 12, 8, 5. *Episcoporum quousque vigere jubeat Papa?* 12,8,4

Indulgentias *facere etiam legatos non sacerdotes posse quâ ratione?* 12,8,2

Indulgentias *quasnam agnoverit Catholica antiquitas.* 12,7,32

de Indulgentiis *doctrina Romanensium Summa.* 12,8, 17. *ea falsâ hypothesi nititur.* ibid.

Infallibilitatis *Papistæ refutati.* 5,13 & 14

Infantes *baptizandi.* 10,5. 15. & seqq. *an ante octavum diem baptizandi?* 10,5,18. *infidelium non baptizandi.* 10,8,8. *baptizati, omnes vere justificati.* 10,16,1. *sine baptismo decedentes non sunt cœlo excludendi.* 10, 6, 1. *Christianorum in fide Ecclesiæ nascuntur.* 10,10,35. *Christianorum omnes in utero morientes salvantur.* 10 11,6. *Martyres Papistis salvantur.* 10,9,4. *non circumcisi, & ante octavum diem morientes, non damnati.* 10, 6, 1,2. *non rectâ fide baptismo oblati an damnandi?* 10,7,9. *hæreticorum in fœdere.* 10,10,32. & 33. & 34

Infantes Christianos *damnare , absurdum.* 10, 6,4. *non baptizatos damnari quinam statuerint?* 10,5, 9. & 52

Infantes *quoad corruptionem omnes pares.* 10, 10,31. *fidelium & infidelium omnes naturâ filij iræ.* 10,10,31. *cur non teneantur aliorum peccatis?* 10, 8, 10. *non sunt rei peccatorum personalium.* 10, 10,31

Infantibus *baptizatis Eucharistia dabatur tempore Cypriani.* 12,1,8

Infidelis *in Sacramento quid accipiant?* 11,10,42

Infirmis *quomodo Eucharistia administrandi?* 11, 7,32

Ingunde reginæ pia. 3,30,5

Injustorum *consortio pollui justos, per errorem putabant Donatistæ.* 14,5,5. & 8

Innocentes *qui?* 10,6,3

Innocentius I. Papa, de Eulogiis. 11,7,18. *disciplinam Concilij Elibertini approbat.* 7,8,28. *subscribit damnationi Pelagij & Cœlestij.* 8,1,2. *eius sententia de viatico pœnitentibus non negando.* 11, 7, 30. *testimonium de extremâ unctione vindicatur.* 9,6,6. & 7. *admittit ad eius administrationem omnes Christianos.* ibid. & sect. 8.

Innocentij LL I. Papæ Rom. constitutio de Confessione auriculari. 12,5,31. *rescriptum ad Episc. Cremonensem de presbytero non baptizato , in fide tamen mortuo.* 13, 11, 1. *eiusdem & Concilij Lateranensis decretum de Indulgentiis Episcopalibus.* 12, 8,4

Instantius Episc. *à Priscilliano depravatus.* 1,37,9

Instrumenta & *vasa, quæ ministerio consecrata, sancta dicuntur.* 7,9,17

Intellectus Dei. 1,34,14

Intentio *vel* actualis, *vel* habitualis, *vel* virtualis. 10,1,23

Intentio Ministri *ad conficiendum sacramentum necessaria Papistis.* 7,2,40. *de ea effugium Bonaventuræ.* 7,2,41. *eandem Papistæ frigidè defendunt.* 10, 1,21

Intentio *accipientis baptismum, vel offerentis baptizandum non est necessaria.* 10, 1, 20. Ecclesiæ *an sufficiat ad baptismum.* 10,1,24. *qualis requiratur?* 10,1,26. *amittenda si sincera & constans, non est culpa.* 8,13,53

Intentio, *vel suppositio falsa , non sufficit ad depellendum Idololatriam.* 7,1,39

Intentionis *objectum quod?* 10,1,5

Invisibilitas Dei. 1,34,8

Invocare nomen alicujus super alterum , *quid in Scriptura?* 7,2,28

Invocatis 2

Invocatio & fides soli Deo tribuitur. 7, 2, 21. non ea creatura. ibid.

Invocatio absentium ridicula. 7,1,21. rerum inanimatarum absurda. 7,2,34

Invocationis modus inidoneus quinam? 1,23,2

Ioannis Austriaci insignis victoria ex Turcis reportata. 4,22,19

Iohannes Baptista in cuius nomine baptizarit? 1, 8,4

Iohannis Calvini doctrina de sacramento Eucharistiæ. 11:22. per tot.

Iohannes Cappadox, Patriarcha Constantinop. 3,1,5. Synodi præses contra Severum. 3,16,5

Iohannes Cassianus Semipelagianorum Dux. 8,3,5

Iohannes Chrysostomus de meritis. 8,7,10. eius encomium. 15, 4,9, & 11

Iohannes Episcop. Constantinop. Iejunator dictus, œcumenicus & universalis dici voluit. 16,7,16. & 18

annes Damascenus quando vixerit. 3,19,22. Mansuc dictus. 7,10,6. Concilio VII. œcumenico damnatus, Nicæno II. laudatus. 7,2,28, cultor imaginum figuram corporis & sanguinis Christi in Eucharistia negat. 11,15, 8. 11, 18, 1. eius insania Idolatrica. 7,2,30

Iohannes Driedo Theol. Professor Lovaniensis. 16,3,25. 16,5,16

Iohannis Duns Scoti de Transubstantiatione judicium. 11,18,24

Iohannes Duraus ab Auvernia 14,7,1. eius Epistola ad Auctorem de negotio pacificationis. 14,7,40

Iohannes Erigena Scotus. 8,3,19, 11,18,6. eius liber de Sacramento Eucharistiæ immeritò damnatus à Papa, &c. 7

Iohannes Evangelista & Apost. quando Evangelium suum scripserit? 4, 4, 26. contra quos hæreticos? 4,6,3. eius in oleum fervens missi martyrium. 12,2,4

Iohannes Gerhardus. 14,7,4

Iohannes Gobelinus. 5,17,24

Iohannes Huss. damnatus in Concilio Constantiensi. 7, 14,3

Ioh. Major defendit Scotum 9,5,31. eius absurda assertio. 6,2,14. & eius non imitanda. 6,6,7

Iohannes Petri Massei vita Ignatij Lojolæ. 7,2,14

Iohannes Marcellus Scytharum causam, quòd unus de Trinitate crucifixus sit, defendit contra Hormisdam Papam. 3,21,12. &c. ei orthodoxa consentit Ecclesia. 3,21,26

Iohannis I. Papæ Epistolæ, 5, 18, 4. carcer & mors. 3,2

Iohannes I. Papa Rom. sententiam Hormisdæ damnat. 3,21,28. eius verba, quibus demonstrat, Christum esse unam ex sancta Trinitate. 3, 21, 29. eius & Iustiniani Imp. Epistolas falsas & suppositias esse. 3,2

Iohannes V. Papa qualis? 5,23,2

Iohannes VIII. Papa à Binio & Baronio traductus. 7, 12,14. eundem Papissam fuisse, multis auctoritatibus probatur. 7,12,15

Iohannes XIII. 7,12,16

Iohannes XVII. Papa, vel Antichristus, vel statua dicitur Arnulpho Aurelianensi Episc. 7,12,21

Iohannes XXIII. Papa à Concilio Constantiensi depositus. 16, 4,4

Iohannes Philoponus hæreticus Tritheïta. 3,17,2

Iohannis Sleidani narratio de occasione & initio certaminis inter Lutherum & indulgentiarios. 12, 8,11

Iohannis Talajæ Episc. Alexand. perjurium, & fortuna eo digna. 3,9. per tot. Romam profectus turbas dat. 3,9,7. 3,11,6

Iohannes Wiclef. 7,14,3. 11,18. 26

Iohannes Zapusiensis, Transylvaniæ Princeps. sit Turcæ Vasallus. 4,22,15

Iohannes Zonaras quando vixerit? 5,17, 8. commentatus est in Quinisextam Synodum. 10,5,13. eius silentium de condemnatione Honorij est controversum, 5,17,16. nihil prodest. 5,17,17

Ionas Episc. Aurelianensis de imaginibus scribens, non satisfecit Romanensibus, 7,12,6. quomodo noluerit frangi imagines? 7,12,9. contra Claudium Taurinensem. 7,13,7. eius relatio de Felice & Elipando. 6,1,7

Ira & odium Dei quid? 1,34,35

Iracitur Deus illi, quem peccantem non flagellat. 12, 8,19

Irenæus auditor Polycarpi. 1,37,1. & 6. eius doctrina de SS. Trinitate. 1,3,12. ætas & encomium. 1,3,16. locus de Carpocratianis explicatur. 7, 8, 15. opus de Ogdoade quâ occasione scriptum? 1,37,1. sententia de statu animarum ab excessu è corpore. 13,8,1

Irenæi Philalethæ larvati, Socinianorum Patroni, dissertatio de pace & concordia Eccl. fiæ breviter refutata. 1,7,1. &c.

Irene, & Constantinus VI. Imp. Iconolatræ. 7,10,8

Irenes Imperatrixis in filium crudelitas. 4,17,18

Irresistentia. 8,17,21

Isaac typus Christi. 9,8,20

Isaacius Angelus Imp. Græcus à fratre privatur oculis & imperio. 4,21,7

Isidorus Episc. Hispalensis. 3,19, 20. 3,28. 22. eius iniquitas erga V. Synodum œcumenicam. 3,27,8. de Sacramento Eucharistiæ doctrina. 11, 10, 38. 11, 11,20

Islamos Turcæ cur se vocent. 4,15,13

Ismaëli similes quinam? 10, 3,21

Ismaelita nunc Saraceni. 4,14,2

Isychius quando claruerit? 11,7,7

Italiæ reges Gothici, Ariani. 3,1,16

Ite, missa est. 12,1,7

Iudas baptizavit verè. 10, 2,4

Iudæi capsarij & librarij Christianorum. 4,4,14

Iudæi & Muhammedani ex imaginum cultu scandalum ingens capiunt. 7,2,21

Iudæorum codices, h. e. scripta Prophetarum maximum momentum adferunt Christianis in convictionem Paganorum, 4, 4, 13. &c. commentum quasi Deus Angelos allocutus sit creaturus hominem, refellitur. 1,3,9. crudelitas in Anastasium, Episcopum Antiochenum. 3,5

Iudæorum Muhammedanorumque ad Christianismum conversio quando futura? 4,23,7

Iudicii diem quomodo Christus dicat filium ipsum nescire? 3,19,2. &c. 3,20,12. &c.

Iulius Nepos Imperator. 3,1,13. Iulij I. Pap. Rom. allegatum pro poculo Eucharistiæ. 11,19,6

Iulianus Episcopus Capuæ, Pelagianus. 8,1,4

Iuliani Episc. Halicarnassæi, & Severi Antiochiæ Episc. disidium de corruptibili & incorruptibili; eiusque occasio. 3,18,1

Iuliani Imperatoris insidiosa fraus. 7,1,11

Ivo Carnotensis. 9,5,13

Iuramentum dolosum. 4,29,3

Iuramentum Pelagianis illicitum. 8,2,31

Iurandi formulæ quas Deo tribuit Muhammed. 4, 1,5

Iurisdictio interior in foro conscientiæ non est data Ecclesiæ, sed ea quæ pertinet ad forum exterius. 16,3,4

Iurisdictionis

Iurisdictionis *Ecclesiastica distinctio in exteriorem & interiorem, juxta doctrinam Romanensium.* 16. 2. 2

Iurisdictionis Episcopalis *plenitudo quoad universalitatem materia, post tempora Apostolica nulli uni mortalium jure divino competit.* 16. 3. 36

Iurisdictionis *& ordinis Episcopalis distinctio Bellarminiana.* 16. 4. 1. *refutatur.* 16. 5. 5. & 19

Iurisdictionis *in conscientias hominum, quam Pontifici sacerdotes prater fas usurpant, duo fallacia falcra.* 16. 3. 4

Iurisdictionem Ecclesiasticam, *quos sine ordine habere dicunt Romanenses, unde habeant, ut volunt?* 16. 2. 15

Iusta gloriatio *in sola fide crucis Christi.* 8. 24. 1

Iusti *acceperunt, non dederunt coronas.* 7. 2. 9

Iustificare *Augustino justum facere, & quare?* 8. 23. 8

Iustificat *neminem Deus, nisi in peccatorum remissione.* 8. 24. 16

Iustificando *nos Deus justos facit.* 8. 23. 8

Iustificatio *bifariam accipitur.* 10. 8. 9. *latè sumta.* 8. 23. 1. *strictè.* 8. 23. 2

Iustificari per fidem *Patribus dicitur justificari merito, & fidem mereri gratiam bene operandi.* 8. 7. 6

Iustificatio ex fide *gratuita est Papistis absque justificati merito.* 8. 7. 6

Iustificationis *controversia inter orthodoxos & Papistas de sola justitia inherente & habituali.* 8. 23. 10 *controversia inter Catholicos & Pelagianos de justitia habituali.* 8. 23. 7

de Iustificatione *status controversia aliis inter Catholicos & Pelagianos, quàm hodie inter orthodoxos & Romanenses.* 8. 23. 1. & seqq.

Iustinus senior Imperator orthodoxus. 3. 1. 5. & 6. Iunior itidem orthodoxus. 3. 1. 7

I. Iustinus Martyr impudentissimè à Bellarmino pro sanctorum adoratione adductus. 7. 4. 2. *vindicatur à cavillis Bellarmini* 11. 11. 8. &c. *ejus doctrina de SS. Trinitate.* 1. 3. 6. &c. *apologia, vita & exitus.* 1. 3. 14

Iustinianus Episcopus Valensis quando floruerit? 6. 1. 1

Iustinianus I. Imperator. 7. 10. 1. *ab Aphthartodocitis seductus.* 3. 18. 3. *ejus zelus & resipiscentia.* 3. 18. 8. *eius ad Hormisdam pia parenesis.* 3. 21. 24

Iustiniani II. Imperatoris cura pro integritate actorum Synodi sexta. 5. 23. 3. *calumniis à Baronio & Binio impetitur.* 5. 23. 5. *defenditur.* 5. 23. 8. *eiusdem perfidia erga Saracenos punita.* 4. 15. 7

Iustitia Christi *nobis donatur imputando.* 8. 23. 2. 8. 24. 20. *eam fide apprehendimus.* Ibid. *eâ justificamur.* 8. 24. 17. & 18

Iustitia *hominum, qui se peccatores fatentur.* 8. 2. 3. *nostra imperfecta.* 8. 23. 5

Iustitia *duplex.* 8. 23. 2. *habitualis & actualis.* 8. 23. 4

Iustitiarii *perfecti.* 14. 5. 2

K

K *Isul bassa.* 4. 15. 15

L

LAbarum *in crucis formam à Constantino M. redactum, & quare?* 7. 9. 2

Luc parvulorum, *& esca grandium, doctrina eadem.* 8. 13. 5. 5

Lactantius quando Institutiones scripserit? 7. 8. 21. *non est author carminis de cruce.* 7. 5. 18. *de simulacro quid statuendum?* 7. 6. 8

Lactantii triplex ratio adversus simulacra. 7. 8. 23. *opinio de igne examinatorio in die ultimi judicii.* 13. 3. 2

Laïcus *non habet ius dandi verum baptismum.* 10. 12. 2. *baptizans non dat sacramentum baptismi.* 10. 14. 10

Laïci baptismus *iterandus.* 10. 14. 4. & 5

Laïco *nunquam licet baptizare.* 10. 13. 7. & 8

Laïcis *absolutè illicita baptismi administratio.* 10. 13. 27

Laïcos concionari, *approbantibus Episcopis, non est insolitum.* 16. 6. 22

Lanfrancus. 11. 18. 7. *eius sophistica regula.* 11. 18. 10. *responsio ad argumentationem Berengarij, qua & ipsa refutatur.* 11. 18. 21

Laodicana Synodus de non honorandis Martyribus hereticorum. 7. 5. 20. *eius Canon à Binio corruptus* Ibid.

Lapis angularis *Christus, cur?* 15. 9. 10

Lapsi. 12. 3. 1. *ab Ecclesia exterres, donec pœnitentiam agerent.* Ibid. & 2

Lapsorum pœnitentium *confessio, & absolutio.* 12. 5. 19

Lapsis post Baptismum *an communio reddenda?* 9. 5. 12

Latini Graca vitiosè transtulerunt. 3. 13. 26. *quomodo voce simulacri usi?* 7. 6. 3 *septimam Synodum falsarunt; non Graci.* 3. 13. 37

Λατρεία, & Δουλεία, *quid?* 7. 1. 16

Λατρεία *de cultu humano.* 7. 1. 16. *Trinitati à nobis debetur.* 1. 23. 15. 7. 1. 23. *tripliciter sumitur.* 7. 1. 7. *qualis imaginibus tribuatur a Nicena Synodo secundâ* 7. 14. 2. & 3

Latriæ *divisio in* primariam & secundariam. 7. 2. 19

Latro in cruce, *non baptizatus.* 10. 15. 2. *justificatus solâ fide.* 8. 24. 1. *sine operibus salvatus.* 8. 24. 18

Latrocinalis *violentia Muhammedanorum.* 4. 15. 5

Laudari & damnari *unus idemque potest.* 5. 17. 22. & 27

Laurentius Puccius Cardinalis, homo turbidus. 15. 8. 12

Lectoris *aquiofficium.* 11. 10. 49

Legati *sedis Romana in Concilio Francofurtensi.* 6. 1. 6

Legatos *ad Regem Turcarum ducendi mos.* 4. 22. 6

Leander Episcopus Hispalensis de una & trinâ mersione. 10. 5. 53. *Gregorio M. amicus.* 3. 30. 1. & 4. *eius pia operâ in convertendo Reccaredo.* 5. 5

Leo *I.* Papa, *à quibus œcumenicus Episcopus dictus.* 5. 13. 30. *eius encyclica Epistola ad Flavianum Constantin politanum Episcopum contra Eutychetis hæresin.* 2. 11. 1. &c. *de incarnatione Domini doctrina orthodoxa adversus Nestorium & Eutychetem ex Epist. eius excerpta.* 2. 13. 1. &c. *infallibilitatem non agnovit.* 5. 22. 4. *ordinem sedium Patriarchalium improbat.* 5. 13. 29. *eius dictum.* 8. 16. 13. *epistola vitiosè in Graecum versa.* 5. 13. 26. *incorrupta exstat in Synodo Chalcedonensi.* 5. 13. 26

Leo *II.* Papa *Romanus quando Pontificatum sanctum inchoarit.* 5. 18. 12. & 13. *quando mortuus.* 5. 18. 17. *anathematizavit Honorium.* 5. 10. 8. 5. 18. 1. *scripsit de cæte ad Hispaniæ Episcopos.* 5. 10. 10

& ad Constantinum Imperatorem, quæ Epistolæ contra Papistas vindicantur, quòd non sint spuriæ. 5.18.1.& seqq. 5.20. 1.& seqq. approbat sextam Synodum. 5.18.1.5.20.1
Leo IV. Papa. 7.10.7
Leo V. Papa. 7.11.16
Leonis X. Papæ Romani, nundinatio per indulgentias. 12.8.11. typus antichristianus. 16.7.24
Leo Isaurus edicto vetat imaginum cultum. 7.10.4
Leo Thrax Imperator. 3. 1. 2. eius paranesis pia ad Episcopos & Clericos. 3.8.2
Leonhardus Hutterus. 14.7.1
Leontii Ariani Episcopi Antiocheni vafrities in recitanda glorificatione. 1.22.3
Leontii Episcopi Alexandrini atas. 3.14.6
Levita, pro Diaconis, metaphoricè. 11.20.28
Leuuigildus rex Visigothorum, Arianus & crudelis in filium orthodoxum. 3.30.5
Lex Evangelica de Baptismo secundùm Papistas causa damnationis infantum. 10.8.7
Lex Romana prohibens nocturna mulierum sacrificia. 1.37.17
Libellatici. 12.1.9. eorum duo genera. 10. quidam simul blasphemi. 16
Libellatici qui intexventu pecuniæ Christum non abjurassent, neque idolis sacrificassent, an culpandi? 12.1.17
Liber de passione Imaginis Iesu Christi, non est Athanasij. 7.5.18.7.8.7
Libri de generatione Muhammed, & nutritura eius, fabulæ quædam deliræ. 4.13.17
Libri de Viduis Author. 7.5.14. ex eo de doctrina Ambrosij non est judicandum. 7.5.16
Libri de Prædestinatione, & Gratiâ, author Fulgentius. 8.2.26
Libri doctrinæ Muhammed deliramenta fabulosa. 4.13.5.&c.
Liberi fidelium sancti. 10.10.4.& 10.10.7.& 13. quomodo simul peccatores & sancti? 10.10.11. quia sancti, non propterea immunes à peccato originali. 10.10. 13. & 16. in infantia mortui certò electi. 10.10.26
Liberi infidelium in ætate infantili morientes non omnes reprobi. 10.10.16
Liber facit qui libens facit. 8.26.8
Liberati fides historica suspecta. 3.24.2
Liberius Papa Arianus. 5. 31. 18. quomodo eum excuset Bellarminus. Ibid.
Liberum arbitrium in statu gratiæ. 8.26.8. post lapsum non habet se indifferenter ad bonum & malum. 8. 26. 6. quomodo consistat cum divino adjutorio? 8.2.27
Liberi arbitrii definitio. 8.26.9. doctrina Patrum decretis nititur. 8.26.14. vires nullæ. 8.2.7
Libertas arbitrij perpetua in quo consistat? 8.26. 6. quomodo dici possit æqualiter ad bonum & malum se habere. 8.26.6
Libertate arbitrij salvâ vocatio efficax. 8.26.10
Libertini hæretici. 1.34. 16. 1.37.11. eorum insania. 12.9.6
Ligatur homo dupliciter. 12.4.6
Limbus infantum fabulosus. 8. 2. 22. à Scholasticis confictus. 10.5.9
Litera ubi non sequenda? 11.8.6
Litera occidens quæ? 11.12.18
Literæ Synodicæ, seu Inthronisticæ, novorum Episcoporum. 3.16.4
Liturgia Basilij. 1.23 22. Chrysostomi. 1.23. 21. 13.9. 18 S. Marci. 1.23.20.13.9.20. S. Iacobi, ubi verba de nomine Dei. 1.17.20. de objecto Orationis Dominicæ. 1.18.3
Locus & ubi posteriora corpore. 11 6.38
Locus tertius à Pelagianis excogitatus. 8. 2. 20. & 22
Localis præsentia refutatur ex Durando. 11. 6.17
Localiter aliquid dupliciter adest. 11.6.16
Locatum qua tale est in loco. 11.6.28
Locatum esse in loco, non est ponere extrinsecum respectum. 11.6.28
Λόγος formando carnem assumsit. 2.13.2.& 17
Logomachia super τριάδικος vocabulo. 1.2. 8.5.30. 21
Lombardus, & Gratianus, Canonem Concilii Carthaginensis corrumpunt. 10.13 23
Lombardi de utraque Sacram. specie sumenda, doctrina. 11.19.8. descriptio Sacramenti. 11 9.29. doctrina de pœnitentia. 9.5.19
Loquutio de Deo quæ admittenda? 1. 35. 29. impropria bifariam dicitur. 11. 8. 2. sine propria, an figurata, quomodo discernendum? 11. 8.6
Loquutiones quædam in argumento Eucharistico Transubstantiariis improbatæ. 11.8.1. 11.10.7. quædam emphaticæ & hyperbolicæ de Eucharistia apud Patres. 11.17.1.&c.
Loquutiones figuratas in sacramentis cur adhibeat Spiritus sanctus? 11.8.2
Lotio baptismalis non est necessaria. 10.5.57
Lotio pedum quibus sit sacramentum? 9. 9. 1. & 3. quale sacramentum? 9.1.31
Lucas Tudensis de cultu imaginum. 7.14.8
Lucifer, à quo Luciferiani, Schismatici. 12. 10. 20
Luciferani quo principio refutati. 10. 14. 5. eorum error. 10.2.12
Luciferi stellæ matutinæ cultus. 4.1.3. de eius origine fabula Muhammedica. 4.1.4
Q. Lucilius Balbus. 7.12.18
Lucilla factiosa & superstitiosa fœmina. 16. 1. 14
Lucius I. I. Papa quando sederit. 13.12.1.9.5.20. eius intemperies in statuendo pœnitentiæ sacramento. 9.5.20
Ludovici, Hungariæ Regis fatum infelix. 4.22.15
Lustrum Iulianum. 4.2.3. Romanum. Ibid.
Lutherani dogmatis de orali manducatione nullum certum & evidens fundamentum in verbis Domini. 14.7.38
Lutherani seipsos hoc nomine ab aliis Evangelicis discriminant. 14.7.1
Lutheranorum incertitudo & opinionum dissonantia de orali manducatione corporis Christi. 14. 7. 38
Lyrani verba de Ecclesia in quibus personis consistat. 15.7.7

M.

Macarius Monothelita. 5.13.8. & 5.14.3
Macarii Ægyptii doxologia, & eius. 1. 22.6
Macedoniani Pneumatomachi. 1.2.9
Magnum Sacramentum Paulo quid sit? 9.8.21
Majestas Christi Divinitatis est. 11.21.19
Majoris in doctrina sacramentorum error. 9. 1. 55. vide & Iohan. Major.

Majorum

Majorum *nostrorum error sub tenebris Papatus, non patrocinatur errare cum illis volenti in luce veritatis.* 11.7.39

Majoranus Imperator. 3.1.11

Majorini pars quæ postea dicta est Donati. 14.4.1

Malachias Episcopus. 9.6.24

Mali *non sunt prædestinati ad malè operandum.* 8. 13 15

Malis *quisnam communicet?* 14.5.16

Malum morale *an ullo modo velit Deus?* 1.34.22.& 27.**morale** & **metaphysicum** *non vult Deus; vult tamen* **physicum.** 1.34.22

Mala *clarorum virorum facta non sunt imitanda sed virtutes.* 10.3.35

Maledictio *sine causâ probata vana est.* 7.13.10

Mamluchi. 4.15.17.&c. *Ægypti & Syriæ imperio potiti.* 4. 20. 13. *eorum imperium occupat Selymus Turcarum Princeps.* Ibid.14

Mamlucorum regni excidium. 4.22.15

Manducare *intus, & in corde, quid?* 11.1.4

Manducandum *præsens esse debet.* 11.6.2

Manducatio *vel sacramentalis, vel spiritualis.* 11.1. 1.**sacramentalis** *aliter à Papistis, Patribus, nostris explicatur.* Ibid. **spiritualis** *in sacramento quomodo intelligenda?* 14. 7. 23. *de ea allegantur verba Confessionum Ecclesiarum reformatarum.* 24.& seqq.

Manducatio *impiorum inefficax.* 11.13.1

Manducationis *ratio.* 11.22.17

Manducationem carnis Christi *esse spiritualem, fidelibúsque propriam, ex mente Cyrilli.* 11. 12. 40.&c.

Manes, sive Manichæus. 4. 14. 2. *eius furor.* 4. 3.2

Manichæi. 1.2.1

Manichæi Catharistæ. 14.2.2. *baptismi contemtores.* 10.5.34.*Solis cultores.* 7.2.39.*vinum non bibebant, cur?* 11.19.7

Manichæorum hæresis. 4.5.7. & 12. *fœda mysteria.* 4. 8.2.*secta tripartita.* 14.2.2. *delirium de Christo in Sole, Lunâ & cruce sinul præsente, refutat Augustinus.* 11,12.44

Manuel Calecа quando vixerit, & eius authoritas. 5.17.23

Manûs impositio *quid?* 10.3.20

Manufactum *adorare non licet.* 7.9.23

Maranatha מרן־אתא *quid?* 12.3.7

Marcellina Iconolatra. 7.8.15

Marcellinus Episcopus Romanus lapsus, & postea martyr. 12.3.8

Marcianus Imperator. 3.1.2

Marci Antonii de Dominis error de intentione. 7. 2.39

Marci & Lucæ Evangelistarum par cum Apostolis auctoritas. 4.4.11

Marcus Ægyptius, hæreticus. 1. 37. 9. 2. 1. 2. 7. 8.15

Marcitæ hæretici. 1.37.2

Marcion *hæreticus.* 2.1.2. *eius impia hæresis.* 4.5.7. & 2.4.5.12

Margarinus de la Bigne Theologus Parisiensis. 7.12. 6. *Maxentium & Scythas immeritò hæreseos insimulat.* 3.21.13.3.21.23

Marii Victorini ἀντιλογία. 6.6.5

Maria Virgo beata honoranda: sed non adoranda. 4. 8. 5. 5. 7.4.7.3.19. & 20. *à quibus divino honore culta?* 4. 8. 4. *eius adorationem quis introduxerit?* 7. 3. 20. *quo sensu Domina nostra vocata in Synodo Quinisexta?* 5. 7. 1. & 2. *quo sensu Bellarmino immaculata.* 10. 10. 12. *peperit utero aperto.* 11. 6. 35. *nec propterea virginitatem amisit.* Ibid.

Mariæ ἀποτίωσις unde orta? 5.7.3. *finis ignotus.* 4.8.4

Mariæ exhibent Papistæ cultum Latriæ. 7.2.19

Mariam virginem dicendam esse Θεοτόκον, negabat Nestorius. 2.6.1

Marianus Scotus quando vixerit. 5.10.22

Marinus Papa. 7.12.16

Maronius Syri. 3.17.4

Marpurgensis conventus. 14.7.16

Martialis Episcopus lapsus in idololatriam. 12.1.15

Martina & Heraclеon Imperij usurpatores. 5. 1.5

Martinus I. Episcopus Romanus, & Martyr. 5. 1.12

Martinus Episcopus Turonensis. 7.9.10

Martinus Turonensis paralyticam oleo sanat. 9. 6.7

Martinus Lutherus. 12. 8. 9. *contra imaginum cultum.* 7.14.4

Martyr *quo pacto quis possit esse sine sanguinis effusione.* 12.2.9.&c.

Martyrem *non pœna, sed causa, facit.* 3. 28. 21. 10. 11.1

Martyres *qui?* 12. 2.1.*non adorandi.* 7.3.22.*quomodo à Christianis honorati?* 7. 5. 19. *Catechumeni absque baptismo coronantur.* 10.5.4 *quomodo colendi.* 7.5.15

Martyrum *sanguis non funditur in fraternorum peccatorum remissionem.* 7.2.8

Martyrium *duplex.* 12.2.9. & 12. & 15

Martyrium *infantum in utero.* 10.11.3.& 5

Martyrium verum *tria requirit.* 10.11.1

Martyrium *scelestum Circumcellionum.* 14.4.4

Martyrii *varia genera.* 12 2.2.&c.

Martyria *mendaciis evitanda, quinam hæretici docuerint?* 3 10.33

Martyrius Episcopus Antiochenus malitiâ Petri Gnaphei supplantatus. 3.12. 1. *eius renunciatio in Ecclesia.* 3 12.2

Masgid, Mesgeda, Meschit, quid? 4.15.24

Massaliani hæretici. 2.8.1.&c. 5.13.31.12.10.21.*baptismi contemtores.* 10.5.34

Mater, *quam Christus reliquit, quanam sit?* 9.8. 21. & 22

Matrimonium *Adami & Evæ quid significet.* 9. 8. 19.*Christi, & Ecclesiæ* 9.8.17.*clandestinum quid?* 9.8.36.

Matrimonium *Augustino sacramentum significativum, non practicum.* 9.8.18.*Durando non est sacramentum proprie dictum.* 9.8.14

Matrimonium *esse sacramentum N. T. ostendi non potest.* 9.8. 38. *non esse sacramentum N. T. propriè dictum, ostenditur rationibus.* 9.8.14

Matrimonii *sacramentum secundùm Thomam est nexus.* 9. 8. 8. *quando institutum.* §. 9. & 10. *eius forma & materia.* 9. *institutio ubi inveniatur in Evangelio?* 11.*benedictio sacerdotali unde?* 12

de **Matrimonii** *sacramento varia Pontificiorum dissentiones.* 9.8.30.& seqq.

Matrimonii *institutio primæva.* 9.8.16

Matrimonii *corporalis & spiritualis comparatio.* 9. 8.19

Mattarij Manichæi. 14.2.2

Mauricius Imperator orthodoxus. 3.1.7. *interfectus à Phoca una cum liberis, justum Dei judicium agnoscit.* 3.1.8

Maxentius Presbyter Annæbenus. 8. 3. 11.

eius orthodoxa defensio istius loquutionis; Vnum de Trinitate crucifixum esse. 3.21.12.&c.

Maximus Abbas, & Martyr. 5.1.12.5.17.23

Maximi disputatio cum Pyrrho. 5.25.1. *refutat Papistas de Epistolâ Honorij ad Sergium.* 5. 25.2. *quare Honorij Epistolam non damnâris?* 5.25.4

Maximus Presbyter, Novatianus Pseudoepiscopus contra Cyprianum. 14.3.1

Mecca, seu Mecha, à Muhammede expugnata. 4.16.1

Media salutis *non tantùm, nec præcipuè, per sacramenta applicantur.* 10.8.5

Mediata operatio *personarum divinarum rejicitur.* 1.10.5

Mediorum *ad salutem necessariorum distinctio.* 10.5.58

Mediator *unus.* 7.2.7.*is unus Christus.* 8.23.2

Mediator *noster cuinam nos reconciliet?* 1.19.1.&c.

Mediatore *ad Mediatorem Christum opus non est.* 7.2.11

Medina Alnabi, sedes principatûs Muhammedis. 4.1.2

Meditationes *an Augustini.* 8.24.17

Melchiades Papa. 11.7.16

Melchior Canus. 9.5.15. *Albertum Pighium refutat.* 5.10.23

Melchitæ *Orthodoxi in Syria ab hæreticis dicti, unde?* 3.17.4

Melchizedeciani hæretici. 2.3.1

Melchizedecianorum secta auctor, & eius hæresis. 4.6.3

Meletiani hæretici, à Meletio dicti, eorúmque hæresis. 12.10.17

Melior *est qui fecit, quam illa quæ facta sunt.* 7.8.21

Membra *pro membris per merita filius capitis erant.* 7.2.9

Memoria *quæ indiget visione imaginis, ut Christi memor sit, infelix est.* 7.11.5

Menander hæreticus. 1.3.1

Menna Episcopus Constantinopolitanus consecratur. 3.15.2.& 3.*eius laus.* Ibid. *ipso præsidente Synodus Constantinopolitana.* 3.14.3.3.15.4. *quando vixerit?* 5.13.3

Mensa *Dominica.* 11.11.13

Mensium *Hagarenorum & Turcicorum nomina & ordo.* 4.2.4

Mentalis reservatio *damnatur.* 3.20.37

Mercurius Trismegistus de origine Idolorum. 7.7.2

Mereri *non pro mercede, sed eventu.* 8.9.1.& 2

Meritum Christi *satisfactione illâ, quæ fit in Purgatorio, applicari ait Bellarminus.* 13.11.12

Meritum bonum *quid Patribus?* 8.7.1.*quale iidem agnoverint.* meriti *voce aliter acceptâ, quàm Papistæ solent?* 8.7.6

Meritum nostrum *indulgentia Dei est, qui nobis dimittit peccata, & concedit non debita.* 8.8.6

Meritum congrui & condigni *Scholasticorum unde?* 8.7.1.condigni *inepte à Papistis fingitur.* 8.7.5

Meritum condignum *non est hominis ad Deum.* 8.7.22

Meriti de condigno *definitio apud Durandum.* 8.7.22

Meriti *controversia inter Catholicos & Semipelagianos in quo versetur?* 8.7.1

Meriti bóni *fidelium descriptio.* 8.7.4.*eius in perfectis hominibus.* & *meriti mali discrimen.* 8.7.4

Merita condigna *Papistarum non juvantur ex crebro usu verbi* mereri *apud Patres.* 8.9.1

Merita bona, Dei; non hominis 8.7.9. *omnia, Dei dona.* 8.7.20.& 21. *operum non justificant.* 8.25.2. *sunt via regni; non causa regnandi.* 8.7.21. *parvulorum hypothetica refelluntur.* 8.13.29

Merita jactare *est alienum esse à gratiâ.* 8.7.17

Merita & *passiones Sanctorum aliis applicari non posse, contendit Durandus.* 12.8.15

Merovæus Eulogias extorquet. 11.7.19

Metangismonitæ hæretici. 1.8.5

Metapmraftis auctoritas. 8.8.2

Metonymia *quid?* 7.2.38.*an sit metonymia, cùm dicitur; ô Crux: pro crucifixo.* Ibid.

Michaëlis Palæologi ingressus in urbem Constantinopolitanam, pulsis Latinis, non sine superstitione. 4.21.11

Milites Floriniani. 1.17.4

Militiæ *tria genera.* 9.1.3

Miltiades, Episcopus Romanus. 14.4.1

Minister *Baptismi.* 10.12.1

Ministris *non licet, relictâ suâ Ecclesiâ, ultrò ad aliam transire.* 16.3.30

Minucius Felix. 7.8.12. *eius argumentatio contra adorationem statuarum.* 7.8.17

Miraculum *nunquam separat definitionem a definito.* 11.6.19.

Miracula, & visiones, *non probant cultum creaturarum, & doctrinam Scripturæ repugnantem.* 7.5.21

Miracula *non propterea facit Deus, ut creaturæ adorentur.* 7.5.21

Miraculis *decipi non debemus.* 7.5.21

Misericordia *præveniens, & subsequens.* 8.10.3

Misericordiam *Dei extendi etiam posse erga quosdam in peccato mortali defunctos, ut in ultimo Dei remissionem obtineant, eóque fine pro defunctis orandum esse, Patres quidam senserunt.* 13.8.27.&c.13.9.6

Missa, *seu* dimissio *Catechumenorum.* 12.1.6. *fidelium.* 7

Missa *sine communione.* 11.7.13

Missæ *sacrificium destruitur pluribus argumentis.* 11.20.1.&c.

Missæ *in honorem Sanctorum impiæ.* 7.2.12

Missam *esse sacrificium propitiatorium, opinio sacrilega unde nata.* 11.19.10

Missio & *donatio Spiritûs sancti quomodo fiat?* 1.27.7.& 8

Missionis filii *distinctio.* 1.26.6

Mitti *non Pater, sed Filius & Spiritus sanctus dicuntur.* 1.26 5.1.35.24

Modi *personarum divinarum.* 1.35.15.& 17. *eorum quadruplex munus.* 1.35.16. *distinctio.* 1.35.19

Molgonsai, Badai, Colmacti pannum rubeum colunt. 7.6.10

Momyllus, Augustulus *dictus, Imperator.* 3.1.14

Monachorum *Adrumetinorum error.* 8.6.6. *ab Augustino revocantur.* Ibid.

Monachi Scytha, unum ex Trinitate crucifixum esse, *contra Hormisdam contendunt.* 3.21.7.&c. *non fuerunt ideirco hæretici Eutychiani.* 3.21.32. *eorum testimonium contra libros Augusti.* 8.3.13

Monachorum varij ordines quibus temporibus nati. 4.21.14

Monar-

Monarchia *Trinitatis.* 1,18,4.& 5.1,33,14
Monarchiam *Papæ Romani quomodo doceant Jesuitæ* ? 16,4,1. *multis Doctoribus Romanensibus contrà sentientibus.* 2
Monogamia, *non polygamia, divinitùs instituta.* 4,11,3
Monophysitæ hæretici. 3, 14, 5, 3,17,1. *eorum hæresis.* 1, 34,5
Monothelitæ 2,4,5. *quibus modis unam Christi voluntatem statuerint* ? 5, 29, 31. *quare voluerint duas voluntates in Christo statuere.* 5,29,36. *auctoritatem Patrum crepabant.* 5,9,11. *loca Patrum falsârunt.* 5,13,8.& 9. *quintam Synodum falsârunt.* 5,13,3. & seqq. *in sextâ œcumenicâ Synodo damnati.* 3,3
Monothelitarum hæreseos exortus. 5,1,1. *artificium fraudis triplex.* 5,1,15. *falsum principium.* 5,25,14. *commentum de voluntate hypostaticâ.* 5, 26, 1. *inconstantia & contradictiones.* 5,30,23 *scripta à Synodo œcumenicâ VI. ignis adjudicata.* 5,10, 4 5. *ipsi anathemate damnati.* 5,10,5.& 6. & 18. *voluntas hypostatica septem argumentis refellitur à Patribus.* 5, 26,1. *objectiones diluuntur.* 5, 26,9. & 10. & 11
Montanus hæresiarcha. 2,1,14. *se Paracletum esse jactabat.* 4,3,2.12,10,1. *eius Prophetissæ.* Ibid. *dogma de statu animarum defunctarum.* 13,2,4
Montanistæ. 1,2.1.12,10,1
Montenses, qui & Montanistæ, & Cuzupitæ, & Rupitani dicti sunt. 14,4,3
Montenses Donatistæ unde appellati ? 16,6,7
Mores *hominum pravi non sunt impingendi Ecclesiæ Catholicæ.* 7,9,14
Mortalium *digitorum ludicra & fragilia figmenta.* 7,8,21
Mors *qualem quemque invenit, talem* Deus *judicabit.* 13,8,37.& 39
Mortis Christi *causa & fructus.* 4, 7,2. *communia quædam effecta.* 8,15,11
Mors corporis *an in peccati vindictam fidelibus adhuc subeunda restet.* 12,8,18. *repentina, vel erumnosa, non facilè sinistris præjudiciis traducenda.* 3, 30,3
Mortui *non sunt adorandi, neque absentes.* 7,8,21. *non movent superstites.* 13,8,24. *cur Deus id non permittat* ? 13,7,2
Mortuorum apparitiones, *& spectra, cujus census* ? 13.7.1.&c.
Mortuis *quibusnam, & quo fine officia sua, orando, eleemosynas dando,* &c. *impenderint veteres.* 13,9,1. & seqq.
Muhammedes unde, quâ occasione, ubi, & quando ortus ? 4,1,1.&c. *ejus adjutores.* 4,3,1. *epilepsia.* 4,3,2. *uxor, & raptus Pithonicus.* Ibid. *Alcoran.* Ibid.3. *successor in regno.* 4,3,6. *sepultura.* 4,3,10. *Confessio de Christo.* 4,4,30. *falsus pietatis pretextus.* 4,5,1. *atheismus, idololatria.* Ibid.4.& 5.4
Muhammedes veterum hæreticorum, inprimis Gnosticorum, errores de regula fidei ex orco refodit. 4, 4,3.& 5
Muhammed, Pseudopropheta diabolicus, omnium hæresion cœnum colligens, ac miscens, pestiferum chaos peperit. 4,5,10. *inconstans & pugnantia docens.* 4, 5,13. *quibus argumentis neget, Christum non esse Filium Dei?* 4,6,11. *disputationem de lege suâ prohibet.* 4,15,2
Muhammedis sacrilega impudentia, & flagitiosa mulierositas. 4,11,13. *immanis libido.* 4,12,14. *adulterium.* Ibid.15 *impium præceptum de latrocinando.* 4, 2,3. *diabolica in Christianos calumnia refellitur.* 4.8.3.&c.8
Muhammedis doctrina de voluptatibus carnalibus in Paradiso. 4,11,1. *refutatur.* Ibid. 4. *lex de templis.* 4,11,10. *doctrina de Paradiso.* Ibid. *lex impia de divortiis.* 4,11,15. *antecessores in fingendis fabulis.* 4,13,1. *vanissima & impia fabula.* Ibid.3.&c. *Lex de circumcisione tam fœminarum, quam marium.* 4,14,3. *ejus obitus & sepultura.* 4, 16,1. *successor.* 4,17,1
Muhammedana doctrina justa elogia. 4,9,3. 4,10,6. *falsitas duobus indiciis proditur.* 4,4,23. *impietas, de regula fidei i.e. S. Scripturâ.* 4,4,4.&c. *de Deo.* 4,5,5. &c. *de Diabolo.* 4,5,10. *de anima hominis.* Ibid.12. *de Christo.* 4,6,7. *de morte Christi.* 4,7,1. *de juramento.* 4,5,14.4,9,1.&c. *de justificatione in quavis religione.* 4,10,1. &c. *spurcities.* 4,11,1. &c. *barbara inhumanitas erga uxores.* 4, 12, 1. *fabulosa vanitas.* 4,13,2.&c. *propagatio.* 4,16,2
Muhammedana superstitio quibus modis propagata sit, & adhuc conservetur. 4,15,1
Muhammedanorum stupida obedientia refutatio. 4, 15,3. *latrocinalis violentia.* 4,9,3.4.15,5. *successus per arma.* 4 16,2
Muhammedanorum & Iudæorum conversio quando futura. 4 23,7
Muhammed II. primus Turcorum Imperator *appellatus.* 4,22, 0
Mulierum *communis Carpocratiana.* 1 37,3
Mutata *fieri prohibentur, quæ facta retinent firmitatem.* 10 14,1
Multi *præsentia corporis Christi negatur.* 11,2,19
Multitudo *eorum, pro quibus Christus mortuus, universitas quædam est.* 8,16,13
Multitudo peccantium *errori patrocinium non parit.* 14,6,14
Mundus *credentium Deo dilectus, & redemtus.* 8,16, 4. *fidelis.* 8,15,7. *eorum, qui salvantur.* 8,15,4
Musarabum recitatio hymni trisagij. 1,16,13
Musulmanorum appellatio. 4,15,9. *unde?* 12
Mutatio accidentalis, *manente substantiâ, dicitur mutatio naturæ.* 11,4,2
Mutatio naturæ *in Eucharistia Ambrosio quid* ? 11, 4,1,2
Mutatio sententiæ *non est in culpa, sed inconstantia sensus.* 3,28,11
Mutationis sacramenti *occasio.* 11,19,2
Μυσήριον quid ? 9,1,37. *quid Latinè* ? 9,1,8
Mysteria *fidei, quæ capi non possunt, propterea tacenda non sunt.* 8,13,55
Mysteriorum *signacula.* 11,9,22

N.

NAtura *in Christo non dicitur filiata.* 6,7,9
Naturæ *mutatio accidentalis.* 11,4,3
Naturam *non esse sine personâ, hypothesis hæreticorum refellitur.* 3,21 38
Naturæ *in Christo distinguenda.* 1, 24,4. 1,25,1. *noscuntur ex operationibus.* 5,29,19.20,24
Naturarum in Christo *distinctio Patrum quorundam testimoniis asserta.* 2,12. per totum.
Naucleri falsa narratio de Honorio. 5,17,26
Nazareni iidem, qui Symmachiani. 10,3,6
Nazianzeni doctrina de SS. Trinitate. 1,5, 5. *opinio de infantibus non baptizatis.* 10,5,9
Necessitas *alia à Deo indita, alia sponte contracta.* 8, 26, 12. *est vel præcepti, vel medij.* 10, 8, 1. *conditionis simpliciter impossibilis an obliget* ? 10, 8,13

Neceſſitatis *diſtinctio.* 16.6.21
Nectarius Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 12.5.22
Negatores *prævaricatrice ſilentio.* 12.1.17
Negatorum *olim diverſa genera.* 12.1.9.& 10
Neſtorius, & Eutyches, hæretici, inæquales ſententiis, impietate unanimes. 3.14.5
Neſtorius & in eum acta. 2.6.1. *Anthropolatra.* 7.3.22. *eius hæreſis* 1.30.8. 1.30.12.5 9.4. *abdicatio occaſio gravis tumultus in Eccleſia Conſtantinopolitana.* 2.7.7.12.3.6. *damnatio juſtiſſima.* 2.9.1
Neſtorio impietatis patres ac magiſtri. 3. 24. 3. & 7. *eidem oppoſita doctrina Cyrilli.* 3.21.4
Neſtoriani. 2.3.2. *eorum reliquiæ* 2.3.3. *anthropolatræ.* 3.25.11
Neſtorianorum de unione perſonali perverſa & fraudulenta profeſſio. 3. 21. 19. & 40. *frans alia.* 3 21.23
Neſtoriana hæreſis ab Elipando *& Felice revocata.* 6.1.2.
Nicæa capitur à Chriſtianis. 4.20.4
Nicæa Thraciæ conventus Arianorum. 1.2.7
Nicæna fides confirmata Arimini. 1.2.7. *Conſtantinopoli.* 1.2.10.1.4.6
Nicæna Synodus magna quando celebrata. 11.7.30
Nicephorus falſarius. 7.8. 6. *in Hiſtoria de Abgaro falſarius.* 7.8.4
Nicephori Calliſti ætas, & error de Agnoëtis. 3.19.28. *authoritas.* 8.8.2
Nicephorus Patriarcha. 5.17.5
Nicephori Imperatoris erga Saracenos conatus infelix. 4.17.19
Nicetas, ſeu David Paphlago. 7.12.11
Nicolaus Panormitanus quando vixerit? 9.5.27
Nicolaus Papa à Photio depoſitus. 7.12.12
Nicolai I. ſententia de falſatione ſeptimæ Synodi examinatur. 5.13. 33.14. *eius & Photij acerbiſſima contentio.* 5.13. 35. *eiuſdem, & Vrbani II. error.* 10. 14.3
Nicolai II. Papæ Romani abſurda doctrina de Sacramento Euchariſtiæ. 11.18.14. *à Scholaſticis non recipitur.* 11.18.21.& 24.
Nicolaus Sanderus, Bellarminus, & Baronius, quomodo eludant Concilium Elibertinum? 7. 8.27
Nicolaitæ impuri. 1.3.1.4.13.1
Nihil fit, *niſi quod aut facit Deus, aut fieri permittit.* 8.19.4
Ninus primam imaginem Belo fecit. 7.7.2
Ninivitarum pœnitentia. 12.8.22
Nocturna ſacra *ſemper multorum ſcelerum cauſa.* 1.37.15
Nocturnæ vigiliæ *Chriſtianis prohibitæ à Conciliis.* 1.37.16
Nocturni *virorum ſimul & mulierum* conventus *an divinitus inſtituti?* 1.37.12
Nocturni *& inhoneſti conventus Priſcillianiſtarum.* 1.37.9
Noli me tangere. 14.2.5
Noëtus; à quo Noëtiani hæretici. 1.2.5
Nomades. 4.19.2
Nomen *quotieſcumque Deo in Scripturis tribuitur, eſſentialiter illud ſumitur.* 1.17.19
Nomen Dei *eſſentiale unum, perſonalia tria.* 1. 17. 18. *Trinitatis unum, non plura.* 1. 17. 10. & 12. & 15
Nomina *omnia* divina, *munificentiam erga creaturas ſignificantia, communia ſunt tribus perſonis.* 1. 12.1.& 8.
Nomina *disjunctiva, quæ à divinis excluduntur.* 1. 33. 23. & 24
Nomina *inaudita fingere, qui hæretici olim ſolitis?* 4.13.1
Notionaliter & perſonaliter *idem: aliud eſſentialiter.* 1.30. 23.& 24
Notiones *Patris, Filii, & Spiritûs ſancti.* 1.35.18
Novatus & Novatianus, de quibus, eorúmque ſchiſmate, hiſtorica narratio. 14.3.1.& ſeqq.
Novati ſchiſmatici deſcriptio. 14. 3.3. *uxor ab ipſo calce percuſſa abortiit.* 14.3.3
Novatianus in lecto baptizatus. 10.5.30
Novatiani elogia quædam. 14.3.4. *de eius Epiſcopatu verba Cornelii.* 14 3.5. *exactio iuramenti a communicantibus.* 5. *ei datum Concilium ab Dionyſio Alexandrino.* 6
Novatiani hæretici, à Novato & Novatiano presbyteris appellati, eorúmque hæreſis. 12.10.6. *de quâ Euſebii narratio hiſtorica.* 9. *ſine ordinatione Epiſcopatus arripuerunt.* 16.6. 6. *ſeipſos* καθαροὺς *vocabant.* 14. 2. 5. 14. 5. 2. *rebaptizabant.* 10. 2.3
Novatianorum & Donatianorum conſimiles errores ſive hæreſeos proponuntur, & redarguuntur. 14.5.1. & ſeqq.
Novatianorum cum Catholicis controverſia de lapſis poſt Baptiſmum. 9.5.10.11.12
Numa ſimulacra prohibuit. 7.7.7
Nutritionis *ſpiritualis perfectio non eſt æſtimanda ex quantitate, ſeu mole, externi ſymboli.* 11. 11.15

O.

OBedire *non divinæ, ſed humanæ voluntati competit.* 5.29.17
Objectum *religioſi cultûs quodnam Papiſtis?* 7. 2.2
Oblationes *pro defunctis in Eccleſia veteri.* 13.9.7.& 13.& 18.& 23
Obſervatio mandatorum *Dei ad ſalutem ſufficit.* 10.7.6
Occidentales ab Arianis in Concilio Ariminenſi decepti. 1.2.7
Occulta *cenſuræ Eccleſiæ non obnoxia.* 12.5.36
Odoacer Herculus, Italiæ Rex. 3.1.15
Oecumenicus Patriarcha. 5.3
Oecumenici, *ſeu* univerſalis, *Epiſcopi nomen à quibus uſurpatum?* 16.7.18. *quomodo exponant Græci?* 16.7.30
Oecumenius vindicatus. 9.6.22
Officii proprii, & officii communis, *diſtinctio.* 16. 3.36
Officiorum, *quæ* pro mortuis *peragebant veteres, quæ fuerit ratio.* 13.9.1.&c.
Oleum *ab Epiſcopo ad extremam unctionem conſecrari debet.* 9.6.1
Olympiodorus. 13.8.41
Olympium Iovis ſimulacrum bellua Indica. 7. 7.4
Omar, ſive Haumar, Saracenorum Princeps. 4. 17. 1. & 2
Omnes, *pro* univerſis & ſingulis. 8.18.14. *pro* multis. 8.16.13 8.18.15. *pro* generibus ſingulorum. 8. 18. 17. *pro* iis, qui ſalvantur. 8. 18. 18. & 19. & 21
Omnipotentia *Dei.* 1.34. 37. *non eſt ſegreganda ab eius voluntate.* 11.3.5. *quæ excludat, & removeat à Deo?* 14. 7.30. *inidonea in argumentationem adducta.* 1.36.2.& 3.& 4
Omnipotentiæ Dei *inficiatio Eccleſiis reformatis per calumniam tributa examinatur.* 14.7.30

Digitized by Google

Omnipotentiam Dei arripere pro defensione absurdæ opinionis, nemini fas est. 1,36,4
Omnipotentissima facinora Dei in conversione hominis. 8,17,16
Omnipræsentiæ, vel multipræsentia carnis Christi dogma contradictionem implicat. 14,7,30
Ὁμοούσιον Trinitatis. 1,23,10
Ὁμοιούσιον Trinitatis. 1,35,21
Ὁμοιούσιον 1,2,7. eius vocis rectus sensus. 1,5,3
Onesimum Timotheo defuncto in Episcopatu successisse. 16,5 20
Opus Carolinum in Concilio Francofurtensi compositum. 7,13,5
Opus & merces non habent æqualitatem proportionis. 8,7,12
Opus nostrum nullum dignum justitiâ Dei. 8,7,15
Opera nostra imperfecta. 8,7,13
Opera bona quare sterCora à Paulo dicantur? 8, 24,6
Opera, aliud est secundùm, aliud propter opera reddere. 8,7,11
Opera credentium non justificant eos coram Deo. 8,24,16. ostendunt fidem. 8,24,22. sanctorum nulla indebita aut supererogatoria sunt. 12,8,25. infidelium peccata. 8,2,13
Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa. 1, 8, 6, 1, 8, 8. singulis personis Trinitatis appropriata non arguunt operationis separabilitatem. 1, 10,8
Operum in illa, quæ fiunt auxilio gratiæ, & viribus liberi arbitrij distinctio vana. 8,28,5
Operatio Trinitatis ad extra indivisa. 1, 35, 26. est inseparabilis. 1,10,12. 1, 7,8. una hique. 1,18,9
Operationes personarum Trinitatis ordo. 1, 26, 5. distinctus in mediatam & immediatam rejecta. 1,10,5
Operationes Christi vel divinæ, vel humanæ, vel mixtæ. 5,9,7. Theandrica. 1,9,1. in iis divina Christi operatio, est operatio Trinitatis. 1,9,3
Operationum differentia essentiarum differentiam ostendit. 5,9,6
Operatur omnia per Filium Pater. 1,32,9
Ophitæ hæretici. 2,1,4
Optationes & querelæ Deo in sacris literis tributæ. 1,34,25
Optatus inter Lectores audientium dictor constitutus. 12,1,5
Optatus Milevitanus quomodo Donatistas refellat. 14,5,11
Optatus Milevitanus & Hieronymus conciliantur. 10,2,13
Optati Milevitani gloriatio de concordia Africanum Catholicorum cum cathedra Petri. 14,6,3. redarguitio Donatistarum. 4. & 5
Orare pro inimicis quare necessarium? 8,10,3. pro omnibus tenemur. 8,18,12. & 13
Orandi pro morâ finis, consuetudo veterum Christianorum. 13,11,14
Orandi, offerendi, eleemosynas faciendi pro defunctis consuetudo veterum sine probanda, vel imitanda? 13,10. per tot.
Orandi pro mortuis consuetudo unde orta? 13,10,4
Orandum pro omnibus. 8, 13, 48. cur? 8,18,5
Orario pro defunctis apud veteres non erat fundata in opinione Purgatorij. 13,8,19. & 27. & 32,13,9, 11. & 13
Orationis duæ causæ impulsivæ. 13,10,10
Orationis Dominicæ ætiologia. 1,18, 10. objectum, Pater noster, sancta est Trinitas. 1,18,1
Orationis Dominicæ nomine Filii tui unigeniti. 1,23,19
Orationis formulæ quæ? 7, 4, 5, 6, 7. usus. 8, 19,5
Orationem pro defunctis quæ opinione Patres quædam commendarint? 13,8,21. & 27. & c. & 47,13,9,6. fieri cur velit Augustinus. 13,6,8
Orationes, eleemosynæ, oblationes pro quibus mortuis, quando, & quâ de causa fecerint veteres? 13,9, 1. & 10. 19.
Orationes Ecclesiæ pro doctrina prædestinationis faciunt. 8,28,18,19,20
Ordo personarum atque operationis Trinitatis. 1,10, 1, 1, 1, 35, 2. mediatorem non constituit inter ipsas 1,10,5. neque successionem. 1,19,6
Ordo inter personas divinas quid designet? 7, 4, 2
Ordo nominum (vel personarum) non significat diversitatem naturæ, vel potentiæ? &c. 1, 28,6
Ordo operandis in Divinis. 1,35,26
Ordo an sacramentum? 2, 7,1. non est sacramentum proprie dictum. 2, 7, 8. iterari debet in omissione principalis. 2,7,7
Ordinis significatio. 15, 3, 1. Episcopalis munia non conveniunt ordinem illum non habenti. 10, 13,28
Ordinis & jurisdictionis distinctio secundum Romanenses examinatur. 16,2 1. & c.
Ordinis & jurisdictionis distinctio Jesuitica, in argumento monarchiæ Papalis. 16,4,3. nulla est. 16, 5,5
Ordinis Romani (libri de divinis officiis) error. 11,7,29
Ordines omnes ad unum genus referuntur. 2, 7, 6
Ordinum numerus quantus. 2,7,5. sintne omnes Ordines Sacramenta? 2,7,6
Ordinatio ad ministerium quodam sensu est speciale sacramentum. 2, 7,3. seu non proprie dictum; & quare? Ibid.
Ordinatio Ministrorum ad Episcopos spectat. 16, 1, 12. ab ea tamen faciendâ non prorsus excludantur Presbyteri 13. & 20. secluta & confusa multis Conciliis interdicta. 16, 2,30
Oreστes Gorbus, pater Maximilli Augustuli. 3,1,14
Orientalium encomia. 14, 6,5. de imaginibus gravis error. 7,13,7
Origenes adhuc Laicus concionabatur, hortatu Episcoporum. 16 6,22. contra Celsum. 7,8 20
Origenes & nefaria eius dogmata in Synodo V. œcumenicâ damnata. 3,26,1. erroris Arriani auctores. 7,3,3 statuit Christum rogandum, ut preces nostras Deo offerat. 7,3,3 in quibusdam laudatur ab Hieronymo. 11,16,5
Origenis æras, & dogmata de statu animarum defunctorum de igne Purgatorio, deque Dæmonibus. 13,2, 5 auctoritas non sine licenter spernenda. 11,13,3. libri à Theophilo Episcopo Alexandrino cur damnati. 1, 36,1. opus in Leviticum vulgo Cyrillo adscribitur. 9,6,25
Origenistæ. 3,21,28,3, 24,1. & 8. & 9. eorum error. 2, 2 2
Originale peccatum argumento regenerationis & baptismi parvulorum firmiter probatur. 10,5,1
Orthodoxæ doctrinæ vestigium in Missa Romanâ. 8,7,22
Osmân, seu Othman, regni Othomanici Turcorum author. 4,22,3
Ossa Martyrum consciare defunctis, impium. 7,5, 15

Ossa

Oſmi Regis Nordanhumbrorum de cœli oſtiario Petro imaginatio ridicula. 3,30,9
Othman, ſive Oſman, Calipha. 4,17,3
Othmanicorum Imperatorum ſeries & ſucceſſio. 4,22. per tot.

P.

PAcificus *quis?* 14,5,12
Pactum *cum majoribus noſtris, & eorum fidem, poſſumus in precibus noſtris commemorare.* 7,2,6
Pacta *cum hoſtibus inita, minimè violanda.* 4,15,7
Paganus *an poſſit baptiſmum dare?* 10,12,4
Pagani *religionis Chriſtianæ oſores prophetiis de Chriſto ſolidiſſimè revinci poſſunt.* 4,4,13. &c.
Pagani *quid de Chriſto ſenſerint?* 4,6,4
Paganorum *in Chriſtum blaſphemia.* 4,4,12
Paganorum *diabolica in Chriſtianos calumnia; & earum occaſio, & origo.* 1,37,7. & 8,4,8,2,7,22,44. *criminatio adverſus Chriſtianos quaſi religioſos crucis.* 7,8,12. *quorundam teſtimonia contra uſum ſimulacrorum in ſacris.* 7,7,7
Palinodia *Berengarij.* 11,18,14
Palladius, Scotorum Epiſcopus. 8,1,5
Palladium *διοπετὲς ex oſſibus Pelopis.* 7,7,4
Pallium *Epiſcopale.* 16,7,22
Pamelius improbat ſtatuarum adorationem cultu latriæ. 7,2,44
Pamelij & Binij argumentatio pro monarchicâ poteſtate Papæ refellitur. 16,3,40. 16,7,24
Panis *communis ſit corpus Chriſti ſacramentaliter.* 11,4,7
Panis *Euchariſtiæ diſtinguitur à corpore Chriſti.* 11,4,7. *quomodo tranſire in corpus Chriſti dicatur à Gelaſio Papâ?* 11,15,14. *nec ideò proprium ac ſubſtantiale Chriſti corpus eſſe evincitur, quia eum etiam mali ſumunt, nec ſanctificantur tamen.* 11,13,1. &c.
Panis *divinus.* 11,9,11
Panis Dominus, & panis Domini, *differunt.* 11,10,4
Panis *Euchariſtiæ ratione ſubſtantiæ etiam poſt conſecrationem manet verus panis.* 11,10,1. per tot.
Panis & vinum *quomodo in corpus & ſanguinem Chriſti tranſeant.* 11,10,40. & 41
Panis *manet panis, etiamſi tranſeat in divinam ſubſtantiam.* 11,4,8,9
Panis & vinum *Euchariſtiæ, quomodo Chriſti corpus & ſanguis; quomodo non?* 11,10,1. 11,11,14
Panis & vini *Euchariſtici myſterium quibus nominibus declaretur à Patribus orthodoxis?* 11,9,7. &c. per tot.
Panis & vini *poſt conſecrationem eadem natura & ſubſtantia manet, qua fuit ante.* 11,15,1
Panis *ſubſtantia aboleatúrne in converſione? aut quid de illa fiat?* 11, 18, 27. *ſubſtantia (non accidens) offertur in Euchariſtia.* 11,9,25
Panis & vini *ſubſtantiam ſine propriis accidentibus eſſe, impoſſibile pronunciat Thomas.* 11,11,28
Panis *fragmenta.* 11,10,35
Panis *Euchariſtiæ portionem quandam aſſervatio olim quibuſdam etiam Laicis permiſſa, de quibus ante omnem cibum aliquid ſumerent; an probanda fuerit?* 11,7,35
Panormitanus non recipit Doctrinam Eugenii. 9,5,30
Pantheon divino cultui dedicatum. 1,12
Papa Romanus *nihil aliud niſi Epiſcopus, ſi divinam & Apoſtolicam inſtitutionem intuearur.* 16,1,25. *ut Papa, non eſt Epiſcopus, multò minus univerſalis.* 16,7,34. *errare poteſt.* 5,11,20. *an ne privatus errare poſſit? an abſque Concilio errare poſſit?* 5,31,3. 4. & 5. & 6. *eſt ὁ ἄνομος ille.* 14,6,26. *blandè ad veritatem reducendus.* 7,1,5
Papæ auctoritas *publica & privata quid differant?* 5,31,8. *de ea Bellarmini ridicula tergiverſatio.* 5,31,8. *eius hierarchica Monarchia quanta, ſecundum Canoniſtas.* 16,7,1. &c. *nullam eſſe, duobus adhuc argumentis evincitur,* 16,7,6. & ſeqq. *monarchia quomodo à Ieſuitis aſſtruatur?* 16,4,1. *à multis celebribus Doctoribus Romanenſibus negatur.* Ibid. 2. *Reſervata, quæ vocant.* 16,7,1. *vox nun eſt regula fidei.* 5,31,8
Papæ *vocabulum non ſoli Epiſcipo Romano, ſed & aliis Epiſcopis, olim tribuium.* 16,1,28. & 29
Papæ Romano *divina nomina & majeſtas tribuitur à ſuis.* 14,6,28
Papæ Romano *quemlibet alium verum Epiſcopum parem eſſe, ratione juriſdictionis Epiſcopalis, quæ exercetur in foro exteriori, novem argumentis evincitur.* 16,5. per tot.
Papam Romanum *eſſe poſſe hæreticum: & talis ſi ſit, ab eius communione recedendum eſſe, Pontificiis ipſis jam olim in confeſſo fuit.* 3,13,9. *peccare contra legem charitatis, non dando omnibus pleniſſimas indulgentias, ſi dare poſſit, oſtenditur.* 12,8,2. *à nemine judicari debere, inpium dictum.* 5. 16,1,2
Papalis ambitio *Antichriſtiana.* 4,21,12. *eius fructus, & adjumenta.* 15
Papalis typhi *ſpecimina quadam.* 14,6,26
Papias Iohannis Apoſtoli auditor. 1,33,15
Papiſtæ abutuntur dictis Patrum contra Pelagianos pro cauſa ſuâ juſtificationis inhærentis. 8,23,11. *ſtatuunt, unum corpus per omnipotentiam Dei poteſt eſſe in pluribus locis.* 11,6,20. *ſacramentaliter.* Ibi. *circumſcriptivè.* 11,6,21
Papiſtarum commentum de falſatione Synodi ſexta. 5,12. *refutatur.* 5,15
Papiſtarum & Donatiſtarum collatio. 14,6,1
Papiſtarum impudentia in defendendo Honorio 5,16,7. *refugium ad Eccleſiæ infallibilitatem.* 9,5,18. & 29
Parabolæ *Protaſis non Deus eſt, ſed ad Deum ducit.* 7,8,21
Parabola ſervi nequam *quem ſenſum habeat?* 10,16,15. & 16
Paradiſi *amœnitas, & voluptas, ex doctrina Muhammedis.* 4,11,10. & 11
Paradoxa *duo Turcarum.* 4,15,7
Parei ſententia de infantibus baptiſatis. 10,16,1
Parentes fideles *qui?* 10,10,27
Παραουναγωγὰι *quid? inter illas, hæreſes & ſchiſmata diſtinctio.* 14,1,8
Paraſynagogæ *& parabaptiſmata prohibita.* 10,5,15
Parexegeſis *citantis non eſt mens authoris qui citatur.* 7,5,20
Pariſienſium Patrum ſphalma de adoratione crucis. 7,12,7
Parricidium *Imperij ſui fundamentum arbitrantur Turcæ.* 4,15,7
Parricidii *initium in familia Oſmanicâ.* 4,22,7

Parvuli *quo ſenſu innocentes?* 8, 2, 4. *habent Spiritûs Sancti gratiam.* 9, 2, 13. *non baptizati non ſunt tranſgreſſores præcepti dati de baptiſmo.* 10, 8, 12. *abſque baptiſmo decedentes in quo ſtatu?* 8.2.20

Parvulorum *media ſalutis qua?* 10.8 4

Parvulis *ſufficit fides ſine Sacramento.* 10,8,6

Parvulos *perdi vel ſervari ex præſcientia Dei, volunt Semipelagiani.* 8,13,23

Paſchaſius Ratbertus, Abbas Corbeienſis, autor erroris de tranſſubſtantiatione. 11,18,2

Paſcha *& Pentecoſte baptiſmi tempus.* 10, 5, 25. & ſeqq. *uſque ad Carolum M.* 10,5,29

Paſchatis *celebratio canonica à multis fuit obſervata, qui ſe tamen Romanæ ſedi minime ſubjectos fatebantur.* 3,30,14

Paſchalis *obſervantia apud priſcos Scotos quæ fuerit?* 3,30,9. *de ea Diſputatio.* Ibid. *quo anno?* 5.10

Paſce oves meas *quo ſenſu, quâque ratione, Petro dictum?* 15,15,1.&c.

Paſcere oves, *eſt docere, & regere.* 15,15,11

Paſtoris monarchici *poteſtatem ſolus Chriſtus habet.* 16,7,14

Paſtores Eccleſiaſtici *quibus conditionibus veri Apoſtolorum ſucceſſores dignoſcantur?* 16,6,1. *quomodo ſe gerere debeant erga impœnitentes, & incorrigibiles.* 12,7,8

Paſtorum *fidelitas cum prudentiâ ſit conjuncta.* 12,4, 52. *ultroneæ tranſitio prohibita.* 16,3,30. *tranſlatio quatenus fieri poſſit?* ibid.33

Paſtoribus *ſingulis portio gregis adſcripta à Domino.* 16,3,38

Paſtoralis poteſtas *quotupliciter conſideretur?* 16, 3,34

Paſtoralis poteſtas *ſtationumque diſtinctio eſt de jure divino.* 16,3,29

Pater *principium totius* Deitatis. 1,6,5

Pater *non* aliud, aliud *Filius, ſed* alius. 1,13,16

Pater *Filij & Spiritûs S. auctor.* 1,18,11. 1,20,1. *principium, cauſa, fons.* 1,20,2. *origo.* 1,20,3. *quid peculiare habeat à Filio?* 1,11,4. 1.19,3. *Filio quomodo loquatur?* 1,13,6. *an operetur mediatè per Filium; Filius mediatè per Spiritum S.* 1,10,5. *an Filio ſit potentior, quia Creatorem genuit, Filius non genuit?* 1,5,6

Pater *& Filius quomodo ad nos veniant, & in nobis maneant?* 1,27,1.1,35,25

Pater *quo ſenſu dicatur ſolus ſcire diem ultimum, quem Filius dicitur neſcire?* 3,20,26.&c.

Pater *in oratione Dominicâ ſumitur eſſentialiter.* 1, 18,11.1,32,1

Pater patrum, *ſenſu Monarchico nullus mortalium.* 16,7,32

Patris *perſona.* 1,35,5

Patris *nomen in ſe &* Filii *nomen habet; & vicißim.* 1,31,2.&c. 1,32,1

Patris *& incarnati Filij & Spiritûs S. una adoratio.* 7,3,5

Patris *& Filij & Spiritûs S. dignitas impartibilis.* 1, 23,5. *& 6. una præſentia, una gratia.* 1,27,10

Patri *cur appropriatum quod toti convenit Trinit. in negotio reconciliationis per Mediat.* 1,20,4

Patri *prima auctoritas quomodo tribuatur ab Aleuſi?* 1,18,11

Patrem *genuiſſe de ſe* Alterum ſe. 1,23,19

Patrem noſtrum, *quem invocamus in oratione Dominicâ, eſſe ſanctam Trinitatem.* 1,18,1.&c.

Patres antiqui *ante Auguſtinum affirmatores peccati originalis.* 8,2,4. *ante exortas hæreſes ſecurius locuti.* 8,20,3. *primis 600. annis non dicunt, nos ſanctis defunctis debere ſervitutem.* 7, 5,8,1 *tam acriter in fidola gentilium cur invecti?* 7 Inſtit. 22.

Patres *aliquando Sacramentum proprium & improprium uno Sacramenti nomine complectuntur.* 9, 5, 6. *aliquando de uno Sacramento plurali numero loquuntur.* 9.5.7. *ex profeſſo errori Monothelitico contraria prædicarunt.* 5, 29, 31. *Pariſienſes quare à reprehenſione Lutheri laſtarum caperint?* 7,12,10

Patrum *Epheſinorum Epiſtola ad Cœleſtinum Papam.* 8, 1, 9. *orthodoxorum locutiones de incarnatione Verbi, Monophyſitæ & Theopaſchita in favorem ſuæ hæreſeos uſurpabant.* 3,21,6

Patrum *locutiones impropriæ emollienda.* 7,1,12. *impropria quædam locutiones, vel incauta, non ſunt arripienda contra receptam doctrinam.* 7,5,12. *loca ipſorum conferenda ſunt, certa dubiis præferenda.* 7,5,13

Patrum *conſenſio de fundamento Eccleſ.* 15, 2, 7. *doctrina non eſt quærenda in libris ſuppoſitis.* 7,5, 18. *ſcripta veritati poſtponenda.* 8,20,5. *ſcripta ex S. Scriptura dijudicanda.* 10,3 39. & 10,5,8. *ſcripta vera non ſunt rejicienda.* 7,5,18. *ſententiæ contra Honorium latæ, æquæ.* 5, 24,1. *teſtimoniis temere abutuntur Pontificij.* 13,12,11. *pro imaginibus falsò adductorum vindicia.* 7,13,2. & 3. *quorundam conjectura de operatione quâdam miſericordiæ Dei erga non-nullos, etiam in peccato mortali defunctos, exercenda in die judicij.* 13 & 27 & 28. & 47. 23, 2, 6. *quorundam vindicatio à fraudulentâ & impudenti citatione Bellarmini.* 3 20.20.&c.

Paternitatis Dei *erga Chriſtum & erga nos diverſus modus eſt.* 1,30 1,&c.

Patriarchalium ſedium *privilegia.* 16,7,22

Patriarchatus *quatuor.* 5,13,16

Patriarchium *Conſtantinopolit.* 5,13,8.& 9.& 10

Patricius Forbeſius à Corſe, Epiſcopus Aberdonienſis, Auctoris hujus libri pater. 14.6.11

Patri-paſſiani. 1,2,5

Paulinus, Epiſcopus Aquilejenſis. 6,3,13

Paulinus Epiſcopus Nolanus. 7, 2, 10. *baſilicam Nolanam picturis exornavit.* 7, 2, 11. *non ad adorandum, ſed in alios uſus picturas propoſuit.* 7,2, 12. *cur noluerit ad repræſentandum Chriſtum ponere imaginem hominis?* 7, 2, 13. *Severo Eulogiam ſit.* 11, 7, 21. *& Auguſtino*, ibid. *ejus hyperbole Poetica.* 7, 5, 11. *verſus de picturis.* 7, 9.11

Paulus *Apoſtolus quomodo non ad baptizandum miſſus?* 10,5,36

Paulus *& Iacobi Apoſtolorum conſenſus in negotio juſtificationis.* 8,24,13

Paulus *Diaconus quando vixerit?* 5,17,8

Paulus *II. Papa annum jubilæum ad annum* XXV. *reſtrinxit.* 12,8,7

Paulus *Epiſc. Conſtantinop. Monothelita.* 5,1,11

Paulus *Conſtantinop. Patriarcha.* 7, 10,8. *Synodum quintam falſavit.* 5,13,6

Paulus *Rhius.* 7,14,5

Paulus *Samoſatenus hæretic.* 1.2,4. 2,3,1. *ejus hæreſis de Chriſto.* 3,21,37.4 6,3.& 10. *ob hæreſin damnatio & depoſitio.* 16,3,37

Pauliani, Paulianiſtæ *qui & Samoſateniani, hæretici.* 1,2,4,10,2,11. *rebaptizandi ſunt.* 10,33,27

Pax *& unitas etiam Antichriſtianorum eſſe poteſt.* 14.6,12

Peccatum inficiantes *hæretici.* 12,9,1.&c.

Peccatum *vel originale, vel proprium.* 8,2,4. originale *ab Hieronymo aſſertum.* 8,2,4

Gratiæ *diversa mensura.* 8.25.8
Gratiæ *virtus sibi quos vult, subdit.* 8.18.7
Gratiam *suave Deus an, & quomodo, omnibus impertiatur?* 8.18.4
Gratianus. 7.9.8. *eius ætas.* 3.19.21
Gregorij Nazianzeni doctrina de adoratione individuæ Trinitatis. 1.23.10
Gregorij Thaumaturgi ætas. 11.6.2. *ejusdem verba de gradibus pœnitentiæ.* ibid.
Gregorij Theologi gnome. 7.3.2
Gregorius Turonensis de Eulogiis. 11.7.19
Gregorius Magnus. 3.30. 1. *Pelagij II. ἀναγνῶσις & Constantinopoli, ubi impulsu Leandri composuit Opus morale in Iobum.* ibid. & §. 14. *eius sententia celebris de laudibus scripturæ sacræ.* ibid. *subjicit se Conciliis œcumenicis.* 5. 16.3. *Purgatorium propter venialia tantùm peccata concessit* 13.11.3. *eius pro Synodo V. testimonia.* 3.28.18. &c. *Epistola ad Theodelindam Longobard. reginam* 3.28.22. *professio fidei.* 2. 13. 15. *temeraria assertio de falsatione quartæ Synodi.* 5.13.27.28.29. *de imaginibus doctrinæ brevis consideratio* 7. 9.24. *argumentatio pro purgatorio refutatur.* 13.12.12. *contradictiones de purgatorio.* 13.11.15. *pronunciatum, nomen universalis Episcopi esse superbum, sacrilegum, profanum, &c.* 16.7.16. *quomodo limitetur à Bellarmino.* 17. *vindicatur contra Bellarminum alia Antithesibus.* 18. & seq. *doctrina de ignorantione Christi.* 3.19.16 *sententia de meritis.* 8.7.18
Gregorius II. Papa Iconolatra, spretâ auctoritate Imp. Constantinop. fœdus cum Francis init. 7. 10.5
Gregorius II. Papa, Nicolao contrarius. 10.14.3
Gregorius XII. Papa Roman. à Patribus Concilij Pisani depositus. 16.4.4
Gretserus Bellarmini defensor refellitur. 3.20.26. &c. *eius calumnia de fide solitaria.* 8. 24.20. *error de Agnitis.* 3.19.24. *impudentia.* 5.13.29. *Syllogismus, quo concludit Petrum Ecclesiæ Monarcham fuisse, refutatur.* 15.12.5. *alius item.* 15.13.1
Guajanitæ Aphthartodocitæ. 3.18.2. *eorum doctrina.* 3. 18.6. & 9
Guelphi & Gibellini. 4.21.1
Guitmundus Lanfranci discipulus. 11. 18.10. *eius de Sacramento fluctuatio.* 11.18.15. *absurda verba.* 11. 18.19

H.

HAbitudinis *præsentia.* 11.22.7
Hadrianus I. Pont. Rom. Iconolatra. 7.8.8. *contra Pelagianos Hispania.* 8.3.16
Hæresis *nefandissima quæque præ se fert oppugnationem alicuius manifesti erroris, ut ipsa incautis se insinuet.* 4 5.1. & 7
Hæreticos & schismatis *discrimen.* 14.1.7. & 8
Hæreticos *pœna.* 12.7.25
Hæreses *sopitæ non sunt denuo excitandæ.* 5.8.2
Hæreseon *dijudicandarum regula.* 11.18.34
Hæretici *sententia ad ligandum, vel solvendum, an, & cur valeat?* 16.5.2
Hæretici *negantes Trinitatem personarum & confundentes personas.* 1. 2. 5. *negantes Christum esse Deum.* 1. 2. 3. *negantes filium Patri esse consubstantialem & æqualem.* 1. 2. 6. *Christum laudantes, & tamen Deitatem eius negantes.* 4. 6.3
Hæretici *trium generum negantes, Christum secundum divinam naturam scire diem ultimum.* 3. 20.19. *negantes Deitatem Spiritûs Sancti.* 1.2.9. *veteres dolositatem docentes.* 3.20.38. *impeccabiles, h.e. peccatum infitiantes* 12.9.1. &c. *implacabiles.* 12.10. *impœnitentes.* 12.11. per tot. *cum ex scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum scripturarum.* 4.4.9. *baptismum habent; charitatem non habent.* 10.3.13. *Ecclesiam veram & Spiritum S. non habent; & tamen baptismum habent.* 10.3.11. *excellentibus sæpe ingenii dotibus pollent.* 2.1.13. *an rebaptizandi sint, controvertunt inter se Cyprianus & Stephanus Episcop. Rom.* 16. 1. 6. *etiam post mortem anathematizantur.* 3. 25.10. 3. 27. 1. *post mortem damnari, non semper refossi, & cremati.* 5.18.9. *laici Cypriano.* 10.12.3
Hæretici & schismatici *ab Ecclesia Catholica non disjunguntur in iis, in quibus cum ea consentiunt.* 10.10.30
Hæreticorum veterum *sanam de Deo doctrinam impugnantium syllabus.* 12.1. &c.
Hæreticorum Χριστιάνων *genera summa quatuor.* Primum genus, *de natura & veritate humanitatis Christi errantium.* 2. 1. 1. Secundum, *de naturæ humanæ Christi origine errantium.* 2. 2. 1. Tertium, *de persona Christi errantium.* 2.3.1. Quartum *de naturarum in personâ Christi unione, & proprietatibus errantium.* 2.4.1. &c.
Hæreticorum *descriptio.* 14. 1. 1. & 5. *dolositas.* 8. 27. 6. *dolosa nugricies & fallendi artificium.* 1.37.11. *nos malè usurpandi ea, quæ à sanctis Patribus bene sunt dicta.* 3. 25. 13. *privata conventicula.* 10. 5.13. *veterum errores de regulâ fidei ab orthodoxis Patribus confutati.* 4.4.1. & 2. *spurcitiem Pagani iniquè adscribebant religioni Christianæ.* 1. 37. 7. *damnatorum nomina non semper in Synodis exprimuntur.* 5. 13. 31. & 5. 17.9
Hæreticorum & schismaticorum *parvulum infantiâ morientes salvantur.* 10.10.28
Hæreticorum & schismaticorum, *puritatem & perfectionem suam jactantium, cum aliorum contentu, varia genera.* 14.2. per tot.
Hæreticos *inter & schismatico hæreticos discrimen.* 14. 1. 10.
Hæsitantes *qui dicti?* 3.14.4
Hagitæ, *i.e. ara Muhammedica, origo.* 4.1.2
Hali patruelis & gener Muhammedis. 4.3.5
Hardinus probare conatur, pœnitentiam Patribus Sacramentum fuisse. 9.5.2
Hebion hæreticus. 2.2.1
Helcesaita hæretici. 3.20.38
Helpidius Rhetor hæreticus. 1.37.9
Henricus Kalteisen, Dominicanus. 16.5. 22. 16. 7.34
Henrici Cardinal. Ostiensis sententia de symbolis Eucharistiæ. 11.15.22
Heracleon hæreticus. 2.1.4
Heraclitus Ephesius contra imagines. 7.7.7
Heraclius Imp. 3.1 10. *quomodo Monothelita factus.* 5.1.1 *eius Ethesis Monothelitica.* 5.1.2.3. *morbus in virga virili propter incestum.* 5. 1. 4. *obitus.* 5.1.5
Heribaldus Episc. Altissiodorensis 11.18.4
Herigerus Abbas Lobiensis. 11.18.11
Hermes de origine Idolorum. 7.7.6
Herminigildus Visigothorum rex Catholicus, crudelitate patris sui fit martyr. 3.30.5
Hermogenis hæresis. 4.5.7
Hermogeniani. 1.2.5
Hesychius,

Hesychius presbyter Hierosolymitanus. 15,4,4
Hieronymus Augustino laudatus. 3,2,4. *quare dubitari, an non* 13 *postilla accipienda* 5,8,2. *suum ipsius argumentum incautus enervat.* 10,12,2. *de Idolis vindicatur.* 7,10,9. *eorum vindicatur.* 16, 3,13
Hieronymi argumentatio congruens cum Cypriano. 10,12,5 *Epistola ad Damasum Episcop. Romanum* 3,21,7. *opinio de igne ex foratorio* 15,3,5. *verba dicentis, Dominum ipsum esse convivam & convivium, vindicantur.* 11,8,4
Hieronymi & Augustini consensus contra Pelagianos. 8,1,6
Hieronymus Pragensis. 7.14 3
Hieronymi Wophi levitas. 5,17,16
Hierosolyma Saracenis subdita 3,6. *capitur à Christianis.* 4,20,6.
Hierosolymitana Ecclesia Episcoporum, *à temp. Concilij Chalcedon. usque ad tempora Heraclij Imperatoris series.* 3,6
Hilarius Diaconum errorem errore cumulat 10.2,12, 10,4,5
Hilarius presbyt. 8. 3,6. *eius locus corrigitur.* 6.6,1.2
Hilarii Pictauiensis opinio de igne expiatorio ultimi judicij. 15,5,3
Hilda Abbatissa. 13,29,37
Hincmarus Rhemensis. 7, 12, 6. *contra Gotteschalcum.* 8,3,3 17. *eius verba de Praedestinationis.* 8, 29,2
Hispaniâ qua occasione potiti Saraceni? 4,17 2
Historia inventionis crucis *multis fabulis contaminata. fatente Baronio.* 7,9,8
Homilæ *de corpore & sanguine Christi quis auctor?* 13,4,1. & 5
Homicidarum *numerus quot anni diem præfinitis?* 12,4,4. & 5
Homo *cur sublimis creatus?* 7, 8. 21. *cur ad imaginem Trinitatis factus?* 1,13,15. *cum sit simulacrum Dei non debet colere simulacrum hominis.* 7,8,22. *non Idola, sed cœlum tueri debet.* 7,8,21. *potest esse absque vana; sed non Evangelico.* 8,2,3. *innocens est in solo Christo.* 8,24,19
Homines *non curvari, ut adoret imagines, nefas est.* 7, 8,23
Homines *non judicabuntur de peccatis, quæ perpetraturi erant si diutius viverent.* 8.17,14
Honor *charitatis, vel servitutis.* 7,1,13
Honor *quo intuitu exhibeatur.* 15,3,2
Honorare & adorare, *quid differant?* 7,4,5
Honorari *quotupliciter aliquid possit.* 7.2,15
Honorius I. Papa, Monothelita hæreticus 3,2,4,4,3. 5,8,2. & 9.5,10,11. & 22. & 23. *publice hæresin est professus.* 5,15,11. *non solum vocem prohibuit duarum operationum, & operationum, sed etiam rem ipsam.* 5,30,1. *Sergio in doctrina hæreticâ consensit.* 5,10,1. *Heraclio non dissimilis Monothelitismum.* 5, 17, 18. *hæresin Monothelitarum negligendo confovit.* 5,15,1. *Apostolicæ traditionis regulam maculari consensit.* 5. *Sergij hæresin suâ scriptione roboravit.* 5,30 12. *non excusatur circumstantia temporis* 5,30,15 & 16. *nec dissimilitudine exemplis Sophronij, Hieronymi.* Ibid. 18. & 19. *scripsit pugnantia.* 22. *perseveravit in errore.* 5, 30, 30. & 41. *hæreticus fuit qua Papa.* 5, 30, 16. *damnatus à Synodo VI. Oecumenica.* 5,10, 6. & 9. 5. 11. 7. & 11. & 12. *item à Quinisexta.* 5,10,11. & *à Nicæna II.* 5,10, 12. *non est inique condemnatus.* 5. 24, 2. *eius damnationis subscripsit Iohannes V. Papa & Conon.* 5. 23, 2. & *alij.* 5,23,10
Honorij error an privatus? 5,31. 2, 5, 2. 4, 9, 10, 11. *Epistola de Christi. voluntate.* 5, 8, 2. *eum igni adjudicatur.* 5, 13, 4. *Epistola ad Edwinam R. Anglorum, & Scotos.* 5, 17, 21. *opera nihil pro sanctitate.* 5,17,17. *Vere an geminus error de Sergio* 5, 23, 11. 13
Honorium jure damnatum esse hæreseos, quomodo Papistæ negent? 5,11,1. & seqq.
Honorij LLL. Papæ decretum de adoratione Eucharistiæ. 13,19,1
Hormisdæ Papæ Rom. 3 21, 2. *hæreseos insimulatur à Maxentio.* 3, 21, 12. *damnat locutionem orthodoxam, quâ Christus dicitur unus ex Trinitate.* 3, 21, 4. *universam Ecclesiam sibi habet adversam.* 3, 21, 26. *eius tenacitas detrimentosa Ecclesiæ* 3, 21, 28
Hormisdam inter & Monachos Scythas contentio de hac locutione. unus ex Trinitate crucifixus est. 3,21,7. &c.
Hormisda rejecit scripta Fausti. & Augustinum laudat 8,3,18
Hosius Cordub. Episc. Concilij Nicæni præses. 13, 2, 6. *Episcoporum pater.* 15,4,18
Humana habitantia, *non persona, Deo accessit.* 3, 21, 9
Humanitas Christi *cum Verbo non coadoratur, sed una adoratur.* 7,3 9,11. *itaque propter unionem hypostaticam.* 7,3,1. & 23
Hugo de S. Victore *primus numeravit septem Sacramenta.* 9 13 1. *pro utraque specie Sacram. stat.* 13, 19,8
Hugonis magni expeditio in Asiam infelix. 4,20,8
Humbertus Episc. Cardinalis Palinodia Berengariana auctor. 13,18,10.
Hungaria à Solimano vastata. 4 22,16. *eius magna pars Turcico Imperio vindicatur.* 17
Hungaria in electione regis discordia viam per id regnum Solimano aperuit. 4 22,15
Hy insulæ Monasterium. 3,10,7
Hydroparastatæ *hæretici Tatiani.* 11,10,13. & 17
Hymnus *Gloria in excelsis Deo cur cautionibus ac Psalmis ab antiquis additus?* 1,22,1. *cur in Ecclesia diligenter retentus?* 1,22,2. & 7. *quibus auctoribus?* 1,22,7
Hymnus Trisagius *explicatus.* 1,16,1. &c.
Hymno Trisagio *addito hæretica.* 1.16.9
Hymnum *recitandi, recitandi novus modus Ecclesiæ receptus, & quæ occasione, vel causa, id institutum.* 1.16,8
Hymnum trisagion *recitandi modus apud Armenios.* 1 16,11
Hypocritarum filii *in fœdere.* 10,10,27
Hypommemata *passionis Christi.* 11.9.17
Hyperbola poëtica *non sunt trahenda in confirmationem doctrinæ sanctis Patribus improbatæ* 7, 5, 11
Hyperdulia *ignota Epiphanio.* 4,8, 6. *ignorata & Augustino & veteribus.* 7,1,15. *commentum est nuperum inauditum.* 7,3,23

I.

Iacobus Usserius, *Archiepisc. Armachanus, laudatus.* 7, 12, 2. *eius de Gotteschalco historia.* 8,29 1
Iacobus Zanzalas hæreticus; à quo Iacobitæ 3,17, 3. & 5
Ianuarii. 4,15,19
Ianseniens corrumpit sensum Innocentij I. 9,6,7
Ibas hæreticus. 3,24,2. 3,25,14. & 15. & 17. 3,27,3

Digitized by Google

Iberorum conversio per mulierem captivam. 16.6.21
Iconomachi, Iconoclastæ, Iconolatræ. 7.10.3
Iconomachos *inter & Iconolatras controversiæ cardo.* 7.10.4
Iconomania *Pontificis Romani..* 7.10.4
Identitas *operationis identitatem naturæ ostendit.* 1. 8.6.1.8,9
Idolum *in secundo præcepto quid?* 7.6.10
Idolum *etiam id, quod vero Deo fabricatur.* 7. 6.5
Idolum *etiam similitudo rerum exsistentium, si adoretur.* 7.6.6
Idola *Dæmonibus inveniendi causa impulsiva quæ?* 7.7.5.7.8.24
Idola *an ante diluvium.* 7. 7. 2. *Ægyptiorum.* 7 7.2.
Idola colere *Christianis apertè vetitum.* 7.8.19. *quomodo refutentur in Scriptura?* 7.6.5. *cur vanitas, Nihil?* 7.6.2 3. *cur εἴδωλα?* 7.6.4
Idolorum auctores *mali dæmones, & ab eis edocti homines.* 7.7.4. *cultum quæ causa persuaserit hominibus.* 7.7.6. *origo à Chaldæis.* 7.7.2. *origo & usus ante Christum.* 7.7. *Synonyma.* 7.6.1. *vanitas.* 7.8.19
Idololatria *quid?* 7.1.9.7.4.13. *est non formatio, sed religio imaginis.* 7.9.20. *est, creaturas religiosè colere.* 7.9.20. *crucem, imaginem, Mariam adorare.* 7.3 23
Idololatria *Pontificiorum.* 7. 6. 10. *Romanensium prorsus inexcusabilis.* 7.4.12
יהוה 1.34.1
Idololatrarum *quorumlibet defensor Vasquesius.* 7. 2.43
Iejuni *quod veteres communicabant, id non erat de substantiâ Sacramenti.* 11.7.29
Iejunium *hæreticorum Armeniorum, Arziburi dictum, unde?* 3.17.7
Iejunia *Muhammedana.* 4. 9.2.4.11.8
Iesu, *an Mariæ nomen implorare utilius sit?* 7.2.18
Iesuitarum doctrina de Monarchia Papæ Rom. 16.4. *aliis Pontificiis oppositam sententiam tenentibus.* 2
Iezidai inter Turcas qui dicantur? 4.15.15. *eius appellationis origo.* ibid.
Ignatius Antiochenus Iohannis Apostoli auditor. 1.3. 13. *martyrio coronatus.* ibid.
Ignatii doctrina de Deo & mysterio incarnationis. 1. 3.1.&c.
Ignatius quomodo exauctoratus? 7.12.12. *restitutus in Patriarchatum Constantinop.* 7.12.12
Ignis exploratorius, *de quo Apostolus cap.* III. *prioris Epist. ad Corinth. variè exponitur.* 15.12.22.&c. *eius vera exp sitio.* 27
Ignis Græci *inventum.* 4.27.5
Ignem *quendam* exploratorium & purgatorium, *per quem omnibus sit eundem in die judicii, quinam Patres cum Origene statuant.* 13. 3.1
Ignoran ia *negativè & privativè, dicitur.* 3.20.28. *utra secundum humanitatem cadat in Christum?* ibid.
Imago Christi *ad Abgarum fabulosa.* 8.8. 2. *apud Paneadem* 7.8.5.8. 6. *Veronicæ tradita apud Pamelium fabulosa.* 7.8.8.1 *Iuliano Apostata detorbata.* 7.8.6
Imago *Citharonia Iunonis.* 7.7.2. *Constantini M.* 7. 9.2
Imago Dei in homine *in quo præcipuè consistat?* 1. 13.17. Imago *Dei manufacta, semper superstitiosa est.* 7.8.21. *Dianæ.* 7.7.2
Imago *Sacramentum Eucharistiæ.* 11.9.23.& 25
Imago solitaria *Deo non posita, sed similitudines symbolorum.* 7. 9.13
Imago Trinitatis *una est, ad quam factus homo.* 1. 13.11. &c.
Imaginis *cuiuscunque* adoratio *religiosa confutatur inconcusso argumento.* 7.9.20
Imagines honorem *ad primitivum transfer, fundamentum Pseudosynodi Nicænæ.* 7.13.1
Imagini *suam vicem Christus nusquam commisit.* 7. 2.35
Imaginem adorare, *non Deum, vel Angelos; sed simulacra venerari est.* 7.12.18. *adorandam cultu latriæ, quo & Deus adoratur, quinam in Ecclesiâ Rom. docuerint?* 7.14.5
Imaginem veri Dei *verè honorare quid sit?* 7.8.31. Christi *cultu latriæ adorandam esse volunt Romanenses.* 7. 2. 5. Christi *à Nicodemo factam, & à Iudæis crucifixam, falsum.* 7. 8.7.& 8
de Imagine Christi, *quam dicunt à Luca depictam* 7.8.9
Imagines adorare *nefas; sed in templis utiliter haberi posse, usque ad quinti-sextam synodum creditum.* 7.9.25
Imagines *Christo & Apostolis olim locatæ (Damasceni auctoris).* 7.8.6
Imagines *an eodem cultu cum exemplari adorandæ?* 7.2. 26. *eadem cultu latriæ adorare, Idololatria Bellarmino.* 7.2.27
Imagines *à veritate archetyporum distinguuntur* II. 9.9. *quas colunt Romanenses, eisdem obnoxiæ incommodis, & argumentis, quibus simulacra gentilium.* 7.8.22
Imagines *quales Romæ collocarit Constantinus M* 7.9.7
Imagines *seculo quarto in quibusdam locis introductæ.* 7.9.9. *quæ occasione irrepserint in templa?* 7.9.22. *non debent dici sanctæ.* 7.11. 3. *non sunt libri à Deo instituti.* 7. II. 15. *impediunt conversionem Iudæorum & Muhammedanorum.* 7. 14.5. *scandalum infirmis præbentes, non sunt erigendæ.* 7.12.9
Imagines Imperatorum *cultu civili adoratæ.* 7. 9.24
Imagines Mariæ *à Luca depictas, fabulosum.* 7.8 10. *sanctorum, non Deus fieri jussit, sed humanus sensus excogitavit.* 7.12.18
Imagines materiales *in Eucharistia.* 11.9.7
Imagines & cruces *non sunt Sacramenta.* 9.1.26. & 29
Imagines *vasis divino cultui dicatis non æquiparandæ.* 7.11.16
Imagines *virtutum fallaces atque evanescentes.* 8.22.9
Imaginum auctor *Cecrops Mosis tempore.* 7.11.15
Imaginum *in Eccles. usque ad Constantinum M. nullus usus.* 1.8.29. *adoratio nova & à Christiana Religione aliena.* 7. II. 7. *cultus & adoratio circa A.C. 700. cæpit.* 7.10.3. *origo in Ecclesia Christiana an ab ipso Christo?* 8. 8. 1. *inter Christianos primi auctores quinam?* 7. 8. 14. *cultus nititur solâ traditione non scriptâ.* 7.2.29. *cultores acriter à Carolo M. reprehensi.* 7.11.15
Imaginum adoratio, *vel osculatio, reclamatur.* 7. 11.7. *adoratio & salutatio item.* 7.11.10. *de ea Observationes V. ex Augustino.* 7.9.18
Imaginum religiosa adoratio, *Transsubstantiationis mater.* 11.18.8. *in templis collocatio periculosa & noxia.* 7.9.21
Imaginum historia *à Constantino M. usque ad Iustinianum II.* 7.9. *historia à tempore quinisextæ Synodi*

Digitized by Google

Synodi usque ad Synodum Francofurtensem. 7,3,10. *cum scripturis divinis iniqua comparatio.* 7,3,13,14. *usus à gentilium traditionibus.* 7,3,11,15. *quarundam usus politicus & historicus.* 7,3,20&c. 7,9 21. *usus historicus in Ecclesia exstitit offensionis salebra.* 7,3,14. *usus historicus defenditur à Gregorio I.* 7,3,23. *usus in eccles. Christianâ primis 300. annis veritus.* 7,8,27. *earum usus & cultus non est necessarius de jure divino.* 7,8,27. *usus in sacro cultu inextricabilis consentientiarum laqueus.* 7, 2, 29

Imaginibus carere *nullam fidei Catholicæ præjudicium affert.* 7,12,9

Imamia secta inter Turcas. 4,15,14

Immensitas Dei. 1,34,12

Immersio, *an asperso præferenda?* 10,5,55,56,57

Immolatio Christi *non in se ipso, sed in Sacramento.* 11,10,10

Immortalitatis *initium ipsa mors.* 13,11,6

Immunis *est ab alterius peccato qui non consentit.* 10,3,7

Immutabilitas Dei. 1,34,10

Imperator *Turcorum quis primus appellatus?* 4, 22, 10

Imperatores Græci *Nicæa residentes*: Latini *Constantinopoli.* 4 21,11

Imperatorum Romanorum *in Oriente, à tempore Concilij Chalcedonensis usque ad Imperium Heraclij series, &c.* 3,1,11 *in Occidente.* 3,1,11

Imperatorum Romanorum *series & successio à tempore Heraclij.* 5,1,4.&c.

Imperium *Saracenicum.* vide *Sarac.*

Imperij Othomanici *Turcorum origo, & incrementum.* 4. 22. per tot.

Impositio manuum *non fuit Sacramentum.* 9,4,2. *legitima est, non verò Sacramentum.* 9, 4, 3. *est orat. super hominem.* 9, 4, 8. *an sit episcopi pars materiæ integrans in ordinatione sacerdotali?* 9, 7,7

Impositio manuum *in absolutione.* 9,5 34

Imputatio *justitiæ Christi.* 8,24,14

Incarnationis mysterium *orthodoxè explicatur.* 3, 21,39

Incestuosorum *disciplina veteri quot anni præfinita?* 12,6,8.12,7,34

Incredeli *ad condemnationem destinati.* 8,16,7

Independentiæ *error notatur.* 12,4,15. & 28

Indictio *quid?* 5,5,12.& 5,20,5

Indifferentia *ad bonum & malum, ne in merente quidem libero arbitrio necessaria.* 8,26,11

Indignus *quare seipsum fraudet re sacramenti?* 11, 6,15

Indigni *quid manducent in cœna?* 11,3,16

Individuum *esse à seipso localiter discontinuum, impossibile est.* 11,6,38

Indulgentiæ Papalis *definitio Bellarminiana.* 12,8,1. *quantitas in arbitrio Papæ.* 12,8,2

Indulgentiæ *quas ob causas concedi soleant.* 12, 8,10. *num in stationibus Romæ institutæ sint à Gregorio I. Papa Rom.* 12,8,13 *Durandi incerta.* 12,8,16. *à Lutheri oppugnata.* 12,8,9. *quâ occasione.* 11. *sublato Purgatorio. vana.* 12,8 31

Indulgentiæ *severitatem disciplinæ erga pœnitentes mitigantes, & earum causa.* 12,7,11 &c.

Indulgentiarum *valor quis?* 12,8,10

Indulgentiis *Papæ nulla Dei pœnæ, vel afflictiones, averti possunt.* 12,8,20

Indulgentias *concedere potest Papa, vel Episcopus, nondum sacr. ordinibus insignitus.* 12, 8, 3. *dandis potestas Papæ & Episcoporum non est par.* 12, 8, 3. *Episcoporum quousque vigere jubeat Papa?* 12,8,4

Indulgentias *facere etiam legatos non sacerdotes posse quâ ratione?* 12,8,2

Indulgentias *quasnam agnoverit Catholica antiquitas.* 12,7,32

de Indulgentiis *doctrina Romanensium Summa.* 12,8, 17. *ea falsâ hypothesi nititur.* ibid.

Infallibilitatis *Papistæ refutatio.* 5,13 & 14

Infantes *baptizandi.* 10,5,15. & seqq. *an ante octavum diem baptizandi?* 10,5,18. *infidelium non baptizandi.* 10,8,8. *baptizati, omnes verè justificati.* 10,16,1. *sine baptismo decedentes non sunt cœlo excludendi.* 10, 6, 1. *Christianorum in fide Ecclesiæ nascuntur.* 10,10,35. *Christianorum omnes in utero morientes salvantur.* 10,11,6. *Martyres Papistis salvantur.* 10,9,4. *non circumcisi, & ante octavum diem mortentes, non damnati.* 10, 6, 1,2. *non rectâ fide baptismo oblati an damnandi?* 10,7,9. *hæreticorum in fœdere.* 10,10,32.& 33.& 34

Infantes *Christianos damnare, absurdum.* 10, 6,4. *non baptizatos damnari quinam statuerint?* 10,5, 9.& 52

Infantes *quoad corruptionem omnes pares.* 10, 10,31. *fidelium & infidelium omnes naturâ filij iræ.* 10,10,31. *cur non teneantur aliorum peccatis?* 10, 8, 10. *non sunt rei peccatorum personalium.* 10, 10,31

Infantibus *baptizatis Eucharistia dabatur tempore Cypriani.* 12,1,8

Infidelis *in Sacramento quid accipiant?* 11,10,42

Infirmis *quomodo Eucharistia administranda?* 11, 7,32

Ingunde regina pia. 3,30,5

Injustorum *consortis pollui justos, per errorem putabant Donatistæ.* 14,6,13.& 8

Innocentes *qui?* 10,6,3

Innocentius I. Papa, de Eulogiis. 11,7,18. *disciplinam Concilij Eliberitani approbat.* 7,8,28. *subscribit damnationi Pelagij & Cœlestij.* 8,1,2. *eius sententia de viatico pœnitentibus non negandi.* 11,3, 30. *testimonium de extremâ unctione vindicatur.* 9,6,6.& 7. *admittit ad eius administrationem omnes Christianos.* ibid.& sect.8,

Innocentij I. I. I. Papæ Rom. constitutio de Confessione auriculari. 12,5,31. *rescriptum ad Episc. Cremonensem de presbytero non baptizato; in fide tamen mortuo.* 13, 11,1. *eiusdem & Concilij Lateranensis decretum de Indulgentiis Episcopalibus.* 12, 8,4

Instantius Episc. *Priscillianæ depravatus.* 1,37,9

Instrumenta & vasa, *quæ ministerio consecrata, sancta dicuntur.* 7 2,17

Intellectus Dei. 1,34,14

Intentio *vel* actualis, *vel* habitualis, *vel* virtualis. 10,1,23

Intentio Ministri *ad conficiendum sacramentum necessaria Papistis.* 7,2,40. *de ea effugium Bonaventuræ.* 7,2,43. *eandem Papista frigidè defendunt.* 10, 1,21

Intentio *accipientis baptismum, vel offerentis baptizandum non est necessaria.* 10, 1, 20. Ecclesiæ *an sufficiat ad baptismum.* 10,1,24. *qualis requiratur?* 10,1,26. *annitentis fiducia & constans, non est cassa.* 8,13,53

Intentio, *vel suppositio falsa, non sufficit ad depellendum Idololatriam.* 7,2,39

Intentionis *objectum quod?* 10,1,-5

Invisibilitas Dei. 1,34,8

Invocare nomen alicujus super alterum, *quid in Scriptura?* 7,2,28

Invocatio

Invocatio & fides soli Deo tribuitur. 7, 2, 21. non creatura. ibid.

Invocatio absentium ridicula. 7,1,21. rerum inanimatarum absurda. 7,2,34

Invocationis modus inidoneus quinam? 1,23,2

Ioannis Austriaci insignis victoria ex Turcis reportata. 4,22,19

Iohannes Baptista in cuius nomine baptizarit? 1, 8,4

Iohannis Calvini doctrina de sacramento Eucharistiæ. 11.22. per tot.

Iohannes Cappadox, Patriarcha Constantinop. 3.1,5. Synodi præses contra Severum. 3,16,5

Iohannes Cassianus Semipelagianorum Dux. 8,3,5

Iohannes Chrysostomus de meritis. 8,7,10. eius encomium. 15, 4,9, & 11

Iohannes Episcop. Constantinop. Ieiunator dictus, œcumenicus & universalis dici voluit. 16,7,16. & 18

annos Damascenus quando vixerit. 3,19,22. Mansuræ dictus. 7,10,6. Concilio VII. œcumenico damnatus; Nicæno II. laudatus. 7,2,28, cultor imaginum figuram corporis & sanguinis Christi in Eucharistia negat. 11,15, 8. 11, 18, 1. eius insania Idololatrica. 7,2,30

Iohannes Dricdo Theol. Professor Lovanienſis. 16,3,25. 16,5,16

Iohannis Duns Scoti de Transsubstantiatione judicium. 11,18,24

Iohannes Duræus Scoti sectator 14,7,1. eius Epistola ad Auctorem de negotio pacificationis. 14.7,40

Iohannes Erigena Scotus. 8,3,19, 11,18,6. eius liber de Sacramento Eucharistiæ immeritò damnatus à Papa, &c. 7

Iohannes Evangelista & Apost. quando Evangelium suum scripserit? 4, 4, 26. contra quos hæreticos? 4,6,3. eius in oleum fervens missi martyrium. 12,2,4

Iohannes Gerhardus. 14,7,4

Iohannes Gubelinus. 5,17,24

Iohannes Huss. damnatus in Concilio Constantiensi. 7, 14,3

Iob. Major defendit Scotum 9,5, 31. eius absurda assertio. 6,2,14. locus non imitanda. 6,6,7

Iohannes Petri Massei vita Ignatij Lojolæ. 7,2,14

Iohannes Marentius Scytharum causam, quòd unus de Trinitate crucifixus sit, defendit contra Hormisdam Papam. 3,21,12. &c. ei orthodoxa consentit Ecclesia. 3,21,26

Iohannis I. Papæ Epistola, 5, 18, 4. carcer & mors. 3,2

Iohannes I I. Papa Rom. sententiam Hormisdæ damnat. 3,21,28. eius verba, quibus demonstrat, Christum esse unum ex sancta Trinitate. 3, 21, 29. eius & Iustiniani Imp. Epistolas falsas & suppositias esse. 3,2

Iohannes V. Papa qualis? 5,23,2

Iohannes VIII. Papa à Binio & Baronio traductus. 7, 12,14. eundem Papissam fuisse, multis auctoritatibus probatur. 7,12,15

Iohannes XIII. 7,12,16

Iohannes XVII. Papa, vel Antichristus, vel statua dicitur Arnulpho Aurelianensi Episc. 7,12,21

Iohannes XXIII. Papa à Concilio Constantiensi depositus. 16, 4,4

Iohannes Pirloponus hæreticus Tritheita. 3,17,2

Iohannis Sleidani narratio de occasione & initio certaminis inter Lutherum & indulgentiarios. 12, 8,11

Iohannis Talaiæ Episc. Alexand. perjurium, & fortuna eo digna. 3,9, per tot. Romam profectus turbabat. 3,9,7-3,11,6

Iohannes Wiclef. 7,14,3,11,18.26

Iohannes Zepusiensis, Transsylvaniæ Princeps, sit Turcæ Vasallus. 4,22,15

Iohannes Zonaras quando vixerit? 5,17, 8. commentatus est in Quinisextam Synodum. 10,5,13. eius silentium de condemnatione Honorij est controversum, 5,17,16. nihil prodest. 5,17,17

Ionas Episc. Aurelianensis de imaginibus scribens, non satisfecit Romanensibus, 7,12,6. quomodo noluerit frangi imagines? 7,12,9. contra Claudium Taurinensem. 7,13,7. eius relatio de Felice & Elipando. 6,1,7

Ira & odium Dei quid? 1,34,35

Iracitur Deus illi, quem peccantem non flagellat. 12, 8,19

Irenæus auditor Polycarpi. 1,37,1. & 6. eius doctrina de SS. Trinitate. 1,33,12. eius & encomium. 1,33,16. locus de Carpocratianis explicatur. 7, 8, 15. opus de Ogdoade quâ occasione scripserit? 1,37,1. sententia de statu animarum ab excessu è corpore. 13,8,1

Irenæi Philalethæ larvati, Socinianorum Patroni, dissertatio de pace & concordia Ecclesiæ breviter refutata. 1,7,1. &c.

Irene, & Constantinus VI. Imp. Iconolatræ. 7,10,8

Irenes Imperatricis in filium crudelitas. 4.17,18

Irresistentia. 8,17,21

Isaac typus Christi. 9,3,20

Isacius Angelus Imp. Græcus à fratre privatur oculis & imperio. 4,21,7

Isidorus Episc. Hispalensis. 3,19, 20. 3,28.22. eius iniquitas erga Virginem Mariam. 3,27,8. de Sacramento Eucharistiæ doctrina. 11, 10, 38. 11, 11,20

Islamos Turcæ cur se vocent. 4,15,13

Ismaëli similes quinam? 10,3,21

Ismaëlita nunc Saraceni. 4,14,2

Isychius quando claruerit? 11,7,7

Italiæ reges Gothici, Ariani. 3,1,16

Ite, missa est. 12,1,7

Iudas baptizavit verè. 10, 3,4

Iudæi capsarij & librarij Christianorum. 4,4,14

Iudæi & Mahammedani ex imaginum cultu scandalum ingens capiunt. 7,9,21

Iudæorum codices, h.e. scripta Prophetarum maximum momentum adferunt Christianis in convictionem Paganorum, 4, 4, 13. &c. commentum quasi Deus Angelos alloquutus sit creaturus hominem, refellitur. 1,3,9. crudelitas in Anastasium, Episcopum Antiochenum. 3,5

Iudæorum Mahammedanorumque ad Christianismum conversio quando futura? 4,23,7

Iudicii diem quomodo Christus dicat filium ipsum nescire? 3,19,2. &c. 3,20,12. &c.

Iulius Nepos Imperator. 3,1,13. Iulij I. Pap. Rom. allegatum pro populo Eucharistiæ. 11,19,6

Iulianus Episcopus Capuæ, Pelagianus. 8,1,4

Iuliani Episc. Halicarnassæi, & Severi Antiochiæ Episc. disidium de corruptibili & incorruptibili; eiusque occasio. 3,18,1

Iuliani Imperatoris insidiosa fraus. 7,1,11

Ivo Carnotensis. 9,5,13

Iuramentum dolosum. 4,9,7

Iuramentum Pelagianis illicitum. 8,2,31

Iurandi formulæ quas Deo tribuit Mahammed. 4, 1,5

Iurisdictio interior in foro conscientiæ non est data Ecclesiæ, sed ea quæ pertinet ad forum externum. 16,3,4

Iurisdictionis *Ecclesiastica distinctio in* exteriorem & interiorem, *juxta doctrinam Romanensium.* 16. 2. 2

Iurisdictionis Episcopalis *plenitudo quoad universalitatem materiæ, post tempora Apostolica nulli uni mortalium jure divino competit.* 16. 3. 36

Iurisdictionis *& ordinis Episcopalis distinctio Bellarminiana* 16.4.1. *refutatur.* 16.5.5.& 19

Iurisdictionis *in conscientias hominum, quam Pontifices sacerdotes præter fas usurpant, duo fallacia fulcra.* 16.3.4

Iurisdictionem *Ecclesiasticam, quos sine ordine habere dicunt Romanenses, unde habeant, ut volunt?* 16.2.15

Iusta gloriatio *in sola fide crucis Christi.* 8.24.1

Iusti *acceperunt, non dederunt coronas.* 7.2.9

Iustificare *Augustino justum facere, & quare?* 8. 23.8

Iustificat *neminem Deus, nisi in peccatorum remissione.* 8. 24 16

Iustificando *nos Deus justos facit.* 8.23.8

Iustificatio *bifariam accipitur.* 10.8.9. *latè sumta.* 8. 23 1. *strictè.* 8.23.2

Iustificari per fidem *Patribus dicitur justificari meritò, & fidem mereri gratiam bene operandi.* 8.7.6

Iustificatio ex fide *gratuita est Papistis absque justificati merito.* 8 7.6

Iustificationis *controversia inter orthodoxos & Papistas de sola justitiâ inhærente, & habituali.* 8 23. 10 *controversia inter Catholicos & Pelagianos de justitia habituali.* 8.23.7

de Iustificatione *status controversiæ alius inter Catholicos & Pelagianos, quàm hodie inter orthodoxos & Romanenses.* 8.23.1.& seqq.

Iustinus senior Imperator orthodoxus. 3.1.5.& 6. *Iunior itidem orthodoxus.* 3.1.7

Iustinus Martyr impudentissimè à Bellarmino pro sanctorum adoratione adductus. 7.4.2. *vindicatur à cavillis Bellarmini* 11.11.8.&c. *ejus doctrina de SS. Trinitate.* 1.3.6.&c. *apologia, vita & exitus.* 1. 3.14

Iustinianus Episcopus Valensis quando floruerit? 6.1.1

Iustinianus I. Imperator. 7.10.1. *ab Aphthartodocitis seductus.* 3 18.3. *ejus zelus & resipiscentia.* 3.18.8. *ejus ad Hormisdam pia paræneſis.* 3.21.24

Iustiniani II. Imperatoris cura pro integritate actorum Synodi sextæ. 5.23. 3. *calumniis à Baronio & Binio impetitur.* 5.23.5. *defenditur.* 5 23.8. *ejusdem perfidia erga Saracenos punita.* 4.15.7

Iustitia Christi *nobis donatur imputando.* 8.23. 2.8. 24.20. *eam fide apprehendimus.* Ibid. *eâ justificamur.* 8.24.17.& 18

Iustitia *hominum, qui se peccatores fatentur.* 8. 2.3. *nostra imperfecta.* 8.23.5

Iustitia *duplex.* 8.23.2. *habitualis & actualis.* 8.23.4

Iustitiarii *perfecti.* 14.5.2

K

Kisul *bassa.* 4.15.15

L

Labarum *in crucis formam à Constantino M. redactum, & quare?* 7.9.2

Lac parvulorum, *& esca grandium, doctrina eadem.* 8 13.5.5

Lactantius quando Institutiones scripserit? 7. 8. 21. *non est author carminis de cruce.* 7.5.1. *de simulacro quid statuendum?* 7.6.8

Lactantius triplex ratio adversus simulacra. 7. 8. 23. *opinio de igne examinatorio in die ultimi judicii.* 13.3.2

Laicus *non habet jus dandi verum baptismum.* 10. 12.1. *baptizatus non dat sacramentum baptismi.* 10. 14.10

Laici baptismus *iterandus.* 10.14.4.& 5

Laico *nunquam licet baptizare.* 10.13.7.& 8

Laicis *absolutè illicita baptismi administratio.* 10. 13.27

Laicos concionari, *approbantibus Episcopis, non est insolitum.* 16.6.22

Lanfrancus. 11.18.7. *ejus sophistica regula.* 11.18.10. *responsio ad argumentationem Berengarij, qua & ipsa refutatur.* 11.18.21

Laodicena Synodus de non honorandis Martyribus hæreticorum. 7.5.20. *ejus Canon à Binio corruptus* Ibid.

Lapis angularis *Christus, cur?* 15.9 10

Lapsi. 12 3.1. *ab Ecclesia exterres, donec pœnitentiam agerent.* Ibid.& 2

Lapsorum pœnitentium *confessio, & absolutio.* 12 5.19

Lapsis post Baptismum *an communio reddenda?* 9.5.12

Latini Græca vitiosè transtulerunt. 5.13.26. *quomodo voce simulacri usi?* 7.6.8 *septimam Synodum falsarunt; non Græci.* 5.13.37

Λατρεία, *& δουλεία, quid?* 7.1 16

Λατρεία *de cultu humano.* 7. 1. 16. *Trinitati à nobis debetur.* 1.23 15.7. 1.23. *tripliciter sumitur.* 7.1.7. *qualis imaginibus tribuatur a Nicæna Synodo secundâ.* 7.14.2.& 3

Latriæ *divisio in* primariam & secundariam. 7. 2 19

Latro in cruce, *non baptizatus.* 10. 15.1. *justificatus solâ fide.* 8.24.1. *sine* operibus *salvatus.* 8 24.12

Latrocinalis *violentia Muhammedanorum.* 4. 15.5

Laudari & damnari *unus idemque potest.* 5.17. 22. & 27

Laurentius Puccius Cardinalis, homo turbidus. 13. 8.12

Lectoris *æquè officium.* 11.10.49

Legati *sedis Romanæ in Concilio Francofurtensi.* 6.1.6

Legatos *ad Regem Turcarum ducendi mos.* 4. 22.6

Leander Episcopus Hispalensis de una & trinâ mersione. 10. 5. 53. *Gregorio M. amicus.* 3.30.1. & 4. *ejus pia opera in convertendo Reccaredo.* 5.5

Leo I. Papa, à quibus œcumenicus Episcopus dictus. 5.13.30. *ejus encyclica Epistola ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum contra Eutychetis hæresim.* 2.11.1. &c. *de incarnatione Domini doctrina orthodoxa adversus Nestorium & Eutychetem ex Epist. ejus excerpta.* 2. 13.1. &c. *infallibilitatem non agnovit.* 5. 22.4. *ordinem sedium Patriarchalium improbat.* 5.13. 29. *ejus dictum.* 8.16.13. *epistola vitiosè in Græcum versa.* 5.13. 26. *incorrupta exstat in Synodo Chalcedonensi.* 5. 13.26

Leo II. Papa Romanus quando Pontificatum suum inchoarit. 5. 18. 12. & 13. *quando mortuus.* 5. 18. 17. *anathematizavit Honorium.* 5.10. 8. 5. 18.1. *scripsit de cura ad Hispaniæ Episcopos.* 5.10.10

& ad Constantinum Imperatorem, quæ Epistola contra Papistas vindicantur, quòd non sint spuria. 5.18.1. & seqq. 5.20. 1. & seqq. approbat sextam Synodum. 5.18.1.5.20.1
Leo I V. Papa. 7.10.7
Leo V. Papa. 7.12.16
Leonis X. Papæ Romani, nundinatio per indulgentias. 12.8.11. typus antichristianus. 10.7.24
Leo Isaurus edicto vetat imaginum cultum. 7.10.4
Leo Thrax Imperator. 3. L. 2. eius paranesis pia ad Episcopos & Clericos. 3.8.2
Leonhardus Hutterus. 14.7.1
Leontii Ariani Episcopi Antiocheni vafrities in recitanda glorificatione. 1.22.3
Leontii Episcopi Alexandrini atas. 3.14.6
Levitæ pro Diaconis, metaphoricè. 11.20.28
Leuuigildus rex Visigothorum, Arianus & crudelis in filium orthodoxum. 3.30.5
Lex Evangelica de Baptismo secundùm Papistas causa damnationis infantum. 10.8.7
Lex Romana prohibens nocturna mulierum sacrificia. 1.37.17
Libellatici. 12.1.9. eorum duo genera 10. quidam simul blasphemi. 16.
Libellatici qui interventu pecuniæ Christum non abjurassent, neque idolis sacrificassent, an culpandi? 12.1.17
Liber de passione Imaginis Iesu Christi, non est Athanasij. 7.5.18.7.8.7
Libri de generatione Muhammed, & nutritura eius, fabula quædam delira. 4.13.17
Libri de Viduis Author. 7.5.14. ex eo de doctrina Ambrosii non est judicandum. 7.5.16
Libri de Prædestinatione, & Gratiâ, author Fulgentius. 8.2.26
Libri doctrinæ Muhammed deliramenta fabulosa. 4.13.5.&c.
Liberi fidelium sancti. 10.10.4.& 10.10.7.& 13. quomodo simul peccatores & sancti? 10.10.11. quia sancti, non propterea immunes à peccato originali. 10.10. 13. & 16. in infantia mortui certò electi. 10.10.26
Liberi infidelium in ætate infantili morientes non omnes reprobi. 10.10.26
Liber facit qui libens facit. 8.26.8
Liberati fides historica suspecta. 3.24.9
Liberius Papa Arianus. 5. 31. 18. quomodo eum excusset Bellarminus. Ibid.
Liberum arbitrium in statu gratiæ 8.26.8. post lapsum non habet se indifferenter ad bonum & malum. 8. 26. 6. quomodo consistat cum divino adjutorio? 8.2.27
Liberi arbitrii definitio. 8.26.9. doctrina Patrum decretis nititur. 8.26.14. vires nullæ. 8.2.7
Libertas arbitrij perpetua in quo consistat? 8.26. 6. quomodo dici possit æqualiter ad bonum & malum se habere. 8.26.6
Libertate arbitrii salvâ vocatio efficax. 8.26.10
Libertini hæretici. 1.34. 16. L. 37.11. eorum insania. 12.9.6
Ligatur homo dupliciter. 12.4.6
Limbus infantum fabulosus. 8. 2. 22. à Scholasticis confictus. 10.5.9
Litera ubi non sequenda? 11.8.6
Litera occidens quæ? 11.12.38
Literæ Synodicæ, seu Inthronisticæ, novorum Episcoporum. 3.16.4
Liturgia Basilij. 1.23. 22. Chrysostomi. 1.23. 21. 11.9. 18 S. Marci. 1.23.20.13.9.20. S. Iacobi, ubi verba de nomine Dei. 1.17.20. de objecto Orationis Dominicæ. 1.18.3
Locus & ubi posteriora corpore. 11.6.38
Locus tertius à Pelagianis excogitatus. 8. 2. 20. & 22
Localis præsentia refutatur ex Durando. 11. 6.17
Localiter aliquid dupliciter adest. 11.6.16
Locatum qua tale est in loco. 11.6.28
Locatum esse in loco, non est ponere extrinsecum respectum. 11.6.28
Λόγος formando carnem assumsit. 2.13.2.& 17
Logomachia super ὁμοούσιος vocabulo. 1.2. 8.5.30. 21
Lombardus, & Gratianus, Canonem Concilii Carthaginensis corrumpunt. 10.13 23
Lombardi de utraque Sacram. specie sumenda, doctrina. 11.19.8. descriptio Sacramenti. 11 9.29. doctrina de pœnitentia. 9.5.19
Loquutio de Deo quæ admittenda? 1. 35. 29. impropria bifariam dicitur. 11. 8. 2. sine propria, an figurata, quomodo discernendum? 11. 8.6
Loquutiones quædam in argumento Eucharistico Transubstantiariis improbatæ. 11.8.1. 11.10.7. quædam emphaticæ & hyperbolicæ de Eucharistia apud Patres. 11.17.1.&c.
Loquutiones figuratas in sacramentis cur adhibeat Spiritus sanctus? 11.8.2
Lotio baptismalis non est necessaria. 10.5.57
Lotio pedum quibus sit sacramentum? 9. 9. L. & 3. quale sacramentum? 9.1.31
Lucas Tudensis de cultu imaginum. 7.14.8
Lucifer, à quo Luciferiani, Schismatici. 12. 10. 20
Luciferani quo principio refutati. 10. 14. 5. eorum error. 10.2.12
Luciferi stella matutina cultus. 4.1.3. de eius origine fabula Muhammedica. 4.1.4
Q. Lucilius Balbus. 7.12.18
Lucilla factiosa & superstitiosa fœmina. 16. 1. 14
Lucius I. I. I. Papa quando sederit. 13.12.1.9.5.20. eius intemperies in statuendo pœnitentiæ sacramento. 9.5.20
Ludovici, Hungariæ Regis fatum infelix. 4.22.15
Lustrum Lutianum. 4.2.3. Romanum. Ibid.
Lutherani dogmatis de orali manducatione nullum certum & evidens fundamentum in verbis Domini. 14.7.38
Lutherani seipsos hoc nomine ab aliis Evangelicis discriminant. 14.7.1
Lutheranorum incertitudo & opinionum dissonantia de orali manducatione corporis Christi. 14. 7. 38
Lyrani verba de Ecclesia in quibus personis consistat. 15.7.7

M.

Macarius Monothelita. 5.13.8. & 5.14.3
Macarii Ægyptii doxologia, & atas. L. 25.6
Macedoniani Pneumatomachi. 1.2.9
Magnum Sacramentum Paulo quid sit? 9.8.21
Majestas Christi Divinitatis est. 11.21.19
Majoris in doctrina sacramentorum error. 9. L. 35. vide & Iohan. Major.

Digitized by Google

Majorum *nostrorum error sub tenebris Papatus, non patrocinatur errare cum illis volenti in luce veritatis.* 11.7.39

Majoranus Imperator. 3.1.11

Majorini pars quæ postea dicta est Donati. 14.4.1

Malachias Episcopus. 9.6.24

Mali *non sunt prædestinati ad malè operandum.* 8.13.15

Malis *quisnam communicet?* 14.5.16

Malum morale *an ullo modo velit Deus?* 1.34.22.&c. 27.morale & **metaphysicum** *non vult Deus; vult tamen* physicum. 1.34.22

Mala *clarorum virorum facta non sunt imitanda sed virtutes.* 10.3.35

Maledictio *sine causâ probata vana est.* 7.13.10

Mamluchi. 4.15.17.&c. *Ægypti & Syriæ imperio potiti.* 4.20.13. *eorum imperium occupat Selymus Turcarum Princeps.* Ibid.14

Mamlucorum regni excidium. 4.22.13

Manducare *intus, & in corde, quid?* 11.1.4

Manducandum *præsens esse debet.* 11.6.2

Manducatio *vel sacramentalis, vel spiritualis.* 11.1. 1.sacramentalis *aliter à Papistis, Patribus, nostris explicatur.* Ibid. spiritualis *in sacramento quomodo intelligenda?* 14.7.23. *de ea allegantur verba Confessionum Ecclesiarum reformatarum.* 24.& seqq.

Manducatio *impiorum inefficax.* 11.13.1

Manducationis *ratio.* 11.22.17

Manducationem carnis Christi *esse spiritualem, fidelibúsque propriam, ex mente Cyrilli.* 11.12. 40.&c.

Manes, sive Manichæus. 4.14.2. *eius furor.* 4.3.2

Manichæi. 1.2.1

Manichæi Cathariste. 14.2.2. *baptismi contemtores.* 10.5.34. *Solis cultores.* 7.2.39. *vinum non bibebant, cur?* 11.19.7

Manichæorum hæresis. 4.5.7. & 12. *fœda mysteria.* 4.8.2. *secta tripartita.* 14.2.2. *delirium de Christo in Sole, Lunâ & cruce simul præsente, refutat Augustinus.* 11.12.44

Manuel Caleca quando vixerit, & eius authoritas. 5.17.23

Manûs impositio *quid?* 10.3.20

Manufactum *adorare non licet.* 7.9.23

מרן־אתא Maranatha *quid?* 12.3.7

Marcellina Iconolatra. 7.8.15

Marcellinus Episcopus Romanus lapsus, & postea martyr. 12.3.8

Marcianus Imperator. 3.1.2

Marci Antonii de Dominis error de intentione. 7.2.39

Marci & Lucæ Evangelistarum par cum Apostolici auctoritas. 4.4.11

Marcus Ægyptius, hæreticus. 1.37.9.2. 1.2. 7.8.15

Marcitæ hæretici. 1.37.2

Marcion *hæreticus.* 2.1.2. *eius impia hæresis.* 4.5.7. & 9.4.5.12

Margarinus de la Bigne Theologus Parisiensis. 7.12.6. *Maxentium & Scythas immeritò hæreseos insimulat.* 3.21.13. 3.21.23

Marii Victorini ἀκυρολογία. 6.6.5

Maria Virgo beata honoranda: sed non adoranda. 4.8.5.5.7.4.7.3.19. & 20. *à quibus divino honore culta?* 4.8.4. *eius adorationem quis introduxerit?* 7.3.20. *quo sensu Domina nostra vocata in Synodo Quinisexta?* 5.7.1. & 2. *quo sensu Bellarmino immaculata.* 10.10.12. *peperit utero aperto.* 11.6.35. *nec propterea virginitatem amisit.* Ibid.

Mariæ ἀποθεωσις unde orta? 5.7.3. *finis ignotus.* 4.8.4

Mariæ exhibent Papistæ cultum Latriæ. 7.2.19

Mariam virginem dicendam esse Θεοτόκον, negabat Nestorius. 2.6.1

Marianus Scotus quando vixerit. 5.10.22

Marinus Papa. 7.12.16

Maronitæ Syri. 3.17.4

Marpurgensis conventus. 14.7.16

Martialis Episcopus lapsus in idololatriam. 12.7.15

Martina & Heracleon Imperij usurpatores. 5.1.5

Martinus I. Episcopus Romanus, & Martyr. 5.1.12

Martinus Episcopus Turonensis. 7.9.10

Martinus Turonensis paralyticam oleo sanat. 9.6.7

Martinus Lutherus. 12.8.9. *contra imaginum cultum.* 7.14.4

Martyr *quo pacto quis possit esse sine sanguinis effusione.* 12.2.9.&c.

Martyrem *non pœna, sed causa, facit.* 3.28.21. 10.11.1

Martyres *qui?* 12.2.1. *non adorandi.* 7.3.22. *quomodo à Christianis honorati?* 7.5.19. *Catechumeni absque baptismo coronantur.* 10.5.4 *quomodo colendi.* 7.5.15

Martyrum *sanguis non funditur in fraternorum peccatorum remissionem.* 7.2.8

Martyrium *duplex.* 12.2.9. & 11.& 13

Martyrium *infantium in utero.* 10.1.3.& 5

Martyrium *verum tria requirit.* 10.11.1

Martyrium *scelestum Circumcellionum.* 14.4.4

Martyrii *varia genera.* 12.2.2.&c.

Martyria *mendaciis evitanda, quinam hæretici docuerint?* 3.10.38

Martyrius Episcopus Antiochenus malitiâ Petri Gnaphei supplantatus. 3.12.1. *eius renunciatio in Ecclesia.* 3.12.2

Masgid, Mesgeda, Meschit, quid? 4.15.24

Massaliani hæretici. 2.8.1.&c. 5.13.31. 12.10.21. *baptismi contemtores.* 10.5.34

Mater, *quam Christus reliquit, quanam sit?* 9.8.21. & 22

Matrimonium *Adami & Evæ quid significet.* 9.8.19. *Christi, & Ecclesiæ* 9.8.17. *clandestinum quid?* 9.8.36.

Matrimonium *Augustino sacramentum significativum, non practicum.* 9.8.18. *Durando non est sacramentum proprie dictum.* 9.8.14

Matrimonium *esse sacramentum N.T. ostendi non potest.* 9.8.38. *non esse sacramentum N.T. propriè dictum, ostenditur rationibus.* 9.8.14

Matrimonii *sacramentum secundùm Thomam est nexus.* 9.8.8. *quando institutum.* §. 9. & 10. *eius forma & materia.* 9. *institutio ubi inveniatur in Evangelio?* 11. *benedictio sacerdotali unde?* 12

de Matrimonii *sacramento variæ Pontificiorum dissentiones.* 9.8.30.& seqq.

Matrimonii *institutio primæva.* 9.8.16

Matrimonii *corporalis & spiritualis comparatio.* 9.8.19

Mattarij Manichæi. 14.2.2

Mauricius Imperator orthodoxus. 3.1.7. *interfectus à Phoca una cum liberis, justum Dei judicium agnoscit.* 3.1.8

Maxentius Presbyter Antiochenus. 8.3.11. *eius*

eius orthodoxa defensio istius loquutionis; Vnum de Trinitate crucifixum esse. 3.21.12.&c.

Maximus Abbas, & Martyr. 5.1.12.5.17.23

Maximi disputatio cum Pyrrho. 5.25.1. refutat Papistas de Epistolâ Honorij ad Sergium. 5.25.2. quare Honorij Epistolam non damnâris? 5.25.4

Maximus Presbyter, Novatianus Pseudoepiscopus contra Cyprianum. 14.3.1

Mecca, seu Mecha, à Mahammede expugnata. 4.16.1

Media salutis non tantùm, nec praecipuè, per sacramenta applicantur. 10.8.5

Mediata operatio personarum divinarum rejicitur. 1.10.5

Mediorum ad salutem necessariorum distinctio. 10.5.58

Mediator unus. 7.2.7. is unus Christus. 8.23.2

Mediator noster cuinam nos reconciliet? 1.19.1.&c.

Mediatore ad Mediatorem Christum opus non est. 7.2.11

Medina Alnabi, sedes principatûs Mahammedis. 4.1.2

Meditationes an Augustini. 8.14.17

Melchiades Papa. 11.7.16

Melchior Canus. 9.5.15. Albertum Pighium refutat. 5.10.23

Melchitae Orthodoxi in Syria ab haereticis dicti, unde? 3.17.4

Melchizedeciani haeretici. 2.3.1

Melchizedecianorum secta auctor, & eius haeresis. 4.6.3

Meletiani haeretici, à Meletio dicti, eorúmque haeresis. 12.10.17

Melior est qui fecit, quam illa quae facta sunt. 7.8.21

Membra pro membris per merita solius capitis orant. 7.2.9

Memoria quae indiget visione imaginis, ut Christi memor sit, infelix est. 7.11.5

Menander haereticus. 1.3.1

Menna Episcopus Constantinopolitanus consecratur. 2.15.2.& 3.eius laus. Ibid. ipso praesidente Synodus Constantinopolitana. 3.14.3.2.15.4. quando decesserit? 5.13.3

Mensa Dominica. 11.11.13

Mensium Hagarenorum & Turcicorum nomina & ordo. 4.2.4

Mentalis reservatio damnatur. 3.20.37

Mercurius Trismegistus de origine Idolorum. 7.7.2

Mereri non pro mercede, sed eventu. 8.9.1.& 2

Meritum Christi satisfactione illâ, quae fit in Purgatorio, applicari ait Bellarminus. 13.11.12

Meritum bonum quid Patribus? 8.7.1. quale iidem agnoverint. meriti voce aliter acceptâ, quàm Papistae solent? 8.7.6

Meritum nostrum indulgentia Dei est, qui nobis dimittit peccata, & concedit non debita. 8.8.6

Meritum congrui & condigni Scholasticorum unde? 8.7.1. condigni inepte à Papistis fingitur. 8.7.5

Meritum condignum non est hominis ad Deum. 8.7.22

Meriti de condigno definitio apud Durandum. 8.7.22

Meriti controversio inter Catholicos & Semipelagianos in quo versetur? 8.7.1

Meriti bôni fidelium descriptio. 8.7.4. eius in perfectis hominibus, & meriti mali discrimen. 8.7.4

Merita condigna Papistarum non juvantur ex crebro usu verbi mereri apud Patres. 8.9.1

Merita bona, Dei; non hominis 8.7.9. omnia, Dei dona. 8.7.20.& 21. operum non justificant. 8.25.2. sunt via regni; non causa regnandi. 8.7.21. parvulorum hypothetica refelluntur. 8.13.29

Merita jactare est alienum esse à gratiâ. 8.7.17

Merita & passiones Sanctorum aliis applicari non posse, contendit Durandus. 12.8.15

Merovaeus Eulogias exorquet. 11.7.19

Mesangismonitae haeretici. 1.8.5

Metaphrastis auctoritas. 8.8.2

Metonymia quid? 7.2.38.an sit metonymia, cùm dicitur; ô Crux: pro crucifixo. Ibid.

Michaëlis Palaeologi ingressus in urbem Constantinopolitanam, pulsis Latinis, non sine superstitione. 4.21.11

Milites Floriniani. 1.17.4

Militiae tria genera. 9.1.3

Miltiades, Episcopus Romanus. 14.4.1

Minister Baptismi. 10.12.1

Ministris non licet, relictâ suâ Ecclesiâ, ultrò ad aliam transire. 16.3.30

Minucius Felix. 7.8.12. eius argumentatio contra adorationem statuarum. 7.8.17

Miraculum nunquam separat definitionem a definito. 11.6.19

Miracula, & visiones, non probant cultum creaturarum, & doctrinam Scripturae repugnantem. 7.5.21

Miracula non propterea facit Deus, ut creaturae adorentur. 7.5.21

Miraculis decipi non debemus. 7.5.21

Misericordia praeveniens, & subsequens. 8.10.3

Misericordiam Dei extendi etiam posse erga quosdam in peccato mortali defunctos, ut in ultimo Dei remissionem obtineant, eóque fine pro defunctis orandum esse, Patres quidam senserunt. 13.8.27.&c.13.9.6

Missa, seu dimissio Catechumenorum. 12.1.6. fidelium. 7

Missa sine communione. 11.7.13

Missae sacrificium destruitur pluribus argumentis. 11.20.1.&c.

Missae in honorem Sanctorum impiae. 7.2.12

Missam esse sacrificium propitiatorium, opinio sacrilega unde nata. 11.19.10

Missio & donatio Spiritûs sancti quomodo fiat? 1.27.7.& 8

Missionis filii distinctio. 1.26.6

Mitti non Pater, sed Filius & Spiritus sanctus dicuntur. 1.26.5.1.35.24

Modi personarum divinarum. 1.35.15. & 17. eorum quadruplex munus. 1.35.16. distinctio. 1.35.19

Molgomsai, Badai, Colmacci pannum rubeum colunt. 7.6.10

Momyllus, Augustulus dictus, Imperator. 3.1.14

Monachorum Adrumetinorum error. 8.6.6. ab Augustino revocantur. Ibid.

Monachi Scytha, unum ex Trinitate crucifixum esse, contra Hormisdam contendunt. 3.21.7.&c. non fuerunt idcirco haeretici Eutychiani. 3.21.32. eorum testimonium contra libros Faustì. 8.3.13

Monachorum varij ordines quibus temporibus nati. 4.21.14

Monar-

Monarchia *Trinitatis.* 1,18,4.& 5.1,33,14
Monarchiam *Papa Romani quomodo doceant Iesuitæ?* 16,4,1. *multis Doctoribus Romanensibus contrà sentientibus.* 2
Monogamia, *non polygamia, divinitùs instituta.* 4,11,3
Monophysitæ hæretici. 3,14,5,3,17,1. *eorum hæresis.* 1,34,5
Monothelitæ. 3,4,5. *quibus modis unam Christi voluntatem statuerint?* 5,29,31. *quare voluerint duas voluntates in Christo statuere.* 5,29,36. *auctoritatem Patrum crepabant.* 5,9,11. *loca Patrum falsârunt.* 5,13,8.& 9. *quintam Synodum falsârunt.* 5,13,3. & seqq. *in sextâ œcumenicâ Synodo damnati.* 3,3
Monothelitarum hæreseos exortus. 5,1,1. *artificium fraudis triplex.* 5,1,15. *falsum principium.* 5,25,14. *commentum de voluntate hypostaticâ.* 5,26,1. *inconstantia & contradictiones.* 5,30,23. *scripta à Synodo œcumenicâ VI. igni adjudicata.* 5,10,4 5. *ipsi anathemate damnati.* 5,10,5.& 6. & 18. *voluntas hypostatica septem argumentis refellitur à Patribus.* 5,26,9. & 10. & 11
Montanus hæresiarcha. 2,1,14. *se Paracletum esse jactabat.* 4,32,12,10,1. *eius Prophetissa.* Ibid. *dogma de statu animarum defunctarum.* 13,2,4
Montanistæ. 1,2.1.12,10,1
Montenses, qui & Montanistæ, & Cuzupitæ, & Rupitani dicti sunt. 14,4,3
Montenses Donatistæ unde appellati? 16,6,7
Mores *hominum pravi non sunt impingendi Ecclesiæ Catholicæ.* 7,9,14
Mortalium *digitorum ludicra & fragilia figmenta.* 7,8,21
Mors *qualem quemque invenit, talem Deus judicabit.* 13,8,37.& 39
Mortis Christi *causa & fructus.* 4,7,2. *communia quædam effecta.* 8,15,11
Mors corporis *an in peccati vindictam fidelibus adhuc subeunda restet.* 12,8,18. repentina, *vel arumnosa, non facilè sinistris præjudiciis traducenda.* 32,30,3
Mortui *non sunt adorandi, neque absentes.* 7,8,21. *non movent superstites.* 13,8,24. *cur Deus id non permittat?* 13,7,2
Mortuorum apparitiones, & *spectra, cujus sensûs?* 13.7.1.&c.
Mortuis *quibusnam, & quo fine officia sua, orando, eleemosynas dando,* &c. *impenderint veteres.* 13,9,1. & seqq.
Muhammedes unde, quâ occasione, ubi, & quando ortus? 4,1,1.&c. *ejus adjutores.* 4,3,1. *epilepsia.* 4,3,2. *uxor, & raptus Pithonicus.* Ibid. *Alcoran.* Ibid. 3. *successor in regno.* 4,3,6. *sepultura.* 4,3,10. Confessio *de Christo.* 4,4,30. *falsus pietatis pretextus.* 4,5,1. *atheismus, idololatria.* Ibid. 4.& 5.4
Muhammedes veterum hæreticorum, inprimis Gnosticorum, errores de regula fidei ex orco refodit. 4,3 4,3.& 5
Muhammed, Pseudopropheta diabolicus, omnium hæreseon cœnum colligens, ac miscens, pestiferum chaos peperit. 4,5,10. *inconstans & pugnantia docens.* 4,5,13. *quibus argumentis neget, Christum non esse Filium Dei?* 4,6,11. *disputationem de lege suâ prohibet.* 4,15,2
Muhammedis sacrilega impudentia, & flagitiosa mulierositas. 4,11,13. *immanis libido.* 4,11,14. *adulterium.* Ibid. 15. *impium præceptum de latrocinando.* 4,22,2. *diabolica in Christianos calumnia refellitur.* 4.8.3.&c.8
Muhammedis doctrina de voluptatibus carnalibus in Paradiso. 4,11,1. *refutatur.* Ibid. 4. *lex de templis.* 4,11,10. *doctrina de Paradiso.* Ibid. *lex impia de divortiis.* 4,11,15. *antecessores in fingendis fabulis.* 4,13,1. *vanissima & impia fabula.* Ibid. 3.&c. *Lex de circumcisione tam fœminarum, quàm marium.* 4,14,3. *ejus obitus & sepultura.* 4,16,1. *successor.* 4,17,1
Muhammedana doctrina justa elogia. 4,9,3. 4,10,6. *falsitas duobus indiciis proditur.* 4,4,23. *impietas, de regula fidei i.e. S. Scripturâ.* 4,4,4.&c. *de* Deo. 4,5,5. &c. *de* Diabolo. 4,5,10. *de anima hominis.* Ibid. 12. *de* Christo. 4,6,7. *de morte Christi.* 4,7,1. *de juramento.* 4,5,14,4,9,1.&c. *de justificatione in quavis religione.* 4,10,1. &c. *spurcities.* 4,11,1. &c. *barbara inhumanitas erga uxores.* 4,12,1. *fabulosa vanitas.* 4,13,2.&c. *propagatio.* 4,16,2
Muhammedana superstitio quibus modis propagata sit, & adhuc conservetur. 4,15,1
Muhammedanorum stupida obedientia refutatur. 4,15,3. *latrocinalis violentia.* 4,9,3.4.15,5. *successus per arma.* 4 16,2
Muhammedanorum & Iudæorum conversio quando futura. 4 23,7
Muhammed II. primus Turcorum Imperator *appellatus.* 4,22,2. o
Mulierum *communis Carpocratiana.* 1 37,3
Mu ta *fieri prohibentur, quæ facta retinent firmitatem.* 10 14,1
Mul i præsentia *corporis Christi negatur.* 11,12,19
Multitudo *eorum, pro quibus Christus mortuus, universitas quædam est.* 8,16,13
Multitudo peccantium *errori patrocinium non parit.* 14,6,14
Mundus *credentium Deo dilectus, & redemtus.* 8,16, 4. *fidelis.* 8,15,7. *eorum, qui salvantur.* 8,15,4
Musarabum recitatio hymni trisagij. 1,16,13
Musulmanorum appellatio. 4,15,9. *unde?* 12
Mu atio accidentalis, *manente substantiâ, dicitur mutatio naturæ.* 11,4,2
Mutatio naturæ *in Eucharistia Ambrosio quid?* 11, 4,1,2
Mutatio sententiæ *non est in culpa, sed inconstantia sensûs.* 3,28,12
Mutilationis sacramenti *occasio.* 11,19,2
Μυστήριον *quid?* 9,1,37. *quid Latinè?* 9,1,8
Mysteria *fidei, quæ capi non possunt, propterea tacenda non sunt.* 8,13,55
Mysteriorum *signacula.* 11,9,22

N.

NAtura *in Christo non dicitur filiata.* 6,7,9
Naturæ *mutatio accidentalis.* 11,4,3
Naturam *non esse sine personâ, hypothesis hæreticorum refellitur.* 3,21 38
Naturæ *in Christo distinguenda.* 1, 24,4. 1,25,1. *miscuntur ex operationibus.* 5,29,19.20,24
Naturarum in Christo *distinctio Patrum quorundam testimoniis asserta.* 2,12. per totum.
Naucleri falsa narratio de Honorio. 5,17,26
Nazareni iidem, qui Symmachiani. 10,3,6
Nazianzeni doctrina de SS. Trinitate. 1,5, 5. *opinio de infantibus non baptizatis.* 10,5,9
Necessitas *alia à Deo indita, alia sponte contracta.* 8, 26, 12. *est vel præcepti, vel medij.* 10,8, 1. *conditionis simpliciter impossibilis an obliget?* 10, 8,13

Neceſſitatis *diſtinctio.* 16.6.11
Nectarius Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 12. 5.22
Negatores *prævaricatrice ſilentio.* 12.1.17
Negatorum *olim diverſa genera.* 12.1.9.& 10
Neſtorius, & Eutyches, hæretici, inæquales ſententiis, impietate unanimes. 3.14.5
Neſtorius & in eum acta. 2.6.1. *Anthropolatra.* 7.3.23. *eius hæreſis* 1.30.8. 1.30.12.5. 9.4 *abdicatio occaſio gravis tumultus in Eccleſia Conſtantinopolitanâ.* 2.7.7.12.3.6. *damnatio juſtiſſima.* 2.9.1
Neſtorio impietatis patres ac magiſtri. 3. 24.3. & 7. *eidem oppoſita doctrina Cyrilli.* 3.21.4
Neſtoriani. 2.3.2. *eorum reliquiæ* 2.3.3. *anthropolatræ.* 3.25.11
Neſtorianorum de unione perſonali perverſa & fraudulenta profeſſio. 3. 21.19.& 40. *fraus alia.* 3 21.23
Neſtoriana hæreſis ab Elipando & Felice revocata. 6.1.2.
Nicæa capitur à Chriſtianis. 4.20.4
Nicæa Thraciæ conventus Arianorum. 1.2.7
Nicæna fides confirmata Arimini. 1.2.7. *Conſtantinopoli.* 1.2.10.1.4.6
Nicæna Synodus magna quando celebrata. 11.7.30
Nicephorus falſarius. 7.8. 6. *in Hiſtoria de Abgaro falſarius.* 7.8.4
Nicephori Calliſti ætas, & error de Agnoëtis. 3.19.28. *authoritas.* 8.8.1
Nicephorus Patriarcha. 5.17.5
Nicephori Imperatoris erga Saracenos conatus infelix. 4.17.19
Nicetas, ſeu David Paphlago. 7.12.11
Nicolaus Panormitanus quando vixerit? 2.5.27
Nicolaus Papa à Photio depoſitus. 7.12.12
Nicolai I. ſententia de falſatione ſeptima Synodi examinatur. 5.13. 33. 4. *eius & Photij acerbiſſima contentio.* 5.13. 35. *eiuſdem, & Vrbani II. error.* 10. 14.3
Nicolai II. Papæ Romani abſurda doctrina de Sacramento Euchariſtiæ. 11.18.14. *à Scholaſticis non recipitur.* 11.18.21.& 24.
Nicolaus Sanderus, Bellarminus, & Baronius, quomodo eludant Concilium Elibertinum? 7. 8. 27
Nicolaitæ impuri. 1.3.1.4.13.1
Nihil fit, *niſi quod aut facit Deus, aut fieri permittit.* 8.19.4
Ninus primam imaginem Belo fecit. 7.7.2
Ninivitarum pœnitentia. 12.8.22
Nocturna ſacra *ſemper multorum ſcelerum cauſa.* 1.37.15
Nocturnæ vigiliæ *Chriſtianis prohibitæ à Conciliis.* 1.37.16
Nocturni *virorum ſimul & mulierum* conventus *an divinitus inſtituti?* 1.37.12
Nocturni *& inhoneſti conventus Priſcillianiſtarum.* 1.37.9
Noli me tangere. 14.2.5
Noëtus; à quo Noëtiani hæretici. 1.2.5
Nomades. 4.19.2
Nomen *quotieſcumque Deo in Scripturis tribuitur, eſſentialiter illud ſumitur.* 1.17.19
Nomen Dei *eſſentiale unum, perſonalia tria.* 1. 17. 18. Trinitatis *unum, non plura.* 1. 17. 10. & 12. & 15
Nomina *omnia* divina, *munificentiam erga creaturas ſignificantia, communia ſunt tribus perſonis.* 1. 12.1.& 8.
Nomina *disjunctiva, quæ à divinis excluduntur.* 1. 33. 23. & 24
Nomina *inaudita fingere, qui hæretici olim fuêre?* 4.13.1
Notionaliter & perſonaliter *idem: aliud* eſſentialiter. 1.30. 23.& 24
Notiones *Patris, Filii, & Spiritûs ſancti.* 1.35.18
Novatus & Novatianus, de quibus, eorúmque ſchiſmate, hiſtorica narratio. 14.3.1.& ſeqq.
Novati ſchiſmatici deſcriptio. 14. 3.3. *uxor ab ipſo calce percuſſa abortiit.* 14.3.3
Novatianus in lecto baptizatus. 10.5.30
Novatiani elogia quædam. 14.3.4. *de eius Epiſcopatu verba Cornelii.* 14 3.5. *exactio iuramenti a communicantibus.* 5. *ei datum Concilium ab Dionyſio Alexandrino.* 6
Novatiani hæretici, à Novato & Novatiano presbyteris appellati, eorúmque hæreſis. 12.10.6. *de quâ Euſebii narratio hiſtorica.* 9. *ſine ordinatione Epiſcopatus arripuerunt.* 16.6.6. *ſeipſos καθαρὸς vocabant.* 14. 2. 5. 14. 5. 2. *rebaptizabant.* 10. 2.3
Novatianorum & Donatianorum conſimiles errores ſive hæreſeos proponuntur, & redarguuntur. 14.5.1. & ſeqq.
Novatianorum cum Catholicis controverſia de lapſis poſt Baptiſmum. 9.5.10.11.12
Numa ſimulacra prohibuit. 7.7.7
Nutritionis *ſpiritualis perfectio non eſt æſtimanda ex quantitate, ſeu mole, externi ſymboli.* 11. 11.15

O.

OBedire *non divinæ, ſed humanæ voluntati competit.* 5.29.17
Objectum *religioſi cultûs quodnam Papiſtis?* 7.2.2
Oblationes *pro defunctis in Eccleſia veteri.* 13.9.7.& 13.& 18.& 23
Obſervatio mandatorum *Dei ad ſalutem ſufficit.* 10.7.6
Occidentales ab Arianis in Concilio Ariminenſi decepti. 1.2.7
Occulta *cenſuræ Eccleſiæ non obnoxia.* 12.5.36
Odoacer Herculus, Italiæ Rex. 3.1.15
Oecumenicus Patriarcha. 3.3
Oecumenici, *ſeu* univerſalis, *Epiſcopi nomen à quibus uſurpatum?* 16.7.18. *quomodo exponant Græci?* 16.7.30
Oecumenius vindicatus. 9.6.22
Officii proprii, & officii communis, *diſtinctio.* 16. 3.36
Officiorum, *quæ* pro mortuis *peragebant veteres, quæ fuerit ratio.* 13.9.1.&c.
Oleum *ab Epiſcopo ad extremam unctionem conſecrari debet.* 9.6.1
Olympiodorus. 13.8.41
Olympium Iovis ſimulacrum bellum Indicum. 7. 7.4
Omar, ſive Haumar, Saracenorum Princeps. 4. 17. 1. & 2
Omnes, *pro* univerſis & ſingulis. 8.18.14. *pro* multis. 8.16.13 8.18.15. *pro* generibus ſingulorum. 8. 18. 17. *pro* iis, qui ſalvantur. 8. 18. 18. & 19. & 21
Omnipotentia *Dei.* 1.34. 37. *non eſt ſegreganda ab eius voluntate.* 11.3.5. *quæ excludat, & removeat à Deo?* 14. 7.30. *inidonee in argumentationem adducta.* 1.36.2.& 3.& 4
Omnipotentiæ Dei *inficiatio Eccleſiis reformatis per calumniam tributa examinatur.* 14.7.30

Digitized by Google

Omnipotentiam Dei arripere pro defensione absurdæ opinionis, nemini fas est. 1,36,4

Omnipotentissima facultas Dei in conversione hominis. 8,17,16

Omnipræsentiæ, vel multipræsentia carnis Christi dogma contradictionem implicat. 14,7,30

Ὁμοούσιον Trinitatis. 1,23,10

Ὁμοουσία Trinitatis. 1,35,21

Ὁμοούσιον 1,2,7. eius vocis rectus sensus. 1,5,3

Onesimum Timotheo defuncto in Episcopatu successisse. 16,5,20

Opus Carolinum in Concilio Francofurtensi compositum. 7,13,5

Opus & merces non habent æqualitatem proportionis. 8,7,12

Opus nostrum nullum dignum justitiâ Dei. 8,7,15

Opera nostra imperfecta. 8,7,13

Opera bona quare stercora à Paulo dicantur? 8, 24,6

Opera, aliud est secundùm, aliud propter opera reddere. 8,7,11

Opera credentium non justificant eos coram Deo. 8,24,16. ostendunt fidem. 8,24,22. sanctorum nulla indebita aut supererogatoria sunt. 12,8,25. infidelium peccata. 8,2,13

Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa. 1, 8, 6, 1, 8, 8. singulis personis Trinitatis appropriata non arguunt operationis separabilitatem. 1, 10,8

Operum in illa, quæ fiunt auxilio gratiæ, & viribus liberi arbitrij distinctio vana. 8,28,5

Operatio Trinitatis ad extra indivisa. 1, 35,26. est inseparabilis. 3,10,12. 1, 7,8. una hique. 1,38,9

Operationis personarum Trinitatis ordo. 1,26, 5. distinctio in mediatam & immediatam rejecta. 1,10,5

Operationes Christi vel divinæ, vel humanæ, vel mixtæ. 3,9,7. Theandrice. 3,9,1. in iis divina Christi operatio, est operatio Trinitatis. 1,9,3

Operationum differentia essentiarum differentiam ostendit. 3,9,6

Operatur omnia per Filium Pater. 1,32,9

Ophita hæretici. 2,1,4

Optationes & querelæ Deo in sacris literis tributæ. 1,34,25

Optatus inter Lectores audientium doctor constitutus. 12,1,5

Optatus Milevitanus quomodo Donatistas refellat. 14,5,11

Optatus Milevitanus & Hieronymus conciliantur. 10,2,13

Optati Milevitani gloriatio de concordia Africanorum Catholicorum cum cathedra Petri. 14,6,3. redargutio Donatistarum. 4. & 5

Orare pro inimicis quare necessarium? 8,10, 3. pro omnibus tenemur. 8,18,12. & 13

Orandi pro morâ finis, consuetudo veterum Christianorum. 13,11,14

Orandi, offerendi, eleemosynas faciendi pro defunctis consuetudo veterum sine probanda, vel imitanda? 13,10. per tot.

Orandi pro mortuis consuetudo unde orta? 13,10,4

Orandum pro omnibus. 8, 13, 48. cur? 8,18,5

Orario pro defunctis apud veteres non erat fundata in opinione Purgatorij. 13,8, 19. & 27. & 32,13,9, 11. & 13

Orationis duæ causæ impulsivæ. 13,10,10

Orationis Dominicæ ætiologia. 1,18, 10. objectum, Pater noster, sancta est Trinitas. 1,18,1

Orationis duæ partes nomine Filii tui unigeniti. 1,3,19

Orationis formulæ quæ? 7, 4, 5, 6, 7. usus. 8, 19,5

Orationem pro defunctis quæ opinione Patres quidam commendarint 13,8,21. & 27. &c. & 47,13,9,6. fieri curarint ante finem. 13,6,8

Orationes, eleemosynæ, oblationes pro quibus mortuis, quando, & quâ de causâ fecerint veteres? 13,9, 1. & 10. 11.

Orationes Ecclesiæ pro doctrina prædestinationis faciunt. 8,28,18,19,20

Ordo personarum atque operationis Trinitatis. 1,10, 1, 1, 1, 3, 2. mediatis deis non constituis inter ipsas 1,10,5. neque successivum. 1,10,6

Ordo inter personas divinas quid designet? 7, 4, 2

Ordo nominum (vel personarum) non significat diversitatem naturæ, vel potentiæ? &c. 1, 28,6

Ordo operandis in Divinis. 1,35,26

Ordo an sacramentum? 2, 7,1. non est sacramentum proprie dictum. 2, 7, 8. iterari debet in omissione principali. 2,7,7

Ordinis significatio. 15, 3, 1. Episcopalis munia non conveniunt ordinem illum non habenti. 10, 13,28

Ordinis & jurisdictionis distinctio secundum Romanenses examinatur. 16,2 1. &c.

Ordinis & jurisdictionis distinctio Jesuitica, in argumento monarchiæ Papalis. 16,4,1. nulla est. 16, 5,5

Ordinis Romani (libri de divinis officiis) error. 11,7,29

Ordines omnes ad unum genus referuntur. 2, 7, 6

Ordinum numerus quantus. 2,7,5. sintne omnes Ordines Sacramenta? 2, 7,6

Ordinatio ad ministerium quodam sensu est sacramentum. 2, 7,3. seu non proprie dictum; & quare? Ibid.

Ordinatio Ministrorum ad Episcopos spectat. 16, 1, 12. ab ea tamen faciendâ non prorsus excluduntur Presbyteri 21. & 20. secus & confusa multis Conciliis interdicta. 16, 2,30

Oreστes Gorbus, pater Manylli Augustuli. 3,1,14

Orientalium encomia. 14, 6,5. de imaginibus gravis error. 7,13,7

Origenes adhuc Laicus concionabatur, hortatu Episcoporum. 16 6,22. contra Celsum. 7,8 20

Origenes & nefaria eius dogmata in Synodo V. œcumenicâ damnata. 3,26,1. erroris Arriani auctistes. 7 3,3 statuit Christum rogandum, ut preces nostras Deo offerat. 7,3,3 in quibusdam laudatur ab Hieronymo. 11,16,5

Origenis ætas, & dogmata de statu animarum defunctorum de igne Purgatorio. deque Damonibus. 13,23, 5 auctoritas non sine liceter spernenda. 11,13,3. libri à Theophilo Episcopo Alexandrino cur damnati. 1, 36,1. opus in Leviticum vulgo Cyrillo adscribitur. 9,6,25

Origenistæ. 3,21,28,3, 24,1. & 8. & 9. eorum error. 2, 2 2

Originale peccatum argumento regenerationis & baptismi parvulorum firmiter probatur. 10,5,1

Orthodoxæ doctrinæ vestigium in Missa Romana. 8,7,22

Osmân, seu Othman, regni Othomanici Turcorum author. 4,22,3

Ossa Martyrum conspiciare defunctis, impium. 7,5, 15

Ossa

Ofrai Regis Nordanhumbrorum de cœli ostiario Petro imaginatio ridicula. 3,30,9
Othman, sive Osman, Calipha. 4,17,3
Othmanicorum Imperatorum series & successio. 4,22,per tot

P.

PAcificus *quis?* 14,5,12
Pactum *cum majoribus nostris, & eorum fidem, possumus in precibus nostris commemorare.* 7,2,6
Pacta *cum hostibus inita, minimè violanda.* 4,25,7
Paganus *an possit baptismum dare?* 10,12,4
Pagani *religionis Christianæ ostores prophetiis de Christo soliddissimè revinci possunt.* 4,4,13.&c.
Pagani *quid de Christo senserint?* 4,6,4
Paganorum *in Christum blasphemia.* 4,4,12
Paganorum *diabolica in Christianos calumniæ & earum occasio, & origo.* 1,37,7.& 8,4,8,2,7,22,44. *criminatio adversus Christianos quasi religiosos crucis.* 7,8,12. *querundam testimonia contra usum simulacrorum in sacris.* 7,7,7
Palinodia *Berengarij.* 11,18,14
Palladius, Scotorum Episcopus. 8,1,5
Palladium *Στοχασμὸς ex ossibus Pelopis.* 7,7,4
Pallium *Episcopale.* 16,7,22
Pamelius improbat statuarum adorationem cultu latriæ. 7,2,44
Pamelij & Binij argumentatio pro monarchicâ potestate Papæ refellitur. 16,3,40.16,7,24
Panis *communis sit corpus Christi sacramentaliter.* 11,4,7
Panis *Eucharistiæ distinguitur à corpore Christi.* 11,4,7. *quomodo transire in corpus Christi dicatur à Gelasio Papâ?* 11,15,14. *nec ideò proprium ac substantiale Christi corpus esse evincitur, quia eum etiam mali sumunt, nec sanctificantur tamen.* 11,13,1.&c.
Panis *divinus.* 11,9,11
Panis Dominus, & panis Domini, *differunt.* 11,10,4
Panis *Eucharistiæ ratione substantiæ etiam post consecrationem manet verus panis.* 11,10,1. per tot.
Panis & vinum *quomodo in corpus & sanguinem Christi transeant.* 11,10,40.& 41
Panis *manet panis, etiamsi transeat in divinam substantiam.* 11,4,8,2
Panis & vinum *Eucharistiæ, quomodo Christi corpus & sanguis; quomodo non?* 11,10,1.11,11,14
Panis & vini *Eucharistici mysterium quibus nominibus declaretur à Patribus orthodoxis?* 11,9,7.&c. per tot.
Panis & vini *post consecrationem eadem natura & substantia manet, quæ fuit ante.* 11,15,1
Panis *substantia aboleatúrne in conversione; aut quid de illa fiat?* 11, 18, 27. *substantia (non accidens) offertur in Eucharistia.* 11,9,25
Panis & vini *substantiam sine propriis accidentibus esse, impossibile pronunciat Thomas.* 11,11,28
Panis *fragmenta.* 11,10,35
Panis *Eucharistia portionum quarundam asservatio olim quibusdam etiam Laicis permissa, de quibus ante omnem cibum aliquid sumerent; an probanda fuerit?* 11,7,35
Panormitanus non recipit Doctrinam Eugenii. 9,5,30
Pantheon divino cultui dedicatum. 1,2
Papa Romanus *nihil aliud nisi Episcopus, si divinam & Apostolicam institutionem intueamur.* 16,1,25. *ut Papa, non est Episcopus, multò minus universalis.* 16,7,34. *errare potest.* 5,11,20. *an ut privatus errare possit? an absque Concilio errare possit?* 5,31,4. & 5.& 6. *est ὁ ἄνομος ille.* 14,6,26. *blandè ad veritatem reducendus.* 7,12,5
Papæ auctoritas *publica & privata quid differant?* 5,11,8. *de ea Bellarmini ridicula tergiversatio.* 5,11, 8. *eius hierarchica Monarchia quanta, secundùm Canonistas.* 16,7,1. &c. *nullam esse, duobus adhuc argumentis evincitur.* 16,7,6.& seqq. *monarchia quomodo à Iesuitis adstruatur?* 16,4,1. *à multis celebribus Doctoribus Romanensibus negatur.* Ibid. 2. *Reservata, quæ vocant.* 16,7,1. *vox nun est regula fidei.* 5,31,8
Papæ *vocabulum non soli Episcopo Romano, sed & aliis Episcopis, olim tributum.* 16, 1, 28. & 29
Papæ Romano *divina nomina & majestas tribuitur à suis.* 14,6,28
Papæ Romano *quemlibet alium verum Episcopum parem esse, ratione jurisdictionis Episcopalis, quæ exercetur in foro exteriori, novem argumentis evincitur.* 16,5.per tot.
Papam Romanum *esse posse hæreticum: & talis si sit, ab eius communione recedendum esse, Pontificiis ipsis jam olim in confesso fuit.* 3, 13, 9. *peccare contra legem charitatis, non dando omnibus plenissimas indulgentias, si dare possit, ostenditur.* 12,8,12 *à nemine judicari debere, sapium dictum.* 5,16,1,2
Papalis ambitio *Antichristiana.* 4,21, 12. *eius fructus, & adjumenta.* 13
Papalis typhi *specimina quadam.* 14,6,26
Papias Iohannis Apostoli auditor. 1,3,15
Papistæ abutuntur dictis Patrum contra Pelagianos pro causa suâ justificationis inhærentis. 8.25,11. *statuunt, unum corpus per omnipotentiam Dei posse esse in pluribus locis.* 11,6,20. *sacramentaliter.* Ibi. *circumscriptivè.* 11,6,21
Papistarum commentum de falsatione Synodi sextæ. 5,12. *refutatur.* 5,15
Papistarum & Donatistarum collatio. 14,6,1
Papistarum impudentia in defendendo Honorio 5,16, 7. *refugium ad Ecclesiæ infallibilitatem.* 9, 5, 18. & 20
Parabolæ *Protasis non Deus est, sed ad Deum ducit.* 7,8,11
Parabola servi nequam *quem sensum habeat?* 10, 16,15.& 16
Paradisi *amœnitas, & voluptas, ex doctrina Muhammedis.* 4,11,10.& 11
Paradoxa *duo Turcarum.* 4,15,7
Parei sententia de infantibus baptisatis. 10,16,1
Parentes fideles *qui?* 10,10,27
Παρασυναγωγὴ *quid? inter illas, hæreses & schismata distinctio.* 14,1,8
Parasynagogæ *& parabaptismata prohibita.* 10, 5,15
Parexegesis *eiantis non est mens authoris qui citatur.* 7,5,10
Parisiensium Patrum sphalma de adoratione crucis. 7,12,7
Parricidium *Imperij sui fundamentum arbitrantur Turcæ.* 4,15,7
Parricidii *initium in familia Osmanicâ.* 4,22,7

Parvuli

Parvuli *quo sensu innocentes?* 8, 2, 4. *habent Spiritûs Sancti gratiam.* 9, 2, 13. *non baptizati non sunt transgressores præcepti dati de baptismo.* 10, 8, 12. *absque baptismo decedentes in quo statu?* 8, 2, 20

Parvulorum *media salutis quæ?* 10, 8, 4

Parvulis *sufficit fides sine Sacramento.* 10, 8, 6

Parvulos *perdi vel servari ex præscientia Dei, volunt Semipelagiani.* 8, 13, 23

Paschasius Ratbertus, Abbas Corbeiensis, autor erroris de transsubstantiatione. 11, 18, 2

Paschæ & Pentecostes baptismi tempus. 10, 5, 25. & seqq. *usque ad Carolum M.* 10, 5, 29

Paschatis *celebratio canonica à multis fuit observata, qui se tamen Romanæ sedi minime subjectos faciebant.* 3, 30, 14

Paschalis *observantia apud priscos Scotos quæ fuerit?* 3, 30, 9. *de ea Disputatio.* Ibid. *quo anno?* 5. 10

Pasce oves meas *quo sensu, quâque ratione, Petro dictum?* 15, 15, 1. &c.

Pascere oves, *est docere, & regere.* 15, 15, 11

Pastoris monarchici *potestatem solus Christus habet.* 16, 7, 14

Pastores Ecclesiastici *quibus conditionibus veri Apostolorum successores dignoscantur?* 16, 6, 1. *quomodo se gerere debeant erga impœnitentes, & incorrigibiles.* 12, 7, 8

Pastorum *fidelitas cum prudentiâ sit conjuncta.* 12, 4, 52. *ultronea transitio prohibita.* 16, 3, 30. *transitio quatenus fieri potuit?* Ibid. 33

Pastoribus *singulis portio gregis adscripta à Domino.* 16, 3, 38

Pastoralis potestas *quotupliciter consideretur?* 16, 3, 34

Pastoralis potestas *stationumque distinctio est de jure divino.* 16, 3, 29

Pater *principium totius Deitatis.* 1, 6, 5

Pater *non aliud, aliud Filius, sed alius.* 1, 13, 16

Pater *Filij & Spiritus S. auctor.* 1, 18, 11. 1, 20, 1. *principium, causa, fons.* 1, 20, 2. *origo.* 1, 20, 3. *quid peculiare habeat à Filio?* 1, 11, 4, 1. 19, 3. *Filio quomodo loquatur?* 1, 13, 6. *an operetur mediatè per Filium; Filius mediatè per Spiritum S.* 1, 10, 5. *an Filio sit potentior, quia Creatorem genuit, Filius non genuit?* 1, 5, 6

Pater & Filius *quomodo ad nos veniant, & in nobis maneant?* 1, 27, 1. 1, 35, 25

Pater *quo sensu dicatur solus scire diem ultimum, quem Filius dicitur nescire?* 3, 20, 26. &c.

Pater *in oratione Dominicâ sumitur essentialiter.* 1, 18, 11. 1, 32, 1

Pater patrum, *sensu Monarchico nullus mortalium.* 16, 7, 32

Patris *persona.* 1, 35, 5

Patris *nomen in se &* **Filii** *nomen habet; & vicissim.* 1, 31, 2. &c. 1, 32, 1

Patris *& incarnati Filij & Spiritûs S. una adoratio.* 7, 3, 5

Patris *& Filij & Spiritûs S. dignitas impartibilis.* 1, 23, 5. & 6. *una præsentia, una gratia.* 1, 27, 10

Patri *cur appropriatum quod toti convenit Trinit. in negotio reconciliationis per Mediat.* 1, 20, 4

Patri *prima auctoritas quomodo tribuatur ab Aleuſi?* 1, 18, 11

Patrem *genuisse de se* **Alterum** sc. 1, 23, 19

Patrem *nostrum, quem invocamus in oratione Dominicâ, esse sanctam Trinitatem.* 1, 18, 1. &c.

Patres *antiqui ante Augustinum affirmatores peccati originalis.* 8, 2, 4. *ante exortas hæreses securius locuti.* 8, 20, 3. *primis 600. annis non dicunt, nos sanctis defunctis debere servitutem.* 7, 1, 17. *tam acriter in Idola gentilium cur invecti?* 7, 3, 22

Patres *aliquando Sacramentum proprium & improprium uno Sacramenti nomine complectuntur.* 9, 5, 6. *aliquando de uno Sacramento plurali numero loquuntur.* 9, 5, 7. *ex professo errori Monothelitico contraria prædicarunt.* 5, 29, 31. *Patres quare à reprehensione sermonis luxuriarum caperint?* 7, 12, 10

Patrum *Ephesinorum Epistola ad Cœlestinum Papam.* 8, 1, 9. *orthodoxorum locutiones de incarnatione Verbi, Monophysitæ & Theopaschitæ in favorem suæ hæreseos usurpabant.* 3, 21, 6

Patrum *locutiones impropriæ emollienda.* 7, 1, 12. *impropriæ quædam locutiones, vel incautæ, non sunt arripiendæ contra receptam doctrinam.* 7, 5, 12. *loca ipsorum conferenda sunt, certa dubiis præferenda.* 7, 5, 13

Patrum *consensio de fundamento Eccles.* 15, 9, 7. *doctrina non est quærenda in libris suppositis.* 7, 5, 18. *scripta veritati postponenda.* 8, 20, 5. *scripta ex S. Scriptura dijudicanda.* 10, 3 39. & 10, 5, 8. *scripta vera non sunt rejicienda.* 7, 5, 18. *sententiæ contra Honorium latæ, æquæ.* 5, 24, 1. *testimoniis temerè abutuntur Pontificij.* 13, 12, 11. *pro imaginibus falsò adductorum vindicia.* 7, 13, 2. & 3. *quorundam conjectura de operatione quâdam misericordiæ Dei erga nonnullos, etiam in peccato mortali defunctos, exercenda in die judicij.* 13 & 27 & 28. & 47. 13, 9, 6. *quorundam vindicatio à fraudulentâ & impudenti citatione Bellarmini.* 3 20, 20. &c.

Paternitatis Dei *erga Christum & erga nos diversus modus est.* 3, 30 1. &c.

Patriarchalium sedium *privilegia.* 16, 7, 22

Patriarchatus *quatuor.* 5, 13, 16

Patriarchium *Constantinopolit.* 5, 13, 8. & 9. & 10

Patricius Forbesius à Corse, Episcopus Aberdonensis, Auctoris hujus libri pater. 14. 6. 11

Patri-passiani. 1, 2, 5

Paulinus, Episcopus Aquilejensis. 6, 1, 13

Paulinus *Episcopus Nolanus.* 7, 9, 10. *basilicam Nolanam picturis exornavit.* 7, 9, 11. *non ad adorandum, sed in alios usus picturas proposuit.* 7, 9, 12. *cur noluerit ad representandum Christum ponere imaginem hominis?* 7, 9, 13. *Severo Eulogiam fit.* 11, 7, 21. & *Augustino*, ibid. *ejus hyperbola Poetica.* 7, 5, 11. *versus de picturis.* 7, 9. 11

Paulus *Apostolus quomodo non ad baptizandum missus?* 10, 5, 36

Paulus & Jacobi *Apostolorum consensus in negotio justificationis.* 8. 24, 13

Paulus *Diaconus quando vixerit?* 5, 17, 8

Paulus II. *Papa annum jubilæum ad annum* XXV. *restrinxit.* 12, 8, 7

Paulus *Episc. Constantinop. Monothelita.* 5, 1, 11

Paulus *Constantinop. Patriarcha.* 7, 10, 8. *Synodum quintam falsavit.* 5, 13, 6

Paulus *Ricius.* 7, 14, 5

Paulus *Samosatenus hæretic.* 1. 2, 4. 2, 5, 1. *ejus hæresis de Christo.* 3, 21, 37. 4 & 3. & 10. *ob hæresin damnatio & depositio.* 16, 3, 37

Paulliani, Paulianistæ *qui & Samosateniani, hæretici.* 1, 2, 4, 10, 2, 11. *rebaptizandi sunt.* 10, 23, 27

Pax *& unitas etiam Antichristianorum esse potest.* 14. 6, 12

Peccatum *inficiantes hæretici.* 12, 9, 1. &c.

Peccatum *vel originale, vel proprium.* 8, 2, 4. *originale ab Hieronymo assertum.* 8, 2, 4

Digitized by Google

Peccatum *ad mortem.* 12.7.25
Peccatum *an simul pœna & causa peccati?* 8.2.17
Peccati vacuum *esse posse hominem, si velit, docent Pelagiani.* 8.2.3
Peccata actualia *parentum non imputantur filiis.* 10.10.36
Peccata *apud Donatistas non dimittuntur.* 10. 3.24. & 29.*non dimittuntur fictis.* 10.3.26
Peccata *quo sensu dimittere dicantur sacerdotes?* 12.4.7.& 8
Peccata *omnia* venialia *condonari in hac vitâ, docent Romanenses plerique.* 13.11.3. *quibus modis in hac vitâ dimitti existiment Romanenses?* 13 11.3
Peccatorum *distinctio.* 12.5.3
Pelagius Hispan. rex Christianus contra Saracenos pugnat. 4.18.2
Pelagius I. *Papa.* 3.28.1.*eius professio fidei.* 3.28.3. & 4. *synodis reverentiam exhibet.* ibid. *regibus se subditum esse profitetur.* 3.28.5. *eiusdem ordinatio.* 3. 23.7
Pelagius II. *Papa.* 3. 28.6.*eius Epistola pro V. synodo.* 3. 28.7. *consecratur Papa, inconsulto Imperatore, & qua necessitate.* 3. 30.1.*obit peste inguinariâ.* ibid. 3. *eius de Theodoreto judicium.* 11. 15.13
Pelagius Hæresiarcha quis fuerit & quando vixerit, quique ei se opposuerint? 2.1 2.*del se damnat errores suos, & postea ad veritatem redit.* ibid.
Pelagius & Iulianus Britannicum suo dogmate infecerunt. 8.1.5
Pelagii distinctio. 8.2.12.*errores de abdicandis divitiis, de perfectione fratrum Dei, de nostra victoriâ: de venia pœnitenti: m.* 8.2.28.& 29
Pelagiana hæresis pernicies. 8. 3.1. *eius in Deum & Trinitatem iniuria.* 8. 1. 1. *origo.* 8. 1. 2. *nequissimum germen.* 8. 3. 1. *reliquiæ hæreticæ.* 8. 4.1
Pelagiani ex sanctitate infantum concludebant, eos baptizari non oportere. 10. 10.5. *negant dari perseverantiam.* 8. 19.1 *non desinere, sed in statu rei & præceptionis liberi arbitrii.* 8. 10.5.*parvulos excludebant à regno Dei.* 10.5.2. *negabant infantum baptismum.* ibid.
Pelagiani in Dalmatiâ. 8.1.10
Pelagianorum definitio gratiæ. 8.2.6.*impium effatum.* 8.2.6.*error de merito bonæ voluntatis.* 8.10.5. *tres controversiæ.* 8.2.1
Pelagianorum imitator Muhammed. 4.5.4
Pelagianos in quibus laudet Augustinus? 8. 2.2. *eos telis unitæ sententiæ Oriens & Occidens percussit.* 8.1.8
Pelagianissimus in Scotiâ repullulavit. 8. 3. 16. & *in Hispania.* ibid.
Pelagianismi tria capita. 8.1.11
Pentapolitana damnabilis doctrina. 1.2.5
Pentecostes *die mulieres & laici non baptizârunt.* 10.13.12.& 13
Pepuziani Montanistæ. 12.10.1
Pepuzenorum, seu Montanistarum, baptismus. 10. 5.52
Perfectos *se quinam hæretici vocarint.* 1.37.2
Perfectio & *sufficientia Dei.* 1.34.9
Perfectio *imaginaria Donatistarum & Novatianorum reprehenditur.* 14.5.5
Perfectio *in hac vitâ, seu impeccantia, nulla est.* 8. 2.3
Perfectionem hominis *in eius arbitrio positam esse, docent Pelagiani.* 8.2.3
Perfidiæ *pœna.* 4. 15.7
Perfidiam *Turci rebus sui proficuam esse sibi persuadent.* 4.15.7
Periodus *Imperij Saracenici.* 4.21.19
Permissio *divina peccati.* 1.34.22
Perse caruerunt simulacris. 7. 7. 8. *ignem & aquam colunt.* 7.6.10
Persecutio *Deciana.* 14.3.1 *sub Diocletiano & Maximiano.* 14.4.1
Persecutio *non nisi ad mala cogentium est.* 3.20.2
Persecutionis *Ecclesia utilitas.* 3 30.5
Persecutionem *declinantes simulatione, silentio, involutâ responsione, reipsa abnegant.* 12.1.10.& 11
Perseverare *non possunt, qui non perseverant.* 8. 19.3
Perseverantia *Status controversia inter Augustinum & Pelagianos, ac Semipelagianos.* 8.20.1. *Non quæritur de Apostasiâ temporariorum multorum.* ibid.
Perseverantia *quomodo à Catholicis asserta.* 8.19.2. 3.4.5
Perseverantia Sanctorum *ex Cypriano, Basilio, Ambrosio, & aliis.* 8.22
Persius. 7. 8.21
Persona *in divinis quid?* 1.11.2.1.3.5.6.& 32
Persona divina *una quandoque certo modo adest, quo alia persona non adest: & adest tamen ibi tota sancta Trinitas.* 1.26.4.1.35.23
Persona tota Christi *ex Deo genita, sed non totum* personæ. 6.5.23
Personæ *vocabula.* 1.2.8
Personæ divinæ missio *quando intelligenda?* 1.26.c. & 6.1.35.22
Personæ *tantum unius mentio cur interdum fiat in doxologiis?* 1.23.25
Personæ Christi *unitas.* 3.21.43
Personam Christi *esse unam compositam.* 3.21.3
Personæ tres, *partes unius Dei sunt.* 1.5.6. *quomodo in se mutuo?* 1.8.5 *quo ordine operentur?* 1.10.1. *unâ eâdemque petitione non invocanda seorsim & cur.* 1.23.2.*omnes simul operantur ἀμέσως & æqualitas* 1.10.5.1.10.11
Personarum *divinarum relationes inter se non exeunt ad creaturas.* 1.11.1. *productio in Trinit. quomodo fiat?* 1.35.11.& 14.*proprietates notificæ.* 17.9. *singularum consideratio duplex.* 1.35.15.*pluralitas in V.T. expressa.* 1.35.30
Personæ uni *cur sæpe approprietur attributum aut opus Trinitati commune.* 1.35.27
Personâ unâ *in opere aliquo nominatâ, tota Trinitas intelligitur.* 1.21.1.&c.
Pervigilium *Paschatis.* 1.37.15
Pestum à Turcis subiugatur. 4.22.17
Petiliani *Donatistæ erronea assertio.* 10.5.*obiectiones pro anabaptismo.* 10.3
Petra, *super quam edificata Ecclesia.* 15.1.4
Petra erat Christus, *quomodo intelligendum.* 11.12. 9. &c.
Petra *Christus in signo.* 11.1.4
Petra Christus, *aliter quàm* Petrus. 15.4.15
Petræ, *super quam Christus promisit se edificaturum Ecclesiam suam,* παρήχησις *Pontificiorum triplex.* 15.6.1.&c. *Prima refutatio.* 15.7.per totum. *Secunda refutatio.* 15.8. per totum. *Tertia refutatio.* 15.9.per tot.
Petram, *super quâ Ecclesia ædificata, esse indefectibilem fidem Petri, & successorum eius, perperam asserunt Pontificii, & contra doctrinam Patrum.* 15.9.1
Petrus cum aliis claves non tantùm historicè, sed etiam parabolicè accepit. 16. 3. 7. *quo sensu conversus fratres suos confirmare jubeatur.* 15. 14.2. *cur*

Digitized by Google

cur unus pro omnibus responderit, Tues Christus, &c. *& uni pro omnibus dictum sit*, Beatus es Simon Bar-Iona &c. 15.5. *princeps quidam, i. e. primus Apostolorum; non tamen Monarcha.* 15.1.1. *in quo, & quando, personam ac typum Ecclesiæ gesserit?* 15. 5. 1. & 2. 16. 3. 7. & 8. *tur. ipse potius, quam alius ex Apostolis tentationi ad abnegandum traditus?* 15.14.7. & 16.8. 16

Petri animositas ex multa charitate, ad humilitatem deducta. 15.15.4. *Epitheta encomiastica quibus eum Catholici ornarunt Patres.* 15. 4.1.& seqq. *factum Augustinus non probat.* 10. 3. 39. & 40. & 41. *Monarchiam quomodo adstruant Bellarminus & Gretserus?* 15. 1. 2. *Baronius.* 4. *Monarchiam illam Bellarminus, & Gretserus, duabus distinctionibus frustra tueri satagunt.* 15. 15. 2. 16. 1. 1. *nomina, & encomia, quæ à Patribus ipsi tribuuntur, trium generum sunt; quæ explicantur.* 15. 4. 1. & seqq. *primatus.* 15. 1. 1. *terna dilectionis confessio cur expetita à Domino?* 15. 15. &c. *primatus non manavit ad Romanos Pontifices.* 15.4.13

Petro cur præ reliquis Apostolis indicaverit Dominus tentationem Satanæ, & quòd pro illo oraverit, ne fides ipsius deficeret? 15.9.2.&c.

Petrus Ambianensis belli sacri sollicitator. 4.20.2

Petrus Chrysologus, & eius ætas. 13.8.47

Petrus Damiani vindicatus. 9.6.23. *eidem duodecim Sacramenta,* 9.6.23

Petrus Fullo Gnapheus hæreticus. 3.5.3 11.1. *primogenitus diaboli filius.* 3.21.6. *eius impia additio hymno Trisagio.* 1.16.9 *simulatio callida.* 3.9.5. *ambitio, tumultus ac hæresis.* 3.12. *invasio sedis Antiochenæ, &c.* 3.12.3 &c.

Petrus Moggus, Episcopus Alexand. hæreticus. 3.4. 3.7.3.8.5. *homo varius & versipellis.* 3.9.3. &c. 3. 14.1

Petri Bertrandi blasphema audaciloquentia de potestate Papæ. 14 6.26

Petri Cluniacensis corruptum judicium de Lanfranco & eius affectis. 11.8.18

Petro Lombardo Matrimonium est sacramentum. 9.8.2

Pestis inguinaria *in Italia unde?* 3. 30.3. *eius descriptio.* ibid.

Pestè laborantes *visitare ex charitate quantum.* 12.2.6

Petitio intercessoria *non est servitus, seu servela.* 7. 1.22

Phantasiastæ, Aphthartodocitæ dicti. 3.18.1

Phibionitæ hæretici. 1.37.4

Philippus Evangelista cur baptizarit? 10.13.15

Philippus Faber Faventinus Scotum defendit. 11. 6.33

Philippi Melanchthonis judicium de controversia Sacramentariâ. 14.7.17

Philippi Palatini contra Turcam fortis & felix constantia. 4.22.15

φιλαργυρίας *horrenda exempla.* 2.1.14

Phoca Imperator crudelis. 3.1.10

Photinus hæreticus. 1.2.4.2.3.1. *eius hæresis explosa.* 1. 2.6.4.6.3

Photiniani & Paulianistæ quare rebaptizati? 10. 2.16

Photius à Nicolao depositus. 7. 12. 12. *denuo restitutus.* 7.12.13 *testatur, Honorium à Synodo sextâ damnatum esse.* 5.10.17. *eius Latina versio corrupta.* 5. 17.3

Photij & Nicolai Papæ acerbissima contentio. 5. 15.35

Phrases novæ *in ecclesia cavendæ.* 5.8.1

Picturæ *parabolæ ovis pictæ in calicibus Christianorum, nihil pro magnum cultu facti.* 7. 8.11

Picturæ historicæ *in templis erectæ quinto sæculo.* 7.9.10

Pij I. Papæ decretum de Eucharistiæ reliquiis. 11. 7.7

Pipinus Francorum rex. 3.1.19

Plaga *in Siria.* 8.25.3

Platina errores de Honorio Papa. 5.17.25

Platonicæ doctrinæ de animabus hominum defunctorum Aphorismi velo. 13.2.3

Plinius secundus de Christianorum anteluccanis concionibus. 12.3. *eiusdem verba de quibusdam negantibus se esse Christianos.* 12.1.14

Pluralis numeri *nomina & verba Deo in sacris literis attributa.* 1.35.30

Pluriineato *posteriori, an necesse sit plurificari prius?* 11.6.30

Pneumatomachi. 1.2.9

Poculum Domini *tempore Cypriani non negabatur.* 12.7.15

Poculi Eucharistici *necessitas defenditur.* 11.19.5

Poculi *seu vini benedicti usus necessaria, ac panis benedicti.* 11.7.29

Pœna *damni & sensus.* 10 5.9

Pœnæ canonicæ *iis, qui desistunt; non qui perseverant in peccato, dantur.* 12.7.5

Pœnæ temporales, *quas Deus post remissam culpam suis infligit, an sint vindicatoriæ vel satisfactoriæ.* 12.8 18.& 22.& 23

Pœnarum Canonicarum *olim quatuor gradus.* 12.6 13 *tempora pro diversitate criminum, vel breviora, vel longiora erant.* 12.6.3

Pœnarum in inferno *gradus.* 10.5.9

Pœnitens *ante sacramentum pœnitentiæ acquirit remissionem peccatorum.* 9.5.31

Pœnitentium *confessio.* 12.5.19

Pœnitentibus *veniam negantes hæretici.* 12. 1.2. per tot.

Pœnitentia *quid?* 12.5.1. *duplex, salutaris & exitialis* 4.& 5. *vera & ficta quæ:* 8.& 9. &c. *maturè agenda.* 12.10 14 *quatenus tribuatur Deo?* 1.34.10. *non est sacramentum, nec intrinseca sacramento.* 9. 5. 19. *non potest esse Sacramentum.* 9. 5. 8. *raro Sacramentum dicitur à Patribus, fatente Pamelio.* 9.5.1.& 17

Pœnitentia secunda *veteribus dicta quæ?* 12. 5. 39. & 44

Pœnitentiæ *distinctiones diversæ* 12.5.39.&c *expletæ consequens est reconciliatio & ultrò.* 12. 6. 13. *partitio in Contritionem Confessionem, & Satisfactionem.* 12.5.13. *publicæ gradus quatuor totidem locis apud veteres Christianos.* 12.6.2.&c publicæ *rigor cur aliquando mitigaretur?* 12.7.12 &c.

Pœnitentiam publicam *susceperunt duæ conditiones erant necessariæ, quæ?* 12.2.1.& 2

Pœnitentiam tollentium *hæreticorum classis prima.* 12.9. per tot. *secunda.* 12.10. per tot. *tertia.* 12.11. per tot.

Pœnitentiarij presbyteri institutionis origo. 12.5.23. *finis.* 24. *abrogatio in Oriente.* 12.5.22. *abrogationis causa.* 24

Polemius *hæreticus.* 2.13.17

Polycarpus *Martyr Ioh. Apost. auditor.* 1.3.13 1.3.16. *martyr.* ibid. *de eius adoratione calumnia Iudæorum.* 7.4.1. *eiusdem in hæreses usitata exclamatio.* 1.37.6. *dissidium de observatione Paschatis cum Aniceto Papa.* 11.7.15

Polygamia *Muhammedana.* 4.11.8
Polygamiæ *Patrum significatio qua?* 9.8.18
Πολυθεΐαν *non invehit Trinitas.* 1.18.6
Pontificis Romani *suorumque typhus Donatisticus & Antichristianus.* 14.6.23
Pontificis Rom. *electio non rata, nisi ab Imp. confirmaretur.* 5.18.7. *eiusdem electio, & electi confirmatio Imperialis, antecedebant consecrationem.* 3.30.2. *id quomodo post variè mutatum?* ibid.
Pontificis Rom. *privilegia, quæ Canonista ipsi tribuunt.* 16.7.1.&c.
Pontifices Romani *quinam graviter erraverint?* 5.17.19. *num omnes salventur?* 15.12.3
Pontificum Romanorum, *à tempore Concilij Chalcedonensis, usque ad Imperium Heraclij series, & catalogus.* 3.2. per tot.
Pontificum Rom. *Antichristianismus.* 4.21.2. & 3. *degenerium ac flagitiosissimorum ætas.* 11.18. 8. *insana dominandi libido, causa funestorum bellorum.* 4.21.12. *duorum, Hormisdæ & Iohannis II. decreta cathedralia inter se pugnantia.* 3. 21. 30. *duorum item ἀνάλεξια.* 8.8 3
Pontificii statuunt politicam & substantialem Christi præsentiam. 11.6.5. *majorem baptismi quàm Eucharistiæ necessitatem statuentes, a doctrina Patrum deficiunt.* 10.5.1
Pontificiorum dissensiones de Sacramento Matrimonii. 9.8 30.& leqq. *temeritas & iniquitas, in allegandis perperam testimoniis Patrum reprehenditur.* 13.12.11
Populus Dei *habet plenitudinem suam.* 8.18.4
Porphyrius à Dæmonibus persuasus, Christum laudat, Christianos autem calumniatur. 4.6.5
Porta *Paradisum intrandi scelerata.* 4.15.9
Positio partium *quotuplex?* 11.6.19
Potestas clavium *asseritur.* 12. 4. per totum. *quousque non extendatur?* 12.4.8
Potestas clavium *discretionis & potestatis, una eademque potestas.* 16.2.5. *non est separabilis ab ordine, licet usus sit separabilis.* ibid.
Potestas excommunicandi, & *plenitudo potestatis clavium, in omni Episcopo par.* 16.3.35
Potestas *judiciaria Ecclesia data.* 12.4.6
Potestas *jurisdictionis Episcopalis datur per consecrationem.* 16.5.2
Potestas ligandi & solvendi *non soli Petro data* 12. 4.9. *nec singulis presbyteris absolutè.* 28
Potestas remittendi peccata *realiter nulli meræ creaturæ concessa.* 12.4.6. & 39
Potestatem ordinis & *jurisdictionis Ecclesiasticæ exterioris à Deo dari immediatè, probatur.* 16.3. 23.& 27
Præceptio, *correptio, oratio.* 8.13.50
Præceptum de baptismo *est positivum, seu facti, non naturale.* 10.8.11
Prædestinati *non sunt mali ad malè operandum.* 8. 13.15
Prædestinatorum *numerus certus.* 8.13.7
in Prædestinatis *nulla ad electionem dignitas.* 8. 13.26
Prædestinatio *quid?* 8.13. 2. & 45. *de ea quæstiones septem.* 8. 12. 1. *quid Semipelagianis?* 8. 13. 1. *est vel ad gloriam, vel ad pœnam.* Ibid. 15. *eius causa solum Dei beneplacitum.* 8. 13. 27. *est omnino prædicanda, sed prudenter.* 8. 13. 56. *non adigit ad desperationem.* 8. 13. 51. *non imponit peccandi necessitatem.* 8. 14. 5. *non est adversa precibus.* 8. 13. 47. *an injustitiam & crudelitatem Deo tribuat?* 8. 13. 35. *an usum hortationum & precum ac pietatis studium tollat?* 8. 13. 40.
Prædestinationis doctrina an prædicanda? 8. 13. 54. & 55. *non adversatur prædicationi.* 8 13. 43
Prædestinationis *doctrina usus.* 8. 12. 7. *abusus non tollit usum.* 8. 12. 44
Prædestinationis *objectum quodnam?* 10. 16. 10. *objectum massa corrupta.* 8. 2. 26
Prædestinationis *re positâ, de nomine non laborandum.* 8. 14. 6
Prædestinatiana hæresis falsò ficta. 8. 29. 1. & 5
Præmium. 8. 7. 4
Præmium & *pœna datur secundum ea, quæ quis gessit, non gesturus erat.* 8. 2. 5
Præpositivus *clericus.* 10. 16. 15
Prærogativæ personales *quibusdam Apostolis præ aliis à Christo, dum in his terris degerent, concessæ.* 15. 4. 5
Præscientia *quid?* 8. 13. 14. *interdum significat prædestinationem.* 8. 26. 15. 8 28. 15
Præscientia & prædestinatio *idem est.* 8. 14. 3. *mala præscita, bona prædestinata.* 8. 14. 4
Præscientia & prædestinatio *æterna ac immutabilis.* 8. 14. 1
Præscientiæ *Pelagianis causa prædestinationis.* 8. 13. 17
Præscientiæ *voce cur antiqui patres usi?* 8. 28. 15
Præsentia Christi *in Eucharistia bifariam intelligi potest.* 11. 6. 1. *orthodoxa qualis?* 11. 6. 9. Corporalis *in Sacramento Eucharistiæ impugnatur.* 11. 12. 1. &c. corporalis *quamdiu duraverit Hugoni?* 11. 6. 7. realis *duplex in Sacramento.* 11. 6. 2. Sacramentalis *an sit localis?* 11. 6. 16
Præsentiæ invisibilis *carnis Christi figmentum refutatur.* 11. 12. 15. sacramentalis & naturalis *eadem ratio.* 11 6. 43. & 44
Præsidentia *clericalis.* 16. 1. 14
Præsumtio *bona.* 8. 25. 11
Praxeas hæreticus. 1. 2. 5. *Patripassianus.* 10. 2. 13
Praxeanorum divisio in administrando baptismo. 10. 2. 13
Precandi pro mortuis *consuetudo veterum sine probanda, vel imitanda?* 13. 10. per tot.
Precationes impiæ *ex libro missali excerptæ.* 7. 2. 10
Preces *electis prosunt.* 8. 13. 49
Preces *sacrificia Dei.* 7. 4. 6. *confabulatio cum Deo,* 7. 4. 8
Preces *pro dono gratiæ.* 8 2. 9. *pro peccatoribus in peccato mortali defunctis cur, & quinam Patres commendent?* 13. 9. 6. *eas etiam damnatis in inferno prodesse, quinam sentiant?* Ibid.
Preces *non pugnant cum immutabili decreto Dei.* 8. 13. 49
Presbyter *absque baptismo defunctus, an salvatus?* 10. 8. 10
Presbyter, *negato baptismo, reus amissi hominis.* 10. 5. 11
Presbyterorum *nomina & potestas, sive munus.* 16. 1. 12. *parochialium omnium potestas par.* 16. 3. 34
Presbyteris, *non Diaconis, potestas clavium & gubernatio Ecclesia data.* 16. 2. 17
Presbyteris *doctoribus prædicationes; rudioribus baptizatio demandata olim.* 10. 5. 16
Presbyterium *veteribus quid significet?* 16. 1. 10. *in regenda Ecclesia cum Episcopo conjungitur.* 12. *quid constituat?* 16. 1. 14. & 15. Romanum *ex quibus constiterit?* 16. 1. 13. *Carthaginiense.* ibid. 15. *Alexandrinum* 18. *Antisiodorense.* 19

Presbyterii *vocabulo connotari etiam ordinarium, atque adeò perpetuum collegii presbyterorum præsidem.* 16,1,20
Primatus Petri *qualis fuerit?* 16, 3,7. *quisnam ei concessus?* 15,1,1. *oratus & honoris eidem datus.* 15,1,1. *quando?* 15,2,1. *quo sensu?* 15,3,1.&2
Primatus Pontificis *Rom. origo.* 3, 2, 3, 2. *Ecclesiæ Rom. antiquitus à quamplurimus non fuit agnitus.* 3,30,14
Primogenitus & Vnigenitus *Christus, quo respectu.* 1,30,10.&c.
Princeps *pro* primo. 15,1,1
Priscilla & Maximilla, Montani prophetissæ. 12, 10,1
Priscilliani historia. 1,37,9
Priscillianistæ. 1,7,4. *eorum hæreses.* 1,37,10. *arrogantia.* 14,2,1. *furor.* 12,9,5. *error de animæ hominis.* 4, 5,12
Privatus, hæreticus. 12,11,2. *eius crimina.* 3
Privilegia *Pontificis Romani octo insignia.* 16,7,14.
Processio Spiritus Sancti *est etiam à Filio.* 1,6,1.&c. *est continua.* 1,6,4 *est de Patre & Filio simul* 1,6 5. *est ineffabilis.* Ibid.
Procli Patriarchæ Constantinop. de incarnatione doctrina. 3,21,5
Prodicus, hæreticus. 1,37,4
Promissionis *perpetua causa quæ?* 10,14,11
Promissiones *absolutæ fecerit ad solos electos spectant.* 10,16,13
Promissio *culpare, quàm nosse.* 8,3,8
Pronomen HOC *in verbis Christi,* Hoc est corpus meum, *Transubstantiarios miserè vexat & inter se committit.* 11,8,9.&c.
Prophetia *de virginis partu non in picturis, sed in scripturis quærenda est.* 7,11,7
Proprius, & adventivus, *quomodo differant.* 6,4,7
Proprietates characteristicæ *in divinis.* 1,35,18
Propositum & fœdus, *quomodo distinguantur?* 10, 16,12
Prosopopœia *ad sudarium Veronicæ.* 7,2,38
Prosper. 8,3,6. *defensor Augustini.* 8,1,7. *Cassianum contradictionis convincit.* 8,6,10. & 11. *idem ad excerpta Genuensium.* 8,3,7. *ad capitula Gallorum.* 8,3,8 *vindicatus à Lombardo.* 11,2,10
Prosperi diversa ab Augustino & aliis sententia de baptismo impij adulti, 10,16,8. *Epigramma de justificatione.* 8,24,16
ἡ Προσφορά. 12,6,9
Proterius Episcopus Alexandrinus, de quo historica narratio. 3,7
Prudentij hyperbolæ Poëticæ. 7,5,11
Pueri *per ludum puerilem ab Athanasio baptizati, censentur ab Alexandro verè baptizati.* 10,1,15
Puerorum *hæreticorum Antiochiæ crudelitas.* 3,5
Pugna navalis *Lepantica, sive ad Naupactum.* 4, 22,19
Purgatorium nostrum *Christus.* 13,6,4
Purgatorium Papisticum, *quando inter dogmata Christianæ fidei locum obtinuerit?* 13,7,12. id *quibus sententiis putetur asserere Augustinus; falsò tamen ut ostenditur.* 13,4. per tot. *idem testimoniis veterum Patrum, qui primis sexcentis annis floruerunt, refutatur.* 13,8,1.& seqq. *contra illud argumenta X. depromta ex Patribus, Theologis Scholasticis,* &c. 13,11,1.& seqq.
Purgatorium *quomodo adstruant Romanenses, & quid de eo hodie doceant?* 13,1. per totum. *id quibus Scripturarum testimoniis Romanenses probare conantur, ea vindicantur.* 13,12. per tot. *idem locis V.T. quæ adducunt, probabiliter tantùm suaderi, conjectur Bellarminus.* 13,12,2
Purgatorium *an confirment revelationes per mortuos, & somnia? & quid de illis sentiendum?* 13,7. per totum.
Purgatorio *non patrocinari orationes, eleemosynas, & oblationes, quas ante Gregorij M. tempora faciebant veteres pro mortuis, ostenditur.* 13,9. per totum.
Purgatorij *figmentum ab Ethnicis mutuatum.* 13,2,2 2. *id Montano item & Origene.* 6. *eiusdem quædam suspicio quando quibusdam primum obrepserit?* 13,3,11
Purgatorius ignis *pœnitentiæ.* 13,8,20
Purgatoriis pœnis *justos, qui circa tempus ultimi judicii morientur, non iri subjectum, docent Romanenses.* 13,11.14
Purpura Regis *quare adoretur?* 7,3,11
Pusitani, qui Massaliani. 2,8,2
Psalterium *B. Mariæ à Bonaventura scriptum.* 7, 2,19
Pseudoprophetarum *fructus, unde cognoscuntur illi; & quinam?* 6,6,26
Pseudo-synodus *Nicæna.* 7,8,7
Psittacus *non habet internam intentionem conferendi baptismi.* 10,1,32
Psychici, *Orthodoxi per contumeliam vocati à Tertulliano jam Montanistâ.* 12,10,2
Psychicos *vocabant Catholicos Gnostici.* 14,2,1
Ptolemæus hæreticus. 2,1,4
Pyrrhus Episc. Constantinop. Monothelita. 5,1,2.& 9. *exulat.* 19. *quare in exsilium pulsus?* 5,17,25. *simulavit conversionem.* 5,5,1

Q.

Quæstio Ariana *de subsistentia Spiritus S.* 1,6,5 Quæstio *de corruptibili & incorruptibili mota.* 3,14. *Alexandrinam scindit Ecclesiam.* 3,18, 1.&c.
Quæstiones futiles & *curiosæ vitandæ.* 14,7,12
Quæstionum Veteris & Novi Testamenti *Liber non Augustini, sed alicujus est hæretici.* 15, 14,9
Quæstores *indulgentiarii.* 12,8,10
Quale *sine similitudine ad aliud esse potest.* 11,6, 25
Quantitates *duæ dimensivæ non possunt esse simul.* 11,6,19. *à diverso quidem modo.* 11,6,20
Quicquid *homini subjacet, infra hominem est.* 7, 8,25
Quies *animæ justæ.* 13,8,37
Quini sexta Synodus, eiusque auctoritas. 5,5,1. *cur sic dicatur.* 5,5,10. videetiam Synodus.
Quintilliani baptismum contemnebant. 10,5,34

R.

Rabanus Maurus *Archiepiscopus Moguntinus.* 3,19, 21. *opponit se errori transubstantiationis.* 11,18, 2. *eius verba de manducatione Sacramentali.* 14,7,20. *doctrina de Sacramento Eucharistiæ.* 11,11,21
Rabanus, & Hincmarus non accensendi hæreticis. 8, 4,2. *eosdem contra Gotteschalcum quid concitârit?* 8,4,3
Rathrammus, vulgo Bertramus. 8,3,20
Realis præsentia *Papistarum qualis?* 11, 6, 5, 6. *est corporalis.* 11,6,6.7
Reatu *exemto, eximitur & pœna.* 13,11,5

de Rebaptizandis *hæreticis error apud quosdam Patres quomodo ortus?* 10,4,1

Reccaredus Wisigothorum Rex in Hispania, cum gente suâ fidem Catholicam amplectitur. 3,30,5

Reconciliatio *lapsorum propter quas causas olim accelerata fuerit, rigore non adhibito.* 12, 7, 12. &c.

Reconciliario *nostri per Mediatorem cui fiat?* 1,19, 1.&c.

Redemtio *Christi duplici modo spectatur.* 8,15,8. *iis tantùm est acquisita, quos ad gloriam perducit.* 8, 16,6

Redemtionis *gratia pertinet ad tres hominum ordines.* 8,16,5

Redemtionis *non participes sunt non regenerandi.* 8,15,8

Reformatorum Theologorum candor Lutheranis immeritò suspectus. 14,7,32

Regeneratio *parvulorum.* 10,8,9

Regeneratio ex aqua *non est eiusdem necessitatis cum* regeneratione ex Spiritu. 10,9,8

Regnum *Trinitatis* μοναρχία, *non* πολυαρχία, *est.* 1, 18, 4

Regula *fidei vera monstrata & asserta adversus veterum hæreticorum & paganorum, Muhammedanorúmque calumnias.* 4,4,5 &c.

Regula *Athanasij de naturis in Christo distinguendis.* 1,24,4. *Augustini.* 1,25,1. *discernendæ locutionis figuratæ à propriâ.* 11,8,6. *de distinctione naturarum in Christo.* 3,19,9. & 10. *de nominibus Dei respectu creaturæ* 1, 12, 1. *Gregorij de rebus à locis & personis non æstimandis.* 14,6,10. *de sensu scripturæ proprio* 3,20 14. & 33. *intelligendarum Scripturarum de filio Dei.* 3,20,30. *ex Origene de loquutionibus figuratis non accipiendis juxta literam.* 11,12 28. *orthodoxorum Patrum de Trinitate Deo.* 1,21,1. *in Synodis observata.* 3 25,15. *Theologica.* 1, 2, 5 *tripartita canonica de Christo.* 1, 25,7

Rhegino Abbas Prumiensis. 7,12,20

Remerus contra Waldenses. 7,14,2

Religio *quid?* 7,1,1 *soli Deo debetur.* 7,1,1,4,5. *nulla est nec simulacrum est, sed minus Religionis.* 7, 8,25

Religionis *nomen Patres non extendunt ad cultum sanctorum.* 7,1,8

Religionis *cultu adorandus est solus Deus.* 7,11,3

Religiosa solemnitas *quid Augustino?* 7,1,8

Religiosæ adorationis *distinctio in latriam & duliam falsa.* 7,11,21

Religiosum *elicitum, vel imperatum.* 7,1,9

Religiosus cultus *major civili, minor divino non datur.* 7,1,20

Remigius Antissiodorensis. 1,22,7

Remigij & Ecclesiæ Lugdunensis doctrina de morte Christi. 8,16,1

Remissio peccatorum, *ex gratia federis.* 10,10,3. *est vel* absoluta, *vel* conditionata. 10,16,9. *quadam est renouabilis sive sacramento tenus.* 10,3,25. & 29. *in hoc sæculo non in illo accipitur.* 13,8, 32. & 37. & 39. & 45. *irrevocabilis.* 10,3,27. 10,16,5. *revocabilis conditionata.* 10,3,29. *quando irrevocabilis, vel revocabilis?* 10,16,15

Remissionem peccatorum *consequendi septem modi apud Origenem.* 9,6,16

Remissionem *plenariam & culpæ & pœnæ fideles in hac vitâ consequuntur.* 13,11,5.&c.

Remonstrantes. 8, 27,1. *videri volunt Semipelagianos damnare, cum revera defendant.* 8, 27,1. *cum Semipelagianis consentiunt in omnibus articulis præcipuis.* 8,27,2.&c

Remonstrantium inanis distinctio inter redemtionem impetrationis & applicationis. 8,16,12

Reparatus & alij CCXVII. *Episcopi ad Iohannem II. Pont. Rom. scribunt.* 8,7,7

Reprobus *fidelibus parentibus prognatus, qui statim in infantiâ decedat, non datur.* 10, 16, 18. & 19

Reprobi *ad pœnam prædestinati.* 8,13,16

Reprobi *fidelium filij quomodo sancti nascantur?* 10, 10,21

Reprobi infantes *revocabiliter justificati Augustino.* 10,16,3

Reprobi *non sunt beati.* 10,16,11. *non justificantur in baptismo.* 10,16,11

Reproborum regeneratio *qualis.* 10,6,17

Reprobis *cur annuncietur doctrina salutis, & sacramenta?* 10,16,20

Res *quotupliciter oppugnatur?* 11,6,4

Res insensata *non est adoranda.* 7,12,8

Res *relativè est signum, non res.* 11,6,4

Res *absolutè & Metaphysice, non solùm est signatum, sed & signum.* 11, 6,4

Res divinas *densâ involutas esse caligine, negatur.* 1,7,2

Reservata *Papæ, quæ ipsi Canonistæ tribuunt.* 16, 7,1

Resurrectionem *corporum ut maturet Deus, quomodo cupiant beati; & quatenus nos orare id debeamus?* 13,10,12

Rhetorij hæretici dicti à Rhetorio quodam omnium hæreseon laudatore. 3, 20, 38.4. 10,2

Rhodus insula à Turcis capta. 4,22,14

Romana Ecclesia *adhuc anno* 1130 *credidit, nos per solam fidem justificari.* 8,24,20

Romanæ *veteris Ecclesiæ & Augustini consonantia.* 3,28,12

Romanenses versantur in quotidiano periculo. Idololatriæ. 7,2, 40. *per extremam unctionem non sperant recuperationem sanitatis.* 9, 6, 18. *hæreticos vocant, qui statuunt non ipsam imaginem, sed solum coram imagine colendum esse exemplar.* 7, 2,28

Romanensium varia contradictiones de corpore Christi in Sacramento. 11, 18, 15. &c. *pugnæ inter se de cultu imaginum.* 7, 14, 7. *schisma iisdem argumentis coarguitur, quibus schisma Donatistarum.* 14, 6, 1. *pro invocatione Sanctorum eadem argumenta, quæ gentilium.* 7, 4,13

Romanus Episcopus *olim non solus nuncupatus fuit* Apostolicus, beatissimus, Papa, pater, &c. *sed & alij quidam Episcopi.* 16,1,28

Ruperti Abbatis Tuitiensis doctrina de Eucharistiæ Sacramento. 11, 10, 42. *eius defensio contra Baronium.* 43. *contraque Bellarminum.* 45

S.

Sabellius, Sabelliani. 1,2,5.1,4,6

Sabellius ex doctrina baptismi refutatur. 1,17,6. *ejus hæresis explosa.* 1,4,6.1,4,8

Sabelliana ονειρώσεις. 1, 33, 4, & 12. & 20. 1, 34,7

Sabellicus de cultu imaginum. 7,14,7

Sabellicus, & Thuanus, de simulacro. 7,6,8

Sabellici de impietate Pontificum Romanorum testimonia. 11, 18, 8. *falsa narratio de Honorio.* 5 17,26

Sabiniani

Digitized by Google

Sabiniani Papæ in Gregorium M. invidia & malevolentia. 3,2

Sacrarum literarum *locutiones non sunt simpliciter accipiendæ absque prudenti investigatione sensus.* 1,3,5

Sacerdos *baptizans linguam & manus præbet.* 10, 1,18

Sacerdotes *non instituti in ultima cœnâ Christi.* 10, 1,13

Sacerdotum *appellatio Pastoribus tributa à Patribus quo sensu?* 11,20,19. & 28

Sacerdotium Romanense *doctrina de sacrificio Missæ variis argumentis oppugnatur.* 11,20,1 & seqq.

Sacerdotii *apud Pontificios conferendi ritus.* 11,20,1. *forma.* 9,7,8

Sacramentum. 11,9,22. *est vel sacrum secretum, vel sacrum signum rei sacræ.* 9,1,7. *pro sacro secreto à quibus usurpatum?* 9,1,8

Sacramentum *an possit definiri?* 9, 1, 21. *quid scholasticis?* 11, 2, 2. *est signum.* 11, 2, 3. *omne, signum sensibile est.* 11, 2, 4. *signum visibile, & materiale.* 9, 1, 16. *est signum Christi, & sigillum gratiæ ejus.* 9, 1, 35. *est signum visibile invisibilis gratiæ.* 9, 1, 17. *corpus Christi verissimum quo sensu?* 11, 4, 7. *spectatur vel quoad veritatem, vel quoad virtutem.* 10, 4, 5. *est aliud ab operatione spiritus.* 10, 3, 20. *aliud est quàm virtus sacramenti.* 11, 1, 4. *proprie dictum est commune omnibus fœderatis.* 9, 1, 27. *exercitium.* 9, 6, 1. *irritum est, quod contra institutionem celebratur.* 1,7,12. *tribus perficitur.* 9, 1,20

Sacramentum *cœna quibus ad salutem, vel exitium?* 8,21,5. *corporis Christi, malis ad judicium sumunt.* 11,1,4. *corporis Christi secundum quendam modum corpus Christi est.* 11,1,6

Sacramentum *Sacramentorum Eucharistia.* 11, 9,9

Sacramentum fidei *quatenus aggreget parvulos fidei Ecclesiæ?* 10, 8, 7. matrimonii *an contineat gratiam; & quanam illa gratia sit?* 9, 8, 7. & 8. *idem in quo conjugio consistat?* 9, 8, 3. memoræ 11,9,22. 11,10,10. ordinis *quid sit, dissentiunt Scholastici.* 9,7,4. pœnitentiæ *non componitur ex materiâ & formâ.* 9,5 31. *non delet peccatum.* 9, 5, 31. unctionis *quis instituerit, dissentiunt Scholastici.* 9,6,3

Sacramenta *propriè dicta duo tantùm.* 9, 9, 1. & seqq. *conditionalia sunt.* 10, 16, 14. *solis illis, in quibus existit conditio fœdere requisita, salutaria.* 10,16,14. *sunt conferendæ gratia organa.* 9,2,1. *indigne in perniciem suscipiuntur.* 9, 2, 2. *quo sensu vasa gratiæ?* 9, 2, 5. *an per virtutem instituentem, an assistentem gratiam conferant?* 9, 2, 6. & 7. *non sunt efficacia ex solo opere operato.* 9, 2, 14. *corporaliter participant hæretici ad majus judicium.* 10, 3, 10. *Dei propter hominum vitia non sunt violanda.* 10, 3, 11. *in fœderatis efficacia.* 9, 2, 14. *ex latere Christi profluunt.* 9,8,20. *ipsa non sunt sacrilega, etiamsi à sacrilego administrentur.* 10,1,8. *latius quoque à patribus accepta.* 9,1,13. *sunt media salutis positiva.* 10 8,3. *sunt signa practica.* 9, 1, 14. *figilla fœderis, non propositi Dei.* 10, 16, 13. *propriè dicta sunt sigilla justitiæ.* 9, 1, 12. *consistunt in usu.* 11, 7, 9 9, 1, 25. *à qua regulâ Scholastici excipiunt Eucharistiam.* Ibid.) *non sunt Sacramenta, quæ perpetuum in Ecclesia usum non habent.* 9, 1, 31. *novi Testamenti communia sine figilla salutifera gratiæ.* 9, 1, 27. *sunt non tantùm futurorum, sed & præsentium & futurorum signa.* 9, 1, 5 *dant salutem.* 9, 1, 28. *similitudinem gerunt earum rerum, quarum sunt sacramenta.* 9, 1, 19 11, 1, 6. *non sunt longè petranda.* 11, 7, 18. *sunt verba visibilia.* 9, 1, 32. *non impunè contemnuntur.* 9, 1, 28. *munia virtutem habent ex fide.* 10, 4, 9. *secundùm Damasc. instituerunt sunt celebranda.* 9, 1, 25

Sacramenta *secundariò dicta quæ?* 9, 1, 27. *tria quæ sint?* 9, 9, 4. *duodecim è vetere* Damianus. 9, 6, 23. *tredecim Scoto.* 9, 1, 2

Sacramenti *definitio.* 9 1, 21. & 22. & 23. & 24. *N. T. definitio.* 9, 1, 36. *N. T. conditiones.* 9, 1, 32. *tres conditiones apud Romanenses.* 9, 1, 24. & 25. *conformitas ad verbum incarnatum.* 9, 1, 34. *Eucharistiæ consecratio quomodo fiat?* 11, 7, 12

Sacramenti *vox quid Latinis?* 9, 1, 2. *quid Tertulliano, & Lactantio?* 9, 1, 4. & 5. *Christiani cur hac voce usi?* 9 1, 16

Sacramenti *qualem mutationem statuant?* 11, 18, 20

Sacramenti *adsitne vera ratio, & natura, extra usum divinitus institutum?* 11 7, 3. *res interdum haberi potest sine sacramento.* 10, 5, 1. & 3. *virtus & veritas non eadem.* 9, 2, 2

Sacramenti chrismatis *divina institutio non invenitur.* 9, 4, 3. *conjungit signum & signatum.* 9, 8, 5. & 6

Sacramentorum *necessitas multiplex.* 10, 5, 24. *externa simplicitas non est contemnenda.* 10, 5, 37

Sacramentorum N. T. *prærogativa præ Sacramentis V. T. quæ?* 11, 12, 7. *utilitas.* 9, 1, 28

Sacramento *animum paleis.* 11, 9, 19

Sacramentalia signa *quid Scholasticis?* 9, 1, 13

Sacramentalis præsentia *qualis?* 11, 6, 3. *an dici possit realis?* 11, 6, 4. *non est falsa, aut fallax* 11, 6, 4

Sacrificati *qui olim dicti?* 12, 1 9. & 16

Sacrificium *Christianorum.* 11, 10, 9 & 10

Sacrificium *panis & vini.* 11, 10, 36

Sacrificium *quo sensu veteres appellarint Eucharistiam.* 11, 20, 21. &c.

Sacrificium *quotupliciter accipiatur secundùm Bellarminum.* 7, 2, 33

Sacrificium Missæ *oppugnatur variis argumentis.* 11, 20, 1. &c.

Sacrificii Christi *perpetuitas in quo consistat?* 11, 20, 26

Sacrificii spiritualis *definitio.* 11, 20, 22. *modi tres.* Ibid. & seqq.

Sacrificii *memoria.* 11, 9, 16. & 22

Sacrificia veterum *pro martyribus.* 13 9, 24

Sævitiæ Romanensium *exemplum.* 11, 19, 4

Salonius Episcopus Viennensis. 13, 8, 40

Salvianus Episcopus à Priscilliano depravatus. 1, 17, 9

Salvari *volentes omninò salvantur.* 8, 18, 3

Salvos *fieri omnes homines vult Deus, quomodo intelligendum.* 8, 18, 11. & 12

Salus *non in meritis sed misericordiâ Dei consistit.* 8, 7, 13

Salutis *propria certitudo.* 8, 25. 5

Salutis via *quotuplex Pelagio.* 8 2, 12

Samaritani circumcisi. 10, 3, 6

Samosateniani 1, 2, 4

Samosateniani sive Paulianistæ, rebaptizati judicio Nicænæ synodi. 10, 2, 11

Samuelis phantasma Saulo apparuit, non ipse Samuel. 7, 5, 6

Sancti

Sancti vocabulum falsò pro legitimi acceptum. 10. 10.8

Sanctum nasci ex fedele, aliud est quàm renasci sanctum ex Spiritu. 10.10.22

Sancti, aut ulla mera creatura, non adorandi. 4.8.5. quomodo invocentur à Papistis? 7.2.3. vanâ excusatione eam doctrinam mitigant. 7.2.4

Sancti defuncti & Angeli non noverunt preces invocantium. 7. 2.16. non sunt mediatores intercessionis. 7.2.9

Sanctorum veneratio quanam congrua, quæ incongrua? 7.11.11. defunctorum legitima veneratio in quibus consistat? 7.11.12 corpora venerari, eorumque reliquiis honorem exhibere, quomodo probetur synodo Francof. 7.11.12. invocatio omni præsidio destituta. 7.1.18

à Sanctis petere beneficia, impium. 7.2.10

Sanctificatio. 8.23.4

Sanctificatio Trinitati communis est. 1.12.5

Sanctitas quotuplex? 10.10.23

Sanguis Christi magnum precium 8.16.9 potens salvos facere omnes homines, si omnes crederent. 2.13. 7. qui ultra modicam guttam effusus est, ad thesaurum Ecclesiæ referitur à Papa 12.8.28. absurdè & impiè. 29

Sanguis & aqua ex Christi latere quid significet? 10.5 38.& 39

Saraceni qui? 4.14 2. ita diu ante Muhammedem dicti, ut & circumcisi. ibid. 1.4 unde dicti? 5. quo successu regnum suum dilatárint? 4.16.2. Imperio Romano tributum pendere coacti. 4.17.5. Hispaniâ potiuntur. 4.17.9. in Galliam irruentes caduntur. Ibid. 12. Italiam vastant. 21

Saracenici Imperij incrementum. 4. 17. per totum. distractio & dissipatio. 4 18. per tot.

Sarmatæ acinacem coluerunt. 7.6.10

Satanæ usitata astutia, quâ usus est & in Muhammede, & in multis hæreticis. 4. 5. 1. technæ aliæ. ibid. 3. alia astutia malitiosa. 4. 8. 1. machinationes homines à Christo alienos detinendi, aut abducendi. 4. 6. 1. & 2. tentantis oratio. 10.5.31

Satanæ tradi. 12.3.3

Satisfactio alium pro alieno peccato posse & debere, infida Romanensium doctrina. 12.7.1

Satisfactio qua sit Deo, quomodo intelligenda? 12. 5. 14. & 16. nulla post hanc vitam. 13. 6. 9. 13. 8. 4. non est intrinseca Sacramento. 9. 5. 34

Satisfactio Ecclesiæ. 12. 5. 46. disciplinaris. 12. 5.17

Saturninus, hæreticus. 2.1.2

Saturniniani, 7.8.15

Scire aliquid Deus duobus modis in sacris Literis dicitur. 3.20.36

Scientia Dei approbationis. 3.20.32

Scientia aliqua media an sit statuenda in Deo. 1. 34.16

Scientiæ divinæ distinctio. 1.34.15

Scientiæ Christi quoad humanitatem distinctio, secundum Thom. Aquin. 3.20.5. secundum Scotum. 3. 20.5

Sacrificij Marcotiani, & eorum imperium. 4. 23. 1. &c.

Scoti quando conversi ad Christianismum? 3. 30. 11

Scotorum religio antiqua. 3. 30. 7. & 12. observatio Paschalis. 3.30.9

Scorsid si sit Sacramentum pœnitentiæ. 9. 5. 26. quo sensu duplicem filiationem in Christo statuat? 6.7.4. ipse secum pugnat. 16.2.12. eius argumentum contra transsubstantiationem. 11.11.35. definitio Sacramenti. 9.1. 26. eidem tredecim sacramenta. 9. 3. 2

Scotistæ negant, confessionem pertinere ad Sacramentum pœnitentiæ. 9.5.26

Scripta contra Adoptionarios probata. 6.1.5

Scripta quædam indubitata, de quorum tempore dubitatur, vel erratur. 5.18.4

Scriptores prius omissa sæpe alio loco veraciter narrant. 5.17.14

Scripturæ divinæ auctoritas. 7.11.15. auctoritas atque perfectio. 4.4 15 æternum inconcussa stat contra omnes diabolí insultus. 5.16.& 20. encomium. 7.11.15. laudes sententiâ Gregorij M. comprehensæ. 3.30.4. perfectio. 9.7.8. omnimoda perfectio. 7.11.15. plenitudo. 4.4. 27. testimonia quomodo rectè assumenda. 8.3.1

Scripturæ præ patribus auctoritas. 10.3.39

Scripturæ genuinæ unde dignosci possint. 14.6.10

Scripturarum & symboli Apostolici expressis verbis an subscribant, qui legitima interpretationis ad Ecclesiæ ædificationem institutum adminiculam reiiciunt. 1.7.4

Scripturæ V. & N.T. easdem incorruptas nos habere, quas veteres Patres habuerunt. 4.4.8

Scythæ, Arabes, Persæ, quid coluerint ante simulacra? 7.7.2

Scythianus primus sectæ Manichæorum fundator. 4. 14.2.

Seculum decimum infelix, caligine orbem & præcipuè urbem Romam, involuente. 11.18.8.& 11

Seculum octavum addictum fabulis. 7.9.6

Seculi noni summa infelicitas. 7.12.16

Seculo nono quanta Romæ avaritia, & inscitia? 7. 12.21

Secunda purgatio. 12.10.13

Secunda tabula post naufragium. 12.10.13

Secundùm quotupliciter accipiatur? 6.7.1

Selymus Turca Ægyptum & Syriam Mamelucis eripit. 4.20.14

Semi-Ariani. 1.2.7.& 9.

Semipelagiani. 8 3.2. eorum origo. 8 3.4. Pelagium nec plenè, nec sincerè, damnabant. 8.3.1. Pelagium damnabant insincerè, cuius errores incrustabant. 8.27. 5 salutem à libero arbitrio suspendant. 8.14.10. negant reprobationem 11. & 12. quod reipsa sentiunt, nolunt sentire se videri, gratiam scil. hominem mereri. 8.6.8.& 9. sibi contrarii in prædestinatione. 8 13.46. contra ipsum Deum argumentantur. 8. 13. 49. dicunt, Christum pro omnibus & singulis mortuum. 8. 15. 1. & 2. negant gratiam operantem, præoperantem, prævenientem. 8. 11. 5. obiiciunt orthodoxis fatalem necessitatem. 8. 13.40

Semipelagianorum quædam descriptio. 8. 3. 15. cum Catholicis consensiones, & dissensiones. 8.5. calumniosa vafrities. 8.6.5. inconstantia 8.6.8. malitia. 8.11.6

Semipelagianis quid meritum fidei? 8. 6. 1. voluntas præcedens gratiam quid? 8. 6. 1. meritum propriæ voluntatis. ibid. gratia præveniens. 8. 6. 2. gratia salvans, initialis vires liberi arbitrii in homine irregenito. 3 gratia operans secundùm prævisa merita. ibid. obedientia præcedens gratiam. ibid.

Semipelagianos qui refutárint? 8.3.6

Seneca citatus Lactantio. 7. 8. 21. contra simulacra. 7.7.7

Seniores Laici non πρεσβύτεροι, sed γέροντες appellati. 16. 1.17

Sententia Ecclesiæ *non nisi justa in cœlo rata habetur.* 16.3.3.
Separationis *immanissimum scelus.* 10.3.9
Sephora exemplum nihil pro baptismo mulierum 10.13.11
Σεωτὸν *quid?* 7.10.1
Septuaginta discipuli *non fuerunt Laici.* 10.13.13
Serapionis Eucharistiam petentis in agone mortis, historia. 11.7.25. & 28. *eidem Eucharistia missa.* 11.7.14. *quo jure, quáque de causâ.* 11.7.24. & 25
Serenus Massilienſis confringit imagines. 7.9.23
Sergius Monachus Nestorianus Muhammedis inspirator per impostu am. 4.3.5
Sergius Episcopus Constantinopolitanus Monothelita. 5.1.2. & 9
Sergius, & Honorius, quare duas in Christo voluntates statuere noluerint. 5.9.1
Sergius Honorium, quà Papam Romanum, consuluit. 5.31.13.14. *à Synodo* VI. *œcumenicâ damnatus.* 5.6.10. *quando mortuus.* 5.17.25. *eius sententia de duabus voluntatibus Christi qua?* 5.25.11.12.13. *eiusdem & Honorij consensus de unâ voluntate Christi.* 5.8.1. & 5.25.15. *eorundem opinio à Synodo Quinisexta rejecta.* 5.10.2
Sergius Papa. 7.12.16
Sergius III. Papa. 7.12.17
Servetus. 2.1.15
Severini Binij censura iniquitas in Maxentium. 3.21.23. *impudens mendacium.* 16.3.32
Severus Imperator. 3.1.11
Severus Antiochia Episcopus, hæreticus Acephalus. 3.5. *tyrannice se gerit.* 3.16.2. *damnatur à Synodis.* 3.16.5. *eius crimina.* Ibid. *fuga.* 1.8.1. 3.16.6
Severus, Episcopus Bituricensis? 7.9.10
Severita, hæretici. 3.17.1
Seriſ. 4.15.21
Serif *salutatur à suis Turcarum Imperator.* 4.23.2
Serpens æneus *in deserto nihil pro usu simulacrorum.* 7.8.18
Servi arbitrij *nomen non fuisse in Ecclesia Catholica per mille annos auditum; Bellarminus negatur.* 8.26.5
Servitus *vel religionis, vel humana.* 7.1.14. *vel* λατρεία *vel* δουλεία. 7.1.14
Sethus Calvisius, Chronologus. 5.20.5
Scandala *apud Christianos, impedientia conversionem Iudæorum & Muhammedanorum.* 4.23.7
Σκέψις Pyrrhonia. 1.7.2
Schematici, hæretici. 3.14.5
Schisma *quid faciat?* 14.1.1
Schisma *summum malum.* 14.1.1. & 9. *damnatur.* 10.3.30. & 38
Schisma *Ecclesiæ Alexandrinæ.* 3.4. 3.18.2. *inter Symmachum & Laurentium Papas uno die ordinatos.* 3.21.1. *in Occidente propter V. Synodum.* 3.28.2
Schismatis *duæ species.* 14.1.9. *injusti auctores, & defensores pertinaces errore fundamentali practico in Christum peccant.* 14.7.13. *pernicies.* 14.1.10
Schismata & hæreses *unde oboriantur?* 1.16.3.41
Schismata *inter & hæreses, &* παρασυναγωγάς, *distinctio.* 14.1.8
Schismata *Ecclesiæ universalitati, & unitati contraria esse demonstratur.* 14.6.3. &c.
Schismaticus *omnis odit fratrem.* 10.3.14. *an jus dandi baptismum amittat?* 10.12.4
Schismatici *qui?* 14.1.6
Schismatici *Antichristi.* 14.11. & 2
Schismatici *redarguuntur.* 10.3 20. & 28. & 30
Schismatico hæretici *quid distent ab* hæreticis? 14.1.19
Scholastica dissertatio, *de Christi scientiâ & nescientia & profectu secundum humanitatem.* 3.20. per tot.
Scholasticorum contentiones de multipræsentia corporis Christi. 11.6.25. & 26. & seqq. *dissensio de effectu extremæ unctionis.* 9.6.2. *de intentione Ministri error.* 10.1.1. *opinio de cultu imaginum.* 7.14.9. *quæstio de sacramentis; & eorundem consensus ac dissensus.* 9.2.3. 4.5
Scholasticorum ad quæstionem, quo jure etiam excommunicent quidam non Sacerdotes; responsio doctrinæ ipsorum contraria. 16.2.8. & seqq. *de Transsubstantiatione Eucharistiæ diversæ opiniones inter se contrariæ.* 11.11.24. &c.
Sibyllini *versus contra idola.* 7.8.19
Sigebertus Gemblacensis. 9.6.9
Signum *quid definiente Augustino?* 9.1.10. 11.9.3. visibile *sacramenti quid?* 9.1.21. audibile *sine visibili ad Sacramentum non sufficit.* 9.1.33. practicum *Scoto quomplex?* 9.1.15
Signum *corporaliter, res spiritualiter accipitur.* 11.6.14
Signa *vel ab hominibus, vel à Deo instituta.* 9.1.14
Signa accedentibus verbis *quotuplicia?* 9.1.12
Signa *pro* signatis *per tropum.* 11.2.9
Signa gratiæ *gratis data non sunt sacramenta proprie dicta.* 9.1.30
Signorum *divisio.* 9.1.11
Significans res *sæpe rei significatæ nomine nuncupatur.* 11.10.1. 11.12.7
Silentium *in negotio fidei perniciosum.* 5.30.8. & 14
Siloerius Papa Hormisdæ Papæ filius. 3.23.1. *eius introitus violentus cum interventu pecuniæ.* 3.23.2. *expulsis injusta cum persecutione.* 3.23.3. *eius epistola.* 5.18.4
Simulacrum *Catechismo Romano idem, quod idolum* 7.6.8. *Latino interpreti* ἴκων. ibid.
Simulacrum *de imagine veri hominis apud Ciceronem.* ibid.
Simulacrum Dei *vivum esse debet.* 7.8.21
Simulacrum Dei vivum *homo est.* ibid.
Simulacrum *nullum in templo Iudaico.* 7.7.3
Simulacrum *Deo in Templo collocare nefas.* 1.36.8. 7.9.14
Simulacra *illius, quod colitur, Israelitis non permissa.* 7.7.3
Simulacra *præsentibus exemplaribus supervacua sunt.* 7.8.21
Simulacra *quomodo defenderint gentiles?* 7.9.16
Simulacrorum cultui *opponitur consuetudo Christianorum.* 7.9.17. *defensionem quomodo refutârit Augustinus?* 7.9.16
Simulationem docentes *hæretici veteres.* 3.20.38
Similitudo *est in categoria relationis.* 11.6.25
Similitudo, *in argumento Eucharistiæ.* 11.4.8.11. 10.40

Similitudo *quanam in Sacramentis?* 11.5
Similitudo *inter conjugium civile & Ecclesiasticum.* 9.8.4
Similitudo *proportionalitatis.* 9.1.19
Simeon Stylites. 3.5.3.8.2
Simon comes Montfortius, Waldensium persecutor. 4.21.16
Simon Magus, & eius Helena. 1. 37. 2. *diaboli filius primogenitus.* 1.3.1. *Gnosticorum pater.* 12.9.1. *Christianus simul, & reprobus.* 10.10.24
Simonis Magi baptismus. 10.3.21. *Idola.* 7.8.15
Simoni Mago an peccata remissa. 10.3.24. 25. *expediebat non nasci.* 10.3.21
Simoniani, haretici. 4.8.2
Simoniana haresis Angelos adoravit. 7.4.4
Simonia *legitimam successionem etiam verorum Pastorum interrumpit.* 16.6.24
Simoniaca nundinatio. 12.8.10
Simplicitas *Dei.* 1.34.3
Singularitas & unitas *in Trinitate distinguuntur.* 1. 33.18
Sinus Abrahæ *quid & ubi, secundum Tertullianum.* 13.9.23.13.12.17
Sinus Patriarcharum *quid?* 13.8.34. *Abrahami.* 37. & 38. & 47
Siricius Papa. 10.5 27.11.7.16
Sixtus & Leo, Pontifices, Pelagianos damnant. 8.1.10
Sobrietas *modestia usurpanda in profundis quæstionibus.* 8.18.23
Sociani an haretici, & ἀυτανατάθετοι quidem? 1. 7. 3. 1. 7. 8. *an Scripturarum & Symboli Apostolici expressis verbis subscribunt?* 1. 7. 4. *quâ de causâ ab Ecclesiis orthodoxis proscribantur?* 1. 7. 5. *eorum de SS. Trinitate & redemtione errores horrendi, an in Ecclesiâ hodie tolerandi sint.* 1. 7. 3. *errores illi qui sint, & quàm pestiferi.* Ibid.
Socratis dictum de accusatoribus suis. 12.4.50
Sola *fides.* 10.7.1
Solus *ille colendus est, qui solo fruens beatus fit cultor eius,* 7.6.2
Solus Deus *religiosè colendus, & adorandus.* 7.11.2
Solcimanni successus. 4. 22. 15. &c. *eius in familia Tragici quidam eventus.* 18
Solis obscuratio *per dies* XVII. 4.17.18
Somnia *ac visiones spectrorum Purgatorium confirmantium.* 13.7.7. & 9
Sophina secta Turcica. 4.15 15. & 16
Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus. 3. 6. *non consentit Sergio.* 5.9.8.5.30.19. *factus est Patriarcha.* Ibid.
Sophronij confessio de Christi voluntate. 5. 9. 2. 3. *duplicem in eo,* humanam & divinam, *fuisse.* Ibid. *rejecit Eutychen & Nestorium.* Ibid. & 5. 9.6. *ejusdem doctrina orthodoxa de duplici voluntate Christi, à Sergio & Honorio rejecta.* 5. 9. 1. & 2. *eam approbavit Synodus* VI. *œcumenica.* 5. 10.1. & 2
Sophronij certamina contra Monothelitas. 5. 29.28
Sozomenus. 7.8.6
Spacia locorum *tolle corporibus, & nusquam erunt.* 11.6.25
Species, *pro* externa formâ *Porphyrio.* 11.3.5 *pro* veritate. 11. 3.1. & seqq. *Papistis accidens sine subjecto.* 11.3.5. *quotupliciter accipiatur?* 11. 3.5. *nunquam apud idoneos authores pro meris accidentibus, substantiali subjecto destitutis, sumitur.* 11. 3.5
Specialis *dispensatio vocationis.* 8.17.11
Speculum *voluntarium Christo homini Verbum.* 3. 20.7.3.20.42
Spes *omnis in Dei misericordiâ.* 8 7.14. & 16
Spirantes *duo, non spirantes duo, Pater & Filius dicendi, cur?* 1.35.10
Spirituales *se Valentiniani, Orthodoxos* Psychicos *appellabant.* 1.37.2
Spiritualis res *sacramenti sufficit, si absit contemtus religionis.* 10.5.3
Spiritus sanctus. 1. 35. 8. *ineffabilis quædam Patris Filiique communio.* 1.23. 4. *cum æquè de Patre sit ac Filius, cur non & ipse sit Filius?* 1. 6. 5. *nunquam dicitur minor Patre, & cur?* 1. 25. 6. *in quo habitat, in eo & Pater Filiúsque habitant.* 1. 27.1. &c.
Spiritûs sancti adventus *quid?* 1. 27.7. processio *à Patre & Filio probatur ex Scriptura.* 1. 6. 1. *confirmatur testimoniis antiquorum Patrum* 1. 6. 2. &c. *à Græcis quatenus admittatur.* 1. 6.6
Spiritum sanctum *creaturam esse dicentes refutantur.* 1.21.2
Spiritum sanctum *à quo petamus, & accipiamus?* 1.27.1. &c.
Sponsores & susceptores *in infantum baptismo.* 10.5.22
Stantes *olim qui dicti?* 12.3.1
Stapletonus Iconolatra. 7.8.8
Statio, στάσις, χωροστασία, *quid?* 12.8.14
Stationum pastoralium *distinctio de iure est divino.* 16.3.29
Staurolatra. 3.17.7
Stephanus V. 7.12.16
Stephanus Eduensis Episcopus. 11.18.25
Stephanus Episcopus Romanus contra Cyprianum de baptismo hæreticorum. 10.2. 5. *eius sententia Cypriano opposita.* 10.2.10
Stephani Episcopi Antiocheni martyrium 3.5.3.11.3.3. 12.3
Sternutantibus *bene precandi mos unde; & quâ occasione invaluerit?* 3.30.3
Stratiotici haretici. 1.37.4
Strigonium à Turcis subigitur. 4.22.17
Subjectio & *obsequium erga seculares Principes de jure divino, etiam Papæ cum aliis Episcopis incumbit.* 3.28.5
Subsistentia *Græcis,* ὑπόστασις. 1.2.8.1.5.6
Substantia, *pro* subsistentia ὑπόστασις. 1.2.8
Substantialia *sacramenti oportet esse certa.* 10. 1.22
Successio *in operatione personarum Trinitatis non est asserenda.* 1.10.6
Successio *ab Apostolis* in loco *quandoque utilis est.* 16. 6. 3. *non est necessaria.* 16. 6. 8. *aliquando inutilis & fallax est.* 16. 6. 9. in officio *est necessaria.* 16. 6. 14. *non sufficit ad ostendendum veros Apostolorum successores, quibus tutum sit adhærere.* 16. 6. 16. in doctrinâ *est potissima pars successionis Apostolicæ.* 16. 6. 21. & 23.
Successio Pastorum *plena, & legitima, non est in officio tantùm pastorali, sed & in veritate doctrinæ.* 16.6.25
Successio legitima *verorum Pastorum interrumpitur etiam per Simoniam.* 16.6.24
Successionis disparitatem *dicunt Iesuitæ esse quoad jurisdictionem exteriorem.* 16.2.1
Successionis disparis Petri *& aliorum Apostolorum figmentum à Iesuitis excogitatum, refutatur.* 16.1. 1. &c.

Successiones

Successiones *Episcoporum & Presbyterorum in domo Dei ab omnibus Apostolis constituta.* 16. 1, 8

Suffragia *viatorum damnatis in inferno prodesse, qui asserverint?* 15, 2, 6

Sulpicij Severi liber de sancto Martino. 5, 18, 4

Sultan *quid significet?* 4, 15, 20

Sultani Aegyptiorum. 4, 18, 6

Sultanorum Iconiensium regnum. 4, 22, 2

Supererogatoria *Sanctorum.* 12, 15, 26

Superstitio *quid?* 7, 1, 3

Supplicatio *ini persona facta, non iteranda immediate ad aliam personam.* 1, 23, 2

Surium *corrupit. 11, 6, 9. in administratione Eucharistiæ quare dicatur?* 11, 8, 19

Sylvester Papa, quomodo Concilij Arelatensis decreta probarit? 10 4, 4

Symboli Apostolorum *distinctio.* 1, 1, 1. *institutio.* 2. *doctrina* 3, 4, 5, 6. 3

Symbolum *Antiochenum.* 1, 4 1. *Nicænum.* 1, 4, 2. *exegesis Athanasiana.* 1, 4, 3. *Constantinopolitanum* 1, 4, 4. *S. Athanasij.* 1, 4, 7, 8

Symbolum *Muhammedanum.* 4, 15, 10

Symbola *in S. Cœna.* 11, 9, 7. & 21. & 23. *veneranda.* 5. 11

Symbola *rerum sacrarum.* 7, 9, 15

Symbola *à veritate distinguuntur.* 11, 9, 9

Symbolica *hierarchia.* 11, 9 7. *hierurgia.* 11, 9, 12

Symmachus Papa, inter quem & Laurentium simul ordinatos, sanctissima horrendum. 5 21, 1

Symmachi Senatoris Romani mors. 3, 2

Symmachiani videri, qui Nazareni. 10, 3, 6

Symmachus *Sabelliana.* 1, 3, 14 & 12

Synesius. 4, 15, 21

Synesius quomodo Deum alloquatur. 1, 3, 19

Synodus Alexandrina *super ὑποστάσεως controversia.* 1, 2, 8. Arausicana *quando celebrata?* 5, 18, 4. Arausicana *secunda.* 8, 30, 4. Arausicana *secunda contra Semipelagianos.* 8. 32 15. Basileensis. 16, 4, 4. Bardigatensis. 1, 37, 9. Cæsaraugustana. 1, 37, 9. Carpentoractensis. 5, 18, 4. Chalcedonensis *non est falsata.* 5, 13, 29. *tribuit parem dignitatem Constantinopolitano & Romano Episcopo.* 5, 13, 30. *non obtulit Romano Pontifici universalem Episcopatum* Ibid. Chalcedonensis *& Epistolæ Ibæ haereticis antithesis.* 3, 28, 13. Constantinopolitana œcumenica 1. *quos haereticos damnârit.* 5, 17, 17. Constantinopolitana *sub Copronymo.* 7, 14, 1. Constantinopolitana *sub Iohanne Cappadoce.* 16, 7, 32. *altera sub Menna.* Ibid. Constantinopolitana *sub Iustino habita.* 3, 1, 5. alia *sub Iustiniano.* 3, 1, 6. Constantinopolitana *sub Leone Armenio.* 7, 12, 3. Constantinopolitana *pro imaginibus.* 7, 12, 11. œcumenica quinta *sub Iustiniano habita Constantinopoli.* 3, 1, 6. *Ecclesiam Romanam non curavit.* 5, 14, 9. *à Monothelitis falsata.* 5, 13, 3. & seqq. *addito Menna sermone.* 5, 13, 3. *quibus argumentis falsatio deprehensa?* 5, 13, 3. & seqq. & 22. Constantinopolitana œcumenica VI. 11, 9, 25. *ea contra Monothelitas.* 5, 1, 8. & 14. *quando finita?* 5, 17, 10. œcumenicæ VI. *Constantinopoli celebratæ sententia Synodica.* 5, 4. per tot. *Auctoritas.* 5. 5. per tot. VII. œcumenica Nicæna, *pro imaginibus.* 7, 10, 8. *non est falsata à Græcis.* 5, 13, 34. *nec locus de Tarasio omissus.* 5, 13, 36. *septima & octava Honorium anathematizant* 5, 16, 4. œcumenica septima Nicæna *corrumpit verba Amphilochii contra imagines.* 7 9, 2. œcumenica septima *contra imagines.* 7, 10, 6. Constantinopolitanæ *diversa contra Severum Antiochenum Episcopum haereticum.* 3, 16, 5. Diospolitana *contra Pelagium.* 8, 1, 2. œcumenica III. Ephesina *Pelagianos damnat.* 8, 1, 9. Ephesina *quos damnarit?* 5, 17, 17. Francofurtensis *contra Elipandum & Felicem* 6, 1, 4. Francofurtensis *contra imagines.* 7, 10, 9. *eadem damnat Synodum Nicænam, propter impiam & indoctam Scripturarum interpretationem.* 7, 11, 25. Francofurtensis *quomodo explicet adorationem crucis.* 7, 10, 2. *quomodo laudarit Ecclesiam Romanam.* 7, 11, 24. *meritò rejecti judicium sedis Romanæ.* 7, 11, 33. *ejusdem dilemma contra imaginum adoratores.* 7, 11, 21. *ejusdem judicium de Synodo Nicanâ, & Adriano Papâ.* 7, 11, 28. *eidem duo mendacia fuisse obtrusa. falsum est.* 7, 11, 20. *cum non latuit consensus Adriani Papæ cum Pseudo Synodo Nicæna.* 7, 11, 22. Forojulensis *contra Elipandum.* 6, 1, 3. Laodicena *contra cultum Angelorum.* 7, 4, 11. *vindicatur eius canon.* 7, 4, 12. Moguntina *contra Gottescalcum.* 8, 3, 17. Nicæna *controversiam de rebaptizando declarat.* 10, 2, 11. Nicæ *clementia erga excommunicatos.* 12, 3, 19. *eam ab Arrianis universaliter corruptam judicat est.* 5 13, 32. & 40. & 41. *eius exemplaria incorrupta exstiterunt* 5, 13, 5. Nicæna *non potest à Papistis repudiari; sed in sua imagines bene ab omnibus.* 5, 13, 16. Nicæna II. *à Francofurtana damnata est.* 7, 11, 17. *eadem à Concilio Tridentino recepta* 7, 2, 1. *eiusdem errores.* 11, 9, 26. 11, 15, 18 & 11, 18 1. *elogia quædam.* 7, 11, 8. *octava* œcumenica, 7, 12, 12. 7, 12, 13. *eius apud Græcos authoritas* Ibid. octava œcumenica *Honorium Papam anathematizavit.* 5, 10, 15. octava *quare dicatur prima & secunda.* 7, 12, 12. Parisiensis *contra imagines.* 7, 12, 4. Parisiensis *quando celebrata?* 5, 18, 4 *novalis quare sic dicatur?* 5, 5, 10. Quinisex *à quando celebrata?* 5, 5, 12. Quinisexta *quare à Papistis rejicatur?* 5, 5, 13. Quinisexta *ab Episcopis sexta œcumenica Synodi subscripta.* 5, 5, 10. *ei inter fuerunt quatuor Patriarchæ.* 5, 5, 10. Quinisexta *quare a Sergio Papa rejecta?* 5, 23, 8. & 9. Quinisexta *Canon primus* 5, 6, 1. *repetitiones doctrinarum variis Synodis assertarum.* Ibid. *ejusdem de adoratione imaginum investigatione judicii.* 7, 10, 1. *quinta & sexta quoad professionem magna discrepantia.* 5, 13, 21. & 22. & 23. Ratisbonensis. 6, 1, 3. Rhemensis. 7, 12, 21. Romana *sub Martino I. celebrata contra Monothelitas.* 5, 1 12 5, 9, 11, 5, 29, 30. &c. alia *sub Agathone.* 5, 1, 14. Sexta *probavit Epistolam Agathonis Papæ contra Monothelitas.* 5, 1 14, 3. *illa approbatio quousque se extendat?* 5, 1 14, 8. Sexta *non erravit in condemnatione Honorii.* 5, 16, 7. Sexta *non est falsata à Theodoro Syncello.* 5, 13, 20. *nec probabile hoc est, sed absurdum prorsus.* 5, 13, 22. & 23. & 24. Sextæ *sermo prosphoneticus ad Constantinum Imperatorem.* 5, 13, 13. & 14. Toletana. 5, 18, 13. 8. 14. *quando celebrata?* 5, 18, 4. & 15. & 17. *eius Canon vindicatur.* 5, 18, 14. Tridentinæ *decretum de Purgatorio.* 13, 13

Synodi universales *non sunt secuta Ecclesiæ Romanæ auctoritatem.* 5, 14, 9

Synodorum *necessitas atque utilitas.* 3, 25, 2

Synodis *reverentiam exhibet Pelagius I. Papa* 3 28, 4

Digitized by Google

Σύνοδος quid Græcis? 5,9,10
Synodica confeſſio & determinatio, Concilij Lateranenſis ſub Martino primo celebrati contra Monoth. hæs. 5,2,1. &c. Concilij item ſub Agathone Romæ habiti. 5,3,1. &c.
Synodica decreta authoritatem habent, etiam contradicente Papâ. 7,11,33
Syria à Chriſtianis ſubacta. 4,20,7. amiſſa. Ibid. 11

T.

TAbula ſecunda poſt naufragium. 12,5,3. & 44
Tacianus, hæreticus. 2,1,24
Tamberlanes, aliàs Temir Lancus. 4,22,7
Taraſius Patriarcha 7,10,8. de anno Synodi Quinisextæ incurioſus. 5,5,12
Tatianus hæreticus. 11,10,13
Τελεσιφορία. 11,9,14
Τελετὴ quid? 9,1,37
Templum in loco ſepulcri Dominici à Conſtantino M. exſtructum. 7,9,1
Templum quo ſenſu variis rebus tribuatur. 7,32. 7. ipſum cum Deo adorari non poteſt dici. Ibid.
Templa ſoli Deo erigenda. 7,2,13 non ſanctis. Ibid.
Templa Trinitatis omnes ſancti. 1,17,8
Tempora variant, non fides. 8,2,12
Terræ totius proportio inſtituta inter Chriſtianos, Muhammedanos & Paganos idololatras. 4,23,5
Terram contemnere, & calcare, quid ſit? 7,8,21
Tertullianus. 7,6,5. omnem imaginum adorationem & in uſum religioſum fabricationem explodit. 7, 8, 18. quo ſenſu pœnitentiam ſacramentum vocet? 9,5,1. laudet dilationem baptiſmi. 10, 5, 16. nihil pro baptiſmo multorum & laicorum papiſtico 10, 13, 16. & ſeqq. Romanum Epiſcopum, Epiſcoporum, per ſcommata vocans, non præbet argumentum pro monarchia Papæ. 16, 7, 15
Tertulliani ævo imagines in veneratione fuiſſe. falſum eſt. 7, 8, 11. einſdem Apologeticus. 7, 8, 16. argumentatio contra adorationem ſtatuarum 7, 8, 16. doctrina de Trinitate. 1, 2, 5. lapſus & doctrina Montaniſtarum hæretica. 1, 10, 2. einſdem quondam Catholici doctrina ſana. 3. error de pædobaptiſmo, 10, 1, 16. error Montanicus de carcere animarum defunctorum. 13, 2 4. opinio de temporali animarum fidelium receptaculo. 13, 9, 23
Tertullianum Montaniſtam redarguit Hieronymus. 12, 10, 5
Teſtibus idoneis affirmantibus non eſt deroganda fides propter aliorum ſilentium. 5, 7, 18
Thare an author Idolorum? 7, 7, 2
Θεανθρωπικὰ hæreticis dicta. 3, 21, 6
Themiſtius; à quo Themiſtiani. 3, 19, 14. & 15
Theodelinda Longobardorum Regina. 3, 28, 22
Theodoræ Auguſtæ, Juſtiniani Imperatoris uxoris, Acephalis hæreticis faventis, impia molimina. 3, 23, 3
Theodori Ælioti fœda doctrina approbata Johanni Damaſceno, & ſecundæ Synodo Nicænæ. 7, 2, 30
Theodorus Aſcidas, Cæſariæ Cappadociæ Epiſcopus. 3, 24, 2. an Origeniſtis faverit? 3, 24, 8
Theodorus Epiſcopus Conſtantinopolitanus non miſit ad Patriarchales ſedes acta ſextæ ſynodi. 5, 13, 17. non falſavit ea. 5, 13, 20
Theodorus Crithinus Iconomachus in Concilio Conſtantinopolitano damnatus. 7, 13, 9
Theodorus Laſcares. 4, 21, 7. Romanorum Imperator Niceæ reſidens. 11
Theodorus Mopſueſtiæ Epiſcopus hæreticus. 3, 24, 3. & 7. eius blaſphemiæ atroces. 3, 25, 7. impia doctrinæ ſpecimen. 3, 25, 17. idem pluſquam XX. libros ſcripſiſſe perhibetur. 3, 28, 12
Theodorus Papa Romanus damnat Typum Conſtantis. 5, 1, 11. eius ſilentium de Honorio. 5, 25, 10
Theodorus Syncellus an acta ſexta Synodi corruperit? 5, 11, 3. quomodo Patriarchatu dejectus & reſtitutus fuerit? Ibid. falſum eſt, eum nominatim damnatum fuiſſe. 5, 12, 1. Monothelita fuit. 5, 12, 1, 2. Honorium maximi fecit. 5, 12, 3. multa de ipſo falſa Papiſta commiſcuntur. 5, 12, 2. &c.
Theodori Lectoris auctoritas. 7, 5, 10
Theorema de indiviſa adoratione Trinitatis. 1, 23, 1
Theodericus Italiæ Rex. 3, 1, 16
Theodoretus quando vixerit? 7, 9, 19. eius locus contra ſimulacra. Ibid. de Symbolis Euchariſtiæ ſententia. 11, 15, 12. de eo judicium Pelagij II. Papæ. 11, 15, 13. vindicia contra Bellarminum. 15
Theodoretus hæreticus. 3, 24, 2. eius impia ſcripta anathematizantur. 3, 25, 7
Theodoſij Zygomalæ ad Martinum Cruſium epiſtola. 12, 5, 32
Theodoſiani. 3, 18, 2
Theodori duo hæretici. 4, 6, 3 unus. 1, 2, 3. alter Byzantinus. 2, 3, 1
Theopaſchita, hæretici. 1, 16, 9. 3, 12, 4. quomodo verbis Patrum contra eorum mentem abuſi ſint? 3, 21, 6
Theophilus Alexandriæ Epiſcopus quâ voce Anthropomorphitas in ſe baccantes placarit? 1, 36. 1. eius Epiſtola Paſchales contra Origenem. 1, 36, 1
Theophilus Epiſcopus Antiochenus quando floruerit? eiuſque ſcripta. 7, 4, 3
Theophilus Imperator. 7, 12, 11
Theophanes quis? quando vixerit? eius hiſtoria. 5, 17, 5, 6
Theophanes & Anaſtaſius non meminerunt condemnationis Honorianæ. 5, 17, 4
Theopolis quâ occaſione urbs Antiochia dicta? 3, 5
Theophylactus quando floruerit? 1, 6, 1. eius error de proceſſione Spiritûs ſancti. Ibid. idem vindicatus. 6, 21. judicium Eccleſiæ Romanæ de proceſſione Spiritûs ſancti immeritò rejecit. 15, 9, 21
Θεότητος μιᾶς τὸ τρίλαμπες. 1, 23, 30
Theſaurus ſpiritualis Eccleſiæ. 12, 8, 1. & 3. de eius diſpenſatione & Jubilæo verba Clementis V. Papæ. 12, 8, 5
Theſaurum Eccleſiæ unde coacervent Romanenſes. 12, 8, 26, 28
Theſſali formicas colebant. 7, 6, 10
Thomas Aquinas idololatra. 7, 14, 6. citatus de Dei debito. 8, 8, 4. ſibi contrarius in neceſſitate intentionis miniſtri. 10, 1, 10. ſecum ipſe pugnat. 16, 2, 11. opinionem Lombardi de ſignato conjugij rejicit. 9, 8, 7. à P. Lombardo & à ſeipſo diſſidet. 9, 5, 23
Thomas Waldenſis refellitur. 9, 6, 9
Thomæ Aquinatis diſſertatio de ſcientiâ & neſcientiâ Chriſti ſecundùm humanitatem. 1, 20, 15

Thomas

Thomas Maurocenus Venetus, Patriarcha Constantinopolitanus. 4,21,6

Thomas Smetonius. 14,7,15

Thronus *Trinitatis.* 1,32,3

Thurificati *qui olim dicti?* 12,1,9. *lapsi censebantur sacrificati.* 7,2,33

Thymiamata *sunt genus sacrificij.* 7,2,33

Thymiamata *& luminaria reliquiis & imaginibus offerunt Papistæ.* 7,2,31. *idque vanum ac impium est.* 7,2,32. *quippe solius Dei proprium.* Ibid.

Tiberius Constantinus Imperator orthodoxus. 3,1,7

Ticonius reprehensus. 8,21,3

Timor *duplex?* salutaris *&* exitialis. 12,5,4

*Timotheus Æluru*s *Episcopus Alexand. hæreticus.* 3,4. *autor seditionis in Proterium.* 3 7,3. *eius causa dijudicanda proponitur.* 3,8,2. *exitus desperatus.* 3, 8,5

Timotheus Salophaciolus Episcopus Alexandriæ catholicus. 3,4.3,8,4. & 5

Tolerani Patres non acceperunt ipsa acta sexta Synodi. 5,20,6. *quare hoc factum?* 5,20,7. *decreverunt simplicem mersionem.* 10,5,53

Tonsura *corona in quæstionem tracta.* 3,30,10

Totum Dei *datur.* 8,13,30

Totum Christi, *&* totus Christus, *distinguuntur.* 11, 21, 16

Totum *potestativum.* 2,7,6

Trahi à Patre, *sive* tractio Patris *quid?* 8,10,6.8,17, 11. & 19. *est mira.* Ibid.

Tractio paterna *quomodo procedat?* 8,26,10

Traditores *olim appellati qui?* 12,1,18

Traditores Episcopi. 14,4,1

Traditioni humanæ, *non est applicandum nomen Religionis.* 7,6,9

Trajani rescriptum de Christianis, & de eo censura Tertulliani. 12,1,14

Trapezuntinum in Asia Imperium à Muhammede II. eversum. 4,22,10

Transsubstantiatio *quibus argumentis evertatur?* 11,9,1.11,10,1,11,1.11,12,1.11,3,1 11,14,1.11,15,1. *ea quando fit, quid fiat de substantia panis: mira discordia.* 11,18,27

Transsubstantiationis *primi authores.* 11, 18, 2. *impugnatores.* Ibid. & 11,18,4. &c. *vocabulum quando usurpari cœpt*um. 11,18,25. *absurda doctrina.* 11,4,5. *dogma multi Christiani non receperunt.* 11, 18, 26. *error: eius origo, progressus instabilitas.* 11,18,1. & seqq. *tres mali fructus.* 11,19,1

Transsubstantiarij. 2, 4,6. *Scripturis & Patribus repugnant.* 11,8,8. *eorum pugnantes inter se sententiæ de pronomine.* Hoc *in verbis Domini.* Hoc est corpus meum. Ibid. 9. &c. *iidem abutuntur voce sacramenti.* 11,2,1. *item voce speciei.* 11,3,4.5

Transsubstantiariorum inter se dissensio. 11, 11,24. & seqq. *perplexitas & pugna.* 11,18,27. &c. *falsitatis indicium.* 11,18,34

Transsubstantiariis loquutiones quædam sacramentales improbatæ. 11.8,1.11,10,7

Transsylvaniæ Princeps, Erdeliæ Walvoda *Hungaris & Turcis dicitur.* 4,22,15. *Turci vasallus quomodo factus.* Ibid.

Tres *in una infinuari personâ.* 1,21,3

Tres *non* substantias, *sed* personas *Latini constentur.* 1,33,20

Tres viri *hospitio excepti ab Abrahamo quinam fuerint?* 1,14,1

Τρὲς ἀιδίους & ἴσους. 1,25,30

Tridentina Synodus probat Pseudo-synodum Nicænam. 7,14,4

Trinitas, & Trinus, *quomodo dicantur?* 1,35,33

Trinitas *sancta nomine Dei Patris Domini nostri Jesu Christi infinuatur.* 1,31,1.1 32,1. *inseparabilis est & individua.* 1,8,1.1,8,9. *inseparabiliter etiam operatur.* 1,10,12

Trinitas personarum *in una essentia divina per baptismum ostenditur.* 1,17,1. &c.

Trinitas *unus Deus.* 1,5,1.5,6

Trinitatis ἡ ἀξία ἀιδιότης &c. 1,18,5. *doctrina orthodoxa.* 4,5.5. *epitheta.* 1,33,30. *gloria indivisa.* 1,23,28. *inseparabilitatem non officit ordo operationum vel personarum indivisè operantium.* 1,10,1. *neque appropriatio.* 1,10,8. *neque votum aut symbolorum, separatio.* 1,10,10

Trinitatis *invocatio.* 1,23,26. &c. *invocatio ad baptismum necessaria.* 10,1,1

Trinitatis *mysterium quale?* 1,35,1. &c. *quibus Scripturæ locis imprimis doceatur?* 1,35,4. *religiosè credendum, non curiosè perscrutandum* 1,5,4

Trinitatis *una Deitas, natura una & imago una.* 1, 33,12.1.33,16. *non est* πολυαρχία. 1,18,5. *opera ad extra indivisa.* 1,8,6.1,8,8

Trinitatis *orthodoxia quæ admittat, quæque excludat.* 1,35,1. &c. 1,33,23

Trinitatem *unâ adoratione venerandam esse, quibus rationibus probetur.* 1,23,35

Trinitatem *etiam à Christo orante invocari.* 1, 24,1

in Trinitate *Deo est distinctio, & unitas: sed non compositio, vel divisio, &c.* 1,35,1

Triplex *non ideo putandus Deus, quia Trinitas.* 1, 33,20

Tristitia *duplex.* 12,5,4

Τριυπόστατος ὕσια. 1,16,10

Tritheïtæ, hæretici. 3,17,1

Τρόποι ὑπάρξεως. 1,5,2. 1,35,15. *eorum munus quadruplex.* 1,35,16. & 17

Tropica loquutio *agnoscitur à Bonaventurâ in consecratione calicis: ergo & de pane agnoscenda est.* 11,8,5

Tropitæ, hæretici. 2,13,17

Trullana Synodus I. & II. 5,5,10

Turcæ perfidi, & crudeles. 4,22,19. *potiuntur Constantinopoli.* 4,22,10

Turcarum immanis barbaries. 4.15,8. *origo, potentiaque eorum initia.* 4,19,1. &c. *in Europam trajectio.* 4,22,5. *bellorum Imperij Ottomanici origo & incrementa.* 4. 22. per tot. *amplitudo.* 4,23, 4, & 5

Typus *Christi passionis.* 11,9,21

Typus *Constantis Imperatoris I. Edictum, &c.* 5,1,11. *damnatur.* Ibid. & 12

Tyrij & Sidonij pœnitentiam acturi. 8,17,14

V.

Vadiani, qui & Audiani. 1,36,3

Valentinianus Imperator absque baptismo salvatus, judicio Ambr sij. 10,5,3

Valentinianorum hæresis. 1,37,2.2,1,4

Vanitas *Idololatrarum.* 7,8,21

Varro contra simulacra. 7,7,7. *eius sententia*, castiùs sine simulacro coli Deum. 7,7,3

Vasquez de crucis signo. 7,8,30

Vasquez & Bellarminus dissentiunt. 7, 2, 26. & 27. & 28. *contra Bellarminum de cultu imaginum.* 7, 14, 8. *non patest se expedire.* 7, 2, 32. *eius absurda doctrina de adoratione cujuslibet rei.* 7,2,43

Vbiquetas *Lutherana refutatur.* 11.21.1 &c. *Dei qualis?* 1.26.1

Vbiquetarij. 2 4.7. *notati.* 5.29.31

Venire *quomodo dicatur* Deus, *qui ubique est?* 1. 26.2

Verbum Patris *unigenitum, Filius.* 1.13.5

Verbum *caro; non caro Verbum, factum est.* 3.21.21. & 39

Verbum *speculum voluntarium Christo homini.* 3.20.7. & 42.

Verbum creationis *quale?* 1.13.3

Verbum potentiæ *Filij quod?* 1.13.9

Verbum Dei *invictum.* 4.4.20

Verbi Dei *commendatio.* 4.4.19. & 26. &c.

Verba Christi *de necessitate baptismi semper vera.* 10.9.10. *in præsenti, non futuro.* 10.9.11

Verba *sacramenti*: Hoc est corpus meum, *sintne propriè, an figuratè intelligenda?* 11.12.3. *figurata esse.* 11.8.3

Verba *Christi.* Hoc est corpus meum, *recipimus; glossam pravam rejicimus.* 11.6.22. *eadem verba à Transsubstantiariis variè & perplexè exponuntur.* 11.8.9. &c.

Verba Practica *non sunt efficacia, nisi dicantur ab eo qui habet potestatem.* 10.14.2

Verba *rebus adduntur in sacramentis N.T.* 9.1.34. *sola non sufficiunt ad institutionem sacramenti.* 9.1.33

Verba: signo te signo crucis, *perperam ponuntur in formâ sacramenti.* 9.4.10

Verbâ *visibilia.* 11.9.22

Verba sacræ Scripturæ *quomodo accipienda?* 1. 36.5

Verborum S. Scripturæ *non sonus, sed sensus attendendus.* 1.36.5

Vere *fidelis fidei suæ sensum in corde habet, & scit Christum in se esse.* 8.25.12

Veritas *clarius explicata occasione hæresium.* 8.20.4

Veritas dicit inæ *a quocunque proposita, neminî abhorranda.* 16.6.21

Veritas *manifesta præponenda consensioni populorum & successioni sacerdotum.* 14.6.17

Veritas *mendacio prior est.* 4.4.10. & 22. *multitudine hostium non terretur.* 14. 6. 14. *nihil erubescit, nisi sonumme io abscondi.* 1.37.11

Veronicæ sudarium. 7.2.38. *ab eo petunt dona.* Ibid.

Vexillum *Imperiale à militibus civili cultu adoratum est, ante Constantinum M.* 7.9.2

Via latior *quoad fundamentalia dogmata hodie non est angustior, quàm in primitiva Ecclesiâ.* 14.7.11

Viaticum *nostri itineris.* 11.10.20

Viatici *concessio pœnitentibus moribundis approbatur* 11. 7. 24. & 30. *de ea antiqua Ecclesiæ lex.* Ibid.

Viatoribus *adultis jam justificatis facienda sunt bona opera.* 8.7.8

Victor Cartennensis quis, & quando vixerit? eius liber. 9.5.16.17

Vigiliæ *Paschales.* 1. 37. 15. *cur abrogatæ.* 1. 37.16

Vigilantius cur ab Hieronymo Dormitantius *dictus.* 1.37.15

Vigilius Diaconus Romanus. 3.22.1. *Papatum malis artibus invadit.* 3.23.3. *hæreticorum Acephalorum fidem confirmat.* Ibid. & 5.8. *digna factis suis recipit.* 3.23.5. &c. *eius epistola ad hæreticos.* 3.23.8 *fides hæretica.* Ibid.

Vigilani constituti & quintæ Synodi Antitheses, de tribus capitulis. 3.27.1. &c.

Vigilii libri à Monothelitis falsati. 5.13.4.25

Vincentii Lirinensis commonitorium adversus profanas novationes. 2.7.8

Vindiciæ *Scripturarum contra Synodum Nicænam.* 7.11.8

Vini *usu cur suis interdixerit Muhammed.* 4.1.4

Virginis B. *& imaginis eius superstitiosus cultus.* 4.21.11

Virtus divina *quomodo, in hominibus operetur?* 9. 2.13. *alia* supernaturalis, *alia* objectiva. 9.2.12

Virtutes *infidelium non sunt veræ.* 8. 2. 13. *in animis piorum sunt simulacra Deo dicanda.* 7.8.20

Visibilis *sacramentis cibus spiritualiter intelligendus.* 11.1.4

Visio *beatifica.* 13.8.18

Visiones Dei *in Scripturis memoratæ, an fuerint corporeæ, seu substantiales Dei ipsius.* 1. 36. 5. &c.

Vita *Dei.* 1.34.13

Vita æterna *gratuitum Dei donum & misericordia, quatuor de causis.* 8.7.9 *quo sensu debita & Deus debitor?* 8.8.1

Vita infidelium *peccatum est.* 8.2.15

Vitalis Zuccolius contra Scotum. 11.6.28

Vitalius, Vitaliani hæretici. 2.1.8

Vitium hominis *à veritate Dei discernendum.* 10.3.11

Vitulus Aaronis, *& Ieroboami idolum.* 7.6.5

Vitulus Aaronis *ad similitudinem bovis Ægyptii factus.* 7.7.2

Vivimus *sub venia.* 8.24.14

Vnctio *quid apud Tertullianum?* 9.4.9. *invisibilis charitas.* 8. 21. 11. *ab Apostolis facta an sit sacramentalis?* 9.6.4. *extrema non est à Domino præcepta, eòque omitti potest.* 9.6.4. *de ea cur paxca scripserint Patres, opinio Bellarmini refutata.* 9.6.10 *pro ea adducti à Bellarmino Patres vindicantur.* 9.6.16

Vnus Deus *in naturâ; non in personâ.* 1.17.15

Vnus Deus *non numeri, sed universitatis vocabulo dicitur.* 1.33.19

Vnus trium *quando in aliquo opere nominatur, universa operari Trinitas intelligitur* 1.21.1

Vna Deitas *in Trinitate, eâque sola adoranda.* 1. 23.7

Vna natura *Dei Verbi incarnata.* 3.21.14

Vnam *in Christo* naturam *compositam dicebant hæretici.* 3.21.6

Vnum *in tribus adoravit Abraham.* 3.14.5

Vnum *esse* Deum in tribus personis, *probatur.* 1. 5.1 &c.

Vnum ex Trinitate incarnatum esse, *orthodoxè dicitur.* 3.21.5

Vnum de Trinitate crucifixum esse, *utrum rectè dicatur; vehemens contentio inter Hormisdam Papam. & Monachos Scythas.* 3.21. 7. &c.

Vnum Trinitatis, *seu* de Trinitate passum esse, *quo sensu dixerint hæretici?* 3.21.6

Vnio hypostatica *non facit, ut Christus secundum humanitatem ea omnia sciat, quæ scit Verbum.* 3. 20.42. *ubiquetatem humanæ naturæ non impertit.* 11.21.14

Vnio *naturarum in Christo essentialis quo sensu dicatur Damasceno.* 3. 21. 22. naturalis, *seu* substantialis, *à Patribus orthodoxis asseritur.* 3. 21.19

Vnio *in Christo compositionem non facit.* 1. 34. 5. *nec*

nec totum quoddam collectivum ex partibus constituit. 1,34,6
Vnio personalis à *Nestorianis quo sensu dicta ?* 1, 21,19
Vnio hypostatica, *sensu Nestoriano.* 3 21,40
Vnio nostri cum Christo *quatenus ex mente Cyrilli, corporalis.* 11,12,37.& 38.& 39
Vnio sacramentalis *simili illustrata à Rupertо Tuitiensi.* 11, 10.47
Vnionis *in Christo attributa seu nomina secundum orthodoxos Patres.* 3,21,42
Vnionis gratia *Christo quodammodo* naturalis. 1, 30,8
Vnionem *duarum hypostasion secundum subsistentiam fieri, impossibile.* 3 21,40
Vnitas *in Trinitate,* & Trinitas *in unitate.* 1,17,7.1, 18,6.1,33,2.& 15
Vnitas *in Trinitate veneranda,* & Trinitas *in unitate confitenda.* 1,23,14
Vnitas *fundamentalis Ecclesiæ militantis.* 14,7,14
Vniversalis consensus *non omni tempore in argumentum adhiberi potest.* 14,6,12.*nec contra ipsam veritatem.* 16
Vniversalem *se vocare sacerdotem, vel Episcopum, Antichristianum & diabolicum esse.* 14,7,16
Vniversalitas contentus *quanam valeat ?* 14,6,18. & 21
Vniversitas *discreta.* 8 18,4
Vocatio *duplex.* 8,17,10
Vocatio secundùm propositum. *Opinio Semipelagianorum de ea.* 8,17.& seqq. *doctrina Catholicorum opposita.* 8,17,5
Vocatio *electorum propria.* 8,17.12.*efficax salvâ arbitrij libertate.* 8,26,10.*occulta.* 1.8,17,11.*alta atque secreta.* 8,17,16. *argumento ab oratione & gratiarum actione.* Ibid.
Vocationis *cum electione coherentia.* 8,17,12.*efficacitas.* Ibid.
Vocatio Ministrorum *non absolutè fieri sed ad certam Ecclesiam debet.* 16,3,30
Vocationis *ordinariæ necessitas.* 16,6,15
Voluntaria *servitus.* 8,26,4
Volunrarium *etiam liberum.* 8,26,4
Voluntas *Dei.* 1,34 17.*omnis bonitatis moralis regula est.* 1,34,20.*eius objectum.* 1,34,21
Voluntas Dei *certa & immutabilis, & efficacissima.* 8,17,17.*insuperabilis.* 8,17,18,*invicta.* Ibid.*irresistibilis & insuperabilis.* 8,17,21.& 25. *nihil ei obsistere potest.* 8,17,25.8,18,16
Voluntas *Patris, & Filij eadem.* 1,13,4. *Patris, Filij, & Spiritus sancti una atque eadem.* 1,18,9
Voluntas divina & humana *quomodo concurrant?* 5,29,15.16,17
Voluntatis divinæ *distinctio in absolutam & conditionatam, in antecedentem & consequentem, &c.* 1,34.29. *in arcanam & revelatam, quatenus admittenda ?* 1,34,31
Voluntas hominis *corrupta sibi ipsi necessitatem imponit.* 8,26,4.*necessariò & liberè peccat.* 8,26,4 *paratur à Domino.* 8,10.2.*indeclinabiliter, inseparabiliter. invictissimè agitur,* 8,19,3
Voluntates *in Christo naturales duæ.* 5,29,12,13. & seqq. *duæ in eo necessariò agnoscendæ.* 5,29,23. *à Patribus agnitæ.* 5,29,25.& 26. *sunt tot quot naturæ.* 5, 29,22.& 23.& 27
Voluntaris *duplicis voce negatâ, non potest salva manere orthodoxa fides* 5,30,5
Voluntatum *merita non sunt discretionis ratio.* 8, 18,6
Voluptuarii *redarguuntur.* 4,11,2
Vossius sententiam Augustini amplectitur. 8,28,9
Votum *rei impossibilis sine voventis culpâ non obligat.* 10,7,6
Votorum redditio *mandata est.* 10,7,6
Urbanus II. Papa author belli sacri. 4,20,2 4,21,12
Urbanus Papa IV. annum jubilæum reduxit ad annum XXXIII. 12,8,7
Vrsaciani. 1,2,7
Οὐσία γενικὴ quomodo dicatur Filius Dei. 1,33,3
Οὐσίας vocabulum. 1,2,7.1,2,8.1,33,3
Vsus imaginum *ad institutionem inventium parum utilis, & non necessarius.* 7,11,2.& 3
Vxores verberare *an liceat maritis ?* 4,12,2

W.

Valachi aliis Bulgari, Tryballi, Mysij & Daci. 4,21,8
Walfridus Strabo, *Abbas Augiæ.* 7,12,6.11,18.4.*eius de Eucharistiæ sacramento doctrina.* 11,10,50
Walaenses & Alogenses. 11,18,26. *martyres facti.* 4, 21,16
Waldensium origo, *doctrina, laus, crimen.* 7,14,2. *oppugnant adorationem imaginum.* 7,14,1
Wernerus Rolevingus *auctor* Fasciculi temporum, *& eius quæ innotuit.* 11,18,8
Wienna *Austriæ à Soleimano obsessa.* 4.22.15
Whittakerus *notatus.* 10,14,12
Wisigothorum in Hispania *ad fidem Catholicam conversio.* 3,30,5

X.

Xenajas *hæreticus non baptizatus fit Episcopus Hierapolis à Petro Gnapheo.* 3,16,1
Ξύλα quid ? 7,7,2

Y.

Ycon kill *Insulæ Scotiæ nomen unde ?* 3,30,7
Υἱὸς ἐκ πατρὸς. 1,23,19
Υἱωτικὸς modi in Trinitate. 1,5,9
Υπόστασις. 12,3,22
Ὑποστάσεως vocabulum controversiæ materia. 1,2,8
Ὑποστάσεως σχέσις, ἕνωσις. 1,16,2

Z.

Zacharias & Rhodoaldus, *Legati Papæ Nicolai.* 7,12,12
Zachariæ Mitylenensis precatio ad Trinitatem. 1, 23,26
Zachæi hæretici. 3,37,4
Zengis Chan Tartarus. 4,22,2
Zeno *Isauricus.* 3,1,2. *Leonis Imperatoris gener, Petro Gnapheo favet in malis artibus.* 3,12,1.*Imperator eundem Episcopatu dejecit.* 3,12,3
Zenonis *Imperatoris Ἑνωτικὸν, sive Epistola pacificatoria.* 3,10.3,11,4
Zonaras *imaginum cultor.* 7,10,5
Zosimus *Papa subscribit damnationi Pelagy.* 8, 1,3
Zuma, *vel Gjuma, quid ?* 4,15,25

FINIS.

BIBLIOTECA ... A

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google